

A
MAGYARORSZÁGI LATINSÁG
SZÓTÁRA

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

MEGBIZÁSÁBÓL ÉS KÖLTSÉGÉN

SZERKESZTETTE

BARTAL ANTAL

A M. TUD. AKADÉMIA RENDES TAGJA

BUDAPEST
FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGYAR IRODALMI INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA

1901

I.

LINEAMENTA LATINITATIS REGNI HUNGARIÆ MEDIÆ ET INFIMÆ ÆTATIS.

Sententia vulgari maiorum nostrorum: «*Extra Hungariam non est vita, si est vita, non est ita*», quod proverbium præcipuum exemplis variis vitæ publicæ et privatæ probatum, illustratum demonstratumque exhibent monumenta diversa historica, tabulæ publicæ, annales, fasti, commentarii, indices, edicta, decreta, statuta, inscriptiones, dissertationes, varia instrumenta litteraria, fabulæ denique novellæ, quæ vocantur Romantica, recentiorum, imprimis Mauriti Jókai et Josef Eötvös; verbum illud voluere non solum ad actiones vitæ, sed etiam ad earum imagines in speculo animi et sermonis reflexas, repræsentatas pertinet et opportunissime affertur ad Latinitatem Hungarorum vere commodeque arguendam, significandam, quasi compendio comprehendendam et notandam.

Populus Hungarorum intra nationes occidentis locatus et diversis perpetuis commerciis cum eis connexus mores suos gentiles culturæ accomodare, cultura insitiva imbuere et temperare cœpit. Maiores nostri *Sto Stephano* a pontifice Romano corona regia sancta apostolica ornato cum fide Christiana etiam sermonem Latinum receperunt, adoptarunt et amplexi sunt, qui brevi in omnibus regni institutis conditionibusque vitæ divulgatus et propagatus est.

Sæculis prolagentibus cultura commeatibus, coniunctionibus externis auctis, hospitibus extraneis receptis, litteris classicis renatis protracta est et cum ea etiam lingua Latina promota, peregrinitate affecta et variata est. Inter varias nationes regni hæc erat copula, vehiculum commeandi, communicandi, unde sermo Latinus saturatus est etiam vocibus a variis indigenis, vernaculis populis vel colonis regni aseitis. Memoria dignum est, quod *Lucius* De regno Dalmatiæ scribit: «*Ab anno vero 1200 sicuti in Croatia et Dalmatia variae mutationes evenere, ita Croati cum Dalmatis moribus et lingua misceri coeperunt indeque quaedam Croatorum verba latine profari et quaedam Latina Slave pronunciari coepere. Hinc lingua Latina corrupta ad instar Italicae promanavit, quæ Latina vulgaris dici potest; in scripturis tamen Latina servabatur, purior et corruptior pro temporum diversitate et scribentium intelligentia.*» Non solum in rebus ad religionem et ad cœtum fidelium pertinentibus, nec tantum in scholis vigebat sermo Latinus, sed etiam in comitiis regni, iurisdictionibus, iudiciis, comitatibus, magistratibus, tabulariis civitate est donatus et novis indiciis novarum rerum ditatus. Imo proceres et nobiles nostri etiam in officiis urbanis, conversationibus, consuetudinibus, colloquiis, commerciis litterarum aliisque coniunctionibus vitæ familiaris, sociæ quotidianæ, hæc loquela confabulabantur et sermocinabantur, hanc pro genuina, indigena, gentili, ingenua, patria habebant et colebant, huius peritia nobiles a vulgo, viros a feminis differre, distinguere posse existimabant. Sed auctore JÓKAI etiam feminæ urbanæ et litteratæ huius linguæ studiosæ, et doctæ, iuris vel medicinæ peritæ frequenter occurrunt; unde sermo ille inquinatus et curiosus facete *stilus* curialis et *culinaris* vulgo appellatur.

Notiones, species, res a Hungaris pro ingenio, moribus, institutionibus patriis genti peculiaribus productæ et multiplicatæ, latine adumbrandæ, nova nomina, singulares formationes et constructiones verborum exegerunt, postularunt, protulerunt, quibus latinitatem asperserunt. Quæ cum ita sint, facile perspicere et mente consequi possumus sermonem purum Latinum vicissitudinibus ætatum, ingenio locorum, moribus et institutis incolarum accommodatum, confusionibus, mixturis linguarum inquinatum, contaminatum diversas et graves mutationes subisse, varias vestes, colores induisse, variis saporibus temperatum, mirabilibus vocabulis, formis — *Cethegis* et *Scaligeris* non exauditis — locupletatum et obrutum esse. Hæc ratione linguæ classicæ Latinæ quasi nova species, dialectus evoluta, producta, longinquo usu approbata et posteris tradita est, quæ iure *Latinitas Regni Hungariæ* appellari potest et quæ culturæ millennaris cursum mōmenta et fructus repræsentat et exponit. Temporibus præcedentibus et moribus mutatis mutata sunt et verba. Verba superiorum ætatum vetustate oblita, obsoleta, generationi succedenti iam obscura vel prorsus ignota exstiterunt. Aetate nostra in locum Latinæ lingua vernacula nationis restituta est; sermo latinus ex usu recessit, ut a nepotibus hodie iam pro aliena habeatur, negligatur et ignoretur. Qui monumenta versare coguntur, difficultatibus offendunt. Operæ pretium est, necessitas et studia, commoda literarum postulant, ut grana illa per varia monumenta dispersa et sepulta ex annalibus priscis eruantur, colligantur, observentur, cognoscantur, in vitam revocentur. Iam apud avos nostros observamus desiderium, studia et conamina vocum harum consignandarum, conservandarum et posteris tradendarum.

Scriptores nonnulli voces rariores explicatas textui inserunt, operibus suis commentarios, indices vocum adnectunt. Quos secuta sunt singula collegia, quæ ex officio vocabula ad usum necessaria congeri iusserunt, quæ omnia pro primordiis, rudimentis Dictionarii completi Latinitatis Regni Hungariæ haberi possunt.

Anno sæculi præteriti 1787. præmium centum aureorum propositum est molitori et institutori collectionis huiusmodi vocabulorum, quæ inscribenda erat: «*Glossarium mediæ et infimæ Latinitatis Hungariæ Ecclesiastico-Historico-Diplomatico-Iuridico-Oeconomico-Dicasterialis-Philologico-Reale.*» Quo proposito constitutum est, ut verba aliena forma latina vestita vel alio sensu usurpata congerantur, Germanice, Hungarice et Slavice explicentur, posteris et nationibus externis conserventur et cum iis communicentur. Sed hoc pium desiderium erat. Rudimenta illa præcursorum indigentia præstantissimarum vocum etiam in glossariis celeberrimis desideratarum laborant. Hæc indigentia stimulabat, ut hæc in congerie dispersæ reliquæ contrahantur et in unum corpus cogantur. Huius necessitatis litterariæ et publicæ explendæ desiderio, studio et cura philologi nostri ex longo sollicitabantur, sed variis difficultatibus retenti negotium rei aggrediendæ et perficiendæ differre coacti sunt. Tandem consilio vocum colligendarum et in unum corpus redigendarum a principibus philologiæ, D. AEMILIO THEWREWK DE PONOR, D. HENRICO FINÁLY et D. ALEXANDRO IMRE, D. STEPHANO HEGEDŰS, concepto, proposito et delineato hortatuquæ et cura eorum ab Academia Litterarum Hungarica approbato et promotō anno 1894. ineunte opus hoc conficiendum infrascripto est mandatum, qui molem monumentorum litterariorum hoc fine pervestigavit et *adiunctis primitiis nonnullorum philologiæ studiosorum* congeriem, vim magnam vocabulorum oblivione tectam resuscitavit et coæcervavit illaque interpretatione *classica Latina et Hungarica* — et ubi necesse erat — etiam *Italica, Gallica, Germanica, Slavica*, illustrata loco auctoris *allato confirmata* in ordinem alphabeticum redegit. Quæ collectio pro supplemento glossariorum DU CANGII, FORCELLINII et DIEFENBACHII habenda — et non solum doctis, sed etiam officialibus huius generis dictionario indigentibus commōdo usuique

futura esse censetur. Societas Hungarorum historica collectionibus monumentorum publicorum et privatorum tabulariis indagandis, actis eruendis, ordinandis et in lucem proferendis, publicandis strenue incubuit, quæ omnia abundant dispersis vocabulis apud lexicographos desideratis et ignotis. Vis magna librorum, scriptorum, operosa cura adhibita perpetuo labore impenso inspicienda, perlegenda emendanda, conferenda erat inspectis et observatis mediæ ævi lexicis et linguis novellis non solum Romanis, sed etiam nonnullis aliis, consultis etiam libris, qui notitias singularum artium, institutionum, mercium, ætatum continent. Non possum non debitis laudibus prosequi summa cum cura et diligentia composita Monumenta Croatica et Saxonico-Transilvanica, quæ permagnum numerum vocabulorum huic Glossario suppeditarunt.

In patria nostra hospitaliter recepta sunt vocabula peregrina varia, ex diversis regionibus, linguis accersita, imprimis ex sermonibus populorum intra fines regni degentium sociorum, ex sermonibus vicinorum conterminorum, præterea ex aliis antiquis et novellis. Magna vis est vocum, quibus nationes cultæ communiter uti consueverant, in Latinitatem inductarum.

Numerus magnus vocum depromptus est ex ipso sermone Latino classico et mediæ ævi vel intellectu variato, extenso aut restricto vel formis productis, multiplicatis, conglutinatis.

Notæ præcipuæ Latinitatis Regni Hungariæ sunt: *exuberantia synonymorum* et *homonymorum*, *copia formarum*, *diversitas sensuum*, *usus* et *licentia analogiarum* more Italicorum, *etymologia*, quæ dicitur *popularis*, miræ compositionis, bina verba, attributa, prædicata nuda et sola, cumlatio suffixorum, *sesquipedalia* sonore cadentia *verba*, qualium etiam H. HEINE mentionem facit (Memoir. 57. *wo sie das Latein noch lateinischer klingen lassen wollte*), contractio enunciatorum, circumscriptionum in singula verba etc.

Etiam e *corruptelis* discere iuvat. Observationes præcipuæ, leges consequentes deduci possunt ex mendis variis, lapsibus calami vel linguæ, illusionibus aurium collectis et comparatis. Scriptores, scribæ, typographi certa ratione, methodo errare comperiuntur, qui errores sæpius recurrentes in usum transeunt et analogias gignunt; e. gr. *salus conductus* (salvus c.), *cultor* (culter), *publicanus* (pro: pelicanus), *pantomia* (pro pantomimia), *respectiva* (pro: perspectiva), *filigramum* (filigran), *stratagemma* (stratagema), *impetio* (impetio), *automania* (pro: autonomia).

Magna pars vocum per metatheses, permutationes, confusiones litterarum, vocum, sonorum similitum transformata est. Sæpe occurrunt variæ pronuntiationes eiusdem vocis e. g. *artigleria*, *artellaria-artelleria*, *artilleria*, *artolleria*, *altelleria*, *artegleria*, *atteleria* etc. quæ formæ omnes æque usitate sunt. Omissis illis teneris subtilibus discriminibus, coloribus, quibus voces duarum linguarum, nationum eundem sensum, notionem significantes inter se differunt nec fide verti possunt (cf. Abel: ami et Freund, Steinthal: frater et Bruder): Latinitas Regni Hungariæ ratione semasiologiæ divergit, discrepat a sermone non solum classico, sed etiam mediæ ævi et nationum Romanarum. Lector auctore Jókai frustra inspiciet lexica sensus specialis definiti, fixi huius vocabuli: «*Administrator*» cognoscendi causa.

Apud nos aliud significat hæc vox: «*cultura*» atque apud classicos vel lexicographos mediæ ævi; «*cultura*» dicitur nobis: «merx». Aliud notat: *laicus* atque apud scriptores ecclesiasticos et literatos; *laicus* = socius, sodalis, tiro opifici magistro adiunctus *Gesell*, *társlegény*, alias: *tovarista*. Aliud designat: *dynasta* scilicet: dominum terrestrem. Aliud *porta* sc. fundum; aliud significant: *comes*, *comitatus*, *curia*, *curtis*, *dicasterium*, *domus*, (conclave), *gerundium* (fustis), *salva guardia* (fundus nobilis), *iuratus*, *nota*, *portio* (tributum), *tabula* (iudicium), *libertas* (monetam æream);

cruciger (miles cruce signatus), *primipilus*, *primipilatus* (nobilitas siculorum); aliud *gladiator* (sc. faber armorum).

Apud Hungaros sensum peculiaris saporis habet vox: «*virtus*», quæ teste JÓKAI commode fide vereque exprimi, adumbrari nequit, tantummodo circumscribi vel exemplis illustrari.

Vis magna vocum etiam cum aliis lexicographis et linguis, nationibus communium commutata forma ab illis discrepat. «*Armadia*» dicitur pro: armada, armata (manus), *monasteria*, æ pro monasterio, *banderia* (vexillum) pro bandiera, *dissenteria* pro dysenteria (ad iudicium aurium voce dissentienti deceptarum), *laquearium* (pro electuarium, Leckwaare); quæ analogia continuatur, extenditur, producitur, evolvitur: *adiuncteria*, *iurateria*, *huncuteria* etc.

Fontes, ex quibus hæc magni momenti materia hauriebatur, sunt numerosi, quos cum accommodatis in brevius contractis signis sub Cap. III. numero. *Hos fontes non præcedunt, sed sequuntur verba auctoris allata.* Sed quum verissimum sit verba tantum movere, exempla vero trahere, prodeat ipsum opus, ex quo et modus tractandi et ipsa lexicæ forma apparebit.

Firma me spes tenet me hoc magnæ difficultatis opus non frustra confecisse, atque viris rempublicam litterariam capessentibus gratum munus exhibiturum eorumque et favorem et adiumentum mihi conciliaturum esse.

Budapestini, 1900 mense Novembri.

ANTONIUS BARTAL.

II.

DE LATINITATIS REGNI HUNGARIÆ INDOLE NATURAQUE.

Latinitatem Regni Hungariæ describenti hæc duo respicienda sunt: Unde vocabula sumantur et quomodo formentur, quarum quæstionum altera ad materiam, altera ad formam vocum pertinet. Quæstionem priorem investigando in vocum patrias natales ducimur, fontes peregrinationesque earum cognoscimus.

Fontes huius promiscui sermonis sunt: Hebraica, Græca, Latina antiqui et medii ævi, Italiana, Gallo-Franca, Germanica, Turcica, Croatica, Dalmatica, Polonica aliæque Slavicæ linguæ et inter gentes nationesque vulgariter usitata (quæ dicuntur internationalia) vocabula, ut *caffè*, *coquus*, *Kokuss*; et ipsa lingua Hungarica e. g. *arany forintones*, *Goldgulden*, *hidegstitium* (induciæ tempore frigoris). Sed non sola materia hauritur ex Hungarico sermone, verum ipsorum verborum significationes vertuntur in Latinum sermonem serviliter, e. g. *exassare ingenia* = *kisütni az ágyúkat* (die Kanonen abfeuern).

Voces peregrinæ, externæ aut sine suffixo asciscuntur, ut: *basa*, *aga*, *ded* (atavus), *robat* (laboratura, gravamen), quarum magna pars in aliis quoque linguis sine suffixo reperitur et editioni recentissimæ Du Cangii inserta est.

In secundam classem ea referuntur vocabula, quæ simplici suffixo (*us*, *a*, *um*, *o*) instructa Latinam vestem induunt ut: *banus* (a sl. *ban*), *spanus* (der Schaffer), *prica* (die Pricke, orsóhal), *hentelerus*, *hentellér* (metzger), *bladum* (Gal. blé), *curuco*, *onis*, *kurucz* (cruce insignitus miles), *byro*, *onis*, *biró* (iudex).

Tum sequuntur vocabula suffixis Latinis vulgaribus, usitatis, aut novis, Cethegis inauditis, formata.

Sed ante omnia observandum notandumque est sermonem nostrum Latinum imprimis supplere, redintegrare sermonem classicum et defectum eius, nam processum vocum formandarum a classicis scriptoribus et ecclesiasticis patribus quasi interruptum provehit, continuat, ad finem perducit. Sic e. g. cuncta verba, quæ in — *are* exeunt et apud classicos orba sunt derivatis, propagat, supplet novis formis, substantivis in suffixa — *atio*, *-tor* desinentibus per analogiam plerumque eas formas, quas neque apud scriptores ecclesiasticos, neque in latinitate medii ævi facile invenias. — Præterea ratione semasiologiæ continuatur, locupletatur, mutatur sermo classicus; materia vocum ex linguis alienis hausta auget thesaurum vocum non tantum classicarum, sed etiam medii ævi; non tantum formas rationales, sed etiam apud classicos non occurrentes explicat mira varietate, imo respectu sensus, significationis locupletat et restaurat interne linguam. Adeo libere, copiose format voces, thematicis adiungit nota et usitata suffixa, adeo profuse conspergit variis formis sermonem, ut cum lingua Italica conferri possit, quæ etiam ratione semasiologiæ, translationum, associationum similitudines, analogias præbet. In eo quoque convenit cum sermone Italico, quod suffixa quædam studio

præfert aliis. Ita e. g. suffixum — *entia* (Ital. — *enza*) creberrimum est scriptoribus nostris: *inhæbentia*, *cadentia*, *comedentia*, *carentia*, *restantia*, *animadvertentia*, *complacentia*, *incidentia*, *instantia*, *efflorescentia*, *deflorescentia*; ita pro: «oscillatione» *oscitantia*.

Fere ex omnibus classicis verbis formantur derivatæ formæ auxilio suffixorum: *-tio*, *-tor*, *-trix* et aliorum; ex omnibus adiectivis substantiva in *-itas* desinentia, ex omnibus substantivis adiectiva in *-alis*, *-arius*, *-osus* exeuntia; ex omnibus substantivis verba in *-are*, ex adiectivis in *-ficare* desinentia; ex omnibus substantivis, quæ munus, officium significant, suffixo *-atus* nomina munerum, status, conditionis: *iobagionatus*, *incendiariatus*, *evictoratus*, *familiariatus*.

Adeo copiose et libere coniungit cum vocibus præfixa quoque. Negandi causa unicuique vocabulo præfigitur *in-*privativum.

Frequentissime occurrit *neo-* voci præfixum. Scriptor classicus est in formis constans, antiquitatis studiosus, fidus custos consuetudinis et usus traditi, conservator more rigidi iuriconsulti, anxia cura abstinere a simplicissimis formationibus, novis formis. Severa diligentia et pertinacia sequitur præceptum Horatii: *Si volet usus, quem penes arbitrium est et ius et norma loquendi*, respiciendo usum in libris stabilitum, probatum, thesaurum vocum, rigidam stabilitatem linguæ et elocutionis. Sic. e. gr. scriptor classicus recusat ex *assistere*, *assistentiam* formare, horret ex *igni igneitate* (natura ignis) et verbum *reigniri* (naturam ignis denuo assumere) fingere, quod Pelbartus noster formare ausus est.

Scriptor latinus patrius e contra negligit has angustias, temere format voces et suffixa acervat facillime, consequenter per analogiam ad iudicium aurium, quod linguis novellis imprimis Hungaricæ adscribendum est, quæ scriptoris aures etiam latine scribentis et loquentis circumsonat.

In sermone Hungarico ex unoquoque verbo potest substantivum formari, quod in *-ás*, *-és* desinit e. g. *aludni* (dormire), *alvás* (actus dormiendi), *üttni* (percutere), *ütés* (actus percutiendi) et ex omni substantivo adiectivum suffixo *-os*, *-i*, e. g. *harag* (ira), *haragos* (iracundus); *hegy* (mons), *hegyi* (montanus).

In lingua classica structuræ quædam syntacticæ usum nominis actionis superfluum reddunt; scriptor classicus adiectiva suffixo *-alis* formata substituto genitivo evitare potest e. g. *electio Palatini* pro: *electio Palatinalis*; contra scriptor novellus patrius suffixum suum frequentissimum *-ás*, *-és*, *-ság*, *-ség*, quo nomina abstracta, et *-os*, *-es*, *-i*, quo adiectiva formantur, in sermone latino servat, reddit suffixo *-atio*, *-itas*; *-alis*, *-osus*. Ita uni eidemque themati, quod apud classicos unam tantum habet formam, suffixa, quotquot sunt, adiungit; vocem unicam derivatis multiplicat, familiam grammaticam auget a classicis inchoatam, neque tamen ad finem productam formationem continuat atque perficit. Id non solum ad suffixa, formas vocum pertinet, quin et ad sensum, quem quoque propagat, variat; notionem generalem et fundamentalem omni ex parte exhaustit. Themata classica aut aliena, externa suffixis instruens et significationem abstractam, generalem ad singulos casus applicans, conditionibus accommodans eo progreditur, ut eidem uni themati duplex, triplex suffixum adiungat sæpe cum præfixo, quem morem Hanel hac voce ficta: *potentionabilitudinalitatum* illudit et irridet. Huc pertinent: *modalitas*, *formalitas*, *caliginositas*, *certitudinaliter*, *potentialiter*, *consuetudinaliter*, *hungaricalis*, *obligatorialis* etc.

Themati per suffixa mutato cohortes vocum derivatarum, notione singulis casibus accommodanda sensus varii, sæpe remoti, secundarii adjunguntur. Brevius iter per exempla: Apud classicos forma sola «acquirere» occurrit. In Italico sermone plures formæ ut: *acquistare*, *acquisizione*, *acquistamento*,

acquisto, acquistato, acquisito. Scriptor patrius liberalior est, ut demonstrant formæ: *acquirere, acquisitio, acquisitor, acquisitrix, acquisitorius, acquisitionalis, acquisititius, acquisitum, acquisibilis, acquisitionalista, acquisibilitas, acquisibiliter*. Tum in compositis: *coacquisitor, coacquisitrix, coacquirere, coacquisitio, neoacquirere, neoacquisitio, neoacquisitorius, neoacquisiticus*.

In sermone classico sine derivatis occurrit «*reluo*». Itali hoc verbum non asciverunt, loco eius *riscatta, ricattare* est in usu. In latinitate patria ex hoc verbo quoque multæ formæ ortæ sunt, ut: *reluitio, reluitor, reluibilis, reluibiliter, reluitionalis, reluitorius, reluitorio-liquidatorius*.

Significatio vocis classicæ «*evincere*» (*evictio*) applicata est ad notionem spondendi; ex hac voce formatae sunt apud nos voces: *evictor, evictionalis, evincendus, evictoratus* etc.

Apud classicos tantum *descendere, descensio* occurrit. Nostri scriptores hac voce: *condescensio* ad signandum singularem casum, causam iuris, termino technico utuntur: *condescensio causae* (depositio, collapsio causæ) respicientes illam significationem classici verbi *descendendi* (indignum aliquid suscipere, *valami méltatlanba és kedvetlenítöbe bocsátkozni, leereszkdni*).

Imprimis vero hac voce notatur origo communis (*descendens* = generatus, genitus), tum deversorium, deverticulum, præcipue vero hospitatio, castra militum (*descensus*).

A classico adiectivö *invalidus* hæ formæ ortæ sunt: *invalidare, invalidatio, invalidator, invalidatorius, invalidatorium, invalidabilis, invalidabiliter, invalidabilitas, invaliditas*. In Italico sermone occurrit tantum: *invalido, invalidare, invalidità*. Respiciamus vocabulum notissimum: *Arenda*, quod F. Molnár (in «*Patvarista novitius*» inscripto libro) ex «*áronadom*» aut ex Hispanico *arendar* (locare) derivat. In sermone Italico exceptis vocibus *arrendamento, arrendatore*, potius «*affitto*» «*appalto*» usurpatur; apud nostros hæ formæ inveniuntur: *arenda* v. *arrenda, arendare, arendator, arendatio, arendalis, arendatorius, arendatoria* v. *arendatorie* (sc. litteræ), *arendatitius, exarendare, exarendatio* etc.

Quam libere, quanta licentia et consequenter formentur voces ad analogiam alius vocis, demonstrat evidens illud exemplum Andreæ Pannonii (in Libello de virtutibus Matthiæ Corvino dedicato) cum scribat: «*Nam fides omnium bonorum est nunciativa, finitiva et plantativa, fides cordium vivificativa, fides mentium illuminativa, viarum Dei ostensiva et dubiorum omnium manifestativa, fides est spiritualium tenebrarum et sordium purgativa, virtus creaturarum omnium effectiva omnium contentiva et conservativa, omnium provisiva.*» Et ita tractant etiam alia suffixa, alias voces; os auresque numeros modosque sentire et sequi videntur.

Modo ubertatis fungorum propagata sunt suffixa originis Græcæ, ut sunt: *-isare, -ista, -ismus*, quæ hodie quoque apud gentes cultas non desinunt multiplicari. Nostri delectantur his: *betyarismus, vitiligatismus*; ex novellis: *impressionalista, secessionista, socialista*. Qui termini technici inter gentes velut communes voces (*Volapük*) diffusi sunt, uti: *optimismus, pessimismus, idealismus*, quorum etiam Pott meminit cum dicat: «*allerhand verrufene -ismen*».

In sermone Latino medii ævi et Italico verba in *-are* desinentia multiplicata et vulgata sunt: *utlagare* (expellere, *száműzni*), *pipare* (fumum haurire, *pipálni*), *taxare* (æstimare, *taksálni*). Eundem usum experiri et observare possumus etiam apud nostros. Scriptor patrius, si actio exprimenda sit, non dubitat ex quocunque formare verbum in *-are* desinens. — Apud antiquiores scriptores nostros textus Hungaricus refertus est verbis auxilio suffixi *-álni* ex latinis thematibus formatis ut: *currentálni* (currentare), *invagiálni* (invagiare), *practicálni*, *collationálni*, *conferálni*. Harum

vocum sonus resonat in auribus et in sermone Latino, velutsi Germani ex verbis in *-iren* exeuntibus verba Latina in *-are* desinentia formarent.

Talia verba saepe occurrunt in litteris ducum Curuczonem Hungarico ori accommodata, ut: *bombardérozni*, *commandéroz*, *mundéromozni*. Suffixum Germanicum respuit, negligit et suffixo Hungarico vocem instruit, ut hodiernum: *telegrafirozni*, *zsenirozni*. Huic procedendi modo respondet et ipse eius aetatis sermo latinus, ut: *marchirare* (marschieren, *masirozni*).

Vox Latina classica aut peregrina iam derivata pro themate sumitur (sicut etiam in sermone Italico) tumque suffixis instruitur: in sermone Latino sermo Hungaricus, in Hungarico Latinus sermo vestigia relinquit. Pro voce: *iudicare* viget ex *iurisdictione* promanans: *iurisdictionare*, *iurisdictionatus*; in locum vocis: *protegere* substituitur: a *protectione* profectum: *protectionare*. Pro «*fungi*» adhibetur *officiare*, pro «*efficere*» dicitur et adhibetur: *adeffectuare*.

Thema potest esse ipsa forma coniugata, uti: *vidimare* (subscribere, probare, *láltamozni*); quin et vocabula in unum contracta, aut compendio abbreviata, ut: *deutrum* = de eo utrum; deutralis; *iudlium* = iudex nobilium, *incattus* = in causam attractus.

Hungaricum: *hátrálni*, *retírdni* (terga dare, se recipere) sonat apud Beresényium: *megtergálni*, quasi a verbo *tergare* formatum. Quomodo verba sarciantur, augeantur exemplum singulare potest legi apud Beresényium, qui pro: «*inire*» dicit: «*inedni*», qui, si latine hanc vocem reddidis set, consueto sono ductum os eius sponte sua pro *inire* dicturum esset *ineare*; nam a novo themate: *ine* progreditur novam vocem formando.

Idem Beresényius scribit: *collationálni* et non *conferálni* et revera scriptores nostri latine scribentes dicunt plerumque *collationare* pro: *conferre* servata significatione; mutata enim voce, mutatur et sensus, significatio eius. In allato exemplo vox *collationare* sumi potest vel sensu philologico, aut ecclesiastico, aut iuridico, quum tamen memoratum *conferálni* (conferre) adhibitum reservatum sit ad exprimendam notionem: *colloqui*, *értekezni*. Ita quoque verbi derivati: *pensionare* (pensioniren) a *pendere*, *pensare*, *pensio* significatio ad casum singularem exprimendum reservata est.

Actus ratioque sarcienti, augendi conspicua est in Italico sermone in formis: *essere*, *posare* aut in Hungarico: *ötet* (*öt*, cum); *asztat* (*aszt*, illum) *-tól óta* (*tól*, inde ab).

Pro *torta* (a torquendo) in latinitate patria *tortata* usurpatur, quasi a verbo *tortare* orta esset f. *pasta*, *pasteta*. Vestigia visque huius Italici suffixi possunt agnosci in hisce formis latinitatis nostrae: *strata*, *mascarata*, *pomata*, *pomada*, *rata*, *vecata* (*véka*, modius), *levata*, *prohibita*, *appellata*, *bloquata* etc.

Exemplo vocis superius allatae: *ineálni* dicitur: *pingálni*, quod latine *pingare* audiret pro: pingere, uti exemplum vocis: *ponare* a «*ponere*» ortae et deformatae docet et demonstrat, ut in hac enunciatione: «*ponata fuit summa*» pro: *locata*; quocum conferendum Hungaricum: *ponálni*, quo Poëta noster Petöfi utitur, cum dicat *secundába ponálni* (eine ungenügende Classe erhalten). Idem dicendum de forma: *usuare* ad normam Italici: «*usare*» pro: *uti* (gebrauchen).

Sermo noster latinus saturatus et contaminatus est vocabulis artificiose fabricatis, vitiatiss, quorum multa iam usu recepta aures non laedunt, quamquam inepte et insulse facta. Voces latinitatis nostrae per externam et internam analogiam ad iudicium aurium sponte sua nascuntur, multiplicantur facetiarum modo etymologiis popularibus iisque insulsissimis; e multis sint exempli instar: *Bansolman*, *Bansolmora*, *Bansulusmora* (Bano pendendum tributum in mardurinibus pellibus e

slav. Bani žoložma), *Ferripolium* (dies solis v. dominica), quod veteres Hungari hac die mercibus ferreis negotiati essent (Hung. vásárnap).

Vocabula derivata, aut themata ex classico aut peregrino sermone sumpta pro radicibus habentur et suffixis usitatis rite instruuntur. Ut si qui pro «*dare, donare*» dicat: *dationare, donationare*.

Tenebras significaturi non vocem classicam «*caligo*» eligunt, sed ex adiectivo «*caliginosus*», quod suffixo substantivi ornant, vocem: *caliginositas*. Idem fit cum substantivis in suffixum *-bilitas* desinentibus, quæ substantiva a verbis ex aliquo themate auxilio suffixi *-are* formati et suffixo *-bilis* in adiectiva mutatis derivata legionem efficiunt. Quæ ratio formandi cum regula generali Scaligeriana conferri potest, qua duce in sermone Græco verba composita formati primum nomina composita fingimus, quæ tum in verba transformamus ut: *τῆλε + βάλλω τηλεβόλος, τηλεβολέω, ζωγράφος, ζωγραφέω, τηλεγράφος, τηλεγραφέω* cf. *primum capere, principium, principiare; initium, initiare*. Cum scriptor patrius pro: «*iudicare*», «*iurisdictionare*» pro: «*conferre*», «*collationare*» dicat, facile potest coniici, quæ sesquipedalia vocabula hoc modo nascentur.

Cum adiectivum ex substantivo, adverbium ex adiectivo formetur, pro classicis vocibus: *certo, certe, forte, casu, consue*te hæc vocabula oriuntur: *certitudo, certitudinalis, certitudinaliter, casualiter, consuetudinarie* etc.

Sermo latinus et sermo Hungaricus priorum sæculorum certabant inter se, et invicem afficiebantur. Huiusmodi exempla præbent: «*stultus*» cui respondet «*stultitiosus*» (balga, balgatagságos) «*copia*» et «*copiositas*» (bőség, bőségesség).

Hanc rationem formandi vocabula sequitur Italus, Gallofrancus et patrius scriptor latinus. Hac arte proferunt nostri scriptores ex antiquis Latinis aut aliis peregrinis, barbaris thematibus ministerio veterum suffixorum nova vocabula, circa centrum thematis conglobatas novas formas; hac arte propagantur e veteribus significationibus novæ significationes, genera in species constringendo et species in genera transferendo; ita prodeunt ex stirpe vocis principalis, ex illa vetusta arbore, novi recentes rami, pullulant novæ virgæ; ita glomerantur circa notionem generalem quasi circa forum notiones singulis casibus accommodatæ. Hoc modo orta est copia uberrima et varietas formarum et significationum.

Voces circa idem centrum circumaggeratæ constituunt familiam, categoriam. sub diversumque obtutum cadunt. Possunt enim observari respectu alicuius suffixi ut e. g. *-orius*; sint exemplo hæc vocabula: *repositorius, possessorius, rectificatorius, moratorius, acquisitorius, arendatorius, reambulatus, reexecutorius, certificatorius, continuatorius, cassatorius, relaxatorio-continuatorius, interpretatorius, foeneratorius, dormitorium, purgatorium, silvorum, dorgatorium, pipatorium*.

Sed voces etiam alio respectu in classes distribui possunt, ut iam supra fecimus, cum enumeravimus et interpretati sumus formas vocum *acquirere, arenda, validus* auxilio diversorum suffixorum formatas. Hoc eodem modo voces respectu significationis in categorias referri possunt. E. g. *tributum* exprimitur synonymis: *berna, census, collecta, contributio, consuetudo, datum, dica, tallia*; atque hæc synonyma nonnumquam idem valent, et inter se permutari possunt, iam pro genere, iam pro specie usurpantur.

Ad exprimendam unam notionem plerumque occurrunt plures voces, ut: *copiator, copista; serviens, servitor; pollura, pollurarius, polluracus; molendinarius, molitor, molendinator,*

ex quibus usitatissima ratione Darwini eligitur, aut diversæ formæ ad notandas diversas species, distinctiones adhibentur.

Ad classem *purgatorii*, quod eius sensum attinet, infra proferendæ significationes pertinent, quæ ita circa illam notionem generalem, abstractam collocantur, ut exempla, species, casus singulares, ut corolla filo conserta; sub *purgatorio* enim theologus *ignem purgantem*; ordalista *iudicium Dei* (ignis et aquæ); moralista: «fides est spiritualium tenebrarum et sordium *purgativa*»; iuris consultus *iuramentum purgatorium* = iusiurandum, quo quis se purgat, se insontem esse affirmat; medicus remedium, medicamentum vi purgandi præditum, quodque Heine *lazarium* nominat: æstheticus *Katharsin*; Itali præterea grande tormentum, *gran tormento*, cruciatum, pœnam intelligunt.

Scriptores in formandis vocibus ita grassantur, ut Itali, qui vocem Græcam *παράβολή* in *parolam* contrahunt retenta tamen, sed alia significatione, voce «*parabola*».

E vocabulo *parola* cum consuetis suffixis nascuntur formæ: *parolajo*, *parolina*, *parolone*, *parolozza*, *parlare*, *parlata*, *parlatore*, *parlatrice*, *parlatorio*, *parlevole*, *parlatura*, *parlottare*, *parlamento*, *parlamentare*, *parlamentario*, *parlatina*.

Ut ex his exemplis videmus: rami novos ramos producunt, laciniae laciniis assuuntur.

Magnus est numerus formarum secundariarum, multis modis variatarum, quæ scriptorum hæsitationem produnt in eligendis formis. Coniunctionem sermonis Italici et nostri patrii cum classico illustrant hæc quoque exempla: (*coltivare*), *cultivare* (*colere*); *cultivator* (*cultor*); *copiare*, *copiositas* a copia; *meliorare* (*migliorare*), quæ derivata eiusdem generis sunt, ac, si quis pro: «*permittere*», «*permissionare*» dicat, pro «*cedere*», «*cessionare*», pro «incipere» «*principiare*», pro «*inire*» «*initiare*».

Verum quidem est in talibus formis sæpissime et significationem mutari, ut in *pendere* et *pensionare*, *stipendiare*. In voce quoque «*cessionare*» ipsa forma actum cedendi exprimit ratione iuris et iuriconsulti, et quasi substituta est enunciationi: *iure cedere*. In hoc casu forma ipsa termini technici partes epitheti agit, monetque inter iuriconsultos de re iuridica agi; ipsæ hæc circumstantiæ et conditiones singulari colore afficiunt hanc formam, ita, ut epitheton «*iure*» v. «*sensu iuridico*» superfluum evadat.

Viatores escendere vel descendere de curru et in deverticulum intrare cupientes et inter se latine loquentes sub voce: «*descensus*» idem intelligunt quod F. Molnár in libro inscripto: «*Patvarista novitius*» scilicet deversorium, deverticulum, hospitium, ut status rerum fert; fama belli vagante tribunis militum latine colloquentibus, honorationibus, ephemeridibus de bello tractantibus sub nuda voce: «*descensus*» non exposito epitheto, omissa definitione: «*in castra*, *militum* v. *armadae*» profectio in castra intelligitur; patronis causarum, scribis, iuriconsultis officium suum persequentibus in causa hereditaria sub *descensu* origo, cognatio, sub «*descendentibus*» generati, geniti, sub *ascendentibus* generantes intelliguntur omissio epitheto, ut apud Georch: *e lumbis descendentes*; idem valet de voce: «*defectus*» sub quo, sub certis conditionibus *defectus seminis* intelligendus est.

Cum medii ævi scriptor Slavonicus de «*censu*» loquitur, non ignoramus hoc loco *censum mardurinalem* intelligendum esse, nam ea ætate, ea regione epitheton hoc: *mardurinalis* in voce «*census*» latet.

Sacerdote in templo, iudice pro tribunali, medico in clinica *purgatorium* memorante ex conditionibus, rerum statu, statim intelligitur, quid *purgatorium* significet; ipse rerum status, tempus,

locus, circumstantiæ, tacitæ definitiones sunt et epitheta necessaria occulta; hæc quoque vox: «*activus*» tantummodo tum potest recte intelligi, si epitheton eam comitatur in forma, persona mercatoris, negotiatoris, civis suffragia ferentis, doctoris, grammatici, viri practici aut creditoris.

Locus, tempus, conditio, persona, munus, cultus, eruditio etc. hæc sunt quasi pronomina demonstrativa, epitheta, definitiones.

Audita aut lecta voce: «*operatio*» varia cogitare possumus, sed percepto epitheto e natura loci, temporis, conditionis, personæ sumpto, si e. g. a duce quodam vel a medico quodam expressam audimus, percipimus, desinit ambigua, dubia et obscura esse, notio abstracta definitur, forma expletur.

Superfluum est discipulis in classe *tabulam* uberius *tabulam scholæ* vel *scriptoriam* nominare, iudicibus *tabulam* «*tabulam iudicalem*» inter se vocare, non ignorantibus, qua de *tabula* agatur, itaque epitheta omitti, negligi possunt.

Superfluum est Italicis convictoribus epulantibus mensam *tavola da mangiare* nominare, pro: *questa tavola* v. *la tavola* etc. Idem valet etiam de sodalibus cehalibus, apud quos *Magister Tabulae*, *Tafelmeister*, nominatur, *főlegény* (apud sartores).

In officina scribarum ita dicta cancellaria, sufficit epitheton ad speciem designandam, substantivum epitheto adiungendum omitti potest, cum ibidem tantum de litteris agatur.

Tales sunt e. g.

1. *Armales* sc. Litteræ Armales. *Armalis* (charta) *Nemes levél*, *czimeres levél* (Adelsbrief).

2. *Ablicentiales* sc. Litteræ Ablicentiales. *Ablicentialis* (charta). *Szabadságos levél*. *Szabadságra bocsátó levél*. *Felszabadító levél* (Abschied).

3. *Cambiales*, *Campsoriales*, *Váltólevél* (Wechselbrief) etc.

Hanc vocem: «*legitima*» solam legentibus omnia, quæ ad leges pertinent animo obversantur; itaque difficile est subito rectum sensum huius ambigui latius spectantis epitheti, quod substantivi vices agit, intelligere; sub hac enim voce intelligi potest: *legitima* (sc. uxor), *legitima* (sc. vox), *legitima* (sc. filia), *legitima* (poena), *legitima* (potestas) etc. Sed cum inter eos versamur, qui de re hereditaria tractant in facie loci, sub hac voce hereditatem intelligimus, et cum de fratribus bona dividendis agitur (*condivisionales*), substantivum hoc pro epitheto summimus eiusque indolem primitivam restituimus et hoc modo vocem redintegramus: *legitima* (*pars hereditatis*), quæ redintegratio vocis in rerum statu latet, tempus, locus significationem tacite subministrant eamque superfluum reddunt. *Legitima* igitur est: pars hereditatis competens, lege præscripta.

Vocabulo «*portales*» lecto hæsitamus, variæ res imaginesque obversantur animo, sed cum hoc vocabulum tempore belli Curucorum ex ore ducis percipimus, qui de rusticis dicit: «*két nap két-háromezer propter portales előáll,*» statim comprehendimus hoc loco *portales* designari satellites, qui alioquin *portales hajdones* vocantur.

Itaque locus, tempus, munus, conditio, persona, eruditionis status etc. epitheta singulares casus, species notantia superflua reddunt. Omnia tacite intelliguntur, in rerum statu latent; aut vero epitheton, species, materia, res concreta (*obligatorialis*, *legitima*, *purgatorium*) exponitur et abstractum neglectum et omissum (*litterae*, *hereditas*, *iuramentum*, *medicamen*) locus, tempus, persona etc. tacite monendo signant, ubi litteræ, medicamina inveniantur.

Hungari hodie quoque pergunt formare voces modo et arte scriptorum superioris ævi. In ephemeridibus inscriptis: «*Pesti Hirlap*» 1896. 8. Febr. hæc leguntur: «*li, qui ita dicendo gratis ædifi-*

cant vias ferreas in usum regionis propriæ, *legati vicinales* sunt. Qui ita ædificant, ut ex eis com-
moda et fructus percipiant: *legati vicinaliores* sunt. Ii, vero, qui ita moliuntur, ut permulta et per-
magna lucra et comoda adipiscantur et 5—6 sedes occupent in administrandis viis ferrariis, recto-
res ac administratores: ii sunt *vicinalissimi* legati.

Hæc vocabula in mentem revocant antiquiorum iurisconsultorum nostrorum artem voces for-
mandi, qui enunciationes graves tali modo tractabant, quorum sermo ita dictam travestiam sapit. Si
scriptor prioris antiqui ævi eiusmodi enunciationibus uteretur ut: *vicinalis legatus*, multum desuda-
remus in sensu huius ænigmatis explicando. Huiusmodi exemplum illustrat satis superque difficulta-
tem terminorum iuris declarandorum.

Talia vocabula formabantur a scriptoribus nostris simpliciter, bona fide, puerili ingenio, ut
multa vocabula facetias, sales æmulentur. Scriptores nostri classicorum peritissimi sunt; linguam
latinam docte tractant, sed vi rerum gestarum, necessitate conditionum historicarum statuque rerum
coacti evitare non potuerunt, quin sermonem Latinum resarciant, veste insolita inducta varient, ad
aliud quoddam idque ridiculum detorqueant. Abstinere non potuerunt a novis inventis, institutis,
mutationibus, progressibus, studiis, alienis, externis exemplis recipiendis.

Sermo Latinus est vitæ gradatim se evolventis, ætatis usui et genio accommodandus; cumque
scriptores nostri generales linguæ leges psychologicas, logicas, analogias, genium sequantur, multis
facete dictis et bonis vocabulis locupletant sermonem Latinum classicum, quo secus eleganter quam-
quam phræseologia iam parata, machinæ instar utuntur; exemplo sint: *Defluus, vinicola, pacifra-
gium, caerulescere, sacrifer, funifex, restiarius*.

Necessitas historica cogit eos propriis rebus studere, nova producere, indolem gentis sequi.
Notiones novellas, recentiores, notionum varios colores vocibus classicis exprimunt, itaque respectu
significationis quoque augent vocabula classica; e. g. *discumbere* = mensæ adsidere, prandere;
canis sagax, Spürhund, *vizsla*; *praetoriani*, königliche Leibwache, *testőrök*, *denarius tribunus*,
Obrist, *ezredes*, *commoditas*, Kutsche u. Abtritt, *kocsi és árnyékszék*, *septemviratus*, die könig-
liche Septemviral Tafel, *hétszemélyes tábla*.

Quæ tantum fieri possunt variationes, combinationes, eas producunt voces ex classicis thematibus
classicis suffixis ornando, præterea auctores fiunt innumerabilium compositarum vocum, græcas voces
Latino colore tingendo, cuius rationis progrediendi exemplaria apud Romanos viderunt.

Hæc ipsa copia formarum sufficit vocabulario complendo, quamquam hæc tantum minor pars est
vocabulorum novorum, quorum pars altera ex linguis alienis est ascita. Linguæ novellæ libere, sine
restrictione materiam mutuuntur. Iam apud classicos invenimus materiam importatam, ut sunt:
arrha, arrhabo (Hebræa), *mapalia, magalia* (Punica), *gaza* (Persica), *framea* (Germanica). Scrip-
tores nostri hæc vestigia prementes obruunt sermonem nostrum Latinum vocibus ex materia aliena,
barbara sumptis, sed in formam Latinam redactis. Idem experimur in talibus formis, quod et in
lingua Hungarica. Sæpe vox aliena ascita, ne suffixo quidem accommodatur sermoni Latino; exemplo
sint: *sinkorán, sincoran* (= chien courant). Materia e diversis linguis et ex sermone inter gentes
communi hauritur, congeritur, ut: *thea, caffè, colera, tulipa, opera, eldorado, minister, mi-
nisterium, dilettans, Donquixotianus, caricatura, califa, concurrens, loyalitas, impertinentia,
correspondentia* etc.

Hic præcipue observandum nobis videtur a scriptoribus nostris multa eiusmodi vocabula in ser-
monem Latinum recepta esse, quæ in vocabulariis mediæ et infimæ ævi frustra quæras, vocabula forte

recentioris originis (cum iam gentes aliæ sermone Latino non utebantur) attamen notissima sunt et inter gentes usitatissima, vulgaria, trita, usu, consuetudine ubique locorum usurpata. Talia vocabula, ut e slavico: *pletka*, *polka*, *ubrussarius* scriptores nostri in textum recipiunt, latina forma instruunt ut: *bureaulis* (a gall. bureau), *buchhaltericus* (a germ. Buchhalter), *Laidinantius* (a gall. lieutenant), *Caftanus* (ture. kaftan), *barrausticus* (gall. barreau) etc.

Quomodo vocabula, enunciationes novis conditionibus, locis, muneribus, rerum statui accommodentur, luculentissimum præbent exemplum præcepta, quæ F. Molnár patvaristæ præscribit, quomodo litteræ ad portam fulgidam Ottomanicam mittendæ concinnari debeant; monet enim vocabula Latinitatis Hungariæ propria uti: *Judlium*, *Birsagium* vitanda et vel classicis verbis, vel voce Turcis etiam nota et inter gentes communiter usitata exprimenda esse.

Verba eius in libro «Patvarista novitius» inscripto p. 40 hæc sunt: «Inter Stylum Iuridicum et Politicum discretam subinde pone distinctionem! nam stylus Politicus seu Publicus ea expressione et talibus terminis instruendus est, ut generaliter omnibus nationibus dati termini communes sint. Male idecirco exponeres in Politicis scribendo exg. in Turciam hoc modo: In præsciti ottomanicæ Portæ Subditi *birsagatione Tripartitali* Decreto sancita, perque *Judlium* nostrum exacta non minus peccasse; quia in Turcia aut alibi Gentium id intelligi minus posset; proinde dicendum esset: In pœna publica Regni lege sancita perque Comitatussem vel Iurisdictionatum Provinciæ nostræ Iudicem eidem inflicta et exacta.»

Hæc omnia, quæ adduxeram, satis superque probant et demonstrant ingenium naturamque Latinitatis Regni Hungariæ.

Budapestini, 1900 mense Novembri.

ANTONIUS BARTAL.

III.

FONTES.

- Abeles, Simeon Abeles**: Chorea St. Viti. Budæ 1837.
- Abelles, J. Abelles**. De morbis ætatum vitæ humanæ. Pestini. 1835.
- Ac. Com. Sopron**, *Acta Comititalia Hungarica Soproniensia*. Anni MDCLXXXI.
- Ackerl, J. Ackerl**: Castoreum. Pest. 1840.
- Act. et Doc. Rákóczy**, *Actes et Documents pour servir à l'histoire de l'alliance de George Rákóczy* . . . Publiés par A. Szi-lágyi. Budapest. Maurice Rath Libraire-éditeur 1874.
- Act. Synod.** *Acta Synodalia collecta* per P. Horányi. Temesvár. 1889.
- Adelm. de orig. Turc.** Conradus Adelman. De origine, ordine et militari disciplina Magni Turcæ domi forisque habita. (hely és év nélkül). Qu. 483.
- Akad. Ért.** *Akadémiai Értesítő*. Szerkeszti Szily Kálmán.
- Adelsberg, E. Adelsberg** Chlorium Antiphthisicum. Pestini 1834.
- Alexy, L. Alexy**. Animalia medicinalia. Budæ 1838.
- Amad.** *Amadé László* versei. Olesó könyvtár 1892.
- An. Brand.** Brandl. Glossarium boh-morav. Brünn. 1876.
- An. Coronenses.** V. Kronstadt . . . *Annales Coronenses*.
- An. Sc.** *Analecta Scepusii sacri et profani* . . . collegit et notis illustravit Carolus Wagner . . . Viennæ Pars. I. II. 1774. pars III. 1778.
- Andr. Pann.** Abel J. Irodalomtörté-neti Emlékek I. k. Két magyarországi egyházi író a XV. századból, *Andreas Pannonius* et *Nicolaus de Mirabilibus*. Bpest 1886.
- Apor Metam. Trans.** *Apor Metamorphosis Transilvaniae*. Pest 1863.
- Arch. Rák.** *Archivum Rakoczianum*. II. Rákóczi Ferencz levéltára. Első Osz-tály. Had- és Belügy. Szerk. Thaly Kálmán. Pest 1873. I. k. 1703—1706. II. Rák. Fer-jejed. leveleskönyvei, levéltárának egykorú lajstromaival. II. köt. 1707—1709. III. k. 1710—1712. Pest 1877.
- Arch. Ver. Sieb.** *Archiv des Verei-nes für siebenbürgische Landeskunde*. In Hermannstadt. 1843—90. 28. köt.
- Archæol. Ért.** *Archæologiai Érte-sítő*.
- Argenti, D. Argenti**. De Cephalalgia. Pestini 1836.
- Árp. Ok.** *Árpád-kori okmánytár*. V. Cód. Dipl. Árp.
- Art. D. Articuli diaetales.**
- Art. Diæt. Pos.** *Articuli Diaetales Posonienses*. Anni MDCCXV. Posonii. Ex typographia J. Mich Landerer. Artic. Diæt. Poson. Anni MDCCXXIII. Artic. Diæt. Poson. Anni MDCCXXIX. Artic. Diæt. Poson. Anni MDCCLI.
- Art. Jaz.** *Articuli Jazygum et Cu-manorum Posonii*.
- Art. Jur. Thav.** *Articuli Juris Thavernicalis* olim post tristem amissæ Budæ omniumque antiquissimorum Juris Thav-ernicalis Monumentorum cladem recollecti Posonii.
- Asp. Ph. Chr. V. Rák. Őn.** Francisci II. Confessiones et *Aspirationes Principis Christiani*. Budapest. 1876.
- Austr. Aust.** *Austriaca Austeri-tas* . . . Authore Anonymo . . . Venetiis. Typis Fratrum Veracii, Constantini et Speracii.
- Austr. Auster. Palma.** *Justi de Palma Florentini Austriacæ Austeri-tatis eiusdemque Continuationis Confirmatio*. Hoc est absurdissimæ Eviscerationis Austria-cam Clementiam deprædicantis Refutatio . . . Anno 1673.
- Bajzáth Veron.** *Bajzáth de Pizsak*. *Veronica*. Drama ex originali Germanico se-nariis latinis reddita. Pestini 1838.
- Balassa Cas. Steph. Fr. Balassa.** *Casulæ S. Stephani regis Hung.* vera imago et expositio. Viennæ 1754.
- Bárczay, A.** Heraldika kézi könyve. Irta Bárczay Oszkár. Budapest. 1897.
- Batty. Ger.** Sancti Gerardi episcopi chanadiensis scripta et acta hactenus inedita cum serie episcoporum chanadiensium. Opera et studio Ignatii Comitiss de *Battyán* episcopi Transilvaniæ. Albo Carolinæ. Typis episcopa-libus MDCCXC.
- Batty. Leg.** *Leges ecclesiasticæ regni Hungariæ et provinciarum adiacentium opera et studio Ignatii Comitiss de Battyán* Episcopi Transilvaniæ collectæ et illustratæ Claudiopoli anno MCCLXXVII.
- Bék. Debr. főisk. törv.** A *debreczeni ev. ref. főiskola* XVII. és XVIII. szá-zadi törvényei. Irta Békefi Remig. Lev. Tag. Budapest. Kiadja a magy. tudom. Akadémia. 1899.
- Bék. Közokt.** *Árpád-kori közokta-tásunk és a veszprémi egyetem létkérdése*, irta Békefi Remig Dr. Budapest. 1897. Köz-oktatás 1898.
- Bék. Maros.** A *marosvásárhelyi* ev. ref. iskola XVII. századi törvényei Békefi Remig lev. tagtól. Budapest. 1900.
- Bék. Pászt.** A zirczi, pillisi, pásztói és szent-góthárdi czisztertzi apátságok törté-nete. Harmadik kötet. A pásztói apátság története 1490—1702. Irta Békefi Remig dr.
- Bék. Pil.** A *pilisi apátság története* 1541—1814. Irta Békefi Remig dr. Pécssett, 1892. Második köt. 1484—1541. 1891.
- Bel. Calv.** *Bellum Joannis Calvini* et Jesu Christi Nazareni Dei et Hominis . . . autore M. Alberto Grawero. Scholæ Casso-viensis Rectore. Barthæ. Imprimebat Jacobus Klös. Anno 1597.
- Bell. Cell.** *Christophori Cellarii*: Latinitatis liber memorialis interpretatione Germanica, Hungarica et Bohemica locupleta-tus a Math. Belio 1777.
- Bel. Comp. Geogr.** *Geographia*. Perillustri Generoso ac Nobilissimo Domino Paulo Jeszenak etc. dedicat Auctor. Scribebam Posonii die XXVII. mensis Julii A. O. R. MDCCXXXVIII. Erudito Lectori S. P. D. Matthias Belius . . . Posonii Anno MDCCXLIX. Compendium Hungariæ Geographicum editio tertia 1779.
- Bel. Prod.** Mathias Belius Pannonius. Hungariæ antiquæ et novæ *Prodromus* cum specimine, quomodo in singulis operis parti-bus elaborandis versari constituerit. Norim-bergæ 1723.
- Bene Med.** Francisci Bene: *Elementa Medicinæ Practicæ e prælectionibus illius publicis edita* per Fran. Bene jun. Tomi I—V. Pestini 1833—34.
- Bene Pol.** Franciscus Bene: *Elementa Policiæ Medicæ*. Budæ 1807.
- Beng. Ann. Er. Cænob. Nic. Ben-ger.** *Annalium Eremiti-Coenobiticorum ordinis fratrum Eremitarum S. Pauli R. R. P.* Vol. II. Posonii 1743.
- Benkő Im. Nat. Sic. I. Benkő.** *Imago incltyae in Transilv. Nationis Si-culicæ*. Cibinii 1791.
- Benkő Top. Misk.** Sam. Benkő. *To-pographia oppidi Miskoltz historico-medica* auctore Samuele Benkő. Denuo edita per Jos. Szathmáry. Miskolczini 1848.
- Benz. J. H.** Christiani Augusti Beek . . . *Jus publicum Hungariæ* cum notis auto-ris et observationibus Josephi Benzur. Vien-næ. Apud Joh. Paul. Krause 1790.
- Beszt. Lev.** *Besztercebányai Le-véltár*.
- Beszterczb. ág. gymn. Ért.** *Besz-tercebányai ág. gymnasium Értesítő*.
- Bet. J. Com. J.** *Bethlen Commenta-rii de rebus Transilvanicis* Viennæ 1778.
- Bethl. G. Lev.** *Bethlen Gábor* feje-delem kiadatlan politikai levelei. Szilágyi Sándor. Budapest. 1879.
- Bizarus de bello Pannonico.** *Bizarus* P. Pannonicum bellum sub Maxi-miliano II. Basileæ 1573.
- Boc. Hung. M. Joan.** *Bocatti Poëtæ Lau-*

reati Cæsarei *Hungaridos* libri poematum V. Barthp. In fine epistolæ: MDXCIX.

Bod. Hist. Eccl. *Historia Hungarorum Ecclesiastica*, inde ab exordio novi testamenti ad nostra usque tempora ex monumentis partim editis partim vero ineditis, fide dignis collecta stud'io et labore Petri Bod de Felső Csernátón V. D. ministri M. Igeniensis et synodi generalis reformatorem in Transylvania notarii. Edidit L. W. E. Rauwenhoff. Theol. doct. prof. in Academia Lugduno Batava, adiutante Car. Szalay philol. class. prof. in gymn. ref. Budapestino. Lib. VI. T. III. Lugduni Batavorum 1888.

Bod. Hist. Un. Trans. Petri Bod. *Historia Unit.* in Trans. Bibliotheca Hagana. Amstelodami et Lugduni Batav. Anno 1766/67.

Bonfin. A. Ascoli *Bonfini*. Rerum Hungaricarum decades quinque et Libellus de Corvina domus origine. Primum ed. Basileæ an. 1543. et 1568. Posonii 1744. et ab Andr. Bel. Lipsiæ 1774.

Br. Resp. *Brevis et perspicua responsio ad maledicam et futilem Apologiam Martini Wagneri* . . . Instituta a Caspare Pil...io Waraliensis Ecclesiae Marcivillanæ in Scepusio Pastore. 1591.

Brezny. *Leges schol. Schemm. Breznjyk* J. A. selmeczányai ág. ev. Lyceum Értesítője: *Leges scholæ schemmiciensis* ab inelyto senatu et amplissimis dominis scholaribus recognitæ et ad præsentem eius faciem conformatæ. Anno MDCLII. A selmeczányai ág. ev. egyház és Lyceum története 1883.

Brunner. T. *Brunner*. Femina respectu pathologico considerata. Budæ. 1838.

Brut. Ung. R. *Brutus* Ján. Mih. Magyar Históriaja. 1490—1552. Közlí Toldy Fer. I—II. Pest, 1863—1867. III. k. 1876.

Buny. Vár. tört. A *váradí püspökség története* alapításától a jelen korig. Irta *Bunyitay Vince*, a váradí püspökség könyvtárosa. I—III. köt. Nagyvárad 1883.

Burian Blandr. Dissertatio historico-critica de dupplici ingressu in Transilvaniam Georgii. *Blandratae* . . . Recensente Michaelis Burian archidiacono Cathedrali Anno Domini 1806. Albo Carolinæ. Typis Conventus Csikiensis.

Calep. Bergomatis Ambrosii *Calepini* Dictionar. Venetiis 1516.

Can. Eccl. *Canones Ecclesiastici* ex veteribus quæ Hungariensibus quæ Transilvaniensibus in unum collecti . . . Claudiopoli. Ex officina Nicolai K. de M. Tótfalu. Anno 1698.

Car. Bél. De archioff. *Car. And. Bél. De archiofficiis regni Hung.* Lipsiæ CIOCCCXXXIX. (1749.)

Carl. Log. Sigism. *Carlowitzky. Logica*. Cassovia 1815.

Cat. Libr. S. Ivanics. Catalogus Librorum in Bibliopolio Nob. Sigism. Ivanics Budæ 1840.

Cathol. Johannes Balbus de Janua. Summa, quæ vocatur *Catholicum* Venetiis 1487.

Cel. Bel. app. *Cellarii Belii appendix*.

Cher. Jus. Eccl. N. J. *Cherier*. Enchiridion *Juris Ecclesiastici* cum singulari ad alienas confessiones attentione. Pestini 1839. II. k.

Chr. Monac. Chronicon Monacense. Müncheni vagy Jászay-kódex. (Nyelvelméltár 1. köt.) Budapest, 1874.

Chr. P. Vind. V. s. M. *Flór. Font. Chron. Dubn.* V. s. M. *Flór. Font. Cod. Camb. Merc. Codex Cambio Mercantil* pro Regno Hungariæ partibusque eidem adnexis in tres partes divisus. Posonii. Typis. Franc. Jos. Patzko 1802.

Cod. Dipl. And. *Codex Dipl. Andegavensis. Monum. Hung. Historica.* Magyar Tört. Eml. Kiadja a Magy. Tud. Akad. tört. bizottsága I. oszt. Okmánytár. Szerk. Nagy Imre. Anjoukori Okmánytár I. k. (1301—1321). Bpest 1878. II. k. (1322—1332). 1881. III. k. (1333—39). IV. k. (1340—1346). 1884. V. (1347—1352). 1887.

Cod. Dipl. Arp. *Codex Diplomaticus Arpadianus.* Vol. I—XII. Pest 1860—74.

Cod. Dipl. Arp. Cont. *Codex Dipl. Arpadianus continuatus.* Árpádkori új okmánytár. Wenzel Gusztáv. I. köt. 1001—1235. Pest. 1860. II. köt. 1234—1260. Pest. 1861. III. köt. 1261—1272. Pest. 1862. IV. köt. 1272—1290. Pest. 1862. V. köt. 1290—1301. Pest. 1864. VI. köt. (a második folyam I. köt.) 890—1235. Pest. 1867. VII. köt. 1235—1260. Pest. 1869. VIII. köt. 1261—1272. (Második folyam 3. köt.) Pest. 1870. IX. köt. 1272—1290. Pest. 1870. X. köt. 1290. Pest. 1873. XI. (Harmadik folyam I. köt.) Pest. 1873.

Cod. Dipl. Brüss. Burg. Magyar történeti okmánytár a brüsszeli orsz. levéltárból és a burgundi könyvtárból. Összeszedte Hatvani Mihály. I. köt. 1441—1538. Pest. 1857. II. köt. 1538—1553. Pest. 1858. III. köt. 1553—1608. Pest. 1859. IV. köt. 1608—1652. Pest. 1859.

Cod. Dipl. Lond. Magyar történeti Okmánytár. Londoni levéltárból. Szerk. Simonyi E. Pest. 1859.

Cod. Dipl. Pat. *Codex Diplomaticus Patrius* Tom. I. II. Studio et opera Emerici Nagy, Joannis Paur, Caroli Rath et Desiderii Véghely. Jaurini 1865.

Cod. Ep. Pet. Páz. *Codex Epistolaris, Petri Pázmány.* Frankl. W. I. 1605—1625. Budapest. 1873.

Cod. Evang. *Codex evangelicorum* utriusque confessionis in Hungaria et Transylvania diplomaticus . . . Publici juris fecit Andreas Fabó Vol. I—III. Pestini Sumtibus Caroli Osterlamm 1869.

Cod. Farnes. III. Pál Pápa és *Farnes* Sándor bibornok Magyarországra vonatkozó diplom. levelezése. 1535—1549. Óvári Lipót. Pest. 1879.

Cod. Com. de Sztára. *Codex Diplomaticus Comitum de Sztára.* A nagymihályi és sztárai gróf Sztárai-család oklevéltára. Kiadja gr. Sztárai Antal. Szerkeszti Nagy Gyula. I. II. köt. Budapest. 1889.

Cod. Dipl. Com. Zichy. *Codex diplomaticus domus senioris Comitum Zichy de Zich et Vásonkeő.* Liberalite comitis Caroli Zichy senioris gentis publici iuris fecit societas historica Hungarica. Tomus primus Opera Emerici Nagy, Johannis Bapt. Nagy et Desiderii Véghely. Pestini 1871.

Cod. Telek. *Codex Telekianus*, gróf Széki Teleki-család oklevéltára I. II. köt. Budapest. 1895.

Coll. Collectio benignarum normalium

resolutionum Cæsareo-Regiarum in materia commissionis ecclesiasticæ . . . usque annum inclusive 1785. Tom. I. II. Pestini.

Comen. Joh. Amos *Comenii* Janua lingue latinæ reserata aurea. Debreczini Anno 1729.

Comm. Hist. de Reginæ Hung. Cor. more. *Commentatio Historica de vetere Reginas Hungariæ coronandi more* conscripta ab E. C. M. V. C. P. G. Anno MDCCXCII.

Comp. Jur. *Compendium juris civilis in usum civitatum ac Sedium Saxonicarum in Transylvania collectum.* Impressum in inelyta Transylvania Corona anno 1544. Auct. Hontero.

Con. Max. *Constitutio Maximiliani* II. Rom. Imperatoris ac Hungariæ . . . Regis . . . juxtam quam Sylva, Nemora, et Salus Civitatum Regni Hungariæ Montanarum . . . cædi, foveri propagarique debeant. Anno MDLXV. [s. End.]

Conc. Bud. *Concilium Budense.* V. **Conse. Sumpt.** *Conscriptio sumptuum.* Sine loco et anno.

Corn. Dan. *Cornides.* Commentatio de Religione veterum Hungarorum. Viennæ MDCCXCI.

Corp. gram. *Corpus grammaticorum* Linguae Hungariæ veterum. Fr. Toldy. Pesthini 1866.

Cortes. De virt. Math. Corv. Alexander Moden. Cortes. De Matthiæ Corvini Regis Hungariæ laudibus bellicis. (Epos) Ob-sopæus 1568. utána Zsámboki Basiliæ.

Csapl. Nucl. *Nucleus Plani Tabularis* sive synopticus Decisionum Curialium Extractus. A Joanne *Csaplovics* de Jeszenova, Honthensi. Editio secunda auctor Posonii 1817.

Csurgó ref. gymn. Ért. *Csurgói reformatus gymnasium értesítője.*

Cyn. Jur. Hung. Bipartita *cynosura juris ungarici.* Jaurini 1749. (Auctor, Paulus Szentkereszty).

Czir. de Ord. equ. Aur. A. Cziráky *De Ordine Equitum auratorum Hungariæ* Pestini 1792.

Czir. Jur. Com. Antonii Moysis *Cziráky* . . . *Ordo Juris Civilis Hung.* Pest. 1794.

Czvit. Dav. *Czwitteringer.* Specimen Hungariæ literatæ. Francofurti et Lipsiæ MDCCXI.

D. Ráczk. *Diplomatarium Ráczkeveiens.* Ráczkevei Okmánytár. Kiadja Magdics István. Székesfehérvár 1888.

Danko Vet. Hymn. Eccl. *Vetus Hymnarium ecclesiasticum Hungaricum.* Budapestini 1893.

De rebus Turc. Dial. B. J. Herold. *De rebus Turcicis Dialogus.*

De Turc. succ. J. M. Silva. *De Turcarum successibus.*

Deák. Magy. Hölgy. lev. *Deák magyar Hölgyek levelei.* Budapest, 1879.

Debr. Com. Ladislai *Debreczeni Commentarius* super auri praxim. Autographum circa an. 1530. in Archivo Transilvaniensi.

Dec. Bar. *Barovius, Jo. Decius* Syn-tagma institutionum imperialis ac Ungarici Claudiopoli 1593.

Def. Bon. *Defensio bonorum ecclesiasticorum*, quam adornavit Stephanus Kátóna . . . Historiographus. Anno 1811.

Diar. Com. *Diarium Comitiorum* Regni Hungariæ 1792. 1796. Posonii MDCCCLII. Magyarországi közgyűlésének jegyzőkönyve. Dobrovsky. Budapest, 1888.

Dief. *Diefenbach*. Novum Glossarium. Frankfurt a. M. 1867.

Diez. *Diez*. Etymologisches Wörterbuch der romanischen Sprachen. Bonn 1874.

Dlősz. fűv. *Dlőszegi Sándor és Fazekas Mihály. Fűvészkönyve*. Debreczen, 1807.

Dipl. Alv. *Diplomatarium Alvinczianum*. Alvinczi Péter Okmánytára, közzétette Szilágyi Sándor. I. k. 1685—1686. Pest, 1870. II. k. 1686—1688. Pest, 1870.

Dipl. rel. rei. Rag. *Diplomatarium Relationum Republicæ Ragusianæ* cum Regno Hungariæ. Budapest, 1887.

Diss. de ferro candenti. *Dissertatio Politico*. Antiquaria de Ferri candentis Ordalio sive de ritu controversias in iudiciis publicis per ferrum candens decidendi Aevo Medio apud Hungaros sub variis Serenissimis Hungariæ Regibus usitato . . . Josephus Torkos Jaurini 1744.

Du C. Du Cange. Glossarium mediæ et infimæ latinæ. Venetiis 1737. et Editio nova aucta a Leopoldo Favre. Niort. 1883.

Dug. Följ. *Dugonics András Följegyzei*. Ifj. Szinnyi József (oleós könyvt.) Budapest, 1883.

Dugonics Jol. Szer. *Jolánka* 1—2. Pozsony és Pest 1803—4. Szeressenek 2. könyv. Pozsony Pest 1798.

Egri Lev. *Egri Levéltár*.

Egyet. Phil. Közl. *Egyetemes Philologiai Közlöny*.

End. *Rerum Hungaricarum monumenta* Arpadiana. Edidit. Stephanus Ladislaus Endlicher. Sangalli. 1849.

Ep. Matth. *Epistolæ Matthiæ* Corvini regis Hung. ad Pontifices, imperatores, reges etc. Cassovia 1744. Tyrnavia 1746.

Epist. Pastor. *Epistola Pastoralis* ad Diocesis Agriensis Clerum et Populum. Agriae.

Epist. Proc. *Epistolæ procerum* regni Hungariæ Pars I. complectens epistolas ab anno 1490. ad 1534. quas Georgius Pray Cathedralis Ecclesiæ Magnovaradiensis Canonice collegit atque Francisci II. Romanorum electi ac Austriæ hereditarii Imperatoris honoribus dicavit Adamus Reviczky de Revisnye . . . Viennæ. Typis J. v. Degen. 1805. *Epistolæ procerum* Regni Hungariæ Pars II. complectens epistolas ab anno 1531. ad 1554. Pars III. complectens epistolas ab anno 1554. ad 1741. quas Georgius Pray cathedralis ecclesiæ Magnovaradiensis Canonice collegit Posonii 1806. Ex Typographeo. G. A. Belay AA. et Phil. D.

Erd. Fisc. Lev. *Erdélyi fiscális Levéltár* (az Országos Levéltárban).

Erd. Oktár. V. Tag. Erd.

Ereký. *Ereký* Alfons. Mérték-, Súly- és Pénzisme. 1881.

Erot. *Erotemata* de communicatione idiomatum, hoc est proprietatum Divinæ et Humanæ naturæ in una individua persona Christi. Authore Severino Sculteti Pastore Ecclesiæ Barthensis. Barthpæ David Gutgesel excudebat. An. desideratur.

Eszt. okm. *Az esztergomi főkapitán levő s egyéb birtokaira vonatkozó okmányok* tára. Pest, 1871.

Euch. *Eucharisticon* Magnæ Mariæ Theresiæ dictum ab Adamo e. L. B. Patachich de Zajezda . . . Budæ. Typis Regiæ Universitatis 1780.

Exam. Aet. *Examen aetiologias* M. Johannis Kircheri . . . quo rationes migrationis eius in Synagoga Papalem . . . falsas ac leviculas esse ostenderunt . . . Paulus et adamus Kyssii, Paulus Lochmannus, Samuei Czernak . . . Pannonii. Anno CIOJCXLII.

Exempl. Rec. *Exemplar Reconciliationis* cum Hungaris factæ 23. Junii Anno 1606. nec-non Conditiones Pacis Turcicæ. Patakini. Typis illustrissimæ Principis. Anno 1653.

F. Forg. Comm. *Forgách F.* *Rerum Hungaricarum sui temporis Commentarii*. Posonii 1788.

Fabr. Jur. Met. *Principia Juris Metallici* Hungarici. Antonius Faber J. U. D. in Regia scientiarum Academia Posoniensi statisticæ et Juris Metallici Professor. Posonii 1824.

Fabó Mon. Ev. A. Fabó. *Monumenta Evangelicorum*. Aug. conf. in Hung. V. I—IV. Pest, 1861—73.

Fabr. Urk. *Urkundenbuch* der Geschichte des Kiser Kapitels . . . von Karl Fabritius . . . Hermannstadt. 1875.

Falud. Arch. *Collectiones Mathematicæ ex Architectura Militari* R. P. Franc. Földi. Græcii 1739.

Fej. Fejér Georgius. *Codex Diplomaticus Hungariæ ecclesiasticæ ac civilis*. 11 Volumina in 40 partibus. 3 Volumina indices et 8 Volumina Supplementa. Budæ 1829—44.

Fej. Jur. Lib. *Jurium ac libertatum religionis et ecclesiæ catholicæ in Regno Hungariæ partibusque adnexis codicillis diplomaticis scripsit Georgius Fejér* . . . Budæ. Typis regiæ scientiarum universitatis Hungariæ 1847.

Fej. Per. Nom. G. Fejér. *De peregrinis nominibus* Magyarorum avitarum sedium indicibus. Pesthini 1837.

Fer. Mon. Sl. *Monumenta spectantia historiam slavorum Meridionalium*. Volumen decimum octavum collegit . . . P. Fr. Eusebius Fernendzi. Zagrabia 1887.

Fin. B. *Finály Henrik. Besztercei* szószedet. Latin-magyar nyelvemlék a XV. századból. Budapest, 1892.

Fjp. Anon. Béla király névtelen jegyzőjének könyve a magyarok viselt dolgairól. A kézirat olvasását közli *Fejérpataky* László. Budapest, 1892.

Fjp. Szám. Magyarországi városok régi számadáskönyvei etc. közli *Fejérpataky* László. Budapest. Kiadja a m. tud. Akadémia. 1885.

Forc. *Forcellini*. Totius latinitatis lexicon. Londoni. 1839.

Fr. Lib. Rat. *Fragmentum libri rationarii* super erogationibus aulæ regis Hungariæ Ludovici II. 1526. Ed. Chr. Engel in «Monumenta Ungrica» Viennæ 1809. p. 187—236.

Frak. Mát. lev. *Mátyás király levelei*. Külügyi osztály. Első kötet 1458—1479. Közzéteszi *Fraknoi Vilmos*. Budapest, 1893. Kiadja a magy. tud. Akadémia.

For. Scr. *Forum Scrutarium* antiquarum Hæresum, ex quibus nostri temporis hæreses inconcinne et distorsissime consarci-

natae sunt. Propositum a Reverendo patre Martino Szentivany societatis Jesu Theologo. Tyrnaviæ. Typis Academicis. Anno 1707.

Funda David. J. N. J. *Funda Davidis* contra Goliath . . . proiecta a Davide Constante, Milite Gregorio Verona Latino. Anno Hungariæ Fatali MDCLXXVI.

Gal. Mar. V. s. *Galeoti*.

Galeoti. *Galeoti Martius*. Salomon Hungaricus vel de Matthiæ Corvini Hung. Regis sapienter, egregie, fortiter et iocose d'etis ac factis. Cassovia 1611. Viennæ Austriæ 1723.

Gazd. Tört. Szem. *Magyar gazdaság történeti szemle*. Szerkeszti Paikert Alajos. I. évfolyam 1894. 4—5. füzet. Budapest, 1894.

Georch. Ért. *Georch Illés Törvényt* tárgyu *Értekezései* Pesten. Nyomatta Landerer. 1833.

Georch. H. *Honmyi Törvény*. Összezsedegete Eltre-Karehai *Georch Illés*, Tekintetes Zágráb Vármegyének és Nemes Vajka-Széknék Tábla-Birája, Fel-esküdt Ügyész, és Királyi Oktató. IV. kötetben. Pozsony, 1804—1818.

Georg. Sirm. *Szerémi György* II. Lajos és Janos kir. házi képe. Emlékirat Magyarországi romlásáról. 1481—1543. Közli Wenzel Gusztáv. Pest, 1837.

Greg. Aesth. Michael Greguss. *Compendium Aestheticae*. Cassovia 1826.

Gros. H. Ph. *Universa historia Physica* regni Hungariæ . . . Auctore Joanne Bapt. Grossinger . . . Posonii et Comaromi. 1793., 1794. I—III.

Gyön. *A gyöngyösi szótár* töredéke; kora 1540—1550. Kiadja a tud. Akadémia. 1898.

Gyulafr. Lest. *Magyar történelmi évkönyvek és naplók* a XVI—XVIII. századból. *Gyulafr. Lestár* följegyzései. Közli Szabó Károly. Monumenta Hungariæ historica II. oszt. V. XXXI. um.

H. M. Sz. V. s. Hiv. Mész.

Hajnik Perjog. A magyar bírósági szervezet és perjog az Arpád és a vegyes-házi királyok alatt. Irta *Hajnik Imre*, m. tud. akad. rendes tag. Budapest, 1899.

Hajn. Extr. Leg. *Extractus legum* de statu ecclesiastico Catholico in Regno Hungariæ latorum 1792. In titulo libri calamo hæe adnotata: Auctor huius Josephus *Hainoczy* . . . ob Revolutionem, quam moliebatur una cum quatuor complicebus suis 20. Marcii 1795. Budæ capite plexus est.

Hajn. Sub. publ. *De diversis subsidiis Publicis* dissertatio. 1792. Cususa: *Hajnoczy*.

Ham. Grad. Cons. *De gradibus consanguinitatis et adfinitatis in Matrimonio*. Scripsit Mart. *Hamaliar*. Neosoli 1803.

Han. Hist. Eccl. Ev. *Historia Ecclesiarum Transsylvanicarum* IV libris delineata. Auctore M. Georgio *Haner* . . . Francofurti et Lipsiæ. Apud Joh. Christoph. Fölgner Anno 1694.

Han. Mon. Jur. *Monumenta historico Juridica* Slavorum meridionalium . . . opera Prof. Dris J. J. *Hanel* Zagrabia 1877. V. I. II.

Haz. Okl. *Hazai oklevéltár*. 1234—1536. néhai gr. Dessewffy Lajos hazafias áldozatával, kiadja a m. történelmi társulat. Budapest, 1879.

Heyse. Dr. Joh. Christ. Aug. Heyse, Fremdwörterbuch. Hannover. 1879.

Hist. a. Cuthais. V. s. Thom. Arch. Hist.

Hist. Nat. Elementa Historiae Naturalis in usum scholarum Grammaticarum et Gymnasiorum per regnum Hungariae et provincias eidem adnexas. Complectens regnum animale. Budae 1779.

Hist. Zerm. V. s. Zerm.

Hiv. Műsz. Hivatalos Műszótár. Kiadta a bécsi Cancellaria. Bécs, 1843.

Hor. Mem. Nova memoria Hungarorum et Provincialium scriptis editis notorum, quam excitat Alexius Horányi. Pars I. Pestini MDCCCLII.

Hunnias, Hunnias sive Hunnorum e Scythia Asiaticae egressus . . . Promotore R. P. Francisco Kázi. Tyrnaviae 1731.

Husztli Or. Gymn. Origo Incrementum et Facies hodierna Trium in Transilvania Illustrium Gymnasiorum Reformatum in memoriam Anni Jubilaei Augustissimae Confessionis Augustanae A. 1730. Die 25. Jun. Auctore Andrea Husztli, Ungaro SS. Theol. ut et Juris Utriusque Studioso. Francofurti ad Viadrum. 1731.

Hypercrit. Georg. Szklenár Hypercriticon examinis vetustissimi M. Moraviae situs et vindictarum Anonymi Belae Regis Scribae. Posonii 1788.

Illesh. Diar. Gr. Illesházi István, nádor Följegyzései 1592—1603 s. Hidvégi Mikó Ferencz históriája 1594—1613. Közl. Kazinczy Gábor. Pest. 1863.

Imre Phil. Imre Philosophia. Pestini 1834.

Init. Cass. Initia Cassoviensis Societatis Jesu ab anno 1601. ad annum circiter 1644. per R. P. Joan. Bat. Akai e S. J. . . dicata 1743. Cassoviae Typis Academicis Soc. Jesu.

Instit. Arithm. Institutiones Arithmeticae. Budae 1785.

Instr. Jos. II. Instructio seu Norma Manipulationis in usum fororum Judiciariorum Regni Hungariae, vulgata a rege et imperatore Josepho Secundo, impressa Viennae typis Josephi Nobilis de Kuszhek. Annus desideratur.

Instr. Pac. Instrumentum Pacis 1699. inter . . . Leopoldum . . . et Sultanum Mustafa Han . . . conclusae 1718. inter Carolum Roman. Imp. et Sultanum Ahmed Han, inter Augustissimum, serenissimum et potentissimum, principem ac Domin. Carolum Romanorum Imperatorem ab una . . . et Seren. ac Potent. Princ. et Dom. Mahmud Han Otomanorum ac Asiae et Graeciae Imperatorem etc. ab altera parte Anno 1739. ad Albam Graecam seu Belgradum in Serviae Regno conclusae.

Irod. Közl. Irodalomtörténeti Közlemények.

Isthv. Nicolai Isthvanffi Pannoni Historiarum . . . libri XXXIV. Coloniae Agrippinae 1622.

Iter Oec. Iter oeconomicum, quod Joannes Lyezei Prividiensis emeritus praefectus . . . ad urbana . . . exacte formanda instituit. Tyrnaviae. Anno MDCCXIII.

Jan. Pann. Poëm. Jani Pannonii Poëmata. Duae partes Traiecti ad Rhenum apud Barth. Wild MDCLXXIV.

M. Jogt. Eml. Magyarországi jogtörténeti emlékek. A magyar törvényhatóságok jogszabályainak gyűjteménye. I. köt. Az erdélyi törvényhatóságok jogszabályai. Összegyűjtötték, felvilágosító, összehasonlító és utaló jegyzetekkel ellátták. Dr. Kolosvári Sándor és dr. Óvári Kelemen kir. egyetemi Tanárok Kolozsvárt. I. II. 1. 2. III. k. IV. k. Budapest, 1883—98.

Jókai. Rab. R. Rab Rábi; Régi jó Th.: Régi jó Táblabírák. Eppur: Eppur se muove. Kárpáti: Kárpáti Zoltán. Debr. Lun.: Debreczeni Lunatikus.

Jos. Repr. Josephi II. bina ad Regnum Hungariae et partes adnexas . . . rescripta cum collectione Repraesentationum perlati Regni . . . Zagrabiae . . . 1790.

Juriev. Jur. Met. Institutiones Juris Metallici Hungarici, quas conscripsit Josephus Jurievich de Tuol. J. U. D. Statisticus et Juris Metallici in Regia Scientiarum Academia Zagrabiensis Professor P. o. Juratus Causarum Advocatus Facultatis Juridicae in Universitate Pestiensis Commembrum etc. Zagrabiae MDCCCLXII.

Jus. Flandr. De Jure Flandrensi. Dissertatio, quam publice defendit Joh. Georg. Schasser. Cibiini. Typis Martini nob. de Hochmeister 1822.

Ká. O. Codex Diplomaticus comitum Károlyi de Nagy Károly. Sajtó alá rendezte Géresi Kálmán. I. köt. 1253—1413. II. köt. 1414—1489. III. köt. 1490—1600. IV. köt. 1600—1700. Budapest, 1883—87.

Kandra Reg. A Várad Regestrum. Értelmezi Kandra Kákos. Budapest, 1898.

Kaprin. Eloq. Steph. Kaprinai. Institutio Eloquentiae Sacrae generatim Tom. II. Cassoviae 1758.

Károlyi Mat. Tent. Materia Tentaminis ex Jure Naturali et statistico theorectica. Comes Georgius Károlyi. Pesthini 1819.

Kass. Ench. Enchiridion seu extractus benignarum normalium ordinationum . . . secundum materias serie chronologica et ordine alphabeti digestus, privata industria Ignatii Kassics, ad excelsam curiam regiam agentis causarum advocati. Tomi I. II. III. Pestini 1825.

Kass. P. P. Kassics Ign. Praxis Politica Civilis et Stylare Politicorum Latino-Hungaricum. Posonii 1851.

Kass. Prax. Praxis Juridica Civilis et stylare Juristarum latino-hungaricum complectens in se normam peragendarum diversarum functionum juridicarum conficiendorumque desuper instrumentorum Litteralium ad praescriptum Patriae Legum Curialium decisionum Altioremque ordinationum Regiarum vigentis item usus et consuetudinis elaboratum ab Ign. Kassics. P. I. II. Editio secunda Pesthini 1835. Ign. Kassics. Appendix ad editionem secundam operis Praxis Juridica et Stylare Juristarum in se complectens Lexicon Terminorum Juridicorum Latino-Hungaricum Juxta Stylum Hung. antiquiorem et recentiorum confectum.

Katona Hist. Duc. Historia Critica primorum Hungariae Ducum ex fide Domesticorum et Exterorum Scriptorum concinnata a Stephano Katona Pestini. MDCLXXVIII. Historia Critica Regum Hung. Stirpis Arpadianae . . . A Steph. Katona. Tomulus I. Pestini MDCLXXIX.

Katona Hist. Reg. Historia Critica Regum Hungariae Stirpis Mixtae . . . a Steph. Katona Tomulus I. Ordine VIII. Budae. MDCLXXXVIII. Tomulus II. Ordine IX. Budae. MDCCXC.

Kaz. Lev. Kazinczy Ferencz Levelezése. Közzétette dr. Váczy János. I. k. Bpest. 1890.

Kazín. Tud. Gyűjt. Kazinczy. Tudományos Gyűjtemény.

Ke. Or. Panegyres et Orationes reverendissimi Patris Fratris Joannis Kery, Ordinis S. Pauli Primi Eremitae Prioris Generalis . . . Viennae, Typis Leopoldi Voigt . . . Anno MDCLXXV.

Kecsk. P. Ötv. Kecskeméti W. Péter Ötvöskönyve. Bevezetéssel és glossariummal ellátta Ballagi Aladár. Budapest. 1894.

Kelem. Inst. Jur. Pr. Institutiones Juris Hung. Privati, quas elucubratust est Em. Kelemen Libri I—III. Budae 1818.

Ker. Nap. Keresztesi József. Egykoru eredeti Naplója. Pest, 1868.

Kereszt. Res. Mil. De veteri instituto rei militaris Hungariae ac speciatim de insurrectione Nobilium. Auctore Josepho Keresztury de Szinnerszek. Vindobonae Typis Josephi Nobilis de Kuszhek. MDCCXC.

Knauz. Kortan. Budapest, 1877.

Knauz M. E. Str. Monumenta Ecclesiae Strigoniensis, quae ordine chronologico dispositi, dissertationibus et notis illustravit Ferdinandus Knauz. Strigonii. Tomus I. 1874. Tomus sec. 1882.

Kol. Am. Adami Francisci Kollarii Historia iuris publici Regni Hungariae Amoenitatis. Vindobonae 1783.

Kol. Cod. Kolozsváry Codex egy XVI. századbeli chemiai kézirat. Kiadja Herzfeld Armand Dezső. Budapest, 1896.

Kol. Kov. Chron. Templ. Gabr. Kolinovics. Senquicentiarum Chronicon Militaris equitum Templariorum. Edidit Martinus Georg. Kovachich. Pestini. Litteris Trattnerianis. Anno 1789.

Koller. Hist. Episc. Quin. Historia Episcopatus Quinqueecclesiensis coll. Koller. 1796.

Konek Egyh. Konek Sándor. Egyházjogtan kézikönyve. Javította és a VII. kiadást sajtó alá rendezte Dr. Antal Gyula. Budapest, 1894.

Kov. Carm. Alexandri Kovásznai Carmina exequialia . . . Trajecti Batavorum MDCLXXXII.

Kov. Form. St. Formulae Solennes Styli. Mart. Georg. Kovachich. Pesthini. MDCCXCIX.

Kov. Jura Tavern. Codex authenticus Juris Tavernicatis Statutarii Communis Complectens Monumenta vetera et recentiora partim antea vulgata etc. Editus industria Martini Georgii Kovachich. Budae 1803.

Kov. Oec. Oeconomiae ruralis compendium, quod in usus auditorum conscripsit Gabriel Kovács-Martiny. Posonii 1843.

Körmöcb. főreálisk. Ért. Körmöcbányai főreáliskolai Értésítő.

Kövy. Elementa Jurisprudentiae Hungaricae. Edita per Alexandrum Kövy S. Patakinii 1823.

Kronst. Quellen zur Geschichte der Stadt Kronstadt. I—III. Bd. Kronstadt. 1886—96.

Kub. Cod. Arp. *Codex diplomaticus Arpadianus*. Árpádkori oklevelek 1095—1301. Közzéteszi ifj. Kubinyi Ferencz. Pest, 1867.

Kubinyi D. Hont. *Diplomatarium Hontense*. Oklevelek Hontnegyei levéltárából. Közzéteszi Kubinyi Ferencz. Első rész 1256—1399. Budapest, 1888.

Kuk. Jura. *Jura regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae* edidit Joannes *Kukuljevic* aliter Bassani de Sacchi. Pars. I. Privilegia et libertates regni Croat. Dalmat. et Slavon. Zagrabiae 1862. Pars II. Articuli et Constitutiones Dietarum seu Generalium congregationum regni Croat. Dalm. et Slav. Zagreb. 1862. Pars III. Constitutiones Comitiorum regn. Cr. Dalm. et Slav.

Kuun Relat. Hung. *Relationum Hungarorum cum Oriente gentibusque orientalis originis Historia antiquissima*. Scriptis Comes Géza Kuun. Vol. I. Claudiopoli 1892.

Lab. Tab. *Dissertatio de cultura Tabacae Hungariae* . . . Concinnata a R. P. Joanne Labos . . . Viennae . . . 1789.

Lampe Hist. Eccl. *Historia Ecclesiae Reformatae in Hungaria et Transylvania* . . . a Frid. Adolpho Lampe. Trajecti ad Rhenum, Apud Jacobum van Poolsum. MDCCXXVIII.

Leges schol. Schamn. V. s. Brezny.

Lehoczky Stemmatagrahia.

Regni Hung. et partium eidem adnexarum quatuor status et ordines seu nobilium familiarum *stemmatagrahia* serie chron. e diplomatibus deducti et hist. polit. notationibus illustrati 2. vol. *Lehoczky*. Posonii 1796.

Lexer, Lex. *Mittelhochdeutsches Wörterbuch*.

Ljub. Mon. Jur. *Monumenta Historico-Juridica slavorum Meridionalium* Pars I. Vol. III. opera prof. Simeonis *Ljubič*. Zagrabiae 1882—3.

Ljub. Mon. Sl. *Monumenta spectantia historiam slavorum meridionalium* edidit academia scientiarum et artium slavorum meridionalium Zagrabiae 1868.

Lop. Mon. Slav. *Monumenta Slavorum* XX-ik köt. Radoslav *Lopašić* an. 1889. Zagrabiae.

Luc. Reg. Dalm. Joannis *Lucii* de Regno Dalmatiae et Croatiae libri sex. Amstelodami. MDCLXVIII.

Lukácsi. Magyar szavmvetési feladatok, írta Lukácsi György. Nagybánya, 1894.

Lzb. Cod. Med. *Codex Sanitario-Medicinalis*. Hungariae Tom. II. quem conegessit M. D. Franc. Xav. *Linzbauer*. Budae 1852.

M. Flor. Font. *Fontes Historiae Hungariae domestici*. Pars I. Scriptorum. I. *Vita Sanctorum Stephani* regis et Emerici ducis. Ed. M. Florianus. Quinqueecclesiis 1881. II., *Chronica Hungarorum*. 1. *Magistri Belae regis Notarii*. 2. *Magistri Simonis de Keza Gesta Hungarorum*. 3. *Chronicon pictum Vindobonense*. Quinqueecclesiis 1884. 4. *Chronicon Dubnicense*. Quinqueecc. 1884. IV., *Chronica Minora*. 1. Chr. Posoniense. 2. *Magistri Rogerii Carmen Miserabile*. 3. Adnotationes historiae. 4. *Ducum ac Regum Hungariae Genealogia triplex*. 5. *Petri Ranzani* Epitome rerum Hungaricarum. Bpest. 1885.

Maigne. *Lexicon Manuale ad scriptores*

mediae et infimae Latinitatis. W. H. *Maigne* D'Arnis. Paris 1866.

Mako. *Pauli Mako* . . . Elegiacon. Budae. MDCLXXX.

Mall. In nomine Jesu solidissimus celestis Veritatis *Malleus*, quo Zephyrium Sambario-Debredianum ovum M. Johannes Fabricius, gymnasii Cassoviensis. Catholico-Lutherani Rector . . . concussit, contrivit et disiecit. Cassoviae. Typis Erici Erich. An. desideratur.

Mar. Reg. Dalm. V. s. *Mem. Pauli. Marc. Chr. Marci Chronika* ed Toldy. Pestini 1867.

Martonf. *Martonfalvi* Imre deák emlékirata. Monumenta Hungariae historica. II. oszt. Vol. XXXI. um.

Máty. *I. Mátyus* István, Med. Doct. Diatetica. Kolosv. 1762.

Máty. kir. Lev. V. Frak. Mát. lev. *Melich.* Melyik nyelvjárásból valók a magyar nyelv régi német jövevény szavai? írta *Melich János*. Budapest, 1900.

Mem. Pauli. a) Obsidionis Jadrensis libri duo. b) *Memoriale Pauli* de Paulo Patricii Jadrensis. c) Appiani Alexandrini Rom. Hist. de bellis Illyricis. d) Regum Dalmatiae et Croatiae Gesta a Morio Marulo Spalatensi Patricio Latinitate donata. Amstelodami MDCLXVIII.

Mich. Mad. de Barb. *Historia edita per Michaellem Madii de Barbazanis* de Spaleto, de gestis Romanorum Imperatorum et summorum Pontificum pars secundae partis de anno dñni MCCXC. Amstelodami MDCLXVIII.

Mol. Sis. *Molimen Sisyphium* hoc est frustraneitas conatus istius, quo G. B. E. V. P. S. S. C. R. M. C. C. reformatos in Hungaria non esse confessionis Helveticae probare, instar Sisyphi saxum frustra volentis, frustra contendit. Ostensa per Georgium Nicolai Thyssodem. Theopoli Hypozgiadae. Anno 1672.

Moln. Patv. *Patvarista* Novitius cum Principali, de rebus politico-civili et statistico-moralibus in gratiam inclytae Juventutis Hungaricae dialogice inductus, auctore Francisco *Molnár* Agriae 1762.

Moln. Rat. Rei Schol. Joan. *Molnár. Ratio Rei Scholasticae* et Studiorum Institutis Literariis praesentim altioribus Temporibus Reformationis propria. Pestini 1818.

Mon. Com. Trans. *Monumenta Comititalia Regni Transylvaniae* . . . Szerkesztí Szilágyi Sándor. I—XIV. köt. Budapest, 1875.

Nad. Flor. Hung. *Florus Hungaricus* sive Rerum Hungaricarum Compendium. Auctore Johanne *Nadányi*. Amstelodami anno 1663.

Nagy Ernő Magy. Közj. *Nagy Ernő Magyar Közjog*. 4. kiad. Budapest, 1897.

Nagy Hier. *Hierolexicon* Polymathicum Latino Hungaricum . . . írta Nagy Nep. János. Szombathelyen. 1845.

Nagy. Jus. Trans. Sax. *Jus Transsylvanicum Saxonicum*. Auctore Ladislao quondam Nagy. Editum per Leopoldum Nagy. Claudiopoli. 1845.

Nagy Orod. Ladislai Nagy de Peretsen. *Orodias*. Magno-Varadini 1804.

Nan. Pharus. *Pharus* Hungarico-Batava Musarum Hungaricarum exstructa a Stephano *Nanasi* . . . Lugduni Batavorum. MDCLXXVIII.

Nic. de Mir. V. Andr. Pann.

Nill. Symb. *Symbolae* ad illustrandam historiam ecclesiae orientalis in terris coronae S. Stephani maximam partem nunc primum ex variis tabularibus Romanis Austriae, Hungariae, Transilvanis, Croatiae societatis Jesu aliisque fontibus accessu difficilibus erutae a Nicolao *Nilles* S. J. Patrocinantibus almis Hungariae et Rumena literarum academiis editae Vol. I. II. Oeniponte. Typis et sumptibus Felciani Rauch 1884—1885.

Not. rel. *Brevis notitia religionis* et ecclesiae christianae in usum theologiae inventus lycei episcopalis unghvariensis . . . concinnata, anno 1852. Cassovia.

Nov. Cal. *Novum Calendarium* ad annum a Nativitate Salvatoris Nostri Jesu Chr. 1795. Budae Typis Regiae Univer. itatis.

Numi Hung. *Numi Hungariae*. Haecenus Cogniti, quos deinceps ac e monumentis historico-numariis illustratos exhibet Jacobus Rupp. Ad exc. cameram r. hung. aulicam Archivi Officii Judicans. Periodus Mixta. Budae 1846.

Ny. Sz. *Nyelvtörténeti szótár*. 4—3. köt. Budapest, 1890—93.

O. L. D. *Országos Levéltár, Obs. Jadr.* *Obsidio Jadrensis*. V. s. *Mem. Pauli*.

Oláh. Cod. Ep. Nicolai *Oláh* . . . *Codex epistolaris* MDXXVI—MDXXXVIII. Recensuit Dr. Arnoldus Ipolyi. Budapestini MDXXXLV.

Olesavszky Serm. *Sermo* de sacra occidentalem inter, et orientalem Ecclesiam Unione, quo M. M. *Olesavszky* Episc. Rossensis, Munkacsensis, Maramarossensis etc. occasione suae cum Regio Decreto Visitationis, Comitatus Szathmariensis populum per Sarabaitam quendam, qui Sophronium se nominabat, ad Schisma concitatum et relapsam Anno MDCLXI. ad reassumendam Sacram Unionem exhortatus est. Tyrnaviae 1764.

Olt. Act. Synod. P. *Oltányi. Acta Synodalia*. Temesvár, 1859.

1. **Opin. Dep.** *Opinio Deputationis* regnicolaris in cameratibus ordinata. Claudiopoli. Typis Martini Hochmeister. 1804.

2. **Opin. Deput.** *Opinio Deputationis* Regnicolaris in politicis ordinata circa publicam administrationem Claudiopoli. Typis Lycei Regii 1810.

3. **Opin.** *Opinio* de venationis regulatione et restrictione. Fol. 117. *Opinio* de histrionibus et funambulis et aliis eiusmodi inutilis quaestus exercentibus. Fol. 122.

4. **Opin. Deput.** *Opinio* deputationis regnicolaris systematicae in Cammeralibus et Commercialibus ordinata circa promotionem architecturae, manufacturarum, commercique Transylvanicae deprompta, 1793.

5. **Opin. Deput.** *Opinio* excelsae regnicolaris deputationis motivis suffulta, pro pertractandis in consequentiam Articuli 67 : 1790/1. elaboratis systematicis operatis articulo 8. 1827. exmissa, circa obiecta ad Deputationem Juridicam relata. Pestini 1831.

Orth. Boh. Slav. *Orthographia Bohemo-Slavica*. Pestini. Typis Junioris M. Landerer de Fűskút 1795.

Oszerh. Jos. *Oszerhueber*. Propositiones ex universa Physica. Pestini MDCCCX.

Otia Bachm. *Otia Bachmegyeiana*. Tyrnaviae 1733.

Otrok. Ant. Hung. Rel. *Antiqua Hungarorum Religio* . . . tradita . . . per Franciscum Foris *Otrokocsi*. Tyrnavia. An. 1706. [pest.]

Pallas. *A Pallas* Nagy Lexikona. Buda-
Pallas Debr. *Pallas Debrecina* seu Carmina metr. latina et Hung. ab alumnis collegii H. C. Debrecinensis ex occasionibus conscripta . . . Accedunt P. Némethi et Sam. Szilágyi superintendentis Juvenilia Curante Josepho Péceli. Debr. 1828.

Pállya. *Oratio.* Habita a A. P. Stephano *Pállya*. Clerico Regulari dum in Claudiopolitana Cas. Regia Universitate AA. LL. Scientiarum Studia solenni Auspicio Instaurarentur Anno Scholastico MDCCCLXXIX. Claudiopoli.

Pankl. Compendium oeconomiae ruralis... conscripsit Mattheus *Pankl*. Budae 1797.

Pápai főisk. Ért. *Pápai főiskolai Értésítő*.

Pár. Páp. Dictionarium . . . Olim Studio Alberti Molnár, Francisci *Páriz-Pápai* et Petri Bod . . . Opera Caroli Eder. Cibinii et Posonii 1801.

Patr. Const. *Patris Constantini* a Passione Domini et clericis regularibus scholarum piarum epigrammatum moralium, Aenigmatum etc. Libri VII. Tyrnaviae. Typis Academicis Societatis Jesu 1745.

Pauer Athen. *Pauer Athenaeum*. I—VIII. Budapest, 1892. s. kv.

Pázm. Dial. Petri Cardinalis *Pázmány Dialectica*, editio Steph. Bognár. Budapestini 1894.

Pel. Sermones Pomerii fratris *Pelbárti* de Themeswar divi ordinis sancti Francisci de Sanctis. Incipiunt feliciter. Sermones Pomerii de Sanctis comportati per fratrem *Pelbartum* de Themeswar professum divi s. Franc. impressi ac diligenter revisi per industrium *Henricum Gran* in imperiali oppido *Hagenau*; expensis ac sumptibus providi *Joannis Ryman*. Finiunt feliciter: Anno ab incarnatione domini millesimo quingentesimo primo ultimo die Septembris.

Pelez Geyza. *Hungaria sub Geysa*. . . a Joanne *Pelez* . . . Anno MDCCCLXIX. Typis Joannis Josephi Siess.

Pest vár. Lev. *Pest városi Levéltár*.
Pesty Ször. *Pesty Frigyes: A szörényi hátság és Szörény vármegye története*. Bpest, 1878. I—III. köt.

Péterfi Con. Hung. *Péterfi Sacra Concilia Hungariae*. I. k'adás. Posonii 1741—42. 2. kiad. Viennae 1742.

Pfahl. Jus Georg. Caroli *Pfahler. Jus Georgicum* Regni Hungariae. Keszthely, 1820.

Phil. Call. de reb. Vlad. Toscani Callimaco Fülöp vagy *Callimachus* Geminianensis. De rebus ab Vladislao Polonorum atque Hungarorum rege libri III. et de gestis Attilae regis primum 1349. Augustae Vindelicorum tum a Schwandtnero ed. Viennae 1745. (Scriptores rerum Hungar.)

Phil. Músz. *Philosophiai Múszótár*. Buda, 1834.

Pinx. Apod. Andrea *Pinxeri* Cibiniensis Transylvani *Apodemia* ex Transylvania per Pannoniam etc. Wittenbergae Typis Kreisigianis 1694.

Pisztér Szt. Bernát. *Szent Bernát*, Clairvauxi apát, élete és művei . . . I. II. köt. Irta *Pisztér Imre* dr. Budapest. 1899.

Poór Zsebsz. A szükségesb orvosi műszavak magyar-deák német *Zsebszótára*. Szerk. Hackelt Endre és Szirtey György. Kiadta Poór Imre. Pest. 1863.

Pr. Pr. Protocolum Praetoriale. Beszterceházyai Levéltárban.

Præd. De *praediis praedialibusque* Andreani commentatio. Scripsit Mart. Reschner. Cibinii. Typis Mart. de Hochmeister 1824.

Pray dextera et vita S. D. Steph. Dissertatio Historico-Critica de sacra *dextera Divi Stephani* primi Hungariae Regis a Georg. Pray. Vindobonae. Typis Joannis Thomae nobilis de Trattner 1771.

Pray Hist. *Historia Regum Hungariae* stirpis Austriae a Georgio *Pray* . . . Budae 1799.

Pri. Sæc. *Prima* quinque *saecula* regni Mariano-Apostolici denuo ethice adumbrata Cassovia. Typis Academicis Societatis Jesu. Anno 1745.

Preše. Slov. *Prešpursky Slovník*. Latin esek szójegyzék a XIV. sz. végéről.

Pril. Abact. Opusculum quaestionum cum subnexo circa eadem discursus de Pecorum et pecudum abactionibus seu *Abractionibus* . . . connotavit *Paulus Prileszky* de eadem Posonii. Typis Joannis Pauli Royer. Anno MDCCXXXV.

Prin. Ang. *Princeps Angelicus* sive Vita S. Emerici ducis Hungariae. Paucis elogiis expressa a Stephano Tarnóczy. Viennae Austriae. Anno 1680.

Pris. Pristaldus ex antiquitatibus iuris Hungarici interpretatione critica restitutus a Jac. Ferdin. de Miller. Pesthini apud Josephum Eggenberger 1805.

Prisc. Serv. De *Priscis Servientibus* regiis et reginalibus in Hungaria partibusque eidem annexis in genere in specie vero de Aulæ Regiæ familiaribus disquisitio Pauli Kiszél de Benedekfalva. Posonii. Typis Simonis Petri Weber et filii. 1813.

Proj. sancti. crim. *Projectum Sanctionis criminalis*. Claudiopoli. Anno 1810.

Probst Comitiol. *Comitiologia* Hungarica Sempronienensis . . . Scripsit Suae Majestatis Aulæ Secretarius Joannes *Probst*. Vindobonae. Anno MDCLXXXII.

Prop. Reip. *Propugnaculum Reipublicae* Christianae in Hungaria . . . Adumbratum . . . Promotore R. P. Francisco Csernovics . . . anno 1725. Tyrnaviae. Typis Academicis per Fridericum Goll.

Prot. inq. *Protocolum inquisitionis* (1276-ból) super vita, conversatione et miraculis beatae Margaritae virginis, Beata IV. Hungarorum regis filiae, sanctimonialis monasterii virginis gloriosae de insula Danubii, ordinis Praedicatorum. Veszprimiensis dioecesis. Monumenta Romana Episcopatus Veszprimiensis. Budapest, 1896. I. köt. 163—383.

Quell. Sieb. *Quellen zur Geschichte Siebenbürgens* aus sächsischen Archiven. Erster Band. I. Abtheilung. Rechnungen. Hermannstadt. 1880.

Rac. Mon. Sl. *Monumenta spectantia Historiam Slavorum* Meridionalium etc. Voluminem septimum . . . collegit. Dr. Fr. *Racki*. Zagrabiae 1877.

I. Rák. Gy. *I. Rák. Gy.* és a porta. Beke A. és Barabás Samu. Budapest. 1888.

II. Rák. Gy. *II. Rákóczy*

György és az európai Diplomacia. Budapest, 1875.

Rák. Ön. *Rákóczi Tár. Önéletrajza*. Kiadta a magy. Tud. Ak. Tört. Bizottsága. Budapest, 1876.

Ranzani. V. s. M. *Flór. Font.*

Rausch. Elem. *Elementa* architecturae ad structuras oeconomias applicatae . . . conscripta . . . per Franciscum *Rausch* . . . Budae 1799.

Reg. Mil. *Decreta seu rescripta* Casareo-Regia vulgo *Régulamenta Militaria* partim pro Provincia Transylvania partim pro Regno Hungariae sonantia . . . Claudiopoli. Typis Academicis Societatis Jesu. Anno MDCCCLIX.

Reg. Tur. Praet. *Regulamentum* pro Regio-Hungarica Nobili *Turma Praetoriana*. Viennae 1795.

Reg. Urb. *Benigna Instructio* pro Magistratibus *Urbariam Regulatorem* exequentibus deserviens. Magyar és oláh nyelven. (F. 78.)

Reg. de Várad. V. s. *End.*

Rel. Dep. *Relatio Deputationis* regicolaris Posonii. 1830. Pestini 1831.

Rep. Cast. Balásfi Thomae. E. Episc. Bosnensis Praepos. Posen. *Repetitio Castigationis* et destructio destructionis Petri P. Alvinci Calvinistae Cassoviensis Praedicanis. . . Viennae 1620.

Res. Ges. *Res gestae* . . . annis 1667. Steininger. Cassovia; sine anno.

Resp. P. *Responsio Pastorum* ac Ministrorum ecclesiarum in Transylvania, quae quum Deum patrem Christi et Jesum Christum filium Dei crucifixum unumque amborum Spiritum confitentur ad Melianas propositiones disputationis Czengerianae destinatas, quibus ille commentitius cum extravagante Spiritu defenditur. Claudiopoli Anno 1570.

Rév. Lat. Joannis Nicolai. *Révai*, clerici regularii scholarum piarum provinciae hungaricae *Latina*. Jaurini 1792.

Rév. Pl. N. *Révai Planum* erigendae eruditae societatis Hungaricae. Viennae 1790.

Reych. Chor. Trans. *Reychersdorff* (Georgius) *Chorographia Transylvanicae*. Viennae 1550.

Rit. expl. ver. *Ritus explorandae veritatis*, quo hungarica natio in dirimendis controversiis ante annos trecentos et quadraginta usa est et eius testimonia plurima in Sacario summi templi Varadiensis reperta. Colosvarii 1550.

Roger. V. s. M. *Flór. Font.*

Rozsny. Dav. *Rozsnyay D.* az utolsó török deák maradványai. Szilágyi Sándor. Pest, 1868.

Ru. Pann. V. s. *Schesaei Rui. Pann.*

S. de Kz. Chr. V. s. M. *Flór. Font.*

Sac. Cor. *De sacrae coronae* regni Hungariae ortu, virtute, Victoria, fortuna. Brevis Commentarius Petri de Réva. Tyrnaviae 1732.

Sal. Bud. tört. *Salamon Ferencz Budapest története*. 1878.

Samb. Tyrn. *Sambucus Tyrnaviensis*. Difficiles aliquot et insolentiores voces, quae in priscorum Hungarorum Regum Decretis et in jure Hung. Steph. Werbóczy passim occurrunt. 1584.

Schaffr. Electr. Leopoldi *Schaffrath*, clerici regularis . . . de *Electricitate* Coelesti Dissertatio. Pestini 1778.

Turkovics Corp. Gram. V. s. Corp. Gram.

Thüróczi. V. Schwandtner. T. I. 61.

UjMagy. Muz. *Uj Magyar Muzeum* 1853. III. folyam. IV. Füzet. 177—204. lap. Az angol alkotmány fejlődésének elemel s a nagy szabadságlevél. Hunfalvy Jánostól.

Urb. Reg. Idea *Urbarialis Regulatio* nis Consiliarii J. Hlavács. sine loco et anno. (Mjog. F. 59. Akadémiai könyvtár.)

Urk. Sieb. *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen.* Hermannstadt 1892.

Vect. Gen. *Vectigal Generale* universarum Hungaricarum hæreditariarum ditio- num. Viennæ 1788.

Vect. Ref. *Vectigal regium reformatum* Viennæ Austriae, apud Cosmerovianos S. C. M. Typographiæ aulicæ hæredes. Anno MDCCXI.

Veranes. *Verancsics Antal*, magy. kir. helytartó esztergomi érsek összes munkái; közli Szalay László (I—VII.) és Wenzel Gusztáv (VIII—XIII.) köt. Pest, 1857—75.

Verner. *Psychologia Empirica*, quam edidit Josephus Verner Jaurini 1827. *Philosophia Moralis*, quam scripsit Josephus Verner. Pestini 1833. *Metaphysica* seu

Gnoseologia, quam scripsit Jos. Verner. Pestini 1833.

Vita S. Steph. Primi Hungarorum Regis Apostolici S. Stephani vita e pervetusto codice M. S. celeberrimi Monasterii Mellicensis excerpta. Posonii ex typographia Patzkoiana. Sine anno.

Vjestnik. Vjestnik kr. Hrvatsko-Slavonsko-Dalmatinskoc zemai iskova. Uredjuje Dr. Ivan Bojnicic Kninski. Kr. zemalski arkivar. Zagreb 1899.

Vuch. Jur. Feud. *Elementa Juris Feudalis* conscripsit Mathias Vuchetich J. U. D. Juris Civilis, Romani, Criminalis et Feudalis in Regia Scientiarum Universitate Hungarica Professor Publicus, Ordinarius. Budæ 1824.

Vuch. Leg. Crim. Mathiæ Vuchetich. *Conspectus legum criminalium* apud Hungaros ab exordio eorum in Pannonia usque ad hodiernum diem conditorum. Cassoviæ sumptibus Francisci Landerer de Fűskut. 1803.

Wallaszky. *Conspectus Reipublicæ Litterariæ in Hungaria ab initiis Regni ad nostra usque tempora delineatus a Paulo Wallaszky.* Ed. altera. Budæ 1808.

Werbőczy. *Werbőczyus* Illustratus sive Decretum Tripartitum Juris Consuetudinarii

Incltyi Regni Hungariæ, a Magistro Stephano de Werbőcz Jussu Regio olim compilatum, Duorum et, quod excurrit, Seculorum usu roboratum: nunc primum in Paragraphos distinctum et Notis ac Observationibus Juridicis, in usum præsertim Tyrorum illustratum Tyrnaviæ, Typis Academicis 1740. Werbőczy István Hármas könyve. Az MDXVII. eredeti kiadásra ügyelve magyarul kiadta a Magyar Tudós Társaság Pesten, 1844.

Wagn. Wagner. Index diffusior vocum barbararum. Universæ phraseologiæ latine corpus Tyrnaviæ 1750. függeléke.

Wenzel Magyarorsz. Mező-Gazd. tört. *Wenzel Magyarországi Mezőgazdaság története.* Budapest, 1882.

Zalam. okl. *Zalamegyei oklevéltár.*

Zerm. *Historia rerum gestarum inter Ferdinandum et Joannem Ungariæ reges.* Auctore Joanne Zermegh. Amstelædami. apud Jacobum Lepidium 1662.

Zilahi ref. coll. Ért. *Zilahi refurmatús collegium Értesítője.*

Zsigm. Hist. *Historia Hungariæ*, quam in usum scholarum conscripsit. Sam. Zsigmondy. Posonii 1829.

IV.

A MAGYARORSZÁGI LATINSÁG SZÓTÁRÁNAK TÖRTÉNETE.

Számos régebbi íróknál akadunk e szótárnak mintegy első nyomaira. Sok elavult, ismeretlen, elferdített szó magára vonta és foglalkoztatta íróink figyelmét; sok értelmezni való kifejezést találunk szórványosan a szövegbe fölvéve, melyeknek megvizsgálására alkalmaslag és útközben kitérni szükségesnek tartják. Próbálják leszármaztatni, próbálják magyarul kitenni, megjegyzik, följegyzik, gyűjtik s lapszéli jegyzetben magyarázzák, vagy a terminusokat az illető szakmunkák fejezeteiben meghatározzák. Mindezek töredékek, elszórt kísérletek, nagyrészt szójátékok. Mégis ezekben kell keresnünk szótárunknak első csiráit. Legrégibb emlékeinkben a latin szó mellé sokszor odateszik a magyar «vulgo»-t. Már PÁRIZ PÁPAI összehozott néhány ily szót a függelékben. WAGNER a Phraseológiájához csatolt appendixben szintén egész csapat culinaris szót gyűjtött össze és classikussal helyettesített. Különösen WERBŐCZY-t commentálták. A mindinkább elszaporodott konyhaszók, műszók összegyűjtésének és megmagyarázásának szükségét régóta érezték. Ezt bizonyítja SAMBUCUS szólajstroma, de különösen a *Magyar Múza* 1787. évf. 15—16. lapjain megjelent pályázat, mely így szól: «Mint hogy a magyar Deákságban sok idegen és más nemzeteknél nem ugyanazon értelemben vétett Deák szók uralkodnak, könnyű általlátni, hogy a Magyaroknak Deákságát sem más nemzetek, sem a mi tulajdon maradékaink nem fogják megérteni, mihelyt a tudománybeli és törvényes dolgoknak folytatására a Deák nyelv helyébe más vétettetik fel: azért hogy ezen fogatkozástól a következő világ megőriztessék, míg ezen beszédnek nemét jól értő Férjfiak virágoznak, száz körmötzi arany érdempénz alatt ezen materia tétettetett fel a pesti tudományok Baráttyaitól: «Glossarium mediæ et infimæ Latinitatis Hungariæ Ecclesiastico — Historico — Diplomatico — Juridico — Oeconomico — Dicasterialis — Philologico — Reale». Ha ugyan valakinek helyesebbnek látszik ezen Titulust meg is változtathattya. A munkát Deákul kell készíteni az a, b, c rendi szerint, a szóknak valóságos értelmét kell adni; németül, magyarul és Tótul ki kell tenni; mindenik szóra fel kell hordani annak fő és all-nemeit, mint erre a szóra Mandatum, Lex stb. szoktak tselekedni. Az ország Tiszttyeinek neveit mint Palatinus stb. meg kell magyarázni, úgy az ország Törvényeiben és a Kantzellariai beszédben előforduló szokat is, mineműek: Auszugales, Patvaria, Robota, Máslás stb. Az egész munkához némely regulákat kell ragasztani, a mellyek szerint formáltatnak a Magyar Deákságnak ábrázattyaiba öltöztetett idegen és Deákos szók. Egy szóval semmit el nem kell hagyni — — — két Dicasterialis, két Törvénytudó, két Philologus és két Gazdasági Tudományhoz értőnek ítélete szerint megválasztatik, hogy melyik érdemli meg a jutalmat».

Századunk elején már jelentek meg idevágó munkák. Így GEORCH J.: Honnyi törvény. 1804.

GEORCH a magyar szöveg közt zárójelben mindig kiteszi a latin terminusokat is.

SZIRMAY ANT. Magyarázataja azon szóknak, melyek a Magyarországi Polgári és Törvényes dolgokban előfordulnak. Cassovia, 1806.

Tiszti Szótár, melyet N. Zala Vármegyének ezen tárgyra nézve kirendelt deputatioja készített. 1807. Bétsben. Stb.

A későbbi idetartozó munkák:

Törvénykezési s Tiszti Szótár a tiszántúli ker. kir. tábla helybenhagyásával kiadódott Debreczenben 1837.

KASSICS IGN. Praxis iuridica civilis et stylare Juristarum latino-hung. Pestini, 1835. Pars I., II. Hozzá van esatolva a szövegben előforduló terminusok betűrendes jegyzéke.

KASSICS IGN. Praxis politica civilis et stylare politicorum lat.-hung. Posonii. 1844. Pars I., II.

Magyar Törvénykezési Szótár. Kiadta Trattner K. könyvnyomtató intézete. Pest, 1837.

IRHÓCZI KOVÁCS LAJOS Tisztirási szótára. Buda, 1846. A bécsi Cancelláriától kiadatott szótár stb.

MILLER kutatása tárgyává tette a *Pristaldus* szót: «*Pristaldus ex antiquitatibus Juris Hungarici interpretatione critica restitutus 1805.*», melyben mindazokat a helyeket, okiratokat, példákat, hol ez a szó előfordul, összegyűjti, a szót mások kísérleteinek megbírálása után a latinból, görögből, majd a szlávból próbálja megfeleteni.

Előzője volt e tekintetben SZEGEDI JÁNOS a «*Rubricæ sive Synopses Titulorum, Capitum et Articulorum Universi Juris Hungarici. Tyrnaviæ. An. 1734.*» és KOLLÁR ÁDÁM FERENCZ «*Historiæ iurisque publicæ Regni Hungariæ Amœnitates. Vindobonæ. 1783.*» című könyvében, valamint sok más, kiknek jegyzékét el nem mulasztom közzétenni.

A fennebb említett szótárainkban csak a leghasználatosabb, legszükségesebb szók vannak összeszedve, de csak hézagosan. A szók java, zöme érintetlenül és ismeretlenül hever a magyarországi latin irodalom roppant könyvhalmozában s a levéltárak kézírataiban. Hogy tehát a szógyűjtemény teljesebb és tökéletesebb legyen, ezeknek a kútforrásoknak átvizsgálása válik szükségessé. Ennek szükségét belátták az ezen ügy mellett buzgólkodó férfiak. Ennek köszönhető, hogy az ilyen szótár eszméjét az utolsó években többen pendítették meg, különösen dr. Finály Henrik, dr. Imre Sándor, dr. Ponori Thewrewk Emil; de különösen a Tudományos Akadémiának buzgó főtitkára, dr. Szily Kálmán.

Épen e férfiak buzdítására keletkezett az úgyszólván példaadó gyűjteményem az Egyet. Phil. Közl. XII. k. 380—391. lapjain, melyet a «*Diplomatarium relationum reipublicæ Ragusanæ cum regno Hungariæ*» című könyvből szedtem. Ez a példa hatott és csakhamar P. THEWREWK EMIL és dr. HEGEDÜS ISTVÁN buzdítására kezdtek egyes tanárjelöltek és tanárok az ilyen szók gyűjtését. Ezek: Albert János, Becker Nándor, Bognár István, Csokonay Zsigmond, Ecker J. Szende, Handlos Gyula, dr. Hazslinszky Rezső, Holosnyay Irén, Horváth Flóris, Incze József, Jakoblovics Lajos, Janitsek József, Jurkovich Emil, Kurtz Sándor, Láng Nándor, Loósz István, Losonczy Lajos, Mikó Pál, Molnár Ervin Gyula, Molnár Sulpiez Dezső, Mráz Elek, Nagy Lajos, Negovetich Arthur, dr. Olgyai Bertalan, Prikkel Marián, Radics Dusan, Reibner Márton, Sallai Mihály, Soós József, Szabó Ignác, Szakács Béla László, dr. Szende Gyula, Szeremley Barna, Teltseh Gusztáv, Uhlarik János, Várkonyi Odilo, Victorisz József, Zombori Izor.

Különösen azonban nagy szolgálatot tett e tekintetben PITTNER AURÉL, ki a mellett, hogy a leírói tisztet végezte, utasításom szerint rendkívül sok kűtfőt a legnagyobb pontossággal és lelkiismeretességgel tanulmányozott át és az azokból vett adatokat gyűjtötte össze.

Így indult meg a munkálkodás, melyről dr. PONORI THEWREWK Elnöki megnyitó beszédében (l. Egyet. Phil. Közl. 1892. XVI. köt. 167—174. l.) azt jelenti, hogy «a munka megindult, esak hogy

nagyon lassan foly». A szótár ügyét a Philologiai Társaság figyelmébe ajánlja s beszédét e szavakkal végzi: «Kíváncsinos volna, hogy e szótár a millenniumig elkészüljön s hogy a Budapesti Philologiai Társaság ugyanesak ezzel a nagyon is megfelelő művével járuljon hazánk ezeréves fennállásának magasztos ünnepéhez. Budapest, 1891. decz. 27.»

Az említett első kísérletek mind csak szórványos töredékek, melyeknek nagyobb részét újra át kellett dolgozni. S bár így a munka 1892-ben megindult, a szóanyag nagyon szűken, csak esőppenként gyűlt. Erélyesebben és rendszeresen kellett hozzáfogni a munkához, azt egy középpontba egye-síteni s úgy indítani meg és folytatni céltudatosan, tüzetesen, egységesen, egyöntetűen.

Ez akkor vált lehetővé, mikor a Magyar Tud. Akadémia 1893-ban engem bízott meg a szótár szerkesztésével. A kutatás, szógyűjtés és feldolgozás nehéz, komoly munkája meg is indult rendszeren 1894. év január elején, s folyásáról, állásáról időközönként jelentést tettem a Tudományos Akadémiának. Először 1894. június 5-én, a mint az az Akad. Értesítő 1894. szept. 15. V. k. 9. füzetében olvasható, a hol a magyarországi latinságnak két jellemző sajátágát, t. i. a merészséget s vendégszeretetet idegen szókkal szemben kiemeltem s megjelöltem az idegen nyelveket, melyekből a szókat átveszik, elősoroltam az addig feldolgozott műveket s jeleztem a módszert, melyet a szerkesztésben követni szándékozom. A második jelentést 1895. január 7-én nyújtottam be, melyben az addig feldolgozott munkák előszámlálása után kiemeltem TEMESVÁRI PELBÁRT sajátágos szavait, melyeknek megmagyarázására a classikus szókészlet alig elegendő; továbbá OLÁH M. deminutivumait, aztán a szláv eredetű szókkal járó nehézségeket. (Megjelent az Akad. Értesítő 1895. márcz. 63. füzetében.) — A harmadik jelentést 1895. október 7-én tettem (Akad. Ért. 1895. nov. 71. füz.), melyben a szótár-nak polyhistorikus, reál- és szóencyklopædiai jellegére utaltam s theologiai szörszálhasogatás komikus koresszavait mutattam be. Aztán a Du Cange-ban is előforduló szók fölvetelésének a szükségét okada-toltam s kifejtettem a *Curbungiones* s *Iobagiones* szókról való nézeteimet, s az Akadémiát egy szak-férfiakból álló felülvizsgáló bizottság kinevezésére kértem föl. Nem is késett a M. Tud. Akadémia e kérelemnek helyt adni és hat tagból álló bizottságot jelölt ki és pedig minden osztályból kettőt-kettőt: néhai ZICHY ANTAL t. és P. THEWREWK EMIL, HAJNIK IMRE r. és NAGY GYULA l., SZILY KÁLMÁN és HELLER ÁGOST r. tagokat. Megalakulván e bizottság, ZICHY ANTAL elnöklete alatt tartott értekezletén e szótár szerkesztésére vonatkozó utasításokat állapította meg, és ezek:

1. Minden, a classikus nyelvtől eltérő latin szó fölveendő, melyet magyarországi szerző Magyarországon vagy akár külföldön is megjelent munkájában használ, vagy idegen író is, ha ez a szó Magyarországra, magyar viszonyokra vonatkozik.

2. Minthogy a közönséges classikus szók is nálunk nem egészen azt fejezik ki, a mit a régiek-nél, nem egészen fedik egymást az értelmök s realiták, s hogy továbbá a magyarországi latin származékszóktól el ne szakíttassék az azoknak alapul, tőül szolgáló régi latin szó: a Finály-féle Szótár-ban előforduló s idevágó szókat is föl kell venni a teljesség, könnyebb áttekinthetőség kedvéért.

3. A fölvelt szónak ki kell mutatni etymologiai eredetét, s latin æquivalenssel vagy periphrasis-sal meg kell magyarázni.

4. Ezután következik a magyar kitétel, magyarázat; olasz, franczia, német, szláv csak akkor, ha az etymologia kívánja, vagy ha az idegen szó jobban megvilágítja, példázza a latint.

5. A helyet, hol a szó előfordul, egyszerűen a cím abbreviaturájával s a lapszám vagy fejezet megjelölésével kell idézni; mondatot csak akkor kell idézni s kiírni, ha az a szót közelebbről meghatározza vagy más felvilágosító vonatkozást foglal magában.

6. Minthogy Du Cange-ot mindenki meg nem szerezheti, s minthogy a benne előforduló szók nagy részének is magyar viszonyok közt más az árnyalata, módosulata, mellékértelme, minthogy igen sok közülök megváltoztatott alakban, variánsban, elferdítve is használtatik: a Du Cange-nál előforduló szók közül is föl kell venni a szükségeseket és megfelelőket.

7. Az abstract tudományos műszókat, milyenek pl. a természetrajzi és orvostudományi nevek, műszók, el kell hagyni; és csak abban az esetben vehetők fel, ha más alakban vagy körülírva, vagy a classikus nyelvhasználattól eltérő alakban vannak visszaadva.

Ilyen szellemben és ilyen utasítások mellett folyt tovább a munka, melyről a M. Tud. Akadémia 1896. május 4-én tartott ülésén 4-ik jelentésemet és pedig «A magyarországi latinság különleges sajátosságai» czím alatt olvastam föl és mely az «Egyet. Philologiai Közlöny» 1896. XX. évf. VIII. füzet 641. és köv. lapjain jelent meg.

Azóta folyton folyt a kutatás, a szók gyűjtése és rendezése, úgy hogy a 35 ezeret meghaladó szógyűjtemény, melynek végleges revisiójára kívánságomra a M. Tud. Akadémia classica-philologiai szakosztálya egyik tagját, NÉMETHY GÉZA I. tagot küldte ki, a kinek jelentése alapján 1898 november hó 16-án a kézirat a Franklin-Társulatnak, mely e nagy munka kiadására vállalkozott, átadatott.

E szótár eddigi története azonban nem volna teljes, ha ki nem emelném a Tud. Akadémia főtitkárának e szótár megjelenése körül szerzett elévülhetetlen érdemeit, ki a néha-néha csüggedőt és lankadozót bátorította és munkáját jóakaratóval és tanácsával előmozdítani el nem mulasztotta. Ki kell emelnem HEGEDÜS ISTVÁN, TAGÁNYI KÁROLY, VERESS IGNÁCZ uraknak e szótár körül szerzett érdemeit, kik minden anyagi előny nélkül, tisztán az ügy iránt való buzgóságukban javításaikkal, figyelmeztetéseikkel e szótár tökéletességéhez hozzájárultak.

Midőn még köszönetet mondok BALLAGI ALADÁR úrnak, ki sok jeles forrásra figyelmeztetett, HELLEBRANT ARPÁD úrnak, ki a legnagyobb készséggel rendelkezésemre bocsátotta a százakra menő köteteket és PATER SCHREIBER JÁNOS úrnak, ki több szó magyarázatával nagy szolgálatot tett, a M. Tud. Akadémia méltatásába ajánlom a még nem tökéletes uttörő munkát, melyet a jövő nemzedék, ha szükségét érzi és a bűvárlás az irattárakban szervesen folytatódik, bizonyosan ki fogja egészíteni.

Én e munkával csak tartozásomat rovom le a M. Tud. Akadémia iránt, mely engem, mint rendes tagot, sorai közé fölvenni kegyes volt.

A MAGYARORSZÁGI LATINSÁG SZÓTÁRA

GLOSSARIUM MEDIÆ ET INFIMÆ LATINITATIS
REGNI HUNGARIÆ

A pro: de; -ról, -ről. (Ej. Anon.) 406. implevit deus... prophetiam, quam cecinit Moyses... a filiis Israel dicens: Et locus, quem calcaverit pes vester, vester erit.

A convertibili, contra; ellenkezőleg. Pril. Abact. 70.

A lacte, subrumus (vitulus); szopós. Han. Mon. Jur. P. I. 200: vitulos... qui erunt a lacte.

A longe, procul, eminus; távolról. Wagn.

A longo tempore, iamdudum, pridem; hosszú idő óta, régóta. Wagn.

A potiori, potissimum; jobbra, leginkább. Arch. Rak. IX. 530. A nép a potiori inasbúl és morvai tóbtól álló recruta.

A remo homo, remex; evezős. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 421. an. 1450.

A responsis, qui dat responsa principis; ki a fejedelem képeben szól. Gyön. 1948.

A servitilis oeconomiciis, villicus; gazdatiszt, ispán. Severin. Praef. Matth. Schutt. Illustr. Famil. Comitum Koháry a servitilis oeconomiciis.

A Trattato, expressio sermonis mercantilis ab Italica ascita; latine: a tractatu; intézköztetett. Cod. Camb. Merc. 15. ita Indossamentum proprium suis requisitis instructum iratario jus tribuit Literas Cambiales ad quemcumque girandi aut summam cambialem deveniente Terminio a Trattato exigendi.

A Xenophonte ad Moelibeum, a ummis negotiis ad campi pecorumque custodiam; legfenségesebb foglalkozástól a meők és barmok őrzéséig. Arch. Ver. Sieb. III. 4, 146.

Aaga, v. aga. Tör. Tár. 1892. p. 461.

Ab: mensis Hebraeorum, cui correspondet ilius; július hónap. Szentiv. Cur. Misc. II. 9.

Ab antiquo, antiquitus; régóta. Wagn.

Ab estis pro: ab extis, intestina bestiarum aspicimus edula; bélvizsgáló. Gyön. 27.

Ab extus, extrinsecus; kívülről. Kass. P. I. 277: «Ab extus: Cancellario meo legio Hungarico-Aulico Comiti N.»

Ab immemoriali tempore, post omnium memoriam; emberemlékezet óta. ass. P. P. I. 328. in cuius reali usu et possessorio ab immemoriali tempore constituta fuerit.

Ab initio mundi, post homines natos, est hominum memoriam; világ kezdete a. Wagn.

Ab initio rem repetere, a capite, ultima aetate, memoria, alius rem arcesse; ab origine, primisque causis rem repetere; kezdetétől elbeszélni. Wagn.

Ab intestato, sine testamento; végzőndelet nélkül. It. ab intestato. Tiszt. Ir. rvt. Msz.

Ab intus, intrinsecus; intus; belülről. ch. Rak. VIII. 351. Catharellus argenteus intus deauratus.

Ab obsequiis, munere fungens; szolgálatban levő. Reg. Turm. Praet. 17. Postremis antepaschalis hebdomadae diebus, qui ab obsequiis erit Praetorianus, frameam funebri modo gestabit.

Ab utrinque, ab utraque parte. Praep. «ab» tantum ad efferendum adverbium et ad vim ac significationem eius confirmandam adhibita est. Ita legitur «ex undique» apud Foreellinum. Mindkét felől, mindkét részről. Rák. Ön. II. p. 182. I. 5—8. Opin. Deput. 41. Super iis demum, quae ab utrinque adducuntur... clarum est...

Abacinare, (Du C.) coccare, oculis privare; megrakítani, szemé világától megfosztani. It. abacinare. Pár. Páp.

Abacista, (Du C.) computator; számvető. It. abbachiere, computista. Pár. Páp.

Abactio, actus abigendi, depellendi; markák elhajtása. Georch H. T. I. 61. elhajlás peres helyről. Törvt. Msz. Moln. Patv. 24. Abactio et invagatio est impulsio pecorum ad loca prohibita et Jurisdictionem alienam facta. Dip. Alv. I. 114. 130. Kövy El. 573.

Abactor, (Du C. 2.) qui abigit pecora V. s. v. Abactio, elhajtó fél, elhajtó, behajtó, betérelő. Art. Diet. Pos. 65. nisi Pecorum Invagiator vel Abactor super iisdem ad manus Iudicis resignandis Judicialiter admonitus fuerit.

Abaculus, i. (dimin. ab. abaco) parva tabula; táblácska. Leges Schol. Schem. 13. ut discipuli... quod didicerunt... veluti vasa pretiosiora in memoriae abaculis ad futurum usum et profectum ampliandum reponant.

Abacus, abacus lavandi supellectilem continens (Du C. al. s.) mosdó... Magy. Tör. Tár. XX. 170. Cista in qua continetur parvus abacus argenteus id est Pelvis cum malluvio.

Abaddon, alias: asmodæus, exterminans; sötétség anyaga, halálkövet, életöltő. Nagy. Hier.

Abæstimatione, æstimare; fölbecsülni. Kass. Jur. Civ. I. 88. i. Ad abæstimationem... ac indultu Art. 58. 1625. Tit. item 30. Partis 3a. Dec. Trip. Dominio Terrestriali fundos sub iurisdictione sua dominali existentes abæstimationi usibusque suis applicandi facultatem tribuentis erga persolvendum persolutionem Domino adjudicare dignaretur.

Abæstimatio, actus æstimandi; fölbecsülés, fölbecsültetés. Pfahl. Jus. Georg. 69. Abæstimatio vel Exæstimatio Fundorum urbanium vel a) pro proprio Domini terrestri usu vel b) causa (culpa) Colonorum locum habet.

Abæstimationalis, ad abæstimationem pertinens; fölbecsülési. Pfahl. Jus. Georg. 292. adeoque facto hoc Parte A. ad erigendum abæstimationalem Processum omni cum fundamento provocata.

Abalienabilitas, proprietatis rei, quæ

abalienari potest; elidegeníthetőség. Proj. Leg. Civ. 232. Superius iam ad Articulum 27-um insinuatum est, bona nobilitaria avita, ultro etiam penes antiquissimam, conservationi familiarum innixam consuetudinem gubernanda esse, unde consequitur nec illorum liberam abalienabilitatem stabiliri... posse.

Abandonum, (ap. Du C. Abandum, Habandonum) de bonis mobilibus et immobilibus in pignus datis littere: 1. szerződés; 2. kötelezővény, záloglevél. Gall. Garantie. Nagy. Hier.

Abantea, antea, ante hoc tempus; azelőtt. It. avanti. Cod. Dip. VI. 154. 106. ac sub eisdem metis et terminis, in quibus abantea limitate fuerant...

Abarium, i. alias Avaria, orum, facultates, bona (Du C.) jószág. It. Il avere. Veranes. Hist. I. 84. principio passim discurre, avaria ac pabulum querere, loca discurrere, postea omnia obvia igne consumere, prædam agere etc.

Abatis, (Du C.) pro: a batis (ut a secretis) a bato dictum, species mensura, qua mensuratur præbenda avenae, quæ datur equis in Abbatia. Gyön. 14.

Abatium, i. pro: Abbatia. Száz. VIII. 78. Item dedit fratri Georgio pro laboribus organi ad abatium trium fontium fl. 5.

Abaudire, (Du C.) contemnere, non audire; füle mellől elereszteni, szándékosan nem hallani. Nagy. Hier.

1. **Abba**, pater (Du C.); apa. Serm. Cat. 367. Accepistis Spiritum adoptionis filiorum in quo clamamus: Abba Pater.

2. **Abba**, pani species; pannus albus crassus; aba posztó. Arch. Rak. VIII. 314. Abbae Abbae vlnæ 15.

Abacialis, e. (Du C.) ad Abbatiam pertinens; apátsági. V. Abbatia. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 515. Abacialis atque Capituli sigilli munimine in perpetuum roboratas (litteras).

Abacomites, (Du C.) dicti Comites ac nobiles laici, quibus datæ erant a Regibus Abbatiae et Ecclesiae iure beneficii, sive, ut aiunt, in commendam; apátgrófok, apáturak. Nagy. Hier.

Abbalis, e. ad abbatem pertinens; apáti. Hajn. Extr. L. 113. Prælati inhabilibus, abbatibus... indultum fuit, ut... loco sui singulis equitem mittat.

Abbas, cœnobiarcha, monasterii antistes; Vox syriaca, quæ patrem sonat (Du C.); apát. Abbas infultus; kereszties apát, süveges apát, skófiomos apát. Abbas titularis, tiszteletbeli v. címzetes apát. Wagn. S. de Kz. Chr. II. 3, 2. Isthv. VIII. 147.

Abbas commendatarius, V. s. Commendatarius.

Abbatia, æ. (Du C.) ecclesia parochialis, etiam dominium et possessiones ad abbatiam

pertinentes; *apátság, apáturság*. S. de Kz. Chr. II, 3, 4.

Abbatialis, (Du C.) ad Abbatiam pertineus; *apátsági, apáti*. Cher. Jus. Eccl. II, 105. Consecratio Episcoporum et Benedictio *Abbatialis*.

Abbatiale, (Du C.) munere Abbatis fungi; *apátoskodni*. Cod. Arp. Cont. XI, 23, apud Selavos Svinimiro regnante, Petro in Monasterio *Abbatiale*.

Abbatisare, (Du C.) munus abbatis gerere; *apátkodni, apátoskodni*. Nagy. Hier.

Abbatissa, (Du C.) antistita Sacrarum Deo virginum; *apátasszony, főapáca, fejedelemsasszony*. Wagn. Törvt. Msz.

Abblandere, blandiri, favere; *hizelegni, kedvezni*. It. abblandire. Cod. Dip. Lond. 136. Nihil nobis *abblaudentes* vel res nostras supra id, quod sunt, ulla in parte attolentes.

Abbreviare, (Du C.) notis compendiaris uti; *megrövidíteni*. It. abbreviare. Wagn.

Abbreviare, notis compendiaris; *rövidítve*. Wagn.

Abbrevisatio, onis, notae compendiariae, compendium; *rövidítés*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI, 37. Et quoniam longum est omnia que vobis dicenda sunt presenti *abbreviationi* committere.

Abbreviatores, (Du C.) officii nomen in Cancellaria Apostolica. *Abbreviatores* septuaginta duo numerantur, e quibus duodecim sunt de *parco maiori* et Praetorum more vestibus utuntur violaceis. His libellos supplices distribuit Cancellariae Praefectus, tumque per se aut substitutos Bullarum exscribunt *minutas* seu primas perscriptiones, quae ad libelli supplicis calcem summam collectae habentur et inde vocis etymon. Viginti duo abbreviatores dicuntur de *parco minori*, quorum est instrumenta, quibus contrahi permittitur in gradu prohibito perscribere et in commentarios referre. Ceteri *Examinatores* appellantur, quod eorum sit Bullas ad exemplar conferre et recognoscere. Et hi laici esse possunt et uxores ducere; *pápai fogalmazók, rövidítők*. Nagy. Hier.

Abbreviatura vel **Abbrevisatio**, (Du C.) notae compendiariae; *rövidítés*. Wagn.

Abcessio, cessio, loco decedere; *távkozás*. Prot. inq. 280: respondet: quando erit dies *abcessionis* tuae?

Abcturium, (Du C. alias *abedarium*) Liber Sacramentorum Gregorii M. ubi de Ordine ad Ecclesiam dedicandam: *Deinde incipit Pontifex de sinistro Angulo ab oriente, scribens per pavimentum cum cambuca sua Abcturium usque in dextrum angulum Occidentis*. (A graecis et latinis signis alphabeti, quae Pontifex in pavimento cinere consito ab oriente ad occidentem describit sic dictum, quo actu significatur orientalem et occidentalem ecclesiam in Christo corpus unum efficere); *betűzet, abeczésés*. It. abici. Nagy. Hier.

Abderologus, i, (Du C.) nugator, qui frivola atque inepta blaterat; *szószátyár, fecsegő, szóhős*. Nagy. Hier.

Abdicare officium, (Du C.) abdicare se munere publico; *lemondani hivatalról*. Wagn.

Abdicari imperio, privari imperio; *megfosztatni hatalomtól*. Szamosk. I, 186.

Henricus Gallus, Idibus Julii, *imperio abdicatus*.

Abdicatorium, (Du C.) locus aptus ad abscondendum; *kedvező rejtekhely*. Gyön. 22.

Abdomada et **Ebdomada** pro Hebdomada; *hét*. Quell. Sieb. I, 346, an. 1501. ligna reformaverunt in tribus *abdomadis*. ibid. 347.

Abdomitum, unguedo inclusa in ossibus; *velő*. Schläg. Hort. 2141.

Abdonatio, donatio; *elajándékozás*. Fej. Jur. Lib. 102: *abdonatio* bonorum.

Abeatur, (habeatur) fiat; *legyen*. Knauz. M. E. Str. I, 133. 143, a solutione tributorum et decimarum *abeatur* immune.

Abecedaria, æ, Classis VII, nunc Cl. I. Teut. Schul. I, 313: In dieser Classe wird den allerersten Anfängern die Kenntniss der Buchstaben beygebracht.

Abecedarista, puer elementa prima discens; *abecéstanoló*; dicitur et de hominibus, qui in aliqua re tirones sunt. Rozsny. D. 260.

Abecedarium, liber prima elementa discendi continens; *abecéskönyv*. Egri Lev.

Abecedarius, i, (Du C.) elementarius puer, tyro; *abecéstanoló*. Wagn.

Abelita, (Du C. Abelian, Abelonii et Abeolite) ab Abele Adami filio sic dicti, quod illum se imitari lactitabant. T. S. Augustino coniuges erant, nec tamen coniugali consuetudine utebantur, sed puerum et puellam adoptabant, qui mortuis eadem conditione succederent; *Abel utánzó*. Nagy. Hier.

Abellana pro: avellana (sc. nuces); *maggyoró*. Gyön. 29.

Abemere, demere; *elvenni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI, 112.

Aberemurdrum v. eberemurdrum, (Du C.) Homicidium manifestum; *nyilvános emberölés*. Gall. meurtre avéré. Nagy. Hier.

Abexequi, restituere, tradere; *kiszolgáltatni*. Germ. ausliefern. Kass. Jur. Civ. I, 174. quod Portio Possessionaria . . . Parti A. sorte Divisionaria obventa subin liti involuta et Familiae T. per totam Curiam Regiam addicta et *abexecuta* sit.

Abfodere, fodiendo tollere; *ásással eltávolítani*. Kronst. III, 95: quod tutores campi vias versus pratum tendentes *abfoderunt*.

Abglomerare, (Du C.) abripere, avelere; *elszakítani*. Arch. Ver. Sieb. XXVI, 112.

Abhominare, (Du C.) monstrum parituri; *szörnyet szülni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI, 112.

Abhorricatio, (Du C.) internus horror; *belső rémülés*. Nagy. Hier.

Abhortare pro: abhortari; *lebeszélni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI, 112.

Abhortari, dehortari; *lebeszélni*. Nagy. Hier.

Abhortatio, actus dehortandi; *lebeszélés*. Nagy. Hier.

Abiarius, i, aviarius, qui aviticam habet hereditatem; *ősi örökségben részesülő*. Han. Mon. Jur. II, 145. fratres *abiarii*.

Abiaticus, (Du C. *aviaticus* quoque) ex filio nepos ab avo oriundus; *unoka*. Nagy. Hier.

Abigeatus, us, (Du C.) crimen gregis abacti; *marhalopás*. Werbőczy. 549. De *Abigatu* seu furto pecorum. Vide plura apud Civilistas ff. de *Abigeis*. Cher. Jus. Eccl. II.

298. Ad Furtum spectant ceu species . . . 4. *Abigeatus*, crimen hoc sola quantitate differt a furto, nam qui unam ovim surripit, furtum, qui vero integrum gregem ovium abigit, crimen *abigeatus* committit.

Abigens, (Du C.) abactor; etiam fur pecorum; *marhahajtó; marhatolvaj; marhalopó*. Art. Diet. Pos. 63. Citra etiam omnem annutum ipsius Invagiantis *Abigentisve* dum et quando superinde requisitus fuerit, extradabit. Törvt. Msz.

Abigenus pro: **Abigeus**, (Du C.) fur pecorum; *marhalopó*. It. abigeo. Schläg. 658.

Abigere in latus, seorsum abigere; *félre hajtani*. Kronst. III, 107.

Abigeus, i, (*Abigerus, Abigevus*), latro fur iumentorum et pecorum ab abigendo (Du C.); *marhalopó, marhahajtó*. Szamosk. I, 60. Inde enim velut e lustris, non tam bello quam latrocinio et furtis, velites, praedones, *abigei* omnia loca circum infesta faciebant.

Abigfacere, abigendum curare; *elhajtatni*. Szék. Okl. III, 246.

Abicere, demoliri; *ledönteni*. Kronst. II, 34, an. 1527. famulis, qui tectum . . . *abjecerunt* seu demoliti sunt.

Abilonus 3, abiegus; *fenyű fa*. Lzb. Cod. Med. T. II, 705. Baccarum *abilonarum* . . . quaestus.

Abinare, incipere; *megkezdeni*. Ijub. Mon. Sl. XVII, 39, an. 1420. non potestis vos *impedire* de illis processibus, qui iam forent *abinati* vel intromissi per nostros advocatores . . . Intelligendo, quod potestis syndicare omnes rectores.

Abinceps, (Du C.) deinceps; *azután, ettől fogva*. Thuröczy. 207. Post hac reginae ingrato hospitii valedicto, regia, unde exierunt, intraverunt ad palatia: *abinceps* novas a Carolo circa se res geri spectantes.

Abinde, (Du C.) deinde, ab eo tempore; *onnan*. Cod. Dip. Arp. V, 208.

Abinvicem, mutuo (Du C. al. s.); *kölcsönösen*. Szék. Okl. III, 141.

Abire (mortem), evitare; *kikerülni* (halált). Georg. Sirm. I, 319. quod iam absoluti fuimus Germanos propter sollennem diem Nativitatis Domini *abierunt mortem*.

Abitio, onis. (Du C.) abitus; *elmenetel*. Cod. Dip. Brüss. Burg. 216. Olah Cod. Ep. 19. Regina Anna parabat cum liberis suis *abitionem* ad Aenipotentem.

Abitus serierum, protectio ordinum; *a sorok, a csapatok elvonulása*. Regul. Turm. Præf. 43. Si tota Turma Prætoriana in corpore in servitio egrediatur, Capitanei Locumtenentis erit, *serierum abitum, progressum, framearum nudationem et ad vaginam repositionem* (die Abmärsche, Aufmärsche, Säbelergreifen und Versorgen) uno verbo omnia, quae occurrunt, mandare.

Abiudicari, (Du C.) plecti, luere, damnari. V. s. *Rasta; lakolni*.

Abiudicatoriae (sc. litterae), damnationem continentes; *elítélő levél*. Nagy. Hier.

Abugiter, assidue, sine intermissione; *folytónosan*. Fej. VIII, 3, 363. cum per eos temporalis Ecclesia precioso sanguine Christi decorata et in eadem *abugiter* famulantes.

Abiuratio, actus abiurandi (Du C.); *el-esküvés, tértannak ünnepélyes elhagyása*. Gall. abjuration. Nagy. Hier.

Ablacio, actus auferendi, eripiendi; *el-*

vevés. Pesty Ször. III. 224. rerum et bonorum ablacio.

Ablactare, ab ubere matris depellere, desuescere (Du C.); *elválasztani az emlőtől*. Bene Med. II. 329. Szentiv. Cur. Misc. II. 259. *Ablactati* vituli.

Ablactatio, (Du C. al. s.) *ablaktálás, forrasztás*. (V. Pallas s. Ojtás.) Kov. Oec. 66. *Ablactatio* peragitur dum arbor emendanda in vicinitatem melioris fuerit transplantata, et ex hac ramulus fissuræ prioris inseratur, quin a matre rescindatur. Ubi vero coneressissent, quod ex situ verticali ramuli inserti cognoscitur, hic a matre separatur.

Ablaqueare, (Du C. al. s.) propagare, traducere vitem; *homlitani*. Germ. ablegen. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 34. *Ablaqueantur* quandoque plantæ hoc est: supremæ radicis caput aperitur ac refoditur. Ne scilicet durior illa summæ radicis portio humore nimio computrescat et ut vitium radicis infimæ, si quod est, iuvetur.

Ablaqueatio, actus propagandi, traducendi; *homlitás, hánítás*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 34. Porro hæc *ablaqueatio* utilior fit ineunte Novembri. Nagy. Hier.

1. **Ablatio**, actus auferendi; *lopás*. Szék. Okl. II. 153. Actus potenciearius in *ablacione* equi.

2. **Ablatio**, via remotionis, negationis id est removendo a natura Dei quidquid perfectum non est (Nota Batty.); *a tagadás, eltávolítás módja*. Batty. Ger. 139. *ablatio* optima.

Abligare, aliquem legatum mittere; *követtségbe küldeni*. Törvt. Msz.

Abligatus, (ab *abligare*, substantivi loco usurpatum) — legatus; *követ, küldött*. Kass. Prax. I. 26. Generalibus Comitatum congregationibus ius est... exmittere Deputationes, eligere *Deputatos* sive *Abligatos* ad Regni Comitatus, eosdem instructionibus providere etc. Rák. Ön. 284. I. 13—14.

Abligatus absentium, in locum absentium missus legatus, *távot levők küldöttje, elmaradtak követje*. Törvt. Msz.

Abliguerere, abligurire; *lenyelni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 112.

Ablepsia, (*ἀ + βλέπω*) coecitas, sumitur sensu proprio et translato pro imprudentia; *vakság, előrelátatlanság*. Bell. Cell.

Ablificentiare, comameum dare; *szabadságot adni*. Germ. beurlauben. Proj. Leg. Civ. 293. Commissi per milites *ablificentios* Excessus, qui pro crimine non habentur, per locales superioritates vindicari et pro demerito condigna poena plecti possunt.

Ablificentio vel Licentia, libertas migrandi; *szabad költözködés*. Georh. Ért. 60. a Szolga Bíró által a Földes Úr akaratja ellen a költözködéssre adott engedelm nem elbocsátásnak (manumissio) hanem *Licentiának*, *Ablificentionak* mondatott. Jogt. Eml. I. 32.

Ablificentius miles, miles, qui est in comameo; *szabadságos katona*. Törvt. Msz.

Ablificentiales seu **Ablificentiales**, litteræ, per quas subditus vel miles dimittitur, cui comameus datur; *szabadságos levél*. Törvt. Msz. 4.

Abliguritor, (Du C.) prodigus, qui abligurit; *elfecsérlő*. Szentiv. Cur. Mis. Dec. II. P. I. p. 138.

Ablucnatio, (Du C.) lucis alienatio; *világosságának elvétele*. Gyön. 63.

Abluere lustricis undis, baptisare; *keresztelni*. Series Ban. p. 2.

Ablutio, expurgatio, lemosás, megtisztítás. It. abluzione. Wagn.

Ablutio sacri baptismatis, sacrum lavacrum; *szent kereszttség*. Rák. Ön. 6.

Ablutor, qui vestimenta abluit; (ruha)-mosó. Fej. I. 393. *tornator unus, vestimentorum ablator unus, cerdo unus*.

Ablutorium equorum, locus ad lavandos equos oportunus; *lóusztató*. Pinx. Apod. p. 163: *equorum ablatorium* (Ross-schwemme) conspicitur.

Abluvium, colluvies, eluvies; *moslék*. Lzb. Cod. Med. T. II. 112. *abluvium* ne in plateas... effundatur.

Abmutungare, impetrare; *elnyerni*. Juriev. Jur. Met. 77. et si per errorem suorum officialium absque legitima mutungatione obiectum montanisticum colat, aut legitime colatum praescripta ratione in statu cultivabili non conservet, id ei per quemcunque *abmutungari* i. e. ab alio impetrari potest.

Abnegatio sui, animi moderatio; rerum humanarum contemptio et despicientia; *önmegtagadás*. Hor. Mem. 87.

Abnoctare, pernoctare; *éjjelezni*. It. pernottare. Leges Schol. Schem. 341. nec unquam extra scholam *abnoctato*.

Abnormitas, (Du C.) 1. enormitas; 2. monstrum; 1. *szabálytalanság*; 2. *szörny, rendellenesség*. Nagy Hier. Bene Med. II. 161.

Abnymphare, virginitatem alicuius violare; *szüzességtől megfosztani*. Nagy Hier.

Abocellus, cæcitiens (Du C. cæcus); *fél-szemű, vaksi, vakoskodó*. Nagy Hier. Pár. Páp.

Aboculare, cæcare, oculis privare; *megvakítani*. It. abbagliare. End. p. 367. (Decr. Colom. 53.) fur inventus in iudicio culpabilis *aboculectur*. Pahlh. Jus Georg. XL. profugus vero oculos amisit seu uti stylo curiali illius ævi dicebatur, *aboculabatur*.

Abolim, (Du C.) iam diu, iam pridem; *régóta*. Cod. Dip. Arp. V. 189.

Abolitio, litura; *törlés az írásban*. Cod. Dip. Arp. V. 157.

Abominabilis, abominandus, detestabilis; *utálatos*. Tör. Tár. 1891. p. 333. pro illicito *abominabili* incestu.

Abominabilitas, feditas, immanitas; *fortelmesség*. Pel. (de s. Ladislao s. I. c. 2): Ingressus in hunc mundum habet tres præcipuas proprietates scil. *abominabilitatis* etc.

Abominalis, abominandus, detestabilis, execrabilis; *szörnyű, irtózatoss, fortelmes. átkos*. Wagn.

Abominamentum, (Du C. idolum); *res abominanda, undokság*. Nagy Hier.

Abominatio, (Du C.) res detestabilis, execratio; *iszonyodás, utátlás*. It. abominazione. Wagn.

Aboris, homo aperte et palam nequissimus (ab; *ab et os*); *haszontalan ember, orczátlan*. Cod. Telek. X. 37.

Abortire, (Du C.) (pro: abortare Varro) partum abigere, abortum facere; It. abortire, *idétlent szülni, ideje előtt szülni*. Wagn.

Abortus feudorum, V. Feudastrum.

Abra, æ, (Du C.) ancilla nobilior, pedisequa; *udvari leány, szobaleány*. Nagy Hier. Gyön. 119.

Abra-cadabra, (Du C.) verbum magicum;

varázssige; Bene Med. I. 260. ut per amuleta collo suspensa, quibus inscribitur *abra-cadabra*. Jókai Köszívü emb. f. IV. 120. *abracadabrát* kibetűzte.

Abracax v. *Abra-cadabra*. Pár. Páp.

Abradicare, (Du C.) evellere, eradicare; *gyökereitől kitépni*. Nagy. Hier.

Abrahamitæ, *szombatosok*. Not. rel. II. 253: *Abra*. an. 1781. o. orti fidem Abrahæ se sequi dicentes circumcisionem observabant. Josephus II. Imp. eos, si unam ex approbatis religionibus sequi nollent, in finibus Transilvanie inter militares legiones relocari mandavit.

Abrasio, actus abradendi, v. cancellatio; *kivakarás*. Törvt. Msz.

Abrenunciare, renunciare, se abdicare; *lemondani*. Beng. Ann. Er. Coenob. 250. Cod. Dip. Brüss. III. 10. Mates suæ violentia mediante eiusmodi literas dare coactæ sunt non tamen, ut regno omni tempore *abrenunciarent*. P. 12. non quod regno *abrenunciaret*.

Abrenunciatio, actus eiorandi; *ellenmondás*. Nagy. Hier.

Abrenuntiare, (Du C.) abrenuntiare diabolo et pompis eius. Formula usitata in Baptismo: *eiurare*; *ellenmondani*. Nagy. Hier.

Abrepto, actus abripiendi; *elragadtatás*. Nagy Hier.

Abreptitius 3, (Du C.) furiosus; *ördögös*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 354. Quando dicitur intrasse Satanas in Judam, non significari eum *abreptitium* factum, sed demonem pravis illum suggestionibus sollicitasse.

Abreviatio capillorum, actus tondendi capillos; *hajnyírás, megnyírálás*. Száz. XIII. 171.

Abrogalis, abrogans; *káros*. Cod. Dip. Arp. V. 46. nimio dolore replemur cum audimus aliquos vel sentimus ad illius (sc. fidei) depressionem qualicunque malignitate satagere vel dampnabilibus ipsam depravando reprehensionibus... *abrogalibus* derogando.

Abchiedes, exauctoratus (miles); *bícsuleveles p. o. katona, obsitos*. Törvt. Msz.

Abcindere reditum, annonam, receptu, comameoque aliquem intercludere; *elzárni, elvágni a közlekedést*. Wagn.

Abscissio capillorum idem quod *abreviatio* c.; *hajvágás*. Bene Pol. 137.

Abconsa, æ, (Du C.) caeca laterna, qua potissimum Monachi utuntur in obeundis Dormitoriis; *vak lámpa*. Blendlaterne. Nagy Hier.

Abconсор, qui abscondit; *elrejtő*. Cod. Dip. Arp. Cont. I. 39. et aeterna remuneratione ut *abconсор* unius talenti carebit.

Absentacio, actus prohibendi, vetandi, ne quo quis accedat (Du C. al. s.); *eltiltás, távollartás*. Szék. Okl. III. 217. sive a facie Juris et Justicie *absentacionem*.

Absentaneus 3, (Du C.) qui se semper absens; *a ki magát gyakran elvonja, el-el maradó*. Gyön. 101.

Absentare se, recipere se, abire, subducere sese; *magát távollartani*. It. assentarsi. Fej. X. I. 482. mox idem Nicolaus a facie iuris se *absentando*, in presentiam Iudicis Curie amplius non venisset. Wagn. Chr. Dubn. p. 95.

Absentium, absinthium; *üröm*. It. assenzio. Schläg. 878.

Absida, (Du C.) latior pars aedificii; *a háznak oldala, melyről világosság jő*. Gyön. 104.

Absinteum, absinthium; *fejér üröm*. It. assenzio. Schläg. 2148.

Absis, (Du C. *absis* et *absida*) 1. arcus, fornix; 2. pars aedis sacrae interior, in qua altare collocari solet; 3. interdum Episcopalis sedes, quod in medio absida collocari solet; 4. Feretrum, in quo Sanctorum reliquiae continentur; 5. Sacra umbella, quae aut supra Ss. Sacramentum aut supra Ss. Corpora erigitur Gall. *Baldachin*; 6. orbita, circulus rotæ; *bolthajtás*, *kerékdeden meghajtott rész*, *kerékpád*. Pár. Páp.

Absolere, (Du C.) ab usu recedere; *el-szokni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Absolutio, (Du C.) indulgentia, a peccatis remissio, facta crimum venia; *a bűnöktől való feloldozás*. II. assoluzione. Nagy. Hier. Wagn.

Absolutio ad reincidentiam, quam quis ea conditione à poena absolvitur, ut, si reus promissis non staret, denuo poenae subiciatur; V. *Reincidentia*; *feltételes elítélés*.

Absolutio in fine matutini, (Du C.) in Ecclesiastici officii Rubrica est deprecatio brevis, quae dicitur finitis psalmis uniuscuiusque Vigiliae Terminum seu finem denotat; *virradati befejezés*. Nagy. Hier.

Absolutio in matutina, idem quod in fine matutini; *virradati feloldozás a zsolozsmában*. Nagy. Hier.

Absolutionales nude pro: litterae absoluteles; acceptatio, apocha; *felmentő levél*. Opin. 1802. c.

Absolutionis dies, (Du C.) feria quinta ante Pascha (vulgo *le jeudi absolu*) qua poenitentes absolvi solebant; *feloldozó nap* (Nagy *csőtörtök*). Nagy. Hier.

Absolutissime, omnino; *mindenáron*. Tör. Tár. 1887. p. 160. *absolutissime* scribo.

Absolutista, æ, tyrannus, studiosus tyrannidis; *absolutista, kényúr-tisztelet*. Száz. X. 709.

Absolutisticus 3, ad summam potestatem pertinens; *önkényuralmi*. Száz. XXIX. 103.

Absolutorium, litterae testimonium de absoluto cursu academico; sententia absolutoria (Du C. al. s.); *felmentvény, látogatási bizonyítvány, felmentő, felszabadító ítélet, felmentő levél*. Nagy. Hier. Törvt. Msz. 5.

Absolutorius 3, ad actum absolvendi pertinens; *feloldó*. Cher. Jus. Eccl. II. 348. Sententia definitiva subdividitur in *absolutoriam*, condemnatoriam et criminis declaratoriam.

Absolutum, per absolutum, sine conditione; *feltétlenül, kereken, határozottan*. Arch. Rak. VIII. 382. *per absolutum* et categorice resolválta magát.

Absolutus 3., nullis terminis circumscriptus; *korlátlan, határtalan*. It. assoluto. Kass. Prax. I. 49. Ducibus, qui Ducatum suorum absoluti Domini sunt.

Absolvifacere, absolvendum curare; *feloldoztatni*. Kov. Form. St. 370. me ad hoc non citato et non consentiente defacto absolvissetis et *absolvifecissetis* in gravamen meum non modicum.

Absonanter, absone; *rosszhangzásuan*. Missz. Gyön. 106.

Absonare, (Du C.) dissonare; *rosszul hangzani*. Missz. Gyön. 106.

Absorptio mundi, interitus mundi; *világ vége*. Ger. Weltuntergang. Kronst. II. 237.

Abspes, (Du C.) sine spe (*ἀπαλῶς*); *remény nélkül való, reménytelen*. Nagy. Hier.

Absque, praeter; *kívül*, ausser. End. p. 86: Monroth uxores alias sine Eneth perhibetur habuisse, ex quibus *absque* Hunor et Magor plures filios generavit. Chr. Dubn. 206. Nemroth uxores alias sine Enoch habuisse perhibetur, ex quibus *absque* Hunor et Magor plures filios generavit. Batt. Leg. T. II. 18: *absque* filio alius uis genitus non est. Fjp. Anon. 2 b. *absque* Dario . . . nulla gens ausa fuit. . . in terram illorum intrare.

Absque eo scivi, alioquin novi; *úgy is tudtam*. Wagn.

Absque velle, nolente illo; invito illo; *akarata ellenére, a nélkül hogy akarta*. Mare. Chr. II. 38; II. 51; II. 58; II. 66. ipsum avunculum suum cum tota familia sua *absque velle* compulsi baptizari.

Abstemius 3, (Du C.) non modo qui a potu sed etiam, qui a carnibus abstinet; 1. *bornemisza*; 2. *hist nem evő*. Nagy. Hier. Kronst. II. 551: misi dono famulo . . . *abstemio* seu Bornemisza.

Abstentus 3, (Du C.) a divinis prohibitus; *az egyházi szolgálatól tiltott ember*. Pár. Páp.

Abstergere, avertere; *elfordítani*. Arch. Ver. Sieb. X. 1. 323. quod astripotens *abstergat*.

Absterrire, pro: absterre (Du C.) penitus terrere; *egészen megijeszteni, elretenteni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 112.

Abstersorium, (Du C.) Pannus lineus, quo utitur sacerdos dum Missam celebrat ad extergendos sibi digitos post attractam sanctam hostiam; *töröl kendő*. Gall. purgatoire. Nagy. Hier.

Abstinentia, æ, (Du C. astinentia) induciae; *fegyverszünet*. Magy. Tör. Tár. XI. 28.

Abstinentes, (Du C.) Gnosticorum progenies tertio saeculo, qui matrimonium peccatum esse docebant; *ridegek, szűzeskedők*. Nagy. Hier.

Abstollere, (Du C.) auferre; *elvinni, elhordani*. Nagy. Hier.

Abstractive, subtiliter, acute; *elvonat*. Pázm. Dial. 515.

Abstractivus 3., vim abstrahendi habens; *elvonó*. Pázm. Dial. 515.

Abstucia, æ pro: astucia. V. s. *Incorruptus*; *csalárd eljárás*.

Abundabilis, abundans; *bő, bőszes*. Obs. Jadr. 404. Ex contrariis minus sex, sed *abundabilis* copia sauciatorum.

1. **Abusio**, onis, abusus (Du C. al. s.); *viSSzárlás*. Kuk. Jura I. 189. Batt. Leg. III. 545.

2. **Abusio**, (Du C.) deceptio, error; *kigúnyolás, kigúzás*. Thurocz 445. Theutonici vero quasi gigantes obstant in equis arduis et optimis; in superbia et *abusione* insultantes impetebant Hungaros.

Abusive, per abusum, minus proprie; *viSSzárló*. Wagn.

Abusivus 3, abutens; *viSSzárló*. M. Jogi. Eml. I. 150.

Abvagiare, pecora abigere; *marhát korból behajtani*. Pril. Abact. 33.

Abvagiare, actus avvagiandi; v. *Vagare*; *marha elhajítás, marhalopás*. Pril. Abact. 82.

Abvectio, (ab avchendo), vectura; *elvitel, elszállítás*. Kass. P. P. I., 244. Exponderato salis quanto et per distractorem pro *abvectione* recepto.

Abovehere, avehere; *elvinni, elszállí-*

tani. Juriev. Jur. Met. 47. Cursores officinae . . . qui . . . et scorias deciduas *abvehunt*.

Acacia, æ, (gr. *ἀξασία*). innocentia; *ártatlanság, vétketlenség*. Nagy. Hier.

Acacus 3., (gr. *ἄκακος*) purus, innocens; *ártatlan*. Gyön. 136.

Academia Istropolitana, a Matthia rege Posonii fundata; *pozsonyi Akadémia*. Száz. VIII. 4.

Academia metallurgica, æ, metallica; *bányászati akadémia*. Wallaszky 329.

Academia Naturæ Curiosorum, cætus inquisitorum rerum naturæ; *természettudományi társaság*. Hor. Mem. 34. *Academiae Naturæ Curiosorum* Sodalis.

Academia Montana, Ac. metallica; *bányászati akadémia*. Faber Jur. Met. 47. . . *Academiae Montanæ*.

Acalife, (gr. *ἀκαλίφη* et *ἀκαλόφη*) urtica urens Linn; *csalán*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 112.

1. **Acana**, æ, cuniculus; *akna* Ger. Stollen. Tör. Tár. 1893. p. 24. *Salisfordinas*, quæ *Acana* vocantur Fej. III. 1. 423.

2. **Acana**, virga decem pedum; *rőf, őszlön*. Gyön. 137.

Acanonicum, (gr. *ἀκανόνιον*) non canonicum, extra ordinem et regulam; *szabályellenesség*. Nagy. Hier.

Acanonista, æ, (Du C. acanonistus) qui contra Canones aliquid facit, vel qui Canones ignorat; *jogsértő, járatlan a jogban*. Nagy. Hier.

Accipere, accipere (Du C. acceptare); *elvenni*; Arch. Ver. Sieb. XXVI. 112.

Acharis alias: acharis, (gr. *ἄχαρις*) non gratus; *nem kedves, izetlen ember*. Gyön. 146.

Acarpia, æ, (gr. *ἀκαρία*) sterilitas; *terméketlenség*. Gyön. 149.

Acarpos 3., (*ἄκαρος*) sterilis; *használatlan, terméketlen*. Gyön. 148.

Acataleptia, æ, quod mente intelligentiā comprehendere non potest; *megfoghatatlanság*. Nagy. Hier.

Acatalepticus (*ἀκαταληπτικός*) qui non intelligit, non comprehendit; *a ki valamit észével fel nem ér*. Vern. Log. 180. Alii demum opinabantur nec inventam esse nec inveniri posse veritatem ideoque de omnibus dubitandum esse et quidem sine ulla spe ex dubio emergendi. Eam ob causam dicti sunt *Acataleptici* id est *Incomprehensores*.

Acatalepton, intellectum superans; *észhatároló*. Nagy. Hier.

Acatega Aquatica, nux aquatica, castanea aquatica; *sulyom*. It. castagna d'acqua. Ger. Stachelnuss. Schläg. 1564.

Acatolicus, i. V. *Erangelicus*; *protestans*. Bel. Comp. Hung. Geog. 27. Augustanam confessionem profitentes, evangelici protestantes et nunc etiam *acatholici* vocantur.

Accalvaster, V. *Accalvus*. Gyön. 176.

Accalvus, i. (Du C. accalvaster) ab anteriore parte calvus; *elől kopasz*. Gyön. 174.

Acceptare, (Du C.) capere et includere; *fogni*. Ger. einfangen. Kronst. II. 235. 620. *acceptare* equum.

Accasamata, æ, ab It. *accasare*; adificia secundaria; *melléképület*. Germ. Zubau. Eszt. Okm. p. 187. an. 1279. cum omnibus domibus, Curijs, *Accasamatis*, Fundis etc.

Accastum (accasium = schle [Schlehe

Dief.); *kökény*. II. prugnola, prugnolo. Schläg. 2164.

Accedula, *acedula* (Du C. al. s.) Dief. lereh, nachtegal, grassmuck fors. idem quod *acedula*; *csalogány*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 112.

Accelerarifacere, accelerandum curare; *sieltetni*. Szék. Okl. III. 202.

Acceleratorium vel **Promotorium** = mandatum causae accelerandae; *sieltető parancsolat*. Georch. II. T. IV. 263. Törv. Msz.

Accensare, locare, dare ad censum; *kibérteni, bérbe adni*. Gall. acenser, donner a cens. Nagy Hier.

Accensator, locator, qui in censum dat, locat; *kibértő, haszonbérbeadó*. Nagy Hier.

Accensibilis, qui accendi potest; *meggyújtható*. Toms. 204. corporaque humida, natura tamen accensibilis.

Accensio, actus accendi; *tágra lobbantás*. Pel. Pom. L. VI. pars II. Art. I. Sexto ratione *accensionis*, quia aque maris sitim accendunt cum bibantur.

Accesor, (Du C.) acolythus, cui incumbit cura lumina accendi in ecclesia; *gyertyahordozó, gyújtogató*. Nagy Hier.

Accensuare, censum exigere, dare; *megadóztatni*. Fej. VIII. 2. 103. Plebem Archiepiscopi Strigoniensis *accensuavimus*... pro diuitis decem et octo marcis.

Accentuare, cum accentu pronunciare, efferre aliquid; *hangsúlyozni*. Corp. Gram. 612.

Acceptabilitas, (Du C.) meritum et gratia Christi apud patrem; *kedvesség alkalmas volta*. Pel. De S. Nicol. s. I. c. 1.

Acceptamentum, alqm dominum agnoscere; *úrnak elismerés, utalás*. Cod. Dip. Arp. V. 108. Ljub. Mon. Sl. I. 181.

Acceptans: V. s. *Campsarius*; *elfogadó*. II. acceptantem, acceptatorem. Ger. Annelmer, Acceptant.

Acceptatio, actus accipiendi, recipiendi; *elfogadás*. II. acceptazione. Cher. Ius. Eccl. II. 138. Si vero *acceptatio* Ecclesiae desit, votum simplex est.

Acceptatio honoris gratia facta, (in Camb.) *névbecsüléssel elfogadás* (váltó). Ger. Ehrenacceptation. Art. D. 1840. p. 67.

Acceptationales tabellae, tab. in quibus res acceptae notabatur; *betűdési lapstromok*. Törvt. Msz.

Acceptatum, i. V. *Imputatum*; *beszámítás*. Ger. Zurechnung. Tiszb. Ir. In sortem imposita *acceptatum* vel *imputatum*; *a kivett adó fejében tett beszámítás*.

Acceptaturia, æ. (Du C.) Cymbium, quo in Ecclesia asservantur micæ thureæ; *tőmjéntartó*. Gall. navette. Nagy Hier.

Acceptio personarum, discrimen inter homines; *válogatás az emberek között*. Wagn.

Accepto, *elfogadom*. Ger. ich acceptire. Cod. Camb. Mon. 23. Trassatus Literas cambiales mox post earum Præsentationem sex ante abitum Postæ horis acceptare idque per expressam vocis *«accepto»* Cambiali factam insertionem declarare aut vero eorum acceptationem denegare debet.

Acceptorius, acceptus, gratus; *kedves*. Pel. Pom. L. VII. P. II. Art. I. Tanto opera bona sunt magis meritoria et Deo *acceptoria*, quanto sunt ab inquinamento peccati elongata et munda.

Acceptuaria, æ, thurarium cymbium, turibulum; *tőmjénező*. Pár. Páp.

Accessio capitis, actus capitis sententiae intendendae; *Fején-keresés*. Pár. Páp.

Accessire, accersere, accersere; *előhívatni*. Fr. Lib. Rat. I. 47. ad Waradinum me *accessiri* fecit.

Accerula, demin ad accerram; *tartó*. Arch. Rak. VIII. 355. *Accerula* argentea Nro 1.

Accessio, augmentum; *szerzemény; növelés, toldomány*. Nagy Ius. Trans. Sax. 65. *Accessio* est modus acquirendi (dominii), quo vi et potestate rei nostræ aliam acquirimus; estque naturalis, artificialis vel mixta. Illa fit solius naturæ operatione, ista solo labore humano, hæc utroque. Törvt. Msz. Georch. II. T. II. 27.

Accessio industrialis, augmentum opificiis et arte ortum; *igyekezetbeli szaporodás, emberi munka szülte v. szorgalmi nevelkedés, ipari szaporodás*. Törvt. Msz.

Accessio naturalis, augmentum naturæ enascens; *természeti szaporodás*. Törvt. Msz.

Accessio per vim fluminis, augmentum vi fluminis procreatum; *vízszakadás által való gyarapodás*. Törvt. Msz.

Accessita, æ, proxime alicui successurus in munere publico; *ingyenes gyakorlok, járulok, tisztbehjáró, várományos*. Molnár Patv. 66. Reg. Mil. p. 46. Kass. P. P. I. 40. Opin. 1802.

1. **Accessoria**, munus adiunctum; *mellesleg való kötelesség*. Ger. Nebenpflicht. Georch. H. T. III. 414.

2. **Accessoria**, litteræ fasciculo adjunctæ; *csatoltmány*. Száz. VI. 510.

Accessorialis, ad aliquid supplendum additus II. accessorio; *toldalékos*. Art. Dietl. Pos. 42. Sententia Iudicis contenti esse debent neque illam appellare poterunt: Si tamen præter illa vel respectu *Accessorialium* deposito Juramento non comprehensorum alterutra Pars convincatur et aggravetur. Törvt. Msz.

Accessorialiter, alias; *accessorie; mellesleg, mellékesen*. II. accessoriamente. Gal. accessoirement. Kass. Iur. Civ. I. 9. quin si præter principalem petitionem sint etiam alique accessoriales v. g. si petantur *accessorialiter* removeri aut rescindi quivis obices et quævis obstacula eæ quoque Leges provocandæ quæ simillem *accessorialiter* adductam petitionem admittunt. Kelem. Inst. Iur. Pr. III. 277. Georch. H. T. III. 224. Csaplov. Nucl. 85. In processu novæ divisionis non potest *accessorialiter* etiam aliquorum minus substantialem errorum correctio postulari. Törvt. Msz.

Accessorie, (Du C.) per accessionem; *mellesleg*. Georch. H. T. III. 23.

Accessorium, quidquid causæ adventitium et extraneum est, appendix, quod ad rem pertinet; res, causa extraordinaria, accidens; *járulek*. Arch. Rak. I. 21. . . Passuales et *Accessoria* generosorum G. O. et. P. in Transylvania . . . Examen Danielis G. cum aliis *accessoriis* de casu Vesenienti institutum Bod. Hist. Eccl. III. 81. *accessorium* enim a principali dependet. Wagn.

Accessorium sequitur suum principale, membrum, pars pertinet ad totum; *a járulvány fejét követi, a tag kö-*

veti a főt, a toldalék a derekat követi. Törvt. Msz.

Accessorius 3., accedens; *esetleges, hozzájáruló*. II. *accessorio*. Kass. Iur. Civ. I. 6. Sic alii sunt Processus civiles, alii criminales . . . alii *accessorii*, uti Ingestionales et Evictionales

Accidens, fortuitus; *per accidens*, fortuito, forte; *történetes, esetleges; történetből*. Törvt. Msz.

Accidentale, is, res minus necessaria, res minoris momenti; *mellékes dolog* (ellentété: derék dolog). Ker. Nap. 291.

Accidentales persone judiciales, persone secundas partes agentes in iudicio; *perben részes mellékszemélyek, perlekedő mellékszemélyek*. Törvt. Msz.

Accidentales proventus, redditus extraordinarii; *történetes, mellékes jövedelmek*. Törvt. Msz.

Accidentalitatem domini iura, iura extraordinaria d.; *jószág-urnak mellékgizatai*. Törvt. Msz.

Accidentalitatem feudi, a hűbér esetlegességei. Vuch. Jur. Feud. 35. Illa donique fenei attributa, quæ nec in essentia feudorum nec in legibus fundantur, sed arbitrio contrahentium nituntur, *accidentalia feudi* dicuntur.

Accidentalitas, res fortuita; *mellékesség; történetesség*. Törvt. Msz.

Accidentaliter, casu; *esetleg*. II. accidentalmente, a caso. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 287. et truncaciones manu *accidentaliter* orirentur.

1. **Accidentarius** 3. idem quod *accidentalitatem*. Pázm. Dial. 241.

2. **Accidentarius**, Flacii sectatores ita appellabant illudendo alios; *véletlenes*. Száz. XXIX. 341.

Accidentia, orum, redditus extraordinarii, fortuiti; *mellékjövetelem*. Ger. Accidenzen. Lzb. Cod. Méd. P. II. 275. *Accidentia*, ex quibus hoc collegium majorem proventum sperare possit, sunt. Száz. VIII. 700.

Accidia, æ, (Du C.) acerbitas, tadium; *késervőség, jóra való restség*. Tkal. Mon. Ep. II. 34. an. 1340. ne eum inflammet *accidia*, ex qua procedunt malicia, rancor. Gyön. 255.

Accidiare, pro; *accidiari* (Du C. accidiari) stomachari, tristari; *szomorkodni, rossz kedvűnek lenni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 112.

Accidiari, (Du C. accidiari) indignari; *vestelkedni*. Gyön. 192.

Accinum v. **accinum** rectius; *acinum* = lora, vinatum; *esiger, törve, mástás*. Gyön. 181.

Aceinax, *ἀειράνης*, acinaces, -is; *gűrbe szablya*. II. sciahol. Thök. Diar. II. 327. Unus *aceinax*, corio obductus, argenteus deauratus fl. 15.

Aceinum, vinacea, orum; *bortörköly*. Ger. Weinrester. Egri Lev.

1. **Accipere**, capere occupare (Du C. al. s.) *elfoglatni*. An. Sc. II. 203. an. 1329. Herbestein . . . *accepit* Tokay. Castrum . . . rediit ad Castrum Boldogkő, quod *accipere* non potuit, ubi prius Cassovienses . . . *jacuerunt*. Georg. Sirm. I. 38. areem . . . *accepit* difficile. Arch. Ver. Sieb. XI. 365.

2. **Accipere**, capere, rapere (Du C. emere); *elfogni, elrabolni*. Kronst. III. 100. 271. Martino . . . misso causa equorum, quos Zwnyokzeiensis *acceperunt* a Czay-bus.

Accipere ad aquam, liquefacere;

olvasztani. Ljub. Mon. Sl. VIII. 71. an. 1330: quicunque stronzaverit vel ad *aquam acceperit* aut alio . . . modo malitiaverit ducatos.

Accipere ad trufandum, in iocum convertere; *tréfára venni a dolgozt*. Georg. Sirm. I. 72. Quum sensissent Turcum iam ad faciem eorum stetisse, non *acceperunt ad trufandum*.

Accipere aliquid male, aegre, moleste ferre aliquid; *rossz néven, zokon venni*. Wagn.

Accipere in capillis, involare alicui in capillum V. s. *Praeconceptus; üstökénél fogni*.

Accipimus, incedimus; *neki indulunk* (neki fogunk). Knauz M. E. Str. I. 57. 25. *accipimus* usque ad vineas.

Accipiter, equus magnae velocitatis; *gyorsló*, *bedenia*. Schläg. 2133.

Accisa, æ, vectigal pro edulis pendendum, vectigal eorum, quæ consumuntur, vectigal in res venales impositum, præstatio; *élelmvám, foggyasztási adó, illeték*. Gal. accise. Jókaí Uj f. 4. a bor *accisa* alá esik Cod. Alv. I. 9. Kelem. Inst. Jur. P. 263. Victualia, vinum, cerevisium etc. pro propria Nobilium domestica necessitate, citra ullam *præstationem* (*accisam*) erga tamen consuetam Consulibus Schedam. Molnár Patv. 26. *Accisæque* præstationum tricesimalium elevatio. Art. Diet. Pos. 86.

Accitare, (pro: excitare) commovere; *felindítani*. Gyón. 194.

Accitus integer, *gyülekező*. Reg. Turm. Præf. 122 Singulis dominicis et festivis diebus hora media nona pulsatur per Turmæ Prætorianæ Tympanotribam prima vice Hora præcuna, tum in instanti, qui a servitiis est Tubicen, canit *accitum integrum*, ganzen Ruf.

Acclamatio, conclamatio; *felkiáltás*. Restauratio per Acclamationem; *felkiáltás által való tisztújítás*. Törvt. Msz.

Acclamationis condicio, servitus, idem quod præconis condicio; *hirdetői szolgálát*. Cod. Zi. III. p. 476. Quod . . . nostri milites . . . tres possessiones . . . scilicet possessionem Bakta vocatam . . . in qua Castrenses *acclamationi* conditioni annexi resident . . . ipsi dari et conferri postularunt.

Acclavare, clavis firmare; *felszegezni*. Kronst. III. 482: solea ferrea *acclavata*.

Acclavatio, actus clavis affigendi; *odaszögezés, kiszögezés*. Kass. Jur. Civ. 4. 138 num videlicet certificatoria Incatto personaliter vel medio jurisdictionali vel per *acclavationem*, affixionem ad Fores domus seu ut dici amat de domo habitationis præsentat aut transmissa sint.

Acclimatisatio, accomodatio ad eolum, tractum; *meghonosodás*. Top. Anthr. Gloss.

Acclitus 3. pro: acclitus (gr. *ἄκλιτος*) erectus; *hajthatatlan, egyenes*. Gyón. 197.

Accludere, adiungere; *hozzácsatolni, mellékelni*. Arch. Rak. VIII. 187. Groffneinek és Vetésnek szőlő leveleket *accludáltam*. Dip. Alv. II. 335. omnium bonorum extractum hic *accludo*. Törvt. Msz.

Acclusa, æ, res adiuncta, scriptum adiunctum, clausula epistolæ; *melléklet, levélzáradék*. Arch. Rak. IX. 4. 97. in *acclusis* I. 34. VIII. 425.

Accluseum, scriptum adiunctum, ap-

pendix; *melléklet*. Dip. Alv. II. 335. pro bonis meis in prædicto accluso specificatis.

Acco, onis, mensura liquidorum et aridorum, vox e Slavico derivata; *akó*. Cod. Dip. Árp. Cont. II. 25. tenentur dare de bono frumento ad sexcentos *accones*.

Accolitus, V. *Acolythus*. Tör. Tár. 1887. p. 187. albe parve pro *accolitis*.

Accomandarius, i, socius extraneus; *kültárs, kültag keresk*. Germ. Com. manditâr. Cod. Camb. Merc. 56. Quod *plenipotentiarius* seu *Accomandarius* operam, ipsum nomen, ac totale negotiationis exercitium, aliquando vero etiam quampiam pecuniæ partem conferat.

Accomandita, æ, *kültársulat, fiók-tőzs, fiókkereskedés*. It. accomandita. Ger. Kommandite. Cod. Camb. Merc. 52. Ipsa autem Improtocollatio distincto huic in finem servando Libro inferenda clare perhibere debet a) nomen Negotiatoris et negotiationis speciem, b) ætatem illius authentico documento comprobata, c) investitum negotiationi fundum, d) omnes accomandantes ac eorum Institorem, si in *accomandita* sit, si autem tacita, omnes socios, tam apertos, quam tacitos.

Accomandans, socius extraneus, V. s. *Accomandita*.

Accomere, ornare; *fölkészíteni*. Nagy Hier.

Accommunicare, (Du C.) Sanctum Dominici corporis Sacramentum alicui dare; *ülkit megáldoztatni*. Gall. communier. Nagy Hier.

Accomodabills, e, qui accomodari potest, accomodus, accomodatus; *illő, alkalmas*. It. accomodabile. Thök. Diar. II. 335. Duo frusta similis laboris cum corallis pro humerali muliebri *accomodabilia* fl. 5.

Accomodore, 1. (Du C.) commodare, mutuum dare 2. acquirere 1. *kölcsön adni*, 2. *szerezni*. End. p. 371. Lex Colom. 2. Si Christianus Judeo aut Judeus Christiano duarum vel trium pensarum precium *accomodare* voluerit, mutuatur. Georg. Sirm. I. 20. Quis talis vir est, qui precederet istum latronem, mox *accomodaret* sibi unam arcem cum proventibus suis. Si mihi *accomodaveris* Rex que dixisti, ego experior cum te.

Accomodari, omnibus necessariis instrui; *ellátva lenni*. Arch. Ver. Sieb. XI. 136. a provisor . . . summa cum reverentia acceptati, optimeque *accommodati* sumus.

Accomodarius, i, qui se accomodat; *alkalmazkodó*. Arch. Rak. IX. 138. Nos in omnibus *accomodarios* velle.

Accomodatus 3., accomodatus; *hozzáalkalmazott*. Kaprin. Eloq. I. 297. Denique datur sensus *accomodatitius* cum verus a Spiritu Sancto intentus scripturæ sensus alteri simili vel prope simili rei accomodatur.

Accomodative, accomodando, accomodate; *hozzáalkalmazottan, illően, megfelelően*. Luc. Regn. Dalm. 98. nec alicuius spei futuræ beatitudinis collectivæ inveniens eis modo exceptis quæ Deo et electis eius quasi *accomodative* quæ centies duplicatæ redient commendatæ etc.

Accomplire, complere, perficere; *betölteni, kiegészíteni, teljesíteni*. Gall. accomplir. Dip. Alv. II. 158. pro *accomplienda* integrali summa . . . debent addi 9395, fl.

Assensus, consensus, assensus, assensio; *beleegyezés*. It. assenso. Beng Ann.

Er. Cœnob. 544. Quæ inscriptio dein per *acconsensum* Regiæ Maiestatis roborata.

Accopiare, transcribere; *lemásolni*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 162. an. 1418: paginam de verbo ad verbum *accopiari*. Kuk. Jur. I. 199.

Accorda, æ, pactum, fœdus, capitulatio; *eggyesség, szerződés, alku*. Arch. Rak. 135. sub deditione arcis fienda celebrata *Accordæ punctualis Recapitulatio*. I. 32. *Accorda* sive *Capitulatio* punctorum arcis Tokajensis. Thök. Diar. II. 370. Amad. III. 4.

Cernis quanta corda

Sint sine *accorda*,

Desperata sors.

Accordalis traditio, pactio facta tr.; *meg egyezés, szerződés szerint való átadás*. Arch. Rak. I. 213.

Accordare (Du. C.) pacisci cum aliquo, transigere, consentire, convenire; *kialkudni, megegyezni, egyezkedni*. It. accordare. Arch. Rak. VIII. 247. sed neque Titulum Imperatoris Suae Czareæ Maiestati invider, quem forte Rex Galliarum occasione Tractatus sui, Czareæ Maiestati dare et *accordare* vellet. IX. 26. Monm. Comit. Trans. VI. 194. Wagn. Austr. Anst. Palma ref. H. 3. — 1: veluti hoc ipsum ex punctis *accordatis* elucescit.

Accordatio, pactum; *egyezkedés*. Han. Mon. Jnr. P. I. 80. regimen habeat libertatem.. faciendi *accordationem*.

Accordatus, us, pactum; *eggyesség*. Beszlb. Levit.

Accordium, (Du C.) pactio, conventum; *eggyesség*. Ljub. Mon. Sl. IX. 2. an. 1409 capiendo bonam spem *accordii* cum nostro dominio.

Accordus, i, pactum (Du C. accordum); *szerződés*. Rák. Ön. 30. amicabilem *accordum*.

Accostare, coniungere se V. s. *Scandulare* (Du C.) iungere, applicare; *csatlakozni*. Ljub. Mon. Sl. I. 148. an. 1290: *accostabunt* se cum eorum ligno . . . alicui Cod. Dipl. Arp. V. 409.

Accrescentia, incrementum; *növekedés, szaporulat*. Ger. Anwachsen. Lzh. Cod. Med. T. II. 582: *acrescentia* animarum Arch. Rak. II. 187.

Accubere pro: accumbere; *aludni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 96.

Accubita, (Du C.) 1. triclinium, in quo ad mensam accumbitur; 2. prandia ac convivia ipsa; 1. *ebédlő*, 2. *vendégség*. Nagy Hier.

Accubitalia, -ium (sc. stragula), Velum lecticarium; *ágysuperlát*. Ger. Himmel am Bette. Pär. Páp.

Accubitor, accubens (Du C.) præfectus sacri cubiculi; *asztaltárs*. Szék. Okl. IV. 254. et quod unius mensæ *accubitoribus* temperanter et frugaliter sufficiat.

Accubitus, accubatio; *hozzáfekvés, ebéd*. Wagn.

Accularius, i, (ab it. *acculare*, *acculare*: in angustias, in arduum redigere) miser; *szegény*. Ljub. Mon. Sl. XI. 108. an. 1324: de avere communis dentur *acculario* ypp. 4.

Accumulator, qui accumulat; *főhalmozó, rakásra gyűjtő*. Tör. Tár. 1891. p. 541.

Accuratia, cura, observatio; *pontos-ság*. It. accuratezza. Reg. Turm. Præt. 97. Kass. P. I. 149.

Accursus idem quod *missus, delegatus*, qui advenit. Fej. V. II. 36. devotioni tue districte precipimus, quatenus prefato Mocie Raynaldi seu *accurso* Bonasi de Aabitatore Salerni nomine predictas uncias auri . . . nostre Camere soluere et exhibere procuret et recipias ab eodem *accurso* de hys que de deris apodixam restituendam postmodum per te discreto viro A.

Accusa, æ, (Du C.) accusatio; *kereset*. Ljub. Mon. Sl. II. 108.

Acedia, œ, *hania*, negligentia, incuria (*ἀκηδία*); *restség, hanyagság*. Bell. Cell. 805.

Acencus, i, acervus; *halom, köteg*. Tör. Tár. 1887. p. 104. a Keeskemétiensibus ingentem *acencum* velleris ovinae extorquet.

Acephali v. *acephalutae*, (Du C.) qui nullum caput agnoscent, quam pauperes sint v. quod neminem suae heresis auctorem agnoscent; *vezérnélküli tévelygők*. Nagy Hier.

Acephalos, *ἀκεφαλος*, duce, capite carens; *fő nélküli*. It. acefalo. Gall. acéphale Ger. ohne Oberhaupt. Kat. Hist. Reg. I. 34. ecclesiam initio Hungaricam fuisse prorsus *Acephalon*.

Acephalus, i, (Du C. al. s.) amens, demens, temerarius; *vakkbuzgó, esztelen*. Urk. Sieb. II. 397 an. 1372. ne universitates propter aliquos *acephalos* in saeviores dissensionibus suscitentur.

Acerare, commiscere, condensare; *polyvával vegyíteni*. Kronst. II. 33 : pro polea ad *acerandam* argillam.

Aceratus, acere mixtus; *polyvával vegyített*. Kronst. III. 442 : *aceratum* lutum.

Acerere, oblitusum fieri; *megvásárleni*. It. allegare dente. Gal. agacer. stumpf werden. Schläg. 2451.

Aceri confector, (Du C. acer et acerum = chalybs) faber chalybarius; *aczel készítő*. Pest. Vár. Lev. I.

Acerbatus 3., *eracerbatus*; *elkeseredett, haragos*. Chr. Dubn. p. 10 : Detricus *acerbatus* exivit contra hunos.

Aceronitis, i, (a gr. *ἀκέρητος*) morosus, difficilis; *mord, magának való ember*. Gyön. 229.

Acersecomes, itis (gr. *ἀκροσεκούης*) intonsis capillis Juven. 3, 123; *nyíratlan, üstökös hajjas*. Gyön. 236.

Acervus eieclamentorum fodinalium; *hányó*. Ger. Halde. Besztb. Lev. **Acervus scoriarum**; *salakhányó*. Besztb. Lev.

Acetosa, æ, herba acetosa; *sóska*. It. acetosa. Gall. *oxeille*. Sauerampfer. — Schläg. 2465.

Achalni (cervi). Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. IV. 62. *Cervi*, qui vocantur fel habere in cauda.

Achantis, pro : *acanthis*, fringilla carduelis Linn.; *tengelicze*. Gyön. 244.

Achanzius, miles Turcarum sine stipendio militans; *zsold nélküli katona*. Nad. Florus Hung. L. III. C. IX. p. 163. Referunt . . . Bassam cum universis Romaniae copiis et *Achanziis* (qui sine stipendio militant) et *Genizeris* missum esse.

Acharis, ingratus; *hálátlan*. Nagy Hier. **Acharistia**, æ, animus ingratus; *hálátlanság*. Nagy Hier.

Acharistis, V. *Acharis*.

Achatera, ab Achate Aenae socio et

comite, lectio mendosa pro : *Achatem*. Veranes. X. 32. Nec enim alia causa *achatera* tibi coniunxeram, quam ut adolescentia tua et ætate adhuc immatura et rerum imperita sustentaretur.

Achates, comes, familiaris ex Verg. Aen; *kisérvő, társ*. Beng Ann. Er. Cœnob. 60. Georgium Lubomirskium, supremum Regni Marchallum fidum alias *aulae achatem*. Szamosk. III. 174. solum Bectam passam *Achatem* suum, cum exignis Turcarum satellitibus penes se haberet.

Achazitæ, ita dicti Hobbesi discipuli, qui ut Achaz, israelitarum rex, ecclesiam iuribus civilibus subicere satagebant; *Achaz követői*. Nagy Hier.

Acherontinus V. Capularis senex; *a sir szélén álló*. Szamosk. I. 19. instructissima expeditione Maximiliano bellum intulit, quo iam extrema senectas gravis ac plane *Acherontinus*, rebus suis, quas unquam præclare gessisset, extremum fastigium imponeret.

Acheropoëta, alias : *achiropictos* (Du C.) quod v.

Achillea argumenta, invictæ vires; *győzhetetlen erősség*. Tör. Tár. 1881. p. 483.

Achiles, homo fortis, heros; *vitész, hős*, Gall. héros. Held. Szamosk. IV. 73. Moritur invictissimus heros vereque *Achiles* Hungaricus Ladislaus Gyulaffi in vico Udvarhely.

Achironiticus, depravatus; *megékeltlenült*. It. depravato. Schläg. 2154.

Achiropictos (Du C.) Vox hybrida pro *ἀχειροποίητος*. Ita appellabant quasdam Deiparæ imagines, quas divinitus nec arte humana pietas putabant; *csudarájz, csudafestmény*. Nagy Hier.

Achis, pannus Aquensis; *aachenii posztó*. (Veet. Ref.) L. 2 : De Petia panni *Achis*.

Achriogelos, (gr. *ἀχρηόγελος*) sine causa ridens; *hahotás, ok nélkül kacszagó*. Gyön. 247. Pár. Páp.

Achromaticus 3., sine colore, (*ἀ+χρῶμα*; *színtelen*). Greg. Aesth. 89. Respectu colorum pictura est *achromatica*, farblos monochromatica, polychromatica . . .

Achronismus pro : *anachronismus*. Luc. Notæ. 446. ut necis occasionem in hac Maruli historia relatum salvaret, in evidentem *achronismum* incidit.

Achyrosia, æ, (gr. *ἀχύρωσις*) actus paleandi; *bepolyvázás, sárgyúrás*. Gyön. 238.

Acialis, acutus; *hegyes, széles*. scharf, spitz. Kronst. I. 620.

Acicula, (ab acu) acus, spiculum, spina, et quidquid pungit; *tű, tűvis*. It. ago, pungello. Vern. Psych. 60. quemadmodum fere *aciculae* acumen in manu dolorem excitat, neque tamen *aciculae* ipsi dolorem inesse quis arbitrabitur.

Acicula capitata, acus orbiculo ornata; *gombostű*. Stecknadel. Pár. Páp.

Acicularis, ad acum pertinens; *tű*. Wallaszy 400.

Aciculariter, in modum acus; *hegyesen*. Arch. Rak. VIII. 348. Tres flores filis argenteis *aciculariter* elaborati.

Acicularius pulvinulus, pulv. acuarii; *varró párnácska*. Nadelkissen. Pár. Páp.

Aciculatus 3., acicula elaboratus, acupictus; *hímzett*. Arch. Rak. VIII. 338. Scapulare *aciculatum*. [Vergette.]

Aciculus (Du C. dolabrum). V. s. v.

Acidi dentes, obtusi dentes; *megrés-lall fogak*. stumple Zähne. Schläg. 2157.

Acidiosus 3., gr. *ἀκίδιος*, incuriosus; *telkileg rest, gondatlan, hanyag*. Pel. Dom. II. Adv. s. I. c. 6. O vos *acidiosi* maledicimini.

Acidiusculus, paullum acidus; *savanykás*. BeneMed. II. 290. radices *acidiusculus* I. 278.

Acidulae, arum, aquae acidæ; *savanyú viz*. Szerdah. Celebr. II. p. 33. Trencsinium *acidulis* passim affluis.

Acidularis, ad acidulas pertinens; *savanyú*. Hor. Mem. 396.

Aciedo V. Pomatum; *almavíz*. It. vino di mele, sidro. Gal. *cidre*. Apfelwein. Schläg. 2436.

Acies galeæ, conus galeæ; *sisak orra*. Száz. XXVII. 341.

Acimen, acinus v. acinum; *szőlőszem*. Gyön. 253.

Acinas Damascenus, ensis damascenus; *dömöczki penge*. Wallaszy 268.

Acionichitæ seu Stantes, qui semper stantes orationes fundebant genu flectendo vero orare peccatum dicebant; *állva imádkozók*. Nagy Hier.

Acis, is pro : acer, eris; *juhar, íhar, jávor*. It. acero. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 420. postea in uno nemusculo sub arbore *acis* seu *juhar* est meta.

Acleros (gr. *ἀκλῆρος*) hæreditate privatus; *jóságából kitagadott*. Gyön. 297.

Aclides (rectius : *aclys, idis*) gr. *ἀκλῆς* iaculum; *tollas buzogány, dárda*. Gyön. 298.

Acme, fastigium, evolutus morbus, (a gr. *ἀκμή*); *virágzás, tetőpont*. Bene Med. I. 64.

Acmotheton (gr. *ἀκμοθετον*) incedis subex, incedis lignea basis; *útőnas tőkéje*. Pár. Páp. Gyön. 300.

Acne, tubercula parva et callosa in juvenum facie enascentia; *bibircs*. Bene Med. II. 403. *Acne* vocatur etiam *Jonthus*, *Varus*, se manifestat per tubercula parva, segregata, quæ initio nec dolorem, nec pruritus excitant.

Aco, -onis et **Ako**, chibrio; *akó, csöbör*. End. p. 647. Dece. Andre III. an. 1291 : 41. Item nullam collectam, vel *acones* aut descensus super ipsos nobiles et Saxones . . . recipi faciemus. End. p. 624. Andræ III. libertas an. 1291 : 2. Ordinamus . . . ut de vineis . . . antiquis . . . nullum debitum, scilicet nec *akonnes* qui vulgariter *chibrones* dicuntur . . . solvere teneantur.

Acoemetæ, (*ἀκοίμητος*, Du C. *acoemeti*) insomnis; *álmatlan, éber*. Szentiv. Curios Misc. III. 462. Const antinopoli Studios vir clarissimus in honorem S. Joannis Baptistæ Monasterium condit, ad quod transfert Monachos *Acoemetas* quasi insomnes, qui in tres partes distributi noctes atque dies Divinas Laudes occinerent. Nagy Hier.

Acolicatus (Du C. acolytatus) officium acolythi; *gyertyász kiisebb rend*. Szék Okl. 4. 78.

Acolithatus, us (Du C.) officium acolythi; *gyertyász tiszte*. Konek Egyh. 133.

Acolythus, acolythus, proximus hypodiconatus gradus, ex gr. *ἀκόλυθοι* sunt enim veluti famuli ecclesiastici utpote qui villoribus Ecclesie ministeriis deputantur, ut ecelesie deferendis etc. (Du C.) V. *Accensor*. *kisérvő, szolgál, segéd* (egyházi). Cod. Dip.

Arp. Cont. VI. 85. quia olim Archiepiscopalis curia quinque Canonice, Presbytero, Diacono, Sacrista, *Acolytho* per totam hebdomadam alimenta præbere tenebatur. Beng. Ann. Er. Conob. 497. Veranes. IX. 260.

Acomandisia, æ, tutela; *gondozás, védelem*. It. aecomandagione. Rač. Mon. Sl. XIII. 22. an. 1348: fuerunt confessi... sese... recepisse... ducatos... quos habent in deposito et acomandisia.

Acomentamentum, principium, initium; *kezdet*. Gall. commencement. Prot. inq. 244. XXIII: fuit de magnis penitentibus in acomentamento pueritiae sue.

Aconcius, pactio; *egyezkedés*. Ljub. Mon. Sl. II. 343. dux posset esse mediator de aconciis inter serenissimum... regem Hungariae.

Acone, (gr. ἀκόννη) eos; *fén-, köszörőkő*. Gyón. 302.

Aconzare, coniungere, pacisci; *egyezkedni*. It. accozzare. Ljub. Mon. Sl. II. 490 an. 1343: studeant de aconzando se cum... comitibus.

Acorus, i. V. *Atirum*.

Acosmus, (gr. ἄκσμος) non ornatus ornatu carens; *ocsmány, rút, rendetlen*. Gyón. 306.

Acquabribus 3., æquarum lancium; *egyensúlyú*. Száz. II. 158. *libram aquabribam*, pondera, mensuras et ulnas in hospitio ac Bolta seu Camera pro usu habere debeat.

Acquesium, simul, una comparatum bonum; *együtt keresett jó*. Gemeinbesitz. Pár. Páp.

Acquestus, us (coniugum), (Du C. *acquestus*) acquisitum; *házassági-, közke-reszmény*. Nagy Hier.

Acquetare, placare; *nyugtatni*. It. acquetare. Ljub. Mon. Sl. I. 214: *acquetata* et pacificata.

Acquiescentia, æ, tranquillitas, animi securitas, æquitas animi; *megnyugvás*. It. acquiescenza. Vern. Phil. Mor. 345. Qui sperare potest, fontem *acquiescentiae* in semet ipso habet. Wagn.

Acquirere, causam-litem alicui inferre; *bepelerai*. Cod. Zi. Vol. V. p. 21: ut quicunque Wguch *acquirere* vellent, extunc... Benedictus ipsam teneatur... expedire.

Acquiribilis, quod acquiri potest, parabilis; *megszereshető, utolérhető*. Vern. Psych. 261. si facile *acquiribiles* voluptates ultra modum venemur.

Acquisiticius 3., acquisitus; *hozzászerezett*. Fej. VIII. 2. 194. Possessionum ad fluvium Budrug adiacentes *acquisiticiarum*. Cod. Dip. And. I. 196. 215. I. 561. 645. II. 31. 40. possessio *acquisiticia*. Cod. Dip. And. Vol. V. 48. 36.

Acquisitio, actio, petitio, criminatio; *kereset*. Cod. Zi. Vol. V. p. 36. 21: in totali premissa actione et *acquisitione* forent innocentes et immunes.

Acquisitio Fisci, citatio; *a királyi ügyesség elé való idézés, királyi ügyességi kereset*. Staatsanwalts-Vorladung. Funda David. II. 2. Alioquin si deprehensi fuerimus in uno vel altero puncto, illico *acquisitioni Fisci*, hoc est *Notae Infidelitatis* subiacemus.

Acquisitionales, instrumentum emptionem, comparationem alicuius rei continens; *szerzemény-levél*. Kövy. El. 197. Attenden-

dum ad usum; si penes *acquisitionales*, vi divisionis, uterque sexus ingressus est possessorium.

Acquisitionalista, æ, qui bona acquisivit; *szerzeményes, szerzett vagyoni*. Törvt. Msz.

Acquisitor, qui acquirat, auget rem familiarem; *kereső*. Tör. Tár. 1888. p. 177. jó gazda és *acquisitor*.

Acquisitor literarum Cambialium V. s. v. *Collybista*.

Acquisitum, i. comparatio; *szerzemény*. Tör. Tár. 1891. p. 503.

Acratocothon, homo vinosus; *borcsiszár, boriszák*. Calepin. *ἀκρατος* enim merum est, *κράτος* autem inter pocula numerantur. Gyón. 308.

Acretus 3. gr. ἀκρητος, purus, vegetetellen, tiszta. V. s. v. Roselinæ!

Acribia, æ. (Du C.) *ἀκριβεια*, diligentia; *mügod, pontosság*. Nagy Hier.

Acridare, apud fide dignum aliquid deponere; *rábízni, vkinél letenni*. Fej. VI—VII. t. 8. Vagnolus... assignavit mihi... subscripta acta in mea absentia coram eo *acridata* VII. 82. 52.

Acrimoniosus 3., (Du C.) fortis; constans; *állhatatos*. Gyón. 265.

Acrimosus 3., animosus, fortis; *erős*. Gyón. 220.

Acrisia, æ, iudicium erroneum (Du C. *acrisia* pro *acrasia* gr. ἀκρασία, cœcitas) *balhít, az ítélésre való képtelenség*. Pol. de S. Petro s. I. 6. Milites vigilantes erant *acrisia* cœcitatibus pereussi. Nagy Hier. Schläg. II. 2163. (Dief. tab. blind.)

Acrissime pro *acerrime*. Kuk. Jura. I. 74. an. 1264.

Acrissimus, inusitata forma pro: *acerrimus*. Cod. Dipl. And. V. IV. p. 264: in *acrisimis* infidelitatibus continue procedendo.

Acrocolla-orum; *lúdaprólékja*. Ger. Gansel-Junges. Pár. Páp.

Aerodryum, i. aerodryon, a gr. ἀερόδρυον, jede Frucht mit holziger Schale. Rost. Handw. Gr. Sp. *csontárgymölcs*. Bel. Comp. Geogr. 605. Profert regio fertilis... frumentum, oryza, fabas, poma citrea, aurantia, persica, pruna, aliaque *aerodrya*.

Acroneus 3., quasi sine tempore; *idő nélkül való*. Gyón. 267.

Acronectus, gr. ἀκρονέτος, alkonyi. Szentiv. Curios. Misc. 79. Alius item ortus syderum est vespertinus verus seu *acronectus* vel rectius *acronectus* dictus. Estque ascensus syderis supra Horizontem orientalem, illo momento, quo sol descendit infra occidentalem.

Acroneus, idem quod *acronectus*. Szentiv. Curios. Misc. 46. Pernox sive *Acroneus* dicitur Planeta, quando in principio noctis oritur et in fine noctis occidit.

Acrotrophium, idem quod *acrotetrium*, decus, flos sc. poetarum (in Siras enim urbe Persiae celeberrimi poetæ Hafiz et Saadi nati sunt); *ékséggé, díszvirág* t. i. a költőknek. Kat. Hist. Reg. I. Praef. Quum igitur et frequenter et eleganter carmina pangeres, eruditorum illa societas, quæ nomen ab Area-dibus habet, dignum Te censuit quem suum lubens in coetum cooptaret ac Sirasium *Acrotrophium* appellaret.

Acta publica, tabulae publicae; *ügyiratok, akták*. It. atto, Gal. Acten. Kass. Prax. I.

24. Habet suum Archivum et Regestraturam seu Conservatorium *actorum publicorum*.

Acta Registraturæ, tabulae, literæ R. *iktatói ügyiratok*. Registratur-Akten. Instr. Jos. II. p. 34. §. 94: Scripta exhibita, quæ partibus, aut Foris nequaquam restituntur, quemadmodum et judicialia Acta, postquam Expeditio exarata fuerit, in Registratura reponuntur, quæ exin *Registraturæ Acta* nominantur.

1. **Actare**, instruere, ornare; *ellátni*. Ljub. Mon. Sl. XI. 143 an. 1324: debeat se fornire et *actare* omnibus oportunitis.

2. **Actare**, frequenter agere; *gyakorta dolgozódni*. Gyón. 280.

Acte, actæa spicata Linn. sambucus. Bodza. Gyón. 311.

Actenus, hactenus v. sub *herbaltiter*.

1. **Actia**, æ, V. *Kúza*.
2. **Actia**, æ, 1. pars pecuniæ in aliqua re collocata; 2. syngrapha, tessera, qua cavetur de pecunia societati alicui credita; *részvény*. Nagy Hier. Opin. P. II. Sec. II. *actiis* seu anticipationum ratas.

Acticus 3., strenuus; *serény, tenékény*. Chron. Rhythm. temp. Ludov. I. Engel. Mon. Ungr. Bécs 1809. p. 10. Hic *acticus* operibus.

Actio, ius persequendi; *törvényes kereseti jog, kereset, vád, vádléval*. Comp. L. IV. 2. **Actio** autem nihil aliud est, quam ius persequendi in iudicio, quod sibi debetur. *Actionum* genera sunt duo: in rem, quæ dicitur *vindicatio*, et in personam, quæ *condictio* appellatur. Georch. H. T. I. 162. III. 145. Kass. Prax. I. 2.

Actio Accessoria, *mellesleges kereset*. Kass. Jur. Civ. I. 8. *Accessoria* demum Actio est illa, quæ ex adhibito quopiam Juris remedio, oppositionis videlicet aut Repulsionis vel Novi Iudicii enascitur et hinc dein vocatur Actio Oppositionalis, Repulsionalis vel Novi simplicis aut gratia.

Actio ad superinscriptionem, actio in negotio amplius numeratæ v. numerandæ pecuniæ; *felülfizetési kereset*. Törvt. Msz.

Actio Admonitorio-Liquidatoria, *intő-felszámoló kereset*. Kov. Form. St. CLXXXVIII. **Actio Admonitorio-Liquidatoria** ex bonitate Juris per Duum Terrestrem ratione fundi in sua possessione habiti erecta.

Actio Amonitoria, *intő kereset*. Kov. Form. St. CLXXXI. **Actio Amonitoria** ad liquidandam summam investitam et remitenda Bonâ cum minori onere instituta.

Actio cambiaria, æ, cambialis; *váltókereset, váltójogi kereset, váltókeresetle-vél*. Wechselklage. Törvt. Msz.

Actio Cameralis, actio aerarii publici; *kamarai, kincstári kereset*. Kass. Jur. Civ. I. 8. Huc spectant etiam *Actiones Camerales* ex indultu Legum contra nonnullos prævaricatores. v. g. Salis aliorumque objectorum Fodinalium aliosque excedentes.

Actio Civilis, *polgári kereset*. Kass. Jur. Civ. I. 7. Actio alia est Civilis alia Criminalis alia denique Fiscalis Magistratualis. *Civilis Actionis* objectum constituunt res quævis humanæ acta item et facta nullam poenalitatem criminalem post se trahentia.

Actio compatibilis, actio, quæ conciliari potest cum alia; *összeférhető kereset*. Törvt. Msz.

Actio condescensoria, ac. quæ transit ad alios v. g. hæredes; *átszálló, leszálló kereset*. Törvt. Msz.

Actio Condescensorio-Continuatoria, *átszálló-folytatólágos kereset*. Kov. Form. St. CLXXX. **Actio Condescensorio** — **Continuatoria** dum primus Actor demoritur et filius continuare vult causam.

Actio Continuatoria, *folytató kereset és rádlével*. Kass. Jur. Civ. 1. 8. Fundamentalis est illa, quæ statim in limine causæ, **Continuatoria** vero et Reflexoria quæ subinde continuative vel reflexorie Judici præsentatur v. g. si demortuorum Inceptorum in lite stantium successores essent continuative in Processum evocandi. Georch. H. T. III. 238. Törvt. Msz.

Actio contraria, ac. mutua, reciproca; *viszont-per, viszonos kereset*; Georch. H. III. 211. Törvt. Msz.

Actio Criminalis, *fenyítő kereset*. Kass. Jur. Civ. 1. 7. Civilis Actionis obiectum constituunt res quævis humanæ acta item et facta nullam pœnalitatem criminalem post se trahentia. **Criminalis** vero delicta criminalia per legem pro talibus declarata pœnamque publicam secum trahentia. Törvt. Msz.

Actio cumulata, ac. diversas causas continens; *telézett vádléval, halmozott kereset*. Georch. H. T. III. 92. Törvt. Msz.

Actio Divortialis, ac. in negotio divortii; *vádlóper*. Kass. Jur. Civ. II. 8. Huc spectant etiam actiones Camerales ex indultu Legum contra nonnullos prævaricatores v. g. Salis aliorumque obiectorum Fodinalium aliosque excedentes; nec non **Actiones Divortiales** A. et. H. Conf. addictorum sensu B. Patentalium in re Matrimonii editarum concinnatæ.

Actio Evictionalis, *szavatós kereset, szavatós levél*. Kass. Jur. Civ. 1. 8. **Evictionalis** denique illa dicitur penes quam Incattus Evictorem suum ad senet evincendum evocat.

Actio Evocatoria, ac. citationis; *idéző kereset*. Vorladungs-Klage. Kov. Form. St. CLXXX. **Actio Evocatoria** Evictorum.

Actio ex neglecta præmonitione, *elmúlászott megkínálásban győkezett kereset*. Klage wegen Vernachlässigung der Mahnung. Törvt. Msz.

Actio exploratoria, *kémlelő kereset*. Nachforschungs-Klage. Törvt. Msz.

Actio ex præiudicio, *sérelmi kereset*. Beleidigungs-Klage. Törvt. Msz.

Actio extensoria, *másra kiterjesztő kereset*. Kov. Form. St. CLXXXIV. **Actio Extensoria** vi cuius recens denominati Successoris Debitores ad Processum evocandi urgentur.

Actio familiæ erciscundæ, *a jószág elosztása ügyében való kereset*. Comp. L. III. X. 3. Cohæredibus voluntibus a communione discedere **familiæ erciscundæ actio** constituitur.

Actio Fiscalis, *fenyítő per, ügyészi kereset*. Kass. Jur. Civ. 1. 7. **Fiscalis** demum Actionis obiectum sunt delicta politica pœnam attamen criminalem haud exigentia. Georch. Ért. 62. Törvt. Msz.

Actio Fundamentalis, *anya kereset*. Kass. Jur. Civ. 1. 8. **Fundamentalis** est illa, quæ statim in limine causæ, **continuatoria** vero et Reflexoria quæ subinde continuative

vel reflexorie Judici præsentatur v. g. si demortuorum Inceptorum in lite stantium successores essent continuative in Processum evocandi. Törvt. Msz.

Actio furti, actio ad furem puniendum mota . . . V. **Condictio furti**: *lopás megbíntelésére indított kereset*.

Actio generica, ac. generalis; *általános kereset*. Törvt. Msz.

Actio incompatibilis, ac. quæ cum alia conciliari non potest; *összeférhetlen kereset*. Törvt. Msz.

Actio indebita, ac. iniusta; *helytelen, méltatlan kereset, patvarködés*. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 177.

Actio indeterminata, ac. ambigua; *határozatlan kereset*. Törvt. Msz.

Actio Legitimatoria, ac. ad nobilitatem demonstrandam; *nemesség igazoló kereset*. Kass. Jur. Civ. 1. 8. Ad Politicam pertinent **Actiones Urbanales** ad exigentiam B. Urbarii et Resolutionum Regiarum confectæ **Legitimatoria** Nobilitatis iterum iuxta normam altiori Loco eatenus præscriptam.

Actio Liquidatoria, *felszámolási kereset*. Kov. Form. St. CLXXXI. Item alia **Actio Liquidatoria** ad Liquidationem Summæ et remissionem Bonorum cum minori Summa instituta.

Actio Liquidatorio-Condescensoria, *leszáoló kereset*. Liquidations-Klage. Kov. Form. St. CLXXX. **Actio Liquidatorio-Condescensoria** contra Successores deficientis mota.

Actio Marcalis, *gírás kereset, bíróság kereset*. Kov. Form. St. CLXXXV. **Actio Marcalis** ad restitutionem invagiati Equi et desumendam ob ultratridualem eiusdem detentionem statutam pœnam.

Actio mixta, actio diversas causas complectens; *clegyes kereset*. Törvt. Msz.

Actio noxalis, actio ad sarcendum damnum mota; *kártérítési kereset*. Nagy. Jus. Trans. Sax. 173. Si itaque quadrupes contra naturam commota, pauperiem fecerit, competet adversus eius dominum **actio noxalis**, ita dicta, ut vel damnum refundat vel animal, quod nocuit, dedat.

Actio Oppositionalis, *ellenszegülési kereset*. Bestreitungs-Klage. Kass. Jur. Civ. 1. 8. Accessoria demum Actio est illa, quæ ex adhibito quopiam Juris remedio, Oppositionis videlicet aut Repulsionis vel Novi Judicii enascitur **Actio Oppositionalis**, Repulsionis vel Novi simplicis aut cum gratia.

Actio penes breves Articulos, causæ, quæ brevi litis processu tractandæ erant; *rövid folyamatú kereset*. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 99.

Actio personalis, *személyét érdeklő kéret, kereset*. persönlliche Klage. Georch. H. T. III. 218. Törvt. Msz.

Actio pigneratitia, *zálogkereset, zálogper*. Pfandklage. Stat. Jur. L. III. p. 66. qui dolo vel culpa rem pignore acceptam deteriorem fecerit, **pigneratitia actione** tenebitur, ut laudem restituat, qualis fuerit tempore obligationis.

Actio possessoria, quæ quis domini sui restitutionem intendebat; *birtokkereset*. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 39.

Actio principaliter directa, *de-rék kéret, kereset*. directe Klage. Georch. H. T. III. 23. Törvt. Msz.

Actio privata, *magános kereset, magános kereseti per*. Privatklage. Törvt. Msz.

Actio privatoria, *megfosztás ügyi kereset*. Vuch. Jnr. Feud. 221. Actio qua dominus ius suum adversus vasallum persequitur vulgo **actio privatoria** dicitur alii conditionem causa data, causa non secuta dicere malunt.

Actio propter delictum quodpiam, *rádlével*. Klageschrift. Törvt. Msz.

Actio publica, *közönséges kereset, közkereseti per*. Oeffentliche Klage. Törvt. Msz.

Actio questoralis, Text v. a. *Apprehensor*; *kereskedői kereset*.

Actio querulosa, *panaszló kereset, rádkereset, vádléval*. Kov. Form. St. CLXXX. **Actio querulosa** seu Violentialis ratione Potentiaræ Invasionis, sepium destructionis, ac Combustionis cum assumptis perpetrata.

Actio realis, *értéki kereset, vagyonbeli kereset*. dingliche Klage. Törvt. Msz.

Actio Reflexoria, *emlékeztető kereset*. Erinnerungs Klage. Kass. Jur. Civ. 1. 8. Fundamentalis est illa, quæ statim in limine causæ, **Continuatoria** vero et **Reflexoria** quæ subinde continuative vel reflexorie Judici præsentatur v. g. si demortuorum Inceptorum in lite stantium successores essent continuative in Processum evocandi.

Actio regressualis, *viszkereset-le-vél*. Regress-Klage. Art. D. 1840. p. 78.

Actio rei persecutoria, ac. ad rem repetendam instituta; *jószágkövetelő kereset, dolognak követelő keresete*. Törvt. Msz.

Actio relocatoria, *zálogváltó kereset*. Pfand-Eintösungs-Klage. Proj. Leg. Civ. 242. De bonis communibus et indivisis per Congenerationales celebrati pignoris per unum e divisionalibus ad primævum pignus non influentem, absque specifica ad initos Contractus et annorum condiciones reflexione facta confirmatio, **actioni relocatoria** per eundem confirmantem subseque iustitute non obstat.

Actio Repositionalis, ac. in negotio in jura et bona reponendi; *(birtokába, jogaiba) visszaállítás, visszahelyezési kereset*. Kass. Jur. Civ. 1. 8. Huc spectant et **Summaria Repositionales** violenter eictorum ad præscriptum Legum et B. Normalium confectæ.

Actio Repulsionalis, V. s. **Actio oppositionalis**; *visszaverési, visszazúzási per*. Abweisungs-Klage.

Actio Successorio-Liquidatoria, *utód felszámolási kereset*. Kov. Form. St. CLXXX. **Actio successorio-Liquidatoria** vi cuius oppignorantis Deficientis Fratres ad relictionem procedunt.

Actio Urbarialis, *jóbbágyi pör, jóbbágyi intézetheli per*. Urbarial-Klage. Kass. Jur. Civ. 1. 8. Ad Politicam pertinent **Actiones Urbanales** ad exigentiam B. Urbarii et Resolutionum Regiarum confectæ.

Actio violentialis, *hatalmaskodást tárgyazó kéret*. Gewaltthätigkeits-Klage. Georch. H. T. III. 242.

Actionalia Corpora, *kereset alatt levő tárgyak*. Proj. Leg. Civ. 216. Processus namque metalis ex indole sua ultra particularem, a suo Corpore avulsarum, reapplicationem extendi nequit. Contrarium igitur obinet, si doceatur, **actionalia Corpora** : id est colo-

nias seu prœdia ex terreno illo, cuius metæ quæruntur, avulsa et post tempora impetratiōnis, in distincta corpora efformata esse.

Actionalis, ad actionem pertinens; *kereseti*. Törvt. Msz.

Actionaliter. (Fore. habet adj. actionalis, qui inique agit. Du C.; actionalis male, qui inique agit.) In nostro codice: violenter, hostiliter cum res ad manus et pugnam venit; *erőszakosan*. Fej. VIII. 3. 449. cuius si quidem Stephani similiter devotis instanciis benignius inclinati ad præcludendum imposterum viam *actionaliter* malignandi... hoc privilegium confirmamus.

Actionaria societas, societas quarstuararia; *részvénytársaság*. Actien-Gesellschaft. Törvt. Msz.

Actionarius, socius consortii; *részvényes*. Törvt. Msz.

Actione convenire aliqueum, item movere contra aliqueum; *keresetbe vagy fenytetkebe v. rádlásba húzni elkit, megpörölni, pörbe vonni*. Törvt. Msz.

Actionetenus, ut actio continet; *kereset szerint*. Kass. Jur. Civ. 4. 460. Quibus inhærendo si quidem læsio Partis A. substantialis taliter ad oculum prodiret, petit in Bonis *Actionetenus* specificatis tam mobilibus quam et immobilibus stabilito prævie actoratu, novam in sēsu præcitarum Patriæ Legum Divisionem adinveniri.

Actioni simpliciter cedere, a *perről egészen lemondani*, die Klage einfach einstellen. Georch. H. T. IV. 490.

Actistatæ, qui negant creationem mundi; *teremtetlenkedők*. Nagy Hier.

Actitamentum, l. causa ac(tita)ta, tractatio. Hæc vox formata est a verbo actito; *tárgyalás*. Unterhandlung. Fej. XI. Vol. Unie. nostram... venientes in præsentiam, expositisque præmissis eorum contentiosis *actitamentis* super præmissis inter eos existentibus.

Activisare, auctoritate ornare, potestatem alicui facere, facultatem dare aliquid efficiendi, procurandi; *felhatalmazni*. It. autorizzare. Gal. autoriser. Kass. Jur. Civ. Lex. 4. Nagy Hier.

Activisatio, data alicui potestas, aucto-ritas; *felhatalmazás*. Nagy Hier.

Activisatus, cui potestas data est; *felhatalmazott, megbízott*. Törvt. Msz.

Activitas, industria, navitas (Du C.); *tevékenység, cselekvőség*. It. attività. Thätigkeit, Activität. Vern. Met. II. 41. lex autem antagonismi docet actionem cum re actione esse semper conjunctam proinde *activitatem* et *passivitatem* nunquam unilaterallem sed semper bilateralem esse. Greg. Aesth. 23.

Activum debitum, cui opponitur passivum; *követelés*. Forderung. Törvt. Msz.

Activus 3., navus, solers, industrius; *tevékeny, cselekvő, munkás, ható, tehetős, alkalmas*. It. attivo. Gal. actif, Wagn. Törvt. Msz.

Actor sequatur Forum Rei, in territorio, loco, in quo res degit, actio locum habet. Cod. Camb. Merc. 80. Causæ e navigatione fluviali enatæ ad commune illud principium, quod *Actor sequatur Forum Rei*, reducuntur.

Actori proba incumbit, actoris est probare; *felperesnek kell bebizonyítani keresetét*. Georch. H. T. IV. 437.

Actor theatralis, actor scenicus, histrio; *színész*. Pest Vár. Lev.

Actoratus, ius, conditio, facultas, officium, causa actoris; *felperesség, perelhetőség*. Jókai Rab R. T. 268. a vádlónak az *actoratus* sines megállapítva. Cod. de Delict. 346. Ne circa *Actoratus* competentiam ulla supermaneat quæstio.

Actoratus personalis, *személyes kereset*. persönliche Klage. Georch. H. T. III. 26. 47. 231. önnön-nevekben teendő kereset, (*actoratus personalis*.)

Actoratus realis, *velős kereset, a kereset valósága, értéki, vagyonbeli felperesség, dologbeli, tárgybeli felperesség*. thätliche Beleidigungsklage. Georch. H. T. III. 289. Mivel tehát a felperes a rajta tett sérelemből eredett *velős keresetét* (*actoratus realis*) ugys nemességén gyökerezi. Tiszth. Ir. Törvt. Msz.

Actoratus ruit, actoratus condescendit; *felperessége semmis*. Csaplov. Nucleus p. 83. Condiditensis ideo ad novam divisionem procedentis, quod eidem certa bona avitia, quæ ipse ex indultu patris revindicavit, occasione primæ divisionis erga oblationem investiturarum in ratam imputata sint, *actoratus ruit*.

Actoreus, ad actorem pertinens; *felperesi*. Kass. Jur. Civ. I. 154 eandem qua contumacem ad præscriptum art. 32: 1723. in totali acquisitione *actorea* (vel in onere actionis) solitisque non venientiae pœnis convinci.

Actorius 3., ad actorem pertinens, actoris; *felperesi*. Cod. Dip. Art. Cont. XI. 397. Ego Magister Gregorius Traguriensis, syndicus, actor et procurator domini Tregnani Dei gratia Episcopi Traguriensis syndicario, *actorio*, procuratorio nomine ipsius peto...

Actorizare, actorem esse; *rádolni, perelni*. Knauz M. E. Str. I. 63. 34. *actorizantibus* episcopis Fabiano, Cosma...

Actorum rotulus, actorum fasciculus; *perirományok csomója*. Törvt. Msz.

Actrix, quæ causam agit, quæ alicui actionem intendit; *felperesnő, nőválló, vádlónő*. Werbőczy 368. Nobilis vero ducentos florenos solummodo Actori vel *Actrici* solvere tenetur. Kov. Form. St. 120. Cod. Dip. And. V. III. p. 66. nobilis puella *actrix*.

Actrix Theatralis, scenica, artifex scenica; *színésznő*. Pest Vár. Lev.

Actu fit, modo, re ipsa fit; *jelenleg, tétleg*. Wagn.

Actualis, (Du C.) re ipsa existens; tényleges. Gall. actuel. Száz. VIII. 260. In hac ipsa Armada... in *actuali* publico Regni servitio.

Actualitas, res ipsa; *valóság, ténylegség*. It. attualità. Gall. actualité, réalité. Vern. Met. 27. Modalitas suppledit possibilitatem, *actualitatem* et necessitatem. Pázm. Dial. — siquidem existentia est ipsa *actualitas*.

Actualiter (Du C.), re ipsa; *mostanság, tényleg*. Georch. H. T. II. 443. Arch. Rak. IX. 79. beneficia *actualiter* confirmanda. Arch. Rak. VIII. 31. *actualiter* az Regimentnél jelen levők.

Actuare, ad effectum perducere, agitare; *megvalósítani, igazgatni*. It. attuare. Fabó Mon. Evang. II. 29. Quis illum purioris latinitatis corruptorem patitur, qui verbis: *authorizare, criticare, actuare* utitur. Otia Paehm.

74. agnosces Principem huius mundi, qui est homicida et mendax, *actuasae* horum pectora.

Actuarisans, scriba; *jegyző*. Amtschreiber. Nov. Calend. 1466. *Actuarisantes* Cancellistæ D. Adamus Kotska, D. Ivannes Schwarz.

Actuarius, i. V. Notarius; *jegyző, tollvezető*. Hist. Eccl. Ev. 244. et postremo tempore *Actuarium* quoque, quem *Notarium* appellare magis solemne est. Kass. Prax. I. 37. Habet præterea qualibet civitas suos notarios, *Actuarios*, Fiscales, Perceptores, Camerarium etc.

Actuarius Tribunalis Cambio-mercantilil, *váltóüggyi törvényszék jegyzője*. Cod. Camb. Merc. 22. Si Trassatus prima Postæ die nec respondet, nec acceptatum Copiam cum insinuatione delegati Solutoris Possessori Originalis remittat, idem Possessor *Actuarium Tribunalis-Cambio-mercantilil* aut in huius defectu aliam fidei-dignam personam accedet eidem originalem cambialium exhibebit.

Actum est mecum, actum est de me; *végem van*. Wagn.

Actuositas, efficacia, assiduitas, proprietatis rei actuosæ, activitatis; *munkásság, tevékenység*. It. attosità. Imre Phil. 197. universim *actuositas* illa quam essentia Spiritus continuo deponit, nulli enti materiali potest vel divinitus tribui. Vern. Met. 14. Psych. 97. Greg. Aesth. 30. in quo adprehendendo imprimis libera phantasie *actuositas* elucescit.

1. **Actus**, us, (Du C.) actio, officium; *cselekedet, tétemény, cselekmény, foglalatosság*. Törvt. Msz.

2. **Actus**, us; *szabad hajtsái jog*. Nagy. Jus. Trans. Sax. 69. *Actus* est jus agendi iumentum vel vehiculum per alterius fundum, ad utilitatem fundi sui, itaque qui habet iter, actum non habet, sed qui actum habet et iter habet eoque uti potest etiam sine iumento.

Actus fidei, iudicium ita dictæ inquisitionis hisp. auto-da-fé. Not. rel. II. 421. secutum est iudicium assidentibus sex vel septem Consiliariis, quorum unus Dominicanus erat, sed præsentem Episcopo celebratum quod *Actus fidei* Hispanis auto de Fe vocabatur.

Actus maioris potentie, violentia, vis alicui illata; *cselekvés hatalmaskodás, erőszakoskodás*. Georch. H. T. III. 48. Tiszth. Ir. Jókai Régt jó Thl. II. 58. Egy ilyen fiatal ember, ki magát *actus maioris potentie*-vel bélyegezte meg, ennyire rehabilitálja magát, hogy szinte kiszorít minden más tekintélyesebb, feddhetlen életű férfit *agentiából*, a kinek tulajdonképen *silentiumot* kellett volna kapni s *per te s tu* van valamennyi főhivatallal.

Actus minoris potentie, V. Violentia; *erőszakoskodás, kisebb hatalmaskodás*. Törvt. Msz.

Actus potentiarius, violentia, vis; *hatalmaskodó v. erőszakoskodó cselekedet*. Werbőczy 373. Item, si Capitulum vel Conventus collectivum nomine *per actibus potentiarius maioribus vel minoribus* quocunque sententiarum genere condemnatur. Czir. Hist. Jur. 94. Patrotores novorum *actuum potentiariorum* seu lacionum per vim alteri contra ius illatarum.

Actuare, acuire; *élesíteni*. Fr. Ration. 209. 214. Item fabro pro ferramentis *acuan-dis* 100 et 8. den.

Acuarius, i, opifex, artifex qui acus facit; *tűkészítő, tűmives*. Nadler. Tab. Conser.

Acuate, acutis armis; *éles fegyverrel*. Tör. Tar. 1887. p. 556. universisque christianorum armis in nostram protectionem semper parate et *acuate* stantibus.

Acuatio, actus acuendi; *élesítés*. Fr. Lib. Ration. 224. Item fabro solvimus pro *acuatiene* ferreamentorum.

Acucies (Du C.) acumen, cuspidis; *éleség*. Gyön. 278. [*élesítés*. Gyön. 290.]

Acucio (Du C.) actio vel passio acuendi; **Acuenus** 3., acutus, acie munitus; *meghegyezett*. Ljub. Mon. Sl. III. 294: baliste duo *acueno* cum *veretionibus*.

Aculeate, aculeo pungendo; *szúrón, hegyesen, élesen*. Veranes. III. 292. Verum dum ad eius insolentiam respondemus, non audemus *aculeatus* agere, sed quanto modestius possumus, rem commissam nobis gerimus.

Aculeolus, i, dimin. ab aculeo; *kis fulánk*. Patr. Const. 48. Gestat *aculeolos* apud herbae provida.

Acuncula, dem. ab *acu*. (Du C. acuncula); *kis tű, tűske*. Gyön. 320.

Acumula, æ, parva acus comatoria; *kis hajtű*. Mon. Com. Trans. V. 480 an. 1607. Ut neque Saxoniarum puellarum in aureis, neque *acumulas* in capitis velamine mulierum reliquerit (Turca).

Acupediis, i. Castor: acupedis, *ωκρόπους*; *hód*. Schläg. 2161.

Acupictor, artifex, qui acu pingit, acupicturas facit; *aranyhímző*. Goldsticker. Tör. Tar. XX. 165. Tab. Conser. Gyön. 317.

Acupita, æ, vestis acu intexta vel ornata. (Cath: *Acupita* vestis acu intexta vel ornata vel picta.) — (Du C. *acupicta*, *acupita*) *hímzett ruha*. Gyön. 285.

Acus, i, piscis; *vágóhal*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 152. *Acus* sic dictus piscis ab acu sutoria (eo quod sit longus ac tenuis).

Acus contentiva, acus; *varrótü*. Heftnadel. Poor. Zsehsz. 189.

Acus Magnetico-Nautica, pyxis nautica acu magnetica instructa; *hajó-mágnesű*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 253. Cur. Misc. Oct. Synops. Chron. X. *acus magnetico-Nautica* per Plavium a Gloria Melfensem adinventum an. 1303.

Acus muscata (Dief. Kranich, Storch-schnabel.) Arch. Ver. Sieb. XXVI. 94.

Acus oneratoria; *űrtű*. Ger. Raum-nadel. Besztb. Lev.

Acus polaris, *Acus magnetica*; *mágnesű*. It. ago calamitato, compasso. Patr. Const. 197. Tua mens, *acus* sit *polaris*. Mens tua dum vivis sit *acus magnetica*.

Acus probatica, acus exploratoria; *próbatű*. *Probirnadel*. Thöck. Diar. II. 250. Ioannes Frangus fatetur esse apud se 4 marcas cum 15 lotonibus argenti et *acu probatica*, item bilances duas de cupro, 12 circiter libras.

Acus sutoria, subula; *hegyes szerszám, ár*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 152.

Acuta, febris acuta; *forró láz*. Gal. fièvre aigue. Vita S. Margaretae Hungaricae num. 53. Rex Ladislaus cum pluribus diebus *acutam* continue passus fuisset.

Acutare, acuere; *élesíteni*. Georg. Sirm. I. 24. equos foverent et gladios *acutare* facerent.

Acutela, æ, (Du C.) acumen; *él*. Cath. Gyön. 288.

Acutim, (Du C.) acute; *élesen*. Gyön. 289.

Acutor, qui acuit; *élesítő mester*. Gyön. 291.

Acutus 3., eminens; *kimagasló*. Urk. Sieb. II. 473. an. 1377. in collo cuiusdam *acuti* montis.

Ad pro: adversus V. s. *Devotio*; *íránt*.

Ad pro: eum; *-val, -vel*. Tkál. Mon. Civ. Zag. I. 173. an. 1344: Quicumque . . . vulneraverit *ad periculum* alicuius membri.

Ad pro: in; (Du C.) *-ban, -ben*. Batty Ger. 48. Cecidit refuga eum suis de caelo . . . remanentes vero firmati *ad statum* suum.

Ad pro: iuxta; *szerint*. Batty Ger. 50. *ad rationem* considerationis.

Ad pro Dativo, more Italarum; *-nak -nek*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 205. Et si aliquod homo de Almisso fecerit dampnum *ad aliquem* Raguseum. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 8. *Ad sacerdotem* detur pro anima mea centum capita de peculio.

Ad pro: in; *-on, -en*. Han. Mon. Jur. P. I. 86: si non habuerit unde solvere frustetur palam *ad equum* super platea.

Ad cum Accus. pro simplici Accus. Pel. Hiem. 17. f. Christus exemplo suo in omnibus nos *ad salutem* felicitatis aeternae edocuit (salutem edocuit).

Ad cum Accus. pro simplici genitivo; Pel. Hiem. 31. d.: Cur Christus voluit in navi periculi tempore dormire? *Ad quod* secundum doctores dantur rationes (cuius etc.).

Ad acta, per literas; **Apud acta**, verbo; *írásban, szóval*. Nagy. Jus. Trans. Sax. 90. Judicia est, quod fit *apud acta* id est oretenus coram iudice aut coram eius deputatis; vel *ad acta* id est, quod in scripturam redactum et a testatore subscriptum offertur iudici aut eius deputato.

Ad alia vota transire, denuo nubere; Text v. s. *Caduca bona*.

Ad animam meam, ne vivam, ne sim salvus, male mihi sit, si; *lelkemre*. bei meiner Seele. Wagn.

Ad assem privare, omni argento spoliare; *utolsó fillérig megfosztani*. Veranes. VI. 144. et jam omnibus bonis *ad assem* privatum, facilius progressum proposito faciori comparat.

Ad coram, praesente aliquo; *négyszem közt*. Arch. Rak. II. 145. Ezekről plura *ad coram*.

Ad dextram et **sinistram** sedere, accumbere supra, infra; *jobból és balról* és *balról és jobb felől* ülni. Wagn.

Ad diem praefixum, ad diem, ad diem dictum, ad statum diem; *kitűzött napra*. Wagn.

Ad faciem stare, oppositum esse; *szemben állni*. It. in facia. Georg. Sirm. I. 69. ex utraque parte *ad faciem* steterunt et impetum habuerunt.

Ad instantiam, alterius gratia, altero urgente, postulante, deprecante; *kérelmére*. Wagn.

Ad inter, intra; *-ba, -be, közé*. Georg. Sirm. I. 3. Mox parvulus Ladislai fugit *ad inter* ianuas satrapis.

Ad interim, interim, interea; *egy időre*. Arch. Rak. IX. 635.

Ad invicem, inter se, invicem; *viszont*.

Cod. Dip. Brüß. IV. 156. haec cum literarum *ad invicem* scripturarum et interceptorum testi monijs. . . Wagn.

Ad iactum sagittae V. *ictus Sagittae*; *níjl lövésnyíre*. Cod. Dipl. And. V. IV. p. 509.

Ad limina, dicebantur servi, qui ad atrium et aditum excubabant; *küszöbőr*. Gyön. 413.

Ad longius, summum; *legfőlebb, legkésőbb*. V. s. *Fallum*.

Ad longum, diffuse, copiose, uberrime; *hosszadalmasan*. Wagn.

Ad maius, summum, ad summum; *legfőlebb*. Wagn.

Ad meam fortunam, forte, fortuna; *szerencsémre*. Wagn.

Ad mentem, e sententia; *értelmében*. Germ. im Sinne, zufolge. Kass. P. P. I. 171. ut *ad mentem* Resolutionis . . . in naulis, trajectibus, furibus severe invigilari faciant.

Ad minimum, minimum; *legalább*. Wagn. [lev. 437.]

Ad minus, saltem; *legalább*. Beth. G.

Ad minutum, minutim; *kicsinyben*.

Ad multos annos, in annos multos; *sok évig*. Wagn.

1. **Ad oculum**, (Hungarismus) in speciem; *szemre nézve*. It. in apparenza. Germ. nur zum Schein. Nill. Symb. p. 263: Unionem esse factam tantum *ad oculum*.

2. **Ad oculum**, oculorum indicio; *szemérték szerint*. Ger. nach Augenmass. Han. Mon. Jur. II. 272: non audeant . . . vendere . . . edos, agnos *ad oculum*; scilicet vendant ad pondus.

Ad oculum demonstrare, aperitissime demonstrare; *szemmel láthatólag kimutatni*. Wagn.

Ad ordinem, iussu, aliquo iubente; *parancs szóra*. Han. Mon. Jur. II. 282: habentes boves aratorios . . . veniant *ad ordinem*.

Ad parolam loqui, signo dato loqui, *hadi jelszóra beszélni*. Szilady Tör. Magy. Tört. Eml. VIII. 287. quidam miles mihi retulit in confidentia se in Porta cum quodam Transylvanorum *ad Parolam locutum* fuisse. Száz. VI. 239.

Ad partem, ad partem, gradatim; *lépésről lépésre*. Ljub. Mon. Sl. IX. 98. an. 1410; si . . . non possent ambasciatores concludere cum ipsa summa, vadant postea *ad partem ad partem* . . . usque ad summam ducatorum C.

Ad pensum, pondere; *súly szerint*. Han. Mon. Jur. P. I. 200: amittendi totum panem, qui non esset *ad pensum*.

Ad pilum (Hungarismus) *hajszál*, haarklein. Austr. Aust. p. B. 3: omnia *ad pilum* usque verissima invenies.

Ad placitum (in Camb.) It. a piacere; *tehetségre*. Art. D. 1840. p. 69.

Ad plenum, perfecte, plene; Wagn.

Ad pondus, pondere; *mérték szerint*. V. s. *ad oculum*. 2.

Ad praesentiam alicuius venire, in conspectum venire; *ohi színe elé járulni*. Veranes. VI. 104. Quum et Mailadus diffusus innocentiae suae, *ad praesentiam regis* venire noluerit.

Ad primum, ad secundum, ad tertium etc.: primum etc. *először*. stb. Beth. G. lev. 473.

Ad recessum canere, receptui canere; *hátrálót fujni*. Wagn.

Ad Rováss, fide (emere) quod ad diem solvatur; *hitelre, rovásra* (rovás, talea. Ger. Kerbholz.) Kereszt. Res. Mil. 220. Et in tanta necessitate fuit propter hoc, ut a Bidentibus lanionibus *ad Rováss* omni die portarent carnes ad culinam suam.

Ad sanum intellectum, scite, clare; *világosan*. Han. Mon. Jur. P. I. 163: volumus . . . quod . . . nostrum mandatum intelligatur *ad sanum intellectum*.

Ad semi-usum, it. mezzo uso; *szokás felére*. Art. D. 1840. p. 69. *ad semi-usum* vel multiplicem usum.

Ad similitudinem, ad exemplum; *példájára*. Wagn.

Ad sub urbem, suburbium; *külváros*. Georg. Sirm. 4, 389. Precepit ut ista tria genologiae lingue nationis irruerent *ad sub urbem* eiusdem civitatis.

Ad summum, summum, quam plurimum; *legfőlebb, legfeljebb*. Germ. höchstens. A trenes. Ötv. csh. Átir. Egy. Ktár. quod nullus Magistrorum possit et debeat tenere nisi *ad summum* tres famulos et tres appodianos.

Ad usum, it. a uso; *szokásra*. Art. D. 1840. p. 69.

Ad velam venire, vela facere; *velificari; vitorlázva jönni*. Ljub. Mon. Sl. XI. 63. an. 1343: viderunt . . . barcasium . . . *venientem ad velam*.

Ad velle, ex voluntate, quae vult; *akaratá szerint*. Han. Mon. Jur. P. I. 16. an. 1265. vir . . . possit extrahere de rebus . . . mobilibus . . . *ad suum velle*.

Ad verba dedere, data fide dedere; *adott szavára átadni*. Veranes. VI. 104. His peractis et conventu dimisso mox ad oppugnandas arces Balassae missae copiae ac tormenta. Michael a Zombor praerat arci Almas, quam, vix conspecto milite intra brevissimum temporis spatium *ad verba dedit*.

Ad veterem formam, vetere forma; *régi forma szerint*. V. Sequaciter.

Ad vires (cum gen.), summa; *erejég*. Kass. P. P. I. 226. *ad vires* florenorum X., I. 228. Si N. sufficientem *ad vires* praetensionis recurreris acceptabilem cautionem praestare nolle.

Ad visum, látva, Ger. sogleich auf Sicht od. nach Ansicht des Wechsels. Art. D. 1840. p. 62. Cambiales *ad visum* (a vista) editas.

Ad visum, iudicio oculorum; *szemérték szerint*. It. a oocchio. Germ. nach dem Augenmass. Kass. P. P. I. 244. Arbitraria seu *ad visum* seu alia quaecunque mensura salem dividere . . . prohibitum est.

Ad vivum exprimere, scite, miro artificio exprimere; it. dipingere al vivo. *élt-hűen*. Wagn.

Ad vocem, quod attinet aliquam rem; *megjegyzendő*. Jók. Epp. I. 177. et passim.

Ad votum, ex sententia, ad voluntatem; *kívánsága szerint*. Wagn.

Adaccidere, accidere; *történni, meg-esni*. Ljub. Mon. Sl. XI. 156. an. 1344: si casus *adacciderit*.

Adactivus 3., cogens, adigens; *kényszerítő*. Jogt. I. 503.

Adaequate, (ab adaequando) convenienter, accomodate; ita, ut aliqua res alteri adaequata sit; *megfelelően, illően, egyezően*,

épen úgy. Arch. Rak. VIII. 284. adni instructionem *adaequatam* az dolgokhoz a követnek. Pázm. Dial. 250. Rak. Ön. II. p. 46. I. 26—28.

Adaequatio, compensatio; *egyenlítés, kipótlás, kiegyenlítés*. Törvt. Msz.

Adaequatus 3., conveniens; *kimerített, kimerítő, egyenlített*. Törvt. Msz.

Adaratio servitorum equestrium, pénzrel való megváltása lovasági szolgálatától. Vuch. Jur. Feud. 172. Modus ipse militiam redimendi pecunia, *adaratio servitorum equestrium* dicitur.

Adagia, 1. obstetrix, 2. ad agendum *parata*, opta; 1. *bába*, 2. *munkára alkalmas*. Gyön. 345.

Adagonista, æ (Du C.) incitator, certator; *izgató, ingerlő*. Gyön. 323.

Adamas Bohemicus, crystallum Bohemicum; *cseh gyémánt*. Keesk. P. Ötv. 140.

Adamas Hungaricus, crystallus montanus; *késmárki gyémánt*. Keesk. P. Ötv. 135.

Adamascus, pannus Damascenus; *damsz, sávołos szövet*. Tör. Tár. 1889. p. 189. Idem portavit *Adamascum* gariofli coloris ulnas.

Adamatio, actus amandi; *bensőleg való szeretés*. Pel. De setis int. pasch. et pent. s. III. 2: Justi homines bona *adamationis* felicitantur.

Adamicus 3., ad reliquias in aqua putrefactorum cadaverum, et aliarum materialium pertinentes; *rothadásba ment testek maradványához tartozó*. Tör. Tár. 1888. p. 164 terra rubra *adamica* mineralis in aurifodinis prope aureum minerale praesertim in Offenbania.

Adamitæ, haeretici, qui nudi aderant conciliis, et dissolutis moribus vivebant V. s. *Picarditæ; mezelenesek*.

Adamitismus, doctrina adamitarum. V. *Adamitæ*. Akad. Ért. 1897 márcz. p. 132.

Adanimatio, exhortatio, excitatio; *buzdítás*. Magy. Jogt. Eml. I. 389.

Adaperitilis, quod aperiri potest; *megnyitható*. Gyön. 340.

Adaptare, conciliare; *egyesíteni*. Ljub. Mon. Sl. III. 3.

Adaptio, refectio, sartura; *tatarozás*. G. Reparatur. Kronst. II. 56, 61, 70, 128, 141.

Adaptio, kikészítés. Ger. Appretur. Vect. Gen. F. §. 29. Fine *adaptationis* possunt extraneae merces induci.

Adaquatio, aequatio; *ítatás*. Kronst. II. 289. *adaquatio* equorum.

Adartica, Orion; *kaszáscsillag*. Schläg. 74. *adartica* = kaszhagy.

Adaugma, -tis (Du C.) augmentum; *öregbítmeny*. Nagy Hier.

Adaugmentare, augere; *növelni*. Knauz M. E. Str. I. 40, 14: possessiones atque honores *adaugmentaverimus*.

Adblandiri, blandiri, hizelegni. Curios Misc. 360. Verum hae eorum ostentatio fortitudinis, quā *adblandiuntur* oculis, est omnino inanis.

Adcalculare, calculus subductis adjicere, adjungere; *hozzászámítani*. Germ. hinzurechnen. Kass. Jur. Civ. I. 236. ab hac autem summa iuxta ductum pag. Processus T. calculum subtrahenda veniant adhuc Debita activa inexistibilia sub N. denotata et sub L. ad ratam Maternam Matris Partis A. *adcalculata*.

Adeognitare, (Du C.) notum vel cognitum facere; *tudatni, tudtul adni*. Nagy Hier.

Adcola, æ, accola; *szomszéd lakos; honpolgár*. Száz. IV. 566.

Adcommodabilis, qui adcommodari potest; *megfelelő, illó*. Faber. Jur. Met. 30. multa hodierna ætati parum *adcommodabilia* prolixè prosequitur.

Addatum esse, affixum esse alteri, harere lateri; *ragaszkodni*. Wagn.

Addendum, ad ultimum; *véglegesen*. Cod. Dip. Arp. V. 244. estimatores accedant super faciem diete possessionis Nycolai et Ladislai Jelev vocate videndo et considerando utilitates *addendum* estimant eadem cum utilitatibus et pertinentiis suis universis iusto modo.

Addephagia, æ, voracitas; *szüntelen érés*. Pár. Páp.

Addextratores, (Du C.) Papalis Mitrae delatores; quia ipsi ad Papae dexteram incedebant, quando equitabat ad visitandam aliquam Ecclesiam; a *pápát jobb oldalon kísérik*. Nagy Hier.

Addictio, studium alicuius, voluntas in aliquem; *hajlam*. Tök. Lev. 19. szeretetemenek. *addictionnak* jelét.

Additamentalis, ad Additamentum pertinens; *pótlék*. . . Faber. Jur. Met. 88. Co-Urburarii cuiusvis Metallifodinae admensas ratas *additamentales* rite pendentes, in partes fodinales, quæ Retardatum subivere, jure prærogativæ et prioritatis polleant.

Additamentalis syngrapha, (Jus met.); *pótlérel*. Ger. Zubuszzettel. Törvt. Msz.

Additamentum, fax; *maradék, illedék*. Ger. Lech. Opin. in montanisticis 9. 2. erudiores auro et argento minus fertiles venæ, in erudum elaborata, idest cum primam fusionem subivissent, si *pyritaceæ* sint, *additamentum* quidem sic dictum *Lech* relinquunt.

Additamentum, *pótlék*, Zubusse. Juriev. Jur. Met. 151. Est itaque *Additamentum* certa per Curatorem Fodinae determinata atque ab officio montano regulata pars necessarium suntum fodinalium, quam quilibet Courburarius pro numero partium suarum fodinalium conferre tenetur.

Additio, accessio, additamentum; *tol-dalék*. Wagn.

Additio, consilium adjunctæ; *kisebb tanács*. It. Giunta. V. s. *Sapiens*. Ljub. Mon. Sl. XVII. 92. an. 1421: in consiliis rogatorum et *additionis*.

Additita pecunia, collibus, i. V. s. addititus; *felpénz, ráfizetés*. Ger. Agio.

Additum, Additum, additamentum; *tol-dalék*. It. addizione (lega di metalli). Keesk. P. Ötv. Gloss. 135.

Addituncula, diminutivum ad additionem; *pótlékcocsa*. Batty. Leg. T. I. p. 160. privilegium . . . una cum *addituncula*.

Addititus 3. additus; *hozzadott*. Kronst. II. 65, 510, 579, 603, 691: *addititia* pecunia.

Adductus, us, m. g. (ad + ductus), alveus fossa, agger; *meder, árok*. *Chorographia Transilvaniae*, Reyehersdorff p. 794. Hic geminae pariter tolluntur ad aethera rupes, Saxaque præruptis cautibus atque rigent. Rivulus hinc cursu fluit inter utramque rapaci. Aureus hinc nitidis excipit amnis aquis, Perspicua est ipso *adductu*, quæ sumitur unda,

Candidulus serupeos fundus et imus habet. Pár. Páp.

Addecimare, pro: addecimare (Du C.) decimam accipere; *tizedet kapni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 96.

Addeffectuare, ad effectum perducere; *régrehajtani*. Szilady Tör. Magy. Tört. Eml. VII. 516. ac proinde antelatum Beldium et Csakium eo allaborare, ut factiones, quibus diurnis nocturnisque laboribus *addeffectuandae* Austriaeorum intentiones promovere possint.

Adens, praesens; *jelenlevő*. Raë. Mon. SI. VII. 1465: *adentibus* istis: (sequuntur nomina).

Adentia, praesentia; *jelenlét*. It. presenza. Gall. présence. Germ. Gegenwart. Anwesenheit. Luc. Regn. Dalm. 97. Ut autem hoc affirmative stabilium illud in audientia et in *adentia* praebitorum astantium Regaliter auctorizo.

Adeptus, artibus initiatus. aurifaber; *nyertes, bölcsőkes*. Phil. Műsz.

Adespotus 3., sine domino; *ur nélkül való*. Kelem. Inst. Jur. II. 43. Plerasque res etiam in peculiari et privato Regnicolarum dominio existere; reperiri tamen etiamnum posse aliquas, quae tali privatae proprietati nondum addictae sunt, *ideoque adespotae vel vacantes* dicuntur.

Adessenarii, Lutheri circa annum 1761. orti sectatores, qui praesentiam corporis et sanguinis Christi in Eucharistia varie interpretabantur; *jelenzők*. Nagy Hier.

Adessentia, æ, *praesentia*, *jelenlét*. Imre. Phil. 520. *Immensitas* seu *Omni-praesentia* est illud attributum, quo Deus nullo spatio limitatus neque ullo loco conclusus ubique et omnibus adest, non extensione aut essentia multiplicatione sed vi efficaci suae naturae infinitae omnia penetrando, indagando, movendo, Numinique suo praesentissima habendo. Unde perfectio haec etiam substantialis seu *operativa indistantia* vel *adessentia* aut *ubiquitas* Dei barbare dicta est.

Adextus, foris; *ki-jel*. Coll. II. 95: omnes pecuniarum *adextus*... transpositiones severe... vetantur.

Adfamulare, adjuvare; *segédkezni*. Moln. Patv. 14. si vero ea necessitas te Principali tuo non retrahit vel in domo aliena id contigerit, ei continuo *adfamulator*.

Adferruminatio, actus ferruminandi; *odaforrasztás*. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 67. quod variis modis perficitur: Inclusionem, *adferruminationem*, intextura, pictura, scriptura, inadditione etc.

Adfilare, educillare; *divendere* liquores; *húzni, kímélni*. Ljub. Mon. SI. XI. 123. an. 1822: nulla tabernaria, quae vendat vinum ad minutum debeat *adfilare* in *instrago*, in quo vendet vinum. [Ker. Nap. 158.

Adfiliatio, adjunctio; *hozzákapcsolás*. **Adfirmativus** 3., affirmans; *erősítő, állító*. Severini 37.

Adfusum, i., dilutum; *oldat*. Bene Pol. 120. *Adfusum* acidum sacholacticum praecipitatum.

Adgenerare, producere; *létre hozni*. Andr. Pann. 170 tamen voluntas potest imperare appetitui sensitivo moderando passiones huius circa fugienda vel prosequenda et ex his actibus potest derelinqui et *adgenerari* quidam habitus, qui potest dici virtus.

Adgeniculare, (Du C. adgeniculari) ad genua provocari; *térdre borulni*. Gyön. 384.

Adgratiari, impunitatem, veniam dare; *megkegyelmezni*. begnadigen. Kelem. Hist. Jur. Pr. 428. Malefactorum dimissores amissione privilegiorum et refusione damnorum puniuntur; *adgratiandi* facultate soli Regie Maiestati reservata.

Adgratulari, alicui de prospero evento, cui iam gratulabantur ceteri, gratulari; *gratulálni*. Fej. T. XI. V. Uniei. 55. Eugenius PP. IV. Alberto Romanorum regi electo *adgratulatur*.

Adgravari alicquem, punire victum; *megbüntetni, terhelni, bírságolni*. Not. J. Samb. Tyrn.

Adhabere, habere, possidere; *birtokolni*. Kub. C. Ap. I. 400. an. 1277: restitimus (se terram) iterato pacifice *adhabendam*.

Adhaerens, substant., res adhaerens, quod adhaeret alicui rei; *járaték*. Pázm. Dial. 175. Ratio: nam illa praedicantur in quid, quae conveniunt subiecto nec significantur per modum *adhaerentis* seu adiacentis nec adhaerent subiecto.

Adhaerentia, (ab adhaerendo), 1. adhaesio, 2. appertinentia, 3. propensio, inclinatio animi; 1. *tapadás*, 2. *tartozék*, 3. *vonódás*. Andr. Pann. 275. Cod. Dip. Ap. Cont. VI. 539. Pel. De S. Magdal. s. II. c. 2.

Adhamare, incurvare; *meghorgaszteni*. Gyön. 388.

Adherant pro: *aderant*. Kub. C. Ap. I. p. 75. a. 1270.

Adherens, tis, assecla, fidelis; *híve*. Magy. Törv. Tár. II. 31.

Adhortatiuncula, dim. ab Adhortatione; *egy kis intelmi beszéd*. Brezny. II. 43. idiomatis germanici ignarus latine instituit *adhortatiunculam* de concordia.

Adhortatorius 3. hortativus; *intő, intelmi*. Pázm. Dial. 50.

Adhuc semel, iterum; *még egyszer*. Wagn.

Adhucusque, usque ad hoc tempus; *eddig*. Kass. P. P. I. 149. iuratae obligationi omni accurata *adhucusque* satisfaciendo.

Adiacentia, æ, 1. res quae adiacet, pertinet ad possessionem, 2. regio, 1. *tartozék*, *mellette fekvőség*, 2. *környék*. Fej. II. 268. cum theloneis duobus, qui vulgo muta vocantur, cum omnibus *adiacentiis* et rebus ad eandem terram pertinentibus.

Adiaphorismus, indifferentia, in religione; *közömbösség vallási dolgokban*. Otia. Bachm. 33. Melancthonem nonne vos ipsi Calvinismi *Adiaphorismi* ac Synergismi accusatis.

Adlaphorista, æ, (Du C.) Inter evangelicos dicti sunt, qui paulo post inceptam, uti vocant, reformationem, indifferentes quosdam ecclesiae ritus retinere posse censebant; *közönyösködő*. Száz. XXIX. 233.

Adiaphoristes, *közönyösködő, közömbös*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 124. Obiit quoque Philippus Melancthon *Adiaphoristes*.

Adicere, velle; *akarni*. Knauz. M. E. Str. I. 414. 535. Non *adicientes* paternitatem vestram pluribus occupatam diucius retinere.

Adimentum, ademptio; *elverés*. Knauz M. E. Str. II. 191, 473.

Adimpendere impendere, tribuere; *nyújtani*. Szék. Okl. III. 203. Etxune illis reclusis ad limitationem dampnorum huiusmodi per hos quorum interest, Satisfaccio *adimpendetur*.

Adimplere, explere, implere, perficere; *teljesíteni*. Wagn.

Adimpletio, patratio; *teljesítés, elkövetés, teljesülés*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 45. Impia est promissio, quam sequitur seeleris *adimpletio*. Vern. Psych. 115.

Adinere, inire vel exire alicquem pati; *ki- v. bebecsátani*. Gyön. 406.

1. **Adinvenire**, invenire; *találni*. Arch. Rak. VIII. 224. modusque omnino certissimus *adinvenitur*.

2. **Adinvenire**, velle, optare; *őhajítani*. Fej. Vol. VII. 188. 451. Cum in multitudine plebis robur Regum et gloria attendatur et aderescat, merito regalis *adinvenit* sublimitas, ut populus sibi fines et numero et viribus augeat.

Adinvenio, ritus, mos. (apud Du C. acquisitio); *szokás, hitelteli meggyőződés*. Chr. Dubn. p. 60: Permiseruntque eos (sc. paganos Hungaros) secundum desideria cordis eorum, ut irent et perirent in *adinvenionibus* antiquorum patrum suorum.

Adinventio, onis, machinatio; *incselkedés*. Dipl. Andreae II. Cum Simon Banus... novo et inaudito genere iniquitatis et nequitiae *adinventionibus*... mortis... Gertrudis Dominae Reginae... particeps exstitisset. Cf. Jost. Eml. T. I. p. 4.

Adipiculus, i. (Du C.) dem. ad adeps = parva pars adipis; *kicsi kövérség, velő*. Gyön. 400.

Adipocereus 3., adipatus; *zsíros*. Ackerl 8. materia *adipocerea*.

Adiposus 3., adipatus; *hújas, kövér*. Hist. Nat. 58. dorsalis vero vel una (pinna) vel duae vel tres sapies absque radiis *adiposa* aut spuria nominata.

Adire coelum, usque ad coelum porrigi; *ég felé nyúlni*. Jan. Pan. Poëm. P. I. 344. Illa ego, quae recto coelum modo vertice *adibam* Arbor, humum pronis verro caeminibus.

Adirectare, (Du C. attingere) viam monstrare; *utat mutatni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 97.

Adjaculatio, iactantia; *nyeglenség, hetykenkedés*. Jan. Pan. Poëm. P. II. 39: ad ista contorquens animam inspectatio et velut *adjaculatio* turpitudinem habet.

Adjeniculatus 3. pro: *adgeniculatus* = promplus, paratus; *kész*. Gyön. 383.

Adiliculus, i. dem. ad *aditus*; parvus aditus; *kis ajtó, ösvény*. Gyön. 439.

Adjudicacio, sententia; *ítélet*. Cod. Dipl. Pat. P. I. p. 288: iuxta *adjudicacionem* viri magnifici.

Adiudicari factio, adiudicatio per alium vel alios; *odaítéltetés, megítéltetés*. Cod. Dip. Fam. Com. de Sztára Vol. II. 241.

Adiudicata, æ, sententia, litterae sententiam continentes; *ítélet, odaítélt levél*. Arch. Rak. IX. 16. möllyet az vármögye delibetatiojával és az *adjudicatával* mögbiroonythatok és az *Regius Consensus* is. Deák. Magy. Hölgy. 200.

Adiudicativus 3., per iudicium alieni addictus, attributus; *bíróilag odaítélt*. In Corp. Juris: adiudicatoriae litterae. Cod. Dip. Hung. And. Vol. V. 418, 4214, 73:26 —

iuxta continenciam et formam literarum *adiudicativam* sententiam vestram exprimentium.

Adiudicatoriæ, literæ sententiam addicentem continentes; *odaitélő levél*. Georch. H. T. II. 153.

Adiudicatoriæ Sententiales, sententiam addicentem continentes litteræ; *odaitélő, határozatot tartalmazó levél*. Pesty Ször. III. 410.

Adiudicatorialis, adiudicans; *ítélő (levél)*. Szék. Okl. III. 209. literis *adiudicatorialibus*.

Adiudicatorius 3., adiudicans; *odaitélő*. Knauz M. E. Str. II. 537, 868.

Adiudicatum, i. res adiudicata; *odaitélt dolog*. Cod. Dip. Brüss. IV. 448.

Adjuncteria, æ. dignitas et munus eius, qui alicui adiutor datus est; *segédi hivatal*. Germ. Adjunctur. Szilády Á. Irodört. Közl. VI. évf. I. f. 402. hogy kerítsek valamely jó *Adjuncteriát*.

Adjunctio, actus adiungendi; *hozzátétel, hozzátartozás*. Nagy. Jus. Trans. Sax. 67. De *Adjunctione* est regula: quæcunque res alterius rei ita iungitur, ut vel pars eius fiat vel sine ea ut fundamento suo esse non possit, cedit ei, cui iungitur, ut purpura vesti, ædificium solo, scriptura chartæ. Exceptio est in pictura ob præstantiam artis.

Adjunctus, i. minister, adiutor; *segéd*. Jókai Kárp. Z. 379. *adjunctusok* vagy *juratusok, segédek*. Juriev. Jur. Met. 38. in specie sint officiales urbæ: Fodinarum Directores, Cassirii, Scribæ, Spani. Appertinentiarum fodinalium ac operariorum Magistris horumque *Adjuncti* et *Subadjuncti*. Nov. Cal. 106. Kass. P. I. 9.

Adiurare, ad sacramentum adigere; *megeskutni*. beedigen. Rit. exp. ver. H.: qui cum missi iurare Varadinum parati essent iurare, prenominati adversarii confessi sunt eos terram habere ad tria aratra nec *adiuraverunt* eos. Opinio Deput. 30. ut in posterum Advocati tantum coram Curia Regia et Tabula Banali examinentur et *adiurentur*.

Adiurgare, obiurgare, verbis castigare; *megfeddni, megdorgálni*. Nagy Hier.

Adiurnare, (Du C. *adjournare*, *adjournare*) diem dicere alicui. citare, in ius vocare; *határnapot kitűzni*. Gall. adjourner. Nagy Hier.

Adjustamentum, æqua compositio; *jogos kiegyenlítés*. It. aggiustamento. Jogh. Eml. T. III. p. 308: in partibus processuum suum consequi debeat *adjustamentum*.

1. **Adjustare**, componere, exæquare; *kiegyenlíteni, eligazítani*. Reg. Mil. p. 34: Quodsi... differentie evenirent, ... tales *adjustandæ*... erunt. Csaplov. Nucleus p. 86.

2. **Adjustare**, (Du C.) adaptare; *kidolgozni, felkészíteni*. adjustiren. Pest. Vár. Lev.

Adjustatio, exæquatio; *kiegyenlítés, eligazítás*. Arch. Rak. VIII. 83., mely dolognak *adjustatiojában* stb. Csaplov. Nuel. 21. Nagy. Jogh. Eml. 437. Proj. Leg. Civ. 212. Per proportionem colonis nihil deedere potest atque ideo, ubi Colono Fundus extravillanus in *adjustationem* intravillani datus est.

Adiustitio, alias: adiustatio, restitutio damni; *megértés*. Száz. XXIX. 735.

Adjuta, æ. subsidium, supplementum. V. *Caristialis Adjuta*; *drágasági pótlék*.

Faber. Jur. Met. 125. Reg. Turm. Præt. 80. *adjuta* aliqua e fundo Turmæ resolvenda est.

Adjutans, antis, adiutor castrensis; *segéd*. Arch. Rak. I. 14. Georch. H. T. IV. 69.

Adjutantius, i. Adjutans q. v.; *hadsegéd, segédtsizt, segéd*. It. ajutante. Arch. Rak. VIII. 392. Szirm.

Adiuvamen, auxilium, adiumentum; *segítség*. Georg. Sirm. I. 95. venerant ad *adiuvamen* rogare mensionariam eorum a Rege.

Adlaterare, adjungere; (Du C. *latus tegere*); *oldalhoz csatolni*. Pest Vár. Lev.

Adlaterari, lateri adungi; *oldal mellett lenni*. Kass. Jur. Civ. I. 270. in Comitativa Domini NN. Jurati... *adlateratque* mihi Tabularis cancellistæ Nobilis Alexandri N. adpellens. Nagy Hier.

Adlerholt, lignum nobile, species generis arborum, quæ vocatur aquilaria, quarum ligno suavis odoris incolæ Orientis vim medicariam adscribent. Unguentis ex hoc ligno confectis cadavera mortuorum ungebantur, ætate hæc chinenses eo pro suffimento et remedio ad firmanda hepata utuntur. Conficiuntur ex eo etiam res scrinariæ. Bel. Geogr. X. 659. Ager eius scatet... ligno nobili quod *Adlerholt* vocatur.

Adlinire, lenire; *megengesztelni, megnyugtati*. Germ. besänftigen. Chr. Dubn. p. 65: Hys itaque verbis Bela *adlinitus* cum omni familia sua venit ad regem.

Admanuare, dare in manus, tradere; *reddere; kézbesíteni, átadni*. Kövy. El. 641. Judicialis scripta admonitio fit vel personaliter, cum admonitoria ipsi admonito *admanuatur* vel de domo. Knauz M. E. Str. I. 563, 728.

Admanuatio, actus tradendi, in manus dandi; *kézbesítés, átadás*. Magy. Jogt. Eml. I. 492.

Admaturatio, actus admaturandi, maturatio; *sieltetés*. Germ. Beschleunigung. Cod. Camb. Merc. 95. Forma libellatoria adoptata, ut hæc fini suo quippe causarum *admaturatio* respondeat. Dipl. Alv. I. 379.

Admentum, (Du C.) pro: *Amentum*, lorum, quo iacula contorquebantur; metaphorice vero: *validius argumentum*. 1. a *hajtó dárda szája*, 2. erősebb ok. Nagy Hier.

Adminiculativus, 3. fulciens, opportunus, secundus; *kisegítő*. Arch. Ver. Sieb. XXVII. 124. singularitatibus *adminiculativis* ein indicium tale quale constituien.

Adminiculator, (Du C.) ab adiuvando dictus. Hic septimus erat ex Officialibus Romanæ Ecclesiæ, pro viduis, pupillis et egenis procurabat; quod munus hodie *paupe-rum advocatus* facit; *szegények ügyvédje*. Nagy Hier. Pár. Páp.

Adminiculatarius, 3., auxiliarius; *segítő, segéd*. Pázm. Dial. 45.

Adminiculum, sensu translató: perspicillum; *pápaszem*. Jan. Pan. Poëm. II. 404. cum hebetatis jam luminibus sine *adminiculis* legere jam non potero.

Administer Sequestri, sequester; *zárgondviselő*. Kass. P. P. I. 190.

Administratificere, administrandum curare; *elintéztetni*. Szék. Okl. II. 56.

Administrationalis, ad administrationem pertinens; *kezelési*. Száz. VI. 510.

Administrative, via procurationis; *hivatalos uton*. Fej. XI. V. Unic. 246. de tri-

cesimis... cameris et quibuscunque officialibus in arendam *administrative*... liberam disponendi facultatem modo consueto habemus.

Administrator ladae fraternitatis, curator fisci collegii; *társáda, testvérládagondnok*. Beszth. Lev.

Administrator Massæ, sequester; *csődlőmeggondnok*. Kass. P. P. I. 191.

Administrator officii Supremi Comitatus; *főispányi helytartó*. Kass. Prax. I. 24. Is qui Comitatu iure gubernationis præstet vocatur Supremus Comes, Főispány, qui vero huius vices subit, *Administrator officii Supremi Comitatus*. Főispányi Helytartó...

Administratoratus, us, officium curatoris districtus; *helytartóság*. Ac. Com. Sopr. 172.

Administrationalis, administratoris, ad administratorem pertinens; *helytartósági*. Hist. Eccl. Ev. 192. die 31. Oct. 1747 traderunt libellum supplicem, quo singulatim argumentum Rescripti *Administrationalis* d. 20. Junii 1747. recensent.

Administratrix, quæ administrat; *kezelő(nő)*. Kov. Form. St. 422. altera Procuratrix et *Administratrix* victualium earundem Sanctimonialium. Nov. Calend. 321.

Admiralis, (ab arab. amir al báhr) dux, præfectus classis; *tengernagy*. Wagn.

Admiralius, i. Admiralis q. v. Tör. Tár. 1890. p. 453. an. 1650.

Admirande, adv. ab admirandus, admirabiliter; *csodálatra méltóan, bámulatossan*. Rák. Ön. II. p. 364. I. 16—19. 18: ... quid est mundanarum deliciarum et illecebrarum, quod gustare non permisisti, quid amarum, quod non potasti tam *admirande* miscendo hæc illis, ut nunquam illecebris deluere amara...

Admirare pro: admirari; *csodálni, bámulni*. Hoc verbum scriptor noster in aliquot locis forma activa usurpavit pro forma deponenti. Rák. Ön. II. p. 39. I. 3—4. 3: *Admirabam* montis Vesuvii celsitudinem...

Admirationem habere, mirari; *csodálkozni*. Ljub. Mon. Sl. XVII. 157. an. 1422: nostra dominatio maximam *admirationem* habuit.

Admiratus, i. pro: admiralis, præfectus classis; *tengernagy*. Ljub. Mon. Sl. V. 167. an. 1409: magnum *admiratum* Turchorum. Cf. Fej. X. 4. 96.

Admissalia, orum, (Du C.) merces pro missis celebrandis; *misedij*. Nagy Hier.

Admissibilis, e, qui, quæ, quod admitti, concedi potest; *megengedhető*. It. ammissibile. Veranes V. 430. Verum, clementissime imperator, non desunt etiam contraria argumenta, quæ diligentius pensitata viderentur esse *admissibilia*, quodque hosti possunt concedi aliqua, nunc rebus nostris ita languentibus.

Admissio, amissio. Text. v. s. *Adgratiari*.

Admissionales, (Du C.) qui introducendi ad imperatorem hominibus præfecti sunt; *ajtónállók, komornik*. Gyön. 427.

Admissor, qui admittit; *engedő*. Art. Diet. Pos. 43. Quemadmodum Causas quoque contra Turbatores et non *Admissores* Judicialium Executionum Protonotarialium ac Bonorum per ipsos Protonotarios executorum Reoccupatores motas et movendas.

Admittere, prætermittere; Nota Batt. se nullum habuisse in hoc opere prævium, quem sequeretur; *elhagyni*, mellőzni. Batt. Ger. 2. Fateor . . . me quemquam in hoc, quod examinandum postulatis, minime *admisisse*.

Admodiatio, actus speciem, ornatum conciliandi alicui rei; *elkészítés, beavatás*. Germ. Appretur. Opin. Deput. 39. Ad merces sub pactatis conditionibus recipiendas vel tradendas, si hæ sub ipsis nundinis *accordatae* vel *subarrhatae*, aut illarum ad nundinas *admodiatio* stipulata fuit, et in nundinis in natura præsto sint erectæ. Cf. Faber. Jur. Met. 44.

Admodiator, qui præparat; *készítő*. Lzb. Cod. Med. III. 603: medicamentorum *admodiator*. Cf. Opin. 1810 in re sanitaria Tit. II. 1.

Admodire, (Du C. *Admodare*) accommodare, moderare; *simítani, módosítani*. Nagy Hier.

Admonitoriæ (scil. litteræ) admonitionem continentes; *intő levél*. Pesty Ször. III. 280.

Admonitorius 3., V. *Pulsus; figyelmestető*.

Admonitorio-Certificatoriæ, admonitionem et citationem continentes Litteræ; *intő-idéző levél*. Kass. Jur. Civ. II. 6. Si nihilominus Admonitoriæ essent insimul etiam Citatoriæ, ut dici consuevit *Admonitorio-Certificatoriæ*.

Admoratus, Admiralis q. v. *tenger-nagy*. Ljub. Mon. Sl. XXI. 91. an. 1436: *ambassador . . . domini admorati regi bei*.

Adnasci, nasci in . . . *rajta keletkezni*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 39. Aliquibus arboribus — viscus *adnascitur*.

Adnata (sc. tunica oculi); *szemhéja*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. 1. p. 204. Ex quibus (tunicis) prima et extrema est: *Adnata*, quæ maximam partem oculi circumtegit et vocatur etiam a colore *Alba*.

Adnexe, adnectendo; *hozzácsatolva*. Georch. H. T. II. 87. igitur lehet a kéremény p. o. magvaszakadás és királyi igazsága erejével (titulo defectus *adnexe* cum Jure Regio).

Adnexum, i, scriptum annexum, adiunctum; *függelék, toldalék, melléklet, csatolmány*. It. annesso. Kass. P. P. 1. 206. scopo publicationis prætitulatis Dominationibus Vestris in *adnexo* transmittitur.

Adnihilitare, ad nihilum redigere, delere, exstinguere, tollere; *megsemmisíteni*. It. annihilare, annientare. Fejér. X. 1. 685. et wille Rewth vocatarum destructe essent et *adnihilitate*.

Adnigrati, (Du C.) prostrati, subacti, vilificati; *leverettek, lenyomottak*. Gyön. 453.

Adnodare, firmare; *lekötni*. Ljub. Mon. Sl. I. 93: scripturæ vinculo debeant *adnodari*.

Adnullatio, actus in nihilum redigendi; *megsemmisítés*. Batt. Ger. 205: Huic . . . comparantur impii, quo illorum quanto sit profutura *adnullatio*, patenter omnibus innotescatur.

Adobrutus, 3., obrutus; *megterhelt, elhalmozott, elárasztott*. Illésh. Dialog. 305. nunc nova fallacia manibus pedibusque promovenda est, quæ animum meum *adobrutum* adstante curarum fluctu pristina tranquillitati restituat.

Adoha (Du C.) omne servitium pecu-

niarum, quod præstatur per feudatarios videtur dici ab *adunatione*; unde etiam *Do-hana* vel *Doana*. Gall. Douane; *pénzbeli egyezkedés*. Vuch. Jur. Feud. 172. Redemptio servitiorum militarium generatim dicitur *Adoha*. Versilberung der Lehendienste. Schwart. Scult. 140. Sculteti scilicet curabant proven-tus dominicos, iudiciis adhaere vacabant, molamque regebant frumentariam; has autem fere hominum classes, leges domesticæ, prout Gallorum quoque, ævi intermedii ad militandum in persona non compellunt: ut adeo vel fratres filiosve, vice villici, secutos castra fuisse vel cum hoc onus ære quod *Adoham* ab hung. adó? Europæ populi vocabant redemisse aliquando putandum sit.

Adolescens nobilis aulicus, puer regius; *apród*. Edelknahe. Diar. Com. 45.

Adolescentes Regiæ Majestatis, *apród*. Germ. Edelknahe. Prisc. Serv. p. 39: *Adolescentes Regiæ Majestatis* erant, qui moderni *Edel Knaben* quales in fragmento Engeli Monumentis Ungrieis p. 226. nominantur.

Adolescenciari, luxuriare (Du C. *ad-lescentium more vivere*); *bujálkodni*. Gyön. 463.

Adolescenticula, æ, femina adole-scens; *ifjú leány asszony*. Gyön. 452.

Adolescenturire, 1. modo adole-scensium vivere, 2. in adolescentiam redire. (Laber. ap. Non. 74, 15.) 1. *ifjúság erkölcssei szerint cselekedni*, 2. *ifjúságra térni*. Gyön. 464.

Adonidis horti, apud græcos hibernacula plantarum brevi tempore virentium; *Adonis kertjei*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 134. *Adonidis horti*. Applicatur hæc paræmia rebus leviculis parumque frugiferis et ad brevem præsentemque duntaxat voluptatem idoneis.

Adoptare, (Du C.) omni voto optare, desiderare; *vágyva vágnni*. Batt. Leg. T. II. 82. an. 1075: adstruere ecclesiam *adoptavi*.

Adoptare in Senatum, cooptare; *választani, felvenni*. Wagn.

Adoptativus, 3., adoptans; *örökbe-fogadó*. Pesty Ször. III. 80. *Adoptativa* fraternitas.

Adoptiani, (Du C.) Hæretici, qui aucto-ribus Felice et Elipando in Hispania Episcopis asserebant: Christum secundum naturam humanam nonnisi adoptione et gratia Dei esse Dei filium. Dammati sunt in synodo Francofurtona sub Carolo M. anno Christi 794. *Jézus-füsitők*. Nagy Hier.

Adorare, (Du C.) in sacris literis et apud scriptores ecclesiasticos sæpe pro *honore* et *venerari*; *imádni, tisztelni*. Nagy Hier.

Adorator, sacerdos; *pap*. Georg. Sirm. 1. 51. Et ista coram Deo altissimo in me-mencione faciebant viri *adoratores* et sic amplius unus comparuit.

Adormitare, obdormiscere, somnus opprimat alicum; *elszundadni*. Prot. inq. 237. XX. et quando claudubatur chorus, ibat ad labium claustrum et frequenter tantum orabat ibi, quod ego me *adormitabam*.

Adornamentum, ornamentum; *ékes-ség, dísz*. Beng. Ann. Er. Cœnob. 308. in *adornamentum* Marianæ statuæ Remeten-sis monile aureum . . . pio dono contulit.

Adornatio, actus ornandi; *díszítés*,

főlékesítés. Pel. In cena Domini s. IV. c. 8. Decimus fructus communionis dicitur *ador-natio*.

Adornator, qui adornat; *díszítő, ren-dező*. Rév. Pl. 56. Agentem communem et *Adornatorem* præcipuum.

Adperceptivus, 3., percipiens; *fel-fogó*. Severini 39.

Adplacitare, probare, ratum esse iubere, sancire; *helyeselni, jóváhagyni*. Nagy Hier.

Adplacidatio, confirmatio, compro-batio; *jóvá-, helybenhagyás*. Nagy Hier.

Adplantare, eorum plantare; *hozzá-ültetni*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 292. Lilia rosis *adplantata* melius crescent.

Adplicabilis, q. applicari potest; *alkalmazható*. Faber. Jur. Met. 26. particula-ria statuta, quatenus hodiernis adiunctis *ad-plicabilia* sunt.

Adpromptare, adaptare; *felkészí-teni*. Pest Vár. Lev.

Adproximare, adpropinquare; *köze-ledni*. Tör. Tár. 1891. p. 306.

Adquin, pro: atqui (n. additivum in fine vocis); *sőt inkább*. Gyön. 481.

Adquisitionalis, quod acquiritur; *ker-reszményi, szerzeményi*. Opin. Deput. 41. In quorum igitur nexu sequitur, quod illud nec in pœnales Causas e. g. *Vinculi adqui-sitionalis*, nec in discussionem damnorum semet immittere valeat.

Adquisitivus, 3. ad actum acquirendi spectans; *szerzési, szerzeményi*. Cher. Jus. Eccl. II. 112. Extraordinarii modi, quibus ius patronatus acquiritur sunt privilegium et præscriptio *adquisitiva*.

Adquisitum, res adquisita, acquisita; *szerzemény*. Georch. Ért. 112. És ilyen akár eredetileg ugyan vitézséggel (sago) akár későbbben tudományi érdemmel (Toga) kir. adománynál fogva szerzett fekvő jószág mondatott kezdetben törvényes értelemben vett *adquisitumnak*.

Adrepartire, assignare, dividere; *be-osztani, felosztani*. Juriev. Jur. Met. 180. Judicia Districtualia cum *adrepartitis* sibi Substitutionibus omnes et solas illas lites cognoscunt. Kass. Jur. Civ. I. 268. hanc in æqua-les quinque partes *adrepartitur*.

Adressatio, actus delegandi ad mone-tam solvendam; *utalvány*. Art. D. 1840. p. 83.

Adressatus, qui iubetur pecuniam solvere; *utalványozott*. Art. D. 1840. p. 65.

Adriastica sors pro: *advastica* sors, sors dura; *balszerencse*. Gyön. 483.

Adrumare, (Du C.) rumorem adferre; *zajdást tenni, hirt beszélni*. Gyön. 490.

Adscititius, fictus, ascitus; *ál, hamis*, it. ascitizio. Art. Diet. Pos. 64. scienterque et temerarie in *adscititio* nomine et Persona perseveraverint.

Adscribere in charta, in codicem, commentarium referre; *beiktatni, bevezetni, bejegyezni*. Wagn.

Adscriptitius glebæ, (Du C.) servus, qui terræ adhaeret, qui neque testari neque aliter de rebus suis disponere potest, nisi consentiente domino; *röghöz kötött*. Kol. Am. II. 110.

Adsecundare, favere, obsecundare; *kedvezni*. Il. Rák. Gy. 325.

Adsemel, uno eodemque tempore, totus; *egyszerre*. Juriev. Jur. Met. 56. Vox

Schlicht in cultura metallica varias habet significationes: in Ustrinali cultura denotat masani, quae adsemel exurit.

Adsertivus, 3., asserens; *erősítő, állító*. Kaprin. Eloq. II. 22. Unde modus iste asserens vel ut vulgo dicitur *assertivus* compellatur.

Adressor, assessor; *ülnök*. Prisc. Serv. p. 28: *Adressores* erant in Tribunalibus partim supremis partim subalternis Praetori additi Iudices. Ulad. Decr. VI. art. 3.

Adsignificare, significare; *jelenteni*. Corp. Gram. 429.

Adspersionem, aspersionem (Du C.), vas sacrum ad adspersionem, instrumentum, quo aqua lustralis adspargebatur a sacerdotibus; *vízhintő, szentelő ecset, borosta*. Cher. Jus. Eccl. II. 147. Nagy Hier.

Adsperso, inis, pulvis ad inspergendum usitatus; *kintelekpör*. Streupulver. Poor J. Zsebcs. 74.

Adspendere, promittere; *igérni, biztosítani*. Ke. Or. Spir. S. A. 3. 4: Tales Ethesias... nostra expectabat conditio... quae periculum et portu rerum humanarum soluturis... cursum secundae navigationis adspendant.

Adstatio, adiumentum, opera; *támogatás*. Ger. Reistehen. An. Sc. I. 386. an. 1387: ne... per... noxiam Protestantium adstationem... iuribus... videatur derogare.

Adstrictorium lorum caligarrum, lorum braccas constringens; *nadrágkötő*. Ger. Hosentrüemen. Pär. Páp.

Adtinere, advenire, *elérkezni*. Fej. VI. 148, 150.

Adtitulare, ascribere, in album referre, ad titulum Ecclesiae promovere; *bejegyezni, beczímezni, beavatni valamely egyházba*. End. p. 352. Synod. Strigon. 18: nullus habeatur in clerico, qui non est *adtitulatus* alicui ecclesiae.

Adtitulatio, actus ad titulum Ecclesiae promovendi. V. *adtitulare*; *beiglatás, beavatás*. Nagy Hier.

Aduch, pro: adhuc; *még*. Thöck. Diar. 488. tamen *aduch* gratiores littere Celsitudinis Vestrae videbit... *Aduch* interrogavit me: Quot homines apud se principes habet. Resposui: Habebit *aduch* sua Celsitudo cum universis et singulis millia et quingentos, p. 489. quia sunt 70 dies, postquam discessimus et *aduch* post nos veniunt aliquae copiae.

Adulanter, per adulationem, modo adulatorio; *hízelgőn*. Veranes VI. 46. Haec a me *adulanter* profecta ne existimes velim.

Adulatoreculus, i, parvus adulator; *kisded hízelkedő*. Gyön. 516.

Adulterascere, frequenter committere adulterium; *gyakorta házasságot törni*. Gyön. 518.

Adulteratio, destructio; *megrongálás, hamisítás*. Jogt. Eml. T. II. 2. p. 42: Statuitur, quod si quis in ejusmodi pontium *adulteratione* delatus... fuerit... Kass. Eneh. III.

Adunare, colligere, in unum cogere, congregare, glomerare; *egyészíteni*. It. adunare. S. de Kz. Chr. I. 2, 1: praefones in castris ad exercitum Hungaros *adunabant*. II. 1, 16: exercitum... se *adunavit*, sicut apes. II. 1, 18. Francia et Germania in unum *adunati*.

Adunatio, adiunctio, consociatio; *egyészítés*. Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 471. Potentia

ipsorum invalescendo quo *adunacione* consueta facta et in finale externum etc.

Adunare, (Du C. unco illigare, trahere) curvare; *horgasztani*. Gyön. 527.

Adurgere, urgere; *sürgetni*. Jos. Repr. 22: sedes Restauratorias *adurgere*.

Adursio, (ab adurgeo) instigatio; *heves sürgetés, zaklatás*. Rák. Ön. p. 292. l. 32—33. (33.)... accesserat me supremus Imperii Cancellarius cum nova *adursione* et invitatione... Magy. Jogt. Eml. I. 428.

Adursorium, i, actus urgendi; *sürgetővény*. Pest. Vár. Lev.

Advagire, ciulare sicut parvuli solent, vagire; *nyöszörögni*. Jan. Pan. Poëm. I. 39: Hyanteos jam nunc sine reptet ad amnes Parvulus, et Phæbo velit *advagire* canenti.

Advallare, valvis affigere; *ajtóra szögözni*. Moln. Patv. 21. Postquam hæc finita sunt, Sessio ab Excellentissimo Domino Comite Regni Palatino indicitur per schedam portæ Domus Regnicolaris *advallandam*.

Advectio, actus advehendi, vectura; *szállítás, fuvarozás*. Tör. Tár. 1889. p. 607. pro *Advectione* ladularum vulgo Windladen aurigis. [vena; *idegen*. Gyön. 499.

Adventicius, i, pro: *adventitius*, *adventualis*, (Du C.) ad adventum pertinens; *adventi*. Rák. Ön. 231.

Adventus, us, (Du C.) Adventus Domini, tempus ante sollempnem Christi nati; *Úr jövelete*. Georch. H. T. I. 92.

Adverbiascere, mutari in adverbium; *igehatározóvá változtatni*. Corp. Gram. 631. similiter fit cum multis aliis adiectivis in s terminatis, quæ vulgo per geminum ss *adverbiascunt* ut: hamissan, töressen.

Adversaria, Protocollum; *jegyzőkönyv*. Wallaszky 475. denique quovis exeunte mense, *adversaria* (Protocollum) in quæ negotia, ad rem litterariam spectantia, in commissione referenda sunt, Maiestati Regiæ pro statu notitiæ submittunt.

Adversipedes, Antipodes; *ellentábasok*. Bel. Geog. 22.

Adversitas, res afflictæ, res adversæ, casus adversi, res turbidæ, asperæ, fortuna adversa, calamitas; *szerencsétlenség, baleset, akadály*. It. avversità. Wagn. Fej. IV. 2, 93. III. 114.

Advertentia, æ, (Du C.) observatio, nota, animadvertio; *megfigyelés, megfigyelés, figyelem*. Pel. De s. Andrea s. II. c. 2. Si hoc faciat ex intentione seu *advertentia* scandali.

Advertentiam habere, animum advertere; *figyelni*. Ljub. Mon. Sl. XII. 271. an. 1418.

Adverucat, (pro: adveruncat V. Du C.) multum verum facit; *sok igazat, bizonyítottan*. Gyön. 506.

Adviare, monstrare, instruere. V. s. *Bruscare*; *utasítást adni*.

Advicinus, vicinus; *tőszomszéd*. Kass. Jur. II. 87.

Advigilium, (Du C.) Laudes quæ matutinum, seu Vigiliarum officium per tria nocturna divisum claudunt; *dicsőítő zsolozsma*. Nagy Hier.

Advisamentum, avisamentum q. v. Ljub. Mon. Sl. IX. 199. an. 1411.

Advisatum facere, attentum facere, monere aliquem; *figyelmeztetni*. Frak. Mát. lev. II. 81.

Advivere, (Du C.) adhuc vivere, superstitem esse; *még élni*. Gyön. 521.

Advitalitas, usura, usufructus; *haszonélvezet*. It. usufrutto. Beng. Ann. Er. Coen. 529. facto cum eodem contractu pro cedenda *advitalitate*...

Advocare, in causa defendere; *védetni*. Han. Mon. Jur. T. I. 13. an. 1263: advocati debeant eligi, qui debeant *advocare*.

Advocata, æ, fem. ad Advocatum; *ügyész*. Fej. X. 4, 523. quam in Gloriosissima saluatoris nostri genitrice eiusdem regni nostri Protectrice et singulari *Advocata*.

Advocatia, æ, opera forensis; V. Scultetia; *ügyvédelem, ügyvédség*. Wagn. Vuch. Jur. Feud. 54. et s. v. Feudum Advocatie. *Advocatie* nomine interdum significatur omnimoda iurisdictio et aliorum quorumvis iurium, inde sæpe factum est, ut advocatis non tantum defensio, sed et iurisdictio alta exercenda concedita fuerit. Prist. p. 92. text. s. v. Homo regius. Schwart. Scult. 14. s. v. Scultetus.

Advocatie jus, jus iura, bona et facultates ecclesiae tuendi; *egyházvédelmi jog*. Kon. Egyh. 122.

Advocatialis, ad advocatum, procuratorem pertinens; *ügyvédi*. Kass. P. P. I. 153, *advocatialis* examine. Kass. Jur. Civ. II. 183. deposito Juramento *Advocatiali*.

Advocator, (Du C.) advocatus, patronus; *ügyész*. Ljub. Mon. Sl. XI. 164. an. 1344.

Advocatura, æ, munus procuratoris; *ügyvédség*. It. avvocatura. Kass. P. P. I. 230. Studiorum Directionibus intimatur, ne Professores publici alia privata officia gerant aut *advocaturam* exerceant.

Advocatus pauperum, vir pauperibus defendendis; *szegények ügyvédje*. Stat. 196: *Advocatus pauperum*, qui decreto Fori pauperatem suam legitimantibus adsistere gratis sit obligatus.

Advogaria, æ, officium procuratoris; *ügynökség*. It. avogaria; *avvocaria*. Ljub. Mon. Sl. II. 181. an. 1343.

Advolutum, i, appendix; *melléklet, csatolmány*. Kass. P. P. I. 194. in *advolutum* fine publicationis communicatur.

Adynamicus, invalidus, debilis; *erőtlen*. Bene Med. I. 25. status *adynamicus*.

Aeacidinae minae. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. 121. *Aeacidinae minae*. Accipitur pro atrocibus et superbissimis minis.

Aebes = hebes, stupidus; *tompá elméjű*. Gyön. 543.

Aebetare, pro: *hebetare*; *tompítani*. Gyön. 546.

Aeconomicus, æconomicus. Molnár Patv. 64.

Aeconomicus, pro: *œconomicus*; *köz, ... egyetemes*. Tör. Tár. 1888. p. 374. in *aeconomico* consilio Tridentino.

Aedes topiaria, ædificium specularibus continuis instructum; *árvház*. Kov. Oec. 58: *Aedes topiariae*, Glashäuser, melius ac pulvini plantis serviunt.

Aedesiola, æ, (Du C.) sacellum, parva ecclesia. Gall. chapelle; *egyházacska, kápolna*. Nagy Hier.

Aediculae puteales, kalit. Faber. Jur. Men. 166. Dominium terrestre in omni casu obligator admittere, ut in suo fundo cultura Metallica et quæ necessarium cum ea nexum habent, exerceantur; proin acervi mi-

nerales efundantur, *aediculae puteales* (Kauen) struantur, viæ et semitæ parentur.

Aedificare, (Du C.) exemplum præbere, docere, instruere; *épûletessé tenni*. Batty. Leg. III. 633. an. 1498: cuius doctrina merito populum *aedificare* valeat.

Aedificatio, (Du C.) exemplum bonum; *épûlés*. Batty. Leg. III. 619. an. 1498.

1. Aedificatorius, 3., (Du C.) utilis ad pietatem; *épûletes, szivreható*. Nagy Hier.

2. Aedificatorius, 3., ad aedificandum pertinens. (Du C. al. s.); *épûlési*. Száz. XIII. 684. de re *aedificatoria*.

Aedilis, qui rebus in schola invigilat; *iskolai tárgyakra, épûletekre felügyelő*. Száz. XXII. 563.

Aedita, **Aeditis**, **Aedo**, etc. pro Edita etc. Gyön. 561. etc.

Aedituus, 1. doctor, magister; 2. ostiarius, gradus ecclesiasticus, cui aedis sacra custodia incumbit (Du C.). *1. tanító, 2. egyházfi*. 1. Teut. Schul. 5. et 349. 2. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 65. Szirm.

Aedon (gr. ἀἴδων) luscinia; *filemile*. Gyön. 559.

Aeginea, orum, magnum onus rerum venalium; *bál marhák*. Pár. Páp.

Aegloga, ecloga; *pásztori dal*. Gyön. 564.

Aegomasta alba, *fehér kecskecsesű szőlő*. Weisse Gaistutten. sl. Koze Czecky. Kov. Oec. 73. *Aeg. al.* baccis oblongis, qui diu servari possunt.

Aegomasta rubra, *fekete kecskecsesű szőlő*. Ruthe Gaistutten. Kov. Oec. 73: *Aegom. rub.* durabilis et magis nigra quam rubra uva.

Aegogropilæ, ægagrobilus Plin.; *bélgecs*. Gemenkugel. Gros. H. Th. I. 185: Non desunt in ovibus *Aegogropilæ* seu globuli et lana et pilis condensati.

Aegophonia, vox tremula capræ; *kecskehag*. Bene Med. II. 53. per stethoscopium sub loquela ægri percipitur vox tremula — *aegophonia*, l. 36. Cf. Pectoriloquium.

Aegrippella ars, ars medendi, ægritudinem pellendi. Boc. Hungar. p. 165:

Quem rursus haud merito imbecilliorum
(Ut rumor mihi dictabat ore,
O mendace) iterum artis *aegrippellæ*
Usurpare domi cibos putaram.

Aegrire, ægrotare; *betegkedni*. Series Ban. p. 53: Supersunt literæ . . . Reginæ, quæ *aegriente* Ludovico publica negotia procurasse videtur.

Ægreditinarius, 3, ægrotus; *beteg, passio ægreditinaria*: ægritudo, *betegség*. Cod. Dip. Arp. V. 72. nobis taliter retulerunt, quod licet predictus Michael *passione ægreditinaria* laboraret, tamen mente sanus. Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 240.

Ægylos, (apud Calep. an. 1609. Aegilops) ascensus (Calep. abscessus) inter nares, per quem pituita destillat; *az orr porczogója*. Gyön. 563.

Ægyptia, æ, vates cingara; *javas czigányasszony*. Hor. Mem. 651.

Ægyptiaca servitus, crudelis, dura servitus; *egyptomi, súlyos szolgaság*. Monm. Comit. IV. 75. ad eiusmodi labores minis, multa seu verberibus compellere præsumant et *ægyptiaca servitute* crucient.

Ægyptius, Cingarus, Zingarus; *czigány*. Veranes. Hist. I. 303. Ubi autem flu-

vium cœpissimus trajicere, alii Turcæ occurrunt, inter quos unus erat cæteris habitu vestituque amplior et eos quinq. *Ægyptii*, quos nunc Ciganos sive Cinganos appellamus, una eadem catena collo vincti et ordine tracti sequebantur.

Aemulabilis, æmulatione dignus, sæpe ut substantivum adhibetur; *utánzásra méltó*. Jan. Pan. Poëm. II. 21. Nam *aemulabile* nec honestum ex turpi nascitur.

Aenigmaticus, *αἰνγματικός*, obscurus, arcanus, detegendus, explicandus; *rejéthyés*. It. enigmatico. Vern. Psych. 448. Dec. Bar. Præf. XLIII.

Aeoliarbitum: a poetis Aeolis, quos et Horatius laudat; *coli hárfa*. Acólsharfe. Greg. Aesth. 27. denique tonus *aeoliarbiti* nonne aliquid divini continet.

Aeolia lyra, Aeoliarbitum, ita nominata a poetis Aeolis lyricis celeberrimis. Vern. Psych. 209. qui ingenium hoc per suam irritabilem faciliq. excitabilem nervorum lulum *aeoliae lyrae*, quæ ad levissimum aëris afflatum cælestem tonum elicit, non absimile esse, expertus est.

Aephonotrophium, (Du C.) pro: *Ἐφονοτρόφιον*. Locus, in quo aluntur Cantores; *énekiskola*. Nagy Hier.

Aepollum (urbs Sarmatiae ad ripam ulterioris Istri) non recte pro: Aepolus ad Hygin. Astr. 2, 1. caprarum rex. Hyg. caprarius. Gyön. 601.

Aequaliare, æqualem facere; *egyenlővé tesz*. Magy. Jogt. Eml. I. 143.

Aequalibra, æ, iuste, æquo pondere; *egyenlő mérték*. Fej. X. 1. 403. recensitis et mature in animo nostro reginali *aequalibra* præmetitis multifariis fidelitatibus et præclaris innumeris obsequiis et laude dignis sinceris famulatibus . . .

Aequalista, æ, æqualis conditionis studiosus; *az egyenlőségi jog védője*. Tör. Tár. 1887. p. 663. Angli fortiter se gerunt, iam represserunt *aequalistas* id est eiusmodi fatuos, qui omnem politicam subordinationem voluerunt eversam.

Aequanimiter, æquo animo; *nyugodtan, egykedvűn*. Wagn.

Aequatria, æ, pro *aequabria*, lanx æqua et libramentis paribus; *egyensúlyu mérték*. Száz. II. 458. sed ad pondus et mensuram civitatis recurrat, dempta *aequatria*, in qua pecunia seu denarii ponderantur et mensurantur.

Aequæ tantum, tantundem; *ugyanannyi*. Wagn.

Aequæ tot, totidem; *ugyanannyi*. Wagn.

Aequidiale, Aequinoctium; *éjnap-egyen*. Gyön. 624.

Aequidicus, 3., veridicus; *igazmondó, igaz*. Czvit. Spec. 168. Eunomia condire meos persæpe labores sum solitus; Mysta hinc dicor et *Aequidicus*.

Aequidistantia, æ, distantia æqualis; *egyenlő köz, egyenlő távolság*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. 1. p. 3.

Aequidistare, *aequaliter distare*; *egyenlő távolságban lenni*. Curios. Misc. 80. Eadem duæ extremæ spiræ et omnes reliquæ intermediæ appellantur Paralleli Solis hoc est circuli *aequidistantes* æquatori a Sole descripti.

Aequilibrare, æquilibrio congruere,

pretium æquare vel pretio æquare; *értékben egyezni, egyenlő értékűnek lenni*. Sim. Num. 20. Atqui fere *aequilibrantur* ad assem omnes bene conservati aurei, cum nostris, prout hoc perique omnes Scriptores Numismatici dicunt.

1. Aequilibrista, æ, pitaurista; *súly-egyenlítő*. Phil. Műsz.

2. Aequilibrista, Indifferentista; *a szabadságot egyensúlyát vitató*. Imre Phil. 356. Indeterministæ in duas classes abeunt. Nempe aliqui tanta religione tuerent libertatem, ut eam in perfecto voluntatis æquilibrio positam velint et omnimoda quadam ad rationes quascunque et elateres indifferentia; ita ut voluntas a nulla ratione seu externa seu interna ullo modo moveatur, absit ut necessitetur, et hinc *Aequilibristæ* vel *Indifferentistæ* nominantur . . .

Aequilibrium votorum, æqualis numerus suffragiorum; *voksoknak egyenlősége*. Szirm.

Aequiparantia, æ, (Du C.) proprietates, conditio rei, quæ aliam rem æquipare; *æquiparatio; összehasonlító tulajdonság*. Pázm. Dial. 373.

Aequipollentia, æ, valor idem; *egyenértékűség, egyenérték*. Pázm. Dial. 406. Magy. Jogt. Eml. I. 481.

Aequipollere, tantundem valere, eiusdem pretii, momenti esse; *egyértékűnek lenni*. Pázm. Dial. 442. Wagn.

Aequivalens, res eiusdem pretii, momenti; *szint annyit érő (jóság), egyenérték*. Georch. H. P. III. 184.

Aequivalenter, æquo pretio, æqualiter; *egyenértékűen, egyenlőn*. F. Balass. Casul Steph. App. Bonæ fidei possessor non tenetur restituere nisi rem et fructus formaliter vel *aequivalenter* extantes. Fej. IV. 2, 109. iurando *aequivalenter* sibi obligato.

Aequivalere, pretio exæquare, tantundem valere; *egyenértékűnek lenni*. It. equivalere. Gall. équivaloir. Vern. Met. 38. Totum *aequivalent* omnibus suis partibus simul sumtis. Wagn.

Aequivocatio, ambiguitas nominis; *kétértelműség*. It. equivocatione. Vern. Phil. Mor. 368. tamen id per deliberatum falsiloquium seu mendacium huiusque species puta: *aequivocationem*, reservationem mentalem recte nonnunquam fieri posse negamus. Wagn.

Aequivocatum, i, subst. res sensus duplicis, ambiguum; *kétértelmű dolog*. Pázm. Dial. 233.

Aequivocus, 3., (Du C.) vagus, homonymus, improprius, ambiguus; *kétértelmű, kétes*. Severin 30.

Æër, generis neutrius; Batty Ger. 49. referamus gratias Creatori, qui cælum Angelis, *ær* volueribus dedit.

Aera, tempus, ætas, temporis cardo, nota; *korszak*. It. era. Curios. Misc. 434. *Epocha* sive *Aera* nihil aliud est quam memorabile aliquod Tempus, a quo ob insignem rem aliquam in eo gestam annorum series, ordo et Numerus deducitur. Hinc variae sunt *Aerae* sive *Epochae*: 1. *Aera Mundi*, quæ ineiplt ab ipsa creatione Mundi. 2. *Aera diluvii Universalis*, quæ a Diluvio sumit initium. 3. *Aera urbis conditæ*, quæ ab urbe Roma condita. 4. *Aera Græcorum*, quæ a principio regni græcorum. 5. *Aera Christi*, quæ a Christi nativitate. 6. *Aera Austriacæ*, quæ a

Rudolpho I. Imperatore. 7. *Aera Constanti-nopolitana*, quae a condita nova Roma seu dedicatione Urbis Const. deiparae facta. 8. *Aera Arabica* seu *Turcica* sive *Hegira*, quae a fuga Mahometis . . . sua sumunt exordia Curios. Misc. 435. 9. *Aera Juliana*, quae ab institutione Calendarii per Iulium Caesarem. 10. *Aera Gregoriana*, quae ab institutione eiusdem Calendarii per Gregorium XIII. 11. *Aera Philippica*, quae a morte Alexandri Magni. 12. *Aera Consulium*, quae ab inchoatione Consulium Romanorum. 13. *Aera Olympiadum*, quae a prima inceptio Ludorum Olympicorum sua sumunt exordia.

Aeramen, (Du C.) aes. It. rame Cf. Ramen; érez, réz. Magy. Tör. Tár. IX. 37.

Aearandantur, (Du C. aearando, aearare) fors. legendum: aearadantur vel aearantur, (ex area) triturare fruges; csépelni. Gyön. 1918.

Aerarialis, ad aerarium pertinens; kincstári, pénzügyi. Ger. aerarisch. Faber. Jur. Met. 41. Ut cum venditione tam *aerarialium* quam privatorum frustorum mineralium procedendum. Kass. P. P. I. 294. ast potius proventus *aerariales* exinde resultantes in annum singulum minorare.

Aerarialis Domus, domus aerarii publici; kincstári ház. Pest. Lev.

Aerarium Cinicum, Aer. Zinci; ón tárház. Száz. XVII. 790.

Aerarium ecclesiasticum, V. Fundus religionis. Nil. Symb. 671: exhausto *aerario ecclesiastico*. Religionsfond.

Aerarium Regium, királyi kincstár. Bel. Geogr. 499. *Aerarium Regium* in Hungaricam et Metallicam Cameram distinctum, bonorum, reddituum atque iurium regionum curam habet.

Aerarium scholasticum, area scholae; iskolai pénztár. Beszterezeb. ág. gymn. Ért. 1875—76. 20.

Aerarius, praefectus aerarii; kincstártól. Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. IX. 7. Supremus *Aerarius* sive *Tefterdar*. Olah. Cod. Ep. 525.

Aerea campana, tormentum castrense; tábori ágyú. Hist. Sig. 729.

Aëriani, Aërii haeresiarchae discipuli, quos ecclesia circa an. 360. excommunicavit, quia inter episcopos et sacerdotes nullum discrimen interesse asserbant; Aërius párt-hívci. Nagy Hier. For. Scr. p. 26, 27. Not. rel. I. 238.

Aerifaber, aerarius (faber); rézműves. Egri Levél.

Aëromantia, qui ex statu aëris vaticinatur; légyjósító. Nagy Hier.

Aëromantia, aë, vaticinatio ex aëre (Isid. Orig. 8, 9.) légyjósító. Nagy Hier.

Aërometria, aë, mensura aëris; lég-mérés. Ger. Luftwägekunst. Rév. Pl. 16.

Aeruminosus, 3., aerumnosus; bús, fájradalmas, bajjal teljes. Veranes VIII. 80. Zolnokensis vero non contentus miseræ et *aeruminosae* plebiculae solitis muneribus . . .

Aerumna, Univotum, q. v.

Aeruscare, pecuniam colligere; pénzt gyűjteni. Gyön. 658.

Aes conducticium, auctoramentum; toborzó díj. Werbegeld. Arch. Rak. IX. 79. loco *aëris conducticij* pro uno eiusmodi Equite Hungarico Imperiales seu Talleri 6.

Aes flavum, orichalcum; sárgaréz.

Messing. Tomts. 98. Zincum, Plumbum, Stannum, Arsenicum, *Aes flavum*, Cuprum etc.

Aes mutuatium, quod mutuatur; kölcsönpénz. Veranes. IX. 293. Cuius expectatione tamdin tractus, illud quoque me excipit damnum, ut interim victitans *aere mutuatico*, totam fere aut maiorem eius partem absumant mihi fœnera.

Aesculeatus, 8. glandibus pastus; makkal hizlalt. mit Eichenl gemästet. Kronst. I. 377.

Aesophagus, i, oesophagus; nyelögege, torok. Máty. 21.

Aesthesis, gustus, sapor cultus; izlés. Jókai Régi jó Tbl. I. 83. S. Benkő Top. Misk. 11. *aesthesis* in indutu exquisita.

Aestima, loca umbrosa, in quibus per aestatem vitatur solis ardor; árnyékos, burkós hely. Gyön. 671.

Aestimabilitas, pretium; a tiszteltetve való érdemes volta. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 69. Hoc autem augmentum beatitudinis accidentale est ex eo genere additionum, quae ex essentia sua habent *aestimabilitatem* praecipuam ab eo, cui superadduntur.

Aestimalis, in quo est aliquid pretii, pretiosus, carus; becses, drága. Cod. Dip. Pat. V. 219, 316. Extunc pro ipsis serviceis et efusionibus sanguinum ducentos florenos auri sine rerum *aestimatum* eidem Anthonio aut proliis suis deponere debeat et teneatur. Tör. Tár. 1888. p. 566. vestis *aestimalis* de veluto duplato.

Aestimare, opinari (Du C. aestimatio, opinio); vélekedni. Batty. Ger. 58.

Aestimare ad (marcam) pro ablative; becsülni -ra, -re. Hor. Mem. 350.

Aestimationale, lit. pretium, valorem continentes; becsüs levél. Georch. H. T. III. 365.

Aestimationalis, ad aestimationem pertinens, aestimationale pretium; becsár. Pfahl. Jus. Georg. 268. Potest tamen emtor fundus seu potius meliorationes eorum supra pretium *aestimationale* et investitum emere. Kass. Jur. Civ. I. 197. Kövy. El. 437. Art. D. 1840. 26. valor *aestimationalis*.

Aestimaticus, 3., aestimationalis; becslési. Opin. P. III. Sec. V. §. 4. p. valoris *aestimaticij*.

Aestimatrix, quae aestimat; méltányos ítélő. Euch. p. 40: Augusta Maria Theresia rerum hominumque *aestimatrix*.

Aestimium, (Du C.) aestimatio; becsülés. It. stüma. Vern. Psych. 235. In nonnullis hominibus celerissime compassio, *aestimium*, inclinatio oriuntur. Funda David, A. 2.

Aestivalis, aestivus; nyári. Thök. Diar. II. 351. Una chlamys nova, ex panno Anglicano *aestivalis* nigra. Szentiv. Cur. Misc. 50.

Aestuarium, (Du C.) sudarium, hypocaustum; izzasztó fürdő. Quell. Sieb. I. 426. an. 1486. *aestuarium* pauperum.

Aetatem, apud. Calep. pro diuturno et continuato tempore, diu; sokáig. Gyön. 678.

Aeternalis, aeternus. It. eternale; örök. Wagn.

Aeternaliter, (Du C.) in aeternum; örökké. Sup. An. Sc. II. 23. an. 1303. Schwart. Scult. 147.

Aeternare, posteritati commendare (Du C.) megörökíteni. Rit. exp. ver. G. 3—2: pristaldo premissam causam eo ordine

ac tenore, quo scriptum est, enarravit et presentibus literis aeternari fecit.

Aetides: αἰτίδης, aëtides (Plin.) saskó. Adlerstein. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. 1. p. 183. *Aetides* in nidis Aquilarum invenitur. Aquilae hos lapides nidis reponunt sive, ut serpentes et venenatos animantes fugent sive, ut facilius ova parturiant, nam et alias fœminis applicatus partum accelerare creditur. Kecskem. Ötv. 171.

Aetiologia, gr. αἰτιολογία, cognitio conditionum morborum (Du C. aethologia); okadás. Bene Pol. 229.

Aevum, i, Aeternum; in *Aevum* = in perpetuum; örökkévalóság. D. Ráczk. p. 6: in *aevum* duximus eximendos.

Afebrilis, sine febris; láztalan. Poor J. Zsebsz. 111.

Affactura, æ, vel affactura, reliquiae navis fractae; res, quas ventus in mari afflat; hajótörések. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 212: si navilium . . . inveniret aliquam *affacturam* . . . unam partem habeat . . . navilium.

Affamentum (Du C. Affamen) snavitas loquendi, affabilitas; kegyes, lágy, nyédjas beszéd. Gyön. 735.

Affanie, arum, fabulae pueriles, ineptiae; haszontalan mendemonda. Exam. Aet. c. 2.

Affangare, inquinare; bepiszkítani. It. affangere. Prot. inq. 258. XXX: aliquando habebat vestimenta sua *affangata* usque ad genua.

Affannum, labor, cura; munka, baj, gond. Dip. rel. reip. Rag. 190.

Affatomia, æ, vel *Affatimia* (Du C.) 1. traditio, 2. donatio, 3. statutio. 1. átadás, 2. adomány, 3. beiktatás a birtokba. Nagy Hier.

Affectanter, ardentem, intimo animi sensu; buzgóan. Máty. kir. lev. I. k. p. 19: Quare vestram landabilem serenitatem . . . confidenter et *affectanter* requirimus.

Affectatus homo, alieni moris imitator infelix vel incitus; szenvedő, kényeskedő, affektáló ember. Wagn.

Affectationatus, affectionis plenus; studiosus, inclinatus, gratus; ragaszkodó, szerető, It. affezionato. Szilády Tör. Magy. Eml. VI. 482. Celsitudini Vestrae *affectionatissimus* famulus J. A. Benenotus. Veranes. IV. 45. quoniam erant ipsi fideles et *affectionati* omnino ad excelsam portam nostram.

Affectionem aluius habere, esse in amore, diligere ab aliquo; kegyében lenni, szeretetelni. Wagn.

Affectuose, valde, vehementer, graviter. S. de Kz. Chir. proem.: cum vestro cordi *affectuose* adiaceret Hungarorum gesta cognoscere. Sidon. ep. 4, 11.

1. **Affectuositas**, (Du C.) affectus; vonzalom. Pel. Pom. de S. Joan. s. 1. c. 5. Ioannes excessit alios discipulos ratione *affectuositatis*.

2. **Affectuositas**, (Du C.) affectus, conatus; törekvés. Batty. Ger. 66. cum omni *affectuositate* blasphemus.

Affectuosus, 3., affectu plenus (Maer. Tert.); szeretetteljes. It. affettuoso. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 4. et ob hoc ipsam tam *affectuosus* monitionibus prevenimus volentes, ut.

Affectuosa imago, ad ingenerandam pietatem idonea; kegyelmes kép. Wagn.

Afferare, 1. circumducere ferro (Du C. alio sensu), 2. equo inducere soleas ferreas;

1. megvasatni, 2. megpatkolni. 4. Kronst. II. 618. 2. III. 66: soles afferavit equo.

Afferatio, actus ferro circumelucendi; *megvasalás*. Kronst. II. 354. *afferatio* rotarum.

Afferuminare, ferruminare; *odaforrasztani*. Tomts. 252. Per medium armaturae... transit filum metallicum... eidem armaturae hermetice *afferuminatum*.

Affialum idem quod *Affissum*. armamenta navis; *hajókötetek*. Fej. V. II. 282: Item quod idem Dominus Rex commodabit diete Universitati Sibenici unam galeam munitam *affialis* et corredis ad navigandum sine hominibus usque ad finem diete guerre.

Afficio, rectius afflictio = castigatio; *testkínzás*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 545. Aliter vero Deum nullatenus reverenter per ieiunia et oraciones et *affiectiones* vel alio quoque modo. sicut debet facere homo, qui Deum credit esse.

Affictare, (Du C.) locare; *bérbeadni*. It. affictare. Ljub. Mon. Sl. III. 3: permittat ipsum domos suas *affictare* et disicitare civibus vel habitatoribus ladrae.

Affictus, commentitius, fictus; *költött, koholt*. Wagn.

Affictus, us, (Du C.) locatio, census; *bérbeadás, bérbévitel*. Ljub. Mon. Sl. IV. 21. an. 1430.

Affidacio, fides data, conventio per fidem; *biztosíték, biztosítás, adott szó*. End. p. 628. Andrew III. Libertas an. 1291: lisdem hospitibus Austriacis, pro ferri fabricis loco Eisen-Urzel cum *affidacione* in has terras Ultrasilvanas vocatis... concedimus.

1. **Affidare**, (Du C.) fidem suam alicui obstringere, certum facere, probare; *biztosítani*. Szék. Okl. IV. 59. mercatores et foenses homines atque viatores quoslibet serie presencium *affidamus*, certificamus et assecuramus. Reg. Túr. Præf. 18. Cod. Dip. Fam. Com. de Sztára Vol. II. 14. Rák. Ón. 143.

2. **Affidare**, respondere; *eljegyezni*. Han. Mon. Jur. P. I. 109: *affidare* in... uxorem aliquam puellam.

Affidatia, sponsio (Du C. affidatio = sponsalia); *biztosítás, ígértet*. Arch. Rak. II. 166. a ki által nagy particularitatu *affidatiá*-kat tettünk az bavarusnak.

1. **Affidatio**, asseveratio, confirmatio, fides data (Du C.); *állítás, biztosítás*. Opin. P. I. §. 13. Arch. Rák. I. 30. VIII. 215. Fej. X. 2. 407. In cuius *affidationem* et assecurationis testimonium presentes eis duximus concedendas. Tör. Tár. 1887. 536.

2. **Affidatio**, (Du C.) locatio; *bérbeadás*. Ljub. Mon. Sl. V. 183. an. 1409. cum *affidiis, affidationibus*, molendinis.

Affidia, æ: (Du C.) fides data, promissio per fidem; *adott becsületszó*. Thurocz. Laddis. reg. c. 63.

Affiduciare (Du C. fidem dare) hortari; *bátorítani*. Gyön. 734.

Affigibilis, e, qui affigi potest; *oda-szőgezhető, ragasztható*. Corp. Gram. 404.

Affiliare, (Du C.) Gall. affilier; ecclesiæ matri adiungere; *fiókegyházzá tenni, leányegyház gyanánt csatolni*. Beng. Ann. Er. Cænob. 564. Eidem Conventui S. Petri *affiliata* est Ecclesia B. Mariæ Virginis de Corona. Cod. Evang. V. III. 25.

Affinare, (Du C.) metalla purgare, ex-

coquere; *finomítani*. Magy. Tör. Tár. IX. 37. Ljub. Mon. Sl. I. 297.

Affinatura, æ, purgatio metalli; *finomítás*. Ljub. Mon. Sl. IV. 288. an. 1394. solvat ducatos... officialibus getti pro *affinatura*. Magy. Tör. Tár. IX. 38.

Affirmanter, afirmando, afirmanus; *erősítve, állítólag, igénylőleg*. It. afirmando, Veranes XI. 4. Quantum autem hoc sit verum, quod tam *affirmanter* scribitur.

Affirmative, vere, re vera, re ipsa; *valóban*. Tör. Tár. 1888. p. 551. quod et factum *affirmative*.

Affirmatoria, æ, Litteræ affirmationem continentes; *meggyőztető levél*. Cod. Dipl. Pat. T. II. p. 269.

Affirmatorius, 3., ad affirmationem pertinens, ei inserviens; *erősítő, erősítési*. Fej. T. X. V. Un. 79. Universas etiam litteras tam iudiciales quam *affirmatorias* reliquit nostro in conspectu.

Affissum, res adherentes; *ezékmök*. Anhängsel. Ræ. Mon. Sl. XIII. 36. an. 1348. barcam... cum coredis, paramentis et *affissis*.

Affissum idem q. *Affissum*. Fej. V. II. 283: restituent... galeas cum *affissis* et corredis et aliis guernimentis eque bonis.

Affixatus, 3., affixo preditus; *raggal ellátott*. Corp. Gram. 459. vox *affixata*.

Affixio, (Du C.) Modus publicandæ sententiæ in aliquem late, vel ad valvas ecclesiarum affigendo; *ideletkifüggesztés*. Nagy Hier.

Affixorium, fibula; *kapocs, tű*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 411. viginti septem marcas persolvens de argento, aureos mantelli taxillos, sertum et *affixorium*, duos annulos de auro et ehortinam.

Affluentum, affluentum, Dornhecke. Dieff. *esikébkör*. Schläg. 2468.

Afflatura, æ, mereas ab. it. afflasare; *találó díj*. Ger. Funderlohn. Ljub. Mon. Sl. XI. 8. an. 1306: debeat... presentare ipsum se. Spariverium domino comiti die illo... quo invenerint illum et habebit *afflaturam*.

Afflictivus, 3., vim affligendi habens; *sújtó*. It. afflittivo. Plahl. Jus. Georg. 286. poena quoque corporis *afflictiva* dictari potest. Kass. Jur. Civ. II. 67.

Affluxus, affluentia; *csöndülés, oda-folyás*. Szentv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 6. Propter uberem humorum *affluxum*.

Affodillum, albugo (Du C. albumen in ovo); *tikmonyszék*. Gyön. 736.

Afforestare, silvam in forestem, vivarium ferarum convertere (Du C.) Uj Magy. Muz. III. 200. Omnes foreste, que *afforestate* sunt tempore nostro, statim *deafforestentur* et ita fiat de ripariis.

Afforis, extrinsecus; *kívülről*. von Aussen. Arch. Rak. VII. 456. Aurei annuli *afforis* encausto vulgo Zománzio nigro ornati.

Afforismus, i, (Du C.) foramen in navi, unde remi emittuntur; *hajó evezőinek lyuka*. Gyön. 738.

Afforus, quidam pisciculus (Du C.); *halacska*. Gyön. 739.

Affronitum, spuma nitri (Du C. gr. vox corrupta ex ἀφρόνιστος); *szék tagtékja*. Gyön. 742.

Affulare, 1. leviter tangere, 2. assentire, obedire; 1. könnyen illetni, 2. engedni. Gyön. 736.

Affurcilare, (Cathol. suspendere) hoc loco: explicando excutere *magyarázva*

megfejténi. Batty. Ger. 30. Tres pueri... eliguntur ad confessionem atque fornacem, quorum sacratissimum hymnum omni nube involutum *affurcilare* desideramus.

Affuturus, 3. futurus; *jövő, legközelebbi*. Kass. P. P. I. 214. modo proin provisorio usque *affutura* quippe Regni Comititia elementar nominare dignata est.

Afium, opium; *mákony*. Tör. Tár. 1890. p. 278, 305.

Afixare, affligere; *odafüggeszténi*, (t. i. pecsétet). Georg. Sirm. I. 83. Mox celeriter cucurrit et disposuit aureis litteras Cesaris cum sigillis quattuor consiliariis suis et quintum suum in medio *afixatum* et in pergamento subtili.

Africa, fabrica, officina. Text. v. s. *Matavologia*.

Afrutabulum, (Du C. afrutabulum) vasculum; *edényke*. Gyön. 753.

Aga, dignitas apud Turcas = dux, praefectus (Du C.) Dip. Alv. I. 354. II. 200. adduxerunt *agam*. Isthv. XI. 183. Sziládi Tört. Magy. Em. II. köt. Függ. *Aga*. Tulajdonképp csak parancsnok. A jancsárok parancsnoka = jancsár aga. E czim adatik a várparancsnokoknak is. Használtatik a katonai és udvari tiszték cziméül, mint effendi a polgári hivatalnokok czimzésére. Az öcs *agha*-nak czimezi bátyját. Végre *agha*-knak nevezik eunuchokat is. Veranes. III. 355. *aggam* janizarorum.

Aga Janizarorum, praetor militum praetorianorum apud Turcas; *jancsárok parancsnoka, jancsáragá*. Bel. Geogr. 547. Veranes. III. 355. Szil. Tör. Magy. Eml. III. 396.

Agabo, (Du C.) qui negotia praecedat pro: *Agazor, gondozó*. Gyön. 761.

Agaga vel *agagula*, æ, (Du C.) lenocinator, pantomimus; *kerítő, esábitó*. Nagy Hier.

Agalar, *kormányzó, régrehajtó*. Tör. Tár. 1892. p. 431. Sequuntur et aga seu *agalar* = gubernatores seu executores supremi officiales, qui in publico divan = senatu etiam sedes suas habent, sed tamen senatum ingredi non admodum necessario coguntur; loco illorum alios seu eorum *provisores* mittere negotiaque illorum curare licet.

Agalarung, plur. genit. pro agalarum, sicut capicilerung pro: Capicilerum. Tör. Tár. 1892. p. 431.

Agamia, æ, coelibatus, vita caelebs; *nőtlenység*. Nagy Hier.

Agamus 3., caelebs (Hieron. adv. Jovin. I. 45.) *nőtlen*. Nagy Hier.

Agape, eleemosyna, refectio pauperum (Du C.); *szeretéből való közalmazna*. Decret. S. Steph. Regis Hung. lib. 2. cap. 17.

Agapetæ erant virgines aut viduae, quæ specie coelibatus ac virginitalis nuptilis nuntium mittebant et cum clericis in eadem domo habitabant ac, ne qua pravi consortii suspicio esset, sese invicem *dilectas* ac *dilectos* appellabant vel etiam *fratres* et *sorores*. Du C. Pár. Páp.

Agareni, (Du C.) Sarraceni, qui scilicet se existimant ortos ex Ismaele filio Agaris et Abrahami. Szentv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 136. Item quot in orbe sunt Judæi, quot *Agareni* seu Mahometani, quot Pagani, Gentiles et Infideles.

Agarium fors. idem quod *agaricum*; *eschapló*. It. agarico. Germ. Blätter, Zunder-Schwamm. Vect. Ref. F.

Agasonum magister, summus stabuli magister; *főlovászmester*. Marc. Chr. II. 71. Cod. Dip. And. V. 134. 5.

Agasonus, i, agaso, onis; *lovászinas*. Thök. Diar. II. 74. Conventio Egregii Joannis Rimay, *agasonorum* nostrorum magistro, cuius annus incipit die 15 Mart. Conventio Egregii Andreæ Répásy *agasonorum* nostrorum magistro.

Agaszi, V. Szpaoglan *aga* = *prae-fectus equitum*; *a lovasok első rangú vezére*. Tör. Tár. 1892. p. 431.

Agates, agathes, achates (Plin.); *agátkő*. It. agata, Achatstein. F. Forg. Comm. 246. duos stapedes argento obductos ac duas patellas ex *agate* dono dat. Tört. Tár. 1890. 369.

Agazo Aulicus, curator equarius regis; *ulvári lovász*. Diar. Com. 43. *Agazones Aulici*. Einspaniger.

Agazonatus, us, conditio et officium agasonis, seu curatoris equarii, seu praefecti stabuli; *lovászmester tiszte, hivatala*. Batty. Leg. I. 595. Articuli in opp. Hatvan. cel. a 1524. Universa officia . . . ut sunt Cubiculariatus, Tavernicatus, Pineernatus, Dapiferatus et *Agazonatus* . . . Hungaricae nationis hominibus . . . conferantur.

Agazonia, æ, officium agasonis; *lovászmesteri hivatal*. Haz. Okl. 244 an. 1344. in officio *agazoniae*.

Agelaster, agellastus, (gr. ἀγέλαστος) qui nunquam ridet; *ki soha nem nevet*. Gyön. 773.

Agellarius, i, rusticus (Du C. agrestis). Gyön. 774.

Agenda, æ, (Du C.) officium divinum; *istenti szertartás*. Száz. XVIII. 34. *Agenda* sive *Ecequiale sacramentorum*.

Agenda, orum, officia; *teendő*. It. affari Geschäft, was zu thun ist. Kass. P. P. I. 30. reliqua *agenda* inter Vice-Notarios actuales et honorarios distribuit.

Agendarius, i, liber baptismatis vel benedictionis; *matrícula; anyakönyv*. Száz. XVIII. 446. 1596-iki *Agendariusban* a házassági feleknek a pap által való copulálása íratik le. Tör. Tár. 1889. 598.

Agens, (Du C.) actor, procurator; *ügynök, ügyész, ügyvivő, ügyviselő, ügytízt*. It. agente. Tract. Comm. 5. V. s. v. Vice-Consul; Molnár Patv. 68. Juratus *Agens* Causarum Cameraticarum. Kass. Prax. I. cím: ad Excelsum Cancellarium Regiam Hungarico-Aulicam *agenti*. Szilády Tör. Magy. Em. IV. 109. quod non tantum ineptus et imprudens Valachiae Váivoda litteris ad *agentes* suos praemissis divulgavit, sed etiam ex ipsa Transilvania ab ys procul dubio. Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 258. Secretarium et *agentem* Comitibus Scepusiensis.

Agentia, æ, (Du C.) munus, officium; *ügyvitel, hivatal, ügy, foglalatosság, ügyvivőség*. It. agenzia. Agentschaft, Agentur. Jókait Mire Megv. III. 99. mikor a legelső *agentiát* kaptam, uradalmi fiscalatus állomásában. Régi jó Tbl. II. 58. s. v. Actus maioris p. Kass. P. I. 239. eo suapte intellecto, quod is mox cum aditu officii huius cunctis privatis *agentiis* renunciare obligatur.

Agentialis, ad facultatem agendi pertinens; *ügynöki*. Hist. Eccl. Ev. 274. titulo subsidii *Agentialis* nonaginta Florenos, Cathedralitici vero sex supra viginti annis singulis pendere tenerentur. Ker. Nap. 349.

Agentura, æ, procuratura; *ügyvivőség*. Jókait Régi jó Tbl. II. 144. a brémai *agenturakból* felső Szilázból nem kellettek neki a telepítvényesek.

Agerculus, (Du C.) ager parvus; *kis mező*. Gyön. 777.

Agere, actionem instituere, lege agere; *pert indítani*. End. p. 576. Synodus Budensis an. 1279: 25. Inhibemus ne persone ecclesiastice *agant* vel *respondeant* . . . coram iudice seculari.

Agere Canem, turpiter, indecore se gerere; *ebelkedni*. Corp. Gram. 237.

Agere Ciganum, more Cigani fraudulenter agere; *czigánkodni*. Corp. Gram. 237.

Agga, idem ac *Aga*. Adelm. De orig. Turc. 6. Secunda est uxor Capitanei Janiciorum qui dicitur *Agga*.

Agga idufegziarum, tüfekci *aga* = magister fabrorum armorum; *a fegyverkovácsok főnöke*. Veranes V. 244. Ex eadem pecunia dati sunt . . . *aggae idufegziarum* tympanistis ac tubicinibus . . . tall. 108.

Agger Perlinianus a Perlinio Urbinate exstructus. Nad. Florus Hung. L. IV. C. X. p. 293: Sinan *Perlinianus aggeres*, quos Nicolaus Perlinius Urbenas urbium propugnandarum artifex, oblongos et denu pedum crassos ex adverso portae struxerat, fœdo hostis metu occupavit.

Aggerosus 3., cumulosus (in Cathol. quoque.); *halmos, dombos*. Gyön. 784.

Aggeus (Du C.) ex græco ἄγγελος factum agellus et inde *aggeus* quod idem sonat ac nomen prophetae. Gyön. 786.

Agglomeratio, actus agglomerandi et res agglomerata; *gombolyítás, gombolyag, halmazat*. Vern. Met. II. 4. Neutonus id solum assertit se materiam ut minimarum partium *agglomerationem* considerare, quæ iterum materiales et extensæ sint et nonnisi per ignotam quandam vim aretissime inter se cohaereant.

Aggratulare, (Du C.) veniam, impunitatem dare alicui; *megkegyelmezni*. It. aggraziare. Fej. X. 2. 396. An. Ch. 1396. in bonorum amissione *aggratiati*.

Aggrationalis, V. Litterae *aggrationales*, lit. *veniam continentes; kegyelem levél*.

Aggratulari, alicui ad bonum eventum suscepti sui gratulari; *vmikez szerencsét kívánni, gratuláltni*. Fej. X. I. 567. Colucius Florentiae Cancellarius de victoria reportata Regi Bosnia *aggratulatur*. Dip. Alv. II. 167.

Aggratulatio, salutatio; *üdvözlés, szerencsekívárat*. Ac. Com. Sopr. p. 188: Imperatricem . . . cum *aggratulatione* pro Coronatione praemissa brevi oratione demisse invitavit. Hor. Mem. 258.

Aggratulatorius, 3., ad gratulationem pertinens; *felköszöntő*. Hor. Mem. 480. Száz. I. 316.

Aggravamen, querela, molestia, damnum, injuria vel quocunque onus, speciatim vero tributum; *panasz, vád, teher, adó*. Cod. Dip. Arp. V. 14. Ecclesiam ipsorum nedum *aggravamine* homicidiorum petito, verum etiam ab omni iurisdiccione duximus eximendam. Fej. I. 100. Non valemus tam iniustum *aggravamen* sustinere.

Aggravascere ita ap. Calep. pro: aggravescere. Gyön. 808.

Aggravatio, geminatio (Du C. al. s.); *kettőztetés*. Corp. Gram. 637. aliqui scribunt *edgy*, aliqui *eggy*, aliqui etiam *eggyg*; quæ etiam geminatio vel *aggravatio* . . . videtur supervacanea esse.

1. **Aggravatorius**, 3., idem ac *aggravans; terhelő*. Batty. Leg. T. I. p. 166. *aggravatoria* excommunicationis sententia.

2. **Aggravatorius**, 3., ad repetitam et iteratam excommunicationem pertinens, excommunicationem continens; *súlyosbító, kiközösítő*. Cher. Jus. Eccl. II. 377. Quodsi quis in contumacia post latam sententiam perseveret, expediuntur litteræ *aggravatorie* ac *reaggravatorie* jussu Sacrae Sedis ac pariter per Dioecesim publicantur.

Aggravium, molestia, aggravatio, gravamen, onus, vexatio; It. *aggravio, teher, megterhelés, sérelem, baj, adó*. Fej. III. Præf. Idem Honorius Frater Teutonicus in terra Bozza contra iniusta Episcopi Transilvani *aggravia* tuetur. Bod. Hist. Eccl. III. 81. Körmöcb. főreálisk. Ert. Rpest 1895. p. 144. absque omni publici et privatorum *aggravio*. Dip. Alv. II. 279. 283. Ut nullos milites in *aggravium* Comitatum congregat. Magy. Jogt. Eml. I. 415.

Aggredula, ranæ parvæ in agro morantes, in Cathol. *Agredula*, quæ in agris invenitur. (Du C.) alauda. Placidus ap. Maium ranæ parvæ, multum in sieco morantes; *a mezőn lakó apró békák*. Gyön. 840.

Aggregarius 3., (Du C.) gregatus V. Collectivus; *összesereglett*. Thurócz. 232. amicorum auxilio et milite *aggregario* adiutus.

Aggregatus Colonellus, spe succedendi tribuni militum adiunctus; *alezredes*. aggregirt Oberst. Arch. Rak. VIII. 123.

Aggregatus Legionis, legionis adiunctus; *az ezred tiszteletbeli katonája*, dem Regiment aggregirt. Reg. Mil. p. 37.

Aggressio, actus aggrediendi, impetus; *megrohanás, támadás*. Curios Misc. 395. *Aggressionis* siquidem urbium et fossarum ab hoste non fiunt per apertas vias.

Aggressive, aggrediendo; *támadólag*. Kövy El. 569. Si itaque usus est dubius et via facti sive *aggressive* sive defensiva uti placeat.

Aggressor, qui aggreditur, oppugnator; *támadó*. It. aggressore. Kövy. El. 569. eo minus posset agere *aggressor* silvæ verberatus. Vern. Phil. Mor. 381. Si nec hæc prodesset aut adhiberi possent, etiam cæde iniqui *aggressoris* vitam nostram defendere licet.

Aggropare, cilicium conficere; *csombókba összekötni*. It. aggroppare. Prot. inq. 244. XXIII. ipsa colligebat rotundatas (que tagabantur de vestibus) et insimul *aggropabat* eas et de illis iungebat se ad carnem subtile vestes.

Agiamoglanus, i, tiro legionarius apud Turcas; *török katona újoncz*. F. Forg. Comm. 347. Ferhat bassa urbis praefectus interea legionarios tirores (*agiamoglanos* vocant) specie delectus in supplementum janiciarum, qui in bello occubissent, extra urbem amandaverat.

1. **Agibillis**, quod agi potest, quod effici potest (Du C. al. s.) *tehető, megtehető*. Andr. Pann. 26. Nihil enim execrabilius desperatione, quam qui non devitat et fidei constantiam perdit et in omnibus huius mundi *agibilibus* impotens erit. Dip. Rag. 340.

2. Agibilis, agilis (Du C. al. s.); *könynyen mozgatható, gyors*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. V. 101. Quia alas musculis mollihus quidem et *agibilibus* vertebris sed bene firmatis praeditas habent.

1. Agilis, est titulus allocationis, qui hominibus inferioris gradus tribuitur; *szabados, nemeses, félmeses*. Törvt. Msz. Szirm. 16. Agilis. Félmeses. Providi et Agiles. Gondos és serény gazdák. Titulus p. 190. Reg. Mil. p. 63. Georch. H. T. 271. a nemes anyától izült, de nemtelen atyától nemzett félmesesek *agiles*.

2. Agilis, Libertinus, fundo, non astrictus; *szabados, mozgó, nem állandó tulajdonos*. Hajn. Subs. Publ. 212. Kövy. El. 68. *Libertini* alias *Agiles* vocantur, quod libere abire possunt quo volunt; si in Fundo Dominali habitent, intuitu eius subsunt Domino verum si illius Judicatum in Personalibus et aliis cum fundo Dominali nihil commune habentibus agnoverunt, recidunt ad Classem Colonorum.

Agiliter, (Du C. facile) motu agili; *mozgékonyan, gyorsan*. It. agilmente. Vita S. Steph. 51. et in abscondendis in sinu pauperum elemosinis *agiliter* et *ylariter* transigere solebat.

Aginare, ab *ago* (Du C.) 1. negotiari, 2. ducere, 3. explicare, 4. agere, 5. fugare. 1. *kompolárkodni* (kereskedni), 2. *vezetni*, 3. *kiteríteni*, 4. *cselekedni*, 5. *távogatni*. Gyön. 700.

Aginari, vilia negotiari (ap. Calep.); *apró kereskedést üzni, szatócskodni*. Gyön. 798.

Aginator, mercator, qui rem suam agiliter vendit. (Du C. aurige, qui ludis circensibus se exercebant); *kalmár, ki marháját hamar eladja*. Gyön. 799.

Aglographa, æ, sancta scriptura; *szentírás*. Gyön. 793.

Aglographus, pro: Hagiographus; *szentírásvíró*. Gyön. 797.

Agломachi, *ἀγλος μάχου*, impugnatores sanctorum tempore Sti. Epiphani; *szentek ostromlói*. Nagy Hier.

Agiosymandrum, (Du C.) instrumentum ligneum, quo campana loco Christiani in Turcia degentes, nos vero et recentiores graeci in hebdomade cruciatuum Christi utimur; *keresepelő, tóka, faharang a görögöknél*. Nagy Hier.

Agitatio equorum, cursus, curriculum, certamen equorum; *töverseny*. (Du C. al. s.) Brut. Hist. II. 222. 2.

Aglena, æ, *Travatia*, tentorium, quod Trana, seu subjectis rotis loco moveri potest; *kerekeken járó sátor*. Fej. V. II. 412. Item tentorium meum magnum: *Travatiam* videlicet sine *Aglenam* et aliud tentorium minus cum coopertorio vendantur per executores.

Agleria, *Travatia* a turcico *Aglari* quod tribunos militum denotat; *katonai sátor*. Knauz E. M. Str. II. 72. 54. Item tentorium meum magnum, *Travatia* videlicet sive *agloriam* relinquo.

Agloma, (Du C.) victima, hostia; *ostya, áldozat*. Nagy Hier.

Aginatim, gregatim, per agmina, in agminibus; *seregesen, csapatonként*. Verances. VI. 198. Huszti. Or. Gymn. 3. undique wittebergam *agminatim* accurrentes studiosi. Cod. Dip. Lond. 470.

Agminis Coactor, lictor militaris; *porkoláb, Profos*. Reg. Turm. Præf. 15. Pro aresto apud *Agminis Coactorem* perperso huic, pro aresto autem in Cubili suo perferendo *Prostrati* (Adjutanten) 45. Xrorum Taxam punitus persolvat.

Agmonia, æ, agrimonia; *apró bajtor-ján, párló, kisdél fű*. It. agrimonia, Germ. Odermennig. Schläg. 891.

Agna, orum, *agnascentia* q. v.

Agnascentia, inutilia membra; *hiabavaló tagok*. Gyön.

Agnaticus, 3., agnatus; *atyai ágon rokon, fiágrokonságbeli*. Kelem. Inst. Jur. Pr. 383. Hæc (tutela) rursus *Agnatica* aut *Cognatica*; pro eo, atque eam gerunt personæ per lineam masculinam vel feminæam, cum pupillo, et parentibus eius, nexum sanguinis habentes. — Vuch. Jur. Feud. 139. Törvt. Msz.

Agnativus, 3., ag-natus, unde cum *a-ivus* suffixo derivatum est: agnativus et significat id quod ad nascendum pertinet, quod alicui de ortu suo debetur; *születéssel járó*. Fej. VII. ad lect. XIII. Nota. Nos Andreas III. ad regni Hungariæ summos apices, secundum jura *agnativa* et naturalia provecit.

Agnecten, (Du C.) vox. Belgica significans munera dare die festo S. Agnelis. *Agnes-ajándék*. Nagy Hier.

Agnellina pelles, agni p. (Du C.); *báránybőr*. Kov. Form. St. 452. nemo negotiatorum pelles quascunque *Agnellinas* scilicet et ovinas sive ferinas... emere præsumant. Tört. Tár. 1889. 381. subam *agnellinam*.

Agniglossa, æ, (agniglossum, hundesunge, schaffzunge. Dieff.) *báránynyelv, egér fark*. Schläg. 2169.

Agnisperma, (Dief. salvianbletter) *szálya*. Arch. Ver. Sieb. CXVI. 142.

Agnocete, (Du C. *agnocete*) qui Dei omniscientiam et omnipræsentiam negabant; *gondviselés tagadók*. Nagy Hier.

Agnocite, (Du C.) V. s. *Themisteani*.

Agnus dei, V. s. *Argenteus*.

Agocium, necessaria res, victus; *készlet, élelmi szer*. Ljub. Mon. Sl. I. 450. an. 1292. IV. 354: possit expendere ducatos... non intelligendo de nabulis navigatorum, scortis et *agociis* equorum.

Agolus, i, baculus pastoralis; *a pásztor istáppja*. Gyön. 826.

Agon, (Du C.) mortis hora, certamen; *halálküzdelem*. Pel. Serm. Aliqui licet essent sancti, tamen mortis appropinquantes in ipso *agone* maxime trepidaverunt Hiem. 7. g.; Quidam frater juvenis... pleno ore risit in *agone*. Hiem. 8. p. II. Rák. On. 17. I. 27—29.

Agonalis, ad agonem pertinens; *haláltusa*... Beng. Ann. Er. Coenob. 521. in ultimo scalarum gradu *agonalis* correptus languore in genua procubuit.

Agonia, supremum morientis conflictus, luctamen mortis, extremum periculum; *haláltusa, agonia, halálos aggodalom*. Jókai Mire Megv. III. 83. Obs. Jadr. 415. dum ipsi prætores et ceteri eorum consentanei ac Urbis suæ fideles in tanta essent *agonia* positi, quod huius vitæ tedium iam habebant. Wagn.

Agonitheta, *ἀγωνοθέτης* (Du C. athleta); *viadal-rendező*. Andr. Pann. 39. Certatur sub iudice, sub lege decernitur *agonithetis*.

Agonizare, (Du C.) animam agere, cum

morte luctari; pugnare; *haláltusát víni, harcolni*. Obs. Jadr. 408. Sed mirabilis agonizant Veneti in prima acie navis S. Demetrii.

Agonizata, æ, victor (in Cathol. quoque); *győző*. Gyön. 834.

Agonycitæ, alias *Agonistici* = Donatistarum secta, qui, quod sedes firmas non fingerent et vagarentur *Circumcelliones* et circuitores nuncupabantur; *költőzködők*. Curios. Misc. III. Catalogus VIII. Hæresiarum et Hæresum præcipuarum Octavi Sæculi. *Agonycitæ, Christianocategori*.

Agoreus, i, nundinarius, rusticus plebeius; *sokadalomba járó paraszt; közember*. Gyön. 825.

Agotia, æ, V. *Agocium*. Ljub. Mon. Sl. II. 175. *Nabula* autem *agotia* et alie expense solite et soldus famulorum solvantur per commune.

Agraffa, ac, fibula; *csat*. Ger. Agraffe. Száz. XXVII. 238.

Agralis, ad agrum pertinens; *földi*. Sup. An. Se. II. 466. an. 1578: telonium... aquaticum... *pontale, agrale*.

Agrammatus, i, (Du C.) illiteratus; *tudatlan*. Gyön. 842.

Agratiatio (Du C. *aggratiatio*); *megkegyelmzés*. Proj. sanct. crim. P. II. Tit. VII. Art. II. *Jus aggratiandi* quod consistit in condonatione poenæ mortis, vel amissionis bonorum, aut poenæ severioris relaxatione, et mitioris substitutione, Principi competit.

Agravamen, V. *Aggravamen*. Dip. Rag. 65.

Agravis pro: *aggravis* = aggravans; *súlyos*. Tör. Tár. 1892. p. 384. animadvertens se ex illa se *aggravi* agitudine luctari.

Agrede pro: *aggre*. Chr. Dubn. p. 10. Matrinus... Hunos... *agredere* formidans.

Agesta, æ, (Du C.) omphacium; *egres, éretlen szőlő*. It. agresto. Ljub. Mon. Sl. XI. 3. an. 1306: nulla persona audeat vendere *agrestim* natam in ortis.

Agestus, 3., *gr. ἄγροτος, kopár*. Cod. Dip. And. II. 402. 412. simul cum terra inculta et *aggesta*.

Agri inspector, chorepiscopus, in locum episcopi substitutus; *mezei püspök*. Kon. Egyh. 304.

Agricolatio, agricultura (Du C. al. sensu); *földművelés*. Szék. Okl. IV. 187. Mon. Com. Trans. II. 97. Bel. Geogr. 428.

Agrifagita, æ, cyclops; monoculus; *fél szemű óriás, egyszemű ember*. Gyön. 850.

Agrimonia, (Du C.) Vigilia, *agronom* enim est: vigilo. Voecs corruptæ ex *gr. ἀγρονμία*, vigiliae et *ἀγρονμία*, vigilo; *ör-nap*. Nagy Hier.

Agrimonium, agrimonia. v. s. *Agmonia*. Schläg. 907.

Agripennus, qui non sunt plene agri. (Du C. rectius: *Agripenna* idem ac *arapennis* Gall. *arpent*), modus agri; *tér mértő egység, darabföld*. Gyön. 852.

Agudum (cardo) uncus, clavus; *ajtósark, kapocsvas*. It. ago. Ljub. Mon. Sl. V. 243. an. 1334: pro *agudis* operatis ad portas.

Agula, æ, leana; *tenyésztő oroszlán*, non recte, nam in Du C. *agagula* lenocinator, *kerítő*, itaque *lenam* eadem notione adhibuit ut *leamenam*. Gyön. 855.

Aguilha, æ, (Du C.) apex turris ecclesiae

Gall. *aiguille*; *torony csúcsja*, -*pámpja*. Nagy Hier.

Agynii, (Du C.) Hæretici circa a. Chr. 694. a carne et connubio abstinebant, Deum utriusque auctorem infitiant. A *γυνή* mulier et a privativum; *ἀγγυῖ* *ἀγγυῖ* *ἀγγυῖ*. Nagy Hier.

Agyos, sine terra, quasi celeste; in Cathol. sub voce Agios, ut vult Hugot. ab a quod est sine et (*γῆ*) quod est terra, *szent*. Gyön. 785.

Agyrta, æ, gr. ἀγύρτης, homo vagus; *csavargó*. Lzb. Cod. Med. III. 70.

Agzaz, genus mediocre nobilium Siculo-rum, *ág-száz*. Veranes. II. 287. Siculi. In summum mediocre et infimum genus dividuntur. Nobiles superiores... genus mediocre, quod lofew et *agzaz*, ut singula sedes habent sua nomina talia, a primis avis suis, populis scythiis deducta, tali nomine appellati sunt.

Agzyamoglanus, i, janizarus tiro; *nörendék janicsár*. Veranes. III. 136. Maestas vestra felicissima valeat nosque sciat adhuc, ut prius quietos et incolumes esse, licet una cum civitate timuerimus *agzyamoglanorum* insurrectionem in huiusmodi tumultibus fieri solitam. 180. iussit etiam scribi duo millia novorum *janizarorum* ex *agzyamoglanis*.

Ahenarius, faber ærarius; *rézsműves*. G. Kupferschmied. Opin. P. II. Sec. II. Cap. V. C. e. Tört. Tár. 1890. 380.

Ahenulus dem. ad ahenum; *kis üst*. Kronst. II. 380.

Ahenum braxatorium, ahenum cerevisiæ coquendæ; *serfőző üst*. Pár. Páp.

Ahorus, (Du C.) qui rapitur immatura morte, a græco ἄωρος, quod non fit suo tempore; *korán elhaló, időtlen*. Nagy Hier.

Ahtnama, æ, (vox Turc.) privilegium; *szabadalom*. II. Rák. Gy. 624. concessit ipsis mittere Privilegium vel *Ahtnama*.

Aini, naves (Du C. Aini, naves fem. gen. Aini in Glossar. ex cod. regio 4778), *hajók*. Gyön. 862.

Ainklingh, V. s. Framea non elaborata; *csiszolatlan kard*.

Ajoute mendium pro *ajones*. Ajones vero sunt prima lineamenta, fundamenta rudimenta literarum. (Du C.) *első kezdete, kísérlete, csirája a tudománynak*. Batt. Ger. 187. Possum vero multa dicere, si ad genesim reflectimus lumen, ut de *ajoute* sit ratio. Sensus auctore Batt. *Possem multa dicere, si oculos ad genesim reflectamus, ut primorum lineamentorum et fundamentorum ratio habeatur*.

Aiuctorium, auxilium; *segítség*. Raë. Mon. Sl. XIII. 40. an. 1348.

Aiuvani, hæretici, qui negant esse unius substantiæ trinitatem. Gyön. 863.

Akana, cuniculus, fodina. V. *Acana*, *akna*. It. Mina, cunicolo. Mine. Fej. III. 374. et salis fodinas quæ *Akana* vocantur sufficientes ad illas duodecim naves, libet ubicunque voluerint, eisdem concessimus in perpetuum p. 423. salis fodinas etiam, quæ *Acana* (Akna) vocantur.

Akatium, Veranes VII. 224. panni optimi ulnas 38, *akatü* ulnas 46. damasci ulnas 12.

Ako et **Aco** voc. Hung. mensuræ species, mensura vinaria et frumentaria; *akó*. Cod. Dip. Hung. And. Vol. V. 390. 14. 390. 37. item *akones* trium vinearum eidem Michaeli et ako-

nes aliarum vinearum ac quoddam fenetum eidem Nicolao cesserunt in porciones.

Akologia, a gr. ἄκος, ἄκος doctrina de instrumentis, quibus medicæ vulnera sananda tractant; *sebészki műszertan*. Instrumentenlehre. Poor Zsebsz. 156.

Ala Propugnaculi, (Du C.) latus; *erődt oldala*. Bollwercks Streich. Flanc. Falud. Arch. 21.

Alæ continuatio, (Du C.) *oldal folytatása*. Falud. Arch. 21. *Alæ continuatio*, verlängerte Streich. Le Flanc prolongé. Est linea alæ in directum adiecta terminata latere multanguli exterioris.

Ala secunda, *második oldal*. Falud. Arch. 22. *Ala cortinae* vel *Ala secunda*. Germ. Wall-Streich. Gall. Second flanc. Est pars cortinae inter stringentem et ligentem intercepta.

Alabarda, æ, It. *alabarda*, *labarda*, *alabárd*. Gal. hallesbarde. Hellebarde. Curios. Misc. III. Oct. Synops. Chron. XI. *Alabardam* Longobardi invenerunt, unde dicta quasi *Lombarda*. Veranes. VIII. 42. a tergo per costas *alabarda* transfigitur.

Alabarches, (Du C. alabarches) salis præfectus; *só-bánya ispán; máglyás*. Gyön. 873.

Alabaster, i, **Alabastrum**, (Du C.) genus marmoris albi et vasa ex eo facta; *alabastrum, alabastrumelény*. Bel. Geogr. 495. profert ager Hungariæ magnetem, asbestum, marmor varii coloris, *alabastrum* etc. Bel. Cell. 806.

Alabrum, (Du C.) instrumentum circa quod voluntur fila et cuius ope in orbem glomerantur; *áspa, motola*. It. aspe, Haspel Schläg. 2170—2114. Opin. P. III. Sec. II. §. 3.

Alabia, innocentia; *ártatlanság*. Gyön. 878.

Alacrimonia, (Du C.) lætitia, gaudium, alacritas; *vidámság, gyorsaság*. Gyön. 882.

Aladta, Magy. Tör. Tár. XX. 177. Materia tenuis variegati coloris *Aladta* dicta.

Al-Aga, proaga, qui agæ vices subit, vice agæ fungitur; *alfőnök*. Veranes. VIII. 71. uti non ita pridem attingit *Al-Aga*, qui colonos meos in Tallya multavit florenis mille.

Alaj Beghus, legionis præfectus; *ezred-parancsnok*. Szamosk. II. 68. Primores Turcarum Gemlieni, Besliani, Aghæ, *Alaj Beghi*, Janciar Aghæ, ubi res perditas vidissent... interfecti sunt.

Alalagmus, (Du C. *Alalagma*) Clamor lætitiae et iubilationis; *örömrüdal, taps*. Nagy Hier.

Alamasia, crematum; *pálinka*. Jók. Epp. II. 445.

Alapisare, (Du C.) alapas dare; *arczül ütni*. Pel. In Paraseve s. I. c. 3. Christus... *alapisatur*.

Alapisatio, actus alapæ infligendæ; *arczülésapás*. Pel. In Paraseve s. I. c. 15. Quartus dolor Christi dicitur *alapisationis*. Quel. Sieb. I. 429.

Alapizare, alapas dare. (Du C.) *arczül verni*. Gyön. 889.

Alapus, i, est ille, qui alapas patiendò acquirit victum; (Du C.) *ki arczülveréssel keresi életét*. Gyön. 890.

Alaria, æ, alarium, crates ferrea; *rostély*. Ger. Brandeisen, Rost. Kronst. III. 480. melioratio *alarie* vugo Brantert. II. 440.

Alas reddere, *reményre ébresztetni*.

Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 123. Alas reddere. Significat in spem hominem erigere.

Alastor, diabolus, daemon. Init. Cas. p. 74. Data... opera, qua mentibus stygii *alastoris* fallacia depravatis æternæ veritatis lumen accenderetur.

Alatus, 3., alis præditus; *szárnyas*. Gyön. 870.

1. **Alba**, V. Chartabianca; *kötelező fejtérlet, fejér kötelezővény, puszta papíros*. Arch. Rak. VIII. 149. Georch. H. T. IV. 67. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 578. Illud, quod in Scripturam redactum seu per Debitorem datis eatenus litteris recognoscatur. Scriptura ista vel Formalis Obligatio, vel *Alba*, seu Chartabianca esse potest. Kövy El. 442. Jogt. Eml. T. II. l. p. 445.

2. **Alba**, (Du C.) vestis sacerdotalis linea et stricta, quæ Camisia dicitur; *miseruha, miseing*. Fabó. Monum. Evang. II. 146. *Alba* apud nos Hungaros dicitur linteam illud indumentum, quod ministri sacra peracturi superioribus vestibus suis injicere solent. Szirm. 16.

Alba Pascha, **Albæ Paschales**, prima Dominica post Pascha: Dominica Quasimodo; *Husvét utáni első vasárnap*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 84. quod debito tenebant dare optimum prandium Canonicis sancti Domnii in secunda feria in *Albis Paschæ*. Thom. Archid. Hist. Sal. 363. die Jovis in *albis Paschalibus*. Knauz N. Kortan. 166. l.

Albanenses, Hæretici iidem, qui *Albenses* ab Albiensi civitate ita nuncupati. (Du C.) V. s. v. Agonylita! For. Scr. p. 39. Altera Officina sit *Albanensium*... Christum ex Beata Virgine carnem non sumpsisse, sed attulisse de celo... nullum esse liberum arbitrium... Juramentum omne Christianis ita esse prohibitum, ut illo uti nunquam liceat... Nullum esse peccatum originis... Baptismo vim nullam inesse... Sacramentum altaris nihil esse...

Algagenge, genus herbæ; *papmonya-fű*. E magyar nevet l. a Nyrtban monyal. II. 869. *Páponya* al. is u. o. II. 1229. Fővész neve *Physalis Alkekengi* v. *Alkekengi*. L. Onomotoi. botan. 1775. VII. 23. *Judenkirsche*. — Plinius N. H. 21. 31. *Halicacabus*, gör. ἡλικακάβω. Afrika partján *Cacabos* néven ismerték. Calepin. *Cacabos* lingua Pœnorum Solanum somniferum, apud Dioseor. IV. 74. *Cacabulum*. A tengeren (ἄλς, ἄλς)-át N. Görögországha és Italiába *Halicacabus* néven terjedt és az arab gyógyszerészek útján Nyugat-Európába hozott növény *Alkakengi* (ferditett) nevet nyert. L. Fuchs De hist. stirp. 691. l. Magyar neve tulajdonképen *Páponya*, I. Dioszgep 1807. 175. l. Gyön. 954.

Albanezus, janizerius. Magy. Tört. Tár. XVII. a tergo unicuilibet janizerio seu *Albanezo* dictum fluvium Rabæ transsant.

Albare, dealbare; *fehértetni*. Kol. Cod. 10. ad *albandum* mulieres.

Albarium, opus gypsatum; *gipszmárványmunka*. Rau. Elem. p. 27: calamis arundineis filo ferreo nexis inducitur tecto-rium, in quo miræ artis adornantur *albaria* aut picturæ.

Albator, qui lintea aplicatione et aqua superfusa candefacit (Du C. qui coria dealbat.) *vászonzeféltető*. Fjp. Szám. p. 196. an. 1424.

Albatorium, locus linteis insolandis; *vászonzeféltető hely*. Fjp. Szám. p. 163. et passim.

Albatus, 3., albo colore distinctus; *fehérre ékesített*. Tör. Tár. 1890. p. 564. habens crucem in medio *albatam*.

Albedo, inis, color albus; *fehérség*. Wallaszky 161.

Albergaria (Du C. Arbergaria); *szállás-, vendégház*. Vuch. Jur. Feud. 176. Solent etiam feuda constitui sub lege certas præstationes vel singulis annis vel in casibus determinatis domino solvendi; inde non desunt exempla, vasallos servitiorum loco ad præstandum domino iter facienti hospitium et annonam, quod *Albergaria*, Azung, *Corredum*, *Procuratio* dicitur ad cibum potumque certis temporibus eidem exhibendum, ad solvendum annuum censum pecuniamve in sacro offerendum.

Albergator, (Du C.) caupo, a Germ. Herberge et Ital. albergo, albergatore (Gastwirth). *vendéglős, fogadós*. Knauz E. M. Str. II. 96. 78.

Albicans, fors. idem quod Dominicanus ab alba veste ita dictus; *fehérbarát*. Arch. Rak. IV. 92. nekem egy pater Bolus nevű *albicansom* vala köztök.

Albificare, lintea insolare; *fehéríteni* (vásznat), bleichen. Fjp. Szám. p. 285. an. 1428: emit . . . sindones . . . *albificatos*. Lib. Rat. 285. 282.

Albificator, qui linum, telam perfuso flumine albam reddit; *vászonfehérítő* (munkás). Lib. Rat. 281. 282. Item 50. non signatum cepit ab *albificatore*.

Albigenses, Hæretici ita dicti ab Albigensi civitate in Occitania, ubi multum invaluerunt Philippo, Augusto et Ludovico VIII. regnantibus (Du C.) V. s. v. Pickarditæ. For. Ser. p. 45. Altera Hæresis famosa sæculi duodecimi fuit Albigensium orta anno 1176. in Tolosana Provincia Gallia.

Albitrium, pro: arbitrium. Ljub. Mon. Sl. XI. 270. an. 1347: quod in *albitrio* sit domini comitis.

Albocapuciatulus, Ordo albus Canoniorum regularium ordinis sancti Augustini; *fehér csuklyás*. Olah. Cod. Ep. 571. Si vero, quod Deus avertat, aliquo domus austriacæ infortunio, vicini vestri *albocapuciatuli* modica arrepta occasione vel morte unius ex vobis, quæ est, ut alia omnia nostra in manu Dei sita, Hungariam rursus non modo invaserint sed occupaverint.

Albogalerus, i, pileum capitis; *süveg*. Gyön. 916.

Alboragium, præstatio pro navibus faciendi officio portus; *kikötő díj*. Ljub. Mon. Sl. V. 40. [143.]

Albuga, æ, albugo; *szemfehér*. Schlägeli

Albugineus, 3., albumini ovi similis; *tojás fehérje-féle*. Szentiv. Cur. Mise. Dec. II. P. I. p. 204. Jam vero ex humoribus oculi intimus vocatur crystallinus . . . proximus huic est vitreus sive *albugineus*; quia *albugini* ovi similis est.

Albulæ, acini albi coloris (Du C. al. s.); *fehértőszinű szőlő*. M. Bel. Prodr. 173. Proxime ab his Tumulidis sunt *Albulæ*, die Weissen, procul dubio a colore acinorum ita nuncupate.

Album, i, libellus memorialis, vel in quem nomina hominum referuntur; *emlékönyv, névtár*. Veranes. X. 30. Semper ante te, Nicasi, et amavi et in eo *albo* habui, in quo et doctos et mei amantissimos consuevi.

Album Academiæ, catalogus a.; *akadémia könyv, névtárlstrom*. Tör. Tár. 1888. p. 201. Wagner: Immatriculatus = in *album academiciæ* relatus.

Album militare, liber recensens; *mustrakönyv, szemlékönyv*. Pár. Páp.

Alcaydus, (Du C.) ita iudices civitatum vocabant Saraceni Hispanici; *biró*. Nagy Hier.

Alceus, (Dief.) Althæa officinalis Linn.; *zilis*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 142.

Alciona tempora, tranquillitas maris; *cseules idő, szélesend*. Szentiv. Cur. Mise. Dec. III. P. V. 128. Haleyon sive Alcyeon nidiatur in ipso mari at verosimilius in saxo . . . Quo tempore festificat, placatur mare. Hinc *Alciona tempora* pro pacato ac quieto tempore pro proverbium accipiuntur.

Alcoranus, (Du C.) liber, quo Religiosis Turcicæ præcepta continentur, Eber Mahometanæ legis; *alkorán, korán*. It. alcorano. Vern. Phil. Mor. 50.

Alcymysticus, 3., ad artem alchemisticam pertinens; *aranykémleti*. Kat. Hist. Duc. 501. an tamen Ovidianum et *alcymysticum* artificium, quod Verino tribuit ipsi quoque non conveniat, quum ex Deix et Dewir per miras ambages Geisa-Ur exsculpere conatur, penes lectores arbitrium esto

Aldamas, *áldomás*. Kuun Relat. Hung. V. I. p. 177: De Hungarorum sacrificio Bela regis notarius hæc narrat: more paganismo occiso equo pinguissimo *magnum aldamas* fecerunt et. p. 222: Voc. *áldomás* in medio ævo etiam Germanis notum erat, vid. apud Haupt. Zschrft 5. 443: *aldamasium* seu *mercipotus* winkont tibi signat et apud Dieffenbach: *aldamasium* almeys lichawff p. 25. Cf. phrasin «*Almeschtrinken*» apud Saxones Transilvanicæ, quæ forma ex *áldomás* contracta esse videtur.

Aldamasium, mercipotus; *áldomás*. Almeschtrinken. Cod. Dip. And. II. 494. 243. et fratres sui dederunt mercipotum et *aldamasium*.

Aldinium (Du C. Gall. échalotte), allium ascalonicum Linn. Ger. Eschlauch, Schalotte; *mogyoró, metélő hagyma*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 142.

Aldomasium, Aldamasium. Jogt. Eml. T. I. p. 526: Conclusum est, ut siquis equum emere volet . . . emat sub *Aldomasio*.

Alcare, alea ludere Text. vid. sub *Taxillare*; *szerencsejátékokat űzni*.

Aleatorium, locus, in quo alea luditur; *játékos hely*. Gyön. 930.

Aleatorius contractus, periclitans, dubius contractus; *kockázatú szerződés*. Törvt. Msz.

Alebra, (Du C.) quibus quis alitur; *ta-harmány*. Gyön. 940.

Alebria, bene alentia (Fest.); *hizláló tyúkok, ludak, ártányok*. Gyön. 1078.

Alec, pro: *halcaz*; *hering*. Tör. Tár. 1889. p. 373.

Alectorius, Alectoria, lapis in ventriculo galli nascens; *kakaskő*. Keck. P. Ötv. 153.

Alectriomachia, æ, certamen gallo- rum; *kakasviadal*. Bárczay.

Alectromantia, æ, vaticinatio ex cantu gallo- rum; *kakasjósztat*. Nagy Hier.

Alembicum et *Alembicus*, (Du C.) cassis, pileus, quo ars materias resolvendi in experimentis suis utitur. V. Stillatoria cucu-

mella; *lombik*. It. lambicco, cucurbita. Helm oder Blasenhut in der Scheidekunst. V. s. a. Capitellus. Vern. Met. II. 15. Keckem. Ötv. 158.

Alem, vexillum. V. s. *Emir alem*; *zászló*.

Alemonia, æ, malum citrum; *citróm*. Ger. Limonie. Kronst. II. 362.

Aleo, onis, qui assidue ludit cum eis; *játékosok társa*. Gyön. 931.

Aleum, allium (Du C.); *foghagyma*. It. aglio. Schläg. 930.

Aleumæ, ignis fatuus. Germ. Irrlicht a gr. ἀλή; *holvongás, error*. Jókai Magy. Náb. 401. *Lidérke* = Elf. *Lidércz* = Erl. les Aulens = aleumæ; nem *alus*, — nem Erle — nem éger.

Aleuromantia, æ, vaticinatio ex frumentis; *gabnájósztat*. Nagy Hier.

Alamus, i, genus ligni; *iharfa*. Gyön. 1080.

Alfita, æ, polenta, farina, alfita ex recentibus ordeis torrefactis, Du C. (das erste reife Korn. Dief.) *porga*. Schläg. 1001.

Alföldismus, genus dicendi in Hungaria inferiori usitatum; *alföldi nyelvjárás*. Turkovics Corp. Gram. 706.

Algedon, cruciatus; *gyötrelm*. Gr. ἀλγέδων. Gyön. 953.

Algemo, Calep. *Algema*, dolor; *fájdalom*. Gyön. 950.

Algenia (Du C.) fors. idem quod *Algema*, dolor; *fájdalom*. Gyön. 947.

Algorismus, i (Du C. arithmetica); *számvető tudomány*. Gyön. 1079.

Algorista, æ, (Du C.) idem ac *Abacista* q. v. ab. It. *Algorismo* = supputandi et calculandi peritus; *számfejtő*. Pár. Páp.

Aliagenus, 3., (Du C. alienigena) extraneus; *idegen*. Kass. P. P. T. 134. verum *aliagenas* quoque seu *extraneas* nationes.

Alianea, æ, (Du C. aliancia) fœdus, pactum; *szövetség, kötés, szerződés*. Gal. alliance. Tör. Tár. 1887. p. 103. Elector Bavaricæ cum aula nostra *aliancam* statuit.

Aliatus, fœderatus; *szövetséges*. Gal. alliè. Arch. Rak. VIII. 221. propositiones *Aliatorum* acceptasset . . . II. 589. 588.

Alibrum, (Du C.) alabrum; *motola, fonáltekerő*. Gyön. 963.

Alica, æ, potio; *ital*. Gyön. 996.

Alicarius, i, potionis confector; *ital-készítő*. Boh. lekár. Gyön. 997.

Alienatio feudii, a *hübér elidegenítése*. Vuch. Jur. Feud. 178. *Alienatio feudii* generatim est non tantum translatio domini utilis in alterum sed etiam constitutio cuiuscunque iuris realis in feudo, uti pignoris, servitutis etc.

Alienationis solenitas, az *idegenítés formalitásai, idegenre való átruházás*. Vuch. Jur. Feud. 45. Quod res ecclesiasticæ in feudum dari possint nullum est dubium b) dummodo præscriptæ *alienationis solenitates* observentur, iusta adsit alienandi causa, utpote necessitas, aut alia manifesta Ecclesiæ utilitas infundationem deprecatur.

Alienator, qui alienat; *elidegenítő*. Cod. Dip. Arp. V. 285.

Alienitas, immunitas, penuria; *men-tesség, hiány*. Pel. Pom. L. X. P. II. Per-aureum vestimentum significatur gloria beate Virginis summa pre ceteris sublimitas, luminositas, et ad christi gloriam conformitas, qui

est sol iustitie, nec non omnis corruptionis *alienitas*.

Allientia, æ, foedus, pactio ex. It. alleanza, lega (lat. ligare) quod coniunctionem, amicitias cum aliquo coniunctas significat; *friggikötés, szövetség*. Gall. alliance. Bund. Szirm. 46.

Allietas, (Du C.) diversitas, differentia; *különbözőség*. Pel. De S. Trinit. s. IV. c. 5. Mirabile est *alietate* personarum in essentia divina unitate.

Allietus, i (Du C.) merillus, similis aquilæ; *saskeselyű*. Gyön. 975.

Allifani, (Du C.) calices poculorum; *po-harak*. Gyön. 984.

Aligorica (Du C. algorica, algarica) atropa mandragoras Linn. Ger. Alraun. *allató nadragulya*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Alikatenus, aliquatenus; *valahogy*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 257.

Alimen, nutrimentum, (in Cathol. tantum) *eledel*. Gyön. 978.

Alimentaria provisio feudal, *hűbéri étellel való ellátás*. Vuch. Jur. Feud. 208. Inter debita feudalibus subsidia refertur quoque *alimentaria provisio feudal*is quidquid ex feudo alteri in vitæ subsidia ex speciali ratione præstandum est.

Alimentatio, (Du C.) alimentum, actus alendi, nutriendi; *élelmezés*. Gal. alimentatio. Kass. Prax. T. I. 28. statutio tyrorum, dislocatio militie eiusque *alimentatio*, contributio etc. Arch. Rak. VIII. 35. Art. Diet. Pos. 69. Rák. Ön. 205.

Alimonia, (Du C.) alimentum; *eleség*. Tört. Tár. 1892. p. 295. Georg. Sirm. I. 56. Iste latro quidem nil curabat de nobilissima arce Nandor-Albensi ut edificium faceret de coperturis, aut de victu *alimoniæ* aut paxides abundaret in ea nihil.

Aliquantenus, aliquatenus, aliquanto; *valamennyire, némileg*. It. alquanto. Czvit. Spec. Præf. Nihilominus tamen inopiam hanc meam *aliquantenus* sublevaturus illorum etiam nomina aliqua in censum retuli eruditorum.

Aliqualis, aliquis, alicuius generis; *valamellyes, néminemű*. Monn. Comit. II. 361. Bod. Hist. Mon. Trans. 448. Cavete ne fraus aut dolus *aliqualis* accedat. Kass. P. I. II. 232. Arch. Ver. Sieb. XXIV. 369.

Aliqualiter, (Du C.) ex parte quodammodo; *részben*. Tör. Tár. 1887. p. 178. casula de bisso *aliqualiter* rubeo. Andr. Pann. 258.

Aliquantulus, 3., aliquantulus; *valamiske*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 296. inde per eundem fluvium vadit superius per spacium *aliquantulum*.

Alisorium, (Du C.) cultellus sutoris; *varga kés*. Ger. Ahleisen. Gyön. 1081.

Alitrix, quæ alit, nutrix; *notápláló, dajka*. Szilády Irod. Közl. VI. 3. 379.

Alitrophagi, (Du C.) corrupte pro anthropophagi; *emberevők*. Nagy Hier.

Aliturgicus dies, dies, quo hostia non consecratur, sed tantum antea consecrata immolatur ut. v. g. dies memoriæ Jesu Christi; *áldozattelen nap*. Nagy Hier.

Alkhimia, *aranyképlet*. Kol. Cod. 7. *Alkhimia* est ars ab Alchimo duce greco inventa. Alkhimia enim grece est metallorum transmutatio.

Alla, deus Mohamedanorum, quem ante

pugnam invocant. (Du C. *Allah*.) Szil. Régi Magy. K. III. 459. Incipiunt omnes *Alla* boare suum. Brut. Hist. VIII. 364. 30.

Allagallia, (Du C. allegallium. Dief. allegallia.) Gentiana Linn. Ger. Enzian; *tarnics*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Allare, festinare (Du C. ire, a gall. aller); *repülni, sietni*. Georg. Sirm. I. 46. Et Michail Zilagi cum aspexisset, mox *allavit* ad manus Cesaris.

Allator, qui devehit, adfert; *elhözö*. Knauz. E. M. Str. I. 94. 65. Kereszt. Res. Mil. 74. Præter hos diversos conditionarios cum liberis cum servos eidem Monasterio addidit, quos inter censebantur. . . 42. Salis *allatores* de ultrasilvanis partibus. . .

Allatura, æ, dos (Du C. al. s.); *hozomány*. Georch. H. T. II. 218. és Előszó Molnár Patv. 26. *Allaturæ* sunt res, quas sponsa e domo patris tempore nuptiarum ad sponsum affert; vel *Paraphernum* sunt res sponsæ per sponsum obligatæ. Kövy El. 231. *Allatura* in genere significat res omnes, quas uxor ad maritum adtulit sive illæ vitæ sive acquisitæ sive mobiles sive immobiles fuerint.

Allaturalia, res ad allaturam pertinentes; *hozományi dolgok*. Kövy El. 232. avita vero *allaturalia* ad congenerationales defunctæ devolvuntur.

Allaturalis, dotem concernens; *hozományi*. Csaplov. Nucleus p. 78. Kass. Jur. Civ. I. 31. *allaturalia* iura. Kov. Form. St. CLXXXIX. *allaturalium* rerum.

Alleges, halices (Du C. alieum) quæ vox tres pisciculorum, qui sale coniuntur, species complecti solet, nempe *Harengos* Gall. harangs; *Sardinas* Gall. *sardines* et *Lycostomos* Gall. *Anchois*; *apró tengeri hal*. Kronst. III. 365.

Allectamentum, illecebræ; *édesgetés*. I. Rák. Gy. 783. verborum *allectamentis*.

Allectivus, 3., alliciens (Du C.) illecebræ; *igcn kecsgetés, csábító*. Tör. Tár. 1892. p. 400. gratiis *allectivis*. Szék. Okl. I. 154.

Allectorius, 3., a gr. *ἀλέκτωρ*, gallus per paronomasiam cum verbo *allicere* confundendo; *vonzó, csábító, bűbájos*. Pel. De S. Vincent. s. c. 5. Leo pertimescit gallum album propter lapidem quandam se. pretiosum, qui vocatur *allectorius*.

1. **Allegare**, actis inferre (Du C.); *jegyzőkönyvbe iktatni*. Batty. Leg. T. II. 43.

2. **Allegare**, memorare, proferre, allegare librum, anthorem; adhibere testimonium libri, laudare hunc vel illum auctorem; *idézni, felhozni, perben felelni, allegare*. It. Vern. Met. II. 54. certe nulla causa solida *allegari* potest cur. Wagn. Severin 25. idea est distincta, quæ notas res clare representat (*allegat*). Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 457. Rubinus repetebat ipsam terram sub nomine iuris sui usui proprio *allegando* eam per generationem suam olim populus et coluisse.

Allegata, æ, assertio; *előadás, szóváltás*. Tiszib. Ir. *Allegata* et Probata. Előadás és Bizonyítás, Georch. H. T. IV. 41.

Allegatio, argumentatio; *szóváltás, perbeszéd, bizonyítás*. Allegation. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 490. in quorum siquidem vos præsentia constituti post multas *disceptationes* et *allegationes* hinc inde saniori usi consilio taliter convenistis. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 293. Auditis ergo partis utriusque *allegatio-*

nibus idem Dyonisius Palatinus tale fecisset iudicium.

Allegative, exponendo, disputando, proferendo; *előadólág, vitatólág, felhozva, hivatkozva, szóváltva*. Kass. Jur. Civ. I. 214. iuxta *allegative* inductas questiones authentica Fessione neutiquam arcente. Pfahl Jus. Georg. 305. si quas contra testes habent exceptiones reflexiones in Processu *allegative* inducendæ. Kövy El. 508. non item si *allegative* tantum nominentur.

Allegatum, i, assertio (V. *Assertum*) argumentatio, sententia; *állítás, erősítés*. It. allegamento. Kass. P. P. I. 330. Partes colligantes circa qualitates testium pro et contra disceptassent suisque *allegatis* inhæssissent.

Alleluia, æ (Du C.) vox hebraica, quæ laudem Deum vel potius Dominum significat. Száz. XVIII. 33. Cod. Alv. I. 84. et passim.

Allemonia æ, alimenta, cibaria; *élelmiszerek*. Quel. Sieb. I. 438. an. 1494. *allemonia* recepta a relicta.

Allemonium, Lemonia q. v. *czitrom*. Kronst. III. 4. *Allemonii* lagenæ.

Allevatio, levamen; *könnyebbités*. Opin. P. I. Sec. II. §. 2. curarum fatigiorumque . . . *allevatio*.

Alleviatio, levamen; *könnyítés, segély*. Kass. Pr. P. I. 209. Ut in *alleviamen* gravi hac calamitate afflictorum subsidium charitativum in sui gremio colligendum.

Alleviare, allevare, levare, levius reddere. It. alleviare; *megkönnyíteni*. Veranes. X. 99. et podagra catarrhoque nonnihil *alleviatus* Posonium petam. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 99.

Alleviatio, (Du C.) levamen, laxamentum, lenimentum, exoneratio; *megkönnyítés, könnyebbités*. Arch. Rak. IX. 22. Epist. Proc. p. 14. Pel. De s. Franc. I. c. 4. pro *alleviatione* navis.

Alliantia, æ (Du C.) ab It. alianza, foedus, societas; *szövetség*. Pár. Páp.

Alliatum, (Du C.) pulmentum alio conditum; *foghagymás éték*. Gyön. 1002.

Alliatus, socius, fœderatus; *szövetséges*; It. alleato. der Allierte. Epist. Proc. P. III. p. 521. et rejecta hac tenus immensis *Alliatorum* sumtibus sustentata Domus Austriaca.

Alibescere, (Dief. alibescere) salutem propinare; *egészségre inni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Alliga, æ, alga (Hanel non recte: linum, quo pisces alligabantur); *fattyűmoh*. Han. Mon. Jur. P. I. 204. nec præsumat vendere pisces mixtos cum herbis, seu *alliga*.

Alligancia, ab alligare, foedus, coniunctio; *szövetség, összeköttetés*. It. alianza. Gal. alliance. Cod. Dip. Lond. p. 149. et quilibet pro tempore suo teneatur huiusmodi *alligancias* solenniter et publice in personarum nobilium et authenticarum presencia iurare, ipsaque renovare etc.

Alligare, non absolvere confitentem (Du C. al. s.) Cher. Jus. Eccl. I. 144. Nam *alligare* idem est ac peccata retinere.

Alligati, (Du C.) excommunicati; *kiközösítettek*. Nagy Hier.

Allivelare, metiri, ad libellam exigere; *kimérni*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 422. petunt, quod . . . domos . . . in burgo . . . a muris . . . *allivellari* possit ad mensuram . . . pro una domo.

Allo, (slip-steyn (Schleifstein) Dief.) signif. idem ac: eos; *köszörű*. Schläg. 2182.

Alloicare, conducere, locare (Du C. al. s.) *kibérelni*. Chr. Dubn. p. 97. 98. Galeas quoque Venetorum et naves solidans et *allocans* pecunia maxima exercitum copiosum in Apuliam destinavit. Mare. Chr. II. 67. Galeas quoque Venetorum . . . *allocans* pecunia maxima.

Alloidalis, ad allodium seu liberum pradium pertinens; *szabad hűbéri*. Kass. Jur. Civ. I. 65. quin imo illos ad aratra sua mercenaria applicitos in *Allodiali* Oeconomia sua in Possessione T. et Comitatu hocce habita de praesenti etiam usaret.

Allodiarus, villicus (Du C. al. sensu); *majoros*. Kronst. III. 31. 57. *allodiarus* vulgo Meirer.

1. **Allodiator**, qui pradium habet hereditarium; *a kinek majorja, szabad nemes öröksége van*. Monn. Comit. II. 155. Item ut omne genus hominum, libertini scilicet ac servitores, Judices, Gereby, villici, Kenezy, Valachy, presbiteri, Molendinarios et *allodiatore*s solvant ut supra. Batt. Leg. T. I. 500.

2. **Allodiator**, curator familiaris; *gazda*. Quel. Sieb. I. 487. an. 1507. *allodiatori* in hospitali ratione servitiorum.

Allodiatrix, villica; *majorosnő, gazdasszony*. Arch. Rak. VII. 358. vacae mulgibiles seniores, a quibus ab una quaque praestat *Allodiatrix* justas butyri viginti.

Allodiatura, V. Terra indominicata . . . pradium immune nobile, fundus ad domum nobilem pertinens, immunis, liber, hereditarius; *saját föld, majorság, nemes telek, udvarház*. Allodiar. Szirm. Kuk. Jur. II. 85.

Allodisatio, appropriatio. V. s. v. Consolidatio feudi; *tulajdonná való tétel*.

Allodium, a Germ. al-od (totum, proprium) alii deriv. ab Adel-god, pradium nobile immune, non modo ab omni praestatione liberum, sed et a quolibet servitio reali et personali immune, licet illius possessor dominum agnosceret, a quo illud tenebat in feudum honoratum (Du C.) secundum Sambucum: «res propria sed vectigalis»; *nemesi birtok, saját föld, majorság, nemes telek, udvarház*. Cf. Nagy Ernő Magy. Közjog 99. Pfahl. Jus. Georg. LVI. *Allodium* vel *Alodium* opponitur Feudo seu Feodo et significat stricte terram, quam aliquis non iure feudali sed pleni domini possidet. Deriv. ex articulo germanico «an, en» i. e. ein et substant. «lot.» i. e. Loos, significatque terram, quam quis sorte in divisione terrarum armis et viribus communibus occupatarum obtinuit. Jus. Fland. 31.

Allogium, habitaculum, ab. Ital. allogio; *lakás*. Cod. Telek. XI. 37. pro precio nostre domus videlicet *Allogij* inter Budam et sanctum Paulum penes viam Nyek situm et constructum, quod *Allogium* dicta domina Elizabeth inhabitat. Urk. Sieb. II. 363.

Allopecia, æ, capillorum defluvium; *hajhullás*. Pár. Páp.

Allophilus, **Allophylus** (Du C.) alienigena. Vox gr. ab ἄλλος et φύλον gens. *külföldi, idegen*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 265. et calceamentum suum extendisset in Idumæam, ut ei *allophylti* subderentur et oves suas quæ de hoc ovili non erant adduceret. Nagy Hier. Gyön. 4058.

Allotriologia, immixtio alienarum rerum in sermonem; *másbeszéd, másstanítás, eltérés*. Phil. Műsz.

Allubere, (Du C. annuere, ratum habere. Dief. verborten); *helyeselni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Allucinare, svadere, quasi luci vicinare; *inteni, világosságához közelíteni*. Gyön. 4093.

Allucitæ, ab allucinari (Du C.) somniores; *álmodozók*. Gyön. 1070.

Alludo, **onís**, secunda res, demulsio (ab alludiare) palpatio; *kedvezés, czirogatás*. End. 534. Ladislai III. an. 1279. *alludione* celestis gracie pullulante.

Allumen, pro: alumen; *tímsó*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Alluti pelles, alutæ tenuiter confectæ pelles; *kordovánbőr, szattyán*. Quell. Sieb. I. 449. an. 1506. pro . . . *pellibus alluti*.

Allutum, ruber color cutis; *vörösbőr, vörös szín*. Schläg. 2178. Jegyz. Capitulum pro rubro colore.

Allutus, falco; *sólyom*. Schläg. 2171.

Alluvio, *vizhordalék*. Nagy. Jus. Trans. Sax. 65. *Alluvio* est incrementum latens, quo quid agro nostro paulatim ita adiciatur, ut intelligi non possit, quantum quoque temporis momento adiciatur adeoque nobis acquiritur.

Alluvius ager, quem paulatim fluvius alluendo in agrum reddit; *vízmosásu föld*. Gyön. 1072.

Allux, (Du C.) pollex pedis; *lábhüvelyk*. Schläg. 404. Gyön. 1068.

Almanach, fasti, ephemerides (Du C.) *napok száma, kalendárium*. Száz. III. 33. *Almanach* nova plurimis annis venturis inservientia.

Almarium, (Du C.) armarium; *szekrény*. Ker. Nap. 497.

Almasium, (pro aldamasium) ab: *áldomás*, h. l. idem significat ac Hung. *béke-pohár*. Cod. Dip. Pat. Hung. t. VII. 430. Primus nuncupatur Michael de Sebars, qui *almasium* benedixit. Et p. 430. Sepedictus comes Johannes bibit *almasium* cum prefato domino.

Almatica, pro: dalmatica. Arch. Ver. Sieb. XI. 346. duo Rubia *almatica* et . . . serica *almatica*.

Almificus, 3. (Du C.) gloriosus, sanctitate celebris; *dicső*. Batt. Leg. III. 215. an. 1369. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 321. ad honorem . . . *almifici* Regis. Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 240.

Almitas, (Du C.) 1. sanctitas; 2. paterna bonitas; 1. *szűzesség, szepőlenség*; 2. *atyai jószág*. Nagy Hier.

Almucia, species vestimenti. Fej. IV. 2. 278. *Almucias* de pellibus secundum modum eorum (Sc. Tartarorum) — attulerunt.

Almucium, et Almutium (Du C.) amiculum, amictus, quo Canonici caput humerosque tegebant; *vállpalást, bőv r. posztó nyakvető ruha*. Nagy Hier. Bárczay. Bék. Pil. I. 32.

Almugæa, (Du C. almugæa) vox philosophis arabicis accepta, qua conjunctionem planetæ cum sole designant; *locus cum Planeta suas personas gerit, seu videt faciem ad faciem*. Curios. Misc. 86. adeoque Planetarum *Almugæa* combustiones, gaudia, carpenta, exilia, detrimenta, dignitates, Personæ, termini etc. sunt mera figmenta et nuda sine re vocabula.

Almum, i, somnus; *álom*. Bonf. I. 9. 131. Quare Almum hinc editus ab *almo*, quem Unni somnum dicunt, nomen accepit.

Alopicipia, lege: alopecia; It. alopecia. *kopaszág*. Schläg. 2177.

Alodiatura philosophica, dissertatio de rebus alodiaturæ; *értekezés gazdászati, majorsági dolgokról*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VII. 477.

Alogi (Du C.) *ígyetagadók*. Not. rel. I. 139. *Alogi* vel *Alogiani* evangelio Joannis, et Apocalypsi relictis, negabant Christum esse *zöyös* seu Deum. For. Scr. p. 11.

Alombicus, *Alembicum* q. v. Száz. VIII. 634. *alombici* duo pro destillandis aquis, *vizszűrő edények*.

Alomonium, (lege: alimonium), alimantum; *élelmiszer*. Nahrungsmittel. Kronst. I. 84.

Alonge, augmentum Cambialium: *toldat (váltó)*. Art. D. 1840. 63.

Alopirosus, i, rectius: alopeciosus (Du C. *alopeciosa* ab. Alopecia morbo aream nudam capitis reddente) calvus; *kopasz*. Gyön. 1105.

Alosa, æ. Clupea (Du C.) piscis marinus a gr. ἄλζ; *garda*. Gall. alose. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 153.

Alpestris, e, montanus, montuosus; *hegyi*. Veranes. IV. 214. propter penuriam et defectum iumentorum, cum quibus iam antea rustici profugerunt, et itineris seu viarum illarum *alpestrum* summam difficultatem, decem vel duodecim bombardæ amissæ fuerint.

Alpha, (Du C.) principium, initium; *kezdet*. Vern. Met. II. 443. Ego sum *Alpha* et *Omega*, Principium et finis. Ego sum *Alpha* et *Omega*, Primus et novissimus. Principium et finis.

Alphabetaria methodus, secundum ordinem literarum docendi, disponendi ratio; *abécés módszer*. Wallaszky 3.

Alphabetarium, libellus elementa prima discendi continens; *abécéskönyv*. Leges. Schol. Schem. 42. Unde tirunculi ad cognitionem et compositionem et ipsam lectionem ducuntur, *alphabetarium* pro filo habemus.

Alphabetice, serie, ordine alphabetico; *abécédendben*. Leg. Schol. Schem. 24. vocabula, quæ occurrunt, notabilia philologicæ et grammaticæ, parallela ex foro Romano explicentur, *alphabetice* pro singula composita et decomposita deducantur.

Alphabeticus, i, discipulus qui elementa prima discit; *elemi tanuló*. Leges. Schol. Schem. 15. Infimus ordo esto *alphabetorum* et literas primum cognoscere incipientium.

Alphabeticus ordo, literarum ordo; *abécédend*. Inst. Arithm. 203.

Alphabetum, literarum notæ vel formæ; *abécé*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 320. Wagn.

Alphabetum intercidere, (Du C. Chartæ per Alphabetum intercisæ eæ dicebantur, quarum duo exempla prorsus eadem, et inter utramque litteræ maiusculæ describebantur ea parte, qua secari et dividi debeant huiusmodi instrumenta, ut unum uni, alterum alteri contrahentem traderetur. Per medium igitur litterarum sic exaratarum membrana secebatur ad vitandam fraudem. Exorta enim lite componebantur exemplaria. Si cohærebant litteræ majores decisse, nulla falsitas timenda, sin autem, statim retegebatur.) *középen átvágott betűk*. Eszt. Okm. p. 126. an. 1421. litteras . . . sigili nostri munimine roboratas *alphabeto intercisas* . . . duximus concedendas.

Altanum, solarium (Du C. al. s.) *erkély*. It. altana. Altan. Wagn.

Altanus, 3., (Du C.) auster; *déli*. Raë. Mon. Sl. VII. 25. an. 995. piscaciones: una in insula... altera in valle... ex parte *altana*. Batt. Ger. 284.

Altar, generis masculini pro: *Altare*. Száz. IV. 677. ante *altarem*.

Altaragium, (Du C.) obventio altaris; *oltárva tett adomány*. Vuch. Jur. Feud. 46. Censu feudorum Ecclesiasticorum adnumerantur sic dicta Feuda *Altaragii*, Altarlehen. Usurpantur triplici sensu I. denotat *altaragium* munus serviendi altari et cum hoc munere nexa bona et redditus pro intentione servientis. II. Jus *altaristam* nominandi. III. Jus redditus et bonis altari fundatis percipiendi.

Altare portatile, altare temporarium; *hordozható oltár*. Wagn.

Altaria, æ, dignitas altaris, quæcum nonnulla emolumenta ut decimæ coniuncta erant; *oltártisztaság*. Tör. Tár. 1890. p. 149. dignitas, personatus, canonicatus, præbenda, *altaria*.

Altariæ, (Du C.) decimæ ecclesiarum; *oltárjavadalmak*. Száz. XXX. 10. 294.

Altariolum, parvum altare (Du C.) *kis oltár*. Beng. Ann. Er. Coenob. 240. solæ res sacræ, ut erigere *altariola*, adornare cunas Christi nascentis... ipsi fuerunt in amoribus. Gyön. 1414.

Altarista, æ, (Du C.) sacellanus, minister templi, presbyter certo altari præpositus; *oltárfi, egyházfi, templomatya, egyháznagy, templombíró, oltárőr*. Veranes V. 329. Licet etiam ei de quartis statuere, quæ iurisdictionem decimarum episcopaliū sequuntur, ita tamen uti parochis et *altaristis* et cæteris ecclesiasticis personis liberæ eorum quartæ relinquantur. Vuch. Jur. Feud. 46. Szer. Not. 137. Szil. Régi Magy. Költ. T. I. 320.

Altaristicus, 3., ad altare pertines; *oltári... oltár... Beng. Ann. Er. Coenob. 59*. Novam præterea foundationem *altaristicam* in mille florenis Rhen. a Magnifico D. C. R. comparavit.

Altarium, altare; *oltár*. Schläg. 2175. **Altea**, æ (Du C.) althea, planta medicinalis; *mályva*. It. altea. Schläg. 2180.

Altefatus, compositum ad formas vocabulorum: *altenatus altecinctus* (Fore.) idem ac reverendissimus, serenissimus, celsissimus; *mélyen tisztelt*. Bod. Hist. Eccl. III. 357. Arch. Rak. IX. 83. *Altefata* Maiestas Sua Sacratissima. Dip. Alv. II. 301.

Altelibatus, supra memoratus; *főlebb említett*. Bék. Pil. II. 496. an. 1697. sub authentico *altelibatus* aue maiestatis... sigillo.

Altelleria, Artolleria, Artilleria, res tormentaria; *pattantyusság, tűzértség*. Arch. Rak. VIII. 384. 385.

Alte-Potens, titulus honorarius; *hatalmas*. Instr. Pac. Pref.: et *Alte-Potentium* ordinum Generalium unitarum Belgii Provinciarum Illustrissimus ac Excellentissimus Dominus Jacobus Comes de Colyers.

Alter, is, massa plumbea (Calep. *ἄλτηρ*); *darab ón*. Gyön. 1414.

1. **Alterare**, temperare; *mérsékelni, veyíteni*. Lzh. Cod. Med. T. II. 454. paretur... lixivium, mediante quo aqua *alteretur*.

2. **Alterare**, (Du C.) mutare; *megújítani, megváltoztatni*. Kronst. II. 387.

3. **Alterare**, commoveri animo, pertur-

buri; *felizgatni*. Jókai Magy. Náb. 91. egészen *alterálva, exaltálva, fatigálva* vagyok. Tök. Diar. 1419.

Alteraria, æ, artilleria, tormenta; *tüzérség*. Tör. Tár. 1887. p. 103.

Alteratio, mutatio; irritatio, febris; *változtatás, változás, váltóláz*. It. alterazione. Pfahl. Jus. Georg. II. 18. ut ita Liber adversus omnes *alterationes* tutus reddatur. Opin. Deput. 7. Kuk. Jur. I. 433. Tök. Diar. 18.

Alteratrix, icis; *izgató*. It. alteratrice. Cod. evang. T. I. p. 193. alvus soluta, et facultates ventriculi *alteratrix* et *detentrix*, dejectæ, argumento sunt, miserum non procul abesse a termino vite.

Alteratus, 3.: æger; *beteg, lázas*. Száz. VII. 612.

Alterativus, 3., adi. verb. ab alterari, qui v. quo quis alteratur; *összefelgető, kötekedő*. Cod. com. Zichy v. III. p. 180. ... eorum *alterativis* obiectionibus cedem partes... se per nos transmitti postulant. Urk. Sieb. II. 92. an. 1353.

Alterificatio, mutatio; *megmáskítás*. Fej. I. 176. Servatas etiam in eodem et uno Christo naturas divinitatis et humanitatis, unitas quidem unione secundum hypostasim sed non confusas substantias *alterificatione*.

Alterisabilis, 2.: a verbo inusitato, vel rectius — etiam non existentis alterisare, quod eandem significationem haberet, ac alterare, mutare — qui alterari, mutari potest: *mutabilis; megmáskítható, változókéony*. Rák. Ön. p. 255. I. 36. p. 256. I. 2. 255., 37—38. postquam his (sc. Hollandiæ et Angliæ) per bellum finitum gravis et is necessarius, *alterisabilis* esse cessassem, promissiones mihi a Regina Angliæ et Statibus Generalibus factæ... eludebantur.

Alteritas, alter modus existendi; *más módon való létezés*. Pel. Pom. L. V. P. VII. Art. II. e. III. Cum filius dei in mundum mittitur, non fit in deo aliqua mutatio, sed nature humane assumptio; quia ipsius mitti non est ibi esse, ubi ante non fuit, sed aliter ibi esse, quam prius fuerit. Et hec *alteritas* non est ex parte eius, qui est, cum sit immutabilis, sed ex parte eius, in quo est.

Alterius iuris, obnoxius alicui; *mástól függő*. Georch. H. T. I. 26.

Alternare, (Du C.) mutare, variare; *kicsérlni, változtatni*. Soos. Doc. *alternare* et a se alienare possessiones.

Alternatim, in vicem, per vices; *felváltva*. I. Rák. Gy. 387. Fej. V. III. 440.

Alternatio, (Du C.) vices, vicissitudo, per vices variatio; *felváltás*. Gall. *alternation*. Cod. Evang. V. III. p. 13. ordine *alternationis* ita exigente.

Alternativa, (Du C.) facultas ex duabus datis rebus alteram eligendi; *kettős eset, vagy váltakozat*. Gal. *alternative*. Törvtd. Msz. Georch. H. T. I. 69. Szinte így bécsuszoit német városokba ama *alternativa* név alatt ismeretes felváltás, mely szerént a közönséges hitűek (Catholici) más vallásheli (Evangelici) alterutris confessionis) és ezt viszont amaz váltja fel.

Alternativus, alternus; *egymást felváltó*. It. *alternativo*. Cod. Evang. III. 12. Vicecancellariatus munus... debebat esse *alternativum*.

Alternitas, abalienatio, (Du C. al. s.) *elidegenedés*. Dip. rel. reip. Rag. 408.

Altetitulatus, æstimatissimus; *magas tisztetelt*. Art. Diet. Pos. Pref. Hinc pari quæ *Altetitulatus* felicissimæ recordationis olim Josephus imperator et Rex... sollicitudine atque clementia ductus.

Altigradus, 3., alte gradiens, vel qui est in alto gradu; *fenjárvó, fenvaló helyen levő*. Gyön. 1425.

Altile, (Du C.) quod alendo saginatur; *szárnyas*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VII. 195. Hinc in millio sylvestria *altilia* a corruptione diu conservantur.

Altilitas, ipsa res, quæ alitur (Du C.) *hízalt állat*. Gyön. 1022.

Altiloquus, alte loquens (Du C.) *fen-szólvó*. Gyön. 1018.

Altimeter, (Du C.) instrumentum, quo metiuntur altitudines; *magasság, mélység-mérő*. Gyön. 1023.

Altipotentia, titulus honoris. Ljub. Mon. Sl. II. 279. intellexi vestram *altipotentiam* castra metatam esse.

Altirelia, arma (Du C. artelaria) *fegyverek, hadi szerek*. It. *artiglieria*. Artillerie. Dip. Alv. I. 420. Ibi invenerunt magnam quantitatem *Altireliae*.

Altissime, summo loco; *legmagasabb helyről*. Kass. P. P. I. 168. Schema Eccl. Taxarum pro Ecclesia Orientali *Altissime* defixum.

Altissimus, Deus; tribuitur hic titulus honorarius etiam hominibus ad excellentiam eorum declarandam ac dignitatem; *legfenségesb*. alto. hoch. höchst. Veranes IV. 97. Verum soluti hac sollicitudine *laudetur Altissimus*... S. de Keza Chr. II. 5. 1. in virtute *altissimi* confidens.

Altista, æ secundæ vocis cantor. V. s. *Discantista; mélyfennhangos*. Ger. *Altist*.

Altithronus, sublime sedens. Altithronus; *magasan uralkodó*. hochthronend. Cod. Dipl. Pat. T. II. p. 124. *altithronus* ille dominus omnium largitor bonorum. Tkál. Mon. Civ. Zag. I. 238. an. 1371.

Altricare, pro: *altercari; czivakodni*, Tkál. Mon. Civ. Zag. I. 247. an. 1375. cum capitulo... *altircassent*.

Altrinsecus, alibi (Du C. circumquaque, ubique); *másutt*. Batt. Leg. T. II. 204. Deer. Col. pars... Israhelitarum villam emigret; sieque *altrinsecus* sedeant.

Altriplex, (Du C.) duplex, animo duplex, dolus; *átnokság*. Gyön. 1026.

Altum tacere, silentium altum tenere; *mélyen hallgatni*. Knauz M. E. Str. I. 204.

Altus, sonus altus, vox alta; *mély felhang*. der Alt. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 262.

Alumnaticum, pensio in alendos alumnos a beneficiatis et curatoribus ecclesiasticis præstari solita; *papnevelő intézeti díj*. Coll. I. 199.

Alumnatus, seminarium, educatio, status vel domus alumnorum; *nőnevelőiskola, nevelés, papnevelő intézet*. Kass. P. P. I. 202. In Academia Nobilium T. unum Hungariæ Nationis *Alumnatum* per unius egressum cum fine currentis anni scholastici vacaturum esse... Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. p. 76. Kov. Form. St. CLIV.

Alumneum, institutum, ubi discipuli aluntur, alumnj educantur; *életmező, táp-intézet*. Orationes in Lyceo Schemnic. recitatae. 1836. Expuncto typi debito fructus ven-

dendorum exemplarium cedet *alumneo*, hoc anno adiuuando. Körmöczb. főreálisk. Ért. Bpest 1893. p. 63.

Alumnia, æ, schola, ubi discipulis pacto pretio vietus præbatur; *élelmező, táptánczét*. Székelyudv. ref. koll. Ért. 1894/5. 412.

Alumnis, is, alumen, inis; *timő*. Monum. Comit. Trans. V. 197. Ab uno cent. *Alumnis*. F. 40.

Alumnista, æ, alumnus, discipulus alumnii, convictus; *táptánczeti növendék*. Csurgói ref. börgym. Ért. 1894/5. passim.

Alumnium, domus, ubi discipulis (pacto pretio) vietus præbatur; *élelmező, főző ház*. Ker. Nap. 394.

Alumnulus, i, parvus alumnus; *kis növendék*. Olah. Cod. Ep. 487. Verum ego Epistolæ Heroidum non mitto, quod Dielus singulis eas *alumnulis* Legam meis.

Alutarius, i, (ab aluta) coriarius; *timár, bőrgyártó, kordoránybőr-készítő*. Priv. Ceh. 1781. *Magistri Alutarii Pestien-ses*. Bpesti Városi Levéltár.

Alutarius, 3., ad alutam pertineus; *timős bőrből való*. Consc. Sumpt. ex corio alutario.

Aluteus, 3., alutarius 3. q. v. *kordorányból való*. Schröer. Arch. Gr. et R. 75.

Alutrix, (ab alendo), altrix, nutrix; *dajka*. Schläg. 226.

Alveolus catapultarius, selopi alveolus; *puska serpenyője*. Ger. Zundplanne an der Flinte. Pár. Páp.

Alvinus, i, (Calep.) qui et lyentericus dictus, quod alvo languescat; *haszkóros*. Gyön. 1032.

Alvulus, i, parvus alveus; *hasacska*. Gyön. 1034.

Alzare, tollere, elevare; *felemelni*. It. alzare. Prot. inq. 204. et quando erat lutum *alzando* sibi vestes, et sic serviebat.

Ama, *Hama*, *Hamula*, (Du C.) vas offer-torium idem quod *ampula*; *csuporka, am-polna*. Nagy Hier.

Amagistrare, docere, instruere; *ok-tatni*. It. ammastrare. Prot. inq. 232. XVIII: rogabat. . . quod deberet ipsam *amagistrare*, qualiter posset servire.

Amamen, **amamentum**, (Du C.) amatio; *(szerelmes) szerelem*. Gyön. 1134.

Amanare, (Du C.) extra manare; *kifolyni*. Gyön. 1160.

Amansio, mansio, emansio; *kimaradás*. Teutsch. Schulord. I. 74.

Amanteula, parva amatrix; *kis szerető*. Gyön. 1188.

Amanuensis, scriba; *író déák; se-géd*. Moln. Patv. 6. Ex huius itaque nominis explanatione iam assequi potes, quis sit Patva-rista, etiam si longius non explanaro, si quod *Patvarista* eousque dicatur quis, donec a latere Principalis sui existens, adeo se *qualifi-catum* et in necessariis quibusque perfectum reddat, donec ad manum quoque sive ad ea negotia, quæ Principalibus ipsis propria sunt, applicentur et tunc demum *Amanuensis*, quasi ad manum existens, nominatur. Kass. Ench. I. 8.

Amarellus, (Du C.) avis aquatica; *vizi madár (szárcsa, gém)*. Bárczay.

Amarere, amarum fieri (tantum in Cathol.); *késérű leszek*. Gyön. 1168.

Amaricare, (Du C.) exasperare, exacerbare; *megkeseríteni*. Batty. Leg. III. 634. an. 1498: in locis devotis collocandi non

poenitentiando aut amarizando eosdem. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 412.

Amaricium, (Du C.) unguentum; *jó illatú kenőcs*. Gyön. 1167.

Amaricosus, 3., plenus amaritudine (Du C. *Amaritosus*) *késérű*. Gyön. 1177.

Amarificus, amarus factus; *elkesere-dett*. Fej. VII. 356. Et licet alia familia hoc percipiendo vicinque et aliis hominibus in platea turbato corde et *amarifico* animo præmissa innotuisset.

Amarulenter, subamare; *keserénye-sen*. Veranes. VI. 32. Illis enim *amarulenter* me proscindis præter naturam et consuetudi-nem tuam.

Amarulentia, amarities, amaritudo; *elkeseredés*. Szamosk. IV. 548. O *amaru-lentia* ardens Kendi! Tör. Tár. 1888. p. 766.

Amarusca, (Du C. amarosta, amarusta, amaruscus, *herbacum*) amaracus, sampsu-chum Plin. Organum majorana Linn. *Majo-ránna*. Gall. marjolaine. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113. Schläg. 867. 2185.; *ebkapor, saranyú alma*.

Amaseo, (Du C.) amare incipio; *kez-dek szeretni*. Gyön. 1175.

Amasia, amica, amicalis, fem. ad *ama-sium* (Du C.); *szerető, kedves*. Kov. Form. St. XVIII. Si vis ad *Amasiam* letus introire Noli manu vacua ostium aperire. Vern. Psych. 292. Georg. Sirm. I. 206. Gyön. 1181.

Amathorea pro: amatoria (sc. ars). Tör. Tár. 1888. p. 574. P. Ovidii Nasonis *Amathorea*.

Amatistinus, 3., ad amethystum per-tinens V. amatistus; *violakő*.

Amatistus, amethystos; *violakő*. Tör. Tár. 1890. p. 369. lapidem ex *amatisto* . . . cum lapidibus amatistinis . . . annulos cum *amatisto*.

Amatula, (Du C. amatilla, amantilla, aman-tillia) Valeriana Linn. Ger. Baldrian. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 413.

Amaturio, cupio amare; *kivánnok sze-retni*. Gyön. 1189.

Amatus, us, actus amandi; *szeretés*. Gyön. 1190.

Amaxobius, in plaustris vitam degens; *kocsiban, szekérben lakó*. Luc. Regn. Dalm. 282. Magno numero caduntur *Amaxobii* illi (id est qui plaustris loco ædium utuntur) multi capiuntur.

Amazonicus, 3., amazonius (Pár. Páp.); *amazonhoz való, illő*. Szamosk. II. 167. Ipse Rex sublimis *amazonicam* securum dextra sustinet. Vern. Phil. Mor. 411. quia item naturali quasi instinctu mariti uxores non uxores maritos querunt, legunt, domum suam ducunt et *Amazonica* illa coniugia, quibus mulierum imperio viri subesse debeant, totius orbis consensu irregularia atque ex-orbitantia putantur.

Ambacta ab ambactus, servus con-ductitius V. *Feuda ambacta*.

Ambages, submisae, fideles personæ quibus callida plenaque *ambagibus* consilia committi possunt. (Du C.); *meghítt emberek*. Thuróc. in Maria Reg. Hung. cap. 4. Et *am-bages*, ut suasionibus regem femineum erga populum præterea redderent, cunctas regni ad partes mitti.

Ambagiosus, 3., ambagibus plenus (Du C. circulosus); *tekervényes, kerülő*. It. ambagioso . . . Szamosk. II. 115. Hæc *am-*

bagiosa fuga, pecunia fallaciose emuncta, plus labis Sigismundo . . . quam detrimenti Rodolpho inflixit.

Ambasciator, legatus; *követ*. Ambas-sadeur. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 251. Raynerio Geno et Ioanni de Canali, *ambasciatoribus* suis dilectis et fidelibus salutem et dilectionis affectum.

Ambasiata, æ, ab Ambacto, voce Gallo-Latina, quæ servum signif. (Festus); *követség, küldöttség, megbízás*. It. ambasciata. Gal. ambassade. Luc. Regn. Dalm. 235. Tandem nos et tota Communitas venetiarum postquam plures *Ambasiatas* factas hinc et inde hono-rabiles viros . . . transmisimus ad Ludovicum Ungarie Regem.

Ambassaria, æ, legatio, Ambasciata; *követség*. It. ambasceria. Gal. ambassade. Gesandtschaft. Fej. V. I. 255. et servitia, quæ nobis et regno nostro maxime in nostris legationi-bus et *ambassaris* eundo extra regnum . . . et alias impendit. Knauz M. E. Str. I. 597. 769.

Ambassata, Ambassaria. It. ambasciata. Knauz M. E. Str. II. 745. 834.

Ambassiator, ab ambassiare vel am-basciare idem ac legatus, nuntius; *követ, meghatalmazott*. Batty. Leg. T. I. p. 488. Syn. Regia sub. Uladislaó I. a. 1444. Magy. Tör. Tár. XXIII. 37. 42. et pass.

Ambassiatius, us, Ambasiata. Dip. rel. reip. Rag. 15.

Ambassador, legatus. Arch. Rák. I. 313. Az Hollandiai Ordinarius és Extraordina-rius *Ambassadorok* jüttenek Párisból Ver-szályban.

Ambaxator, Ambasciator. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 380. Cum Commune Ragusie fuerit sequestratum per *Ambaxatores* et lit-teras Communis Ancone etc.

Ambaxiata, æ, nuncium; *jelentés*. Magy. Tör. Tár. XI. 101. *Ambaxiata* sua pre-dicata nobis sapienter exposita.

Ambigena, æ, (Du C.) Androgynus, hermaphroditus; utriusque generis, seu sexus; *nőférfj, férjnő*. Nagy Hier.

Ambiloquus, bilinguis; (Du C.); *ha-zug*. Gyön. 1215.

Ambiotica, medicamenta depellendo fortui; *gyermekvesztő orvosság*. Pár. Páp.

Ambidexter, utraque manu utens; *mind a két kézzel jártas*. Prine. Aug. p. 51: Hic te *ambidextrum*, mi fili, volo Peto Pastorem, Sceptro Regem.

Ambitare, ultro citroque commicare; *járni kelni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 261. an. 1528. negotiatores . . . sunt liberi in regno nostro *ambitare* cum omni pace.

Ambituncula, parva ambitio; *kis dícsőség*. Veranes. VI. 99.

Ambitorium, ambitus, districtus; *ke-rület*. It. circuito, distretto. Ger. Bezirk, Distrikt. Jogt. Eml. T. II. p. 108: intra *ambi-toria* istius comitatus.

Ambiturre, captare velle favorem, amo-rem. Textum v. sub *nupturire*.

Ambitus, us, (claustrum) cimiterium (Du C. peristylum); *temető*. Szék. Okl. III. 91.

Ambitus hortorum, adminicula, orum; *kerítés*. Tag. Erd. II. 307. pro *ambi-tibus hortorum* vulgo spallier . . . adhiben-dæ sunt juvenes fagi.

Ambizare, bombum facere; (Du C. bom-bicare) *dongui*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 412.

1. **Ambo**, **ambonium**, (Du C.) pul-

pitum Ecclesiae, ad quod gradibus ascenditur; szószék a templomban. Pár. Páp.

2. **Ambo**, onis, (Du C.) gradus (dignitatis), méltóság. Gyön. 1217.

Amboleum v. ambolagium, (Du C. *anabologium*) lineum tegumentum, quod caput tegit; fej-, vállkendő. Nagy Hier.

1. **Ambro**, (Du C.) leccator, qui bene scit iudicare de sapore ciborum; *Lyboszó, szagláló, ki zamatos étkeket tud főzni, ingyenez.* Gyön. 1097.

2. **Ambro**, (Du C.) consumptor (Dief. gula deditus); *torkos.* Schläg. 2243.

Ambrosianum, i (Du C.) hymnus ecclesiasticus Te Deum laudamus, ab Ambrosio, episcopo Mediolanensi saeculo IV. compositus. Ker. Nap. 213.

Ambrosianus hymnus, cantus sacer ab Ambrosio, episcopo Milanensi, saec. 4-to, qui incipit: Te Deum laudamus. Beng. Ann. Er. Coenob. 496. decantato... *Ambrosiani hymni* jubilo pro sanitate recuperata.

Ambulaeae pro Hor. *Ambulaeae*; *ledér asszonyok.* Gyön. 1231.

Ambulare in dorso canceri, lente progredi; *rák hátán lovagolni, lassan menni, haladni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 638. an. 1529. omnes dicunt, quod Koezianer in dorso canceri ambulat.

Ambulare in unum, aequaliter decurrere; *egybejáró* (kupa). Száz. XI. 804. una quaedam in unum ambulans argentea deaurata et formosissima kupa.

Ambulare (per se) se ipsam secludere; *magától nyitni.* Tör. Tár. 1888. p. 366. Item una cuppa deaurata per se ambulans.

Ambularie, ambulando, spatiando; *sétálva.* Veranes. IX. 287. non aliter per urbem viennensem ambularie sese venditavit.

Ambulatio, reambulatio; *határjárás.* Cod. Dip. And. II. 17. 49. tenentur metas... reambulare, facta ambulatione octavo die nobis rectitabant.

Ambulatoria, æ, intelligitur ligula; *járó szalag.* Bene Pol. 53.

Ambulatoria scenica societas, grex errans; *kóbor színész-társaság.* Oltv. Act. Synod. 31.

Ambulatorius 3., usu vigens; *járatos, szokásos.* Pahl. Jus Georg II. 422. in Silvius pascualibus instituendarum decennialium ambulatoriarum Tonsurarum penitus exclusis.

Ambulatorius Princeps, p, qui suo loco moveri potest; *helyéből elmozdítható fejedelelem.* Tör. Tár. 1888. p. 517. sed quem Porta pro libidine vel etiam Catilinae conspirantium suggestionem vi et armis regno imposuerit, is iam debeat a Transylvanis municipiis agnoscere pro suo Principe tantisper donec eodem etiam identidem ambulatorio Principe vel potius Portæ servo pro lubitu excesso etc. [Pár. Páp.]

Ambulitare freq. ex ambulo; *járogálni.*
Ambulus, i, (Du C.) cursor; *folyár,* futár. Gyön. 1098.

Ambus, i, (Du C.) ab ambiendo: servus; *szolga, ki körülveszi urát.* Gyön. 1200.

Ameianus, i. Cf. *Antianus*; *nemes, előkelő a hivatalban.* It. anziano. Gal. ancien. Veranes. Hist. I. 346. Rectoribus, magistratibus, Municipibus, Communitatibus, Burghmagistris, Pretoribus, Ameianis, Consulibus, Officialibus, Theloneariis.

Amelioratio, reductus ad valetudinem, commodior valetudo; *javulás.* Argenti 7. e subitanea amelioratione, quæ resuscitationem morborum suppressorum aut retentorum subsequitur.

Amen, fiat, certo, vox Hebr. Obs. Jadr. 399. unanimiter cum jubilatione clamaverunt dicentes Amen.

Amendare, (Du C.) abscondere, extra commendare; *elrejtteni, titkolni, kiküldeni.* Gyön. 1233.

Amenium, locus pulcher et delectabilis; *gyönyörűséges hely.* Gyön. 1242.

Amerca (Dief. amireca, amoreca, amurca) Ger. Oliventrestre. Baumöl helen. *olajsonkoly.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Amerciamentum, multa pro delicti modo et qualitate in reum decreta. Gal. emerciment (Du C.); *pénzbeli büntetés.* Uj. Magy. Muz. III. 202. Omnes fines, qui iniuste et contra legem terre facti sunt nobiscum, et omnia amerciamenta facta iniuste et contra legem terre.

Amerciare, decretam multam imponere (Du C.); *pénzbeli büntetést szabni, pénzbírsággal büntetni.* Uj. Magy. Muz. III. 196. Liber homo non amercietur pro parvo delicto, nisi secundum modum delicti et pro magno delicto amercietur secundum magnitudinem delicti...

Americanum speculum, speculum, quod feminae in dorso gestabant; *amerikai tükör, melyet a nők hátukon viseltek a múlt század végén.* Ker. Nap. 224.

Amestari (amæstus), tristari; *szomorúkodni.* Gyön. 1245.

Amestitus, lapis pretiosus, unus de 12. Gyön. 1243.

Amfractus, suffocatio aquæ, ubi terra imbibit aquam vel aqua terram; *örvény.* Schläg. 2186.

Ami, (Du C.) dicuntur vigiliæ, custodiæ; *vigilyázatok, őrizetek.* Gyön. 1262.

Amianthus, ἀμιανθος (ap. Du C. al. sensu) asbest vagy amiant, zöldes kő. Curios. Misc. 202. Unde hoc ipsum habeatur, quod Asbestos seu Amianthus aut res ex illo confecta ab igne non consumantur.

Amica, æ, idem ac compositio, pactum; *barátságos kiegyenlítés, egyezkedés.* Cod. Camb. Merc. 101. amica inter easdem Partes tentabitur. Fej. VI. 127. 128. Kass. Ench. III. 14.

Amicabilis Compositio, amicium pactum; *barátságos kiegyezés, egyesség.* Juriev. Jur. Met. 202. Gravissimas lites persæpe amicabili compositione sopiri multiplex experientia docet; est autem amicabilis Compositio conventio, per quam iura quædam dubia et litigiosa aut gratis, aut aliquo dato, retento vel promissio inter Partes litigantes determinantur.

Amicabiller, pro: amice, amicissime; *barátságosan.* S. de Kz. Chr. II. 3. 1. Andreas, Béla... a Misca amicabiliter sunt recepti. — Wagn.

Amicaliter, amice; *barátságosan.* Jókai Rab R. T. 49. a két úr pedig a módi hintóba ült össze amicaliter conversálni.

Amicare, (Du C.) conciliare amicitiam; *baráttá tenni, kiengesztelni.* It. amicare. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 72. Promittentes ad invicem ipsi Sindici unus alteri, nomine ut supra, amicare et inimicare quibuscumque Commu-

nibus et personis, que et qualia amicarent seu inimicarent alteri Communium predictorum. Ljub. Mon. Sl. I. 305. 454.

Amicari, 1. adulari, 2. amicium sibi conciliare (Du C.) 1. *nyádjaskodni*; 2. *baráttá tenni.* Gyön. 1249.

Amicatio, amicitia, familiaritas, gratiæ conciliatio; *barátság, barátkozás.* It. camerata. Pel. Pom. de S. Andr. s. IV. c. I. Tertia honorificatio S. Andreae est divina amicatio.

Amicativus, 3., amicitia, amore dignus; *szeretetre méltó.* Pel. Serm. Homo naturaliter est animal amicativum et misericors ac sociale. Aest. 11. n.

Amicia, amicitia. Knauz. M. E. Str. II. 449. 434.

Amicillum, genus vestis, quod instar pallii humeris circum iniicitur; *felső ruha, palástocska.* Gyön. 1253.

Amicinum, utris pediculus, ex quo vinum diffunditur. Fest. *a tömlőnek a csapocskája, kőről a bor kiöntetik.* Gyön. 1254.

Amiclar, adminiculari; suffragari, favere; *is'ápolni.* Fabr. Urk. 44. an. 1423. decanus... intentionem suam sufficienter fundavit, tum per testium deposiciones, tum quod et semifama eidem amicitur.

Amiclus, i, (Du C.) fascis pectoralis; *melkkötő.* Gyön. 1266.

Amictualis, ad amictum pertinens; *ruha-, öltözet.* Art. D. 1840. p. 5.

Amictuare, frequenter vestire; *gyakran öltöztetni.* Gyön. 1256.

Amictus, us, humerale; *vállkendő.* Száz. XXVII. 682.

Amictus militaris specierum, ornatus vestitusque militaris; *katonai egyenruha.* Kass. Ench. I. 41. Amictus militaris specierum vulgo Mondour.

Amiliaris, (Du C. *amiliarius*) lapis miliarium ostendens; *mérföldmutató kő.* Gyön. 1273.

Amillifex, icis, amyli confector; *keményítőkészítő.* Stárckmacher. Tab. Conscr.

Amilum, gör. ἀμιλον, keményítő. It. amido. Tomts. 229.

Aminare, minari; *fenyegetni.* Han. Mon. Jur. II. 142. si quis manum contra aliquem... levaverit et aminaverit.

Aminea, Amineæ Italiae sunt populi, unde Amineæ vites. Vitis tam albam quam nigram uvam ferens (Du C. M. Bel. Prodr. 473. Uti vero Tumidula, quam supra descripsimus, cum maiori Italarum Amineæ apprimè comparari potest.

Aminestari, contristari (a mæstus); *szomorkodni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 443.

Amiculiari, adminiculari, iuvare; *támogatni, segíteni.* Fej. X. 2. 418. 419. Christo amiculante. Cod. Telek. X. 435.

Amiculum, adiuvamen, auxilium, ops; semper ita, non adminiculum scriptum legitur; *támaz, segítség.* It. amminicolo. Fej. X. 2. 418. 419. Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 432. 438. Non sine ipsorum filiorum ope et virtuoso amiculo coronatis in nostris expeditionibus studuerunt prodesse. Fragm. Chron. Rythm. temp. Ludov. I. Engel. Mon. Ungr. Bécs 1809. p. 26.

Aministrare, pro: administrare, át-, beszolgáltatni. Soos Doc.

Aminosus, 3. mæthesis pro: animosus, fortis, strenuus; *bátor.* Beth. G. lev. 302.

Amiratus, i: Admiralis (Du C.) Lue.

Regn. Dalm. 275. miles *Amiratus* noster maritimus.

Amisibillitas, status, quo alicuius rei iacturam pati possumus; *elvezszhetés*. Pel. De quacunque virg. s. c. 3. Alia assignatur ratio quoad castitatem servandam fragilitatis sive *amisibillitatis*.

Amissor, qui amittit alqd; *eszerbenhagyó*. Art. Diat. Pos. 12. Nec non malitiosi *Amissores* et Traditores Castrorum finitimum Regni.

Amistides, amethystus; *amethyst*. Gyön. 1274.

Amitinus, i, nepos; *unokabátya* v. *őcs, bátyám és nénem gyermekei*. Kövy El. 82. Szirm.

Amitte, luster; *dorongok*. Gyön. 1270.

Amittere, relinquere; *elhugyni*. Georg. Sirm. I. 84. Et ibi Jacobum *amisit* Banffy propter avariciam suam.

Amittere praelium, (Germanismus) vinci, superari in acie; *a csatát elveszteni, megveretni*. An. Se. II. 412. an. 1538. nostri *praelium amiserunt*.

Amittere cum sicco etiam viridia, omnia promiscue tollere; *a fűrdővel a gyereket is kiönteni*. Veranes. IX. 228. Quorum res non alia causa videtur in discrimen venisse, quam Pace cum Persa facta, ne in bellum nos vel hoc ipso anno incidissemus, quo fortasse cum *sicco etiam viridia amississemus*.

Amitula, dim. ab amita (soror patris); *nénike*. Kov. Form. St. 113. ipsaque eorundem Avum *Amitulas* visitare intenderet.

Amma, avis noctua (Du C. ama, bubo); *bagoly*. Gyön. 1147.

Ammalatus, 3. agrotus, invalidus; *beteg*. It. ammalato. Prot. inq. 224. domina Elisabeth . . . fuit isto anno in tantum *ammalata*, quod credebatur mori.

Ammanuens, scribe V. amanuens; *íródeákja (satalinke)*. Opin. 1802. Rr. 2. §. 135.

Ammetaneus, finitimus; *határos*. Cod. Dip. Arp. V. 160. Qua quidem terra Kortueus ab occidente ibi sunt *ammetane* terre Kwzoget, terra Cheton. . .

Amministrare, more Italicorum pro administrare; *kezelni*. Fej. X. 3. 199. ab antiquo per ipsos iure ipsius castris *amministrata* et *amministrare* debenda.

Amministratio, administratio; *kezelés*. Száz. XIII. 226.

Amnochrysium, (Du C. amocheris) genus gemmae arenis et auro intermixtum; *aranypor*. Bel. Geogr. 635. Abundat Tartaria Russia . . . in fossilibus, metallis, mineralibus, *amnochryso* ramentisque auri, quae flumina secum vehunt.

Ammonicio, Dies *Ammonicionis*: dominica proxima ante fest. B. Mathei Apost. Magy. Tör. Tár. XII. 30.

Ammonitio, (Du C.) admonitio, ad normam. It. ammonizione; *megintés*. Vita Steph. 47. in quo fideliter et diligenter verbis eum *ammonitionis* spiritalis alloquitur.

Ammonitorio — Evocatorio — Certificatoria, literae admonitionem, invitationem, renunciationem continentes; *intő, meghívó, értesítő levél*. Kov. Form. St. XCV. *Ammonitorio — Evocatorio — Certificatoria* in Curiam Regiam super levanda pecunia et remissione Bonorum.

Ammonitorium, mandatum admonitionem continens; *intés, intő, megintő, megkínáló parancsolat*. Kov. Form. St. XCIV. Exhibitorium, *Ammonitorium*, Evocatorium et Certificatorium.

Ammonitio, apparatus bellicus; *hadi készlet*. Tör. Tár. 1888. p. 346. veluti 24. tormenta, *ammonitionem* omnem. ib. 354.

Amnestialis, (sc. charta) litterae amnestiales, lit. gratiam continentes; *kegyelmi levél*. Arch. Rák. I. 402. a Fels. Regens Eleonora Császárné maga kegyelmes *Amnestialis*at kezemhez küldvén, visszajüttem Hazamba.

Amnestialis Gratia, oblivionis venia; *bűnbocsátó kegyelem*. Benkő. Im. Nat. Sic. 83. Ad estremum bello Rákocziano a. 1711. extincto publicatae *Amnestialis gratia*, Miles omnis Siculus ad oconomiam colendam dimissus.

Amnesticula, a, iniuriarum oblivio; *az igazságtalanságok elfeledése*. Sup. An. Se. II. 206. an. 1447. sententiam in causa . . . renuntiatis omnibus *amnesticulis*, ferri postulantes.

Amnicus, 3. fluvialis; *folyói*. Ranzani 345. Quo fit, ut maxima abundet copia piscium *amnicorum*.

Amnis saluter, aqua lustralis; *kegyesztelő víz*. Kov. Carm. 82. quem dum rigat *amne* sacerdos Rite salutifero.

Amnystiales, litterae gratiam, amnestiam continentes; *kegyelemlevél*. Art. Diat. Pos. 72.

Amnystialis, ad Amnystiam, veniam peccatorum pertinet. Fej. XI. V. Un. 481.

Amnistiare, oblivioni tradere; *feledésnek átadni*. Kass. Jur. Civ. I. 228. et lineae Metalis excisio sensu Art. 34. 1791. pro *ammiatiata* et annullata considerari debeat.

Ammites, gemma similis vitro (Du C.) Gyön. 1280.

Amodo, (Du C.) postmodum, deinceps. *apo τοῦ νῦν*. (Hieronym Vita Hilar. 51. Amodo videre desiderans, quos horrebat audire. Inde modernus ap. Priscianum et Cassiod. Diez. 216.) *ezentől, ezután*. Mare. Chr. II. 50. numquam *amodo* regem Hungarum . . . ledere attemptaret.

Amoenare, amoenum reddere (Du C. recreare, oblectare); *kedvessé tenni*. Pinx. Apod. p. 50. Omnis terra . . . consita pomis, aut *amoenata* lucis.

Amoliri, (auctore Battiano idem significet quod manus extendere, *admovere*) mea sententia vero puto hic verbum *mollire* latere, quod et textus desiderat. Batt. Leg. T. II. 93. an. 1093. Cujus Confessionis professionem *amoliti* (Legendum puto: C. confessionis professione *emolliti*) et publicae satisfactionis poenitentia contenti.

Amolum, (Du C.) flos farinae tenuis, quasi a mola egestum; *lisztláng*. Gyön. 1308.

Amona, (Du C.) calamus, mensura; *mérő istáp*. Gyön. 1310.

Amonitorius, 3. admonens; *megintő*. Szék. Okl. III. 264.

Amonitus, us, admonitio, monitum; *intés*. Mare. Chr. Angelico *amonitu* proposito constituere monasterium.

Amoricus, 3. amore plenus; *rakva, teljes szeretettel*. Gyön. 1178.

Amoricemus, 3. amore ardens; *szeretettől égve*. Patr. Const. 201. A madido vi-

tij nisi corde recesserit humor. Non id *amoricremo* Numinis igne flagrat.

Amorose, plenus amore, amore pleno modo; *szeretetteljesen*. It. amorosamente. *szerebően*. Pel. Pom. De S. Andr. s. IV. c. 6. Sic *amorose* nos vocaret Christus ad crucem poenitentiae. Fej. VI. 74. Jadratini et Sibenizani quiete et *amorose* vivant ad invicem.

Amorosus, 3. (Du C.) amoris plenus; *szeretettel teljes, drágáldos, kedvesség*. Pel. Serm. Venit Christus ut nos homines *amorosa* sua charitate attraheret Hiem. 1. a. O ergo *amorose* deus quantum deberemus te reamare Hiem. 35. q. Gyön. 1315.

Amorra, (idem quod Gal. amorce), cibus ad fraudem positus; *csalétek*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Amorrhæus, V. Cingamus.

Amortisare, abolere; *enyészteti, megsemmisíteni, törleszteni*. It. ammortizzare. Gal. amortir. amortisiren. Kass. Prax. I. 199. casu deperditas litteras erga utriusque partis petium pro *amortisatis* declaratas esse prætitulatis Dominationibus Vestris committi: ut . . .

Amortisatio, abolitio; *enyésztés, semmisítés, törlesztés*. It. ammortizzazione, Gal. ammortissement. Ammortisation. Kass. Prax. I. 199. Publicatio *Amortisationis*.

Amotio, abastimatio causa Coloni facta; *elmozdítás*. Pfahl. Jus. Georg. 70. Abastinatio causa Coloni vocatur *amotio* vel *eliminatio* eiusdem in specie et locum habet, si Colonum fundum debite non colat, urbanialibus et publicis præstationibus aut satisfacere non possit.

Amovibilis, (Du C.) qui amoveri potest; *elmozdítható*. Kon. Egyh. 263. hogy a lelkészek ntu *amovibiles*.

Amphibologia, ἀμφιβολία, ambiguitas; *kétértelműség, kétség*. Amphibologie. Vern. Log. 97. Potest vero terminis quartus irrepere 2-do. Per *amphibologiam* seu si terminus aliquis in una præmissa sumatur in sensu proprio in alia vero in translatio. Wagn.

Amphimallum, (Du C.) gr. ἀμφιμαλ-λος, ex utraque parte villosum feminarum indusium; *gerezna, kétszer gerezna*. Jogt. Eml. T. I. p. 258. Bel. Geogr. 497. Opliones *amphimallum* ex pelle ovina induunt.

Amphisterbum, fortasse: rudens; *hajókötél*. Ljub. Mon. Sl. II. 40. pro vellis, *amphisterbis* et antenis.

Amphitapa, a, (ἀμφιτάπη) ex utraque parte villosa lodix; *mindkét oldalon szőrös takaró*. Szamosk. I. 57. *amphitapas* pro thoracibus.

Amphitetum, mind két oldalon állható csésze. Szamosk. I. 234. decem phiale, argenteae eximiae, auro illustratae operculis in se coeuntibus, quae ad usum bipartito dividi poterant, *amphitheta* vocantur eo, quod utrolibet fundo substituas consistunt.

Amphorisma est foramen, per quod exit sudor, porus; *apró likak az testen, melyeken a veríték kijő*. Gyön. 1353. A gr. ἀμφορίσμα.

Amphron, funis iugi vel cornuum; *járom v. szarvkötél*. Pár. Páp.

Amplexatrix, quae amplexatur, observat; *elvállalónő*. Fej. III. 2. 445. quod se ad iugum obedienciae, cuius, sub lege posita ma-

ritali, absque ipsius praeiudicio *amplexatricæ* tibi arroges.

Amplexim, coniunctim; *együttesen*. Gyön. 1338.

Amplexionaliter, in amplexu, amplexu; *ölebe*, amplexionaliter tenere; *ölebe tartani*. Chr. Dubn. 159. 167. Caput suum inter brachia sua *amplexionaliter* tenenti dixit rex.

Amplexus, us, orgia (mensura); *öl*. Klafter. Cod. Dip. And. V. III. 380. Fej. VII. 330. Fej. V. II. 306. cuius quidem terræ quantitas cum funiculo viginti quatuor *amplexuum* exceptis quique *amplexibus* (*öl*) terram quique funiculorum dicta . . . continere.

Amplexus regius, orgia regia, ad quam cætera orgiæ examinantur et reduuntur; *királyi öl*. Cod. Dip. Arp. Wenzel. IV. 349.

Ampliatio, actus augendi; *növelés*, *terjesztés*, *nagyobbítás*. It. ampliazione. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 94. Princeps Catholicus et in *ampliationem* Christiani nominis studiosus.

Ampliative, in universum, ex toto, vulgo; *általánosítva*. Burian. Blandr. p. 36. ergo constituto aliter intelligi nequit quam *ampliative*, id est: ubicunque sint tales refellendi, sciunt refutare.

Ampliativus, 3. latus, amplus, vim extendendi habens; *tágító*, *tágas*. Kaprin. Eloq. II. 282. Vel certe panis dicitur, non quod res ipsa nunc panis sit, sed quod paulum ante fuerit, sensu quod Philosophi aiunt *ampliativo* sacris etiam literis usitato, quo cæci vident etc.

Amplificare, pro: applicare (Du C. al. s.) *csatolni*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 144. quicunque . . . fecerit homicidium . . . bona ipsius *amplificare* in communem.

Amplissimus, titulus honorarius. *Nemes*. It. lodevole. très-louable. löblich. Kass. P. I. 49. Ad Civitates Liberas Regiasque: *Amplissime* Magistratus! *Amplissimum* Iudicium! *Nemes városi Tanács* aut *Törvénytörök*!

Amplitas, amplitudo; *terjedelmesség*. Gyön. 1345.

Ampliter, ample; *gazdagon*, *böven*. Tör. Tár. 1881. p. 404.

Amplitudo vestra, titulus honorarius. Tör. Tár. 1881. p. 487.

Amplivagus, 3. quod in amplum vagatur; *széjjel bujdosó*, *vándorló*. Gyön. 1344.

Amplula, æ, inflatio aquæ; *buborék*, *fityemnya*. Gyön. 1346.

Ampluster, (Du C. amplustre) navis gubernaculum; *dalevező*. (kormánylapát). Rüderschauel. Schläg. 768.

Amplustra, æ, ampluster; *vező*. Schläg. 2187.

Ampularius, i, laminarius, ampulorum confector; *bádogos*. Ger. *Klemmyer*. Vect. Gen. Gg. 2.

Ampullatæ Thoraces, lati thoraces; *bő, tágas mellény*. Szamosk. II. 15. Horum Itatorum instinctu vestimenta quoque exotica concinnari curaverat, follicatas caligas, cancellatos caleos, tunicas multifariam linciatas, *thoraces ampullatas*, quibus indutus, quo lectius falleret, extra intraque urbem Itatorum sodalitis immixtus sæpe divagabatur.

Ampullose, (Du C.) arroganter, fastidiosè; *dagályosan*, *kevélyen*, *begyesen*. It. ampollosamente. schwülstig. Veranes. X. 143. Exemplo monemus te Sanctorum ætatis tue;

ne quid ante tempus *ampullosius* ampliusque tibi arroges.

1. Ampullosus, 3. amplus, magnificus; *nagyszabású*, *keresztelt*, *nagyzó*, *dagályos*. It. ampollosa. Gal. enflé. Veranes. VI. 34. Etenim avertimus illum a nobis qua dando qua pollicendo nonnihil etiam terrendo *ampullosioribus* apparatibus nostris, si modo tanta bellua exiguitate nostra terri possit.

2. Ampulosus, 3. superbus (Du C. ampulose); *kevély*. Gyön. 1352.

Amula, (Du C.) (ab ama), vas vinarium, quo offertur oblatio ex devotione; *boros kupa*. Gyön. 1354.

Amussitate, bene, sine errore, ad amussim; *jól megtanulva*, *pontosan*. Leges Schol. Schem. 24. diebus Jovis et Veneris præcepta Theodorici rhetorica ita tractentur, ut sufficienter percipiantur, *amussitate* recitentur et annuatim absolvantur.

Amusus, 3. *ἄμυσος*, rudis (Du C. al. s.) *tudatlan*, *durva*. Patr. Const. 90. In Mirilianum *amusus*.

Amygdalatum, emulsio ex amygdalis facta; *mandolatelj*. Mandelmilch. Pár. Páp.

Amystide bibere, propinare; *duskát inni*, huzozom inni. Ger. zutrinken. Pár. Páp.

Ana, (Du C.) æqualis; *egyenlő*. Pár. Páp.

Anabaptismus, i, doctrina sic dictorum anabaptistarum; *keresztéségisméltók tana*. Pauer Athen. VI. 2. p. 277.

Anabaptistæ, alias *Clancularii* dicti. Hæretici sic dicti, quod infantibus baptismum negent, hosque, cum adoleverint, rebaptizandos censeant. Anno Christi 1524 in Germania Thomas Munzerus, Anabaptistarum dux primus et magister, suis delirius rusticorum mentes pervertit. (Du C.) *újkeresztelők, újkeresztények*. For. Ser. p. 46. Hujus sectæ sc. Albigensium errores fuerunt: Aiebant se non teneri fidem suam profiteri. Hunc errorem amplexi sunt illi *Anabaptistæ*, qui dicuntur *Clancularii*. M. Bel. Geog. 502. *Anabaptistæ* seu *Menonitæ* in agro Posoniensi.

Anabata, æ (Du C.) Velum tegendis collo, pectori et humeris; *válkenedő*. Nagy Hier.

Anabathrum, (gr. *ἀνάβαθρον*) (Du C.) gradus, pulpitum; *felső garádics*. Gyön. 1365.

Anaboladium, v. *Anobolagium* v. *Anobolarium*, Amboleum q. vide.

Anabotrum, cortina vel velum *anabotrum* (Umhang Dief) *soportlát*, *kárpit*. Schläg. 2193.

Anabs, (Du C.) dubium fors. legendum; anceps. *kétség*. Gyön. 1367.

Anacalypterium, (Du C.) Græce *ἀνακαλύπτριον*. Dies festus post nuptias, quo sponsa velo deposita et facie resecta probabit; *teleplező nap*. Nagy Hier.

Anacephaleosis, *ἀνακεφαλαιώσις*, *tartalómisméltés*. Kaprinai Eloq. I. 444. cum *anacephaleosi* p. 538. Rerum repetitio græcis *ἀνακεφαλαιώσις*, Latinis enumeratio, quæ res per causam dispersas colligit ac in summam redigit.

Anacetum, anethum male olens Linn. *ebkapor*. Schläg. 859.

Anachoresis, (Du C.) secessio, recessus; *magány*, *remetelak*. Nagy Hier.

Anachoreticus, 3. V. Eremiticus; *remete*. Beng. Ann. Erem. Cœnob. 7. aliosque plures *anachoreticæ* vitæ studium . . . in diversis Pannoniæ solitudinibus consecrantes.

Anachoritari, v. *anachorisare*, (Du C.)

vitam in solitudine ducere; *magány életet élni*, *remetéskedni*. Nagy Hier.

Anachronisticus, 3. ad anachronismum pertinens; *körtévesztési*. Száz. XVII. 160.

Anaclyterium, (Du C. anaclyterium) pars lecti, ad quam pulvinum ponebant sustinendo capiti; *nyoszolyáska*. Gyön. 1372.

Anadol defterdar, asiatici aerarii præfectus; *Asia kincstárőre*. Tör. Tár. 1892. p. 431. Vocatur autem secundum illorum consiliariorum præsidis cameræ *Anadol defterdar* seu *Orta defterdar*, medius et thesaurarius Asiæ. Tertius vero *Küczuk* seu *Rumeli defterdar*, infimus et thesaurarius Græciæ seu Europæ.

Anagallis, anagallis; *piros tüksem*. Ger. Gauchheil. Arch. Ver. Sieh. XXVI. 143.

Anaglyphæ, (Du C.) *ἀναγλύφη*, vas ornatum, cælatum; *véselt díszedény*. Schröfer Arch. Gr. et R. 20. V. s. v. Opera cælata. Szamosk. I. 25. Eorum latera et apices præter *anaglyphas* florum cælaturas undique emblematis insititque gemmarum luculenta varietas illustrabat.

Anaglyptes, sculptor; *faragó mester*. Gyön. 1373.

Anaglyptites, ars sculpendi; *faragó mesterség*. Gyön. 1374.

Anagnostium, (Du C.) *ἀναγνωστικόν* Græcis id omne est, quod legitur aut recitatur; *olvasmány*. Nagy Hier.

Anagogia, æ, interpretatio ad vitam æternam pertinens; *épületes magyarázat*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. p. II. 325.

Anagogicus, 3. *magasabb zelfogásra vonatkozó*, — *telekemelő*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. p. II. 324. *Anagogicus* sensus est quando verba Scripturæ præter sensum litteralem significant aliquid pertinens ad vitam æternam seu Ecclesiam triumphantem. Kaprin. Eloq. I. 207. Triplex est sensus. 1. Allegoricus res credendas ac Ecclesiæ militantis exprimit. . . 2. *Anagogicus* ad res sperandas et triumphantis Ecclesiæ proprias refertur.

Anagrammatismus, (gr. *ἀναγραμματισμός*) ratio scribendi, quæ in litteris permutandis consistit; *talányírás*, *tilkosírás*. Tör. Tár. 1888. p. 199.

Analabus, (Du C.) Vestis monasticæ species vulgo *scapulare* q. vide. Nagy Hier.

Analecta Numaria, collectanea numorum; *pénzek gyűjteménye*. Numi Hung. 150—168.

Analepticus, 3. recreans; *erősítő*, *üdítő*. Gal. analeptique. M. Bel. Prodr. 187. Unde facile est colligere spirituosam hanc vini partem causam esse durationis conservationis atque *analepticæ* vini efficaciæ.

Analia, pugna; *harcz*, *riadul*. Gyön. 1413. pro: amilla.

Analis, ad anum pertinens; *alfel*. . . Hist. Nat. 58. Pinna a situ vel ventrales vel pectorales vel dorsales vel *anales*.

Analogatum, i, res ad analogiam pertinentes, quæ cum aliis conferuntur; *használtott dolog*. Pázm. Dial. 252. Aiunt enim omnia analogia significare rationem quandam reperant in omnibus *analogatis*.

Analogie, simili modo; *hasznalón*. Fr. Balassa Casul. Stephan. App.

Analogismus, gr. *ἀναλογία*, similitudo; *hasznóság*. Hor. Mem. 224. de morborum et naturæ *analogismo*.

Analogus, 3. analogicus, ἀνάλογος, similis; hasonló. Kövy El. 752. Continuuntur rationes legalibus analogae.

Analphabetus, 3. (Du C.) gr. ἀναφάβητος, illiteratus; a ki írni s olvasni nem tud. Nagy Hier.

Analysare, resolvere, explicare; elemezni. It. analizzare. Leges Schol. Schem. 38. Die Lunæ mane. Pars aliqua capitis ex Corn. Nep. *analysatur* in ordinem naturalem redigitur.

Anamartesia, æ, innocentia; véteknélküliség. Nagy Hier.

Anamnesticus, 3. monens; emlékeztető. Abelles 8.

Anarchia, ἀναρχία, (Du C.) ubi nullus est potestas; fejtelenség. Vern. Phil. Mor. 434. Democratica facile in *Anarchiam* abit.

Anargyri, (Du C.) dicti SS. Cosmas et Damianus, quod gratis medicinæ artem exercent. Pecunia carentes; pénz nélkülözők. Nagy Hier. [Prodr. 148.]

Anasarca, hydrops; vízkóróság. M. Bel. **Anastasis**, i, Pascha, festum resurrectionis; húsvét, feltámadás napja. Nagy Hier.

Anastasis, is, actus exsurgendi, resurgendi; feltámadás. Beng. Ann. Er. Cænob. 360. gloriosam *anastasis* præstolatur.

Anastrophon, (Du C.) pro voce græca ἀναστροφή, inversio, subversio; beszéd-, tagfordítás. Nagy Hier.

Anatæ, annuus census vacantis beneficii Ecclesiastici (Veneroni.) Ap. Samb. Tyrn. anatæ, pensiones; egyházi adó, római rovás. It. annata.

1. **Anathema**, tis, (Du C.) donarium Deo vel Sanctis dicatum (gr. ἀνάθημα) szentajándék. Coll. I. 384. pretiosa *anathemata*.

2. **Anathema**, interdictum pontificis; egyházi átok. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 41. Cher. Jus. Eccl. II. 377. et pass.

Anathema maranatha, V. *Maranatha*; kiátkozás borzasztó formája. Kon. Egyh. 416.

Anathemabills, (Du C.) anathemate feriendus, dignus; átokra méltó. Nagy Hier.

Anathematismus, excommunicatio sollemnis, execratio, anathema; átok. Kaprin. Eloq. II. Præf.

Anathematizare, a gr. ἀνάθημα, proseribere, excommunicare; egyházi átokkal sújtani, számkivetni. Vita S. Steph. 126. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 92. Si quis vero hoc testamentum infringere temptaverit, a Deo patre *anathematizetur* et Regalem incurrat iram.

Anathordus, idem quod ap. Du C. anacardus; elefánt tetű. Ger. Elefantenaus. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 143.

Anatocismus, i, ἀνατοκισμός; kamatos kamát. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 588. Nagy. Jus. Trans. Sax. 130. *Anatocismus* est actus illegitimus, quo usura usurum exiguntur, seu est quando usura sorti vel capitali summæ coniuncta alias usuras parit.

Anatomia, æ, explanatio, explicatio; elemzés. Fej. V. II. 26. Continet *Anatomiam* Confessionis reformatorem in negotio scholæ.

Anatomizare, diligenter examinare; részletesen boncolni, fűrkészni. Tör. Tár. 1888. p. 510.

Ancabulum, pro: ansabulum; eketartó. Schläg. 979.

Ancæsus, 3. *Ancaesa vasa*. V. *Anaglyphæ*, vasa cælata; véssett edény. Szamosk. I. 24.

Ancesa, pro: ancæsa, vasa (quod cælata appellamus Fest.) iratos edény, tál. Gyön. 1400.

Ancha, (Du C. anea) coxendix; csipő. It. anea. Prot. inq. 253. LXXXVIII. malum descenderat per renes meos ad *anchas* et per coxas usque ad genua.

1. **Anchona**, æ, summa pars coxendicis; a csipő csont felső vége. It. ancone. Ger. Lenden. Ijub. Mon. Sl. XVII. 252. an. 1423. iuraverunt ad sancta dei evangelia supra *anchonam* et figuram . . . Jesu Christi.

2. **Anchona**, æ, forma, in qua includitur imago; keret. Ljub. Mon. Sl. II. 449. *anchonem* . . . argentem . . . capsulam sive *socium* de argento . . . item *bussulum* de argento . . . capsulam de rubeo *sanito* cum *frisitis* . . . *tistum* de piloso et *plaro* aeamito item *totalium* super altare.

Anchora sacra, portus vitæ; az élet végkikötője, vége. Veranes VI. 75. quum res eius in extremo iam cardine aguntur atque ad *sacram* quod dicitur *anchoram* perductæ sunt.

Anchorare, (Du C.) anchoras figere, csigát kötni, erősiteni. Gyön. 1409.

Anchoraticum, V. *Ancoraticum*; Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 143.

Anchoratus, ancora instructus, signatus; horgonyos, horgonynyal jelölt. Numi Hung. 33.

Anciæ, pro: antiæ, mulieres capilli in fronte demissi: nők hosszú üstöke. Gyön. 1373.

Ancidere, delere, circumcircacidere; megsemmisíteni. It. ancidere. Ljub. Mon. St. XI. 160. an. 1344. instrumentum . . . debeat . . . *ancidit*, cassari. Gyön. 1402.

1. **Ancilla**, filia; szolgánő, rabszolganő, Georg. Sirm. I. 40. cito vocare fecit ad se Rex, dixit *ancille sue*: Decr. S. Steph. L. III. c. 26. 27. S. Lad. I. c. 2.

2. **Ancilla**, fors. idem quod gr. ἀγκύλη, lorum; szű. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 278. clamis de saja, pellicia de leporinis et *ancilla*.

Ancillarius, 3. servilis; szolgai. Pel. Pom. Lib. II. T. III. Art. II. c. 4. Si dixisset Maria: Magnificat anima mea deum, suam humilitatem *ancillarium* tacuisset.

Ancingia, Ancinga, Andecinga, modus agri (Du C.) *darabszántóföld*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 23. similiter et decimas proprii laboris omnium dominorum quoquomodo laborancium et croacarum, bovariarum, jugerum, coloniarum, nemorum, saginatarum, sischalie, merescacie, brolii, *ancingiarum* et decimum nummum pascinacii.

Anclabria, vasa mensæ ministerialis; oltár asztalhoz való edények. Gyön. 1406.

Anclabris, mensa ministerialis, divinis officiis apta; oltárnak való asztal. Gyön. 1405.

Anclidia, æ, (Du C.) rota haustoria; vízvonó kerék. Gyön. 1407.

Ancona, æ, v. *Anchona*. 2. Ljub. Mon. Sl. I. 225. an. 1309. *Ancona* minor ligni circumdata foliis deauratis.

Ancoraticum, (Du C.) tributum, quod pro facultate figendi anchoram in portu solvitur; horgonypénz. Ljub. Mon. Sl. I. 26. an. 1208. sic esse . . . stabilitum, ut nec R. ci-

ves . . . *plazam* tribuerent vel *scalaticum* nec M. . . *plazam* vel *scalaticum* vel *ancoraticum*.

Ancuba, æ, succuba daemon (Du C.) *parázánlkodó ördög*. Gyön. 1410.

Andabata, æ, ἀνδαβάτης, *Andabata*; *szeleburdi, handabanda*. Severini 93. *Andabatarum* more depugnare; *handabadázni*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 132. *Andabatarum* pugna. Signif. absque omni iudicio temerarius ausum. Bel. Lib. Mem. 807.

Andalago, inis (ap. Du C. s. *Andelangu*); *közbesítés*. Vuch. Jur. Feud. 83. In ritu inaugurationis usitatissimum olim fuit, ut vasallus inermis in genua procumbens complicatas manus in manum domini ponens iuramentum diceret. Eo ritu Berengarius, Italiae Rex, ab Ottone M. Regnum suscepit. Dominis vicissim affectus testandi causa solemne erat, osculo Vasallum excipere. Unde formula, belehnen mit Hand und Mund, tum per *manuplicationem*, per *andalagium*, per *andalangum*, voces barbaræ, e Germanico in Handen langen compositæ, explicationem capiunt.

Andalangum, V. *Andalago*.

Andare, (Du C.) ire, proficisci; menni. It. andare. Prot. inq. 332. LXXIII. et illa ferrea per se aperiebatur, quod ego poteram *andare*. Veranes. III. 272.

Andata, æ (Du C.) iter; menet. It. andata. Ljub. Mon. Sl. XI. 447. an. 1324.

Andelago, (Du C. andelangu, andilago, andalagus), seu harundo (arundo); nád. Batt. Leg. T. I. p. 404. investituræ e cespice per gnasonem, *andelaginem*.

Auditus, i, porticus (Du C. via, platea), folyosó. It. *andito*. Ljub. Mon. Sl. II. 309. an. 1346. quod . . . possint . . . carcerati pro aliquali *leviatione* . . . venire in *andito* carcerum. Hon. Mon. Jur. II. 198. si aliquis habet . . . fenestram super *auditum* . . . non de fenestra proicere super *auditum*.

Andrago, mulier animum virilem habens; férfi bátorárgu asszony. Gyön. 1390.

Androcraticus, 3. ἀνδρ + κρατέω, férfi-uralom. Vern. Phil. Mor. 435. formam regiminis . . . *androcraticam*, si potestas superma uni viro, *Gynaeocraticam*, si femina concessa fuerit.

Androlepsia, æ, detentio viri, ἀνδροῦς + λήψις, személyletartóztatás. Törvtd. Msz. 22.

Androna, æ (Du C.) murus; fal, rejtek helye. Batt. Ger. 101. non enim latrones, fures amici enim et cives . . . ideo non necesse habent per *Andronas* incedere. Nota Batt. *qui enim pone murum pergunt, latere volunt, non eunt per medium, sed lateraliter vel latenter*.

Andropolis, (Du C.) cœmeterium; temető. Nagy Hier.

Anecdoton, facete, lepide dictum; adoma. Jókai Régi jó Tbl. I. 433. csipős *anecdotton* van öntve.

Anecdotos, i, pl. *Anecdota*, orum: quod in lucem non prodit; kiadatlan; adoma. Bel. Cell. 807.

Anechon, tis, qui conservat a gr. ἀνέχω, fentartó. Szamosk. III. 402. Dii *anechontes* hæc portenta averuncate.

Anemo, anemona, anemone (Dief. rotman, roccman); *kőköröcsin*. Ger. Windröschchen. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 143.

Anensa, calendula (Linn.) Ger. Ringel-

blume; *peremér, gyűrűvirág*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 143.

Aneptigraphus, 3. sine inscriptione; *felírt nélküli való*. Numi Hung. 13. Species XIV. Rex sedens — Agnus paschalis *Aneptigraphus*.

Aneta, (Du C.) anas; *kaesa*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 143.

Anetarius, i, (Du C.) anas mas; *kácsér*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 143.

1. **Anetum**, *Anidulus* q. v. Ljub. Mon. Sl. I. 153. an. 1292. Actum in anetum seu profello palatii.

2. **Anetum**, anethum graveolens (Linn.) *kapor*. Ger. Dill. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 143.

Antibolus, i, (Du C.) vestis equi pillosa; *csabrácz, pokrócz*. Gyön. 1420.

Anfringere, conterere; *összetörni*. Gyön. 1421.

1. **Angaria**, ancor; *szorongatás, szorultság*. Sacr. cor. p. 6. acutis ejus loco hucusque grassantibus calamitatibus, ita, ut *Unгарium* non omnino abs re *angariam*, quod illam perpetuo angore agi oporteat, quidam alius dixerit. Szegedi Rubr. Pars. I. 148. *Angarium* vocant ab *angendo* perpetuam subiectionem quam, sublata in penam transmissi grandis libertate, subire compelluntur.

2. **Angaria**, æ, præstationes agris aut personis impositæ (Du C.) *robot*. Monm. Comit. IV. 246. quomodo item sint per gratuitas et coactas colonorum operas, quas vocant *angarias* munienda. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 39.

3. **Angaria**, quarta pars anni (Du C.) trimestre Ecclesiasticum; *fizetés negyed, rész, negyedév*. Kass. Jur. Civ. I. B. quod non nisi prima *Angaria* per eundem deposita summam restantem . . . ne vel impræsentiarum persolvere velit. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 244. Arch. Rak. II. 43. Wagn.

4. **Angaria**, jumentorum vel plastrorum præstationes et quidem per viam directam, oppositum *Parangaria*. V. *Jus angariarum*; *szekeresési kötelezettség egyenes úton*. Reg. Mil. an. 1726. p. 49. *angarius* vulgo Vorspann.

(in) **Angaria**, minutim; *részben, kicsiben*. Jogt. Eml. T. II. 4. p. 489. quandoquidem misera plebs . . . violentias dominis terrestribus, tempore illo, quo ipsi etiam epociatio vini, vi barbari etiam indulta habetur, quasi domini terrestres in *angaria* eadem educilare non possent . . . inferre audeant . . .

Angaria mortualis, *angaria* quæ post mortem solvitur; *halál után járó fizetés, halálnegyeddi fizetés*. Törvt. Msz.

Angaria quatuor temporum, tri-duana ieiunia singulis annis quater celebrantur; *egy ötödik kántorbőjt*. Knauz. Kortan. 247.

Angaria persica, a *lovasok gyors futása*. Szamosk. IV. 368. *Angaria persica* est cursus velocissimus equitum, haud dubie ab *Agár* deductum idest canibus venaticis.

Angarialis, ad *Angariam* pertinens; *Kuk. Jur. III. 86. ac Regestorum quoque suorum Angarialium paria eidem Generali Administratori fideliter assignare sint adstricti*.

1. **Angariare**, (Du C.) compellere; *intiltani*. *Kuk. Jura* I. 48. an. 1218. non monitu nostro *angariatus*.

2. **Angariare**, injuste premere, opprimere, cogere, astringere, compellere; *elnyomni, nyomni, kényszeríteni*. Cod. Dip.

Arp. Cont. VI. 25. qui quasi pupillæ Domini *angariantur*, exterminantur, excæcantur. Monm. Comit. IV. 60. *compulsi vel angariati* fuerint ad maiores labores. Jogt. Eml. T. I. p. 3. oppressionibus per potiores *angariabantur*.

Angariarius, subditus, servus, domino obnoxius, opus debens; *szolga, adózó*. Fej. II. 118. mihi quoque et successoribus meis tributarii aut *angariarii* ne sitis. End. p. 379.

Angariatim, omni trimestri, particulatim; *évesgyedenként, részletekben, fizetés negyedenkint*. Arch. Rak. VIII. 43. hocy Præses, Conservator *est angariatim* ott leendő Consiliarius uraimék. II. 140. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 408. in territorialmentum et exemplum aliorum *angariatim* singulis centum baculis . . . pulsandus.

Angarialis, ad *angariam* i. e. quartam partem anni pertinens. Magy. Tört. Tár. I. 472.

Angaridius, i, *angaria*, præstatio; Ljub. Mon. Sl. XI. 220. an. 1347. iuravit . . . facere . . . omnes *angaridios* et factiones.

Angarium, (nodstall Dief.) statumen, cancelli; *lököloda, korlát*. Schläg. 1301.

Angarius, 3. coactus V. s. *Monstrator viarum*; *kényszer* —

Angarizare, (Du C.) iniuste exigere) eruciare; *kínözni, terhelni*. Ljub. Mon. Sl. II. 243.

Angastaria, æ, lagena angusti colli; *palacz*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 140. *angastarias* vini.

Angelicis, ad angelum pertinens (angeli); *angyal*. It. angelicale. Pel. Pom. L. I. P. I. Conclusio. Quarta congruentia *angelicalis* nunciacionis. In. Nat. Dom. S. V. e. 1. suavitatis *angelicalis*.

Angelici, Hæretici, qui angelos ut Deos colebant (Du C.); *angyalimádók*. V. s. v. Millenarii.

Angelicus, 3. ad angelum, nuncium Dei pertinens; *angyal*. Patr. Const. 2. *Angelicus* pingit gratia tanta genas; Cod. Dip. Arp. Cont. III. 92 *Angelicæ* potestates.

Angelo-latra, adorator angelorum; *angyalimádó*. Otia. Bachm. 233.

Angelorum dies, dies S. Michaelis; *szt. Mihály napja*. Knauz. Kortan. 136.

Angelulus, parvus angelus; *angyalka*. Arch. Rak. VIII. 332.

Anger, (Du C.) armiger, spatarius; *fégyverviselő*. Gyön. 1424.

Angerona, Dea tacendi, inde dictum: incidere in Angeronam, obmutescere; *elhallgatni, elnémulni*. Veranes. VI. 276. equidem in Angeronam, quod dici solet, incidebam. Oltv. Act. Synod. 15. si eo non obstante Angeronam illam gentiliū vel Harpocratem labii suppressione imitemur.

Angire, (Dief. engisten) angere; *ijeszteni, zaklatni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 143.

Anglopapistæ, ita dicti quod, cum Calvinī doctrinam sequerentur, catholicæ religionis regiminis externam formam servarunt; *angolpápkodók*. Nagy Hier.

Angonia, æ, ancor; *aggódás*. Ljub. Mon. Sl. IV. 35. an. 1364.

Angorium, angustiae, res trepidæ; *szorultság*. Georg. Sirm. I. 61. Et Stephanus Balogh predictum direxit cum duo milia hominum ad vadum recuperandum in Abad ob *angorium* Chanad.

Angromagus, idem ac *anchiromacus*, navis species sic dicta, quod celeritate sui

anchoris et instrumentis reliquis navium vehendis sit apta (Du C.) Obs. Jadr. 449. quemdam *angromagulum* Jadræ pyratum ini-miei inane ceperunt.

Angromagus, idem ac *Angromagus*. Obs. Jadr. 402. Mandavit sex suos *angromagos* sursum ligneis tegi tabulis.

Anguiger, anguifer; *kigyóhordozó*. Jan. Pan. Poëm. I. 95. *Anguiger* . . . Philippus . . . lacescebat furialibus improbus armis. Cf. I. 138.

Anguilla Hungarica, Galeoti. 14. quem Hungari Cælestem piscem *menyhal*, Germanice (Olruppen et Quappen in Sax. vocitant) nos vero nunc *anguillam Hungaricam* dicemus.

Anguiromagus, idem ac *angromagus*. Obs. Jadr. 403. et ipsos lembulos lymphæ offuscaverunt suosque *anguiromagos* fortiori coeperunt studio custodire.

Angulacio, -onis, V. Angulatio, *szögellés*. Cod. Dipl. And. V. IV. p. 464. metam terream . . . unam in *angulacione* dicte vie.

Angulare, is, fors: limbus denticulatus; *csipke*. Tör. Tár. 1887. p. 174. ymago beate virginis filium in gremio tenens et cum suis *angularibus* et pallis . . . ornamentum virgultum . . . carens uno *angulari*.

Angulare, fulcire; *támasztani*. Batty. Leg. T. II. 54. Lib. St. Steph. ut tua dilectione *angulati* semper Regali dignitati adhereant.

Angulari, flecti in angulum; *szögelleni*. Fej. V. II. 507. ibique ipsa via transit prata parum vadit et ibi *angulatur*, in quo loco sunt tres metæ lapideæ. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 248.

Angularitas, figura anguli; *szögellés*. Cod. Dip. And. I. 505. 561. et in illa *angularitate* facit metam terream.

Angulariter, in angulum, in angulis; *szögben, szögleteken, sarkokon*. Fej. IV. 4. 478. *Angulariter* ad silvam vicinam præiudicet. Eszt. okm. 179. Platea *angulariter* vicinatur.

Angulatio, angulus; *szögellés*. Cod. Dip. Pat. VI. 93. 135. Cod. Dip. Hung. And. Vol. V. 149. 40. accessissent ad faciem quarundam particularum terre et loca piscaturarum in duabus *angulacionibus* vulgo Zygeth vocatis. Cod. Dip. And. I. 390. 434.

Angulatus, 3. angulos habens; *szögletes*. Vern. Met. II. 75. formam iam rotundam, iam oblongam, iam *angulatam* habuisse dicuntur atomi.

Angulosus, 3. in angulos flectens; *szögletes*. Greg. Aesth. 40. Probabiliter ob nism phantasie ad infinitum et summam varietatem, quin tamen unitas evanesceat, præferimus rectilineis et *angulosis* figuras rotundas et teretes.

Angulus centri, Falud. Arch. 23. angulus centri; *középponti szög*. Germ. Mittel-Punet-Eck. Gall. Angle du centre. Angulus hic ad centrum comprehenditur duobus radiis per angulos multanguli proximis duos ductis.

Angulus circumferentiæ, *várpont-szög*. Falud. Arch. 23. Angulus circumferentiæ vel figuræ; Ger. Kehls-Punet, Kreys-Punet, Vestungs-Punet-Eck.

Angulus decussationis, sive *defendens*; *védő szög*; *kebel szög*. Schutz-Winkel. Angle de Tenaille, angle flanquant exterior. Falud. Arch. 23. Hunc angulum duæ stringentes se invicem secantes componunt.

Angulus determinans alam, *ol-*

dalt határló szög. Der Streichen-Mass-Winkel. Angle forme flanc. Falud. Arch. 24.

Angulus faciei et alae, oldal- és arcz-szög. Der Winkel von der Streich- und Gesicht-Lini. Angle du flanc et de la face. Falud. Arch. 23.

Angulus propugnaculi, bástya szög. Falud. Arch. 23. Angulus propugnaculi, *angulus defensio*. Bollwerke-Eck, oder Winkel. Gall. L'angle Flancue. Angul. iste a duabus faciebus comprehenditur.

Angulus stringentis et alae, érintő és oldalszög. Der Winkel aus der Streich-Lini und der Streiche. Angle de la flancue et du flanc. Falud. Arch. 23.

Angulus stringentis et cortinae, a középsőncz és a védő oldal által képzett szög. Der Winkel, so aus der Cortin und Streich-Lini gemacht wird. Angle flanquant interieur. Falud. Arch. 23.

Angulus visorius, angulus opticus, látószög. Curios Misc. 48. Ratio huius etiam petitur a radiorum refractione, quae fit in rorido vapore, quorum incurvatio *angulum visorium* ampliat, ut constat ex optica.

Anguria, æ, cucurbita graeca: görög-dümje. It. anguria, coconero. Veranes. IX. 174. Misi pepones per Kery bonos numero 51, item alterius generis, *angurias* scilicet numero 42.

Angustarium, angustum insigne; czi-mer. Magy. Tör. Tár. IX. 416. pro signo et titulo insignij galeatis formam *angustarij* vulgariter *cimer* dictam.

Angustarium, angustarium, angster (Dief.), gutturmium; száknjakú edény. Schläg. 1120.

Angustiare, premere, afflictare occurrit etiam Angustare; szorongatni. Wagn. Georg. Sirm. I. 283. Et iam obsidi fuimus et undique *angustiati* foimus. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 34. 89. illa miserabilis regio depressa iacet diris *angustiata* flagellis... et diversis angustiiis *angustatum* pectus nostrum.

Angustari, (Du C.) in angustii versari; szorult helyzetben lenni. Rák. Ön. 34.

Angustatio cordis, cardialgia; szív-szorulás. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 280.

Angustrium, amphora angusto ore; száknjakú korsó. An. Sc. I. 428. an. 1330. tria *angustria* argentea.

Angusturium, est vitrum angusto collo; száknjakú edény. Fej. VIII. 3. 308. tria *angusturia* argentea, unum magnum, duo minora et quartum illis minus ad fundendum aquam.

Angvardia, primum agmen, frons agminis; elővéd. It. avanguardia. Gal. avant-garde. Arch. Rák. I. 444.

Anhelosus, 3. anhelans, anhelitibus respirans; pihegő. Bene. Med. II. 18. respiratioes *anhelosae*.

Anhor, a gr. ἀνόριος, immaturus; idétlen ember. Otia Bachm. Praef. quid de tam blasphemio *Anhore* sentiendum, ingenue fateare.

Anices confecti, anisum saccharo conditum; czukros anizs. Száz. VI. 364.

Anichilarifacere, irritum aliquid esse iubere; semmisnek nyilváníttatni. Szék. Okl. III. 444.

Anicius, (gr. ἀνίχτος) invictus; győzeten. Gyön. 1449.

Aniculusus, 3., ridiculosus (ab anus); nevetséges. Gyön. 1451.

Anihilare, delere; elpusztítani. Szék. Okl. III. 30.

Anima pulmonum, crocus; sáfrány. Máty. 256.

Animadversiuicula, parvi momenti animadversio; apró figyelemztetés. Mall. II. 3. Mendacissimis *Animadversiuiculis* ipsorum fidem ne habeto; passim enim vituperiorum sputis impudenter maculant, quod refutare non potuerunt.

Animal, (Du C.) pecus; barom. Decr. Col. I. c. 77. Nemo aliud *animal* praeter boves masculos extra Hungariam vendere vel emere audeat.

Animalculum, bestiola, állatoeska. It. animalcolo. Wagn.

Animalitas, natura animalis; állatiság. Obs. Jadr. 398. conclusionibus expresse attestantur *animalitatem* rationalitatemque fore essentialiter hominis. Veru. Psych. 159. Gyön. 1462.

Animare aliquem, (Du C.) incendere, hortari, conitare; lelkesíteni. It. animare. S. de Kz. Chr. II. 1. 15. *animant* eum, ut succurrat civitati.

Animarum dies, dies commemorationis defunctorum; halottak napja. Knauz. Kortan. 137.

1. Animatio, infusio animae; lélekbeöntés. Pel. Pom. L. IV. P. II. Art. I. c. 5. Alio modo pro ipsa *animatione*, id est quando anima infunditur et corpori unitur.

2. Animatio, incitatio, (Fin. al. s.) lelkesítés, buzditás. Lop. Mon. Sl. XX. 214. an. 1702. instigationes, clandestinae *animationes*.

Animatorius, 3., incendens animum; lelkesítő. Cod. Dip. Brüss. IV. 261. atque verba *animatorio* mihi date...

Animetta, (Du C.) palla, quae calicem tegit, quod quasi anima in corporali plicato includatur et conservetur; kehelyfödő. Nagy Hier.

Animiculator pro: adminiculator, adiutor; segítő. Quell. Sieb. I. 342. an. 1501.

Animitus, (Non. 147. 27.) ex intimo corde, ex animo; szívből. Act. et Doe. Rákócz p. 48. optatissima quaque audire nobis contingat *animitus* conprecatur. Ae. Com. Sopr. p. 5. Wagn.

Animositas, (Du C.) inimicitia, simulas, ira; hevesesség, gyűlölet, ellenségeskedés. It. animosità. Kass. P. P. I. 271. ut quibusvis *animositatibus* aut aggressionibus reciprocis et arbitrariis campus pro futuro efficaciter pracludatur.

Animotenus, ex animo; szívből. Batty. Leg. III. 151. an. 1314. nos ipsorum devotionem *animotenus* attendentes.

Animula, dem. ad anima. Irod. Közl. VI. IV. 473.

Anisae, anisum admiscere, aniso admixto temperare. Bene. Med. I. 314. ut spiritus cornu cervi simplex, *succinatus, anisatus, lavenderatus* vel vinosus I. 425.

Anitergium, (Du C.) vox ficta ut facitergium; segtörő. Hinterwiesher. Nagy Hier.

Annari, annum transigere; az évet átélni. Ein Jahr durchleben. Kronst. I. 622.

Annata, reditus annuus pontificis. V. Jus inthronistium. Zsigm. Hist. 456. Inter hæc Joannes XXII. Pontifex Ecclesiarum Hungaricarum provisionem sibi, bona Caroli regis venia a 1317. reservavit, imo et *annatarum* vectigal, quo beneficiis ecclesiasticis praefecti e

primi anni redditibus dimidiam partem arario pontificio inferre debebant, in Hungaria minduxit. Molnár Patv. 26. *Annata*, redemptio Bullae Pontificiae. Cher. Jus. Eccl. I. 188. In Hungaria quoque viguisse *Annatarum* solutionem eum Episcopi neo-nominati confirmationem a sede Romana impetrabant, elucet ex Art. 14. 1550. In Germania, Belgio, Gallia et Hisp. *Annatae* pendebantur ab omnibus beneficiis, quae R. Pontifex extra consistorium conferebat, consistebantque in media parte proventuum unius anni. Veranes VII. 235.

Annatrum, fors. anas; réze. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 278. Et boelia non debeat portari post sponsam et oserium gallinarum vel ovariorum vel *annatrorum*.

Annatuli, ab anate, anaticula; kis réczék. Arch. Rak. VIII. 360.

Annatus, 3., (Du C.) primogenitus; elsőszülött. Nagy Hier.

Annexia, æ, appendix; függelék. Zilahi ref. Koll. Ért. 1894/5. Leges Scholae Zilahianae renovatae et nunc quibusdam *annexiis* denno auctae.

Annexive, adiciendo, annectendo; utólagosan. Kövy El. 42. etiamsi adoptio vel Testamentum in effectum non abeat sed Jus Regium *annexive* collatum, ipsam quidem praefectam, si necesse esset, nobilitaret.

Anni Hegire, annus arabum. Curios. Misc. 441. *Annus Arabum* seu *Hegirae* cum annis Christi combinare. *Annus Arabum* Turcarum et Mahometanorum Civilis fit mere Lunaris, dierum 354... Quod *anni Hegirae* seu Epochae Turciae Arabicae et Mahometanae computari coepit civiliter a prima Phasi seu a Novilunio die 16. Julii anno Christi 622.

Annibus, pro: annis. S. de Kéza Chr. I. 41. in ipsa insula paucis *annibus* dimorantibus.

Annichilare, auctore Battiano pertinet inter portenta Verborum, videturque ex Hungarico desumptum *semmicé temni*, ad nihilum redigere. Batty. Leg. T. II. 113. (Decr. St. Ladisl.) etsi vidua idem fecerit, alterum oculum perdat et... cum parte sua *annichiletur*. Cod. Zichy. I. 604.

Annirculus, i, alias: curriculum anni vel revolutio anni; egy év beforgása. Szék. Okl. I. 223.

Annictare, (Du C.) cum palpebris innuere; belegyezőleg szemet hunyorítani. Gyön. 1475.

Annicularis, idem quod annalis; Gyön. 1489.

Anniculum, fors. pro adminiculum, auxilium; segítség. Obs. Jadr. 419. Profecto existimabant Jadertini non tantum ab hominum comitiva et praesidio verum etiam a dispositione supernorum fore derelictos cum in multa clade morentur. Jam eorum *anniculum* pollicitem remotius prolongatur.

Anniceus, i, parvus annus; hisdel esztendő. Gyön. 1476.

Annihilare, pessumdare, perdere; tönkre tenni. Kronst. II. 1530. 207. pro equo in via *annihilato*.

Annihilatio, eversio, dissolutio; megsemmisülés. It. Annichilazione. Ger. Vernichtung. Vern. Met. 409. Creatio et *annihilatio* simpliciter sibi invicem opposita: contra formatio et solutio necessario invicem conjuncta sunt.

Annihiluit, pro: annihilavit, meg-

semmisiteni. Fej. Jur. Lib. Suppl. 44. (Anno. 1740.) Pseudo Apostolorum auctoritatem *annihiluit*.

Annillitas, idem quod annitas; *vénység.* Gyön. 1480.

Annimissarius, (Du C.) Presbyter, qui per annum quotidie Missam celebrat pro defunctis; *gyászáldozár.* Nagy Hier.

Annitas, vestusta senectus (Du C.) *vénység.* Gyön. 1470.

Annonaria, æ, (Du C.) vel *Domus Annonaria*, locus ubi frumentum congeritur; *élelmentár, magtár.* Provianthaus. Arch. Rak. VIII. 88. 398.

Annonaria provisio, cura annonæ; *élelmi ellátás.* Magy. Tör. Tár. VIII. 104.

Annonarium, tributum annonæ; *gabonaadó.* Jókai Rab. R. I. 43. Kilencz forint contributio csak a katonatartásra, hát az *annonarium* egy nagyszombati mérő búza.

Annonarius, 3. ad annonam pertinens; *élelmi.* Kelem. I. 434. item Tentoria, Currus prætereæ *Annonarii* et pro Casu Belli etiam Onerarii.

Annonarius, i, (Du C.) erogator, dispensator annonæ; *gabonatízt.* Tör. Tár. 1889. p. 614. per magistris fori aut *annonarios* solvantur.

Annonæ magister, V. *annonarius*. Tör. Tár. 1890. p. 91.

Annonata Camera, camera annonæ convehendæ, congerendæ. Cella penaria rei publicæ; *országos gabonatár.* Fej. Jur. Lib. 289.

Annosæ pectere arbores, inanes res tractare; *kutyát fésűlni.* Veranes. IX. 89. Lucam et succentorem dudum tradidi Reverendissimæ Dominationis vestræ pectini, sed vereor, quod *annosæ pectet arbores*.

Annositas, (Du C.) multorum annorum series; *sok év lefolyása.* Batty. Leg. T. II. 341. an. 1247. propter diuturnam temporum *annositatem*.

Annua solennia, annum præmium, laudis insignia; *évenkénti tiszteletdíjak.* Száz. XIII. 544.

Annuales litteræ, V. *Litteræ annuales*.

Annualis, e, annuus; *évi.* It. annuale Anonym. Gest. Hung. vectigal *annuale*. Kass. Prax. I. 254. fora *annualia* libera prout et hebdomadalia.

Annualis revolutio, annuæ computationes; *évfordulat.* Doc. Fam. Soos. Sec. 14.

Annualiter, (Du C.) singulis annis; *évenként.* Pel. De S. Georg. s. l. c. 4.

Annuatim, per singulos annos, quotannis; *évenként.* Schwart. Scult. 173. Beth. S. Lev. 174.

Annuatinus, 3. (Du C.) annuatus, annuus; *évenkénti.* Lib. Ration. 432. de hiis dantur 10 fl. *annuatino* pro censu.

Annue, idem quod *Annualiter*. Knaut. M. E. Str. I. 129. etc.

1. **Annuentia**, affirmatio, approbatio, concessio, consensus (ab adnuendo) capitis nutu assensio; *fejbillentéssel való ráhagyás, helybenhagyás.* Cod. Dip. Kár. I. 208. 334. Bod. Hist. Eccl. II. 322. Cod. Dip. Fam. Com. de Sztára. Vol. II. 353. Dip. Alv. II. 236. Cod. Dip. Hung. And. Vol. V. 233. 34. G. Fej. X. I. 282. 293. 373. inductione et *annuentia* ac beneplacita voluntate.

2. **Annuentia**, æ, litteræ annuentiam

continentes; *helybenhagyó, beleegyező, jóváhagyó levél.* Kov. Form. St. CX. LVIII. *Annuentia* super confectione sigilli pro Comitatu.

Annuentia permissiva, permissio, venia, potestas; *ráhagyás, engedély.* Száz. XI. 605.

Annuentiales, litteræ comprobationem continentis; *jóváhagyó levél.* Tör. Tár. 1890. 478. *annuentiales* et donationales.

Annutionalis, e, ad annuentiam, consensum, approbationem pertinens; *helybenhagyó.* Szék. Okl. IV. 490. litteræ *Annutionales*.

Annuleum sigillum, signum, quod annulo signatorio inculptum est, cf. Hiv. Műsz. sigillum regium annulare, királyi gyűrűpecsét, et in Corp. Jur. Hung. legitur, sigillum annulare, quod rex suo pro usu habet; *pecsét-gyűrű, gyűrűpecsét*... Cod. Dip. Hung. And. V. 369. 32. predictas litteras *annuleo sigillo* eiusdem domini regis consignatas de verbo ad verbum transscribi fecit.

Annuliger, annulum gerens; *gyűrűs, gyűrűviselő.* Numi. Hung. 78.

1. **Annulare**, ad nihilum redigere, tollere, abolere, delere; auctoritate privare, rescindere; *megsemmisíteni.* It. annulare. Art. Diet. Pos. 28. ut Processus tales... pro casatis et *annullatis* habeantur.

2. **Annulare**, annullo despondere; *elgyűrűzni, eljegyezni.* Mem. Pauli 436. Sorror M. dispensata et *annullata* fuit in Abbatissam.

Annularis, annularius, annulo similis; *gyűrűnemű.* It. anulare. Gal. annulaire. Vern. Psych. 37.

Annulator, coagmentator; *összekapcsoló.* Batty. Ger. 241. cujus *annulator* divinissimus Paraelitus totius Trinitatis gluteum demonstratur.

Annulorum confector, faber annulorum; *gyűrűkészítő.* Pest Vár. Lev.

Annulus auricularis, inaures. *fülbevaló, fülgyűrű.* Vern. Psych. 82. Non possum silentio præterire usum *annulorum auricularium*, quibus lobulus auris irritatur nullatenus probari posse.

Annulus desponsatorius, annulus pronubus, in fidem coniugii datus; *jegygyűrű.* Tör. Tár. 1890. p. 599.

Annulus obsignatorius, quo litteræ obsignantur; *pecsétgyűrű.* Veranes. II. 249.

Annulus piscatorius, (Du C.) sigillum, quo romanorum pontificum brevia obsignantur; *halászygyűrű* (pápai jelvény) Kon. Egh. 244.

Annumerabilis, qui adnumerari potest; *hozzászámítható.* It. annoverevole. Pel. Pom. De S. Thom. c. 4. Martyrium Thomæ sit inter gloriosa martyria *annumerabile*.

Annunciatio, iudicium; *hirdetés, megjelentés.* Szilády Á. Irodört. Közl. VI. évf. I. f. 77. misi Viennam novam operis *annunciationem*. Cod. Dip. Arp. X. 191.

Annunciativus, annuncians. Pel. Pom. L. I. P. V. Art. I. c. 3. Nam salutationes in scriptura quedam inveniuntur salutis optative... quedam pacis *annunciative*.

Annunciator, spiritus Sanctus; *szentlélek.* Batty. Ger. 26. invocato sanctissimo *annunciatore*.

Annupclacio, collocatio filiarum; *kiházásítás.* Magy. Tör. Tár. XII. 28. desponsacionem et *annupclacionem* puellæ Clare enutricionemque et sustentationem predictorum fratrum suorum.

Annus Deutralis, *Deutralis Annus*, q. v.

Annus discretionis, iusta et legitima ætas; *érett kor, nagykorúság.* passim in Codicibus.

Annus Domini, annus post Christum natum; passim in Codicibus.

Annus emortualis, annus, quo quis vita excessit; *elhalálozási év.* Dug. Följ. 94.

Annus Gracie, annus post Christum natum. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 6. anno *gracie* Mo ducentesimo tricesimo quinto.

Annus in cruce pendentis, V. *annus Domini*.

Annus incarnatæ Deitatis v. incarnationis, V. *annus Domini*.

Annus Jubilæus, *bucsuér.* Curios. Misc. 432. Altera similis Periodus Annorum fuit apud eosdem Hebræos 50. annorum, quæ vocabatur *Jubilæum*, quorum ultimus dicebatur *Jubilæus annus* ab ipsius Dei institutione.

Annus liber, *szabad esztendő.* Opin. in montanisticis E. *liberi anni* qui in sensu legis totalem proventum regalium relaxationem et per consequens Monetarum excusionis valori commensuratum auri et argenti bonificationem exigent.

Annus nativitatis Domini, V. *annus Domini*.

Annus Platonicus, magnus Annus q. v. Curios. Misc. 427. *Annus Platonius* est revolutio omnium syderum ad idem punctum, quæ revolutio iuxta Tabulas Alphosinas requirit mille Jubileos seu 49.000. Solares annos: qui ob id *Magnus Annus* nominabatur; putabant autem Platonici tunc omnia iterum innovanda non solum quoad speciem sed quoad ipsa etiam Individua.

Annus Sabbathicus, *nyugalmi, ugar év.* Curios. Misc. 431. Cyclic et Periodi vocantur certi annorum Numeri in orbem redeuntes. Cuiusmodi primo erat apud Judæos Periodus septem annorum, quorum ultimus *Annus Sabbathicus* dicebatur, quo cessare debebat Terra ab omni cultura.

Annus salutis, V. *annus Domini*.

Annus tractilis, annus decurrens; *foltyó év.* It. Anno corrente. Gal. cettæ anné. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 488. Decisum est, ut vas seu dolium vini Gönczi dictum a medio anno *tractili* et non ultra veni exponatur.

Annus verbi incarnati, V. *annus Domini*.

Annus Virginalis Partus, post Christum natum; *Krisztus születése után.* Magy. Tör. Tár. VI. 40. in *anno virginalis partus millesimo quadringentesimo nono.* [1513.]

Annutare, annuere; *ráhagyni.* Gyön.

Annutus, us, assensus, consensus, consensio; *ráhagyás, jóváhagyás.* Fej. X. I. 286. absque *annutu* Wenceslai haud coronandum spondent.

Anodia, (Du C.) medicamenta, quæ dolores ad præsens mitigant, non sanant; *egyidőre csillapító szerek.* Gyön. 1509.

Anogalum, idem quod *anagallus*, q. v. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 143.

Anologium, (Du C.) lectorium, pulpitum supra quod legitur; *olvasó szék*. Gyön. 1505.

Anomia, æ, iniquitas; *rosszaság, törvénytelenység*. Gyön. 1514.

Anomiani, (Du C. *Anomianiani*). Hæretici sic dicti a græco *νόμος*, lex et a privativa. *Viventes sine lege; törvény nélkül élők*. Nagy Hier.

Anomæi, (Du C.) Arianorum secta, qui verbum caro factum dissimile patri esse docebant; *az atya és fia egylényiségének tagadói*. Nagy Hier.

Anorexia, gr. *ἀνορεξία*, fastidium, nausea; *étel-utálatás*. Pár. Páp.

Anphora, amphora. Száz. XVII. 637. *anphora* plumbea magna, *anphora* cuprea mosdo.

Anquina, æ, (Du C.) funis navis; *hajókötél*. Gyön. 1515.

Ansa, æ, nassa (Du C. al. s.) *varsa, vész*. Fischerreus. Száz. XXII. 230. Cod. Arp. I. p. 1. circa an. 1097. In danubio . . . dux concessit . . . illud, quod caperetur in *ansis*, Sancti Aniani abbas haberet.

Anserinus, idem ac Aucarius; *Ludas*. Werbőczy 342. Unde justo Dei et humano iudicio quilibet fidefragus et periurus, quem nos communi vocabulo *Aucarius* hoc est *Ludas* appellamus, acriter est puniendus. Ex voce Hung. Őke sive Eoke, qualiter Anseres in quibusdam Regni partibus, ad pabulum vocantur inde vulgariter *Ludas* id est: *Anserini* dicti ob garrulitatem et lubricam fidem.

Anstrustio, onis, apud Du C. *antrussio* est, qui fidelis domino, qui ei iuramento fidelitatis obligatus est, vel in ejus ministerio occupatus; *csatlós*. Pfahl. Jus Georg. VII. Sed iam præterlapsis sæculi VIII. decenniis primis 5. ambitis *Anstrustiones* inter principes numerari, in bello magno stipari comitatu.

Ansula, dimin. ad ansam; *kis fogantyú, nyél*. Arch. Rak. VIII. 351. Collare pro Caniculo ex serico et aureis filis intertextum cum *ansula* ex argento, opere encaustico vulgo *Zománcz* adumbrata. Veranes. IV. 52.

Anta, æ, anas; *kacsa*. Kuk. Jura I. 219 an. 1484. de pullis et *antis*.

Antaceus, acipenser huso (Linn.); *viza*. Bell. Cell. 807. *Antacæus*, i, m. der Haussen, *Viza*, Wyza. Geogr. 495.

Antaceus, piseis Cartilagineus; *tokhut*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 157.

Antacus, i. V. *Antaceus*. Veet. Gen. Gg. **Antalcide** pax, pax fraudulenta; *áltnok szerződésű békekötés*. Törvt. Msz. 23.

Antapocha, (Du C.) contraquietantia, *átvetoző, ellensúlytatvány*. Kelem. Just. Jur. Pr. III. 165. Privatorum ibidem instrumentorum diversa esse possunt genera: Chirographum super contractu unilaterali; Syngrapha super bilaterali confectum; quietantia Apocha, quam dat Creditor Debitori de solutione præstita; Contraquietantia *Antapocha*, quam Debitor Creditori reddit.

Antarium, (Du C.) bellum, quod ante urbem geritur; *város előtt való harc*. Gyön. 1528.

Antarta, (Du C. *Antartes*), 1. rebellis 2. tyrannus; *1. lázadó; 2. zsarnok*. Nagy Hier.

Ante, pro: *coram*, idiotismus Hungaricus; *előtt*. Batty. Leg. T. II. 126. an. 1133. *ante* . . . Archiepiscopum litigium renovavit.

Ante-acta, tabularium, archivum; *írat-*

tár. Székelyudvarhelyi ref. koll. Ért. 1894/5. 144. rendelések, melyeket legottan protocoláltatni, kihirdetni, observáltatni és a jó rendnek további fentartása végett magokat a rendeléseket az *ante-acták* sorába behelyeztetni kötelességének esmérje.

Ante brevi, paullo ante, aliquanto ante; *kevéselőbb*. Wagn.

Ante iudicem vocare aliquem, in iudicium vocare aliquem; *perbe, törvénybe hívni vkit*. Wagn.

Antebululo, onis; *előljáró, hópömlő*. Hofmeister. Szamosk. I. 23. Georgius Apafius, e vetusta Abae Regis genere oriundus Regalis Aule Magister, quem *Antebululonem* dicunt . . . Oláh. Cod. Ep. 550. Nempe candor, ingenii canities, humanitas, venustas, gravitas, quæ te heroi affinem facit, quibus omnibus veluti *antebululonibus* et *pedissequis* quibusdam uteris familiariter.

Antecubialis, ante cambium existens; *esere előtti*. Kövy. El. 391. Bona quæ dederat suo iure repescente adeoque cambio illique superinducto consensu evanescente, res ad statum *antecubialem* reponi adeoque is Bona accepta dimittere et *recambiare* non debeat.

Antecedaneus, præcedens; *előző*. II. antecedente. Beng. Ann. Erem. Cænob. 36. His præliminariter uti promiseramus in supplementum annorum *antecedaneorum* enarratis. Bod. Hist. Eccl. II. 29.

Antecedenter, antea, prius, prævie; *előbb, előlegeten, megelőzőleg*. Ac. Com. Sopr. p. 38. Supplicatio . . . *antecedenter* jam . . . communicata. Pázm. Dial. 438. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 281.

Antecenum, (Du C. antecœnium) cibus, qui ante cenam sumitur; *ozsonna*. Gyön. 1532.

Antecessor, præfector (ap. Du C. et Fin. alio sensu); *előljáró*. Szék. Okt. I. 208. similiter Comites in eorum directores et *antecessores* elegissent specialiter.

Antecessor ferculorum, dapiferorum regionum duo sic nominati sunt. In Hiv. Műsz. desideratur. Fr. Lib. Rt. II. 8. 16. 93. ad manus Gregorii Zopceythi *antecessoris* ferculorum Regie Maiestatis — dedi.

Antecontumacialis, *elővesztézári*. Ger. Vor-Contumatz. Lzb. Cod. Med. T. II. 388. *antecontumacialis* statio vulgo: Eine Vor-Contumatz.

Antecoronationales articuli, articuli, qui priusquam principi diadema et regnum deferrentur, edebantur; *koronázás előtti czikkelyek*. Ker. Nap. 322.

Antedictus, antea memoratus; *előbb mondott*. Cod. Dip. And. I—II. pass.

Antediluvianus, 3. obsoletus; *vízözön előtt való, ősdí*. Hor. Mem. 200.

Antefassionalis, ante fassionem existens; *vallomás előtt való*. Kövy. El. 390. reddit enim res ad statum *antefassionalem* et pecunia ita debebit considerari, ac si in rebus deficientis mansisset.

Antefenarius, i, pro: antiphonarium, liber antiphonas continens. Rač. Mon. St. VII. 181. ad fin. sæc. XI. Incipit nota librorum: in primo misalum . . . et duo *antefenarios* . . . collectarium . . . luminarium . . . salterium.

Antefixa, quæ ex opere figulino tectis affiguntur sub stillicidio; *eszerha alatt való csatorna*. Gyön. 1534.

Anteheri, nudistertius; *tegnapelőtt*. Wagn.

Ante-hesternum, nudistertius; *tegnapelőtt*. Száz. VI. 253.

Ante-janualis, *ajtó függöny*. Gall. portiere. Arch. Rak. VIII. 330. Cortinæ parietibus affixæ, ex simili materia majores nro 3. minores quatuor, cum cortina una ex simili materia ligno appensa *ante-januali* nuncupata.

Anteinsinuare, supra memorare; *feljebb említeni*. Száz. XVIII. 49. præter *anteinsinuatam* theologiam scholasticam docebitur præprimis dogmatica seu positiva.

Anteingere, (equos currui) iungere; *befogni* (lovakat). Tör. Tár. 1886. p. 611. equos currui *anteingendos*.

Antela, æ. (Du C.) corrigia ab anteriori parte cingens pectus equi; *pectorale; szügyelő, kentereng*. Schläg. 2190. Gyön. 1538. Quel. Sieh. I. 520 an. 1509.

Antelatus, 3. memoratus, antea prolatus; *előbb említett, felhozott*. Kassics. P. P. I. 238. et pass. Art. Diet. Por. 49.

Antelectulus, i, fors. munimentum ante lectum positum; *ágykárpit*. V. s. *Archiscamnum*.

Antelucare, ante lucem vigilare; *hajnal előtt virrasztani*. Gyön. 1543.

Antemalum, (Du C.) malum præteritum; *mult baj*. Gyön. 1546.

Antemontanus, 3. ante montem situs; *előfoku*. Tör. Tár. 1881. p. 332.

Antemurale, (Du C.) murus exterior, quo cætera urbis, castelli moenia cinguntur; *kerítésfal*. Ger. Zwing. Kroust. II. 148, 149, 151, 159, 643.

Antemurale et clipeus Christi-anitatis, regnum Hungariæ; *védbástya*. Magy. Tör. Tár. IX. 79. pass.

Antemuralis, e, ante murum situs; *faléltótti, védőbástya*. It. antimurale. Veranes. IV. 106. Erat olim Hungaria omnibus sane Cristianis regnis quod multæ memorant historiae murus et *antemurale* propugnaculum.

Antena, antella, antilena, quæ vide ap. Du C. Quomodo ab antella derivatum sit, demonstrat postella, postilena, postena; significat autem cingulum quoddam, quo equi pectus cingitur; *kentereng, szügygyelő*. Chr. Dubn. 147. 133. Corrigiarum cinguli et frenæ ac similia alia cum *antenis* et postenis serice substantie contexta fuerant.

Antenati, maiores; *ős, előd*. It. *antenato*. Kass. Prax. II. 88. maiorum et *antenatorum*. Kass. Pr. I. 56.

Antennula, V. Tentaculum. demin. ad *antennam, tapogató, falám*. It. *antenna, corno*. Gal. antennule. Germ. Fühlfaden. Hist. Nat. 62. Palpi, qui etiam tentacula vel *antennulae* a quibusdam nominantur, fere numero quatuor in oris lateribus sunt positi.

Antepagmenta, orum (Du C.) valvarum ornamenta; *ajtóknak, kapuknak díszességei*. Gyön. 1567.

Antepaschalis, *húsvét előtti*. Hist. Eccl. Ev. 159. Cognitores hi die 23. Martii, die Jovis *antepaschali*. (Viridium die) Olassii, Pastore Klesch immerito vinculis detento, Templum per vim occuparunt.

Antepenulus, pro: antepenultimus, qui est in secundo loco; *második az első mellett*. Gyön. 1554.

Antepositus, i, præpositus; *előljáró*,

fő. It. Anteposto. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 263. Jurabunt autem et Comes et antepositi in aliquo Officio civitatis.

Anteprovindere, instruere aliqua re; *ellátni*. It. provvedere. Gal. pourvoir, munir. Ger. versorgen. Brezny. 125. quos nos secundum formam et ritum S. Cathol. Ecclesiae absolvimus et confirmatos in vera religione, *anteprovisos* expensis, cum videremus eos egere pacata ut etiam fassi sunt eorum conscientia, domum remiseramus.

Anteris, idis, columna, fulerum (Vitr.) *oszlop, támasz*. Def. bon. p. 80. videamus... quibus aedificii tui Philosophici debilitatem *anteridibus* fulcire coneris.

Anteritas, antiquitas; *régiség*. Gyön. 1356.

Anterminus, iuxta terminos positus; *határ mellett való*, Gyön. 1535.

Antes, sunt lapides et maceriae ante vineas posita; *kőrákások a szőlők előtt*. Gyön. 1357.

Antescribere, litteris aliquid iam prius consignare; *előbb említeni. Antescriptum, előbb említett*. Cod. Dip. Hung. Arp. V. III. 86. 124. ad fluvium antedictum et metam *antescriptum*...

Antesedile, pulpitum; *előpad*. Probst. Comitoli. p. 113. Palatinus autem S. Regni Coronam pulvinari impositam, in throni *antesedis* a latere sinistro statuit.

Antesumtio, a mi bizonyítás előtt igaznak vétetik. Nagy. Jus. Trans. Sax. 190. *Præsuntio* autem quasi *antesumtio* quando nempe ante legitimas probationes aliquid pro vero sumitur.

Antetridum, nudius tertius; *három nap előtt*. Arch. Rak. VIII. 202. *Antetridum* 46. Februarii ad me datas lit.

Ante-Verböczius. Kov. Form. St. Formulae solennes Styli in cancellaria curiaque regum foris minoribus ac locis credibilibus, authenticisque regni Hungariae olim usitati, quas in subsidibus Diplomaticae ac veteris Jurisprudentiae Hungariae potissimum practicae *Ante-Verböczius* et coaevs codicibus manuscriptorum collectas edidit M. G. Kovachich.

Anthologion, Horilegium, Liber ecclesiasticus praecipuorum Sanctorum vitam continens; *szentek életét tartalmazó könyv*. Nagy Hier.

Anthropolatra, (Cod. Just. I. 1. 5. 6.) adorator hominis; *ember imádó*. Nagy Hier.

Anthropolatria, cultus hominis; *emberimádás*. Nagy Hier.

Anthropomorphismus, V. s. v. Anthropopathismus; *istentestésítés*.

Anthropomorphyta, (Du C.) a gr. *ἀνθρωπομορφος*, qui res ad spiritum, animam pertinentes humana forma fingunt; in specie Audiani haeretici assecla. Vern. Met. II. 446. Refellitur his error... 3. *Anthropomorphytarum* haereticorum, qui ex perversa divinarum litterarum interpretatione Deo corpus et organa sensoria tribuebant.

Anthropoparesia, aure popularis captator; *kedvvaldászó*. Nagy Hier.

Anthropopathia, V. Anthropopathismus.

Anthropopathismus, *istentemberi érzéssel felruházó tan*. Imre Philos. 434. In formatione Ideae divinae summopere cavendum est, ne dum quapiam a natura humana ad Deum transferuntur, *Anthropo-*

morphismi et *Anthropopathiae* seu *Anthropopathismi* vitia committantur. Est nempe *Anthropomorphismus* ea cogitandi loquendique ratio, qua corporis humani figura aut membra vel actiones in Deum transferuntur, sensus vero et cupiditates affectusque humanos eidem tribuere, *Anthropopathismus* est.

Antiae, collarium (ap. Du C. crines capitis posteriores). Magy. Tör. Tár. XX. 184. Collarium seu *Antiae* gemmis et adamantibus distinctae.

Antianus, Antiani apud Genuenses et in aliquot Italiae oppidis dicti patricii, nobiles, qui aetate auctoritate et honore ceteros incolae praecellunt, atque adeo ipsi magistratus *Ἀρχιγερντες* Primates ordinum seu decuriae Primi (Du C.) Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 480. quatenus ad Civitatem predictam te personaliter conferens, Potestatem, *Antianos*, consiliarios et commune prelatos ex parte nostra moneas et inducas...

Antiaphoristae, Lutheri doctrinae severi sectatores 1560. *közönyelleniek*. Luth. tanának szigorú követői. Nagy Hier.

Anti-Apologeticus, ad defensionem adversam pertinens; *ellenvédelmi*. Irod. Közl. VI. IV. 446. *Anti-Apologeticum* Responsum.

Antibibulum, (Du C.) pignus mutuo datorum librorum; *a kölcsönadott könyvnek záloga*. Gyön. 1579.

Antica, æ (Du C. propylaeum); *előudvar*. Gyön. 1580.

Anti-Camera, atrium; conclave exterius; *előszoba*. Gall. antichambre. Arch. Rak. VIII. 342. In *Anti-Camera* Commendantis.

Anticatechetica, orum, medicina sanguinem purgans; *vért jobbitó orvosságok*. Pár. Páp.

Antichir, pollex; *hüvelyk*. It. pollice. Kaprin. Eloq. II. 77. Pollex princeps digitus est manus nostrae, qui a graecis *antichir* (*ἀντίχειρ*) sive altera vel adversa manus compelli solet.

Antichronismus, *ἀναχρονισμός*, peccatum in temporis ratione admissum; *időcsere, kortévesztés*. It. anacronismo. Carl. Log. 132. si reperiantur *antichronismi*, si qui termini serius usitati.

Anticipando, ante solvendo, dando; sumitur etiam pro substantia et sign. summam ante datam; *előlegesen, előleg*. Jókai Régi jó Tbl. I. 41. az *anticipando* kifizetett 6 bot. Jókai Rab. R. T. 38. tiz arany *anticipandot*.

Anticipationalis, ad actum anticipandi pertinens; *előlegezési*. d'anticipazione. Kass. Jur. Civ. I. 268. Schedis nimirum partim relocatoris partim vero *Anticipationalibus* effective et ex integro ad manus meas consignavit.

Anticipative, anticipando; *előre, előlegezve, előlegesen*. Rozsny. D. Diarium 471. Dip. Alv. II. 231. Farina menstruatim *anticipative* administrabitur.

Anticipato, anticipando; *előlegesen*. Arch. Rak. VIII. 17. *anticipato* pénz ki fog adatni. Tört. Tár. 1890. p. 43.

Anticuniculus, *ellenakna*. Curios. Misc. 399. *Anticuniculi* sunt fornices ducti secundum facies propugnaculorum, per quos contra hostiles Cuniculos agitur. Quia vero non ex omni parte Mœniorum habentur parati huiusmodi fornices, ideo ad impediendos Cuniculos,

fiunt in obsidionibus putei nonnihil obliqui tantae profunditatis, ut infra fossam Propugnatores devenire per eosdem possint.

Antidæmoniaci, Lutheri et anabaptistarum secta, orta 1543. quæ dæmones esse negabat; *ördögtagadók*. Nagy Hier.

Antidico-Marianite, (Du C. Antidicomarita); *Mária szézségét tagadók*. Not. rel. I. 237. *An. Mar.* Beatae Mariae perpetuam virginitatem abnegarunt, docentes eam plures ex Josepho suscepisse proles.

1. **Antidorum**, (Du C.) apud graecos panis est benedictus, qui vice Eucharistiae datur iis, qui ad sacram communionem accedunt. Confititur autem Antidorum ex eodem pane, qui ad sacrificium offertur, ex quo desumit sacerdos particulam cruce signatam, reliquo quibusdam precibus benedicto, plebique reservato; *áldott kenyér*. Nagy Hier.

2. **Antidorum**, gr. *ἀντίδωρον*, donum mutuum, reciprocum; *viszonújándék*. Eszt. Okm. p. 35. Decr. Andreae 1291. *antidora* deo debita.

Antidotarius, (Du C.) liber contra vitia et morbos; *ellenszerreket tartalmazó könyv*. Gyön. 1577.

Antidotum, remuneratio, donum vicissim datum (Du C. al. s.); *ellenszolgálat, viszonzás, forbátolás, viszontadomány v. szolgálat*. Knauz. M. E. Str. I. 503. 656. donatarius donatori naturaliter est obligatus ad *antidota*. Fej. X. I. 64. ut dicta civitas nostra maiori *antidotum* premio donetur et decoretur.

Antifebrilia, medicina febrim depellens; *láz elleni szer*. Pár. Páp.

Antifrasis, sensus contrarius; *ellenkező értelem, ellenmondás*. It. antifrasi. Gal. antiphase. Gensinn. Obs. Jadr. 408. fundunt vasa sordida tabe et fetibili stercore, quod adversario ex suavi aromate per *antifrasim* reprimunt. Chr. pict. Vind. 206.

Antigraphus, i, contraseriba; *ellenör*. Reg. Mil. p. 46. *antigraphus* seu cancellista.

Antigrapharius, i, contraseriba, qui rationes subscribit; *ellenör*. Faber. Jur. Met. 43. *Antigrapharius*. Contra-Scriba. *Antigrapharius* Gegen-Schreiber. Elenchos collatorum metallicorum operum, prout penes singula eorum participantium personarum, custodit. Törvt. Msz. 23. Juriev. Jur. Met. 150.

Antigraphus liber, in quo contraseriba rationes observat; *ellenkönyv, ellenörző könyv*. Törvt. Msz. 23.

Anti-jesuisticus, 3. inimicus jezuitarum; *jezsuita-ellenes*. Száz. VII. 409.

Antila, ae, antilena. Fr. Libr. Rat. II. 28. et passim: pro attinentiis... selle, *antilis*.

Antilena, (Du C.) cingulum, quo pectus equi tegitur; *szüggelyő*. Tör. Tár. 1888. p. 566. Primum una postilena vulgo farmetrijng et media *antilenu* zijghelew.

Antilimica, orum, remedia pestis; *pestis ellen való orvosságok*. Pár. Páp.

Antilogia, ae, *ἀντιλογία*, contradictio, (Du C. *antilogium*, altercatio); *ellenmondás*. Kat. Hist. Due. 689. post. tot. Polonicorum scriptorum *antilogias* tuto credi potest. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 312. Br. Resp. p. 15.

Antiloquus, (Du C.) qui primo loquitur; *elől szóló*. Gyön. 1586.

Antilutherani, Sacramentarii. Szentiv.

Cur. Misc. Dec. II. P. III. 144. For. Scr. p. 15. Melch. Hoffmann *Antilutheranus*...

Antilytron, ἀντίλυτρον, pretium redemptionis; *váltásdíj*. Bod. Hist. Eccl. I. 334.

Antimensium, Portatile; *hordozható oltár*. Nill. Symb. p. 804. Omnes sacerdotes debebant a nobis habere *portatile* sive *antimensium* novum. V. notam 1. *Ἀντιμύσιον*, ἀντιμύσιον, *antimensium*, græcis dicitur quod Latinis *altare portatile* seu *viaticum*, ut loquitur Bonifacius P. VIII. cap. ult. *de privileg.* Latinorum *antimensia* seu altaria portatilia sunt fuereque semper lapidea, græcorum non item; initio quippe conficiebantur eorum *antimensia* e segmentis mappæ illius, qua altare cooperiebatur in die consecrationis ecclesiæ, quamque postea in partes dividebat Episcopus distribuebatque presbyteris, ut defectu altaris consecrati illis uteretur ad s. liturgiam celebrandam; nunc etiam absolute ex panno consecrantur.

Antinomi, (Du C.) Joannis Agricolæ discipuli an. 1537. qui legem divinam inutilem esse docebant; *törvénydacölök*. Nagy Hier.

Antipapa, papa alii papæ oppositus; *ellenpápa*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 228. Cher. Jus. Eccl. I. 50. §. Fej. XI. V. Un. 343.

Antipelargesis, (Du C. *antipelargosis*) talio græc. ἀντιπελάργωσις, beneficii accepti remuneratio; *forbátolás, jótét viszonzása*. Nagy Hier.

Antependiolum, parvum antependium; *kis kötény*. Arch. Rak. VIII. 332. Flava *Antependiola* nro 2.

1. **Antependium**, præcinctorium; *kötény*. Vortach, Schürze. Arch. Rak. VIII. 332. *Antependia* muliebria ex albo látol. 5. Thöck. Diar. II. 336. 337.

2. **Antependium**, i. velum ante altare pendens, pallium quo altare prætextitur; *oltár kárpit*. (Wagn.) Beng. Ann. Erem. Cænob. Præf. Ciborium insignis elegantie ac pretii, *Antependium* ut vocant summæ aræ de cuso fæbrefactum argento. Ac. Com. Sopr. 23.

Antipetasma, pannus altaris, qui olim crucibus distinguebatur; *oltárposztó*. Nagy Hier.

Antipetus, i. lorica, pluteus; *mellvéd.* Ljub. Mon. Sl. XII. 192. an. 1414. super... muro fiant merli et *antipeti*.

Antiphatum, donum, munus nuptiale; *jegyajándék*. Nagy Hier.

Antiphona, (Du C.) ex gr. ἀντίφωνος in cantibus ecclesiasticis mutuae responsiones, quæ inter sacerdotem et chorum per vias, in vices cantantur. Gall. antiphone Vita S. Steph. 88. Hymnus. Ex Antiphonis et Responsoriis. Beng. Ann. Er. Cænob. 63.

Antiphonare, V. Antiphonarum. Cod. Com. Zichy Vol. V. p. 248. unum bonum *antiphonare*... bona domini Mathie plebani depredando et asportando.

Antiphonarum, (Du C.) liber antiphonarum; *karénekes könyv*. It. antifonario. Cod. Dip. Arp. Cont. I. 40. IV. Nocturnales, IV. *Antiphonaria*, IV. Gradualia etc.

Antiphonarius liber, Antiphonarum. Ranzani 334. Sacram cuius est antistes ædem ditavit pretiosis tum sacerdotum vestibus tum argenteis vasis, libris præterea magnis, quos vocant graduarios et *antiphonarios*, omni ex parte adeo mire exornatos.

Antiphonium nocturnale, antipho-

narium n., *éjjeli karénekes könyv*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 49. librum passionum Sanctorum I. *Antiphonium nocturnale* I. psalterium I.

Antiphrasis, contradictio; dictum, ubi voci contrarius sensus supponitur; per Antiphrasim: ironice; *ellenértelemben, gúnyból*. Knauz. M. E. Str. I. 77. 50. Benedictus autem, per antiphrasim dictus.

Antiporta, porta anterior; *előkapu*, It. antiporta. Gal. anti-porte. Beng. Ann. Er. Cænob. 363.

Antiportus, i. cortina portæ; *külső kárpit ajtón*. Gall. portière. Száz. VIII. 16. Item *antiporti* vulgo cortine ante portam cum figuris 2.

Antiqualia, orum, maceriae, ruinae (Du C. antiquaria) *rom*. It. anticaglia. Gal. antiquailles. Thurocz. Chron. Hung. I. cap. 24. in quodam oppido... cuius *Antiqualia* hunc usque in diem durant. S... de Keza Chr. I. 4. 2. Kov. Form. St. 268.

Antiquare, (Du C.) delere; *eltörteni*. Diar. Com. 88. Maiestatem Regiam declarasse, nullo mutæ fiduciæ genere semel vinci passurum esse; Status proinde ac Ordines spectata duci posse, quod iure assidendi, suffragiique ferendi Episcopis hisce iam nunc delato, Cancellariam illam Illyricam sit effectu ipso *antiquatura*.

Antiquatus, exsolescens, obsolescens, obsoletus; *avult, kopott*. It. antiquato. Knauz. M. E. Str. I. 440. 374. super lapidem *antiquatum* et discoopertum. Szirm. 18.

Antiquissimus, 3. valde senex; *igen öreg*. Fabr. Urk. 227. an. 1548. tempore Juventutis... habuit *Antiquissimum* Avum.

Antiquitus, 3. antiquus; *régi*. Rač. Mon. Sl. XIII. 211. an. 1338. secundum *antiquitas* consuetudines.

1. **Antiquus**, senex; *öreg*. Arch. Rak. VIII. 360. Equæ *antiquae*.

2. **Antiquus**, 3. magnus; *öreg, nagy*. Batty. Leg. III. 404. an. 1427. pro pullo *antiquo* solvantur den. (Nota Batt. pullus *antiquus* magnus intelligitur. Hungaris enim *öreg*, idest antiquus, senex dicitur id quod magnum est. Sic ecclesiæ maior loci, *öreg templom*, antiquum templum vocatur et magna Missa, *öreg mise*, *antiqua* Missa audit.)

Antirevolutio, seditio seditioni adversa; *ellenlázadás, ellenpártütés*. Törvtd. Msz. 24.

Antirevolutionismus, partes, consilia, studia seditiosorum contra alios seditiosos; *ellenpártosság*. Törvtd. Msz. 24.

Antiroyalis, adversarius regis; *királyelleni*. Gal. antiroyal. Törvtd. Msz. 24.

Antiroyalista, adversarius regis; *királyellenes*. Gal. antiroyalista. Törvtd. Msz. 24.

Antisemicus, (Du C.) urbanus; *nyájas, kegyes*. Gyön. 1593.

Antispiritus, daemon; *ördög*. Nagy Hier.

Antistes, (Du C.) Apud Christianos antistes idem est, qui episcopus. H. I. summus episcopus, pontifex. pápa; *érsek*. Isthv. IV. 47. S. de Kz. Chr. I. 4. 2. Leonem Romanum *antistitem* ad Ethelam transmiserunt, **Antistitor**, antestator (Du C. antistitare), *ellenkező*. Gyön. 1563.

Antistrophe, (Du C.) reciproca conversio, quando totum Responsorium convertitur. V. s. v. Metastrophe.

Antitactici v. *antitactæ* (Du C.) Hæretici ex gnosticorum portentosa sententia suppullantes, peccatum adeo non malum esse agnovērunt, ut etiam præmio dignum statuerent; *ellenelvesek*. Nagy Hier.

Antitrinitarismus, secta antitrinitariorum circa annum Christi 1370. exorta, qui tres Personas Divinas una in Personalitate subsistere debebant. Szilády Irod. Közl. VI. 3. 275.

Anti-Trinitarius, hoc voc. idem sign. ac Unitarius i. e. sectatores doctrinæ unius Dei, quibus opponuntur Trinitarii, qui unum Deum in tribus formis se manifestantem docent; *szentháromságtagadó*. It. unitario. Czvit. Spec. 25.

Antitypon, nonnulli SS. Patrum eucharistiam ita appellant, antiquum sacrificium novo opposcentes; *ellenábrázolat*. Nagy Hier.

Antonomastice, a gr. ἀντι et ὄνομα permutatis nominibus, cum e. g. species ponitur pro genere Heyse; *névszerével*. Fej. II. 380. vocat eos *antonomastice* Christianos, sc. Patrenos.

Antorsum, (ab ante et versus ad analogiam retrorsum) pronus; *előre hajlottan*. Abeles 9. Caput iam *antorsum*, iam *postorsum*, iam lateraliter cadit.

Antrosus, 3. antrorum plenus; *barlangos*. It. grottoloso, antroso. Kass. Prax. I. 197. intra *antrosas* silvas.

Antrustio, (Du C. Antrussio) a *Trustis*, fides a Germ. Trost, Trust. Troost, solamen; *hábérés*. Vuch. Jur. Feud. 69. Is cui feudum constituitur seu in quem utile feudi dominium a domino directo transfertur, *Vasallus* a) interterum etiam homo, miles, cliens, fidelis, *antrustio*, quod idem ac fidelem denotat, germanice Lehmann vocatur.

Annalis, annuus; *éves*. Georg. Sirm. I. 362. Jam ad Reginam cum filio suo infante *annale*, quasi angustiasset etiam Budam.

Anuleus, annularis, sigillum annuleum, annulare sigillum; *gyűrűpecsét, pecsétgyűrű*. Cod. Dip. Arp. V. 237. iidem vero Zoda et Bors pro se et pro ipso Nicolao parentes exhibuerunt quasdam litteras sub duobus sigillis *anuleis* in hec verba.

Anulacio, actus tollendi, abolendi; *megsemmisítés*. Szék. Okt. I. 132.

Anungarus, alienigena, non Hungarus; *nem-magyar*. Corp. Gram. 331.

Anvalles, ium, circum vallata, secreta loca; *bekerített, tiltos helyek*. Gyön. 1607.

Anxiatio, (Du C.) anxietas; *félelem, rettegés*. Pel. De setis init. Paschat. et Pent. s. I. 5. Reprobatorum poena probatur ex penali doloris *anxiatione*.

Anxiatus, 3. anxius; *aggodalmas*. Fabó. Monn. Euang. II. 237. Verecundatus et *anxiatus* sum nimis hæc referre.

Anxiferius, 3. (Du C.) maestificus; *megszomorító, keserítő*. Gyön. 1614.

Anzianus, V. *Antianus*; *előkelő, nemes*. Magy. Tör. Tár. XI. 53.

Aorum, aurum. Száz. IV. 687. fl. tria milia in aoro hungaricali.

Apaggia, fors pro: apanagia bona, quorum pars proventum alicui annue penditur; *érvényszolgáló bírtok*. Pesti Ször. III. 345. dicta Bona *apaggia* Bonorum *apaggia* vocatorum.

Apalectizare, calcibus invadere; *sarkkal megrugdálni*. Gyön. 1632.

Apanagiatus i, a gall. *apanager*, *életempézt adni*; az elsőszülöttől kifizetett atyafi. Pár. Páp.

Apanagium, (Du C.) *évi járadék*. It. appanaggio. Gal. apange. Kelem. Inst. Jur. II. 396. Quoniam bona fidei commissi individua sunt, nec ex iis Minores sive Cadetii Familiae quidquam participant, quæri semper auidi, an ex rebus saltem *apanagium* id est: Portio provisionalis ad congruam sustentationem, illis debeatur?

Apanamentum v. *apanagium* (Du C.) quod ad victum et in alimentum secundo genitis præstatur et conceditur a parentibus; *élelem*. Gal. apange. Nagy Hier.

Apanare, (Du C.) Panem ac cibum porrigere; *élebezni*. Nagy Hier.

Apateca æ, *ἀποθήκη*, medicamentaria; *gyógyszertár*. Arch. Rak VIII. 125.

Apatecarius, i. Gr. *ἀποθήκη*, medicamentarius; *patikárius*. Arch. Rak VIII. 107.

Apathes v. *apathetæ*, sic dicti anachoretæ vagi, qui corpus minus affligebant quam veri anachoretæ; *köborremeték*. Nagy Hier.

Apecula, apicula, parva apis; *méhcske*. Gyön. 1642.

Apedibus, satelles (a pedibus) *trabant*. Taurin. Staurum. I. 206. Engel. Mon. Ung. Bécs 1809. p. 175. et *apedibus* nitidus, duo signa, securus. Illic atque inde gerunt.

Apellabilis, in quo locus datur appellationi; *felébbeszélt*. It. appellabile. Gal. appellabile. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 415.

Apellata, appellatio, *felébbeszés*. Arch. Rak VIII. 105. 107. *apellata*.

Apellationalis (iudex); appellationis, ad appellationem pertinens; *felébbeszési, felszéki bíró*. Kass. Prax. I. 39. quorum supremum et *apellationalis* Iudex est in Causis civilibus Regni Palatinus.

Apellatorius, V. s. v. Litteræ appellationarie.

Apellitæ, (Du C.) ab Apelle hæretico quodam sic dicti angelum quemdam Deo superiorem, quem Deum igneum appellabant, Israelitarum legislatores fuisse asserentes, Christum verum Deum esse negarunt; *Apelles hívei*. Nagy Hier.

Apennitus, us, alapæ acutæ fors. a *penus*, quod ap. Isid. conj. 19, 19 acutus significat; *kemény, erős arczulverések*. Gyön. 1633.

Aperibilis, quod aperiri potest; *felnyitható*. Coll. I. 244. Cista ita adaptetur, ut ad eandem reserandum due indispensabiles Claves requirantur, in quarum alterius defectu *aperibilis* non sit. Arch. Rak. VIII. 337.

Aperire feudum, (Du C.) a *hübér üresedésben van*. Vuch. Jur. Feud. 227. Ut conditioni in specie locum esse possit feudum ante domino aperiatur, necesse est. *Aperiri feudum* dicitur, quando cessante nexu feudali, utile feudi dominium ad dominum redit.

Aperitio, actus aperiendi; *felnyitás*. Ljub. Mon. Sl. XXII. 187. an 1461. publicatione et *aperitioni* . . . præsens interfuit.

Apernus, 3., ferus, asper, ab apro; *fene vad*. Gyön. 1759. antiquitus: *aprugnus*.

Aperta, æ. Patentes litteræ ad normam vocum: indebita, coperta, prohibita, proclamata etc.; *nyíltlevél, patens*. Száz. XXII. 686.

Apertam adscribere, reserare lite-

ras confessionem continentes; *felbontani a valló levelet*. Pár. Páp.

1. Aperitio, actus aperiendi; *felnyitás*. Curios. Misc. 133. Præcepta enumerata circa emissionem sanguinis per *aperitionem* venæ etiam in sacrificionibus, applicationibus eucurbitarum servanda sunt.

2. Aperitio, initium, exordium; *megnyitás*. It. aprimento. Eröffnung. Epist. Proc. P. III. p. 155. In ipsa autem Concilii *aperitione* decretum est.

Apetum, Gossypium, lana vel lanugo xyli. Tör. Tár. 1887. p. 782. exportatio *Apeti* seu bumbasi.

Apex Cardinalitius, (Du C.) apex est pileum subtile, quo sacerdotes gentiles utebantur — appellatus ab apiendo i. e. a ligando; *papi süveg*. It. mitra. Veranes. IX. 89.

Aphesis, remissio, condonatio; *teljes bűnbocsánat*. Syll. Pos. 3., mirum est quantam tragediam excitant novatores distinctione duarum illarum vocularum *Aphesis* et *Parthesis* agentes fideles Vet. Testamenti Parthesin tantum peccatorum habuisse, id est (ut varie ipsimet explicant præteritionem, transmissionem, dissimulationem, conniventiam); Novi autem Testamenti fideles habere ipsam *Aphesin*, id est, remissionem plene et proprie dictam.

Aphthardocitæ, (Du C. Aphthartocitæ) Hæretici ex Eutichianorum secta pullulantes: Servatorem nostrum corpus a conceptione immortale habuisse commenti sunt. V. s. v. *Talmudistæ*.

Apiaster, apium magister (apiarius); *méhész*. (Gyön.) 1649.

Apiciosus, 3., calvus (Du C. scr. puto legendum alopeciosus) ab *Apica*, *kopasz*. Gyön. 1653.

Apides, adeps, adipis, per metathesin; *háj*. Arch. Rak. VIII. 347. Latera Laridi Nro 12. *Apides* vero Nro. 5.

Apinari, (Du C. a gr. *ἀπῖρη*, currus) auriga; *kocsis*. Batt. Leg. P. II. 71. an. 1035. sunt subulci duo, *Apinari* duo Fej. I. 392.

Apissimum, (Du C.) otium largissimum; *nagy, bőszeges hivalkodás*. Gyön. 1637.

Aplistia, æ, superfluitas, saturitas, erapula; *főlösleg, zabálás, töltözés*. Gyön. 1666.

Apoca, pro: apocha; *nyugtatóvány*. Gyön. 1669.

Apocalypsari, revelare (V. Du C. s. Gemma); *kinyilatkoztatni*. Gyön. 1670.

Apocalypseus, 3., in Apocalypsi occurrens; *Szt. János Jelenéseibeli*. Beng. Ann. Er. Cœnob. 184. Acepi tuas hyperaspistes, imo meas correptiones, quibus blande admendum perinde ac scorpionis *Apocalypseus* compressis, humana facie ludis.

Apocalypsis, *ἀποκάλυψις*, declaratio, enuntiatio, actus manifestandi (Du C. revelatio); *kijelentés*. Arch. Rák. II. 217. Hát nem igaz *Apocalypsim*? Veranes XI. 5.

Apocalypsticus, 3., ad Apocalypsim pertinens; *kinyilatkoztatási, kijelentési*, (Szt. János jelenéseire vonatkozó.) Kaprin Elog. II. 445. utrique suis se meritis inseruit, Angelo persimilis *apocalypstico*, qui sic unum in terra fixerat pedem, ut alterum in mare porrigeret.

Apodix, socia (Du C. meretrix); *társnő*. Gyön. 1679.

Apodixa, æ, **Apodixia**, æ, cautio de accepta pecunia V. sub. *Quietantia* a gr. *ἀποδείξωμαι*, acceptilatio; *nyugtatóvány*. Fej.

V. II. 36. predictas uncias auri nostre Camere solvere et exhibere procures et recipias ab eodem accurso de hys, que dederis, *apodixam*.

Apodium, fulcrum; *támasz*. Ger. Stützen. Kronst. II. 183: pro clavis ad tecturam *apodii* portæ superioris.

Apodus, 3., sine pedibus; *lábatlan*. It. apodo. Hist. Nat. 53.

Apofreta, a ferendo poma corbis; *szatyor*. Gyön. 1690.

Apogæum, gr. *ἀπόγειον* (ap. Du C. *ἐπὶ γαίαν*); *föld távoli*. Curios. Misc. 46. *Descendentes* vero dicuntur Planetæ, vice versa, vel quando latitudo eorum Borealis minuitur et augescit australis vel quando ab *Apogæo* descendunt ad Perigæum. Gyön. 1690.

Apogæus, 3., gr. *ἀπόγειος*; *földtől távoli*. Curios. Misc. 46. *Apogæi* dicuntur Planetæ, cum moventur per orbitam sui Coeli remotissimam a terra.

Apoliticus, 3., alienus a prudentia; *meggondolatlan*; It. impolitico. Austr. Aust. D. 1. Dum autem is . . . vel penitus non videt, vel hominis *Apolitici* et insipientis esse existimat . . .

Apolizia, æ, scheda; *czédula*. It. polizza. Ljub. Mon. Sl. XI. 85. an. 1323: omnes homines . . . scribantur . . . in *apoliziis* et mittantur omnes in uno sachio, et quicumque exiverit de sachio, teneatur custodire.

Apollinaristæ, (Du C.) Hæretici sic dicti ab Apollinari Laodiceæ Episcopo, qui . . . primum docuit hominem a verbo susceptum fuisse sine anima, deinde animam quidem Christo dedisse, non vero mentem, cuius loco Deum verbum fuisse autumabat. V. Dimeritæ. Curios. Misc. III. 373. Concilio Romano damnantur *Apollinaristæ* sicut et *Antidicomariani*, qui Mariam post Christum editum, a Josepho cognitam putabant ac denique etiam *Collyridiani*, qui eandem virginem colebant ut Deam.

Apollion, a græco *ἀπόλλων*, exterminator, vastator, qui perdit; *irtó, pusztító*. It. exterminatore. Beng. Ann. Er. Cœnob. 185. iam Regem super se habent, *angelum abyssii*, cui nomen *apollion*, quod Latine *exterminans* est.

1. Apologista, defensor; *védő* . . . Cher. Jus Eccl. I. 318. Id non solum Christianæ Religionis *Apologistæ* celeberrimi . . . demonstrarunt.

2. Apologista, æ, qui est a rationibus, calculator; *számtartó, számvető*. Reg. Mil. p. 46. *Apologistæ* seu supputatori.

Apolucius, locus luxuriandi in balneis (Du C. locus ubi vestimenta abluuntur); *paráználkodó hely a fürdőházban*. Gyön. 1700.

Apopeius, hireus vel equus emissarius; pro: apompeius (Cath. quod equi emittuntur ad equas ad coitum); *kos, ménő*. Gyön. 1710.

Apophoretum, (Du C.) donum; *ajándék*. Szamosk. I. 80. ne sine *apophoreto* discederet, accepto donativo recesserunt.

Apoplecticum fulmen, apoplexia; *gutaités*. Magy. Tör. Tár. VI. 99. *apoplectico fulmine* prosternere.

Apoplexius, 3, ad apoplexiam pertinens; *gutaitésre, szélhűdésre vonatkozó*. Cod. Ep. Pet. Paz. I. 111. medicamenta florentina *apoplexica*.

Apoplexio, onis, apoplexia; *szélhűdés*. Isthv. IV. 48.

Apopulari, frequentare; *benépesíteni*.

Ljub. Mon. Sl. IV. 310. an. 1393: ut civitas melius *apopuletur*.

Aporiare, (Du C.) ad paupertatem, egestatem reducere; *sanyaritani, szegényíteni*. Nagy Hier.

Apospasmium, a gr. ἀποσπασμα, partes inconditae; *darab, vázlat*. It. schizzo. Lampe. Hist. Ecc. Praef. p. 4. Hoc ipsum est, quod me impulit, ut *apospasmatia* haec rerum ad Ecclesiam Hungaricam pertinentia . . . publicae luci exponere . . . constituerim.

Aposphragismus, (Du C.) sigillum; *pecsét, pecsétnyomó*. Nagy Hier.

Apostare, aliquem speculari (Du C. al. s.); *lesni*. It. apostare. Ljub. Mon. Sl. IV. 317. an. 1393: vos estis dispositi ire ad *apostandum* eum in aquis Manfredonis, quia habetis quod debeat illic *capitare*.

Apostasia, (Du C.) defectio (a fide); *elszakadás, elpártolás, hitelhagyás*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 104. Vern. Phil. Mor. 233. Hist. Ecc. Ev. 60.

Apostatus, monachus vagus, planus; *csavargó*. Batty. Leg. III. 629. an. 1498: Intelligitur autem *apostatus* omnis frater, qui sine licentia . . . Superiorum . . . per terras iverit vel vagabundus fuerit extra nostram familiam.

Apostatare, (Du C.) nuncium remittere Religioni, eurare sacra, defecere a fide Christo data; *elpártolni, hitet elhagyni*. It. apostatare. Fabó Monm. Ev. II. 220. Wagn. Hist. Eccl. Ev. 293.

Apostatrix, a vera religione aberrans, quae desciscit ab aliquo; *elpártoló, hitelagyott*. Kat. Hist. Duc. 663. et ad gentem *apostatricem* nunquam redire. Fej. IV. L. 116. contra gentem *apostatricem* roboratus.

Apostatus, i, speculator; *kém*. V. s. Treante.

Apostela, æ, posterior pars capitis; *fej hátsó része*. Gyón. 1699.

Apostillæ, arum, dorso petitionis inscriptum responsum; *a kérvény hátára írott felelet*. Pár. Páp.

Apostolare, (Du C.) officio, munere apostoli fungi; *apostoli hivatalt viselni*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 23. Et hoc *apostolante* Gregorio Septimo Papa.

Apostolaris, ad Apostolum pertinens; *apostoli*. Pel. In divis. Apost. s. c. 2. *apostolaris missio* . . .

Apostolicalis, apostolicus; *opostoli*. Pel. Pom. De S. Steph. s. IV. c. 1. Primum privilegium S. Stephani est conformis gratiæ *apostolicalis*.

Apostolicare, apostoli munus gerere; *apostolkodni*. Batty. Leg. T. II. 76. an. 1039.

Apostolici, (Du C. *Apostoli*) Hæretici quidam, hoc sibi nomen sumentes, quia nihil proprium possidentes, nequaquam recipiant aliquid in hoc mundo possidentes. V. s. v. Mil-lenarii.

Apostolitas, *apostoli jelleg*. Cher. Jus Eccl. I. 83. Characteres Ecclesiae veræ . . . statuuntur sequentes I. Unitas, 2. Sanctitas 3. Catholicitas, 4. *Apostolitas*, quia eam teneat fidei morumque doctrinam, quam apostoli a Christo et Spiritu S. edocti tradiderunt.

1. **Apostolicus**, (Du C.) Apostolicus nom. adiect. et nom. subst. Apostolica sedes, idem ac nostrum apostoli (pápai) székh. Olim universim Episcopi omnes Apostolici dicti, tamquam apostolorum successores, sed sicut

Papæ appellatio postmodum soli summo pontifici adscripta legitur; *pápai*. Chr. Dubn. p. 20. S. de Kz. Chr. I. 4. 2. Arianorum Archiepiscopus, qui contra sedem *apostolicam* fecerat elevare XII Cardinales. A. 2., 1. A. 2., 2. ut volebat *Apostolicus* A. 2., 3. Audiens . . . *apostolicus* clamorem. A. 2. 7.

2. **Apostolicus Rex**, Titulus Hungariæ Regis; passim, quo titulo Maria Theresia quoque a Clemente XIII. o. papa ornata erat. Fej. Jur. Lib. 394. majestatem tuam *apostolicam*, tanquam Hungariæ Reginam, tuosque in illo regno successores, titulo, nomine *apostolici Regis*, harum vi literarum, in forma brevis ornamus, honestamus, condecoramus, insignimus.

Apostolicus, 3., apostolicus; *apostoli*. Knauz M. E. Str. II. 496. 324.

1. **Apostolus**, V. Jesuita. Fabó Monm. Evang. II. 190. In Italia et Hispania vocantur theatini, in Navarra appellatur innigistæ ab Innigo sive Ignatio Loyola, in Portugallia nominantur *Apostoli* et in reliquis regnis jesuitæ.

2. **Apostolus**, i, ἀποστέλλω, idem ac litteræ transmissoriæ vel transmissionales. Nagy. Jus. Trans. Sax. 204. Post appellationem interpositam appellans debet litteras *transmissorias* seu *transmissionales* seu *apostolos* extrahere hoc est postulare, accipere et reddere.

3. **Apostolus**, i, ad colligenda tributa exmissus; *adóbeható*. Pár. Páp.

Apotactitæ, (Du C.) Hæretici ita appellati, quod bonis omnibus renuntiarent, quasi dicas *Renunciantes Erenatitæ* i. e. abstinentes; *lemondók*. Nagy Hier.

1. **Apotecarius**, i, medicamentarius, *gyógyszerész, patikus*. Cod. Dip. Brüss II. 50. Mauricio *Apotecario* D. 400.

2. **Apotecarius**, librarius; *könyvtáros*. Tör. Tár. 1889. p. 383. ordo librarium seu; *apotecarium*.

Apotheca speciarie, (Du C.) taberna medica; *gyógyszertár*. Ljub. Mon. Sl. 182. an. 1345.

Apothecarius, (Du C.) confector medicinarum, pharmacopæus; *gyógyszerész, patikáros*. Knauz E. M. Str. II. 715. 809. Sermon. Cat. 156.

Apotheca itineraria, medicamenta viatoria; *úti kis gyógyszertár*. Arch. Rak. VIII. 344. *Apotheca itineraria* cum vitrellis cristallinis et pixidibus stanneis.

Appagare, solvere (numos); *kifizetni*. It. appagare. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 382. Argentum namque præfatum taliter *appagabitur*; quarta pars dabitur Domino Duci etc.

Appagiare, purgare, desquamare; *tisztítani, lepikkelyezni*. Prot. inq. 259: et coquinam faciebant et *appagiabant* pisces.

Appanagium, (Du C. *apanamentum*, *apanagium*) ab *apanare*, panem et cibum porrigere; *élelmezés, évi járadék*. Gall. *apanage*. Vuch. Jur. Feud. 136. *Appanagium* dicitur pensio, quam primogenitus vel qui de eius familia est, ultragenito, eiusque heredibus præstat. Sapit stricte alimentationem, quam primogenitus ultragenitis pro conditione status civilis et amplitudine reddituum cum integram successionem capiat, præbere obligatur et hinc *appanagium* non debet confundi cum sic dicta *Legitima* iuris Romani.

Appapare, agglutinare alq alieui rei a

germ. *anpappen*; *péppel odaragasztani*. Kov. Form. St. XII. Initio statim in pagina tabulæ *appapata* sequentia veteri manu inscripta sunt.

Appar, (Du C.) *Appares* vocati inferioris sæculi scriptores Epistolæ generales, quæ uno exemplo paucis mutatis ad diversos mittuntur; *másolat, hasonmás*. Nagy Hier.

Apparacio, actus muniendi (sigillo); *hozzáillesztés, nyomás*. Szék. Okl. IV. 5. literas ratas habentes et acceptas de verbo ad verbum presentibus insertas auctoritate presentium per *apparacionem* duplicis sigilli nostri duximus confirmandas.

Apparamentum, (Du C.) apparatus; *készlet*. Tör. Tár. 1886. p. 359. de ecclesiasticis *apparamentis*. Thök. Diar. II. 330: *apparamenta* pro equis.

Apparementum, (Du C.) apparatus, id omne, quod bello inferendo necessarium est; *hadikészlet*. Száz. XIII. 234. páncél: cum omnibus *apparementis* præter Banbusium.

Apparenter, (Du C.) probabiliter, in speciem; *szinleg, látszólag*. Tör. Tár. 1888. p. 682.

1. **Apparentia**, (Du C.) ostentatio; *feltűnőség*. Rák. Ön. 112. Casualis fuit et nullius *apparentiæ* Commissio.

2. **Apparentia**, æ, species; *tűnemény, látszat, külszin*. It. *apparenza*. Wagn. Vern. Met. II. 19. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 548. Non est magne *apparentiæ* exercitus Tartarorum, qui omnes simul et congregati incedunt ita, quod acies mille Tartarorum quingentorum *apparentiam* non habebit.

Apparentior, 2., gr. compar. ab. *apparens* part. verbi *appareo*, adiect. more adhibito — qui magis apparet, magis evidens est; *érthetőbb, világosabb, láthatóbb*. Cf. T. I. M. p. 43. *apparentia* bona: látszó, tetsző javak. Cod. com. Zichy v. III. p. 470. . . . *aparenciores* metas . . . pro parte domini Episcopi vidissent aparte possessionis loca, aparte vero possessionis *aparenciores* pro magistro Iadislao vidissent.

Apparitio, 1. actus apparendi, imaginatio, phantasia; 2. (Du C. *epiphania*) 1. *ábrándkép, tűnemény*, 2. *megjelenés*. It. *apparizione*. 1. Vern. Psych. 120. Imaginarium tale objectum, phantasma, phantasiam, *apparitionem* vocant. 2. Fej. X. 2. 147. Datum Sabbatho proximo post festum *Apparitionis* Beati Michaelis Archangeli.

Appartemens, conversationes aulicæ Textum vide sub *Saltus festinus*.

Appelli, orum, literæ provocacionem continentes; *felebbező levél*. Sup. An. Sc. II. 227. an. 1427: *appellos* idest litteras super *appellatione*.

Appellabilis, (Causa) in qua appellationi est locus; *főlebbezhető*. Art. Diet. Pos. 47. omnes Causæ *appellabiles* . . . appellantur Cher. Jus. Eccl. I. 215. Magy. Jogt. Eml. I. 445.

Appellabilitas, natura causæ, in qua provocatio, appellatio conceditur; *felebbezhetség*. Art. Diet. Pos. 46.

Appellata, æ, appellatio provocatio; *főlebbezés*. Cher. Jus. Eccl. I. 215. Georch. H. T. I. 63. 163. Kass. Jur. Civ. 1. 247. *Appellata* est Remedium Juridicum, quo per Sententiam inferioris Iudicis gravatus Causam maturioris revisionis gratia ad superiore Juridic-

cem provocat et referri vel transmitti intra vel extra Dominiū postulat.

Appellatio, provocatio ad curiam; *kér-dőre vétele az pörnek*. Not. I. Samb. Tyrn.

Appellatio ab abusu, ius contra abusum ecclesiasticæ potestatis appellandi, *egyházhatalom visszaélései ellen felebbe-zést engedő jog*. Kon. Egyh. 127.

Appellatorium, iudicium appellatio-num; *felebbező törvényszék*. Nov. Calend. 201. Suprema Armorum Caesareo-Regiorum in Generalatu Carolostadiens et Varasdinensi præfectura . . . *Appellatorium*. — Præses, assessores . . . Bellici Iudicii actarius etc.

Appellum, actus citandi: *törvénybe állítás, bevádolás*. Uj Magy. Muz. III. 202. Nullus capitur nec imprisonetur propter ap-pellum femine de morte alterius quam viri sui.

Appendentia, orum, Appendentia sunt ædicule sacre, quæ ab ecclesia maiori pendent; *szent melléképület*. Marc. Chr. II. 53. Totam enim ecclesiam illam ceteraque ædificia et ap-pendentia repentina flamma corripuit.

Appendicium, (Du C.) V. Pertinentia; appendix, res adiuncta; *fűggelék, járulék, tartozék*. Fej. II. 85. quam dederat ei in uxorem cum omnibus appendiciis predii. Luc. Regn. Dalm. 103. Schläg. 2194. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 1. (Du C.) autore Battyano in charitis mediæ avi solent significare mansiones, agros, prædiæque rustica maiori alicui prædio, domui ecclesiæ adnexa. Hoc loco sumi debet pro *accessoriis*; *hozzájárulék*. Batt. Leg. T. II. 231. an. 1138: cum appendiciis suis tam mobilium quam immobilium rerum.

Appendium, appendix, idem ac Ap-pendicium. Fej. X. 4. 147. cum omnibus Civitatibus, castris, munitioibus, oppidis, villis pertinentiis, coherentis et appendiis quibuslibet.

Appendix, assecla, socius (Du C. socia); *társ, mellékes*. Irod. Közl. VI. IV. 480. homo *appendix*.

Appensio, actus annexendi, annexio; *ráfűggesztés*. Batt. Leg. I. 382: corrigiæ . . . *appensione* iussimus signari.

Appensorium, (chlamidis) catella, qua diæta Hung. mente in collo neclitur; *mentekötő*. Wallaszky 427.

Appersonaliter, adv. comp. ab ad + personaliter, nonnunquam divisim scriptum personaliter et: cum respectu personæ; *személyesen*. Cfr. Törvt. Müsz. p. 48. citatio ad personaliter comparandum: személyes megjelenésre meghívó idézés. In Cod. cum Zichy v. III. p. 613. Capitulo Budensi *appersonaliter* pro nobilibus de pomaz Ladislaus . . . pro dominibus Nicolaus . . . in octavis sancti Georgy et octavo die ad Iudicem.

Appersonare, (Du C.) sub persona inaugurare (installare); *bevezetni, beiktatni*. Nagy. Hier.

Appertinentia, æ, (Du C.) appendix, res adiuncta; *hozzátartozandó, tartozóság*. It. pertinenza, attinenza. Georch. H. T. II. 31. Kass. Prax. I. 207. possessionem T. cum ap-pertinentiis.

Appertinentiæ extravillanæ, *kültetki hozzátartozóság*. Kelem. Inst. Jur. Pr. 447. *Appertinentiæ extravillanas* (ipse — dare debet) sive agros et prata.

Appetiare, resarcire; *kijavítani*. It. appetiari. Prot. inq. 241. XXI. ego aliquando *appetiari* sibi dietas [sc. laceratas] vestes.

Appetibilitas, proprietas rei, quæ ap-petitionem movet; *kívánatosság*. Pázm. Dial. 461.

Appetitivus, 3., appetens; *kívánó*. Pázm. Dial. 214. Andr. Pann. 32.

Appetitorium, potus appetitum cibi movens; *étvágygerjesztő*. Jókai Kárp. Z. 446. Azonközben hozzanak ebből a régi sil-riorumból *appetitorium* végett. Magy. Náb. 366. Kelt az *appetitorium* (őszibarack-szesz).

Appignorare, ad + pignorare. Non eodem sensu legimus hoc verbum, ac in Glos-sario Duc. sc. pignori capere, verum contra-rio, i. e. — pignori dare, oppignerare; *zá-logba vet, elzálogosít*. Rák. Ön. p. 128. l. 25—29. (28.) Sed longo discursu opus fuit, ut equi darentur mihi ab ultima posta. ubi via regia deserta ad urbiculum Podolinez, tredecim oppidorum et Hungariæ regno re-publicæ Poloniæ olim a divis regibus *appigno-ratorum*, deflectendum fuerat.

Applacidare, approbare; *tetszetelni, jóváhagyni*. Ger. placidiren. Kass. Prax. I. 76. id quod petitur, resolvitur, aliæ negativæ, si id quod petitum est, non *appacidatur*. Reg. Turm. Præt. 17. Opin. P. I. Sec. II. §. 4.

Applanare, complanare; *kiegyenlíteni, egyengetni*. Arch. Rak. IX. 533. azon restantiát exolváltassa s *applanálja* kegyel-metek.

Applanatio, actus planum reddendi; *egyengetés*. Kass. Jur. Civ. I. 197. *Appla-natio* horti T. ut. sub — e foveis et fossatis constantis iuxta sub Nro I. æstimata ad fl. I.

Applauda, fufur; *korpa*. Gyön. 1674.

Applausibilis, applaudendus, applau-dendo dignus; *tapsra, helyestésre méltó*. Veranes. IX. 437.

Applaustrare, in plaustrum aliquid imponere; *megrakni*. Kronst. II. 60., 69., 644.

Applaustratio, V. *applaustrare*; *felrakás*. Kronst. II. 69.

Applicabilis, ad applicandum idoneus; *alkalmazható*. It. applicabile. Pel. Pom. L. VIII. P. III. Art. 3.: Plura alia si vis miracula multa *applicabilia* habes infra in tractatu de miraculis. Kass. Jur. Civ. I. 228.

Applicabilitas, natura rei quæ appli-cari potest, habitas; *alkalmazhatóság*. It. applicabilita. Vern. Met. 32. Quare categoriæ intellectus nonnisi intuitu obiectorum expe-rientiæ habent *realem* significationem ac ap-plicabilitatem.

1. **Applicatio**, (Du C. al. s.) munus, præficiendi actus in aliquod munus; *alkalmazás, állás, hivatal*. Reg. Turm. Præt. 18. *Applicatio* Prætorianorum in statu civili ab eorum qualitatibus et ab eo prout se gesserint dependebit.

2. **Applicatio**, industria, sollertia; *sze-rénység, szorgalom*. It. applicazione. Wagn.

Applumbarius, (Du C.) qui summum Pontificum bullis plumbum aptat; *bolla-pecsétlő*. Nagy. Hier.

Applumbatura, ferruminatio; *hozzáforrasztás*. Ger. Anlöthung. Pár. Páp.

Appodiaceus, 3., a voce: appodiare, appoggiare, se reclinare, nili, sustentare, ad-miniculari; *támasztó, támogató, támlás*. Arch. Rak. VIII. 326. Sella *appodiacea*.

Appodiaceuli, fulcimentum; *hónalj tá-maszok*. Gyön. 1741.

Appodiamen, V. Apodiaceuli. (Du C. Appodiamentum). Gyön. 1740.

1. **Appodiare**, (Du C. appodiari) inniti, fulciri (α πόνος ποδός); *támaszkodni, le-ereszkedni, oda lábolni*. Pel. (De S. Ellis. s. I. c. 8) Dum præ debilitate *appodiasset* in gremium ancillæ. Schaffr. Electr. X. Religiosum Operarium fenestrate *appodiatum* . . . Pel. serm (Hiern. 36. sz.) vinea solet *appodiari* ligneo Palo.

2. **Appodiare**, navem appellere; *ki-kötni*. Georg. Sirm. I. 274. Et supra Budam insulam Sancte Margarete *appodiarerunt* sese.

Appolissa, documentum, scriptum; *ok-mány, okirat*. Dip. rel. reip. Rag. 23. 24.

Apponere, ponere; *valamibe helyezni valamit*. S. de Kz. Chr. I. 4. 1.: in quibus iuxta suæ opinionem fidei spem maximam ap-ponerat.

Apponillia, æ, appositum; *toldalék*, It. apponimento. Zusatz. Ijub. Mon. Sl. XI. 136. an. 1344: fiant . . . conventiones, ut in quadam *apponillia* . . . slavonesca continetur.

Apposicio (sigilli), alias Appensio; *pecsételés*. Magy. Tör. Tár. VII. 250.

Appotiare, (Du C.) potandum præbere; *itatni*. Knauz. E. M. Str. I. 122. 102. rex veneno *appotiat* a fratre suo.

Appratiare, æstimare; *megbecsülni*. Arch. Rak. VIII. 203. et notitico R. D. Vra iam *appratiata* vina per manus assignata et deducta esse.

Apprecatio Salutaria, salvum iu-berere; *egészségkivánds*. Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 368. Indicavi huic principi nomine Matris vestre *salutarium appreciationem* et novitates exposui, qui devotissime gratias egit pro *salutari appreciatione*.

Apprecatorie, (litteræ) lit. omina continentes; *köszöntő*. Gratulations. Kov. Form. St. CVIII. *Apprecatorie*. Novi Anni p. 130. **Appreciatio census**, æstimatio; *megbecsítés*. Száz. XI. 769.

Apprehendere, ægre ferre; *rossz néven venni*. Arch. Ver. Sieb. VI. 4. 135. Contractus inter nos initi prelo submissionem . . . nonne Sua Maiestas . . . *apprehenderet*?

Apprehensio, indignatio, actus in ma-lam partem accipiendi; *nehéztetés, zokon-verés*. Arch. Rak. VIII. 381. Epist. Proc. P. III. 533. Jókai, Régi jó Tbl. II. 61. s ha egy-szer valamelyik hölgy könyörületből vagy *ap-prehensio*-ból felváltja e minden napszám kö-zött legunalmasabb szakmáynál.

Apprehensivus, 3. vim apprehen-dendi i. e. cognoscendi habens, alias cognitivus, rationalis; *megismerő, felfogó*. Andr. Pann. 245. potentia *cognitiva* sive *apprehensiva*. Pázm. Dial. 423.

1. **Apprehensor**, qui apprehendit (fu-rem); *elfogó*. Kass. Jur. Civ. I. 97. res porro mobiles universæ velut facile occultabiles iuxta Art. 138: 1647. per *apprehensores* et de-tentores sub iuramento revelari.

2. **Apprehensor**, occupator; *elfog-laló*. In Besitz-Nehmer. Kov. Form. St. CLXXXVII. *Actio quæstorialis*, vi cuius Cre-ditor Mercium Summam in Executionem pro Parte sui sumptum per novum Fundi *appre-hensorem* depurari adurget.

Appressio Sigilli, obsignatio; *bé-lyegzés, pecsételés, nyomás*. Kass. P. P. I. 215.

1. **Appretiare**, pretium dependere,olvere (Du C. pretium imponere); a *dijt megfizetni*. An. Se. I. 90. an. 1513: nisi sua sponte... vel per... scholasticos *appretiati* huius modi *tubulam* seu mensam... elargiri non teneantur.

2. **Appretiare**, pretio conducere, in pretio habere; *bérelni, szoldba fogadni, becsülni*. It. soldare, apprezzare. Gal. apprécier. Kat. Hist. IX. 598. Fej. IV. 2. 441. Wagn. Kov. Jur. Tav. 249. voluit fabri pro iure habere, ut famulum sive socium *appretiatio* tali. Pel. ad singulas hebdomadas vel menses...olvere... nemo audeat tenere.

Appretiatio, astimatio; *megbecsülés, becsbentartás, becsesség*. Pel. Pom. L. X. P. I. Art. III. Sexto martyres honoraverunt sexta ratione scilicet *appretiatio* tali. Pel. (De S. Margar. s. II. c. 1.) Vect. Ref. I.

Apprimere, imprimere; *odányomni*. Szék. Okl. 4. 31. secretum annulum nostrum eisdem *apprimentes*.

Approbanter, approbando; *helyeslőleg*. Kuk. Jura I. 423 an. 1351: permissionem... *approbanter* præbere.

Approbata, litteræ quibus aliquid approbatur, codex Juris Municipalis Transilvanie; *jóváhagyó levél*. Cod. Alv. I. 8. *Hogy Erdélyben az 4. recepta religiók az Approbata és azon Approbatában írott unió. conditioni szerint való szabados exercitiuma megtartassék.* — Szegedi Rubr. Pars. III. p. 17. Jura-mentum et conditiones suscepti Principatus ab hoc Rákóczi et Báthorio videri possunt in Codice Juris Municipalis Transilvanie, quem *Approbata* vocant.

Approbatilis, ad approbationem pertinet; *jóváhagyó*. Opin. in montanisticis C. lex *approbatilis*.

1. **Approdianus**, i, V. *Aprodianus*. Száz. XI. 797.

2. **Approdianus**, discipulus, puer; *apród, inas, tanuló*. Kov. Form. St. 440. Magistri ipsius artis sive *Approdianum* conventus seducere præsumat. Pesti ötv. czéhsz. 1529. quod nullus magistrorum possit et debeat tenere nisi ad summum tres famulos et tres *aprodianos*. Pel. Pom. De Innoc. s. I. c. I. Pater ministris *aprodianosque* voluit sibi adunare vel sociare.

Appromissio, promissio, sponsio; *megígérés, együttigérés, fogadás, kezesség*. Rák. Ön. p. 292. l. 25—26. Dip. Alv. II. 151. Super qua *appromissione* pro... summa me fidei cessione liberavit.

Appromtare, instruere; *fölkészíteni, fölszerelni*. Magy. Jogt. Eml. 305.

Appromptatio, necessarium rerum comparatio; *előkészület, intézkedés, fölkészülés*. Arch. Rak. VIII. 93. Ruk. Jur. II. 208. 93. Sua Excellentia Banalis, negotio moram non paciente, præmissam Militiam hactenus jam ad Castra expeditisse et circa futuram eatenus *appromptationem* necessaria jam disposuisse se declaravit. Kronst. III. 568.

Appromptare, instruere, in ordinem redigere, reficere; *fölszerelni, rendbehozni*. Kronst. III. 152: fabro, qui kutschy *appromptuavit* 166: qui cultros tonsorios *appromptuavit* fecit. 173: tympana. Cod... de Sztára Vol. II. 394.

Appropriare, (Du C.) approximare, appropinquare. Gall. approcher. In veteri et novo testamento occurrit; *közeledni*. S. de Kz.

Chr. I. 4. 2. Post hæc Ravennam *appropians*.

Appropereiare, iusta ratione, proportionem describere; *arányba hozni*. Kuk. Jur. II. 151. pro futura etiam Salariorum Militarum viribus et potestati miseræ Contribuentis Plebis *appropereiorum* necessitate.

Appropriatio, actus conformandi; *arányos felosztás*. Kass. Jur. Civ. I. 28.

Appropereiare, accommodare; *arányosítani*. Coll. I. 333: numero Cleri... *appropereiorum* Seminarium erigatur Urb. Reg. 87. Kass. Jur. Civ. I. 28.

Appropriabilis, quod alicui attribui potest; *valakinek tulajdonítható, betudható*. Pel. Pom. L. I. P. VII. Art. I. c. 3. Nam unaqueque operatio divina magis est *appropriabilis* alicui persone etc.

Appropriare, (Du C.) rem propriam sibi facere; in suos usus convertere; *sajátját tenni*. Batt. Leg. III. 625. an. 1498. Eszl. Okm. 148. Chr. Dubn. 92.

Appropriate, (Du C.) singulariter, proprie; *kiváltképen, tulajdonképen*. Pel. De S. Margar. s. II. c. 1. Hæc autem ecclesia canit *appropriate* de castitate.

Appropriatio, actus appropriandi V. s. v. Consolidatio Feudi.

Appropriator, *sajátját védő*. Batt. Leg. III. 626. an. 1498: *appropriatores*... locorum dicuntur, quibus cum datur obedientia recedendi de loco, procurant eam per preces sæcularium revocari; vel qui alios de non suis locis, seu quos alienos reputant subditos sive Prælatos secum nolunt habere sive pacifice sustinere.

Approximare, appropinquare; *közeledni*. It. approssimare. Arch. Rak. IX. 58. Eundem iam senio confectum mortique *approximantem*. Wagn.

1. **Approximatio**, appropinquatio, accessus; *közeledés*. It. approssimazione. Pázm. Dial. 341. Wagn.

2. **Approximatio**, species insitionis; copulatio. It. approssimazione. Oszterh. 21. Arbores nostræ fructiferae, quoniam e semine surgere nequeunt, propagari debent 1. per insitionem, 2. inoculationem, 3. *Approximationem*, 4. Mergos, 5. denique sureculos.

Approximativus, 3., obiter, circiter initus; *megközelítő*. Art. D. 1840. *approximativus* calculus.

Appulsare, (Du C. advocare) frequent. ab: appellere; *hajszolni*. Knauz. E. M. Str. II. 232. 212. indebitis citationibus *appulsati*.

Appunctare, consignare (Du C. al. s.); *feljegyezni*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 400. an. 1420: omnes *appunctati* in quaternibus communibus pro aliquo delicto.

Appuntamentum, (Du C. appuntamentum) pactum; *szerződés, egyesség*. It. appuntamento. Cod. Telek. X. 193. omnia et singula capitula sive *appuntamenta* inter te, et venerabilem fratrem nostrum Thomam Episcopum Bononiensem.

Apprecari, pro: *apprecari*: precari; *kivánni*. Tör. Tár. 1889. p. 438. paterne *apprecatur*, Pater suus.

Appreciare, appretiare, pretio conducere; *fölbérelni*. Georg. Sirm. I. 234. Et sic velle nolle Turcum *appreciaverat* Rex Ioannes.

Aprestatio, separatio; *elválasztás*. Fej. X. 4. 264. et eorum seu earum quemlibet

bet seu quamlibet per devastationem bonorum ipsorum seu ipsarum et eorum omnium et singulorum mobilium et immobiliarum ubique repperitionem captionem sequestrationem seu *aprestationem* seu quameunque aliam occupationem et detentionem auctoritate nostra et potentia brachii secularis procedatis.

Aprillis, pro: Aprilis, sicut naturalis. Kol. Cod. 40.

Aprimis, primum; *elsőzör*. Georg. Sirm. I. 46. Rex dederat, et episcopatum *aprimis* Agriensem, posthæc strigoniensem.

Aprocha, æ, lorica; *fuló árok*. Laufgraben. Gal. approche. Nil. Symb. p. 1047: Consolatorem samiorum militum intra loricas seu *aprochas*... obsessæ Budæ... cum gaudio conspexit... Dux Lotharingæ Carolus.

Aprodianus, juvenis, qui regi ministeria facit. In nostro sermone «*apród*» quod vocabulum idem significabat ac «*puer*» Fr. Lib. Rt. I. 53. II. 10. 35. 78. III. 495. eodem die *aprodianis* et ruthenis Regie Maiestatis ad usum ipsorum dedi.

Aprodinus, i, puer nobilis a ministeriis principis; puer pædagogianus; *apród*. Száz. XVII. 537.

Aprodio, onis, apud nos puer, qui in aula regia aut apud Magnates procuresque servitium peragebat; *apród*. Cod. Telek. XI. 348. Quia nos in causa inter Franciscum de Pok *aprodionem* nostrum et Fratres suos ab una et G. K... ex altera in facto occupationis Bonorum eiusdem F. coram vobis mota.

Aprologina, æ, ab: aspirolus, sciurus, eret; pelles sciuri, *eretbör*; Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 500. Item super facto mardurinarum ac *aproliginarum* recurratur ad privilegium populorum de Thwroch pelles mardurinas et *aproliginas* seu censum pro eisdem solvere consueverunt, eadem consuetudo observabitur inter ipsos.

Aprologinarius, ad aprologinam pertinet. Text. v. s. *Aprologina*.

Aproportionalis, pro portione; *arányos*. Szer. Not. p. 113: divisio *eleciarum* maiorum *apropotionalium*... habiturum.

Appropriare, appropriare q. v. Pesty Ször. III. 227, 228.

Approximare, appropinquare; *közeledni*. Magy. Jogt. Eml. I. 446.

Apus, desertus V. s. Mansus; *elha-gyott*.

Aptagia, æ, iudicium, sententia; *ítélet*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 377. Et iudicatum est ut Comes non audeat recipere *aptagias* super nullum clericum nisi Episcopus vel si ibi Episcopus in civitate non fuerit, hanc potestatem Archidiaconus habeat, tollendi *aptagias* super quemlibet clericum.

Aptagus, fors, lata sententia (p. *capere*) *határozat*. Ljub. Mon. Sl. XI. 7. an. 1306: omnes *aptagi*, qui dantur in magna curia quam in parva, scribantur in quaterno per cancellarium...

Aptamen, refectio, sartura; *tatarozás, helyredlítés*. Ljub. Mon. Sl. IX. 85. an. 1410: pro repARATIONE et *aptamine*... palacii.

Aptare, ornare, reficere; *ékesíteni*. Prot. inq. 166: ipsa puella dabit magnam (diligentiam) ad *aptandum* altaria.

Aptitudinabilitas, status, quo quis ad aliquod aptus fieri potest. Text. v. sub Transcendentaltas.

Aptitudinaliter, apte; *alkalmasan*, *hűen*. Pel. Serm. Sicut speculum licet sit multo inferioris naturæ quam homo: tamen ab artifice fit ad hunc finem ut representet imaginem hominis *aptitudinaliter*. Aest. 5. i. cet.

Aptitudo, habitus; *alkalmasság*, *ügyesség*. Wagn.

Apua, Clupea Encrasicholus. Linn. *sardella*. Ger. Sardelle. Vect. Gen. Gg.

Apud, pro: in; *-ban, -ben*. Batty. Ger. 84. *apud* Galliam constitutus.

Apud animum statuere, persuasum habere; *magát eltökélni*. Knauz M. E. Str. I. 72.

Apud aures aliquem tenere, auribus aliquem tenere; *fülénél* (fogva) tartani vkít, Wagn.

Apudesse, presentia; *jelenlét*. Ger. Beisein. Arch. Ver. Sieb. XXV. 375. an 1787. juramentum... in *Apudesse* singulorum deposuisses.

Apudixa, æ, apocha gr. ἀποδείξις (Du C. *apodixia*). Ljub. Mon. Sl. v. 36. an. 1404: de hiis, que sibi solveritis, recipiatis... *apudixam*.

Apugenarium, carcer subterraneus (a gr. ὑπόγειον); *földalatti tömlőcz*. Burg-Verlies. Szék. Kron. His actis, mortuo Zoltano, ab Andrea Regnum divisum est, et regem nostrum Belæ natu minore, ducem Ultrasilvanie in suo *apugenario* custodiebat. 1049.

Apunctatura, æ, conscriptio; *összeírás; feljegyzés* It. appuntatura. Ljub. Mon. Sl. III. 269.

Apyrasta, æ, carbunculus (Calep. an. 1513.). *drága kő*. Gyön. 1766.

Aqua ardens, spiritus, Mercurius; *szesz*. It. spirito. Vern. Met. II. 45. Si itaque vinum in alembico ponatur et ignis admoveatur, tenuem primum et inflammabilem liquorem emitit, quem *spiritum aquam ardentem* sive *mercurium* adpellant.

Aqua benedicta, (Du C.) aqua lustralis, consecrata; *szentelt víz*. Wagn.

Aqua calcais, a. calcaria; *mészvíz*, *mészoldat*. Kalkwasser. Tomis. 105.

Aqua caldaria, aqua fervens; *forró víz*. V. s. v. Campiones.

Aqua chalybata, a. ferrata; *ásványvíz*. Ger. Stahlwasser. Vern. Psych. 156. Tepida balnea, hordeum, avena, lac, quies etc. fibrillas humectant; labor, balneum frigidum, china, *aquae chalybatæ* firmiores reddunt.

Aqua cypria, *czementvíz*. Beszth. Levit.

Aqua ferraria, aqua ferro candenti refrigeranda; *edző víz*. It. Aqua di tempera, das Löschwasser, Stählungswasser. Keesk. P. Ötv. Gloss. 135.

Aqua fervens, probationis litis unum genus. Pri. sæc. II. p. 85. Alia huic proxima probatio litis fuit *aquam ferventem* manu ingredi, nec amburi; procul dubio ex veteri lege devoluta, sed nec ubique præter Varadinum et majores Præposituras permissa, nec sine vanis superstitionibus usurpata; quare sublatâ hæc iudicii ratione et constitutis Regum decretis Carolus præsentem litigandi methodum e Gallia haustam intulit.

Aqua Fragrarias, cyrusus ex fragorum bacis pressus; *eperlé*. Cyrius Misc. II. 273. At vero æstate haustus ex albo vino cum aqua *Fragraria* diluta... Stomachum optime recreat.

Aqua glutinata, a. glutinosa; *enyves víz*. Leimwasser. Keesk. P. Ötv. 145.

Aqua lustralis, aqua sacrata; *szentelt víz*. Diar. Com. 30. Primas Regni crucem exosculandam porrexit et aspersa *lustrali aqua* bene precatu fuit.

Aqua Marina, V. Lapis Lazuli; *kékkő*. Keesk. P. Ötv. 153.

Aqua metallica, vitriolum; *gáliczvíz*. Zementwasser. Bel. Geogr. 495.

Aqua omnium florum, aqua eutem emolliens et purgans; *minden virágok víze*. Máty. 511.

Aqua reginæ Hungariæ, Zsigm. Hist. 296. Pari modo pervulgata illa medicina, quæ *Aqua reginæ Hungariæ* vocatur, in Hungaria inventa fuit.

Aqua roseatica, aqua rosacea; *rózsavíz*. Száz. XVII. 642.

Aqua sanitatis, V. aqua soteria.

Aqua soteria, aqua medicata, salutare, medicæ; *gyógyvíz*. Lzb. Cod. Med. III. 52.

Aqua vitis, idem ac Aquavita. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. p. VII. 192.

Aqua viva, expressio e sacris literis sumpta; *éltető víz*. Belebenez Wasser. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. p. II. p. 29.

Aquæ, (frigidæ iudicium) una ex purgationibus vulgaribus, quas *iudicia Dei* appellabant: qua criminis aliquis suspectus, vel de gravi aliquo facinore delatus in aquam demergebatur ita, ut si supernataret, nocens ac reus, contra si in imum delaberetur, innocens iudicaretur Du C. Decret. Ladislai regis lib. I. 28. lib. III. c. I. Hæc iudicia presentibus ecclesiasticis patrata esse demonstrant hæc verba. Stat. Colomanni Reg. Hung. lib. I. *Judicium ferri et aquæ* in aliqua Ecclesia fieri indicimus, nisi in sede Episcopi et maioribus præposituris.

Aquæ, (servidæ iudicium) seu examen, quo quis de crimine suspectus, quo se purgaret, manum in aquam ferventem nudato brachio immittebat, atque, si illas extraheret, innocens, si contra, reus pronuntiabatur.

Aquæ Roselinæ, *fát követítő víz*. Szerdah. Celebr. II. p. 14. Passim affluit *aquis* vulgo *Roselinis* vocatis, in quibus certa ligni species durescit in lapidem.

Aquæductile, via, per quam aqua agitur et ducitur de loco suo; *árok, csatorna, cső*. Gyön. 1782.

Aquæductor, (Du C.) qui adducit, adfert aquam; *vizhordó*. Kronst. I. 714.

Aquæductus, *vízvezetési jog*. Nagy. Jus. Trans. Sax. 70. *Aquæductus* est ius aquæ ducendæ per fundum alienum. Ex his facile intelligentur definitio et natura aliarum quoque servitutum rusticarum.

Aquæhaustus, haustus aquæ; *vízmerítés*. Nagy. Jus. Trans. Sax. 69. Servitutes prædiorum rusticorum sunt quæ rusticis prædiis debentur, ut: iter, actus, via, aquæductus, *aquæhaustus*, pecoris ad aquam impulsus, jus pascendi, calcis coquendæ, arenæ fodiendæ.

Aquæmanile, (Du C.) vas manuale, quo manus lavantur; *mosdó edény, tál*. Nagy. Hier.

Aquævomus, 3, qui vomit aquas; *vizhányó*. Gyön. 1802.

1. **Aquagium**, (Du C.) aquæductus; *vízvezeték, csatorna*. Szegedi Rubr. Pars. III. p. 53. De *Aquagii* Danubialis, secus Jaurinum præterlabentis per Commissarios revisione constituenda. Decret. Mathia II. 1618.

2. **Aquagium**, sententia lata in negotio aqueductus; *vízfolyamatról való ítélet*. Pár. Páp.

Aqualianus, 3. pro: aquilianus, (a iuris consulto Aquillio Ciceronis amico) ad damnum resarciendum pertinens; *kártérítési V. aquiliana stipulatio*. Ljub. Mon. Sl. I. 153. precedente *aquiliana* stipulatione.

Aqualifera cappa, (Du C.) vulgo *pluviale*, ornamentum Ecclesiasticum; *karpalást*. Chormantel. Nagy Hier.

Aqualitus, alvus est, ubi sordes defluunt; *konyha csatornája*. Gyön. 1778.

Aquamantile, (Du C. *aquamantile*) est vas, super quod cadit aqua, qua abluuntur digiti sacerdotis, post susceptionem corporis Christi; *csésze, mosdó*. Gyön. 1776.

Aquarii, (Du C.) Hæretici dicti, quia aquam solum offerunt in Calice sacramenti; *vízelt áldozók*. Gyön. 1773.

Aquariolus, i. (Du C.) serviens meretricis, qui crebro defert aquam ad eam mundandam et venustandam; *vizhordó szolgálja*. Gyön. 1777.

Aquarius, (Du C.) qui portat aquam (Hydroparastates); *vízáldozó*. Nagy Hier.

Aquaticum, præstatio pro pecoribus adaquandis; (Du C.) ius utendi aqua; *ítatási illeték*. Fejér II. 330. ut nemo aliquid ab ipsius fratribus... pro herbagio vel *aquatico* seu lignis siccis aut pro plateatico... aliquid aliquatenus exigere præsumat.

Aquavita, ab It. *aquavite*, vinum adustum, sublimatum, Crematum; *pálinka*. Brantwein. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. p. VII. 192. Tök. Diar. 511.

Aquehibus, i. qui sæpe bibit aquam; *víz-issza*. Gyön. 1807.

Aquelicium, (Du C. *aqualecium*) guttatorium, per quod aqua elicitur ex alveo cum aqua pluvialis remediis quibusdam elicitur; *orvosságnak való választott esővíz*. Gyön. 1789.

Aqueus, ex aqua constans, ad aquam pertinens; *víznemű, vizes*. Vern. Psych. 84. Porro tres etiam liquores aut humores in oculo distinguuntur, *aqueus* nimirum crystallinus et vitreus. Pel. Pom. L. VIII. P. III. Art. 1. c. 2. celum *aqueum*. [Gyön. 1801.]

Aquilanus, i. nasu adunco; *susorrú*. **Aquilega**, æ, idem quod *aquilex*, qui curam habet aquarum; *vízvivő mester*. Lzb. Cod. Med. T. II. 634. carniū inspectorem comitatensem, *Aquilegam*... abrogamus.

Aquilegium, receptaculum aquarum; *vízgyűjtő*. Juriev. Jur. Met. 72. Mutungari potest... denique 7-o loca et spatia pro Molis confusorio lotioris, Malleaturis, ustrinis aliisque Fabricis nec non *Aquilegiis*, aquæductibus cæterisque Appertinentiis fodinarum. Eszt. Okm. 112. 1854. *aquilegis* e marmoreis tabulis compacto. Beszth. Levit. Gyön. 1786.

Aquilienses, (sc. Nummi) Numi Hung. 152. Denarium exterorum variæ in monumentis nostris historicis commemorantur species, utpote: *Aquilienses* quorum 160 marcam constituebant, iidem erant cum Frisaticis. *Bapka* dicti in Silesia et Bohemia currentes denarii, septem = uno lato grosso fuerant, usu eorum anno 1526. In Hungariam introducto et usque annum 1548. perdurante.

Aquiliana stipulatio, (Du C.) est promissio, quæ novat contractum. V. *Aquiliana*.

Aquillium, (Du C.) summa pars capitis; *a fejnek felső része*. Gyön. 1797.

Aquilla, æ, fors mendum pro: *angvilla*. Fjp. Szám. p. 491 an. 1439: pro *aquillis* ad piscinam civitatis.

Aquilo, occidens, solis oecusus; *nyugat*. It. Ponente, occidente Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 243. girando seu circueundo per septemtrionem, *aquilonem*, orientem et meridiem.

Aquilonarius, aquilonaris, aquilonius; *éjszaki*. Cod. Dip. Pat. V. 133. 173. Inde (meta) ad plagam *aquilonariam* pergendo duas metas terreas erexisset. Cod. Com. Zichy. Vol. V. 540. versus partem *aquilonariam*. G. Fejér. X. T. 110.

Aquiminile, (Du C. Aquamanile) vas super quod cadit aqua, qua abluuntur digiti sacerdotis post sumptionem corporis Christi; *kis tál, medencze*. V. s. *Archiscamnum*.

Aquimola, æ, (Du C.) molendinum aquaticum; *vizi malom*. Gyön. 1806.

Aquimolium, aquimola, molendinum aquaticum, aquaria mola, Gr. *ἄρρωστὴν*, (aquamolus, aquamolina Du C.); *vízimalom*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 179. Ecclesiam Sanctæ Mariæ in Salona cum molendinis, *aquimoliis* et omnibus pertinentiis suis.

Aquipotus, aquæ potor, qui aquam bibit; *vízivó*. It. bevilaqua. Vern. Psych. 230. Denique pro diversitate potuum, quibus utimur, diversam quoque esse nostram cogitandi et agendi rationem, vel ex discrimine opinionum et ingenii, quod inter *aquipotus* et *vinipotas* intercedit nostramo et antiqua iam ætate observatum fuit.

Aquisiticius, quod est de numero eorum, quæ acquisita sunt vel acquiri solent, ad acquisitionem pertinens; *szerezett, szerzeményi*. Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 247. Dicitur magister Jacobus asseruisse, quod de possessionibus suis emteis et *aquisiticiis* duas possessiones dedisset. Cod. Dip. Kár. 1.

Arabici, (Du C.) hæretici dicti ab Arabia, in qua sunt orti docentes animam et corpus simul mori, simul resurgere. Gyön. 1822.

Arabicus, 3. *Arabica* (ars), variet mixtus; *arab-disz, arab-ék*. Arabesco. Greg. Aesth. 89. *arabica* grotesk etc.

Arabismus, religio, vita, mores Araborum. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 314.

Arachiuncula, parva aratio sive sulcus (Du C. araciuncula, fossæ parvæ ad instar sulci aratri); *(erechelez), barázda*. Schläg. 2197.

Arachnoides, idem ac Arachnoideus 3. Vern. Psych. 85. Tenuissima denique simulque pellucida membrana crystallinus humor ipse vestitur, quæ *arachnoides* vel *aranea* vocatur.

Arachnoideus, 3. *ἀραχνοειδής*, aranea, araneo similis; *pókhalónemű*. Voces, quæ in -ides, -ideus (*ειδής*) exeunt et idem significant ac: -formis vel similis, sæpe occurrunt, imprimis apud scriptores medicos. Vern. Psych. 33. Desumpta meninge prima membrana media seu *arachnoidea* in conspectum venit.

Aracuncula, æ, (Du C. araciuncula) fossa parva instar aratri sulci; *apró verem*. Gyön. 1823.

Araldus, i, nuncius, præco; *hírnök, hírdető*. It. aialdo. Gal. héraut. Herold. F. Forg. Comm. 440. At cæsar cum statibus romani imperii per edictum publicum observatis cere-

moniis fieri solitis, voce publici *araldi* et tubicinibus, editisque diplomatibus pontificis diplomata et acta annullant.

Arangia, æ, (Du C.) pomum aurantium. V. s. *Confectio zuccari, naranes*. It. arancia.

Arany-Forintones, aurei floreni (nummi), ex Hung. *arany forint*. Sim. Num. 77. Hos, ut ita dicam. *Arany-Forintones* in Hungaria successu temporis, Germani et Slavi Ducatus adpellabant, usu termini hucusque retento e. c. Kremnitzer Ducaten, Slavice Kremniczky Dukat.

Arapapare, (Du C.) effodere vel sculper; *kidsni, kimetszni, faragni*. Gyön. 1826.

Arare, fodere; *ásni*. Kronst. II. 494. *arare* in fossa.

Ararificare, arandum curare; *szántatni*. Szék. Okl. IV. 13.

Aratorculus, i, parvus arator. Gyön. 1841.

1. **Aratorius**, 3. ad actum arandi pertinens, qui arari potest; *szántó* . . . Fej. V. III. 199. Terras et possessiones suas cum *terris aratoriis*, pratinis, piscinis, vinetis et virgultis dedisse et tradidisse in concambium. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 368.

2. **Aratorius**, 3., ad actum arandi aptus; *szántó*. Magy. Tört. Tár. XI. 137. bos *aratorius*.

Aratro iaculari, *saját kárával másokat sértetgetni*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 145. Aratro iaculari. Id est: qui suo magno incommodo alterum lædunt.

Aratrum regale, constans e 130 iugeribus regalis mensura. V. *Quadrata ulna, király éke mérték*. Georch. H. T. IV. 178.

Aratura, æ, (Du C.) aratio agri; *szántás*. Szék. Okl. II. 44. *araturam* et sementa facere. Gazd. tört. szem. I. 209. cespitis *aratura*.

Araturæ Locus, limes; *mesgye*. Pesty. Ször. III. 303. *locum araturæ* vulgo mesgen.

Arbiter, *királyi biztos*. M. Bel. Geog. 523. Præest utrique (Tabulæ Superiori, Tabulæ Inferiori) Principis nomine *Arbiter* seu *Commissarius Regius*, qui propositiones regias, Ordinibus regni, ritu exhibet solemnem.

Arbiter parochitanus, arb. comitatus; *megyei békebíró*. Száz. VI. 76.

Arbitraccio, onis, actus arbitrandi; *ítélethezatal*. Cod. Dipl. Pat. T. I. p. 209. usque diem diei *arbitracionis*.

Arbitrationalis, arbitrium continens (sc. littera), *véleményes*. Cod. Com. Zichy T. I. 498.

Arbitramentum, (Du C.) arbitrium; *ítélet, eldöntés*. It. arbitraggio. Fej. IV. 3. 356. quæ per hoc *arbitramentum* debent eidem Ordini S. Augustini remanere. Eszt. Okm. p. 50. omnem . . . differenciam . . . *arbitramento* fidelium . . . submisissent.

Arbitrante, arbitrando, iudicium proferendo; *bíróilag, ítéletileg*. Cod. Dip. And. I. 582. 635, unde nos iudices auditis assercionibus parciū *arbitrante* adjuvantes decrevimus.

Arbitrarius, 3. incertus; *bizonytalan, tetszészerinti, gondolomra való*. It. arbitrario. Gal. arbitraire. Kass. P. P. I. 241. *Arbitraria* seu ad visum seu alia quecunque mensura salem vindicare distractori per expressum prohibitum est.

Arbitrationalis, ad arbitrium pertinens; *véleményes*. Cod. Zichy I. 498.

Arbitrative, ad arbitrium; *belátás, akarat szerint*. Cod. Dip. Fam. Com. de Sztára V. II. 171. Quidque nobiles viri . . . *arbitrative* ponent, hoc ambe partes acceptare tenerentur.

Arbitrativus, 3., ad arbitros pertinens; *választott, békebírói*. Cod. Com. Zichy Vol. V. 157. cum ipsi arbitratore in ipsa *arbitrative* compositione consederent. Cod. Dip. Pat. V. 258. 395. ex ordinativa compositione atque *arbitrative* adiudicatione. Kövy. El. 602. A sententia *arbitrative* Iudicii appellata non datur.

Arbitrator, (Du C.) arbiter amicus; *választott békebíró*. It. arbitratore. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 534. et de omnibus causis, quas haberent vel habere possent, tanquam in arbitros compromissarios *arbitratore* seu amicebiles compositores.

Arbitrens, mendum pro: arbitrans. Cod. Dip. Pat. VI. 120. 81. Herborto fratre eiusdem Herriei et Hermano de Herman ex parte Guge et Dugus predictis *arbitrentibus* in talem pacis titulum conveniunt.

Arbitrix, fem. ad arbitrum. Fej. V. I. 427. elegimus et assumisimus pro parte nostra mediatricem *arbitricem* et amicabilem compositricem serenissimam Dominam etc.

Arbor de cerasis, *ξέρασος*, cerasus, i, *csersesznye*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 426. et transeundo cam ad duas *arbores de cerasis* vadit ad montem ad metam sub arbore nucum p. 453. et per eum vadit superius usque ad metam sub arbore *cherasorum* X. 134. *arbor cerasi*. Cf. Wenzel Magyarorsz. Mezőgazd. tört. 210—212.

Arbor dumi, dumus; *bokor, esalit*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 94. deinde progreditur ad *arborem dumi*.

Arbor erulea, alnus; *égerfa*. Cod. Dip. Fam. Com. de Sztára V. II. 528. inter *arbores eruleas* egges dietas esset quoddam pratum.

Arbor falcata, lignum falcatum; *vágot fa*. M. Bel. Prodr. 77. arboris huius quam nos *falcata* ad vulgi imitationem dicimus.

Arbor frondosa, frondes. Kuon Relat. Hung. V. I. p. 170. In domum supremorum capitaneorum et iudicum tamquam signum officii et dignitatis «more prædecessorum» *arbor frondosa* (*frondes*) deducebatur.

Arbor fructuum, arbor fructifera; *gyümölcsfa*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 423. abinde descendit versus villam in quodam mege et agros circa *arbores fructuum* procedendo pervenit ad villam. Ibid. et pervenit transeundo circa *arbores fructuum* ad aliam viam.

Arbor genealogica, stemma, stirps; *vérség, származás, nemzetség fája*. It. albero genealogico. Germ. Stammbaum. Kat. VIII. 143. Unde hæc *arbor genealogica* nascitur.

Arbor ilicea vel illicia, ilex, *tölgyfa*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 475. 518.

Arbor Kerky, quercus; *tölgyfa*. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 134.

Arbor nucifera, nux; *diófa*. Cod. Dip. Arp. XI. 77.

Arbor nucum, nucis, nux; *diófa*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 426. et transeundo eam ad duas arbores de cerasis vadit ad mon-

tem ad metam sub *arbo*re *nucum*. p. 445. et venit ad arborem *nucis*.

Arbor pomi, *arbor pomiferi*, arbor pomifera, pomus; *almafa*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 468. et exhine super quadam via venit ad *arborem pomiferi* que est iuxta eandem viam p. 470. in quo sub *arbo*re *pomi* sunt mete terre.

Arbor populi vel. *A. populea*, populus; *nyárfa*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 328. 376.

Arbor pudica, alias arbor sentiens vel viva; aliter Mimosa sensitiva vel pudica; *nyulj hazzám*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 42.

Arbor pyry, pirus; *körtefa*. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 434.

Arbores sacri, (Du C.) quas ut sacras colebant pagani. Diu post Christi inductam religionem arborum cultum viguisse in Hungaria constat ex Decret. Sti Ladislai regis. Hung. cap. 22.

Arbor sentiens, V. *arbor pudica*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 42. In India est planta, incolis satis nota, quam Lusitani *arborem sentientem* alii *arborem vivam* appellant ea de causa, quod ad accessum hominis vel animalis flavescat, seseque contrahat ac claudat.

Arbor sorbelli, sorbus; *berkenyefa*. It. Sorbo. Cod. Dipl. And. V. III. p. 430.

Arbor tremulea, populus tremula (Lin.) *nyárfa*. It. tremula. Gal. tremble. Espe. Cod. Dipl. And. V. III. p. 435. venit ad unam *arborem tremuleam* vulgo *nyárfa* vocatam.

Arbor viva, V. arbor sentiens.

Arboragium, tributum pro facultate concessa erigendi malum navis in portu (Du C.) Luc. Regn. Dalm. 202. se obligaverunt eidem annuatim et in perpetuum solvere duo millia librarum et pro pedagio portarum civitatis eiusdem, pro piscaria pro maeello, pro *arboragio* porti et pro transitu Barchelei lib. 60C. Fej. VII. 38. 48.

1. **Arborare**, malum extruere: *vitorta rudat felállitani*. Ljub. Mon. Sl. V. 261. an. 1334. pro *arborando* galeam.

2. **Arborare**, arboribus conserere: *fásítani, fával beültetni*. Gyón. 1851.

Arboraticum, praestatio a navibus portum intrantibus; *kikötő díj*. Ljub. Mon. Sl. I. 20.

Arboretum, (Du C.) locus arboribus ob situs; *befásított hely*. Hor. Mem. 34.

Arbosus, 3., locus arboribus consitus vel obductus; *fás*. G. Fej. I. 414. et inde tendit metis interpositus ad vallem *arbosam*.

Arbusta, æ, arbustum. *fákkal beültett hely, csalit*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 134. hinc vero reflectitur ad *arbusas* quasdam procedens...

Arbustare, arborare 2. q. v. Gyón. 1837.

Arbustulum, deminutivum ad arbustum, parvum arbustum; *kis cserjés, kis liget*. Forma «arbustulum» etiam error typographicus esse potest pro «arbusculum», quod idem significat, ac arbuseula, parva arbor; *élfáska, kis fa*. Rák. Őn. II. p. 339. 136—37. (36.): ... non esse *arbustulum*, quod aviculam refugientem ad se non defendat pro posse suo.

Arca, æ, Arca, Arcella, Arcatura, voces grammaticis et agrimensuris familiares, apud

quos *Arcae* dicuntur signa finalia per possessionum extremitates constituta sive constructa (Du C.). Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 540. item terra ad *arcam*, que est septem *ureten* et tertium prope terram domini Stanne Munii ab occidente etc.

Arca cehalis, arca collegii; *czéhláda*. Zunftlade. Opin. P. II. Sec. II. Cap. IV. art. 20.

Arcanorum Secretarius, regia secretioribus epistolis; *títár*. Diar. Com. 98.

Arcasi, sagittarii; *íjászok*. Száz. XV. 574.

1. **Arcella**, demin. ab arx; *kiserőd*. Obs. Jadr. 417. et nondum large ab *arcella* in terram saltum fecerant.

2. **Arcella**, æ, (Du C.) dem. ad *arcam*; arcula; *szekevényke*. Rač. Mon. Sl. VII. 424. an. 1076. in candelis candeolisque in ... *arcella* maiori.

Arcenas, atis, *Arsena* q. v. Ljub. Mon. Sl. XI. 36. an. 1313. Marangan, qui stat in *arcenate* fuit confirmatus.

Arcenses, incolae, custodes arcis; *várbeliek*. Olah. Cod. Ep. 115. ne illis manum conserentibus civitatenses et *arcenses* erumpere et nostros rem cum hostibus habentes interceptare possint.

Arcensis, ad arcem pertinens; *várbeli*. Rak. Őn. 124, 14—18. vexillifer *arcensis* custodiæ. Arch. Rak. VIII. 356. In cellario *Arcensi*.

Arcera, æ, Cf. Gell. XX. 1. 25. vehiculum viatorum coopertum; *ponyvával fődött uti kocs*. Kronst. III. 258. pro laminis ferri ad meliorandas *arceras* civ. vulgo dy Renn Wagen Cf. 260. 352.

Arcerius, (Du C.) sagittarius; *íjász*. It. arciero. Ljub. Mon. Sl. V. 304. an. 1356.

Arcessere, pro: accessere; *előhivatni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

1. **Archa**, pro: arca. V. s. *Vegeta, láda*.

2. **Archa**, navis; *bárka, Arche, Barke*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 236. Sicut omnes, quos extra *archam* invenit diluvium, perierunt.

Archaeus, *ἀρχαῖος, világ és lelke*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VII. 239. Sunt qui ad intelligentiam seu animam mundi quandam universalem seu *Archaeum* recurrunt. Sed id pro fabula habendum est, nullus siquidem datur talis *Archaeus*.

Archanus, *arcanus* (Du C. al. s.) *títkos*. Tör. Tár. 1892. p. 400.

Archare, sagittare; *íjjazni*. Rač. Mon. Sl. XIII. 265. an. 1359. ad ballistrandum et *archandum*.

Archetus, i, arcus (Du C. al. s.), *boltív*. Bogen. Rač. Mon. Sl. XIII. 203. an. 1357. ad castrum hedificatum in mari ... revolvit debeat *archeti* pro coretoribus murorum ... Revolvit debeant *archeti* super *modioribus*.

Archi-Abbas, summus Monachorum praefectus; *főapát*. It. arcibate. Gal. archiabbé, Erzabt. Beng. Ann. Er. Cœnob. 403.

Archiabbatia, *főapátság*. It. archiabbazia. Ranzani. 432. Ipsum vero monasterium tenent monachi ordinis beati Benedicti, *Archiabbatia* appellatur ab Hungaris.

Archi-Abbatialis, ad archiabbatiam pertinens; *főapátsági*. Beng. Ann. Er. Cœnob. 403.

Archiacolythus, (Du C.) Cum in Ecclesiis Cathedralibus quatuor essent canonicorum ordines Presbyterorum scilicet, Diaconorum, Subdiaconorum et Acolythorum; quilibet suis

capitibus suberant, Presbyteri Archipresbyteris, Diaconi Archidiaconis, Subdiaconi Archisubdiaconis, Acolythi denique Archiacolythis; *főgyertyász*. Nagy Hier.

Archiaconatus, pro archidiaconatus q. v. Száz. VI. 379. Kemej diu fuit *Archiaconatus* Agriensis Dioecesis a Tibisco usque Hortobágy extensus.

Archi-Antistes, V. Archi-Presul. Beng. Ann. Er. Cœnob. Praef. Tu Princeps *Archi-Antistes* Celsissime Magni Patris et Praesulis Augustini verus imitator.

Archi-aper, aprorum primus; *fő vadkan*. V. Text. sub *Archi-lupus*.

Archibibliopola, *fő könyvkiadó*. Batty. Ger. XLIX. sumptibus viri *Archibibliopolae*.

Archibuserius, i, miles fistula ferrea instructus; *számszerigyes, puska*. It. archibusiére. Gal. arquebusier. Büchschenschütz. Veranes. Hist. I. 104. aderunt et Hispani et Germani pedites a Romanorum rege missi, alii hastatores, alii ut nunc dicimus *archibuserii*, utrique milites pugnacissimi. Monm. Comit. I. 237. *peditum Archibuseriorum*.

Archibuserus, Archibuserius. Kuk. Jur. III. 43. vel servitia se conferat et in numerum Cataphractorum vel *Archibuserorum* et Kozakorum se conscribendum curet. Gyulafi Lest. 112.

Archibusius, V. Archibusus. Veranes. VI. 308. Hic enim Gallus cassidem, loriceam, ocreas, Germanus piceas ac secures, Hispanus *archibusios*, veruta Italus et spatias ambo punctum ferientes.

Archibusus, fistula aenea, tormentum manuale; *számszerigyes, puska*. It. archibuso. Gal. arquebuse. Büchse, Arquebüse. Deriv. ab «arcu» et it. bugio perforatus. Alias: Archibuzus. Brut. Hist. VIII. 373. 49. erat Janizerorum delecta manus, qui fossa et vallo muniti, fistularum crebris ictibus, quae manualia tormenta *archibusi* vulgo milites vocant, in eo militiae genere maxime exercitati efficiebant, ne ... Veranes. III. 275.

Archi-camerarius, (Du C.) princeps familiarum aulae; *főkamars*. It. arcicameriere. Num. Hung. 46. Zsigm. Hist. 202. pro quibus totam marchiam Brandenburgicam cum electoris et *archicamerarii* dignitate accepit.

Archi-Cancellarius, *főkanzeller*, It. archicancelliera. Oberkanzler. Beng. Ann. Er. Cœnob. 363. Georgius Albrechtus Dönhoff, Episcopus Cracoviensis, Dux Severiae *Archi-Cancellarius* Regni etc.

Archicantor, (Du C.) primicerius scholae Cantorum; *főénekes, karmester*. Nagy Hier.

Archi-Capellanus, summus Capellanus; *főkaplán*. It. archicapellano. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 5. Cher. Jur. Eccl. I. 292. Clerici his praefecti dicebantur Capellani et eorum primus *Archi-Capellanus*, qui Capellanorum causas ecclesiasticas dirimebat. Fej. I. 186.

Archicapitularis, ad Archicapitulum pertinens; *főkapláni*. Szerdah. Celebr. II. p. 37. Reliqui lares sunt partim civium, partim *Archicapitularium* sacerdotum.

Archi-Capitulum, *érseki káptalan, főkapláni*. Erz-Kapitel. Fej. I. 303. Item exemplari, quod ad preces Stephani Bartok, Abbatis de Pécsvárad transmisit *Archi-Capitulum* Strigoniense.

Archi-confraternitas, summum con-

tubernium sacerdotum, fratrum, monachorum; *főgyesület, fő szerzetestársulat*. Olt. Act. Synod. 106. prout a Confratribus et Consoribus *Archiconfraternitatis* sub eodem titulo in collegiata Ecclesia S. Mariae . . . fieri solet.

Archidapifer, (Du C.) magister eorum, qui dapinant, dapes administrant, idem ac Magister Dapiferorum; *főétekfőgő, főétátnok, főasztalnok*. Fej. IV. 2. 107. *Archidapifero* Jauriensis.

Archidiaconalis, ad archidiaconum pertinens; *főesperesi*. G. Fej. T. XI. V. Un. 414. Ipsumque Plebanum . . . ab Archidiaconum seu *archidiaconali* iurisdictione exemtus. Szer. Not. p. 123.

Archidiaconatus, us, (Du C.) officium et regio (districtus) Archidiaconi; *esperesség, főesperesség*. It. archidiacono. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 33. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 66. 67. Brezny. 103. *Archidiaconatus* Hontensis.

Archidiaconatus Cathedralis, székes v. püspöki *főesperesség*. Veranes. II. 224.

Archidiaconus, V. *Archiacolythus*, *főesperes*. It. archidiacono. Gal. archidoyen, Erz. Dechant. Nagy Hier. Tiszth. Ir.

Archidiaconus Cathedralis, székesegyházi *főesperes*.

Archidiaconus Ruralis, megyei *főesperes*; Cher. Jus. Eecl. I. 237. . . primus inter Diaconos, qui in temporalibus potissimum negotiis et in causis iudicialis Episcopo erat adiutorio, *Archidiaconus* dictus est. Erant etiam duplices *cathedrales* et *rurales*. Hodie *Archidiaconus*, ubi adhuc vigent, potestas in sequentibus consistit I. *Archidiaconatus* suum assumpto notario quopiam lustrant et relationem desuper Ordinario prestant.

Archidioecesanus, ad archidioecesim pertinens; *főmegyész, érsekmegyei*. Nagy Hier.

Archidioecesis, *ἑρξ-διοίκησις*, regio, ditio, territorium, districtus Archiepiscopo subiectus; *főmegye, érseki megye*. Beng. Ann. Er. Cœnob. 499. stat in *Archidioecesi* Gnesensi. Serm. Cat. Præf. *Archidioecesis* Strigoniensis.

Archiducalis, ad archiducem pertinens; *főhercegi*. It. arciducale. Kass. P. P. I. Datum in *archiducali* civitate Nostra Vienne.

Archiducatus, us, *főhercegség*. Ger. Erzherzogthum. Tör. Tár. 1888. p. *archiducatus* Austriae, Moraviae etc.

Archiducissa, *főhercegnő*. It. arciduchessa. Gal. arciduchesse. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 236. *Archiducissa* Austriae. Monm. Comit. I. 60. Principissa Hispaniarum, *Archiducissa* Austriae, *Ducissa* Burgundiae.

Archidux, *főherceg*. It. archiduca. Gal. archiduc. Erzherzog. Kass. Prax. I. 45. 46. pass. *Archidux* Austriae.

Archielectus, Electus in Archiepiscopum (Du C.) *választott érsek*. Fej. III. 2. 28. Thomas Agriensis qua *Archielectus* Strigoniensis mortuus est. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 316. Luc. Regn. Dalm. 147. Tkal. Mon. Ep. I. 10. an. 1200.

Archiepiscopalis, ad archiepiscopum pertinens; *érseki*. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 147. G. Fej. I. XI. Vol. Un. 142. 143. in dicta villa *Archiepiscopali* . . .

Archiepiscopatus, *érsekség*. It. archiepiscopato, archivescovado. Gal. archevéché. Erzbisthum. Kass. Prax. II. 1. De collationibus *Archiepiscopatum*, Episcopatum item tam dioecesanorum quam et titularium: az Érsekségek megység és címzetes Püspökségekről szóló Oklevelek. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. Rozs. D. 479. *Archiepiscopatus* Strigoniensis.

Archiepiscopium, (Du C.) archiepiscopatus; *főérsekség*. Nagy Hier.

Archiepiscopus, Cf. Cod. Iust. summus episcoporum; *érsek*. Brut. Hist. I. 9. 12.

Archierarchus, (Du C.) Pontifex maximus, totius Hierarchiae princeps; *pápa*. Nagy Hier.

Archierosina, æ, (Du C.) archiepiscopatus; *pápaság*. Nagy Hier.

Archiflamen, (Du C.) archiepiscopus, summus sacerdos; *főpap, érsek*. It. archiflamine. Oberpriester. Luc. Regn. Dalm. 90. in Metropoles vero Provinciarum, ubi erant *Archiflamines*, Archiepiscopus censuit statuendos.

Archigetes, summus dux, *ἄρχι + ἡγεμονία, fővezér*. Ranzani 324. Etenim laud semel audivi, cum vel a Domino nostro Clementissimo, Caesare Ferdinando, Christianorum *Archigeta*, Parente tuo, in consilium adhiberis.

Archigymnasium, *főgymnazium*. Ober-Gymnasium. Hor. Mem. 420.

Archileo, leonum primus; *főoroszlány*. Text. v. sub *Archilupus*.

Archileviticus, I. archidiaconus; *főesperes*. Batt. Ger. 147.

Archilogus, I. (Du C.) princeps in sermone; *főszónok*. Gyön. 1875.

Archilupus, luporum primus; *fő farkas*. Auster. Austr. Palma. Ref. p. 136. Hæc et alia gravissima seclera . . . vos exturbant, non Proceres Evangelicæ, quos Tu lupe ovium Christi infensissime cum tuis *Archilupis*, *Archilapis*, *Archileonibus* lupos inique appellas.

Archilutheranus, *fő lutheranus*. Szilády Á. Irod. tört. Közl. VI. évf. I. 91.

Archimagirus, V. magirus; præfectus coquorum; *fő szakácsmester, főkonyhamester*. Nagy Hier. Bell. Cell. 827.

Archimandria, æ, dignitas archimandrite; *főpátság*. Kon. Egyh. 377.

Archimandrita, Archiabbas; Cf. Sidon. Ep. 8. 45. *főpát*. Irod. Közl. VII. I. p. 90.

Archimarescallus, **Archimarscallus**, Archimarschallus (Du C.) summus dux; princeps equisonum; *főtábornagy*. II. Rák. Gy. 617. Tört. Tár. 1888, p. 412. 1891. p. 190.

Archimarscallus, *főtábornagy*. Gal. archimarschal. Frak. Mát. lev. II. 81.

Archimista, æ, dispensator mercedis; *ἄρχιμισθός, bérfizető*. Quel. Sieb. I. 199. an. 1495.

Archimystes Purpuratus, *érsek, bíboros érsek*. It. archivescovo, cardinale. Beng. Ann. Er. Cœnob. 451.

Archintica, (fors. architheca) *főáruház*. Tör. Tár. 1888. p. 746. magnam domum mercatoriam, *Archinticam* vocant.

Archienochus, *ἄρχι + οἰνόχοος*. Magister a cyathò regis; *főpohárnok*. Nagy Hier.

Archiofficium, summum officium; *főtisztviség*. Car. Bel. De *Archiofficiis* Regni

Hungariæ, Hungari baronatus vocant, commentatio.

Archiota, (Du C.) *ἀρχιώτης*, Cf. Digest. 50. 4. archivorum custos; *levéltáros*. Nagy Hier.

Archiparaphonista, (Du C.) archicantor q. v.

Archipastor, pontifex; *főpap*. Otia. Bachm. 612. nec parcent gregi, nisi optimus *Archipastor* ingressum illorum vel clementer præceverit.

Archipeccus, (in convicium dictum); *főbarom*. Erz. Vieh. Irod. Közl. VII. I. p. 86. nunc trulentius Pannonii Saltus *Archipeccus*.

Archiperacita, æ, (Du C. archipherecita) princeps interpretum; *főtoldács*. Nagy Hier.

Archiphilax, (Du C. archiphylax) Primarius custos, Quardianus; *főőr*. Nagy Hier.

Archipocta, æ, princeps poetarum; *a költők elseje, kiválója*. Jan. Pan. Poëm. I. 343. Est quidam nostri, qui se vocat *archipoctam* temporis.

Archipota, æ, (Du C.) magnus potator; *nagy italtu ember, borban baccharius*. Gyön. 1877.

Archipraeco, praeco princeps; *főkihirdető*. Kol. Am. II. 64. Czir. Jur. Hist. 69. Pfahl. Jus. Georg. XXVII. Magistratus qui populo Castri prærant, hi fuerant . . . *Archipraeco*, qui præconibus Castri præfuit, unde et *Major Praeconio* aliter nominatus; horum vero obligationis erat, mandata Regis et Comitum per comitatum in locis nundinarum promulgare.

Archipraesul, archiepiscopus; *érsek*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 233. eius Ecclesiae *Archipraesul*. S. de Keza I. 42.

Archipraesulatus, us, *érsekség*. It. archivescovado. Beng. Ann. Er. Cœnob. 144. ex qua postmodum ad Wesprimensem et demum ad *Archipraesulatum* Colocensem ascendit.

Archipraesuleus, 3., *érseki*. Beng. Ann. Er. Cœnob. Præf. quæ cunctis in Orbe Pannonico altior est, Primatialis et *Archipraesuleae* Strigoniensis Sedis Tyram sublimitas, implesti fama, meritis, virtutibus orhem.

Archipresbyter, (Coronensis sacerdos, quem archipresbyterum vocant Forc. t. I.) primus inter presbyteros (Du C. tom. I. Archipresbyteri dignitas alia fuit prioribus sæculis, alia posterioribus. Olim quippe Archipresbyteri dicti, qui in ecclesia cathedrali episcopi quodammodo Vicarii erant. Archipresbyteri deinde dicti, qui hodie Decani rurales Archidiaconis subjecti.) H. I. signif. sacerdotem; *főáldozár*. Isthv. XII. 198. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 188. Veranes. II. 233.

Archipresbyteri urbis, urbicarii. Archipresbyteri rurales, Cher. Jus. Eecl. 256. *Archipresbyteri* duplices erant, alii quippe *urbicarii* alii *rurales*; illi Ecclesiae cathedrali inserviebant. Munus *Archipresbyteri* olim conferebatur presbytero illi, qui in cathedrali Ecclesia ordinationis antiquitate vel alia aliqua ratione inter reliquos primus erat. Officium eius fuit tempore eo, dum Episcopus e dioecesi sua absens erat, absolvere loco eius Missarum solemniam, publice poenitentibus invigilare aliasque sacras functiones peragere. Modo munus *Archipresbyteri* urbicarii præprimis in Dioecesis extra-

neis in Decanum Capituli translatus est. *Rurales* Chorepiscoporum loco succedere.

Archipresbyteratus, us, (Du C.) Districtus archipresbyteri ruralis; *földözárság*. Nagy Hier.

Archipresul, archiepiscopus, pontifex; *főpap, érsek*. It. arcivescovo. Gal. archevêque, Erzbischof. Chr. piet. Vind. 116. Post hec Ravennam dum venisset Arrianorum *archipresul*, qui in ipsa civitate contra sedem apostolicam duodecim cardinales fecerat elevari.

Archipseudo-Propheta, princeps vatium falsorum; *fő hamis próféta*. Otia. Bachm. 486. consideres *Archipseudo-Prophetæ* prædictam cum subseque eventu ponam.

Archirebellis, dux, princeps eorum, qui seditiones concitant; *főláztató*. Dip. Alv. II. 334. *Archirebellis* . . . pene . . . Transylvaniam pervaserat.

Archirector, rector primus; *főigazgató*. Cod. Telek. X. 512. Regia auctoritate et munificencia in *Archirectorem* constituimus facimusque et sublimamus.

Archirectoratus, munus rectoris primi; *főigazgatóság*. Kov. Form. St. 330. Quamobrem cum binis Privilegiis nostris rem publicam vestram *Archirectoratus* dignitate et Cera Rubra Sigillandi auctoritate honoris causa determinavimus.

Archiregnum, Hoc nomine illustratur Hungariæ Regnum in Joannis Troester epistola ad Wolfgangum Torchtenaver Cæsaris scribam, apud Raimundum Duellium Miscell. lib. 4. pag. 232. Aut (fugiam) sub humani doctique viri quadrante, qui quomodo, quibus armis *Archiregnum* Ungarorum a feris Turcis, animosorumque Bohemorum insimul collectam retineatur, stellas metitur, Ladislai Regis Astronomus. (Du C.)

Archi-Rex, Summus Rex. Series Ban. p. 75. majorem in modum gloriari Matthiam didicerique solum accepimus; qui obnoxium sibi haberet Regem, se *Archi-Regem* esse.

Archiscannum, cathedra supina; *örög karszék*. Groszwaterstuhl. Raë. Mon. Sl. VII. 26. 27. an. 999. *artakito* serico . . . liscia I. . . pirstres XX. . . *antelectulos* III. capiteculo I. . . racinas II. frinoxias maiores II. . . ureco hereo cum aquimilne, casnastras II. deuterias II. *archiscanno*, I. bussedo I. macinaspario I. turbulo hereo I. stagniolo I.

Archi-Seraphinus, summus angelorum. Serm. Cat. 15. vos invoco o supremi angeli Tutelares meorum auditorum una cum vestro *Archi-Seraphino* S. Michael.

Archispatus, idem ac *archispatharius*; *főkardvivő -hordó*. It. archispadajo. Oberschwertträger. Luc. Regn. Dalm. 83. hæc controversia finem habuit, cum imperante eodem Monomacho, Domineum Contarenum Ducem Patricii et Imperialis *Archispati* titulo insignitum reperitur.

Archisterium, (Du C.) monasterium, acetarium; *kolostor, monostor, remet lak*. Nagy Hier. Gyön. 1880.

Archistrategus, summus dux, imperator; *fővezér*. Kaprin. Eloq. II. 434. Est vita hominis militia quadam, cuius si *Archistrategum* quæras, est Deus. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 188. Beng. Ann. Fr. Cœnob. 467.

Archisynagogus, præfectus Synagoga; præsul; *zsinagoga-fő, főpap*. Cher. Jus. Eccl. I. 441. Synagoga autem provisæ erat *Archisynagogo*, Senioribus et Ministris. Szentiv.

Cur. Misc. Dec. II. P. II. 343. III. 31. filiam Jaijti *Archisynagogi*. Cf. Lampr. Alex. Sev. 23. Cod. Theod. 16. 8. 43.

Architæ crepitaculum, Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 445. Architæ crepitaculum. In hominem garrulum et in risum solutum.

Architalassus, Vide Archithalassus. Comen 122.

1. **Architectare**, (Du C.) ædificare, delineare; *építeni*. It. architettare. Obs. Jadr. 404. confeceruntque plus quam XV. trabuchos in vallatione civitatis *architectant* multos spingardos in gyro Civitatis.

2. **Architectare**, machinari, struere (Du C. al. sensu); *vetni* (cselt). Tör. Tár. 1887. p. 70. *architectare* dolum.

Architectoneus, i, architectus; *építész*. Archæol. Ért. 1897. febr. 15. Nicolaum C. *architectoneum* et lapicidam.

Architectonica, architectura; *építészet*. Száz. XVIII. 8.

Architector, (Du C.) architectus, faber, qui facit tecla; *építész*. Kronst. I. 696.

Architectorius, ad architecturam pertinet; *építésztől*. It. architetonico. Pel. Pom. De S. Thoma s. l. c. I. In arte *architectoria* foret principalissimus magister.

Architectus militaris, tormentarius; *tűzművész, pattantyús*. Tör. Tár. 1888. p. 163. *Architectum* militarem rei pyroboliæ gnarum vulgo *feuerwerker* natione Hispanum.

Archithalassus, præfectus classis; *tengernagy*. Pray. Hist. p. 18.

Architriclinus, i, testis sponsaliorum; *násznagy*. Schläg. 254.

Archivariatus, us, tabularium; *levéltárosság*. It. archivariato. Moln. Patv. 68. *Archivariatus* cameralis Regius. Kass. Prax. P. I. 152. *Regni Archivariatus* et Regni Cassarum Perceptoratus.

Archivarius, tabularii custos, præfectus; *levéltáros*. It. archivista. Tiszth. Ir. *Archivarius* Leveles. Tár. Mester. Wagn. Kass. Prax. I. 24. Habet quilibet Comitatus suum *Archivarium*.

Archivium, (Du C. Archivum) locus, ubi asservantur chartæ publicæ. It. archivio; *levéltár*. Száz. XV. 316.

Archivoltum, fornix, arcus; *boltozat, átjáró*. It. archivolt. Han. Mon. Jur. P. I. 107. liceat facere . . . pro aditu de domo ad domum *archivoltum lapideum*.

Archivum, tabularium rerum gestarum; *levéltár*. It. archivio. Cf. Tert. Apol. 19. adv. Marc. 4. 7. Kass. Prax. I. 24. Comitatus habet suum *Archivum* et Regestraturam. Wagn. Szamosk. I. 76. Bina eorum millia ab Lelezo, quod opidum incendio deleverant, solo *archivo*, quod Capitulum vocant, incolunt.

Archizupanus, (Du C.) comes supremus, princeps, Knezus; *főispán*. Luc. Regn. Dalm. 271. Stephanus etiam Neemania Dominus Servæ ante Regni investituram *Archizupani* vel Megaiupani titulo usus est. Nád. Florus. Hung. L. II. C. XIV.

Archonium, (Du C.) cumulus manipulorum; *kalangya*. Schläg. 2208. Gyön. 1889.

Archontiaci, v. *archontici*, (Du C.) Valentini sectatores quidam sic appellati, quod mundum universum a Deo conditum opus esse *archontor* seu Principum somniarent. Negabant resurrectionem carnis, divinaque abiicie-

bant sacramenta, dicentes incorporalia non posse per corporalia communicari; *fügyalistenitők*. Nagy Hier. Curios. Misc. III. Catal. V.

Archontologia, historia procerum; *tisztviselők története*. Magy. Tör. Tár. XI. 238. megyei *archontologia*.

Arceula, æ, arx parva; *kis vár*. Gyön. 1890.

Arcleri Ungari, It. arciero, sagittarius; *magyar íjjászok*. Száz. III. 294.

Arclinius, i, limes naturalis; *természetes határ*. Pfahl. Jus. Georg. V. et hæc per fluvios aliosque *limites naturales arclinius* invicem secretæ. Cf. Orig. 13, 13.

Arclites, sagittarius; *íjjász*. Gyön. 1877.

Arcola, fors. mendum pro *arcola*, parva area. Beet; *ágy*. Arch. Rak. VIII. 337. Liber continens formulas pro *arcolis* hortorum.

1. **Arclitudo**, inis, onus. (Maigne; arclitudo negotiorum, moles onerum); *szükség*. G. Fej. VII. 403. Incolæ eiusdem civitatis nostræ propter *arclitudinem* terrarum arabillum seu usualium agriculturæ officium exercere non valebant.

2. **Arclitudo**, accuratio; *helyesség, pontoság*. It. accuratezza. Gal. exactitude. Fej. III. 2. 199. In huius itaque rei notitiam et *arclitudinem* firmiorem præsens scriptum super hoc confectum . . . ostenditur.

Arcualis, arcus formam habens; *íves, ívalakú*. Pel. De s. Francisco s. V. c. 6. Et erant recurvata clavorum acumina adeo prominenter, quod intra recurvationem *arcualem* ipsorum digitus immitti valerit.

Arcuarius, V. Balistrarius; *íjjász*. Obs. Jadr. 409. fuerunt balistrarii et *arcuarii*, qui in detrimentum Urbis venerant octo millia.

Arcubius, i, (Du C.) miles arcis custos, qui cubat in arce; *várban alvó*. Gyön. 1907.

Arcufex, telorum opifex; *fegyverkészítő*. Verfertiger von Schiesswerkzeugen. Kronst. I. 43. Fjp. Szám. p. 122. an. 1412.

Arcularius, i, faber lignarius, intestinari; *asztalos*. Tischler. Tab. Conscr.

Arcum, secretum vel curvum aliquid. Gyön. 1901.

Arcuma, chiromaxia, chiromaxa, pabo; *kézvel vonó talyiga*. Ger. Schubkarren. Pár. Páp.

Arcupar, confector arcuum; *íjjkészítő*. Magy. Tör. Tár. IX. 171.

Arcuparator, arcupar, qui conficit arcus. Erat artificum speciale Hungaricum. *Íjjkészítő*. G. Fej. VIII. 2. 502. Quod Paulus *Arcuparator* filius Pauli de Supronio fidelis noster ad nostram accedens presenciam.

Arcuparius, idem fuisse videtur quod est *arcuarius*. Cod. Dip. And. II. 63. 73. Item magister Benedictus *arcuparius* et Michael servientes magistri Pauli.

Arcus, us, ternio. Ger. Bogen; *árkus, ív*. Szend. Musk. tört. III. 306. an. 1654. in simplici papyro et uno *arcu* sive ternione. Recon. an. 1609. p. 99. si in duobus . . . *arcubus* papyri conscriptæ fuerint.

Ardere, (Du C.) comburere; *égetni*. Kronst. III. 271. quod pratum *arserunt*.

Ardores sempiterni, V. Caminus ignis; *örök tűz*.

Ardostia, æ, lapis fissilis; *palakó*. Gall. ardoise. Comen. 89. scandula ac *ardosiæ*, *égetett kéreg*.

Arduentior, maioris momenti; *fontosabb*. Dip. Rel. Reip. Rag. 337.

Arduitas, arduum, difficultas. Cf. Varro R. R. 2. 10. 3. *meredeleség, nehézség*. It. arduitate, arduità. Fej. X. 3. 233. causæque ipsorum *arduitatem* ad octavas scilicet festi Beati Joannis Baptistæ tunc venturas...

Arduissimus, 3. pro: maxime arduus; *fálotte nehéz*. Ljub. Mon. Sl. IX. 183. an. 1444. cum facta... sint *arduissima*.

Area ustrinalis, locus urendis mineris; *pörkölő tér*. Beszth. Lev.

Arealis, (Du C.) ad aream pertinens; *terület*... Pfahl. Jus. Georg. II. 106. Occatione Executionis coram Legali Testimonio peragenda, Tabella Juris Montani *arealem* extensionem vinearum cuiusvis possessoris, ex Libro Funduali desumptam et admensam eie quantitatem Juris Montani complectens etc.

Areator, qui aream purgat; *szérű tisztító*. Gyön. 1917.

Arena vaga, ar. volatilia; *futó homok*. Flugsand. Kov. Occ. 19.

Arenantia, sicca, arida; *száraz, aszu*. Gyön. 1927. secur: *arentia*, (areo). V. ö. *Candicantia* 3691.

Arenarium, locus arena stratus; *fővényes hely*. It. arena, luogo arenoso. Schläg. 2203.

Arenda, locatio, conductio; *bér, haszonbér*. It. arrendamento. Arende. Szegedi Rubr. Pars. I. *Arenda*, ab Hispanico *arrendar*, locare: vel propius, et probabilius ex Ungarico *áron-adás*, datio vel locatio pretio facta ut Civillistæ loquuntur aut ex *áron-adá*, pretio dedit. Molnár Patv. 27. Georch. H. T. I. 247. Kass. P. P. I. 98.

Arendacio, locatio, conductio; *bérlés, haszonbér*. Cod. Dip. Brüss. II. 26.

Arendacionalis, ad arendacionem pertinens; *haszonbéri*. Cod. Dip. Brüss. II. 207. quorum *arendacionalis summa* regionalis maiestas aliunde contenta est.

Arendalis, ad arendam, locationem pertinens; *haszonbéri*. Kass. Jur. Civ. II. 113. Usitatissimæ Contractuum species sunt: Contractus emptionales, venditionales, Cambiales, *Arendales*, Sociales, Matrimoniales, Aediles. Kov. Form. St. CLVII. pensum *arendale*. Numi Hung. 139. *arendalis summa*.

Arendare, (Du C.) locare, conducere, certo pretio vendere redimere et colligere; *bérbe adni, béretni, bötse adni*. Not. J. Samb. Tyrn.

Arendatarius, i, (Du C. arendator) qui locat vel conduit; *bérlő*. Tör. Tár. 1884. p. 392. Magy. Jogt. Eml. I. 401.

Arendatarius, 3., ad locationem, conductionem pertinens; *haszonbéri*. Beng. Ann. Erem. Cenob. 66. et certam census portionem *arendatariam* ex fundis Monasterii in recognitionem iuris pendere adpromiserint.

Arendationales, sc. litteræ arendam concernentes; *haszonbér-level*. Kov. Form. St. CLXXII. *Arendationales* vi quarum certa Pars Prædii ad arendam ex rationibus introscriptis modo intro notato elocatur.

Arendatitius, 3. ad locationem pertinens, conductitius; *haszonbéri*. Kass. Jur. Civ. I. 127. Aliqua Bona possident iure proprietatis alia iure improprio v. g. tutore, uxore, *arendatitio*. Cher. Jus. Eccl. II. 236.

Arendative, locando; *bérbeadás útján*. Cod. Com. Zichy Vol. V. 119. ad quan-

dam villam, ... quam more feudali seu prediali *arendative* contulisset.

Arendator, (Du C.) conductor, qui locat vel conduit; *bérlő, haszonbérő*. Schwartn. Seult. 114. Georch. H. T. I. 246. Numi Hung. 164. Kass. P. P. I. 277. quod ab *arendatoribus* regalium beneficiorum iudaicis nimore premantur.

Arendatoria seu **Arendatorie**, dicuntur litteræ ad conductionem, locationem pertinentes; *haszonbér-level*. Arch. Rak. IX. 634.

Arendatorium registrum, elenchus, index res ad conductionem pertinentes continens; *bérleti jegyzék*. Arch. Rak. I. 7.

Arendatorius, 3., ad arendam pertinens. *Arendatorie* (litteræ). Kov. Form. St. CXXX.

Arendatorius Decimarum Fiscalis, conductor decimarum ærarii; *álami tized bérlője*. Cod. Alv. II. 278. ac *Decimarum Fiscalium Arendatorii* ubique supremo Domino et benevolo colendissimo in Fogaras.

Arenga, (Du C.) oratio publica, declamatio, contio; *nyilvános beszéd*. It. aringa. Gall. harangue; Hisp. arenga. Száz. XX. 767.

Arengator, orator; *szónok*. Han. Mon. Jur. II. 34. an. 1312. unus *arengator* arengando non dicat id, quod alius dixit.

1. **Arengum**, concio (Du C.) *nyilvános beszéd*. Ljub. Mon. Sl. II. 94.

2. **Arengum**, (Du C.) conventus publicus; *közgyűlés*. Rač. Mon. Sl. XIII. 239. an. 1358. statutum confirmatur per *arengum*.

Arenidus, 3., ad analog. nitidus, fulgidus, arena similis; *homokos, ikrás*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 136. Ovum piscium est *arenidum*, ita ut appareat quasi unum, quod tamen fit ex pluribus aliis velut ex parvis arenis compositum. In parvis tamen pisciculis nihil aliud apparet nisi duo ova *arenida*.

Arenula, æ, granum arena; *homokszem*. Curios. Misc. 5. Et quia Statuimus unum granum Papaveris continere *arenulas* 10000. Complectetur eadem Sphæra *arenulas* 640.000.000.

Areopagiticus, ordinum Belgii Exlegatus. Szilády Tör. Magy. Eml. IV. 105. ut vestra Serenitas Toldalaghi proximo die ab acceptis litteris in Portam specie ordinariorum negotiorum ablegat, conceditis eidem plenipotentialibus litteris simul et seorsim per eundem *Areopagiticum*, (azaz Ordinum Belgii Exlegato) plenipotentialem suam fidem committat.

Arestans, tis, captivus in carcerem ductus, inclusus, in custodium datus, vinculis mandatus; *fogoly*. Szirm. 19.

Arestare, (Du C.) occupare, potiri aliqua re, sequestro dare, ponere; *lefoglalni*. Frak. Mát. lev. II. 187. si... ex urbe abscedet, nos omnes proventus sue ecclesie *arestari* faciemus. Kronst. I. 541. 544. 571.

Arestatorium, (sc. scriptum.) *Arestatoria*, litteræ in negotio carceri includendorum emissæ; *letartóztatási parancs*. Kov. Form. St. CXXX. *Arestatorium* propter liquidum Debitum CXLVI. *Arestatoria* propter homicidium. XCV. *Arestatorium* ratione debiti in Polonia. Magy. Törv. Tár. XV. 130.

Arestum, (Du C.) carcer, custodia, vincula; *fogház, börtön, tömlőcz, fogság*. It. arresto. Szirm. 19.

Arethalogus, (Du C. aretalogus, magni-

loquus); *kedvesen szóló*, rectius: *fenhíázóan szóló*. Gyön. 1330. 1933. 1946.

Areum, area; *szérű*. Schläg. 962.

Arga, æ, eucurbita; *tök*. Gyön. 1933.

Argalas, «vox Hung. salarium annuum equitum in Caransebes». Pesty Ször. II. 219.

Arganum, (Du C.) gruis species, machina architectonica levandis oneribus. Geronium; *hadi gép, csiga*. Ljub. Mon. Sl. XI. 29. an. 1313. arma communis... exceptis *palanchis* et *arganis* non possint prestari.

Argata, orum, fors; mola, in qua massæ aeneæ extenduntur, unde fila metallica ducantur; *sodrony gyár*. Ljub. Mon. Sl. 8. an. 1306. homo non debeat secare in civitate... lignamen de seca de *argatis*.

Argentum, a lombardico: arga, res minoris pretii inutilis; *lim-lom*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 564. vineæ Gionchetto cum omnibus suis pertinentiis et buttæ et caratelli et buticelli et barilli et scamna et banzi et reliquum *argatum* et lignamen, quod est in domo, in qua manemus, cum eadem domo detur eidem monasterio et illud *argatium* maneat in eadem domo.

Argentæ, Argenteria q. v. *ezüst készlet*. Kronst. II. 456. 460.

Argentarium, locus in quo argentea vasa deponuntur, ærarium; *kinestár*. Brut. Hist. VII. 293. 10. distractum sacrum *argentarium* se. ab avaro milite.

Argentereæ, arum, vasa argentea; *ezüst edények*. Batty. Leg. III. 449. an. 1434.

Argenteria, æ, vasa argentea, instrumenta argentea; *ezüstkészlet*. It. argenteria. Arch. Rak. II. 427. Szirm. Rák. Ön. p. 31. l. 2—6.

Argenterius, 3., argenteus; *ezüst*. Tör. Tár. 1889. p. 595. passim. Item paria fibularum *argenteriarum* deauratarum. Fr. Lib. Rt. I. 43. *argenteria* et vasa aurea ducis Corvini. II. 47. III. 230. pro custodiendis rebus *argenteris* sue Maiestatis tempore eene.

1. **Argenteus**, i, moneta argentea agno debet ornata; *ezüstpénz*. Kronst. III. 470. *argenteus* agnus dei, ut nominant.

2. **Argenteus**, i, vetus apud Francos nummus, octo argentei uni solido aureo respondebant (Du C.) Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 52. Ibidem comparavit vineam a presbitero Sancto Maximo pro I. soli. et II. *argenteum* pro fine. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 59.

Argenteus aureus, V. Cusi.

Argenteus Byzantius, Sim. Num. 44. Valebant nempe iidem *argentei byzantii*, duas partes e tribus Floreni aurei, valentis olim *Julios* 15.

Argenticeus, 3., argentum continens; *ezüst*. Arch. Ver. Sieb. VII. 1. 406. Sunt fodinæ *argentice*.

Argentifaber, faber argentarius; *ezüstműves*. Pest. Lev.

Argentifodinarii, sunt operarii, qui in argenti fodinis laborant; *ezüsthányamunkás*. Cod. Dip. Hung. Pat. 156. In terra arabili et silvis pro opere *argentifodinario* rum receperat terram.

Argentilla, Mustela Erminea (Linn.); *hőlgymál*. Pár. Páp.

Argentum, (Du C.) pecunia argentea; *ezüstpénz*. Numi. Hung. 150. Analecta Numaria. *Argentum* — cui serius Aurum accessit — usitatissimam ac initio unicam in patria

nostra eudenda monetæ materiam constituit. Incusum, præter illud, quod pro monetæ destinatum, et Comiti Cameræ eusoriæ tradendum erat iam usuale vel utensile, iam mercimoniale dicebatur. Ponderatum quod irreflere ad denarium numerum iuxta bilan- cem examinabatur, quale etiam Staterale fuisse videtur Finem idem erat quod probum seu a heterogeno metallo depuratum.

Argentum foliatile, arg. foliaceum; *levélezüst*. Arch. Rak. VIII. 352.

Argentum fulminatum, arg. fulminans; *durránó ezüst*. Fjp. Szám. p. 94.

Argentum granulatium, arg. granosum; *ezüst szemmé törve*. Thök. Diar. II. 253. Wenceslaus Zsolnai fatetur quatuor saeculos granulatium argenti ex manibus Jelenik percipisse Dominum Aditamentem.

Argentum pustulatum, arg. pu- rum; *finem ezüst*. It. argento fino. Keesk. P. Ötv. 147.

Argentum locatum, tundendo di- ductum arg. ab. it. toccare; *vert ezüst*. V. Tocatus. Száz. XX.

Argentum tractum, filum ex ar- gento ductum: *vont ezüst*. Tör. Tár. 1888. p. 566.

Argentum vivum, (Du C.) Hydrargi- rum; *kéneseő, kónöső, higany*. It. argento vivo, mercurio. Keesk. P. Ötv. 153.

Argia, agger, moles fluctibus opposita; *töltés, gát*. Cod. Dip. Kár. I. 203. 132. in quo tres rotæ volebantur cum sua argia, quod gath dicitur ungarice.

Argillator, operarius, qui argillam tractat; *agyagos munkás*. Fjp. Szám. 263. Item *argillatoribus* libantibus solvimus den. 40.

Argirocopus, i. argentarius; *ötvös mester*. Gyön. 1998.

Argirolagus, i. quæstor; *ezüst ke- reselő, -váltó*. Gyön. 1999.

Argentare, in animo habere, mo- liri; *kieszelni*. V. s. duodecima manus.

Argumentator, qui argumentatur; *érvelő, bizonyító*. Nic. de Mir. 444.

Argumentum, (Du C.) fraus, dolus; ars, qua quis fallitur; *csábítás*. Batty. Ger. 290. Vitia omnia et peccata divino spiritui contraria spiritus daemoniorum dicenda, di- aboli enim *argumento* exagitata.

Argus, 3., prudens, sagax, vigilans, cir- cumspectus, ut quondam Argus; *szemes, éber*. Veranes. VI. 283. Argus itaque sis, si eris mercator. VII. p. 8. coactusque sum et Argum agere et aurilius caput mihi. . . attingere.

Argutator, sophista; *furfangos okos- kodó*. Wagn.

Arba, deductio pecunie; *tiszti levonás, előpénz; szent Miklós pénze*. Opin. 1802. §. 73. Y.

Arba connubialis, vestis sponsæ data; *gyegyruha*. Szirm.

Arhalis falcidia, deductio pecunie pro munere capessendo; *tiszti levonás*. V. ö. Taza Characterialis.

Arianicus, 3., ad doctrinam Arii, qui Christum sæc. 4. hominem esse docebat, per- tinens; Fej. I. 78. qui cum Arianicæ factio- nis essent.

Arianismus, doctrina Arii. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. p. 169. F. Forg. Comm. 437. et ad decrepitam vergens ætatem arianismum acerrime propugnavit. 461. Ter-

tius Blandrata medicus homo italicus et ari- anismi auctor.

Arianus, Unitarius. Tör. Tár. 1888. p. 538. secta stylo veteri Arianus, stylo novo Unitarius fuit.

Arichstetus, locus piscatus ex germ. Laichstätt corruptus; *halászat helye*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 3. cum agris, pratis, cul- tis et incultis, arvis, locis piscationum, que diutisce *arichsteti* vocantur.

Ariditudo, ariditas; *szárazság*. Gyön. 1921.

Aries, fulcrum, cui barbata pixis impone- batur; *talp, melyre a szakállas puskát támasztották*. Kronst. II. 148.

Arietta, æ, dimin. ad Aria, parvum can- ticum ab it. aria; *kis ének*. Hor. Mem. 567.

Arietulus, i, parvus aries; *kis kos*. Gyön. 2006.

Ariganum, eringium, erigeron pro: ori- ganum; *százfü*. Schläg. 876.

Arimannia, æ, banderium (Du C. Heri- mania). Pfahl. Jus. Georg. X. Fuit quidem mor- is iam ante, ut diutores liberi (Obere) armatam intenterent manum Arimanniam (Heer- mannschaft) vocatam, verum quam alebant ar- matorum catervam, Banderium, domini ban- deriati distincta ab illa fuit.

Aringus Arengus, Arenga q. v. Mem. Pauli. 432. Die 43. Martii expuli a sihenico duos Spalatenses populares prædicta auctori- tate vid. quemdam Stephanum et Mulum Pili- zarium et hoc sine aliqua publicatione in *arin- go*. Die 46. Martii per pub. *arengum* ban- nivi S. Michaelen filium Stephani.

Ariomanitæ, Ariani sic dicti, quod Arrii *uavla* sive furore correpti essent. (Du C.) Fej. I. 53. et hæc omnia propter iniquam at- que execrabilem hæresim Ariomanitarum. **Ario-Sabelliani**, hæretici ab Ario et Sabellio dicti. Bod. Hist. Un. Trans. 334. **Ario-Sabelliani**, qui negant Patrem Domini Jesu Christi.

Aristare, (Du C. arestare) detinere; *le- tartóztatni*. Gal. arreter. Tör. Tár. 1891. 38.

Aristocratismus, mores, genus vi- vendi sic dictorum aristocratarum; *főúrias- kodás*. Száz. XVI. 547.

Aristophorum, (Du C. aristophorium) discus vel scutella; *tál*. Gyön. 2020.

Aristoria, æ, aristolechia; radix; *gyö- kér*. Schläg. 2206.

Arithmantia, æ, vaticinatio ex nume- ris; *sámjósolás*. Nagy Hier.

Arithmetista, æ, arithmetica peritus; *számoló, számtudós*. Patr. Const. 345. **Arithmetistæ**. Addidit ipse suos annis cre- scentibus annos Nunc cita postremam subtra- hit hora diem.

Arithmographia, ratio compu- tandi, számolási mód. Hor. Mem. 275. Ar. Biblica.

Ariuna, æ, fors, mendum pro arvina; *zsír*. Magy. Tör. Tár. I. 96. Item de mensura plumbi, ferri, cupri et *ariunæ* supra dicto modo tributum census exigendum.

1. **Arma**, æ, pro: arma, orum; *fegyver*. Han. Mon. Jur. P. I. 25. an. 1265. si pas- tor . . . percussisset aliquem de petra vel de *silla* vel de aliqua arma.

2. **Arma**, æ, satellites aulici; *utvari csatlósok, testőrség*. Szamosk. III. 179. duos patres ad Mosem legat. . . Emmanuelem Zu- leger stabuli principalis magistrum, quod apud

eos summæ dignitatis munus est et Zlattan, unum ex *aulicis satellitibus*, quos *Armas* vocant, prudentes et experientes viros.

3. **Arma**, viri armati; *fegyveresek*. Thurocz. in Prologo ad 2 partem Chr. Hung. qui redeuntium fuerint capitanei, ac quantus numerus *Armorum* in exercitu illorum fue- rit etc. Ibid. e. 2. Universum cætum *Armo- rum*, quem ducebant, in 7. exercitus divise- runt.

4. **Arma**, -orum, (Du C.) nobilitatis in- signia; *czímer*. Tör. Tár. 1888. p. 87.

Arma Broia, verutum, pugio militaris; *szurony*. Kuk. Jura II. 455. an. 1749. *Arma Broia* seu Bajonnet.

Arma tormalia, rectus: tornementalia; *lovag harczjátékhoz tartozó*. Gal. Armure de tournoi. Turnierwaffen.

Armaasch, Armaassus, i. (ab Hung. *armás* = latro) predator. Tör. Tár. 1888. p. 61. Circa 27. Aug. penes Claudiopo- lim milites, quos *armaasch* vocant multa pe- cora abigunt, quos peregrini cum eisdem *ar- maassos* insequuntur, adoriuntur.

Armabilis, ad arma pertinens; *fegyveres*. Magy. Tör. Tár. IX. 116. in *armabili- bus* processibus et expeditionibus regni . . .

Armada, æ, armata manus; *sereg*. Száz. VII. 260. In hac ipsa *Armada*.

Armada, æ, (armata, armada, armati), exercitus; *sereg*. Száz. VI. 544.

Armales, *czímerlevél, nemcslevél*. Benz. J. II. 222. **Armales** decuntur Literæ Regiæ, seu Diploma, quo nobilitas confertur, ab armis gentilitiis, quæ in illo exprimuntur. Unde sic nobilitati audiunt *Armatistæ* quem- admodum in Germania *Nobiles Diploma- tici*.

Armalista, nollis armalis, insignibus instructus; *czímeres nemes*. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 78. Georh. Ért. 49.

Armandia, idem quod *Herimani* a Germ. *Heer* et *Mon* = familia militaris. V. Jus Armandiæ.

Armarellum, dem. ex *armarium*, *kis szekrény*. Száz. VIII. 138. lamina pro *armarello*.

Armariolum cordis, dem. ad *armarium*, parvum armarium (Du C. al. s.) *kamrácska, szekrényke, szív szekrénye*. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 12. et pass. Hoc igitur pensantes ex animo hoc Regali modera- mine in cordis nostri revolventes *armariolo*.

Armarium Scriptorium, (Du C.) bibliotheca; *íratokra való szekrény*. Arch. Rak. VIII. 327. *Armarium Scriptorium* in- star Pulpiti inauratum.

Armarius, i. faber armorum; *fegy- veresizsár*. Ijub. Mon. Sl. XXI. 326. an. 1450. *armarius*, qui est . . . aptus . . . pro aptandis armis.

Armata maritima, copiae navales; *hajóhad*. Száz. XV. 143. Barones Regni vo- cati ad *armatam maritimam*.

Armati, (Du C.) cataphracti; *vértés ka- тона*. Batty. Leg. T. II. 78. an.

Armatio, actus armandi, ad arma vocandi; *hadi készület*. Szilády. Tör. Magy. Eml. VI. 179. quibus in locis propter dirissimas *Arma- tionum* perturbationes vexilla, tricesimatoria exponi non potuerunt. Han. Mon. Jur. I. 192. *armatio* galeæ.

Armator, instructor navis; *hajó fel- szerelő, hajómester, hajótulajdonos. ka-*

lőzkapitány, kalózhajós. Gall. armateur. Mem. Pauli. 427. expeditimus alteram nostram galeam S. maiorem cuius patronus seu armator extitit S. Blasius de Soppe.

Armatura, æ, (Du C.) exercitus; *serey*. Tör. Tár. 1888. p. 787. Et in principem sumit armaturam.

Armatus vir, ad scopum propositus vir arm.; *czéltáblának szolgáltató katonai figura*. Kronst. II. 406. pixidariis nostris ad armatum virum (ut nominant) sagittantibus. ib. 445, 425.

Armeggiare, armare; *felszerelni*. Ljub. Mon. Sl. XI. 152. an. 1344. arnensiam... et armeggiare et disarmeggiare facere.

Armellini, (Du C.) pelles hermellinæ; *hőlgyprem, hőlgypör*. It. armellini. Száz. VI. 370. armelinus ducentos.

Armelinus, 3, Hermelinus = muris pontici; *hőlgymenyét*. Fejér. II. 93. dedi... I. textorem... *armelinus* pelles, electrinas inanes.

Armellum, (Du C.) 1. vas sanctorum, 2. vas vinarium; 1. *szenteknek tartója*, 2. *bornak való edény*. Gyön. 2056.

Armelus, i, (Du C.) humeros tantum tegens vestis; *ünnegh, ingváll* (firis). Gyön. 2059.

Armen, interpres; *tolmács*. Schläg.

Armeni, Armeniani V. Arminiani. Remonstrantes, Calvinii sectatorum soboles, qui nomen ab Arminio (Harmensen) ducebant. For. Ser. p. 37. Altera Officina... sit *Armenorum*. Qui... Deum mendacii insimulabant... Humano arbitrio peccatum nullo modo adscribent, sed soli Dæmoni... Peccatum Originale negabant... Negabant matrimonium esse Sacramentum.

Armenica, orum, rectius: armenica; *kopasz barack*. It. Persica, Gal. abricot. Pfirsch. Gal. Mar. p. 45. Proverbium esse Hungarorum: Nihil esse peius caso. Negantibus id quibusdam, quando quidem cucumeres, armenicaque... caso esse longe peiora manifestum est.

Armentum, color armenius, lazúr-festék. Lasur-Farbe. Kecsk. Ötv. 457.

Armentarium, demin. ex armentarium; *kis fegyvertár*. Gyön. 2036.

Armentarius, i, qui fingit equos: *lő-idomító, lovászmeister, idomár*. It. Cavallerizzo. Car. Bel. De Arch. 47. In Agasonibus enim fere censebantur armentarii *ἄποδοῦσαλοι*, qui curabant equos et ad usus omnes exercebant.

Armentum mactabile, bos ad cultum emptus; *vágómarha*. Kronst. II. 574.

Armiductor, (Du C.) capitaneus; *kapitány*. Pesty. Ször. III. 189. belliger Armiductorum Ladislai Regis.

Armigatus, modulatus (Du C.) (a gr. ἀρμωζω); *összehangzó*. Gyön. 2058.

1. **Armigerare**, arma ferre; *fegyverviselni*. Rák. Ön. 59. armigerans plebs.

2. **Armigerare** crapulis, onerare vino; *terészegíteni*. Obs. Jadr. 402. circaque tertium vigiliam noctis tenebrosæ eiusdem Jaderini quosdam eorum crapulis decore armigeratis ac eum quadam magna gallea... audacter transfretaverunt.

Armigeratio, administratio belli, belium. Epist. Proc. P. III. p. 520. quid enim nobis profit Gallica armigeratio.

Armilausa, æ, (Du C.) signum militare,

quod thoraci superinduitur (Scapulare); *le-beny, lebentyű*. Nagy Hier.

Armilla, (schulder blat Dief.) (ornamentum brachiorum Du C.); *ingváll*. Schläg. 1166.

Armillum, (Du C.) vas vinarium in sacris; *ámpolna, boros edény*. Gyön. 2047.

Armilustrum, lustratio, recensio, lustrum militare, delectus, census militum; *katonai szemle*. Vuch. Jur. Feud. 173. Ubi evocati comparuissent vasalli, armilustrum erat, Heerschau, solebant autem domini præter militiam feudalem etiam proprios subditos ad arma evocare. Wagn.

Arminiani, alias Remonstrantes, quoque nuncupati a supplici libello remonstrantia dicto et 1610. statibus Hollandiæ oblato. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 152.

Armipar et **armiparus**, faber armorum, qui arma conficit; *fegyvergyártó*. Fr. Lib. Rt. I. 89. armiparibus dati sunt fl. I. 73. duobus armiparis regis dati sunt fl.

Armipolitor, gladiatorum armorumque artifex; *csiszár*. Fr. Lib. Rt. II. 40., 94., 451. eodem die servitoribus armipolitoris Regiæ Maiestatis... dati sunt.

Armistiales, pro: Armistitiales, scilicet literæ; *fegyvernyugvásra vonatkozó levél*. Arch. Rak. III. 25. Gabriellis Tolvay, qui cum Armistialibus suæ Mattis Sse expeditus fuerat.

Armistitium, induciæ; *fegyverszünet*. Ac. Com. Sopr. p. 4. Quia vero Armistitium ad finem decurrit. Rák. Ön. p. 170. I. 27. Dip. Alv. I. 37.

Armizare, armare; *ellátni*. Ljub. Mon. Sl. IV. 115. an. 1378. supercomitus... armizatus cum duobus ferris in aqua et duabus palumbis ad scopulum...

Armizum, armamenta, rudentes; *hajókötelek*. Ljub. Mon. Sl. XXI. 86. an. 1435. venerunt... cum zopolis et barchis et armizum ipsius navigii incederunt.

Armomancia, (Du C.) divinatio quæ fit in armis id est in scapulis bestiarum; *az állatok sóderéből való jóslás*. (A gyöngyösi barát itt megboltolt, a mennyiben armus-armak vette és így fordított: fegyverben való javasolás. Gyön. 2050.)

Armoniaca, Armoniaca sal pro: ammoniaco sale. Kol. Cod. 12., 14., 46.

Armonizare, concinere; *összehangzóan zengeni*. Pel. Pom. L. X. P. I. Art. 3. Hodie virginem beatam celi susceperunt letando, archangeli iublando, principatus armonizando.

Armoracia cochlearia, *torma*, It. Armoraccio. Cf. Colum. 6., 47., 8 Vern. Psych. 194. homo et cochlearia armoracia (vulgo nastureium) contrita maxime mordent.

Armorum piotor, pictor insignium nobilitatis; *czímfestő*. Szirm.

Armorum suspensio, induciæ; *fegyverszünet*. Beth. G. lev. 466.

Armuea, æ. raphanus; *retek*. Andr. Pann. 210. nec ideo armuea cum oleo confunditur, quia eodem preli pondere exprimitur.

Armum, (Du C. armus) scapula, humerus v. s. Joppa; *váll*. Tör. Tár. 1888. p. 566.

Arnaldistæ, (Du C.) Hæretici ab Arnaldo Brixiano Clerico appellationem nacti. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 27. Romanæ Arnaldistæ seu Politici Hæretici dicti aperte in Papam rebellant.

Arnensia, æ, idem quod Arnesium v. Armegeia.

Arnesium, (Du C.) suppellectile, armatura; *készlet*. Ljub. Mon. Sl. I. 114. arnesia de lecto.

Arnexium, (Du C.) Arnesium, corredum: armatura, sarcinæ; *készlet*. Ljub. Mon. Sl. XII. 204. an. 1415. navim ceperunt et omnibus... arnexiis sive corredis... derobant.

Arnixium, milites lorica, thorace instructi, armati; *vértés katonaság*. Dip. Reip. Rag. 374.

Arnoglossa, æ, agniglossa, Plantago maior (Linné); *bárdny nyelv*. Schläg. 2169.

Arobare, expilare, spoliare; *megrabolni*. Ljub. Mon. Sl. XI. 73. an. 1322. arobati... de tantis merationibus et rebus.

Aroma, tis, myropolium; *fűszerkereskedés*. Ac. Com. Sopr. p. 65. et subinde pecunias quoque, aromatibus et quartiorum... mutationibus a misera plebe extorquere intentantur.

Aromacopola, (ad normam Pharmacopolæ) pro: aromatopola ut Calep. V. Aromatarius. Gyön. 2071.

Aromatarius, i, odoratarius; *fűszerész*. Tab. Conser. Cf. Insc. Orell 114 et 4064.

Aromaticæ res, condimenta, aromata; *fűszerek*. Tör. Tár. 1889. p. 383.

Aromatizare, condire; *fűszerezni*. Gall. aromatiser. (Du C. thus adolere.) Wagn. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113. Cf. Vulg. Sir. 24., 20.

Arpa, æ, sermone Turcico hordeum; *árpa*. Tör. Tár. 1892. p. 433.

Arpa emir, hordei ac pabulorum præfectus; *élténi szerek főnöke*. Tör. Tár. 1892. p. 433.

Arpalice, (fors a gr. ἀρπαλῆς) suaviter, animi recreandi causa; *mulatozsa, kellemesen*. Fjp. Anon. 20 a. duem Arpad in silva Turobag arpalice ambulantes invenerunt. Cf. Harpalyce; Hyg'ni fab. CXIII. Conj. Szabó. Arpalice: in modum Arpadi.

Arpe, falx sive ensis falcatus; *sarló*. Gyön. 2072. Ov. Met. 5., 69. harpe.

1. **Arpa**, æ, collybus, arpha; Cf. Gel. 47., 2., 21. fogluló pénz. Raë. Mon. Sl. XIII. 80. an. 1349. Et... follarius sit nomine arparii secundum formam statuti, quod loquitur de arpa. Han. Mon. Jur. I. 45. si quis... dederit... unum denarium pro arpis, mercatum sit firmum.

2. **Arpa**, terra culta (mili videtur hic loci mendum esse et quidem arpa pro area quod et textus desiderat); *szőlő*. Han. Mon. Jur. P. I. 400. si quis vero laboraret vel laboraverit terras vel vineas teneatur vocare patronum ad arram seu ad haciam. Ibid. I. 118. laborator... tenetur patrono reddere... partem... de musto ad chatiam de blado vero ad arram iuste et aperte consignare.

Arrabare, despondere; *meggyűrzni*. Gyön. 1821.

Arrarium, arrhabo. V. s. Arra. 1.

Arrativus, 3, ad arandum pertinens; *szántó*. V. s. Livellus.

Arrenda, locatio et conductio, alias: Arenda; *bérbérlés*. Kövy El. 437. Si bona immobilia locentur et conducentur, vocatur Arrenda.

Arrendalis, Arendalis. Kövy El. 435.

Etiam, cum summæ *arrendatis* capitale ad semel depositum est.

Arrendatitius, idem ac *Arrendatis* Kövy. El. 435. anni vero *arrendatitii* pauciores essent.

Arrendator, conductor. Kövy. El. 437. non noceat Domino, verum *arrendatori*.

Arrengare, verbis sollicitare; *lázító beszédekkel tartani*. Gall. haranguer. Ljub. Mon. Sl. I. 348 an. 1320. nulla persona... audeat *arrengare* vel dicere contra predictas ordinationes.

Arrengatio, promulgatio; *kihirdetés*. Han. Mon. Jur. II. 274.

Arrepticus, *daemoniacus*, (malis daemonibus actus), (ap. Du C. Arreptus), *ördögös*. Besessen. Curios. Misc. 185. An scilicet sint *arrepticiae* et illusionibus diaboli obnoxie. Cf. Aug. Civ. Dei 2, 4.

Arrescare, mendum pro: arrestare. Gall. arrêter; retinere abstinere; *visszattartóztatni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Arresta, æ, custodia, vincula; actus in carcerem includendi; (Du C. mora, obex). *elzáratás*. Quel. Sieb. I. 544. an. 1509. ratione *arrestae* per Bernardum... factæ.

Arrestacio, carcer, vincula; *bebörtönzés*. Dip. Rel. Reip. Rag. 105.

1. **Arrestare**, comprehendere, custodi-bus tradere, in custodiam, vincula dare; *elfogni, bebörtönözni*. Gall. arrêter. Wagn. Dip. Rel. Reip. Rag. 105.

2. **Arrestare**, (Du C. detinere); *leköttni*, *eintabuliren*. Fjp. Szám. p. 82, an. 1386... *arrestavit* ducentos florenos... super domum... ita ut sit primus in solutione super eandem domum.

Arrestator, qui negotio carcerandi fungitur; *letartóztató*. It. arrestatore. Art. Diet. Pos. 13. ut pœna Actus maioris potentie... contra nobilium sine justa et legali Causa *Arrestatores*, vel Detentores... observanda.

Arrha, dos; *jegyajándék*. Georch. H. T. I. 82. mindazonáltal csakugyan elesik a bűnösnek talált fél a jegy-ajándéktól, a jegybeli *lekötéstől* (arrha), etc. Cf. Paul. Dig. 33, 2, 38.

Arrhabo Siphnius, *bika pénz*. Ger. Stiergeld. Pär. Páp.

Arrhare, V. *Arrabare*. Gyön. 2080.

Arringare, V. *Arrengare*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 400 an. 1420: si quis... ausu temerario... in consilio *arringaverit*, *ballottaverit*.

Arrragium, restantia, ex Gall. arriéré i. e. pecunia residua, per suffixum: agium, sermoni It. et Gall. proprium, formatum; *hát-rakék*. Cod. Dip. Brüss. II., 154. nec non debito ac *arringagis* seu restantijs duorum Milium florenorum Rhenensium.

Arritio, mendum pro: *attritio*; *dörzsölés*. Ker. Nap. 246. hogy a tubákot őrlő malomnak orsója ex *arritione* tüzet kapván.

Arrivare, a gall. arriver = venire, pervenire; *érkezni, jönni*. Bocat. Hung. p. 433: ut... ad tui presentiam *arrivare* cogar. Han. Mon. Jur. I. 216.

Arrudes, (Du C.) edentes, circumsedentes; *evők, körülülők*. Gyön. 2158.

Arrugia, æ, eunicius Plin.; *bányatárna*. Ger. Stollen. Cell. Bel. Lat. lib. Mem. 35.

Arruncare, 1. evertere, 2. eradicare,

3. alienare; 1. *felforgatni*, 2. *kiszaggatni*, 3. *elidegeníteni*. Gyön. 2170.

Ars autolyca, ars furandi (ab Autolyco, filio Mercurii, celeberrimo latrone sumptum); *tolvajlási művészet*. Opin. 1810 de domicil. Zingar. A: *artis autolicee* celeberrimi, ut vix non oculis furentur. Cf. Ov. Met. 11., 313. Plaut. Baech. 2., 3., 41.

Ars barbitonsoria, ars tondendi; *borbélymesterség*. Száz. XXI. 47.

Ars barchanica, ars panni linoxylini conficiendi; *barchet készítő mesterség*. Száz. II. 160.

Ars cerdonica, opificium coriariorum; *timármesterség*. Kov. Form. St. 442: quod nemini sutorum liceat *artem Cerdonicam* exercere.

Ars conversandi, ars erudite disputandi, colloquendi; *társalgás mestersége*. Arch. Rak. VIII. 328.

Ars coquiliaria, ars coquendi; *sza-kácsmesterség*. Regul. Turm. Præt. 157. Cf. Cæl. Apic. inser. libri.

Ars delineatoria, ars delineandi; *rajzmesterség*. Rév. Pl. 55.

Ars digladiatoria, digladiandi; *vívó-mesterség*. It. scherma. Vern. Phil. Mor. 304. Quod *ars digladiatoria*, iaculatoria, ars nandi non tantum ad agilitatem, firmitatem sanitatemque corporis pariter conferant.

Ars discurendi, V. *Ars conversandi*; *társalgás, diszkurálás mestersége*. Arch. Rak. VIII. 328.

Ars falconaria, ars venandi; *sóly-mászat*. It. falconeria. Gal. fauconnerie. Falknerei. Hist. Nat. 48. Falcones... species quasdam complectuntur, quæ ad *artem falconariam* instructæ regie venationi servantur.

Ars glyptica, agr. γλυφω; *véső művészet*. Schröer. Arch. Gr. et R. 18. *Glyptica* quæ æque in dura materia figuras ope cæli aut scalpri, grabstichel vel exculpit, vel in-scapit.

Ars Hippocratica, medica; *orvos-tudomány*. Hor. Mem. 601.

Ars hortensis topiaria, topiaria; *műkertészet*. It. giardinaggio. Greg. Aesth. 103. *Ars hortensis topiaria*. (Landschaftsgartenkunst).

Ars iaculatoria, ad iaculationem, iaculatore peritines V. Text. sub. *Ars digladiatoria*.

Ars incisoria, chalcographia; (*réz*) *metszés*. Rév. Pl. 55.

Ars latomica, Gr. λατομικός, sculptura; *kőfaragó mesterség*. Kat. Hist. VIII. 655. Sanctuarium... columnis duris basibus et *epistiliis* mirifice fabricatis, arte *latomica*... et cum gloriosa testudine inchoavit.

Ars liquatoria, ars liquandi; ars fusoria; *olvasztó mesterség*. Wallaszky 384. Metallurgie, Docimasie, ac arti *Liquatoriae*.

Ars Musiva, *mozaik művészet*. Schröer. Arch. Gr. et R. 23. Ad picturam quoque pertinet ars *Musiva* (Mosaik, lithostraton, opera testacea, tessellata, *vermiculata*) ex minutissimis gemmarum, vitri, marmoris, et argillæ partibus varii coloris composite imagines. Cf. Inser. Orelli 3323.

Ars nigra, necromantia; *fekete bűvészet, garaboncsza, varázslat*. Schwarzkunst. Tör. Tár. 1888. p. 543. Daemonem arte *nigra* semel suscitatum.

Ars Notarialis, *Notariatus*, *jegy-*

zóségi tudomány. Kov. Form. St. Præf. VI. cuius duplicis duntaxat generis monumenta ex antiquitate supersunt *Ars Notarialis* et *Formularia*. *Ars Notariatus* medio ævo tanti habebatur, ut in eam velut in alias disciplinas academicas, Publicæ Lectiones in Universitatibus haberentur.

Ars obsidionalis, *hadi megszállás mestersége*. Belagerungskunst. Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. IX. 212.

Ars Ophthalmica, doctrina de morbis oculorum; *szemgyógyászat*. Wallaszky 554. Cf. Mart. 8., 74.

Ars pictoria, pictura, ars pingendi; *festészet, képvő művészet*. Imre Phil. 315. Schröer. Arch. Gr. et R. Præf. V.

Ars Polycletea, ars statuaria; *szobrászat*. Tör. Tár. 1892. 406. Cf. Stat. Sil. 2., 2., 64.

Ars questuaria, mercatura; *kereskedés, kereskedelem*. Georch. Ért. 111.

Ars Rasoria, ars tonsoris; *borbélymesterség*. Kov. Form. St. 433. Quod nostram accedentes in presentiam circumspecta universitas Magistralis artis *Sartoriae* et *Rasoriae* nostra in civitate præfata...

Ars Restiaria, *kötélgyártó-mesterség*. Ger. Seilerkunst. Priv. Ceh. Sailer Articuln 1724. Bpesti Városi Levéltár.

Ars Sartoria, vestiflora; *szabó-mesterség*. Kov. Form. St. 453. Universitas Magistralis Artis *Sartoriae* et *Rasoriae* nostra in civitate.

Ars sculptoria, sculptura, ars signa fingendi; *szobrászat*. Imre Phil. 315.

Ars Scutaria, ars scutorum fingendorum; *paizskészítés mestersége*. Numi Hung. 28. Cf. Plaut. Epid. I. 4. 35.

Ars sutioria, ars sutina; *varga-mesterség*. Tör. Tár. 1889. p. 378.

Ars tonica, musica; *zene*. Greg. Aesth. 93. Locus II. De *artibus tonicis* seu musicis.

Ars tornatoria, ars tornandi; *esztergályos mesterség*. Thurocz. 157. fecit illam includi per *artem tornatoriam* in flasconem coronam.

Ars Veteramentariorum, gr. παλιοράφος, ars centonariorum; *foltozó szabó, vargámesterség*. Tör. Tár. 1888. p. 109. *Ars Veteramentariorum* audit a Verulamio.

Ars Rei Veterinariae, ars veterinaria; *marhaorvos-tudomány, baromgyógyászat*. Regul. Turm. Præt. 65.

Ars vexilla rotandi, *zászlójáték*. Fahnenspiel. Száz. XVIII. 9.

Ars Vitraria, ars vitri conficiendi; *üveges mesterség*. Arch. Rak. VIII. 329.

Arscanum, lege: artanum. V. *Artana*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 564. Et post mortem meam detur Sancto Jacobo navicula et capsella et *arscanum* et retia.

Arsana, Arsena q. v. Ljub. Mon. Sl. XI. 8. an. 1306.

Arsanatus, us, Arsenatus q. v. Ljub. Mon. Sl. XI. 8. an. 1306.

Arseda, æ, (Du C.) stella valde splendens; *igen fényes csillag*. Gyön. 2122.

Arsena, (Du C.) armamentarium; *fegyvertár*. Ger. Arsenal. Ljub. Mon. Sl. I. 450. an. 1292: faciat fieri unum *arsena*.

Arsenal, armamentarium; *fegyvertár*. Gal. arsenal. Tör. Tár. 1892. p. 433.

Arsenatus, us, idem q. *arsena*. Ljub. Mon. Sl. I. 150 an. 1292: et provideatur illis... pro faciendō dicto *arsenatu*.

Arsenicum, lapillus venenosus, significat et fucum, medicamen coloris rubri, auripigmentum; *mireny, egérkő, rusika, ros-nika, szín és festék, aranyglét*. Keesk. Ötv. 169. Cf. Plin. 34., 28.

Arseverum, vestis muliebris rubei coloris; *Asszonyembernek való veres szoknya*. Gyön. 2124.

Arsicon, lege: Arsenicon, Arsenicum. Keesk. Ötv. 169.

Arsilia, ium, res, necessariae ad bellum, arma; *hadí szer*. Han. Mon. Jur. P. I. 1495: ordinabimus patronis... arsenatus, quod eis provideant... de *arsilibus*.

Artabe, (Du C. *Artaba*) mensurae species populorum orientalium; *kőből, véka, szapu*. Gyön. 2125. Cf. Rhemn. Ran. de ponder.

Artabilis, quod coartari potest; összeszorítható. Gyön. 2135.

Artallaria, æ, lege: Artellaria. Magy. Tör. Tár. XV. 72.

Artana, æ gr. ἀρταν, rudens; kötél. Obs. Jadr. 408 et invalescentes ipso agone per horam tertiarum particula pontis illius quartæ classis applicatur in *artanam*, in quo ultima octo homines simul impugnabant hostes in lumem præcipitavit.

Artare, (Du C.) compellere, cogere, obligare: *rászorítani, kényszeríteni*. Szék. Okl. III. 206. et pass.

Artalkium, (a gr. ἀρτός et τίχτω) alveus pani pinsendo V. s. Archiscamnum; *kenyér-sütő eszköz*.

Artavus, i, (Du C.) cultellus scriptorum ab *artare*; *apró kés, tollkés*. Gyön. 2126.

Artefactum, műkészítmény. It. *artefatto*. Artefact, Kunsterzeugnis. Pázm. Dial. 580. Vern. Met. 70. Proplasma vero proprie est opus quoddam seu *artefactum* (remek-példa, Muster, Modell) secundum quod artifex similita operatur.

Artegliaria, artellaria, Vide Artellaria. Magy. Tör. Tár. XI. 167. pecora pro Artegliaria lb. XXIII. 92. XI. 168.

Artelarius, i, miles qui canones, selopos tractat, tormenta bellica administrat; *tüzér, pattantyús*. It. artigliere. Gal. artillieur. Artillerist. Illésh. 306. Dialogus.: Praun, Praefectus Comaromiensis, Gall, magister *artelariorum* bellicorum.

Artellaria, æ, tormenta bellica, ars tormenta administrandi, milites a tormentis; *tüzérség, pattantyúság*. It. artiglieria. Gal. artillerie. Veranes. V. 349. generatim instrumenta omnia ad *artellariam* attentione honeste commissariis nostris exhibeat. Arch. Rak. VIII. 107.

Artillericus, Vid. Artillericus. Arch. Rak. I. 15.

Arteria, detortum ex gallico Artillerie, tormentum bellicum; *ágyú*. Epist. Proc. P. II. 36: ad classem tantus fuit strepitus *Arteriarum*, ut vix dici queat victor quantum de malo nostro gaudet.

Arterizare (ab arteria) (Dief. arterie artherisare), venam incidere; *eret vágni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Artes Graecanae, Ulyssei doli, artificiosus astus; *görög cselek, fortély*. Illésh. Dialog 306, vel eas absque precio Ulyssei doli et artificioso astu atque licaonia fraude in

me transtuli p. 308. profugum Vajvodam Valachiae *artibus graecanicis* et per obtrusum palpum excoecavi. Cf. Varro L. L. 10., 3., 178. §. 70.

Artes Humaniores vel Humaniora studia V. Humanitatis studia. Gal. humanités. It. lettere d' umanità. M. Bel. 503.

Artes mechanicae, artes sordidae, illiberales; *mesterségek*. It. arti meccaniche. Handwerke. Cod. Dip. Arp. Cont IV. 13. vel quod deterius est nolentes fodere, *artes mechanicas* nescientes, quarum commercio vitam dueant, ad furta latrocinia et sacrilegia convertuntur. Cf. Firm. Math. 6., 31.

Artesis, artium morbus (Du C. arthesis, arthritis); *csúsz*. Gyön. 2129.

Arthemo, velum modicum (artemon); *vitortla*. Schläg. 2201.

Artholieria, æ, Artellaria. Arch. Rak. VIII. 405.

Articoca, æ, Cinara cardunculus, carduus; *articsóka*. Gal. artichaut. Gartendistel. Artischoke, Cynara. Curios Misc. II. 224. Semina maiora et sicca uti sunt ex. g. semina *Articocarum*, Cucumerum, Cucurbitarum, Peporum etc. macerentur prius in aqua, antequam terrae inserantur.

Articula, æ, (Du C.) dem. ab arte; *mesterségöske*. Gyön. 2096.

Articulare, (Du C.) articulatum seu nominatim exprimere; *névszerint elmondani*. Batty. Leg. III. 98. an. 1309.

Articulare Malum, arthritis; *köszvény*. It. podagra. Fabó. Monm. Evang. II. 329. an. 1629. non malo *articulari*, quod podagricum adpellant, cui accesserit ignis sacer.

Articularis determinatio, sententia secundum leges lata; *ezikkelyes határozat*. Száz. VII. 186.

1. **Articulariter**, per singulos articulos; *tagoltan*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. V. 121. loqui *articulariter* discunt.

2. **Articulariter**, vigore articuli; *törvénytörvény*. Fej. Jur. Lib. 337. ubi *articulariter* concessum non est.

Articulatim, per singula capita; *ezikelekkint*. I. Rák. Gy. 122.

1. **Articulatio**, voces articulatum, distincta voce exprimere; *izenként való kifejtés*. Rak. Ön. 30. verba interrupta *articulatione* prolata.

2. **Articulatio**, actus, quem sic dictus *articulator* (quod vide) exequitur procurat; *számadás*. Jogt. Eml. T. I. p. 156.

Articulator, (Du C.) calculator, qui tributi summam, Proventus quotæ convenientem elucubrat, constituit; *számítész*. Jogt. Eml. T. I. p. 156.

Articulatus; 3. in articulos divisus; *tagolt, tagosított*. It. articolato. Gal. articulé. gegliedert. Hist. Nat. 62. in capite antennas gerunt, quæ vel manifeste vel saltem obscure *articulatæ* sunt.

1. **Articulus**, i, species alimenti; *élelmi czikk*. Ger. Artikel. Kass. Prax I. 35. ut magistra his *articulis* constanter provisa sint.

2. **Articulus**, caput legis; *törvényezikkely*. It. articolo. Gal. article. Artikel. Kass. P. P. I. 342 per Regnicolarem Deputationem *articulo* 8. nupernæ Diætæ exmissam.

Articulus fidel, Caput doctrinæ Christianæ; *hitczikkely*. Wagn.

Articulus mortis, momentum mor-

tis; *halálóra*. Sterbestunde. Cod. Dip. Arp. V. 56.

Articulus provisionalis, art. defendens; *gondoskodó, védő czikk*. V. s. v. Forum triudale Saxonieum.

Articzoka, æ, Articoca. Curios Misc. II. 225. Ut *Cardui hortenses* (vulgo *Articzokae*) sint grati odoris. Ne mures corrodant Carduos *Articzokas*.

Artifex frenorum, qui frena conficit; *zabola-csináló*. Magy. Tör. Tár. IX. 171.

Artifex manuaris, opifex; *kéműves*. It. artigiano. Gal. ouvrier. Handwerker. Monm. Comit. Trans. II. 178. Rectificatio *artificum manuarum* per dominos Saxones ad commissionem dominorum regnicolarum expedita.

Artificiare, artificio producere, arte facere; *mesterségesen készíteni*. Nic. de Mir. 431. Pázm. Dial. 47. Logiam habitualem, acquisitam vel *artificiatam*.

Artilleria, Artellaria, res tormentaria. Arch. Rak. I. 27. Inventarium *Artilleriae* seu Munitionum Arcis. Thök. Diar. II. 7.

Artillericus, i, ad Artilleriam pertitens. Arch. Rak. I. 7.

Artimesia, artimesium, artemia; *fekete üröm*. It. artemia. Gal. armoise. Schläg. 880.

Artimonus, i, velum maximum, acacium; *főrtortla*. It. artimon. Ljub. Mon. Sl. I. 144: *artimoni* pro galliono octuaginta remorum.

Artiplex, Atriplex (Linn.); *laboda, libatopp, maglapél*. It. atrépice. Schläg. 911. artiplex. istár.

Artista, (Du C) liberalium artium peritus; *művész*. Tör. Tár. 1889. p. 385.

Artisticus, 3. artis, ad artem pertitens; *művészi, mesterséges*. It. artistico. Gal. artistique. künstlerisch artistisch. Greg. Aesth. 73. unde quid sit *artistica* pulchritudo, naturali opposita (Kunst-Naturschönes) haud agere intelligitur.

Artitus, 3. (Du C.) bonis artibus instructus; *jó bölcs mesterségre tanított*. Gyön. 2107.

Artocopus, (Du C.) dulciarius pistor; *(czukor) sütő*. Gyön. 2133. Cf. Firm. Math. 8., 20.

Artocreas, caro crustata; *pástétom*. Pár. Páp. Cf. Pers. 6., 50. Orelli Inscr. 4937.

Artolatra, æ, cultor panis; *kenyér-imádó*. Nagy Hier.

Artolatria, æ, cultus panis; *kenyér-imádás*. Nagy Hier.

Artollaria, Artellaria. Arch. Rak. VIII. 107. Art. Diæet. Pos. 120. *Generalem Artollariae*.

Artoptia, 1., mulier, quæ coquit panem, 2. instrumentum, in quo panes torrebantur; 1. *pékno*, 2. *serpenyő*. Gyön. 2140—2141.

Artotyra, (Du C.) formajada diæta ab arto quod est panis, et tyris cascus. V. *Tyrolaganum*.

Artolyrite, (Du C.) Hæretici in Galatia secundi sæculi sic dicti, quod panem et caseum offerant in sacrificiis; *kenyér és sajtáldozók*. Nagy Hier.

Artlox, (Du C.) pro: *atrox*, malus, reus; *gonosz*. Gyön. 2150.

Artuosus, 3., membratus; *erős, izmos*. Gyön. 2147. [Gyön. 2164.

Arugo, (Du C. aurugo) morbus regius,

Arundinatio, actus arundines secandi; *nádlás*. Pfahl. Jus. Georg. 148. Circa *Arundinatio*-nem . . . hæc sunt tenenda: Coloni in locis illis, quorum territoria silvis carent arundine tamen abundant, indultu Domini Terrestres illa in vicem lignorum frui solent. Kuk. Jura III. 192.

Arundinetalis, (ab arundinetum) ad locum arundinibus obsitum pertinens; *nádas-hoz tartozó, nádas* . . . Cod. Dip. Árp. Cont. II. 25. Illud prædium circumdatur aquis *arundinetatibus*.

Arundinositas, arundinetum, locus arundine obsitus; *nádas*. Cod. Dip. Kár. I. 436. 268. cum omnibus suis utilitatibus et pertinencijs quibusvis necnon iohagionibus sessionibus terris arabilibus campis pascualibus aquis pratis et *arundinositatibus*.

Arundo, in. C. Dipl. Hung. Pat. T. VII. idem significat ac arundinetum; *nádas*. Cod. Dip. Hung. Pat. I. VII. 366. 383. Cum omnibus utilitatibus . . . fenetis *arundinibus* vendidissent.

Arvatus, agrestis, non cultus; *miveletlen, mezvi, meq nem mivelt*. Cod. Dip. And. I. 202., 221. (quod) ostendisset quandam terminum per terram *arvatum* seu non cultam.

Arvinare, arvinā ungere (ap. Du C. alio sensu); *szalonával bekenni*. Kronst. II. 564. curus civitatis iuvit *arvinare* et 629.

Arvinosus, 3., crassus; *kövér*. Gyön. 2136.

Arvinula, æ (Du C.) demin. ad arvinā; *kis háj*. Gyön. 2137.

Arviolum, parvum arvum; *kis mező*. Gyön. 2165.

Arzumentum, argentum; Ljub. Mon. Sl. I. 114. an. 1278.

Arzerius, i. sagittarius; *íjász*. It. arcieri. Ljub. Mon. Sl. XVII. 65. an. 1421.

Arziescopus, V. archiep. Magy. Tör. Tár. XXV. 390. Arziescopus Strigoniensis.

Asapius, Nazadista, V. Asapus. Veranes. VIII. 125. in ditionem vestram cum suis mercibus profectus fuerat. In quem *asapii* sive nazadistæ quidam vestræ dominationis incidentes in campo Machia vocato . . . cum omnibus mercibus suis spoliaverunt p. 126. quod *Asapos* vestræ magnificæ dominationis hara mias dicere auderet.

Asapus, *dolgos, napszamos a török hadseregben*. Szamosk. II. 176. Quaterna Turcarum et *asaporum* millia ad agendum cuniculum destinant. *Asapi* sunt operæ rusticane ad omnia belli onera, quæ usus expeditionis postulat — obeunda in bellum contracti. Magna pars Christiani sunt et quia non fidunt illis, inermes. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 336.

Asatura, pro: assatura. v. s. *cerculus* (Du C.) caro assa; *pecsenye*. Pesty Ször. III. 68.

Ascarotum, pavementum picturæ arte elaboratum, sic dictum, quod verri non debeat; *mesterséggel alkotott, megírt pagimentom*. Gyön. 2179.

Ascella, æ, locus sub brachio (Du C.); *honallja*. Gyön. 2193.

Ascellulæ, (Du C.) parvæ pinnae, squammæ; *pikkelyek*. Gyön. 2194.

Ascendens, masculi: supra agnati; foeminae: infra cognati (Du C. al. s.); *felzálló ágon rokon*. It. ascendente. Gal. ascen-

dent. Verwandt in aufsteigender Linie. Ham. Grad. Cons. 40. Linea est series personarum per generationem cum stipite iunctarum seu series cognatorum, eaque *ascendens* in quantum consideratur procurrens a generatis ad generantem: descendens, contra. Cf. Paul. Dig. 23. 2., 68.

Ascendentes, parentes, generantes: *nemzők*. Georch Ért. 33. II. T. I. 106.

Ascendiculum, locus editus; *magaslat*. Kub. D. Hont. I. p. 55. (an. 1303) in quodam *ascendiculo* sunt due mete.

Ascensarium, (Du C. *Ascensorium*) scalæ; *hágcsó*. Schläg. 834.

Ascensio domini, Christi reparatoris in cælum ascensus, dies ascendenti in cælum liberatori hominum Christo sacra, dies memoria triumphalis Christi in cælum reditus celebrima; *Krisztus mennybemenetele, áldozó csüörtörtök*. Cod. Dip. Árp. Cont. IV. 304. dabit in octavis *Ascensionis* Domini decem marcas. Veranes. V. 385. festum *ascensionis Domini*.

Ascensorium, stapes; *kengyel*. Steigbügel. Schläg. 1391.

Ascesis, *ἀσκησις*, exercitium, exercitatio; *gyakorlás*. Vern. Phil. Mor. 5. ethica methodica seu *ascesis*. p. 488. etc.

Asceta, æ, *ἀσκητής* (Du C.), Monachus qui virtutem, continentiam excolit, signif. et scriptorem rerum asceticarum. Vern. Psych. 283. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 17.

Ascetica, *ἀσκητική*. Vern. Phil. Mor. 459. *Ascetica* est cognitio systematica modi, quo viam officiorum nobis faciliorem et planiorem reddere possumus; in hac enim nos non reperire sed expedite currere oportet; currere vero non poterimus nisi fuerit plana et facilis nullisque obicibus impedita.

Asceterium, Du C. *ἀσκητήριον*, domus Ascetarum, Clastrum; *zárdá*. Kat. Hist. IX. 199. Beng. Ann. Er. Cænob. 150. Schwart. Scult. 74. Cf. Cod. Iust. I. 3., 33.

Ascetico-Scriptoristicus, ascetica scripta continens; *erényes tartalmú*. Curios Misc. II. 2. Ephemerides *ascetico-Scripturisticae*.

Asceticus, 3., rigidus; *erényzetes, szigorukodó*. It. ascetico. Beng. Ann. Er. Cænob. Praef. ita nimirum in *Asceticis* virtutum exercitationibus . . . omnes coemulos anteibas.

Asciare, ascia cadere, fabricari; *bárdolni*. It. asciare. Törvt. Msz. 29.

Asciarius, faber tignarius; *ács*. Pest. Levit. Opin. 1810. De limitatione 3.

Asciolbere, ientaculum; *reggeli*. It. asciolvere. Ljub. Mon. Sl. V. 268. an. 1334. expendit . . . in carne, vino, pane in uno *asciolbere* magistris.

Ascissio, actus abscindendi; *levágás*. Tör. Tár. 1888. p. 549. membrorum putridorum a corpore politico *ascissione*.

Ascites, cavum abdominis; *hasüreg*. Abelles 9.

Asciticus, 3., ascitus; *idegen, kölcsönvett*. It. ascitizio. Szamosk. II. 374. Ungaros Transylvanos antiquato gentilitio habitu et novo *asciticioque* vestitu indutos. II. 112. Taurini Praef. ad Stauromachiam Ed. Engel. p. 116. *asciticioque* rerum decore inumbratum.

Ascodrogitæ, v. *ascetæ* (Du C.) Hæretici in Galatia, qui utrem inflatum ponunt et cooperiunt in Ecclesia, et circumeunt eum

insanientes potibus; *hordót köröz cretuekek*. Nagy. Hier.

Ascola, Allium Ascalonicum (Linn.); *mogoróhagyma*. Gall. echalote. Ger. die Schallotte. Schläg. 933.

Ascoliasmus, Schröer Arch. Gr. et R. 39. Non defuerunt græcis ludi pueriles . . . Tales fuerunt . . . 2. *Ascoliasmus*, quum altero solo pede ad metam subsiliunt. *Artiasmus*, quo quis nummos manu inclusos tenens divinare socios iubet numerum.

Ascopa, æ, (Du C.) vas est aquaticum utripensile. V. *Ascopera*; *vízhorád tömlő*. Gyön. 2214.

Ascopera, æ, (Du C.) idem quod *ascopa*, marsupium; *börcsöbân, börkupak*. Nagy Hier.

Ascripcio, actus scripto transfundendi in aliquem; *átíratás*. Szék. Okl. I. 283. a venditione *Ascripcione* et quovis sub colore alienacione.

Ascripcius i. servus; *röghöz kötött szolga*. Tkal. Mon. Ep. II. 25., 26. an. 1340: qui ex prescripcione triginta annorum vel ex sua professione voluntaria ad quedam certa (munera obligati sunt) qui *ascripcii* vocantur, et quidam *originarii* (sc. servi), qui ex scripticiis nati sunt.

Ascripticii, dieti coloni, agricolæ, villani, qui aliunde orti in aliorum dominorum villas et prædia pergunt, ibique eorum licentia sedes suas figunt et in album *ascribuntur* ita ut perinde et ii distrahi et transferri queant una cum ipsis prædiis, unde et pro servis glebæ habentur. (Du C.) *röghöz kötött*. Cod. Dip. Árp. Cont. VII. 417. ut omnes liberi homines capituli supradicti predictarum coloni et inhabitatores villarum, eam libertatem habeant, quæ *ascripticijs* sacre Cracoviensis sedis indulta esse dinoscitur ab antiquo et per nos eiam postmodum roborata. Cf. Cod. Just. 41., 47., 6.

Ascultare, conferre, examinare, inspicere (Du C. al. s.); *összevetni, megvizsgálni*. Cod. Dip. Árp. Cont. VI. 80. Ego marinus Barbadico presens scrivo in meam presentiam fideliter ad autenticum *ascultavi* et quia utrumque concordari inveni manu mea testis subscripsi. Ego Petrus Mero presens scriptum in mei presentia fideliter autenticum *ascultavi* et quia utrumque concordari inveni, me in testem subscripsi.

Ascultare consilys, consiliis aurem præbere; *tanácsra hallgatni*. Chr. Dubn. p. 90. Geysa audiens imperatorem pervenisse Waciam . . . iussit . . . demulcere patriarcham . . . cuius *consilys* imperator plurimum *ascultabat*.

Aseitas, (a-se-i-tas: qui a se stat) independentia V. s. v. Transcendentalitas; *függetlenség, önállóság*. Imre Phil. 514. *Independencia* seu vocabulo barbaro *Aseitas* est tale attributum Dei, vi cuius Is rationem sufficientissimam, eum sit et maneat, in se ipso habet, absolute per se subsistit et ita necessario existit, ut ipsum non existere impossibile sit.

Asellatus, 3., sine sella; *nyereg nélkül való*. Georg. Sirm. I. 214. Et iterum unum equum *asellatum* duxerunt, et ego supersedi.

Asellus, salpa; *tökehal*. Stockfisch. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 435. Cf. Varro L. L. 5., 12., 23.

Asicurare, certum reddere, cautelam

præstare; *biztosítani*. It. assicurare. Tör. Tár. 1890. p. 222.

Asilis, secus: asiles, (asilos, asilus Plin.) Tabanus (Linn.); *dongólégy*. Bremse. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 143.

Asinus color, cineraceus color; *szürke szín*. Tör. Tár. 1887. p. 177.

Asitus, poculum; *pohár*. Száz. XXVII. 321.

Asmodeus, daemon malus apud Judæos; *gonosz szellem*. Pel. Pom. S. de Temp. Dom. II. Adv. s. III. c. 4. Venite luxuriosi in turba *Asmodei*.

Asocia, (Du C. asotia), 1. vita dissoluta, 2. popinatio, 3. luxus; 1. *fertelmes élet*, 2. *tobzódás*, 3. *bujáság*. Gyön. 2224. Cf. Gel. 40., 47., 3.

Asophus, indoctus, ineruditus; *tudatlan*. It. ignorant. Rep. Cast. p. 53: te *Asophum* aut Assotum sine irrisione et recte dixerim.

Asos, offa = particulum (Dief.); *falat*, Gal. morean. Schläg. 1865.

Aspectare, expectare; *várni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 262. Radul Vajda lev. an. 1528. De quibus omnem relationem *aspectum*us.

Asper, genus minoris Turcicæ monetæ, denarius Turcicus, qui est quinquagesima imperialis pars. Veranes. V. 241. aspros 23. Bel. Geogr. 549. Istih. XIV. 242.

Asperare, ænere; *élesíteni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 143. Cf. Tac. Germ. 46.

Aspergillum fabrilis, instrumentum, quo flammæ per os furni metallici erumpentes asperguntur; *locsoló szerszám*. Debr. Com. an. 1530.

Asperiolus, i, (Du C.) sciurus; *evetke*. Gyön. 2247.

Aspernare, pro aspernari; *megvetni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Aspersio, baptismus; *kereszttség*. Kon. Egyh. 446.

Aspersorium, (Du C.) Vas, in quo aqua est benedicta, qua plebs in ecclesia aspergitur; *szenteltvízhántó*. Tör. Tár. 1886. p. 562. Gyön. 2236. [2228.]

Asperulus, dimin. ad asper. Gyön.

Asphedalus, lege: *asphodelus*, Albulum. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VII. 226. Sues a peste præservat *asphedali* (Hungaris ökörfark, Bohemis Zlatochwost, diætæ herbæ) radix.

Aspicere, vergere; *nézni*. Cod. evang. T. I. p. 275: cujus domus frons in plateam Szent-György-utca vocatam *aspicit*. Cf. Colum. 8., 8., 2. Tac. Agr. 24.

Aspidus, 3., amarus; *késérű*. Georg. Sirm. I. 42. et erat confectio dulcis et pueri gaudebant taliter oblectamentis. Sed *aspidum* fuit eis demum.

Aspiratio, suspirium; *áhitás, fohász*. Rák. Ön. 381.

Aspis, tormenti bellici species; *sugar ágyú*. Pár. Páp.

Asporus, Azporus, Asper q. v. Geldstück, Asper. Kronst. I. 197. 476.

Aspriolus, i, (Du C.) sciurus; *mókus*, *evet*. Urk. Sieb. II. 451. an. 1376. mercator pelles *aspriolorum*.

Asprologionaris, ab *aspriolus*, sciurus, ad sciurum pertinens; *evet-*. Cod. Dip. Arp. XI. 500. an. 1261. pelles *asprologionares*.

Assa columba, assata c.; *sült galamb*. Arch. Rak. II. 174. tandem per ventos *assa columba* venit.

Assa maza, sartago panibus bis coctis V. *maza*; *kétszersült süttö*. Ljub. Mon. Sl. XI. 18. en. 1313: receperunt infrascriptas res: caldere I. metroza I. torni fornici II. maseclum I. . . . *assa maza* I. scarpellum I.

Assaltus, us, (Du C.) impetus; *ostrom, megrohanás*. Gal. assaut. It. assalto. Fer. Mon. Sl. XVIII. 366. an. 1737: tentarunt munitionem . . . per *assallum* capere.

Assaporatio, actus degustandi; *megízlelés*. Pel. Pom. L. X. P. IV. Art. 2.: In ipsa (Maria) . . . fuerunt hec tria, videlicet: illuminate mentis in deum elevato, et verbi christi intenta auditio atque suavissimi dulcoris degustatio et *assaporatio*.

Assapus, i, V. Asapus. Brut. XIV. 453. Adelm. De orig. Turc. 12. *Assapi* vero sunt milites gregarii minus exercitati ac precio conducti, quorum aliqui sunt pedites aliqui vero equites Aii etiam classem maritimam intrant habentes pro stipendio viritum aspra quinque per diem gregario simpla solda.

Assare, *assatus* 3. torrere, ab asso, assum reddere; *aszalni, aszalt*. Georg. Sirm. I. 27. et I. 70. Et *fleum assatum* asserunt, comedere solebat. S. de Keza Chr. II. 1., 11. plures germanicos *assari* fecit super feru.

Assassatio, lege: *Assatio*, ab assando, inscriptio alicuius partis corporis ferro candelæ; *tűzes vassal való megbélyegzés. Brandmarken*. G. Fej. T. XI. V. Un. 407. Bela . . . penam causæ reficite in *assassatione* consistentem mitigat.

Assassinaria, æ, cædes per insidias facta; *orgyilkosság*. Ljub. Mon. Sl. IX. 100. an. 1440.

Assassini, alias *Bateni* seu *Carmaniani*. Kol. Kov. Chron. Templ. p. 62: *Assasini* quorum multoties Scriptores Historiæ meminerunt Musulmannorum secta erant, dieti *Bateni* seu *Carmaniani* (sub hoc nomine noti sunt) latitabant, et ex occulto vitæ principum insidias struxerunt et complures interfecerunt, quin eorum savitiam effugere potuerint, quia vero Batenis istis non alia erant arma, quam pugio in sinu vulgo *Hassilins* eorum lingua dictus, nostri Scriptores *Assasini* derivarunt, nec non Assassinatorum principem, senem montis dixerunt, nomen, quod ipsi in Arabia tribuebatur ad literam interpretantes.

Assassinium, *orgyilkosság*. It. assassinio. Proj. sanct. crim. P. I. Tit. IV. Art. VIII. §. 1. *assassinium* est homicidium ex prævia alterius conductione pro mercede peractum.

Assassinus; homicida, sicarius pretio conductus; *orgyilkos*. It. assassino. Gal. assassin. Cher. Jus. Eccl. II. 290. Eius (homicidii) species sunt: 2. assassinium quod committitur dum pretio conductus quempiam ex insidiis vita privare conatur. *Assassinorum* nomen ab Ismaëlitis Ciliciæ vel Phœniciæ incolis Muhamedanismo addictis, qui *assasini* a voce arabica *Haschischins* dicebantur, originem trahit.

Assatum, caro assa, tosta; *sült*. It. arrosto. Braten. Schläg. 1936. 1937.

Assatura, æ, caro assa; *pecsenye*. Braten. Kronst. I. 353. Cf. Vopise. Aur. 49. Apic. 7., 8.

Assaturarum volutor, *nyársforgató*. It. girarrosto. Gal. tourne-broche. Bratenwender. Fej. V. 1. 227. nec non Gregorius de Gormoth, *assaturarum volutor* et custos Kokyne cum aliis conditionariis . . . molitur in regni nobiles aggregari.

Assatus, porcellus lactans; *verő-malacz*. Száz. XV. 99.

Asscla mundi, rerum mundanarum cultor; *világi*. Rák. Ön. 128.

Assectare, pro: ad-assectari; *követni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 143.

Assecurare, (Du C.) certiorum facere, securum reddere, præstare; cavere alteri. It. assicurare; *biztosítani*. Ac. Com. Sopr. p. 7. Wagn. Cod. Dip. Fam. Com. de Sztára V. II. 41.

1. **Asscuratio**, asseveratio, confirmatio, fides data; *királyi biztosítás, hogy a törvényeket s jogokat megtartja*. Száz. XIV. 304.

2. **Asscuratio**, cautio, fides de damnis reddendis data, danda; *biztosítás*. Asscuranz. Lzb. Cod. Med. T. II. 440: *asscuratio* incendialis.

Asscuratoriae, litteræ cautionem continentes; *biztosító levél*. Magy. Tör. Tár. VIII. 258.

Asscuratorie, certe; *biztosan*. Arch. Rak. VIII. 170. scribet *asscuratorie* ad suam czaream Maiestatem. Illésh. 402. Quod ne fieret, articuli superinde *asscuratorie* editi et per suam Mattem Confirmati abunde testantur.

Asscuratorius, 3. de damnis pendendis spondens; *biztosító*. Opin. P. II. Sec. II. Acel. (c). bancæ *asscuratoriae* fidejussoria cambialis.

Assedarius, qui onera molitur, promovet; *koresolyás*. Tör. Tár. 1889. p. 383. *Assedarii* seu impositores vinorum vulgo *korcholas*.

Assentæ lista, index continens nomina tironum militiæ idoneorum; *ujonczozási lajstrom*. Lzb. Cod. Med. T. II. 762. manualis pecunia *Assentæ listis* . . . accurate inseretur.

Assentare, **Assentatio**, investigando approbare, assentire tirones militiæ idoneos esse; delectum habere (Du C. al. s.): *ujonczozni*. Ger. Assentiren. Lzb. Cod. Med. T. II. 761. Reg. Turm. Præf. Formulæ V.

Assentatio, actus milites scribendi; *sorozás*. Assentirung. Molnár Patv. 29. *Assentatio* est eorum comptorum et *Recrutatum* sive novorum militum Commissariatia revisio et acceptatio. Reg. Mil. an. 1728. p. 29.

Asserculum, parvus asser; *deszkácska*. Brut. Hist. XIV. 435., 29. Cf. Cato R. 12. et 152.

Asseria, lignum pro axi navis; *hajó tengely fája*. Ljub. Mon. Sl. I. 219. 238.

Assericus, ex asseribus constans, constructus; *deszka* . . . Veranes. III. 361. suggestus quosdam *assericos* præ ædibus singuli opere tumultuario construunt.

Assertive, (Du C.) certo, afirmando, asserendo; *biztosan, valószággal, határozottan*. Pel. De comm. defunct. s. IV. 5. Cod. Dip. And. V. IV. p. 587. Gyön. 2262.

Assertor, (Du C.) advocatus, causidicus; *ügyvéd*. Tör. Tár. 1889. p. 333.

Assertor sylvarum, V. *Magister*

syllarum. Con. Max. H. ij. an. 1565 : *syllarum Magistri seu assertores*.

Assertorium, i. ius iurandum asserens, cui opponitur promissorium; *állító hit*. Georch. H. T. IV. 151. Cher. Jus. Eccl. II. 140.

Assertorius, vim asserendi habens; *állító, erősitő*. Carlow. Log. 33. Serm. Cat. 294. Cher. Jus. Eccl. II. 140. Iusiurandum est actus religiosus, quo quis assertum aut promissum aliquod cum provocatione ad Deum contestatur; unde in *assertorium* et promissorium dividitur.

Assertum, assertio, sententia, testificatio, confessio; *állítás*. It. assertio. Kass. P. P. I. 325. Documenta in quibus partes probas suas radicantur et quibus *asserta* sua fulciuntur. Cf. Marc. Capell. 6. p. VIII.

Asservator, idem ac *Conservator* Saer. Cor. p. 51. quod vide.

Asservatorium, (Du C.) receptaculum; *tartó*; Wallaszky 429.

Asses, idis, asser; *deszka*. Ljnh. Mon. Sl. I. 213: centum assidibus *platonum de laris*.

Assessinus, i. *V. Assessinus*. Han. Mon. Jur. II. 157: si aliquis percuti fecerit aliquem per . . . *assessinum*.

Assessionarius, 3., idem quod *sessionarius*. Szend. Misk. tört. III. 49. an. 1356. quatuor loca *assessionaria*.

Assessor, collega in iudicio; *űlnök*; *közbiró, táblabíró, bírótárs*. M. Bel. Geogr. 500. Comitatus Hungariae provinciae sunt suis limitibus definitae et in duos pluresque Districtus divisae, quae Comitatus, vice-comitis, et *Assessorum* providentia, auctoritate nihilominus regia, quod civilia et aëconomica negotia peculiariter . . . per provincialia comitia seu congregationes administrare solent. Cf. Paul. Dig. I. 22.

Assessor primatialis, in tabula septemviri, vires primatis gerens assessor; *a királyi táblánál a primást képviselő két űlnök*. Kon. Egyh. 267.

Assessor regii, iudex causarum, quae fisco moventur; *ország ügyében űlő tanács*. Not. J. Samb. Tyrn.

Assessor Septemviri, iudicii regii septemvirorum assessor; *hétsemmelyes tábla űlnöke*. Molnár Patv. 72.

Assessoralis, ad assessorem pertinens; *űlnöki*. It. d'assessore. Cher. Jus. Eccl. I. 278. Quamvis vero alias quoque species iuramentorum uti *assessorale* in Comitatu et S. Sede *Consistoriali* . . . deponant.

Assessoratus, us, officium iudicum; *űlnökség, táblabírósg*. It. assessorato. Assessorat. Assessor. Kass. Prax. I. 235. Decretum Officii *assessoratus* Tabulae Septemviri et Statu Praetorium.

Assexualis, sine sexu; *here*. Alexy 25. **Assidei**, occupati in officiis dei; *istenszolgálatban foglaltasok*. Gyön. 2290.

Assidela, æ. «Assidela mensæ vocantur.» Festus; *asztal*. Gyön. 2288.

Assidens, idem quod Assessor; *űlnök*. Lzh. Cod. Med. T. II. 304.

Assidio, invado (Du C. assidere); *megtámadni*. Gyön. 2326.

Assidivus, 3. assiduus; *folytonos*. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 335. Ex suscepto servitio officii sollicitudine pulsamur *assidiva*.

Assidue, directe, rectā viā; *egyenesen*.

Batty. Leg. T. II. 221. Dece. Col. Deinde revertitur juxta viam magnam et venit *assidue* ad nemus.

Assignabilis, qui assignari potest; *utalványozható, kijelölhető*. Diar. Com. II. 89.

Assignataria militaria, pecuniam militie delegantia mandata. Tiszt. Ir. Diversis *assignatariis* militaribus (fizetést rendelő utasítások mellett a katonasághoz tartozóknak kifizetett).

Assignatarius, alicui in pignus datus, additus; qui assignat: *utalványozó, kijelölés, utasítványos*. Art. Diæt. Pos. 79. Anni porro 1712 seu novissime præteriti Hiberni Restantiae, tanquam suis *Assignatariis* aliunde non provisus effective deputatae complanari debeant. Reg. Mil. 53. Arch. Rak. VIII. 430. Törvt. Msz. 30.

Assignmentem facere pecuniae, delegare pecuniam; *pénzt utalványozni*. Wagn.

Assignative, ex mandato; *kijelölés, megbízás szerint, értelmében*. Cod. Dipl. de Sztára V. II. 307. Significare curavit . . . quomodo universe literæ . . . per ipsos *assignative* habentur.

Assimilabilis, (Du C.) qui fieri potest consimilis; *hasonlítható, hasonulható*. Pázm. Dial. 372.

Assimilabilitas, proprietates rei, quae alicui rei similis reddi potest; *hasonlíthatóság, hasonulhatóság*. Pázm. Dial. 358.

Assimilative, circiter, prope; *körülbelül, hozzávetőleg*. Cod. Dip. Fam. Com. de Sztára V. II. 64. Anno *assimilative* quasi XXXVI. o. vel citra.

Assimilativus, 3., (Du C.) qui reddit similem; *hasonlóvá tevő*. Pel. De S. Cathar. s. III. c. 2. Castitas est divinae pulchritudini per gratiam *assimilativa*.

Assis, idis, (Du C. tabula scitilis) asserculus; *deszkadarab, lécz*. Prot. inq. 251. [ventus] portabat unam *assidem* plenam de terris ad furnum, coopertam de una *toalida*.

Assisinus, i. præbendarius; *javadalmas*. (Du C. al. s.) Tkal. Mon. Ep. II. 33: Prebendarii nostre ecclesie, qui alias vocantur porcionarii vel *assisini*.

Assisius, beneficiatus (in corpore iuris canonici); *javadalmas, javadalmazott*. Nagy Hier.

1. **Assistens**, adjutor; *segéd*. Brunner 1. primarius medicus *assistens* in nosocomio civium Pestinensium ad S. Rochum. Et passim.

2. **Assistens**, assessor; *űlnök, táblabíró*. It. assessore. Kass. Prax. I. 9. Constabat (Cancellaria) atunc ex 4 *assessoribus* etiam *assistentibus* dictis.

1. **Assistentia**, (Du C.) præsentia et auxilium, præsidium, subsidium, ministerium assistentis; *jelenlét, segédkezés, segítség*. Bene Med. I. 54. *assistentia* medici est optima euthanasia. Pahl. Jus. Georg. 289. qui Domino terrestri adiutorium (*assistentiam*) præbere debet. Imre Phil. 403. *assistentia* divina. Vern. Met. II. 296.

2. **Assistentia**, vis, alias brachium, potestas magistratus; *erőhatalom, karhatalom*. Georch. III. 324. Jókai, Régi jó Tbl. II. 94. Egyes egyedül jön brachium és *assistentia* nélkül, egészen fegyvertelenül, még csak egy botot, még csak egy prókátort sem hozott magával.

Assistentia fiscalis, officium patroni causæ; *ügyész, pártfogás*. Tisztb. Ir.

Assistentiam dare, idem quod *Pristaldam dare*, quod vide.

Assisterium, (Du C.) asceterium, monasterium; *kolostor*. Gyön. 2326.

Assistrix, quæ assistit, v. auxiliatrix; *segítő* . . . It. assistitrice. Veranes. X. 41. Idcirco misericordia celestium alumna et supremi luminis *assistrix* turpiter expulsa nostras sedes reliquit. Beng. Ann. Er. Cænob. 423.

Associare aliquem, comitem sibi adungere (Du C. al. s.); *társul venni*. Prot. inq. 240. XXI. ego hoc vidi, quin sepe *associabam* eam, sicut socia sua. 260. 316.

Assolatus, 3., ab assolare (Du C.) *ad solum deductus*; *a földre tételt*. Gyön. 2321.

Asstipulatio, stipulatio, pactum; *szerződés, megállapodás*. Tör. Tár. 1881. p. 633. *asstipulationem* et promissionem coram Muffti.

Assuefactio, assuefaciendi ratio vel modus; *alkalmazkodás, közeledés*. Pel. Serm. Joannis baptisma . . . erat quedam significatio, preparatio et *assuefactio* ad baptismum Christi. Item. 43. z.

Assuetudinalis, assuetus, solitus, usitatus; *szokásos, szokott*. Knauz. E. M. Str. II. 210. 229. G. Fejér. T. XI. V. Un. 445. Eszt. Okm. 29. Dece. Ladisl. 1380. *assuetudinalis* decencie.

Assula, æ, dem. ad asser (Du C.) fragmentum; *forgács*. Kronst. II. 291: qui *assula* treberorum canalium intrinsecus excussit. Cf. Plaut. Merc. 1., 2., 20. et Plin. 9., 45., 18.

Assultorius, infestus, aggreddens; *támadó, megrohanó*. Curios Misc. 412. ut hostem arceant a quolibet transitu sed tantum a transitu *assultorio* et a figendis loco opportuno Batteriis contra Urbem.

Assultus, us, (Du C.) impetus roham. It. assalto Száz. VI. 564.

Assumere, destinare, mandare, suscipere; *elövenni, fölvenni, felőle felelni, vállalni*. Not. I. Samb. Tyrn.

Assumere laborem, laborem capere operam sumere; *fáradságot elvállalni, venni*. Batty. Leg. III. 205. an. 1358: prædictum *laborem assumpsimus* propter bonum pacis.

Assumere se seorsum, decedere; *elvonulni*, sich entfernen. Chr. Dubn. p. 73: Geysa . . . sicut erat prudens . . . cum duobus fratribus . . . *assumpsit se seorsum* in partes Polonie.

Assumpmere, mendum pro: assumere. Magy. Tör. Tár. VI. 44.

Assumptio, (Du C.) dies mortis Sancti alicuius, quæ scilicet eius anima in eorum assumitur. Proprie vero dicitur transitus b. Mariæ, ut ait Durandus lib. 7. Ration. cap. I. numer. 49. Frodoardus in Leone IV. Tandem clara dies reginæ adsumptio cœlis Regiparentis adest. It. Assunzione; *boldog szent anyának mennybemenetele, nagy boldog ászszony napja*. S. de Kz. Chr. II. 1. Stephanus . . . in die *Assumptionis* beate virginis migravit ad dominum.

Assumtuosius, avidius V. Papias: assumptor, gluto, eluo; *mohóbban*. begehrlcher. Chr. Dubn. p. 146. Lodovicum . . . de tota Italia rectores civitatum . . . ut ad ipsos

transiret de Hungaria *assumptuosius* invitabant.

Assumptus, i, socius, adiutor; *segéd*. Georch. H. T. III. 295. Midőn a hatalmaskodó maga ugyan személyesen jelen van, de szándékjának eszközölésére magát elégtelennek lenni gondolja, másokat vesz. maga mellé segítségül: és ezeket nevezzük melléje vett segédeknek (*assumpti*).

Assusurrare, insusurrare; *besúgni, bizalmasan megúggni*. Veranes. VI. 250. ita ut quibusdam apud vos summo loco et summa dignitate viris *assusurraverim* paucos in Polonia, pauciores ne dicam paucissimos esse in Hungaria, qui . . .

Assymbolum, insanes res; *képtelenség*. Unsinu. Curios. Misc. 176: Cholericus coloris flavos . . . pugnas et alia quae bilis naturae sunt *assymbola* somniant.

Astabulum, fors, pro: ad stabulum. Ljub. Mon. St. VI. 47. an. 1461: duos famulos *astabula*, sex equos.

Astacio, = V. *Astatio*. Magy. Tör. Tár. III. 222. *astacionis* falsi termini et exhibitionis falsarum litterarum.

Astanea, æ, apud Du C. *Astanea*? Kat. Hist. Duc. 374. pannum altaris diadionum pro Byzanteis octo; ostiales tres pro Byzantibus tredecim; *astaneas* duas pro Byzantibus octo, pulvinaria serica pro Byzantibus decem.

Astans, testis; *tanú*. Luc. Regn. Dalm. 97. illud in audientia et in audientia prelibatorum *astantium* Regaliter auctorizo.

Astantia, praesentia, testificatio; *jelenlét, tanúskodás*. Cod. Dip. Briuss. 11. 212. quam si eam per se fecisset aut personali sua *astantia* confirmasset.

Astaphidium, et astaphida, pro: astaphis, acinus passus, uvae passae; *aszalt szőlő, malozsa*. Kronst. II. 446., 448., 550., 586.

Astar, linteam subsuendo; *bélés kelme; asztar*. Opin. P. II. Sec. II. Aelcus (a) 2: lintea turcica Musselin et *Astar* nuncupata.

Astare, se conformare alicui; *alkalmazkodni*. Batty. Leg. III. 43. an. 1308: si vellet . . . *astare* et parere super his eius ordinationibus.

Astarea, Astaria, æ, (Du C.) ora maritima, campus planus mari adiacens; *tenger-melék*. Ljub. Mon. St. XI. 9. an. 1306: quelibet persona debeat . . . mundare vias, que sunt apud vineam suam . . . et comites *astaree* teneantur . . . facere, quod predicta compleantur.

Astati, (Du C.) Hæretici Sergii eiusdam, qui sub initium sæculi IX. imposturas Manichæorum instaurabat, sectatores a Michæle Cæsaropate severissimis edictis coërciti, cum prius sub Nicephoro immensum crevisset. A græco *ἀστατος*, instabilis dieti sunt; *áll-hatalatlanok*. Nagy Hier.

Astatio falsi termini, quum supposita persona iudicio adstat, *hamis perben állás*. Hajnik Perjog. 441. Vuch. Leg. Crim. 32. Decr. Ludov. I. an. 1351. art. 9.

Astericus, i, nota instar stellulæ (pro: asteriscus) (Du C.); *csillag* (jegy). Gyön. 2369.

Asterides, lapis stellæ similis; *csillagkő*. Gall. asterie. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 186. *Asterides*. Adversus pestem et venenatos morbos plurimum valere dicitur.

Asterismus, sidus; *csillagkép*. It. asterismo. Beng. Ann. Er. Cœnob. 124. Curios.

Misc. 66. Quid et quot sint constellationes seu *Asterismi Stellarum Fixarum*? *Asterismos* sive *Constellationes Stellarum* Fixarum nihil aliud esse, quam certum Stellarum numerum, quæ situ suo certam aliquam imaginem alicuius animalis vel alterius rei præferunt.

Astire, pro: ascire, una seire (ex ad et seire) Dief.; *együtt tudni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 143.

Astitor, oris, qui alieni negotio astare debet id est comparere coram tribunali iudicum sive testis sive reus; *tanu*. G. Fejér VIII. 3. 157. pro eo ipsi Magister Nicolaus comes Posoniensis et Iudices nobilium eosdem in debitos *astitores* termini commississent.

Astocrea, lego: artocreas, caro fictitia, symbolica; *álhús, jethús*. Szamosk. III. 102. Fruantur illi hac sua *astocrea*, hac placenta ac vescantur.

Astomi, homines qui carent ore; *száj nélküli emberek*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. 1. p. 333. Cf. Plin. 7., 2., 2.

Astorgia, æ, a gr. *ἀστοργία* = animus durus, impietas; *szeretetlenség*. Lampe. Hist. Eccl. p. 101: adamantina . . . *astorgia* in verbum Dei.

Astraba, æ, (Du C.) tabella, ubi, pedes requiescunt; *számoly*. Gyön. 2388.

Astragalizare, ludere talis; *vörfölyt játszani* (kockát j.) Pár. Páp.

Astragulus, talus, tessera; *vörfély, kockza*. Funda David. K. 2. 82: Sed novimus . . . iurantibus ludere ut pueri solent *astragulis*.

Astrigera aula, cœlum. Hunnias p. 19: Has procul, *Astrigerae* pestes ut viderat *aulae*

Nunciis, indigna commotus clade, supremi Jussa refert Patris.

Cf. Stat. Theb. 10., 828. Claud. Bell. Get. 245. **Astripotens**, astrorum dominus, Deus; *a csillagok ura*. Arch. Ver. Sieb. X. 1., 323. quod *astripotens* abstergat.

Astrognosia, astrologia, astrorum scientia; *csillagisme*. Csurgó ref. főg. Ért. 1894/5. 80. *Astrognosia*. Summarium *Tropologiae*.

Astrolabium, (Du C.) mensa ad experientia astronomorum facta; *csillagász-asztal, mérő asztal*. It. astrolabio. Törvt. Msz. 31.

Astrologico-Chiromanticus, astrorum interpres; *csillagjós*. Curios. Misc. 173. Ipsi *Astrologico-Chiromantici* in distribuendis Planetarum confinibus et dominationibus inter se non conveniunt.

Astromantia, vaticinatio ex astris, sideribus; *csillagjósítás*. Törvt. Msz. 31.

Astronomicalis, ad astronomiam pertinens; *csillagtan*. Tör. Tár. 1886. p. 571. cum figuris *astronomicalibus*.

Astrosia, (Du C.) tenuitas corporis; *testi gyengeség, szerencsétlen csillagzat alatt született* (metaphorice). Gyön. 2377.

Astruere, se instruere, præparare; *készüldni*. Thurocz. 187. Quæ quidem, dux et domini Venetiarum, negarunt: et *astruentes* se opposuerunt et resistere decreverunt regie maiestati.

Astura, fors idem quod equus dextrarius ab *Astur* Hispaniæ populo; *spanyol ló*. Taurin. Stauron. I. 216. Engel. Mon. Ung. 1809. p. 126. Ipse (Rex.) suum natum . . . positum super *astura* . . . jussit obire.

Asturcones equi, V. *astura*; *spanyol ló*. Bel. Geogr. 68.

Astutio, onis. Videtur mendum esse pro: *astatio* q. v. Cod. Dip. Kár I. 426. 259. iuxta continentiam litterarum Domni Nicolai de Zeech pridem similiter palatini prorogatori-um super facto contradiccione *astucionis* possessionis Vezend vocate in octavis festi beati Georgii martiris movere habebat coram nobis.

Astutiose, astute; *rávaszúl*. Fej. X. I. 279. *astutiose* regnum nostrum subit et subintravit.

Asula, æ, fibula; *csat*. Ljub. Mon. St. II. 420: *asulas* fusas plevas . . . deauratas.

Asulæ, (Du C. assula) asserculus; *zsindely*. Rac. Mon. St. VIII. 43. an. 1040; dedi illi casa *asularum* . . . et dedit michi in scamparacione per se per XX. solidos.

Asylans, ad asylum confugiens; *oltalomkereső*. Kass. Ench. I. 17. *Asylantis* crimen an sit lege exceptum nec ne? Processus informativus formetur, neque tamen Ecclesiastici in probas intrinsecas Criminis, Curiae sæculari competentes, semet immittant. Norm. Ordin. an. 1765. 2. May.

Atalabus, Dief. rosskeffer. B-ben: cherebeth; *gunajbogár, kék szarvasbogár*. Du C.: et locusta bruceus nascitur. Cum autem alæ crescere cœperint *atalabus* dicitur. Schläg. 1710.

Ateula, æ, Sim. Num. 132. Et quidem primo eius (Attile) esse censetur a quibusdam illi argentei, quibus nomen *Ateulæ* incisum est, sed de his acutissimus censor Eckel sic commentatur p. 77. Post Mediolanarum oraculum passim nummi similes Attilæ Hunnorum Regi tribui sunt soliti at non occultavit Bege- rus scrupulos. *Ateulam* hunc hominem esse Gallum potius quam Attilam coniciens nihil tamen ultra progressus. Nostra hac ætate iam non dubitamus similes nummos esse Gallicos, quod metallo, volumine, fabrica, typo Gallicis sunt similissimi, nihilque iis cum Rege Hunno negotii. *Ateula* vero esse nomen Gallicum comprobatur lapis prope Nancetium effusus in quo occurrit *Ateula*. Salli. etc.

Athenæum, i, societas doctorum, palæstra litterarum; *tudós iskola vagy társaság*. Gall. académie de savants. Beng. Ann. Erem. Cœnob. 301. Maturescentibus vero an- nis ad sacerdotis Minervæ *Athenæum* Divino inflammante spiritu evocatus. ibid. 110. de instituendo domestico Theologiæ *Athenæo*. Cf. Aur. Vict. Cæs. 14.

Athlasium, pannus sericus densior et collustratus; *atlac*. Tör. Tár. 1890. p. 368.

Athnama, athnamus, litteræ assecurationis imperatoris Turcarum V. *Atnam. török zultán biztostító levele*. Tör. Tár. 1887. p. 732. II. Rák. Gy. 65. 624.

Athname, V. *Atnam*. I. Bet. Com. II. 56. si porta Ottomanica *litteras fideius-sorias, athname* ipsi dictas de non augendo annuo tributo, non occupandis regni limitibus, conservandisque eiusdem libertati- bus iuxta *athname* Sultani Solimanni de- derit.

Athomus, i, ens (Du C. al. s.); *lény*. Batty. Ger. XXXVIII. *Athomus* quam nos pro ente sumi existimamus. Ib. 53.

Aticabulum, mendum pro: stivabulum; *eketartó*. Schläg. 978.

Atimus, 3., ignobilis; *tisztesség nélkül való, gonyjett ember*. Gyön. 2441.

Atrium, rectius: acirum (Du C. acirus, acira, asphodelus, *ασφόδελος*) (Dief. atria, aetara) acorus; *turbán-liliom*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Atlas, telamon, *τελαμών*, anta, ligamen, ab Atlante, qui cælum sustinet; columna, fulcrum; *szij, tartó, támasz*. Numi Hung. 12. Inter primos qui scutis *telamones* (seu *atlantes*) addiderant, refertur Joannes T. — Series Ban. p. 128. Ilyrii præfectum Petrum Erdidium iussit, unicum fere, cui tuto labantes illæ Provincie initterentur, *Atlantem*.

Atlascus, V. *Athlasium*. Tör. Tár. 1889. p. 596. ex rubro *Atlasco*, casula ex *atlasco*.

Atleta, propugnator; *harcosos*. Magy. Tör. Tár. XI. 40. sincere Christianitatis *atleta* et verus pacis promotor.

Atmatertera, æ, amita magna; *ős nagynéné*. Ger. Urgrosstante. Bárczay.

Atnepos, *Atneptis*, nepos in quarto gradu; *negyed izen való unokám fiának fia*. Törvt. Msz. 31.

Atnam, vox Turcica in lingua Latina indeclinabilis — instrumentum publicum apud Turcas, quo sultanus (imperator eorum) principes Transsylvanie in regno suo confirmare solebat, Hung. quoque *atnámé*. *Rák. Ön. p. 44. l. 31—32. (31.)* . . . instrumento publico quod illi (sc. Turcæ) *atnam* vocant.

Atonicus, a gr. *ἀτονία*; *béna*. Olah. Cod. Ep. 237. Facinus tam atrox et inopinatum socerum uxoris patrem ita percussit, ut totus factus sit *atonicus*.

Atonsus, detonsus; *leborotvált*. Raë. Mon. Sl. VII. 209. an. 1063. iniquum presbyterum . . . *atonso* capite . . . carcere detrudi iussit.

Atpatruus, propatruus; *apai ósnagybátya*. Bárczay.

Atra bilis, quam Græci Melancholiam vocant; *fekete sár (betegség)*. It. malinconia. Keck. p. Ót. 146.

Atrabiliaris, e, atræ bilis; *epekóros, búskóros*. It. atrabilario. Gal. atrabilaire. S. Benkő. Top. Misk. 94. *atrabiliarem* nervorum irritabilitatem.

Atramen, nigredo; *feketesség*. Gyön. 2414.

Atramentarium, vas liquoris scriptorii; *tintatartó, kalamáris*. It. calamajo. Vern. Log. 131. Sic. e. g. describo famulo meo *atramentarium* meum: est vas ligneum, in tabula stans, liquorem nigrum continens, aptum lineis et litteris formandis. Cf. Vulg. Ezech. 9., 2.

Atramentarius, 3., ad liquorem scriptorii pertinens. Arch. Rák. VIII. 346. *Cistula atramentaria* et nuce desuper auriscalceis ornamentis adumbrata.

Atramentum sutorium, Cf. *Chalcantum*, *Lapis atramentarius*; *varga téná*. It. vitriolo. Keck. Ótv. 481.

Atramentum sympatheticum; *títkos erejű tinta*. It. tinta simpatica. S. Benkő. Top. Misk. 57. quæ mangonizatio degitatur *atramento sympatheticum* dieto.

Atrare, nigrum facere; *megfeketíteni*. Gyön. 2411.

Atribiliarius, 3., atræ bilis; *epekórságos*. Curios. Misc. 128. Euronoti humores commovent, hinc morbos *atribiliarios* ac

melancholiam humorum omnium pessimam generant.

Atrici, qui excubant ad atrium et ad limina; *ajtónállók*. Gyön. 2421.

Atrocia, atrocitas; *kegyetlenség*. Gyön. 2424.

Atta, appellantur, qui propter vitium erum aut pedum plantis insistent (Festus); *csúztatva járók, csibertések*. Gyön. 2454.

Attabernalis, socius in taberna; *részeges társ*. Gyön. 2430.

Attachiare, occupare, capere a Gall. attacher (Du C.); *lefoglalni, elfogni*. Uj Magy. Muz. III. 197. liceat vicecomiti vel ballivo nostro *attachiare* et *imbreviare* catalla defuncti iaventa in laico feodo ad valentiam illius debiti per vim legalium hominum.

Attacus, *αττάκος* (Dief. wybel, wosbil) bombyx, apis terrestris; *selyembogár, poszméh*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 143.

Attadiatio, tædium, fastidium; *megundás, untatás*. Pel. De Setis inter pascha et pent. II. c. 6. Duodecimus fructus . . . est melodia sine *attadiatione*.

Attædiativus, 3., tædio subiectus, obnoxius; *a megundásnak kitett*. Pel. Prolog. serm. de Stis: Sensus auditus inter omnes sensus est maxime *attædiativus*.

Attalica, æ, pannus sericus densior et collustratus; *atlác*. Ger. Atlas. Magy. Tör. Tár. XX. 168. Toga ex materia sericea *attalica* dicta.

Attalica vestis, vestis prætextata: *pompás (atlasz) ruha*. Schm. de Ins. 16: Nobis igitur Pallii nomine nihil aliud venit quam *Attalica* illa *vestis*, quæ ipso inaugurationis actu Regi . . . adaptatur.

Attalici panni, sericei panni omnis generis coloris. Szamosk. I. 234. undecim amphoras argenteas, Turcici operis et formæ totidem pateras, insuper *attalicos pannos* holosericaque texta artificiosi operis preciosæque materie.

Attalicum album, panni species. V. *Attalica*. Arch. Rák. VIII. 309. *ex albo Attalico*.

Attamen, (Du C.) inquinamentum, labes; *szenny, mocskok*. Nagy Hier.

Attamplus, i, *Accangius*; *önkéntes katona*. Adelm. De orig. Turc. 11. 12. Sunt itaque diversa genera militum i. Thimarei, Janizari, Assappi et *accangii* . . . militant ad fortunam sine agris et sine stipendiis, quintam partem prede imperatori dantes et, si qui strenui apparuerint, Thimarei vel alterius dignitatis nomen et gradum sortiuntur.

Attava, mater avie. Gyön. 2444. Cf. *attavus* 2399. Paul. Diae. p. 13., 48. ita interpretatur: *ata avi*.

Attediari, tædio affici; *unathozik*. Pel. Serm. Qui die festo licet ecclesiam intrent, tamen in sermone vel missa *attediantur* . . . Hiem. 20. h.

Attediatio, tædium; *beleúnás, unalom*. Pel. Serm. Secundus defectus sequitur . . . *attediatio*. Hiem. 32. o.

Attegium, (Du C. *Attegia*) Aedicula ab attegendo quod est *παγαλύνειν*; *tető*. Veranes III. 20. Inducti ad consensum passæ, qui in loco tapetibus late strato intra sua tentoria sub quercinis *attegiis* cum sangzaccis quatuor et militiæ suæ aliis insignioribus ducibus per directum a dextra et sinistra ordinem in cathedris nostro more sedebant.

Atteleria, (ap. Du C. *arteleria*). Szilády Tör. Magy. Eml. VI. 458. ubi tota infantaria nostra unacum *Atteleria* constiterat. It. 458.

Attendentia, æ, (Du C.) attentio, sollicitudo, cura V. *Superintendentia*. Szék. Okl. I. 4. ceterisque Sympresbiteris nostræ *attendentiae* (Laurentii episcopi).

Attendere, idem quod *auscultare*; *tartozni*. (Du C. al. s.) Sup. An. Sc. Ib. 438. an. 1574: possessiones ad Gólniez *attendant*.

Attentare, aggredi, invadere; *megtámadni*. Tör. Tár. 1888. p. 694. audet Pasquillator *attentare* universos.

Attarere, terrâ replere (Du C. al. s.); *földdel beföldni*. Ljub. Mon. Sl. II. 356: cum dicatur, quod . . . erat . . . puteus, de quo, nisi esset corruptus . . . inimici . . . possent habere *dextrum*, facimus vos provisos . . . ipsam *attarari*.

Attenticus, 3., authenticus. Pesty Ször. III. 205. sigillo *attentico*.

Attetzare, usque ad tertiam partem onerare; *hormadrészben megrakni*. It. attetzare. Ljub. Mon. Sl. XXI. 161. an. 1442: mandamus . . . ut . . . debeat . . . *attetzare* . . . bene . . . ambas . . . galeas, vosque fulcire panatica.

Attestabilitas, actus attestandi, testimonium; *tanúbizonyosság*. Pel. Pom. I. VIII. P. I. Art. 3.: Tertium mysterium hic declarandum dicitur *attestabilitatis*.

Attestatio, actus attestandi; *erősítés, bizonyítás*. Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. IX. 443. credat litteras huius et *attestationes* esse expiscatorias. Cf. Macrobius. Somn. Scip. 2., 9.

Attestatorius, 3., attestans; *bizonyító, bizonyosság* . . . litteræ attestatoriar: *bizonyosságlevél*. Bod. Hist. Eccl. I. 439. Cod. Dip. Pat. V. 198. 284.

Attestatum, testimonium; *bizonyítvány, bizonyosság*. Reg. Mil. p. 60.

Atticista, atticæ seu græcæ linguae cultor; *görögnyelv kedvelő*. Hor. Mem. 438.

Attilani aurei. Sim. Num. 432. Hæc Byzantinorum aureorum per Europam auctoritas, quos sola potentia Imp. Orientis invexit alienis provinciis, apud illos Principes saltem vix ultro recepta fuit, qui confisi maiestati suæ nullius in se iura, quoquo modo intellecta agnoscere volebant: qualis certe fuit *Terror orbis* idemque Hungarus Attila. Porrigit itaque hic locus mihi occasionem querendi non sine caussa *Attilanos aureos* sed altum silentium undique et ignotum Nummotheicis nomen, spem eos inveniendi fere omnem eripit.

Attinencia, æ, vel Attinentia, res, quæ aliquo pertinet, appendix; *hozzátartozó tárgy*. Knauz M. E. Str. I. 552. 724.: vendidit Castrum cum omnibus utilitatibus . . . et *attinenciis*. Cod. Dip. Arp. V. 76. Marc. Chr. II. 103. ipsam etiam Zeuryr cum suis *attinentiis*.

Attinens, (Du C.) propinquus, cognatus; *hozzátartozó, rokon*. Frak. Mát. lev. II. 63.

Attinentia, æ, (Du C.) res necessaria: *hozzátartozó dolog*. Ger. Zugehör. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 619. an. 1528. accepimus duo magna bombardæ, sed nullus eorum *attinentiam* habet.

Attiscere, attinere; *vonathozni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 629. an. 1529. nihil omittimus, quod ad commonefaciendam devotionem tuam *attiscet*.

Attitfinari, ticiones ad ignem admovere; *felhányni az üszököt*. Gyön. 2462.

Attlacium, Attlasium, V. Athlasi-um. Tör. Tár. 1888. p. 566. vestis de *Attlacio*.

Attolentia, actus extollendi, amplificatio, amplitudo; *felmagasztalás, öregeklítés*. Kat. Hist. VIII. 504. pro *attolentia* nostri regalis honoris ac incremento coronae nostrae regiae maiestatis.

Attractivus, 3., contagiosus; *ragályos*. Lzb. Cod. Med. T. II. 360: decumbentes in morbis *attractivis*.

Attractorium, vehiculum attractorium; adiectivum attractorius hoc loco substantivi locum obtinet nullo adiecto nomine. In nostro sermone, ut hic locus libri demonstrat, attractorium *thekeruen*; *tekerény*. Fr. Lib. Rt. I. 462. *attractoria* vulgo *Thekeruen* ad Segniam misimus.

Attractus in causam, (Du C.) reus, cui lis intenditur. Ineatus; in ius vocatus; *alperes; törvénybe idézett*. Werbőcz. 336. Ita: ut si in *causam attractus* fuerat, caput suum eliberabit et se ab impetitione Actoris salvabit. Rozsny. D. 496. Cod. Dip. Fam. Com. de Szára V. II. 7.

Attrahere horologium, horologium intendere; *az órát felhúzni*. Stat. 81: Campanatores . . . horologium . . . quotidie hora meridiei *attrahant*.

Attrahibilis, ad trahendum aptus; *magához vonható*. Pel. Pom. I. IX. P. I. Art. 2.: Quod autem maior substantie, est minor in actu; hoc facit subiecti conditio, contrarii coniunctio, motoris minor attractio, que tamen attractio semper in actu esset, si ex parte *attrahibili* impedimentum non staret.

Attrisio, actus atterendi; *ledörzsölés*. Szend. Misk. tört. III. 398. an. 1701. literas... ob *attritionem* . . . corruptioni et fere illegibilitati approximantes.

Attristare, contristare, tristem reddere; pass. attristari, maerere; *búsítani, búsulni, szomorokodni*. Rák. On. p. 177. l. 34—35. *anxiabar* ac *attristabar* de regni . . . sorte.

1. **Attritio**, actus atterendi; *dörzsölés*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VII. 237. Rursus per hunc sonum editum ex *attritione* aëris.

2. **Attritio**, Kayrin. Eloq. I. 351. penitentia, verus sincerusque dolor de admissis peccatis, in quo inest antefactorum improbatum et tedium de multitudine et turpitudine peccatorum. Cum hoc sincero dolore coniuncti sunt alii molesti motus animi: tristitia, pudor, metus. Appellatur hi motus uno verbo Contritio, nomine desumpto ex *Ψ*. 51. 49. 2. Distinguunt etiam *attritionem* a Contritione, illam ex poenae metu, hanc ex dilectione ortum ducere; *töredelem, bűnbánat*. Reue, Busse. De peccatis dolor excitatur vel a turpitudine peccati vel a timore poenarum a Deo infligi solitarum ac tum dicitur *attritio*. Si vero ab amore Dei offensi ortum trahat, vocatur *contritio*. Otia Bachm. §23.

Attunc, ad illud tempus; *addig*. It. fin. allora. Kass. Prax. I. 9. Constabat *attunc* Cancellaria Regia ex uno Cancellario . . .

Atypicus, 3., sine regula, lege, specie constanti; *jelleg nélkül való*. Bene Med. I. 239. febris intermittens *atypica*, vaga, anomala vocatur, dum typum mutat, ut jam quotidiana, jam tertiana, jam quartana sit.

Auca, æ, (Du C.) anser; *lúd*. It. occa. Fjp. Szám. p. 534. an. 1442: pro pollis et *aucis*. Gyön. 2500.

Aucaria lex, lex in periuros lata, qua bonis privantur, contumelia notantur, vestitu rustico vagari coguntur; *hamis esküvök ellen hozott törvények, mely őket javaiktól megfosztja, gyalózáttal bélyegzi, parasztlukában közközzétellel övezve bolygani kényszeríti*. Száz. XIII. 582.

Aucarius, i, perjurus; *ludas, hűrszegett*. (auct. Battayó Castigandus hic rursus est imperitus ille notarum in ius Hungaricum consarcinator, qui ait aucarios ex voce hungarica öke, sive Eöke, qualiter anseres in quibusdam Regni partibus ad pabulum vocantur, inde vulgariter Ludas, id est: anserinos dictos. Vox Auca, ex hungarico nunquam promanavit, sed Occitanis *Auc, Auco*, Italis *Occa* anser dictus . . . *Aucare* inquit Henricus Spelmanus in Gloss. Archaelol. reperitur pro: attrahere). Batty. Leg. T. I. p. 635—6. Werbőcz. 220.

Aucatus, pro advocatus; *előhívott*. Szamosk. I. 75. Nam indigenae Ungarorum proceres, in quibus plus aliquanto spei repositum fuerat fodam barbariem remorandi, in superiorem Ungariam a Maximiliano caesare edicto *aucati* fuerant.

Auchindri, orum, milites voluntarii sic dicti apud Turcas; *önkéntesek*. Pray Hist. p. 146: *Auchindorum*, volonum id nomen . . . millibus.

Aucipula, rete aucupatorium; *madárfogó szerszám*. Gyön. 2501.

Aucleum, mendum pro: Auleum, in quo historiae Davidis et Abigailis aucupictae erant. Veranes XI. 320. Item eidem Ecclesiae strigoniensi lego mitram unam et baculum meis expensis factum ac duas historias *aucleorum* David et Abigail.

Aucta, æ, augmentum, supplementum; *kibővítés, pótlás*. Kass. P. P. I. 438. Diploma super *aucta* armorum cum novis coniunctorum elargitum.

Auctarium, augmentum, additamentum; *gyarapítvány, ráadás, toldalék*. Tör. Tár. 1888. 551. *auctarium* tributum. Olah. Cod. Ep. 550. Ad hoc mare felicitatis, tanquam quaedam *auctaria*, adfluunt felicissimae dotes, quas in ista generosa mente deprehendi p. 567. Sed nostrae tam plenae mensurae voluptati deest *auctarium* quoddam.

Auctim (crescenter) augendo; *növekedőleg*. Gyön. 2486.

Auctio pigneris, V. *Auctionales Contractus*; *zálog-toldalék, toldalag*. Pfanderhöhung. Törvt. Msz. Tiszti Ir.

Auctionales Contractus; *zálog-toldaléki szerződés*. Pfandvertrag, Proj. Leg. Civ. 242. *Auctionales contractus* super bonis pignoratitiis, stante lite, seu ad reliquionem seu ad invalidationem Conditionum pignoratitiarum suscitata initi, velut in elusionem actoris tendentes illegales sunt.

Auctionalis, ad auctionem pertinens; *pótlék* . . . Diar. Com. II. 96. Quantum *Auctionale*. Cf. Ulp. Dig. 27, 3, 1, §. 3.

Auctionatio, auctio, publica venditio; *árverezés*. Wagn.

Auctiquare, augere; *emelni*. Kov. Form. St. 21. mox inter alias libertates Civium suorum huiusmodi Privilegio *auctiquabat*, quod earundem Civitatum Iudices

causas litigantium et omnia iura intra limites dictarum Civitatum habita per literas iudicare, confirmare . . . debeant.

Auctoracio, data potestas, facultas, auctoritas agendi; *felhatalmazás*. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 235. Regie congruit Maiestati, rite negocijs ordinatis secundum facientium beneplacitum atque votum, Regalis *auctoracionis* munificenciam impertiri, ut dignitas Excellencie principalis rationi consentanea approbet et acceptet.

Auctoramentum, i, incrementum (Du C. al. s); *növelés*. Fabó. Monm. Evang. 52. sed etiam vitae felicitatisque *auctoramenta* ibidem fuerit consequutus.

Auctorare, augere, promovere; *növelelni*. Vern. Phil. Mor. 453. vel vult praemiando universim bonas in aliis promovere actiones et hoc respectu praemium, quod elargitur, *auctorans* dicitur.

Auctoritas, (Du C.) epistola; *levél*. Batty. Leg. T. II. 35. *auctoritate* mandavi (Hic *auctoritas* uti saepius in Romanorum Pontificum scriptis epistolam sonat).

Auctoritative, (Du C.) cum auctoritate; *tekintélytel, hathatós módon*. Pel. De S. Andrea s. III. c. 3. remissio peccatorum *auctoritative*.

Auctoritativus, potestatem habens, potestativus, quod auctoritatem affert, magni momenti, auctoritate publica pollens; *érvényes, közhatalmú, joggal bíró, hatalmas, kényszerítő*. G. Fej. 1. 268. cum et priora sint Salisburgensibus et ideo *auctoritativa* vel auctorabiliora: quae conditio testimonii etiam apud secularia iudicia viget et praevalet. Kat. Hist. Duc. 543. Fej. 1. 388. iussu *auctoritativo* edixit (sceptra Andreas).

1. **Auctorium**, perspicilli genus, quo res augeri videntur; *nagyító üveg*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. 1. p. 248. Certius est *Microscopium* seu *auctorium* novum esse inventum, quo res parvae imo et minimae ac quae alias aciem visus fugiant ut magnae representantur et usque ad stuporem anguntur.

2. **Auctorium**, augmentum; *pótlék*. Arch. Ver. Sieb. X. 323. societas . . . *auctorio* decenti . . . plebano deberet subvenire.

Auctorizabilis, qui auctoritate confirmari potest (Du C. receptus); *jónágyagható, tekintély gyanánt elfogadható*. Luc. Regn. Dalm. 97. Ut autem sic *auctorizabile*, ut dictum est, teneatur, horum legitimo astantium testimonio verissimaque approbatione corroboratur.

Auctorizare, auctoritatem tribuere, auctoritate firmare; *felhatalmazni*. It. autorizzare. Gal. autoriser, Wagn.

Auctrix, quae auct, exaggerat; *tulzó*. Thurocz 45. Invidia *auctrice* Jordanus hac ductur sententia.

Auctuare, publice vendere; *elárverezni*. Fjp. Szám. p. 86. an. 1398: Paulo . . . equus moriebatur, quem *auctuat* pro 15 flor.

Auctuarium, quod super mensuram est; *ráadás*. Gyön. 2487.

Aucupabilis, (Du C.) res apta ad aucupandum; *fogásra alkalmas*. Gyön. 2503.

Aucupacio, occupatio; *elfoglalás*. Szék. Okl. I. 50.

Aucupalis, ad aucupium pertinens; *madárászó*. Szil. Régi Magy. K. T. III. 441.

Aucupeta Aucupicta, tegumentum,

capitis acu pictum muliebre; *himmel varrott, varrott csepez, fejkötő*. Schläg. 1474. III. 94.

Aucupium philosophicum, disertatio de avibus; *értekezés a madarakról*. Szentiv. Cur. Mise. Dec. III. P. 91.

Audacitas, audacia; *vakmerőség*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 47. feroci tyrannide hæc statuta violare audeat et sua *audacitate* corumpat.

Audiani, Hæretici ab Audio archihæretico sic dicti, alias *antropomorphitæ* q. v.; *Audius követői*. Nagy Hier.

Audibilis, quod exaudiri potest, clarus; *hallható*. Nill. Symb. p. 826. fidei confessionem *audibili* voce secundum formam præscriptam emisimus.

Audientes, (Du C.) Cf. Tert. Pœn. 6. dicti scriptoribus Latinis Ecclesiasticis, qui Græcis *κατηκούμενοι* vel quod antequam ad Baptismum admitterentur, fidei Christianæ erudirentur mysteriis, vel, quod, priusquam sacra fieret Liturgia, scriptores audirent. Eidem disciplinæ erant subiecti *Pœnitentes* quoque; *üdvirat hallgatói*. Nagy Hier.

Audiencia, æ, præsentia; (hallatára) *jelentés*. Fabr. Urk. 122. an. 1500: Gravis culpa est, si quis in *audiencia* secularium cum aliquo contenderit.

1. **Audientia**, æ, sermonis auditus, vel conveniendi alterius potestas; *kihallgatás*. It. audienza. Audiēz. Kass. P. P. 4. 278. Instantiæ ad Suam Maiestatem Sanctissimam directæ et via Cabineti vel in *publica aut privata Audientia* Eidem suæ Maiestati Sacratissimæ personaliter præsentatæ. Veranes. V. 237. Wagn. *Audientiam habere*.

2. **Audientia**, uti *auditorium*: tribunal, iudicium; *törvényszék*. Batt. Leg. T. II. 341. an. 1217.

Audientiam facere, ad colloquium admittere; *kihallgatásra boesátani*. Epist. Proc. P. III. p. 412.

Audire erga aliquem, obœdare alicui; *engedelmeskedni*. Epist. Proc. P. II. p. 208: Imperator Turcorum regnicolis . . . nunciavit, ut nemo eorum erga Dominum The-saurarium *audiret*.

Audire missam, interesse rei divinæ; *misét hallgatni*. It. ascoltare la messa. Messe hören. Wagn.

Audire non possum de hac re, respuunt hoc aures meæ. Wagn.

Auditus, 3., ad auditum pertinens, qui audit, auditum habet; *hallás* . . . , *halló*. Pázm. Dial. 221.

1. **Auditor**, iudex militaris; *hadi ügyész, hadbíró*. Nov. Calend. 277. Regia Solutoria Militaria Officia. Cæsareo Regia Generalis et Stabalis Auditoratus Officia. D. Mich. Allen, Stabalis Auditor. Georch. H. T. IV. 69. Arch. Rák. VIII. 392.

2. **Auditor**, iudex ecclesiasticus; *szen-széki bíró*. Kövy. El. 33. Forum, quod *Sacra sedes* vocatur, constituit Episcopus Diocesanus vel Auditor aut Vicarius. (Indigena, Ulad 4. 35.) cum Capitularibus alisque Consistorialibus Assessoribus per Episcopum nominari solitis.

Auditor causæ, (Du C.) inquisitor, iudex, qui de rebus controversis delegabatur ad earundem veritatem detegendam, auditisque testibus causam referebat. Szer. Not. 95. quod nos ex delegata a Sede Apostolica postestate

quandam sententiam per. . . custodem Canoniceum . . . et *causarum Auditorem* . . . prolatam . . . infirmavimus.

Auditor causarum Generalis, vires episcopi gerens litibus diiudicandis; *fő törvényszéki ülnök*. Stat. 8.

Auditoratus, us, officium iudicis Militaris; *hadi bíróság*. Auditoriat. Nov. Calend. 277. Cæsareo-Regia Generalis et Stabalis Auditoratus Officia. D. N. Riedt, Generalis Auditoratus officii Actuarius.

Auditores iuris, medicinæ, qui studet iurisprudentiæ, medicinæ; *joghallgató, orvoshallgató*. It. auditore, studente. Kass. P. P. I. 179. Theatrorum . . . frequentatione omnibus studiosis nec quidem *iuris ac medicinæ auditoribus* exemptis.

Auditorialis, e, iudicialis; *bírói*. Cher. Jus. Eccl. II. 340. Solet autem erga Mandatum Episcopale vel Auditoriale quod Compulsorium dicitur a secularibus cum iuramento ab Ecclesiasticis autem in puritate conscientie præstari.

Auditorium, (Du C.) locus in ecclesia, in quo consistebant audientes; *szentegyházban a szószék mellett levő hely*. Tör. Tár. 1891, p. 385.

Auditus, us, auditio, rumor; *hallomás*. Eszt. Okm. p. 222. (an. 1536) fideles sunt ex *auditu* et publica voce et fama.

Auferibilis, quod auferri potest; *el-vihető*. Tör. Tár. 1888. p. 687. a solo Deo ipso non a populo esse *auferibilem*.

Aufklärista, reformatus, illuminatus; *felvilágosult*. Irodt. Közl. VII. I. p. 21.

Aufugare, (Du C.) pellere; *elűzni*. Kub. D. Hont. II. p. 31. (Ladislaus IV. an. 1287) de possessionibus ipsorum sunt *aufugati*. Fej. X. I. 368.

Aufurare, furari, furtum facere; *ellopni*. Irodt. Köz. VII. 2. p. 248. Si quid *aufurasti*, ad canistrum pone.

Augaria, æ, V. Angaria; oppressio; *elnyomás*. Szirm. Hung. in Par. 33. in eamque (nationem) crudeliter savire cepit. Ungaria est *Augaria*: ergo debet augariari. Unde *Augariam* successive etiam vocarunt Ungari ab augendo perpetuum Coloniealem obligationem post seditionem Cruceatam colonis impositam. Ulad. Decr. 7. art. 14.

Augariare, V. Angariare et Augaria; opprimere; *elnyomni*.

Augerium, i, fors, ab Augia derivatum, quod campum palustrem anni adiacentem denotat; *mocsaras vidék*. Georg. Sirm. I. 37. E converso Rex robore castorem suam ob *augerium* posuit, ac ordinavit robore in tantum.

Augmentare, (Du C.) augere; *nővelni*. Gal. augmenter. Wagn. Cf. Firmie. Math. 5., 6.

Augmentativus, 3., augens; *öreg-bítő, nagyobbító*. Pel. D. s. viduis s. c. 2. Talis honor nedom est malus, sed et pænæ infernalis *augmentativus*.

Augmentor, qui auget; *gyarapító*. Batt. Leg. I. 452. rectæ conservationis *augmentator*. Vita S. Stephani 107.

Augmentatio, augmentum, additamentum; *nagyobbodás*. It. aumentazione. Luc. Regn. Dalm. 251. statusque et personarum ac Regni præsertim Hung. *augmentationem* omnimodam peroptare.

Augurator, augur; *jós*. It. auguratore.

Fej. 1. 449. De *auguratoribus* et incantatrici-bus et maleficis.

Augustæ, *augusztusban érő szőlő*. M. Bel. Prodr. 173. Tertiæ notæ vites sunt *Augustæ* materia et foliis albicantibus sed et gemmis rubicundis dignoscuntur. Primo omnium maturescunt mense Augusto unde et *Augustæ* incolis *Augster* nuncupantur, Visulis Romanorum similes.

Augustalia, Palatium; *királyi palota*. Bonf. 1. 3. 50. miro quoque modo *augusta-lia* et tabernacula sua disposuit.

Augustalis, ad principem pertinens, augustus. Thom. Archid. Hist. Sal. 345. Itaque in diversis mundi partibus iussit Imperator ob *Augustalem* memoriam multa ædificia erigi. Szilady Tör. Magy. Tört. Em. IX. 406. thronus *Augustalis* et Cæsareus.

Augustana confessio, *ágostai hitvallás*. Augsburgur Confession. Corp. Jur. an. 1684. Art. 25. et 1687. Art. 21.

Augustinianus, monachus canonicus regularis. Ordo hic an. 1256. ab Alexandro IV. pontifice confirmatus est; *Ágoston rendű kanonokok*. Magy. Tört. Tár. XVII. 40.

Augustre, cantharus, poculum (maius); *kanckó, pohár*. G. Fej. T. XI. V. Un. 440. lego et relinquo *augustria* argentea, unum magnum duo minora et quartum illis minus ad fundendam aquam. (lege: *angustria*.)

Aula, æ, domus regia; (*királyi, fejedelmi*) *udvar*. Kass. P. P. 4. 206. inter *aulam* archiducalem Mutinensem.

Aula summa, porticus, ubi equites convenire solent; *lovagterem*. Rittersaal. Száz. XI. 719.

Aulæ Familiaratus, conditio aulæ familiarium; *udvarnoki tisztség*. Kov. Form. St. CXLVIII. Collatio *Aulæ Familiaratus*.

Aulæ familiaris, aulicus; *udvarnok*. Száz. XVII. 537.

Aulæ invenis, V. *Aprodianus*; *udvari apród*. Száz. XIV. 69.

Aulæ magister, præfectus famulitii aulici; *udvarmester, hoptmester*. Tör. Tár. 1892. p. 461. primi vesirii *aulæ magistro*.

Aulæ magistra, femina nobilis a regina; *udvarhölgy*. Tör. Tár. 1890. p. 598. Gynecæo aulico præerit *aulæ magistra*, cui inserviet una pedissequa.

Aulæ Marescallatus Officium, officium præpositi sacri cubiculi; *hoptmesteri hivatal*. Art. Diet. Pos. 31.

Aulæ notarius specialis, notarius aulicus; *különös udvari jegyző*. Száz. XIII. 174. (IV. László korában.)

Aulæ Officialis, muneris aulico præfectus; *udvari tiszt*. Diar. Com. 29.

Aulæ supremus præfectorum, munus summi præfecti aulici; *főudvarmesteri hivatal*. Tag. Orsz. Lev. ism. II. 5.

Aulæ Regiæ Cancellarius, vel *Regius Aulæ Cancellarius*. V. Cancellarius Regni. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 149. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 9. venerabilis patris Archiepiscopi Strigoniensis, tunc temporis *aulæ Regiæ Cancellarij*. M. Bel. Georg. 499. Exe. Cancellaria Hung. *Aulica* a *Regio Aulæ Cancellario* dirigitur.

Aulæ regiæ miles, stipator regius ac satelles; *kir. udvari testőr*. Száz. VIII. 238.

Aulaeum, tapes, paries mobilis, versatilis; *szőnyeg, spanyol fal*. Arch. Rák. VIII.

326. *Aulaeorum Hollandicorum* antiquorum vulgo niederländerische Spalier frusta maiora quatuor.

Aulea, æ, pro: *aulaeum*; *szönyeg*. Tör. Tár. 1890. p. 368. unam *aulaeam* cum filiis aureis, habentem imaginem beatæ virginis cum filio suo parvulo.

Auledus, i, qui tibia canit; *hegedüs*, *sipos*. Gyön. 2594.

Aulegenosus, 3., (Du C.) crassus, pinguis; *kövér*. Gyön. 2607.

Aules, etis, qui cum cannulis cantat; *sipos*. Gyön. 2593.

Auletrix, mulier tibia canens; *kürtös asszony*, *nigasság tevő asszony*. Gyön. 2601.

Aulicaster, assentator aulicus; *udvaros* (udvari hízelgő) Ger. Hofschranze Pär. Páp.

Aulice, aulicorum modo: urbane, modeste; *udvari szellemben*. Száz. III. quod nimis *aulice* conspicerim.

Aulices, pro: *aulici*. Kuk. Jura I. 76. an. 1264. nobiles et veri *aulices* Regales.

Aulici, in capitulo muneribus functi; *aulikusok* a káptalanban az iroda-igazgató, püspöki titkár, ceremoniaris, levéltárnok s egyéb tisztek nevezetnek így hazánkban. Kon. Egyh. 303.

Aulico-bellicus consiliarius; *udvari hadi tanácsos*. Ger. Hof-Kriegsrath. Száz. I. 288.

Aulico-Hungaricus Cancellarius, officium cancellariæ aul. Hung.; *magyar udvari kancellaria*. Száz. VIII. 712.

Aulicocia, æ, exta, quæ in ollis coquebantur; *a fazékban megfőtt bét*. Gyön. 2599.

1. **Aulicus**, 3., ad regiam pertinet; *udvari*. Rév. Lat. Or. 175: et fuit Mariæ Theresiæ ita incundus (sc. honor.), ut hos, quibus ita confideret, non illo voluerit veteri nomine *Aulicos*, quod servile aliquid putabat sonare, sed alio sane amicioe *Aulæ Familiæ* compellari.

2. **Aulicus**, 3., adulator, urbanus; *hízelgő*. Száz. XIII. 580.

Aulites, aulicus (Du C. aulates); *kir. udvarhoz tartozó*. Tör. Tár. 1893. p. 21.

Aulo-bellicum Diacsterium (**Excelsissimum**), *udvari hadügyi kormánysszék*. Tör. Tár. 1888. p. 743.

Aumacium, rectius: aumatium, dicitur locus secretus, sicut in theatris aut circo (Festus); *titkos hely*. Gyön. 2608.

Auranteus, 3., pro: aurantius; *narancs*. . . Arch. Rák. VIII. 312. *Aurantei* coloris cortina Damascena.

Aurantia, (sc. mala vel poma); *narancs*. It. arancia. Pomeranze. Bel. Geogr. 5179. Procreant in ea . . . amygdalæ, mala citrea, granata, *aurantia*, gossypium, aloë.

Aurantiacus, 3., luteus; *narancsszínű*. Ackerk. 6.

Aurarius, i, (Du C.) Auræ popularis captator; *dicséret-vadász*. Pär. Páp.

Aurata, æ, Salmo Fario (Linn.); *pisztráng*. Kronst. III. 265: 25 vivas *auratas* vulgo *förren*.

Aurea Bulla, *arany-bulla*. Vuch. Jur. Feud. 10. Constitutio Caroli IV. Imp. An. 1356. sancita ab appenso sigillo imperiali aureo nomen *Aureæ Bullæ* veluti proprium accepit, præter diversa iuris publici capita multa de feudis Imperii R. G. definiens. Hunga-

ris hoc nomine præcipue veniunt litteræ ab Andrea II. rege anno 1222. aureis sigillis munitæ, quibus jura et libertates a Sto. Steph. constitutas restituit. Cf. Pallas.

Aureale, (Du C.) parvus cassinulus eo, quod sub aure ponitur; *kisdéd vánkös*, *fejalf*. Gyön. 2620.

Aureato-cupreatus, 3. auro et ære inductus; *aranyfémzett*. Magy. Tör. Tár. XX. 170. gladium vaginam *aureato-cupreatam* habens.

Aureatus, 3. (Du C.) inauratus, auro intextus; *megaranyozott*. Ljub. Mon. Sl. IV. 303. an. 1393.

Aureax, (Du C.) equus solitarius; *egy magának való ló*. Gyön. 2627.

Auregentum, pro: argentum; *ezüst*. Arch. Ver. Sieb. XI. 344. XV. marcas de *auregento*.

Aurei Velleris Eques, *aranygyapjas lovag*, *ritéz*. Gold. Vliesz-Ritter. Molnár Patv. 59.

Aurei Velleris Equitatus, turma equestris aureo vellere insignis; *aranygyapjas lovagrend*. Molnár Patv. 59. *Aurei Velleris Equitatus* a Philippo Bono Burgundiæ et Brabantie Duce seculo XIV. institutus.

1. **Aureola**, Chrysalis; *hernyóbáb*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VIII. 241. Primo enim primordium ponitur ab alio simili insecto vel ab ipso vivente animali cui inest, vel casu aliquo defertur; ex hoc dein fit exiguus vermiculus, ex vermiculo dein insectum aliquo modo imperfectum, ex hoc demum fit *chrysolides* sive *aureola* ac demum perfectum insectum.

2. **Aureola**, (Du C.) præmium merito deditum; *fény-, dícsoskoró*. Gall. auréole. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 70. Quid sint animarum beatarum *Aureolæ*? Nomine *aureolæ* hic intelligi accessorium quoddam illudque peculiare proemium, quod a Deo peculiaribus quibusdam operibus excellentibus constitutum est. Vocantur præmia *Aureolæ*, quasi parvæ coronæ aureæ, *coronæ* quia sunt præmia victoriæ.

Aureorum filorum Crispator, aurum lanæ modo nens; *aranyfonó*, *aranyfonateresztő*. Goldspinner. Tab. Conser.

Aures, Homo fractis auribus; *veszekedő ember*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 128. *Homo fractis auribus*. Ille dicitur, qui est rixosus.

Aures et cauda foras eminent, omnia in patulo sunt. Austr. Aust. Palma. Ref. L. 2. Videsne jam, ut Hungarico dicitur Proverbio, *foras eminare et aures et caudam* mendacissimi Tui . . . patrocini?

Auresa, æ, (fors. aurifex); *aranyműves*. Rač. Mon. Sl. XIII. 30. an. 1348.

Aureus, florenus; *forint*, slav. zlaty. Tör. Tár. 1893. p. 21.

Aureus Bavaricus, Inst. Arithm. 221. Tabula V. Monetarum exterarum cum domesticis comparatarum. Auræ. *Aureus Bavaricus* = Flor 4. Cr. 18.

Aureus Byzantinus, Numi Hung. 151. Inter aureæ monetæ species iam antiquitus *Aurei Byzantini* stabilem in regno cursum habuerant et a Caesaribus, sub quibus eusi sunt, Manuelati, Michaelati, Romanati etc. dicebantur. Erant ii aureis nostris initio graviore, serius tamen ilia peiores et pondere leviores. His successerant primum *Aurei Flo-*

rentini, dein *Ducati Veneti* (*Zechini* ac *Czikini* dieti) In anni 1346. diplomate tenore cuius Stephanus (Duscianus) rex Bosniæ, Sclavoniæ etc. Imperatoris axioma usurpat, hæc occurrunt: *ducenta perpera* grossorum Venetiorum, *duodecim* pro quolibet *perpero* computatorum. *Perpera*, *Perperum*, *Hyperperum* iuxta Du Fresne erat moneta Byzantinorum Imperatorum sic appellata, quasi ex auro eximie rutilo et recocto confecta esset.

Aureus Cæsareus duplex, Inst. Arithm. 221. Tabula V. Monetarum exterarum, cum domesticis comparatarum. Auræ. *Aureus Cæsareus Duplex* = Flor 8. Cr. 40.

Aureus Cæsareus simplex, Inst. Arithm. 221. Tabula V. Monetarum exterarum cum domesticis comparatarum. Auræ. *Aureus Cæsareus simplex* = Flor 4. Gr. 20.

Aurei Bohemici, Aurei Hollandici, Aurei Hungarici, Inst. Arithm. 221. Tab. V. *Aureus Hollandicus* = Flor. 4. Cr. 18. Sim. Num. 73. Illud vero ne ambiguum sit, quod *Bohemici aurei* cum *Hungaricis* non discrepent; quamquam satis confirmatum putem; hinc etiam adparet, quod suos plane aureos, *hungaricos* vocent, ob auri in se spectati excellentiam.

Aureus Kremnicensis, *körmöczi arany*. Inst. Arith. 63. *Aureus Kremnicensis* = fl. 4. cr. 22. = crucig. 262. = Denar. 436²/₃.

Aureus Numerus, = Numerus in (Calendaris) fastis aureo caractere descriptus; *aranyszám*. Curios. Misc. 428. Ubi et illud observandum elapsis 19 annis recurrere Novilunia et reliquis Lunationum partes, ad eosdem omnino dies, unde promanavit celeberrimus ille Cyclus, seu series numerorum ab unitate usque ad numerum 19. inclusive in perpetuum revolvibilis, cuius beneficio intelligeretur, quo die Mensis cuiusque fieret Novilunium. Qui proinde cum tantæ utilitatis esset, *Aureus Numerus* est dictus solebatur in calendario aureis characteribus describi.

Aureus Salisburgensis, Inst. Arithm. 221. Tabula V. Monetarum exterarum cum domesticis comparatarum. Auræ. *Aureus Salisburgensis* = Flor 4. Cr. 20.

Aureus Turcicus, *török arany*. Veranes. III. 256.

Auriale, idem quod *Auriculare*. Kov. Form. St. XIX. *Auriale* (fewal) dicitur *auriale* quod supponitur auri.

Auricalceus, 3.; *sárgaréz* . . . Arch. Rák. VIII. 346.

Auricalcarius, fusor ærarius; *érez-öntő*. Kronst. III. 574.

Auricalcharius, pro *aurichalcarius*; *sárgarézműves*. Gürtler. Pest Vár. Lev.

Auricambor, Auricampsor, negotiator argentarius; mensarius, trapezita; *pénzváltó*. Száz. XXI. 54. Mon. Comit. Trans. I. 240.

Auricella, lacca muscia; *lakmusz*; it. oricello. Ljub. Mon. Sl. I. 204: pellem de *auricella*.

Auriculare, pulvinar, pulvinus vel auricularium (Du C.) Gal. oreiller; *vánkös*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 126. Quatuor lineamina, lecti *auriculare*.

Auricularis, digitus minimus; *kis ujj*. It. dito auricolare. Ohrfinger. Schläg. 403.

Auricularis confessio, (Du C.) *fűtgyónás*. It. confessione auricolare. Fabó. Monm. Evang. II. 135.

Auriculatenus, usque ad aures; *fűlig*. Regul. Turm. Præt. 88. Crines laterales *auriculatenus* scindantur.

Auriculator, bractearius, bractear; *aranyperő*, *aranyfűstűmives*. Goldschläger. Tab. Conser. Kol. Cod. 44. Arch. Ver. Sieb. VI. 182.

Auridatores, homines regii, qui in auro pendebant terragium; *aranyadók*, király emherei (udvarnecik) kik aranyban fizették a földbért (terrarium). Tör. Tár. 1893. p. 21. Pfahl. Jus. Georg. I. XIX. In Scepusio plures erant Hospites, qui titulo census Regibus Fertonem auri unde *auridatores* dieti præstabant. Schwartz. Seult. 145. Agri modo et inutili antea Dominis glebæ admensus census iste vulgo de mansis (sessionibus, laneis) singulis fertorem seu florenum annuum reddebat: non tam ipsum illum fertorem auri, qui auro ad stateram, signandi vero auri compendio, a Carolo I. Rege introducto subinde numo in specie tali pensabatur aurum: que vere passim pendentibus aliis, *auridatorum* agnomen conciliabat non ineptum. Cod. D. p. Hung. Pat. VII. 253. 263.

Auridatorius, 3., ad auridatores pertinens. Cod. Dip. And. IV. 502. aliquas possessiones . . . haberent *auridatorias*.

Aurifaber, (Du C.) 1. aurifex, 2. operarius, 1. *aranyműves*; 2. *munkás*. Kronst. III. 443. Fr. Lib. Rt. I. 74. III. 192. Cod. Dub. 183. 204.

Aurifabra, æ, uxor aurifabri i. e. aurificis; *aranyműves felesége*. Fj. Szám. 627.

Aurifabri Montis Grecensis, aurifices Zagrabie; *zággrábi őtvösök*. Száz. XI. 795.

Aurifabrilis, ad auri fabrum pertinens; *aranyesterségi, őtvösi*. Knauz. M. E. Str. 4. 372. 479. in arte *aurifabrilis* fideliter servivisset.

Aurifabrina, fabrica, officina ubi auri numi eduntur; *aranypénzverő (műhely)*. Sim. Num. 134. Attilam magis Imperatorem auro et argento cuso abundasse quam ut *aurifabrinæ* erigendæ curam suscipere debuisset.

Aurifica, æ, aurifrigium ad crines erispandos; *aranyos pártá*. Schläg. 1188. *aramparta*.

Aurificare, inaurare; *megaranyozni*. Fej. II. 93. dedi monasterio . . . III. casulas *aurificatas*, quarum duæ gemmis ornatae sunt.

Aurificina, aurificæ taberna; *arany-műhely*. Gyön. 2635.

Aurificium, (Du C.) ipsum opus aureum; *arany-mű*. Gyön. 2646.

Aurificus, V. *Aurifaber*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 54.

Aurifilare, is, aureis et argenteis filis ornatum, intertextum opus, filigrana; *sódrany-mű*. Kov. Form. St. 208. Item quicumque auriculus magistrari voluerit, probet artem suam manu sua propria eudendo et dilatando aurum et argentum sub debita latitudine ab antiquo consueta et *aurifilare* cum auro et argento secundum verum et rectum modum approbare quanto prius potest.

Auriflamma, æ, vexillum ex Saneti monumento, cui appensum erat, desumptum (Du C.); *a martirok oltáráról levett zászló*. Gal. Oriflamme v. Bárczay 306. Pár. Páp.

Aurifluus, 3., aurum vehens; *aranyat*

vivő. Kov. Carm. 123; pretiosus ob undas *aurifluus*. Cf. Prud. ap. Symm. 2., 604.

1. **Aurifossor**, *aranyásó*. Goldgräber. Kronst. I. 93.

2. **Aurifossor**, operarius; *munkás*, der für Gold arbeitet. Kronst. III. 443. *Guldner*.

Aurifovea, aurifodina; *aranybánya*. Gyön. 2652.

Aurificatus, aurifrisatus, aurifrisaatus, 3., ad opus auro pictum pertinens; *aranyhímző*. Tör. Tár. 1887. p. 190. in filis *aurifricatis* depictas ymagines florum et. 189. 191.

Aurifrisia, æ, aurifrisium (Du C.) fimbria aurea, limbus aureus; opus acupictum; *aranyhímzés*. Tör. Tár. 1887. p. 186.

1. **Aurifrisium**, (Du C.) fimbria aurea, limbus aureus; *aranypászománt*. Tör. Tár. 1886. p. 554. Knauz. M. E. Str. I. 78. 109.

2. **Aurifrisium**, frontale alas; *antependium*; *oltárelő*. Száz. XXVII. 682.

Aurifrisor, aurifex. G. Fej. T. XI. Vol. Un. 262.

Aurifrisum, acupictura aurea; *aranyhímzés*. It. frisato d'oro. Cod. Dip. Arp. Cont. I. 40. Indumenta sacerdotum . . . ex quibus sex sunt *aurifriso* paratae . . . suptilia sunt VIII. ex quibus est unum *aurifriso* paratum.

Aurifusium, idem ac *aurifrisium* quod fimbriam auream denotat; *arany-rojt*. It. frangia d'oro. Fej. II. 138. dono . . . unicuique altari Clericum unum, unam casulam cum optimo *aurifusio* et gemmis ornata.

Auriga publicus, alias: auriga provincialis; *bérkocsis*. Vect. Ref. I. 2. operā *publicorum aurigarum* Landkutschis dictorum.

Auriga reipublicæ litterariæ, bibliopola; *könykereskedő*. Wallaszky 186.

Aurigaria res, vectura; *fuvarozás*. Arch. Ver. Sieb. XXVII. 558. Iani textores . . . quibus . . . permissa sit ruricultura et *res aurigaria*.

Aurigatio, vectura, munus aurigæ; *fuvarozás*; Kass. Ench. II. 43. *Aurigatio* Judæis quoque absque ulla restrictione admittitur. Norm. Ordin. an. 1785. 31. Mart.

Auriginosus, 3., aurigenus, arquatus; felle, bile suffusus; *folyosós, sárgaságban szenvedő*. Gyön. 2643.

Aurigraphia, aurea scriptura; *aranyírás*. Gyön. 2650.

Aurilavacrum, i. locus, ubi aurum legitur, purgatur; *aranymosó telep, mencedze*. Reych. Chor. Trans. p. 796. plures denique eo loco chrysolapides in opulentis ac crebris *chrysoptisis* id est, *aurilavacris* inveniuntur.

Aurilegium, (Du C.) locus, ubi reponitur aurum, scilicet thesaurus: ubi legitur, id est, colligitur aurum; *kincstartó hely, kincsesház, tárház*. Gyön. 2651.

Aurilegulus, (Du C.) qui aurum e fodinis eruit; *aranyatgyűjtő, -szedő*. Opin. 1810 de domicil. Zingar. A: erant . . . qui ad ripas fluviorum *aurivehorum* . . . fulvam auri arenam legendo, unde *aurileguli* dicti. Cf. Cod. Theod. 11., 49., 9.

Aurilotio, actus auri purgandi; *arany-mosás*. Jogt. Eml. T. III. p. 408: tempore, quo ad laborem *aurilotionis* . . . proficiscerentur.

Aurilotor, aurum purgans; *aranymosó*. Pesty Ször. 1. 446. Veranes. VI. 56.

Aurilotorialis, ad auriloturam pertinens; *aranymosási*. Faber. Jur. Met. 126. in argumento causerum *aurilotorialium*.

1. **Aurilotura**, auri purgatio; *arany-mosás*. Goldwäscherei. Juriev. Jur. Met. 100. *Aurilotura* obiective sumpta est minimarum particularum auri vel argenti, sabulo vel glebæ inherens medio aquæ suscepta separatio: *Aurilotura* vero subiective considerata est ius minimas auri vel argenti particulas sabulo vel glebæ inherentes, ope aquæ a cæteris particulis hæterogeneis separandi et pro ratione particularum metallorum iam auri, iam argenti, iam etiam stanni Loturæ proprie vocantur, sed consuetudo omnes has species uno generali termino *aurilotura* compellere præcipit.

Auripendium, insigne aurium; *fűbevaló*. Magy. Tört. Tár. XX. 169. Unum par *auripendiorum* aureorum.

Auriphygiatus, 3., (Du C.) aurifrisio ornatus, limbo acupicto, auro plerumque argenteo distinctus; *aranygalhímzett szalaggal ellátva*. An. Sc. I. 347. an. 1472: mitra *auriphygiata*.

Auripigmentum, *aranylét, arany-sík, aranyárga festék*. It. orpimento. Ger. Orperment. Keesk. P. Ötv. Gloss. 137. 138. *Auripigmentum* sulphur miscere memento.

1. **Auriquestor**, operarius; *napszámós*. V. *Aurifossor* 2) Ger. Göldner. Kronst. II. 333. *auriquestoribus* vulgo göldneren, qui . . . vetera canalia eiecerant ect. 434.

2. **Auriquestor**, qui auro quantum facit; *aranykereskedő*. Goldverkäufer. Kronst. I. 129. Kronsueher.

Auriquestura, mercatura, negotiatio auri; *aranykereskedés*. Goldhandel. Kronst. I. 627. Goldgrube?

Aurisare, obsidere aures; *fűelni*. Corp. Gram. 57.

Auriscalpium, instrumentum, quo aures purgantur; *fűvájó*. Gyön. 2638. Cf. Mart. 14., 23.

Aurisia, æ, (Du C.) cecitas; *szemfényvesztés*. Gyön. 2636.

Auristria, unguentum auris; *fűnek való ír*. Gyön. 2705.

Aurisutura, æ, idem quod *aurifrisia*; *aranyhímzés*. Tör. Tár. 1887. p. 186.

Auritexta, æ, *aurotexta*, æ, fimbria auro texta; *aranyszövetű szegély*. Tör. Tár. 1887. p. 180. Ornamentum Episcopi . . . habens *auritextam* latam et preciosam.

Auritextor, textor aurarius; *arany-szőő*. Száz. VIII. 423.

Auritextum, textum aureum, aurea acupictura ornatum; *aranyhímzésű szövet*. Thöck. Diar. II. 326.

Auritraccio, bractearum confectio, aurum tundendo in tenuissimas laminas diducere; *aranyverés*. Magy. Tör. Tár. IX. 72. in officio cimenti et *Auritraccionis*.

Aurium abscisso et incisio, (Du C.) fuit olim inter pœnas a legibus receptas; nam templorum et rerum sacrarum spoliatoribus aures findebantur. Decret. S. Stephani reg. Hung. lib. II. cap. 40.

Aurivehus, 3., aurum vehens, aurifer v. s. *Aurilegulus*; *aranyatvivő*. Opin. 1810. de domicil. Zingar. A.

Auro-argenteus, 3., auro et argento

ornatus; *arany-ezüst*... Magy. Tör. Tár. XX. 174. Capistra auro-argenteis acieulis ornata.

Auroclavatus, 3., auro elavo ornatus; *aranysegélyes*. Veranes. Hist. I. 114. ac numerosa lanea, sericea atque auroclavata veste.

Aurora, æ, (Du C.) missa ad auroram dicenda, sacra antelucana; *hajnali mise*. Fjp. Szám. p. 263 an. 1428: plebano solvimus ex parte *aurorae*.

Aurorare, (Du C.) illuminare; *aranyozni*. Gyön. 2624.

Aurorarius, qui sacra antelucana obit; *hajnali misét mondó*. Fjp. Szám. c. 207., 233., 252: Item Domino Nicolao aurorario solvimus 850 den. ex parte *aurorae*.

Aurula, æ, demin. ab *aura*; *szőlőcske*. Bocat. Hungar. p. 323: blanda *aurula*. Cf. Tert. Anim. 25. Hieron. Ep. 34.

Aurum, Unde usque hodie denarii XI. numero aurum appellantur, non quod sint aurei, sed quia denarii XI. argentei valebant byzantium unum. Aurum byzantium = XI. denarii argentei; *arany* (pénz). S. de Kn. Chr. II. 4., 1.

Aurum album, platina; *fehér arany*, platina. Kol. Cod. 39.

Aurum arenarium; *porarany*. It. oro arenario. Keesk. Ötv. 166.

Aurum bollatum, V. Bollare; aureo sigillo munitus; *aranyos pecsét*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 315. Ego Cumanus Clericus Communis spatatensis Juratus Notarius ut in authentica Regia bulla de auro bollato vidi.

Aurum bollatum Florentinum, aurum in fila deductum. **Aurum filatum Mediolanense**, **Aurum filatum Venecianum**; *font arany*. Tör. Tár. 1889. p. 377.

Aurum finum, au. purum; *finom arany*, 23½ karátos *arany*. Kol. Cod. 5.

Aurum foliatum, aurum in foliis, au. foliaceum; *levél, képiró arany*. Blatgold. Keeskem. Ötv. 157. Arch. Rák. VIII. 352.

Aurum fulvum; *sárvárvány, sárga arany*. Das gediegene Gold. Keesk. Ötv. 170.

Aurum obryzum, purissimum, ad obrusum expurgatum (Par. Páp.); *finom arany*. It. obrizzo... reines Gold. Keesk. P. Ötv. 147.

Aurum, quod per se crevit; *termés arany*. Bruchgold. Thök. Diar. II. 373. Unum frustum *auri*, quod per se crevit, ponderans aureos 49-a, fl. 66.

Aurum streperum, aurum tremulum; *pillangó lemez*. Flittergold. Arch. Rák. VIII. 312. vestes comicie... auro strepero obductæ... 311. Quatuor frustella *auri streperi* diversorum colorum.

Aurebrachatum, vinum uvarum passarum V. Passum. *aszábor*. Ger. Ausbruch. Benkö. Top. Misk. 45., 46. hac ratione ibidem vinum ex ordinario *aurebrachatum* conficiunt.

Auscultans, tiro; *gyakornok*. Auscultant. Instr. Jos. II. p. 12. §. 22: *Auscultantes* extra Consessum per Referentes pro subsidio quidem laborum adhiberi possunt.

Auscultare, esse alicuius (Du C. al. s.); *tartozni valakihez*. Ger. gehören. Sup. An. Se. II. 436. an. 1571: vicinæ possessiones ad oppidum Gölnitz *auscultabant*.

Auscultator, Scultetus; *falusí bíró*.

Ger. Schultheis. Schulze. Sculteti sub Casimiro Magno ad praesidium rusticorum contra nobiles, qui in plebem rusticam nimium sibi usurpabant, introducti. Schwart. Scult. 198. Origo nominis illorum (Scultetorum in Polonia) vel ex latino Sermone *Auscultatores* vel ex italico simpliciter *Scultatores*... tribuendo etiam iisdem villarum et agrorum locatoribus iurisdictionem, quo rem familiarem curando agros colonis dividerent, census ab eis exigent, iustitiam cooptatis sibi ex villarum incolis (duobus) *Scabinis* administrarent.

Auscultatoriae vigiliæ, exenbie; V. s. *Scutarius*; ör. Ger. Schildwache.

Auscultatorius, 3., exploratorius; *kémlelő*. De Turc. succ. 621. multi nostrorum militum dum *auscultatorius* sive *sentinellas* sive ut Germani eas vocant *scutarias vigiliæ* obeunt.

Auscultatrix, silentium observans (monacha); *hallgató* (apáca). Magy. Tör. Tár. XIII. 66.

Auszugales, (Sc. litt.) V. Auszugales. Kov. Form. St. V. Ad depurandum Debitum ex *Auszugalibus* liquidum evadens coram Iudicum.

Auszugalis, V. Auszugales; *rovásbeli* (adósság). Kass. Jur. Civ. I., 180. Ad per solutionem Debiti *Auszugalis*.

Auserit, pro: *ausus fuerit*. V. s. *Ramatum*.

Ausio, ausus, ausum (Calep.); *merés*. Gyön. 2513.

Ausprugatum vinum, V. Ausbruchatum; Beng. Ann. Er. Cœnob. 454. mox vinum nobilissimum sed ut vocant *Ausprugatum* seu de passis uvis pro more earum partium preparatum dilaudavit.

Austancia, æ, pecunia residua, restantia; Germ. Ausstand; *hátralék*. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 224. cum omnibus utilitatibus et pertinenjijs suis, appendicijs et *austancijs* universis.

Australes, ium, derivatum ab *Austria* idem ac incolæ Austriæ, qui in locis Austri vocantur; *osztrákok*. Cod. Dip. Arp. Cont. II. 223. propter continuos iusultus *Australium* et 313.

Austrare, madefacere (Du C.) *nedvesíteni, harmatozni*. Bocat. Hungar. p. 385. Faux præclusa viam vix ac vix edere vocem Indulsit, fluidoque *austranda* liquore fuisse. Gyön. 2676.

Austriga, ostrea; *osztriga*. Mátý. 206.

Austrinatus, 3., (Du C.) macei i. e. vento austro corruptus; *megszáradt a déli szél miatt*. Gyön. 2678.

1. **Austrum**, (Du C.) purpura, ornamentum sellæ regalæ; Ostrum; *a király nyeregnek bársony öltöztetése*. Gyön. 2683.

2. **Austrum**, radius rotæ; *kerékhüllő*. Gyön. 2677.

Austucium, lege: auspicium; *kedvező jel*. Knauz M. E. Str. II. 308., 311. felicissimis exultamus *austutis* prosperari.

Austur, (Du C.) Idem quod *Astur*. Ijub. Mon. Sl. IV. 461. an. 1402: detulit... pro parte regis unum roncennum (equum) et unum *austurem*.

Austum, æs ustum; *részamu*. Kupferaschen. Keesk. P. Ötv. Gloss. 138.

Auszug, extractus; *kivonat*. Kövy. El. 448. Extractus etiam seu *Auszug* debet singillative speciem merciam cum pretio item

annum, d'em, mensem præ se ferre... *Auszug* semiplenam probam faciet.

Auszugale debitum, Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 594. *Debitum Auszugale*. Unde hoc nomen et quid notat? *Auszugale* a Germ. vocabulo Auszug vel potius eius diminutivo Auszügel, extractum consignationemque significante, dictum est: Debitum per merces vel operas vel utrasque simul, creditas contractum, et ex libris mercatorum opificumque deductum ac suo modo solvi prætentum.

Auszugales, index rerum emendarum vel venditarum; *hiteljegyzék, vásárlási listástrom, árjegyzék*. Kass. Jur. Civ. I. 91. Kass. P. P. I. 222.

Auszugalista, æ, qui in indice, in extractu continetur; *hiteljegyzékes, hitelrovatos, kivonásos*. Kövy. El. 466. Postea sequuntur *Auszugalistæ* non privilegiati et non intabulati et qui damna non intabulata prætentenda habent et demum titulo lucrativo venientes, quorum scilicet prætentio ex mera debitoris liberalitate fluit v. g. Donatarii.

Autentia, æ, summa potentia, arbitrium; *teljes hatalom*. An. Sc. I. 8. an. 1412: nobis... Fraternitatem... per suas *autentias*... firmabit.

Autepsa, a gr. αὐτός et πείσσω, πείπω; Cie. Rose. Amer. 45., 333. *Autepsa, tepsa*, samovar. Arch. Rák. VIII. 345. Una cuprea *autepsa* vulgo *tebszi* pro pinsendis tortatis.

Autheani, Lutheri asseclæ quidam, qui tantum unum Deum credentes filium et spiritum sanctum deum esse negabant; *istent magányosítók*. Nagy Her.

Authentia, αὐθ-ρία, auctoritas, fidedignitas; *hitelesség, igaz eredetűség, azonosság*. Georch. H. T. I. 5. Kass. P. P. II. 160. Bod. Hist. Eccl. II. 302. 319.

Authenticæ, Leges posteriores Justiniani. Pár. Páp.

Authenticare, (Du C.) auctoritate, fidedignitate confirmare; *hitelesíteni*. Georch. H. T. I. 239. IV. 143. Cod. Dip. Arp. V. 54.

Authenticatio, actus auctoritatis, fide muniendi, firmandi; *megeörösítés, hitelesítés*. Arch. Rák. VIII. 26. Pel. De Cathed. S. Petri s. e. 4. Fej. VII. 215. 163.

Authenticatorius, 3. auctoritate præditus; *hiteles*. Pfahl. Jus Georg. II. 135. an aliquis eorum et in quo Diverticulo fundorum suorum intravillani agrorum et pratorum *authenticatoriam* Remensurationem instituit.

Authentice, cum auctoritate, fide summa; *hitelesen*. Wagn.

Authenticitas, auctoritas, veritas; *hitelesség*. Száz. X. 407.

Authenticum, i, scriptum quod habet fidem, auctoritatem; *hiteles okirat*. Jókai Rab. R. I., 274. Cf. Paul. Dig. 22., 4., 2.

Authographum, codex manu auctoris scriptus; *eredeti kézirat*. Wagn. Cf. Symm. Ep. 3., 11.

Authorisabilis, (Du C.) auctoritate præditus; qui potest legitime confirmari; *tekintélyesítő*. Konek Egyh. 181.

Authorisare, confirmare, probare; *hitelesíteni*. Arch. Rák. VIII. 226. *authorisatum* subscriptione Dom. C.

Authoritas, testimonium, sententia, dictum auctoris; *mondás*. It. autorità. Georg.

Sirm. I. 382. Ezrea vlt quemquem docere ista *authoritas*: «Quidquid agis, prudenter age, respice finem.»

Authrix, quæ auctor est (Du C. autrix); *szerző*... It. autrice. Otia. Bachm. 185. Traditio sibi prædenditur *authrix*, consuetudo confirmatrix, et fides observatrix.

Autificatus, 3., augens; *növelő*, *öregbítő*. Arch. Ver. Sieb. VII. 1., 36. vis *autificatio*.

Autochtonia, conditio aboriginum; *őslakos volta*. Száz. XXIV. 595.

Autochtonismus, status, conditio aboriginum; *őslakos volta, saját régibb ottlétele*. Száz. XXIV. 595.

Autocratrix, imperatrix; *kényúrno*. Inst. Pac. Præf. Anna, Russorum *Autocratrix*.

Automania, pro: autonomia, libertas; *önkormányzat*. Száz. VI. 43. Jus *automaniae*.

Automatarius, horarum faber; *óra-műres*. Pinx. Apod. in fine libri ignoti manu scriptum.

Automatum, veru sponte se movens; *magától forgó nyárs*. Iter Oe. 45. Quia triplex est ciborum genus Assum nimirum, Elixum et tostum, ea de causa cuius generi sunt proportionata instrumenta. Illa sunt: Rudicula, Clunaculum, *Automatum*, Crateuterium... Verraculum... Creacentrum.

Autopyrus, (Du C. al. s.) fermentum; *kovász*. Gyön. 2694.

Autoreculus, demin. ex *autor*. Boc. Hungar. Epist. Ded. 3: remuneravit *autoreculo* ad se vocato.

Autorisabilis, (Du C.) auctoritate præditus vel qui potest legitime confirmari; *érvénnyel bírható*. Batty. Leg. T. II. 77. 1039. ut autem sic *autorisabile*, ut dictum est, *teneatur*. Gyön. 2702.

Autoritativus, 3., fide dignus; *hiteles*. Bell. G. lev. 271. *autoritativus főember*.

Autquin, quin potius; *sőt inkább*. Gyön. 2695.

Autum, (Du C.) secretum aut remotum; *elválasztott*. Gyön. 2696.

Autumnale, **Autumnalis**, satio autumnalis Col.; *őszi* (vetés). Arch. Rák. VIII. 360. In terras allodis inseminati *Autumnalis* mixti cub. 24.

Auturgia, manualis operatio; *kézi dolgoz*. Gyön. 2693.

Auturgus, i, artifex; mester. Gyön. 2692.

Auuezi bassi, præfectus venatorum; *a vadászok főnöke*. Tör. Tár. 1892. p. 431.

Auxiliatrix, fem. ad auxiliatorem, quæ auxiliatur; *segítő* (nő). Beng. Ann. Er. Cænob. 415. Vern. Psych. 187. Cf. Cassiod. Ep. 2. 40.

Auxilla, æ, (Du C.) olla vel urna vel mensura; *pinty, bormérték*. Gyön. 2602.

Auzugales, V. *Auszugales*. Szirmai. *Auszugales* libri.

Avagari, aberrare, decedere; *eltérni*. Vraues. VII. 254. et semper sui argumenti memorem nusquam ab eo indecenter *avagari* iudicem.

Avania, æ, damnum, iniuria; *bántalom, kár*. It. avania. Gal. avanie. Dip. Rel. Reip. Rag. 336.

Avantagium, (Du C.) favor, emolumentum; *előny, kedvezés*. Gall. avantage. Prot. inq. 168: cum sorores quandoque vellent sibi facere aliquod *avantagium* dando sibi maiorem mensuram vel meliorem, vel melius

vinum, quia erat filia regis, irasebatur et nolebat recipere.

Avantazare, augere, augmentare; *előmozdítani*. It. avanzare. Ljub. Mon. Sl. V. 151 an. 1409. *avantazando* commune nostrum, quantum melius poteris.

Avantazium, *avantagium* q. v. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 219.

Avanzare, idem quod avantazare. Ljub. Mon. Sl. V. 263.

Avarea, æ, (e hollandi. *havery*. Hafen Gall. havre. Hafengeld) *kikötő pénz, tenger által okozott kár*. Ger. Haverei. Ljub. Mon. Sl. XI. 47. an. 1342. nihil solvere debent... de *avarea*.

Avedaticum, præstatio agraria in avena solvenda; *zabban fizetendő adó*. Ljub. Mon. Sl. IV. 14. an. 1359: imposuerunt colectam et *avedaticum* de floren's sexcent's.

Avehatio, actus avehendi, vectura; *elszállítás*. Arch. Rák. VIII. 2. puri musti tempore *avehationis*.

Avella, nux, avellana arbor; *mogyoró bokor*. G. Fej. VIII. 3. 400. ibi est renovata antiqua meta terrea, in qua est dumus *avellarum*.

Avellanus, avellana = corylus, coryletum. Cod. Dip. Pat. VI. 432. 88. sub duno *avellani*.

Avere, (Du C.) fortunæ, copiæ: *vagyon*. It. avere. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 402. solvere debeant duanam scilicet XX. solidos pro centenario libr. den. de dictis mercacionibus; de *avere* autem et mercacionibus Apulee tractentur predicti Ragusini Ancone, ut haetenus est consuetum.

Avers, pars numi adversa, obversa, in qua signum expressum est; *képlap, előlap* (pénzen). Avers. Sim. Num. 47. Et quidem: *Avers* refert eius protomam cum inscript. Carolus Dei gratia; *revers* antem Leonem his circumscriptionum Romanorum et Bohem. Rex.

Aversio, restitutio; *visszatérítés*. Reg. Turm. Præf. 79. quibus ideireo quotannis 50. floreni per *aversionem* e Cassa Tarmæ solvuntur.

Aversionale pretium, pretium medium; *áttalános ár*. It. prezzo medio. Törvt. Msz. 34.

Aversionalis, generalis, universalis; *áttalános*. Törvt. Msz. 34.

Aversionalis summa, pecuniæ, quibus satisfiit alicui; *áttalán*. Ger. Ablindungs-Geld. Art. D. 1840. p. 21.

Aversionaliter; *áttalában, egyremásra, áttalán fogva*. Törvt. Msz. 34.

Aves canariæ, ex insulis Canariis, Fortunatis allatæ; *kanári madár*. Bel. Geogr. 734. [XVII. 545.]

Aviceptor, auceps; *sólymos*. Száz. **Avicia**, aves (Dief. vogil folek); *szárnyasok*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Avicinari, avicinare, i. e. accedere. (Du C.); *közeledni, szomszédossá lenni*. Rák. On. p. 337. l. 17. Principes Christianitatis... ditionibus suis hanc potentiam (se. Turcarum) *avicinari* agere ferent...

Avigerulus, i, avem gerens ad vendendum; *madáráruló*. Gyön. 2579.

Avinum, (Du C.) quasi extra vinum, id est, aqua mixtum; *vizes bor, löre*. Gyön. 2581.

Avis cohortalis, volatilia; volatiles pecus; *baromfi*. Kov. Occ. p. 9.

1. **Avisamentum**, (Du C.) prudentia, consilium; *belátás*. It. Avvisamento. Ljub. Mon. Sl. IX. 64. an. 1410: cum bono *pensamento* et *avisamento* super hac materia.

2. **Avisamentum**, **Avizamentum**, nuncius, actus certiorum reddendi, instructio; *tudósítás, utasítás*. Dip. Reip. Rag. 388. Cher. Jus Eccl. I. 66. quia ex *avisamentis* Constantiibus anni 1416. intelligimus Corpus Juris Canonici tunc temporis ex dictis libris constitisse. Szék. Okl. I. 239.

1. **Avisare**, referre; *tudósítani, be-richten*. Kronst. I. 621.

2. **Avisare**, (Du C.) monere; *figyelmeztetni*. Chr. Monac. c. 40. *Avisatus* dux per regis ianitorem, brevibus verbis, videlicet: Si vitam optas, accipe gladium.

Avisatio, nuncium; *tudósítás*. Bericht. Kronst. I. 328.

Avisionalia, admonita; *meghagyás*. Tör. Tár. 1889. p. 71. Me vero suo instinctu id expedire posse non secus, ac si scribam *avisionalia*.

Aviso, Literæ Inviatoriae; *tudósítvány, utalvány*. Cod. Camb. Mere. 9. quia longiore consuetudine invaluit, ut Trassato, mox concluso Camb'o, medio Cursoris publici *literæ inviatorie*, alias *Aviso* dictæ per Trassantem submittantur.

Avisum, nuntium, significatio; *tudósítás, utalvány*. Gall. avis. Beth. G. lev. 438.

Aviticitas, ius hereditarium honorum ab avis acceptorum; *örökség*. Georch. H. T. I. 279. Kövy El. 564. Kass. Jur. Civ. I. 32.

Aviticum, i, prædium ab avis receptum; *ősi szerzemény*. Tör. Tár. 1891. p. 503. mi legyen a harasztosi kőházhoz való *aviticum* és hogy az *aviticum*-tól miképpen d'stinguáltassék az acquisitum.

Aviticus, avitus, a maioribus traditus, occurrit etiam in Corp. Jur.; *ősi*. Cod. Dip. Pat. V. 237., 374. Rák. On. p. 29. l. 2—5. Cod. Dip. Hung. And. V. 532. 15.

1. **Avius**, i, (Du C.) avus. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 54. Et emi terram a Prasizo, quæ fuit *avio* meo Michaza.

2. **Avius**, *apacs, apacsó, apacsu*. Netzstange. (Ball. apacin = das Ruder.) Schläg. 827. *avius* = hálóistáp.

Avocamentum, relaxatio animi; *szórakoztató eszköz*. Car. Bel. de Arch. 47. nam erat hoc in more Regum Hung. positum, ut pacis temporibus baboriosis h.see *avocamentis* tanquam belli progymnasmatibus oblectarentur.

Avogaria, æ, officium venetum et tribus advocatis communis constans; *ügyvédi hivatal*. Ljub. Mon. Sl. II. 131.

Avolare, evaporare; *el párologni*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 39. quia humore abundat, qui propter uliginem *avolare* non potest.

Avoptes, testis oculatus; *szemtanu*. Severini 74.

Avulsio, actus avellendi; *elszakasztás, elmosás*. Nagy. Jur. Trans. Sax. 65. *Avulsio* est cum vis fluminis, partem prædio meo detractam, ad vicini prædium appellit, eam tamen meam permanere dixit Justinianus imperator, quodsi autem longiore tempore pars detracta fundo vicini adhæserit, arboresque, quas secum traxit, in eum fundum radices egerint, ex eo tempore videntur vicini fundo acquisitæ esse.

Avultura, æ, fors. cutis cruda, villosa; *nyers bőr*. It. avultura. Száz. VI. 372. emi 4 peller de avultura.

Avuta, æ, pretium solutum; *megfizetett érték*. Törvt. Msz.

Axalis, ad axem pertinens; *tengelyi*. Opin. 1802. a 2. r. salin. currus *axalis*.

Axamithum rubrum, pannus holoserius (Du C.); *piros bársony, axamit*. Száz. VIII. 689.

Axerbus, i, species piscis. Han. mon. Jur. II. 186: *axerbum* pro tribus denariis; *escogo* pro duobus denariis.

Axillæ, (Du C.) aves minores; *apró madarak*. Gyön. 2742.

Axioma, atis, dignitas (Du C.) V. s. *Ministrissimus; méltóság*.

Axiomatici, (Du C.) munere fungentes magistratus; *tisztségbeli emberek*. Pár. Páp.

Axiopistia, æ, auctoritas, fides; *hitelesség*. Not. rel. I. p. 34.

Axiosi, (ab ago) factiosi, strenui; *serények*. Gyön. 2715.

Axstare, pro: adstare, adesse V. s. *Cochimus; jelen lenni*. Tör. Tár. 1890. p. 223.

Axungialis pensa, merces pro axungia; *kocsikenésért járó fizetés*. Kass. P. P. I. 201. *pensis demum axungiali* et *bihali* penes modernam emensionem relictis.

Babata, babatum, ferrum, quo equi calcantur; *patkó*. Schläg. 1300.

Babatare, verbum a nomine: *babatum*, ferro munire aliquid, calcare equos; *megvasalni, megpatkolni*. Fr. Lib. Rt. I. 409. 113. *ad babatendos* equos currieros dati sunt fl.

Babatio, aetus ungularum equorum ferro muniendarum; *patkolás*. Hufbeschlag. Kronstadt I. 87.

Babatisare, soleam ferream clavis affigere; *megvasalni, megpatkolni*. Kronst. III. 115., 125., 565.

Babatum, (Du C.) solea ferrea equi; *patkó*. Kronst. II. 374., 606., 688. Fjp. Szám. p. 20.

Babatus, *Baba* idiomate Hungarico significat *vetulam*, itaque hæc vox thesaurum a maioribus olim reconditum videtur indicare; Du C. autore vero significat ferrum quod annectit faber equo cum gumpho. Epist. Proc. P. II. p. 240: meo... consilio, melius ut Vestra... majestas levelet *babatum* et sic pœniteat...

Babba, circum axem rotans phalanga; *baba = saját tengelye körül forogható henger; kóborafa, gógorafa*. Obs. Jad. 480. turris, ex qua procedebat maximus pons ultra cubitorum sexaginta nec non aptarunt in duobus ex prædictis plathis ad invicem firmiter connexis unicam turrim eminentis stature sed minoris altitudinis cubitis duobus, turris Jadra sita in angulo ad *babbas* adhuc et restabant ipsis coaptare propugnacula in malis eorum galearum.

Babbarius, i, qui soleas adiungit equo; *patkoló ember*. Gyön. 2735.

Baburrus, pro: baburrus, (Du C.) stultus, ineptus; *bolond*. Gyön. 2736.

Ayda, æ, auxilium; *segítség*. It. aita Gall. aide. Ljub. Mon. Sl. V. 124.

Aydo, hajdo; *hajdu*. Szil. Régi Magy. K. T. III. 420. cataphractos et quatuorcentum *Aydones* eo expedit.

Aymichos, fors. idem quod apud Du C. *ayma* = mensura liquidorum et siccorum species. Vetus hollandica mensura 155 literorum; *tonna*. Ger. Aam. Magy. Tör. Tár. VII. 247 de quolibet curru *Aymichos* dicto medium tributum.

Azafare, arripere; *elragadni*. Han. Mon. Jur. P. I. 217: si aliquis arriperet, id est *azafaret*... carnes.

Azalia, ium, fors: bipennis ab it. *azza*; *vívó bárd*. Ljub. Mon. Sl. VI. 149. an. 1437 conduendi infidelibus de lignaminibus, *azalibus*, ferramentis.

Azalina, æ, (ab. it. *azza*) bipennis; *vívó bárd*. Ljub. Mon. Sl. XXII. 432. an. 1469 *azalinas*, sclopetos... *bombardellos*.

Azappus, i, (a turc. *asab* sub Murado II. a quodam Asabita nominatus incompositus miles, qui a tributo liberatus pugnabat terra marique) *Asab*. Lop. Mon. Sl. XX. 416. an. 1552: sunt Turcorum *azappi*, qui in *nazadis* pugnant assidue.

Azardum, (Du C.) alea, tessera (ab arab. *sehár*, sár: tessera; cum articulo: *assehár*, *assár* v. *sahara* = splendere); *kockajáték, hasardjáték*. It. azzardo. Gal. hazard.

B

Babca, æ, nummus Bohemicus, obolus; *babka, fillér*. Magy. Jogt. Eml. 61. Not. J. Samb. Tyrn.

Babelicus, ad urbem Babylonem pertinens, ubi Deus turres ad coelum erigere studentium sermonem confudit, inde: confusus; *zürzavaros*. It. pieno di babilonia. Vern. Met. II. 354. fabellis romanensibus juventutem nutritam *babelici* philosophiae campi excipiunt vocum ut plurimum mente cassarum fumo pascendam.

Babiger, (Du C.) stultus; *tompá elméjű*. Gyön. 2743.

Babilus, *babirrus*, ineptus, stultus; *oktalan*. Gyön. 2748.

Babka, æ, V. Babca. Monm. Comit. III. 81. Nummi quoque illi, qui in Moravia eduntur, quos *Babkas* vocant.

Babkones, ex serm. Bohemico monetæ species valentes unum 1/3 crucigerum; *apró-pénz*. 3 babka (fillér, Pfennig) tett egy krajczárt. Tör. Tár. 1893. p. 7.

Baptismalis ecclesía, matrix; *anyae gyűház*. Kon. Egyh. 340.

Baptisterium, vas ad sacrum lavaerum aptum; *keresztelő edény, medence*. Cod. Dip. Arp. Cont. I. 40. III. *Baptisteria*. Cf. Sid. Ep. 4. 15.

Babulum, pro: pabulum. V. *Bagaczia*; *életmi szer*. Szilády Tört. Magy. Eml. II. 185. peditavimus *babulum* ex siligine.

Baburrus, (Du C.) V. *Babburrus*. *esztelen, botor*. Nagy Hier. Cf. Sid. Orig. 40. 31.

Babylon, turba, mundus; *zajló világ, világi zaj, nagyvárosi zürzavar*. It. babilonia. Rák. Ön. 31.

Bacalareus V. *Baccalareus*; Pár.

Batty. Leg. III. 71. an. 1309: si ad *azardum* sive ad taxillos publice ludunt.

Azem defterdar, thesaurarius. V. *Defterdarlar*.

Aziamoglianus, V. *Agzyamoglanus*. Veranes III. 213. summiserunt illi novos janizeros ex *aziamoglianis*.

Azima, æ, azymus panis q. v. Tkal. Mon. Ep. II. 23. an. 1300 duas *azimas*... duos pullos. [2724.]

Azirius, iracundus; *haragos*. Gyön.

Azoch, medicina omnibus morbis inseruiens. (Du C.) Pár. Páp.

Azora, æ, spec. es mensura liquidi; *me-szely*. Ger. Halbe. Szék. Okl. I. 261. ab uno vase vini... plus quam octo *Azoras* vel quatuor pinta hoc est *eijthel* exigere non audeant.

Azuraum, color caeruleus; *azurkék festék*. It. azzurro. Ljub. Mon. Sl. XI. 471. an. 1345.

Azymista, æ, qui pane azymo utitur; *kövásztalanos*. Szil. Régi Magy. Költ. T. I. 320.

Azymitæ, pane non fermentato utentes in Cœna Domini; *kövásztalan kenyérrrel élők az Úr Vacsorájánál*. Pár. Páp. Fej. I. 374.

Azymus Panis, panis non fermentatus; *kövásztalan kenyér*. Olesavszky Sermo 31. Cf. Scribon. Compos. 133.

Bacalaris sancte pagine, bac. theologie; *sz. írás tudora*. Ljub. Mon. Sl. IX. 288. an. 1412.

Bacar, (Du C.) urceus; *korsó*. Bárczay.

Baccalaris, ludí magister; *iskolamester*. Száz. XVIII. 38.

Baccalaureus, juvenis, tiro prima laurea donatus; *babérkoszorús, ifjú tanító*. Kronst. II. 1527., 45. *baccalaureo*... *scholastico*.

Bacellus, idem quod *bacillus* dem. ex *baculus* (Du C.); *pálcácska*. Pril. Abact. 14. virgis aut *bacellis*... castigantur. Ae. Com. Sopr. p. 9. Nobiles... ex bonis suis uno porrecto *bacello* ejiciebantur.

Bacellus Cere Hispanicæ; frustum laecæ signatoriae; *spanyolviasz-rúd, -darab*. Arch. Rák. VIII. 332. Rubra *cere Hispanicæ* crassioris *bacelli* Nro 3.

Bacchanalia, orum, hilaria, liberalia, quibus diebus bacchatur hominum effrenata licentia et temulentia, dies, quibus proni esse in licentiam homines et diffuere in luxum ac lasciviam solent et quibus peractis quadraginta dierum solenne ieiunium, ferias esuriales institunt, et praesertim carnis usu se abstinent, unde feriae hae etiam *Carnevale* dicuntur; *farsang*. It. *baccanella*. Bacchanalien. Szirm. 23. *Bacchanalia*. Farsang.

Bacchania, æ, furor (Du C.); *düh*. Gyön. 2750.

Baccharia, panni linoxylini tenuissimi species. Vect. Ref. N. De Petia Pattjólath *Baccharia*.

Bacchiferia, Bacchanalia; Bacchiferia ultima; *farsang, utolsó farsang*. Szilády Á. Irod. Tört. Közl. VI. évf. I. f. 89. venturusne es ad nos his *Bacchiferiis*? Szirm.

Bacchinal, (Du C.) torcular, pressorium; *sajló, bornyomó sutu*. Gyön. 2762.

Bacchiptisare, vinum bibere, potare; *bort pityizádni, inni*. Obs. Jadr. 420. nec de micis de mensa cadentibus divitis cupiebat refici et lympham purissimam loco bacchiptisare.

Bacclifer, V. *Bacciniferi*. Cod. Dip. Pat. Hung. V. 3., 6. *Bacciliferi* ducis.

Baccinaferentes, V. *Bacciniferi*. Cf. emp. Archiv für l. Lexicogr. t. I. p. 247. Cod. Dip. Pat. Hung. V. 3. 17. Udvornicos omnes et populos ducis, qui *Baccinaferentes* dicuntur.

Bacciniferi, a baccino, baccino i. e. ureco, pelvi ita appellati; *rétál, medencze; táladók, medenczeadók*. Tör. Tár. 1893.

Bacella, æ, poculum maius; *bokály, serleg*. Pokál. Pár. Páp.

Bacelle, (apud Du C. *bacile*, pelvis); *medencze*. It. bacino, bacile. Fej. III. 2. 425. Altaria his decoravimus ornamentis: videlicet 29 casulis, dalmaticis 49, albis 50 . . . candelabris 6, calicibus 11, *bacellibus* 12, urceis 3.

Bachanalía, V. *Bacchanalia*; *far-sang*. Kövy. El. 653. Ultimi dies *Bachanaliorum* usque ad Dominicam primam quadragesimæ.

Bacheria, *Buchardio*, onis vel *Bucharius*, (auctore Maigne (Lex.) a Gall. *bâche*: truncus, bucha, æ; *bâcherus*, bucharius: qui cædit arbores; *farágó*); (aliis minister a poculis; *pohárnok*) h. l. *fa-szállító hivatal*. Száz. XXIV. 218. *Bacheria* in monasteriis balia seu præpositura, quæ circa lignationem ad monachorum usus versatur.

Bachiola, æ, bibo, onis; *torkos részeges*. Gyön. 2760.

Bacile, (Du C.) pelvis V. s. *Ottone*; *medencze*. It. bacile.

Bacillarius, V. *Baccalaureus*. Pár. Páp.

Bacilletum, (Du C.) cassis, galea in modum bacini; *lapos sisak*. Béczyay.

Bacilo, magna pelvis, polubrum V. s. *Bacile*; *nagy medencze*.

Bacinellus, i, pro: bacinetum; cassis, galea; *sisak*. Ljub. Mon. Sl. XI. 80. an 1323. panceria et CCL *scancherias* et CC *bacinellos* offerunt se velle dare.

Bacolle, idem quod *Bacolle*; *mosdó medencze*. Batty. Leg. T. 1. p. 380. an. 1015: Altaria his decoravimus: 29 casulis . . . 6 calicibus, 11 *bacollibus*.

Bactere, pro: battere, cudere; *verni*. Raë. Mon. Sl. XIII. 40. an. 1348: moneta argenti debeat *bacti*.

Bactinium, vas aquarium (Du C.); *vizedény*. Rit. exp. ver. D. 2: Ministeriales Regis, quorum officium est *Bactinia* portare, conquesiti sunt super comitem. End. p. 660. Regestum de Varad 83.

Bactroperatæ, (Du C. alias: *vactroperiti*) Ita Philosophi appellati, quod baculum et peram deferrent; *zsákbotosok*. Nagy Hier.

Baculare aliquem, (Du C.) baculo cedere, ferire; *botozni*. Wagn. Gyön. 2759.

Bacularius, aliquem examini subicere ad facultatem; *tanítóvá képesíteni*. Arch. Ver. Sieb. X. 4. 467. examinatores *Bacularianorum*.

Bacularis candela, laterna præfixa

baculo V. s. v. Purgrecht: *nyeles lámpa*. candela cerea, quam candeliferi in templo deferre solebant. Fr. Lib. Rat. II. 8., 77. 100 et III. 189. 228. emere feci *candelas baculares* magnas penes sepulchrum arsuras.

Bacularius, baccalaureus. Georg. Sirm. I. 59. Et erat *bacularius* Ikrakoviensis et erat furibundus.

Baculisatio, actus pulsandi, cædendi baculo; *botozás*. Jogt. Eml. T. III. 324.

Baculizare, baculo cedere; *botozni*. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 354.

1. **Baculus**, signum scripturæ: *írásjel, vessző, vonal, rónás*. Kass. P. P. II. 121. ipsi demum Provocatorum *baculi* proportionate, ut videlicet numeri protocollares adnecti possint, exponi debent II. 121, et si plures in una eademque Referada occurrant provocaciones tunc sub initium numeris exprimendum est, quod *baculis* quodvis provocatum signatum sit.

2. **Baculus**, laterna præfixa baculo; *nyeles lámpa*. Száz. XXI. 56. *Baculi* coratoribus, *Baculi* vel Candelabra cirophonariis argentei, Navicula S. Petri de lapide argento circumdata.

Baculus astronomicus, apud arabes *mizan* = iugum, quo tres stellæ in Orione notantur. *Jakobsstab. Jakob pálczája*. Pár. Páp.

Baculus choralis, (Du C.) quem deferat Abbas in choro, seu cambuca; *pásztorbot, püspökbot*. Tör. Tár. 1886. p. 566.

Baculus pastoralis, (Du C.) pastoris i. e. antistitis; *pásztori pálcza, egyházi kormánybot vagy püspökpálcza*, pastorale. Törvt. Msz. Veranes. XI. 320.

Badalatus, i (ex italico) velitatio (Du C.); *csetepaté, apró csata*. It. badalucco, Gall. escarmouche. Scharmützel Obs. Jadr. 395. Porro quia constitutionem ipsius stieati seu bastidæ usque ad eius remotionem nullus fere præteribat dierum, quin inimici mixtim *Scaramutias* seu *badalatus* conficiebant.

Badile, (Du C.) batillum v. batillus; ligo; *lapát*. Ljub. Mon. Sl. XVII. 199. an. 1422. fecimus consignare *badilia* pro qualibet galea, *zaponos* XXV. et totidem *vangas*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 140. an. 1472.

Badilis, *Badile*, q. v. Ljub. Mon. Sl. IV. 255.

Badizare, ire; *elmenni*. Gyön. 2767.

Bafer, (Du C.) grossus, agrestis; *goromba, vad*. (Gyön.) 2768.

Bagactianus, Bagatinus q. v. G. Fej. VIII. 3. 343. persolvant annuatim domui nostre scilicet libras decem pernorum Venetorum vel *Bagactianorum* in festo Nativitatis Domini. — Forma usitatio erat: Bagatinus.

Bagaczia, æ, impedimenta, sarcinæ; *málha*. Gal. Bagage, Gepäck. Szilády Tör. Magy. Eml. II. 485. Tertia demum . . . excellmi Dni Heyser *bagaczia* in fine mensis . . . peditavimus *babulum* ex siliigine metretas nro . . . cum *bagaczia* Excellmi Dni Karafa Eperjesinum ascendisset.

Bagage, (Du C. bagagium) supellex, sarcina idem ac Bagazia; *butor, holmi, podgyász, kaczat*. Törvt. Msz.

Bagagia, *bagasia*, V. bagazia; *tábori eszközök, málha*. Pár. Páp.

Bagaria, corium Russicum bubulum; *bagaria*. Germ. Juchte. Vect. Ref. C. De. una

ligatura *Bagaria* Germanice *Jucht*, præstantiori *Teletinczki* vocata. Thök. Diar. II. 332. Magy. Tör. XX. 174.

Bagas, stultus; *bagi*. Szentiv. Cur. Mise. Dec. II. P. II. 431. Constitit ut *Bagas*. De homine stupido et attonito apte dici potest.

Bagassia et *Bogasia*, pannus tenuior linoxylinus; *finom gyapot, bagazia*. Quel. Sieb. I. 274. an. 1500.

Bagatella, ab ital. bagatella, minutia; nugæ; *apróság, csekélység*. Pár. Páp.

Bagatinus, (Du C.) moneta species apud italos. Glossarium ital.: *Bagattino* moneta imaginaria, ehe vale il quarto d'un quattrino, e si chiama anco un denario, e picciolo = duodenarii; *fillér, batka*, a dénár 12-ik része. Batty. Leg. III. 455. an. 1316: solutio redemptionis singularum huiusmodi literarum pro nobis debet denariorum Banalium quadraginta, quorum singuli valeant duodecim parvulos *Bagatinos*.

Bagazia, æ, pannus splendidus cerulei coloris; V. *Bagassia, bagasia*. Száz. XXII. 538. iszler *bagazia* Arch. Rák. VIII. 314. Mon. Comit. Trans. V. 497. Thök. Diar. II. 331. *carulea bagazia*.

Bagibarias, nomen montium. Luc. Regn. Dalm. 43. Chrobati vero tunc habitabant ultra *Bagyžageias* ubi nunc sunt Belochrobati. (Bagibarias) *Bagibarias* enim vocabulum slavum est græce detortum id est *βαβία όρεία* (babia oria) id est Bahii montes, Slave Babie Gore id est Vetule vel Vetularum montes, quo nomine Carpatii montes Poloniam ab Ungaria determinantes . . . vocantur.

Baglia, æ, (Du C.) idem quod balia = mandatum; *paranes*. Gall. bailage. Ljub. Mon. Sl. II. 194.

Baharia, tela tenuissima; *patyolat*. Száz. XXII. 538.

Bahen, (Du C.) a bacæ: ornamentum colli ex annulis aureis confectum. Gôr. *Baivry*; *arany karikákból szerzett láncz*. Gyön. 2769.

1. **Baia**, (Du C.) palma; *pálma*. Nagy Hier.

2. **Baia**, portus (Du C. sinus); *kikötő*. Gyön. 2770.

Bailia, æ, potestas (Du C.); *hatalom*. Mem. Pauli 428. S. Andreas ac ego Paulus de Paulo creati sumus provisors super facto Pagensium cum plenissima auctoritate et *bailia* concessa nobis per generale consilium.

Bailus, (Du C.) legatus Venetianus Constantinopolim missus V. Residens Venetorum; *velencei követ*. It. bailo. Szilády, Tör. Magy. Eml. VI. 481. Expectatus etiam *Bailus* id est *Residens Venetorum*. Veranes. III. 429. II. Rák. Gy. 585. *Bailus* sive legatus.

Bajonetum, ab it. *bajonetta*; *szurony*, bajonette. Pár. Páp.

Baiphoron, dies dominica palmarum; *pálma-, virágvasárnap*. Nagy Hier.

Bairanum, Festum Turcarum, et quidem magnum i. e. trium dierum finitis ieiunii temporibus et parvum i. e. quatuor dierum vel Kurbaan Beiram dictum septuagesimo die post magnum celebratum; *Beiram ünnep*. Veranes. IV. 320. Verum ad hanc etiam petitionem nostram quum omnino siluissent per triduum, duximus esse excusandos ob celebritatem *bajrani*, quod festum summum et fere unicum toto anno habere consueverunt.

Baiulator funerum, qui funus effert nobilium: *lecticarius*; pauperum: *sandapilarius*; *halottvisó*. Tör. Tár 1888. p. 44. vespillones vel *funerum baiulatores*.

Baifolia, districtus baiuliae apud Templarios; *kormányzó* *kerület* a *templáriusoknál*. Cod. Dip. Fam. Com. de Sztára V. II. 176. Per quem religionis nostre priortatibus, *baifulis*, preceptoribus et domibus detrimentum facientibus... eceleriter providere valeamus.

1. **Baifulivus**, (Du C.) minister, servus; *szolga*. Fej. III. 2. 234. nihil omnino repertum a nobis, nec a nostris subditis aut *Baifulivis*, sed penitus condonantes remiserunt.

2. **Baifulivus**, alias *Baillivus* (Du C.) iudex, praetor, gubernator; *bíró*, *kormányzó*. Batty. Leg. T. II. 327. an. 1231.

1. **Baifulus**, i, alias *baillivus*, cui iustitiae in provinciis et majoribus civitatibus administranda cura a Principe demandata erat; *tartománynagy*. It. bailo. Gal. bailli. Ljub. Mon. Sl. II. 343. an. 1346. Fej. III. 2. 232 constitutus, ut nullus banus, nullus Comes, nullus vel *baifulus* nec aliquis alius in ducatu nostro Slavoniae descensum... vel aliquod tributum a praedictis fratribus praesumat exigere.

2. **Baifulus**, i, (Du C.) idem ac Bailus. Szilády Tör. Magy. Eml. VI. 481. Expectatus etiam *Bailus* i. e. Residens Venetorum... *Bajulus* tamen ipse cum altera navi recta iter suum ad Constantinopolim continuat.

Baifulus litterarius, qui perfert, reddit litteras; *levélhordozó*. Frak. Mát. lev. II. 145.

Baifulula, (Du C.) lectus, qui in itinere baiulatur; *szent Mihály lona*, *gyalog ágy*. Gyön. 2773.

Bajus, 3. (Du C.) ab it. bajo i. e. coloris rufi et spadice, badius; *barmarörös*; *pej*. braunroth. Száz. IV. 674. Et alium equum emi *bajum* clarum *balcianum* in quatuor pedibus.

Bakachinum, (fors. ex Hungarico *Bugacsin*) tela colore tineta. An. Sc. I. 336. an. 1430: de *Bakachino* griseo. Tör. Tár. 1887. p. 186.

Bakami sericum, tela sericea; *se-lyem*. Seidenstoff. Kronst. II. 172.

Bal, fascis, sarcina, ligatura, V. Balla. *göngyölég*, *csomag*, *vég*, *köteg*. Gal. balle. ein Ballen. Cod. Dipl. Pat. T. I. p. 403. emanant unum *Bal* panni Gerlicher. Monm. Comit. Trans. V. 196. ab uno *bal* filii plani f. 450.

Bala, æ, Bal, Balla. Kov. Form. St. 303. duas *balas* de pannis Ahy ligatas... misisset.

Balagius, **Balascus**, (Du C.) carbunculus cuius rubor et fulgor dilutiores sunt: *balassa*, *rubint pallás*, *török rubint*. It. balaseio. der Balass. Kesk. Ötv. 168. Pesthi G. Alibi: balast, balászrubint. rózsarubint.

Balassius, **Balagius**, **Balassus**, rubinus apud Du C. Balascus = carbunculus. Kat. Hist. Reg. I. 61. in corona Hungariae contineri sapphirus 53 *balassios* seu rubinos 50. Tör. Tár. 1890. p. 369 annulum cum *balasso* magno.

Balastare, *balista iaculari*; *parit-tyával hajigálni*. Gyön. 2802.

Balaster, i, (Du C. balascus) V. *Balagius*. Tör. Tár. 1888. p. 566. Annulus cum lapide *balastro*.

Balatura, æ, stega, constratum navis; *hajó földész*. It. baladore. Ljub. Mon. Sl. V. 229. an. 1334: pro scalis et *balaturis*.

Bartal A.: Gloss. Lat.

Balaxus, (ap. Du C. balascus) carbunculus V. Balagius, Balascus. Knauz E. M. Str. 1., 280., 326. annulum cum lapide *balaxo* paratum. [2789.]

Balbicus, 3. balbutiens; *hebegő*. Gyön. **Balbuties**, hesitantia linguae; *hebegés*, *dadogás*. Gal. balbuzie, Wagn.

Balcianus, 3. albo colore notatus; *fehér petyes*. It. balzano. Száz. IV. 674: equum emi *bajum* clarum *balcianum* in quatuor pedibus.

Baldachinum, (Du C. Baldakinus) tegmen pensile (ab urbe *Baldach* i. e. *Bagdad* in Asia, ubi pretiosa aulae conficiebantur ita dictum); *mennyezet*. Tör. Tár. 1889. p. 597. Unum velum pro *Baldachino*. Benger. An. Er. Cenob. 508.

Baldachinus, pannus e sericeis et aureis filis textus (Du C.); *aranyos selyem-szővet*. Fej. III. 22. quod Georgius frater Sanin. Rodominus et Goianus ei de ultra marinis partibus redeunt quinquē *Baldachinos* (pannos e sericeis et aureis (filis textos) duo examita (pannos holosericos) etc. ... per violentiam abstulerunt.

Baldaginum, V. *Baldachinum*. Diar. Com. 1796. p. 4.

Baldeza, æ, humilitas; *alázatoság*. Ljub. Mon. Sl. IV. 41.

Balducta, (Du C.) lac pressum, a sero scilicet mutata et dicitur *balducta* quasi valde ducta; *nyomott tej* (savó). Gyön. 2785.

Balea, æ, funda (Du C.); *parittyá*. Gyön. 2786.

Balester, *ballista*. Gall. arbalète a galeit; *golyós számszerij*. Száz. 1896. IX. füz. 830. a *balester* nem egyéb, mint vagy egy olyan számszerij, a melyből kő, ólom, vas vagy agyag golyót löttek, vagy egy a rendesnél nagyobb számszerij, a mely utóbbi körülbelül úgy viszonnyolt a közönséges számszerijhoz, mint a gátpuska a kézi puskához.

Balestare, *balestro* aliquid proicere; *parittyával dobni*. Gyön. 2802.

Balestrarius, sagittarius; *íjász*. *íj-lövész*. It. balestriere. Luc. Regn. Dalm. 198. Thurocz. 193. castrum Zewrin... edificavit gente armata, brigantiis et *balestrariis* Anglicis, custodiam castrum muniendo in potestate sua reservavit.

Balestrum, funda (in Cathol.); *parittyá*. Gyön. 2791.

Baleta, æ, signum mercis; *árújegy*. Törvt. Msz.

Balia, **Bailia**, administratio rerum et bonorum tutela (Du C.) praefectura; *bármely dolog kezelése, gyámság, közigazgatási és törvénykezési kerület, hatóság*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 349. Ljub. Mon. Sl. I. 58. Új Magy. Muz. II. 201. Nos amovebimus penitus de *baisti* parentes Gerardi de Atyes quod de cetero nullam *baliam* habeant.

Balibecus, i, pro: valibecus, procuratoris in provincia vices gerens. Magy. Tör. Tár. XXIII. 437.

Balinea, V. *Crematum*; Textum sub *Vinum ustulatum*; *pálinka*.

Balinus, Cyprinus Ballerus; *balin*, *száp*. Ger. die Zope. Schläg. 803.

Balista, (Du C.) sagittarius arcus; *íj*. Schläg. 624.

Balista grandifera, tormentum curtissimae formae; *taraczk*. Ger. Haubitz. Fal. Arch. Mil. 448.

Ballistaris, 2. ballistarius *sagitta ballistaris*, sagitta cum ballista eiecta. Ap. Du C. ballistarius et ballistarius arcus. Cod. Dip. And. II. 406. 463. vulnus pertulit *sagitta ballistari*.

Ballistarius, i, pro: *ballistarius* Cf. Veget. Mil. 2; 2. Ammian. 46, 2. qui arcu baleari utitur in proeliis (Du C.) magister tormentarius; *vetőgépezs*. It. balistero. Száz. VI. 291. Kronst. I. 495. Geschützmeister. Thur. Chr. C. 50. Marc. Chr. II. 56.

Ballistrare, (Du C.) sagittas mittere arcu; *nyilazni*. It. balestrare. Obs. Jadr. 403. Sex viri pugnatores et probiores primis ibidem *balistrantes*. Ljub. Mon. Sl. XI. 226. an. 1346.

Ballistum, i, balista, ballista, balestrum, machina iaculatoria (Du C.); *számszerij*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 196. Volumus quoque et mandamus, ut omnia vestra *balista*, que habetis, sine omni dilatione nobis dirigatis.

Balivus, iudex, procurator; *bíró*, *gondnok*. Endl. p. 287. constituerunt canesios idest *balivos*, qui iusticiam facerent. Roger. 345. Batty. Leg. III. 37.

Balla, *fasciculus*, ligatura, sarcina V. Bal; *köteg*, *göngy*, *vég*, *bál*. It. balla. Ballen. Kronst. I. 39. Eszt. Okm. p. 29. (Deer. Ladisl. 1380.) Mon. Comit. Trans. V. 194. Fej. V. III. 414. quod de pannis colorat's de quorum petiis quadrang'nta ab omnibus aliis mercatoribus sine causatione aliqua solutur marca una, verum omnes praedicti Cis-Rhenenses de *ligatura* vel *balla* una quotcumque contineat petias etsi centum nuntur quadam praesumptione ebété singulari solvere tantummodo pondus unum dum suas sarcinas sive *ballas* pannorum talium apud civitatem Strig. non disligant.

Ballantia, æ, trutina, statera; *mérleg*. It. bilancia. Han. Mon. Jur. II. 51. an. 1312. teneatur omni mane ponere unum par *ballantiarum* cum *pesa* ferrata... tribus *charmis* longe a becheria.

Ballata, æ, species carminis; *ballada*. It. ballata. Greg. Aesth. 127. *Ballata* lyricum interesse jungit cum epico atque iam magis iam minus accedit ad popularem cantici tonum.

Ballisare, vallo munire (a vallo); *sán-czolni*. Szék. Okl. iis, quorum operi et officio incumbit, ipsa *fossata* *ebellare* et Castrum, debita possessione alioquin ut Lwhfew libera et in armis exercituante bene munire, *ballisare* noverint.

Ballismus, a Germ. Ball. saltus ionicus, Chorea S. Viti; Veittanz. Bene Med. V. 173. Chorea St. Viti vocatur Galeno scelotyrbe, Theophrasto Paracelo chorea lasciva seu chorea meretricum. Seauvagio scelotyrbe instabilis. Plouquet choreomania. J. Frank morbus gesticulatorius. Swediauro *ballismus*.

Ballistaeus, i. V. Ijaszones... *íjász*, *falas*. It. balestrajo. Szirm. Hung. in Par. 67. Quia vero obligationis eorum (Ijaszonom) erat non solum sagittas in hostes dextre iacere, sed et muros ballistis perfringere, Hungari eos Falasok, Latini primum *Ballistaeos* a ballistis. dein depravata voce *Philisteos* vocarunt, qualiter eos et Regni Decreta et Sig' mundi ac Matthiae Corvini Diploma nom'ant.

Ballistarius curulis, tormentarius curru utens; *szekeřészeti pattantyús*. Tör. Tár. 1888. p. 744. deficientibus *ballistariis* tormentorum *curulibus* nitrato pulvere.

Ballistator, qui sagittis iaculatur; *lövő, lövész*. Schwartz. Scult. 156.

Ballivus, i. V. Balivus. ex ital. balire, balisco, quod idem est ac administrare, procurare, educare inde it. balio, educator, curator, procurator, administrator officii muneris alicuius; *gondnok, ügyvivő, tisztségviselő, királyi tisztségviselő, ki bírós a királyi kincstárba vonatkozó ügyekkel foglalkozott*. Új Magy. Múz. III. 192. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 138. et Nobiles, Potestates, Rectores, *Balivos*, Consilia, Communia, Universitates.

Ballotta, æ, (Du C.) suffragium, globulus, calculus ad ferendum suffragium; *szavazó golyó, szavazat*. It. ballotta, voto . . . *Ballotta* dicitur et herba quedam, fekete Pesztercze. Fej. X. 3. 113. miserunt eorum *ballottas*, in bussola rubea, del non, omnibus dictis consiliariis videntibus. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 447. Ljub. Mon. Sl. I. 207.

Ballotare, suffragium ferre pro globulos; *golyócskákkal szavazni*. Ljub. Mon. Sl. XI. 180. an. 1345.

Ballotula, fasciculus ab it. *balla*, kis csomag, köteg. Magy. Tör. Tár. XI. 53. *ballotulas* albas et nigras.

Ballum, V. *Balla*, quod secundum Du C. est fascis sarcinarum; in sermone Italico *balla*, ap. Gallos *balot*; *vég vászon*. Cf. Dietz. Etym. Wörterb. p. 38. s. v. *Balla*. Fr. Lib. RI. qui panni erant *ballorum* decem I. 43.

Balneae animarum, pro pauperibus gratuita; *szegénylélekfürdők*. Seelenbäder. Száz. VIII. 635.

Balneae stuba, balnearium, balneum; *fürdőszoba*. Badstube. Kronst. I. 227.

Balneales, (sc. nummi) numi in balneis, balinis solvi soliti, balneaticum; *fürdőpénz*. Badegeld. Fjp. Szám. 303. 362. Item famulus *balneales* fl. Item notario *balneales*. fl.

Balneare, madefacere; *áztatni*. Han. Mon. Jur. P. I. 93. *balneando* linum vel bernestram.

Balneatorius, balnearius; *fürdő* . . . Arch. Rák. VIII. 348. Cf. Marc. Dig. 33. 7. 17.

Balnerium, V. *Bannerium*; insigne; *czimer*. Chr. Dubn. p. 43: *Balnerium* quoque regis Atyle, quod in suo scuto gestare conseruerat, similitudinem austeris in capite habebat cum corona.

Balneum imbrum, embrocatio; *csepegő fürdő*. Ger. Tropfbad. Lzb. Cod. Med. III. 423.

Balneum Mariæ, Smaria, Sancta M., mercurio temperatum; *higanyos, kéneseő víz*. Keesk. Ötv. 173.

Balneum paschale, perfusio aqua tempore Paschali in Hungaria solita; *húsvéti öntözés*. Deutsch. Schulord. I. 59. cum... consuetudines iniquissimæ . . . irreperint, ut tum Studiosi, tum adolescentes, ratione introitus in hanc Scholam et *Balnei paschalis* se invicem excoarint, pro introitu florenum unum, pro *balneo* denarios septuaginta quinque exposcendo.

Balneus, 3. ad balneum pertinens; *fürdő*. V. s. *commodus*.

Balniare, lavare, ablueri; *fűreszteni*. Prot. inq. 168: et faciebat eis balneum et *balniabat* eos.

Balniator, balneator. Si codicis editorem audimus, balniator hoc loco est nomen proprium (Fürdő György); at huiusmodi explicationi repugnat vocabulum «condam»

interpositum. Balniator non nomen, sed viri munus significat, quod quo magis credas loci quoque nomen afferam. Locus, de quo sermo est — Ó-Buda est, juxta quam fluit Danubius. Cod. Dip. And. II. 50. 58. quod domina Elisabeth relicta Georgii condam *balniatoris* nunc vero consors Michaelis.

Balsamare mortuos, (Du C. balsamizare) condire mortuos; *bebalzsamozni*. Wagn.

Balsamum Hungaricum, M. Bel. Prodr. 77. Ex isto ligni (falcati) genere oleum (vulgus Germanorum Krumholtz vel Slavicus Koszodrevvinovoy oley vocat) idque rudi arte parant agrestes . . . inter doctos *Balsami Hungarici* nomine satis notum Cf. Hor. Mem. 196.

Balta, æ, (Du C. balza) rupes; *kőszirt*. It. balza. Ljub. Mon. Sl. XXII. 50. an. 1455: optamus . . . quod fiant tales cavationes de marina ad *ballam*, quod crescentibus aquis maritimis intrent . . . *ballam* et decrescen- tibus exeant.

Balteriare, (Du C. baltheare) cingere; *övedzni*. Gyön. 2842.

Balteus, (Du C.) cingulum ornamentum dependens a Singulo, vel singulis militaris dictus pro eo, quod signa ex eo dependent ad demonstrandum Legionis militaris summam I. VI. D C. ex quo numero ipsi sunt unde non tantum quod cingitur, sed etiam a quo arma dependent, Balteus dicitur; *ön, vállsallang, vállheveder*. Regul. Turm. Præf. 12: *balteus* cum theca (Bandelier und Ladung) humeris iniectus gestabitur.

Baltheatus, balteo cinctus. Fej. III. 328. Clamyde laxa indutus et fere totus *baltheatus*.

Baltheus, idem quod Balteus. Száz. VI. 672. unum *Baltheum* argenteum, unum crinale etc.

Balustrum, (Du C.) ubi sunt multa balnea; *fürdő helyek*. Gyön. 2845.

Balvarda, propugnaculum. Száz. XXIX. 440. Bollwerk, boulevard, bulwark = skandináv szó: fatörzsekből alkotott munka; bástya; palánk.

Bambalio, (Du C. Bambalo) a gr. βαμβάλειν, blatero; *dadogó*. Ger. Schwätzer. Pár. Páp.

Bambarda, æ, sclopetum; *puska*. Ger. Donner-Steinbüchse. Quel. Sieb. I. 246. an. 1497.

Bambasium, tela ex bombace; *gyapotszővet*. Fej. IV. 2. 265. Veniunt eis telæ de *bambasio*.

Bambax, bombyx; *finom gyapjűszövet*. Han. Mon. Jur. II. 21. 1312: una cedula de *bambace* scribatur.

Bambilius, guttus; *kotyogós üveg*. Ger. enghalsiges Glas. Pár. Páp.

Bambusium, vestimentum ex bombace; apud Dief. *bombasium* = Wammas. V. Joppa; *dolmány, korszovágy, ujjas mellény*. Schläg. 625. Cod. com. Zi. III. 164.

Bampnum, pro: bannum, prohibitio; *tilalom*. Ljub. Mon. Sl. V. 256.

1. **Banalis**, ad banum pertinens, *denarii banales*: quos banus signari iussit; *bán által veretett denárok*. Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 328. Obligavit se solvere partim in denariis *banalybus* dando sex pensas pro marca. Cod. Dip. Pat. VI. 244., 338. Fej. XI. Vol. Un. 445. Száz. XXI. 591. *Banales* Verenceses; *verőczei banalisok*.

2. **Banalis**, tritus, trivialis, insulsus; *közönséges, durva*. Jókai Mire Megv. III. 83. *banalis* tréfa.

Banatus, us, ditio et regio bani; gubernatus, principatus provinciae; *bánát, banság*. It. banato. Törvt. Msz. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 179. Cod. Dip. Kár. I. 241. 340. in *banatum* regni Slavoniæ. Instr. Pac. Art. VI. in Banatu Temesvariensi. Veranes. II. 231. *Banatus* maritimus.

Banausus, i, (Du C. mechanicus illiberalis) gr. βαναυσος, artifex, qui apud ignem operatur; *tűzzel dolgozó mester*. Gyön. 1847.

Banbacum, bombasium, tela bombasina; *selyem*. Rač. Mon. Sl. VII. 181. ad fin. sæc. XI. tertia de *banbaco* sc. planeta . . . unum pannum inpintum.

Banbusium, (ap. Du C. Bambasium, Bombax) tela gossypina facta ex bambace. It. bambogino; *gyapjú szövet*. Száz. XIII. 234. *páneczél*: cum omnibus apparentis præter *Banbusium*.

1. **Banca**, æ, (Du C.) scamnum, sedile ligneum longius; *pad*. It. banca. Bank. Knauz. E. M. Str. II. 698. 789.

2. **Banca**, (Du C.) ærarium; *bank*. Ger. Bank. Cod. Camb. Mere. 88.

Banca fideiussoria, mensa publica, ubi sub pignoribus accipiuntur mutue pecunie; *zálogbank*. V. s. *assecuratorius*.

Banca nationalis, ærarium, mensa publica; *nemzeti bank*. Cod. Camb. Mere. 88.

Bancalis, e, ad mensarium pertinens vel eius mensam; *bank . . . pénzcsarnok*. Gal. de banque. Beng. Ann. Er. Cænob. 573. *Bancalis* Collegii Director.

Bancalis Scheda, genus pecunie, nota certi pretii ex charta confecta et ab ærario publico edita. Voc. ex It. banca, banco, quod scamnum, mensam, et locum, porticum, officinam, ubi pecunia litteris collybisticis permutatur, rationes in tabulas referuntur — significat; *bankjegy, bankó*. It. banconota. Banknote. Szirm. Törv. Msz.

Bancalitas, argentaria, mensa argentaria; *pénz-váltóház*. Száz. 703. ex *bancalitate* assignare ream és successorimra 200,000 frt.

Bancarda, æ, species numorum; *egy pénznem*. Fjp. Szám. 202. 194. Eimus grossam telam 29 ulnis, quamlibet pro 6. *bancardis*.

Bancarotus, i, bonis dirutus, eversus; *tönkre jutott, bukott*. Proj. sanct. Crim. P. I. Tit. VIII. Art. VIII. Fraudulenti *Bancaroti* seu fallite dicuntur, qui contracto grandiori ære alieno, dein status sui activi periculum mentuntur, fraudulenterque occultata aliqua vel majori facultatum parte reliquam subdivisioni inter creditores sub falso juramento exponunt, quæ subdivisio *Crida* appellari solet.

Bancha, æ, (Du C.) sedes in tribunali; *törvényszék*. Ljub. Mon. Sl. I. 179. an. 1313: inquiratur de comitentibus contra inhibitionem lignaminis et Ferri de cundalis, et partem habeant et *banchas*.

Banchum ponere, milites scribere; *ujjencozni*. Ljub. Mon. Sl. II. 224.

1. **Banchus**, ærarium mercatorum, mensa publica; *pénzcsarnok, bank*. It. banco. Ger. Bank. Száz. IV. 681. Missi imbrum (Emericum) hungarum ferrarum cum litteris de *bancho*

domino meo Reverendissimo. lb. 686. Item die predicto hude dedi domino Jacobo de Zacharis flor 2 milia et pro auro pro floreno denarios 5 et pro *bancho* denarios tres, in toto faciunt floreni 2 milia centum et sexaginta pro quibus dederunt litteras ad *banchum* de fucharis in urbe, ut Reverendissimo Domino meo hypopolito estensi solverent fl. duo milia.

2 **Banchus**, i. (Du C.) scamnum; *pad*. Bank. Ljub. Mon. Sl. I. 409.

Bancum, tribunal, *törvénszék*. Fej. X. 3. 202. Per rectorem et suos iudices pro tribunali sedentes ad solitum eorum iuris *bancum* positum in palatio Communitatis Trag. pro intrascripta sententia proferenda sententium fuit. [dal. It. banda.

1. **Banda**, æ, latus V. s. *Condura*; *ol*.

2. **Banda**, æ, turba (Du C. al. s.); *csapat*. Rač. Mon. Sl. XIII. 437. an. 1356: homines stagni tam ab una *banda* quam ab alia venire debeant.

Bandare, (fors. ab ital. *bendare*) alligare, præligare; *felkötni*. Tör. Tár. 1890. p. 221. Philippovius misit orologium, quod secum portabo, est enim singulare, sed difficile ad *bandandum*, iuxta suum caput fecit.

Banderarius, i. (Du C.) signifer; *zászló-tartó*. Ljub. Mon. Sl. III. 306.

Banderasius, i. vexillifer; *zászló-tartó*. Törvt. Msz. 35.

1. **Banderia**, æ, (Du C.) vexillum; *zászló*. Banner. Rač. Mon. Sl. XIII. 270: *banderias* de syndone. Száz. VI. 368.

2. **Banderia**, æ, pro: banderium. Ljub. Mon. Sl. II. 66. an. 1340: due *banderie* equitum. Ker. Nap. 229. Magy. Tör. Tár. IX. 32. caput trium *banderiarum* equitum.

Banderialis, e, ad banderium i. e. turmam militum sub uno signo coacervatam pertinens; *zászlóal, dandári*. Törvt. Msz.

Banderialista, V. Banderista. Kuk. Jur. II. 203. sed dum per oblatam haecenus numerosam earum statutionem tam colonos, quam *Banderialistas* ita exhaustos esse conspiciunt.

Banderiatus, sub banderiis seu vexillis, signis bellis adesse obligatus, baro; *zászlós úr*. *Banderiati*, zászlós urak. Szirm. 23. Törvt. Msz. Pelez. Geisa p. 61. Uladislai Decr. I. art. 18. D. *Prælati et Barones banderiatii* . . . ultra metas regni . . . inviti non ducantur. Kelem. Inst. Jur. Pr. I. 247.

Banderista, æ, eques sub vexillo; *banderista*. Ker. Nap. 239. 276.

1. **Banderium**, vexillum; *zászló*. Schwartn. Scult. 60. sub proprio vexillo *banderio*; hung. zászló, ex. száz et ló, centuria equorum seu equitum. Thurocz. 232. *banderia* sive vexilla.

2. **Banderium**, turma, cohors militum sub uno vexillo, signo coacervatorum; *zászló, zászlóal, dandár, bandériom, tábori zászló banda*. Molnár Patv. 26. *Banderium* ex Italico *Bandiera*, significat certum milium numerum per Regnicolas sub *Bandiera* sive vexillis statuendum. Zsigm. Hist. 209. Rex ipse declaravit se sumptibus suis *banderium regale*, certum stabilis militiae genus . . . ad regni confinia constitutum. Sed si militia regia hosti repellendo par non esset, mandavit ut *Prælati Banderia* sua educerent.

Banderium regale, cohors regis mille equitum. Pri. sæc I. p. 151: *regale banderium* mille equites numerabat.

Banderium Regiæ Domus, ex *Prælati*, *Baronibus* ac *Nobilibus* composita militia *Prætoriana*; *királyi őrsereg*. Ker. Inst. Mil. 427.

Banderium Regium, V. *Servientes Regis*.

Bandi, fines territorii; *határ széle*. Ger. *Bandlinie*. Han. Mon. Jur. P. I. 140. *bandi*, confinia, gades . . . incipiendo a civitate usque ad vallem.

Bandimentum, nunciatio; *kihirdetés*. Han. Mon. Jur. II. 19. an. 1312: per *precones* . . . publice *bandiatur* et in *bandimento* dicatur, quod . . .

Bandire, alta voce nuntiare V. s. *Bandimentum*; *kihirdetni*.

Bandita, miles raptor, praedo, grassator, qui in bannum missus est; *orcsapatbeli rabló, bandita*. It. bandito. Törvt. Msz. Cod. Evang. V. III. p. 370.

Bandizare, proscribere; *száműzni*. Beth. G. lev. 236.

Bandum, V. *Bannum*; ab it. *bandire*, bando i. e. promulgatio. edictum, interdictum, relegatio. Huc pertinent *bandita*, *contrabanda* etc.; *kihirdetés, rendelet, tilalom, száműzés, kitiltás*. Ger. Bann. F. Forg. Comm. 399. ideoque contra omnes, qui *Condensi* auxilium tulissent, *Vienne bandum* uti vocant imperiale solenni cerimonia edicit p. 440. pontificis diplomata et acta annullant et invalida pronunciant adjecta poena *bandi imperialis*.

Banerium, vexillum, signum bellicum; insignia. Vox ex Gall. *bannière* formata; *zászló, czimer*. It. *bandiera*. Banner. Marc. Chr. I. 4. *Banerium* quoque regis *Atylae*, quod in suo scuto gestare conservat, similitudinem austuris in capite habebat cum corona. S. de Kéza I. 2., 2. I. 2., 6. II. 4., 5.

Banestrerium, (fors. a gall. *banc*) V. s. *Pulmarium*; *szatyor, gyékénykosár*.

Banicetum, idem quod *bacilletum*. Bárczay.

Bani locumtenens, in locum bani substitutus; *bán helyettese, helytartója, zágrábi püspök*. Száz. III. 315.

Banilus, i. Officialis minor Ballivo, quasi Viceballivus. Ballivus, Ballius, Bajulus, Gubernator; *Ballio* Italici. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 96. et nullus Banus vel *Banilus* vel aliquis alius in Regno nostro descensum vel aliquod tributum vel collectam vel liberos denarios sive marturinas vel denarios ponderis . . . presummat exigere. Tkal. Mon. Ep. I. 21. an. 1209.

Banissa, æ, uxor bani. Ljub. Mon. Sl. XXII. 340. an. 1464.

Banizare, mulctam imponere; *megbírásolni*. Ljub. Mon. Sl. I. 432 an. 1282: possint . . . expendere . . . denarios, quos accipient de bestiis *banizatorum* alienis.

Bankus, i. taberna macellaria, laniena; *mészárszék*. (Fleisch) Bank. Fjp. Szám. p. 444. dedit de uno *banko*.

Bankus salis, (Du C. Bancus) erassum frustum salis; *nagy darab só*. Vect. Ref. P. De uno *Banko Salis*.

Banna ecclesiastica, edictum, promulgatio cætus sacri; *egyházi kihirdetés, háromszori kihirdetés* (házasságnál). Törvt. Msz. Georch. H. I. 146.

Banna tria nuptialia, promulgatio terna de futuris desponsatorum nuptiis; *há-*

romszori kihirdetés. dreimaliges Aufgebot. Pár. Páp.

Bannallium ius, ius domini terrestris; *földesúri igaz, uri jog*. Törvt. Msz.

Bannaria molendina, *szabad malom*. Schwartn. Scult. 37. molendinum liberum sive molendina et braxatoria libera possidebunt (Sculteti G. et F.) et omnes ibidem commorantes, in molendinis ipsorum ex necessitate molere tenebuntur (*molendina bannaria*) et in braxatoriis ipsorum braxare.

Bannatus, i. banus, gubernator; *bán*. Hist. Sig. Epit. 736. Nicolao Zrinio Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae *Bagnato* etc.

1. **Bannire**, (Du C.) in exilium mittere proscribere; *száműzni*. Ljub. Mon. Sl. II. 113: *banniat*ur perpetuo de Venetiis.

2. **Bannire**, publice vendere (Du C. auct. bannum vini est ius vini sui certo tempore vendendi) *hirdetés*. Fjp. Szám. p. 38. an. 1403: iudex de lozunga et vino *bannito* . . . dedit rationem.

Bannisatio, actus aqua et igni interdicens, in exilium mittendi; *száműzés*. Pár. Páp.

1. **Bannitus**, a verbo *bannire*: evocare, edicere, promulgare, miles scriptus; *toborzott katona*. Illesh. Dialog. 312. ego sub initium huius belli consilia svadentium ad conducendum et aliis pariter nationibus militem velut Italici et Hungarici, irrita reddidi ac astute elusi ut Papa non legiones militum et copias *Bannitorum* sicut in animo habuit sed exercitum pecuniarum duntaxat mitteret, elaboravi.

2. **Bannitus**, 3. excommunicatus, proscriptus; *száműzött*. Magy. Tör. Tár. XI. 33. assass norum, *bannitorum*.

1. **Bannum**, poena (Du C. multa). Kuk. Jura I. 447 an. 1381: absque *banno* sive poena. Cod. Dipl. Arp. Cont. XI. 492 debitum sive *bannum*.

2. **Bannum**, (Du C.) exilium; *száműzés*. Ljub. Mon. Sl. II. 116: *banniat*ur . . . et incipit term nus sui *banni*.

3. **Bannum**, (Du C.) edictum publicum, publicatio; *kihirdetés*. Batty. Leg. III. 475. an. 1430. Törvt. Msz. Kass. Jur. Civ. Lex. 4. Kelem. Inst. Jur. Pr. 316.

4. **Bannum**, vexillum, it. *bandiere*; *zászló*. Száz. III. 245.

5. **Bannum**, (Du C.) ius quod domino feudi competit; *hűbérúri jog*. Fej. I. 195. Ad Petonium Ecclesiam cum decima et duas partes Civitatis cum *bannis* et theloneis et ponte etc. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 3.

Bannum imperiale, V. *Bandum*.

Bannum nuptiale, denunciatio Matrimonii ecclesiastica; *házassági kihirdetés*. It. bando nuziale. Cher. Jus. Eccl. II. 188. seu Matrimonium praecedat accidentaliter quaedam solemnitas consistens in denuntiatione Matrimonii subinde contrahendi, quae alter nomine *Bannorum nuptialium* venit.

Bannum sanguinis, ius vitae et necis; *élet és halál fölötti jog*. Pfahl Jus. Georg. LXVII. Jurisdictionem quidem sanguineam seu criminalem quam dicimus (superiorem, altamque vocarunt antiqui Jurisperiti, oppositam quasi priori, ideoque basse compellat) Dominus exercebat *Banno sanguinis* gaudens communiter ter intra annum sub nomine Paretae.

Banovstina, bano pendenda tributa;

báni adó. Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 170: pro collectis *banovstina* et marturinarum.

Bansolman, alias *bansolmora*, *bansulusmora*, deriv. a *bani* zolosma, quod praestationem *bano* dari solitam denotat i. e. marturinarum pensionem, quam a Colomanno rege primitus inductam docent Decreta Andree Regis an. 1222. cap. 22. Marturinae iuxta consuetudinem a Colomanno Rege constitutam solvantur. Decreta Ludovici Regis Hung. an. 1351. cap. 12. Nec ratione collectae marturinarum *Bansulusmora* vocatarum amodo et in posterum inolescercnt. Not. J. Samb. Tyrn.

Bansulmora, V. Bansolman. Kuk. Jur. III. 3. an. 1351. Nec ratione collectae marturinarum, *Bansulmora* vocatarum, amodo, et imposterum molestentur. Magy. Tör. Tár. III. 223. Hajn. Subs. publ. 3.

Banum, prohibitio; *eltiltás*. Batty. Leg. III. 82: Vaivoda . . . potentiam habente . . . ipsos conservandi in *bano* (retinendi vel exitum prohibendi).

1. **Banus**, dominus, gubernator (Du C. dignitas notissima apud Dalmatos et Hungaros). Car. Bel. De Arch. 27. Vocabuli *Banus* . . . etymon G. Ratkay ex vernaculo idiomate, quod proclive factu est, derivat, quasi Boian i. e. timendus, dicatur . . . Non contraeo homini docto: sed ita nihilominus reor, liberalius aequisque hoc facere, qui honoris eam adpellationem, a Slavonico *Pán* et latina terminatione *Panus* sive *Banus*, quod herum Dominumve significat, arcessunt. Edelspacher contra contendit id ab avarico *Baján*, princeps originem duxisse. Száz.

2. **Banus**, Pro Rex. Probst. Comitoli, p. 53. Devota amplectuntur gratiarum actione, datum sibi Pro-Regem, seu *Banum*.

Banzalusmaja, Descensus Bani V. *Bansolman*, *bán* zsolozmája, *bán* zolazinja. Tör. Tár. 1893. p. 27. Fej. IX. 2. 43. An. 1351.

Banzo, navis; *hajó*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 380. dolo et machinatione adhibita a prenomato Sergio et sociis seu marinariis de Ragusia dicti *banzonis* seu *navis* prout allegabat taliter esse probatum. Ibid. quas is ab illo habuit in recommendium in *banzone* tertii de Raguseo.

Banzolusmaia, V. *Bansolman*. Szam. Tih. Apáts. p. 20: 1351. Nec ratione collectae marturinarum *Banzolusmaia* vocatarum. A. 3.

Banzonum, species navis; Ljub. Mon. Sl. I. 113. cum . . . *banzono* caricato de furto.

Banzus, scamnum, sedes; *pad*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 564. vinee Gionchetto cum omnibus suis pertinentiis et buttae et caratelli et buticelli et barilli et scamna et *banzi* et reliquum argatium et lignamen.

Bapka, as, obolus, idem ac Babca, Babka. V. s. v. Aquilenses!

Bapko, onis V. Babka, æ. Monm. Comit. III. 199. alibi vero duo de narii boemici vulgo *Bapkonos* vocati, pro uno denario hungarico recipiuntur p. 211. similiter ut denarii Bohemici vulgo *babkonos* appellati, terni pro uno crucifero exponantur.

Bapta, æ, pro: *Lapta*, Pila, ignea pila; *tüzes lapta*, golyó. Georg. Sirm. I. 189. et cum igneus *baptas* de bombardis emisse erant.

Baptisans, sacerdos, qui infantem sacro

lavaero perfundit; *keresztelő*. Georch. H. T. I. 146.

Baptisatus, (Du C.) sacro lavaero perfusus infans; *megkeresztelt*. Geord. H. T. I. 146.

Baptisma, atis, *Baptismale* *lavacrum* sacrum *lavacrum*, aqua sacra, a Gr. *βάπτειν*, i. e. immergere; *keresztés*, *keresztelő viz*. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 91. renasci fonte *baptismatis* . . . qui ad *baptismale* *lavacrum* pervenerunt. (passim apud Scr. Eccl.)

Baptismales, (sc. litteræ): quæ sacrum *lavacrum* testantur; *keresztlevél*, *szent-mosdás levél*. Törvt. Msz. Szirm.

Baptismalis, ad sacrum *lavacrum* pertinens; *kereszteléshez való*. It. battesimale. Pel. Pom. De S. Nicol. s. II. c. 2. Manus vel pes aspergatur aqua *baptismali*.

Baptismo initiatus, sacra aqua perfusus; *megkeresztelt*. Törvt. Msz.

Baptismus, sacrum *lavacrum*; *kereszt-ség*, *szent mosdás*. Törvt. Msz. S. de Kéza Chr. II. 4. 1; A. 1., 1.; A. 2., 1.

Baptismus fluminis et *sanguinis*; *vágy- és vérkeresztység*. Kon. Egyh. 447.

Baptismus fluminis, purifici roris perfusio; *vízkeresztység*. Kon. Egyh. 447.

Baptistans, tis, baptista, baptizans; *keresztelő*. Sim. Num. 39. (floreum) representat S. Joannem *Baptistam*, capite radiato . . .

Baptisterium, (Du C.) sacellum vel pelvis sacri lavaeri; signif. et librum huius regulas continentem (ad anal. psalterium); *keresztelő kápolna*; *sekretye keresztelő medenczével*; *keresztelésre vonatkozó könyv*. Fej. I. 301. Cf. Sidon. Ep. 4, 15.

Baptizalia, orum, praestatio pro baptismo pendenda; *keresztelő díj*. Teutsch. Schulord. I. 25.

1. **Baptizare**, proprie immergere, sacra aqua perfundere (infantem); *megkeresztelni*. S. de Keza Chr. I. 2., 1.

2. **Baptizare**, denominare, vocare; *elnevezni*, *elkeresztelni*. Kat. Hist. VIII. 318. villa . . . nomine proprio ab impositoribus Kobak nunc est *baptizata* seu vocitata.

Baptizatio, actus sacro lavaero perluendi; *keresztelés*. Fej. V. III. 71. atque infantes *baptizatio*ne carentes emigraverunt.

Baradum, pro: *barradum* a *barra* quod tæniam distinctioni aptam denotat. Hæc itaque vox significaret: distinctionem; *szakasz*, *disz*. Fej. X. 4. 374. Scutum campi aurei vel coloris erocci et in eo unum gruem coloris proprii, in eo tantum pede stantem, idemque scutum duobus *Baradis* . . . nigris a posteriore parte eiusdem Grui.

Baralis, ab it. pariglia, Pasch im Würfelspiel, alea; *kockajáték*. Georg. Sirm. I. 20. Cumque *baralim* ludebant in taxillo tentorio Regie Maiestatis, sepe interdum lucrare ceperat Regem.

Baratare, (Du C.) permutare; *kicserélni*. It. baratare. Ljub. Mon. Sl. VI. 12. an. 1441: non possit aliquem . . . equorum . . . vendere vel *baratare*. Han. Mon. Jur. II. 71.

Baraterius, 3. ganeo, homo pravus; *létkozló*, *rossz erkölcsű*. Han. Mon. Jur. II. 71: *baraterii* et homines male et dissolute vite. [beléndes. Gyön. 2828.

Baratro, luxuriosus (Calep. barathro);

Barba buccalis, genæ pilosæ, hirsutæ; *barkó*. Ger. Backenbart. Stat. 35: *barbam buccalem* . . . nemo natriat.

Barbacanum, (Du C.) propugnaculum exterius, quo oppidum aut castrum, praesertim eorum portæ aut muri muniuntur; *külső erőd lövészekkel*. It. barbacane. Ljub. Mon. Sl. XII. 192. an. 1444: turris sit . . . extra muros . . . castris, sed tamen intra *girlandum* *barbacani*.

Barbanus, i, (Du C.) avunculus, patruus; *nagybátyja*. It. barbano. Ljub. Mun. Sl. IV. 358. an. 1396. et XXII. 184. Gyön. 2834.

Barbarica pavimenta, pavimenta subtiliter ornata, quæ et subtegulam vocantur; *megtéglázott hely*. Gyön. 2844.

Barbarici textores, artifices lineæ vestis, quæ ex auro et coloratis filis effigies hominum et animalium exprimentur; *képpel szőtt vászon*. Gyön. 2847.

Barbarinus, Barbarus; *Berberország*. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 102. qui de partibus ultramarinis et *barbarinis* . . . venient.

Barbarisare, corrumpere, contaminare, in corrumpendo sermone Barbaros sequi; *elrontani a nyelvet*. Vern. Psych. 180.

Barbarismus, religio et consuetudo barbara, mores barbari; *barbar sajátság*, *szokás*. M. Bel. Prodr. 3.

Barbarisare, barbarâ lingua uti; barbarorum modo agere; *gorombául szólni*, *cselekedni*. Gyön. 2838.

Barbaro-latinus, *barbár latin*. Vuch. Jur. Feud. 20. Ad ius feudale intelligendum plurimum facit cognitio linguae, qua illud scriptum est. Hunc in finem necessaria est I. Cognitio idiomatis *barbaro-latini* præcipue a vo medio vigentis.

Barbarostomus, i, (Du C.) qui verba barbarismis plena profert; *goromba beszédű*. Gyön. 2841.

Barbarus, Du C. affirmat barbaros etiam appellatos esse, quotquot religionem Romanam non profiterentur; *pagány*. S. de Kz. Chr. A. 2. 7. Ex illis captivis hic scribitur et tractatur solummodo, qui ex gente Christiana fuere captivati; de illis autem, qui de populo erant *barbaro*, Papa nichil dicit.

Barbata, æ, species tormenti bellici; *szakállas ágyú*. Kuk. Jur. III. 126. Præsidia vero Colapiana, tormentis Bellicis, mortariis, faleonibus seu *Barbatis*, globis et pulvere pyrio muniuntur. Verancs. V. 338.

Barbata dimidia; *szakállas ágyú*. Ger. Hackenbüchse. Tört. Tár. 1890. p. 377.

Barbata pyxis; *szakállas puská*. Hackenbüchse. Epist. Proc. P. II. p. 151: Nichil enim ipsis profuerunt loca rariora, quæ Germanis *Fortel helyek* nominantur, neque sagittationes ingeniorum, *pyxidum* *barbatarum* ac etiam *sepfificatio* germanica ex ipsis hastis facta. Kronst. II. 367. 370. Tört. Eml. XXX. 303, 304.

Barbatissa, (Du C. Barbatista) qui vel quæ cantat barbitio; *lantos*, *sipos*. Gyön. 2832.

Barbatium, ponitur pro barba; *szakállas*. (Gyön.) 2832. A latin főnévnek inkább fordítás felel meg: *szakállosság*, *bőszakáll*. Igy. App. Met. 5. p. 162., 21. csak *barbitium*.

Barbatus, i, tormenti species; *szakállas ágyú*. Magy. Tör. Tár. III. 72. pixides et *barbati*.

Barberia, æ, ars tonsoria; *borbély mesterség*. Han. Mon. Jur. P. I. 131: artem *barberiae*.

Barberius, i, (Du C.) barbi tonsor; *borbély*. Ljub. Mon. Sl. IX. 152. an. 1411. unus speciaris, unus *barberius*. Szék. Okl. III. 206.

Barbitonsor, tonsor; *borbély*. It. barbiere. Fr. Lib. Rt. II. 99. l. 85. eodem die Melchiori *barbetonsori* Regie Maiestatis ad rationem servitorum suorum dati sunt.

Barbire, barbam promittere; *szakált növelni*. Gyön. 2850.

Barbitondum, (Du C. barbitondum) tonstrina; *borotváló hely*. Gyön. 2853.

Barbi Tonsor, (Du C. tonsor, barbetonsor) scribitur ut: *Barbitonsor; borbély*, barbiere. Szilády Tör. Magy. Tör. Eml. III. 473. *Barbi Tonsores*. . . . Pel. Serm. Hiem. 21. l.

Barbitonsoria ars, ars tonsoria; *borbély mesterség*. Száz. XXI. 47.

Barbitonsorius Magister, tonsor; *borbély mester*. Száz. XXI. 48.

Barbota, Barbo (Du C. al. s.); *harcsa*, lt. siluro. Wels. Schlág. 786.

1. **Barbuta**, (Du C.) cassis; *sisak*. It. barbuta. Thur. Lud. R. Hung. c. 16., 21., 29.

2. **Barbuta**, æ, (Du C.) miles casside instructus; *ércsisakos katona*. Kat. Hist. IX. 614. et quotidie armati Teutonici soldati Lodowici de Tarento circa trecentas *barbutas* (miles cassidibus instructos) de civitate inopinate exeuntes.

Barbutus, 3. idem ac *Barbuta*, miles barbuta, tegumento capitis munitus. Ljub. Mon. Sl. II. 273: 283 . . . IV. 60. Chr. Dubn. 185.

Barca, æ, (Du C.) species navis; *bárka*. Cod. Dip. Arp. V. 110. Cf. Isid. Orig. 49. a. 49.

Barcagium, naulum; *hajó vitelbér*. Ljub. Mon. Sl. V. 251.

Barcagnum, species navis; *bárka*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 265.

1. **Barcaneum**, V. Barchaneum. Mich. Mad. de Barb. 373. et congregato exercitu venit cum exercitu ante Civit. Jadræ supra *barcaneum* ad Ecclesiam S. Jacobi.

2. **Barcaneum**, ei, Cf. Du C. Barchaneum, G. Fej. VII. 38. 18. soluere . . . pro transitu *barcane* lib. 600 Ven. par. VI. 182., 178.

Barcanista, magister, artifex Barchanni, panni linoxylini; *barchet készítő*. Ger. Barchentverfertiger. Száz. II. 160.

Barcella, æ, (Du C.) parva barca: *kis gálya*. Gyön. 2837.

Barceta, piscina lignea; *haltartó, hal-bárka*. Batty. Leg. III. 366. an. 1399: *barceta* aut rectius *barcheta* naviculam sonat. hic videtur *barca* esse instar arcæ constructum navigium, in quo pisces conservant piscatores ad forum deferendos.

1. **Barca**, æ, parva navis, actuariolum, lenunculus; *bárka*. Batty. Leg. T. II. 364. an. 1243. Ljub. Mon. Sl. I. 7. et passim. Quel. Sieb. I. 3.

2. **Barca**, æ, fors. idem quod *arca*; *láda*. V. s. *Stanga*.

Barchacia, æ, species navis, navicula; *bárka*. Ljub. Mon. Sl. III. 209. *barchacia* onerata pannis.

Barcham, pannus linoxylinus; *barchet*. Ger. Barchent. Arch. Ver. Sieb. XI. 427. unum *barcham* pro . . . et Orth.

Barchan, pedagium; *kikötő vám*. Fej. VII. 178. et pedagium *Barchan* vulgariter nuncupatum.

Barchaneum, locus in quem cuncta navis commercia ad litus portantur, a gall. *barcane*; *élelmiszerhajók kikötőhelye*. Luc. Regn. Dalm. 202. se obligaverunt eidem annuatim et in perpetuum solvere duo millia librarum et pro pedagio portarum Civitatis eiusdem, pro pisceria, pro macello, pro arboragio porti et pro transitu *Barchanei* lib. 600. Ven. par.

Barchanicus, 3. ad pannum, qui Barchanum nominatur, pertinet; *barchet*. Száz. II. 160.

Barchanum, i, pannus linoxylinus. Hæc vox Italicæ originis est et forma eius Italica, *baracane*, quod vocabulum pannum e pills caprinis textum significat, ut demonstrat Dietz in Etym. Wört. p. 41.; *barchet*, *perkál*, *félpályolat*. Barchent. Fr. Lib. Rt. I. 177. *barchanum* et telum pro ioppis faciendis II. 105. sartori Regie Maiestatis pro precio *barcani* . . . Quel. Sieb. I. 7. 132. Fjp. 85. Szám. 297.

Barcharolus, i, nauta V. s. *Conductura; hajós*.

Barcheta, æ, V. *Barceta*, cymba; *csónak*. It. barchetta, barque. Mem. Pauli 425. et certi nautæ cum *barchetis* fugiebant in terram.

Barchigare, *barchizare*, *barcha* vel *navi vehere; hajón szállítani*. Han. Mon. Jur. P. I. 61. an. 1214: non . . . presumat *barchigare* vinum forense.

Barchosius, i, parva navis; *kis hajó*. Ljub. Mon. Sl. II. 259. [St. III. 69.]

Barcosia, æ, barca; *bárka*. Ljub. Mou.

Barcosum, Barcussius, navis species à barca (Du C.) Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 564. Et post mortem Dobroslavæ *barcosus* vendatur et pretium eiusdem detur pro animabus nostris. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 177. cum . . . transiret in quadam barca ab Ancona versus Piscairam, homines de Spalanto et homines qui dicuntur esse Cacicci existentes in uno *barcoso* in contrata illa in mari scilicet supra montem Ancone.

Barcosus, i, species navis; *nagy bárka*. Ljub. Mon. Sl. I. 33. an. 1224. et passim.

Barcula; *kis csónak*. Gyön. 2856.

Barcusa, æ, species navigii idem quod *barcosus*. Ljub. Mon. Sl. I. 101. an. 1265.

Barcusium, species navis deriv. a *barca*. Luc. Regn. Dalm. 260. Vranam obsedit dedicatione accepit et 30. armigeris Regis Ladislavi in uno *barcusio* supervenientibus præsidio firmavit.

Barcussius, idem ac *Barcussium*. Thom. Archid. Hist. Sal. 348. et invaserunt quatuor *Barcussios* Spalat. qui erant missi ab exercitu ad aliud insule caput.

Bardesanitæ, (Du C. Bardesanistæ) Hæretici simili dementia ut Valentiniani aberrant, qui inter cætera execranda mysteria Christum celeste corpus habuisse affirmant, nec adsumsisse carnem de Virgine, sed per eam quasi aquam per fistulam transisse delirant. *Bardesanes követői*. Nagy Hier.

Bardocucullatus; *kapuczinus*. Taurin. Stauromach. II. 87. Engel. Mon. Ung. Bécs. 1809. *Bardo-cucullatis* caput olim a fratribus hausi.

Bardocucullus, tegumentum capitis; *süveg, csuklya, barátkápa; havasi lasknak*. Bel. Geogr. 497. agrestes gausape lacerant *pileo Cumano* aut *bardocucullo*, ocreis item aut peronibus utuntur.

Bardus, (Du C. al. s.) Numi Hung. 152. *Bardus*, *Bardo* (seu *Lombardus*) moneta Lombardica ætate Sigismundi regis passim in cursu fuit; horum duo unum grossum minorem et initio 100. postea 72 ac plane 38. duntaxat unum florenum æquabant; euebant et recipiebantur iuxta computum Poseganum ac Cassoviensem. Albertus rex suo Anni 1439. Decr. eos extra cursum posuit.

Baretales, (a *barattare*, fallere) occultans; *csalfa, tévesztő*. Batty. Ger. 143. semotus stylus sulcum incidentium adgreditur glebarum, quo de *baratilibus* cespitibus omnibus amotis zizaniis, paleis cum pala excussis nobilem cererem legamus. Nota Batty. *Baretales cespites sunt falsi cespites, qui viriditate sua cespitem mentiuntur, et profundam aquam vel lutum continent*.

Barginus, 3. alienigena, peregrinus et barbarus; *jövevény*. Gyön. 2860.

Barhanista, textor panni linoxylini; *barchet szövő*. Tör. Tar. 1887. p. 782. *barhanistæ* seu magistri et artifices barhanni.

Barianum, i, sollemnia Turcarum; *bayram-ünnepe*. Veranes. III. 145. V. 245.

1. **Barilla**, æ, a baris i. e. cymba; *csónak*. Veranes. X. 181. Turcaque adeo affixerunt, ut quatuor *barillas* amiserunt et 8000 Turcarum occiderunt, ceperunt ac in mare submerserunt.

2. **Barilla**, (Du C.) cadus, dolium V. s. *botta*.

3. **Barilla**, species piscium. Mon. Comit. Trans. V. 201. A 100 piscibus *barilla* vocatis f. 50.

Barillus, (Du C.) cadus, dolium, amphora; lt. barile, baril; *kád, hordó, kancsó*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 564. vineae de Gióncetto cum omnibus suis pertinentiis et buttæ et caratelli et *barilli* et scamna etc.

Barilus, lt. barile, vas; *tonna*. Száz. XXIV. 300. V. s. v. Gorna.

Barlitum, (ap. Du C. *Barlettum*) dolium; *kis hordó*. Gall. barilles. It. barilotto. Száz. VIII. 689. An. 1397. civitas tenetur novem flor. auri ad faciendum seu comparandum *Barlitum*.

Barnabite, Clerici S. Pauli, a Clemente VII. papa an. 1533. approbati nomen a mediolano templo, quod in honorem Barnabæ constructum et an. 1545. horum monachorum curæ commissum erat, duxerunt. *Barnabás szerzetesek*. Curios. Misc. III. Octava Synops. Chron. VI. De initiis Ordinum Religiosorum. Clerici S. Pauli, vulgo *Barnabites* 1526.

Baro, onis, hæc vox occurrit primum an. 1195. auctore Diezio: barone, hsp. varon, vfr. ber, est vir, fortis; barones priscis temporibus proceres, qui vexillum proprium in bellum efferebant, soliti sunt nominari; *bárov, zászlós, szabad úr, szabad báró*. Szirm. Verbőezi 189. Fej. V. III. 5. Ker. Inst. Mil. 38. Primis Hungariæ temporibus Magnatum titularium nomen ignotum fuit, *Barones* enim tantum illi vocabantur, qui primas in Regno dignitates sustinebant. Car. Bel de Arch. 7. Ita vero . . . *Barones* vel *ἀπό τῆς βαρόντος*, i. e. gravitate dicti sunt ideò, quod munus eorum fuerit non modo ut strenue militarent

sed etiam quibus belli, quibus suberant, de casibus belli gravissimis consulent.

Barones Libéri; *szabad zászlósok.* Freiherrn. Georch. Ért. 75.

Baro naturalis, natus baro; *született báró v. zászlós úr.* Tórvt. Msz.

Baro Palatinus; *Nádor* *Ispán.* Szirm. *Baro Palatinus.* Nádor *Ispán* quasi *magni Hungarorum Domini Locumtenens* sive *Prorex.* Nagy *úr ispánnya.*

Barones Regni, optimates; *ország-nagyok, az ország zászlós urai. főzászlósai, szabad zászlósai.* Werbőczy 189. Præter hic recensitos (Palatinus, Judex Curie Regie, Regn. Dalm. Croat. et Slav. Banus: Wajvoda Transylv. et Siculorum Comes. *Banus* *Zewri-niensis* c) nam *Machoviensis Banus* per Turcas nostro avo delevit est. Item Thavernicorum, Janitorum, Pincernarum, Dapiferorum, Agazonum, Regalium et Reginalium magistris; nec non *Themesiensis* et *Posoniensis Comites* sunt etiam *Barones regni*; Cubiculariorum et Curie Regis Magistri: nescio qualiter isthuc omisso.

Barones Regni temporanei; *egy ideig tartó főurak.* Ker. Just. Mil. 420. *Barones Regni temporanei,* sive qui supremas in Regno dignitates *ad personam,* ut dici solet, sustinuerunt, uti Palatinus, Judex Curie Regie. Magister Tavernicorum. etc.

Baro tabulæ, baro iudicii regii; *királyi ítéltábla bárója, táblabáró.* Tórvt. Msz.

Baro a tavernatu fodinarum: Canimer-Gravius V. s. *Tavernatus.*

Barocca, crines asciti, artificiosa capillitia; *paróka, álhaj.* It. parruca. Perrücke. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. 1. p. 264. Alter abusus hoc sæculo est in *Baroccis* seu *Capillitij peregrinis,* hæc primo ex Gallis prodire et primo quidem necessitati inserviebant jam vero et pro ornamento habentur.

Barodium, v. *detur* a gal. *Barreau* esse formatum tribunal V. s. *Judicancellarius; törvényszék.*

Baronatus, (Du C.) dignitas baronum deo magnatum, virorum nobilium; *bároi rang, méltóság, báróság.* Kass. P. P. I. 225. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. 230. G. Fej. T. XI. V. Un. 246. Prælati et Barones duas dignitates, honores, *baronatus* scilicet seculares et ecclesiasticos simul tenere non valeant.

Baronettus, i. medium locum inter barones et equites occupans; *baronet.* Bel. Geogr. 113. ordines civiles Angliæ trifariam discescunt . . . in Popularium serie, *Baronetti* Equites, Armigeri, Nobiles, Cives.

Baronia, æ, *báróság.* It. baronaggio, baronia. Fej. X. 3. 182. Episcopatibus, Abbatibus, Principatibus, Ducatibus, Comitibus, Baronibus . . . Schwartz. Scult. 59. Comites illi, qui olim perpetui, liberi et maiores dicti sunt, pro opum amplitudine insidentes eastrum, quod *Baronia* (Domino) nomen dabat, unde, velut de specula, villis dominabantur subiacentibus.

Baronissa, æ, *bárokisasszony, bárónő.* It. baronessa. Kass. Jur. II. 284. 2-do Magnificæ natæ Comitissæ v. *Baronissæ.* Arch. Rák. VIII. 342.

Baroscopium, Barometrum, quo mutationes atmosphaeræ ope indicis in circulo in gradus diviso ostenduntur; *légsúlymérő.* F. Balassa. Casul Steph. App.

Barridus, 3., (Du C.) superbus; *kevély.* Gyön. 2892.

Barrire, elephantem dicuntur barrire. Festus Cf. Spart. G. 5. *harcogni.* Georg. Sirm. I. 34. Ne amplius habeamus talem dominum de quo semper jecor noster *barrit* ac tremat.

Barro, onis, baro. Pesty Ször. III. 244. **Barsaniani,** alias *Barsanuphitæ* a Barsanupho egyptio monacho ita nuncupati V. s. *Agnoætæ; főnöktelenek.*

Bartholomitæ, regulare consortium sacerdotum, institutum a Bartholomæo Holzauter a. 1040. et sancitum a XI. Innocentio papa 1680.; *Bertalanosok.* Nagy Hier.

Barula, æ, (Du C.) parva tænia; *kis, keskeny pólya.* Bärcey.

Barunculus, i, (Du C.) parvus báró; *kis báró.* Gyön. 2894.

Bás aga, summus aga, princeps eunuchorum. Szilády Tör. Magy. Em. II. Füg. *Bás aga.* Mondák a magyarok *pasa agának* is az eunuchok főnöke (Hamm. Gesch. d. o. R. VI. k. 585. 1.) *Bás aga* tulajdonképp = főaga. Agának nevezvén az eunuchokat is, kiknek főparancsnoka Kizlar aga, *bás aga* az első eunuch.

Bás csaus, Summus csausus apud Turcas, imperator Janiciorum. Szilády Tör. Magy. Em. II. Füg. *Bás csaus* (szószertint főcsaus) a 196 janicsár század 5-ikének parancsnoka. Ezenkívül ő avatta fel a janicsáresapatba belépteket olyformán, hogy fülön fogta és pofon ütötte. Ez hajtatta végre az alája rendelt két más janicsár csausall a büntetéseket, mert a janicsárokat saját tisztjék fenytették, a janicsárok divánját ő hitta össze s abban ülése volt. A divanban ő nyújtotta be a kérvényeket. Rangja mintegy ezredesi volt, melyből az altábornoki rangnak megfelelő számszundis-basi tisztiségre emelkedhetett.

Baseologia, doctrina substructionum; *alapzattan.* Nagy Hier.

Basha, æ, bascha, caput dux, præfectus; *Basa.* Tor. Tár. 1888. p. 521. Satrapæ sive *Bashæ* Silistriensis.

Basilianæ, Kat. Hist. Reg. 169. Fuisse autem huius metropolitani monasterii de valle Vesprimiensis incolae moniales Græcas ex orientis partibus accitas et regulam Sancti Basilii, monasticæ vitæ in Oriente auctoris sequutas, proinde *Basilianas* non ex vano conicimus.

Basiliani, Cher. Jus. Eccl. II. 48.—40. *Basiliani* Græci Ritus Catholici. Horum Fundator erat S. Basilus Episcopus Cæsariensis in Cappadocia, qui anno Christi 379. Monachis vivendi regulam præscripsit. Hi apud nos primum invaluerunt anno 1360, quo Theodoricus Keriatovich ipsis Monasterium in Monte Csernek prope Munkács exstruxit.

1. **Basiliscus,** magna, longa navis (Du C. al. s.) Pár. Páp.

2. **Basiliscus,** tormenta basilisco similia ad oppugnationes apta; *ostromágyú.* De reb. Turc. Dial. 650.

Basilita, Basilios magnus, pater ecclesiæ græco catholicæ, natus anno 329 Cæsariæ in Cappadocia, 370 episcopus, mortuus 379. disciplinæ ecclesiasticæ præcipue vitæ monachæ regenerator, quare monachi et monachæ, quæ hodie quoque in ecclesiis ritus græci non unificæ regulas sequuntur, *basilitæ* appellantur. Ol. Act. Synod. 7. ministri

Provinciales Piaristarum, Prædicatorum — *Basilitarum.*

Basilla, basilicam; *bazsalikom.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Basium, dem a *basium*; *csókoeska.* Rev. Lat. L. II. 121. Nequicquam reduci suspiro occurrere Patri, atque pium dextræ figere *basium.* Cf. Petron. Sat. 85. Appul. Met. 10. p. 248. 35.

Bassa, (Du C.) præfectus Imperatoris Turearum, præfectus provincie vel urbis; *scribitur et Pasa, törökbasa.* Bod. Hist. Eccl. I. 158. Istih. VII. 93. Brut. Hist. XI. 237. 33.

Bassarî, bassarum more grassari; *basáskodni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 642. Extra officium suum *bassatus* est.

Bassarîs, (Du C.) ovis pinguis; *kővér bárány.* Gyön. 2900.

Basseus, i, Bassa vel Passa. Bonfin. III. 5. 442. *Basseum* cum innumero propediem in Daciam traiectionem exercitu, rumores differunt; post imperatorum apud eam gentem *Bassei* supremum locum tenent et ubicunque agant, Imperatoriam potestatem gerunt.

Bassista, æ, gravi ima voce canens; *althungú énekes.* It. basso. Bassist. Leges Schol. Schem. 34.

1. **Bassus,** 3., (Du C.) humilis; *alacsony.* Ljub. Mon. Sl. XVII. 406. an. 1421: ubi murus erit *bassus*.

2. **Bassus,** inferior; *al., alsó.* It. basso, Gal. bas. Schwartz. Scult. 47. iurisdicção inferior seu *bassa.* Pfahl. Jus Georg. XXI. Máty. kir. lev. I. k. p. 137. facinus quod iam toti fere alamanie alte et *basse* . . . intonuit.

3. **Bassus,** vox gravis, depressa; *mélyhang, alhang.* It. basso. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. 1. p. 262. Wagn.

Bastaga, (Du C.) onus, sarcina. *teher.* Pár. Páp.

Bastangarii, (Du C.) bajuli, qui principibus onera, sarcinas portabant; *poggyásztvivők.* Pár. Páp.

Bastarda, æ, longum tormentum; *hoszszú ágyú.* Pár. Páp.

Bastasia, orum, naves frugibus portandis; *teherhajó.* Han. Mon. Jur. P. I. 127: conductibus bladum . . . dentur *bastasia* et magazeni.

Bastasius, i, (Du C.) baiulus; *hordár.* Ljub. Mon. St. XI. 53. an. 1313: *portarius... bastasius.*

Bastassiza, æ, (Du C.) navis species; *hajó.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 151. *barchas* vulgariter *bastassizas.*

Bastaxius, et **Bastazius** (Du C.) baiulus; *hordár, czippellő.* Ljub. Mon. St. V. 263. an. 1334. *bastazius,* qui dishoneraverunt lapides. *Bastaxius,* qui portaverunt lapides.

Bastaya, æ, propugnaculum; castellum; *bástya.* Bastei. Fjp. Szám. p. 540 an. 1440: glebatoribus de quatuor *bastayis.*

Bastellus, (Du C.) campanæ clava ferrea; *harangnyelv.* Gal. battail v. battant. Nagy Hier.

Bastia, (Du C.) munimentum, propugnaculum; *bástya.* It. bastia. Epist. Proc. P. II. 148: trabibus ac etiam *bastis* erant munita. Georg. Sirm. I. 98. et insuper fluvium Ister disponere fecerat Rex tres *bastias.*

Bastida, æ, propugnaculum; *bástya, ágyúház.* It. bastia. Katona Hist IX. 458. Luc. Regn. Dalm. 223. Venetique audientes

apparatum victualium pro adventu Regis stitutum sive *Bastidam* ex Orientali parte Jadræ ad fonticulum positam, altioribus propugnaculis firmant. Erat enim *Bastida* ex lignamine a tribus lateribus constructa longitudinis passuum fere 200 . . . in orientali parte cuius erant turres X. in Occidentali totidem.

Bastillia, arx, carcer; Gall. *bastille*. Ker. Nap. 262. nem egyéb mint *bastillia* vagy közönséges *correctoria* ház lett volna.

Bastina, æ, ædificium V. s. *desitum esse*; épület. Gall. *bâtiment*. Ljub. Mon. Sl. XII. 325. an. 1465.

Bastina, æ, propugnaculum; *erőd*. Ljub. Mon. Sl. XXI. 85. an. 1435: *bastina* in cacumine montis.

Bastio, onis, propugnaculum, *bastia*; *bástya*, Beng. Ann. Er. Cónob. 545.

Bastiola, turris parvum propugnaculum; *kis erőd*. Epist. Proc. P. II. p. 38: In una *bastiola* . . . sacci aureorum . . . ad manus perfidas pervenerunt.

Bastiona, æ, *Bastia*; *erőd*, *bástya*. It. *bastita*. Pár. Páp.

Bastire, munire; (Du C. ædificare); *kikövezni*. Batty. Ger. 150. *Pedatum* de vastissimo advenientibus Dei orbe *bastientes*. Nota Batty. *Ex toto hoc contextu patet, quod cum hæc scriberet Sanctus, is mos in Pannonia invaluerit, ut munitas haberent vias publicas et undecunque adventantes militum adscribebantur et notis militariis distinguebantur.*

Bastita, V. *Bastida*. Cod. Telek. XII. 42. Et ipsi *Bastitas* guerrarum temporibus supra Danubium aut alibi erectas distrahant et annullant. Magy. Tör. Tár. XI. 33. Ljub. Mon. Sl. II. 277.

Basto, onis baculus; *bot*. It. *battone*. Prot. inq. 365: vidi eam, et intravit ecclesiam in pedibus suis, tunc cum uno *bastone* in manu.

Baston, *bastonium*, carcer; *fogház*. Stockhaus. Pár. Páp.

Bastonada, æ, V. *Fustigatio*; *botozás*. It. *bastonata*. Brut. Hist. Præf. LXIII. Sunt qui dicant, ab inimico quodam suo Transylvano nobili et locupletio, *fustigationem* (Itali *bastonadam* vocant) et pene *lumbi-fragium* esse passum.

Bastonus, i, (Du C.) sceptrum, penes quem est summa belli; *vezérbot*. It. *bastone*. Ljub. Mon. Sl. XXII. 400. an. 1456. quod sit capitaneus . . . et sibi designari facere vexillum . . . et unum *bastonum*.

Batadura, æ, fors. idem quod verbera *caedes* a *batare*; *verés*, *ölés*. Ljub. Mon. Sl. 493. an. 1304: de furtis, *bataduris*.

Bataglia, (Du C. *batalia*) prælium, pugna, conflictus; It. *battaglia*; *ütközet*, *csata*. Arch. Rák. IX. 518.

Batallo, onis, alio loco *Batalium*, quatuor centuria, quarta pars Regimenti vel gregis militarii militum, ab It. *battaglione*; *zászlóalj*. Gal. *Bataillon*. Arch. Rák. VIII. 72. 129.

Batellus, (Du C.) cymba V. s. *Pariscalmus*; *csónak*. It. *battello*.

Batelum, parva navis; *kis hajó*. Raë. Mon. St. XIII. 286. an. 1359.

Bateni, V. sub *Assassini*.

Batera, (Du C.) genus *pateræ*; *nagy kupa*. Gyön. 2908.

Batare, (Du C.) pro: *batuere*, plagas inferre, verberare; *ütni*, *verni*. It. *battere*.

Prot. inq. 202. tollebam virgas et *batebam* illam.

Batare, eudere V. s. *Cecha* (Du C. *tundere*); *verni*. Ljub. Mon. Sl. IV. 44. an. 1362.

Bateria, *Batteria*, tormenta bellica (Du C. al. s.); *ágyútelep*, *ágyúüteg*. *Batterie*. Arch. Rák. VIII. 402.

Batifollum, (Du C.) turris lignea quam *Berfredum* vocabant; *bástya torony*. It. *batifolle*. Gal. *bastion*. Obs. Jadr. 416. ipsoque die quoddam *Batifollum* cum monos machina ultra postum, ubi primitus extitit, stitutum reædificaverunt.

Batilleum, palus; *karó*. Ljub. Mon. Sl. III. 294: *batillea* III. de acutis.

Batillus, (Du C.) cochlear ferreum; *vas kalán*. Gyön. 2914.

Batinderium, fors. *pistrinum*; *kölyű malom*. Ljub. Mon. Sl. V. 183. an. 1409. *molendinis*, *batinderis*.

Batolus, poculum maius: *bokály* (serleg). Ger. Pokal. Pár. Páp.

Batitare, *battere* a Gall. *battere* ex Lat. *batuere*, verberare, plagas inferre; *verni*, *ütni*. Georg. Sirm. 1., 224. sed ad caput frangere debeat, donec potest seipsum *batitare* de angulo ad angulum.

Batologia, *βατολογία*, ambages, loquacitas; *fecsegés*, *csacsaság*, *sokbeszédűség*, Otia Bachm. Præf.

Batrachites, *βάτραχος*; *varasbeka* forma *drágakő*. Szentiv. Cur. Mise. Dec. II. P. 1. 184. *Borax* seu *Batrachites* alias *Lapis Bufonius* dicitur. Eo quod in capite *Bufonis* reperiatur. Est stellata vel hæmispærice figura coloris varii potissimum cinerei vel subnigri. Cf. Plin. 37, 40. 55. Isid. Orig. 16. 8. 20.

Batrausticus, mendose pro: *barrastiscus* (a gallico *barreau*, forum iudicarium) significat igitur: a iuriconsultis usitatus. Funda David. B. 2. dum vera dicerent, poena 100 florenorum seu Imperialium (pro Emenda Linguae ut *batrausticus* in Hungaria stylus habet) mox muletabantur.

Batris, genus vasis longioris manubrii; *hosszúnyakú serfőző sajtár*. Gyön. 2906.

Batta, æ (Du C.) cymba; *csónak*. Ljub. Mon. Sl. XI. 15. an. 1312.

Battalio, V. *Batalio*. Dipl. Alv. I. 419. Uno *battatione* militum iterum excitavit conflictum acerrimum.

Battallia, æ, It. *battaglia*, conflictus, prælium, pugna; *csata*, *ütközet*, *harcz*. Szirm. 128.

Batteria, tormenta in aggere disposita V. *Bateria*; *ágyútelep*, *tűztelep*, *ágyúsáncz*. It. *batteria*. Szilády. Tör. Magy. Tört. Eml. IX. 444. Curios Mise. 368. *Batteriae* seu suggestus alii sunt offensivi alii defensivi. Defensivi sic construuntur 1. Numerus tormentorum, quæ in suggestum subvehenda sunt, multiplicetur per 12 perductum dabit in pedibus longitudinem suggestus. Dip. Alv. I. 419. Disponendo unam *Batteriam* viginti tormentorum. *Batteriam* formare seu erigere.

Batteriatim, in modum aggerum; *ágyútelepek módjára*. Tör. Tár. 1888. p. 745. cum pyrobolaris quorum auxilio acceleratum laboribus complementum, perfecti suggestus tormentarii *Speci batteriatim* Badensis, retro quem regimen comitis A. castra metabatur.

Battire, idem quod *batare*. Prot. inq. 247: rogavit me, quod ego *battirem* eam fortiter et satis et ego tum tantum *battivi* eam, quod ego stanca i. e. fatigata fui.

Battologus, mera verba captans, loquax a *βατολογέω*; *fecsegő*, *haszontalan szószaporító*. Can. Ecc. XLIX.

Batyko, onis, *pater*, *paterculus* sacerdos ruthenorum lingua; *atyuska*, pap. Jogt. Eml. T. II. 4. p. 233: Quia multæ querelæ fuerant in aures comitatus nostri contra *Batykones* Ruthenorum allatæ.

Baubare, in modum canum latrare; *ugatni*, *babukolni*. Gyön. 2917.

Baucalium, *Batiolus* q. v.; *Pokál*.

Baulare, latrare (Du C.) *ugatni*. Gyön. 2923.

Bavara, æ, (Du C.) Gall. *bavette*. Hisp. *Bavadero*, Pectorale linteum est ab aure ad aurem mento subtensum ad excipiendam in infantibus *bavam* (*salivam*), et ad colli et pectoris nuda in virginibus præsertim Dei sacris decenter obtegenda. 1. *állkötő*; 2. *apáczaftályol*. Nagy Hier.

Bavarizare, indolem, morem Bavarorum inducere; *bajor modort felvenni*, *utínozni*. Arch. Rák. I. 331. Copiæ Caesaræ nunc *Gallizantur* et *Bavarizantur*.

Bayæ, palmarum folia (Du C. palma). Gyön. 2774.

Baxaméta, ab ital. *Basso á meta*; *bügó sip*. Apor. Metamor. Trans. 331. *Baxamétinak* hire sem volt.

Baxis, *Bakhschisch* dicitur Persis generatim donum, speciatim idem ac *Bibale*; *ajándék*, *borraváló*. Tök. Diar. 557. 606.

Bayda, æ, *Wayda*; *vajda*. Kronst. II. 466: sartor percepit a *Bayda* Egiptio.

Baylia, æ, nuncium; *üzenet*. Magy. Tör. Tár. XI. 71. cuius *baylie*, mandati et commissionis tenor talis est.

Baylia, magistratus, potestas, V. *Bailia*. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 546. atque volentes quod si per eos vel aliquem ipsorum fuerit in aliquo contrafactum, licentiam, libertatem, *bayliam* et potestatem auctoritate propria, capitulis, statutis ordinamentis seu consuetudinibus alicuius civitatis ipsos personaliter capiendi ducendi et detinendi.

Bazariota, æ, merceator (a pers. *bâsar*, forum) *kereshedő*. Han. Mon. Jur. P. I. 198: civitas sine . . . *bazariotis* stare non potest.

Bazile, pelvis (Du C. *bazili*); *medencze*. Ljub. Mon. Sl. XI. 216. an. 1347: asportavit . . . furtive: unam *toalliam* . . . unum *bazile* et duo *bacilo* de ramo.

Bealitas, (Du C.) pro: *Beatitudo*. Nagy Hier.

Beanazates, um, novelli agri, novellæ colonie a *beanus*: novellus; *új teleptérny*. Batty. leg. T. II. 366 an. 1247: *damus* . . . *terram* . . . cum *Beanazatibus*.

Beanus, 3., (Du C.) animal nesciens vitam studiosorum, novellus; *tudatlan*, *tapasztalatlan*, *új*. Exam. Aet. 6. 3.

Beatificare, beatorum numero addere, beatum reddere, canonizare; *boldogítani*, *szentté avatni*. Wagn. Cher. Jus. Eccl. I. 173. Cf. August. Trin. 14. 14.

Beatificatio, laudatio; actus beatum reddendi, in numerum beatorum referendi, canonizatio; *dicsőítés*, *magasztalás*, *boldogítás*, *szentté avatás*. Pel. Pom. L. I. P.

IV. Art. II. c. 4. Hercine est lingua in *beatificatione* ventris et uberum tuorum et parvus tui. Cher. Jus Eccl. I. 173. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 495.

Beatista, Stat. Præm. Capitulum Prov. Westph. an. 1639 declarat in abbatibus et Præpositis virorum teneri Abbates et Præpositos inditate augeri eo usque numerum sacerdotum, ut tr a quot die sacra sine omissione celebrentur. Eiusdem Prov. neia Cap. an. 1724. tria hæc sacra nom.nibus Missarum Matutinalis, de Beata et Summa intelligenda proponit: Sacrum Matutinale pro defunctis fratribus sororibus, benefactoribus, fundatoribus; de Beata pro Prælatibus et Congregationibus iis commissis et *Summam* ad intentionem ordinis mandat. Sacerdos, qui legit Missam Matutinam vel matuturam, dicitur *Maturista*, qui celebrat Missam Summam, vocatur *Summista*, sacerdos denique Missam de Beata legens est et dicitur *Beatista*.

Beatitudo, *Beatissimus*; (Du C.) titulus Pape, romani pontificis; *szeztéséges atya*. Cod. Dip. Lond. 299. dolorem, quem inopinato quodam *vestrae Beatitudinis* infortunio concepimus, cohibere. U. o. Nos equidem, *Beatissime Pater*, dum *vestrae Sanctitatis* breve . . . legeremus. Frak. Mát. lev. II. 4.

Beatus, Apud Christianos scriptores beate memoriæ vir dicitur, qui pie vita functus est (Fore.) Ut beatitudo, beatus etiam titulus honorarius, quo compellantur episcopi; *boldog emlékezetű*; It. beato. S. de Kz. Chr. II. 2., 3. *Beatus* Gerardus Chenadiensis Episcopus.

Beccaria, æ, (Du C.) macellum; *mészárszék*. It. beccar a. Ljub. Mon. Sl. I. 216. an. 1307: dummodo carnes reperientur ad *beccariam* ad vendendum. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 405.

Beccina, æ, orbis æreus, instrumentum musicæ apud Turcas; *réztányér* (török muzsikánál). Ger. Becken. Szamosk. I. 439. Ne autem fuga eius manifestis indicij proderetur, iussit tubas, *beccinas*, tympana, classica, tormenta aliaque id genus machinamenta, quibus militum an mi ad rem gerendam concitari solent, ex adversa arci parte e regione hostilium castrorum intendi.

Becharia, æ, (Du C.) laniena V. Beccaria; Mem. Pauli. 426. combustæ fuerunt 4. stationes iuxta *bechariam*.

Becharius, i, (Du C. beccarius) carnifex (macellarius); *mészáros*. Ljub. Mon. Sl. XI. 16. an. 1342: *becharius* teneatur vendere illius persone, que primo petit capud bestie *cordam*, mazam et figatum.

Bechus, i, hædus; *kecskebak*. Bock. Ljub. Mon. Sl. III. 2: capre vel *bechi*.

Beemot, lege: Behemóth, Beélzebub Satanæ. Batt. Leg. III. 249 an. 1370: per invidiam, quam *Beemot* exercet (Nota Batt.: vel si mavis Beemal aut Beemoss).

Becula, æ, juvenia; *tinó*. Gyön. 2981. **Becus**, bechinae carnes sc. capri, hirci; *kecskebakhús*. Ljub. Mon. Sl. III. 2.

Bedallus, i, pro: *bedellus*, servus apparitor; *szolga*. Fjp. Szám. p. 234. an. 1427.

Begardus, alveare; *méh-kelencze*. Gyön. 2936.

Begenæ, *Beginae*, ordo monacharum de quibus fusi disputavit Du C. Urk. Sieb. I. 464. an. 1334. Fr. Lib. Ration. II. 94. 117.

130. Marc. Chr. II. 83. et sepultus est in ecclesia beate Virginis in insula Budensi in loco *Beginarum*.

Beghardi, (Du C.) V. *Begvardistae*. Not. rel. II. 109: Fratres et sorores liberi spiritus, alias *Beghardi*, *Beguini*, *Dulcinistae* omnia clamoribus et tumultibus complentes, omnemque ecclesiae potestatem et disciplinam spernentes. His affines fuerant *Fratricelli* ex Franciscanis strictioris observantiae enati, qui mendicando et vestitu lacero incedentes, omnem Pontificis et Præpositi generalis auctoritatem recieiebant.

Beginiagium, v. *Beguiniagium*, (Du C.) conventus v. institutum *Beginarum*; 1. *apácázalak*; 2. *apácáság*. Nagy Hier.

Beglerbecus, V. *Beglerbegh*. Tör. Tár. 1881. p. 134.

Beghlerbegh, prætor apud Turcas, imperator provinciae princeps, cui plures beghi subiecti sunt et qui gradum bassæ attingit et ante quem tres caudæ equinae feruntur. In Hungaria tres beghlerbeghi erant: Budensis, Temesváriensis, Canisensis; *beglerbég*, *bejler bej*, *főbej*. Adelm. De Orig. Turc. 7. Post quem sedit magistratus dumviratus, qui dicitur *Beghlerbegh* id est Princeps presidum. Hii presunt presidibus provinciarum. Szilády Tör. Magy. Em. II. Függ. Bel. Geogr. 547. diversi Duces belli, Vezier, Prætores, *Beglerbeg*, Præsides Bassa, Præfecti Sanguiae etc.

Beghus, *Begus*, *Beius*, *Bekus*, hic gradus et titulus apud Turcas superior est quam Effendi, sed inferior quam Bassa. Begi sunt prætores, principes minorum provinciarum, quibus Sultanus unam caudam equinam tribuit honoris causa. Suffectus alieuus regionis, dux Imperatoris; *bég*, *bej*, *bék*. Brut Hist. V. 62., 31. *Becrambeius* IX. 54., 8. *Luphtbeus* IX. 53. 17. *Balibegus* XI. 189., 3. *Bellerbeius* XIV. 441., 19. *Arezlanbecus*. Veranes V. 67.

Beglerbegatus, dignitas *Beglerbegi*; *béglerbegi tisztáság*. Veranes. IV. 240. VII. 187. *hudenis beglerbegatus*.

Beglerbegus, magister equitum apud Turcas; *lovás főnök*. F. Forg. Comm. 216. *Amhatbegum magistrum equitum* (*beglerbegum* vocant) Anatoliæ, suppetias præmittit. Isthv. VII. 93.

Begvardistæ, (Du C.) *Beghardi*, *Beghardi*, *Beguini*, *Beginae*, Hæretici exorti primum in Alemannia, qui vulgariter *Beghardi*, quoad viros, et *Beginae* quoad feminas . . . dictos putant a Saxonico *Beggen*, mendicare. For. Scr. p. 53: Altera Officina Hæresum hujus decimi quarti Saeculi *Begvardistarum*.

Beguini, V. s. *Beghardi*.

Bei, præfectus; *főnök*. Tör. Tár. 1888. p. 287. Quidam Tartarorum *bei* ut vocant seu præfectus captivum nobilem Polonum libere dimissum regi serenissimo referre iussit. V. *Beghus*.

Bekus, *Beghus* q. v. Szamosk. IV. 470. Ita factum bassa multis promissis *bekum* animat.

Bék Ogli, filius *Beki*, *Beghi*; *bék*, *bég fia*. Tök. Diar. 441.

Belbus, i, (Du C. hyæna) noster: animal; *telkes állat*. Gyön. 2969.

Bele, mens (id. Cathol.); *elme*. Gyön. 2932.

Beleknegina, æ, alba, pulchra domina;

szép asszony. Kat. Hist. Duc. 705. Certe venustas eius (Sarolta) formæ, quam et Turotzius commendat, et a Slavis inditum *Belekneginae* seu pulchræ dominæ nomen indicat eam prociis non caruisse.

Belerbegus, *Beller Begus*, *Bellerbeius*, V. *Beghlerbegh*; Brut. Hist. XI. 189. 3. XI. 239. 21. Dec. Bar. 40., 41., 45.

Belfegor, (Calep. Cathol. *belphegor*) simulacrum ignominiae; *pellengér*. Gyön. 2939.

Belial, satanas, homo perversus, princeps malorum demonum. Mom. Comit. I. 424. Cristo cum *Belial*, luci cum tenebris nulla potest esse consociatio. Obs. Jadr. 412. Inspecto hoc Jaderitini talem dolum et perditionis conspirationem perfidorum Athletarum nec non Stephani Bornensis Bani *belialis* alumni in multa stupefactione cordi commoverunt.

Bella, æ, (Du C. *acus*) campanella, quæ collis ovium vel equorum appenditur; *csöngelyű*. Gyön. 2962.

Bellaria, res belli aptæ; *hadhoz való eszköz*. Gyön. 2957.

Bellaticus, 3., bellicosus; (idem. Cathol.) *harczas*. Gyön. 2953.

Belli — **Commissariatus**, curatores rerum ad bellum gerendum necessariarum; *hadi biztos tiszte*. Kriegscommissariat. Reg. Turm. Præt. 149.

Bellicare, bellare, certare; *hadakozni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Bellicosus proficisci, in bellum ingredi; *hadat indítani*. Szék. Okl. III. 139.

1. **Bellicum**, res militaris, bellica; *hadi szolgálat*, *katonaság*. Arch. Rák. IV., 137 és noha kétszer kéredzett már az *Bellicum-tól*, de nem akarják elereszteni; és 160.

2. **Bellicum**, i, nude positum pro Consilio bellico; *bécsi főhadi tanács*. Tör. Tár. 1887. p. 114.

Belliductor, dux, imperator, ap. Brutum legitur: bellidux; *hadvezér*. Fr. Lib. Rt. II. 16. Nicolao Zkender *belliductori* domini Pauli Thomori pro subsidio dati sunt.

Belliductus, belli administratio; *hadakozás*. II. guerra. G. Fejér. P. XI. Vol. Un. 318. Rex Budam fuit reversus, caduceatores Polonos, qui toto *belliductus* tempore ibi haeserant, auditurus.

Bellidux, idem ac belli dux; est compositum ad formas vocabulorum: bellifer, belliger, belligator. Brut. Hist. XI. 222. 11. et XII. 319. 2.

Belliferus, bellicosus, turbulentus; *háborús*. An. Se. II. 232. sæc. XVI: *belliferocibus* . . . temporibus.

Belligeratio, administratio belli; *hadakozás*, *hadviselés*. Rák. Ön. 6.

Bellosis, profanatio; *utálatosság*. Gyön. 2972.

Bellum cruciatum, bellum cruce signatorum; *kereszties had*, *kurucz had*. Törvt. Msz.

Bellum cruciferorum, expeditio pro causa Christiana suscepta; *kereszties hadjárat*. Száz. VI. 440.

Bellum defensivum, bellum defensionis causa gerendum; *védelmi harc*. Törvt. Msz.

Bellum intrinsecum, bellum intestinum, civile; *belső polgári háború*. Wagn.

Bellum literarium, polemia; *tölt-harc*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 148.

Bellum mortale, bellum ad inter-necionem; *halálos tusa*, *lt. lotta*. Thurocz. 272. *Instauratur ergo mortale bellum*.

Bellum offensivum, bellum aggrediendo susceptum; *támadó had, harc*. Törvt. Msz.

Bellum rusticum cruce-signatum; *keresztes pörházadás*. Veranes H. st. 1. 9. Porro imprimis bellum rusticum, quod cruce-signatorum appellabatur, totum regnum savitia conculcavit.

Belues, (Du C.) egestas, quae solet contingere per vastationem belluae; *baromtettkár, szükség*. Gyön. 2966.

Benca, sedile, sella episcopii, Faldistorium; *püspöki székh*. Nagy Hier.

Bene, bonum, peculium, beneficium; *javadalom*. Jókai Rab. R. 46. 47. Hanem hát ez Truzsinka kisasszony *bénje*; ez az ő javadalma; ebből fedezi a toilette szükségleteit.

Bene fit, benigne fit. Wagn.

Bene sonantibus, *vinolentus*; *ebrius*. Jók. Epp. II. 498. a mult éjjel ismét *«bene sonantibus»* kerület haza (azaz magyarul: jól berágva). *rectus*: bene sonantibus gallis, *kakaskukorikuláskor* (sub galli cantu.)

Benedicta cera, sacra, consecrata cera; *szentelt viasz* (gyertya). Wagn.

Benedicta Virgo, beata, celestium munerum affluentia nobilis, insignis; *szent, áldott, boldog szűz*. Wagn.

Benedictinae, *bencés apáca*. Kat. Hist. Reg. I. 469. Quibus Basilianis circa annum 1409. *Benedictinae* Latinum in sacris ceremoniis ritum regulamque S. Benedicti sequuntur successisse videntur.

Benedictini Monachi, **Benedictini**; *bencések*. Cher. Jus. Eccl. II. 43. 4. *Monachi benedictini*. His initium dedit S. Benedictus Comes Nurciensis in Italia circa annum 520. In Hungaria Dux Geysa an. 996. in monte Pannoniae domicilium pro ipsi inchoavit, quod continuavit Filius eius Stephanus et ibidem an. 1004. Abbatiam S. Martini fundavit. Olty. Act. Syn. 3.

1. **Benedictio**, beneficium; *javadalom*. Rač. Mon. St. VII. 64. an. 1063 aliquam benedictionem dono pro redempcione anime mee.

2. **Benedictio**, (Du C.) fausta Sacerdotis precatio; *áldás*. Wagn. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 8. Cf. Sulp. Sev. de Vita S. Martin. 2. 12.

Benedictio episcopalis, (Du C.) consecratio episcopi; *püspök felszentelése, felavatása*. Tör. Tár. 1886. p. 569.

Benedictio nuptialis, (Du C.) ben. matrimonii; *menyegzői áldás*. Georch. H. T. I. 92.

Benedictionale, (Du C. *benedictionalis liber*) Liber Ecclesiasticus, in quo Benedictiones, quae ab episcopo et sacerdotibus fiunt, continentur; *áldáskönyv*. Nagy Hier.

Benedictionalis, ad benedictionem pertinens; *áldás*. Tör. Tár. 1886. p. 571. *libri benedictionales*.

Benefactorius, 3., *beneficus*; *jótevő*. Gyön. 2978.

Benefactrix, mulier beneficii (orum) auctor, parens; quae bene de aliquo merita est; *jótevőnő*. Száz. XXII. 609. Beng. Ann. Er. Cen. 59.

Beneficere, benefacere; *jót tenni*.

Rák. Ön. p. 364. l. 34—35.: Non cogit te misericordia Dei ad beneficendum.

Beneficialis, ad beneficium eccles. præbendam pertinens; *javadalmas*. It. Kövy El. 34. Bona *beneficialia*, quae possident, pro debitis ipsorum auferri et adimi non possunt (Ecclesiastici.) . .

Beneficiare, (Du C.) beneficium ecclesiasticum conferre; *javadalomban részesíteni*. Pel. Ser. Dicere officium tenentur *beneficiati* et etiam non *beneficiati* religiosi Aest. 7. e; Dupliciter *beneficiarius* Petrum cum suis adiuvantibus scilicet dando piscium multitudinem. Aest. 8. i. cet. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 3.

Beneficarii, V. s. *Ministeriales*.

Beneficarii Reginales, V. s. *Regali*.

Beneficiarius, Fore. t. I. Beneficiarius, qui beneficium accepit. In militia beneficiarii dicuntur, qui ad militare aliquem gradum aut commodum beneficio tribuni, praetoris, proconsulis aut consulis alternive magistratus promoti sunt. Diebantur etiam beneficiarii, qui militaris muneris vacationem praemii acceperunt. — (Du C. t. I. Apparitores, satellites, ministri magistratum.) Ap. Isthv. cliens vel subditus, *alattvaló*. Isthv. X. 150.

Beneficarius auleus, qui est principi, regi a largitionibus; *udvari alamizsnár*. Ger. Almosenier. Rák. Ön. 190.

1. **Beneficiatus**, i. praedictis, bonis, fructu annuo condonatus, praecipue sacerdos sacerdotii opulenti, qui vulgo canonicus dicitur; *javadalmas, járadékos, egyházi javadalmas, egyházi haszonvevő, jótéteményes, királyi adományos pap*, káptalanbeli kanonok. It. beneficiato. Törvt. Msz. Kass. P. P. II. 3. Pel. Pom. De S. Joanne s. I. c. 3.

2. **Beneficiatus**, V. Vasallus.

3. **Beneficiatus**, discipulus beneficio affectus; *jótéteményes tanuló*. Beszterezeh. ág. gymn. Ért. 1875—76. p. 53.

Beneficio cedit, 1. commodum est; 2. abdicare se beneficio; 1. *javára van v. válik*. 2. *lemondani a haszonvetélről*. Törvt. Msz.

Beneficiorum sublatio, privatio beneficii; *jótétemények eltörlése, haszoneltörlés*. Törvt. Msz.

1. **Beneficium**, (Du C.) muneri ecclesiastico convenientium honorum et potestatis usus; *egyházhivatalhoz kötött javadalom s az uzzal járó egyházhatalom gyakorlása*. Kon. Egyh. 152.

2. **Beneficium**, 1. usura, ususfructus, 2. beneficium, 3. redditus; 1. *haszonvétel*, 2. *jótétemény*, 3. *jövedelem*. Törvt. Msz.

Beneficium adhaesionis, si e pluribus in eadem causa litigantibus tantum unus appellatione utitur et causam obtinet, reliqui quoque fiunt huius beneficii participes. Kon. Egyh. 408. Elhet a felebbezési joggal a fel- és alperes, hogy ha a több peres társ közül csak egy is ezen perorvoslattal él, az általa kivívott győzelem a többi társ javára is szolgál (*beneficium adhaesionis*).

Beneficium cleri, prerogativa sacerdotum; *egyházi kivétel*. Törvt. Msz.

Beneficium collativum, ben. quae quis, cui ius datum est, donatione acquirit; *szabadékos javadalmak, melyek az arra jogosítottnak adományozása alapján nyeretnek*. Kon. Egyh. 153.

Beneficium commune, usura com-

munis; *közhaszonvétel, közös jóság*. Törvt. Msz.

Beneficium compatibile, quod conciliari potest cum aliis beneficiis; *összeegyeztethető javadalmak*. Kon. Egyh. 154.

Beneficium competentia, ben. quod alicui competit; *illető rész, v. jótétemény, illető tartás jótéteménye*. Törvt. Msz.

Beneficium curiale, nobilium usus fructus; *nemesi haszonvétel, udvari jások*. Törvt. Msz.

Beneficium ecclesiasticum curatum seu curatiae, (Du C.) cui adnexa est cura animarum; *papi köteletségű haszonvétel, lelki gondviseléssel járó haszonvétel*. Törvt. Msz. Kon. Egyh. 153.

Beneficium ecclesiasticum saeculare, saecularibus sacerdotibus competens benef. *világi papokat illető haszonvétel*. Törvt. Msz.

Beneficium ecclesiasticum simplex seu non curatum, (Du C.) cui cura animarum non est adnexa; *lelki gondviselés nélkül való haszonvétel*. Törvt. Msz.

Beneficium eccl. vacans, ben. eccl. vacuum; *megüresült egyházi jóságok vagy hivatalok*. Törvt. Msz.

Beneficium electivum, quod quis secundum canones electus praevia confirmatione superiorum acquirit; *melyek kánon-szerű választás és az illető egyházfőnök-től való megerősítés útján szerezhetnek (választékos javadalom)*. Kon. Egyh. 153.

Beneficium expectationis, ben. cum spe acquirendi; *várakozási jótétemény*. Törvt. Msz.

Beneficium extraserialitatis; ben. extraordinarium; *soronkívül valóság jótéteménye*. Törvt. Msz.

Beneficium incompatibile, quod cum aliis beneficiis conciliari non potest; *össze nem egyeztethető javadalmak*. Kon. Egyh. 154.

Beneficium inventarii; *jóság-lajstrom jótéteménye*. (Heyse: die Rechtswohlthat, kraft welcher ein Erbe, der rechtzeitig ein Nachlassverzeichnis gerichtlich eingereicht hat, für die Nachlassschulden nur in so weit zu haften braucht, als der Nachlass hiezu hinreich.) Törvt. Msz. Vuch. Jur. Feud. 199. ceterum successoribus feudalibus *beneficium inventarii* prodest, ne teneantur ultra vires utriusque patrimonii, allodii et feudi.

Beneficium iuris, gratiae locus, quam ius praebet; *törvény jótéteménye, jogkedvezés*. Törvt. Msz.

Beneficium legis, gratiae locus, quam lex praebet; *törvénykedvezés, törvény jótéteménye*. Törvt. Msz.

Beneficium maius, praelaturae, dignitates; *különös kormányhatalommal ösztökötött egyházjavadalmak; egyházméltóságok*. Kon. Egyh. 153.

Beneficium manuale, seu victualia (Du C.) quorum distributiones quotidianae tantum residentibus tribuuntur; *az adományozó kezétől illetőleg kegyétől függően az által bármikor visszavonható (élelményi javadalom)*. Kon. Egyh. 154.

Beneficium minus, sine potestate ecclesiastica; *egyházjavadalmak, egyház-*

hivatalok, melyekkel külső egyházkormányhatalom nem jár. Kon. Egyh. 453.

Beneficium naturæ, ben. a natura datum; *természet adománya.* Törvt. Msz.

Beneficium non curatum vel simplex, (Du C.) cui non est adnexa animarum cura; melyekkel tulajdonképi lelkészlet nincsen összekötve pl. kanonokság. Kon. Egyh. 453. Száz. XVIII. 11.

Beneficium ordinis; *sortartási kedvezés.* Törvt. Msz. Georch. H. T. II. 227. a férj feleségért és viszont az asszonyt a férjért: ilyen esetben illeti ugyan az asszonyt a *sortartás (beneficium ordinis)*: azaz nem tartozik addig fizetni, míg az ura vagyonából kitlelik.

Beneficium patronatum vel iuris patronatus, (Du C.) quod patronus praesentat; *kegyúri javadalom.* Kon. Egyh. 453.

Beneficium perpetuum, in perpetuum concessum, quod nec adimi nec abalienari potest; *melytől a javadalmas törvényes ok nélkül meg nem fosztható s melyektől az tetszése szerint vissza sem léphet (örökös javadalom).* Kon. Egyh. 454.

Beneficium prorogationis, *gratie locus, quæ prorogatione litis conceditur; perhalasztás jótéteménye.* Törvt. Msz.

Beneficium regale, ususfructus regales; *királyi haszonvétele, javadalom.* Törvt. Msz. Kass. P. P. I. 277. quod ab Arendatoribus *regalium beneficiorum* iudaicis niniopere premanantur.

Beneficium regulare, in usum monachorum institutum; *melyek szerzetesek számára alapítva.* Kon. Egyh. 453.

Beneficium reservatum, quorum conferendorum jus tantum pontifici aut metropolitae convenit; *a pápának vagy metropolitának fentartott oly javadalom, melyeknek betöltésére a püspöknek semmi vagy csak kijelölési joga van.* Kon. Egyh. 453.

Beneficium sæculare, quod sacerdotibus laicis tribuitur; *melyek világi papok számára alapítva.* Kon. Egyh. 453.

Beneficium speciale, ben. proprie concessum; *különös jótétemény v. igaz.* Törvt. Msz.

Beneficium territoriale, ususfructus domini; *földterületbeli jótétemény uradalmi v. földesuri haszonvétele.* Törvt. Msz.

Beneficium unius calami, auxilium unius scribae. Jogt. Eml. T. II. 4. p. 424; ob molem plurium negotiorum *beneficio unius calami* . . . protocollationis opus decurrere deberet.

Benegratus, 3. pergratus; *igen kedves.* Száz. XIII. 695. nostram *benegratam* executurus voluntatem. Veranes. V. 441.

Benellnguatus, i. eloquens, facundus; *ékes beszédű és nyelvű.* Gyón. 2984.

Benememoratus, ad normam: benemeritus; *kedvesen említett.* Art. Diæt. Pos. 46. *Benememorata* sua Maestate Sacratissima clementer annuente.

Benemeritus, Forc. t. I. Benemerens et bene merens partic. verbi benemereor, quod raro admodum coniunctum scribitur, si hoc excipias, adiectivum more usurpatur. Eiusdem originis est benemeritis, quod in Inscr. ap. Grut. 1056. 4. scribitur benemeretus;

érdemes, érdemteltjes. Isthv. XII. 191. Törvt. Msz.

Bene-patrocinium, rectum, bonum auxilium; *helyes pártfogás.* Veranes. II. 287. quod si bene patrocinatur et scite causam tractare noverit, tunc etiam post obitum suis liberis adhærebunt parentes ob *bene-patrocinium* patris defuncti, idem ab eodem expectantes, ut qualis parens, talis et filius existat.

Beneplacere, placere (Du C. Cathol.); *jól tetszeni.* Gyón. 2985.

Beneplacitum, i. (Du C.) venia, consensus, favor; *belegyezés.* Tör. Tár. 1890. p. 427. Marc. Chr. II. 49.

Beneplacitus, 3. benevolus; *jóakaró.* Soos Mon. *beneplacita* voluntas.

Benequidem, adv. compos. ex bene et quidem semper una-voce scriptum, nonnunquam interiectionum more adhibitum; *jól van, legyen, hagyján (ugyan).* In cod. Zi. vol. III. p. 24., 524., 525. Pag. 24. . . si veniret ad premissam possessionariam expeditionem et de predictis Judeis quindecim marcarum sibi et parti aduerse satisfaceret *benequidem*, alioquin in ipsa causa finem faceret prout requireret ordo Juris.

Beneventare, ital. benvenuto, qua voce venientem salutare solent; *üdvözlődni, fogadni.* Arch. Rák. VIII. 489. beneventálni. Jókai Mire Megv. I. 78.

Beneventatio, salutatio; *üdvözlés.* Hor. Mem. 259.

Beneventionis poculum, poculum hospitale; *áldomás, barátság pohara.* Kass. Ench. II. 45. *Beneventionis poculum* vulgo Willkums-Trunk compellatum, tamquam abusus relate ad Opificum Sodales tollatur. Norm. Ordin. 1784. 5. Júl.

Benevola fassio, voluntaria fassio; *szabad vallás, önkéntes vallás.* Törvt. Msz.

Benevolisare et Benevolizare, quærere, questionem habere de aliqua re, inquirere; *faggatni, vallatni.* Jókai Mire Megv. IV. 49. hadd *benevolizálja* azt is s aztán vigye el mellékletül sua stria. Nagy Hier.

Benevolum examen, voluntarium non coactum exam.; *szabad v. önkénti valatás, önkéntes vallomás.* Törvt. Msz.

Benevolus auditor, voluntarius aud.; *önkéntes hallgató.* Törvt. Msz.

Benignare, (Du C.) mitigare, sedare; *szelidíteni, javítani kegyelés által.* Nagy Hier.

Benignissimus-Gratiosissimus, tit. honoris; *kegyelmes.* Kass. P. P. I. 45. . . Serenissime . . . Princeps Domine D. *Benignissime* ! I. 46. Domini *Benignissimi Gratiosissimi* *kegyelmes* Uram és *kegyes* Uraim.

Benigniter, benignè. Olah. Cod. Ep. 541. Quod vero tam *benigniter* offers animum bene merendi promptum. Cf. Titinn. ap. Non. 510, 43. Prisc. 1010.

Benivole, benevole; *kegyesen.* Pesty Ször. III. 234.

Benivolentia, benevolentia. Száz. XIV. 163. Andr. Pann. 184., 185.

Benzoinare, miscere, implere Benzoe i. e. resinā quadam. Tomts. 283. argilla *benzoinata*.

Bepho, (βῆφος) puer. (Cathol.) *fitu.* Gyón. 2992.

Bephotranus, lege: *Brephotranus*

(Du C.) gubernator infantium, pauperum et orphanorum; *kisdedeket óvó.* Nagy Hier.

Bephotrophica, quæ custodit brephotrophium; *árvanevelő nő, ápoló.* Gyón. 2998.

Berbex, (Du C. berbix) verveix; *űrű, berbés.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 84. et duos optimos *berbecos* trium annorum et duos agnos perfectissimos et duas galletas de bono vino.

Beregrinus, 3., peregrinus; *idegen.* Rák. Ön. 450.

Berengariani, *Sacramentarii* quod vide. Lampe. Hist. Eccl. p. 50: Nec potest ostendi ex historia Ungarica, quod inde a temporibus Geysæ et S. Stephani, Fides Christiana impiis dogmatibus vel Arianis . . . vel Sacramentariis seu *Berengarianis*... fuerit... adulterata.

Beretta, biretum, birretum, tiara; *négy-szögű süveg.* Text. v. s. *Repraesentatitius*.

Bergam, Perkan, Berkan, species panni; *teveszőrszővet, perkal, felpatjolát.* Camelot. Száz. VI. 368. emi 4. petias de *bergam* de rubeo panno.

Bergatus, 3., (Rački) fors berbecina i. e. ex pelle berbecina. Berbix, berbis aries, ovis, inde bergarius . . . Cf. Du C.) ego opinor: *virgatus* ut infra striatus. Rač. Mon. Sl. XII. 481. ad fin. sæc. XI. duos planete: una *bergata* . . . alia purpura.

Bergha, æ, mons; *hegy.* Ger. Berg. Sup. An. Se. I. 426 an. 1273: in minimo *Bergha* est meta terrea.

Bergmesterius, a germ. Bergmeister, rei metallicæ præfectus; *bányázmester.* Jogt. Eml. T. II. p. 407.

Berillus, (Du C.) speculum crystallinum; *tükörüveg.* Fjp. Szam. p. 93. an 1397: ad faciendum . . . *berillum* ad pixidem corporis Christi.

Berlina, æ, (Du C.) palus ignominiosus; *bitófa, pellengér.* It. berlina. Ljub. Mon. Sl. IV. 37. an. 1361: positus ad *berlinam*.

Berlingaglum, (Du C.) Feria quinta ante diem cinerum Italis *berlingaccio*; *kővér-, zablő csőtörtők.* Gal. jeudi gras. Nagy Hier.

Berna, vox Bohemica, quæ tributum, collectionem publicam significat; *adó.* Ludewig. Rel. Mss. T. I. pag. 509 in Privilegio Monasterii Dobruilensis indulto a Matthia rege Bohemæ et Hungariæ: Ab omnibus stewartis, exactionibus, collectis precariis, *bernis* eximere dignemur. Cod. Telek. XI. 267. *Tatliam* seu *collectam* quæ vulgo *berna* vocatur.

Bernabos, (Du C.) fors. mendum librarii pro: Gubernator. Thuróc. in Ludov. Rege Hung. in Prefat. «Fata in reges altos dominosque mundi sic fulminant et habenas Principum *Bernabos* (?) ille omnipotens sic temperat.

Bernestra, æ, linteamen V. s. *Balneare*; *fehérenmü.*

Berneta, (Du C. Bernacæ). Szentiv. Cur. Misc. Du II. P. 1. p. 307. Sunt in Britania Aves, quas *Bernidas* sen *Bernetas*, communiter vocant, anseribus similes, aliquanto tamen minores. Has alii ex quodam fructu arboris in mare decedente, alii ex vermibus computrescentium lignorum generari existimant.

Bernida, Berneta q. v.

Bersallum, (ab it. bersaglio) domus

ludis iaculatoriis instituta; *lövő-ház*. Ljub. Mon. Sl. VI. 26. an. 1461: Et debeant... ballistarii accipi ad *versatium* pro habendo sufficientes.

Bertescha, æ, (Du C. berthescia) castellum ligneum, quo castella et oppida muniebantur; *favéd*. It. baltresche. Ljub. Mon. Sl. IX. 1462 an. 1414 de lapidibus, quam de lignamine, *berteschis* et omnibus reparationibus.

Besacia, æ, (Du C. besacia, besacia) mantica duas habens peras; *általvető*. Gal. besace. Ljub. Mon. Sl. XI. 118. an. 1324: debeat satisfacere... filio... de III. *tavati*, uno flassecono, uno cingo... II. paribus de *besacis*, II. *camisceis*... uno pari de *usactis*, II. *cinturis*.

Beslia, *tolvajok hadnagya*. (Pár. P.) Szamosk. II. 290. *Beslias*... acciri iubet. Erant hi equites a Michaele instituti ac Turco cognomento donati peculiari Stipendio singularibus tantum equis merentis. Besliarum ductor St. Petneházi erat. Molnár Patv. 27. *Besliae*, qui sunt Duces facinorosorum art. 46. Ulad. D. 7. Szegedi Rubr. P. I. p. 151. *Besliae* facinorosorum duces, sic dicti ex Turco *Beslia*, et originaliter fors a *Bessis*, Thracie populis, quos tamen iura nostra passim *Rascianos* vocant. Veranes V. 461. in mutationibus praefectorum, spahyorum et *bestiarum*.

Beslianus, i, Besliae praefectus: V. *Beslia*. Szamosk. II. 68. Primores Turcarum Gemliani, *Besliani*, Aghae, Alaj Beghi, Janclar Aghae, ubi res perditas vidissent... interfecti sunt.

Beslianus Agha, Dux bestiarum. Dec. Bar. 316. Primores quique Barbarorum cum Gymlianis et *Beslianis Aghis*, Alay Begis, et Janzer Aghis in aggere cum suis cohortibus obtruncati fuere.

Beslius, Adelm. De orig. Turc. 12. Sunt praeterea quidam milites prodigiosarum virium, qui contra quinque pugnare perhibentur, stipendium quoque pro quinque militibus sumunt, quos *Besti* vocant, numero CC. vel circa ex Stipendio vivunt.

1. **Bestialia**, æ, animal, bestia (Du C. bestialia, orum: pecudes); *marha*. Ljub. Mon. Sl. I. 240.

2. **Bestialia**, æ. Erat locus septus ubi pecudes congregabantur, hinc significat et multitudinem pecudum; *marhaállomány*. G. Fejér VIII. 2., 298. et dolendo intravit campum Spalati et depredavit totam *bestialiam* Spalatensium. — Et: Ex tunc Spalatenses occurrerunt cum exercitu suo obviam C. Georgio usque Salonam et ultra causa defendendi *bestialiam*.

Bestialis, brutus, inhumanus, bruto conveniens; *baromias*, *vad*, *durva*. It. *bestiale*. Wagn.

Bestialitas, 1. proprietas bestiae feræ, 2. libido cum bestia peracta, 3. nefas ultimum, quo humanitas exiuit; *állatokkal való közösülés*. Proj. sanct. Crim. P. I. Tit. VI. Art. II. sub nomine Sodomiae... non tantum commixto cum Brutis, quae proprie et *Bestialitas* vocatur. Törvt. Msz. And. Pann. 169.

Bestiamen, bestia; *állat*. Ljub. Mon. Sl. IX. 101. an. 1440: damna... inferunt in *bestiaminibus*.

Bestiarium, inscriptio libri doctrinam de bestiis continentis, *állatismertető könyv*.

Bestiarius, venator bestiarum; *vadász*. Száz. VIII. 680.

Bestius, 3., (Du C.) crudelis; *kegyetlen*, *vad*. Gyön. 3008.

Besuncus, i, cui cura canum venaticorum demandata est, canifer; *peczér, földes-üri kutyatartó*. Lakhelyök: Szepesben: Csáry (Hundsorf) Sup. An. Sc. I. 359. an. 1293: Caniferis... quos vulgaris (slavica) locutio *Besuncus* appellat. Nota edit. ex verbo *Bežim*, quod currere significat derivata; ego vero censeo potius ex voce *Pes* = canis derivandum esse. Tár. Tár. 1893. 5. Száz. VI. 678.

Besvetia, fors. a *besses*, quod Arvernus Lemovicisque *pascua* denotat; itaque; *legelő*, legendum puto: *Bessesia*; Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 59. ad hec emi terras... pro VI. sol. pro fine et medium *besvetie* coram his testibus. Rač. Mon. Sl. VII. 132. an. 1080 habet: medium *besvetie*.

Beta, homo mollis, a beta, quae ventrem emollit et corpus imbecille reddit (Du C. al. s.); *puha ember*. Máty. 139.

Beth, (Du C.) mola olearia; *olajörölő malom*. Gyön. 3010.

Bethleem Hungariae, Tyrnaviae regio. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 144. Ob copiam frumenti, quod in Tyrnaviae territorio ac vicina crescit, *Bethleem Hungariae* seu Panis domus merito passim dicitur.

Bethlehemitae, Stelliferi (Du C. *Bethleemitae*) monachorum secta, quorum habitus similis erat habitui Praedicatorum. Signatur autem cappa eorum in pectore quadam Stella rubra 5 radiis erinita, in cuius medio quadam rotunditas est aerei coloris, propter stellam, quae apparuit in Bethleem nato Domino; *csillagos barátok*. Nagy Hier.

Beticus, animal, cuius pellis lanata vel setosa (est a *beta* pellis lanata) *gyapjas állat*. G. Fej. I. 217., 218.

Betyarismus, betyári dicebantur apud Hungaros iuvenes rustici servi feroces et arrogantes, qui oppressi et efferati et vinculis vitae socialis sese expediverunt et per avia ruris errabant persecuti a satellitibus, et latrunculo more dominos divites spoliabant; inde Betyarismus: insolentia, arrogantia, ferocia, audacia, petulantia etc. Vern. Phil. Mor. 306. Decentiae contra modestiaeque neglectus aut naevi ei repugnantes, uti *betyarismus* effectus e diametro oppositos habent.

Betyáro, onis, homo libere vagans; *betyár*. Kass. Ench. III. 58. *Betyárones* describendi et ad amplectendum servitium, vel ad figendum domicilium stringendi. Norm. Ordin. an. 1794. 21. Mar.

Bever, biber, luter, lutra, fiber, (beuer Dief.); *vidra*. Schläg: 1660.

Beverina, (Du C.) pellis beveri; *vidrabőr*. Schläg. 1661.

Bezestanus, vox orig. Turcicae, porticus, emporium; *vásárcsarnok, vásárhely*, It. bazarro. Veranes. III. 362. Hi autem *bezestani* II. sunt porticus quadratae, sed in plures testudinas cryptas, pilis crassioribus quam minuto lapide structis sustentatas distinctaeque, obtinent urbis emporium, in quo quicquid opum rerumque pretiosiorum possident etiam privati homines, servatur et reponitur. Veranes. IV. 74.

Bezoardicus Pulvis, remedium pestis; *bezoárdó pora* (melyet V. Károly is

pestistül tartott jónak). Keesk. W. P. Ötv. 54.

Bezoaris, V. Lapis bezoardius: *bezoárdó, bézoárd*. Veranes. IX. 222. Ut autem retineas apud te memosinon, fuisse me in Turcia et ibi tui meminisse, misi tibi tapetum, *Bezoarem* vero ipsemet manu mea exhibebo.

Biada, idem ac Blada, It. biada. Pfahl. Jus Geogr. 135. qui sive de vinis sive de frugibus et *biadis* (synonimon *frugibus*) ipsorum in diaecesi quorumcumque dominorum Praelatorum... Decimas soluerint. Batty. Leg. I. 548.

Biangulus, 3., (Du C.) duos angulos habens; *kétszögű*. Gyön. 3020.

Biarchia, æ, (Du C.) munus, officium Biarchorum V. Biarchus. Nagy Hier. Cf. Cod. Constant. I. 31. 1.

Biarchus, (Du C.) annonae seu militum commeatus praefectus, *βίος* enim Graecis annonae sui victus dicitur: *élelmézési főnök*. Nagy Hier. Cf. Hieron. adv. Joan. Hier. nro 49. Imp. Leo Cod. 14. 20. 30.

Biauritus, 3., duabus auribus praeditus. Hist. Nat. 18. Corde biloculari, *biaurito*. sanguine, rubro calido... lactantia.

Bibale, **Bibales**, congiarium, munusculum; *borravaló*. Gal. pour-boire. Trinkgeld. Szilágyi S. Száz. IV. f. 341. Magistris forsoribus fl. 18. Portarii *Bibalia* fl. 1. Kov. Jur. Tav. Ind. *Bibalia* sodalium opificum defungunt Magistri. Cod. Dip. Brüss. II. 50 Fr. Lib. Ration. I. 56., 57. II. 107., 121. Kronst. I. 89. Kass. Ench. I. 23.

Bibalis pensa, V. Bibale; Kass. P. P. I. 201. *pensis* demum axungiali et *bibali* penes modernam emensionem relictis...

Bibax, qui multum bibit; *nagyitalú, boriszák*. Gyön. 3022. Cf. Gell. 3. 12.

Bibellus, (Du C.) bipennis (Dief. bibelis) *atabárd*. Ger. Hellebarde der Landsknechte. Gyön. 3043.

Bibentare, lege: *bidentare*, bidente fodere; *kapával ásni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Bibere sanitatem alterius, libare alicui poculum, libare alterius salutem; *vkinek egészségére inni*. Wagn.

Biberes, una aquam bibendi tempus; *közös vizivás*. Bék. Pil. P. I. 61.

Biberius, bibo, onis. Text. s. *Bicongius*.

Bibile, (Du C.) *πότμον*, quod facile bibi potest; *könnyen megítható*. Gyön. 3029. Cf. Coel. Aur. Acut. 2. 11.

Bibitio, (Du C.) potatio, perpotatio; *ivás*. Wagn.

Bibitionis victima, venditio; *áldomás*. Ger. Kauftrunk. Száz. II. 242.

Bibiturire, saepe potare; *ihatnék*. Corp. Gram. 239.

Bibix, (Du C.) pugna inter duos litigantes; *két ember közt való harc* (*párbaj*). Gyön. 3024.

Bibleus, i, (Du C.) biblei et bibliae dicuntur instabiles et qui reparant libros; *állhatatlan*. Gyön. 3030.

Bibliaticus, 3., ad bibliam pertinens, biblicus; *bibliai*. Fej. IV. 3. 179. librum *bibliaticum* monasterii... obligasset.

Bibliator, (Du C.) venditor librorum; *könyvkereskedő*. Gyön. 3040.

Biblicus, 3., (Du C.) ad biblia pertinens; *bibliai*. Leges Schol. Schem. 30. vesperi cubi-

tum ituri caput *biblicum* legunto. Oltv. Act. Synod. 20. Studii Bibliici Professor.

Bibliographus, librorum peritus; könyvismerő. Törvt. Msz.

Bibliopolium, taberna libraria; könyveskereskedés. It. libreria. Catal. Libr. in *Bibliopolio* Nob. Sigism. Ivanics. Budae 1810.

Bibliothecarius, i. (Du C.) curator, custos librariae, praefectus bibliothecae; könyvtáros. It. bibliotecario. Cf. Front. Ep. ad M. Caes. 4, 5. Szirm. 24. *Bibliothecarius* Könyvesház Gondviselője.

Bibliothecomania, effusissimum liberos coemendi studium; könyvtár-düh, olvasásizszteteg. Vern. Log. 272. Contra *Bibliothecomaniam* et illimitatum legendi pruritus dignus est notatu locus Senecae.

Bibliotheca, parva bibliotheca, librarium; kis könyvtár. Czvit. Spec. Praef. Cf. Symm. Ep. 4, 18.

Biblire, (Dief. geren, glucksen.) fermentare; pezsegni, bugyogni. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113. olla bulit, vinum *biblit*, cervisia bluit. Cf. Festus: *biblit* amphora.

Biblista, æ, (Du C. qui bibliam auditoribus suis explicat) hoc loco, acatholicus. Exam. Aet. C. 3., Studia. *Biblistarum* (sic vocat eos, qui a Synagoga Romana exiverunt, ut solos Pontificios non esse *Biblistas* h. e. Scripturæ sacræ non adherere testetur.)

Bibo, onis, (Du C. bibonius) potator Firm. Matth. 5. 4.; *borissza*. It. gran bevone. Sauffer, Saufaus. Boe. Hungar. p. 225. Cur toties madidos intersis, queso, *bibones*?

Bicellare, (a bicello, hastula amentata) bicello miscere; keverni. Kol. Cod. 16. Accipe plumbum et liquefac in crucibulo, postquam liquefactum fuerit, *bicella* ipsum cum sale communij, tamdiu movendo cum uno baculo crucibulo, quousque ipsum pulvis fith.

Bicellus V. *Bicellus*. Bonfinio: *Biccel*.

Bicellum, (Du C.) quod et biclinium dicitur, est domus, sub se habens duas cellas, sicut domus mercatoris; két pinczézű ház. Gyön. 3044.

Bicellus, (Du C.) pugio, parva quædam species hastæ; malleus bellicus, hasta amentata; csákány, hajtó szíjas tör. Törvt. Msz. Kat. Hist. VIII. 631. Dece. Sigism. R. Hung. 1435. Thur. Car. R. Hung. 96., 97. Mare. Chr. II. 102. Not. J. Samb. Tyrn. *bicelli*, hastulae, bolides. Hajnik Perjog. 430.

Bicongius, duos congios continentem cythum uno haustu exhauriens; rőszeges, iszákos. Ke. Or. Reg. imago A. 3., 4: qui scelestissima Biberiorum, *Bicongiorum*, Tricongiorum ex turba, rationem, Divinitatis simulachrum . . . evertit.

Bieruciger, Sim. Num. 138. ex Ferdinandi I. constitutione 1561. adparet eum errare cum enim iubet inter ceteras species etiam *Bierucigeros* sive *Duorios* cadere monet: ut kr. 155 $\frac{1}{2}$ Marem Coloniensem efficiant; atqui Pragensis 168 $\frac{1}{2}$ adpendit.

Bieus, i. idem qui *bechus* q. v. Ljub. Mon. St. I. 44. an. 1227.

Bidellus, (Du C.) apparitor; administer fori litterarii; poroszló; akadémiái, iskolai gyalog szolgál. It. bidello. Wagn.

Biduanus, 3., duarum dierum; (Du C. biduana, bidui jejunium); két napi. Gyön. 3059.

Biduum carnis, duo dies extremi

nostrorum, ut dicimus, bacchanalium; két utolsó farsang napja. Prot. inq. 243: interrogata, de quo mense fuerunt praedicta, respondit: inter epiphaniam et carnis biduum.

Bienniaris, biennis; két éves. Szék. Okl. III. 125. duas vacas *bienniares*.

Bifaciatus, 3., (Du C.) duarum intentionum pl. Bif. missa; kétszándékú mise. Nagy Hier.

Bifariatio, divisio in duas partes, actus bifariam discindendi; kétfelé szakítás, kettéosztás. Törvt. Msz. Proj. Leg. Civ. 216. Neutra partium privativum suum usum, sed utraque simultaneum in plaga controversa edocente, *bifariatio* ex articulo 20: 1635. praescripta, habita ratione situs, aliarumque circumstantiarum pro commoditate et convenientia partium lite agentium suscipienda est. Kass. Jur. Civ. I. 228,

Bifariatus, in duas partes divisus; két részre osztott. Numi. Hung. 10. scutum *bifariatum*.

Bifax, (Du C.) duos habens obtutus; két orozájú. Gyön. 3037.

Bifidus, more Itatorum pro «*bifidus*»; kétfelé hasított. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. IV. 62.

Bifidus, bifidus; kettő mettetett. Gyön. 3065.

Bifinium, (Du C.) divisio inter duos fines; két határ között fekvő. Gyön. 3067.; kétfelé szakasztott.

Biflorenus, i. kettős forint. Bel. Comp. Hung. Geog. 31. Moneta in Hungaria sequens est in usu: g) Unciales seu duplicati floreni (*bifloreni*) Joachimici alias ut et solidi thaleri dicti.

Bifurcari, in duas partes discedere; kettő ágazni. It. biforcarsi. Cod. Dipl. And. V. III. p. 128: ubi dicta vallis *bifurcatur*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 297. ubi due vie ad modum crucis *bifurcantur*.

Bifurcatus, 3., (Du C. Bifurcati canonici. Ita canonicos appellabat Wicleffius, haereticus in Tril. 10. ex eorum pileis); kétszarvu (süveg). Gyön. 3064.

Biga, apud scriptores aureæ ætatis usurpatur in plurali numero sæpissime, apud scriptores med. et inf. æt. in sing. numero; biga est vehiculum duabus constans rotis. Ital. *biga*; *taliga*. S. de Kz. Chr. II. 3., 4: Gerardus episcopus de Chanad in Pest per Hungaros de monte submissus in *biga*. Schläg. Ad parvas *bigas thaliga* pro laboracione Karyka et thengel dedi ferra syn was 1518. O. L. D. 26184.

Biga bombardarum, pegma tormenti; ágyutalp. Kronst. III. 581.

Bigama, quæ duos viros, coniuges habet; kétférjű. Törvt. Msz.

Bigamia, coniugium, in quo vir duas uxores vel uxor duos habet viros; kétnejűség, kétférjűség. Törvt. Msz. Benkő Top. Misk. 11.

Bigamia interpretativa, coitus, quem quis cum sua adultera coniuge sciens exercet; paráználkodó feleséggel tudva folytatott testi közösülés. Kon. Egyh. 138.

Bigamia similitudinaria, quum clericus neglectis votis castitatis matrimonium init; valamely szerzetes vagy egyházi személy által az ünnepélyes fogadalom, illetőleg a felsőbb rendfokok felvétele

után tényleg kötött házassági frigy. Kon. Egyh. 140.

Bigamia successiva, iterum initum matrimonium; másodízben kötött házasság. Kon. Egyh. 138.

1. **Bigamia**, qui duas uxores habet; kétfelőségű. It. bigamo. Törvt. Msz. Cod. Arp. Cont. XI. 425.

2. **Bigamus**, i. iterum uxorem ducens; másodnős. Corp. Jur. Secti Lad. Dece. I. cap. 1.

Bigamus interpretativus. Cher. Jus. Eccl. II. 11. *bigami interpretativi* qui cum vidua aut corrupta persona in matrimonium iunguntur.

Bigare, bigis vehi; kétfogatu kocsin járni. Batt. Leg. III. 623. an. 1498; fratres cunctes in via non *bigent*, neque *quadrigent*.

Bigarius, (Du C.) qui bigas regit; szekeres. Kronst. II. 388.

Bigens, (Du C.) duabus gentibus natus; két nemzethől született. Gyön. 3073.

Bigenus, bini generis; (Calep.) két-nemű. Gyön. 3075.

Bigermen, (Du C.) seges vel legumen ex duobus germinibus commixtum; kétféle magból elegyített böcsű. Gyön. 3077.

Bigina, æ, mulier alieni ordini dicata, quæ dicitur: tertiaria; apáca. It. beghina. Prot. inq. 361. XCVIII. soror Misa *bigina*, filia quondam Cefe de Strigonio iuravit.

Bigoncius, *Bigontius* pro: *bicongius*. (Du C.) mensura liquidorum septuaginta libras continens; méreze, vödör. It. bigoncia. Ljub. Mon. St. I. 30 an. 1211: *Marinarius* portabit secum . . . unam buticellam vini continentem duos *bigoncios* . . . et *dropos* ad sufficienciam. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 382.

Bigotteria, nimia et superstitiosa religio; imáncsiság, szenteskedés, álbuzgóság. It. bigotteria. Vern. Phil. Mor. 259. Sinistra seu inordinata religiositas *Bigotteria* seu immodicum variis praesertim externæ religionis exercitiis, citra veram internam solidamque animi pietatem ac probitatem incumbendi studium.

Bigunæ, alias *Beguinae* (Du C.) sorores tertii ordinis S. Francisci; apáca. Batt. Leg. III. 109. an. 1309.

Biheres, (Du C.) duos habens hæredes; két örökű. Gyön. 3080.

Bihorium, spatium duarum horarum. Cod. Ev. V. III. p. 365. Bene Med. I. 96. Fabó Monm. Ev. II. 366.

Bikla, panis salsus. Jókai Mire Megv. II. 56. nagy mohósággal tömve szájába (Móczli fiakker) változtatva egy nagy darab véres hurkát, meg egy még nagyobb darab sós kenyéret, melyet diák műnyelven «*biklá*»-nak neveztek a contemporaneusok.

Bilafa, arbor nondum adulta, tenuior. Tag. Erd. II. 835. decussio tenuiorum . . . arborum vulgo *bilafa* nominatarum.

Bilancia, æ, trutina, libra; mérleg. Rák. Ön. 34. a iustitiæ *bilancia* pendent.

Bilanx, lanx, statera; mérleg. It. bilancia. Arch. Rák. VIII. 239. 344. Dip. Alv. I. 229. Justa *balance* pensitatura sit exemplaria. Cf. Marc. Capell. 2, 42.

Bilanx commercialis v. **commercii**; kereskedésbeli alkalmaztatás, kereskedésbeli egyengetés, kereskedési mérleg v. súlyegyen. Törvt. Msz.

Bilateralis, mutuus, reciprocus; két

részről való, kétoldalt. Kass. Jur. Civ. II. 141. *Bilaterales Contractus* seu onerosos, quando utriusque mutua obligatio adest, velut in Emptione et Venditione. Törvt. Msz. Kövy El. 376.

Bileda, bleta; *laboda*. Schläg. 909.

Biliárd lusus, ludus tudicularis; *biliárd játék*. Kass. Ench. I. 24. *Biliárd* dictus *lusus* in Domibus Colleariis, popinis, aliisque ejusmodi locis Dominicis et Festis diebus usque horam pomeridianam 4-tam interdicatur. Norm. Ordin. an. 1772. 7. Decemb.

Bilio, pro: *bibio*, animalcula, quæ in vino nascitur; *borfereg*. Schläg. 1734.

Bilizna, æ, Cyprinus Leuciscus. Linn.; *keszeg*. Bohem. bilice. Ger. Weissfisch. Diekfisch. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 135. Jupprius dentosum . . . trillas . . . gromgen, *bilizna* seu cherblla . . . pisces scamalas . . . pulpes . . . salpa . . . lighna. Omnes autem pisces, qui sunt erilatqui, scilicet: psovina, plosenacha, calatnina, canina.

Bilochus, missus, exmissus a rege; *bi-log*, lt. bailo. Hajnik Perjog. 4. Száz. X. 338.

Bilochus Regius. Kol. Am. II. p. 46: Hujus munus atque officium fuit publice securitatem inservire, publicas scilicet vias a latronibus, castrenses vero et castris Jobágyones a furibus reddere securos. Prisc. serv. 23.

Bilocus, V. Bilochus. Fej. III. 275. Fures et Latrones *biloci* Regales discutiunt.

Bilocus, bilinguis; *két beszédű, két kulacos*. Gyön. 3086.

Bilotus, V. Bilochus, de pagana origine, nomine huius muneris v. Ipolyi. Magy. Myth. p. 478. Cod. Dip. Arp. Cont. II. 35. 76. End. p. 450. Pfahl. Jus Georg. XXVI. Magistratus qui populo Castri præerant . . . Tandem *Bilotus* (*Bilochus*) cuius officium ita exprimitur a. 5. §. 2. 1222. Fures et Latrones Bilochi Regales discutiunt, ad pedes tamen ipsius Comitibus.

Bilose, iracunde; *epésen*. Wallaszky 45.

Bimarcia (Cathol. bimartia), bigamia; *kétnejeség*. Gyön. 3104.

Bimare, duplicare (Cathol.); *kétszerezni*. Gyön. 3093.

Bimartus, pro: *bimaritus*, bigamus (Cathol. V. Bimarica); *kétneje*. Gyön. 3087.

Bimestralis, bimestris. V. s. v. *Se-nestralis*; *kéthavi*. Törvt. Msz. *bimestralis* extractus, computus. Molnár Patv. 29.

Bimeta, meta vel lapis terminum designans duplex; *kettős határkő*. Kass. Jur. II. 87. et quidem si duo territoria concurrant, erigi solent *Bimetae*, si tria Trimetae etc.

1. **Binare**, duo et duo coniungere (Du C.); *párosítani*. Gyön. 3097.

2. **Binare**, (Du C. agrum secundo proscindere, vineam iterum fodere); *másod-ízben felszántani, felkapálni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 143.

Binarius, 3., bis factus, duplex; *binarius numerus* V. Dualitas; *kétszeri, kettős szám*. lt. binario. Pfahl Jus Georg. 289 aut illos, ad quos pertinent, *binaria* admonitione (præmonitione) mactare non licet. Törvt. Msz.

Binarius, i, a *binare*, iterum fodere; *kettős barázda*. lt. binario. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 604. inde procedit in eodem cacumine per frequentes *binarios* metarum terrarum. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 404. que (via) ducit ad Worosd ibique in metarum *binario* terminatur.

Binatim, (Du C.) bini, duo simul; *kettesével*. lt. a due a due. Georg. Sirm. I. 30. unatim, *binatim* de arce Visegrad festinanter descenderunt.

Binda, æ, (Du C.) instita, limbus, fascia; *szalag*. Binde. Prot. inq. 207: quodocunque *bindam* grossam recipiebat a servitilibus et portabat illam in capite. Han. Mon. Jur. II. 166: *bindam* . . . muciam seu infulam.

Bingola, fors. idem quod. Bungellus apud Du C. anglis: *Bundl*; *szalmából vetett ágy*. Georg. Sirm. I. 99. Jacobus recte exposuerat usque ad iemen festo Gregori pape in *bingola* vigilavit.

Binodus, duas habens ligaturas; *két csomóju*. Gyön. 3103.

Binomen, V. *Binomius*. Gyön. 3100.

Binomius, (Du C.) binominis, cui geminum est nomen; *kétnevű*. Kat. Hist. Duc. 91. vel. Et et Edemen *binomii* fuerint. Gyön. 3099.

Binula, lunula; *női ék, kőszöntyű, kőszöntyűkötő*. Schläg. 1493.

Biohanatus, (Du C.) V. Biothanatus; *erőszakos halál*. Gyön. 3105.

Biohanatus, (Du C. *Biohanati*) vulgo dicuntur, qui mortem sibi ipsis consciscunt, aut qui violenta morte pereunt. Præsertim vero ab ethnicis Christiani ita appellati, quod ultro et sponte morti se opponerent — dum martyrium ambiebant; *erőszakos halált választó*. Nagy Hier. Funda David. J. 2. *Biohanati*, qui violenta morte propter Christum necati fuerunt.

Bipalmis, bipalmis, duas palmas longas vel magnas; *két arasznyi*. Pázm. Dial. 249. Isthv. XV. 26.

Biparus, (Calep.) qui v. quæ bis peperit; *kétszer szült, nemzett*. Gyön. 3110.

Bipedanus = bipedalis (Calep.); *két lábnyi*. Gyön. 3113.

Birbilis, calcamentum laicorum; *verpés, bocskor* (cf. Mikl. Etym. Wb. 384. sub Verp). Gyön. 3123.

Birethum, birotum, currus, vehiculum duobus rotis constans. Batt. Leg. III. 647. an. 1505.

Birex, (Du C.) rex duorum regnorum; *két országu király*. Gyön. 3132.

Biribits lusus, *birbies*. Ger. Marian-del-Spiel. Kass. Ench. I. 24. *Biribits* dictus *lusus* in Mensula cum expressione inibi pictarum nonnullarum figurarum, et superinde demittendo globulo pares figuras referente passim in nundinis exerceri solitus, interdicatur. Norm. Ordin. an. 1775. 25. Octob.

Birotum, carpentum funebre; *halottas szekér*. Pár. Páp.

Birous, est vox Hung. idem ac iudex; *biró*, alias: *bijro*, *onis*. Hist. Brut. XII. 314. 12: Jam nostri Albam advenerant et de totius belli gerendi ratione consultabant Albæ magistratu presente, quem Ungari *biroum* vocant.

Birretum, (Du C.) Pileus Magistrorum, quadratum capitis tegmen V. Beretta; *papi süveg, birétom*. lt. berretta. Gal. barrette. Wagn. Pár. Páp.

Birrosus, birratus, birro indutus (Du C.); *süveges*. Gyön. 3115.

Birrum, idem ac Birretum. Pár. Páp.

Birrus, sinus; *kebel*. Gyön. 3122.

Birsa, æ, (Du C. corium bovis) noster præterea: cloaca (al. Burea); *ökör bőr, árnyékszék*. Gyön. 3119.

Birsadium, V. *birsagium*. Cod. Dip. Hung. And. Vol. V. 150., 30., 455., 16. et passim.

Birsagialis, ad *birsagium* i. e. mulctam pertinens, occurrit etiam in forma: *Birsagionalis*; *birsági*. Cod. Dip. Pat. V. 197., 283.

Birsagialis poena, mulcta; *pénzbírság*. Moln. Patv. 24.

Birsagialis processus, causa mulcta mota; *birságos per, ügy*. Törvt. Msz.

Birsagiare, mulcta afficere; *megbírságotni*. Fr. Lib. Rat. I. 33. Magy. Jogt. Eml. 130.

Birsagatio, mulcta; *megbírságolás*. Molnár Patv. 41.

Birsagiensis, ad *birsagium* pertinens; *birsági*. Kub. D. Hont. I. p. 176: *birsagiensem* . . . portionem . . . nobis relaxare.

Birsagionalis V. *birsagialis*. Magy. Jogt. Eml. I. 35.

Birsagium, mulcta; *bírság*. Werbőczy 248. primo quidem ad solutionem onerum judicialium, quæ communi et usitato vocabulo *Birsagia* nuncupantur. Moln. Patv. 24. *Birsagium* . . . illa poena pro Birsagio (bírószágh) quæ in media vel tertia parte Iudicibus edit. Sim. Num. 17. Werbőczy ait P. II. tit. 86. *Birsagia* vulgo solis hungarici nota, ex radice *Bírság* seu mulcta et poena iudiciaria desumpta est. Szegedy autem in Tyrocinio Juris P. II. p. 547. ait *Birsagium* ex Hung. *bírság* sic dictum est onus seu mulcta et iuridicis et saepe aliis gravaminibus a Jure tamen determinatis exorta. Fej. VII. 136., 166.

Birsagium legale, mulcta ex lege; *törvényes bírság*. Pril. Abact. 107.

Birsagium marcale, mulcta in marcis consistens; *grás bírság*. Pril. Abact. 107.

Bírsagium, V. *birsagium*. Pesty Ször. III. 157. et passim.

Birsus, pro: *birrus* gr. *πῆρρός*: rufus; *veres* (barna). Gyön. 3120.

Bisaccus, i, (Du C.) mantica duas peras, seu duos saccos habens; *tarisznya*. Ger. Mantelsack. It. bisaccia. Opin. P. II. Sec. II. Cap. V. (dd.) 2.

Bisacia, æ, (Du C.) V. *Besacia*; *általtal*. lt. *bisaccia*. Mantelsack. Rač. Mon. Sl. XIII. 252. an. 1358: par *bisaciarum*.

Bisacramentarii, qui tantum duo sacramenta: baptismum et communionem docent; *két szentséget hívők*. Nagy Hier.

Bisacutus, *anceps*; *kétélű*. Obs. Jadr. 409. in multa elatione cordis sunt erecti ignorantes frameam *bisacutam*.

Biscetum, lt. *bischetto*: *dolgozó asztal*. Werktsch. Rač. Mon. Sl. XIII. 220 an. 1358: fiat in chastello . . . murus de tuffis, ubi stabat prius *biscetum*.

Biseia, æ, (Du C.) coluber, anguis; *kigyó*. Bárczay.

Biscoctus, panis bis coctus; *kétszer-sült*. biscotto. Zwieback; *piskóta*; sütött durva rozkenyér. Schläg. 1850. Máty. 114.

Biscota, æ, V. *Biscoctus*; species dulcium belliariorum, crustulorum; *piskóta*. Máty. 114. 324.

Biscottum, (Du C.) V. *Biscoctus*. Ljub. Mon. Sl. I. 144.

Bisculeus, 3., pro: *bissuleus*, ungulas scissas habens; *két patájú*. Gyön. 3127.

Biscus, 3., fors. idem quod *Bisus*, *Bisius*, Cinericius apud Du C. a Gall. *bis*; *hamuszínű*. lt. bigio. Monm. Comit. Trans V. 196. ab una pecia cameloto Venetiano vulgo czömöllyöt vocato f. 150. *De bisco* f. 4.

Bisdenarius bis decem, viginti; két-szertizes. Obs. Jadr. 402. De quorum numero non excessit numerus *bisdenarius*, qui gladio lunc occubuerunt.

Bisecare, secare, dividere in duas partes; *kettévágni*. Fal. Arch. Mil. 132.

Bisextilis, diem intercalarem continens; *szókhónap*, *Mátyás ugrása*. It. bisestile, bisexte, Schalttag. Szamosk. IV. 75. Cum ante quadriennium ipsius instinctu quatuor decem primarii proceres Transylvanie a Sigismundo principe essent trucidati die Martis tam illi quam Josika, ita ut in eadem hebdomade coinciderint hi dies *bisextilis* ratione. Cf. Isid. Orig. 6, 17. 25.

Bis-Malvae, (Du C.) *ziliz*. Gall. Guimauve. Diss. de Ferr. Cand. §. 120. Rep. Suecum *Bis-Malvae* et albumen ovi et semen Psilli et calcem et pulverizata et confice.

Bisoldius, 3., duos solidos aureos valens (Racki: Reiskii commentarii p. 805: quae haberet appensam bullam h. e. capsulam rotundam auream cum cera eique impressa imperatoris imagine, cuius bullae aurum aequaret pretium et pondus unius, 2., 3., 4. solidorum aureorum.) Rač. Mon. II. VII. 416. Ad hoc bulla aurea est *bisoldia*.

Bispulus, 1., (Du C. bispilus) lectus, ubi mortuus portatur pro: Bispello al. Vespillo; *halottviró* (agy), *szent Mihály lova*. Gyön. 3128.

Bissae, (Cathol.) octo unciae; *nyolcz unczia*. Gyön. 3129.

Bissacium, pro: *bissaccium* V. *Bissacus*; *málha*, *általetet*. Schläg. 2213.

Bissecularis, duorum saeculorum; *két-százados*. Száz. XXI. 3. p. 231. *bissecularis* memoria.

Bissextilis, V. *Bisextilis*.

Bissinus, 3., ex bysso; *gyapotból való*. Tör. Tár. 1887. p. 182.

Bissomum, (a lat. bis et gr. *σῶμα*) sarcophagus duobus corporibus sufficiens V. *Quadrismomum*. Pár. Páp.

Bistopia, (Du C.) stopia, stapes; *kenygel*. Bügel. Pár. Páp.

Bistardus, i, (Du C. bistarda) avis tarda; *tuzok*. It. attarda. Gal. outarde. Trappe. Schläg. 1750. [Monos.]

Bistetras, octo. Obs. Jadr. 449. V. s. v. *Bitalapsum*, vestigium in luto (Cathol. *bitalapsum*, Du C. *bithalassium*, vestigium in luto impressum vel concursus duorum marium) bimaribus; *két tenger közötti hely*. Gyön. 3136.

Bitare, (Du C. *bittit*). Dief. bitare, bicare Plaut. *betere*, ire proficisci; *menni*, *utazni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113. Gyön. 3138.

Bitidus, (Du C.) (Cathol.) biformis; *két ábrázatu*. Gyön. 3137.

Bitulgo, (Du C.) vimen minutum, quod in bitumine crescit; *pilisznye*. Cf. Mikl. Etm. Wb. 250. Gyön. 3139.

Bituminare, (Du C.) compingere, glutinare; *enyvezni*. Gyön. 3146.

Biulus, i, sparganium; *háporja*, (háportya, bekásás). Schläg. 954.

Biusea, æ, (fors. a germ. Buseh) crista; *forgó, köcsög*. Ljub. Mon. Sl. V. 245. an. 1334: pro *biusea* posita super galeam.

Bivalvis, duarum valvarum; *két kagylójú, héjú*. Gal. bivalve. Hist. Nat. 71. *domunculae* testaceorum vel univalves sunt vel *bivalves* vel *multivalves*.

Bivaria, æ, pellis beveraria V. s. *Paratura*; *hódprém*. It. bivaro.

Bivira, (Du C.) quæ secundum habet virum; *kétférjű*. Gyön. 3143. Cf. Non. 79. 21.

Bivitas, vidua, quæ duas vitas habuit, alteram coniugalem, alteram cælibem; *özvegy ember*. Gyön. 3142.

Bixis, boxus semper virens (Linn.); *paspáng*. Ger. Buchsbaum. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Bizanti Saraceni, nummi aurei Sultatorum Ieonensium; *arany*. Batty. Leg. T. II. 256 an. 1165.

Bizantius, (Du C.) Byzantius nummus aureus ab imp. constantinopolitani Constantini nomen. Cod. Dip. Arp. XI. 247. Predicta vero questio ita intelligatur a quinquaginta *bizantiis* et infra.

Bizinellus, pugio; fors. idem quod *bicellus*; *tör*. Ljub. Mon. Sl. XI. 7. an. 1306: habere debeat unusquisque spatam, scutum, *bizinellum*.

Blacera, fors. idem quod *Blatera*. Gyön. 3151.

Blactare, fors. anhelitum ducere; *pihegni*. Gyön. 3152. *rebegni*, *tántorogni*, *Blactat* equus pinguis.

Blactre, blactare; *fecsegni*. Tör. Tár. 1888. p. 786. Se esse legatum ubique *blactit*.

Blacus, V. Valachus. Benkő Im. Nat. Sic. 38. hieque *Blacos* (quos iam *Valachos* vocamus) et horum commilitones fregit.

Bladaria, æ, frumentum; *gabona*. Ljub. Mon. Sl. VIII. 63. an. 1530: teneantur . . . facere inventarium cuiuscunque generis munitionum tam *bladariae* quam aliarum.

Bladum, (Du C.) frumentum, annona; *gabna, élelem*. It. biada. Gal. blé. Cod. Alv. II. 322. VIII. 84. Luc. Regn. Dalm. 252. Die 19. praedictorum anni et mensis defenderunt Jadren. *bladum*, carnes et ceteras alias res. Szegedi Rubr. P. I. p. 149. Vina, *blada*, animaliaque, solutis Tricesimis e regno educere possint et vendere. Pel. Serm. aest. 61. o.

Blasia, (a blasus) stultitia; *bolondság*. Gyön. 3177.

Blancus, 3., (Du C.) albus; *fehér*. It. bianco. Kat. Hist. VIII. 536 volentes . . . eundem insignire . . . cristam, inferius descriptam, quæ vulgo Tzimer dicitur, in forma (avis) scilicet falconis aurei habentis distensas *blancas* alas, sub quibus folia deaurata in modum herbae *Luhere* dictae pendent. Arch. Ver. Sieb. XI. 347.

Blandicellus, (Du C.) aliquantum blandus; *némileg nyájas*. Tör. Tár. 1888. p. 672. Absolomem verbis *blandicellis*.

Blandicus, 3., pro: *Blandidicus*, qui blanditur; *hizelgő*. Gyön. 3173.

Blanditosus, blandus, blanditiis plenus; *nyájas, behizelgő*. It. blando. Fej. X. I. 280. tanquam sororem carissimam suavibus verbis et *blanditiosis* affectibus, ipsa corona proditorie privavit.

Blas, V. *Blax* (Du C.) stultus, inde *blatrare*; *esztelen*. Nagy Hier.

Blasmus, i, (Du C. *Blasma*) reprehensio, obiurgatio, vituperatio; *feddés, pirongatás*. It. biasimo. Prot. inq. 178: ipsa virgo Margaretha cepit rogare Deum, quod scamparet eam a tali *blasmo*.

Blasonia, æ, descriptio annorum gentilitium; *czímerleírás*. It. blasone. Bárczay.

Blasphemare, (Du C.) impius in Deum voces mittere, scelesti lingua Deum lacessere; alterius famam dictis laedere, vituperare, damnare, culpae, infamare; It. blasimare; *isten káromolni, rágalmozni, gúncsolni*. Wagn. S. de Kéza chr. II. 4. 15. Cf. Tertul. adv. Jud. 13.

Blasphemator, qui deo maledicit; *istenkáromló*. Gall. blasphémateur. Fej. I. 93. eadem illa Synodus *blasphematores* Spiritus S. dicentesque cum creaturam esse subvertit.

Blasphemla, (Du C.) vituperatio, insectatio; *gyalázás*. Batty. Leg. T. II. 398. an. 1263: *blasphemiae* et intolerabiles injuriae. Cf. Hieron. Ep. 62. pro 2. et August passim.

Blasphemus, 3., (Du C.) maledicus, qui deo maledicit Text. v. s. *Homuncionistae*; *káromló, istenkáromló*. Cod. Dip. Arp. IV. 60. Illésh. 103. Cf. S. Patres.

Blatea, æ, (Du C.) lutum ex itinere in calcamentis collectum; *a saruról levakart sár*. Cf. Slav. *blato*. Gyön. 3166.

Blatera, (Cathol. sonus ranarum) (Du C. blatera); sonus vesperilionum; *denevér-cziczegés*. Gyön. 3150.

Blateratio, actus blaterandi; *fecsezés, mendemonda*. Arch. Rák. VIII. 154. *blateratio* publica.

Blava, æ, (Du C.) idem quod *bladum*; *gabona*. Gall. blé. Ljub. Mon. Sl. XI. 2. an. 1306: nulla persona debeat . . . trahere de Ragusio . . . *blavam* nisi bullatam. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 102.

Blaveus, 3., (Du C.) caeruleus, a Germ. blau, *kék*. Száz. IV. 621. falconis aurei . . . vulgo Solum . . . habentis distentas *blaveas* alas. Tör. Tár. 1887. 173. Schläg. 1247.

Blax, (Calep.) (Du C. *Blas*) stolidus; *dőre*. Gyön. 3155. Pár. Páp.

Blectacium, bleta gr. *βλέτων*; *istár*. Schläg. 910.

Blenniare, (a *blennus*) scurrilia agere, iocae agere; *bohóczkodni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Blepharo, onis, homo magno supercilio; *nagy szemöldökű*. Pár. Páp.

Bleta, bleta, mangolt (*Mangold*) Dief. — B. ben laboda; *czékla*. It. bieta. Schläg. 921. Diósz. Fűv. 59. fejes Mangolt (*Blitum Capitatum*.)

Bletra, fors. idem quod gr. *βλέτρον* offendencia praesertim pedes; *kapocs, eszkába*. Gyön. 3173. *lálnak ütközeti*.

Blevus, blavus V. s. Asula.

Blictri, Pázm. Dial. 428. Ratio est: quia voces ex impositione habent ut significant et ita, si nulli rei sint impositae, nihil significabunt, ut *blictri* nihil significat.

Blitium, a blitriche, ebullire; *a mi kiforr, pezsgő hab*. Gyön. 3161.

Blitira, fors. idem quod gr. *βλίτιρα* V. Clista; *dobáló, hajító*.

Blitteus, 3., (Plaut. bliteus) quod est inutile ac nullius pretii; *használatlan, semmi érték*. Gyön. 3176.

Blitus, (Fin. bliteus) stolidus; *buta*. Ger. blöde. Exam. Act. d. 3.

Blodæ, frumentum, V. *Bladum*. Not. J. Samb. Tyrm.

Blokada, obsidium, conclusio diutina; *megszállás, ostromzár*. Ger. Blockade. Arch. Rák. IX. 150. Militiae nostrae in *Blokada* Csabragiensis Capitaneo. Wagn. Cod. Alv. I. 354.

Bloquatio, obsessio, circumsessio a gall. bloquer; *megszállás, körvélzás, ostrom-zár*. Magy. Tör. Tár. VI. 242.

Blungus, lege: blandus; *nyájas*. Tör. Tár. 1888. p. 779. Nunc territur verbis blungis erigunt.

Blutire, (Dief. geren als das bier) fermentare; *forrni* V. s. *Bibire*.

Boarius, i. (Du C.) praefectus boum pastor V. Volar; *őkrész, őkörpásztor, marha-keskedő*. It. boaro. Gal. bouvier. Kass. Jur. Civ. I. 118. assumptis ad latus suum N. N. Hajdone N. N. auriga N. N. *Boavis* N. N. colonis. Illmi Domini Comitit irruerit.

Boatus, mugitus; *bögés*. Wagn. Cf. Apul. Met. 3. 130. 17.

Bobinare, (Du C.) conuiciare, clamare; *szólni, kiabálni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Bobita, æ, ornamentum capitis muliebri; *főkötő, fejkötő, konty, bóbíta, búb* (bíbés-bubos menyecske: Dugonics Szer.) Hauben. Arch. Rák. VIII. 324. 337. fila aerea pro bobitis conficiendis.

Bobus, i, pro: bos. Tör. Tár. 1889. p. 374. Item *bobus* magnus gebewl dictus pinguis.

Boccale, poculum V. *Deauratura*; *serleg*. It. boccale.

Bocha, æ, (Du C. Bauea, boca) vasis species; *edény* (méről). Ljub. Mon. Sl. XI. 279. an. 1347. nulla persona ... possit ... extrahere ... de furmento ... intra quatuor *bochas*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 278.

Bochale, al. **Pochale**, V. **Boccale** (Du C. bochalus.) Száz. VI. 388. Item unum pelvim cum uno *bochale* de argento plano.

Bocharius, i, promus condus (Du C. al. s.) *kulesár*. Pár. Páp.

Bocherana, idem ac boquerannus, buccarum tela subtilis species, bisus. Gall. bougran, bouquerant. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 126. Supra ... a de *bocherana* larga et nova.

Bociolina, **Buciolina**, dem. ab it. boccia: lagena; *palaczk*. Han. Mon. Jur. II. 274. galeta ... in qua intrent *bocioline*. XXXII.

Boculus, pro: buculus, parvus bos; *kis ökör*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Bodemeria, fenus nauticum, usura maritima; *hajós kölcsön, hajózálog*. It. cambio marittimo, boomerie. Gal. prêt à la grosse. Bodmeri. Vern. Phil. Mor. 393. Præcipue species aleatoriorum contractuum onerosorum sunt ... *Bodemeria* dum pecunia datur in aliquam navim ea conditione, ut navi pereunte pereat etiam pecunia salva autem ad portum veniente lucrum conventum habeat creditor.

Boebodus, Voivoda; *vajda*. Kat. Hist. Duc. 37. Hos tribuum praefectos Turotius capitaneos Porphyrogenitus *boebodus* appellat.

Boedobus, idem ac Boebodus (per metathesim) voivoda. Kat. Hist. Duc. 37. Nam ut Hungari tribunos militum voce patria főhadnagy vel ex Latino caput detorta kapitány vocamus, ita per Constantini *boedobum* bellidux significatur.

Boëmi fratres, indocti praesertim ex opificibus collecti haeretici, qui postea Lutheri Calvini et Zwinglii doctrinam amplexi sunt: *csehtestvérek*. Nagy Hier.

Boëmicalis, **Bohemicalis**, Bohemus. Cf. *Hungaricalis*; *cseh*. Cod. Dip. And. II. 347, 393. II. 361, 416. I. 575, 629.

Boër, is V. Boierus *Boyer*, *Boëro*,

onis; *bojár, oláh nemes*. Szamosk. III. 179. His ita expensis, Radul ne in consilium *boërum* relata, duos e suis ferendi fœderis et concordiae patres patratos ad Mosem legat p. 181. Pro cuius rei fide et testimonio hos duos *Boëres* nostros ... ad te misimus p. 181. *Boyerum* autem epistola XII. eorum sigillis munita, in hanc sententiam erat scripta p. 183. Joannes, unus e *boyeribus* Radulianis. Szamosk. IV. 404. Simeonem avarie impotentemque dominantem ferre *boërones* non possent.

Boëranatus, us, status, conditio Boyarorum. Jogt. Eml. T. I. p. 169.

Boëro, **onis**, nobilis apud Valachos, alias Boër. Szamosk. II. 252. Eodemque iuris iurandi sacramento decem primores suos *Boërones*, sic gentili eorum lingua Valachorum nobilissimi vocantur, obstrinxit.

Boeticus, 3., fuscus. *Color boeticus, barát-szín*. Ger. Capuciner Farbe. Pár. Páp.

Boga, æ, (Du C. bogia) compes, aut torques damnatorum, quasi iugum bovis; *bilines; békő*. Prot. inq. 321. et ligati sibi fuerunt manus et brachia post tergum cum quibusdam corrigiis et posite sibi fuerunt due *boge* ad pedes; ... et extraxit sibi unam *bogam* de uno pede cum ocrea et alteram ego fregi.

Bogachin, alias: bogaczin. Dipsacus fullonum (Linn.) ex hung. *bogács*. Ger. Weberkarbe. Vect. Ref. D. 2. E. De vasculo telæ *Bogachin*.

Bogardi, ordinis S. Francisci laici socii sie dieti Tertiarii; *cseri, szürke barátok harmadrendű tagjai*. Nagy Hier.

Bogasi, -y, -y, -ia, Bogasin; *gyapot*. Kronst. II. 219., 440., 447., 427., 511.

Bogassia, **Bogass**, **Bogassia**, *Bogassya*: tela gossypina melioris notæ: *finom gyapjú szövet*. Ein feineres Baumwoll- oder Linnenzeug. Kronst. I. 21., 27., 37., 245.

Bogdanus, Moldavus, Danus, signif. a deo datus. Veranes. Hist. I. 427. Non itaque ut quidam recentiores habent; *Dani* dicendi sunt *Moldavi*, sed *Bogdani* a Bog, quod est Deus et Dan: datus unde *Deodatus* nomen.

Bogierones, V. Boër; *bojárrok*. Cod. Dip. Brüss. II. 355. *Bogierones* habito conflictu cum Mircha Wayuoda Victoria potitos. 356. ad me venerunt duo *Bogierones* ex Transalpiensi terra.

Bognona, æ, morbi species; (fors. ab ang. *bog*: locus paludinosus) malaria; *moscár-láz*. Prot. inq. 342. LXXX. habeo quemdam puerum meum, qui per septem annos fuit infirmus de scabie et *bognonis* et quasi de omni infirmitate.

Boianus, i, V. Banus. Series Ban. 2. Car. Bel. De Arch. 28. Hos Regnum distribuisse in centurias constituisse Tribunos quos *Boianos* primum seu *formidandos*, mox contractiore vocabulo Banos gens adpellaverit.

Boiario, onis V. Boërones. Monm. Comit. Trans. II. 107. Veranes Hist. I. 89. I. 139.

Bojarus, nobilis. Magy. Tör. Tár. I. 57. Procures vero et *Bojari* Russiae.

Boieri, V. *Boërones*. Istiv. XVIII. 221.

Boifus, legatus. V. s. *Residens*.

Boira, Boreas, aquilo. It. hora; *éjszakai szél*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 205. Et si ligno extraneis steterit in Zaro cum Austro esset salvus. Et si steterit in Malonto cum *boira* esset salvus.

Bokaschinum, pannus linoxylinus nitidus ex Armenia et Persia; *sája barchet, bakacsín*. It. bocassino. Gall. boucassin. Arch. Ver. Sieb. XI. 355. dalmaticas ... subducte cum albo *bokaschino*.

Bokosia, æ, V. *Bagassia*. Quel. Sieb. I. 320. an. 1503. *bokosiae* stack 112.

Bokreta, æ, *bokréta*. Arch. Rák. VIII. 332. *Lemisci* seu *Bokretae* frustilla pro ornamento capitis feminei nigra Nro 26.

Bolanch, fors. idem quod ap. (Du C. Pogesia quæ est eiusdem valoris ac *picta*, quarta pars unius denarii) Batty. Leg. III. 201. an. 1553. singulus unus *Bolanch* de quolibet agno. Nota Batty. dicitur apud du Cange de singulis ovibus dandas esse singulas Pogesias; *Bolanch* itaque est certa pars pecunie et eiusdem valoris ut Pogesia. Hajn. Extr. L. 92.

Boldstuckh, indecl. pannus bilix Indiae orientalis alias: *Bolzaz; kelet-indiai két nyistú szövet*. Arch. Rák. VIII. 336. Tria frustella ex materia vulgo *Boldstuckh*. Unum frustellum rubri *Boldstuckh*. Item alia quatuor frusta quasi *sub-Boldstuckh*.

Bolemia, æ, placenta fungis farta; *gombás béles*. Ger. Schwamm-Kuchen. Pár. Páp.

Bolerbita, æ, genus herbae, quæ nomen a pulice duxit. Vocabulum ad normam consuetudinemque, qua Germani et Hungari in herbis denominandis utuntur compositum et formatum. Suffixum vocis Italicae originis est; *csombor, bolhafű*. It. póllo, puleggio. Gal. pouliot. der Polei, das Flöhrkraut. Schläg. 884.

Boleta, (Du C. Bolidus), fungi species, quæ nascitur in arboribus. (Forc. *boleta*), *gilva*. Schläg. 957. Kov. Form. Sl. XXVII. Fungus — *boleta*, gomba. Pel. Serm. Aest. 19. m.

Boleta, æ, tessera, signum mercis, al. *Baleta*; *árújegy*. It. *bolletta*. Kov. Form. St. 496. nec non Tricesimatoribus Tributariis ac Theloneorum, Gabellarum et *Boletarum* exactoribus. Törvt. Msz.

Boletaria, tractum (Apic.): *serpenyőbe rántott gömbölyű páncok*. Ger. Krapfen. Comen. 64.

Bolis, (Du C. bollis) appellant nautæ massam plumbi, quam submittere solent in mare, ut experiant profunditatem maris, *βόλις; vízmérő golyóbis*. Comen 75. profunditatem *bolide* explorare solent. Gyön. 3491.

Bolla, æ, (Du C.) sigillum; *pecsét, jelzés*. Ljub. Mon. Sl. XI. 28. an. 1313. Junius ... factus est super *bollam* panis.

Bollandistæ, ita appellati Jesuitæ a Johanne Bolland, qui operis, quod inscribitur: *Acta Sanctorum* primum auctor erat, natus an. 1596, mort. an. 1665. eiusque vestigia sequendo hoc opus, quod vitam sanctorum continet ab an. 1643—1794. Antverpiæ, Bruxellæ, et Tongerlos et ab an. 1846. Bruxellæ ediderunt. Száz. XIII. 15.

Bollare, (Du C.) Bullam seu sigillum literis, epistolæ aut diplomati apponere V. Aurum bollatum; *pecsételt rányomni*.

Bolletarius, tesseraum editor et collector: *árújegy-kadó*. Kov. Form. St. 244. Comitatum et Locorum Rectoribus Iudicibus et Villicis nec non Tricesimatoribus Tributariis seu Theoloniatoribus, *Bolletariis* et *Gabellariis* nec non pontium et *passuum* custodibus ... gratiam.

Bolonderia, ad analogiam jurateria,

adjuncteria etc. significat nugas passim apud Hungaros: *bolondság*.

Bolonini, Numi Hung. 153. *Bolonini* Romani species pecuniae Pontificiae; horum anno 1465. tres valorem unius floreni Hungarici habuerant. Koller. Hist. Episc. Quing. IV. p. 143.

Bolta vel **Boltha**, pilum, camera, arcus (Du C.), testudo, fornix; *bolthajtás, boltozat*. It. volta. Gal. vouite. Kov. Form. St. 368 noctu infracta testudine sive *Boltha*. Fjp. Szám. 209. Item solvimus carpentariis, di (qui?) *bolttam* paraverunt ante valvam. Kronst. I. 234., 476.

Boltarius, tabernarius; *bolttos*. Hajn. Subs. Publ. 69.

Bolus Armenus, argillae mollis species ad sigillandum apta; *pöcsétes agyag, pöcsétföld*. It. holo, argilla da sigillare. Siegel'erde, lemnische Erde, Fetthon. Veranes. IV. 57. De *bolo Armeno*, terra sigillata sive *Lemnia* non est quod labores.

Bomba, pila ferrea pulvere nitrato farta, bolides igneae, globus igneus, aëneus, qui ex tormentis bellicis emitti solebat; *tűzgolyó, tűzgömb, bomba*. Törvt. Msz. Rák. Ön. 43., 44–42. Magy. Tör. Tár. V. 222.

Bombarda, æ, (Du C.) pixis manuarum; *kézi puska*. Donnerbüchse. Száz. VIII. 633. An. 1545. Kronst. I. 156. Törvt. Msz. Pel. Serm. Aest. 20. g.

Bombarda barbata, V. *Barbata*. Hist. Zerm. p. 28. exploduntur ex arce dictae *bombardae*, quas *barbatas* vocant, tertia manuarum paulo post exploditur.

Bombarda manuarum, *kézi puska*. Beng. Ann. Er. Cœnob. 435. Nam primo quidem gemini milites *bombardas* suas *manuarias* plumbone bene fartas in dorsum flectentis eiaculantur.

Bombardalis, ad bombardam spectans. Ru. Pan. L. 3. Deficeret pulvis cum *bombardalis* Amatho, Bassa Anatolinus veniens, alimenta ferebat.

Bombardarius, 3., ad bombardam pertinens; *puska*. . . Dec. Bar. 233. Eo expedito, cum hostes *bombardario pulvere* destituti duntaxat nostros inspectarent.

Bombardarius, (Du C.) pyrobolarius; *bombavető*. It. bombardiere. Kov. Form. St. LV. Szilády Tör. Magy. Eml. III. 472. Cod. Dip. Brüss. III. 44. Lop. Mon. St. XX. 448. an. 1532.

Bombardella, (Du C.) dem. ad bombardam, tormentum minoris modi. V. s. *Mascherare*; *kis löszér, kisebb ágyú*.

Bombardicus, 3., ad bombardas pertinens. Veranes. Hist. I. 28. hisque *bombardico pulvere* alioque tormentorum genere ad disruptandas et disiciendas ædificiorum moles comparato infaretis. Kronst. II. 253., 363.

1. **Bombardista**, V. *Bombarda*. Donnerbüchse Kronst. 214.

2. **Bombardista**, V. *Bombardarius*. Fr. Lib. Rt. I. 159. Stephano *bombardiste* dati sunt.

Bombardistarius, i. miles, qui bombardis utitur; *bombavető*. Gall. bombardier. Büchsenmeister. I. Kronst. 653.

Bombardula, æ, parva *Bombarda*; *kis puska*. Tör. Tar. 1890. p. 379.

Bombardula carrata, pyxis secto ferro et pulvere pyrio repleta; *kartács ágyú*.

Ger. Kartätsche. De Bel. Pann. M. Soiterus. 592.

Bombasium, (Du C.) gossipium, lana vel lanugo xylis; *gyapot*. Kronst. II. 172., 218–220., 222., 226. Quel. Sieb. I. 294. an. 1500. Gyön. 3230.

Bombex, pro: *bombyx, selyembogár*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 143.

Bombilare, (a bombo) crepitare; *zsongni*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VII. 198. apud vigilans . . . *bombilando* excitat universas.

Bombus, i, (Du C.) crepitus, hoc loco: pyrobolus; *bomba*. Tör. Tar. 1888. p. 744. pyrobolis (*bombos* vocant.)

Bombylius homo, *beszédes* (ember). Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 145. Homo Bombylius, id est: verborosus, seu inutilis.

Bomolochus, malitiosus ex emolumento iuris interpres; *csalfta bíró*. Pár. Páp.

Bona acquisita, bona, quæ quis acquirat; *szerezményi jogok, szerezmények, szerezményi v. keresményi jóságok, javak, szerzett jóság*. Törvt. Msz.

Bona actionalia, bona, quæ liti subsunt; *keresetbeli jóság*. Törvt. Msz.

Bona ad Carmedam, V. s. v. Bona Meyerdingica.

Bona adespota, bona sine domino; *bitang jóságok*. Törvt. Msz.

Bona adventitia, bona ab alio acquisita; *mástól nyert jóságok, tulajdon keresetbeli vagyon*. Törvt. Msz.

Bona allodialia, majortelki birtok. Vuch. Jur. Feud. 35. Feudis opponuntur in sensu generali bona allodialia seu illa bona, quæ in nexu feudali non sunt.

Bona avita v. avitica, ab avis hereditate accepta; *ősi jóságok, örök jóság*. Ger. Stammgut. Törvt. Msz.

Bona beneficiaria, bona ecclesiastica; *egyházi jóságok, egyházi javak, egyházi hivatali jóságok, papi jóságok, egyházhhoz tartozó földek*. Törvt. Msz.

Bona caduca, quæ recidunt ad dominum feudis, hereditibus morte absumptis; *magvaszakadtak javai, visszaesett jóságok*. Ger. rückfällige Güter. Törvt. Msz.

Bona Cameralia, **Bona Cameratica**, prædia principis, ararii; *kamarai javak, kincstári jóságok*. Molnár Patv. 69. Törvt. Msz.

Bona cambiata, non a ramo, pecunie scilicet additione, sed a radice et origine acquisitionis æstimantur; *a felcserélt jóságoknak állapotja nem a készpénzbeli toldalektől, hanem a szerezmények gyökértől határozottatik meg*. Georch. H. P. III. 191.

Bona castrensia, virtutis bellicæ premio acquisita; *hadi érdem által szerzett javak*. Törvt. Msz.

Bona civica, bona civium; *polgári jóságok, városi jóságok*. Törvt. Msz.

Bona coacquisita, bona una cum alio acquisita; *közszerezményü javak*. Törvt. Msz.

Bona colonaria, V. s. v. Bona Meyerdingica; *telkes birtok, jóság*.

Bona colonicalia, bona agricolarum; *jobbágyi javak, paraszt vagyon*. Törvt. Msz.

Bona concambiata, bona commutata; *cserélt javak*. Törvt. Msz.

Bona coronalia, bona privata principi;

pis; *koronai javak; korona-jóságok*. Törvt. Msz.

Bona coronalia reginalia, bona privata reginæ; *királynéknak koronajóságai*. Törvt. Msz.

Bona donationalia, dono data; *adományi javak*. Törvt. Msz.

Bona dotallitia, in dotem data; *házassági jóságok, hitbéri javak*. Törvt. Msz.

Bona ecclesiæ communia, *egyházi közjavak*. Vuch. Jur. Feud. 45. Consuetum est res Ecclesiasticas sensu stricto sumtas iterum dispercere in bona ecclesiæ communia et mensalia seu dotalia, illa communiter conservandis Ecclesiis, hæc autem sustentationi personarum Ecclesiasticarum destinata sunt et iam mensalia iam tituli audiunt, prout a maioris vel minoris ordinis personis Ecclesiasticis possidentur.

Bona ecclesiæ mensalia, seu dotalia. V. Bona ecclesiæ communia; *egyházi jaradalmak a személyek fentartására*.

Bona emtitia, emptione parata; *vett javak*. Törvt. Msz.

Bona extradonationalia, bona extra dotem parata; *adománykivüli javak, adományon kívül szerzett jóság*. Törvt. Msz.

Bona feudalia, *hűbéri javak*. Törvt. Msz.

Bona fiscalia, ad regem devoluta bona; *fiskális javak, ura veszett jóságok, koronára szállt jóságok, kobzói jóságok*. Törvt. Msz.

Bona fundationalia, bona foundationis; *örök hagyománybeli értékek, alapítványi javak*. Törvt. Msz.

Bona fungibilia, bona, quæ absumere licet; *elköltethető javak*. Törvt. Msz.

Bona hereditaria, bona hereditate accepta; *örökös javak*. Törvt. Msz.

Bona immobilia, bona non moventia; *ingatlan, fekvő javak*. Törvt. Msz.

Bona impignorata, bona pignori data; *elzálogosított javak, zálogos jóságok*. Törvt. Msz.

Bona lassitica, **Bona latica**, *bérbe adott jóság*. Vuch. Jur. Feud. 32. Dantur in Germania plurima bona, quæ cum feudis affinitatem quandam habere videntur . . . Bona Colonaria . . . Bona Meyerdingica . . . Bona latica lassitica titulo locati conducti concessa, ut quocunque tempore a domino revocari possint, nec non bona, quæ vulgo Sattelhofe vel Sattelfreye Güther dicuntur.

Bona libellaria, *írásban biztosított javak*. Schwartn. Scult. 80. provincia equidem Seepus Seepusensiumque nomen e Slavico Spis, libellum scriptum denotante, enatum esse contenderem; quod nimirum Germani isti veteres, in umbris montium Tatur confidentes, huc vel libello scripto essent vocati, vel quod advenæ bona, quæ libellariorum nomine veniebant, acceperint possidenda vel vero in universum, quod privilegiis scriptis ultra colonos regionis vicinæ indigenas ceteros donati fuerint.

Bona liberæ dispositionis, peculium castrense; *szabad rendelkezésü javak*. Not. J. Samb. Tyrn.

Bona Meyerdingica, V. Bona latica Vuch. Jus. Feud. 32. Dantur in Germania plurima bona quæ cum feudis affinitatem quan-

dam habere videntur, sed feuda non sunt veluti *bona colonaria* seu pradia colonis iure hereditario fruenda concessa ut annua merces vel opera, nec non onera fundo imposita praestantur pleno dominio penes concedentem manente, *bona Meyerdingica* seu pradia rustica iure domini minus pleni ita concessa, ut domino praestationes exhibeat, nec fundum sine eius consensu alienet; *bona ad Carme-dam*, ubi domino ius est ex hereditate coloni rem aliquam singularem sibi deligendi, quod quidem ius etiam mortuarium aut *ius manus mortuae* vocatur...

Bona mobilia, bona, quae moveri possunt; *ingó jávak*. Törvt. Msz.

Bona neocquisita, bona, quae quis de novo acquisivit; *új szerzeményi jávak*. Corp. Jur. an. 1723. Art. 19., 103. an. 1744. Art. 21.

Bona nobilitaria, bona nobilium; *nemesi jószágok*. Törvt. Msz.

Bona non fungibilia, quae consumere non licet; *elköltethetlen jávak*. Törvt. Msz.

Bona notiorum, bona proditorum; *hűtlének jávai*. Törvt. Msz.

Bona patrimonialia, bona hereditate a patre accepta; *nemzetiségi jávak, atyai örökség-jószágok*. Ger. eigenthümliche Erbgüter. Törvt. Msz.

Bona pecunia, ita appellabatur *florenus auri* oppositus communi pecuniae. Fjp. Szám. p. 345. de bona pecunia.

Bona politico-fundationalia, bona publice fundata; *ő-ök hagyománybeli érték vagy jószágok, közhagyományi jószágok, polgári kegyes hagyományi jószágok*. Törvt. Msz.

Bona privata principis, *fejedelemi magán birtok*. Vuch. Jur. Feud. 47. Sed potest insuper Princeps instructus esse bonis, quae quia privatus vel ipse acquisivit vel hereditate obtinuit, quæve *bona privata principis, chatouille Güter*, vocantur.

Bona profectitia, locatione acquisita bona; *haszonvértelből lett gazdagodás, ősi jószág jövedelméből szerzett érték*. Törvt. Msz.

Bona pupillaria, bona orphanorum; *árvák jávai*. Törvt. Msz.

Bona quasicastrensia, virtute civica acquisita bona; *polgári érdem által szerzett jávak*. Törvt. Msz.

Bona sexus masculini, bona ad filios descendencia; *fiadagot illető jávak, férfi ágra szálló jószágok*. Törvt. Msz.

Bona Solaria, *szabad hűbéri birtok*. Vuch. Jur. Feud. 36. Existit in Germania peculiare bonorum genus, de quorum indole non convenit, num bonis feudalibus aut allodialibus adnumeranda sint, in quorum numero sunt sic dicta *bona Solaria*, Sonnenlehen. Extra omne dubium positum est *bona solaria* esse bona allodialia, quæ possessoribus eorumdem pleno iure et independenter ab omni nexu feudali competunt. Nomen suum capiunt a Sole tamquam symbolo libertatis et a solenni ritu inaugurationis, quo libera asserta sunt.

Bona virtualia, bona in spe recuperanda; *remélhető örökségi jávak, várando jávak*. Törvt. Msz.

Bonarum, munus (Du C. al. s.) *előny, adomány*. Teut. Schul. I. 115. *Bonarum* quibusdam excitetur.

Boncompagnonus, sodalis; *pajtás*. It. buoncompagno. Gut.-Gesell. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 128.

Bonesokones, cauda equi, qua vexilla Turcarum ornabantur; *bonesok*. Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. VII. 128. praesentis Princeps cum quadraginta sex Vexillis Militum. Vexillo itidem Imperatoris et Regni, ut et duobus *Bonesokonibus*, quæ cum magna solemnitate et pompa per duos *Boyerones* efferebantur.

Bonificare, restituere, refundere (damnum); *megtériteni, kipótolni*. Törvt. Msz.

1. **Bonificatio**, actus boni faciendi; *jöttetés*. Pel. De Apostolis s. I. c. 2. Inter Christum et suos fideles contracta est bona amicitia ratione *bonificationis*.

2. **Bonificatio**, (damni vel sumptuum) restitutio, compensatio, refusio; 1. *megtérités, kipótlás*; 2. *kártalanítás, kártalan-ság, visszatérítés, helyrehozás, javazás*... Art. Diet. Pos. 76. Jogt. Eml. P. II. I. 426. Kass. P. P. I. pass. Törvt. Msz.

Boniformis, bene moratus; *erkölcsös*. Batty. Ger. 154. *Boniformis* vero relucens ad sua... animus... quod jumentorum est jumentis tribuit.

Bonitas Juris, fundamento, veritate innixum ius actoris; *felperesnek gyökös-sége*. Georch. H. P. III. 229.

Bonitus, i, (gr. *βονίτης*) caro bubulina; *marhahús darabfélé*. Batty. Leg. eccl. T. III. 325. Item succentor alias singulis diebus de cellario domini archiepiscopi habuit duas pintas vini et sex *bonitos*.

Bonomodo, adv. comp. ex bono et modo, semper una voce scriptum — bene; *jól*. Cod. Zi. vol. III. p. 17. 525. 546. et passim. Pag. 17. quia huiusmodi reambulatio, revisio, estimatio et divisio absque hominibus nostris fieri nequunt *bonomodo*, igitur...

Bonorum director, curator, rector bonorum; *jószág igazgató*. Jókai Rab. R. I. 6.

Bonula, orum, parva bona, pecunia; *kis vagyon*. Arch. Ver. Sieb. XXVII. 77., 553. arcam... cum contentis *bonulis*, privilegiis... custodiant.

Bonus, 3., magnus; *nagy, jókora*. Cod. Dip. Fam. Com. de Szára. V. II. 133. terras arabiles *bonum* spatium gradiendo. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 73.

Bonus Grossus, Sim. Num. 35. *Bonus Grossus* (gute Groschen) valet 5 *Groschlas* unde hæc apud Bohemos et nostros Slavos *Patak* hoc est quinaris vocatur. Et quoniam $\frac{1}{5}$ boni grossi, æqualis sit $\frac{1}{4}$ nostri grossi, mirum non est Imperiale Gross. 24 æqualem esse nostro Tallero, sive gros. bon. 24 = 30 grossis nostris æquati.

Bonus gustus, elegantia et venustas sentiendi; *jó ízlés*. Gal. bon goût. Rév. Pl. 85.

Borago, horrago officialis; *borics*. Ger. Wohlgemuth. Gurkenkraut. Gall. bourrage. Pel. Serm. Quedam semina delectant sapore calefaciendo et cor letificando: ut patet de grano sinapis, piperis, crocoque et *boragine*. Hiem. 40. X.

Borboritæ, (Du C. *Borboriani*). (Ex gr. *βόρβορος*, cænum) malis concupiscentiis servientes, non sperant iudicium futurum, sed potius carnalem sæculi concupiscentiam laudant. Hi itaque in cænum euntes, et inde oblitæ cæno facies et membra sua deforman-

tes, eadem re cunctis velut culpandam Dei creaturam demonstrant; *lustos tudikosok*. Nagy Hier.

Bordatus, (Du C.) margine vel limbo cinctus; *rámás, szegélyezett*. Bárczay.

Bordessa, æ, erepido; *pártázat*. Einfassung Raë. Mon. Sl. XIII. 207. an. 1358. fiat in capite muri pena I. de muro. Item... fiant *bordesse* ad muros.

Borea, æ, boreas, aquilo; *éjszaki szél*. It. bora. Ljub. Mon. Sl. V. 251. an. 1334. de dit... solidos... quos expendiderat in concio domus salinarum... quando fuit illa magna *borea*.

Borgella, conspiratio, seditio (Du C.); *összeesküvés*. Obs. Jadr. 415. factusque suæ patriæ publicus proditor et conspirator de cuius saltu subline hortamen generosi Con-cives contra quos erat facta *borgella*, sum-pserunt illud vulgus in Senatum.

Borkules, spelta; *borköles*. Batty. Leg. III. 167. an. 1328. alterius milii vulgo *Borkules* dicti. (Nota Batty: Cum in frugibus decimæ obnoxii recenseri soleat etiam spelta, videtur spelta vulgo *Borkules* dicta, apud Ludovicum Regem *Borkeles*.)

Bornatus, 3., limbo circumdatus (Du C.) *szegélyezett*. Gal. bordé. Georg. Sirm. I. 53. et cum gemmis, aureis indutus, et aliis variis cum bornamentis et decem kolas et quadrigas aureas et *bornatas*.

Borovina, æ, iuniperus; *boróka*. Han. Mon. Jur. P. I. 235. per... officiales datij *borovine* dantur licentiæ... in tanta copia, quod consumitur insula.

Borozon, onis, pincerna; *borhozó*. V. s. Botta.

Bortaga, ova acipenserum; *halikra*. Ger. Hausenrogen. Vect. Gen. U. C.

Bos in lingua, *ökör a nyelvén*. Gros. H. Ph. I. 133. *Bos* in lingua nimirum pecunia, cui olim bovis effigies incusa fuit, quæ Causidicos sæpe aut desertos, aut penitus clingues reddid.

Boschovichianus, 3., sectator Jos. Rogerii Boschovichii, qui cogitationes philosophicas scripsit ad theoriam de immediato corporum contactu pertinentes. Hor. Mem. 61.

Boscida, æ, *boscida*, q. v. Gyón. 3189.

Boscu, æ, nemus; *liget, bozót*. II. bosco. Bárczay.

1. **Bosculus**, (Du C. Boselius) parva silva; *cserje*. Numi Hung. 404. catenulæ Navarræ, palii Arragoniæ, *bosculi* Lusitiæ, lilia item Franciæ ac Scalæ Vasconicæ.

2. **Bosculus**, parvus bos; *kis ökör*. Gyón. 3229.

Boscus, i, (Du C.) silva, nemus, ligna; *erdő, fa*. It. bosco. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 441. cum terris, pratis, vineis, nemoribus, usuagii et pascuis in *bosco* et plano... Uj Magy. Muz. III. 498.

Bosdoganum, elava; *buzogány*. Ger. Streikholze. Magy. Tör. Tár. III. 65. Omnes vero reliqui obviam ivimus D. Gubernatori, cui obvii facti sumus ultra Brassoviam, via qua veniunt ad *Transalpinam*, qui superiori brevi veste, quam *Mantene* appellant Turci, aurea indutus, inferiori vero de *comoca chesmesino*, *salvatoria* quoque de veluto nigro auro *brochato*, *equitas* pulcherrimum *equium* 500 florenorum habuit *bosdoganum* ditissimum, ad sellam *stap.has* et calcaria omniaque ornamenta.

Bosschus, i, silva; *erdő*. Ljub. Mon. Sl. XI. 420. an. 1322.

Bossequeus, bubulcus; *ökör pásztor*. Gyön. 3224.

Bostangius, vox a Turcico bosztandisi derivata et mutata — custos hortorum (præsertim leguminosorum) et postea ædium imperatoris apud Turcas; *kertőr, palotaőr, bosztandisi*. Rák. Őn. p. 302. l. 32—35. (33.): ... in egressu domus jam equo consensio ipsi summet *Bostangiorum* Passam ædificiorum et hortulanorum Sultani supremum inspectorem ... obvium habui ...

Bostar, (Du C.) stabulum boum, ubi boves stare consueverunt; *baromálló hely*. Gyön. 3224.

Bostrix, **bostricus**, (Firm. Math. 4., 12. bostrychus adject. *crispatus*) crispata cæsaries; *hajbokor, üstök*. Gyön. 3223.

Bostrus, i, gr. βότρυς, uva; *szőlőgerzed*. Száz. XXII. 659.

Bota, æ, (Du C.) lagena maior, dolium; *hordó*. Ljub. Mon. Sl. V. 248. an. 1334: expendit ... denarios ... in una *bota* de pinella donata. Fejér IV. 2. 278. *botas* seu *bulcellos*.

Botamen, calceamenta (a bota: ocrea); *varga portéka*. Ljub. Mon. Sl. II. 263: de *botamine* seu laborerio botarum.

Botargium, ova acipenserum sale condita; *halikra*. Gros. H. Ph. III. 15: Itali cavivar, Russi ikari, Latini garum aut *botargium*, Hungari *ikra* nominant.

Bothor, pustula in ore ortæ; *szájon való fakadások*. Mundausschlag. Pár. Páp.

Boto-onis, orbiculus vesti colligandæ aut ornandæ; *gomb a köntösön*. Pár. Páp.

Botrifer, uvas ferens; *gerezdermő, fűrttermő*. Hor. Mem. 461. vitis *botriferæ*.

Botrus, pars machinæ bellicæ. Falud. Arch. 144. Partes reliquæ minores, tum roborandæ tum ornandæ machinæ causa adduntur; sunt vero sequentes: *Botrus*, die Traube efficit, ut machina iustum pondus habeat et facilius dirigi possit.

Botta, æ, bottus: dolium; *hordó*. Tonne. Georg. Sirm. I. 228. Et in hospicio Regi Joanni ad unam *bottam* portauerant borziones. p. 223. Et erat in arce Paulus heremita jacens Buden. sub una *botta* cum uno heremita. Ljub. Mon. Sl. I. 226.

Bottecha, taberna tonsoris; *borbély műhely*. It. bottega. Han. Mon. Jur. P. I. 432: concesserunt ... magistro ... domum sibi facere vel *bottecham*.

Bottones, hamatæ vel unciatæ fibulæ (Du C. al. s.); *csattok*. Gall. boutons. Batty. Leg. T. II. 435. an. 1279: *bottones* seu fibulas aureas.

Botyllus, parvus botrus; *kis gerezd*. Gyön. 3228.

Bouffans, tis = vestis turgens; *pöfesz ruha*. Bauschkleid. Gall. bouffante. Lzb. Cod. Med. III. 283: compressio ferrei *Boufantis*, unde sanguis in caput semet effluit.

Boum signatura, *ökörsütés*. Szék. Okl. II. 96., 100. Siculi ab omnibus contributionibus exempti haberentur, dempta *boum signatura* (sic enim appellant) ad quam tenebantur, quoties Rex aut coronaretur aut nuptias celebraret aut prole aliqua augetetur ... quod boves dati continuo signantur per impressionem signi, quod representat primam literam Comitatus, in quo exiguntur.

Bovaria, æ, (Du C.) prædium rusticum. V. s. *Pasciniacium*; *haszonbértés*. Gall. ferme.

Boves urere, impressa, inusta litera Comitatus signare (apud Siculos); *ökröket sütni* (székelyeknél). Szék. Okl. II. 128.

Bovicida, æ, (Du C. boviscida) qui mactat boves; *mészáros*. Gyön. 3233.

Bovillum, ubi mactantur boves; *mészárszék*. Gyön. 3220.

Boyarissa, Boyaronissa, matrona nobilis apud Rumenos; *bojárnő*. Kronst. III. 256., 260., 568.

Boyaro, **Boyero**, V. Boëro. distinguuntur in antiquiores seu originarios et recentiores: Boër; *bojár*. Jogt. Eml. T. I. p. 169.

Boyarionissa, æ, uxor boyari; *bojárnő, nemesnő*. Kronst. II. 620., 624.

Boza, potio ex milio et aqua; *boza*. Bel. Comp. Hung. Geog. 8. Cumani ex milio aqua potiones *Bozam* vocatas conficiunt.

Brabeum, V. *Bravium*. Kronst. II. 291. cupulæ deauratæ ... pro *brabeo datae* et. 36. S. de Keza. Chr. II. 1. 49.

Bracatus, 3., sursum directus (cuneus) *felé fordított ék*. Bárczay.

Bracca, (Du C.) femoralia, vestis species, qua crura teguntur. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 126. Quatuor paria camisiarum, et totidem *braccarum*.

Braccarium, lumbare; *gattyá*. Gyön. 3238.

Bracciale, ferreum brachiorum munimentum; *karvas*. Bárczay.

Brace, V. *Brasium* 1. (Du C.) materia cerevisiæ. Dec. Bar. 209. et totidem avenæ cubulos maiores, mediumque cubulum *braces*, ita ipsi Siculi vocant materiam cerevisiæ, solvere teneantur.

Bracearii, pro, *Bracarii*, qui bracas conficiunt; *berke, gattyavarrók*. Gyön. 3244.

Bracellum, (Du C. bracellus) brachiale, armilla; *karperecz*. Gal. bracetel. Bárczay.

Bracera, æ, culter venatorius; *vadászkés*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 125: nullus homo deferat arma ... *maciam* ... *burdonem*, manariam, cacetam, matatam, *braceram*.

Braceum, (Du C.) vadum et dicitur a Brachys, quod est breve; *kikelet (gázló)*. Gyön. 3242.

Brachæ, arum, chlamides demissæ ac fluxæ (Du C.); *diszköpeny*. Batty. Ger. viri illi vineti cum *brachis* suis et tiaris et calceamentis.

Brachatus, bracca munitus; *harisnyás, sarus*. Bárczay.

Brachia ferrealia, manica ferrea, ferreum brachiorum munimentum; *karvas*. Arch. Rák. VIII. 345. Duo paria *Brachiorum ferrealium* vulgo *karvas* argento exornata.

1. **Brachiale**, mandatum vim adhibendum continens; *erőhatalmat rendelő parancsolat*. Georch. H. T. IV. 268.

2. **Brachiale**, (Du C.) dicitur nodus, quo brachium coartatur; *kötél (szalag) a kar megszorítására*. Gyön. 3252.

Brachialia, (Du C.) armilla; ornamentum brachiorum; *karperecz*. Magy. Tör. Tár. XX. 179. Unum par *brachialium* ex chalybibus.

Brachialis executio, -processus, etc. vi adhibita executio; *hatalomkaros végrehajtás*; — *per*. Törvt. Msz. Art.

Diæt. Pos. 49. in. Processibus *Brachialibus*.

Bracchialiter, vi; *erőhatalommal*. Jókai Mire Megv. III. 167. A te szívügyed liquidum debitum, három nap alatt *bracchialiter* exequálhatod a jelzálogosodat.

Brachiarium, brachium; *sing.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 136: volumus, quod sit ab hinc ... de duobus *brachiaris* unus passus pro muro edificando.

Brachigraphia, scribendi modus, quo verba corripuntur, contrahuntur; 1. *szóróvidítés*, 2. *gyorsírás-ismertet*. stenografia. tachigraphia. Törvt. Msz.

Brachionister, *βραχιονιστής* armilla; *karodon való ikesség, karperecz*. Gyön. 3253.

1. **Brachium**, (Du C.) (mensura) ulna, cubitus; *rőf*. V. sub *Brunetum*. Ljub. mon. Sl. I. 226.

2. **Brachium**, potestas, vis, magistratus civilis; *hatalom-kar, hajdu-kar, erőhatalom, karhatalom*. Törvt. Msz. Arch. Rák. IX. 72. Jókai Régi Jó Tbl. II. 94.

3. **Brachium**, a *bracha* = lana; *gyapjuszövet*. End. p. 494. Belæ IV. an. 1255: 7. statumibus, ut solvant ... de *brachiis*, de panis lineis.

4. **Brachium**, Bosphorus. Ljub. Mon. Sl. III. 402.

Brachium Militare; *katonai hatalomkar*. Molnár Patv. 26. *Brachium Seculare* vel *Militare*, dum contra potentes agitur, agendum est ad sententiarum Judiciarum Civilium vel Criminalium cum auxilio Militari; intuitu sententiarum autem sacræ Sedis, cum auxilio et brachio seculari.

Brachium regale, vis regia; *királyi erőhatalom*. Törvt. Msz.

Brachium seculare, gladius civilis ad exequendum. Not. I. Samb. Tyrn. *világi hatalomkar*. Törvt. Msz.

Brachium sinistrum fluvii, sinistra pars fluminis. *Brachium* signif. etiam mare, ubi ex oceano per medias terras variis sinibus se effundit. Szabó K. vertit; *tengerkar*. Arm eines Flusses. Wagn. S. de Kéza Chr.

Bracile, et *Bracilus* = cingulum (Du C.); *barátón*. Series Ban. p. 40. et 41: dedi III. paria de *bracilo* et ... I. pario de *bracili*.

Braciolaris, i, mensura species, cubitus (a brachio); *rőf*. Han. Mon. Jur. II. 242: stateras, *braciolaris* et mensuras.

Bracteolum, bractea, bractea = plech Blech, diinne Platte, inde bracteola = arme schine, Armschiene Dief.; *karvas*. Schläg. 576.

Branare, occare a sl. *brana*, oca; *boronálni*. Tkal. Mon. Ep. II. 23. an. 1300: araturam facient et eam *branabant*.

Branca, æ, (Du C.) pars extrema sive erurum sive brachiorum in feris et avibus rapacibus; *az oroszlán lábfeje*. Bárczay. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 143.

Branchiatus, 3., branchiis instructus; *kopoltyúval ellátott*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 152.

Brancia, branchiæ; *halkopoltyú*. II. branchia. Gal. branchie. Schläg. 819.

Brandeum, (Du C.) linteum, quo martyrum corpora involuebantur. Pár. Páp.

Brando, (Du C.) fax, taeda, funale a Germ. *Brand*; *szóvétnék, fáklya*. Nagy. Hier.

Branticius, mendum pro: *Brigantius* q. v. Chr. Dubn. 230., 200. Rex noster... exercitum suum cum *branticiis* fulciens... conducere procuravit.

Brascatorium, cum metathesi pro Braxatorio Fej. X. I. Balneum unum cum sex domibus et duo *Brascatoria* murata cum sexingentis cubulis brasi et unum ortum.

Braseatorius et *brasiatorius* = cerevisiæ conficiendæ inserviens. *Molendinum braseatorium*; *serfőző*. Cod. Dip. And. II. 407., 468. cum terris arabilibus cultis et incul-tis *molendino braseatorio*.

Brasice, *braxare*; *sert főzni*. Pár. Páp.

Brasiator, (Du C.) cerevisiæ confector; *serfőző*. Fjp. Szám. 21. et passim.

Brasiatorium, locus seu aedes, in qua cerevisia conficitur; *serfőző ház*. Fjp. Szám. p. 468.

Brasice, es, V. Brace. Est grani species ex quo cerevisia conficitur. *Brasices* domus = braxatorium, locus seu aedes, ubi cerevisia conficitur; *sörárpa*. G. Fej. VIII. 3. 431. domum *Brasices* et molendina.

Brasitorium, Brassatorium; *szalad öltő ház*. Gyön. 3266.

1. **Brasium**, (Du C.) apud Dief.: molt (Malz) gerend pier (gährendes Bier). bier-met-würze; *viries*, *szalad*, *maláta*. It. malto. Schläg. 1509., 4510., 2215. Gyön. 3263.

2. **Brasium**, polenta; *örpadava*. Szentiv. Cor. Misc. Dec. II. P. VII. 493.

Brasiatorium, V. Brasiatorium. Sup. An. Sc. II. 48. an. 1292.

Bratri, collectitius et gregarius miles Husitarum, qui varias Regni partes depradabantur et vastabant. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 326.

Bravada, magniloquentia, ostentatio; *körkedés*. Gall. bravade. Arch. Rák. IV. 246.

1. **Bravarius**, i, opilio; *juhpásztor*, *-gazda*. Ljub. Mon. Sl. III. 149. an. 1349.

2. **Bravarius**, i, et *braverius*, sicarius, grassator; *orgyilkos*. It. bravo. Ljub. Mon. Sl. II. an. 1345: *bravarii* homines... vilis conditionis et nihili.

Bravarus, i, V. *Bravarius* 4) Raë. Mon. Sl. VII. 98. an. 1065. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 54.

Bravium, præmium, *βραβεῖον*, victoriae præmium; *jutalom*. Beng. Ann. Cœnob. Erem. 31. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 17. volentes pro receptis commodis ab ipso monasterio et utilitatibus et adhuc in futurum recipiendis meritos remunerationis *bravio* propensius respondere p. 199. et sub observantia mandatorum eius in stadio huius vite currentibus *bravium* glorie repromissit.

Braxa, æ, V. Brasiatorium; *sörfőző*. Nov. Calend. 170. In. Temesvariensi *Braxa* Camerali.

Braxare, (cerevisiam) (Du C.) coquere cerevisiam; *sert főzni*. Schwartz. Scult. 37. Wagn.

Braxatio, cerevisiæ confectio; *serfőzés*. Bod. Hist. Eccl. III. 92. Kass. P. P. I. 277.

Braxator, zyltopæus; *serfőző*. Arch. Rak. VIII. 357. Cubiculum *Braxatoris* cum Camera. Arch. Rák. I. 23. Tab. Conser.

Braxatorium, V. Brasiatorium; Schwartz. Scult. 37. 447. Kass. P. P. II. 97. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VII. 201. *braxatorium* colluvies.

Braxatorius, Braxator; *serfőzéssel*

foglalkozó. Gall. brasseur. Magy. Jogt. Eml. 247.

Braxicium, V. Brasium, 4. Schläg. 4510., 2215.

Braxillum, cerevisia, vinum adustum peioris notæ; *viries* (sörnek, pálinkának el-seje.) Gyön. 3270.

Brazalo, brachiale; *karras*. It. bracciale Armüstung. Ljub. Mon. Sl. II. 42: V. paria *brazalo*.

Brazeatorius, idem ac Braxatorius. Cod. Dip. Pat. VI. 249. 345.

Brazularium, mensura duorum cubito- rum; 2 *singnyi mérték*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. passus communis esse debeat duo *brazularia* sive quatuor cubitus communis i. e. civitatis.

Brebiarium, pro: *Breviarium*. Ser. Ban. p. 3. Dedi *Brebiarium* unum.

Brentianus, asseda Joh. Brenzi. Is re- formator svevicius natus an. 1499. oppugnator ita dieti *interim* patrio solo cedere coactus mortuus est an. 1573. Hor. Mem. 480. Eno- cium ubiquitium contra *Brentianos*.

Brephotropheum, (Du C.) gr. *βρε- φωτροφειον*. Aedes in qua infantes, recentes- que partus expositi, aut egentibus parentibus natialebantur; *gyermek menhely*. Lzb. Cod. Med. III. 435. Cher. Jus. Eccl. II. 152. Cf. Cod. Just. 1. 8., 42. §. 9.

1. **Breve**, (Du C.) summorum pontificum epistola; *pápa levél*. Kon. Egyh. 27. Törvt. Msz.

2. **Breve**, liber ecclesiasticus præscripta, regulas rituum totius anni continens. Száz. XXVII. 347.

Breve testatum, *bizonyító levél*. Vuch. Jur. Feud. 95. In iure feudali Longo- bardico mentio fit *brevis testati*. unde non- nulli originem literarum feudalium deducere- volunt. Verum *breve testatum* non est con- fundendum cum literis investituræ: *breve tes- tatum* est instrumentum datum vasallo de peracta investitura, testiumve subscriptione munitum. Vuch. Jur. Feud. 96. *Breve* hic substantivi, *Testatum* autem adiectivi loco occurrit. In significatione hæc substantiva oc- currit hæc vox, et in codice Justiniano. *Test- atum* est hic adiectivum et denotat docu- mentum coram testibus confectum aut roborat- um. Etiam annunciationes defunctorum, quas Monachi unius eiusdemque ordinis sibi invicem communicant. *brevia mortuorum* audiunt.

Breves brevium, brevissima iudicia; *leggrövidebb útja a perlekedésnek, rövid törvény, rövid nyolczad törvénytörvény, ünnep-nyolczad törvénytörvény*. Törvt. Msz. Hajnik Perjog. 212.

Brevi manu, breviter; *rövid úton, ró id kézzel*. Törvt. Msz.

Brevia, *rövid folyású per*. Szegedi Rubr. Pars I. p. 128: evocationes super oc- cupationibus factæ in *brevis* iudicentur (Scilicet iudicis, sic dictis) tum propter ter- minum, tum propter processum etiam brevi- orem, quam in Octavalibus generalium iudici- orum fieri solebat. Decr. Ulad. Regis 1495. Kövy El. 22.

Brevia mortuorum, V. s. v. Breve testatum in fine.

Breviar, aris, *breviarium*; *zsolozsmás könyv*. Tör. Tár. 1892. 567.

Breviare, is, *breviarium*. Tör. Tár. 1887. p. 176. idem habet unum *breviare*.

Breviare crines, idem quod *Abbre- viare* q. v.; *haját nyírni*. Száz. XIII. 471.

1. **Breviarium**, paucis comprehensa historia; *rövid összefoglaló történet*. Pesty Ször. II. 545. *Breviarium* rerum Hungaria- rum.

2. **Breviarium**, et Breviarius (Du C.) Locus ubi aliquid continetur abbreviatum unde quidam liber, in quo est totum officium d'ur- num et nocturnum. dicitur *Breviarius*, liber Ecclesiasticus officium compendio completens; *papi imakönyv*. Prop. Reip. 212: Reformato *breviario* hæretici didascali concita- runt plebem, quod vi rubricarum Archi Epi- scopi jam omnes dies labori forent expuncti. Cod. Dip. Arp. Cont. I. 40.

Breviculus, (Du C.) indiculus, com- pendium, in quo variantia festa notabantur et populo publicabantur; *rövid jegyzéskönyv*. Nagy Hier. Nagy Jus. Trans. Sax. 5. Cf. Cod. Just. 1. 7. tit. 44.

Brevigerulus, i. (Du C.) bajulus et portator brevium; *a pápai leírások rivője*. Gyön. 3275. *breviar viselő* ? Nagy Hier.

1. **Brevis**, (Du C.) chartula continens indicem, seu summarium rei cuiusdam; *jegyzék*. Reg. S. Ben. 32. 7: Ex quibus abbas *breverem* teneat ferramentis v. rebus domus.

Brevis florenus; *kurta forint*. Bel. Comp. Hung. Geog. 31. Moneta in Hungaria sequens est in usu: 40. Thalerus... Est autem ille triplex. Primus quidem cruciferos 49 et medium valet ab Hungaris *brevis florenus*, Kurta forint vocatus.

Brevis octava, Festo Epiphaniæ et Ja- cobi celebrata brevia iudicia; *rövid nyol- czad*. Hajnik Perjog. 210.

Brevium, V. Brevia; *rövid octava, rövid per-időszak*. Törvt. Msz.

Bria, æ, (Du C.) mensura; *mérték*. Gyön. 3283. Cf. Arnob. 7., 235.

Bricha, æ, contentio; *czivakodás*. It. briga. Ljub. Mon. Sl. XI. 282. an. 1347... non debeat... se intrinittere de officio nec de *bricha* cecche.

Bricocolum, fors. idem quod Cotoneo pomum; *birsalma*. Carios Misc. II. 217. Insitio pomi in persicum aut *bricocolum* vel pyrum et harum iterum in pomum, admirabilem gustu et aspectu fructum proferit.

Briga, æ, discordia, lis, dolus, machina (Du C.); *viszály, csiny*. It. briga. Fej. X. 1., 634. scilicet quod prefatus Dominus Rex Po- loniæ ulla *Brigas* neque guerras contra Regem Hungariæ ac subditos suos moveat nec movere incipiat quouam nisi prius signifi- ficatis Domino nostro Miricio Woiewode et eius consilio singulis earundem *Brigarum* seu guerrarum qualitatibus.

Brigada, æ, (Du C. brigata) caterva, man- us; *dandár*. Gall. brigade. It. Rák. Gy. 218. et 42 *brigadarum* peditum. Reg. Turm. Præt. 20.

Brigadatum, catervatim; *dandáron- ként*. Arch. Rák. IX. 465.

Brigaderiatus, us. officium brigaderii i. e. præfati, ducis corporis militum; *dandár- vezér tisztsége, osztályvezérség, brigadé- rösség*. Arch. Rák. IX. 561.

Brigaderius, Brigaderus, **Bri- gadier**, Brigadierus, præfectus cohortis; *dandárnok, vezérőrnagy*. Nov. Calend. 294. Arch. Rák. III. 689. VIII. 296. Törvt. Msz.

Brigaderius Generalis; *dandárvezér*. It. brigadiere. Kuk. Jur. I. 462. Generalatus autem Banalis ibidem Constitutum *Brigaderium Generalem* exmittere.

Brigantes, Fore. vermiculi. In Chr. Dubn. quoddam genus armatorum significat idem quod *brigantii*. Chr. Dubn. 166. 159. Fecit residenciam cum soldatis et *brigantibus* universis. 167., 159. Praecipiebat *brigantibus*.

Brigantius, Brigantus, (Du C. Brigancii, Brigantini vulgo Scriptoribus nostris Brigans Gloss. Lat. Gall. veles : Brigant, c'est une maniere de gens d'armes courant et apert, à pié. Postmodum prædatores ita appellati nostris) *könnnyű gyalogos*. It. brigante. Thurócz 193. castrum Zewrin... ædificavit, gentis armata, *brigantiis* et balistrariis Anglicis, custodiam castrum muniendo in potestate sua reservavit. Kat. Hist. IX. 612. Száz. III. 294.

Brigantinus, (Du C.) celox; *hadi nasszád, sebes kis hajó*. It. brigantino. Brigantine. Mem. Pauli. 435. Capitaneus quinque galearum et unius *Brigentini* eiusdem Domini Regis etc.

Brigosus, 3., (Du C.) litigiosus ab. It. *briga*, iurgium, rixa pugna; *czekakodó*. It. brigoso. Kat. Hist. IX. 103. in quamdam *brigosam* discordiam devenissemus.

Brillantinus, ab It. brillante i. e. splendere, fulgere, dicitur de lapidibus pretiosis præcipue de adamantibus; *ragyogó, fényes fénykőből, ragyogó gyémántból való*. It. brillante, di brillante. Kass. Jur. Civ. II. 235. Alteram auream pariter Adamantibus *Brillantinis* ornatam in tesseram intimi amici affectus Excellent. Dmno Comiti C.

Brinca, æ; *brinza* (sajt). Fer. Mon. Sl. XVIII. 283. an. 1670. ex larido, butiro, *brinca* et caseis.

Brisa, vinacia; *törköly*. Pfahl. Jus Georg. 117. Resolutionis vero Regiæ circa materiam hanc elargitæ colonis facultatem exurendi crematum ex propriis racemis (fecibus, *brisis*, vinaciis) vel aliis fructibus in propriis ollis et pro usu domestico vel quaestu competere. Cf. Colum. 12., 39., 2.

Brisca, (Du C.) favus unde mel elicitur; *lép*. Gall. bresche, rayon de miel. Gyön. 3284.

Brissa, æ, (Du C. brisa gr. *βρύση* vinicia, lora) noster: uva; *szőlő* (lőre). Gyön. 3290.

Brissare, exprimere Cf. *Brisca*; *kinnyomni*. Gyön. 3290.

Britenneum, pro : britaneum (Du C.) deambulatorium marmoratum; *márványkőből rakott folyosó*. Gyön. 3281.

Brocardicon vel **Brocardicum**, **Brocardica**, **Brocardium**, sententia brevis, dictum ad ius pertinens a Brocardo iuris consulto sæc 11. sic dictum; *törvényes közmondás, jogi közmondás*. Moln. Patv. 32. Cum autem habeatur tritum illud Juris *Brocardicon* sive quedam regula, quod; qui nequit ære, solvat pelle; si quis iuxta hoc, poenam Civilem pecunia redimere nequeat, baculis pulsari solet. Pfahl. Jus. Georg. XXXVIII. Törvt. Msz.

Broch, V. *Brochus*. Ljub. Mon. Sl. XVII. 133. an. 1424 : captum, quod rectores... non absolvant aliquem a servitiis... neque a solutione *scotch* et *broch*.

Brochatum aureum velutum, (Du C. brocat) pannus auro contextus; *him-*

szövet, arany-, ezüstvirágú kelme. Goldbrocat. Arany. Tör. Tár. III. 63.

Brochus, I. (Du C.) amphora, diota; *kupa*. Gall. broc. Ljub. Mon. Sl. XXII. 53. an. 1455 : providimus... quod omnes ponerentur ad solutionem ducati, modii, *brochi* et *sochi*.

Brodium, (Du C.) carniun elixarum ius; *leves*. It. brodo. Prot. inq. 247 : cecidit in niyem et parum de *brodio* sparsum fuit super brachia sua. Pel. Serm. (Aest. 76. c.)

Broium, ii, (Du C. habet brolius et brolium : est silva vel nemus; *erdő, cserjés*. G. Fej. VIII. 1. 544. Saliendo eam inter *broium* facit metam terream.

Broja arma, idem quod Baionnette, *pugio militaris; szurony*. Kuk. Jur. II. 435. ut pro neogerendis Regiminibus Sclopi, Arma *Broja* seu *Bajonnet* et nova *Tormenta* ex armamentariis suis... ab arario suo suppeditentur.

Brolium, V. *Broium* (Du C.) silva, nemus, saltus, in quo ferarum venatio exereetur, maxime vero silva muris aut sepibus cineta, a Gr. *περιβόλιον*; *vadászati tér*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 23. similiter et decimas proprii laboris omnium dominorum quoquomodo laborantium et croacarum, bovariarum, jugerum, coloniarum, nemorum, saginatorum, sischalie, merescacie, *brolii*, ancingiarum et decimum nummum, pascinaei decimamque omnium animalium.

Bromatologia, doctrina, in qua de cibis agitur; *élettudomány*. Törvt. Msz.

Bronco, fors, idem quod ap. Du C. eminentior pars gutturis gr. *βρόγχος*; *gége*. Gyön. 3298. tumor magnus, *nagy dagadás*.

Brosella, Bruxellæ, arum; *brüsseli* (csipke, szövet) opus reticulatum bruxellense. Száz. XX. 261. Regi Ungariæ Stamen de *Brosella*.

Brouwnistæ, ejus sectæ autor erat Robertus Brown natus in Northampton anno 1549. Lampe. Hist. Eccl. p. 384.

Bruchus et Brucus, (Du C. ex locusta bruceus nascitur, cum autem alæ crescere caperint, atelabus dicitur); *sáska, hernyó, bogár*. Schläg. 1709. Roger. 307. et sagittæ sicut locustæ et *bruchus* congregatim vadunt — per æra volabant. Szamosk. III. 64.

Bruderliero, a Germ. Bruderl i. e. frater, socius, tovarista; *pajtás*. Magy. Jogt. Eml. 160.

Brumaticus, 3. lege : *Brunaticus* Magy. Tör. Tár. XI. 434. Item subam *brumaticam* subductam cum variolinis. Schläg. 2216. Gyön. 3315.

Brumescere, (Cathol. brumeo) pruina albicare; *megderesülni*. Gyön. 3313.

Brunaticus, 3., (Du C.) fuscus, subniger, puniceæ coloris a ger. braun; *barna, szürke*. An. Sc. I. 353. an. 1496 : lego tunicam *brunaticam*. Tör. Tár. 1888., 566. coloris *brunaticum* ducto *zeurke*.

Brunda, æ, (Du C.) caput vel cornu cervi; *szarv, szarvas fő*. Gyön. 3311.

Brunescere, colore spadici, castaneæ similem esse; *barnulni*. Bene. Med. II. 337.

Brunetum, (Du C. *Bruneta*, species panni non ex nativi coloris lana confecti sed quavis tinctura imbutus) *barna szövet*. Fej. V. II. 413. item in camera habeo viginti brachia de optimo *bruneto*. Knauz. M. Ec. Str. II. 27. 11.

Brunetus, 3., subrufus, subfuscus; *barna*. It. brunetto. Fej. V. II. 413. quod pelles meas de ventre variorum sub clamide *bruneta* relinquo Decano. End. p. 596. Synodus Budens. 1279.

Bruneus et Brunus, spadicei coloris; *barna*. It. bruno. braun. Bene. Med. I. 25. S. de Keza II. 4. 1.

Brunum Flandrense, pannus spadicei coloris; *flandriai barna szövet*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 126. Seinoretus clericus, qui mecum erat, amisit duos mantellos unum irridem et alium de *bruno Flandrensi*, ambos cum pellicibus cruculinis.

Brusata, æ, frumentum; *gabona*. Ljub. Mon. Sl. XI. 5. an. 1306 : perdat... lignum, cum quo portaverit *blavam* sive *brusatam* in platea.

Bruscare, (Du C.) igne purgare, exurere; *kiegetni*. It. bruscare. Ljub. Mon. Sl. V. 268. an. 1334 : expendit in vino... quando fuerunt *bruscata* galia et gallonus et magistris, qui *adviarunt*.

Brutalis, ad animalia bruta, feras pertinenens, ferus, crudelis; *oktalan, durva*. Gal. brutale. Vern. Psych. 209.

Brutalitas, inhumanitas; *baromiasság, embertelenség, durvaság*. Jókai Kösziv. II. 154. brutalitás. Rák. Ön. p. 130. 29—30.

Brutatus, (Dief.) pannus cocco tinctus; *skarlát*. It. scarlatt(in)o. Schläg. 1238.

Brutinare, (Du C. *brutire*, more brutorum agere) (Dief. dutin, tucken); *ordítani*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Brutire, (Du C.) more brutorum agere; *baromkodni*. Gyön. 3306.

1. **Brutus**, V. *Bruchus*. It. bruceo. Fej. VI. 1. 220. Gens Tartarica diu manens ut *brutus* multiplicatur.

2. **Brutus**, 3., immundus, spureus, sordidus (Du C. al. s.); *piszkos, mocskos, csunya, rút*. It. brutto. Prot. inq. 216 : scapularium, quod erat *brutum* 220 : Mater, si Tartari venirent, ego truncabo mihi nasum, ut sim turpis et *bruta*.

Brunaticus, fuscus; *barna*. Arch. Ver. Sieb. XI. 355. subducti cum cindato *brunatico*.

Brybekus, i. V. *Pribeccus*; *pribék*. Szil. Régi Magy. K. T. III. 426.

Brýkes, pannus Brugis paratus; *brýg-gai posztó*. Tör. Tár. 1889. p. 379. De panno *brýkes* pro ulna sive brachio.

Bryton, cerevisia hordeo cocta; *árpaszer*. Ger. Gersten-Bier. Pár. Páp.

Bubalæ vaccæ, *bivalytehén*. Arch. Rák. VIII. 360.

Bubalinus, 3., bubulus; *bivaly... ökör*... Veranes. VII. 99. stupiditatem plusquam *bubalinam*. Monm. Comit. Trans. V. 193. A 100 cutibus *bubalinis* f. 5. Knauz. M. E. Str. I. 94.

Bubare, ventilare; *rostálni, szellőztetni*. It. buffare. Rač. Mon. Sl. XIII. 265. an. 1359 : facti fuerunt officiales supra bladum, quod extrahetur de fontigo, ad *bubandum* ipsum.

Bubere, V. s. *Gratitare*; *sivítetni, ordítani*. Cf. Auct. Carm. Philom. 42.

Bubius, i. venator bubulorum; *bivaly-vadász*. Car. Bel. De arch. 44. Comes venatorum Bubaliorum inter aulica refertur officia. Iudex erat venatorum bubali seu *bubiorum* hoc est lixarum et calorum Re-

giorum qui bubalos Regios in memoribus eubabant.

Bubona, æ, bubo, morbus venereus; *dob, bujanirigy*. Szamosk. I. 181. Apostema putridique humoris collectio sub axillis artumque iuncturis, sed maxime circa inguina tumores, quos *bubonas* vocant — oriebantur.

Bubones, (Calep. *Bugones*) a græcis dicte sunt apes quoniam ex hove putrefacto nasci perhibeantur; *méhek*. Gyön. 3361.

Bubonicus, ad bubonam pertinens. Bene Med. I. 192. pestis orientalis bubonica.

Bubseque, bubuleus; *hajcsár*. It. boaro. Rep. Cast. p. 103. a; *Bubseque* Bosznensis non valet ova duo. Gyön. 3322. Cf. Appul. Met. 8., 201., 13. Sidon. Ep. 1., 6.

Bubulæ, V. s. gratitæ; *uhogóni*.

Bubulcitare, bubulei officio fungi; *pásztorságot tenni*. Gyön. 3324.

Buca, æ, cavea (Du C. al. s.) *vájulat*. It. buca. Ljub. Mon. Sl. XII. 192. an. 1414: et largetur . . . fovea in tantum, quod sit lata in *buca* pedibus XI. pro maiori defensione castris. Han. Mon. Jur. II. 198.

Bucali, iuvenca; *tinó, tulyok*. Pár. Páp.

Bucaratus, **Buccaratus**, us, officium præfecti buccæ; *révparti kapitány*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 121., 184. tempore Grubenæ Comitiss et in *Bucaratu* filii Carneuli hoc actum est.

Bucardio, qui bucas i. e. arborum truncos cædit, lignator. Cod. Dip. Arp. Cont. II. 16., 22. In predio Thuno hec sunt nomina *bucardionum*. In eodem predio est una mansio *buchardionis* 22.

Bucca, æ, (Du C.) portus, ostium; *ki-kötő, torkolat*. It. bocca. Magy. Tört. Tár. XI. 62. quantum est super iuribus *buccarum* in dieta pace contentarum et nominatarum.

Buccaranus, i, tela subtilis (Du C.) *bjssus; finom vászon*. Gal. Bougran, bouquerant. Fej. III. 23. Quod Georgius . . . Rodominus et Goianus . . . ei duo pallia, quinque carpetes (stragula villosa) quinquaginta et tres *buccaranos* (telas subtiles) . . . per violentiam abstulerunt.

Buccatus, 3., insolens iactor; *szájas*. It. di bocca grande. Chr. Dubn. p. 167: Cadebant enim *buccati* teutonici in equis suis ante faciem hungarorum, sicut boves in maceleo.

Bucca, æ, (Du C.) apertura fluvii ex qua derivantur omnes; *torok, torkolat*. Ger. Mündung. It. bocca. Magy. Tört. Tár. XI. 14. Rex Hungariae dicebat *buccas* fluminum Gulfi ad se spectare et pertinere.

Buccinare, (Du C. exstimulare, animos addere) celebrare laudibus; *nyilván dicserni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Buccosus, 3., buccis inflatis; *kevély, gögös*. Austr. Aust. Palma. Ref. I. 3. §. 12: quod autem arroganter deprædicas *Buccose* Scommista . . .

Bucella, æ, (Du C.) morsella panis; *sütemény*. Ljub. Mon. Sl. XI. 126. an. 1323: nulla persona audeat . . . in aliquo ligno ponere in quantitate panis vel *bucellarum* . . . perdat panem seu *bucellatos*.

Bucellarius, (Du C. *Bucellarius*) qui patroni panem edit, parasitus; *torkos, zabáló*. Gyön. 3334.

Bucellatus, i, (Du C. *bucellatum*) panis ad usus diuturnitatem coctus V. s. *Bucella*, *sütemény*, apró pogácsa. Cod. Dip.

Arp. Cont. VI. 84: omni anno debeant . . . monachi repræsentare Canonice 50 *bucellatos* optimo pane.

Bucellus, V. Bota; Fej. IV. 2., 278. botas seu *bucellos* attulerunt.

Bucentaurus, species navis. It. bucintoro, ex qua navi Dux Venetorum quottannis demisso in mare anulo id sibi despondebat. Ljub. Mon. Sl. IV. 109. an. 1375.

Bucentes, (Calep) tabanus a pungendis bobus; *ökörleány*. Gyön. 3348. *apró szúnyog*.

Bucentrum, *βούκντρον*, stimulus; *ökör ösztöke*. Gyön. 3349.

Bucerio, (Du C. *bucer*) (Papias *bucera*) boum armenta; *barmok csordája*. Gyön. 3347.

1. **Bucha**, æ, fretum (Du C. al. s.); *ten-gerszoros*. It. bocca. Ljub. Mon. Sl. IV. 86. an. 1366.

2. **Bucha**, vas vinarium; *csutora, kulacs, veresgyurka*. Kat. Hist. I. 603.

1. **Bucharius**, *butharius*, pincerna (Du C. *lignator*); *pohárnok*. Knauz. E. M. Str. I. 193., 184. undecim libertinos de Szolnok *buchariorum* seu pincernarum officio addidit. Cod. Dip. Pat. VII. 46., 71. Cod. Dip. Arp. V. 106. Száz. XVI. 314. pincernarum qui *bucharij* appellantur.

2. **Bucharius**, i, minor officialis civitatis, cuius erat in possessionem ducere actorem, qui ius obtinuit; *kisebb rangú városi tiszviselő*. Han. Mon. Jur. II. 61: actor . . . mittat r per *bucharium* in tenutam Cf. p. 49.

Bucharus, servus, tiro; *inas, szolga*. Pár. Páp.

Buchhaltericus, i, ad rem rationariam pertinens a germ. *Buchhalter*; *számvivő*. Faber. Jur. Met. 50. nec minus specialis inspectio in re rationaria, (*Buchhaltericus*) et Cassali, eiusque revisio intra ambitum sui Districtus iis concedita est.

Bucia, æ, mensura vinaria; *mérték, kancsó*. Han. Mon. Jur. P. I. 69. an. 1214: mensura seu *bucia* . . . diminuat in tantum, quod in quolibet modio intrent due *bucie* plus . . . videlicet, ubi primo intrabant in quolibet modio *bucie* triginta due . . . intrent triginta quatuor.

Bucica, æ, vasis potorii species; *kancsó*. Han. Mon. Jur. II. 273: tabernarij nullo modo faciant snmas in *bucicis*.

Buckar ds, V. *Bucharius* 1. Pfahl. Jus. Georg. XXX. Qui in aula strictie serviebant Hofdienersehaft erant: Pelliparii; Tornatores, Tavernici, Pistores, Sutores, Stratores, Agazones Currieri, *Buckari*, Vinitores, Pulsatores.

Bucula, stragulum, storea; *gyékény ágy*. Matie, ein Bett aus Bins. Pár. Páp.

Buco, tubicen; *trombita fűvő*. Schläg. 2220.

Buctinifer, lege: *buccinifer*, acinum ferens; *szőlő bogyóvivő*. End. p. 660. Regestum de Várad: 83. unus pro omnibus *buctiniferis* portato ferro combustus est.

Buda, a ger. Wud, donum strenarum Kalendis Januariis dari solitum; *ujévi ajándék*. Fjp. Szám. p. 40. an. 1373: *Buda* constitit centum libras etc.

Budella, æ, intestina (Du C. *budellus*); *bél* (disznóból etc.) It. budello. Prot. Inq. 268: quædam infirma desiderabat habere *budellas* de porco . . . Cf. 292.

Budun beglerbeg, dominus Budæ; *Buda ura*. Tör. Tár. 1892. p. 435. *Budun beglerbeg* Budæ in Ungaria habet zanchagos: 1. Babocz. 2. Visegrad etc.

Buffo, onis, (Du C.) secura; *bohóc*. It. buffone. Gal. bouffon, Cher. Jus. Eccl. II. 40. Quare vetantur Clerici exercere officium carnificis, macellarii, tabernarii, *buffonum* seu mimorum, agyrtarum etc.

Bugancius, idem quod *Brigantius*; Chr. Dubn. p. 188: gente armata *bugancijs* et balestrarijs anglieis custodiam castris muniendo.

Buggia, **Bugia**, æ, candelabrum ansatum, quod in memoriam antiquitatis, cum enim missa in catacombis celebraretur, rem divinam facientes episcopi missali apponitur. (Du C. al. s.); *kézi gyertyatartó*. Gall. bougie. Nagy Hier. Száz. X. 519.

Bugliarius, candelifer; *gyertyavivő*. Nagy Hier.

Buillus, iudex idem quod *Bilotus*; *bíró*. Batty. Leg. III. 460. an. 1446. Magister *Buillus* . . . accepto iuramento citet, ut petitur et iustitiam faciat.

Bujurdia, vox turcica: mandatum. V. Pallas lex. *Bujurdu, paranes*. I. Rák. Gy. 870. Kegyelmes uram, ez ineludált vezér *bujurdia* commissiojának az parája et 870. az vezér nekem küldött *bujurdu* elvitte magával.

Bulæ, (Du C.) ferro candenti reos inurere; *bélyegezni*. V. s. *Frustare*.

Bulbitare, (a *bolbitum*) puerili stercore fecare; *gyermek szarval bekenni*. Gyön. 3360.

Bulbus vitreus, hydrometrum; *víz-mérő*. It. idrometro. Gal. hydromètre. S. Benkő Top. Misk. 58. Aqua delibuta vina naseuntur ope hydrometri seu *bulbi vitrei*, qui aliquoties in aequali pondere aquæ puræ et vini ordinarii demergitur.

Bulga postalis, (Du C.) saccus scortatus cursus publici; *póstaláska*. It. bolgia. Opin. P. II. Sec. II. Cap. V. dd. 2. Gyön. 3373.

Bulimia, vel *Bulimus*, nimia fames; *farkaséhség*. Bene Med. I. 27. an fames non sit nimia, animi deliquium inducens (*bulimia*). Benkő, Top. Misk. 37. Máty. 260.

1. **Bulla**, (Du C.) sigillum. Magy. Tör. Tár. XI. 68. *bulia* plumbea pendens.

2. **Bulla**, *Bolla* q. v. officium, ubi signabantur panes; *jelző hivatal*. Ljub. Mon. Sl. XI. 34. an. 1313: supra *bullam* panis.

3. **Bulla**, (Du C.) diploma *bulia* munitum; *bolla, önépescétű levél*. Kon. Egyh. 27.

Bulla aurea, litteræ sigillo aureo obsignatæ, huc pertinet formula a Carolo IV. Cesare descripta; *aranyfüggőpecsét, aranyos pecsétű levél, aranybulia*. Brut. Hist. VIII. 411., 15. Comm. Hist. de Regine Hung. Cor. Mor. 39. *Bullae aureae* duplicis generis erant: aliæ cavæ, ex lamellis aureis coagmentatæ aliæ solidæ, instar *bullæ* plumbeæ Pontificæ. Czir. Hist. Jur. 51. Andreas II. Rex apud Hungaros . . . insuper a *Bulla aurea* seu Decreto ob sigillum aureum sic dicto, perennem sui recordationem . . .

Bulla aurea Trisoldia, V. *Bisoldius*. Kuun Relat. Hung. V. I. p. 216: Porphyrogenitus, qui partim ex relationibus cum *chakano* Chazarorum, ad quem *bullam auream trisoldiam* . . . mittebat . . . de Hungaris . . . scire potuit.

Bulla canonisationis, in qua de in

sanctorum numerum relatis agitur; *szentté felavatás bollája*. Kon. Egyh. 27.

Bulla cerea, signum cereum; *viasz-peccsét*. It. bolla cerosa. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 38. privilegiumque sub nostra *bulla cerea*...

Bulla consistorialis, bulla, cui pontifex et omnes cardinales nomina subnotant; *a consistoriumban úgy a pápa mint az összes bibornokok által aláírt bulla (szentszéki bolla)*. Kon. Egyh. 27.

Bullae dimidiatae, a nondum inaugurato pontifice subscripta bulla; *a még nem koronázott római pápától kiadott bullák*. Kon. Egyh. 27.

Bulla nonconsistorialis, V. *Bulla consistorialis*. Kon. Egyh. 27.

Bulla pontificia, litterae a pontifice obsignatae, diploma Pontificum; *függő pecsétes levél, páparendelet*. Wagn.

Bulla privilegialis, immunitatem, privilegium continens; *kiváltságot adó bulla*. Georg. S. r. m. I. 41. ego omnes tibi dono per *bullas privilegiales* cum sigillis pendentibus.

Bullare, (Du C.) sigillo munire, obsignare, *signare; függő pecsétet elátni, pecsételni, bélyegezni*. It. bollare, siegeln. End. p. 558. (Articuli Cumanorum an. 1279.); sic redacta et *bullata* legato trademus. Cher. Jus. Eccl. I. 406. Rescriptum gratiae *bullatur* filo sericeo rubeo. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 151. Ljub. Mon. Sl. I. 456.

Bullarium, (Du C.) collectio, corpus Bullarum; *bullagyűjtemény, bullatár*. Cher. Jus. Eccl. I. 59. Magnam iuris novissimam partem constituunt Bullae seu constitutiones atque Brevia seu Epistolae Romanorum pontificum, quae post superius attractas decretalium collectiones frequentissime prodire. Ex his collectionem more veterum facere ceperunt nonnulli ac *Bullarii* nomen ei indiderunt. Beng. Ann. Er. Caenob. 364.

Bullatae nugae, tumidae, vanae, bullis similes; *felújít őrös pletyka*. Szamosk. III. 36. aut ex aurum incerto sensu, quod *bullatae nugae* venditum est, referimus.

Bullati, stigmatizati; *megbélyegzettek*. Száz. XXIV. 486. praeterea Beneficia Ecclesiastica *Bullati* acceptare non valent nisi illi, quibus post patronos ipsarum ecclesiarum ipse ecclesie conferuntur.

Bullator, qui litteras sigillo munit; *pecsételő, pecsétlőr*. Luc. Regn. Dalm. 206. praesentibus sapientibus et discretis viris... Leonardo *bullatore* bullae plumbae D. Ducis.

Bullatus tapes, bullis ornatus; *gombos szőnyeg*. Szamosk. II. 24. Neve quid ad honorem captivitatis illi deesset, *bullatis tapes*bus, aulicisque elaboratissimis fuliginosos parietes vestivit.

Bulleta, *bullita*, æ, (Du C.) schedula, syngraphum ad rei cuiusdam indicium; *bárca*. Ljub. Mon. Sl. II. 89.

Bulletinum, 1. testimonium; 2. edicta in singulos dies edita; 3. *bizonnyítvány*; 2. *napi értesítő*. 1. Ljub. Mon. Sl. VI. 145. an. 1462. 2. Törvt. Msz.

Bulletum, index; *jegyzék*. It. bulleta. Ljub. Mon. Sl. IV. 272. an. 1389.

Bullire, (Du C.) aqua ferventi molliare, alutem conficere; *cserezni*. Fej. IV. I. 241. De coris eorundem *bullitis* sibi arma levia coaptarunt.

Bullitio, (a bulliendo) coctura; *buzgás, forrás*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VII. 493.

Bullosus, bullarum plenus; *buborékos, hólyagos*. Bene Med. II. 180. efflorescentia *bullosa*.

Bullus, i, Cyprinus Tinea (Linn.) Cf. Du C. *Bulones*, cetarii, qui diversa genera piscium vendunt; *czippó*. Gyön. 3367.

Bumammæ, uvaë magnæ formæ; *ökör csecső szőlő*. M. Bel. Prodr. 174. maxime præcoces Duracinae, *Bumammæ* et si præsumt genera iucunditate saporis et specie nobilitate conferant.

Bumba, pyrobolus; *bomba*. Arch. Rák. IV. 434.

Bumbachius, 3., et Bumbachius 3., e bombace seu gossypio confectus; *gyapot, pamut*. It. di bombagino. Gal. bombasin. Knauz. E. M. Str. I. 280., 326. purpura *bumbachia* propuncta. Fej. III. 2. 270.

Bumbarda, æ, bombardæ, tormentum; *bombarda*. Arch. Rák. IV. 434.

Bunda, æ, (Du C. al. s.); *bunda*. Gros. H. Ph. I. 484: ex villosis ovium pellibus vestem consarcinantur ruriolæ et opiliones, quæ instar pallii vel penulæ usque ad talos ab humeris dependet. *Bunda* illi nomen.

Bunesta, alias: *Bumasti*. Bunesta dicitur uva magna habens grana ad similitudinem mammae vaccarum et caprarum; *kecskecsecső szőlő*. Schlæg. 2221.

Bunievezi, *bunevácók*. Lop. Mon. Sl. XX. 190. an. 1700: catholici Valachi alias *Bunievezi*.

Buphalis, bubalus; *bivaty*. It. bufolo. Gal. bulle. Büffelochs. Olah. Cod. Ep. 230. octo milia boum silvestrium, quos *buphales* vocant.

Bupima, a gr. *πλωε* et *βοῦς* magna sitis; *nagy szomjúság*. Gyön. 3385.

Burclis, i, species parvæ navis; *kis hajó*. It. burehiello. Ljub. Mon. Sl. XVII. 220. an. 1423: debeas... mittere cum galeis Venetias retinendo *burclis* cum uno capite pro uno quoque *burclo*.

Burdo, onis, (Du C.) baculus, a burdonibus seu asinis aut semimulis, quos inquietabant ita dictus; *bot*. V. s. *Bracera*.

Bureaulis (numerus) (a gal. bureau) ad munus, officium pertinet; *irodai, hivatali*. Kass. P. P. I. 326. in dextra exposito numero protocollari et *bureauli* nec non annotatione anni currentis scribitur Extractus.

Burenda, æ, caseus; *brinza, sajt*. Gros. H. Ph. I. 424. et. 175: Caseus... ligneis vasculis ingestus vulgo *Brinza* aut *Burenda* nominatur. Arch. Rák. VIII. 346., 360. Pr. Pr. 20. 1763. Besztb. Lev. a caseo seu *burenda* solvitur.

Burex, (a burrus rufus, *πυρρόος*=*vörös, lángvörös*) betula, alnus = *égerfa*. Cod. Dip. Pat. VI. 340. 245. alicubi arboribus pomorum cerasorum illicum et alicubi arboribus *Buricum*, que vulgo Nirfa et egurfa vocantur sunt connexæ.

Burga, æ, simulas, discordia ab. ital. *briga*. (Du C. al. s.) *kellemetlenség, viszály*. Knauz. E. M. Str. I. 441., 574. propter discordie eliminacionem cum Strigoniensi ecclesia et *burgam* evitandum.

Burgagium, (Du C.) Certum et annuum vectigal, quod Burgensis seu burgi incolæ pro domiciliis, quæ in burgo possident,

domino præstat; *bizonyos meghatározott adózat, melyet az, ki várhelységben telket bírt, urának évenként fizetett*. V. s. V. Socagium.

Burgensatica, 3., (Du C.) prædia, quæ a burgensibus possideri poterant; *várakók birtoka*. Ljub. Mon. Sl. IV. 465. an. 1402: bona... *burgensatica* et feudalita.

Burgenses, (Du C.) municipes, urbium incolæ; *várbéliek, bugricsok*. Pel. Serm. Aliam quoque filiam ex avaritia genuit (diabolus) usuram, quam tradidit civitatensibus et *burgensibus* Hiem. 25. p. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 384. Fej. II. 458. Eszt. Okm. p. 34. Tör. Tár. 1893.

Burggravia, comitis castri uxor; *vár-, örgrófné*. Burggräfin. Gen. Reg. Hung. 769.

Burggravius, comes castri; *várgróf*. Burggraf. Gen. Reg. Hung. 769.

Burginagister, (Du C.) præfectus civitatis, urbis; *polgármester*. It. borgomastro bourgmestre. Bürgermeister. Veranes. Hist. I. 346. Rectoribus, Magistratibus, Municipalibus, Communitatibus, *Burginagistris*. Pretoribus etc. (Arch. Ver. Sieb. XI. 77.)

Burgabius, *Burggrafius*, *Burggravius*, *főtisztartó, várgróf; porkoláb*. It. burgravio. Burggraf. Kass. P. P. I. 205. Supremo *Burggrafo* Prage. Veranes. Hist. I. 469. In crastino post acceptionem civitatis Janezaraga significavit *burggrabio* castri, quod sub amissione capituli portam castri aperiat. Dec. Bar. 495.

1. **Burgum**, castellum; *vár*. Burg. Fej. III. 312. supplicavit: ut in *Burgum* eiusdem castri eam liceret de nostra permissione. Cod. Telek. XX. 402.

2. **Burgum**, (Du C. burgus) suburbium; *clónaváros*. Máty. kir. lev. I. k. p. 115: suburbium denique sive *burgum*.

3. **Burgum**, (Du C.) rates; *tutaj*. It. piatto, platum. Obs. Jadr. 403. quarum galearum sex erant tabulis tectæ... ac cum quadam turre lignea operata fabricatione in quodam carabolato fere cubitorum octo quam Italici *Burgum* seu *Platum* vocant, Mantuanum præfixa versus Cathenam ad infringendam ipsam se direxit.

Buriscos, fors. legendum: Bousicos, magna ficus; *nagy fűge*. Gyön. 3384.

Burnedus, V. brunetus; *szederjes*. It. brunetto. Schlæg. 1240. et 1237. brunetus = skárlát.

Burnete vel *Burnetum*, pannus ex lana tineta confectus. V. Brunetum; *barna szövet*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 126. Mantellum de *burnete* cum pelibus de conillis. Capa de *burneto* cum pelibus de ovibus.

Burum, (Du C.) rufum et nigrum gr. *πύρρος*; *veres, piros*. Gyön. 3380. Cf. Festus 26.

1. **Bursa** vel *Bürsa*, (Du C.) ex gr. *βύρσα*, crumena; *erszény*. It. Borsa. Börse. Marc. Chr. II. 39. Wagn. Szegedi Rubr. Pars. II. p. 222. ex propria *bursa*. Vect. Rect. C. Pel. Serm. Hiem. 42. t.

2. **Bursa**, æ, Publica Mercatorum Curia; *börze, pénzcsarnok, tőzsde, kereskedőház, alkutaház*. Cod. Camb. Merc. 86. In Urbibus illis, in quibus *publica Mercatorum Curia* seu *Bursa* pro quotidianis Negotiatorum conventibus erecta et juxta præstabilita atque alibi vigentia principia regulata exstiterit, Proxenetæ tam Cambiales quam et com-

merciales quotidie . . . in eadem publica Mercatorum Curia . . . adesse . . . debent.

3. Bursa, 500 aureorum summa apud Turcas; *zueskő mint pénzösszeg*. Beutel. Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. VIII. 471. vintiquie millia tallerorum idest quinquaginta bursas. Thökö. Diar. 449., 200. contentus essem uno csiflik tres quatuor bursas important . . .

4. Bursa, proventus, sumptus; *költség. jövedelem. E propria bursa* = suis sumptibus; *saját zsebéből, saját költségén*. Ker. Inst. Mil. 484.

5. Bursa, æ, (Du C.) cœtus, societas; *társaság, egyesület*. Bék. Közokt. 25. Regestrum *Bursae* Ungarorum Cracoviensis.

Bursa S. Adalberti, gazophylacium a Pazmanio Tyrnavia a 1624. institutum; *kincs, pénztár*. Fej. Jur. Lib. 160.

Bursa nigra, literarum studiosorum sodalitati arca pecunie; *coctusnak, tanuló ifjuságnak mint testületnek pénztára*. Száz. 31., 3. p. 252.

Bursale, ad bursam pertinens. V. s. v. Linguagium.

Bursare, (Du C. nummos demittere in bursam); *pénzt a tárczába tenni*. Areh. Ver. Sieb. XXVI. 143.

1. Bursarius, bursator, lutearius, sarcinator coriarius (ap. Du C. alio sensu.); *erszényi, zsebköcsináló*. Ger. Tasehner. Kronst. II. 137., 353.

2. Bursarius, (Du C.) officium monasticum penes quem est bursa seu pecunia monasterii; *pénztáros*. V. s. *Literae Bankae*. Bék. Pil. P. I. 69.

Bursator, 1. praefectus aerarii; 2. sector zonarius; 1. *pénztáros*; 2. *zsebmetsző*. 1. Kassaverwaller, 2. Bentelschneider. Kronst. I. 307., 604., 631.

Bursula, dem. ad bursa, marsupium; *pénztárcsa*. Börse. Fjp. Szám. p. 622. an. 1434. Item in heratschaft in *bursula* . . . flor.

Burto, verruca; *szőmőresők*. Schläg. 958.

1. Buscagium, i, silva, silvula. (Du C.) s. v. *Boscagium*, *erdő, liget*. It. bosco. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 488. Est etiam supra Granam quoddam *buscagium*, de quo dictus Prepositus habebit tantam partem, quantam alii duo homines debent de alia.

2. Buscagium, (Du C.) praestatio pro huseis seu lignis, quae in urbem inferuntur; *fajzású adó*. Knauz. E. M. Str. I. 273. 310.

Busgana, Busguna, clava; *buzogány*. Streitkolben. Kronst. I. 5., 36.

Businus, us, ex germ. Busen, sinus, gremium; *kebel*. Georg. Sirm. I. 368. Et Cesar videns illam seculam, mox arripiens de *businu* pueri et fecit Cesar perlegere.

Buskinus, 3., dumeto obsitus; *cserjés*. It. boscoso. buschig. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 369. terras et possessiones suas cum teris aratoriis praetinis, *buskinis*, vinetis et virgultis.

Busloman, circumeisus; *körül met-szett*. Adelme. De orig. Turc. 9. nec possunt praesidere huic magistratui, nisi qui ab origine Thureus fuisset i. *Busloman* vel circumeisus.

Bussedo, runcina poliando, levigando serviens; *símító fa*. V. s. *Archiscamnum*. It. bussetto.

Bussola, Bussolus, capsula; *rakaszt,*

veder. It. bussola. Fej. X. 3., 113. et missa parte ad *bussolos* et ballottas per Suptum D. Vicarium et Iudices quod Sindici facti causa mittendi ad D. D. regem Bosnae pro subiugando dietam civitatem Tr. ut prefertur idem Ser Lucas et Miciatus eius filius miserunt eorum ballottas in *bussola* rubea. Ljub. Mon. Sl. I. 318.

Bussulum, pixis. V. s. *Anchona*. 2.

Bustare, (Du C. humo condere) sepepire v. cremare mortuos; *égetni, temetni*. Gyön. 3395. Nagy Hier.

Bustarius, alias bustuarius, qui corpora cremat et sepelit; *strásó, temető*. Gyön. 3392.

Busticeta, qui vel quae sepulchra struit (Du C. sepulchra antiqua, ubi Antiqui mortuos incendebant. Sepulchra in agro); *koporsó-rakó*. Gyön. 3393. Cf. Arnob. I. p. 24; 7. p. 222.

Bustifragus, qui frangit bustum, sepulchrum; *koporsó-törő*. Gyön. 3394.

Busus, i, rima (Du C. al. s.); *hasadék*. It. buso. Ljub. Mon. Sl. XI. 183. an. 1345: porte et *busi* obturari.

Buta, æ, labrum; *tonna*. Gal. boete. Ljub. Mon. Sl. VI. 11. an. 1441: nullus civis . . . audeat . . . emere . . . navigium forensium a mille *butis* infra.

Butellia, æ, lagenae species; *palaczk*. It. bottiglia. Inst. Arithm. 216. Quidam 400 vini Tokaini *butellias* coëmit 62 Imperialibus.

Butharius, V. *Bucharius* 1. vasorum vinariorum et lagenarum ligneorum faber; *kádár*. Kat. Hist. VIII. 604. populos, olim *Butharios*, et per reges condam Hungariae de dicta *buthariorum* conditione ad servitia regalis venationis translatos, in Némethi, S. Gallo et Chepel constitutos venatui regio necessarios agnovisset. . . *Butariorum* nomine, hic ego censeo venire vasorum vinariorum et lagenarum ligneorum (Hungaris fa-palaczk, isoholyó. légely, veresgyurkó) fabros, quales etiam nunc Vesprimi propter opportunitatem idoneorum, e vicinis Bakonyiensibus silvis petendorum lignorum egregii dantur.

Butica, butina, buttinium, (Du C.) ureces aquarius; *légely, vízkorsó*. Wasserkrug. Pár. Páp.

Buticella, vas vinarium; *boros edény, palaczk*. It. botticella. Cont. Dip. Arp. Cont. VI. 362. Marinarius vero quilibet portabit secum in navi tantum quatuor staria inter panem et farinam et unam *buticellam* vini continentem duos bigontios et alia victualia.

Buticellus, V. *Buticella*, Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 564. vineae de gionchetto cum omnibus suis pertinentiis, et *buttae* et caratelli et *buticelli* et barilli etc.

Buticularius, a *butica*: lagenae, cellarum principalium magister; *pinczemester*. Száz. III. 147. Camerarii, Senescalci, *Buticularii*, Comites Stabuli.

Butifer, i, qui in lagenis maioribus vinum fert; *bornító*. Car. Bel. De archioff. A Pincernarum ergo Magistris mandata accipiebant Tunnarii, *Butiferi*, Dolarii et quae huc pertinere ministeria reliqua.

Butifredum, (Du C.) machina bellica lignea in modum excelsioris turris exstructa variis tabulatis, cœnaculis seu stationibus constans, rotisque quatuor vecta. In cœnaculis collocabantur milites, qui in hostes continua tela

vibrabant; *ostromló torony*. V. s. *Coredorium*.

Butigliarius, i, (Du C. buticularius) penes quem Buticularum seu potus cura demandata est; *pohárnok*. Ljub. Mon. Sl. II. 307.

Butina, vasis species (Du C. alio sensu); *kád, déssa*. Ger. Bütte. Bärzay.

Butinum, (Du C.) praeda; *zsákmány*. Gall. butin. Ljub. Mon. Sl. II. 338 an. 1346: solvant denarios *butini*.

Butisia, *βοϋθισία*, buthysia, magnum sacrificium; *nagy áldozat*. Gyön. 3401.

Butta, æ, (Du C.) vas vinarium; *tonna*. Gal. boute. Raë. Mon. Sl. VII. 18. an. 918: una *butta* de vino.

Buttelarii, Butticularii, V. *Buttiniferi*.

Buttiniferi, lege: *Bucciniferi*. Prise. Serv. p. 31: *Buttiniferi*, *Buctiniferi*, *Butticularii* vel *Buttelarii* erant aequae pincernae Regis, quibus potus Regii cura demandata erat. Bel. appar. Dec. I. Mon. V. p. 212.

Butto, (Du C. *Butro*), 1. vas lampadis 2. vas vineae; *1. lámpaedény; 2. put-tony*. Nagy Hier.

Buttubata, nugatorius et nullius valoris (Næv.). *semirekellő*. Gyön. 3400. Cf. Festus 29.

Butyraceus, butyrum continens; *vajas*. Kov. Oec. 98: magnus astutus et magnum frigus impedit, quo minus flocci *butyracei* coalescant.

Butyrarius, 3., ad butyrum pertinens; *vajas*. Comen. 65. Lactaria in lactaria cella e cremore seu flore lactis, butyrum conficit, in clava *butyraria* condensans.

Butyrinus, 3., ex butyro, lenis, tenellus; *vajas, lágy*. Tört. Tár. 1888. p. 541. verba blanda, *butyrina* verba . . . verba oleo molliora.

Buyuk emir achor, főistálló mest. Tört. Tár. 1802. p. 431. Sequuntur duo stabuli magistri. Et vocatur primus *buyuk emir achor* aut; *achor*; Alter vero Kuczur emir achur. Significat hoc vocabulum dominus stabuli vulgus illum *jambara* bassi nominat.

Buzulatus, i, (Du C. bucellatum) panis ad usus diuturnitatem excoctus. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 481: quilibet domus civitatis . . . teneatur dare . . . ripariis unum panem vel unum *buzulatum*.

Buzellacus, *bucellatus* q. v. Ljub. Mon. Sl. XI. 2. an. 1306; nulla persona audeat emere *buzellacos* neque . . . panem occasione revendendi.

Bybor, pannus cocco tinctus; Tör. Tár. 1889. p. 377. una pecia *bybor* sive bissi.

Byczak, idem quod *pugio*; *tőr. bicska*. Tör. Tár. 1889. p. 191. portaverunt unum sablya cum vagina argentea et unum *byczak*.

Bylokus, i, V. *Bilochus*. Magy. Tör. Tár. III. 215.

Byro, iudex; *biró*. Cod. Telek. X. 254. Kovács *byronis*.

Byrrhus, *byrrus*, stragulum e villosio gossipio confectum; *bozontos gyapju takaró*. Kronst. II. 480., 481. pro . . . *byrrho*, *byrris* vulgo *kochyn*, *koczyn*.

Byrsagium, V. *Birsagium*. Decret. Sigism. Reg. Hung. an. 1435.

Byssinum linum, a bysso, tela pretiosa, imprimis in Aegypto; *selyemféle* sző-

vet. It. bisso. Bel. Geogr. 599. Ilorum itaque arte elaborantur: aulaca Babylonica peristromata, *tinum byssinum*, xilinum, et bombycinum.

Byssus, (Du C.) muscus, panni species, tela pretiosa veterum; *finom selyemféle*

szövet a régiéknél. It. bisso. Thök. Diar. II. 333. Una toga muliebris ex bysso attrita fl. 50. Isid. Orid. 19., 27., 4.

Bytel, (a Bohem. pytel) saccus; *zsák.* Tör. Tár. 1893. p. 2. de singulis oneribus cumulorum qui Bytel vocantur.

Byzantius, aureus : quadraginta argentei denarii. Sim. Num. 43. *Byzantius* vale duas partes unius Floreni. Thuróc. 113. S. de Kéza Chr. II. 4., 1. Bela . . . *byzantios* curare fecit.

C

Cabala, ars, dolus, fraus, a germ. Ka-bale; *áskálódás, cselszövé, ármány, ravaszság.* Törvt. Msz.

Cabalista, qui tentat Babylonios numeros (a hebr. *kabbiláh*: fabula a parentibus tradita ab arab. *kábál*: recipere: doctrina aranea Judaeorum); *rejtéményfejtő.* Rák. Ón. 122. *Cabalistarum* timentis sciendi curiositas. Kaprin. Eloq. I. 49.

Caballa, equa; *kaczola, kanczalo.* Törvt. Msz.

Cabatus, vestis militaris, lorica; *pánczél.* (Cl. Du C. *Capatus*. caleus.) Cod. Dip. Pat. VI. 43., 29. dabunt nobis unum panceratum habentem hastam, *cabatum*, galeam, faretum et cetera ornamenta apta panceratis. Fej. IV. 1., 295. Homines castris, qui nobis in *cabatis* servare consueverant pro eo, quod ydem tempore persecutionis Tariatiorum personas et res in observatione castris Trenchen exponere nullatenus dubitarunt.

1. **Cabella**, (Du C.) pro: *gabella* q. v. Ljub. Mon. Sl. IV. 54. an. 1363. Fej. V. II. 36.

2. **Cabella**, æ, equa; *kancza.* Haz. Okl. 298. an. 1372. *cabellam* et poledrum. Kov. Forn. St. 269. Kuk. Jur. I. 218.

Cabellotus, i. (Du C.) exactor portorii; *vámszedő.* Ljub. Mon. Sl. I. 55. an. 1363.

Cabinet, **Cabinetum**, sanctuarium principis, cubiculum principis secretius; *elkülöntött szoba, kabinet.* Károlyi. Mat. Tent. 17. De regiminis occupationibus: Hæ revocantur ad *Conclave secretum* (*Cabinet*) Ministerium Administrationes et Systema ordinis politici, quæ iterum in suos ramos abeunt. Kass. P. I. 278. Instantiæ ad Suam Maiestatem Sanctissimam directæ et via *Cabineti* Eidem S. M. personaliter præsentatæ.

Cabineti Regii ac Conferentiarum Minister, qui omnium consiliorum principis, regis particeps est; *udvari belsõ titkos tanácsos.* Diar. Com. II. 84.

Cabineti Regii Secretarius Intimus, scriba cubicularius; *udvari belsõ titkár.* Ger. Cabinettssecretär. Diar. Com. II. 87. Kass. P. I. 139.

Cabinetum lectionis librorum, conclave libris legendis; *olvasó terem.* Kass. Ench. III. 64. *Cabineta lectionis librorum* (Lese-Cabinet) in omnibus Regio Hæreditariis ditionibus illico sufferantur. Norm. Ordin. an. 1798. 9. Oct.

Cabiscola, (Du C.) caput scolæ (cantus); *fordalnok, énekmeister.* Nagy Hier.

Cabus, i, mensuræ species; *köböl.* Gyön. 3423.

Cacabarius, (a gr. *κακάβη*) figulus; *fazekas.* Gyön. 3426.

Cacabrum, testis; *cserép.* Arch. Rák. VII. 343. Fornax ex antiquis *Cacabris* composita.

Cacabus, i, calix sacer; *szent kehely.* Beng. Ann. Er. Cænob. 311.

Cacabus ustorius, ahenum vino adusto coquendo; *égettborfőző üst.* Pár. Páp.

Cacangelici, nomen Lutheri asseclorum quorundam, qui aiebant sibi cum pravis angelis commercia habuisse; oppositum *Eragelicus*; *rossz angyal társuk.* Nagy Hier.

Cacanusea, idem æ *Cacalia*; *vad kömény.* Schläg. 868. *Cacanusea* ebkapor. Diósz. Fűv. 463. *Cacali* albifrons, *fejérhátú kákolya.*

Caceta, æ, culter venatorius V. s. *Bracera*; *radáskés.* It. coltello de caccia.

Cachare, (Dief. ergern) hilem movere; *haragitani.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Cachetes, (gr. *καχέτης*) malus mos; *rossz szokás.* Gyön. 3425.

Cachologia, *καχολογία*, maledictio; *átkozó, szidalmazó beszéd.* Gyön. 3430.

Cacochima, *καχοχμία*, superflua humiditas corporis; *rossznedvűség.* M. Bel. Prodr. 137.

Cacodoxia, æ, (Du C.) gr. *κακοδοξία* prova opinio; *bal vélemény.* Nagy Hier.

Caconium, fors. Catonium; inferna; malorum domicilium; *gonoszoknak, latroknak barlangja.* Gyön. 4448.

Cacodaemon, daemon; *gonosz szellem, ördög.* Veranes. VII. 13. nescio quo *cacodaemone* instigatus in meam necem.

Cacoëthes, male moratus a gr. *κακοήτης*; *rossz erkölcsű.* Vern. Phil. Mor. 2. Hinc euetes, id est: bene moratus; *cacoëthes* id est: male moratus, originem trahunt.

Caco-Evangeli, non veri Evangelici. For. Scr. p. 50. Lutherani dicuntur a Catholicis: non Evangelici sed *Caco-Evangeli*.

Cacogerus, senex vitæ maleficiis peractæ; *rossz életű öreg.* Szamosk. II. 344. sacerdotum tuorum quos Calogeros verbo a grecis mutuato vocant, rectius *cacogeros* dicendos.

Cacoges senex (Du C.) morosus, difficilis; *zsémbes, türelmetlen.* Pel. Serm. Senes sunt *cacoges*. Est autem cægia in deterius extimare vel suspicari omnia. Aest. 47. s.

Cacogia, æ, (Du C.) morositas; *zsémbesség.* V. s. *Cacoges.*

Cacosomium, (Du C.) domus leprosorium; *bélpoklosok kórháza.* Nagy Hier.

Cacosus, (Du C.) homo leprosus, homo miserandæ sortis; *bélpoklos.* Nagy Hier.

Cadaver redigere (in) occidere; *megölni.* Thuróc. 251. ac omne, quod ipsum per fugæ remedium declinare nequivit, aut in prædam aut in *cadaver* redegit.

Cadaver vivum, *járó hulla.* Gal. roué. Wüstling. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 125. *Vivum cadaver.* Pro homine voluptatibus sensuum immerso.

Cadavereus, 3. ad cadaver pertinens; *hulla.* Patr. Const. 235. *cadavereum* machina corpus erit.

Cadaverifer, 3., putidus; *bűzös, dögvész.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 92. Sæpe sub veste odorifera, latet anima *cadaverifera*.

Cadax, (Du C.) cadivus, qui sæpe cadit; *sánta.* Gyön. 3442.

Cadentia, æ, modulatio carminis, recursus vocum similiter sonantium; *rim, rigmus.* Debr. Lun. 13.

1. **Cadere**, perfrugere; *menekülni, beletoppanni.* End. p. 335. (Decr. S. Ladisl. II. 2. an. 1092): Si servus fur inventus fuerit, non possit precio commutari nasus eius, nisi *ceciderit* in ecclesiam vel in curiam regis vel ad pedes episcopi.

2. **Cadere**, luere; *bűnhödni.* Ljub. Mon. Sl. VIII. 70. an. 1330: si quis castellanus . . . audebit . . . permittere intrare castellum, *cadat* de XXV. libris.

Cadesa, (Du C.) a Hebr. kadesch, scortum, meretrix; *kéjhölgy.* Nagy Hier. Gyön. 3444. *alávészlett.*

Cadetius, generatim significat fratrem natu minorem, specialim vero juvenem, qui rei militari studeat, deditus est. *Capdets*, vocis etym. a *cap*, quod est caput, deducendum videtur, ita ut dicti sint quasi minora capita respectu primogenitorum, qui *Cappas* vocabantur; *kadét, hadapród.* It. cadetto, cadet. Kass. P. I. 330. in eodem pedestri regimine qua *cadetius* assentatus. Reg. Turm. Præt. 120.

Cadi, (Du C. t. II. Cadi, Cadiam, Cadianus) iudex præfectus apud Saracenos et Turcos; *bíró.* Isthv. XIV. 243.

Cadilescherus, i, *Cadileschier*, *Cadilescher*, prætorianus iudex apud Turcas; *török bíró.* Kelem. Hist. Jur. Pr. II. 502. Collegamque Turcici nominis, quem *Cadilescherus*, prætorianus Iudex, nominaverit Isthv. XIV. 242. Szilády Tör. Magy. Eml. III. 396. Vezirius cum Janitscharis Muffthi et *Cadileschieri* optimam contraxit amicitiam.

Cadiscus, i, demin. ad cadum; *kisdendégely.* Gyön. 3459.

Cadivus pons, pons ductilis; *felvonó híd.* Ger. Fall-, Zugbrücke. Kronst. II. 642.

Cadone, carduus (Dief.); *bogács.* Ger. Distelkohl. It. cardone. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Cadopassio, (Dief.) vulgo: cardopacia, cardopatium; *seprőrutla, abrultöröm.* Ger. Eberwurz. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Cadrans, quadrans; *terem.* It. quartiere, sala, Quartier, Saal. Schläg. 1129.

Cadriga, quadrigæ; *mázsa, (mérték, kocsi).* It. quadriga (négy egymás mellett álló lóval . . . kocsi) Schläg. 1326. *Cadriga* = *mázsa.* — Curru Masa vocato 1288. Knausz M. E. Str. II. 239. Curru onerato, qui vulgo Masa dicitur 1312.

Caduca bona, magvaszakadt *birtok.* Proj. Leg. Civ. 178. In casu vero, si pa-

ter absque solatio masculi hæredis decesserit, filius in Capillis existentes cum Matre aut etiam hæc ad alia vota transeunte vel decedente usque dum emaritate fuerint, possessorio *caducorum bonorum* patris sui immanebunt.

Caducari, præcipitari; *elemem*. Gyön. 3434.

Caducarius, i. (Du C. 2.) cui caducæ hæreditates contingunt; *örökségnek birtokosa*. Gyön. 3449.

1. **Caducitas**, interitus gentis, gens deficientibus posteris exstincta, alias Defectus Seminis; *magvaszakadás*. Moln. Patv. 84. *Caducitas* seu *Defectus Seminis* in Bonis absque solatio Hæredum ab intestato seu absque testamentaria dispositione decedentium... Art. Diet. Pos. 84.

2. **Caducitas**, (Du C.) V. Investitura de feudi caducitate; alias Caduca bona, res caduca; *örösedés, háruulandóság; kiholt vagyjon*. Georh. Ért. 35. akár keresményi ura kiholt (*caducitas, res caduca*) vagyonnak tartván.

Caducitatis ius, Caducitas; *magvaszakadás igaza*. Törvt. Msz.

Caduitus, 3., lapsus, spe destitutus; *kiesett, bukott*. Rač. Mon. Sl. XIII. 352. an. 1334. qui habuerit minus balottas, habeatur pro *caduto*.

Cadula, orum (Du C.) guttæ, quæ cadunt ex pingui carne, cum assatur; *kövér csoppek*. Gyön. 3432.

Cæcutire, concinnare, oculos claudere, non videre, cœcum esse; *szemet hűnyni, vaknak lenni*. Veranes III. 227. a cuius calumniosis intemperis velut a Scylla et Charybdi est declinandum; adeo etiam oratores plus hic *cæcutire* et tacere oporteat quam videre et loqui. VIII. 203. multi adhuc *cæcutiunt* Christiani. Cf. Varro ap. Non. 35. 4. 86. 12.

Cæhales articuli, regulæ in articulos redactæ Collegiorum, Contuberniorum Magistrorum opificum; *céh cikkekelyei*. Törvt. Msz. 42.

Cæhale privilegium, libertas contubernio opificum concessa; *céhbeli kiváltság*. Törvt. Msz. 42.

Cæhatus, us, societas, contubernium opificum; *céh*. Szék. Okl. IV. 177.

Cælibalis, celebs; *nőtlen*. Kass. Jur. Civ. I. 157. hunc autem docente eiusdem Ecclesiæ Testimonio sub Nro 6-to nullo relicto post se hærede Anno T. in statu *cælibali* decessisse.

Cæmeterium, cimeterium; *temető*. Száz. VII. 296.

Cænaticum, (Du C. cænaticum) pastus, refectio V. *Mansionatica; ellátás*. Batty. Leg. I. 484.

Cephalicum, *Cephalica*, remedia caput corroborantia; *fejerősítő szer*. Otia Bachm. 37. Adhibebimus si placet cordialia, *cephalica*, nervina, spiritus, Balsamos et quicquid latius Medicorum culina præsidiorum habet.

Ceremoniarius, in regia ritibus peragendis præfectus; *szertartó*. Ger. Ceremonienmeister. Diar. Com. 30. *Ceremoniario* item et Capellano Aulico.

Cæruleati, *testörség*. It. guardia del corpo, garde du corps. Leibwache. Szamosk. I. 436. Peditatu prætoriano, qui ab habitu *cæruleati* appellatur.

Cærulescere, cæruleum esse; *zöldesnek, szürkésnek, kékesnek lenni*. Hist. Nat. 28.

Cæsa, sodalitas; *céh*. Text. v. s. *Caesalista*.

Cæsalista, æ, *Cehalista, confrater Cehæ*. Kov. Form. St. CLV. Instantia ad senatum, qua exponitur, quod propter uxoris Propagationem tenere in suspicionem per *Caesalistas* assumptam sit Instans de *Caesa* eiectus.

Cæsarea, aurum purum; *aranyok királya, tiszta arany*. Keck. P. Ötv. 140.

Cæsareani, *Cæsarei*, cui opponitur Tökölänus et Turca; *császári (katona) labancz*, szemben Tököli vitézeivel s a törökek. Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. VIII. 286. Wallaszky 286.

1. **Cæsareus**, i, cæsaries, coma, quæ cædi solet; *nagy haj, üstök*. Thök. Diar II. 323. et capillum more germanico utrinque promissum gerere velle, cum uno solum humero hætenus, sed late pendulum gerat, — quod ego prima vice ob latitudinem *caesarei* non observavi.

2. **Cæsareus**, *Cæsarea avis*, *császármadár*. It. gallinella terrestris. Pahl. Jus Georg. 121. ut cervos, damulas, lepores venari et apros, phasianos, perdices et atagenes (*Caesareos császár madara*) aucupari. Veranes. XI. 254.

Cæsarpapa, dignitas Russorum imperatoris; *császárpápa*. Nagy Hier.

Cætan, V. Caftanus. Rák. Ön. 290. I. 5—7.

Caffa, æ, faba Arabica et potus ex ea confectus; *kávè*. It. caffè. Kaffee. Vox ex lingua arabica ascita. Vern. Psych. 49. Omnia incensiva condimenta cibos et potus, uti; *caffam*, vinum, crematum... angue pesteque peius fugieris.

Caffea, V. Caffa. Beszterczeh. Ért. 1875—76. p. 61.

Caffæe surrogata, quod viem Caffæe exhibet; *pótkávè*. Kov. Oec. 61.

Caffearia coclearia, cochlearia parva ad potum ex fabis arabicis confectum apta; *kávés kanál*. Kass. Jur. Civ. I. 229. lego sex paria cultorum argenteorum, undecim Coclearia similia minora unum item maius incurvatum, sex *Coclearia caffearia* argentea.

Caffearius, i. qui caldam Arabicam venalem habet; thermopola; *kávés*. Diar. Com. II. 90. Pest. Vár. Lev.

Caftanus, vestimentum regale, chlamys apud Turcas; *kaftán*. It. caffetano. Kaftan. Szilády Tör. Magy. Eml. VI. 322. litteræ per vestrum novum *Kapichaja* ad nos venerunt et secundum antiquum morem investivimus illum *Caftono* seu vestimento Regali, veteri vero *Kapichaja* habendi facultatem dedimus.

Caganus, (Du C.) Chanus, imperator; *avar khagán*. Száz. X. 339.

Cahimachanus, *Caimachama*, *Caimechamus*, *Cahiimachamus*, i. (Käim — makäm ab arab. *käim*: stans et *makäm*: locus) locum tenens, præsertim in Turcia vezirii; *helytartó, helyettes titkár*. Tör. Tár. 1889. p. 707. Szilády Tör. Magy. Eml. IV. 405., 408., 413., 323. VI. 480.

Caiani, alias *Cainitæ*, (Du C.) homines inter Gnosticos perditissimi, qui perditissimos quoque vita functos summo cultu veneraban-

tur, ut Cainum, a quo nuncupati, Core, Dathan, Abiron, Sodomitas et maxime Judam proditorem. Innumeros fingeant Angelos conspicuos flagitiis, ut haberent, quos imitarentur. *Kain (Kaján) tisztelők*. V. s. v. Archontiaei.

Cajanus, Chaganus V. *Caganus*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 261., 594. *Chaganus* seu *Cajanus* Hunnorum Dux cum Avaribus et Selavis Istro trajecto Thraciam invadit.

Caicanus, piscis; (*indiani*) *hal*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 168. Inter miranda piscium *Caicanus* piscis, qui et *reversus* dicitur est referendus; hic enim tanta docilitatis est, ut eo Incolæ Indi non aliter ac nos canibus per campos, ita illi venatore hoc pisce alios pisces capiant.

Cainitæ, Caiani. Curios. Misc. III. 144.

Cainiticus, 3., Caini indolem exhibens = sævus, secleratus; *kaján*. Funda David. K. 2. 85: *Cainitica* hæc mens est atque cogitatio.

Calæ, æ, (gr. *καλός*) fustis, truncus (Du C. al. s.); *dorong*. Gyön. 3478. Cf. Serv. Verg. Aen. 6., 1.

Calabus, locusta (in lat. med. ævi: calandra, calandrus); *sáska*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Calafatus, i. (Du C.) qui navem picat reficit; *hajó iszkabázó*. It. calafate. Ljub. Mon. Sl. V. 244. an. 1334.

Calamarium, (Du C.) atramentarium; *téntatartó*. Rač. Mon. Sl. XIII. 354. an. 1335.

Calamentum, (Dief. camaleuca, camalunca) carduus; *bogács*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Calamistrare, crispare; *fodorítani, cizfrázni*. It. Incespare. Keck. P. Ötv. 447.

Calamitare, calamitate affligere; *nyomorúságot tenni*. Gyön. 3466.

Calamites, um (Du C.) genus ranarum quoniam inter arundines vivunt; *nádi béka*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VIII. 247. Est et aliud genus rubetorum, quod *Calamitum* dicitur, cuius illud naturæ inditum est ingenium, ut pluvias præsignet. Gyön. *calamita* 3470. Cf. Plin. 32., 10. 32.

Calamizare, (Dief.) (Du C. læta cantare); *rig dolgokat énekelni, fuvóldázní*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113. Gyön. 3468.

Calamus incendiarius, funiculus incendiarius, fomes tormentarius; *kanót, kánóc*. Lunte, Zündruth. Pár. Páp.

Calamus septiam negat, Cal. recusat scribere. Szerdah. Celebr. I. p. 35: Cunctatur *Calamus*, et *septiam negat*, dum ad Anamantiam urbem stylus appropinquat.

Calan, V. *Calatus*.

Calandæ, ad pias causas sodalitates; *egyházi jókban való társaság*. Cf. *Calendarius*. Not. J. Samb. Tyrn. V. Dissert. Ad. Majláth in Száz. 1879. p. 344. et Lindner in Erdélyi Múzeum.

Calare, (Du C.) demittere, laxare; *le szállítani* (az árt). Rač. Mon. Sl. XIII. 449. an. 1336: captum... est... de *calando* salem ad grossos III.

Calari, fors. caldarium. V. s. *Cochimus*; *üst*. Tör. Tár. 1890. p. 223.

Calaria, æ, (Du C.) navis, quæ ligna portat; *fahordó hajó*. Gyön. 3471.

Calaris, corallum; *kláris*. Ger. Koralle. Tör. Tár. 1892. p. 561.

Calatnina, (boh. klát, klátnice) Cottus

Gobio. V. *Bilizna; fejcs hal.* Ger. Kaulkopf.

Calatrum, vas; *bödöny.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 184. debitor in caso . . . sententietur in solidos quinque . . . pro quolibet *calatro*.

Calatus, sporta piscaria e lignis confecta (ap. Du C. *Calatum*); *halkosár.* Kov. Form. St. XXVII. *Calatus* sporta. Estque *Calan* lignum, dicitur inde *Calatus*.

Calca, secus; *caltha*, Calendula officinalis (Linn.); *peremér, gyűrűvirág.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 413.

Calcalingum, canilingum, cynoglossum, hundesunge (Dief.); *egérfark, ebnyelv.* Schläg. 918.

Calcaneum, stimulus; *inger.* Magy. Tör. Tár. IX. 129. rebellionis *calcaneo* ducti. Veranes. IX. 267.

Calcaneum ostendere, *sarkát mutatni, hátat fordítani.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 129. *Calcaneum ostendit*. In illum dicitur, qui in conflictu fugit.

Calcans, qui folles organi pede calcet, premit; *orgonafűvő, -taposó.* Leges. Schol. Schem. 34.

Calcere, calce dealbare; *megmeszelni.* Gyön. 3486.

Calcarifex, faber calcarium; *sarkantyűműves.* Sporer. Tab. Conscr. Pest. Vár. Lev.

Calcaripar, *calcarifex* q. v. Fr. Lib. Rt. I. 83. *calcariparibus* dati sunt fl. Tör. Tár. 1889. 381.

Calcarium, calcar; *sarkantyú.* Magy. Tör. Tár. XX. 163. tria paria *calcariorum* argenteorum unciarum 8.

Calcarius, 3., alias tophaceus, topazius (Plin.) (a sanser. tapus = ignis) *topáz.* M. Bel. Prodr. 135. Idem praeterea *lapis tophaceus* sive *calcarius* igne fortiori subactus seu calcinatus colorem rutilantem amittit.

Calculator, triturator; *nyomató* (mezei munka). Art. D. 1840. p. 44.

Calculatorius cadus, ad toreular pertinens cadus; *taposó kád.* S. Benkő. Top. Misk. 45. *Cadi calculatorii* fundo foramen adest.

1. **Calcatura**, æ, arva cessata; ager requietus, novalis; *nyomás v. vető; határosztály, forduló, dűlő.* Kass. Jur. Civ. I. 87. tam agri quam prata sessionalia . . . a Tenuis Dominalibus allodialibus excindantur et in convenientes *calcaturas* subdividantur. Pfahl. Jus Georg. 38. Adeoque intuitu agrorum non est adstrictus ad systema communiter receptum *calcaturationum*, Dreyfelderwirthschaft, retinendum. Szirm. — Gazd. tört. szem. I. 208. Jogt. Eml. P. III. p. 781. Iter Oec. 168.

2. **Calcatura** æ, (Du C.) navem picare, reficere; *székabálás.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 214. si damnum . . . eveniret in meribus . . . navili . . . propter malam *calcaturationem*.

Calcearius, 3., ex calce consistens; *mész. Oszterh. 16. terre argillaceæ, calceariae.*

Calcearius faber equorum, faber ferrarius soles ferreas equo inducens; *patkoló kovács.* F. Forg. Comm. IV. 97.

Calcedonius, lapis *achates chalcidionius; kalcedon.* Szentiványi Cur. Mis. Dec. II. P. I. p. 186. *Calcedonius*. Atræ bili et melancholicis affectibus mederi dicitur.

Calcei genuales, ocrea; *lábpanczél.* Tör. Tár. 1889. p. 378.

Calchare, tundere; *verni, gyömszőlni.* It. calcare. Ljub. Mon. St. IV. 276. an. 1390: strazie in quantitate pro *calchando* ipsas. Száz. XXIV. 300.

Calcharia, æ, calcaria; *mészgyödör.* Ger. Kalkgrube. Han. Mon. Jur. II. 198: potestas teneatur facere duas *calcharias* pro hedificando muro.

Calciamentum, calceamentum; *lábbeli, saru.* It. calzamento. Monm. Comit. Trans. II. 179. Száz. VI. 297.

Calciare, (Du C. 2.) calceare, calciamenta induere; *sarut felvenni.* Gyön. 3484.

Calciarium, receptaculum calceorum (Du C. al. s.); *sarutár.* Reg. S. Ben. 55. 1. De vestiario et *calciario* fraturum.

Calciatio, actus calcandi, pedes calcibus muniendi; *fölsaruzás.* Pel. Pom. De S. Thoma s. II. c. 6. Frustra est *calciatio*, cuius non est calcamentum.

Calcifex, (Du C.) sutor; *varga.* Cod. Dipl. And. V. III. p. 34: *calcifices* seu sutores.

Calcina, æ, mortarium, calx preparata; *habarcs, vakolat.* Han. Mon. Jur. P. I. 22. an. 1265: si aliquis hedificaverit domum . . . cum *calcina*. Ljub. Mon. St. II. 348.

Calciniacium, fovea coriis macerandis instituta; *esávagödör.* It. *calcinajo.* Lohgrube. V. s. *Callegarius*.

Calciniatio, actus calcinandi (de metallis) acidum cum metallo coniungere; *meszesedés, mészítés, mészszé változtatás.* It. calcinazione. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 3. Patet id ex plantarum resolutione, quæ fit per expressionem, distillationem, *calcinationem* aliosque his similes modos. Tomts. 298. M. Bel. Prodr. 136. Kol. Cod. 7.

Calcinatus, in calcem ustus V. s. *Calcarius; mészszé égetett.* It. calcinato. M. Bel. Prodr. 135.

Calcinosus, 3., calcis plenus, calce mixtus; *meszes.* Bel. Comp. Hung. Geogr. 20 aqua multum *calcinosa*.

Calcionatus, 3., V. *Calcinatus*, 3., *calcionálth.* Kol. Cod. 11., 12. tartarii *calcinati* partem. 14.

Calcisa, æ, calx; *mész.* Ljub. Mon. St. IV. 383. an. 1396: fiat *calcisa* necessaria pro aptatione murorum.

Calcographus, chalcographus; *réz-metsző.* Kupferstecher. Tab. Conscr.

Calcolare, (Du C.) calculos subducere, computare; *számítani.* Art. D. 1840. p. 83. Cf. Prud. περί σπερ. 3., 131.

Calculatio, calculus (Du C. in iure Hungarico testium inquisitionis examen); *számítás, a feleletnek forgatása, vallatás.* Tör. Tár. 1881. p. 464. Not. J. Samb. Tyrn.

Calculator, (Du C.) compotista; *számvevő.* Törvt. Msz. Cf. Ulp. Dig. 38., 1., 7.

Calculus, nota diligentiam et mores discipulorum designans (Du C. al. s.); *osztályzat, érdemjegy.* Szilárdy Á. Irod. tört. Köz. VI. évf. I. 140. látta a *calculusomat* s. præclarumom van. Törvt. Msz.

Calculos dare, suffragium ferre; *szavazni.* Nill. Symb. p. 314. ordinem instituet . . . ut singuli singillatim *calculos* dent.

Calculum reducere, sententiam mutare; *véleményét változtatni.* Init. Cas. p. 31. tanta commutatio incessit, ut potior civi-

tas, quæ prius . . . Jesuitas infra mortuos enpiebat amandari, *calculo reducto* coperit hos magis in dies . . . complecti.

Caldar, is, (ap. Du C. *Caldara*) ahenum, lebes; *üst, serpenyő.* It. caldano, caldaro. Fjp. Szám. 246. 376. 483. reformavit *caldar*. in alatorio . . . de emendatione *caldaris* in alatorio. Schläg. 1890. *caldar* magnum vulgo wsth. Kronst. I. 251.

Caldaria, æ, (Du C.) lebes, V. *Caldar*; Vita S. Steph. 30. quo non invento ceperunt quidam iussu regis aquam in *caldarias* argenteas et dolia effundere.

Caldarista, æ, faber ænarius; *üstműves, kolompár.* Kronst. III. 69., 114.

Caldarium, **Calidarium**, (Du C.) ænum vas maius ex are caldario seu fusili confectum; *katlan.* Tör. Tár. 1893. p. 27. Cf. Vitr. 5., 10.

1. **Caldarius**, i, (Du C.) qui præbet caldarium; *fűtő.* Kronst. I. 711.

2. **Caldarius**, i, V. *Calidarius*. Quel. Sieb. I. 199. an. 1495.

Caldeator, qui calefacit; *fűtő.* Fjp. Szám. p. 186.

Caldere, ahenum; *katlan.* V. s. *Assa maza*.

Calidiparius, i, faber ænarius; *üstműves.* Ger. Kessler. Quel. Sieb. I. 344. an. 1501.

Caldon, (it. caldaro, calderone) ahenum, ænum, lebes; *üst.* Száz. VI. 289.

Caldor aquale, caldarium, lebes, ahenum aquæ calefaciendæ; *vízforraló üst.* Debr. Com. an. 1530.

Calefactio, actus calefaciendi; *melegítés, fűtés.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 279. V. s. v. *Salgammum.* Cf. Arcad. Dig. 50., 4., 16.

Calefactivus, 3., calefaciens; *melegítő.* Curios Misc. 189. Ignis est Elementum calidum seu *calefactivum*. Wagn.

Calefactor, servus, cuius munus erat ligna super focum ponere et accendere, conclave, vaporarium calefacere; *fűtő, iskolai fűtő, szolga.* Körmöczy főreálisk. Ért. Bpest 1895. p. 60.

Calefactor Cancellariæ, *iroda-fűtő.* Nov. Calend. 280.

Calefactorium plantarum domicilium, hibernacula plantarum speculibus instructa; *melegház.* Treibhaus. Vern. Psych. 214. Homines, qui per non observant in cultura mentis gradationem non secus ac *calefactorii plantarum domicilii* planta ante tempus maturescunt.

Calefactura, æ, calefactio (ad calefaciendum); *fűtés.* Fjp. Szám. p. 495. an. 1439 pro lignis ad *calefacturam*.

Callegarius, i, (Du C. sutor) coriarii v. *Callegarius; varga, timár.* Ljub. Mon. St. V. 229. an. 1334.

Calendariographia, fastorum confectio, scriptio; *naptárírás.* Wallaszky 212 Száz. VII. 328.

Calendariographus, scriptor fastorum; *naptáríró.* Czitv. Spec. 93. Keeskem. Ötv. 60.

Calendarista, scriptor fastorum, *naptáríró.* Curios. Misc. 110.

Calendarium diplomaticum, in quo instrumenta publica continentur; *okleveleszeti naptár.* Torma Józ.

Calendarium pictum, Cal. imagini-

bus distinctum; *képes könyv*. Száz. XVII. 799.

Calendarium Titulare, Cal. indicem nominum continens; *ezim naptár*. Száz. XIV. 732. Szirm.

Calendarium Tychonicum, Sztiv. Cur. Misc. Dec. III. P. IX. 301. Sive iam postea hoc Calendarium correctum per Protestantem appelletur Calendarium Julianum correctum sive *Tychonicum*.

Calendarius, ab hung.: *kaland*, ad calandas pertinens; *kalandos*. Epist. Proc. p. 186: anno 1526. die 24 Aprilis venerunt ad comitia confratres, quos Hungari vocant *Calendarios*. Ili sunt 200 praecipui conjurati in Kecskemét.

Caletpra, æ, (Du C.) mitra tegens caput; *süveg*. Gyön. 3513.

Caleta, æ, (fors. idem quod apud Du C. calepra) mitra; *sipka, süveg*. Tör. Tár. 1890. p. 367. duas *caletus* ex veluto nigro.

Caletha, æ, V. *caleta* Pel. Serm. Lusor de *caletha* tres excipiens taxillos proiecit octo puncta Aest. 9. x.

Caletripa, (Dief. *calcatripa, calatripa, calcatripa*.) idem quod *Cadone*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Calibatio, actus acendi cum chalibe; *élesítés*. Kronst. II. 480.

Calibeum, praestationis genus officinae ferrariae V. s. *Malleus calibeus*; *hámozó*.

Calibs, chalibys; *aczel*. Stahl. Kronst. I. 34.

Calliculatus, marginatus; *galléros, párkányos, pártás, karimás*. Diósz. Fűv. 23. 18.

Caliditas, calor; *meleg*. It. caliditas. Georg. Sirm. I. 249. Ipse bonus vir dedit *caliditatem*, dedit comedere et bibere ad unam ebdomadam.

Caliga, femoralia (Du C.); *gatyá, nadrág*. Batty. Leg. I. 456: *Caligam* plerique ocream existimant fuisse, quod mihi non probatur; fuit illud indumentum genus, quod etiam femoralia dicimus et apud nos Hungaros a *calo* pedum *caligae* dictae ad femora usque ascendunt. Kronst. III. 53.

Caligaris, (Du C.) clavus, sine quo calciamenta consui non possunt; *saru czövek*. Gyön. 3534.

Caligarius, i, *Callegarius* q. v. Ljub. Mon. St. V. 244. an. 1334.

Caligatio, debilitas visus, caligo oculorum; *szemnek elhomályosodása, gyengesége*. Veranes. IX. 246. . . delapsi iam in senium defectu virum, oculorum *caligatione*, surditate aurium, imbecillitate stomachi. Cf. Plin. 29., 6., 38.

Caliginositas, caligo; *sötétség*. Knauz. M. E. Str. II. 635. Fej. VIII. 1. 425. quod eius memoria *caliginositatis* ignorancie nebula per rerum varietates lapsu temporis obfuscatur.

Calipides, (gr. *καλιπιδες*) solea, crepida; *saru, sólya*. Tör. Tár. 1889. p. 378. unum par *caliopidum* seu *solya* bene dispositum.

Calipatus, caligis utens; *gatyás*. Ger. Der Nieder-Kleider trägt. Pár. Páp.

Calipha, æ, ab arab. califa = successor, vices gerens; magistratus, administratores supremi in negotiis civilibus et ad religionem pertinentibus; *kalifa*. It. califfo. Carlow. Log. XLVI.

2. **Calipha**, æ, dominium et regio provincia caliphæ; *kalifaság* (tiszt és tartomány). Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 451. Diviso Saracenorum Imperio, quod maximam partem Asiae, Africae et Europae complectebatur in varias ditiones, quas illi *caliphæ* nuncuparunt.

Caliphus V. Calipha. Vern. Psych. 446. Arabes suum *Caliphum* infallibilem esse persuasi risu explodunt stupidam credulitatem.

Caliscatio, a calice in cœna sacra usitato in memoriam Christi, qui discipulis calicem circumdedit his verbis usus: Bibite ex hoc omnes, hic calix est novum fœdus sanguine meo sancitum etc. Collectio crucigerorum in hoc sacramento dicebatur *Caliscatio*; *úrvacsorafűtélér*. Brezný. 269. 1797-ben az egyház a többi tanítóknál is a cantatiokat, festivatokat, névnapi vagy menyegzői felköszöntéseket, præbendatiót, *caliscatiót* (Communiofennig) megszüntetelni kívánta.

Calista, V. *Kalicha*. Cod. Dip. Arp. VIII. 329. an. 1270.

Calixtinus, (Du C.) pars aristocratica Hussitarum, cui episcopus Pragensis Rokyzana præfuit. Aliter *Utraquistæ*. Qui ea lege, si sibi cœna sacra sub utraque specie (panis, vinum vel calix) uti concederetur, se ecclesiam catholicam sequi promiserunt. Quibus opponuntur Taboritæ pars democratica Hussitarum. Zsigm. Hist. 206. Quare cum Pragenses seu *Calixtini* (a calice, quem postulabant, ita dicti) transigere coepit . . . p. 207. postquam *Calixtinum* cum Hussitis Pragensem arcem oppugnavant.

Calla, æ, ligatura (Du C. al. s.); *göngy, köteg*. It. callo. Gal. colis. End. p. 607. Ladislai III. Declaratio an. 1288.

Callegarius, coriarius; *timár*. Lohgerber. Ljub. Mon. Sl. XI. 8. an. 1306: nullus *callegarius* . . . audeat . . . colare . . . sonciam neque sepum neque *conzare* . . . nisi de foris portas civitatis . . . salvo, quod possit habere *calcinacium* in civitate et non possint facere aliquid *conziamentum* de pelibus suis.

Callere, callum ducere. V. *Durive*. (Du C. al. s.) Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Calliare, colligere; *szedni*. Tkál. Mon. Civ. Zag. I. 140. an. 1324: vinum vel bladum . . . nunquam *calliabimus* nec ullas unquam collectas pro hiis vel dacia exigemus.

Calligarius, i, V. *Callegarius*. Rač. Mon. Sl. XIII. 340. an. 1332: omnes *calligarii* debeant custodire de mense Augusti et Septembris.

Calliscere, callum fieri; *megtemerkedődik a bőr*. Gyön. 3552.

Calmandria, (calamenta, calmenta, Dief.) különféle fűvek nevei. It. calamandrea. Schläg. 923. calmandria; *nadályfű*.

Calodæmon, genius; *nemtő*. It. genio tutelare. Schutzgeist. Bonf. Præf. Præterea non modo curandis varijs rerum generibus diversas Angelorum praefecturas imposuit et suum cuique homini *Calodaemona* dedit.

Calodion, *καλόδιον*, funiculus; *kis kötél*. Gyön. 3586.

Caloergodrus, 3., ex gr. *καλοέργων* ad calogeros pertinens. Dec. Bar. 239. admissio equo in proximis sylvas evasit, inde in quoddam *Caloergodrum* (Calugyeros ipsi nomine ex graeca lingua corrupto vocant.) Monasterium reficiendi sui causa divertit.

Calogerii, (Du C.) Monachi praesertim senio et ætate venerandi. Ap. Isthv. praesertim Monachi Graeci. Isthv. VII. 99.

Caloierus, i, (Du C. calogeri) monachus graeci ritus; *kalugyer*. Ljub. Mon. Sl. XXI. 194. an. 1444: metropolitii . . . ponebant presbiteros et *caloieros* in ecclesiis.

Calongla, æ, gelima, acervus frugum (Du C. prædium); *kalongya, kalangya*. Száz. IV. 664. *Calongiam* unam vel gelimam.

Calophanta, derisor; *esűfó*. Gyön. 3519.

Calopifex, qui facit calopedia; *kaptafa készítő*. Gyön. 3580.

Calopodia, formæ sutorum dictæ; *kaptafa, sámfa*. Gyön. 3561.

Calpar, dolium; «genus vasis fictilis» (Festus); *kád*. Gyön. 3573.

Caluger, s. V. Calogerii. *kalugyer*, monachus Graeco-Catholicus. Bod. Hist. Eccl. I. 472. Mon. Comit. Trans. V. 174.

Calumiani, Calviniani. Bell. Cal. a 2: Sacramentarios multo verius *Calumianos* quam Christianos appellari ostenditur.

Calumnialis, e: (a calumnia; *patvar-kodás*, V. Hajnik Perjog. 437) litigans; *perlekedő*. G. Fej. VI. 163., 150. ne tamen modalitate compositionaria unionis partium dispositioni renata *calumnialis* cupiditas nova valeat in posterum litigia generare.

Calumniosa causa, falsa causa, nulli fundamento innixa; *álkeresetű ügy*. Törvt. Msz. Cf. Ulp. Dig. 38., 2., 14.

Calumniose, falso, litigiose, per calumniam; *patvarkodva, patvarosan, hamisan*. Törvt. Msz.

Calumpnia, æ V. calumnialis. Magy. Tör. Tár. III. 222. in pena *calumpnie*.

Calumpnialiter, false, iniuriose; *hamisan, igazságtalanul*. Ilaz. Okl. 6. an. 1237: udvornicos condemnantes, pro eo quod *calumpnialiter* proposuerant actionem.

Calumpniare, (Du C.) accusare, actionem intendere; *bevádolni*. Kuk. Jura I. 134 an. 1362: si aliquis super equo vel bove *calumpniaretur* ab aliquo.

Calumpniatrix, quæ falso accusat; *vágalmozó (nő)*. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 235. absque strepitu Judicij alicuius *calumpniatrix* habeatur.

Calumpniöse, *calumpnialiter*. q. v. Haz. Okl. 6: Ne . . . *calumpniöse* possit infestari.

Calumpniositas, calumnia; *fondorság, furfangosság, ármányosság, eset-szörény*. It. calunnia. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 127. et nos iniquorum fraudulentas *calumpniositates* equitatis tramite retundere cupientes.

Calumpnita, fistuca; malleus ligneus; *sulyok*. Chr. Dubn. 170., 163. Ludovicum regem in capite ictu letali cum malleo ligneo vel *calumpnita* i. e. Swlyok conecerunt.

Calupes, calopes = holtseho (Holzschuh) Dief.; *faláb*. Stelzfuss. Schläg. 459.

Calus, vas vimineum, per quod musta colantur. (Calep. colum. Du C. 6. cola); *bőr szűrő kas*. Gyön. 3599.

Calva bovis, cervi, cornua bovis, cervi cum cranio et auribus; *szarv koponyával és fülekkel*. Bärezy.

Calvare, (Du C.) calvum facere: *kopaszítani*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 114.

Calvaria, Theatrum Passionis Dominicæ; Golgatha; *bucsfujáró domb*. Gall. calvaire. Beng. Ann. Erem. Coenob. 91. *Theatrum Passionis Dominicæ* seu *mons Calvarie* ibidem situs. Rák. Ön. 134.

Calvester, calvus; *kopaszfejű*. Lampe. Hist. Eccl. p. 663: Quia vero D. Sztarinus *calvester* erat . . . cum . . . de nocte ipsi . . . domo egrediendum esset, hanc observabat cautionem (siquidem adversarii ut plurimum insidiebantur vitæ ipsius) priusquam egrediretur domo, cucurbitam palo affixam protendebat per januam, ut insidiatores eluderet. Curios. Misc. II. 270. *calvastr*.

Calvinarius, (Calep. *colluviarius*) porcus, qui cibo permixto ex colluvie hieme nutritur; *mostlékkal hiztolt disznó*. Gyön. 3594.

Calvinianus, sectator Calvinii; *kálomista, kálvinista*. It. calvinista. Reformirter. Calvinist. Cod. Dip. Brüss. IV. 156. malle Hungariæ solum ferarum agminibus relinqui, quam ut Lutheranis *Calvinianisque* hæreticis accolatur.

Calvinicola, cultor, sectator doctrinæ Calvinii. V. Calvinianus. Beng. Ann. Er. Coenob. 227.

Calvinismus, doctrina Calvinii; *Calvin hitvallása*. Cod. Ep. Pet. Páz. I. 2. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 449.

Calvinista, V. Calvinianus; *kálomista*, Cod. Dip. Brüss. IV. 234.

Calvinisticus, 3., auctor Calvinii. Dec. Bar. 167. religio *calvinistica*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 439.

Calvinomastix, flagellans Calvinum; *Calvint ostorozó*. Rep. Cast. p. 82. a: Verum est, vibrabant paricidæ ensem, ast capulum eius a longe tenebant, cuius vos *Calvinomastiges* non minima pars fuistis.

Calvum vellere, inanes res tractare; *kopasz borotválni*. Exam. Aet. 184.

Calvus, (Du C. calvæ) nucea avellanæ; *szártított mogyoró*. Kronst. III. 490.

Calyptra, æ, (Du C.) *καλύπτρα*, tegumen, velamen capitis; *csuklya, főkötő*. Patr. Const. 107. In *Nævolium leviter ornatum*.

Nævole, te bombyx Inda lanugine velat, Crispato capiti sola *calyptra* deest. Cf. Fest. p. 36.

Calyptratus, 3., calyptra munitus; *csuklyás, sapkás*. Bäreazay.

Cama, æ, (Du C.) lectus brevis et circa terram (a gr. *χάμα*) *rövid ágy*. Gyön. 3595. Cf. Isid. Orig. 20. 11. 2.

Camacion (Dief.) carduus; *bogács*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 144.

Camale, (Du C.) humerale, *vállkendő*. Gall. *camail*. Nagy Hier.

Camamilla, chamomilla; *székfü*. It. camomilla, camamilla. Camille, Mutterkraut. Schläg. 834.

Camara, æ, (Du C.) Camera, *kamara*. Kov. Form. St. 50. memoratamque *Camaram Regalem* pro dictis novis monetis cudendis in aliquo loco apto . . . construi facere voluerit . . . Schläg. 4054.

Camaralista, ad cameram monetariam pertinens. Körmöch. főreálsk. Ért. Budapest, 1895. p. 73. A katholikuskok (*kamaralisták*) óvást emeltek a tanácsnak ezen tilalma ellen.

Camararius, Camerarius, (*sóbánya*) *gróf*. Kov. Form. St. 493. nec non Nobilibus,

Camararius Saliū Camaræ nostræ I. præsentibus scil. et futuris.

Camararius salium, salium præfectus, *sótiszt*. Száz. XV. 388. *Camararius salium* partium Transilvanarum.

Camaratus, 3., reconditus; *bepakolt*. eingepackt. Ljub. Mon. Sl. II. 14. an. 1337: panis *camarati* in saccis.

Camarda, æ, canalis, aqueductus fornicatus. It. camara; *bollos vízvezető árok*. Han. Mon. Jur. II. 196: nullus presumat ponere *camardam* iuxta vel sub muro burgi.

Camarichalis, cameralis, ad cameram ad reditum publicum pertinens, *kamarai*. Ljub. Mon. Sl. IX. 86. an. 1410: decem milia modiorum salis . . . *camarichalis*.

Camarinam movere: proverb. a lacu Camarino in Sicilia ex magnis fetoribus noto: similitates movere; *a büdös vizet felkavarni, zavarni*. Olah. Cod. Ep. 252. Quid inutilius quam ineptis versiculis lacerare Scalligerum et eam movere *camarinam*, quam satius erat non tangere.

Camarine loqui, *bátran és komolyan beszélni*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 126. Camarine loqui. Illi dicuntur: qui audacter et severe loquuntur. Pár. Páp.

Camarlengus, i, (Du C.) ararii quæstor; It. camarlengo. *számtartó*. Ljub. Mon. Sl. XI. 186.

Camaura, æ, mitra auribus tegendis (Du C. *camaurum*) *fülsüveg*. Nagy Hier.

Camaurum, (Du C.) mitra papalis, *pápa-, tornyos főveg*. Nagy Hier.

Cambellanus, præpositus cubiculi. Gall. chambellan. *kamarás*. Magy. Tör. Tár XXIII. 38. Galiato de Layes *Cambellano*.

Cambellarius apud Du C. *Camberarius*, *kamarás*; It. camerlingo. Fej. X. 2. 478. nobiles et egregios viros . . . courtiambles, milites et *cambellarios*.

Cambiale iudicium, tribunal cambiale, cambio-mercantile; *váltó törvényték*. Törvt. Msz.

Cambiales a dato, a præsentī die sonans syngrapha; *mától való váltó*. Törvt. Msz. Cod. Camb. Merc. 17.

Cambiales a piacere, *tetszésre való váltó, tetszetrei váltó*. Törvt. Msz. Cod. Camb. Merc. 17. *Cambiales a piacere*, quarum præsentatio arbitrio possessoris relinquatur, quin Trassans hanc interpositam temporis moram illi vitio vertere possit.

Cambiales a uso, *divatrai váltók*. Törvt. Msz. Cod. Camb. Merc. 17. Literæ Cambii formales tam propriæ quam et trasatæ ad diversos terminos expediri solent; sunt nempe a) *Cambiales a uso*, quarum solutionis diem consuetudo et observantia loci determinat; b) *Cambiales a piacere* etc.

Cambiales a visis seu a vista, *látrai váltó*. Törvt. Msz. Cod. Camb. Merc. 17. c) *Cambiales a vista*, quæ spectata vocis Etymologia si nullum terminum in se contineant, visis seu Trassato exhibitis literis Cambialibus citra dilationem solvi debent.

Cambiales cum ordine, syngrapha ad præceptum; *rendelteterei váltók*. Törvt. Msz.

Cambiales alienæ seu trasatæ, *syngrapha aliena*; *küldő pénzváltók, idegen, intézett váltó*. fremder Wechsel. Törvt. Msz.

Cambiales domiciliate, syngrapha quæ non in loco ubi scripta, sed in alio ex-

solvenda est; *házas váltók*. Ger. domicillirter Wechsel. Törvt. Msz.

Cambiales falsæ, syngrapha apocrypha; *hamis váltó*. Törvt. Msz.

Cambiales formales, syngrapha legi conveniens; *formás pénzváltó levelek, rendszerinti váltók*. Törvt. Msz.

Cambiales formales propriæ, *magát lekötkező váltó*. Cod. Camb. Merc. 31. *Cambialis formalis propria* illa est, cuius editor solutionem seu pro pecunia seu etiam pro pactato mercium valore in tertio loco ac termino præstandam spondet adeoque se ipsum *solutorem* in eadem Cambiali delegat.

Cambiales in giro, syngrapha circummissa; *forgó váltó*. Törvt. Msz.

Cambiales irregulares, regulæ non conveniens s. *rendkívüli váltók*. Törvt. Msz.

Cambiales litteræ, syngrapha, 1. *váltó-levél*, 2. *csere-levél*. Törvt. Msz.

Cambiales nundinales seu regulares, syngr. regulæ conveniens; *vásári vagys rendes váltók*. Törvt. Msz.

Cambiales post visum, syngrapha, tesseræ cognita; *tát utáni váltó*. Ger. Wechsel nach Sicht. Art. D. 1840. p. 63.

Cambiales præscriptæ, syngrapha vetustate infirmata; *elévült váltó*. Törvt. Msz.

Cambiales primæ, syngrapha prima; *első-váltók*. Törvt. Msz.

Cambiales reciprocae, syngrapha mutua; *riszonváltók*. Törvt. Msz.

Cambiales secundæ, syngrapha secunda; *másodváltók*. Törvt. Msz.

Cambiales siccæ seu a deposito, syngrapha de pecunia ad merces emendas soluta; *száraz pénzváltó-levelek, száraz váltók*. Ger. Deposito-Wechsel. Törvt. Msz.

Cambialibus quidpiam superinducere, syngraphæ aliquid inscribere: *vmít a váltóra vezetni, írni*. Törvt. Msz.

Cambialiter, commutando, permutando, per commutationem; *csere útján*. It. cambiando. G. Fej. X. I. 581. novæ nostræ donationis titulo *cambialiter* dedimus. Kass. Jur. Civ. I. 95.

Cambialium proprietarius, possessor syngraphæ; *váltótulajdonos*. Wechselinhaber. Törvt. Msz.

Cambians, permutans, commutans; *csere-lő, csere-adó, csere-váltó fél*. Törvt. Msz.

Cambiare: (Du C.) permutare pecuniam litteris collybisticis: 1. *cserebni*, 2. *váltani*, It. cambiare. Gal. changer. Törvt. Msz. Kass. P. P. II. 232. relate ad supra acta bona inter se et præfatum comitem N. N. *cambiata*.

Cambiaria obligatio, debitum ex syngrapha; *váltói, váltófogi kötelezés, váltóbeli tartozás*. Törvt. Msz.

Cambiaris, 3., mensarius; *váltó* . . . Cod. Camb. Merc. 7. ut iuxta plerosque Codices *cambiaris* Europæos nec quidem actio collybistica e literis talibus competat.

Cambiaris debitor, trassans, qui alii argentum perscribit; *intéző, váltólevél kiadója, tukmáló, váltókiadó v. kihócsátó, váltóadós*. Törvt. Msz.

Cambiatio, pecuniæ permutatio (*pénz*)-*váltás*. Numi Hung. 458. *Cambiatio* fiebat per Campsores ac Numularios vel Monetarios etc.

Cambiator, argentarius, collybista, tra-

pezita; váltós. It. It. cambiatore, cambista. Wagn.

Cambiatum, i, praedium permutatum, *cserébe általadott jószág, elcsereált jószág*. Georch. H. T. III. 491. II. 447. etc.

Cambiatura, locus, ubi equi cursus publici permittuntur; *lónáltó hivatal*. Pferdep. Nov. Calend. 316. Temesvariensis Postae Praefecturae Officii ac simul Cambiaturae Districtus.

Cambiaturista, ae, 1. campsor, 2. qui cambiaturae praest. 1. váltóüzér, 2. lónáltó hivatalnok. Törvt. Msz. Nov. Calend. 317. Postarum magistri et Cambiaturistae. 349. Postarum Magistri Baesiensis simul Cambiaturista.

Cambio, aetus cambiandi i. e. mutandi a verbo *cambiare*: *cserélés, váltás*. Monm. Comit. III. 441. quod vetus moneta Cremniensis non sumitur ubique secundum superioris anni aliorumque constitutiones, sed in partes inferiores infra Cassoviam nona tantum Cremniensis sumitur, in cuius *cambicionem* in singulos florenos hungaricos aliquando octenos, novenos et denos denarios superaddere cogitur.

Cambio-mercantile iudicium vel tribunal, iudicium cambiiale; *kereskedői ítélőszék, váltókereskedési törvényszék, váltótörvényszék, kereskedők ügyét ítélő törvényszék*. Törvt. Msz. Tiszth. Ir.

Cambio-Mercantilis, ad argentariam pertinens; *váltó-kereskedési*. Opin. Deput. V. Codex Cambio-Mercantilis, eiusdemque ordo processualis.

Cambiare vel Cambiare, permutare pecuniam litteris collybisticis aut argentariis, redimere aliquid pretio; *beváltani*. S. de Keza Chr. II. 4. 1. Kronst. II. 363. Batty. Leg. II. 227. an. 1436.

Cambium, (Du C.) permutatio pecuniae, collybus, pecunia implicita cum aliorum pecuniis et cohaerens; *cseré, jószágcsere; váltó*. It. cambio. Wechsel. — Wagn. Cod. Dip. Arp. V. 202. Cod. Camb. Merc. 10. *Cambium* (quod pro ipsis Literis cambialibus hoc loco sumitur) in genere est scripta stipulatio seu contractus, quo auctor illius legitimo eius possessori, certam pecuniam summam, determinato tempore et loco per se vel alium exsolvendam sub vigore iuris cambialis obligat.

Cambium a dato V. Cambiales a dato. Törvt. Msz.

Cambium a piacere V. cambiales a pia. Törvt. Msz.

Cambium a uso V. cambiales a uso. Törvt. Msz.

Cambium a vista V. Cambiales a vista. Törvt. Msz.

Cambium domicilium V. Cambiales domiciliate. Törvt. Msz.

Cambium formale, Cambiales formales, *valóságos váltó*. Cod. Camb. Merc. 10. Dividitur vero *Cambium* in *formale* et *siccum*; si nempe dator Cambii designatae pecuniae summam in alio, quam ubi extradatum fuit, loco solvendam disponat, erit *Cambium formale*; secus vero, si solutio in illo ipso, in quo *Cambium* emanavit, loco, praestanda est, *Cambium siccum* nuncupabitur.

Cambium in giro, Cambiales in giro. Törvt. Msz.

Cambium manuale seu collybus, *kézről kézre való pénzváltás*. Vern.

Phil. Mor. 391. *Cambium* est contractus onerosus, quo pecunia cum pecunia commutatur, aliud est *manuale*, dum pecunia permutatur in eodem loco ob aliam speciem monetæ; aliud *trassatum* seu striete tale, dum pecunia alicui ita datur, ut is illam pro certa mercede alio in loco certae personae solvi curet.

Cambium purum, quum idem pro eodem mutatur ex. gr. possessio pro possessione. Georch. H. P. III. 184., hanem csak jószágot cserél jószágon és ezt nevezzük *tiszta csere*nek (*cambium purum*). Törvt. Msz. *pótlás nélkül való csere*.

Cambium redolet naturam ambiati, acceptum bonum naturam dati habebit, quia illius surrogatum est; *a cserejóság megtartja az elcsereáltnek tulajdonságát*. Törvt. Msz. Kövy El. 388. Georch. H. T. III. 491.

Cambium siccum, V. *Cambium formale*; *száraz váltó*. ein trockener Wechsel. Törvt. Msz.

Cambium simulatum, permutatio ficta; *színes csere*. Száz. XXIV. 58.

Cambium sincerum, *Cambium verum*; *valóságos csere, igaz csere, színlés nélkül tett vagy való csere-váltás*. Törvt. Msz.

Cambium temporaneum, *cambium ad tempus; ideiglenes csere v. csere-váltás*. Törvt. Msz.

Cambium trassatum, V. *Cambium manuale*.

(In) **cambium dare**, permutare, *elcsereálni*. Georch. H. T. III. 184.

Cambium, i, cambium; Einwechselung. Kronst. I. 293.

Cambisio auri, alias: Campsio, permutatio; *beváltás*. It. cambio, Gall. change. Monm. Comit. Trans. VI. 382. Cum in hoc regno nostro Transilvaniae ex quibuscunque montanis fodinarum seu minerarum per montanistas quoslibet elaborati auri *Cambisio* fidelem nostrum generosum Petrum Flistik de Colosvar, praefectum auri camerae nostrae, in rationem eiusdem camerae seu coementi nostri Colosvariensis concernat.

Cambuca, (Du C.) clava (ferrea), alias eucuma; *buzogány, fűtykös, bunkó*. Fej. V. II. 426. *cambuca* percutere. Törvt. Msz. Werbőczy 432. Ideo damnabilis quaedam abusus inter nonnullos litigantes hinc emersit: quod partem in causa triumphantem et victicem in sententiae executione, evagatione gladii vel ensis nudati ostensione repellere nolunt, sed astutia exegitata baculo ligneo vel *cambuca* ferrea interdum minis . . . repellunt.

Camea, ae, gemma sculpta figuris eminentibus; *ectypa; domború résetű drágakő*. Gal. camée. Tör. Tár. 4890. p. 799.

Camelaucium (Du C. *camelaucum, camelaugum, camelausium*) capitis tegumentum, et pilei genus ex camelorum pilis confectum = *quadratum* q. v. *négyszögű füveg*. Nagy Hier.

Camelot, *Camelotum* vel **Camelotus**, i. pannus ex pilis camelorum textus (Du C.) *teveszőr szövet*. It. cammellotto, Gal. camelot. Germ. Kamelot. Hist. Natur. 23. Vect. Ref. D. 2. Fej. III. 23. buccarano (telas subtiles) . . . quinquaginta et duos camelotos (pannos ex pilis camelorum textus) per violentiam abstulerunt.

Camelotus Venetianus, *czömöly-*

lyőt, csemelet, habos szövet teveszőrből. Monm. Comit. Trans. V. 196. Ab una pecia *cameloto Venetiano* vulgo *czömölyt* vocato. p. 450.

Cameluca, (Dief. *camelauca, camelunca*) carduus; *bogács*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 114.

Camelus, 3. coloris camelini; *teveszínű*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 294. Misi autem ad praesens in signo parvae recordationis examita duo, episima dupla, unum est rubrum et aliud album et *camelum* unum.

Camelus, i. (Du C.) funis nauticus. Gal. chable. *hajókötél*. Gyön. 3606.

Camenata, *caminata*, Kemnada (Dief.) Kamenate = ein mit einer feuerstätté (Kamin) versehenes Gemach (Lexer); *tűzhelylyel el látott szoba*. It. *caminata*. Schläg. 4054. *camenata*; *kéményes*.

Camenum, *caminus* (Wagn. *kemeneze, tűzhely, kürtő, szenelő*) *kémény*. It. *cammino*. Gal. cheminée. Ger. Kamin. Schläg. 4052.

1. **Camera**: (Du C.) conclave, cella, cubiculum; *kamra, szoba*. It. camera. Fej. V. II. 413. item in *camera* habeo viginti brachia (*öl*) de optimo bruneto. Inst. Arithm. 193. parietes eiusdam *camerae* longae 24 uln. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 273. dictum privilegium in *camera* Ecclesiae nostrae fecimus conservare.

2. **Camera**, *cellarium; éléskamra, pincze*. Batty. Leg. 60. an. 1308.

3. **Camera**, salium fodina, salinae; *sóbánya*. Veranes. VI. 445. Praeterea ut ipsi capitanei accipiant in manus suas omnes *sodium fodinas*, quas *cameras* vocant, omnes aurarias vectigaliaque ac caeteros proventus regios.

4. **Camera**, (Du C.) *ararium, kincstár*. Törvt. Msz.

5. **Camera, Kamera**, ae, fiscus, officina monetaria; *pénzverő intézet*. Kol. Cod. 12. Mykoron vez te aranyath keth rez es ezwtstoh 1 rezhz facith extra *cameram* karat 17 intra *kameram* karat 17½. 18.

Camera apostolica reverenda, (Du C.) ad quam spectat cura pecuniarum ac thesauri ecclesiae Romanae V. s. *Collector*; *apostoli kamara*, mint felebbviteli törvényszék működik oly egyházi ügyekben, melyekben valamely pénzügyi kérdés tiszta per útján hozzá másod- vagy harmad folyamodásban felelősséget. Kon. Egyh. 253.

Camera Apostolicae Debitorum Collector, exactor tributi apostolici in Polonia; *apostoli kamara lengyelországi adószedője*. Magy. Tör. Tár. IX. 127.

Camera Aulica, *udvari kamara*. Ger. Hofkammer. M. Bel. Geog. 500. Camera Regia Metallica, cuius sedes est Cremnitzi . . . *Excelsae Camerae Aulicae Viennensis subest*.

Camera cementationis, camera, officium commutatio auro, argento; *pénzváltási kamara hivatal*. Arch. Ver. Sieb. VI. 4. 343. an. 1352.

Camera censualis, censui obnoxia, ad censum pertinens; *adó-kamara*. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 144. domus Balduyni cum curia et *camera censualis* in ordine *camerarium*.

Camera ecclesiae, sacristia; *sekretye*. Tör. Tár. 1889. p. 407.

Camera macellaris, taberna macellaria; *mészárszék*. It. macello, becheria,

Jogt. Eml. T. I. p. 179: Magistri Lany . . . *Camerae Macellares* facere teneantur.

Camera mercimonialis, taberna mercenaria; *kereskedői kamra, csarnok*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 127. quamdam domum nostram lapideam, sitam in vico Latino-rum Strigoniensium, habentem introitum et exitum ante *cameras mercimoniales* et conterminam vico, qui de dictis *cameris mercimoniatibus* ducit ad Ecclesiam Sancti Nicolai.

Camera Metallica Regia, iudicium causis metallicis cognoscendis; *bányászati kamara*. M. Bel. Geogr. 499. Aerarium Regium in Hungariam et *Metallicam Camera* distinctum, bonorum, reddituum, atque iurium regionum curam habet. Ib. 500. *Camera Regia Metallica* cuius sedes est Cremnitzii, in montanis urbibus, sub præsidio Comitiss ærarii metallici rei metallurgicæ, reique nummarie, per Hungariam curam habet et excelsæ Cameræ Aulicæ Viennensis subest.

Camera monetaria, moneta; *pénzverő hivatal*. Numi Hung. 24. reliquis nomine Banorum Slavoniae, quibus *cameræ monetariæ* fuerant elocatae, eusis, ad catalogum numorum provincialium spectantibus. Epist. Proc. 83.

Camera montana, camera metallica; Bergkammer. M. Bel. Geogr. 500. Camera Regia Metallica, cui sedes est Cremnitzii . . . rei metallurgicæ reique nummarie curam habet (per Hungariam) et Excelsæ Cameræ Aulicæ Viennensis subest. Suffragantur ei reliquæ, quæ Schemnitzii, Neosolii, in Seepusio atque Ujbánæ prostant *cameræ montanæ*.

Camera Regia, magyar királyi udvari kamara vagy kintés tári tanács. Königl. Kammer. Szirm. *Camera regia*. Eddig felségnek neveztek, de tsak magát az uralkodó Felséget illeti és a Deákban is Excelsa nem tézsen Felséget, azért T. Pesth Vármege szerint: Nagyméltóságú Magyar Királyi Udvari Kamara vagy Kintés tári tanács. Bel. Geogr. 499.

Cameræ Regiæ Magister, Marschallus Curiae; *kir. főudvarmester*. Száz. XVII. 535.

Camera Salium, salinae; *sóhivatal*. Cod. Dip. Brüss. II. 158. necnon Marmarusium cum *Cameris Salium*.

Camera (Torment), Falud. Areh. 140. Tormentum bellicum. Germ. Stuck, grobes Geschütz, habet partes tres: *Pars postrema*, quæ *funda* et *camera tormenti* dicitur. Germ. Boden-Stuck, continet farturam sive pulverem pyrium et globum geminoque anaglyptico opere (Friesen) intercipitur.

Cameræ-Grafiatus, officium præfecti fodinarum; *bányagrófság*. Faber. Jur. Met. 16. His accensetur: c) Ordinatio S. *Camerae-Grafiatus* de 9 Julii 1753.

Cameræ Grafius, præfectus fodinarum; *bányagróf*. Kammergraf. Faber. Jur. Met. 18. Caroli Andegav. rei montanæ ad meliorem normam reducendæ studium. Decreti eius de anno 1342. §. 12. 16. . . . queis Jurisdictio *Camerae Grafi* in monetariis definitur, perhibetur.

Cameræ Inspector, curator ærarii; *kinestári felügyelő*. Beng. Ann. Er. Cœnob. 230. Cuius cum mens esset, ut aliqui e patri-bus Budam ad Illustrissimum Excelsæ *Camerae Inspectorem* mitterentur . . .

Cameræ lucrum, lucrum quod fisco obvenit; *kamarai nyereség*. Sim. Num. 55. Quantum *Camerae lucrum* profecto non cresceret, hoc est non efficeret unam pensam ex Marca, nisi altera daret a singula uncia unum Grossum hoc est 8 Grossos, qui adcurate pensam denotant . . . quod sicut modo, ita olim etiam ad rationem instrumentorum et Camerariorum semper certa summa ex vero Marcæ valore detracta sit pro lucro. V. *Lucrum camerae*.

Cameræ Regiæ Præses, olim Supremus Camerarius vel Thesaurarius; *kamaral-elnök, kinestári elnök*. Kammerpräsident. Numi Hung. 159.

Cameræ primarius, præfectus cubiculi; *szobafőnök*. Székelyudvarhelyi ref. koll. Ért. 1894/95. 99. *Camerae Primarius* Patrefamilias in suo contubernio agat oportet.

Cameracensis, officialis cameræ, ærarii; *kamaralista*. Beszterceb. ág. gym. Ért. 1875/76. 25. et postea cum oppressione legum ex manibus nostris licentiosis illis temporibus violenter ductu *cameracensium* partim per milites, partim alias nocturno etiam tempore erepta sunt.

Cameralé Dicasterium, iudicium metallicis causis cognoscendis; *kamarai bíróság*. Molnár Patv. 70.

Cameralis, res ad ærarium pertinentes; *kinestári ügyek*. Wallaszky 551. porro Politia et Scientia Commerci, Reique Aerariæ vulgo *Cameralis* dicte.

Cameralis, e, ad cameram pertinens; *kamarai*. G. Fej. T. XI. V. Un. 159. 180. 185. Ex archivo *camerali*. Kass. P. P. I. 439. officia *cameralia*.

Cameralis Officialis, officialis ærarii; *kamarai tiszt*. Areh. Rák. 4. 27. *Cameralis officialis* Schemniciensis.

Cameralis status, officiales cameræ ærarii; *kinestári tisztek*. Körmöcb. főreálisk. Ért. Bpest, 1895. p. 107. absque *Camerali statu* (nem számítva a kameralista osztályt) a lakosság száma.

Cameralista, V. Cameralis status.

Cameraliter, a Camera, per Cameram, a fisco regio, publice; *kamarailag, kamara által*; *pénzügyi hatóságtól*. Ac. Com. Sopr. p. 10. Kass. P. P. I. 498. *Cameraliter* ad florenos T. cruciferos T. æstimatam. Diar. Com. II. 93. *cameraliter* defixa congrua.

Cameraria, æ, (Du C.) pedisequa; *komorna*. Rák. Ön. 8.

Camerariatus, officium cubicularii, magistri admissionum; *kamarás, aranykulcsos tisztség*. Fej. X. 4. 808. et sigilli nostri *Camerariatus* Officii iussimus appensione muniri.

Camerariatus Officium, munus cameralé, ærarii; *kamarahivatal*. Pest Vár. Lev.

Camerariatus Salium, officium salinarum; *sókamarai hivatal*. Veranes. II. 263. cogaturque abdicare se omnibus publicis officiis iis præsertim, quæ arbitratu regis et consilii ad tempus dabatur, ut thesauriatu, Budæ castellanatu, *salium Camerariatu*.

1. **Camerarius**, provisor, officialis; *intéző, tiszt*. Battly. Leg. T. II. 443. ann. 1279: administratores, *camerarii* seu officiales.

2. **Camerarius**, (Du C.) officialis Cameræ, qui fiscalium reddituum curam habet; *ka-*

marai, kinestári tiszt. Numi Hung. 159. Szegedi Rubr. Pars I. p. 160: quod *Camerariis* non sit licitum pro se fodinas excolere (officialibus Cameræ Cremniciensis et Rivuli Dominarum vulgo *Nagybánya*). Constit. Conventus Bacsienis 1519. Faber. Jur. Met. 49.

3. **Camerarius, Tavernicus; kincstáros**. Tör. Tár. 1893. p. 7.

4. **Camerarius**, cubicularius, cubiculi minister, præfectus; *komornok, kamarás*. It. cameriere. Kammerdiener. Slav. postelnik; Luc. Regn. Dalm. 96. Tört. Msz. Molnár, Pat. 53.

Camerarius Supremus, V. Taver-nicorum Magister; *főkinestárnok, tárnok-mester*. Car. Bel. De Archi off. 44. Certe in iudicibus Regni prisca iam tum temporibus habebatur. Quid, quod ob proventus Regios cum fide administratos nunc Thesaurarium nunc *Supremum Camerarium* dictum reperias.

Cameraticus, 3., ad cameram, ærarium pertinens; *kamarai*. Molnár Patv. 68. Causarum *Cameraliarum*. Art. Diet. Pos. 22. aliosque Bellicos et *Cameralicos* Officiales. Molnár Patv. 51. Advocati, Officiales Dominales et *Cameralici* potiores.

Cameralarius, quæstor, camerarius; *számtartó*. Ljub. Mon. Sl. IV. 20 an. 1360: mittebat presbiterum . . . *cameralarium* . . . pro emendo . . . localia.

Camergraffiatus, us; Cæsareo-Regium Supremum Cameræ Comitiss Officium; *kamaragrófi hivatal*. Wallaszky 382. Juriev. Jur. Met. 43. Kov. Form. St. CXIX. Molnár Patv. 70.

Camergravius, i. V. *Camerae Gra-fius*. Cod. Dip. Brüss. II. 34. Monm. Comit. Trans. V. 248. et talem culturam deinde *peculiarii minerarum præfecto* aut *camergravi* nostro, ut vocant, committant.

Camarina, camera; *kamara*. Fej. X. I. 638. sed se sub cautela iniquitatis in suis latibulis et *camerinis* occultando . . . Domino S. C. satisfacere non curavit.

Camerinam movere; V. Camarina. Veranes. IV. 221. Nos *camerinam* huiusmodi non existimamus alios movisse. Veranes. IX. 123. Nonne dixeram tibi, ut eiusmodi *camerinam* ante tempus non *moreres* et *cameres* diligentissime, ne quid manifestæ similitatis cum Michaelē inires.

Camarium, (a camerare: boltozni) *bott*. It. bottega. Kov. Form. St. 452. nec non Pantherinarum subas quascunque et mastrucas eodem modo quoscunque nostros tantummodo in hospitibus et *Camerinis* libera vendere qualitercunque permitimus.

Camertingus, i. camerarius; *komornok*. It. camerlengo. cameriere. Kammerdiener. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 426. Jordanus *camertingus* meus mantellum denarios et quedam alia ibidem amisit.

Camilafeum, birettum, gr. *Καμυλάχιον, καμυλάχιον, süveg, kalap*. Nil. Symb. p. 862: Et biretto, quod Graeci *Camilafeum* appellant, nullatenus careant. V. notam 4. Ductum videtur vocabulum *ἀπὸ καμύλον καὶ ἀνέχων*, ut adeo ex notatione sua pileum demonstret e *camelorum pilis* confectum, cooperiendis cervicibus destinatum. Latini plerumque transpositis literis scribunt *calaman-cum* vocemque sic formatam varie ac mire

explicant, ut fusiis exequitur Du Cange Gloss. lat. pp. 47—48. edit. Paris an. 1842.

Camfor, is, camphora; *kámfor*. Kol. Cod. 10. Ad faciendum *camforum*.

Camicia, (Du C.) interula linea; *ing*. It. *camicia*. Prot. inq. 218: inceptit rogare me, quod tollerem sibi *camiciam* suam.

Caminiarius, i, purgator caminorum, fumariorum; *kéményseprő*. Rauchfangkehrer. Tab. Conser. Pár. Páp.

Camine, idem quod *caminus*: via, iter; *út*. Georg. Sirm. 1. 253. Extunc jam Cesar erat in Erdiod prope lster flui in *camine* rippa.

1. **Caminus**, i, (Du C.) iter, via; *út*. It. *cammino*. Ljub. Mon. Sl. III. 63.: in casu . . . quo *caminum* non esset tutum.

2. **Caminus**, (Du C.) idem quod *caminata*, conelave, conaculum, in quo caminus exstat; *kandalló*. Gal. cheminée. Száz. XI. 720.

Caminus ignis, infernus. Kaprin. Eloq. 1. 365. Alii vocant Gehennam, *caminum ignis* alii; sunt qui *terram miseriam, stagnum sulphuris ignem devorantem, ardores simpliciter nos* tristibus profecto nominibus compellant.

1. **Camisa**, (Du C.) supparum, subucula; *ing*. Prot. inq. 166: puella involvit . . . unum cilicium et posuit in dorso super *camisam*.

2. **Camisa**, æ, vestis sacerdotum; *kámza*, *ing*. It. *camicia*. Chorhemd, Capuce. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 64. et quinque tele de sagis habentes unaquaque viginti cubiti et quatuor bela et novem *camisæ* et una *racana* etc.

Camiscia, æ, (Du C.) interula; tunica interior V. s. *Besacia*. *ing*. It. *camiscia*.

1. **Camisia**, tunica mulierum pellicea, *testhes simuló női bekecs*. Száz. XIII. 234.

2. **Camisia**, æ, (Du C.) vestis sacerdotalis eadem, quæ Alba dicitur; *kámza*. End. p. 566. (Synodus Budensis an. 1279.) habeant... *camistas* albas sive *roselas*. Cod. Dip. Arp. Cont. 36. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 126.

Camisia parva, soccus p. *sárga kapca, tegecz*. Száz. XXIV. 340. 342 *Camisiam* magnam, *camisiam parvam* vulgo *sarga capezath* theghez prius etiam fuit dictum.

Camisol, subucula; *mellény*. Gal. *camisole*. Camisol, Jaeke. Arch. Rák. 348. Unum *Camisol* ex tela alba, fœmineum. Unum *Camisol* inconsutile.

Camisus, Alba q. v. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 126. quatuor paria *camisiarum* et totidem bracciarum, *camisum* unum de fustanico albo.

Cammer-Gravius, V. *Camera-grafius*. Rák. Ön. 54. 56.

Cammerlengaria, æ, ærarium; *sám-tartó hivatal*. *Rentmeister-Amt*. Ljub. Mon. Sl. XI. 7. an 1306: pecunia . . . que data fuerit in *cammerlengaria* . . . in custodiam.

Cammitus, communis porticus (ab It. *cammino*), *közös folyosó, járóhegy*. Han. Mon. Jur. II. 219: quicumque habuerit auditum vel *cammitum* cum alia domo.

Camoca, (Du C.) panni seriei vel pretiosi species; *finom szövet*. *Kamuka*. Art eines Kostbaren seidenen Zeugs. Kronst. I. 19.

Camocus, gemma sculpta figuris exstantibus, cetypa, gemma celata. *Gamahókő*. Ger. Camee. Pár. Páp.

Campagna, campus, ager; *mező, terület*. It. *campagna*. Száz. IV. 675. Item dedi

tribus magistris de Apatfalva, qui ligna dispo-

suerunt per dictum *campagna*, quia omnia erant pudrida.

1. **Campagnia**, centuria; *század*. Gal. *compagnie*. Tör. Tár. 1888. p. 729. *Campagnia* mosquetariorum et duodecim vexilla peditum.

2. **Campagnia**, ab It. *campagna*, expeditio; *táborjárás, táborozás*. Feldzug. Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. IX. 219. æstivosque turbines sedat hybernalis tranquillitas et sic istius *Campagnia* finis. Pár. Páp.

Campalinator, pro: campanator. Arch. Ver. Sieb. XI. 354.

Campamentum, castra, castra posita vel ponenda, figenda, stativa; *táborútés, táborozás*. It. *campamento*. Kuk. Jur. II. 186. quovis prætextu occasione formandi eatenus nefors *campamenti* educillare ausit Szirm. 29. Molnár Patv. 71. Inter pro educilli arendatione competentes cæteris paribus potiores Kneziatus sive communitates aliique extranei Arendatores, quivis in proprio confinio privati etiam *Campamenti* tempore occasione vero generalis penes sui confinii *campagnias* pretio iuxta qualitatem vini.

Campana, (Du C.) æs campanum, *harang*. It. *campana*. Wagn.

Campana urinatoria, testa urinatorum, *buvárharang*. Phil. Müsz.

Campanæ horarum, cam. horas indicantes; *órát jelző harangok*. Száz. XVII. 774.

Campanarius, campanarum agitator, qui campanas pulsât; *harangozó*. It. *campanaro*. Kol. Am. II. 127. (Registr. Varad. §. 142.) alterum filium . . . dedi . . . ecclesiæ in *Campanarium*.

Campanarum Fusor, *harangöntő*, Glockengiesser. Tab. Conser.

1. **Campanator**, (Du C.) Pulsator; *harangozó*. Fej. II. 422. *campanatore*, pstore et servitore Ecclesiæ non dicatis. Cod. Ep. Pet. Páz. I. 247. Quod schola catholicis nimirum cantore, rectore, organista et *campanatore* careat.

2. **Campanator**, ludimagister; *rektram, kosta, iskolamester*. Száz. XXVII. 426.

Campania, (Du C.) V. *Campagnia*, 2. Szentiv. Cur. Mise. Dec. II. P. III. 443. Sieque *Campania* huius anni finita. Dip. Alv. I. 343. I. 373. Thök. Diar. 449. Arch. Rák. II. 589.

Campanella, dim. a Campana, tintinnabulum; *csengetyű*. Kat. Hist. Duc. 461. Ac Eberhardus comes primitias tollens de torquibus aureis, que sunt ornamenta colli et tintinnabulis id est auri *campanellis* in immis vestium dependentibus tres libras auri ad faciendum calicem . . . dedit.

Campanifusor, V. *Campanarum fusor*, *harangöntő*. Egri levéltár.

Campanile, (Du C.) trabium compages, in qua campanæ suspensæ sunt. V. s. *Ullta, harangtáb*. It. *campanile*. Knauz M. E. Str. II. 245. etc. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 446.

Campanista, idem ac Campanator, Pulsator. Fej. II. 402. Hæc sunt nomina *Campanistarum* . . . Knauz M. E. Str. I. 93.

Campanula, tintinnabulum; *csengetyű*. Tör. Tár. 1887. p. 190.

Campanulatus, formam campanulæ referens; *harangforma*. Diósz. Föv. 15.

Campanus, 3., ad campanam pertinens, *harang*. P. Bizarus De Bello Pann. p. 694. Quamobrem sub gravi et severa pœna omnibus mandavit, ut Viennæ, quibusdam certis horis præscriptis, ad *campani* aeris sonitum, singuli, genibus flexis, Deo supplicarent.

Camparius, i, (Du C. *Camperius*) custos agrorum; *mezőőrő, csész*. Gyön. 3624.

Campasca, æ, parvum horologium, fors. a *Compass*; *zsebóra*. Kronst. II. 525: dedit dono . . . unam parvam horam seu *campascam*.

Campenses, (Du C.) qui in agris et campis degunt. Hæretici IV. sæculi alias *montenses*, quod in montibus et *rupitarii*, quod in rupibus degerent; *mezőkalandosok*. Nagy Hier.

Campestralis, e. campester; *mezei*. G. Fej. I. XI. V. Un. 318. Hungari vero ex longa *campestralis* hospitii mora tedio affecti lupo proclamato . . . abierunt.

Campestria, (Du C. sub *Campestratus*) succinctoria, quibus ii, qui in campo contendunt, genitalia tantum operiunt; *játékhöz való femural (kötény)*. Gyön. 3623.

Campestrianus, 3., quod capi et comprehendere potest; *könyven felfogható*. Cod. Alv. II. 285. Super variarum militiæ insolentiarum compositione *campestrianis* ac rationabilibus argumentis propositarum et illustratarum.

Campestris Capellanus, castrensis sacerdos; *tábori pap*. Feldpater. Regul. Turm. Præt. 71.

Camphora, (ab arab. *käfür*, sansc. *karpura*, hebr. *kopher* = resina) aeris saporis et odoris de arbore, quæ dicitur *camphora* in Japonia; *kánfor*. It. *canfora*. Vern. Psych. 273. et passim.

Camphoratus, *camphora* mixtus. Bene Med. I. 126. spiritu aromatico vel *camphorato* calido immersis.

Campi Capitaneus, rei tormentariæ præfectus; *tábornszernagy*. Feldzeugmeister. Cod. Dip. Brüss. IV. 261. Stephanus Horvath *substitutus* electæ Regiæ Matis *Campi Capitaneus*.

Campi Castellanus, i, præfectus campi; *várnagy*. Arch. Rák. IX. 452.

Campiductor, (Du C.) capitaneus, *hadnagy, hadvezér*. II. Rák. Gy. 443. 566. Száz. VI. 441. Gyön. 3633.

Campiductus, expeditio; *hadjárás*. Feldzug. Regul. Turm. Præt. 57. Kass. P. P. I. 330. Quod intra decursum huius temporis 11. *campiductibus* et præter occurrentes alias minores velitationes, 7 in his *campiductibus* locum habentibus pugnis decretoriis interfuerit. Diar. Com. 1796. p. 6. Magy. Tör. Tár. XX. 147.

Campigeni (Cf. Du C. *Campigenare*) antesignani; vexilli custodes; *zászlóvédő, -tartó*. Gyön. 3634.

Campi Mareschallus, **Campi Marsallus**, supremus belli dux; *hadi fővezér, tábornagy*. Gal. *maréchal de camp*. Tört. Tár. 1891. p. 38. Reg. Mil. an. 1726. p. 11: Nos Carolus . . . Nostris *Campi Mareschallis*, Generalibus Equitatibus, Supremis rei tormentariæ Præfectis, Mareschalli Locumtenentibus, Supremis Campi Vigiliarium Præfectis, Tribunis, eorumque Locum tenentibus; Supremis Vigiliarium Præfectis, Equitum Magistris,

Centurionibus eorumque locumtenentibus: Signiferis, Vexilliferis, Castrorum Metatoribus, Vigilium Magistris, Armiductoribus, Hospitiorum Designatoribus salutem.

Campi-Mareschalli-Locumtenens, supremi ducis vices gerens; *altör-nagy*. Arch. Rák. IX. 83.

Campi Roncalici, V. Campi runcati. Vuch. Jur. Feud. 11. Fontem Libri feudorum constituunt observantiae in Curiis Feudalibus Italiae usitatae, nec non leges Imperatorum Conradii alic, Lotharii II. et Friderici I. in *Campis Roncalicis* latae . . . Imperatores Germaniae una Reges Romanorum comitia populi in Italia passim in Campis Roncalicis inter Placentiam et Cremonam . . . celebrarunt, in quibus omnem rem clientelarem usu maxime et sapientum iudicio consistentem legibus etiam ordinare statuerunt.

Campi runcati, V. Campi Roncalici. Vuch. Jur. Feud. 11. *Campi Roncalici* a vetusto verbo latino *runcare* Campi *roncalici* seu *runcati* dicti, quod idem denotat ac amplam planitiem excultumque terrarum, tractum.

Campi Scriba, scriba castrensis; *had-irodai írnök*. Archiv. Rák. IX. 432. Beng. Ann. Er. Canob. 209. Pater illi Carolus Portenberger officio functus *Campi scribae*, ut vocant.

Campio, onis (Du C.) in certamen singulare descendens; *párbajt-vívó*. It. campione Diss. de Ferr. Cand. §. 12. Fuere vero potissimum (Judicia Dei Vulgaria) sequentia: Duellum et *Campiones*, *Ferrum candens*, *Vomeris igniti*, *Aqua frigida*, *Aqua fervens* sive *Caldaria*, *Cruar*, *Corsned* sive *Buccellae panis hordeaceae* sortes, cetera.

Campizare, armata manu vagari; *fégyveres erővel barangolni*. It. campeggiare. Ljub. Mon. Sl. XII. 77. an. 1413. possint *campizare* et *campizent* damnificando territoria.

Campus, 3., campis plenus, abundans; *szántóföldekben bővelkedő*. Tkal. Mon. Ep. I. 443. an. 1269 pervenit ad *camposam* terram.

Campsarius, *utalványozó*. Vern. Phil. Mor. 391. In hoc possunt quatuor diversae personae occurrere 1. *Campsarius*, qui pecuniam dat alibi exolvendam. 2. *Campsor* qui pecuniam accipit. 3. *Acceptans*, qui pecuniam in alio loco exolvit. 4. *Praesentans*, cui pecunia missa exolvitur.

Campsio, actus permutandi; *váltás*. Arch. Ver. Sieb. VI. I. 180. qui in huiusmodi argenti emptione et monetae . . . *campione* se ingerere presumpserint. Numi Hung. 164.

Campsor Regius, trapezita publicus; *királyi pénzváltó*. Prisc. Serv. p. 35. *Campsor Regius* erat permutator Pecuniarum. Sigism. Decr. II. anno 1493. art. 19.

Campsoriales, litterae ad permutacionem pecuniae pertinentes; *váltó levél*, *pénzváltó levél*. Georch. H. T. III. 167. Törvt. Msz. Szirm.

Campsorialis, ad campsorem perti-nens; *pénzváltói*. Törvt. Msz.

Campsorialis domus, taberna argentaria; *pénzváltó ház*. Törvt. Msz.

Campsorius, 3., ad campsorem perti-nens, *váltó* . . . Diar. Com. 110.

Campio (auri) (Du C.) permutatio, (*arany*)*bevéltás*. Tör. Tár. 1891. p. 431.

Campualis, campestris; *mezei*. Kub. D. Hont. II. p. 123. (an. 1339), super terris *campualibus*.

Campum tenere, vincere, superio-rem discedere. *csalát nyerni*, Wagn.

Campusculus, dimin. a. campo. Fej. V. III. 24. Inde transiens per *campusculum* vadit ad arborem Nyrfam.

Camsa, Camisa, Camisia; *kámsza*. Fej. III. 2. 123. Altaria his decoravimus ornamen-tis: videlicet 29. casulis, dalmaticis 19, albis 30, *camsis* de pallio 10 et aliis 13.

Camuea, æ, (Du C. Camoca) panni pretiosioris serici species. *drágni selyem kelme neme*. Tör. Tár. 1887. p. 173. Inventarium super peciis *camucarum*. A. 1429.

Camucatum, V. *Camuea*. Tör. Tár. 1887. p. 173. Una pecia de *camucato* varii coloris super campo blaveo.

Camuka, V. *Camuea*. Tör. Tár. 1890. p. 363. Casula viridis ex *Camuka*.

Camuletum, idem quod *Camuea*. Tör. Tár. 1887. p. 174. ornamentum altaris partim de purpura alba et partim de *camuleto*.

Camur (Du C. *Camyrus*) curvus; *görbe, horgas*. Gyón. 3641.

Camus, i. 1. fiscella, 2. funis, corrigia, quibus alligantur damnati: 1. *rövid fék, kötő-fék*; 2. *békó, láncz*. Gyón. 3638—39. Cf. Vulg. Ps. 32. 9.

Can, divinator, princeps apud Tartaros; *jósóló, fejedelem*. Fej. IV. 2. 271. *Can* est nomen dignitatis, quod idem est qui *divina-tor* et ibid. principes dicuntur *Can*.

1. **Cana**, æ, (Du C.) Canamella, Scriptoribus Arundines, unde elicitur zacharum seu zuc-carum vel uti a plerisque nuncupatur, niel sil-vestre; unde a canna et melle dictam Cana-mellam putant. Est autem Canna, apud graecos *σάγγυς* dicitur, unde nostri Canelle effluerunt, casiam Judicam ita vocantes quod ex cannis eruatur. Monm. Comit. Trans. V. 198. ab uno sacco *canae* fl. 50.

2. **Cana**, æ, (Du C.) mensura agri Canna dicta, quod in agrorum aliarumque rerum metationibus arundo fuerit adhibita. Ljub. Mon. Sl. III. 173. fabricetur (sc. monasterium) inter menia civitatis . . . non obstante constitutione de numero *canarum*, qui esse debet inter monasterium ordinum mendicantium, cum tota civitas non sit longitudinis et latitudi-nis ad dictum *canarum* numerum *perap-lendum*.

Canabacum, (ab ital. canavaecio) panus spissiore bombyce textus; (*kanarász*), *hímszővet*. Ger. Brocat. Vect. Ref. D. 2: pe-tia *Canabaci* fini.

Canabetum, pars agri cannabim proferens; *kenderföld*. Pfahl. Jus. Georg. 57. adeoque etiam pomaria, pruneta, lupuleta, *canabeta*. Kövy El. 118.

Canabeus, 3., canabinus; *kender* . . . Batty. Leg. I. 585: zona *canabea*. Fej. XI. V. Un. 369.

Canabis, funis, restis; *kötél*. Ru. Pan. L. IV.

Sive minor fuerit, seu conditione supremus, Illius astictum frangatur *canabe* guttur.

Canabum, cannabis; *kender*. Batty. Leg. I. 441. an. 1092. Pristaldus Episcopi *canabum* . . . accipiat.

Canale, is, tubus; *cső*. Kronst. I. 718. ubi *canalia* terebantur.

Canalia, æ, canalis; *csatorna*. Han.

Mon. Jur. P. I. 233: navigio existente in *canalia*.

Canalicola, æ, ardellio, homo nihil agens «forenses homines pauperes dieti, quod circa canales fori consistere» Festus. 35. *a piaczs csatorná mellett álló szegény kül-földi emberek*. Gyón. 3637. Pár. Páp. *Piaczs házgyja*.

Canalis fodinalis, ad fodinas perti-nens canalis; *bányai vízvezeték*. Törvt. Msz.

Canalisatio, (aquaum), derivatio flu-minis . . . aquarum fossa facta; *csatornázás*. Art. D. 1840. p. 52.

Canallum, viae locus, quo accelerandi itineris causa equi cursuales praemittebantur; *póstaló-váltóhely*. Pár. Páp.

Canapa, 1. cellarium; 2. vestiarium. (Du C. *canava*.) 1. *bor-pincez*; 2. *ruha-tár*. It. canava. Batty. Leg. III. 648. an. 1505: in cellario vel *canapa*. III. 622: possunt ta-men . . . duobus uti habitibus, ita tamen, quod unum reponatur ad *canapam*.

Canaparis, ad cannabim perti-nens; *kender* . . . Ljub. Mon. Sl. IV. 84. an. 1366. litteras . . . in corda *canapari* sigillo plumbato roboratas.

Canaparius, i, cellarius (Du C. *canavarius*); *pincezemester*. Batty. Leg. III. 648. an. 1505: si . . . venerint ad *canaparium*, detur eis per eundem unum pucarium vini.

Canape, *καναπίον*, conopeum, lectus stragulo stratus; *kanapé*. It. canapé. Kass. Jur. Civ. II. 229. lego . . . sex sellas flavo panno obductas cum simili *Canape*, duas aequales in minori Cubiculo existentes Lecticas.

Canaphus, nodus; *bog*. Ger. Knauf, Knopf. Tör. Tár. 1887. p. 186. aurisutura ex *canaphis* seu nodis habens in se corporalia (capsa) . . . sudarium cum nodis seu *canaphis* aureis.

Canapum, **Canapus**, cannabum v. cannabis; *kender*. Knauz. E. M. Str. I. 496., 643. Szer. Not. p. 102. Schläg. 1003. Kronst. I. 628.

Canator, canum curator (Du C. al. s.); *kutyagőr*. Fejp. Szám. 20: dedit 4 gros. pro commessione *canatori* regis.

Canavus, i, fors. idem quod *funis*; *kötél* (Leine). Ljub. Mon. Sl. I. 144: duo *canavi* pro ligno magno ad tenendum in aequam.

Canear, nobilitas; *nemesség*. Kat. Hist. Duc. 116. Patzinacitae vero, qui *Canear* olim cognominabantur (nam hoc nomen *Canear* apud ipsos nobilitatem et fortitudinem signi-ficat) armis contra Chazaros sumptis victi ter-ram suam deserere et Turcarum regionem in-colere coacti fuere.

Cancellare, (Du C.) scripturam induc-tis cancellatum lineis obliterare et ita delere: *rostélyosan keresztül húzni az iratot, töröl-ni, vakarni*. It. cancellare. Cf. Ulp. Dig. 28. 4. 2. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 37. privi-legium . . . non rasum, non *cancellatum* non abolitum . . . Kass. P. II. 238. litteras non *abrasas*, non *cancellatas*. Werbőczy 315.

Cancellaria, a cancellis, tabularium sanctius, ubi publica littera asservantur; *kancellaria, írószoba*. It. cancelleria. Cher. Jus. Eccl. I. 224. Nobis Cancellarius nuncup-atur a *Cancellaria*, cuius negotiis curandis atque expediendis praeficitur. Porro Cancellaria vox barbara significare solet locum, ubi litterae publicae a Scribis Principum et Magistra-tuum conficiuntur. Wagn.

Cancellaria apostolica, locus ubi epistolae, bullae, pontificis obsignantur et eduntur; *pápai bullákat kibocsátó iroda*. Kon. Egyh. 256.

Cancellaria bellica, senatus res militares curans; *udvari hadi tanács*. Ger. Hofkriegsrath. Arch. Ver. Sieb. VII. I. 42.

Cancellaria Hungarico Aulica, *Cancellaria Hungarico Aulica*; *Királyi Magyar Fő Udvari Tanács*. Georch. H. T. IV. 69. Prisc. Serv. p. 81. M. Bel. Geog. 499. *Excelsa Cancellaria Hungarico-Aulica*, quae sedem Vindobonae habet et a Regio Aulæ Cancellario dirigitur, edicta Regis in civilibus, sacris et iuridicis negotiis per Hungariam innexaque Croatiae Dalmatiae ac Slavoniae regna, expedit.

Cancellaria maior, *királyi nagyobb kancellaria*. Szegedi Rubr. Pars I. p. 63 : Major Cancellaria est *Aulæ Regiae*. Molnár Patv. 66. Törvt. Msz. Hajnik Perjog. 59.

Cancellaria minor, *kisebb kancellaria*. Szegedi Rubr. Pars I. p. 63 : Minor Cancellaria est Archiepiscopi Strigoniensis, Palatini, Iudicis Curiae, verbo Iudicium regni ordinariorum. Molnár Patv. 66. per *Minorem Cancellariam* ordinariorum Regni Iudicium Cancellarias intellige. Törvt. Msz. Hajnik Perjog. 59.

Cancellaria Ratiociniorum, *cane. a rationibus; számvetői íróterem*. Reg. Turm. Præf. 144.

Cancellaria Transilvanica (Excelsa), quae per Provinciam Principis expedit edicta, Viennae est, nullumque in publicis negotiis expediendis seu cum Hungaria seu cum Austria, Cancellariis, nexum habet. Bel. Geogr. 523.

Cancellariae expeditor, praefectus e.; *íróházbeli kikészítő; az íróház v. író-tisztviség igazgatója*. Törvt. Msz. Tiszt. Ir.

Cancellariae iuratus notarius, *íróházbeli hites jegyző*. Törvt. Msz.

Cancellariatus, us, officium Cancellarii. Fej. X. I. 609. quod idem Dominus Joannes A. Episcopus maiore Cancellariatus nostri fungebatur honore. Kuk. Jur. III. 54. Officium Cancellariatus bene meritis alieni personae conferatur. Száz. XXII. 930.

Cancellarissa, uxor cancellarii; *kancellárnő*. Beng. Ann. Er. Cœnob. 499. et Domina Dorothea Siennio Cancellarissa Regni Poloniae.

Cancellarista, æ, cancellista, iam tabularii praefectum, iam scribam, cancellistam significat; *író deák*. Thökö. Diar. II. 253. Joannes Milkó cancellaristae Thököliani cistam apud Nicolaum Feja reperiri posse. Tör. Tár. 1888. p. 49.

1. **Cancellarius**, i, (Du C.) tabularii sanctioris praeses, custos, magister seriniorum, qui ad cancellos cubiculi procerum assistit. Etiam tribunalia habebant cancellata septa, quibus excluderantur turbæ atque iis praepositi item cancellarii dicti. Cancellarii dicti potissimum, qui ad cancellos forenses seu iudicium stabant et notarium munere fungebantur. In regum palatiis idem munus gerebant, administrabant regumque praecepta describebant. Archicancellarii seu Referendarii erant summi Cancellarii seu Custodes sigillorum regiorum; *kancellár, korlátnok*. Istiv. VII. 102., 27. Cf. Cassiod. Var. 4. 6.

2. **Cancellarius**, scriba, idem ac Can-

cellista. Cher. Jus. Eccl. I. 224. Cancellarii nomen a cancellando seu delendo... nam Cancellarii et Scribae nomen antiquitus promiscue usurpabantur, secundum alios vero Cancellarius etymon nominis a Cancellis traxit, intra quos, qui hoc munere fungebantur, populum audiebant, ne ab huius frequentia conculcarentur.

Cancellarius Dapiferorum, Magister Dapiferorum; *asztalnok mester*. Fej. V. III. 213.

Cancellarius personalis praesentiae regiae; V. *Personalis; személynök*. Hajnik Perjog. 41.

Cancellarius regius aulæ, qui principis aulam sequebatur; *kir. udv. főkanzellár, udvari magyar főtanácsos, főkanzellarius*. Kir. korlátnok. Werbőczy. Törvt. Msz. Nota J. Samb. Tyrn. Szék. Okl. II. 68.

Cancellarius Regni, országos kancellár. Szentiv. Cur. Mise. Dec. III. P. T. 220.

Cancellarius summus, regis personae praesentia, Archicancellarius; *kir. főkanzellár*. Not. J. Samb. Tyrn.

Cancellati calcei, reticulati calcei; *reczés lábbeli*. Szamosk. II. 15. Horum Italorum instinctu vestimenta quoque exotica concinnari curaverat, follicatas caligas, cancellatos calceos, tunicas multifariam lancelatas.

Cancellatio, actus abolendi, tollendi, delendi (Du C. al. s.); *törlés*. Werbőczy 345. Item privilegiorum ac literarum in nominibus vel cognitionibus personarum aut possessionum in eisdem contentarum et expressarum abrasio aut cancellatio. i. e. deletio: Ex Italico: cancellare, delere.

Cancellista, scriba iuratus, V. Antigraphus; *leíró hites írász, írnok, íródeák*. Cancellist. Kass. Prax. I. 9. Constabat attunc Cancellaria ex... tribus Notariis simul cancellistis. Georch. H. T. IV. 46. Cher. Jus. Eccl. II. 347. Moln. Patv. 65. Cancellista... in Cancellaria R. H. Aulica.

Cancerator, qui captat caneros; *rákászó*. Schläg. 808.

Cancionale, liber cantiones continens; *énekes könyv*. Jókai Rab. R. I. 100.

Cancrenatus, a forma vocabuli gangraena (*γάγγραινα*) inusitata cancrena, quae inest in lingua Italica. Cancrenatum vulnus = cancrenum vulnus, cancer, gangraena; *rák-fene, rákseb*. Rák. Ön. p. 243. l. 5.:... vulnus pedis, quod *cancrenum* repertum fuit, inflammabat.

Cancerinus, 3., cancri, de cancro; *rák*... Thökö. Diar. II. 380. Cancerinus pes, argento circumdatus fl. 3.

Candarides, cantharis, idos (Dief.) h. l. Lampyrus Noctiluca (Linn.); *Szt. János bogara*. Ger. Johannismwürchen. Arch. Ver. Sieh. XXVI. 144.

Candela bacilaris, laterna praefixa baculo; *nyeles lámpa*. Fej. X. 2., 163. in festo S. Michaelis Archangeli pro luminaribus praedictae Cathedralis Ecclesiae Strig. viginti quatuor lucernas seu *candelas baculares* singulas quinque marcas ponderantes...

Candelabrum, parvum candelabrum; *kis gyertyatartó*. Arch. Rák. VIII. 349. Duo candelabula.

Candelabrum Mensuale, Cand.

mensae; *asztal gyertyatartó*. Magy. Tör. Tár. XX. 172.

Candelaptes, (Du C. *Candelapta*) vox hybrida ex *candela* et gr. *ἄπρω* accendo: qui candelas seu lucernas accendit. Sacristanus; *sekretyés*. Nagy Hier.

Candelator, is, nom. verbi inusitati candelare — sign. famulum ecclesiasticum, qui in templo candelas accendit; *gyertyagyújtó* (egyházi). Vocabulum hoc invenitur in nova editione gloss. Du Cangii, sed solum in plur. numero, nullo tamen exemplo allato; candelatores: Qui deferunt candelas. In cod. com. Ziehy v. III. p. 335. Ibi inciperet continuari terre condam filiorum Johannis filij Both videlicet Nicolai et Both, nunc autem Nicolai Candelatoris.

Candelarium (Du C.) oblationes candelarum; *gyertyákból álló adomány*. Ljub. Mon. Sl. XXII. 185. an. 1461: fiant *candeloti* pro missis maioribus... et pro *candelariis* in processionibus.

Candelotus, i, (Du C. *candelottus*) candelata crassioris formae; *vastag, öreg gyertya*. It. candelotto. V. s. *Candelarium*.

Candeolum, candelabrum; *gyertyatartó*. V. s. Arcella 2.

Candēs, (Du C.) vasa fictilia; *föld-, cserépedény*. Gyön. 3699.

Candi, Tzuckercanthum; Máty. 230.

Candibalum, est instrumentum braxatorium, quo brasium et braxilium agitant; *serkeverő lapát*. Gyön. 3697.

Candibalus, 3., (Du C.) (Cathol.) parum candidus; *valamennyire fehér, fényes*. Gyön. 3695.

Candiciarius, i, (Du C. *Candidarius*) pelliparius, qui coria facit alba; *bőrfehéritő*. Gyön. 3694.

Candidandus, i, candidatus; *jelölt*. Tör. Tár. 1887. p. 148.

Candidare, designare (Du C. al. s.); *hivatalra jelölni*, candidiren. Molnár Patv. 60. Fabó Monm. Evang. 115. Törvt. Msz.

Candidata, æ, quae destinata est ad monacham; monacha futura; *apáczejelölt*. Magy. Tör. Tár. XIII. 86.

Candidatio, actus proponendi ad eligendum, ad munus designandi; *jelölés* (hivatalra). Száz. XIII. 203. Pfahl. Jus. Georg. 342. De *Candidatione* et Electione Iudicium Localium et promontorialium ac simul horum et iuratorum obligationibus. Opinio Deput. 11. Cher. Jus. Eccl. I. 275. quod tamen postremum ius electionis in ius *candidationis*... conversum est.

Candidatus aeternitatis, mortis damnatus; *halálra ítelt*. Pinx. Apod. p. 107: Non procul hinc domum videre licet, dictam ab iniquis *der Schraan*, aedificium sane est elegans, in quo santes et aeternitatis *Candidati* dueuntur.

Candidatus iuris, qui iuri addiscendo incumbit; *törvény gyakorló v. tanulmányos*. Törvt. Msz.

Candidatus matrimonii, matrimonii appetens; *házasjelölt*. Heirathskandidat. Bene Pol. M. 23.

Candus, (Du C. *Candys*) indumentum Persicum totum purpureum; *királyruha*. Gyön. 3698.

Canella, æ, cinnamomum, cinnamum, cassia; *fahéj*. Han. Mon. Jur. II. 276: *zucharum, canella* et omnes species.

Canem capere, impingere. Szirm. Hung. in Par. 27. Kutját fogni, *canem capere* in Hungarico significat *impingere*... 50. millia Hungarorum hoc proclio cæsa fuisse memorant et tunc in proverbium ivit apud maiores nostros: Kutját fogtunk: *canem cepimus*.

Canepa, cella vinaria; *bor pincze*. Han. Mon. Jur. P. I. 145. vinum de *canepa*.

Canesius, (Du C.) idem quod Kenezius vel Major. V. *Balivus*. Schwart. Scult. 7. Rogerius Destr. Hung. per Tart. c. 35. *Canesios* idest *Balivos*, qui iustitiam facerent et eis equos, animalia, arma, xenia et vestimenta utilia procurarent et sic procurator meus de istis Dominis erat unus et pene mille villas regebant et erant *Canesii* fere centum.

Canestrus, i. canistrum; *kosár*. Rač. Mon. Sl. XIII. 247. an. 1358. duos *canestros* uvarum.

Caneva, (Du C.) canabis; *kender*. It. canapa. Prot. inq. 251. XXVII. et feci cum ea unam cordam de *caneva*.

Canibarb, 3., canescens barba præditus; *deres szakáhu*. Boc. Hungar. p. 227: *Canibarb* cohors vale.

Canibuca, æ, (Du C.) pro: cambuca; *püspöki pásztorbot*. Tör. Tár. 1886. p. 562.

Caniceæ, arum, «furures de farre a cibo canum vocatæ» (Festus); *lisztkorpa*. Gyön. 3747.

Canicaput, homo capite canino; *kutyafejű ember*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 332. Hominum *Cynocephalorum* seu *Canicapitum* meminerunt nonnulli... qui aiunt in montibus ad Indum Fluvium protrahitis, degere homines canino capite, sermone eos nullo uti, canum tantum more latratum edere... carnibus eosdem crudis vesci.

Canicida, pecus morticinum deglubens; *kutyajecézér*; *gyepmester*. Fjp. Szám. p. 480. an. 1419. Egri Lev. Kass. Eneh. III. 70.

Canicius, (Calep. *canatius*) pro: clara voce; *tiszta (beszéd)*. Gyön. 3744.

Canicula, æ, parvus cantharus; *kis korsó*. V. s. *Malvendula*.

Canicularis supplicatio, mense Augusto solita elemosynarum collectio; *augusztusi kéregetés, segélygyűjtés az oskolára*. Ker. Nap. 4.

Caniculus, parvus canis; *kis kutya, kutyácska*. Arch. Rák. VIII. 351. Collare pro *caniculo*.

Canifer, (Du C.) occurrit plerumque in plur. *Caniferi*: quibus canes regis curæ sunt, qui canibus venaticis præsumunt; *ebészek, peczérék*. Fej. III. 376. Agazones, *Caniferi* et Falconarii non presumunt descendere in villis Servientum. Knauz. M. E. Str. I. 234., 251. Cod. Dip. Arp. IV. 231. An. Se. I. 188. an. 1254.

1. **Canina**, fors. mendum pro: *Janina*, Albulæ cæreula. V. *Bilizna*; *gyöngyhal* (Balag); *petyegelt pisztráng* (Hunfalvy). Ger. Bläuling, Bleihes Blauföhlen. Boh. jannek.

2. **Canina** vel **Canina litera**, R. litera. Kol. Am. I. 45. Mogores quidem ab Europæis appellantur Mogoles; sed id Sinensium pronuntiatione, qui *canina* illa *litera* careant, et illius loco *literam l* usurpent, factum est. M. Bel. Prod. 70. sedem hanc Cypser Land et mox omnia *canina* Zipser Land nominatam fuisse existimem. Cf. Pers. I. 109.

Canine, instar canis; *ebül*. Corp. Gram. 134.

Canipa, æ, taberna (Du C. *promptuarium*); *korcsma*. Ljub. Mon. Sl. XXI. 348. an. 1450: vinum forense vendi non possit in *canipa* ad spinam, sed vendi possit ad mediam quartam.

Canipatia, æ, lintea canabina; *kender gyap*. Ljub. Mon. Sl. XXII. 84. an. 1456. merces, linum, *canipatias* et laboreria lini.

Canis Gallicus, V. Sinkorán; *vizsla*. Gal. chien-courant, Arch. Rák. VIII. 360. et *Canes Gallici* vulgo *Sinkoránt*.

Canis Hungaricus, V. Komondor; Szirm. Hung. in Par. 42. *Canis Hungaricus Juhász Kutya* etiam probabilis cum Hungaris in Pannoniam venisse videtur et est argumentum pro eo, quod Hungari ex Asia septentrionali venerint.

Canis Indicus, Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. IV. 57. qui ex cane et tygride nascuntur, *canes Indici* dicuntur.

Canis laconicus, canis bigener, ex cane et vulpe natus; *kopó*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. IV. 57. *Laconicae Canes* vulgo *leporariae* parere solent octo.

Canis Leporarius Leporaticius, (Du C.) V. *Canis Laconicus*.

Canis pastoralis, (Du C.) qui pastorem comitatur; *juhász kutya*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. IV. 58.

Canis credat, apud Horatium Credat Judæus Apella; *Eb a ki hiszi*. Kov. Form. St. 330. Aut, vel, sin, seu, sive, nam, namque, ceu, neve, quippe, nempe idem sunt. *Canis credat*.

Canis in præsepi, est is, qui nec ipse fruitur re quapiam, nec alios sinit frui; canis enim in præsepio nec ipse comedit fœnum, nec equum sinit ad illud accedere. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. p. 102.

Canisatus, us, a verbo canisare, iter flectere, flexus (Du C.) *kanyarulat*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 329. Cuius terre prima meta incipit in *canisatu* ab occidentali parte.

Caniscere, canere incipere; *énekelni kezdeni*. Gyön. 3704.

Canisterium, saccus; *zsák*. Cons. Sumpt. *Canisterium* pabulatorium et tela lineæ, vulgo *Zwileh*.

Canistrum, modius; *véka*. Schläg. 4021.

Caniter ambulare, malum habere, infortunium ferre; *kutyádul, ebül, póruul járnai*. Georg. Sirm. I. 271.

1. **Canna ærea**, tormentum bellicum (ap. Finály alia signif.) Boc. Hungar. p. 28:

Ni faciant, eversurum se glandibus arcem, *Ærea* quas nitrî pulvere *canna* facit.

2. **Canna**, mensura, qua pannos metimur, Hebr. *keneb*, unde gr. *κάρνα*. It. *canna*, octo palmarum (Du C.) Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 125. Scarlati optimi *due canne* et dimidia valent ultra tres marcas.

3. **Canna**, æ, (Du C.) canalis, tubus; *cső*. Fjp. Szám. p. 292. pro laboribus ad *canas* alias *rón*.

4. **Canna**, æ, (Du C.) mensura architectonica; *hosszmérték*. Haz. Okl. 82. an. 1278: latitudo protenditur spacio triginta trium *cannarum* communi *canna* muratorium.

Cannabetum, locus cannabi mace-

rando; *kenderáztató*. Ger. Hanfröste. Pr. Pr. Nro 1412. an. 1786. Besztb. Lev.

Cannabum, cannabis; *kender*. Bék. Pil. II. 326. an. 1583. *cannabum*... in... stagno macerandi causa positum... manibus armatis irruissent.

Cannale, is (Du C.) pro: cannalis; *csatorna*. Magy. Tör. Tár. XII. 51. molendinis... tam ad lacum, quam etiam ad *Cannale*...

Cannalicium, -itium, aquæ ductus; *vízvezeték*. Kronst. II. 434., 654: in prapratione *cannalitii* iuvantibus.

Cannaliculum, tubulus; *kúteső*. Ger. Brunnenrohr. Kronst. II. 239.

Cannetum, locus cannis obsitus; *nádas*. It. *canneto*. voller Rohr. Szamosk. II. 366. Siculi non ægre imperata facturi, proxime Albam obruncatos in *cannetum* quoddam proturbant. Szamosk. I. 46.

Cannicia, orum, ædificia e cannis constructa; *nádházak*. Gyön. 3652.

Cannicium, i, canna, arundo; (Du C. *cannicia* locus palustris); *nád*. Gyön. 3651.

Cannon, nis (Du C.) tormentum bellicum; *ágyú*. F. Forg. Comm. 500. et duas triremes colligant *cannonisque* octo impouerant.

Canodium, (Dief. *canatum*, *canotum*); *Zedvaria*. (Linn.); *czítvor*. Ger. Zittwer. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 144.

Canola, æ, (Du C.) capsula reliquiis adornata; *ereklyetok*. Nagy Hier.

1. **Canon**, onis, genus tormenti bellici ad pilas igneas in hostes mittendas aptum. Deriv. a *Canna* (calamus, arundo) quod in Germ. quoque sermone etiam fistulam ferream significat (das Rohr: *nád, sip, cső, puska*). Suffixo quod vim augendi habet in serm. It. ex voc. *canna* formatum: *cannone*, quasi magna fistula, *ágyú*. Kanone. Szirm. 128. Cuius. Misc. 373. *Charthaina* et *Canon* idem significant...

2. **Canon**, is, (Du C.) *κανών*, regula, norma, lex ecclesiastica, index; *szabás, szabály, törvény, egyházi szabály, tájstrom*. Cod. Dip. Arp. V. 156. Törvt. Msz. Cf. Isid. Orig. 6. 45 et 46.

3. **Canon**, in extremis artubus cervi et equi existentia ossa *canon* dicta; Top. Anthr. 49. a közközép és a lábközép csontok száma a vad disznó végtagjaiban 4, a szarvaséban kettő, a lóéban pedig csak egyetlen egy s ebben a két utóbbi esetben ezt a részt *canon* névvel is jelölik.

4. **Canon**, annua pensio; *úradó*. Georch. H. T. III. 42. V. s. v. *Emphyteusis*... et 3. *Emphyteutam a canone* solvendo nec sterilitas nec interitus partis prædii excusat, quia ex fructibus non accipit mensuram, potest enim consistere in re minima v. g. in danda una gallina. Cf. Spart. Sever. 8; Lampr. Eleg. 27.

5. **Canon**, censura, excommunicatio; *átok*. Knauz. M. E. Str. I. 266., 293. aliqui in *canonem* inciderint sententie promulgatæ.

Canon annuus, annua certa pensio; *évi urasági, úradó*. Pfahl. Jus. Georg. 28. *Emphyteusis*, *Erbzinscontract*, est contractus, quo dominium utile prædii pro certa pensione annua *canone annuo*, in recognitionem directi præstanda conceditur.

Canon concilii, (Du C.) sententia concilii; *gyűlékezet végzése*. Törvt. Msz.

Canon cusionis, merces eudendæ mo-

netæ; *pénzverési díj*. Ger. Schlagsatz. Beszlb. Lev.

Canones ecclesiae, canones sacri; *egyházi törvények, szent kánonok*. Törvt. Msz.

Canon librorum, index sacrorum librorum; *szentírás könyveinek lájstroma*. Törvt. Msz.

Canones sacri, Can. ecclesiae. Törvt. Msz.

Canon sacrae scripturae, Canon librorum. Törvt. Msz.

Canonacus, i. canonicus; *kanonok*. Ljub. Mon. Sl. XI. 263. an. 1347. *canonaci ecclesiae*.

Canonía, æ, (Du C.) canonicatus, præbenda, dignitas canonici; *kanonokság*. Batty. Leg. III. 258. an. 1370. Tör. Tár. 1889. p. 444.

1. **Canonica**, æ, in numerum. seriem scriptorum canonicorum relata epistula; *sorozatbeli cikkezétes levél*. Andr. Pann. 194. dicente beato Jacobo Apostolo in sua *Canonica*: Omne datum optimum et omne donum perfectum de sursum est.

2. **Canonica**, habitatio canonicorum; *kanonok lakása*. Batty. Leg. T. II. 433. an. 1279: statuimus, quod omnes in eodem Monasterio vel Regulari *Canonica*... morantes... uno et eodem vestiario induantur.

3. **Canonica**, æ, doctrina canonum, legum; *törvénytudomány*. Phil. Műsz.

Canonica confirmatio, Approbatio secundum Canones ecclesiasticos. v. s. *Jus Patronatus*; *kanoni megerősítés*.

Canonica monitio, ecclesiastica mon.; *egyházi intés*. Kon. Egyh. 417.

Canonica visitatio, visitatio ecclesiarum; *püspöki megyerizsgálat, egyházi látogatás*. Törvt. Msz.

Canonicus, e, ad canonicum pertinet; *kanonoki, káptalani*. It. canonicale. Cher. Jus Ecl. I. 270. Collegium *Canonicale* debet sufficientibus individuís constare et quidem numerum eorum quinarium esse oportet. Törvt. Msz.

Canonicare, (Du C.) canonicum creare; *kanonokká tenni*. Knauz M. E. Str. I. 236, 252.

Canonicatus, us. (Du C.) sacerdotium opulentum, amplum; munus, dignitas canonici; *kanonokság*. It. canonicato. Stiftspründe. Cher. Jus Ecl. I. 269. Wagn. — Fej. X. I. 535, 624. Cod. Dip. Arp. V. 425.

Canonicæ, ex canone, ex præscripto canonum; *egyházi szabály szerint*. Ker. Nap. 34.

1. **Canonici capitulares aut in floribus**. 2. **Canonici domicellares aut in herbis**, (Du C.) 1. *rendes kanonok*; 2. *tiszteletbeli kanonok*. Cher. Jus Ecl. I. 262. Canonici illi, qui ex instituto ad Capitulum Cathedralis vel collegiate alicuius Ecclesie spectant, proventusque ordinarios trahunt, dicuntur *Canonici maiores, ordinarii capitulares, in floribus*, qui autem supra numerum sunt aut ordinarios redditus non percipiunt — *minores, supernumerarii, titulares, in herbis* aut *domicellares* compellantur.

Canonici columnares, quatuor primæ classis e. *négyszögletes állomású kanonok, oszloposok, káptalan nagyjai*. Kon. Egyh. 303. Törvt. Msz.

Canonici maiores, V. Canonici capitulares.

Canonici minores, V. Canonici capitulares.

Canonici libri, libri sacrae scripturae fide digni; *szentírás hiteles könyvei v. bevételt könyvei*. Törvt. Msz.

Canonicus, (Du C.) sacerdos collegii sacerdotum, canone i. e. lege, regula ordinis obstrictus; *kanonok*. Batty. Leg. III. 249. an. 1370: *Canonicus* dieti sunt a Canone. Canon nam græce sicut scribit Isidorus latine regula nuncupatur.

Canonicus, 3., proprie ad canonicum spectans; apud script. eccles. fidelium ordo, quos etiam Clericos vocant; *szabály szerint való, törvényszerű; egyházi*. S. de Keza Chr. II. 2., 3. episcopus *canonica* severitate regem corripiens.

Canonicus a latere, canon. episcopo a secretioribus; *püspök benső tanácsosa káptalanban (oldalkanonok)*. Kon. Egyh. 303. Szirm. Törvt. Msz.

Canonicus cathedralis, ecclesiae cathedrali adscripti; *székes egyház kanonokja*. Törvt. Msz.

Canonicus collegiatus ecclesiae, *társasági egyház kanonokja*. Törvt. Msz.

Canonicus Magister, magisterio functus canon.; *tanító kanonok*. Törvt. Msz.

Canonicus prebendatus, can. præbenda utens; *kanonok*. Eszl. Okm. p. 93. an. 1396: disponimus quod dictus Rector sive Magister sit et esse debeat *Canonicus prebendatus*.

Canonicus regularis, *szereztes kanonok*. Cher. Just. Ecl. I. 262., 297. Cum vero omnes huc præscripti se laud conformarent, enati sunt duplicis ordinis Canonici, *regulares*, qui vitam communem et paupertatem sectabantur et *saeculares*, qui partem bonorum sibi retentam a bonis Episcoporum se iungere, in corpus aliquod ab Episcopo distinctum confluere. proventus e bonis inter se partiri, et in distinctis aedificiis habitare et vivere cœperunt, a quo tempore peculiaribus prærogativis et iuribus præprimis Capitula Cathedralium Ecclesiarum donabantur. Törvt. Msz.

Canonicus secularis, világi kanonok V. s. *Canonicus regularis*.

Canonicus scholasticus, V. Canonici Magister; *oskolás kanonok*. Szirm. Cister. Rend. Székesf. főgymn. Ért. 1894/3. p. 7. olvasó s éneklo kanonok állott az intézet élén, kinek segédei voltak: az olvasó vagy mesterkanonok (*Canonicus scholasticus*) az almeister *Vicemagister*, az éneksegédek (*Succentor*). Törvt. Msz.

Canonicus theologus, V. Canonici Magister. Törvt. Msz.

Canonicus Titularis, vel *supernumerarius* aut *domicellaris*; *tiszteletbeli k.* Szirm. beesülthöl való k. Törvt. Msz.

Canonizare, 1. sancire, approbare (Du C. canonizare) 2. in numerum sacrorum recipere, consecrare; *szentesíteni; szentté avatni*. V. Canonizare. Proj. Leg. Civ. 299. Si moderna Regnicolaris Deputatio Colono, qui pure tantum usufructuarius est, fundi per se usui usufructuationis venditionem libere cuiunque demum excepto solo Domino suo Terrestri faciendam *canonisavit*. Törvt. Msz. Szentek közé számlálni.

Canonisatio, sanctio, approbatio, confirmatio, processus, quo quis post mortem sanctorum catalogo annumeratur; *afas Canonizatio; szentesítés, szentté avatás, szentesítés, szentek sorába iktatás*. Knauz. M. E. Str. I. 114. Törvt. Msz.

Canonissa, æ, (Du C.) sanctimonialis ad exemplum Canonicorum Canonice saeculares seu Domicellæ appellabantur; *székes apáca, karapáca*. Rák. Ön. 42. Capitulo *Canonissarum* numero adscripta.

Canonista, æ, canonum, legum, iuris ecclesiastici peritus, consultus, doctus; *egyházi törvénytudó, egyházi jogtudós*. Gal. canoniste. Cher. Jus. Ecl. I. 64. Vern. Phil. Mor. 405. Törvt. Msz. 46. Veranes. IX. 212.

Canonisticus, 3., ad canones, leges, regulas ecclesiasticas pertinet, ecclesiasticus; *egyházi szabályokra, törvényekre vonatkozó*. Beng. Ann. Er. Genob. 287.

Canonizare, approbare, confirmare. V. Canonizare. Decret. S. Ladislai Regis Hung. lib. I. cap. 37: In hac sancta synodo a venerabili rege Ladislao statutum est, et universis episcopis collaudatum et *canonizatum*, ut Vigiliæ celebrarentur B. Stephani Regis. — Otia Bachm. Praef.

Canonizatio, V. Canonisatio. Otia Bachm. 175. tandem ab Ecclesia collectione et desuper solenni testimonio dato id est: *Canonizatione* multa disseris. Máty. kir. lev. I. k. p. 43. integerrime vite viri *canonizatio*. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 467. *canonizatio rotiva*.

Canopus, i, (Du C.) cannabis; *kender*. It. canape. Mon. Comit. Trans. II. 181. Quoniam et *canopus* sic crudus ex regno efferatur...

Canova, æ, cella vinaria; *borpinceze*. It. canova. Prot. inq. 240. XXI. si petebant bibere... statim ibant ad *canovam*.

Canpana, sonus campanæ; *harangszó*. Ljub. Mon. Sl. III. 255: debeat... convenire ad *canpanas* et horas ordinatas.

Cantale, v. *cantorolum, cantare* anniversaria festa pro defunctis; *éri gyászmise*. Nagy Hier.

Cantatína, æ, carmen musicum variis modis et numeris compositum, ex serm. Italicis *cantata*; *karének*. Hor. Mem. 565.

Cantare, (Du C.) ut subst. *Cantale* q. v.

Cantaro, onis, fors. ab in oriente usitata mensura *Kantár* dicta ponderis 50 usque 230 klg.; *mázsa*. Kronst. II. 252: duxit regie maiestati unum *cantarorum* piperis.

Cantarus, cyathus, ex çtyr i. e. quattuor (Mikl.) *csésze*. Schlág. 4520.

Cantata, æ, *karének. kantáta*. It. cantata. Greg. Aesth. 134. Dividuntur vulgo melodramata in seria et comica; præiora in mythica, historica, romantica. Quas vocant *Cantatas* (oratoria sunt religiose cantatæ) sunt potissimum poemata lyrica, nec forma semper dramatica, musice et non mimice exhibenda et plerumque minoris ambitus.

Cantatio, dicitur illud institutum vel mos, quum discipuli, a scholæ magistro ad consortes fidei mittuntur, singulas domos cantando adeunt et præceptoris stipendium mendant. Cf. Recordatio. Festivatio. *kantáció*. Hist. Ecl. Ev. 73. *Cantationes*, quæ partem redditum Magistrorum Evangelicorum efficiebant. d. 20. Jul. 1769. prohibita. Teut. Schul. I. 106.

Cantator Theatralis, cantor scenicus; *énekész*. Pest. Lev. l.

Cantatrix, cantrix; *énekesnő*. Irod. Köz. VII. l. 95.

Cantatrix Operarum Theatralium, cantatrix dramatica; *operaénekesnő*. Pest. Lev. l.

Canteriatius, 3., canterius firmatus; *lész rászra feleresztett*. Cf. Colum. 5. 4. 1. Kov. Oec. 70: *Canteriatue* (sc. vites) quæ canterius et parietibus in hortis et circa fenestras affliguntur et plurimos botros sed malum vinum ferunt.

Canterifusor V. *Cantrifusor*. Rák. Őn. 82. 139. Magistro Luce *canterifusori*, prout in registro mercatorum habetur, soluti sunt fl.

Canterium, a cantharide, signif. emplastrum e cantharidibus paratum (Du C. al. s.); *hótyagházó tapaszt.* Thök. Diar. 452.

Canterum, Cantharum, vas cum ansis; *füles korsó*. Tör. Tár. 1889. p. 595. *cantenum* argenterium.

Cantes, (Du C.) (Calep. *Canthas*) fistulae, quarum tonus musicen edit; organi fistulae; *orgonaszópok*. Gyön. 3748.

Canthar, -ro, -thnaro, -thvaro idem quod *Cantharo*. Kronst. II. 254., 255., 327., 462., 633.

Cantharellus, parvus cantharus; *kancsócska, kántácska*. Arch. Rák. VIII. 331. *Cantharellus* argenteus abintus deauratus. Thök. Diar. II. 339. Unus *cantharellus* vitreus, argento deaurato obductus.

Cantharulus, dimin. a cantharo, parvum vas vinarium; *kis boredény, kis korsó*. Száz. VIII. 138. Cf. Arnob. 6. 209.

Cantharus, i. (Du C.) lucerna oleo lucens; *mécs*. Pár. Páp.

Cantheriatius, 3., cantheris munitus; *szarufás*. Bárczay.

Cantheriolus fidium, iugum contendens nervis fidium; *hegedű v. koboz pallója*. Ger. Stimmer, Steg. Pár. Páp.

Canthnaro, onis V. *Cantharo*; *mázsa*. Kronst. III. 98., 121., 152., 169.

1. **Canthus**, i. (gr. *καὶ θός*) circulus ferreus; *kerékvas, ráf, sín, sínnyvas, pánt*. Tör. Tár. 1881. p. 529. Dmno N. emitimus 40. *Canthos*. Keesk. Ötv. 172. Cf. Pers. 5. 71.

2. **Canthus**, (Du C.) gr. *καὶ θός*, oculi angulus; *szemszögelet*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 201. singuli oculi binos angulos habent, quorum qui internus vocatur *Canthus* ad nares positus continetque glandulam, qua humor e cerebro diffuens exiciatur.

Canticalis, ad cantica seu psalmos pertinens; *énekes*. . . Tört. Tár. 1886. p. 573. Unus *canticalis* liber Recolite.

Cantilare, modulari; *énekelni*. It. modular. Bel. Geogr. 660. Sermo Chinensis quem incolae *cantilando* pronunciant. . . Cf. Appul. Met. 4. 146.

Cantilena carnalis, i. voluptates venereas excitans; *érzekies szerelmi dal*. Szil. Régi Magy. Költ. T. I. 330.

Cantio choralis et figuralis, chorus et artificialis cantus; *kar- és művészies ének*. Körmöch. főreálisk. Ért. Bpest 1895. p. 93.

Cantio Marsiliensis, *marsaillesi induló*. Gall. Marseilleise. Száz. XIII. 58.

Cantio romantica, *dal*. Greg. Aesth.

119. Versuum genus in qualibet lingua facillimum deponant cantica; quo spectant praeterea *Cantio romantica* Italici Canzone et Sonetta lyrica est enim etiam didactica.

Cantionale, liber cantiones sacras continens; *énekes könyv*. Száz. XXVII. 344.

Cantiuncula plebea, carmen a populo cantatum; *népdal*. Rák. Őn. 125.

1. **Canton**, (Du C. canto) regio; *környék, kerület, megye*. It. cantone. Törvt. Msz. 46.

2. **Canton**, onis, angulus (Du C. lapis angularis); *szöglet*. It. Canto. Ljub. Mon. Sl. XI. 262. an. 1347: habere debet . . . chastrum quatuor turres, unam in quolibet *cantone* chastris.

1. **Cantor**, quarta pars anni ita dictum a quatuor anni partibus, in quibus per tres dies ex instituto eath. religionis ieiunia servantur; *az év negyedrésze, kántor*. Tör. Tár. 1881. p. 365. Anno domini 1630. die 2. Julii telvén el az szakácsoknak *cantorok*, mostan egy *cantor* pénzeket asszonyunk 6 felseje ez szerint megadatta az főszakácsnak Vince Márton mesternek fizetése per annum fl. 100. levén mostani egy *cantor* pénze teszen fl. 25 d.

2. **Cantor**, *énekelő kanonok*. Batt. Leg. III. 256. an. 1370: Cantor . . . obtinet locum in Choro dextro circa Praepositum . . . et vocem in Capitulo immediate post Lectorem. hic praest omnibus ministris in divino officio, quod canendo publice in maiori ecclesia expeditur. Tkal. Mon. Ep. II. 80.

Cantor capituli, V. *Cantor* 2.; *káptalan éneklője*. Törvt. Msz.

Cantorialis, quadragesimalis; *kántor* (nap). Száz. 1887. febr. 15. p. 130. diebus *cantorilibus*.

Cantoratus, us, officium cantoris in Capitulo; *káptalanbeli kántorság*. Veranes. V. 375. Szer. Not. 104. Kov. Form. St. 583. universas dignitates Ecclesiasticas personatus et beneficia videlicet Lectoratum, *Cantoratium*, Custodiam ac universos Canonicatus et praebendas Rectoratus.

1. **Cantoria**, (Du C.) dignitas Cantoris in Ecclesia; *kántorság*. Knauz. M. E. Str. II. 773., 885. *Cantoria* ecclesie Scipiensis. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 531. *cantoria* vero vacante.

2. **Cantoria**, æ, cantus. cantilena. Endl. p. 224. Walthere edissere mihi quis istius melodie cantus sit, qui meam *cantoria* sua cessare compellit lectionem. Batt. Ger. 338.

Cantoriolum, V. *Cantale*.

Cantrifusor, pro: cantrifusor q. v. Tör. Tár. 1889. p. 381.

Cantrifusor, stannarius; *őnőntő, kánnagyártó*. Ger. Kannengiesser. Kronst. I. 479. Quel. Sieb. I. 449. an. 1506.

Canthus, i. (Du C. cantum) urceus, hydria; *korsó*. Fjp. Szám. p. 240.

Cantualis, ad cantum pertinens; *énekes*. Tör. Tár. 1886. p. 573. libri *Cantuales*.

Cantucha, æ, feminarum brevis tunica; *rövid szoknya*. Pár. Páp.

Cantura, æ, cantus; *ének*. Batt. Ger. 331. Waltherus autem preerat illis in *cantura*.

Cantus, us, cæsus cantorum; *kántus, énekesek*. Jókai Debr. lun. 76.

Cantus durus, *dur*. Greg. Aesth. 44. In rerum tamen externarum venustate plerumque forma exprimit argumentum veluti nu-

merus, pausa, *cantus mollis vel durus in musica*.

Cantus mollis, moll. V. *Cantus durus*.

Canulus, videtur mendum esse pro *clavulus* cf. *Schranicus*. Fjp. Szám. k. 379: laboratoribus et carpentariis in albatorio et pro lignis, *canulis* et ceteris.

Canupa, æ, cella vinaria; *börpince*. It. canova. Ljub. Mon. Sl. XI. 15. an. 1312: vinum . . . ponatur in *canupa* de Laceroma.

Canus, i. V. Chan, Chanus, Rex atque Princeps Tartarorum; *fejedelem*. Bel. Geogr. 647. Ceteri in utraque eis et trans mare Caspium, Tartaria, Reges atque Principes, *Can* vocati, vel Mugalorum atque Russorum imperio subsunt vel liberi ac independentes, in Hordas tamen divisi vivunt. Vires Tartariae. . . in Cadischam Imperatorem, Padschah Reges magnos aliosque *Canos* id est *Regulos* minores divise.

Capa, *Cappa coralis*, (Du C.) V. *Cappa*; *válköpeny*. Tör. Tár. 1887. p. 183. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 126.

Capacitare, convincere, persuadere; *megértetni, meggyőzni, fejébe verni*. It. capacitare. Törvt. Msz. Burian Blandr. 37. Kass. P. P. I. 231. Kass. Jur. Civ. I. 135. de rei veritate *capacitatus*. Törvt. Msz.

Capacitas, 1. facultas intelligendi, comprehendendi; 2. spatium, amplitudo interna vasis; 1. *fogékonyság, foghatóság*; 2. *belső tágasság, kiterjedés*. Törvt. Msz. Cf. Gaj. Dig. 31. 55.

Capacitas cambiaria, potestas dandi alicui syngrapham; *váltó képesség*. Wechsel-fähigkeit. Art. D. 1840. p. 55.

Capacitas cambiaria activa, *Capacitas cambiaria passiva*; *cselekvő váltóképeség, szenvedő váltóképeség*. Art. D. 1840. p. 56.

Capacitas successionis, facultas, adiumentum, libertas, ius, titulus succedendi; *örökösödési képesség*. Vuch. Jur. Feud. 107. *Capacitas successionis in feudo* generatim nititur in omnibus illis subiectivis qualitatibus, quæ requiruntur, ut quis vi determinati alicuius tituli iuris succedere possit.

Capacitas testandi, ius, potestas testandi; *rendelkezhetése (az intéző személyeknek)*. Georch. Ért. 157.

Capacitatio, actus persuadendi, convincendi; *megértés, meggyőzés, rábizás*. Pfahl. Jus. Georg. 259. Si vero controversiæ et difficultates quædam, quæ superari *capacitatione* partium non possunt, enascantur. Kövy El. 641. Szirm. *Elmének megnyugtató*.

Capaculus, 3., (Du C.) aliquantum capax; *valamennyire éles elméjű*. Gyön. 3755.

Capana, æ, (Du C. *Cappana*) tugurium, vilis casa; *szegény kunyhó*. Gyön. 3756.

Capax, 1. qui facile intelligit, iuris titulo præditus, 2. amplius; 1. *fogékony; képes, fogépes*, 2. *tágas*. Kass. P. P. I. 230. Törvt. Msz. Cf. Paul. Dig. 34. 3. 29.

Capax bonorum, facultate bonorum impetrandorum præditus; *birhatási joggal bíró*. Kass. P. P. I. 230.

Capax iudicatus, qui in iudicio attrahi potest; *birálható*. Törvt. Msz.

Capcio, expugnatio, occupatio; *elfoglal-*

lás. Knauz M. E. Str. II. 77., 59. in *capione* Castri Poseniensis.

Capecia, Capetia, Capetiae; *kepe, kepecsomó, kereszt, kalangya, boglya, köpécse*. Szegedi Rubr. Pars. I. p. 89: *Capecia*, barbare dicta ex *Kepe*, est *acerus* aliquot *crucum frumenti*. Fej. VIII. 283. Molnár. Patv. 27. Schlág. 964. Szirm. Törvt. Msz. An. Sc. I. 274. an. 1280. Száz. IV. f. 340.

Capeciare, in capecias, acervos colligere; *csómókba gyűjteni*. An. Sc. I. 274. an. 1280: permittat . . . messes *falcatas, manipulatus et capeciatus* in agro persistere.

Capecium, vel Capetium, pretium redemptionis a captivitate; *fogság váltása*. Pár. Páp. Törvt. Msz.

Capedulum, (Du C.) vestimentum capitis; *fejkötő, süveg*. Gyön. 3761.

Capeduncula, æ, scutella coffeæ; *kávés tál*. Debr. Com. an. 1330. Cf. Cie. Nat. D. 3. 47.

1. **Capella**, (Du C.) ædicula sacra, sacellum, sacarium; *kápolna, imaház*. It. capella. Kapelle. Törvt. Msz. Wagn.

2. **Capella**, ecclesia filia ecclesiæ matri adiuncta; *leányegyház, főkegyház*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 387. . . de matrice ecclesia dimidium fertionem et de *capella* tria pondera . . . recipient.

3. **Capella**, capella sæpe pro ipso integro caparum ecclesiasticarum apparatu sumitur i. e. eapa, tunica, dalmatica etc. Capella, ministeria ac vasa sacra, quæ sacerdoti ad sacra peragenda necessaria sunt. Kat. Hist. Reg. I. 97. Per *capellam*, cuius hic mentio fit, Desericius intelligit *cappam* operimentum capitis S. Martini referentem. 98. Huius nominis etymologiam anonymus Cisterciensis Monachus eruit ex gemma, ubi hæc habentur: Antiqui mobiles ecclesias in itinere de pellibus *caprarum* factas habebant, quas inde *capellas* vocabant. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 537. debent ducere equos, qui portant *Capellam* Abbatis.

Capella mortuorum, capella, in qua exequiæ celebrantur; *kápolna, hol a halotti szertartást végezték*. Száz. XI. 246. V. s. v. Cornarium.

Capella regia, archivum regium; *királyi levéltár* az Anjouk idejében. Hajnik. Királyi könyvek. (Akad. Értekezések tört. tud. VIII. 3. szám. 46. lap.)

Capellanatus, conditio, gradus, officium Capellani; *segédpap állása, tiszte, káplánság, udvari papság*. Kov. Form. St. XLIII. Donatio honoris *Capellanatus* Aulae Regiæ Maiestatis.

1. **Capellania**, æ, (Du C.) munus et officium capellani; *káplánság*. It. capella. Gal. chapellan. Kapellenfründe. Cher. Jus Eccl. II. 72. Unde Beneficia manualia, quæ ad libitum dantis revocari possunt, uti: *capellaniae*, missæ fundatæ alicui Presbytero ad tempus concessæ, *vicariæ* temporales etc. veri nominis Beneficia dici nequeunt.

2. **Capellania**, (Du C.) capella, fanum, sacellum; *kápolna*. Knauz. M. E. Str. II. 727.

Capellanie laicæ, laicis imo pueris et feminis ac conditione concessæ, ut munera ecclesiastica per ad id idoneos sacerdotes obunda eurent; *világi segédhivatal*. Kon. Egyh. 455.

1. **Capellanus**, (Du C.) adiutor curionis sacri; *segédpap, papsegéd, káplán*. Cher.

Jus. Eccl. I. 291. *Capellani* nomen a Capella vel capa S. Martini Turonensis Episcopi originem ducit, illa iuxta aliquos erat tentorium, quod antiquitus e pellibus caprarum constructum, tempore bellicæ expeditionis celebrandæ missæ deserviebat et iuxta Durandum in Rationali Divinorum officiorum I. 2. c. 10. Capellæ nomen obtinebat. Capa autem S. Martini erat opertorium, in quo servabantur S. reliquiæ, item sacra vasa et paramenta pro Missæ sacrificiis reclusa fuere ipsa ædificia capellæ dicta sunt, Clerici vero eius custodes *capellani* vocabantur.

2. **Capellanus**, servus. Ac. Com. Sopr. p. 17: Humillimi *Capellani*, fidelesque et perpetui subditi. Passim in subscriptionibus.

Capellanus domesticus, *házi káplány, udvari pap*. Hauskaplan. Kov. Form. St. Præst. Andr. Melezer. S. Sedis Primalis Notarius et Emin. ac Celsiss. Cardinalis Principis *Capellanus domesticus*.

Capellanus Ducalis, cap. aulæ; *udvari, hercegi káplán, pap*. Luc. Regn. Dalm. 96. nam in supradictis Privilegiis iuveniuntur subscripti Camerarii primus . . . Cavallarius, Curialis Comes, *Capellanus Ducalis* postea Regalis Curia, Armiger etc.

Capellanus episcopalis, *püspöki káplán*. Batty. Leg. III. 46. an. 1308: *Capellanorum Episcopatum*, qui etiam discipuli Episcoporum teste Alkuino audiebant, magnus et honor et numerus erat adeo, ut concilium Coloniense anni 1260. de illorum gradu canonem sanciendum duxerit.

Capellanus maior exercitus, alias Vicarius Apostolicus Castrensis; *apostoli tábori helyettes*. Kon. Egyh. 357.

Capellanus prelati, *egyháznagy káplán, főpapi káplán*. Veranes. V. 329.

Capellare, (Du C.) capello tegere; *süveggel befedni*. Gyön. 3764.

Capellaria, æ, patronatus capellæ; *kápolna kegyurasága*. Szék. Okl. I. 294.

Capellarius, qui curam gerit capellæ, capellanus; *kápolna-őr*. kronst. I. 747. Cf. Dominus ad Capellam.

Capellina, (Du C.) sertum precatoriorum globulorum alias: Rosarium; *olvasó*. Nagy Hier.

Capellum, pileus; *sapka*. Ljub. Mon. Sl. I. 317: ponantur . . . ballote vel cartuline in uno *capello*.

Capellus, (Du C. 3.) arbor extruncata; *törzs fa*. S. de Keza Chr. I. 3., 4.: Erat enim inter utrosque exercitus fluvius discurrens tam parvissimus, ut si *capellum* in ipso quis iactasset fluvii plano cursu vix poterat inferius removeri.

Capeneka, æ, pallium; *köpenyeg*. Quel. Sieb. I. 310. an. 1300: ad emendas *capenecas*.

Capera, æ (a ger. Kaper), Cappar (Plin.); *kaporna, kápri*. Vect. Ref. E. 2: De . . . centenario . . . *Caperarum*.

Capurato naso suscipere, morose. *orríntorgatással fogadni vmit*. Szamosk; III. 75. Fertur Michael nonnihil *capurato naso* literas et monita Pontificis suscepisse.

Caperatulus, 3., morosus, gravis a verbo caperare. Bocat. Hungar. p. 477: Nuncios *caperatulos* amant.

Caperatus, severus, morosus; *komor, duzzogó*. Otta Bachm. 53. *Caperatam* exhibes frontem! cur nutas capite? Cf. Varro L. L. 7. 6. 401.

Capere crines, *üstökénél megragadni az alkalmat*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 129. Capere crines. Id est occasionem oblatam arripere.

Capere linguas (germanismus) Tacere; *száját fogni, hallgatni*. Magyar Tört. Eml. XXX. 328. an. 1353. placet, quod . . . equites . . . in reditu *linguas capere* niterentur.

Capere sutorem, (hugarismus) labi, errare; *csizmadiót fogni*. Bock schieszen; V. s. *Capuerunt*.

Capere partem, (Du C.) decernere, statuere; *elhatározni*. Ljub. Mon. Sl. I. 429. et passim.

Caperle, Cappar (Plin.); *kaporna, kápri*. Ger. Kappern. Quel. Sieb. I. 438. an. 1506. uva passa, ficus, *caperle* et vinum.

Capernaitice, V. Capernaiticus. Fabó. Monm. Evang. 40. verum corpus Christi et sanguinem in s. cana vere adesse et eadem ab omnibus tam dignis quam indignis ore non quidem *Capernaitice* sed sacramentaliter sumi.

Capernaiticus, 3. (Du C.) a veritate abhorrens. Prima vocis origo est Hebraicum *Caphar* = renuntiare: hinc *capher* eidem Menagio sumitur pro eo, qui fidem catholicam ejuravit; *hamis*. Br. Resp. p. 20: Cum vero dicitur corpus Christi dari sive exhiberi cum pane Ore manducandum piis et impiis, ista explicatio prorsus *Capernaitica* est explicatio.

Capetencia, æ, officium capitanei; *kapitányság*. It. capitana. Raë. Mon. Sl. XIII. 87. an. 1349: electus fuit capitaneus maris . . . qui fuit ad *capetenciam* die.

Capetia, V. s. v. Sexagena. Sim. Num. 23. Cum igitur Capetiae 14. uno auri floreno continerentur. Singula = lis erat, vel 7/14 den. vel 45 obolis. Sicut autem floreni auri 1/14 *Capetia*; ita eiusdem 1/16 Bazen germ. quasi a Capcein orta est; amant enim germani ex peregrinis ultimas retinere syllabas e. g. Sarloutam Lottii, Christianam Tini, Nepomukam Muki compellantes, sic ex Capceen *Balzen* ortum esse puto.

Capetiae, *Capeciæ* q. v. Innoc. III. PP. I. 5. Epist. 7 ad Coloniensem Episc. Inhibent sacerdotibus ne recipient *capetias* aliquas vel cubulos vini a Regis et Reginae conditionalibus, qui vulgo regales servi appellantur. L. m. Decret. Colom. Regis Hung. I. I. p. 28. et Mathiæ Regis an. 1481.

Capetialis, ad capetias pertinens; *kalangya* . . . Szék. Okl. 118. simul cum pecuniis *capetialibus*, ut vocant agnorum, deinde et apud decimis.

1. **Capetium**, capecium V. Capetrie; *fogság váltása*. Törvt. Msz.

2. **Capetium**, capistrum; *fejkötő*. Batty. Leg. T. II. 203. (Deer. Col.)

Capetrie, redemptiones pecuniariae; *fogság váltása*. Dec. Bar. 210. In bonis autem (ut vocant) ustione acquisitis in decimis item earumque pecuniariis redemptionibus (quæ apud eos Siculos *Capetrie* vocantur) patrius ipsorum mos et præsens consuetudo observetur.

Captheticus, i, species mensuræ. Cf. *capetie*. Ljub. Mon. Sl. I. 201.

Capi, orum, pedites Turcarum levioris armaturæ; *könnyű gyalogság a törökök-nél*. Bel. Geogr. Comp. 347. Ceteroquin robur exercitus in peditatu, ex Christianorum liberis

parte maiore videtur. *Capi* namque pedites pariter atque equites Spahi levioris sunt armatura.

Capi-, Caputergium, (Du C. *Caputergium*) capitis amiculum; *süveg*. Quel. Sieb. I. 274., 277., 329. an. 1508.

Capi-Aga, aulæ præfectus apud Turcas nostris: mareschallus (a turc. *kapá*, *kapi* = porta et *aga* præfectus); *fókomornik*. Bel. Geogr. 547.

Capicerius, (Du C.) Primicerius, capitaneus; *alfönök*, *kisfönök*. Nagy Hier.

Capichichiaia, V. *Capicziler kihaya*. Szilády. Tör. Magy. Eml. VI. 314. Revertitur ad vestram Celsitudinem Dominus legatus cum *Capichichiaia* post tantos labores.

Capicia, æ. V. Magister curiæ ianitorum; *fókomornik*. Veranes. III. 359. et ille nothus creatus est magister curiæ ianitorum quos *capicias* vocant.

Capicium, (Du C. *Capitium* 1.) os tuniceæ, capitis foramen in veste, unde caput immittitur; *szoknyának*, *köntösnek* a *nyak*, szövendék. Gyón. 3783. Schläg. 2222.

Capiczi bassilar, *fő kapuőr*. Törvt. Tár. 1892. p. 431. Sequuntur et *capiczi bassilar*, quorum plerique sex esse solent. Sunt præfecti Supremi *capiczierung* = ianitorum quorum singuli sub se 400 *capiczier* = ianitores habet, sunt quasi camerarii extra muros, quotidie et in absentia imperatoris aulam custodientes.

Capicziler, janitor; *kapuőr*. Tör. Tár. 1892. p. 431.

Capicziler kihaya, a *kapuőrök főnöke*. Tör. Tár. 1892. p. 431. *Capicziler kihaya* præfectus supremus *capiczilerung*, omnium ianitorum. Huius officium requirit et una et simul cum ezausz bassa in divan, senatu publico eorum vezirio supremo astare, baculum argenteum in manibus alias sceptrum nominatum gerens, qui supplicantes homines in senatum ad vezirium introducere solent.

Capiczilerung, plur. gen. pro *Capiczilerum*. Tör. Tár. 1892. p. 431.

Capidula, pro: capidulum (Festus: genus vestimentum, quo caput tegitur) noster: parva ea: is; *kisdéd edény*. Gyón. 3789.

Capifacere, capiendum curare; *elfogatni*. Ljub. Mon. Sl. III. 155.

Capigiaga, nomen magistri ianitorum apud Turcas: *főajtónálló*, *főkapus* a *törököknél*. Isthv. XV. 266.

Capigitassius, V. *Capigiaga*. Cod. Alv. II. 201. placuit supremo vezirio victoriam hanc per suum *Capigitassium* honoratum Dominum Mahemed Aga ipsi communicare p. 184. Ha az mint az *kapikihának* elé hoz.

Capilectulum, fors, idem quod *cervical*; *vánkös*. V. s. Archiscamum.

Capillamentarius, qui crispas crines vel qui vendit crines falsos; *parókás*, *fodrász*. V. s. v. Magister Capillamentarius. Cher. Jus Ecl. I. 289. Fornices nihilominus *Capillamentarium* usque horam 9 antemerid. tonsorum autem apothecæ et balneatoriae domus sine restrictione apertæ tolerentur. Tab. Conser.

Capillare, involare alicui in capillum (Du C. al. s.); *hajba fogni*, *üstökénél megfogni*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 148. si quis *capillaverit* aliquem, solvat.

Capillare jus, ius virginis; *hajadoni*

jus, *járandóság*, *hajadoni jog*, v. *igaz*. Törvt. Msz.

Capillaris pulvis, pulvis crinalis; *hajpor*. Arch. Rák. VIII. 354. Una charta *capillaris pulveris* albi.

Capillarium, reticulum; *hajhdó*. Arch. Rák. VIII. 317. Reticula seu *Capillaria muliebria germanica* vulgo főkötőtü ex præstantissimis fimbrys cum dependentiis Nro 10.

Capillatura, crines fleti, adsciti; *álhaj*, *paróka*. Wagn.

Capillis existere (In), permanere in cœlibatu, viro non nubere; *hajadon maradni*. Cod. evang. T. I. p. 410. sive ex emaritate sive in *Capillis exstitent* Augustanam Confessionem sequantur.

Capillitium, capillus, caesaries; *haj*, *üstök*. Cf. Cels. 4. 2. Appul. Met. 2. 115. Veranes. VI. 200.

Capillitium artificiale, calicendum, galericulum, crines asciti; *vendéghaj*. Bene Pol. 137.

Capillitium artificiosum V. Barroca.

Capillorum artifex, capillorum concinnator; *fodrász*. Pest. Vár. Lev.

Capirillum, barba caprae, hirci; *kecskeszakáll*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 114.

Capis, idis, (Du C.) capsula; *alamizsna-szekrény*. Ger. Opfer-Kasten. Lzb. Cod. Med. III. 149.

Capischola, idem quod *Cabi seola*. Nagy Hier.

Capiscolus, caput scholæ; *iskola feje*. Száz. 1897. 126.

Capisolidum, **Capusolidum**, **capisolidum**: capitalis solidus, qui ex pretio rei venditæ domino exsolvitur idem quod *Laudemium*; *főjutalék*. Han. Mon. Jur. P. I. II. 52. an. 1312.

1. **Capisterium**, (Du C.) alveolus ligneus; *kút medenceze*, *teknő*. Kronst. II. 386. cap. ad aquationis equorum; *ítató vádu*. 286; in quo fermentatur; *kenyérstő teknő*, 480; manuale, *mosdó* 480: piscium, *haltartó* 435., 538., 559. Bék. Pázt. III. 516. an. 1668. quicunque iverit ad dominum abbatem necatarus et caput *capisterio* impositum eidem abbati missurus.

2. **Capisterium**, (Du C.) vannus, ventilabrum; *szóró lapát*. Wurf-schaufel. Kronst. I. 305. Mon. Comit. Trans. I. 579: habent... ligones, *capisteria*... ad construendum necessaria. Cf. Colum. 2. 9. 11.

Capisterium ductile, cribrum e filis metallicis confectum, (Cf. Du C. 1.); *drót rosta*. Debr. Com. an. 1530.

Capisterium lavatorium, cribrum lavando aptum; *mosó rosta*. Debr. Com. an. 1530.

Capistrum, (Du C. *capisterium*) pro: capistrum: funiculus, qui de collo pendet ad aliquid portandum; *teherhordó heveder*, *szatyor*. Prot. inq. 242: in collo suo in *capistrum* portabat carnes ad coquinam.

Capistrum, *kántárfej*. Reg. Turm. Præst. 88. insuper minores habent *Capistro* (*Hauptgestell*) tegantur.

Capitain-Bassa, summus Thalassiararcha apud Turcas; *tengernagy*. Bel. Geogr. 547.

1. **Capitale**, alias Capitale pecunie caput, sors pecunie, summa in fœnore posita; debitæ pecunie caput. (Du C.); *tőkepénz*, *derék-*

pénz, *magpénz*, *tőke*. Törvt. Msz. Wagn. Georch. H. T. II. 6.

2. **Capitale**, aestimatio rei furatæ; a *lopott jószág árának főrésze*. Han. Mon. Jur. I. p. 22. ille cui furtum factum fuerit, habeat suum *capitale* et alia dividantur per medium.

3. **Capitale**, (Du C. 1.) pulvinus, cervical; *vánkös*. Reg. S. Ben. 55., 25. Stramenta autem lectorum sufficiat matta, sagum, et lena et *capitale*.

Capitale fixum, pecunia, bona fixa; *fekvő v. leszegzett tőkevagyon*. Törvt. Msz.

Capitale in mutuo, pecunia mutuo data; *kölcsönben levő tőkepénz*. Törvt. Msz.

Capitale mortuum, pecunie otiose; *holt v. henye tőkevagyon*, *heverő tőke*. Törvt. Msz.

Capitale otiosum, V. *Cap. mortuum*. Törvt. Msz.

Capitale parati æris, pecunia numerata; *tőkepénz*, *magpénz*, *derékpénz*, *készpénzi tőke*. Törvt. Msz.

Capitale passivum, alieno ære obrutum capitale; *szenvedőleges tőke*. Törvt. Msz.

Capitale productivum v. fructificans, pecunia fructum ferens; *tenyésző v. gyümölcsöző tőke*. Törvt. Msz.

Capitalis, is, urbs præcipua, princeps, caput regni, provincie; *főváros*. Art. Diet. Pos. 113. Utpote in Croatia versus Carniolam et Styriam: *Capitalis* Carlostadium, cum Filialibus Novigradeez Babnarecz. Rák. Ön. I. 134. 36. Mare. Chr. I. 5.

Capitalis Lista, clenchus principalis; *főrajstrom*. Grundliste. Reg. Turm. Præst. 32.

Capitalis orgialis merces, merces summa pro orgia solvenda; *főszakmány*. Ger. Hauptgeding. Beszth. Lev.

Capitalis summa, summa, caput, solidum, pecunia; *magpénz*, *tőke*, *kapitális*. Werbőczy 372. Recuperando nimirum summam *Capitalem* (sive *Magpénz*) Et neglectum legale interesse (sive *Kamatat*) si tamen in literis obligatoriis eius mentio facta est.

Capitalista, qui caput, sortem pecunie habet in fœnore posita; *derék v. tőkepénzes*. Törvt. Msz. Kelem. Inst. Jur. Pr. 303.

Capitaliter, capitis poenâ; *fejvesztésre*, *halálra*. Tör. Tár. 1889. p. 447. sententio nati *capitaliter*.

Capitan basa, præfectus maris; *tengernagy*. Tör. Tár. 1892. p. 430. Dengir beglerbegh = dominus dominorum per mare. Nominatur etiam a Turcis *Capitan Basa*. Moderna ætate hoc officium a Czigali Oglo gubernatur. Maris autem Capitanei Officium per Sahan bassam locumtenentem Czigali gubernatur.

Capitaneale oppidum, op. princeps, caput; *főváros*. It. metropoli capitale. Beng. Ann. Er. Cœnob. 273. qui dum in festo Scapularisticæ Matris Beatissimæ ad *Capitaneale Oppidum* Czestochova... excurrens.

Capitanealis, ad Capitaneum pertinens; *kapitánysági*. Kuk. Jur. III. 194. Judicium Civicum ac Districtuale e quinque ad integritatem Iudicii necessariis Iudicibus Rectoribus, uno quippe *Capitaneali* et quatuor *Communitativis* componetur.

1. **Capitaneatus**, ducis officium *sub capitaneatu*, duce; *vezérlet*. Batly. Leg. T. I. 601. an. 1524 Nobiles *sub capitaneatu* Vice Comitibus venire teneantur.

2. **Capitaneatus**, magistratus præfec-

lus copiis militibus; *kapitányság, várkapitányság*. Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 469. Veranes. V. 345. ad castellanatum et *capitaneum* Agriensem.

Capitaneatus generalis Regni, officium capitanei summi regni; *országos főkapitányság*. Diar. Com. II. 95.

Capitaneitas, officium capitanei; *kapitányság*. G. Fej. VIII. 2., 627. cum dicta gente nostra cuius *capitaneitatem* gerebat.

Capitaneria, æ, (Du C.) officium tribuni, capitanei; *kapitányság*. Ljub. Mon. Sl. I. 360.

Capitaneus, 3., præcipuus, principalis; *fő*. Szende Misk. tört. III. 36. an. 1325. pervenit ad unam metam *capitaneum*.

1. **Capitaneus**, dux, præfectus copiis militibus; *kapitány*. Gal. capitaine. S. de Kr. Chr. I. 2., 4.: *Capitanei* seu duces; I. 4., 44. Iste (sc. Andreas) terram sanctam visitavit, ubi per omnes principes Christianorum *Capitaneus* ordinatur. Et passim. Marc. Chr. I. 3.

2. **Capitaneus**, V. Castellanus, *vármegye kapitánya, hadnagya, várnagy*. Kass. Prax. I. 34. Ad munus Castellani qui in aliquibus Comitibus nomine iam *Capitanei* iam vero Locumtenentis vármegye kapitánya, hadnagya, porkoláb, várnagy nomine veniunt.

Capitaneus arcis, *arcis præfectus; várkapitány*. Veranes. V. 349. F. H. ac. J. Z. in castellanos et *capitaneos arcis* Agriensis adsevisse.

Capitaneus Aulicus, *udvari kapitány, udvari hadnagy*. Car. Bel. De arch. 53. Cæterum obliterato pridem Magni *Seneschalci* titulo, iis partibus Magistratus absolvetur, quibus in Palatio Imperiali, *Aulæ Mareschalli* dignitas adhuc solet definiri. Quare *Udvari Kapitány* h. e. *Aulicus Capitaneus*, singulari honoris vocabulo dixere baronatum eum Hungari; non quod interna illa negotia Aulæ adtrearent Curie Regie Magistri, sed quod et decus et pompam procurarent Palatii.

Capitaneus Drabantorum, apparitorum publicorum præfectus; *rendőr főnök*. Kronst. I. 728.

Capitaneus Civitatis, (Du C.) præfectus civitatis; *városi kapitány*. Pest. Vár. levéltár.

Capitaneus exercitus, dux; *főhadnagy*. (XVI. században.) Szék. Okl. I. 459.

Capitaneus Laib-Guardiæ, dux custodum corporis; *kir. testőrség kapitánya*. Száz. IV. 342.

Capitaneus Ladinantius, capitanei vices gerens; *alkapitány*. Arch. Rák. VIII. 392.

Capitaneus-Locumtenens, capitanei vices gerens; *alkapitány*. Reg. Turm. Præt. 37. Paria nihilominus penes Turmam conservanda *Capitanei* — *Locumtenenti*.

Capitaneus Nobilis Prætorianæ Turmæ Hungariæ; *a nemes testőrség kapitánya*. Kapitán der Noble-Garde. Kövy El. 38. Officio Barones alias Regni Barones . . . hodie sunt: Palatinus, Iudex Curie, Banus Croatia, necnon Tavernicorum, Agazonum etc. magistri, *Capitaneus Nobilis Prætorianæ turmæ Hungariæ*.

Capitaneus Portus, portus præfectus; *révkapitány*. Nov. Calend. 256. D. Mar-

cus Orelch S. R. I. Eques, una Provisor Sanitatis et *Capitaneus Portus*.

Capitaneus spiculatorum, præfectus vigillum; *őrnagyság*. Kat. Hist. VIII. 577. in numerum et collegium nobilium servientium regalium perpetuo translato, quem *capitaneum* ipsorum *spiculatorum*, quem Scilicet vulgariter Eör-nagyság dicunt.

Capitanaria, æ, *Capitaneria* q. v.; *kapitányság*. Ljub. Mon. Sl. II. 295.

Capitare, advenire (Du C. al. s.) V. s. *Apostare; érkezni*.

Capitatum, per singula capita; *fejenként*. Monm. Comit. Trans. II. 75. nimirum nobiles *viritem* seu *capitatum* insurgere debent. Cod. Alv. I. 43. *Capitatum* felvetett egyház adóról 1685.

Capitegium, idem quod *Capitegium* (Du C.) capitis amiculum, fascia qua consecrandi episcopi caput redimitur, quum sacro chrismate inungitur; *fejszalag, fejkendő*. Nagy Hier. Kronst. I. 6.

Capitiha, æ, *Kapitiha, Capichichia* *Kapichia*; adiutor præfecti portæ, ianitoris sultani; *szultán ajtónálállójának segédje*. Szilády Tör. Magy. Eml. VI. 322; 447., 344.

Capiti lavium, 1. lotio capitis. 2. (Du C.) dominica palmarum, quia tunc moris erat lavandi capita infantum, qui ungendi erant. 1. *fejmosás*, 2) *virágvasárnap*. Nagy Hier.

Capitis æstimatio, census capitis; *fejbecsű, fejbees*. Törvt. Msz.

Capitis emenda, pretium redemptionis capitis; *fejváltás*. Törvt. Msz.

Capitius, i, ianitor apud Turcas; *török kapus*. Adelm. De orig. Ture. 44. Sunt et ianitores qui etiam ex ianizaris creantur, quorum numerus est CCC *Capitii* vocantur; hii etiam vivunt ex stipendio.

Capitius-Passa, summus dux præfectus ianitorum; *főajtónálló*. Magy. Tört. Tár. XVII. 262. inter quos Summi Vexerii *Capitii-Passæ* Secretarii est.

Capito, piscis; Schläg. 793. *capito, varja; kophal*. Kronst. II. 351. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 459. Quem Pisciculum nos *Capitonem* dicimus, et Hungarice *Kophal* nuncupamus, eum Aldrovandus *Gobionem* vocat. Nominem vero Capitonis fluviatilis caerulei, illum piscem indigitat, quem Germani *Bratfisch*, Hungari *Czompo*, Illyrii vero *Jessen* vocant. *Capito* est capite magno, lato, et depresso. Cf. Auson. Mosell. 85.

Capitosus, 3., contumax; *fejes*. It. capitoso. Wagn.

Capituare, occupare; *elfoglalni*. Szék. Okl. I., 50. possessionem Veychake vocatam, totalem esse ipsorum hereditariam et per siens nunc velle *capituari*.

Capitula Episcoporum, corpus legum ab episcopo in usum diœcesanorum sacerdotum; *egyes püspököktől egyházmegyéjük számára szerkesztett törvénygyűjtemények, fejezetek*. Kon. Egyh. 51.

Capitulana, æ, sententia; *tartalom*. It. capitulo. Ljub. Mon. Sl. XVII. 7. an. 1420: ad exponendum iuxta commissiones sue *capitulane*.

Capitulans, miles exauctoratus; *kiszolgált katoná*. Pest. Vár. Lev. *Capitulantes* emeriti, kiszolgált katonák. Diar. 1802. p. 404.

1. **Capitulare**, (Du C.) caput; *fejezet*.

It. capitulo. Vita. Steph. 104. Incipit *capitulare* I. de observanda catholica fide.

2. **Capitulare**, liber, codex, corpus legum; *törvénykönyv*. Törvt. Msz.

3. **Capitulare** V. Capitulum; *káptalan*. Törvt. Msz.

4. **Capitulare**, commissio vel instructio (Du C. al. s.); *utasítás*. Ljub. mon. Sl. I. 25. 207.

5. **Capitulare**, (Du C. 2.) capitulis aliquid distinguere; *fejezetekként elosztani*. Gyön. 3854.

6. **Capitulare**, de conditionibus tractare, pacta in certa capita referre; *alkudozni, alku mellett megadni magát, szegődni katonának*. Törvt. Msz. Wagn.

Capitulares, omnes parochi unius districtus; *kerületi plébánosok összesége*. Quel. Sieh. I. 449., 525., 544.

Capitularia, acta et negotia ad Capitulum pertinentia; *káptalani ügyek*. Száz. XI. 686.

Capitularia et Conventualia Loca v. *Loca credibilia*. Tör. Tár. 1888. p. 98.

1. **Capitularis**, hoc loco videtur *proceres* denotare; *főnemes*. Pesty. Ször. II. 241. in medio Barrorum et *Capitularium*.

2. **Capitularis**, 2., ad Capitulum perti-nens; *káptalambeli, káptalani*. Törvt. Msz. *Capitularis* homo, káptalan embere. Arch. Rák. IV. 91. Templum *capitulare*.

Capitularis, is, canonicus; *káptalambeli, kanonok*. Ger. Capitular, Capitularherr. Kass. P. P. II. 3. His subiungitur intimatio seu præceptum partitionis seu obedientie et reverentiae per *capitulares* ceterosque beneficia erga nominatum Præsulem observanda.

Capitulariter, in nomine Capituli (Du C. al. s.); *a káptalan nevében*. Szer. Not. p. 123: Nos Capitulum . . . memoriae commendamus, quod die hodierna Nobis *capitulariter* ab una, nec non venerabilibus Dominis . . . ab altera pariter congregatis . . . Cher. Jus. Eccl. II. 96. omnibus *capitulariter* congregatis constituuntur tres e collegio, qui suffragia reliquorum colligunt, scrutatores dicti.

1. **Capitulatio**, tractatio de conditionibus, pactum conventum, pacta in certa capita relata, deditio; *hadi alku, alku mellett maga megadás, kapitulálás, évkötés (katonáknál) időkötés, katonák szegődése, egyezkedés, várfeladás stb.* V. Accorda; Vuch. Jur. Feud. 40. *Capitulatio* vocatur pactum inter Imperatorem atque Electores, quo ille statim peracta electione, ante coronationis solennia, ad certum administrandi Imperii modum iureiurando se adstringit. Arch. Rák. IV. 460., 491. Cod. Dip. Brüss. II. 211. Ac. com. Sopr. 184.

2. **Capitulatio**, stipendium militare; iusta stipendia certis militie annis descripta; *kapitulaczio*. Rel. Dep. Qui tertiam *Capitulationem* suscepit, illis Sua Mtas Sac. signum aliquod distinctivum indulgere dignabitur.

Capituli Cantor; *káptalan éneklője, kántor*. Tiszth. Ir. Szirm.

Capituli Custos; *káptalan kinsértője*. Tiszth. Ir. Szirm.

Capituli Lector; *káptalan felolvasója*. Tiszth. Ir.

Capituli Magister Canoniceus; *tanító kanonok*. Tiszth. Ir.

1. **Capitulum**, collegium Canonicorum. Textum v. sub *Praepositus maior*; *káptalan*. Törvt. Msz.

2. **Capitulum**, congregatio; *gyűlés*. Batty. Leg. T. II. 392 an. 1236: *capitulum* sive congregatio.

3. **Capitulum**, literarum conservatorium, archivum. Szer. Not. p. 195: Sublato Capitulo Abensi retinebatur nomen Capituli sine re, id est sine personis Capitularibus unde is . . . invaluit error, hodieum perdurans inter ignorantes, ut ipsum literarum conservatorium, seu Archivum, vel etiam Requiritores et Expediitores literarum, homines saeculares nuncupati fuerint, nuncupenturque etiam de presenti per nonnullos: *Capitulum*.

4. **Capitulum** (Du C.) Sanctiones et decreta, quod per capitula digesta sunt, *határozat*. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 102. semper tamen salvis *capitulis* et ordinamentis Communis Ancone.

Capitulum Canonicorum, collegium, senatus canonicorum; *káptalan*. It. capitulo, Capitel, Stift. Wagn.

Capitulum cathedrale, cap. cathedralis ecclesiae; *püspöki v. székes káptalan*. Törvt. Msz.

Capitulum collegiatum; *társaság* egyenlő tagú v. székelen káptalan. Törvt. Msz.

Capitulum dare, obiurgare; *leczkét adni, megleczkétetni*. Einem das Capitel lesen. Wagn.

Capitulum facere, habere consilium; *gyűlést tartani*. Batty. Leg. III. 253 an. 1370: convocare Canonicos, *facere Capitulum*.

Capitulum Monasterii, locus reprehendendis erratis destinatus. Religiosi coetus senaculum. *tanáczsterem*. Wagn.

Capitulum provinciale, concilium prov.; *tartományi gyűlés*. Lzb. Cod. Med. III. 16: *capitula provincialia* . . . celebrari . . . volumus.

Capitulum religiosorum, conventus monachorum; *szerzetesek gyűlekezete*. Törvt. Msz.

Capitulum religiosorum generale, conventus generalis monachorum; *szerzetesek országos gyűlekezete*. Törvt. Msz.

Capitulum religiosorum locale, conventus localis monachorum; *szerzetesek helybeli gyűlekezete*. Törvt. Msz.

Capibassii, Capuzius, Capudzi, capochia, *Capitus* q. v. Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. VIII. 89.

Caplanatus, us, conditio, officium Caplani; *káplánság*. It. capellania. Georg. Sirm. 1., 200. ego volo ire ad Nagh Ida, quia domina condam Prini Stephani fecit vocare ad *caplanatum*.

Caplum, (Du C. Calep.) nodi genus in fune, quod indomita animalia capiuntur; *hurok*, hisp. lazo. Gyön. 3840.

Capnium, (Du C.) Datium solvendum pro quolibet camino seu habitatione a gr. *καπνῆ*, quae caminum significat (fumagium); *füstpénz*. Nagy Hier.

Capnomantia, vaticinatio ex fumo; *füstjölés*. Nagy Hier.

Capochia, a. Capuzius, Capudzi, ianitor et tabellarius apud Turcas: *ajtón álló*. Mon. Comit. Trans. III. 140. quod legatus imperato-

ris Thurcarum, qui iam antea illinc recesserat, isthic cum pompa et apparatu magno adfuerit, *capochiasque* octodecim ipsorum more vestitos secum habuerit.

Capona, capo et capus (vox graeca) qua gallus gallinae castratus significatur, vocabuli «capon» forma ab Ital. «cappone» sumpta Cf. Gröber, Vulgärlat. Substrate roman. Wörter. Wölflin Archiv 1., 342. Miklosich 34. *kappan*. Cod. Dip. Arp. Cont. II. 258. de singulis mansionibus pro decimis singulas binas *caponas* persolvant; fors. legendum: *capicias*.

Caporalis, (Du C.) decurio; *káplár, főnök*. It. caporale. Ljub. Mon. Sl. II. 242.

Cappa, rectius capa (Du C.) est indumentum laxius, quod reliquis vestibus superinduebatur et inde dicebatur ab Isidoro *Capa*, quia totum hominem capiebat; *kápa, vállköpeny*. Batty. Leg. T. II. 272. an. 1185. Prot. inq. 375.

Cappale, V. Cappa (Du C.) Batty. Leg. III. 490 an. 1350.

Capparus, i. capparis; *kápri, kaporna*. It. cappero. Kaper. Monm. Comit. Trans. V. 197. ab uno cent. *Cappari* f. 40.

Cappellanus Regie Cappelle, qui praest regiae capellae V. Capellanus. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 34. Ego frater Simon de Leontino Regis Friderici confessor, Magister, *Cappellanus Regie Cappelle*.

Cappizia, a. ianitor apud Turcas. V. Capizi, Capuzius etc.; *ajtónálló*. Veranes. VII. 353. Quo mirifice offensus parens ter ad eum per janitores suos, quos *Cappizius* vocant, nunciavit, ut Amasiam tandem proficereletur.

Cappo, onis, capus, i; capo, onis; *kappan*. Tör. Tár. 1889. p. 373.

Cappuciari, cappa indui; *kápába öltözni*. Nagy Hier.

Cappucini, a cappa sic dieti an 1525. a Mathaeo Baschi instituti V. Capucini; *kápas barátok*. Nagy Hier.

Capredum, fors. idem, quod apud Du C. caprinum: praestatio ab iis, qui capras tenent exsolvenda; *kecske adó*. Ljub. Mon. Sl. I. 127: habeant certas iurisdictiones . . . de vino et *capredis* . . . de sceleis et coniglis.

Capreolinus, ad capreolum pertinens; *vad kecske*. Vect. Rect. Ref. C: De centum pellibus *Capreolinis*, vulgo *Gamsen*.

Capreolus, i. clavicula, pampinus; *szőlőkapocs, kacs*. It. viticcio. Galeoti 67. Nascitur enim ibi aurum ad similitudinem virgultis simile asparagus. Nonnunquam vero, sicut *capreoli* circa truncum vitis intorli ad magnitudinem plerumque duorum cubitorum quod nos vidimus saepe: sed ille aureus asparagus sive *capreolus* iuxta vites natus non est auri valde puri.

Caprettus, Capretus, haedus; *gödöllye*. It. capretto, capretta. Cod. Dip. Arp. Cont. VIII. 84. pro yreo triginta solidos, pro agno vel *capretto* X solidos.

Capreus, ex capra, caprineus; pellis caprea; *kecskebőr*. Gyön. 3770.

Caprisans, pulsus (Du C.) dicitur medicis, qui incipiens a velocitate ante digitorum percussione videtur cadere, et post moveri in complexa dilatazione ad similitudinem capreoli; *kacs-karingós ütés*. Bene Med. I. 35. pulsus *caprisans*.

Capruculium, vas fictile (Festus) quod capax sit; *földből alkotott edény*. Gyön. 3859.

1. **Capsa**, a. vehiculum fossorum. Text. v. s. *Capsarius*. Germ. Hund.

2. **Capsa**, a. (ap. Du C. capsarium) in qua recondebantur sanctorum reliquiae; *ereklyetartó*. Batty. Leg. III. 270. an. 1372.

3. **Capsa**, a. pendens saccus instrumentis, documentis asservandis; Posoniensis capituli documenta hodie quoque in *capsis* custodiuntur; *vallári zsák*.

Capsa framealis, seu saccus frameae; *kardhüvely*. Säbel-Tasche. Cons. Sumpt.

Capsaces, (Du C.) vasculum, olei vas; *olajkorsó, olajos négely*. Gyön. 3832.

Capsarius, i. Juriev. Jur. Met. 45. Fossoribus Metalliei . . . a. o. *Capsarii* Hundlauffer qui in patente *Capsa*, Hund, mineras erutas versus orificium fodinae promovent, ut inde ultro transponi valeant.

Capsella, capsula; *kis táska*. Kov. Form. St. 437. singulis vertimentis scilicet pallio, pileo, baculo, pera, *capsella*, lagena.

Capsula cordis, ventriculus cordis; *szív szekrénye*. Andr. Pann. 233. in *capsula* magnifici cordis tui repone misericordiam.

Capsularum Confectio, *doboz, szekrénycsináló*. Keismacher. Tab. Conscr.

Capsus, (Du C. Capsum 3.) carruca undique contexta, quasi capsula; *beborított, fedett taliga*. Gyön. 3831.

Captatus, 3., opportunus; *alkalmas, kínálkozó*. Frak. Mát. lev. II. 129: dominum nostrum *captato* tempore hortari vellet et orare.

Capteneula, pro: *captensula*: subtilis verborum deceptio, ut sunt sophismata; *bölcs szöveléssel való csálárdsg*. Ger. Trugschluss. Gyön. 3843. Cf. Marc. Capell. 4. p. 135.

Captio, occupatio, expugnatio (Du C. al. s.); *elfoglalás*. Ljue. Mon. Sl. XVII. 3. an. 1449: significasti *captionem* castris.

Captiosa interpretatio, ars, dolus in interpretatione, artificium; *agyarkodó fogás, fogóság magyarázat*. Törvt. Msz.

Captis, capus, (Du C.) avis praedatoria seu falco; *kaba*. Schläg. 1766.

Captivialis, ad captivitatem pertinens; *elfogalási*. Fjp. Szám. p. 644. an. 1439: dummodo quis captivatur super *captivalem* sententiam.

Captivare, captivum facere, capere. captivum reddere; *elfogni*. It. cattivare. Cf. August. Civ. Dei I. i. — Vulg. Rom. 7. 23. Thuroz 182. S. de Kz. Chr. I. 4., 2.; II. 3., 2.; II. 5., I.; A. 1. 16.

Captivatio, actus captivandi: *el- v. befogás*. Törvt. Msz.

Captivator, qui aliquem capit, captivum reddit, in vincula iacit; *a ki elfog, fogságba vet kiti*. Beng. Ann. Er. Caenob. 144. Cf. August. Ep. 199.

Captivatoria, (sc. charta) mandatum captivandi continens; *elfogató parancs, letartóztató p.* Kov. Form. St. CXLV. 108. *captivatoria*.

Captivatorium, *Captivatoria* q. v. *letartóztató parancsolat*. Georg. H. P. IV. 269.

Captivitas manualis, caudex; *kézi kaloda*. Ger. Strafklotz. Jögt. Eml. T. III. p. 572: in *captivitate manualem* «kézi kaloda» vocant, in medio foro existentem, inijciunt.

Capuceum, (Du C.) Caputium idem quod

Capitium, capitis tegumentum, quod capæ assutum erat. Hist. a Cuth. 382. desuper incedebat indutus capum *capuccio* largo.

Capuciatius, 3., caputio ornatus, instructus; *csuklyával ellátott*. Batty. Leg. I. 398; tunica *capuciata* monachorum.

Capucini, *Patres Capucini*; *kápas barát*. It. capucino. Cher. Jus. Ecl. II. 47. Notandi sunt P. I. *capucini*, hi ex ordine S. Francisci per Matthæum Basechi an. 1525. originem ducunt. Nomen vero ab acuminato Capitis tegumento, quod *capucium* dicitur, traxerunt et in Patria nostra art. 96. anni 1723. inseri meruerunt. Beng. Ann. Er. Cœn. Præf. V. Fratres Franciscani.

1. **Capucium**, V. Capuceum, Caputium, Capitium. Arch. Rák. VIII. 331. *Capucium* ex materia sericea.

2. **Capucium**, flimbria; *czafrang*. Schläg. 1273. Ny. T. Sz. Capitium: *czafrang*.

Capuerunt, pro: ceperunt. Georg. Sirm. I. 49. Et mox iterum sultorem *capuerunt*.

Capula, æ, (Du C. 4.) parva capia; *kis czafrang*. Gyön. 3869.

Capus, i, (Du C.) avis prædatoria; falco; *sólyom*, *kaba*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 114. Schläg. 1766. *capitis*. Báezay. Gyön. 3863.

1. **Caput**, causa; *ok*. Bék. Pil. II. 512. an. 1712. meam. . . instantiam ex eo *capite* maiestas vestra. . . placidare non est dignata, quod.

2. **Caput**, aliquid iuxta summum caput facere, (Hungarismus) ex suo ingenio fingere; *feje szerint csinálni*. V. s.: *Bandare*.

Caput bonorum, castellum; *jószág dereka*. Száz. XIII. 406. A *caput bonorum* rendszert egy vár volt.

Caput damnatum, V. Caput mortuum.

Caput Dicarum, Molnár Patv. 27. *Caput Dicarum* est. *Rovás nyele* ar. 6. ejusdem Decr. Griff des Kerholzes.

Caput frangere, idem ac *caput rumpere*. Mall. I. Si *caput frangeres*. . . demonstrare non posses.

Caput habet bonum, ingenio est acri, docili; *jó feje van*. hat guten Kopf. Wagn.

Caput in galea tenere, galeam in capite gerere; *sisakot fején viselni*. Fjp. Anon. 26.

Caput mortuum, terra elementum; *föld, mint elem*. Vern. Met. II. 15. Chymici tria elementa statuunt. Mercurium videlicet, sulphur et salem: his adiciunt alia duo inertia tamen ac solum passiva, *terram* nimirum vel *caput mortuum* sive damnatum et aquam vel phlegma resque omnes ex elementis eiusmodi componi arbitrantur, si vinum in alembico ponatur et ignis, admoveatur. . . extrahitur phlegma, sulphur. . . Extracto deum sale superest aridus pulvis omnem vim ignis eludens, quem *caput mortuum* vel *terram* vocant.

Caput rumpere, (hungarismus) aliqua re scrutanda, rimanda fatigari; *fejét törni*. Den Kopf zerbrechen. Mall. F. Nam etsi omnes Sophistæ sua *capita rumpere*nt, solidam rationem adferre non possent.

Caput singulare, homo ineptus; *különcz*. It. uomo singolare, originale. Sönderling. Vern. Psych. 241. Nec cum eo ingenium seu *caput singulare* (Különcz) confuderis, eo quod opera huius irregularia, hæc autem a regulis libera sint.

Caputeum, capitis tegumentum. Text. v. s. Jupparellum.

Caputium, V. Capuceum, Capucium *kaba*. Vuch. Jur. Feud. 82. Frequens etiam fuit investitura per pileum, biretum sive *Caputium*.

Caputularium, i, foedus, litteræ foedus, pactum continens; *szerződés, szerződéslevél*. It. capitolazione. Kapitulation. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 321. Kivül: *Caputularium* translatus de Slavonico in Latinum de pacto, quod habemus cum Rege Servie Vladislavo.

Capuzius, **Capuzi**, **Capudzi**, **Capudsi**, a Turcica voce Kapuzi, ianitor et tabellarius, qui litteras Sultani portare solet; *kapus*. Rák. Ön. p. 278. l. 7. urgebat iter *Capuzius*. p. 273. l. 32—33. (32): legatus Sultani *Capuzi* Bassa. . . Tulonium advenerat; p. 289. l. 35—36. (35): . . . a duobus *Capudzi* Bassa seu Janitoribus apprehensis brachiis, ad interiora palatii inductus fui. . . p. 268. l. 35. — p. 269. l. 2. (268. 38.) (Illosvaus) . . . retulit mihi, se . . . præmissum esse, ut adventum venientis legati ex ordine *Capudsi* *Bassarum* seu Janitorum (qui nonnisi cum literis ipsiusmet Sultani expediti solent) denunciaret.

Caputum, toga eucullata; *kabát*. It. cappotto. Ljub. Mon. Sl. XI. 203. an. 1346: asportavit. . . pelles, *caputa*, camisiam.

Capy-aga, summus ostiarius apud Turcas; *füajtöör, kapus a törököknél*. F. Forg. Comm. V. 105. At in proximo divano ingressis ad se veziris, summo ostiarii (capy-agam vocant) accersito iubet, quid fieri velit.

Carabin, **Carabina**, æ, scelopetum equestre; *karabély*. It. carabina. Száz. VIII. 138. Unum *carabin*. Thök. Diar. II. 382. Una *carabina* deargentata fl. 6. p. 387. *Carabina* ex Bresliano.

Carabinerus, i, eques gravioris armaturæ scelopetum armatus; *karabélyos*. Arch. Rák. III. 689. . . regiminemque præterea *Carabinerorum* intraturum.

Carabolatum, (Du C.) stega; *hajó földézet*. It. carabottino. Ger. Verdeck. Obs. Jadr. 403. cum novem galeis mirabiliter præparatis, quarum sex erant tabulis teetæ prout sæpius expressimus ac cum quadam turre lignea operata fabricatione in quodam *carabolato* fere cubitorio octo, quam Italici Burgum seu Platum vocant, Mantuanum præfixa versus cæthenam ad infringendam ipsam se direxit.

Carabus, (Du C.) Croat. Koráb, cymba parva scapha; *csolnak*. Gal. Canot. Cf. Isid. Orig. 19. 4. 26. Obs. Jadr. 403. Sed quia *Carabus* seu *Cymba* erat ille Mantuanus plathus, in quo constructa erat turris. Gyön. 3877.

Carachia, æ, species navis onerariæ; *teherhordó hajó*. It. caracca. Ljub. Mon. Sl. XII. 266. an. 1418. XVII. 143 an. 1430. de equis capitis super duobus *carachiis* de bestiis.

Characterizatus, laudatus, memoratus; *jelzett*. Arch. Rák. 183.

Caraguthane, *Grház*. Instr. Pæ. Art. I. quotquot erunt vigiliarum domus, *Caraguthane* et munimenta dicta *Schanz* turreaque, *Palankæ*, et aeres.

Caragus, (Du C.) sortilegus, præstigator, qui *characteribus* magicis utitur, unde vocis etymon; *varázsló, bűvész*. Nagy Hier.

Caranta, **Tantara**, eribrum; *szita*.

It. crivello, cribro. Schläg. 1127. Duas *tantaras* vulgo *zythath* emi. 1521. O. L. D. 37179.

Carasia, species panni, *Karasia posztó*. Magy. Tör. Tár. XVIII. 210. Mon. Comit. Trans. V. 194. ab una balla *Carasias* f. 10.

Carat, ceratium (pondus); *karát*. It. carato. Karat. V. s. v. Liga.

Carata, **Caratus**, Carat q. v. Sim. Num. 47. Et sint lege 24. *Caratorum*, minus quarta parte unius *Caratae*, uno Floreno Imperiali pro 13 Grossis computato.

Caratellus, dolium; *antat; hordóska*. It. caratello. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 564. vineæ de Gionchetto cum omnibus suis pertinentiis et buttae et *caratelli* et buticelli et barilli etc. Ljub. Mon. Sl. IV. 113. an. 1376. duo *caratelli* manovaxie.

Caratsch, V. *Schaeda Caratsch*.

1. **Caratus**, i, (fors. ab arab. *Kharadsch*) tributum in singula capita impositum; *fejadó*. Ljub. Mon. Sl. XVII. 139. an. 1340: *Carati*, qui ad presens tenentur per nobiles Catarinos, qui vacabant de cetero, distribui debeant per cedulas inter nobiles.

2. **Caratus**, gradus; *fok*. Numi Hung. 26. ut moneta eius aurea sit 16. *caratorum* graduum; argentea vero *quintae combustionis*.

Caravana, æ, (Du C.) xenodochium, agmen mercatorum una commeanum; *vendégfogadó, együtt utazó kereskedők, karaván*. It. carovana, Gal. caravane. Ljub. Mon. Sl. an. 1394. Veranes. Hist. I. 315. Nec aliis in aedificiis molestiorem curam ponunt, quam templorum, balnearum, pontium et publicorum hospitiorum, que *Kervan* *Zarai* vocant, quasi *caravanarum* palatia, contenti in reliquum ab coeli tantum iniuriis tutos esse.

Carbas, Charadrius Bimantopus; *gyöngyvér madár*. (Tihanyi codex szerint.) Pel. In nativitate Dom. s. II. c. 3. In avibus *carbas* avis de arbore hyberna nasci claret.

Carbassa, captura; *tépet*. Charpie. Poor Zsebsz. 178.

Carbatina, (gr. *καρποτίνη*) calceamentum rusticum de recentibus coriis; *bocskor*. Szamosk. I. 139. Dum portis furtim exit, ne ferrata equorum calces sonitu fugam proderent, *carbatina* e crassis lodicibus consuta, plantas eorum calceavit. Cf. Catull. 93. 4.

Carbona, (Dief. Du C. *Corbona*), gazophylacium; *persely, szelencze*. Gyön. 3888.

Carbonarius, i, qui carbonem facit,urit; *szénégető*. It. carbonajo. Szirm. Tör. Tár. 1881. p. 376. Cf. Plaut. Casin. 2., 8., 2.

Carbonatus, 3., in carbonem versus; *égett*. Bene Pol. 109. *carbonata* calx.

Carboniformis, forma carbonis. M. Bel. Prodr. 188. Capitis mortui *Carboniformis*.

Carbonista, æ, (Du C.) carbonarius; carbones coquens; *szénégető*. Fjp. Szám. p. 97. an. 1338.

Carbonozus, i, sannio (carbone tinctus); *böhöcz*. Ljub. Mon. Sl. XI. 80. an. 1328. nulla persona audeat. . . facere se *carbonozum* vel se transfigurare vel Judeum facere.

Carbonum mensurator, carb. metator; *szénmérő*. Besztb. Levit.

Carbonum Ustorium, locus carbonibus urendis; *szénégető hely*. Faber. Jur. Met. 72. proin non modo venas fibrasque metallicas, sed et Ustrinas, Auri et Scoriarum mineralium loturas, Sylvas et *Carbonum Ustoria* etc. etc.

Carcare, (Du C.) onerare; *terhelni*, *megrakni*. It. caricare. Gal. charger. beladen, belasten, laden. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 402. si disscarcaverint suas mercaciones in Ancona et deinde *carcaverint*, ad arboratium ali- quod solvendum minime teneantur.

Carcassa, æ, globulus incendiarius; *bomba*. It. carcassa. (Art Bombe.) Arch. Rák. IX. 499. Pár. Páp. *mozásár ágyu*.

Carcassus, *carcassa* q. v. Dip. Alv. I. 421. mortaria ad proiciendas bombas et *car- cassos*.

Carcellare, in carcerem includere; *be- börtönözni*. It. carcerare. Ljub. Mon. Sl. V. 242. an. 1334.

Carcer animæ, vita humana. Szentiv. Cur. Misc. III. P. X. 24.

Carceralis, carcerarius, ad carcerem pertinens; *börtön* . . . Kat. VIII. 160. si regu- laris pro tanta inobedientia *carcerali custo- diae* condemnatus . . . Chr. Dubn. 170. Bene. Med. I. 90. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 40. Cf. Prudens. *περί στειν*. 5., 269.

Carceratio, actus in carcerem inclu- dendi; *bebörtönzés*. It. carcerazione. Obs. Jadr. 404. quorum maleficorum *carceratio- nis* ipsi Veneti penitus ignorabant.

Cardeta, parvus elypeus; *kis paizs*. (Cf. it. targeta.) Quel Sieb. I. 486. an. 1495. comiti . . . *cardetam* in Brassovia elabora- tam pro honore.

Cardinalatus, us, dignitas cardinalis; *biboros méltóság*. It. cardinalato. Gal. cardinalat, Cardinalswürde. Fej. IV. 2., 192. *Cardinalatus* tui dignitas. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 423. Istiv. VI. 90. Pel. De S. Bonaventura I. c. 3.

Cardinalis, 3., ad cardinalem perti- nens; *bibornoki*. Szamosk. II. 45. Quia vero ex Cæsareæ commendationis spe *cardinalea dignitate* se propediem ornatum iri persua- serat.

Cardinaliani, asseclæ Cardinalis; *bibornok követői*. Tör. Tár. 1889. p. 35. Anno 1599. Andreas Cardinalis a Mich. Vaida cæd- itur ad Cihinium, ubi perierunt bis mille ex *cardinalianis*.

Cardinalis, (Du C.) *bibornok*. Not. rel. II. 73. Nomen *Cardinalis* omnibus clericis ministeriis alicuius ecclesiæ perpetuo iure ad- strictis et inordinatis proprium fuit, ut distin- guerentur ab aliis solum ad tempus ecclesiæ alicui servientibus, circa illos enim populus, sicut ianua circa cardinem parieti affixum vol- vitur. Hinc *Cardinalis*. Episcopus ante sæ- culum 14-um fuerat ipse Pontifex Romanus, *Cardinales* vero Presbyteri et Diaconi fuerant Presbyteri Romæ curæ animarum expositi.

Cardinalis presbyter, V. s. *Cardi- nalis*. Tör. Tár. 1892. p. 32.

Cardinalis lex, lex fundamentalis; *sarkalatos törvény*. Törvt. Msz.

Cardinalis titulus, titulus præcipuus; *főök, főczim*. Törvt. Msz.

Cardinalitius, 3., ad cardinalem perti- nens, cardinalis; *bibornoki*. Veranes. II. 228. eundem cum Martino Modi secretario Romam destinavit ad *cardinalitiam digni- tatem* sibi procurandam.

Cardineus, 3., ad Cardinalem perti- nens; *biboros*. Ru. Pan. L. II. *Cardineus* quoque testis apex, baculusque verendus.

Cardinum, (Calep.) nasturtium; *torma*. Gyön. 3913.

Caregare, (Du C.) V. *Gargare* (gall. charger) onerare; *megrakni*. Ljub. Mon. Sl. XI. 37. an. 1313: debeat *caregare* coredam . . . que mittetur pro . . . frumento.

Carementranus, v. *carempnium*, (Du C.) a gall. *Coaresme entrant*. Dies ge- nialis; *húshagyó kedd*. Le mardi gras. Nagy Hier.

Carena, æ, quadragesimale ieiunium (Du C.) deriv. a carento (Spieser), defectus, inopia, ieiunium aliquot dierum, absentia, ab- stinentia; *nagy böjt; néhány nap böjt kenyéren s vízen*. Gyön. 4004. Nagy Hier. Kov. Form. St. 84. ob hoc nos eidem mulieri septem *carenas* pane et aqua commisimus.

1. **Carentia**, æ, (Du C.) inopia, defectus, penuria, absentia; *hiány*. It. carenzia, man- canza. Wagn. Ac. Com. Sop. p. 195. Veranes. IX. 8. Est et militum deficientia, quæ propter *carentiam* solutionum . . . in dies etiam fit maior. Fej. V. I. 459. propter mala- ciam seu ventorum *carentiam*.

2. **Carentia**, *havi leonás a nyug- díja*. G. Carenztaxe. Opin. 1802. Y. S. 73. Qui salaria officiis adnexa non de pleno sed cum aliquali falcidia sub titulo *Archæ* et *Caren- tiæ* percipiunt.

Careta, æ, *Karatus* q. v. Kov. Form. St. 49. eandemque Monetam in ipsis florenis sedecimæ *caretæ* et in dictis Grossis ac Ba- nalibus nec non obulis quintæ Combustiois . . .

Caretta, currus, (Du C.) V. s. v. *Cari- gium*; biga. Gall. Charette.

Cargare, onerare, obserere, suffundere; *megterhelni, ellepni*. It. caricare. Prot. inq. 182: quod erat tota *cargata* pediculis; et 233: videbam faciem eius *cargatam* lacry- mis.

Cariagium, vectura cum carro, quam quis domino præstare debet. Gall. Chariage (Du C.); *szekerezés, fuvarozás caretán = kocsin szekéren járás*. Uj. Magyar. Muz. III. 198. Nullus vicecomes vel ballivus noster vel aliquis alius capiat equos vel *caretas* alicuius liberi hominis pro *cariagio* faciendo nisi de voluntate ipsius liberi hominis.

Caricare, idem ac Carcare ab it. cari- care; onerare, confirmare. Knauz. E. M. Str. II. 300., 300 que . . . censuit idem dominus archiepiscopus *caricare* sic viribus firmitatis.

Caricatum, res præter modum deformis, vultus in peius fictus; *torzkép*. It. caricatura. Greg. Aesth. 65. Dum turpe tam hyperbolice exhibetur, ut exinde quasi oppo- situm idealis existat, *ridiculum Camulatum* nominatur *Caricatum*, Karikatur.

Caricatura, idem ac *Caricatum* ab it. caricare, exaggerare; *torzkép*. Vern. Psych. 295. Quodsi comicum ex compositione hetero- georum prorsus obiectorum, quæ tamen repugnans secum esse videtur, coalescat, id grottesco-comicum seu absurdum vocatur v. g. si figura hominum et animalium cum floribus et frondibus ita inter se perplectantur, ut regnum animalium et plantarum, quasi in unum coneruisse videatur. Contra si id ex hyperbolica obiectorum expositione emergat quo sic ea in summo gradu risui et sibilo obiciantur: *caricatum* et ipsa exhibitio *car- ricatura* nuncupatur.

Caricetum, humus turfa; *zsombék*. Törvt. Msz.

Caricosus, 3., carice obsitus; *sással benőtt*. Szamosk. I. 61. cum tota castelli regio

caricosis paludinosisque impedimentis ob- sessa.

Caricum, (Du C.) onus; *teher*. It. ca- rica. Ljub. Mon. Sl. I. 42: nullus homo . . . audeat facere *caricum* legnaminis.

Carinarius, i, nauta (ap. Fin. alia no- tione); *hajós*. Fej. V. 3. 350. Fej. VIII. 3., 56. *carinariis*, seu nantis. Fej. X. II. 37. Sigis- mundus, Rex Hungariae, *Carinariis* et nau- tas de Pesth ad præstandum pro salibus de- vebendis tributum stringit.

Carinatum, ad similitudinem carinæ; *hajó hasonlatosságára*. Gyön. 3929.

Carinator, (Du C. s. *Carina*) convici- ator, maledictor; *boszantó, átkozódó*. Gyön. 3929.

Carinta, veru; *vasnyárs*. Schläg. 1889.

Cariofolium, (gr. *καρυόφυλλον*) ga- ryophyllum; *szegfűbors, -szeg*. Tör. Tár. 1889. p. 376. Una libra *Cariofoli*. Fr. Lib. Rat. II. 29. etc.

Cariofolus V. *Cariofolium*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 144.

Cariopholus, V. *Cariofolium*. Gyön. 3974.

Carisa, (Du C. lena vetus et litigiosa, an- cilla dolosa fallax); *vén kerítőnő*. Gyön. non recte: *vén tenyésző oroszlán*, quasi scrip- tum esset: vetus lena. 3936.

Carisia, fors. *camisia*. Veranes. IX. 192. et vestivit se rubea *carisia*.

Carisma, gratia, favor ex græco *χάρις, χάρισμα; kegy, adomány*. It. carisma. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 60. quæ igitur hec et alia largitatis Divine *carismata* infra pectoris claustra debita et frequenti meditatione re- volvens.

Caristeme, (Du C.) marmoris genus dictum, quod gratum sit sculptoribus; *zöld márványkő*. Gyön. 3969.

Caristia, (Du C.) annonæ caritas; *drá- gaság*. It.arestia. Wagn.

Caristialis, (*adjuta*), ad Caristiam perti- nens; *drágasági pótlék*. Theuerungs- schlag. Faber. Jur. Met. 125. Invalescitibus Schedis Baecalibus, cumque valoris earum subcessiva defectione rerum quarumvis ad Cul- turam montanam necessariarum caritate in- tensa laborantem Culturam montanam, per re- solutas identidem elementissime *adjutas*, ita dietas *Caristiales*, per exsolutionem partis pretii relationalis in moneta Conv. reliquæ vero in duplum auctæ, adjutum ibant.

Caritative, (Du C.) ex charitate, ex animo, humaniter; *szeretettel*. Pel. De S. Steph. s. III. c. 6. *Caritative* . . . redarguit pereuntem.

Caritativus, 3., (Du C.) humanus, ex caritate procedens; *szeretető, . . . embersze- retető*. It. caritativo. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 6. ut quo solidius vigerit inter vos *carita- tive* unitatis integritas.

Carium, (Du C.) carrus, carrum; *targonczka, kordély*. G. Karren. Kronst. II. 172: *caria* turalia.

Carlostadiani, *Carlstadius követői*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 489. Hi Luthe- rani enim vix orti statim cæperunt dividi in Anabaptistas, *Confessionistas* et rursum singulæ Sectæ in alias atque alias ut sunt: *Interimistæ, Carlostadiani, Brentiani. Bibhotæ*, Antitrinitarii ita, ut fere centum sectæ prodierint ex uno Lutheranismo.

Carmasineus, 3., purpureus; *kar-*

mazzsin, skárlátszin. Archiv. Rák. VIII. 350.

Carmasinus, 3., coccineus, in sermone Italico: carmesino; *karmasin pirosságú cipő*. Dug. Jol. I. carmin, carmesin. Fr. Lib. Rt. III. 1495. de coreo *carmasino* emi.

Carmasius, 3. V. Cremesius, et Carmasinus. Monm. Comit. Trans. V. 1493. A 400 cothurnis *Carmasii* fl. 4.

Carmatiani, V. sub Assasini.

Carmatisso, fors. pro: chasmatisso, motum terrae ciere, quo chasma oritur; *égi háborút támasztani, mi által a föld megrepel*. Gyön. 4050.

Carmelita, ordo Monachorum; *karmelita szerzetesek*. Curios. Misc. III. Oct. Synops. Chr. VI. Oltv. Act. Syn. 3. Cher. Jus. Eccl. II. 47. *δ* *Carmelitae*, hi orti sunt a Bertholdo quodam Calabro, qui in terram sanctam profectus, in eo montis *Carmeli* loco, ubi Elias propheta quondam moratus fuisse credebatur, tugurium et Sacellum sibi exstruxit ac cum sociis ibidem vitam eremiticam duxit. His dein Albertus Patriarcha Jerosolymorum anno 1209. regulam praescripsit. In Patria nostra iam anno 1272. florentes art. 96. an. 1723. inserti sunt, hodieque Jaurini existunt.

Carmelite Calceati, calceis usi; *sarus karmeliták*. Art. Diet. Pos. 107. Pariter et religiosi Ordines Capucinorum, Fratrum Misericordiae, Servorum Beatae Virginis Mariae, nec non *Carmelitarum Calceatorum* et *Discalceatorum* et Paulanorum, ita et Societatis Virginum Ursulitarum... in regnum Hungariae recipiuntur.

Carmelite Discalceati, ordo Carmelitarum reformatus a S. Theresia, moniali in Hispania, qui inventum docebant et opera misericordiae exercebant; *sarullon karmeliták*. Unbeshulte Carmeliter. Art. Diet. Pos. 107.

Carmelitanus, 3., V. Carmelita. Beng. Ann. Er. Con. 158. Diva Virgo *Carmelitana*.

Carmeliticus, 3., ad Carmelitas pertineus. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 171.

Carmen aggratulatorium, C. *gratulatorium*; *köszöntő vers*. Hor. Mem. 480. Száz. II. 316.

Carminans, remedium flatus ventris solvens, dissipans; *szelet eloszlató orvos-ság*. Mát. 489.

1. **Carminare**, (Dn C.) commentare, facere carmen; *verset szerezni*. Gyön. 3951.

2. **Carminare**, (Du C.) incantare; *bűvölni*. Gyön. 3973.

Carminativus, 3., *Carminativum*, *Carminativa*, (Du C.) dissipativum; *bélgé-hajtószér*. blähungtreibendes Mittel. Bene Med. IV. 235. Nec tamen pneumatosis omnis therapie anti-phlogisticae cedit: saepe enim character morbi est asthenicus, et tunc stimulantia, quae in genere *carminativa* vocantur, indicata sunt. Poor J. Zsebsz. 14.

Carminatus, colore rubro, purpureo tinctus. Arch. Rák. VIII. 326. In uno vaseulo 49. ligaturae *lini carminati*.

Carminice, metrice, ligata oratione; *versmérteken, versesen*. Wagn.

Carminfex, carminum faber; *verselő, versgyártó*. Boc. Hungar. p. 242:

Carminfex quod carni-fices non flagrat, [nesti]. Est ratio: at doctus dignus amore vir est.

Carmula, æ, (Du C.) seditio; *lázadás*. Ger. Scharmützel. Száz. XVI. 113.

Carmus, carmus, tarmus, made (Dief.) B-ben; *nyű*. It. larva, verme. Made. Schläg. 1723.

Carnalis frater, *ἐδελφός σαρκικός*, genuinus, uterinus, proprius frater; *vén szorint való testvér*. Marc. Chron. II. 97. S. de Keza Chr. A. 1. 3. Tisztb. Irásm. Carnalis frater: *attyáról testvér*, Uterinus frater: *anyjáról testvér*.

Carnalis homo, libidini, voluptatibus deditus; *érezkies ember*. Wagn.

Carnalis soror, soror genuina; *apanyótestvér*. Törvt. Msz.

Carnalitas, (Du C.) libido, amor, amicitia; *érezkieség, szeretet, barátság*. It. carnalitá. Thom. Archid. Hist. Sal. 343. nec consulendo sinceriter ad vestrae respicient utilitatis profectum, sed ad suae *Carnalitat*is affectum.

Carnaliter cognoscere, stuprare; *fejtalansággal meggyalázni*. Batty. Leg. III. 658. an. 1507: qui moniale *carnaliter cognoscerent*. S. de Kr. Chr. I. 4., 4.

Carnarium, ossarium (ap. Du C. cimeterium); *csontház*. Ger. Beinhaus. Száz. VIII. 684. román izlésben épült *carnarium*.

Carnarius, 3., ad carnem pertinens; *hús*... Eszl. Okm. 37. Decr. Maximiliani 1565. macella *carnaria*. Kronst. III. 482. securis *carnaria*.

Carnevarium, (Du C. carnelevamen) bacchanalium dies; *farsang*. It. carnevale, carnaval. Prot. inq. 214.

Carnarium, i, macellum; *mészárszék*. Tör. Tár. 1889. p. 375.

1. **Carneus**, carnosus; *hús*... Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 146. Non desunt tamen pisces, quibus palatum *carneum* est linguae loco. Cf. August. Serm. 344.

2. **Carneus**, 3., voluptatis appetens; *érezki*. Rák. On. 200. *carneus homo*.

Carnevalium, V. *Carnelevarium*. Prot. inq. 343.

Carni, V. *Carvi*: *kömény*. Gyön. 3975. ciminum; *bodzavirág*.

Carnifex, (Du C.) lanus, qui carnes vendit et facit; *mészáros, hentes*. Fleischer. Kronst. I. 180. Batty. Leg. III. 242. an. 1370.

Carnificari, in frusta secare, concidere; *felkonezolni*. Pár. Páp.

Carnificatio, mutatio in carnem; *húsulás*. Bene Med. II. 63.

Carniprivium, i, (Du C.) ieiunia anniversaria; *bajt*. It. carnevale. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 438.

Carnisbrevium, pro: Carnisprivium; *húshaggyó*. Cod. Com. Zichy T. I. 523., 588.

Carnisbrevium, pro: *Carnisprivium*. Fjp. Szám. p. 40. an. 1364.

Carnis debitum exolvere vel reddere, mori; *meghalni*. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 206. Kub. D. Hont. I. 72.

Carnis privium, (Du C.) ieiunia anniversaria; *bajt*. Kub. C. Arp. I. p. 40. Capitulum Jensonense 1261: a *carnis privio*... usque ad revolutionem eiusdem *carnisprivii* tenetur redimere. Kronst. I. 83.

Carnis via, carnis viam introire: e vita decedere; *meghalni*. Marc. Chr. I. 40. dominum suum demonstrans universae *carnis viam* introisse.

Carnositas, copia carnis; *húsosság*. An. Brand. 39.

Carnulentus, 3., (Du C.) plenus carnis; *köpczős, testes*. Gyön. 3974. Cf. Prudent. *περί στερ.* 10., 372. Solin. 2.

Carolei Carolini, V. Floreni Imperiales.

Carolinus grossus, Sim. Num. 52. Grossus primus in Hungariam induxit Carolus I. R. H. sic dictos a grossitie, licet enim prius etiam crassiores nummi cusi sint etiam, alio tamen gaudebant nomine, nempe solidorum aut maiorum denariorum. Et haec peregrina compellatio me convincit, ut credam monetarios huius temporis, ex Italia fuisse evocatos, consequenter Marca Florentina usos fuisse. Exstant in Brogr. Medicorum Hung. Cl. Vespriani Tom. III. aliquot *Carolini Grossi*.

Carolin Bavar, Palat. et Wittenberg integra, *Carolin Bavar. Palat. et dimidia*. Inst. Arithm. 221. Tabula V. Monetarium exterarum cum domesticis comparatarum. Aureae *Carolin. Bavar. Palat. et Wittenberg. integra* = Flor. 8. Cr. 52. *Carolin. Bavar. Palat. et Wittenberg. dimidia* = Flor. 4. Cr. 26.

Carpatina, V. *Carbatina*. Gyön. 3978.

Carpentagium, vecturae onus, quod vasalli domino exolvebant; *fuvardó*. Tör. Tár. 1893.

Carpentaneus, 3., ad carpentum pertinens, carpenti; *szekezes*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 372. similiter et a Carnis privio usque ad festum Sancti Johannis Baptiste duo et duo per singulas hebdomadas in opere *carpentaneo* servire Monasterio tantummodo tenebantur.

Carpentare, (Du C.) opus carpentarii exercere; *ács mivet tenni, bodnárkodni*. Gyön. 3983.

1. **Carpentarius**, (Du C.) qui carpenta conficit; *faber lignarius; kocsi-készítő*. It. carpentier. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 7. Fej. I. 297. Cf. Tarrunt. Dig. 50., 6., 6.

2. **Carpentarius**, i, qui vecturas facit; *fuváros*. Knauz M. E. Str. I. 54., 25. decem domus *carpentariorum*.

Carpentator, (Du C.) carpentarius, qui facit carpenta; *ácsmester, kocsi-gyáros, bodnár*. Gyön. 3982.

Carpenticus, 3., ad carpentum, currum pertinens; *kocsihoz tartozó*. Fjp. Szám. 429. Item pro lignis *carpenticis*.

Carpentura, æ, actus conticiendi vel reparandi, sarcendi, reficiendi currus; *kocsi-készítés, javítás*. Fjp. Szám. 329. Item Lisseno pro *carpentura*...

Carpes, itis, *αἰλαία*, aulæum, i, stragulum villosum; *kárpit*. Georg. Sirm. I. 255. super terram prostrata erat cum purpureo et cum variis palpetis *carpitebus* usque ad Cesarem papilionem. Fej. III. 23.

Carpit, aulæum; *kárpit*. It. cortina. Georg. Sirm. I. 93. scortizabant cum puellis Regine, quas duxerat secum de Germania sub scamno et sub *carpit*.

Carpocratiani, Carpoeratis hæretici sæc 11. sectatores. For. Scr. p. 9. Carpoerati, qui 1. vetus Testamentum repudiabant. 2. Jesum Christum ex Joseph natum esse dicebant. Nagy Hier.

Carpolus, parvus carpo; *kis ponty*. Quel. Sieb. I. 306. an. 1500.

Carpsum, liber regulas rituum ecclesiae-

sticorum totius anni praescribens; *egyházi szertartások könyve*. Száz. XXVII. 347.

Carrago, (Du C. caragiū) vectura cum curru; *szekeřészet*. Gall. charrage. II. Rák. 429. tormenta maiora 14, minora 8, cum multa *carragine*, item vexilla et signa. Bonf. I. 2., 36. Cf. Trebell. Gallien. 13 Veget. Mil. 3., 10.

Carrata, æ, currus (Du C. onus curri.); *szekeř*. Karren. It. carretta, carrata. Magy. Tör. Tár. IX. 70.

Carratum, carrus, birota; *talyiga*. It. carro, carretto. Gal. charette. Karren. Cod. Dipl. And. V. III. p. 34: fruges... cum plaustris et *carratis*... per vectores adducuntur.

Carrecta, æ, *kordély*. It. carrinola. Kat. Hist. IX. 404. et paratis *carrectis* (curribus duarum rotarum) et *forgiis* (*forniculis*) igneis carnificibusque appositis in eisdem praefatum Terlicii comitem... in altera poni mandavit.

Carriarius, V. Currier; *fuvaros*. Kat. Hist. VIII. 344. quod Carolus hoc anno lites inter Andream praepositum Ecclesiae Budensis et *Carriarios* (al. curriferos) composuit.

Carrociū, (Du C.) currus quondam vexillum ferens; *zászlót hordozó szekeř* (hajdan). Pár. Páp.

Carrola, biga; *taliga*. Gyön. 4007.

Carrucharis, (Du C. carrucharius) ductor carrucae; *kocsis*. Gyön. 3921.

Carta alba, alias Carta bianca, charta pura, qua quis se solo nomine suo subscripto ad aliquod officium obligat vel alicui potestatem, facultatem agendi, auctoritatem concedit; *kötelező levél, felhatalmazó levél*. Kat. Hist. VIII. 315. Banus petit, ut ei detur *carta alba* et facere et scribere possit, quicquid vult de dicta civitate.

Carta bianca, Obligatoriales; *kötelező levél*. Georch. H. T. III. 107. *cartabianca*... chartabianca.

Carta pacis, literæ, in quibus pacis conditiones perscriptæ sunt. (Salvus conductus); *ottalom-, véd-levél*. Ljub. Mon. Sl. XVII. 424. an. 1428.

Cartacei, dicuntur ii prædicatores, qui orationes, prædicationes legunt; *a predikációt leolvasó*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 367.

Cartæ, charta, seida lusoria; *kártya* (játék). Rák. Ön. 228.

Cartafilacium, (Du C. Chartophylacium) tabularium, archivum; *levéltár*. Fej. X. 2., 510.

Cartafilax, (Du C. Chartophylax) archivi et chartarum custos, dignitas ecclesiastica; *káptalan kanzcellárja*. Törvt. Msz.

Cartago, a carduo; *szamártóvis*. It. tribolo. Sehlag. 920.

Cartalis, ad chartam pertinens, scriptus; *írásbeli*. Fej. I. 388. Unde itaque Christianissimus scepterifer Andreas iussu auctoritativo sub *cartali* testamento huius Privilegii exarari edixit.

Cartallus, i, cophinus (Du C.); *kosár*. Batty. Ger. 26.

Cartalus, i, armarium catillis condendis; *tányérpolecz*. Kronst. II. 480.

Cartare, chartæ foliis ludere. Text. v. sub Taxillare; *kártýázni*. It. giuocare a carte.

Cartarium, tabularium; *levéltár*. Fej. IV. 2., 163. E cartario Capituli Poson.

Cartella, æ, 1. pactio de permutandis transfugis, captivis; 2. litteræ provocatoriae;

1. *fogolyesere*; 2. *kihívás*. Ger. Cartel. Arch. Rák. IV. 472.

Cartellæ Commissarius, curator redimendorum captivorum; *fogolyeserére kiküldött biztos*. Száz. XXIX. 738.

Cartallum v. Carthallum, (Du C. cartallus) cophinus vel canistrum; *szatyor, kosár*. Gyön. 3996.

Carthauna, æ, tormentum bellicum maximi modi; *mozsárágyu*. Karthaune Szentiv. Cur. Misc. 373.

Carthesia, æ, V. Cortesia; titulus. Molnár Patv. 46. In puncto Titulorum et *Carthesiarum* debite cuius et competenter aptandatum... etc.

Carthophilacium, (Du C.) scrinium, in quo libri et scripturæ reponuntur; *szekeřény*. Gyön. 3997.

Carthophilax, V. Cartafilax; Kass. Prax. II. 20. *Carthophilaci* seu Cancellario. Nov. Calend. 52. Venerab. Capitulum Cathedr. Eccl. Magno Varadinensi Graeci Ritus Catholicorum; *Carthophilax* seu Cancellarius.

Carthusianus, monachus sic dictus a Cartusianis montibus. Auctor huius ordinis erat Bruno Episcopus; *karthausi v. néma szerzetes*. Kat. VIII. 102. Cnobitium *Carthusianorum* in lapide refugii aedificatur.... Cher. Jus. Eccl. II. 56. Veranes. II. 316.

Cartiflorum pictor, chartarum lusariorum pictor; *játékkártya-festő*. Pest. Lev. 1.

Cartipholia, Cartæ lusoriae; *kártya (játék)*. Arch. Rák. VIII. 335. Argenteæ patenulae quadrangulares in usum lusor *Cartipholorum* cum floribus elaboratæ.

Cartonum, tegumentum e charta densata; *táblapapiros*. II. cartone. Pappen-deckel. Ljub. Mon. Sl. XII. 21. an. 1412: ex libro cartarum 66. *cartono* cohopto in quarto existente.

Cartophilax, cancellarius (ap. gr. cath.); *kanzcellár v. korlátnok a káptalanban (görögöknél)*. Kon. Egyh. 303.

Cartua, V. Carthauna. tormentum bellicum mortario simile; *mozsár ágyú*. Feuer-mörser. Pár. Páp.

Cartula, (Du C.) parva charta, schedula; *kártya, cédula*. Veranes. IX. 7. in valore 3390 florenorum, uti patet ex *cartulis* eidem assignatis.

Cartula arendationis, charta, scriptum ad conductionem et locationem pertinens; *bértérsi cédula*. Veranes. IX. 7.

Cartulina, æ, schedula, seida, boleta; *cédula*. Ljub. Mon. Sl. V. 243. an. 1334: pro... salario officii *cartularum*.

Carunca, æ, annulus catenæ (hoc sensu non invenitur in maioribus lexicis); *karika, láncszem*. Pel. Serm. Peccator cepit compungi et flere et videbatur quod ad eius lachrymarum irrigua una *carunca* de catenis solvebatur et sic ad quamlibet lachrymam *carunca* cadebat, donec totaliter catena soluta fuit. Hiem. 41. i.

1. **Carus**, i, pro: carrus; *szekeř*. Tör. Tár. 1890. p. 223. Sex *Caros* cum barbatis in uno quique ad minus...

2. **Carus**, *kóros mely álom*. Bene Med. V. 250. *Carus* vocatur, dum somnus ita profundus est, ut æger nequidem clamore fortiori excitari possit, respirationem habens simul stertorosam.

Carvi, cuminum (arab. *karwija* e gr.

καρόν) carum carvi (in bot.); *köménymag*. Ger. Feldkümmel. Quel. Sieb. I. 316. V. Carvi.

Caryopon, (Calep.) nucis succum significat; *dió olaj*. Gyön. 4004.

Caryta, carica; *füge*. Kronst. II. 255: medium cantharonem *Carytarum* seu lieuum.

Casa armata, vinea, testudo, musculus; *védőfödét*. Száz. VI. 418.

Casabundus, 3., crebro cadens; *botlékos*. Gyön. 4017. Cf. Varro L. I. 7., 3., 91.

Casale, villa; *falu*. It. casale. Batty. Leg. T. II. 255 an. 1463: quatenus prope... Jerusalem turcarum fines, terræ, vineæ, *casalia* emerentur.

Casamata, deriv. ex It. casamatta, quod compositum est ex casa, domus, casa et matta, stragulum, tectum; *boltozatos védő ágyúk elhelyezésére, lakóháza, kutona-börtön*. Jókai Régi jó Tbl. I. 88. a *casamata*okban göbölöket helyeznek. Curios. Misc. 397. ex *casamatis* hostis directo ictu etiam tormentis impeti potest et ab ascensu cortinarum arceri ac repelli.

Casamaticus, ad Casamatam pertinens. Curios. Misc. 406. immissis intra muros tum Cortinae, tum alæ, munire (Casamatas), una quidem externam *Casamatici* muri faciem, altera internam stringente, ac sic Casamatae abunde securæ erunt.

Casamentum, (Du C.) casa, domus; *ház*. Knauz. M. E. Str. II. 93. 77. cum omnibus Domibus, Curijs ac *Casamentis* fundis et areis.

Casarma, castra, habitacula militaria; *kaszárnya*. It. caserma. Pfahl. Jus. Georg. 84. pro reparatione viarum, pontium, contuberniorum (*casarmarum*) et hospitiorum militarium nec non pro ollis crematoriis.

Casarmista, æ, caupo castrensis, militaris; *lakmányás, kantinos kocsarmáros*. Arch. Ver. Sieb. XXIV. 450. quod commercium vini et carnis *casarmistis* competat.

Casaticum, (Du C. casaticum) præstitio pro casa; *házadó*. Ljub. Mon. II. I. 13 an. 1187. de thesauro et *casaticho* et de omni introitu.

Casatus; *lakó helylyel bíró*. Pfahl. Jus. Georg. XVIII. Præstationes Liberiorum accurate determinatæ censu præcipue absoluebantur unde et mansi illorum tribuales (Zinsgüter) mansi vestitis (bestiftete Dienstgüter) oppositæ nominabantur. Servi strictæ tales vel *Casati* erant (Kosaten, a latino casa, vel anglo saxonico kot) peculiaribus domibus et fundis (manso vestito) præditi vel *non casati*, Familia, gasindi, communiter appellati, qui in domibus dominalibus habitabant. Illi vel propriis instrumentis iumentisque mansum colebant.

Casale, locus caseis conficiendis (ap. Du C. al. s.); *sajtészítő hely*. G. Käserei. Opin. P. I. Sec. II. S. 14: præmissa oves tractandi methodus... aboliatur, et ubique locorum *casealia* communia introducuntur.

Casarium, species cibi ex farina et lacte confecti; *bálmos, vajjas tésztá*. Pár. Páp. Add.

Casarius, i, qui caseis vendendis et conficiendis quæstum facit; *sajtkereskedő*. Tab. Conser.

Casei confector, qui caseos conficit; *sajtészítő*. Pest Vár. Lev.

Caselarius, i, inquilinus; *bérben lakó*.

Ljub. Mon. Sl. V. 229. an. 1334. recepit a sorore . . . *caselarii*.

Cassetta, æ, parva casa; *őrház*. It. cassetta. Ljub. Mon. St. XI. 225 an. 1347: *facere . . . casellum*, ut custodes possint stare de nocte ad custodiam.

Caseus plexus, *tisztező túró*, *fonott sajt*. Besztercezb. ág. gymn. Ért. 1875—76. p. 61.

Caseus secundarius, serum; *zendicze* (zsenedicze). Ger. Molken. Pár. Páp.

Casillum, **Casillum**, vas, in quo caseus servatur; *sajttartó*. Schläg. 1443. Octo casilia vulgo themla 1404 Fel. G. 1. 298.

Casius, ad capsam pertinens; casia fistula = utriculus; *duda*. Ger. Dudelsack. Tör. Tár. 1881. p. 175. *casia fistula* tall. 1.

Casma, (Du C.) gr. *ζόαυα*, hiatus terræ; *tátongó nyílás*, *hasadás*. Gyön. 4043 et 4060.

Casnastra, æ, canistra; *kosár*. V. s. *Archiscammum*.

Casoma, (Du C. *Casona*) acus muliebris, qua mulier caput scalpit, a *cudo* dicta, eo, quod cadere facit immunda; *jésű*. Gyön. 4051.

Cassa, (Du C.) ærarium privatum vel publicum, capsula, ubi pecunia asservatur; *pénztár*. It. cassa. Cass. Prax. I. 35. perceptores . . . *casas* sibi conceditas fideliter custodire tenentur. Wagn. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 279.

Cassa Bellica, ærarium militare; *hádi pénztár*. Tiszth. Irm. Molnár Patv. 79. Jókai Rab. R. I. 40.

Cassa cameralis, ærarium publicum; *kamarapénztár*. Kass. Prax. II. 14. percentualem quotam pro fortificatione *casas cameralis* inferendam.

Cassa cameratica, liberarum civitatum ærarium privatum; *sz. kir. városok házi pénztára*. Orsz. Lev.

Cassa contributiva, v. *Cassa bellica*; *hádi adóbeli pénztár*. Törvt. Msz.

Cassa diocesana, ærarium diocesis; *Megyebeli intézet*. Georch. Ért. 44.

Cassa domestica, ærarium privatum comitatus, magistratus; *házi pénztár*. Opin. Deput. 51. In Foris tamen Formatis, ubi Taxæ hæ ad *Cassam domesticam* inferendæ erunt. Jókai Rab. R. I. 40. Georch. Ért. 74. Tiszth. Irm.

Cassa extraserialis, ærarium extraordinarium; *renden kívül való pénztár*. Tiszth. Irm.

Cassa monetaria, ærarium monetæ; *pénzverő intézeti pénztár*. Tör. Tár. XX. 159.

Cassa Parochialis, idem quod *Cassa charitativa* V. s. *Charitativus*. Lzb. Cod. Med. T. II. 690: *Cassas Parochiales* pro sancto et pio instituto adiuvando.

Cassa parochorum, alias: fundus religionis; *vallásalap*. Kon. Egyh. 212.

Cassa parsimonialis, ærarium, in quod conferuntur peculia usus-fructus gratia; *takarékossági pénztár*, *takarékpénztár*. Törvt. Msz.

Cassa particularis, ærarium provinciae; *járásbeli kassza*. Törvt. Msz.

Cassa pauperum, idem quod *Cassa charitativa*. V. *Charitativus*. Lzb. Cod. Med. T. II. 691.

Cassa provisionalis, ærarium su-

blevandis senibus; *gyámolító-, vénség-gyámolító pénztár*, *gyámpénztár*. Törvt. Msz.

Cassa publica, ærarium publicum; *közpénztár*, *közkincstár*. Törvt. Msz.

Cassa quarterialis, pecunia in hospitium eroganda; *lakbéri-pénztár*. Diar. Com. II. 91.

Cassa universalis, ærarium publicum; *országos pénztár*, *közönséges pénztár*. Törvt. Msz.

Cassa vidualis, ærarium sublevandis viduis; *özvegy-gyámolító pénztár*. Törvt. Msz.

Cassabies, fors. præstatio a casis; *házadó*. Tract. Comm. 3. A Mastarie, *Cassabie* aliisque *impositionibus* et iuribus autem omnimode immunes sint modusque iste respectu mercatorum utriusque partis observetur.

Cassacio, Cassatio (Du C.) actus rescindendi, dissolvendi, tollendi; *megsemmisítés*, *eltörlés*. Fej. X. 3. 142. sub pena revocationis, annulationis et *cassacionis* huiusmodi litterarum.

Cassæ contrectatio, peculatus; *pénztár meglopása*, *illetése*. Törvt. Msz.

Cassæ diarium, ærarii commentarii diurni; *pénztári napló*. Reg. Turm. Præf. 163.

Cassæ perceptor, exactor vectigalium; *adóvevő*, *adószedő*. Törvt. Msz.

Cassæ viceperceptor, exactoris tributorum vices gerens; *al adóvevő*, *második adószedő*. Törvt. Msz.

Cassæ visitatio; *pénztárnak megvizsgálása*. Ger. Scontrirung. Törvt. Msz.

Cassalis, e, ad cassam, ærarium pertinens; *pénztár . . . , res cassalis*, *pénztárügy*. Kass. P. P. I. 29. *urbalium*, *cassalium*, revisionis rationum neutri est integrum in Sedibus Dominalibus Præsidem vel Coudicem agere. Faber Jur. Met. 50.

Cassare, (Du C.) irritum esse iubere, rescindere, tollere, delere, ad nihilum redigere; *megsemmisíteni*, *eltörlení*. It. cassare, cassiren. Georch. H. T. IV. 172. Fej. X. I. 181. omnes alias litteras . . . præsentibus *cassamus*, revocamus. Not. I. Samb. Tyrn. Cf. Cassiod. Var. 5., 14. Cod. Just. I. 2., 16.

1. **Cassaricus**, pecuniarum exactor; *pénztáros*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 500.

2. **Cassaricus**, i, qui casses, retia conficit; *háló-kötő*. Gyön. 4054.

Cassarina, V. *Casarma*. Art. Diæt. Pos. 46. Reg. Mil. an. 1726. p. 12. in habitaculis militaribus sic dictis *Cassarinis*.

Cassatio, actus delendi, abrogandi, munere privandi; *eltörlés*, *megsemmisítés*; *hivataltól megfosztás*. Törvt. Msz.

Cassatorio-Continuatorium, vel *Præceptorio-Continuatorium*, mandatum sententiam tollens et continuationem litis præcipiens; *ítéletet törölő és folytatottó parancsolat*. Georch. H. T. IV. 267.

Cassatorio-Inhibitorium, sententiam tollens et inhibens mandatum; *ítélet-törölő és tiltó parancsolat*. Georch. H. T. IV. 266.

Cassatorio-Reexecutorio-Inviatorium, executionem tollens et inviandum mandatum; *ítélet-törlesztéssel visszafoglatottó és utasító Parancsolat*. Georch. H. T. IV. 267.

Cassatorio-reexecutorium mandatum, executionem tollens et res

reddendas præcipiens mandatum; *végrehajtást semmisítő s visszátérítést rendelő parancs*. Törvt. Msz.

Cassatorium, edictum, iussum, quod sententiam rescindit, tollit; *ítélet-törölő parancsolat*. Georch. H. T. IV. 267.

Cassatorius, 3., tollens, ad nihilum redigens, rescindens; *megsemmisítő, eltörölő*. Kövy El. 717.

Cassavisiatio, recognitio ærarii; *pénztárvizsgálás*. Jókai Rab. R. I. 37.

Casselata, æ, navis species; *hajó neve*. Han. Mon. Jur. II. 184: nemo conducat bareham vel *casselatam* . . . ad . . . vinum portandum.

Cassia, æ, cista; *ládá*. Ljub. Mon. Sl. II. 204.

Cassibia, fax æris; *érczenek alja*, *sepreje*. Gyön. 4039.

Cassidilis, (Du C.) pera pastoralis; *pásztori táská*. Gyön. 4038.

Cassilis, rete; *háló*. Gyön. 4055.

Cassiodolabrum, bipennis; *alabárd*. Gyön. 4045.

Cassiodolus, medicus; *orvos*. (Cf. Du C. Cassini, doctores Turcarum.) Gyön. 4046.

Cassirerius, i, alias; Cassarius, cassirius; pecuniarum curator, præfectus, administrator cassæ, ex Germ. Cassierer; *pénztáros*. Arch. Rák. VIII. 125.

Cassirius, V. *Casirerius*. Kass. Prax. I. 39. Perceptores et *Cassirii* manipulant cassas . . . Cod. Camb. Merc. 84.

Cassiss, Falud. Arch. 56. *Cassides* seu *Semilunae*. *Media luna* est moles terreæ, revelino vel parmula fere similis, sed illa minor et versus munimentum ad lunæ similitudinem excavata et propugnaculo obiecta.

Cassona v. *Casoma*. Gyön. 4060.

Castaldio v. *castaldus*, (Du C.) villæ procurator, præfectus; *házfelügyelő, falusi ispán*. Nagy Hier.

Castaurus, (a gr. *κάσας*: meretrix) homo libidinosus, peni deditus; *kurvélkodó*. Teut. Schul. I. 155 an. 1736: Dum vident Nobiles, Scholares nostros . . . ebrietatibus, vestiumque omnis generis variegationibus cum levissimis quibusve *castauris* et morionibus certare, ut non indignarentur et ad convertendos eiusmodi sanniores et *uennios* ad strictius vitæ genus excitarentur.

Castellanaria, æ, (Du C.) officium arcis præfecti; *várkapitányság*. Ljub. Mon. Sl. VI. 152. an. 1476.

Castellanatus, us, (Du C.) officium castellani; *várnagyi hivatal*. Tör. Tár. 1890. p. 482. *Castellanatus* castri nostri Munkács.

Castellani, idem ac Castrenses; *várnép*. Vuch. Jur. Feud. 61.

Castellanus, præfectus Castelli, arcis vel carceris, alias: Castri Maior; *várnagy, kastélynagy, szobamester, porkoláb*. It. castellano. Gal. concierge du chateau. Schlossvogt. Kol. Am. II. 52. Kass. Prax. I. 24. Habet præterea quilibet Comitatus suum . . . Exactorem, geometram, *Castellanum*, Commissarios diversos. I. 34. Ad *Castellani* munus, qui in aliquibus Comitatus nomine iam *Capitanei* iam vero *Locumtenentis* Vármegye kapitánya, hadnagya, Porkoláb, Várnagy nomine veniunt. Szirm. 42. Castellanus: várnagy, porkoláb, *tömlőczartó*.

Castellanus Bombardariorum, praefectus pyrobolariorum; *tüzér kapitány*. Veranes. II. 315. Tertiam autem proventum Episcopus partem idem Episcopus medio provisoris sui Rationista nostro conscio ad solutionem alterius *Castellani Bombardariorum, equitum et peditum* aliorumque custodum in arce servientium fideliter dari faciat.

Castellanus Castri, arcis, castelli praefectus; *várnagy*. Ger. Burgvogt. Kronst. I. 716., 717.

Castellanus vel locumtenens comitatus, capitaneus comitatus; *a vármegyé porkoláltja, v. hadnagya, v. kapitánya*. Törvt. Msz.

Castellare, (Du C.) castella seu munitiones extruere castella munitionibus seipre; *tornyokkal ellátni*. Bárczay.

Castellatura, æ, (Du C.) castellani dignitas; *várnagyi tiszttség*. Doc. Fam. Soos. Sec. 14. *castellatura* sermone Polonorum. Włgłowa.

Castellensis, 2. adi. a castellum, castellanus; *várbeli*. Rák. Ön. p. 123. I. 4—2. (2.)... rogavi igitur centurionem, ut mihi vestes similes vestibus desultoriorum *Castellensium* fieri curaret...

Castellum, (Du C.) castellum, parvum munimentum. Magy. Tör. Tár. IX. 52.

Castellianus, 3., ad castellum pertinens, in castello habitans, commorans; castellanus; *várbeli, vár...* Rák. Ön. p. 124. I. 5—7. (7.) Injunxi praeterea ei, ut... civibus custodibus diceret, se esse officialem legionis *Castellianae*... Dip. Alv. II. 281.

Castifer, (Du C.) qui flagellum portat. *ostorviselő*. Gyön. 4065.

Casticatorius, 3., castum efficiens, purgans; *tisztává tevő, széplőtlenül megtartó*. Pel. De s. Agn. c. 7: septimum privilegium est *castificatoriae* suffragationis.

Castigativus, castigans, castigatorius; *büntető, fenyítő*. Imre Phil. 533.

Castitia, (Du C.) patronus claustrum; *klástrom szászólója*. Pár. Páp.

1. **Castor**, (Du C.) aries castratus; *űrű*. Tör. Tár. 1889. p. 374. *Castor* seu verew erew nominatus.

2. **Castor**, is, castrum V. s. *Augerium*; *tábor*.

Castorinarius, i, castorum venator; *hódos, hódokat fogó*. Ger. Biberfänger. Hazai Okl. 438. 1872. *Castorinári*, qui hudas dicuntur.

Castoriolus, V. *Castorinarius*. Haz. Okl. 24. an. 1251: Villam... Beka... in qua quondam nostri *castorioli* residebant.

Castos, (Cathol. Caustos) *καυστός*, incensum; *égékény, megégett*. Gyön. 4220. *temjény*.

Castra, æ, navis species; *hajó*. Obs. Jadr. 407. navium composuerunt etiam inextimabilis pulchritudinis quamdam *radam*, quam Italici nuncupant *Madium* seu *Castram*, in qua erant stabilita quadam lignea et ingens turris.

Castralis, *Castrens*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 496. Fej. III. 2. 489. quod praefata curia esset sita super *terram castralem*.

Castralis (comes), qui castello, arci praefectus est, castellanus; *várnagy*. It. castellano. Burgvogt. G. Fej. T. XI. V. Un. 543.

Comes Castralis vel Dux exercitus nostri non possit violenter descendere.

Castrametatio, actus castra metandi; *tábornérés, kijelölés*. De Bell. Pann. M. Soit. 588. Dip. Alv. I. 222. 245.

Castrametator, finitor; *tábori mérnök*. Curios Misc. 380. Unde oportet *Castrametatorem* scire ante omnia, quam multae sint res, pro quibus locus in Castris assignari debeat.

Castrare nasum, succidere; *orrát megmetélni*. Szamosk. III. 200. alter Constantinus erat e Vajvodarum genere natus, cui Michaël Vajvoda, cum oppresso Andrea cardinale Transylvaniam occupasset, Albæ invento ac ne se tyranno subducere posset, gravi valetudine impedito *nasum castraverat*; eundemque postea in boyerum suorum contubernium cooptaverat. *Castratio* autem nasi fit ex infima eius parte frustillo vix apparente desectio. Id solet fieri Vajvodarum genere natis, qui se clam vel palam eius principatus candidatum gerunt. Hoc corporis detrimento ita protinus animos submitunt adeoque se capite diminuunt, ut vix unquam amplius ad eum magistratum aspirare auint.

Castrato nasi, V. *Castrare nasum*; *orr megmetélése*.

Castratinus, 3., (Du C.) vervecinus; *űrű*... Ljub. Mon. Sl. XI. 138 an. 1343: carnes *castratine*.

Castratus, (Du C. castratus) vervec; *űrű*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 278. Et sponsus eo die, quo nuptiae fiunt de eo, quod mitebatur, sicuti de *castratto* nihil debeat mittere sponse vel sponsa sponso.

Castratum, i, (Du C. castratus) vervec; *űrű, herbécs*. verschnittener Hammel. Kronst. I. 690.

Castratus, ad delicias cantus eviratus; *herélt*. It. castrato. Vagn.

Castrenses, *várőrség, várnép*. Pfahl. Jus. Geogr. XXV. Milites ad tuendum Castrum, eius praesidium (Besatzung, garnison) constituentes (milites praesidiarii) *Castrenses*, *Milites castrae castrensesque* sensu stricto vocabantur etiam *Cives*, *Civiles*, *Burgenses* (Bürger) Urbani et improprie *Servientes Castrae*. Wuch. Jur. Feud. 64. II. Feudum Castrum Burg. vel Schloslehen, quo castrum in feudum conceditur. Solebant nempe domini conducere viros strenuos, ut adessent ad custodiam eius et defensionem; unde et ipsi *castellani* aut *castrenses* dicti sunt. Interdum etiam Sess-Lehn vocatur, quia residere in castro vasallus debet Cf. Sup. An. Sc. I. 63.

Castrensianus, V. *Castrenses*. Prise. Serv. p. 20.: *Castrenses vel Castrensiani* ministri erant castrorum et aule Regiae iidem, qui Iudices vel Praefecti Castrae. Bel. appar. ad Hist. Hung. Dec. I. Mon. V. p. 196. et 227.

Castrensis, 2., ad castrum, arcem pertinens; *vár...* *várbeli*, castrae incola vel miles praesidiarii; *várlakó, várvör*. S. de Keza. Chr. A. 2., 4. quid sint udwornici *castrenses*.

Castrensis capellanus, sacerdos, castr.; *tábori pap*. Törvt. Msz.

Castrensis superior, summus curator sacrorum castrensiarum; *tábori főpap*. Szirm. 32.

Castrae attinentia, terra castrae, comitatus; *vár földé, vármegye*. Törvt. Msz.

Castrae Capitaneus, V. *Hodnogi*.

Castrae Jobagiones seu *Castrae Jobagiones*, regii milites; *várjobbágyok*. Fej. III. II. 263. Kol. Am. II. 77: Hi... *castrae Jobagiones* sive regii milites alii quidem erant Jobbágyones naturales S. Regis, alii autem de castransibus exempti. Jobbágyones S. Regis erant ii, quorum Majores terras Regias sub conditione militiae a S. Stephano jure hereditario possidendas acceperant, qui hanc ob causam etiam *naturales* Jobbágyones vocabantur; de *castransibus* autem *exempti* erant, qui terras quoque Regias, et jure quidem hereditario, ab aliis tamen Divi Stephani successoribus obtentas colebant.

Castrae maior, V. *Castellanus*; *várnagy*. Prise. Serv. p. 23. Koll. Am. II. 53. Pfahl. Jus. Geogr. XXVI. *Castellanus*, (Varnogio) i. e. *Castrae maior* seu praefectus, qui arcem fidei suae commissam, rerum Castro necessarium et terrarum eiusdem curam habuit et in castranses Jobagionesque Castrae eius causa iurisdictionem exercuit.

Castrae praefectus, *Castellanus*; *várnagy*. Törvt. Msz.

Castrimargia, (Du C.) pro: *gastrimargia*, gulae concupiscentia; *torkosságnak kívánsága*. Gyön. 4081. Nagy Hier.

Castro, onis (Du C.) castronus (Dief.) vervec, aries castratus; *űrű*. It. castrato. Schläg. 1427. Cod. Telek. XI. 377. Ljub. Mon. Sl. III. 144: pro ove et *castrone* solvere debeat.

Castrorum metator, finitor V. s. *Campi Mareschallus*; *tábori mérnök*.

1. **Castrum**, (Du C.) urbs, eredetileg csak *vár, később város*. Tör. Tár. 1893.

2. **Castrum**, provincia, parochia, comitatus; *vármegye*. Száz. VI. 446. Tör. Tár. 1887. p. 516.

Castrum doloris, (Du C.) suggestus, funebris, feretrum; *gyászszavatal*. It. catafaleo. Series Ban. p. 147: ut vero cadaver Templo illatum est, suaeque mensae (*Castrum doloris* dicimus) impositum, inferias antistes... peregit.

Castula, (Du C.) praecinctorium muliebri; *kötény*. Gyön. 4082. Cf. Varro ap. Non. 548. 30.

Castus, i, castratus (Du C. al. s.); *herélt*. Ger. der Beschchnittene. Mon. Com. Trans. 4., 156. an. 1542. Beglerbeg... dimisi una eum suis *castis*.

Casualis, 2., fortuitus; *esetleges történetes*. It. casuale. Törvt. Msz. Cf. Cod. Just. 6., 27., 6.

Casualitas, quod fortuito fit (Du C. al. s.); *történetesség, véletlenség*. Törvt. Msz.

Casualiter, (Du C.) casu, fortuito, forte; *esetleg, történetesen*. Kub. D. Hont. I. p. 112: qui... *casualiter* de... combustione evasissent. Cf. Sidon. Ep. 9., 11.

Casubula, v. *Casula* (Du C.); *miserruha*. Nagy Hier.

Casuista, a casus cum suffixo ista, philosophus, qui omnia casualia esse et casualiter evenire affirmat; *esetleges, véletlenséget kutató tudós*. Rák. Ön. 162., 25—27. (26.): Legunt hi (sc. peccatores) Principes *casuistarum* libros, sacras quoque scripturas, sed libros morales, tanquam insipidos, tædiosos, plerumque seponunt.

Casuisticus, 3., a casuista scriptus, doctrinam casuum in se continens; *esetlegeséget vitató, -tanító*. Rák. Ön. p. 24. I.

36—38. (36.): ... per casualem libri *casuistici* lectionem de variis impudicitiae speciebus edoctus, de malo suspicabar, sed edoceri timebam.

Casula, æ, (Du C. 3.) supremum omnium tegumentorum et cætera omnia interior per seum munimen tegit; *miscemondó ruha*. Gal. chasuble. Kasel. Oltv. Act. Synod. 97. Fr. Balass. Casul. Steph. 19. *Casula* est vestis cucullata, dicta per diminutionem a Casa, quod totum hominem tegat quasi minor Casa, unde et Cacula, quasi minor est Cella. Sic et Græci planetas dictas volunt, quia oris errantibus evagantur, nam Græcum Planetes errone latinè reddimus.

Casus casualis, c. res fortuita; *történeti eset*. Törvt. Msz.

Casus conscientiae, quaestiones de moribus, de officiis hominis Christiani, res ad Christianum officium pertinentes; *lelküisme- retben járó dolog*. Törvt. Msz.

Casus contingens, V. Casus Casualis. Törvt. Msz.

Casus iuris, res ius spectans; *jogeset*. Törvt. Msz.

Casus merus, ipse casus fortuitus; *merő eset, csupa történet*. Törvt. Msz.

Casus mixtus, casus, res dubia; *elegyes eset, kétséggel vegyes eset*. Törvt. Msz.

Casus notorii, c. defectionis; *késégtelenség esetei, hűtlenség esetei*. Törvt. Msz.

Casus purus; *indoktalan eset*. **Casus impurus**; *indokolt eset*. Imre Phil. 51. Casus est talis eventus cuius ratio sufficiens vel non adest vel adesse ignoratur, unde alter est *purus* alter *impurus*. *Casus purus* esset talis eventus, cuius absolute nulla ratio sufficiens adesset adeoque rationatum sine ratione sufficiente. . . , *casus* autem *impurus* est eventus veram sed latentem nobis- que ignotam habens causam.

Catabaptista, a voce Græca καταβαπτίζω, sicuti ab auctore ipso, Petro Bod dicitur, qui infantum Baptismum negant. Ritus baptismi apud eos, quod baptisandus penitus sub aquam mergitur. Bod. Hist. Un. Trans. 291. Confusionem *Catabaptistarum* negantium infantum Baptismum excitavit.

Catabreta, V. Polimita; vestis diversis coloribus distincta; *többszínű ruha*. Schläg. *catabreta* 1158. — Du C.: Mantellos catabriatos.

Catabulum, (Du C.) κατάβολον, stabulum iumentorum; clausura animalium; *istálló*. Pár. Páp.

Cataclistas, 3., (Du C.) a græc. κατακλίσαι, includo, intexo. *cataclistas* vestes, vestes opere Phrygio adornatæ; *befoglat, hímzett*. Nagy Hier. Cf. Appul. Met. 11. p. 261., 21. Tertull. Pall. 3.

Castaclytum, locus concaeus ab aqua cadente. Az *vízsepegéstől megvájt hely*. Gyón. 4110.

Catacumba, æ, (Du C.) catacomba, sepulcrum; *sírbolt*. Catacombes. Pár. Páp.

Catafroniceus, a gr. καταφρονητικός, contemptor; *megvető, megutáló*, Gyón. 4095.

Catalepticus, 3. (Du C.) καταληπτικός, epilepticus; *nehézkörűs*. Bene Med. I. 240. febris cataleptica.

Catalogista, æ, *följegyző*. Teutsch.

Schulord. I. 71: *Catalogistam*... qui neglectus lectionum et officiorum consignet.

Catalum, (Du C.) chatel, catel, Capitale; *ugyanaz a mi capitale vagyis minden ingó és ingatlan vagyon, mi sem nem szabad jószág, sem nem hűbér*; a *catalum personale* = ingó vagyon; *catalum reale* = fekvő vagyon. Új Magy. Muz. III. 194. Nec nos nec ballivi nostri seisiemus terram aliquam, nec redditum pro debito aliquo quamdiu *catala* debitoris sufficiunt ad debitum reddendum.

Catalogus, V. catastrum (Du C.): index nominum; *névsor, névjegyzék, listrom*. Törvt. Msz. Cf. Hier. Ep. 83. Macrobi. Sat. 5. 45.

Catalyma, (Cathol.) κατάλυμα, refectio, diversorium; *vendéglőadó*. Gyón. 4119.

Cataneum, (fors. ab. it. cattare: agere cum aliquo; petere) actio, pactio; *alkudozás*. Magy. Tör. Tár. XI. 28. durantibus ipsis tren- gis, *cataneis*, statu vel *abstinenciis*, donec pax firmata esset per Gulfum navigare.

Cataplanus, Catipanus, principis vices gerens (per metathesim pro *Capitano*); *helytartó*. Raë. Mon. Sl. VII. 69. an. 1067. Batt. Leg. T. II. 80. an. 1069: Protospatarii idest corporis Custodum principes mittebantur ab imperatoribus Græcis ad regendas provincias vocabanturque *Catapani* idest praefecti Provinciarum: *Pan* dominum notat *kata* autem *post*: alter nimirum post dominum.

Cataphora, (Du C.) καταφορά; *álom- kórosság, álmodás*. Bene Med. V. 250. Sopor vocatur etiam propensio ad somnum morbosa *cataphora*, ille status morbosus, sub quo æger tempore diverso inconsecto somno obruitur.

Cataphracta, æ, (Du C.) thorax ferreus; *vasderek*. It. catafatta. Panzerhemd. Bel. Cell. 814.

Cataphractorum Tribunus, tribunus equitum loricatorum; *vasasok kapitánya*. Száz. XXI. 466.

Cataphruges, V. *Montanistae*. Fej. I. 39.

Cataplectacio, (Du C. Cataplectatio) convicium, obiurgatio; *szidalmazás*. Gyón. 4104.

Catapulta de collo pendula, sclopetum equestre (Du C. al. s.); *karabély*. Ger. Carabiner. Pár. Páp.

Catapultarius eques, eques sclopeto armatus; *karabélyos*. Ger. Carabiner. Pár. Páp. Szirm. *töltéses, karabélyos*.

Catapultarius tubus, tormentum bellieum; *ágyú*. Szerdah. Celebr. II. p. 18: Ingressus Christiano exercitui patuit per portam *catapultorio tubo* eieciat.

Cataputa, pro: Catapulta, signif. pharetram, arcum, sagittam; *puzdra, nyíl*. Schläg. 619.

Cataracta, (Du C.) oculorum suffusio; *szürke hályog*. It. catterata. Vern. Psych. 93. Subtili huius sensui multa quidem mala sed vel maxime *cataracta* et *amaurosis* feraliter interitum minantur. Oritur autem *cataracta* (der graue Staar), dum lens crystallina adeo obscuratur obdensaturque, ut nullis amplius solis radiis penetrari possit.

Cataracta molaris, deiectus aquæ ad molam ductus; *malomzúgó v. zsítip*. Törvt. Msz.

Cataractalis, ad cataractam pertinens,

ad oculi suffusionem pertinens; *szürke hályog*. Poor. J. Zsebsz. 67.

Catarrhalis, ad pituitam pertinens; *hurut, hurutos*. Bene Med. I. 46. incipiente hyeme *catarrhalis* est constitutio.

Catarrhosus, pituitosus; *hurutos*. Bene Med. I. 154. inflammatio *catarrhosa*.

Catarrhus suffocativus, distillatio suffocans, destillatio humorum, Epiphora. Wagn.

Catarus, surdus; *süket*. Schläg. 325.

Catasta, æ, compedes (ap. Du C. alio sensu); *bilincs*. Kronst. II. 339: ad seras... ferreum *catastarum* vulgo pöyen.

Caster civium, (Du C. castrum) index civium, census, deriv. a capitastro; *jegyzék*. Kelem. Inst. Jur. Pr. 267. Catalogo (*Castro*) *Civium* inscribitur.

Catasticum, tabula publicæ censoriæ, liber, quo fines agrorum descripti sunt; *adókönyv, telekkönyv*. It. catasto. Ljub. Mon. Sl. II. 103. IV. 104. an. 1372.

1. **Catastrophe**, καταστροφή, vertere, fors, vices, mutatio fortunæ; *fordulat, fordulópont, szerencseváltozás, döntő, elhatározó pont*. Veranes. III. 433. res nondum ad *catastrophem* pervenerunt. Cf. Petron. Sat. 54. 3.

2. **Catastrophe**, finis, exitus, conclusio; *befejezés, vég*. Veranes. VI. 237. Verum ne epistolæ desit sua *catastrophe*, addam, bene vale atque optime.

Catastrophe fabulæ; *szomorú fordulat, gyász eset*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 136. *catastrophe fabulæ*: Id est: subita rerum letarum commutatio in tristes.

Catastrum, (Du C.) index (nominum), index civium, census, tributum, V. *Caster*; *listrom, névjegyzék, telekkönyv, adókönyv*. It. catasto. Kass. Prax I. 56. atque *Catastro Nobilium* Apostolici Regni Hungariæ inseri promeretur. Törvt. Msz. Opin. P. II. S. II. Cap. III. Art. 60.

Catathema, (Du C.) vox quæ anathemati interdum coniungitur, quasi illius aggraviandi causa: *sit catathema et anathema cum Patre et Filio; átok*. Nagy Hier.

Catavera, æ, executor; *végrehajtó, porkolab*. Ljub. Mon. Sl. II. 129: quam penam *catavere* integraliter executere teneantur.

Catechesis, (Du C.) κατήχησις, instructio, actus docendi, hic speciatim de doctrina Christiana dicitur, per quaestiones et responsa doceri solita; *kátétanulás*. Gal. catechèse. Leg. Schol. Schem. 42. I. Sacra. *Catechesis* Seileri, item historia biblica explicatur. Oltv. Act. Synod. 59. *Catecheses* frequentantibus. Cf. Hier. Ep. 61. 4. Cf. *Catechista*.

Catecheta Gymnasii, catechista; elementorum doctrinæ sacræ præceptor; *hit-tanár*. Wallaszky 485.

Catechetica, æ, **Catecheticus**, 3., doctrina religionis Christianæ per quaestiones et reponsa docendæ; *káté*. Leges Schol. Schem. 36., 37. *Catechetica* Dieterici peculiaribus notis illustratam... quaestiones *catecheticas* iisdem proposuit.

Catecheticæ, per quaestiones et reponsa; *kérdések- s feleletekben*. Kaprin. Eloq. II. 94. Ita Segneri *Catechesis* expositurus gravitatem blasphemiae ducta partitione I. Ab obiecto peccati blasphemiae, quæ admittitur.

Catecheticus, 3., ad catechesim perti-

nens; *káté*. Teut. Schulord. I. 75: *catecheticas* preces recitent.

Catechisatio, institutio facta per quaestiones et responsa in rebus fidei; *hitoktatás*, Teut. Schul. I. 229.

Catechismus civis et hominis, quaestiones liberae saeculo praeterito exeunte a Gallis accersitae ad officia civis et hominis pertinentes; *polgár s ember kátéja*, Száz. XIII. 49.

Catechista; *vallásitanító, hitoktató*, lt. catechista. Cal. catéchiste. Katechet. Kaprin. Eloq. II. 4. Catechesis est eiusmodi Didacticae dictionis genus, quod in explicanda fidei morumve doctrina christiana occupatur. Dicitur graece: *κατήχησις* sive instructio, a graeco verbo: *κατὰχίζω* id est instruo, proin *κατήχιστής* sive in rebus fidei instructor, communi nomine apud latinos dictus est *Catechista*, ipsa autem instructio *Catechesis* complectitur. Cf. Hier. Ep. 60., 1.

Catechisticus, i. V. catechista; *vallásitanító*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 189.

Catechizare, (Du C.) prima sanctioris doctrinae rudimenta tradere, imbuere fidei mysteriis pueritiam; *vallás elemét, kátét tanítani, kikérdézni*. Wagn. Cf. Stos Patres.

Catechesis, *κατήχησις*, non proprio sensu verborum usus; *szóhasználat saját-lan értelemben*. Kat. VIII. 153. Cuius autem reginae M. tavernicorum idem Beke. non Coposchus, ut Timon habet, fuerit, incertum est; nisi per *catechesim* ille quoque, quod prius illud munus gesserit, idem axioma retinuerit.

Catechumenus, i. (Du C.) discipulus prima elementa doctrinae sacrae discens; *kátétanuló*. It. catecumenus. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 271. Chrisma vero et oleum *catechumenorum* et infirmorum singulis annis in cena Domini fieri . . . concedimus. Cf. Tertull. Praeser. 44. Hier. Ep. 69., 2.

Categorema, Aristotelis categoremata sunt nomina substantiva, nomina generica, conceptus universales, quos in 10 praedicamentis comprehendit; *állítmány*. Vern. Met. 27. Formae intellectus sunt duplicis generis: formae originariae et derivativae: illas *categoremata* seu *categorias* per eminentiam nominamus. Ad *categoremata* spectant: Quantitas, Qualitas, Relatio et Modalitas.

Categorematicae, a gr. *κατηγορούμαι*; *állítmányilag*. Pázm. Dial. 199. Aliqui existimant illas particulas: quidam, aliquis etc. sumi posse *categorematicae* et hoc modo idem significare quidam homo ac si dicas singularis homo eo quod significet.

Categorematicus, 3., *κατηγορηματικός*, ad categoremata seu categorias perti-nens; *állítmányi*. Pázm. Dial. 199.

1. **Categoria**, obiectorum praedicata, quae in originaria facultatis cognoscendi acutitate fundantur, originariae representationes, quae ad obiecta cognitionis velut criteria referuntur; *állítmány, osztály, faj, minőség, elmeszabás*. Vern. Met. 31. *Categoriae* intellectus nil aliud sunt quam subiectivae mentis nostrae determinationes intuitu suae formae cogitandi obiective cogitatae. Greg. Aesth. 37. Törvt. Msz. Cf. Isid. Orig. 2., 36., 1. Sidon. Ep. 4. 1.

2. **Categoria**, numerus, classis; *osztály*. Art. D. 1840. p. 6. *categoria* Invalidorum.

3. **Categoria**, disciplina; *fegyelem*. Arch. Rák. IX. 620. ha csak nagyobb catego-

riában nem tartatik azon had: magunk magunkat igen szépen elpusztítjuk.

Categoriee, dilinite, absolute, sine conditione; *kereken, határozottan, tartózkodás nélkül, föltétlenül*. Arch. Rák. VIII. 382. per absolutum et *categoriee* resolválta magát. Törvt. Msz. Vern. Met. 28.

Categorieum, i. lussum; *határozott parancs*. Tök. Lev. 117. ha oly *categorieumot* nem hoztak az portáról jött atyafiak.

Catellare, (a catulus) genere modo catulorum; *nyösörögni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 144.

Catenula menti, cat. maxillaris; *álladzó*. Kinnkette. Regul. Turm. Praet. 88. frenum et minores habenas (Stangen und Trensen) pro eo atque necessarium erit fibulet et *menti catenulam* (Kinnkettelen) quoque suo in loco applicet.

Catervare, (a catervo) (Du C. aggregare, colligere); *összegyűjteni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 144.

Catalogus, i. V. catalogus; *lajstrom, jegyzék*. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 167. ipsam dignemini *cathalogo* Sanctorum ascribere.

Cathaphryge, et Cathaphryges; Haeretici phrygii saec. II. V. s. v. Samosateni.

Cathaplastmare, (Du C. cataplastmare) cataplasma adhibere; *kenőcsöt, flastromot alkalmazni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 144. Cf. Coel. Aur. Acus. 2., 19. Veget. 5., 2., 2.

Cathari, (Du C.) Haeretici Novatiani . . . propter munditiam ita se nominaverunt: gloriantes enim de suis meritis, negabant paenitentibus veniam, viduas, si nubarent, tanquam adulteras damnabant et mudiiores aliis se praedicabant; *tisztálkodók*. Nagy Hier.

Catharma, atis, a gr. *καθαίρω*, monstrum; *szörnyeteg*. It. uomo malagurato. Bocat. Hungar. p. 345.

Omnibus horrendum, quasi triste *catharma*, misertus

Te pavi medicis coetilibusque cibis.

Otia Bachm. Praef.

Catharricus, 3., catarrho, sanie, pituita infectus; *hurutos*. Veranes. 267. IX. tumor *catharricus*.

Catharrosus, pituitosus ephora, catarrho oppressus; *náthás*. Curios Misc. 323. Sic etiam Lunatici, *catharrosi* et podagrici vehementius sentiunt suas affectiones, exerscente Luna.

Catharrus, Catarrhus, pituita; *natha*. Cell. Bel. 812.

Cathastrophe, V. Catastrophe. Szilády Tör. Magy. Eml. VI. 425. *Cathastrophe* magna nobis imminet.

Catechismus, Catechismus elementa doctrinae sacrae prima in quaestiones et responsa digesta; *keresztényi oktatás, káté, katekizmus, hittan elemei*. It. catechismo. Szirm. 171.

Catechista, Catecheticus, V. Catechista. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 19.

Catheceta, pro: *Catecheta*. Diar. Com. 1796. p. 28.

Cathecismus, V. Catechismus; *káté*. Száz. XV. 149.

1. **Cathedra**, æ, (Du C.) aedes, ecclesia; *templom*. Cod. Dip. Brüss. II. 312. Regia Mstas indixit generalem dietam hungaris in *Cathedra* Petri proxime ventura Posonij.

2. **Cathedra**, æ, (Du C.) proprie est sedes seu sessio honestior et augustior episco-

porum in ecclesia dein professorum: hemicyclium; *püspöki székh, tanári székh*. Kon. Egyh. 282.

3. **Cathedra**, officium, munus doctoris, praepetoris, magistri scholae; *tanítószékh*. Törvt. Msz. Auson. Profess. 10., 1. Sidon. Ep. 7., 4.

4. **Cathedra**, potestas, politia Ecclesiastica; *egyházi hatalom*. Syll. Pos. D. Omnem itaque *Cathedram* idest potestatem et Politiam ecclesiasticam in Novo Testamento negare.

Cathedra concionatoria, suggestio sacrum; *cathedra sacra; szószékh*. Tör. Tár. 1890. 567. Olt. Act. Synod. 64.

Cathedra delineatoria, docendi munus artis delineandi; *rajztanári székh*. Szilády Á. Irodort. Közl. VI. évf. I. 82. Ego anno futuro scholastico transibo iam ad occupandum *Cathedram delineatoriam*.

Cathedra ferrea, arca ferrea; *vas láda*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 279. Item gelleta plena aqua et *cathedra ferrea* et pellis montanae hactenus fieri non debent.

Cathedra poenitentiarum, cathedra audiendi confessionibus; *gyónató székh*. Pár. Páp.

Cathedralis, adi. a cathedra subst. more usurpatum = ecclesia cathedralis. templum, Sacrarium, Sacellum; *székesegyház, templom, kápolna*. Törvt. Msz. 10. Cathedralis ecclesia, *székesegyház*. Arcense cathedrale templum, sacrarium, sacellum arcis; *vártemplom, várkápolna*. Rák. Ön. 130., 3—4. (4.). Monstrabatur mihi in *arcensi cathedrali* Stephani Bathorii sepulchrum.

Cathedralis ecclesia, episcopalis ecel.; *székesegyház, püspöki egyház*. Törvt. Msz.

Cathedraticum, (Du C.) mediae decimae, quae olim Episcopo quotannis exolvebantur in signum subiectionis a sacerdotibus exceptis monachis, tempore congregationum provincialium; item certa pecuniae quantitas, quam episcopi recens ordinati dabant episcopis, a quibus ordinati erant, partim clericis. Praeterea ex episcopi decimis eiusdem coetus sacri parochio, atque ex ad diocesim spectante territorio decimarum archidiacono obveniens quarta aut octava pars. Magy. Gazd. Szemle. IV. 17. Kon. Egyh. 282. An. Se. II. 208. an. 1532.

Cathedraticus honor, docendi munus, provincia; *tanári székh*. Beng. Ann. Er. Caenob 405. Unde assentientibus libenter Superioribus primum ibi *Cathedratici* honorem ex nostris obtinuit.

Cathegeta, æ, V. Catecheta. Magy. Tör. Tár. XIII. 72. praedictae scholae *cathegeta*.

Categoria, V. Categoria. Kass. P. P. I. 157. ut familiae nobiles subseque e statu equestri exemptae ad *statum ac categoriam* Baronum vel Comitum seu Magnatum Regni Hungariae evectae.

Categorica resolutio, animi inductio; *egyenés, feltétlen, elszánt elhatározás*. Ger. fester Entschluss. Rák. Ön. 263. 24. Arch. Rák. VIII. 166.

Categorice, V. Categoriee. Cod. Alv. I. 108. Rák. Ön. 263., 24.

Categoricus, Categorieus, definitus; *határozott*. Arch. Rák. IX. 140. Ultima *Cathedralis Resolutio* Obsidentium.

Cathégorizare, (Du C. categorare, ca-

tegorizare) prædicare; *prédikálni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 114.

Cathena, portum claudens catena; *kiskötő-zár*. Mem. Pauli 431. Die 22. men. Madii de mane dicta Chocha exivit *Cathenam* sive portum Jadrae. Obs. Jad. 402., 403., 404. Jusserunt ab Architectoribus fabricari quandam *Cathenam* tignorum, similis confectionis prioris sed compositionis debilioris... ipsamque in æquore figere mandaverunt et eadem hora fere quinque trabuchos ab defensionem ipsius *Cathene* tensos versus ipsas giraverunt.

Cathenula, catella; *kis láncz*. Magy. Tör. Tár. XI. 134. res aureas puta Annulos, *Cathenulas*, Nasfa aliaque talia ornamenta.

Catherus, (pro cantharus) urceus aquarius, hydria; *korsó*. Magy. Tör. Tár. XI. 134. Item pelvim cum *cathero* argenteam.

Cathoplateus, 3., lateribus compressus; *oldalt lapos*. Hist. Nat. 56. Corpus vel est oblongum vel sphaericum vel subglobosum iam lateribus compressum seu *cathetoplateum*, iam dorso plane compressum seu *plagioplateum*.

Cathezizare, (Du C. catezizare) pro: catechizare, in rebus sacris instruere; *hit-taura tanítani*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 114.

Cathinea terra, quæ in æs convertitur; *föld, ki érczezzé változik*. Gyön. 4444.

Catholice, more catholico, catholice religioni, doctrinæ etc. convenienter; *katholikusan*. Cod. Ep. Pet. Páz. I. 164. ita argute, ita dextre, ita *catholice* se gessit.

Catholicismus, 1, *καθολικός* i. e. generalis, communis fides, religio, doctrina, disciplina, res catholica; *katholizizmus*, II. catholicismo. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 170. Fabó Monm. Evang. II. 88.

Catholicitas, universalitas, generalitas; *egyetemesség, katholikus hit, egyház*. II. catholicitá. Cher. Jus. Eccl. I. 85. Characteres Ecclesiae veræ et visibiles competentes statuuntur sequentes. 1. Unitas... 2. Sanctitas. 3. *Catholicitas* seu Universalitas ex *κατὰ* et *δολικός*.

1. **Catholicus**, fidem catholicam profitens; *katholikus*. S. de Kz. Chr. I. 4., 2. II. 4., 1. II. 5., 1.

2. **Catholicus**, proprie universalis sed apud scriptores ecclesiasticos pro «orthodoxus» reperitur (Forc.); *igazhitű*. H. I. pro «reformatus» occurrit, qua voce Calvinii sectatores nominantur. V. Calvinista. Bod. Hist. Un. Trans. p. 304.

Cathologus, V. Catalogus vel Catalogus. Törvt. Msz.

Cathona, æ, (fors. mendum pro *catena* quod fodinam (salis) denotat); (só) *akna*. Ljub. Mon. Sl. XII. 214. an. 1445: scriba tenere debeat unum quaternum, in quo scribat... quantitatem salis... faciat bulletinos extrahentibus se. salem, ... qui bulletinos superstiti *cathone* portare debeant.

Cathus, idem ac *Cattus* i. e. vinea, pluteus; *példfödél*. Obs. Jad. 407.

Catigera, æ, (Du C.) doctor, præceptor; *tanító*. Nagy Hier.

Catilio, (Du C. catillo) gulosus; *zabáló, torkos*. Gyön. 4138.

Catillosus, gulosus, avidus; *torkos, zabáló*. Gyön. 4139.

1. **Catillare**, per alienas domos gyrare (spoliendi causa) «catillatio grave opprobrium

hominibus generosis obiciebatur. si qui provincias amicas populi Romani expoliassent» (Festus); *idegen háznál való keringés*. Gyön. 4111.

2. **Cattillare**, (a *catta*) fetus edere; *macskákat elleni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 114.

Catillus, infundibulum molæ; *malomgarat*. Comen. 63. Molæ... ubi metâ et *catillo* molunt.

Catinia, apud nos dicitur adolescentia, et est nomen; *ifjuság*. Gyön. 4145.

Catipanus, i, (Du C.) capitaneus, præses, præfectus; *kapitány*. Kuk. Jura I. 15. an. 1069. imperialis protospatriarius ac tocius Dalmacie *Catipanus*.

Cato Tertius, *zsémbelődő*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 144. Tertius *Cato*. In viros ingenio tetricos acuta alienæ vitæ censors.

Catone hoc contenti sumus, *jól folyik a dolog*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 129. Catone hoc contenti sumus. Hoc est: in hoc statu res bene fiunt.

Catogeum, domus, habitatio sub terra; *földalatti ház*. Pár. Páp.

Catolice, V. Catholice. Száz. XXX. 5. 469. *Catolice* et exemplariter vixit.

Catoptromantia, vaticinatio ex speculis; *tükörjósítás*. Nagy Hier.

Cattavera, æ, V. *cattavera* Ljub. Mon. Sl. III. 418. an. 1282: Et *cattavere* communis teneantur illam, se. penam, excutere sicut citius poterunt et. 427: *Cattavere* facient apprehendi bona eorum.

Cattinus, 3., glaucus; *macskaszínű, szürke*. Bárczay.

Cattivellus, (ab It. cattivello) misellus homo; *nyomorult, szegény ember*. Száz. IV. 682. dedi uni curriero de cori, qui portavit Franciscum *cattivellum* a buda ad agriam fl. 2.

1. **Cattus**, (Du C.) catus, felis; *macska* (kandúr). Gall. chat. It. gatta, gatto. Bene Pol. 133. canum, *cattorum*.

2. **Cattus**, i, (Du C.) vinea. Catti sunt vineæ sive plutei, in quibus miles in morem felis, quem *Cattum* vulgo dicimus, in subseis aut insidiis latet; *védfödél, ostromfödél*. Curios. Misc. 360. Ad accessus hostium detegendos in propugnaculis medioeris altitudinis excitari posse tormentorum tribunalia, quæ *Cattos* vel *Cavalliers* vocant militares Architecti. Kat. Hist. IX. 465. Obsid. Jad. 407.

Catula, æ, capsula; *katulya*. Tör. Tár. 1889. p. 597. quinta *catula* violacea.

Catulio, quum canes coire cupiunt; *ebeknek koslatása*. Gyön. 4159. Cf. Plin. 16., 25., 39.

Catulire, coitum maris appetere; *himet kívánni*. Gyön. 4158. Cf. Varro. R. R. 2., 9., 11.

Catunus, i, 1. villa, prædium; 2. villanus; 1. *tanya*; 2. *tanyabeli ember*. Ljub. Mon. Sl. XXI. 82. an. 1435: petebat... despotus *catunos* Cernagore sibi consignari. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 95. an. 1435. Cod. Telek. I. 268. an. 1398: Brayk Merueich olachus magistri Pauli filii Karuli comitis Corbavie cum suo *catuno* latrocinialiter super ipsum Johannem et *catunum* eius irruendo. Cf. Miklosich Etym. Wört. 113.

Cauca, Caurus; (Du C.) poculum; *pohár*. Pár. Páp.

Caucha, species navis; *hajó*. Ljub. Mon. Sl. IX. 195. an. 1441: *caucha* cum toto carico.

Caulculatores, (Du C.) circulatores, præstigiatores; *varázslók, kuruzslók*. Gaukler. Pár. Páp.

Cauda, æ, crates dissimili forma corbium dispositæ; *farkalló védmü*. Brut. Hist. XI. 247., 5: locare tormenta loco idoneo ad verberanda mœnia iubet, cratibus humo repositis dissimili corbium forma, quos *caudas* vulgo milites vocant.

Cauda exemptilis fistulæ catapultariæ, *farsutá a puskában (tő-, farsróf)*. *Schwanzschraube*. Pár. Páp.

Cauda equi sylvestris, V. Colipendium. Thök. Diar. II. 329. *Cauda equi sylvestris* sive *colipendium* pro equo cum argento deaurato nodo fl. 6.

Caudacus, 3., suavis, mansuetus; *édes, szelid* (farkesóváló). Gyön. 4170.

Caudalis, ad caudam pertinens, caudæ; *fark-, farki*. Hist. Nat. 42. pennæ *caudales* rectrices audiunt.

Caudam rotare, C. circum agere; *farkat forgatni*. Reg. Turm. Praet. 109. Calcar vero equi novitū nunquam pungantur ne secus calcitrandi et *caudas rotandi* eis ansa præbeatur ut huic assuefiant.

Caudica, (Du C.) amica navis, ex uno ligno facta; *egy törzsből vágj csónak, lélekvesztő*. Ger. Seelentränker. Gyön. 4163.

Caullescere, crescere; *növekedni, leveledzni*. Gyön. 4192.

Cauletum, hortus caulium, hortus olitorius; *káposztás*. It. orto a cavolo. Urb. Reg. pass. Pomaria et Lupuleta utilesque *Horti Cauletorum* et Viridariorum. Egri Levit.

Cauliferum, locus caulibus plantandis; *káposztás kert*. Jan. Pan. Poëm. I. 117.

Caulis capitalis, *fejes káposzta*. Ger. Hauptelkraut. Magy. Tört. Eml. XXX. 261. an. 1550. *caules capitales* cum uno curru de horto... accepissent.

Cauma, -atis gr. *καῦμα*, æstus; *hőség*. Máty. kir. lev. I. k. p. 357: promptissimi in Turcos ipsos nullo algoris *caumate* deterri. Batty. Ger. 23. Cuperem longius dicere, hora autem non expectat et *cauma*... conturbat.

Cauno, (Du C.) negotiator; *áros ember*. Gyön. 4199.

Caurus caballus, vilis equus; (fors. legendum *caurus* gr. *καυρός* = *κακός*); *hitvány ló*. Gyön. 4200.

Cauponaria, æ, caupona; *italmérés*. Probst. Comitoli. p. 55. Præfectum... *cauponariae* exercitio incolis gravem, coërcendum esse. Rep. Cast. p. 63. a.

Cauponatim, adulteratim (solent enim caupones admiscere aquam vino) *hamissággal, csalárdággal*. Gyön. 4206.

Cauponatio, actus cauponandi; *szatócskodás, kereskedés, italmérés*. Szamosk. III. 287. Pueri, puellæ, mulieres promiscue inter milites *cauponatione* prout libido ferebat, per castra passim distracti.

Cauponatus, us, popina, taberna; *csapszék*. Obsid. Jad. 401.

Caureolus, i, (Du C.) capriolus; *kecskebak*. Ljub. Mon. Sl. I. 44. an. 1227.

Caurus, vox Turc. signif. fere idem quod Romanis: *barbarus*; nomen fidelium Christi apud Turcas; *gyaur*. De Turc. Succ. 605.

1. **Causa**, (Du C.) res, lis; *ok, pör, ügy*. Törvt. Msz.

2. **Causa**, æ. (Du C. res ipsa) hl. natura; *minolla*. Batty. Ger. 33. Omnes... Ecclesiae Doctores, Angeli Veritatis, *causam* denunciantes fidelibus optime admittendi Divini.

3. **Causa**, res, Gal. chose; *tárgy, trädere cum omni causa*, tenetur venditor merces, ita, ut sunt, trädere; Georch. H. T. III. 496. tartozik az eladó fél a portékát (*cum omni causa*) a vevőnek úgy általadni.

Causa activa, actio, accusatio; *felpörösség, felper*. Tisztl. Ir. *Causa activa* et passiva; *Fel- és alper*. Georch. H. T. I. 55. II. 347.

Causa articularis, v. *Causa diætal*, causa comitia regni atinens; *törvényezik-kelyes ügy, országgyűlési ügy v. per*. Opin. P. II. de ord. Iud. Sec. II. C. VI. Törvt. Msz.

Causa auszugalis, V. *Auszugalis*; *számlakivonat per*. Egri Lev.

Causa brevis evocationis v. *litis*, brevis actio; *rövid folyamatú per*. Törvt. Msz. Hajnik Perjog. 212.

Causa cambialis, actio ex syngrapha; *váltóper, váltóügy*. Wechselprocess. Törvt. Msz.

Causa compromissoria, causa ad arbitros delata; *igazlálói per, választott ítélőszékbeli per, választott bírósági per*. Törvt. Msz.

Causa convocatoria, Processus concursualis et convocatorius; *egybeidézhető per*. Törvt. Msz.

Causa criminalis, lis capitis; *büntető per, főbenjáró per, fenyítő v. főbenjáró ügy, büntetési ügy*. Törvt. Msz.

Causa diætal, V. *Causa Articularis*; *országgyűlési per v. ügy*. Törvt. Msz.

Causa extraserialis, extraordinaria; *soronkiüli ügy, -per*. Jogt. Eml. T. II. 4. p. 8.

Causa facti honoris, actio, causa propter violatam existimationem; *becsületet érdeklő per, becsületben járó per*. Törvt. Msz.

Causa feudalis, complexus obligationum et iurium feudum concernentium; *a hűbéri kötelezettség összege*. Vuch. Jur. Feud. 457. E constituto feudo vi contractus feudalis oriuntur iura et obligationes personarum feudo comprehensarum; eorum fundamentum positum est partim in natura et essentia feudi, partim in contractu feudali, partim denique in iure et observantia feudali. Ipsum vero complexum harum obligationum et iurium, quæ domino et vasallo intuitu constituti feudi adinvicem competunt, feudistæ *causam feudalem* nominant.

Causa fiscalis, causa, actio ex officio mota; *fenyítő per, tisztó vagy hivatalbeli per, fenyítő ügy, fiskális per, közügy-védői per*. Törvt. Msz.

Causa fori sacri, actio in senatu sacro mota; *szenzékeli per v. ügy*. Törvt. Msz.

Causa impensionalis, V. *Impensionalis processus*. Jogt. Eml. T. III. p. 284: Representatæ sunt... propter quasdam exceptiones in *causis impensionalibus* causate injuriæ... intuitu quarum... statum, non obstante eo quod in similibus *causis impensionalibus* a sententia interlocutoria non detur appellatio.

Causa longæ litis, actio, quæ diu te-

net; *hosszas v. négy huzamú per, hosszú pörű ügy, hosszú folyamatú per, hosszú perlekedésű ügy*. Törvt. Msz. Hajnik Perjog. 212.

Causa majoris potentiae, *hatalmaskodási per*. Szegedi Rubr. Pars I. p. 112: *Causae majoris potentiae* sic dictæ, quod a Majoribus Judicibus, ad tabulam scilicet Regiam judicentur. Sunt autem hæ causæ: Invasio domus, Occupatio possessionis, Detentio, Verberatio, Vulneratio, Interemptio Nobilium. Cæteræ autem violentiæ dicuntur *Actis minoris potentiae*, quia a minoribus judicibus discutuntur.

Causæ Octavales, V. *Octavalis*; *nyolczad ü y, ünnepnyolczadi törvénytörvényeszek ügye*. Köny. El. 608. Ad Tabulam Regiam qua forum primæ instantiæ pertinet *causæ olim Octavales* dictæ in quibus 1. Caput et bona 2. vel caput vel bona 3. ubi non quidem caput ast omnia bona 4. ubi vita civilis in periculo versatur 5. Causæ in quibus discussio valoris aut interpretatio privilegiorum subversatur.

Causa passiva, pars accusata, causa partis accusatæ; *alper, alpörösség*. Georch. H. T. II. 439. Tisztl. Ir.

Causa peremptoria, lis, quæ dilationem non patitur; *halasztást nem szenvedő per*. Törvt. Msz.

Causa perjurialis, actio in negotio perjurii mota; *hamis esküvést, hitszegést érdeklő per, ludas per*. Törvt. Msz.

Causa privilegiata, actio, in qua est locus gratiæ; *különös kedvezéssel bíró ügy, különös törvény-folyamatú per, törvény-kivétel v. szabadekös per*. Törvt. Msz.

Causa productionalis, causa in negotio nobilitatis demonstrandæ; *nemesség-bizonyító per*. Kass. P. P. I. 327. Extractus *Causæ productionalis* seu nobilitatis legitimatioræ a revisione Consilii R. H. pendentis.

Causa redundat v. condescendit, causa labitur, deponitur; *utódlásnak van helye*. Hajnik. Perjog. 169.

Causa repositionalis, actio in negotio restituendi mota; *visszahelyezési per*. Kass. P. P. I. 328. Extractus *Causæ Repositionalis* a Revisione Cancellariæ R. H. A. pendentis.

Causa serialis, causa, quæ recto ordine tractatur; *sorozatos ügy*. Germ. der Reihe nach entscheidende Fälle. Jogt. Eml. T. II. 4. p. 8.

Causa Tabularis, C. ad tabulam Regiam pertinens; *tablás ügy, felsőbb törvényeszeki per*. Opin. Deput 56. Occasione Coordinationis Curiae Regiæ sub Carolo VI-to agnoscimus quidem Tabulam Regiam duplici hac sua activitate extraordinarie gravatam videri non potuisse, quamvis enim primis post neo-ordinatam Excelsam Curiam Regiam Temporibus *Causæ Tabulares* omni anno in circa 400 novæ levabantur.

Causa testamentaria, actio in negotio testamenti mota; *végző intézetet érdeklő per, végrendeleti ügy v. per*. Törvt. Msz.

Causa transmissionalis, *feljebb vitt per*. Szegedi Rubr. Pars. I. p. 452: Personalis Præsentie Regiæ Majestatis semper Budæ maneat *causasque transmissionales* (ex minoribus tribunalibus ad Tabulam Regiam transmissiones) continue judicet. Decret. Ulad. Regis an. 1514.

Causa tridualis, quæ tribus diebus peragebatur in casibus minoris negotii; *három napos perek*. Jogt. Eml. T. I. p. 56.

Causa urbanialis, actio in negotio sic dicti urbanii mota; *urbáriumat érdeklő per v. ügy, jobbágyi szabás iránt indított per, urbéri per*. Törvt. Msz.

Causæ condescensio, lapsus et depositio causæ; *utódlás, perletétel*. Not. J. Samb. Tyrn.

Causæ meritum, i. e. summa status; *ügy veleje, érdeme, dereka; pernek szakalata*. Not. J. Samb. Tyrn.

Causaaliter, causâ; *okadatulva, okozatosan*. Tör. Tár. 1888. p. 542. Cf. August. 1. 4. 5. fin 6. 5.

Causans, actor; *törvénykező, ügyes, peres, panaszos, perlekedő*. Törvt. Msz.

Causarum Regalium Director, cognitor et defensor regius reipublicæ; *királyi jogügyek igazgatója*. Benz. I. H. 200: *C. Regalium Director* vel sacre Regni Hungariæ coronæ Fiscalis, qui in Tabula Regia Judiciaria sedet, ut pro-fisco respondeat et Regis iuribus invigilet. Georch. H. T. I. 55.

Causarum regalium director et sacre coronæ fiscalis, *királyi ügyek igazgatója és a szent korona ügyésze*. Törvt. Msz.

Causarum regalium Directortus, munus, officium cognitoris et defensoris regii reipublicæ. *kir. kincstári jogügyi igazgatóság*. Nagy Ernő Magyarorsz. Közj. 467. A fiseus nálunk a magy. kir. kincstári jogügyi igazgatóság által jár el, ennek alája rendelt kir. kincstári ügyészségekkel az 1848 előtt fennállott *Causarum regalium directoratus* helyett.

Causarum transitio, in rem iudicatam i. e. adjudicatum; *odaitéltetett*. Not. I. Samb. Tyrn.

Causalitas, causa; *ügy, per*. Kass. Jur. Civ. I. 37. similium vero *causalitatum* cognitio et discussio Foro Tabulari competet. Kass. P. P. I. 294. in disquisitione autem *causalitatum* id se evolvisset.

Causapearius, (a Gausape) pellifex; *szűrszabó*. Priv. Ceh. Copia Privilegiorum pro parte Civium et magistrorum *Causapeariorum* Pestien. die 1-ma Mens. X-bris 1775. emanatorum. Bpesti Városi Levéltár.

1. **Causare**, (Du C.) efficere, afferre c. gr. dolorem, damnum; *okozni, előidézni*. Wagn. Törvt. Msz. Vern. Met. 68. scintilla incendium *causans*.

2. **Causare**, (Du C.) litem movere vel querulari; *pert indítani*. Not. I. Samb. Tyrn. Cod. Dip. Fam. Com. de Sztára V. II. 236.

Causarius, pragmaticus, qua voce apud Græcos ii notantur, qui res forenses callebant (Du C.); *ügyész, jogtanácsos*. Advocat. Bod. Hist. Un. Trans. 467. Joh. Sárosi, *Causarius* Fiscalium Suae Celsitudini.

Causativus, efficiens; *okozó*. Wagn.

Causatum, effectus, factum e causa consequens; *okozat*. It. effetto. Georch. H. T. III. 434. Vern. Phil. Mor. 85. Et de hoc actu obinet illud notum: «qui est causa causæ, est etiam causa causati».

Causon, (Du C.) ardens febris; *forró láz*. Gyön. 4496.

Causans, causas agens, litigans; *perlekedő*. Ker. Nap. 344. Cf. Pacuv. ap. Non. 89., 12.

Cautela, (Du C.) prudentia, cautio, circumspectio; óvatosság, óvadék. It. cautela. S. de Kz. II. §. 2: propter cautelam memoratam retraxisse suum velle. Cf. Appul. Met. 5.

Cautela iuris, legitima intercessio; törvényes óvás. Törvt. Msz.

1. **Cautelosus**, 3., (Du C.) cautus, prudens, plenus cautelis; teljes okossággal, nagyon óvatos. Gyön. 4227. Száz. II. 156.

2. **Cautelosus**, 3., dolosus, astutus; fortélyos, ravasz. It. cautelosus. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 428.

Cauteriaris, (Du C.) stigmata inungere; megbélyegezni. Kronst. III. 402: ut boves cauteriatos custodirent. Cf. Paul. ad. Timoth. 1., 4., 2. Novatian. de Trinit. 29.

Cauteriator, qui stigmata inurit; bélyegző. Kronst. III. 402: boum cauteriatoribus.

Cauteriatius, 3., (Du C.) Cauteriatia conscientia, depravata cui quasi cauterii nota inusta est. Occurrit ap. Marten. tom 2. Murator t. 3. Scriptor. Ital. p. 430. col. 1.; megbélyegzett lelkiismeret. Marc. Chr. II. 62. Salomonis autem cauteriatam conscientiam. Thurocz. 130.

Cauterisare, inungere (Du C. cauteriare), rásűtni, bélyegezni. It. cauterizzare, marcare, brandmarken. Fabó. Monm. Evang. II. 449. nisi prius iuramenti huius depositione conscientiam suam cauterisaverit. Cf. Veget. 5. 1., cauterizare.

Cauterisatio, actus ferrum candens vertici capitis applicandi; bélyegzés. Bene Med. V. 169.

1. **Cauterium**, stigma, ferrum, quo nota inuri solent; bélyegző vas, bélyeg. Veranes. VI. 277. omnino Tamen damnari minime possum, quum quae alii veluti cauterio quodam, tanquam putrida, haec exserabant severius, illa carpebant mordentius. Cf. Veget. 1., 14., 3.

2. **Cauterium**, ulcus, vulnus; folyóseb, genykyutacs. It. cauterio. Gal. fontanelle. Fontanel. Veranes. IX. 267. Cauterium etiam, quod mihi aperuerunt medici propter tumorem quemdam catharricum in clavicula pectoris iuxta iugulum, iam positum extra periculum.

Cautinum, catinus; olvasztó edény. Ger. Schmelztiegel. Magy. Tör. Tár. IX. 154. si moneta indebite cuderetur . . . numerusque ultra sex aut septem denarios frequenter in una marca exeresceret, extunc ipsi singuli et universi denarii ad cautinum debent reponi.

1. **Cautio**, (Du C.) pecunia cavendi causa deposita; óvás. D. Ráczk. p. 222.

2. **Cautio**, poena, animadversio, (Du C. al. s.); büntetés. Batt. Ger. 35. si mortua est fides, et ille vivere non potest, cuius fides mortua est; dura cautio, qua etiam, qui alienus momenti sunt, plectentur.

Cautio damni infecti, contra imminens damnum actus cavendi; fenyegető kár iránt való bátorságosítás. Törvt. Msz.

Cautio de dolo, actio cavendi contra dolum; csalás ellen való bátorságosítás. Törvt. Msz.

Cautio de pretio restituendo, Chirographum de pretio restituendo; jószág árának visszafizetéséről adott bátorságosítás. Törvt. Msz.

Cautio expeditoria, Cautio litera-

ria; szavatosság, írott óvás v. nyugtató, jótálló v. Evictio. Törvt. Msz.

Cautio fideiussoria, actus cavendi spondendo; kezességi bátorságosítás. Törvt. Msz.

Cautio iuratoria, actus cavendi iuramento interposito; esküvési bátorságosítás. Törvt. Msz.

Cautio legatorum servandum, Chirographum de exsolvendis legatis; hagyomány kifizetéséről adott bátorságosítás. Törvt. Msz.

Cautio literaria, scripto data securitas; chirographum, quo debitor cavet de accepta et reddenda pecunia; írott kezesség. Georch. H. T. III. 362.

Cautio litis sumptuum, actus cavendi de exsolvendis sumptibus litis; perköltség megtérítése felől adott bátorságosítás. Törvt. Msz.

Cautio nuda promissoria, promittendo cavere; pusztá ígérelbeli bátorságosítás. Törvt. Msz.

Cautio pignoratitia, vel cautio realis, actus cavendi pignore dato; zálogadás általi bátorságosítás. Törvt. Msz.

Cautio subjective sumta, actus intercedendi; óvatolás. Törvt. Msz.

Cautionales, cautio literaria q. v.; jótállólévé, kezességlevél, óvólévé, kezes levél. Törvt. Msz.

Cautionalis, ad cautionem pertinens; biztositási. Art. D. 1840. p. 86.

Cautionalis summa, pecunia cavendi causa deposita; óvalombeli somma, bántópenz. Törvt. Msz.

Cautulose, caute; óvatosan. Ljub. Mon. Sl. IV. 25. an. 1360: cautulose dixit.

Cautulosus, a cavere, providus; óvatos. It. cautelosus. Kov. Jur. Tav. 16. Contrarium vero faciens, rerum omnium ac (C. et bonorum, sub huiusmodi clauculosa (C. cautulosa) collusionem.

Cava, æ, (Du C.) cella; pince. Ljub. Mon. Sl. XI. 37. an. 1313: debeat investire omnes denarios, quos habet in continenti in grossum in cava bona.

Cavalcada, (Du C.) expeditio militaris, hadjárat. Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. IX. 452. hanc cavalcadam ex nulla malitia intrasse.

Cavalcata, æ, equo mereri; a caballo, It. cavalcata; lóháton való szolgál. Vuch. Jur. Feud. 170. Quum antiquitus feuda maxime militie causa concederetur, hinc inter præcipua servitiorum genera reputabatur, equo mereri (idque venit nomine cavalcatae aut scutagii, der Edle Kriegsdienst a) adeo, ut, qui prædium sub militie lege hand possidebat, feudum rectum habere haud videretur.

Cavalcator, qui equos domat; lovász-mester, idomár. It. cavalcatore. Szamosk. IV. 76. Petrus Angelus senex, cavalcator, hyppodamas id est equorum domitor.

Cavaleria, vel Cavalleria, equitatus, equites, equitum turmae; It. cavalleria. Cavalerie; lovasság. Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. VIII. 287. Cavaleriae Generalis Colonellus.

Cavalerium, moles portus Italis: molo, a molibus seu crepidinibus, quarum objectu maris atrocitas frangitur et retunditur. Veranes. VIII. 286. Jam facio fieri portam, quæ ducit ad exteriorem arcem ab interiore, eaque ponetur in fundum usque fossæ; simulque mo-

lis sive cavalerii partem eam, quæ ab septentrione est . . . perficiendam curabo.

Cavalerius, i, comes, socius (Du C. eques); társ. Ljub. Mon. Sl. VI. 40. an. 1444: non possis tecum conducere pro cavalerio seu socio aliquem.

Cavallarius, i, (Du C. cavallerius) præfectus stabuli; főlovászmester. Benz. I. H. 160: Regnum Croatiae suos etiam officiales habuisse legitur, inter quos memorantur: Camerarius primus, secundus, tertius, Palatinus, Cavallarius . . . Scutobajulus. Rač. Mon. Sl. VII. 16. an. 892. Luc. Regn. Dalm. 96.

Cavalleria, (Du C.) equitatus, Cavaleria; lovasság. Arch. Rák. I. 437. IX. 166. Art. Diet. Pos. 159.

Cavallerus, nobilis aulicus; gavalér. Ger. Cavalier. Vect. Ref. I. 2. magnates, cavalleri ac civitates.

Cavallero, eques, nobilis aulicus; gavalér. It. cavaliere. Tör. Tár. 1889. p. 33. Szamosk. IV. 466.

Cavalliers, V. Cattus.

Cavallierus, i, eques; lovag, cavallero. Magy. Tör. Tár. V. 231.

Cavallus, (Du C.) ab It. cavallo; ló. Batt. Leg. T. I. 410. an. 1072.

Cavana, æ, (Du C.) recessus cavus; vájulat. Rač. Mon. Sl. VII. 76. an. 1069. pavimentum cum cavana turris.

Cavata, æ, cavatio; vájás. Ljub. Mon. Sl. I. 397.

Cavatorium, cultus, quo sculpsit, cælatur; horló, hornyoló. Einschnidemesser. Kerbmesser. Schläg. 1319.

Cave, potus ex fabis arabicis confectus; kávé. Arch. Rák. VIII. 344. duæ scutelluræ pro sorbendo Cave 365. Instrumentum æreum pro coquendo Cave.

Cavearia, æ, taberna, in qua calda arabica venditur; kávéház. Kass. Ench. III. 97.

Cavearii, qui caldam Arabicam coffeam venalem habent; kávé. Coffee-Sieder. Tab. Conscr. Pest. Vár. Lev. Kass. Ench. III. 97.

Cavella, equa; kabola, kancza. Kov. Form. St. 269. Item cavella cum poldro masculino ad II. Marc.

Cavellenus, 3., ad cavellam pertinens, femininus, generis feminei; nőstény . . . Kov. Form. St. 269. Item cavella cum poldro cavelleno ad 1½ marcas. Item cavella cum poldro masculino ad II. Marc.

Cavena, æ, taberna, in qua calda Arabica paratur, venditur; kávéház. Wallaszky 579. Popinæ Cavenaeque dietæ ac suspecta quævis hospitia ac conventicula similiter interduntur. Kass. Ench. III. 97.

Cavene arendator, thermopolii conductor; kávéházbérlő. Pest Vár. Lev.

Cavens, V. Fideiussor. Kass. Jur. Civ. II. 174. Persona talis Jure nostro Fideiussor vel Cavens compellatur.

Cavillose, cavillando; kötekedő módon. Szend. Misk. tört. III. 15. an. 1246 nec unquam ipsam terram . . . cavillose recipere conarentur.

Cavillosus, 3. cavillatione plenus; furfangos, fogárd, fortélyos. It. cavilloso. Fej. X. I. 280. et in tantum per suas cavillosas machinationes tacite et palliata malitia laboravit.

Cavillum, i, ars, callumia, cavillatio; jogcsavarás, fortély, csíny, patvar. It. cavillazione. Gal. chicane. Cod. Alv. I. 23.

Cavitas, cavum, i; cavus, i; caverna; *üregesség*, *ür*, lt. *cavità*. Gal. *cavitè*. Vern. Psych. 32. Cerebri nomine venit mollis illa substantia, quæ osseæ illius solidæque capsulæ octo firmis ossibus per suturas inter se connexas constantis cranium vocatæ *cavitatem* explet.

Cavitates, fodina; *bánya*, *évs*, Ger. Zech. Besztb. Lev. l.

Cavolus, i, brassica; *káposzta*. It. *cavolo*. Ljub. Mon. Sl. XI. 113. an. 1324: aliqua persona audeat... emere *cavolos*, *porros*... *finicos*, *spargios*.

Caxalengus, 3., semper domi morans; *szoba őrző*. It. *casalingo*. Stubenhooker. Ljub. Mon. Sl. IX. 200. an. 1441: nostri fideles morantur cum magno incommodo, quia sunt homines *caxalengi*.

Cayba, æ, lacunar; *táblás padlózat*. Plafond. Ljub. Mon. Sl. XI. 174. an. 1345: pictor facit manifestum... quod se obligat... pingere totam *caybam*, que est super salam novam communis.

Caza, æ, (Du C.) catus; *olvasztó tégegy*. It. *cazza*, Schmelztiegel. Rač. Mon. Sl. XIII. 348. an. 1333: tinas *saldas* et sanas, tres *mastellos* II. *casas* de ramo.

Cazamata, V. Casamata. Arch. Rák. VIII. 386. A pincéket és *cazamátákat* maga járta meg Brigadéros.

Cazun, placenta species caseo condita *casata* dicta; *túrós lepény*. Batty. Leg. T. II. 287. an. 1493. Tkál. Mon. Ep. I. 5. an. 1493: de... *virtualibus*, que vulgo *Cazun* nuncupantur.

1. **Cecha**, æ, pars fodinalis; *bányarész*. Faber. Jur. Met. 220. De suffocatis submersis *Cechis* seu partibus fodinalibus; 221. de *Cechis* seu partibus fodinalibus et mensuris.

2. **Cecha**, contubernium opificum; *czéh*, *egylet*. Zech. Magy. Jogt. Eml. I. 435.

3. **Cecha**, moneta; *pénzverő intézet*. Ljub. Mon. Sl. IV. 44. an. 1362. Cum antiqui nostri se non delectassent in faciendo magnum lucrum monete, que bateretur in nostra *Cecha*.

4. **Cecha**, æ, numus; *pénz*. Ljub. Mon. Sl. V. 175. an. 1409: comes... Scutari fecit cudi unam *cecham*... propter quam causam fecit banniri omnes grossos.

Cechalista, ita dictæ *cehæ* socius V. s. Paszport. *czehember*.

Cechin, aureus (ab. arab. *sekkah*, instrumentum, quo moneta signantur), Ger. Zechine. Fer. Mon. Sl. XVIII. 264. an. 1659: unum aureum vulgo *cechin* solvunt.

Ceconia, lucifuga (Du C. *Cecua*, *Cecuma*, *Cecunia*, noctua); *pupdenevér*, *szárnyas egér*. Gyön. 4249.

Cedria, æ (Du C.) guma cedri; *mérga*, *gyanta*. Theer, Wagenschmiere. Abelsb. 6.

Cedula, (Du C.) schedula, scidula, *szédő*; *czédula*, lap. It. *cedola*. Billet, Zettel. Fej. X. I. 276. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 304. Monm. Comit. Trans. I. 249.

Cedulma, æ, pro: *cedula*, Ljub. Mon. Sl. XXI. 61. an. 1433: habet duas *cedulmas* manu ipsius. Fr.

Ceha, V. *Cecha* 2. Art. Diet. Pos. 94.

Ceha Sartoria, consortium Sartorum; *szabóczéh*. Kuk. Jur. II. 82.

Cehæ Magister superior, **Cehæ Magister inferior**, *főczéhmester*, *alczéhmester*. Ober-, Unter Zunftmeister. Priv. Ceh. Sailer Articun 1724. Bpesti Városi Levéltár.

Cehales articuli, ad Ceham pertinentes leges, regulæ; *czéhczikkelyek*. Priv. Ceh. *Articuli Cehales* Piscatorum. 1776. Bpesti Városi Levéltár.

Cehalis, ad Ceham pertinens; *Cehales Opifices*: in Ceham astiti; *czéh... czéhbeli mesterember*. Art. Diet. Pos. 94. Kass. P. P. I. 175. In objecto *cehali*.

Cehalista, sodalis, socius, consors Cehæ; *czéh tagja*. Erd. Fisc. Levéltár 3.

Ceharum Magistri. *Fogotmesterek*. Száz. XI. 810.

Celararius, i, V. Cellarius. cui potus et escæ cura est, qui cellæ vinariæ et escariæ præst, promus, *κελλάριος, ταυλάς*; (Du C.) *sáfár, pinczér*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 53. Andres presbiter et Dretillo *celararius* testes.

Celare ab aliquo, pro: *celare aliquem*; *eltitkolni*. Frak. Mál. lev. II. 110: Quod si ita est, rogamus, ut maiestas has indigentias... non velit *celare a nobis*.

Celarista, æ, cellarius, promus condus; *pinczester*. Georg. Sirm. I. 279. Et ibi latro Christoph claviger ac *celarista* Regitatis.

Cellarium, cassis; *sisak*. It. *celata*, Sturmhaube. Ljub. Mon. Sl. III. 306: manicas, *cellarium*.

Celebrare missam, facere, sacris operari, Sacrificium facere, hostiam celestem immolare; *misét tartani, olvasni, ünnepelni*. Wagn.

Celebrum, (Du C. cerebrerium), species cassidis, qua tegitur capitis pars superior *vassalap*. Schläg. 561.

Celere, pro: *celeriter*; *gyorsan*. Eszt. Okm. p. 176. (Steph. de Werbewcz an. 1530): quia sua maiestas *celere* hoc exequi... nequit.

Celerimeter, 3., celeritatem metiens; *gyorsaságot mérő*. Hor. Mem. 272. globo *celerimetro* non nisi prope *libellam* deprehendisset celeritatem tribus aequalem pedibus.

Celerista, æ, nauta, qui salem devehit, salis nauta; *sóhajós, sóútajós, czellér*. Opidi Dës Archivum an. 1456. Erdészeti Oktár I. 27 ad an. 1592 ipsi *celeristis* in portu oppidi... Sibó... ibid. Vos autem... negotiatores *celeristas*. Tört. Tár. 1887. 807., 808. Cf. Száz. 1887. VIII. füz. 66. l.

Celestes, ni fallor h. l. subintelligendi sunt *arcus coelestes*; *(égi) boltok*. Gyön. 4314.

Celeumanaticum, pro: celeusmaticum præceptum, enunciatum; *igaz állítás*. Fej. Jur. Lib. 55.

Celeusma, *κέλευσμα*, iussum, edictum, præceptum; *parancs, meghagyás*. Cat. Libr. S. Ivanics. 298.

Celiaci, (Calep.) qui ventris fluxum patiuntur; *fosók*. Gyön. 4319.

Celibatus, conditio, vita cælibum; *nőt-lenség*. It. *celibato*. Cölibat. Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 206. neque ducat uxorem sed in *Celibatu* finiat dies suos.

Chelidoniatus gladius (Du C. Chelidoniacus gladius) ferrum latum, cuius duplex mucro ac bifurcus in modum caudæ hirundinæ formatur, unde et chelidoniacus dicitur; *széles vasu tör*. Gyön. 4294.

Celidrus, (Du C.) ornatus mulierum; *asszony állatoknak ékessége*. Gyön. 4320.

1. **Celindra**, **Celindria**. Silindria,

Selindria, tigna, lignum ad ædificandum per fabricas tignarius fabricatum, lignum fabrilis; *ácsfa, épületfa*. Fjp. Szám. 217., 386., 400., 494.

2. **Celindra**, navis piratarum; *vízi tolvajoknak hajója*. Gyön. 4326.

Cella, æ, (Du C.) abbatiola, monasterium minus; *kis kolostor*. Batty. Leg. T. II. 77. 214. an. 1059: cum... pratis... et loci eius locis omnibus quin et *Cella*, quæ in eo est.

Cella monastica, cubiculum, conclave monachorum; *szereztes czellája*. Wagn.

Cella pulveraria, horreum pulveris pyrii; *puskapor-tár*. Kaprin. Eloq. II. 722. quorum (pilorum) una in *cellam pulverariam* feliciter... impulsa.

Cellariolum, corbis lagenis recipiendis; *pinczetok*. Arch. Rák. VIII. 344. Flaseones pro uno *cellariolo* vulgo: *pinczetok* seissi cristallini Nro 7. Moln. Patv. 17.

Cellarium, (Du C.) cella, locus subterraneus, ubi vinum deponitur et servatur, cella vinaria, *pinceze*. It. *cellararia*. Keller. Arch. Rák. VIII. 356. In *cellario* Arcensis, quorum nisi unicum fornicatum, inventa sunt vasa vini et Loræ. Fej. VII. 159., 202. Kronst. I. 143. Cf. Scæv. Dig. 32., 39.

Cellarium lagenarium, *cellarium* q. v.; *pinczetok*. Veranes. IX. 177. Tamen cum ibi non haberet bonum vinum, misi ei dono vinum uno *cellario lagenario*.

Cellarium portatile, *borkosár*. Ger. Flaschenkeller. Vect. Gen. U. F.

Cellarius, (Du C.) promus condus; qui præst cellæ vinariæ et escariæ; *pinczester*. Kellermeister. Kronst. I. 408. Száz. XXIV. 217.

Cellatrix, quæ cellæ seu promptuarii curam habet; *pinczéhez látó leány*. Gyön. 4307.

Cellerarius, i, (Du C.) pro: cellarius. Tkál. Mon. Ep. I. 432. an. 1266.

Cellerista V. *Celerista*.

Celliola, dimin. a cella; *kamrácska*. Zelle, Kammer. Thom. Archid. Hist. Sal. 359. mox in Monacorum *celliolas* irrumpentes diripiebant sarcinulas.

Celliota, æ, (Du C.) gr. *κελλιότης*, camerarius, cubicularius apud imperatores Constantinopolitanos; *komornok*. Nagy Hier.

Cellula, (Du C.) dimin. a cella, *Magy. Tör. XX. 184. in quadam cellula fl. 40.*

Cellulanus, (Du C.) concellaneus, contubernalis; *czellatárs*. Nagy. Hier.

Cellularis 2. **Cellularia fila**, celulosus; tunica cellulosa; *sejtszövet*. Ger. Zellenewebe. Vern. Psych. 33. Est hæc tunica pellucida, tennis, in adultis crassior et Firmula cum dura meninge ope vasorum et cum pia matre ope filorum *cellularium* (Zellgewebe) connexa.

Celnich, celnicus, minor officialis super pastores civitatis constitutus; *csész*. Han. Mon. Jur. P. I. 47. Nullus *Celnich*, polschich, pudarius nec alter officialis super... bravarios vel pastores.

Celones, genus quoddam navium velocissimum; *gyors hajók*. Mare. Chr. II. 56. Thuröcz. Sal. c. 50.

Celissimus, titulus honorarius; *fűméltóságú*. Törvt. Msz.

Celsitudo, titulus honorarius; *herczegség, fenség*. Törvt. Msz. Epist. Proc. P. II. p. 372. Szilády Magy. Tört. Eml. VII. 457. Mare.

Chr. II. 37. Cf. Cod. Theod. 6., 26., 8.; 8., 5., 23.

Celte, Celtes, coelum, instrumentum ad celandum; *vész*. It. scarpello. Gal. ciseau. Meissel. Schläg. 1320.

Cementaneus, 3., ius auri permutandi habens; *aranyváltó joggal bíró*. Arch. Ver. Sieb. VII. 4. 405. Sunt fodinae argenteae . . . cum . . . quatuor villis *Cementaneis*.

Cementaria, æ, lacus (Du C. al. s.); *mészveter*. Kronst. II. 245. Kalkgrube.

Cementarius, V. Aurifaber; *ötvös*. It. orefice. Comm. sup. auri prax. L. Debr. VII. 4. non solum de lucris summa, verum etiam de bonitate aureorum cogitur *Cementarius* reddere rationem.

Cementarius, calcarius (ap. Du C. alio sensu); *mészégető*. Kronst. II. 62.

Cementarius regius, cementarius, faber murarius, structor murorum; *királyi kőműves*. Száz. XXVII. 638.

Cementatio, Cimentatio, actus purgandi, alienis admixtis partibus liberandi; *cementelés*. Kol. Cod. 23.

Cementatio, actus, negotium auri permutandi; *pénzváltó ügyelet*. Arch. Ver. Sieb. VII. 4. 404.

Cementum, massa alienis partibus igne purgata; *cément*. It. cemento. Cement. Comm. Sup. aur. prax. L. Debr. VII. 4. Keesk. Ötv. Cibinienses consueverant ex uno quoque *Cemento* nummum unum aureum quasi specimen totius summae in senatum accipere.

Cementum, auri permutatio; *arany váltás*. Arch. Ver. Sieb. VI. 1. 173. an. 1527. auri permutatio, quae *Cementum* appellatur.

Cementerium, i, *ambitus claustrum a kolostor környéke*. Szék. Okl. III. 91.

Cementare, alienis admixtis partibus liberare, purgare; *cementelni*. Kol. Cod. 39.

Cementarius, i, qui auro purgando occupatur; *aranyfinomítással, cémenteléssel foglalkozó, cémentelő ötvös*. Kol. Cod. 39.

Cemmentum, V. Cementum, *cément*. Kol. Cod. 37. 39.

Cenatorium, (cenatorium) *δεννητήριον*; cenaculum; *ebédlő terem*. Gyön. 4335.

Cendalum, Cendatum, (Du C.) tela subseriela, vel pannus sericus; *selyem szövet*. It. zendada. Gal. cendal. Fr. Balass. Caasul. Steph. 25. *Cendalum* vero seu *Cendatum* sindonem nonnulli ibidem interpretantur vel telam subsericam sive ex graeco *Σινδών* sive ex arabico Candat (folium tenue) derivatum sit sindonis vocabulum.

Cendalum, fascia cassidis; *sisak szalag*. Bárczay.

Cenobates, *σχοινοβάτης*, funambulus; *kötelenjáró*. Gyön. 4340.

Cenodocharius, i, caupo, tabernarius; *sáfar, vendégfogadó, tavernás*. Gyön. 4349.

Cenodoxia, æ, (Du C.) inanis gloria gr. *κενοδοξία*; *hiu dicsőség*. Gyön. 4345. Nagy Hier.

Cenodoxium, Xenodoxium, publica domus pauperum; *szegényház*. Fej. 4., 314.

Cenodoxus, (Du C.) inanis gloriae cupidus gr. *κενόδοξος*; *világi hiu dicsőségnek kíváncsi*. Gyön. 4344.

Cenofactor, (ia), qui operatur de ceno; *fazekas ember*. Gyön. 4353.

Cenolentus, (Cu C.) renovatus; *megújított*. Gyön. 4351.

Cenomia, *κοινὴ μῦσα*, communis musca; *közönséges légy*. Gyön. 4354.

Cenophegia, recte: scenophegia, festum Tabernaculorum; *sátoros ünnep*. Ger. Laubhüttenfest. Gyön. 4360.

Cenopus, (*χρηοντος*) chenopodium; *luatláb*. Gyön. 4356.

Cenovectorium, (Du C.) instrumentum, quo portatur cenum; *sárhordó saraglya*. Gyön. 4447.

Censionarius, i, qui census solvit; *adófizető*. Arch. Ver. Sieb. XI. 77.

Censitus, pro: census; *becsülni, árt szabni, megadóztatni*. It. censuare, tassare. Veranes. VI. 145. Pro stipendiis eorum *censiti* sunt coloni nobilium, quique, ut dicunt, portatum in denarios LXV.

Censor, qui libros typis editos inspicere et approbare vel reprobare, reicere solet; *könyvvizsgáló*. Szirm. 34.

Censor, in scholis, qui notabat mores et profectus scholarum; *felügyelő*. Székess. főgym. Ért. 1894/5. p. 14. a jobb tanulók közül *Censorokat* vagy *Decuriokat* vagy *Prætorokat* nevez ki.

Censor cerealis, investigator; *perscrutator cerealis*; *gabona vizsgáló*. Bene Pol. 100.

Censores pulpitarii, V. Concionator, in ludibrium monachorum usitatum. Olah. Cod. Ep. 532. Mihi crede nunquam nebulones isti vestri *censores pulpitarii*, qui in patinarum contemplatione non Christi vite, in ventrem et nates creverunt ut cucurbitæ.

Censualis, is, qui pendet census, censui obnoxius; *adófizető*. Veranes. V. 117. S. de Keza Chr. II. 4. 49.

Censualis pes, pretium nummorum; *kamat mértéke, állapotja, kamatláb*. Törvt. Msz.

Censualista, *váltáságos, váltáságfizető*. Kelem. Inst. Jur. Pr. 430. Kereszt. Res. Mil. 426. Quo pacto Libertinorum numerus vehementer adauctus est. Sed iam hodierno ævo plurimi eorum ad statum coloniacalem vel ad annum Dominis suis pendendum census reducti, mutato nomine, alibi *Taxalstae*, alibi *Censualistae* appellantur. Pfahl. Jus Georg. 293. Causa Fisci Dominii Toplika contra montanistas et *censualistas* præfati Dominii etc.

Censualisticus, censui subjectus; *adóköteles*. Pfahl. Jus. Georg. 293. Causa B. Reizner . . . qua Censualistis Dominii B. ex publico ordinati assistentes Fiscalis contra Comitem Georgium D. ad correctionem Executionis in Processu abestimationali *Censualisticorum* Tenutorum per eundem Comitem I. moto.

Censuarius, 3., (Du C.) vectigalis, stipendiarius; *adófizető*. Frak. Mát. lev. II. 28: Quis . . . non detestetur et doleat Romanum pontificem illis adherentem socium . . . dici, qui christiani nominis hostibus . . . *censuarii* . . . existunt . . . Ljub. Mon. Sl. V. 56. an. 1406.

Censuarius allodialis, qui tantum census allodiale solvit. Jus Fland. p. 21: Exempti a jure feudali proprio propterea, quod sunt *censuarii allodiales*.

Censura, examen rigorosum; *vizsgálat, szigorlat*. Jókai Kárp. Z. 318. letette a *censurát* — præclarum.

Censura, poena ex lege canonica subeunda; *egyházfenyítés*. Kon. Egyh. 444.

Censura, æ, (Du C.) datio ad census, pensio census; *adótorlesztés*. Zinsabstattung. Kronst. I. 632.

Censura, æ, rima, fissura; *hasadék*. Thurcz. 93. Veniens autem usque ad portam talem ictum et *censuram* in ipsa porta fecisse perhibetur.

Censura advocatialis, examen advocatorum; *prókatóri kemény vizsgálat, ügyvédői próbatétel, ügyészi bírálat*. Törvt. Msz.

Censura ecclesiastica, (Du C.) iudicium ab episcopo prolatum; *egyházi fenyték, fegyelem*. Törvt. Msz. Georch. H. T. II. 278.

Censura legis, poena lege decreta; *törvény fenyték*. Törvt. Msz.

Censura librorum, actus libros iudicandi; *könyvvizsgálás*. Törvt. Msz.

Censura oralis, examen verbis institutum; *szóbeli vizsgálat*. Szilády Á. Irodort. Közl. VI. évf. I. f. 94.

Censura rationum, rationes excutere; *számadás-vizsgálás, számbírálat*. Törvt. Msz.

Censuralis, ad censuram, examen pertinens; *vizsgálati*. Schwartz. Scult. 188. Pro expensis *censuralibus*, spano parochiali, stipendiis Haidonum dominalium, deportatione Decimæ archiepiscopalis, utensilibus instrumentis culinaribus . . . tempore adventus Dominorum Compossessorum vel *censurae* vel sedium dominalium præstari solitis.

Censuralis sedes, tribunal rationibus dispungendis; *számvevő szék, számadásvizsgáló szék*. Törvt. Msz.

Censurare, a censura — valorem ac pretium alicuius rei statuere, censere; *megbecsülni, megbírálni*. Rák. Ön., p. 318. I. 4—7.

Censurare, exagitare, perstringere; *gáncsolni, becsmérlni*. It. censurare. tadeln, kritisieren. Chr. Monac. 64.

Censurare, examinare, expungere; *megvizsgálni*. Tör. Tár. 1881. p. 373. rationes *censurare*.

Censuratio, census, actus censendi, censio; *becslés*. Art. Diet. Pos. 84. neglectaque ad summum intra bimestre spatium prævio modo earundem *Censuratione* demortuis, tali in casu, onus ne fors emergendum non ad hæredes Perceptorum . . . derivabitur.

Census, præstatio in pecunia; *pénzadó*. Schwartz. Scult. 114. Erant autem comoda Dynastarum, quibus coloni serviebant, stabilia alia certa, alia a casu magis pendebant, fluxaque erant et minus constantia. Stabulum numero continebantur *Census* (*Geldzins*) et *Munera* (*Naturalzins*). Nuni Hung. 157. *Census* ac munera a personis Ecclesiasticis, item a civibus ac regis hospitibus præstari solita. Sub Carolo I. præter competentem regi tertiam decimæ Pontificiæ partem Archiepiscopi ac episcopi quotannis in die strenarum (*novi anni*) certam summam dependebant; Strigoniens s et Colocensis 200 episcopos quilibet 50 marcas argenti. Civitas Budensis Regi ac Regiæ æque die strenarum viginti et unam marcam argenti utensilibus in vasis nempe et scyphis offerre fuit obligata.

Census, (Du C.) tributum; *adó*. Vuch. Jur. Feud. 58. Vocabulo *census* denotantur

annui redditus personis privatis aut vi contractus foenebris aut vi alterius tituli pendendi; speciatim autem illae praestationes, quas coloni glebae adscripti pendere obligantur.

3. **Census**, reditus; *jövedelem*. Zins. Arch. Rák. I. 5. *Annus census domini*.

Census Akonalis, praestatio, nona, de frugibus et vino dari solita; *akó illeték, dézsma*. Iter Dec. 86. nomine Akonum sumitur Census loco Nonae de Frugibus et vino dari solitus, tempore Uladislai II. anno 1490 inductus ut patet art. 49. . . In nonnullis partibus Comitatus Honthensis *Census Akonalis* pro Nona exigitur. (Ako, mensura; quae continet medias 64 mensura Poseniensis.)

Census asperorum, Cf. *Asper*. tributum civitatis e singulis civitatis partibus exigi solitum; *városi adó, mely egyes városrészekből behajtatott. Oszpora*. Kronst. II. 53., 54. an. 1528.

Census capitalis, pecuniae fenus, usura; *tőkepénz kamatja*. Törvt. Msz.

Census caponalis, tributum in forma caponis praestandum; *tyúkadó*. Pfahl. Jus Georg. 168. Velut magis noti (Census) Cellarialis qui a Cellariis et *Caponalis*, qui in relictionem Caponis a fundis etiam urbanis praestari solebat. . . Aliud est si census hi contractualiter sint stipulati vel *Census Caponalis* a terris censualibus vel emtis desumatur.

Census Cathedralicus, V. Cathedralicum. Fabó. Monn. Evang. II. 93.

Census Cellarialis, tributum pro cellariis solvendum; *pince adó*. Pfahl. Jus Georg. 168. (sc. Census). V. *Census caponalis*.

Census Cunicularis, census pro usu cuniculorum solvendum; *tárnadíj*. Stollengebühr. Juriev. Jur. Met. 93. Obligator (Cunicularius) aliis Urbanis promotionem minerarum per suum Cuniculum . . . admittere, non tamen gratuito sed erga moderatum *Censum Cunicularem*, si convenire non possunt, auctoritate quoque Judicis montanistici determinandum. Beszt. Levit.

Census, de mansis, *telekadó*, Schwartz. Scult. 145. Agri modo et inutili antea Dominis glebae admensus census iste, vulgo *de mansis* (sessionibus, laneis) singulis fertonem seu florenum annum reddebat.

Census depositorialis, merces horrei; *fekbér, páhóipénz, rakkhelybér*. Ger. Lagergeld. Kass. P. 1., 241.

Census domalis, contributio aedium, vectigal in aedes impositum; 1. *fűstpénz*, 2. *házbér, úri házadó, épületadó*. Törvt. Msz. Pfahl. Jus. Georg. 96. v. s. v. Salgamum. Opinio Deput. 12.

Census dominicus, (Du C.) e. dominicus) qui ad dominum pertinet; *uri adó*. Schwartz. Scult. 114. Inconstantes fuere proventus dominici reliqui, cuiusmodi erant mulctae pecuniariae maioris duae tertiae, subsidium porro Dynastae militanti interdum aere datum, quaeque recentiori tandem aere accesserunt complura alia. Eminuit istos inter fructus, *Census dominicus*, isque pecuniarius (collecta virgalis).

Census emigrationis, *el-, kiköltözési bér*. Kass. P. P. I. 229. sine depensione seu gabelle haereditariae (Abschluss) — seu vero *Census emigrationis* (Abfahrtsgejd).

Census Fundualis, *telek adó*. Pfahl.

Jus Georg. 164. Praestationes rerum veniunt nomine Census, *Census Fundualis*, Terragii (Grundzins) et consistunt vel in productis oeconomiae ruralis vel in pecunia. Schwartz. Scult. 188.

Census Hussarengeld. Pfahl. Jus Georg. 168. Pecuniam titulo fideiussionis seu securitatis de non profugiendo a Colonis solvendam; Praestationem item onerum quarerialium ac *Census Hussarengeld* et *Montirungsgeld* dicti (§. 15.).

Census s. Martini, Census die St. Martini in recognitionem terrae a Saxonibus in denariis solvendum. Jus Fland. p. 15. 48: Lucrum cameræ festo St. Martini solvendum appellatur *census* seu taxa ordinaria in literis privilegialibus tabularii nat. Sax: Mathiae regis commissionales anni 1469 super relaxatione tertiae partis *census* ordinarii s. Martini. V. Civitas libera Regia. Mon. Com. Trans. I. 80. an. 1542.

Census Molaris, merces pro molis pendenda; *malompénz*. Pfahl. Jus Georg. CXXIV. *Census Molaris* (Mühl-zins) stabilitur ita, ut a singulis molis cochlearibus unus florenus solvatur singulis annis.

Census Montrungsgeld, tributum pro ornatu et vestitu militum. V. s. *Census Hussarengeld*; *felszerelési adó*.

Census Pecuniarius, **Census Naturalis**, *pénzbeli, természetbeli adó*. Pfahl. Jus Georg. 164. Praestationes rerum veniunt nomine Census, *Census Fundualis*, Terragii (Grundzins) et consistunt vel in productis oeconomiae ruralis (Naturalibus) vel in pecunia. Hinc *Census* vel est *pecuniarius* (Geldzins) vel *naturalis* (Naturalzins).

Census quarerialis, V. s. v. Salgamum; *lakkér adó*.

Census Schedalis *czédula pénz*. Pfahl. Jus Georg. CXXIV. Domini terrestres ius habeant a glandinatione sabelliorum et quidem a sabellio magno 12, a medioeri 9, a parvo 6 X-ros titulo census; titulo vero *Schedalis* (Zettelgeld) 3 X-ros non plures exigendi.

Census vitalitius, *holtanapjáig való fizetés, élelempénz, holtig való bér*. Vern. Phil. Mor. 394. *Census vitalitius*, dum quis pro certa pensione quotannis usque ad dies vitae solvenda, suas pecunias tradit. Törvt. Msz.

Centesimalitas, centesima (tributum); *századrész* (illeték). Arch. Rák. VIII. 73.

Centaurus, urus; *bőlény, bölénybika*. It. uro. Schläg. 1634.

Centenaria, *a, Centenarium* q. v.; *mázsa*. Tör. Tár. 1889. p. 381.

Centenarium, (Du C.) pondus centum librarum; *mázsa*, Ger. der Centner, Zentner. Kass. P. P. I. 241. ut *centenarium* salis in VV. a T. finis T. xris in minori vero quantitate si pondus P. libras non superat. . . Kronst. III. I. 92.

1. **Centenarius**, *Centenarium*; *mázsa*. Inst. Arithm. 65. 1. *Centenarius*, 100 Libris. Szegedi Rubr. Pars III. 163.

2. **Centenarius**, i, (Du C.) qui centenis praerat, iudex minor, qui per centenas ius dicebat et comiti suberat V. Centurio; *százados*. Cod. Dipl. Arp. Cont. VI. 97. Pfahl. Jus Georg. XXVI. Magistratus, qui generatim populo Castris (provincialibus) praerant, hi fuerunt . . . comes Castris . . . Castris Capita-

neus . . . *Centuriones* (*Centenarii*, *Centgrafen*) qui Centuriatibus (*Centurionatibus*, *Centenis*) hodie *districtus*, in quos comitatus divisus est, praerant. Tkal. Mon. Ep. I. 21. an. 1209.

Centesimalis, in centum gradus divisus; *százfokos, százás*. Abelsb. 13. *centesimalis* thermometri.

Centesimalitas, pars centesima, proportio, ratio pro centesima parte computata; *századrész*. Arch. Rák. VIII. 73.

Centigradus, 3. in centum gradus divisus; *száz fokra osztott*. Abels 13. *thermometrum centigradum*.

Centralisatio, actus ad unum centrum, caput referendi, redigendi; *központosítás*. Székesf. fögymn. Ért. 1894/5 p. 38.

Centralista, *a*, assecla eius, qui omnia ad unum caput redigere nititur; *központosítás híve*. Jókai Mire Megv. I. 171. történeti-conservativ, *democrat-centralista*.

Centralisticus, 3., aliquid in unum eogens; *központosító*. Száz. VIII. Ap. 10.

Centrare, fistulare; *taposni, verni*. Ger. stampfen. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 114.

Centrix, (Du C.) a centum vel cento, metretrix, multivira; *kurva*. Gyön. 4446 *uta vetcot*.

Centuale Interusurium, quod pro centenis nummis solvitur; *perczent, százalék*. It. percento. Gal. pour cent. Kass. Jur. Civ. II. 178. Super Flinis T. quos infrascriptus titulo 6 per *Centualium Interusuriorum* a Capitali suo T. apud N. N. elocato pro primo semestri anni T. obvenientium ab eodem Domino . . . levavit.

Centumpatres, *városatyák*. Dip. Alv. I. 154. Totum collegium *centumpatrum* Civitatis Cibiniensis. Cod. Alv. I. 56.

Centunculus, (cenduculum) a gr. *ζένδονζλον*, thorax, lorica e lana aut vestibus coetilibus facta. Kuon. Relat. Hung. V. I. p. 193: Non modo vero ipsi armis tecti sunt, sed equorum etiam, quibus nobiliores vehuntur, anteriores partes aut ferro aut [denso] *centuncula* (cenduculo) muniunt.

Centuplicare, centies plicare; *százszorosan rétegni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 114. Vita S. Steph. 60.

Centuplex, centipellio, centum pellis Plin. H. N. 289. *a kérődzők bendője*. Schläg. 416.

Centuplicitas, atis, numerus centuplex; *százszorosság*. S. Steph. vita p. 41: Tandem misericordia Dei dignus *centuplicitate* retributionis bravio, tactus febris.

Centura, *a*, cingulus; *öv*. Gall. ceinture. Ijub. Mon. Sl. I. 206: dedit notario pro pignore . . . *centuram* unam argenteam. .

Centuria, *a*, seculum; *évszázad*. Szamosk. II. 197. Sequitur a salutifero natali Domini decimae sextae *centuriæ* annus penultimus, qui Transylvanie pene ultimus fuit.

Centuriator, dux, princeps, primus; *csapatvezető, kezdeményező*. Prop. Reip. p. 12: Petrus Révájus *Centuriator* Historiæ Hungariæ.

Centurio seu Centenarius, *százados*. It. centurione. Kol. Am. II. 71. Erat vero *centurio* centum militibus praefectus Slavicis populis vocatus Szotnik; omnes enim Castris Jobbágyones i. e. milites per centurias erant divisi. Prisc. Serv. p. 22: *Centuriones* seu *centenarii* erant centum militibus præ-

fecti. Kollár Amoen. II. p. 7. In Iudiciis vero erant iudices minores, qui per Centenas jus dicebant et Comiti suberant. Bel. appar. Dec. I. Mon. V. p. 243. S. de Keza Chr. II. 2., 2. II. 4., 12.

Centurionatus, us, Centuriatus, districtus Comitatus; *századkerület*. Pfahl. Jus Georg. Centuriones... qui Centuriatibus (*Centurionatibus*, *Centenis*) hodie *districtus* in quos Comitatus et populus eiusdem divisus erat, praerant.

Centuritelium, centaurium; *ebtej*. It. euforbio. Schläg. 894.

Centus, 3., pro; centum; *száz*. Georg. Sirm. I. 43. cum *centis* equis equitaverat.

Cenula, parva cena; *kis vacsora*. Kronst. III. 608: pro *cenula* expositi.

Ceparium, ubi cepae seminantur; *hagy-máskert*. Gyön. 4371.

Cepe, cepa; *hagyma*. It. cipolla. Schläg. 929.

Cephalia, æ, *κεφαλή*, caput; *fej*. Kat. Hist. IX. 383. ad Andream natum Caroli regis Ungarorum, regem Siciliae, sed nondum regalem tyram in *cephaliis* portantem.

Cephalica, remedia caput corroborantia, antispasmodica; *fejérsítő szerek*. Vern. Psych. 456.

Cephalus, (Du C.) capito (piscis); *fél-szeguszó tengeri hal*. Bárczay.

Cephas, (Du C.) caput; *fő*. Obs. Jadr. 445. Sed ne dum eiusdem diei hora his tertia consumatur *cephas* quidam plebis de eorum conditione inter principalissimos et capitales et tam diri seminari facinoris suis relictis gazis cum suis afflinibus a Civitate refugit.

Ceppenich, paludamentum; *köpnögyeg*. Magy. Tör. Tár. III. 73. ut depositis statim armis *ceppenich* circa se indueret.

Ceppus, pro; *Cippus*. Tör. Tár. 1893.

Cepurica, *κηπουρίζε*, hortensia olera; *keverti retemények, zöldség*. Gyön. 4391.

Cer, cerevisia. Schwartz. Scult. 38. cerevisia... quod ab Hungaris, retenta sola prima syllaba, Cer seu Ser dictum esse crederem, nisi Turcorum Scherbet suaderet aliud.

Cera Hispanica, lacea signatoria; *spanyol viasz*. It. cera di Spagna. Arch. Rák. VIII. 332. Cod. Dip. Alv. I. 72. sigillo... super *cera rubra hispanica* impressivae communiae p. 96. sigillis super *cera rubra dutili* impressivae communiae et roboratae.

Cera sigillatoria, V. *cera Hispanica*. Törvt. Msz.

Ceralia, opus pistorium; crustula; *sütemény*. Ger. Gebäck. Quel. Sieb. I. 469. an. 1507. pro *ceralibus* et vino.

Cerapum, v. *cereapum* (Du C.) instrumentum cereo incendendo aptum; *gyertyagyújtó pálca*. Nagy Hier.

Cerarius, i, (Du C.) qui facit vel vendit ceram; *viasz áruló*. Gyön. 4410.

Cerascus, cerasus; *cseresznye*. Cod. Dip. Hung. Pat. I. VII. 39. Venitque ad arborem *cerasci* cruce signatum.

Ceratum, (Du C.) unguentum e cera confectum; *viaszkenőcs*. Poor Zsebsz. 196.

Cerauneus, (Du C.) cerauneus est lapis flammeus a calore dietus, invenitur, ubi fulmina cadunt; *meteorök*. It. meteora. Heyse: Keraunia: Blitsteine. Thurocz. 52. Lapides etiam pretiosos, crystallum videlicet ac *cerauneum* caeruleo corruscantem colore.

Ceraunus, i, pro: cerameus, *κεραμεύς*, figulus; *fazekas*. Gyön. 4414.

Cercare, quarere (Du C. al. s.) *keresni*. It. cercare. Ljub. Mon. Sl. V. 91. an. 1407.

Cercator, scrutator; *kutató*. Ljub. Mon. Sl. XI. 12. an. 1312: *cercatores* armorum in lignis.

Cercellus, i, (Du C.) parvus circulus; *füzér*. Gal. cerecau. Ljub. Mon. Sl. IV. 319. an. 1393: quatuor paria *cercellorum* perlarum.

Cerciorare, (Du C. Certiorare) certiorum facere; *tudósítani*. Knauz M. E. Str. II. 250.

Cercioritas, atis, aliquid certi de rerum statu; *bizonyosság*. Epist. Proc. P. II. p. 306: exspectat responsum et rerum *certioritatem*.

Cerculus, i, libum in circuli formam coctum; *körfonatu kalács*. Pesty Ször. III. 67. duodecim ova cum tribus *cerculis* et: tres verres et tres *cerculos* cum una asatura.

Cerdo, onis, coriarius, coriorum confector; *timár, bőrgyártó, bőrkészítő*. Lederer. Tab. Conser. Egri levél.

Cereagijs, (Du C. Ceragijs) pistor, qui ad modum cere agit et deducit pastam; *kenyér sütő*. Gyön. 4429.

Cerealium, domus, ubi panes disponuntur; *sütő ház*. Gyön. 4430.

Cerebellum, cerebellum; *kis agy*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. V. 94. Post dies quatuordecim pullus conspicitur plumis vestitus; cerebrum ac *cerebellum* calvaria ocluduntur, pipit pullus, ac tandem fracto putamine excluditur.

Cerebellaris, ad cerebellum pertinens; *agy...* Bene. Med. V. 260. apoplexia cerebialis vel *cerebellaris*.

Cerebrinus, ad cerebrum pertinens; *agy*. Vern. Met. II. 186. Secretio liquidi subtilissimi *cerebrini* et nervosi pendet ab impulsu sanguinis ad caput, per vim cordis.

Ceremonia processionalis, ritus, qui in supplicatione, pompa sacra observantur; *körmeneti szertartás*. Tör. Tár. 1886. p. 531.

Ceremoniale, ritus, sollempnia; *szertartás*. Ger. Ceremoniel. Diar. Com. II. 27. quod ob brevis *Ceremoniale* iidem primum hora 8-va semet in stationibus suis sistendos habebunt. Száz. XI. 48.

Ceremonialia, ium, caerimoniae; *szertartás*. Instr. Pac. Art. XVII.

Ceremoniarius, i. 1. in Capitulo ritibus sacris peragendis praepositus, 2. rituum ac morum aut sollempnium admissionum magister; 1. *szertartó*, 2. *szermester*. Kon. Egyh. 303.

Ceremoniosus, 3., sollempnis, permultas caerimoniae amans; *szertartásos*. It. ceremonioso. Hist. Zern. Cobenez. p. 407: Videntur magis *ceremoniosi* quam nos catholici.

Cerenum, culpitrum (Du C. *cervellarium*) species cassidis, qua tegitur capitis pars superior; *salap*. Slappe. a Gall. cervelliere. Száz. XXVII. 314.

Cereolum, (Du C. cereolus) glomus filorum ceratorum; *viasztekercs*. Bene. Med. III. 295.

Cerestatum, (Du C. ecreostatum) candelabrum, in quo cerei stant; *viaszgyertyatartó*. Series Ban. p. 3. (Dedi) duo *cerestata*.

Cerevisia lupulata, Cer. e lupis cocta; *komlós ser*. Ger. Hopfen-Bier. Pár. Páp.

Cerevisia secundaria, *utoly ser*. Ger. Nachbier. Pár. Páp.

Cerevisia spumans, *pezsgő ser*. Plutzbier. Kov. Oec. 143.

Cerevisianeus, 3., ad cerevisiam pertinens; *ser...* Jogt. Eml. T. II. 4. p. 98: Item tabernae *cerevisianae* ultra horam noctis nonam omnino interdistantur.

Cerevisiaria taberna, caupona cerevisiaria; *serház*. Schwartz. Scult. 37.

Cerevisarium, poculum, poculum cerevisiae bibenda... *sörös pohár*. Arch. Rák. VIII. 334. *Poculum* Christallinum *cerevisarium* scissum cum operculo.

Cerevisarius, 3., ad cerevisiam pertinens; *ser...* Kat. Hist. IX. 166. unam tunellam cerevisiae aut quatuordecim cubulos *brasii* (*grani cerevisiarii*) et duos cubulos humuli... dare tenebantur.

Cerevisioneus, 3., idem ac Cerevisianus vel Cerevisarius; *sör...*, *sörhöz való*. Magy. Jogt. Eml. 98.

Cerevisorium, caupona cerevisiaria; *serház*. Opin. 1810. Sec. III. Tit. 2. k.

Cerarius, (Du C. cerarius) ceroplasta; *viaszkészítő, gyertyacsínáló*. Batty. Leg. Ecl. T. I. p. 376. an. 1015. Fej. I. 297.

Cerida, (Def. hornbloser) cornicen; gr. *κερατάβλη*; *kürtös*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 114.

Cerimoniarius episcopi, i, *Ceremoniarius* q. v.; *püspöki szertartó*. Törvt. Msz.

Cerinda, (Du C. Cernida, lignum supra quod ducitur tarantara, qui discernit pollinem a fureure) (Cathol. est instrumentum cuius percussione granum defluit inter molas molendini); *szitáló ráma*. Gyön. 4438.

Cerinthianus, Cerinthi haeretici sectatores, iidem qui Chiliastae q. v.; *Cerinthus követői*. Nagy Hier.

Cernere, in animo habere; *szándékozni*. Arch. Ver. Sieb. VI. 1. 487. illam provinciam etiam *cernit* recipere, si possunt.

Cernibilis, quod oculis cerni potest; *látható, szemlélhető*. Batty. Ger. 416. De sole... ex usu *cernibili* hoc non potest dici.

Cernui, (Du C.) socci sive solea; *kapeza, sólya*. Gyön. 4442.

Cernuus, 3., (Du C. magnus, infinitus); *nagy, magas*. Gyön. 4440.

Ceroferale v. *Ceroferalium*, (Du C.) candelabrum, quod cereum fert; *gyertyatartó*. Nagy Hier.

Ceroferarius, (Du C.) ad deportanda in Sacrificio lumina destinatus; qui cereos in ecclesiasticis caerimoniis aut qui luminaria ecclesiae accendit, Acolythus; *gyertyagyújtó*. Wagn. Pár. Páp. Nagy Hier. Gyön. 4427.

Cerographia, notitia de insignibus et sigillis; *pecsétlan*. Magy. Tör. Tár. VI. 176. Sim. Num. 93.

Ceroma, (Du C. al. s.) *Bovem ad ceroma; ökröt lovaglásra tanítani*. Veranes. VII. 28. Quod de paromia: *Bovem ad ceroma* scire voluisti, significare ait Erasmus indicem docere, ad id muneris quempiam asiscere, ad quod obeundum minime sit idoneus, ingenio repugnante. Nam *ceroma* unguentum quoddam erat olim apud veteres ex oleo et certis terrae generibus, quo athletae certaturi ungebantur, putabantque eo unguento corpora eorum fortiora et firmiora reddi adversariis; quod autem ad certamen attinet, quid

ineptius aut pigrius bove? Is igitur mittit bovem ad ceromia, qui stipitem philosophiam docet. Hue pertinent: oleum et operam perdidit. Apud finem vapores odororum spargis.

Ceromia, (Du C. *Ceroma*) tabula cerata; viaszos tábla. Gyön. 4413.

Ceropherarium, (Du C. *cerofera*) candelabrum, quod ceram fert; gyertyatartó istáp. Gyön. 4508.

Ceroplasta, æ, cerarius; mézes kalácsos, mézes bábos. Cher. Jus Eccl. I. 289. Dulciarius denique et ceroplastis ceræ et dulciarium distractio finitis divinis libere admittatur. Egri levéltár.

Ceroplastica, ars e cera fingendi; viaszfestészet. It. pictura encaustica. Gal. peinture en encaustique. Wachsmalerei. Greg. Aesth. 89. Denique respectu modi mechanici pictura est encaustica (eingebraunt) eoque spectat etiam *ceroplastica* (Wachsm.) et lignatoria (Schmelzm. Email); musiva (Mosaik) etc.

Ceramentum, certamen; harciz. Szend. Misk. tört. III. 231. an. 1563. ille multa *ceramenta* et militias cum... Turcis exereuit.

Certificare, (Du C.) certiorare facere, nunciare; tudósítani, hírül adni, bizonyossá tenni. Chr. Dubn. 76. Törvt. Msz. Knauz M. E. Str. I. 284.

1. **Certificatio**, (Du C.) citatio, in ius vocatio, testimonium, probatio, fides; bizonyítás, hitelesítés, perbehívás, írásbeli bizonyítás. It. certificazione. Törvt. Msz. Kövy. El. 649. Citatio ad Tabulam Regiam mandato mediante peracta vocatur Evocatio utraque vero tam Citatio, quam evocatio comprehenditur sub *certificatione*, quæ itaque Actionem vel in se continere vel advolutam debet habere. Jogt. Eml. T. I. p. 107.

2. **Certificatio**, nunciatio, nuncium; tudósítás, hírül adás. Knauz M. E. Str. I. 332. Törvt. Msz.

Certificatoria, (sc. litteræ) (Du C.) 1. scriptum testimonium; 2. citationem continens; 1. tudósító v. bizonyossá tevő levél, 2. idéző levél. Kov. Form. St. CVIII. *Certificatoria* p. 428. Törvt. Msz. Kass. Jur. Civ. I. 43. in forma *Certificatorium*.

Certificatoria patentes, citationem continentes; nyílt idéző levél. Jogt. Eml. T. II. 4. p. 271: quia rustici seu coloni plerumque ex huiusmodi *patentium certificatoriarum* modalitate continentias eorumdem perlegere... dignoscuntur.

Certificatoria Reflexoria, tudósítva emlékeztető irat. Kov. Form. St. CLXXIX. *Certificatoria Reflexoria* dum Iudex penes exemptionem sedrialem procedit. *Certificatoria Reflexoria*, dum deliberative præfixus Terminus differtur.

Certificatum, testimonium; kötéslap kötésbizonyítvány, kötegyezék, bizonyító írás, levél, bizonyítvány. Törv. Msz. Cod. Camb. Merc. 87. et super quovis taliter concluso negotio pro securitate concernentium Partium, iis etiam non petentibus, Testimonium seu *Certificatum* (Schlusszettel) cum accurata folii et numeri — sub quo negotium Diario insertum est — provocatione, citra desumendum hoc titulo taxam extradare obligabitur.

Certionare, (Du C.) certiorare q. v. Fej. X. 1. 403. et incunctanter fide digno testimonio exinde *certionati* latius didicimus.

Certiorare, (Du C.) certiorare facere; bizonyossá tenni, tudtára adni. Arch. Rák. VIII. 222. Törvt. Msz. Wagn. Epist. Proc. P. III. p. 292.

Certioratio, (Du C.) actus certiorare reddendi, argumentatio; bizonyítás. Fej. IV. I. 204. Quod certum est, *certioratione* non indiget.

Certitudinaliter, (Du C.) certe, procul dubio; bizonyosan. Andr. Pann. 113. Pel. Pom. Dom. I. Adv. s. II. c. 4. Batty. Leg. III. 20. an. 1309. Cod. Zichy I. 433.

Certitudinarie, certe, certitudinaliter; bizonyosan, biztosan, bizonyosságoképen. G. Fej. VI. 163., 150., Cod. Com. Zichy T. I. 534.

Certitudo, certum responsum, certi aliquid; bizonyosság, biztos dolog. Wagn.

Certocertius, annuál biztosabban. Ger. um so mehr sicher. Cod. Dip. Pat. VI. 242., 172. Nos itaque pro tot et tantis servijs dicti Mykud bani, maxime, cum per relationem omnium baronum et nobilium Regni nostri nobis *certocertius* constitisset.

Cerugia, Chirurgia, ars vulnera, ulcera tractandi; sebészet. Conc. Bud. 1279. c. q. Nec illam partem *Cerugia* exerceat, quæ ad ustionem vel inductionem inducit.

Cerulei, satellites, milites prætoriani; testőrök. It. guardia del corpo. Leibwache. Szamosk. IV. 521. Et suos equites passim dimisit Peditum quoque præire iussit vix quinquaginta *ceruleos* liquit.

Cerumen aurium, aurium sordes; fülzsír. Bene. Med. II. 22.

Cerusa, æ, stilus ex cerussa factus; ceruza, írón, rajzón, ólomka. Regn. Turm. Præt. 13. oportet exmittendum Prætorianum pugillari et *cerusa* provisum esse. Törvt. Msz.

Cerusea arbor, cerasus, *ξερύσσος*; cserezsnyefa. Cod. Dip. Hung. And. Vol. V. 421., 30. et ibi sub quadam *arборе cerusea* et uno lapide est meta terrea.

Cerusicus, chirurgus. Rač. Mon. Sl. XIII. 23. an. 1348.

Cerussa in bacillos redacta, írón. Ger. Bleystift. Vect. Gen. U. C.

Cerussæ Confectores, stili cerussati c. (plaibász) írónkészítő. Bleystiftengieser. Tab. Conscr.

Cerveler, (Du C. *cervellerium*) cassidis species, quæ superiorem capitis partem operit V. s. *Slapus*, sisak. It. cervelliera.

Cervica, (Du C.) alapa vel potius colaphus; arczul verés. Gyön. 4463.

Cervical, pulvinar (Du C. al. s.); fejalj, vánkös. It. guancia. Kopfkissen. Schläg. 1144.

Cervicositas, (Du C.) contumacia, pertinacia; nyakasság. Moln. Patv. 9. Reg. Turm. Præt. 13.

Cervicosus, 3., (Du C.) pertinax, obstinatus; nyakas, megátalkodott. Chr. Dubn. p. 143: o feminarum iniquissima... contra Deum *cervicosa*. Wagn. Gyön. 4467.

Cerviglossa, herba fors. Dictamnus albus (Linn.); *szarvas nyelv*, isten oldala füve. Gyön. 4479.

Cervisa, Cervisia; ser. Curios Misc. III. Oct. Synops. Chron. XI. Potum ex hordeo sive *cervisam* excogitavit Liber Pater seu Dionysius.

Cervisia, æ, cerevisia. Száz. VI. 303.

Cervisianum, intrita panis e cerevisia;

seres kenyér, (czibere). Ger. die Mährte. Gyön. 4457.

Cervix præopposita, animus obstinatus, contumacia; nyakasság. Urk. Sieb. II. 82. an. 1351. si obstinanti et *cervice præopposito* in excommunicatione... per triduum perhoraret.

Cesegus, Cetegus, cyprinus leuciscus (Linn.); keszeg. Schläg. 822.

Cesendelum, species lampadis; lámpa. Ljub. Mon. Sl. II. 218. an. 1344: comes... et futuri... debeant... manutene continue de nocte in palatio communis unum *cesendelum* accensum suis expensis.

Cespitare, (Du C.) lapsare, vestigium fallit; megbotlani. Rak. Ön. 56. *cespitante* equo quasi fulgure tactus corrui. Dec. Bar. 289.

Cespitis aratura, actus exarandi cespitis; a gyepnek felszántása. Gazd. tört. szeml. 209. ubi quis primam *cespitis araturam* faceret, eandem terram quasi pro sua reputaret.

Cespitosus, cespite obsitus; gyepes, pázsitos. Wallaszky 584.

Cessalia, a germ. Kessel, sartago; serpenyő. Kol. Cod. 41. cum igitur circa festum Catherine *cessalia* remensa fundebantur.

Cessio, engedmény. It. cessione. Gal. cession. Juriev. Jur. Met. 162. Quævis partium fodinalium abalienatio *Cessio* generatim vocatur; proprie vero nomine Cessionis partium fodinalium venit Emtio-Venditio earumden. Jókai Kárp. Z. 90. Quæst que diable que cela ez a «*cessio*»? A *cessio* olyan törvényes actus, minél fogva valaki valamely birtokhoz jogait egy más idegenre ruházta át. Tiszth. Irm.

Cessio litis, actus renunciandi, renunciatio; keresettől való elállás, perrell lemondás, per-elhagyás. Törvt. Msz.

Cessionales, (sc. litteræ) engedmény-levél, átengedő levél. Georch. H. P. III. 66. Arch. Rák. VIII. 308. Kov. Form. St. CXXXIII. Kass. Jur. Civ. II. 176. *Cessionales* extradare solent ii, qui Jus suum in alio præhabuit omni eo Jure, quo se concernebant, cum vel sine conditione aliquali in tertium aliquem transferunt.

Cessionalis, ad cessionem pertinens; átengedő... Juriev. Jur. Met. 163. Ut *Contractus Cessionalis* Libro Contractuum montanorum inseratur.

Cessionarius, qui cessionem suscipit; engedményes, áttulverő. Georch. H. T. I. 14. Kass. Jur. Civ. I. 108. Tiszth. Ir.

Cessionatum, i. res, quæ alicui ceditur; átengedmény. Törvt. Msz.

Cestratus, 3., caelatus; véssett. Schröer. Arch. Gr. et R. 63. Ratio veterum pingendi encaustica et *cestrata* quæ imprimis labente iam arte in orbe romano invaluit.

Cestrum, instrumentum, quo cavatur ebur; csontvősz szerszám. Gyön. 4484.

Cesuratum, (Calep.) cesuratum vas appellatur cesim orificatum; felül metszett edény. Gyön. 4485.

Cetaceus, i. *ζῆτος*, balena, cetus; bálna, cet. Isthy. VI. 91.

Cetariæ, locus, ubi pisces capiuntur, salantur; halfogó hely. Gyön. 4514.

Cetarius, i. (Du C.) piscator; halász. Gyön. 4515.

Cetagus, *Cesegus* q. v.; keszeg. Weissfisch. Schläg. 822.

Ceterim, ceterum; *egyébíránt*. G. Fej. VII. 378., 3.

Cetex, (Dief. segex, serex, sysex.) (Du C. cetes avis ignota). Fringilla spinus (Linn.); *ciszik*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 114.

Cetula, æ, scheda; *czédula*. Ljub. Mon. Sl. XVII. 26. an. 1420. *cetulas* seu bullas.

Cevetes, molles, obsceni; *természet ellen élők*. Gyön. 4320—4322.

Chabia, æ, fors. idem quod gall. *chabeau*: rudens (Du C. chaablis.); *húzó kötél*. Mem. Pauli. 431. et latitudo ipsius chochea erat vargorum meorum 13. et arbor eius desuper coopertoria, circumdat palmis 42. *Chabia* autem eius per Crucem erat palmarum 13. et medio.

Chacanus, magnus Dominus, Chaganus; *nagy úr*. Nad. Florus Hung. L. I. C. VII. p. 25. donec a *Chacano* quem Turcorum magnum interpretatur Dominum Justiniani avo devicti . . . ferioribus imbuti sunt animis.

Chacia et Chatia, via per quam aguntur pecora ad pascua, area ante vineam. V. s. Arva 2.

Chaganus, imperator Turcarum et Avaram. *Chacanus* q. v. Benkő. Im. Nat. Sic. 5. Zsigm. Hist. 11. Hunc populum . . . dominans gentis Turcie *chaganus* profligavit. Facto cum Longobardis federe hos contra gepidas iuverunt et Daciam ductu Baiani *chagani* a. 565. occuparunt. 42. Quartus filius cum suis Avaram *chagano* se subiecit.

Chajmecham, *Chajmechanius* q. v. Magy. Tör. Tár. XX. 408. ad Vezerium *chajmecham* latarum minuta.

Chajmechanus, *Chaimochanus*, vox ex turcica lingua mutuata maxima dignitas apud Turcas (ab arab. *kaim*: stans et *makam*: locus) quæ dignitatem Vezirii sequitur. *Chajmechanus* in absentia Vezirii vicarius eius est et summa rerum gerendarum administratione fungitur; *kajmakám*. Rák. Ön. p. 280. l. 31—33. (32.) Instructus fuit Papaius ad adventum meum *Chajmechanio* in absentia Vezirii rite denunciandum . . . Tör. Tár. 1886. p. 677.

Chalafatus, i, qui naves picat, reficit; *hajó iszkabáló*. Ger. Kalfaterer. Han. Mon. Jur. P. I. 226: carpentarijs . . . *chalafatis*.

Chalazion, erithre, hordeolus; *árpa*, mely a szemem kél. Pár. Páp.

Chalcanthum, i, Vitriolum, *χαλκάνθη, χαλκάνθρον, χαλκάνθης, gáliczkő*. Szamosk. II. 184. quarum omnium aqua medicamentosa est ob naturas metallicas sulphuris, aluminis et *Chalcanti*, per quorum venas emanat. Bel. Comp. Hung. Geogr. 21. Vitriolum, quod Græci *chalcantum* nominant.

Chalcedonix, achates Chalcedonius; *hajóghó*. Keesk. P. Ötv. 132.

Chalcographicus, 3., ad ærarii scalptoris, cælatoris æris artem, ad chalcographiam pertinens; *rémetszési*. Benkő Im. Nat. Sic. 56. articulus . . . typis *chalcographicis* mandatus.

Chalibatio, actus calibandi; *aczelózás*. Kronst. II. 480. an. 1537: pro *chalibatione* securum.

Chalifa, æ, (Du C.) ita appellabant Saraceni supremos suæ gentis principes, vocabulo Arabico Khalifah v. Khalafa, quod *successorem* vel *haeredem* significat. Principis vicem gerens; *helytartó*. Hor. Mem. 443.

Chalix, *zálag*, lapidis genus, ex quo de-

ducitur ignis (pyrites); *kova, tűzkő*. Gyön. 4336.

Challengendæ, Kalendæ; *hó első napja*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 491. *challengendas* Aprilis. Magy. Tör. Tár. IX. 15.

Challum, fors. idem quod apud Du C. *Caulagium*, præstationis genus ex salinis proveniens; *só illeték*. Han. Mon. Jur. II. 280: de sale vero, quod receperit et vendiderit . . . habeat de *challo* quinque pro centenario.

Chalybare, *chalibare*, indito chalybe ferrum durare, adiecto chalybe duritiem ferro inducere; *aczelózni*. Monm. Comit. Trans. II. 182. securum magnam ad *chalybandum* vendant d. 12. Kronst. II. 332. an. 1538. III. 420: securus . . . *chalybarit*.

1. **Chalybs**, retinaculum pyritæ; *kakas a puskán*. Reg. Turm. Præf. 109. ulterave vice *chalybs* quoque in selopo attracta dimitatur . . .

2. **Chalybs**, acuendis cultris; *aczel köszörülésre*. Moln. Patv. 14. Mensalia splendide tenet, cultros acuito, orbes mundos ei *chalybem* ad manum habeto, sedesque applicato.

Cham vel **Cam**, nomen imperatoris et dei apud Cumanos; *khán*. Fej. IV. I. 429. Tartari Deum vocant Itoga, sed Cumani *Cham* i. e. imperatorem illum appellant. Thur. Salom. 541.

Chamata, æ, (Du C. chomatum) agger; *töltés*. Ljub. Mon. Sl. II. 288: mittitur lignamen necessarium . . . pro bastita . . . mantellis et *chamata*.

Chambaletum, alias: camelotum = pannus e camelorum pilis confectus; *csemelet, chermeth, habos szövet teveszörböl*. Tör. Tár. 1887. p. 173. una pecia de *chambaletto* viridi cum virgulis croceis.

Chambelottum, *Chambaletum* q. v. Tör. Tár. 1889. p. 597. Antipendium album ex *chambelotto* albo.

Chameleon, ontis, dolosus, malitiosus, malignus; *álnok, rossz indulatú*. Veranes. III. 142.

Chamemellum, Matricaria Chamomilla (Linn.); *székfü*. Gyön. 3612.

Chamera, (Du C.) pro: Camera. Tör. Tár. 1890. p. 596., 597. præfectus *chamærae* suæ majestatis.

Chameunia, (Du C.) gr. *χαμυνία*, humi cubationes; *földágy, földön való hálás*. Nagy Hier.

Chamoza, (Du C. camoca, camucum) panni serici vel pretiosioris species. *Kamuka*. Ljub. Mon. Sl. XXII. 183. an. 1461: plane tam . . . cum dalmatica viride de *chamoza*.

1. **Chamus**, i, Cham, Can, imperator, rex tartarorum; a *tatárok főnöke*. Rak. Ön. II. p. 283. l. 8—11.

2. **Chamus**, i, frenum; *áladzó erős félk*. Gyön. 4332.

Chan, locus depositarum mercium; *rakodó hely*. Tract. Comm. Art. XV. Mercatoribus Caesareo-Regiis, ut dissidia et inconvenientia, quæ plerumque diversas inter nationes exoriri solent, evitentur, ad imponenda et conservanda sua mercimonia præstito consueto censu unus proprius et commodus locus vulgo *Chan* dictus a porta Ottomannica ad instantiam Ministri Caesarei apud eandem existentis assignabitur.

Chan, **Chanus**, (Du C.) V. *Chamus*.

Bel. Geogr. 562. Regimen Tartariæ Europææ, quod clientelæ nomine, inde ab anno 1584. Tartarorum Imperatori subest a Principe, *Chan* cognominato. Ibid. Vires Tartarorum usqueadeo succreverunt: ut etiam *Chanus* belli tempore Imperatorem Turcorum . . . cum quinquaginta equitum millibus in castra comitari soleat.

Chandaria, infamis, turpis; *czandra*, sl. swandra. Georg. Sirm. I. 64. Magnifice domine, nihilominus ei credamus, quia *chandaria* est, hoc est effeminatus homo est.

Channa, æ, V. Canna mensura longitudo.

Chanona, (agr. *χαίον*, Gerstenkuchen) placenta; *bétes, lepény*. Gyön. 4336.

Characatus, 3., (a *charax* = palus Colum.) ; *karózott*. Kov. Oec. 70: *Characatae* sc. vites, quæ palis alligantur, atque non multos quidem botros sed nobile vinum ministrant.

Character, (Du C. Charaxare), scribere; *írni*. Gyön. 3881.

1. **Character**, idem ac littera. Vox Græca, qua significatur instrumentum illud, quo notæ quædam alienæ rei inscribuntur sive imprimuntur. Ap. grammaticos dicitur figura litterarum (Fore.) ; *betű*. It. carattere. Gal. caractère. Germ. Charakter (Buchstabe). Isthv. XI. 171., 43. Arabicis *Characteribus*.

2. **Character**, titulus, gradus, status, honor, munus, conditio; *állás, rang, cím*. It. carattere. Kass. P. P. I. 49. Personis singularibus dari debet competens Dignitatis, honoris, *characteris* et officii titulus, qui optime ex schematismo Regni Hungariæ erulur.

Character Cyrillicus, figuræ litterarum a Græcis ascitæ et apud Slavos auctoribus Cyrillo et Methodo civitate donatæ; *czirillbetűk*. Bel. Geogr. 553.

Character et insignia militaria, ordo, gradus, honos militaris; *hadi tisztí rang és címerjelek*. Törvt. Msz.

Character indelebilis, signum, quod deleri non potest; *letörülhetetlen jegy*. Törvt. Msz.

Character moralis, mores; *erkölcsi jellem*. Törvt. Msz.

Character nationalis, ingenium, natura, mos nationis; *nemzeti jellem*. Törvt. Msz.

Characteres, (Papias) synodiae, id est communes locutiones; *közönséges általánosán elfogadott beszéd mód*. Battly. Ger. 411. per solem Christum Redemptorem potentes non unquam volunt in *characteribus* catholicis, per lunam vero Ecclesiam. Nota Battly. Magni doctores volunt communi locutione apud catholicos vigente per solem etc. designari.

Characteristica nota, singularis, propria nota; *ismertető jegy*. Törvt. Msz.

Characterisare, notare, describere; *jellemezni*. It. caratterizzare. Vern. Met. II. 54. Imre Phil. 374. Libertas *characterisat* hominem. Bene. Med. II. 167.

Characterisatus, 3., titulo, gradu honorario, munere præditus, ornatus; *tisztí ranggal bíró*. Magy. Jogt. Eml. I. 439.

Characteristicus, 3., ad naturam, genus, indolem alicuius rei pertinens; *jellemzeties*. It. caratteristico. Kass. P. P. I. 280. personalis descriptio secundum notas *cha-*

racteristicas et signa cognoscibilia in Pas-sualibus adumbretur. Greg. Aesth. 140.

Characterizatus, 3., dignitate orna-tus; *tisztséggel kitüntetett*. Arch. Rák. VIII. 239. Concurrer tamen Fidelitas Vestra in di-rectione quoque horum, qua Minister noster primarius et *characterizatus*.

Charagma, tis, *zápcyua*, caelatura mo-netae; *veret a penzen*. (Du C. character, imago). Knauz. M. E. Str. II. 794., 924. Regiam imaginem in *charagmate* gestientem. Gyön. 3882

Charanga, æ, Szentiv. Cur. Mise. Dec. III. P. V. 93. A fortiori autem *charangae* seu *grandines* illae in ovo nulla vi plastica pol-lent. Totum siquidem illarum munus est mem-branas albuminis vitelli membranis devincire: Hinc si hae *grandines* seindantur illico albu-men a vitello separatur.

Charatellum, parvum dolium; *hor-dócska*. Ljub. Mon. Sl. XI. 219. an. 1347.

Charaxare, (Du C.) V. *Charactare*. Gyön. 3884.

Chardakus, i. croat. *čardak*, casa vigi-lum; *őrház*. Kuk. Jura II. 184. an. 1758: pro pontibus, vigiliarum speculis seu *Chardakis*.

Charisma, gratia; *malaszt*. Pesty. Ször. III. 123. *charismatum* et spiritualium bonorum.

Charisma Cœleste, gratia cœlestis; *égi malaszt, kegygyándék*. It. Carisma ce-leste. Otia Bachm. 465.

Charisteum, (Du C. caristeum) mar-moris dictum genus, quod gratum sit sculpto-ribus; *zöld márványkő*. Gyön. 3969.

Charistia, idem ac *Caristia* i. e. Caritas annona; *drágaság*. Magy. Jogt. Eml. I. 443.

Charistium, annonae caritas; *drága-ság*. Quel. Sieb. I. 428. an. 1506: ob *char-istium* temporum.

Charitative, (Du C.) ex animo, ex ca-ritate; *szívesen, szeretetből*. Pel. Serm. Vo-luit tamen Christus tangere eundem — lepro-sum — *charitative*, quem scivit peccatorem esse. Hiem. 28. d.

Charitativus, 3., (Du C.) caritate, amore sincero plenus; *szeretettől eredő, kegyes*. It. Caritativo. Pray. Dext. et vita D. Steph. p. 145. Lzb. Cod. Med. II. 689. casa *charitativa*. Pel. Serm. Hiem. 36. n.

Charivarium, (Du C.) Ludus turpis tinnitibus et clamoribus variis, quibus illu-dunt iis, qui ad secundas convoluti nuptias; *maeskazene*. Gal. Charivari. Nagy Hier.

Charoneus, 3. vis necem adferens; *öl-döklő hatás*. M. Bel. Prodr. 409. Salutari huius fonti vicinus est acidularum alter. Sed *charo-neam* quoque habet eius naturae ut noxiis halitibus aves transvolantes... enecat.

Charontis januum ingressus, *szomorú dolog*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 150. Charontis januum ingressus. Dici-tur de re vehementer tristi et luctuosa.

Charta-bianca, æ, charta alba i. e. vacua, pura, sine scriptione, litterae quibus ali-quis plena agendarum rerum potestate instrui-tur, quibus aliquis se ad aliquod officium obli-gat. Alias Charta alba; *felhatalmazvány, kötelező iratlan levél*. Szirm. 34. Art. Diaet. Pos. 55. extradatae *Chartabiancae*. Molnár Patv. 23.

Charta cambii, V. Litterae Cambiales;

váltó, váltótőlevél. Monm. Comit. Trans. IV. 178.

Charta charitatis, *elsőrendi alkot-mány* (szeretet-levél). Bék. Pil. P. I. 39. Az 1201-iki nagy káptalan a szeretet-levél (*charta charitatis*) olvasását is elrendeli.

Charta exploratoria caerulea, charta lacea musica infecta; *kék lakmus-papír*. Poor J. Zsebsz. 92.

Charta lusoria, *Cartae* q. v. (*játék*) *kártya*. It. carta da giuoco. Spielkarte. Vern. Psych. 62. folia *chartae lusoriae*.

Chartae marmorisator, papyri marmorarius; *papírmárványozó*. Ger. Papir-Marmoriser. Tab. Consir

Chartae pariculæ, V. *Pariclae*.

Chartacea pecunia, nota pecuniae ab arario edita; *papírpénz, bankó*. It. banco-nota. Banknote. Kass. P. P. I. 272. haec semper pro valuta Viennensi seu pro currenti *charta-cea pecunia* intelligenda erit. I. 272. concessi-mus, ut in cunctis ad scriptum redigendis con-tractibus stipulationes seu ad conventionalem aut aliam legalem monetam *auream* vel *ar-genteam* seu *chartaceam* pecuniam.

Chartefolia lusoria, Charta lusoria; *kártya*. Opin. P. III. Sec. IV. §. 7., 1.

Chartefoliorum Confector, char-tarum lusuariorum artifex; *kártyafestő*. Karten-mahler Tab. Conser.

Chartarium, (Du C.) V. *Cartarium*. Fej. X. I. 352. Ex originali *Chartarii* Sárvár.

Chartarius, Chartapœus, qui chartam conficit. (Freund. Papierhändler); *papíros csináló*. Pár. Páp.

Charteca, æ, pyxis secto ferro et pul-vere pyrio repleta; *kartács*. It. cartoccio. Kartätsche. Beng. Ann. Erem. Cœnob. 372. Sed dum hi (Pyrobolarii) ex siccandis *chartecis* ac pulveri nitreo aliquantum humefacto intenti minus caute versantur cum igne.

Charthesia, (Cathol. *Carchesia*) sum-mus malus; *arabócska teleje*. Gyön. 3893.

Chartibulum, (Du C. castibulum) mensa quadrata; *négyszögű asztal*. Gyön. 4008.

Charticeus, 3., ex charta; *papírosból való*. Oláh. Cod. Ep. 467.

Chartifolium, compositum ex charta et folium, charta, charta lusoria; *kártya, játék-kártya, Chartifoliorum lusor*: *kártyajáték, kártyázás*. Rák. Ön. p. 31. l. 37. p. 32. l. 2. (32. 1.)... tempus diurnum consume-batur somno et amplo prandio, quod *charti-foliorum lusor* et ad vespem... cœna subsecuta est.

Chartophagus, tempus edax rerum, chartarum; *írat-, papírpusztító, emészto (idő)*. Péterfi Con. Hung. P. I. 787. Fingamus licet Saturnum *chartophagum*, grassatum in Hungariae tabularia.

Chartophylacium, (Du C.) V. *Car-tofiliacium*. Cal. Veranes. Hist. I. 341.

Chartophylacius, (Du C. *chartophy-lax*) cancellarius; *levéltárőr*. Fej. Jur. Lib. 431.

Chartopœus, *Chartarius* q. v.

Chartularium, (Du C.) tabularium in claustrum, scrinium; *levéltár, levélggyűjtemény*. Száz. XIV. 402. Törvt. Msz.

Chartularius, *Chartulatorius*, praeffectus tabularii; *levéltáros*. Batty. Leg. T. I. p. 320. et 321.

Charulus, 3., carus; *kedveske, ked-ves kis*. Veranes. Hist. I. 127. Sic est *Dra-*

gula diminutivum blandientis a Drago, quod est *charum*, qua ex re, si latinis licet, *Char-ulus* dici deberet.

Chasmaticus, terrae motu attonitus; *földrengéstől megbódított*. Taurini Stauro-machia III. 347. Ed. Engel. Mon. Ung. Bées. 1809. 155.

Chastratus, i, castratus, vervex; *űrű*. Ljub. Mon. Sl. XI. 135. an. 1343: pro... *presenta chastrati*... et duas vigetes vini.

Chatena, pro: *Catena*. Eszt. Okm. p. 46. (Decr. Ludovici 1523.)

Chatenacius, 3., ad catenam pertinens; *lánccs...* Ljub. Mon. Sl. V. 245. an. 1334. pro... *clavi et chatenacio* stale.

Chathus, a gr. *ἐσχατόων*, milites vagan-tes, expilantes; *bitangoló katona*. Ger. Nachzügler. Magy. Tör. Tár. XXIV. 87. rapine vel furta, que per *chathos* et martolozcos fieri solent.

Chaucha, V. *caucha*, Dip. Rel. Reip. Rag. 348.

Chausius, i, nuncios apud Tureas, alias *Chauzus*; *Chauzus*: *hírnökök a törökök-nél*. Veranes. V. 358. *chauzio*. Dec. Bar. 22. in omnes exemplo regiones, quam late fines imperii Turci protenduntur, nuncios, quos *Chausios* ipsi vocant. Szilády Tör. Magy. Eml. III. 40. Imperatoris Turcarum *Chauzum*.

Chausus, *Chaus*, *Chiansius*, V. *Chausius*, q. v. Tör. Tár. 1881. p. 65., 74., 74. presbyteri turci et *chavzi*.

Checha, æ, V. *Cecha* 2. Quel. Sieb. I. 226., 543. an. 1509. *chechis*, quae cum pixi-dibus iussae sunt sagittare.

Chelidonius, lapillus, quem gignit hi-rundo; *fecskékö*. Schwalbenstein. Keesk. P. Ötvös M. 146.

Chelis, lutana (gr. *χέλις*); *lant*. Száz. XVII. 861. *Chelis* köznyelven Luten.

Chelonites, a gr. *χελώνη* (chelonitis); *béka-kő*. It. chelonite. Krötenstein, Chelidonit. Keesk. P. Ötv. Gloss. 139.

Chelonium, (*χελώνιον*) concha; *béka-tekő*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VI. 175. Testa testudinis, qua tum in dorso tum in ven-tre (quae proprie *chelonium* appellatur) muni-tur, pariter est durior.

Chemismus, *χημεία*, mixtura elemen-torum, complexio materialium, coeca actio vi-rum naturalium; *vegýtani természet, veg-gyülés*. Bene Med. III. 470. *chemismus*, galvanismus ac magnetismus. Vern. Met. II. 46. organismus est technicismus naturae supra primum mechanismum et *chemismus* exal-tatus. Imre Phil. 176.

Cherasa arbor, cerasus, *cseresznye-fa*. Cod. Dip. Pat. VI. 256., 182. et inde iungitur ad meridiem et ibi est arbor *cherase* et ibi sunt due mete. Kol. Col. 1. 4d.

Cherbla, idem quod *Bilzina*; *fehér ezüst keszeg*.

Cherieneses, V. Fratres Bigoti.

Cheridon, malluvium. Száz. XVII. 862. Lavatorium vacy (a mint a nép nevezi) *Cher-ridon* mosdó edény.

Cheritismus, (Du C.) *χαρίτισμος*, sa-lutatio, Annunciatio Deiparae Virginis; *üd-vözlet*. Nagy Hier.

Chervisia, crevisia; *sör*. Eszt. Okm. p. 32. (Decr. Ladisl. 1280.)

Chesmesinus, (earmesinus) color ostrini-us, purpureus; *bibor színű*. It. chermisi. Magy. Tör. Tár. III. 65. V. Bosdoganum.

Chianzius, V. Chausius. Magy. Tör. Tár. III. 78. post discussum *Chianzii* Turcei.

Chiaussius, V. Chausius. Szilády Tör. Magy. Eml. III. 7. De *Chiaussio* bene tractando faciat Dominatio Vestra... Veranes. V. 240. V. 17.

Chibrio, mensura liquidorum, praesertim vini, a Slavico čeber, чѣбрь unde: *csöbör*, *cseber*. Germ. Zuber formatum. Cod. Dip. Arp. Cont. II. 453. cum vineis, de quibus *chibrones* nobis debitos eis indulsumus, ne persolvant.

Chibro, onis, *Chibrio* q. v.; *csöbör*. Magy. Tör. Tár. XII. 64. tinas seu *chibrones*.

Chifra, æ, (Du C.) pro: *cifra* q. v. Tör. Tár. 1890. p. 646.

Chihafa, æ, vices gerens; *helyettes*. II. Rák. Gy. 646. *Chihafae* Supremi Vesirij.

Chilarcha, tribunus militum; *ezredes*. Mar. Reg. Dalm. 305. Dux erat nomine Baris, quem nos Caesarem possumus dicere, sub eo *Chilarchae* Praefectique.

Chilarchae locumtenens, qui adiutor datus est praefecto legionis; *alezredes*. Ger. Oberstlieutenant. Száz. XIV. 57.

Chiliasmus, strictiore sensu opinio de futuro mille annorum Regno Dei cum Christo redituro et redituro in hanc terram deliciarum et gloriae plenum. Optio haec nititur Apocalypsi Johannis 20., 4. Text. v. sub Sabbatharii. Status beatus piorum mille annos durans; *a szenteknek, jámboroknak ezer évig tartó boldogsága a szombatosoknál*. Egyet. Phil. K. VII. 187.

Chiliastæ, V. Millenarii. Curios. Misc. III. Oct. Synops. Chron. VI., IX. *Chiliastæ* an. 130.

Chiliasticus, 3., ad millennium pertinens; *ezredéses*. Száz. XXX. 40., 936.

Chimærice, vane, inaniter, absurde; *aggrém szerint, fondául*. Imre Phil. 30.

Chirager et chiragricus, qui chiragram habet; *görösös, keze fájó*. Gyön. 4358.

Chiridota, **Chirodota**, æ, (Du C.) vestis, dalmatica manicata; *hosszú újjú mente, újjas kamóka*. Pár. Páp. Nagy Hier. Cf. Capitol. Pertin. 8.

Chirocleus, i, (Du C.) Liber quidam parvus, dictus, quod clausa manu possit teneri. Nam *χείρ*, manus. *κλειω*, claudio dicitur graece; *kézi, zsebkönyv*. Nagy Hier.

Chirographarius, a gr. *χειρόγραφον*, chirographum, creditor, qui penes se habet debitoris chirographum; *be nem táblázott hitelező*. Stat. Jur. L. III. p. 64. Kövy El. 465. Post Intabulatos veniunt simplices *Chirographarii* idest: creditores non intabulati, iuxta aetatem non emanationis obligationalium, verum vi D. 43. p. 456. creditae pecuniae... p. 466. Ad simplices *Chirographarii* referuntur etiam vitiose intabulati.

Chirographe, 1. Chirographum; 2. Contractus; 1. *kézirat, tulajdon kézírás*; 2. *metezett oklevél*. Törvt. Msz.

Chirographus, notarius; *levélíró*. Gyön. 4360.

Chiromanchum, chiromantia vaticinatio e lineis manuum; *jóslás*. Tör. Tár. 1888. p. 574. *chiromancii* doctrina Var und Weissagung.

Chiromantia, *χειρομαντεία*, ars e manuum lineamentis futura praedicendi; *kézjóslás*. Chiromantie. Curios. Misc. 469. Divinatio et *chiromantia* est ex inspectione et

consideratione variorum linearum, monticulorum et similium, quae in *vola* praecipue manuum hominis visuntur, coniecturandi ratio. Vern. Phil. Mor. 254.

Chiromanticus, 3., ad chiromantiam pertinens; qui ex lineis manuum vaticinatur; *kézjóslási, kézjós*. Gal. Chiromancien. Curios. Misc. 170. Quenam lineae et partes manus praecipue observentur a *Chiromanticis*? Czvit. Spec. 460. prognosticon... *chiromanticum*.

1. **Chironomus**, i, coquus; *szakács*. Taurini Stauromachia II. 439—440. Engel. Mon. Ung. Bécs. 1809. p. 140. *Chironomus* structor quadras dispensat iniquas.

2. **Chironomus**, i, pantomimus; *ünnajátékos*. Szamosk. I. 231. Aderant funambuli, gladiatores, pugiles, petauristae, *chironomi*, ferarum ad lusus eiecuratum productores etc.

Chirotheca, æ, tegumentum manuum, digitale, manica; *kezttyű, ujj*. Schm. de Ins. 48. Monent *Chirothecae* candidae Regem. ne subditorum bonis inhiat. Bel. Geogr. 498. Ensis S. Stephani Regis eiusque Paludamentum, *chirothecae*, Calceamenta... Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 277. Wagn.

Chirt, meta; *határ*. Thal. Mon. Ep. I. 84. an. 1245. intrat unum *Chirt* et per eundem iens minime intrat unum *Struzec*.

Chirurgicus, i, (Du C.) chirurgus; *sebész*. Száz. XVII. 539.

Chirurgus, i, vulnerum medicus castrens; *tábori seborvos*. Tab. Conser.

Chitrapos, *χιτροπός*, olla, quae pedes habet; *serpenyő, lábas*. Gyön. 4594.

Chlaena, æ, (Du C.) *χλαῖνα*, toga pellicea; *suba*. Slav. halena. Pár. Páp.

Chlamydatus, chlamydem gerens; *kurta mentét viselő*. V. s. *togatus*. Cell. Bel. App. 813.

Chlamidula, dimin. a chlamyde. Arch. Rák. VIII. 340.

Chlamys, idis, vestis pellibus duplicata; *bekecs*. Teut. Schul. I. 335.

Choaccio, vis, coactus; *kényszer*. It. forza. Zwang. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 47. quod ipsi voluntarie et nulla *choaccione* medicante...

Chocha, æ, V. *Chaucha*; navis species; *hajó*. Rač. Mon. Sl. XIII. 267. an. 1359.

Chochliarius, cochlear. Száz. IV. 679. Pro duodecim *chochliarijs* de argento cum aliquantulum de auro, quae ponderat marche tres.

Chochonus, i, species bellicorum instrumentorum; operculum, quo pulvis pyrius operitur in tormento; *fojtás*. Ljub. Mon. Sl. IV. 276. an. 1390.

Chochus, i, carpentum, ptilentum; *kocsi*. Ger. Kutsche. Batt. Leg. T. I. 600. pedites in personis eorum non in curribus, *chochis*.

Chocoladæ Confectores, *chocolatæ*, caldæ cacaoicae conf.; *csokoládékészítő*. Chocolademacher. Tab. Conser.

Choeredus, heres, socius heredis, coheres; *társörökös*. Cod. Dip. Pat. VI. 16., 10. Ne igitur ex serie huius tenoris per quempiam *choeredum* illorum processu temporum possit exoriri calumpnia.

Choja, fors. idem quod *Chihafa* q. v. Szilády Tör. Magy. Eml. VI. 53. Et ego fusius cum suo Passæ *Choja* hac de re conferebam.

Cholera, *χολος*, stomachus, bilis; *epe, harag*. It. Collera. Gal. colère. Wagn.

Chomalus, cricetus; *hörsög*. Magy. Tör. Tár. I. 34. vescuntur *Chomalis* (Hamster) et susolis (Zieselmänse).

Chonus, i, signum, forma; *jelző eszköz*. Präge. Rač. Mon. Sl. XIII. 455. an. 1356. officiales, qui erunt supra eceham, debeant tenere ipsimet *ponçonos*, cum quibus fueri(n)t *choni*.

Chopertum, = *copertum*, operculum; *födél*. Ljub. Mon. Sl. III. 221. an. 1351. scipulum... cum *choperto*.

Chorales, in ordine stantes et canentes monachi; *karban éneklő szerzetesek*. Pár. Páp.

Choralis, e, ad chorum pertinens; *kar*. Beng. Ann. Er. Cœnob. 600 nunquam vero a nocturnis *Choralibus* vigiliis abfuerit.

Choralista, æ, discipuli, qui in templo cum cantore cantant, festis autem per singulas domos evangelium legentes mendicant; *énekes szegény tanuló, mendikáns*. Brezny. 311.

Choraliter, medio carminis cantici; *karének mellett*. Fej. Jur. Lib. 498: officium divinum *choraliter* decantari procuratur.

Choralis, alias: chorarius (Du C. choralis) qui interest vel canit in choro; *kar-énekes*. Batt. Leg. III. 257. an. 1370: in Missa maiori... debent esse constituti *Choralli* de Canonici senioribus.

Chorare, psalmos canere; *zsolozsmát énekelni*. Sup. An. Sc. II. 376. an. 1434: primam horam *chorabit*... intonando et versiculum cum collecta dicendo. Batt. Leg. III. 343. an. 1397.

Chorator, fors. idem quod ap. Du C. *choreator*: saltator; *tánczos*. Tör. Tár. 1889. p. 596. quatuor baculi argentei pro *choratoribus*.

1. **Chorda**, æ, (*χορδή*) pabulum; *ta-karmány*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VII. 201. Fertilis censetur illa villa, quae pascuis et pabulo abundat idest feno, *chorda*, stramine *silis* quin et Braxatorii colluvie.

2. **Chorda**, æ, funis, filum; *szál, kötél, zsinór*. It. corda. Monm. Comit. Trans. V. 201. A centum maioribus *chordis* fl. 50. (De funibus).

3. **Chorda**, æ, *kinzó eszköz*. Kov. Jur. Tav. Ind. *Chorda* genus torturæ olim in Italia usitata.

4. **Chorda**, æ, coli dolor; *békhöszvény, miserere*. Bene Med. IV. 12. saepe labia urethrae evadunt magis tumida ac rubra et per inflammationem ad corpora cavernosa extensam penis spasmodice contrahitur atque incurvatur, quae curvatura sub erectione imprimis conspicua frequentius deorsum tenditur et dicitur *chorda* vel *bleunorrhagia chordata*.

Chorda montanistica, finiculus montanus; *mérőzsinór*. Beszth. Levit.

Chordarum preparator, (Du C.); intestinorum pr. *húr készítő*. Bene Pol. 152.

Chorea, æ, nude positum signif. choream St. Viti, gall. *chorée*; *vilda táncz*. Abeles 8. Morbus hic a veteribus minus notus, minus clare descriptus et ut videtur cum aliis morbis confusus variis sub denominationibus in medicorum inventur scriptis. Galeno dicitur *Seeltyrbe*, Theophrasto *Paracelo* Chorea lasciva seu chorea meretricum; Plonqueto *Choromeonia*; J. P. Frank morbus gesticulatorius, *Swediano* Ballismus; aliis *Epilepsia saltatoria*. Omnia hæc nomina a symptomatibus maxime

prædominantibus originem trahunt. Recentioribus temporibus Chorea St. Viti, Chorea St. Modesti. Orchestromania, Gall. chorée Angl. St. Vitus' s Dance Germ. Veitstanz, Modeststanz, St. Guytanz. Szt. *Vitus tánczolás*a nuncupatur, cuius denominationis ortum paucis exponam.

Chorea gladiatorum, pyrrhica; *fegey-vertáncz*. Schwerttanz. Kronst. I. 415.

Chorea larvata, saltatio personata; *álarezs bál*. Opin. P. III. Sec. IV. §. 7., 3.

Chorea saltatoria, saltatio; *táncz*. Tör. Tár. 1887. p. 320.

Chorepiscopus, (Du C.) (τοῦ χοροῦ ἐπίσκοπος), ruris Episcopus; *tartomány-, társépüspök*. Cher. Jus. Eccl. I. 255. Chorepiscopus ex gr. χορηγόσκοπος formatum loci vel stationis inspectorem seu ruralem episcopum significat. Kaprin. Eloq. I. 26. Aucto fidelium numero, cum Sacri Antistites tantæ haud sufficere possent multitudini, instituti sunt *Chorepiscopi*, idecirco hoc nomine compellati, quoniam villarum quasi Episcopi fuere vel certe ruri minoribusve locis Episcoporum Vicarii extiterent, quorum vice animarum curam, ut nunc fere Sacri faciunt, Curiones illic exercebant. Cf. Cod. Just. I. 3., 42.

Choreutica, ars saltandi. V. Orchestica; a gr. χορευτικός. Greg. Aesth. 97. Legibus dramaticæ poëseos subest etiam saltus mimicus (mim. Ballet) cuius ars vocatur *orchestica* seu *choreutica* mimica.

1. **Chorista**, monialis; *apácz*, Pár. Páp. Cher. Jus. Eccl. II. 62.

2. **Chorista**, æ, (Du C.) symphoniacus ad sacra; *karénekes*. Teut. Schul. I. 239. Gyön. 4585.

Chorizare, (Du C.) choreas agere; *tánczolni*. Pel. In Epiph. s. IV. 2.

Chorographia, æ, locorum descriptio; *helyrajz*. II. corografia. Veranes. II. 220. Cat. Libr. 420.

Chorographicus, 3., tabula chorographica, tabula geographica; *tér* . . . Land . . . Szerdah. Celebr. I. p. 4. Hungariæ tabulam *Chorographicam* subiuncturi.

Choroides, (χοροῖδ), corio similis; *bör-nemű*. Vern. Psych. 84.

Chorus, i, (Du C.) pars Ecclesiæ, in qua clerus consistit ac cecinit; *szentély, kánonokszék*. Száz. XXVII. 426. Cod. Dipl. Arp. III. 82. IX. 407.

Chorus musicus, symphoniaci, canentes; *zenekar*. Körmöcb. főreálisk. Ért. Bpest, 1895. p. 63.

Chrida, æ, *Crida* q. v. *hirdetés*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 236. talia instrumenta requirunt *chridam* præconis.

Chriptographia, æ, Criptographia, ars arcanis signis scribendi; *titkos írás*. Törvt. Msz.

1. **Chrisma**, tis, (Du C.) unctio, sacro oleo perunctio; *kenés, kenet*. Cod. Dip. Arp. Cont. XII. 13. atque a suo Episcopo *Chrisma* accipiendum.

2. **Chrisma**, tis, munus, donum baptismale; *korosma, kolosma*, a keresztiszülék kereszteléskor adni szokott ajándéka. Szilády Régi Magy. Költ. T. II. 460.

Chrismarium, (Du C.) 1. Vas, in quo sacrum chrisma reponitur; 2. theca reliquiarum. 1. *Kegyolyaj tartó*; 2. *ereklye tartó*, Nagy Hier.

Chrismarius, notarius, qui olim bapti-

satorum et confirmatorum nomina literis mandabat; *névjegyző*. Nagy Hier.

Chrismatio, V. Confirmatio; unctio (Du C. Baptismus); *kenet, bérmálás*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 275. Perfrontis *chrismationem* manus impositio designatur. Cher. Jus. Eccl. II. 420. Olim hoc Sacramentum frequentius *Chrismatio* a Chrismate vel etiam manuum impositio dicebatur, quam *Confirmatio*, quo nomine apud veteres nec occurrit.

Chrismatorium, (Du C.) vas, in quo sacrum chrisma reponitur; *a kenet edénye*. Gyön. 4599.

Chrismologia, signorum christianorum notitia; *keresztény jelgyismeret*. Törvt. Msz.

Chrismon, a gr. χρίσμα, unguentum, nota sacro oleo capiti illito data (Du C. nomen christi abbreviatum ad instar monogrammatibus); *keresztényi jegy*. Törvt. Msz.

Chrispilisium, (χοῦρον + πλένω); *aranymosó hely*. V. Aurilavaerum.

Christa, æ, crista; *forgó, kócsag*. Georg. Sirm. I. 364. et dedi ei etiam vestem purpuream deaureatam et unam *christam* valde bonam exornatam.

Crystallinus, 3. Crystallinus, pellucidus; *kristály*. Thöck. Diar. II. 380. Unus flaseo *crystallinus*, auro circumdatus, rubinis et adamantibus ornatus fl. 200. Una amphora *crystallina* auro circumdata fl. 100.

Christiades, um, Christi filii, fideles; *keresztényfiak, hívők*. Bajzáth Veron. VIII. Illésh. 313. *Christiadum* orbis apex.

Christianisare, christianum fieri (Du C. catechumenum facere); *keresztényjé tenni*. Nagy Hier.

Christianizare, (Du C.) christianum facere, baptizare; *keresztelni*. Corp. Gram. 672.

Christiano-Evangelicus, 3., christianus evangelicæ confessionis; *evangelikus-keresztény*. Moln. Rat. Rei Seh. XI. Sacra Secularia in memoriam Reformationi, Ecclesiarum *Christiano-Evangelicarum*, tertium redeuntia, modo, quod id ego, concelebraturus etc.

Christianositicus, 3., christianus; *keresztény*. Tör. Tár. 1881. p. 238. et gentis meæ Hungariæ, suo *christianositico* more et subsidio elementa non deerit.

Christiano-Turcicus, *keresztény-török*. Curios. Misc. II. 276. Ephemerides *Christiano-Turcicæ* Dec. II. P. II. 454.

Christicida, Christi persecutor; *keresztény-üldöző, -ölő*. Funda David, F. 57., 58. Vetus et hæc . . . cantilena est, omnibus *Christicidis* perquam usitata.

Christicolens, (Du C. Christicola), christianus; *keresztény*. Urk. Sieb. II. 390. an. 1372.

Christifidelis, Christi cultor; *keresztény hívő*. Szék. Okl. I. 436.

Christiformis, formam Christi habens, similis Christi. Pel. Pom. Lib. VII. P. I. Art. II. c. 3. Nec indiguit Maria signo recordationis sensibili, qui semper *Christiformis* fuit secundum sensum et deformis secundum intellectum. Pel. Pom. De S. Steph. s. II. c. 2. primus honor S. Stephani est *christiformis* patientiæ.

Christiformitas, similitudo cum Christo; *Krisztushoz való hasonlóság*. Pel. De s. Ladislav s. II. c. 1. In exemplum nobis pro-

ponitur Ladislaus de gratiosa *christiformitate*.

Christigenus, Christianus; *keresztény* . . . Száz. VIII. 166. *Christigenumque* sophos vere sancteque revelas.

Christocratia, regnum Christi; *keresztényen-uralom*. Cher. Jus. Eccl. I., 431. Unde cum nulla ex formis regiminis civilis Ecclesiæ applicare queat, nihil obstat, quominus dicamus Ecclesiæ a Christo formam regiminis propriam inditam fuisse, quam *Christocratiam* dicimus, cum alioquin forma reipublicæ Judaicæ fuerit *Theocratia*.

Christologus, (Dief. christologus) adulator; *hízeltő*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 144.

Christolite, hæretici, qui docebant Christum Deum in cælum ascendisse, hominem in terra mansisse; *Krisztus osztók*. Nagy Hier.

Christolygæ, idem ac Christolite; *Krisztust kétfelé osztók*. V. s. v. Agnoitæ.

Christotecon, (ex χριστός et τέκτων) (Dief. christotecon et christoceton) mater Christi; *Krisztus anyja*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 144.

Christus, i, (Du C.) oleo perunctus; *fölkent*. Vita S. Steph. 107. et humano die interdixit reprehendendos esse per David deificum regem: nolite tangere *christos* meos.

Chritomantia, æ, vaticinatio ex hordeo; *árpajóslat*. Nagy Hier.

Chronalgia, (a gr. χρόνος ἄλγος) senectus; *vénység*. Gal. æge senile. Otia. Bachm. 575. antequam Jonas meus præ sua *chronalgia* animam agat.

Chronica, æ, (Du C.) pro: Chronica, orum, 1. Annales, historia temporum contexta; 2. Commentarii annorum; 1. *időszek, időszak, évrész*; 2. *időszaki történet, időrajz*. Törvt. Msz. Wagn.

Chronicon, *Chronica*, *Cronica*, in inscriptione S. de Kz. Chronicon Hungaricum. Chronicon apud scriptores mediæ ætatis plur. tantum: *Chronica*, arum. S. de Kz. I. 4., 1. ut canit *Cronica* veterum.

Chroniceus morbus, inveteratus; *idült betegség*. Gal. maladie chronique. M. Bel. Prodr. 438.

Chronista, æ, scriptor chronicorum, annalium; *évkönyvek írója, krónikás*. II. eronichesta. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 86. Luc. Reg. Dalm. 60.

Chronographia, Chronologia, temporum descriptio; *időtan*. Curios. Misc. 449. Cum Chronologia seu *Chronographia* et per se iucundissima et scitu digna pars Matheos sit.

Chronographice, tempus notando, cum iudicio temporis; *időt jelzőleg*. Beng. Ann. Er. Cœn. 430.

Chronographicum, scriptum, nota tempus indicans; *időt jelző felirat*. Beng. Ann. Er. Cœn. 431.

Chronographicum, Chronographicon. V. Chronostichum; *az esztendő számát jegyző mondás, időjegyzési jegy*. Törvt. Msz. Beng. Ann. Er. Cœn. 218. Unde illius gratia tale in nummis eudebatur annum currentem exprimens *Chronographicum*: Vt MoX . . .

Chronographus, (χρόνος + γράφω), chronista; *kortudós, idővető, krónikás*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. p. 67. Kat. Hist. Duc. 43.

Chronologia, descriptiones et ordines temporum; *időrend, időtan*. It. cronologia, Chronologie. Wagn.

Chronologice, secundum ordinem temporum; *az időrend szerinti*. Törvt. Msz.

Chronologicus, 3., ad temporum ordinem compositus; *időrendi*. Gal. chronologique. Vern. Log. 149. Quare methodus hoc significatu vel est astronomica aut geographica vel *chronologica, synchronistica*, quæ eventuum ordinem, qui certis periodis sibi successerunt, cum comitibus suis exhibet.

Chronologus, i, temporum rationis peritus; *időszámoló, évudós*. Törvt. Msz.

Chronostichon, Chronosticon vel **Chronosticum**, i, versus annuum iudicans; *az esztendő számát jegyző vers*. It. cronogramma. Jókai Pol. Div. I. 38. Beng. Ann. Er. Cœn. 172. Törvt. Msz.

Chronotaxis, (*χρόνος + τάξις*), temporum computatio, ordo, series temporum; *időrend, időrendezés*. Törvt. Msz. Kat. Hist. Duc. 398. Ita difficultates, quæ circa baptismi *chronotaxim* utrimque moventur, in nostra sententia locum non habent. Fej. III. 2., 485. Kuun Relat. Hung. V. I. p. 12.

Chrusca, cerasus; *cseresznya*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 356: quia *chrusca* non est, posita fuit erux, eundo usque ad *gomilam*.

Chrysandeta, (Du C.) gr. *χρυσάνδετος*, inclusum auro; *aranyba foglalt*. Száz. XVII. 636. nulla domi gemmata pocula, nec *chrysandeta*. Cf. Mart. 2., 43.; 6., 94.; 14., 97.

Chrysobolum, V. Bulla aurea. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 278. Subsignat autem Imperium meum ad securitatem *chrysobolum* suum, quod nunquam ab Ecclesia Romana et ab Apostolica Sede, principe Apostolorum Petro ipsum videlicet Imperium meum discedet... Et ut præsens *chrysobolum* Imperii mei ratum et firmum habeatur.

Chrysobulla, æ, (Du C.) *χρυσόβουλος*, bulla aurea; *ünnepélyes oklevél*. Tör. Tár. 1891. p. 541.

Chrysopites, aureilegus; *aranyozó*. Goldwäscher. Pár. Páp.

Chrysopœia, æ, alchymia, ars aurum producendi; *aranycsinálás, aranyművéség*. Bel. Geogr. 686.

Chrysopœus, *χρυσόποιος*, Alchymista et Auri faber; *aranycsináló, aranyműves*. Vern. Log. 203. Sic quidam dum audient vel legunt verba, quæ ipsis videntur elegantia, etsi eis hand magis illorum significatio ac *Chrysopœis* lapidis philosophici sit perspecta.

Chrysoprasus, species Chrysoliti; *arany ágát*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. Pars. I. p. 182. Chrysolitus, si nimio auri splendore fulgeat, viriditatem tamen aliquam admixtam habet, vocatur *Chrysoprasus*.

Chulaquii, species monete; Száz. XXI. 592.

Chuna, æ, (Du C. cuna, cuva) locus subterraneus, sacellum inferius et subterraneum; *földalatti építmény*. Ljub. Mon. Sl. XVII. 266. an 1424. ire debeat murus apud ecclesiam sancti Stefani post *chunam* ipsius ecclesiae.

Chusita, Chus, Chusan, proprie signif. fuscæ coloris, æthiops; *hunn-magyar faj* (örvény nyelven). Száz. IV. 708.

Chustack, æs Polonorum, quorum tres quinque Grossis Cæsariis; duodecim, florenno Rhenensi respondent. Bel. Geogr. 399.

Chyamus, V. Tuluk. Mustulus. Veranes. III. 355. De hoc nuncio perferendo delegati sunt et per provincias ac loca potiora plures alii nuncii, qui hanc lætitiā subditis quoque annunciant, iūque mustulus — *chyamus* — tuluk, hoc est a strenis, quas illis ex more viritum omnes porrigere solent, appellantur, quando principes Turcarum salvi et victores a bello revertuntur.

Chyanzus, V. *Chausius*. Tör. Tár. 1889. p. 32.

Chyawsus, V. *Chausius*. Veranes. III. 51. p. 32.

Chybrio, V. *Cibrio*; Pelez. Geisa. p. 92: Charta Capituli Ecclesie S. Michaelis de Castro Ferreo Ann. 1316: notum facimus... quod... relicta... dimidietatem possessionis... simul cum *Chybrionibus*, sive tributo vinearum... filio dedit. Cod. Dip. And. II. 365., 439.

Chybrum, i, V. *Cibrio*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 17. terram cum quatuor vineis, nemoribus, *chybris* a singulis vineis in terra sitis eadem de patria consuetudine annuatim persolvendis.

Chyko, onis, piscis genus; *csik*. Ger. Wettergrundel. Schläg. 805. Jegyz. Piscibus et *Chykonibus* 1515. Ká O. III. 93. Tör. Tár. 1889. 373. una pinta *Chykonum*.

Chylificatio, Chyli paratio; *tápnedv létrehozása*. Pinx. Apod. p. 59: Cibus non lignum, verum stercus bovium calefacit et ad *chylificationem* aptum efficit.

Chylinder, serpens a gr. *χυλινδένω*, serpo. Obs. Jadr. 444. nec sunt nutriti inter horrendos tigres et venenosos *chylindros*.

Chymericus, 3., imaginarius, absurdus; *agyrém*... It. chimérico. Otia. Bachm. 123. *Chymaerica* erit illa tua Ecclesia et vel nulla vel denique in concavo Lunæ vel in *Utopia*.

Chymeletum, Chambaletum q. v. Tör. Tár. 1887. p. 179.

Chymicaster, i, pharmacopola circumforaneus; *kuruzsoló, javos*. Lzb. Cod. Med. II. *Chymicasteri* vagabundi.

Chyrographarius, i, V. *Chirographarius*. Szirm. 35. Moln. Patv. 25. *Chyrographarius* dicitur Creditor, qui pecuniam pro certorum Bonorum cautione mutuare solet.

Chyrographum, chirographum, codex manu authoris scriptus, litteræ manu auctoris scriptæ; *tulajdon kézírás*. It. chirografo. Szirm. 35.

Chyrotheca, involucrum, theca (Du C. al. sensu); *tok*. Kronst. III. 510: *chyrotheca* ad falcenes.

Chyrotecarius, i, digitalium opifex; *keztülműves*. Handschuhmacher. Tab. Gonser. Pest. Levit.

Chysargirum, Curios. Misc. 27. Sub Vespasiano ab Urina et dein Constantinopoli sub aliis Imperatoribus et ab Urina et a fimo tam hominum quam Brutorum vectigal exigebatur, dicebaturque *Chysargirum*.

Chytra, æ, *χῡτρα*, olla; *cserépfazék*. Gyön. 4593.

Ciaa, V. *Chihia* q. v. Veranes. IV. 14. **Ciacana**, æ, securis cuspidata militaris; *csákány*. Szamosk. II. 78. protinus trucidandum curavit, captivi cuspidata securi militari, quam *ciacanam* nostri vocant, tanto impetu impacta, ut ea vertici impressa derepente et momento irrumperet.

Ciatizare, *χῡδίζειν*, de ciato bibere; *üvegből inni, poharazni*. Gyön. 4603.

Ciauns, Ciausius, Ciauz, V. *Chausius*. Veranes. III. 293. Brut. Hist. X. 458., 2. Tör. Tár. 1889. p. 33.

Ciauspassy, dux agminis apud Turcas; *szakaszvezető*. Veranes. V. 244., 269. Venit ad eum præfectus *ciaus passy* nominatus.

Cibalia, orum, alimenta, fercula; *étel*. Moln. Patv. 15. Quoad *cibaliorem* accommodationem et ordinationem in mensa fiendam, consuetudinem Domine attende.

Cibare, cibo alere, nutrire; *etelni, vendégni*. (Du C. comedere.) Georg. Sirm. I. 188. Et me laute susceperunt et *cibaverunt* et etiam potaverunt. Cf. Colum. 8., 10. Suet. Tib. 72.

Cibaria jejunia, cibi tempore abstinentie carnis concessi; *bőjti étel*. Georg. Sirm. I. 227. Erat sexta feria et magnum luccum unum ementem decoquere fecerunt more Hungaricali ad cenam, et alia *cibaria ieiunia* et hornaverant unam mensam.

Cibativus, cibum, victum præbens; *tápláló*. Pel. Serm. Secunda virtus dicitur *cibativa*. Nam verbum dei cibus est animæ. Hiem. 40. u.

Cibicilla, mensa orbiculata, magida; *ke-rek asztal*. Pár. Páp.

Cibista, æ, discipulus, qui præceptoris privato pecuniæ loco cibum præbebat; *étellel fizető*. V. s. Nummista.

1. **Ciborium**, (Du C.) umbraculum altaris, quod quatuor columnis, iisque præaltis attollebatur, et in fastigiatam formam eductum totum altare contegebat. Pray. Dext. et vita D. Steph. p. 139: *ciborium* arte mirabili supra mensam Christi erectum.

2. **Ciborium**, a gr. *κιβώριον*, poculum ad formam fabæ Aegyptiæ factum, unde et vas, ubi panis consecratus, *Venerabile* dictus, servatur; alias Monstrantia; *szenstégtartó*. It. ciborio. Gal. ciboire. Vita S. Steph. 19.

3. **Ciborium**, (Du C. Ugot.) vas ad cibos deferendos; *étekhordó táll*. Gyön. 4608.

Cibosus, 3., (Du C.) cibo plenus; *meg-rakva étkekkel*. Gyön. 4609.

Cibrio, ab Hungarico esbör, mensuræ species, deinde: tributum vinearum; *szőlő-dézsma, cseberpénz, hegyvám*. Cod. Dip. Pat. Hung. V. 10., 15. Pelez. Geisa p. 46. Andreas II. art. 29: Comites iure Comitatus tantum sui fruantur, cetera ad Regem pertinentia, scilicet *cibrones*, tributa... Rex obtineat et p. 92. Erant vero *Cibrones* illud singillatim tributi genus quod ex vinearum proventu... per extraneos inter cives, seu domesticos sanguinis degentes, vineas habentes, conferebatur et a Germanis Pergrecht vocabatur. Th. Vet. Mon. I. 140. an. 1233.

Cibula, cæpulla; *vereshagyma*. sl. cibula. Schläg. 2094.

Cibulus, i, idem ac Cibula. Schläg. 938.

Cibum, i, panis parvus orbiculatus sili-gineus; *czipó*. Tör. Tár. 1889. p. 196. singulariter per diem *ciba*.

Cibutum, (Du C.) arca cibaria; *éték tartó*. Gyön. 4610.

Cicadus, apud Dief. cicades = huswreze (Hauswurz), quod hung. *fűfű, borsos szaka* dicitur. Schläg. 881. cicadus, *gyopár*.

Cicarda, æ, Cicadus q. v. Roger. 320. cæteri, malna, *cicardis* et cicutarum radicibus utebantur.

Cicatriscare, cicatrice obducere; *behe-geszteni, behegedni*. Bene Med. I. 140.

Cicatrissatio, obductio cicatrice; *hegedés*. Bene Med. I. 294.

Cicerpisum, cicer; *csicserborsó*. It. cicerchia. Ziser-erbse. Schläg. 1008.

Cicida, Parus silvaticus (Linn.) Ger. Holz-, Tannenmeise. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 114.

Cicidium, capillus, cincinnus; *hajszál*. Schläg. 284.

Cicindula, (Du C.) Cicindela, scarabaeorum species, dicta, quod volans candet, lucet; *Szt. János bogara*. Ger. Johannismurmchen. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VIII. 266.

Cicinus, i, pro: cyenus; olor; *hattyú*. Gyön. 4624.

Ciclas, (Du C. cyclas) pannus sericus densior et collustratus; *atlác*. Ger. Atlas. Tör. Tár. 1887. p. 178. Item septimum ornamentum de *ciclade* vulgo Atlas brunel coloris. Szered. Ser. Episc. 467. an. 1476. Pluviale ex *ciclade*.

Cicunna, æ, (Du C. Cicumea) fulica; *szárcsa, vízi madár*. Gyön. 4634.

Cicurare, ab adjectivo: *cicur*, domare; *szelídíteni*. Saer. Cor. p. 69: agent, quod Agazones solent, qui equos *cicuraturi*... frenum initio durius non admovent. Cf. Varro L. L. 7., 5., 98.

Cicurris, (Du C.) domesticus sus; porcus natus ex apro et domestica porca; *házi disznó*. Gyön. 4641.

Cidendus, 3., pro: caedendus. Fjp. Szám. p. 288. an. 1429: pro lignis *cidendis*.

Ciecla, beta nigra; *czékla, veres répa*. Bene Pol. 103. beta *ciecla*.

Cienticen, instrumentum, quo aves ad viscum vocant (mendum pro: *cicuticen*); *kidltó síp*. Gyön. 4642.

Ciferarie, in modum cifrarum i. e. characterum occultorum; *titkos betűkkel, jegyekkel*. Szilády Tör. Magy. Eml. III. 394. Cum literis ordinariis Venetianis accepimus 4. Julij binas literas Regis Friderici ad III. Vram spectantes, qui in nostris ab eodem ad nos exaratis incluse atque aperte fuerunt, quas apertas denuo describere supplementumque *ciferarie* adiungere volumus.

Cifus, *αἰψός*. (Du C.) scyphus; *serleg*. Cod. Dip. Pat. VI. 40. 7. Preterea dedit ecclesie... *ciffos* argenteos ponderantes VII. marcas. Kronst. I. 472.

Cifra, *cifra*, characteres occulti, quibus arcana et quæ ab aliis ignorari interest, solent perscribi ac significari. (Du C. *cihra*); *titkos jeggy*. Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 253. Item quæ fuerunt in literis fratris sui et Corsini, quæ sine *cifra* non censuit scribenda.

Cifrare, ornare; *czífrázni, ékíteni*. Arch. Rák. VIII. 332. Speculum antiquum parvum cum lista *cifrata*, deaurata.

Cifus, thuribulum; *tőmjényedény*. Knausz E. M. Str. I. 280., 326. et II. 210., 188.

Ciganes, V. Zingari; *czigány, muzsikus*. Szamosk. II. 349. Hos sequebantur decem citharadi, ex eius gentis centuria, qui *errones Aegyptii* vulgo *Ciganes* vocantur, modulatores, ut in ea barbarie non indecori pedibus Vajvodam proxime subsequenter praecedentes.

Ciganus, Cingarus, Zingarus; *czigány*. Pel. De S. Thoma s. IV. c. 2. Quamvis etiam *cigani* se meliores indicent.

Ciliatus, 3., (Du C.) ciliis praeditus; *szemszőrös*. Diósz. Fiv. 471.

Cilicinus, 3., ex ciliis confectus; *szőr-*

ből szőtt. Kol. Kov. Chron. Templ. p. 21: Sacco in *cilicino* Jerosolymam ingressus.

Cilindrium, scandula, scindula. V. Scindrium; *zsindegy, lécz*. It. scandola, Schindel. Schläg. 1087.

Cilindronum, i, *Cilindrium*, q. v. Duobus milibus *cilindronorum* ac sexaginta vulgo *Laetz* dictis. 1423. Sopr. O. II. 75.

Cillaba, (Du C.) *αλλήλας* mensa cœnatoria, quæ finita comestione remouetur; mensa portatilis; *kordható asztal*. Gyön. 4638. Cf. Festus 34.

Cilones, (Du C. Calep.) «quorum capita oblonga et compressa sunt» (Festus); *lapos fejűek*. Gyön. 4671.

Cima, æ, (Du C.) summitas; *csúcs*. Gal. cime. Bárczay.

Cimbra, æ, fors. ex gr. *κρυφοπό*, locus, silva venationi apta, in qua canes regum alebantur; inde *Cimbrones*, custodes canum regionum; *cserjés, erdő, cziber*. Ger. Hundszwinger. Cod. Dip. Arp. I. 432. Cum casalibus, terris, vineis, nemoribus et *cimbris*.

Cimbriones, custodes canum regionum; *király petzéri*. Pár. Páp. Nota J. Samb. Tyrn.

Cimeliarcha, æ, V. s. Sacrista.

Cimeliarchium, armarium sanctius; *aranyműves láda*. Pár. Páp. Cf. Cod. Just. 7., 72., 20.

Cimeliarchius, i, (Du C. Cimeliarcha) thesauri et cimeliorum custos; *kinestárör*. Beng. Ann. Er. Cenob. 536. Quorum prior ad *Cimeliarchium* Marianum die 10. Jan. exmisit vasculum quoddam instar calicis.

Cimeliotheca, thesaurarium; *kinestár*. Wallaszky 268.

1. **Cimentare**, a vocabulo Arabico: cimentum, fundamentum fundare, confirmare, corroborare; *alapít, megerősít, megszilárdít*. Rák. Ön. p. 307. l. 6—9. (9.): Postquam adorabilis providentia tua occidentalem ampliavisset et stabilivisset Ecclesiam, quæ divorum apostolorum Petri et Pauli sanguine *cimentata*...

2. **Cimentare**, V. **Cementare**; *cementelni*. Kol. Cod. 23.

1. **Cimentarius**, lapicidea; *kőfaragó*. It. tagliapietre. Steinmetz. Fjp. Szám. 174. Andree *cimentario* dedimus.

2. **Cimentarius**, qui disponit fundamentum; *alapító, alapmegvető*. Cod. Telek. X. 186.

Cimentarius Auri, *aranyhitelesítő*. Gold-Bunzierer. Nov. Calend. 213. Primarius *auri cimentarius* D. F. G.

Cimentum, V. **Cementum** et commentum; *cementh*. Kitt. Kol. Cod. 23.

Cimerarius, Camerarius; Magy. Tör. Tár. IX. 418. *czimernők? komornyik*: a Zimmer?

Cimerium, (Du C.) imposita summæ galeæ figura; *czimer*. It. cimiero. Ljub. Mon. Sl. III. 306: *cimerium*, lantiam et *torgam*. Bárczay.

Cimeterium, (Du C.) asylum circum ecclesias; *templomkerítés*. Száz. XIV. 52. T.

Ciminile manicatum, apud Du C. *Cimitine* ex *aquimanile* abbreviatum, vas aquaticum ad ablundas manus; *edény kézmosásra*. Thom. Archid. Hist. Sal. 323. Fecit etiam urceum magnum et alium parvum et *ciminile manicatum*, calicem et capsam, unum Pastoralem.

Cimiterium, **Cimeterium**, *κοιμητήριον*, sepulchretum; *temető*. Cod. Dip. Fam. Com. de Sztára VI. 194. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 505. et inde vadit ante *cimiterium*... Száz. X. 428.

Cimula, æ, a Cima, (Du C.) Cima dicitur quasi coma, est enim summitas olerum vel arborum; *a káposzta csimája*. Veranes I. 52. Nos enim hic neque forum rerum venalium neque coquinam habemus. Nam saepe nos solæ *cimulae caulium* in lectum component.

Cinamona, cinnamomum; *fahéj, czimét*. It. cinnamo. Fr. Lib. Rt. II. 478. III. 495. emere feci de *cinamona* libram unam.

Cincia, Cynthia, Novilunium, luna nova; *ujhold*. Schläg. 56.

Cincinabulum, B. tintinabulum; apró bojtorján; *csengetyűke*. Schläg. 895. *cincinabulum, ebtj*.

Cincipota, Parus (Linn.); *czinege*. It. cingallegra. Schläg. 1795.

Cinctorium, (Du C.) cingulum; *hereder, szorító*. Gürtel. Kronst. I. 6.

1. **Cinctura**, sepes (Du C. cingulum); *kerítés*. Art. D. 1840. p. 36.

2. **Cinctura**, V. *Spira*.

Cindator, magus, incantator. Du C. legendum putat *cinerator*, quæ vox maleficum denotat, qui sortilegia sua in *cinere* facit; *bűvész, kuruzsló*. Deér. Steph. R. Hung. L. 2. c. 31.

Cinerarius, (Du C.) qui ex herbis desiccatis in nemore cineres conficit; cinerum clavellatorum confector; *hamuzsír-főző szalajkár*. Diar. Com. II. 122. *Cinerarii* et Saliniri coctores. Hajn. Subs. Publ. 32.

Cinereo-rufescens, colorem cineris cum rufo colore mixtum referens; *szürkés-vörös*. Hist. Nat. 33.

Cineres clavellati, (Du C. cin. clavati) qui ex fece vini siccata et combusta conficiuntur alias: sal alcalinus; *hamuzsír*. Ger. Potasche. Tag. Erdész. Okt. II. 97., 103. commercium cum calcinatis seu *clavellatis cineribus*. ib. II. 138., 188. *Cinerum clavellatorum* exustio, *hamuzsír-főzés*.

Cinerecere, colorem cineris referre (Du C. in cinerem redigi); *szürkültni*. Bene Med. I. 337.

Cinereceus, 3., colorem cineris habens; *hamuszín*. It. cinerino. Thök. Diar. II. 350. Una tunica antiqua ex panno Anglicano *cinerecei* coloris fl. 3.

Cinericium, status cineris; *hamu alkati*. V. s. Reducare. Kol. Cod. 17.

Cineris favilla, in cineris favillam redigere, in cinerem amburare; *hamuporrá égetni*. End. p. 530. (Stephani V. Privilegia an. 1271.) in *cineris favillam redegressent*.

Ciganus, V. Ciganus, Zingarus. Lampe Hist. Eccl. 300. *Ciganis* autem seu *Amorrhæis*, quia Verbi et Sacramentorum contemptores sunt... etc. Veranes. Hist. I. 303. Ubi autem fluvium cepissemus trajicere, alii Turcæ occurrunt, inter quos unus erat cæteris habitu, vestituque amplior et eos quinque *Aegyptii*, quos nunc *Ciganos* sive *Ciganos* appellamus, una eadem catena collo vineti et ordine tracti sequebantur, lamentabiles voces edentes et egestatem excusantes.

Cingarius, 3., ad Zingarum pertitens; *czigány*... zigeunerisch. Rep. Cast. p. 31. a: Ne domestica quidem tua, foecunda illa infantia, si per Sagas et Aegyptias sive *Cinga-*

ricas veneficas vel conceptum non impediatur etc. *cingarica* gens. Ilor. Mom. 109.

Cingatorium, cingulus; *öv.* Quel. Sieb. lb. 274. an. 1500. ib. 276., 279.

Cingularius, zonarius; *öngyártó*. Pest. Levit.

Cingulator, (a cingulo germ. Gurt) artifex ararius; *réműves. Gürtler.* Fjp. Szám. p. 213. an. 1426: *cingulator* tulit den. 23. pro laboribus pelvium ad *glavium* ecclesiae s. Aegidii p. 218. *Cingulatori* solvimus den. pro pelvibus ad construendum nodum ecclesiae. Arch. Ver. Sieb. XI. 345.

Cingulum ephippiarum, cing. sellae equestris; *nyeregöv.* Schwartz. Scult. 171.

Cingulum laqueatum, cingulum laqueis seu lorulis distinctum; *gyász kötélek, fekete gyászszalag.* Száz. III. 387. Bárczay.

Cingus, cingulus. V. s. *Besacia*; *öv.* lt. cinghia.

Ciniger, cinerem gerens; *hamvredert vízö.* Bocat. Hungar. p. 412.

Non Cygniger, *ciniger* vates Titana querellis Plorabo nostri nunc obiisse soli.

Cinobrium, cinabaris, minium; *hip-pir, cinnóber.* Kol. Cod. 14. Mon. Com. Trans. V. 198. Ab uno cent. *cinobrii* fl. 50.

Cinomia, cynomya, hundsflieg, Hundsfliege Dief; *öblégy.* Schläg. 1720.

Cinopodium, fulcrum lecti; *ágyaláb.* Bettstedt. Pár. Páp.

Cinquecenti, Numi Hung. 76. En primum in re monetali Hungariae vestigium numerorum moduli mnemonicorum, pro celebranda ad omnemque posteritatem perferenda regum, virorumque illustrium memoria signatorum: qui cum saeculo quinto et sexto supra decimum in Italia fabricari coeperint, *Cinque centi* nomine veniunt, notabilentque olim pro eorum, quibus similia in deliciis fuerant, commodo, genus commercii constituebant.

Cintis, (fors. ab ital. cinta) zona, cingulum; *öv.* Tör. Tár. 1887. p. 187. velum de tela gegleer dicta blavei coloris cum liliis, figuris piscium, *cintibus* (?) et aliis armis per totum auro sutis.

Cintura, Cinctura. V. s. *Besacia*; *öv.* lt. cintura. Gall. ceinture.

Cinus, lege: *Tinus*, species viburni; *galagonya.* Cod. Com. Ziehy Vol. V. 430: secus ipsum fluvium quidam arbores salicum, merasiorum et *cinorum*.

Ciocolada, æ, more Italorum scriptum et pronuntiatur signif. potum dulcem; *csokoládé.* Bene Med. I. 326. illis prius potum calidum vel coffeæ vel *ciocoladae* cum lacte vel juseculum... concedimus.

Cípha, æ, patina; *tál.* Száz. XIII. 234.

Cíphus (Du C.) V. *Cípus.* Száz. XXII. 139. *Cíphus* vel aliis vocalibus (rectius: poculibus) argenteis ultra duas marcas argenti singulariter ponderantibus.

1. **Cippus**, (Du C.) fideicula, instrumentum, quo eorum pedes constringuntur; *kalloda.* lt. gogna, berlina. Ger. Strafklotz, Fidel apud Saxones Transylv. Törvt. Msz. Jogt. Eml. T. 1. p. 333. Fœmina ebria inventa... in *cippum* includatur.

2. **Cippus**, *alamizna gyűjtő tőke.* Ger. Opferstock, Batty. Leg. III. 623. an. 1498: *cippi* vel trunci pro recipiendis pecuniis.

Cípus, (ap. Du C. Cíphus, Scyphus; *csésze, findzsa.* Száz. XIII. 234. unum peccarium argenteum cum coopertorio et unus *cípus* de Mazalino habens pedem argenteum.

Cirada, æ, ornamentum, a germ. Zierath, Zierde; *cziráda, czípa, ck.* Arch. Rák. VIII. 330. Armariolum cum superficie deauratarum *ciradarum.* VIII. 326. Abacus... *ciradis* adornatus. Bék. Paszt. III. 56.

Circa, æ, (Du C.) vigilia, excubia; *czirkálás.* Ljub. Mon. Sl. II. 215: capitanei teneantur facere *circa*.

Circa, pro: ante; *előtt.* Batty. Leg. III. 475. an. 1430: *circa* solemnitates Matrimoniorum.

Circa, pro: contra; *ellen.* End. p. 323. (Deer. S. Steph. L. II. 47.): si quis *circa* regis salutem... conspiraverit.

Circa, pro: iuxta (Du C.); *szerint.* Batty. Ger. 1. *circa* virum robur. ib. 3. et passim.

Circa, cum acc., ratione, respectu, de; *körül, tekintetében, ügyében, illetőleg.* lt. *circa* di. Kass. Prax. I—II. pass. I. 22. ut *circa* militiam dislocandam et intertendendam regulamentum militare observandum ac *circa* quasvis alias praestaciones militie in vecturis, naturalibus et parato ære faciendas I. 35. praescriptas periodicas relationes *circa* restantias Comitatus exhibere.

Circa, prope; *mellett.* Chr. Dubn. p. 99. sedit *circa* regem.

Circada, æ, pensio eorum, qui ecclesias visitabant ab it. *cercare*, invisere. Pár. Páp.

Circare facere, indagandum curare; *köröztetni, kerestetni.* Mon. Com. Trans. I. 861. an. 1542. Si... quisquis non surrexerit et non venerit, dominus Vaywoda *circare* faciat et puniat.

Circaria, æ, districtus; *kerület.* Passim apud regulares Canonicos.

Circator, i, explorator, investigator, indagator; *vizsgáló.* Monm. Comit. Trans. I. 87. an. 1542. Ceteri Coloni omnes, qui non consurgerent et non venirent ad levationem officialium Domini Locumtenentis, extunc *Circator* Domini Locumtenentis suspendat talem et res apud eum reperendas... et pecunias auferre valeat.

Circavicius, circumjacens, vicinus; *szomszéd.* Dip. Rel. reip. Rag. 63.

Circellus, circulus; *köröcske.* Numi Hung. 9. F. Balass. Casul. Steph. 6.

Circbare, circumire; *czirkálni.* lt. *cercare.* Ljub. Mon. Sl. II. 266: custodes... *circhent.*

Circinus, forum; *kerek piacz.* Ring. I. Kronst. 264., 341.

Circinorum confectores, circulo-rifices; *czirkalomkészítők, körzőkészítők, műszerkovács.* Zirkelschmied. Tab. Conser.

Circitendo, circum eundo; *körüljárva.* G. Fej. VI. 130., 158. et eandem (sc. curiam) ad plagam meridionalem *circitendo* girati rursus.

Circitor, (Du C.) custos militaris, qui circuit castra; *czirkáló.* Ger. Streifwache. Szirm. 35. Cf. Veget. Mil. 3., 8. Hieron. Ep. 61. Nro. 7.

Circitor nocturnus, vigil nocturnus; *éjjeli őv.* Wallaszky 580.

Circologus, Chirurgus. Kov. Jur. Tav. 148. et de ipso vulnere seu vulneribus particulae ossium exierint, quod *circologo* (Chy-

urgo) probante contra attractum aprobatum fuerit.

Circuens, circumiens. Cod. Dip. And. I. 3., 3. usque ad quoddam fossatum *circuens.*

Circutor, qui circumit, custos agrorum; *kerülő.* Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 736. Merces Impellentis, quam pro publicis agrorum etc. custodibus (*Circutoribus*) Comitatus solent demandare, in quibusvis impulsionibus persolvenda.

Circuitus, us, avia devia; *tévt.* Batty. Ger. 289. Spiritus demoniorum, qui mittunt terram in *circuitum*.

Circulare Dioecesanum, litteræ in dioecesi per orbem mittende; *egyházmegyei körlevél.* Oltv. Act. Synod. 57.

Circulare mandatum, in orbem missum mandatum; *hirdető parancsolat, v. körüljáró.* Törvt. Msz.

Circulare, circumdare (Du C. al. s.); *abroncsozni.* Rač. Mon. Sl. XIII. 79. an. 1348: emanatur tine ad aquam... mastoch XX. item situle cum manieis de ligno *circulate* circulis ferreis. Item manarie XXX. cum manieis longis.

Circulares, (sc. litteræ) in orbem missæ; *körlevél.* Czir. Jur. Hist. 84... *Circulares* potius esse ad dicatores Comitatum et exactores Lucri Cameræ dimissas, quibus instruuntur, quomodo ea, quæ in Comitibus constituta fuerant, exequi debeant.

Circularia Ordinatio, edictum per provinciam, regionem litteris promulgatum; *körrendelet.* Opin. de histr.

1. **Circularis**, e, ad circulum, territorium, regionem pertinens; *kerületi, kerületbeli.* Törvt. Msz.

2. **Circularis**, nummus currens; *czirkáló pénz.* Kov. Form. Sl. XXVII.

3. **Circularis**, famosus, celebris; *híres.* Batty. Ger. 177. Denique et lapides nominantur siderei, et sancti lapides non timide *circulares* perhibentur.

Circularis notarius, not. circuli, districtus; *kerületi jegyző.* Ker. Nap. 277.

Circularis sessio, congressus, congressus, concilium ex toto circulo, territorio congregatorum; *kerületi ülés.* Törvt. Msz.

Circularistæ, civis circuli, districtus; *kerületi, körpolgár.* Ger. Ringbürger. Besztb. Levit.

1. **Circulariter**, circulatim, circum-circa, in orbem; *körben, köröskörül.* lt. circularmente. Pázm. Dial. 454. Wagn. Obs. Jadr. 396. Pel. Pom. In nat. Dom. s. III. c. 6.

2. **Circulariter**, per singulos circulos i. e. regiones; *kerületenként, kerületileg.* Törvt. Msz.

1. **Circularis**, i, erro, homo vagus; *csavargó.* Kronst. II. 63. an. 1528.

2. **Circularis**, i, circutor; *czirkáló.* (Fej. csavargó?) Fjp. Szám. k. 174. Item *circularis* dedimus de tractibus den.

3. **Circularis**, annulorum, orbium confector; *csatos.* Ringelschmid. Tab. Conser.

Circularis, 2., per ambages, incircuitu situs; *kerülő.* Vest. Ref. R. 2: per vias insolitas, *circularias*.

1. **Circulatio**, valor, cursus; devenire in communem usum; *forgása, kerengése* (a pénznek). Opin. P. I. Sec. II. 40: pecunia *circulatio.* Arch. Rák. VIII. 422.

2. **Circulatio**, decorticatio; *lehámo-*

zás. Tag. Erd. II. 306: decorticiatio, atque ut vocant circulatio arborum plurimum sylvis extitio esse solet.

Circulatio bonorum, transitus bonorum ab altero ad alterum; *javaknak vagy jószágoknak forgása s kézzre szállása*. Törvt. Msz.

Circulatio capitalium, transitus pecuniae ab altero ad alterum; *tőkevagyonnak forgása s kézzől kézzre szállítása*. Törvt. Msz.

Circulatio monetæ, circulatio pecuniarum. Arch. Rák. I. 23.

Circulatio pecuniarum, usus pecuniae frequentior; *pénzforgalom*. Opin. Depunt. 38. Nundinae præcipuum sunt pecuniarum circulationis vehiculum.

Circulator, circulator q. v.; *kerülő*. Törvt. Msz.

Circulator fori, agoranomos; *vásári felügyelő*. Pr. Pr. 628. an. 1754. Beszlb. Lex.

Circulatus panis, fors. rotundus panis; *kerékded kenyér*. Magy. Tör. XII. 81. unum caponem et duos fortes sive *circulatos panes* magnos nobis hic in capitulo solvere teneantur.

Circulosus, 3., tortuosus. implexus; *tekervényes*. Batty. Ger. 2. nec declinandum quamlibet *circulosum*.

Circulum absolvere, a dolgót tökéletesen, teljesen elvégezni. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 147. *circulum absolvere*. Id est: rem omni ex parte perficere.

1. **Circulus**, i, territorium, regio; *kör, kerület*. It. circondario. Ger. Bezirk, Kreis. Kass. Prax I., 23. Quilibet Comitatus divisus est pro ratione suæ extensionis in plures vel pauciores Districtus, Processus, Járás; hi rursus in *Circulos* Numeros, kerületek. Törvt. Msz. Tör. Tár. 1892. p. 295. Opin. P. I. Sec. II. §. 44.

2. **Circulus**, i, panis lacteus circuli formam habens, tortus; *kaldács*. Schlág. 1841.

3. **Circulus**, i, circinus; *csirkalom, körző*. It. circolo. Keesk. P. Ötv. 142. Pesthi Gáb. Nomencl. sex ling. 1550.

4. **Circulus**, cingulum ferreis clavulis instructum (genus tormentorum); (kinző) öv. Prot. inq. 292: portabam unum *circulum* de ferro, qui sustineret budellas meas. Cf. 301.

5. **Circulus**, (Fin. kör, gyűrű, karika); *abroncs*. Eszt. Okm. p. 118: (Capitulum Eccl. Strigon. 1290:) *datores circulorum* ... pro nostris tunellis.

Circulus horarius, órákör. Heyse: *Circulus horarius* Stundenkreis. F. Balass. Casula Steph. App. Quid. *circuli horarii* Stunden-Scheiben et in quibus fodinis adhibeantur.

Circulus Imperialis, sedes et domicilium imperii; *bíróadalmi központ*. Rozsny. D. 259. Gyakrabban, mikor a fővezérség debilis, a Princeps genetiū habilis, ki is in *circulo Imperiali* szokott lakni.

Circulus Osculator, c. tangens; *érintő kör*. Hor. Mem. 557.

Circumadiacere, circumiacere, circa vicinum esse; *körülfeküdni, köröskörül szomszédosnak lenni*. Marc. Chr. II. 41. II. 52. omnium ceterarum nationum *circumadiacentium*.

Circumambire, circumire, circumdare; *körülmenni, körülszállni, körülfutni, körülvenni*. Curios. Misc. 178. De-

inde affectiones quoque et passiones animæ uti aër *circumambiens* sunt partiales causæ somniorum.

Circumamictare, induere; *bepalástolni*. Cod. Dip. And. Vol V. 165. 14. volens ut bonus paterfamilias temporalia et spiritualia *circumamictans* refundere et gracie retribuire.

Circum-Cassovianus, 3., ad Cassoviam habitans; *Kassa vidéki*. Corp. Gram. 625. pronuntiatio *Circum Cassoviana*: adi, mondi, tapadi.

Circumcelliones, Circumcelliones dicti sunt, qui circum villas vagantur: solent enim ire hac atque illac; usquam habentes sedes. — Etiam dicti hæretici quidam insano amore martyrii semel ipsos perimite, ut martyres vocentur. (Du C.) Curios. Misc. III. Catalogus V.

Circumclavare, circum clavis adaetis, claudere; *körülszegezni*. Lzb. Cod. Med. T. II. 723: cooperculum fortiter *circumclavari* current.

Circumclusio, actus circumcludendi; *körülzárolás*. Magy. Tört. Eml. XXX. 329. an. 1533.

Circumcola, pericæus, qui sub eodem meridiano et oppositis climatibus habitant; *körüllakók*. Bel. Geog. 22.

Circumcludere, metallo munire; *megvasalni*. It. guarnire. Gal. garnir. Ger. beschlagen. Thöck. Diar. II. 381. Duæ venatoreæ capsulæ argento *circumcussæ* fl. 36.

Circumcursatio, vagi errores, discursus; *bolyongás*. Pinx. Apod. p. 56: Margaretha oppidum vineis nobile, at per *circumcursationes* Tartarorum mira et dira ... sustinuit. fata.

1. **Circumducere**, in orbem ire; *sorra menni, egymás után m.* Batty. Leg. III. 213. an. 1364: dignitas ipsa *circumducta* consummatur. (Nota Batty.: Istam *circumductionem* Capitula Germanie Turunum appellarunt; et re ipsa, ordine, prout se invicem consequuntur, solent Canonici et debent ad actus fide dignitatis exmitti, ut singuli et in laboris, et mercedis veniant consortium.)

2. **Circumducere**, cingere, circumdare; *bevonni, körülvonni*. Magy. Tör. Tár. XX. 176. pileus cosaciæ pelle lyncea *circumductus*.

1. **Circumferentia**, æ, orbis circuitus; *kör kerülete*. circónference. Werbőczy 315. Nec non sigilli impressio vel appensio ac *circumferentia* et superscriptio. Törvt. Msz. *keret, párkány, kerület*.

2. **Circumferentia**, æ, regio, tractus, circuitus, loca, quæ circumiacent; *kerület, környék*. Arch. Rák. VIII. 290. ex aliis quoque eiusdem *circumferentie* locis. Jogt. Eml. T. II. p. 425. oculatè revideant quot domus cum suis *circumferentiis* reperiuntur conflagratae.

3. **Circumferentia**, æ, limbus; *szegély*. Arch. Rák. VIII. 312. Unum tegumentum vulgo Paplan rubrum cum floribus ex auro, *circumferentia* ex fiava tafotta.

Circumferentia circuli, extremitas; *kör széle, kerülete*. Wagn.

Circumferentialis, e, ad circumferentiam pertinens, *circumferentialis*, is; subst. nude positum signif. scriptonem, literas, quæ in peripheria sigillorum insculpta sunt: *körbe,*

körülfutó, kerületi. Cod. Dip. And. Vol. V. 371. 2. 371. 28. V. III. 253.

Circumferentialiter, in orbem (Du C. al. s.): *köröskörül, körben*. Schwartn. Scult. 42. — Fej. X. 4., 369. in loco et per ambitum seu circuitum per Cives ipsius ad hoc eligendos *circumferentialiter* cingi volumus.

Circumferrare, ferro circumdare; *körülvasalni*. Kronst. II. 533. an. 1538: ad bigas *circumferrandas*.

Circum ferratlo, actus ferro circumdandi; *körülvasalás*. Kronst. II. 535. an. 1538.

Circumflexuatus, 3., accentu circumflexo signatus. Orth. Boh. Slav. 9. u *circumflexuatum* ponitur in Derivatis genitivis et Dativis Pluralibus.

Circumforaneus, i, *kőborló, házaló*. It. merciajuolo ambulante. Gal. colporteur. Ger. Hausirer. Pfahl. Jus. Georg. 162. qui cum mercibus sericeis ... commercium exercent minoribus mercatoribus (Krämer) et *circumforaneis* (Hausirern) merces suas quas e fabricis et depositariis vel secus e prima accipiunt manu. Törvt. Msz.

Circumforaneus quæstor, mercator. V. *circumforaneus*; *házaló kereskedő*. Törvt. Msz.

Circumgingere, circumcingere; *körülvenni*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 83. Que terra his metis et terminis *circumgingitur* et concluditur.

Circumgirare, circumfluere, circumire; *körülkerülni, körülfogni*. G. Fej. VIII. 2., 97. cuius fluxus crepidinem *circumgirando* descendit in fluvium N.

Circumincessio, (alias: circumcessio) trium divinarum personarum connexus; *a három isteni személynek egymásban való létezése, egymás által való áthatása*. Pel. (De s. Trinitate t IV. c. 5.) Tertium mirabile (in s. Trinitate est) de *circumincersionis* qualitate.

Circumire, familiaritate uti; *társalogni*. Arch. Ver. Sieb. XXV. 376. cum juvenilibus hominibus ... tu *circumis*.

Circumiacentia, æ, ambitus, loca, quæ circumiacent; *környék*. Arch. Rák. IX. 577. hogy Selymeczről s több *circumiacentiáról* conflualt ellenség.

Circumlamiare, lamina circumdare; *bádoggal, pléhkel körülvenni*. Kronst. II. 46. an. 1527.

Circumlamiatio, actus lamina circumdandi; *pléhkel való körülvézés*. Kronst. II. 149. an. 1529.

Circumlectitius, 3., ad lectum circumlegendum factus; *ágy körül, ágy köré való*. Arch. Rák. VIII. 316. Frusta cortinæ *circumlectitiæ* antiqua duo, ex rubra simpliciori tafotta.

Circumlimbare, limbo circumdare; *szegélyezni, körülszegezni*. G. Fej. I. 67. Item dedi unam cortinam de pallio *circumlimbatam* cum bisso.

Circumlocutio, circuitio verborum, circumscriptio, *περίφρασις; körülírás*. Wagn.

Circumlocutivus, 3., omnibus numeris absolutus; *teljesen körülíró, kimerítő*. Pel. Pom. Lib. I. P. III. Art. c. 6.: Dico, quod hoc nomen «gratia plena» ita *circumlocutivum* est proprii nominis beate virginis et persone ipsius, quod nulli alii convenit.

Circummeatus, us = circumiectus,

quæ circum iacent; *környék*. Fer. Mon. Sl. XVIII. 337. an. 1727: cocus . . . cum *circummetatu* sufficiens pro domibus.

Circummetaneitas, termini circumiecti, situs undique confinis; *köröskörül való határosság*. Fej. III. 138 et amodo per eundem fluvium Bakoyk incipit tenere *circummetaneitatem* cum Nekehe.

Circumornatus, 3., ornamenti circumtectus; *körüldiszített*. Andr. Pann. 97.

Circumpes, (Du C.) famulus, minister, pedisequus; *aprod*. Pär. Páp.

Circumpugnare, pugnare; *megüt-közni*. Sup. An. Se. I. 239 an. 1235: *circumpugnando* cum eo, ipsum interfecit.

Circumquaque, idem ac circa vel circummundique; *mindenfelől*. S. de Kz. Chr. II. 5., 1. Bomicum exercitum cönvallando *circumquaque*. Cf. Aur. Vict Orig. gen. Rom. 47., 6.

Circumrotatorius, 3., in orbem currens, vertiginosus; *körülforgó*. Bene Med. V. 175. Caput ipsum subinde continuo rotatur, dicitur *chorea circumrotatoria*.

Circumrotundus, 3., circumeireca rotundus; *köröskörül kerek*. Pel. de S. Cathar. III. 6.

Circumscriptibilis, qui potest verbis circumscribi; *körülírható*. Fej. 4., 176. Duas enim voluntates in Christo non minutas, quia et duæ operationes: eundem passibilem et impassibilem, corruptibilem et incorruptibilem; *circumscriptibilem* et *incircumscriptibilem*.

4. **Circumscriptivus**, 3., pluribus verbis exponens; *körülíró*. Corp. Gram. 569.

2. **Circumscriptivus**, 3., cautus, coërens; *óvatos, korlátozó*. It. circoscripto. J. Bel. Comm. III. 133. Quæ suæ maiestatis resolutio conditionalis quamvis valdeque *circumscriptiva* videretur.

Circumsedens, vicinus; *szomszéd*. Kronst. III. 679.

Circumsedere, assidere; *ülnöknek lenni*. Fjp. Szám. p. 37. *circumsedentes* fuerunt.

Circumsitatio, lege: circumsitatio q. v. Pinx. Apod. p. 430: At, quod dolendum, pessime vivitur . . . non infracto studiorum labore, sed *circumsitationibus*, solita huic ætati lascivia . . . tempus conterunt turpissime.

Circumspectio, titulus honoris; *Tekintetesség*. Tkál. Mon. Civ. Zág. I. 64. an. 1291, quod vestra bene novit *circumspectio*. Szék. Okl. III. 59.

Circumspectus, titulus civium; *érdemes, okos, szemes, becsületes*. Jókai Régi jó Tbl. I. 86. *circumspectus* polgárok. Szirm. Glos. 35. et. 190.

Circumstantia, æ, circuitus; *körület*. Th. Vet. Mon. I. 440 an. 1309: in cuius sigilli *circumstantia* erant licetere.

Circumstantialis, diligens, accuratus; *részletes*. Tag. Erd. II. 137. an. 1753: *circumstantialem* informationem . . . submittere.

Circumstantialiter, fuse lateque; *körülményesen*. Arch. Rák. IX. 35. *circumstantialiter* informare. Törv. Msz. . . Jogt. Eml. T. II. I. p. 426. Tök. Lev. 51.

Circumstantiare, circumdare; circumstantiis definire; *körülménni, körülményekkel meghatározni*. Batt. Ger. 234. Omnia opera Dei incomprehensibilia sunt . . .

ergo illi, qui mendacissimo stylo de divisione rerum superiorum scripserunt, falsi sunt, divinas operationes vanissimis æstimationibus *circumstantiantes*.

Circumstantialis, circumstantialis, ad circumstantias pertinens, plenus, perfectus; *körülményes, részletes*. Szilády Tör. Magy. Eml. II. 206. *circumstantialem* informationem.

Circumstantionatus, circumeinctus, stipatus, circumdatus; *körülbett*. Pel. Pom' L. X. P. III. Art. II. (Maria) potestatum amplexata plausibus, virtutum girata honoribus, cherubin *circumstantionata* hymnizationibus.

Circumsylvosus, 3., silvis cinctus; *erdővel kerített*. Szamosk. II. 332. Erat a tergo vajvodanorum castrorum collis modice editus, Fractus, *circumsylvosus* et dumetis confragosus.

Circumtabulare, sepire, obsepire; asscribus circumdare; *körüldeszakzni*. Kronst. II. 389. an. 1335. III. 479: postes ad *circumtabulandum* latrinam.

Circumtabulatio, actus asscribus circumdandi, muniendi; *bedeszakzás*. Kronst. II. 1527. 33. fabro lignario pro *circumtabulatione* (embladung) caldaris.

Circumvallatio, locus aggere ambitus, limes extimus, circuitus, munimenta castrorum; *körülszenczolás*. It. Circumvallazione. Wagn. G. Fej. X. I. 755. *circumvallationes* et sepes cuiusdam orti ipsius Domini Johannis destruxisset.

Circumventio, actus circumveniendi; dolus, fraus; *elamítás, elaltatás, körülvetés*. Törvt. Msz. Thuróc. 113: unus quisque vendebat et emebat sine iniuria et *circumventione*. Cf. Hermog. 4., 4., 17. Aug. Civ. Dei 22., 22.

Circumventio dolosa, actus per dolum circumveniendi; *elaltatás, ámtítás, megkerítés*. Törvt. Msz.

Circumvicinus, vicini omnes circum prædium; *körülte levő, szomszédos*. Chron. Dubn. 199., 229. Isthy. XVII. 306. Batt. Leg. T. I. p. 613. an. 1347.

1. **Circumvolutio**, actus circumvolvendi; *körülforgás*. Curios Misc. 50. Quantum temporis Sol insumat in hac sui circa proprium centrum *circumvolutione*?

2. **Circumvolutio** (a circumvolvendo), flexura; *tekervény*. Szentiv. Cur. Mise. Dec. III. P. II. 148. dedit iis intestina angustiora et pluribus *circumvolutionibus* et anfractibus implicata.

Circus, mercatus, forum; *piacz*. Markt-platz. Kronst. I. 652.

Circus capitalis, circus; *abroncs*. It. cerechio. Monm. Comit. Trans. II. 181. (Vietores) Octogonarium non carius quam 1. quadragenarium vero d. 50. vendere debent et de unoquoque *circo capitali* vel simpliciter juncto ad vas vinarium in cellario posito solvantur d. 2.

Ciretecarius, i. digitalium opifex; *kezyűs*. Quel. Sieb. I. 449. an. 1506. pro pellibus . . . a *ciretecaris* receptis.

Ciribotrus niger, *fekete bakar*. schwarze Zierfahner. Kov. Oec. 73: *Cir. nig.* duleis et sapida uva.

Ciribotrus viridis, *zöld bakar*, grüne Zierfahner Kov. Oec. 73. *Cir. vir.* omnium dulcissima uva.

Cirida, æ, molendinæ supellex; *malom*

szerszám. It. correda. Han. Mon. Jur. II. 178: in molendinis *cirida* non auferatur.

Cirius, cinus, krieelhom (Def.); krieche, pflaumenschlehe (Lexer); *kökény* (fa). Schläg. 1562.

Cirugia, æ, chirurgia; *sebészet*. Ljub. Mon. Sl. XI. 63. an. 1322: expertum medicum in *cirugia*.

Cirogrillus, (Du C.) χοιρογρύλλος, chærogryllus, chirogryllus, cyrogrillus, cirogrillus, 1. erinacius; 2. cuniculus; 4. *sündisznó*; 2. *tengeri nyúl*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 114.

Cirolocus, i. chirurgus. Rač. Mon. Sl. XIII. 366. an. 1336.

Cirolicus, i. chirurgus. Száz. VII. 491. magister *cirolicus*.

Cirolocus, i. chirurgus; *cirilickus*. Calep. 1584. Ljub. Mon. Sl. XI. 88. an. 1323.

Cirophonarius, pro: cirophorarius, qui cereos gestat; *fákgyátrívő*. Száz. XXI. 56. Bauli vel Candelabra *cirophonariss* argentei Navicula Sancti Petri de lapide argento circumdata.

Cirosicus, i. chirurgus. Ljub. Mon. Sl. V. 265. an. 1334.

Ciroteca, rectius: Chirotheca, (Du C.) tegumentum manuum pelliceum; *karmantyú*. It. manicotta, manichino. Gal. manchon. Muff. Kov. Form. St. 451. Excipimus tamen inde Irharos videlicet *Cirotecas* sive sine subductura et bursas facientes. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 126. Sex cutelli cum vaginis, octo paria *cirotecarum*. Knauz M. E. Str. II. 240., 245.

Ciroteca ferrea, *vaskeztű*. Schläg. 583.

Ciroyeus, i. V. *chirurgus*. Rač. Mon. Sl. XIII. 144. an. 1352.

Cirratus, (a cirro), longis capillis, crinitus; *hosszú hajú*. Schläg. 285.

Cirrhatus, *Cirratu*, q. v. Bene Med. II. 344. subinde capilli in circulum gyrtati sunt (plica caput meduse *cirrhata*).

Cirrhus, cirrus (Plin); clavícula, pampinus. Diósz. Fűv. 28. *Kats* v. *Fogódzó* v. *Sündörgő* (*Cirrhus*). Az a ezérna forma kinövés némelly kapaszkodó plántákon, mely a szomszéd plántákra és egyebekre tekergőzik, kaskaringózik p. o. Szőlő, Borsó, Tök.

Cirrus, i. crines in nodum collecti; *hajfonat, cibak, coff*; lodorított haj. Germ. zopf. Regul. Turm. Præt. 87. Anterior erinium pars trifariam implexa ad duos sub cervicæ pollices eum *cirro* (Zopf) colligitur. Schläg. 286. Cf. Varro ap. Non. 94., 21. Martial. 40., 83. Juven. 43., 163.

Cirrus baculi, tania bac.; *botbojt*. Reg. Turm. Præt. Form. II.

Cirrus de framea pendens v. frameæ, tania de gladii capulo pendens; *kardbojt*. Reg. Turm. Præt. Form. II.

Cirrus tubæ, tania tubæ; *trombitabajt*. Reg. Turm. Præt. Form. II.

Ciruga, æ, lege: *Virga* q. v. Sup. An. Sc. I. 181. an. 1440: de uno lanceo emethonali solvitur decima manipularis, et per quot *cirugas* conopatim.

Cirugicus, i. Chirurgus. Ljub. Mon. Sl. II. 447.

Ciruichus, i. chirurgus; *sebész*. Ljub. Mon. Sl. V. 245. an. 1334.

Cirurgia, æ, opera manuum; *foglatkozás, ügy*. Batt. Ger. 267. potius se exer-

centes in praefecturis, quam in propriis chirurgiis. Sensus: *in propriis et ad eos spectantibus operibus.*

Cirusia, æ, chirurgia; *sebészet.* Han. Mon. Jur. P. I. 151. *artem cirusiae et barberiae.*

Cis-Danubianalis, cis Danubium situs, iacens; *Dunán inneni.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 377.

Cisdanubianus, 3., *Cis-Danubialis.* Kat. Hist. Reg. I. 91. Comites supremi comitatum *Cisdanubianorum* 14 enumerantur. Istiv. XVI. 283.

Cisdravianus, 3., cis Dravam situs; *Dráván innen fekvő.* Batty. Leg. III. 152. an. 1314.

Ciserit, pro: cæserit. Fjp. Szám. p. 445. an. 1437: et quidquid aliis hominibus *ciserit* se, asseres.

Cisio Janus habet, facietum dictum, denotans in Januario esse festum: *circumcisionis.* Száz. III. 35. *Cisio Janus habet* azaz hogy január első napja legyen a *Circumcisio* vagyis kiskarácsony ünnepe.

Cisio, ita inscribatur olim Calendarium Leutschoviense, nunc usurpatur pro libro, qui vaticinationibus inservit; *napok megszámlálása.* Száz. VI. 690.

Cisium, carrus; *talyiga.* Nagy Hier.

Cisma, æ, *Cismae*, arum: cothurnus; *csizma, csidma.* Száz. VI. 373. Dedi Aloisio placitino pro una camisia et pro *cismis* fl. 4. den. 40.

Cismarinus, qui cis mare habitat vel situs est; *tengeren inneni.* Fej. IV. 2., 76. praepetori domorum hospitalis Hierosolymitani in partibus *cismarinis.*

Cismontanus, 3., qui cis montes habitat vel situs est; *hegyen innen lakó.* Gal. montin. Fej. IV. 1., 448. In partibus *cismontanis.* Cf. Plin. 3., 12., 47.

Cisor lapidum, lapidea; *kőfaragó.* Tör. Tár. 1889. p. 383.

Cistella atramentaria, vas liquoris scriptorii, atramentarium; *tintatartó.* Magy. Tör. Tár. XX. 171.

Cistercienses Monachi, alias Bernardini; *szesztrákok, ciszterciezek.* Cher. Jur. Eccl. II. 46., 5. *Monachi Cistercienses* qui an. 1098. a nobili Roberto Molimensi Abbate Benedictino in Galliis instituti et a loco ita dicti, sub Apostolica Hungariae corona Topliceae in Croatia sub an. Christi 1435. Auctore Bela II. substituerunt. Hodie autem apud nos existunt in Abbatia B. M. V. de Zircz, Pilis et Pásztó unitis.

Cistercium, (Maigne a *cisternae*: locus humilis et paludinosus, ubi stagnat aqua) alii a *Cistel*, locus arundinosus. Bék. Pil. P. I. 9.

Cistibiscanus, 3., cis Tibiscum iacens; *Tiszán inneni.* Kat. Hist. Reg. I. 91. supremi comites Comitatum *Cistibiscanorum* 10 enumerantur. — Bel. Geogr. 471.

Cisticula, æ, dem ad cista; *szekrényke.* Fjp. Szám. p. 508. an. 1440: pro *cisticula* literarum.

Cistifel, receptaculum fellis (ex: cistis + fel); *epezacskó.* Pel. Serm. Dolore... ut dicitur ab expertis etiam *cistifel* rumpitur vel erepet ac fel per os exitum petit vel aliunde. (Aest. 76. c.)

Cistula galanteriaca, cistula rerum ad mundum pertinentium; *díszárú, ékszer-*

szekrény. It. cassetta. Germ. Putzkästchen. Thöck. Diar. II. 387. Una *cistula galanteriaca.*

1. Cisura, æ, sectio; actus secandi; *vágás, fűrészelés, ácsolás, bárdolás.* Fjp. Szám. p. 445. an. 1437: laborabit... in *cisura* asserum.

2. Cisura, æ, segmentum, ramenta; *levágott darab.* Kol. Cod. 39. an. 1543. Finum aurum facit marcas 160, pesetam, ita ut marce due essent purgamentum et pesetæ nescio quot, sed in uno deceptus est, cum enim *cisuras* fundens marcas 50, pesetam, *tegelly* fractus est; remanserunt in cineribus marcae 26.

Cisuralis, scalprum librarium; *toltkés.* Tör. Tár. 1892. p. 560. Két ezüst penna, egy *cisuralis*, aranyas az nyele.

Citadela, æ, *citadella*, æ, arx urbis cervicibus imposita; *erőd.* It. cittadella. Ljub. Mon. Sl. XVII. 99. an. 1424. Dipl. Alv. I. 190.

Citadellum, castellum, quod areis locum obtinet; *fellegvár.* Wagn.

Citadinatus, 3., civitate donatus; *polgári joggal felruházott.* Ljub. Mon. Sl. IV. 87. an. 1366.

Citadinia, æ, ius civitatis; *polgári jog.* Han. Mon. Jur. II. 240.

Citare ex officiolatu, cit. publica auctoritate, publice; *tisztviselésből idézni, valakit úgy mint tisztviselőt idézni, hivatalból id.* Törv. Msz.

Citareda, æ, citharista; *hegedős.* Száz. XI. 733.

Citari curans, qui citat aliquem; *idézgető fél.* Törvt. Msz.

Citatio, (Du C.) 1. actus citandi, in ius vocandi; litteræ, quibus reus in ius vocatur; 2. actus proferendi, laudandi; 1. *törvénybe idézés, idézvénny;* 2. *elő- v. felhozás.* Törvt. Msz.

Citatio accessoria, cit. simul alii adiuncta; *mellekes idézés.* Törvt. Msz.

Citatio edictalis, sententia lata de in ius vocatione; *összehívó végzés.* Törvt. Msz.

Citatio ex officiolatu, cit. publica auctoritate, publice facta; *hivatalból való idézés.* Törvt. Msz.

Citatio fundamentalis, prima in ius vocatio; *első idézés, törzsök-perbeli idézés.* Törvt. Msz.

Citatio gradualis, (ius can.) cit. per gradus; *lépcsőként való idézés.* Törvt. Msz.

Citatio insinuationalis, qua actio causis specificè enumerationis instituebatur; *értesítőleges idézés; perkijelentéssel tett rövid folyamatu perbeli idézés.* Jogt. Eml. T. II. 4. p. 21. Törvt. Msz.

Citatio literatoria, cit. per litteras; *írásbeli idézés.* Jogt. Eml. T. III. p. 535. Törvt. Msz.

Citatio officiosa, Cit. ex officiolatu q. v.; *hivatalos idézés.* Törvt. Msz.

Citatio peremptoria, cit. moram non patiens; *haladék nélkül való idézés, végső idéztetés, halasztást nem szenvedő idézés, harmad napra való meghívás.* Törvt. Msz.

Citatio per v. medio jurisdictionatum, cit. quæ fit per potestati obnoxium; *hatalma alatt levő embere által idézés.* Törvt. Msz.

Citatio personalis v. de persona, Citatio verbalis q. v. (Du. C.) cum quis

ita citatur, ut ipse debeat pro se apud iudices respondere; *személyes idézés.* Törvt. Msz.

Citatio primaeva vel principalis, V. *citatio fundamentalis*; *pert kezdő idézés, főidézés.* Törvt. Msz.

Citatio principalis, *fő v. első ízben való idézés.* Kövy El. 650. *Citatio* est porro: alia *principalis*, qua mediante causa incamatur et inchoatur et qua quis prima vice citatur: alia *Reflexoria* vel ad Continuationem v. gr. vel Iudex mutatus vel Incattus est mortuus... vel si causa derelicta iacuit.

Citatio realis cum captura, cit. cum comprehensione coniuncta; *befogással egybekapcsolt idézés.* Törvt. Msz.

Citatio reambulatoria, citatio ad fines obundos; *határjárású idézés.* Törvt. Msz.

Citatio reflexoria, Text. v. s. *Citatio principalis*; *emlékeztető, figyelmeztető idézés.*

Citatio simplex, *egyszerű idézés.* Jogt. Eml. T. II. 1. p. 21. Cum mala consuetudine introductum sit... ut nimis tarde progrediantur ab initio causæ *per simplicem citationem*...

Citatio ultralis, cit. quæ qualicunque modo, aut simplici aut insinuatorio modo fit; *mellekes idézés, akármiképp lehető idézés*, (akár egyszerűn, akár megjelentéssel). Törvt. Msz.

Citatio verbalis, *szóval, szóbeli idézés.* Kövy. El. 650. Alia est *citatio verbalis* quæ semper est personalis v. gr. in Dieta aliusque Processibus summariis, alia *Literatoria* per exhibitionem citatoriarum vel illarum transmissionem de qua nunc statim egimus.

Citationis condescensio, actus revocandæ citationis; *az idézésnek leszállítása.* Törvt. Msz.

Citationis exhibitio, actus tradendi cit.; *idézés megadása, idéző levélnek kézhez adása* Törvt. Msz.

Citatorie, (se. litteræ) quibus quis in ius vocatur; *idéző levél.* Rák. Ön. 117. Hajnik. Perjog. 207.

Citatorialis, litteræ vel charta, qua reus in ius vocatur; *idézvénny.* Törvt. Msz.

Citatorium, *Citatorie*, q. v. Jókai Kárp. Z. 151. fogja kend ezt az írást: *ez idéző levél citatorium* a méltóságos gróf ellen Magy. Hölgy. 348.

Citatorius, 3., irritans, stimulans; *izgató, siettető.* Pel. De s. Francisco s. I. c. 2. Christus misit b. Franciscum cum stigmatibus assimilatum propter iudicii *citatorium* terrorem.

Citatum, i, locus auctoris vel legis allatus; *idézet, hivatkozás.* Pázm. Dial. 134. Törvt. Msz.

Citatus, i, qui in ius vocatur; *idézett fél.* Törvi. Msz.

Citeria, æ, effligis quædam arguta et loquax ridiculi gratia, quæ in spectaculis trivialibus nugis, fabulam agere solet et filis ferreis movetur; *sodronybab, bábjátékos.* It. marionetta. Cell. Beli. App. 813. Cf. Fest. p. 45.

Cithara, æ, lætitia, delectatio; *öröm.* Thurocz 98. Confestim quoque totius *cithara* Hungariae versa est in luctum.

Citharida, æ, modulator, poëta, vates, citharedus; *lantos.* Tör. Tár. 1888. p. 574. Sebastianus *Citharida*, lantos Sebestyén. (Tinódi).

Citharizare, cythara canere; *czite-rázní*. It. ceterizare. Obs. Jadr. 440. plurimaque musicorum instrumentorum genera *citharizarunt*. Szentiv. Car. Misc. Dec. III. P. X. 413. Kaprin. Eloq. I. 247. Cf. Nep. Epam. 2., I.

Citharula, æ, dim. de cithara; *czite-rácska*. Fej. IV. 2., 266. Tenens *citharulam* in manu.

Citra, adv. refertur ad tempus et ponitur pro: antea, *azelőtt*. G. Fejér VII. 191., 452. a longis temporibus *citra* Fratres dicti Ordinis... exercuerunt huiusmodi inquisitionis officium.

Citra, pro: contra. Hist. Zerm. p. 12: Ille Deus, qui me ad hoc fastigium extulit, si ejus voluntas fuerit, potens est me *citra* omnem crudelitatem in eo retinere. Mon. Com. Trans. I. 557. an. 1536. *Citra* voluntatem meam.

Citra, pro: sine. Georch. H. T. IV. 77. *citra* viam novi. Ac. Com. Sopr. p. 35. *citra* ullam moram = sine ulla mora.

Citra, pro ultra; *felül*. Batty. Leg. III. 637. an. 1498: capsam unam quatuor clavibus vel *citra*.

Citradanubialis, Cisdanubianus; *Dunán innen való*. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 400. Ducisse totius Sclavonie et Gubernatrici Partium *Citradanubialium*.

Citrinus, 3., proprietatem citromali referens, colorem citromali habens; *czitrom-szerű, czitromszin*. Bene Med. I. 29. an sit urina limpida, coloris dilute flavi, *citrini* vel straminei.

Citron, malum citreum; *czitrom*. V. s. *confectio succari*.

Citronatum, liquor ex citromato confectus; *czitromlé. Limonade*. Poor J. Zseb. 21.

Citronium, a Ger. Citrone, malum citrum, pomum citreum; *czitrom*. Vect. Ref. E. 2.

Citrulla, æ, cucumis; *uborka*. Kronst. II. 352. an. 1534. pro *citrullis* vulgo kraczewycz.

Citrulus, citrullus, kychern (Kichererhse) Dief.; *bagolyborsó, bagolcsa*. Schläg. 1009.

Cittadella, dimin. a civitate, arx, V. Cittadella; *erőd, fellegrvár*. It. cittadella. Kat. Hist. IX. 622. qui per *cittadellam* transiens cum mille galeatis equitavit.

Civa, æ, civis femina. Jók. Epp. I. 9. a «civa» jelent polgárnőt, szabados fordítva «civis»-ből femininumra.

Civeria, orum, instrumenta ad res majores ponderis transferendas; *emelő eszköz*. It. cievire. Ljub. Mon. Sl. IV. 255.

Cives castri, *várpolgár*. Prise. Serv. p. 22. *Cives castri* erant, qui oppidum castro subjectum incolebant. Bel. appar. Dec. I. Mon. V. p. 223.

Cives Regii, Saxones in Transilvania; *szászok Erdélyben*. Bel. Geogr. 523.

Cives Sionis, Cives Ecclesiae, praecipue quibus custodia Ecclesiae commissa est. Lampe. Hist. Eccl. p. 458: Ego... nec diu nec nocte cesso, Classicum ubique cano et *Cives Sionis* ad sacrum hoc bellum voco.

Civicus, 3., urbanus; *városi, város-polgári, civil*. Törvt. Msz.

Civilicus, civilis; *polgári*. Pel. Pom. L. I. P. I. Art. II. c. 4. Quarto probatur ex lege *civilica*.

Civiens, civis eiusdem civitatis; *polgártárs*. V. s. *Treonte*.

Civilis, civis incolae castris; *polgár*. It. civile. Ker. Inst. Mil. 24. Exteri in Regno Hungariae domicilium adepti, universim *Hospites*, illi vero, qui in Arcibus vel circa Arces collocati fuere, *Cives* aut *Civiles* appellari consueverunt. Fjp. Anon. 10. b.

Civilisare, artibus expolire, erudire; *kímélni, polgárosítani*. Jos. Repr. 22. ultra modum cum dispendio virtutis *civilisari* gestit... passim.

Civilisatio, humanitas, cultura, mores culti; *művelődés, polgárosodás, csinosodás*. It. *civilizzazione*. Törvt. Msz. Vern. Psych. 458. Jókai. Magy. Náb. 75. Fej. X. 1., 13.

Civilisator, humanitatis, culturae propagator; *műveltséget, polgárosodást terjesztő*. Szaz. XI. 21.

Civilisatus, i, cultis moribus ornatus; *polgárosult, művelt*. Törvt. Msz.

Civilista, 1. homo profanus, vulgaris oppositus sacro; 2. civis oppositus militi; 3. iuris consultus (Du. C.) 1. *világi ember* (ellentétben az egyházzal); 2. *polgárfi* (ellentétben a katonának); 3. *törvénytudó*. Molnár Patv. 23. Törvt. Msz. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 9.

1. **Civilitas**, (Du. C.) urbanitas, humanitas, mores culti, alias civilisatio; *módiság, polgáriság, udvariasság, műveltség* Törvt. Msz. Brezny. 314. *Civilitas morum*... Száz. VI. 689.

2. **Civilitas**, (Du. C.) civium conventus, cives ipsi; *polgárság*. Ljub. Mon. Sl. IV. 310. an. 1393: si forenses iurent alias habitatum, sint extra... *civilitatem*. In *civilitatem* assumere, *aliquem civitate donare*; Lzb. Cod. Med. T. II. 288.

Civiliter, (Du. C.) more civium, secundum Jus civile, secundum leges; *polgáriképen, törvényesen, törvényes értelemben*. Törvt. Msz. Georch. H. T. III. 366. II. 3. Molnár Patv. 31. Fej. IV. 4., 40. Nagy. Jus. Transil. Sax. 59. Ex his rebus corporalibus immobilibus quaedam natura tales sunt, ut res soli, agri, fundi etc. quaedam fictione iuris, ex iure civili, prout et ex partium contractu, quamvis natura sua sint mobiles et vocantur *civiliter immobiles res*.

Civissa, æ, civis femina; *nőpolgár*. Fr. Lib. Rt. I. 83. dum cives et *civissas* hospitavit. Kuk. Jura I. 192. an. 1434.

Civitanus, 3., ex civitate, civitatis; *községi, városi*. G. Fej. VI. 480., 174. *Civitanus* nuncius et prece Communis retulit mihi.

Civitas, comitatus; *vármegye*. Száz. XIII. 107. Tár. Tör. 1887. p. 516.

Civitas libera Regia, *szabad királyi kulesos város*. Kol. Am. II. 152: oppidum ipsum *liberæ Regiæque civitatis* et *liberæ* quidem, quia a castris dominatione et jurisdictione exemptum; *Regiæ* autem, quia soli Regi, in recognitionem territorii Regii, conditione pendendi census, qui census S. Martini appellatur, fuere obligati. Törvt. Msz. Kass. P. P. I. 34.

Civitas libera regia montana, Civitas metallicis habitata; *bányaváros*. Törvt. Msz.

Civitas libera regia personalitatis, civitas sic dicti «Personalis praesentiae», i. e. Archiepiscopi Strigoniensis iurisdictioni subjecta; *kir. személyes helytartói város*. Törvt. Msz.

Civitas Personalitatis, *személynőki város, kir. személyes helytartói város*. Kövy El. 59., 60. *Civitates* aliae *Tavernicales* aliae *Personalitatis* aliae etiam *Montanae*... 60. Aliae vero *personali* et *Sedi Personalitatis* non ex alegantis earum verum ex viris per Personalem selectis constanti subjacent.

Civitas Tavernicalis, *tárnoki város, tárnokszéki szabad kir. város*. Kövy El. 59. Ex illis civitatibus aliae sunt *Tavernicales* idest *Tavernicorum Regalium Magistro* in Judicialibus subsumt. Törvt. Msz.

Civitatensis, (Du. C.) urbanus, ad civitatem pertinens, ad commune civium spectans; *városbeli, községi*. Törvt. Msz. Kass. Jur. Civ. I. 127. Olah. Cod. Ep. 143. Pel. Serm. Hiem. 25. p.

Civitatula, æ, parva civitas; *kis város, városka*. Rák. Ön. 92. *civitatula* Bethlehem. **Civites**, cives, castrenses; *földműveléssel és vármunkával foglalkozó várnépe*. Száz. IV. 543.

Cizimba, æ, (Du. C. zizypha) genus minoris pruni. V. s. *confectio succari*; *czukrozott szilva*. Gall. prunelle.

Clabula, æ, baculus; *bot, pálcza*. Bár-czay.

Clacula, **Clancula**, V. Investigator B. *vezsnek*; *clancula* vezsnek (prešp. Slov. 458.); *vizsla*, Spürhund. Schläg. 1474., 1469.

1. **Clamare**, (Du. C.) notum facere, promulgare; *hirdetni*. Ljub. Mon. Sl. I. 226. et passim.

2. **Clamare**, (Du. C.) publice accusare; *nyilvánosan panaszt emelni*. Tkal. Mon. Ep. I. 2. an. 1163. Hanc iniustitiam passam fuisset... iobagiones *clamabant*.

Clamare post aliquem, clamore aliquem consecrari, requirere; *valaki után kiabálni, híni*. Wagn.

Clamari ab aliquo, contumelia affici; *szidalmaztatni*. Fabr. Urk. 122. an. 1500: si quis in illum, a quo *clamatus* est... maledicta... *invenisse* deprehensus fuerit.

Clamarosus, **Clamorosus**, clamoris plenus; *zajos, lármás*. Ser. Cat. 317. magna *clamarosa* venatio.

Clamatio, (Du. C.) actus nuntiandi; promulgatio; *hirdetés*. Ljub. Mon. Sl. II. 141: compareant... dies proximos post *clamatationem*.

Clamator, (Du. C.) præco (Fin. al. s.); *hírnök, kikiáltó*. Fjp. Szám. p. 41. an. 1373.

Clamator Nundinarum, Præco nundinarum; *vásárhírnök, kikiáltó*. Jogt. Eml. T. I. p. 445: Ad priorem Cottus (comitatus) determinationem, ut in Nundinis publicis ubi vis... *Clamatores Nundinarum* denominantur (fors: denominantur) sub pœna 24 ietuum baculorum *Vásárbironibus* infligenda, qui dum a Patronis Nundinarum constituuntur, eorum iisdem significandum erit, quod demum pro quavis exclamatione pecorum aut aliarum rerum damnificationum ab Exponentibus stipendium habere possunt.

Clamatus, 3., maledicta dicens; *szitkozódó*. Fabr. Urk. 423. an. 1500: tres correctiones in capitulo dentur et tres dies in pane et aqua ieiunent. *Clamatis* vero una dies et aqua correctio superaddatur.

Clamdim, clam, secreto; *titkon*. Cod. Dip. And. I. 226., 245. vel materiam litis palam aut *clamdim* suscitaret.

Clamis, (Du. C.) Chlamys; *diszköpeny*

Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 278. *Clamis* de sciarlato.

Clamor divinus, lex divina; *isteni szózat, parancs*. Batty. Ger. 232. nulla *divini clamoris* sugillatio.

Clamorosus, 3., (Du C.) pro: clamor, clamoris plenus; *zajos*. Bene Med. V. 133. convulsio *clamorosa*.

Clamose, magno clamore; *zajosan*. Wagn. Cf. Quint. Inst. 41., 3., 43.

Clamosus, 3., grandiloquus, loquax, oris pleni, oriosus; *nagyszájú*. Szirm. 36.

Clam, datus, 3., ehlamide indutus; *köpenybe burkolt*. Teut. Schul. I. 139.

Clancula, canis sagax; *vizsla*. It. braceo, Spürhund. Kov. Form. St. XXVII. *Clancula* Vis'la Silvens et veller molosus *clancula* turper.

Clancularii, (Du C.) ex Anabaptistis illi dicuntur, qui fidei confessionem minime necessariam iudicabant. V. Anabaptistæ; *alattomozók*. Nagy Hier.

Clanculario, clam, in occulto; *titkon*. Cod. Dip. Brüss. IV. 83. verendumque est, ne *clanculario* et per dolum in Christianitatis malum quippiam suscipiat.

Clancularius, 3., clandestinus, occultus; *titkos*. It. clandestino. Gall. clandestin. Cod. Dip. Brüss. IV. 79. ut indigna hæc et hostilia *clanculario* conatu non pertentent. Cod. Alv. I. 224. *clancularius* hostis. It. Rák. Gy. 683.

Clanculatorie, clam, secreto; *titkon*. Magy. Jogt. Em. I. 472.

Clanculatorius, 3., clandestinus; *alattomos*. Szer. Not. p. 189: In *clanculatoriorum* damnorum illatione... hunc articulum esse... necessarium.

Clanculosus, clandestinus. Text. v. s. *Cautilosus*.

Clandestinari, 3., clandestinus; *titkos*. Törvt. Msz.

Clandestinus, 3., secretus, clandestinus, occultus; *titkos*. Marc. Chr. II. 36. rogaverat Bissenos per *clandestinos* nuntios.

Clandestine, occulte, secrete, abdite, latenter. Ap. Fore. adj. clandestinus; *titkon*. G. Fej. X. I. 280., 488. ac nos in exilium redigi *clandestine* decrevit.

Clandestinitas, occulta, furtiva consilia, dolus; *alattomoság*. Georch. H. T. I. 97.

Clandestinitas, proprietates clandestini, arcana tecta consilia, pacta, clandestinum matrimonium; *alattomoság, titkosság, alattomos szerződés, házasság*. Törvt. Msz. Serm. Cat. 240. Kelem. Hist. Jur. Pr. 94.

Clandestinus ingressus, *titkos behatolás*. Juriev. Jur. Met. 140. Est autem *clandestinus* in alienam fodinam *ingressus* actus, quo quis fodinam, in qua nullas ratas possidet, nullumque officium fodinale gerit, insciis Urburario aut eius Officialibus fodinalibus dolose et fraudulentur subintrat.

Clangosus, (Du C. clangorosus), clangens; *hangos*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. V. 405. Pavones per nocturna silentia *clangosus* sepius vocem reiterantes...

Clapantia, æ, concentus vocum, rhythmus crepitans. Klappreim. Jókai Kösziv II. 154. Klapanézai.

Claridius, clarius; *fényesebben*. Arch. Ver. Sieb. X. I. 324. *claridius* et plenius a peccatoribus... famuletur.

Clarificare, vinum defecare; *meg-*

szűrni. Clarificetur pro: clarifieret. Száz. VI. 305. emi unum vas vini in oktoros ut *clarificetur* in cellario ante adventum suæ Maiestatis.

Clarificare, (Du C.) clarum reddere, declarare; *világossá tenni, megvilágítani, megmagyarázni*. Andr. Pan. 1.

Clarificari, clarum fieri, patet; *világossá lenni, kitétszeni*. Jos. Repr. 151. an. 1790: *clarificatur* id ex... rei... natura.

Clarificatio, (Du C.) declaratio; *megvilágosítás, megfejtés, magyarázás*. It. chiarificazione. Törvt. Msz. Vern. Psych. 242. Kass. P. P. I. præf. et passim.

Clarificatorius, 3., illustrans, ad liquidem perducens; *felvilágosító*. Germ. aufklärend. Kuk. Jur. III. 196. in sequelam huiusce *clarificatoriae* et modificatoriae legis pro continuatione ad legale Tabulæ Banalis Iudicium illico transporter.

Clariscer, a verbo: *claresco*, evidenter; *világosan*. Cod. Com. Zichy Vol. V. 53: litteras... sub anno... die... *clariscer* confectas.

Clariscere, patefieri, innotescere, apparere; *nyilvánvalóvá lenni*. Reg. S. Ben. 62., 16. Quod si nec sine mendaverit *clariscentibus* culpis, proiciatur de monasterio.

Clarissa, Ordo Sæc. Claræ, quæ anno 1193. Assisii nata auctor erat in Monasterio S. Damiani prope urbem Portiunculam huius ordinis, qui regulam patrum minorum sequitur. Száz. XVIII. 298. *Clarissa*-nének pozsonyi zárdája. Száz. IV. f. 368. Fej. X. 265.

Clarita, æ, clara voce promulgare; *hirdetés*. Ljub. Mon. Sl. XI. 6. an. 1306: quod aliquis... non possit facere *claritam* ad vendendum.

Claro-obseurus, 3., *fényhomályos*. It. chiarosuro. Vern. Log. 24. Absoluta non nisi claritas et absoluta obseuritas sibi invicem ut duo extrema opponuntur; illud *claro-obseurum* clair-obseur per infinitas gradationes locum habere potest.

1. **Classiarius**, ii, nauta, miles classiarius; *naszádos*. Szirm. *Classiarius* iure nostro Nasadista. Csaiák.

2. **Classiarius**, ii, discipulus unius classis; *osztálytanuló*. Teutsch. Schulord. I. 80: Lectionibus omnibus præceptorum *Classiarii* intersint.

Classicitas, proprietates classici; *jelesség, remekség*. Törvt. Msz.

1. **Classicum**, i, nude positum pro classico opere vel carmine; *remekmű*. Szilády Irod. Közl. VI. 3., 325.

2. **Classicum**, hymnus, canticum; *ének*. V. *Promulgatio*. Batty. Ger. 78. in... *Classico* de cunctis Dei virtutibus.

Classicus auctor, optimus, præstantissimus quisque scriptor; *remek-író*. Törvt. Msz.

Classificare, in classes distribuere, ordinare; *rendbeszédni, elrendelni, osztályozni, rendszerezni, rendezni*. Törvt. Msz. Georch. H. T. III. 446.

1. **Classificatio**, distributio in classes; *rendezés, osztályozás*. Törvt. Msz. Vern. Log. 40. Genera et species interdum classes et eorum in certo systemate exhibitio, *classificatio* nuncupatur, in qua efformanda mens nostra certis se legibus accomodat, quæ principia *classificationis* vocantur.

2. **Classificatio**, aestimatio, census et

signa ad progressum discipulorum pertinentia; *osztályzat*. Jókai Debr. lun. 76. Körmeöz. főreal. Ért. 1895. 131. et passim.

Classificatio diverticulorum, in una linea sitorum agrorum in classes dispartitio, aestimatio; *dűlők osztályzata*. Törvt. Msz.

Classificatio Glebæ, aestimatio terræ; *földbecslés*. Pahl. Jus. Georg. 64. Quantitas unius Jugi relate ad agros dependet a *Classificatione Glebæ*, aliter etiam *Diverticulorum* dicta, quæ a *Classificatione Locorum* probe distinguenda est.

Classificationalis, ad classificationem pertinet; *becslő, osztályozó, rendező*. Pahl. Jus. II. 49. Dum Examina ad 9 Puncta et Conscriptiones locorum in Deputatione *Classificationali* referebantur.

1. **Classis**, discipuli; *osztály* (iskola), *tanulóság*. Jókai Debr. lun. 9. Ki van a *Klasszis* et passim apud scriptores.

2. **Classis**, Diocesis. Can. Ecc. XXXIII. proventus ille per suum Seniore, assentiente *Classe* seu Diocesi... ei adimatur.

Classis agraria, agricultores; *földművelői kar, földművelők osztálya*. Törvt. Msz.

Classis industrialis, artifices, negotiatores; *művészi kar, művészek osztálya, iparoskar*. Törvt. Msz.

Classis inferioris humanitatis, (rhetorica); *alsóbb műveltség, szónoklat-tan osztálya az iskolában*. Marosvásárh. gym. Ért. 1894/5. p. 33.

Classis infimæ grammaticæ, alias: prima classis gymnasi; *alsó nyelvtan osztálya*. Marosvásárh. gym. Ért. 1894/5. p. 33.

Classis mediæ grammaticæ, alias: tertia classis gymnasi. Marosvásárh. gym. Ért. 1894/5. p. 33.

Classis mercantilis, mercatores; *kereskedői kar, kereskedők osztálya*. Törvt. Msz.

Classis superioris humanitatis, alias: sexta classis gymnasi (poësis); *hatal-dik osztály, poézis*. Marosvásárh. gym. Ért. 1894/5. p. 33.

Classis supremæ grammaticæ, (syntaxis); alias: quarta classis gymnasi, *syntaxis*. Marosvásárh. gym. Ért. 1894/5. p. 33.

Classista, æ, gymnasi classes frequentans; *osztálytanuló*. Székelyudvarh. ref. koll. Ért. 1894/5. VII. Contubernales neque togatos, neque *Classistas* nisi discendi causa domo frequenter abesse patitor. Bék. Debr. főisk. törv. 139.

Clastrum, (Du C.) claustrum; *klastrom*. Pesty Ször. III. 190. Sacristia *Clastri* de Karánsheles.

Clatrare, clatrato vitro munire; *rácson üveggel ellátni*. Kronst. II. 490. an. 1537. fenestre... *clatratae* sunt vulgo sein verglost. Cf. Plaut. Mil. Glor. 2., 4., 26.

Clatrata galea, clathris distincta, ornata galea; *rácson, rostélyos sisak*. Kass. P. P. I. 136. cui insistent duæ *galeae* sibi oppositæ coronatæ *clatrataeque* seu aperta purpura suffulta.

Clatrum pavere, obicem, impedimentum metuere; *akadálytól félni*. Batty. Ger. 229.

Claudatus, 3., claudus; *sánta*. Ljub.

Mon. Sl. IV. 35. an. 1361. equi mei sunt *claudati* et fessi et non possunt peditare.

Claudellus, i, parvus clavus; *kis, apró szeg.* Ljub. Mon. Sl. I. 144.

Claudere, (Germanismus) facere, iungere, conciliare; *kötvi.* Ger. schlieszen. An. Sc. II. 97. an. 1439: pro *claudenda* pace.

Claudere circulum, in orbem consistere; *bezárni a kört.* Wagn.

Claudere epistolam, obsignare; *bezárni, lezárni a levelt.* Wagn.

Claudicitas, vitium hominis claudi; *sántaság.* Bene Pol. 206.

Clausa, secreto, abdite, latenter, clam; *elzárva, titkon, rejtve.* G. Fej. X. I. 500. aliam sc. litteram vero honorabilis Capituli Ecclesiae Waciensis *clausa* emanatam super legitima... statuione.

Clausilis, qui claudi potest; *elzárható.* Alexy 49.

Claustralis, ad claustrum pertinens; *klastromi, szerzetesi, kolostori.* Andr. Pann. 239. observantia *claustralis*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 528.

Claustralis, is, monachus; *szerzetes.* Georg. Sirm. I. 56. quotquot habebant parochos et *claustrales*.

Claustralium Coetus, V. Confraternitas; *szerzetesek társasága, gyülekezete.* Beng. Ann. Erem. Cœnob. Praef.

Claustrari, in claustro vitam degere; *szerzeteskedni.* Cod. Dipl. And. V. III. p. 166: fratres memorati in ipsa Veszprimiensi diocesi *claustrati*.

Claustri Virici, Confratres. Szék. Okl. I. 342.

Claustrum, i, (Du C.) domus clausa, habitaculum separatum, ubi homines deo devoti vivunt; *kolostor, klastrom, szerzet-ház.* Törvt. Msz. Isthv. XI. 173.

Claustrum ossarium, ossuarium; domus, cui ossa defunctorum includuntur; *tetemház.* An. Sc. II. 144. an. 1522: multa aedificia... restauravit, una cum *Claustro Ossario*, Tabula altaris...

1. **Clausula**, æ, est terminus exceptionis expositorius; *kikötés, feltétel.* Not. J. Samb. Tyrn.

2. **Clausula**, æ, appendix, additamentum; *záradék.* Törvt. Msz. Georg. H. T. I. 16.

Clausula assecutoria, V. s. v. Dinumeramenta 2.; *biztosító záradék.*

Clausula codicillaris, (in testamento) qua declaratur, ut Testamentum si non testamenti, codicilli saltem vim habeat; *végintézetű záradék.* Törvt. Msz.

Clausula commissoria, additamentum, quod pacti conditionem continet; *elállhatást fentartó közbevetés.* Törvt. Msz.

Clausula derogatoria, additamentum, quo quis contra detrimentum imminens vocem suam interponit. Werbőczy 268. Quia prius emanavit privilegium alterius B., quod non potest tolli per posterius, etiam cum *clausula derogatoria*.

Clausula iurium declarativa, v. *declaratoria*, additamentum, quo quis ius suum vindicat; *just kifejező kikötés, jognyilvánító záradék.* Törvt. Msz.

Clausula iustificatoria, additamentum, quo quis causam suam probat; *igazságosító kikötés, közbevetés, záradék.* Törvt. Msz.

Clausula salvificatoria, addita-

mentum, quo quis exceptionem suam tuetur; *mentő kikötés, igaz-fentartó közbevetés, óró v. mentő-záradék.* Törvt. Msz. Opin. Deput. 30.

Clausulae titulorum donationis characteristicæ, additamenta singularia tit. don.; *adomány czímeinek saját záradéki.* Törvt. Msz.

Clausula usque revocationem, additamentum, quo quis eius vim, usque id revocaret, tuetur; *a visszahívástig való kikötés.* Georg. H. T. IV. 48.

Clausulae, arum; *az irálmód különbözősége.* Tör. Tár. 1886. p. 683. Varietates formularum styli diplomatum (*clausulas* vocamus) in curia.

Clausulatio, Clausula, exceptio; *záradék.* It. Clausola. Art. Diet. Pos. 127. quia tamen Causa tum propter culpam Procuratoris, tum etiam invitis iisque illegalibus modis subinductorum nonnullorum Contractuum, Juri Contrariantibus *Clausulationibus*, Remedia scilicet et Juris Beneficia adeoque ipsum legitimum Juris Cursum... enormem lesionem remediari neque præiudicii sui quam maximam ruinam involventis querere quivissent.

1. **Clausum**, (Du C.) septum, inclusio olim *Clus*, in sermone mediæ ætatis Italico idem signif. ac Hungar. *rekesz* gyepű. Akad. Ért. 1897. jan. p. 48.

2. **Clausum**, i, idem quod claustrum, piscaria clausa; *vejsz.* Száz. VII. 623. quatuor *clausa* videlicet vez vocata.

1. **Clausura**, inclusio, claustrum; *rekesz, zárlat, korlát.* Törvt. Msz. Wagn.

2. **Clausura**, (Du C.) septa monasterii; *zárlat.* Kon. Egyh. 376.

3. **Clausura**, fibula (Du C. al. sensu); *csatt.* Kronst. III. 122: pro novis argenteis *clausuris* ad novum rubrum registum. Száz. XI. 807.

Clausura piscium, piscina; *tanya, rekesz.* Kass. Prax. I. 219. aquis fluviis piscinis piscaturis *pisciumque clausuris*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 470. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 578. et venit ad *clausuram* ipsius aque, ubi pisces capiuntur.

Clausuræ, cancelli; *rekesz.* Con. Max. G. 111. an. 1563: ad *clausuras* seu positos Cancellos qui Germanis *Rechen* dicuntur.

Clausurata, operculum; *födél.* Arch. Rák. VIII. 354. Item alter flascunculus ex Cristallo major præcedenti pariter cum *clausurata* argentea inaurata.

Clausus, 3., occultus, secretus; *titkos.* Georg. H. T. II. 318.

Clava butyraria, vas butyro faciendo. V. *Butyrarius*; *vajás kőpi.*

Claveformis, clavæ formam referens; *buzogányalakú.* Bene Med. II. 341. plica longicauda *claveformis*.

Clavarius, faber clavorum, (Du C. al. s.); *szegcsináló.* Ger. Nagelschmied. Pár. Páp.

Clavatura, claustrum (Du C. al. s.); *zár.* Dip. rel. reip. Rag. 273. [vellati.

Clavellatus cinis, V. *Cineres clavellus*, pro: clavulus; *kis, apró szeg.* It. chiavello. Prot. inq. 244. ego juvi eam facere scophonos, in quibus apponebat per quosdam *clavellus* parvos de ferro acutos.

Clavesignati, (Du C.) milites Romani pontificis, sic dicti, quod in vexillis vestibusque claves ecclesiae depictos gererent; *kulcsos vitézek.* Nagy Hier.

Clavicellus, fors: capellanus; *káplán.* Szend. Misk. tört. III. 423. an. 1490. de collatione... rectoratum capellatum... nullatenus ingerere et te intromitti facere... pro-cures et prædictum *clavicellum* per te contra illos subductum et animatum.

Clavicordium, clavicymbalum, instrumentum musicum, clavicordium; *zongora* (clavicordium). Pár. Páp. Száz. XXII. 861.

Clavica, parva clavis; *kis kulcs.* Arch. Rák. VIII. 321. Cistula ex auricalco cum *clavica*.

Clavicularius, i, (Du C.) qui claves facit; *kulcs csináló* (lakatos). Pest. Lev. Tab. Conser.

Clavicularæ fimbriæ, f. reticulatæ; *csipke*, Ger. Spitzen. Lzb. Cod. Med. T. II. 227: sine fimbriis *clavicularis*, vulgo Spitzen.

Clavculus, dimin a «clavus»; 1. *czővek*, 2. *szögecske*. G. Fej. VII. 270. 337. in signum suæ innocentie... quemdam ligneum *claviculum* vulgo *Chewek* vocatum coram nobis porrexit Causatori. Hajnik, Perjog 163. Szilágyi S. Századok IV. f. 341. Ad novum Castellum navis emptæ fl. 2. Fodulus ad eundem fl. 1. *Claviculos*, sendel et leecz fl. 2. Fr. Lib. Rat. I. 83.

Claviger, i, (Du C.) cellarius, qui cellæ curam gerit; *sáfár, kulcsár.* Schläg. 1098. Georg. Sirm. I. 279. *claviger* ac *cellarista* Regiastatis. Thök. Diar. II. 126... Pauer Athen VI. 2. p. 264. de œconomio, de *clavigero* seu ministro publico (in Schola).

Clavigeratus, us, thesaurarium, ærarium; *kincstár.* Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 499. Que quidem terra sessionalis totaliter eidem fratribus nostris, ut prediximus, per nos perpetualliter assignata, olim ad *clavigeratum* Archiepiscopus Strigoniensis spectabat. Eszt. Okm. p. 77. (Lodom. Strig. Archiep. 1280.) Knauz. M. E. Str. II. 228. 249.

Clavis, 1. mensura, 2. modus, quo quid explicatur; 1. *mérték*, 2. *kulcs.* Törvt. Msz.

Clavis dicilis, ratio tributi repartiendi; *rovatali kulcs, adókulcs.* Törvt. Msz.

Clavis Imperii, claustra imperii. Wagn.

Clavis promontorii fodinalis. Juriev. Jur. Met. 92. Metallifodina, quibus Cuniculus hæreditarius succurrit, eximia ab eodem accipiunt beneficia: nam, cum finis eius struendi sit, ut aqua medio eius e fodinis derivetur, dein aer lethalis allata recente aura procurataque eius maiori circulatione, e fodinis efferatur (tempestas procuratur) fit, ut ope eius integrum sæpe promontorium fodinale.. ad statum cultivabilem ponatur... præcipuum vero emolumentum id præstat, quod ope eius mineræ ex magna profunditate educi possint, quas machinis educere vel nimis grave vel sumtuosum, interdum ab aquæ fodinalis redundantiam et copiam prorsus impossibile foret: quare ob insignem hanc eius utilitatem *Clavis promontorii fodinalis* recte appellatur.

Clavis cantionum, signum, quo vocis genere utendum sit; *zenekulcs.* Teutsch. Schulord. I. 11. Studiosis... ostendere cantionum *claves*.

Clavis furtiva, clavis adulterina; *ál-kulcs.* Teutsch. Schulord. I. 44.

Clavis generalis, clavis adulterina; *tolvaj kulcs.* Ger. Nachschlüssel, Dieterich. Opin. 1810. Sec. III. Tit. 2. 1: fabri serarii...

claves generales ignoto homini conficere non ausingt.

Clavis taxa, canonici custodis reductus; *kules-dij, övkanonok javadalma*. Magy. Tör. Tár. XIII. 43.

Clavus cochleatus, *sróf*. Schraube. Instr. Jos. II. p. 59. §. 50. ut Deposita... tuto asservari possint... Praeses... amplam... pavimento *clavis cochleatus* firmiter astriclam... ferream aream collocabit.

Clavus foratus, *kalánfűrő*. Szék. Okl. 1. 287. ut ipsi ad molendinum G. Fabrii per tres *clavos foratos*, ut vulgo dicitur kalán fűrő, mittant aquam ad molendinum

Clebsidra, (Du C. clebsydra), infundibulum; *töltésr*. Schläg. 1147.

Cledonismus, vaticinatio ex certis temporibus et casibus occurrentibus vocibus; *szófosztat*. Nagy Hier.

Clementina, a Clemente V. pontifice an. 1265 consilio habito cum cisterciensibus abbatibus emanatae regulae, quibus cisterciensium constitutio denuo reviviscit. V. *Kelemen pápa ügyelveleinek gyűjteménye*. Bék. Pál. P. I. 144. Kon. Egyh. 76.

Clenodia, æ, (Du C.) thesaurus, res pretiosa; *kincs*. Magy. Tört. Eml. XXX. 433. an. 1563. *clenodias* intra et extra castellum... repositas.

Clenodia armatica aut insignia, generis insignia; *czimer*. Ger. Wappen. Kecs. P. Ötv. 152.

Clenodia regni, res pretiosae regni; *ország drágaságai*. G. Fej. VII. Ad lect. XVIII.

Clenodialis, e, pretiosus, ad res insignes pertinens; *drága, czimeres*. Szék. Okl. 11. 24. *clenodiale* sigillum. Brezn. II. 114. res *clenodiales*.

Clenodium v. Clinodium, (Du C.) ornamentum, res quavis pretiosa; *ékszer, ékszer, násfa*. Schm. de Ins. 4: Atque hæc quæ in præsens consideramus Regia *κεκρίλια*, Græcis alio nomine dicuntur *παράσημα, συμβόλα, ἑπίσημα*, Latine vero ornamenta, et barbara mediæ ævi *Clinodia* sive, ut alii relictus scribunt, *Clenodia*. Törvt. Msz. Haz. Okl. 442 an. 1447 *clenodia* vulgo *násfa*.

Clepsedra, (Du C.) pro clepsydra; *homok óra*. Sanduhr. Kronst. I. 589.

Clepsydra, Horarium ex aqua, ex gr. *κλέπτω* et *ὕδωρ* ita dictum, quod aqua e Clepsydris sensim perfluat et quasi furtim subducatur, inde dictum: Pecunie per clepsydram veniunt i. e. guttatim; *csöppenként*. Veranes. VII. 144. Vina et frumenta erunt mihi, quæ in diem sufficient, *pecunie per clepsydram* veniunt.

Clere, (Du C.) 1. servire, 2. claudere, 3. ferire, 4. gloriari; 1. *szolgálni*, 2. *bezárni*, 3. *ütni*, 4. *dicsőíteni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 114.

1. **Clerica**, vestis quædam sacerdotis (Du C. al. s.); *papi ruhadarab*. Rák. Ön. p. 137. l. 19—22. (19.)... sequenti diluculo *clerica* sacerdotis indutus Comes ipso parrocho comitante in vicinam urbem cum Studenam nuncupatam... deducitur.

2. **Clerica**, æ, (Du C. al. s.) status, conditio ecclesiastica, sacerdotis; *papi pálya*. Nill. Symb. p. 663: *resolvi me ad clericam*.

Clericalis, ad alumnum sacerdotalem pertinens; *nevendékpapi, kispapi*. Törvt.

Msz. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 43. privilegio *clericali*.

Clericalis hierarchia, imperium sacerdotum; *papi uralom*. Száz. X. 120.

Clericare, (Du C.) clericum facere; *pappá tenni*. Kov. Form. St. 86. Item notandum est, quod nullus servus absque licentia domini sui poterit *clericari* et ad gradum procedere sacerdotii. Veranes. VIII. 96.

1. **Clericatus**, us, sacerdotium, munus sacerdotis; *papi pálya, papság*. Veranes. XI. 216. Nam ubi primum habebit ordines, vestemque sumet et insignia *clericatus*, mittemus eum Romam. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 14.

2. **Clericatus**, us, status alumni sacerdotalis; *kispapi állás*. Klerikerstand. Nill. Symb. p. 359: Græci requirunt pro *clericatu* 20, pro Diaconatu 25, pro Sacerdotio 30 annos.

Clericellus, i, sacerdos subsidiarius; *segéd papi, káplán*. Rač. Mon. St. XIII. 360. an. 1335, unus presbiter, qui teneatur celebrare divina officia... cum uno *clericello*.

Clerici minores, *Minoritæ* q. v. szabályozott papok egyik rendje. Kon. Egyh. 361.

Clerici parochiani, sacerdotis rurales; *mezei lelkészek*. Kon. Egyh. 340.

Clerici Regulares, *szervezetesek*. Cher. Jus Eccl. I. 297. 3. *Clericorum Regularium*, horum finis est institutio iuventutis literarie, restitutio discipline ecclesiasticæ et emendatio morum; hæc spectant *Barnabite*, *Jesuitæ*, et *Piaristæ*.

Clerici S. Pauli, v. *Barnabite*.

Clerici Teatini, alias *Cl. Theatini*. Cl. regulares, quos Clemens VIII. papa approbavit. Curios. Misc. III. Oct. Synops. Chron. VI. De initiis Ordinum Religiosorum. *Clerici* dicti *Teatini* fundati sunt a S. Caietano 1524.

Clericulus, i, dim. a Clerico; *kispap*. Fej. IV. 2. 277. quidam Hungari, qui erant *clericuli*.

Clericus, a *κλήρος*, sors, alumnus sacerdotalis, qui cultui divino in ecclesia Catholica per sacros ordines additus est, in sortem scilicet domini vocatus; *nevendék-pap, kispap, egyházi személy*. Törvt. Msz. S. de Kéza Chr. inscriptio.

Clerogamia, æ, connubium sacerdotibus græci ritus concessum; *papi nősülhetés* (a görög kath. s. a keleti egyházban). Kon. Egyh. 150. [v. Sortilegium.]

Cleromantia, *κλήροσ+μαντεία*. V. s.

Clerus, i, (Du C.) ordo sacer, sacerdotium, sacerdotes. It. clero; *papság, egyházi rend, egyházi kormány*. Cher. Jus. Eccl. I. 294. inde ab origine Ecclesiæ christiænæ usus viguit, ut et status Ecclesiasticus seu personæ cultui Divino, muneribusque sacris per ordinationem specialem destinata et status civilis distincto nomine adpellaretur, ille videlicet nomine *cleri* a *κλήρο* (sors) exprimebatur, vel qui de sorte Domini est vel quia teste S. Hieronymo ipse Dominus sors seu pars Clericorum est. Törvt. Msz. S. de Kéza Chr. I. 4., 2.

Clerus inferior, sacerdotis inferioris ordinis; *alpap, alpapi rend, egyházi alrend*. Törvt. Msz.

Clerus junior, alumni, futuri sacerdotis; *nevendékpapság, kispapság*. Törvt. Msz.

Clerus maior, ordo praelatum; *főpap, főpapi rend*. Törvt. Msz.

Clerus minor, Clerus inferior; *alpap, alpapi rend*. Törvt. Msz.

Clerus regularis, ordo monachorum; *szervezetes papság, rend*. Törvt. Msz.

Clerus secularis, ordo sacerdotum sæcularium; *világi rend, egyházi világi papság*. Törvt. Msz.

Clerus superior, Clerus maior; *főpapság*. Törvt. Msz.

Clibanaria, æ, pistris, quæ coquit panes; *kenyérsütő*. Han. Mon. Jur. P. I. 89: *clibanariae* seu *formariæ*, a gr. *κλίβανος*, Cf. sl. *chleb*, panis.

Clibanarius, i, (Du C.) eques cataphractus; ex gr. *κλίβανος*, quod vas aneum, fornacem et loriam significat; *vasas katona, vértés*, It. *corazzière*. Gall. cuirassier. Ger. Kürassier. Cell. Bel. App. 813. Cf. Lampr. Alex. Sev. 56. Ammian. 46. 10.

Clibanus, i, (Du C.) (*κλίβανος*), furnus, fornax; *kemenyze*. It. forno. Beng. Ann. Er. Cænob. 241. Non Fratrem Joannem, ille enim si in *clibanum* iusseris, ibit. Schläg. 4060. 1064. Kronst. I. 162. Cf. Tertull. adv. Mare. 4., 30. Sulpic. Sever. Dial. 4., 18.

Clicarius, i, cuius erat vinum regi præbere; *bort szolgáltató*, kik a király pinceszében (clidium, clycium) bort adni kötelesek voltak. Tör. Tár. 1893. p. 43. Fej. IV. 3. 207.

Clicium, mensa regia; *királyi asztal*. Eszt. Okm. p. 24. (Ladisl. an. 1273. Decr.) ad mensam Regiam; seu *clicium* regale de Buda... Cod. Dip. Arp. Cont. VIII. 262.

Clicius, dapifer. Cod. Dip. Kár. I. 161. 107. Hungarie memorie commendamus, quod magister Thomas dictus Tyuk comes *cliciorum* nostrorum. Tör. Tár. 1893. p. 43.

1. **Clicens**, signif. etiam rusticus, qui in alicuius territorio habitabant eius beneficiarii ac subditi erant; *jobbágy, védenéz, kegyencz, pártfogott*. Törvt. Msz. Istvh. VI. 81.

2. **Clicens**, *Drabans*, q. v.

Clientelæ pactum, pactum ad tuendum factum; *ótalmi v. pártfogói kötés*. Törvt. Msz.

1. **Clientelaris**, 2., ad clientelam attinens. Törvt. Msz. *Regnum Clientelare*; *ótalom alatt álló ország*. G. Fej. X. I. 632. Rusiam Rubram *clientelari* iure ad Hungariam pertinuisse... Diplomata producta docent.

2. **Clientelaris**, cliens; *jobbágy, hübéres, védenéz*. It. cliente. Fej. X. 3. 167. Stephanus Dabissa rex Bosnia regni Hungariæ *clientelarius* Goikoni Marnavitio servitiorum merito Plemescinium confert.

Clientulus, i, qui, quæ causam suam patrono credit defendendam. V. s. *Vasallus*.

Clima, tis, (Du C.) regio; *vidék*. *clima*. D. Ráczk. p. 20 (an. 1438) diversa *climata*. Regni nostri perlustrando. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 174. *regnum climata*.

Clingo- onis, species monetæ. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 147: Statutum est, ut *Clingones* amplius hic in Comitatu non accipiantur.

Clinica, æ, medicina practica; *gyakorlati orvostudomány*. Bene. Med. I. 1. *Medicina practica* seu *clinica* quæ docet principia scitu necessaria morborum in specie (*Pathologia* seu *Nosologia* specialis) et pro perficienda cura illorum (*Therapia specialis*) est inter omnes partes scientiæ medicæ antiquissima.

Clinici, (Du C.); *nyoszolások*. Funda David. J. 2: *Clinici*, qui non libere sed metu

mortis in lecto baptisati valetudine recuperata minus laudabantur. Konek Egyh. 138.

Clinicum, (institutum) nosodochium; *kórház*. Ger. Das Klinikum. Bene Med. I. 8. Poor. I. Zsebsz. 400.

Clinicus, *Lectularius* q. v.

Clinodiatum, 3., insignis; *drága, czímeres*. Haz. Okl. 406. an. 1443: pro maiori roboramine presens litera sigillo nostro *clino-diatum* est consignata.

Clipeator, qui clipeos conficit; *paizskészítő*. Magy. Tör. Tár. IX. 171. Kronst. III. 444.

Clipeatus, clypeo praeditus; *paizs . . . , paizsos*. Hist. Nat. 62. infra clipeum seu verius infra thoracem reconditum (caput), *clipeatum*.

Clipeipar, opifex, confector clipeorum; *paizskészítő*. Kov. Form. St. 448. tota universitas artes Arcuparum, *Clipeiparum*, Corrigiatorum, Sagittiparum, Pharetriparum ac Selliparum exercet.

Clipeum armatum, insignia, arma gentilitia vel signa gentilitia; *czímerpaizs*. Ger. Wappenschild. Keesk. P. Ötv. 152.

Clisea, æ? (fors. a gr. *κλίζειν* = lavare) malluvium vel pelluvium; *mosdótól*. Veranes. XI. 349. Item habeo res aureas et argenteas non ad maximam summam se extendentes, annulos scilicet, margaritas et lapides in uno pocali; item scutellas, cantharos, pocula, cuppas, pateras, *cliseas*, coelearia et alia qualiacunque ea sint.

Clitellæ, pondus, quantum equus clitellaris portare potest; *lőteher*. Kronst. II. 683 an. 1340.: cum duobus ponderibus seu *clitellis* piscium.

Clitellarius, i, actor equi clitellarii; *teherhordó lőhajtó, tábori kocsis*. Kronst. III. 350 *Clitellario* vulgo Zömer. Szirm. Glos. 37.

Clivius, i, clivus; *lejtő*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 358. ab eo autem loco vergit versus septentrionem per quendam *clivium*, qui vulgo Cuesbere appellatur.

Cloacarum purgator, lazanorum, foricarium purg.; *árnyékszehtisztító*. Bene Pol. 152.

Clocca, æ, (Du C.) gall. *cloche*. Germ. Glocke = campana. Pár. Páp. Bárezay.

Cloperizare, dicitur de larvis sign. idem ac: tumultuari; *kopogni*. Ger. poltern, klopfen. Georg. Sirm. 1., 51. Et post mortem ipsius suspensa erat anima usque ad annum integrum, quia nocte dieque multa pulsabat et ollas frangebatur ac *cloperizabat*.

Clossus, sciurus; *mókus*. It. scojattolo. Fej. Per. Nom. Hung. 20 ubi capiuntur zobolæ et sciuri pretiosissimi, qui nunc dicuntur *Clossi* et sunt quatuor genera sciurorum.

Cluere, (Dief.) obedientem esse (v. cliens) (Du C. protegere); *hallgatni valakire, függni valaktól*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 144.

Clusia, æ, canalis; *csatorna*. Con. Max. F. 44. an. 1363: *clusias* sive canales.

Cluzarus, i, *clusarius*, exactor portorii, qui ad clusam seu ad additum sedet (Du C. Clusarius); *adóbeajtó*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 54. coram Orszizzo podsuppo et Togedrago *cluzaro* et Villana bravaro. Rač. Mon. Sl. VII. 132. an. 1080.

Clycium, thesaurus; *kincstár*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 30. et hec omnia tenentur portare in Warod in *clycium* Ecclesie.

Cmethonalls, ad *Cmethones* pertinet. Schwart. Seult. 35. Sex longi et largi lanci *cmethonales* Theutoniceales, duodecim aliis (Polonis, vulgaribus) æquivalent. Sup. An. Se. I. 169. an. 1440.

Cmethones. (Du C. Cmeto) voc. orig. polonice a voce: Kmet, colonus, ad normam: lovasziones, hajdones, pandurones, boiarones, boncsokones, zomoghones, uzokones, husarones, ivones, fickones, curucones, aranyforintones etc. licium; *parasztok, jobbágyok*. Schwart. Seult. 200. Et Vladislaus Jagiello eos æquiparat colonis, quos nostri *Cmethones* (Cmethones) vocant. Cum Seultus inquit vel *Cmeto* de agro seu hæreditate absque culpa Domini fugerit . . . Sup. An. Se. II. 122. an. 1356.

Coabbas, (Du C.) Collega abbas; *társapát*. Fej. IV. 3., 91. eiusque *coabbatibus* salutem et benedictionem apostolicam.

Coacquirere et substant: *Coacquisitio*: actus simul, unacum aliquo acquirendi, acquisitio communis, res communiter acquisitæ; *együtt szerzés, közös szerzés, közszerzés, közszerzemény*. Georch. H. T. Előszó. Kövy El. 215. Törvt. Msz. Kass. Jur. Civ. I. 236.

Coacquisitor, qui communiter acquirit, qui una cum aliquo acquirit; *közös kereső, kereső társ, együtt szerző*. Kövy El. 295. aliam vero medietatem tam illis quam per *coacquisitorem* maritum ex alia uxore susceptis communiter addixit. Törvt. Msz. Kass. Jur. Civ. I. 160.

Coacquisitrix, quæ communiter acquirit, socia acquisitoris; *közös szerző (nő)*. Kövy El. 214. verum cum insertionem nominis uxoris acquisivit maritus, in illis vocatur *Coacquisitrix* et medietas ad illam spectat. Arch. Rák. IX. 65. Kass. Jur. Civ. I. 221.

Coacquisitum, i, res communiter acquisita; *közszerzemény*. Georch. H. T. II. 228. Törvt. Msz. Fej. VIII., II. 226.

Coactio, alio sensu ac apud veteres, actus cogendi, coactus, us, actus compellendi; *kényszerítés*. It. coazione. Ger. Zwang. Vern. Phil. Mor. 85. Hinc operatio vel actus ille, qui spontaneus est, dicitur experts, immunis aut liber *coactione*.

Coactive, cogendo; *kényszerítőleg*. Mall. I. 3. XXIX. Habuisse enim Paulum potestatem iudicandi Petrum directive et moraliter *coactive*, ut Collegam, consequenter fuisse in iurisdictione Ecclesiastica ipsi parem.

Coactivus, 3., cogens, vi extortus; *kényszerítő*. Fej. Jur. Lib. Suppl. 43. subscriptio *coactiva*. Vern. Phil. Mor. 134. Cher. Jus. Ecd. I. 345. potestas *coactiva*.

Coactor, 1. socius actoris; 2. licitor militaris; 1. *felperes társ, vádtárs, közös felperes, ügytárs*; 2. *kényszerítő, porkoláb*, seregajtó a katonaságnál. Törvt. Msz. Georch. H. T. IV. 89.

Coadequare, coæquare, exæquare; *kiegyenliteni, összeegyeztetni*. Cod. Dip. Fam. Com. de Szlára Vol. II. 544.

Co-Adjunctus, socius Adjuncti; *társsegéd*. Nov. Calend. 210. Adjunctus D. B. Sch. *Co-Adjunctus* D. F. Sch.

Coadjutor, (Du C.) dictus, qui episcopo etiamnum vivente, ad eius ecclesiam promovetur episcopus, illius futurus successor, ut munia episcopalia obeat propter alterius episcopi infirmitatem corporis; *erőfogyott püspök időleges segédje*. Kon. Egyh. 309.

Coadjutor curator, subsidiarius, adiutor apparitoris ecclesiastici; *segéd egyházi*. Ker. Nap. 103.

Coadiutrix, femina, quæ simul adiuvat; *segítőtárs*. Vita S. Steph. regina celi et terre, imperatrix et *coadiutrix* inclita.

Coadiuvare, adjuvare, una cum aliquo adjuvare; *közreműködik, segít*. It. coadiuvare. Nagy. Jus. Trans. Sax. 5. Luc. Regn. Dalm. 96.

Coadlaborare, adjuvare; *közreműködni, segíteni*. Dip. Alv. II. 135. quanto Zelo promovere exoptet . . . suppeditandas *coadlabores*.

Coadministratio, administratio communis; *közös vezetés, kormányzás, igazgatás*. Art. Diet. Pos. 20. Corregimen et *Coadministrationem* Hæreditarii huius Hungariæ Regni.

Coadministrator, collega administratoris; *igazgatótárs, kormányzó társ*. Tör. Tár. 1892. p. 467.

Coadorare, similiter atque uno modo adorare; *egyenlő módon imádni*. Fej. T. 129. prædicantes Dominum nostrum Jesum Christum . . . unum esse sanctæ et consubstantialis Trinitatis et *coadorandum* et conglorificandum Patri et Sancto Spiritui. Cf. Ambros. Spir. 8., 3., 12. Cod. Just. 1., 1., 4.

Coadquisitio, coacquisitio; *közös keresés, szerzés*. Proj. Leg. Civ. 261. aut nihil prorsus adferenti lex in amplissima quoque acquisitione, *coacquisitionis* jus tribuit.

Coadquisitor, Coacquisitor; *közkereső*, kik ketten vagy többen azon egy közös célra egyesített erővel igyekezvén akár semmiből valamit szereznek, akár a már volt értéket gyarapítják. Georch. Ért. 105.

Coadquisitrix V. Coacquisitrix. Proj. Leg. Civ. 194. atque adeo ante horum exolutionem *coacquisitrici* successio in iisdem non competit.

Coadunacio, coniunctio (Du C. congregatio); *egyesítés*. Tör. Tár. 1888. p. 80. *coadunatio* duorum fluminum. Cf. Cod. Just. 5., 12., 31.

Coadunatio Camporum fodinarum, *összecsapás, bányabirtok egyesítése*. Juriev. Jur. Met. 144. Fodina perforata possunt *Coadunationem* petere eamque facile impetrare. Est autem *Coadunatio* (Zusammenschlagung) duarum aut plurium perforatarum fodinarum sublati metis facta unio. Beszt. Lev.

Coemulus, æmulus; *versenyitárs*. Beng. Ann. Er-Cænob. Præf. ita in stagiyracis disciplinis omnes *coemulos* anteibat.

Coequalis, æqualis, eiusdem ætatis; *kortárs*. Wagn. Cf. Petr. Sat. 136., 1.

Coequalitas, abstractum ab adiectivo *coequalis* (Forc.) æqualitas; *egykörűség, egyenlőség*. It. equalita. Gall. coégalité. Ger. Gleichheit. Bod. Hist. Un. Trans. 279. *coequalitatem* agnoscimus. Cf. Modestin. Dig. 27., 1., 8.

Coetaneus, æqualis, eiusdem ætatis, temporis, *coævus, kortárs*. It. coetaneo. Wagn. Törvt. Msz. Nie. de Mir. 454. Cf. Apul. Met. 8., 204.

Coeternus, 3., simul cum alio æternus, eiusdem nature ac æternus; *örökkévaló*. Andr. Pann. 17. Fej. I. 353. totamque in Trinitate Deitatem coessentialem et consubstantialem, *coeternam*, omnipotentem. Cf. Tertul. adv. Herm. 11. Hieron. Ep. 16., 4.

Coævus, 3., eiusdem ætatis, ævi, æqualis, coetaneus; *kortárs*. Törvt. Msz. Wagn. Cf. August. Sermo 38. Prudent. Cathem. 42., 137.

Coafflictus, 3., socius mœroris; *bajtárs*. Pel. Pom. L. VII. P. II. Art. III. c. 11: (Maria) miseris et afflicti*ss* *coafflicta* condolet et subvenire non pigrescit.

Coagitare, cogere, stipare, condensare; *összetömní, megtömní*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 133. ut devoti laboris et fidelitatis meritum *coagitata* et superfluens mensura recompenset. Cf. Apic. 2., 1., 4., 3., Marc. Empir. 8.

Coagulabilis, qui coagulari potest; *megoltható*. Bene Med. II. 249. *lympha coagulabilis*.

Coagulativus, 3., coagulans; *megolító*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 60.

Coagulum, pera; *uti táska, szűtyő, zajda*. Kronst. III. 54., 63.

Coalescere, convenire; *megegyezni*. Opinio. Deput. 11. Ut debita in numero Iudicium inter Fora primæ Instantiæ et appellatoria gradatio sit, Regnicolaris deputatio in eo *coabit*.

Coaliti, socii; *szövetségesek*. Törvt. Msz.

Coalitio, fœdus, pactum; *megegyezés, szövetség, szövetség*. Törvt. Msz.

Coaltum, cauta (ebkapor). Ny. Sz. caltha (vizi viola) esapó; *kapor, kaporna*. Schläg. 863.

Coagulare, coagulare, coire, concresecere; *összesűríteni*. Kol. Cod. 35. an. 1371. cineris solutý vel *coagulati* 2 partes.

Coangulatio, *sűrités*. Kol. Cod. 7. *Coangulatio* est rem liquore ad solidam massam per humiditatem extractione reductio.

Coangustatio, actus in angustum redigendi, coarctatio. Pel. Pom. L. X. P. Art. III. Nam Amana mons ceciliæ (fors: Cilicie) est et secundum Hieronymum interpretatur comprimens eum *coangustatio* eius, et ideo significat in angustia positos.

Co-Apostolus, socius apostoli; *tértőtárs*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 240. in conversione Cumanorum in Hungaria *coapostolus*.

Coacquisitionalis, quod una, simul acquisitum est; *közszerzeményi, közkereseti*. Kov. Form. St. CLXXXIX. Actio ad Consecutionem allaturalium Rerum et Bonorum *Coacquisitionalium* stante Matrimonio comparatorum.

Coarbitrator, qui cum arbitris aliis arbitrat; *bírótárs*. G. Fej. I. 328. et *coarbitris* non resignavit, quibus nunc usus est eorum nobis I. 330. *Coarbitrorum* ipsius manu propria publicavi et signum feci.

Coaretativus, 3., coarctans, coactus; *kierőszakolt*. Batty. Leg. T. I. 553. an. 1498: charitativum potius quam *coarctativum* subsidium petere.

Coarctator, qui cœrcet, circumscribit; *megszorító*. Batty. Leg. I. 44. Colomannus... quem *coarctatorem* ecclesiasticæ iurisdictionis torvo commemorat vultu.

Coartare, (Du C.) cogere, adigere, vi compellere; *kényszeríteni, szorítani*. It. coartare. Cod. Brüss. I. 16. atque ad illius solutionem vos *coartare* et compelli facere.

Coconstructio, asserum solidata coniunctio, constructio; *deszkákából összeszerkesztés*. Szamosk. IV. 414. et parte Danubiana quia et

Budensis areis propinquitate quæ illi imminet et fluminis proximitate tutum satis videbatur, non muro cœmentitio sed craticis ligneisque parietibus ac tabularum *coassationibus* conceptum potius quam munitum est. Rauch. Elem. p. 49: ex trabibus coagmentatus paries craticus vel *coassatio* audit. ap. Vitruv... *coassatio*.

Coassessio, sessio una cum aliis; *együtt ülés*. Pel. Pom. L. X. P. IV. Art. 3.: Quintum gaudium dicitur *coassessionis*... quia est in eodem throno cum Domino Jesu.

Coassessor, socius iudicis; *bírótárs, ülnöktárs*. Kass. Jur. Civ. I. 123. In Iudiciaria sede Pestini die P. mensis T. celebrata N. N. Ord. Iudex cœterique *Coassessores* ibidem. Száz. II. 688. Hajnik Perjog. 80.

Coassidens, adnexus; *mellécsatolt*. Kass. Jur. Civ. I. 87. Pfahl. Jus. Georg. 259. Processus (in crudo maculatorio) per *coassidens* Legale Testimonium Sedi Iudiciariæ Comitatus concernentis referatur.

Coassistentia, auxilium; *segítség*. Kronst. II. 1330. 204: dederunt in *coassistentiam*... pioxidarios.

Coassumere, adiungere; *magához venni, csatolni*. An. Sc. I. 19. an. 1474: capitanei... *coassumptis* iudicibus.

Coastrophilus, socius eius, qui delectatur doctrina de astris; *csillagásztárs*. Curios. Misc. 133. Quæ omnia Præsagia et alia his plura quidam meus *Coastrophilus* in Academia Tyrnaviensis in Aphorismos et quidem Rhythmos elegantes construxit.

Coactor, socius auctoris; *társaszerző (társ)*. Vern. Phil. Mor. 161. Dicitur autem facti auctor aut solitarius aut partialis socius *coactor*, prout uni aut pluribus simul facti existentia debetur.

Coactores delicti, socii sceleris; *büntársak*. Törvt. Msz.

Coactores delicti intellectuales, socii delicti, qui id mente concipiunt; *bűneshközölletők, gonoszlettnék elméleti tehetséggel közremunkáló közös szerzői*. Törvt. Msz.

Coactores delicti pactitii, socii delicti pacto inito; *szövetkezett büntársak*. Törvt. Msz.

Coactores fortuito concurrentes, socii delicti casu facti; *történetből egyesült büntársak*. Törvt. Msz.

Coax, ranarum vox; *coaxare*; *brekegés*. Pel. Serm. Linquo *coax* ranis, era era corvis. Aest. 47. r.

Coaxatio, actus coaxandi; *brekegés*. Olah. Cod. Ep. 476. Qui his *coaxationibus* sibi magis, quam tibi oberunt, odiumque omnium bonorum non in te, sed in se ipso concitant.

Cobalus, i; daemon metallicus; *bányai törpe ember* (hegyi manó). Germ. Kobold. Pär. Páp.

Cobula, æ, mensura frumenti; *köböl*. Ger. Kübel. Magy. Tört. Eml. XXX. 301. an. 1553. metretis sive *cobulis*.

Coca, æ, coqua. Köchin. Kronst. I. 81.

Coccus, i, nux indica, gall. coco; *kókuszdió*. Bel. Geogr. 625. Ferunt regna hæc (India) in vegetabilibus, aromata, zingiber, piper, oryza, ficus, cardamomum, *cocos*, gummi lacæ, sacharum, opium etc.

Coccysmus, gr. *zozzvszpaq*; *kukoriv-*

kolás. Funda David. L. 2., 89: *Coccysmus* hic tædiosis est turpis obtreccatoris.

Cocha, æ, (Du C.) navigium; *hajó*. Gall. coche. Ljub. Mon. Sl. IV. 289. an. 1391. petite... debeant bullari de una bulla, que sit ad formam unius *coche*.

Cochimus, i, fors. idem quod coquus; *szakács*. Tör. Tár. 1890. p. 223. Post rumorem mortis quiddam *axtans* patine *calari* et mape *servietesul* a *cochimo* ibi meo servitore accipere, ne vendet.

Cochina, æ, (Du C. cocha) viatorum navigium; *jármű*. Ljub. Mon. Sl. XII. 204. an. 1415: patronus *cochine*.

Cochius, currus; *kocsi*. Magy. Tör. Tár. III. 69. equites fere omnes et pioxidarios in equis et *cochij*.

Cochleus, 3., mucosus; *takonypócz*, It. moccicone. Rotz-Löffel. Otia Bachm. 34. Civitatis Halensis scribam, Diabolum, stercorarium Episcopum etc. *Cochleum*, einen *Rotzlöffel* intulabat.

Cochlea, **Cochlea torcularia**, *sróf*. Ger. Weinpressschraube. Kecsk. Ötv. 174.

Cochlearculum, dem. ad cochlear; *kis kanál*. Gros. II. Ph. I. 590.

Cochleatim, per cochlearia; *kanalaként*. Bene Med. II. 45.

Cochonus, i, (Du C.) It. *coccon*, operculum. V. *Chochonus*; *fojtás*. Száz. XXIV. V. s. v. Gorna.

Cochus, cocus, coquus; *szakács*. It. cuoco. Germ. Koch. Cod. Dip. Brüss. II. 53. Mgro Paulo cocho D. 83. Magy. Tör. Tár. XI. 110.

Cociens, quotiens; Száz. VI. 293.

Coclea, (Du C. Cochlea) Isidor. I. 45. Orig. cap. 2. *Cochleæ* sunt altæ et rotundæ turres et diætæ Cochleæ, quasi *Cycleæ*, quod in eis tanquam per circulum orbemque condescendatur. Veranes. Hist. I. 315. Templis dumtaxat ornata est turcicis et eminentibus eorum columnis, *cocleis*, quæ in campanillum nostrorum morem evectæ eminentius præbent speciem urbis non indecorum... Nec frontem templorum hoc est sanctuaria orienti sed meridiei opponunt *cocleas* Africo, quæ est plaga inter meridiem et oceanum; *csigalépesős torony*.

Coclea Margaritifera, concha margaritarum (Pin.); *mytilus margaritifera* (Linn.); *gyöngybagllyó*. Ger. Perlenmuschel. Veet. Ref. F.

Coclear, cochlear; *kanál*. Száz. XXIV. 340. *coclear* de argento. Kronst. I. 445. Cod. Dip. Arp. 40. Serræ argenteæ cum *coclearibus*.

Coeliar, cochlear, cochleare, (Du C. co-clear); *kanál*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 114.

Coco, nux indica; *kókuszdió*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. 59. In eadem Zebut insula arbor est cognominata *Coco*, fructus eius peporum instar grandes sunt, succum continet pingvem, qui vertitur in oleum quod superfluum aquæ Sacchari præbet dulcedinem.

1. **Cocla**, æ, cantharus; *kanta*. Száz. XI. 804. tres vini *coctas*.

2. **Cocla**, (Du C.) Kocke = breitgebautes Schiff etc. Lexer; *kerekded hajó, kok*. Schläg. 738.

Coctaneum, coctanum, kuttin (Quitten) Dief.; *bírsalma*. It. cotogna. Gall. coing. Germ. Quitte. Schläg. 1538.

Coctanum, V. Coctaneum (Du C. al. s.); *birsalma*. Schläg. 2225.

Coctura martialis, cerevisia; *már-cziusi fízet* (ser). Beszib. Lev. t.

Codax, idem quod caudex: truncus; *fa-törzs*. Juriev. Jur. Met. 116. Molae tusoriae et Ustrinae tamdiu pro desolatis non habentur, neque possunt a Iudice montano mutunganti conferri, quamdiu *ferreus annulus* et *codax* axi inest, item axis in suo loco iacet, nisi priores Urburarii e Regno discessissent, sique eas expresse ad publicam notorietatem desuerissent.

Coderonus, i, fors. ludus talarius; *koczkajáték*. Han. Mon. Jur. II. 170: ludere ad azardum vel ad *coderonum* vel ad alium ludum taxilorum.

Codex, libri legum, corpus iuris; *törvénykönyv*. Törvt. Msz.

Codex cambialis, corpus iuris cambialis; *váltó törvénykönyv*. Wechselgesetz-buch. Törvt. Msz.

Codex cambio mercantil, corpus iuris cambialis; *váltótörvény, kereskedői váltó-törvénykönyv*. Törvt. Msz.

Codex Maximilianus, Faber. Jur. Met. 10. Leges Universales (Metallicae) sunt: a) Ordinatio Montanistica Regni Hungariae seu *Codex Maximilianus*, a Maximiliano II. Imperatore et Rege anno 1573 editus et Rescripto eiusdem de 16. Febr. e. a. ad VII. Montanas Civitates cum adnexis eidem Dilucidationibus promulgatus.

Codex mercantil, codex accepti et expensi in mercatoris taberna; *kereskedői könyv*. Törvt. Msz.

Codex rationarius vel *Codex perceptionum*, nude: codex; *számviteli, számadásos könyv*. Veranes. V. 339. ac sibi numero eodem, qui in *codicibus perceptionum* continetur, exhiberi iubeant. Atque alios redditus cunctos, quocunque vocabulo adpellentur eosque ipsos *codices rationarios* a provisorio et officialibus per autographa seu in specie in manus suas poseant.

Codicillus, i, appendix testamenti; *fiók-rendelet, fiókvégintézet, végsőintézet, toldalek, végrendelet-pótlék*. Moln. Patv. 25. Törvt. Msz. Georch. H. T. II. 325.

Codicicare, in codices referre; *törvénykönyvbe iktatni*. Jókai Rab. R. I. 175. et passim.

Codificationalis, ad leges in unum corpus redigens; *a törvényeket cikkelyek szerint rendező*. Passim.

Codificator, auctor corporis iuris, qui leges in unum corpus redigit; *a törvényeket összeillesztő*. Passim.

Codificatorius, a, um: in codices referendus vel relatus; *törvénykönyvbe iktatott*. Passim.

Codivisio, divisio socia; *társfelosztás*. Carlow. Log. 139. Eiusdem divisi divisiones e diversis fundamentis ductae, *codivisiones* appellantur; subdivisiones, si quodvis membrum dividens iterum dividat.

Codrias, aedificia in usum egentium studiosorum exstructa; *szegény tanulók háza*. Pinx. Apod. 110: Studiosi, quorum opes inopes existunt, curtage est rei nummariae suppellex, hic certa aedificia sunt (*codrias* vulgo dicuntur) delegata.

Codus, pro: commodus; *kényelmes, magát kimélő*. Veranes. VI. 26. Honthero

denuo me commendes velim, quum primam commendationem homini puto non inhäsisse aut fortasse nimis est *codus* sui, quum me promum videt vel tua culpa interessit.

Coeca dies, Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. p. 140. *Coeca dies* et *oculata dies*. Pro die qua non numeratur praesens pecunia et qua numeratur.

Coecitandus, coecutiens; *megvakított* (szenvedélytől). Batty. Leg. III. 139. an. 1309: Ladislaui *coecitandum* amice fraterne rogandum... duximus.

Coecum verber, ultio cum decore; *vakon ütés* (megszégyenítve való hosszúállás). Veranes. VII. 64. Scis, quam claudestinis ultionibus delectetur, quamque multos *coeco verberare*, ut Hungaris est in proverbio, pulsare soleat.

Coelesta, qui de caelo est; *églakó*. Gyön. 4277.

Celestinus, 3., (Du C.) celestis; *kékegi, égszin*. Arch. Rák. IX. 6. sentum *coelestini* coloris, fundum illius viridi latepatenti Campo *interoccupante* super quo Rundella etc. Thök. Diar. II. 326.

Caelum Empireum, *ἐμπύρον*, ignitus, caelum supremum; *legfelsőbb ég*. Cur. Misc. 31. huic (Caelum Sydereum) teste Scriptura supereminet aequae Coelestes. Aquis vero Coelestibus, *Caelum Empireum*, quod est sedes Beatorum.

Coementitus, 3., ex caementis factus; *tört köből való*. Szamosk. IV. 414. non muro *coementitio* sed craticis ligneisque parietibus ac tabularum coassationibus coseptum. Cf. Vit. 2., 4.

Cena Domini, (Du C.) dies sacer cenae Domini, epulum divinum, sacrum; *üdvacsora, szent vacsora*. Wagn.

Cenæsthesi, *συνή αἰσθησις* sensus communis; *közérzék*. Bene. Med. I. 37.

Cenobiale Eremitorium, vel Clausurale Er., collegium, contubernium et habitaculum hominum sacrorum deo devotum vitam solitariam agentium; *kolostori remeteség*. Beng. Ann. Er. Cenob. 149.

Cenobiarcha, æ, princeps cenobii, claustrarii; *kolostorfő*. Beng. Ann. Er. Cen. 301.

Cenobiolum, i, parvum cenobium; *kis kolostor*. Beng. Ann. Er. Cenob. 149.

Cenobita, Cenobitæ dicuntur, qui in eodem simul loco sub iisdem legibus vivunt (Forc). Est vox Græca a *Κονός* *ζῶς*; *szerezetes, barát*. It. cenobita. S. de Kz. Chr. II. 1., 17. Not. rel. I. 200. Cf. Hieron. Ep. 22.

Cenobium, (Du C.) 1. sacra domus et 2. carcer; 1. *kolostor*, 2. *börtön*. Brut. Hist. XIV. 430., 22. Marc. Chr. II. 21., 29. S. de Keza Chr. II. 1., 17. etc. Cf. Hieron. Ep. 22.

Co-Episcopus, collega Episcopi; *püspöktárs*. Olesawsky Sermo 28. Cf. Hieron. adv. Lucif. 9. Sidon. Ep. 4., 25.

Coequitare, una cum aliquo equitare; *együtt lovagolni*. Fej. X. IV. 261.

Coërcitivus, 3., vim coërcendi, cogendi habens; *büntető, kényszerítő, korlátozó*. It. coërcitivo. Cher. Jus. Ecl. I. 420. potestas *executiva* aut *coërcitiva*, qua ecclesia socium delicti ecclesiastici accusatum et convictum a participatione iurium Ecclesiae... excludere possit.

Coerulosis, cyanosis, morbus coeruleus. Germ. Blausucht. Bene. Med. IV. 144.

Coëssentes, sodales, socii (Du C.); *tár-*

sak. Batty. Ger. 25. ad satisfactionem coëssentium.

Coëssentialis, eiusdem naturae, homonios; *egylényegű*. It. coessenziale. Fej. I. 353. totamque in Trinitate Deitatem *coëssentialem* et consubstantialem.

Coëthaneus, 3., Coctaneus, æqualis. Veranes. X. 14.

Coetus sacer, ecclesia; *szent gyülekezet, egyház*. Hist. Ecl. Ev. 125. Historia *Coetuum Sacrorum* Augustanae Confessioni addictorum.

Coëvictio, evictio (cautio) communis, socia; *közszavatosság*. Törvt. Msz.

Coëvictor, socius evictoris (sponsoris); *szavatós társ*. Törvt. Msz.

Coëxecutor, (Du C.) 1. eiusdem rei cum aliis eurator; 2. socius effectoris; 1. *gondnoktárs*; 2. *végrehajtó társ*. 1. Batty. Leg. III. 62. 2. — An. Sec. I. 373. an. 1522.

Coëxistentia, una esse cum aliquo; *egykorú létel, egykorúság, együtt való lét*. It. coesistenza. Vern. Psych. 125. Törvt. Msz.

Coëxistere, una existere; *egy időben létezni*. Wagn. Törvt. Msz. Vern. Psych. 126.

Coëxmissus, socius delegati; *kiküldött társ*. Pfahl. Jus. Georg. II. 136. Itaque primum remensurata est per *coëxmissum* infrascriptum magistratualem Geometram terra arabilis.

Coëxul, socius exilii; *szárműzött társ*. Tör. Tár. 1888. p. 553.

Cofea, (Du C.) tegmen capitis; *süveg*. Bäreazay.

Coffanus, corbis; *kosár*. It. coffano. Ljub. Mon. Sl. II. 201: duos *coffanos* cum panis.

Coffea nigra, calda nigra arabica; *fekete kávé*. Bene. Med. V. 238.

Coffea tosta, *pörkölt kávé*, gebrannter Caffee. Poor Zsebsz. 148.

Coffeaceus, 3., ad potum ex fabis Arabicis confectum pertinens; *kávés*. Bene. Med. I. 96. vasculo *coffaceo* porrigimus.

Coffeacea phiala, scutella caldae Arabicæ sorbendæ; *kávés csészé*. Bene. Med. III. 323.

Coffeaceum cochlear, cochlear parvum ad potum ex fabis Arabicis sorbendum; *kávés kanál*. Bene. Med. I. 135.

Coffia, æ, (Du C. cofea) alias *cuphia*, tegmen capitis; *kuba, kupsóg*. Nagy Hier.

Cofinus pro **Cophinus**, alvearium, alveare; *méhkas*. Cod. Com. Zichy Vol. V. 390: Dicitur... centum et tredecim *cofinos* apum Suffurii.

Coffium, aureum vel argenteum filum, quonendis pretiosis vestibus utebantur. V. *scoffium*; *skófiom*. Tör. Tár. 1892. p. 561.

Cogitabilitas, proprietates rei cogitabilis; *gondolthatóság*. Germ. Denkbarkheit. Vern. Met. 101. unde possibilitas logica *cogitabilitas* quoque vocatur.

Cogitamen, (Du C.) sensus, cogitatio; *gondolkodás*. Ljub. Mon. Sl. XII. 407. an. 1413. Cf. Tertul. Trin. 6.

Cogitare se ipsum, in animam inducere; *meggondolni magát*. V. s. Spacium.

Cogitativus, 3., (Du C.) multum cogitans; *gondolkozó*. Pázm. Dial. 562.

Cognati, a matris stirpe descendentes; *anyai részről rokonyok*. It. cognato. Georch. H. T. I. 405.

Cognaticus, 3., a matris stirpe descendens; *anyai ágon rokon*. Ham. Grad. Cons. I. Kelem. Inst. Jur. Pr. 383.

Cognatio agnatica, Agnatio cogn. ex parte patris; *férjádi atyafiság*. Törvt. Msz.

Cognatio cognatica, cognatio ex parte matris; *anyai rokonság*. Törvt. Msz.

Cognatio spiritualis, baptismi necessitate iuncti; *komaság, lelki rokonság*. Törvt. Msz.

Cognationalis, ad cognitionem pertinet; *rokon*. Cod. Dipl. And. V. III. p. 428: fratribus uterinis quam patruelibus et cognationibus participandis.

Cognationis arbor, familiae origo et propagines; *atyafiság fája*. Törvt. Msz.

Cognatus, Titulus magnatum qui principis Titulo gaudent. V. Text. s. Protectionatus.

Cognitio, procuratio (Du C. al. s.); *gon-dozása, igazgatása valaminek, felügye-let* stb. Veranes. VII. 199. Ceterum quod attinet ad castellum Putnok, cuius cognitionem maiestas vestra in me reiecerat... etc.

Cognitivus, 3., qui comprehendit, cognoscit; *megismerő*. Andr. Pann. 245. Pel. Pom. L. P. I. Art. II. c. 4. potentia cognitiva.

Cogniventia, æ, conniventia, consensus; *elnézés, beleegyezés*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 334. Ljub. Mon. Sl. I. 64.

Cognomen, sensu adiect., eiusdem nominis (Du C. al. s.); *ugyanazon nevű*. Knauz M. E. Str. I. 67. Achem Palatinum Regni Hungariae genuisse filium *cognominem*.

Cognoscibile, quod cognosci potest, quod cognitionem habet facilem; *megismerhető*. It. cognoscibile. Wagn.

Cognoscibilitas, proprietas rei, quae cognosci potest; *megismerhetőség*. It. recognoscibilit. Pázm. Dial. 23. Vern. Phil. Mor. 47. Met. 41., 402.

Cognoscitivus, 3., cognoscens; *megismerő*. Imre Phil. 296. vis animae *cognoscitiva*. Vern. Psych. 27. ab activo cognoscendi munere intellectualitatis seu facultatis *cognoscitivae* superioris nomen. Pázm. Dial. 33. potentia *cognoscitiva*.

Cohabitare, simul habitare; *együtt lakni*. S. de Kz. Chr. II. 4., 2: Salomon... rediit ad reginam, cum qua dies aliquos *cohabitans*. Cf. Auct. de Prog. Aug. 23., 26. Hieron. Ep. 104. Augustin. Ep. 12.

Cohabitatio, acus una habitandi; *együtt lakás*. Törvt. Msz. Cf. Augustin. Ep. 137.

Cohabitator, socius domicilii (Du C. al. s.); *lakótárs*. Pesty Ször. III. 276.

Cohaerentia, æ, pars ad rem (Du C. appendix); *járukék*. Fej. IV. 3., 80. possessiones cum omnibus *cohaerentibus*, appendiciis tenuit et possidet.

Cohedum, lege: congedium, dimissio exautoratorum militum; *szabadságoldás, elbocsátás*. It. congedo. Abschied, Urlaub. Dip. rel. reip. Rag. 372.

Cohercio, (Du C.) coërcitio; *megszorítás, fenyítés, büntetés; hatalom büntetésre vagy erőszak használatára*. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 142. nec ullam nacta occasione aliqua exigere collectam debeant nec audeant, nec in eos iurisdictionem seu *cohercionem* aliquam exerceat.

Cohibere alicui, pro: cohibere ali-

quem; *visszatartani*. Frak. Mát. lev. II. 30: dignetur... *cohibere suis*, ne... talia faciant.

Cohomo, inis, qui eadem lege mecum natus est; alter; *embertárs*. Akad. Ért. 1897. jun. p. 6. Szirm. 97.

Cohonestatio, a cohonestando, actus pro honesto declarandi; *törvényesítés*. It. legitimatione. Kass. Prax. I. 347. Legitimatatio seu *Cohonestatio* Prolis ex illegitimo thoro susceptae.

Cohopertura, æ, (Du C.) tectum; *tető*. Ljub. Mon. Sl. XVII. 122. an. 1428. *cohopertura* palatii.

Cohorresce, cohorescere; *megborzadni*. Irod. Közl. IV. 468.

Cohospes, eiusdem domicilii; *együttlakó, polgártárs*. Száz. II. 461. concives seu *cohospites* vestri. Fej. X. I. 452. Sup. An. II. 78. an. 1330.

Cohypothecarius, socius hypothecarii; *hitelzálogtárs*. Szend. Misk. tört. III. 439. an. 1735.

Coiematorius, 3., a «conire» comitialis, congregatorius sacerdotum senatus; *gyülekezeti*. Szamosk. II. 11. Et cum talis esset, tamen statim, ubi Romam rediit, bona Pontificis gratia in *coiematorium* patrum senatum est alleclus numerumque sacrosancti ordinis uno et ipse galero auxit.

Coimpetrare, communiter impetrare; *együttesen kieszközőlni*. Kövy El. 428. Processus vel clari et simplicis pignoris nulla fors probabili ratione coram Tabula R. movendus censeatur, quod item licet pignoratarius tempore *coimpetratae* Novae Don. Jus. R. latuisse, ut debet, probet.

Co-Incattus, correus, socius accusati, appellati una, cum aliquo in causam attractus; *alperestárs, vádlottárs*. Kövy El. 495. Et ad aequalitatem iuris per feminas agitur atque si aliqui ex *Co-Incattis* Iuri sexus feminei inhæreant. Kass. Jur. Civ. Lex. 6. I. 136. Törvt. Msz.

Coincidentia, æ, (συνβασις, τὸ συμβᾶν, συνβεβηκός), casus, qui simul cum alio casu accidit; *összeesés, eset*. It. incidente. Gall. coincidence. Czvit. Spec. 5.

Coincidere, simul incidere, evenire, concurrere, convenire, congruere, tantundem valere; *egyszerre történni, összeesni, egyezni, összeválni*. Kövy El. 788. (Mandatum) Relegatorium *coincidit* cum Declinatorio... Pázm. Dial. 51. Törvt. Msz. Batty. Leg. I. 63.

Coincola, æ, eiusdem loci incola; *polgártárs, együttlakó, szomszéd*. Pril. Abact. 21. commune cum *coincolis* beneficium habent. Otia Bachm. 582.

Coindicare, **Coindicatum**, i, simul demonstrare, quid in morbis sit faciendum; id, quod demonstrat, quid sit faciendum adhibendum, quod in morbis iuvat; *előírni* (betegségeknek), *előírt dolog*. Bene Med. I. 53. Sæpe tamen unum indicatum non sufficit, alia simul in auxilium vocari debent, quæ vocantur *coindicata*.

Coinfantatus, ab infantia simul educatus; *együtt nevelkedett*. Nagy Hier.

Coinfidelis, infidelitatis consors; *czinkostárs, hűtlenségben társ*. Cod. Dip. And. I. 243., 262. contra Joannem et Nicolaum ceterosque filios Omodei ac *coinfideles* seu *complices* eorumdem. G. Fejér VIII. I. 184.

Coinquinamentum, (a coinquinare) inquinamentum; *szenny, mocskok, piszok*. Asp. Pr. Chr. p. 390. I. 43... aspice fragilitatem meam, et fac, ne sit gula *coinquinamentum*, quod corporis deberet esse alimentum.

Coinquinatio, actus coinquinandi contaminandi; *bemecskölés*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P.X. 47.

Coinspectio, promiscua cura; *együttes felügyelet*. Tag. Erd. II. 39. an. 1747: *coinspectio* sylvarum non per aliquem ex senatu deputandum, verum per ipsum iudicem... exerceatur.

Coinspector, socius curatoris, custodis; *felügyelőtárs*. Törvt. Msz.

Coitelligenter, probante, consentiente aliquo, consensu alicuius; *együttértőleg, egyetértve*. Lzh. Cod. Med. T. II. 409. *coitelligenter* cum comitatensibus militia... illocanda. Törvt. Msz. Ker. Nap. 239.

Coitelligentia, consensus; *együttértés*. Rák. Ön. 53. habita cum plebe *coitelligentia*. Arch. Rák. IX. 148. Reg. Turm. Pract. 40. Epist. Proc. 187. Dipl. Alv. II. 288. Kuk. Jur. II. 468. bona harmonia et *coitelligentia*.

Coitelligere, consentire, concordare; *együttérteni, egyezni, egymást érteni*. Dip. Alv. II. 287. si commissarii... se tempestive et mutuo *coitelligunt*.

Coiteressatus, consors, socius illius, qui in aliqua re quoddam commodum quarit, exspectat; *érdekelt társ, részes*. Arch. Rák. IX. 26. Brezny. II. 34. Lop. Mon. Sl. XX. 220. an. 1703. Törvt. Msz.

Coiteressentia, æ, communia commoda, communitas commodorum; *érdekközösség, közös érdek, közrészekedés*. Kass. Jur. Civ. Lex. 6. Törvt. Msz.

Coinvestitus, gregarius, vulgus; *köz-nép*. Vuch. Jur. Feud. 143. Is qui feudum possidet dicitur *Vasallus principalis* seu *vasallus possessor*, reliqui *coinvestiti*, samt-belehnte, Mitbelehnte, Gemeine.

Co-Judex, socius, collega Iudicis; *társbíró*. It. cogiudice. Mitrichter. Epist. Past. ad Dioec. Agr. I. excelsæ item Tabulæ Septemvralis *Co-Judex*. Oltv. Act. Synod. 80. Instr. Jos. II. p. 42. §. 21. Törvt. Msz. Hajnik Perjog 151.

Cojudicatus, us, munus cojudicium; *együtt való ítélés, társbíróság*. Kövy El. 609. Tavernicorum R. Magister... cum suo, quem nominaverit, Vicario, et Jure *cojudicatus* in Tabula Septemvrali.

Cojugatus, coniugem habens; *nős*. Pest. Vár. Lev.

Cojurisdictionatus, i, qui una cum alio iurisdictioni alienius subiectus est; *alattvaló társ*. Opinio. Deput. 7. experientia porro constat, Causas Colonorum et Jurisdictionatorum dominalium inter se ac etiam per extraneos contra eosdem motas, cumprimis circa Successiones et liquida Debita decurrere easque vel per *Cojurisdictionatos* vel plerumque per incolas advinciantum possessionum, promoveri.

Coitor, adjutor; *kisegítő*. Ljub. Mon. Sl. XI. 77. an. 1323: duo *coitores* adduntur *fundacharis*.

Cokokus, i, vel dittographia pro *coquus* vel: socius coqui; *segédszakács*. Georg. Sirm. I. 44: Et *cokokus* saltum fecerat.

Cola, æ, cribrum (Du C. al. s.) szita. Kronst. III. 54., 55., 68.

Co-lætitia, lætitia communis, socia, mutua; közös öröm, részvét örömben. Mitfreude. Vern. Psych. 281. 356. Ex representatione fortunæ aliorum ortum gaudium co-lætitia seu gaudium sympatheticum, contra voluptas ex defectus alicuius revelatione aut infortunio alterius percepta gaudium ex damno aliorum nuncupatur.

Colafizare, (Tertul. colaphizare) colaphos incutere, alapas dare (apud Du C. alapizare): *pofozni*. It. colafizzare. Obs. Jadr. 446. et verberibus eos colafizarunt. Beng. Ann. Er. Cenob. 382.

Colana, æ, torques; *rendlőncz*. It. collana (a collo). Ger. Ordenskette. Diar. Com. II. 17. et Equites Aurei velleris, si qui aderunt, cum Colana Ordinis Equis insidentes.

Colapin haurire, aqua mergi (Colapis fluvius Pannonia: Kulpia); *vizbefűlni*. Ke. Or. Erd. A. B. terga vertentes haurire Colapim galeis.

Colarum Fabricator, (Du C., 1. vasculum, 2. prelum) vasculorum confector; *edénykészítő*. Pest Vár. Lev.

Colastorium cribrum, V. Cola. Kronstadt III. 54.

Colastrum, colum; *szűrő*. Kronst. III. 54.

Colastrus, 3., ad percolandum idoneus V. s. *szűrő*. Pannus colastrus.

Colateralis, (negotium) quod quis horis subsicivis gerit; *mellék*. Op. P. II. Sec. II. Cap. V. §. 7: *colaterale negotium*.

Colarium, (Du C. sub Colum 3) est vasculum quoddam subtilissimis foraminibus ab imo fundo perforatum, per quod vinum ex amulis in calicem perfundebatur; *szűrő*. Gal. couloir. Nagy Hier.

Colatrix, cultrix; *femtartó, ápoló(nő)*. Hist. Sig. 740. Colatrix, culicis, gibbosi terga cameli deglutit, rectum quod libet esse putat.

Colatura, æ, succus percolatus, filtratus; *szűrt nedv*. Bene Med. I. 424. Cf. Colius Aur. Tard. 5., 3.

Coleda, æ, collecta, collectio eranorum; *pénzgyűjtés*. (az egyházban). Kon. Egyh. 567.

Colendinum, societas V. Kalendae; *társaság, czéh*. Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 253. an. 1377: a parte una est vinea colendini sutorum.

Colendissimus, titulus honorarius; *Nagyon tisztelt, Főtiszteltetű*. Kass. P. P. I. 47. Inclyta Tabula Regia. Districtualis Judicialia, Domini gratiosissimi, peculiariter Colendissimi. Tekintetes Kérületi Hőő Tábla, Különösen tisztelt Uraim, Molnár Patv. 48. Religiosus e Mendicantibus: Venerandus in Christo Pater Colendissimus.

Colera rubea, bilis rubea, succus rubeus. Andr. Pann. 39. Vinum... virtutem corpori administrat, *coleram rubeam* cum sudore et urinā evacuat, *coleram* nigram temperat.

Colica, æ, species morborum, quæ Græce *ζώνον* nominatur. Apud Fore. colice legitur, qua voce medicamenta ad colī dolores addita significantur; *hascsikarás, kólika*. It. colica. Gall. colique. Ger. Kolik. Bod. Hist. Un. Trans. 342. Ubi morbis aliis, ut colica, syncope concurrentibus defecit. Bene Med. I. 28.

Colipendium, cauda silvestris equi

cum nodo argenteo inaurato, ornamentum colli; *nyakék ló számára*. Thök. Diar. II. 326.

Colirida, colyrida, opus pistorium, crustula (Du C. collyrida); *sütemény*. Kronst. II. an. 1357 370., 371., 480.

Colla farinacea, gluten farinaceum; *csiriz*. Pár. Páp.

Collabismus, *szenkötősd*. Schröer. Arch. Gr. et R. 39. Non defuerunt Græcis præter hæc certamina ludi pueriles ad iocum et risum compositi. Tales fuerunt: *Collabismus*, cum obvelatis oculis quis divinare iubetur, a quo vapularit.

1. **Collaborator**, (Du C. socius laboris; *munkatárs*. It. collaboratore. Gall. collaborateur. Germ. Mitarbeiter. Fej. II. 400.

2. **Collaborator**, collega, coadjutor magistri scholæ V. Conrektor; *rektor segédje*. Brezny. 345. A meghívóban Beckert arra is kéri, hozzon magával notum aliquem et idoneum collaboratorem vel coadjutorem. Száz. XVIII. 47.

Collacionale munus, donatio, *adományozás*. Szék. Okl. III. 37.

Collare fœmineum vel muliebne, tegumentum colli; *nyakkendő*. Arch. Rák. VIII. 332 *Collare Muliebne* labore reticulato confectum et rubris fimbrys circumquaque obductum.

Collare Hungaricum, Arch. Rák. VIII. 325. *Collare* viaticum, ex rubra tafotta, *Hungaricum*, in duobus finibus quinque ordinis argenteo scolio acu pietum.

1. **Collarium**, collar(e) *nyakravaló, nyakkötő, gallér*. Reg. Turm. Præf. 14. *Collarium* rigidorum, limbo circumdatorum, quæ penes universum Exercitum præscripta sunt, in Turma quoque hæc Prætoriana usus erit; alia *limniscis* (Maschen) ornata gestare perinde cautum sit atque *pectoralia umbilicatenus* patentia... non tolerabuntur.

2. **Collarium**, iugum equinum, tegimen, quo collum equi munitur; *lőjárom*. It. collare. Gall. collier. Germ. Kummer. Schläg. 1337. Columbár hamut 1338. collarium, idem. Tör. Tár. 1888. 566 et *collarium* vulgo *nyagbawethw*, equi.

3. **Collarium**, (Du C.) collare, armaturæ species, qua scilicet collum militantis tegitur; *nyakkötő, nyakvéd*. Ger. Halspanzer. Kronst. II. 82 an. 1528 pro expolitione *collariorum*.

Collateralis, quod præcedit (Du C. ai. sensu); *előleges*. Kon. Egyh. 402. A tanuk vallomása kétféle, előleges azaz megelőző (u. n. *collateralis*) és hiteles (authentic). Törvt. Msz.

Collateralis, (Du C.) assessor, qui est ad latus alicuius; *űnök, segéd*. Batty. Leg. T. II. 343. an. 1233: cum nostris *collateralibus* iuris peritis.

Collateralis inquisitio, *oldalagos tanúvallatás*. Op. P. II. de ordine Jud. Cap. XX. Sec. II. §. 1: *Collateralis inquisitio* est; quæ extra iudicium peragitur. Et est duplex vel... a) peragitur... per actorem... pro... melius instruenda actione sua, per reum... vero pro elidenda in responsione sua actoris intentione vel b) vero... pro futura cautela. Prior *præparatoria*, posterior vero *provisoria* est, seu ad perpetuum rei memoriam. Kass. P. P. I. 328.

Collateralis linea, linea transversa; *oldalág*. Törvt. Msz.

Collateralis successio, hæreditas,

quæ transversa linea aliquem contingit; *oldalági örökösödés*. Törvt. Msz.

Collateralitas, *oldalosság, mellékesség*. Gall. état collatéral. Kövy El. 688. Hinc qui Inquisitionem collateralem in Processu producit, imprimis parte altera *collateralitatem* subsumente petat terminum pro authenticatione præfigi deliberative quamvis autem pars adversa *collateralitatem* fassionis non subsumat.

Collateraliter, ad latus; *oldalal mellett*. Anonym. Gest. Hungar.

Collaterare, (Du C.) ad latus alicuius esse v. sedere; *valakinek oldalal mellett ülni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 444.

1. **Collatio**, non solum actum conferendi, sed *jus* etiam condonandi significat, quod ius ex legibus habebat rex Hungarorum, quum possessiones infidelitatis causa nonnullis erepte sunt, aut possessores sine herede decesserunt; *adományozás*. Cod. Dip. And. I. 396. 442. possessiones nostre *collationi* pertinentes I. 372., 442. — II. 87., 94. et passim: possessiones ad nostram manum regiam et *collationem* devolutas.

2. **Collatio**, (Du C. 2) sacrorum librorum lectio; *sz. irás olvasása*. Reg. S. Ben. 42., 2. Mox surrexerint a cena, sedeant omnes in uno et legat unus *collationes* vel vitas patrum.

3. **Collatio**, (litteræ collationem continentes); *adománylétel*. Kov. Form. St. It. CXL. VIII. *Collatio* Archiabbatiæ S. Benedicti.

4. **Collatio**, (ab It. colazione, collezione) ientaculum; *reggeli*. Frühstück, Vesperbrod. Rák. Ön. 21. quadragesimalis *collatio*.

5. **Collatio**, (Du C.) convivium, epula; *vendégszékés*. Kronst. III. 362: *collatio* illa nocturna eodem vesperi ex piscibus, vino... apprata.

6. **Collatio**, actus decollandi; *lenyakazás*. It. decollazione. Gall. décollation. Germ. Enthauptung. Fjp. Szám. 220., 264., 269. feria sexta ante *collationis* Johannis aug. 27.

7. **Collatio**, (Du C. al. s.) cœtus, societas exercitationibus literariis institutus; *önképző kör*. Bék. Debr. főisk. törvt. 18 et. 87. In unamquamque *collationem* octo ad minimum collegæ ingenio et profectu, quantum fieri potest, pares, itemque concordēs adsciscuntur.

Collatio libera, actus conferendi liber (Du C. al. sensu); *szabad adományozás*. Kon. Egyh. 467.

Collatio feudi super expectativam, *hűbéradományozás várándólagosan*. Vuch. Jur. Feud. 448. denique IV. non est inusitatum feudum non tantum in casum aperturæ sed et in casum defectus expectativa gaudium conferre, tali modo factam collationem feudi *super expectativam* nominare placet.

Collatio necessaria, actus conferendi necessarius (Du C. al. sensu); *szükségképeni adományozás*. Kon. Egyh. 167.

Collatio specialis, *különös adományozás*. Faber. Jur. Met. 32. *Collatio specialis*. Si Imperans Regale Minerale in parte territorii cedat incolis, ut ii Officiales suos montanos constituere et Jura ex Regali minerali promanantia (regalia minora) exercere possint, *specialis Collatio* dicitur.

Collationale decretum, V. *collationales officii*. Arch. Rák. VIII. 49. Vice collationisgrá váló *collationale decretum*.

Collationales, (sc. litterae) collationem continentes V. s. *Collatio* 3. Faber. Jur. Met. 54. quidcunque sit, id specialiter et expresse *collationabilibus* contineatur oportet.

Collationales officii, instrumentum, quo alicui officium, munus deferitur; *hivatal-adomány, tisztlevel*. Törvt. Msz.

Collationare, conferre, donare, investire; *adományozni*, passim.

Collationare rem, (Du C.) recognoscere exemplum; *a másolatot az eredetivel összehasonlítani, egyeztetni*. Wagn.

Collationes, liber locorum communium comparationum sacrae scripturae alias Concordantia; *szentírási helyek mutató könyve, egyeztetességi szótár*. Cod. Dip. Arp. Cont. I. 40. II. Libri Sermorum 4. *Collationes* II. Passionales.

Collationes secretae, conferentiae; *títkos tanácskozások*. Nill. Symb. p. 195.

1. **Collator**, donator; *adományozó*. II. collatore. Cher. Jus. Eccl. II. 108. Meminerint eos (*Collatores* beneficiorum) mortaliter peccare. Beng. Ann. Er. Cœn. 414.

2. **Collator**, (Du C. qui confert tributa, tributarius) hoc loco: tributum exactor. V. s. *comes Castri*; *adóbehajtó*. Hor. Mem. 81. perpetuus Supremus Comes ac *Collator* in provincia Wessprimensis praedio.

1. **Collecta**, (Du C.) 1. collatio monastica; 2. frugum fructuumque collectio; 3. oratio, quae finito officio velut omnium astantium vota et preces in unum colligens, recitatur; 1. *alomizsna*; 2. *szedemény*; 3. *közimádság*. Nagy. Hier. Pár. Páp. Collectae, arum. Eszt. Okm. 105. (Paul. Strig. Archiep. 1528.)

2. **Collecta**, æ, pensum Regi solvendum; *királyi adó*. Batty. Leg. T. II. 90. an. 1094; per diversos *collectarum* exactores.

3. **Collecta**, æ, terragium; tributum, quod domino terrae pendebatur; *bér, szepénz, melyet a jobbágyság a földesuraknak fizetlek*. földbér. Száz. XXVII. 7. XXIV. 39.

4. **Collecta**, (Du C.) collectio, exactio; *szedés*. Száz. XIII. 236. de *collecta* septimam partem rerum popularium concernenti per nos vestrae dicationi et exactioni reconmissa.

5. **Collecta**, (Du C.) elemosynarum collectio; *alomizsna gyűjtés*. Ker. Nap. 33. ünnepi *collecták* tilalma.

6. **Collecta**, pecunia pro expensis iudicialibus solvenda; *költség pénz*. Hajnik Per-jog. 71.

Collecta marsupialis, col. sacculo tinniente; *perzselyhyel való gyűjtés*. Stat. 100; *Collecta marsupialis* nunquam sub Concione . . . fieret.

Collecta marturinarum, vel *marturinarum* vel nude *Collecta*: tributum mustelinarum pellium; *nyest adó*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 129. ita ut nullus homo Bani ad colligendas marturinas transmissus super predictas C mansiones de populo iam dicti decani descendere aut *collectam marturinarum* de cetero exigere praesumat. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 153. Fej. V. II. 569.

Collecta virgalis, Census seu terragium de singulis sessionibus, mansis, laneis. Pahl Jus Georg. LXVIII. Schwart. Scult. 115. Eminuit istos inter fructus, Census dominicus, isque pecuniarius (*collecta virgalis*, Anal. Scip. I. 444.) cuius pars altera anno adole-

scente altera anno ad finem iam vergente, vulgo integer, die S. Martino, gaudiorum (anserum et vini iamiam maturescentis) largitori, sacra, Sculteto quaestori pendebatur, ab hoc Dynastae.

Collectaculum, conquisitio, delectus militum; *katonaszedés*. Molnár Patv. 71. 82. Diar. Com. 1796 p. 23. V. s. v. Transenna. Transportus. Juriev. Jur. Met. 23. Immunitas a *Collectaculis* et statutione militari.

Collectam facere, (Du C.) preces, precationem facere; *imádkozni*. Wagn.

Collectanea, collectio; *gyűjtemény*. It. collecta, collezione. Olah. Cod. Ep. 578. Mitto iam, magnifice domine ac patrone singularis, ista remedium *collectanea* e diversis libris ac schedis tuo iussu hic in unum congesta.

Collectare, (Du C.) tributum colligere; *adót gyűjteni*. Arch. Rák. VIII. 85., 430.

Collectarium, (Du C.) idem quod *Collectaneum*, liber ecclesiasticus, in quo collectae ad quaevis officia dicenda continentur; *közimádságok, esdemények könyve*. Nagy Hier. Batty. Leg. III. 314. an. 1397. Tör. Tár. 1886 p. 573.

Collectatio, collectio tributi vel subsidii bellici, fructuum; *járuklészedés, adószedés, termékgyűjtés*. Arch. Rák. VIII. 426. — I. 108. — VIII. 51.

Collector, qui colligit tributum collectas, collector, exactor; *beszedő, adószedő*. Arch. Rák. VIII. 426.

Collectio contributionis peracisam, collectio tributorum ex rebus mobilibus; *közzadónak ingó jószág által való beszedése*. Törvt. Msz.

Collectio contributionis per stigmata publica, collectio tributi sigillarii; *közzadónak közbélyegekek által való beszedése*. Törvt. Msz.

Collective, omnino, prorsus; *összesen, összességgel*. Törvt. Msz.

Collectivus, 3., collectus, scriptus; *összeszedett, toborzott*. It. colettivo. Thurocz. 235. ex *collectivo* milite Hungarico videlicet et Bohemico, quorum praeda animi erat, ingenti manu conflata.

Collector, (Du C.) exactor, coactor; *adószedő*. Kronst. III. 602: electus sum in *collectorem*. Fej. III. 380 et passim.

Collector altitium, qui gallinas vendit, venditor; *tyukász*. Lzb. Cod. Med. III. 258.

Collector Cameræ Apostolicae, qui pecuniam colligit thesauro Ecclesiae Romanae tradendam; *pápai adószedő*. Pray. Dext. D. Steph. p. 28. Dipl. Sigismundus Dei Gratia Rex Hungariae . . . *Cameræ apostolicae* in Regno Hungariae *collector* generali . . . vel *subcollector* etc.

Collector chybrorum, collector vini in vasibus, quibus chyrio nomen erat; *csőbörborszedő*. Batty. Leg. T. II. 358. an. 1233: praecipientes *collectoribus Chybrorum*, quod nec Chybriones, nec aliquid aliud vel nomine Chybrionum audeant . . . recipere.

Collector denariorum, exactor pecuniarum; *pénzbeszedő*. Cod. Dip. Arp. V. 267.

Collector unius fertonis, collector, coactor pecuniarum in usum lueri camere. Kub. C. Arp. I. p. 181 (an. 1290—1301): *collectoribus unius fertonis* in comitatu Zothmar constitutis salutem . . . *Collectam*

unius fertonis, quam ratione lueri camere nostri exigi ordinavimus, exigere nullatenus presumat.

Collectrix, fem. ad collectorem; *gyűjtő* (nő). Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VII. 196.

Collectura, æ, collectio; *gyűjtemény, összeggyűjtés*. Fjp. Szám. 613. Item pastores praesentaverunt nobis de *collectura* animatum seu gregium . . . 500 den.

Colleda, æ, strena annua; *újévi adomány, egyházhívek adakozása*. It. collecta ecclesiastica. Gall. collecte ecclésiastique. Hist. Eccl. Ev. 252. Mandatum Principis Georgii Sebastiani Lubomirski, quo strena annua vulgo *Colleda* dicta in veterem restringitur morem.

Colleganica, æ, foedus (a colligando); *szövetség*. Dip. Reip. Rag. 329.

Collegantia, societas; *társaság*. It. colleganza. Han. Mon. Jur. II. 101: si quis acceperit pecuniam in *collegantiam* seu societatem.

Collegare, consociare (Dief). V. Collega, collegium; *összekötni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 114.

Collegatarius, i, socius legatarii, cohaeres; *öröklőtárs*. Kövy El. 343. Inter extraneos a sanguine D. 7: p. 120. non est nova divisio v. gr. Condonatarii, *Collegatarii* si quid diviserint, ad invalidationem debent agere.

Collegatum seutum, seutum e duabus vel pluribus partibus compositum; *összetett czímer*. G. Fej. Tom. XI. V. Un. 330. Locus Sigilli Reginae: seutum *collegatum* in rubra cera.

Collegialitas, necessitudo, concordia collegarum; *testületi szellem*. Jókai Pol. Div. II. 8. Bizonyos neme a *collegialitás*nak támadt időjárástól közöltük.

Collegialiter cum aliquo vivere, pro sortis necessitudine cum aliquo vivere; *társasan, testületileg, barátsággal élni*. Wagn.

Collegiata Ecclesia, (Du C.) occurrit etiam *collegata ecclesia*, in qua collegium est canonicorum; *társas egyház*. Cher. Jus. Eccl. II. 143. *Collegiatae Ecclesiae* sunt, in quibus Canonici Cathedralibus inferiores functiones suas peragunt et Domino iugiter famulantur, dicuntur alias Insignes. Cod. Dip. Hung. Arp. V. III. 54., 81. Tiszth. Ir.

Collegiatus, us, coetus alicui collegio adscriptorum; *társas testület*. Száz. XXII. 599. solennes exequia in *collegiatio*.

Collegium, (Du C.) 1. coetus, 2 seminarium; 1. *czéh, ügytársaság, gyűlekezet*, 2. *anyaiskola, kollégium*. Hist. Eccl. Ev. 64: Nulli extraneo Aetholico conferatur ius civitatis aut *collegii* (Zunft.) Törvt. Msz.

Collegium Societatis Jesu, scholae Jesuitarum; *jesuita társaság iskolája*. Bel. Geogr. 518. in quo *Societatis Jesu Collegium* et gymnasium Evangelicorum aetate nostra florent.

Collegium Pazmannianum Viennense Clericorum; *Pázmáneum*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. 1. p. 131. fundatum ab Eminentissimo Cardinali Pazmanno Archiepiscopo Strigoniensi.

Collegii Sylvanalis rei Assessor, *erdészéki ülnök*. Faber. Jur. Met. 45. *Collegii Sylvanalis rei Assessores* pro diversitate proprietatis sylvarum praeter Camerales et Urbani sunt.

Collegium utriculariorum, porti-

torum cœtus; *révészek társulata*. Száz. XVII. 164.

Collertium, (Du C.) collare; *gallér*. Koller. Schlägl. 573.

Collibare, convictu gratuito cum aliquo uti, una cum aliquo comessari; (Dief. al. s.) (a con et libare); *valakivel együtt lakomázni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 144.

Collibrare, (Du C.) se conferre alicui, se comparare cum aliquo; *megmérkőzni*. Pray Hist. p. 3: Sero observaverat... facultates suas... vix suffecturas, ut cum Ferdinando potentia *collibrari* possint.

Colli capo, panni crassi vulgo *Abadici conector*; *csapos*. Szalay. A vár. iört. 146.

Colliculum, colliculus, parvus collis In vocabulariis: colliculus et collicellus; *dombocska*. Cod. Dip. And. II. 477., 561. et pervenit in *collicula* quamplures arbores silicium.

Colligatio, (Du C.) fœdus, pactio; *kötött szövetség*. It. alleanza, lega. Arch. Rák. VIII. 252. nova *Alliatorum Colligatio* cum Rege Sveciarum. Cod. Alv. I. 373. Arch. Rák. VIII. 182. Buny Vár. tört. I. 260. Fej. X. 7., 810. [VI. 688.]

Colligatum, i, fasciculus; *köteg*. Száz. **Colligatus**, (Du C.) consocius, consors, confederatus; *társ, frigyárs, szövetség*; It. alleato. G. Fej. X. I. 144. notiorum rebellium nostrorum Stephani condam Wayvode et *colligatorum* suorum. Ljub. Mon. Sl. IV. 148. an. 1381. Thök. Diar. 491.

Colligurgurus, i, (fors. a collis et gurgulio) colli incola Cf. Du C. *Gurgulio*; *hegyi, domblakó*. Kronst. I. 25. 704. Item *Colligurguri* importaverunt pro fl. 53.

1. **Collimare**, collineare, ictum dirigere; *célózni*. It. collimare. Gal. visser. Wagn. Istiv. IX. 445. 44. XVI. 285. 42.

2. **Collimare**, conferre, comparare; *arányozni, hozzávetni*. Törvt. Msz.

Collimatio, comparatio; *arányozás, összehasonlítás*. Cod. Ep. Pet. Paz. I. 131. In quæ omnia producta certum quoddam sedulumque examen et *collimationem* instituit, superindeque extractum quandam concepimus.

1. **Collimative**, comparando, conferendo; *arányozva, hozzávetve, hozzávetőleg*. Törvt. Msz.

2. **Collimative**, ab ital. *collimare*, dirigere in alqm locum; *írányzólag, egyenesen*. Kov. Form. St. CXVI. Correspondentiæ Anonymi cum civitate (*collimative*) Cremniziensi.

Collimitaneus, 3., confinis, conterminus, finitimus; *határos*. Fej. V. III. 74. Suhayda De natura Poës. 11. mundus idealis poetices *collimitaneus* sane mundo rationali religioso et morali. Törvt. Msz.

Collimitatio, confinium; *közhataróság*. Törvt. Msz.

Collimitum, i, (Du C.) confinia; *határ*. Bel. Geogr. p. 442. in adversa Vagi ripa et Arvensium *collimitio*. Comp. Hung. Geogr. 18. Car. Bel. de Archioff. 13.

Collinum, i, lapsus calami, pro *Collyrium* gr. *κολύριον*, quod medicamen, unguentum quoddam oculorum sanandorum significat; *szemír*. It. collirio. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 214. qui oculos Tobie per *collinum* ex felle piscis illuminare dignatus est.

1. **Collipendium**, 1. monile, phaleræ,

2. colare; 1. *nyakláncz, nyakék*, 2. *nyak-kötélék*. Bene. Pol. 138. Tör. Tár. 1886. p. 554.

2. **Collipendium**, quod diebus solemnibus accollitis supra humeralia solet apponi; *nyakfüggő, leheny*. Tör. Tár. 1887. p. 189.

Colliquamentum, humortransparens, cui fœtus paulo post conceptionem et sui formationem innatus; *nedű* (anyaméhben). Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. V. 94. Tertia die præmentationati circuli ampliuntur ad magnitudinem diametri nucis avellanæ, tandemque in tenuissimam membranam abeunt, qua crystallinus et limpidissimus liquor (quem *colliquamentum* alii vocant) continetur.

Colliquatio, liquatio, fusio, actus liquefaciendi vel liquefendi; *olvadás, sorvadás*. Bene. Med. IV. 252. Stadium tertium (atrophie) nempe *colliquationis* sub quo corpore nimium emaciatio febris depascens evadit continua.

Colliquativus, 3., colliquescens; *olvadó*. Bene. Med. II. 54. in fronte et collo erumpit sudor *colliquativus*.

Colliridianus, rectius: *Collyridianus*: (Du C.) *Collyridiani* heretici dicti, quod in sacrificio uterentur *collyridis*. (*Collyrida* vero est panis modicus et triangulus coctus et frictus deterusus) B. Mariæ Virgini tanquam Deæ oberebant fœminæ, quæ iis erant loco sacerdotum. Hist. Eccl. Ev. 300. Sic enim Epiphanius contra *Collyridianos* scribit de beata virgine. Not. rel. I. 237.

Collitigare, litigare cum aliquo, litem habere, iudicio conflictari, contendere; *perlekedni*. Kass. P. P. I. 329. *Partes collitigantes* nihil meritorii ad processum indixissent... Kass. Jur. Civ. I. 7. 2-do Propositione et Allegatione rationum et momentorum, quibus *collitigantium* quilibet causæ suæ Iustitiam evincere contendit. Opin. de Foris Jud. P. I. §. 1.

Collutus, 3., lege: collutus; *bepiszkított*. Ljub. Mon. Sl. XI. 61. an. 1322: omnes carnes exceptis omnibus carnibus *collutis* possint vendi.

Collocutor, alias: *prolocutor*, diversus ab advocato, qui parti litiganti in tantum aderat, ut eum formas iudiciales edoceret; *szószóló*. Passim in iure hungarico.

Collophizare, (colaphizare, *κολαφίζειν* colaphis cedere.) H. I. capite privare, quasi *collum praescindere*; *lenyakazni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 144.

Colloquium, elogium, nuncupatio; *ki-fejezés*. Batt. Leg. III. 441. an. 1309: fidelitatis *colloquium* devoto animo innovantes.

Colloquoda, *κολοκύθα*, colocynthis, coloquintida; Cucumis colocynthis (Linn.); *gömbölyű tök*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 144.

Colubrium, idem quod *Colobium* gr. *κολάβιον*, subucula, tunica absque manicis; *ujnélküli alsó ruha*. Pel. (In divis Ap. s. c. 4) Bartholomæus... in purpureo... *colubrio* Christum legitur secutus.

Collectatio, certamen; *tusakodás*. Törvt. Msz.

Collustrabilis, qui collustrari potest; *megvilágítható*. Vern. Psych. 43. præsentis questionis solutio ad mysteria naturæ mentis acie haud *collustrabilia* referenda erit.

Collustratio urbium, luminibus festis sub noctem accensis urbes illustrare; *városok éjjeli világítása*. Törvt. Msz.

Collutorium, aqua ad os colluendum; *szájvíz*. Bene. Med. II. 32. in cavum oris commendamus *collutoria* et vapores emollientes. Poor Zsebsz. 162.

Collybista, (Du C.) mensarius, trapezita (*κολλυβιστής*); *pénzváltó*. Cod. Camb. Merc. 11. Qui toti negotio cambiali occasione præbet et porro receptis cambialibus literis Valutam præstat, stylo *Collybistarum*, *Remittens* seu *Acquisitor literarum cambialium* appellatur.

Collybistes, *Collybista*. Cell. Bel. App. 814. De hac voce S. Hieronymus: *Collyba* dicuntur villa munuscula (tragemata) e. gr. frieti ciceris, uvarum passarum etc. quæ pro usuris *Collybistes* accipiebant.

Collybisticus, ad *collybum* pertinens; *váltóüggyi*. Cod. Camb. Merc. 7. ut iuxta plerosque Codices cambialios Europæos nec quem *actio collybistica*, e literis talibus compelat.

Collyridianus, *Collyridianus*. q. v. **Colnucearius**, (a slav. kolo) qui vecturas præstat; *szekeřész*. Fej. IV. 3. 54. pro atis *colnucearius*. (conditionarius), de villa Leuthes — dixerunt. Cf. Knausz. M. E. Str. I. 461.

Colobium, (Du C.) tunica, dalmatica absque manicis; *ujjaltan bőrmellény*. Bärzay. Nagy Hier. Cf. Cod. Theod. 14., 40.

Cologireta, æ, calogerus, probe senescens; *jámborult öregedő; kalugyer*. Kronst. I. 423.

Colonella, (Du C.) dem. ad columna; *acereus; rakás*. Rač. Mon. Sl. VII. 176 an. 1096: *colonellas* sive acervos... ubi prius steterunt, erexerunt.

Colonellatus, us, officium colonelli; *ezredesség*. It. grado di colonello. Arch. Rák. IX. 561. Monm. Comit. Trans. V. 154. Ac. Com. Sopr. p. 100.

Colonellus, i, (Du C.) chiliarchus, tribunus militaris; *ezredes*. It. colonello. Reg. Mil. p. 34. Törvt. Msz.

Colonellus Aggregatus, chiliarchus in spe, nulli legioni adhuc adscriptus; *várandós ezredes*. Arch. Rák. VIII. 123.

Colonellus Locumtenens, Textum v. sub *Dragon*; *alezredes*. It. tenente colonello. Germ. Oberstlieutenant.

Colonialis, ad colonum pertinens; *jobbágyi*. Kövy El. 55. Extranei posteaquam vel civilem vel *colonicalem* Conditionem amplexi sunt. Art. Diet. Pos. 124. Ignobiles autem liberi vel manumissi, si in Bona aliquorum Dominorum terrestrium condescenderint et *Colonicalem* vel Centualem aut Inquilinariam Obligationem assumpserint. Kass. P. P. I. 199. Deserte *colonicales* sessiones. Pfahl. Jus. Georg. CXXVII.

Colonialis fundus, colonialis sessio; *jobbágytelek*. Törvt. Msz.

Colonicatus, us, status, conditio honesti; *jobbágyi helyzet, jobbágyság*. Kelem. Hist. Jur. Pr. 456. et sublato perpetuo *colonicatu*, libere migrationis omnibus concessæ norma describitur.

Colonienses, *kölni pénz*. Numi Hung. 153. *Colonienses* denarii Saxonibus sub Bela III. et Andrea II. in usu fuerunt. Schönv. Not. Hung. etc. p. 168.

Colonisatio, coloniarum deductio; *telepítés, gyarmatosítás*. Száz. XIV. 856.

Colonna, columna; *oszlop*. It. colonna

Batty. Leg. I. 404: investitura per *colonus* nam.

Colonus, (Du C.) qui domino operas vectigales praestat, operarius colonus; *jóbbágy-gazda, jóbbágy, paraszt*. Georch. H. T. I. 228. Kass. P. P. I. 34. Pfahl. Jus Georg. I. *Colonus* autem est civis regni, qui fundum alterius civis regni — qui proprietatem illius donatione principis vel alio titulo perennali nactus est et ideo dominus terrae seu ut communiter terrestris, terrestralis dicitur, (aut proprietarius) colit.

Colonus ablicentatus, idem quod *Colonus licentatus* quod vide. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 53.

Colonus licentatus, subditus qui deposito terraggio alio migrandi facultatem, licentiam obtinuit; *szabados jóbbágy*. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 29.

Colophonem nequitiae imponere, (Du C.) Urbis Colophon equites ex erant memorabiles, quod nimia dexteritate facile pugna finem facerent. Unde in proverbium venit: Colophonem addere, alicui negotio finem facere. Hoc loco: *gazságának híresből végét vetni*. Szamosk. I. 40. III. 202.

Colophonius, 3., ultimus; *végző, döntő*. Ger. entscheidend. Probst. Comit. p. 87. Comit. secundore auspicio resumentur, si unanimis Vester consensus, et *colophonium* suffragium, praesentia terminaverit.

1. Color intentionalis. 2. Color realis. 1. változó szín, 2. valódi szín. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. p. 213. quod duplex est *color* ? Duplex. Alius siquidem est *realis*, alius *intentionalis*; *realis* est, qui ex commixtione primarum qualitatuum in corpore resultat, ut albedo in nive, nigredo in pice. *Color* vero *intentionalis* est, qui in eodem corpore pro diversa incidentia luminis diversimode nobis apparet, uti est ille, qui a lumine per vitrum polygonum vel trigonum refracto aut certe per vitrum coloratum transmissio cernitur.

Coloratio, actus colore inducendi; *befestés*. Fjp. Szám. p. 490. an. 1439: de coloratione hostii (pro, ostii).

Colorator serici, infector sericorum; *sejlymfestő*. Ger. Seidenfärber. Tab. Conser.

Coloreitas, proprietas rei colore infectae; *szinesség*. Pázm. Dial. 180.

Colorius, virgultus pannus varii coloris; *turka posztó*. Schläg. 1244.

Colorosus, 3., pictus, coloratus; *festői, színes*. Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 149. Pervenit ad aliam viam subitus siliam *colorosam* et iuniperiosam mixtam.

Colossalis, e, colosseus, colossicus; *roppant, nagyszerű, óriási*. It. colossale. Vern. Psych. 290. Si quod magnum est, magnitudine sua solitum rerum eiusdem generis mensuram migrat, *colossale* vocatur.

Colphus, sinus maris; *tengerből*. It. golfo. Golf. Dip. Rel. Rag. 678.

Colta, a, (Du C.) tributum; *adó*. Ljub. Mon. Sl. IX. 56. an. 1440: posuerunt *collam* suis subditis de uno ducato pro igne. XVII. 60. an. 1420.

Colubrarius, 3., colubrifer; *kigyós*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. 41. P. 1. p. 59.

Colubrina, a, (Du C.) tormentum bellicum a colubro dictum; *sugarágyú*. Gal. conlevvire. An. Sc. IV. 41: ne duae *colubrinae* seu *Falconnetae* erant, quibus exone-

ratis potuisset... tumultum sedare. Fal. Arch. Mil. 144. Istiv. IV. 50. Epist. Proc. III. 93. Brut. Hist. XIV. 442, 30.

Columba, a, (Du C.) locus, in quo sacrae hostiae asservantur; vas in columbae speciem effectum, in quo pyxis, ubi Dominicum corpus ad infirmorum viaticum asservari solet. Pár. Páp.

Columbar, (Du C.) genus vineuli, a collo, quod sit aptum collo; *hamut, lőjárom*. Schläg. 1337.

Columbiller, columbarum more; *galamb módra*. Batty. Ger. 199. *columbiller* conversantes.

Columna, a, sensu translato de viris; *oszlop, haza oszlopoi*. Száz. VII. 702.

Columna Capituli, dignitarii Capituli: Praepositus, Lector, Cantor, Custos; *a káptalan oszlopa, főkanonok*. Fej. Jur. Lib. 525: sexta vero rata ea ratione inter quatuor dignitarios seu *columnas Capituli* dispescetur, ut duas quartas Praepositus, unam quartam Lector, residuae quartae duas tertias Cantor, et unam tertiam denique Cononicus Custos sortiatur.

Columna infamis, Berolina q. v.; *pellengér*. Szirm. 38.

Columnalis, praecipuus, principalis; *fő*. Fej. Jur. Lib. 525. nisi Parochus unum aliquod e primis quatuor, sic dictis *columnalibus* Stallis teneret.

Columnares, V. s. *Stylitae*.

Columnariter, columnarum modo; *oszloposan, hasábosan*. Törvt. Msz.

Columnula, parva columna; *piczi oszlop*. Curios. Misc. 122. e cuius directo dextram versus sub *columnula* ♂ juvenies Mutationem aeris.

Columnus, 3., (a colare) ad eribrandum aptus (ap. Du C. alio sensu); *szűrő, átszítáló*. Kronst. II. 437 an. 1536: pro duabus cratibus *columnis*, vulgo *Hürd*, ad sabulum arenae secernendum.

Colya, a, colerium, collare ornamentum colli (Du C.); *nyakék*. Georg. Sirm. I. 198. Habebant sex *colyas*, de rubro panno hornaverant cum aureis pomis.

Colymbus, (κόλυμβος) mergus; *buvármadár*. Gall. colymbé. Hist. Nat. 43.

Comanda, a, (Du C.) a commandando, imperium; *parancsnokság*. Kuk. Jur. II. 198. Ut pro Domo Comitatus Crisiensis, ubi congressus suos celebret, Archivum et Carceres Magistratuales habeat, assignetur seu vetus seu nova *Comandae* Crisiensis Domus.

Comandamentum, edictum, jussum, commendatio; *parancs*. Szilády Tör. Magy. Eml. VI. 176. Ideo prodiit hoc meum Excellentissimum *Comandamentum* et iubeo.

Comara, *csotnak, sajka, hajó*. Tör. Tár. 1887. p. 347. *Comara* Graecis lembum significat.

Comatulus, qui raras comas habet vel qui comit comas. V. s. v. *Comptulus*.

Combibare, una bibere; combibere; *együtt inni*. Száz. XV. 558. Cf. Seneca Ep. 123.

Combibatio, συμπίσιον, compotatio; *együtt való ivás*. Száz. XV. 558.

Combibator, gr. συμποσιαστής, compotor; *együtt ivó társ*. Száz. XV. 558. *Combibatores* Regales conditionarii vulgariter Regus dicti.

Combinare, (Du C.) comparare, con-

ferre, coniungere, copulare, connectere, coagmentare, conciliare; *összehasonlítani, összeegyeztetni, összevetni, összekötni, összeszerkesztetni, fontolgatni*. Wagn. Jogt. Eml. P. II. 4. p. 421. Opin. Deput. 50. V. s. v. *Combinatorius*.

Combinatio, (Du C.) coniunctio, copulatio. Text. v. s. *Combinatorius*; *összekötés*. Combinasio.

Combinationalis, ad comparisonem pertinens; *összevető*. Száz. XXVII. 539.

Combinative, complicando, coniungendo; *összefoglalva*. Nagy. Jus. Trans. Sax. 203. Hunc §-um si liceat *combinative* cum §-pho 6—o huius tituli summere.

Combinatorium, vel Combinatorium Instrumentum; *összevetési okmány*. Pfahl. Jus. Georg. 224. II. 82. Combinationem inter obligationes et iura, quae secundum praescriptum iuris (Urbanum) Colonis incumbunt et competunt ac illa, quae ipsis Contractibus imponuntur et pollicentur non tantum instituere, sed illam etiam in scriptum redigere tenetur quod dein nomine *Combinatorii* venit.

Combinatorius, 3., coniungens, copulans; *összevető*. Gal. Combinatoire. Curios. Misc. 189. Tot sunt Elementa quot sunt possibiles combinationes utiles quatuor primarum qualitatuum: tales vero combinationes sunt tantum quatuor, ut manifestum est ex arte *combinatoria*, iuxta cuius regulas quatuor res, sexies tantum diversimode possunt combinari et invicem transponi et mutari. Severin 29.

Comburari, comburi; *mégégetni, felégetni*. Cod. Dip. Kár. I. 469., 283. omni eorum sine culpa occupari, desolari, depredari et *comburari* ac anihiliari fecissetis.

1. Comburare, in iudicio ferri candentis damnare; *elítélni*. Rit. exp. ver. I. 2. Vitalis portato ferro confugit ad Ecclesiam dicebat se esse *combustum*, praedictus itaque Vrman vendidit Vitalem.

2. Comburare, vel Coquere monetat. V. Combustio. End. p. 438. (Andreae II. iuramentum an. 1232): 8. argentum... quod... persolvetur, erit in bonis fraticis vel in argento, cuius decima pars *comburetur*. End. p. 638. (Constitutiones prelatorum an. 1298): 30. Statuimus... ut per totum regnum una regalis et celebris sit moneta, quinquaginta *combustum*, ad duos annos, in reliquis vero annis, ex argento decime *combustionis* confecta, per omnes regni civitates et villas, fora continens valorem certum currere debeat.

Comburium vivi, (Du C.) combustio vivi; *elevenül való elégetés*. Not. rel. II. 120.

Combustibilia (-um), alimenta ignis; *tűz tápláléka, anyaga, gyújtó anyag*. Pel. De s. Bartholomaeo s. I. c. 3. Ignis nunquam dicit sufficit, quia ex appositione *combustibilium* crescit virtus eius.

Combustibilis, qui comburi potest; *mégégethető*. Curios. Misc. 197. rei inflammabilis et *combustibilis*. Tomis. 291. Metallum ex alcali vegetabili obtentum videtur minus esse *combustibile*.

1. Combustio, *vegyíték, próba, az érez azon silányabb része, mely a tisztához adatott*. Nuni Hung. 451. *Combustio* et *Cocctio* moneta pro: *Liga* olim usitata nomenclatio fuerat; constituit illam metalli vilioris partem, quae metallo puro misceri solebat, ut sic expressio: *«combustio tertia* vel mo-

neta *quintalitate* combusta» designet: hanc tertia vel quinta sui parte vile metallum continere; gradu proinde combustionis antiquae ad modernam in 16 probitatis gradum divisam igam reducto, clarum fit: combustionem tertiam $10\frac{2}{3}$ s., — quartam 12, — quintam $12\frac{1}{2}$ s., — octavam 14, — decimam $14\frac{2}{3}$ s. lothorum argenti correspondere. End. p. 524. (Stephani V. Libertas 1271.) Numi Hung. 151. Frequens in monumentis historicis I. Periodi occurrit *Combustionis* mentio; in Andreae II. A. 1293, ac Beke IV. A. 1256 diplomatis de argento 10. combustionis — in Stephani V. privilegialibus A. 1274 Saxonibus Scepusiensibus datis, de moneta 5 Combustionis — in Literis Ladislai Regis A. 1285 et 1287 de maris 10. combustionis sermo est. Anni 1268 art. 37 ordinatur, ut per totum regnum una regalis sit moneta *quinqualitate* combusta ad duos annos, reliquis vero annis ex argento *decimae* combustionis (Kovachich Supl. ad vestig. Comit. 1. p. 132.) Carolus I. Decretis Annorum 1323 et 1342 monetam suam *tertia*, Ludovicus I. *quintae* ac *tertia* combustionis esse voluit (Kovachich, Formulae Solenn. Stili p. 49., 20.) Serius probitas monetæ adeo decrevit, ut in I. Hunyadi moneta, una tertia argenti duntaxat ($\frac{5}{8}$ s. lothorum); in Ladisl. posthumum denariis iam $\frac{1}{2}$ iam $\frac{3}{4}$ argenti; in Mathiæ I. numis autem initio plane $\frac{1}{4}$ argenti pars contineretur.

2. **Combustio**, onis, coctura, destillatio vini; *börégetés*. Brantweinbrennen. Fjp. Szám. 383. pro ollis pro *combustione* seu sublimatione vini den. 7.

Combustio laterum, lateraria; *tégla-gyár*. It. tegolaja. Ziegelbrennerei. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 457. et inde per binas metas versus meridiem venit ad *combustionem laterum*.

Combustio cimenti, coctio calcis; *mészégetés*. Száz. XXIV. 344.

Combustor, incendiarius, qui comburit domos; *gyújtogató*. Mon. Comit. Trans. I. 88. qui fures, prædones, *combustores* domorum Comitatus Comitatus extradare debeant. Cod. Dip. Fam. Com. de Sztára V. II. 333.

Combustor cimenti, calcarius; *mészégető*. Fjp. Szám. p. 174. an. 1418.

Combustus, in iudicio ferri candentis adustus; *megégett*. Hajnik Perjog 257.

Combuxit, pro: *combussit*. Ljub. Mon. Sl. I. 263.

Comedentia, a verbo comedere ad normam: conscientia, excellentia, etc. significat: alimenta, cibum, escam, bellaria. Verbum apud Hungaros quotidiano usu receptum et notissimum.

Comedialis, ad comediam pertinens; Irodt. Köz. VII. I. p. 81. actus *comediales*, tragœdiales.

Comediasta, æ, histrio; *színész*, *komédiás*. It. commediante. Otia Baehm. 368. quæ criteria habes, quibus veram fidem ab imaginatione discernes consensu huius doli, infernalis *Comediastæ*. Apostolus ille gentium, non frustra Fidem se habere prætendentes inelamant.

Comentum, pro Commento more Italarum (comento) pronunciatum; *koholmány*. Nic. de Mir. 404.

Comenum, cuminum; *kömény*. It. comino. Schläg. 862.

Comercarius, i. V. *Commercarius* (Du C.) Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 320. Et *comercarius* vester stet apud nos et a nobis nullum scandalum habeat. Ljub. Mon. Sl. I. 58.

Comercium solvere, pro mercibus solvere; *kereseti díjat fizetni*. Han. Mon. Jur. II. 220.

Comercium, depositorum mercium; *tárház*, Ljub. Mon. Sl. XI. 6. an. 1306: quibus erit datum sal communis ad vendendum de *comercio* ipsi vendere debeant...

Comercus, i. *Comercarius* q. v. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 329. Et tuus *Comercarius* stet in nostra civitate cum omni directura, donec tibi placuerit, sicut stetit diebus avi et patris sui et si in alium locum illum posueris, nos non tenebimus tenere *comercum*.

Comercarius, idem quod *comercarius*. Ljub. Mon. Sl. I. 59. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 328.

1. **Comes**, Fej. V. III. 4. *Comites* apud eosdem Romanos et Germanos audiebant, qui Principem suum sectabantur stipabantque vel qui Legatos Principis, Magistratus et Iudices Provinciarum sequebantur iisque assidebant. Ex horum ordine quum plerumque sumerentur, qui ad provincias regendas mittebantur (inde Missi per Francos nuncupati) factum est, ut Rectores hi deinceps *Comites* forent non iam Principis, a quo aberant, sed provincie, quam moderabantur. Apud Francos sane *Comites* erant Iudices ordinarii, qui ius per pagos dicebant et *Grafi* apud Teutones nominati. Hoc domi quoque nostræ usu venit. Inter ipsos *Comes Palatii*, *Comes Curiae*, *Comes Capellæ*, Apocrisarius vel Cancellarius secus dictus, præcelebant.

2. **Comes**, iudex; *biró*. Schwart. Seult. 60. *Comitis* nomen pro illo, qui potestate iudiciaria instructus erat, late admodum aliquando patuit. Georh. Ért. 64. Ispánynek nevezém pedig *Comes* Hectori, mert az akkorban számtalanszor (még a mostani grófokénál is gyakrabban) előfordult *Comes* nevezet nem mostani grófi czimet, hanem *Ispányi* azaz *Birói* hivatalt jelentett.

3. **Comes**, itis, præfectus comitatus; *főispán*. Kass. Prax. I. 23. qui Comitatum gubernabant, *Comites*, alias Iudices Castri vel Parochiæ, Ispán, Várispán nominabantur. Cod. Dip. Arp. V. 39.

4. **Comes**, Burgravius; *várgróf*, Burggraf. Száz. VI. 460.

5. **Comes**, præfectus urbis; *a városok fejei* és *comesek* 1317. Tör. Tár. 1887. p. 344. Magistri Joannis comitis de Beszterce.

6. **Comes**, iudex fiscalis, iudex curiæ; *országbiró*. Tör. Tár. 1887. p. 340.

7. **Comes**, ponitur pro Vicecomite in scriptis Comitatus Sirmiensis; *alispán*. Szörényim. okleveleiben. Pesty Ször. I. 309.

Comes agasonum regionum, magister agasonum; *kir. lovászok ispánja, grófja*, v. *birója*. Törvt. Msz.

Comes arcis, castri, civitatis, domini, districtus, comitatus, fluvii, loci, terræ, præfectus arcis etc.; *usadalmak grófja*. Tör. Tár. 1887. p. 694.

Comes armigerorum regionum, præfectus, magister arm. reg.; *király fegyvernekeinek, fegyvereseinek grófja, ispánja* v. *birója*. Törvt. Msz.

Comes astareæ, præfectus ast.; *tengermellék főnöke*. V. s. *Astarea*.

Comes aurifodinarum, præfectus fodinarum, rei metallicæ; *bányagróf*. Numi Hung. 160.

Comes Bacciniferorum, deriv. a baccino, magister eorum, qui scutellas ferunt, mensam exstruunt cibis, epulas administrant; *tálmester, tálmok, étekgő mester*. It. baccino, bacin. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 380. M. *Comes* Agasonum et *Bacciniferorum* nostrorum. C. Arp. I. p. 132. (Ladisl. IV. 1284.)

Comes Bakonyensis, Pfahl. Jus. Georg. XXXI. *Comes Bakonyensis*, qui silvæ Bakony ad Reges condami spectantis venatoribus silvæ custodibus et pastoribus, coevis quoque Regis præerat.

Comes Bochariorum regis v. reginæ, magister pincernarum; *a király v. királyné pohárnokainak grófja* v. *ispánja*. Törvt. Msz.

Comes Bulbulcorum Regionum, præfectus armentariorum r.; *kir. pásztorok ispánja*. Tör. Tár. 1887. p. 344.

Comes buccariorum, buchariorum, regis v. reginæ, Comes Bochariorum q. v. End. 449. (Beke IV. Conditiones an. 1240.) solvant *comiti buchariorum* unum pondus. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 445. Tör. Tár. 1893. Batty. Leg. II. 383. an. 1252.

Comes Cameræ Cusoriæ, præfectus monetæ; *kamarai gróf, pénzmester*. Numi Hung. 159. *Comites Camerae* Regiæ. **Comes camerarius monetarum**, comes cameræ cusoriæ. Tör. Tár. 1887. p. 694.

Comes Camerum, comes cameræ cusoriæ q. v. *kamaragróf*, Ger. Kammergraf. Száz. XIV. 244. *Comes Camerum* in Krenmicia.

Comes Camerum Salium Regalium, præfectus; *kir. sóbánya főnök, gróf*. Ger. Salzkammergraf. Szék. Okl. III. 24. Kronst. I. 698.

Comes supremus Cammergraffius in re montana, summus præfectus rei metallicæ; *a bányászhatálaban főkamardis vagy kincstári gróf*. Kammergraf. Szirmai s. v. *Comes V. Administrator*.

Comes cancellariæ regis vel reginæ, præfectus can. r. *királyi vagy királyné kancelláriájának grófja*. Törvt. Msz.

Comes capellæ regie, præfectus cancellariæ regie; *a királyi kancellária* (kápolna) *ispánja*. Hajnik Perjog. 59.

Comes Castri, supremus Comes; *főispán, vár grófja*. Burggraf (Schwart.) Ker. inst. mil. 14: *Comes Castri* (supremus Comes) dictus, præfectus fuit, cuius auctoritas sese non modo ad Castrum ipsum, sed ad universam Provinciam, castrum circumfusam, seu Comitatum extendit. Pfahl. Jus. Georg. XXVI. Magistratus, qui generatim populo Castri provincialibus præerat, hi fuerant: *Comes Castri*, *Comes Parochianus* et eius vires garentes comes Curialis. Schwart. Seult. 51. Prisc. Serv. p. 20: *Castrorum Comites* census Regios exigebant, Regisque arario inferebant. Horváth, Hist. Hung. Politica. T. II. p. 65.

Comes confiniorum, ita nominavit Ladislaus Sanctus marelionem; *ország ispánja*. Tör. Tár. 1887. p. 344.

Comes Curiae Parochianus, V. *Comes Parochialis*. Kelem. Hist. Jur. P. 43., 2. Iudiciaria, vi cuius lites Populi castren-

sis per se vel *Comitem Curiae Parochianum*, leviores autem ad pedes suos per Bilochos devinebat.

Comes Curiae Regiae, (Du C.) Judex Curiae Regiae; *kir. udvari bíró*. Szentiv. Car. Misc. Dec. III. P. I. p. 217.

1. **Comes Curialis**, *királyi, király-női a. hercegi udvarbíró*. An. Sc. I. 147. an. 1300: *Comites Curiales* ii sunt, qui hodie Aulæ praefecti; adeoque Judices Aulici probe a Comitibus Curiae, seu Aulæ Regiae iudicibus, qui apud Andream II. Decret. An. 1222. Art. 6 per Excellentiam *Comites Curiales* dicuntur, sicut et a Comitibus Parochianis, vel Parochialibus, qui Comitatum erant Praesides ibidem Art. 5. distinguendi.

2. **Comes curialis**, (Du C.) idem ac *comes curiae*. Hæc dignitas a regibus Croatiae ducit originem, in quorum Palatiis præcipuum locum obtinebat. Id probat Creseimir Regis diploma anni 1067 apud Lucium lib. 2. cap. 8. Cod. Dip. Arp. V. 400. Cf. Charta Colomanni Regis Hung. an. 1114 apud Joh. Lucium lib. 3. de regno Dalmat. cap. 4 et in Ills. Salonitana Thomæ Archid. cap. 39. ubi comes curiae inter Proceres curiae Hungariae recensetur. Pris. Serv. p. 14: *Curialis Comes* . . . qui et *Judex Curiae* dicitur *Országbi Bíró*. Trip. P. I. Nro 30.

3. **Comes curialis**, vicarius judex comitis vice comitatus; *alispán*. Kol. Am. II. 40: Appellatus is fuit *comes curialis*, quasi diæ, judex comitis aulicus; nam aula vulgo tum appellata fuit curia. . . Curialis autem comitis fuit, leviores populi castris causas cognoscere et sententia sua finire; graves vero ad comitis cognitionem referre. Pris. Serv. 72: *Comitem Curialem*, quem nunc *Vice-Comitem* dicimus.

4. **Comes curialis**, judex magnorum dominiorum; *nagyobb földesuri udvarok-ban működő udvarbíró*. Hajnik Perjog. 14.

Comes curialis castri, *a vármegyey ispán udvarbírája*. In iure hungarico.

Comes curialis major, Palatinus. Batt. Leg. T. II. 394. an. 1158.

Comes Cusionis Monetæ et Urburarum, praefectus monetæ; *bányagróf*. Arch. Ver. Sieb. VI. I. 183. Numi Hung. 459. Ipsa rei monetæ administratio passim cum cultura fodinarum iuncta, cusio videlicet monetæ, urburarum ac luci Camerae exactio, certis quoad singulos districtus individuis concedebatur, qui antiquitus *Comites de Bánya*, dein *Comites cusionis monetæ et Urburarum*, *Comites et Magistri Camerae Regiae*, *Comites luci Camerae*, *Cameraarii*, *Praefecti Monetæ* dicebantur; his subiecti erant *Cusores Monetæ*, *Monetarii*, Numularii, *Dicatores*, *Exactores*, qui omnes sub *Thesaurarii* vel *Supremi Cameraarii* directione fuerant constituti.

Comes curialis regis, V. Judex aulæ regiae; *királyi udvarbíró*. Hajnik Perjog. 9.

Comes de tertio denario, (Du C.) Appellabatur comes, quod *reditus pars tertia* Comitatum ad illos, qui iis donati erant a Principe, pertineret. Otto Frising. De Gestis Friderici lib. I. cap. 3. describens Hungariam hæc dicit: Hinc est, ut, cum praedictum regnum per 70 vel amplius sit divisum comitatus, de omni iustitia ad fiscum regium duæ luci partes cedant, cetera tantum comiti re-

maneant. (Hic erroris vitandi causa addendum: in Hungaria eiusmodi comites non tantum fisci sed etiam comitatus omnium reddituum $\frac{1}{3}$ partem accepisse.) V. 6. Decret. Colomanni Regis lib. I.: «De tributis autem et vectigalibus sicut Comitibus tertiam partem dari deerevimus.» Quæ quidem vectigalium tertia pars *ius Comitatus* dicitur in Decretis Andree Regis §. 24: *Comites iure Comitatus* sui tantum fruuntur; cætera ad Regem pertinentia . . . et duas partes castrorum Rex obtineat.

Comes Falconariorum regis, praefectus fal. r.; *kir. sólymászainak ispánja v. bírája*. Törvt. Msz.

Comes fodinarum, praefectus fodinarum; *bányagróf*. Sup. An. Sc. II. 433. an. 1371.

Comes interinialis, alias: *adminstrator*, qui comitis vices gerebat; *ideiglenes ispán*. In iure hungarico.

Comes leporariorum, praefectus venatorum. V. s. *Leporifer*.

Comes liber, (Du C.) *szabad ispánok*. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 14. Not. J. Samb. Tyrn. comites liberi, ut Ursini, Frangipani, Crupani.

Comes limitaneus, marchio; *határ-örgróf*. Kelem. Hist. Jur. Pr. 46. Quia vero semper salubrius est hostem a limitibus arcere quam dein propulsare, ut suum regnum adversus inimicorum incursionem tutum redderet, limitum custodiam *Marchionibus* commisit, qui etiam *comites limitanei* audiebant. Tör. Tár. 1886. p. 72.

Comes Luci Camerae, V. *Comes cusionis*. Numi Hung. 459.

Comes magnus, In Georg. Pray Hist. regum Hung. part. I. Budæ 1801. p. 3. in vita S. Stephani legi, quæ sequuntur: Exemplo e Germania accersito primum palatio praefecit Comitem, qui Palatinus et *Magnus comes* postea dictus. Palatini in Deer S. Ladislai crebra fit mentio. In germanicis documentis sub Ladislao posthumo dicitur Gross-graf; hinc corruptum illud: nadur ispán, in Nagy Ur vertendum est. S. d. Kz. Chr. A. 1., 16: Quia cum eorum generatio cum quodam *Magno Comite* pro iustis et certis causis continuo dimicaret. Deinde: ubi praefatus *Magnus Comes* iugulatur.

Comes naturalis, ipse rex est comes naturalis cuiusvis comitatus, quæ dignitas sede comitis comitatus vacante ad ipsum regem relabatur, ut ea alium ornet; *természetes ispán*. In iure hungarico.

Comes nobilium decem lanceatorum, (de Seepus), praefectus turmae nobilium decem lanc.; *lándzsász szék nemesinek főispánja*. Száz. VI. 673.

Comes Octavialis, *nyolczados törvénszék bírája*. An. Sc. I. 419. an. 1319: *Comites Oktavales* apud Hungaros dicebantur, qui in Octavis certorum festorum, qualia potissimum erant D. Georgii, et Divi Martini; Divi etiam Michaelis, litigantes in ius vocabant, eorum causas cognoscebant et iustitiam demum ex æquo administrabant.

Comes Palatii et Curiae, (Du C. *Comites Palatini*); *palotagróf*. Ger. Pfalzgraf. Kass. Prax. I. C.; ac Curiae quidem suæ Judices *Comites Palatii* et *Curiae* dietos, his vero Comites seu Judices Parochiales aliosque Magistratus praefecisse . . .

Comes Palatinus, vel *Palatii*; *kir. palota v. kir. udvar ispánja v. gróffa, nádor v. nádorispán*. Törvt. Msz. Pfahl.

Jus. Georg. XXXI. Qui his praefecti erant (Ud-vornicis) vocabantur Comites vel Magistri v. g. *Comes Palatinus*, qui in specie iudex erat omnium Jobagionum aulicorum. Bel. Geogr. 499. Excelsum Consilium Regium Locumtenentiale, quod Posonii est cum praeside *Comite Palatino* et 22. Consiliariis.

Comes Parochialis, (Du C.) dicitur proprius regionis cuiusque praefectus, qui a rege cum consilio Praelatorum et Baronum ex illis de eodem comitatu eligitur. Illius Vice-rus est Vicecomes, qui eligitur a Comite ex potioribus nobilibus et Judex Nobilium dicitur; qui ambo indicare et promulgare sedes, seu *assistias*, in suo comitatu possunt. Decret. Andree Regis an. 1222. §. 6. Not. J. Samb. Tyrn.

Comes Parochianus, idem ac Parochialis, Supremus; *főispán, vármegye igazgatója*. Georch. H. T. I. 54. Prisc. Serv. p. 24: *Parochiani Comites* erant Comitatum Supremi Comites, Parochia enim districtus Iudicis (S. Ladisl. lib. III. cap. 46.) hinc, qui in uno districtu suo comitatu Jurisdictionem exercebat: *Comes* seu Judex Parochialis dicebatur. Bel. appar. Dec. I. Mon. V. p. 270. Pfahl. Jus. Georg. XXV. Pris. p. 74. Hajnik Perjog. 8.

Comes parochionalis, parochialis dicitur regionis cuiusque praefectus; *főispán*. Ger. Obergespan. Száz. XVI. 212. Decr. Andree Regis an. 1222. §. 6.

Comes perpetuus, (Du C.) cum dignitate natus, qui solius regis iudicio n'titur; *örökös főispán*. Szirm. Not. J. Samb. Tyrn.

Comes pincernarum, Magister pincernarum; *főpinczester*. Tör. Tár. 1893.

Comes Praeconum Domini Regis, V. Archi-Praeco. praefectus pr. a *kir. hirtetőinek ispánja*. Kelem. Hist. Jur. Pr. 43. qui in genere a Praefecto Castri (Várnagy) item Archi-Praecone seu *Comite Praeconum Domini Regis*, reliquisque Praeconibus adjuvabatur. Törvt. Msz. Rit. expl. ver. P. 2.

Comes principalis, alias: *Comes supremas*. In iure hungarico.

Comes provinciae, Grafius; *comes parochianus* q. v. Schwart. Scult. 52.

Comes provincialis, *Comes parochianus*, q. v. *főispán*. Fej. II. 253. volumus esse libera . . . ab omni iurisdictione et potestate Comitis nostri, qui pro tempore existerit palatini, prout etiam a nostris Comitibus *provincialibus* seu *parochianis*. Batt. Leg. T. II. 277. an. 1190.

Comes Quartanarum, in cuius possessione sunt decimæ quartanae. Szer. Not. p. 49: Cui quidem ordinationi et dispositioni Nobiles et *Comites quartanarum* personaliter consensum et assensum praeberunt.

Comes salinarius, salinis praefectus. (Art. XXIV. 1222.); *kamara ispán, sótszl. Pár. Páp*.

Comes salium, rei salinariae praefectus; *sóispán*. Fjp. Szám. p. 195: dedimus *comiti salium*.

Comes Saxonom, praefectus Saxonom in Transilvania; *szászok gróffa*. Hajnik Perjog 129.

Comes servorum, praefectus servorum; *szolgafőnök*. Tkál. Mon. Ep. II. 26: *Comes servorum* consuevit vocari, qui eligitur ex nobis eodem die quando et decanus.

Comes Stabulariorum, (Du C.) V. Agazonum Regalium Magister. Car. Bel. De

Arch. 46. Ad Agazonum Regalium Magistrum pergitur. Idem hic est magistratus, qui alias *Stabuli Praefectus*, *Comes item Stabulariorum* dicitur.

Comes Supremus, alias C. Parochianus; *főispán*. It. conte supremo. Germ. der Obergespan. Kass. Prax. I. 24. Is qui tali Comitatu iure gubernationis praestit, vocatur *Supremus Comes*, *Főispány*. Georch. H. T. I. 50. *Supremus Comes* Vármegyének örökös Fő-Igazgatója.

Comes Tavernicorum, V. Magister Tavernicorum; *tárnokok* *Ispánja*, *grófja* *vagy bírja*. Szlem. *Tárnokok Ispánja*. Törvt. Msz.

Comes terrestris, *törzs és nemzet-ségi nemesek választott bírja*. An. Sc. I. 50. an. 1417: *Comes terrestris* Terrae Seepus, vel Comes Saxonum de terra Seepus item Comes Terranorum Saxonum etc. patria lingua Landgravius erat ille, cui summam rerum apud se Saxones Seepus. in XXIV Civitatibus, suo oppidis Regalibus, et ditione ad ea pertinet commiserunt administrandam: Nonnunquam Iudex Regius vocabatur. Tör. Tár. 1887. p. 688.

Comes Tricesimarum, praefectus tric.; *a harminczadok főnöke*. Fej. X. I. 152. Rambuscilo, *Comiti* nostrarum *tricesimarum* vel suis hominibus rebelles et contumaces existerent ac reperirentur et vos exinde idem *Comes Tricesimarum* vel homines sui requisitos habuerint...

Comes trium generum Siculo-rum, *főemberek, főfők és gyalogok ispánja*; három osztályrendű székelység ispánja. Szék. Okl. I. 48.

Comes Udvornicorum, (*regis*) iudex aulicorum regis; *kör. udvarnokok ispánja* v. *bírja*. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 30. quod Andreas Centurio de Gamas pro se et pro Peturine *Comite Udvornicorum*... quod cum prefati *udvornici* de Jord ac *Comes et Centurio eorundem* super quodam fenili movissent actionem.

Comes Urbanorum, praefectus rei metallice; *bányagróf*. Berggraf. Fjp. Szám. p. 625. an. 1444. Fejér. X. 2. 107.

Comes venationum, summus venatorum magister; *fővadászmester*. Car. Bel. De Arch. 44. Eam ob rem ministeria habebant Dapiferorum Magistrum curatores altium, in primis autem *Venationum Comites*, qui saltibus et vivariis praerant atque tantum quotidie pro anni tempestate ferarum Regiae culinariae praestare debebant... quantum a Dapiferorum Magistro iubebantur.

Comes Venatorum, *Comes Venationum* q. v. Prisc. Serv. p. 30. *Comes Venatorum*, huius Dignitas praecipua fuerat in Palatio Regum Hungariae, sicut apud Francos quatuor principales Venatores Regii. Bel. appar. Dec. I. Mon. V. p. 247.

Comes Venatorum Bubalino-rum, praefectus ven. bubal.; *bőlény-fővadászmester*. Car. Bel. De Arch. 44. Prisc. Serv. p. 30: *Comes Venatorum Bubalino-rum* inter Aulica referebatur Officia. Iudex erat Venatorum Bubali seu Bubiorum h. e. lixarum et calorum Regionum, qui Bubalos Regios in Nemoribus curabant. Fiebat enim frequenter, ut aberrarent ab armento bubali fientque diuturno ejusmodi errore prorsus silvestres. Ergo Venatorum opera opus fuit, ut

erraticum aut silvescens pecus aut indagine clauderent, aut Venabulo deicerent. Hinc ea Ministeria. Bel. Appar. Dec. I. Mon. V. p. 236.

Comes vicecurialis, idem ac *C. curialis*, *Vice-Comes*; *alispán*. Cod. Com. Zichy T. I. 81. Nos Comes Stephanus *vicecurialis* comes de Zobouch.

Comestabilis, (Du C.) comes stabuli, qui regis stabulis et equorum curam gerit; *főlovászmester*. Gall. connestable. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 260. Art. Diet. Pos. 155.

Comestabilus, i. *Comestabilis* q. v. Kat. Hist. IX. 597. specialiter D. Johannis de Sursonio et alia tria *comestabulorum* (comitum stabulorum) corporaliu seu nobilium apportavit.

Comestabularius, V. *Comestabilis* q. v. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 258. Unde nisi ad te bonos homines et fideles Imperatoris, Sergium *Comestabularium* et Constantinum Presbyterum.

Comestibilis res, cibaria, edulia. V. s. *necessitavi*; *élelmiszér*. G. Esswaare. Opin. P. II. Sec. II. Cap. V. §. 7.

Cometaneus vel *commetanei*, (Du C.) sunt contermini, quorum territoria et agri eadem meta iisdemque terminis distinguuntur; *határos szomszéd*. Not. J. Samb. Tyrn. Szék. Okl. II. 62.

Comicia, orum, Concilium ordinum, V. *Comitia Regni*; *országgyűlés*. Isthv. III. 43.

Comicia, æ, *Advocatia*. V. s. v. *Feudum Jurisdictionis*; *tartományi ügyvédek joga*.

Comicum sannionum, *bohóság, fufang*. It. comica d'arlecchino. Vern. Psych. 295. *Comicum Sannionum* (Harlekinade) quod olim in theatris dominabatur postmodum autem sibilio exceptum delectationis causa plebi relictum est, in primis ad hoc comici genus spectat.

Comissa, æ, uxor comitis; *grófnő*. I. Rák. Gy. 386.

Comissarialiter, per commissarios; *bizottságilag*. Kuk. Jur. II. 194. idque usque ultimam Mensis huius Januarii teneantur, hic Varasini *Comissarialiter* assentandos, hincque ultro expediendos...

Comissariaticus, 3. V. *Comissariaticus*. Kuk. Jur. II. 493. Quod ego in conformitate datae mihi ex publico Instructionis *Comissariaticae*, Universa et Singula Confinaria emolumenta... fideliter administrabo.

Comissarius, i, *hadi biztos*. Rák. Ön. 65. *Comissarii* vocabantur ii, qui lustrae militiae in campum egredientis vel in hiberna redeuntis et *computibus* exolutionis eius praepositi fuerant cum autoritate querulantibus satisfaciendi, sed hoc quoque harpyarum genus concurrebat in ruinam gentis.

Comissarius transportus, vir comitei, comitatu praepositus, curator comiteatus; *szállítványi biztos*. Lzb. Cod. Med. T. II. 450.

Comissus securus, *Salva guardia*, *Salvus conductus* q. v. D. Ráczk. p. 2.

Comitantia, consecutio. (Du C.) comitatus, comitiva; *kiséret*. It. concomitanzia. Wagn.

Comitatensis, (Du C.) ad Comitatum pertinens; *megyei*. Germ. Comitats... Kass. P. P. I. 33. et pass. ut chirurgi pharmacopoeae et obstetres *Comitatenses* obligationibus suis satisfaciunt.

Comitativa, (litteræ) (Du C. comitatus); *kisérő levél*. Ger. Begleitungsschreiben. Kov. Form. St. XLVIII. Nr. 97. A. 1552. *Comitativa* p. 69. Ferdinand. Fidelibus nostris universis dominis Praelatis, Baronibus et Salutem et Gratiam misimus Agriam pro conservatione illius arcis certum numerum globorum tormentorum bellicorum qui, ut secure vehi possint... eosdem in locis suspectis — usque ad loca tutiora — securo comitatu deducere...

4. **Comitatus**, (Du C.) provinciolae suis limitibus definitae et in plures districtus divisa, quae Comitatus, Vice-Comitatus et Assessorum providentia per provincialia Comitatus seu *Congregationes* administrari solent; *megye*, It. comitato. Kass. P. P. I. 24. Hodie nomine *Comitatus* venit Collegium seu Universitas Praelatorum, Baronum, Magnatum et Nobilium intra ambitum sui territorii ad praescriptum Patriae legum, publicam exercens iurisdictionem, quae in objectis ad politicam Administrationem spectantibus directioni Consilii Regii Locumtenentialis, in Judicialibus vero Cancellariae Regiae Hungarico-Aulicae immediate subest. Quilibet *Comitatus* divisus est in plures districtus, Processus Járás, hi rursus in Circulos, Numeros, Kerületek. Bel. Geogr. 500.

2. **Comitatus**, us, dignitas comitatensis; *megyei méltóság*. Tör. Tár. 1893. p. 14. Bulla aurea de a. 1222.

3. **Comitatus**, ns, (Du C.) dignitas comitis; *főispán méltósága, tisztje*. Fej. I. 317. quumque afflatum universa huius vitae utilitati, dignitatemque gratia Dei concessa, scilicet Regna, Consulatus, Ducatus, *Comitatus*. Pontificatus celestesque dignitates.

Comitatus castr, districtus militaris; *vármegye*. Tör. Tár. 1887. p. 522.

Comitatus de Castro, Castrum; *várispánság*. Száz. VII. 91.

Comitatus liberi, privatorum comitum bona; *magányos grófok birtokai*. Tör. Tár. 1887. p. 689.

Comitatus provincialis, districtus civilis; *vármegye*. Tör. Tár. 1887. p. 522.

Comitellus, (Du C.) parvus comes; *fiatal gróf*. Arch. Rák. VIII. 334. Szilády Irod. Közl. V. IV. 469. Thök. Diar. II. 322.

Comitia, æ, comitum, comitia. Pluralis habetur pro feminino, sicut: opera, ac vel in it. la foglia, maraviglia etc.; *országgyűlés*. Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. VII. 294. qui sua Excellentia post *Comitias* ibit ibi. Ego mittam meos famulos et equos in sede Bistri-censem, quatuor dracones accepti quoque penes me. Mon. Com. Trans. I. 565. an. 1556. Ad *Comitias* iter capiemus.

Comitia provincialia, V. *Congregationes*; *megyei gyűlés*. M. Bel. Geogr. 500. *Comitatus Hungariae* provinciolae, quae Comitatus, Vice-Comitatus et Assessorum providentia auctoritate nihilominus regia... per *provincialia Comitata* seu *Congregationes* administrare solent.

Comitia Regni, alias Dieta; *országgyűlés*. It. dieta. Gall. diète. Kass. Prax. I. 26. eligere Deputatos sive Ablegatos ad *Regni Comitata* eosdemque instructionibus providere... Bel. Geogr. 499. Administrator Hungaria cum potestate Regis tum consilio et auctoritate Optimum per *Comitia Regni*, Cancellarium Hung. Aulicam etc. ... *Comitia Regni*, quae *Dieta* vocantur, quolibet anno tertio Posonium per litteras Regales cogi solent.

Comitiola, dem. ad comitum; *kis gyűlés*. Tör. Tár. 1887. p. 532. Bretia (lege: brevita) *comitiola* ordinata sunt ad diem 16. praesentis.

Comitiologia, dissertatio de comitiis actis. Probst. T. *Comitiologia* Hungarica Sempronieniens.

Comitolium, demin. a *comitum*. Cod. Evang. V. III. p. 260: Vanezius pastor... oves nunquam deseruit, sub tumultibus iterum illocatus templo, sacris operabatur, quod per constitutiones *comitoli* szécsényiensis... illud romano catholicis cedere debuit.

Comitissa, æ, illustrissima uxor vel filia comitis; *grófnő, grófkisasszony*. It. contessa. Arch. Rák. VIII. 307. Szilády Tör. Magy. Eml. VI. 313. Anna Bornemisza partium Regni Hung. domina et Sculorum *Comitissa*. Wagn. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 167.

Comitiva, (Du C.) comitatus; *kisérlet*. Arch. Rák. I. 248. *comitiva* militum. Ac. Com. Sopr. 189. Pro *comitiva*... sacrae coronae... equitum turnæ... comparent.

Comitum servientes, familiares com.; *béres, cséled*. Batt. Leg. III. 7: *comitum servientes* seu familiares, quos nunc conventionatos dicimus, ex quibus aliqui proprios fundos habent, et sicut nunc loquimur in serie domorum habitant.

Comitus, i, (Du C.) praefectus navis; *sűgka mester, kormányos*. It. comito. Ljub. Mon. Sl. II. 335: captum est in maiori concilio, de supracomitis, *comitis* et naucleis.

Commaculatio, a commaculando, stuprum; *bemecskölés, beszennyezés, meggyalázás*. Nagy. Jus. Trans. Sax. 211. adulterium est violatio sive *commaculatio* thori alieni.

1. **Commanda**, æ, sæpius occurrit Commando, imperium ducis; *vezénylet*. Arch. Rák. IX. 553. sub *Commanda* Generalis-Vigiliarum-Praefecti. Arch. Rák. VIII. 205, 223.

2. **Commanda**, æ, (Du C.) depositum; *bizomány*. Ljub. Mon. Sl. XI. 7. an. 1306: pecunia... debeat... custodiri ad utilitatem eorum, quorum fuerit posita in *commandam*.

Commandans, imperator, dux; *parancsnok*. Gal. commandant. Tör. Tár. 1891. p. 36.

Commandaria, æ, (Du C.) praestatio pro tutela; *bizományi hivatal*. Ljub. Mon. Sl. XI. 70. an. 1322: Andriolus... factus fuit... prece communis, qui iuravit... bene... exigere officium *commandarie*.

Commanderizare, imperare, mandare, ordinare; *vezényelni, rendelni*. Ger. commandiren. Arch. Rák. VIII. 392.

Commanderizatus, 3.: ordinatus, aliquo missus; *kürendelt*. Arch. Rák. VIII. 392. *Commanderizati* Lajdinanti, Vexilliferi, Vigiliarum Magistri, Furirii, Corporales etc.

Commando, imperium ducis, mandata; *vezénylet, parancsnokság, vezényszó*. Ger. Commando. Arch. Rák. IV. 135. sub *Commando* Illustrissimorum Dominorum.

Commando Militare, praefectura militum; *katonai parancsnokság*. Ger. Militärcommando. Diar. Com. II. 23.

Commandum, delecta manus; *kiküldött csapat*. Diar. Com. II. 23. Camerae Praeses... monet, tectus Militari *Commando* proliit.

Commansio, actus una manendi; *meg-*

maradás, együttmaradás. Pel. De ascensione Dom. s. II. c. 4. Nociva nobis fuisset *commansio* post resurrectionem in hoc mundo.

Commansionalis, qui mansioni alterius vicinus est, aut qui in eadem mansionem habitat; *együttlakó*. Cod. Com. Zichy Vol. V. 350: in predicta possessione sua *commansionalis*.

Commansionarius, i, commansionalis q. v. Fej. III. 338. Volumus quoque, ut unicuique civium domus sua sit pro munitione et *commansionarius* suis et cuilibet fugienti vel intranti domum.

Commansor, *commansionalis* q. v. Jogt. Em. T. I. p. 177. Quod si quisquam ex nostris *commansoribus* aliqua nota infamiae... reperiretur convictus. Fabr. Urk. 47. an. 1438: ville *commansor*.

Commarginare, marginibus instruere (pontes); *szélekkel ellátni (hidat)*. Fej. Per. Nom. Magy. 55. prodigiosa forma et pandi, ut bipedes existimes bestias vel quales in *commarginandis* pontibus effigiatu sipites (lege: stipites) dolantur incompte.

Commassare, (Du C.) in unum corpus redigere, partes diversas, diversos agros in unum cogere; *összesíteni, tömegíteni, tagosítani*. commassare. Pahl. Jus. Georg. II. 61. Excisio vel ita instituitur, ut tenuta urbarialia omnia in unum coadunentur (*commassentur*). sublatis metis eadem ab invicem prius distinctis. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 427. Omnes tenentur suas portiones ad statum primae divisionis reducere et in sua integritate Massae denuo inferre (*commassare*) demptis servando non servabilibus.

Commassatio, actio in unum corpus redigendi; *összesítés, tömegítés, tagosítás*. Pahl. Jus. Georg. II. 61. vel vero sine *commassatione* previa perficitur (*Excisio*) Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 427. si portionum *redintegratio* (*commassatio*) ob eorum statum valde alteratum et varias involuciones impossibilis evasit.

Commasticare, (Du C.) commanducare, mandare; *megraggni, megszólni*. Wagn. Cf. Aemii. Macer 2., 15; 4., 8.

Commater, (Du C.) testis baptismi; *komácsszony*. Batt. Leg. III. 269. an. 1372. Fej. I. 250.

Commatisare, versificare, incidere; *választó jelekkel ellátni*. Irod. Közl. VI. IV. 479. graecos versus *commatisare*.

Commembrum, (Du C. commembris) eiusdem corporis membrum; *tagtárs*. Diar. Com. 5. non tantum fidele membrum Regni nostri, verum tanquam *commembrum*. Batt. Leg. T. I. p. 444. an. 1092.

Commemorialis, (litterae), lit. in memoriam revocantes; *emlékeztető levél*. Werbőczy. 295. Item quod extunc disponatur unum Sigillum, in quo sit signetum crucis, sicut signetum Regni Hung. et illud Sigillum servetur in civitate Budensi, ut querulantes habeant sub ipso Sigillo literas necessarias et *commemorales* et procedatur iustitia mediante secundum quod decet usque ad coronationem Regis.

1. **Commenda**, æ, 1. beneficium ecclesiasticum, cuius usus-fructus sede vacante etiam laico conferebatur, 2. beneficium Equitis Templarii (Du C.); *javadalom, egyházi adomány*. It. commenda. Ger. Kommenthuri. Frak. Máty. lev. II. 52. Veranes. IX. 48.

in *commendam conferre* (Du C.) praedia ac beneficia ecclesiastica saecularibus aut aliis fiduciario iure concedere; *egyházi javakat világiaknak bizományos joggal adományozni*. Ljub. Mon. Sl. IX. 74. an. 1440: non est de more nostri domini... quod... conferantur in *commendam* aliique *prelative* et beneficia.

2. **Commenda**, æ, administratio, cura, auctoritas (Du C. al. sensu); *parancs, vezénylet*. Gal. commandement. Tör. Tár. 1891. p. 259. Miles vero germanicus pedestris ordinis itidem *Commendam* totam sibi vindicat, nec a me aut officialibus meis verum Leopoldopoli suam habet dependentiam. Arch. Rák. VIII. 198. *Commendam* Excellentiae Vestrae traditam. Thök. Diar. 534. Cod. Alv. II. 277.

3. **Commenda**, æ, (Du C.) tributum e praedii ac beneficiis ecclesiasticis saecularibus vel aliis fiduciario iure concessis V. *Pensio ecclesiastica; egyházi javadalom*.

4. **Commenda**, auctoritas, arbitrium; *teljhatalom*. It. piene facultà. Gall. commande. Ger. Vollmacht. Máty. kir. lev. I. k. p. 31: cum... Johanne preposito ita dispensare (lege: disponere) dignetur, ut dictam abbatiam gubernare possit in *commendam*.

Commendabilis, laude dignus, qui commendari potest; *dícséretes, ajánlható*. Passim.

Commendabilitas, laus, excellentia; *jelesség, kitűnőség*. Pel. Pom. L. V. P. II. Art. II. c. I.: Secundo (probatum nobilitas Mariae) ratione *commendabilitatis*.

Commendabiliter, commendabili modo; *ajánlásra méltó módon*. Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 118. Cod. Dipl. Pat. T. I. p. 23: in Rakus... *commendabiliter* dimicando novem suscepit vulnera. Szék. Okl. I. 10.

Commendamentum, mandatum; *parancs*. It. commandamento. Epist. Proc. P. III. p. 43: non discedas... et *commendamenta* nostra... omnibus illis dominis demandabis.

Commendans, gubernator, imperans, dux, qui dat mandata; *parancsnok*. Arch. Rák. I. 14. Additamentum instructionis *commendantis*. Cod. Alv. II. 41. Superioris Hungariae *Generalem Commendantem* II. 45. a *commendante* Zathmariensi. Rák. Ön. 170. 24.

Commendans arcis, praefectus arcis; *várnagy, várparancsnok*. Törvt. Msz. **Commendans Citadellae**, praefectus cit.; *erőd parancsnoka*. Tör. Tár. 1888. p. 471.

Commendans-Colonellus, tribunus imperans; *vezénylő ezredes*. Arch. Rák. VIII. 52. IX. 295.

Commendans-Generalis, summus dux; *generalis parancsnok*. Arch. Rák. IX. 154.

Commendantalis, ad praefectum pertinens; *parancsnoki*. Kuk. Jur. II. 189. etsi antiqua foenilia *commendantalia* sufficientem foeni provisionem modernis quoque Dominis Commendantibus subministrant II. 186. in Continio vero Dubiczensi per quadrimestre Jus educilli *commendantale* merito reputari posset.

Commendare, imperare, ducem esse (Du C. mandare); *vezényelni*. commandiren. Tör. Tár. 1888. p. 749.

Commendare nuditati, nudum relinquere; *pusttán hagyni*. Batty. Ger. 29. Nil... æstimes nuditati commendatum in Sanctissimis vociferationibus. Nota Batty. nil nudum mysteriis relictum in sacra scriptura.

Commendatarius, (Du C.) beneficiatus; *egyházi javadalmas*. Cher. Jus. Eccl. I. 274. Notandi sunt insuper abbates *Commendatarii*, cum etiam illi ad Synodos ecclesiasticas vocati partem in legislatione habeant. Dicti autem sunt a voce *commendo*, quæ alicui aliquid concedere significat. *Commendatarii* autem sunt viri ex ordine clericali aut religiosi, qui Prælatuæ cuiuspiam Regularis reddituum parte fruuntur non sine quadam honoris prærogativa. Rév. Lat. II. 111.

Commendatitius, 3., commendationi accommodatus, ad commendationem spectans; *ajánló, ajánlási*. V. Litteræ Commendatitiæ.

1. **Commendator**, Ordinis Teutonici Commendans; *fővezér rendvitélceknél, szerzett főnök*. Ger. Commenthur. Szentiv. Car. Misc. Dec. III. P. I. 78.

2. **Commendator**, Commendans; *vezénylő, parancsnok*. Arch. Rák. VIII. 392.

Commendatoriæ, (se. litteræ); *ajánló levél*. Kov. Form. St. CVIII. *Commendatoriæ* descendit Sodalit Lanionum. Cod. Dip. Brüs. V. 366.

Commendatrix, fem. ad. commendator; *ajánló*. It. commendatrice. Carlow. Log. XLVI. Superstitionem cum lacte materno haustam cœce fidei commendatricem.

1. **Commendatura**, æ, imperium; *katonai parancsnokság*. Ger. Commandatur. Száz. XIV. 166. *Commendatura* Ujvariensis.

2. **Commendatura**, æ, 1. domus Ordinis Teutonici; 2. beneficium eccles.; 1. *szervezház némely rendvitélceknél*; 2. *egyházi adomány*. It. commenda. Ger. Kommenthurei. Olah. Cod. Ep. 144. Petri a Montfort negotium, quantum in me est, nunc ago in commendatura.

Commendatus, us. præfectura, status Commendantis ordinis sacri equitum, Teutonici; *fővezértség, komitárság*. It. commenda. Gal. commanderie. Kommenthurei. Máty. kir. lev. I. k. p. 404. accepimus litteras commendatus Prutenorum.

Commendatus, 3., et *Commendatus*, i, aliquo missus; *vezényelt, rhová rendelt katoná*. Száz. IV. 33.

Commendo, idem ac Commanda i. e. jussum, imperium ducis, mandatum; *vezényelt, parancsnokság*. Arch. Rák. VIII. 401.

1. **Commensalis**, discipuli hospites, quieadem mensa hospitis utuntur; *kosztosok*. It. commensali. Brezny. III. 310. a kosztosok (*commensales* vagy *domestici*) 8 frtnyi tandiját fizessenek.

2. **Commensalis**, (Du C.) convictor, convivor; *asztaltárs*. It. commensale. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 143. Prise. Serv. p. 63: Csápy Andreas de Palanka, quem Rex Sigismundus in Armalibus Aulicum et Familiaris Regiæ Societatis Draconicæ Collegam domesticum et continuum commensalem vocat. Lehoczky Stemmatogr. P. II. p. 2.

Commensalitiūm, i, usus eiusdem mensæ et familiæ; *asztaltársi állapot*. Kon. Egyh. 135. 4. ratione familiaritatis vel commensalitiū, ha a jelölt 3 éven át a püspöknel

szolgálati viszonyban volt s annak költségén élt.

Commensari, eadem mensa uti, una cum aliquo rem familiarem curare; *együtt gazdálkodni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 114.

1. **Commensurare**, metiri, mensuram sumere, agere; *megmérni*. It. misurare. Pázm. Dial. 413. Obs. Jadr. 403.

2. **Commensurare**, accomodare, conformare ad vel cum dativo; *hozzámér, hozzászab*. It. commensurare. Kass. P. P. I. 272. delicto commensurata legalis poena irremissibiliter decernatur. Vern. Psych. 174. Sit materia cognitionum individui excolendi horizonti et efficientiæ eiusdem ambitui commensurata.

Commensuratio, mensura; *mérés*. Gall. Mensurage. Cod. Dip. Brüss. III. 27. præter illas legitimas (exactiones), quas quotannis Matas eius regia habet ex cerevisia et commensuratione tritiei.

Commensuratus, 3., proportionatus, æquabilis, accommodatus, conveniens; *arányos, hozzámért*. Pel. Pom. L. V. P. III. Art. II. c. 3. Item mentum eius (Mariæ) erat decens, commensuratum secundum aliquid ad quadraturam tendens. Vern. Psych. 174.

Commensariolus, i, dem. ad. commensarius (Du C. al. s.) *kis följegyzés*. Hor. Mem. 293.

Commensarista, interpres; *magyarázó, magyaráztíró*. Molnár Patv. 35.

Commensatiuncula, æ, dimin. ad Commensationem; *kis értekezés*. Tör. Tár. 1881. p. 483.

Commementum, i, cementum. Kol. Cod. 37. an. 1372. Salis una tantum pars, lateris autem due partes summuntur sieque simul comiscuntur et medioeriter madidantur et illud dicitur commementum vel vulgariter cementum.

Commercialis, ad mercaturam pertinet; *kereskedelmi*. Diar. Com. II. 112. objecta commercialia.

Commerciare, mercatum facere; *kereskedni*. Károlyi. Mat. Tent. 20. Relate ad commercium est quidem Mon. Austria. multis naturæ beneficiis dotata, non habet tamen naturalem illum situm, quem commerciantes maritimæ Potentiæ.

Commerciarius, i, mercator; *kereskedő*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 43. Actum est hoc in civitate Jadera... Martino Commerciario teste etc.

Commercium activum, *aktív, külkereskedelem, kiviteli kereskedelem*. Opin. Præamb.: *commercium activum* dicitur, ubi abundantia in promptu existens cum lucro ad exteris distrahitur evehiturque regiones.

Commercium passivum, *passív, bel-, bel-fogyasztási kereskedelem*. Opin. Præamb.: *passivum commercium*... est cœmto in vectioque rerum peregrinarum.

Commercium exportativum, *Commercium activum* q. v.; *árú kivibő kereskedés, külkereskedés*. Törvt. Msz.

Commercium importativum, *commercium passivum* q. v.; *árú behozó kereskedés*. Törvt. Msz.

Commercium transiens seu æconomicum, mercatura rerum alio devehendarum; *transito kereskedés; árut hazán áthordó v. gazdaságos s szállító kereskedés*. Törvt. Msz.

Commestibilis, quod edi potest; *ehető*. Tör. Tár. 1889. p. 373.

Commestio, actus comedendi, cœna; *evés*. Fej. IV. 2. 127. hospitibus ipsis in commestione immediate collateraliter confidentes.

Commætacio, coniunctio finium, limitum, confinium; *határösszeérés*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 605.

Commætalis, confinis, aecola, vicinus finitimus, commetaneus; *határos, közös megyés*. G. Fej. X. I. 510. commetaneis et omnibus commætalibus prædictæ piscinæ terminos circumisset.

Commætanealitas, confinium; *szomszédság*. Prit. Abact. 50. Possessio locorum in aliorum commætanealitate adjacentium.

Commætanealiter, finitime, in finibus; *szomszédosan, határosan*. Cod. Dip. Kár. I. 302, 193. ad facies prædictarum possessionum parium utrarumque se commætanealiter contingunt.

Commætaneari, adiacere, conterminum, finitimum esse; *határosnak lenni*. Cod. Dip. Arp. V. 220. Ubi eadem possessio Bogartelke commætanearetur cum possessionibus Inaktelke etc.

Commætaneitas, confinium, vicinitas, communitas terminorum, limitum; *határos-ság, szomszédság*. Werbőczy 405. Quia sanguinis et parentele propagatio, vim adhuc et virtutem vicinitatis ac commætaneitatis talium Bonorum et iurium possessionariorum habet atque representat. Fej. VIII. II. 239. Cod. Dip. Hung. Arp. V. III. 85, 123.

Commætaneitatus, us, idem ac *Commætaneitas*. Cod. Com. Zichy T. I. 561. Quasdam possessiones... in commætaneitatu sancti Ladislai.

Commætaneus, 3., finitimus; *határos, szomszéd, megyés*. Törvt. Msz.

Commætari, conterminare, conterminum esse; *határosnak lenni*. Cod. Dip. Pat. VI. 188., 263. Fej. VII. 160., 206. ubi regnum nostrum prædictis terris eorum commætatur. Tkal. Mon. Ep. I. 196. an. 1278.

Commætatio, contactus metarum, locus ubi metæ inter se contingunt, confinium; *határösszeérés*. Cod. Dip. Pat. Hung. V. 45., 56.

Commicari, indecore, immodeste loqui; *illetlenül beszélni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 114.

Commiles, itis, commilito, onis. V. s. v. Evolutio militaris; *katonatárs, bajtárs*. Cf. Inscript. apud Murat. 819., 4.

Commilitas, atis, commilitium; *katonai czimboráskodás*. Ger. Kriegskameradschaft. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 247. Et si aliquis nostrum est in aliqua commilitate et conspiratione vel aliquo ordinamento ad adiuvandum aliquem vel nocendum etc.

Commilito, lege: *commilito; harcztárs*. Pel. De undecim millibus virginum e. 2. Regina suis commilitationibus secreta revelat.

Comminatoria, æ, oratio, comminationem continens; *fenygető beszéd*. Kaprin. Elog. II. 784. In comminatoriis sententiæ usurpantur comminantes, quæ minas et penas in se complectuntur. Pel. De S. Thom. mart. s. c. 4. Rex autem comminatoriis directis inde eundem deturbavit.

Comminatus, us, comminatio; *megfenyegetés*. Törvt. Msz.

Comminister, collega ministri (V. Mi-

nister.) *társ.* Fej. I. 88. Sufficiunt quidem scripta Damasi *commistri* nostri dilecti et magnæ Romæ Episcopi.

Commiserativus, 3., misericordia captus, commotus; *sánakozó, részvő.* Ae. Com. Sopr. p. 15: Posteaquam... *commiserativi* Regii animi... sensu, nihil benignius...

Commisialis, cui aliquod negotium committitur; *megbizott.* Han. Mon. Jur. II. 78: teneantur... *commisiales* facere inventarium de bonis defuncti.

Commisariatica, res ad commissarios pertinentes; *hadbiztossági (ügy).* Kass. Prax. I. 25. *Objecta*... 2., *commisariatica* v. g. statuto tyronum dislocatio militie eiusque alimentatio I. 22. *Negotiorum* deperamentum... ecclesiastica, religionaria, litteralia, *commisariatica*, contributionalia.

Commisariatica assignatio, mandatum præceptum commissarii: *biztosi kijelölés, kirendelés.* Törvt. Msz.

Commisariatie, ex præcepto mandato; *meghagyás útján.* Molnár Patv. 30. *Commisariatie* vel per Commissarium, vel per Commissarium. ibid. 82.

Commisariatico-Bellico-Provincialis, curatores rerum ad bellum pertinentium in provincia degentes; *tartományi hadi biztosság.* Molnár Patv. 80. id in singulo Computo Semestrali sive Hyemali vel Hybernali, et æstivali *Commisariatico-Bellico-Provinciali*, vi quietantiarum Eltapium, transennalium, computualium ac similium aliorum conelusorum, Perceptor accepitari et in quantum ordinarium miseræ plebis imputari curat.

Commisariaticum, negotium ad Commissarium pertinens; *hadbiztosságbeli ügy.* Kass. Jur. Civ. Lex. 7.

Commisariaticus, 3., ad officium commissariatus pertinens; *hadbiztossági.* Molnár Patv. 29. In Militaribus et *commisariaticis* hi termini occurrunt: Semestralis, Bimestralis etc. V. s. v. Proiectum.

Commisariatus, us: officium commissarii i. e. curatoris, procuratoris, cui negotium aliquod delegatum est; *biztos tiszte.* Molnár Patv. 30. — Dip. Alv. II. 278., 292., Rák. Ön. 51., 23—24 (23.).

Commisariatus Annonæ, officium sitarehi, præfecti annonæ; *élelmezési biztosság.* Passim.

Commisariatus bellicus, officium curatorum rerum bellicarum; *hadi biztosság.* Ön. Rák. 51., 23—24. Kass. P. I. 21.

Commisariatus Gubernialis Marítimo-cameralis, Kass. P. I. 40. Gubernium Regionum Fluminense ac totius Litoralitis Hungarico-Maritimi habet *Commisariatum guberniale marítimo-camerale*.

Commisariatus Provincialis, *tartományhadbiztosság.* Ger. Provincial Commissariat. Kass. Prax. I. 21. ut in cointelgentia *Bellici Commissariatus* per *Provinciales Commissariatus* foveenda contributiones arario bellico inferantur... Tiszth. Irm. Kerületbeli Tartománybiztosság. Bel. Geogr. 300. Cui (Cameræ Regiæ Hung.) Regia Cameræ Administratio, Cassovia et quoad tributum exactionem octo *Commisariatus Provinciales* adiecti sunt.

Commisariatus provincialis

director, præfectus curatorum rerum ad bellum gerendum necessariarum; *tartományi hadbiztosság főigazgatója.* Törvt. Msz.

1. **Commissarius**, rector. Iosephus II. regnum Hung. Croat. et Dalm. in decem circulos divisit. singulis circulis directores vel *commissarios* præposuit, comitibus supremis amotis. Ker. Nap. 94.

2. **Commissarius**, Pristaldus. Kereszt. Res. Mil. 42. Pristaldus vulgo *Commissarius* partibus litigantibus adiungebatur.

3. **Commissarius**, i, quæstor, curator rei, cui negotium quoddam curandum commissum est; *biztos, megbizott.* It. commissario. Commisär. Rák. Ön. 65., 1—4. Wagn.

4. **Commissarius**, (angelus) legatus angelorum (arch angelus); *megbizott, küldött.* Pel. Serm. Quomodo tunc... angelus *commissarius* loquitur anime christiane reprobe obiurgando eam et exprobrando. (Hiem. 9, z.)

Commissarius Annonarius, præfectus annonæ. **Commissarius Alimentationalis**. **Commissarius Contractionalis**; *élelmezési biztos, élelmester.* Kass. Prax. I. 35, in illis locis, ad quæ stativans militia illoceat et magazinaria annonaria et alimentationalia pro hac destinata existunt, constituti sunt *Commissarii* sic dieti *Annonarii*, *Alimentationales* secus etiam *Contractionales* compellati.

Commissarius Armaturæ, curator et præfectus armaturæ; *hadiszer-biztos.* Arch. Rák. VIII. 48., 76.

Commissarius Aulicus, legatus aulæ; *udvari biztos.* Tör. Tár. 1881. p. 171.

Commissarius Belli, Bellicus, Conquisitor, curator rerum ad bellum necessariarum; *hadi biztos.* Molnár Patv. 82.

Commissarius Cameraticus, V. *Recuperator*; *kamarai biztos, megbizott.* Fabó. Monm. 78. per Stephanum Kalmanczey *Commissarium Cameraticum*, quem Latini recuperatorem appellant. Il. p. 42. per legitimos *recuperatores* quos *commissarios* adpellamus iis fuerunt assignata.

Commissarius Campestris, cui agrorum cura commissa est; *mezei biztos.* Tiszth. Irm.

Commissarius Centralis, *központi biztos.* Ger. Centralcommissär. Kass. P. I. 34. *Centralis Commissarius* in iis solum Comitibus solet constitui, in quorum ambitu maiores sunt L. R. civitates et hæc una cum Curia Comitatus in via regia transennali situantur.

Commissarius Contractionalis, *Commissarius Annonæ* q. v. Tiszth. Ir. *Contractionalis Commissarius*. A megyében fekvő katonaságra ügyelő Biztos.

Commissarius magazinialis, cui cura horreorum commissa est; *páhó, csűr... raktári biztos.* Törvt. Msz.

Commissarius Oeconomicalis, cui rei familiaris cura commissa est; *gazdasági biztos.* Arch. Rák. IX. 666.

Commissarius Persecutionalis, *Comm. Securitatis*, q. v.

Commissarius politicus, curator disciplinae publicæ; *közürendre ügyelő biztos, rendőri biztos.* Törvt. Msz.

Commissarius Provincialis, curator provinciae; *tartománybiztos.* Arch. Rák. VIII. 293.

Commissarius provincialis substitutus, curatoris provinciae vices gerens; *tartománybeli másodbiztos, kerületi albiztos.* Törvt. Msz.

Commissarius Regius, *királyi biztos.* M. Bel. Geogr. 523. Præest utrique (Tabulæ Superiori et Inferiori) Principis nomine, Arbitrator seu *Commissarius Regius*, qui propositiones regias ordinibus regni ritu exhibet solemniter.

Commissarius sanitatis, curator valetudini publicæ; *egészségügyi biztos.* Törvt. Msz.

Commissarius Securitatis, curator securitatis publicæ; *csendbiztos.* Ger. Polizeicommissär. Kass. Prax. I., 35. In quolibet Comitatu sunt constituti *Securitatis Commissarii* secus etiam *persecutionales* *Commissarii* dicti.

Commissarius Stabalis, curator prætorii; *törzsbiztos.* Arch. Rák. VIII. 377.

Commissarius trajectus; cui cura portus et riparum commissa est; *rébiztos.* Törvt. Msz.

Commissarius transennalis, *utazó katonaságra ügyelő biztos.* Kass. Prax. I. 35. illi vero qui in locis sic dietis transennalibus constituti sunt, vocantur *transennales Commissarii*. Tiszth. Irm.

Commissarius viarum, viarum curator; *uti biztos.* Kass. Prax. I. 36. *Viarum Commissarius*... (Uti biztosok) et rationes super laboribus tam iugalibus quam et manalibus materialibus item accurate ducere obligantur.

Commissio, (Du C.) (a committendo) 1. mandatum, præceptum; 2. collegium eorum, quibus negotium aliquod curandum committitur. 1. *rendelet, meghagyás, megbízás*; 2. *biztosság.* Szer. Not. p. 44. Georch. II. T. II. 322.

1. **Commissio**, (litteræ commissionem continentes); *megbízó levél, meghagyó levél.* Kov. Form. St. CXLVI. *Commissio* pro desumendo liquido debito.

2. **Commissio**, consultatio; (Du C. al. s.); *tanácskozás.* Szered. Ser. Episc. 235. an. 1759. Consultationi, quam vulgo *Commissionem* vocamus, Præses datus.

Comissio articularis, viri articulis fidei componendis exmissi; *hitezkébbeli biztosság.* Fej. Jur. Lib. 329.

Commissio ecclesiastica, viri rebus ecclesiasticis regendis; *egyházi dolgokra ügyelő biztosság.* Törvt. Msz.

Commissio generalis Studiorum, viri universis (summis) studiis præfecti; *egyetemes tanulmányi biztosság.* Wallaszký 468.

Commissio iudicialis, mandatum iudicium ex lege; *bíráknak törvénybeli meghagyása.* Törvt. Msz.

Commissio neo-acquistica, viri iuribus neoacquistorum bonorum diiudicandis instituti; *új szerzeményi biztosság: jogoknak ujjonnan való megvizsgálására kirendelt biztosság.* Molnár Patv. 27. *Commissio neo-acquistica* instituta est Anno 1715. per Art. 40. ad investiganda iurium possessionariorum fundamenta.

Commissio sanitatis, collegium virorum sanitati exploranda; *egészségügyi biztosság.* Ger. Sanitäts-Commission. Lzb. Cod. Med. T. II. 70.

Commissio Scholastica, viri scholae praefecti; *iskolai bizottság*. Wallasky 468.

Commissio studiorum, scholarum; *tanulmányi bizottság, tanügyi bizottság, tudományokra ügyelő bizottság*. Székess. főgm. Ért. 1894—95. p. 26. Tiszib. Irm.

Commissio Systematica, viri ad aliquod negotium constituti; *rendszeresítő bizottság*. Georch. Ért. 25. jegyzetből látni, hogy a mely óriási munkát sem a *quadrupartitum* készítői sem a *Commissio Systematica* végre tökéletesen nem hajthatott, ebeli dicsőséget csak a jelen századnak tartotta fenn 67., 68.: 1791. — 8.: 1827. és 6.: 1830.

Commissionem dare, dare negotium, committere causae cognitionem; *megbízni valami ügygyel, meghagyni*. Wagn.

Commissionalis, ad commissionem pertinens; *bizottsági*. Magy. Tört. Tár. XVIII. 195., 197. ac commatibus in publicis *commissionalibus actis* in dies magis magisque prosindit... ubi *acta commissionalia* finita et relata fuerint.

Commissionaliter, mandato, per mandatum; *utasítás útján*. Thök. Lev. 273. *commissionaliter* parancsoltassék meg. Arch. Rák. VIII. 47. Art. Diet. Pos. 449.

Commissionare, committere, delegare; *megbízni*. It. commettere. Gall. commetre. Germ. auftragen. Kass. Jur. Civ. It. 401. quatenus pro tunc ac ibidem sub incurrenda secus pona legali personaliter vel medio Homini sui eatenus *commissionandi* comparere dignetur.

Commissionarius, i, (Du C.) negotii curator; *ügynök*. Pest Vár. Lev.

Commissionarius Magnarii, curator m.; *nagykereskedői ügynök*. Pest Lev.

Commissionatus, i, (Du C.) delegatus, qui mandatum seu commissum alterius deferat; *megbízott ügynök*. Art. D. 1840. p. 40. Pfahl Jus. Geor. 314. Opin. Deput. 41. Pest. Lev.

1. **Commissum**, (ap. Finaly alio sensu) mandatum, negotium; *megbízás, meghagyás*. Germ. Auftrag Ac. Com. Sopr. p. 38: a Sua Majestate in *commissis* iam haberet (mandata...)

2. **Commissum**, (Du C.) praeda, directio; bonorum mulctatio; *zsákmány*. Szegedi Rubr. Pars. I. p. 408: Aurum et Argentum non csum ex Regno non efferatur, alioquin cedat in *commissum* (i. e. in praedam et direptionem ejus, qui deprehenderit) Decret. Uladislai Regis 1492.

Comitatio, (Du C. comitatio) comitatus; *kisérlet*. Ljub. Mon. St. III. 132: debeat habere *comitationem* decentem.

Committens, qui aliquid delegat ad munus aliquod perficiendum; *küldő, megbízó*. Diar. 1802. p. 87 cum tamen SS. et OO. non suam solum, sed *committentium* quoque suorum Personam representant.

Committere, 1. pactum inire, consentire; 2. dimittere (Du C. al. s.); 1. *meg egyezni*, 2. *elbocsátani*. Soos Doc. diligenter discernendo taliter *commitimus* in iudicando. Dominam nunquam molestarent sed liberatam *committerent*, prout nunc etiam commiserunt.

Commixtio, *összevegyítés*. Nagy Jus. Trans. Sax. 67. *Commixtio* est cum plurium

res solidae invicem miscentur, quae, si utriusque vel omnium voluntate sit facta, corpus vel acervum commune facit. Si casu vel altero ignorante contigerit, dabitur utrique rei suae vindictio, cuius forma quidem non est mutata, sed tamen quia singula grana difficulter vindicari possunt, quisque ex commixto acervo partem capit.

Commodans, kölcsönző. It. comodatore. Vern. Phil. Mor. 387. Qui dat, nominatur *commodans*, qui accipit *commodatarius*.

Commodatarius, debitor, nexus ob aem alienum; *adós, használó*. Kövy El. 438. 439. Commodatum est contractus gratuitus realis, quo usus rei non fungibilis alteri datur ea lege, ut post determinatum tempus et usum eadem in specie restitatur... Si rem elapso determinato tempore in casu vero precarii ne quidem iudicialiter admonitus reddat, *commodatarius*, vel conductor, fit violentus. Georch. H. T. III. 38.

Commodatio, mutatio; *kölcsönzés, haszonkölcsönzés*. Törvt. Msz.

Commodato dare, idem ac *commodare*; *használatra kölcsönözni*. Kronst. II. 356 an. 1534: dedimus *commodato* unum equum.

Commodator, creditor; *hitelvező*. Törvt. Msz.

Commodatum, Mutuum; *kölcsön*. Vern. Phil. Mor. 387. Cher. Jus Eccl. II. 257. praecipuae species alienationis sunt 1. Mutuum... 2. *Commodatum* seu contractus, quo res non fungibilis alicui gratuito traditur ad certum tempus, ut habito usu res ipsa restitatur.

Commodiose, commode; *kényelmesen*. Sup. An. Sc. I. 446 an. 1255: si... *commodiose* sustentari non possent.

Commodiosus, 3., commodus; *alkalmas, kényelmes*. Cod. Com. Zichy T. I. p. 277: pontes et naves ad transitum aptos et *commodiosos* servare... teneantur.

1. **Commoditas**, locus habitationis; *lakás, alkalmatosság*. Lzb. Cod. Med. T. II. 141. in *commoditate* sibi assignata... cum omnibus suis domesticis constanter se continent.

2. **Commoditas**, vehiculum, currus; *alkalmatosság, alkalom, kocsi*. Ger. Gelegenheit, Fuhr. Opinio Deput. 33. Diurnum Personarum capitalium et Conventualium nec non hominum Regionum et Palatinalium in toto, etiam cum scribis, praeter intentionem et *commoditatem* 4 fl. C. M. absque victu et *commoditate* 6. fl. C. M.

Commodosior, ius; *illőbb, alkalmasabb, kedvezőbb*. Cus. in nov. ed. gloss. Du C. voc. commodosior: commodius. In cod. com. Zi. vol. III. p. 368... taliter concordasset, ymmo ipso presbiterio de Raych ipsam concordiam pro suo *commodosiori* statu et dicte sue ecclesie fructuosiori commodo benivole ac liberaliter assumente et acceptante, ut...

Commodosus, 3., commodus, aptus, idoneus; *illő, alkalmas, kedvező*. Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 428. Terram nobis utilem ac *comodosam* ad requisicionem constantem et amonicionem sedulam nostri Culminis simul cum castris suis obtulit. Cod. Dip. Hung. And. V. V. 546. 9. utilitas *commodosa* fidei civium...

Commodus, v. um, area Gal. Commode;

szekrény. Fjp. szám. p. 326: de labore *commodi* apud balneam stubam.

Commodus frater, commodi studiosus; piger; deses; *kényelmet szerető, renyhe ember*. Szilády Irod. Közl. VI. 3. 325.

Commolestare, gravare, negotium facessere; *terhelve lenni, zavarni*. It. molestare. Gal. molester. Fej. V. III. 440. et nullus eodem venientes audeat *commolestare*.

Commonefactio, commemoratio, monitus; *figyelmeztetés, emlékeztetés*. Jan. Pan. Poem. II. 89.

Commonitorium, (Du C.) communitio; *intés, intelem*. Wagn.

Commonstratio, actus monstrandi; *mutatás*. Száz. X. 740.

Commotio, (apud Fin. tantum sensu translato) hic: commotio corporis, ambulatio; *testmozgás, séta*. Máty. 59. pass.

Commovere se, ambulare; *testmozgást végezni, sétálni*. Máty. 141.

Commune, (Du C.) Incolarum urbis vel oppidi universitas rege concedente; *község*. Mare. Chr. I. 3. et passim.

Commune placitum, sententia a iudicibus regis nomine lata; *a királyi küldött s a grófok által tartott törvényszék, végzés*. Uj Magy. Muz. III. 496. *Communia Placita* non sequantur Curiam nostram, sed teneantur in aliquo loco certo.

Commune Veneciarum, (Du C.) incolarum V. universitas; *veneczei község*. Száz. XXIX. 307. Ljub. Mon. Sl. passim.

Communi (in), in proverbio; *közmondásban, példabeszédben*. S. de Kz. Chr. I. 4, 6. unde vulgus ad huc loquitur in *communi*.

Communicabilis, qui communicari potest; *közölhető*. It. communicabile. Vern. Psych. 244.

Communicabilitas, proprietas rerum, quae communicari possunt; *közölhetőség*. Pázm. Dial. 81.

Communicantes, (Du C.) Inter anabaptistas ita dicuntur, qui more veterum Nicolaitarum omnia habent communia; *közösen élők*. Nagy Hier.

Communicare, (Du C.) ad sacram synaxim, mensam, panem coelestem accedere, divino epulo pascere; *úrvacsorát kiszolgáltatni vagy úrvacsorához járulni*. Serm. Cat. 149. Illic ipsi apostoli sub una specie panis *communicabant* populum. Kronst. I. 87.

Communicatio, commeatu; *közlekedés*. Ger. communication. Arch. Rák. VIII. 187. Vetésnek szőlő leveleket accludáltam és vagy az francia papok vagy kalmárok által az parizi *communicationnak* hogy megcsinálja utját.

Communicative, promiscue; *közösen*. Germ. gemeinschaftlich. Faber. Jur. Met. 55. primum fit potissimum occasione collationis Regalis mineralis superioris Ordinis, in qua Dominus Feudi directus quævis Domino montium competetia Jura vel æquis partibus vel definita parte reservat, in hoc casu cum eo *communicative* agit, quare commune Officium montanum existit, cuius officiales a possessoribus Regalis *communicative* denominantur et solvantur.

Communicativus, 3., facilis, commodus accessu; *közlekeny*. Ger. mittheilsam. Szilády Tör. Magy. Eml. IV. 105. Ex alia parte

Supremi Visirii morbus diuturnus, tum natura minus *communicativa* . . . effecerunt.

Communicatorio Expositoriae, (litterae) communicationem continentes; *közlő, kifestő levél*. Kov. Form. St. CL. 41.

Communicatum, quod cum aliquo communicatur; *közlemény*. Törvt. Msz.

Communio; (Du C.) sacra mensa, divinum epulum; *úrvacsora*. It. comunione. Gal. communion. Ger. Abendmahl, Communion. Serm. Cat. 449. et toties quoties homo sensit in se teporem, languescere in se adverit devotionem, statim ad S. Confessionem et SS. *Communione* propter et mox in se piam devotionem et animae quietem innovabit.

Communio rerum, (Du C.) communis rerum possessio; *vagyoni v. jószág közössége*. Törvt. Msz.

1. **Communis**, Du C. accessu et affatu facilis, qui cum omnibus communiter versatur. *leereszkedő, barátságos*. Chr. Dubn. p. 12: *Anabatur* . . . ab extrema natione, eo quod esset liberalis et *communis*. S. de Kéza Chr. I. 2., 6.

2. **Communis**, servus; *szolga*. S. de Kz. Chr. I. 2., 1. I. 2., 6. I. 46. unus nobilis alter ignobilis diceretur, nisi victus per tales casus *communis* haberetur. In num. plur. I. 2., 1. detudi in communium servitutem. *Communes*; *köznép*.

Communis homo, plebeius, de plebe; *nem nemes, közönséges ember*. Száz. VI. 144.

Communis manus, a jószágnak közösen való adása hübéri. Vuch. Jur. Feud. 86. Et hæc est illa investitura simultanea iuris Germanici novi, quam *communis manus*, Gesamtbelehung, Belehung zur gesamten Hand, ipsum autem feudum tali modo acquisitum *feudum coniuncta manu susceptum* nominant . . . *Communis manus*, gesamt Hand, inde forsitan dicta, quod quidquid unitis et communibus viribus acquiritur, aut effectum dicatur, mit gesamter Hand unternommen aut inde quod simultanee investiti symbola investituræ manibus tangere manusque suas manibus domini simul junctas imponere debuerint.

Communis pecunia, *florenus vulgaris* valoris 60 denariorum. Fjp. Szám. p. 345 et passim.

Communitas, (Du C.) idem est quod Commune, incolarum urbis aut oppidi universitatis, domino vel rege concedente, sacramento invicem, certisque legibus astricta; *község*. It. comunità. Kass. P. P. I. 35. S. de Keza Chr. I. 2., 1. Marc. Chr. I. 3.

Communitas libertina, civitas immunitate donata; *szabados község*. Törvt. Msz.

Communitas nobilitaris, universitas nobilium incolarum; *nemes község*. Törvt. Msz.

Communitas privilegiata, *Com. libertina*; *szabados község, kiváltságos község*. Törvt. Msz.

Communitas rustica, universitas incolarum rusticorum; *paraszt község*. Törvt. Msz.

Communitas Siculorum, egentioris conditionis nobiles et ignobiles siculi; *kisebb ragyonú és tekintélyű lófő és közrendű székelők*. Jogt. Eml. T. I. p. 3. ordinatum est, ut *Communitas Siculorum*

servituti maiorum et seniorum non sit subiecta.

Communitativus, 3., a communitate delegatus; *községi*. Kuk. Jur. III. 194. V. s. v. Capitanealis. 4.

Communius, communis sive publicus. Chr. Dubn. 5., 9. In *communium* servicium immisericorditer tradebatur. 7., 13. quod signum hungari . . . in exercitu semper *communium* gestavere.

Commutare, idem quod *componere*. V. s. *cadere*.

Commulative linguae, mendacium, periurium; *nyelvváltás*. End. p. 344. (Deer. S. Ladisl. III. 1.) si . . . periuri inventi fuerint, pro *commutatione linguae* decem pensas solvant.

Commulative, invicem, per vices; *felváltva, váltótól, felcserélve*. Törvt. Msz.

Communitivus, 3., quod in aequilibrio dati et accepti situm est, mutuos; *kölcsön, csere*. Imre Phil. 533. Kelem. Inst. Jur. Pr. 123. iustitiæ divisio . . . In *Communitivam*, Distributivam ac Vindicativam. Andr. Pann. 76.

Commutator, qui merces permutat; *cserekereskedő*. Száz. II. 435. mercatores, institores et *commutatores*.

Comoca, (Du C. camoca) panni serici vel pretiosioris species; *kamoka, drága seilyem kelme*. Magy. Tör. Tár. III. 65. V. Bosdoganum.

Comodales, (fors. a comodio, cubiculum v. Du C.) habitationis merces; *lakbér*. Fjp. Szám. p. 493. an. 1439: *comodales* pro vigili turris p. 503: *comodales* pro notario Cf. p. 347: Wenzel dedimus pro *hauszins*.

Comodose, *commode*, *kényelmesen, elégségesen*. Eszl. Okm. p. 90. (Rabinsteiner iudex Pestiensis a. 1393): in casu autem, quo pretaetam domum . . . desolari contingeret adeo, ut sepe dicti proventus exinde *comodose* porrigi non possent.

Comedia intricans, callidum fraudum concipiendarum artificem inducens *comedia*; *cselvigjáték*. It. commedia di intrigo. Greg. Aesth. 132 quod fatum et providentia est in tragœdia, hoc est casus petulans in *Comedia*, ad quem in *comœdiis* sic dictis *intricantibus* (Intriguenstücke) accedit intricatio propria seu nodus ab ipsis personis agentibus nexus.

Compa, æ, (ab Hung. voc. *komp*) quod est ratis ex duabus partibus iongioribus latere (e tabulis) instructa, cui orbiculus imponitur fune autem ab altera ad alteram ripam extensa et super orbiculo tractata huc illic ducitur ratis. Cod. Dip. And. I. 58., 65. prima meta est locata aque *compa*.

Compactata, orum (Du C. compactatum) pactum, foedus; *egység, szerződés*. It. compatto. Ger. Vertrag. Zsigm. Hist. 208. Nobiles et Calixtini . . . Ecclesiae Romanae iterum conciliati sunt et ipsis articulis, qui *compactata* dicuntur, in Comitibus 5 Jan. an. 1434. Pragæ habitis subscriperunt.

Compactio libri, (Du C.) actus in unum volumen congerendi librum; *könyv bekötése*. Tör. Tár. 1881. p. 474.

Compactor, biblopegus, concinnator librorum; *könyvkötő*. Buchbinder. Tab. Conscr. Ker. Nap. 3. Lop. Mon. Sl. XX. 23. an. 1693.

1. **Compactura**, æ, fascis; *csomag*. Tör. Tár. 1888. p. 806. ponderatum argentum

vivum seponat, *compacturas* sigillo suo muniat.

2. **Compactura**, æ, artificium libros conglutinandi, compingendi; *kötés* (könyv). Irod. Közl. VI. IV. 472. Tör. Tár. 1881. p. 474.

Compaginare, (Du C.) coniungere, copulare, compingere; *összeilleszteni*. Magy. Tör. Tár. XIII. 234. lineam flavei coloris tribus imaginibus liliorum *compaginatum* Száz. XV. 223. Cf. Ammian. 21., 2. Prudent. *περί στες*. 10. 889. Augustin. Serm. de temp. 211.

1. **Compagnia**, (Du C.) societas, coniunctio; *társaság, pajtáság, czimboraság*. Opin. P. II. Sec. II. Cap. V. (bb) 2: Magister cum sodali suo in *Compagnia*, id est erga dimidium laboris mercedem. opificium exereens fl. 40 est puniendus. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 529: non faciet *compagniam* cum ullo corsario.

2. **Compagnia**, æ, (Du C.) centuria; *század*. It. compagna. Arch. Rák. I. 47. VIII. 392. Jogt. Eml. III. p. 394. Kuk. Jur. II. 187. Ut Knezyatus pro possibilitate regulerentur sive ad aequalitatem reducantur, numerus eorum successive diminuendus erit, ita videlicet, ut penes duos *compagnias* unus sit Knezyus et tali ex miserabilioribus unus detur spatus.

3. **Compagnia**, comitatus; *kisérlet*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 565. Et cartæ, quas habuit Damianus frater meus in *compagniam* suam et meam sint in potestate filiorum suorum Vallii et Jacobi.

Compana, campana; *harang*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 277., 280.

Companatores, (Du C.) Hæretici, qui asserunt panem cum corpore Christi remanere in Altaris Sacramento; *úrkenyeresítő*. Nagy Hier.

Compania, centuria militum ab It. compagna; *század*. Arch. Rák. III. 689. Prætoriana militiæ nostræ equestris ordinis unius *companiæ* Capitaneus . . . Tör. Tár. 1889. p. 521.

Comparago, (idem quod ap. Du C. compararium) i. e. societas plurium unius prædii dominorum. Cod. Dip. And. II. 298., 336. tanto . . . quanto alta principum sublimitas indurabilis potestatis *comparagine* subditorum puræ fidei constancia solidatur.

Comparamen, compositiva divisio; *szerződéses felosztás*. Cod. Dip. And. I. 577. 631. tali *comparamine* inter partes adhibito.

Comparator, (Du C.) emtor, qui comparat, acquirit aliquid; *szerző, kereső, vevő, vásárló*. Art. Diet. Pos. 68. Bonorum *Comparatores*. Cf. Paul. Sentent. 2., 17. Cod. Theod. 40., 33. l.

Comparcum, locus septus in sylvis (Du C. compareus, clausus); *mulató erdő*. Ger. Park. Batty. Ger. 203. quoddam videtur *comparcum* ex densissimis sylvis scripturatum.

Comparicio, **Comparitio**, actus comparandi se, sistendi alicui, *megjelenés*. Cod. Dip. Kár. I. 281., 187. Kass. Jur. Civ. 9. Diserte exprimi debet in Actione modus *comparationis* Incatti an videlicet hunc ad personaliter comparandum et iuristandum vel solum ad personaliter comparandum . . . citatum habere velit.

Comparieticus, 3. (Du C.) vicinus, quasi unum eundemque parietem habens; *szomszéd*. Batty. Leg. I. 372.

1. Compars, pars socia; egyhez tartozó rész. Curios Misc. 397. Dicendum est in oppugnationibus propugnaculum potius impetendum quam Cortinam: Tum quia haec est fortior reliquis partibus, tum quia a pluribus compartibus defendi potest.

2. Compars, tis, particeps; részes. Pázm. Dial. 323.

3. Compars, confinium, vicinia; szomszédság. Batt. Leg. I. 372. an. 1008: villam... sitam in comparte... civitatis.

Comparticipare, una cum aliquo participem esse alicuius rei; *vkivel együtt részesülési vmiben*. Pel. De S. Mathia s. II. c. 6. christianus cum Mathia comparticipabit septem modis varias felicitates.

Compascuum, pascuum commune; közlegelő, közös legelő. Kass. Jur. Civ. Lex. 7. Törvt. Msz.

Compassibilis, ad misericordiam propensus; *résztevő*. An. Sc. I. 244. an. 1358: animo compassibili. Cf. Tertul. adv. Prax. 29.

Compassibiliter, (Du C. via, per quam transiri potest) hoc loco; compassibilis est, qui compatitur, qui condeat, hinc compassibiliter, compatiendo, condolendo; *részvétellel*. G. Fej. VIII. 1. 421. flevit compassibiliter super illam (Bulla Bonif. VIII. pro Carolo a. 1303.)

Compassio, (Du C.) misericordia, compassio; *részvét.* It. compassione. Gall. compassion. Germ. Mitleid. Vern. Psych. 255. In nonnullis hominibus celerrime compassio, aestimum, inclinatio oriuntur. p. 282. — Wagn. Cf. Tertul. Resurr. carn. 4.

Compassivus, 3., condolens, commiseratus, misericors (*συμπαθής*); *együttérző, részttevő*. Pel. Serm. Mulieres sunt compassive et pie ac misericordes Aest. 2. s. Beng. Ann. Er. Cæn. 143.

Compassuales, *Compassus* q. v.; *megkereső levél*. Cher. Jus. Eccl. II. 396. Juriev. Jur. Met. 165. Emtor pretium emtionale intra stipulatum tempus obligator venditori deponere, alias enim coram Iudicio montano actione venditoris ad id persolvendum compellitur, si vero emtor alterius sit Jurisdictionis, executio summæ debite a competente Iudice impetratur *Compassualibus*.

Compassus, Litteræ requisitoriales, litteræ, quibus iudex alium iudicem interpellat; *megkereső levél, az ítélet végrehajtását eszközölő levél*. Tiszth. Irm. Faber Jur. Met. 161. si vero hi pecuniam malunt, partesque fodinales deprecantur (quod communiter Metallifodina in perditio constituta obtinet) tum debitum vel per Iudicium montanum. si hoc Debitoris personalis Jurisdictio est, Casu vero in contrario, per competentem eius iudicem, medio *Litterarum requisitorialium* vulgo *compassus*, via executionis desumitur.

Compassus lacens, pyxis magnetica metallicorum iacens; *iránytű*. It. compasso F. Balass. Casula Steph. App. quid compassus jacens der Setz-Compass dictus.

Compassus pensilis; *bánya-iránytű*. F. Balass. Casul. Steph. App. quid compassus pensilis Germanis Heng-gruben oder Berg-Compass dictus.

Compastum, *compassus* q. v.; *iránytű*. It. compasso. Compass. Arch. Rák. VIII. 323. Una nigra cistula, in eadem argenteum horologium solare et *compastum*.

Comptat, (Du C.) testis baptismi; *koma*. Batt. Leg. III. 269. an. 1372: Cod. Dip. Brüs. II. 165.

Comptaternitas, (Du C.) cognatio spiritalis; *komaság*. Thur. in Geyza R. c. 66. Luc. Regn. Dalm. 268.

Compati, commoveri, capi, affici misercordia, dolere casum, vices alterius; *együtt szenvedni, szánni, részvétet érezni, könyörülni*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 114. Wagn. Cod. Dip. Alv. I. 311. Cf. Tertul. adv. Prax. 29. Coel. Aur. Acus. 2. Augustin. Ep. 40., 29.

Compatibile, conveniens, quod componi, conciliari cum altero potest; *összeférhető, összeegyeztethető*. Wagn. Proj. Leg. Civ. 297.

Compatibilitas, quum quid conciliari potest cum aliqua re; *összeférhetőség*. Törvt. Msz. et passim.

Comptatier, animo misercordiae, condolecente; *részvétellel*. Cod. Dip. And. II. 155., 172.

Comptatrina, æ, fem. ad *comptat*; *komaasszony*. II. Rák. Gy. 20.

Comptatrotia, æ, (Du C.) popularis, gentilis; *földi*. Gal. comptatrotie. Wagn.

Comptatronus, socius patroni; *társ-kegyúr*. Kon. Egyh. 188.

Comptatlier, (Du C.) breviter; *összefoglalva, foglalatban, röviden*. Kov. Form. St. CLX. Testimoniales super facta Armaliū publicatione, tenores ipsarum Litterarum publicarum *comptatlier* in se complementes ex Generali Congregatione emanata.

1. Comptadiare, (Du C.) brevi circumscribere, colligere, abbreviare; *kivonatolni, röviden összefoglalni, rövidíteni*. Ac. Com. Sopr. p. 105: Et hæc erant... puncta... ex corpore Gravaminum *comptadiata*. Catal. Libr. S. Ivan. 232. Comptadiata Historia Gentis Slave, de Regno Regibusque Slavorum *comptadiavit* G. Fandly. Cf. Tertul. adv. Marc. 4., 9.

2. Comptadiare, numerum restringere, imminuere; *kisebbsé szorítani*. Pril. Abact. 18: Pecora *comptadiari* deberent.

Comptadiarie, brevi negotio; *rövid úton*. Nill. Symb. p. 271: unum videri superesse, quo Causa ecclesiæ unitæ *comptadiarie* perfici... queat.

Comptadiatus, 3., compendio consummatus, perfectus, totus; *összefoglalt, teljes*. Thök. Diar. 472. quod prædecessorum omnium veziriorum *comptadiatum* virtutem in ipso spectet etc.

Comptadiose, compendio, breviter et commode, lucro; *röviden, előnyösen*. It. compendiosamente. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 61. exurgant ad salutis suæ compendium et illam brevis laboris pretio *comptadiose* mercentur. Cf. Sidon. Ep. 7., 40.

Comptadiosus, 3., compendio comprehensus; *rövid foglalatú*. Törvt. Msz. Cf. Appul. Met. 11. p. 268.

Comptatrare, cogere, in unum penetrare pass. coalescere; *egymásba hatolni*. Vern. Met. II. 31. Elementa enim absoluta corporum *comptatrare* mutuo nequeunt, secus omnis extensio tolleretur et corpus quodvis in merum punctum recideret.

Comptatratio, mutuos concursus; *különös behatolás, egymásba való ható-*

lás. Hor. Mem. 61. ut in corporum conflictu *comptatratio* sequi debeat.

Comptare, (Du C.) comparare, emere; *venni, vásárolni, szerezni*. It. comprare, comptare. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 194. quod nullus Venetus neque forinsecus per se vel eius nuntium audeat *comptare* de rebus vel mercibus Ragusiensium... Et quicunque comptus fuerit habere vel *comptasse* de mercibus ipsorum de illis...

1. Comptens, competitor; *vetélytárs, pályatárs, kérőtárs*. Gal. compteteur. Mitbewerber. Wagn.

2. Comptens, congruus, conveniens; *megfelelő, illetékes*. S. de Kz. Chr. I. 2., 6. Ethela... suo corpore *comptentis* fortitudinis habebatur. Pass.

Comptenter, respondens, convenienter; *megfelelően, kellően, eléggé*. Tör. Tár. 1887. 175. Arch. Rák. IX. 628. Cf. Ulp. Dig. 24., 3., 22.

Comptentes, (Du C.) baptismi candidati, qui baptismum postulabant; *a ker. hit tonaiban kellően előkészültek*. Kon. Egyh. 441.

1. Comptentia, æ, tribunal competentis; *illetékesség, bíróság illetősége*. Georch. H. T. IV. 80. Opin. Deput. 44. — in quantum illi, qui per factum hoc damnificati sunt, cum eo, qui causa damni fuit, amice convenire non possent — Judicium nundinale Partes ad suam *comptentiam* inviabit. Kass. P. I. 35.

2. Comptentia, æ, stipendium, tributum competentis; *illeték, járadék, járandóság*. Pfahl. Jus. Georg. II. 56. Deservit autem eo, ut sciatur *Comptentia* urbarialis cuiusque Coloni reflexe ad qualitatem sessionis per ipsum possesse.

3. Comptentia, certamen; *versengés, vetélkedés*. Arch. Rák. IV. 639. felő: *comptentia* ne legyen közöttük.

Comptetere alicui, deberi (Du C. al. s.); *illeti őt, jár neki*. Ger. ihm zukommen. gebühren. Kass. P. I. 137. cui exclusivum *comptetit* ius.

Comptilare, fingere, comminisci; *kikölni*. Georg. Sirm. I. 27. Isti magnates *comptilaverunt*, quod aulici et cubicularii inter se habuerunt rixam propter contumeliam.

Comptilate constitutiones, Transsilvanie collectæ leges; *Erdélynek összeszedett rendelkezései, rendeletei, törvényei*. Törvt. Msz.

Comptilatio, complexio, comprehensio (ap. Finály alio sensu); *összefoglalás*. Ac. Com. Sopr. p. 36: solita Generali Gravaminum *comptilatione*, quamprimum assumpta... quæ... intimata fuere pertractent.

Comptitus, 3., compitalis; *választó úthoz tartozó*. Knauz. M. E. Str. I. 460: per *comptitam* viam.

Comptlatio, conciliatio, placatio; *megnyerés, kibékítés*. Dip. Alv. II. 29. omnia *comptlationis* media.

Comptlactorius, 3., permulcens, placans; *engesztelő*. Tör. Tár. 1888. p. 528. muneribus *comptlactorius*.

Comptlaci studium, placendi studium; *tetszéskörtség, tetszvágy*. Törvt. Msz.

Comptlaciens, studens placendi; *tetszésköny*. Törvt. Msz.

1. Comptlaciencia, æ, (Du C.) officium,

facilitas, mores faciles, comitas, obsequium; *kedveskedés, szíveség, készség*. It. compiacenza. Gal. complaisance. Arch. Rák. VIII. 496. Cod. Dip. Brüss. Burg. 17. Cod. Dip. Fam. Com. de Sztára V. II. 284. Máty. kir. lev. I. p. 456. Vern. Phil. Mor. 357. *Complacentia* est propensio suam voluntatem alterius voluntati accomodandi.

2. Complacentia, æ, approbatio, assensus; *helyesítés, tetszés*. Bod. Hist. Eccl. I. 170.

Complacitatio, (Du C.) placitum, pactum initum inter quosvis; *egyezkedés*. Száz. XVI. 96.

Complacitive, pacto; *egyezkedés útján*. Száz. XX. 694.

Complanare, componere, sedare; *kiegyenlíteni*. Ger. Ausgleichen. Kass. Prax. I. 89. seu amicis pactis (differentias limitaneas) *complanare*. Cf. Senec. Provid. 5.

Complanatio, 1. actus componendi, 2. actus perficiendi; *1. elegyenlítés, elegyengetés, elsimítás, 2. megegyeztetés, elintézés*. Törvt. Msz.

Complanator, qui complanat. componit; *egyengető, a ki egyenessé tesz*. Veranes VI. 307. et quæ novo fortasse cuidam Xerxi, montium *complanatori*, commodius debebat reservari. Cf. Appul. Apoi. 277.

Complacitatio, V. complacitatio. Száz. XVI. 96. inter L. et P.

Complecti, (a cum et plecti) una pœnas luere; *együtt bűnhődni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 144.

Complendendus, 3., complendus, complementum; *teljesítenő*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 356. de *Complendis* et servandis omnibus, quæ in predictis vel aliis circa predicta per eodem facta fuerint etc.

Complementarius, i, reductibus exigendis et computandis præfectus; *számartó*. V. s. *Institor*. Törvt. Msz.

Complementizare, salutare, gratulari, assentari; *köszönteni, tiszteletet tenni, bókolni*. It. complimentare. Thök. Diar. 239.

Complementum, blanda compellatio, salutatio, officium; *bók, hízelyés, szolgálat*. Ger. Compliment. Arch. Rák. IV. 60. Moln. Patv. 43. Si quem autem aliquando te dignorem salutaveris, *complemento* et reverentia modestissime præmissa, ad duos vel etiam tres passus illico recede. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 438.

Complementum Justicie, (Du C.) facere dicitur iudex aut litigator, qui quidquid æquum est et leges postulant ad litem finienda complet ac perficit; *teljes igazságszolgáltatás, igaztétel*. Szék. Okl. II. 343. per nos in præmissis Juris equitatem *Justicieque complementum* elargiri. Törvt. Msz.

Complementum stringentis. Falud Arch. 22. *Complementum stringentis*. Gall. Complement de la ligne de defense. Germ. Oberrest von der Defensions-Lini, wenn man den Streich-Winckel weg thut.

Completare, complere, replere; *pótolni, betölteni*. Kass. Jur. Civ. Lex. 8.

Completatio, supplementum, complementum; *pótolás, teljes számban való fenntartása* (a seregnek). Diar. 1892. p. 63. Ut Capitulatio respectu Legionum Hungaricarum constabiliatur earundemque *Completatio* Populatio Regni accomodetur.

Completatus, part. pf. verbi irusitatis

completo frequentativi a compleo — præditus; *vmivel ellátott, vmivel bíró*. Rák. Ön. p. 247. I. 3—5. (5) ... habebis in me originem sat illustrem et in patria meae historiis celebratam amatum et possessione honorum *completatum*.

Complete, plene, perfecte; *teljesen*. It. completamente. Cod. Dip. And. I. 72., 79. Cher. Jus. Eccl. II. 347.

1. Completio, actus complendi peragendi; *teljesítés*. Vita. S. Steph. 31. post *completionem* officii sacri monachus in angulo domus pannum expandit. Cf. Just. Inst. 3., 23. August. Ep. 161.

2. Completio, complementum, supplementum; *kiegészítés, pótlás*. Arch. Rák. VIII. 14 ... gyalog ezernék *completiojára*.

Completorium, (Du C.) *Completa, Complendae*. Officium Ecclesiasticum, quod cætera diurna officia complet et claudit, unde dicitur sub noctis initium; *zár-, végzolosma*. Nagy Hier. Georg. Sirm. I. 62. Fej. II. 359. Serm. Cat. 406. Szil. Régi Magy. Költ. T. I. 344. Reg. S. Ben. 46. 42. et 42. 37.

Complex, icis, socius scelerum, eodem scelere una cum aliis implicatus; *czinkostárs, bántárs, társzsolmbora*. It. complice. Arch. Rák. VIII. 108. Törvt. Msz. Marc. Chr. I. 9. S. de Keza Chr. I. 4., 2. Cf. Arnob. 3. p. 423. Ambros. Off. 3., 4.

Complexio, (Du C.) constitutio corporis, humorum temperamentum, corporis habitudo; *testalkat, vérmérséklet*. Gal. complexio. Wagn.

Complexivus, 3., brevis, compendiosus; *rövid, kivonatos*. Art. D. 1840. p. 34.

Complexum, i, quod in aliqua re continetur; *summa; összesség, foglatat*. Pázm. Dial. 33.

Complicabilis labor, opus discriminale; *fűzős mű*. Ger. Nestelarbeit. Száz. XI. 807. labor complicabilis, fűzős mű.

Complicatio, (a partic. complicatus comparativus) pro: *implicitus; bonyolultabb*. Abelsb. 78.

Complicitas, eiusdem criminis societas; *bűnrészség, czinkosság, bántársaság*. Gall. complicité. Funda David. H. 2. III. Hist. Eccl. Ev. 163. Jókai Rah. R. I. 449. Tisztviselőink egész föléle menő láncolatban mind *complicitasba* vannak keveredve azokkal a népyomorgatókkal. Törvt. Msz.

Complicius, i, complex; *bűntárs*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 434. Ubi vero anathematissimus omnes sectas hæreticores et eorum *complicii* contra Sacrosanctam Romanam Ecclesiam et ejus doctrinam oblatrant.

Complimentum, i, salutatio, honor verborum, officia humanitatis; *bók*. Kaz. Lev. I. 309. sine *complimentis*. Wagn.

Compona, æ, 32 libras casei continens mensura; 32 fontot tevő turó mérték, a mit a majzorok használnak s azzal fűzetik azon juhos gázdákat, a kik nyaranta jühaikat rájok bizzák. *Kompona, kompolnaeska*, mérleg Háromszéken. Száz. XXII. 657. Rák. Gy. 498.

Componencia, partes, quibus aliquid continetur; *alkotó rész*. Észt. Okm. p. 414. Zosymas Episc. Waradiensis an. 1264: omne compositum in sua *componencia* resolvitur.

1. Componere, (Du C.) pecunia v. aliqua re redimere, delictum transactione luere, piare; *kiváltani, kiegyezni, megbékélni*. End. p. 322. (Decr. S. Steph. I. L. 6.) Si quis servo-

rum semel furtum commiserit, reddat furtum et *componat* nasum quinque iuvenis, si potest, sin autem, abscondatur. Vita S. Steph. 118. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 22.

Componibilis, quod componi, comparari potest; *összevethető, hasonlítható*. Pel. Pom. L. I. P. I. Art. I. c. 2. Bonaventura ibidem concludit, quod si est ponere extrema *componibilia*, ergo et medium, quod componitur ex terminis. Kaprin. Eloq. II. Pr.

1. Componista, æ, musurgus, qui ad artis musicæ leges cantiones concinnat; *zene-költő*. Gal. compositeur, Componist. Wagn.

2. Componista, arbiter; *békebíró*. Georg. Sirm. I. 346. Ideo precipio tibi Petre Marce, quod statim constituas *componistas* ad scrutandum Philisteos, et inter Cumanos.

Compopularis, qui est eiusdem civitatis; *polgártárs*. Kuk. Jur. II. 283. Omni vero laudem encomio maiores esse iudico: Excelentissimos atque Illustrissimos viros, Dominos *Compopulares* nostros, tam illos, quos hic præsentibus veneramus quam etiam absentes.

1. Comportabilis, qui referri potest; *felvehető*. Tör. Tár. 1887. p. 97. ipsos a jobbagionató castri predicti eximendos duximus — quod de cetero de domo regia in numero servientium regalium *comportabiles* habeantur.

2. Comportabilis, qui comportari potest; *össze-, egygűvé hordható*. Pázm. Dial. 333. lapides, qui cumulum faciunt, *comportabiles* ad unum locum.

Comportare, conferre (Du C. ita se habere) comparare; *összehasonlítani, megférni, összeolvasni, egyengetni*. Arch. Rák. IX. 384. Quod præsentibus in omnibus punctis et clausulis veris suis originalibus *comportata* consentiunt, præsentibus attestor. Törvt. Msz.

Comportatio, actus conferendi, comparatio; *összehasonlítás*. Georch. H. T. IV. 149.

Comportator, qui comportat, congerit; *gyűjtő*. Kov. Form. St. LX. Mandatum, ut præfectum victualium *comportatorem* iuvent.

Comportionalitas, communis participum, pars participis, rata pars; *részség, arány*. Kuk. Jur. I. 335. aliisque ibidem conditionalibus ac legitime proportionatis, iuxta ramum Genealogiæ et *Comportionalitatis* eorumdem successoribusque et posteritatibus ipsorum utriusque sexus. Pril. Abact. 48. Si quis ultra *comportionalitatem* plura intenteat.

Comportionaliter, una; *együttesen*. Ac. Com. Sopr. 459: in aliis vero mixtis et per utriusque Religionis Dominos *comportionaliter* possessis.

Comportionatus, Compossessor, consors possessionis, possessor particeps portionis; *részes birtokos*. Pfabl. Jus Georg. 53. Hinc etiam potior Dominus terrestris Colonos Compossessorum (*Comportionatorum*) a beneficiis pascui, ligationis etc. ... excludere non potest. Törvt. Msz. Kass. Jur. Civ. Lex. 8. Jogt. Eml. T. II. 4. p. 387.

1. Compositio, redemptio; *váltás, megváltás, megalkuvás*. Pfahl. Jus. Georg. LXXIV. Aevo medio nullum tam atrox erat crimen, quod, uti in Hungaria, ita in reliqua etiam Europa non redimi pecunia posset, quæ redemptio *compositio* vocabatur. Vita S. Steph.

126. Törvt. Msz. Vuch. Leg. Crim. 3. (Deer. S. Steph. Ars. II. §. 2.) Si autem idem Comes ibidem occubuerit sine *compositione* iaceat.

2. **Compositio**, ornatus; *öltözet*. Reg. Turm. Præf. 123. Tum inspectio superiorum Officialium erit, qui ne minimam quidem relate ad *compositionem* (Adjustirung) silentio prætereant.

Compositionem facere, transigere, pactionem facere; *egyezkedni*. End. p. 356. (Synod. Strigon. 52): si quis sponsam rapuerit alterius, si illa non consensit, reddatur proprio sponso, raptor vero, si nobilis est, *compositionem* canonicam *faciat*... peniteat.

Compositionales, scil. litteræ ad pactum pertinentes; *egyezkedő tartalmazó levél*. Magy. Tár. Tár. VI. 27. Pesty Ször. III. 387.

Compositionalis, pactionis, compositionem continens; *egyezkedő, kiegyenlítő, békés*. Cod. Com. Zichy Vol. V. 438: ipsa *compositionalis concordia* minime fieri valuisse partes inter predictas.

Compositionallyter, per compositionem; *egyeség útján, megegyezés szerint, egyezkedőleg*. Kat. Hist. VIII. 625. quasdam possessiones... pro me per firmam (formam) iudicariam coram D. rege requisitas, *compositionallyter* mihi appropriatas. Knauz. M. E. Str. I. 580. Fej. VIII. 3. 309. T. XI. V. Un. 44.

Compositionaria reformatio, reconciliatio vel restitutio transactione et compositione (compositio = egyezkedés cf. ap. Du C. s. v. «componere») facta. Reformare enim est etiam reconciliare, restituere, reddere cf. ap. Du C. s. v. «reformare». Cod. Dip. And. V. 46. 47. preposuerunt, quod ipsi nostri palatinatus reformandi auctoritate impetrata prius et obtenta, *compositionariis reformationibus* baronum regni nobilium interventibus, ut amodo et deinceps litigacione quæstionis discoloritas ratione dicte possessionarie divisionis inter eos exorta sopiretur et evanesceret robur valeret obtinere.

Compositionarius, 3., pactionis; *egyezkedő, szerződésbeli* (ap. Fore. *compositio*, *compositivus*, *compositarius*). Cod. Dip. And. II. 484., 204. per formam *compositionariam* Cod. Com. Zichy III. 43., 87.

1. **Compositor**, (Du C.) arbiter; irenarchus, qui controversias amice componit; *békebíró, békítő, választott bíró*. It. arbitratore. Gall. arbitre. Germ. Schiedsrichter. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 534. tanquam in arbitros compromissarios, arbitrores, seu amiables *compositores*... Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 440. Száz. VI. 79.

2. **Compositor**, dispensator; *osztó*. Batty. Leg. T. II. 53. (Lib. S. Steph.) divini Sacramenti *compositores* et datores.

Compositrix, quæ componit (litem) Fej. V. 1. 127. elegimus et assumimus pro parte nostra mediatriem, arbitricem et amabilem *compositricem* serenissimam Dominam E.

Compositum, compositio, constitutio; *szerkezet, szervezet*. It. composto. Gall. composé. Germ. Zusammensetzung. Vern. Met. 37. anima pars essentialis est in humano *composito*, digitus integralis. Pázm. Dial. 216.

Compossessor, socius domini, pos-

sessionis; *birtokostárs*. Ker. Nap. 24. Cf. Tertul. Idol. 14.

Compossessoratus, us; societas possessorum; *közirtokosság*. Ger. Compossessorat. Kass. Jur. Civ. II. 139. Törvt. Msz. Proj. Leg. Civ. 210. Proportio communium Territorii beneficiorum relate ad compossessores fere idem est, ac inter sanguine iunctos divisio, per quam videlicet ea, quæ *compossessoratus* in communi tenet, inter singillatim compossessores non quidem secundum æqualitatis principia sed a proportionate rate, quam quisque actu possidet, subdividuntur.

Compossessorium, possessio communis; *közirtokosság, közös-társbirtok, együtt való birtok*. Törvt. Msz. Georch. H. T. III. 322. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 49. Plurimum a Condominio differt simultanea in eodem loco possessio, nostratibus *Compossessorium*, illud enim plurimum in eandem rem indivisam actuale ius significat; istud vero, itidem plurimum in unum aliquod corpus, quod tamen ita iam in suas partes pro rata cuiusque distributum est, ut singuli suas portiones private, separatimque possideant. Huiusmodi Dominos leges nostræ compossessores vocant.

Compossibilis, qui esse, fieri potest una cum alio; *mással együtt lehető*. Pázm. Dial. 143. Sicut enim frigus et calor in gradu remisso se ipsi sunt *compossibiles* in eodem subiecto absque nova potentia.

Composita, æ, decoctum; *befőtt*. Ljub. Mon. Sl. IV. 406. an. 1374: barilla sex *compositarum*.

Computaciuncula, æ, parva computatio; *kis ívöltársaság, duska, dözsnap*. Olah. Cod. Ep. 236. rediit mulier sabbato tertia die Augusti deducenibus eam aliquot cognatis et propinquis, quos maritus accepit hilari *computaciuncula*.

Computista, æ, (Du C.) computator, qui computum docet; *a számolás tanára*. Ger. Rechenlehrer. Thur. in Carolo Rege cap. 97: quorum Walachorum numerum ibi per Hungaros occisorum subtilis solummodo infernalis *computista* collegit. Marc. Chr. II. 403. *computista* subtilis modo collegit.

Computizare, potiri, computem fieri; *bírní*. Rač. Mon. Sl. VII. 155. an. 1091. neminem estimans *computizari* hereditati sua pretermissa coniuge.

Computus, i, (Du C.) computus, valor, pretium, computatio; *érték, számítás*. Cod. Dip. Fam. Com. de Sztára Vol. II. 20. Dicitur... quomodo ab eodem iobagione viginti octo florenos *computi* Cassensis in prompta pecunia abstulissent.

Comprædicans, socius prædicandi; *prédikálótárs*. Amtsbruder. Rep. Cast. p. 38.

Compres, edis, socius vadis; *kezes társ, jótálló társ*. Nagy Hier. Cf. Fest. p. 34.

Compræstare, una cum aliquo præstare; *együtt nyújtani, adni*. Batty. Leg. I. 538: victualia, quæ nos... per universos... accolas *compræstari* et congregari feceramus... abstulerunt.

Compræstari, una præsto esse; *együtt megjelenni*. Batty. Leg. T. I. 538. an. 1492: accolas *compræstari* et congregari feceramus.

Comprandinare, (a cum et prandium) unâ prandere, edere; *együtt ebédelni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 144.

Comprehensio, ambitus, circuitus, orbis, territorium; *kerület, terület*. S. de Kz. Chr. I. 1., 5. Scitium enim regnum *comprehensione* una cingitur, sed in regna tria dividitur.

Comprehensorius, 3., ad preensionem pertitens V. *Mandatum comprehensorium*; *elfogató*.

Compressare, retinere; *tefoglalni*. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 405. si aliquis ipsorum emerint de Introitibus Communis excepto de beccaria seu cresta, debeant partem sibi contingentem de ipsis XI libris in ipsa emione *compressant* et computant.

Compressive, comprimendo, cogendo; *összenyomólag*. Vern. Met. II. 34. Ergo alia quædam adhuc vis movens adsit necesse est, quæ modo vi repulsive contrario proinde *compressive* agat h. e. quæ caussa sit appropinquationis partium materiæ seu corporum.

Comprivignus, i, consors privigni, privignus matrem et patrem spectando; *mostoha rokon, mostoha atyafi*. Mit-Stiefsohn. Törvt. Msz. Ham. Grad. Cons. 26.

Comprobamentum, comprobatio; *megegyezés*. Fej. X. 3. 222. in huius *comprobamentum*.

Compromere, excitare; *keltetni*. G. Fej. T. XI. V. Un. 341. quæ invidiæ vel odii rabies a furore *compromitur*?

Compromissarius, i, arbiter; *választott bíró, békebíró*. It. compromissario. Wagn. Tisztb. Irm. Cher. Jus. Eccl. II. 97. Electio Canonica per compromissum fit, dum Capitulares omnes sponte negotium electionis sive uni sive pluribus pure aut sub quibusdam conditionibus deferunt, qui negotium electionis aliis deferunt, compromittentes, qui suscipiunt, *compromissarii* audiunt. Knauz. M. E. Str. II. 495. Cf. Callistr. Dig. 4., 8., 41.

Compromissarius, 3., concilians, intercedens; *egyeztető*. Batty. Leg. T. II. 371. an. 1247. coram arbitris *compromissariis*. Tkál. Mon. Civ. Zag. I. 172.

Compromissionale iudicium, arbitrium, arbiter; *választott bíróság*. Törvt. Msz.

Compromissionales, Litteræ transactionem continentes; *egyezkedő levél*. Vergleichs-Brief. Kov. Form. St. XCI. *Compromissionales* seu *Transactio* super litium condescensione et non prosecutione.

Compromissionalis, e, ad arbitrum, arbitrium pertitens; *választott bíróságbeli*. Kövy El. 642. Porro vel summarius (processus) in quo formalia non observantur, verum tantum substantialia et essentialia (idest: ut citetur quis et audiatur) ut est *compromissionalis*, ubi non nisi de merito causæ quaeritur.

1. **Compromissum**; *választott bíróság, megbírálás, bíróságban lett megegyezés, kénybírátság*. Gal. compromis. Kövy El. 601. Extraordinarie vero competentia Fori encasur: IV. Ex *Compromisso*: si scilicet litigantes arbitros elegerint, quod in Fiscalibus, Matrimonialibus item aliisque publicis non habet locum ut nec in metali inter duos Comitatus. Georch. H. T. IV. 184. Tisztb. Irm.

2. **Compromissum**, (Du C.) cum dissidentes electores transferunt potestatem eligendi tribus vel pluribus iuramento adstrictis; *megbírásból való választás (kánonjog)*. Kon. Egyh. 177.

Compromittens, qui electionem per

compromissum faciendam alicui cedit; *biró-választó, közegyezeset fél, megbízó fél*. Törvt. Msz.

Compromittere, promittere, se obstringere; *igérni, kötelezni*. Ger. versprechen. Rit. exp. ver. L. 2: castrones reconciliati sunt... *compromiserunt* enim Kelemen et Foreos, quod receptos libertinos suos in inferiorem conditionis ordinem non reprimere.

Compromittere alicquem, alicquem alicui rei implicare; *lädere; tárggyul mást kitenni, zavarba ejteni, kétése helyzetbe hozni*. Törvt. Msz.

Comprovincia, comitatus (megye) cum alio comitatu contermino vel etiam cum pluribus vicinis comitatibus ab eodem comite (főispán) administratus. (Du C. comprovincialis.) Cod. Dip. And. I. 391., 433. Cosmas parvus nobilis *comprovincie* de Byhor.

Comprovincialis, (Du C.) eiusdem provincie, vicinus, ex eodem comitatu; *földi, szomszéd*. Rit. exp. ver. C; *Comprovincialis* novi castri... *impeccare homines*. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 73. G. Fej. T. XI. V. Un. 252., 301. a vicinis et comitatibus ac nobilibus *comprovincialibus*. Tkal. Mon. Ep. I. 114. an. 1256. Cf. Sidon. Ep. 7., 7.

Compallere, una cum aliquo psallere; *együtt énekelni*. Batty. Leg. I. 370. an. 1006.

Comptulus, 3., dimin. a *compto*, crispatis capillis, comā calamistratā; *cziczomázott*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 88. *Comptulus* et *comatulus* idem plerumque et *sordidulus*. Princ. Ang. p. 184. Cf. Hier. Ep. 128. no. 4. [*computare*.]

Comptura, æ, valor; *érték*. V. s. *Ex-Computatio*, (compararum) pulsus; (harang) szó. Diar. Cam. 30.

Compulsivus, 3, compellens; *serkentő, indító*. Bod. Hist. Eccl. III. 43.

Compulsoriale mandatum, compellens: *nóगतो irás, kényszerítő levél, parancs*. Kass. Jur. Civ. II. 79. sub. dato T. Septembris anni T. e minori Cancellaria emanatum mihi praeceptorie sonans et directum *Compulsoriale Mandatum* die T. et anno T. ad Possessionem T. I. Comitatus T. ediacentem exivissem.

Compulsoriales litteræ, V. *Compulsorium mandatum*; *nóगतो v. kényszerítő levél, vallatási iromány*. Törvt. Msz.

Compulsorium, V. *Compulsorium mandatum*; *vallatató parancsolat, tanu-vallatató parancsolat*. Georch. II. T. IV. 135. IV. 264. Arc. Rák. VIII.

Compulsorium mandatum, mandatum, quo quis citatur, compellitur; *vallatató v. vallatást rendelő parancs*. Cher. Jus. Eccl. II. 330. Ad *mandata* autem Consistorium *compulsoria* omnes sub poena legali comparere tenentur.

Compunctio, dolor de peccatis; *telki furdalás*. It. compunzione. Wagn.

Compunctivus, 3.; dolorem faciens, excitans; *fájdalmat okozó, szűró, furdaló*. Pel. (In. parasc. s. IV. e. 2.) Hoc quod queris a me, est *compunctivum*.

Compunctus, dolens; *telkifurdalást érző, bűnbánó, kesergő*. Wagn. Cf. Sulp. Sev. Dial. 3., 13.

Compurgator, (Du C.) testis, qui una cum reo iurabat; *esküt tevő társ*. Fej. III. 41. et alius coepiscopus scripsit illi, quod

quum foret ab ea, qua detinebatur, egritudine liberatus, ad ipsum procederet expurgandum, sed in recipienda purgatione procedere noluit, tum quia collega eius tunc temporis erat absens, tum quia unus de *compurgatoribus* erat egrotus.

Computrefactio, actus putrefaciendi; *elporlasztás, elrothasztás*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 41.

Computrescentia, æ, putredo; *rothadás*. Tag. Erd. II. 231. an. 1764: minutiora (sc. ligna) pro *computrescentia* ad cumulos component.

Computualis, e, ad computum, computationem pertinens; *számvevősségi*. Kövy El. 438. Molnár Patv. 80. Kass. Jur. 1., 6. Sic. alii sunt *Processus Computuales*, *Rationarii* etc.

Computus, computatio; *számvetés, számla, költségterv*. It. *computo*, conto. Arch. Rák. VIII. 53. Georch. H. T. III. 111. Kass. P. P. I. 32. (Judfium) *Adiunctus* Jurassor ordinarius qui ipsi adiutorio est — *Computibus* et conscriptionibus *Communatum* ille interest. Cf. Firm. Math. I. 12.

Computus Ecclesiasticus, calculus ecclesiasticus; *egyházi számítás*. Curios. Misc. 435. Praxes quædam chronologicae. Praxes hae communi nomine *Computus Ecclesiasticus* vocantur et nihil aliud sunt, quam Regulæ quædam practicæ facile iuvendi omnia ea, quæ ad Calendarium Ecclesiasticum spectant, suntque sequentes 1-ma. An annus propositus sit Bissextilis aut quotus post Bissextilem invenire. Praxis 2-da Aureum Numerum dati anni invenire 3. Dati anni cyclum solarem invenire etc.

Computus gravis. *Computus levis*. Schwart-Scult. 121. Eratergo pro varietate marcarum varia quoque fertorum seu florenorum aestimatio (Sepusiensis 12 grossis constabat; Mantissa Nro III.), qui equidem floreni, ob currentem monetam, retento quamvis nomine antiquo, continuo in deterius, magno cum creditorum damno, versam, in florenos gravis levisque ponderis divisi. moxque *gravi*, mox *levi* iterum *computu* soluti sunt; cuius quidem generis *computus* ille quoque fuerit, qui nostra adhuc ætate *floreno ideali rustico* (Bäuergold) inter Sepusios non amplius 33 polluris... pretium tribuit.

Computum Ductor, tabularius, rationarius; *számvivő*. Ger. Rechnungsführer. Regul. Turm. Præf. 49.

Conari, sitire, appetere; *szomjúhozni; törni vlmire*. Ljub. Mon. Sl. XVII. 67. an. 1421. *conabantur* nostrum sanguinem.

Conatus, 3., (a *cona* : angulus, clima); *czikkas, gerendezes*. Bárczay.

Concambia, æ, permutatio. V. *Concambium*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 341. in permutationem seu *concambium* predictarum terrarum. Bék. Pásc. III. 272. an. 1390. In *concambium* possessionis.

Concambiales, scil. litteræ ad permutationem pertinentes; *váltólevél*. Magy. Tör. Tár. XII. 64.

Concambialis, e, ad permutationem pertinens; *cseres... váltás... Werbőzi* 153. Verumtamen si Passio absque clausula prænotata celebrabitur sive in mutua et *concambiali* bonorum aliorum permutatione sive alia perennali collatione. Fej. V. 1., 94. super *concambiali* donatione X. 1., 220.

Concambialiter, per pactam permutationem; *szereződés cseres útján, cseréképen*. Cod. Dip. And. I. 64., 74. Cod. Dip. Fam. Com. de Sztára V. II. 39. Fej. XI. V. Un. 185. possessionem sub mutua evictionis cautela iure perpetuo *concambialiter* permutavit.

Concambatio, commutatio; *kicserélés*. Beth. G. lev. 176. *concambatio* et permutatio diplomatum.

Concambium, idem ac *Cambium*, permutatio; *cseres*. In *concambium* dare, cserébe adni, föleseréltni. Cod. Com. Zichy T. I. 151. Quos... ab alienacione et in *concambium* dacione prohibuit.

Concambium, permutatio; *cseres, drints*. (Not. J. Samb. Tyrn.) Kass. Jur. Civ. II. 143. *Cambium* alias *Concambium* est Contractus, quo quis Fundum suum immobilem pro alio iudem Fundo immobili commoditatis causa in alium transfert.

Concampsare, permutare, cambiare; *kicseréltni*. Præf. p. 17: existimo: quod prædia jam sæpe fata comites illi Saxones, antiquissimi possessores inde a Sec. XIV. cum aliis Possessionibus Vajvodatus *concampserint*.

Concanonicus, i, (Du C.) collega, socius canonici; *kanonoktárs, társkanonok*. Fej. III. 417. eodem Præposito cum quibusdam suis *Concanonicis* in præfixo eis termino propter hoc ad sedem Apostolicam accedente. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 487.

Concapitularis, is, alias *Concapitularius, cui cum sodalibus idem ius est suffragii. (Du C.); *káptalanbeli*. Cod. Ep. Pet. Paz. I. 336. uti prædictum D. Abbatem, vel vero medio duorum eorum *Concapitularium* coram me sponderent.*

Concaptivus, i, socius captivi; *fogolytárs*. Szilády Tör. Magy. Tör. Eml. IX. 66. Beng. Ann. Er. Cenob. 144. Rák. Ön. 110. Cf. Hier. Ep. 112.

Conciare, reparare; *kijavítani*. It. conciare. Ljub. Mon. Sl. V. 253: pro... *condempnatione*, quia non fuit ad *concandum* molum.

Concarnalis, carnalis frater uterinus. genuinus; *édes testvér*. Cod. Dip. Pat. V. 146., 200. Cod. Dip. Fam. Com. de Sztára V. II. 47.

Concassare, collidere (apud Du C. *concassus* : collisio); *összeverekedni*. G. Fej. X. I. 148. per bellica eorum ingentia certamina *concassando* necis interitu nonnullos ex eisdem feriendo.

Concatenare, catena vincire, coniungere; *összekapcsolni, összekötni, fűzni*. It. concatenare. Gall. enchaîner. Germ. verketten. Thök. Diar. II. 330. Aliud frontispicium ruptum, Turcie laboris argenteum deauratum, *concatenatas* rosas representans, quarum rosarum unaquæque continet quinque lapillos türkés fl. 6. Cf. Lactant. 3., 17. Minul. Felix. 17.

Concatenatio, connexus, coniunctio, catena; *lánczolat, kapcsolat*. It. concatenazione. Gall. concatenation. Suhayda. De nat. Poes. p. 11. Pictus ille rerum, qui in utroque casu, ope poëseos panditur ordo; nova illa et melior, quam somniamus, rerum *concatenatio*. Cf. Tertul. Apol. 19. Augustin. Civ. D. 3., 30. Cæl. Aur. Tard. 3., 2.

Concatenatus, catenatus, simul vinctus, connexus; *összekapcsolt, összelánczolt*. Wagn.

Concathedralis, e, honoris seu cathedralæ socius; *tisztárs.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 279. Multas inclinationes et magnas preces domino et gloriosissimo et *concathedrali* Apostolicæ Sedis.

Concausa, (Du C.) simul causa; *ok-, ügytárs.* Nagy Hier.

Concavitas, caverna, cavum, forma rei concavæ; (*füljüreg; üregesség, homorúság, öblösség.* It. concavità. Germ. (Ohr) Höhle, runde Höhlung. Kat. Hist. Reg. 403. et *concavitas* aurium eius plumbo obturavit. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. 195. Cod. Dip. Brüss. Burg. 246. Curios. Misc. 3^a. *concavitas* Lunaris Coeli. Cf. Coel. Aur. Tard. 2., 4., no. 14.

Concavum, caverna coeli, *κοίλον; (ég) boltozat.* Curios. Misc. I. 31. Sublunaris denique (Mundus), quem nos incolimus, dicitur is, qui omnia quæ intra totius Coeli *concavum* reposita sunt, complectitur.

Concedere, mutuo dare; *átengedni, kölcsönözni.* Fjp. Szám. p. 36: fecimus rationem pro illis hominibus, qui *concesserunt* pecuniam ipsorum ad civitatem.

Concellaneus, i, socius celæ; *lakó társ.* Pár. Páp.

Concellare, pro: *concludere; kötni.* Tör. Tár. 1888. p. 428. Cum igitur pacta et fœdera publico consilio ad supremi legitime magistratus auctoritatem ineantur et *concellantur* (sic) haud scio.

Concensere, una cum aliis censere; *együttes véleményt mondani.* Cod. Dip. And. I. 74., 82.

Concentrare, conferre in centrum, coniungere in centro, contrahere, connectere; *összpontosítani, egyesíteni.* It. concentrare. Kass. Prax. I. Præf. commune eorumdem desiderium in eo unice *concentratum* fuisse. . . Rak. Ön. p. 17. I. 23—25.

Concentratio, actus in unum locum contrahendi, cogendi; *összeronás, összehúzás, középpontosítás, közepítés.* Törvt. Msz.

Concentricus, 3., ad idem centrum pertinens, commune centrum habens; *közös központú.* Gal. concentrique. Numi Hung. 9. inter duos circulos *concentricos*. Geom. 57. area annuli inter duas peripherias *concentricas* comprehensit.

Conceptibilis, qui concipi potest, qui facile comprehendere potest; *elfogható.* It. concepibile. Pázm. Dial. 334. Otia Bachm. 269. Deus sensibus nostris *conceptibile* facit id.

Conceptor, autor; *szerző.* Obs. Jadr. 416. Tale enim crudele commissum ipsi ini qui *conceptores* decreverant effectui producere.

Conceptualis practicans, *fogalmazó gyakorlatnok.* Ger. Conceptspraktikant. Törvt. Msz.

Conceptus, us, primores tabulae, prototypum scriptum; *fogalmazvány.* Concept. Kass. Prax. I. 34. paratosque cum originali *conceptu* conferre.

Concernere, *concernens*, spectare, pertinere ad aliquid vel aliquem; *illetni, illető.* It. concernere. Kass. Prax. I. 35. et pass. de tempore in tempus pro faciendis opportunis dispositionibus Relationes *concernenti* Judium aut Vice-Comiti prestare. Cod. Dip. Fam. Com. de Szitára V. II. 8.

Concertus, us, certamen musicum;

hangverseny. Rák. Ön. 40. spectaculorum et *concertuum* magnificentissimis spectaculis delectus.

Concessare, concedere; *engedni, megengedni.* Georg. Sirm. I. 220. Demum divus Rex sacer Ladislaus, qui est efficax, non *concessavit* ei domum pacifice perfrui.

Concessibilis, qui concedi, permitti potest; *megengedhető.* Veranes. IX. 152. Cuius si arendationem *concessibilem* immo et promulgationem suo tempore intellexissemus.

Concessio, a concedere, adventus; *elővetel.* V. s. Nummularius.

1. **Concha**, (Du C.) vas concavum ac superius patulum instar conchæ; *kagyló, csésze.* Arch. Rák. VIII. 355. Sargato argentea . . . Argentæ *Conchæ* No 2.

2. **Concha**, Navigii species in Conchæ formam effecta ut sunt gondolæ venetiæ. (Du C.) Luc. Regn. Dalm. 240. destinatis quam pluribus Usseis seu galeis grossis, *Conchis* aliisque navigiis.

3. **Concha**, æ, cella. Pri. sæc. I. p. 103: pulehrior Belæ IV. filia vix triennis in *concham* cœnobii se recondidit.

Conchas legere, Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 420. Conchas legere. Id est: otio tempus terere.

Conchula, dimin. a concha, *xóczy; kagylóska.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 308. Patr. Const. 7. *kagylóska.* Arch. Rák. VIII. 353. Nodus argenteus inauratus lapidibus Türkis exornatus cum tribus *Conchulis*, similibus lapidibus exornatis.

Conciliabilis, qui conciliari potest; *megengesztelhető.* Ker. Nap. 168.

Conciliare, c. acc. consilium dare; *tanácsolni.* Georg. Sirm. I. 15. Quum qui erant Hungari *conciliabant* eum, ut donaret arcem pro eo Nandor-Alham I. 22. et Tureus *conciliavit*, ne spaciaret in palacio sed festinaret sub tentorio suo.

Conciliatio, actus ecclesiam scelere aliquo pollutam iterato consecrandi et aqua benedicta aspergendi; *templom szentelés.* Fjp. Szám. p. 375. præ *conciliatione* ecclesiæ.

Conciliatorius, 3., concilians; *megnyerő, békítő, egyeztető.* Instr. Pac. Præf. interveniente Regis Christianissimi tum *conciliatoria* opera, tum fideiussoria vulgo *Guarantia* dicta ex utraque Parte requisita.

Concilium, (Jus can.) (Du C. cœtus clericorum); *egyházi gyűlekezet, szent gyűlekezet, zsinat.* Törvt. Msz.

Concilium diœcesanum, *megyebeli gyűlekezet, egyházmegyei gyűlekezet v. zsinat.* Törvt. Msz.

Concilium œcumenicum, (Du C.) conc. universale vel generale, cui adesse possunt et ad quod evocantur totius orbis episcopi; *közszinát.* Konek Egyh. 375.

Concilium provinciale, cœtus ecclesiasticorum in provincia congregatorum; *tartományi egyházi gyűlekezet, kerületi egyházi zsinat.* Törvt. Msz.

Concilium Regale, *királyi tanács.* Pfahl. Jus. Georg. XXXI. Hi (Comites, maiores Ministri Regis) simul *Concilium Regale*, *Senatum* S. Stephani et Regum quorundam subsequentium constituebant.

Concinator Ephemeridum, qui concinnat, curam habet eph.; *naplővezető.* Rév. Pl. 34.

Concio festalis, C. diebus festis habita; *ünnepi beszéd.* Száz. VII. 439.

Concio Paraphrastica, sermo, oratio interpretans; *magyarázó beszéd, prédikáció.* Kaprin. Eloq. II. 145. *Concio Paraphrastica* est, quæ Evangelium vel Epistolam Dominico aut festo die legi solitam vel alium quemcunque Scripturæ Divinæ locum oratorie explicat et interpretatur. *Παραφράζω* enim componitur ex *Παρά* et *φράζω* quod idem est ac iuxta loquor sive loquor iuxta ea, quæ alus dicit ac eius orationis veluti vestigiis insisto. Vel certe cum eodem sermone uti latius aliquid et explicationis eloquimur ac interpretamur. Unde *παράφρασις* est interpretatio.

Concionatorius, 3., concionarius; ad sacras orationes pertinentes; *szent beszédekre vonatkozó.* Kaprin. Eloq. I. 64. Tobie Lohner et Vincentii Houdri *Bibliotheca Concionatoria*, ubi amplissima partitionum ac probationum supellex præbetur.

Concipista, æ, scriba, concipiens, qui prototypum scriptum, primores tabulas exarat; *fogalmazó.* Ger. Concipist. Kass. Prax. I. 9. constat attunc Cancellaria ex . . . uno Exeditore simul *Concipista*. Mohár Patv. 65. Szilády Irod. Közl. V. IV. 481. Fej. II. App. Arch. Ver. Sieb. XXIV. 105. *Concipista bellienus.*

Conciliadinus, i, eiusdem civitatis; *polgártárs.* It. concittadino. Han. Mon. Jur. P. I. 204.

Concite, cito; (Du C. concito); *gyorsan, azonnal.* Batty. Ger. 49. duce *concite* ad sequentia pervenire optamus.

1. **Concium**, refectio, sartura; V. s. *Boreia; javítás, tatarozás.*

2. **Concium**, status, conditio; *állapot.* It. concio. Ljub. Mon. Sl. IX. 89. an. 1440: debeat turres . . . reparari . . . in tali . . . ordine et *concio*.

Concivilitas, ius civitatis, civitas, societas civium, nexus civis; *polgárjog, polgártársaság.* Faber. Jur. Met. 216. Jogi. Eml. P. I. p. 464. Kov. Form. St. CLVII. Beszterceb. ág. gym. Ért. 1875—76. 51. Postquam *concivilitati* huius l. r. m. civitatis me adiecissim. Art. Diet. Pos. 47. ne vagabundi ad *Concivilitatem* recipiantur.

Concivilitatis jus, civitas; *közpolgársági jog, polgárjog.* Germ. Bürgerrecht, Civilecht. Kass. Prax. II. 74. Infrascriptus Horopæus petit sibi *ius Concivilitatis* et Magisterii isthæ in loco concedi. Törvt. Msz.

Concivis, civis, municeps; *polgártárs.* It. concittadino. Törvt. Msz., Wagn. Cf. Tertul. adv. Marc. 5., 17.

Concivissa, æ, civis; *társ polgárnő.* Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 270. an. 1378.

Conclavare, clavis adigere; *szegezni.* Szil. Régi Magy. Költ. T. I. 344. Hora sexta Jesus est cruci *conclavatus*.

Conclave, (Du C.) locus, ubi coeunt Cardinales ad eligendum summum Pontificem; *pápaaválasztóterem.* It. conclave. Olah. Cod. Ep. 533. In *conclavi* cardinales omnes pridie iduum octobris intrabant.

Conclave Satellitum, Concl. stipatorum corporis; *a testőrök szobája.* Reg. Turm. Præf. 135. Adhæc Vigiliarum Præfectus occasione quorumvis Cultus Divini aulici obsequiorum se cum Vigiliis suis stanti in *conclavi satellitum* (Trabantenzimmer) serie adiungat.

Conclear, cochlear. Arch. Rák. VIII. 351. *Conclearia* argentea.

Concludere, cingere; *körülzárolni*. Fej. Jur. Lib. Suppl. 16. Bethlen 1649: Vienne *conclusimus*.

Concludere a baculo ad angulum, *perverse concludere* (desumptum a proverbio: *baculus stat in angulo: ergo pluct*). Austr. Aust. Palma. Ref. 9., 3. §. 3.

Conclusi mecum, certum est mihi deliberaturque; *elhatározottam magamban*. Wagn.

Conclusio, lata sententia; *határozat*. Jos. Repr. 429. an. 1790: Legum et *conclusionum* Diataltium manutentio.

Conclusio matrimonii, actus coniungendi, conciliandi matrimonii; *házasságkötés*. Rák. Ön. 42.

Conclusionalis, finem faciens, adducens, extremus, concludens; *záró, befejező, vég*. Pel. In divisione Apost. s. c. 6. De honore apostolis exhibendo sit pro documento *conclusionali*.

1. **Conclusive**, modo decretorio; *véglegesén*. Ger. endgiltig. Hist. Zerm. p. 72: His data facultas de pace *conclusive* cum Ferdinando agendi.

2. **Conclusive**, conjiciendo, conjecturam faciendo; *következtetve*. It. per conclusione. Epist. Proe. P. II. p. 345: *Conclusive* videtur seire, quid cogitem.

Conclusum, decretum, conclusio; *határozat, határozmány, végezmény, befejezés, záradék*. Törvt. Msz. Kass. P. I. 23. Conceptus Expeditionum iuxta Consilii *conclusum* formantur.

Conclusum diætale vel *diætale*, decretum conventus ordinum regni: *országos végzés, határozat, országgyűlési határozat*. Opin. de Venat. Törvt. Msz.

Concognoscere, cognoscere; *megismerni*. It. conoscere. Pel. Pom. De S. Andr. s. II. c. 4. Quæcumque *concognoveris* observantem timorem Domini.

Concomitanter, itaque, hinc; quæ quum ita sint; *következésképen*. Tag. Erd. II. 192. an. 1762.

Concomitantia, æ, (Du C.) connexio; *egygyűlés*. Gall. concomitance. Pel. In corp. Christi s. I. c. 3: Continetur in hoc sacramento aliquid per *concomitantiam* immediatam.

Concomitari, comitari; *kísérni*. Opin. P. I. §. 11. Cf. Plaut. Mil. Glor. 4., 3., 40.

Concomitiva, æ, comitatus; *kíséret*. Fjp. Szám. 600. dedimus domino iudici cum sua *concomitiva*.

Concommissarii, collega, socius commissarii; *biztos-társ*. Beng. Ann. Er. Cœnob. 127.

Concordabiliter, congruenter; *meg egyezőleg*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 172. faciam scribi *concordabiliter* cum aliis quaternis.

1. **Concordantia**, æ, consensus, contentus, convenientia; *egyezés, összeegyezés, tl. concordanza*. Kass. Jur. Civ. L. 8. Törvt. Msz. Wagn.

2. **Concordantia**, (Du C.) Anno 1244. His temporibus floruit vita et scientia venerabilis dominus Ugo Cardinalis, frater Prædicatorum ordinis, qui doctor eximius doctrina sana et præluenda totam Bibliam postillavit. Concordantiarum Bibliarum primus auctor fuit.

Concordantia vero est lexicon, in quo loci congrui unius vel plurium librorum continentur, qui vel in verbis (*verborum concordantia*) vel in sententiis (*verum concordantia*) inter se congruunt. Bibliæ talem verborum et sententiarum concordantiam edidit Erasmus Schmidt (1638); iterum recognovit Bruder (1876); Smoller (1868) et Buchner (1882); *szenitvási egyeztetességi szótár*. It. concordanza. Kaprin. Eloq. I. 341: Conceptum igitur facturum Orator videat ope indicis Bibliorum aut *Concordantiarum*, quæ sententia similem vel saltem affinem assumpto argumento sensum habeat.

Concordantiæ Bibliæ, Index vocum parallelarum omnium in sacris paginis; *szenitvási helyek mutató könyve, egyeztetességi szótár, concordanza*. Wagn.

Concordare, fœdus cum aliquo inire, ferre; pacisci, convenire; *egyezni, megbékülni, egyetérteni, kibékülni, összebékülni, egyezkedni*. S. de Kéza Chr. II. 4., 18. Törvt. Msz. Cf. Papin. Dig. 48., 5., 11. §. 11.

Concordare cum aliquo, transigere, decidere cum aliquo; *egyezkedni*. Frak. Mát. lev. II. 86. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 553.

Concordative, concorditer; *egyes-ségben, békésen, egyetértelműleg*. Cod. Com. Zichy Vol. V. 507: *concordative* vel pacifice emittere seu non mittere.

Concordator, qui concordiam restituit, pacificator, ad normam: mediator; *egyeztető, békéltető, közbenjáró*. Cod. Dip. Hung. Pat. I. VII. 430. Qui huius rei et cause *concordationes* (pro concordatores) et *mediationes* (pro mediatores) fuerunt.

1. **Concordatum**, pactum, compositio, transactio, conventum; *egyezkedés, egyezés, egyeztet, alkukötés*. Concordat. Bel. Geogr. 552. Törvt. Msz. Cod. Dip. Arp. V. 226. . . taliter *concordatum* extitisset inter partes.

2. **Concordatum**, pactum inter romanum pontificem et principes regnorum in negotio ecclesiæ; *a római pápa mint a kath. egyház souveraine feje és az államhatárolt közt az annak alárendelt ország és tartományok egyházi viszonyainak rendezésére kötött egyezmények*. Kon. Egyh. 34.

Concordialis, ad concordiam pertitens, concors; *egyetértő, egyező*. Kuk. Jur. II. 9. utrum premissam *concordialem compositionem* intra ipsos . . . stabilitam et ordinatam . . . velint observare. Fej. X. 4., 459. *concordialibus voluntatibus*.

Concordiare, consentire; *meg egyezni*. Szék. Okl. III. 145.

Concordilis, lege: *concordialis*, concors; *egyező*. Cod. Com. Zichy Vol. V. 299; *concordili tractatu*. Cf. Firm. Math. 6., 32.

Concordium, i, (Du C.) concordia; *egyetértés*. Ljub. Mon. Sl. I. 100: *concordium* et conventum tractare.

Concordius, 3., concors; *egyetértő*. Ljub. Mon. Sl. I. 89: *concordium* robur . . . firmitatis.

Concreditor, qui fidem suam interponit, spondet pro aliquo; *közhitelező*. Törvt. Msz.

Concremacio, actus concremandi. V. *Siccatio*; *elégítés*. Cf. Fulgent. Myth. I. 15.

Concrematio ignis, inustus stigmatibus; *bélyegsütés*. Batty. Leg. T. II. 205.

(Deer. Col.) Fur . . . sine manuum secatione et ignis *concrematione* teneatur.

Concremator, is, qui concremat, qui incendia parat, incendiarius; *gyújtogató, fölégető*. G. Fej. VIII. 3., 427. confractores et ecclesiæ *concrematores*.

Concrete, re vera, ratione et respectu materiæ, species ad res singulas applicando; *összerűen*. Pázm. Dial. 182.

Concretive, coniunctim; *összekapcsolt, vonatkozásban levő*. Pel. Pom. L. I. P. VII. Art. III. c. 6: Ex quibus patet, quod tali unione facta est communicatio idiomatum, ut que dicuntur de deo, dicantur de homine, et e converso; saltem *concretive*.

1. **Concretivus**, 3., concretus; *összeszerű, konkrét*. Pel. In Vigil. Nat. s. c. 5.

2. **Concretivus**, 3., coalitus, mixtus; *elegyes, vegyes*. It. concreto. Orth. Boh. Slav. 3. *Compositæ* (vocales) quarum aliæ sunt firmæ: ay, ey, oy, uy. *Concretivæ*: ia, è, li, io, iu, ù, ocutæ: á, è, j, ý, ó, ú. *Concretiva* è valet ie et ù valet uo.

Concretum, i, res concreta; *egybelet, öszveség, öszveleg*. Pázm. Dial. 420. Törvt. Msz. (In) **concreto**, re vera; *egybe, öszveséggel*. Törvt. Msz.

Conclutis, i, subductio, ratio; *leszámolás*. It. conto. Rač. Mon. St. XII. 27. an. 1348: electi fuerunt officiales . . . super *conclutum* cere.

Concubinalis, concubinus; *ágyas*. Beng. Ann. Erem. Cœnob. 400. non unum Herodem a *concubinali* thoro absterruit. Cf. Sidon Ep. 9.,

Concubinaris, in concubinato vivens; *ágyastartó, törvénytelen házasságban, ágyasságban élő*. End. p. 516. (Belæ IV. Libertas an. 1269: 16.) *Concubinaris* publicos ab officio suo deponimus. Törvt. Msz.

Concultor, qui una colit; *együtt művelő, művelő társ; művelő bányász*. Fjp. Szám. p. 89. an. 1388. Száz. VIII. 608.

Concupiscibilis, quod concupisci potest, licet; *a mit kívánni szabad*. Andr. Pann. 34. temperantia . . . consistit in *concupiscibili*.

Concumbita, eueubita; *tök*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 145.

1. **Concurrentia**, apud (Du C.: *concurrentes*) est supercrecentia unius diei vel plurium supra 52 septimanas vel plurium, et ab illo incremento originem habent *concurrentes*. Alii deinde formantur uno addito sic tamen, quod septennarium numerum non excedant, unde scias, quod primus annus cycli solaris habet unum pro Concurrente, secundus habet 2, tertius habet 3, quartus habet 4, quintus habet 6 propter bissextilem, sextus habet 7, septimus habet 8, et sic procedendo usque ad 28 annos invenitur, qui postea revertitur ad caput procedendo sicut prius; unde et appellatur Circulus solaris sive *Concurrentium*. Si autem vis scire quante sit annus Concurrentium, adde annis Domini 9 annos et a totali summa subtrahe 28, quoties poteris et quotus sit annus cycli solaris quod residuum fuerit demonstrabit et, si nihil remanserit, ultimus annus erit. Pray. Dext. D. Steph. p. 148.

2. **Concurrentia**, æ, concursus creditorum; *csőd*. V. s. *Deperdita*. Diar. Com. II. 94.

3. **Concurrentia**, æ, æmulatio mercato-

ria, certamen mercatorum; *összetódulás, kereskedési verseny*. Törvt. Msz.

Concurrentia venarum metallicarum, venarum met. concursus; *lányterek összejövése, érése v. ütközése*. Scharrung. Törvt. Msz.

Concurrentialis, ad petitionem coniunctam pertinens; *pályázási*. Germ. Mitbewerungs... Kelem. Hist. Jur. Pr. 476. Promittitur satisfactio Jurisdictionibus, tam iis, quae pro militia sustentatione, erga stipulatum forense pretium, commeatu suppeditantur; quam, quae imperante Josepho II. ad concurrentialem et deperditalem fundum, summas pecuniarias contulerunt.

1. **Concurrere**, certare (ap. Du C. et Fin. alio sensu); *versenyezni*. Opin. P. I. a: concurrere cum exoticis meribus.

2. **Concurrere**, afferre aliquid ad tributum, contribuere; *hozzájárulni*. It. concurrere alla spesa. Kass. P. P. I. 139. verum insuper ad intertentionem eiusdem in una octavitate concurrerit...

Concursuale iudicium, iudicium, in quo creditorum causae aguntur; *csődbíró-ság*. Törvt. Msz.

Concursualis, ad examen publicum candidatorum pertinens; *pályázati*. Cher. Jus. Eccl. II. 408. In Austria pro Beneficiis curatis quibuscunque adipiscendis subeundum est examen concursuale.

Concursualis causa, causa in relictis creditoris bonis; *csődper*. Kass. P. P. I. 191.

Concursualis massa, relicta debitoris bona, quibus creditoribus satisfiat. V. Massa; *lódulási vagyon, csődlettömeg*. Törvt. Msz.

Concursualis Processus, lis causa, in qua creditores ruina debitoris facta convocantur; *csődpör*. Germ. Concursprocess. Tiszth. Ir. Concursualis Processus. *Hítelőzöklet összehívó per*.

Concursus, ruina debitoris et concursus creditorum; *csőd*. It. concorso. Germ. Bankerott. Kass. P. P. I. 191.

Concursus Literarius, examen rigorosum; *szigorlat*. Nagy Orod. p. 219.

Concursus Regnicolaris, comitia; *országos gyűlekezet*. Diar. 1802. p. 142.

Concessio ovorum, usu receptus lusus die festo Paschatis ovorum contuendodum; *húsvéti tojások összetörése* (szokás Dunántúl). Száz. XI. 539.

Concustos, socius custodis; *örköldő társ*. Teutsch. Schulord. I. 81.

Condam, defunctus; *boldogult*; It. quondam. Száz. VI. 43. viri quondam Mathaei Comitiss.

Condamnatorius, vim condemnandi habens; *elítélő*. Cher. Jus. Eccl. II. 348. Sententia definitive subdividitur in absolutoriam, *condamnatoriam* et eriminis declaratoriam.

Condaxon, species vestis forensis; *uri köntös*. polon. kondus. Ljub. Mon. Sl. V. 238. an. 1334 per una condaxon de veze de Domenego pelizer.

Condebitor, socius debitoris; *közadós, adóstárs*. Kelem. inst. Jur. Pr. II. 613. nec alterius Condebitoris onus ferre tenentur.

Condecenia, æ, decus, decor; *illendőség, tisztesség*. Werbőczy 540. Si autem res paternæ extiterint, tunc pater iuxta conde-

centiam status et honoris sui, poterit eam emaritare.

Condecoratio, ornamentum; *ékesítés, ékesség*. disz. G. Fej. T. XI. V. Un. 429. præbere consensum in eo, quod ad S. Matris Ecclesiae condecorationem spectat.

Condecere, digne, decore; *illón, tisztességesen, ékesen*. And. Pann. 74.

Condelectabilis, multo dilectus; *közzösen élvezhető*. Pel. Pom. L. X. P. II. Art. 3: Secundo prefelicitata est Maria super omnes in beatitudinis condelectabili iocunditate.

Condelegatus, i, socius delegati; *kiküldött társa*. Cod. Dip. Hung. Arp. Cont. II. 117. Horv. Család. Memoriale 276.

Condemnatio, condemnando; *elmarasztalólag*. Mall. I. 3. XXIX. Quia Adulatores Pontificum negant esse propter scelera condemnatio a quoquam iudicari posse.

Condemnativus, 3., condemnans; *elítélő, elmarasztaló, kárhoztató*. And. Pann. 74. Ille etiam est mitis, qui nec de omnibus cupit vindictam, nec in tantum deficit a punitione, quod nullo modo velit alios punire, sed est *condemnativus* et *punitivus* secundum ordinem rationis.

Condemnatus ad navium attractionem, ad triremes datus, damnatus; *hajóvontatásra ítél*. Lzb. Cod. Med. III. 80.

Condemnare, condemnare. Magy. Tör. Tár. XII. 85.

Condenare, condemnare; *megbüntetni*. It. condannare. Ljub. Mon. Sl. XVII. 129. an. 1433: debeant facere *condenationes* contra omnes, qui *condenandi* de nocte reperirentur.

Condenatio, condemnatio; *megbüntetés*. V. s. Condenare.

Condensatio, actus condensandi; *összesűrités, összezorulás*. Gal. condensation. Vern. Psych. 66. Obs. Jadr. 447. Cf. Coel. Aur. 3., 13.

Condependentia, æ, appendix; *függetlenség, járulék, tartozék*. G. Fej. T. XI. V. Un. 505. cum cunctis utilitatibus integritatibus et *condependentiis*.

Condepositor iuramenti, qui aliquid cum aliis v. alio deponit; plerumque de iis dicitur, qui iuramentum coram iudicio eodem tempore v. una deponunt; *esküvő, együtt esküvő*. Cod. Dip. Hung. And. V. 314. 31. K. Cod. com. Zi. vol. III. p. 317. In quibus ipsum Juramentum per ipsum magistrum Ladislaum cum suis *condepositoribus* Juramenti loco et termino supradictis rite et legitime depositum extitisse comperimus. Doc. Fam. Soos. Sæc. 14. Hajnik. Perjog. 337.

Condeputatus, i, socius legati; *követvő*. Diar. Com. II. 64. Jogt. Eml. T. II. 4. p. 429. Kuk. Jur. II. 313.

Conderivare, transferre, derivare; *hárítani*. Fej. Jur. Lib. 296: Onera... in Clerum *conderivantur*.

Condescensio, us, condescensus; *szállás*. Szék. okl. III. 212. Quaslibet habitationes civium intra autefatos muros residenceium a *condescensu* et *hospitatu* quarumlibet Genicium et cuiusvis Exercitus duximus eximendas et *supportandas*.

Condescens, -tes, milites in aliquo loco stativa habentes (Du C. al. s.); *valahol megszálló katonaság*. Arch. Rák. VIII. 63. Iratott löcséi és kézmárfi Commendánsoknak, hogy említett városok Ablegátusai által érte-

tődik, hogy az *Condescens*ek nemesak képtelen gazdálkodással, de nem illendő veltura-adással is említett városokat terhelik.

Condescendens, æ, origo, ortus, genus, stirps generis; *vérsg, leszármazás*. It. discendenza. Georch. H. T. III. 403. Kövy El. 52. Vuch. Jur. Feud. 127. Prisc. Serv. p. 76.

1. **Condescendere**, cedere, concedere; *átengedni*. Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 12. ipsam domum nostram montana et fodinas, villas et omnes possessiones ipsi I. Thwrsro *condescendatis*.

2. **Condescendere**, (Du C.) sicut passim ap. Script. eccles. eadem notione qua obtemperare, obsecundare; *engedni, ráállni, beleegyezni*. It. accondescendere. Marc. Chr. 59. *Condescensurum* petitioni eorum se promisit.

3. **Condescendere cum aliquo**, (Du C.) in alicuius sententiam transire, eius voluntatibus obsequi, vel mitius, indulgentius alquem habere; *engedni, kedvére járni, tenni, késznek, hajlandóknak lenni, leereszkedni*. Wagn. Schwart. Seult. 192.

4. **Condescendere**, iure titulo hæreditatis transire, derivari; *örökségképp szállni vkire*. Cod. Dip. Fam. Com. de Szára. V. II. 410. Monm. Comit. IV. 469. deinde illis deficientibus in filios et hæredes cesaris Caroli devolvatur et *condescendat*, devolutumque et *condensum* habeatur eo facto etc. Georch. Ert. 134.

5. **Condescendere**, cadere, pro nihilo pro non facto habere; *leszállani, leszálltatni, értékből veszíteni, érvényességet veszíteni*. Georch. H. T. III. 297. Jom. E. T. II. 1. 400. Cher. Jus. Eccl. II. 354. Unde causa talis in Foro spirituali *condescendere* dicitur, si qua non obstante exceptione feratur in tali causa sententia, hæc prorsus nulla evadit. *Condescendit* insuper causa ex actoris inhabilitate aut si in citatione error substantialis circa personam citatam aut locum tempusque committitur.

Condescendificare, causam, litem deponendam curare; *pert tétettni*. Szék. Okl. III. 294.

Condescendit, reprobatur, rescinditur, reprobatum vel rescissum est. Georch. II. T. 239. a *bíró-ság helytelennek, illeték-telennek ítéltek*. (condescendit.) Georch. H. T. IV. 3. de, ha helytelen a perfolymat: fogatlan annak a vége. Sokan csak akkor veszik észre elkövetett hibájokat, minekutána több esztendeig törvénykedvén és több száz forintokat elköltvén, vagy a *Bíró-ság*, vagy ügyelet vagy vádlóval stb. *leszálltatott (condescendit)*. Tiszth. Irm. Condescendit Judicatus. A *bíró-ság helytelennek ítél-tetett*.

1. **Condescensio**, concessio, indulgentia illa divina demissio, qua Deus infirmitati nostræ sese attemperat; *engedékenység, elnézés, leereszkedés*. It. condescendenza. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. 1. p. 293. et tamen etiam cum hac tanta connivencia et *condescensione* ac rigoris remissione a paucis observatur. Pel. (De S. Andr. s. III. c. 4. *condescensio* misericordiae. Cf. Cod. Justin. 5. c. de S. Tririet.

2. **Condescensio**, militum per hospitia dispositio; *katonaszállásolás, szállás*. Száz. XXX. 2. f. 105. I. Rustici Pressuram quarteriorum importabilem sustinent, *Con-*

descensiones et vecturæ indesinentes loca obvia exhaustiunt. Jogt. Eml. T. II. 4. p. 377.

3. Condescensio, declivium; lejtő-ség. Batty. Leg. II. 77. an. 1059: in *condescensione collis*.

4. Condescensio, (Du C.) hæreditatis concessio, alienatio; örökség átszállítása. Szék. Okl. I. 106.

Condescensio actionis, (Du C.) actio irrita, depositio et collapsio causæ; a *vádlevél* leszálltatása. Georch. H. T. III. 80. hogy az alperes a törvényes megkínálásnak elmulasztása miatt a *vádlevélnek* leszálltatását (*condescensio actionis*) foganatossan sürgethetné. Samb. Tyrn.

Condescensio ad castra, actus castra sequendi; táborba szállás. Monm. Comit. Trans. I. 449. quod ad *condescensionem* dominorum nobilium ad castra pertinet.

Condescensio honorum, honorum concessio, alienatio; jószág átszállítás. Törvt. Msz.

Condescensio Causæ, (Du C.) depositio et collapsio causæ (Not. Samb. Tyrn.). Citatio irrita vel litis in alios translatio (Moln. Alb.); *perletétel*. Cher. Jus. Eccl. 354. Causæ *condescensio* et iudicis recusatio. Evenire potest, ut sententia in Foro Ecclesiastico lata non semper subsistat. Si quippe causa talis in eodem assumatur iudicanda, quæ eorsum non spectat. Werbőczy 457. Quod Causarum *Condescensio* duobus modis fieri solet: Primo quidem per Iudicem, quando scilicet Iudex causæ perfecta actione et acquisitione actoris simul et evocatione inde subsequuta bene calculata, tale vitium vel errorem in literis ipsis Evocatoriis deprehendit, quo prapendente sententia ad iudiciaria deliberatio debito modo ex huiusmodi actione pronunciarum non poterit. — Werbőczy 463. Secundo modo Causarum *Condescensio* vel *Depositio* fit per Actorem cum onere sex Marearum minoris ponderis seu utputa florenos auri facientium in duabus Iudici (coram quo his ipsa mota fuerit) in tertia vero Partibus; in causam attracto persolvendarum: Dum videlicet Actor suam actionem et acquisitionem ex sua negligentia vel scriptoris vitio aut alio quocunque errore occurrente, male et indebite positam ac declaratam cernit et obesse potius quam prodesse sibi considerat; antequam discussio illius causæ fiat, perse vel suum Procuratorem, eam, cum onere et gravamine prenotato sponte deponi sopirique et condescendi facit. Cf. Hajnik. Perjog 443.

Condescensio citationis, irrita citatio; idézés leszállítása. Törvt. Msz.

Condescensio iudicatus, V. s. condescendit; bíróság leszállítása, alászállása. Törvt. Msz.

Condescensio levatæ, irrita causa mota; per fölvételének alászállítása, v. szállása. Törvt. Msz.

Condescensio prosecutionis causæ, litis in alios translatio; a pörnek valókirre szállítása. Törvt. Msz.

Condescensoria, sententia condescensionem instituens; leszállító ítélet. Kass. Jur. Civ. I. 7. *exceptoriae seu condescensoriae*. Georch. H. T. IV. 164. Ez ilyen Ítéletektől (kivéven a jobbágyról igazságot szolgáltató impensionalis pereket, melyekben a leszállító *condescensoria* ítéletet fellyebb viheti, a Felperes fellyebb vitetettő (*Trans-*

missionale) parancsolat nélkül általlyában meg nem engedtetik a fellyebb vitet.

Condescensoria sententia, sententia, qua aliquid irritum, declaratur; leszállító, alászállító ítélet. Törvt. Msz.

Condescensorius, 3., ad condescensionem pertinens; *leszállító*. Cher. Jus. Eccl. II. 338. *Exceptions* abeunt in diversas classes: sunt nempe 1. *dilatatorie* seu *condescensoriae* 9. quibus Reus conventus contra externam Processus formam ante Litis contestationem agit eamque evertere conatur.

Condescensus, us, ostium fluvii; beömlés, szakadás, torkolat. Cod. Dip. Arp. Cont VI. 362. Decimum predium est, quod vocatur Fizeg, super ripam Danubii in *condescensu* ipsius fluminis in Danubium, in quo ipse locus suum sumpsit vocabulum.

Condicionarius, qui sub certis conditionibus operam navat; béres. Knauz. M. E. Str. I. 329. cum suis servitoribus *condicionariis*.

Condicionatus, 3., condicionalis; *föltételes*. Knauz M. E. Str. I. 407., 530. deus non omnia facit potentia ordinata sed *condicionata*.

Condictare, pro: condicere, conferre, disceptare de aliqua re; értekezni. G. Fej. T. XI. V. Un. 320. quæcunque per dictos oratores nostros *condictata*, tractata, conclusave fuerint.

Condictio, Vox Ulpiano et Jurisconsultis Nota, quam sic exponit Festus: *Condictio*, in diem certum ejus rei, quæ agitur, denunciatio. Du C. V. Actio; *berádolás, kereset, panasz, személy ellen való kereset*. Stat. Jur. L. III. p. 92: *Condictio* vero furti et demum competit, qui dominium habet, vel hæredi ejus.

Condictio furti; a lopott jószág ügyében indított kereset. Nagy Jus. Trans. Sax. 168. Actio furti et *condictio furti* itaque differunt inter se 1. *Condictio furtiva* ipsam rem cum fructibus tam perceptis, quam percipiendis, omnique interesse vel si res interierit, aestimationem ejus, quanti ea repetit, *actio* autem furti poenam saltem persequitur.

Condictio indebiti; a nem tartozott pénz után kereset. Comp. L. III. V. 3: Si quis *indebitum* ignorans solvit, *condicere* poterit.

Condictio, amor mutuus; kölcsönös szeretet. Pel. Pom. L. X. P. IV. Art. III.: Quarta ratio *condictionis*; tantus est enim amor beate virginis ad quemlibet, etiam minimum gloriosum, quod omnis amor... quasi punctus centri ad firmamentum.

Condictus, 3., dilectus; szeretett. Pel. De s. Margar. s. I. c. 2. Ministrum voluit Christus Martham et *condictum* discipulum sc. Joannem.

Condimentarius, 3., ad condimenta pertinens; *fűszer*. Kronst. III. 3., 283: marsupia *condimentaria*. Cf. Plin. 19., 6. 32.

Condirector, socius directoris, ludimagistri, (fisk) igazgatótárs. Kőrömh. főreálisk. Ért. Bpest. 1895. p. 117.

1. Conditio, ignobilitas (Du C.) obnoxio; alattvalóság, alattvalói kötelek. Tör. Tár. 1893. p. 21.

2. Conditio, (Du C. al. sensu) institutio privata; magántartás. Teut. Schul. I. 269: *Conditiones*... seu informationes privatas. Nill. Symb. p. 660.

3. Conditio, munus, dicitur etiam positio. Jókai Kárp. Z. 131. *miesoda conditio, hivatala van?*

Conditionales, vel Conditionarii (Du C.) v. s. Udvornici.

Conditionales villæ, conditionibus et oneribus servilibus obnoxie. (Du C.) Thurocz. in Bela Cæso cap. 64. Ch. Dubn. 99. Et sic omnes *villæ conditionales* donationes regum nominantur. Marc. Chr. II. 69.

Conditio, Conditionarius q. v. Conditionalis absolutio, sub lege, conditione aliqua data; föltételes föloldás. Veranes. IX. 212. Quamquam solent excommunicatis *conditionalem* quandam *absolutionem* dare canonistæ.

Conditionalter, sub conditione; feltételesen. Werbőczy 424. Et, si successor ipse, vigore huiusmodi contractus, qui naturam, vimque Donationis *conditionaliter* sapit et habet etc. Szegedi Rubr. Pars. II. p. 160. Nobiles Profugi in liberis Civitatibus domos emere *conditionaliter* possunt. Cf. Gaj. Dig. 25., 1., 17.

Conditionare, conditionem dare, proponere; feltételt szabni. Cod. Dip. Brünn. IV. pass.

Conditionarii, tavernici, custodes rei cellaria; pinczemesterek. Urk. Sieb. I. 102. an. 1268. *Conditionarii* nostri, scilicet tavernici nostri, qui vulgariter *kurmis turnue* dicuntur. (*kurmis* cerevisiæ genus e zea coctæ)?

Conditionarius, i, servus, qui aliqua servitii seu servitutis conditione obligatus erat; cseléd, udvari szolga, udvarnok. Pfahl. Jus. Georg. XXII. qui nexu feudali adstricti erant Servientes vocabantur; illi vero nexu ministeriali ligati communiter Jobagiones, passim vero etiam *Conditionarii, Ministri* (S. Ladisl. L. III. C. 21.) *Ministerialesque* compellabantur. Száz. XV. 533. királyi, királynéi udvarnokok (udvornici) és eselédék (conditionarii) különféle osztályaival, melynek: tárnokok, asztalnokok, pohárnokok; szakácsok, lovaszok, szekeresek, vadászok, peezérek, solymárok, madárszok, halászok, kovácsok, kardhordók, igriczek (zenészek).

Conditionarius vel Conditionalis Regis vel Reginae V. Servi fiseales.

Conditionate, ea lege, sub conditione, alias: conditionaliter; államánnyosan, feltételesen. Georch. H. T. II. 126. Pril. Abact. 64. Wagn. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 9. Cher. Jus. Eccl. II. 375.

Conditionatus, 3., conditione nixus; *föltételes*. Cher. Jus. Eccl. II. 439. Denique adhuc est votum *conditionatum*, vel *absolutum*.

Conditor, oris, dulciarius; cukráész. Lzb. Cod. Med. T. II. 242: *Conditoribus*, tabernariis... prohibitor... ne *pulvisculis*... electuariis... præparatis, mosellis, tabulatis ad pharmacopolas... pertinentibus quæstum exerceant. Cf. Hor. Sat. 2., 2., 49.

Conditor sachari, pistor dulciarius; cukrász. Bene Pol. 108.

1. Conditiorum, serinium vestimentorum reponendorum et servandorum; ruhaszékény. It. guardaroba. Gall. garde-robe, armoire. Car. Bel. De arch. 49. Proximum huic muneris (Cubiculariorum) et illud fuit, ut vestes regias mundas adservarent, posita a Rege in *conditoria* referrent. Cf. Ammian. 18., 9.

2. **Conditiorum**, feretrum in quo reliquiae sacrae reponantur; *ereklyetár*. Batty. Leg. Eccl. T. I. p. 398. Cf. Inscript. Orelli no. 2473.

Conditura, æ, (Du C.) conditio ciborum; *fűszerezés, becsinálás, befőzés*. Wagn.

Condividentes, socii divisionis; *osztálytársak*. Proj. Leg. Civ. 165. Kövy El. 290. Frater præterendus ob dubios natales a Divisione exclusus, via Ingestionis in processum successionalis ex defectu alterutrius *condividentium* enatum non proficiet. Pel. Pom. In. nat. Dom. s. VII. c. 1. factus est frater noster *condividens* nobis hereditatem suam.

Condividere, inter se dividere, communiter dividere; *közösen megosztani, osztózkodni*. Kass. Jur. Civ. I. 490.

Condivisio, hæreditatis divisio; *örök-ségfelosztás, osztózkodás*. Cod. Com. Zichy Vol. V. 77; possessionem... fratrum *condivisionalium* eidem per viam... fraternalis *condivisionis* eorum cessam et deventam.

Condivisioalis, divisionis particeps; *osztályos, résztvevő*. Pfahl. Jus. Georg. 22. Nam uxor in rebus per maritum suum stante coniugio acquisitis semper particeps et *condivisioalis* efficitur. Fej. 1., 147. et passim.

Condivisioalitas, ius, conditio *condivisionalium*, divisio hæreditarium bonorum, iuris et sanguinis communio; (*testvéri*) *osztályosság, osztózkodás*. G. Fej. T. XI. V. Un. 500. Werbőczy 145. Quoniam contractus ipse vim *fraternalis condivisioalitas* in bonorum successione non tenet. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. §28. Collaterales iuxta propinquitatem gradus, consanguinitatis et *condivisioalitas* atque classis bonorum. Kövy El. 407. Kass. Jur. Civ. I. 22.

Condoceferi, una doceri, discere; *együtt tanulni*. Leges. Schol. Schem. 16. literas minuscultas et maiusculas, sententiasque morales in tabula præscriptas apta et, quoad possunt, conveniente pictura repræsentare *condocefiant*.

Condolenter, condolecens, condolecendo, miserens, miserendo; *részvétellel, szánva*. Arch. Rák. VIII. 164.

Condolentia, dolor animi in malo alterius, ægritudinis societas; *fájlalás, szánakozás, részvétel*. Condolenz. Wagn.

Condolere, casu alterius commoveri, dolere vicem, doloris esse partícipem; *sajnálni, fájlalni, szánni, részt venni*. Wagn.

Condolium, *condolentia* q. v. Dip. Alv. II. 187. neque parvo sufferimus *condolio*.

Condolmatica, æ, crampe: (Krampf, spasmus Dief.); verruca; *göres, szömölcső*. Schläg. 1983.

Condomesticus, cui cum mihi domus communis est; *házbeli*. Wagn.

Condominium, dominium commune, possessio communis; *társbirtok*. It. condominium. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 48. Ratione possidentium, si *Dominium* unice physicae personæ competat, *Solitarium*, sin pluribus in eandem rem simul, *Condominium* est. Vuch. Jur. Feud. 85.

Condominium dividuum, **Condominium individuum**, possessio communis, quæ dividi et quæ dividi non potest; *osztható és fel nem osztható köz*

uralalom. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 48. Et *Condominium* rursus *dividuum* aut *individuum*.

Condominus, (Du C.) ejusdem domini socius; *birtoktárs*. *Condominus imperii*; *uralkodótárs*. Rák. Ön. p. 283. I. 31—33. (32.). Quamvis enim Supremus Vezirius... pro *condomino imperii* habeatur, in re non nisi Sclavus et primus servus Sultani est.

Condonanter, ignoscendo, condonando, patienter; *megbocsátólag, önmegadón*. Pel. De s. Andr. s. I. c. 2. Crux poenitentiae... debet assimilari Christo in patiendo *condonanter*.

Condonatarius, qui particeps, socius est donationis, socius Donatarii; *adománytárs*. Csaplov. Nucleus p. 101. Kövy El. 343.

Condomientes, (Du C.) Hæretici sæc. 13 in Germania. A Toletano quodam seducti Luciferi imaginem adorabant in loco prope Coloniam responsa accipientes. Sine discrimine ætatis sexusque somnum capiebant; *együttalvók*. Nagy Hier.

1. **Conducere**, postulare; *igénybe venni*. Germ. in Anspruch nehmen, Chr. Dubn. p. 46: Quia vero illud grande opus inceptum multis annos *conduxerat* etc.

2. **Conducere**, vehere; *fuvarozni*. It. trasportare. Gall. voitureur, Monm. Comit. IV. 634. ac insuper de singulis quatuor fumis, de virgultis Currum unum dare et *conduci* et prestari debeant p. 656. Isti præscripti omnes debent ire tam ad *conducenda* ligna, quam laboratores daudos ad Býhach.

Conductio, postulatio, invitatio; *föl-szólítás, fölkerés*. Cod. Dip. Fam. Com. de Sztára. V. II. 27.

Conductio lignorum, vectura lignorum; *fafuvarozás*. Monm. Comit. IV. 634. laboratores huiusmodi et *Conductionem lignorum* ac virgultorum ad fortificationem dare debeant.

Conductio militiæ v. militum, conquisitio, delectus militum mercede; *katonafogadás*. Törvt. Msz.

Conductitius servus, pretio conductus servus; *bérszolga, béres*. Cod. Dip. Brüss. II. 309.

Conductive, conducendo, per conductionem; *kibérelve, bérbérelve*. G. Fej. X. I. 375. et alienaverim *conductive* predietas eameras et utilitates.

Conductor, comes, deductor, observator, inspector; *kísérő, felügyelő, vezető*. Tiszth. Ir. Törvt. Msz.

Conductor transportalis, qui comitatus commeatum; *szállításheli kísérő, szállítás kísérője*. Törvt. Msz.

Conductura, (Du C.) vectura; *szekérral v. hajóval való behordás*. Rač. Mon. Sl. XIII. 113. an. 1350: bareharolus uti prius habebat pro *portatura* et *conductura* de quolibet stario bladi follaros.

1. **Conductus**, i. miles mercede conductus, stipendiarius; *szoldos katona*. Marc. Chr. II. 51. Duem quoque Bohemorum... mercede conductus et confidebat in multitudine *conductorum*.

2. **Conductus**, us, sub *conductu* capitaneo, duce capitaneo; *vezérlet*. Frak. Mát. lev. II. 405.

Conductus paschalis, dominica Palmarum (Du C. conducto ait nundinas ipsas significare, aut idem esse quod Clausum

Paschale); mihi videtur a processione nomen duxisse V. Germ. Conduct. Száz. VII. 328. datum in *conductu* Paschatis.

Conduit-Lista, morum censura; *magaviseleti jegyzék*. Kass. Ench. II. 31. *Conduit-Lista* semper adiciatur sententis contra delinquentes ad navium attractionem condemnatos latis. Norm. Ordin. an. 1786. 12. sept.

Condura, æ, (gr. *ζορτοῦρα*. Rački: *ζορτοῦράς* unde venit; *gondola, ζορτός* brevis *ζάδς* navis) (Cf. Du C.); *hajó*. Rač. Mon. Sl. VII. 298. Ljub. Mon. Sl. IV. 38. an. 1361.

Conestabilis, ex Comes stabuli (Du C.) summæ rei bellicæ præfectus in Gallia; *tábornagy*. Gall. connétable. Pray Hist. p. 36.

Confalonus, i. (Du C. confalo) vexillum; *zászló*. Rač. Mon. Sl. XIII. 270. an. 1359. *confalonum* ad modum *penoni* de syndone torto... cum arma... regis Hungarie.

Confavencia, favor. V. textum sub *confavencia*; *kedvezés*. Cod. Dipl. And. V. IV. p. 348.

Confeccio, **Confectio**, dulcia crustula; hoc vocabulum eandem habet vim et significationem, ac confectio in sermone Italico; *csemege, czukros sütemény*. Fr. Lib. Rt. II. 149., 124. emere feci de diversis *confeccionibus*. Ljub. Mon. Sl. IV. 293. an. 1392: habebit valde gratum, si presentabitur de *zucharis* et *confeccionibus*. Száz. VI. 364. *confeciones* emi... *fontas* decem. Pel. Serm. Hiem. 40. u.

Confectio zuccari, opus dulciarum aut fructus saccharo conditi; *czukor sütemény, czukros befőtt*. Rač. Mon. Sl. XIII. 296. an. 1360: de dando ambaxiatoribus libr. Cl. de *confeccionibus zuccari* et aliarum *maneciarum*... *arangias, humon* et citron... scattulas de *cizimbe* cum melle... duodenas IV. *quantum* pictorum. CC. de *dopleteris*... XX. de *piperatis*.

Confectum, (Du C. confectæ, arum) bellaria, opera mellita; *csemege*. It. confetto, Confect. Arch. Rák. VIII. 343. Diversorum generum *confecta* in vitris Nro 74. Arch. Rák. I. 298. Vect. Ref. E. 2. Thök. Diar. 585.

Confectus, 3., conditus, saccharo temperatus; *czukorral befőzött*. It. confetto. Száz. VI. 364.

Confederativus, 3., ad fœdus pertinens; *szövetségi*. Szék. Okl. III. 165. *confederativa* concordia.

Conferentia, consultatio, deliberatio; *tanácskozás, értekezés*. It. conferenza. Gall. conférence. Epist. Proe. P. III. p. 450: In his Comitibus Poloni cum Suevis habuerunt *conferentiam*. Dip. Alv. I. 83. Törvt. Msz. Rak. Ön. p. 470. I. 35—37. Teut. Schul. I. 225.

Conferentialis, consultativus, deliberativus; *tanácskozó*. Kuk. Jur. II. 151. Litteræ, quas ex *Conferentiali* suo Congressu sub 20. præterlapsi Mensis Julii celebrato... ad me dederunt.

Conferentialis Consiliarius, *conferentiarum minister* q. v. Art. Diet. Pos. 119. Aurei Velleris Equitis Sacrae Caesaræ Regiæque Maicstatis *Actualis Intimi Conferentialis Consiliarii* invitatione.

Conferentiarum minister, qui a principe adhibetur in consilium; qui omnium consiliorum principis, regis particeps est; *belső titkos tanácsos*. Hor. Mem. 361. S. C.

R. Q. Maiestatis Actualis Intimus Status *Conferentiarum Minister*.

Conferentialiter, per congressum, deliberationem; *értekezletileg*. Kuk. Jur. II. 257. ut sua Maiestas Sacratissima Benignas Regias Resolutiones Suas, per Dominos Status et ordines *conferentialiter* etiam congregandas, excipiendas elargiri dignetur.

Conferentiarius, i, praefectus, praeses, praepositus Conferentiae; *az értekezlet elnöke*. Gall. conférencier. Cod. Alv. I. 50. A császár levelét és az ministerekét is ki kell vinni az *conferentiariusok* resolútiójával...

Conferibilis, quod conferri potest vel donari; *adományozható*. Proj. Leg. Civ. 166. Donatio per eventuale defectum impetrata, velut Bona nondum caduca, adeoque non *conferibilia* pro obiecto habens, non valet. Kuk. Jur. II. 147. ... per Dominos Status et Ordines non modo sit *conferibile* (officium Capitaneatus). Burian Blandr. p. 96.

Conferibilitas, proprietas rei, quae conferri potest; *adományozhatóság*. Proj. Leg. Civ. 168. ut hac mensura limitatum Jurisdictionis Sacrae Regni coronae exercitium primo Regni Magistratui attributum artioribus aliquando terminis constringatur et ad calculum mathematicum exigatur, communis sensus in eo coadit, ut *conferibilitatis* mensura, re late ad quantitatem compellente et numero integram Sessionum designetur.

Conferimentum, donatio; *adokozás, adomány*. Ljub. Mon. Sl. VI. 72.

Conferminare, ferminare; *összevolvasztani, összeforrasztani*. Germ. zusammenlöthen. Tomts. 149. si binas quasvis lamellas una sui facie penitus *conferminemus*. Cf. Plin. 27., 3., 43.

Confessare, confiteri; *bevallani*. Nagy. Jus. Trans. Sax. 183.

Confessarius, i, (Du C.) conscientiae arbiter, moderator; qui est a sacris confessionibus, arcanus iudex; *gyónató*. Olty. Act. Synod. 58. Otia. Bachm. 198. ita sequitur, ad illos, qui internum hominis cuiusvis habitum noverunt, ad *Confessarios* videlicet, facultatem lectionis sacrae Scripturae concedendi pertinere. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 24 2.

Confessatum, confessio; Austr. Aust. Palma. Ref. P. 3. §. 6: Contraria autem ex parte cum ex *confessatis* tuis manifestum evadat.

1. **Confessio**, (Du C.) oratio, quae a voce confiteor vulgo incipit. Marc. Chr. II. 55. et in Ymnis et *confessionibus* benedicebant Deum.

2. **Confessio**, A. religio; 2. qua delicta Deo profitemur (Du C.) 1. *rallás, hitvallás*; 2. *gyónás*. Törvt. Msz.

Confessio Auricularis, confessio peccatoris sacerdoti in aures dicta; *fülggyónás*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 494.

Confessionale, sella, cathedra audientis confessionibus; *gyónatószék*. It. confessionale. Serm. Cat. 174. Quia in penam peccati ita a D. Deo ordinatum est, quod illud debeat manifestari vel sponte in *Confessionali* coram uno Dei vicario vel in die iudicii coram toto mundo.

Confessionistae molles, (Du C.) sic dicti Lutherani, quorum princeps erat Melancthon; *lányha hitvallók*. Nagy Hier.

1. **Confessor**, (Du C.) qui confitetur fidem vel peccata; *hitvalló, vallásterő, gyónó*. Törvt. Msz. Funda David. J. 2: *Confessores*

qui Christum confessi et carceri mancipati nondum susceperant in quaestione tormenta. Cf. Lactant. Mort. Persec. 35. Sidon. Ep. 7., 47. passim ap. script. ecclesiasticos.

2. **Confessor**, *Confessarius*, sacerdos, qui est alicui a confessionibus; *gyónató*. Cod. Dip. Arp. V. 41.

Confessus, i, qui confessus est peccata sua; *bűnvalló*. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 55. omnibus vere penitentibus et *confessis* plenam suorum peccaminum veniam indulgemus.

Confestio, dulciaria; *csukros sütemény*. It. confetto. Száz. I. 383. Item duo vasa de argente magna pro *confestionibus* modo raguseo facta et laborata.

Confibulare, (Du C.) fibulis connectere; *összecsatolni*. Obs. Jadř. 394. ex tredecim tignis ad invicem ferro connexis ac *confibulatis*.

Confibulatio, (Du C.) connexio, actus fibulis connectendi; *összecsatolás*. Fej. V. II. 454. in commutabili animo disponentes *confibulationis* huius vinculum indissociabiliter observare.

Conficere, condire, saccharo temperare; *csukrozni; becsinálni, csukorral befőzni, beszógni*. einmaehen. It. confettare. Száz. VI. 364.

Confidentialis, V. *Simonia confidentialis*. Kon. Egyh. 427.

Configere, equum clavo male impacto debilitare; *megnyilazni*. Equus solea confixus; *megnyilazott ló*. Ger. vernageltes Pferd. Pär. Páp.

Configuratio, forma externa; *alakulás, alak*. It. configurazione. Curios. Misc. 108. sed in singulis constellationibus alias et alias *configurationes* Planetarum cum Stellis fixis fieri. Száz. XVI. 137. culturalis *configuratio*.

Confinalis, e, confinis; *határos*. It. confinante. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 175. quandam particulam terre culture unius aratri sufficientem terre sue *confinalem*. Cf. Auct. de limit p. 310. Goes.

Confinnans, confinis; *határos*. It. confinante. Dip. rel. reip. Rag. 337.

Confinare, finibus terminare, confinem esse; *határolni, határosnak lenni*. Dip. rel. reip. Rag. 337.

Confinarius, 3., conterminus, finitimus; ad confinium habitans; *szomszéd, szomszédos; határszéli*. Rák. Ön. 260. 37—38. ... Secundum morem Portae ad *confinarium* Passam Hotinensem relegatus ...

Confinatio, actus intra limites coercendi; *határ közé szorítás*. Törvt. Msz.

Confinatus, 3., confinis; *határos*. Ljub. Mon. Sl. III. 170.

Confinianus, 3., confinarius; *határ...* Tör. Tár. 1886. p. 663. militum *confinianorum*.

Confinaria Linea, linea confinium, limitum; *határvonal*. Act. Diet. Pos. 83. qui praescripti Terreni oculari Revisione praesente etiam Fisco Regio necessitatem et quantitatem *Lineae Confinariae* cognoscent.

Confinaria Militia, milites finibus tuendis impositi; *határvörő, véghelyi katonaság*. Száz. XI. 60. Törvt. Msz.

Confinarius, 3., in limitibus constitutus; limitaneus; *határvédeli*. Tör. Tár. 1886. p. 499. *confinarius* irruptiones.

Confinarius miles, miles finibus

tuendis; *határvör, véghelyi katoná*. Törvt. Msz.

Confinitas, confinium. Fej. X. 2., 47. de domo Stephani filii Beer hospitis in contigua *confinitate* balnei.

Confirmabilitas, affirmatio, probatio; *bizonyosság, megerősítés*. Pel. Pom. L. VIII. P. I. Art. III. c. 8. Septima stella est rationum theologorum *confirmabilitas*.

Confirmacionales (Regis), (sc. litterae) confirmationem continentes; *megerősítő levél*. Pesty Ször. III. 124.

Confirmandus, (Jus. can.), catechumenus; *avatandó, bérmeándó*. Törvt. Msz.

Confirmans, qui chrismate ungens confert robur baptismi; *bérmáló*. Georch. H. T. I. 147.

Confirmare, solenni ritu baptismum in coetum christianorum recipere; *megerősíteni, megbérmálni*. Törvt. Msz.

1. **Confirmatio**, (Du C.); *megerősítés, bérmálás, konfirmáció*. It. confermazione. Gall. confirmation, Germ. Confirmation. Cher. Jus. Eccl. II. 420. *Confirmatio* est Sacramentum, quo baptismatis confertur robur tum ad fidem firmiter tenendam tum ad ipsam intrepide profitendam. Törvt. Msz. Cod. Dip. Arp. V. 43.

2. **Confirmatio**, (litterae confirmationem continentes); *megerősítő levél*. Kov. Form. St. CXLIX, *Confirmatio* Facultatis libros censurandi.

Confirmatio extrema, unctio extrema; *utolsó kenet*. Szék. Okl. I. 149.

Confirmationaliter, confirmando; *megerősítve*. Bék. Pászt. III. 644. an. 1700. a sacratissima maiestate *confirmationaliter* impertitum.

Confirmative, confirmando; *megerősítőleg*. D. Ráczk. p. 68: continentes in se *confirmative* similiter litteras Privilegiales. Szék. Okl. IV. 17.

Confirmator, curator; *biztos*. Knauz M. E. Str. I. 75., 48.

Confirmatoria, litterae approbationem continentes; *megerősítő levél*. Haz. Okl. 338. an. 1407.

Confirmatorium privilegium, confirmationem continens pr.; *megerősítő szabadalom*. Szék. Okl. I. 35.

Confirmatorius, 3., confirmans; *megerősítő*. Knauz M. E. Str. II. 770. V. Litterae *confirmatoriae*.

Confirmatrix, quae confirmat; *megerősítő*. It. confermatrice. Otia. Bachm. 185. Traditio tibi praetenditur authrix, consuetudo *confirmatrix* et fides observatrix. Cf. Tertul. Cor. Mil. 4.

Confirmatus, i, in fide servanda et profutenda corroboratus, a sacerdote confirmatus; *megbérmált*. Georch. H. T. I. 147.

Confiscabilis, quod fisco addici potest; *elkobozható*. Ofin. 1802. I. 2.

Confiscare, bona alienius publicare, proseribere, in publicum conferre, fisco addicere; *elkobozni, elzákmányolni, elfoglalni, lefoglalni*. Gall. confisquer. Wagn. Törvt. Msz. Olah Cod. Ep. 648. D. Ráczk. 65. Cf. Svet. Calig. 16. Domit. 12.

Confiscatio, additio in publicum v. fisco; *elkobzás*. Tör. Tár. 1886. p. 430. Cf. Flor. 3., 9. 3.

Confiscator, qui aliquid in publicum

fisco addicit; *hivatalos elkobzó*. Száz. VIII. 377.

Conflatorium, i, (Du C.) officina venis metallicis excoquendis; *olvasztó ház*. Szilágyi Száz. XXX. 838. officinae sive *Conflatoria* separantia argentum a cupro vulgo Zagerhwhthen nuncupatam. Schläg. 1063. Cf. Vulg. Prov. 27., 24.

Conflictus, ad conflictum venire: prolium committere. Vopise. Car. 10. (Du C. exercitus dissipatio); *ütközet, összeütközés*. Gall. conflit. Marc. Chr. ad *conflictum* non audientibus sc. Bohemis venire II. 54. Sim. de Keza Chr. I. 3., 4. Cf. Pacat. Paneg. ad Theodos. 34.

Confluentia, æ, confluvium; *össze-folyás*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 148. Cf. Macrobi. Sat. 7. 4.

1. **Confluxus**, us, V. *Confluentia*. G. Fej. T. XI. V. Un. 407. usque *conflurum* amnium.

2. **Confluxus**, i, concursus; *gyülekezés, tödulás, csődülés*. Törvt. Msz. Rák. Ön. p. 224. l. 29—31.

Confoederare, (Du C.) fœdus icere, societatem inire; *szövetkezni*. Act. et Doc. Rákóczy p. 23: diligenti . . . resolvimus animo, quam sit dubium . . . quamque saepe periculum cuique tractare et *confoederare* cum Regibus. passim ap. script. ecclesiasticos et ap. Oros. 2., 4.

Confoederati, fœdere iuncti; *frigysek*. Törvt. Msz.

Confoederatio, (Du C.) fœdus; 1. *összeszövetkezés, frigykötés*; 2. *szövetség, szövetség*. Gall. confédération. Törvt. Msz. Verances. V. 238. Gallorum, Venetorum Polonorumque *Confoederatio*. Cf. Hieron. Ep. 22. nro 35.

Confoederationalis, ad fœdus, pactum pertinens; *szövetségi*. Rák. Ön. 170. *confoederationalis* obligamen.

Confoederatus, fœderatus, socius; *szövetséges, szövetségzett*. It. confederato. Wagn. Törvt. Msz. Verances. V. 256. hos *confoederatos* suos ipse in ratificatoriis suis includit.

Conformis, conveniens, accomodatus, congruens; *illő, megfelelő*. Pázm. Dial. 593. Cf. Sidon. Ep. 4. 42.

Conformistæ, Bel. Geogr. 114. Religio Reformata in Anglia . . . in Episcopalem, Presbyterianam et Puritanam distinguitur. In qua, qui cultum numinis ad liturgiam conformant Anglicanam, *Conformistæ*; qui vero non conformant *Non Conformistæ* adpellantur.

Conformitas, æqualitas, convenientia similitudo, congruentia; *egyenlőség, egyfomóság, illőség, megfelelés, hasonlóság, egyezés*. Törvt. Msz. Pázm. Dial. 430. Fej. X. I. 279. Rák. Ön. p. 356. l. 21—24.

Conformiter, æqualiter, congruenter, convenienter; *egyezőleg*. Törvt. Msz. Fej. X. I. 478.

Conformus, 3., conformis; Magy. Tör. Tár. XV. 404.

Confortabilitas, confirmatio; *felbuzdítás, bátorítás*. Pel. Pom. L. XII. P. II. Art. 3. Circa tertium mysterium, scilicet *confortabilitatis*.

Confortare, (Du C.) fortem reddere, passim ap. sequioris ævi scriptores Lact. Hieronym. Vulg. Interpr. firmare, corroborare, refi-

cere; *erősíteni, megerősíteni, megszilárdítani, üdíteni, vigasztalni*. It. confortare. Marc. Chr. I. 64. *Confortatum* est regnum in manu Geysæ Regis. Fej. III. II. 371. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 287. Curios. Misc. II. 239. *Confortare* eroem dixerunt exhilarando. Cf. Vulg. Carm. 74. Lactant. 4., 45.

Confortatio, actus recreandi, roborandi; confortandi, *erősítés, üdítés*. Curios. Misc. II. 273. Odores ad *Confortationem* Cordis præcipue utiles sunt.

Confortativus, 3., corroborandi, firmandi vim habens, recreans; *megerősítő, felbátorító, üdítő*. Pel. Pom. L. I. P. IV. Art. I. c. 3., O verbum dulce, o verbum spei *confortativum*. In paraseve s. l. c. 4.

Confortator, qui firmat, corroborat; *támogató*. Batty. Leg. III. 504. an. 1455.

Confortatrix, quæ firmat, corroborat; *erősítő(nő)*. Szilágyi Irod. Közl. VI. 3. 379.

Confortum, corroboratio; *biztosítás*. Ljub. Mon. Sl. IX. 17. an. 1409: informetur provisores . . . pro suo *conforto*, quod mittimus eis . . . lignum.

Confovenia, æ, (a Catulliano *confovere*) favor; *meleg pártolás*. Cod. Dip. And. V. IV. p. 348: non nostrorum adversariorum contra nos et dictam ecclesiam nostram litigancium declinatoria instante *confovenia*, sed libramine equitatis et mere iusticie *confovenia*.

Confovere, fovere; *pártolni, ápolni, kegyelni*. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 3. favendo Ecclesiis, ipsarum libertates et iura nec non et ministros Dei, personas ecclesiasticas *confovento*. Cf. Afran. ap. Non. 523., 17. Appul. Met. 8. p. 204. Hieron. adv. Ruf. 8.

Confraccio, actus violandi, rumpendi (ap. Du C. alio sensu); *törés*. Szék. Okl. I. 210. quomodo extunc nos propter non ipsius contractus observationem in fidei nostre christianæ *confraccionem* ac honorum et humanitatum amissionem convineamur.

Confractor, (templorum) prædo, violator; *templomtörő, -rabló*. Cod. Zichy I. 105. *confractores* ecclesiarum.

Confractorium, (Du C.) dicitur in Missali Ambrosiano illa oratio, quæ sequitur fractionem Hostiæ; *kenyérszegő imádság*. Nagy Hier.

Confragium, locus ubi venti concurrunt ac sese frangunt. (Du C. confrages); *séltörő hegy v. szikla*. G. Fej. VII. 236., 184. protenditur usque ad *confragium*, quod vulgariter Wimprech (Windbrech) dicitur et ab eodem confragio, quod Wimprech dicitur. Ibid. Wimprech: Windbrech, Windbruch.

1. **Confrater**, socius eiusdem ordinis, collegii, contubernii, claustrii, ecclesiæ; *szervezettség, tisztviselő*. Gal. confrère. Jókai Mire Megvén. III. 417. hyberni *konfraterek*. Oltv. Synod. 106. Ker. Nap. 243.

2. **Confrater**, membrum Cehæ; *czéhtárs*. Kov. Form. St. 442. sed in omnibus servitiis . . . cum eisdem *Confratribus* teneatur esse unitus.

1. **Confraternitas**, (Du C.) Ceha, Sodalitas; *czéh, társaság, egyesület, testület; szerzet, szervezettség*. Gal. confraternité. Kov. Form. St. 442. medietatem dieti Magistri Cerdones devotionis Zelo instigati sibi in *Confraternitatem* eligere cupivissent. Wagn. Oltv. Oct. Synod. 28. Claustrorum et *Confraternitatum*.

2. **Confraternitas**, reform. *esperesség*. Ger. Seniorat. Ker. Nap. 104.

Confraternium, contubernium, collegium, confraternitas; *tisztviselés, szellemi testvérség*. Gal. confrérie. Jókai Debr. lun. 94. et passim.

Confricatio, actus confricandi; *dörzsölés, surolás*. Máty. 370. Cf. August. Conf. 4., 8.

Confrontare, componere aliquem cum aliquo, conferre; *szembeállítani, szembe-síteni, összehasonlítani*. Jókai Rab. R. I. 190. Törvt. Msz. Rák. Ön. 113., 38. 114., 1. (113., 38.) Kövy El. 684. Arch. Rák. IV. 225. cum fassione *confrontata*.

Confrontare par cum originali, comparare transcriptum cum exemplo; *párt összeegyeztetni, összehasonlítani*. Törvt. Msz.

Confrontatio, 1. actus confrontandi; 2. comparatio, collatio (Du C.); 1. *szembeállítás, szembeállítás*; 2. *egybehasonlítás* (cum originali). Tisztl. Irm. Törvt. Msz. Georch. H. T. IV. 139.

Confrontatio libellorum, collatio tabularum publicarum censoriarum; *adó-egyeztetés, adókönyvegyeztetés*. Törvt. Maz.

Confrontator, tributum pro reditu stabiliens; *adókönyv egyeztető*. Pár. Páp.

Confrui, frui, uti aliqua re cum ceteris; *együtt élvezni, használni*. G. Fej. T. XI. V. Un. 534. quo fideles Cives et hospites nostri *confruiuntur*.

Confugibilis, ad aliquem fugiens; *valakihez forduló*. Pel. Pom. L. XII. P. II. Art. III. Quia tamen virgo *confugibilis* et sibi servientibus famulis indubitanter auxiliatur.

Confusaneus, 3., (Du C.) confusus; *zavaros*. Tör. Tár. 1888. p. 529. *confusaneo* eodemque conventu.

Confusibiliter, confundendo; confuse, ordinibus dissolutis; cum dedecore; *szégyenletesen, gyalázatosan*. Chr. Dubn. p. 150: regales autem fugam capientes *confusibiliter* recesserunt et p. 157: armis eos spoliatis abire *confusibiliter* compulsi ad omnium confusionem soldatorum. Pel. Sermon. Hiem. 3. l.

Confusionis opprobrium, ignominia; *meggyaláztatás*. Batty. Leg. T. II. 212. an. 1222. ei *confusionis opprobrium* infector.

Confusum, i, res confusa, turbida; *zavaros dolog*. Pázm. Dial. 183.

Confusus, idem ac fusus, stratusque, victus; *megvert, vereséget szenvedett*. S. de Kz. Chr. I. 4., 1. In montanis pervenit tandem Aquilegium, cuius magnitudine circumspecta stupefactus se *confusum* reputabat, si dictam civitatem inexpugnatam reliquisset.

Congrassus, i, monetæ genus temporibus Rákóczianis (Germ. Kongassen, a *kongó*, sonans); *kongó pénz*. Pro. Pr. an. 1708. 8-va maji Seynd in die Stadtwag soviel Liberliner oder *Kongassen* geliefert worden. . . . Besztb. Lev. l.

1. **Congaudere**, una cum aliquo gaudere, una gaudere; *együtt örülni*. Fej. II. 37. infirmis compatiens, benevolentibus *congaudens*. Cf. Tertul. adv. Gnos. c. 13. Ciprian. Ep. 50.

2. **Congaudere**, gaudio salutare; *örömmel üdvözölni*. Ljub. Mon. Sl. XVII. 121. an.

1422: pro *congaudendo* de creatione regis... eligatur... ambasciator.

Congaudium, letatio, gratulatio; *örvendezés, öröm*. G. Fej. T. XI. V. Un. 295. per eorum medium suum assensum celebri *congaudio* nobis fecit pateferi.

Congellus, 4. (syncellus) (Du C. pro Concellaneus) 2. Hieros., patriarchae viventes designatus successor; 1. *lakó társ*; 2. *segéd atyácrsek*. Nagy Hier.

Congeneratio, affinitas, consanguinitas, affines; *rokonság, nemzedék*. G. Fej. X. 1. 320. et ipsorum proximis et *congenerationibus*.

Congenerationalis, eiusdem generis, agnatus et cognatus, consanguineus, proximus; *vér szerint való atyafi, testvér-atyafi, ugyanazon nemzetséghöz tartozó*. Törvt. Msz. Fej. VIII. I. 530. Csaplov. Nucleus 82. Fej. X. I. 235.

Congentilis, ejusdem gentis; *ugyanazon nemzetségű*. Kuk. Jur. II. 443. Cf. Inscr. Orell. Nro. 2494.

Conglomeratio, *Congestio*; *vér összetorlódás*. Regul. Turm. Præf. 89. quæ remedia sint contra sanguinis sub maxilla *conglomerationem* (Mäusel)...

Conglomeratum, i. congeries, strues; *gyűbény, halmozat*. Gall. conglomerat. Száz. VI. 541.

Conglorificare, (Du C.) similiter atque uno modo laudare, eandem laudem et gloriam tribuere alicui, coadorare; *közösen dicsőíteni*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 144. Fej. I. 429. Cf. Tertull. Resurr. Carn. c. 40. Cod. Just. 1., 4., 4.

Conglutinosus, 3., glutinans, glutini similis; *enyves*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VII. 178. Cuius ratio desumitur ex dicto lentore seu humore tenaci *conglutinoso*. Cf. Veget. 2., 12., 2.

Cognis, cuneus; *ék*. It. cognos. Ljub. Mon. Sl. XXII. 28. an. 1484: vallicella... intra hos *cognes*.

Congradare, fors. contrahere, convolvere; *összegöngyölgetni*. Obs. Jadr. 405. Sed Sagulare, in quo erat, *congradat* et confixus recedere non sinebat.

Congratulanter, gratulando; *köszöntve*. Marc. Chr. II. 52. plebs autem tota *congratulanter* affirmabat.

Congratulative, modo gratulantis; *köszöntőképen*. Pel. Pom. L. I. P. V. Art. I. c. II.: Sive enim accipiat ut angelus dixerit istam salutationem narrative, sive ut optative, sive ut *congratulative*.

Congratulatoria, æ, (epistola) gratulationem continens; *szerencsét kívánó levél*. Tör. Tár. 1889. p. 304. *Congratulatoria* Regis Ungariæ ad Christianissimum Regem Franciæ. Bethl. Gáb. Lev. 185.

Congratulatorii (oratores): congratulantes; *szerencsekívánó*. Veranes. VII. 217. Expectantur oratores *congratulatorii* ab omnibus christianis principibus.

Congregatio, Sedes Judiciaria (Du C. al. s.); *meggyűlés*. Szegedi Rubr. Pars. III. p. 436: Sedes *Judiciariae* seu *Congregationis*.

Congregatio Canonissarum de nostra Domina, *Notredami apácák*. Cher. Jus. Eccl. II. 60. 3. *Congregatio Canonissarum de nostra Domina* (Notre Dame) nuncupatarum, quæ regulam S. Augu-

stini sequuntur. Auctor eorum erat P. Fourier, qui eas circa finem sæc. 16. fundavit apud nos in Hungaria an. 1765 receptæ Posonii educationi sexus sequioris semet impendunt.

Congregatio comitatus generalis, conventus omnium com.: *nagy gyűlés, vármegye közgyűlése*. Törvt. Msz.

Congregatio consistorialis, a Sixto V-to papa ex 8—12 cardinalibus constans concilium; *V. Sixtus pápa alapította 8—12 bíbornokból álló összegyűlékezés*. Kon. Egyh. 252.

Congregatio de propaganda fide, *hitterjesztő szék*. Not. rel. II. 430: Gregorius 15. us an. 1622. illustrem de *propaganda fide congregationem*, quæ ex 13 Cardinalibus, 2 Presbyteris, uno Monacho et scriba constat, instituit et magnis proventibus auxit, cuius institutum esset religionis Christianæ propagationem per universum orbem dirigere. Ex hac congregatione *Missionarii* ad remotissimas gentes mittuntur.

Congregatio Generalis Palatinalis, *nádori törvényszék, bírósági gyűlés*. Benz. J. H. 266: *Judiciorum Criminalium conditio hæc est*: Regnante Mathia Corvino Palatinus Regni quottannis singulos Comitatus peragraré, et de malefactoribus sub dio super colliculis iudicium administrare solebat, quod *Judicium generale* seu *Palatinale*, nec non *Congregatio Generalis Palatinalis* appellabatur. Propter abusum vero an. 1478. sublata et Comitibus supremis, ad Vice-Comitibus potestas data est, reos criminis puniendi, ita ut conventus peculiare habeantur, quos *Sedes Judiciarias*, contracte *Sedrias* appellant. Hajnik Perjog. 13.

Congregatio Mariana, sodalitas, sodalium, conventus Maria honoribus institutus cœtus ex litteraria iuventute collectus, conflatus ad Divinæ Matris honorem sodalium scholasticæ iuventutis Virginæ Matris nomine congregatum; *Boldog Asszony tisztelői gyűlése, iskolai kör, társaság Mária tiszteletére*. Wagn.

Congregatio PP. Piarum Scholarum, *Piaristæ*; *piaristák szerzete*. Curios. Misc. III. Oct. Synops. Chron. VI. *Congregatio PP. Piarum Scholarum* approbata a Gregorio XV. 1621.

Congregatio Rituum, concilium vel consilium Patrum Purpuratorum sacris ritibus sanctendis constitutum; *szent szertartások szentesítésére alakult bíboros gyűlése*. Wagn.

Congregationalistæ, *Independentes* in Anglia et Scotia q. v. Kon. Egyh. 115.

Congregationes religiosæ, confraternitates simplicibus sed perpetuis votis adstrictæ; *egyházi testvéretelek*, melyeknek tagjai örökös ugyan, de csak egyszerű fogadalmakkal vannak lekötve. Kon. Egyh. 360.

Congregator, qui congregat, accumulatur; *csoportha gyűjtő, halomra gyűjtő, halmozó*. Luc. Regn. Dalm. 178. qui profecto non destructor, sed potius constructor, non dispersor, sed *congregator*, nec raptor erit. Cf. Arnob. 6. p. 199.

Congressus, 3., exercitatus in certamine singulari; *gyakorlott (hajnok)*. Hajnik Perjog. 267.

Congressus simulatus, fortuito oblatum certamen singulare; *véletlen párbaj*. Gall. rencontre. Kass. Ench. I. 56. Sub

prætextu *congressus simulati* Rencontre dicti Duellantes, æque capitis pœna puniantur, et qualiter similes congressus præpeditantur, præscribitur. Norm. Ordin. an. 1752. 7. Aug.

Congrua, tributum ecclesiasticis competentis, conveniens, portio congrua; *illeték, járandóság (papi)*. Cher. Jus. Eccl. II. 239. *Congrua* Pastorum animarum. Summa proventuum ad pastorem animarum intertenendum requisita *portio congrua* aut simpliciter *congrua* nuncupatur.

Congrua viduæ, pecunia viduæ alendæ, sustinendæ data, destinata; *özvegy tartása*. Art. D. 1840. p. 29.

Congrualis, ad congruam pertinens; *papi illetéki*. Oltv. Act. Synod. 19. quotta *congrualis*.

Congruæ, congruenter; *egyezőn, összeillően*. Wagn.

Conhospes, socius hospitii; *vendégtárs*. Fej. V. 1., 81. Si vero aliquis ex ipsis hospitibus discordiam moverit cum *conhospite* suo.

Coniacere, una cum aliqua re iacere; *együtt feküdni*. Fej. X. 2. 386. possessionum... in dicto Comitatu Pilisien. existentium in contigua commetaneitate *coniucuntium*.

Coniectare, (Du C.) discernere (tributum); *kivetni adót*. Mem. Pauli. 431. creati fuerunt quatuor coritatores et exactores *coniectus* qui deberent *coniectare* dictos 5. mill. vel pignora aurea.

Coniectator, qui tributum solvendum describit; *adókövető*. Gall. repartiteur des contributions. Mem. Pauli. 431. Die Martis 3. eiusdem mensis idem *coniectus* fuit et cepit exigi per ipsos *coniectatores*.

Coniecturaliter, coniecturā, (Du C. coniecturative); *gyanítólág, hozzátételeg, következtetés útján*. Törvt. Msz. Otia Bachm. 50. Curios. Misc. 182. II. Rák. Gy. 437. Cf. Sidon. Ep. 9., 11.

Coniecturari, (Du C.) coniectare, coniecturam facere; *hozzátételeg következtetni*. It. conghieturare. Gall. conjecturer. Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 248. Et quia nec orator nec merator invenitur, necesse est *coniecturari* eum speculatorem vel alium quempiam id generis esse. Tör. Tár. 1890. p. 436.

Coniectative, (Du C.) coniectando; *hozzátételeg*. Pel. De transtig. Dom. s. III. c. 6.

Coniectus, us, (Du C.) tributum; *adó (kivetett)*. V. s. *Coniectare*.

Coniglius, i. V. *Conillus* et *Capredum*. **Conficere aliquid sicco calamo**, sine calamo, sine scriptione communicare; *írás nélkül közölni*. Veranes. VII. 231. si quid modo non subsit aliud, quod *confici sicco* etiam *calamo* facile potest.

Conillus, cuniculus; *tengeri nyúl*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 126. Mantellum de burnete cum pelibus de *conillis*...

Coninteressatus, socius iuris, emolumentum alicuius; *érdekelt, érdektárs*. Horv. Csafad Memoriale 264. minthogy ahöz több *coninteressatusok* is vannak.

Conjobagio, socius subditi operas vectigales præstantis; *jobbágytárs*. Haz. Okl. 29. an. 1255. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 397. ceteris *conjobagionibus*.

Concludex, (Du C.) socius iudicis, assessor; *bírótárs*. Haz. Okl. 4. an. 1237.

Coniugari, coniugem ducere; *meghászadni*. Veranes. VI. 350. Et si fortasse spiritus Dei iusserit, obtemperabo, non tamen *coniugabor* in Polonia, ubi honestius scortatur, quam uxor ducitur. End. p. 374. Synod. Strigon. II. 40. ut nullus *coniugatus* presbiter aut diaconus altari deserviat. Törvt. Msz.

Coniugata, æ, coniuncta, coniux; *feleség*. Wagn.

Coniugata, vocabula eiusdem originis stirpis, radicis; *ugyanazon gyökös szók*. Kaprin. Eloq. I. 186. *Coniugata* sunt, quæ ab uno eodemque primitivo verbo varie derivata communi significatione veluti iugo, coniunguntur. Ut Christus, Christianus, rex, regnum, regio.

Coniugati, coniuges; *hitvesek*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 74.

Coniugicidium, occisio, cædes coniugis; *hitvesölés*. Cher. Jus. Eccl. II. 218. Crimen duplex continet impedimentum dirimens: *adulterium* et *Coniugicidium*. Georch. H. T. I. 135. Kétféle a gonosz tétemény (erimen): a házasságtörés (adulterium) és a *hitvesölés* (*coniugicidium*). Törvt. Msz.

Coniugista, æ, qui regulas sic diæta coniugationis discit; *igeragozást tanuló*. Zilahi ref. koll. Ért. 1894/5. CCX. lap Conscriptio Togatorum anno 1845. die 5, Decembris ... *Poëtarum* ... 18 ... *Rhetorum* ... 15. *Syntaxistarum veteranorum* ... 16. *Syntaxistarum novitiorum* ... 17. *Grammatistarum* ... 32. In Anno 1816 accesserunt.

Coniugistarum ... 24.

Declinistarum ... 46.

Elementistarum ... 51.

Coniuncticus; Classis coniunctica, V. *Coniugista*. Székelyudvarhelyi ref. koll. Ért. 1894/5. 430. (Classis) *Coniunctica* post meridiem ab hora 2 usque 5. Rhetorica 6. Grammatica 7. Synt. Josephus Magyarosi *Pædagogarcha*.

Coniunctive, una; *együtt, közösen*. Gall. conjointement. Faber. Jur. Met. 14. ex quibus apertum est: legislatorem ad ordinationem suam et Declarationes *Coniunctive* se referre utrasque observari voluisse.

Coniunctura, conditio, circumstantia, relatio, commercium, status, conditio; *viszonyok, összeköttetés, körülmény, állapot*. Rák. Ön. 175. 13—15. Arch. Rák. VIII. 382. de feles lovas is rendeltetvén ezen præsidiumhoz, kellett Felségednek az mostani *coniuncturákra* nézve oly főt rendelni ide. Epist. Proc. P. III. p. 521. quisquis universas *coniuncturas* Europæas perpendit.

Coniungere, pervenire aliquo; *jönni, érni valahova*. It. giugnere. S. de Kz. II. 4. 16. II. 4. 4. II. 5. 1. Marc. Chr. I. 7. *coniunct* se mari Adriatico.

Coniurator, (Du C.) qui una iurat; *mással együtt esküvő, eskütárs*. Mitschwörende. Tör. Tár. 1893. p. 20.

Coniuratrix, quæ simul sacramento firmat; *az esküt együtt letetvő*. Cod. Dipl. And. V. IV. p. 621: postquam ... domina abbatisa cum suis *coniuratricibus* suum sacramentum actualiter deponere voluisset ...

Coniurator, socius laboris; *munkatárs*. Knauz. M. E. Str. I. 92.

Conilateraliter, ad latus; *in orbem; sorjában, egymás mellett*. Fjp. Anon. 19 b. in palatio ... *conilateraliter* sedendo.

Conligatus, fœdere iunctus; *szövet-séges társ*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 454. an. 1388.

Conlutare, malthare, ferruminare (*con* et *lutum*); *összeragasztani, összehozni*. Kronst. III. 434: stupa ad lapidea scamna *conlutanda*.

Conmactare, concidere; *összevagdálni*. Cod. Zichy I. 465: quod filium petri ... decolorasset et *conmactasset*.

Conmagister, socius magistri, collega; *mestertárs a czélben*. Pozseg. ötv. szab. lev. 1761. X. ne tales ab alio *conmagistro* quavis arte aut dolo sub poena arbitraria ... avocare seducereque præsumat.

Conmater, V. *Commater*. Tör. Tár. 1889. p. 437.

Conmellorare, emendare et corrigere; *megjavítani*. Kov. Form. St. 359 et sapientiæ via salubri reformatur restringenturque et *conmellorantur*.

Commessalis, *commensalis*, *conviva*, *convictor*; *asztaltárs*. Cod. Dip. Pat. VI. 273., 196. capellani *commessalis* dilecti et fidelis nostri.

Commethaneus, *Commethaneus*, *Confinis*; *határos, szomszéd*. Törvt. Msz.

Connaturalis, naturalis, naturæ conveniens, cum natura congruens, eiusdem naturæ, congenitus, naturalis; *természetiének megfelelő, természetes*. It. connaturale. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. V. 122. Vocem quoque sibi *connaturalem* multifarie mutant. Kass. Jur. Civ. I. 234. Pázm. Dial. 94. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. 176.

Connaturalitas, naturalis coniunctio, communitas naturæ; *természeti közösség*. Pel. Pom. L. I. P. II. Art. II. c. 4. Quamvis visio intellectualis ex se sit melior corporali, tamen utraque simul efficaci est, quam altera propter *connaturalitatem* humane cognitionis ad sensum.

Connaturaliter, secundum insitam naturam; *természetiének megfelelően, természetesen*. Pázm. Dial. 563. Curios Misc. I. 10. Quia videtur *inconceptibile*, quomodo naturaliter ordo, quem de facto habent Partes Principales Mundi possit inverti scilicet ita, ut terra non sit sub aqua, hæc sub aëre, aër sub igne vel verius æthere et hic sub Cælo Luna; nec quomodo Stellæ et Corpora Cælestia, alio modo situentur, aliquando autem hæc annihilari vel etiam ex toto corrumpi non possunt naturaliter; Ergo vi solius concursus Dei ordinarii possunt *connaturaliter* durare in æternum.

Connatus, 3., concretus, innatus; *összeforrt*. Diosz. Fiv. 32. Hist. Nat. 67. Huc etiam referuntur quibus elytra *connata*. Cf. Tertul. adv. Valent. 2. Inscr. Orell. no 5013.

Connectere, caleare equos, ferrum equis annectere cum gumpho; *patkolni*. It. ferrare. Gall. ferrer. Germ. beschlagen. Schläg. 1303.

Connestabilis, V. *Conestabilis*. Epist. Proc. P. II. p. 83: volumus ... ut per Galliam vadatis, præmittite tamen aliquem ... ad ... Dominum *Connestabilem*. F. Forg. Comm. XIII. 248. Memorandus *connestabilis* magister equitum vivus cessit in potestatem ugonotorum.

Connestabulus, V. *Conestabilis*. Kuk. Jur. I., 120. vexilla Ducis Vernellii, Domini Philippi, dicti mali spiritus, Domini Joan-

nis de Turgonia et alia tria *connestabulorum* Corporalium seu Nobilium apportavit.

Connexe, continenter; *összefüggéssel, összefüggően*. Ger. im Zusammenhang. Törvt. Msz. Cf. Marc. Capell. 4. p. 117.

Connexio, syllaba; *szótag*. Corp. Gram. 8. Cf. Charis p. 1. P.

Connexio juris et sanguinis, necessitudo iuris et affinitatis; *osztályos vérség, jogi s véri atyafiság*. Törvt. Msz.

Connexitas, (Du C.) *connexio*, necessitudo; *összeköttetés, kölcsönös kapocs*. Fej. VII. 453. Sane contracta feliciter inter nos iam pridem alternæ *connexitatis* identitas sic reuera est inextinguibiliter in nostris radicata præcordiis.

Conniventer, colludendo, consentiendo cum aliquo; *egy kézre játszva, elnézőleg összeértőleg*. Törvt. Msz.

Connivere vitæ, parcere vitæ; *megkegyelmezni valaki életének, életben hagyni*. Bod. Hist. Un. Trans. 421. Ecce accusatores apud principem suppliciter instant, ut vitæ Davidis Francisci *connivere* velit.

Connoissanciam erigere, consuetudinem iungere cum aliquo; *ismeretséget kötni*. Arch. Ver. Sieb. XXV. 376. boni amici, cum quibus si *connoissanciam* erigeres.

Connotare, scripto mandare, notare, adnotare; *significare; feljegyezni, jelezni*. Rák. Ön. p. 152. I. 3—5. Pázm. Dial. 177. Deinde forma abstracta nullum suppositum *connatat* vel subiectum sed solum nomen abstractum significat ipsam formam.

1. **Connotatio**, verb. a connotare, conscriptio; *feljegyzés, összejegyzés*. Rák. Ön. p. 318. I. 15—18. (18.): Prælati enim ille bonus, non esse illud opus compositum ad lucem edendam, sed privata solummodo pietatis *connotationes*. Törvt. Msz. Batty. Leg. I. I. p. 427. existimo hanc *connotationem* in iisdem Archivis exstare.

2. **Connotatio**, significatus affinis; *jelentés, rokon jelentés*. Pázm. Dial. 440. sed in voce possunt duæ propositiones per *connotationem* coniungi.

Connotativus, 3., qui aliud quippiam significat; *jelentő szó*. Pázm. Dial. 245. *Connotativum* vero a concreto differt, sicut et absolutum ab abstracto.

Connovitiis, i, socius alumni; *növendék pártárs*. It. fratello novizio. Nill. Symb. p. 662: jejuniun quod reliqui *connovitiis* inviti ... amplexi sunt.

Connubus, i, maritus duarum sororum; *két testvér hitvese*. Törvt. Msz.

Connuentia, æ, (a connuendo) capitis inclinatione significata consensio, assensus, approbatio; *igenlő fejbolintás, beleegyezés, jóváhagyás*. Cod. Com. Zichy. V. III. p. 226.

Connunerator, computare; *annuneriare*, referre in numerum; *egybeszámlálni, összeszámlálni, hozzászámlálni, közé számlálni*. Wagn. Törvt. Msz. Cf. Paul. Dig. I., 5., 14. Ammian. 25., 4. Arnob. 2., 137.

Connunerationis, computatio; *összeszámlálás, felszámlálás*. Kövy. El. 345. fundi enim, quos quis ex communi cespite occupavit et impopulavit, *connunerationem* intravillanorum non ingrediuntur. Törvt. Msz. Fr. Lib. Rat. I. 20. culus *connunerationis* summa fecit fl.

Connunerator, computator; *össze-*

író, összeszámoló. Haz. Okt. 426. an. 1439: *connumerator*. . . contribucionis. Cod. evang. T. I. p. 55. Kereszt. Res. Mit. 199. Mon. Com. Trans. I. 644. Szék. Okt. IV. 109.

Connumerosus, 3., frequentissimus; valde magnus; igen számos, népes. Cod. Com. Zichy T. I. 160: satis *connumerosa* potenti gente nobis . . . occurrens.

Connurus; másmenyem. Tört. Msz. **Conoidicus**, 3., conicus, formā cono similis; kúpalakú. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 16.

Conopeum, 1. Conopeum q. v. Arch. Rák. VIII. 309. *Conopaci* duo frusta ex tela delicata.

Conopalis, ad canapam, cellam vinariam pertinens; *pince* . . . bor . . . Sup. An. Sc. I. 170. an. 1440: decimam manuleam et *conopalem* pro mensa Episcopali.

Conopatim, per canapas, per cellas vinarias; *pinczékként*. V. s. *Ciruga*.

1. **Conopeum**, gr. *ζωνωτίσιον* tegmen pensile; auleum; *mennyezet* (finom szövetből, mint a pókháló, készült). Diar. Com. 15. Quos inter progressi in Conspectum Suae Majestatis Regiae in Tabulato ad unum gradum exaltato sub *Conopoeo* stantis pervenerunt.

2. **Conopeum**, alias *Canape* q. v. grabatus; lectulus. Ger. Canapee. Magy. Tör. Tár. XX. 167., 168. *Conopoeum* ex materia sericea.

Con-ovicula, socia parvae ovīs; *kis juhowska társa*. Otia Bachm. Praef. quorum Pastores Lupa rapaces, qui non parcent gregi te *Con-oviculum* inclamantis oviculæ.

Compagniam facere, societatem inire, coniurare; *összeesküdni*. Han. Mon. Jur. V. I. 5. an. 1265: qui *fecerit compagniam* contra honorem civitatis . . . perdat caput.

Compagnius, i, ab it. compagno, socius; *társ*. Száz. VI. 373. Ludovico *compagnio* pro Pantoflis den. 25. An. 1507.

Conparochianus, ad parochiam, cœtum sacrum pertinens; *egyház híve*. Fej. VI. I. 339. litem dremitt inter *conparochianos* exortam.

Compter, V. *compter*. Tör. Tár. 1889. p. 437.

Conpaternitas, cognatio, quæ inter compatres intercedit; *atyafiság*. Thurócz. in Geysa r. Hung. c. 66. Marc. Chr. II. 70. *Conpaternitas* vinculo sociatur.

Compervenire, advenire, comparere; *megjelenni*. Tkál. Mon. Ep. II. 49. an. 1340: quod si . . . non *compervenerit* sic citatus.

Complenpotentiarius, i, collega, socius Plenipotentiarii. *felhatalmazott társa*. Kuk. Jur. I. 365.

Composicionarius, 3. reconcilians; *egyezkedő, békeltető*. Cod. Com. Zichy T. I. 243; Ut . . . *composicionariam* ordinacionem . . . privilegii munimine roborare dignamur.

Conprecari, precari v. Textum sub *animatus*.

Conpredialis, nobilis in Slavonia, qui una cum aliis quasdam possessiones ab aliquo sacerdote principali acceptas possedit obligatione feudali; *társ praedatistia*. Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 92. Cum Marcello curiali comite suo et cum *conpredialibus* suis rogavit nos.

Conpuccio, computatio, ratio, ratiocinium; számadás. It. computo. Dip. rel. reip. Rag. 234.

Conpungere, (ap. Fin. sub *compungere* megszürkálni, átv. ért. sérteni); impingere; *bele ütödni*. Frak. Mát. Lev. II. 194: omnes imperii principes et ipse cesar videre incipient, in quem *conpungerunt* (pro conpuxerunt).

Conpurgator, socius defensionis in iudicio; *védelmző, tisztító társ*. Werbőczy 353. Coniuratorem Canonistæ vocant *Conpurgatorem*. Hajnik Perjog 337.

Conquestor, qui una querit, acquirit; *együtt szerző, -kereső*. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 229. Dantur etiam aliæ Coacquisitionum species, uti inter fratres ÷divisos aut etiam divisos vel penitus extraneos: Condonatarios, simul Adoptatos vel Præfectas, *conquaestores* etc. fraternalis, socialis etc.

Conquambium, pro concambium; *cseré*. Kub. C. Arp. I. p. 80.

Conquerela, æ, conquestio; *panasz*. Pesty Ször. III. 61.

Conquestor, conquerens; *panaszoló*. Törvt. Msz.

Conquestrare, ap. Du C. conquestare, bello et armis aliquid acquirere; *meghódítani*. It. conquistare. Chr. Dubn. p. 23: *conquestrantes* . . . Pannoniæ regionem. Thurocz. 83. Marc. Chr. I. 10. II. 49.

Conquestratio, (Du C.) actus vincendo aliquid peritiendi; *meghódítás*. It. conquista, —s. Gall. conquête. Thurócz. 78. Post hæc autem Hungaris de novo regno Pannoniæ potitis in *conquestratione* eiusdem iudem Siculi, eandem ipsius regni, quam antea propriis pro sedibus elegerant, Hungaris volentibus partem sortiti fuere.

Conquiescentia, æ, animi securitas, animi confirmatio; *belenyugvás*. Opin. Deput. 52. Sæculari experientia teste Lex hæc, articulus nempe 35: 1729. — *conquiescentiam* Regnicolarum eo modo emeruit.

Conquistare, acquirere (Du C.) Idem significat conquestare, conquestrare. Hisp. conquistar, bello quærere. It. conquistare. Gall. conquerer nunc: conquerir; *elfoglalni, meghódítani*. S. de Kz. Chr. II. 4., 5. Hoc ergo facto et regno Dalmatiæ *conquistato*.

Conradium, (Du C.) Conredium, cibus, mensæ apparatus, alumnium, convivium; *adag (étel)*. Nagy Hier.

Conrectator, (Du C. Corretarius) pro-xeneta, intercessor, arbiter; *alkusz, közvetítő*. It. mediatore. Gall. courtier. Ger. Vermittler. Mem. Pauli 429. Die 9. Febr. facti fuimus Damianus de Nassis et ego Paulus *conrectatores*. 16. Feb. inter Ecclesias Ecclesiasticos, nobiles, populares, et districtuales Jadrae, quæ pecunia dari bebet D. N. A. pro rehabilitatione Insulæ Pagi.

Conrector, V. Collaborator; collega rectoris scholæ; *oskolai aligazgató*. Törvt. Msz. Körmöczyi főreál Ért. 1894/5. 17. *Conrector*ról még alig van említés a 16. sz.-ban, ámbár lehetséges, hogy a rectorok oly tisztí segédje, ki őt szükség esetén helyettesíthette és vele a felsőbb fokon a tanításban osztozkodott, már 1374-ben volt az u. n. *collaborator*-ban. Leges Schol. Schem. 39. In classe grammatarum minorum. Docens: Andreas M. *conrector*. Körmöczyi. főreál. Ért. 1895. p. 45., 58. V. s. v. Primanus.

Conregnare, simul regnare. Passim occurrit; *együtt uralkodni*. Marc. Chr. II. 57.

Conregatio, actus una regnandi; *együtt uralkodás*. It. congregazione. Pel. Pom. De S. Thoma mart. c. 1. Tertiõ commendatur Thoma de celestis *conregatione*.

Consacerdos, collega sacerdotis; *pap-társ*. Fej. I. 52. ut omnia, quæ de *Consacerdotibus* nostris vel dixerunt vel scripserunt, præsentibus possent convincere.

Consacranæus, 3., (Du C.) *συμμετοχῆς*, eorumdem sacrorum particeps; *vallás-, hit-társ*. Nagy Hier.

Consanatio, sanatio, curatio; *gyógyítás*. Jos. Repr. 59. an. 1790; *consanatio* lethaliū . . . vulnerum

Consanguineitas, sanguinis coniunctio, cognatio; *vérség, vérséges atyafiság, rokonság*. Cod. Dip. Hung. And. V. 136. 9. Chr. Dubn. 69., 88. Törvt. Msz. Cod. Dip. Hung. Arp. V. III. 147., 242. Tisztb. Irm.

Consanguineitatis arbor, cognationis arbor, stemma; *rokonság fája*. Törvt. Msz.

Consanguineosus, 3., consanguineus. Georg. Sirm. 1., 11. Erat *consanguineosus* unus magnus Hungarus nomine Petrus Zobi de matre sua.

Consanguis, inis, idem ac *Consanguineus*. Pro adjectivo usurpatum nomen concretum. Cf. nostrum; *véreink, vér, vérrokon*. G. Fej. VIII. 3., 81. dicto Nicolao *consanguini* eorum.

Conscholaris, socius ludi, scholæ; *iskolatárs, tanulótárs*. Vern. Psych. 146. Szirm. 168. Székess. főgymn. Ért. 1894/5. p. 81.

Conscentialis, ad religionem pertiens. *Conscentiale* Juramentum; *lelkis-ösmereti eskü*. Kass. Jur. Civ. II. 64. quod iam prævie corporale vel *conscentiale* Juramentum deposuerit.

Conscentiam sibi facere, religioni sibi aliquid ducere; *lelkére venni*. Wagn.

Conscentias exponere, peccata sua sacerdoti confiteri; *gyónni*. Fer. Mon. Sl. XVIII. 281. an. 1670: neque ullum . . . sacerdotem . . . habent, cui *conscentias* suas exponere possent.

Conscentiose, religiose, sancte, pie, diligenter; *lelkiosmeretesen*. Tör. Tár. 1889. p. 373. Szék. Okt. I. 195. Thökö. Lev. 142.

Conscribens, tis, qui populum conscribit; *népösszeíró hivatalnok, megbízott*. Pest Vár. levélt.

Conscripio, actus conscribendi; index, commentarius (Du C. a. s.); (actus) *összeírás, (res) jegyzet, összeírat*. Törvt. Msz. Tisztb. Irm.

Conscriptionalis, e, ad conscriptionem pertiens; *népösszeírás*. Pest Vár. Lev.

Conscriptor, *conscribens*. q. v. *népösszeíró hivatalnok, megbízott*. Pest Vár. levélt.

Consecratio lignorum, cædes lignorum, materiæ; *ölfa-vágás*. Art. D. 1840. p. 21.

1. **Consecrator**, sacerdos consecrans; *fölszentelő*. der Weipriester. Nill. Symb. p. 161: Collaudavit *consecrator*.

2. **Consecrator**, qui regem oleo inungit; *fölkenő*. Diar. Com. 55. Præibat *Consecrator* cum Clero.

Consecratorius, 3., ad actum con-

secrandi spectans; *felszentelő, szentelési*. Cher. Jus Eccl. II. 402. Antequam autem episcopi nominati Bullas: confirmatorium nempe et *consecratorium* obtineant, professionem fidei coram Nuncio apostolico Viennensi et eius Delegato deponunt.

Consenclose, concorditer, uno animo; *egyetértőleg, egyezőleg*. Cfr. ap. Forc. consentienter (adv. a consentiens): consentiendo. Cod. Com. Zi v. III. p. 33. ydem ad causam attracti *consenclose* coram nobis pacifico iure, quendam angulum possessionalem ipsi Georgio et filijs suis assignarunt.

Con-Senior, collega senioris, vice-archidiaconus; *al-esperes*. Hist. Eccl. Fv. Präf. XV. Seniores. *Con-Seniores*. Oratores. Actuarii. Fabó Monm. Evang. 7.

Consensuales, nude positum, signif. litteras consensum regum exprimentes; *királyi beleegyező levél*. Georch. H. T. II. 404. Kov. Form. St. CXXXVI. Pest Vár. Lev.

Consensualis Contractus, V. Sub *Contractus*. Kövy El. 377.

Consensualiter, consentiendo vel consensum præbendo, concorditer; *megegyezően, egyetértően*. G. Fej. VIII. 3., 343. benivole et consensualiter presentibus.

Consensuare, consentire; *megegyezni*. Vuch. Jur. Feud. 199. Hinc manat illa debitorum feudalium intuitu sui tituli divisio I. in legalia seu debita feudalía, natura sua talia, quæ in legis dispositione vel observantia suam habent fundamentum et conventionalia seu *consensuata*, quæ fundantur in consensu eorum, ad quos feudum devolvitur.

Consentientia, æ, idem ac consensus. (Du C. consentia): *megegyezés, egyetértés*. G. Fej. VIII. 1., 256. de consensu, consilio et *consentientia* quatuor Judicium et universorum Nobilium de Zathmar.

Consequentiaris, i, temere alicuius auctoritatem sequeno; *vakon követő*. Vern. Log. 294. Homunciones *consequentiaris* vocantur quibus iste argumentandi modus aridet, varias adhibent machinationes, ut saltem adversarium in vitæ et famæ discrimen adducant. Carlow. Log. 144. Quos autem turpis cupiditas inflammavit, in personam armantur, neque iam sententiam oppugnant, verum auctoris opes, famam vitamque ipsam invadunt. Quales sunt *consequentiaris*, qui ex adversarii assertionibus ridicula vel periculosa scita student deducere. Burian. Blandr. p. 17: Noto interim a supra laudatis Cl. Historicis *Consequentiaris* adnumerari, sed evidenti testimonio . . . statuo.

Consequibilis, quem consequi potes; *elérhető*. Imre Phil. 64. Sapiens si operator operi suo finem *consequibilem* præfigit.

Consequium, eventus, consequentia; *következmény*. Erfolg. Jogt. Eml. T. I. p. 492: Maternam . . . Regiæ Majestatis . . . sollicitudinem . . . agnoscimus *consequio*.

1. **Conserva**, æ, (Du C.) fœderatæ naves, quæ eundem cursum tenentes sibi mutuum opem promittunt; *szemmel tartó, ol-talmazó hajó*, hajófödőzet. Gall. conserve. Ljub. Mon. Sl. XI. 22. an. 1343: omnes barce... debeant ire in *conseram* usque Duleinum.

2. **Conserva**, æ, condita et reposita alimenta; *tartalék, konzerv*. It. conserva. Ljb. Cod. Med. T. II. 238: electuaria, *conservus* et confectiones . . . nullatenus . . . conficiant.

Conservamentum, conservatio; *megtartás*. Dip. rel. reip. Rag.

Conservatio, victus, alimentum sustentatio; *fentartás, gondviselés; táplálás, élelem*. Act. et Doc. Rákóczy. p. 27: 60 milia vel honestam et condignam *conservatio-nem* sicut deest principi. Törvt. Msz.

Conservator, præfectus tabularii (Du C. al. s.); *levéltárőr*. Magy. Tör. Tár. XIII. 20. Hajnik. Perjog. 60.

Conservator regiorum insigniorum, custos; *koronaőr*. Kronhüter. Sacr. cor. p. 40.

Conservator Styli; *irattári őr*. It. archivario. Kov. Form. St. XVII. Accedit, quod huiusmodi Styli Codices in Cancellaria Regia scriptos et asservatos fuisse, ut præmissum est, historicè constat, quorum plures hodie extant et ipsa muneris Notarii Styli, *Conservatoris Styli* denominatio id aperte indicet.

1. **Conservatorium**, (Du C.) tabularium, sacristia; *levéltartó hely, sekrestye*. Magy. Tör. Tár. XIII. 8. Tör. Tár. 1894. p. 337 iu sacristia seu *conservatorio* sive prothocolo istius ecclesiæ. Pesty. Ször. III. 371.

2. **Conservatorium**, receptaculum; *tárház*. Arch. Rák. VIII. 350. In *Conservatorio* inferiori, ubi extraneorum cistæ conser-vantur. Tör. Tár. 1884. p. 373.

3. **Conservatorium**, arca. Sacr. Cor. p. 87: Ipsa vero sacra Corona, sacro *Conservatorio* obsignato et aurato tegumento superinducto triumphali curru regis imposita.

Conservatorium, 3., ad conservatorium, locum credibilem pertinens; *hiteles*. Urk. Sieb. II. 107. an. 1355. auctoritate diocesanæ et *conservatoria* ratificamus. Knauz. M. Str. II. 763., 872.

Conservitores, qui in conservitio vivunt, socius servi; *együtt szolgáló, szolgatársak*. Knauz. M. E. Str. I. 92., 65. Fej. II. 400.

Consessiuncula, demin. a *consessio* accubitus mensæ. Bocat. Hungar. p. 462: frons et nobiscum ad mensam *consessiuncula*, non hoc polliceri videbantur.

Consessus, us, actus in loco aliquo considerandi; *letelepedés*. Ger. Niederlassung. Olah. Cod. Ep. 88. Tres habuisse eosdem in bonis Turzonis *consessus*, vel potius de-scensus.

Consessus capitularis, conventus canonicorum ad deliberandum; *káptalanülés*. Törvt. Msz.

Consessus Collegatus, conventus professorum ad deliberandum; *tanári értekezlet*. Székelyudvarhelyi ref. koll. Ért. 1894/5. 143. Professori gyűléseket (*Consessus Collegatus*) ideál.

Consessus litterarii, *consessus collegatus*; q. v. *tanári tanácskozmányok*. Székesf. főgymn. Ért. 1894/5. p. 28.

Considerabilis, speciosus, magnus (Du C. spectandus, laudabilis); *tetemes, nevezetes*. Opin. P. I. §. 2. *considerabile* commercium.

Considerativus, 3., qui considerat; *tekintetbe vevő*. Andr. Pan. 13.

Considerare pariter (auctore Battiano hic cubat idiotismus dum dicit secum domino Rege et cæteris consedis pariter, ex Hungarico nimirum; *összeülénék*), una sedere. Batty. Leg. T. II. 500. an. 1295. ad iudican-

dam dum *consideremus pariter* . . . iniuriam.

1. **Consignare**, 1. notare; 2. tradere (Du C.); 3. signare; 1. *fel v. összejegyezni*; 2. *átadni*; 3. *bepecsételni*. It. consignare. übergeben. Törvt. Msz. Kass. P. P. I. 222. Regio Taxatoratus Officio Hung. Aulico *consignandum*.

2. **Consignare**, (Du C.) assignare; per-scribere; pecuniam alicui attribuire; *utalványozni*. Ljub. Mon. Sl. XVII. 40. an. 1420: fecimus tibi *consignare* ducatos.

Consignatio, 1. adnotatio, 2. actus tradendi, 3. index; 1. *feljegyzés*, 2. *átadás*, 3. *jegyzék, összejegyzés*. Tisztb. Irm. Törvt. Msz.

Consignibilis, quod consignari potest; *összeírható*. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 426.

Consignificativus, 3., idem significans; *másnak jelentéséhez kötött*. Pázm. Dial. 429. conceptum syncategorematicum existere non posse in mente separatam a conceptu categorématis eo, quod habeat *significationem alteri annexam* seu ut ait O. ex natura sunt *consignificativa* cum aliis.

Consignum, signum; *jel, aláírás*. Ljub. Mon. Sl. IV. 161. an. 1381. meum *consignum* consuetum apposui.

Consiliarius, us, officium Consiliarii. alias *Consiliarius*; *tanácsosi rang, tiszt*. Kov. Form. St. CXLVIII. Collatio *Consiliarius*.

Consiliarius, us, V. *Consiliarius*; *tanácsosi hivatal, tanácsnoki tisztség*. Tör. Tár. 1891. p. 514.

Consiliarius, i, a consiliis regis; *tanácsnok, tanácsos, udvari tanácsos, királyi tanácsnok*. Georch. H. T. I. 35. Törvt. Msz. Kass. P. P. I. 9. Constabat Cancellaria ex 5. *Consiliariis*, ex quibus duo simul Referendarii erant.

Consiliarius actualis intimus status, vel Actualis Intimi Status Consiliarius, qui est a consiliis regis intimis; *valóságos belső titkos tanácsos*. Törvt. Msz. Kass. P. P. I. 213. et. pass.

Consiliarius aulicus, a consiliis regis; *udvari tanácsos*. Törvt. Msz.

Consiliarius cameræ, a consiliis camere; *kamarai tanácsos*. Törvt. Msz.

Consiliarius Montanus, a consiliis montanis; *bányatanácsnok*. Faber. Jur. Met. 47. Constant (Officia Montana) præter Præsidentem certo numero Assessorum . . . Schemmicii plerique *Consiliarii montani*, in quibus et 4 Professores Academiae Mont. Fiscalis quoque Cameralis Assessor.

Consiliatio, consilium; *terv*. Pel. Pom. L. I. Divisio: Pars prima (agit) de divine incarnationis *consiliatio*.

Consiliativus, 3., consulere, consilium dare; *tanácsadó*. Pel. Serm. Senes sunt *consiliativi* Aest. 47. s.

Consiliator, Consiliarius. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 173. Ego Dominus Secundo Judex Ego Henricus Navigajoso *Consiliator*. Cf. Plin. Ep. 4., 17., 6. Phædr. 2., 6., 2. etc.

Consiliosus, 3., consilii plenus; *bölcs tanácsadó*. II. Rák. Gy. 395. virtuosus, belliosus, quod magis *consiliosus*. Cf. Fronto Ep. ad Ver. 4. Gell. 4., 9., 12.

Consilium, consiliarii; *tanácsnokok*. Magy. Tör. Tár. XI. 53.

Consilium Aulæ Bellicum, consilium regis, in quo de rebus bellicis disceptatur; *udvari hadi tanács*. Ac. Com. Sopr. p. 107.

Consilium credentiae, consilium secretum (nota Haneli: in Italia ita nominabatur publicus civium conventus de rebus publicis deliberandi causa coactus); *titkos tanács*. Han. Mon. Jur. II. 34. an. 1312.

Consilium de quadraginta; *negyven tagok tanácsa*. Ljub. Mon. Sl. IV. 126: an. 1381.

Consilium Oeconomicum, senatus oeconomicus; *országos közgazdasági tanács*. Száz. VI. 601.

Consilium regis, alias: *audientia regis, v. auditorium nostrae maiestatis*, iudicium ipsius regis; *a király közvetlen bírósága*. In iure Hungarico.

Consilium Regium; *királyi tanács*. Bel. Geogr. 499. Administratur Hungaria cum potestate Regis tum consilio et auctoritate optatum per Comitum Regni, Cancellariam Hungariam Aulicam, *Consilium Regium*, Cameram Regiam, comitatus item et Civitatum Regiarum Senatum.

Consilium Regium Locumtenentiale Excelsum; *magas kir. helytartó tanács*. Bel. Geogr. 499. *Excelsum Consilium Regium Locumtenentiale*, quod Posonii est, cum praeside Comite Palatino et duobus atque viginti consiliariis, negotia civilia publica, quæ seu legibus patriis sancita seu cum iis consentanea sunt, auctoritate regia in Hungaria innexisque regnis procurat.

Consilium rogatorum, cons. senatorum; senatus; *tanácsnokok tanácsa*. Ljub. Mon. Sl. IV. 126. an. 1381.

Consilium status, viri a consiliis intimis regni; *államtanács*. Törvt. Msz.

Consimilitudo, consensus; *össze-, megegyezés*. Batt. Ger. 148. In Evangelistis, de quorum *consimilitudine* modicus satis adjacet sudor. Nota Batt. *De consensu Evangelistarum, de quo tot praeclara exstant opera*.

Consistentes, (Du C.) dicti illi poenitentes, qui cum aliis fidelibus stantes orabant; *együttállók*. Nagy Hier.

Consistorialis, e, ad consistorium pertinens; *sentszék, egyházi tanács*. Knauz. M. E. Str. I. 151., 129. Ben. Ann. Ér. Cænob. 422. *decretum Consistoriale*.

Consistorialis sedes, V. Consistorium. Törvt. Msz.

1. **Consistorium**, (Du C.) magistratus aut consensus episcoporum et canonicorum, qui pro emergente quadam causa congregantur; *sentszék*. Hor. Mem. 385. Vaciae in Episcopali Magistratu, quem *Consistorium* vocant. Törvt. Msz.

2. **Consistorium**, curia; *városház*. Kronst. II. an. 1537. 345., 353., 359., 367.

3. **Consistorium**, universitatis ad negotia cum aliis magistratibus in negotio studiorum pertractando corpus; *az egyetemnek minden hatósággal szemben képviselő testülete*, melyet a királyi kinevezéstől függő elnök és kari igazgatók képeztek, tanulmányi, igazgatási ügyek vezetésére. Száz. 31., 3. p. 233.

Consistorium Cardinalium; *bíbornokok tanácsa*. Cher. Jus Eccl. I. 213.

Huc spectat 1. *Consistorium Cardinalium* seu cœtus praeside Pontifice ad tractanda negotia Ecclesiastica coactus.

Consistorium domesticum, presbyterium; *egyházkebli tanács a reformatá egyházban* Királyhágón túl. Kon. Egyh. 339.

Consocialis, socius, sodalis; *társ*. It. compagno. Knauz. M. E. Str. I. 92. Villa Lingu cum aliis *consocialibus* suis debent dare viginti cubulos marci.

Consocius, i, socius, consors; *társ*. It. compagno, sozio. Olah. Cod. Ep. 274. Quibus expiratis meus *consocius* fuit in bonis captus et cruciatus. Cf. Imp. Dioel. Maxim. Cod. 40., 2., 3., Firm. Mathes. 3., 13. nro 4.

1. **Consodalis**, sodalis apud officem; *legény* (mesternél). Kronst. II. 131—133. an. 1529. Opin. P. II. Sec. II. Cap. II. Art. 46.

2. **Consodalis**, sodalis, socius scholæ; *tanulótárs* (az egyetemeken). Veranes. VI. 201. Etsi non vereretur iniuriam offerre *consodalibus*, nobilissimis adolescentibus, quibus incumbit una litteris, equidem maiora ab eo, quam ab iis sperare non pertimescerem.

Consolare, pro consolari; *vigasztalni*. Reg. S. Ben. 4., 12. In tribulatione subvenire, dolentem *consolare*.

Consolatio intestinorum, levamen intestinorum; *belek megkönnyítése*. Máty. 238.

Consolatrix, quæ consolatur; *vigasztalónő*. Szilády Irod. Közl. VI. 3., 379.

Consolidatio, actus solidum reddendi; *összeforrasztás, megszilárdítás*. It. consolidazione. Törvt. Msz. Fej. IV. 3., 317. usu fructu per *consolidationem* proprietatis assumendo. Cf. Ulp. Dig. 7., 2., 3. Justin. Inst. 2., 4.

Consolidatio feudi; *a hűbér egyesítése, megerősítése*. Vuch. Jur. Feud. 227. Est autem *Consolidatio* in sensu latiore utriusque domini directi et utilis in una persona coniunctio eaque, prout hæc coniunctio vel in persona domini fit vel vasalli, in consolidationem in specie et *appropriationem* seu *allocationem* dividitur. Törvt. Msz.

Consolidativus, 3., qui consolidat, firmat, durat; *erősítő, szilárdító*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. 1. p. 201. huic (cornæ) continuatur ea Tunica, quæ reliquum oculum investit et ab insigni duritie sclerodes seu sclerotica hoc est dura et *consolidativa* nuncupatur.

Consolidescere, solidum, compactum fieri; *megszilárdulni*. It. consolidarsi. Hist. Nat. 18.

Consonantia, consensus, pactio; *megegyezés, összehesztés*. It. consonanza. Gall. accord. Ger. Uebereinstimmung. Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 260. Dicit qualem *consonantiam* fecerunt Venetis, dum hoc iter aggredi voluerunt, in casu si caperentur, quid dicturi essent.

Consonor, (Du C.) Virgo mulierve, quæ suæque, vel saltem bonorum suorum partem aliquam obtulerat Ecclesiæ seu monasterio; *testvér*. Oltv. Act. Synod. 196. distribuendo videlicet unicuique Confratrum et *consonorum* Confraternitatum huiusmodi respective unam horam Orationis assidue peragenda.

Consortia Aulica, conclave; *udvari termek*. Reg. Turm. Præt. 132. Cum autem sua Maiestas Sacratissima Prætorianis aditum

ad *Consortia Aulica* (Apartements) elementissime concedere dignata sit.

Consortium, collegium, cœtus; *kör, zárt kör, zárt társulat*. Ger. Klub. Reg. Turm. Præt. 36.

Conspectio, conspectus, cura; *felügyelet, gondozás*. Tag. Erd. II. 630: decernitur, ut regie ac montanæ civitates etiam sylvarum *conspectionem* habeant.

Conspectus, gr. *σύνοψις*, operis ratio, species; *átnézet, előrajz*. Törvt. Msz.

Conspicillium, instrumentum ex vitro confectum oculis applicandum; *szemüveg*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 248. Vern. Psych. 92.

Conspuitio, actus conspuendi V. s. *Depilatio*; *megköpdösés*.

Constabilitationem, confirmatio, stabilitas; *megszilárdítás*. Fej. Jur. Lib. 457. an. 1790. *constabilitationem* civilis . . . unionis et concordie. Coll. I. 68. Diar. Com. II. 93.

Constabilire, confirmare; *megerősíteni*. Opinio Deput. 11. Oppida ordinatis Magistratibus provisæ, quæ in usu causas incolarum forma processuali institutas iudicandi constituuntur, in prævigenti hac activitate pro futuro quoque *constabulantur*. Cf. Plaut. Capt. 2., 3., 93. Ter. Ad 5., 4., 9. Tertul. Adv. Valent. 39.

Constabilitio, actus firmandi; *megszilárdítás*. Diar. Com. 400. Cæterum res ad Deputationem in Commereii *constabilitatione* laborantem pertinens.

Constabularius, angl. constabler, comes stabuli (Du C.), officialis disciplina civilis; *királyi lovászmester, néha kisebb kerület bíráját teszi, akkor összeesik a balli-vussal*; most a constabler; rendőri tiszt. Uj Magy. Muz. III. 197. Nullus vicecomes *constabularius*, coronatores vel alii ballivi nostri teneant placita corone nostre.

Constantia, æ, evidentia, quod constat; *világosság*. Batt. Leg. T. II. 335. an. 1231. ad majorem huius rei *constantiam* et observantiam.

Constantinatus, Sim. Num. 125. Sed ad Byzantios redeamus, ne aliquando in Diplomatum aut Historiæ lectione impediamur: de his id quoque notandum esse iudicavi: quod pro ratione imaginis Imperatorem referentis cognomen tulerint: Sic a Constantino *Duca Constantinatus*; a Michaele Duca, prioris filio, *Michaelati*, a Manuele Comneno *Manuelati* et denique a Romano cusi *Romanatus* dicti sunt; usus eorum communis erat usque ad Florenorum exordia et ut dicamus necessitate inductus.

Constatus, us, partes, secta; *felekezlet*. Bod. Hist. Eccl. II. 7. Potius cum *constatibus* diversæ religionis in pace vivere maluit.

1. **Constellatio**, (Du C.) siderum situs, status; *csillagállás*. Gall. constellation. Curios. Misc. 102. Alter Astrologus . . . adventum Messie a Judæis expectari reiciebat ex astrorum *constellationibus* anno post christum 464. Sim. de Kéza Chr. II. 5., 1. Cf. Ammian. 29. Capitol. Gord. 20. Spart. Ver. 4. Augustin. C. D. 5., 7.

2. **Constellatio**, status rerum; *a dolog állása, környülállás, körülmények alakulása*. Arch. Rák. II. 116.

Consteria, æ, litus maris; *tengerpart*. It. costiere. Ljub. Mon. Sl. XI. 9. an. 1306:

leprosi... debeant stare in *consteria* supra ecclesiam.

Consternate, cum trepidatione: *lesujtva*. It. con costernazione. Epist. Proc. P. II. 112: Redditae sunt nobis... litterae... quibus *consternate* scribitis.

Consternativus, 3., consternationem movens; *megdöbbenő*. Arch. Ver. Sieb. XI. 132. *consternativa* dies.

Constipare, circumdare; *bekeríteni*. Kronst. II. 1533. 292: mercenarius, qui... fontem... argilla *constiparunt*, ac ligna querna apposuerunt, ne curribus fons adiri possit.

Constipatio, a constipando, alvus astricta; *dugulás, szorulás, hasrekedés*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 193. Thök. Diar. 68.

Constipendiare, mercedem numerare, stipendium exsolvere; *díjazni, fizetni*. Kronst. II. an. 1537. 516: *constipendiavi* ad unum mensem drabantes 664., 688.

Constituens, qui aliquem in locum sui constituit, potestate facienti, agendi instruit; *derek személy*. Georch. H. T. IV. 45. A meghatalmazott képviselő tellyes hatalommal bír, hogy a *derek személy-nek* (*constituens*) képeben akár törvény előtt... mindent mint maga a *derek személy* tehesse.

Constituere, spondere pro aliquo; *jót állani, szavatolni*. Comp. L. III. V. 3: *Constituere* est pro eo, quod alius debet, se soluturum promittere.

Constituere feudum; a *hűbért megállapítani*. Vuch. Jur. Feud. 37. De feudis praedicatur, quod *constituuntur* et acquirantur. Feudum *constitui* dicitur, si dominium utile conceditur seu si feudo sua detur existentia.

Constitutio debiti, actus spondendi pro debito; *vállalás*. Georch. Ért. 119. H. T. III. 33. Különbözik a kezességétől (fideiussio, Bürgschaft) azaz oly biztosító kötés, melynél fogva a vállaltó úgy kötelezi magát, hogy ha a főadós bizonyos meghatározott időre nem fizet: legottan a vállaltó tartozékát tüstént fizetni a nélkül, hogy azon időnek eltölte után a hitelezőnek magával a főadóssal perbe szállani kellene, a vállalatnak leendvén további gondja kára mentését a főadóson követelni.

Constitutio Feudi; *hűbéradományozás*. Vuch. Jur. Feud. 37. Notiones hae sunt correlatae: *constitutio feudi* Lehensverleihung, pertinet ad dominum et *acquisitio primitiva Feudi* Lehenserwerb pertinet ad vasallum.

Constitutio Procuratoria, qua quis negotium alterius in se suscipit et spondet se omnia ex sensu constituentis acturum esse; *ügyvéd-vállás*. Georch. H. T. III. 27. A biztosság alatt értünk olyan kötés, melynek erejével valaki másnak dolgát (a menyire tisztességes) annak megegyezésével ingyen magára vállalja és magát legottan kötelezi, hogy azt tulajdon személyében az eleibe adott szabás szerint véghez viszi stb. Neme ezen kötésnek az ügyész-vállás *Constitutio Procuratoria*.

Constitutio procuratoris cum nostris, viva voce facta ante iudices fassio de in se suscepta sponsione V. *Constitutio verbalis*; *szóbeli ügyész vállás, előszóval tett ügyvédi vallás, bíró előtti ügyvédi vallás*. Törvt. Msz.

Constitutio regni, leges et instituta regni; *ország alkotmánya, államalkotmány*. Constitution. Kass. P. P. I. c. Törvt. Msz.

Constitutio verbalis; *ügyvédi vallomás* (ut actio), *ügyvédi vallomány* (ut res). Kövy El. 636. *Constitutio procuratoria*, quae fit coram Iudice causae, inseruit illi uni vel pluribus quidem sed coram illo tantum Iudice movendis Causis, vocatur *verbalis* seu, ut olim scribebatur, cum nostris (Judicium testimoniis) durat donec causa terminetur.

Constitutionalis, institutis conveniens, legitimus; *alkotmányos*. Diar. Com. 3. leges nostras *constitutionales*. Opin. Deput. 49.

Constitutionalista, æ, qui leges et instituta regni defendit; *alkotmányhű, alkotmányvédő*. Törvt. Msz.

Constitutivum, (alicuius rei) res, pars ad constitutionem pertinens; a *dolog mi-volta, állománya, alkotó részei, tartalma*. Törvt. Msz. Met. II. 22. elementorum quae sint omnis compositionis corporeae intima et absoluta principia et *constitutiva*.

Constitutivum feudale, res feudum constituentes; a *hűbér alkotó részei*. Vuch. Jur. Feud. 226. In diuicandis casibus singularibus obtinent sequentes regulæ I. realis interitus obiecti feudalis, tunc tantum qua talis esse dignoscitur, si *constitutivum feudale*, Stock und Stamm absque culpa vasalli interit.

Constitutivum Sessionale, quod sessionem constituit; *telekállomány*. Ger. Bestand der Session. Pfahl. Jus. Georg. 57. In Banatu plagæ silvose æque in *Constitutivum Sessionale* imputabantur.

Constitutum Feudale; *hűbér alap*. Vuch. Jur. Feud. 60. *Constitutum Feudale* Ictis Lehnstamm, Lehensquantum dictum, latissima est significationis. Generatim denotat quantitatem pecuniae, quae vel ex feudo vel intuitu feudi soluta est, aut solvi debet. Huc refertur 1. pecunia ex vendito feudo percepta 2. pecunia ad comparandum feudum destinata 3. pecunia supernatans ex distracto ob debita feudo 4. pecunia successoribus feudalibus ex feudo praestanda 5. pecunia pro litteris investituræ vel taxis feudalibus solvenda. Sensu stricto *Constitutum feudale* est quantitas pecuniae, vi pacti specialis in casu successionis ex feudo alicui solvenda veluti coheredi feudali ex pacto divisionis.

Constrictivus, 3., constringens; *összehúzó, dermesztő*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 67. Cf. Caelius Aur. Tardus 2., 3., id. Acut. 2. 13.

Constructorium, ædicula, recessus in pariete, zothecula; *fülke*. Fej. Jur. Lib. 330: Sanctuarii *constructorium*, ad formam fenestrellæ reponendis sacris liquoribus aptum.

Constructura, æ, ædificatio; *építkezés*. Gal. structure. Fjp. Szám. 492., 498. exposita communia pro utilitate et *constructura* civitatis.

Construx, (Du C. castrus, costrus, chosdrus, dux, rex apum, dux examinis, api-astrea) Dief.; *méh király*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 115.

Constudens, condiscipulus; *iskolátárs*. Pel. De S. Bernardino s. c. 4. Nullus *constudentium* clericorum coram eo dicere auderet verbum inhonestum.

Constus, i, pro: *Contus* q. v. ad *contum*. It. a conto; Ljub. Mon. Sl. V. 26. accipere denarios ad *constum*.

Consubiicere, subiicere, sub iugum mittere, domare; *alávetni*. It. sottomettere. Verancs XI. 6. De modernis hoc solum dicere possumus, quod carni fræna laxarunt; quam et vetera et nova sacrarum litterarum monumenta latissime clamant mortificandam et in servitutem spiritum Sancti esse *consubiiciendam* et redigendam.

Consuscribere, una cum aliquo subscribere; *együtt aláírni. közösen aláírni*. Kass. Jur. Civ. 222. taliterque Testatrice Anna N. Vidua Thomæ N. in Contractu et Transactione præprovocata perinde *consuscripta*.

Consuscriptio, actus una cum aliquo subscribendi; *együttvaló aláírás*. Ger. Mit-unterschrift. Proj. Leg. Civ. 261. illa enim, si matrimonium præcedunt, in allatura, quæ eorum nequid præfuit, hypotheecam obtinere non poterant, quæ vero sub matrimonio contracta sunt, culpa creditorum, quod *consuscriptionem* uxoris procurare intermiserint.

Consubstantialis, eiusdem nature, ingeni; *egylényegű*. consubstantial. Andr. Pann. 17. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 314. Spiritum Sanctum sibi patrique *consubstantialem* misit in apostolos. Fej. I. 109. eorum, qui tradiderunt per hanc vocem *consubstantialem* nil aliud significari quam *similem*. Cf. Tertul. adv. Herm. 44. Augustin. de musica, 6., 17.

Consubstantialitas, eadem vis, natura, idem ingenium; *egylényegűség*. Gal. consubstantialité. Fej. I. 77.

Consubstantiatio, unitas naturæ; *lényegegység*. Bod. Hist. Eccl. I. 42. In venerabili cœne Domini sacramento non novit Carolus trans-aut *consuptionem* Can. Ecc. IIX.

Consubstantiatores, idem qui *Companatores* q. v.

Consuetatus, 3., consuetus; *használatos, szokásos*. Cod. Dip. Pat. VI. 119., 80. secundum mensuram regni *consuetatum*.

Consuetudinalis, consuetudine receptus; *szokásos*, alias: *Consuetudinarius*. Andr. Pan. 187.

Consuetudinariae, ut mos est, pro consuetudine quotidiana, solito modo; *szokás szerint, szokott módon*. Anonym. Gest. Hung.

Consuetudinarius, i, (Du C.) idem ac *Breve vel Carpsum* vel *Ordinarium* etc., liber ritualis, in quo officiorum divinarum ritus formulæque describuntur; *szertartásos könyv*. Száz. XVII. 347.

Consuetudinarius, 3., non scriptus, sed consuetudine, usu receptus et approbatus, consuetus; *szokás, használat szerint való, szokásos*. Faber. Jur. Met. 5. Jus Metallicum rite despicitur in: 1. Jus Metallicum scriptum seu positum. 2. *Non scriptum* seu *Consuetudinarium*. Kass. P. P. I. C. *consuetudinariae* rectionis (Regni) fundamenta. Szer. Not. 144. lex *consuetudinaria*.

Consuetudines, tributum, portorium, vectigal; *adó, vám*. Georch. Ért. 30.

1. **Consul**, Dux legionis in Dacia; *feje a légiónak Dáciában*. Száz. XII. 574.

2. **Consul**, i. (Du C.) qui præest civitati, alias *Scabinus*; 2. qui in emporiis, seu portibus maris mercatorum jura ac merces tueretur;

1. polgármester, 2. konzul, révpárti v. kereskedésre ügyelő biztos. Kass. Jur. Civ. Lex. 10. Veranes. Hist. I. 346. Törvt. Msz. Cod. Dip. Brüss. Burg. I. 42. Bel. Geogr. 500. Civitates liberæ regie peculio regio adscriptæ peculiararia adaque in Regis et regni commodum negotia per Senatum, cui Prætor plerumque cum Consule præficitur, regia procurant auctoritate.

Consula, æ, in consulam, probando; megerősítve (egyetemesen). Kronst. II. 83. flor. quos dominis senatui eodem die in summam redigebant et domini eosdem in consulam quitos et absolutos reddiderunt.

Consulatus Maris, (Du C.) munus consulis, qui mercatorum iura tuetur in emporiis et portibus; *tengeri konzulátus, ügyvivőség*. Kass. P. P. I. 40. Gubernium Regium Fluminense ac totius Littoralis Hungarico-Maritimi habet... et *consulatus Maris Forum I-mæ* Instantiæ Præsides, Assessores et Actuarius constans.

Consultivus, ad consultationem pertinens; *tanácskozó, tanácskozási*; evocationes consultivæ; *tanácskozáshoz hívás*. Cod. Dip. And. II. 338., 382. nobilibus viris consultivis conaminibus inducere nequitibus. Fej. X. I. 487. et quia evocationes consultivas talibus in processibus iuxta regni consuetudinem legitime factas tunc forenses sequi deberent proclamationes. Cod. Dip. Kár. I. 276., 484. Cod. Com. Zichy III. 590.

Consultor Rationum, præfectus rationum; *számvevő tanácsos*. Ger. Rechnungs Rath, Molnár Patv. 67.

Consultaliter, perfecte, absolute; *teljesen*. Magy. Tör. Tár. XVIII. 159 tartoznak refundálni mindezekben ha defectust ténnek és *consumaliter* prestálni nem akarnák az várba való gondviselést.

Consumatio, interitus; *főlemésztes, tönkrementés* (Du C. al. s.) Dip. Alv. I. 459. oculis aspeximus segetum... *consumationem*.

Consummatio, perfectio; *tökéleteség*. Ger. Vollkommenheit. Chr. Dubn. 92. Omnes enim noverant ipsam esse vestitum *consumatione* virtutum. Mare. Chr. II. 62.

Consummare et **Consummare**: perficere ad finem adducere; *bevégezni, végrehajtani, végbevitni*. It. consummare. Törvt. Msz. Cod. Dip. Brüss. Burg. 57. matrimonium per copulam *consummare*. Georch. H. T. III. 242. Kass. P. P. I. præf. opus... *consummavi*.

Consummatio vel **Consumatio**: peractio, perfectio, complementum; *bevézés, végrehajtás*. Törvt. Msz. Cod. Dipl. Brüss. Burg. 57. *Consumatio* Matrimonii.

Consummatum matrimonium, perfectum, legitimum matrimonium; *teljesített, elköltést ért, törvénges, helyes és érett házasság*. Törvt. Msz.

Consumo-merces, merces ad consumendum aptæ; *behozatali áruk*. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 276. In tres autem series totum opus est divisum, una continet *Consumo-*, altera *Essito-*, tertia *Transito-* merces.

Consumptibile, cibaria, eiba; *élelmi szer*. Ger. Esswaare. Kuk. Jura I. 404.

Consumptibilis, qui consumi potest; *főlemészthető*. Ser. Cat. 166: lignum per ignem *consumptibile*.

Consumtio, tabes, tabitudo; *elsorvas, elzásás*. Bene Med. Id. IV. 237. *Marcores* seu *emaciationes*, *consumtiones*, *morbi consumtivi*, morbi tabidi vocantur in genere illi morbi chronici, quorum symptoma præcipuum est emaciatio corporis conspicua.

Consumtio interna, merces, quæ in regno consumuntur; *belfogyasztás*, Opin. P. I. §. 48.

Consumtionale portorium, vectigal pro eduliis pendendum; *fogyasztási vám*. Opin. P. III. Sec. II. §. 12.

Consumtionalis, ad consumendum pertinens; *fogyasztási*. Opin. P. III. Sec. 1. **Consumtionale**, ad consumendum seu *consumtionale*.

Consumtivus, 3., tabidus, tabificus; *sorvasztó*. Bene Med. IV. 237.

Consuticius, 3., acupictus; *kivarrótt*. End. p. 567. (Synodus Budensis an. 1279.) 2. prohibemus ne prelati... manicas deferant *consuticias* nec togas sive *guarnacias* seu *supertunicalia*.

Conta, æ, (Du C.) species navigii; *komp*. Prot. inq. 269. XLV. nec ire poteram, nisi aliquis portaret me in quadam *conta* ad sepulcrum dicte beate M.

Contages, contagium; *ragály, mëtely, dögvész*. Istiv. XV. 247. Cf. Lucr. 3., 734.; 4., 337.

Contantes, (Du C. contantus) numerati denarii; *készpénz*. II. contante. Ger. baares Geld. Ljub. Mon. Sl. XI. 285. an. 1347: officiales ostenderunt recepisse *contantes*.

1. **Contare**, numerare; *megszámlálni*. It. contare. Ljub. Mon. Sl. IV. 418. an. 1399: *contati* ducati.

2. **Contare, contari** (a contus), conto pisces in retia urgere; *turbikálni rúdval a halakat*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 145.

Contactalis, (Du C.) sub eodem tecto habitans; *lakótárs*. Nagy Hier.

Contegnum, contentio; *veszekedés*. Ljub. Mon. Sl. II. 293. an. 1345: magnum *contegnum* et altercationes existunt inter vos.

Contemperare, accomodare; *alkalmazni*. Jos. Repr. 29: spem nostram non parum adauxit illud, quod Maiestas vestra percharam nostram Linguam Hungaricam pro vehiculo suæ Benignitatis *contemperare* dignita sit.

Contemplabilis, quod contemplari potest; *megfigyelhető*. Curios. Misc. 117. Indices (dies), qui *contemplabiles* et internuncij nominantur, qui crism septenario futuram indicant, suntque numero tres: quartus, undecimus, et decimus septimus. *Contemplabiles* appellantur, quod ex eorum *contemplatione* crisis futura solet provideri, ideoque etiam Internuncij nominantur et frequentius indices, quod indicent et prænuunciant diem futuræ criseos.

Contemplatio, (Du C.) respectus, mei *contemplatio*, me respiciendo; *irántam való tekintéssel*. Frak. Mát. lev. II. 357.

Contemplativus, 3., contemplans, contemplationi deditus, pius; *szemlélődő, ájtatos*. Mare. Chr. II. 44. Thurocz. 97. *contemplativam vitam* perageret. Andr. Pann. 267.

Contempna, antenna; *alaltság*. Kov. Form. St. XXVII. *Contempna* vel *antempna*, *alaltság*.

Contemporaneitas, (Du C. contemporeitas) quod eodem tempore fit; *egyidejűség*. Batty. Leg. I. 99.

Contemporaneus, i, coævus, æqualis; *kortárs*. Törvt. Msz.

Contemptibilia, orum, res contemnendæ; *megvetendő dolgok*. End. p. 238: dilexit deum propter se, mundi *contemptibilia* propter deum.

Contemptive, contemptim; *megvetőleg*. Thöck. Lev. 130.

Contemptuosissime, cum maximo contemptu; *a legmegvetendőbb módon*. Arch. Rák. IV. 58.

Contemptuosus, 3., contemptus plenus; *megvetésses, megvető*. Arch. Rák. VIII. 268. *contemptuosa* repudiatio.

Contemptibilis, contemtionem dignus; *megvetendő*. Thurocz. 135. Erat autem habitu corporis *contemptibilis*.

Contentementum, quod cuique ad suam sustentationem necessarium est. Gall. entrelien. (Du C.); *élhetési költség*, vagyon, miből becsületesen élhet. Uj Magy. Muz. III. 196. Liber homo non amercietur pro parvo delicto, nisi secundum modum delicti et pro magno delicto amercietur secundum magnitudinem delicti, salvo *contentamento* suo et mercator eodem modo salva *mercandisa* et vilanus eodem modo amercietur salvo *wainagio* suo.

Contentamentum, satisfactio; *kielégítés*. Cod. Alv. II. 300. Ad evitandas confusiones et ut militia sine defectu suum habeat *contentamentum*.

Contentare, (Du C.) contentum reddere, satisfacere; *kielégíteni*. Rák. Ön. 31. Cod. Dipl. Fam. Comit. de Sztára. V. 2. 70. et passim.

Contentari, aliqua re contentum esse; *megelégedni*. Pel. Serm. Tertia (regula peregrini)... *contentari* necessariis et non se superfluis onerare. Pasch. 7. n. Cod. Dipl. Fam. Comit. de Sztára. V. 2. 364. et passim.

Contentatio, (Du C.) satisfactio, actus contentum reddendi; *kielégítés*. Cod. Dip. Brüss. IV. 119. cui interea usque totalem finalemque decisionem et *contentationem* de residentia competenti Dnus Bethlen et Provincia providere teneantur. Rozsny. Dáv. 193. Thöck. Lev. 38.

Contentio, *contentatio* q. v.; *kielégítés*. Beth. G. lev. 373.

Contentiosus, 3., contentioni, controversiæ obnoxius, controversus, litigiosus; *peres, vitás*. Fej. VII. 262., 342. *contentiosa* particula terræ. Cod. Dip. Fam. de Sztára V. II. p. 239.

Contentivus, 3., qui continet, continens; *magában foglaló, tartó*. Andr. Pan. 10. virtus creaturarum omnium effectiva, omnium *contentiva* et *conservativa*, omnium *provisiva*, omnia implens. Poor J. Zsebsz. 104. Pel. (In convers. S. Pauli s. II. c. 4.) vas *contentivum* divinæ gratiæ.

1. **Contentum**, i, **Contenta**, orum, argumentum, sententia; *tartalom*. Pesty Ször. III. 430. Cod. Zi. V. 30.

2. **Contentum**, pax, approbatio, satisfactio, animus contentus; *kielégítés, megnyugtató, megnyugvás, elégedettség, megelégedés, tetszés*. Arch. Rák. VIII. 381. mindnyájunk *contentumával* hiút letötte. Ac. Com.

Sopr. 39. Cum . . . negotium cum *contento* Evangelicorum promovissent. Arch. Rák. VIII. 26. Thök. Diar. 5. Megjövén emberem az angliai oratórtól is, nagy *contentummal* vette az kedveskedést, insinuatokat és ratiokat.

3. **Contentum**, i. litterae solutionem testantis, epocha: *nyugtatóvány*. Cod. Alv. II. 139. alioquin ez kiadott restantiáról *contentumot* kell tenni.

Conterizatio, onis: terricula; *megijesztés*. It. terrore. Fabó. Monn. Evang. II. 29. Quis illum purioris latinitatis corruptorem patietur, qui verbis: autorizare, criticare, actuare utitur, qui *conterizationes*, spinozitates, possibilitates tanquam inadæquatam laetucam meliori latinitati obtrudit.

Conterminalis, (Du C.) vicinus, confinalis; *szomszéd*. Knauz M. E. Str. I. 431., 562.

Conterminari, finitum esse, adiacere; *határosnak lenni*. Haz. Okt. 20. an. 1251.

Conterminium, confinium; *határosság*. Törvt. Msz. Cod. Dip. Hung. Arp. V. III. 79., 416.

Conternari, (Du C. conteneri) tertium annum agere; *harmad füvesnek lenni, harmadik évbe belépni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 145. Hygin de Limit. 491. Goes. Hieron. Jesaia 5: 43., 5.

Conterraneus, 3., (Du C.) popularis, compatriota, comprovincialis; *földi*. It. conterraneo. Veranes. IV. 49. Olah Cod. Ep. 284 Czvit. Spec. Praef. Cf. Plin. H. N. Praef.

1. **Contesseratio**, actus tessera hospitali iungendi, amicitia mutua; *közös barátság jele*. Pinx. Apod. p. 51: Saxonibus et Hungaris infarcta est, firma inter se concordia animorumque *contesseratione* iuncti. Cf. Tertul. adv. Har. 20.

2. **Contesseratio**, (Du C.) actus ineundæ amicitiae; *vendégbarátság*. Tört. Tár. 1887. p. 68. domini mei amicitiam fraternam et *contesserationem* sanctam . . .

Contestabilis, (Du C.) (a comes stabuli) praefectus; *főnök*. V. s. Judicancellarius.

Contestamentarius, i. socius testis testamenti, testamentarius; *végrendeleti tanu*, társ. An. Se. I. 373. an. 1522.

Contestatio, (Du C. contestari; admonere) admonitio; *figyelmeztetés, intés*. Batty. Ger. 72. qui a regno eorum sunt excludendi . . . quibusve prohibemur a perfectioribus sub omni *contestatione* misceri.

Contestativus, 3., contestatus; *bebizonyított, megpróbált*. Beng. Ann. Er. Cænob. Praef. ut Te peculiari prorsus ac supremo affectionis honorisque *contestativo* insigniret caractere.

Contestis, testis socius; *egyező tanu, tanutárs*. It. contesti. Beng. Ann. Erem. Cænob. Praef. *Contestem* aget et altera Tui quondam Præsulatus Ecclesia Veszprimiensis.

Contextus, us, *contentum* q. v; *folymat, tartalom, foglalat, szövevény, szövedék, szövény, szöveg*. Törvt. Msz. Jókai Rab. R. I. 178. ott az egér kirágta a *contextust*. Passim.

Conthoralis, (Du C.) maritus, coniux; *férj és feleség*. V. Conthoratio. Charta Lud. Regis Hung. v. Ludewig. Rel. Mss. tom. 5. pag. 494.: Juxta contentiam dicti Domini Regis *conthoralis* nostri. Thurocz-passim.

Contigualiter, contigue; *összeérőn*,

hozzáérőn, határosan. Fej. V. III. 379. Cod. Dip. And. V. 17., 231.

Contiguari, contiguum, vicinum esse; *határosnak, tözsomszédnak lenni*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 573. Thurocz. 51. Knauz. M. E. Str. I. 536., 697.

Contiguatus, 3., (Du C.) contiguus; *tözsomszédos*. It. contiguo. Cod. Dipl. And. V. III. p. 84: ipsi *contiguatis* et vicinibus, (lege: vicinantibus).

Contiguatus, vicinia, vicinitas contigua (Du C. al. s.); *egy mást érés, tözsomszéd-ság*. Törvt. Msz. Szekesfeh. főgymn. Ért. 1894/5. p. 61. in *contiguitate* horti et sacelli est domus.

Continent, pro: continentur. Száz. VI. 358. marchas argenti 52 et quibus feci laborare 26 tondos et in quolibet *continent* due marce.

Continentalis, ad terram continentem pertinens; *szárazföldi*. Száz. X. 744.

1. **Continencia**, vel *Continentia*, (Du C.) contextus, quod aliqua re continetur, contentum, argumentum, materia; *tartalom, foglalat, szöveg*. It. continenza. Knauz. M. E. Str. I. 602., 775. iuxta suarum *continenciam* literarum. Veranes. I. 65. Törvt. Msz. Kub. D. Hont. I. p. 338. an. 1391. Cod. Dip. Pat. T. I. p. 322. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 173. Kass. P. P. II. 246. Arch. Rák. IX. 634. Cf. Macrob. Somn. Scip. 2., 12.

2. **Continencia**, habitus corporis; *külső magatartás*. Gal. continencia. Georg. Sirm. I. 100. Et erat adhuc adolescens in *continencia* sua.

1. **Contingens**, accidens, fortuitus; *esetleges, történetes, elő nem látott, véletlen*. Vern. Met. 110. *Contingens* universe est, quod etiam non esse aut secus se habere quod itaque non esse et pluribus modis determinari potest; adeoque mutabile est. Törvt. Msz. Georch. H. T. III. 296. Severin 35.

2. **Contingens**, rata pars, (szesz etc) *kontigens*. Passim.

Contingenter, casu; *esetleg*. Fer. Mon. Sl. XVIII. 337. an. 1727. si . . . hæredes . . . *contingenter* . . . in vicinia eorundem . . . fundos . . . pro se procurarent.

Contingentia, æ, casus, eventus; *esemény*. Cod. Dip. Brüß. II. 170. In istis tamen omnibus *contingentijs* Matas sua non quievit.

Contingere, attingere; propinqui, qui magis aliquem contingunt = qui maioribus propriquitatis vinculis cum aliquo conjuncti sunt; *közelebbi rokonok*. End. p. 413. Andrea II. Deer. 4. an. 1222.

Contingibilis, quod accidere, contingere, evenire potest; *esetköz, történhető, esetleges*. Otia Bachm. Praef. futura quoque *contingibilia* me melius prævidet.

Contingnare, (Du C. contignare) tigna coniungere; *szálakat, gerendákat összekötni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 115.

Continium, (Du C.) gratuitæ ad fines muniendas operæ et militum submissio. Samb.

Continuative, perpetuo, continuo cursu, fluxu; *folytatólag, folytonosan*. Kass. Jur. Civ. I. 42. Törvt. Msz. Georch. H. T. IV. 240.

Continuativus, 3., continuans; *folytatólagos*. Severini 37.

Continuator, qui continuat; *folytató*. G. Fej. T. XI. V. Un. 137. Reditum illius *continuator* sic attingit. Batty. Leg. I. 167.

Continuatoria, idem ac continuatoria citatio; *folytató idéztetés*. Georch. H. T. IV. 66.

Continuatoria citatio, citatio quæ continuatur; *folytatólagos idézet*. Törvt. Msz.

Continuatorium vel **Resuscitatorium**, mandatum, quo causa continuatur resuscitatur; *per folyásba hozató parancsolat*. Georch. H. F. IV. 266.

Continuatorius, 3., ad continuationem pertinens, continuus, perpetuus, provehens, proventus; *folytató, folytatólagos*. Kass. Jur. Civ. I. 8. Civilis præteora subdividitur in Actionem fundamentalem, *continuatoriam*, reflexoriam et accessoriam.

Continuatum, res continuata; *folytatott dolog*. Pázm. Dial. 347.

Continuitas, tenor, perpetuitas; *folytatosság*. Gall. continuité. Száz. XI. 786. Cf. Varro L. L. 7., 6. 101. Plin. 8., 30., 44.

Continuum, i. perpetuitas; *folytatosság, folytonos dolog*. Pázm. Dial. 320.

Continuus orator, legatus perpetuus; *állandó követ*. Beth. G. lev. 38. *continuus orator* a portán.

Conto, V. Auszugales; (ex computo, computamento contractum), signif. ratiocinium; indicem, quo pretium mercium continetur, rationarium; *számvetel, árjegyzék, kontó*. Törvt. Msz. Szirm. 52. *Kereskedők hitelező könyvei* (i. e. Rationalia).

Contoales, charta rationaria, computationis, rationum; *számveteli lap*. Art. D. 1840. 136. Törvt. Msz.

Contophorus, miles hastatus; *kopjas vitéz*. Gall. piquier. Pár. Páp.

Contorialis, V. Conthoratis I. Chr. Dubn. 195., 224. Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 428., 450. 2. Kronst. I. 544. Ehegatte.

Contorniatius, circum tornatus; *köröskörül simított*. Ger. rundgeschliffen. Schröer. Arch. Gr. et R. 62. numi omnium ætatum et diversi valoris, aurei, argentei, aenei . . . præteora rotundi, quadrati, *contorniatii*, serrati.

Contra, in, -ra -re. Han. Mon. Jur. II. 43. an. 1312: rogamina *contra* clericos . . . nullatenus extendantur.

Contra, æ, censor; *ellenőr*. Föv. Lap. 1896. szept. 9. *Seniornak, kontrának, apparitornak, vigilnek, pápának, kursorinak, primatusnak* kivessése — mind megannyi régi iskolai méltóság, — magával rántotta a *diligenciáziák, sedések*, sedriák fogalmának elpusztulását is.

Contraagens, Controllor, Contrascriba, qui rationes subscribit; *ellenőr, ellenügyelő, vizontvgyázó*. Gall. controleur. Faber. Jur. Met. 45. in quibus functionibus (Ustrine Magister) in maioribus Officialis adiunetum habet *Contraagentem* et *Perceptorem* et Scribam Ustrine constituit. Art. XL. O. M. Törvt. Msz. Nov. Calend. 407.

Contrabanda, æ, (a contra banum, i. e. mandatum) 1. mercatura vetita, merces prohibita, fraudatio; 2. suppressio; 1. *csempészet, tiltott portéka, árval való kereskedés*; 2. *tiltott portéka elvétele (a vámmon), vámbírság, lefoglalás, elkobzás*. Jogt. Eml. I. I. 341. Art. Diet. 25. Urb. Reg. 245. Törvt. Msz. Kelem. Hist. Jur. Pr. 428.

Contrabandalis, ad merces prohibitas, vetitas pertinens; *csempészeti*. Opin. P.

III. Sec. V. §. 4. (0) 2: *contrabandalis* poena. Kass. Ench. III. 123. *contrabandales* pecunie.

Contrabandare, committere in publicum, confiscare; *lefoglalni, elkobozni*. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 271. res ademptas confiscatas, *contrabandatas*. Pár. Páp.

Contrabandum, Contrabanda. Kuk. Jur. II. 184. et absque extradanda Schëda, ultraque revelandum Capitum Numerum sub *contrabandi* ipso facto incursu ad glandines impellere licitum erit.

Contrabannum, V. *Contrabanda*. Ljub. Mon. Sl. IV. 12. et passim.

Contrabanti poena, *elkobzás, lefoglalás büntetése, vámbírság*. Kuk. Jur. II. 186. sub cassae publicae indemnisationis aut *contrabanti poena*.

Contrabelare, perambulare; *határt bejárni*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 137: si quis laboraverit terram . . . que *contrabelata* fuerit per curiam.

Contrabont, vetitæ merces; *csempészet*. It. *contrabando*. Tör. Tár. 1891. p. 699.

Contracambium, mutua permutatio; *ellenesere*. It. *contraccambio*. Ljub. Mon. Sl. XVII. 134. an. 1424. XXI. 441. an. 1452: quod, si . . . ville . . . occuparentur . . . daretur debitum *contracambium*.

Contracappatus, 3., qui contra gerit cappam; *felfordítotték*. Bárczay.

Contracho, onis. V. *Contraso*; Pfahl. Jus. Georg. 214. *Contrachones* (subalterni salis officiorum regionum) in fundo dominali degentes a robotis in natura præstandis absolute eximuntur.

Contractare, una consultare; *együtt tárgyalni*. Ker. Inst. Mil. 98: diebus non paucis *contractantes* . . . nullum valebant consilium concorditer stabilire.

Contractatio, (Du C.) transactio, pactio, tractatio, contractus; *alkudozás, alkú, egyezkedés*. It. *contrattazione*. Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 264, et quia ipsi desyderabant rem gratam facere Regi præsertim Christiano, ut *contractatio* sibi remaneret libera.

Contractilitas, proprietatis rei, quæ contrahi potest; *összehúzhatóság*. Bene Pol. 74.

Contractio, (Du C.) contracti morbus; *görs*. Bene Med. III. 237. *Contractio* seu *spasmus* frequenter retentiones provocat et sustentat.

Contractio militaris, 1. castra; 2. congregatio militum; 3. actus milites per hospicia disponendi: 1. *katonatanya*. 2. *katonaság összegyűjtése v. vonása*; 3. *katonai szállásolás*. Törvt. Msz.

Contractuales, contractus, pactum conventum, litteræ pactum continentes; *szerződéslevél*. Arch. Rák. VIII. 308.

Contractualista, æ, *szerződéses*. Pfahl. Jus. Georg. 5. Coloni vero quibus Contractus (Urbaria particularia) normam ponunt, contractualiter tractari dicuntur; Coloni ipsi his respectibus Urbarialistæ (urbariales) et *Contractualistæ* (*contractuales*) appellantur.

Contractualiter, per contractum, pactionem, litteras pactum continentes, litteris pacticiis; *szerződésileg*. It. per contratto. Kass. Jur. Civ. I. 88, sequæ ad persolvendam summam *Contractualiter* obligaverit.

Contractus, us, 1. pactum, obligatio,

2. conventio, 3. obligatoriales; 1. *kötés* (actus) *szerződés, tukma*; 2. (res) *kötött egyezés*, 3. *kötelező levél*. Georch. H. T. III. 3. Törvt. Msz. Comp. L. III. O. 3. *Contractus* est conventio, quæ ultro citroque parit obligationem. Cf. Ulp. Dig. 30., 15. Sev. Sulp. ap. Gell. 4., 4., 2. Papin. Dig. 24., 3., 20.

Contractus aleatorius, incertus contr. *bizonytalan egyezés, szerencsejátékos egyezés*. Törvt. Msz. Vern. Phil. Mor. 393. *Contractus aleatorii* seu tales, quibus super alea hoc est incerto eventu, qui lucrum aut damnum adferre potest, utrinque convenitur. Kövy El. 482.

Contractus annuitatum, cont. de in certis annuis ratis partibus solvendis pecuniis; *esztendei részfizetési egyezés*. Törvt. Msz.

Contractus arendatitius, *hérleti szerződés*. Nagy. Jus. Trans. Sax. 158. Similis est locationi — conductioni *arenda* sive *contractus arendatitius*, per quem quilibet realis bonorum possessor bonum suum pro certa quotannis pendenda summa, certis sub conditionibus, pro certo tempore, ad utendum fruendum alteri tradit.

Contractus bilateralis, C. *oneratus*, cont. qui utramque contrahentem partem ad aliquid præstandum obligat; *két részt kötelező szerződés, kétoldali, viszontkötelező szerződés, terhelő v. kétoldali kötés*. Törvt. Msz. Georch. H. T. III. 25.

Contractus bonæ fidei, cont. æquus, moderatus; *johiszemű szerződés, józan értelmű kötés*. Georch. H. T. III. 25. Törvt. Msz.

Contractus conditionatus, V. *Contractus Restrictus*; *feltételes, megszorított kötés*. Törvt. Msz.

Contractus consensualis, V. *Mandatum*; e. qui solo consensu perficitur; *egyezési szerződés, megegyezésbeli kötés*. Nagy. Jus. Trans. Sax. 160. *Mandatum* est *contractus consensualis*, quo quis negotium committentis gratis gerendum suscipit. Törvt. Msz.

Contractus fenebris, cont. in quo fœnus pendendum continetur; *kamatos hitelezés, uzsoráskodás*. Törvt. Msz.

Contractus innominatus, qui nomine caret; *nevezetlen kötés, névtelen kötés*. Törvt. Msz. Georch. H. T. III. 25.

Contractus invalidabilis, cont. qui tolli, deleri potest; *megegyezhetetlen kötés*. Törvt. Msz.

Contractus litteratorius, litteris mandatus contr.; *írásbeli szerződés*. Törvt. Msz.

Contractus lusorii, *játekbeli egyezés*. Törvt. Msz. Vern. Phil. Mor. 394. *Contractus lusorii*, dum inter ludentes ita convenitur, ut determinatum quoddam lucrum sit eius, ex cuius parte extiterit certa quædam conditio. Hi contractus pro foro externo sunt liciti.

Contractus mandati, cont. quo quis aliquod mandatum suscipit; *ügyfelvállalás v. megbízás*. Törvt. Msz.

Contractus metallicus, cont. in negotio metarum factus; *határkötés* (szomszédokkal). Georch. H. T. II. 452.

Contractus nominatus, talis contractus, cui a re nomen inditur; *megnevezett kötés, nevezett kötés*. Kövy El. 378. Con-

tractum valde multæ possunt esse species, quedam, cum frequentius occurrant, habent certa nomina et vocantur *contractus nominati*; alii innominati, hi omnes sunt *reales* idest ante traditionem rei non ineuntur, prout etiam aliqui ex nominatis v. gr. mutui, commodati, depositi. *Consensuales* solo consensu perficiuntur dantque actionem *Implemendi* v. gr. emptio, cambium. Törvt. Msz. Georch. H. T. III. 25.

Contractus Oblationalis, contr. in negotio bona voluntate concessarum donationum fit; *jó akarattól való adományozó szerződés*. Cod. Dip. Alv. I. 154. és minden javoknak nagyobb securitására az eddig mutuo fennforgott *oblationalis contractusoknak* tenora szerint újabban assecuráljuk p. 153. O kegyelmek is mi irántunk mindenkben tökéletes hűséget, szeretetet és igazságokat azon eddig mutuo fennforgott *oblationalis contractusoknak* tenora szerint sancte et ilibate fentartva.

Contractus onerosus, C. *bilateralis*; *terhes kötés*. Törvt. Msz.

Contractus permutatorius, contr. in negotio rerum permutandarum factus; *értékcserebeli kötés, csereszerződés*. Törvt. Msz.

Contractus pignoratitius, V. *contractus pignoris*; *zálogi szerződés*. Nagy. Jus. Transil. Sax. 145. Pro coronide huius tituli notandum est, ex *contractu pignoratitio* oriri actionem *pignoratitiam*, competentem debitori sive oppignoranti eiusque hæredibus adversus creditores eiusque hæredes, debito integre soluto.

Contractus pignoris. Vern. Phil. Mor. 394. *Contractus pignoris* vocatur, quo debitor vel eiusdem loco tertius aliquis rem oppignoratam, si mobilis est, reapse tradit, quæ res in specie pignus vocatur, immobilem vero, quæ in specie *hypotheca* nuncupatur, rite obligat.

Contractus præsumtus seu quasi-contractus, cont. qui interpretationi est obnoxius; *magyarázatbeli kötés*. Törvt. Msz.

Contractus restrictus, contr. conditionibus obnoxius; *feltételes kötés, megszorított kötés*. Törvt. Msz.

Contractus Societæ, (ab it. *socetà*) contractus societatis, quo conductor inventarium dominii, præcipue pecorum æstimatione facta, traditur, i. e. hæ res emit; *vas kötés, barombérlés*. Kelem. Just. Jur. Pr. II. 562. Pactum vel *Contractus Societæ*, usitatur præcipue cum gregibus ovium. Törvt. Msz.

Contractus sponsalisticus, Cont. sponsorum; *házassági kötelezés, eljegyzési szerződés*. Proj. Leg. Civ. 249. Si in aliquo alio contractu, certe in matrimonio vel maxime necessarius est liberimus partium consensus, ex cuius defectu funestissima sepe sequelæ enascuntur, eapropter præprimis interest præstabilire, quod *contractus sponsalisticus* ad ineundum matrimonium non obligent.

Contractus stricti iuris, contr. severus, qui ad litteram adimplendus est; *szoros magyarázatú kötés*. Georch. H. T. III. 25. Törvt. Msz.

Contractus tontinæ, Contr. in negotio redituum, qui suppeditant victum, dum aliquis vivat (ab It. *tontina*, auctore italo no-

mine Lorenzo Tonti sæc. 17. o.); *holtig való életmel kötelező társaság kötés, életjáradéki szerződés*. Ger. Leibrentenvertrag. Törvt. Msz.

Contractus unilateralis, v. **gratuitus**, *puszta v. egyoldalú kötés, egyrész kötelező kötés*. Kövy El. 378. *Contractu unilateralis seu gratuito* tantum una pars, *bilateralis seu oneroso* utraque pars ad aliquid præstandum obligatur, secundum hæc: do ut des, do ut facias, facio ut des, facio ut facias. Törvt. Msz.

Contrada, **Contrata**, (Du C.) regio, tractus; *utca, ut; tájék*. It. contrada. Tör. Tár. 1893. p. 23.

Contradictio, res adversæ; *szerencsétlenség*. Rák. Ön. 165. *afflictio, contradictio*, erux.

Contradictio Reclamatoria, (litteræ contr. reel. contin). Kov. Form. St. CLXXV. *Contradictio Reclamatoria* tutoris contra immaturum ac illiberum actum Sponsalisticum *Tutelati* sui exhibitæ eorum Conventu.

Contradictor, (Du C.) oppugnator, qui contradicij; *ellentmondó*. Pesty Ször. III. 49. *Contradictor* Evocator. Kövy Elem. 409. Cf. Ulp. Dig. 40., 11., 27. Callistr. ib. 45., 3. Ammian. 31., 14.

Contradictorie, oppugnando; *ellenneve*. Pesty, Ször. III. 364. Pázm. Dial. 419.

Contradictorium iudicium, dies, terminus constitutus tractationis contradicioræ; *az ellentmondásnál tárgyaltatási határidő*. Törvt. Msz.

Contradictorius, 3., oppositus, repugnans; *ellentmondó*. Pel. Pom. L. XI. P. II. c. 4: Nam quedam erant contraria et *contradictoria* inter deum et verginem.

Contradictrix, femina contradicens; Cod. Dip. And. I. 16., 20.

Contradistinguere, distinguere, contraponere, discernere; *megkülönböztetni*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 243. Igitor albedo et nigredo *contradistinguuntur* a lumine. Pfahl. Jus. Georg. 298. Pázm. Dial. 5.

Contrados, *visszontjutalom, visszonyos jegy*. Kövy El. 219. Georch. H. T. II. 240. Kass. Jur. Civ. I. 97. Proj. Leg. Civ. 180., 181. *Contrados* seu summa per sponsam occasione matrimonii sponso obligata, quæ tantum in scripto Contractu fundata privilegio dotis legalis non gaudet. Szer. Not. p. 184. Cod. evang. T. I. p. 148. Cod. Dip. Brüss. Burg. 58.

Contrafacere, deformare; *eltorzítani, megcsúfítani*. Cod. Dip. Arp. V. 413.

Contrafactor, qui contra nititur, relictur; *valami ellen cselekvő*. Száz. XXVII. 654. *contrafactor* aut transgressor.

Contrafatus, 3., imitatus (ab ital. contraffare); *utánczolt*. Tör. Tár. 1890. p. 369. annulum ex argento deauratum cum lapide *contrafato*.

Contrafe, effigies; *kép*. Gall. contrefait. Ger. Konterfei. Thök. Diar. II. 391. Egy *contrafe* 44 gyémánttal fl. 80.

Contra-fusio, adversa partium coniunctio; *ellen-egyesülés*. Passim.

Contrahibilis, qui contrahi potest; *összehúzható*. Pázm. Dial. 420.

Contraindicans, quod contrarium faciendum esse indicat; *az ellenkezőt javalló*. Bene Med. I. 52.

Contraindicare, contrarium indicare; *ellenkezőt eljárást javasolni*. Bene Med. I. 52. Dum indicationem (morbi) construimus mente, statim attentionem nostram dirigimus ad *contraindicantia*.

Contraindicatio, medicis est indicationum contradictio, quæ impedit, quod a prima indicatione suggeritur; *ellenjavallat*. Gegenanzeige. Bene Med. I. 97. Poor J. Zzebsz. 36.

Contrainquisitio, inquisitio ex contrario instituta; *ellenvizsgálat, ellennyomozás*. Gall. contre-inquisition. Cod. Ev. V. III. 20. Törvt. Msz. Fabó Monm. Ev. II. 168.

Contralittera, æ, antapocha; *ellennyugta*. Ljub. Mon. Sl. I. 289. an. 1346. XXI. 418. an. 1452.

Contrallor, contrascriba; *ellenör*. Opin. 1802. K. 2. Törvt. Msz.

Contralorisans, contrascriba; *ellenör*. It. controllore. Nov. Calend. 169. Provisor D. Petrus Bateglia. *Contralorisans* D. Joannes Lenhard.

Contralorisare, rationes subscribere; *ellenörizni*. Nov. Calend. 142.

Contramandare, (Du C.) contraria mandare, revocare; *visszaonni (rendelést)*. It. contramandare. Cod. Camb. Merc. 9. Trassanti integrum sit easdem propter non obtentam valutam, non obstante facta iam acceptatione *contramandare*, earumque exsolutionem prohibere. Száz. IV. 34.

Contramandatum, (Du C. contramandamentum) præceptum monitumve mutatum; *ellenparancsolat*. Ker. Nap. 166.

Contranaturalis, qui contra naturam fit, naturæ inconveniens; *természetellenes, nem természetes*. Kass. Jur. Civ. I. 235. Vern. Met. II. 140. *Contranaturale* vero est id, cuius in entis natura non tantum non est ratio, ut eveniat, sed potius ratio in ea continetur, ut non eveniat. Sic *contranaturale* est corpori humano et igni illud in ardentem rogi iniici et non aduri.

Contranee, ex adverso; *ellenkező irányban*. Szend. Misk. tört. III. 42. an. 1338. venit iterum ad virgultum *contranee*.

Contra-Ordo, imperium mutatum; *ellentrendelet*. Gall. contre-ordre. Arch. Rák. IV. 139. quali exaggeratione vix non lachrymantibus oculis, immixtis multis ratiocinationibus et Patriæ nostræ imminenti periculi declaratione infestare non destitit, tam diu, donec sua Excellentia *Contra-Ordines* mittendo ex Austria militiam revocaverit.

Contrapars, pars contraria, adversaria; *ellenfél*. Molnar Patv. 44. Törvt. Msz. Art. Diæt. Pos. 32. Opin. Deput. 39. Cod. Camb. Merc. 98.

Contra-passio, *ellenállás*. Vern. Met. II. 457. Ex his patet impium Hobbesii de cogitationum natura systema non subsistere. Causa sensonis, ait, est externum corpus sive obiectum, quod premit unius cuiusque organum proprium vel immediate, ut in sensu tactus et gustus vel mediate, ut in visu, auditu, olfactu: et premendo mediantibus nervis et membranis continuum efficit motum introrsum ad cerebrum et inde ad cor: unde nascitur *cordis resistentia* et *contra-passio* seu *áttartás* sive conatus cordis eliberantis se a passione per motum tendentem extrorsum.

Contrapondium, contrarium pondus; *ellensúly*. Rák. Ön. II. 167.

Contrapositio, actus contraponendi, oppositio; *szembetétel, ellentét*. It. contrapositione, antithese. Carlow. Log. 51. Vern. Log. 72. *Contrapositio* vero ea est iudiciorum relatio, per quam subiectum unius in altero fit prædicatum et prædicatum unius fit subiectum alterius sed ita, ut novum hoc subiectum negatione afficiatur ac demum de hoc prædicatum novum regetur e.g. «omnis homo est animal rationale» «id quod non est animal rationale non est homo.»

Contraprobator, contraspeculator; *próbaellenör*. Opin. in montanisticis S. 2.

Contrapraetensio, ius adversarii, adversariae partis; *ellenigény*. Ger. Gegenanspruch. Kass. Jur. Civ. I. 181. hinc itaque Partem I. ad legitimandas *contrapraetensiones* suas provocat.

Contraquietantia, æ, antapocha; *ellennyugtatóvány*. Tör. Tár. 1881. p. 165. Coll. I. 246. Kövy El. 455.

Contrare, (Du C.) repugnare, resistere; *ellenkezülni*. Chr. Dubn. p. 149: subito transivit... per terminos venetorum imperterritæ, male *contrantibus* venetis.

Contra-Reversales, obligatio reciproca, antapocha; *viszon, -ellentérítény*. Gall. contre-reversales. Kass. Jur. Civ. II. 178. De Reversalibus et *Contra-Reversalibus*. Reversales prout et *Contra-Reversales* sunt scriptæ recognitiones super receptione rei alicuius, quæ tradenti rursus in specie restitui debet etc.

Contrariare, **Contrariari**, repugnare, obstaré; *ellenkezni, ellentmondani*. Gall. contrarier. Ac. Com. Sopr. p. 151: proportionali... limitationi frumenti... nullatenus *contrariaturos*. Cod. Dip. Brüss. III. 223. illud tractui inter nos inito quam maxime *contrariatur*.

Contrarietas, (Du C.) dissensio, actus repugnandi, adversandi, contrarium; *ellenkezés, ellenzőség, ellentmondás, ellenszegülés*. Gall. contrariété. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 529. Rozsny. D. 260. Törvt. Msz. Fej. Jur. Lib. Suppl. 14. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 140. Vern. Psych. 129. lex *contrarietatis* Cf. Macrobr. Somn. Scip. 2. 4; 15. Sidon. Ep. 4., 12.

Contrarirose, contra; *ellenkezőképen*. Thal. Mon. Civ. Zág. I. 69. an. 1294. super facto fundi... *contrarirose* allegati litis materia mota.

Contrarotulariatus, us, cura omnium; *ellenörzés*. Arch. Ver. Sieb. VIII. 1., 117. Iudex pagensis seu villicus politiæ curam atque pontium viarum territoriumque custodiam generali termino *Contrarotulariatum* tenet.

Contrarotularius, (Du C. contrarotulator) qui præstet adversis rationibus; *ellenör*. Opin. 1802. c. 2.

Contrascarpa, **Controscarpa**, æ, agger in adversum situs; *ellentélek*. It. contrascarpa. Falud. Arch. 52., 82. Páp. Tör. Tár. 1888. p. 745. Insuper triplex receptacula in fosse parte moenibus adversæ (*controscarpa*) vocant, qui *vetustaturis* (lege: vetusta turris) Kara Mustafa incumbit Danubium versus.

Contrascriba, scriba, qui rationes observat, Contrarotularius; *ellenör, visszontviggázó, rendvízsgáló tiszt*. Veranes. II. 344. Törvt. Msz. Prisc. Serv. 38. *Contrascrībæ* erant adjuncti Triestimorum, qui per art. 13. 1681. amoti fuere.

Contrascrībatus, us, officium contrascrībā; *ellenőř hivatata*. Art. Diet. Pos. 30., 143. Siquidem Sacratissima Sua Maiestas superfluarum Tricesimarum *Contrascrībātum* non secus et Siccorum Teloniorum Sublationem... cum eodem onere ad Cameram Hungaricam findam applicationem elementissime resolvisset.

Contrascrīptum, quod contra scriptum est; *antigraphum*; *ellenjegyzés, ellenírat*. Törvt. Msz.

Contrasentire, secus sentire (contrasentientis tantummodo apud Fore. occurrit, quae forma est participii absolute adhibita, qui contra sentit); *ellenkezőleg érezni*. Brut. Hist. XI. 209., 45. XI. 209., 33.

Contraseratura, *ellenőř-zár, ellenzár*. Ger. Gegensperre. Reg. Turm. Præf. 166. Tum ultima cuiusvis mensis die alios illos duos Turmae prepositos *contraseraturam* habentes accersiri faciat. Törvt. Msz.

Contrasigillum, (Du C.) sigillum sigillo contra appositum; *ellenpecsét, ellenbélyeg*. Magy. Tör. Tár. XI. 60. Comm. Hist. de Reginae Hung. Cor. more 50., 59.

Contrasignare, una nomen subscribere, signare; *ellenjegyezni*. Ger. contrasigniren. Lzb. Cod. Med. T. II. 107.

Contrasignatio, subscriptio nominis; *ellenjegyzés*. Lzb. Cod. Med. T. II. 107.

Contrasignum, signum; *jegy, jel*. Numi Hung. 130. Signa: Castellum et monoceros in parmula, infra F. et G. ad pedes Sancti loricati parmula oblonga crucem duplicatam coronae insistentem (*contrasignum* civitatis Dantisci) exhibens. Ljub. Mon. St. XXII. 248. an. 1462.

Contraso, servus, qui relictas fodinas custodit et salium fures insectatur; *kontrás, ellenőř*. (Dicasterialis stilusi barbarlatin szó, jelent sóbánya körül alkalmazott szolgálkat, kik a sóskutakat, sótelepeket, felhagyott bányákat őrzik, kósót vágó csempészeket üldözik). Száz. XXII. 650. Opin. 1802. I. Pár. Páp.

Contrastare, (Du C.) resistere, adversari; *ellenállni, védeni, szembeállni*. It. contrastare. Obs. Jadr. 403. immo quilibet reperiunt in ipsa sub crudeli succumbere gladio: sed Jaderitini, in erumdivina permittebat gratia, potenter *contrastabant* ipsosque maleficos sub duro detruserunt carcere. Anonym. Gesta Hung.

Contraia, (Du C.) V. *Contrada*. Knauz. M. E. Str. I. 599., 773. *contracta* II. 438., 444. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 144.

Contravenientia, repugnantia; *ellenkezés*. Ac. Com. Sopr. p. 18.

Contravenire, repugnare, ob stare, adversari, ex contrario agere; *ellenkezni, ellenkezőleg cselekedni*. Pel. Pom. L. X. P. III. Art. 1: Hoc non *contravenit* auctoritatis scripture. G. Fej. VII. 100., 66.

Contravento, actus contraveniendi, resistendi, repugnandi; *ellenkezés, ellenkezés, ellenállás*. Bod. Hist. Eccl. III. 40. Rák. On. p. 83. I. 33—34. Fabó Mon. Evang. II. 296.

Contraventor, oris, qui impedit; *megakadályozó*. Tör. Tár. 1887. p. 646.

Contraversia, controversia. Nagy. Jus. Trans. Sax. 144.

Contrebande, V. *Contrabanda*. Törvt. Msz.

Contrectamentum, contrectatio;

megtapogató. Pel. Pom. De S. Thoma s. II. c. 1. Videtur commendare S. Thomas de corporis gloriosi (Christi) *contrectamento*.

Contrematio, a contremendo, terror, trepidatio; *megijjedés*. Száz. XV. 229.

Contremiscentia, a, a contremiscento, tremor; *összerezzenés, reszketés*. Bene Med. V. 21. ut strepitus etiam minor provocet *contremiscentiam* totius corporis.

Contribuens, qui tributum solvit; *adózó*. Contribuent. Kass. P. P. I. 22. ut quanti Contributionalis aequa proportione fiat inter *Contribuentes*.

Contribulare, (Du C.) affligere, contemere. Marc. Chr. II. 70. *contribulato corde*. Cf. Vulg. Sir. 35., 22. Ps. 50., 48.

Contribulis, (Du C.) de eadem tribu, de eadem generatione, consanguineus; *vér-rokon*. Tör. Tár. 1893. Cf. Inscr. Fr. Arv. ap. Marin. p. 43. Inscr. Grut. 373., 4. Sidon. Ep. 8., 13.

Contribulus, i, tribulis, consors conspiratus; *azon egy társaságból való, ezébeli társ, cinkostárs*. It. compagno di corpo. F. Forg. Comm. 544. Sic enim saltem ostendendo vires, nulla consendi manus data copia, cunctando in utramque partem, Turcas pariter et Lupinae factionis *contribulos* non solum remorari, sed prohibere ab ingressu poterit.

Contributarius, 3., ad contributionem spectans; *exactione contributaria; adófélé, adó*... *adóbehajtás*. Chr. Dubn. p. 200: Hungaria... in casus infelices cepit reflecti... propter continuas *contributarias* unius floreni *exactiones*. Chr. Dubn. 200., 230.

Contributio, tributum; *adó, adófizetés, közadó*. Kass. P. P. I. 22. Törvt. Msz.

Contributio a consumptione, vectigal pro eduliis pendendum; *élelemtől s fogyasztástól járó közadó*. Törvt. Msz.

Contributio a facultatibus, tributum, quod ex censu confertur; *tehetségtől s vagyonból járó közadó*. Törvt. Msz.

Contributio regia, tributum quod regi debetur; *királyi taksa*. Schwart. Scult. 163. *taxas* seu *contributiones regias*.

Contributionale Quantum, pars rata tributi; *adóhányyság, kivett adórész*. Diar. Com. II. 52.

Contributionalis, ad tributum pertinens; *adó*... Kass. P. P. I. 22. negotiorum departementa utpote fundationalia, *contributionalia*. Art. Diet. Pos. 79. *Contributionales* Restantiae.

Contributionalis cassa, aerarium vectigalium; *adópenztár*. Körmöczb. főreálisk. Ért. Bpest, 1895. p. 409.

Contributiones coronales, in stipendium custodum S. coronae factae exactiones; *koronaoőrök számára fizetendő adó*. Jogt. Eml. T. III. p. 66: Quod quia... comes palatinus pro administrandis *coronaliibus contributionibus* saepe saepius comitatum requisiverit.

Contristatio, actus contristandi; *megszomorítás*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 69. Cf. Tertul. adv. Marc. 2., 11. et 5., 42.

1. **Contritio**, sensu proprio, actus conterendi; *összetörés*. Kol. Cod. 7.

2. **Contritio**, V. *Attritio*. (Du C.) actus conterendi cor conscientia peccatorum, poenitentia; *töredelem, bűnbánat*. Vita S. Steph.

130. et in uniuscuiusque psalmi fine veniam cum cordis *contritione* a deo postulabat. Otia Bachm. 523. Cf. Lactan. 7., 42. August. Conf. 7., 7. Vulg. Jerem. 30., 15. Ps. 44., 4.

Contritio cordis, animus ad vitam emendandam paratus; *töredelem*. Rák. On. 4. **Controlleria**, a, rationes contrascrībendae v. contrascriptae, subscriptae; *ellenőřség, ellenügyelet, ellenőřzés*. Kass. P. P. I. 14. Törvt. Msz. Kass. Jur. Civ. Lex. 44.

Controllerisans, contrascrībā, contrascriptor; *ellenőř*. Gall. contrôleur. Kass. Jur. Civ. Lex. 44.

Controllerisare, rationes subscribere, contrascrībē; *ellenőřködni*. Törvt. Msz.

Controllor, Controlor, contrascrībā; *zártartó, viszonygázó, ellenőř*. Törvt. Msz. Ker. Nap. 189.

Controloria, a, idem ac. *Controlle-ria*; *ellenőřzés*. Opin. P. II. Sec. II. Cap. V. §. 6: pro... *controloria* seu colateralis inspectione.

Controversa meta, meta sub lite; *kérdést szenvedő v. pörös határ*. Törvt. Msz.

Controversialis, controversiam movens; *vitatkozás alá eső*. Batty. Ger. 121. Tu... ne innitaris quisquiliis, ne quid suffocis aristis et *controversialibus* culmis, immo immensa divini dicti apposita simpliciter sume. Cf. Sidon. Ep. 7., 9. et 8., 11.

Controversio, differentia, lis, controversia, dissensio. Ap. Du C. in plurali: controversiones; *villongás, vita, perlekedés*. Cod. Dip. Pat. Hung. V. 258., 395. Nonnulli lites differentie seu *controversionis* materie orle et susciteat diuicijs protracte fuissent et extitissent. Fej. XI. V. Un. 526. Pesty Ször. III. 457. discordias, lites, *controversiones*. Bék. Paszt. III. 277. an. 1403.

Controversista, a, disputator, orator polemicus; *vitázó, hitvitázó*. Otia Bachm. 242. Ne videlicet Disputatorem et magnum necio quem *Controversistam* te in me reperisse crederes. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 45.

Controversisticus, 3., controversus; *vitátás alatt levő, vitás*. For. Ser. p. 62: Observo Acaholicos in disputationibus de materiis *controversisticis* cum Catholicis, nunquam manere in eadem materia.

Controversisticus Interpres, interpres controversiarum; *a vitás kérdések fejtegetője*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 47.

Controversisticus liber, controversias continens; *vitázó könyv*. Otia Bachm. 434.

Controvertere, resistere, adversari, in controversiam adducere; *ellenzeni, kérdésbe venni, kifogást tenni*. Törvt. Msz. Knauz M. E. Str. I. 125.

Contubernarius, i, contubernalis; Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 401. Zagrabiensem comitem nomine Vanleginum *contubernarium* Banconis Bani fecimus introduci.

Contubernia clerici, domus communes clericorum; *papi közlakó házak*. Törvt. Msz.

Contuberniales, ad eam, societatem pertinentes; *ezéhbeltiek*. Priv. Ceh. 1775. Bpesti városi levéltár. Articuli Cehales.

Contuberniorum Memoriales, V. Protocolium. Fabó Monm. Evang. 4. quod

non mihi ex genuinis documentis et libris Vener. *Contuberniorum Memorialibus*, quos Protocolla appellamus, certum prius fuerit atque exploratum.

Contubernitas, communitas, affinitas; *közösség, rokonság*. Batt. Ger. 203.

1. **Contubernium**, Ceha; *czéh*. Priv. Ceh. Sailer Articulu 1724. Pest. Levit.

2. **Contubernium**, Sacra Societas; *szent társaság*. Fabó Monm. Evang. 5. Præterquam enim, quod sacra Societates, quæ, nunc *Contubernia* appellantur, fuerint constituta.

3. **Contubernium**, *szobapajtáság*. It. camerata. Regul. Turm. Præst. 8. Ubi alterum signum Tympano datum erit, tum omnes ad unum idemque *Contubernium* (*Kamaradschaft*) spectantes Prætoriani apud concernentem *Secundarium Vigilium Magistrum* conveniunt.

4. **Contubernium militare**, V. Casarma.

Contumacia, æ, locus valetudini spectandæ designatus; *vesztegzáró hely*. Gall. quarantaine. Lzb. Cod. Med. T. II. 8. et passim.

Contumacia ex non defendit, quum quis contumaciter negat defensionem in causa; *makaesség a védelem elmulasztásában, védelemmulasztási makaesség*. Törvt. Msz.

Contumacia ex non venit, quum quis coram iudice ex contumacia non compareret; *makaesség megjelenés elmulasztásában, meg nem jelenési makaesség*. Törvt. Msz.

Contumaciæ locus, domus, domus spectandæ valetudini; *vesztegzáró hely, vesztegzáró ház, napoló v. negyvenedház, egészségkémlőház*. Törvt. Msz.

Contumacialis, e, ad contumaciam pertinens; *makaességi*. Kass. P. P. I. 225. *latam sui in disfavorem contumaciale ex — non venit — sententiam*. Kass. Jur. Civ. I. 201. *sententiæ contumaciales*.

Contumacista, qui in loco, qui dicitur contumacia, detinetur; *vesztegzáros*. Lzb. Cod. Med. III. 759.

1. **Contura**, æ, (fors. cingulum); *szorító, öv*. Rač. Mon. Sl. XIII. 482. an. 1357: *Ladice VI. conture IV. tace VI. de argento*.

2. **Contura**, æ, locatio; dare ad conturam, locare; *bérbe adni*. Han. Mon. Jur. II. 215: si aliquis dederit. . . bareham ad conturam.

Conturnix, pro: coturnix; *fürj*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 415.

Contus, i, (a computus) ratio (Du C. al. s.); It. conto; *számolás*. Ljub. Mon. Sl. XI. 182. an. 1345.

Contusor, pensens, contundens; *zúzó*. Száz. XXI. 54. aurifodinarum præfecti, provisores, *contusores*.

Contusoria, æ, sc. officina, pistrinum; *zúzó; kötyűmalom*. Magy. Törvt. Tár. XX. 202.

1. **Conucula**, (Du C.) colus; *guzsaly*. Bárczay.

2. **Conucula**, æ, parvas acervus (Du C. al. s.); *kis halom*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 137: nulla venditrix debeat manere ad filandum in foro . . . et nuncii teneantur rumpere *conuculas*.

Convalescentia, æ, (Du C.) recreatio ab adversa valetudine; sanitas restituta; *fel-*

üdülés, lábadozás. Tör. Tár. 1888. p. 531. Ljub. Mon. Sl. IV. 23. an. 1360: auxilio medicorum sum in *convalescentia*. Cf. Symm. Ep. 3., 14. ad finem.

Convalescentia bona, valetudo firma; *jó egészség*. Batt. Leg. III. 3. dum adhuc in *bona convalescentia* esset.

Convallius, 3., ab omnibus partibus clausus; *minden oldalról zárt, még ki nem nyitott*. Thök. Diar. II. 372: Unus flos ad formam lilii *convallii* adamantibus ornatus fl. 60.

Convalliculatus, 3., collabens *be-mélyedő*. Pel. Pom. L. V. T. III. Art. II. c. 3. Item mentum eius (Mariæ) erat decens . . . et *convalliculatum* per medium.

Convasallus, socius vasalli; *hűbértárs*. Vuch. Jur. Feud. 222. Committitur quasi-felonia . . . II. Proditione *Convasalli*.

1. **Convasare**, in vasis colligere, furari (Du C.); *hordókban összehordani, elhordani, ellopní*. Szamosk. I. 13. Cum enim Balassa Zalmáro egressus, ad diripiendam *convasandamque* vindemiam Tokaiensem animum intendisset.

2. **Convasare**, *commassare* q. v. Faber. Jur. Met. 409. Si Urburariatus plures Campos fodinales possideat, Jure metallico haudquaquam sufficit unum cultivabilem conservare, aliorum vero Cultivationem differre, verum singuli Campi in cultivabilitatis statu conservandi sunt; exceptio est: si Campi per Culturam *commassati* seu *convasati* fuerint.

Convassatio, (a convassando) actus in unum corpus redigendi; *egygyé csoportosítás*. Faber. Jur. Met. 409. Effectus Judicialis *Commassationis*. *Convassationis* Judicialiter admittæ effectus est: quod commistæ mensuræ unico labore montanistico et operum numero cultivabiles conservari et uno ratione incho absolvi possint.

Convectio, actus convehendi; *befuvarozás, beszállítás*. Pfahl. Jus. Georg. i 88. lignorum orgialium pro Domino terrestri sectio et *convectio*.

Convector lapidum sterilium; *bányataligás*. Juriev. Jur. Met. 45. Fossore Metallici . . . 7-o. sunt *Convectores lapidum sterilium* (Berglauer) qui lapides inanes ad distinctum acervum seu eumulum convehunt.

Convenabilis, conveniens; *illő*. Gall. convenable. Cod. Dip. Brüss. Burg. 8. justius est ac *convenabilis*, quod illud lucrum, quod habent alij, nos habeamus.

Conventientia, æ, (Du C.) pars, quæ alicui competit; *illetlődség, illetőség*. Törvt. Msz.

1. **Convenire**, conducere mercede aliquem (Du C. promittere, stipulari); *fogadni, bérelni*. Kronst. II: 10: *conveni* famulum Martinum ad annum 1527. Fjp. Szám. 192. an. 1419 balneatores *convenerunt* balneum pro 80 fl.

2. **Convenire**, concedere, assentiri; *megengedni, helyeselni*. Batt. Ger. 79. ut autem verius *conveniam*, non tantum mortales laudandi.

Convenire lite, in ius vocare; intendere litem alicui; *pörrel megtámadni*. Törvt. Msz. Hajnik Perjog 216.

Convenit aliquem, pro: e. alicui; *illik valakihez*. Reg. S. Ben. 6., 12. Nam loqui et docere magistrum concedet, tacere et audire *discipulum* *convenit*.

Conveniuntur, pro: *conveniunt*. Tkal. Mon. Ep. I. 51. an. 1222: ubi uterque fluvius in unum *conveniuntur*.

Conventicula, æ, (Du C.) conventiculum secretum, clandestinum; conventio prava; *titkos gyűlés*. It. conventicola. Georg. Sirm. I. 33. Inter se aliquam *conventiculam* cito habuerunt et calumniam incitaverant. Epist. Proc. p. 70. Bony. Vár. tört. I. 414. *conventiculas* quasdam celebrare.

Conventiculista, æ, cæsus clandestini particeps; *titkos összejövetelekben részes*. Ker. Nap. 336., 335. A mi idehaza Bihar-megyét illeti a gr. Teleki repudiáltatásától fogva szüntelen való fermentatióban voltak itt az urak. A pápisták a reformátusok, ezek pedig azok ellen torzsonkoddak a viceispánt Péchy urak nehezen nézhették, — a pápisták viceispánságára vágytak; conventiculumokat tartottak; a diétára ment alegatus urak instructiojával ellenkező punctumokat írtak; — az ilyen *Conventiculisták* közt nevezetesekek voltak consiliarius Ferdyni, Tokodi.

Conventiculum, clandestinus cæsus; *alattomos gyülekezet*. Törvt. Msz.

Conventio, 1. (Du C.) pactum, 2. contractus; *törvényes egyezés, 1. szegődés (aktus), egyesség, megegyezés, alku, alkukötés, 2. (res) szegődmény*, Contractus Arch. Rák. II. 43. jágermesternek in præbendája *conventioja* szerint. Georch. H. T. III. 3. Törvt. Msz. Tisztb. Ir. Pro *Conventionibus* servitorum. A hérért szolgálók *fizetésekre*.

1. **Conventionale**, is, litteræ conventionem, pactum continentes; *szerződés (írat)*. Thök. Diar. II. 65. (Thökölly Udvartartása.) *Conventionale* Dominorum Aulicorum, Pro Parte Celissimi Principis Domini Domini Emecri Thökölly etc. Inse.vientium etc. in et pro Anno Domini 1683 reformatum.

2. **Conventionale**, quod alicui pacto convenit, debetur; *szerződési illeték*. Száz. XXII. 458. An. 1639.

1. **Conventionalis**, *rómuq*, usu receptus; *közmegegyezési, szerződési, bevett, közszokásban levő*. It. convenzionale. Vern. Psych. 294. Nativum (Naiv) consistit in naturali illa simplicitate, quæ *conventionali* cogitandi et agendi rationi adversatur. Cher. Jus. Eccl. II. 284.

2. **Conventionalis**, pacto conveniens; *szerződéses*. Száz. VII. 36. udvari conventionatus szolgarend tabellája, *conventionalis* fizetés. Cf. Pomp. Dig. 43., 1., 5.

3. **Conventionalis**, litteræ conventionem, pactum continentes; *szerződési levél, szegődéslevél*. I. Rák. Gy. 103.

Conventionalis moneta, pecunia, nummi ex pacto publico signati v. melioris notæ; *bankó-, kényszerforgalmi pénz*. Art. D. 1840. p. 25. Oltv. Act. Synod. 72: non in *conventionali* sed valutali pecunia. Törvt. Msz.

Conventionalis tabella, index pactum continens; *szegődési listrom*. Törvt. Msz.

Conventionalista, qui pactum, conventum iniit; *szegődményes*. Tör. Tár. 1881. p. 376. Az pénzverő házhoz tartozó *conventionalisták* specifikációk.

Conventionaliter, ex pacto et conventionone; *szerződés szerint*. Száz. VII. 37.

Conventionatus, servus pactus cum domino certa mercede, conditione; *szegődött*,

béres, bértelt, szegődött szolgál. Törvt. Msz. Georch. H. T. I. 223. Kass. Jur. Civ. I. 126. *conventionatorium*, uti sunt: villicae, vinicole, ophabi, aurigae, huszari dominales. Szirm. Gloss. 34.

Conventionatus servus, is qui ex pacto servit; szegődményes, bérért szolgáló, szegődött szolgál, bérszolgá. Kövy. El. 497. *Servi conventionati* si verberentur a Dominis, non habent Actoratum, licet sint nobiles.

Convantor, (Du C.) Conventores sunt, qui invicem de re quapiam conveniunt, paciuntur; szerződő. G. Fej. VIII. 1. 441. sed plebano vel conventori tam presenti, quam successoribus suis in nullis serviciis sint obligati. — Et: facultatem dedi habendi et tenendi tres Capellanos liberos a me et conventore.

Conventuale testimonium, test. a conventu seu societate religiosa editum; klastromi bizonyság. Törvt. Msz.

Conventuales, ad conventum, eorum monachorum pertinentes, collegii eius fratres; szerzetesek. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. p. 122. olim fuit Abbatia Benedictinorum, postea transit ad *Conventuales*. Cher. Jus. Eccl. II. 47. Notandi sunt *a*) Mendicantes. Hos inter: *a*) Dominicani. . . *b*) Franciscani, a S. Francisco de Assisio Italo fundati an. 1223. vivente adhuc Fundatore Agritae domicilium fixerunt. Successu quidem temporis huius ordinis viri diversas dispensationes a Pontificibus R. impetrarunt; at Bernardus Senensis... dispensationum laxitatem impugnavit et integritatem regulae S. Francisci restituit. Hinc alii vocabantur *Fratres minores strictioris observationis* alii *Fratres de observantia*, alii denique *Conventuales* aut *Minoritae*.

Conventualis, e, ad conventum pertinet; társulási. Cod. Dip. Arp. V. 199. sibi extradari supplicavit authenticas litteras testimoniales sigilli nostri *conventualis* munimine roboratas.

Conventualiter, a conventu; káptalan által. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. p. 140. *Conventualiter* electus.

1. **Conventus**, us, congregatio Canoniorum; káptalan. Ger. Convent. Buny. Vár. tört. I. 426.

2. **Conventus**, 3., constitutus, pactus; szerződött, szerződésben megállapított. Kövy. El. 438. Processus sunt... 5. Ad assumptionem census aut mercedis convento coram Iudice debiti.

Conventus authenticus, locus authenticus, in quo instrumenta, documenta fide digna asservabantur; hites szerzetes gyűlése, hites konvent. Törvt. Msz.

Conventus Generalis, Comitum Regni; országgyűlés. It. d'eta. Reichstag. Kass. P. I. 343. *Generalem conventum* seu Dietam pro feria quarta, quae dominicam decimam quartam post Pentecostem sequitur.

Conventus iure, in causam attractus; perbe idéztelett. Törvt. Msz.

Conventus Requisitor, visitator collegii monachorum; a *Convent* (kolostor) megvizsgálója. Hor. Mem. 423.

1. **Conversari**, (Du C.) vitam profiteri, vivere; élni. V. s. *Cumanice*. Chr. Dubn. p. 107.

2. **Conversari**, versari; tartózkodni,

megfordulni. Batty. Leg. T. II. 244. an. 1436: In parochia... quia prope est et Archiepiscopus ibi saepius *conversatur*. Cf. Sen. Ep. 41. etc.

1. **Conversatio**, commercia sermonis (Du C. al. s.) társalgás. Gall. conversation. Regul. Turm. Praet. I. juvenuti occasio procuratur se in Linguis, variis scientiis, gymnasticis Exercitiis nec non in Moribus et *Conversatione* excolendi. Vern. Psych. 322.

2. **Conversatio**, conversio ad frugem bonam, correctio vitae, resipiscencia, reductio, reditus ad doctrinam Christi (Du C. al. s.); megtérés, keresztyén hitre térítés. S. de Kéza Chr. A. 1., 1.

Conversi, (Du C.) In Monasteriis dicuntur laici Monachi, laici exercitii et Monachorum obsequiis addicti vulgo *Frères convers*; világiak szerzetesek szolgálatában. End. p. 396. (Synodus Budensis an. 1279); 61. Salva distinctione... inter monachos sive canonicos et *conversos*.

1. **Conversio**, idem ac Conversatio 2. (Du C.) accessio ad sacra doctrinae Christianae. Text. v. s. *Exortus*; megtérés.

2. **Conversio**, V. Transubstantiatio; átlényegülés. Kaprin. Eloq. II. 277. sed oportet, ut panis desinat esse panis, aqua desinat esse aqua ac tum demum substantia una in alteram commutata ex vero affirmari poterit: panis est caro, aqua vinum. Et haec mutatio a Philosophis dicitur *Conversio* a Christi vero Ecclesia in Altaris sacramento peculiari nomine *Transubstantiatio* appellatur.

3. **Conversio**, onis, comitium; országgyűlés. Pesty. Ször II. III. 51. in curia regia scilicet in novissima *conversione* regnicolarum Pestiensis.

Conversive, convertendo; megfordítva. Pázm. Dial. 453. Quarta potestas est *conversive* colligendi, quod tunc fit, cum praemissis concessis, consequentia negatur.

Converso, e **converso**, contra; ellenben. Dip. rel. reip. Rag. 15.

Conversor, qui homines ad religionem Christi convertit; térítő. It. convertitore. Otia. Bachm. 373. O vos infelices *Conversores*, quot lachrymae, quot imprecationes vestris imminet capitibus.

Convertibilis, (Du C.) qui converti potest, immutari potest, változtatható; átalakítható, valamivé fordítható. Tag. Erd. II. 230. in pecuniam *convertibilis* ligna. Vern. Log. 35. aer per vivum halitum in sonum intelligibilem *convertibilis*. Jogt. Em. T. II. 1. p. 434. Kass. Jur. Civ. II. 13. Werbőczy 419. rerum mobilium... facile in pecuniam *convertibilem*.

Convertibiliter, e **converso**. Lampe. Hist. Eccl. p. 445; Sequitur igitur ista duo *convertibiliter* esse vera.

Convertim, iunctim oppositum: divisi; együttesen. Batty. Leg. III. 606. an. 1495.

Convertita, a, qui nova sacra amplectus, qui sacra mutavit; proselytus; áttért. Ger. Convertit. Lzb. Cod. Med. T. II. 406: *convertitarum* autem praecipua cura habenda. Tör. Tár. 1887. p. 177.

Conviciatio, actus contumelia, ignominia afficiendi; gyalázás. Fej. Jur. Lib. 174. (Pázmány.)

Convictator, calumniator; rágalmozó. Törvt. Msz.

Convicinarius, 3., vicinus; szomszéd. Pesty Ször. III. 180.

Convicinetas, vicinitas, vicinia; szomszédság. Cod. Com. Zichy. T. I. 537: in *convicinetae* predictae possessionis.

Convicinari, finitimum esse, conterminum esse; határosnak, tőzsomszédnak lenni. Cod. Dip. And. I. 496. 352. Cod. Dip. Arp. V. 220. prima enim meta incipit ex plaga occidentali, ubi *convicinatur* cum possessione eiusdem domini.

Convictio, 1. condemnatio, 2. persuasio; 1. elmarasztalás, 2. meggyőződés. Törvt. Msz.

Convictionale onus, damnatio, condemnatio; elmarasztalás. Art. D. 1840. p. 47.

Convictionalis, ad convictionem, condemnationem, adiudicationem pertinet; ráelmarasztalási. Art. Diet. Pos. 43: *convictionalis* sententia. Werbőczy 373: *convictionalis* summa.

Convictivus, 3., condemnans; elmarasztaló, elítélő. Art. D. 1840. p. 20. Kass. Jur. Civ. I. 67. et passim. Kövy. Elem. 426: sententia *convictiva*. Kov. Form. St. CIVIII. summa *convictiva*.

Convictor, qui beneficio publici convictus fruitur; konviktusban résztvevő. Beszterecz. ág. gymn. Ért. 1875—76. p. 52.

Convictoriae (litterae), convictivae lit. quibus aliquis debitum solvere iubetur; elmarasztaló levél. G. Fej. T. XI. V. Un. 357. Idem Capitulum contra eundem debitum non solventem *convictorias* edit.

Convictrix, puella, cui pacto pretio victus praebetur; kóztos leány. Magy. Tör. Tár. XIII. 46. Coll. II. 209.

Convictualista, convictor; együtt ebédelő társ. Csurgói ref. főgymn. Ért. 1894/5. 32. I. azért is ebéli foglalkozásokat a *Convictualisták* és *alumnusok* magok erszényéből tartoznak kipótolni.

Convictus, contubernium; cenaculum publicum academicum; nevelőház, konviktus. Kelem. Hist. Jur. Pr. 447. Eodem salutari fine, Contubernium (*convictum*) Nobilium Juvenum Tirnavia instauravit.

Convictus, iudicio damnatus; elítélt. Hajnik. Perjog. 257.

Convillanus, eiusdem villae civis; ugyanazon falubeli, polgártárs. Knauz M. E. Str. I. 241., 260. Cod. Dip. Hung. Arp. Vol. III. 163., 269.

Convincinare, **Convincinatus**, convinatus, confinis, conterminus. Fej. X. 3., 18. ad possessionem dietorum Michaelis et Gregorii Apathi vocatam ipsis *convincinatum*, ipsam penitus et per omnia devastasset.

Convitare, (Du C.) invitare; meghíni. Gall. convier. Raë. Mon. St. XIII. 260. an. 1359. captum fuit... de mittendo... ad *convitandum* comitem.

Convivare, convivio excipere; megvendégelni. Tör. Tár. 1887. p. 320.

Convivolum, dem. ad convivium; szerény lakoma, muri. Teutsch. Schulord. I. 58.

Convocator, qui convocat (ap. Du C. de Canonice); összehívó. Opin. P. II. Sec. II. Cap. III. art. 54: *convocator* cehalis.

Convocatoriae, dicuntur litterae convocationem continentes; összehívó levél. Arch. Rák. 1., 20.

Convocatorius, 3., V. Litteræ convocariæ V. Pulsus.

Convocatorius processus, V. P. concursualis; *hitelezőket összehívó per, Törvt. Msz.*

Convolutum, i, volumen, fasciculus; *tekeres, csomó, göngyöleg*. Kass. P. P. I. 278. supplex libello contentorum in hoc convolutum extractum cum benigna signatura exmittere I. 279. Post hæc si plures in uno convolutum continentur instantiæ.

Convolutio, volumen, fasciculus; *matring, pászma, gombolyag*. Cod. Dip. Fam. Com. de Sztára V. II. 430. Viginti quatuor convoluciones filii auri.

Convolutum, vel **convolutus**, i, insecta, quæ folia vitis convolvunt (Du C.) *szőlőlevelét összehúzó bogár*. M. Bel. Prodr. 166. *Convolutum* hoc loco nominasse sufficiat, inimicissimum vitibus vermiculum quoque Latini vocant etymni ratione eo relata, quod in pampini folio intortum sese implicet... Szamosk. III. 64. Feruntur e *convoluti* ovis nasci transformata specie, quod genus natalium insectis pæne omnibus a natura datum est. Cf. Cato R. R. 95., I. Plin. 21., 8., 11.

Convovere, una vovere; *együtt fogadni*. End. p. 240: idem... iter *convoveres*... Ladislaus sibi... duem... pecierunt. Cf. Senat. Gons. de Bach. Festus p. 33. «*Convoti* tisdem festis obligati.»

1. **Conzare**, coria suffire; *cserezni, kicsaválni*. V. s. *Callegarius*.

2. **Conzare**, (Du C.) reparare, sarciare; *javitni*. Ljub. Mon. Sl. V. 266. an. 1334: *pizolos*... in agudis ad *conzandum* seraturam carceris.

Conziammentum, coriorum suffilitio; *cserezés, kicsaválás*. V. s. *Callegarius*.

Conzium, sartura; *javitás*. It. conzia. Ljub. Mon. Sl. I. 133. an. 1282: quod lignum debeat remanere ibi, et tenere in *conzio* ad expensas illorum.

Coobligare, communiter obligare, una obligare; *együtt, közösen kötelezni*. Kövy. El. 219. se *coobligare*. Kass. Jus. Civ. I. 89. se in solidum *coobligare*. Kass. Jur. Civ. Lex. 11. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 221.

Coobligatio, actus se una obligandi; *együtt kötelezés*. Törvt. Msz.

Coofficialis, socius officii V. textum sub *Debitor* liberorum denariorum.

Coomnipotens, eiusdem naturæ ac omnipotens; *mindentható társ*. Fej. 1. 333. Verbum Dei æternaliter natum ante omnia tempora de Patre, consubstantiali *coomnipotentem* et coequalem Patri per omnia in Divinitate.

1. **Cooperare**, cooperire, contegere; *bevonni*. Száz. XX. scutum in exterioribus autem partibus argento toato *cooperatum*.

2. **Cooperare**, una agere, adiungere; *közreműködni*. It. cooperare. Vern. Met. 73. Causæ *cooperantes* sunt, quæ tantum simul cum causa primaria agunt. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 143. Ergo a fortiiori præmiabuntur et omnes sensus, qui immediate *cooperati* sunt animæ, ad meritum.

Cooperarius, operis socius; *munkatárs*. Bod. Hist. Eccl. I. 443. Kronst. II. 133. an. 1329.

Cooperatio, opera, auxilium; *közreműködés*. It. cooperazione. Kass. Prax. I. 37.

quorum *cooperatione* publica negotia manipulantur. Cf. Quintil. Decl. 16. fin. Vulg. Sirac. 51., 8.

Cooperator, (Du C.) capellanus; *káplán, segédpap*. Nagy Hier. Oltv. Act. Synod 19. Cf. Hieron. Ep. 143. nro. 1.

Cooperatura, æ, munus subsidiarium, vicarium; *segédhivatal*. Nagy Hier.

Cooperta, æ, tegumen, stragulum; *takaró*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 278. *cooperta* de viridi vel de bruno. Kaz. Lev. I. 313.

Cooperticulum, i, involucrium, mappa; *boríték*. It. *coperta*. Fjp. Lib. Ration. 270. Vide rationem infra in *cooperticulo*.

Coopertorium (altarium), (Du C.) coopereulum, coopperimentum, tegumentum, opereulum; *oltári fedő, takaró*. Cod. Dip. Arp. Cont. 1., 40. Linteæ, *coopertoria altarium* sunt XVII. Decr. Steph. Reg. Hung. II. 34. Vestimenta vero corporalia et *coopertoria* Rex ecclesiis providet.

Coopertorium equi, (Du C.) stragulum, quo equus insternitur; *tő pokrócz*. Tör. Tár. 1888. p. 566. Kronst. I. 644.

1. **Coopertura**, æ, (Du C.) opereulum; *fedél*. Tör. Tár. 1888. p. 566. Arch. Rák. VIII. 353.

2. **Coopertura**, involucrium epistolæ; *levélboríték*. Ger. Couvert. Vect. Ref. N. 2. De *Coopertura*, membrana.

Cooppidanus, (Du C.) incola eiusdem oppidi; *ugyanazon városbeli*. Fej. X. I. 265. *nostro cooppidano*.

Cooptura, tegumentum; *takaró*. Kronst. II. 554. an. 1538: pro resarsione *coopature* currus; et. 555.

Coordinare, (Du C.) simul ordinare, decernere vel præscribere, redigere cogere in ordinem, æquiparare, adiungere; *rendezni, rendbeszedni, elrendelni, egyenlőíteni, mellé rendelni*. Pázm. Dial. 79. Törvt. Msz.

Coordinatio, ordinatio, constitutio, compositio, æquiparatio; *rendbeszedés, szerkezet, szervezés, elintézés, egyenlítés, egybesorozás, mellérendelés*. Bene Med. I. 221. *coordinationes* publicæ. Hist. Eccl. Ev. 86. *Coordinatio* rei Scholasticæ. Törvt. Msz. Kass. P. P. I. 9. prima restauratio novæ *coordinatio* Cancellariæ Regiæ intercessit 1690. Opin. Deput. 8. Quod *coordinatio* nem Sedium dominalium adtinet.

Coordinatio Archivorum, actus in ordinem redigendi arch.; *levéltárrendezés*. Száz. VI. 542.

Coordinatus, 3., alter alteri appositus et adiunctus, æquiparatus; *egymásmellé rendelt*. It. coordinato. Vern. Met. 73. Causæ *coordinatæ* dicuntur, quarum nulla est causa causæ alterius.

1. **Copa**, æ, *Coppa* q. v. (Du C.) Ljub. Mon. Sl. IX. 108. an. 1413.

2. **Copa**, æ, acervus (a sl. kopa). (Hanel non recte: navis); *asztag, halom*. Han. Mon. Jur. P. I. 42. an. 1214: si quis derobaverit vel combuserit... *copam* vel metam bladi.

Copartura, æ, (Ex verbo *copare*, quod alligare adnectere significat. Italis *copipare*) fasciculus; *kötet*. Georg. Sirm. I. 71. Ipsi mox concesserunt et portaverunt magnam *coparturam* et scripserunt quilibet nomina sua sub sigillis pendentibus.

Copella, æ, mensura aridorum. Ljub. Mon. Sl. XI. 10. an. 1312: dividatur (s. e.

frumentum)... dando star III. ad plus et *copellas* II. ad minus.

Copellus, i, mensura aridorum. Ljub. Mon. Sl. I. 121. an. 1279. *copelli* de frumento. Rač. Mon. Sl. VIII. 464. an. 1356: pro coctura de *copello* panis.

Coperimentum, tegumentum; *takaró*. Irodt. Köz. VIII. I. p. 79. *coperimentum* corporis.

1. **Coperta**, æ, involucrium epistolæ. It. *coperta*. *levélboríték*. Kass. P. P. II. 135. Archiepiscopus scribitur in integra phylara *copertæ* includenda II. 135. Cunctis reliquis scribitur in parva charta cum *coperta* officiali... Törvt. Msz.

2. **Coperta**, **Cuberta**, æ, (Du C. *coperta*) tabulatum navigii; *hajó földézte*. Ljub. Mon. Sl. XI. 190. an. 1343: nulla mercantia possit poni super *copertam*... De mercantia, que invenietur super *cubertam*.

Coperta cuppæ, idem quod *Copertorium* 2; *kupafedő*. Száz. IV. 678.

Coperta equi, stratum, instratum; *lótakaró*. Száz. IV. 676.

Coperta selle turcalis, stragulum, ephippium; *nyereg takaró*. Száz. VI. 374.

1. **Copertorium**, linteum, stragulum, quod culcitris inducitur; *czuha*. Száz. II. 158.

2. **Copertorium Copertum**, i, opereulum; *fedő*. Száz. IV. 678.

Copertura, æ, (Du C. *Copertura*) tectum ædificii; *tető, telőzés, háztető*. Eszt. Okm. p. 84. Chanadinus Strigon. Archiep. 1337. ipsam Ecclesiæ et in *copertura* et statu Canonieorum cupientes reformare... Georg. Sirm. I. 56. et 62.

Cophia, tania (Cell. Bel. Haube, fejkötő. *capæ*) integumentum capitis sacerdotum; *papi fejkötő, süveg, főveg*. It. cūfia. Cod. Dip. Arp. Cont. I. 39. Indumenta sacerdotum sunt XII. cum omnibus, quæ intus necessaria sunt, ex quibus sex sunt aurifriso paratæ pontificum ac abbatum ordinibus congrua inter quæ *cophiam* pectoralemque crucem et annulum etc.

Cophium, mitra; (Du C. *Cophia*) tegmen capitis; *süveg*. Szered. Ser. Episc. 182. an. 1512. Mitra, seu *Cophium* pretiosum cum gemmis.

Cophossis, *σοφότης*, surditas; *süket-ség*. Bene Med. I. 38.

1. **Copia**, vox Hung., signif. idem quod *hasta*; *koppa*. Cod. Telek. XI. 574. Nunquam mihi de Clipsei, *Scindolis* et claviculis ulterius scripsit aut intimavit, nisi tantum de Arcubus, Sagittis et hastis vulgo *copia*, que hic et in alijs locis die noctuque parari facio.

2. **Copia**, (Du C.) descriptum, exemplum; *másolat*. It. *copia*. Knauz M. E. Str. I. 120., 96. Veranes. V. 340. Törvt. Msz. Kelem. Inst. Jur. Pr. III. 163. *Non-Originalia* (instrumenta), si publica auctoritate solemniter transcribantur per personas vel Loca credibilia, Transumpta authentica dicuntur et quidem Judicialia aut Extrajudicialia, prout penes Processum in Curia Regia vel sine lite in alijs Locis fide dignis efformantur sin absque competenti publicæ Jurisdictionis functione transferantur, *Copiae* præcise vocantur.

3. **Copia**, æ, synopsis, argumentum; *tartalom, foglalat*. Cod. Dip. Fam. Com. de Sztára V. II. 93... *tenorem* seu *copiam* earum (litterarum).

Copia ordinata, exemplum confirma-

tum; *igazolt, hitelesített másolat*. Törvt. Msz.

Copia simplex, exemplum auctoritate carens: *pusztá másolat, hitelesítetlen másolat*. Törvt. Msz.

Copia vidimata, exemplum auctoritate firmatum: *hiteles másolat, látomozott másolat*. Törvt. Msz.

Copiales, libri, in quibus copiae continentur: *másolatokat tartalmazó könyv*. Kov. Form. St. XVI. Notarii nimirum styli et alii, quibus Instrumentorum expeditiones incumbebant, priusquam ea Partibus impetrantibus extraderent, si ab aliis antea expeditis diversa erant, in librum quempiam quales *Copiales* vocant, retentis, aut exmissis personarum et locorum nominibus.

Copialiter, in transcripto, in exemplo; *másolatban*. Arch. Rák. VIII. 219. Kuk. Jur. I. 447. tenore etiam hic *copialiter* annexarum benignarum Patentialium Nostrarum. Rák. Ön. II. p. 29. I. 40—43.

Copiare, (Du C.) scribere, transcribere; *lemásolni*. It. copiare. Gall. copier. Ger. copiren. Kövy El. 699. persona authentica documentum . . . in forma solenni *copiari* et extradari fecit. Törvt. Msz. Funda David. D. 33.

Copiari, abundare (a copia); *bővelkedni*. S. de Kz. Cher. I. 1. 4. erbis, lignis, volatilibus, piscibus et bestiis *copiatur*. End. p. 86.

Copiatæ, (Du C.) Vespillones, gr. *νεκροθάπται*, qui mortuos sepeliunt; *sírássók*. It. beccamorti v. beechini. Nagy Hier. Pár. Páp.

Copiatio, actus transcribendi; *másolás*. Ger. Copiren. Wallaszky 402.

Copiatum, i, exemplum; *másolat*. Art. D. 1840. p. 59.

Copiola, æ, agmen, parvus exercitus; *maroknyi sereg*. Veranes. IX. 150. Postremo tandem, quum in aciem erit omnibus prodeundum, nostræ quoque *copiolæ* iungentur Comitatu.

Copiositas, (Du C.) copia, abundantia; *bőség*. Magy Tör. Tár. IX. 122. populorum *copiositas*.

Copertura, æ, Coperta: involucrum epistolæ. Georg. Sirm. I. 80. Et optime ad octavum diem preparare fecerat et statim una *coperturam* eduxerunt et statim scripsit unus notarius nomine Fabricæ sacerdos.

Coppa, æ, cyathus (Du C. al. s.); *serleg*. It. coppa. Ljub. Mon. Sl. XI. 444. an. 1324: presentetur . . . regi in . . . *coppis* de argento. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 7.

Coppus, i, tegula ab it. coppo: *tégla*. Luc. Regn. Dalm. 208. Kat. Hist. VIII. 448. quod homines Tragurienses possint sine datio extrahere de Venetiis lignamen, lapides cotos et *coppas* (tegulas) pro eorum domibus et conducere Tragurium. Ljub. Mon. Sl. I. 223.

Coprire, cooperire, it. coprire; *befedni*. Száz. VIII. 16. ad *copriendum* fenestras.

Copta, libum papavere conditum; *mákos béles*. Ger. Mohnkuchen. Pár. Páp. Cf. Martial. 14. 68. Petron. Sat. 40. 4.

1. **Copula**, (Du C. 2. *Cupla*) par; *pár*. Gall. couple. Cod. Dip. Arp. Wenzel. I. 25. X. *copule* equorum.

2. **Copula**, æ, conjugii inauguratio (ap. Du C. Finaly alio sensu). Ac. Com. Sopr. p. 40: in multis locis *Copulæ*, Baptismata, aut Introductiones non peractæ.

Copulare, 1. coniungere. 2. matrimonio iungere; 1. *összekapcsolni*, 2. *összeadni házasulandókat, esketni*. Törvt. Msz.

1. **Copulatio**, actus matrimonio iungendi. Georch. H. T. I. 94. de ezen esetre az *összeadás* (*copulatio*) előtt le kell tenni hiteket a jegyeseknek.

2. **Copulatio**; *párosítás, oltás*. Kov. Oec. 66. *Copulatio*. Ramuli teneræ arbusculæ oblique interscinduntur et ramuli melioris arboris eiusdem prorsus crassitie et æque oblique interseissi prioribus ita imponuntur, ut vulnus vulnus tegat et cortex cortici incumbat. Ramuli filo dense circumvoluto iuncti brevi concresecunt arborem feliciter daturi.

Copulative, copulando, coniungendo; *kapcsolóan, egybefoglalva*. Nic. de Mir. 386. Dicit enim *copulative*: Odit impium et impietatem suam.

Copulativus, 3., copulans, copulatus; *kapcsoló*. Kaprin. Eloq. I. 448. *copulativus* syllogismus. Vern. Log. 70. Iudicio *copulativo* affirmanti opponitur disiunctivum negans et *copulativo* neganti contradicit disiunctivum affirmans e. g. Cicero fuit et bonus Orator et bonus Philosophus; huic sequens contradicit: Cicero vel non fuit bonus orator vel non bonus Philosophus.

Coquatus, i, decoctum; *főzet*. Prot. inq. 335.

Coquina, æ, culina (Du C. cibaria cocta); *konyha*. It. *cucina*. Gall. cuisine. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 438. Preterea udvornici debent administrare ligna et aquam ad furnum et ad *coquinam* preter balnea etc. Veranes. III. 362.

Coquinarius, (Du C.) famulus culinarius, coquus; *kukta, szakács*. Batt. Leg. T. II. 74. an. 1085. III. 622. Fej. I. 392.

Coquinula, æ, dem. ad coquinam; *konyhácska*. Rač. Mon. Sl. VII. 125. an. 1076: cum puteo ac *coquinula* et . . . *curiola*.

Coquor, oris, coquus, Cod. Dip. Pat. VI. 195. 138.

Coquus, i, nux india; *kókuszdió*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 246. *Nuces indicæ* sive nuclei fructuum, quos Indigenæ *Cocos* sunt *Coquos* appellant.

Coquus hortulanus, olitor: *konyhakertész*. Tör. Tár. 1881. p. 367.

Coracerius, i, loricearum opifex; *vértékészítő*. It. curazzajo. Kürassschmied. Rač. Sl. XIII. 53. an. 1348: mittatur pro uno magistro *coracerio*.

Coracia, æ, (Du C. coratium) thorax ferreus; *melbért*. It. corazza. Ljub. Mon. Sl. II. 144.

Coracinus, cyprinus carassius; *kárács*. Bárczay.

Corallus, i, corallium, euralium, *χοράλιον, χοργάλιον; veres kláris*. It. corallo. Gall. corail. Germ. Koralle. Thök. Diar. II. 354. *Coralli* pro collo, intermixti unionibus in uno filo, succinei, globuli, nigri, filo inducti, intermixti gemmis.

Coram, in, adversus, contra; *ellen*. Száz. VIII. 623. qui *coram* iurato evaginat gladium.

Coram visibus suis, præsentibus; in conspectu alieuius; *szemük láttára*. Georg. Sirm. I. 400. Quia *coram visibus suis* jugulabant maritos suos.

Corama, æ, coria; *bőrneműek*. Ljub. Mon. Sl. I. 195.

Coramen, inis, (Du C.) res e corio facta, corium, coria; *bőrőzet, bőrmunka*. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 101. Item quod predicti Ragusani possint et valeant venire et stare in portum et in civitatem Ancone libere et absolute cum singulis infrascriptis rebus et mercacionibus Romanie scilicet: *coramine*, coriis domesticis et silvestribus etc.

Coramisans testis, affirmans testis; *erősítő tanu*. Törvt. Msz.

Coramisare, præsentia testari, fidem firmare testimonio subsignato; *jelentéttel bizonyítani, előttemezni*. *coramisiren*; Georch. H. T. IV. 428. Kass. Jur. Civ. Lex. 12. Cod. Camb. Mere. 105. Pfahl. Jus. Georg. 300.

Coramisatio, actus fidei confirmandæ testimonio subscripto, subsignandi auctoritas; *előttemezés, jelentéttel való bizonyítás*. Georch. H. T. IV. 142. Pfahl. Jus. Georg. 224. Præsentiæ suam vero recognoscit Testimonium Legale subscriptione Contractus, ut *coram* se initi, quam speciem subscriptionis *Coramisationem* vocamus. Kass. Jur. Civ. II. 152.

Coramizare, confrontare; *szembesíteni*, significat etiam: coram oburgare, reprehendere; *kérdőre vonni, feddeni, dorgálni*. Thök. Diar. 506. et pass.

Coratia, æ idem q. *coracia*. Ljub. Mon. Sl. I. 297. an. 1317: arma: *coratie* multe . . . quareli . . . decem mille . . . falsatorum quinque mille.

1. **Corator**, curator; *felügyelő*. Ljub. Mon. Sl. XI. 53. an. 1313: Nicoliza misit . . . *coratoribus* . . . tres pecias de pane. Rač. Mon. Sl. XIII. 272. an. 1359.

2. **Corator**, (Du C.) iudex, a *cora*, statutum consuetudo, iuxta quam lites iudicantur; *bíró*. Száz. XXI. 36. Baculi *coratoribus* . . . Baculi vel Candelabra cirophonariis etc.

Corales, alioedus, choraula, choraules; *fuvalás*. Veranes. IX. 283. Cavebisque diligenter, ne te sic dedices ac devoveas illi, ut non orator, non philosophus, non physicus, non jurisperitus, sed *coraules*, utricularius et cytharedus in patriam revertere.

Corbamen, corbes; *kosárfélék*. Rač. Mon. Sl. XIII. 272. an. 1359: captum fuit . . . de dando arbitrium . . . posse invenire *foamén*, *corbamen* et totum lignamen necessarium pro 4 galea.

Corbifex, corbium, fiscellarum textor; *kosárfonó*. Pest. Lev. Tab. Conscr.

Corbis alyatori, corbis gestatorius; *gyatoghíntó, kotya*. Bene Pol. m. 53.

Corbis cochlearia, corbis cochlearibus reponendis; *kanállartó*. Irodt. Köz. VII. 2. p. 214.

1. **Corbona**, æ, (Du C.) gazophylacium; *penzszekrény*. Teutsch. Schulord. I. 47: pro *corbona* elemosinaria fl. 400. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 324. Cf. Hieron. Ep. 27., 14.

2. **Corbona**, æ, officialium reditus extraordinarius pro transcribendis documentis etc.; a *hivatlanokok magánjövédelméne hivatalos másolások után* etc. O. L. an. 1785 nro 4416. sz. Udv. Kancel.

Corbuculum, corbula; *kosárka*. It. corbellino. M. Bel. Prod. 183. mustum lixivium aut statim recta in culleis aut purum in *corbucula* tantum defuit.

1. **Corda**, æ, cor (Du C. al. s.); *szív*. V. s. Becharius.

2. **Corda**, æ, (Du C.) modus agri, terræ; *esapás*. Gall. corde. Sup. An. Sc. II. 479. an. 1412: tres *cordae*, quæ facerent quatuor iugera terræ arabilis cum dimidio.

Corda monastica, cingulum; *zsinór, madzag*, òv. It. corda. Gall. corde. Thök. Diar. II. 375. Unus cingulus ad formam *cordae monasticæ* fl. 190.

Corda montanistica, V. Funiculus montanisticus.

Cordare, V. *Accordare*. Cod. Com. Zichy. T. II. 152: Omnia mala, quæ vertissent, pariter *cordaverunt* et satis fecerunt.

Cordarium confector, restio, restarius; *hűrkészítő*. Saitenmacher. Tab. Conser.

Cordatus, 3., fortis; *telkes, bátor*. Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. IX. 429. *cordatus* miles.

Cordia, æ, (Du C.) concordia; *egyezség*. Ljub. Mon. Sl. 149. an. 1324. si non fuerit in *cordia* cum eo . . . habeat *solvamentum* et repressalias super ipsum.

Cordiaicus, 3., cordis, ad cor pertinens (Du C. *cordiacus* = morbus cordis); *szív-, szívbéli*. Pel. (De S. Margar. s. II. e. 5.) Margarita valet contra cordis passionem, unde medicis faciunt de ea electuarium, per quod *cordiaca* passio curatur.

Cordiale Cordialia, remedia cor roborantia; *szíverősítő*. It. cordiale, ristorativo. Gall. cordial. Germ. herztärkend. Otia Baehm. 37. Adhibebimus, si placet, *cordialia*, cephalica, nervina, spiritus, Balsamos, et quicquid latina Medicorum culina praesidorum habet.

Cordialis, intimus, amicus; *benső, szívtyes, szíves*. It. cordiale. Gall. cordial. auf. richtig. Cod. Dip. Lond. 188. Vestre dominationis *Cordialissimi* Amici. Cod. Dip. Fam. Com. de Sztára V. II. 488. *cordiales* referimus gratiarum actiones. Pel. Sermon. Hiem. 17. e.

Cordialis inimicus, iuratus, infestus in; *esküdt ellenség*. It. cordiale inimico. Ljub. Mon. Sl. IX. 27. an. 1409: *inimico* suo *cordialissimo* et capitalissimo.

Cordialiter, medullitus, animitus, ex animo; *szívből, barátságosan*. Jókai Rab. R. I. 418. *cordialiter* nyújtá kezét. Jókai, Régi Jö. Tbl. II. 148. megszorítá *cordialiter* kezét Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 37. Nemo ita *cordialiter* sentit Passionem Christi: sicuti cui contigerit similia pati.

Cordiana passio, affectio cordis; *szívbaj*. Olah. Cod. Ep. 333. et nescio qua *cordiana passione* et febre statis temporibus urgebatur.

Cordibus, pro: cordis, a *corda*. Fij. Szám. p. 391. an. 1438.

Cordicitus, (Du C.) penitus, intime; *szívből*. It. di cuore. Vern. Metaph. Priaf. *cordicitus* intonando: sit tibi terra levis. Beng. Ann. Er. Cənob. 64. omnia bona a Deo optimo tibi *cordicitus* appropinquat. Ac. Com. Sop. p. 1. *cordicitus* optamus. Cf. Sidon. Ep. 4., 6.

Cordifer, 3., fœnum, cœnum ferens, proferens, produicens; *sarjuteremő*. Urb. Reg. 77. num *cordifera* vel *noncordifera* sint.

Cordiflexivus, 3., animum movens; *szívinidító*. Germ. herzbewegend. Mall. D. 3.: Refutat vis eius *cordiflexiva*, quæ in multorum conversione eluxit.

Cordiformis, cordi similis; *szíveforma*.

Knauz. E. M. Str. II. 344., 342. scutum *cordiforme*.

Cordio, (a corda, chorda); *tekervényes*. Száz. VI. 289. Thekerween arcus sive *cordio*.

Cordis, is, corda; *zsinór*. Kronst. II. 563. an. 1538: pro *corde*, corrigiis et ligis vulgo nestel.

Cordo, onis, (Du C.) cingulum, vitta; *òv*. Ljub. Mon. Sl. II. 420: *cordone* . . . de argento cum duabus *fliberis*.

Cordon, praesidia in finibus disposita; *örvonal, záróvonal*. der Cordon. Bene Med. I. 224. In locis illis, quæ ob salutem aliorum cineti sunt per sic dicta *Cordon*, administratio publica debet sollicitudinem summam impendere.

Cordowanum, corium Cordubense; *kordován*. Arch. Rák. VIII. 317. In una ci-stula rubra *Cordowano* obducta . . . perizomata 5.

Corduellus, carduelis (Dief.); *tengelicze*. Ger. Stieglitz. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 145.

1. **Cordula**, parva chorda. ligamen; *zsinór*. Fej. V. I. 140. Sigillum simul cum *cordula*, per quam appensus fuerat, per eosdem Latrones detractum fuisset. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 23. appensio cuiusdam sigilli magni rotundi cum *cordula* sirica crocei et rubei coloris.

2. **Cordula**, æ (dem. a corda), funiculus incendiarius, fomes tormentarius; *kanócz*. Száz. VI. 289. *Cordule* pro incensione bombardarum.

Cordum, fœnum auctumnale (Plin.) chordum (Cato) (gr. *ζόγτος*); *sarju*. Kov. Comm. 7: pratum . . . ob perpetuum rigationem . . . *cordum* pene nunquam denegans. Urb. Reg. 44. quoad hæc vero per falcitra cum expressione ubi *cordum* falcatur vel non falcatur conscientiose emetiendo. Festus: «corda frumenta, quæ sero maturescunt, ut fœnum cœnum».

Coreaceus, 3., coriaceus, ex corio; *bőr* . . . Arch. Rák. VIII. 354. Unus flascunculus in Theca nigra *coreacea*.

Corederium, porticus, lorica; *folyosó*. It. corridore. Ljub. Mon. Sl. III. 202: faciat construi apud . . . *corederia* aliqua *butifreda*.

Coretor, ambulacrum, porticus, V. s. *archetetus*; *torház, folyosó*. Gall. Corridor.

Coreum, (Du C.) corium: *bőr*. Ljub. Mon. Sl. XXI. 213. an. 1439. Kronst. I. 348. Arch. Rák. VIII. 357. . . una scheza dilacerata, ab intus rubra Rasa obducta, semitecta, desuper vero nigro *coreo*. Monm. Comit. Trans. I. 241. ut consumeratori unam palmam *coreorum* unam manticam videlicet Izsák et unum heveder dare debeant.

Coriaceus, 3., ex corio factus; *bőr* . . . *szij* . . . Veranes. IV. 51. scyphos *coriaceos*, Turcis vulgo Zomacchos appellatos. Fej. X. III. 216. ligamine *coriaceo* pendente. V. s. v. Gossypiceus.

Coriaceus scyphus, corio obductus, alias *Vasculum coriaceum*, Turcis vulgo zomacchus appellatum; *szomak*. Veranes. XII. 52. IV. 51.

Coridati, pro: cordati. Cordatus, prudens, sapiens, qui sollertia multa pollet et ingenio. Enn. ap. Cic. Tusc. 19. Lact. 3., 20. Item fortis, animosus. Hoc sensu enim accipiendum esse putat Andr. Borich neque ab-

surde in Senec. Apocoloc.: Cecidit pulvere cordatus homo, quo non alius fuit in tota fortior urbe. H. I. pro fortis; *bátor, telkes*. S. de Kz. Chr. A. 1., 3: Post hæc venit Hunt et Pazman duo fratres carnales, milites *coridati* orti de Suevia A. 4., 8. Altmann miles *coridatus*.

Coridorium, porticus, ambulacrum; *torház, folyosó*. It. corridore. Ljub. Mon. Sl. XII. 130. an. 1458.

Corigea, æ, pro: corrigia. V. *Militares*. Száz. VI. 293.

Corintus, lege: *Corytus*. pil koker (Pfeilköcher) (Dief.) pharetra; *puzdra*. Schläg. 613.

Coritator, (apud. Du C. *coraterius*) idem ac *coniectator*, quod vide. Mem. Pauli. 431. creati fuerunt quatuor *coritatores* et exactores *coniectus*, qui deberent *coniectare* dictos S. mill. duc. vel pignora aurea, argentea etc.

Corium Carmesinum, *karmazsinbőr*. It. corio carmesino. Bel. Geogr. 600. Illorum itaque artis elaborantur: aulæ Babylonica, linum byssinum . . . *corium* cordubense et *Carmesinum* ferrum item Damascenum.

Corium Cordubense, *kordován*. It. cordovano. Bel. Geogr. 600.

Corium Mensale, corium mensæ vestiendæ; *asztalbőr*. Arch. Rák. VIII. 316.

Corium silvestre, cortex; *fakéreg, fahéj, hám*. Germ. Rinde. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 101. possint et valeant venire et stare in portum cum singulis infrascriptis rebus scilicet: coranine, *coriis* domesticis et *silvestribus*.

Corivalis, rivalis; *versenytárs*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 131.

Corizare, (Du C.) saltare, (a choro) choreas agere; *táncolni*. Chr. Dubn. p. 162: spoliatis eorum cappis iussit eos *corizare* indecenter per plateas civitatis. Georg. Sirm. I. 93. *corizabant*, simphonizabant, scortizabant cum puellis Regine. Kronst. I. 416.

Cormanista, æ, navis gubernator, in nostro sermone: *kormányos*. Fr. Lib. Rt. II. 26. ad quas naves conduxit quatuor *cormanistas*.

Cornitare, cornucare, cornu canere (Du C. cornuare); *kürtöltni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 145.

Cornare, (Du C.) cornu canere; *kürtöltni*. V. s. *Gonella*.

Cornarium, *Carnarium*; *kápolna alsó része, csontház, felső osztályában a halotti szertartást végezték*. Száz. XI. 246.

Cornetta, æ, ab It. *cornetta*, vexillum; *zászló*. I. Rák. Gy. 40., 46. *cornetta* equitum.

Corniculare, (Du C.) cornu inflare, bucinare; *kürtöt fú* (v. ö. kornyikál?) Pel. Sermon. Demones duo cornua ignibus plena auribus eius apposuerunt et *corniculari* ceperunt. Aest. 42. i.

Corniculatus, 3., forma corniculo similis; *szarvalakú*. Curios Misc. 62. Cur vicissim cum est infra solem videatur falcata et *corniculata*? (Venus.) Cf. Appul. de Deo Socrat. init.

Cornipetus, (Du C. *cornipeta*) ferus, qui cornibus petit; *szarvaival támadó*. Tör. Tár. 1888. p. 557. pro hircis *cornipetis* sive rebellibus.

Cornollum, (Du C.) cornus; *som.* Bärzay.

Cornu bullatum, utriculus; *duda.* Ger. Sackpfeife. Bärzay.

Cornu Lehelianum, *Lehel kürtje.* Kat. Hist. Duc. 453. Nihil derogare velim vestustate traditioni, quae *Lehelianum* fuisse hoc cornu perhibet. . . quod Jászberényi diligenter assertur non aliud esse, quam quo Lehelius Conrado vitam eripuerit.

Cornua erigere, fastidire; *audax, insolens fieri.* V. s. *Officiositas; valakinek szarva nő.*

Cornua demittere, demittere se, modestum, humilem esse; *dölyfét letenni, megalázní magát.* Veranes. IX. 287. Belgium bene ab Hispanis castigatum *cornua demisit*, silere cepit etc.

Cornupeta, (Du C.) cornu appetens bos; *szarvval támadó ökör.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 145.

Cornutum opus, *szarvalakú véd-mű.* Falud. Arch. 58. *Cornutum opus* est munitio externa longius in campum duobus rectis lateribus procurrans ac bina dimidiata propugnacula hosti obiciens.

Corolla Mariana, V. *corolla precaria.* Pray. Dext. D. Steph. p. 99: sub Litania recitabitur alterna voce *Corolla Mariana.*

Corolla precaria, V. Rosarium; *olvasó.* It. rosario. Gall. rosaire chapelet. Germ. Rosenkranz, Paternoster. Fabó. Monm. Evang. II. 459. sed etiam rari pretii *corolla precaria* donavit.

Corollatus, 3., corolla instructus; *koronás, koszorús.* Numi Hung. 3.

Coromellus, (Dief. carduelis); *tengelicze.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 115.

1. **Corona**, æ, (Du C.) pars capitis in orbem tonsa sacerdotum, vertex tonsus; *pilis, környeset, papkoszorú.* It. tonsura. Gall. tonsure, couronne. Germ. Tonsur. Schläg. 299.

2. **Corona**, æ, munimentum formæ semicircularis; *félkerék alakú védmű.* Curios. Misc. 372. Quomodo urbes flumini adiacentes sint munientur. Et præterea si fluminis latitudo ictum sclopeti non excedat, ad alteram fluminis ripam fiat Ravelinus maior aut dimidiata *stella* seu *corona*.

3. **Corona**, æ, idem ac diadema regium (Brut. I. 82., 5.) sive sacrum diadema (I. 83., 3.) *Corona regia* quoque legitur (V. 32., 15.) De corona aurea v. Du C. s. v. corona aurea, ubi illam dicit coronam auream, qua Romæ a summo pontifice donatur tamquam Imperator. Coronam a Bruto allatam Silvestrem II. papam regi nostro Stephano I. donasse constat; *kir. szent korona.*

4. **Corona**, æ, convivia mechanicorum; *iparosok dárúdója.* Teutsch. Schulordn. I. 44: qui convivia mechanicorum, quæ coronas vocant, frequentaverit. (366: *Corona* ist die Uebersetzung des sächsischen Ausdrucks Kränzeln = Kränzen, ursprünglich Zusammenkünfte der Mädchen zu Spiel u. Tanz.)

5. **Corona** (signatum), coronæ formam exhibens cauterium (Brassovience); *sütő vas, belyeg* (korona alakú). Kronst. II. 693. an. 1540. quod coronam signatum videlicet fecit, quod modii ac octoalia signantur.

6. **Corona**, (Du C.) V. *Aureola.*

7. **Corona**, in astronomia. Bel. Geogr. 30. Jókaí Kösziv. V. 172—174. *Perhelia*, napudvar, *koróna*, hálós. A nap tányéra el-

mosódott s tompa szögletes küllökkel vette magát körül. Cf. Senec. Qu. Nat. 1., 2.

Coronæ Conservator, custos coronæ regie; *koronagőr.* Germ. Kronhüter. Fabó. Monm. Evang. 55. Petrus de Réva, Sacrae regni Hungariæ *Coronæ Conservator*.

Coronæ Conservatoratus, officium Coronæ Conservatoris; *koronagőr tiszte.* Kov. Form. St. CXLVIII. Collatio officii *Coronæ Conservatoratus*.

Coronæ membrum, omnis nobilis Regni Hungariæ; *Verbőezi* Tripart. I. 4. §. 1., 9. §. 4.

Coronalia bona, ad coronam pertinentia; *koronajószág.* Ger. Krongüter. Comm. Hist. de Regiæ. Hung. Coron. More 19. Atque hoc ipsum, quod ex bonis ad regnatum pertinentibus nullum ius reginæ haberent aliis quidquam conferendi, certo argumento est, eas sacro diadema, inde enim bonorum *coronarium* origo est, insignitas fuisse.

Coronalitas, ius coronæ; *koronajog.* Kass. Jur. Civ. I. 37. Actio Fiscii fundamentum *Coronalitatis* Bonorum et ex defectu Statutionis . . . Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 131. Si tamen, vel hodie, bonum quoddam a nexu *Coronalitatis* eximeretur, et privato cuiquam conferretur, quod fieri posse innuitur . . . sane eo casu, præter titulum Juris Regii clari, vix ullus alter adplicari posset.

Coronare, regis insigni ornare; *koronázni.* S. de Kéza Chr. II. 2., 1. II. 4., 3., 31. Tör. Tár. 1894. p. 29. Celebre proverbium: Ugocsa non coronat. Cf. Pallas XVI. p. 482.

Coronare in regem, reginam, V. *Coronare*; *királytyá királynővé koronázni.* Sztiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 380.

Coronarium, *koszorú díj.* Sim. Num. 124. Coronæ aureæ Ducibus, qui rem præclare gessissent, dabantur. Dum igitur munitio aliqua devicta est, pro corona Ducis victoris hostile aurum colligebatur et hoc proprie *coronarium* erat. Deinde Principes, Provinciæ atque Urbes fodere iunctæ *aureas coronas* Imperatoribus sua sponte offerebant. Denique vectigalium naturam induerunt ita, ut pro corona certam argenti summam pendere tenerentur, quæ ideo *Aurum coronarium* adpellabatur.

Coronati Veneti, *velencei koronás.* Veranes. IV. 42. Freti itaque spe duorum illum millium aureorum, quos maiestas regia curavit nobis Venetis numerandos, scripsitque toties eosdem nos dudum iam accepisse arbitrari se a Zacharia Scaramella 2399. *coronatos Venetos* ad eius summæ rationem sumptus.

Coronatio, actus corona ornandi, redimiendi. Text. v. s. *Aggratulation.*

Coronationalis templum, coronæ redimiendi destinatum temp.; *koronázási templom, budavári Mátyás templom.* Száz. VII. 730.

Coronationalis, e, ad actum coronandi pertinens; *koronázási.* G. Fej. X. I. 454. Idem Sigismundus titulo *coronationalis doni* possessiones Nyerges Újfalu . . . confert. Numi. Hung. 106.

1. **Coronator**, qui caput coronæ redimit; *koronázó.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 511. Interim Excellentissimus Præsul *Coronator*, incensata Icone Parthenia, genuflexus inchoavit in cantu hymnum.

2. **Coronator**, angl.: coroner (Du C.) iudex placitorum coronæ; *hajdan a koronát illető perek elgázítója, most rendőri tiszte.* Uj Magy. Muz. III. 197. Nullus vicecomes, constabularius, *coronatores* vel alii ballivi nostri teneant *placita coronæ* nostre.

Coronatum, i, Opus coronatum; *koronaaalakú erődítés.* Falud. Arch. 62.

Coronatus, i, species monetæ; *koronás tallér.* Ger. Kronenthaler. Veranes. V. p. 24. Cod. Dip. Brüss. II. 154. controversia nonnullæ motæ fuissent, ratione Ducentorum Millium *Coronatorum* ipsi Serma Sorori . . . ex causa Dotis. Brut. Hist. VIII. 413., 7.

Coronerare, assentire Coronensibus v. partes sequi Cor.; *brassózní, a brassóiakkal tartani.* Teut. Schul. I. 92: alter delegatus Coronensis *coronerat*.

Coronica, æ, pro: chronica; *évkönyv.* Tkal. Mon. Ep. II. 2. an. 1334: Chr. Dubn. 24—25.

Coronis, idis, a gr. *χορὸν*, conclusio, finis; *záradék, vég.* It. coronide. Cziráky De Ord. eq. aur. 29. Libet cum (ritum) pro *coronide* paucis describere. Cf. Mart. 10., 1.

Coronula, æ, dimin. a Corona; *koronáska.* Sim. Num. 39. B. autem præfert Florentinum illum, cum inscriptione præmissa *coronula*.

Corosna, Corozna, corbis, sporta; *font kosár.* Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 160. an. 1343. de singulis *coroznis* piscium . . . duo denarii p. 182. de singulis sportis, que in slavonico vulgari *korosnya* nuncupantur. Tkal. Mon. Ep. II. 21. an. 1340.

Corotrophium, gr. *χοροτροφίον*, paedagogium; *gyermeknevelő intézet.* Lzb. Cod. Med. III. 600. Kass. Jur. Civ. X. 236.

Corpora, dicuntur collegia sacra; *szent testületek.* Gall. corps. Not. J. Samb. Tyren.

Corporale, (Du C.) palla, quæ sacrificium contegitur in altari; *ostyaabrosz.* Batly. Leg. III. 270. an. 1372. Oltv. Act. Synod. 96: sub ciborio semper sit substratum *corporale*. Szered. Ser. Episc. 187.

Corporale iuramentum, (Du C.) quod præstat protensa manu tactis sive inspectis sacrosanctis evangelii. Veranes. V. 309. tunc tempore talis consecrationis deposui *corporale iuramentum*, quod in ipsa bulla consecrationis expressum est in hæc verba: Ego Antonius Veranecus etc.

Corporalis, decurio; *káplár, Corporal.* It. *caporale.* Arch. Rák. VIII. 392. Diar. 1802. p. 97.

Corporalis, e; *valóban létező.* Molnár Patv. 33. Si vero dici audiveris: Jus Familia T. Jus possessionarium, Jus Nobilitare; non ea iura, de quibus in præmissis locutus sum intellige; quia apud *Legistas* etiam Bona possessionaria nomine Jurum solent appellari adeoque Jura taliter intellecta vocantur *corporalia*, quia significant illa corpora Bonorum, quæ realiter existunt, ut sunt: Oppida, Curie, Arces, Prædia.

Corporalis possessio, actus, opere ipso, re vera, præsens possessio; actus vero et sollempni ritu in possessionem mittendi; *valóságos, tényleges birtokba vétel, birtoklás.* Kub. C. Arp. I. p. 102. (Ladisl. IV. an. 1278.) in *possessionem corporalem* predietarum villarum fecimus introduci. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 79. in *corporalem possessionem*

nem Archidiaconatus et prebende . . . inducens.

Corporalis Ticia, *media Ticia*; *Tisza dereka*. Szam. Tih. Apáts. p. 15. 1484: Penes Holthithyzateve et usque *Ticiam corporalem* (a derek Tiszáig) metaliter eundo.

Corporaliter, (Du C.) in corpore . . . re vera; *valóban érzékileg, testileg*. It. corporalmente. Gall. corporellement. Germ. körperlich. Vita S. Steph. 23. salvator noster paucis *corporaliter* apparuisse perhibetur. Cod. Dip. Arp. Cont. III. *iuramus corporaliter* tactis Sacrosanctis Evangelii et vivifice Dominice crucis ligno. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 107. Cf. Petron. Sat. 61., 7. Paul. Dig. 41., 2., 1. Tertul. Bapt. 4. Arnob. 5. p. 168.

Corporaliter invare, ipse, praesens iuv.; *személyesen segíteni*. Száz. XI. 24.

Corporatio, collegium, coetus; *együttélés, testesülés, testület*. Gall. corps. Törvt. Msz.

Corporatio urbaniarum, societas fodinarum possessorum; *bányatársulat*. Ger. Genossenschaft. Besztb. Lev.

Corporatura, æ, habitus, constitutio, forma corporis; *testület*. It. corporatura. Galeot. M. 16. 20. pro *corporatura* piscis grandis. Cf. Colum. 6., 2., 15.

1. **Corporeitas**, pars, corpus; *tagosság*. Kass. Jur. Civ. I. 87. Kövy El. 239. Pfahl. Jus. Georg. II. 85. juxta Competentiam cuiusvis Coloni in praesentibus Urbaniis (Tabellis urbaniis) defixam in corporibus (*corporeitatibus*) separatis a tenentis dominiis allodialibus excendantur.

2. **Corporeitas**, (Du C.) statura, corpus; *testület, test, testesség, testiség*. Pázm. Dial. 207.

Corpus, venter vasis; *edény öble, kiálló hasas része*. Keck. Ötv. 159.

Corpus Delicti, *vétkejel, bűnjel* (Tiszth. lrm.) Kövy El. 673. Liberat Actorem a proba praesentem in civilibus in criminalibus non semper, nisi *Corpus Delicti* idest: Evidentia patrali Delicti simul adsit.

Corpus fossorum, cohors foss.; *árkász, útász csapat*. Pionier-Corps. Lzd. Cod. Med. T. II. 763.

Corpus granaderiorum, cohors militum cristatorum; *granadiros csapat*. Arch. Rák. II. 61.

Corpus legislativum, viri legibus scribendis, ferendis; *törvényhozó testület*. Törvt. Msz.

Corpus morale, collegium, societas, communis iuridica iura exereans; *erkölcsi testület*. It. corpo morale. Kass. P. P. I. 42. *corpora moralia* uti Capitula, Conventus. . .

Corpus Sclopetartiorum, cohors venatorum; *vadász csapat*. Ger. Jäger-Corps. Lzb. Cod. Med. T. II. 763: *corpus sclopetartiorum* vulgo Jäger-Corps compellaturum.

Corralinus, 3., pro: corallinus; *gyöngy*. Tör. Tár. 1890. p. 368.

Corrasivus, 3., vim corradendi habens, dicitur de tempore edaci rerum, cuius dentes omnia corradunt; *megrágó (az idő vas fog)*. Fej. IV. 3., 320. nec successorum *corrasiva* vetustate temporum valeat aboleri.

Corratore, Corator q. v. Ljub. Mon. Sl. XI. 6. an. 1306: efficiat unus *corratore* ad litus maris de petra et calcina.

Correator, corarius; *tímár*. Arch. Ver. Sieb. X. 1., 178.

Correbellis, rebellionis socius, princeps. Funda David. M. 2. in fine.

Correcta, æ, correctio, emendatio errorum in scriptis; *jávitás írásban*. Tör. Tár. 1891. 527.

Correctio probatica, cor. exploratoris v. exploratoria; *az érzék által tett jávitás*. Pest. Vár. Lev.

Correctionalisatio, studium corrigendi; *jávitási intézkedés*. Ak. Ért. 1897. jan. p. 18.

Correctivus, 3., corrigens, emendans, puniens; It. correctivo; *jávitó, büntető*. Vern. Met. II. 282. exstare inter homines debere *iustitiam* non solum *correctivam*, quæ videlicet in futurum prospicit curatque, ne male actiones committantur, sed etiam *vindicativam*, quæ ob actus duntaxat præteritos iis præmia vel pœnas decernendo æquissime exercetur.

Corrector, qui errores typographorum notat; *nyomtatvány-jávitó*. Korrektor. Rév. Pl. 20.

Correctorio-laboratorius, 3., ad emendandum, laborandum aptus; *jávitó-dolgozó*. Art. D. 1840. p. 13. de institutis *correctorio-laboratoriis* . . . correctorio-laborarii systematis.

Correctorium, executionem præscribens Mandatum; *végrehajtást igazító parancsolat*. Georch. II. T. IV. 268.

1. **Correctorius**, 3., corrigens; *jávitó*. Csaplov. Nucleus p. 117: Processu *executionis-correctorio* talia corrigi nequeunt, quæ incattus facto proprio usurpavit, verum talia, quæ erroneo iudicio facto intervenerunt.

2. **Correctorius**, 3., mores emendans, corrigens; *jávitó*. Lzb. Cod. Med. T. II. 408: domus *correctoriae*.

Correctura, correctio, emendatio; *nyomtatvány-jávitás*. Rév. Pl. 16.

4. **Corredum**, (Du C. *Conredium*), procuratio, seu convivia, quæ dominis præstantur a vasallis, ex iure definitio, quoties per illorum terras pergebant. V. s. v. Albergaria; *megvendégelés*.

2. **Corredum**, instrumenta, apparatus, utensilia (navis) ab. it. *corredo*; *hajófelszerelés, felszerelési szerek*. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 109. Item quod dictus dominus Rex commodabit dicte Universitati Spalati duas galeas cum offensis et *corredis* suis sine hominibus usque ad finem dicte guerre. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 210.

Correferens, collega referentis; *előadó társ*. Germ. Correferent. Instr. Jos. II. p. 20. §. 47: Relatione finita, casibus in illis, ubi *Correferens* etiam denominatus fuerit. . .

Corregens, collega regentis; *uralkodótárs*, Art. Diæt. Pos. 21. pro Regni Hungariæ Partiumque eidem annexarum *Corregente* et Coadministratore.

Corregentia, æ, *Corregimen* q. v. Száz. XVII. 446. az tegnapi sessioiban az *corregentia* ujjában eléfordítottván, az egész országnak proponáltatott, ha tetszeni fogna-e vagy sem . . . csak confirmálták az fels. herczegnek az *corregentia*it.

Corregimen, regimen commune cum aliquo; *társ uralkodás*. Art. Diæt. Pos. 20. Alfato Serenissimo Lotharingæ et Barri Ducis *Corregimen* et Coadministrationem

Hæreditarii huius Hungariæ Regni . . . obtulerunt.

Corregnare, simul una cum aliquo regnare; *együtt uralkodni*. Serm. Cat. 178. Si commortui sumus et convivemus; si sustinemus et *corregnabimus*. Cf. Tertul. adv. Jud. 8. Paul. Nol. Carm. 25., 227. Sulpic. Sev. Hist. 2., 33.

Correlatio, coniunctio; *viszony*. It. correlazione. G. Fej. VI. 62., 68. amicam inter Regem Hungariæ ac Ducatum Venetiarum *Correlationem* notam ipsi esse.

Correlatio cambiaria, iuris cambialis vires; *váltójogi viszony*. Art. D. 1840. p. 58.

Correlative, pro viribus, pro opibus; *viszonyilag*. Törvt. Msz.

Correlativus, 3., mutuus Ap. Du C. correlatio: mutua relatio; *kölcsönös*. Cod. Dip. Hung. Arp. V. III. 151., 250. Porro quia multiplex tamquam sanguinitatis vel affinitatis affectio ad *correlativum* amorem nos possunt et debent mutuo incitare.

Correpetens, qui duce professore vel instructore studia multa iteratione velut conficit; *ismétlő*. Wallaszky 532.

Correptitio, communis repetitio; *együtt ismétlés*. Szilády Irodort. Közl. VI. évf. I. f. 100.

Correptitio privata, *magántanítás, együtt ismétlés*. Körmöczb. főreális. Ért. Bpest 1895. p. 157. privata correptitio. Oltv. Act. Synod. 61. ut Regulares Scholaram piam a *privatis Correptionibus*, quas erga pactatas solutiones instituere cum adolescentibus solebant, haecenus in totum abstineant.

Correpetitor, professor vel instructor, qui studia in scholis tradita cum alumnis repetit, iterat; *ismétlő*. Wallaszky 485.

Correptitor theatralis, qui est a relegendis, agendis partibus scenicis; *színi-szet tanára*. Pest Vár. Lev.

Correptio, convicium, reprehensio; *feddés, szidás*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. p. 1. Saep aliorum præsumpta *correptio*, iudicatur esse debita admonitio p. 7. *Correptio* amica plus prodest quam stricta. Cf. Tertul. Pudic. 14.

1. **Correquisitus**, 3., necessarius; *szükségeltető*. Fej. XI. V. un. 118: vadum navibus . . . et aliis . . . *correquisitis* instrumentis fulcire.

2. **Correquisitus**, 3., acquisitus; *összeszerzett*. It. acquisito. Pel. Pom. De S. Andr. s. IV. c. 4. Andreas sibi tantam gratiam contulit, ut esset dignus per virtutum *correquisitarum* habitum.

Correquista, æ, res maxime necessaria; *szükségeltető dolog; kellék*. Magy. Tör. Tár. IX. 154. Si vero monetarii ipsorum diligentiam non adhiberent et ipsa moneta per ipsorum negligentiam indebitè euderetur, ac formam et dispositionem *pretitulacionis, dealbacionis* et aliarum *correquistarum* non retinerent . . . etc.

1. **Correria**, æ, incursio maritima; *tengeri kalandozás*. Streiferei. Ljub. Mon. Sl. II. 404: a faciendo . . . ullam *correriam* debeat se abstinere.

2. **Correria**, *Cavalcata* q. v.; *száguldózás*. Ljub. Mon. Sl. III. 125: *correria* seu *Cavalcata*.

Correspondens, tis: procurator com-

mercii litterarii; *levelező*. It. Correspondente. Gall. correspondant. Thöck. Diar. 350. deakul penigen irattam: az franciaí oratornak Lora uramnak . . . irattam Moldvában resideáló szolgáknak Székely Zsigmondnak és abban inclusive lengyelországi *correspondensimnek* és Szabó András lovászmesteremnek.

Correspondens Academiae, per litteras cum sodalicio academiae coniunctus; *akademia levelező tagja*. Hor. Mem. 363.

1. **Correspondenter** (esse): commercio litterarum coniunctum esse (Du C. al. s.); *levelezésben lenni*. Arch. Rák. II. 38. lévén *correspondenter* Nemzetes Vitézők Bay László ittvaló vice-kapitányunkkal.

2. **Correspondenter**, convenienter, consentienter; *meg egyezősleg, egyetértve, egyértelműleg*. Rák. Őn. p. 291. l. 23—25. (23—24.): . . . vel *correspondenter* operarer cum Vezirio, vel irruptionem tentarem in Principatum meum.

1. **Correspondentia**, abstr. a participio praes. inusitato verbi correspondere — commercium litterale; *levelezés*. Gall. correspondance. Dip. Alv. I. 346. II. 55., 214. Rák. Őn. p. 140. l. 37—38. (37.): . . . ab omni *correspondentia* et literali commercio super-sedendum duxi . . .

2. **Correspondentia**, coniunctio, necessitudo, consensus, concordia; *viszony, összhangzás*. It. relazione, connessione. Gall. rapport. Act. et Doc. Rákóczy p. 109: nos . . . firmam ac sinceram amicitiam et *correspondentiam* communi bono inservientem continuabimus. Ac. Com. Sopr. p. 107. inter . . . Consilium bellicum et Dominum Palatinum bona *correspondentia* observetur.

3. **Correspondentia**, coniectura; secundum correspondentiam: coniecturā; *hozzávetőleg*. Pel. Serm. Agilitatem, qua discipulis subito apparebat (Christus) et recedebat, et hanc — loquendo *secundum correspondentiam* — meruit per promptitudinem obediētie et bonorum operum. Pasch. 5. z.

Correspondentia litterales, scripta; *levelezés*. Fabó. Monm. Evang. II. 382. Rapuerunt enim, quicquid suppellectilis librarie in museo erat, omnia Mst., *litterales*, uti vulgo nominantur, *correspondentias* omnes.

Correspondere, con + respondere — respondere, satisfacere; *megfelelni*. Ger. entsprechen. Asp. Pr. Chr. p. 448. l. 30—31. (31): . . . quomodo voluntati, Deum unice amare volenti, *correspondisti*? Phil. Call. 447. votis omnium *correspondere*. Cod. Dip. And. I. 265., 290. Volentes fidelitatem obsequiis ipsius magistri Thomae remuneratione regia *correspondere*.

Correus, i, (Du C.) socius malefactorum, complex; *büntárs*. It. correo. Gall. complice. Nill. Symb. p. 333: cum in *correos* praesumti tumultus inquireretur. Törvt. Msz. Cf. Ulp. Dig. 34., 3.

Corrida, *Correda* q. v. Ljub. Mon. Sl. XI. 76. an. 1323.

Corridorum, **Corridorium**, porticus; *folyosó*. It. corridore, corridojo. Gall. coridor. Germ. Gang. Mem. Pauli. 431. cuius longitudo erat, ut egomet mensuravi, vargorum meorum 52, praeterea *corridorum*, quod excedebat proram per quatuor vargos, vel longitudo eius erat cum ipso *Corridorio* quantum est ab angulo domus S. Johannis . . . usque portas Bechariae.

Corrigi facere, pro iubere, curare corrigendum; *javíttatni*. It. far corrèggere. Kass. Prax. I. 32. et pass. corrigere aut *corrigi facere*.

1. **Corrigia**, æ, fascis, manipulus (ap. Du C. alio sensu); *csomó*. Kronst. II. 544. an. 1334. *corrigias* piscium Batoch.

2. **Corrigia**, æ, (Du C.) funiculus, fasciola chartis appensa; *kötő, zsinég*. Knauz. M. E. Str. I. 41., 14. hanc paginam sigillo nostro authentico *corrigie* appensione iussimus sigillari.

Corrigiamenta, orum (Du C. *corrigiamen*) corrigia, lorum, cingulum; *szíj, öv*. Quell. Sieb. I. 271. an. 1500 et passim.

Corrigiarius, i, coriarius; *szíjgyártó*. It. coreggiaro. Monm. Comit. Trans. II. 479. Si et ipsi *corrigiarii*, ut supra dictum est, cutem bovinam pro d. 50. et tres vaccinas cutes pro f. 4. cōmere possunt.

Corrigiator, coriarius, lorarius, qui parat corrigias, lora; *szíjgyártó*. G. Fej. T. XI. V. Un. 481. Knauz. M. E. Str. II. 695., 783., Fr. Lib. Rat. II. 57. Kronst. I. 83.

Corrigiparus, *Corrigiator* q. v. Magy. Tör. Tár. XII. 79. Magistris *Corrigiparis*.

Corrivalis, rivalis, æmulus; *vetélytárs*. Szamosk. II. 370. Gal. Mar. 71. Cf. Quintil. Decl. 14., 42.

Corroborative, corroborans, confirmans, corroborando; *megeősítőleg*. Luc. Regn. Dalm. 99. affirmative corroboro, *corroborative* ab omni parte perenniter habendo concedo sic . . .

Corroborator, qui simul corroborat, firmat; *együttesen aláíró, megeősítő*. Batty. Leg. T. II. an. 837: communi voto et voluntate *corroboratorum*.

Corrosio, actus corrodendi; *megrágás*. Bene Med. III. 40. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 503. tinearum *corrosionibus*.

Corrosivus, 3., corrodens, vim corrodendi habens; *megrágó*. Bene Med. II. 336. mercurii sublimati *corrosivi* grana. Cf. Seneca Qu. nat. 7., 27.

Corruptelam carnis ingredi, mori; *meghalni*. Urk. Sieb. I. 389. an. 1324.

Corruptibilis, qui, quæ, quod corrumpi potest, fluxus; *megromolható, gyarló*. It. corrotibile. Gall. corruptible. Vita S. Steph. 134. ipse carnalem generationem, quæ *corruptibilis* est, spiritali proposito virginitalis postponens. Cf. Lactant. 6., 25. Arnob. 2., 68.

Corruptibilitas, proprietas rei fragilis, fluxæ, caducæ, quæ corrumpi potest; *romlandóság*. Andr. Pann. 249. Cf. Tertul. adv. Marc. 2., 16.

Corrupticolæ, Hæretici, qui Corpus Christi perinde ac nostrum detrimenta pati . . . asserebant (Du C.). His oppositi erant Aphthartodocetæ; *romlatagimádók*. Nagy Hier. **Corruptivus**, 3., qui corrumpi potest; *gyarló, romlandó*. Batty. Ger. 36. Dum offendere . . . *corruptivum* quis metuit hominem propter hominem. Cf. Tertul. Resurr. Carn. 59.

Corruptorius, 3., corrumpens; *rontó*. Bene Med. I. 66. febris *corruptoria*, quæ statum organismi imperfectiorem reddit. Cf. Tertul. adv. Marc. 2., 16.

Corrutiones, curucones; *kuruczok*. Száz. VII. 45.

Corsarius, i, (Du C.) *πειρατής*, pirata; *kalóz, tengeri rabló*. It. corsale. Cod. Dip.

Arp. Cont. VII. 529. Et non facient compagium cum ullo *corsario*.

Corsia et **Cursia**, æ, fors, pluteus; *támaszfal*. (Cf. Du C. *Cursus* 9.) Ljub. Mon. Sl. V. 268. an. 1334: pro uno *planchno* pro faciando *cursiam* galioni empto.

Corsned, *Buccella panis conjurata* (Du C.) Anglo Saxonibus, ait Lombardus, erat in more positum, panem certis quibusdam distinctisque sententiis consecratum reo gustandum offerre, habebant enim penitus insitam opinionem non posse quemquam mali conscium panem hoc modo dedicatum deglutire. V. s. *Campio*; *megbabonáztott falat kenyér*.

Cortena, æ, (Du C. cortina) velum, auleum; *kárpit, takaró*. Rač. Mon. Sl. VII. 46. an. 1042: *cortena* de serico.

Cortesia, æ, titulus, ab it. cortesia; *udvarias megszólítás, cím, levélcím*. Ger. Adresse. Kass. Prax. Capitulis et Conventibus dari solet *cortesia* sequens: Venerabile Capitulum I. passim. Circa applicationem *cortesi-arum* et titularum in instantiis ad Excelsam Cancellariam Regiam Hungarico-Aulicam exhibendis. Kass. Jur. Civ. Lex. 42. Kass. Ench. III. 431.

1. **Cortina**, septum, sepes; *kerítés*. Thuroc. Salam. 52. Milites Ladislai agmina Salomonis tamquam in *cortina* conclusurent.

2. **Cortina**, æ, (Du C.) auleum; *zápona, kárpit*. It. cortina. Schläg. 1442. Kass. P. P. II. 450.

3. **Cortina**, æ, mœnia intergerina; *kőzépfa*. It. cortina. Gall. courtine. Germ. Courtine, Mittelwall. Curios. Misc. 358. Quid sit generatim circa has præmunitiones externas observandum . . . 1. Ut sint intra iactum teli e propugnaculis vel *Cortina* venientis. Falud. Arch. 21. *Cortina* seu *Chorda*, Wall, Walls-Lini, La Courtine. Est linea inter duas alas inter-jacens.

Cortina ante-janualis, auleum portarum; *ajtókárpit*. Arch. Rák. VIII. 331. *cortina antejanualis* ex simplici rubro panno, vulgo Remek.

Cortina circumlectitia, velum lecto prætentum; *ágykárpit*. Arch. Rák. VIII. 346. Frusta *cortinae circumlectitiae* antiqua duo, ex rubra simpliciari tafotta.

Cortina Hispanica, paries mobilis, versatilis; *spanjol fal*. Ger. Spanische Wand. Száz. VIII. 438. *Cortina Hispanica* ex sex lateribus constans.

Cortis, (Du C.) pro: curtis: atrium rusticum stabulis et aliis aedificiis circumdatum; *udvar*. Prot. inq. 183: in tantum crevit flumen Danubii . . . quod intravit *cortem*. Cf. 301.

Corus, alias: chorus, (Du C.) mensurae species, centum viginti iustas continens; *mérő*. Magy. Tör. Eml. XXX. 260. an. 1550. hordei *coros* tres, lb. 282: tritici . . . in acervis existentis . . . ducentos *choros*. Fabó. Monm. Ev. II. 405.

Coruscatio, a coruscando, fulgetrum; *villámlás, villogás*. Curios. Misc. 259. Cur sæpe post *coruscationem* visam postea proxime audiat tonitru. Cf. Solin. 53. ad fin. Vopise. Car. 8.

Corviger, 3., corvum gerens; *hollós, hollóviselő*. Cortes. De Virt. Matth. Corvini. 480. Cui quondam galea corvus consedit in ista (*Corvigerumque* alte quatiens caput).

Corvilliter, corvorum more; *holló*

módra. Batty. Ger. 199. qui *corviter* vit-
citant.

Corvinus, i, nummus aureus; *holló arany*. It. ducato, zecchino. Gall. duat. Czvit. Spec. 103. Cuius rei fidem fecit ipse (Matthias), Corvini cognomine adoptato et nummo aureo cuso (quem *corvinum*, vulgo *Rabler-Ducaten* vocant) cuius clypeo inservit corvum rostro annulum tenentem, cui parturientes magnam vim in leniendis doloribus adscribunt. Pár. Páp.

Corycaeus, *Κορυφαίος*: speculator, proditor; ita vocabantur discipuli constituti, qui petulantes immodestiores observarent et praeceptorum indicarent. Alias: Custos; *felügyelő*, *őr*, *felügyelő* (az iskolában), *alőr*. Kőröczői főreál. Ért. 1894/95. p. 62. őrk (custodes) és felügyelők (*corycaei*). Leg. Schol. Schem. 12. et finita praesertim schola dimissi, strepitus ac clamores vitent, qua decet gravitate adhortator ac *decuriones* vel *corycaeos*, qui immodestiores observent, constituito. Teutsch. Schulord. I. 39. Bék. Közokt. 35.

Coryza, *κόρυζα*, pituita; *nátha*. Bene Med. I. 167. tardius evadit mucus spissus, glutinosus, albo-opacus, flavescens, virescens, non raro sanguine mixtus, vocatur hic status morbosus *coryza* seu *catarrhus narium* seu *blennorrhagia* seu *blennorrhoea narium*. Cf. Coel. Aur. Acut. 2., 17.

Cos coriacea, corium acuendis novaculis; *beretvaszj*. Pár. Páp.

Coscionantia, *Coscionantes*, gr. *κοσμινομαντία*, *κοσμινομαντις*, divinationes, vates ex cribris; *rostafjósítás*, *rostafjós*. Nagy Hier.

Cosepire, sepio; *bekeritni*. Szamosk. IV. 444. non muro camentitio sed craticis ligneisque parietibus ac tabularum coassationibus *coseptum* potius quam munitum est.

Cosmarius, dominus mundi a graec. *κόσμος*; *világ ura*. Obs. Jadr. 444. Guid de te machina mundi extimabit, o Rex, o Rex! approbat enim te tanquam ignorans *cosmari*, nunc opinionem mutarunt, iudicabat imperasse grandiore partem Universi.

Cosmeticum, seu in plur.: *Cosmetica* (*κοσμητικός*) mundus, medicamina, fucus; *pípereszter*, *szépitő szerek*. It. Cosmetico. Vern. Phil. Mor. 303. Dantur quidem et specialia pulchritudinis conservandae media *cosmetica* dicta. Jókaí Pol. Div. IV. 107.

Cosmicus, 3., ad *κόσμον*, mundum pertinens (Du C. al. sen. = mundanus = világi, opp. ecclesiasticus); *világgegyetemi*. Gal. cosmicus. Curios. Misc. 79. Syderis verus matutinus seu *Cosmicus* est ascensus eiusque supra Horizontem orientalem, eo momento, quo sol ibidem oritur, sive videatur a nobis sive non ob viciniam solis: occasus vero matutinus seu *cosmicus* est descensus Syderis infra Horizontem etc. Cf. Martial. 7., 41.

Cosmopeia, æ, (Du C.) mundi fabricatio; *világalkotás*. Nagy Hier.

Cosmopolitæus, 3., totius generis humani studiosus, amans; *világpolgári*. Száz. XVIII. 273.

Cosmos, lac equinum; *kanczatej*, *kumis*. Fej. IV. 2. 264. *Cosmos* hoc est lac equinum 2., 267. bibere *cosmos*.

Cospecies, species sociæ, iuxta se posita, quæ simul sunt species generis; *társfajok*. Carlow Log. 27. *Cospecies* autem (di-

cuntur) species, idem genus proxime superius agnoscens.

Cossarum, cella, ubi siliqua vel alia fruges conservantur; *gabonatár*. Han. Mon. Jur. P. I. 84: *cossara* non fiant prope mare.

1. **Costa**, litus; *mart, tengerpart*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 32. Emi etiam terrenum in loco dicto Slano in vallem incipiens a mari usque ad viam publicam et a *costa*, quæ usque ad mare protenditur.

2. **Costa**, (Du C.) expensa, sumtus; *költ-ség*. Hisp. costa. Gall. (const) coût. Száz. XXIX. 445. œconomium sine legitima *costa* administrálni nem lehet.

Costa sartoria, *Tetrus* quod vide.

Costata, æ, litus maris; *tengerpart*. It. costa. Ljub. Mon. Sl. XXI. 68. an. 1434.

Costeria, æ, (Du C. *costa maris*) litus; *tengerpart*. Ljub. Mon. Sl. XI. 182. an. 1435.

Costinus, 3., ex *costu arabico* (Lin.) confectus (gr. *κόστος*, arab. *kost*, *kust*, sansk. *kushta*). Ger. Kostwurz; *borshoz hasonló fűszerező növény*. Cod. evang. T. I. p. 174: oleum *costinum* tibi ex officina jaurinensi adferri cures.

1. **Costula**, demin. a *costa*, parvum latus, lamina dolii; *kis donga*. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 24. ligna tam focalia, quam ædilia, ac fabrilia, quo etiam pertinent pro vasorum fundulis, *costulis*, circulis etc. servientia, pro se, aut venalia, cædit.

2. **Costula**, cotula fetida; *ebkapor*. Ny. Sz. Schläg. 864.

Costum, i, victus; *élelem*, *koszt*. Die Kost. Georg. Sirm. I. 31. ne dulce *costum* potuimus tempore patre suo consumere.

Cotaria, fodina coti secundo; *fenkőbánya*. Pár. Páp.

Cotardita, (Du C. cotardia) cotæ, sagi vel tunicæ species viris perinde ac feminis familiaris; *felöltő*. Rač. Mon. Sl. XIII. 209 an. 1358: ambaxiatores... facere debeant *cotarditam* unam et clamidem 1 de scherlato *invatam* et *cotarditam* 1 et clamidem de meselo *invarotatam*.

Cothurnarius, i, Cothurnorum hungaricorum confector; *csizmadia*. Zischm-macher. Tab. Conser.

Cothurno versatilior, levis, inconstans; *álthatatlan*. Szamosk. I. 9. dum diem de die prolatat, vir iampridem minus secundæ famæ et *cothurno versatilior* ad Ferdinandum cœpit cogitare.

Cotícula, dimin. a cote, actus acuendi memoriam. Leges Schol. Schem. 13. Repetitio, memoriæ quippe *cotícula*, in schola nostra frequentior esto. Cf. Plin. 33., 8., 43.

Coticulâ experiri aurum, ad lapidem Lydium examinare; *felvonni a próbakőre*. Keesk. 182.

Cotinus, fors. a catillus, *lapifer*; *asztalnok*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 54. coram eadem Jacobo marstico, Gregorio podsuppo, Ucha cotino.

Cotium, i, currus, Ungaricum vehiculum; *kocsi*. Cf. Gotschus. De Bell. Pann. M. Soite-rus 595. Ungarica quædam vehicula, *Cotia* a patria dicta.

Cotoneo-pomum, (Du C. Cotonum pomum) pomum cydonium; *birsalma*. It. cotogno. Curios. Misc. II. 217. Si vero insitio fiat ex persico in cotoneam et vicissim; *pomo-cotonea* et *cotoneo-poma* tales arbores germinabunt.

1. **Cotta**, æ, idem ac *Superpellicium* (Du C.); *papköntös*, *miseing*. It. *cotta*. Germ. Chorrock. End. p. 374 (Synodus Budensis an. 1279): 20. rectores vero et simplices sacerdotes cum *cottis* seu superpelliciis et stolis tantum... synodum intrent.

2. **Cotta**, æ, quota, rata pars; *illeték*. End. p. 394. (Belæ III. Libertas 6 an. 1491): in diecesi sua *cottam* ipse episcopus iustam tributū decimam consequatur.

Cottannis, omni anno; *minden évben*. Kronst. III. 33: solvunt *cottannis*.

Cottidie, quotidie. Száz. XIII. 231.

Cotton, (ap. Du C. cottonus) gossipium; *gyapot*, *pamut*. Gal. cotton. Opin. P. I. § 13.

Cottum, (Du C.) culcitra e gall. *coite*; *vánkos*. Bárczay.

Cottus, scriptura compendiaria pro: Comitatus. Kass. Prax. I. 95. et pass. Relatio *Cottus* super Captivis.

Cottus, 3., cotus; *égetett*. Ljub. Mon. Sl. 370: homines... possint... extrahere... de Venetiis... lapides *cottos* et *cuppos* pro eorum omnibus.

Cotula fetida, (Schlög. 864 *costula*) secus: cotyla, cotyle, cotylus; *ebkapor*. Ger. stinkende Camillen. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 145.

Cotus, cotus, *csáklya rúd*. L. Herman O. II. 836. turbukvas, turbukháló NySz. turbokol; *turbuk*. Turbokló. Störstange. (Ball.) Schläg. 825.

Cotyla, æ, uterus; *méh*, *anyaméh*. Schesæi. Ruin. Pann. II. 437. Ed. pr. Wittebergæ 1571. Hæc minas *cotylis* circumdatus horreat infans.

Coudvornicus, socius udvornici. Rit. exp. ver. E. 2.: Udvornici Regales... impediunt quosdam... dicentes, quod eorum essent *coudvornici*.

Counire, coniungere, consociare, colligere; *egyesíteni*. Cod. Dip. Hung. Arp. V. III. 37., 85. vel. columbas colubris *couniri*... 147., 241. quos redemptor pretioso sanguine in unitate fidei Catholice *counivit*. 148., 243. quos nobis sanguinis coniunctio *counivit*.

Courburarius, i, socius urburæ, *Courburarius principalis*; *bányatárs*. Jariev. Jur. Met. 31. Quodsi complures urburarii metallifodinam, ut passim mos viget, in communione possideant, urburarium (Gewerkschaft) constituunt; cuius ille composessor, qui plurimas partes fodinales tenet, *Courburarius principalis* (Haupt-Gewerk) reliqui vero *Courburarii* (Mit-Gewerk) vocantur.

Courtagia seu sensaria, (Du C. courtlagium) munus proxenetæ; *adásvevést eszközölő, alkuszai tisztség*. Törvt. Msz.

Courtiambles, V. s. *Cambellarius*.

Cousus, us, usus communis; *közhasználat*. Faber. Jur. Met. 76. In quibus cives et coloni cinctas sylvas tenent, eas retineant; reservato tamen erga recognitionem Iudicis Mont. Jure *Cousus*.

Coza, æ, musculus. V. s. *Ruca*; *gócány*, *ennivaló csiga*.

Cozi, currus; *kocsi*. Száz. IV. 682.

Crabio, wibel (Dief.) mistkäfer (Lerex) fors. pro erabro, vespa erabro (Linn.); (*lódarázs*) *mushkeza*. Schläg. 1725.

Cræna, æ, summa, numerus; *rovás*. It. conto. Boc. Hungar. p. 133: Dent iuveni annorum plures pia numina *crænas*.

Crampus, i, a Germ. Krampf, spasmus

(Du C. *Crampa*); görös. Bene Med. V. 83. Sæpe spasmus tonicus sine ullo dolore comparer, non raro tamen contractio violento etiam dolore iuncta est et tunc vocatur *Crampus*, qualis non raro observatur in musculis suræ.

Craniomanta, æ, *ῥαπίον* + *μάντις*, vates, qui ex crauo vaticinatur; *koponyából jóstól*. Carl. Log. 121. Vulcanistæ et *Craniomantæ*.

Cranium, *ῥαπίον*, calva, calvaria; *koponya*. It. cratio. Gall. crâne. Germ. Hirnschale, Schädel. Vern. Psych. 32. Cerebrî nomine venit mollis illa substantia, quæ ossæ illius solidæque capsulæ octo firmis ossibus per suturas inter se connexis constantis *cranium* vocatæ cavitatem explet.

Crapulæ, (Du C. *crapulari*) inebriari; *részegkedni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 115.

Crapulatus, 3., *crapula* gravatus, *crapulens*. Vulg. Psalm. 78. v. 76. *crapulari*, inebriari (Du C.); *mármoros*. S. de Kz. Chr. II. 3., 5. ex parte regis potus et eibus in maxima copia fuit ministratus indeque *crapulati* quam plurimi.

Crapulosus, 3., *crapulens*; *mármoros*. Gal. *crapuleux*. Bene Med. III. 121. Diarrhoea stercoracea vel *crapulosa*, vel ab ingluvie, generatur ex ingestis alimentis et potulentis. Cf. Firm. Mathes. 8., 20.

Crassari, (Du C.) tumescere, tumidum fieri; *megdagadni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 115. Cf. Appul. Met. 3. p. 139. Ammian. 49., 4.

Crassusculus, demin. a *crassius*; *valamivel erősebb*. Hist. Nat. 50. Rostrum his . . iam *crassusculum* iam satis tenue.

Crassus grossus, V. s. *Cusi*; *susztartallér*. Ger. Schusterthaler. Numi. Hung.

Crastinacio, procrastinatio, tergi versatio, mora; *egyik naptól a másikra való elhalasztás, elnapolás*. Kub. D. Hont. I. p. 149: *prompta pecunia sine crastinacione* . . . solvere tenebantur. Cod. Dip. Fam. Com. de Szlára V. II. 195. sine *crastinatione*. Fej. X. I. 482.

Crastinare, procrastinare; *halasztani*. Cod. Zichy I. 59: quod si diem *crastinarent*.

Cratenterium, ferrea basis, cui versandum veru innititur; *pecsenyesítő vas, melyen a nyárs fordul*. Pár. Páp. Iter. Oec. 43.

Craticula, æ, limbus reticulatus; *recze*. Germ. Spitzen. Thök. Diar. II. 342. Item linteamina simplicia sine *craticulis*, novem à fl. 1. x. 15. p. 342. *Craticularum* vulgo *recze* pro linteaminibus et antependijs frusta octo fl. 7. Cf. Martial. 14., 221.

Craticulatus, 3., adi. a *craticula* — *craticula* præditus, cancellatus, elatratus; *rostélyos, rácsos*. Rák. Ön. p. 289. l. 14—46. (15.) . . . supremus Vezirius . . . sub *craticulata* fenestra Imperatoris consedit.

Craticulatus labor, textum reticulatum; *reczés, horgolt munka*. Ger. Häkelarbeit. Thök. Diar. II. 342: linteamina pro lecto cum *craticulato labore*.

Cratifer, a poculis, pocillator, qui alicui pocula administrat, pincerna; *pohárnok*. Georg. Sirm. 4., 55. attamen mandaverat firmiter thapiferis et *cratiferis* in potu et coeum ut essent sobri et vigiles.

1. **Cratis**, super quo exsiccat braseum; *szalad aszaló kosár*. Schläg. 2226.

2. **Cratis**, machina ferrea ad firmandos pedes (Du C. al. s.); *lábegyenesítő, erősítő*

gép. Prot. inq. 318., 349; et ibat cum *crate* pedis . . . et, quando reversus fuit domum dictus puer, ponebat recte pedem ad terram.

Cratis columna, V. s. *Columnus*; *fűzfa vesszőkből készült szitáló eszköz*.

Cratitius, ex *cratibus* factus; *fonott vesszőből való*. Brut. Hist. XI. 251., 43. *corbes cratitio* opere. XIV. 428., 40. muro exstructo *cratitio* opere.

Cratum, *crates* (ap. Du C. *Crata*); *sővény*. Fej. V. II. 597. ibique ipsa via transit *crata* parum vadit et ibi angulatur.

Creabilis, qui creari potest; *teremtethető*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 12. Cf. Appul. Trismeg. 85., 42. August. Conf. 12., 19.

Creacentrum, a gr. *κρέαζεν* *κέντρον*, acus, qua carnes illardantur. V. s. *Automatum*; *spékelő*. Ger. Spieknadel. Iter. Oec. 43.

Creagra, (Du C.) tridens, fuscina ad carnes de caldario proferendos; *húsvilla, abárló vasvilla*. Nagy Hier. Galeoti 56. Cf. Marc. Capell. 9. fin. Vulg. Paralip. 2., 4., 11. Jerem. 32., 18.

Creatiani, assecleæ Creatianismi, rationis iam ab Aristotele præceptæ et a patribus ecclesiasticis receptæ et defensæ, qua docente Deus creat animas. Vern. Met. II. 315. Cæteri omnes consentiunt animas humanas a Deo *creari* et in singulis corporibus infundi statim atque suis organis instructa sunt, quod iuxta communem sententiam contingit 40 post conceptum factum diebus et hi *Creatiani* vocantur.

Creativus 3., vim creandi habens; *teremtő*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. X. 16.

Creatum, i, res creata; *teremtény*. Pázm. Dial. 486.

Crebrare, frequenter aliquid facere; *gyakorolni, gyakran tenni*. Obs. Jadr. 402. Atque ipsæ machinæ tensæ in ipsas galleas *crebrabant* iactare.

Crebrosus, 3., creber; *sűrű*. Roger. 307. Et cum ad pugnam accederent, tepide ac remisse accedebant: tanta enim erat *crebrosa* emissio sagittarum, quod fere umbram pugnantibus faciebant.

Crecopolus, i, ardea stellaris; *bölgő, nádi bika*. Barczay.

Credatur, cum nominativo, fides detur alicui; *hitelt adni*. Han. Mon. Jur. P. I. 92: quicunque patronus . . . perdet aliquam bestiam . . . et sciret, quod . . . forensis acceperit, *credatur* talis patronus.

1. **Credencia**, æ, (Du C.) fiducia, fides; *hitel*. credenza. Knauz. M. E. Str. II. 238., 245. Eszt. Okm. 31. (Deer. Ladis. 1288.) quibus omnis fides et *credencia* debet merito adhiberi.

2. **Credencia**, æ, mandatum; *megbízás, megbízó levél*. Cod. Dip. Arp. V. 69. Celsitudinis vestre litteras inter ceteras *credenciam* continentes, quo decuit honore recepimus.

1. **Credentia**, æ, verborum fides, litteræ, per quas alicui aliqua res, negotium creditur; *credentiales*; *hitel, megbízó, meghitelező, hitelt adó levél*. Thök. Diar. 20. Arch. Rák. VIII. 187. Urk. Sieb. II. 61. an. 1349.

2. **Credentia**, æ, (Du C.) abacus; mensa vel tabula affabre facta ad conservanda et exponenda omnis generis vasa; *pohárszék*. Ger. Kredenztsch, -kasten. Hist. Zerm. Co-

benz. p. 132: et tamen ibi non erat sua principalis *credentia*, sed solum ea, quæ peribant ad illud castellum, ubi pransi sumus Ann. Seep. I. 150. an. 1499. Tör. Tár. 189. p. 564. ad *credentiam* antipendium autem textum.

3. **Credentia**, secretum, mandatum *titok, megbízás*. Han. Mon. Jur. II. 32. a 1342: quod *credentias*, quæ eis imponuntur non revellabunt.

Credentia, arum, argentea vasa, instrumenta; *ezüst készlet, ezüst szerek*. Kr. denzen. Cod. Dip. Brüss. II. 27. nos conflavimus et confusimus omnes nostras *credentia aureas* et argenteas et exinde numisma cu fecimus.

Credentiales litteræ legati, *Credentionalis*; *Követmegbízó levél, köv meghatalmazó levél*. Törvt. Msz.

Credentiales, vocantur litteræ, per quas alicui negotium quoddam legatur, committitur, creditur; *megbízó levél, hitelez levél*. Törvt. Msz.

Credentionans, qui alicui aliquod negotium credit; *megbízó, meghitelező*. Törvt. Msz.

Credentionare, credere alicui aliquod negotium; *megbízni, meghitelezni*. Törvt. Msz.

Credentionatus, i, cui negotium quoddam creditum, commissum est, V. Plenipotentarius; *meghitt, meghitelezett*. Törvt. Msz.

Credibilis, fide dignus. V. Loci credibiles.

Credibilis conventus, locus, credibilis locus; *hiteles hely*. Batty. Leg. II. 196. an. 1351: *Credibiles conventus*, credibilia loca apud nos vocantur, quorum litteræ in iure fidem faciunt, credibiles ideo dicti, quo eis fides tuto adhiberi possit; *conventus* autem Monasteria appellantur. Törvt. Msz.

Credibilis persona, fide digna persona; *megbízható, hiteles személy*. I. Rál Gy. 622.

Credibilitas, fides, auctoritas; *hiteleshetőség*. It. credibilità. Gall. crédibilité. Vern. Log. 243. Assensus, qui rei gestæ præbetur propter testimonia, dictitur fides vel *credibilitas* historica. Kaprin. Eloq. I. 349.

Credit et debet; *követel és tartozik*. Ger. Soll und Haben. Törvt. Msz.

Creditare, sine præsentî pecunia veni dere; *hitelbe adni*. Kass. Ench. II. 80. Juda a *creditando* . . . arcetur. Norm. Ordin. ar 1785. 27. Dec.

Creditarius, i, creditor (Du C. al. s.) *hitelező*. It. creditore. Luc. Regn. Dalm. 104. Quibus inprimis ad auxilium et solatium inferiore pavementum cum Caneva Turris Petri omnibus eiusdem Ecclesiæ *Creditarii* consentientibus concessimus.

Crediticius, 3., credibilis, qui credi potest; *hiteles, hithető*. G. Fej. X. T. 395. cu *fidem crediticiam* adhiberi velitis.

Creditivum, *Credentionales* q. v. *meghitelező levél*. Törvt. Msz.

Creditivus, 3., (Du C.) fide dignus *hitelt érdemlő, bizalomteljes*. Knauz. M. E. Str. II. 420., 435.: *fidem creditivam*. Szék Okl. III. 89.

Creditor cambiarius, (Du C.) qui dat mutuo; *intézkényes, váltóhitelező*. Törvt. Msz.

Creditor literarum Cambialium. V. s. v. Collybista.

Creditorius titulus, fides; hitel. It. credito. Beng. Ann. Er. Coenob. 400. certam obligatoriam syngrapham, qua titulo *creditorio* summam mille florenorum Rhen. apud quandam familiam habebat exigendam.

Creditum, 1. fides. 2. fide mutuo data pecunia; 1. *hitel*, 2. *hitelre adott pénz*; Arch. Rák. IX. 133. Georch. H. T. III. 434. Proj. Leg. Civ. 230. *Creditum* Civium illa potissimum securitate nititur, quam Creditores eorum in fundis civilibus habent. Ljub. Mon. St. XVII. 61. an. 1420: omnes... introitus et *credita*... remaneant... civitati.

Creditum (Erga), fide; hitelbe. Ger. auf Credit. Georch. H. T. III. 477.

Creditum Nationale, fides nationis; nemzeti hitel. Diar. Com. II. 53.

1. **Credo**, sic nominatur ab incipiente vocabulo compendium, quo instituta vel dogmata religionis Deum Patrem, Filium et Sanctum Spiritum credentium et profitentium continentur; *hiszekegy*. It. credo. Gall. credo. Germ. das Credo. Vita S. Steph. post. unctionem *Credo* cantat, dein paternoster. Arch. Rák. VIII. 332. Oltv. Act. Synod. 13.

2. **Credo**, pars misse, in qua professio fidei editur; *hitvallomás a misében*. Diar. Com. 48. dum *Credo* decantatur.

3. **Credo**, fides, fiducia; *hit*. Beth. G. lev. 153. *nagy credo* kellene ahhoz.

Credulitas mihi est, credo. Roger. 307. Et cum aqua magna existeret et lutos; *non erat eius credulitas*, quod sine ponte transitus alicui esse posset.

Cremare, flammis absumi, conflagrare; *leégni*. Quel. Sieb. I. 421. an. 1486. his diebus *cremavit* domus.

Cremati coctio, coctura, destillatio vini adusti; *pálinkafőzés*. Bene Pol. 97.

Cremati ustor, coctor, destillator vini adusti; *pálinkaégető*. Pest. Lev.

Cremator, qui coquit vinum; *borégető*. Arch. Rák. VIII. 357. Domus Braxatoria... Domus *Crematoria* cum duobus Cubiculis unum pro *Crematore*, aliud vero pro cremando.

Cremator Cupri, purificator aeris; *éreztsztító*. Juriev. Jur. Met. 48. Lignefactores Montanistici... 6-o. *Crematores Cupri* (Garmacher) qui cuprum in speciali furno, in hunc finem destinato, et (*gar*) dicto torrent et purificant.

Cremator cymenti, calcarius; *mészégető*. Quel. Sieb. I. 488. an. 1495.

Crematores limi, Juriev. Jur. Met. 47. Liquefactores Montanistici... 4-o *Crematores limi* (Schlichbrenner) qui limum mineralium i. e. mineras in mola praeve contusas atque in Lotura debite lotas liquefaciunt.

Crematores minerarum, Juriev. Jur. Met. 47. In Ustrinis et Liquefactoriis (Röst-öfen und Schmelzhütten)... sequentes notantur operarii... 4. *Crematores minerarum* (Rostbrenner) qui ustulationem minerarum curant, minerasque torrefaciunt.

Crematoria olla, olla destillatoria; *főző üst, fazék*. Pfahl. Jus. Georg. 84. pro reparatione viarum, pontium, contuberniorum (casarmarum) et hospitiorum militarium nec non pro *ollis crematoriis*.

Crematum, i. vinum crematum, idem ac Aquavita; *pálinka, égett bor*. It. acqua-

vite. Kass. Prax. II. 277. braxatione cerevisiae, exustione *cremati* et tegularum desumatione item laudemii a singulo floreno summæ emptionalis. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VII. 192.

Crematum nobilius, (Gallorum) ab urbe Cognac ita nuncupatum; *cognac*. Diar. Com. 1796. p. 33.

Crematum sacharatum, vinum adustum sacharo conditum; *rozsolis*. Ger. Würzbrantwein. Sl. hrjate paleno. Stat. 242: *crematum sacharatum* (Rosoglio) nuncupatum.

1. **Crematura, æ, V. Crematum.** Bel. Comp. Hung. Geog. 7. Vini, quod ex frumento elici solet et *crematura* vocatur, maximam copiam Scepsiensis parant et multis comitibus suppeditant.

2. **Crematura, æ, officina**, ubi vinum adustum coquitur; *pálinkafőző hely*. Tag. Erd. II. 269. trunci... evelluntur... pro usu braxatorii, *crematuræ*.

Crembala; doromb. Ger. Maultrone. meln. Sl. drumbala. Vect. Gen. Rr. 2.

Crembalum, cymbalum; czimbalom. Comen. 144. Tibia utricularis et *crembalum* discrepantes edunt sonos.

Crementum, (Du C.) pro: incrementum = commodum, bonum; *jáv(a)*. Georg. Sirm. I. 345. Que postremum sibi non venerat ad *crementum* suum sed male. Cf. Varro ap. Non. 169., 14. Plin. 11., 37., 83.

Cremesius, 3., coccinei, purpurei coloris (Du C. *cremesinus*); *karmazsin*. It. cremesino. Monm. Comit. Trans. V. 193. A 100 calceis muliebribus *cremesis* f. 2.

Cremezinus, 3., ab it. cremesino, coccinei coloris; skarlátszínű. Veet. Ref. C. 2.

Cremium lardi; tepertő (töpertő). Ger. Speckgriebe. Pär. Páp.

Cremor, flos lactis V. Butyrarius; tejfel. Gall. crème.

Cremor Tartari, tartarus; borkő. It. cremor di tartaro. Keesk. P. Ötv. Gloss. 140.

Crencociare, mendum pro: consecrare; szentelni. Georg. Sirm. I., 28. intraverunt ad sacellum Assumcionis Marie, quod *crencociaverat* antiquus Rex Lodovicus ad honorem Assumcionis Marie.

Crepa, æ, a gr. κρηπίς, cothurnus, calceus; saru, topán. Magy. Tör. Tár. XI. 134. ornamenta selle videlicet frenum et vulgo farmatring cum argento, *crepas* et calcaria lego filiae.

1. **Crepare, rumpi, frangi, rimas accipere** (Du C. al. sensu); *feltörni, meghasadni*. It. crepare. Prof. inq. 185: et aliquando parando pisces cum tanto gelu, quod pellis manuum *crepabat* et inde sanguis exibat Cf. 241. XXI.

Crepere, cadentis Latinitatis tempore significat; mori; hinc Itali: crepare eos dicunt, qui non lente sed confestim moriuntur (Fore.) Dicitur etiam in nostro sermone iocose: megkrepált, meghalt, meggebedt. Gall. crever. Ger. crepiren. Bod. Hist. Un. Trans. 291. *crepuit* Arius. Magy. Jögt. Em. 374.

Crepitudo, ripa, crepido; partoldal. Fjp. Anon. 14 b. per *crepitudinem* Danubii iverunt.

Crepitus, 3., a verbo crepare; döglött. It. crepato. Jögt. Eml. T. III. p. 441: plateæ a *crepitis* cadaveribus repurgentur.

Crepundia, orum, incunabula, orum;

(Du C. al. s.); *pólya*. Batty. Ger. 123. ut prudenter a *crepundis* doctus es. Cf. Inser. Orelli nro 1483.

Crescentia, æ, augmentum, (Du C. al. sensu) incrementum; növekedés, szaporodás. Pest. Lev. Cf. Vitr. 9. 9.

Cresta, æ, Beccaria, macellum; mészárszék. Cod. Dip. Arp. Cont. 105. quod si aliqui ipsorum emerint de introitibus Communis excepto de beccaria seu *cresta*.

Cretizare cum Cretensibus, In Pœnos Pœnos esse, dolos dolis retrudere, vicem pro vice; szeget szeggel. Veranes. VI. 293. Fidem autem, quam in Hungaris expavescit, non est, cur paveat, si enim *cretizant cum Cretensibus et in Pœnos Pœni sunt*, scito, militare esse dolos dolis retrudere.

Cribittum, tributum, vectigal (inde: cribriones = executores); *adó*. Ljub. Mon. St. I. 67. an. 1244: duas partes *cribitti* porte... permittimus dominum regem... percipere. Magy. Tör. Tár. IX. 7.

Cribrarius, i, (Du C.) cribrorum confector; *szitós, rostás*. Ger. Sieb- und Bödenmacher. Tab. Conscr. Priv. Ceh. 1776. Pest. Lev. Cf. *χοσχινοποιός*. Gloss. Gr. Lat.

Cribrifex, qui cribra facit; szitakötő. Egri levéltár.

Cribriformis, cribro similis; szitaforma. Vern. Psych. 68. Id ostendi facile poterit ex innumeris nervorum fibris, quibus per ossis *cribriformis* foramina traiecit eadem membrana veluti intertexta conspiciunt.

Cribrosus, 3., Cribriformis q. v. Vern. Psych. 67. per varios ossis *cribroso* poros.

1. **Crida, æ, eversio rei familiaris. V. s. Bancarotus; tönk, bukás.**

2. **Crida, æ, (Du C.)** proclamatio per praeconem; *hirdetés*. Ljub. Mon. St. II. 332.

Cridalis, ad foro cedentes pertinens; csőd... Germ. Concurs. Proj. Leg. Civ. 397. *Cridale* Institutum. Opin. P. III. Sec. III. §. 42.

Cridalis massa, res familiaris corruentis; bukásbeli vagyon, tönkrejutott vagyon. Kass. Jur. Civ. Lex. 12.

Cridalis processus, Pr. concursualis; bukásbeli per. Törvt. Msz.

Cridare, (Du C.) proclamare; *kihirdetni*. Ljub. Mon. St. IV. 41. et passim.

Cridatarius, i, qui bonis evertitur, qui solvendo impar est, bonis dirutus, eversus, decoctor; vagyonbukott. Germ. Bankerot-tirer. Juriev. Jur. Met. 167. Urbura Cameræ Regiæ obveniens, nec non materialia fodinalia e. c. pulveres pyrii, sæbum, et quid Officium montanum debitori in culturam metallicam mutuavit aut commodavit, ex substantia *Cridatarii* præprimis defalcari debent. Kass. Jur. Civ. Lex. 42.

Criaticus, 3., tostus. V. s. Bilizna; rostélyon süttöt. Ger. grillirt.

Crimare, pro: cremare; égetni. Georg. Sirm. I. 223. Quod *crimassent* tam in forti loco erat, causa fuit coram altissimo Deo, quod quando appropinquabat pasca etc...

Crimen residui, Crimen pecculatus: defraudatio ærarii; közkincs elcsikkasztása. Törvt. Msz.

Criminalia publica, delicta capitalia; bűnügyek. Száz. XIII. 237.

Criminalis processus, causa capitalis; lis capitis; büntető per, bűnper. Törvt. Msz.

Criminalis sedes judiciaria, iudicium publicum; iudicium capituli; *büntető v. fenyítő törvényszék*. Törvt. Msz.

1. **Criminalista**, æ, iuris capitalis, causarum capitalium peritus v. iudex rei capitalis. Jókai Új f. II. 42. et passim.

2. **Criminalista**, æ, criminis reus; *főbenjáró bűnös*. Kass. Ench. II. 37. *Criminalistae* delinquentes seu Nobiles seu Ignobiles crude non tractentur, nec in honore lædantur, nisi occasione Arrestationis semet opponerent. Norm. Ordin. an. 1788. 26. nov.

Criminalitas, (Du C.) lis capituli, causa criminalis; *bűnösség, büntetőség*. Cod. de Delict. 314. Pars III-a de Delictis *Criminalitatem* non involventibus. Jókai Mire megv. I. 146.

Criminaliter, secundum Jus Criminalale; *büntetőjog szerint*. Molnár Patv. 34. Cf. Ulp. Dig. 47., 2. fin.

Criminatrix, fœm. ad *criminator*, quæ accusat; *vádoló*. Rep. Cast. C. I.: Sed illinc alio quoque, et ad plures homines, *criminator* de persona innocente suimet ipsius vero *infamatrix* turpitudinem (gloriam ille duxit) evulgavit.

Criminis coautores, correi; *bűntársak*. Törvt. Msz.

Crimmare, V. *Crimare*. Kol. Cod. 25. **Criminum**, *Kölyvör*, granula; *darált árpa, dara*. Comen. 63. pinsebant pilo ruidio in pistrino, fiebatque crimum, (ex quo pulvis parantur).

1. **Crinale**, 1. Discerniculum, seu aeus comatoria (Du C.), 2. monile; 1. *hajtű*, 2. *nyakbavető*. Száz. VI. 672. unum *crinale* lapidibus Margeritis ornatum, unum *crinale* *nyakbavethew* vocatum. Szamota Tih. apátis. 24. 1445. Schläg. 1464: unum *crinale* vulgo *chrenchul* dictum 1418. Anj. O. V. 205: *koszorú alakú pártá v. konty*. Crinile vulgo *konty*. 1484. O. I. D. 37., 166.

2. **Crinale**, corona, sertum (ap. Du C. alio sensu); *koszorú*. Kronst. II. 225 an. 1530: pro uno *crinali* fœcium et 226., 233.

3. **Crinale**, galeæ pars postica crines tegens; *sisak paizsa*. Fej. X. IV. 374. vero ipsius *Galeæ scutum* seu *Crinale* coloris aurei.

Crines adscititii, capillamentum, caeliendum, crines empti; *vendéghaj, paróka*. Cod. Evang. V. III. 377: *adscititius crinibus* velati.

Crines alicujus in manu tenere, regere aliquem; *üstökéni tartani, kormányozni*. Szék. Okl. I. 279.

Crinile, (Du C.) sertum; *koszorú, hajdisz*. Tör. Tár. 1890, p. 368. unum *crinile* ex filis aureis.

Crintium, iuba, coma; *sörény*. Regul. Turm. Præf. 90. insuper dimissione catenulæ menti, relaxatione cinguli, attractione *crinitii* et abstensione oculorum alleviamen procurat.

Crinones, *bőratkák*. Ger. Mitfresser. Bene Med. II. 404. Similes sunt *jonthi comedones* etiam *crinones* dicti, dum folliculi cutanei sebo crassiore obstructi, varos minutissimos referunt albicantes, sæpe in apice puncto nigro instructos.

Cripator, idem quod *gripator*. V. s. *Portiuncula*.

1. **Cripta**, æ, (Du C.) oratorium, sacellum subteraneum; *áttemptom*. Tör. Tár. 1886. p. 560.

2. **Cripta**, æ, Crypta; *földalatti bolt*. Gewölbe unter der Erde. Kronst. I. 641.

Criptocalvinista, æ, qui doctrinam Calvinii clam sequitur; *títkos Calvin követő*. Száz. XXIX. 233.

Criptographia, æ, literarum signa occulta; *títkos írás*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 340.

Crisealis, ad criseum pertinens. V. *Criseus*; *gubás gyapju*. Tör. Tár. 1890. p. 486. mola *crisealis*.

Criseus, 1. lana grossa; *durva gyapju*. Tör. Tár. 1890. 479. sulcaturas in quibus... sulcari *criseos* vulgo gubas possint.

Criseus, 3., grossus (Du C. al. s.); *durva, gubás*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 283: in uno molendino III rote, quarum una rota *criseum* pannum pilat.

1. **Crisis**, discrimen in morbo; *válság*. Bene Med. II. 53. stadium *criseos*. Cf. Senec. Ep. 83.

2. **Crisis**, examen (ap. Fin. alio sensu); *ítéletre vonás, megrálsztó ítélet, megítélés, megrálsztás, meghányás-vetés*. Kass. Jur. Civ. Lex. 43. Ep. Matth. Præf.

Crisius, 3., (Du C. *Criseus*), griseus, fuscus; *szürke, barna*. Gal. gris. Thök. Diar. II. 333. ex panno Anglicano *crisii* coloris.

Crisma, (Du C.) pro: *chrisma*, oleum sacrum; *szentelt olaj*. Tör. Tár. 1892. p. 560.

Crismalis, 2., ad *χρίσμα* id est sacro oleo perungendum pertinens; *crismale baptisma*, actus sacro oleo inaugurandi; *fölkenési, fölszentelési*. Vita S. Steph. 14. hunc deo dilectus Adalbertus episcopus *crismali baptismate* secundum credulitatis sue veritatem intinxit.

Crismare, ungere sacro oleo; *fölkenni, fölszentelni*. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 316. quod per manus impositionem Episcopi confertur *crismando* renatos.

Crispanus, i, ærugo; *részvöl, részvozsda*. Ger. Grünspon. Monm. Comit. Trans. I. 198. Ab. uno cent. *crispani* f. 50.

Crisparius, ciniflo, capillorum concinator; *fodrász*. Nagy Hier.

Crispatio, actus crispandi (Du C. al. s.) tremor; *rezgetés*. Brunner 27. Consensuales nervorum *crispationes*.

Crispator, ciniflo; capillorum concinator; *fodrász*. Pest. Var. Lev.

Crispator aureorum filorum, aurum lanæ modo nens; *aranyfonó*. Ger. Goldspinner. Tab. Conser.

Crispatus, 3., *tűlfinomított*. Greg. Aesth. 59. Res nimis ornata est *crispata*, raffinirt.

Crista, signum galeæ, insignia; *czímer*. Schläg. 2228. et 564. Száz. XXVII. 311., 312. *cristam*, quæ vulgo *cymr* dicitur.

Cristas Galli deponere, animum submittere; *megszelídülni, meghunyászkodni*. Olah. Cod. Ep. 553. *Cristas Galli* per sac. caesarem maiestatem speramus gratia domini deposituras. Cf. Juvén. 4., 70.

Cristallisatio, crystallisatio, formatio crystalli; *jégezesedés, kristályosodás*. M. Bel. Prod. 187. salium *crystallisatio*.

Cristus, Christus. Pesty Ször. III. 162.

Criterion, nota, iudicium; *ismertető jegy*. It. critério. S. Benkő. Top. Misk. 56. *Criterion* eius est: argentum et aurum nigro tingit colore.

Critica, recensio; *bírálat, vizsgálatra vonás, megrálsztás*. Törvt. Msz.

Critica dies, dies examini, sententiae ferendæ dictus (Du C. in quibus morbus magis patescit); *megrálsztó nap, döntő nap*. Kass. Jur. Civ. Lex. 43. Cf. Augustin. Conf. I. fin.

Criticus status, status dubius, incertus; *kétes állapot*. Törvt. Msz.

Critisare, Critizare, recensere, iudicare; *bírálni*. It. criticare. Gall. critiquer. Germ. kritisiren. Törvt. Msz. Fábó. Monm. Evang. II. 29. Quis illum purioris latinis corruptorem patitur, qui verbis: autorizare, *critizare*, actuare utitur.

Croaca, æ, (Du C.) idem quod Corvata, ager diversæ quantitat. V. s. *Pascinacium*; *különböző nagyságú szántóföld*.

Croca, æ, (Du C.) sustentaculum, baculus incurvus; *mankó*. Ger. Krücke. Bárczay.

Croscere, croceum colorem induere; *pirosodni*. Thurocz. 270. Tandem subsequens aestatis ea parte adveniente, cum segetum spica, virentibus productæ ex cespitibus, iam *crocescebant*.

Crocica, (Du C.) pedum, baculus pastoralis, episcopalis; *pásztorbot*. Battly. Leg. T. I. 404. investitura per corrigiam cum *crocica* Abbatis.

Croculare, sonus ciconiarum; *kerepelni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 145.

Crocus, i, apud Forc. herbæ genus ap. Du C. harpago, capillus. Hoc loco genus pecunie ab it. *crocione a croce*: erux antiquioris mediolanensis argenteæ monetæ species valoris 3 1/2 marcarum german. Isthy. XII. 190.

Croisada, æ, expeditio pro causa christiana; *keresztes hadjárat*. Tör. Tár. 1887. p. 422. Erant quidam magnates zelotæ qua politici qua ecclesiastici in Gallia, qui *croisadam* idest cruciatum contra Turcam promulgabant.

Cronographicum, inscriptio annos alicuius rei continens. Text. v. s. *Superluminare*; *évszámós mondat*. Gall. Chronogramme.

Cronopedia, alias: cronopodia, rostrum ciconiæ; *gölyacsör*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 145.

Cruceata (Expeditio), expeditio militum cruce signatorum ad occupandam terram Sanetam missa; *keresztes hadjárat*. It. crociata. Szirm. 59.

Cruceati, milites cruce signati; *keresztes vitéz, kurucz*. It. crociato. Szirm. 59.

Crucesignandus, 3., futuri cruceati; *kereszttel jelölendő*. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 50. omnes etiam cruce signatos et *crucesignandos* pro diete terre subsidio, quos sub nostra et Apostolice sedis protectione suscipimus, non permittas per te.

1. **Crucesignatus**, 3., quod signum crucis habet; *keresztes, kereszttel jelölt*. Cod. Dip. Hung. Pat. VII. 39. Ibiq. est arbor tul *crucesignata*. Fej. I. 232.

2. **Crucesignatus**, i, qui sacre crucis militiæ nomen habet; *keresztes vitéz*. Phil. Call. 511.

Cruchus, i, crux; *kereszt*. Ljub. Mon. Jur. P. V. III. 376. an. 1242: in manu tenens pomum cum *chrucho*.

Crucialis, ad hebdomadam Sacræ crucis dicatam pertinens; *keresztjáró heti*. An. Se. I. 229. an. 1539: teneantur... respon-

dere ... Coloni (plebano) decimas ... baptismales, confessionales, offertoria, *Cruciales*.

Cruciata, æ, Cruceata, seditio cruce signatorum; *kurucz-pártúts, lázadó felkelés*. Werbőczy 326. huiusmodi tamen ipsorum libertatem superiore hac ætate propter seditionem et tumultuariam eorum adversus universam nobilitatem, sub nomine *Cruciatae* A) ductu cuiusdam sceleratissimi latronis Georgii Székely appellati insurrectionem ex eoque notam perpetuae infidelitatis eorum iurisdictionem amiserunt.

Cruciata Expositio, expositio cruce signatorum. Zsigm. Hist. 206. et deinde Wratislavia Pontificis bullam, qua *expeditio cruciata* contra Hussitas indicebatur, promulgavit.

Cruciatus, 3., cruciatu afficiens; *győtlést okozó, győtlő*. Pel. De s. Laurentio s. III. c. 4.: Pena infernalis est *cruciatura*.

1. **Cruciatus**, 3., cruce signatus, cruce formans, cruce similis; *keresztellett jelölt*. Numi Hung. 43. Diösz. Füv. 46. Vern. Psych. 33. spinae *cruciatæ* ossis oecipitis.

2. **Cruciatus**, i, cruce ornatus alias: *Kurutoz; keresztos vitéz, kurucz*. Ann. Coronenses 887. *Cruciatorum* factio in Hungaria subito exorta duce G. Doscha Ciculo. Kelem. Hist. Jur. Pr. 89. *Cruciatos* pluribus agminibus per Hungariam transeunt.

3. **Cruciatus**, i, V. Crucifer; *kráczár*. Monn. Comit. IV. 92. alique grossiora numismata conflarentur, minora vero, quae ad valorem unius *cruciati* non ascenderent.

Crucibulum, (Du C.) vas fusorium ex terra igni contumacissima factum, forma triangulari vel rotunda; *olvasztó edény*. Kol. Cod. 46: Accipe plumbum et liquefac in *crucibulo*. (Boldogs. Könyve.)

Crucicolæ, (Du C.) appellati Christiani ab ethnicis; *keresztiztetelők*. Nagy Hier.

Crucicula, demin. a *crux*; *kis kereszt*. Kat. Hist. Reg. I. 424. Tunc osculatus *cruciculum*, quam habui ex cervicibus pendente, reliquis martyris de *cambola* continentem, cogitationes huiusmodi intra me volvere coepi.

Crucier, cœlus dominarum aulicarum cruce ornatarum; *csillagkeresztos palotahölgyek társasága*. Arch. Rák. VIII. 338. Cerli ordinis vulgo *Crucier* per Imperatricem Eleonoram instituti regula.

1. **Crucifer**, (Du C.) cruce deferens; *keresztthordozó*. Magy. Tört. Tár. XVIII. 84.

2. **Crucifer**, i, cruciatus, cruce signatus miles; *keresztos vitéz, kurucz*. Georg. Sirm. I. 61. et vicecomites quilibet nobilium surrexerunt contra *cruciferos*. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 237. Száz. VI. 434.

3. **Crucifer**, species monetæ cruce signatæ; *kráczár*. Cod. Dip. Brüss. II. 205. Bel. Geogr. 432. *Crucifer*, ein Kreutzer pars grossi tertia et floreni Rhenensis sexagesima.

Cruciferatus, us? præfectura equitum sacri ordinis. Kov. Form. St. Ll. A. 1359. Donatio *Cruciferatus* Jaurinen. p. 94.

Cruciferi, *szent kereszt lovagjai*. Pris. Serv. p. 23: *Cruciferi* nuncupabantur equites S. Johannis Hierosolymitani, qui et *Hospitales*, postea *Rhodi* et nunc *Melitenses* vocantur. Bel. appar. Dec. I. Mon. V. p. 212.

1. **Crucifigere**, in cruce agere; *keresztre feszíteni*. It. crocifiggere. Gall. crucifier. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 528. Fej. III. 2.

233. quæ se carnis concupiscentis ac voluptatibus *crucifigentes* abdicarunt.

2. **Crucifigere**, cruce facta delere; *keresztül húzni, kitörölni*. Kövy El. 670. Inania vero subterfugia et cavillationes Procuratorum, Iudex calamo judiciali amputare et *crucifigere* potest.

Crucifixio, actus cruce suffigendi, in cruce tollendi; *keresztrefeszítés*. It. crocifissione. Otia. Bachm. 68.

Crucifixum, i, crux; *feszület*. Tört. Tár. 1890. 563.

Crucifixus, i, signum crucis, cui Christus affixus est (Du C. al. s.); *feszület*. It. crocifisso. Crucifix. Arch. Rák. VIII. 332. Unus *Crucifixus* æreus. Beng. Ann. Er. Cœnob. 79. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 48.

Cruciformis, qualem Christus præbuit in cruce; *keresztnek megfelelő*. Batt. Leg. III. 412. an. 1428: constantia *cruciformis*.

Crucifratres, (Du C.) ita sese appellabant quidam hæretici orti in oppido Sangerbusen in Marchionatu Misnensi an. 1444. qui etiam *Fratres Flagellatores* dicebantur; *keresztársak*. Nagy Hier.

Crucigenæ, cruce signati ruricolæ; *kuruczok*. Quel. Sieb. I. 584. an. 1514. exposuerunt ad bombardas maiores *crucigenarum*.

1. **Cruciger**, 3., cruce gerens, cruce instructus, ornatus; *keresztellett ellátott*. Numi Hung. 2. Rex ... globum *crucigerum* tenet.

2. **Cruciger**, crucifer, miles cruce signatus; *keresztos vitéz*. It. crociato. G. Fej. T. XI. V. Un. 85. Gubernatori magistratus *Crucigerorum*.

Crucigeri de rubea stella, equites sacri rubea stella ornati; *vörös csillag vitézek*. Cher. Jus. Eccl. I. 300. existunt etiam ex ordine militari *Crucigeri de rubea stella*, qui in Regia Hungariæ S. Stephani dexteram Budæ custodiunt.

Cruci-Mastix, furcifer, homo trium literarum; *guzember, akasztófára való, hóhér kötele*. (Dugon.) Ger. Galgenstrick. Otia Bachm. 5.

Crucula, æ, parvula crux; *kerestecske*. Urb. Reg. 45. formandaque per eosdem in fine cuiusvis subscriptionis solita *Crucula* adhibetur.

Crude, adv. a crudus, acerbe, dure; *keményen, nyersen, durván*. Rák. Ön. p. 347. I. 34.: ... hæc tam *crude* exposita fuerint ...

Crucialiter, multo sanguine, magna cæde; *véresen*. Obs. Jadr. 403. et cum dictæ partes mutuo se misceant *crucialiter* se hostes ad invicem deprimunt.

Cruciatio, cruenta cædes; *véres verékelés, vérontás*. Kass. Prax. p. 36. æ in casibus quarumvis *cruciationum*, verberum, homicidii et violentæ mortis oculares peragere inspectiones ... Cf. Tertul. adv. Marc. 4., 39.

Crumenarius, crumenarum opifex; *erszénycsináló*. Opin. P. III. Sec. 4. (b) manufactura *crumenariorum*.

Crumenisea, æ, sector zonarius; *zsebmetsző*. Ger. Beutelschneider. Nagy Hier.

Crusea, æ, crustum panis sl. kruska; *kenyérhaj*. Schläg. 1867.

Crustaceæ, 3., ex crusta constans; *haj ... kéreg ... kenyérhaj*. Hist. Nat. 67. Coleoptera, quibus alæ superiores *crustaceæ*

seu elytra. Szamosk. III. 68. *crustaceis* res-segminibus panis.

Crux, (Du C. Judicium crucis) qui crucis iudicium subibant, expansis in Crucis formam brachiis, ad Cruceam revera steterunt certo ac definito tempore, et donec recitaretur vel Evangelium vel oratio Dominica etc. Qui si immobiles permanerent, innocui; si vero divino quodam iudicio caderent, aut crimen ultro fateri cogentur, rei habebantur. V. s. v. Campiones.

Crux processionalis, crux, quæ occasione processionum præferri solet; *körmeneti kereszt*. Tör. Tár. 1886. p. 562.

Crux talentata, crux ita dicti rosarii; *olvasó kereszt*. Bárczay.

Crux triticea, acervus, cumulus, strues fascium, fasciculorum frumenti; *gabnakereszt, kalangya*. Inst. Arithm. 30.

Crux turibiana, V. *Turibianus*. Arch. Rák. VIII. 320. Duo rosaria: unum ex succino, flavum, aliud ex lapide violaceo cum *cruce turibiana*.

Crypta, parva foramina cutis, ubi pili crescunt; *üregecske a bőrvön, kívált a hol szőr terem*. Máty. 503.

Crypticus, 3., (Du C.) *κρυπτικός, κρυπτός*, latens, occultus, tectus; *rejtett, rejtő, lappangó*. Vern. Met. 48. *negatio*, quæ videtur tantum aliquid tollere ab ente, sed reipsa ponit, *apparens* vel *cryptica realitas* dicitur e. g. independetia. Cf. Sidon. Ep. 1., 5.

Crypto-calvinianus, i, *Crypto-calvinista* q. v. Fabó. Monn. Evang. II. 57. Hungari, qui meliorum erant partium, omnes augustanum confessionem receperant et *crypto-calviniani* ... in conventu Tarezalet eam rejecerant.

Cryptographia, æ, *κρυπτός + γραφία*, ars secrete scribendi; *títkos írás*. Vern. Log. 57. V. s. v. Tachygraphia. Jócai Ujföld. 168. Kulesos *cryptographia*.

Crypto-incompatibilitas, latens casus sic dicte incompatibilitatis; *lappangó összeférhetlenség*. passim.

Crypto-Socinianus, vox hybrida, *κρυπτο* + Socinianus, qui doctrinam Socini clam sequebatur; *títkos Socinianus, titkos egyisten-hívő*. Bod. Hist. Un. Trans. 438.

Crypto-Socinismus, secta Socinii successorum occulta, qui Deum unum esse i. e.: Christum Deum non esse dixerunt; *títkos egyisten-hívő felkezet*, titkos unitariások. Bod. Hist. Un. Trans. 437. In Belgio sine die excusum esse dicit Gustavus Georgius in Historia Arcana *Crypto-Socinismi*.

Crystallizare, in crystallos redigere, formari; *jegeczesedni, kristályosodni*. Gal. cristalliser. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 388.

Csarda, æ, extra urbem, pagum sita caupona; *csárda*. Kass. Ench. III. 706. ad cathedram viarum Obsessorum, prædonum ... illi referendi, qui in Sylvis, *Csardis* ... latitando ... vias publicas obsident.

Csatrapatra Ogli Achmet Begli Effendius, csatrapatra est nomen per ludibrium dictum, Ogli signif. filium, Achmet nom. prop. Begius; *bég*. Effendius: dominus, úr. Thök. Diar. 242. ferocitates enim sunt quæ narratur de milita principis prouti domini *Csatrapatra Ogli Achmet Begü Effendius* retulit ... Ibid. Non miror vel et ipsum Dominum *Csatrapatra Oglium*.

Csaus, Chiausius q. v. cursor apud Turcas; Szilády Tör. Magy. Eml. II. Függ. Futárok, hírnökök köteleességét végezték. A szultán udvaránál 700 csaus volt, kik ünnepélyes alkalommal vagy hadjáratra vonuláskor a szultán előtt mentek. A tartományi pasáknál is, kik a szultáni udvartartást kicsiben utánozták, szintén voltak csausok. E különlemű szolgák vagy tiszték kaptak hűbért is, de nem köteleztettek az által a harcokban részt venni. Előfordul, hogy az olej bégnek is van csausa. A csaus-basi-i a szultán udvaránál fényes hivatal volt. Ez vezette be a szultánhoz a külföldi követeket s főajtónálló volt. Nem kell összetéveszteni a bás-csaussal. A büntetések végrehajtásával is meg volt bízva s némely ügyeket maga intézhett el. Marsigli szerint mintegy adótansa a föltiszteleknek.

Csauzius, Csauso, onis, Csauszus, V. Csaus, Chiausius. Rák. Ön. II. 281. Tör. Tár. 1887. p. 320. p. 35.

Csauszlár Kihaja, substitutus in locum ducis, imperatoris, principis csasorum apud Turcas. Alias Csauslar Tihaja; a csausok alparanesnoka. V. s. v. Kihaja.

Csiflik, lacinia agri a germ. *Züpfel*; föld darab. Thök. Diar. 449. imo in isto statu istarum provinciarum plus contentus essem uno csiflik tres quatuor bursas importanti, vel pagis aliquibus, sicut iam obtinuit aliquot Kornarius.

Csokolada, æ, vel: **Csokolata**, æ, calda cacao; *csokoládé*. It. cioccolata. Arch. Rák. VIII. 345. Unum instrumentum pro *Csokolada*. Thök. Diar. 669. dicat, an sudarium nuper cum *csokolata* missum fuit gratum.

Csorbaesius, i, **Csorbadsi**, præfectus capitaneus turmæ ita dietorum janitores. Szilády Tör. Magy. Eml. II. Függ. *Csorbadsi*, csorba = leves, *Csorbadsi* = levesosztó. Így nevezték egy-egy janicsár-század kapitányát, mely állott 600—800 emberből. Thök. Diar. 542.

Csorbagha, æ, *Csorbaesius* q. v. II. Rák. Gy. 659.

Csujtar Turcicum, ephippium ture.; *csótár*, *nyeregtartó*. Arch. Rák. VIII. 344. Unum *Csujtar Turcicum*... illis aureis intertextum, rubra bagazia subduetum.

Cuballum, (Du C. cubellum) dolium; *hordó*. Raë. Mon. Sl. VII. 134. an. 1080: comparavi servum... pro I. *cuballum*.

Cubeba, æ, (ab arab. zabil) uva passa. (Du C. fructus insule Javæ); *aszalt szőlő*. Gal. cubeba. Lab. Tab. p. 53.

Cubella, æ, (Du C. Cubela) dem. a cuba: labrum; *vödör*. Bärceay.

Cubicellum, parvum cubile; *szobácska*. Arch. Ver. Sieb. X. 4. 455. *cubicelli* spatium occupabant tres proles. Rák. Ön. 250.

Cubicularius, us, munus et officium cubicularii; *komornoki tiszt*, *hivatal*. Battly. Leg. I. 595.

Cubiculariorum regalum magister, toti rei familiari principis præpositus; *királyi főpalotamester*. Törvt. Msz.

Cubicularis, (Du C.) servus a cubilis; *udvarnok*. Georg. Sirm. 1., 6. Rex ad Budam cicius remigavit, magnates quilibet cum *cubicularibus* suis.

1. **Cubicularius**, (auct. Battly.) capellanus, sacellarius, qui capellæ curam habet;

oratoria enim cubicula dicta sunt; *kápolna felügyelő*. Battly. Leg. III. 340. an. 1399.

2. **Cubicularius**, V. *Cubicularis*. Fej. I. 122. Præterea in eadem uilla sunt isti *cubicularii*. 4., 452. ex gratia Liltor's comitis terram ad unum aratrum tres servos et quatuor ancillas, octo currigeros et quatuor *cubicularios* — ubi habet ecclesia plurimos Jobbagiones, decem hospites, iobagi viginti duos, currigeros quinquaginta, artifices sex, coquos septem, pastores tres, *cubicularios* præpositales duos, molendina tria.

Cubiculum frumentarium, granarium; *gabonatar*, *magtár*. Thök. Diar. II. 368. — *cubiculum* magnum vel *frumentarium* habens januam simplicem I.

Cubiculum laboratorium, conclave operi faciendū destinatum; *hivatal-szoba*. Gal. Bureaux. Opin. in Polit. 1810.

Cubulo, onis: cubus, mensura vinaria; *köböl*. Fej. II. 100. debent dare per annum sexaginta *cubulones* Marci.

1. **Cubulus**, i, (Du C.) hydia, mensura aridorum et liquidorum; *köböl*; *veder*. Battly. Leg. III. 154. an. 1346: puniantur in media mensura vini, quæ est octava pars *cubuli* (ad hæc adnotat Battly.: *Cubulus* non fuit aliud atqui sit hydia nostra Transylvaniensis, quam *vödör* seu *veder* vocitamus, quæ continet octo medias, si itaque media mensura est octava pars *cubuli*, procul dubio *cubulus* ex octo mediis consistebat: certum est autem quinque nostras hydrias efficere *Urmam* Poseniensem, quæ ex 64 mediis vini conflatur).

2. **Cubulus**, (Du C. mensura vinaria) hoc loco est mensura tritici, mensura aridorum; *köböl*. Cod. Dip. Kár. I. 314., 198. videlicet sexaginta *cubulos* tritici et unam vaccam cum vitulo, unum lardum cum dimidio, XXXVI. *cubulos* ordeï et XIII. specias frugum.

Cucharum, saccharum; *czukor*. Száz. IV. 685.

Cuculare, V. s. Gratitare. (Du C.); *kakukolni*. Cf. Auct. Carm. Phil. 35.

Cucullaris, e (vestis) toga monastica cucullo instructa; *barátsuklya*. It. cocolla. Veranes. Hist. I. 184. Huic Georgio dandum erat, ni fallor, cognomentum, quod est, Utisemii; aut saltem Fratrem Georgium appellas, cui nomini plurimum studeat, quo et in aula felicissime crevit et quod professionis suæ veneratione sicut nec *vestem cucullarem*, quam in aulicum morem non excolit, ad extremos usque dies, quod facile scimus, depositurus non est.

Cuculliger, i, cucullum gerens, qui capam gerit, monachus; *csuklyás*. Schesæus. Ruine. Pann. F. 575. Ed. pr. Wittebergæ 1574. Petrus consilium... prudens in pectore versat. Idque *cuculligero* scriptis patefecit amico (Georg. Frat. Martinuzzi).

Cucullus, i, *Cuculla* q. v. Fr. Balass. Casul. Steph. 22. Liceat iam isthac de casulæ forma, deque *Cuculla* seu *Cucullo* dicta ad nostram casulam applicare.

Cucullus domesticus; *házi sapka*. Ger. Holz-Mütze. Cons. Sumpst.

Cucuma, Cambuca q. v. Törvt. Msz.

Cucumerarium, (Du C.: locus, ubi cucumeres cresunt.) Battly. Leg. III. 290. an. 1391: obligatur... triginta florenos auri dare... pro quibus etiam ecclesiæ... certum *cucumerarium* et pecuniæ quantitatem... dare obligatur.

Cucupha, æ, mitella, calidendum minutum; *sejkötő*. Lzb. Cod. Med. T. II. 425: pro *cucupha* ex sindone alba = Vor ein Häublein von weissen Zendl.

Cucura, æ, (Du C. cucurum) pharetra, corytus, theca sagittarum a germ. *Köcher*; *tegez*, *puzdra*. Raë. Mon. Sl. VII. 453. an. 1090: cepit... una racana, due *cucure*... duodecim marre... quinque delatoria (rectius: dolatoria)... octo pulatoria et duodecim sicii et sex porcos.

Cucurbitare, (Du C. uxorem domini adulterio polluere); *szerelemkedéssel magát behizelegni*. Vuch. Jur. Feud. 248. *Cucurbitare* idem ac existimationem domini expugnare amoribus; fabulam cuculi atque curruce ludere. Cuculi autem satis nota historia sua ova nunquam excludunt, sed deponentis in nidum curruce, quæ iis, cum sua putat, incubare et secelerati *insitilium* partum avicula minime mala, educere solet.

Cucurbitatio, actus cucurbandi. Vuch. Jur. Feud. 247. Fit itaque vasallus felonie reus domino insidias vite struendo... verbis factive dominum lædendo, illius uxori, filiæ, nepti ex filio, nurui, sorori innuptæ stuprum inferendo, earumve pudicitiam attentando. Quod vulgo *Cucurbitatio* dicitur.

Cucurbitivus, 3., *Cucurbitinus*; *tök alakú*. Galeoti 67. *cucurbitivorum* *pirorum* magnitudo.

Cucuricineæ braceæ, e panno crasso. bilice sutæ braceæ; *durva csinvatból készült nadrág*. Jók. Epp. I. 167. Sed bene ipsi contingit? Quare portat tales braceas *cucuricineas*? Vellem, quod accepisset, quinquaginta solidos (Ügy kell neki, bár ötvenet kapott volna keményül, minek jár kukoricea nadrágban?)

Cucuritus, us, cantus galli; *kukorékolás*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. V. 105. si noctu citius cantat (gallus), quam solet, aëris mutationem et ventum; si paulo post occasum et vespertino crepusculo in raucisonum *cucuritus* cum alarum motu prorumpat, tempestatem.

Cudifacere, pecuniam eudendam curare, *pénzt veretni*. Magy. Tör. Tár. IX. 454.

Cuere, (Dief.) (fors. a *cavere* detortum) tueri, defendere; *megvédeni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 145.

Cuffa, æ, modius; *véka*, *kád*. Kuffen. Fjp. Szám. p. 535. an. 1442: pro III. *cuffis* cimenti.

Cugulla, idem quod *cuculla*; *csuklya*. Bärceay.

Cuioneria, æ, V. Tutela cuioneria, vexatio (a Slav. Kujon. Spitzbube); *kinózás*.

Cuionerius, 3., V. Tutela cuioneria; *vexans*; *kinzó*.

Culeitra, culeita; *vánkos*, *matracz*, *párna*, *derékalf*. Arch. Rák. VIII. 312. *Culeitra* pilis equinis repleta cum operculo ex dicta. — Pulvinar aliud ex dicta. Thök. Diar. II. 336., 338. Due *culeitæ* pro lecto. Száz. XVII. 862.

Culeitral, pulvinar; *vánkos*. Magy. Tör. Tár. XX. 473. unum *culeitral* ex materia sericea.

Culeitarius, i, lodieum confector (qui facit culeitras Du C.); *paplanos*. Ger. Deckenmacher. Tab. Conser. Pest. Levit.

Culeola, carina viridis nucis; *kopács-tékja* a diónak. Ger. Grüne Nusschale. Pár. Páp.

Culcus, i, (Du C.) sinus maris; *tenger-öböl*. It. golfo. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 389. Et tam per guerram quam per pacem licitum est Ragusinis ire ad mercandum a *culfo* Co-ranti infra.

Culicellus, i, parvus culex; *szúnyog-ska*. Szamosk. III. 227. Volant hi *culicelli* agminatim, confertoque examine grassantur. Cf. Seren ap. Diomed. p. 513. P.

Culiceus, 3., ad culicem pertinet; rete culicem: *szúnyogháló*. Székess. főgymn. Ért. 1894/5. p. 61. non secus portas duas, unam ex assere molli, aliam ex reti *culiceo* lista affixo instructam.

Culicinus, 3., culicis; *szúnyog*. Szamosk. III. 227. Est infra Karansebesum opidum non procul a Danubij ripis antrum viroso halitu, qui (sic) vernis mensibus *culicini* generis ingentem vim effundit, armentis et pecudibus quibuslibet, sed potissimum bubulo et equino generi infestam et exitialem.

Culicivorus, 3., qui culices vorat; *szúnyogevő*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VIII. 264.

Culiginare, obfuscare (a culigine) *beszótétni*. Tör. Tár. 1888. p. 336. et quomodo diffusi per totum orbem virtutum regiarum fulgores nostro periculo ac tam manifesto istius viduae damno *culiginarentur*.

Culinaria, ium, res ad culinam pertinentes; *konyhatedény*. Magy. Tör. Tár. XX. 463. Cista continet aromata et *culinaria*.

Culinarius stylus, inquinatus, corruptus sermo; *konyhadiák*. Ger. das Küchenlatein. Kass. P. I. 326. Stylus extractum non debet esse oratorius, sed nec laconicus nec *culinarius*.

Culinarius, ad culinam pertinet; *konyha*. Arch. Rák IV. 45. ita, ut iidem nullis in Fortalitium, victualium *culinarius*um, aliorumque necessariorum adigantur oneribus. Tör. Tár. 1886. p. 648. Cf. Front. B. Parth. p. 201.

1. **Culmen**, titulus honorarius summorum magistratuorum, principum, (Du C.) maiestas regia; *főnség*. Cod. Dip. Pat. T. I. p. 219: supplicans nostro *culmini* prece subiectiva. Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 428. Cod. Dip. Fam. Com. de Sztára V. II. 6.

2. **Culmen**, (Du C.) tectum: *tető*. Ljub. Mon. Sl. XVII. 122 an. 1437: pro reparatione... *culminis* magazenii.

Culminatio, summum fastigium; *tetőponton állás, tetőpont, tetődzés*. Wallaszky 241. Törvt. Msz.

Culmus, i, cassis (Du C. al. s.); *sisak*. Bárczay.

Culpabilitas, culpa, crimen, nocentia; *véték, vétékesség*. Cod. Dip. Hung. And. V. 13., 31. II. 431. Fej. X. I. 489. sed se in sue *culpabilitatis* manifeste indicium a facie iuris et iustitiae absentasse ex omnibus agnoscebatur.

Culpabiliter, (Du C.) improbe, poena digne; *vétkesen, büntetésre méltóan*. Vern. Phil. Mor. 388. Qui huic officio *culpabiliter* deest, alteri tum damnum emergens tum lucrum cessans reparare debet. Cf. Symm. Ep. 9., 40.

Culphus, i, *culfus* q. v. Luc. Regn. Dalm. 240. et dimissis duabus galeis ad custodiam punctae, et duabus ad S. Nicolaum, intravit cum reliquis *Culphum* dictae terrae.

Culptrum, culptrum, slappe Dief; *sallap*. Schläg. 570.

Culposum, (damnum) culpa, incuria alatum; *gondatlanság által okozott, hibából való, vétékesség-szülte, vétés (kár)*. Törvt. Msz. 105.

Culposus, 3., culpa-plenus, noxius; *vétés*. Kelem. Inst. Jur. Pr. 448. qui suspicionem dispescunt: a) In Dolosam, *Culposum* et Simplicem prout vitio voluntatis, intellectus aut adiunctis aliis, quae imputari quidem non possunt, pupillo tamen periculum minantur, originem suam debet... γ) *Culposam* pariter subdividit in culpa lata, levi et levisima commissam.

Culpus, i, ictus; *ütés*. It. colpo. Han. Mon. Jur. V. I. 6. an. 1265: quicunque percusserit aliquem de petra... perdat quinque yperpera pro primo *culpo* et pro quolibet *culpo* sequenti perdat duo yperpera.

Cultellator, (Du C.) cultriarius; cultorum faber; *késműves*. Fjp. Szám. p. 122. an. 1412.

Cultellifex, cultriarius, cultorum faber; *késműves*. Urk.. Sieb. II. 451. an. 1376. *cultellificum* fraternitas.

Cutellus, i, fors. a cultro originem trahit, quo portiones et numerus districtuum, decimandis frugibus destinatum taleis incidebantur. Probant haec, auctore Tagányi, in elenchis decimationum Sæc. XVI. occurrentes voces: *Surány-kés, Gömör-kés, Szolnok-kés*, etc. *dézma kerület*. Vet. Mon. I. 213. an. 1252: decimationes ad Strigoniensem Archiepiscopum spectantes distinguuntur in tredecim... portiones, quae *cultelli* secundum regionis consuetudinem nuncupantur. Fej. IV. I. 493. et passim. Batty. Leg. III. 591. Száz. XXXI. p. 215. Tkal. Mon. Hist. an. 1338. Batty. Leg. T. II. 226. an. 1227. *Cultelli* nomenclatio nobis Hungaris propria... est enim pars quadam decimarum seu segmentum, districtus minor ab aliis sequestratus, unde decimae desumuntur.

Cutellus, dem. a culter. Batty. Leg. T. I. 404. Fiebant itaque investiturae per cespitem... per *cultellum* plicatum (quas in manibus tenebant qui investiebant).

Culter straminarius, culter stramento coincidendo; *szeckavágó kés*. Vect. Ref. F. 2.

Cutillus, i, Cutellus. Batty. Leg. III. 532. an. 1470.

Cultivabilis, qui coli potest; *mívelhető*. Juriev. Jur. Met. 77. et si per errorem suorum Officialium absque legitima mutungatione obiectum montanistium colat aut legitime collatum praescripta ratione in statu *cultivabili* non conservet.

Cultivabilitas, proprietates rei, quae coli potest, status cultivabilis vel cultivabilitatis; *mívelhetőség*. Faber. Jur. Met. 407. 45. de *Cultivabilitate* operum metallicorum. Montanum opus, in specie Metallifodina cultivari et in statu *cultivabilitatis* conservari dicitur, si laboratorum et operarum sufficiente numero a ratione eius magnitudinis et spei, quam praebet, ubertatis, per Judicium Montanum determinando provism sit.

Cultivans fodinam, *urburarius* q. v. Wallaszky 385.

Cultivare, (Du C.) colere; *mívelni*. Wallaszky 385.

Cultivatio, cultus, agricultura; *földmívelés, művelés*. It. coltivazione. Kass. P. I. 200. Desertæ colonicales sessiones...

qui has fine *cultivationis* suscipere voluerint... Kass. Jur. Civ. II. 148.

Cultivatus, 3., cultus; *művelt*. Cod. Dip. Arp. V. 180.

Cultor, culter; *kés*. Száz. VIII. 138. *cultor* pro vitibus scindendis... *cultor* minor pro vitatore.

Cultra, æ, (Du C.) culcita, stragulum; *vánkos*. Ljub. Mon. Sl. IV. 413 an. 1376: una pulcra *cultra*, duo linteamenta. XXII. 184 an. 1461.

Cultrarius, i, cultorum faber; *késcsindló, késműves*. Messerschmied. Tab. Conser.

Cultrarius, 3., cultri, ad cultrum pertinet; *kés*. Lzb. Cod. Med. T. II. 780.

Cultrica penarum, culcita plumea; *tolldvankos*. It. coltrice. Raë. Mon. Sl. XIII. 321 an. 1326.

Cultrum, pala, batillus (ap. Du C. alio sensu); *ásó*. Kronst. II. 497. an. 1537: pro uno *cultro*, kolter, ad fodiendum foveas.

1. **Cultura**, æ, (Du C.) ager cultus; *szántás alá való föld, megművelt föld*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 29. quam futuram noverat monacham eadem notificante moriendo sue illum proprietatis fecerat participem, par bonum sibi tribuens cum suis *culturis* aureosque nastales, quin etiam suam vineam.

2. **Cultura**, æ, merx; *árucikk*. Száz. XI. 814.

Cultura deprædatoria; *erőszakolt művelés; rablógazdálkodás*. Ger. Raubbau. Besztb. Levit.

Cultura Montana, res metallica; *bányaművelés*. Faber. Jur. Met. 4. Quaevis occupationes circa hac obiecta (mineræ, maleaturæ, ustrinae, tusoria, lotoria etc) *Cultura Montana* (Bergbau) et Jus, quod intuitu eius obtinet, Jus Metallicum appellatur.

Cultura serici, cultura bombycem; *selyemtenyésztés*. Törvt. Msz.

Culturalis, ad cultum, culturam pertinet; *művelődési*. Száz. XXIV. 374.

Culturare, (Du C.) colere; *művelni*. Batty. Leg. III. 432. an. 1439.

Cultus, religio; *hitvallás*. Törvt. Msz.

Cultus disparitas, diversitas religionis; *hitkülönbség*. Georh. H. T. I. 97.

Cum alfabeto, V. *Alphabetum intercedere*. Knauz. M. E. Str. I. 345. et ad cautela, consimiles (t. i. litterae) *cum alfabeto* t. i. interceisas) penes nos retinimus.

Cum nostris, V. *Constitutio procuratoris cum nostris*; Georh. H. T. IV. 48. És így: a határozatlan ügyész-vallás... csak egy esztendeig, de az egy bizonyos perre meghatározottan, úgy nem különben a Bíró előtt szóval tett és a *cum nostris* nevezete alatt ismeretes ügyész-vallás azon pernek kimeneteléig, a visszatérésig tett ügyész-vallás pedig az ügyes félnek hazajöveteléig tartja meg az erejét.

Cumanice, Cumanorum more; *kúnok módjára*. Chr. Dubn. p. 407: Hinc insuper contra eum, qui *cumanice* et non catholice conversabatur, Philippus Firmanus sedis apostolice legatus advenit.

Cumatilis, (Du C.) a gr. *κῦμα*, marinus, caeruleus; *tengerzöld-kék*. Bárczay. Cf. Titin. ap. Non. 543., 41.

Campana, æ, pro: campana v. campanum (Du C.), tintinnabulum areum; *harang, csengetyű*. Cod. Com. Zi. v. III. p. 451. eum.

dem Johannem solum in suis proprijs et circumiacentibus ecclesijs similiter canonica munitione premissa, extinctis candelis et compulsatis *Cumpanis* publice excommunicatum renunciare debeatis.

Cumulative, cumulate; *együttessen, összesen, tömegesen*. Werbőczy 255. Potestas condendi Leges a Populo in Regem translata est, non privative seu exclusive, verum *cumulative* seu copulative. Kövy El. 534. non singillatim verum, ut loqui amant, *cumulative* in una pœna convineuntur.

Cumulativus, 3. cumulans; *tömeges*. Kelem. Inst. Jur. Pr. III. 201. γ) Conspirantes (*Cumulativæ*) (testes) ubi diversa quidem adiuncta sed ad unum idemque factum complendum pertinentia referuntur per duos Testes.

1. **Cumulo** -onis, meta fœni, sensu translato: pratum; *szénás, kaszáló, rét*. It. cumulo. Knauz M. E. Str. I. 53., 25., 56., 118. cum silvis, venacionibus, aquis piscationibus, *cumulonibus* ac omnibus commoditatibus.

2. **Cumulo**, onis; cumulus electamentorum fodinalium; *bányahányadék*. Orsz. Lev. D. 643: Concessimus etiam, ut omnes *cumulones*, qui in veteribus aurifodinis crescere consueverunt, ipsi hospites nostri ac eorum successores colligere possint pacifice in perpetuum.

Cumulorum hortus, horti, in quos cumuli fœni comportare et asservare solebant; *szénás kert*. Batty. Leg. T. II. 88. an. 1082.

Cunale, canna; *nád, káka*. Száz. XIII. 234.

Cunctiperda, æ, qui cuncta perdit; *mindenfölemészto*. J. Czernovicius: De bello Pannon. Libri VI. Praga MDCXIX. *Cunctiperda* igitur merito eluit iste suita.

Cunctipotens, (Du C.) omnipotens; *mindenható*. Ljub. Mon. Sl. XII. 52. an. 1412. *cunctipotente* domino. Andr. Pann. 214: Deus *cunctipotens*. Cf. Prudent. *æqi atep*. 7., 56.

Cundalum, idem quod *cuniada* ap. Du C. securis V. s. *Bancha*; *balta*.

Cundere, eundere. Kol. Cod. 39.

Cuneus, i, (Du C.) (signatura) forma; *veret*. Ger. Prägung. Angl. coin. Ljub. Mon. Sl. V. 219. an. 1441: auri veri et puri ad *cuneum* et pondus Venetorum.

Cuniare, eundere; *verní*. It. cuniare Ljub. Mon. Sl. V. 96. an. 1407: moneta grossorum, qui debeant *cuniari* ex argento.

Cunicula, æ, pellis cuniculi; *tengeri nyúl bőre*. Ljub. Mon. Sl. I. 21. an. 1204. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 261. Habebit Archiepiscopus omnes introitus et omnes honorificentias, quas habere consueverant Archiepiscopi, qui fuerunt ante, et a Communi Jadre insuper omni anno in kallendis Marcij mensis unum milliarium et dimidium *cunicularum* bonarum.

Cunicularis, ad cuniculum pertinens; *akná, bányai*. Juriev. Jur. Met. 85. Mensura hæc . . . anno 1753 per B. R. de 9. Julii Mensura *cunicularis* pro D'istrictu Schemnicensi definita erat in 25088-o □ Ita . . . etc.

Cunicularius, 3., ad cuniculum pertinens; *földalatti, bartlangra, üregre aknára, minára vonatkozó*. Szamosk. II. 169. Hoc quoque (propugnaculum) a Turcis *cuni-*

cularis insidiis et pulvere tentatum atque etiam clade nonnulla affectum est.

Cunicularius, i, proprietarius cuniculi; *bányatulajdonos*. Juriev. Jur. Met. 93. Proprietarius cuniculi hæreditarii seu *Cunicularius* hæreditarius non tantum labores metallicos . . . intra legale tempus incoare tenetur, verum etiam Cuniculum infra designatas Metallifodinas secundum Planum elevatum æqualiter absque interruptione continuare . . . tenetur.

Cunicularius militaris; *aknász*. Faber. Jur. Met. 39. Conductio *Cuniculariorum militarium* (*Minewr*) et fossorum (*Sappeur*) absque præiudicio prærogativa montanisticæ suscipienda. Cf. Veget. Mil. 211. Ammian 24., 4.

Cuniculinus, 3., ad cuniculum pertinens: Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 126. ambos cum pellibus *cuniculinis*.

Cuniculus fœni, strues, meta fœni; *szénaboglya*. Beszth. Lev.

Cuniculus hæreditarius; *örökös bánya, altárna*. Juriev. Jur. Met. 90. Est autem *cuniculus hæreditarius*. (Erb-Stollen) talis Cuniculus Metallicus, qui non tam minerarum eruendarum quam aquæ ex alienis fodinis derivandæ aut circulationis liberi aëris (tempestatis) vel denique utriusque beneficii alienis fodinis procurandæ causa per fodinales alienos fundos protenditur.

Cuniculus indagatorius, investigatorius, nyomozó, kutató bányakna, vizsgáló bánya menet. Versuch-stollen. Beszth. Lev. Faber. Jur. Met. 72. sed nec quidem Mutungatio sed nuda et simplex investigatio montanistica pro struendo *Cuniculo investigatorio* (Such-Stollen) petenda est, factaque id genus Mutungatio. Törvt. Msz.

Cuniculus Metallicus; *bánya, akna*. Juriev. Jur. Met. 85. *Cuniculus Metallicus* (Stollen) est talis fodina, quæ horizontaliter aut oblique in viscera terræ descendit.

Cuniglus, pro: cuniculus, mus porcellus (Linn.); *tengeri nyúl*. Ljub. Mon. Sl. I. 149: de carnibus cervi et carnibus de *cuniglis*.

Cunius, *Cuneus* q. v. Ljub. Mon. Sl. IV. 44. an. 1362: debeant fieri grossi novi de eadem stampa et *cunio*.

Cupha, et **Kuffa**, cupa ap. Du C. seypus; V. *Cuffa*. Fjp. Szám. k. 466., 479., 541. dedimus . . . pro VI. *Kuffis* cimenti.

Cupella, obrussa (Du C. al. s.); *égetett csontporból készített csésze*. Gall. coupelle. Ger. Kapelle. Treibscherbe. Kecsk. P. Ötv. 153. Cf. Pallad. Febr. 23., 12. Apie. 1., 2.

Cupla, æ, (Du C.) copula canum venaticorum: *póráz*. Ger. Koppel. Bárczay.

Cupola, æ, tholus (Du C.) euppula; *kúp-födél*. It. cupola. Ljub. Mon. Sl. V. 261. an. 1334: pro rigallis operatis ad *cupolam* de fero.

1. **Cuppa**, æ, imbrex; *fedélcserép*. Ger. Dachziegel. Verancs. Hist. I. 315. Et si quæ sunt nobiliore structura ex formato quidem latere factæ sunt sed incocto et *cuppis* tantum coctilibus operatæ.

2. **Cuppa**, æ, (Du C.) vasis potorii species, cantharus; *kancsó*. Ger. Humpen. Tör. Tár. 1888. p. 566. Száz. IV. 357.

Cuppula, æ, dem. ad cuppa (Du C. a. a.); *kis serleg, kancsó*. Kronst. II. 291., 455., 423.

Cuppus, 3., cavus V. s. Cottus; *vájt*. It. *cupo*. Ger. hohl.

Cuprarius, Cuprearius, i. 1. faber ærarius, 2. chalcographus; 1. *rézműves*, 2. *rézmetész*. 4. Egri. Pest. Lev. 2. Tab. Conser.

Cupreatus, 3., cupro inductus; *ércz-czel beront, fémeczett*. Magy. Tör. Tár. XX. 170.

Cupreum, pala cuprea immittendo pulveri nitro cum globo in tormentum; *ércz-lapát az ágyúk töltésére*. Kronst. I. 643: an. 1540: bombardario pro uno vulgo *cupreo* vulgo ladschuffel.

Cupreus, 3., ad aurichalcum, cuprum pertinens; *réz*. Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 28. ut ipsi alia aurea vel argentea montana colant propter illas *fodinas cupreas*. Cf. Plin. 23., 3., 37. Pallad. Jul. 5. Trebel. Claud. 14.

Cuprifaber, faber ærarius; *rézműves*. Ger. Kupferschmied. Fjp. Szám. 545. facta est quittatio cum Johanne *cuprifabro*.

Cuprifusor, fusor ærarius; *érczöntő*. Ger. Rothgiesser. Quel. Sieb. I. 450. an. 1505. Rothgiesser sive *cuprifusori*, qui loco bombardarii servatur.

Cupripap, faber ærarius; *rézműves*. Tör. Tár. 1889. p. 384.

Cuprum, imago ære excusa; *rézmet-szet*. Veronica. Drama in 3. Actibus ex originali Germ. auctricis E. R. S. redditum . . . Georg. Bajzáth de Pészák. Adnexis duobus *Cupris* Pestini 1858.

Cuprum cyprium, (Du C.) æs cyprium; *ezement-réz*. Gall. cuivre. Beszth. Lev.

Cupula, *Cuppula* q. v. Schaffr. Electr. IV. Aedes etiam Universitatis Romanæ intra paucorum annorum decursum ter tacta est fulmine: nimirum 6. April 1753. etc. at quidem in *cupula* seu *Limace* vulgo *Lumaca*.

Cupus, i, (Du C.) tegula; *tégla*. Kuk. Jura. I. 147. an. 1384. liceat . . . extrahere *cupos* seu tegulas et *matones* . . . pro constructione . . . edificiorum.

Curaria, æ, *Correria* q. v. Ljub. Mon. Sl. IV. 465. an. 1402.

Curata, æ, (Du C.) ædes sacrorum anti-stitis; *plébánia*. Fer. Mon. Sl. XVIII. 261. an. 1659: nullam ecclesiam seu *curatam* habent.

Curatela, æ, (Du C.) Curatio, pupillarium bonorum administratio; *jóságbeli árvagondviselés*. Gal. curatelle. Germ. Curatel. Kass. Jur. Civ. I. 34. quasi Genitor meus desideratissimus olim N. N. tenerarum prolium suarum ex secunda consorte sua Noverca autem mea N. N. genitarum tutelam et *Curatela* in ultimo mortis suæ articulo eidem commississet. Tisztb. Irm.

Curatulare, curam bonorum agere; *birtoknak gondját viselni*. Kass. Jur. Civ. I. 140. nec pateremur eundem et *Tutelatos* atque *Curatelos* ipsius iustis suis iuribus improvise destitui.

Curatularis, e, ad curam possessionis, bonorum pertinens, qui opponitur tutelaris: ad curam hominum, personarum pertinens; *árvagondviselési*. Kass. Jur. Civ. I. 49. sed nec super preventibus *Curatularibus* debitas rationes reddere vellet . . .

Curatulus, us, munus pupillarium bonorum administrandi; *gondviselési hivatal*. Törvt. Msz.

Curatia, æ, V. *Parochia*. Oltv. Act.

Synod. 75. Conclusa hac ratione Synodo, terminatis precibus Synodum consequentibus, decantato Hymno Ambrosiano Patres Synodales recepta Pontificali benedictione ad *Curatias* suas dimissi sunt.

Curative, medendo, arte et cura medica; *gyógyítva*; cui opponitur *praeservative* i. e. malo praeventendo; *óvószerekekkel élve, elejét véve*. M. Bel. Prodr. 148.

Curativus, 3., curans, sanans; *gyógyító*. Lzb. Cod. Med. T. II. 25: adminicula tam praeservativa quam curativa.

1. **Curator**, qui pupillarum bonorum curam gerit; *gondviselő, árva gondviselő, gondlapa, gyámtya*. Törv. Msz.

2. **Curator**, accensus scholasticus; *iskolai szolga*. Batty. Leg. III. 255. an. 1370: *Curator* scholarum in nostris scholis paterfamilias dici solet, qui nimirum aperiendarum claudendarumque atque mundandarum scholarum curam habet.

Curator animarum, sacerdos; *lelkész*. It. curato. Oliv. Act. Synod. 49.

Curator Ecclesiae, minister, apparitor ecclesiasticus; *egyházfi*. Ker. Nap. 349.

Curator litis, qui curam gerit litium; *ügykormányzó, pörök gondviselője, perügyelő*. Törvt. Msz.

Curator massae, *érték gondviselője, tömeggondnok, vagyon gondviselője*. Törvt. Msz.

Curator Montium, *bányagondviselő*. Faber. Jur. Met. 44. *Curatores Montium* Factores et ductores rationum sunt Urburariatum, procurant sub directione et executione rationum Officii oconomiam creditorum administrationi suae in processu operum montanisticorum; minerarum ad Ustrinas admodiationem, coemtionem materialium montanisticorum secundum praehabitam defixam semestraliter ab Officio pro toto processu Montano Taxam.

Curator rerum pupillarum, administrator r. pup.; *árvagondnok*. Ger. Waisenver. Kass. Prax. I. 37. Habet quaelibet Civitas suos Notarios, Fiscales, Camerarium, Urbarii Praelectum, rerum pupillarum *Curatorem*...

Curator sequestri, qui curam gerit sequestri; *zárgondviselő, zártartó*. Törvt. Msz.

Curator Sufflatorii, praefectus coquinae regis; *konyhamester*. Magy. Tör. Tár. XX. 202.

Curator Superintendentialis, minister, apparitor superintendentis; *a superintendentis szolgálója; gondnok*. Ker. Nap. 126.

Curator Sylvarum, *erdőmester*. Faber. Jur. Met. 45. Quam momentosum operosumque penes culturam montanam res sylvanalis sit, res ipsa docet; aequae grave est ei respondens officium. *Curator Sylvarum* conservacionis earum, lignorum ad culturam montanam necessariorum tempestivae procuracionis et advectionis curam habet, in maioribus Processibus montanis munus hoc inter Exactores, Indagatores, Obequitatores Sylvarum subdividitur.

Curatorialis, ad curatorem pertinens; *gondviselői*. Székelyudvarhelyi ref. koll. Ért. 1894/5. 144. Kivonat a *curatorialis* jegyzőkönyv 1822. évi szept. 23. tartott ülésének... határozatából.

1. **Curatoratus** (Fodinarum), praefectura, officium curatoris; *bánya felügyelőség*. Nov. Calend. 217. Fodinarum *Curatoratus* Adiunctus D. J. K.

2. **Curatoratus**, us, munus curatoris; *helyi, iskolai gondnokság*. Bék. Debr. főisk. törv. 7. et 155. Servetur protocolium, in quo adnotabuntur determinationes curatorum... quoad administrationem *curatoratus*.

Curatorius, 3., ad curatorem pertinens; *gondviselőégi*. Kov. Form. St. CXXVII. *Curatoria* constitutio Hungariae.

Curatrix, quae pupillorum curam habet; *nőgondnok, gondanya, gyámnya*. Ger. Waisenmutter. Kass. P. P. I. 498. Antonia, Josephi naturalis tutrix ac *curatrix*.

1. **Curatus**, i, sacerdos, curio sacer; *pap, lelkész*. It. curato. Gal. curé. Epist. Past. ad Dioec. Agr. Kass. P. P. II. 240. item pro inducendi *Curati* et cantoris seu Ludirectoris provisione et conservandorum aedificiorum *Curati* et Ludirectoris habitationi deservientium.

2. **Curatus**, i, oconomus (Du C. curio, sacerdos ecclesiae); *gazda*. Fer. Mon. St. XVIII. 11. an. 1581. se *curatum* seu oconomum recipiant.

Curbungiones, auctore Battiano (Leg. T. II. 474. an. 1283.) a corbulo, qui est corbis species, quem in dorso bajulant, ita dieti; ego vero censeo id detortum esse a *corbagio*, quod operas, quas subditi dominis ex lege praestare obligantur, denotat; *robotos*. Gall. corvéteur. Fej. VIII. 490: ut *Curbungiones* nostri singulos saponis frugum cum singulis gallinis et sanctiferi ac plaustrales nostri singulos saponis... custodi exsolvere teneantur. Ebst. Okm. 79. an. 1283.

Curerius, i, nuncius celerrimus; *futár, hírnök, hírvívó*. Ger. Courier. Arch. Rák. I. 5. Extracto solutionis *cureriorum* aliorumque intervenientium.

1. **Curia**, æ, aula regia; *királyi udvar*. Luc. Regn. Dalm. 96. *Curiam* Ducum et Regum mobilem non fixam fuisse ex Archidiacono et Datis privilegiorum constat.

2. **Curia**, *curtis*, fundus nobilium Szirm.; *nemeshely, szabadhely*. Irh. *udvarhely, nemesi telek*. G. Fej. VIII. 226. 173. Advocatus debet habere unam liberam *Curiam*, unum molendinum etc. Vuch. Jur. Feud. 64. *Curtis* vero notat *Curiam* s. Praetorium cum area aedificiis villa et fundis eo pertinentibus.

3. **Curia**, æ, ordo, classis scholae; *osztály*. Leges Schol. Schem. 16. Lectionem autem potissimum in iis libellis, quibus paulo post in *curiis* superioribus necessario usuri sunt, exerceant. Meta huius *curiae* est, ut pueri hinc in quantam transferendi tolerabiliter scribere... seiant.

4. **Curia**, æ, tabula vel iudicium regium; *királyi tábla*. Not. J. Samb. Tyrn.

5. **Curia**, concilium; *gyűlés*. Ital. curia. S. de Kz. Chr. I. 3., 1. I. 3., 3. et I. 3., 4: *curia* celebrata. II. 1., 15: *curia* Francivertensis (frankfurti gyűlés) idem significat: A) 1., 17. A) 2., 2.

Curia Archiepiscopalis, sedes, residentia arch.; *érseki székhely*. Cod. Ep. Pet. Páz. I. 404. Datum Tyrnavia ex *curia* nostra *archiepiscopali*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 85. quia olim *Archiepiscopalis curia* quinque Canonicis, Presbytero, Diacono, Sa-

cristae, Acolytho per totam hebdomadam alimentis praebere tenebatur.

Curia Comitilis, Curia Comitum, domus e. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 502. relaxavimus eisdem, ut non de qualibet mansione, sed de quolibet aratro cum avena superius nominata usque festum Sancti Martini dare debeant apud *Curiam Comitalem*.

Curia comitatensis, domus C.; *vár-megye háza*. Törvt. Msz.

Curia furni, aedes furni; *sütőház*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 98. Item vdvornici tenentur renovare *curiam furni*, cum veterescit et portam eiusdem curie custodire.

Curia Grebionum, V. *Grebatus*; *gerébház*. Ger. Hofbauerhaus. Præd. p. 7: Curia... *Grebium* (Gerébházok) vel paucissimis exceptis omnes diversis temporibus penitus debebantur vel pridem iniuria temporum nonnullae in *Curias Nobilium* transformatae sunt.

Curia militaris, tribunal in curia regia in facto honoris; *a királyi kuria lovagi becsületbíró-sága*. Hajnik Perjog. 60.

Curia Nobilitaris, fundus nobilium; *nemesi udvartelek, nemesi telek*. Proj. Leg. Civ. 211. Ad hanc denique referuntur etiam *Curiae Nobilitares*, quae ex usu recepto in regula duabus Sessionibus aequiparantur. Georch. H. T. II. 245. Cod. Dip. Brüss. III. 5.

Curia praetorea, Domus Comitatus; *megyeház*. Ger. Comitatushaus. Kass. Prax. I. 24. Habet quisque Comitatus suam *Curiam praetoream* seu domum et locum publicorum conventuum. Kass. Prax. I. 34. cura reparacionis *Domus praetoriae* I. 34. et haec una cum *Curia comitatensi* in via regia transennali situatur.

Curia Regia, tribunal regium; *királyi főtörvényszék*. Molnár Patv. 72. Praedicta Excelsa Tabula 7-Viralis cum Inelyta Tabula Regia Judiciaria in concreto sumpta dicitur *Excelsa Curia Regia*, quod nempe causas Regnicolarum in Persona Regis dijudicat. Georch. H. T. III. 76.

Curiae regiae magister, praefectus rei familiaris regis; *kir. főudvarnok mest.* Törvt. Msz.

Curiae Regiae milites, *testőr*. It. guardia del corpo. Gall. garde royal. Germ. Leibwache. Pelez. Geisa p. 63: *Milites Curiae Regis* illi dicebantur, qui honoratoris militiae auctoramento lecti, apparitores et Satellites Regii, cum Regis salutem custodiis vigiliis munientes, tum ipsius Aulae seu Curiae splendorem amplificantes, stipendia merebant.

Curia (Romana), dignitates, magistratus, qui pontifici Romano in regenda ecclesia auxilio sunt; sensu stricto adiutores in officiis pontificis, sicut advocati, notarii, expeditores etc. Huc pertinent: Cardinales, consistorium, congregationes, signatura, dataria, cancellaria etc.; *római kuria*. Fej. IV. 2., 181. Kon. Egyh. 247.

Curia Salis, curia rei salariae; *sóház*. Ger. Salzamt. I. Rák. Gy. 434. Datum in *Salis Curia* nostra Desiensis.

Curacio, -onis (curia seu Comitatus vel etiam curia solemnitas ita Du C.) Videtur tamen hoc loco significare occasionem, quae regem ad exercitum proficiscentem comitatur; *udvari kíséret*. End. p. 566. (Synodus Budensis an. 1279): 2) cum ad exercitus seu cu-

riaciones aut expeditiones ex certis et necessariis causis . . . eos contigerit proficisci.

Curiales decisiones, sententiae curiae regiae; a *főtörvényszék gyakorlott ítéltelei*. Törvt. Msz.

Curialia, adi. substantivi more usurpatum, res curiales, res ad curiam, h. e. aulam regiam v. imperatoriam pertinentes; *udvari dolgok, udvari ügyek*. Rák. Ón. p. 282. l. 22—24. (23.): Inter has considerationes difficillimum mihi fuerat scire, quid circa curialia praetendendum; ignorabam Turcarum mores et ceremonias . . .

Curialia iura, iura nobilium; *nemes-telki jusok*. Törvt. Msz.

1. **Curialis**, magistratus curiae, officialis curiae; *birói v. törvényszéki személy*. It. curiale. Cod. Dip. Brüss. II. 51. Pro vestibus curialium.

2. **Curialis**, aulæ regiae familiaris; *udvarnok*. Luc. Regn. Dalm. 96. nam in supradictis Privilegiis inveniuntur subscripti Camerarius primus 2. 3. Pincernarius, Palatinus, Cavallarius, *Curialis Comes*, Capellanus Ducalis etc.

Curialis Comes, 1. Comes curiae; 2. comitis vices gerens; 1. *udvarbiró*; 2. a *főispán helyettese*. Tört. Tár. 1893. p. 19. 1887. p. 342.

Curialis officialis, aulæ regiae officialis; *udvari hivatalnok*. It. officiale di corte. Gall. Officier de cour. Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 7. confisi etiam de fide et prudentia nobilis Francisci Zorba prefate Rglis Matis *curialis officialis* piseti Cremniciensis . . .

Curialis vestis, vestis forensis; *hivatalos ruha*. Dienstkleid. Kronst. I. 438. 677.

Curialisare, ad allodiaturam aliquid applicare; a *majorsági* (azaz a földesúr saját kezelésé alatt álló) *földhöz valamit csatolni*. Pfahl. Jus. Georg. II. 76. iugerorum supernatantiam ad allodiaturam applicari (*curialisari*) admittebatur.

Curialisatio fundorum, fundorum in libertatem vindicatio, relatio inter fundos liberos; a *házhelyeknek szabad telkekkel való tétele, földszabadítása, szabadtelkesítése*. Kass. Jur. Civ. Lex. 43.

1. **Curialista**, æ, nobilis unius sessionis, qui iobagiationibus carebat; *nemes telekű birtokos, telkes v. jobbágytalan nemes*. Georch. H. T. II. 245. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 355.

2. **Curialista**, æ, summi pontificis cancellariæ minores officiales; a *pápai kiadói s irodai hivataloknál levő alárendelt tiszti személyzet*, abbreviatorok, ügyvédek, jegyzők. Kon. Egyh. 257.

1. **Curialitas**, donum, quod ex liberalitate promanat (Du C. al. s.); *bőkezű ajándék*. Szász. XVI. 604. pixidem . . . ac quasdam casulas et ornamenta altaris necnon alias curialitates.

2. **Curialitas**, urbanitas, comitas, decorum (Du C. al. s.); *urbánosság*. It. curialità. Ger. Höflichkeit. Cod. Dip. And. V. IV. 347. acciones curialitatis. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 170. qualiter pro impensis mihi a vestra Sinceritate multiplicibus curialitatum et honorum insigniis condignas vobis gratiarum actiones exsolverem.

3. **Curialitas**, officium aulicum; *udvari tisztség*. Thurocz. 266. Consumti sunt ideo tantæ curialitatis in honore dies plurimi.

Curialitas beneficii, usus fructus

praediorum nobilium; *udvari jusok, nemes-telki haszonvételek*. Törvt. Msz.

Curialitatem facere, cultu et honore prosequi; *udvarolni*. Ljub. Mon. Sl. IV. 4. an. 1358.

1. **Curialiter**, decenter, eum dignitate (Du C. comiter, humane); *tisztességesen, emberségesen, udvariasan*. Batt. Leg. III. 274. an. 1372: curialiter incedere poterunt. Han. Mon. Jur. II. 172. Buny. Vár. tört. II. 15.

2. **Curialiter**, magna cum cura; *gondosan*. Batt. Leg. III. 257. an. 1370: Curæ . . . cantoris incumbit . . . considerare curialiter, quibus diebus qualiter Chorus regatur.

Curialitor, V. *Curialis Comes*. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 298. Unde volumus et precipimus Comitum Curialitori de Zoholeh pro tempore constituto, quatenus . . .

Curatio, (Du C.) V. *Curacio*, comitatus; *kisérés*. Batt. Leg. T. II. 434. an. 1279. cum ad exer citus, seu curiationes . . . contigerit proficisci.

1. **Curiensis**, e, ad officium, munus pertinens. V. *curialis vestis*; *hivatalos*. Fj. Szám. 224., 263. Item 500 den. pro sua veste *curiensi*.

2. **Curienensis**, ad curiam, familiam pertinens; *házbeli, családbeli*. Pel. De S. Adalb. s. col. 5. Ad. iam puer monachus vocaretur a *curiensibus*.

Curiola, dimin. ad curiam; Tör. Tár. 1887. p. 234.

Curiosuseule, demin. a curiose; *valamirel kíváncsiabban*. Lampe. Hist. Eccl. p. 532: Rusticus . . . curiosuseule inquit in rem, qualenam hominum genus esset, qui Biblia excurunt.

Curiosum, i, res rara, inusitata; *szokatlan dolog, ritkaság*. Szász. VI. 391. Tör. Tár. 1887. p. 745.

Curirius, i, *Curerius* q. v. Szirm. 64. Törvt. Msz.

Curisare, pro: chorizare (*Χορίζω*) saltare; *táncolni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 116.

Curulopata, æ, idem æ *Curopolata*; *udvarmester, palotamester, udvarnagy*. Germ. Haushofmeister. Szirm. Hung. in Par. 32. Huic Epochæ Palatini officium originem suam debere videtur. Cum S. Stephanus dicat: se Monarchiam suam ad normam Augustorum prioris et sui temporis instituisse. Jam autem Imperatores occidentis suos *Comites Palatii*, et orientis *Curulopatas* suos habuerunt.

Currala, æ, (rectius: carrata): nom. a currus — onus currus; *kocsi-rakomány, kocsi-teher*. Cfr. Gloss. Du Cangii s. v. carrada. Cfr. opus Sigismundi Simonyi, quod inscribitur «A magyar nyelv» vol. I. p. 452. Carrata; *ölfu*. In eod. com. Zi. vol. III. p. 492. . . quod . . . ipsorum officiales et Jobagionnes . . . manibus armatis et potenciarijs ad possessionem ipsius magistri ladislai . . . destinatis quinquaginta *curralatas* feni sui comburri et siluam . . . succidi et similiter igne cremari (corr. cremari) fecissent.

Curra, (Du C.) facile currens; *lótó-futó, könnyen futó*. Nagy Hier. Cf. Gaj. Dig. 24., 1., 48.

Currens, litteræ, quæ in territorio circumferuntur; *körlevél, futó levél*. Arch. Rák. VIII. 39. Kass. P. P. I. 29. Ker. Nap. 104. Törvt. Msz.

Currentales, Currens; *köröző levél*.

Cod. Camb. Merc. 59. In utroque autem casu, publicatio in loco, per Edictum, alibi vero per *Currentales* et Ephemerides institui ac omnes præterea Creditores . . . ea cum declaratione convocari debent.

Currentalis, cursivus. V. s. *Scripturistics*; *futó betű*. Ger. *Cursiv*.

Currentaliter, litteras circummittendo; *körlevéllel, körözve*. Arch. Rák. VIII. 39. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 366. *currentaliter* publicetur.

Currentare, litteris circummissis aliquid querere; *körözni, köröztetni, nyomozni*. Ker. Nap. 130. Törvt. Msz.

Currentatio, litteris aliquem persequi, querere; conquirendum curare; *köröztetés, közhíradás*. Pest. Vár. Lev. Törvt. Msz. Kass. Ench. I. 265. Profugorum delinquentium *Currentatio*.

Currenter ire, festinare; *sietni, futva menni*. Arch. Rák. IX. 385. Prouti et de pago in pagum præsentis meas *currenter ire* demandando, quibus per omnes comitatus Processus deportatis, *superinscribatur*.

Currenticius, 3., currens; *folgyó*. Szász. XXIV. 198.

1. **Currere**, obvenire, deberi (Du C. al. s.); *járni*. Szász. VIII. 6. incipit illo die *currere* sallarium suum.

2. **Currere**, valere (Du C. al. s.) *Præscriptio currit*, præscriptio valet v. sub *Præscriptio*; *forgalomban, érvényben lenni*.

3. **Currere**, pro: *percurrere* (Du C. al. s.); *átfolyni*. End. p. 87: Don . . . *currit* terram Alanorum.

4. **Currere**, in usu esse, versari; *forgalomban lenni*. It. correre; cursiren; *Curvere* facere; in usum mittere (Du C. al. s.); *forgalomba hozni*, donner cours à une monnaie S. de Keza Chr. II. 4., 4. byzantios *currere* fecit.

Curricula, a curruca (Dief.) fulica v. coturnix; *szárcsa v. fűz*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 116.

Curriculus unirotus, pabo. Text. v. sub *unirotus*; *taliga*. It. carretto. Gall. brouette. Germ. Schubkarren.

Currier, auriga, vector, vehicularius, plaustrarius. V. *Wozzeiam*; *szekekes, fuvaros*. Kelem. Hist. Jur. Pr. 47. Machinarum, aliarumque rerum necessariarum vecturas præstabant Udvornicorum illi, qui *Currieri* (Szekekes) compellabantur ac in singulis Comitibus admodum numerosi ceasebantur. Schläg. 1332. currier; *kocsis*. Szász. IV. 682.

Currier (equus), equus vectarius; *kocsiló*. Werbőczy 193. quod *equus currieris* et vestem potiorum mariti defuncti Domina relicta illius, pro se tollet. Kronst. II. 610.

Currifex, opifex plaustrorum, carpentarius; *kocsigyártó*. Kronst. I. 741. II. 379. an. 1534. Arch. Ver. Sieb. X. 1., 177.

Curriker, rhdarius, rector equorum, currier; *fuvaros*. Fej. I. 450. Idem in prædio Mester habet Ecclesia terram ad sex aratra et *currigeros* multos in eadem ac alios servitores.

Curriliter, curru; *kocsin*. Arch. Ver. Sieb. X. 1., 466. fluvium . . . *curriliter* transire necesse erat.

Curripar, *Currifex* q. v. Cod. Dip. Pat. Hung. V. 166., 237.

Curritare, currere, ire; *menn*. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 463. excitat cordis nostri

memoriam carnalis fidei coniunctio, cuius cursu *curritabimus*, quamdiu vivimus.

Curruallis, quod curru devehitur; *kocsin szállított. Tör. Tár. 1891. p. 680. sales curruales.*

Currale, is, curruum receptaculum; *kocsi szin. Diar. Com. II. 88. dentur Cubicula decem, stabulum pro equis duodecim, culina, cellarium, dispensa omnia distincta et currule pro duobus curruibus.*

Curulis, e (via) via pro curruibus; *kocsi (út). It. carreggiata. Germ. Fahrweg. Veranes. VII. 150. Nam in ea Transsylvaniae plaga duae potissimum semitae sunt ex Moldavia in Transylvaniam: altera Oytos, quae Brassoviae imminet, altera Radnabania, quae Bistriciae; illaque sola curruilis est et nonnihil lata, haec angustissima.*

Curruilisatio, actus curruum agendi; *kocsihajtás. Pril. Abact. 89: illa (sc. damna) vel sponte per curruilisationem vel casu fortuito inferuntur.*

Curruis ambulatorius, curruis volubilis; *toló kocsi. Ger. Rollwagen. Bene Pol. m. 53.*

Curruis Diligentiae, (a Gall. diligencie) curruis celer; *gyors kocsi. Ger. Eilwagen. Szilády A. Irod. Tört. Közl. V. IV. 471. ut per curruum Diligentiae usque Sopronium descendat.*

Curruis diligentialis, *póstakocsi. Gall. diligence P. P. Beszb. Lev. an. 1794.*

Curruis ferratus, ferro munitus; *vasalt szekér. Arch. Rák. VIII. 358.*

Curruis non ferratus seu nudus, *fakó szekér. Germ. unbeschlagener Wagen. Jogt. Eml. T. II. 4. p. 288: qui curruum non ferratum seu nudum vulgo fakó dictum suppeditaverit; a tali curru . . . denarios obtinebit.*

Curruis itineralis, vehiculum viatorium; *utazó kocsi. Diar. Com. II. 12.*

Curruis Ladislai Regis, curruis; *László szekere. Kereszt. Res. Mil. 116. tanta cuiusvis generis iumentorum penuria ad extremum enata fuit, ut cum pecudes deessent, homines ipsi earum loco carros (duabus duntaxat rotis constantes) impellerent; quod vehiculorum genus in perpetuum Ladislai Regis, communis eius calamitatis auctoris, memoriam Curruis Ladislai Regis vulgus appellavit.*

Curruis magnus, plaustrum scalare; *rudas szekér. Urk. Sieb. II. 338. an. 1370. de curru magno, vulgariter rudaszeker vocato.*

Curruis parvus, cui unus equus iunctus erat; *ajánecz-szekér. (a sl. ojnice). Száz. 1893, 323. et Magy. Gazd. tört. szemle 1898. 238. l. (Tagányi Ért.) Urk. Sieb. II. 338. an. 1370. de curru parvo vulgariter ajáneczszeker nominato.*

Curruis pestilentialis, in quo peste affecti deferebantur; *döghórosok kocsija. Bene Pol. 193.*

Curruis postarius, vehiculum publicum, rheda curruallis; *póstakocsi. Ger. Diligence. Lzh. Cod. Med. T. II. 327: curruis postarius vulgo diligence.*

Curruis publicae vecturae, curruis publicus; *pósta kocsi. Rák. Ön. 17.*

Curruis subductorius, curruis, cui equi praejuncti sunt; *fogatós kocsi. Batt. Leg. T. II. 104. (Deer. Col.)*

Curruis summarius, (summarius a

sagma, salma, sauma = sarcina) curruis sarcinis devehendis; mázsa szekér. An. Sc. I. 56. an. 1435: praeter curruis magnos summarios: Mázsás Szekér vocatos, qui more antiquo in certis civitatibus et locis Regni nostri Hungariae ad id specialiter deputatis, et deponi et disligari solent. Schläg. 1326.

Curruis Tavernicallis, essedum; *társzeker. Rüstwagen. Orsz. Lev. Nádasdy nádor 1550 kör. számadásai.*

Curruis truncatus, Carruca; *taliga. Ger. Karren. Pár. Páp.*

Curruis Viatorius, Curruis itinerarius q. v. Diar. Com. 30.

Curralis, pirata (Du C.); *kalóz. It. corsale, corsalo. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 78., 86. Nec debemus compagniam vel societatem aliquam cum illo habere curralium vel aliorum, qui sunt manifesti predones aut raubatores.*

Cursarius, Cursalis q. v.; *kalóz. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 507. Luc. Regn. Dalm. 236. nec receptabantur in suis portubus Cursarii et malefici. Kuk. Jur. I. 129. Száz. XXIV. 199.*

Cursitatio, (a cursitando) concursatio; *lötös-futás, ide-oda futás, futkosás. Olah. Cod. Ep. 29. Cf. Solin. 42.*

Cursive, celeriter, rapide; *sebesen, futva. G. Fej. T. XI. V. Un. 142. loca Dannubialia, in quibus fluvius Waag cursive fluit.*

1. **Cursor**, tabellarius, is qui ad aliquod perferendum mittitur. (Du C.); *futár. Germ. Eilbote, Kourir. Instr. Jos. II. p. 33. §. 91. b): Quod extra fines Provinciae, atque adeo medio publici Cursus mittendum fuerit, de eo rite tradito Cursor ab officio Postarum Reversales sibi dari faciet. Cf. Nep. Milt. 4., 3. Plin. Ep. 7., 12. Suet. Ner. 49. Martial. 3., 100.*

2. **Cursor**, (Du C.) tacticis dicuntur, qui aciem in proeliis antecedunt; *elől támadó. Száz. X. 740. a mély tag négy első embere (cursor) utánuk a defensor.*

Cursor Officinae, Juriev. Jur. Met. 47. Liquefactores Montanistici . . . 2-o *Cursores Officinae* (Vorläufer und Vorläufers Knechte qui mineras in vehiculo trusatili ad furnum advehunt, eas cratibus imponunt, carbonibus subiciunt et scorias abvehunt.

Cursor Tabulae, accensus, apparitor; *szolga, törvényszéki szolga. It. cursore. Gall. sergent. Germ. Läufer, Gerichtsbote. Tisztb. Ir. (Tabulae) Cursor Szolga.*

1. **Cursoratus**, us, cursus; *tanfolyam. Teut. Schul. I. 250: Pecuniam cursoratus a neo-advenis peregrinis Hfl. 2. solvendum.*

2. **Cursoratus**, us, cursoris officium; *szolgai tiszttség. Teut. Schul. I. 336: item cursoratus . . . redimatur.*

Cursorie, (Du C.) cursim, celeriter; *rövid úton. Tör. Tar. 1886. p. 436: medio internuncii sui cursorie ad suam M-tem expediti.*

Cursorius, 3., ad cursum pertitens; *fulás, . . . futó. Arch. Rák. VIII. 343. Hist. Nat. 42. pedes cursorii . . . Cf. Frontin. de Colon. p. 141. Ges.*

Cursualis, meta currens; *folgó határ. (Du C.) Fej. III. 359. unde ad viam, qua ex villa Bana itur ad civitatem Jauriensem eundo, pervenisset ad metam cursualem. Kub. Dip. Hont. I. p. 158.*

1. **Cursus**, cursus literarius; *tanfolyam, tanmenet. It. corso. Bel. Jesz. Geogr. Praef. Cursus Geographici.*

2. **Cursus**, praesens pecuniae pretium; *folyamát, árfolyam. Törvt. Msz.*

3. **Cursus**, us, piratica; *tengeri rabló kirándulás. Han. Mon. Jur. V. I. 8. an. 1265: nullus civis debeat ire in cursum et si quis ieverit, sit forbanitus in perpetuum.*

Cursus Cambialis, vicissitudines rei argentariae; pecuniae permutandae pretium; *váltófolysim, Wechseleours. Art. D. 1840. p. 80. Törvt. Msz.*

Cursus concitator, *vágtatás. Reg. Turm. Praet. 105. aut cursu concitatori (Trapp oder Galopp) equo vis imponi haud poterit.*

Cursus concitatissimus, incitatus; *simus cursus; vágtatás. Gall. carrière. Reg. Turm. Praet. 107. Si equus ad cursum concitatissimum (Karriere) perducendus est.*

Curtanus, i, praediorum possessor; *birtokos, bennlakó. Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. IX. 430. dilacerare regnum hoc a propriis maxime incolis vel Curtanis.*

Curteanus, 3., ad aulam pertitens; *udvari. Száz. XV. 375.*

Curtecha, ae, chiroteca (Du C. chorthecha); *keztű. Ljub. Mon. Sl. II. 42. XX paribus curtechurum.*

Curtile, (Du C.) praediorum; *kis birtok. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 20. et in Celeberech curtile indominitum cum omnibus adiacenciis suis. In curtilli ecclesiam, vicum publicum cum XI mansis.*

Curtilis locus, domus rusticana praediolo coniuncta; *udvarhely. It. cortile, Gal. courtil. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 4. Id est in superiori civitate in orientali parte civitatis ipsius curtilem locum, ubi nova ecclesia inepta est atque in inferiori civitate in occidentali parte civitatis ipsius illa curtilla loca, quae in potestate tunc habuit.*

Curtina, ae, Cortina; 1. aulaeum, 2. velum; 1. függöny, 2. vitorla. 1. Száz. VIII. 15. curtinas de panno pro finestris. 2. Rač. Mon. Sl. VII. 181. ad fin. saec. XI. III. curtinae nauticalis.

Curtis, (Du C.); *birtokosi udvari telek, majorság, föld. Vuch. Jur. Feud. 64. Curtis vero notat Curiam s. Praetorium cum area aedificiis, villa et fundis eo pertinentibus. Tör. Tár. 1888. p. 69. Vita S. Steph. 100. Fej. VIII. 118.*

Curtisella, ae, (Du C.) cortis minor, atrium minus; *kis udvar. Ljub. Mon. Sl. V. 249. an. 1334: pro faciendo . . . murum curtiselle.*

Curtulis, ad curtem pertitens; *majorsági. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 3. ad Holubureh tertiam partem civitatis cum vineis XXX. et hobis XV. sine curtuli terra.*

Curucones, proprie milites cruce signati; apud Hungaros, qui partibus Imperatoris oppositi ducibus Tököli, Rákóczi etc. pro libertate et religione pugnant. Quibus opponuntur Labancones; *kuruczok. Arch. Rák. I. 205.*

Curucz, Curucones. Száz. XV. 45. S. S. = Superal Soldat; V. C. = Vincit Curucz.

Curuzonicus, 3., ad Curucones pertitens; *kurucz. Thök. Diar. 656. Visnietzet rendelte a fő vezér pro subsistentia militiae Curuzonicidae.*

Curulis machina, tormentum; *ágyú. Nill. Symb. p. 354: Is pompa solemnii sub terna 75 curulium machinarum dispositione Cibinium . . . transierat.*

1. **Curva**, a, meretrix (Du C. curia 2.); *ríngyő, kurva*. Tör. Tár. 1882. p. 482. Bestia curva, via hac morere.

2. **Curva**, a, pedum; Kon. Egyh. 285. *Curva* trahit; sed virga regit; pars ultima pungit (pásztorbotról).

Curvae supercilium, truces oculos circumferre; *szemöldökét összehúzni, mordult tekinteni*. Roger. 317. *curvatoque supercilio* cum pudore insulam reintravimus.

Curvatio, actus curvandi; *meggörbítés, meghajlás*. It. curvazione. Fej. X. 2., 118. nec capitis aut genuum *curvatione* illi aliquid exhibuerant honestatem. Cf. Colum. 4., 12.

Cusi, Sim. Num. 164. Si alicubi certe in Tallerorum historia invenitur origo moderni Floreni Rhen. est enim illius dimidium; hanc igitur recensebo donec id, quod quero, inveniam. Hic etiam dux Voigtius esto: Hae species Monetæ germanis Species Taller dicta cum exordio sui aliud nomen sortita est. Vocabatur siquidem *grossus nummus* aut *Crassus grossus* vel *argenteus, aureus* hoc est Silber-Gulden aut Guldiner nominabatur. Postquam autem initio seculi XVI. eorum copia fuisset causa in Valle Joachimi (Joachimsthal) accepit nomen *Talleri* vel Joachimsthaler, Thalergröschchen, Gulden Thaler. Denique ubi in Germaniam recepta fuisset tamquam per certa mensura Monetæ Argentæ nomen accepit, Imperialis Reichsgulden aut Reichsthaler successu temporis tamen nomina hæc variabant. Latini eos vocant *Nummos Unciales*; *Cusos*, *Joachimsthalenses*, Bohemi Grosch Tolschi, Tolar, Slavi Twrdy Tollar, Hungari Tallér.

1. **Cusinus**, i, (Du C.) consobrinus; *finokatestvér*. It. eugino. Prot. inq. 311. LIX.

2. **Cusinus**, (Du C.) cussinus: Kussen (Küssen, Kissen) euleia, pulvinar Dief.; *vánkos*. Germ. Kopfkissen. Schläg. 1447.

Cusio, actus cudiendi, actus monetam cudiendi; *verés, pénzverés*. Ger. das Münzen, Prägen; *veret*. Epist. Proc. 403. Veranes. V. 168. coronati venetæ *cusionis*. Kol. Cod. 41., 53. Cf. Cod. Theodos. 11., 16., 13.

Cusire, (Du C.) suere, consuere; *varrni, összevarrni*. It. cucire. Prot. inq. 233: sepe rogabat eam, quod ego *cusirem* et *petiarem* sibi vestes suas.

Cusor, qui cudit monetam; *pénzverő*. Ger. Münzer. Nimi Hung. 166. Art. Diæt. Pos. 42. *Cusores* falsarum Monetarum. Kol. Cod. 41. an. 1543. Cf. Cod. Just. 10., 64.

Cusoria, a, moneta; *pénzverő ház*. Magy. Tör. Tár. XX. 288. nagybányai *Cusoria*.

Cussinum, Cussinus, (Du C.) cervical, pulvinus; *vánkos*. Gall. coussin. Kissen. Polster. Kronst. I. 224. Pel. Pom. In nat. Dom. s. II. c. 6. Filius pastoris nascitur et ei *cussinus* susternitur. Knauz. M. E. Str. I. 149., 138.

Cussus, us, iectus, cussus gladii, (Du C. al. s.); *kardcsapás*. Cod. Dip. Arp. V. 205.

1. **Custodia**, a, (Du C. 6.) theca; *boríték*. Gall. custode. Szered. Ser. Episc. 187. an. 1525. Corporale cum pulcherrima pala sive *custodia*. Pár. Páp.

2. **Custodia**, a, officium, dignitas Custodis Ecclesiastici (Du C.). Kov. Form. St. 583.

universas dignitates Ecclesiasticas personatus et beneficia videlicet: Lectoratum, Cantoratum, *Custodiam* ac universos Canonicatus et præbendas Rectoratus. Batty. Leg. III. 62.

3. **Custodia**, a, (Du C.) sie monasterium suum . . . vocant Franciscani; *kolostor*. Batty. Leg. III. 624. an. 1498: Si vero contingat aliquem fratrem onerosum . . . de una *Custodia* ad aliam transferri.

Custodialis, ad custodem pertinens, custodis Ecclesiæ; *őr*. Knauz. M. E. St. II. 135., 130. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 346.

Custodiatum, us, (Du C.) officium custodis (in ecclesia); *őrség, őr állása, zárdafőnökség*. Fej. Jur. Lib. 489. Cod. Ep. Pet. Páz. I. 181., 203. Szilády Irod. tört. Közl. VI. évf. I. f. 86. Veranes. V. 375. ut ipse omnia beneficia ecclesiastica, utputa: preposituras, lectoratum, cantoratum, *custodiatum*, canonicatus et præbendas . . . personis idoneis et benemeritis commendatis.

Custodire legem, (Du C.) observare legem; *törvényt megtartani*. Törvt. Msz.

Custodite, caute, circumspecte, provide; *vigyázva*. Lzb. Cod. Med. T. II. 141. *custodite* ignem struat. Cf. Plin. Ep. 5., 16. 3.

Custoditus, us, custodia; *őrizet*. Ljub. Mon. St. XI. 89. an. 1323.

1. **Custos**, thesaurarius; *kinestartó, kinestáros, kinestörör*. Cher. Jus. Eccl. I. 269. Thesaurarius hodie *Custos*, qui res Ecclesiæ pretiosas conservat.

2. **Custos**, in scholis. V. *Curator*. Kör-mőzb. főreálisk. Ért. Bpest, 1895. p. 152.

3. **Custos**, V. Requisitor. Recon. an. 1609. p. 103: De paribus antiquorum literarum ex Conservatorio requisitarum, *Custodi* sive Requisitori, denarios centum.

4. **Custos**, signum divisionis; Corp. Gram. 122. Vocis pars ad alteram lineam reservata notatur *custode* seu *signo divisionis*, sic.

5. **Custos**, ecclesiarcha; *örkanonok*. Konek Egyh. 304.

Custos bibliothecæ, a bibliothecæ; *könyvtárőr*. Irod. Közl. VI. IV. 447.

Custos canonicus, thesaurarius capituli; *örkanonok*. Törvt. Msz. Tkal. Mon. Ep. II. 96.

Custos capitularis, *Custos canonicus* q. v.; *káptalanbeli kinestartó örkanonok*. Törvt. Msz.

Custos konyne, qui præest culinæ, præfectus rei culinariæ; *konyhofelügyelő*. Knauz M. E. Str. I. 603.

Custos fodnalis, qui fodinarum curam gerit; *bányáőr*. Törvt. Msz.

Custos lagenarum, qui lagenarum ad evitandas omnes fraudes, curam habebat; *palaezk őr*. Batty. Leg. T. II. 221. (Deer. Col.) unum formatorem et *custodem lagenarum*.

Custrix, (Du C.) 1. Officium seu dignitas in Monasteriis feminarum ut *Custodis* in virilibus, cui scilicet incumbere ecclesiæ cura, 2. abbatissa; 1. *főőr*, 2. *főőrpáca fejedelemnő*. Nagy Hier.

Cutaceus, 3., cutis formam, naturam habens; *szőj-, bőr-*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 163. Tinea piscis . . . pro dentibus serrata ossa ex utroque oris latere dependens et appendices *cutaceas*, rotundas et breves.

Cutambulus, 3., *bőratka*. Gros. H. Ph. I. 156: Vermes sub cute animalium nascuntur, unde *Cutambuli* vocitantur.

Cutaneus, 3., ad cutem pertinet; *bőr*. Bene. Med. I. 36.

Cute privare, flagellare; *verni*. Ak. Ért. 1896. nov. 595.

Cute redimere, vapulare; *bűnhődni*. Batty. Leg. T. II. 58. (Lib. St. Steph.).

Cutella, kreczige hut (krätzige Haut) Dief. pruritus cutis; *bőrrizketeg*. It. prurito. Jucken. Schläg. 463.

Cutellaris denarius, ad cultellum pertinens; *dézsma pénz*. Fej. II. 235. item de anseribus et gallinis cum sub *cutellaribus denariis* plenius persolvendis.

Cutellum, lege: *cultellum*, q. v. *decimæ cultelli*; *dézsma*. Szer. Not. p. 49: super Decimis sub *cutello*, quid hoc vocabulum significet, ignorare me fateor — inquit Szerdai — nisi fortasse indicet animalia *cuti* instructa ac decimari solita.

Cutellus, i, pro: *cultellus* q. v. *dézsma terület*. Eszt. Okm. p. 84. (Chanadinus Strigon. Archiep. 1337): Sed quia ipsi Canonici propter exilitatem proventum in ipsa Ecclesia perfrui non poterant, quia non alios proventus nisi singulas duas mareas de quatuor cutellis decimarionis Archiepiscopalis percipere videbantur.

Cutellus, (Du C.) pro: *cultellus*; *kés*. Gall. couteau. Batty. Leg. I. 404: Investitura per *cultellum*.

Cutellifaber, culturarius; *cultorum opifex*; *késműves*. Száz. XX. 797.

Cutellus bohemicus, *cultellus boh.*; *csch késpenge*. Száz. VI. 358.

Cyaressa, a, musca canicularis (Linn.) *chleggy*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. IV. 57. Canes laborant subinde infestissimis sibi animalculis, quæ vocantur *Cyaressæ* seu *canine muscæ*.

Cyathus porcellaneus, seutella murhina; *porcellán kávéscésze, pohár*. Arch. Rák. VIII. 335. Sine patinulis *Cyathis porcellanei* pro sorbendo Cave Nro. 40.

Cyatum, cyathus; *pohár*. Trinkschälchen, Becher. Kronst. I. 272.

Cycladare, circumdare, vestire; *körülvenni*. Ke. Or. Zrin. D. 3., 3: Apostolico *cycladata* paludamento Hungaria. Cf. Suet. Calig. 52.

Cyclobori vox, Stentore vocalior; *jó szavattyús*. Pár. Páp.

1. **Cyclopeus**, immanis, vastus; *óriási, roppant, éktelen*. Zilahi ref. koll. Ért. 1894/5. CCXX. Absint in omni loco et clamores *Cyclopiæ*. Lampe Hist. Eccl. p. 277.

2. **Cyclopeus**, 3., superbus, contumax. Can. Eccl. I. *Cyclopica árta*.

Cycus, i, (Du C.) *κύκλος*; circulus; *kör*. *fordulat*. Curios Misc. 431. *Cycli* et Periodi vocantur certi annorum Numeri in orbem redeuntes.

Cycus Epactarum, Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. IX. 287. Porro *Cycus Epactarum* est earundem revolutio ab unitate usque ad XXX. numerum et ab hoc rursum ad unitatem.

Cycus Lunarum Decennovenalis, Szentiv. Cur. Misc. III. P. IX. 286. *Cycus Lunarum Decennovenalis* est revolutio Numeri annorum 49 ab 1. usque ad 49. qua revolutio absoluta iterum ad unitatem reditur.

Cycus Solaris, Literæ Dominicales. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. IX. 288. *Cycus Solaris* seu *Literarum Dominicalium* est

intervallum 28 annorum, quo evoluto Literæ Dominicales Calendario appositæ redeunt eodem ordine, quo antea et ad eandem Férias.

Cyclotretus rhombus; átfürtruta. Bárczay.

Cyder, vinum melinum; *almabor.* It. sidro. Gal. cidre. Bene Pol. 120. paratur vinum etiam e pomis . . . *cyder* dicitur.

1. **Cyffra, cifra,** signa, figuræ litterarum (arcana); (*títikos*) *írás, betű.* It. cifra, cifra. Cod. Alv. I. 314. Informatio Generoso Regiæ Maiestatis Poloni a legato in *cyffris* data in arce Striensi die 17. Junii. Anno 1686.

2. **Cyfra,** zero, mera cifra; *zérus.* Ger. eine Null. Chr. Monac. 64. Eodem tempore cum Karolus puer Bude resideret quasi *cyfra* etc.

Cyganicus, 3., Zingarus; *czigány.* Pel. Pom. De S. Thoma s. IV. c. 2. Propter fidem *cyganicam* non est melior quam hungarica vel romana.

Cyganus, Cingarus; czigány. Pel. Pom. De S. Thoma s. IV. c. 2.

Cygniger, Cygnum gerens, colens. Textum v. sub *ciniger.*

Cylindrus; *szivar.* Kov. Dec. 39. Nicotiana . . . usus eius in eo est positus, quod folia scissa, vel in *cylindrus* convoluta (Cigarren) fumigationi . . . destinantur.

Cylis, tilia; *hársfa.* Urk. Sieb. II. 260. an. 1366. sub una arbore *cylis* vulgariter *hasfa* vocata.

Cymada, æ, vestis sacerdotalis; *szárnyas-, lebruha.* Nagy Hier.

Cymbalare, i, (a cymbus: fornix, concameratio) munimentum ab acus iniuriis digittuens; *gyűszű.* Bárczay.

Cymbalum, i, (a voc. «cymbalum» sed alia significatione, organum fidibus aereis plectro percutendis; *cymbalom.* It. cimballo. Gall. cymbale. Germ. Cymbel. Szirm. Hung. in Par. 63. Cæterum amantissima est Hungaris Musica zingaris *cymbalmo* secundante fidibus canentibus.

Cymbolus, 3., (Du C.) Videtur error typi esse pro *symbolicus.* Cod. Evang. V. III. p. 308. præsertim autem displicet mihi illa consuetudo *cymbola*, quam non fuisse talem veteri ecclesiæ certum est. Pendet autem hæc questio ex aliis duabus de oblatione et mutatione panis.

Cymbula, dem. ad cymba; *kis csónak.* Rák. Ön. 219. Cf. Plin. Ep. 8., 20., 7.

Cymellum, i, (Du C.) *κειμήλιον*, thesaurus; *kincs, drágaságok, egyházi kincs.* Beng. Ann. Er. Cænob. Præf. sola gratia clarus et virtutum *cymeliis* dives fieri prælegeras.

Cymerarius, pictor insignium; *czimerfestő.* Sopr. O. I. 237.

Cymeterium, (Du C.) cimiterium, cœmeterium, sepulcretum; *temető.* Cod. Dip. Arp. V. 52.

Cymmereus, 3., caliginosus; *Η δ' ἐς πείραθ' ἔκανε βαθυρόρον Σκιαιόιο ἔρθα δὲ Κιμμερίων ἀνδρῶν δῆμος τε πόληρι καὶ νεφέλῃ κεκαλυμμένοι.* [Ἰλιος τε Hom. Od. XI. 14.; *sötét.* Cod. Dip. Pet. Páz. I. 6. eos qui haecenus in eis scribendo illustrandis operam impenderunt, *cymmereus* tenebras eis potius offudisse, quam lucis aut splendoris quidpiam adtulisse.

Cynocephallum, gr. *κυνὸς κεφαλή,* caput canis; *kutyafej.* Fej. IV. 1. 239. prin-

cipes cum suis *cynocephaliis* . . . cadaveribus vescentes.

Cynodia mala, metathesis pro Cynodia; *birsalma.* Ger. Quitte. Máty. 161.

Cynologia, doctrina de canibus; *kutyákról szóló tan, kutya termésetrajza.* Top. Anthr.

Cynosura, æ, regula, norma, lex, linea; *zsinórmérték, szabály, vezérfonal.* Kass. P. P. I. 229. Quod ipsum pro *cynosura* et norma in occurrus casibus strictè observanda eidem Tabulæ Districtuali hisee intimatur.

Cyppus, V. Cippus. Kass. Jur. Civ. Lex. 43. Cod. Ep. Pet. Páz. I. 447. Cum iuxta rescriptum Csataiensium, querulans eorum tribus Iudicibus in facie loci pro legato matris sorori suæ extradando accusatus fuerit et propter satisfactionem non præstitam inclusionem quoque *cyppi* subiverit.

Cyribotron, V. Ciribotrus. M. Bel. Prodr. 175. Istis quas retulimus *Cyribotron* vulgo *Zyrisfandel* (Cyribotri) optimo iure possis accensere.

Cyrrillæ litteræ, (a slav. kyriliza) vetus scribendi genus Slavorum; *cyrrill betű.* Tör. Tár. 1891. p. 536.

Cyrographum, Chyrographum; *kézírat.* Hor. Mem. 425. *Cyrographa* ad lineam rectam facta *chortæ partitæ* audiunt, Száz. VII. 622. Fej. V. III. 425.

Cyrotrothea, Chirothea, manica; *keztű.* Cod. Dip. Arp. Cont. I. 40. inter quæ cophiam pectoralemque cruceam et annulum et duo paria *cyrotrothecarum*, tria vero solearem, unum vero par palli, caligarium. Kronst. I. 429.

Cyrothecarius, i, digitalium opifex; *keztűs.* Urk. Sieb. II. 451. an. 1386. *cyrothecariorum* fraternitas.

Cyrratus, cirris præditus; *rojtos.* Taurin. Staurom. I. 226. Engel. Mon. Ung. 1809. *cyrrata* caterva Omni ex parte subit.

Cyrrilicus character, *Cyrrillæ litteræ; czirillbetű.* Bel. Geogr. 553.

Cystis, pustula, bullula, vesicula a gr. *κύστις* (zaeskó), tumoris genus; *hólyag.* Bene. Med. I. 48. I. 305. sic generantur pus et alia liquida morbosa, excrecentiæ variae, *cystides*, calculi, vermes.

Czafragh, fimbria, tegumentum; *czafrag, takaró.* Franse. Decke. Thök. Diar. II. 326. Unum *czafragh* attritum cum aureis floribus ex panno Anglicano fl. 15. p. 331. *Czafragh* seu tegumentum filis aureis et argenteis floribus elevatis consutum Turcici operis, materia corulea subductum. Passim.

Czaikvarterius, i, a Germ. Zeugwärter, custos armorum, armamentarii; *fegyverőr, hadszertár őre.* Arch. Rák. VIII. 156.

Czajberterius, v. *Czaikvarterius.* Arch. Rák. VIII. 405. Dominus *Czajberterius* Joannes Georgius Eck.

Czapa, corium nigrum; *czapa.* Gall. charin. Vect. Ref. C. De una cute Czapa. Thök. Diar. II. 385. Quinque enses cum *czapa* obducti argenti fl. 90. Quinque frameæ deteriores cum *czapa* obductæ deargentatæ fl. 45. Unum magnum pallos cum *czapa* obductum deargentatum fl. 48. Tör. Tár. XX. 479. nigro corio «*czapa*» dicto.

Czápa, æ, poculum parvum. Magy. Tör. Tár. XX. 471.

Czaprag, stragulum elegantius; *csótár, lóterítő.* Ger. Schabracke. Tör. Tár. 1888. p.

566. Item unum *czaprag* ex veluto aurato ad dorsum equi.

Czarea, æ, uxor Czari, imperatrix Moscoviarum; *czárné.* Rák. Ön. 208. I. 25—26. (26.) Prævidebam ego moram meam cum *Czarea* inutilem et fors rebus meis præjudiciosam eventuram . . . p. 208. I. 30—31. (30.) . . . *Czarea* magnum mihi humanitate extrinseca et civili agendi modo demonstrabat affectum.

Czareus, 3., Czari, ad Czarum pertinens, imperatorius, caesareus; *czári.* Arch. Rák. II. 575. mediatiois *Czareae* Rák. Ön. II. p. 203. I. 19—20 *Czareus* exercitus.

Czarus, i, a Caesare, imperator Russiae, Moscoviae; *czár.* It. gall. germ. czar. Arch. Rák. II. 128. Beng. Ann. Er. Cœn. 444. Moschorum Czar. Dip. Alv. I. 83., 312. Rák. Ön. p. 170. I. 5—6.

Czassa, æ, patina; *tálca.* It. tazza. Ger. Tasse. Tör. Tár. 1888. p. 566. Item est una *czassa* argentea, in qua est horrologium parvum argenteum.

Czausius, V. Chausius, Ciansus; *csausz.* Veranes. Hist. I. 468. Supervenit marsaleus cum quodam *czauszio* . . . Adjuncti sunt *chausii* duo I. 466. Caesar honoris gratia præmisit aliquot Sandiacos et *Czausios* officiales suos.

Czausz bassi; *a követeknek, a Sultán meghitt embercinek főnöke.* Tör. Tár. 1892. p. 431. *Czausz bassi*, omnium czausiorum supremus, quorum numerus implet 5000, tamquam nobiles ac aulici imperatoris loco commissarii in arduis negotiis huc illic tractare mittuntur. Præterea et in officio legationis ad reges et principes christianorum mitti solent.

Czaggharterius, V. *Czaikvarterius.* Szilády Tör. Magy. Eml. III. 472. Artelleria magister generalis . . . 1. *Czaggharterius* . . . 2. Bombardarii 400.

Czecha, V. Ceha. Zunft. Kronst. I. 474. **Czechum,** societas alias *Ceha.* Fjp. Szám. k. 85. 291. Pro infecto . . . fidejusserant K. H. . . pro *czecho*.

Czeeph ferrata, pertica, flagellum frugum granis excutiendis; *csép.* Száz. VI. 289.

Czellatii, latrones in Asia. Tör. Tár. 1892. p. 430. Dant passa generalis contra *czellatii*.

Czendell, sindon, tela pretiosa; *czindeltafotta.* Germ. Zindeltaffel. Vect. Ref. D. 2: Petia Czendell.

Czeza, æ, pocillum ansatum; *csésze.* Tör. Tár. 1889. p. 190. parvam eupam deauratam cuius tectura est admodum *czeze*.

Czezair beglerbeg; *caesariai kormányzó.* Tör. Tár. 1892. p. 433. *Czezair beglerbeg* habitat in Algeria, zanchagos habet 6.

Cziausius, Chiausius, Chiausius, V. *Chausius.* Tör. Tár. 1881. p. 347. **Czigali Oglu,** V. s. *Capitan basa;* *tengernagy.* Tör. Tár. 1892. p. 430.

Cziganus, V. Faraho, Zingarus; *czigány.* It. zingano, zingaro, zinghero. Gall. zingari. Germ. Zigeuner. Bel. Geogr. 496. Advenis in solo Hungarico adnumerantur Graeci, Judaei, atque Zingani seu *Cziganii* incertae originis.

Czigara, lege: Czigaiia, attributum ovium, quæ in confiniis versus Serviam suis lanæ

excellens causa nutriebantur; nomen forte a Czingaris esse inditum, quum in capite nigri caeterum vellere albi coloris vestirentur. Wallaszky 393. ovis *czigara*, lana *czigara*.

Czikini, Zechini, Ducati Veneti. Num. Hung. 152.

Czinegus, i. pro: chirurgus: *sebész*. Arch. Ver. Sieb. V. VIII. 1. p. 89. Medicos, *Czinegos*, Procuratores.

Czipo, -onis, panis siligineus; *czipó*. Haz. Okl. 406. an. 1443: teneantur persolvere duos tortos panes et unum *cziponem*.

Czokolada, æ, V. Chocolata. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 264. Cui (Caffe) tamen æquiparatur imo a multis et præfetur potus *Czokoladæ* veteribus et ille incognitus iam vero passim præsertim apud Italos et Hispanos frequens et valde usitatus.

Czotta, æ, (a Germ. Zotte) fimbria; *bojt, rojt, fürt*. Szék. Okl. I. 171. in superiori, partibus eiusdem Clipei. Super ipso quoque Clipeo depicta est Galea, eum *Czottis* flavei seu celestini et fulvi seu aurei colorum.

Czuikisz, e fibris Corethori capsularis (Linn.) textus pannus; *jutalen rostból készült ketne*. (Meisner) Jute. Vect. Ref. C. 2: De una petia *czuikisz* Misnensis.

Czuilich, telæ species, pannus bilix; bilix; *kétnyűstű*. Pár. Páp. Germ. Zwillieh. Thök. Diar. II. 353. Item pro theca pulvinaria unum frustum telæ vulgo *czuilich* dictæ Xr. 45.

Czucarum, **Czwkarum**, Saccharum; *czukor*. Kronst. II. 172. an. 1529. Quel. Sieb. I. 186. an. 1495. nuntiis imperatoris Thureorum *Czwkarum*.

D

Da camera, ærarium, fiscus, ex ærario; *állampénztárból*. Száz. IV. 686. pro quibus (florenis) dederunt litteras ad banchum de fucharis in Urbe, ut Reverendissimo domino meo hyppolito estensi solverent fl. duo milia *da camera* et sic misi.

Dabilis, (Du C.) qui datur, existit, esse potest; *lehető*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 73.

Dacia, æ, **dacium**, portorium, vectigal; *vám*. Fjp. Szám. 621. an. 1423. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 101: solvant . . . *dacium* communi. Fej. VI. 31., 33. vinum . . . *dacium* solveret.

Daciarius, i. (Du C. *datiarius*) vectigalis; *adófizető*. Ljub. Mon. Sl. V. 41. an. 1404.

1. **Dacio**, onis, (Du C.) muleta; *bírság*. Schwart. Scult. 152. signanter in birsagiorum ac *muletarium* seu *dacionum* receptionibus. Engel. Mon. Ungr. p. 24.

2. **Dacio**, actus dandi. V. s. *Concambium*; *adás*.

Dactylum, digitale; . . . *gyűszű*. It. ditale. Fer. Fingerhut . . . Bel. Cell. 816.

Dad Ded, avus, senior; *déd*. It. avolo, avo. Germ. Grossvater. Raë. Mon. St. VI. 6. an. 1062. Luc. Regn. Dalm. 96. nam in supradictis Privil. inveniuntur subscripti Camerarius 2., 3. Pincernarius . . . Duornich sive Curialis, *Dad* sive *Ded* avus vel senior et similia, qui Croatorum Regibus in usu fuere.

Dada, æ, donatio, cessio (Du C.); *adóomány*. Ljub. Mon. Sl. IX. 151. an. 1414: quod nostra dominatio possit dicte communitati ponere *dadam* nec *imprestam*.

Dædaleum remigium, *sebesség*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 120. *Dædaleum remigium*. Usurpatur pro celeritate.

Dæmon, (Du C.) a gr. *δαίμων*, apud Christianos spiritus malignus, hominum seductor et vexator; *ördög*. It. demonio. S. de Keza Chr. Proem. Orosius ex *daemonibus* incubis Hungaros asseruit generatos. Cf. Latetant. 2., 44. Tertul. Apol. 22.

Dæmoniacus, 3., (Du C.) obsessus, exagitatus a diabolo, dæmonio; malignus, noxius; *ördöngös*. It. demoniaco. Beng. Ann. Er. Cœnob. 120. Kaprinai. Eloq. I. 165. *Dæmoniacus* est figura peccatoris, quem dæmon

facit, 1. Surdum, ut non audiat, 2. Facit Cæcum, ne videat. Cf. Firm. Math. 3., 6. Sulpic. Sev. Vir. S. Mart. 18.

Dæmonicola, æ, (Du C.) cultor dæmonum; *ördögimádó*. Nagy Hier.

Dæmonion, onis, genius; *szellem*. Vern. Phil. Mor. 47. Dum Socrates se prorsus nihil scire asseverat, imo omne scire contemnit, omnemque quoque scientiam seu logicam destinationem effatorum *Dæmonionis*. Cf. Tertul. Apol. 32.

Dæmonomagia, æ, **dæmonomagus**, *pokoli bűvész, pokolbűvész*. Nagy Hier.

Dæmonomania, æ, furor a dæmone exagitati; *ördöngösség*. Bene Med. V. 360. Sæpe monomania versatur circa representationes erroneas de religione et cultu Dei, vocatur monomania religiosa, superstitionis, cuius species est *dæmonomania*, *obsessio diabolica*.

Dagessatus, 3., duplicatus; *kettőztett*. Corp. Gram. 653. sive Σ et hoc quidem æque non *Dagessatum* atque *Dagessatum* ut et K Græcum per K. efferendum.

Dago, lege: dagon (a hebr. dāgōn, dāg-piscis), deus falsus Philisteorum formæ semipiscis et semi hominis. Rák. Őn. 75. sic volunt tecum unire Belial et arcem tuam deponunt in fanum *Dago*.

Dalamana, æ, amiculum hungaricum pellibus ornatum; *dalmány*. ein langer Rock. Kronst. I. 21.

Dalmatica, (Du C.) limbis ornatum pallium sacerdotum, ita dicta a Dalmatia, ubi primum usu invaluit; *dolma, kamoka, miseruha, dalmatica*. Pár. Páp. Cod. Dip. Arp. Cont. I. 39. Arch. Rák. VIII. 314. Dependentiæ pro *Dalmatica*.

Dalmatizare, incolas Dalmatiæ imitari, sequi, eorum more vivere, facere; *dalmátizálni, követni, utánmozni, velők tartani vmiben*. Luc. Regn. Dalm. 272. In Croatia autem maritimis Civitatibus, quæ ex Privilegiis ad instar Dalmatiæ consequutis, *Dalmatizabant*, iurisdictionem antiquam exercere volebant.

Dama, æ, domina nobilis; *dáma, úrhölgy*. Tör. Tár. 1887. p. 142. In qua (cœna) vix non totius urbis *Damae* comparuerunt.

Dama-Kalendarium, fasti pro femi-

Czurbacziler, duces, centuriones apud Turcas; *szászados*. Tör. Tár. 1892. p. 431.

Czyganus, zingarus; *czigány*. Zigeuner. Kronst. I. 85.

Czymer, fasciculus; *köteg*. Tör. Tár. 1889. p. 190. pelles sobelinas cum uno *czymer*, continens numerosa quadraginta . . .

Czypo, **Czyppo**, **Czypum**, parvus panis siligineus; *czipó*. Kronst. II. 412., 418: pro *czyppo* a pistore 421., 446., 448., 458., 677.

Czyroteca, digitalia; *kezttyű*. Quel. Sieb. I. 172. an. 1494.

Czysma, *czisma, schisma*, oerea hungarica; *csizma*. Kronst. II. 217. an. 1530: *schisma* paria 4. et. 219., 222., 349., 417., 420.

nis nobilibus; *úri asszonyok naptára*. Száz. XIII. 87.

Damasca, æ, linteum Damascenum; *habos v. sávolyos szövet*. Thök. Diar. II. 326. Octo frusta *Damascæ* antiquæ et parvum valet, pro obductione lecti fl. 4.

Damascena, æ, (Du C.) *Damasca*. Magy. Tör. Tár. XX. 177. *Damascena* alba ulnarum 16. Cod. Dip. Brüss. IV. 261.

Damascenus, 3., erosus chrysulea, aqua forti vel flamma, ferrum discretum auro vel argento, floribus sculptis ornatum; *dömöczki, habos aczébu*. Arch. Rák. VIII. 353. *Culter* Turcicus *Damascenus* cum manubrio nigro. Szamosk. II. 194: adiunxerat . . . sicam . . . *damasceni* ferri elegantissimam.

Damascinus, 3., ad bombycinum pannum operis damasceni pertinens: *damaczk*. Tör. Tár. 1887. p. 190. de purpura rubea *Damascina*.

Damascus, i. (Du C.) pannus Damascenus, floribus ornatus. It. damasco, damasto. Inst. Arithm. 194. Fr. Lib. Rat. II. 151., 163. I. 80. de *damasco* ulnas duas pro disponenda una ioppa Regie Maiestatis.

Damaskinum, i. **Damaskus**, V. *damascus*. Tör. Tár. 1887. p. 185. Dalmatica de camucato seu *Damaskino* albo. 1889. p. 377.

Damastium, **Damaslya**, V. *Damascus*. Kronst. I. 215. et 38.

Damicella, æ, (Du C.) ab ital. *Damigella*: puella nobilis; *kisasszony*. Gall. demoiselle. Ac. Com. Sopr. p. 202: Uxor Palatini cum *Damicellarum* Prefecta.

Damma, (Dief.) Mus Cricetus (Linn.) (Du C. al. s.); *höresög*. Ger. Hamster. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 116.

Dammaleon, secus: daphnelæon (Dief.) oleum laureum; *babérolaj*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 116.

Damnabilis, (Du C.) dammandus, exitialis; *kárhoztatandó*. Kuk. Jur. III. 26. inordinata quædam et *damnabili* consuetudine. Cf. Trebell. XXX. Tyrann. 17. Salvian. 6. Sidon. Ep. 6., 1.

Damnabilitas, (Du C.) quod reprehensione, obiurgatione dignum est; *kárhoztatandó dolog*. Wallaszky 308.

Damnabiliter, (Du C.) damnatione dignè; *kárhoztatandóan*. Cod. Dip. Arp. Cont.

XI. 396. Sed idem Archipresbyter et Clerici huiusmodi sententia *damnabiliter* vilipens Divina celebrare immo, quantum in eis est, potius profanare presumunt. Cf. Augustin. Ep. 23.

Damnare, (Du C.) *damnum inferre*; *megkárosítani*. Batty. Leg. T. II. 374. an. 1242: qui liberos homines . . . molestaverint et *damnaverint*.

Damnator, iudex; *elítelő*. Andr. Pan. 44. Cf. Tertul. ad Nat. 1., 3. adv. Marc. 4., 7. Sedul. Hymen. 4., 10. Firm. Math. 3., 8., 4.

Damnatus, i, (Du C.) detentus in purgatorio, in infernis; *kárhoztatott*, *elítelt*. Törvt. Msz.

Damnidatio, actus damni inferendi; *károsítás*. Törvt. Msz.

Damnidatio dividua, actus damni inferendi sine mutuo consensu; *közös egyetértés nélkül tett károsítás*. Törvt. Msz.

Damnidatio individua, mutuo consensu factum damnum; *közös egyetértéssel tett károsítás*. Törvt. Msz.

Damnietas, (Du C.) *damnum*; *kár, veszteség*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 43. nec erit in consilio vel facto aliquis Pisanorum qualicunque in parte utut a quoquam *damnitatem* in persona aut rebus suis habeat.

Damnificare, (Du C.) *nocere*, *damnum inferre*; *károsítani*. It. *danneggiare*. Epist. Proc. p. 18: concedemus, ut ii, quos . . . *damnificaverint*, etiam omni iure *damnificatores* require . . . possint.

Damnificatio, (Du C.) actus alicui damnum inferendi, *damnum*; *károsítás, károsodás, veszteség*. Arch. Rák. VIII. 45. personae laesio et rerum *damnificatio*. Törvt. Msz. Pel. (De S. Mathia s. II. c. 4.). Cod. Dip. Arp. V. 128.

Damnificator, *damnum inferens*. V. textum sub *Damnificare*. Arch. Rák. IX. 59. Impetitor, Turbator, *Damnificator*. Cod. Dip. Pat. Hung. V. 287., 448.

Damnificatus, i, (Du C.) *damno affectus*, *damnum passus*; *károsított, károsult*. It. *dannificato*. Rozsny. D. 39. Törvt. Msz.

Damnitás, (Du C.) *damnietas* q. v. Rač. Mon. Sl. VII. 35. an. 1018: nullam . . . *damnitatem* . . . facere.

Damnositás, vis nocendi, incommo- dum; *károsulás*. Pel. De S. Nicolao s. III. c. 3. Tör. Tár. 1887. p. 489.

Damnum causare, inferre, afferre; *kárt okozni, kárt tenni*. Törvt. Msz.

Damnum emergens, *damnum*, quod accidere potest, vel iam illatum est; *történhető v. történt kár*. Törvt. Msz.

Damnum incompensabile, *damnum*, quod resarciri non potest; *pótolhatatlan, megtéríthetetlen, helyrehozhatatlan kár*. Törvt. Msz.

Damnabilis, (Du C.) *damnandus*, abominandus, abominatus; *kárhoztatós, átkos*. Cod. Dip. Arp. V. 46. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 54. quanto gravius ille sevis et *damnabilis* Tartarorum populus terram, quam sue subiecit servituti, intolerabilibus exactionibus opprime-

Damnum, *damnum*. Schaden. Kronst. I. 252. I. 265.

Dampsillitas, rectius: *dapsillitas* = munificentia, liberalitas; *bőkezűség*. Cod. Dip. Arp. V. 483. Pro meritis subditorum Regie Sublimitatis apicem convenit inclinare bellicis

sudoribus *dampsillitati* Regalis gratie occurrendo.

Damula, dimin. a dama (cervus); *fiatal dāmud*. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 38. *Damulas* foemellas. Cf. Appul. Met. 8. init.

Dancena, æ, tanacetum; *váradiés*. It. tanacetum. Ger. Wurmkrout, der gemeine Rainfarn. Schläg. 883.

Dancus, Daucus, (Dief.) *Pastinaca* (Linn.); *pasztinák*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 446.

Danobialis, ad fluvium Danubium situs; *dunai*. Cod. Dip. Hung. And. V. 613., 32. ita videlicet, quod medietatem eiusdem a parte *danobiali* seu orientali Stephano, aliam dimidietatem a parte occidentali Nicolao legasset.

Dans, qui alii argentum perscribit; *ki-állító* (váltón). Cod. Camb. Mere. 11.

Dapifer, (Du C.) minister a cyathis, positionis administer, prægustator cenæ, mensæ administer, vocatur etiam Senescallus; *asztalnok, tálnok*. Törvt. Msz. Isthy. XIII. 217.

Dapiferalis, e, ad dapiferum pertinens; *tálnoki*. Magy. Tör. Tár. IX. 422. sub conditionaria tavarnicali et *dapiferali* servitute.

Dapiferi Regii, *kir. tálnokok*. Prisc. Serv. p. 31: Dapiferi Regii erant, qui mensæ Regiæ inserviebant et dapes adferebant. Sub Coronationibus Baronum filii dapes ferebant. Vide Bek. Jus. Publ. Hung. Cap. V. p. 453. et Lishii Commentarium de Coronatione Maximiliani II. in fine Mantissæ. Dapiferorum Magistri olim cum Rege praeabant et ideo nulum Sallarium habuerunt. Lehoczy Stemmograph. Part. I. p. 401. Sigism. Deer. II. art. 43. §. 5.

Dapiferorum Magister seu **Dapiferorum regalium magister**, pincerna regius princeps; *királyi főasztalnokmester, főtálnokmester, főétekfőgő*. Törvt. Msz. Brut. Hist. VI. 177., 7.

Dapsillitas, (Du C.) *Dampsillitas*, liberalitas. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 256. Circumspecta Regum *Dapsillitas* licet ad notos et in cognitos opinionis bone fragrantia dilatari debeat.

Dardanariatus, genus mercimonii a dardanariis, pantopolis, qui merces maximeque annonam emunt, ut postea carius et iniquo modo vendant, usitatum; *uzsora kereskedés; gabona uzsora*. Lzb. Cod. Med. III. 76: prae- cavenda quævis monopolia . . . præcluso omni noxio *dardanariatu*.

Dardanariatus crimen, auctio pretii mercium in detrimentum publicum; *gabonaárának álnok felszökdtetése*. Pár. Páp. Törvt. Msz.

1. **Dardanarius**, i, (Du C.) seplasiarius; pantopola, mercator, qui alios pretio mercium aucto (imprimis grani vendendi) defraudat, in aliorum detrimentum merces exerecens; *gabona-uzsorás, gabonaár felszökdtető, gabona csalárd drágítója*. Törvt. Msz. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 749. Præemptio rerum promercalium; in nudinis, præsertim ligneorum, ut dein Emptor cariori pretio vendat. *Dardanarii* hi amissione talium rerum plectendi, actione Fisci Comitatus vel Civitatis, ^{2/3} Actor, ^{1/3} delator sortitur. Cf. Ulp. Dig. 47., 44., 6. Paul. Ibid. 48., 49., 37.

2. **Dardanarius**, tabernarius; *szatócs*.

Krämer. Orsz. Lev. Normal. Comere. 1812: fons 49 pos. 5. 1823: f. 27. p. 17., 18. 1835: f. 27. p. 35., 36.

Dardus, i, (Du C.) iaculum; *hajító dárda*. Ljub. Mon. Sl. XI. 189. an. 1345: quilibet condura portare debeat . . . sex *fortitas dardos* . . . X *pariensces*.

Dare ad intelligentiam, notum facere, significare alicui aliquid; *tudomásra hozni, tudósítani, tudtul adni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 648. an. 1529. quocunque . . . *iverint ad intelligentiam dabit mihi*.

Dare ad maritum, (Hungarismus) filiam nuptum dare, connubio iungere; *férjhez adni*. Prot. inq. 313.

Dare ad pignus, pignori rem oppo- nere, oppignorare; *zálogba adni*. It. impe- gnare. Wagn.

Dare ad scitum, certiorum facere; *tudtára adni, tudósítani*. It. avvisare. Gall. donner avis. Monm. Comit. IV. 444. diem et locum eius celebrandi per literas nostras vobis statim ad *scitum dabimus*.

Dare aliquid ad custodiendum, deponere; *gond, őrizet alá adni*. It. de- porre. Gal. deposer. Wagn.

Dare conflictum, confligere; *meg-ütközni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 642. utrum *conflictum dent*, ignoro.

Dare disciplinam, castigare, virgis cedere; *büntetni, megvesszőzni*. Prot. inq. 204: rogavit me in secreto, quod ego *darem* sibi *disciplinam* et sic pluries verberavi eam Cf. 201—2.

Dare harcizat, (ab hung. *harcz*, pugna) confligere; *megütközni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 649. an. 1528: comes cum aliquibus equitibus *dedit* Bassanis *harcizat*.

Dare in fortiam, in vires, in potestatem dare; *kiszolgáltatni*. Ljub. Mon. Sl. XXI. 449. an. 1452.

Dare in obedientiam, facultatem dare, concedere; *megengedni*. Prot. inq. 190: rogaverat priorissam, quod *daret* sibi in *obedientiam*, quod posset facere omni anno (sc. velum in capite portare.)

Dare intelligi, certiorum facere; *tudomására adni*. Bék. Pázt. III. 304. an. 1425. nostre *datur intelligi* serenitati.

Dare licentiam, potestatem facere; *engedélyt adni*. Wagn.

Dare per canam, (fors. cannâ verberandum curare); *botoztatni*. Rač. Mon. Sl. XIII. 418. an. 1351: facti fuerunt officiales ad *dandum per canam* omnes illos, qui fecerint contra ordinem laboratorum.

Dare pro memoria, memoriae com- mendare, in memoriam reducere (passim); *emlékeztetbe hozni, emlékeztetni*.

Dare se cognoscendum, se alicui indicare; *fel-, megismertetni magát*. Wagn.

Dare sententiam, sententiam dicere. Wagn.

Dare verba, contumelia afficere; *szidalmazni, gyalázní*. Ljub. Mon. Sl. XII. 494. an. 1415: *dederunt verba* . . . provisoribus. Et cum tales . . . vituperose incurire nullo modo sint supportande.

Dare virum filiae, collocare filiam viro; *férjhez adni*. Wagn.

Data, æ, datum; *kelt*. It. data. Cher. Jus. Eccl. I. 408. Valor autem Rescripti sive iustitie sive gratiæ intuitu materia in eo comprehensæ colligitur ex tempore *datæ*, seu *diei*

mensis et anni adpositi. DuC. Fam. Soos Sec. 14. a data praesentium.

Dataria, æ, (DuC.) conclave rationarium, tabularium pontificis; *pápa íróháza, datária.* Törvt. Msz. Cher. Jus. Eccl. I. 214. *Dataria* etymon habet a barbara voce *datare* idest diem mensis et anni apponere. Dicitur autem illud Tribunal, in quo Pontifex gratias extra consistorium concedit etiam pro foro externo valituras, uti sunt dispensationes ætatis, matrimoniorum etc.

Dataria apostolica, (DuC.) Officina vel officium datarii Romani, azon hatóság, mely a pápának fentartott kegyelmi ügyekben való felmentésekkel in foro externo foglalkodik; *római kegyosztós-zék.* Kon. Egyh. 256.

Dataria Romana, Nill. Symb. p. 422: *Dataria Romana* gratiosis tribunalibus accensetur, quod plurimæ gratiæ a Papa concedi solitæ per hoc organum expendantur.

Datarius, i, præfectus Datarie (DuC.) primus cancellariæ Romanæ minister. Prælati semper, interdum Cardinalis, sic dictus a litteris expeditis, quibus vulgo addit: *Datum Romæ; római kegyosztási elnök.* Kon. Egyh. 256.

Datia, æ, tributum pro dispensatione potus et escarum solvendum, vectigal vinarium; (DuC.); *adó (bortól).* Ungeld. Regul. Turm. Præst. 137. Vini et cerevisiæ epocillatio pro universo Turmæ Personali statu Tracterio huic æque concessa habetur, qui si *Datias* (Tatz und Umgeld) persolverit, etiam extra ædes prætorianas cibos mittere potest.

Datia urbarialis, præstatio subditorum, operariorum colonorum, præstatio operarum vectigalium; *jobbágyi adózás, urbéri adózás.* Il. contribuzione, dazio, prestazione. Kass. P. P. I. 125. Törvt. Msz.

Datiarius, i, publicanus, portitor; *adó-, vámzedő.* Il. dazière. Veranes. Hist. I. 346.

Datio, Datum, (DuC.) tributum vectigal; *adó.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 39: ut... a... *datatione*... liberi essent. Cod. Dip. Sztára V. II. 192. libere conditionis homines... ab omni gravamine collectæ, *datii* aut dice... penitus exempti.

Datum exercitiale, tributum impensis in bellum factis, faciendis institutum; *hadi adó.* Schwart. Scult. 125. Etiam litteræ anni 1367. (Belius t. c. Tom. IV. p. 444.), *de datii exercitibus*, ac aliis indigentis, tempore opportuno ac necessario præstandis, testes sunt, quin munera postulent.

Datum pontis, pontenagium vectigal, portorium; *hidvám.* Il. pontaggio. Veranes. Hist. I. 347. et sine ulla solutione passagij Thelonæ, *Datij pontis*, aut alterius cuiuscunque oneris.

Dativa Tutela, data, constituta tut.; *rendelt gyámság.* Kelem. Inst. Jur. Pr. 381. Legalis (tutela) ab it Testamentariam, quæ ultima parentum voluntate; Legitimam, quæ immediate per legem; denique *Dativam*, quæ Magistratus competentis auctoritate cuiusdam demandatur. Kövy El. 400.

1. **Dativus**, 3., (DuC.) datus, constitutus; *rendelt.* Werbőczy 230. Item hoc quoque non prætermittendum est, quod cum tria sint genera Tutorum, videlicet Legitimi, Testamentarii et *Dativi*; super eorum tutela, testimonium evidens in iudiciis produci debet. Art. Diast. Pos. 93. Cf. Gaj. Inst. I. §. 449.

2. **Dativus**, 3., (DuC.) dandus; *meg-*

adandó. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 142. tres marcas dederó monete currentis in provincia et qui in Kedhel fuerint acceptabiles et *dativus*, extunc mansus meus ad me et heredes meos libere revertetur.

Dativus Tutor, (DuC.) constitutus tut.; *rendelt gyám.* Werbőczy 230.

Dato, Data vel Datum; *kelt, kelet.* Törvt. Msz.

Dato non concesso, seu *Dato sed non concesso*: fac ita esse; *feltétlen de meg nem engedvén.* Wagn. Törvt. Msz.

Datores Scutellarum, V. *Scutellarii.* Tör. Tár. 1893. p. 27.

Datrantalis, pro: dodrantalis, novem digitorum; *kilencujjnyi.* Szamosk. I. 27. Baltheus *datrantalis* latitudinis, cui acinaces erat appensus, non minore opulencia radiabat.

Datullus, i, fors. palmæ fructus, pomum; *datolya.* Ljub. Mon. Sl. I. 113. an. 1278: *vaccheta armata*, de tanto inter linum et *datullos*, quod constituerat yperpera. XXV.

Datum, indicium (DuC.) statutum, decretum; *adat.* Luc. Reg. Dalm. 96. Curiam Ducum et Regum mobilem non fixam fuisse ex Archidiacono et *datiis* privilegiorum constat. Knauz M. E. Str. I. XIV. omnes pervolvimus libros, in quibus *data* quæpiam invenire sperabamus.

Datum literarum, dies in epistola adscripta; *kelte.* Werbőczy 315. Item in examine discussione falsarum literarum debet attendi per Iudices; maxime *Datum literarum* seu dies emanationis privilegiorum atque annorum positio. Wagn.

Daviticus, ad Davidem vatem pertinens; *Dávid*... Andr. Pan. 44.

Dazdarus, i, *dizdar*, præfectus arcis apud Turcas; *egy erőd parancsnoka, várparancsnok.* Veranes. VII. 293. Certe ipsi Turcæ retulerunt solummodo *dazdaros* 70 cecidisse eo prælio.

Dezebeczi bassi, præfectus armamentarii; *fegyvermester.* Tör. Tár. 1892. p. 431.

De, pro, ab (DuC.); *-tól, -től.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 6. 7. et alio hortor, que emi de Joanne filio Peudore volo ut habeant filii mei 7. Et in sancto Grisogono dimitto vinea, que emi de Mazulo. Fjp. Szám. p. 44. an. 1373: in reversione de rege.

De, pro: cum vel ablativo instrumenti; *-val, -vel.* Han. Mon. Jur. V. I. 6. an. 1265: quicumque percusserit aliquem *de gladio*.

De, pro: propter; *miatt.* Fjp. Anon. 5. a. nolite turbare de multitudine Ruthenorum.

De, secundum. Text. v. sub *Circularius* 2) 3., *de tractibus; fekvés, kiterjedés szerint.*

De, cum Ablat. pro simplici Accus. Pel. Hier. 22. y Mirabantur illi de tanta Christi *dignatione* (mirabantur *dignationem*).

De, loco genitivi more Italorum; *ból, böl, nak, nek.* It. di. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 8. Ad sacerdotes detur pro anima mea centum capita de peculo p. 7. servum et ancillam et centum capita de pecore et uno panno de sirico... Odolberti Abbatis vestimentum de quirino investito de panno vario et una lana caprina et una butte de vino. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 205.

De absoluto, prorsus, omnino; *épen-séggel.* Tag. Erd. II. 71. an. 1749: successio *de absoluto* prohibita.

De cetero, cetero, ceteroquin, ceterum; *egyébiránt.* Arch. Rák. IX. 242. *De*

caetero kívánom. Kass. P. P. II. 138. qui de *cetero* maneo... benevole addictus.

De capite ad caput, quum certamine singulari congrediens ipse parti adversæ tradidit signum duelli; *személyesen.* Hajnik. Perjog 264.

De die in diem, in dies, dicitur tamen diem ex die ducere, proferre, procrastinare; *nápról napra.* Wagn.

De, De eadem, titulus nobilium significat locum, possessionem, vicum, unde oriundi sunt -i. von. Száz. VI. 490.

De eo utrum, alias Deutrum, deutri puncta, inquisitio testium; *vallatás.* Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. IX. 105. *De eo utrum* 1. Tudja-e a tanú, hogy midőn stb. 2. Tudja-e a tanu, hogy... stb. 6... pont. Ibid. II. 42. *De eo utrum.* Primo. Tanu. Tudod-e, valld meg.

De facili, facile; *könnyen.* Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 267. Rex Anglie non dat ita pecunias *de facili*... Pril. Abact. 21. et passim: pascua *de facili* ruinare.

De facto, vere, re vera; *valóban, természetesen.* S. de Kz. Chr. II. 5., 4. Istis ergo diebus Rex Otacarus... de jure imperii plura sibi usurpaverat *de facto* et iniuste.

De foris, extrinsecus; *kívülről.* Ljub. Mon. Sl. V. 243. an. 1334: mundare galionum *de foris*.

De genu, ad genua procumbens; *térden állva.* Germ. kniefällig. Fej. Jur. Lib. Suppl. 46: Maiestatem Vestram... *de genu*... imploramus.

De hora in horam, in horas; *óráról órára.* Wagn.

De iure, iure, ex iure; *törvényesen, igazság szerint.* Törvt. Msz.

De iuxta, prope; *közel.* Szék. Okl. I. 18. successoribus *de iuxta* Aranyos.

De levi, facile; *könnyen.* Ljub. Mon. Sl. XI. 71. an. 1364: quod *de levi* posset nobis... prejudicium generare.

De littera slavica, slavicus literis imbutus; s. lingua; *szláv ajkú.* Tkal. Mon. Ep. II. 5.; Duh... est fundator... ecclesie Zagrabienensis et forsitan fuit *de littera slavica*, quod bene inportat suum nomen Duh, id est spiritus.

De longe, caute, per ambages; *mesz-sziről, kerülő úton.* Frak. Mát. lev. II. 37: iniunxeramus, ut tentaret *de longe*, utrum Turcus... in priore sententia... permaneret.

De meliori esse, quum melius sit; *minthogy előnyösebb.* Kass. P. P. I. 42. Datum emanationis non quidem *e necesse* semper tamen *de meliori* esse.

De mente excidere, insanire, deseri a mente, de potestate mentis exire; *elvezteni eszt.* Wagn.

De necesse, necessario; *szükségképen.* Kass. Jur. Civ. 4., 9. ac denique passim, quamvis non *de necesse* citari solent etiam illæ Leges.

De novo, de integro, denuo; *újból.* It. di nuovo. Wagn.

De parte ad partem, membratim; *tagonként, részenként.* Wagn.

De persona noscere, aliquem ipsum nosse; *személyesen ismerni.* Reg. Turm. Præst. 98.

De plano, simpliciter; *egyszerűen, egyenesen, világosan.* Not. J. Samb. Tyn.

De positione ad positionem, deinceps, ex ordine; *tételről tételre*. Reg. Turm. Præf. 163.

De pugile pugili, quum certamine singulari congressurus per suum pugilem tradidit signum duelli pugili adversæ parti; *a bajnok a bajnoknak*. Hajnik Perjog. 264.

De reliquo, de caetero q. v. *egyéb-iránt*. Kass. P. P. II. 136. Cui de reliquo distincto cum venerationis cultu maneo.

De vocabulo in vocabulum transumere et transcribere, ad verbum transferre; *szóról-szóra lemásolni*. Száz. VI. 43.

Dea, femina vel sacerdos, quæ artem magicam exerceat; *bűvésznő, jadasasszony*. Chr. Dubn. 81., 60. De multis autem *deabus* suis una nomine Rasdi capta fuit. (Easdem paulo superius *phitonissas* appellavit. Chr. Dubn.).

Deabsentare, abducere; *eltávolítani, elvinni*. Szék. Okl. I. 323. ducentas oves Pauli B. furassent et *deabsentassent*.

Deacinare, acina v. acinos eximere; *apró magvaitól megtisztítani*. Oszterh. 23. In adscicandis, *deacinandis*, ac domandis uvis diversa apud diversos ratio.

Deaedificare, (Du C.) a vera pietate revocare; *a jótól elvonni*. Nagy. Hier.

Deafforestare, silvam in pascua et culturam redigere (Du C. *deafforestare*); *ki-írtani erdőt*. Uj Magy. Muz. III. 200. Omnes foreste, quæ afforestatæ sunt tempore nostro, statim *deafforestentur* et ita fiat de ripariis.

Deakus, i, homo eruditus, literatus; (ab hung. *deák*, studiosus, id vero a vet. Slov. *dijak* Sl. *žjak* et *diacono* abbreviatum) *tanult, deák*. It. letterato. Verancs. VI. 327. quam feliciter versabere inter milites nostri sæculi, qui nihil minus amant quam litteras, nihil irrideant magis quam quos «*adeakos*» appellamus, si in commilitio habuerint.

1. **Dealbacio**, (metallorum), (Du C.) dicitur de moneta, quæ, priusquam signetur ab artificibus monetariis, naturali coloris restituitur; *mosás, fehérítés*. Magy. Tör. Tár. IX. 454.

2. **Dealbacio**, (telarum) lintea crisolare; *apricatione candefacere; fehérítés*. Magy. Tör. Tár. IX. 473.

Dealbatio, actus dealbandi, calce inficiendi; *bemeszelni*. Ger. tünchen. Beng. Ann. Er. Cœnob. 333. Residentiam uno cubiculo in superiori contiguatione erecto auxit, nova incrustatione, *dealbatione*, tectoque imposito. Kronst. I. 316.

Dealbatorium, locus, ubi tela, pannus lavatur, purgatur, ut albus fiat; *vászonnfehérítő hely*. Gal. blanchiment. Bleiche. Fj. Szám. 325. Item pro doleo ad *dealbatorium*. Tör. Tár. IX. 173.

Deambulatorium, (Du C.) locus deambulationis; intercolumnia ambulationis, porticus; *sétatér, sétahely, csarnok, folyosó*. Gal. corridor, gallerie, promenade. Cod. de Delict. 370. Si iniuria in theatro, sala saltatoria, *deambulatorio*, prout et thermis aut alio congressui aut hilaritati publicæ deserviente loco illata, aut qualiscunque excessus patris fuerit. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 441. ipsum capitulum strigoniense de subponendis sustentaculis *deambulatorii* palacij domine Z. Cf. Gord. 3., 32.

Deana, æ, vectigal, portorium (Du C. al. s.); *vám*. It. dogana. Adelm. de orig. Turc.

10. Item ex portitoriis in Natalia et ex Schalogiis in Romania i. *deanis* sive vectigalibus.

Dearestare, (Du C.) in libertatem vindicare; *a zárlatot megszűntetni*. Fej. X. 4., 641. quatenus ipsis Dominis Præposito et Capitulo prædicta vina eorum decimalia mox visis presentibus *dearestare* et libera remittere atque integraliter reddere debeatis.

Deargentare, Deargenterare, (Du C.) argento obducere; *ezüsttel bevonni, megezüstözni*. Arch. Rák. VIII. 320. Tör. Tár. 1890. 566. Lignea candelabra nova *deargenterata*. Cod. Dip. Cont. I., 40. cruces, ex quibus quatuor in processione ferendæ cum *de-argentatis* manubriis. Thök. Diar. II. 380. Cista vacua *deargentata*. Arch. Rák. VIII. 345. *deargentatus* papirus. Cf. Hieron. Jesai. 9., 30., 24. Oros. 3., 22. Augustin. Ep. 23., 5.

Deastrum, imago dei ficti, idolum; *bátvány*. Bod. Hist. Eccl. I. 27., 114.

Deaurare, (Du C.) inaurare; *megaranyozni*. Ger. vergolden. Kronst. I. 289. Cf. Cod. Theod. 40., 22. 1. Tertul. Idol. 8. Senec. Ep. 76. Orelli inser. nro 3173.

Deauratio, actus inaurandi; *megaranyozás*. Arch. Rák. VIII. 332.

Deaurato-argenteus, 3., ex argento auro inductus; *megaranyozott ezüstből való*. Magy. Tör. Tár. XX. 166. et passim. *patera deaurato-argentea*.

Deaurator, qui inaurat; *aranyozó*. It. doratore. Kövy. El. 357. Notarum Bancalium etiam confectores eo pertinere decisum est, 23-tia Mart. 1797 ut etiam *deauratores argenteæ monetæ* 18. Dec. 1798. Cf. Cod. Just. 10., 64., 1.

Deauratura, æ, (Du C.) aurum inductum; *aranyozás*. Gall. dorure. Száz. I. 383. Item unum pelium cum uno boccale de argento plano cum aliqua *deauratura* laborata modo *napolitano* vel francigeno.

Debendus, 3., (Du C.) quod quis debet, debitus; *köteles*. Ljub. Mon. Sl. IV. 185 an. 1482: nomine . . . *solucionis debende*.

Debentes fieri, pro solito esse; *szokásos*. Not. J. Samb. Tyrn.

Debita Auszugalia, V. Auszugale Debitum. Werbőczy 542. Dispositionem huius Tituli vult Com. syst. intelligi etiam de debitis, quæ penes Extractus Mercantiles prætentuntur: quæ iam passim *Debita Auszugalia* vocamus.

Debita consensuata; beleegyezéssel kötött adósság. Vuch. Jur. Feud. 202. *Debita Consensuata* obligant illos, qui consenserunt seu sint successores in fundo seu ipse dominus, dummodo eorum consensus seu expressus seu tacitus probari possit.

Debita facere, æs alienum conflare, in ære alieno esse, æs alienum facere, contrahere, habere; *adósságot csinálni*. It. far debito. Wagn.

Debilisare, debilitare; *elgyengíteni*. Rák. On. 21. afflictionibus *debilisatus* obdormivissim.

Debitatus, 3., debitor; *adós*. Fj. Szám. p. 112. an. 1397: manet civitati *debitatus*.

Debite, (Du C.) ut debetur, iustum est, decet; *kellően*. Kass. P. P. I., 228. Penes Assistantiam Fisci Magistratualis . . . *debite* legitimatæ pauperatis.

Debito tempore, tempore, temporis; *kellő időben*. Törvt. Msz.

Debitor cambiarius, qui solutionem præstiturus est, trassans; *váltóbeli adós*. Art. D. 1840. p. 57. Törvt. Msz.

Debitor liberorum denarium, qui solvunt liberos denarios. (Id est libertini sunt) Rit. exp. ver. I. 3—2: Felceu et Bota . . . impetierunt . . . quosdam, dicentes, quod essent eorum *coofficiales*, et similiter centurionatui subiecti. Illi autem dixerunt non esse subiectos, sed *debitores liberorum denariorum*.

Debitor manifestus, debitor promissus, evidens; *nyilvánlagos adós, szembevaló adós*. Törvt. Msz. Jogt. Em. T. II. 1. p. 123. *debitorem manifestum*, quique vulgari et materno sermone «*szembevaló adós*» nuncupatur.

Debitorie, devinciendo, obstringendo; *kötelező módon, kötelezőn*. Pel. (De quocunque confess. s. II. c. 5.): Deus ut hominem obligaret *debitorie* ad sibi serviendum, proprio suo sanguine eum redemit.

Debitorius, 3., debitus, meritis; *tartozási, érdemelt*. Pel. Pom. In divisione operis: In duodecimo libro agitur de mysterio *debitorie* servitutis.

Debitum activum; követelési adósság, követelő adósság, keresetbeli adósság, követelés. Kövy. El. 441. *Debitum* quoad illum, qui exigendi ius habet, est *activum*, quoad debitorem vero *passivum*. Törvt. Msz.

Debitum allodialle; majorbéli adósság, szabad örökös tulajdonságot illető adósság. Vuch. Jur. Feud. 197. Omne *debitum* vasalli vel *allodialle* est, quod vi sui characteris cum feudo in nullo nexu constituitur, ideoque ex allodio vasalli debitoris solvendum est, vel *feudale*, quod cum feudo connexum est, et a quolibet possessore feudi solvendum venit.

Debitum Auszugale; árjegyzéki adósság, rovásbeli, hitelből való, kivonás adósság, hiteljegyzezőki adósság. Proj. Leg. Civ. 255. Törvt. Msz. Kövy El. 448. Secunda species debitorum *Debitum Auszugale*, quod extrahitur ex libro Mercantili 1723: 53. qui ita debet esse comparatus, ut omnia debita et credita mercatoris ad quæstum suum pertinentia cum specificatione acceptarum vel daturarum mercium, cum quibus quæstum exercere solet, pretii item et anni diei mensis demonstret.

Debitum conjugale, (Du C.) officium coniugale; *házassági tartozás, kötelesség*. Törvt. Msz.

Debitum esse, debere; tartozni. Ljub. Mon. Sl. XXII. 325. an. 1465: cum N. ob calcem . . . *debitus* sit perperorum . . . dignemus . . . concedere, quod vendi possint de suis *bastinis* pro . . . debiti satisfactione.

Debitum feudale, V. *Debitum allodialle*; *hűbéri adósság, hivatalszolgálati bírtokot érdeklő adósság*. Törvt. Msz.

Debitum illiquidum, V. *liquidum*; *nem világos adósság, kétséges adósság, nem tiszta adósság, kétes s el nem ismert adósság, homályos adósság*. Törvt. Msz.

Debitum liquidum; világos, tisztai, nyilvánvaló adósság, elismert adósság. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 123. Kövy El. 440. *Debitum* ad certam quantitatem reductum ab ipso debitore recognitum vocatur *liquidum*; quod vero debetur quidem sed quantitas adhuc

a determinatione vel computu pendet nec est recognita per debitorem. — *illiquidum*.

Debitum passivum, V. *debitum activum*; tartozó adósság, szenvedő v. terhelt adósság. Törvt. Msz.

Debitum universe carnis exsolvere, mori, mortem obire, oppetere, de vita decedere, e vita discedere, recedere, migrare, emigrare, demigrare, diem obire; meghalni, kimulni, elköltözni, megadózni a halálnak, vérös gúnját levetni. (Dugon.) Cod. Dip. Arp. Cont. VIII. 182. ut si altera illarum *debitum universe carnis exsolverit*.

Debitus, (Du C.) obligatus, debens; adós. Fjp. Szám. p. 8. mansit *debitus*.

Deblateratio, actus deblaterandi; kifecseges. Vern. Psych. 508. Qui e. gr. existant febris *deblateratione* nonnullum vocem propulsari posse, supersticiosus est.

1. **Debriare**, (Du C.) maledicere, humectare; áztatni. Sup. An. Sc. I. 87. an. 1257: terram . . . inopinate *debriassent* (sc. Tartari) profluvio sanguinis Christiani.

2. **Debriare**, (Du C.) debriatus) inebriare; megrészegíteni. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 146.

Debrigare, (Du C.) molestia vel lite liberare; tchertől megmenteni. It. disbrigare. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 546. et si aliquis de ipsa infestaverit, ego cum natis meis *debrigare* tenebor.

Debursare, exsolvere; kifizetni. Olah. Cod. Ep. 350. propterea quod idem Andreas *debursatus* est omnia necessaria.

1. **Deca**, decem; tíz. Obs. Jadr. 449. Arietum intesticulatorum copia haberi non poterat pro uno nec pro infinito obolo. Taurorum et vitulorum libra quolibet argenteo bino et semis Caballorum ac mulorum quaterna *deca*, pro unica solvebatur numis *ternis deca*, et sex valebat.

2. **Deca**, idem quod *diga*, *dagga*, dagger, sica; gyílok. Száz XV. 120. hadi eszközök: gladius, pugio, arcus, *deca*, cuspis, *pi-xida*, *navalis*, balista, lorica, *tractorium*.

Decadarchus, decurio; tizedes. Schröer. Arch. Gr. et R. 32.

Decagena, æ, e decem frustis constans; tíz darab. Sup. An. Sc. I. 168. an. 1440; quinque *decagenas* *semularum*.

1. **Decalvare**, (Du C.) capillis privare, calvum reddere; kopaszítani, hajtól megfosztani. Vuch. Leg. Crimi. 11. (Decr. S. Steph. Art. XXX. lib. II. c. 26.) Si quis vero secundo fornicatus fuerit, iterum *decalvetur*. Bene Med. II. 332. Cf. Hier. adv. Jovin. 1., 23.

2. **Decalvare**, tondere (silvas); kivágni, kiirtani. Kov. Oec. 80.

Decalvatio, (Du C.) actus decalvandi idest calvum reddendi; kopaszszá tétel, hajtól megfosztás, megkopaszítás. Cher. Jus. Eccl. II. 302. Leges Hungariæ Fornicatoribus poenam *decalvationis* intentant

Decanatus, us, (Du C.) officium, dignitas decani; decanatus. Száz XVI. 582. Szék. Okl. I. 2.

Decangularis, e decem angulis constans; tízszögű. V. 4. v. Octangularis.

Decania, æ, (Du C.) dignitas decani; alesperesség. Tör. Tár. 1889. p. 415.

Decantare, (Du C.) palam viva voce proferre; nyilván kijelenteni. It. decantare. Eszt. Okm. p. 123. (Gara Hungariæ Palatinus an. 1421.) *decantabant*, quod . . . Johan-

nes . . . Capitulo . . . personaliter constitutus fuisset confessus.

1. **Decanus**, (Du C.) collegii aut ordinis princeps alias: divisor; káptalani dékán, fő, rendfő. Tkál. Mon. Ep. II. 27. Cher. Jus. Eccl. I. 269. *Decanus* intendit, ut iuste et statutis correspondens fiat inter Canonicos proventum distributo, bona Capituli administrat, sedes dominales celebrat et ad rationes reddendas officiales æconomicos stringit. Decanus, qui in nonnullis Capitulis velut Caput Capituli Congregationibus capitularibus præsides. Cf. Hieron. Ep. 22. nro 35. Augustin. Mor. Eccles. Cath. 1., 34.

2. **Decanus**, Magister Cehæ; czélmester. Kov. Form. St. 437. ac unam Marcam Cehæ ad obsequia *Magister Cehæ* sive *Decanus* dare teneatur.

3. **Decanus**, i, (Du C.) decurio militum, qui decem militibus præsides; tizedes, lt. caporale. Gall. caporal. Germ. Corporal. Thurocz. 84. centurionesque ac *decanos* more solito constituerunt. Marci Chr. II. 44. Cf. Veget. Mil. 2., 8.

Decanus Agentum Hungarico-Aulicorum, præfectus curatorum regiorum; a magyar és erdélyi udvari kanczelláriánál működő udvari agensek dékánja, karügynök. Kass. P. I. 231.

Decanus ruralis, seu Vicearchidiaconus; alesperes. Törvt. Msz. Oltv. Act. Synod. 100. Cher. Jus. Eccl. 259. *Decanorum ruralium* munus cum Archiepysyteri ruralis officio ferme convenit, utrumque in eo solum ab invicem differt, quod illud personæ istud autem Ecclesiæ adhareat. Jura et munia *Decanorum*, qui apud nos *Vice-Archi-Diaconi* dicuntur, sunt sequentia 1. Moribus cleri districtualis et officiorum implendorum exactitudini invigilare; 2. Parochias decanatus seu districtus vice-archidiaconalis vel periodicæ certis temporibus . . . visitare.

Decapillatio, actus involandi alicui in capillis; hajtézés. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 224.

Decapitacio, seu Decapitatio: (Du C.) actus caput alicuius præcidiendi, actus capitis amputandi; lefejeztetés, fejrétel. End. p. 446. (Belæ IV. Libertas an. 1238): 8. Villicus . . . *decapitationis* . . . penam infligendi habeat potestatem. Pel (De S. Agnete. s. c. 3.) secundum leges *pocna adulterii* erat *decapitatio*. Cod. Dip. Arp. V. 56. Törvt. Msz.

Decapitare, (Du C.) securi percutere, caput alicuius præcidiere; lefejezni. Pel. Serm. Pro adulterio secundum iustitiam legis deberes *decapitari* Aest. 40. r. Tör. Tár. XVI. 402.

Decarcones, (Du C.) tribuni plebis Romæ tempore Johannis XII. Papæ; népszószólók. Nagy Hier.

Decendialis, e decem dierum. Beng. Ann. Er. Cœnob. 256. primusque pro *decendialium* exercitiorum sacro recessu meditationum normam et ordinem ad Fratrum facilitatem conscripsit.

Decenarius, i; hatos, tízes. Germ. Zehnerl. Bel. Comp. Hung. Geog. 30. Moneta in Hungaria sequens est in usu: 4. *Decenarius*, decem cruciferos valens.

Decendium, i, (Du C.) spatium decem dierum; tíz nap. Tör. Tár. 1892. p. 466.

Decennalis, 3., decem annorum, decennis; tíz évi. Cod. Farn. 400. Labores vero, quos sua sanctitas pro *decennaliis* *Judiciis*

inter Sacratissimam Majestatem Casaream et Regem Christianissimum suscepit. Cf. Ammian. 45., 12. fin.

Decennovennalis, unum de viginti annos complectens V. Literæ Dominicæ; tizenkilencz évi. Curios. Misc. II. 183. Fundatur hæc Tabula in Cyclo *Decennovennati* seu in Numero aureo.

Decenturio,; tizedes, tíznagy. Schläg. 683.

Deceptiosus, 3., (Du C.) fallax, fraudulentus; csalóka. Cod. Dip. Lond. p. 98. sed ei semper Paci, que Maiestati sue non inhonesta, indecens aut *deceptiosa* esset, studuimus.

Decidentia, æ, decerementum, actus decidendi, separandi; apadás, alászállás, lohadás. Bene. Med. I. 65. *decidentia* febris. Fej. I. 178. Cum enim gradus et inferiores sedes Deitatis confinxissent et animarum præxistentias ac effluxus ac *decidentias* respectiones earum ad Deum in se ipsis constituentes easque in diversa ac multiformia corpora transvasantes et transmutantes.

Decifrare, oculatus scribendi notas interpretari; megfejteni. Tör. Tár. 1890. p. 639. literas *decifrare*.

Decifrarifacere, occultas scribendi notas interpretandas curare; megfejteni. Tör. Tár. 1890. p. 639.

Decima, (Du C.) tributum; adó, tized, dézma, dézsma. Gal. diene. Passim.

Decima conopalis, V. s. *Conopalis*.

Decima Decimæ, (Du C.) decima pars decimarum (tempore belli cum Turcis a parochis civitatibus præstanda). An. Sc. II. 230. an. 1542. Vetus Scheda de Urbis subiecta Decretis. Regum Hungariæ: Et quoties Rex habuit Decimas partes huiusmodi minerarum (auri, argenti et cupri), toties divisit et dedit Archiepiscopo Strigoniensi unam partem et vocabatur ista datio *Decima Decimæ*.

Decima dominalis, tributum domino præstandum; uri tized. Törvt. Msz.

Decima liberorum, tributum a libertate donatis præstandum; szabadosok tizede. Száz. XXIX. 348.

Decima magna, nagy dézsma. Pfahl. Jus. Georg. CXXIII. Præscriptis 2-do. *Decima magna*, vini videlicet, tritici, siliginis, hordei avenæ et zææ-mais (tritici turcici) in natura neque tamen extriturata iam sed in stramine adhuc existens Prælati præstetur in campo domum illius impensis devehenda.

Decima manualis seu *manipularis*, decima, quæ in manipulis frugum præstatur; gabona kéve dézsma. V. s. *Conopalis*.

Decima novallium, tributum pro novallis agris præstandum; úrtványoknak tizede, ugartized. Törvt. Msz.

Decima Papalis, V. s. *Annata*. An. Sc. II. 192. an. 1519.

Decima parva; kis tized, dézsma. Pfahl. Jus. Geogr. CXXIII. *Parva Decima* sub qua omnes maiori Decimæ non subiacentes fructus et terræ producta, animalia item quæcunque comprehenduntur tamquam præstatio illegalis nec Domino terrestri nec Episcopo competat.

Decima personalis, (Du C.) tributum, quod potius personam, quam rem respicit; személyi tized. Sup. An. Sc. I. 152 an. 1279: in *personalibus* *Decimis* intelligi volunt, oblationem candelarum, panis, carnium et denariorum pro vivis et defunctis.

Decima prædialis, *decima realis*, q. v. Törvt. Msz.

Decima præsentis, *decima dies mensis præsentis*; *folýó hó tizedike*. Thök. Lev. 153.

Decima quartanaria, *decima in quarta parte solvenda*; *negyedrészen fizetendő tized*. Batty. Leg. III. 207. an. 1358.

Decima realis, (Du C.) quæ de frugibus terræ et animalium nutrimine persolvitur; *dologbeli vagy prédiális tized, termék tized*. Törvt. Msz.

Decima regia, *fisco præstanda*; *királyi tized*. Törvt. Msz.

Decimæ Saladinæ, V. *Saladina*.

Decima sanguinalis, quæ de animalibus præstat; *állatbeli termékrekre vonatkozó tized*. Kon. Egyh. 219.

Decima sicca; *képzelt tized*. Pfahl. Jus. Georg. 167. nempe ager vicinus cultus assumitur pro cynosura agri non culti, ita, ut quantum in illo iugerum protulit frugum, tantum et in hoc adhibita cultura protulisse censetur et ab hac quantitate imaginaria *Decimam* (quæ *sicca* appellatur) Colonius in eadem specie . . . pendere obligetur.

Decima venalis, *decima in arendam locari solita*; *bérbe adható dézsma*. Szer. Not. p. 185. Decretum est hoc quoque, quod *Decimæ venales* iuxta antiquam consuetudinem Regni a Patronis in bonis illorum termino, et loco usitato emanant, et libere in arenda recipiantur.

Decima vinorum, *decima vini, uvarum*; *bortized*. Törvt. Msz.

Decimale frumentum, *decimæ obnoxium frumentum*; *gabona tized*. Veranes. V. 339. Vina et frumenta *decimalia* ac *nonalia*, vernas item sementem omnem, census, taxas, muletas, Jazygum et Cumanorum nostrorum Contributiones etc. in manus suas poscant atque accurate exeant.

Decimale vinum, vinum iure decimæ obnoxius; *désmabor*. Száz. 31., 3. p. 216. Item debetur lectori de *vino decimali* magni cultelli sive maioris konche porcio, quæ quarta vocatur. Veranes. V. 339.

Decimalis, ad Decimam pertinens (vinum frumentum); *tized . . . dézsma* (bor, gabna). It. decimale. Fej. V. III. 190. tertiam partem prædictorum proventuum *decimalem* in proprietatem suæ Ecclesiæ pro se reservans.

Decimalis cultellus, cultellus decimæ obnoxius V. *Cultellus*; *tizedbértési kerüllet v. környék*. Törvt. Msz.

Decimalista, æ, decimæ obnoxius, qui decimas præstare obligatur; *tizedfizető*. Kük. Jur. I., 435. sed et *Decimalistæ* et *Prædialistæ* Ignobiles, Libertini item universorum Dominorum Terrestrium et Nobilium.

Decimalitas, *decima pars*; *tizedik rész*. Kass. Ench. I. 68. *Decimalitas* pretii Testamenti legatæ rei cambiatae aut venditæ per Dominum desummi consuetudo abrogatur. Norm. Ordin. an. 1766. 20. febr. Art. Diet. Pos. 97. Kövy El. 320.

1. **Decimare**, (Du C.) decimas colligere, cogere; *tizedet behajtani*. Eszt. Okm. p. 70. (a. 1156). Veranes. IX. 15. proventus frugum vinorum et aliarum rerum *decimari* solitarum.

2. **Decimare**, (Du C.) dicuntur non tantum illi, qui decimas dant, sed etiam illa

loca, quæ decimas præstant; *tizedet fizetni*. Batty. Leg. T. II. 245. an. 1156.

3. **Decimare**, In re militari decimari legiones dicuntur, quando decimus quisque supplicio afficitur ab imperatore, sorte ducta, cui contingat (Fore.); *megtizedelni*. Brut. Hist. VI. 204., 12. Cf. Suet. Galba 12. id. Aug. 24. Front. Strat. 4., 1., 37.

Decimarius, 3., deni, decimus; *tizes* (szám). Kov. Form. St. 267. Item loca ipsa sagenarum si excedunt *decimarium* Numerum usque Csive citra ad X. Marcas.

1. **Decimatio**, actus decimas colligendi; *tizedelés, dézsmálás*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 190. ut pro recompensatione procuratorum supradictarum haberent ipsi quartam partem *decimationis* et oblationum de corpore civitatis. Törvt. Msz.

2. **Decimatio**, decimi ejusque cædes; *megtizedelés*. Tör. Tár. 1888. p. 556. liberorum Christianis parentibus prognatorum nefanda *decimatio*. Cf. Capitol. Maer. 12.

1. **Decimator**, exactor decimarum, *Decimarius*; *dézsmáló, tizedelő, tizedszedő, tizedrész*. Fej. III. 2. 212. ut *Decimatoribus* pro tempore constitutis pro capetia duodecim denarios usualis monete solvere teneantur. Törvt. Msz.

2. **Decimator**, qui decimas ecclesiasticas possidet (Du C. decanus in monasteriis); *egyházdézsmá birtokosa*. Kon. Egyh. 221.

Decimatorius, i, decimator. Fej. Jur. Lib. 293.

Decina, æ, (Du C.) decas; *tized* (mint kerüllet). Gall. dime. Raë. Mon. St. XIII. 361. an. 1335. misso partito ad sortes, quæ *decine* deberent facere domum . . . ex parte Stagni.

Decinerare, (Du C.) incendio delere, exurere; *porrá égetni*. V. s. *Fulminalis machina*.

Decineratus, 3., (Du C.) redactus in cineres; *hamuvá lett*. Nagy Hier. Cf. Tertul. adv. Valent. 52.

Decircinatio, actus in orbem, circum circumagendi; *körben való mozgás*. Curios. Misc. 287. Sciendum 1. Aetherem ob perennes celestium globorum, qui in illo circumvolvuntur *decircinationes* in perpetua quadam agitatione versari.

Decisiones, alias mandata, instructiones, sententiæ; *pápai rendelmények*. Kon. Egyh. 33.

Decisiones Curiales, sententiæ Cur.; *a főtörvényszékek gyakorlott ítéletjei, döntvényei*. Georch. H. T. Előszó. Tiszth. Irm. Proj. Leg. Civ. 163. Regnicolari Deputationi id negotii mandarunt, ut dum de utilibus legibus proponendis actura esset, simul etiam ita dietas *Decisiones Curiales* discuteret non alio certe fine, quam ut illas, quas iudicio suo probatura esset, in compagem rogandarum legum inferret.

Decisiva sententia, litem dirimens; *döntő, végső ítélet*. Otia Bachm. Præf.

Decisive, definiendo (Du C. minutatim); *elhatározóan, döntőleg, végleg*. Juriev. Jur. Met. 178. Judicia Districtualia montana etiam officia feudalia inferiora dicta, a Substitutis in eo præcipue differunt, quod illa in negotiis feudalibus et iudicialibus procedant definiendo seu *decisive*, Substituta autem tantum instruendo seu *informative*.

Decisivus, 3., definitus, certus, ultimus,

decernens; *elhatározó, döntő, végső*. Cod. Com. Ziehy Vol. V. 331: Cumque nos . . . prefatum magistrum . . . finem *decisivum* causa in premissa . . . fecissemus evocare. Törvt. Msz. Otia Bachm. Præf.

Decisivus finis, sententia litem dirimens; *döntő vég, végső*. Cod. Dip. Fam. Com. de Sztára. V. II. 94.

Decisorium iuramentum, iur. litem dirimens; *perdöntő eskü*. Cher. Jus. Eccl. I. 279. *iuramentum* attamen revelatorium nec non *litis decisorium* more aliorum ab illis præstandum esse iuris civilis periti evincunt.

Decisorium litis, litem dirimens sententia; *pervégző*. Georch. H. T. IV. 152.

Decisorius, 3., decisivus, decretus, discernens, definiens, litem dirimens; *elöntő, határozó, végső*. It. decisivo. Törvt. Msz.

Decisum, sententia; *határozat*. Ger. Entscheidung. Proj. Leg. Civ. 189. Si autem bona pluribus Comitibus adiacerent, tunc facta prævio scopo erga recursum partis per Regiam Maiestatem, unius ex his Comitibus delegatione, idem Deputationem exmittit, quæ relate ad totam Massam divisionalem operabitur suumque *decisum* effectuabit.

Declamare, conqueri (Du C. al. s.); *panaszt emelni*. End. p. 329. (Deer. S. Ladisl. I. 48. an. 1092): donec prius de iniusticia sibi illata in audientia regis *declamaverit*.

Declamatio, (Du C.) in ius vocatio, rei repetitio; *törvény elé való idézés*. Batty. Leg. T. II. 113. (Deer. St. Ladisl. III. 9.) si . . . a parentibus . . . vel a domino . . . *declamatio* venerit, ante Judicem statuatur. End. p. 344.

Declarabilis, qui declarari, explicari potest; *megmagyarázható*. Vern. Psych. 95. haud *declarabilis* sensuum declinatio seu idiosyncrasia.

Declarativa, æ, legum verbum verbo reddens fida interpretatio; *egyeztető (magyarázás)*. Georch. H. T. I. 14. A tudákos magyarázás a Törvény-Tudóknak is meg vagy on engedve; mely szerént vagy a szavaknak betű szerént való értelme a törvénynek valóságos mi-voltával megegyeztetik; és *egyeztető magyarázás (declaratina)*.

Declativus, 3., vim declarandi habens; *magyarázó*. Károlyi Mat. Tent. 9. Ars interpretandi pertinet quidem ad Logicam et Criticam, eius tamen regulæ in iure naturali magis determinari et variis speciebus applicari solent, omnis autem interpretatio est *declarativa*, extensiva aut restrictiva. Cf. Appul. Dogm. Plat. 3. Mart. Capell. 4 p. 97.

Declaratorius, 3., ad actum declarandi pertinens; *kijelentő, magyarázó*. Cher. Jus. Eccl. II. 348. *Sententia* definitiva subdividitur in absolutariam, condemnariam et *criminis declaratariam*, hæc ultima declarat crimen commissum esse, cui lex ipsa pœnam dictat.

Declinabilis, e, qui declinari potest; *névvagozható*. Corp. Gram. 401.

Declinatoria, (Du C.) præscriptio, exceptio juris depellens actorem petitione sua; *elutasítás*. Magy. Tör. Tár. IX. 160. Iudex et Commissarius per Rev. Cardinalem per Germaniam, Hungariam etc. Apost. Sedis de Latere Legatum specialiter deputatus in quadam causa de et super *declinatoria* fori sine foro com-

petenti inter honestam Catherinam B. et quendam Marem aurificem laycum.

Declinatorium, aliquem ad aliud iudicium deflectens mandatum (Du C. al. s.); *világi törvény eleibe utasító parancsolat*. Georch. H. T. IV. 276.

Declinatorius, 3., aetorem a petitione depellens. V. *Mandatum declinatorium*; *elutasító*. Germ. abweisend. Szegedy Rubr. Pars. III. p. 36: De causis ex Sede Spiritualis ad mandata declinatoria transmittendis.

Declinatus, us, declivitas; *lejtőség*. Knauz M. E. Str. II. 604., 666. perveniet ad unam vallem et ad declinatum terrae.

Declinista, æ, discipulus, qui declinationes vocum discit; *névragozás tanuló*. Ker. Nap. 2.

Decoctris, femin. ad decoctorem, prodiga; *tékozló nő*. Szamosk. I. 224. bonorum suorum non raro decoctris etc.

Decoctris, 3., maturus (ap. Fin. megfőzés); *érett*. Ke. Or. C. 3., 4; *decoctae* vir sapientiae.

1. **Decollare**, desinere, obfuscari (Du C. al. s.); *elhomályosítani, megszünni*. Tör. Tár. 1887. p. 422. Nostra spes de ipsius vita nondum decollavit.

2. **Decollare**, (Du C.) caput amputare; *lefejezni, lenyakazni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 116. Cf. Fenestella ap. Diom. p. 364. P. Senec. Apocol. Aur. Viet. Fpiti. 19. Scrib. Comp. 194.

3. **Decollare**, pectus ire, collabi, imminui; *tönkre menni*. Nad. Florus Hung. L. IV. C. X. p. 292. Maximilianus fortunam, quae in Polonia decollaverat, bello contra Turcos quaesiturus... Sisciam Christiano orbi recuperavit.

Decolorare, (Du C.) infamia afficere; dehonoreare. V. s. *Conmaculare*; *megcsúfítani, meggyaldzni*. Cf. Cod. Just. I., 3., 19. Capitol. Ant. Phil. 40.

Decomedere, devorare, consumere; *felfalni*. Sup. An. Sc. II. 410. an. 1563: corpora vestra canes decomedent.

Decomponere, compositionem, constitutionem chemiam solvere; *(vegy-) elemekre bontani; feloldasztani; decompoti*: dissolvere; *bomlani, romlani*. Tomts. 187. Pro chemico effectu in *decomponenda* aqua est 600 parium. Bene Med. I. 284. Pharmacum hoc mora *decomponitur*, ideo frequenter recens preparari debet.

Decomposita, vocabula resoluta; (a *Decomponere*: resolvere, dissolvere vocabula szétszedni, felbontani szokat). Leg. Schol. Schem. 24. vocabula, quae occurrunt, notabiliora philologiae et grammaticae, parallela ex foro Romano explicantur, alphabetice per singula composita et *decomposita* deducantur.

Decoratio, (Du C.) decus, ornamentum, ornatus; *díszlet, díszjel, ékesítmény, tisztelés*. Törvt. Msz.

1. **Decorare**, (Du C.) loris caedere, flagellare; *megostorozni, korbácsolni*. Decret. S. Stephani Regis Hung. lib. 2. cap. 26.: «Si quis fornicatus cum ancilla alterius fuerit, sciat se reum esse criminis et pro eodem crimine *decorari*. Si vero secundum eum eadem fornicatus fuerit, iterum *decorietur* et depiletur». Arch. Ver. Sieb. XXVI. 116.

2. **Decorare**, pro exoriare apud Pelbartum, pellem, cutem detrahere; *lenyűzni*.

Ak. Ért. 1896. nov. 594. Cf. Tertul. Anim. 33. Pallad. Jan. 45., 12.

1. **Decoratio**, (Du C.) pellis detractio; *megnyűzés*. Pel. Serm. O sancti martyres, quanta pro celesti gloria tormenta sustinueris, alii ignem, alii *decorationem*. Pasch. 16. I.

2. **Decoratio**, flagellatio; *verés*. Ak. Ért. 1896. nov. 595.

Decorissimus, 3., valde, nimium decorus; *szerfelett díszes, tisztelt*. Pel. Pom. V. sub *historialis*.

Decorositas, (Du C.) decus, pulchritudo; *díszesség*. Pel. De S. Thoma s. I. c. 2.: spiritualis *decorositas*.

Decorticare, (Du C.) corticem detrahere; *lehámozni*. Szentiv. Cur. Mise. Dec. II. P. II. 287. Pomum Misnium si *decorticeatur* florem versus, alvum laxat. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 116. Cf. Plin. 16., 39., 74. et 41., 80.

Decortico, actus cortice privandi, corticis detrahendi; *meghántás, lehámozás*. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 729. *Decortico* est, si cortex ita circumcidatur, ut exarescere debeat. Szentiv. Cur. Mise. Dec. II. P. II. 288. Cf. Plin. 17., 24., 37. §. 236.

Decorticator, qui arborem cortice spoliavit; *fahéját lehámozó, fahántó*. Tag. Erd. II. 205. an. 1762: arborum *decorticatoribus*. Szirm. 63.

Decremare, incendio delere, concremare; *élegetni*. Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 379. an. 1397. incendierunt, *decemarunt* et funditus combusserunt. Quel. Sieb. I. 350. an. 1501. ligna empta, plastrum unum, et mulierem *decemarunt*. Cf. Tertul. Adv. Marc. 2., 2.

Decrepatus, 3., decrepitus, vitiat; *elromlott*. Cod. Dip. Pat. VI. 108., 70. per aquam sic casualiter *decrepavit* idem nostro dignemur privilegio renovare, cuius tenor talis est.

Decrepite, (Du C.) more decrepiti v. languore; *igen elvénülve*. Veranes. XI. 223. donec tandem aut morte corripit aut *decrepite* concedam.

Decrescentia, æ, intertrimentum, ramentum; *hulladék*. Tör. Tár. 1881. p. 374. pro *decrescentia* többet nem adnak be 7½ pisetumnál.

Decreta iuris canonici, (Du C.) decreta pontificum; *pápai végzése, egyházi jogi végzések*. Törvt. Msz.

Decreta Regia, sententiae a rege emanatae; *királyi intézkedések, végzések, rendeletek* vagy *intéző, végző, rendelő levelek*. Kass. P. P. I. 214.

Decreta Regni, constitutiones Regni; *ország végzése*. Pelcz. Geisa p. 22: Verum generali nomine constitutiones ipsae saepenumero Regni *Decreta* vocantur. Törvt. Msz.

Decretale iuramentum, iusiurandum in libro decretorum contentum, secundum decretum praestandum; *törvénykönyvbeli esküvés v. hitletétel, törvényes hit, meghitteltetés, törvénybe foglalt esküvés*. Törvt. Msz.

Decretales, (Du C.) Epistolae summorum Pontificum *Decreta* complectentes, seu responsa iis, qui aliqua de re illos consulunt; *törvény-, pápai rendeletek*. Nagy Hier. Cher. Jus. Eccl. I. 67.

Decretales Articuli, decretorii; Art. *rendelet-, határozat-cikkelyek*. Monm.

Comit. IV. 376. *Articuli decretales* in Conventu Posoniensi... conclusi.

Decretales dies, decreto constituti dies; *törvénytisztelt napok*. Kass. Ench. I. 69. *Decretalibus diebus* sententiae per Iudicia non pronunciantur, nec Executioni mancipantur. Norm. Ordin. an. 1774. 7. nov.

Decretales libri, (J. can.) qui decreta pontificum continent; *törvénykönyv végzése pápák végzése*. Törvt. Msz.

Decretalia, ium, praecepta; (Du C. decretale); *parancs*. Batty. Ger. 11. Perfectores... *decretalia* ex more perficiunt.

Decretalis, lege constitutus, sanctus. V. s. *Locus decretalis et Juramentum decretale*. Cf. Ulp. Dig. 38., 9., 1., Sidon. Ep. 7., 9.

Decretalis poena, poena decretis constituta; *törvényes büntetés, törvénybeli büntetés*. Törvt. Msz.

Decretalista, æ, *Decretista* q. v. Cher. Jus. Eccl. I. 73. Successu temporis, ubi in locum Decreti Gratiani V. Libri Decretalium anno 1241. in collegiis literariis adoptarentur, tantus Juris Sacri ex iis hauriendi amor homines invasit, ut in Decretalibus omnem iurisprudentiali ecclesiasticam collectam putasses, unde, et qui olim a Decreto *Decretistae*, nunc a Decretalibus *Decretalistae* nuncupantur.

Decretaliter, (Du C.) e decreto, decernendo; *határozatilag*. Szegedi Rubr. Par. II. p. 68: Croatiae tamen, retinenda propugnandaque fidei Catholicæ studiosissimi, annis abhinc circiter viginti, ut tanto magis aditum haeresi praecluderent, toties memoratum Tridentinum in publico Regni conventu *decretaliter* acceptarunt.

Decretare, (Du C.) decernere; *elhatározni*. Pest. Vár. Lev. exmissionem *decretandam* esse.

Decretatio, sententia, sententia pronuntiatio. V. s. v. Inrotulatio; *ítélet, határozat, elintézés*. Kuk. Jur. II. 147. sed et illud quoque in Comitatu V. ordinaverit, ut incolis ad Comitatum Memorialia porrigentibus et *Decretationem* seu *Indorsationem* *desuper obtinentibus*. Kelem. Inst. Jur. Pr. III. 333. In *Decretatione* semper Terminus praefigebatur, ad quem Scripturam suam Pars una aut altera in Protocollo exhibere debebat; ni id fecisset petente Adversario inrotulatio decernebatur et Acta iam praesentata reipsa inrotulabantur.

Decretista, (Du C.) decretis Gratianis operam navans, decretorum ecclesiasticorum, corporis iuris canonici peritus; *törvénytudós, -tanító*. Cher. Jus. Eccl. I., 72. Quod ipsum studium attingit: hoc ab ipsis decreti Gratiani incunabulis evasit academicum; atque omnes, qui operam ei navarunt, *Decretistarum* nomen ab ipso Decreto tulere et gradibus academicis cum honoris prerogativa coronati fuerunt.

Decretoria pugna, summum discrimen; *döntő csata*. Kass. P. P. I., 330... 7 in his campiductibus locum habentibus *pugna decretorii* interfuerit. Cf. Quint. Inst. 5., 4., 6.

Decretorie, ex decreto; *határozatilag*. Cod. Evang. V. III. p. 363: se facturos promittunt, quod illis *decretorie* fuerit impositum.

Decretorum doctor, alias: decretorista (Du C.) qui studet in decretis; *egyházi*

törvénytanító. Tör. Tár. 1889. p. 416. *decretorum doctor* et canonicus.

Decretum, lex scripta; *írott törvény*. Georch. Ért. 21.

Decretum minus, Szegedi Rubr. Pars I. p. 438: De occupationibus castrorum possessionumque tempore Mathiae Regis servetur per omnia minus *Decretum* (sive tertium Uladislai Regis).

Decretum officii, instrumentum, quo alicui munus conceditur; *tisztlevél*. Ger. das Decret. Törvt. Msz.

Decretum Tolerantiale, decretum facilitatem erga dissentientes in sacris continens; *tűrélmű rendelet*. Dug. Följ. 48. et passim.

Decubare, cubare, decumbere (Du C. *rigulare*; *lefeküdni*. Georg. Sirm. I. 245. et in vna villa Hetys Traciana *decubarimus* nono Calend. decembris adhuc anno 1528. Cf. Fab. Piet. ap. Gell. 10., 15., 14.

Decubere, pro decubare, in morbo cubare; *betegeten fekvüni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 416.

Decubitus, cubitus, actus decumbendi; *lefekvés*. Aspp. Pr. Chr. p. 394. l. 20: Ante decubitu coram lecto.

Decubitus, us, cubitus ægri; *lebetegedés, fekvés*. Bene Med. I. 409. Symptoma sæpe molestissimum constituit *decubitus*; in parte, in qua æger iacet, per compressionem solam cutis irritatur.

Decudere, eudendo adiungere; *oda vasalni*. Germ. anschmieden. Kub. C. Arp. I. p. 58. (an. 1268 Comit. Zaladiensis): sunt interfecti *decudendo* eosdem iuxta Equos et linguas eorum *excarentes* reincidendo deportarunt, et turpius seu orribilius sunt interfecti.

Decultare, occultare; *elrejténi*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 416.

Decumare, decimae subicere; *a dézmának alávetni*. Germ. verzeihen. Kronst. I. 458.

1. **Decurio**, cuius erat legum servandam cura in scholis V. Corycaeus. Száz XXII. 563. a kik ügyeltek, hogy a gymn. törvények a gymnasiumon belül s kívül megtartassanak.

2. **Decurio**, (in montanisticis), curator; *felügyelő, felőr*. Ger. Hutmann. Besztb. Lev. 3.

3. **Decurio seu Decanus**; *tizedes*. Prisc. Serv. p. 22: *Decuriones* seu *Decani* decennae seu decuriae erant, qui decemvirali Contubernio vel Collegio praerant. Thurocz. Chron. Part. II. c. 2. Colom. Deer. lib. III. c. 4. Arch. Rák. IX. 81. S. de Kéza Chr. II. 4., 12.

Decurrentia, -orum, negotia continua, nondum confecta (Du C. al. s.) Cod. *foljó ügyek*. Alv. 1. 390. Cæterum assecuro, quod in aliis *decurrentiis* indubitate me inveniet et experietur.

Decusare, (a decus) (Du C.) ornare venustare; *díszíteni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 416.

Decussatim, a decussando, decussi (Du C. *decenter*); *keresztsbe*. Numi Hung. 52. scuta singillatim *decussatim* sibi opposita primus adhibuit. Cf. Vit. 4., 6. Colum. 42., 56., 1.

Dedere se ad subiectionem, se subicere alicuius imperio, se submittere alicui, in dedicationem alicuius venire; *megadni, alávetni magát*. Frak. Mát. lev. II. 78.

Dedicatorius, 3., a dedicando; *ajánlási, ajánló*. Isthy. II. pass.

Dedicere, (Du C. contradicere, negare) abdicere; *lemondani*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 416.

Dedignare, (Du C. *dedignare*) respuere, dedignari; *vonakodni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 416.

Dedraducecima lege: tetradecima, quadragesima (Nota Batty. totidem sunt benedictiones a tribus pueris emanatae); *negyvenedik*. Patty. Ger. 40. Sacramentorum obscuritas non patitur concite *dedraducecimam* arripere.

Dedu, idem quod *Dad*. Rač. Mon. Sl. VII. 80. an. 1070: Johannes *dedu* testis.

Deductio, (Du C.) enarratio, enumeratio; *elősorolás*. Text. v. s. Pressura. (ap. Fin. al. s.)

Deductivus, 3., enarrans; *elősoroló, részletes*. Arch. Rák. VIII. 143. ac proinde cavebit Fidelitas Vestra scripto multa et *deductiva* de his tradere.

Deductores Pariparum vel Pariporum, equisones, equarii; *lovászok*. Prisc. Serv. 34: *Deductores Pariparum*, qui sonnipedium et praestantium eorum curam habuere; fors moderni Obequitatores Regii. Car. Bel. De arch. 47. In Agasonibus enim fere censebantur . . . armentarii stratores . . . ut rhedarios, praesultores, *deductores pariporum* . . . praeteram.

Deductorius, 3., V. Pulsus; *temetést kísérő*.

Defaecatus, 3., venerabilis, verendus; *híggadt, tisztességes*. Stat. 35: Nemo . . . alia veste uti praesumat, quam talari nigri . . . prout . . . viris *defaecatis* moris est. Cf. Plaut. Pseud. 2., 4., 70. Macrob. Somn. Scip. 1., 8. Sidon. Ep. I. s.

Defaedor, qui foedit; *rondító, rútitó, piszkító*. Körmöczb. főrealisk. Ért. Bpest 1895. p. 95. *defaedores*, profanatores locorum publicorum.

Defalcare, (Du C.) detrachere, deducere de summa; *levonni, leróvni, leházni*. It. difalcare. Ger. abrechnen, abziehen. Gall. défalquer. Cod. Dip. Brüss. II. 30. Sic restaret et permaneret nobis debitor sua Sertas singulis *defalcatis* ultra predieta, quae recepimus, flor. rhen. 47029.

Defalcata, æ, pars detracta vel detrahenda; *levovás, levonás*. It. difalcazione. Tisztb. Irm. Törvt. Msz.

1. **Defalcatio**, (Du C.) actus partis detrahendae de summa; *levonás, levovás*. Monm. Comit. Trans. V. 203. reliquam medietatem in *defalcationem* praetatarum postarum. Körmöczb. főrealisk. Ért. Bpest. 1895. p. 97. Pädagogi vero pecuniolae ex recordationibus collectae *defalcatione* puniuntur.

2. **Defalcatio**, contractus, quo fundus alicui in usum traditur, qui peracto tempore eum gratis reddere obligetur. Georch. H. T. III. 48. Szokásban van némely helyeken a *lehajlás* is (*defalcatio*), vagyis olyan kötés, melynek erejével a fekvő jószág bizonyos ideig bizonyos feltételek alatt lekötötték valakinek, hogy azt azon meghatározott ideig szabadon bírhasa, használhasa, eltelve pedig az idő, azt ingyen visszabocsátani köteleztessék.

Defalcatis defalcandis, detractis detrahendis; *lehajtrván a lehajtandókat*. Georch. H. T. IV. 56. levonván a levonandót.

Kövy El. 434. Ad poenam calumniae effugendam inseri solet haec cautio seu clausula iustificatoria: *defalcatis defalcandis*, imputatis imputandis, ne scilicet praetendere videatur A. id, quod nefors iam solum esset.

Defalcator, (a falee) defalcari i. e. falee decidere; prodigus; *pazarló, eltékozló*. G. Fej. VIII. 1., 460. Videlicet *distractores* seu *defalcatores* eorum decimarum.

Defalchare, deducere, subtrahere; *levonni*. Magy. Tör. Tár. IX. 38. *defalchentur* ex omnibus oneribus.

Defectibilis, defectui obnoxius; *elfogyható, elenyészhető, halandó, romlandó*. Pel. In Paraseve s. I. c. 49. Corpus Christi erat resolubile scil. morte et senio *defectibile*.

Defectibilitas, vitiosa natura; *fogyatkozás, gyarlóság*. Pel. De s. Emerico s. I. c. 2.: Gratia baptismalis conservat eum, nisi voluntarie ille declinare velit a statu gratiae, quod est ex *defectibilitate*.

Defectrix, quae deficit; *elpártoló (nő)*. Magy. Tör. Tár. III. 470.

Defectui proximus, stirpi emorienti proximus; *magvaszakadáláshoz közelgető*. Törvt. Msz.

Defectuose, mendose, vitiose; *hibásan, hiányosan*. It. difettosamente. Gall. defectueusement. Pel. Pom. Prolog. In Serm. de Temp. Quicquid autem *defectuose* vel minus bene positum in eo opere repererit.

Defectuositas, vitium: defectio, defectus; *hiba, gyarlóság, fogyatkozás, hiányosság*. Gal. defectuosité. Cod. Ep. Pet. Páz. I. 254. sed privationibus locis interteneretur et arceretur tam a notabilibus suis *defectuositatibus* potissimum ebriositatis huiusque morbi confusionibus.

Defectuosus, 3., defectus, debilis, inops, vitiosus, imbecillis; Gal. defectueux; . . . *hibás, hiányos, fogyatékos, gyarló, tökéletlen, gyenge*. Vern. Psych. 66. *defectuosa* salinae secretio. Cod. Dip. Hung. And. V. 34., 369. literas non abrasas non cancellatas nec in aliqua sui parte *defectuosa*. Rák. Ön. p. 362. l. 24—26. *defectuosi* . . . Knauz M. E. Str. I. 534.

1. **Defectus**, vitium; *hiány, hiba*. It. difetto. Wagn.

2. **Defectus**, residuum, faex; *üledék, maradék*. Kol. Cod. 49: az koh által Marad valamy *defectus* az slakkokban.

Defectus ætatis, imperfecta ætas; *korhiány*. Kon. Eghy. 137.

Defectus animi et lenitatis, imbecillitas animi et morum; *lelki és erkölcsi épség hiánya*. Kon. Eghy. 138.

Defectus corporis, imbecillitas corporis; *testi épség hiánya*. Kon. Eghy. 138.

Defectus fundi, inopia, ratio non sufficiens fundi; *(adó) értékjének fogyta*. Georch. H. T. III. 445.

Defectus iustitiæ, iniuria, iniustitia; *igazságtalanság, jogtalanság, jogkisebítés*. Cod. Dip. Fam. Com. de Sztára V. II. 487.

Defectus literarum, ratio insufficiens documentorum; *levelekben való fogyatkozás*. Törvt. Msz.

Defectus libertatis, d. liberæ voluntatis; *szabad akarat és öngyű rendeltkezés hiánya*. Kon. Eghy. 139.

Defectus natalium, ortus partus ille-

gitimus; törvénytelen születés. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 104.

Defectus sacramenti, qui non potest probare prioris conjugii integritatem, sanctitatem; szentségnek hiánya (egy korábbi házasság teljes széplőltségének hiánya.) Kon. Egyh. 138.

Defectus seminis, stirps nulla; magvaszakadás. Georch. Ért. 432.

Defectio, inquinatio, contaminatio; megbecstelenítés, bemocskolás. Pel. Pom. In Epiph. s. I. c. 3. Summopere congruebat primitias gentium fidei christianæ vocari ad Christum ratione vitiosa: *defectionis*.

Defensa, æ, (Du C.) tuitio, defensio, tutela, præsidium; *mentség, oltalom, megvédelem*. Kövy El. 780. Nova instrumenta potest adferre novissans et novissatus novas *defensas*... Pril. Abact. 45: *defensa* personæ... 15. iurium *defensa*. Szirm. 64. Cf. Tert. adv. Marc. 48.

Defensabilis, (Du C.) quo quis se defendit; védő. Ljub. Mon. Sl. IV. 27. an. 1360. arma... *defensabilia* et *offensibilia*.

Defensatio, defensio; *védelem*. Pel. Pom. L. IV. P. I. Art. 1.: Secunda utilitas dicitur *defensatio*, quia tales Maria defendit in periculis.

Defensio figens, *védelmi vonal*. Schütz-Lini, Wehr-Lini. Ligne de defence fichante. Falud. Arch. 21. Est linea ducta ex angulo propugnaculi ad punctum concursus alæ oppositæ et cortinæ.

Defensio stringens, *oldal védmű*. Streich-Lini, La flanquante. Falud. Arch. 22. Est linea faciei continuæ protracta usque ad cortinam.

Defensiva arma, (Du C.) arma ad defensionem, quibus quis se defendit; védő fegyver. Gal. défensives armes. Wagn.

Defensiva et offensiva liga, fœdus ad defendendum et offendendum initum; védő és daczszövetség. Rák. Ón. p. 347. l. 17—19.

Defensive, defendendo; védőleg. Cod. Dip. Brüss. IV. 155. pares sint ad *offensive* et *defensive* patriæ pericula propulsare.

Defensivus, 3., ad defendendum; védelmi, védő. It. difensivo. Austr. Aust. Palma. Ref. R. 3. §. 2: Fœdus *Defensivum* in Urbe Smaledica initum.

1. **Defensor**, (Du C.) iudex urbis, civitatis; városbíró. It. difensore. Száz. XIV. 548.

2. **Defensor**, (Du C.) tutor, gubernator, protector conventus; konvent védnöke. Tör. Tár. 1887. p. 560.

Defensor naturalis, természetes védő. Pfahl. Jus. Georg. XVII. Muleta (Wehr-geld) si ab alio lædebantur, ipsi, si alium lædebant (Busse) ab ipsis solvenda determinata erat; sed nec accipiebant, nec solvebant verum Dominus *defensor* illorum *naturalis* (Mundmann). Ipsi nec actores nec rei coram iure comparere poterant.

Deferbere, desinere, defervescere; megszűnni, lecsillapulni. Batt. Leg. I. 473: indignatio *deferbit*.

Deferrare, (Du C.) equo soleas eximere; a patkót levenni. Das Eisen abnehmen. Kroust. I. 458.

Deferratio, actus soleas ferro demendi; patkót leverés. Abbrechen der Hufeisen. Kroust. I. 409.

Deferratio rotarum, ferro munire

rotas; a kereket megvasalni. Quel. Sieb. I. 430. an. 1506.

Defendiculum, munimentum, propugnaculum; *védbástya*. Luc. Regn. Dalm. 258. et gravamen ad ipsum regnum Bosnæ seutum et *defendiculum* prædictorum meorum Dalmatiæ et Croatia Regnorum contra eosdem Christi æmulus penitus esse videntur.

Definitio, statutum, mandatum; *határozat, parancs*. Batt. Leg. T. II. 79: si quis... hanc nostram *definitionem* temptaverit solvere.

Deficere in probis, non satis firmas rationes adducere; próbák hiával lenni, kifogni a bizonyításokból, bizonyításokban megfogyni, felsülni az állítás-sal. Törvt. Msz.

Deficiens, 1. liberis carens, 2. apostata; 1. magvaszakadt, 2. hitehagyott, kitért. Törvt. Msz.

1. **Deficientia**, æ, defectus, inopia; hiány. It. deficienza. Veranes. IX. 8. Est et militum *deficientia*, quæ propter earentiam solutionum... in dies etiam fit maior.

2. **Deficientia**, æ, sacerdotum domus, quos vires deficiunt; elerőtlenedett, nyugalmazott papok háza. Törvt. Msz.

Deficit, 1. quod deest, minus, 2. stirps emoritur; 1. hiány, 2. kihalt, magvaszakadt. Törvt. Msz.

Defictio subterraneorum metarum, *lyukasztás*. Ger. Die Ortung in die Grube fällen, zu Tage bringen. Besztb. Lev. l.

Defiguratio, deformitas; *éktelenség*. Pel. In paraseve s. I. c. 19. Etiam maledictionem Cain incurrerunt: in facie per *defigurationem*.

Definitio, decretum, sententia (Du C. al. s.); *határozat*. Olah. Cod. Ep. 305. Itaque expectamus *definitionem* in ea re.

Definitiva, æ, litem dirimens sententia; a pert végképpen elhatározó ítélet. Georch. H. T. IV. 164.

1. **Definitive**, 1. finaliter, 2. definite; 1. végre, végül, véglegesen, 2. meghatározva, meghatározás szerint. 1. Cher. Jus. Eccl. II. 348. Sententia *definitive* subdividitur in absolutiorum condemnationum et criminis declarationum. 2. Werbőczy 2. De Justitia, quid sit *definitive*?

2. **Definitive**, plenarie; teljesen, teljességgel. Batt. Ger. 272. Superius autem de hoc *definitive*.

Definitivus, 3., ultimus, finalis; *határozó, végleges*. It. definitivo. Cher. Jus. Eccl. II. 348. Hæc (Sententia) abit 1. in *definitivam* et interlocutoriam. Illa dicitur, quæ fertur in negotio principali e. g. si agatur de solvendo quoad vinculum Matrimonio, ut Iudex illud validum aut invalidum esse pronunciet. Hæc autem est, quæ pronunciat de quopiam articulo, qui in decursu causæ principalis emersit e. g. si quæstio moveatur de cuiusdam legitimo actoratu.

Definitor Paulinianus, (Du C.) Definitor, Diffinitor, Visitor. Apud Augustinianos, Benedictinos Congregationum recens institutarum et reformatarum et alios Definitores appellantur Superiores novem electi tempore Capituli generalis, penes quos præcipua est totius Capituli potestas sive ad electiones Superiorum sive ad statuenda et definienda quæcunque monasticam spectant disciplinam. In quibusdam aliis ordinibus Definitores dicuntur

superioris assessores. Fabó. Monm. II. 63. Bék. Pil. I. 99.

Definitor vitæ, qui definit, regit; *az élet meghatározója*. Curios. Misc. 90. Pro *definitore* demum *vitæ* accipiunt planetam illum, qui plura habet fortitudinis momenta ratione domicilii, exaltationis, triplicitatis, termini, modo tamen respiciat aliquo aspectu significatorem vitæ, deinde observat an *definitor* vitæ inveniat in domo angulari aut succedente aut cadente. Cf. Tert. adv. Marc. 5., 40.

Definitoratus, us, officium difinitoris; *kolostori bíróság*. It. officio di diffinitore. Gall. office de définitur. Beng. Ann. Er. Cenob. 134. Consulares autem *Definitoratus* fascies collati sunt Patribus: L. J., E. N.

Definitoralis Senatus, V. *Definitorium*. Beng. Ann. Er. Cenob. 92. Cui præ petitioni annuus *Senatus Definitoralis* præattactam summam cum annexis obligationibus applicuit iuxta voluntatem.

Definitorium, iudicium Ordinum monachorum; *szerzeteseknél ítélőszék*. It. diffinitorio. Beng. Ann. Er. Cenob. 64. Eaque de causa per *Definitorium* mense Septembri celebratum iterum expeditus est Romam R. Vanoviezy.

Defirmare, negare; *tagadni*. Ljub. Mon. Sl. II. 258.

Deflorare, (Du C.) constuprare, devirginare; *megfertőztetni*. Bene Med. V. 328. puellæ per viros barbaros brutales *defloratæ* fuerant.

Deflorare librum, res maximi momenti ex libro excerpte; flores legere; *a legfontosabb dolgokat a könyvből kiszedni*. Pár. Páp.

Defloratio, violatio virginitatis, actus temerandi et conditio deflorescendi; *szűzesség-vesztés, meggyalázás*. Gall. defloration. Werbőczy 186. Quæ (dos) uxori propter eius *deflorationem* et concubitum de bonis mariti datur. Monm. Comit. Trans. I. 62. virginum *defloraciones*... actu venereo occisiones...

Deflorescentia, æ, conditio deflorescendi; *elvirágzás*. Vern. Psych. 130. cum ea singularum hominum et integrarum etiam nationum et imperiorum efflorescentia et *deflorescentia* ingeniose comparat.

Defluatio, actus vehendi sales secundo flumine; *usztatás, tutajozás*. Tag. Erd. II. 831. pro *defluatidatione*... salis... requiruntur rates. Art. D. 1840. p. 48. aquarum defluxum et *defluatidationem*.

1. **Defluus**, 3., pendulus; *lecsüngő, lebegő*. Numi Hung. 30. Scuto consueto iacenti insisit galea coronata ligulis *defluis*. Cf. Stat. Theb. 9., 325. Prudent. *περὶ στέφ.* 13., 30.

2. **Defluus**, 3., currens; *folyó*. It. corrente. Gall. courant. Törvt. Msz. 111. *deflua* causa = folyó per.

Defectio, deformatio, inquinatio, contaminatio; *elrutítás, bemocskolás*. Bene Med. II. 388. Pel. (In Epiph. s. I. c. 3.)

Deforare, fors. idem quod ap. Du C. *deformare*, circumsecare, dolare; *kibárodolni, kifáraggni*. Ger. läutern. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 116.

Deforis, (Du C.) extrinsecus; *külről, külsőleg*. Wagn.

Defrondatio, frondibus privare; *lombtól megfosztás, lombnyesés*. Kelem. Inst.

Jur. Pr. II. 729. *Defrondatio*, si principales rami talibus arboribus demantur, quæ repululare non solent, sed iis ablatis pereunt. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. IV. 34.

Defrucare, (Dief.) defricare; *lekar-csolni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 446.

Defructare, (Du C.) usufructu privare; *gyümölcsöt leszedni, haszonvételtől megfosztani*. Nagy Hier.

Defter, liber fundorum feuda continens (apud Turcas). Szilády Tör. Magy. Em. II. Függ.

1. Defterdar, thesaurarius. Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. VIII. 345. Janiczarorum aga et Defterdar M. Vezirii *Vicem Supplens*. Szilády Tör. Magy. Em. II. Függ. *Defterdar*; *könyvivő*. A hűbéri telekkönyvek vezetője. Minden pasaságban volt egy ilyen, kit Timár-defterdarnak is neveztek. Volt egy másik minden pasaságban, kit defter-kiajaszszinak neveztek, ez a fiscus jövedelméről vezetett könyvet. A defterdaroknak is volt terjedelmes hűbérök, melynek jövedelme arányában tartoztak katonákat állítani ki. Néha pasai rangra is emelkedtek s általában rangban a bégék mellett állottak. Szilády Tör. Magy. Eml. II. Függ.

Defterdarnak neveztek a birodalmi pénzügyminisztert is, kinek arabs neve malienaziri vagy a kinstár felügyelője. Nevezheték régen is a defterdart egyszerűen nazirnak, mi felvigyázót jelent. Innen a magyar népnél a hivatalnok «Nazur» v. «Nazu» neve.

Defterdar azem, V. s. *Defterdar-lar*; a kinstár elnöke, főnöke.

Defterdarlar, thesaurarii; *kinstár-örök*. Tör. Tár. 1892. p. 434. *Defterdarlar* tres quorum primus ac supremus *defterdar azem* vocatur id est præses camerae seu thesaurarius, alteri duo tamquam consiliarii præsidis camerae ac prope thesaurarium in divan (senatu) assident.

Defter emin, registrator librorum in quibus adnotantur timariotæ pagi illorum. Significat enim hoc vocabulum *emin*: redemptorem vectigalium seu publicanum ut olim; *adó-bértől*. Tör. Tár. 1892. p. 433.

Defulcire, instruere; *ellátni*. Ljub. Mon. Sl. IV. 343. an. 1395. *defulcivimus* omnes nostros paysanicos armigeris et aliis opportunis.

Defurfuratio, mutatio cutis in fufures, porrigo; *korpa, korpásodás, korpádzás*. Abschuppung. Bene Med. II. 178. vel sub fine illorum epidermis finditur iam in squamas minimas, dicitur *furfur*, *defurfuratio* seu *exfoliatio* epidermidis parva, vel separatio contingit in squamis majoribus, dicitur *desquamatio*.

Defuscatus, 3., inquinatus; *hepizskolt*. Cod. Dip. Arp. V. 245. litteras non cancellatas non vietas non in aliqua sui parte *defuscatas* etc.

Defusio sanguinis, *profusio* sang. cædes; *vérontás*. Szilády Tör. Magy. Eml. III. 43. *defusio* . . . humani sanguinis.

Degamen, inis fors ab It. degagna, quod magnum rete denotat vel idem quod ap. Du C. degancia = dolium; *háló, hordó*. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 401. possint et valeant venire et stare in portum cum singulis infrascriptis rebus et mercacionibus Romanie scilicet coramine, coriis domesticis et silvestribus cera et pillizariis domesticis et silvestribus ac eciam *degamine*.

Degerere, concoquere; *megemész-*

teni. Magy. Tör. Tár. XI. 140. matura deliberatione *degestoque* consilio.

Deglutitio, actus deglutendi; *lenyelés*. Bene Med. I. 24.

1. Degradare, ad minorem gradum reducere (Du C. al. s.) *értékkben, finomsághban leszállítani*. Kol. Cod. 41. an. 1543. F. attulerat albi auri marcas 28. pesetas 13. cemen-tavit more consueti et post bonam *impositionem* excepit ultra, quam par erat *gradatum*, tempore *gradationis* probatum habuerat karat 18 finum ergo erat marcae 21, peseta $\frac{1}{2}$, quod cum in virgas fundetur cupe-ret infusione *degradari*.

2. Degradare, (Du C.) De gradu dignitatis deicere, movere gradu, ordine, exaucto-rare; *lefokozni, degradálni*. It. digradare. Gall. *dégrader*. Wagn.

Degradatio, (Du C.) poena, qua quis suo gradu privatur; gradu honoris privatio; *leléptetés, letétel (papságból kivetkeztetés)*. Magy. Tör. Tár. XVI. 149. Kon. Egyh. 422. Cher. Jus. Eccl. II. 264.

Degradatorius, 3., ad degradationem pertinens; *lefokozási, elmozdítási*. Cher. Jus. Eccl. II. 386. quod a sententia depositionis immediate transitus ad degradationem real-lem sine nova sententia *degradatoria* fieri non possit.

Degradinare, velut grandines iacere; *jégeső módjára zúdítani*. Szamosk. III. 53. et desuper in tabulata et asseres, quibus Belle-nini tegebantur, congesta saxa ubertim Ger-mani *degradinare*. Cf. Ovid. Fast. 4., 735.

Degrassari, (Dief.) a recta via aber-rare; a *helyes úttól eltérni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 446.

Deguastare, (Du C.) devastare; *elpusztítani*. It. guastare. Rač. Mon. Sl. XIII. 181. an. 1337: quilibet possit piscari . . . non *deguastando* hedicium. Dipl. rel. reip. Rag. 10.

Degustamentum, actus degustandi, res prægustanda; *kóstoló*. It. pregustazione. Veranes. VII. 23. De his plura nunc non scribo, quæ alioqui quamquam sint pauca, sat tamen erunt pro mutatae fortunæ *degustamento*.

Dehiscencia, æ, status dehiscens; *sü-lyedés, meghasadás*. Brunner 26. uteri *dehiscencia*.

Dehonestatio, dehonestamentum, actus dehonestandi; *gyalázás*. Georch. H. T. III. 247. Kövy El. 586. *Dehonestatio* est delictum, quo alterius existimatio et honor verbis vel scripto aut illis æquivalentibus signis (pictura vel gestu) dolose læditur. Cf. Tert. Pudie. 18.

Dehonore, (Du C.) ignominia, pro-bro, dedecore afficere; *meggyaláz, meg-becstelenít*. It. disonorare. Gall. déshonorer. Wagn. Cf. Salvian. 3. p. 406. Oros. 2., 2.

Dehonustari, (de + onus), exonerare, exinanire; *lerakni, lerakodni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 446.

Dehortamentum, actus dehortandi, dehortatio, dissuasio; *lebeszélés*. Iskh. IV. 55.

Deiactare, deicere, destruere. V. s. *Gayfus*; *lebontani*.

Deiunatus, ieiunium frangens (Du C. *deienurare*); *bájtiszogó*. Nagy Hier.

Deificare, (Du C.) referre in deos; *isteníteni*. Gall. déifier. Wagn.

Deificatio, actus referendi in Deum; *istenítés*. Andr. Pann. 15. Illuminator est, splendor perfectorum et perfectio eorum, deificatio-

rum *deificatio*, distantium pax, simplicium simplicitas et unitorum unio.

Deificator, Deum efficiens; *istenít-terő, istenítő*. Lampe. Hist. Eccl. p. 1421 Paulo post quamvis iterum soli Patri tribua-nomen Dei, Pater vult adorari in spiritu, ta-men id non facit, quia Pater sit *Deificator* filii . . .

Deiformis, formâ dei, deo similis, con-formis dei voluntati; *isteni érzésű*. Pel. Pom. V. sub *Christiformis*. De S. Joan. s. II. c. 7. Joannes *deiformior* intellectu fuit magis quam Petrus.

Deiformitas, confirmatas cum Deo; *isten-tenkéység*. Pel. Serm. De anime humane mira dignitate et *deiformitate*. Aest. 9. supius.

Deiformus, 3., qui formâ deum refert, deo conveniens, dignus; *istenes, isteni*. Andr. Pann. 243.

Dei gratia, (Du C.) occurrit passim in tabulis hæc formula quam Reges, Ecclesiastici, laici titulis suis honorariis, præponebant; *isten kegyelméből, isten kegyelmével*. Törvt. Msz.

Deicere, cadendo prosternere; *ledön-teni*. Con. Max. H. an. 1565: *arbores* . . . depascendas *deicere*.

Deiscens, dehiscens, hians; *tálongó*. Marc. Ch. II. 56: videntes (sc. Hungari) scro-bes Græcorum *deiscences*.

Deividus, (Du C.) qui Deum videt; *is-ten látó*. Nagy Hier.

Dekstra, pro: dextra. Hor. Mem. 504.

Delargari, pro: *delargiri*, large dare, præbere; *bőségesen adni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 446.

Delassatio, defatigatio, lassitudo; *tan-kadság, elfárasztás*. Wagn.

1. Delatio, adeptio hereditatis (Du C. al. s.); *jögezm az örökösödségre*. Nagy. Jus. Trans. Sax. 79. In hereditate accurate discer-nenda est: *delatio* hæreditatis ab additione, *delatio* (Anfall) enim est instar tituli seu cau-sæ, *additio* autem (Antritt) modi vicem implet.

2. Delatio, actio, qua quis aliquid in usum communem, commercium vitæ vocat (Du C. al. s.); *közforgalomba hozás*. Cod. Dip. Fam. Com. de Sztára V. II. 302. Bene verum foret, quod ipse prefas res et bona eiusdem Georgii institutor . . . propter *delationem* false mo-nete ab eodem abstulisset.

Delatorium, pro: *dolatorium*, do-labra; *csákány, kapa*. Cod. Dip. Arp. Cout. XI. 61: sex vomeres et quinque *delatoria* et sex saga.

Delectativus, 3., delectans vim oble-tandi habens; *gyönyörködtető*. Pel. Pom. De S. Nicol. s. III. c. 6. Jugum Christi anima-sanctæ multum *delectativum* est. De transfig. Dom. s. II. c. 4.

Delegare debitorem, (Du C. al. s.); *mást jelölni ki az adósság kifizetésére*. Comp. L. III. V. 3: *Delegare* est vice sua alium dare reum creditorî. Delegatio debiti nisi consentiente et stipulanti promittente de-bitore, iure perfici non potest. Cf. Ulp. Dig. 46., 2., 11; 43. Senec. Benef. 4., 11. etc.

Delegatio, legatio, missus; *kiküldés, kirendelés*. It. delegazione. Kövy El. 600. Extraordinarie vero competentia Fori enas-ciunt 1. *Ex delegatione*. Jure *delegandi* apud nos gaudent. 1. Rex pro causis legali iudice destitutus. 2. Palatinus, in casibus metarum.

3. Pontifex Romanus pro causis Matrimonialibus.

Delegatio debitoris, V. *delegare debitorem*; adós rendelés, maga helyett más fizető állítás. Törvt. Msz.

Delegatorium, i. (Du C. delegatoria, orum) littera mandatum continens, quo aliquod officium alicui delegatur; *kiküldő, megbízó levél*. It. delegatorio. Kass. Jur. Civ. Lex. 15. Georch. H. T. IV. 269. Kov. Form. Sl. CXXVII.

Delegatorium Mandatum, idem ac *Delegatorium*. Cher. Jus. Eccl. II. 404.

Delegatus, i. legatus missus (Du C. index); *kiküldött, kirendelt*. Cod. Dip. Arp. V. 135.

Delenitivus, placidus; *engesztelő, megnyerő*. Knausz. M. E. Str. I. 49.

Deleterius, 3., devastans, nocivus (Du C. deleterium: noxium mortiferum); *pusztító, irtó*. Lzb. Cod. Med. T. II. 611: *deleterius morbus*. Brunner 16. Bene Med. V. 76.

Deletio, actus delendi; *törölés* (írásban). Werbőczy 345. abrasio aut cancellatio i. e. *deletio*: ex Italico: cancellare, delere.

Deletitia charta, (Du C.) quae ob vetustatem deletis literis legi vix potest; *kopott oklevél*. Nagy Hier.

Deliberare, pronuntiare, asserere, (Du C. al. s.); *állítani*. Batty. Ger. 101. Si ad solem, quem fulgere in orbe respicimus, et in eodem Angelum stare *deliberamus*, suffocabitur quod dicendum, nunquam enim dicendum.

Deliberate, (Du C. consulto) ita, ut factum deliberatio praecedat, considerate, consideranter; *meggondoltan, meggondolva*. Reg. Turm. Præf. 166.

Deliberatio, (rectius: delibratio) commentarius (Du C. al. s.); *fejtegetés*. Batty. Ger. 4. *Deliberatio* Gerardi Moresani . . . supra hymnum trium puerorum. Ib. 29.

Deliberative, sententia deliberatio nis peracta; *ítéltéskén, határozólag*. Cod. Com. Zichy Vol. V. 20: Que in eisdem literis . . . *deliberative* continentur. Thöck. Diar. 403. de erre a vezér még semmit *deliberative* nem felelt.

Deliberatum, i. decretum, sententia; *határozat, ítélet*. Cod. Dip. Alv. 401. Tör. Tár. 1894. p. 29.

Delibitare, saepe delibare; *kóstolgatni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 116.

Delicata materia, res anceps, periculosa; *csiklandós tárgy, kényes tárgyat*. Törvt. Msz.

Delicatus, delicatus, mollis; *kényes, finnyás*. Gal. delicat. Otia Bachm. 560.

Delicere, delicescere, pro: *delitere, delitescere*; *hallgatni, elrejtve lenni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 116.

Deliciae, arum = lautitiae epharum; *fényes lakoma, csemege*. Germ. Delikatessen. End. p. 447. (Belae IV. Libertas an. 1238): 1. nostram personam utpote regiam . . . cum illic venerimus, cum suis *deliciis* honorabunt et End. p. 448: 3. Volumus . . . ut . . . comes ratione doni vel *deliciarum* nihil exigat ab eis et End. p. 470: Postquam . . . nos illic venire congerit, nobis *delicias* facere tenebantur.

Deliciari, (Du C.) delectari; *gyönyörködni*. It. dilettarsi. Beng. Ann. Erem. Cœnob. 210. in cuius morum candore vitæque integri-

tate gratiose *deliciabatur*. Tört. Tár. 1881. p. 481.

Deliciositas, (Du C.) deliciae; *gyönyörködés, élvezetesség*. Pel. (De setis inter pasch. et pent. s. II. 6.): *deliciositas sine anxietate*.

Deliciosus, 3., (Du C.) carus, amœnus; *kedves, gyönyörűség*. Gall. *delicieux*. Rák. Ön. 79. fructus *deliciosus*. Cf. Marc. Capell. 7. p. 236. Sedul. prol. 8.

Delicta carnis, libido; *bujálkodás vétkei: stuprum = paráznság; fornicatio = kurválkodás; adulterium = házasságtörés; incestus: vérfertőztetés; concubinitas: ágyastartás; sodomia = sodomabün; lenocinium: kerítés; vis pudicitiae illata = erőszakítélet*. Törvt. Msz.

Deligatio, actus deligandi; *bekötözés*. Bene Med. III. 15. *deligatio* arteriæ vulneratæ.

1. **Delineatio**, actus delineandi, adumbrandi; *rajzolás*. Pfahl. Jus. Georg. II. 80. quæ observari debere diximus in *Delineatione* Mappæ super statu antiquo. Cf. Tert. adv. Valent. 27.

2. **Delineatio**, designatio, descriptio adumbratio; *tervrajz*. Ger. Entwurf. Ker. Nap. 85.

Delineator, qui delineat; *rajzoló*. Nuni Hung. 31.

Delineatorius, 3., ad delineandum pertinens; *rajz*. Wallaszky 395. Rév. Pl. 55. ars *delineatoria*.

Delinitiva, orum (a verbo delenio seu delinio i. e. mitigare, placare) est itaque genus blandum musicorum; *csillapító szerek*. Marc. Chr. II. 42. Omne genus musicorum *delinitiva* siluerunt.

Delinitivus, 3., qui delenit, mitigat, deleniens, delenificus; *lágnyító, enyhítő, békítő, szelídítő*. Chr. Dubn. 93., 74. Maxime autem Desiderius episcopus *delinitivis ammonitionibus* . . . mitigavit animum Geyse ducis.

Delinquens, reus; *bűnös, gonosztervő, bűnvád alatt álló rab*. It. delinquente. Kass. Prax. I. 25. Habet pro *delinquentibus* seu *captivis* carceres publicos ac alia instituta publica . . . Törvt. Msz.

Delio, idem ac divellio, raptor, vir fortis respondet huic Hung. *delia* vel *dalia*, quod idem est ac *Leventa*, quod vide. Olah. Cod. Ep. 365. Si videris instare necessitatem, adscribe tibi servitores, *deliones* et tales, quorum viribus et opera, non dico Valentino Thewrewk aut Pekry, sed aliis minoribus volentibus te impedire, resistere possis.

Deliquere pati, subita defectione animi concidere, cadere in deliquio; *elájulni*. Wagn.

Delitiositas, deliciae; *gyönyör*. Andr. Pann. 103. et dicit paradisi voluptatis id est *delitiositatis* et amenitatis.

Delivare, tradere; *átadni*. Ljub. Mon. Sl. II. 455: quod data et alii incantus soliti *delivari* de anno in annum debeant — *delivare* et dare.

Deliberare, (Du C. deliberare) tradere; *átadni*. It. diliberare. Gall. *délivrer*. Ljub. Mon. Sl. XI. 144. an. 1343: dando libertatem . . . posse incantare et *deliberare* salinas.

Delongare, (Du C.) prorogare, prolatare; *meghosszabbítani*. Rač. Mon. Sl. XIII. 306. an. 1304: *delongatus* fuit terminus.

Delphina, æ, (Du C.) uxor delphini, vel Delphinatus domina; a *Dauphin* neje. V. *Delphinus*, *Delphinatus*. Rák. Ön. 211. *Delphina* Franciæ.

Delphinatus, us, (Du C.) principatus; dignitatis species apud Gallos; *koronahercegség*. Fej. X. III. 184. in *Delphinatu* Viennensi. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 105. Valentina Universitas in *Delphinatu* fundatur 1452. Curios. Misc. III. Octav. Synops. Chron. Initium *Delphinatus* in Gallia 1087.

Delphinus, dignitatis species, qua hæres imperii v. regni præditus esse solebat; *trónörökös, koronaherceg*. Gall. *Dauphin*. Chr. (Du C.) Bel. Geogr. 94. Rák. Ön. p. 241. I. 34—38. (37.) . . . dolorum omnium, quos unquam sensi, fuit acerbissimus, quem de allato nuntio mortis regis Galliæ concepi, posteaquam subsecutas intra exiguum tempus trium *Delphinarum* Franciæ et unius *Delphiinæ* insperatas mortes certis literis rescivissem. Thöck. Lev. 128.

Delta, æ, littera fors. ab hebr. *deleth*, pagina; *írás*. Batty. Ger. 245. ne inimicus doctrinæ divinæ quid sacrarum auferat *delatarum*.

Delucidare, dilucidare, collustrare; *megvilágítani*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 116.

Delusio, illusio; *ámtítás*. Rák. Ön. 144. Törvt. Msz. Cf. Arnob. p. 127.

Delusivus, 3., fraudulentus; *csalóka, tévedésbe ejtő*. Pel. Serm. . . Ratio *delusivæ* deceptionis, nam somnus multipliciter deludit et decipit dormientem. Hiem. 33. e.

Delusorius, 3., deludens, illudens; *csalóka*. Arch. Rák. II. oszt. III. 198.

1. **Demactare**, mactare; *megölni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 116.

2. **Demactare**, vastare, comminuere; *elpusztítani, megsemmisíteni*. Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 258. an. 1377. recia piscaria . . . abstulissent et *demactassent*.

Demaculare, polluere, inquinare; *becsméskolni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 116.

Demanda, æ, (Du C. 2.) postulatio; *követelés*. Kuk. Jur. I. 145. an. 1381: examinatis . . . petitionibus, *demandis*.

Demandare, (Du C. 2.) citare, vocare, arcessere; *hívatni, előhíni, idézni*. S. de Kz. Chr. II. 3. 2. Cives *demandaverant*, quod rediret.

Demandarificare, mandandum curare; *parancsoltatni*. Szék. Okl. III. 252.

Demandatio, mandatum (Du C. postulatio); *parancs*. Recon. an. 1659. p. 723: ad *demandationem* Domini Bani . . . viritum insurgere.

Demanium, (Du C.) dominium; *uraldom*. Gall. *demaine*. Ljub. Mon. Sl. V. 156. an. 1409: *demaniis*, *dominiis* et iurisdictionibus.

Demarcationis linea, termini definiti, constituti; *határvonal*. Törvt. Msz.

Demembratio, (Du C.) comminuere, in particulas dissolvere; *feldarabolás*. It. dimembrazione. Epist. Proc. P. III. p. 568: nihil naturalius esse posset, quam *demembrationem* integram regni a dominio Austriaco sperare.

Dememinisse, oblivisci; *elfeledni*. It. dimenticare. Fabó. Monm. Evang. II. 175. Neque vero Hungarorum sua sanctitas papalis, si diis ita placet, *dememinit*.

Dementare, mente privare (Du C.) fu-

riusum, dementem facere; *örültté tenni*. Tör. Tár. 1888. p. 547. Verum ecce divina iustitia ita eos *dementante* nostrum, ut ita dicam, veterum derepente excutiant. Cf. Apul. Apol. p. 527.

Dementatio, amentia (Du C. iracundia); *örültség*. Tört. Tár. 1888. p. 542. Unde tandem periclitantis populi diabolica *dementatio*.

Demeritorie, ex merito; *érdem szerint*. Nic. de Mir. 402. Deinde quod illi actus sint mali *demeritorie* et peccata mortalia, provenit ratione praecepti.

Demeritum, peccatum, culpa (Du C.); *vétek, bűn*. Gall. *démérite*. Pol. Pom. S. de Temp. Dom. I. Adv. s. IV. c. 2. Singulorum merita et *demerita* omnibus pateant. (Dom. I. Adv. s. IV. c. 2.) Cod. Dip. Fam. Com. de Sztára. V. II. 353. Knauz M. E. Str. II. 736, 842.

Demissilia porta, fores ductariae; *felvonó kapu*. Szamosk. III. 32. Nam et *demissitas portas* vix discessu crepusculo eadena funibusque laxatis nihil hostile metuentes reserare.

Demitranslucidus, 3., sublucanus; *félíg átlátszó*. Száz. XIV. 637.

Demoniacus, (Du C. *demoniacus*) V. *Daemoniacus*. Prot. inq. 370. CIII. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 525. Batty. Leg. III. 359.

Demonius, i. daemon, numen malignum; *démon*. It. demonio. Szamosk. II. 83. catulos Lutheri et Calvinii intempestivo partu editos, *demoniorum* semina ex inferis enata zizania eos appellantes.

Demonologia, doctrina de daemonibus; *démontan*. Száz. XVI. 698.

Demonstrabilis, qui demonstrari, probari potest; *kimutatható, bizonyítható*. Severin. 39. Vern. Log. 85. *Demonstrabilis propositio* dicitur illa, quae probationis capax est et ea indiget; seus iudemonstrabilis vocatur. Cf. Appul. Dogm. Plat. 3. p. 37.

Demordere, mordicus auferre (v. e. auriculum); *leharapni*. Wagn. Cf. Plin. 28., 4., 11; Pers. 4., 106.

Demulcatio, oblectatio; *gyönyörködés, élvezet*. Batty. Ger. 72. peccatrices *demulcationes*.

Denariorum collecta, nihil aliud est, teste Battyano, quam lucrum Cameræ sub Carolo I. uberius declaratum; *kinestári adó*. Batty. Leg. T. II. 90. an. 1091: *collectores* tam victualium, quam *denariorum* seu quarundam aliarum monetarum.

Denarius, apud Italos: «*danaro*» generatim: numus, pecunia; *tizes, 16 krajczárértékű pénz*. Sim. Num. 41. *Denarii* Romæ sunt originis. Erant argentei littera X. signati, horum dimidii litteram V. dicti *Quintarii*; denique dimidii horum: II. s. præferebant, quod valerent duos asses cum semisse unde et *Sestercii* vocati. Et quoniam *Denarius* vetus argentum possideat valens Cr. 16. ergo *Quinarius* 8 kr. *Sestercius* autem 4 kr. æquatur. Hinc apparet, quantum *denarius* noster a prima significatione descivit, qui primus erat inter argenteas monetas, nunc inter cupreas fere sit vilissimus. Grossi porro et Floreni Italice sunt cogitationis, neque ante secul. XIII. in usu habiti. M. Bel. Geogr. 504. Monetæ Hungaricæ species sunt . . . 6. *Denarius* seu *grossus*, garas, gross, Ein Grossen, in Hungaria superiore sex, in inferiore 5 num-

mos minores æquivalentes, pars est floreni vicecima. Cruciferos tres continet.

Denarius albus, Textum v. sub Marca. **Denarius australis**, frisaticus vel frisonicus. Fej. III. 367. ut de singulis mansionibus soluerentur triginta frisaticæ sive *denarii australes*, ex quibus commutantur duo denarii pro uno frisatieo.

Denarius Banalis, *báni dénár*. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 244. Numi Hung. 466. Zagrabia, seu in monte Grecensi ac fors in Verőcze quoque monetatio iam sub Arpadianis regibus viguit, unde frequens marcarum ac pensarum *denariorum Zagrabienisium* seu *Banalium* mentio. End. p. 519. (Bela Ducis Libertas an. 1269.) marcas solvent in *denariis banalibus* dando pro qualibet marca quinque pensas. Tkal. Mon. Ep. II. 15. an. 1323: *denarium banalium*. . . quorum singuli valeant XII. bagatinos.

Denarius Descensualis, comiti parochiano solvi solitum stipendium; *főispánnak járó díj*. Száz. XVI. 213.

Denarius dimidiatus, V. *Poltura*. M. Bel. Geogr. 503. Monetæ Hungaricæ species sunt . . . 5. *Denarius dimidiatus*. Poltura, Pulgross, denarii semis, et floreni quadragesima pars est.

Denarius domalis V. *Denarius fuminalis*.

Denarius duplatus, Cod. Dipl. And. V. IV. p. 650: *duplatorum denariorum* compoti Sirmiensis.

Denarius exercitualis, exercitibus alendis inservientes monetæ; *katonai adó*. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 32. Item ab eodem tempore annuatim quelibet mansio *denarios exercituales* unum pondus in festo Sancti Georgii solvere teneatur.

Denarius fuminalis, *füstpénz*. Batty. Leg. III. 526. an. 1466: Nota Batty. alias *denarii hi fumales* dici solent a fumo, qui per caminum emittitur; vocantur etiam *domales*, cum a quavis domo fumus prodire solet.

Denarius purgacionis, End. p. 463. (Alberti Praepos. Libertas an. 1243): 6. si vero iuramentum sit inter ipsos, in ecclesia b. Michaelis, archangeli iurabunt, et *denarios purgacionis* tollet sacerdos ecclesie memorate.

Denarius Regalis, (Du C.) Census regalis, regi præstandus; *királyi pénz*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 471. ducentas marcas *denariorum Regalis* cum pondere a Fano Abbate sancti Martini de Sacro Monte Pannonie mutatas.

Denarius S. Petri, (Du C.) tributum pontificiale; *Péterfillér*. Ger. Peterspfennig. Pár. Páp. Törvt. Msz.

Denarius Turcicus, V. *Asper*. Bel. Geogr. 548. Nummi Turcici notiores sunt 4. *Denarius Turcicus*, *Asper*, qui est quinquagesima imperialis pars.

Denarius turpitius, Sim. Num. 43. Florenus Censualis debiti valet X. Solidos, denarium unum *denarium turpitorium*. Grossus unus 12. *den. turpitios*?

Denarius usualis, pro vino consumendo pendendum tributum; *fogyasztási dénár*. Szend. Misk. tört. III. 138. an. 1503. post singulos cubulos vini singulos denarios, qui *usuales* appellabantur, solvere fuissent coacti.

Denarius viensis v. *viennensis*, ab urbe Vindobona ita dictus. Kub. D. Hont. III. p. 135. an. 1344. Fej. X. 1., 318. et passim.

Denarius Zagrabienensis, V. *Denarius Banalis*.

Denasatus, 3., (Du C.) absque naso; *megcsontkított orrú*. Fabó. Monm. Ev. II. 29. eloratos, exoculatos et *denasatos* infert. Cf. Plant. Capt. 3., 4., 72.

Denasci, defungi vita; *kimúlni*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. p. 86. Homo est flos tempestive nascens, tempestive *denascens*. Cf. Varro L. I. 5., 10., 21. Cass. Hem. ap. Non. 101., 29.

Denaturare, (Du C.) naturā privare, naturam evertere; *természeti tulajdonságától megfosztani*. Száz. XXIX. 103.

Denatus, 3., idem ac defunctus, mortuus; *elhalálozott*. Kass. P. P. I. 235. In loco *denati* N. N. . . Stat. 18. substantia *denati*.

Denegator, infitator, qui negat; *tagadó*. It. negatore. Jogt. Eml. T. III. p. 230. Kov. Form. St. CLXXXVIII.

Dengez Dengir Beglerbeg, V. *Capitan basa*. Tör. Tár. 1892. p. 435. *Dengez Beglerbeg* alias *Capitan basa* sub se habet zanchagos sequentes in finibus maris albi: 1. Gallipoli. 2. Galata. 3. Nicomedia etc. Tör. Tár. 1892. p. 430. Nominatur etiam a Turcis *Capitan basa*.

Denigracio, actus obfuscandi, onerandi; *megterhelés*. Bék. Pázt. III. 356. an. 1456. obligationis *denigracio*.

1. **Denigrare**, (Du C. a. s.) inquinare, diffamare, infamare, inhonestare, ignominia afficere; *befekeltetni, ócsárolni, rágal-mazni*. It. dinigrare. Gal. denigrer. anschwärzen. Fej. III. 263. Epist. Proc. P. III. p. 307. pudore nos affectis et faciem meam in conspectu imperatoris *denigrasti*. Cf. Firmic. 5., 40.

2. **Denigrare**, onerare; *terhelni*. Bék. Pázt. III. 356. an. 1456. si qua parciim, . . . premissa pena seu obligatione *denigrata* fieret.

Denitreare, nitro privare, purgare; *szükső-, natrontól megtisztítani*. Kol. Cod. 15. funde in lehte terrea *denitreata* in leve igne.

Denominanter, vere; *igazán, nevezetesen*. Urk. Sieb. II. 246. an. 1366. perpetuo possidenda iure quoad ipsos *denominanter* pertinere nemine contradicente.

Denominare, *nominare, dicere* (Du C. al. s.); *kinevezni*. Regul. Turm. Praet. 57. Regio-Apostolica Maestas me in Capitaneis Locumtenentem ad Nobilem Turmam Praetorianam Hungaricam clementissime *denominare* dignata est. Opin. P. I. §. 2.

Denominatio, designatio, descriptio (Du C. al. s.); *kinevezés, kijelölés, elnevezés*. Törvt. Msz.

Denominative, designando; *nevezőleg*. Törvt. Msz.

Dens, ligo (Du C. clavus ligneus vel ferreus); *kapa*. Kronst. III. 420.

Dens sapientiae, dens tardivus; *bölcsesség foga*. Imre Phil. 215. dentes 32, ex quibus quatuor incisores, duo canini, octo molares, duo *sapientiae dentes* nominantur.

Denticatus, 3., acuminatus, denticibus praeditus, quibus pandit veritatem; *fogas*,

cles. Batty. Ger. 65. denticatissimas leges dederunt. lb. 159. denticatae . . . argutiae.

Dentifricius, 3., dentibus fricandis aptus; *fogódörzsölési. Alexy 26. pulverum dentifriciorum.*

Dentista, medicus dentium; *fogorvos. Bene Pol. 226.*

Dentositas, firmi dentes (Du C. plenitudo dentium; Dief.); *erős fogazat. Marc. Chr. I. 2. Chr. Dubn. 4., 8. dicimus etiam Dentos (Dentumogeros) a dentositate, quia sicut dentes omnia corrodunt et tritulant ita ipsi.*

Denuncia, **Denuntia**, æ, (Du C.) denunciatio; *bevádolás. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 249. quarelam vel denunciam . . . instituere. lb. VIII. 70. an. 1530.*

Denunciatio, eloquium divinum; *enunciatio (Du C. al. s.); isteni szózat. Batty. Ger. 45. Dei sermo potestatis plenus est, nec in arbitrio humano eloquia, imo in ejus, qui annunciatos eloquiorum in vivificatricibus denunciationibus prohibetur.*

Denunciator, prædicator (Du C. al. s.); *isten ígjét hirdető. Batty. Ger. 418. Ideo scintillæ, quasi aspectus aëris condentis perhibentur, ut intelligatur quantum inter majores et minores distent denunciations.*

Denunciatoria, æ, litteræ, charta denunciationem continens; *kifogásoló levél. Kov. Form. St. CXXXV. Denunciatoria sive Reclamatoria . . . super statutione Bonor. . .*

Deobligare, stipulari, constituere, definire; *kiszabni. Kass. Jur. Civ. II. 1432. sincere attingendo in iisdem tam summam auctionalem neolevatam, quam et conditiones noviter deobligatas. Opin. Dep. 43.*

Deonerare, onus deponere (Du C. al. s.); *lerakni terhet. Regul. Turm. Præf. 93. currus lignorum focalium deonerare, hæc servare. Cf. Ammian. 24., 6. Arnob. 6. p. 202.*

Deoneratio, actus exonerandi, deponendi; *lerakás. Ger. Abladung. Kuk. Jur. III. 193: a loco dissectionis lignorum usque locum deconerationis.*

Deordinatio, (Du C.) confusio, pravi mores, perturbatio; *rendetlenség, zavar. Nic. de Mir. 359. Nam actus vel effectus malus, ut malus est, includit essentialiter et necessario aliquam deordinationem et deformationem, alias non esset actus malus, si nullam deordinationem includeret.*

Deorganisatio, dissolutio, destructio; *felbomlás. Imre Phil. 183. Deorganisatio seu Mors est ille status Corporis organici, in quo Vis Organica per nimiam tentionem (morbos hypersthenicos) aut per nimiam remissionem (morbos asthenicos) penitus elan-guescit.*

Deosculatorium, (Du C. tabula, quæ in Missis solemnioribus osculanda defertur in signum pacis, hincque dicta nostris *la paix*). (pacificale); *békekereszt. Nagy Hier.*

Depachari, pro: debacchari; *vigadni. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 146.*

Depactari, (Du C.) despoliari; *kizsákmányoltatni. An. Sc. I. 232. an. 1562: Ex-actori . . . illos depactari non permittant.*

Depactatio, (Du C.) spoliatio; *fosztogatás. An. Sc. I. 232. an. 1562: nec . . . angariis et novis depactionibus . . . subditos . . . premant.*

Depalmare, colaphos infringere; *po-fonítani. Wagn. Cf. Labeo ap. Gell. 20, 1., 13.*

Depalpare, decipere, palpando circumvenire, fraudare, capere, eludere; *csizogatva, hízkelkedve eldámítani. Veranes. VI. 56. Verum non miror, si et me captiunculae tuæ fefellerunt. quibus longe me ipso cantiores saepe depalpasti.*

Departamentum, provincia, munus; *osztály, tiszosztály, ügyosztály, szakasz. It. dipartimento. Gal. département. Kass. Jur. Civ. Lex. 15. Diar. Com. 91.*

Departamentum contributio-nale, officium tributis pendendis; *adózá-sosztály tisztsége. Törvt. Msz.*

Departamentum fundationale, officium ita dietis foundationibus regendis; *alapítványi ügyosztály. Nov. Calend. 105.*

Departamentum sanitarium, collegium sanitati publicæ tuendæ; *egészség-ügyi osztály. Lzb. Cod. Méd. III. Proem. 5.*

Departementum, idem ac Departamentum. Instr. Jos. II. p. 40. §. 140. Kass. P. P. I. 12. objecta per Cancellariam R. H. A. pertractanda distributa sunt inter Referendarios secundum Departamenta, ex quibus aliqua referuntur ad *Departementum* unius dumtaxat Referentis.

Depascio pecorum, pastio; *telegeltetés. Törvt. Msz. Cf. Plin. 17., 24., 37. §. 237.*

Depascuatio, actus depascendi; *telegeltetés. Art. Diat. Pos. 104. præjudicio sa-lonilium depascuatio.*

Depauperari, pauperem fieri (Du C. depauperare: pauperem facere); *elszegényedni. Knauz. M. E. Str. II. 348., 354.*

Depauperatio, (Du C.) egestas, inopia; *elszegényedés. Arch. Rák. IX. 56. Kuk. Jur. I. 191. . . Domini per huiusmodi depauperationem suorum Jobagionum . . .*

Depauperator, qui ad inopiam redigit; *elszegényítő. End. p. 630. (Regestum de Va-rad an. 1201—1235.) 42. dilapidatores rerum populi et depauperatores omnium castren-sium.*

Depauperatus, 3., ad paupertatem redactus; *elszegényedett. Diósz. Föv. 26. G. Fej. VIII. 2., 472. modo vix triginta remanse-runt depauperati et parum vel prorsus nihil habentes. Cod. Dip. Arp. V. 90.*

Depeculatio, spoliatio; *fosztás, rab-lás. Szamosk. I. 113. Thesaurus principalis. . . præfectorum avaritia potiorumque procerum depeculatione, in varias distracta est præ-das.*

Depelliciare, (Du C. depelliculari) decipere, a pelliciendo dictum; *megeszmé. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 146.*

Dependenter infeudare, *valakitől függőleg hűbére aláni. Vuch. Jur. Feud. 48. Verum dum Fendistæ docent, regalia minora infeudari posse, id ita capiendum venit, quod ea nonnisi dependentem seu sub-ordinate infeudari possint, adeque eorum concessio saltem ad certum districtum terri-torii civitatis et in certas tantum personas semper cum dependentia ab imperio civili fieri possit.*

Dependenter se habere ab al-quo, subiectum alicui se habere; *valakitől függővé tartani magát. Opin. 1802. Ks.*

1. **Dependentia**, æ, ea conditio, quæ ex aliorum arbitrio pendemus (Du C. al. s.); *füg-gés, függőviszony. It. dipendenza. Gal. de-pendencia. Ger. Abhängigkeit. Molnár Patv. 67. Ac. Com. Sopr. p. 67. a supremis Comitibus . . .*

dependentiam habeant. Jogt. Eml. T. II. 1., 144.

2. **Dependentia**, æ, cingulum militare, fascia militaris (Du C. al. s.); *vitézkötés. It. ciarpa. Gal. écharpe. Ger. Schärpe, Feldbinde. Jogt. Eml. T. III. p. 442: dependentia item vulgo vitézkötés.*

3. **Dependentia**, æ, syrma (Du C. al. s.); *uszály. Ger. Schlep. Lzb. Cod. Med. T. II. 227: dependentiam vulgo Schlep vocatam.*

4. **Dependentia**, æ, (Du C. al. s.) pars, res dependens, append. x. Pázm. Dial. 116. Arch. Rák. VIII. 354. Ligula pro collarium dependentiis ex unionibus. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 158. infra vero quatuor appendices seu dependentias habet (Barbo, harsca).

5. **Dependentia**, æ, conditio dependen-di (Du C. al. s.); *ok s okozat viszonya, egymástól függése. Vern. Met. 67. relatio autem effectus ad causam dependentia nun-cupatur.*

Dependere ab aliquo, subiectum esse alicui, pendere ex aliquo (Du C. al. s.); *függni valakitől. Wagn.*

Dependulus, 3., dependens; *telőgő. Buny. Vár. tört. III. 99. dependentulum peniculum. Cf. Appul. Met. 2. p. 149. et 3. p. 130.*

Depensio, onis, actus solvendi, solutio; *lefizetés. It. pagamento. Gall. payement. Ger. Bezahlung. Kass. P. P. I. 272. Supplicanti N. litteras armales erga depensionem taxæ be-nigne confere.*

Depensualare, (pro depensulare ap. Dief.) aperire; *fehnyitni. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 116.*

Deperditæ, æ, damnum (Du C. deperditum); *vesztesség. Diar. Com. II. 94. Cum Contributio Annis superioribus titulo deperditarum Militarum et Concurrentiae imposita illegalis fuerit.*

Deperditalis, ad deperditam pertinens; *vesztéségi. Ger. Verlust. Kelem. Hist. Jur. Pr. 476. quam, quæ imperante Josepho II. ad concurrentialem et deperditalem fundum, summas pecuniarias contulerunt.*

Deperditas, damnum, d'spendium; *el-pocsékolás. Ger. Vergendung. Tag. Erd. II. 269: ad præcavendam tantam lignorum de-perditatem . . .*

Deperditio, amissio, iactura; *elvez-tés, elveszés, vesztendőbe menés. Pel. Serm. (Hiem. 9. x.) Bene Med. V. 185. Cod. D'p. Pat. Hung. V. 146., 200. S'gillorum deperdi-tio. Pel. De quac. Virg. s. c. 4. castitas est facillima deperditionis et corruptionis.*

Deperditum, (Du C.) damnum; *be-építésből keletkező túlkiadás. Juriev. Jur. Met. 127. Quævis illa Metallifodina a pendenda Urbura prorsus est immunis, quæ in Deper-dito (Verba) constituitur, d'etur autem in Deperdito omnis illa Metallifodina esse con-stituta, in cuius cultivatione erogationes ma-iiores sunt proventus aut suppres.*

Depilare, (Du C.) pilos evellere, decal-vare ad ignominiam radere. Pœne genus apud Hungaros usitatum; *a haját kitépni, ko-pasztani. V. Decret. S. Stephani Regis lib. 2. cap. 8., 26. S. Ladislai lib. 2. cap. 14., lib. 3. cap. 26. Wagn. Cf. Tert. Pall. Apic. 6., 3. Martiail 9., 23. Senec. Cons. Sap. 17.*

Depilatio, actus ad dedecus radendi; *gyalázat czéjából való megkopasztás. Pel. In paraseve s. II. c. 41.: totam noctem*

(Christus) in conspuitionibus, *depilationibus* . . . explevit.

Depiscari, expiscari, ex piscina alicuius omnes pisces auferre; *teljesen kihalászni*. Cod. Com. Zichy Vol. V. 483: ad quandam piscinam . . . veniendo . . . eandem *depiscari* . . . fecissent. G. Fej. X. I. 553.

Depiscatio, piscatio omnium piscium ex qualibet piscina; *kihalászás*. Fej. X. I. 553. Conventus Sexardiensis contra Capitulum Albenense super *depiscatione piscinarum* Faad et Pabar inquisitorie. Bék. Pil. P. I. 462. an. 1547.

Depittus, more Itolorum pro: depictus; *festett*. Tör. Tár. 1890. p. 368. mensam turcicam ex corio *depitto*.

Deplanatio, obliteratio; *kitörölés*. Szend. Misk. tört. III. 438. an. 1503. pro *deplanatone* seu obliteratone nominis . . . qui solverit, exigere cepisset unum cubulum vini . . . qui . . . *sallarium pene nominabatur*.

Deplastrare, exonerare plastrum; *lerakni* (a kocsiroló). Kronst. II. 69. an. 1527: mercenariis calcem . . . *deplastrantibus* et. 70.

Depletio, missio, detractio (sanguinis) vulgo: *phlebotomia*; *érvágás*. Abelles 12. ininterruptum medendi methodum, quæ consistit in *depletione* sanguinis viribus et ætati correspondente.

Deplombare, plumbare (ap. Fore. est verbum transitivum a plumbo dictum) plumbo munire, obducere, ferruminare etc.; *ónozni*. Fr. Lib. Rt. I. 469. olle, quas reformarunt et *deplombarunt*.

Deplorabilis, deplorandus, deploratione dignus, miserabilis; *siralmas, sajnálatos*. Gal. déplorable. Vern. Psych. 354. Dip. Alv. II. 334. *deplorabili* rabie Franciam pervaserat.

Deploratorius, 3., tristis; *siralmas*. Tag. Erd. II. 362: *deploratoriae* informationes.

Depluere, (transitivum) more pluvie fundere; *eső mődjára önteni*. Szamosk. III. 53. At desuper in tabulata et asseres, quibus Bedleni tegebantur, congesta saxa, ubertim Germani degradinare: picem sulphure ardentique tæda mistam *depluere* omnibusque viribus id dare operam, ut irriti oppugnantium conatus graviore clade cumulentur. Cf. Prop. 2., 20., 8.

Deplumare, (plumis privare) spoliare; *ki-, lefosztani, megnyázni, zsarolni*. Veranes. VIII. 70. Non subito corripendus est et ad nuditatem usque *deplumandus*; quando iam quælibet villa, quodlibet oppidum, persolverit tributum stato suo tempore etc.

Deponens, qui deponit aliquid apud aliquem; *jószágletető fél, letéteményező*. It. deponente. Gall. déposant. Ger. Deponent. Vern. Phil. Mor. 388. Qui rem custodiendam tradit *deponens*, qui suscipit, depositarius nuncupatur. Törvt. Msz. Art. D. 1840. p. 83.

Deponentalis, ad occasum vergens; *nyugati*. Cod. Dip. And. II. 263., 291. II. 268., 302. exiundo autem de rivulo versus partem quasi *deponentalem* ascendit ad montem.

1. **Deponere**, (hungarismus) abrogare alicui magistratum, loco movere (Du C. al. s.); *letenni*. Gal. déposer. Eszt. Okm. p. 52. (Deer. Ferdinand 1536.) officiales . . . *deponere*. S.

de Kéza Chr. I. 2., 4. errantem Capitaneum et rectorem *deponeret*.

2. **Deponere**, demoliri, proruere, destruere (Du C. al. s.); *lebontani*. Vuch. Leg. Crim. (Deer. I. Ladis. Posth. an. 1433. Art. 6.) Castella . . . sub pœna infidelitatis *deponantur* et *deponi* teneantur. Cf. Ulp. Dig. 8., 2., 17; 8., 5., 6. etc.

Deponere causam, lite decedere; *peres keresetét visszavonni*. Hajnik Perjog. 412.

Deponitus, pro: depositus. Tör. Tár. 1887. p. 635. querela *deponita*.

Deportatus, 3., (Du C.) Festus «Deportati senes appellabantur, qui sexagenarii de ponte deieciabantur» hoc est Suffragio privabantur, quod de ponte ferri solebat; *szolgálatra alkalmatlan ember*. Probst. Comitiol. p. 145: Pulehrum et novum, Romanis certe incognitum adoptionis genus, hac luce comperimus, quod senes etiam *deportati* et capulares, Reginam Augustam juventutis annos nequid egressam, Matrem suam publico suffragio censerent.

Depopularisare, ingratum populo facere; *népszerűtlenníteni*. Nagy Hier.

1. **Deportatio**, (Du C. 1.) relegatio; *házátkivüli rabságra vitel*. Törvt. Msz. Cf. Ulp. Dig. 48., 13., 3; 48; 22., 6.

2. **Deportatio**, (Du C. 3.) actus deportandi, transvectio, vectura; *fuvarozás*. Schwart. Seult. 188. pro *deportatione* Decimæ archiepiscopalis.

Depositare, (Du C.) deponere; *letenni*. Ljub. Mon. Sl. XXII. 153. an. 1460: teneantur . . . ducatos ad procuratiam *depositare*.

Depositarius, i, (Du C.) qui recipit res depositas, curator, custos depositi; *letéteményes, letét-őr*. It. depositario. Gall. dépositaire. Ger. Verwahrer. Vern. Phil. Mor. 388. Qui rem custodiendam tradit *deponens*, qui suscipit *depositarius* nuncupatur. Szirm. lettett jószágának gondviselője. Cher. Jus. Eccl. I. 9. Proj. Leg. Civ. 203. Kövy El. 439. Cf. Ulp. Dig. 46., 3., 1.; §. 36.; 46., 3., 7. §. 2.

1. **Depositio**, actus desistendi ab aliqua re (Du C. al. s.); *letevés, megszüntetés*. It. cessazione. Gal. déposition. Germ. das Einstellen. Kövy El. 729. *Depositio* est remedium Juridicum, quo actor aut Plenipotentarius vel saltem Procurator eius causam pendente, cum legalibus oneribus, cassat, cum pœnale foret Actionem erexisse et litem continuare. Georch. H. T. IV. 182. Midőn az ügyes Ember eleven által-látja akár a vád-levélben, akár a szóváltásokban tett olyatén hibáját, mely által perét elveszthetné: még az Itélethez az előtt akár a felperes *letétellel* (Depositio) akár mind a két fél az ügyész visszahívásával (*Revocatio Procuratoris*) megörvösölhatja azt.

2. **Depositio**, (Du C.) pœna, quæ ecclesiastici suo gradu reiciuntur (J. can.); *hivatalvesztesség v. letétel*. Törvt. Msz. Cf. Ulp. Dig. 43., 19., 8.

Depositio complicum, testimonium complicum; *büntársak tanúsága*. Törvt. Msz.

Depositio Juramenti, iusiurandum præstare; *hiteltétel, eskületétel*. It. deposizione del giuramento. Ablegung des Eides. Cod. Dip. Brüss. Burg. 49.

Depositivus, 3., abrogationem continens; *letételt tartalmazó*. Pest. Vár. Lev. *depositivo* iussu Regio.

Depositiorialis, ad depositorium perti-

nens; *letéteményi*. Germ. Depositen. Kuk. Jur. I. 461. Carolstadii demum Tricesima Capitalis in forma duntaxat *depositoriali* seu *Legstadt* permaneat.

Depositorium, (Du C.) locus, in quo omnis generis merces deponeretur; *emporium; tárház, rakodó hely*. An. Se. I. 91. an. 1544. Száz. II. 154. Kass. P. P. I. 223. Tört. Tár.

Depositorium lignorum, receptaculum lignis condendis; *fakamra*. Germ. Holzkammer. Reg. Turm. Prat. 101.

Depositum, i, res deposita, alieni concedita (Du C. al. s.); *letét, őrizetere bizott jószág*. It. deposito. Ger. anvertrautes Gut. Gal. dépôt. Georch. H. T. III. 9.; *őrizmény*. Vern. Phil. Mor. 387. *Depositum* est contractus beneficis, vi cuius res aliqua custodienda traditur ea conditione, ut quodcumque placuerit deponenti, restitatur, qui rem custodiendam tradit *deponens*, qui suscipit, *depositarius* nuncupatur. Kass. P. P. I. 499. Kövy El. 439. Georch. H. T. II. p. 4.

Depositum generale, *depositorium* q. v. An. Se. I. 223. an. 1442.

Depositora, actus mercium deponentium; *átvételkés*. Száz. XI. 686.

Depredator territorii, qui limites devastat; *határjáró*. Törvt. Msz. Cf. Augustin. Ep. 499.

1. **Depraedicare**, verbis celebrare; *hirdetni, dicsőíteni*. Rák. Ön. II. p. 12. I. 7—9. (8.): Sed auge horrorem ejus, Domine, ne quo majus fuisse periculum agnovit, eo plus te laudet et *depraedicet* misericordias tuas. Bod. Hist. Eccl. II. 384. For. Ser. 7.

2. **Depraedicare**, deprecari, exsecrari, detestari, condemnare; *kárhoztatni, átkozni*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. Praef. 2. O facinus nunquam satis *depraedicandum*.

Depraedicatio, divulgatio; (Du C. al. s.); *hirdetés, híresztelés*. Rák. Ön. p. 190. I. 34—32. (32.): . . . alius violatarum legum exprobratione et publici scandali *depraedicatione* exosum reddit principem.

Depraecatio, pretii minutio; *áresőkkenés, leszállítás*. Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 29. nisi vel tanta vis belli aut pestilentiae aut manifestus defectus minerarum aut tanta *depraecatio* cupri intervenerit, quod vendi non posset.

1. **Depressio**, egestas; *szegénység, szükség, nyomasztó helyzet, nyomor*. Cod. Dip. Arp. V. 178. cum nos in civitatem nostram Supruniensem venissemus, et paupertatem, inopiam seu *depressionem* civium ac omnium hospitum vidissemus.

2. **Depressio**, oppressio; *elnyomatás*. Batt. Leg. T. II. 514. an. 1298: ut si hujusmodi *depressio* nobilium Domino Regi constiterit.

Depressio pretiorum, diminutio pretii; *ártenyomás, árleszállás, árleszállítás*. Törvt. Msz.

Depressor, qui deprimit; *lenyomó*. Vern. Psych. 83. Elevator igitur sive superbus dicitur musculus ille, qui oculum attollit; *depressor* aut *humilis*, qui oculum deprimit.

Deprindere, pro: dependere; *letőgni*. Ger. Niederhängen. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 146.

Deprudentia, æ, imprudentia; *oktalanság*. Fej. Jur. Lib. 181. (Pázmány.)

Depulsoria Media, remedia quæ depellunt aliquid; *elűző elhárító eszközök*,

szerek. Szirm. 66. Cf. Plin. 28., 2., 3. Amian. 25., 2.

Depurare, (Du C.) ad liquidum perducere, negotia explicare; *tisztába hozni, tisztázni* (ügyet.) Opin. Deput. 41. tum quod ad promovendas negotiationes nundinales intersit, mutuas nundinantium pretensiones promte, parateque *depurari* auctione publica distrahare necesse est. Tisztb. Irm.

1. **Depuratio**, dissolvere æs alienum; *tisztázás, lerorás.* Jogt. Eml. T. III. p. 529: *Depuratio debiti* . . . ex privatis eorum substantiis fieri debet. Opin. 1802. 99. §. 125.

2. **Depuratio**, actus purum reddendi; *kilisztítás, tisztázás.* Törvt. Msz.

Depuratorium, organum excretorium; *ürítő szerve.* Bene Pol. 84.

Depurgatio, actus purgandi, purgatio; *tisztogatás, irtogatás, gyomlálás.* Tag. Erd. II. 38. an. 1747: *depurgatio* . . . agrorum a succrescentibus vepibus.

1. **Deputare**, 1. constituere, dicere, 2. designare (Du C. al. s.); 1. *meghatározni, 2. kijelölni.* Fjp. Szám. p. 85. an. 1398: promisit sibi solvere . . . per terminos *deputatos*. Tör. Tár. VIII. 122. pro condescensione tam equum quam pedestrium Comitatus *deputata* est possessio Tatona. Oláh. Cod. Ep. 3, medioeritate preventum posse vos esse contentos illis trecentis florenis, qui de bonis custodiæ sunt *deputati*. Cf. Macrob. Sat. 7., 14.

2. **Deputare**, ablegare, delegare, assignare; *kiküldeni, kirendelni, utasítani, utatványozni.* Cod. Dip. Arp. V. 46. Providimus igitur in predicto Principatu ad presens personas aliquas circumspectas pro tanto negotio *deputare*.

3. **Deputare**, transferre; *átruházni.* Georg. Sirm. I. 75. Et jam in Praga officium ispanatum jam abtulerant ab eo et *deputaverant* ad unum magnificum Jacobum Bánffy de Verwehe.

1. **Deputatio**, legatio, allegati; *követtség, bizottság, választmány, küldöttség.* Germ. Deputation. Kass. P. P. I. 26. Generalibus Comitatum Congregationibus ius est in casibus lege admissis ordinare sequestum, brachiales executiones, exmittere *Deputationes*, eligere Deputatos sive Ablegatos ad Regni Comitit. Georch H. T. I. 190.

2. **Deputatio**, præceptum, mandatum; *rendelkezés, intézkedés.* Germ. An-, Verordnug. Szer. Not. p. 149: Quod si ipsi Theaurarii nostri . . . salutarem *deputationem* Nostram inregerint . . .

Deputatio Classificationalis, exmissi ad terras classificandas; *osztályozó bizottság.* Pfahl. Jus. Georg. 62. Classificatio igitur Locorum pro obiecto habet determinationem Constitutivi Maximi Agrorum et Pratorum (in Hungaria et Croatia). Momentosa hæc determinatio quoad singulos Comitatus in Regulatione Urbaria primaeva *Deputationi Classificationali* incumberebat.

Deputatio comitatensis, viri a comitatu missi; *vármegyei kiküldöttség.* Törvt. Msz.

Deputatio Commercialis, viri, legati negotiis commercialibus transigendis missi; *kereskedelmi küldöttség.* Diar. Com. 1796. p. 30.

Deputatio in subsidio, pensio, pecunia ex dica Regia. Szegedi Rubr. Pars. II. p.

8: *Deputatio in subsidio* nulla detur (Ex subsidio seu dica Regia nulli deputetur pensio, priusquam tota pecunia incassetur) Decret. Ferdinandi I. Regis 1536.

Deputatio orphanalis, viri rebus pupillorum curandis; *örvákra ügyelő megbizottság v. kiküldöttség v. biztosság.* Törvt. Msz.

Deputatio regia, in Transilvania e 16 membris constans collegium reipublicæ regendæ; *Erdélyben a három alkotmányrészes nemzetről egyenlő számban kinevezett tízenhat tagú kormányzó bizottság.* Száz. XIII. 496.

Deputatio Regnicolaris, legati regni; *országos küldöttség.* Diar. Com. 3.

Deputationalis elaboratum, opus a legatis conscriptum; *küldöttségi dolgozat.* Diar. 1802. p. 52.

Deputationalis Conferentia, Conventus virorum ad aliquod negotium exequendum missorum, cui opponitur Generalis Congregatio; *küldöttségi, bizottsági értekezlet.* conferece des députés. Ollv. Act. Synod. 10.

Deputationaliter, per exmissos; *küldöttségileg, bizottságilag.* Magy. Jogt. Eml. 468. Kuk. Jur. II. 259. Punctorum ex parte horum Regnorum in Dieta Regni Hungariæ Partiumque eidem annexarum proponendorum, *deputationaliter* elaboratorum, Tenor sequitur in hæc verba.

Deputatualis, ad id, quod alieni assignatum, demensum est, pertinens; *tartásrendelbeli.* Törvt. Msz.

Deputatum, i, quod assignatum, demensum est; *tartásrendelet, életembér.* Arch. Rák. VIII. 129. kinek-kinek az ő *deputatuma* ott kiadatik (mind a pénz, mind az tisztekre való posztó).

Deputatus, i, (Du C.) missus; *követ, küldött.* It. deputato. Kass. Prax. I. 26. Generalibus Comitatum congregationibus ius est . . . exmittere Deputationes . . . eligere Deputatos sive Ablegatos ad Regni Comitit.

Dequeri, conqueri, queri. Kol. Kov. Chron. Templ. p. 159: Qui Pontificis facto succensebat Rex plurimum *dequestus*, Papam . . . nolle adesse subsidio. Cf. Val. Flacc. 5., 448. Stat. Theb. I. 404.

Dequoquere, decoquere; *megfőzni.* Kol. Cod. 40. *dequoque* fortissime in bono vino.

Deraubare, (Du C.) furari, expilare; *rabolni.* Ljub. Mon. Sl. III. 414: bona *deraubata*.

Derelictio, actus aliquid hereditate tradendi; *örököshagyás, hagyományozás.* Nagy. Jus. Trans. Sax. 64. Amittitur possessio vel ex causa voluntaria, *derelictione* et *translatione* in alium. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 27.

Deres, scamnum oblongum, cui virgis, baculis cædendi rei incumbant. Kass. Ench. II. 48. *Deres* alieque penales Machinae per Dominia Terrestria adhiberi solite sufferri ordinantur. Norm. Ordin. an. 1787. 4. Sept.

Derisorie, deridendo; *gumolódva.* Funda. David. : A. 2. quidam *derisorie* ei diceret.

Derivabilis, quod derivari potest; *következtethető.* Jos. Repr. 42. an. 1790: Regnicolas per varias nec ex lege nec ex consuetudine Patriæ *derivabiles* præstationes . . . exhaurit.

Derivare supra aliquem, pro: *deriv. in aliquem; valakire háritani.* Reg. Mil. p. 34: onus Quarteriorum *supra Civitates* derivetur.

Derivatio, origo; *származtatás.* Törvt. Msz.

Derivativus, 3., derivatus, secundarius; *származék, . . . leszármazott.* It. derivato. Gall. dérivé. Ger. abgeleitet. Vern. Met. 47. Qualitates quæ realitates sunt vel sunt primitivæ vel *derivativæ* vel variabiles. Vern. Psych. 124. Cher. Jus. Eccl. II. 112. Modi porro *derivativi* sunt: successio hæreditaria, donatio etc.

Derivatorius Canalis, deductorium; *elvezető csatorna.* Ger. Leitungskanal. Cod. de Delict. 363. Pontium item et *derivatorum* Canaliū publica auctoritate structorum destructio.

Derivatur, flectit eursum; *kanyarodik.* Knauz. M. E. Str. I. 53., 25.

Derobare, (Du C.) expilare, devastare; *kifosztani, kirabolni, felkűlni.* It. rubare. Kat. Hist. VIII. 452. *derobantes* (expilantes) et comburentes domos. Mich. Mad. de Barb. 377. Tör. Tár. 1893. p. 20. Batty. Leg. III. 149. an. 1313.

Derobatio, (Du C.) actus devastandi, devastatio, deprædatio, expilatio; *pusztítás, rablás.* Luc. Regn. Dalm. 235. multæ discordiæ, rixæ, contempiones, *derobationes*, oppressiones, offensiones . . . ortæ fuissent. Fej. X. I. 587.

Derogamen, (Du C.) derogatio, quod derogatur de aliqua re, deminutio, imminutio, dedecus; *csontkulás, hiány, kisebbités, rövidség.* Gall. dérogation. D. Raetz. p. 17. Ac. Com. Sopr. 147. Szer. Not. iu. præiudicium dieti Capituli . . . et *derogamen*. Cod. Ep. Pet. Páz. I. 68. in Parochorum despectum, vilipendium et *derogamen*.

Derogatio, (Du C.) vituperium, contumelia; *gyalázás.* Batty. Ger. 85. nec benedictio dicenda nec laus, immo subsannatio omnis et *derogatio*. lb. 143.

Derogativus, 3., derogans, ad derogationem pertinens; *megsemmisítő.* Kelem. Inst. Jur. Pr. 99. consuetudo . . . pollet vi . . . 2-o *Derogativa*, qua tum legem, quam consuetudinem anteriorem sibi oppositam tollit; per subsequentem vero, quoad sibi opponitur, tollitur.

Derogatoriarum derogatoria, auctoritatem minuens agendi ratio; *tekintélyt csorbító beszéd.* Molnár Patv. 44. Cæterum cura, ut ipsæ allegationes et replicæ modeste, ponderose et breviter apponantur, ne cum multis verborum involucriis et *derogatoriis* Judicium aures offendantur.

Derogatorium, detrahens de auctoritate: *a tekintélyt csorbító.* Opin. Deput. 45. Jam autem non modo repugnare videtur, ut iidem qui Testes Articulares super Justitia qualiter administrata agunt, ipsi etiam in eodem Judicio Judicium vices obeundo partem Judicii efficiant, verum etiam *derogatorium* tam Jurisdictioni, cuius auctoritate præsto sunt, quam et Magistratui publico, quem ibidem præ se ferunt, ut nempe sub privati Judicis præsidio in categoriam reliquorum Convocatorum collocetur.

Derogatorius, 3., (Du C.) lædens, minuens auctoritatem legis; *csorbító, sértő.* Werbőczy 20. Secundo habet (consuetudo) vir-

tutem *derogatorium*, quia derogat legi, quando est contra legem. Cf. Julian. Dig. 23., 4., 2.

Deruinare, Diruinare, corruiere; *beszakadni, összeomlani*. It. rovinare, ruinare. Mem. Pauli 423. iam intrante crepusculo noctis *deruinavit* pars Quirinalis domus habitationis Joannis de Gallo. Ib. 429. circa mediam noctem *diruinavit* quaedam pars borealis Curiae.

Dervisa, æ, m. g. = monachus Turcicus, Mahometi sectam profitens; *derris; kolduló barát*. Wernherus De adm. Hungariae aquis p. 849. Sunt autem *Dervise* Turcis, quod nobis Monachi, qui mendicatio vivunt.

Dervisbegus, (a pers. dervis, quod pauperem signif.) inde sacerdos Turcarum, qui vitam asceticam agit, et beg, quod dominum signif. est titulus nobiliorum Turcarum. Veranes. Hist. I. 263. *Dervisbegum* prosangiacus ejus, quem thychajam Turce nuncupant, in paludem sie, ut vestitus et armatus erat, pedes irumpens clipeis militum limo exemptum equo suo imponit.

Dervisius, i, idem ac Dervisa, monachus Turcicus. Isthv. XVI. 290.

Derviso, onis, sacrificulus apud Turcas; *török pap, barát*. Veranes. II. 235. banum que inexpertum *dervisionem* per contemptum appellantes, *dervis* enim idem est Turcis, quod Latinis sacrificulus, praelio sese accingunt.

Desa, idem quod ap. Du C. *Devesia*, *Devezium*, locus defensus, septum; *sövény*. Hisp. defesa, dehesa. Port. deveza. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 56. Comparavi servum . . . de preda et *desa*; i. e. emi servum, qui prata et septa curare callet.

Desboscare, arbores collucare interlucare; cædere; *kivágni a fákat*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 349. an. 1425.

Descendentes, (Du C.) posteri; *nemzetek, leszálló ágon rokonok*. It. discendente. Gall. descendant. Georch. H. T. I. 106. Ért. 33. Ham. Grad. Cons. 10. *Descendentes* sunt plures personae, quae a stipite originem suam seu per immediatam seu mediatam generationem ducunt. In specie vero Descendentes, per lineam vero paternam, Agnati dicuntur. Cf. Paul. Dig. 23., 2., 68.

Descendētia, æ, origo, successio per gentes, ortus V. Genealogia; *leszármazás*. Knauz. M. E. Str. 435.

1. **Descendere**, habitare, hospitare (Du C. al. s.); *beszállani, lakni*. Knauz. M. E. Str. I. 234., 251.

2. **Descendere**, delicere ab aliquo (Du C. al. s.); *elállani*. Kronst. III. 87: ne Siculi *descendant* vulgo abstent.

Descendere ab ordine, abdicare se ordine; *visszalépni pápi állásától*. End. P. 328. (Deer. S. Ladisl. I. 12. an. 1092): si . . . presbiter . . . fuerit venatus, *ab ordine descendat*.

Descensio, descensus: occupatio; *megtelenedés, honfoglalás*. Száz. IV. 503. fenntartotta a *szállási* intézmény emleketét a II. András korában az akkora divatos stilius curialis is, mely a *descensust* a Nagy Mártoni család 1228. adományában így emliti: in *descensionis* titulum iuxta morem nobilium Ungarorum. Fej. Cod. Dip. I. III. v. 2., 140.

Descensivus, descendens; *leszálló*. Curios Misc. 395. debetur motus, sed attem-

peratus, adeoque partim Horizontalis, partim *descensivus* seu Horizontaliter obliquus.

Descensualis, hereditate acceptus, hereditarius; *valakire szálló, leszálló, leszármazó, örökös*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 359. G. Fej. VII. 185., 149. VIII. 3., 85. Tör. Tár. 1886. p. 460., 465. *descensuales* terræ. Knauz M. E. Str. I. 373., 479.

Descensualis Denarius, V. Denarius Descensualis.

Descensum facere inter, (passim super) **aliquem**, deversari ad aliquem; *leszállani valakihez*. End. p. 550. (Ladislai III Libertas an. 1279).

1. **Descensus**, us, pecunia in sustinendos milites in hospitium descendentes eroganda; *katonabeszállásolás*. Gall. descentes. Germ. Einquartierung. Han. Hist. Eccl. 99. Si vero Yayvoda ad Regalem utilitatem ad ipsos vel per terram ipsorum transmittitur, duos *descensus*, unum in introitu, et alterum in exitu solvere non recusant. Fej. III. 2. 232. ut nullus dux, nullus banus . . . nec aliquis alius in ducatu nostro *Selavoniae descensum* vel aliquod tributum vel collectam vel liberos denarios sive marturinas vel denarios ponderis . . . presumat exigere.

2. **Descensus**, us (Du C. hospitaliones) mensæ lautæ (tempore egressus e provincia); *bücsü lakoma*. An. Sc. I. 190 an. 1271: Cum autem nos Provinciam intrare acciderit, quotiescunque illuc cum Baronibus nostris, et nostra militia veniemus, ipsi hospites nostri nobis in introitu dare tenebuntur *descensum* opulentum et similiter in egressu *descensum* delicatum, nostræ celsitudini competentem. Száz. III. 48.

3. **Descensus**, us, residentia; *szállás*. Kuk. Jura I. 413 an. 1347: descensum vulgariter *Zallás* dictum.

4. **Descensus**; *átmenet bevezetéstől a beszéd tárgyára*. It. discendimento. Gall. descente. Kaprin. Eloq. I. 375. *Descensus* est altera exordii pars, qua Orator ab Ingressu sensim delabitur ad proponendum concionis thema.

Descensus Banalis, V. *Zulusina*. Tör. Tár. 1893. p. 5. A soluzione *descensus Banalis*. quod *Zulusina* dicitur. 1267.

Descensus violentos facere, violententer, vi hospitium occupare; *erőszakos megszállást tenni*. Száz. XIII. 107.

Descenutus, pro: distenutus, detentus; *letartóztatott*. Ljub. Mon. Sl. XI. 10 an 1312: scribantur litteræ mercatoribus . . . quod illi, qui se non extrahunt de unione, que per eos facta fuit, pro turma, que fuit *descenuta* per donarium, solvant. (Cf. ib. 24. occasione turme, que *detenta* fuit per donarium.)

Descriptivus, 3., describens; *leíró*. It. descrittivo. Gall. descriptif. Germ. beschreibend. Greg. Aesth. 136. Mere *descriptivum* poema, quod æmulatur artem pictoriam, destinationi poësis repugnat.

Desecare, concidere, effringere; *vágni*. Kronst. II. 1529., 144: ad *descendens* glaciēs.

Desecatio, excisio; *kivágás*. Tör. Tár. 1887. p. 484. silve destructio sive *desecatio*.

Desectio, actus cædendi; *levágatás*. Tag. Erd. II. 154. 1756. Cf. Colum. 6., 3., 1.

Desertor, desertor signorum; *szökevény*. Száz. XXIX. 923.

Deserta, (subintelligitur sessio) (Du C. desertum) locus desertus, ager incultus. Kass. Jur. Civ. Lex 16.

Desertatio, vastatio, depopulatio; *pusztítás*. Eszt. Okm. p. 38. (Deer. Sigismundi 1393): pensatis . . . displicentiis et *desertationibus* illis, que sancta . . . ecclesia . . . temporis malicia . . . existit.

Desertio, neglectio; *elhanyagolás*. Tör. Tár. 1888. p. 560. *desertio* Regni.

Desertitas, tempus, quo terra deserta erat; *parlagon való heverés*. Urk. Sieb. I. 368. an. 1322. esset terra . . . et tempore *desertitatis* ipsi populi . . . coluissent.

1. **Desertor**, vel Fugitivus, qui 1. claustrum ultra licitum tempus deserit, 2. *desertor* q. v.; 1. *klastromból hosszabb időre távozó*, 2. *szökött katona*. Kon. Egyh. 372. Törvt. Msz.

2. **Desertor**, qui deserit, negligit; *elhanyagoló*. Tör. Tár. 1888. p. 560. *desertio* Regni, *desertor*.

Desertum, i. (Du C.) locus desertus, solitudo, locus humano cultu vacuus, solitudine et inopia vastus; *pusztta, sivatag*. It. deserto. Gall. désert. S. de Kéza Chr. I. 5. inter meridiem et cursum Don fluvii *desertum* existit *immemabile*. Wagn. Cf. Prudent. Apoth. 774. Hieron. Ep. 125., 2.

Deservire, (Du C.) persolvere; *kiszolgáltatni*. Urk. Sieb. II. 82. an. 131. nullus vendat sue ecclesiae decimas futuras et non *deservitas*.

Desiderabilitas, desiderium, amor, cupido; *kiváncosság, óhaj*. Pel. de s. Trinitate sermo I. est. 2. Ideo angelus proclamant, ut nobis insinuent eius amorem ac *desiderabilitatem*.

Desiderabiliter, (Du C.) desiderans; *óhajtvá*. Fej. X. 4., 524. post huius vitæ terminum in eadem Ecclesia *desiderabiliter elegimus* corpus nostrum terræ gremio commendare.

Desiderare, (Du C.) contendere; *vetkedni, vitalkozni*. Deer. Colom. Reg.: Si duo comites pro causa aliqua *desiderant*, in supra dicta Synodo ventilentur.

Desiderosus, 3., desiderans, desiderii plenus; *kiváncos, kívánná, kívánó*. Dip. rel. reip. Rag. 284.

Desinentia, æ, pars extrema vocis; *szó végződése, végzete*. Pázm. Dial. 243.

Desinteressatus, 3., incorruptus, integer, æquus; *nem érdekelt, részrehajtatlan*. Gall. désintéressé. Jogt. Eml. T. II. 4. p. 415: iudices . . . *desinteressatos* pro exigentia causæ . . . admittere possint.

Desitio, a desinendo; *megszűnés*. Curios Misc. II. 431. Porro *Desitio* seu Finis Crepusculi matutini et ipse Ortus solis et initium Crepusculi Vespertini est Solis eiusdem Occasus.

Desitivus, 3., desinens; *megszűnő, végződő*. Severini 37.

Desma, atis, (Du C.) potestas ligandi et solvendi gr. *δέσµα*; *oldó s kötő hatalom*. Nagy Hier.

Desolabilis, vastus; *elhagyott, pusztta, elhanyagolt*. Faber Jur. Met. 169. ut ope eius integrum sæpe promontorium, quod ob hæc impedimenta multis annis *desolabili in statu* consistebat, ad statum cultivabilitatis perducatur.

Desolare, relinquere (Du C. al. s.);

eserben hagyai. Arch. Ver. sieb. XXXVI. 264. an. 1528. si video, quod malam . . . intentionem non *desolabilis*, sitis parati ad conflictionem. Juriev. Jur. Met. 415. Quodvis Obiectum montanisticum, si praescripto legali modo non cultivetur aut ingruente gravi impedimento, moratorio non provideatur, *desolari* (auflassen) dicitur et Obiectum montanisticum *desertum* seu *desolutum* (verlegen, auflässig) efficitur. Cf. Verg. Aen. 41., 337. Colum. 1., 3., 11. Stat. Theb. 6., 217.

Desolatio, V. *Desolare*; *eserben-hagyás*. Juriev. Jur. Met. 419. Quod si Metallifodina, 6 hebdomadis circiter desolata existens mutungetur et impetretur, Impetrator huiusmodi Metallifodinæ intra proximas 14. dies in praesentia prioris Urburarii Rationes fodinales inire debeat ante prior Metallifodinæ Possessor, si expensas in cultivationem interea temporis factas, novo Impetratori restituerit, Metallifodinam suam recuperet; operarii vero, ceterique omnes, qui causa *desolationis* fuerunt, puniendi veniunt.

Despectabilis, contemnendus, despectus; *megvetett, lenézett, alávaló*. Pel. De s. Ludovico s. c. 6. Tanto anima est coram Deo acceptabilior, quanto in oculis propriis fuerit *despectabilior*.

Despectuose habere, (Du C) despicere, despectui habere, habere aliquem pro despectissimo; *megvetni, lenézőleg bánni*. Arch. Rák. IX. 437.

Despectuosus, (Du C.) despectu dignus; *gyalázatos, lenézésre méltó*. Arch. Rák. VIII. 248. *despectuosissima* fuga.

Despeculari, depeculari, furari pecuniam sive intercipere, suppressere ararium; *sikkasztani*. Brut. Hist. XIII. 388., 25.

Despensa, æ, expensæ (Du C. al. s.); *költség*. Ljub. Mon. Sl. I. 67. omnes *despensas*, quas Raguseus fecerit, componatur ei cum toto *despensa*.

Desperabundus, 3., desperatus; *kétségbeesett*. Bod. Hist. Eccl. T. 449. Bod. Hist. Un. Trans. 305.

Despicabilis, pronus inclinatús ad despicatū (Du C. contemnendus); *lenézésre hajlandó*. Curios Misc. 88. In gradibus vero feminis, *despicabilem*, tímídum, querulū, tristem, malitiosum, suspicacem, detractorem, substititiosum (Saturnus reddat hominem). Cf. Sidon. Ep. 2., 10. Ammian. 26., 8.

Despina, æ, (Du C.) domina, hera; (a gr. *δέσποινα*); *úróné*. Herrin. Kronst. I. 654.

Despirare, evaporari; *kigőzőlőgni*. Kol. Cod. 16: obstrue bene, ut non *despireth*.

Despolium, spoliatio; *kifosztogatás*. Sup. An. Se. I. 167. an. 1440.

Desponsatorius annulus, annulus pronubus; *jegygyűrű*. Tör. Tár. 1890. p. 599. *annulus desponsatorius*.

Despotatus, us, conditio, imperium, dominatio, potestas despote, tyrannis; *kényúrág*. Kov. Form. St. XXXVII. Veranes. II. 272., 223.

Despotes, idem ac *Vaivoda*. F. Forg. Comm. 542. Nam *Despotes* (Vayvoda Moldaviae) per avios montes iusta peditum equitumque utriusque generis manu, tormentorum apparatu Moldaviam ingressus.

Despurcare, inquinare, fedare, commaculare; *bemocskolni, bepiszkolni, beszennyezni*. Asp. Pr. Chr. p. 384. I. 4—4.

(3—4): O utinam prout aequae tuae dealbant carnem meam, massam hanc corruptionis, et putredinis, ita lacrymae penitentiae et doloris lavarent animam meam, quae tot ac tantis peccatis *despurcata* fuit in vita sua!

Designamen, notatio, annotatio; *feljegyzés*. Ljub. Mon. Sl. II. 128.

Destinare, mittere (Du C.); *küldeni, kiküldeni, kirendelni*. S. de Kéza Chr. I. 1., 5. I. 2., 3. II. 1., 15. Georg. Sirm. 1., 62. Et ad Zeghed caput *destinaverunt* 75. et clementulos suos extra domum *destinavissent*.

Destinatus, i, delegatus, missus, deputatus, cui cura negotii delegatur, cui causa aliqua committitur; *kiküldött, kirendelt*. Szirm. 130.

Destitucio, onis, aëtas amovendi a munere (Du C. al. s.); *leterés*. Eszt. Okm. p. 85. (Chanadinus Strigon. Archiep. an. 1337): Electionem autem et institutionem ac *destitucionem* eiusdem presbiteri ratione iuris Patronatus . . . volumus reservare.

Destrarius emissarius, (Du C.) equus emissarius; *ménló*. It. destriero. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 253. equaciam ipsius numero septuaginta tres et duos *destrarios emissarios* in eisdem.

Destrarius, 3., dextrarius (se. equus), equus maior, cataphractus; *vértezett ló*. Ljub. Mon. Sl. II. 171.

Destructus homo, corruptus; *romlott ember*. Bene Pol. 69.

Desubulare, cooperire (fors. e *sabulo*); *befődni*. It. coprire Gall. couvrir. Galeoti. Pref. Epigr. Mirum! quod possint mortales vivere, quamvis Corpora glebosa *desubulentur* humo.

1. **Desultorius**, defensor, ab uno equo in alterum transiliens; *szalásér, könnyű lovas*. Gall. *cheveau-léger*. Kol. Am. I. 39: ad defendendum aciei tergo sufficere equites *desultorii*, vulgo defensores sive Eddici appellati. Arch. Rák. IX. 454. Hor. Mem. 206.

2. **Desultorius**, 3., inconstans; *álhatatlan, ácsapongó*. It. instabile. Gall. inconstant. Burian. Blandr. p. 288: Habes . . . lector . . . illorum numerum, qui hominem toto vitae exitu habuisse testificantur.

Desumptio, actus percipiendi; *revés, behajtás*. Ker. Nap. 125. praecipitur, quod sublatio stolae baptismalis ad *desumptionem* stolae introductionalis etc. Törvt. Msz. *desumptio* decima.

Desuper, praeterea (Du C. al. s.); *azonfelül*. Kass. Prax. I. Praef. complectens in se normam peragendam diversarum functionum politicarum conficiendorumque *desuper* litterarum Instrumentorum.

Detachment, delecti milites; *kiküldött csapat, különítmény*. Gall. détachement. Diar. Com. II. 28. Unum *Detachment* ex Equitatu.

Detardatio, retardatio; *késteltetés*. Tör. Tár. 1881. p. 73. *detardatio* censui.

Detectio, aperire rem; *fölfedezés*. Törvt. Msz. Cf. Tert. adv. Marc. 4., 36.

Detectivus, detectus, monstrans; *insignia armorum detectiva*, familiae insignia fuisse et esse videntur in armis propalam exposita vel magis in armis formata, effecta non solum ornandi causa sed, ut iis viri aut maiorem alicuius egregium quoddam militare facinus dignitasve pro virtute donata in spectan-

tium memoriam revocetur. Habebant ordine eiusmodi insignia familiaria, ad quae spectat heraldica, magnates et nobiles. Noli haec (ezimer) cum insignibus militaribus (érdejmél) confundere. Cod. Dip. And. II. 298., 337. tu te persone arma et armorum qualibet *insignia detectiva* atque cristam habeas.

Detegere, tegere, tecto munire; *befedni*. Quel. Sieb. I. 359. an. 1504. turres in numero 6 *detexit* per abdomadam.

1. **Detentio**, actus detinendi, intercipiendi (Du C. occupatio); *letartóztatás*. Kövy. El. 358. Per *detentionem* alenarum *litterarum*. Circa hoc delictum sic proceditur: Dominus litterarum sive ignobilis, medio personae iudicialis admonet *detentorem*, ut illas sub poena legali 500 fl. restituat. Cf. Ulp. Dig. 25., 1., 5.; 4., 6., 15.; 43., 25.

2. **Detentio**, onis, animarum ergastalum (Du C. al. s.); *fojgság, fogvatartás*. It. detenzione. Gall. détention. Beng. Ann. Er. Conob. 137. Cum itaque alia nocte rursus adisset spiritus Elisei et interrogaretur: quam ob causam Monasterium inquietaret? respondit: opus est, ut pro me Deum exorent fratres, adhuc enim in *detentione* sum.

Detentivus, 3., detinens; *letartóztató*. Pel. De s. Laurentio s. III. c. 2. Pena infernalis est cruciata, sed in nullo exiatiava, *detentiva* in demerita poena aeterna.

Detentor, qui aliquem detinet; *letartóztató*. Art. Dia. Pos. 42: Turbatores, item *detentores* ac Spoliatores illorum, qui Sectae eorum damnatae renunciantes ex Turcia ad istud Regnum . . . confugiunt morantur. Cf. Cod. Justin. 8., 4., 10.

Detentrix, quae detinet; *orgazda* (nő). Cod. Dip. Arp. VII. 78. licet ipsa terra matri Pouse et Laurencij pro sua dote data fuerit, quia tamquam *detentrix* furum . . . deprehensa fuit.

Deteriorari, (Du C.) 1. in deterius mutari, 2. vitari; *rosszabbodni*. Rák. Ön. 64. *deteriorabatur* dietim status meus. Arch. Rák. VIII. 316., 342. Fenestra in plumbo *deteriorata*. Cf. Claud. Mamert. de Statu an. 1., 3., Symm. Ep. 4., 69.

Deterioratio, (Du C.) actus aliquam rem deteriore reddendi, vitandi; *megrontás, rosszabbítás, romlandóság*. Kass. Jur. Civ. 1., 222. sed occasione Divisionis sub No. 4-to eidem renumerata, Meliorationum denique habita etiam *Deteriorationum* ratione occasione Executionis eruendarum refusione onerumque avitorum proportionata inter Convidentes repartitione peragendam decerni.

Deterioritas, tis; abstr. a gradu comp. deterior, status v. qualitas rei; *hátrányabb, rosszabb helyzet, minőség*. Cod. com. Zi. v. III. p. 513. . . ut eandem (se. sessionem) propter *deterioritatem* ad communem usum inter se deputamus possidere.

Determinabiliter, definite; *határozottan, véglegesen*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 286. ac omnia iudicia minuta, villicus ipso-rem et iudices possint et debeant *determinabiliter* iudicare.

Determinare, (Du C. al. s.) in animum inducere, constituere, constitutum habere; *előköltni, elhatározni* magat. It. risolvere. Gall. se déterminer. Wagn.

Determinate, certo, definite; *határozottan*. Gal. déterminément. Pel. Dom. Adv. s.

II. c. 4. Sed non potest *determinate* sciri. Pázm. Dial. 237.

Determinative, definite, explicate; *meghatározó*. Georch. H. T. I. 46.

Determinativum, 3., adiectivum; *meghatározó, jelző*. Pel. Pom. I. 1. P. V. Art. II. c. 4: Secundo quare aliquod *determinativum* ad hoc dictum (Dominus tecum) non sit additum, puta, si dixisset: dominus omnipotens tecum.

Determinativus, 3., ultimus; *határozott, vég, Szék. Okl. I. 101. ordinatio determinativa*.

Determinium, decretum, sententia; *határozat*. Tag. Erd. II. 358.

Determinium finale, sententia ultima, terminalis; *végleges elintézés*. Ger. Endurtheil. Opin. Deput. 39. non unam nunc hominis aetatem egreditur *finale determinium* Causae.

Detestari, monere, rogare; *kérni*. Batty. Leg. T. II. 72. an. 1055: ne quis defraudare... audeat, interminando *detestamur*.

Dethronisatio, actus spoliandi regno, aliquem pellendi; *fejedelemsétevézés, fejedelemséttétel, a trónról való megfosztás*. Fej. Jur. Lib. suppl. 34: In conventu Onodiensi *dethronisationi* Regis subscribere non debuiss. Tör. Tár. XIII. 229.

Detracta, æ, pars detracta de tota summa; *lehúzás, levonás*. It. diffalco. Kass. Jur. Civ. Lex. 45. Tiszth. lrm.

Detracta monetalis, Text. v. sub *Trimestre vectigal*. Faber. Jur. Met. 54. Jura vero Imperanti in hoc Casu permanent sequentia: 1. Jus monetæ; 2. præemptionis metallorum ad eusionem monetæ necessarium; 3. *Detracta monetalis* (Schlage-Schatz), 4. Leges Mont. ferendi et in casibus certis adpellationes recipiendi.

Detractio, criminatio falsa, obtrectatio; *megszólás, rágalmazás*. Cod. Dip. Arp. V. 46. dolore replemur cum audimus aliquos vel sentimus ad illius depressionem qualicunque malignitatis satagere vel dampnabilibus ipsam depravando reprehensionibus aut *detractationibus* ei abrogabilibus derogando.

Detractarius, 3., obtrectans, detrachens, detractoris; *gúncsoló, rágalmazó*. Fej. V. II. 345. nec velimus nec partis adverse supervellis astucia *detractorie* lingue obloquii venenosus, de nobis aliud diceret.

Detrectatorius, adi. verb. a detractare, ad detractandum idoneus, usurpatus; *gyalázó, becsmérlő*. Rák. Ön. II. p. 239. I. 37., p. 240. I. 2. (239. 37—8.)... serotinas et plerumque vanas et *detrectatorias conversationes*, in quibus jam de huius jam de illius vita, moribus et scandalosis actionibus agitur, longam in noctem protrahere solebam.

Detricatura, tricae capillares; *hajfonat*. It. treccia, treccia di capelli. Gall. tresse. Ger. Haarflechte, Haarzopf. Schläg. 301.

Detriumphare, (Du C.) a gr. *ἐκθροισαίνεω*, triumphum, victoriam reportare; *győzelmet aratni*. Princ. Ang. p. 267: Hanc (sc. voluptatem) Emerius nec ealee dignatus quam cum natura Beneficio naturæ Angelicæ, Volatu *detriumphavit*. Cf. Tert. Apol. 27. adv. Marc. 1., 2. Cyprian de Spect. ad. fin.

Detrusio in monasterium, inclusio in monasterium (J. can.); *monostorba tasztás, klastromba zárás*. Törvt. Msz.

Detumultio, (Du C.) exhumatio; *feltakarítás a sírból*. Nagy Hier.

Deturpare, maculare, contaminare; vitare mulierem; *rútítani, eltorzítani, meggyalázni*. Frak. Mát. lev. II. 436: qui scandalosis actibus dignitatem... eleri... *deturpare* non desinit. Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 247 an. 1375. mulieres... *deturpassent* in dedecus muliebris sexus. Cf. Svet. Calig. 35; Plin. 45., 43.

Deursibilis, quod deuri, evanescere potest; *tűz által megsemmisíthető*. Batty. Leg. T. II. 413 an 1269: nulloque tempore *deursibilis* testimonii.

Deutera, æ, fors. idem quod it. deuteronomio: quintus liber mosi; V. s. *Archiscannum*.

Deuteriarius, vicearchimandrita (Du C. *deuteriarius*, secundarius); *alápát*. Nagy Hier.

Deutero-canonicus, Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 314. Epistolæ Canonicae duæ, Petri una, Joannis altera, sed etiam *Deutero-canonicæ*, id est de quorum autoritate divina non ita certum ac exploratum fuit, uti sunt: Baruch, Estheris pars ultima, uti et Danielis, Tobiae, Judith etc.

Deuterogamia, secundæ nuptiæ; *másodgyékekezés*. Nagy Hier.

Deuterosis, (Du C. Deuteris's) *δευτέρωσις*, leges secundariæ seu traditiones hominum; *emberi hagyomány*. Nagy Hier.

Deutralis, questionis subjectus, ad inquisitionem pertinens; *kérdéses, kikérdező, vallató, vallatási*. Kass. Jur. Civ. II. 65. in quem nullum in *obiecto Deutrali* commodum vel incommodum redundare potest.

Deutralis annus, in quo populus conscribitur questionibus: *de et utrum adhibiti; népszámlálási év*. Pest. Vár. Lev.

Deutralis Conscriptio, cons. populi. V. s. Deutralis annus; *kikérdező népszámlálás*. Pest. Vár. Lev.

Deutri puncta, puncta interrogatoria, comp. ex: de + utrum, capitula inquisitionis; *vallatás pontjai*. Kass. P. P. I. 301., 345. Testis secundus N. fassonem suam ad omnia *deutri puncta* confirmat. Cher. Jus. Eccl. II. 341. Mandato insuper adiunguntur puncta interrogatoria, quæ apud nos *Deutri puncta* appellantur, quia de eo queritur, utrum res ita vel aliter se habeat. Cod. Camb. Mere. 89. per *deutri puncta* examinare.

Deutrum, questio, interrogatio, inquisitio; *vallatás*. Arch. Rák. IX. 333. ez alább irt *deutrum* szerint. Kelem. Inst. Jur. Pr. III. 194. Articuli probatorii seu questiones Testibus ad respondendum proponendæ, ex particulis *de-co-utrum* contracto vocabulo, *Deutrum* vel adhuc usitatus, obtinentibus licet regulis grammaticis, per modum substantivi inflectendo, *Deutri puncta* apud nostrates compellantur.

Devalidatio, valoris deminutio; *értékeltelenítés*. Urk. Sieb. I. 174 an. 1291. Nullam *devalidationem*... monetæ nostræ in regno nostro fieri permittemus.

Devalvare, pretium deminuere; *leszállítani* (becsétl.) Gall. réduire, déprécier. Germ. devalviren. Kass. P. P. I. 201. Mercedem postalem in Regno Hungariæ e 50 ad 48 xros pro uno equo et simplici statione *devalvatum*...

Devalvatio, deminutio pretii; *pénz-*

válság. Marosvásárh. gymn. Ért. 1894/5. p. 45. Körmöcb. főreálisk. Ért. Bpest. 1895. p. 156. Száz. XXIX. 734.

Devanum, divanum, consilium apud Turcas; *török tanács; diván*. Magy. Tör. Tár. XI. 495.

Devastabaturum, pro, devastatum. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 269. (Radul Vajda. lev. an. 1528) regnum vestrum *devastabaturum* et comburiturum per... Turcas.

Devectio, (Du C.) vectura; *behordás, fuvarozás*. Art. D. 1840. p. 21. *devectio* Ignorum.

Devector, qui develit, qui currum regit; *fuvaros*. Tör. Tár. 1889. p. 611. comitivam *devectoribus* adhibere posse.

Deveczi bassi, camelorum prefectus; *a tevék főnöke*. Tör. Tár. 1892. p. 433.

Devenire in Compositionem cum aliquo, pactum inire; *egyezkedésre lépni*. Kronst. III. 84.

Devenire in unionem, res mihi cum aliquo convenit; *egyezkedésre lépni, megegyezni*. Kronst. III. 99.

Deventio, actus in manus tradendi; *kézbocsátás*. Ger. das Einhändigen. Kövy. El. 359. Probari debet vel possibilitas *deventio* nis litterarum ad I. Jure præsumtæ Juramento elidende vel effectiva *deventio* ad manus illius si non specificæ saltem in genere.

Devetum, (Du C.) (ab it. *divictare*, interdiciere. Gall. *vêre*, vetare, devetare) interdiciere, prohibitio seu potius exactio sub pre-textu prohibitionis; *tilalom*. Ljub. Mon. Sl. IX. 61. an. 1410. Cod. Dip. Arp. Cont. VIII. 470. et quod ipse ambaxator nomine Communis de predictis *devetum* fecit sive imposuit generale iuxta formam dicti tractatus, prout de hijs eridis denunciationibus et *devetis* apparet 470. sive qui pro lannensibus distringuntur et appellantur, qui hinc retro contrafecerint eridis, denunciationibus et *deveto* predictis. Ljub. Mon. Sl. IX. 59 an. 1410: super *deveto*, quod nullus vadat ad terram.

Deviare, (Du C.) dedinare. decedere de via, deflectere a via vel de via, errare; *elkitérni az útból*. It. deviare. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 348. Et si aliquem clericorum repererit excedere vel *deviare* a tramite officij clericalis. Rák. Ön. 39. Cf. Macrob. Somn. Scip. I., 22. Augustin. Doctr. Christ. 3., 36. etc.

Devitiaci, V. *Heliognostici*. Devirginare, (Du C.) virginitate pri-vare; *szüzességtől megfosztani*. Nagy Hier. Cf. Petron. Sat. 25., 1. Paul. Dig. 1., 18., 23.

Deviridare, e numero viridum in verum actuorum membrorum numerum assumere V. s. *Viridis*.

Devolutivus, vim devolvendi habens; *másra hárító*. Cher. Jus. Eccl. II. 361. Effectus appellationis tres sequentes recensentur: 1. suspensivus... 2. *devolutivus*, cum causa appellata cum omnibus accessoriis a Judice inferiore ad superiorem devolvitur ita, ut hic non solum de justitia appellationis verum etiam de merito causæ iudicium ferre possit.

Devolvere, aliquid in alium transferre, derivare (Du C. al. s.); *hárítani*. Törvt. Msz.

Devoraturire, devoraturum esse; *falni, nyelni akarni*. Szamosk. I. 118. Regalia insignia argento auro inducto caelata; alterum maternum, anguis infantem *devoraturientis* imagine, ad levam.

1. **Devotio**, reverentia (Fin. Du. C. al. s.); *hódolat*. Frak. Mát. lev. II. 4: cum tanta sit devotio populorum ad ipsos fratres.

2. **Devotio**, titulus honoris: *kegyesség*. Mon. Com. Trans. I. 461. an. 1342. pergat itaque devotio tua sicuti cepit.

Devotio adventualis, supplicatio sacra tempore ante solemniam Christi nati; *adventi ájtatosság*. Rák. Ön. 231.

Devotiones, titulus honorificus (Du C. al. s.); *tiszteletességtek, tisztelendőségtek*. Batt. Leg. III. 428. an. 1437. Vestras devotiones . . . petimus diligenter.

Devotizare, (Du C. devotizare) Vota et orationes ad Deum facere; *ájtatoskodni*. Pel. De dedie. Eccl. s. I. c. 3: Omnes orant pro illis, qui in Ecclesia devotizant.

Dextarius vel Dextrarius, *πάρωνος*, equus a dextra agasonis stans, auctore Du C. equi maiores et cataphracti, quibus utebantur potissimum in bellis; *paripa*. It. destriero. Schlág. Anonym. Gest. Hung. Marc. Chr. II. 21. II. 28. II. 46., 71.

Dextrocherium, (Du C.) brachii dextri ornamentum viris æque ac feminis commune; *jobbkezhez való kesség*. Veranes. Hist. I. 313. Habent similes ex materia manicas et dextrocheria. Cf. Capitol. Maxim. duo 6. Maxim. imp. 1. fin..

Dextrum, emolumentum (Du C. al. s.) V. s. *Atterare; clöny*.

Dezdar; várnagy. Adelm. De orig. Turc. 42. Qui (Janizari) autem minus apti videntur militia, deleguntur ad custodiendas munitiones et arces et sunt circiter numero XXX. milia, qui obediunt suis *Dezdar*, i. e. Castellanis viventes ex stipendio.

Deziphrare, decifrare q. v. Tör. Tár. 1892. p. 460. de verbo ad verbum *dezi-phrati*.

Dezpotus, Despota; fejedelem. Luc. Regn. Dalm. 268. una cum aliis eiusdem Regni nostri Boznæ et aliorum Regnorum nostrorum fidelibus in Regno Rasciæ apud Illustrem Principem *Dezpotum* dictæ Rasciæ.

Diabolice, in modum diaboli; *ördögi módra*. Tör. Tár. 1888. p. 537.

Diabulus, i, Diabolus, malus genius; *ördög*. Luc. Regn. Dalm. 104. et si aliquis instinctu *Diabuli* compulsus hanc corroborationem nostram disrumpere temptaverit.

Diacon, onis, (Du C.) adiutor curionis sacri; *segédpap, papsegéd, felpapsegéd*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 333. Thadeus, Simon, Ivanka *diacones*; Kilianus, Andreas *subdiacones*.

Diacona, æ, (Du C.) femin. ad Diaconum, alias Diaconissa; *szerpagnő, szolgál-pagnő*. Fej. 1., 250. In canonibus Zachariæ ita habetur: ut presbitera, *diacona* monacha vel etiam spirituali commatæ aut spirituali filia nullus utatur.

Diaconatus, us, (Du C.) dignitas, status, officium diaconi; *szerpapság, papsegédesség, felpapsegédesség, diakonság, fellelítéség*. Törvt. Msz. Nagy Hier. V. s. v. Clericatus. Cf. Hieron. Ep. 22., 28.

Diaconia, æ, (Du C.) 1. collatio elemosinarum, quæ colligebantur et distribuabantur in pauperes Christianos, 2. locus in quo per Diaconos regionarios pauperes . . . alebantur; 1. *alamizsna*, 2. *az alamizsna kiosztása helye*, *szegények háza*. Nagy Hier. Pár. Páp.

Diaconia Prætor, curator egentium, ptochotrophos; *szegények atyja*. Armen-vater. Pár. Páp.

Diaconissa, æ, (Du C.) mulieres vitæ integritate et religione insignes, quæ in sacris ecclesiæ ministeriis ea obibant officia, quæ diaconi. V. s. *Presbyterissa; nőpapsegéd*. Cf. Hieron. Ep. 51., 2. Cod. Justin. 4., 3., 9.

Diaconus, (Du C.) *διάκονος*, minister, adiutor curionis; *szerpap, papsegéd*. It. diacono. Gall. diaere. Cher. Jus Eccl. I. 143. *Diaconorum* quippe erat: 1. gerere curam pauperum et mensæ Domini seu celebrandis sacris, quæ in veteri Ecclesia cum agapis pauperumque cura coniungebantur, ministrare, 2. Evangelium prædicare, 3. Baptizare, 4. Eucharistiam distribuere. Ad officia Diaconorum spectabat etiam Episcopus et Presbyteris in officio altaris ministrare, mensæ sacra, ornamentorum et vasorum curam gerere, dona populi et oblationes Sacerdoti tradere etc. Törvt. Msz.: *felpapsegéd, fellelita*. Körmöcb. fő-reál. Ért. 1895. p. 43. Cf. Setos Patres.

Diaconus Cardinalis, (Du C.) qui ad ecclesias aliquam diaconus incardinatur. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 142. 143.

Diacinomeni, Discernentes q. v. **Diacriticum signum**, discernens sig. *megkülönböztető jel*. Numi Hung. 36. sitne hoc regis eiusdem caput, an potius signum *diacriticum* monetarii vel insigne subiugata eiusdem provincie? discipulator hodie.

Diacus, scriba, litterator; *ivódiák*. V. *Deacus*. Szamosk. I. 171. III. 19: quem vulgo, quod nonnulla latinorum litterarum cognitione esset tinctus *Diaicum*, idest, litteratorem vocabant. Szilády Tör. Magy. Eml. VI. 25. Perilustri et Generoso Domino Petro *Diako* Bogdano Domino et amico observandissimo *εἰς τὸν ἀρχονταν τὸν πύτρον βογδανὸν διακὸν* Transilvanie.

Diaecesis, Diæcesis. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 42. et populis sufficiens adest intra *Diaeceseos* limites. Episcopus habeatur.

1. **Diæta**, æ, iter unius diei (Du C.); *egy napi út*. Roger. 302. Hi autem quando Rusciæ et Comaniam totaliter et unanimiter destruxerunt, retrocedentes ad quatuor vel quinque *diætas* intacta confinia Hungariæ continua dimiserunt.

2. **Diæta**, (Du C.) conventus apud Germanaculorum habendorum causa, apud nos *comitia regni; országgyűlés, gyűlés, gyűlekezet*. Törvt. Msz. Szer. Not. p. 144. Noveritis quod Nobis in *Diæta* seu Conventionem Generali Universitatis Regni Nostri harum Partium Transilvanarum. Rák. Ön. p. 51. l. 18—22. Bel. Geogr. 499.

Diæta nosocomialis, certus vivendi modus in nosocomiis; *kórházi életrend*. Abeles 30.

Diæta Pythagorica, genus vivendi, parcum, continens; *egyszerű életmód*. Curios. Misc. II. 268. Vietus sive *Diæta Pythagorica* aut Monastica secundum regulas strictiores, aut ad amissum æqualis plurimum conducit ad vitæ longitudinem.

Diætalis, ad diætam, comitia pertinet; *országgyűlési*. Diar. Com. II. 406.

Diætaliter, via Diætæ, in comitiis; *gyűlésileg, országgyűlésileg*. Szegedi Rubr. p. II. p. 65: Non obstat Concilium isthoc . . . non esse *Diætaliter* et *Articulariter* in Ungaria receptum. G. Fej. VII. Ad lect. XIII. a

Statibus et Ordinibus in campo Rákos *diætaliter* collectis. Knauz M. E. Str. II. 437. Rák. Ön. 51. 48.

Diætatum, in diætâ, per diætâ. Ae. Com. Sopr. 91: vigore . . . Articulorum . . . *Diætatum* conditorum.

Diaglyphæ, (a *διαγλύπτω*); *faragott, résélt művek*. Schröder. Arch. Gr. et R. 62. Dresdæ et alibi reperitur *opera diaglyphæ*, Siegelringe et cameæ.

Diagnosticus, 3., indicans; *ismerető*. It. diagnosticus. Otia. Bachm. 145. Christianorum signum *diagnosticum* ponit, quod servent Mandata Dei.

Dialis, sub dio situs; *földfölötti*. Ger. oberirdisch. Faber. Jur. Met. 43. Geometra Montanus (Diribitor Marealis, Mark-Schiener, Mark-Scheider) erga invitationem officii dimensiones Marcarum specialis Culture Urburariæ tam *diales* quam subdiales procurat.

Diallogæ, egyeztetés. Tör. Tár. 1888. p. 574. *Diallogæ* hoc est *conciliatio* locorum Scripturæ Erothematum dialectices libri 3.

Dialogismus, i, dialogus, diverbium; *beszélgetés, párbeszéd*. It. dialogo. Gall. dialogue. Szamosk. II. 44. Hoc *dialogismo* finito, Demetrius Episcopus Transilvanus ad orationem principis ita sermonem temperavit. Kaprin. Eloq. I. 638. *Sermocinatio* sive *Dialogismus* est ficta personarum colloquutio seu solus secum ipso seu plures simul inter se loquentes inducantur.

Diamargariton, ab it. margarita, bellis perennis (Linn.); *százszorszép*. Ger. Gänseblümchen. Pel. De s. Margaretha s. II. c. 5. Margarita valet contra cordis passionem, unde medici faciunt de ea electuarium, quod vocatur *diamargariton*.

Diametralis, e, medius; *közép, átlagos*. Gal. moyen. Georch. Ért. 85. Kass. Prax. I. 204. *diametrale* serici pretium.

Diametraliter, prorsus; *egészén, homlokegyenest*. It. diametralmente. Dip. Alv. II. 56: *diametraliter* erunt suæ majestatis et mæe intentioni opposita.

Diandria, æ, matrimonium, ubi duo viri sunt; *kétférfű házasság*. S. Benkö. Top. Misk. 11. Nec. *Diametrium* quarundam Americanarum anhelant.

Diaphaneitas, (a *διαφανής*), pellucida natura, perspicuitas; *átlátszóság*. It. diafanità. Curios. Misc. 290. quod caput Comete non semper ita opacum et densum sit, ut non aliquid *diaphaneitatis* habeat. M. Bel. Prodr. 187. Pel. Serm. Pascha 13. o.

Diaphanum, corpus pellucidum; *átlátszó test*. Pel. Serm. (Aest. 59. y.) Curios. Misc. 41. Refractio stellæ est directi eius radii luminosi propagatio inflexa, facta in communi superficie duorum *diaphanorum* diversæ densitatis.

Diaphanus, 3., pellucidus, translucidus; *átlátszó*. It. diafano. Princ. Ang. p. 186: In Cursu suo *Diaphanum* medio semper usos. Curios. Misc. 208. Aër est maxime *diaphanus*.

Diarchia, æ, regnum, ubi duo principes gubernant, regnant; *kétfeljedelmű ország* v. *országglás*. Törvt. Msz.

Diarodinus, 3., (*δόδιος*) rosei coloris (Du C.); *rózsaszínű*. Kat. Hist. Duc. 374. planetam *diarodinam* (rosei coloris, rodon enim Græce rosam Latine significat) . . . panum altaris *diarodinum* pro Byzanteis octo.

Diasperus, panni pretiosi species (Du C.) lt. diaspro, Jaspis; *finom szövet*. Száz. XXVII. 683.

Diaspora, ad evang. ecclesiam pertinentes dissiti loci; *ev. egyházhoz tartozó szóránnyhelyek*. Kon. Egyh. 326.

Diatyposis, (Du C. mandatum) significatio, ars vel ratio imaginibus exprimendi, effingendi, oculis exponendi; *szemléltetés, jelzés képekben*. Fabó. Monm. Ev. 92. Fuit gener Michaelis Zvonaritis, id quod patet ex *Diatyposi* ipsa, ubi se Lethenyeus generum vocat Zvonaritisii. Cf. Marc. Capell. 5. p. 172.

Diaulissus, (a diaulos) duplex collineatio; *kettős czél*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. 1. p. 208. unde si uterque oculus tunc in obiectum minutum praesertim intenderet, vel scopus vel *diaulissus* gemitus apparet et sic iaculatio sine confusione esse non potest.

Dibaptistae, Anabaptistae q. v.

Diblaterare, effutire, blaterare; *kifecegni, kilocsogni*. Veranes. VI. 52. Nam si quid tale in mensa mea, quam multi boni frequenter petunt, audivit, fedissimo more suo fecit, quod passim per compita *diblateravit*.

Dica, (Du C.) conscriptio, connotatio, instrumentum ligneum; *feljegyzés, összeírás, rovás*. (Auct. Batyano. Apud nos «dicere» significat conscribere et ex conscriptione eruere quantitatem solutionis praestandae; habet itaque triplicem significationem; *dica* enim, seu potius conscriptio est connotatio sub censum venientium, alio modo *dica* est ille numerus pecorum, mensurarum a quo aliquid exigitur, est denique *dica* etiam instrumentum ligneum, in quo annotatur numerus obvenientium vernaculo idiomate; *rovás*. Sciendum hic dicas has ita esse comparatas, ut pars una apud illum remaneat, qui exigit solutionem, alia apud illum relinquitur, qui praestat) Du C. Dief. *dica*, dyaca; tabula, cautio, charta, ubi continetur summa debiti, *rechen, kerholtz, rechentafel, kerbe, kerp*. Mon. Com. I. 567. Tör. Tár. 1893. p. 20. Batty. Leg. E. T. I. 546. et passim.

Dicalis, ad dicam pertinens; *adóbeli*. Törvt. Msz. Tiszt. Irás. I. *Dicalis* conscriptio.

Dicalis contingens, taxa, pars rata; *kivetett járadék*. Arch. Rák. VIII. 447. *dicalis contingensnek* nyári fizetése.

Dicalis impositio, actus imponendae dicæ; *adó kivetés*. Száz. VI. 598.

Dicanitium, clava, cambuca argentea, quæ olim ante imperatores, nunc ante cardinales praefertur; *ezüst buzogány*. Nagy Hier.

Dicare, (Du C.) censere, tributa imponere; *megadóztatni*. Monm. Comit. IV. 652. Domini Regnicolæ dieunt, quod Dicator Regius omnia perlustravit et singulos colonos *dicavit*, quicunque aliquid contribuere possent et non sunt praeter *dicatos*, qui possent aliquid dare.

Dicarum capita V. *Caput dicarum*. Szegedi Rubr. Pars I. p. 89: *Capita dicarum* vulgo a *Rovásnak a nyele, fogantója*, peracta decimatione Rustici gratis reddi jubentur, vel certe per literas quietari (Math. regis decretum 1481: pro *capitibus dicarum* nihil exigitur.)

Dicasterialis, ad sedem gubernationis pertinens; *kormányzéki*. Arch. Rák. IX. 85. *Dicasteriales Commissiones*.

Dicasterialis resolutio, sententia fori iudicialis; *kormányzéki határozat*.

Fabó. Monm. Evang. II. 299. ipse gloriosissimus imperator Leopoldus M. *dicasterialem hanc resolutionem* nomine suo expeditam, publica explanatione sustulit.

Dicasterialis tabula, forum iudiciale; *kormányzék*. Ker. Nap. 79.

Dicasterialista, qui in sede gubernii munere fungitur; *igazgatószéki tiszt*. Törvt. Msz. Molnár Patv. 51.

Dicasterium, (Du C. forum iudiciale) sedes gubernii, consilia rerum publicarum administrandarum; *igazgatószék, kormányzék, főkörmányszék*. Kass. P. P. I. et. II. pass. Kass. Jur. Civ. Lex. 17. Molnár. Patv. 64. *Dicasteriorum* autem generice sumptorum nomine veniunt tam dicæ fixæ Tabulae Iudicariae nempe Excelsa 7-viralis, Incl. Regia et Districtuales, Comitatuque Tabulae, quam vero alia politica, ut: Cancellaria, Consilium, Camera. Törvt. Msz.

Dicasterium Financiarum et Commercii Aulicum Referendarius, fori aerarii et comm. aulici relator; *udvari pénz- és kereskedelmi ügyek előadója*. Kov. Form. St. Präf. Andreas Semsey... ad Exc. *Dicasterium Financiarum et Commercii Aulicum Referendarius*.

Dicasterium Iudicium, Dicasterium Politicum; *1. királyi tanács, 2. királyi curia*. Molnár Patv. 64. Duplex itaque est genus *Dicasteriorum*, unum *Politicum* seu *Politico-Oeconomicum*, ut Consilium, aliud *Iudicum*, ut Tabula Regia.

Dicatio, census (Du C. al. s.): *adórovás, rovás, rováspénz, rovatat, megadóztatás*. Törvt. Msz. Schwartz. Scult. 125. Subiectos fuisse hospites istos contributioni, quam dicimus, arario regio inferendae ad illo tempore nondum perpetuae, ni privilegio exempti essent, id et per se patet et vestigiis, quæ hic sequuntur, cognovi «item (verba sunt contractus ad quem iam sæpius provocavi), «si *dicatio*, ex mandato domini regis ad territorium pervenerit. Monm. Comit. Trans. I. 185. Modus *Dicationis* Colonorum.

Dicationales tabellæ, schedæ censum impositum continentes; *rovásos mutatónyok v. mutatók, adótabellák*. Törvt. Msz.

Dicator, (Du C.) exactor dicarum. An. Se. II. 142 an. 4522: dieti sunt *Dicatores* Germanis; *Kerber*, Hungaris; *Rolló, rovásszedő*. Szék. Okl. IV. 171. Kuk. Jur. I. 177. Numi Hung. 459.

Dicatoratus, officium dicatoris, exactoris; *adószedői hivatal*. Magy. Tör. Tár. VIII. 39. officio Perceptoratus et *Dicatoratus* fungentes.

Dicatus, 3., cui tributum impositum est. V. Dicare.

Dicere, intelligere; bene dicere, probe, recte intelligere; *érteni*. Prot. inq. 192: Jam bene dico, quod vos habetis magnum dolorem in spatula vestra.

Dicere in animas, bona mente, bono animo dicere; *lelkére mondani* (lelkemre mondom). End. p. 439. (Andrew II. Juramentum a 1232) 44. alie... ecclesie... recipient ad usum suum (sales), secundum quod prelati eorum in *animas suas dixerunt*.

Dicere inter se, cogitare, in animo volvere; *magában gondolkodni*. Prot. inq. 182—3.

Dicharistæ, Manichæi socii, qui se bis

meliore aliis censebant; *kétszerjobboshadiak*. Nagy Hier.

Dicibulum, (Du C.) nugæ, fabula puerilis; *mendemonda*. Nagy Hier. Cf. Marc. Capell. 8. p. 273. Tert. adv. Valent. 20.

Dicrotus, 3., *diégotos* (Du C. dicrotum); *kétszer verő, két oldalról vert*. Bene. Med. I. 35. pulsus *dicrotus*.

Dicta, æ, fors. idem quod pannus bilix; *kétnyűstös kelme*. Arch. Rák. VIII. 312. Culcitra pilis equinis repleta cum opereulo ex dicta, (Dikta) Pulvinar aliud ex *Dicta*.

Dictamen, (Du C. *govh*) 1. mandatum, sententia, præceptum, 2. dictum, vox; *1. rendelés, parancsolat, 2. szó, mondat*. Georh. H. T. IV. 271. *dictamine* Articuli etc. Cod. de Delict. 313. suscepta eorum protectio etiam præexistens Legum *dictamine* poenalis foret. Pel. Serm. Aest. 59. Z. Et respondens inter alia *dictamina* ponit hanc causam.

Dictamium, secus: dictamnium, dictamnus, dictamum, dictamus, diplamus; *ezerjő*. Ger. Diptam, Pfefferkraut. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 146.

Dictare, (Du C.) prescribere, iubere; *rendelni, diktálni, szabni*. lt. dettare. Gall. dictet. Kass. P. P. I. 292. fieri debet id, quod iuris et iustitiæ *dictaverit* ordo. Cf. Quint. Inst. 41., 3., 131.

Dictare iura, legem ferre; *törvényt hozni*. Törvt. Msz.

Dictare sententiam, sententiam ferre; *ítéletet mondani*. Törvt. Msz.

Dictarius, pro: dietarius, mercenarius; *napszámos*. Kronst. III. 480: *dictarius*, hominibus metentibus feneta.

Dictatio, actus dictandi; *írás alá becsátás, toll alá mondás*. Törvt. Msz.

Dictator, dictans, qui dictat alicui aliquid, vel scriptor (Du C.); *diktáló, tollba mondó, író*. Fej. 1. 405. Ego Anastasius, huius Chyographi *dictator*, Crivatensis Episcopus.

Dictatura, æ, fors. idem ac *registratura*, officium ab actis, a commentariis; *iratárnoki hivatal*. Opin. P. II. de ordine Jud. Sec. III. §. 2: Praeses *Dictaturæ* et C. XXII.

Dictatus, mandatum severum (Du C. al. s.); *szigorú parancs*. Pár. Páp.

Dicteria, orum, rumores; *mendemonda*. Törvt. Msz.

Dictionariolum, dem. ad dictionarium; *szótáracska*. Rév. Pl. 87.

Dictiuncula, dem. ad dictio; *kis beszéd*. Irod. Közl. VI. IV. 464. carmine aut *dictiuncula*.

Didactron, idem ac Minervale; *διδασκων; tandj*. Brezny. 344. A nobis illud ipsum salarium et *didactron*, quod antecessor tuus habuit, una cum singulorum benevolentia erga te et tuos habiturus es liberalissime.

Didactrum, merces præceptoris, institutionis; *tandj*. Ker. Nap. 186. Walaszky 280. et passim.

Didasculus, i, præceptor, doctor; *tanító, oktató*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 546. in *didasculum* prefecimus.

Dierista, æ, mercenarius in diem conductus; *napszámos*. Fjp. Szám. p. 386 an. 1438: *dieristis* in prato.

Dies animum, (Du C.) dies commemorationis omnium fidelium defunctorum; *halottak napja*. Batty. Leg. III. 304 an. 1397.

Dies artificialis, in quo artifices convenire solebant; *mesternap*. Teut. Schul. I. 274: in templo *artificialibus diebus* . . . celebrari solito.

Dies cantoralis, dies ad cantum destinatus; *énekre szánt nap*. Batty. Leg. III. 255. an. 1370.

Dies carnalis, dies, quo carnibus vesci licet; *húsevő nap*. Lzh. Cod. Med. III. 84.

Dies cinerum, (Du C.) caput feiunii; *hamvaszó szerda*. Cod. Dip. And. V. III. p. 5. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 204.

Dies communis, (Du C.) Festis oppositus; *műves nap, köznap*. Törvt. Msz.

Dies concussionis ovorum, dies alter festi paschatis, quo die ovorum concutendorum lusus usu venit; *húsevő hétfő napja*. Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 280. an. 1380. Száz. XI. 539. an. 1453.

Dies Corporis Christi, Festum corporis Christi; *úr napja, Szirm*.

Dies critici, (Du C.) periculosus, decretorius, decernens d.; *válságos nap, megválasztó napok*. Törvt. Msz. Curios Misc. 146. Atque hæc de annis Climaetericis. Nunc videamus quid de *diebus criticis* sentiendum sit. *De diebus criticis*. Dies critici illi dicuntur, in quibus *crises* seu indicia de incremento morborum formari a medicis solent. Porro *crisis* aliis perfecta alia imperfecta. Perfecta est, quæ ægrum integre a morbo liberat; imperfecta vero est, in qua morbus perfecte non indicatur, sed tantum secundum partem et alterius crisis futura locum post se relinquit.

Dies decretalis, dies nefastus, dies ferialis; *szűnnap, törvényes szűnnap v. ünnep, törvény kijeltele ütlőszéki szűnnap*. Törvt. Msz. Szirm. Glos. 63.

Dies decretorii, V. *Dies critici*.

Dies diei, Magy. Tör. Tár. XII. 30. datum sexto die *diei* Ammonicionis (dominie proxima ante fest. b. Mathei Apost.) 53. tandem vero 15-o *die diei* huiusmodi iuramentalis Depositionis etc.

Dies duplex, dies sollemnior; *kettős ünnep*. Batty. Leg. III. 621. an. 1498.

Dies esurialis, dies jejunii; *bőjti nap*. Lzh. Cod. Med. III. 84.

Dies Exaltationis sancte Crucis, Dies festus memorie crucis erectæ; *kereszt-felcsemelés, kereszt-felmagasztalás napja*. Cod. Dip. Brüss. Burg. 49. Datum in arce una Budensi in *die Exaltationis sancte Crucis*.

Dies fatales, dies constituti, præfiniti, discrimina; *megválasztó, kiszabott napok, veszedelmes v. úgy sorsát elválasztó napok*. Törvt. Msz. Szirm. Glos. 69. *D. fatales*. Meghatározott napok.

Dies feriatus, dies negotiosus; *munkanap; köznap, dologtevé nap*. Törvt. Msz.

Dies ferropolii, dies Solis v. Dominica; *vasárnap*. Georch. H. T. IV. 407. régenten ünnepnapokon szokták tartani a vásárt; mert akkorra legtöbb nép szokott összejönni. Hihetőleg innét száradott az Úr napjára (Dies Dominicus) a vasárnap (*dies ferropolii*) mivel t. i. a régi vitéz magyaroknak eredeti kereskedések jobhára csak a vasnak adás-vevéseből állott.

Dies indices, V. sub *Contemplabilis, jörendőző nap*.

Dies induciarum, feriæ; *szűnnap*. Törvt. Msz.

Dies internuntius, V. s. *Contemplabilis*.

Dies iudiciorum, iuris, (Du C.) in quo ius dicitur; *törvénynapok*. Georch. H. T. I. 246. Törvt. Msz.

Dies legalis, (Du C.) quibus Lege agere licet; *törvényes nap*. Törvt. Msz.

Dies longior, sive dilator, dilatio, mora; *halasztás*. Kronst. III. 264. pro *die longiore sive dilatore* sumendo.

Dies messionis extremæ, dies novissimus, iudicium novissimum; *utolsó itélet napja*. Batty. Leg. III. 52.

Dies naturalis, dies 24 horarum (Du C.); *természetes nap*. Batty. Leg. III. 621. an. 1498: fratres . . . infra *diem naturalem*, ex quo ad loca pervenerint . . . guardianis suas obedientias ostendere teneantur.

Dies pantocriticus, dies novissimus; *utolsó itélet*. Teutsch. Scholor. I. LXXXVII.

Dies profestus, (Du C.) dies fastus; *köznap*. Törvt. Msz.

Dies quatuor Coronatorum; octava dies novembris; *november nyolczadika*. Batty. Leg. T. II. 454. an. 1279: Statuimus, ut a *die quatuor Coronatorum* usque ad diem natalis Domini a sanguine et carnibus . . . abstineant.

Dies recreationis, dies ad refectio-nem datus; *szabad nap*. Magy. Tör. Tár. XIII. 43.

Dies reginæ, Mariæ ascensionis in cœlum d.; *Mária mennybemenetele*. Száz. XVIII. 74., 1.

Dies Respectus, (in Camb.) dies dilatus, prolatus ad solvendum; *kíméleti napok*. It. Respiro. Ger. Respectage. Art. D. 1840. p. 70.

Dies semi duplex, dies semi sollemnis; *félgy ünnepélyes nap*. Batty. Leg. III. 621. an. 1498.

Dies septimanalis, dies profestus; *hétköznap*. Teut. Schul. I. 271.

Dies sollemnes, dies, quibus ius agatur; *törvénykezési napok*. Passim in iure hungarico.

Dies solis, (Du C.) dies dominicus; *vasárnap*. Passim.

Dies solennes, V. *Dies critici*.

Dies strennarum, primus dies incun-tis anni, Kalendæ Januariæ; *új esztendő*. Batty. Leg. III. 235. an. 1370: Olavii . . . dant nobis in *die stenmarum* . . . equum unum. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 424. Numi Hung. 157.

Dies termini, dies dictus; *hatátnap*. Törvt. Msz.

Dies Visitationis; *Sarlós-Boldog-Asszony*. It. visitazione. Ger. Heimsuchung Mariæ. Szirm.

1. *Dieta*, æ, V. 1. *Diaeta*; *egy napi út*. Prof. ign. 348. LXIII: interrogatus, in quantum distat illa villa . . . respondit: «*tertia dimidia dieta*». Pel. Pom. De Innoc. III. c. 5. Fej. III. 2., 46., 2.

2. *Dieta*, merces diurna; *napszám*. Krons. III. 579: solvimus 5 *diatas*.

3. *Dieta, diaeta*; *életmód*. Kol. Cod. 24. *Dieta* facit sapientiam.

Dietarius, i, (Du C.) *Dierista* q. v. *napszámos*. Fjp. Szám. p. 236.

Dietenus, de die in diem (Du C. tota

die); *naponként*. It. alla giornata, per giorni. Thurocz. 74. statim firmavit castra revolvens *dietenus* in mente, a Romanam deberet ag-gredi urbem.

Dietim, (Du C.) per, in singulos dies; *naponként, napról-napra*. Curios. Misc. 282. Bod. Hist. Eccl. I. 167. Urb. Reg. 97. quod non a singulo Restantario *dietim* com-pet. Rák. Ón. p. 303. I. 28—29. *Dietim* augebatur ægotantium numerus.

Difalcare, diffalcare, discindere; *szét-vágni*. Magy. Tör. Tár. XI. 404., 103.

Diffamator, oris, qui diffamat; *elhi-resztelő, hirbe hozó, rágalmazó, gyalázó*. It. diffamatore. Cod. Ep. Pet. Páz. I. 169. ut hæc odiosa causa inter nos cum *diffama-tore* orta ita componatur.

Diffamatorius, 3. (a diffamando Du C.) probrosus, contumeliosus; *gyalázó*. It. diffamatorio. Kövy El. 588. Licet quis in probam *diffamatorie* suæ *dictionis* æque tale do-cumentum producat.

Diffamia, (Du C.) calumnia, infamia; *rossz hírnév, rágalom*. An. Se. II. 163. an. 1531. Cf. Augustin. Civ. D. 3., 31. et Quæst. Vet. Test.

Diffamis, infamis, diffamatus; *rosszhírű*. Bod. Hist. Eccl. III. 19.

Differencia, æ, (Du C. *differentia*) discordia, lis, controversia; *egyenletlenség*. Szék. Okl. I. 246.

Differencius, (inusitatus compar. a differens) plus, præstantius (Du C. *differentior*); *kiválóbban*. Tkal. Mon. Ep. I. 80. an. 1244: tanto ampliori sint . . . munere prose-quendi, quatenus *differencius* pre ceteris sua eis me-rita suffragantur.

Differenter, alio modo, alia ratione, alias (Du C. *eminenter*); *különbözöleg, kü-lönböző, eltűtő módon, másképp*. Törvt. Msz. Pel. Dom. I. Adv. s. III. c. 5. Cf. Solin. 1.

Differentia metalis, dissidium, contro-versia de terminis, confiniis; *határbeli villongás*. Törvt. Msz.

Differentialis, ad differentiam perti-nens; ad dissidium spectans; *különbözési, villongási*. Pázm. Dial. 263.

Diffrubulare, (Du C.) fibulam resolvere, discingere; *kikapcsolni, kicsatolni*. Istlv. XV. 259. Cf. Stat. Theb. 6., 570.

Difficultare, (Du C.) difficilem se præ-bere, impedimentum, moram afferre; *kifogá-solni*. Ger. difficultieren. Opin. P. II. Sec. II. Cap. IV. §. 3. retentio senioratum pro futuro... non *difficultatur*. Kass. Jur. Civ. Lex. 17. Jogi. Eml. T. II. 2. p. 384. Máty. kir. lev. I. p. 467.

Difficultatio, difficultas, impedi-men-tum; *megnehezítés*. Pel. De. s. Petro ad vin-cula s. II. c. 2.

Diffidare, (Du C.) a fide, quam quis alicui debet aut pollicitus est per litteras aut epistolam dedicare; *diffidere*; *bizalmat el-vonni, nem bízni, barátságot felmondani, hűségtől elpártolni*. Chr. Dubn. 186. ac ipsam imperatorem per suas litteras *diffida-vit* et oppidum Trenchinum intravit. Máty. lev. II. 209. Ljub. Mon. Sl. I. 120: commune, qui voluerit facere guerram, teneatur alteri communi *diffidare*.

Diffidatio, diffidentia (Du C.); *bizal-matlanság*. Kov. Form. St. LVI. De *diffida-tione* autem tua ad Imperatorem, quod nos quæris, quid facere debeas, respondemus tibi

et volumus, quod nullo modo illi *diffidere*, nec verbum unum intelligere des ad illum amplius de *diffidatione*.

Diffidator, qui a fide, quam alicui pollicitus est, per litteras deficit (Du C. qui ad certamen evocat); *elpárató*. Cod. Dip. Brüss. II. 12. Item quod nullus nostrum in sua ditione permittat fieri *diffidatores*.

Diffidatoria, (litteræ, epistula) fidem renunciantes litteræ; *hűségét felmondó levelek*. Kov. Form. St. XXXVII. Mathiæ I. Exprobratio ad Mehemet Imperatorem Turcarum f. 184., 158. Eiusdem *Diffidatoria* Duci et Communitati Venetorum.

Diffidatorius, 3., fidem renuncians; *hűségét felmondó*. Magy. Tör. Tár. XXIII. 25. Máty. kir. lev. I. 67; Cum enim copiam litterarum . . . legissemus, comperimus eas non *diffidatorias* fuisse, sed *communicatorias*.

Diffinare, decernere, statuere, sancire; *határozni, szentesíteni*. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 246. cum ecclesiasticæ moderationi omnino conveniens dinoscatur, ut, que rationabiliter ordinata sunt et solemniter *diffinata*, nulla imposterum refragacione possint vel debeant perturbari.

Diffinire, statuere, constituere, decernere, sancire (Du C. al. s.); *határozni*. II. diffinire. Gall. définir. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 2. ut propter unius coarbitry vestri absentiam nichil ordinare et *diffinire* voluistis in facto supradicto. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 248. tractare et ordinare et *diffinire* possent omnia ad reformationem pacis facientia, que nos ipsi, si presentialiter cum ipso Rege Boemie convenissemus, ordinare et *diffinire* possemus.

Diffinitio, statutum, decretum, sententia definita; *elhatározás, rendelés, határozat, ítélet*. Kat. VIII. 139. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 44. Siquis autem hanc justam nostram *diffinitionem* attentaverit solvere. Luc. Regn. Dalm. 97. Andr. Pann. 53. V. s. Presentialiter. Werbőczy. 9.

Diffinitivus, 3. (Du C.) decernens, definitivus; *határozó, döntő*. II. diffinitivo. Gall. definitif. Germ. entscheidend. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 10. pro eisdem abbate et Conventu *diffinitivam sententiam* promulgaret. Tör. Tár. 1887. p. 620.

Diffinitor, oris, 1. iudex, qui sententiam dicit in collegio canonicorum, qui definit, decernit, 2. Visitor; *1. véglegesen ítélő bíró, 2. látogató, vizsgáló*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 177, et in eodem ordine sit statutum, ut Magister ipsius, qui pro tempore fuerit, a magisterii officio amoveri valeat a *diffinitoribus Capituli Generalis*. Batt. Leg. III. 631. an. 1498.

Diffinitorium, 1. officium visitoris; off. consultatorum; *egyházi hatóság, ügybírói hivatal*. Magy. Tör. Tár. XIII. 63.

Difformis, inconveniens; *egyenlőtlen, össze nem hangzó, másforma, nem illő*. Pázm. D. al. 593.

Difformitas, dissimilitudo, diversitas formæ; *egyenlőtlenység, másformaság, hasonlatlanság*. Vern. Met. 44. Quodsi homogeneitas aut heterogeneitas rerum imprimis ad earum formam sive in toto sive in partibus referatur, *uniformitas* aut *difformitas* nuncupatur. Cod. Dip. Fam. Com. de Szára V. II. 513.

Diffractio, fractio; *összetörés, töredezés*. G. Fej. T. XI. V. Un. 317. pontem in rupturis et *diffractionibus* reformasset.

Diffida, æ, denunciatio belli; *háború-üzenet*. Ljub. Mon. St. IV. 112. an. 1376.

Diffidor, a fide deficiens; *hűtlen, rosszhírű*. Epist. Proc. p. 63—64: ne . . . regnum . . . ab *diffidoribus* . . . periculum paliat.

Diffinitoratus, (Du C. diffinitorius) officium diffinitoris, diffinitoratus apud monachos; *ügybírói hivatal*. Beng. Ann. Erem. Conob. 31. Fuit subinde eruditio viri etiam *Diffinitoratus* honore præmiata . . .

Digestivus, digerens, concoquens; *emésztő*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 2.

Digestrix, facilis, aptus ad concoquendum; *emésztő*. Argentii 8.

Digestum, (Du C) liber quidam legalis sic dictus propter legalia præcepta, id est, excellenter Digesta: *Pandekták, római törvénygyűjtemény*. Ger. Pandekten. Fej. V. II. 412. Libri . . . sunt hi: Decretales cum apparatu Menardi; *Digestum* vetus informatum.

Digitalis, munimentum ab acuum iniuriis digitum tuens; *gyűszű*. Kronst. III. 99. aurifabro . . . ex parte *digitalis* vulgo fingerhuet.

Digitus, i, (Du C.) mensura longitudinis et mensura geographica. Inst. Arithm. 66—1. Digitus = 12 Lineis. 1 Digitus = 4 gran. hordei in latum (mens. geog.)

Diglatatio, 1. pugna singularis, certamen singulare, duellum, 2. luctatio; *1. párbaj, karddal vívás, 2. harc*. 1. Bod. Hist. Eccl. II. 373. 2. Szamosk. I. 183; nequa de imperio *diglatatio* exoriri possit. Mon. Com. Trans. V. 247. an. 1604. ob disturbia *diglatationes*, caedes. Bék. Maros. 31.

Digladator, qui inter se gladio certant; *karddal vívó*. Bod. Hist. Eccl. II. 373.

Digladatoria, æ, ars palaestra; *vívó mesterség*. Száz. XVIII. 20. ars saltus et lanistica seu *digladatoria*.

Dignativus, 3., (Du C.) benignus; *méltóvá tevő, méltató*. Pel. De S. Martha s. 3.

Dignificosus, 3., multa dignitate præditus, dignus; *méltóságos*. Pel. Pom. L. VI. P. I. Appellativo exprimente eius (Mariæ) virtutis *dignicosam* magnitudinem, commendat eam, cum dicit: Nomen virginis. Serm. (Hiem. 14. a.)

Dignificare, (Du C.) dignum censere, reddere; *méltóvá tesz, kitüntet*. Pel. Serm. Deus multis et mirabilibus honoribus *dignificavit* animam pre omnibus creaturis. Aest. 69. t.

Dignificatio, cumlatio honoribus, dignatio, æstimatio, *áztáros; méltóvá tévés, kitüntetés, méltatás*. Pel. Pom. In divisione operis: In undecimo (libro agitur) de misterio multiplicis et præclæ privilegiationis ac *dignificationis*. Pel. De S. Andr. s. IV. c. 3. Secunda (honorificatio) est apostolica *dignificatio*.

Dignificus, 3., honore afficiens, dignus; *méltó*. Pel. Pom. L. I. P. III. Tertium deinde mysterium *dignifice* observationis.

Dignitarius, aliqua dignitate ornatus; *méltóságos*. Törvt. Msz. tisztviselő. Fej. Jur. Lib. 325. Rák. Ön. 249., 15. Fej. X. 2. 513. Officia *Dignitatorum* et proventus. Præpo-

siti — Lectoris. Cher. Jus. Eccl. I. 268. Hodie tamen passim omnes, quibus aliqua præ cæteris adnexa est dignitas, *Dignitarii* dicuntur, tales sunt: Præpositus, Decanus, Primicerius, Lector etc.

Dignitas, (Du C. 2.) titulus honorarius; *méltőség*. Teutsch. Schulord. I. 33: *Dignitatem* vestram.

Dignoscere, cognoscere, pro comperto habere; *elismerni*. Marc. Chr. I. 2.

Digustamentum, V. Degustamentum. Veranes. VI. 305. Misi *lucubratiuncularum* mearum quiddam ad te et ad Joannem Bonarum tanquam *digustamentum* quadam reliqui et futuri operis, quæ mihi de successu rerum Hungaricarum ab obitu Mathiæ regis contexitur.

Dilapidatio, actus dilapidandi; *vesztegetés, tékozlás, pazarlás, elvesztés*. Törvt. Msz. Art. Diat. Pos. 67. *Dilapidatio Bonorum*. Cf. Cod. Theod. 4., 20., 1.

Dilapidator, prodigus, qui dilapidat; *elvesztegető, tékozló, pazarló*. Törvt. Msz. Georch. H. T. III. 200. Art. Diat. Pos. 67.

Dilatatio, eluvies; (Du C. Dilatata, *eluvio, exundatio*); *áradás*. Batt. Ger. 189. Crevit a principio hæc habetudo et sparsa est per *dilatationem* boniformis massæ sarcinæ peccatricis pondere. Sensus: *boni id est boniformis massa oppressa est eluvie peccatorum*.

Dilate, procrastinando; *halasztóképen*. Törvt. Msz.

Dilatationalis, dilatorius, ad prorogationem pertinens, *Littera dilatationalis*, L. prorogativa; *halasztó levél*. Cod. Dip. Pat. V. 221., 320. Causa prescripta partes inter easdem medianibus *litteris nostris dilatationalibus* ad prædictas octavas festi beati Michaelis Archangeli *dilatative* attigisset.

Dilative, differendo, prorogando, procrastinando; *elodázva, halasztalva*. Szék. Okl. I. 227. Cod. Dip. And. V. 470. Cod. Com. Zi. III. 48., 525; causa. *dilatative* protelata.

Dilatorie, V. *Dilative*. Cod. Com. Zi. Vol. V. 176; a quibus quidem octavis . . . ipsa iuramentalis depositio . . . ad octavas . . . *dilatorie* devenita extitisset.

Dilatorium, scriptum, mandatum prorogans, procrastinans; *halasztó parancsolat*. Georch. II. T. IV. 265. Kov. Form. S. t. CXXVIII.

Dilatorius, 3., differens, moram texens; *halasztó, halogató*. Tör. Tár. 1891. p. 418. Cf. Gaj. Dig. 44., 1., 3.

Dilectio Vestra, titulus in epistolis; *kedvesség*. An. Sc. I. 68. an. 1472: vestris *dilectionibus* mandamus Tör. Tár. 1887. p. 434.

Dilectitia, (pecunia). Pecunia in usum armorum sponte delata, collecta pecunia in dilectum exercitus inservens; *toborzási pénz*. Brut. Hist. I. 134., 33: *Dilectitia pecunia* quæ vero cogatur pellendis ex Europæ finibus barbaris hostibus.

Diligamen, inis, obligatio; *lekötélkezés*. Urk. Sieb. II. 395. an. 1372. unionem . . . ab . . . successoribus firmo *diligamine* inviolabiliter rite tenendam fecerunt.

Diligenciam habere, curam gerere; *szorgoskodni*. Fabr. Urk. 173. an. 1522: Rectori Schole, causa unius vestis, quam Domini Consules dederunt . . . ut haberet *diligenciam* cum Juvenibus fl. 4.

Diligenter, (Du C.) (a diligere) amant-
ter: ex vera affectione; *szívesen*. Batty. Leg.
T. II. 40. an. 837: *diligenter* condonamus.

Diligentiam facere, attendere, cu-
ram adhibere; *felvigyázni, szorgoskodni*.
Kronst. II. 480. an. 1527: qui circa molendina
oculati fuerunt ac *diligentiam fecerunt*.

Dilucidatio, actus silvæ decalvandæ;
erdőgyűjtés, Ausläuterung. Kov. Oec. 80.
silvæ *dilucidatio*.

Dimacha, æ, (Du C.) milites duplici ge-
neri pugnantes habiles, qui et ex equo et pedes
pugnant; *dragonyos*. (Pár. Páp.) Tör. Tár.
1888. p. 564: *Dimachæ* . . . vulgo Drago-
nes, Kuk. Jur. II. 437. Cf. Curt. 5., 13.

Dimandare, interrogare; *kérdezni*. It.
dimandare. Prot. inq. 175: videns crucein,
quæ ostendebat sibi, *dimandabat*, quid
hoc sit.

Dimembrare, (Du C.) comminueré, dis-
secare; *szétdarabolni*. It. membrare. Cod.
Dipl. And. V. IV. p. 266: fratrem . . . apud
domum suam propriam *dimembrando* inter-
fecisset.

Dimembratio, (Du C.) conecio, divi-
sio in partes; *szétdarabolás, széttagolás*.
Ház. Okl. 293. an. 1374. Cod. Dip. Arp. Cont.
IX. 338. multas *dimembraciones* et effusio-
nes sanguinis passi fuerunt.

Dimensionale opus, metatio agro-
rum a Josepho II. do in Hungaria census re-
ctus distribuendi gratia instituta. V. s. *In-
applicabilis; földmérés munkája*.

Dimensionalis, ad mensuram agro-
rum pertinens; *földmérési*. Ker. Nap. 189.
dimensionalis acták. Kass. Jur. Civ. I. 224.

Dimensionatus, finibus circumscri-
ptus; *kiterjedéssel bíró*. Pel. In corpore
Christi s. III. c. 6.: Cum corpus Christi sit
dimensionatum, potest manum levare cet.

Dimensum, (Du C.) demensum, men-
sura; *mérték*. Pázm. Dial. 318.

Dimensurare, dimetiri; *fölmérni*.
Kass. Prax. I. 33. terrenum quodpiam *dimen-
surare* intendit.

Dimeritæ, alias: *Dimetritæ, Dimo-
critæ, Apollinaristæ*, Apollinaris sectato-
res, qui in Christo humanæ naturæ duas præ-
cipuas partes inesse assererant, sed huma-
nam mentem ei inesse negabant; *kétharmad-
ozók*. Nagy Hier.

Dimicator, rudibus batuendis magister;
vivómeister. Ger. Fechtmeister. Fr. Lib. Rat.
II. 72: Georgio *dimicatori* Regis dedi.

Dimidia Apis, Serpentina, Colubrina
integra; *sugar ágyu*. Curios. Misc. 373. co-
lubrina integra alias vocatur serpentina vel
dimidia Apis.

Dimidiatim, ex dimidia parte; *fele-
részben*. Veranes. VII. 69. bonorum, quæ in-
ter nostrum et vestrum Cæsarem communia
ac dedita habentur, haud dubie *dimidiatim*
vestri et *dimidiatim* nostri sunt iuris.

Dimidietas, (Du C.) pars dimidia; me-
dium V. Medietas; *valaminek fele*. It. me-
diét. Knauz M. E. Str. I. 458. Cod. Dip. Arp.
Cont. VII. 378. Szilády Tör. Magy. Eml. I. 75.

Diminoratio, (Du G.) deminutio; *meg-
kisebbités, csorbitás*. Fej. I. 452. ut nullus...
monachis in memorato monasterio vitam de-
gentibus ullam inquietudinem aut calumniam
aut *diminoracionem* de predicto loco ullo
unquam tempore facere presumat.

Diminutivus, 3., ad minorem modum

reducens; *lealacsonyító, kevesbitő*. Tör.
Tár. 1888. p. 668. conditiones privilegiorum
Regni *diminutivæ* (si non *destructivæ*).

Dimissionales, litteræ valedictoriæ,
dimissoriæ; *elbocsátó levél*. Gall. lettres de-
missoriales. Oltv. Act. Synod. 100. si incorri-
gibiles fuerint, ex Diocesi sine consuetis *Di-
missionalibus* elicientur. Pest. Vár. Lev.

Dimissionalis, ad dimissionem, ven-
niam, facultatem peregrinandi pertinentes lit-
teræ. Arch. Rák. VIII. 48. Német secretarius-
nak *Dimissionalis* (adatott) hogy szabadon
mehessen más idegen országha.

Dimissor, Text. v. s. *Adgratiari*;
szabadon bocsátó. Kelem. Hist. Jur. 428.

Dimissoriales, (Du C.) idem ad Dimis-
sionales, vel Dimissoriæ; *elbocsátó levél,
bocsátvány*. Törvt. Msz. Pfahl. Jus. Georg.
265. Dominus terrestris vel alter ius in perso-
nam Coloni absque *Dimissorialibus* migran-
tis non habet. Cher. Jus. Eccl. I. 285. Fej. Jur.
Lib. 135. Opin. 1810. Sec. III. Tit. 2. K. Pest.
Vár. Lev.

1. **Dimittere**, (Du C.) relinquere, legare,
donare; *hátrahagyni, hagyni valakire*.
End. p. 469. (Steph. Archiepis. Libertas): 1.
Decimas suas *dimittent* in campo more Teu-
tonicorum. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 7. Et in
Sancto Grisogono *dimitto* vinea etc. Ijub.
Mon. Sl. XI. 71. an. 1322: dati fuerunt tuto-
res filie . . . bastasii, qui deditit intestatus
dimissa filia.

2. **Dimittere**, permittere, concedere
(Du C. al. sensu); *megengedni*. Prot. inq.
175: *demittas* me aliquantum stare hic. Cf.
166.

3. **Dimittere**, committere; *bizni*. V. s.
Penserium.

Dimitum, (Du C.) Italis: *dimito* i. e.
species crassioris panni; *dimos vászon*. Rač.
Mon. Sl. VII. 482. ad fin. sec. XI. I planeta de
dimito et I de *zenda* . . . et II, savana de
gata vati . . . et II manipula de sirico.

Dimocritæ, Dimocritæ.

Dimorare, demorari, manere, morari;
időzni, tartózkodni. It. dimorare. Gall.
de-meur. S. de Kz. Chr. I. 3., 3. *Dimoranti-
bus* siquidem Ethela et Hunis in Belvider . . .
intraverunt Tolosanam civitatem I. 4., 1. In
ipsa (se. insula) paucis annibus *dimoran-
tibus*.

Dimnoscere, Dignoscere q. v. S. de
Keza Chr. I. 4., 5. I. 4. 1. nunc littore flu-
vii Tycini habitare *dinoscuntur*. G. Fej. VI.
453. quos et alios cum quibus in una posses-
sionaria divisione existere *dimnosceretur*.

Distinctim, singulatim; *megkülön-
bözítve, elválasztva, külön-külön*. Szék.
Okl. I. 174.

Dimneramenta, index rerum feudali-
um; *részletes elismerést tartalmazó ok-
mány*. Vuch. Jur. Feud. 96. *Dimnera-
menta*, Bekeintisse, introducta in securita-
tem domini continent in se exactum inventa-
rium acceptarum in investitura rerum ad feu-
dum spectantium, tum clausulam assecutoria-
rum vasalli, quod in possessione memoratarum
rerum constituatur et pro futura earundem
existentia et conservatione caveat. Vuch. Jur.
Feud. 97. Ratio differentie, quæ inter litteras
reversales et *dimneramenta* intercedit est,
quod in prioribus continetur clausula assecu-
ratoria adimplendi vasallagii, in his possessio
objective feudalis ei *clausula assecutoria*.

Diocesanus, (Du C.) diocesanus, ad
orbem, districtum, regionem, territorium eccle-
siasticum pertineus; *egyházmegyei*. It. Dio-
cesano. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 142. Crisma
vero, oleum sanctum, consecrationes altarium
seu basilicarum, ordinationes clericorum, qui
ad ordines fuerint promovendi, a *Diocesano*
susceptiati *Episcopo*.

Diocesis, (Du C.) orbis, districtus, regio
vel territorium ecclesiasticum; *egyházmegye*.
It. diocesi. Gal. diocèse. Cod. Dip. Arp. Cont.
III. 87. Accedens ad presentiam nostram Ste-
phanus presbiter, lator presencium tue *Dio-
cesis* nobis exposuit. Szék. Okl. III. 404. et
passim.

Dioceta, diata, comitia regni; *ország-
gyűlés*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. 211.

Dioscoritani, Dioscori Alexandria pa-
triarchæ sectatores an. 449. o. qui Eutichis
doctrinam, in Christo tantum unam naturam
esse, defendebant. *Monotychitæ; Diosko-
rusz tanítványai*. Nagy Hier.

Diotisce, sermone Germano; *németül*.
II. in lingua tedēca. Cod. Dip. Arp. Cont. VI.
2: qui *diotisce* Wassinberch dicitur.

Diphyteum, (Du C. Diptycha) regis-
trum, cui in una parte vivorum in altera vero mor-
tuum Episcoporum nomina inserebantur.
Pár. Páp.

Dipleis, V. *Diplo*. (Du G. diplois.) Cod.
Dip. Arp. Cont. XI. 278. Clamis de sciarlato . . .
dipleis vel zuppa de zendato vel de oramito
(lege: axamito).

Diplo, (Du C. diplois) a gr. *διπλοῖς*, kēna
duplicata; *köpenyeg*. Ger. Mantel. Kronst. I.
196.

1. **Diploma**, (Du C.) a gr. *δίπλωμα*, mo-
numentum historicum, testimonium scriptum;
*diploma, pecsétes levél, költéslevél, kegy-
levél, oklevél, hitlevél, öveg levél*. Törvt.
Msz. Kass. P. P. I. 8. *Diploma* S. Stephani
de anno 1001.

2. **Diploma**, atis gr. *δίπλωμα*, vas susci-
piendæ bullentis aquæ, quod alii vasi imponi-
tur; *melengető edény*. Sim. 47: Iste homo...
diplomata, pulvinus suis manibus calefacit.

Diploma assecutorium, scrip-
tum, quo rex iura regni tuenda promittit;
nemzel íusait bátorságostó királyi levél.
Törvt. Msz.

Diploma aureum, Bulla aurea; *arany
bulla*. Rák. Ön. 66. *Diploma aureum* And-
ræ II. Regis Hung.

Diploma Fundationale, litteræ
quibus aliquid condi, institui iubetur; *alapító
levél*. Magy. Tör. Tár. XIII. 43.

Diploma inaugurale, litteræ tem-
pore inaugurationis editæ; *koronázási hit-
levél, szabadalom levél*. (M. Theresia 1780.)
Száz. XVIII. 473. *Diploma inaugurale* regis
Andræ. Száz. XXXI. 3. p. 233. *Diar. Com.* 107.

Diplomata, 1. legatus, 2. rerum publi-
carum sollers indagator; 1. *diplomata*, 2.
államügyekkel foglalkozó. Törvt. Msz.
Jókai Rab R. I. 464.

Diplomatarium, 1. corpus monumen-
torum historicorum scriptorum, collecta lit-
terarum monumenta; 2. tabularium; 1. *oklevél
gyűjtemény*, 2. *okmánytár*. Törvt. Msz. G.
Fej. T. XI. V. Un. 227. *Diplomatarium* M.
S. Poloniæ. Szék. Okl. 12.

Diplomatia, æ, 1. corpus legatorum,
2. rerum publicarum cura, administratio; 1.
követség, 2. *államügyek vitele*. II. Rák.

Gy. és az Europai Diplomacia. Tör. Tár. 1887. p. 349. Törvt. Msz.

1. Diplomatica, æ, *oklevéltan, oklevélismeret, oklevéltudomány*. Vuch. Jur. Feud. 22. *Diplomatica* seu scientia, quæ docet instrumenta tam publica, quam privata rite intelligere, de iis exacte iudicare, inque usus suos convertere. Ingens est usus practicus *Diplomaticæ* in iure feudali. Kövy El. 16. Georch. H. T. IV. 124.

1. Diplomaticæ, es, a gr. *δύπλωμα*, idem ac *Diplomatica*; *oklevéltan, országgondnokság*. Comm. Hist. de Regina Hung. Cor. Mor. 52. Hæc Sigillis regum maiestaticis simillima erant: maiestatica *diplomaticæ* periti ea dicunt, quæ personas regum vel reginarum in amictu regio cum corona et sceptro, quæ maiestatis iudicia esse solent, integre exprimit.

2. Diplomaticæ, 1. more vel ope monumenti historici scripti, 2. caute; 1. *oklevél-szerûn, oklevél által, 2. óvalosan*. Törvt. Msz. Ac Com. Sopr. p. 40. Dignetur afflictum Statum Evangelium in pristinam ac firmam securitatem, in qua *Diplomaticæ* et Legaliter erant, collocare. Jókai Kárp. Z. 526. *diplomaticæ* mosolygott.

Diplomaticum corpus, legati; *diplomata testület*. Törvt. Msz.

Diplomaticus, i, studiosus et peritus monumentorum historicorum; *oklevélsz.* Törvt. Msz. Knauz M. E. Str. I. 644.

Diplomaticus Tractatus, auctoritate publica vel per legatos negotiorum tractatio; *országos tárgyalás*. Proj. Leg. Civ. 193. questio omnis ad bilateralem, cum respectivis regiminibus ineundum *Diplomaticum Tractatum* recidat.

Diplomatizare, agere, tractare de aliqua re; *alkudozni*. Száz. 31., 3. p. 274.

Diplois, (Du C.) diplois. V. *Diplo*; *kétszerköntös*. Schläg. 1455. *Diplois* = kétszer köntös. *Diplois* kétszer palasth. Murm. 2032. B-ben köntös.

Diploma, V. *Diploma*. Cod. Alv. I. 402. præfatum fœderis *diploma* ratificare parati essemus. II. 403. et fortalitiorem in *diplomatæ* specificatorem expugnationem amplius dare obligemur.

Diptamius, idem quod *Dictamium*. **Diptycha, Diptychon**, (Du C.) tabella, in qua sanctorum præsulum, vita funtorum, qui Ecclesiam rexerant, nomina exarabantur, eorum præsertim, qui aliqua vite sanctitate inelaruant, quæ ad futurorum exemplum et meritum memoriam inter Missarum solennia publice recitabantur. . . . Fej. I. 378. quod tua Beatitude prædictum Papam in sacris referat *Diptychis*. Cf. Cod. Theod. 15., 9., 4., Symm. Ep. 2., 80.; 5., 54.

Directaneum, liber canticorum; *kar-könyv*. Ger. Chorbuch. Nagy Hier.

Directaneus, in directum, (Du C.) continenter, nulla modulatione dicendus (psalmus); *egyhangy, egyfolytában* (mondandó). Reg. S. Ben. 42., 4. In matutinis dominico die in primis dicatur sexagesimus sextus psalmus in antifona in *directum*. Ibid. 49. Qui psalmi *directanei* sine antifona dicendi sunt.

1. Directio, 1. gubernatio, cura, 2. tractus, via, 3. præsidium, suprema cura; *1. igazgatás, 2. irány, irányítás, irányítás. 3. igazgatóság*. Törvt. Msz. Poor J. Zschs. 84.

Kass. P. P. I. 34. hajdones ibidem existentes sub eiusdem *directione* constituuntur.

2. Directio, (in montanisticis), quo se venæ extendunt; *vonulás, irány*. Ger. das Streichen. Beszib. Lev.

Directio ædilis, curatores ædificiis faciendis præfecti; *építőigazgatás*. Törvt. Msz.

Directio cameratica, viri ærario præpositi; *kamarai igazgatóság*. Germ. Cameral-Direction. Szer. Not. p. 201: *Domicilium* . . . reparari non poterat, . . . quod ex prædicta summa florenos 2000 *Cameralica directio* subtraxerit.

Directio hydraulica ædilis, viri hydraulicae præpositi; *vízi és építő mester-ség főigazgatása, vízipépítészeti igazgatóság*. Törvt. Msz. Kass. P. P. I. 40.

Directio rei sanitatis departmentalis, suprema cura sanitatis publicæ tuendæ; *az egészségügyi osztálynak igazgatósága*. Lzb. Cod. Med. Proem. 5.

Directio Studiorum, administratio scholarum; *tanigazgatóság*. Kass. P. P. I. 230. *Studiorum Directiones* intimantur, ne professores publici alia privata officia gerant.

Directiva, æ, præceptum; *utasítás*. passim.

Directivus, 3., 1. dirigens, 2. præcipiens; *1. kormányzó, 2. utasító, mihéztartási*. 1. Hor. Mem. 231. *directiva* potestas. Andr. Pann. 172; prudentia est virtus intellectualis *directiva*. 2. Lzb. Cod. Med. III. 359. regulæ *directivæ*.

1. Director, V. Commissarius.

2. Director, ludimagistorum præfectus; *a mai főigazgató*. Marosvásárh. Gymn. Ért. 1894/5. p. 33.

3. Director, fisci regii advocatus, de fensor reipublicæ; *kir. jogügyek igazgatója*. Nota J. Samh. Tyrn. Molnár Patv. 73. Sciendum: quod 4. Proto-Notarii iuxta art. Matt. Regis D. 6., 19. et 20. dicantur simul etiam Magistri (tüllő Mester) una cum *Directore Causarum Regalium*, quia Ily Magister est prænomen Dignitatum Vicarialium et *Director* secundum art. 29. 1549. instar Proto-Notariorum quoad causas Regis eligatur.

4. Director, rector, administrator, præfectus gymnasii etc.; *igazgató*. Törvt. Msz.

Director bonorum, administrator prædiorum; *jószágigazgató, javak igazgatója, jószágok kormányzója*. Törvt. Msz.

Director Cellariæ, præfectus tabularii; *irodalfőnök, irodaigazgató*. Kass. Prax. I. 23. expeditiones subscribit Præses et *cancellariæ Director* et unus Secretarius . . .

Director causarum, fisci regii advocatus; *királyi jogügyigazgató*. Germ. Staatsanwalt. Szegedi Rubr. Pars. III. p. 18: *Directorem causarum*, qui ei processum nomine Regis moverat, Illyshazius jam Palatinus, non citatum, non convictum, de infami trabe suspendi iussit. Hajnik Perfog. 183.

Director Causarum Regalium, *Director causarum* q. v. Diar. Com. II. 76.

Director Fiscalis, *Director* 3. q. v.; *közügyi igazgató*. Magy. Tört. Tár. XIII. 26.

Director itineris, marescallus itineris; *útvezető*. Diar. Com. 30.

Director politico-fundamentalis, rerum publicæ fundatarum curator; *kormány-alapítványi igazgató*. Törvt. Msz.

Director Provincialis, rector sum-

mus scholarum districtus; *kerületi főigazgató*. Wallaszky 572. Gymnasiorum et scholarum *Grammaticarum* Gubernatio pendet (ut supra dictum) a *Directore Provinciali*.

Director Regius, *director provincialis* q. v. Wallaszky 477. Singulis hisce Districtibus (provinciis ad rem litterariam spectantibus) præpositus est *Director Regius*.

Directorialis, ad directorem pertinens; *igazgatói*. Kass. P. P. I. 238. Neodominatio Regio *Directorialis* Fiscalis.

Directoratus, us, gubernatio, cura; *igazgatóság*. Irod. Köz. VII. I. p. 95. et *directoratu* et *Canonicatu* Poseniensi ornatus est.

Directoratus Causarum Regalium, officium advocati fisci regii defensoris reipublicæ; *királyi jogügyigazgatóság*. Kass. P. P. I. 239. Diar. Com. II. 78.

Directoratus Montanus, summa cura v. viri præfecti rei metallice; *bányaigazgatóság*. Wallaszky 383.

Directorium, V. *Directiva* (Du C. al. s.); *utasítás, kiszabott rend*. Hor. Mem. 625. Ker. Nap. 260. Diar. Com. 13. Digressa Procerum Legatione sancitum est, ut tam Representatio ipsa, quam *Directorium* et Instructio in usum Deputatorum concinnata typis excudantur p. 7. II. *Directorium* seu Ordo ad suam maiestatem R.

Directum, (Du C.) edictum, iussum mandatum, præceptum; (*királyi*) *parancs, rendelet*. Pel. Pom. De S. Thoma c. 6. Rex autem comminatoriis *directis* inde eundum deturbavit.

1. Directura, (Du C.) ius; *jog*. II. diritto. Gall. droit. Germ. Recht. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 329. Et tuus commerciaris stet in nostra civitate cum omni *directura*, donec tibi placuerit. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 44. ut nullus Raguseus nostris in partibus vel in nostro Districto aliquem commercium vel aliquam *directuram* pro qualicunque sua merce alieni persone private vel publice tribuat.

2. Directura, æ, gubernatio, cura; *kormányzás*. Tör. Tár. 1888. p. 788. Fungitur huius regni *directura*.

Directus Dominus, V. Dominus Terrestris. Benkő Im. Nat. Sic. 60. Scilicet, dum erat lege cautum, quod si Siculus (agitur de Plebejo) militiae se subtraheret, *Dominusque Directo*, qui stilo Transsilvanorum Terrestri nominatur, semet venderet, inde quidem per Generalem eximeretur.

Directorius, i, officialis. Száz. XV. 573. Huru vajda nagykanzellárja; *directorii*, tisztviselők (Traiana Daciában) *soltuzi* (soltészek).

Directio, divortium; *házasságnak valóóság felbontása*. Georch H. T. I. 458. Cf. Val. Max. 4., 7., 1.

Diribitor Marcalis, idem ac Geometra Montanus; *bányászati mérnök*. Faber. Jur. Met. 42. *Geometra Montanus* (*Diribitor Marcalis*, Mark-Schiener, Mark-Scheider) erga Iuviationem Officii dimensiones Marcarum specialis Culture Urburialis tam diales quam subdiales procurat, determinat medio geometricæ operationis et calculationis inventa puncta.

Dirigens Aestheticus, (in erudita societate) rector; *igazgató*. Rév. Pl. 22. In Classe Philologica *Dirigens Aestheticus* no-

minaretur, qui Rei Poeticae et Oratoriae cum Aestheticae Studio praesest.

Dirigens Dicasterium Excelsum, moderator, rector d.; *a magas törvényhatóság igazgatója*. Pest. Vár. Lev.

Dirrigens, 3., directus; *egyesen*. Ljub. Mon. Sl. XVII. 494. an. 1422: debeas... expedire... nuncium cum literis tuis *dirrigenis*... despoto.

Dirigere, mittere (Du C. al. s.); *küldeni*. Fjp. Szám. p. 501. an. 1440. *dirigimus* sibi flor. p. 502: pro cerevisia, quam *dirigimus* domino B. Cod. Dip. Arp. V. 5.

Dirigibilis, qui dirigi potest; *kormányozható, igazgatható*. Pázm. Dial. 42.

Dirigibilitas, proprietas rei, quae dirigi potest; *kormányozhatóság*. Pázm. Dial. 43.

Dirimatio, actus dirimendi; *elválasztás*. Kass. Jur. Civ. Lex. 47. Törvt. Msz.

Dirucio, actus diruendi; *lebontás*. Magy. Tör. Tár. IX. 142. destruccio sive *dirucio* Pallacii. Cf. Inscr. Grut. 3., 9.

Diruinare, diruere V. s. *Masseria*; *szétdűlni*.

Diruitio, vastatio, depopulatio; *romb-döntés, elpusztítás*. Knauz M. E. Str. I. 151., 129. Batty. Leg. I. 465. an. 1309.

Dirupare, (Du C.) diruere: *szétrombolni*. Ljub. Mon. Sl. II. 282: domos... *dirupando* vel comburendo.

Disanhare, fors. idem quod Italicum *disanimare*, despondere animo, delicere; *elcsüggedni*. Szilády Tör. Magy. Eml. VI. 56. Voluit proficisci contra fortalicium ante Canisam et alias palanchas in confinibus extruere; nihil curatur, etiam si ad bellum deveniat, nunc etiam primarii Ministri, qui ante thronum Primarii et incliti erant, *disanhati* sunt, Turca non cedit.

Disarmare, (Du C.) armis exuere; *leszerelni*. Ljub. Mon. Sl. I. 456: Unum de... duobus lignis custodie culli *disarmandis* remaneat.

Disarmatus, 3., non armatus; *nem felszerelt*. Ljub. Mon. Sl. II. 324: capitaneus... naviliit armati et *disarmati*.

Disarmegiare, armis exuere; *leszerelni*. V. s. *Armegiare*.

Disassire, pellere sedibus; *elűzni*. Fej. II. 330. et nullus eos... de possessionibus... *disassire* praesumat.

Disboscare, agrum arboribus et virgultis purgare; *irtani*. Ljub. Mon. Sl. XXII. 338. an. 1465. *disboscare*... facit... multas terras.

Disbrigare, liberare; *megszabadítani*. Knauz. M. E. Str. II. 95., 77. ipsum ab omni persona, universitate seu collegio defendere, auctorizare et *disbrigare*. Ljub. Mon. Sl. IV. 322. an. 1394.

Discalceare, (pedes) (Du C.) calceos exuere, expedire pedem e calceis; *szarut levetni, meztőláb lenni*. Germ. barfüßig sein. Fej. X. I. 758. Werbőczy 343. ut inter alios Christicolae tanquam ab humanitate relegatus, atque segregatus, disparibus vestibus indutus, zona canabae succinctus, *discalceatus* pedibus et nudato capite semper incedere cogatur.

Discalceatus, 3., sine calceis; *szarut-lan*. Art. Diet. Pos. 107. Cf. Suet. Ner. 51.

Discalciare, discalceare. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 278. Et donaria que faciebant sponsus et sponsa *discalciantibus* non debeant amplius fieri.

Discalciatus, 3., *Discalceatus* q. v. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 649. *discalciatus* pedibus, resolutis cingulis.

Discantista, qui summa voce canit; *felhangú énekes, szoprán*. Deutsch. Schulord. I. 44: Cantor... *discantistas*, ut vocant, et altistas edoceat. Patr. Const. 320.

1. **Discantus**, i. (Du C.) vox attenuata, summa vox, cantus in vocum harmonia supremus; *magas hang, felhang*. Ger. Discant. Nan. Phar. p. XII. *Discantus* est species suavissima cantus Harmonici. *Bassus* murmuranti similis. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 262.

2. **Discantus**, us, (Du C. Maigne) cantus ecclesiasticus; általában: *ének, choralis compositio*. Pel. Sem. Quis effari poterit in cantibus avium et huiusmodi nec non in *discantibus* quanta sit suavis melodie (Pasch. 15. K.) V. 6. Gyöngyös Istv. Charitella D. 134: «Mondnak Apollónak (a papnők) hangos discantokat.

Discargare, (Du C.) onus deponere, exonerare; *ki-, lerakni*. Gall. decharger. Raë. Mon. Sl. XIII. 459. an. 1356: Comes... debeat... videre, si... quantitas vini fuerit... *discargata*.

Discaricare, *Discargare* q. v. Ljub. Mon. Sl. I. 182. an. 1294. III. 2. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 98.

Discarigare, (Du C.) discaricare. Ljub. Mon. Sl. I. 182. an. 1294.

Discederit, pro: discesserit. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 649. an. 1528. si (exercitus) *discederit*... terra... desolabitur.

Discens, (Du C.) discipulus; *tanuló*. Száz. XXII. 558.

Discentes mystacati, legati; *bajszos tanulók*. Uj Magy. Muz. III. 274. *Discentes mystacati* (bajszosok) vulgo *legati* in furorem acti magistrum adprehensum iam per fenestram eiecerunt erant.

Discernentes, (Du C.) alias *Diacrinomeni*, sectarii, qui contra Calchedonensem Synodum Eutychis et Dioscuri partes tuebantur, ita appellati, quod ab ea Synodo se segregatos innuere vellent; *kiválatosak*. Nagy Hier.

Discernentia, æ, iudicium, sententia; *perdöntés, ítélet*. Cod. Dip. Fam. Com. de Sztára Vol. II. 28. eandem causam ad sabbatum proximum post festum beati Galli confessoris *discernentiamque* nobilium comprovincialium duximus prorogandum.

Discernibilis, (Du C.) qui discerni, distingui potest; *megkülönböztethető*. Vern. Met. 50. Si darentur entia, quorum notæ omnes absolute eadem essent, non essent *discernibilia*, nam in unam eandemque conscientiam confluerent. Cf. Augustin. Enchir. 90.

Discerniculum, discernim; *megkülönböztetés* (külömbőség Fin.) Coll. II. 143. Cf. Gel. 17, 45. 4.

Dicessus, us, mensæ opulentæ (tempore introitus in provinciam); *fogadó lakoma*. V. s. *Descensus* (Du C. al. s.)

Disciformis, *tányéralakú*. Cur. Misc. 277., 5. *Disciformis* (Cometa) qui lata rotunditate fulgens raris in margine radios diffundit et colore *Electrino* est.

Disciplina, æ, (Du C.) apud Monachos est flagellatio, interdum ipsæ virgæ, quibus flagellantur; *korbáccsal való fenytés*. Batty. Leg. III. 626. an. 1498.

Disciplina incendiaria, edictum de areendis exstinguendis incendiis; *tűztámadási rendszabály, tűzoltási rend*. Törvt. Msz.

Disciplina religiosa, præcepta monachorum; *szervezeti fenyték*. Törvt. Msz.

Disciplina scholastica, leges scholasticae; *oskolai fenyték*. Törvt. Msz.

Disciplina silvana, rei salutaris scientia; *erdészeti tudomány*. Germ. Forstkunde. Kov. Oec. 81.

Disciplinam dare, V. Disciplinare. Batty. Leg. III. 629. an. 1498: si... se non correxerit, *addatur ei disciplina* absque dispensatione.

Disciplinabilis, (Du C.) ad disciplinam pertinens, docilis; *tudományra való (fegyelemrehozható)*. Pár. Páp. Cf. Cornif. 3, 3, 4.

Disciplinare, (Du C.) 1. verberibus castigare, 2. coercere, in officio continere; 1. *megfenytetni*, 2. *fegyelemezni*. A. Pel. (De S. Bern. s. e. 3.): In tenello corpore nudato se *disciplinabat*. Batty. Leg. III. 626. an. 1498: si quis contrarium attentaverit semel in pane et aqua ieiunet et *disciplinatus* coram fratribus in terra iaceat. 2. Tör. Tár. 1887. p. 648: bene *disciplinati* milites. Cf. Tertull. Fug. in persecut. 4 ad fin

Disciplinarius, disciplinam continens; *fegyelemi szabályokat tartalmazó*. Kelem. Hist. Jur. Pr. 476. Leges *disciplinares* pro insurgente militia perferuntur, quarum tamen severitas, occasione annuarum exercitationum, mitiganda erit.

Disciplinarius, 3., disciplina coercitus; *fenytékbeli, főkcs, fegyelemi*. Kass. Jur. Civ. Lex. 47. Törvt. Msz. Reg. Turm. Pract. 130.

Disceit, 3., divisus; *szétosztott*. Dip. Alv. I. 424. Tormenta bellica in tribus *batterieis disceita*.

Discolalimma, operculum eutilli; *tányér fedő*. Nagy Hier.

Discoloculare, stillare; *olvasztva csepgetetni*. Dip. rel. rej. Reg. 58.

Discoloperire, discordare; *egyenetlennedni*. It. discoprire. Ljub. Mon. Sl. V. 142. an. 1408: nullo modo vos *discoloperiatis* ad guerram publicam.

Discoloritas, mutabilitas; *változandóság*. Batty. Ger. 289. Audi quod dicitur spirituali auditu, ut audiaris ipse non a multitudine, sed ab unitate sequestrata a *discoloritate* nequam. Nota Batty. Unitas hæc sequestrata, id est: remota a *discoloritate*, mutabilitate nequam, est beata illa unitas Deitatis, a qua audimus, si ipsi audimus illam, quia voluntatem timentium se faciet.

Discolositas, (a gr. *δύσκολος*), proprietatis difficilis, morosi, iracundi, odiosi; *discordia; torzáskodás, veszekedés*. Cod. Dip. And. V. 16., 20. ut premissæ litigionarie quæsiōnis *discolositas* ratione dicte divisionis possessionarie inter eos... sopiretur. Cod. Zichy I. 531., 572.

Discolosus, 3., (Du C.) morosus, difficilis; *czinódó*. Cod. Zichy I. 554.

Discolus, 3., (Du C.) stomachosus, morosus, difficilis; *elégedetlen, szémbes, mogorva, szécsélyes*. It. discolo, capriccioso. Galt. capricieux. Germ. launisch. Beng. Ann. Er. Cænob. 361. Rep. Cast. p. 94. Otia. Bachm. 81. Utque Christi cultoribus omnia palliolum, quo Rebelliones suas tegere possent, subtra-

heret, addit subiectionem illam in omni timore debere esse, non solum erga Dominum bonos et modestos, sed etiam *discipulos* id est mirabiles.

Discommunicantes, (Du C.) qui cum cæteris fidelibus non communicant, nec oblationes cum iis conferunt; *külön áldozók*. Nagy Hier.

Disconpare, operire; *feltárni, nyitni*. It. scoprire. Raë. Mon. Sl. XII. 264. an. 1339: fratres minores debeant *disconpare* viam, quæ vadit iuxta murum civitatis.

Disconsolare, contristare; *busít, gyötör*. It. consolare. Arch. Rák. X. 8. utrum sit de tempore *disconsolati* an peragandó inquisitioni.

Disconsolari, consolatione privari (Du C. *disconsolatus*). Nill. Symb. p. 589: ut... *disconsolatis*, et in æterna salute periclitantibus ovibus... provideamus...

Discontare vel **Escontare**, pro fenore, usura detrahare; *kamat fejében — a meddig t. i. a kifizetésért várni kell — leszámolni*. It. scontare. Törvt. Msz.

Discontinuare, non continuare, interrumpere; *nem folytatni, megszüntetni*. Pázm. Dial. 306. Pel. In paraseve s. II. c. 6.

Discontinuatio, (Du C.) actus interrumpendi; *nem folytatás, félbeszakítás*. Pázm. Dial. 314. Szentiv. Cur. Mise. Dec. II. P. II. 277. Causa *rotunditatis* in bulla eadem est et quoad membranarum aquæ et quoad ærem inclusum nempe junctus appetitus continuationis, ær enim aquæ ac aqua separationem fugit ideoque se in rotundam figuram convolvit, hæc enim figura maxime *discontinuationem* corporis prohibet.

Discontinuus, 3., non continuus; *nem folytonos, félbeszakított*. Pázm. Dial. 312.

Disconvenientia, iniquitas, indecorum; *rendellenesség, illelten dolog*. It. sconvenienza. Gal. inconvenience. Ger. Ungebüßr. Jogh. Em. T. III. p. 361. in birsagiorum exactio-nibus... multas *disconvenientias* et illegalitytes... observatum... Arch. Rák. VIII. 40. Severin. 70. Szend. Misk. Tört. II. 386. an. 1696. Cf. Tertull. Testim. an. 6.

Discooperire, (Du C.) non tegere, de-tegere; *nem fedni be, lefedni*. Gall. découvrir. Kronst. I. 612. Cf. Vulg. Levit. 8. 7. Sam. 2. 6. Ruth. 3. 7.

Discooperatus, (Du C.) non coopertus, incultus; *nem fedett, leplezett, durva*. It. scoperto. Fejér IV. 2. 375. versus meridiem super lapidem antiquatum et *discooperatum*.

Discophorus, i, *δισκοφόρος* — discipuli, quorum officium erat patinas portare; *papifer* (Du C.); *tányér-, ételhordozó*. Brezny. 360. Cf. Hieron. in Daniel. præf. fin.

Discordacio, dissensio (deriv. a discordare ad analogiam: *reccordatio*); *egyenletlenkedés, viszály*. Cod. Com. Zichy T. I. 387. cum inter eos *discordacio* ac disceptacio... perdurasset.

Discordantia, discordia, discrepantia; *egyenletlenség*. It. scordanza. Wagn.

Discordiositas, discordia, dissensio; *egyenletlenség, viszály*. Cod. Dip. Kár. I. 440. 97. tandem tamen ut omnis *discordiositatis* rancor et litis materia ac fomes invidiæ de medio ipsorum et filiorum suorum radicibus evellantur.

Discorte, sparsim; *szélszórta*. Georg. Sirm. I. 302. Turci *discorte* veniunt.

Discrasia, æ, **Discrasio**, (Du C.) intemperies, dissolutio (*δυσκρασία*); *szenvedély, szenvedés, felbomlás*. Pel. Serm. Nulla febre vel paralyssi aut alio quovis morbo vel *discrasia* fuisse molestatum Christum. Hiem. 19. p. Pel. Serm. Anima recedere cogitur a corpore propter intemperantiam ex *discrasione* qualitatium in corpore. Aest. 76. a.

Discrassia, V. **Discrasia**. Pel. Pom. L. X. T. I. Art. II. Poterat ergo ille dulcor amoris et suavitas contemplationis omnem dolorem absorbere, qui alias ex *discrassia* corporis solet evenire.

Discrecio, titulus honoris. Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 83. an. 1313: Petimus... *discrecionem* vestram... per presentes.

Discredere, (Du C.) diffidere; *nem hinni*. Nagy Hier.

Discreditare, fidem corrumpere; *hit-tell elrontani*. It. discreditare. Ger. in Miss-credit bringen. Fabó. Monm. Evang. II. 230. quod hoc in passu nihil possum, prostituo me et gubernium terribiliter, imo notabiliter me *discredito*. (XXX. Daxuernél: disgratiar.)

Discrete, considerate, moderate; *választva, ítélkedve, meggyondolva*. Törvt. Msz.

1. **Discretio**, præmium, donum gratuitum; *jutalom, borralaló*. Reg. Mil. an. 1726. p. 20. Arch. Ver. Sieb. XXIV. 87. George. H. T. III. 129. Discretio jutalom 130. Tilalmasak mindazon akár *Discretio* akár Douceur akár Rabatt nevezet alatt ismeretes jutalmak, melyeket a pénz-sidók (uzsoráros-dók) magoknak eleve lehúznak. Jogh. Em. T. II. 1. p. 427. ut dicti iudices a gratuitis *discretionibus* cum aggravio misere plebis clam præstari solitis arceri valeant.

2. **Discretio**, 1. gratia, 2. nulla propo-sita conditio (Du C.); 1. *kímélet*. 2. *feltétel nélkül*. Jókaí Magy. Náb. 563. Ki várhatna a vadász emberektől *discretiót*, kíméletet. Kárp. Z. 306. rimázkodott a bárónak, hogy adja meg magát *discretióra* és ne koczkáztassa társai életét.

3. **Discretio**, modestia, verecundia; *szerénység*. Száz. IV. 681. donavi ei, quia servit *ad discretionem* et multum laborat.

4. **Discretio**, discrimen, distinctio; *megkülönböztetés*. Schröer Synt. 8. Cf. Pallad. Jul. 4. 5.

5. **Discretio**, taciturnitas; *hallgatag-ság*. Tök. Lev. 67. azt az én *discretionra* bizza-e?

Discretio bibalis et **axungii**, congiarium et pecunia pro axungia; *borralaló és kenőcsdíj*. Ger. Trink- und Schmiergeld. Beszt. Lev. Rescriptum Locumtenentiale an. 1773.

Discretio Vestra, titulus honorarius. Passim.

Discretione multa, prudentiā, taciturnitate adhibitā; *nagy titoktartás mellett*. It. con discrezione. Thuroéz. 250. et tandem omnibus, quæ belli exigebat necessitas *multa discretionem* ordinatis.

Discretive, discretim; *különösen*. Batt. Ger. 188. cordi est... *discretive* quantam benedictionem attingere.

Discretivus, 3., dividens, discernens, ad libitum proponens, deciders. Lampe. Hist. Eccl. p. 768: Denunciant, ... qui vellent sub-scribere in exilium, ad sinistram partem Pala-

tii... qui in permansione cum abdicacione officii ad dexteram partem... qui vero neutrum vellent... ad posteriorem partem Pala-tii retrocedant, ex tempore enim illi gravem et horrendam mortis sententiam audituri es-sent. Hac tamen etiam *discretiva* sua senten-tia nihil proficiunt Iudices, siquidem... omnes posteriorem partem, sententiam mortis audire destinatis designatam, cum Iudicium stupore occupant.

Discretorialis, e, honoratus; *tisztelt*. Beng. Ann. Erem. Cenob. 286. hinc ipsum imprimis Patrem Vicarium Venerabilis *Discretorialis* Communitas per suos Discretos ro-gandum voluit.

1. **Discretus**, i, cui rerum secretiorum incumbit cura; *titkár*. It. segredario. Beng. Ann. Er. Cenob. 341. communi voto conclu-sum est: *Discretum* Provinciae eiusdemque socium non ex ea natione... eligendum esse.

2. **Discretus**, (Du C.) titulus honoris; *kiváló, igen tisztelt*. Tör. Tár. 1889. p. 403. *discretus* vir, kiváló férfiú. Száz. XXIV. 440.

Discriminale, discrimen, crinium; *hajnak elválasztása*. Veranes. Hist. I. 312. Crines a fronte *discriminali* facto in tenues et crebras tricas colligunt. Cf. Vulg. Jesai. 3. 20.

Discriminatum, diverse; *különbözö-leg*. Törvt. Msz. Cf. Varro R. R. 1. 7. 7.

Discriminium, discrimen, periculum; *veszedelem*. Tkal. Mon. Ep. I. 238. an. 1297. propter temporis *discriminia* impacati.

Discriminosus, (Du C.) discrimine plenus, periculosus, anceps, dubius; *veszélyes, válságos, kétes*. Obs. Jadr. 399. cum nimis *discriminosa* sint guerræ Judicia. Phil. Call. De reh. Vlad. 463.

Discrinale, (V. Dief.) ligamen erinium, vitta; *hajkötél*. Schläg. 1183.

Discrinare, crines discernere; *hajal szétválasztani*. Pel. De S. Virg. s. II. c. 3. Sponsa capillos *discrinat* erinalibus vel corona decorando.

Discretiatio, tormenta; *kinzás*. Dip. Alv. I. 160. aspeximus... insontem multo-rum *discretionem*.

Discrurere, (Du C.) colloqui, confabulari cum aliquo; *beszélgetni*. Ger. diskuriren. Fer. Mon. Sl. XVIII. 268. an. 1639. de quo... cum regnicolis nostris sat *discurrebamus*. Batt. Ger. 32. Hoc vero *discurso* reverta-mur ad nostra. Ibid. 288. Cf. Amnian. 47. 4.

Discurse, obiter; *felületesen*. Batt. Ger. 23. *discurse*... non potest... exam-inari.

Discursio, sermo; *beszéd*. Poor J. Zsebsz. 7.

Discursive, colloquendo, in colloquio; *megbeszélve*. Beth. G. lev. 179.

Discursivus, 3.; *fogalmi, ítélő, kö-vetkeztető*. It. discorsivo. Pázm. Dial. 30. scientia *discursiva*. Vern. Met. 12. Mathematica (cognitiones) ex intuitibus ratiocinando eru-untur; Philosophica ex conceptibus et ideis deducuntur. Has recentiores etiam *discursi-vas*, illas vero intuitivas appellare solent. Seve-rini 64. iudicium *discursivum*.

1. **Discursus**, argumentatio; *érvelés, ítélet*. It. discorso, argomentazione. Gall. arg-umentation. Carlow Log. 53. *Discursus* sive *argumentatio* cogitatio est iudicii veritatem aut falsitatem determinans ex eius nexu cum aliis iudiciis.

2. **Discursus**, us (Du C.) sermo, disputatio, consultatio, dissertatio, deliberatio; *értékelzés, megvitatás, beszélgetés*. Gall. discours. Tök. Diar. 244. Wagn. Cf. Cod. Theod. 9. 24. 4.

4. **Discus**, i, catillus; *tányér, tál*. Kronst. I. 462. Georg. Sirm. I. 86. Mittitur in disco piscis mihi ab Archiepiscopo . . . Cf. Appul. Met. 2. p. 425. Augustin. in Psalm. 96.

2. **Discus**, i, (Du C.) mensa scribarum, notariorum; *asztal*. V. s. *Stanga*.

Discussores minerarum, ásvány-zúzók. Juriev. Jur. Met. 43. Fossore Metallici . . . 6-o. *Minerarum Discussores* (Erz-ausschläger) qui mallo maiori saxa mineris fecta discutunt et utile ab inutili segregant.

Discutere, inquirere, iudicare; *megvizsgálni, itélni, vallatni*. Germ. untersuchen. Rit. exp. ver. D. 3.: Quos Gyula Comes de Keve iudex curiae discutiens misit Varadinum ad candentis ferri iudicium.

Disdarius, Tureis: *castellanus; várnagy*. Series Ban. p. 164: adeo Turan Agam . . . Crupensis arcis, ut Tureae vocant, *Disdarium* (Rattkay Castellatum latine reddit) . . . offendit.

Dissecio, excogitatio; (fors. a disicere; *hánygni vetni, kutatás, kieszelés*. Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 250. an. 1376: Sagax humane nature dissecio . . . pragmaturs sanctiones adinvenit.

Disertitudo, (Du C.) eloquentia; *ékes-szólás*. Nagy Hier. Cf. Hieron. Ep. 50 no 5. adv. Joann. Hierosol. 43.

Disfavor, (contrarium favoris), incommo-dum; *nem kedvezés, vesztesség*. Kass. P. P. I. 224. ac persedriam sui in disfavorem decisa causa.

Disficulare, non locare; *bérbe nem adni*. V. s. *Affictare*.

Disfortiare, violare; *erőszakot tenni*. It. sforzare. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 328. Et vestri mercatores et vestri homines sani, non *disfortiati* ut veniant libere stando et eundo comperando et vendendo per meam terram dando illud quod est consuetudo damdi. Ljub. Mon. Sl. I. 59. an. 1243.

Disfulcire, necessariis rebus privare; *el nem látni, fel nem szevelni*. Ljub. Mon. Sl. IV. 449. an. 1401: ut galea . . . non remaneat *disfulcita*.

Disfurnire, praesidio privare; *gyengít-síteni, erősségtől megfosztani*. Ljub. Mon. Sl. III. 290. mitterem duas banderías peditum, nolens *disfurnire* Jadram.

Disgratia, æ, (Du C.) offensio; *kegy-vesztés*. It. disgrazia. Regul. Turm. Præf. Præf. ne secus . . . concernentes tam Superiores quam Inferiores prædictæ Nobilis Turmæ Nostre Prætorianæ Officiales summam *disgratiam* Nostram incurant. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 422.

Disgustare, fastidium, tædium afferre; *avertire aliquem ab aliquo; kedvét elvenni, meguntatni*. It. disgustare. Tök. Diar. 543.

Disgustatio, fastidium, nausea; *untatás, unatkozás, elkedvetlenítés, megkedvetlenítés*. Törvt. Msz.

Disgustatus, i, abalienatus, fastidio affectus; *elkedvetlenített, elidegenített*. It. Rák. Gy. 54. non deerunt factiones *Disgustatorum* a Rege. Tök. Diar. 543.

Disgustus, us, fastidium, stomachus, renisus; *elkedvetlenedés, izetlenség, ellen-*

kezés. It. disgusto. Arch. Rák. VIII. 381. IV. 469. Rák. On. p. 190. I. 32—35. Brezny. II. 140. Tök. Lev. 38.

Dishabitatus, 3., non habitatus; *nem lakott*. Ljub. Mon. Sl. I. 264: locus . . . desertus et *dishabitatus*.

Disharmonia, æ, concentus dissonus, discordia; *összhangtalanság, rossz hangzat, egyenetlenség*. It. disharmonia. Vern. Psych. 78. Impurus audit (tonus), si cum eo simul percepti toni *disharmoniam* causent. Törvt. Msz.

Dishonerare, exonerare; *lerakni*. Ljub. Mon. Sl. V. 260. an. 1334. pro . . . mina vini, quando fuit *dishonerationem* lignamen.

Dishonoratio, animus parum verecundus; *tiszteletlenség*. Száz. XIII. 17. *dishonoratio* s. ecclesie.

Disiectio, disunctio; *szétválasztás, elválasztás*. It. disgiunzione. Gall. disjonction. Orth. Boh. Slav. 4. Interpunctiones sunt Comma minus . . . Parenthesis () *Disiectio*, una lineola vel duæ.

Disinteressantia, **Disinteressentia**, æ, animus ab omni partium studio alienus; *részrehajlatlanság*. It. disinteresse. Kövy El. 611. præcipue Tabula Septemviralis pro summa sua *disinteressentia*, prudentia et æquitate et ratione circumstantiarum rigorem Juris relaxare potest. Törvt. Msz.

Disinteressatus, 3., sine studio, æquus, qui non querit sua commoda, privatas utilitates, compendia in aliqua re non spectat; *részre nem hajló, pártatlan, érdektelen*. It. disinteressato. Törvt. Msz. Art. Diat. Pos. 73. Arch. Rák. VIII. 60. Kass. P. P. I. 307.

Disinterruptum, sine interruptione; *szakadatlanul, félbeszakítás nélkül*. Cher. Jus. Eccl. I. 373. Institutio *disinterruptum* et non interpolatis vicibus per ipsas personas instituendas expleri debet.

Disiungibilis meatio, deductio, quæ non necessario sequitur; *opponitur intimæ manationi*, quæ suapte consequitur (Nota Batt.) ; *nem szükségképen folyó következtetés*. Batt. Ger. 50.

Disiunctive, disiuncte; *különválasztva, különváltól*. Törvt. Msz. Vern. Met. 28. *disiunctive*, cum subiecto plura adscribit prædicta possibilia, quin determinet, quod ipsi conveniat. Cher. Jus. Eccl. II. 383. Pázm. Dial. 199.

Disjector, qui disjicit, turbat metas; *határkö bontó*. Pril. Abact. 405: metarum *disjectores* ponam . . . violentiæ incurrunt.

Disligare, (Du C.) solvere, pandere, aperire; *oldani, felbontani*. Fej. V. III. 414. dum suas sarcinas sive ballas pannorum talium apud Ciuitatem Strigonii non *disligant*. D. Ráczk. p. 14. M. Bel. Prod. 95.

Disligatio, actus pandendi v. *Disligare*. D. Ráczk. p. 14.

Dislimitare, distinguere, dividere limitibus; *szétválasztani, elválasztani, határolni*. Beng. Ann. Erem. Cænob. 67. ut nova erigatur effossio scopulorum *dislimitantium* bona Conventualia bonis civium adjacentia.

Dislocare, collocare, traducere (Du C. al. s.); *szét-, elhelyezni*. Arch. Rák. II. 532. exercitus in Starostiam Spilensem *dislocatus* IX. 584. Kass. P. P. I. 22. ut circa militiam *dislocandam* et intertenendam regulamentum militare observandum.

Dislocatio, collocatio, dispositio, actus distribuendi; *szállítás, elhelyeztetés, elszállítás, elhelyezés*. Törvt. Msz. Kass. P. P. I. 22. Arch. Rák. IX. 465. az hadaknak brigadatim postirugokra osztatott *dislocatioja*. Reg. Mil. an. 1748. p. 33. Rák. On. p. 304. I. 40—43.

Dislocatio militiæ, V. Dislocare; *a katonaság elszállásolása, elhelyeztetése, katona beszállítás*. Arch. Rák. I. 49. Dislocatio Militiæ in quartiria. Törvt. Msz.

Dismembratio (beneficii), divisio; *egyházi haszonmétel feltagolása*. Cher. Jus. Eccl. II. 83. *Dismembratio* est species diminutionis Beneficiorum fitque, dum ex Beneficio pars quæpiam fructuum detrahatur et alteri tenuiori beneficio addicitur reliquis omnibus in statu pristino permanentibus. Törvt. Msz.

Dismurare, diruere; *lebontani*. Ljub. Mon. Sl. II. 432: in murando et *dismurando* portas.

Disobedientia, æ, inobedientia; *engedetlenség*. Ljub. Mon. Sl. VIII. 58. an. 1530.

Disomum, (Du C.) Sepulcrum capiens duo corpora. Inscriptio cum dualibus linguis; *kettős emlek*. Nagy Hier. Cf. Inscr. Orelli nro 4548.

Disordinatus, 3., inordinatus, incomp-positus; *rendetlen*. Bene Pol. 217.

Disordo, status inordinatus, ordo perturbatus; *rendetlenség*. It. disordine. Germ. Unordnung. Reg. Turm. Præf. 27. Bene Pol. 174.

Dispane, **Diptane**, (Dief. dipsane); *bagácskóró*. Ger. Lauchsaamen. Arch. Ver. Sieh. XXVI. 446.

Disparagare, (Du C.) impari matrimonio iungi; *külön rangú házasságot kötni*. Nagy Hier.

Disparagatio, nuptiæ impares (ap. Du C. sub Dispengatio); *nem illő, nemzet-ségen aluli házasság, batházasság*. Ger. Missheirath. Uj Magy. Muz. III. 494. Heredes maritentur absque *disparagatione*.

Disparagium, nuptiæ impares; *batházasság, össze nem illő házasság*. Vuch. Jur. Feud. 140. Liberi ex *disparagio*, Missheirath, seu coniugio inter personas ratione status civilis inæquali et adeo inter se differente contracto, geniti. Georch. H. T. I. 149. Cher. Jus. Eccl. II. 468. Törvt. Msz.

Disparagium matrimonium, non conveniens matrimonium; *össze nem illő házasság*. Gall. mésalliance. Kass. Jur. Civ. Lex. 48.

Disparatus, 3., separatus; *különvált, elválasztott*. Törvt. Msz.

Disparere, (Du C.) evanescere, abire, profugere; *eltűnni, elszökni*. It. disparire. Kass. P. P. I. 192. e domo prætoræ eiate die T. *disparentis*. Schwart. Scult. 437. Bene Med. I. 434.

Dispargere, dividere; *szétosztani*. Rák. Mon. Sl. XIII. 39. an. 1348: electi fuerunt ad *dispargendum* de furmento.

Disparitas cultus, inæqualitas cultus; *valláskülönbség*. Konek Egyh. 513.

Dispartitio, distributio, partitio; *szétosztás*. It. spartizione. Veranes. V. 334. Ubi autem episcopus postulat, ne decimæ per *dispartitionem* progressu temporis ab episcopatu abalienentur . . .

Dispendiosus, 3., sumptuosus (Du C.

damnosus); *pazar, költséges*. Kelem. Inst. Jur. Pr. 384. quo casu, etiam in damnum, et *dispendiarum* erogationum refusione convineitur. Kövy El. 99. Ae. Com. Sopr. p. 180. Benkő. Top. Misk. 54. An. Se. I. 396. sac. XIII. Cf. Colum. 2, 20. 1.

Dispendium, quo tempus teritur, fallitur; *ülmulatás, szórakozás*. Rák. Ön. 229. hiemalis temporis *dispendia*.

1. **Dispensa**, æ, (Du C.) penaria, promptuarium, cella (a dispensando); *cléskamra*. It. dispensa. Coll. I. 434: utensilia . . . ad Creditiam, Culinam, *Dispensam* . . . pertinentia. Arch. Rák. VIII. 347.

2. **Dispensa**, æ, (Du C.) expensi ratio, sumtus; *impedium; költség*. V. s. *Currule*. Diar. Com. II. 88.

Dispensabilis, cui gratia, venia alicuius rei fieri potest (Du C. al. s.); *megengedhető*. V. s. v. Parola.

1. **Dispensatio**, (Du C.) provida iuris communis relaxatio; *felmentés*. Coll. II. 372: Pontificia *dispensatio*.

2. **Dispensatio**, (Du C. al. s.) divisio; *felosztás*. Reg. S. Ben. 22., 3. Lectisternia pro modo conversationis secundum *dispensationem* abbatiss sui accipiant. Cf. Plin. 44, 44. Frontin. Aquaed. 78. fin.

Dispensatio matrimonialis, venia data ad matrimonium ineundum; *házassági engedelem*. Kass. P. P. I. 469.

Dispensatio regia, venia, exceptio rege concessa; *királyi kivétel*. Georch. H. T. II. 35.

Dispensatio seu sanatio matrimonii in radice, illegitimi matrimonii radicatus facta directio; *az érvénytelen házasságnak gyökere felmentés állati orvoslása*. Kon. Egyh. 530.

Dispensative, cum dispensatione, venia, permissione; *megengedve*. Cod. Dip. And. I. 477., 531. et *dispensative* sub eadem capella permixtus fieri sepulturam.

Dispensativus, (Du C. qui relaxari potest) divisus; *felosztott*. Andr. Pann. 464. Tunc enim omnes dotes *dispensativae* corporis sui suspensi vel inclusi erant in superiore parte animae.

Dispensator Divinorum Mysteriorum, sacerdos; *pap*. Hor. Mem. 479.

Dispensator frumentarius, curator annonae; *gabnasáfár*. Thök. Diar. II. 127. Conventio *dispensatoris frumentarii*, cuius annus incipit a. 1. Januarii.

Dispensator Regius; *királyi számtartó; sáfár*. Prisc. Serv. p. 32: *Dispensator regius* fuit oconomus, qui Rationes domesticas Aulæ curabat atque dispensabat.

Dispensatorium, (Infirmerum); (Du C. al. s.) tractatus, qua ratione cum aegrotantibus in Nosodochiis sit procedendum; *orvosi utasítás*. Wallaszky 193.

Dispensatorius, 3., absolvens (Du C. al. s.); *felmentő*. Rák. Ön. 48. Decretum Imperatoris *Dispensatorium*.

Dispensatrix, (Du C.) *procuratrix*, quae dispensat; *kiosztó*. It. dispensatrice. Beng. Ann. Er. Cœn. 87. victoriarum *Dispensatrix*. Cf. Hieron. Quest. Hebr. in Paralip. 8. Inscr. Murat. 968, 9.

Disperdere, tempus terere, fallere; *mulatni, szórakozni; ült elvesztegetni*. Rák. Ön. 234. *disperdere* tempus.

Dispersa mente, temere, insane; *eszeveszetten*. S. de Kz. Chr. II. 3. 4.

Dispensor, qui dissipat. Textum v. sub. *Congregator*; *tekőzlő*.

Displantare, plantas evellere; *palántát kiszédni*. Ljub. Mon. Sl. XXI. 140. an. 1441: plantatoribus erat permixtum, quod id, quod erat plantatum non *displantaretur*.

Displacenter, (Du C.) moleste, odiose, aere; *kellmetlenül*. Batt. Leg. III. 427. an. 1437. Pest. Vár. Lev.

Displacencia, rectius: displacencia = molestia, offensa (Du C.); status miserabilis; *elégedetlenség, kellemlen helyzet*. Gal. désplaisance, déplaisir. It. displacenza. Chr. Dubn. p. 183. Bona eorumdem confiscaverunt in *displacencia* regie maiestatis. Cf. Senec. Tranqu. an. 2.

Displacibilis, (Du C.) displicens; *nem tetsző*. Tör. Tár. 1892. p. 386. *displacibilis* et exosa.

Disposio, actus tormenta emittendi; *kisítés* (ágyú stb.) Törvt. Msz. 1888. p. 47. *disposio* tormentorum.

Disponere, 1. velle, in animo habere, statuere; 2. decernere; 1. *szándékozni*; 2. *elhatározni, rendelni*. 1. Chr. Dubn. 97: (Ladizlaus) in peregrinatione proficisci Jerosolimam *disponebat*. S. de Keza Chr. II. 2., 4. Coronam regni Emerico Duci suo filio sē daturum *disposuit*. II. 5., 1. 2. Rák. Ön. 54. sed placuit sibi Domine aliter *disponere* de me. Cf. Ulp. Dig. 43, 30. 3. §. 4.

Disponibilis, cuius potestas et copia alicui data est; *rendelkezésre álló*. Károlyi Mat. Tent. 22. Virium ad necessitates Monarchiae in physico respectu *disponibilia* adplicationi supponit considerationem status financialis dein virium defensivarum.

Disponere, (Du C.) despondere; *eljegyezni*. Mem. Pauli. 436. Soror Mariza . . . *disponsata* et annullata fuit in abbatissam.

Dispositarius, i, qui, potestate facta dat alicui syngrapham; *rendelményes*. Art. D. 1840. p. 58.

1. **Dispositio**, inclinatio, indoles, conditio animi; *hajlam, hajlandóság, kedv, hangulat*. Bene Med. II. 409. Aliqui homines praeclari sunt *dispositione* peculiari furunculosa Vern. Psych. 293.

2. **Dispositio**, (Du C.) ordinatio, arbitrium, iussum; *parancs, intézkedés*. Arch. Rák. VIII. 382. Cf. Capitol. Maxim. 9. Sidon. Ep. 3. 6.

Dispositio Ultima, Testamentum; *végző intézet v. rendelkezés*. Georch. H. T. II. 283. Bethl. G. lev. 9.

Dispositionales, (sc. litterae) dispositionem, decretum continentes; *rendelkező levél*. Nagy Hier.

Dispositionem, ordinationem facere, disponere; praecipere; *rendelkezni*. Ac. Com. Sopr. p. 34.

Dispositiuncula, brevis descriptio; *kis teresz*. Irod. Közl. VII. I. p. 79.

Dispositiva, æ, conclusio; *záradék*. Cher. Jus. Eccl. 1., 406. sunt autem solemnitates (expeditio) sequentes 1. Nomen Papae seu rescribentis praemittitur 2. Narratio . . . 3. *Dispositiva* seu *conclusio*, in qua rescribentis mentem suam manifestat.

1. **Dispositive**, disponendo (Du C. al. s.); *előkészítőleg*. Pel. In epiph. s. IV. e. 3. mores hominum a sideribus causantur alio modo *dispositive*.

2. **Dispositive**, decisive, certe, explo-

rate (Du C. al. s.); *határozottan*. It. decisamente. Gall. avec précision. Ger. entschieden. Szegedi. Rubr. Praef. 3. ob imperfectionem . . . orationis . . . cum de nullo disponant; *dispositive* seu decisive allegari non possunt.

1. **Dispositivus**, 3. qui ita dispositus, affectus est; *hajlandó, hangoló*. Nic. de Mir. 456. Propterea Christus hac *dispositiva* negationis media videns, dixit ei: Antequam gallus cantet, abnegabis nosse me.

2. **Dispositivus**, 3., disponens, ordinans; *rendelő, rendeltető*. Kat. Hist. IX. 9. statuto sive *dispositiva* ordinatione G. Fej. VIII. 3. 595.

Dispositorius, 3., disponens; *előkészítő, elrendelő, rendelményes*. Törvt. Msz. Pel. De s. Joanne s. III. c. 2.

Dispositus, 3., affectus (Du C. al. s.); *hangolt*. Kaz. Lev. I. p. 47.

Dispositina, æ, domina; *úrno, úri aszszony*. ex græco δειστική = dominus. S. de Kz. Chr. II. 1., 19. Imperatrix etiam cum suis *dispositinis* de muro egredientes ad sua palatia perrexerunt præ summa verecundia, quod acciderat, reputantes.

Disproportio, conditio iusto maior, minor; *inequalitas; aránytalanság*. Ker. Nap. 380. Törvt. Msz.

Disproportionate, sine proportionem; *aránytalanul*. It. sproporzionatamente. Törvt. Msz.

Dispunctio, actus dispungendi, refutatio; *leszámolás, lezáfolás*. Cat. Libr. S. Ivanics 224. Pray Georgii Katona Steph. et Cornides Daniellii Epistolae exoegeticae in *Dispunctionem* Antonii Gánóczy cum appendicula. Pestini. 1784. Cf. Ulp. Dig. 42, 5, 15.

Disputabilis, in contentione positus; *kétségbe vonható*. Pril. Abact. 54. Cf. Senec. Ep. 88 ad fin.

Disputative, disputando; *vetekedőleg, vitatólag, vitázva*. Törvt. Msz.

Disputatoria Exercitia, disputandi exercitatio; *vitatkozó gyakorlatok*. Körmöczb. főreálisk. Ért. Bpest. 1895. p. 55.

Disputatrix, femina disputans; *vitázó nő*. Gall. disputatrice. Beng. Ann. Er. Cœn. 569.

Disquiescere, in quiete non sinere alicquem, turbare, vexare alicquem, molestiam exhibere alicui; *nyugaltalanítani*. Cod. Dip. Pat. VI. 2. 4. aut aliqua magna parvaque regni nostri persona audeat *disquiescere* prenomina sancti Mychaelis Vesprimiensis ecclesie.

Disquiparantia, subst. comp. : dis + æquiparantia, differentia rerum, quae se invicem non æquiparant; *egyenlőtlenség*. Pázm. Dial. 373.

Disradicare, evellere; *kitépni*. Ljub. Mon. Sl. XXI. 140. an. 1444. quod plantatum est . . . *disradicetur*.

Disrobatio, (Du C.) rapina; *rablás*. Ljub. Mon. Sl. I. 96: *disrobationem* piratiam facientes. Batt. Leg. III. 34. an. 1309. Száz. XXIV. 199. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 509.

Dissaisiare, (Du C.) (a dissaisina) possessione peltare; *kizavarás a birtokból*. Gall. *déssaisir*. Uj Magy. Muz. 199. Nullus liber homo capiatur vel imprisonetur aut *dissaisiatur* aut utlagetur aut exuletur aut aliquo modo destruat.

Dissaisina, (Du C.) exturbare de possessione; *kizavarás a birtokból*. Gall. *dissaisissement*. Uj Magy. Muz. III. 196. Recogni-

tiones de nova *dissaisina* de morte antecessoris et de ultima praesentatione non capiantur nisi in suis comitatibus.

Dissassire, exturbare a Gall. *déssaisir*. (Du C. dissagire); *kizavarni*. Fej. II. 330. et nullus eos vel domos praedicti templi de tenementis et possessionibus earum sine iudicio vel iustitia *dissassire* praesumat.

Dissicare, perfringere; *feltörni*. Magy. Tört. Eml. XXX. 261. an. 1550. *serinia dissicantes*.

Dissecatio, actus dissecandi; *felvagdálás*. Törvt. Msz.

Dissentatio, dissensio, discordia; *meghasonlós.* G. Fej. X. I. 574. displicentiis et *dissentationibus*.

Dissenteria, dysenteria; *vérhas*. Beth. G. lev. 385.

Dissentericus, i (Du C.) *δυσεντερικός*; *vérhasban szenvedő*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VII. 227. Jecur vaccinum *dissentericis* medetur.

Dissepiementum, (a dissepiendo) quod secerit; *választék, közfal*. Bene Med. II. 305. et quod ab axi illa versus peripheriam adsint plura loculamenta, per *dissepiementa* tenuia membranacea ab invicem separata. Diósz. Fűv. 23. V. Festus p. 166, 12.

Dissertatiuncula, æ, dimin. a disertatione; *kis értekezéske*. Huszti. Or. Gymn. 14. Civiumque Liberi studiis in Scholis absolutis *Dissertatiunculas*, Theologicas, Philosophicas etc. producere queant. Knauz M. E. Str. I. XIV.

Dissidentes, aliena sacra sequentes, heterodoxi; *máshitűk*. II. Rák. Gy. 416. quos *Dissidentes* in religione Papistae nominant.

Dissidentia, æ, opinio adversaria; *véleménykülönbség*. Fej. Jur. Lib. 281. mutuae *dissidentiae* minuantur. Cf. Plin. 29. 4. 23.

Dissigillare, (Du C.) laxare vineula epistolae, litteras resignare; *a pecsétet felbontani, feltörni*. Frak. Mát. lev. II., 206.

Dissimilaris, dissimilis, heterogeneus; *különmű, hasonlótlan*. Gall. dissimilaire. Szék. főgymn. Ért. 1894/5. p. 71. *Similares, dissimilares* Corporis partes. Vern. Met. 40.

Dissimulacio, ineuria; *gondtalanság*. Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 143. an. 1326: eordi debet esse regibus . . . nec regum *dissimulacio* negligat. Cf. Veget. Vet. 6 prooem. §. 1. Mil. 4. 13.

Dissinteressatus, 3., suis commodis minime inserviens; *nem érdekelt*. Ker. Nap. 232.

Dissipator, prodigus, qui dilapidat; *tékozló, vesztegető*. Törvt. Msz. Cf. Prud. Psych. 34. praef.

Dissitus, 3., distans; *távoleső*. Pest. Lev. *dissitus* a Civitate. Cf. Appul. Flor. init. ib. Met. 7.

Dissologia, æ, (Du C.) duplex locutio; *szó-, beszédkettőzés*. Nagy. Hier.

Dissologie, vario modo; *kettős, különböző módon*. Batty. Ger. 93. De sublimibus Dei potestatibus . . . iterum formative aliter, atque aliter *dissologie* inspicimus.

Dissologium, contradictorium; *ellenmondást tartalmazó*. Batty. Ger. 195. nisi divino dono reseretur, videtur *dissologium*.

Dissolubilitas, facultas, licentia solvendi; *elválaszthatóság*. Fej. Jur. Lib. 345: *dissolubilitas* vinculi matrimonii.

Dissonancia, æ, dissonum quiddam; vocula falsa; *hamis hang*. Szék. Okl. I. 140. Qui quidem absque *dissonancia* vocum non compulsi. Cf. Claud. Mamert. de Stat. an. 2. 21. Hieron. de Script. Eccl. de S. Petro.

Dissuasorius, 3.; dissuadens; *lebeszélő*. Isthv. XII. 191.

Dissuescere, desuescere; *elszoktatni*. S. de Kz. Chr. A. 2., 3. quod *dissuescere* de spoliis eos oportebat. Cf. Aleim. Avit. 4. 46.

Dissyllabus, bisyllabus; *kétszótagú*. It. dissillabo. Orth. Boh. Slav. 18. Infinitivorum *dissyllaborum* penultimum á, é, i, y est longum.

Dissymbolus, 3., *dissimilis*; *nem hasonló*. Germ. unähnlich. Curios. Misc. 490. Quotuplica sunt Elementa? Esse duplicia videlicet symbola et *dissymbola*. — *Dissymbola* sunt, quibus qualitates oppositae in summo insunt et quae in nulla qualitate conveniunt: ut sunt ignis et aqua, terra et aër.

Distabescentia, tabes; *elfonnyadás*. Pár. Páp.

Distegum, (Du C.) aedificia, quae constant duabus stegis; *két rendű*. Comen. 85: Haec aedificia alibi *distega* et tristega sunt. Cf. Orelli Inscr. 4549.

1. **Distentio**, actus intendendi; *kifeszítés*. Brunner 23. vehementissimae nervorum *distentiones*. Cf. Cels. 2, 4; 8; 8, 4; 25; Serib. Comp. 89.

2. **Distentio**, (Du C.) dissensio, contentio; *viszály*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 88. De qua utique forma Episcoporum etiam est orta *distentio*.

Disterminator, finis, limes disterminans; *szétválasztó, elválasztó határ*. Schwart. Scult. 15. Carpati, aeterni illius Hungariae *disterminatoris*. Bel. Geogr. 434., 549. Cf. Appul. de Mundo p. 57.

Distillare, destillare, partes volatiles et fluidas materiae in vasis ocellis destillando separare, calore urendo extrahere; *lepárolni, tisztítani, lombkibölni*. It. distillare. Vern. Met. 18. Certe si lignum ocelluso vase *distilletur*, nec cineres dabit, nec fuliginem.

1. **Distillatio**, actus destillandi, liquandi; *lepárolgás*. Kol. Cod. 7. *Distillatio* est vaporum aquorum in suo vase *elevatio*.

2. **Distillatio**, actus stillandi; *esepegés*. It. stillare. Ger. Triefen. Fej. IV. 1., 49. eratque sacri illius liquoris non modica *distillatio*.

Distillatitia aqua, aqua destillata; *lepárolt víz*. Arch. Rák. VIII. 340. Vitra in quibus sunt *distillatitiae aquae*, unguenta et oleum.

Distillator, liquator; *szeszégető*. It. distillatore. Curios. Misc. 202. Summi siquidem artis chymicae Magistri et insignes *distillatores* in eo extrahendo laborarunt.

Distinctio, pars (Du C. al. s.); *rész, ág*. Tkal. Mon. Ep. I. 41. an. 1201: ubi Sawa fluvius in duas *distinctiones* se dividit.

Distinctio herbalis v. *erbalis*, divisio communis agri, cuius limites caespes efficiebat; *fűnosztás*. Ger. Grasrain od. Tründelschlag. Gazd. tört. szem. I. 223. *herbali* v. *erballi distinctio*; *erbaliter* divisa; medianibus *erbalibus* divisionibus; per herbas divisa.

Distincte, insigni honore ornatus, eminenter, praecipue; *kitűntetve*. Batty. Ger. 144. Illae inter se diversis intervallis distant a terra, isti *distincte* semper in aspectu divinae claritatis adstabunt.

Distinctivus, quae vulgo dicitur Mege, provinciola, confinium (Du C. al. s.) *határvonal, megye, mesgye*. Száz. XV. 221.

Distinctivus, distinguens; *megkülönböztető*. It. distintivo. Num. Hung. 49. Vern. Psych. 11. *distinctivae* proprietates speciei.

Distinctum corporeum, separata pars. Georch H. T. II. 445. Bátor tehát az alperes azt vetné latba, hogy a számtartás alá húzandó darab jószág nem a közönséges Helységhez tartozandó volna, hanem különös magában fenálló (*Distinctum corporeum*) pusztát tenne.

Distinguibilis, qui distinguere potest; *megkülönböztethető*. Pázm. Dial. 121.

Distolificus, (Du C. distollere) dedecus; *lealázás*. Georg. Sirm. I. 233. Sed Rex Joannes nequaquam volebat propter erubescenciam dedecoris sue, quod ignominiam summissit ab optimates Hungarorum et foisset in *distolificatione*.

Distoma hepaticum, *juhmetely*. Ger. Egel (bei dem Schaaf) Lzb. Cod. Med. III. 350.

Distorsio, distortio, a distortendo; *összezsavarás*. Bene Med. I. 41. convulsiones et *distorsiones* ossium.

Distraictio, gaudium; animi relaxatio, remissio (Du C. al. s.); *szórakozás, mulatság, élvezet*. It. distraimento. Act. et Doc. Rákóczy p. 22. qua tractus (rectius: tractatus) prolongatione . . . magnam Imperatori Romanorum intuleramus *distractionem*. Rák. On. p. 195. I. 23—26. innocentibus *distractionibus*, balneis et similibus.

Distraictio Minuta Salis, (Du C.) venditio, mercatura tenuis salis; *sóeladás, kicsiben*. Kass. P. P. I. 240. *minuta salis distraictio* 244. ut centenarium salis in V. V. a T. finis T. xris in minori vero quantitate, si pondus T. libras non superat, libratim a T. xris *distrahere* possit.

Distraictor, (salis) (Du C.) venditor; *sókufár*. Kass. P. P. I. 244. Exponderato semel iuste per Regium Officium salis quanto et per *distraictorem* aut eius commissionatum pro abvectione recepto. Art. Diat. Pos. 68.

Distraictoratus, us (Lignorum), officium lignorum distrahendorum; *faclárásító hivatal*. Nov. Calend. 169. In Temesvariensi Lignorum *Distraictoratus* officio.

Distraictus, us, (a distrahere) dissipatio (Du C. al. s.); *szétvonás*. I. Rák. Ggy. 446. az Lupul hadának *distraictus* csinálna.

1. **Distrahare**, dilapidare (Du C. al. s.); *túladni valamén, elvesztegetni*. Törvt. Msz.

2. **Distrahare**, delectare; *gyönyörködteni, szórakoztatni*. (Du C. al. s.) Rák. On. p. 230. I. 12—14. (13.) . . . nihil hic interpellantibus defuit seu ad *distrahendum* animum seu ad reficiendum corpus.

Distrahare se, curis depositis se recreare, ludere; *szórakozni*. Ger. sich zerstreuen. Reg. Turm. Prät. 36.

Distrahibilis, quod vendi potest; *eladható*. Tag. Erd. II. 230. Faginaceorum lignorum intuitu in quantum seu pro foco, seu alia . . . utilitate *distrahibilia* erunt.

Distributio servitii; *a szotgálat*

beosztása. Reg. Turm. Præt. 23. Cum Secundarium Vigiliarum Magistrum æque prout quemvis Præpositum præscriptis Listis et Tabellis provism esse oporteat, ex eo eadem una incumbet advertere, ut *distributio servitii* (Kommandirungen) in æquitate fundata sit.

Distributor, (in Capitulo) administrator rei familiaris (Du C. executor testamentarius); *sáfőr*. Tör. Tár. 1890. p. 151. Cf. Appul. Trismeg.

Distributor hospitiorum, mansionum designator; *szállásosztó*. Tör. Tár. 1889. p. 86. quartiriorum magistris et hospitiorum distributoribus, aliisque quocunque militari officio fungentibus.

Districtialis-Cassirer, exactor, coactor pecuniarum in districtu; *kerületi pénztáros* (had . . .) Arch. Rák. VIII. 123.

1. **Districtim**, per singulos districtus, orbes, regionis; *kerületenként, kerületileg*. Kass. P. P. I. 179. Altissimæ ac positivæ Resolutionis Regiæ circulariter publicatæ *districtim* interdicta . . . Ker. Nap. 124.

2. **Districtim**, severe; *szigoruan*. Pest. Vár. Lev. Cf. Senec. Contr. 7.

1. **Districtio**, (Du C.) pœna, mulcta a Iudice imposita; *büntetés*. Batty. Leg. T. II. 83. an. 1075: Regiæ severitatis severitatem in sua *districtione* et rerum suarum præscriptione . . . patitur.

2. **Districtio**, (Du C.) tributum, pensatio; *adókövetelem*. Fej. II. 55. cum omnibus eorum pertinentiis . . . piscationibus, exitibus atque redditibus, placitibus, *districtionibus*, viis et inviis.

3. **Districtio**, (Du C.) severitas; *szigorúság*. Reg. S. Ben. 37., 5. Nullatenus eis *districtio* regulæ teneatur in alimentis.

Districtissime, strictissime; *legszigorúbban*. Veranes. IX. 289. mihi quæ duo etiam eiusdem sacræ Maiestatis Vestræ exhibuit mandata, quæ *districtissime* imperabant, ut ab huiusmodi violentia desisterem.

Districtuales, (Du C.) subditi, qui intra districtum alicuius domini habitant; *alattvalók*. Cod. Dip. Arp. V. 108.

Districtualis, ad districtum pertinens; *kerületi*. Törvt. Msz. *districtuale* forum; *districtualis* præses, tabula.

Districtus, (Du C.) territorium feudi seu tractus, in quo dominus vasallos et tenentes suos distinguere potest, iusticiæ exercendæ in eo tractu facultas. Italis distretto Gall. district Germ. District; *kerület, kör, vidék, járás*. Törvt. Msz. S. de Kz. Chr. II. 4., 1. Bela . . . byzantios currere fecit per *districtum* regni sui. A. 1., 12. nobiles de *districtu* Wurzburg.

Districtus, 3., (Du C.) severus; *szigorú*. Reg. S. Ben. 34., 14. *Districtiori* disciplinæ subdatur. Cf. Tac. Ann. 4. 35. fin. Val. Max. 8. 2. Cod. Justin. 1. 35. 6.

Disturbacio, tumultuatio, tumultus, turba; *zavargás, zenebona*. Georg. Sirm. I. 37. Et hoc erat iam ista *disturbacio* 1493 in mense Decembris in profesto Lucie virginis.

Disturbator, qui disturbat; *háborgató*. II. sturbatore. Gall. perturbateur. Germ. Störer. Cod. Dip. And. I. 385., 427. Fej. II. 374. iure hæreditario conferremus et a destructoribus ac *disturbatoribus* atque substantias militantium Dei dilapidantibus et preterit corporis tanquam propria largientibus.

Disturbia, æ, V. *Disturbium* (Du C.)

Cod. Dip. Brüss. IV. 118. qui tempore harum *disturbiarum* penes suam Matrem manentes in receptione Arcium et honorum operam suam impendissent.

Disturbido, inis, disturbium q. v. Pesty Ször. III. 400. hoc tempore *disturbidinis*.

Disturbio, onis, disturbium, dissensio q. v. Georg. Sirm. 1., 95. tota Christianitas erit in magna *disturbione*.

Disturbior, inusitatus comparativus a *disturbium*: turbulentior; *zavarosabb*. Magy. Tör. Tár. XVIII. 29. vel futuris *disturbioribus* temporibus.

Disturbium, tumultus, turba; *zavargás, háborgás, pártmozgalom*. Cod. Dip. Brüss. IV. 116. Arch. Rák. VIII. 203. in his *disturbiorum* temporibus. Cod. Dip. Fam. Com. De Sztrá. V. II. 73. Georg. Sirm. I. 6.

Disunio, onis, discordia, dissidium; *összesháborítás*. It. disunione. Gall. distraction. Germ. Entzweiung. Nih. Symb. p. 680: ad subvertendum potentissimum imperium . . . unica et sola sufficit *disunio*.

Disunitus, 3., non unitus; epitheton Græci ritus Catholicorum orientalium; *nem egyesült* (keleti) vallású (görög). Passim.

Disvestire, oppos.: investire, privare (Du C. al. s.); *megfosztani*. Kuk. Jura I. 21. an. 1087.

Ditator, (Du C.) qui divitiis auget, locupletat. V. s. *Pauperator*; *gazdagító*. Cf. Augustin Conf. 5. 5.

Dittales, subscriptio, signum, titulus mercatoris, ab It. ditta; *ezégek*. Törvt. Msz. **Dittalis**, negotiator; *bejegyzett cégű kereskedő*. Törvt. Msz.

Dittalista, æ, V. Dittalis. Törvt. Msz. **Diurnale**, (Du C.) liber Diurnali officium continens; *rövid zsolosmakönyv, napi imák*. Nagy Hier. Catal. Libr. S. Ivan. 449. *Diurnale* Clericorum quotidianarum precum. Száz. XXVII. 344.

Diurnaliter, diu, in dies; Diurnaliter et nocturnaliter, dies noctesque; *éjjel-nappal*. Fej. X. 1. 564. quo et alios infinitos ad vos alternatim *diurnaliter* et *nocturnaliter* volitantes protegitis.

Diurnista, æ, scriba, cui merces diurna solvitur; *díjnok, napszámos író, napi béres*. Törvt. Msz. Kass. Jur. Civ. Lex. 48. Tab. Conser.

Diurnum, merces diurna (Du C. al. s.); *napibér, napszám, napdíj, napi díj*. It. giornata. Törvt. Msz. Jogt. Em. T. II. 1. p. 438. Kuk. Jura I. 427.

Diutivæ, diutine; *hosszú időn át*. Sup. An. Sc. II. 256. an. 1438: terræ particula . . . *diutivæ* et ab antiquo fuisse appertinens ipsarum metarum.

Diuturnalis, solitus, diu in usu vigens; *régi, szokásos*. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 433: in posterum nemo ultra præscriptam . . . *diuturnalem* mercedem . . . murariis pendere ausit.

Diuturnare, diuturnum esse, continuari; *tartani, hosszasan tartani*. Cod. Dip. And. II. 382., 435. quæcumque materia iurgionis . . . fuisset exorta et *diuturnata*.

Divagatio, errores; *idestova való csatangolás*. Sup. An. Sc. II. 348. an. 1435: hortatus est, ut privilegia redderet . . . ne illa per *divagationem* suam perirent. Fej. V. 295.

Divagus, 3., vagus; *csavargó*. Szende.

Misk. tört. III. 166. an. 1521. confratres non debeant esse *divagi* sed coniugati.

1. **Divalcare**, solvere (a falcare); *kihástitni, kifizetni*. Kronst. III. 793: Carpentario *divalcavimus* 6. asp. quod laboravit in turri.

2. **Divalcare**, **divalgare**, 1. falce demetere, 2. defalcare; 1. *lekaszálni*, 2. *levonni*. Kronst. III. 62., 272: pratum, gramon. 123., 599., 792., 793: de summa.

Divalis, (Du C.) divinus; *isteni*. Nagy Hier. Cf. Spartian. Carac. 14. lin.

1. **Divan**, summum Collegium Senatus apud Turcas, quod potestate imperatoria administrat Turciam, alias *Summum Divani Collegium*. Bel. Geogr. 546. Szilády. Tör. Magy. Eml. II. Függ. *Divan* vmint a szultán, úgy minden tartományi kormányzó mellett volt egy *főtanács* azaz *divan*, mely állott a pasán kívül a kádiból, janicsár, rendes szpahi és hűbéres tisztekből és végre a szolgálatban megvénültékből, kiknek nagy tekintélyök volt.

Divanbeki, summus regni prætor apud Persas indexque; *főbíró*. Bel. Geogr. 606. Inter quos (administratos) primum occupant locum 6. *Divanbeki*, Summus regni Prætor Judexque.

Divan kihatibler; *tithárook*. Tör. Tár. 1892. p. 431. Hi (Beglerbeghi, Deltendarlar) omnes in publico divan = senatu imperiali sedes suas habent; sedent et præterea in prænomato divan = senatu publico scribæ seu secretarii ac notarii 40, *divan kihatibler* nominati, qui nulla mora interjecta omnes literas absolvent ac curant.

Divanicus, 3., ad Divanum pertinens. I. Rák. Gy. 782. *Divanicus* Vezirius.

Divanum, i, V. Divan. Isthv. X. 151. Res ges. p. 74. Veranes. V. 116.

Divenditio, actus dividendi; *eladás*. Bene Pol. 92.

Divergens, differens, discrepans; *szétirányzó, elhajló, eltérő*. Törvt. Msz.

Divergentia, æ: differentia, discrepantia; *eltérés*. Kon. Egyh. 55.

Diversari, commorari, degere, abesse; *tartózkodni, távol lenni*. Euch. p. 16: Exue tandem squalorem, quo inde a tempore *diversantis* apud externos sacræ dexteræ (sc. S. Stephani) longo annorum intervallo fodata fuisti.

Diversificare, (Du C.) diversa facere in diversas partes distribuere, separare, segregare; *különböztetve tenni, elkülöníteni, megválogtatni, megkülönböztetni*. Pázm. Dial. 441. Mall. C. 4. Luc. Regn. Dalm. 44. Suppl. An. Sc. V. 181. an. 1440: *diversificatus* census secundum quantitatem agrorum solvitur.

Diversificatio, diversitas, natura dispar; *különbözőség, különbözövé tevés*. It. diversificazione. Pel. In Epiph. s. I. e. 4. Quarta ratio est confusionis lingue et *diversificationis*. Serm. Hiem. 23. o.

Diversificativus, 3., discrepans; *eltérő, különbözö, össze nem hangzó*. Kövy. El. 687. eodem redit *singularitas diversificativa* seu discrepans; dum diversa narrant. Kelem. Inst. Jur. Pr. III. 200. Discrepantes (*diversificativæ*) testes.

Diversimode, (Du C.) diverso modo; *különbözö módon*. It. diversamente. Pel. Pom. In nat. Dom. s. VII. c. 5. Diverse nominibus significatur ad exprimendam *diversi-*

mode perfectionem. S. de Kéza Chr. I. 1., 2.

Diversimodus, 3., diversus; *külön-böző*. Cod. Dip. And. II. 114., 128.

1. **Diversio**, directio, (a divertendo) flexus, flexio; *irány, fordulat*. Arch. Rák. IV. 155. Jókai Kárpáthy Zolt. 137. csináltak a víznek sarkantyút meg futóárkot ki a szántóföldekre, hogy arra is tehessen egy-egy *diversiót*.

2. **Diversio**, Quartirium; *szállás*. Ac. Com. Sopr. p. 67: *diversionibus* seu quartiriis onerentur (sc. regnicolae).

Diversiones (Per), per impetum inopinatum; *csatangelással, váratlan támadással*. Arch. Rák. VIII. 101. Arra nézve, rendeltenek Commendirozó generálisok, hogy látvány módját s alkalmatosságát *per diversiones* nyugtathatnak.

Diversitor, deversitor, caupo; *korcs-máros*. Kass. Encl. I. 85. *Diversitores* vinum, aut alios liquores Postae Famulis in officiosis commenantibus epocillare non audent, Norm. Ordin. an. 1775. Tab. Conser. Pest Vár. Lev.

Diversium, V. Diversorium. 1. Arch. Rák. 41., 30. Negotium Ioanni Radványi quoad *diversium*.

Diversorarius, caupo; *csapláros, kocsmáros*. Patr. Const. 322. *Diversorarii*. Hic pretio maiore dapes emptoribus ante Nunc sua mercanti vendidit ossa neci Plus anima Gangio dilexit munera: lucrum Cura prior; Nunc cura secunda fuit.

1. **Diversorium**, (Du C.) deversorium; *vendégház, vendéglő, beszálló, kocsmá*. Törvt. Msz. Kass. P. I. 1. 193.

2. **Diversorium**, vita humana. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 23.

Diversorium ad signum albi equi; *vendéglő a fehér lóhoz*. Cod. Evang. V. III. p. 363. Tandem... in *diversorium ad signum albi equi* omnes convocantur.

Diverticularis via, (diverticulum) flexa via; *dűlő út*. Art. D. 1840. p. 29.

Diverticulum, (Du C. diversitas) diverticulum; flexus, declinatio fundi (Thelek-thekeruleth); *telektekerület, dűlő*. It. agri. Szam. Tib. Apáts. p. 22: 1395. Abhinc inter duas sessiones versus aquilonem procedendo in *diverticulis* terrarum arabilium. Kass. Jur. Civ. Lex. 48. Törvt. Msz.

Divertigium, flexus, inflexio; *kanyarulat*. Han. Hist. Eccl. p. 12. A meridie autem ea parte Danubii... quae est a *divertigio* Tibisci amnis.

Dives, ium, merces; *áruccikk*. Kronst. II. 299. an. 1533: Stephano... cum literis... misso, ex parte quarundam *divium* (fors. mendum pro: ovium) per... Maylad detentur.

Divexatio, vexatio; *zaklatás*. Tag. Erd. II. 412.

Dividenda, a, rata pars, pars alicui convenientis; *osztalék*. Bék. Közokt. 20. *napi osztalék (dividenda)*.

Dividens lucri socialis, lucrum pecuniae in aliquo opere collocatae; *egy részvényre jutó társasági nyereség*. Törvt. Msz.

Dividere, (Du C.) testamentum disponere; *végrendelkezni*. Decr. Steph. Reg. Hung. I. 2. c. 5: Decevimus... ut unus quisque habeat

facultatem sua *dividendi*, tribuendi uxori, filiis.

Dividere per Erbas, distinguere sorte divisos agros cespitoso limite; *fűvön osztani*. Gazd. tört. szem. I. 226. *dividendo* per jugera seu *Erbas*.

Dividere per ilia, pro Horatiano: lumbos alicui perfringere. Text. v. s. *Secare per medium*.

Divina suffragia, principum rescripta; *fejedelmi irat*. Batty. Leg. T. II. 35: patet *Divina suffragia* appellari Principum rescripta, quibus suffragantur Canonibus.

Divinalis, e, (Du C.) divinus, sanctus; *isteni, szent*. Pel. Pom. L. I. P. IV. Art. I. c. II. Primo ex iure *divinali* obligamur salutare benedictam virginem. Serm. Hiem. 14. d.

Divisibilitas, proprietates rei, quae dividi potest; *oszthatóság*. It. divisibilit. Vern. Psych. 179. Deum bonum! per quot saecula iam exercuit Philosophos continui *divisibilitas*. Pázm. Dial. 305. Székesf. főgymn. Ért. 1894/5. p. 71.

Divisio, dissensio (Du C. al. s.); *eltérés*. Ljub. Mon. Sl. IV. 25. an. 1350: forte erit *divisio* in aliqua parte aut de situ aut de loco.

Divisio per herbas v. erbas, V. *Distinctio herbalis*.

Divisionabilit, divisione. (Georges divisibiliter) *osztható módon*. Cod. Dip. And. II. 449., 523.

Divisionale, (Du C.) (Sc. Scriptum) V. *Divisionales*. Kov. Form. St. CXXVIII. *Divisionale* inter Parentem et Liberos ad protonotarium.

Divisionales, litterae ad divisionem bonorum, rei familiaris pertinentes; *osztálylevél*. Arch. Rák. VIII. 307. Törvt. Msz.

Divisionalia, ium, negotia ad rem familiarem dividendam pertinentia vel litterae divisionales; *osztályos ügyek*. Thaly Száz. VI. 520.

Divisionalis frater, qui in possessione aliquam partem habet; possessionem inter se dividentes; *osztályos*. G. Fej. I. 161. Quod Paulus et Thomas filii quondam Lamperti, comites consanguinei et *divisionales* fratres.

Divisionaliter, iure dividendi; *osztályképen*. Magy. Tör. Tár. XII. 67. domus *divisionaliter* sibi cessisset. Cod. Dip. Pat. VII. 454. Cod. Dip. de Sztára II. 337.

Divisionarius, 3., ad divisionem pertinens; *osztó*. Tör. Tár. 1886. p. 627. iure *divisionario*.

Divisive, divisus, divise, dividendo; *elválasztva*. Pázm. Dial. 325. Cod. Dip. And. II. 39., 50.

1. **Divisor**, (Du C.) iudex ordinarius in negotio divisionis; *osztó*. Nagy Jus. Trans. Sax. 179. Ab hoc (foro divisoratus) appellatio datur ad forum magistratus, qui *divisores ordinarii* (divisoratus) sunt in materia divisionis iudices ordinarii, a iudicibus vero ordinariis ad senatum fit appellatio.

2. **Divisor**, alias Decanus, qui proventus Capituli inter eius membra dividendos administrat (Du C. al. sensu); *osztogató* (káptalanban). Kon. Egyh. 303.

Divisoratus, us, officium divisoris, qui alimenta distribuit; *osztó hivatal*. Arch. Ver. Sieb. XXIV. 125.

Divisorius, 3., dividens, unicuique suum

tribuens; *osztó*. Pel. De s. Mathia s. I. c. 6. Quae sors vocatur so *rsdivisoria*.

Divisum; *osztott egész*. Vern. Log. 158. Conceptus ille superior, cuius inferiores enumerantur, vocatur *divisum*; inferiores vero dicuntur membra dividenda.

Divisus (frater), qui divisit; *osztályos atyafi*. Kövy. El. 308. *frater divisus* in bonis alterius fratris cum quo divisit... licet *divisus* improlis moriatur.

Divortiare, (Du C.) conjuges separare; deducere matrimonium; *házastársakat elválasztani*. Nill. Symb. p. 146: Auri sacra fames tantum invaluit apud graeci ritus sacerdotes, ut legitima etiam matrimonia... pro tribus... florenis... *divortiantur*.

Divortiatius, 3., divortio disciscus, separatus; *elvált (házasszelek)*. Nagy. Jur. Trans. Sax. 39. Legibus enim municipalibus de modo pertractationis substantiae coniugum *divortiatorum* nihil statuitur.

Doana, a, (Du C.) aedes, in quibus fiscales redditus, vectigalia, portoria pro mercibus inferuntur; *vámház*. Ljub. Mon. Sl. I. 420.

Doblerius, nummus aureus (Du C. al. s.); *arany*. It. doppia, Ger. Pistole (Münz). Ljub. Mon. Sl. XI. 665. an. 1347.

Docens, doctor, praeceptor; *tanító, docens*. Germ. Dozent. Leges. Schol. Schem. 39. In classe grammatarum minorum. *Docens*: Andreas Maresch, corrector.

Docens Linguae Gallicae, qui tradit, docet l. G.; *francia nyelv tanítója*. Pest. Lev.

Docetæ, alias *phantasiastæ*, qui verbum tantum in phantasia non vere caro factum esse docebant; *képzeltők*. Nagy Hier.

Dochia, a, (vox Hunnica), exequiae; *végtszelet*. Tör. Tár. 1893. p. 3. Patri mortuo, *dochia* eorum (Hunorum) lingua vocant, quae in iustis mortuorum observari apud eos solent.

Docibilis, (Du C.) docilis; *tanulékony*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. V. 406. Nill. Simb. 37. Otia Bachm. 197. Cf. Tertull. Monog. 12. Prisc. p. 1125. P.

Docimasia, a, gr. *δοκιμασία*, examen, disquisitio; *vizsgálat*. Otia Bachm. 15.

Docimasta, a, *δοκιμάζω*, probator minerarum; *ásványvizsgáló*. Faber. Jur. Met. 40. Penes maiora officia Montanae ordinarii praecipui officiales sunt: *Montium Magister, una Iudex Montanis, Geometra Montanis, Docimasta, Fodinarum Curator et Montanis Scriba*. Faber. Jur. Met. 43. *Docimasta*. Investigat erga invitationem Praefectorum fodinalium operum mineras, antequam ad Ustrinam deferantur intuitu valoris earum interni atque erga ordinationem praefecti sibi Officii Montani suscepit perliciteque ita dicta officiosa tentamina et probas, ut tam adparatio advectione minerarum penes fodinalia opera eis adcommodari possint.

Docimasta Ustrinarum, V. *Docimasta*. Nov. Calend. 222.

Docimastica Officina, officina, in qua minera examinantur; *ásványvizsgáló hivatal, műhely*. Nov. Calend. 222.

Docimasticus, 3., investigans, explorans; *vizsgáló*. Opin. in montanisticis F. 2. proba *docimastica*.

Doctiloquus, 3., ad normam Phœbiloquus, loquens docte (Du C. *doctiloquus*; *tudós társalgású*. Nagy Orod. L. I. 62:

En ego doctiloqui pando tibi Nympha recessus.

Quippe: quod Hungaris in nostrae sua regna [Sorores

Continua posthac lege tenenda dabunt. Cf. Enn. ap. Varroem L. l. 7, 3. 89. Mart. Capell. 9. p. 305.

Doctinarii, societas, quae erudiendis pueris in elementis doctrinae Christianae vacabat in Italia tempore Pii 4-ti et in Gallia tempore Clementis Octavi papae; *hitelemző társak*. Nagy Hier.

Doctio, onis, actus, munus docendi (Du C. doctrina); *tanítás*. Nill. Symb. p. 664: Tunc redux Roma Jacobus Aaron assumpsit doctionem praedictarum classium. Cf. Anecl. Helvet. 75, 26.

Doctor, medicus (Du C. al. s.); *orvos*. Máty. 241. Törvt. Msz.

Doctoratus, doctoris; *doktori*. K. Jur. II. 302. Cum hac occasione SS. et Qu. illis motivis ducti, ut Eruditi Patriae huius filii ob defectum requisitarum Expensarum ad aliquam similem Universitatem transire nequeant Domi Laureae doctorali decorari queant.

Doctoralis gradus, gradus doctoris, alias magistralis gradus; *doktori fok*. Olty. Act. Synod. 401.

Doctorandus, 3., (Du C.) ad doctoris gradum promovendus; *doktorrá avatandó*. Nagy Hier. Beng. Ann. Er. Cænob. Cat. Bullam Pontificiam et Diploma Caesareum pro doctorandis bene meritis procuravit.

Doctoratus, us, gradus, munus doctoris; *jeles tudósság, tanárság*. Törvt. Msz. Kass. P. I. l. 178. gradus doctoratus; *bölcselkedési tanárság*.

Doctoratus Philosophicus, laurea philosophiae; *phil. doktorság*. Tör. Tár. 1888. p. 204.

Doctorice, doctorum autoritate; *sz. atyák, írók tekintélye alapján*. Pel. Pom. L. IV. P. l. Art. 3.: Decimum testimonium legis doctorice sive autentice, quia hoc ipsum multorum doctorum sanctorum auctoritas confirmat.

Doctoricus, 3., ad docendi munus pertinetis, doctoris; *doktori, tanítói*. Pel. De s. Stephano s. l. e. 5: Deus sublimavit Stephanum in magnas dignitates, tertia est doctorica.

Doctrina gustus, Scientia pulchri, Aesthetica; *széptan, esztétika*. Greg. Aesth. 7. Notio Aestheticae. Brevissime definiri potest, ut Scientia pulchri (Schönheitslehre) ... quamobrem non paucis haec Scientia nuncupatur *Critica* vel *Doctrina gustus* (Geschmackskritik oder Lehre) quae docet obiectorum pulchrorum pretium definire.

Doctrinalis, ad doctrinam pertinens; *tan...* It. dottrinale. Cher. Jus. Eccl. l. 93. Hae est veri Canonum sensus explanatio, quae authentica, doctrinalis, usualis et iudicialia esse potest.

Doctrix, magistra, praeceptrix; *nőtanító*. Ger. Lehrerin. Szilády Irod. Közl. VI. 3. 379. Cf. Aug. de mar. eccl. cath. 16.

Documentare, documentis, monumentis demonstrare; *oklevelekkel bizonyítani, oktatni*. Törvt. Msz.

Documentum, (Du C. documenta) monumentum scriptum; tabulae, chartae, instrumentum, quod rerum ius firmatur; *oklevél, bizonyítóléval, tanúirat*. Törvt. Msz. Wallasz. Präf.

Docuus, doctus, V. *Diaeus*; *író diák*. Fragm. Chron. Rythm. temp. Ludov. I. Engel: Mon. Ungr. Bécs 1809. p. 49., 51. Ut hoc dictavit docuus.

Doga, ae, (Du C. 3.) lamina dolii; *donga*. It. doga. Ljub. Mon. Sl. IV. 51. an. 1362: onus erat doge et caseus. Cf. Vopisc. Aurel. 48.

Doganicz bassi, supremus nisorum; *főszolymár*. Tör. Tár. 1892. p. 433.

Dogmaticae leges, praecepta fidei; *hitágazati törvények*. Törvt. Msz.

Dogmaticismus, dogmatica methodus docendi; *meghatározó tanításmód*. Kass. Jur. Civ. Lex. 48.

Dogmatico-elencticus, 3., praeicipiens et refutans, arguens; *tanító és czáfóító tételkelet tartalmazó*. Fábó. Monm. Evang. II. 373. libellos nonnullos dogmatico-elencticos idiomate bohémico edere constitueram.

Dogmatico-theoreticus, **Dogmatico-practicus**, Kaprin. Eloq. II. 845. Conceio moralis dogmatica est, quae res ad fidem ac mores hominum pertinentes docet. *Δογματικός* enim idem est latine ac ad dogmata, ad doctrinam, ad praecepta pertinens. 1. *Dogmatico-theoretica*, quae iure morum ea docet, quae nostra scire solum et credere interest. 2. *Dogmatico-practica*, quae docet, quid in re morum agere debeamus.

Dogmatista, ae, dogmata praesertim falsa et erronea disseminans. (Du C.) Carlow. Log. 140. Licet autem etiam *Dogmatista* (nam dogmaticus ab hoc differt) dictatoris more multa praeipiat.

Dogmatizare, (Du C.) docere, dogmata, disseminare; *tanítani*. Haz. Okl. 394. an. 1435: sectam venenosam ... promulgatam et dogmatizatum. Cf. Augustin. Ep. 57, 8. fin.

Dogmatizatio, disputatio, disquisitio de articulis fidei, interpretatio dogmatum; *vallászcikkkezés, vallástételek magyarázása, vitatása*. Fej. Jur. Lib. 43. Burian Blandr. p. 158. Fej. VIII. 3. 307.

Dohana, ae, (Du C.) doana q. v. Ljub. Mon. Sl. IV. 141. an. 1376.

Dohanizatio, ab hung. *dohányozás*, actus fumum Nicotianum hauriendi. Bék. Debr. főisk. törvt. 148. ebrietates. *dohanizationes*.. ad scholae officiales delaturum.

Dohannizare, ab hung. *dohányozni*, fumum Nicotianum haurire. Tabak-rauchen. Bék. Debr. főisk. törv. 140. *Neutralistas* ... intra et extra scholam *dohannizantes* ... manebunt leges.

Dolabrosa Silva, quae iam securibus caedi, runcari potest; *bárdos erdő, vágásra alkalmas*. Werbőczy 242. Item *Sylva* maior puta *dolabrosa* et glandifera seu sub dolabro et venatione existens ac pro quolibet opere et artificio valens. Cód. Dip. Pat. V. 241., 362. Bék. Pászt. III. 140. an. 1444.

Dolare, potando absumere; *elinni*. Kass. Ench. III. 606. Sodalium Opificum abusus, per quem omnis, superatis Tyrociniis annis ad Sodalitium admovendus, deposita praevie Taxa per Sodales *dolari* (vulgo Hobeln) consueverat, interdicatur. Norm. Ordin. an. 1801. 25. Juny.

Dolator, (Du C.) qui artem dolandi exercet, faber tignarius, materiarius; *ács*. Fej. l., 393. sutores duo, fabri duo, aurifex unus, *dolatores* duo, molendinarii cum molendinis duo.

Dolatrium, instrumentum dolandi; do-

labrum; *bárdl*. Száz. XVII. 838. *dolatratio* eloquentiae levigare.

Doleator, (Du C.) victor, dolarius; *kádár, bodnár*. Ger. Böttger. Tör. Tár. 1890. p. 380. Kronst. l. 91. Száz. VI. 289.

Doleman, **Dolleman**, V. *Dolman*. Kronst. l. 481. an. 1527: *doleman, dolleman* s. tunicis.

Dolere superaliquem, alicuius casu dolere; *sajnálni valkit*. M. Flor. Fontes. II. 185. Erney comes, pacis amator, *doleo super te*, quasi super fratrem meum.

Doliaris philosophus, Diogenes. Ke. Or. Reg. imago. A. 3. cum *doliarii philosopho* ... Religionis vicos percurrere.

Dolarius, i, *doleator* q. v. Car. Bel. De archiepo. A. Pincernarum ergo Magistris mandata accipiebant Tunarii, Butiferi, *Dolarii* et quae huc pertinere ministeria reliqua.

Doliator, (Du C.) *doleator* q. v. Tör. Tár. 1889. p. 384. Cód. Ev. l. 25. *doliatores* pro ... colligatione vasorum mustum accipere soleant. Mon. Comit. Trans. II. 181.

Dolicapax, significat acetum, quando puer eligere potest inter bonum et malum, capax fraudis fit; *vétkezni tudó, vétkekre hajlandó*. Pel. De Innocentibus s. II. e. 2: Pueri non verentur nudi incedere usquequo dum fiunt *dolicapaces*.

Dolium, (Du C. 4.) cupa maior, laevis vinarius; *bödöny, bödöny, fadény, melyben sajt tartatik*. Törvt. Msz.

Dolman, (ture. dolâmân), breve vel longum faneulis ornatum amiculum Hungaricum; *dolmány*. Tör. Tár. 1889. p. 379. De uno *dolman* simplici sine subductura.

Dolor caducus, epilepsia, morbus comitialis; *nehézsnyaraltya, nehézkör*. F. Forg. Comm. 376. Johannes autem tunc gravissimo morbo ex dolore colico et *caduco* laborabat.

Dolor punctorius cordis, cardi-algia; *szírszűrés*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. 4. p. 192.

Dolorifice, cum dolore; *fájdalmasan*. Bene Med. V. 59.

Dolorificus, 3., (Du C.) dolorem excitans; *fájdalmas*. Bene Med. l. 59. Cód. Evang. T. l. p. 193.

Dolorose, cum dolore (Fore. tantum ad dolorosus); *fájdalmasan*. G. Fejer. X. l. 514. quam. (sc. declarationem) nobis idem Lucas Praepositus et Domini de Capitulo Budensi fecerant *dolorose* in praemissis.

Dolorositas, (Du C.) aerumna; *fájdalmas volta, nyomorúság*. Pel. In. paraseve s. II. e. 4. V. s. v. Exerescencia.

Dolus bonus, fraus innocens; *ártatlan fortély*. Törvt. Msz.

Doma, atis, (Du C.) tectum vel atrium, quod non tegitur; *olasztető, siktető*. Nagy Hier. Cf. Hieron. Ep. 106 nro 63; 58 no 41; Vulg. Matth. 10, 27.

Domalis census, 1. habitationis merces, 2. tributum domo in sedes impendendum; 1. *házbér*, 2. *füstpénz*. Törvt. Msz.

Domania, fiscus regius; *koronajavak, fejedelmi jószágok*. G. domaine. Vuch. Jur. Feud. 46. Bona publica relate ad Principem aut destinata sunt necessitatibus Civitatis tolerandis et tunc bona civitatis sensu stricto audiunt, Romanis aerarium, aut ad tuendam dignitatem Principis qua talis eiusve familiae *Domania*, Romanis Fiscus. Törvt. Msz.

Domanialia bona, *Domanium* V. *Domania*. Par. Páp.

Domatim, (Du C.) per domos; *háztól házra*. It. di casa in casa. Ger. von Haus zu Haus. Jögt. Eml. T. III. p. 295: *domatim* fienda visitatione. Pest. Vár. Lev.

1. **Domestica**, æ, (sc. cassa) fundus reform. ecclesiæ; *az országos reformált egyházi kőzalap*. Kon. Egyh. 335.

2. **Domestica**, æ, ararium comitatus; *házi pénztár*. Jóka! Rab. R. I. 8. ebből fizetett hátezer forint a kinstárnak, mint földes uraságnak, kétezer forint a vármegyének a *domesticába*.

Domesticalis, domesticus; *házi, család*. Cod. Com. Zichy T. I. 188: *curis domesticatibus*.

1. **Domesticare**, (Du C.) habitare, domo uti; *lakni*. Ljub. Mon. Sl. IV. 4. an. 1358: qui per aliquod tempus conversaretur et *domesticaretur* in curia nostra.

2. **Domesticare**, domare, mansuificare; *szelídíteni*. Pel. Serm. . . Elephas *domesticatus* semper obedit liberanti se Hiem. 31. h., Pasch. 9. h. (Du C.)

Domesticatim, per domos; *házanként*. (Finály: magánházakban, otthon). Hor. Mem. 25. Cf. Suet. Cæs. 26.

Domesticus, V. Commensalis 1.

1. **Domesticus**, i, (Du C.) qui proprias sedes habet; dare se ad domesticum: domum ire; *saját ház, saját házába menni*. Georg. Sirm. I. 374: quum neglexerat Rex Ferdinandus eum ad quingentos equos solvere, mentionariam mox depositum miliciam suam contra Turcos et *se ipsum dedit ad domesticum* ut paterfamilias in Transilvaniam.

2. **Domesticus**, i, bonus civis; *haza*. Fjp. Anon. 17. b. vicine nationes . . . confluebant ad ducem Arpad . . . et plurimi hospites facti sunt *domestici*.

Dometa, fors, idem quod Camelus dromas (Linn.) *dromedar*; *teve*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 116.

Domitiænum, i, cœna domi; *otthon való vacsora*. Veranes. VII. 177. Nos in aula erogamus non corrogamus, cæterum et nostro fœco et nostro *domitiæno* gaudemus. Cf. Martial. 5. 78. et 12. 77.

Domicella, æ, (Du C.) herula, filia nobilis; *kisasszony*. Magy. Tör. Tár. V. 230. Arch. Rák. I. 109. VIII. 331. Mare. Chr. I. 88.

Domicellares, seminarii alumni; *kis papok*. Kon. Egyh. 291.

Domicellaris canonicus, (Du C. domicellaris can.) Junior canonicus, cui nequid est ius Capituli; *címzetes kanonok*. Nagy Hier. Molnár Patv. 48.

1. **Domicellus**, (Du C. 2.) familiaris domesticus; nobilior de familia cardinalium; *házi barát*. Batt. Leg. III. 50. te in *domicellum* et familiarem nostrum . . . benigne recipimus.

2. **Domicellus**, i, (Du C.) dem. a dominus; *úr*. Fjp. Szám. 121. an. 1410: interluit *domicellus*.

Domicilia, orum, suppellectilia; *házi butor*. Tör. Tár. 1893. p. 26. Fej. IX. 6. 48. Universitas res suas et *domicilia* in domo sua existentes memoratus Nicolaus committens delegasset.

Domiciliare, mittere in coloniam, collocare in colonia, domicilium dare; *házasítani, telepíteni*. Törvt. Msz.

Domiciliari, habitare; *lakni*. Knauz M. E. Str. I. 29.

Domiciliatio, actus certam sedem ac domicilium parandi; *letelepítés, honosítás*. Opin. 1810. de *domiciliatione* . . . Zingarorum.

Domiciliatus, sedem stabilem et domicilium habens; *házas, hajlékos, telepvényes*. Germ. ansässig, sesshaft. Kelem. Inst. Jur. Pr. 448. Qui vero nihil vel tam parum colendum sumpserunt, ut nec unam octavam Sessionis efficiat, Inquilinorum nomine veniunt. Et hi rursus vel suas domos in fundo dominali habent, *domiciliati*; vel non, sed alienas ædes incolunt, et *non-domiciliati* vocitantur. Pfahl. Jus. Geogr. II. 155.

Domicilium suum tenere, habitare, domicilium habere; *lakni*. Reg. Turm. Præst. 39.

Domicella, V. domicella. Arch. Rák. IX. 140. Illustrissimæ Domine Kuklaudianæ cum sua *Domicella* datur facultas in suo carpento vel vero scheza abscedendi.

Domicillat, pro certa, fixa sede pendens vectigal; *fizetéstakos, telepvényes fizetéstaki személy*. Törvt. Msz.

Domiculus, 3. (Epitheton Deæ tutelaris, quæ domum deducendos sponsum et sponsum tuetur) *jéggyesek védője*. Cf. Augustin. Civ. Dei 6. 9; 7. 3. Bocat. Hungar. p. 353: Publice tradet *Domiduca* Juno, Hæc breve carmen.

Domiciliatio, ædificium maiori adnexum, ab eo pendens (Du C.). Kat. Hist. VIII. 327. sive constant in civitatibus seu castris vel villis, seu domibus vel *domicilationibus*, iurisdictionibus, dominiis, homagiis etc.

Domigena, æ, (Du C.) vernaculus, indigena; *ülthon-, benszületett*. Opin. 1810. de domicil. Zingar. A.

Domina, (Du C. 4.) sunt domine nobilium uxores; domina est etiam mulier quævis cf. voc. Ital. «donna» a domina; *árnő*. Mare. Chr. I. 10., II. 68., II. 98.

Domina Aulica, femina illustris nobilis a regina; *udvari hölgy*. Diar. Com. 30. **Dominalia Beneficia**, redditus, fructus domini; *földesúri jövedelem*. Georch. H. T. III. 342. Benkö Top. Misk. 26.

Dominaliter, (Du C.) auctoritate domini; *mint uralkodó*. Sim. Num. 59. Ego Cresimir Stephanus Regis Filius Rex Dalm. Croatiaque etc. Regulariter auctorizo, *dominaliter* corrobore. Luc. Regn. Dalm. 97.

Dominatio, (Du C. 1.) dominus, dominium, terra, prædium domini; *uraság, uradalom*. M. Bel. Geogr. 501. Forum Oppidanum in oppidis est, a quo, causæ dubiæ, in liberis quidem, ad Comitatus vel Communitatis tribunal; in iis vero, quæ *dominationi* subiecta sunt, ad Dominos terre provocari solent.

Dominatio Vestra, (Du C. 4.) titulus allocutionis. Text. v. s. *Tracta*.

Dominator, dominus, *úr*. Ljub. Mon. Sl. I. 11. an. 1181.

Domini, magnates; *főurak*. Tör. Tár. 1887. p. 99. A *Domini* et *nobiles* közti különbség, melyen a későbbi magyar rendiség s az országgyűlésnek két házban való tanácskozása is alapul, már István idejében létezett.

Domini provinciales, in concilio præsentés magistratus; *a gyűlésben jelenlevő tisztviselők*. Arch. Ver. Sieb. VII. 1.,

439. die bei der Versammlung anwesenden Beamten bald *Domini Provinciales*, bald *Domini Saxones* genannt werden.

Domini Saxones, V. *Domini provinciales*.

Dominica ante Rogaciones, *kevesztjáró hét előtti vasárnap*. Pesty Ször. III. 66.

Dominica Cantate, a Psalm. 98. qui incipit: Cantate Domino; *negyedik vasárnap húsvét után*. Veranes X. 184.

Dominica circumcederunt, (Du C.) dieta ab exordio Missæ, quæ in Septuagesima legitur. An. Sc. 201. an. 1332.

Dominica Estomihi, dies Solis ante jejunia; *bájt előtti vasárnap*. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 27. videlicet die Dominica, qua cantatur «Esto Michi».

Dominica Exaudi, a Psalm. 27. v. 7. nomen diei Solis ante diem Divini Spiritus in terras delapsi memoria venerabilis; *pünkösdt előtti vasárnap*. Cod. Dip. Brüss. IV. 196.

Dominica Exsurge, V. Dominica Sexagesimæ, cuius introitus est: *exsurge*. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 96. Datum in villa Tek feria secunda post *Dominicam Exsurge* . . .

Dominica in albis, V. *Dominica quasimodo et reminiscere*.

Dominica Invocavit, (Du C.) primus dies solis feriarum esurialium, hebdomadam, quæ anniversarium Christi morientis reviviscentisque memoriam præcurrunt, nomen deduc. a primis verbis carminis sacri, quod est: *Invocavit me etc.*; *első bájt vasárnap*. Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 2. Datum in Zechen feria tertia post *dominica Invocavit*.

Dominica incarnatio, vide s. v. incarnatio: dominicus, a, um ad dominum (Christum) pertinens; *az úr megtestesülése*. S. de Kz. Chr. II. 2., 1.

Dominica Jubilate, V. *Dominica Reminiscere*. Hist. Eccl. Ev. 257. ubi in Synodum in *Dominicam Jubilate* anno 1369. indicendam consentire cogebatur.

Dominica Judica, a versu Psal. 43. qui incipit «Judica me»; *ötödik vasárnap a bájtben*. Kat. VIII. 205. Etsi vero feria IV. post *dominica Judica*; seu V. quadragesimæ, hæc promissio facta fuerit. Monm. Comit. Trans. I. 201.

Dominica Lactare, (Du C.) est quarta verni ieiunii, seu Quadragesimæ. An. Sc. I. 63.

Dominica Oculi, a Psalm. 25., 15. *Oculi mei ad Dominum*: Dominica tertia verni ieiunii. Deák Magy. Hölgy. 209. az temetést ad *dominica oculi*, azaz az jövő márciusnak 14. napjára halasztottuk. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 246. Fej. X. 1. 385. An. Sc. I. 69.

Dominica Parascève, primus dies Paschæ; *húsvét vasárnapja*. Pesty Ször. III. 94.

Dominica Prima Quadragesimæ, huius introitus: *Invocavit me* Quinta etiam dicitur; *körülbelül a negyedik nap húsvét előtti*. Cod. Dip. Brüss. Burg. 224.

Dominica Quasimodo, v. *Quasimodo geniti*, v. *Domini in albis* (stolis) (Du C.) Dominica prima post Pascha; *első vasárnap húsvét után*. Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 7.

Dominica Ramispalmarum,

(Du C.) Dom. Palmarum; *virágvasárnap*. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 195. Cod. Dip. Fam. Com. de Szára II. 36. Fej. X. 2., 389.

Dominica Reminiscere, a Psalm. 25., 6. Szeredi Rubr. Pars II. p. 14: Causæ pro *Dominica Reminiscere* inchoantur, et continue judicentur. Ita incipit *Missa*, dominicâ 2dâ quadragesimæ. Et quia in Jure nostro sæpe per primas Missarum voces Dominica citantur (ut vel hinc æstimationem hujus sacrificii apud Majores nostros concijias) placet hic simul omnes annotare. Igitur *Missa* inchoatur Dom. 1. Quadrag. *Innocavit*. Dom. 2. Quadrag. *Reminiscere*. Dom. 3. Quadrag. *Oculi*. Dom. 4. Quadrag. *Laelare*. Dom. 5. Quadrag. *Judica*. Dominica 2-da post Pascha *Miseri-cordiae*. Dom. 3. post Pascha *Jubilare*. Dom. 4. post Pascha *Cantate*. Dom. 5. post Pascha *Rogate*. Dom. 6. post Pascha *Ecceudi*. Cæteræ Dominicæ non citantur per initia Missarum, sed vel propriis nominibus, ut *Dominica Palmarum*, *Passionis*, in *Albis*, *Septuagesimæ*, *Sexagesimæ*, *Quinquagesimæ*. Vel prout distant ab Epiphania Domini aut a Pentecoste e. g. Dominica 2 vel 3 post *Epiphaniam*, aut post *Pentecosten*.

Dominica Rogationum, a loco Bibliæ, Joh. 16., 14. quinta post Pascha; *menyhemenetel előtti vasárnap*. Monn. Comit. Trans. I. 23.

Dominica Sexagesima, dominica secunda ante jejunium; *hulvánadik nap huszét előtt, második vasárnap böjt előtt*. Monn. Comit. I. 594. Civitates iterum habuerunt Conventum *Dominica Sexagesima* in Eperjes.

Dominicale, (Du C.) linteum purum, quod in manibus gestabant eucharistiam sumentes fœminæ. Pär. Páp.

Dominicalia Evangelia (totius anni); *vasárnapú evangélium*. Can. Eccl. XI. I.

Dominicalis, ad dominum pertinens (Du C. al. s.); *urasági*. Schwart. Scult. 103. V. s. v. Laicus.

Dominicalis terra, terra domini terrestris; *urasági föld*. Cod. Arp. Cont. VI. 2. illos quondam prædictos XII. privatos tractus, sicut *dominicalis terra* se ad Paumgardin ipso laeu adjungit.

Dominicanæ, monachæ ex ordine Dominicanorum; *Domonkos apácák*. Nagy Hier.

Dominicani, *domokosrendűek*. Cher. Jus. Eccl. II. 46. Notandi sunt 6. Mendicantes Hos inter a) *Dominicani*, qui auctore S. Dominico Canonico regulari, natione Hispano fundati et ab Honorio III. R. P. confirmati in Hungariam venerunt Juxta Sigism. Ferrari Com. de Rebus Hung. p. 67. iam A. 1221. Jaurini et Vespzemii sedem fixere *Dominicani*. Not. Rel. II. 82.

Dominicacstri monachi, monachi ex ordine Dominicanorum; *dominikánusok*. Kronst. II. 359. an. 1534: hospitio exceptus a *dominicastris monachis* et. 379.

Dominice vacantes, Batt. Leg. T. II. 169. (Sæc. XII.) Quatuor Dominice, que hujusmodi jejunia sequuntur, in libro Sacramentorum vacantes prætitulantur eo, quod proprio careant officio.

Dominicum, (Du C.) 1. ecclesia, ædes sacra, 2. sacrificium mysticum, 3. proprietas, qua dominus ad propriam alendam familiam

utitur; 1. *templom*, 2. *mise*, 3. *urszolgálat*. Nagy Hier.

Dominicus, 3., ad dominum terrestrem pertinens vel ad dominum celestem sc. Christum; *urasági, úri, Krisztusi*. Schwart. Scult. 82. census dominicus (terragium). Cod. Dip. Arp. Cont. III. 51. Sepulchrum *Dominicum* visitare. Törvt. Msz.

Dominii sedes, tribunal, in quo domini terrestres vel eorum vices gerentes ius dicebant; *úri széke*. Törvt. Msz.

Dominium, (Du C.) territorium castelli; *a vár megyéje*. Száz. XIII. 106.

Dominium directum, perpetua possessio v. ius perpetuum possidendi. V. *Dominium plenum*; *eggyenes birtok, egyenes uradalom, tulajdoni uradalom*. Törvt. Msz. Vuch. Jur. Feud. 67. Illa proprietatis pars, quam dominus directus in feudi constitutione sibi recipit seu, quod eodem reddit, iura omnia domino directo ratione feudi competentia appellatione *dominii directi*, des Oberlehnseigenthums, veniunt. Def. bon. p. 11.

Dominium liti, facultas ad litem persequendam; *engedély, képesség perelésre*. Pär. Páp.

Dominium minus plenum, V. *Dominium plenum*; *nem teljes tulajdon*.

Dominium naturale, regis ipsius ius fundi; *földesúri hatóság, a király közvetlen uralma*. Hajnik Perjog. 24. et 84.

Dominium plenum, *teljes tulajdon*. Pfahl. Jus. Georg. 20., 21. Hinc *dominium* vel est *plenum* (vollständig), dum uni eidemque personæ seu physicae seu morali omnia iura fundamentalia competunt; vel *minus plenum* (unvollständig), dum hæc iura divisa sunt seu dum uni ius proprietatis i. e. de substantia disponendi seu *dominium directum* (Ober-Grund-Eigenthum), alteri vero ius possessionis et ususfructus id est de consecrariis disponendi cum parte tamen proprietatis seu *dominium utile* (Nützungs-Eigenthum) competit.

Dominium terrestre, ius fundi; *földes uraság*. Ger. Grundobrigkeit. Vect. Gen. O. 2. §. 96.

Dominium utile, cuius aliquis tantum beneficiarius erat, huic oppositum *dominium directum*. V. *Dominium plenum*; *haszonvételi birtok, haszonbirtok*. Csaplov. Nucleus p. 90: Sub vocabulo *dominii utilis* intelligitur saltem usus fructus prædii per ligationem, pascuationem, glandinationem et terræ procreationem, non vero educillum, macellum, piscatio, venatio, molendina, aliaque id genus iura regalia. Kol. Am. II. 92. Deer. Andrea III. an. 1293.

Dominus banderiatius, qui habet suum vexillum et turmam militum; *zászlós úr*. Pfahl. Jus. Georg. X. Ex ordine equestri dignitas *Dominorum Banderiatorum* (Bannerherr, Zászlós úr) originem traxit . . . verum quam alebant armatorum catervam, Banderium, *domini banderiatii* distincta ab illa fuit.

Dominus corporis, (Du C. corporalis) superior et capitalis dominus; *a birtoktest birtokosa*. Kövy El. 239. Hinc Curialistas potest *Dominus Corporis* edocta corporeitate (ut in causa Aspermont) stringere ad producendum privilegium vel præscriptionem.

Dominus directus, V. s. v. Feudum.

Dominus feudi, *hűbér úr*. Vuch. Jur.

Feud. 2. Omni feudo divisum inest dominium et hinc duæ quoque personæ essentialiter occurrunt utpote: *Dominus Feudi* et Vasallus. Ille, penes quem dominium directum seu ius proprietatis residet, dicitur *Dominus Feudi*, Lehensherr, Ille vero cui dominium utile constituitur sub obligatione præstandæ specialis fidelitatis, *Vasallus*, Lehensmann, Vasall, audit.

Dominus radicalis, prædii possessor a stirpe; *jószágok gyököse v. gyökös ura*. Törvt. Msz.

Dominus terrestris, D. terræ, fundi; *földes úr*. Kass. P. P. I. 294. Törvt. Msz. Fabó. Monn. Evang. II. 153. Domini terrestres ii adpellantur, qui plenum ius in certam portionem terræ obtinent et, nisi lege impediatur, in ea libere disponunt.

Domitiana interrogatio, a *felvetel* magában foglaltó kérdés. Vern. Log. 89. Est nempe *domitiana interrogatio* illa, quæ nullum admittit responsum vel, quia nullum necessarium est eo, quod responsum iam in interrogatio continetur, vel, quia nullum possibile est eo, quod interrogatio contradictionem contineat.

Donna, Donna, æ, (Du C.) domina; *árnő*. II. donna. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 28. Luc. Regn. Dalm. 101. Inventæ quoque sunt et personæ, quæ ibidem Deo devotæ adessent servituræ, Inprimis *Domna* Chatena. Nobilissima feminarum, . . . sua cum sorore Stana *Domnaque* Anna et *Donna* Agapis ac *Donna* Vera cum cæteris Deo devotis personis.

Domnicellus, i, (Du C.) herulus; *úrfi*. It. donzello. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 65. Condempnati seu adiudicati fuerunt *Domnicellus*, Drasellus filius Menco de Drasi.

Domnus, (Du C.) ex formula: Cœlestem: *Dominum*; terrestrem dicito: *domnum*, apparet, hanc vocem subordinationem quamdam respectu superioris Domini se. Dei denotare; *úr*. Nagy Hier.

Domoslia, mosslia, Dumslija, Thumszlya, pannus Damascenus; *damasz. (sávolyos szövet)*. Kronst. II. 184. an. 1530. III. 35., 116., 141., 148., 589.

Domus abluentium, domus lotorum; *ruhamosók háza*. Buny. Vár. tört. II. 326. domos fabrorum, tres cerdonum, duas *abluentium*.

Domus acialis, in acie sita, domus extrema; *sarkon levő ház*. Eszt. Okm. p. 130: *domus acialis* prope portam. Kov. Form. St. 463. Kronst. I. 706.

Domus angularia, in angulo sita; *szögletű ház, sarokház*. Ger. Eckhaus. Thöck. Diar. II. 363. *Domus Angularia* januum simplicem 1.

Domus animarum, animi salutis institutum ptochotrophium; *a lelki üdösségre szentelt szegényház*. Quel. Sieb. I. 31. sæc. XV.

Domus annonaria, horreum frumenti; *élesztár*. Gall. gardemanger. Ger. Provianthaus. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 292.

Domus armamentaria, armamentarium; *fegyvertár, hadszertár*. Arch. Rák. VIII. 156.

Domus asularum, assulis tecta domus. V. s. *Asulæ*; *zsindehelyes ház*.

Domus balnealis, balnearia; *fürdőház*. Kov. Form. St. 415. in medio cis fluvium T. ex opposito *domus* desertæ *Balnealis*.

Domus beneficialis, domus Altarium; *ollárhivatásház*. Szegedi Rubr. Pars. III. p. 110.

Domus brasices, braxatoria, aedificium cerevisiae coquenda; *serfőző*. An. Se. I. 448. an. 1326. Arch. Rák. VIII. 357.

Domus caffearia, taberna, in qua calda Arabica paratur, venditur; thermopolium; *kávéház*. Fej. Jur. Lib. 401. Reg. Turm. Praet. 36.

Domus castigatoria, ergastulum; *fegyház*. Ger. Zuchthaus. Opin. P. II. Sec. II. Acl. (b) 2. Lzb. Cod. Med. II. 451.

Domus Coelestis; *égtáj*. Curios. Mise. 85. Primum dividunt Caelum per Cirenlos Meridiani et Horizontis in quatuor quadrantes, hosque singulos subdividunt in ternas partes, ope circulorum per puncta sectionis communis Meridiani et Horizontis ductorum, sique dissepunt Caelum totum in duodecim partes, quas *Domos Coelestes* appellant. Prima domus incipit ab Horizonte ortivo.

Domus comitatensis, domus comitatus; *vármegye háza*. Törvt. Msz.

Domus commeatus vel frumentaria, horreum; *magtár*. Száz. XIII. 530.

Domus conflationis, officina metallica; *huta*. Kronst. III. 529: in domum conflationis vulgo in die Hett.

Domus consulum, curia; *tanács-ház*. Fj. Szám. p. 423. an. 1443.

Domus contumacialis, domus valetudini praestanda condita; *veszteglőház, vesztegház*. It. quarantana. Gall. quarantaine. Germ. Quarantäne. Kass. Jur. Civ. Lex. 49. Törvt. Msz.

Domus correctoria, d. emendandis malefactoribus; *javító intézet*. Ger. Corrections-Haus. Bene Pol. 177. Georch. H. T. I. 225.

Domus Craticulorum, Derivatum a *crates*; *sövény, sövényház*. Ger. Haus aus Flechtwerk. Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 12. prout sunt minere qualescunque fuerint crude vel combuste ac omnes reliquias que in fulminatoris existunt; singula eorum eorumdem Instrumenta necnon ea, quae in *Domibus Craticulorum* continentur, precipue mineram combustam vulgariter lech dictam.

Domus Crematoria, officina, in qua vinum adustum coquitur; *szeszfőző, égető*. Arch. Rák. VIII. 357.

Domus curialis, domus nobilis cuiusdam; *nemesi lakház*. Törvt. Msz.

Domus cusoria, a, officina monetaria; *pénzverő hely*. Thöck. Diar. II. 341. Hae quoque praemissa, quae ex argento fuerunt, data sunt ad domum cusoriam.

Domus deficientium parochorum, domus debilibus parochis sustentandis; *az erőtelen papoknak menedékháza*. Szirm. Glos. 64.

Domus educillaris, domus, in qua vinum venditur; *bormérés*. Pfahl. Jus. Georg. 140. Numerus Educillorum (*domorum educillarium*) nulla Resolutione generali determinatur.

Domus fiduciaria, domus pignoratitia, hypothecaria; *zálogház*. Törvt. Msz. Szirm. Glos. 86.

Domus fornicea, camera, fornix, taberna; *bolt, sütőház*. Száz. XIII. 532.

Domus Gherver, d. coriarii; *timár-ház*. Száz. VIII. 606. Cf. Germ. Gerber.

Domus Hospitalis, d. equitum militensium; a *keresztesek háza*. Magy. Tör. Tár. VI. 240. Nos conventus Cruciferorum *Domus Hospitalis* Beati Regis Stephani de Alba.

Domus iaculatoria, domus ludis iaculatoriis instituta; *lövőház*. Fej. Jur. Lib. 310. Besztb. Lev.

Domus inquilinaris, domus inquilini; *zséllérház*. Székesf. főgymn. Ért. 1894/5. p. 61. in contiguitate horti et sacelli est domus inquilinaris . . . erga arendam 14. fl. habitat vidua G. F.

Domus Invalidorum, hospitium publicum militum debilius; *rokkantak háza*. Germ. Invalidenhaus. Reg. Turm. Praet. 79.

Domus Irgher, d. pellionis; *irhás ház*. Ger. Kürschners Haus. Száz. VIII. 606. ab Hung. *irha*. Cf. Melich Érték. 1900. XVII. köt. 4. sz. p. 24.

Domus laboratoria, aedificium publicum, in quo homines otiosi in opere faciundo exerceantur; *dologház*. Bene Pol. 177.

Domus libre, domus, in qua merces ponderantur; *mészáló ház*. Germ. Waghaus. Kronst. I. 602.

Domus Lydia, *Domus probationis* q. v.

Domus medicinaria, taberna medica, officina pharmaceutica; *gyógyszertár*. Thöck. Diar. II. 364.

Domus Militie Templi, Domus templariorum; *Szt kereszt vitézek háza*. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 160. et fratres Hospitalis Jerosolomitani, *Domus Militie Templi* et quorumcunque Hospitalium sive Domorum.

Domus negotiatoria, taberna, domus mercatoria; *kereskedőház*. Ger. Handlungshaus. Törvt. Msz.

Domus Nonatoria, domus, quo nonae devehuntur. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 301. Quare ius habet fruges et animalia connumerandi, ista signandi (megbélyegezni), vina vel racemos legalibus instrumentis (vulgo Akonibus) mensurandi a) non tamen vinicolas ad hoc adstringendi, ut totam procreationem suam ad domum Nonatoriam devehant, verum Nonatores ad faciem Vinearum exire teneantur.

Domus numeralis, domus tributo pendendo; *ház, mely adóköteles, porta*. Ger. Zahlhaus. Kronst. I. 448. Száz. XV. 621. Szász földön az államadó kivételése a domus numeralis arányában történt.

Domus parlamentaria, regni curia; senatus populique conveniendi locus; *országsház*. Tör. Tár. 1887. p. 422.

Domus parturientium, lechodochium; domus publice instituta arti obstetriciae exerceandae; *szülészeti intézet*. Lzb. Cod. Med. III. 828.

Domus pauperum, hospitium pauperum; *szegények háza*. Száz. VIII. 483.

Domus personale, familia; *ház népe*. V. s. v. Furierius.

Domus polentaria, domus hordeo frigendo; *malátá ház*. Ger. Malzhaus. Arch. Rák. VIII. 357. Cubiculum Braxatoris cum Camera; penes illud Culina et *Domus polentariae* pro germinatione hordei madefacti.

Domus ponderatoria, domus ponderibus explorandis; *mészaház*. Törvt. Msz.

Domus portatilis aestivalis, ten-

torium aestivalis; *nyári sátor*. Opin. 1810. de domiciliatione Zingarorum.

Domus postaria, sedes cursus publici; *pósta (ház)*. Rák. Ön. 128.

Domus praetorea Comitatus, Curia praetorea Comitatus; *megyeház*. Kass. Prax. I. 34. et hac una cum *Curia Comitatus* in via regia transenali situantur; ibid. Cura reparationis *Domus praetorae* et aliorum aedificiorum Comitatus. ibid. invigilare bono ordini in *Domo praetorae Comitatus* . . .

Domus probationis, domus, in quo juvenum mores explorantur. Novitatus; *próba-ház*. Pinx. Apod. p. 97: *domum habent probationis* (das Probier-Haus) simul ac enim quis in Collegio bene informatus recipitur in eorum societatem, in hac Lydia domo prius probatur. Szerdah. Celebr. II. p. 32.

Domus procerum, domus magnatum; *főrendiház*. Ger. Oberhaus. Moln. Patv. 49. In domo *Procerum* praesident duo, nempe a dextris Archiepiscopus Strigoniensis, Regni Primas, et a sinistris: Palatinus Regni.

Domus professionis, domus novitiorum; *avatóndók háza (pap)*. Pinx. Apod. p. 97.

Domus pyrobolaria, horreum pulveris pyrii; *lőportár*. Beng. Ann. Erem. Cœnob. 372. quamquam e regione esset praedictae *pyrobolariae domus*, immune et intactum ab igne perstiterit.

Domus quarterialis, domicilium, aedes; *szállásház*. Germ. Wohnhaus. Törvt. Msz.

Domus regni, An. Se. II. 279. sac. XVI. Ecclesia . . . Collegiata . . . in monte S. Martini . . . propter Archivum et Conservatorium etiam haereticis vocatur *Domus Regni*.

Domus regnicolaris, domus, quo ordines regni conveniunt; *országsház*. Diar. Com. I. Moln. Patv. 21.

Domus religiosa, (Du C.) Monasterium; *szerzetesház*. Diar. Com. II. 91.

Domus satraparia, satraparum, Domus gubernatoris; *kormányzó ház*. Thöck. Diar. II. 369. *Domus satraparia* habens januum 4.

Domus senatoria, curia; *tanács, városház*. An. Se. I. 92. 1550.

Domus stabalis (a ger. Stab, Stock), carcer; *fenyítőház, fegyencsház*. Germ. Stockhaus. Törvt. Msz.

Domus statuum, reudek háza. Moln. Patv. 49. In domo *Statuum* autem (nam licet per Status et Ordines Regni ipsos Praelatos seu Venerabilem Clerum Regni seu verius Ecclesiae Hungariae, magnates item et Nobiles nec non civitates intelligamus, hic tamen loquendo, tantum I. Tabulam Regiam Pestiensis, Capitula, Comitatus et Civitates (tangimus) praesidet Personalis Praesentiae Regiae in Judiciis Locumtenens.

Domus stultorum, morodocheum, hospitium mente captorum; *bolondok háza*. Imre. Phil. 77. Indignum est terram traducere, qua cauponam, in qua alter alteri locum cedit, qua domum *correctoriam*, ubi spiritus delinquentes, uti homines et bruta pro suis secleribus plectuntur, qua domum *stultorum*, in qua quilibet semet alterumve pervertit.

Domus tavernica, ararium; *kincstár*. It. tesoreria. Gall. trésorerie. Ger. Schatzkammer. Fej. IV. 2. 393. binas litteras in

domo nostra tavernica perquisitas . . . Hor. Mem. 109.

Domus torcularis, torcularia domus; *prés-ház*. Kass. Jur. Civ. I. 128. non itaque in allodio, horto aut *domo torculari* personaliter reperiri nequiret.

Domus vigesimalis, d. vectigalibus, quæ vigesimalis audiebant, destinata; *huszad vámház*. Kronst. I. 746.

Domus villarum, villa rustica; *paraszt telek*. Ger. Bauernhof. Quel. Sieb. I. 26. Sæc. XV.

Donacionalis, ad donum, donationem pertinens; V. Litteræ donacionales. Dip. rel. reip. Rag. 621.

Donans, qui donum dat; *ajándékozó*, *adományozó*. Cher. Jus. Eccl. II. 250. Törvt. Msz. Vern. Phil. Mor. 386. Contractus benefici sunt 4. Donatio strictæ talis seu contractus beneficis, vi cuius res corporalis vel incorporalis alteri datur. Qui dat, *donans*, qui accipit *donatarius* audit.

Donarium, (Du C.) donum; *ajándék*, *jutalom*. Pel. Serm. Qualia donaria persolvit deus suis servis sibi obedientibus . . . sed qualia donaria tribuit diabolus? Hiem. 34. i. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 278.

Donatarius, (Du C.) qui donum accipit Cf. Donans; *adományos*, *ajándékező*, *ajándékos*, *megajándékozott fél*. Törvt. Msz. Art. Die. Pos. 42. Szirm. 73.

Donatio, (Du C.) litteræ donum continentes; *adománylevél*. Törvt. Msz. Georch. H. T. Előszó.

Donatio matutina, donum mariti primo mane post nuptias datum; *jegyajándék*, *nászajándék*, *jegyber*, *jegypénz*. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 219 uti sunt: Paraphernum, *Donatio matutina*, Morgengabe, Promissio numi lusorii, Spielgeld, vel ad spinter, Nadelgeld, et alia plura opulentioribus usitata.

Donatio mixta, **Donatio pura**, donatio prædiorum a rege et pro meritis et pro pecunia oblata. Georch. H. T. II. 34. Királyi adománynak azt nevezzük, midőn a Felső valamely vagy már törvényesen reá szállott vagy nemsokára reá szállandó fekvő jószágot mindenemű hozzátartozandókkal (appertinentiæ) együtt valakinek odaad akár ingyen merő érdemeire nézve, akár úgy, hogy érdemeit valamely somma pénzzel megtoldja; melyre való nézve amazt merő (*pura*), emezt pedig elegyített (*mixta*) adománynak nevezhetjük.

Donatio prædialis, donatio ecclesiastica; *egyházi adomány*. Törvt. Msz.

Donatio prærogativa, honestius præcipiendi ius; *elsőbbségi adományozás*. Stat. Jur. L. II. p. 44: antiqua consuetudine receptum est, ut in divisione alterutri parentum divisionem celebranti, arbitrio bonorum virorum ex bonis mobilibus pro facultatum modo, id est, si modica fuerit substantia, minus: si ampla, eo honestius præcipiendi ius ei permittatur, vulgo *donatio prærogativa* vocatur. Si vero legatum intercesserit, cessat donatio præcipua, nisi legato cedere et præcipuum eligere malit.

Donatio sigillorum, *czédula pénz*. Ger. Zettelgeld. Batt. Leg. III. 160. an. 1318: Item ad *donationes sigillorum* quolibet anno ab Jobbagionibus nostris quindecim marcas accipit (ad hæc adnotat Bat.: in Hungaria diceremus *czédula pénz* seu *schedarum pe-*

cunias, has enim redimere solent in sedibus decimalibus).

Donationalis, ad donationem pertinens; *adományi*. Arch. Rák. VIII. 45. Törvt. Msz. *donationales* litteræ.

Donationalis regulatio, norma, regula donationum; *adományozás szabálya*. Proj. Leg. Civ. 190. Si duo fratres iam divisi bona quæpiam pro hæreditibus et posteritatibus primum masculini, his vero deficientibus feminei sexus simul impetrent, et dein inter se dividant, una linea in semine deficiente, successio quidem conformiter ad dispositionem Tit. 47: 4-mæ et *donationalem regulati-* *onem* ad superstitis masculos alterius lineæ quoad hæreditatem ipsam devolvitur.

1. **Donatista**, æ, (Du C.) discipulus infimæ classis, ubi partes orationis Donati resolvuntur, lectio ex Donato explicatur etc. Leges Schol. Schem. 39. Körmöcb. főreálisk. Ert. 1895. p. 107.

2. **Donatistæ**, asseclæ Donati, episcopi fanaticorum, qui regnante Diocetiano Carthagine pro fide Christiana sua sponte mortem pati voluerunt et quibus vidua, dives Lucilla, præfuit. For. Scr. p. 24: (Donatistæ) Quorum prius error erat: Nullos malos esse in Ecclesia, sed tantum bonos . . . Aiebant Filium esse minorem Deo Patre et Spiritum Sanctum minorem Filio . . . Baptismus Jesu Cristi confundebant cum Baptismo Joannis . . . Contemnebant Donatistæ Sanctum Chrisma . . . Cher. Jus Eccl. I. 91.

Donativum, (Du C.) donum, donatio; *adomány*, *ajándék*. It. donativo. Fej. V. II. 247. quo clarius suorum fidelium corda lenit nectareis *donativis*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 115. Eszt. Okm. p. 43. (Deer. Emerici) 1202.

Donatus, classis infima gymnasii, ubi ex *Donato* pensa recitantur, explicantur, principia lingue latine traduntur; *előkészítő osztály*. Brezny. Leges Schol. Schem. 40., 42.

Donum sponsalisticum, vestis sponsæ nuptialis; *jegy-ruha*. Georch. H. T. I. 78. II. 192. A jegyajándékot jegyruhának nevezték Eleink, nem oly értelemben ugyan, mintha csak ruhából állna, hanem, mivel többnyire ruhát szokott ajándékozni jegyesének a Legény; ámbár készpénzt, drágaköveket és gyöngyöket vagy más efélé eseteteket is adnak jegyruha gyanánt.

Doplerium, (Du C.) fax sic dicta a fune duplicato. V. s. *confectio zucarri*; *fáklya*. It. doppiere.

Doppia, æ; *kettős könyvvitel*. Wallaszy 309. Arithmetica et Elementa Matheos atque Mechanice, horis æstivis ad proxim deducenda, cum generalibus notionibus scripturæ, ut vocant, duplicis seu *Doppia*, quæ in rite ordinanda re familiari, et domestica oeconomia versatur.

Dorgatorium, ab. Hung. *dorgátni*, quod idem est ac reprehendere, castigare; dorgatorium reprehensionem, castigationem vel litteras castigatorias significat et vulgariter usurpatur; *megrovás*, *feddés*, *dorgálás*. Ger. Verweis, Tadel. Passim.

Dorica, æ, acipenser sturio (Linn.); *tok*. Schläg. 784.

Dorixous, faber lancearum; *kopja gyártó*. Ger. Partisane-Feger. Pár. Páp.

Dorma, celox; *gyorshajó*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 116.

Dormientes, 1. septem martyres ita dicti, qui Decio Imperatore a. 250. ad Ephesum specui inclusi et juniore Theodosio imperatore ibidem inventi sunt. 2. *Condormientes* q. v.; 1. *alvószentek*, 2. *együttalvók*. Nagy. Hier.

Dormire, cessare; *szünetelni*. Georch. Hon. T. II. 17. Nagy. Jus. Trans. Sax. 76. *Dormire* dicitur præscriptio, dum videlicet inchoata quidem est, sed ob impedimentum interveniens, e gravissimis causis, puta: belli, captivitatis hostilis et a paritate huius pestis promanans suspensa manet.

Dormitabundus, a, um, dormitans, oscitabundus, tardus, lentus; *álmos*, *álmotag*. I. M. Stellæ Descriptio Altemburgi p. 863. Fluvius enim Litha, postquam plana illa e regione Altemburgi fluere cepit, plane tardus efficitur, et velut *dormitabundus* incedit.

Dormitanti, alias: psychopannichitæ, hypnopsychitæ, quietistæ; *télekaltatók*. Nagy. Hier.

Dormitio, somnus mortis; *alvás*, *halál*. Otia Bachm. 247. consideransque illos, qui cum pietate *dormitionem* accipiunt. Cf. Tertull. Patientia. 9. Hieron. Ep. 103. no 45. Inscr. Orelli no 4461.

Dormitio Sanctæ Mariæ, S. M. in caelos gloriosa assumptio; *Mária menybemenetele*. Batt. Leg. T. II. 182.

Dormitorianus, alias: dortotarius, dortorarius, (Du C. dormitorarius) Is, cui cura est dormitorii in monasteriis, vel Ecclesiis; *háloszoba felügyelője*. Nagy. Hier.

1. **Dormitorium**, (Du C. 2.) Conclave monasteriorum et collegiorum canonicorum, in quo sunt plures lecti; *hálóterem*. Szek. Okl. I. 150. ecclesias cum campanilibus, campanis, cimiteriis, *dormitoriis*, hortis, *hortalitis* et aliis necessariis officinis fundare et construere. Cod. Dipl. Arp. Cont. VI. 157. Cf. Plin. 30. 6. 47.

2. **Dormitorium**, publicus sepulchrorum locus; *temető*. Gottes acker, Friedhof. Pár. Páp.

Dormituri, nisum ad dormiendum habere; *alhatnék*. Corp. Gram. 239.

Dornetum, pannus, qui in urbe Tournai Flandriæ, (Flandris Doornik) conficiebatur; *Tournai városi kelme*. Cod. Zichy I. 277. ulna *dorneti*. Fej. X. 4. 63.

Dorni, e. V. *Dornetum*. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 268. et solvere eidem magistro Farcasio unam peciam panni de *dorni* (c.) coram nobis.

Dorsalis, e, ad dorsum pertinens inscriptio, quæ in dorso inscripta est; *háttírt*, *felzét*. — It. indossamento, indossato. G. Fej. T. XI. V. Un. 35. *Dorsalis* inscriptio coeva.

Dorsaliter, in dorso; *háttul*, *háttírtatban*, *felzétileg*. It. perindossato. Kass. Jur. Civ. 4. 99. Terminus et Locus Comparitionis *dorsaliter* inseritur. Kövy El. 798. Fej. T. XI. V. Un. 367.

Dorsina, æ, pellis (de dorso detracta); *bőr*. Fr. Lib. Rat. I. 102. quatuor *dorsinus* vulpium emi.

Dorsinus, 3., ad dorsum spectans; *háti*. Száz. XXIV. subum vulpium *dorsinam*. Mon. Comit. Trans. V. 193.

Dorsitergum, tergum; *derék*. Schläg. 433.

Dorsuale, (Du C.) stragulum, quod animalium dorsis immittitur; *háttakaró*, *csó-*

tár. Magy. Tör. Tár. XX. 469., 474. *Dorsuale* equitum ex materia Turcica ex auro et argento intermixto texta.

Dorsualis suba, V. Pelliceum; *hát-suba*. Monum. Comit. Trans. II. 478. Si vero tres vulpine pelles pro f. 1. emuntur, debent *dorsualem subam* dare pro f. 9.

Dos legalis, dos legitima, legi conveniens; *az özvegynek kijárándó törvényes házassági jutalom*. Proj. Leg. Civ. 479. Longe aliam considerationem subit *dos legalis*, quæ velut speciali legum privilegio gaudens, non tantum ex avitiis Mariti bonis in defectu adquisitorum semper exolvenda, sed etiam sensu Tit. 103: 4-mae per superscriptionem ex impignoratis eiusdem iuribus desumi potest.

Dos scripta; *írott, kötött hitbér, írt hitjutalom*. Proj. Leg. Civ. 479. Igitur Regnicolaris Deputatio maritorum complacendi studium per id potius moderandum censuit, ut *dos scripta* semper ex acquisitis mariti excoli debeat. Törvt. Msz.

Dosum, i. idem ac dorsum, dossum, ex quo Gall. dos, It. dosso derivatur. In nostro codice collem, locum editorem significat; *hegyhát, domb*. G. Fej. VIII. 1., 52. a meridionali parte ipsius vallis in uno *doso* et sic in eodem *doso* per viam directe versus meridiem tendendo.

Dota, æ, bibliotheca; *könyvtár*. Arch. Ver. Sieb. X. 4. 244. libri . . . habentur in *dota* apud dominum plebanum.

Dotalista, vidua liberis carens; *gyermektelen özvegy, jószágban ült özvegy, jegybéres, jegybéli birtokos*. Törvt. Msz. Art. Diet. Pos. 38. Jogt. Eml. T. 4. p. 59 Werbőczy 193. Postquam tamen maritata nuptaque cuiuspiam fuerit; tunc ille, ad quem bona et iura possessionaria mariti defuncti, iure hæreditario, successorisque devoluta fuisse dignoscuntur; mulierem ipsam, restituta primum eius dote, de eisdem bonis efficiendi et excludendi plenariam habet auctoritatem. Ubi tamen conditio *Dotalistæ* consideranda veniet. Est enim *Dotalista* duplex: Vel simpliciter talis vel *coacquisitrix*. Et hæc præter Dotem, acquisita sua sive ab hæredibus sive a Fisco iure prætendere potest.

Dotalista coacquisitrix, vidua liberis carens, quæ cum marito bona acquisivit; *közszerezményes hitbéres, házassági jutalommal bíró és egyszersmind közös szerző özvegy*. Törvt. Msz.

Dotalista simplex; *csupán jegyeség jussán álló özvegy, jegybéli birtokos, egyszerűes hitbéres, pusztá házassági jutalommal bíró özvegy*. Kövy. El. 214. Uxor, quæ in Bonis mariti præter Jus viduale et dotem, summum, præter ratam ex acquisitis mariti mobilibus et pignoribus ante matrimonium partis cum prolibus, æqualem nihil habet quod prætendat, vocatur *Dotalista simplex*. Törvt. Msz.

Dotalisticus, ad dotem pertinens; *jegybéri*. Kövy. El. 446: *dotalistica* summa, *dotalisticæ* literæ. Törvt. Msz. Kuk. Jur. III. 449.

1. **Dotalitium**, (Du C.) donatio nuptialis; *nászajándék*. An. Sc. I. 453. an. 4542: ratione *dotalitii* seu donationis Nuptialis. Fej. X. 4. 144. pro *dotalicio* seu desponsacionis dote.

2. **Dotalitium**, (Du C.) provisio mulieri-

bus in virorum proprietatibus; *hív feleség jutalma, jegykötés, jegyruha*. Törvt. Msz. Jogt. Eml. T. I. p. 26. Georch. H. T. II. 191. Eme deák szó Dos és innét sarjadoszott *Dotalitium* magában ajándékot, vagy jutalmat jelent: és valóban az özvegynek járándó *Dotalitium* nem egyéb magában, hanem a hív feleségnek jutalma. Noha pedig ezt némely helyeken mórígnak nevezik, magyar ráma rá útven ama szót Morgengaabe. Werbőczy 186. Quid sit *Dotalitium* definitive? et quid *Paraffernum*? Item super solutione Dotum et rerum *paraffernalium* id occurrit animadvertendum; quod quamquam Dos (unde *Dotalitium* descendit) ac Donatio et *Paraffernum* longe differant, nos tamen confuso vocabulo Dotem et Donationem simul permissentes: *Dotalitium* vel solummodo Dotem dicimus. Quæ uxori propter eius deflorationem et concubitum de bonis mariti datur.

Dotalitium Feudale, *hűbéri jegybér*. Vuch. Jur. Feud. 204. *Vidualitium* feudale sensu generali acceptum duplex est, *Dotalitium* Feudale, in specie dictum et *Vidualitium* in specie dictum. Ac primum quidem *Dotalitii* nomine venit, quod vasalli viduæ contemplatione dotis illius et in feudi utilitatem versæ alimentorum loco constituitur, *vidualitium* autem vocatur, quod viduæ sine respectu, dotis etiam plane indotata fuerit, cum in finem constituitur, ut vitam tolerare commode possit.

Dotalitius, 3., ad dotem pertinens; *adomány, hozományos, jegybéri*. Tör. Tár. 1890. 610. ad bona *dotalitia* et usufructuaria. Kov. Form. St. CVII. *dotalitiæ* litteræ. Cod. Com. Zi. V. 323. Kövy. El. 143.

Dotarium, (Du C.) *dotalitium*, dos; *nászajándék*. Cod. Dip. Arp. V. 166.

Dotatio ecclesiæ, (Du C.) quod ad sarta tecta et clericorum in ea deservientium sustentationem ab ædificatore confertur; *jegy-jószágadás v. tartást rendelés, egyháznak megajándékoztatása, egyházi jövedelem-rendelés*. Törvt. Msz.

Dotator, donator; *javadalalmazó*. It. donatore. Fej. IV. 3. 406. cuius fundator et *dotator* rex Hungariæ proavus noster felicis recordationis miro modo fecit.

Doanarius, i. executor portorii; *vám-szedő*. Han. Mon. Jur. II. 267. Cf. *Doanu*.

Drabans, *Drabantus*, stipator, satelles; *darabont, poroszló, pandur, hajdu, csatlós*. It. trabante. Dip. rel. reip. Rag. 628. Kronst. I. 439., 440., 502. Szamosk IV. 530.

Serio mandat, sed submissa voce
Ut juvenes accersantur propere
Et *drabantii* iubet adsint repente
Drabantii susurrant cum juvenibus.

Tör. Tár. 1888. p. 779. Kronst. I. 728. II. 353. an. 1534. etc.

Drabanus, i. satelles, ex Germ. Trab, quod lente currere sign. *ügetni; hajdu, poroszló, pandur*. Kass. P. II. 280. ideo licebit eidem pro custodia civitatis satellites vulgo *drabanos* seu hajdones aut *pandurones* tot numero, quot necessarij fuerint, uti et tympanitribas constituere. Kass. Jur. Civ. I. 427. Legitime peragetur citatio medio subditi Civitatis aut *Drabani*, Hajdonis, Aurigæ aut Custodis Civitatis.

Drachma, quadrans semunciæ; *nehéz-ék, könting*. It. dramma. Gall. drachme. Ger. Quent, Quentchen, Quentlein. Keecs. Ötv. 459.

Inst. Arithm. 66. *Mensuræ Ponder. Apoth.* 1 *Drachma* = 3 *Scrupulis* Inst. Arithm. 65. 1 *Semuncia* = 4 *Drachmis*. *Mensuræ Ponder.* Vulgar. Cf. Plin. 21, 34, 409. Rhem. Fann. de Ponder. 47.

Draconarius, (Du C.) *Vexillifer*, qui fert vexillum, ubi est *Draco* depictus olim *Summum Pontificem* comitabantur; *sárkányvitész*. Nagy Hier.

Draconerus, i.; *dragonerus*. q. v. Tör. Tár. 1890. p. 658.

Draga, *Arctium Lappa* (Linn.); *bojtorján*. Ger. Klette. Schläg. 901.

Dragonerus, *Draganus*, i. *Dragonus* q. v.; *kurtályos, dragonyos, könnyű vasas*. Tör. Tár. 1887. p. 164., 1890. 652: *Draganoruma* prasidium.

Drageothea, herba quadam medicinarum (*ραγαζάρθη*); *baktövis*. Germ. Bocks-dorn. Pel. Serm. Herba quedam, quæ dicitur *drageothea*, quam, ut narratur, Eva comedit et eam sarrere facilitavit. Pasch. 21. d.

Dragnetum, vulgo: *dracontea*, *Iris Pseudacorus* (Linn.); *sárkányfü*. Ger. Drachenwurz. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 416.

Dragma, glomus, fusus (Du C. al. s.): *cséve, orsó, gombolyag*. Ger. Spule, Spindel. Schläg. 2445.

Dragmaticus, 3., (Du C.) interrogativus, questionarius; *kérdőző drámai*. Pel. De ase. Dom. s. I. c. 4. Juxta quod in *dragmatico* psalmo dicit.

Dragomanus, *Dragomanus*, interpres, (ab arab. *tardschumân* e *tardschama*, chald. *targem*: interpretari); *tol-mács*. It. dragomanno. Veranes. III. 50. Tör. Tár. 1889. p. 32.

Dragon, onis, (Du C.) miles eques, thorace munitus miles (a dracone quo ornatum erat manubrium selopeti minoris ita dieti pistoleti); *kurtályos, könnyű vasas, dragonyos*. It. draco, dragone. Act. et. Doe. Rákóczy 105. I. Beth. Comm. II. 97. Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. VII. 294.

Dragonarus, i. V. *Dragon*. Tör. Tár. 1888. p. 482. duas companias *dragonarorum*.

Dragoner, is, V. *Dragon*. Tör. Tár. 1891. p. 265. unum Regimen *Dragonorum*. Szilády Tört. Eml. VIII. 280.

Dragonerus, V. *Dragon*. Száz. VII. 24. *Dragoneri* Rabutiniani.

Dragonesius, V. *Dragon*. Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. IX. 444. *Brandenburgici Dragonesii* pontem invaserunt.

Dragonus, i. V. *Dragon*. Arch. Rák. IX. 452. Regimen *Dragonorum*. Dip. Alv. II. 233. II. 288. quinque companiæ *dragonorum*.

Dragomanus, (Du C.) V. *Dragomanus*. Nagy Hier.

Drama, sacrificium missæ (Du C. al. s.); *sz. mise*. Fej. X. I. 499. An. Chr. 1389. tunc etenim ministri altaris Dominici dulcia concinunt *dramatis* cantica et divinæ Trinitatis essentia pacificas pro peccaminibus populorum offerunt hostias.

Drapier, sericiarius negotiator (Du C. drapier); *selyemkereskedő*. It. drappiere. Ljub. Mon. Sl. XII. 209. an. 1415.

Drapius, 3., ad drapum sive pannum pertinens; *posztó*. Arch. Ver. Sieb. XI. 269. Officinam ferrariam aut *drapium* civitas nullam habet.

Drapparia, æ, panni species (Du C. al. s.); *kelme*; Raë. Mon. Sl. XIII. 330. an. 1330. *drapparia* . . . laborata in Florentia.

Drapus, i, (Du C.) pannus; *posztó*, *kelme*. It. drappo. Ljub. Mon. Sl. I. 63: de-heas mittere . . . *ysamitum* vel *drapum*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 382. XI. 477.

Drasticus, 3., gr. *δραστικός*, 1. acer, efficax; 2. mordens; 4. *erős*, 2. *csipős*. Ger. drastisch. Lzb. Cod. Med. 63. *drastica* purgantia. Száz. VII. 28. *drasticus* humor.

Draubator, praedo; *rabló*. Ljub. Mon. Sl. III. 389. an. 1189: predones seu *draubatores*.

Draucarius, Drauchiarius, Drw-charius, i, aucups regius; *solymár*, *madarász*. Sup. An. Sc. I. 96. (Nota Bardosyi: Per *Draucarius* Falconarii, seu Regis Aucupes intelliguntur, qui olim in hodierna gremiali possessione *Darótz* vel *Dravetz* habitant. Fej. IV. 3., 437. V. III. 209. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 424. Száz. VI. 678.

Drawe, mansio; *lakóház*. Cod. Dip. Arp. Cont. VIII. 20. in qua quinque mansiones de populis nostris, qui *drawe* vulgo dicuntur, resident. (Comit. Novi Castri.)

Drebanus, apud. Plin. Drepanis: hirundo aquatica; *fali fecske*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. V. 402. *Drebanus* lacustris, si umbram falconis videat, tanto terrore afficitur.

Drezetia, æ, fors, idem, quod ap. (Du C. Dressorium ex Gall. dressoir): abacus, tabula, ubi vasa reponuntur ad mensæ ministerium; *tólató asztal*. Ljub. Mon. Sl. II. 420: *drezetiam* de perlis.

Driatura, æ, (Du C.) ius fasque; *jogoság*. Ljub. Mon. Sl. XXI. 322. an. 1450: recedendo a rectitudine, *driatura* et conventientia. V. *Drittura*.

Dridisticus, tributorum exactor V. *Dritum*; *adószedő*. It. dri(d)istico. Raë. Mon. Sl. VII. 151. an. 1089: hec facta fuerunt in presentia . . . Dragoslavi *dridistici*.

Drittura, æ, via directa, recta, ex Italico: *drittura*; *egyenés út*. Cod. Camb. Merc. 8. ne videlicet prima vel secunda deperdita, Remittens in perceptione pecunie impediatur, aut vero, ut Prima illico, et a *Drittura* pro acceptatione ad presentantem expedita, interea Secunda vel Tertia usque ad tempus solutioni præfixum girare et circulare possit.

Dritum, (Du C. drietum) tributum, vectigal; *adó*. Ljub. Mon. Sl. XI. 20. an. 1313: in commissione comitis . . . continetur, quod habere debet *dritum* et rationes comitatus et regalias civitatis.

Drogueria, negotium aromatarum; *fűszerkereskedés*. It. drogheria. Lzb. Cod. Med. T. II. 583.

Drombatarus, buccinator; *trombitás*. Chr. Dubn. 466., 456. Et ecce quidam *drombatarus* portavit literam Lodovici de Tarento.

Drommodarius, Dromedarius, lauffer (Dief.) a gr. *δραμεῖν*, currere, cursor; *fuló*. (Du C. al. s.) Schläg. 1357.

Dromo, (Du C.) celox, navis cursoria; *gyors hajó*. Raë. Mon. Sl. VII. 251. an. 1398: ibi copis expositis celocibus, quas vulgo *dromones* appellant, Constantiam allabitur. Cf. Cod. Justin. 4, 27. 2. Isid. Orig. 19, 4, 14.

Drososcopium, mensura roris instrumentum; *harmatmérő*. Wallaszky 320.

Drott, filum ferreum vel argenteum, aureum etc. *drót*, *huzal*. Ger. Draht. Thök. Diar. II. 378. Unum frenum ex *drótt* fl. 68.

Drubulum, fors. idem quod ap. Du C. brueula: arcula, cista; *ládéska*. Raë. Mon. Sl. XIII. 317. an. 1325: caplum, quod dando Menze illa III *drubula* argenti, que sibi dantur per commune ponat in pignore loco cincture, que fuit Vojni, quam I. dedit in pignore Basilio . . . precipiatur ei, quod sub pena . . . *consequam una candela unius follari compleat ardere*, debeat illum exigere ab uxore B. (sajátosság időmeghatározás).

Druda, æ, amasia; *szerető, ágyas*. It. druda. Han. Mon. Jur. II. 152: procedatur contra . . . *druda* vel concubinam secundum penas.

Drugna, V. *Drama*. Fej. X. 4. 172. tunc enim ministri altaris dominici dulcia concinunt *drugatum* (dramatum) carmina.

Drungus, turma milliaria, globus militum, turma (Du C.); *ezred*. Kol. Am. I. p. 56: Primam aciem, que *πρώτατος*, id est, propugnatrix dicitur, in tres partes divides, unaquaque parte, sive turma, in tres partes sive *drungos* id est, turmas milliarias divisa. Kunn. Relat. Hung. V. I. p. 194. in ipsa vero pugna aciem omnem, non ut Romani, trifariam partiuntur, sed in diversas turmas milliarias (*drungus* = *μοῖρα*). Cf. Veget. Mil. 3, 16. Vopise. Prob. 49.

Drupifer, ossuosis fructus ferens; *csontár*. Gall. droupe. Ger. Steinkernobstragend. Oszterh. 20. Arbores fructifera quatuor generibus continentur 1. Pomiferis, 2. *Drupiferis*, 3. Nuciferis, 4. Bacciferis.

Dualitas, dimidia pars; *fele rész*. Szék. Okl. III. 83. Ita et in aliis prescriptis duabus Sedibus duodecim iurati eligantur Quorum *dualitas* de Senioribus, *Dualitas* vero ex communitate ipsa constituantur.

Duana, æ, (Du C.) vectigal, portorium, tributum; *vám*. It. dogana. Gall. douane. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 401. solvant et solve debeat Communi Ancone daciam et *duanam*.

Duanarius, i, publicanus, portitor; *vámszedő*. Gall. douanier. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 401. ipsi non possint eam discarcare in Ancona, donec non denunciaverint et demonstraverint granam *duanariis* Communis Ancone.

Dubietas, dubium; *kétség*. Haz. Okl. 1. an. 1234. ne super hac vendicione . . . *dubietas* oriatur. Tkal. Mon. Ep. I. 91. an. 1248. Cf. Ammian. 20, 4; Eutrop. 6, 49.

Dubitatio, periculum; *veszély*. Ljub. Mon. Sl. IX. 53. an. 1440: sunt . . . domus de lignamine, que stant cum maxima *dubitatione* ignis.

Duca, æ, Comes castri; *várnagy*. Tör. Tár. 1893. p. 42. Anonym. Belæ r. C. 13. Comes eiusdem castri (Ung), nomine Laborey, qui in lingua eorum *Duca* vocabatur.

Ducalia gerere, præesse ducatu; *kormány, herczegség élén állani*. Batty. Leg. T. II. 296. an. 1207: quod dedimus Tugurinis, quando *gerebamus Ducalia*.

Ducalis, (Du C.) pertinet ad ducem; *dózse*. Magy. Tör. Tár. XI. 70. Dominium *Ducale* Veneciarum. Cf. Valer. Imp. ap. Vopise. Aurel. 43.

Ducalis Persona, dux; *vezér*. Anonym. 6. Quartus status iuramenti sic fuit: Ut

siquis de posteris eorum infidelis fieret contra personam *ducalem*.

Ducat, Ducatus Hungaricus; *magyar arany*. Sim. Num. 80. Interim mauerant Hungariae principes in suis Decretis aureos compellere *Ducatos Hungaricos* et neque congruit principalem monetam a ducatu nominare domi, quem exteri a regno nostro Hungaricum Florenum dicunt. Ceterum de usu huius termini *Ducat* sic ait Cornides, p. 133. In Hungaria *Ducatorum* in Litteris primum, quod sciam, meminit Sigismundus, quo tamen nomine anno adhuc 1430 non aureos nummos, sed vilissimam monetæ speciem designabat.

Ducaten Asse, Sim. Num. 139. Sic enim Carolus M. statuit 20 solidi unam libram, quæ 12 uncias sive 24 loth habeat, efficiant atque adeo solidus erat unum loth, $\frac{1}{12}$ iuxta pondus Gallicum. Deinde quod *Ducaten* Asse aliter etiam *Grana* vocentur, qualia Coloniense Quintil habet 62 $\frac{13}{16}$, Viennense autem 75 $\frac{3}{8}$. Interim *Gran* a *Grän* distinguunt debent, nam his tantum in pondere auri utitur et quia *Gran* est 95 pars Marcæ, *Grän* autem 288.

Ducato, onis; ducatus, i, aureus; *arany*. Tör. Tár. 1887. p. 145. tall. uno et tertia parte id est *ducatone* seu florenis duobus Renanis.

1. **Ducatus**, i, (Du C. 4) nummus aureus; *arany*. It. ducato. Dukat. Cod. Dip. Brüss. Burg. 275. Bel. Geog. 433. Sim. Num. 77. Hos, ut ita dicam: Arany-Forintones in Hungaria successu temporis Germani et Slavi Ducatos appellabant, usu termini hucusque retento i. e. Kremnizer Ducaten, Slavice Kremniczky Dukat. Quod *Kremniciensis* dicatur, mirum non est, nam Kremniczii cuditur, sed quod Ducati nomen habeat, alia est questio, neque in Hungaria nata respondendi occasio, neque enim Ducati vocabulo utuntur Hungari in sua dialecto. Duplex ergo in memoriam revocanda est moneta huius nominis, aurea et argentea: et quidem Rogerius Siciliæ Rex iam an. 1140. qui Epocham florenorum in anno 1252 fixam longe antecedit, nummos eudi fecit eosque *Ducatos* appellavit, verum hæc moneta non tantum aurea non fuit sed ne argentea quidem. V. etiam s. v. *Romesius*.

2. **Ducatus**, us; (Du C. 2) dominatus et provincia duces; *herczegség*. Cod. Dip. Arp. V. 24. Marc. Chr. I. 10. II. 36., 61., 65.

3. **Ducatus**, dux (Du C. al. s.); *vezérlet, vezetés*. Reg. S. Ben. 6. prol. 44. p. Per *ducatum* Evangelii pergamus itinera eius.

Ducatus ungaricus, magyar arany, M. Bel. 504. Nummus aureus seu Ducatus duplex est: Hungaricus Kremnitziensis florenos quatuor totidem denarios; *Transilvanicus* tres tantum recipit. Cod. Dip. Alv. II. 232. Pecunie vel monetæ valor ita determinatus est, ut aureus nummus vel *ducat* sive ille sit *ungaricus, belgicus, transilvanicus, imperialis aut caesaricus, polonicus* aut alterius christiani Regis vel Principis valeat quatuor florenos hungaricos sive quadringentos nummos vel cruciferos ducentos.

Ducentum, pro: *ducenti*. Frak. Mát. lev. II. 65: ex tribus milibus Turcis vis *ducentum* evaserunt. Cf. Colum. 5, 3, 7.

Ducere, ducem esse; *élén állani*. Ljub. Mon. Sl. XVII. 2. an. 1419. nobis vir . . . qui *ducit* factum et . . . se obligat ad solutionem pecunie.

Ducere filio uxorem, dare; *kihazásítani*, Anonym. 37. tunc Dux Zulta *duxit filio Toesun uxorem*.

Ducere libros, accepti et excepti tabulas conficere, scribere; *könyvet vezetni*, Buchführen. Opin. P. III. Sec. III. §. 42.

Ducere protocollum, hungarismus, perscribere, in tabulas referre; *vezetni (jegyzőkönyvet)*, Germ. führen. Opin. Deput. 41. Super his demum, quae ab utroque adducuntur, ei in probam deservientibus Fassionibus testium *Protocollum ducit*, illudque per recapitulationem coram Partibus et respective Testibus authenticari debere.

Ducere vitam, tolerare, sustentare vitam; *életét fentartani*. Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 161. an. 1343: quilibet suam vitam *ducunt* aliqua arte vel magisterio.

Duchna, æ, pulvinus, culcita; *dunyha*, sl. duchna. Tör. Tár. 1889. p. 790.

Duciculum, (Du C.) Epistomii verticillum, seu paxillus ori epistomii insertus, cuius auxilio olim ex calice Christi sanguinem sacerdotes bibebant; *borecső*. Nagy Ilter.

Ducillatio, educillatio, venditio vini; *bornérés* (ezéger alatt). Batty. Leg. I. 600. an. 1524.

Ducillum, epistomium; *csap*. Ger. Weinod. Bierhahn. Kov. Form. St. XI.

Plenitudo temporis venite exultemus
Licet ramos arborum calvari videamus
Quamvis promptuaria plena non habemus
Venite omnes Socii fortiter bibamus
Et si nummis careas iubeas taxillum
Fortiter in tabula girare fac illum
Et si sors dederit quod tu vincas illum
Lætus et intrepidus curras ad *ducillum*.

Ducillus, V. Ducillum. Kronst. I. 299.
Ducissa, æ, (Du C.) uxor ducis, dux femina; *hevezegnö*. Gall. duchesse. Knauz M. E. Str. I. 1. 527. Marc. Chr. II. 65. *ducissa* Rhutenorum. Száz. XXVII. 141.

Ductifus, 3., deducens, abducens; *vezető*. Kronst. II. an. 1527. 32: ad... adaptationem cannalium *ductilium*. 39: fontes *ducticii*.

Ductile, epistomium; *csap*. Schläg. 1446.

4. **Ductilis**, (Du C.) qui facile regi se patitur, tractabilis; *engedékeny, hajtható*. Magy. Tör. Tár. XXV. 362. equus *ductilis*. End. p. 552. Ladislai III. Libertas an. 1279.

2. **Ductilis**, quod diduci potest; *nyújtható*. S. de Kéza Chr. I. 26: opera *ductilia*. Cf. Plin. 34. 8. 20.

Ductilitas, corporis natura, ex qua trahi, extendi potest; *nyújthatóság*. It. ductilità. Carlow. Log. 154. ut sunt, quae deuncunt a colore, pelluciditate, spissitate, asperitate aut *ductilitate* etc.

Ductio, idem q. *Ductura* 2. Fjp. Szám. p. 249. pro *ductione* lapidum.

4. **Ductor**, subcenturio; *hadnagy*. Száz. XIV. 841.

2. **Ductor**, auriga (Du C. al. s.); *kocsis*. Fjp. Szám. p. 509. an. 1440: famulo, *ductori* civitatis.

Ductor librorum, rationum magister, scriba; *könyvvezető*. Ger. Buchhalter. Törvt. Msz.

Ductor Negotiorum, negotiorum curator, procurator; *üzletvezető*. Pest. Vár. Lev.

Ductor Nomenclationis, qui mer-

catoris nomen gerit; *cézégvezető*. Fírmaführer. Art. D. 1840. p. 64.

Ductoratus, us, officium ducis; *parancsnokság*. Száz. XX. 346. ad *ductorum* militiae nostrae.

1. **Ductura**, æ, constructio. V. s. *Ma-xella*; *építés*.

2. **Ductura**, æ, vectura; *fuvározás*. Fjp. Szám. p. 188. et passim.

Ducturiens, qui ducturus est; *feleségül venni szándékozó*. Boc. Hungar. p. 237. Vetulo, coniuge vix sepultâ, aliam *ducturienti*.

1. **Ductus**, us, cursus, directio (ap. Du C. et Fin. alio sensu); *irány*. G. Richtung. Opin. P. IV. Sec. 1. §. 7: designatio *ductus* viarum.

2. **Ductus**, us, longitudo; *hossza vminek* (pl. ruhának). Száz. VI. 366: per totum *ductum*.

Ductus alacres cuniculi, cuniculi subsidiarii; *oldalvájat*. Ger. Nebenstollen. Beszth. Lev.

Duellacio, duellum; *párbajozás*. Georg. Sirm. I., 57. Et proposuerunt diem *duellacionis*.

Duellare, (Du C. belligerare) in certamen singulare descendere cum aliquo; *párbajt venni*. Magy. Tört. Eml. XXX. 637. an. 1554. ut cum eo *duellarem*, *duellabo*. Rák. Ön. 129.

Duellaris, (Du C.) ad duellum perti-nens; *párbaji, párbaj*... Kub. D. Hont. II. p. 288. an. 1379: signum *duellare*.

Duellator, (Du C.) qui singulare certamen suscipit et sustinet, pugil; *párbajt víró*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 558. XI. 272: Hajnik Perjog 265.

Duelli certamen, certamen singulare, pugna singularis; *bajvívás*. Száz. VII. 212.

Duellum, (Du C. 3.) singulare certamen, quo ambiguae disceptationes dirimebantur, quae ordinario iudicio terminari non poterant: ab antiqua forma *duellum* pro bellum; *baj*. Marc. Chr. II. 46. *Duello* confingerent duces eorum. Hajnik Perjog. 259.

Duellum nudatorium, Duellum nudo corpore; *meztelen párbaj*. Kov. Form. St. 8 et sic fit *duellum nudatorium*, utpote in una Camisia et cum uno gladio solummodo.

Duinum, filum lineum duplicatum; *czérna*. Kronst. II. 481 an. 1527: pro *duino* vulgo czwýrechen.

Dulcacidus, 3., (Du C.) duleis et acidus gr. *δξύλης*; *kesernyés*. Bocat. Hungar. p. 477. Cf. Seren. Sammon. 41, 451. et 32, 607.

Dulcamarus, 3., duleis et simul amari saporis; *édes-keserű*. Bene Med. I. 489.

Dulcian, Du C. (*Dalciana*) instrumenti musici genus; *édes hangzású sip*. Ger. Ein Register in alten Orgelwerken. Tör. Tár. 1889. p. 607.

Dulcificare, (Du C.) dulce reddere, lenire, mitigare; *édesíteni*. Bene Med. I. 432. saccharo *dulcificatur*. Pel. Pom. L. IX. P. 1. Art. III. c. 3. amorem novo modo accendat et *dulcificet*.

Dulcificatio, dulcedo; *édesség*. Pel. Pom. L. II. P. III. Art. c. II. Secunda stella dicitur divina *dulcificatio*. In fest. circ. s. II. c. 6.

Dulcinistæ, (Du C.) V. s. *Beghardi*.
Dulcinium, dulcedo; *édesség*. Magy.

Tör. Tár. VI. 242. ut nec zacharo neque aliis *dulcinis* compesci potuerint.

Dulcissona, lusciniâ; *fülemüle*. Schläg. 1787.

Dulcoratio, V. Duleficatio (Du C. dulcedo) dulcedo; *édesítés, edesség*. Pel. Pom. In fest. circ. s. III. c. 6. Accipio indignus dulcor-em sapida *dulcorationis*.

Dulcorositas, dulcedo, suavitas; *kelle-m*. Pel. Pom. L. III. P. II. Art. I. Secunda quaestio utrum beatissima Maria habuit in passione Christi aliquod gaudium mixtum cum dolore, vel aliquam *dulcorositatem* admixtam?

Dulcorosus, 3., (Du C.) duleis; *édes*. Gall. douceureux. Marc. Chr. II. 82. *dulcorosum* mel. Szil. Régi M. költ. I. 383.

Dulcis, 3., pro: duleis; *édes, szeretett*. Magy. Tört. Eml. XXX. 22. an. 1566. hinc *dulcae* ac in extremam vastitatem redactae patriae fideliter... servire.

Dulia, æ, (Du C.) *δουλεία*, cultus sanctorum, honor; *szentek imádása, tisztelése*. It. *dulia* Fej. X. I. 403. usque temporis imminentis adultum et provecum atatem eiusdem explicatis contemplatione sacro regio dyademati iugiter ingentis fidelitatis sincero zelo et eximia *dulia*, toto nisu, adhaerendo, ac serenissimis Principibus nostris.

Duliani, (Du C.) gr. *δουλιανοί*, haeretici ex Arrianis, qui Verbum Divinum, non Filium Patris consubstantialem, sed servum esse asseriebant; *ígeszolgaitók*. Nagy Hier.

Dum, pro: quum; *midőn*. Fjp. Anon. 12. a. *Dum* Tuhutum audivisset a legato.

Dumetosus, 3., dumosus; *tűskés cser-jével benőtt*. Tag. Erd. II. 31. an. 1746: terreni silvosi, ... *dumetosi*.

Dumibus, pro: dumis. Haz. Okl. 146. an. 1295: supra in *dumibus* quereum sunt due mete terree.

Duodecima, species tributi; *tizenket-ted (illeték)*. Hor. Mem. 342.

Duodecima manus, id puto de iurantis manu intelligendum coram quinque testibus manus una elevantibus. Han. Mon. Jur. V. I. 40. an. 1265: si carta fuerit patris... et venerit ad placitum cum ea et probata et iudicata fuerit falsa... ille, qui duxerit eam, purget se iuramento *duodecima manu* sua, quod cartam illam nescivit esse falsam... nec *argumentavit* eam per se vel alios.

Duodecimale, (tributi colligendi causa distributio oppidi, civitatis in duodecim partes) huius duodecima pars; *tizenketted*. Quel. Sieb. I. 28. et passim.

Duodecimalia, duodecim partes civitatis; *tizenketted*. Ger. zwölfel. Száz. XV. 622. adóügben a város *duodecimaliákra* osztott s mindenikben egy-egy adószedő (duodecimator) szászoknál, rendkívüli adó *subsidium*.

Duodecimator, exactor V. s. *duodecimalia*; *szász adószedő*. Száz. XV. 622.

Duodena, æ, (Du C. 4.) fasciculus duodecim frustorum; *tuczat*. It. dozzina. Germ. Dutzend. Arch. Rák. VIII. 349.

Duodenarius Caesarianus, monetæ species; Germ. Kaiser-Groschen, flor. Rhen. pars vicesima. Bel. Geogr. 220.

Duodenarius duplex, monetæ species valoris 30 cruciferorum. Száz. XX. 214. harmincz kr.

Duodenarius Marianus, species

monetæ. Germ. Marien-Groschen, pars Imperialis tricesima sexta. Bel. Geogr. 220.

Duodenarius simplex, monetæ species valoris 15 cruciferorum. Száz. XX. 244. tizenöt krajczárral.

Duodenis, intestinum duodecim transversos digitos longum. Duodenum; *nyombél*. It. duodeno. Schläg. 424. duodemis, keresek.

Duornich, Duornicius, Duornicus, i. (sl. dvornik) curialis V. Udornicus; *udvarhoz tartozó*. Raë. Mon. Sl. VII. 128. an. 4080, 168. 1. jub. Mon. Sl. I. 220. Luc. Regn. Dalm. 96. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 54.

Dupla, æ. (fors. idem quod diplois) laena duplicata (Du C. al. s.); *felső öltöny*. V. s. *Meschum*.

Duplare, (Du C.) duplicare; *kettőzni*. Werbőczy 477. eo quod longus ille causarum processus, in quo iuxta antiquorum et prædecessorum nostrorum consuetudinem, Birsagia ac iudicia ipsa sæpe *duplari*, sæpe etiam cum duplo duplato, de uno iuridico termino in alium prorogari conseruerant. Cf. Ulp. Dig. 40, 42, 20. Paul. ib. 41, 3, 44. Gaj. ib. 38, 40, 3. Festus p. 51.

Duplatio, actus duplicandi; *ismétlés, kettőzés*. Werbőczy 478. De usu modernorum, ne ista quidem *Duplatio*, contra Partem J. non comparentem, subsistit.

Dupli poena, alterum tantum; *két annyiban büntetés, kétszeres visszafizetés, kétszeres meglátás büntetése*. Törvt. Msz.

Duplica, æ. (Du C.) iterata responsio. V. *Duplicatio* = *másodfelelet*. Gal. replicæ. Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 104. Cod. Camb. Merc. 97. In Processibus scriptis cuius parti duo actus seu scripturæ in regula competunt, actori nempe scriptura petitoria, quam sequitur Ineati responsio, hanc porro excipit actoris replica et denique Causam concludit Ineatti *duplica*.

Duplicare, (Du C.) bis, iterato respondere; *másodszor felelni, kétszerezni, kettősíteni, kétszeresíteni, védekezni, viszonozni, felelelni*. Törvt. Msz.

Duplicata, (Du C.) exemplum; *másolat*. Germ. Abschrift. Arch. Rák. VIII. 244. mellyeket (leveleket) azután sub *duplicata* vagy talán *triplicata* is reitertáltam.

Duplicatio, V. Replicatio; iterata responsio; *másodfelelet, viszonvátasz, pervédelelni, második írás, másodkifogás*. Törvt. Msz. Kass. Jur. Civ. 152. Si vero Actor ad similem objectionem aliquid respondeat, responsio talis vocatur Replica vel Replicatio . . . et sic dein responsio quam ad replicationem Actoris I. dat, dicitur *Duplica* vel *Duplicatio*.

Duplicatus, species monetæ; *két krajczár*. Fjp. Szám. p. 77. an. 1386. 500 similes, similim pro *duplicato*.

Duplum, i. exemplum (Du C. al. s.); *másodpéldány, másolat*. Arch. Rák. IX. 466. Törvt. Msz.

Duppla, æ. pannus duplicatus (Du C. al. s.); *kétnyestős kelme*. Monm. Comit. Trans. V. 495. Ab una pecia veluti *duppla* f. 4. Ab una pecia veluti *dupplae* Turciei f. 5.

Duplare, duplicare; *kettőzni, duplázni*. It. doppiare. Gall. doubler. Germ. verdoppeln. Fej. X. 3., 201. quod duas partes iudiciorum quindecim marcarum *dupplatos*,

cum duplo *dupplato* eidem Palatino tertiam vero partem sine duplo persoluturus sit.

Dupplatus, 3., (Du C.) duplicatus; *kétnyestős, kétrétű*. Tör. Tár. 1888. p. 566. de veluto *dupplato*.

Dupplaria lucerna, (Du C. duplerius) funale; *fáklya*. It. doppiere. Batty. Leg. III. 240. an. 1370.

Duplicata, V. *Duplicata*. Arch. Rák. II. 161. VIII. 210.

Duplicitas, (Du C.) dubietas, ambiguitas (ab it. doppio: falsus); *kétszínűség, kétkulacsosság*. Rák. Ön. 228. *duplicitatem* et mendacium. Cod. Dip. Brüss. IV. 86.

Durabilitas, (Du C. diuturnitas) firmitas, soliditas, proprietas rei durabilis; *tartósság*. It. durabilità. Proj. Leg. Civ. 242. Impignoratio . . . a fassione perennali tantum conditione *durabilitatis* differt. Hist. Nat. 29. *durabilitas pellis*. Tör. Tár. 1870. p. 406. Cf. Pallad. 1, 35, 2.

Duracinae, fructus ossarii; *csontár gyümölcs*. It. Germ. hart und fest (von Früchten). M. Bel. Prodr. 174. Hoc autem fine maxime præcoes *Duracinus*, Bumammas et si quæ sunt genera iucunditate saporis et specie nobilia conferunt. Cf. Cato R. R. 7, 2; Plin. 14, 1, 3 §. 14.

Duractio, onis, stabilitas, perennitas; *tartósság*. Kub. D. Hont. I. p. 275. an. 1376: ob amorem et *duracionem* pacis serena.

Durancia pruna, species pruni; *duránczi szilva*. Veranes. XI. 271. præterea prunorum quoque similiter surculos tantum optimorum omnis generis, signanter tamen grandium illorum *duranciorum*, viridium etiam et oblongorum, quæ Cathalaunica sive Katalan sylva vocantur.

Duratio, (Du C.) durities, contumacia; *konokság*. Pázm. Dial. 33.

Duratio litterarum, datum litterarum; *levél kelte*. Germ. das Datum. Pár. Páp.

Durativus, 3., durabilis; *tartós*. Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 110. Volens et edicto regio perpetuo *duratio* statuens, ut. Pel. De S. Matthia s. II. c. 2. malum infinito tempore *durativum*.

Duricordium, (Du C. duricordia) durities cordis; *keményszívűség*. Nagy Hier.

Durindana, æ, machæra acutissima et durissima; *Durinda nevű igen éles kard*. Galeoti. 27. Addunt etiam huic fuisse machæram nomine *Durindanam* ferrum lapidesque secantem (gygas Sarracenus cui nomen erat Ferranus).

Durire, durescere, callum ducere, occalescere; *keményyvé válni; feltörök a kéz*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 116. *durire* de manibus.

Durusta, locus piscationis; *halászhely*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 514. Item piscatura nomine Wyzeslew cum lapa et cum piscatura Sublug nomine et *durusta*, que iacet sub *durusta* Magistri Athyan, item sub Dudvag: Adam vezy, Borsaw et Eruemlyz cesserunt in partem Stone.

Dusenicius, Dusenenicus, Dusi-nicus, V. s. *Dusnici*. Tör. Tár. 1893. p. 2. Zsizm. Hist. 40. Pfahl. Jus. Georg. LI.

Dusnici, lélekdeáltók, *torlók*, vox e Slavico: duša = anima, ad rationem formæ, udvor-nici formata; servi in libertatem a domino asserti, ut eorum manumissio animæ salutis sit (Regestrum Varadiense pluribus

locis facit mentionem eorum). Belius (Ritus explorandæ veritatis) sic definit dusinicos: Dusi-nicus servus est ecclesiæ testamento datus, qui sacra emortualia pro remedio animæ demortui domini quotannis celebrari curabat eoque nomine esculenta atque poculenta sacerdotibus die emortuali offerre obligabatur vel pecuniæ etiam. *Kollar*: Servus ecclesiærum vel monasteriorum et lile etiam eos, qui dusheniczi id est alicui ecclesiæ pro animæ requie ab aliquo ad plures abeunte testamento vocabantur. *Bartat*: Hungari dum manumissos exequiales nullibi proprio nostro vernaculoque *törlok* verum nomine a Slavici-nis accepto duszenikos vocant, notatum alias hominum nostrorum incuriam idiomatis sui totidem argumentis confirmant. Ad nominis formam et originem cf. Miklosich p. 26. «dusnik»: dusnik čech . . . Dem. čech. dus-nik entspricht lat. animator, pro animatus, das von einigen als servus, von andern durch animal erklärt w rd. Nach Jireček sind dusnici im böhmischen Recht Familien, denen ein Grundstück mit der Verpflichtung übergeben wurde, einer bestimmten Kirche gewisse genau festgesetzte Dienste zu leisten, wobei die Kirche, welcher das Grundstück nach dem Aussterben der Familie zufallen sollte, der eigentliche Eigentümer war. Dusnok, dusnak; dusinicus findet sich öfters in ungrischen Urkunden. Cod. Dip. Arp. II. 104. eam (terram) eidem monasterio pariter cum *dusniciis* ibidem existentibus . . . Kandra Reg. 266.

Duttea, æ, *Batka, fillér*. Recon. an. 1618. p. 451: quoniam Grossi Polonici et *Duttee* . . . sat leves et invalidi introducuntur . . .

Duumvir Coronæ regni Hungariæ, V. Conservator Coronæ. Fábó. Monm. Evang. II. 61. Petrus Perényi, inc. comitatus abaujvariensis supremus comes et *coronæ regni Hungariæ duumvir*.

Duumvir sacri diadematis idem ac *conservator* quod vide. Sacr. Cor. p. 58.

Dux, femin. gen.; *hercegnő*. Art. Diat. Pos. 42. nupta Dux Lotharingiæ, Magna *Dux* Hettruriæ. (Mar. Ther.)

Dux campestris, belli dux; *hadvezér*. Germ. Feldherr. Tör. Tár. 1891. p. 98.

Duxio, onis, ductio, occurrit tantum semel; *vezetés*. It. condotta. Gall. conduite. Ger. Leitung, Führung. Fjp. Szám. 290. Dedimus 300 den. ratione *duxionis* sindonum versus Cascham.

Duxus, i. dux. Luc. Notæ. 445. Banos Tex. Sl. *Duxi* aut Sherzezi Duces voce Latina et Teutonice Thizerzogh scripsit.

Dyacessionus, 3., diocesanus. Kov. Form. St. 21. quod in quibuslibet liberis Civitatibus et Regalibus sub Plebani expedita Jurisdictione suorum *Dyacessionorum* Episcoporum . . .

Dyademantes, adamantes; *gyémánt*. Tör. Tár. 1890. p. 368. unam crucem, in cuius medio est lapis rubinus in formam grani, in quatuor angulis sunt quatuor *dyademantes* cum sedecem perlis.

Dyamas, adamas; *gyémánt*. Tör. Tár. 1890. p. 369. unam aliam crucem, in cuius medio est *dyamas* satis magnus.

Dyaphanum, (*διαφανής*) corpus pellucidum; *átlátszó test*. Andr. Pann. 123. Non tamen erit aër clarus sicut radios proiciens sed sicut *dyaphanum* illuminatum.

Dybaphus, i, a gr. *δυ-ετ βἀφειν* i. e. versipellis; *két kulaesos*. Veranes. VII. 7. Rogo te, exue personam, aut aeternum nihil mecum. Non enim delector *dybapho*.

Dyentarius, i, idem qui: *dietarius*. Fjp. Szám. p. 486. an. 1439.

Dynamista, æ, a gr. *δύναμις*, vir sectator sententiæ recentioris, quæ expunctis elementis simplicibus ad vires originarias materiæ confugit. Vern. Met. II. 18. Sunt Philosophi naturales, qui neque spatia vacua neque indivisibilia corpuscula elementaria sumpserunt, verum specificam materiarum intuitu densitatis differentiam universe in originariis materiæ viribus quarunt, unde Philosophia eorundem *Phylosophia naturæ dynamica* aut *Systema Dynamicum* appellatur. Secundum hanc philosophandi rationem materia spatium non absoluta sua impenetrabilitate verum repulsiva seu expansiva vi implet. . . . Denique vires illæ originariæ *Dynamistarum* in materia in infinitum divisibili vel sunt substantiæ entium materialium vel accidentia. . . . Inure Phil. 146.

1. **Dynasta**, æ, V. Baro. Pfahl. Jus. Georg. XI. Factum hinc ut Barones (*Dynastæ*) et Domini Banderiati iidem subin haberentur.

2. **Dynasta**, æ, dominus terrestris; *földes úr*. Schwart. Scult. 14., 27., 131. curare tandem, qui finis omnium Scultetiarum erat præcipuus, ut *Dynastæ* convenienter pacto, a colonis præstanda, tempore debito adessent, nec imminuta parte aliqua.

Dynasta hospes, comes. Præd. p. 33; *Dynastæ hospites* plerumque Comites simpliciter dicuntur.

Dynastæ Saxones, Seniores provincialium, Comites, Villici, Iudices iurati Villarum Sediumque provincialium. Præd. 11. *Dynastæ* hi *Saxones*, vel ut alii volunt, nobiles inter Saxones Seniores Provincialium, Potiores omnino Provincie Cibiensis, quos et Siculi suos habebant. . . . non erant alii nisi Comites antiqui, Villici nempe, vel quod idem Iudices Iurati Villarum Sediumque Provincie. Hi primo libero populorum suffragio e gravioribus Villarum Iudices eligebantur. Dein iuxta familias horum tanquam opulentiorum, injuria temporum, Villicatus tacite manebat. Seculo XIV. mos etiam invaluit, ut Comites hi primo tantum Sedis alienius denique et singularum villarum Judicatum vel Grebium sibi a rege confirmari curarent; quo tandem effectum est, ut postremo hujusmodi confirmatus Grebio officium suum, quod alias quotannis mutabatur, pro vita comite tenuerit.

Dynastia, æ, dominium, dominatus terrestris; *usadalom*. Kereszt. Res. Mil. 403. Origo Insurrectionis ad vetustissima Francorum et Germanorum tempora referenda est. Cum enim exercitus publicis, uti nunc fit, stipendiis continuo alere ea etate consuetum non fuerit, Cæsares, Regesque eorum populorum Provincias, *Dynastias*, Possessiones, Villas, et Prædia inter Episcopos, Prælatos, Principes, ac Nobiles ea lege distribuerunt, ut. . . . Fej. Jur. Lib. 431. (Joseph. II. an. 1781.) *Dynastia* Belényes episcopatus Græci ritus catholicorum. . . . in perpetuum traditur.

Dyocessanus, i, episcopus; *πῦσπῶκ*. Tör. Tár. 1888. p. 186.

Dypticha, 3. (*δίπτυχος, δίπτωξ* duplex). *Diptycha* orum: tabulae, in quarum altera

parte sacro lavaero perluti, altera vero mortui scripti sunt. Beng. Ann. Erem. Cenob. Præf. tot editi Annales Ecclesiastici, *Dypticha* sacra, Conciliorum Tomi, Sanctorum vite.

Dysæsthesia, torpor, sensus stupor; *érzéketlenség*. Bene Med. V. 3. Sape observamus sensationes abnormes, quia sensibilitas est morbose exaltata *hyperæsthesia*, vel morbose imminuta — *dysæsthesia* vel nulla *Anæsthesia*.

Dyscolatus, (fors. ab It. discolo: libidinosus, dissolutus) libido, mali mores; *kiesapongás*. Kaprin. Eloq. II. 158. Quam praelare merita est de hac Civitate, quin imo de tota Europa, lex illa regimini vestro propria, quam dicitis *Dyscolatum*. . . . hac re haud tantum effici posse, nisi lex *Dyscolatus* ad castigandos adolescentium mores forte ac potens remedium accederet.

Dyspepsia, (Du C.) malum stomachi, depravata alimentis concoctio; *rossz emésztés*. Bene Med. I. 27.

Dysphagia, esus difficilis; *nehéz erés, nem ehetés*. Bene Med. I. 114. Per spasnum similem producit subinde *dysphagia*, vomitus, tenesmus.

Dyspnœa, æ, (Du C. dyspnia) difficultas anhelitus; *nehéz lélekzés*. Hor. Mem. 614. Bene Med. I. 32.

Dystiche, fortuna adversa, (*δυστύχη*); *szerencsétlenség*. Ger. Unglück. Fej. I. 177. Quartam autem (Synodum) quæ Eutychem, *Dystichen*, id est infelicem et scelestum Dioscorum elisit.

Dyticus, occidentalis; *nyarmygoti*. Nagy Hier.

E

E controverso, contra; *viszontag*. Törvt. Msz.

E converso, contra, e contrario. Text. v. s. *huoerosus*; *ellenben*.

E diametro, ex adverso; *szemben, éppen ellenében*. Bene Med. 344. fenestra sit unica ampla, portæ e *diametro* opposita. Kass. P. P. I. 231. eiusmodi exmissionum voluntati Regiæ e *diametro* oppositarum.

E memoria, memoriter; *könyve nélkül, fejből, emléke*. Törvt. Msz.

E necesse esse, necessitate; *szükségesnek lenni, megkívántatni*. Kass. P. P. I. 42. Datum emanationis non quidem e *necesse* semper tamen de *meliori* esse. . . .

E stapede, e vestigio, statim; *hevenyében, rögtön, nyomban*. Ger. aus dem Stegreife. Kass. Jur. Civ. I. 11. vel his præternissis e *stapede* adornatur species facti scribendo.

Eapropter, propterea, ideo; *azért*. Pesty Ször. III. 405. Tör. Tár. XI. 98.

Earinus, (Du C.) gr. *ἐαρινός*, vernus; *tarsasi*. Nagy Hier. Cf. Terull. Hab. mul. 8.

Ebbelius, vox barbara, adiect. a substantivo hungarico: *eb*, quod latine *canem* significat, ad canem pertinens; *eb*. . . *ebi*. Bod. Hist. Un. Trans. 432. Epellium *ebbelium* vocat, Szathmarium szathmarium.

Ebdomada, æ, hebdomas, septimana; *het, Száz. VI. 444.*

Ebdomadarius, Hebdomadarius, se-

ptimanā officium gerens; *hetes*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 77. teste Archiepiscopo Laurenzio, *ebdomadario presbitero* nomine Alberto, Diacono Andrea.

Ebdomadatio, occupatio per hebdomadam; *heti foglalatosság*. Kov. Form. St. 454. nisi *ebdomadatio* per conventionem vel alias quovis modo secum convenire poterit.

Ebdomoda, æ, pro: Hebdomada. Quell. Sieb. I. 66. an. 1479. dedi his tribus *ebdomodis*. ib. 96.

Ebellare, fors. pro: evellere, effodere. V. s. Ballisare; *kiásni*. Szék. Okl. I. 63.

Ebété, hebes. Gall. hébété; *bárgyu, ostoba*. It. ebete. Fej. V. III. 444. Knauz M. E. Str. II. 230. de balla una quocunque contineat petias, etsi centum nituntur, quadam præsumptione *ebété* singulari, solve tantummodo pondus unum.

Ebionæi, alias: Ebionitæ, (Du C. Ebionæ) pauperes sic dicti pro humilitate ab Hebræo Ebion. Hæretici, qui Christum esse purum hominem, ut ceteros e viro et muliere natum asserebant; *Ebion felei*. Nagy Hier. Not. rel. I. 439: *Eb*. asserebant Christum esse purum hominem.

Ebriamen, (Du C.) liquor inebrians; *ré-szegítő ital*. Nagy Hier.

Ebuccinare, proclamare; *kibőgni, ki-kürtölni*. Pinx. Apod. p. 64: Omnia. . . . fuerunt solo æquata præter unicam turrin. . . .

in ejus superficie e sacerdotibus Turcicis unus. . . . stetit, qui in opprobrium Christianorum suum *ha la ha* voce sonora *ebuccinavit*. Otia Bachm. 485.

Eburinus, 3., eburneus; *elefántesontból való*. Cod. Dipl. And. III. p. 178: uno bicello cum *eburino* manubrio.

Ebolimi, abortivi; *elvetélt holt gyermek*. Pár. Páp.

Ebolium, (Du C.) pars, fragmentum divinatorum Codicum, quos integros tradendos imperabant a Christianis Tyranni; *rész, foszlány*. Nagy Hier.

Eechmalotarcha, custos carceris; *fogolyőr*. Nagy Hier.

Ecclegma, atis gr. *ἐκλεγμα* = medicina; *gyógyyszer*. Sim. 37.

Ecclesia, æ, (Du C.) ædes sacra; *templom*. It. chiesa. Gall. église. Germ. Kirche. Beng. Ann. Er. Cenob. 205. *Ecclesiam* ligneam in Sanctissimæ hospitibus domicilium construxerunt S. de Kéza Chr. II. 4., 23. II. 2., 3. II. 4., 2. etc. Cf. SS. Patres et Aurel. ap. Vopise. 20. Ammian. 21, 2. fin. et 28, 6. ad fin.

Ecclesia Anglicana, *angol egyház*, Ger. anglicanische Kirche. Cod. Ep. Pet. Paz. I. 14. et religio catholica ad quandam *Ecclesiae Anglicanae* normam deformetur.

Ecclesia articularis, (Du C.) ab alia dependens; *fiókgyház*. Fabó Mon. Evang. 179: in ecclesia *articulari*. . . . natus est.

Ecclesia canonice unita, eccl

græco catholica unita; *Kanon szerint egyesült egyház.* Szék. Okl. III. 94.

Ecclesia Cathedralis, székes v. püspöki egyház. Cod. Dip. Arp. V. 400. Törvt. Msz. Cher. Jus. Eccl. II. 143. Sunt autem *Ecclesiae* aliae *cathedrales*, ita dictae, quoniam in ipsis Cathedra Episcopalis ad populum et Clerum instruendum erecta esse debet. Haec, si habeant alias Cathedralis sibi subordinatas, Metropolitanæ nuncupantur.

Ecclesia Collegiata, (Du C.) quæ est collegii canonicorum; *társas egyház.* Kövy El. 698. Authentica sigilla adeoque archiva publice habent: Metropolitanarum, Cathedralium item (idest Episcopo gaudentium præter Albaregalensem, Rosnaviensem, Cassoviensem et Szatmariensem) nec non Csazmensis et Posoniensis *Collegiatarum* (idest præpositum tantum habentium) Ecclesiarum capitula. Baty. Leg. III. 483. an. 1450. Eszt. Okm. p. 83. an. 1337. Kass. P. I. 249.

Ecclesia conventialis, (Du C.) in qua est collegium canonicorum vel monachorum; *szervezetes egyesületi egyház.* Törvt. Msz. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 44.

Ecclesia filialis, (Du C.) quæ alteri subiecta est, nec proprium habet sacerdotem; *fiók egyház.* Törvt. Msz.

Ecclesia metropolitana, V. s. *Ecclesia cathedralis*; *érseki székeszék.* Törvt. Msz.

Ecclesia orientalis, ecclesia græci ritus; *görögkeleti egyház.* Kass. P. I. 1468. Schema Eccl. Taxarum pro *Ecclesia orientali* Altissime defixum. Száz. II. 3.

Ecclesia parochialis, (Du C.) cui præest parochus seu curio; *meggyés papi egyház, anyavidekes egyház.* Törvt. Msz. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 44.

Ecclesia patronata, quæ subest curæ patroni; *pártfogás alá tartozó egyház.* Törvt. Msz.

Ecclesia Religiosa, ecclesia, cui præest monachi; *szervezetes egyház.* Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 224. ut pallium ipsum apud *Cathedralem vel Religiosam Ecclesiam* illius loci fideliter deponatur.

Ecclesia Romano - Catholica, *római-katholikus egyház.* M. Bel. Geogr. 502.

Ecclesia viduata, Episcopo privata Eccl.; *püspökétől megfosztott egyház.* Pär. Páp.

Ecclesiarcha, ecclesiæ præfectus; custos in capitulo; *egyháznagy; káptalani ör.* Szilády Tör. Magy. Em. IV. 113. Cher. Jus. Eccl. I. 269. In Capitulis Græci Ritus uniti Præpositus maior nuncupatur Archi Presbyter; Lector: Archi-Diaconus; Cantor: Primicerius; Custos: *Ecclesiarcha*; Scholasticus; Professor Ritus; et Canonicus Cancellarius: Cartophylax, Nov. Calend. 51.

Ecclesiasta, æ, nom. actoris ab abstracto: ecclesia. Ecclesiastæ dicti hæresis Lutheranae Prædicatores in Epist. Joan. Sturmii ad Regem Daniae Christianum III. (Du C.); *pap.* It. curato luterano. Bod. Hist. Un. Trans. 343. Ostendit indecorum esse, ut qui *Ecclesiasta* non esset, vox Ecclesiæ esse debeat.

Ecclesiastes, orator sacer, (*ἐκκλησιαστής*); *szent, egyházi szónok.* Kaprinai. Eloq. I. 37. Caveat igitur *Ecclesiastes* ea pertractare argumenta. Beng. Ann. Er. Cœnob. 175.

Ecclesiasticalis, idem ac ecclesiasticus a pr. *ἐκκλησιαστικός*, ad eorum sacrum pertinens; *gyülekezeti, egyházi.* Fej. X. 3. quod Episcopus Banderium proprium, Capitulum autem et alii viri *ecclesiasticales* summas pecuniarum ratione exercitus solvere et propter illas expediendas eorum Valachos exactionari habent.

Ecclesiastice, more ecclesiæ; *egyházilag.* Tör. Tár. 1889. p. 385.

Ecclesiastici, qui sunt ex ordine sacro, ordinis sacri; *egyházi szentélyek, egyházi alattalók.* Törvt. Msz. Cod. Dip. Arp. V. 209.

Ecclesiastico-politicus, e viris ecclesiasticis et civilibus constans; *egyházpolitikai.* Cher. Jus. Eccl. I. 328. Unde tam in Austria, quam Hungaria vetitum est, excommunicationem sine consensu Imperantis civilis in quempiam pronunciare ac speciatim in Austria caussa a deputatione quapiam mixta seu *ecclesiastico-politica* discutitur. Coll. I. 11.

Ecclesiasticus, 3., (Du C.) ad ecclesiam, clericum pertinens. Törvt. Msz. *ecclesiasticæ* censuræ; persone.

Ecclesiola, demin. ab *ecclesia* (Du C.) capella, sacra adicula; *kis templom.* Kat. Hist. Reg. I. 98. Antiqui mobiles *ecclesiolas* in itinere de pellibus caprarum factas habebant, quas inde *capellas* vocabant. Can. Eccl. XXXI. Beng. Ann. Erem. Cœnob. 83. Fer. Mon. SI. XVIII. 351. an. 1730.

Eclipsare vel Eclypsare, (a gr. *ἐκλείπειν*) (Du C.) obnubilare, obscurare; *elhomályosítani.* Otia Bachm. 138. Tibi semper videtur, rationem esse *Eclipsatum* illi, qui dissentit a tua hypothesi. Kov. Form. St. XIII. sicut solem videmus *eclypsari*.

Eclypsis, decessio, deductio, damnum, iactura; *fogyatkozás.* Germ. Ausfall. Vect. Ref. R. 2.

Eccoproticus, a gr. *ἐκκοπρώω*, a stercore purgans; *béltisztító.* Lzb. Cod. Med. III. 91.

Eclipsare, V. *Eclipsare*. Szentiv. Car. Misc. Dec. 42. Ex *Eclipsi*. Illud enim sydus, quod aliud *eclipsat*, est illo, quod *eclipsatur*, inferius.

Eclipsari, eclipsim seu defectionem pati (Du C.) V. *Eclipsare*; *elhomályosodni.* Pel. In Epiph. s. II. c. 2.

Eclipsatio, defectio solis et lunæ; *megfogyatkozás, elhomályosodás.* Pel. In Epiph. s. II. c. 2. Tertium fuit miraculum *eclipsationis*.

Ecnephia, gr. *ἐκνεφίας*, turbo; *forgó szél.* Nagy Hier. Cf. Plin. 2, 48, 49. Senec. Qu. Nat. 5, 42.

Econtra, contra; *ellenben.* Art. Diet. Pos. 67.

Ecota, fors. idem, quod apud (Du C.) *Esco-tus* = perversus homo latro), hic loci: *manus latronum.* Fej. IV. 1, 46. Archiepiscopus ea cum quadam *ecota* ipse de novo spoliavit vel spoliari mandavit — monasterium.

Ephora, gr. *ἐφωρά*, atrium, porticus; *torndéz, folyosó.* Nagy Hier. Cf. Vitruv. 4, 3; 6, 2.

Estaticus, 3., (*ἐστατικός*) animo alienatus; *elbájtolt, magánkivül, elragadtatott.* It. estatico. Vern. Met. II. 201. Ita olim Archimedes totus *ecstaticus* et quasi totus anima sine corpore in balneo hydrostaticum

veritatem profunda et ab omni sensatione abducta meditatione invenit.

Ectasis, v. *ecstasis*, (Du C.) animi a sensibus alienatio; *elragadtatás.* Gall. exstase. Nagy Hier. Cf. Tertull. Anim. 43. Augustin. de Gen. ad tit. 11. Hieron. in Jesaj. præf.

Ecthesis, (*ἐκθεσις*), expositio, interpretatio; *fejtégetés.* Czvit. Spec. 185. Heraclitii *Ecthesin* sive Expositonem et Hæresin Monotheticam damnavit.

Ectroma, (Du C.) gr. *ἐκτρομα*, abortus; *idétlen szülés.* Nagy Hier. Cf. Tertull. adv. Hæc. 7.

Edema, tis, tumor, oedema; *rizdagatal.* It. edéma. Veranes IX. 235. Reverendissimumque dominum Locumtenentem prestolor, communicato enim inter nos consilio decrevimus terminas ambo inire; ille ut sua curet *edemata*, quæ patitur in pedibus, ego meam sclicitem.

Edicere, renuntiare alieni aliquid; *felmondani.* Opin. 1840. de ordine famulitii 14-to b) si de termino *edicendi* servitii inter herum et servum aliter conventum fuisset. Törvt. Msz. *eddicere* capitale, *eddicere* laborem.

Edictalis, (Du C.) præcipiens, convocans; *felhívó, összehívó.* Opin. P. II. de ordine Jud. C. II. §. 42: Juxta . . . citationem *edictalem* contra reum conventum expedit. Cf. Ulp. Dig. 38. 6, 4. §. 4.

Edictalis citatio, sententia, qua quis in ius vocatur; *összehívó végzés.* Törvt. Msz.

Edictalis Terminus, publicatus, promulgatus constitutus dies; *közzétett határidő.* Tiszth. Ir. *Edictales Termini.* Közhirül tétetett időhagyás. Cher. Jus. Eccl. II. 272.

Edictaliter, per edictum; *közparancsolat, hirdetés útján, hirdetésnyes, zárnapiagos, végzésileg idérvény által.* Kass. P. I. 1496. Pupillorum ad officium pupillare Domini T. *edictaliter* citandorum.

Edictio, actus renuntiandi; *felmondás.* Art. D. 1840. p. 66. Cambiales proprie, quæ post visum ad certum tempus vel *edictionem* sonant.

Edictum, litteræ citationem continentes, citatio (Du C. al. s.); *idező, határidőt rendelő levél.* Kass. P. I. 292.

Edictum monetale, proclamatio de rebus publicis; *pénzügyi hirdetmény.* Pfahl. Jus. Georg. LXXVI. Verum quidem est, quod in *Edicto Monetali* (Finanz-Patent) Caroli I. . . mentio Servorum fiat.

Edictum tolerantie, scriptum, statutum facultatem erga dissentientes in sacris continens; *vallástűrvelmi parancsolat.* Törvt. Msz.

Edictum valvæ, edictum, quod valvis affigebatur; *ajtóra szögezett idézés.* Kov. Form. St. CXXIV. Monitoria seu *Edicti Valvæ* Formula.

Ediffare, enarrare; *elbeszélni.* It. raccontare. Fej. IV. 1., 337. Universum statum Tartarorum prout viderat . . . *ediffandum* nobis promiserat.

Edificatio, salubre, pium exemplum; *épületesség.* Frak. Mát. Lev. II. 4.

Edila, (Du C.) dilectus, quo nomine dictus est Salomon; *kedves.* Nagy Hier.

Editor, qui dat alicui syngrapham (Du C. al. s.); *váltókiáltó.* Germ. Aussteller. Art. D. 1840. p. 55.

Edium, edulium; *étek.* It. edulio. Schläg. 1835.

Edoetio, actus edocendi, notum faciendi, explicatio; tanítás, megismertetés, kifejtés, megmagyarázás. Rák. Ön. p. 65. l. 34—36. (35.): Compellantur proinde Magnates et Nobiles ad productionem documentorum et edoetionem iurum eorum fore incompetenti.

Edocumare, documentis probare; tanúsággal bizonyítani. Fabó. Monm. Evang. II. 157. Audiamus Thuanum in praefatione operis sui historici insignis caesaris edocumatum iudicium his verbis confirmantem.

Edomavit, domuit, sedavit; megfűkezni, kibékíteni. Georg. Sirm. I. 65. Et Petronit blanda sua verba iecor suum edomavit.

Edria, apud Du C. idria, hydria: metreta fragmentaria, interdum liquidorum; mérő. Cod. Com. Zichy Vol. V. 609: dare . . . sedecim edrias milli . . . octo edrias tritici.

Educatorium institutum, ludus, paedagogium; nevelő intézet. Törvt. Msz.

Educatus, us, educatio, disciplina; nevelés. S. Steph. vita p. 16: Crevit infans regali nutritus educatu. Cf. Tertull. Resur. carn. 60.

Educcio, actus educendi, mittendi; küldés. Szék. Okl. I. 339. eversione scilicet suedomus ac ablacione Rerum suarum, aut educacione ad exilium puniri. Cf. Cato ap. Festum. Pallad. Jun. 7, 6.

Educellare, (Du C.) vinum particulatim vendere; bort hímérni. It. misurare e vendere. Kass. P. I. II. 283. Et quia commercium civile in educillando et maecellando nemini in civitate aut eius territorio competit. Art. Diet. Pos. 95.

Educellare frumentum, vendere fr.; gabnát árulni. Magy. Tört. Tár. XVII. 241.

Educellaris domus, taberna vinaria, caupona; csapszék. Törvt. Msz.

Educellatio, vini sub signo venditio; italnévés, italárulás, koresmáltatás, bormérés. Törvt. Msz. Pfahl. Jus. Georg. 103. **Educellatio** (**Educellum**) est facultas Colonis (urbicularibus) competens vinum in minutis legalibus mensuris certo et determinato tempore ac modo distrahendi. G. Fej. I. 285.

Educellator, caupo; qui vinum particulatim vendit; csapos. Egri levéltár. Kuk. Jur. II. 186. pro immunitando item gratuito **Educellatore** consuetos Sexerios 90 annuatim pendere.

Educellum, i, caupona, venditio vini, taberna vinaria; koresma, csapszék, csapház. Törvt. Msz. Kass. P. I. 196. Art. Diet. Pos. 64. Rák. Ön. p. 65. l. 12—14.

Educellum sine haedera, ed. sine signo: ezéger nélkül való bormérés. Reg. Mil. an. 1726. p. 49: a qua tamen regula Superiores Rei Tormentariae Officiales, quibus antiquo ex jure . . . **educilla sine haedera** . . . competunt, exempti habentur.

Eductio, actus exportandi; kivitél. Ger. Export. Vect. Ref. p. B. 1.

Eductionale portorium, rerum exportandarum portorium; kiviteli vám. Opin. P. III. Sec. V. §. 4. (o).

Eductor, qui exportat merces; kivívő, kiszállító. Monm. Comit. IV. 79. Supplicat etiam, ut sua sacratissima maiestas eiusmodi cupri emptoribus et eductoribus extraneis committat.

Edulcerare, **Edulcorare**, (Du C.) dulcem reddere, dulcem saponem admiscere;

megédesíteni. Bene Med. IV. 171. expressa filtrantur et saccharo **edulcoratum** hauriatur mane per tres quatuorve dies. S. Benkő Top. Misk. 37. Száz. XII. 442.

Edumatus, 3. edumatus. Sape legitur «u» littera pro «o»: Cusmonustor (Kolozsmonustor) Tiburetelke (Tiborettelek) Wgud (Ugod), Zaluch (Szalók) tunella (Tonella) et alia; szelidített. Cod. Dip. Hung. And. V. 334. 11. ad domum suam venientes quamdam feram suam mansuetam et **edumatam** interim et quemdam unum bovem eiusdem ibidem per canes ipsorum devorari fecissent.

Edus, hädus; bak. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 116. Schläg. 1430.

Effemineus, 3., effeminatus; gyáva, elpuhult. Georg. Sirm. I. 145. et sic solabant militibus **effemineis**.

Effendi, V. **Effendi**. Szilády Tör. Magy. Eml. II. Függ. **Effendi**. A polgári vallásos tiszték ezime, ellentétül az «aga» katonai czimmel.

Effabricare, fabricare, fabricari; fel-dolgozni, készíteni. Opin. P. I. Sec. II. §. 21.

Effabricatio, fabricatio; feldolgozás, készítés. Opin. P. I. Sec. II. §. 21.

Effascinator, qui effascinat: magus, incantator; megfűző. Veranes VII. 100. distracta in diversum nobilitas, populique, quocunque contententibus libebat, in **effascinatorum** modum circumducti.

Effective, praesens, praesto, revera; tényleg, valóban, készen, voltaképen, valósággal, valójában. It. effectivo. Törvt. Msz. Arch. Rák. VIII. 206. ut summa illa **effective** levatur. Rozsny. D. 182. Most Kanizsa alatt 30.000 ember vagyon **effective** és mind egyre gyűlnek **effective**ose minden felől.

1. **Effectivus**, (Du C.) efficiens, creans; eszközöző, létrehozó. Andr. Pan. 40. virtus creaturarum omnium **effectiva**, omnium contentiva et conservativa.

2. **Effectivus**, 3., praesens, verus, certus (Du C. al. s.); való, tényleges, valóságos, valódi. It. effectivo. Arch. Rák. I. 3. Status **effectivus** regiminis Rothiani. Törvt. Msz. Törvt. Msz.

Effectua, uum, supellex, instrumentum, res mobiles; ingóságok. It. effetti. Kass. P. I. 199. Publicatio **effectuum** apud furem repertorum.

Effectuabilis, qui effici potest; kivehető. Opinio Deput. 12. nec sine ambagibus **effectuabile** sit, ut alter iudicet.

Effectuabiliter, (Du C. effectualiter) efficienter, reipsa; foganatosan, tényleg. Gall. en effet. An. Sc. I. 8. an. 1412: promittimus inviolabiliter et **effectuabiliter** attendere.

Effectualis, certus, praesens; ad effectum spectans; tényleges, való, hathatós. Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 95. aliaque et Imperij ac reliquorum Regum et Principum Christianorum auxilia coniuncta magno seu competentis numero nobis accedant eaque certa et **effectualia** fore contingant . . .

Effectualiter, (Du C.) reipsa; valósággal, tényleg. Tör. Tár. 1892. p. 389. ad hoc, ut citius comode fieri poterit, **effectualiter** te disponas. Szék. Okl. III. 41. Batty. Leg. I. 488. an. 1444.

Effectuare, efficere (Du C. al. s.), eszközölni, létesíteni, végrehajtani, elvégezni, valósítani, foganatosítani. Törvt. Msz. Rák. Ön. p. 14. l. 5—9. Száz. XIII. 137.

Effectuatio, effectus, peractio, execu-

tio, perfectio; foganatosítás, eszközzés, teljesítés, végrehajtás. Törvt. Msz. Rák. Ön. p. 287. l. 33—36. Dip. Alv. I. 336., 381. Vect. Ref. j. F. Batty. Leg. I. 682.

Effectuatio iudiciaria, executio; végrehajtás. Cod. Com. Zichy Vol. V. 299.

Effectum, i, 1. res effecta vel 2. quod ex causa consequitur; 1. kész dolog, 2. következmény. Pázm. Dial. 501.

Effectuose, efficienter (Du C. al. s.); hathatósan. Rozsny. 182. Cf. **Effective**.

Effectuosus, effectus plenus; határos, foganatos. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. p. 2. Amor Dei verus non est verbalis sed realis, non tantum affectuosus sed et **effectuosus**.

Effendi, **Effendius**, i, nomen, titulus magistratum civilium et sacerdotalium apud Turcas, quibus opponuntur militares; úr. Tök. Diar. 212. Szilády Tör. Magy. Eml. IV. 428. Ad Vezirium Budensem, Passam, Temesvariensem similiter ad Kihaja Mehmet et Csaszár Kihaja Ismael ac Cancellarium Haszon **Effendi** mutatis mutandis legatis datarum litterarum par minuta. Instr. Pac. Praef. Mustapha Effendi.

Efferatus, 3., fervens, fervidus; izzó. Kol. Cod. 44. Collecto iterum ex cineribus auro, dum rursus fundetur et in virgas duceatur, adeo **effeatum** erat, ut cudi nihilominus possit.

Effervescentia, ardor; fölhevülés. Bene Med. II. 226. stadium febrile seu invasionis s. **effervescentiae**.

Effestucare feudum, (Du C.) **refutare feudum**; a **hűbért visszautasítani**. Vuch. Jur. Feud. 228. Feudum **refutare** vocant Feudistae etiam **effestucare feudum**, quod olim in traditione rerum immobilium moris esset, **festucam**, veluti signum possessionis, tradere.

Efficiaci, 3., efficax; hathatós. Fej. VII. 3., 249.

Efficanter, efficienter. Dip. Alv. I. 36. ut ab infestationibus Turcarum possit **efficanter** protegere.

Efficativus, 3., efficax; érvényes. Cod. Com. Zichy Vol. V. 597: huius confessio propter eius puerilem etatem robor non habere **efficativum**.

Efficere, occidere; (Hungaricismus) ad amissum respondet nostro: kivégezni. Chr. Duhn. 139., 121. Quasi quoddam monstrum gladius **effecerunt**.

1. **Effigiare**, (Du C.) effingere, exprimere; leábrázolni. It. effigiare. Wagn.

2. **Effigiare**, imaginibus ornare (Du C. al. s.); megfesteni. Ger. mit Bildern schmücken. Kronst. I. 505.

Efflorescentia, a, flos, latiora incrementa capere, facere ut efflorescat; kivirágzás, felvirágzás. Ger. das Ausblühen. Vern. Psych. 40. cerebrum **efflorescentia** nervorum. Opin. Deput. 38. quantum igitur intersit, de nundinantium omnimoda securitate prospicere, haecque ratione illarum **efflorescentiam** promovere, facile patet.

4. **Effluxus**, us, emanatio. Textum v. sub **Decidentia**.

2. **Effluxus**, us, proventus; jövedelem. D. Ráczk. p. 198. cum **effluatu** arendae . . . octodecim milia ducentos quindecim florenos. . . constituentem valore.

Efformare, componere (Du C. al. s.);

kidolgozni. Opin. P. I. §. 2. accuratum Plannum . . . *efformet*.

Efformatio, formatio; *képezés, alakítás*. Imre Phil. 34. atomi infinitae infinitum spatium replevisset, in tali autem spatio non potest fieri motus, qui ad *efformationem* entium mundanorum dicitur fuisse necessarius.

Effossio, actus effodiendi (Du C. exhumatio); *kivásás*. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 83. Servitutibus autem praediorum rusticorum: iter, actus, via, aqueductus, aquatio pecoris, pastio, calceis coctio, arenae *effossio*, cretae exemptio, aggeris positio. Cf. Cod. Just. 41, 6, 3.

Effractio, fractura; *eltörés*. G. Fej. VIII. 1., 276. possibile est coronam eandem *effractione* ignis consumptione . . . delicere.

Effronitae, v. *effornitae*, Scam trinitatem negantium sectatores circa a. 4334. orti, qui baptismi loco frustis ferreis frontem fricabant atque cultores spiritus Seti idololatras esse asserebant; *homlokdtörzstőlök*. Nagy Hier.

Effrons, (Du C.) impudicus, audax, impudens, immodestus; *arczátlan, szemtelen, szerénytelen*. Verances. VI. 10. Sed ne *effrons* esse et iam extorquere videar velle. Cf. Vopisc. Num. 43.

Effrontuosus, 3., impudens, temerarius, effrenatus; *féketlen, szemtelen*. Pel. Serm. Phariseus habuit fatuitatis *effrontuosam* conscientiam. Aest. 28. q.

Effugacio, (Du C.) effugium; *menekülés*. Knausz M. E. Str. II. 343., 342.

1. **Effugare**, (Du C.) fugare, profligare; *elűzni*. Haz. Okt. 289. an. 1370: in villa commorantes expellendo *effugassent*. Cod. Dip. Arr. Cont. IX. 74. Cf. Hieron. Ep. 48. uro 49. Diet. Cret. 2, 3.

2. **Effugare**, (Du C.) abire; *kimene-külni*. Urk. Sieb. I. 105. an. 1269: extra regnum nostrum voluit *effugare*.

Effugare in exilium, in exilium mittere; *sázmikivetésbe küldeni*. Thuróc. 189. et quam plures etiam Ternisinos propter suspicionem interfecerunt et in *exilium effugerunt*.

Effugatio, actus in fugam vertendi. Pel. Pom. L. VI. P. I. Art. III.: Quinta utilitas (invocationis Mariae) demonum *effugatio*.

Effulminare tormentum, telum e tormento emittere; *kisűtni* (ágyut). Tör. Tár. 1888. p. 677.

Effumatio, evaporatio; *kifüstöltség, kigőzöltség*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 280. Quia in somno concurrente introrsum ad praecordia calore, multa fit *effumatio*, cerebrum autem frigidius exadit ac illos fumos constringit.

Effusciari, obscurari; *elhomályosítani*. It. offuscare. Knausz. E. M. Str. II. 384., 385. nec aliquo quovis possint exquisito colore *effusciari*.

Effusio, baptismus; *kereszttség*. Kon. Egyh. 446.

Effusitor, propagator; *terjesztő*. Magy. Jogt. Eml. I. 266.

Egenis, egenus; *terméketlen*. Cod. Dip. Hung. Pat. I. VII. 24. Sed quia dicte terre sunt *egenes* et pauperes in super eciam habuit fundum.

Egressio, profectio; *kivonulás, kirakkozás*. Regul. Turm. Praet. 15. Quaecumque pro obundis servitiis cuiusvis officiosae *eg-*

gressionis (Ausrückung) hora praefigetur, hanc Praetorianus exactissime observabit.

Egipia, (Dief. egipius, egipia, egipeus, egippea) trappa; *tűzök*. Arch. Ver. Sieb. XXXVI. 116.

Eglocerus, (Dief.) (Du C. Egocerus *αλύξερως*) caprini cornus; *kecskeszarvú*. Arch. Ver. Sieb. XXXVI. 116.

Egoitas, ego, conscientia sui; *éniség*. It. coscienza. Vern. Met. II. 163. Ex experientia suppono me actu cogitantem esse idem subiectum, quod cogitavit ante annum unum seu *egoitatem* hoc momento cogitantem esse individuum idem cum *egoitate*, quae cogitavit ante unum annum.

Egreditur, egredi, oriri (Du C. al. s.); *keletkezni, eredni, kiindulni*. S. de Kz. Chr. A. 1., 17: Introivit in Hungariam Gottfridus, a quo *egreditur* generatio Philippi.

Egregietas Vestra, titulus honorarius; *nemzetes úr*. Szék. Okt. I. 233. Cod. Zi. V. 525.

Egregius, 3.; *tisztelt*. It. egregio. Szegedi Ruhr. Pars III. p. 37: *Egregius*: in iure nostro Titulus est Nobilium. Kass. P. P. I. 152.

Egressus, i, et: us: principium, initium primordium (Du C. al. s.); *kezdlet, kiindulás*. Rozsny. D. 37., 38. Datum Constantinopolis circa initium July Anno 969. ab *egresso* Mahometico (1562. aug. 2.) p. 38. Ab *egressu* Mahometico in Anno 1000.

Egrigorius, gr. *ἐργήρορος*, custos; *örkődő*. Nagy Hier.

Egritudo, agritudo; Száz. XXVII. 603.

Elaeite, a gr. *ελα* (hopp) haeretici, qui asserebant saltum deo gratissimum esse; *tán-czolók*. Nagy Hier.

Elas, atis, eiusdem urbis, ad normam: nostras, cuius; *idevaló*. Knausz. M. E. Str. I. 483., 623. Comes H. Strigoniensis donavit monasterio Augustianorum *elatum* villam. Magy. Jogt. Eml. I. 501. *Elati*.

Electare, imponere tributum, censere, assignare; *kivetni* (pl. adót). Germ. umlegen. Kass. Prax. I. 35. illorum obligatio est *electas* ad respectivas Communitates avenae fœni et straminis portiones ab ipsis . . . recipere. Coll. II. 112.

Electicius, exsoletus, obsoletus; *el-avult*. V. s. Pecunia *electicia*.

Electitius, ejectione dignus; *kivágyás, kivetésre való*. Kelem. Inst. Jur. Pr. 462. vel, ubi Coloni macellum conductum habent, pecora *electitia* pro emacillando obtrudat.

Eijthel, mensurae liquidi species apud Siculos V. s. *Pinta*; *székegyeknél divatos folyadék mérték, pint*. Szék. Okt. I. 261.

Eipericus, hypericus, hibericus asturio, pullus equitii generosi. Decret. S. Ladislai Regis lib. 3. cap. 28. Amade CXIV. Fekete paripám volt Spanyolországból, szürke Erdélyből jött, pej pedig Moldvából.

Eiulantes, ita dieti anabaptistae, quod lamenta et irationes gratissima Deo esse asserebant; *sírándók, kólk Nagy Hier.*

Ejas, Elias, q. v. Opin. P. I. §. 14. et passim.

Ejectatio comitalis, impositio, census per comitia; *országgyűlési kivetés*. Törvt. Msz.

Ejtitium, exitium; *tönkremenés*. Fragn. Chron. Rythm. Temp. Ludov. I. Engel. Mon.

Ungr. Bécs 1809. p. 50. Gentis suae exilium Videns atque *ejtium*.

Elabescere, elabi e memoria; *feledésbe menni*. Fej. X. I. 534. Ne *elabescant* res, quae in tempore peraguntur.

Elaborare, (Du C.) adornare, excolere; *kikészíteni*. Germ. ausarbeiten. Vect. Ref. B. 2. De . . . cultus . . . *elaboratis*. Cf. Appul. Flor. p. 346.

Elanguescencia, æ, ab elanguendo, languor; *lankadság*. Imre Phil. 390. animam virum suarum remissione et quasi *elanguescencia* posse interire.

Elargare se, progredi (Du C. al. s.); *kiterjeszkedni*. Ljub. Mon. Sl. III. 288: nullo modo se *elarget* de faciendo aliquam promissionem.

Elater, (*ελατήρ*) agens, movens, vel tendens res; *rugó*. It. molla. Ger. Spring-, Triebfeder. F. Balass. Casula. Steph. App. *Elater* aris compressi est ad elaterem dilati.

Elaterius, i, *ελατήρ*, agens; *rugó, hajlító*. Reg. Turm. Praet. 27. Per Primarium Vigiliarum Magistrum quasi *elaterium* omnia Brigadae suae negotia promovebuntur.

Elatio, (Du C.) superbia; *fenneltűzés*. It. elazione. S. de Kz. Chr. II. 2., 2. Rex vero *elationis* fastu inflatus ac furore. Cf. Arnob. 2, 63.

Eleborus, i, helleborus; *humyor*. It. elleboro. Schläg. 877. eleborus *szóktetőfű*.

Electi, (Du C.) ita nuncupati quidam haeretici ex secta Manichaeorum, qui nec carnisbus vesciebantur neque uxores ducebant; *választottak*. Nagy Hier.

Electio per inspirationem, *istenii ihlettel történt választás*. Batty. Leg. III. 43. an. 1309. *Per inspirationem* fit *electio*, si Canonici . . . quasi divina revelatione et inspiratione omnes . . . consenserint in aliquem.

Electitius, 3., eligens, facultatem eligendi habens; *választó, választási*. Magy. Jogt. Eml. I. 246. Tör. Tár. XV. 160. *electitium* ius.

Elective, facta electione; *választás útján*. Kkal. Mon. Civ. Zag. I. 69. an. 1292: per conscientias inquisitionem . . . consociorum . . . ad hoc *elective* transmissorum.

Electivus, 3., facultate, iure eligendi reges praeditus; *választó*. Hor. Mem. 348. Regnum Hungariae *Electivum*. Beng. Ann. Er. Con. 281. Andr. Pann. 170.

Elector, *választófejedelm*. It. elettore. Ger. Churfürst, Wahlfürst. Tit. Aust. Imp. p. 7: In imperio Romano Germanico Insignia Diadematis imperatorii ad nostram usque aetatem iure solummodo Electionis a Regibus nostris suscepi consueverunt, et a Principibus, quos *Electores* olim vocarunt, Suffragiorum pluralitate haecenus impertita fuerunt.

Electoralis, electoris, ad electorem spectans; *választói*. It. elettorale. Beng. Ann. Er. Conob. 590. Augusti II. Poloniarum Regis et Saxonie *Electoralis* filium.

Electioratus, us, ab elector — dignitas et territorium electoris; *választó fejedelemség*. Beng. Ann. Er. Conob. 590. Rák. Ön. p. 136. l. 3—5. (4.). . .

Electorissa, æ, uxor electoris; *választó fejedelmné*. Tör. Tár. 1890. p. 605.

Electrinus, ex electro; *borostyánkőből való*. Fej. II. 93. dedi . . . binas inanes *electrinas*, duo aurea monilia. Cf. Trebell.

Poll. XXX Tyr. 13. Paul. Dig. 34, 2. 32 §. 5. Mare. Empir. 8.

Electrix, foem. ad electorem; *választó fejedelemlő*. Churfürstin. II. Rák. Gy. 37. Otia Bach. 130.

Electuarium, (Du C.) suus ex fructibus coctus, Electarium; *léktárium, lektár*. It. elettuario. Germ. Latwerge. Bene Med. I. 254. cum syrapi vel absinthii vel corticum aurantium, ut consistentiam *electuarii* habeat, ordinamus omni bi vel trihorio. Curios. Misc. II. 204. fiunt ex fructibus *electuaria*. Cf. Carl. Aur. Tard. 2, 13. Isid. Orig. 4, 9, 40.

Electura, æ, creatio, cooptatio; *választás*. Ljub. Mon. Sl. I. 50. an. 1232.

Electus, (Du C.) appellatur promotus ad Ecclesias sive Monasteria ante suam consecrationem sive benedictionem, quam infra tres menses sumere debet. Fej. V. II. 569. de consilio et consensu Archiepiscoporum, Episcoporum, *Electorum* atque Abbatum, Præpositorum, archidiaconorum, priorum etc.

Electus Regius, *királyi választott*. Pfahl. Jus. Georg. LXXXIII. Simul etiam Iudices querimoniarum de abductionibus Comites cum *Electis Regiis* (hi sunt protoparentes Jurassorum) et aliis bonis hominibus constituebantur.

Eleemosyna, æ, (Du C.) pium donum; *almászna*. II. limosina. S. de Kz. Chr. II. 4., 2. Veranes. IV. 43. Cf. Tertull. Patiens 7. Augustin. Civ. D. 21, 27.

Eleemosynariae, **Eleemosinales**, **Eleemosinares**, (litteræ) eleemosynam colligere concedentes; *könyörödomány gyűjtésére feljogosító levél*. Kov. Form. St. CX., CXL., LXXXVI. 6. *Eleemosynariae* a Civitate seu Commendatitiae Civi pro Eleemosyna petenda datae.

Eleemosynarius, 3., ad donum pium pertineus; *almászna*. . . II. limosinario. Fej. IV. I. 435. ut nostra donatio *eleemosynaria* non evellatur.

Eleemosynarius, (Du C. 7.) qui *ἐλεημοσύνην* largitur pauperibus; *almászat-oloztató*. It. limosiniere. Gall. aumônier. Patr. Constant. 29. Ad S. Joannem *Eleemosynarium*.

Elegans, elegicus; *síralmas*. Batty. Leg. T. II. 340. an. 1283; ad nostram accedens praesentiam *elegant* prece supplicavit.

Elegantissime, copiose, laute; *fényesen, szépen, gazdagon*. Mare. Chr. II. 69. **Elegantulus**, 3., homo elegantior; *nyalka legény*. Irod. Közl. VI. IV. 436.

Elegiola, æ, dem. ab *elegia*. Rév. Lat. L. II. 80; praemissa haec *Elegiola*.

Elementalis, **elementaris**, i. e. schola, in qua pueri elementa discunt; *elemi iskola*. Leges Schol. Schem. 45. tirunculus in *elementali* germanico-latino rite informatur.

Elementarius, i. qui elementa discit, principista; *elemi tanuló*. Cod. Ep. Pet. Pázm. I. 306. Csurgói ref. főgymn. Ért. 1894/5. A nagyobb tanulókból választattak. 1. Senior, ki felügyelt az alumnistákra. 2. Praeceptorok az *elementariusok* tanítására. 3. Procurator az iskola ingó vagyonára felügyelő, a hiányzókat vagy beszerzendőket bejelentő. 4. *Provisor* az *alumni*akra szükséges élelmiszer beszerzője, e részben az igazgató jobb keze.

Elementatus, 3., (Du C.) ex elementis compositus; *elemekből alkotott test*. Curios. Misc. 39. Quæri potest 2. Utrum singulae stel-

lae propriis insistant centris? Resp. Affirmative. Cum enim Cœli sint liquidi, astra autem sint *Elementata*, consequenter gravitatem, densitatem aliasque qualitates elementares habentia nisi propriis insisterent centris.

Elementista, æ, qui elementa prima discit. V. *Elementarius*. Beszterceb. ág. gymn. Ért. 1873—76. 51.

Elmosina, **Elmosyna** (Du C.) Cod. Dip. Hung. And. V. 243., 30.

Elmosinalis, plus; *kegyes*. Eszt. Okm. p. 35. (Deer. Andreæ 1291.) : confort... *elmosinalia* . . . beneficia militanti. Tör. Tár. XII. 98.

Elmosinaria, æ, marsupium, ex quo promi solent eleemosynæ; *pénzzacskó*. Batty. Leg. I. 404; investitura per *Elmosinariam*.

Elenchisare, referre in indicem, in tabellas, in tabulis consignare; *lajstromozni, sorba szedni*. It. registrare. Törvt. Msz. Kass. Jur. Civ. Lex. 20.

Elenchus, i, (*ἔλεγχος*) index, argumentum; *tartalómjegyzék, tárgyjegyzék, lajstrom, sorbaszedő, sorjegyzék, sorzat*. Törvt. Msz. Czir. Hist. Jur. *Elenchus Rerum* Kass. P. I. 15. penes solitum *elenchum*. Cf. Suet. Gramm. 8. Plin. II. Nat. 2, in lemm.

Elephantia, æ, (Du C.) It. elephantiasis, lepra sic dicta; *veszélyes küteg, bőrbetegség*. Ger. Aussatz. Bonfin. I. 9, 135. Diro deinde *elephantiae* morbo inerebescere correptus obit.

Elevabilis pons, pons ductilis; *felvonó hid, emelőhid, csapóhid*. It. ponte levatoio. Curios. Misc. 354. huic tamen incommodo occurritur per pontes praesertim oculos vel *elevabiles*, cymbulas item ect.

1. **Elevare**, (Du C.) attollere, provehere, perducere ad aliquid; *emelni*. Száz. XIV. 101. Arnulfus in regnum *elevatur*.

2. **Elevare**, exipere (Du C. al. s.); *kivenni*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 251. procuratores et buccarii debeant usque ad annum a die sententiae . . . *elevare* eorum cartulinas.

Elevare sanctum Marcum, vexillum venetum proponere, tollere; *velencei zászlót kitűzni*. Ljub. Mon. Sl. XXI. 444. an. 1451.

Elevare vexillum contra aliquem, arma movere; *fegyverrel megütni*. Kub. D. Hont I. p. 30. (Ladislau IV. an. 1287); *elevato contra nos vexillo* convenerunt.

Elevata petitio, actio petendi supplicibus manibus; *emelt kézzel való könyörgés*. Sup. An. Se. I. 60; Boleslaum *elevata petitione* (mit aufgehobenen Händen) exoravit.

Elevatio Poli, latitudo geographica; *földrajzi szélesség*. It. elevazione polare. Germ. Polhöhe. Curios. Misc. II. 459. S. Benkő. Top. Misk. I. Miskoltz latitudinem geographicam sive *elevationem Poli* habet 47°.

Elevatio pretii productorum, auctio pretii frugum; *tenyésztmények s termék árának felemelése*. Törvt. Msz.

Elevatura, æ, opus cælatum, anaglyphum; *domborítás*. It. lavoro di rilievo. Gall. relief. Germ. erhabene Arbeit. Kov. Form. St. 208. Item si fuerit Magister Gemmifrisorum tunc talis debet facere portiones formales scilicet filare imagines cum serico et unam imaginem cum *elevatura* debito ordine facere, prout pertinet ad gemmas ex hoc perficere teneatur . . .

Eliberatio, liberatio; *kiszabadítás*. Quel. Sieb. I. 170. an. 1494. ut se de malefactoris *eliberatione* non intromittat: Szilady Tör. Magy. Tört. Eml. IX. 66. Ac. Com. Sopr. 51. Pel. in celebr. primit. S. c. 2.

Elibertare, liberare; *felmenteni, kiszabadítani*. Cod. Dip. Arp. V. 207. eodem ab omni hoc munere in perpetuum iterum subportandos, *elibertandos*, immunitandos ac absolvendos duximus.

Elibertatio, idem ac eliberatio, liberatio, missio, immunitas; *ki- v. felszabadítás, szabadalom*. Törvt. Msz.

Elibertationalis, ad elibertationem, absolutionem, missionem pertinens; *felszabadítási*. Kass. I. 271. in *diplomate elibertationali*. Germ. Freibrief. omnia jura, praerogativa, immunitates, exemptiones et libertates . . .

Elibertatus, 3., liberatus, liber, immunis; *szabadalmazott*. Törvt. Msz.

Elicientiare, it. licenziare, abeundi, proficiscendi veniam dare; *kibocsátani, mentesztani*. Pel. In Paraseve s. I. c. 7.: *Elicientiavit* omnes e domo illa praeter matrem.

Ellicitivum principium, urgens, incitans ratio; *indító elem, elv*. Germ. Treibendes Princip. Mall. F2; Si autem sine gratia cordiflexiva, seu *principio* actus *elicitivo*, supernaturali, posset aliquis credere, admitendus esset Pelagianismus. Pelagiani enim puris naturæ viribus actum fidei divinæ et alias Theologicas virtutes elici, somniabant.

Ellicitivus, 3., qui elicit, incitans; *csábító, kecségtető, gerjesztő*. Pázm. Dial. 564. appetitus *elicitivus*.

Elidere, (Du C.) eluere, amovere a se; *elűntetni, megsemmisíteni*. Törvt. Msz. Cf. Paul. Dig. 2, 14, 27.

Eligere, infinitivus more Italiano vel Germanico pro substantivo ponitur pro «electione»; *választás*. Germ. das Wählen, Wahl. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 553. Et si utraque pars se non posset concordare in *eligere* ipsos iudices, -de medio eligantur per sortes.

Eligibilior, (Du C. eligibilis), eligendus, optabilis, magis praefendus; *választandó, kívánatos*. Andr. Pann. 196. *eligibilior* est mors, quam fuga.

Eligibilis, qui eligi potest; *megválaszttható*. Luv. Cod. Med. III. 426; qui a provinciali tanquam *eligibiles* propositi fuerint.

Eligibilitas, eligendi facultas, proprietates rei, quæ eligi potest; *választthatóság*. Pel. Pom. De S. And. s. IV. c. 4. et pass. Cher. Jus. Eccl. II. 100. Quod si tamen aliquis antequam Capitulares ad electionem, in simili impedimento dispensationem seu Breve *eligibilitatis*, ut dicunt, impetrasset, iam tunc electio, non autem postulatio locum haberet.

Elimas, interpres (ab elimo); *tolmács*. Schläg. 2237.

Eliminare, expellere, exterminare, proicere ex urbe (Du C. al. s.); *kiűzni, elűzni, elhajtani*. Törvt. Msz. Wagn. M. Bel. Geogr. 502. religio apud Hungaros sola, post *eliminatos* Mahometanos Christiana est. Cf. Pauc., Att. et Pompon. ap. Non. 38, 34. Sidon. Ep. 4, 40.

Eliminatio, expulsio, relegatio; *kitiltás, kikűszöbölés*. Törvt. Msz.

Elimosina, pro: eleemosyna (Du C.); *almászna*. Reg. S. Ben. 59. 12. Si aliquid

offerre voluerint in *elimosinam* monasterio pro mercede sua, faciant.

Elisabethinae, Szt. *Erzsébet apáczái*. Cher. Jus. Eccl. II. 59. Successu temporis in Patria nostra aliae successere Sanctimoniales, uti : 2. *Elisabethinae*. His institutendis occasionem dedit S. Elisabetha, Andrea II. Regis Hungariae Filia, et vidua principis Thuringiae, quae hospitale quodpiam in Marburg Principatus Hasso-Cassellani aedificavit ibidemque vitam finivit. Societatem hanc Angelina Comitissa Corbaria circa an. 1290. vitae regulari subiecit eidemque Clausuram praescripsit. Apud nos Budae et Posonii existunt, publicoque in curandis sexus sequioris infirmis laudabilem operam praestant.

Elixatio, actus coquendi ; *főzés*. Curios. Misc. 231. Caro post *elicationem* aequa dura ac prius manet imo aliquando durior.

Elixir, **Elixirium**, medicina omnibus morbis medendis, potus medicatus ; *szerital, gyógyital, életital, festvény*. Funda David E. 2. 40—50 : Videatur *Elixir* Jesuitarum seu quinta eorum Essentia. Ackerl. 15.

Elixirium vitae, liquor vitalis, potio medicata vitae ; *életital*. Abelles 21.

Elixivare, lixivio elicere, elutriare aliquid ; *kilugozni*. Germ. auslaugen. Tomts. 260. Caro ipsa putredini minus obnoxia redditur, forte ideo, quod sale ammoniaco, si columna in ea genito, intime impraenetur, quod per aquam *elxiviatum*, lunam cornuam e spiritu nutri praecipit.

Elocalis, (puella) nubilis, matura viro ; *elutó leány*. Pár. Pár.

Elocare, filium collocare in matrimonium (Du C. conducere) ; *kiházastítani*. Kronst. III. 503.

Elocatio, 1. mutatio pecuniae, 2. locatio (Du C. conductio), 3. actus nuptum dandi ; 1. *kölcsönadás*, 2. *haszonbérbeadás*, 3. *férjhezadás*. Törvt. Msz.

Elogialis, ad elogium pertinens ; *dicsőítő versre vonatkozó*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 19.

Elogisticus, 3., elogii ; *dicsőítő*. Beng. Ann. Er. Cenob. 570. In oratorio et *Elogiastico* stylo excellentem panegyrici ab eodem compositi testantur.

1. **Elongare**, procul amovere, amandare (Du C. 2.) ; *elmozdítani, eltávolítani*. It. allontanare. Gall. éloigner. Chr. Dubn. p. 97 : Forte divina gracia tam preciosum aurum (sc. Ladizlaum) spiritali (fors legendum *spiritali* et aurum referendum) de regno hungarorum noluit *elongari*. Uj Magy. Muz. III. 201.

2. **Elongare**, prolongare, prorogare, differre ; *meghosszabbítani*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 126. ut eum domino Legato terminum praefixum Synodi *elongare* dignemini.

Elongari, procul distare ; *távol lenni*. Frak. Mát. lev. II. 268 : bano nostro a traiectu fluminis *elongato*.

Elongatio, abscessus (Du C. al. sen.) ; *távolság*. It. elongazione. Gal. éloignement. Curios. Misc. 52. Quia si longius distaret (Sol), illos effectus minime prestaret in terrestri globo, quos praestare deberet, ob sui iusto maiorem ab ea *elongationem*. Otia Bachm. 91. Astronomi, qui stationes, retrogradationes, *elongationes* Planetarum etc.

Eloquium, sacrae litterae, divini spiritus effata ; *szentírás*. Batt. Ger. 50. et passim.

Elorare, loris foras expellere ; *kikorbá-*

csolni. Ae. Com. Sopr. p. 22 : alii in puteos injecti, alii *elorati*. Fabó Mon. Evang. II. 29.

Elotio, lotio, actus lavandi (Forellini) ; *mosakodás, tisztítószér*. Jan. Pan. Poëm. II. 31.

Eluenter, adv. ex parte. eluens, pro : eminenter, illustre ; *kitünően*. S. de Kz. Chr. I. 4., 1. scholam dogmatibus philosophicis *elucenter* illustratam.

Elucidatio, illustratio, explicatio ; *magyarázat*. Knauz M. E. Str. II. 103. Pel. Pom. L. IV.

Elucidatorium, liber ecclesiasticus ad officium ecclesiae pertinentia planius exponens, hymnos, antiphonas, missas continens (ap. Du C. *Elucidarium*) ; *felvilágosító, magyarázó könyv*. Száz XXVII. 331.

Elusio, (Du C.) derisus, illusio ; *kijátszás, rászédés*. Törvt. Msz.

Elusorie, versute ; *kijátszólag*. Törvt. Msz.

Elusorius, 3., (Du C.) inanis, vanus, fallax ; *kijátszó, semmis, csalékony*. It. illusorio. Kövy El. 575. Si damnum sibi illatum praetendit impellens, male facit Iudex, si acceptat resignationem et testimoniales extradat, prius quam ipsi aestimatio praetensi damni per Juratos loci peracta praesentetur, quia absque illa resignatione est *elusoria*.

Elustrare, minus idoneos remove ; *mustrálni, selejtezni*. Reg. Turm. Præt. 95. ita etiam, num aliqui *elustrandi* sint, pruderenter diiudicare.

Elutarius, ab eluendo, coriarius alutarius ; *timár*. Curios. Misc. II. 202. Ad finem huius Mensis tonsura ovium instituitur : Pelles vel venduntur vel traduntur *Elutario* seu Pelioni ad elaborandum.

Eluxare, exorbitare ; *sodrából kihazni*. Ger. aus dem Geleise bringen. Szamosk. I. 192. ut provinciae Transilvaniae statum, multis seditionibus non nihil *eluxatum*, in integrum restitueret.

Elysus, prostratus ; *elnyomott, elnyomasztott, földre sujtott*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 221. statem gestet in manu (iusticia), lanceas appendat equo libramine, per quam Reges regnent, pax vigeat, *elysi* erigantur et inferiores non predeantur.

Emaciatio, macies ; *elsorványodás, elaszás*. Bene. Med. I. 146. memoriae labefactatio, fatuitas, corporis *emaciatio*, hydrops.

Emaciatius, 3., a macie consumptus ; *kiaszott, elsorványodott*. Bene. Med. I. 162. aeger *emaciatius*. Szirm. Hung. in Par. 105. *Emaciatius* Fantsali fészület. Cf. Colum. 2., 10., 25. ; 2., 10., 1.

Emacillatio, macellum ; *húsvágás, húsmérés*. Kass. Jur. Civ. 1., 27. verum haedera ipsa in signum Epocillationis et *Emacillationis* per totius Anni decursum exposita Juribus meis Regalibus . . . uterentur. Kov. Form. St. C.I.V. Törvt. Msz.

Emacinatio, attenuatio, confectio, emaciatio ; *megsorványodás, ösztövérség*. It. emaciazione. Lampe. Hist. Eccl. p. 535. Novissime iterum ambo valde invalidati, unus oculorum glaucomate, alter omnium Membromum *emacinatione*.

Emanare literas, pro : edi et emanatas pro : editas ; *kiadni* iratrot, Not. J. Same. Tyrn. Törvt. Msz.

Emanatio, editio, actus edendi ; *kiadás, kelet, közzététel*. It. emanazione. Kass. P. P.

I. 42. Datum *emanationis* non quidem e necesse, semper tamen de meliori esse. Georch. H. T. II. 215.

Emanator, qui litteras edit ; *kiadó*. Fej. X. 4 752. ac falsorum sigillorum sculptores literarumque falsarum *emanatores* et generaliter quoslibet malfactores . . . extradare, nominare et pronunciare debeatis.

Emanda, pro : emenda, multa ; *kárpótlás, bírság*. It. amende. Dip. rel. reip. Rag. 59.

Emandare, cum mandatis mittere ; *ki-küldeni*. Epist. Proc. P. II. p. 339 : Heri applicuerunt ad aulam nostram nuncii illi, qui nostro . . . nomine ad Principem Turcarum *emandati* fuerunt.

Emanere, (Du C.) 1. extra domum manere ; vagari, 2. morari ; 1. *kinaradni*, 2. *késni, késlekedni*. 1. Coll. I. 51 : Processiones . . . quae, ut per noctem *emanentur* exigunt . . . abrogantur. 2. Ae. Com. Sopr. 37. praestolamur satisfactionis resolutionem, quae dum . . . diutius *emaneret*. Cf. Stat. Theb. 7., 630. Modest. Dig. 49., 46., 3.

Emanare, pro : *emanare* ; *kiadni* Pesty. Ször. III. 294., 315., 319., 374.

Emanatio, *emanatio* q. v. Pesty Ször. III. 376. *emanationis* dies.

Emanator, (Du C.) fugitivus ; *szökevény*. Czvit. Spec. 126. cum a Catholicis, quod primam fidem irritam fecisset, ubique exagigaretur et inter Protestantes quasi *emansor* haberetur. Cf. Modest. Dig. 49., 3 §. 21. Arc. Menand. ib. 4. p. 13. ; ib. 5 §. 6 Claud. Saturn. ib. 48., 19., 16 §. 5.

Emanuefacere, inoculare arbores ; *nemesíteni*. Jan. Pan. Poëm. I. 5. Non potest omnem arborem *emansuefacere* agricola.

Emareidus, 3., mareidus ; *pettyhűt, gundár, ernyedt, lankadt, fonyhult*. Isthv. IV. 50.

Emaritacio puella, nuptiae, collocatio ; *férjhezadás*. Pesty Ször. III. 236.

Emaritare, collocare filiam ; *kiházásítani*. Törvt. Msz. Magy. Jogt. Em. I. 180.

Emaritatio, collocatio filiae ; *kiházásítás, férjhezadás*. It. maritaggio. Kövy El. 76. Cessat patria potestas 6. Per. *emaritationem*. Törvt. Msz.

Emasculare, (Du C.) enervare, debilitare ; *gyengíteni, elpuhítani*. Ke. Or. Erd. C. 3. 2. Delicis *emasculatum* pectus. Cf. Appul. Met. 7. p. 197. Serv. Verg. Aen. 6. 661.

Emauratus, fame maceratus ; *kihézzett*. Arch. Rák. II. oszt. III. 198. Nam dum videret inermis exercitus sui per quietem factam refoecillationem *emauratorum* Praesidiariorum militum *vivificationem*.

Emblematicum Sigillum, symbolis ornatum sig. ; *jelképes pecsét*. Comm. Hist. de Reginae Hung. Cor. More 26. postquam duplex *Sigillum* invaluit, simplici sive id maiestaticum sive *emblematicum* fuerit, munire mos fuit p. 47. Mutabant etiam reginae ut reges sua sigilla tam maiestatica, quae reginarum imagines, quam *emblematica*, quae regni aut auitica Insignia referebant.

Emblematicus, 3., (*εμβλημα*) symbolicus, opertus et tectus ; emblemata continens ; *jelképi, jelképes*. Arch. Rák. VIII. 343. Schm. de Ins. 14. mystica et *emblematica* explicatio. Száz. XVII. 799. liber *emblematicus*.

Embol Dominice, alius ; *Embolis, Embolismus* (Du C.) additio ; oratio quae ad-

ditur orationi Dominicæ; *hozzáadás*. Batty. Leg. T. II. 151. Sæc. XII.

Embola, æ, (Du C.) ingressus, militaris expeditio; *bevonulás*. Marc. Chr. II. 35. Thurocz. 147, una cum felice *embola* totius Hungariæ cum triumpho victoria gaudentes redierunt.

Embolismalis, (Du C.) a gr. (*ἐμβολισμός*) ad intercalationem pertinens, insertus; *közbeiktelt, közbeszürt*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. IX. 288. Lunationem illam, quæ aliquando finitur ipsis Calendis Decembris non esse ultimam illius anni sed penultimam, quia 30. illi dies superflui constituunt ultimam et decimam tertiam illius anni Lunationem seu *Embolismalem* illius anni Lunationem.

Embolus, *ἐμβολός*, umbo (Du C. al. seu). Embolus: Kolben in Spritzen und Luftpumpen. Curios Misc. 214. Duæ tabulæ perfecte planæ et sibi invicem impositæ nulla vi divelli possunt: *Embolus* ex fistula sclopetaria oculus probe foramine igniario nonnisi magna vi tantillum educitur, ut postea nulla vi ulterius educi possit. F. Balass. Casula Steph. App. Gf. Vitr. 40., 42.

Embrotacius, actus fomenta applicandi; *borogatás*. Bene Med. II. 295. et ideo hirsutines regioni occipitali, temporalis applicitæ, *embrotaciones* capitis frigida sæpe utilitatem maiorem habent.

Embryosectes, instrumentum, quo embryo secatur; *bonczkés*. Nagy Hier.

Emedulare, fodinam exhaurire; *kiaknázni*. Ger. Ausbeuten, ausweiden; Szerdah. Celebr. II. p. 14: Et quod non parum ad laudem Crennecii facit, primi ejus montes in Hungaria a cupidis pretiosissimi metalli mortalibus *emedulari* cœpit.

Emedullare, eximere medullam; *belét, belscjét kivenni*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 270. Germen aut sureculis leviter *emedullatus* fructus profert, aut non omnino aut parum osseos. Cf. Plin. 22., 22., 43.

1. **Emenda**, æ, (Du C.) muletæ, pretium redemptionis ab illi et gall. amende; *válttság* birság. Törvt. Msz. Cod. Dip. Brüss. II. 162.

2. **Emenda**, æ, (ab emendare) luerum; *nyereség*. It. emenda. Száz. IV. 667; et multi emptores vendunt ad *emendam*.

Emenda animæ, satisfactio; *telke üdve*. Fj. Szám. p. 85. an. 1398: pro *emenda animæ* Pauli interfecti in *mercurio*.

Emenda capitis, muletæ; *fej-válttság, főválttság*. Szirm. Georch. H. T. I. 51. Törvt. Msz. Werbőczy 343. Nam adversus Actorem solummodo in Homagio et *emenda capitis* sui, ducentos florenos faciente, periturus et fidefragus solet condemnari.

Emenda Linguae, redemptio linguae, muletæ, poena quasi loco amissionis linguae statuta; *nyelválttság*. Hajnik Perjog 244. Molnár. Patv. 23. Czir. Hist. Jur. 126. Kövy El. 595. *Emenda Linguae*, proprie, ob delictum linguae imponitur, propter dehonestationem, violationem Sedis Judiciaræ. Italis *emenda*, Gallis *amende* significat muletam apud nos a temporibus Caroli Roberti... in Hungaria invaluisse videtur prout aliæ multæ voces v. gr. avisare, gverra.

Emendare, (Du C.) satisfacere, compensare; *pótolni*. Batty. Leg. T. II. 121. an. 1099: siquis... res dissipaverit... restituat,

si non habet, deponatur donec *emendetur*. Cod. Dip. Arp. Cont XI. 88.

Emendare equum, (Du C.) pro: licitari, emere, alterum equum dare iuxta valorem auissi; *hasznoló értékű lovat adni, remni eladni*. Pár. Páp. Not. J. Samb. Tyrn.

Emendicatoriæ, (sc. Literæ), licentia mendicanti continens; *könyöradományok gyűjtésére felhatalmazó levél*. Kov. Form. St. CXLVII. *Emendicatoriæ* pro obsessis Divina ope et pior. Ecclesior. Industria liberalis.

Emensurare (hungarismus) dividere; *kimérni*. Ger. ausschenken. Jogt. Eml. T. I. p. 333: quicunque... vinum cariori pretio... *emensuraverit*.

Emerecabilis, qui emi potest; *megvehető*. Nad. Florus Hung. I. IV. C. II. p. 218. fœdus parvo impendio *emerecabile* Hungariæ ruina stetit.

Emere, pro: vendere; *eladni*. Batty. Leg. II. 206. (Deer. Col.): Nullus habitantium in Hungaria adjacentibus Hungariæ Regionibus hungaricum equum *emere* audeat.

Emergibilis, q. emergi, oriri potest. Idem ac Subsequibilis; *kikelhető, eredhető*. Kuk. Jur. II. 192. aliaque nonnulla pro varietate temporum *emergibilia*... requirere videntur. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 439. *emergibilia* damna.

Emin, (vox turcica) redemptor vectigalium, publicanus; *adóértő*. Tör. Tár. 1892. p. 433.

Eminens, qui eminet inter ceteros discipulos, socios; *eminens*. Vern. Met. 102. Sic pariter, ut Petrus fiat primus *Eminens* est moraliter possibile. Törvt. Msz.

Eminentia Vestra, **Eminentissimus**, (Du C.) titulus cardinalis; *főmagasságú* (bíbornok ezime). Kass. P. P. I. 49. Kon. Egyh. 249.

Emir alem, (Du C.) fœdus; *fő zászlótartó*. Tör. Tár. 1892. p. 431. Sequitur et *emir alem*, dominus vexilli, vexillifer supremus ac belli tempore imperatoris vexillum gerit, qui et præterea zanczagbegis de novo ad officium seu zanczagi beglerbegatus electi, dignitatis ergo imperatoris vexillum illis tradit.

Emissarius, i, (Du C.) equus admissarius; proletarius sive imprægnator equorum; Batty. Leg. T. II. 71. an. 1055: *emissarii* triginta quatuor cum subditis equibus. Cod. Dip. Pat. VI. 9., 7.

Emittere Pixides, e pixidibus fragores edere; *puskát elcsútni*. Monm. Comit. IV. 664. famamque, si Thurei venirent, omnibus et ubique denunciare, ac *pixides emittere* facere debebant.

Emittere Votum, vota facere, suscipere, nuncupare, voti sponsione perpetua se obstringere, Deo se consecrare, dicare. Wagn.

Emolgare, (Du C. emolgare) laudare; *dicsérőleg helybenhagyni*. Magy. Tör. Tár. XI. 88. approbavit, confirmavit et *emolgarit*.

Emollitio, actus molliendi, placandi; *kiengesztelés*. Pel. Pom. L. VI. P. II. Art. 2.: Ó mirabilis et maxima *emollitio* (Dei per Mariam).

Emologacio, **Emologatio**, (Du C.) confirmatio; *megerősítés*. Cod. Dip. And. III. 202. Kuk. Jura I. 129. an. 1358: vigore *emologationis* et potestatis datæ. Luc. Regn. Dalm. 236. Fej. X. 1., 629.

Emolgare, *Emolgare* q. v. Fej. V.

I. 118. ac nos assumserimus, approbaverimus et *emologaverimus* etc. X. I. 647.

Emologatus, 3., confirmatus, approbatus, laudatus; *helyeselt, jóváhagyott*. Knauz M. E. Str. II. 234.

Emonstrare, relegare aliquem; *kiutasítani*. Ger. ausweisen. Kronst. III. 96: obsequitaverunt, ut Walachos... benignis verbis ex terra Bareza *emonstrarent*.

Emortualis, ad obitum pertinens V. *Annus emortualis*; *halálközéti*. Dug. Följ. 94. Cf. Plaut. Pseud. 4., 7., 439.

Emovere, emittere; *kiküldeni, mozgósítani*. Kronst. III. 179: satorum nostrorum gentium contra Petrum *emotavim*.

Emphasis, *ἐμφασις, ἐμφασις*, apparitio, visum, species; *létomány, látszat*. Curios Misc. 282. Quæcunque sunt mera *Emphasis*, per reflexionem aut refractionem visa, videntur ab oculo in determinato tantum situ collocato (Sydera, Cometa).

Emphatice, graviter; *nyomatékosan*. It. enfaticamente. Beng. Ann. Er. Conob. 534. quidam eorum Prædicans post *emphatice* collaudatam perversi dogmatis professionem.

Emphaticus, 3., gravis, ponderosus; *nyomatékos, nagy*. Jókai Pol. Div. IV. 94. *emphaticus* öröm.

Emphoticus, *Pulgarus* q. v. Tör. Tár. 1893. Fej. C. X. 6. 743.

Emphitheosis, V. Emphyteusis. Magy. Tör. Tár. XII. 81.

Emphiteoticus, (Du C. emphiteoticus) ad emphyteusim pertinens. V. s. *Jus et Onus emphyteoticum*; *hasznónélvezeti*.

Emphyteusis, **Emphyteosis**, emphyteusis, contractus juris civilis, quo prædium, quoad dominium utile alicui ad longum tempus vel in perpetuum conceditur ea conditione, ut certam pensionem solvat. Olim agri inculti ac minus fructiferi hoc modo dabantur, ut plantatione et cultu meliores utilioresque redderentur; *jószág hasznónélvezés*. Pahl. Jus Georg. 49. in specie aliqui Dominos terrestres Dominos *Emphyteuseos* (Erbzinsherr), Colonos vero Emphyteutas (Erbzinsmann) faciunt. Cher. Jus. Eccl. II. 258. Cf. Cod. Just. 4., 66., 1.; Justin. Inst. 3., 25., 3.

Emphyteuta, **Emphyteuta**, æ, (Du C.) qui per emphyteosim possidet; *hódló, örökös hasznónélvező*. Pahl. Jus Georg. 49. in specie aliqui Dominos terrestres Dominos *Emphyteuseos* (Erbzinsherr), Colonos vero Emphyteutas (Erbzinsmann) faciunt. Cher. Jus. Eccl. II. 258. Cf. Cod. Just. 4., 66., 1.

Emphyteuseos dominus, V. emphyteusis, emphyteutica res. Vern. Phil. Mor. 391.

Emphyteutica res, *örök hasznónélvezeti birtok*. Vern. Phil. Mor. 391. *Emphyteusis* latine implantatio est. e. v. quo alicui dominium utile prædii, hoc est rei immobilis usus fructus, ea lege conceditur, ut in recognitionem domini directi certam annuam pensionem solvat. Qui dominum utile concedit, vocatur *dominus directus emphyteuseos*, qui accipit, *emphyteuta*; prædium: *res emphyteutica*; annua pensio, *canon*.

Emphyteuticus canon, V. *Canon annuus*; *örökhasznónélvezeti, hasznónélvezeti birtok*. Vern. Phil. Mor. 391.

Emphyteosinus, V. *Pulgarus*. Tör. Tár. 1893. *emphyteosini* in vulgo *Purgarii*. Fej. C. X. 6., 743.

Empirema, *τίς ἐμπειρία* experientia; *tapasztalat*. It. sperienza, pratica. Gall. ex-

périence, pratique. Germ. Erfahrung. Vern. Log. 87. illae vero (propositiones) quarum veritas observationibus et tentaminibus innitur, *empíremata*, *experientiae* vel experimenta vocantur.

Empireum, empyr'um; *tűzmeny*. It. empireo. Schlág. 48. empireum; *tűzes ég*.

Emplastrum, emplastrum (a gr. *ἐμπλάσσω*); *flastrum*. Chron. pict. Vind. 205. et per concavitates aurium vis *emplaustri* non modicum extrahit partem cerebri eius.

Emporalis, ad emporium pertinens; *kereskedelmi, forgalmi*. Kuk. Jur. II. 250. Maiestas Vestra Sacratissima in statum liberi et privilegiati *Emporalis* loci communi negotiantium libero depositorio... deserviturum Benigne elevare dignata fuisset.

Emporium Cambiale, forum argentarium; *váltópiacz*. Art. D. 1840. p. 80.

Empticiae, arum, res emptae, res emptione paratae; *vett dolog*. Cod. Dip. Pat. VI. 136., 92. omnes *empticias* Waraslay comitis et Stephani.

Empticiae, emptionis modo; *adás-vevés útján*. Cod. Dipl. Pat. T. I. p. 261.

Emptio, venditio ad pignus reductitur, res immobilis tantum cum iure pignoraticio traditur in possessionem; *az ingatlan csak zálogjoggal ruháztatik át*. In iure hungarico.

Emptionales, V. Litterae *Emptionales*.

Emptionalis summa, pretium rei venalis; *vételár, vételösszeg*. Kass. Prax. I. 277. a singulo floreno *summae emptionalis*.

Emptio, onis, actus emendi, emptio; *vevés*. Szék. Okl. IV. 154.

Emptium, emptio; *vásárlás, vétel*. Cod. Zi. I. 11: super possessionibus, quas... magister G. *emptio* et servitorum suorum meritis comparavit.

Emptitius, 3., emtus, comparatus; *vett, szerzett*. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 14. quod quandam particulam terre *emptitiam*... quartam partem de *emptitia* terra. Cf. Varro R. R. 2, 12.; ib. 3., 3., 17., 7. Petron. Sat. 47., 12.

Emptorialis, emptionem continens; *vevési*. Fej. X. 4. 508. exhibuit nobis quasdam duas literas, unam nostram patentem *emptorialem* maiori sigillo nostro a tergo consignatam.

Empusa, a, (Du C.), Manducha, deformis persona, quae territat infantes, genus spectri varias induens formas; *kóhós*. Ger. Popanz. Pár. Pap.

Empyreumatica pinguedo, adusta ping.; *kozmás (szag) stb*. M. Bel. Prodr. 187. Cum mustum destillatum nullum ardentem spiritum sed aquam *pinguedinem empyreumaticam* copiosorem exhibeat...

Emptus, emptus; *vásárolt*. Cod. Zi. I. 253. proposuerunt... vineam... *emptiam*... vendidisse.

Emunctor pecuniarum, qualiquem argento emungit; *pénzt kicsaló*. Opin. de hist.

Emunctorium, (Du C.) forceps ad emungendum lychum; *gyertya koppantó*. Ger. Lichtscheere, Lichtputz. Thök. Diar. II. 379. Tria *emunctoria* argentea lotum 22 fl. 20. Arch. Rák. VIII. 350. Cf. Vulg. Exod. 25., 38.

Emundare, tergere, purgare V. s. *Emundator gladiatorum*; *tisztítani, csiszolni*. Cf. Colum. 2., 13., 7.

Emundativus, 3., purgativus, mundans; *kitisztító*. Pel. de s. virg. vel mulier. s. c. 6: Oleum *emundativum* est rubiginum.

Emundator caminorum, purgator caminorum; *kéményseprő*. Kronst. III. 180.

Emundator gladiatorum, faber gladiatorius; *kardcsiszár*. Kronst. III. 112. *emundator gladiatorum* gladium iudicii emundavit.

Emungere marsupium, fraudulenter privare pecunia; *pénztől ravaszággal megfosztani*. Törvt. Msz.

Emunitas, (Du C.) immunitas; *mentesség*. Gall. immunité. Knauz. M. E. Str. II. 303., 313. privilegii ipsorum super *emunitatibus* ecclesie nostre. Tkál. Mon. Civ. Zag. I. 49. an. 1272.

Emutilacio, actus mutilandi; *csonkítás*. It. mutilazione. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 179. prefatus vero Briceius tria vulnera letalia et *emutilacionem* digiti dextre manus in servicio nobis impendendo per eosdem Theoniticos ibidem perferentes.

Enancisci, adipisci, nancisci, assequi; *elérni, elnyerni*. G. Fej. X. I. 335, plura bravia a nostra dignus foret *enancisci* Maiestate.

Encænalis, (*ἐγκαίνια*) ad templorum dedicationem pertinens; *megújítás vagy felszentelés ünnepére vonatkozó*. Sermon. Cat. 309. Nihil dicam de pessimo abusu, quo festa Ecclesiarum *Encænalia* inter Christianos turpissime profanantur.

Encænía, orum, (Du C.) sacra memoriae aedis sacrae condita, dicata; *egyházfelszentelési névnap, templom napja*. It. encenia. Pár. Páp. Fabó. Mon. Ev. II. 149. *Encænía* sunt festivitatis in memoriam dedicationis templi quotannis celebrari solita. Cf. Augustin. in Joann. 84.

Encarpum, (*ἐγκαρπος*) ornamentum e pomis; *gyümölcs ékesség*. Numi Hung. 114. aquilam Silesiae, bovem Lusitiae ac aquilam Moraviae omnia *encarpis* inclusa. Cf. Vitr. 4., 1.

Encaustus, encausticus pictor; *zománczó*. Ger. Emailkünstler. Pár. Páp. 1. *Encaustum*, (Du C.) Crusta, Gypsum recremandum; *zománcz*. Keesk. P. Ötv. 183.

2. *Encaustum*, (Du C.) (*ἐγκαυστον*) atramentum; *a római császárak biborszín tentája, tinta, tinta*. It. inchiostro. Gall. encre. teinte. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. 274. Ex purpura Atramenti genus conficiebatur, quod *Encaustum* nominabatur. Turóc. 78. Cf. Cod. Justin. 1., 23., 6. Augustin. contra Faust. 3., 18.

Encænare, Encænare, Encænía celebrare; *az egyház napját ülni*. Georg. Sirm. I. 58. Georgius Siculus festum suum cum honore solennizare fecit et *encænavit* et fecit iuxta clamare Sancti Georgii martiris.

Encephalon Encephalum, (*ἐγκέφαλος, μνῆστις*) cerebrum; *agyvelő*. Vern. Psych. 34., 36. grandissima bestia bos, equus minoris voluminis et ponderis habent *encephalon* quam homo... dum in brutis animalibus multo maior relativa corporis ad *encephalum* est proportio.

Encheiresis, (*ἐνχειρησις*) tractatio in sectione medica; *kezelés orvosi műtétnél*.

Vern. Met. II. 348. Sæpius expertus sum, inquit ille, corda aequae ac frusta musculorum certa cum *encheiresi* ex capibus modo strangulatis abscissa magis vel minus convelli.

Enclesis, (Du C.) inclinatio; *meghajolás*. Nagy Hier.

Encleticare, (Du C.) inclinare; *meghajolni*. Nagy Hier.

Encolpium, (Du C.) crux ante pectus pendens, gr. *ἐγκόλιον*; *a püspökök mellkeresztje*. Iter. Occ. 19. Prælatum missam solemniter facturus requirit: Rochetum, Mucetam, *Encolpium*. Nagy Hier.

Encomiasta, a, laudator, prædicator; *dicső, dicsőítő szónok*. Olah. Cod. Ep. 598. Inter reliquos *encomiastas* tuos aderat quidam Jacobus Halvinus.

Encomiastica, se. carmina laudibus celebrantia; *dicsőítő énekek*. Wallaszky 221.

Encomium, (*ἐγκώμιον*) laudatio, laudes; *dicsőítő beszéd*. It. encomio. Cod. Ep. Pet. Paz. I. 6. ut tuis laudandis nostrisque elevandis *encomia* simul ac invectivas scripsisse censere queam. Rák. Ön. p. 156. I. 37. p. 157. Cf. Quint. 7., 2., 33.

Encratitæ, (Du C.) V. *Apotactitæ Tatiari*. *Encrates* abstiens Græcæ: hinc *Encratici* hæretici, qui creaturas Dei damnant, dicunt non esse bonum manducare carnem et bibere. Cf. Hieron. adv. Jovin. 1., 13. Cod. Theod. 16., 9., 1.

Eneryphas, panis subinericius; *hamu pogácsa*. Nagy Hier.

Encyclicæ, (Du C.) Litteræ circulares episcoporum; *püspöki körlevelek, pástori levelek*. Kon. Egyh. 34. Szirm. 77. et passim.

Endemius, 3., gr. *ἐνδημιος*, quibusvis locis proprius; *honos, honi*. Lzb. Cod. Med. III. 132: *endemii* morbi.

Endotis, (Du C. endothys) velum, quo altaris pars anterior tegitur; *oltárárbrosz*. Nagy Hier.

Endrios, *ἐνδριος*, elavuli iugalis foramen; *járomszeg lyuka*. Ger. Das Loch des Joche-Steckens. Pár. Páp.

Endromis, idis (Du C.) villosa vestis, qua utebantur in *δρόμῳ* i. e. in cursu v. palæstra; *szőrruha*. Princ. Ang. p. 38:

Novit quippe auream

Glebae Damasci innocentiam

In *Coloni* abuisse *endromidem*. Cf. Martial. 4., 19; 14., 125. Juven. 3., 102.

Enectus, 3., necatus; *megöletett*. Fej. VI. ad Lect. 1301. o. vero Andrea rege *enecto*.

Energice, efficaciter; *hathatósan, buzgalmasan, telkesen*. Törvt. Msz.

Energici, Calvinii et Melancthonis discipuli, qui in altaris sacramento non Christi verum corpus et sanguinem, sed tantum *energiam*, virtutem adesse asserbant; *erélyeskedők*. Nagy Hier.

Energicus, 3., *ἐνεργικός*, efficax; *erélyes, hatályos*. Rák. Ön. 355. I. 31—34. (33.):... unde malum timueram, bonum, quod non speraveram, evenit, et fors horum, quæ contingerant *energicæ* representationes determinare urgebant fluctuantem Aulam Moscoviticam.

Energumenus, (Du C.) daemoniacus, obsessus a diabolo; *ördöngös*. Törvt. Msz. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 45. Bonfin I. 5., 79.

Enervatio, debilitatio, exinanitio; *elérőtlenítés, kimerítés*. It. enervazione. Kass.

P. P. I. 168. pluribus in locis exactiones cum *enervatione* plebis contribuentis usuvenire. Cf. Arnob. 3. p. 405.

Enez, fors. idem quod ital. *anice*, germ. Anis; *ánizs*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 278. Item in annulo sponse non ponatur pasta levata nec ruta, nec cum vadit ad domum viri detur ei *enez* ad manducandum et in pectore viri non ponatur pasta vel ruta amplius.

Enganacio, obligatio; *lekötelezettség*. Gall. engagement. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. si . . . nubere voluerit, debeat habere de bonis sui viri per *enganacionem* X libras denariorum.

Engastrimithys, Engastromythus, i, (*ἐγγαστρίμιθος*) ventriloquus; *hasbeszélő*. Gros. H. Ph. I. 269. Nagy Hier.

Engelsaith, Pannus anglicus q. v.; *angol selyem*. Vect. Ref. D. 2. Petia Engel-saith.

Ennoicus, (Du C. Ennoycus Eberhard in Graecismo Cap. 9. et Brito in Synonymis: Mango Caballorum sit porcorumque bubuleus, At asini pastor sit Agaso, boumque bubuleus, Mulio mulorum *Ennoycusque* caprarum, Nam caper est *Ennos* oviumque sit opilio dux); *kecskepásztor*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 116.

Ennos, caper (Du C.); *bakkecske*. Arch. Ver. Sieb. XXXVI. 116.

Enopola, cenopola, mercator vini. Jogt. Eml. T. II. 2. p. 402.

Enormilitas, enormitas, omne id, quod fit extra normam iustitiae, proprietatis rei enormis, lis, dissensus; *rendkívüliség, szabálytalanság, per, egyenetlenség*. Cod. Dip. And. I. 51, 58.

Enoticon, unitivum, Liber unificans, quem Acusius Constantinopolitanus patriarcha scripsit et Zeno imperator vulgavit, ut Euty-chis sectatores ad communem ecclesiam reduceret; *egyeztető könyv*. Szentiv. Curios Misc. III. 483. Nagy Hier.

Ensalmus, (Du C.) incantatio certis superstitionis precibus constans. Hispanice *ensulmar*, fascinare; *bűbájosító imádság*, p. o. Kristóf imádsága. Nagy Hier.

Ensifer, qui portat ensem; *kardhordó, fegyvernök*. Törvt. Msz. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 438. Száz. X. 347.

Ensifer Regius, királyi *kardhordó*. Prise. Serv. p. 40: *Ensifer Regius*, qui ensem regi praeferebat. Officium Agazonum Magistri in Coronatione.

Ensifer Regni, (Du C.) Ordo militaris Livoniae, quorum auctor erat an. 1204. Albertus bremensis canonicus; *kardhordozó vitézek*. II. Rák. Gy. 408.

Ensismadatus, forma *repulsionis*, quae solum eo tempore an. 1535. vim contradictionis habuit Szer. Not. p. 154: quidam Franciscus Geréb . . . nomine et in persona Domini sui huiusmodi restitutioni verbo contradixisset, non tamen *ense nudato*, atque ideo praedictam possessionem Bun idem homo Regius dicta verba contradictione non obstante memorato Capitulo restituit.

Entega, æ (Du C. enthega) *ἐνθῆγη*: depositorium; depositum ad quosvis usus; *letét*. Ljub. Mon. Sl. XI. 4. an. 1306: quod aliquid lignum, seu . . . homo . . . cum suis denariis vel cum denariis alienis tam cum *entega* quam sine *entega*. . . non debeat portare . . . infra cultum frumentum.

Entelma, v. entalma (Du C.) praeceptum,

mandatum; *parancs, parancsolat*. Nagy Hier.

Enteria, (Du C.) intestina, enterea, kröss (Gegröse) Dief. *béltek*. Schläg. 2241.

Entheca, (Du C.) gr. *ἐνθῆκη*, reconditorium; *erszény, pénztárca*. Nagy Hier. Cf. Augustin Serm. de diversis 42.

Enthousiastæ, a Spiritu S. inflammati v. s. *Messaliani*; *ihletesek*.

Entitas, ferculum; *fogás, étel*. Arch. Ver. Sieb. X. 1., 457. tertiam *entitatem* ex pisto pane.

Entrata, æ, (Du C.) reditus; *bevétel*. It. entrata. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 188.

Enubilatus, 3., (Du C.) perspicuus, planus, illustratus; *világos*. Wagn. Cf. Paul. Carm. 21., 667. Augustin. Doctr. Christ. 4., 10.

Enucleatio, explicatio; *felvilágosítás, magyarázás*. Batty. Leg. I. 463: *enucleatio* facti.

Enucleare, enucleare, explicare; *kifejteni, kihűvelyezni*. Dip. Alv. I. 407. Cod. Zi. I. 112.

Enula, recte: inula; *örvényfű*. It. enula (pianta); *sertecsek*. der Gartenalant. Schläg. 870.

Enunciabilis, qui enuntiari potest; *kijelenthető, kimondható*. Pázm. Dial. 132.

Enunciatio debiti, revocatio debiti; *adósság felmondása*. Törvt. Msz.

Enutricio, Enutritio, cura, cultura; *felnevelés, ápolás*. Tag. Erd. II. 317. an. 1771: *enutritio* arborum incubatur. Tör. Tár. XII. 28.

Eo facto, statim; *azonnal*. Not. J. Samb. Tyrn.

Eorsum, eo; *oda*. Fej. Jur. Lib. 463. Batty. Leg. I. 35: exercitium Religionis receptae secundum easdem leges ac articulos regni cum beneficiis *eorsum* spectantibus conceditur.

Eotum, tunc, eo tempore; *akkor*. Illésh. 314. Pia oratio Stephani Illésházy, *cotum* in Polonia exulis, ad quosdam nobiles Comitatus Liptóiensis missa. Anno 1604.

Eotunc, tunc temporis, eodem tempore; *akkor, ugyanakkor*. Fej. T. XI. V. Un. 251. *eotunc* treugis firmatis. Cod. Dip. Fam. Com. de Sztára. V. II. 475.

Eotuncque, tum, tunc; *akkor*. Cod. Dip. Brüss. II. 312. Veniet et Frater Georgius, *eotuncque* se expositurum obtulit causam.

Eörii, milites limitanei; *határőr*. Szék. Okl. I. 14. *Eöriorum*.

Epacta, (Du C. Epactas Latini vocant adiectiones annuas lunaresque per undenarium numerum usque ad tricenarium in se revolventes, quas ideo adiciunt, ut lunaris emensio rationem solis sequatur. Sub epactis ferme semper Ecclesiasticae epactae subintelliguntur, quibus olim dies Paschatis determinabatur. Id autem efficiebatur hoc modo: Differentia, quae est inter annum Julianum seu civilem, qui ex 365¼ diebus constat et inter annum lunarem, qui ex duodecim phasibus lunae constat, quarum quaevis 10.89 dies complectitur, ita constituitur, ut omnis phasis lunae plenis 11. et omnis lunaris mensis 30 diebus computetur. Si itaque datus annus a novilunio incipit insequentis anni *epacta* erit dies 11. secundi ab hoc *epacta* 22. tertii ab hoc *epacta* 33. quarti ab *epacta* 44.) Pray. Dext. et vita D. Steph. p. 148. Dipl. S. Steph. Anno Dominicæ incarnati-

tionis 1037. Indiction. V. *Epacta* I. Concurrency V. et passim.

Epagnosticon, (Du C.) scriptum, quod palam legitur, alias: Patens, Manifestum; *nyílt parancs*. Nagy Hier.

Epanoclistus, (Du C.) superne clausus ab *ἐπάνω* et *κλειστός*; *zárt földelő*. Nagy Hier.

Ephemeris publica, acta diurna; *napilap*. Kass. P. P. I. 293.

Ephemeron, *útleírás*. Tör. Tár. 1888. p. 570. *Ephemeron* seu *itinerarium* Bathorem.

Ephiades, ponto; *rénhajó, komp*. Ger. Uiberfuhr-Schiff. Pár. Páp.

Ephibiarius, pro: ephippiarius; *nyerges*. Pest. Vár. Lev.

Ephimeris, tabulae expensi et reditus; *napló, napi kiadás és bevétel könyve*. Kronst. III. 478.

Ephipiare, imponere equo sellam; *megnyergelni*. Regul. Turm. Præt. 89. Quo autem equus exacte *ephipiari* possit.

Ephippiarius, i, ephippiorum, stragolorum opifex; *nyerges, nyereggyártó*. Tab. Conscr. Pest. Vár. Lev.

Ephippiatio, actus sellae imponendae; *megnyergelés*. Regul. Turm. Præt. 152. tum a servitiis existens Tubicen praescripta hora signum pro eorum *ephippatione* (bout de selle) et postea pro eorum conscensione inflabit.

Ephippiatum obsonium, *főzelék, vastag étel rávalóval*. Germ. Gemüse mit Auflag. V. s. v. Jusculum.

Ephiplistius, 3., ad ephippium pertinens; *csótár*. Tör. Tár. 1887. p. 320. aureis habenis *ephiplistiis* exornati.

Ephippiale, is, ephippium; *lótakaró*. Thök. Diar. 332. Czaffragh parvum sub *ephippiale* ex panno Anglicano.

Ephibium, gr. *ἐπιβεῖον*: gymnasium; *fijak gyakorló helye*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. p. 170. per Hungariam erigerentur scholae Catholicae, Seminaria, *Ephoebia*, et Convictus. Cf. Vitr. 5., 11.

Ephcebulus, demin. ab Ephebus; *fiú*. Prine. Ang. p. 20: Quo facilius exaudiretur *Ephcebulorum* vocibus.

Ephorus, Ephoratus, 1. curator; 2. officium inspicendi, observandi, curandi convictus, ubi pauperes discipuli, alumnii aluntur; 1. *élelmező, gondozó*, 2. *felügyelőség*. Brezny. 431. Ily intézkedések kivételével Sulez Endre tanár, Bendának az *ephoratusban* utódja biztolt meg . . . Az *ephorus* dija most 100 frt.

Ephot, vox hebraica, vestis sacerdotalis (v. Du C.) Szentiv. Cur. Misc. 184. Sacerdotalis Prophetiae modus consistebat in applicatione *Ephot*: fuit autem *Ephot* duplex. Unum lin-teum, quod etiam minoribus concedebatur ordinibus; alterum sacerdotalis, quod etiam vocatum est *superhumale*, auro et trium colorum varietate ornatissimum; huic aureis catenulis appensum erat rationale seu *pectore* habens duodecim preciosissimos lapides sibi insertos . . .

Ephot applicare, *Isten tanácsát kikérni*. Szentiv. Cur. Misc. 184. Sacerdotes post debitas preces vestimentis sacerdotalibus induti, superinduebant *Ephot* seu *rationale* seu monile hoc gematum *Ephoti* appensum, quod vocabant *applicare Ephot* seu consu-

lere Dominum, applicato Ephot proponebant deinde viva voce interrogata, ex duodecim illorum lapidum splendore responsa eruebant.

Epibathra, ponticulus navis; *hajóra hágo grádics*. Ger. Schiffsteg. Pár. Páp.

Epichia, æ, 1. æquitas, iustitia, 2. coniectura rationi nixa; 1. *méltányosság*, 2. *okszerű magyarázat*. 1. Száz XI. 805. Bod. Hist. Un. Trans. 389: accessit vero ad hoc summa . . . pietas et erga ministros veritatis *epichia*, *ἐπιείχεια*. 2. Coll. I. 72. Törvt. Msz.

Epicitharisma, (Du C.) ultima pars fabulæ; *utózene* inde, proverbium: Epicitharisma post fabulam; *eső után köpönyeg*. Nagy Hier. Cf. Tertull. adv. Valent, 33.

Epidemia, æ, (Du C.) contagium, pestis; *ragadós nyavalyja, járvány*. Törvt. Msz.

Epidemicus, 3., contagiosus; *ragadós nyavalydú, járványos*. Törvt. Msz.

Epifania, æ, rectius: epiphania, festum quod Christiani celebrant 6. Januarii; *vízkereszt*. Száz. III. 631. in octavis *epifanie* domini . . . *epifaniarum* domini.

Epigastrium, abdomen, adeps; *böndő*. Ger. Schmeerbauch. Pár. Páp.

Epigonalion, gremiale; *diszkendő, diszruha*. Nagy Hier.

Epigrammare, inscribere, *ἐπιγράφειν*; *felíratlalt jelölni*. Kat. Hist. IX. 384. insigne cum mixtis coloribus *epigrammant* et depingunt. Obs. Jadr. 395.

Epigrammaticum, i, epigramma (gr. *ἐπίγραμμα*); *felírat*. Irod. Közl. VII. I. p. 106.

Epikia, *Epichia* q. v. Vern. Phil. Mon. 136.

Epilenticus, 3., fors. pro: epilepticus: insanus; *őrült*. Georg. Szirm. I. 207: et semper me defractabat (fors.: detrectabat) et infamiabat cum *epilenticis* verba.

Epilogare, (Du C.) recapitulare, breviter repetere; *összegezni, összefoglalni*. Pel. Dom. II. Adv. s. I. c. 2. Hæc . . . prædicta *epilogando* prosequemur. Serm. Hiem. 5-o.

Epilogatio, epilogus; *befejezés, záradék*. It. epilogazione. Beng. Ann. Er. Cænob. 535. pro sermonis *epilogatione* hisce verbis Imaginem Crucifixi alloqueretur.

Epilogismus, (gr. *ἐπιλογισμός*) ratiocinatio; *tekintetbevetel, felszámítás*. Tör. Tár. 1889. p. 35. omnibus posthac annis idem *epilogismus* Kalendarii observatur. Szamosk. IV. 462.

Epimetheum agere, post festum pœnitentiam agere, sero clipeum post vulnera sumere; *eső után köpönyeg*. Szamosk. III. 45. Utinam isti nunc ad extremum post tam ingentes plagas saperent et mallet, si non fuerunt antea Promethel, nunc tandem licet sero serio tamen *Epimetheum agere*.

Epimone, (*ἐπιμονή* figura) repetitio; *a szónak azonnal való ismétlése*. Pel. De. Lucia s. c. 1.: «Deus meus illumina tenebras meas», ubi per figuram *epimone* idem repetitur ad maiorem certitudinem huius mysterii.

Epinephridium, (Du C.) pinguedo renum; *ködök zsíradéka*. Nagy Hier.

Epiphanialis, (*τὰ ἐπιφάνια*) ad epiphaniam pertineus; *három királyi*. Kövy El. 653. Quatuor itaque termini quibus generalia Regni Judicia celebrantur, sunt: 1. *Epiphanialis* usque Paschales ferias duraturus.

Epiphariarius, sellarius; *nyereggyártó*. Egri levéltár.

Epireda, instrumenta currus (vox hybrida). Kov. Form. St. XXVII. *Epireda*; *zekér ezkezw, hámeszköz*. Schläg. 1336.

Epirhedium, (Du C.) vox hybrida ex gr. *ἐπ* et Gall. rheda: currus; sedes ejus, qui carpentum regit. Cf. Rost. Opusc. Plaut. p. 95.; *kocsibak, sarag*. Nagy Hier.

Episcopalis, (Du C.) ad episcopum, antistitem pertinens; *püspöki*. Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 254. Ademti sunt illis equi quatuor, unus ex servitoribus ibat pedestris Valetiae cum vestibus presbyteralibus et *Episcopalibus* uno mantello. Cf. Prudent. *perli steep*. 33.

Episcopal Magistrate, *Consistorium* q. v. Hor. Mem. 385.

Episcopalista, æ, sectator systematis episcopal, quod summam potestatem collegio episcoporum tribuit et synodum œcumenicam pontifici præponit. Cf. Palapista; *a püspöki fenhatóságot vitató*. Kon. Egyh. 380.

Episcopalter, (Du C.) Episcoporum in modum, ut episcopum decet. V. Ludewig Rel. Mss. tom. 6. pag. 344.: De modis observandis in Coronatione Regis Hungarie: Omnibus Episcopis et similiter *episcopalter* indutis. Cf. Augustin. Confess. 5., 43.

Episcopatus, us, (Du C.) officium, dignitas episcopi, antistitis; *püspökség, püspöki rend*. Isthy. XII. 198. Törvt. Msz. Cf. Tertull. Bapt. 17. Ammian. 27., 3., 12.

Episcopatus Extravaganeus, *Extravagantes*, extra diocesim situs Ep.; *az egyházmegyén kívül eső*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. 254. (Index) *Episcopatum Extravagantium* sub Corona Hungarie p. 97. Voco hos *Episcopatus Extravaganeos*, quia ad nullam sedem Metropolitanam sub Corona Hungarie spectant.

1. **Episcopium**, (Du C.) sedes, domus episcopi; *püspöki lak*. Raë. Mon. Sl. VII. 203. an. 1050: totum *episcopium* . . . vagitibus parvulorum et ancillarum tumultibus erat plenum.

2. **Episcopium**, (Du C.) dignitas, officium Episcopi vel Pontificis; *püspökség, püspöki méltóság*. Fej. II. 158. Acta sunt hæc anno ab Incarnatione Domini MCLIX. *Episcopii* nostri anno XII.

Episcopus auxiliaris, episc. subsidiarius, vicarius; *segédpüspök*. Törvt. Msz.

Episcopus Palatii, (Du C.) qui ex indulgentia summi pontificis in Palatio regis morabatur; *udvari püspök*. Diplom. Colomanni Regis an. 1108. V. Lucius. Hist. Dalmat. lib. 3. cap. 4.

Episcopus suffraganeus, V. *Episc. auxiliaris*; *segédes püspök*. Törvt. Msz.

Episcopus villanus vel vicanus, (Du C.) chorepiscopus, agri inspector; *mezei püspök*. Kon. Egyh. 304.

Episimus, 3., (Du C.) *ἐπισμός*, tesseres auro textis v. purpureis clavatus; *aranynyal v. biborszínű szövettel himzett*. Cod. Dip. Arp. Cont VI. 293: misi . . . ad præsens in signo parvæ rectorationis examita duo *epesima* dupla, unum est rubeum et aliud album.

Epistola convocatoria, convocatio nem continens; *összehívó levél*. Beng. Ann. Er. Cænob. 344. *epistolas* misit *convocatorias* ad celebranda Capitula Electiva.

Epistola encyclica, litteræ in orbem mittendæ; *körlevél*. Batt. Leg. II. 4.

Epistola instructionalis, instructionem continens; *utasítvány*. Beng. Ann. Er. Cænob. 332.

Epistola nuncupatoria, epistola monita, adhortationem continens (*παραινέσις*); *buzdító, intő, tanító*. Corp. Gram. 4. Ep. *nuncupatoria* ad Theodorum filium (J. Silvester).

Epistolarium, (Du C.) liber epistolarum; *levélgyűjtemény*. Szék. Okt. I. 42.

Epistolice, ope epistolæ, per epistolas; *levéltileg*. Fabó. Monm. Evang. II. 248. quod non prædicatione, sed coactione, non *epistolice*, sed *pistolice* eos adiunxit.

Epistomium, gr. *ἐπιστόμιον*; *eresztő csap*. Carios. Misc. II. 263. Pro *Epistomio* seu *Tubo Emissario* optima censetur esse abies. Cf. Vitr. 9., 6.; 40., 13. Varro R. R. 3., 5., 46. Senec. Ep. 80. Ulp. Dig. 19., 4., 17 §. 8.

Epitimum, (Du C.) poena, multa gr. *ἐπιτιμὸν*; *bűnfenyíték*. Nagy Hier.

Epitodion, (Du C.) epilogium) genus vestis, quod togæ superinduebatur (overled Dief.); *felső kabát*. Tör. Tár. 1889. p. 597. Duo *epitodia* pro pueris. Schläg. 1207. Cf. Quint. 1., 5., 68.

Epitrachelium, (Du C.) collare, stola; *nyaköltő*. Nagy Hier.

Epitropia, cura sacerorum; *plébániai gondnokság*. Kon. Egyh. 353.

Epitropus, (Du C.) *ἐπίτροπος*, curator, cui alienius rei cura committitur; *gondnok, ügynök*. Nagy Hier. Cf. Auson. Ep. 22., 2.

Epizootia, æ, lues, pecuaria *én+ζῷον*; *marhadög*. Lzb. Cod. Med. III. 439.

Epizooticus, 3., ad pestem pecorum pertinens; *marhavész*. Bene Med. II. 413. Carbunculus contagiosus excitatur per contagium *epizooticum* animalium.

Epizotia, V. *Epizootia*. Kass. P. P. I. 208.

Epocillare, vinum vendere; *bort kímérni*. Kass. Jur. Civ. I. 35. Homines per totum Anni decursum Vinum et alios spirituosos Liqueores exposita adeo in signum liberæ educationis hædera iustatim *epocillare* carnesque libratim emacillare ac distrahere . . . velint.

Epocillatio, vini venditio, Educillum; *italmérés* (pl. bor, pálinka), *korcsmáltás, korcsmálás, borárulás*. Kass. Jur. Civ. I. 27. verum hædera ipsa in signum *Epocillationis* et Emacillationis per totius Anni decursum exposita Juribus meis Regalibus . . . uterentur.

Epocillatio domalis, individualis, ius vendendi vinum singulis personis concessum; *szabad házi mérés*. Proj. Leg. Civ. 211. Hæc si inter plures compositores per cunctos singillatim exerceatur, non tantum infructuosa evadit, sed sæpe etiam pro immoralitatis vehiculo servit, atque ideo *epocillationem domalem seu individualem* prohibendam ad hoc beneficium ita regulandum esse censet Regnicolaris Deputatus.

Epomis, (Du C.) vestis longa pellicea sine maneis; *superhumale*; *foszlán*. Pár. Páp.

Epopta, æ, (Du C.) inspector arcanorum, *épόπτης*; *látványozó*. Nagy Hier. Cf. Tertull. adv. Valent. 1.

Epotilatio, *Epocillatio* q. v.; *borkímérés*. Magy. Jogt. Eml. I. 489.

Epulum Eucharisticum, sacra coena; *úrvacsora*. Magy. Tör. Tár. VIII. 207.

Epyssea, alias episea, epysium (Du C. collier) (Dief. sic dicuntur omnes partes superiores (*currus*) tegentes et regentes), arma equestris; *lőszerszám*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 117.

Equaces, greges equorum; *lovak*. Cod. Dip. Hung. Pat. I. VII. 383. Item *equaces* et alie res in duas partes sunt divise.

Equaceum, equaria V. *Equireum*; *ménés*.

Equacia, æ, equorum armentum, equaria; *ménés*. Knauz M. E. Str. I. 349. Cod. Dip. Pat. VI. 70., 82.

Equacialis, ad equariam pertinens; *ménési*. Szék. Okl. III. 126. equos *equaciales*.

Equacius, pecus equinum; *ménés*. Cod. Zichy I. 394: quod idem Dyonisius cum suis *Equaciis* et aliis pecoribus... multas segetes... conculcare fecisset.

Equalacio, onis, æquatio, exæquatio; *kiegyenlítés*. Gall. égalisation. Cod. Dipl. And. V. III. p. 77: in sui concambii *equalationem*.

Equamiter, æqualiter; *egyenlően*. Kub. C. Arp. I. p. 131. (an. 1283.) et inde venit per... unum monticulum terram *equamiter* dividendum.

Equanimiter, pro: Aequanimiter (ap. Fin. egykedvűen, türelmesen) hoc loco: una voce; *egy szívvvel, lélekkel, megegyezőleg*. Cod. Zi. T. I. 14: Coram nobis *equanimiter* proposuerunt.

Equarius supremus, (Du C.) magister equarie; *ménés igazgató*. Germ. Stutenmeister. Lzb. Cod. Med. III. 127: Caesareo... *Regius supremus equarius*.

1. **Equatia**, V. *Equacia*. G. Fej. I. 56. VIII. 3. 507 Cod. Dip. Hung. And. V. 49., 21., 434., 26., 487., 40.

2. **Equatia**, æ, equa; *kancza*. Magy. Tört. Eml. XXX. 229. an. 1548. vaccas tres et *equatiam* unam... recipi... fecisset. Kandra Reg. 406. dederat gloti sue *equaciam*, que furto sublata est.

Equatiales equi, gregales e.; *ménésilovak*. Werbőczy 197. Item hoc quoque advertendum est; quod si maritus equos *gregales* (quos *equatiales* dicimus) infra quinquagenarium numerum habuerit. Fr. Lib. Rat. I. 117. 163.

Equatium, (Du C. equitium), grex equorum; *ménés*. Törvt. Msz.

Equeba, æ, carpentum et lumenta; *kocsi*. Ger. *Equipage*. Rák. Ön. 196. sed tantis me aquarum inundationibus et tam exigua *equeba* vetus exposui.

Equellus, *equulus*; *csikó*. Rák. Ön. p. 17. I. 33—34. Curios. Misc. II. 203. *Equelli* castrandi. Száz. 606: vel super unum kochi vel super duos *equellos* venire.

Eques Auratus, *Szentelt Vitéz*, *aranyosarkantyús vitéz*. Germ. Ritter v. goldenen Sporn. Moln. Patv. 59. Aliud est Aurei Velleris Equitem esse, aliud item *Equitem Auratum*. Törvt. Msz.

Eques aurei velleris, *aranygyapjas vitéz*. Germ. Ritter v. goldenen Vliesz. Törvt. Msz. Schwartz. Seult. 170. F. Wessellény de Hadad... Judex Cumanorum, *aurei velleris Eques*.

Equester, equo vectus (Du C. al. s.); *lőháton*. An. Sc. II. 233. sæc. XVI. Bornemisza...

equester cum quibusdam suis... ad... Thurzonem... profectus est.

Equestres servi, equos subsidiarios præbentes; *lőfogatot adók*. Tör. Tár. 1893. p. 27.

Equestris, is, servus equester; *lovak szolgálja*. Száz. XXIV. 218.

Equestris legio, cohors equitum, equites; *lovak sereg*. Törvt. Msz.

Equestris ordo, nobiles; *vitézi rend, ország közrendű nemesei*. Törvt. Msz.

Equi cespiti, fors. in cespite, prædio rustico nutriti, gregales; *ménés lő*. Georg. Sirm. I. 83. Et duo milia de auro florenos et *equos cespitos*, unam frameam suam Cesaris Imbraim bassa obtulerat sibi.

Equi cursiles, equi cursores, desultores; *futárllovak*. Oláh. Cod. Ep. 18. mox se Pragm per *equos cursiles* celeri itinere contulit.

Equi dorsales, equi ad equitandum apti; *hátaslovak*. Monm. Comit. Trans. II. 114. *equos* autem quos *dorsales* vocant nemo Hungarorum aut Transylvanorum questus gracia educere valeat.

Equi equaciales, equariales, equi gregales; *ménéslovak*. Cod. Dipl. Pat. T. II. p. 234: duos *equos equaciales*... dicto Monasterio... dare teneretur. Samb. Tyrn.

Equi rimondales, equi in supplementum coempti; *újjonczlovak*. Törvt. Msz.

Equiaria, *Equatia* q. v. Kov. Form. St. 11. duos Equos equatiales de *Equiaria* sua triennes...

Equigium, (Du C. equitium) (Schlög. 1354. equacies) equorum armentum; *ménés*. Arch. Ver. Sieb. XXXVI. 117.

Equilans, tis, æquivalens; *egyenlőértékű*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 38. Andreas rex dedit monasterio S. Mauricii in omni penthecosten triginta marcas puri argenti vel in *equilantibus* persolvere, de quibus nichil dant Ecclesie.

Equiligatus, ad equum, eius caudam ligatus; *lőfarkához kötött*. Fej. I. 430. Primitus enim *equiligatus* ad postera civitatis per plateas circumulatus est.

Equilis porta, curia nobilium, equitum; *nemesi telek*. Száz. XXIX. 925. *equilis portára* hét véka esik.

Equilis portio, stipendium ad sustinendos, alendos equos assignatum; *lőtartási illeték, porczio*. Dip. Alv. II. 58. et pass. Cod. Alv. II. 183. Quantum Transylvania propter Lapos et Kóvár districtibus assignatas sex mille portiones utpote 3880 *orales* et 2120 *equiles portiones* in pecunia ad sex menses imposuit.

Equinitas, natura equina; *lőtermészet*. Nic. de Mir. 389.

Equipagia, æ, carpentum et lumenta; *fogat*. Gall. *equipage*. Arch. Rák. I. 313. Szokás szerint ebédelvén ő Felsége, ment ki ebéd után szarvast üzetni az Dürnen Hercege *equipagiájával*.

Equipollencia, æ, quod est eiusdem valoris; *egyenérték*. Tkal. Mon. Ep. I. 27. an. 1205: redditum vel servitorum *equipollencia*... conservetur.

Equireum, equorum grex; *ménés*. Tör. Tár. 1890. p. 427. sed propter raritatem eiusmodi pili (quandoquidem per totum regnum Poloniæ non nisi in meo crispantes ena-

scuntur equaceo) præsertim vero cum maxime autumnali tempore veluti *calamistratus* appareat per augmentanda *equirea*.

Equiria, æ, equaria; *ménés*. Fabr. Urk. 239. an. 1549: *equiriam*, hoc est, equos et equas.

Equitare, ut subst. equi vectatio; *lovaglás*. Rač. Mon. Sl. XIII. 114. an. 1350: nobiles... habere debeant pro suo *equitare*...

Equitas, equites, V. *Bosdoganum*; *lovasság*. Magy. Tör. Tár. III. 65.

Equitas iuris, æquitas iuris; *jogegyenlőség*. Pesty Ször. III. 295.

Equitatio in baculo, equitare in arundine, equo ligneo veli; *nálpáripán, vesszőpáripán lovaglás*. Ger. Steckenpferd. Bene Pol. m. 54.

1. **Equitatura**, æ, (Du C.) equus seu animal, quo quis vehitur; *lő*. End. p. 488. (Belæ IV. Constitutio an. 1255.) 3. Ad hoc Archidiaconi cum visitant parochias sex *equitaturis* sint contenti. Szer. Not. p. 5. Fej. IV. 2. 291. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 60. VII. 387. Batty. Leg. II. 389. an. 1255. III. 7.

2. **Equitatura**, æ, (Du C.) equaria, armentum equorum; *ménés*. Tkal. Mon. Ep. II. 44.

Equites alba cruce insignes, *fehér keresztű lovagrend*. Istvá. XVII. 101.

Equites Alcantaræ, Equites hispanici ex regula S. Benedicti instituti. Curios. Misc. III. Oct. Synops Chron. VI. De initiis Ordinum Religiosorum. *Equites Alcantaræ* anno Christi 1477. confirmati, instituti vero 1456.

Equites armigeri, *nehéz fegyverzetű lovasság*. Kereszt. Res. Mil. 182. Quadrupelex porro stabilis militiæ genus stipendio conductum nullo non tempore ad arma expeditum habebat; primi fuere *Equites armigeri* gravibus et multiplicibus instructi armis; post hos Hussarones seu levioris armaturæ equites, tum Pedites armigeri.

Equites aulici, *királyi lovasság*. Sup. An. Se. I. 42: Nota Bardosyi: Qui *castrorum* Jobagiones domi bellicæ ceteros egregius virtutibus et meritis antebant, ii de Jobagatione Castrorum singulari Regum gratia transferebantur in domum Regiam et ordinem Servientium Regionum, qui *Equites aulici* et *Regis familiares* appellabantur. Hic igitur nobilissimus ille Regni nostri *Servientium Regis* est ordo... Hoc enim illud *Regale banderium* est, cuius hodie umbram Prætoriana nobilis turma refert.

Equites aurati, ordo equestris; *arany sarkantyús vitéz, lovag*. Pril. sæc. I. p. 81. Bel. Geogr. 500. Cziraky. De Ord. eq. aur. 9. Sed prius error iis eximendus est, qui Ordinem hunc cum Pontificio Equitum aureatorum eundem esse censent. Hi enim sacri Palatii et aulae Lateranensis Comites, Milites et Equites Aureati dicuntur, quæ nomina et officia nostris *Equitibus Auratis* prorsus non conveniunt.

Equites Cosati, Szilády Tör. Magy. Eml. III. 472. In aula Regia Custodes Corporis *Equites Cosati*... Nro 1000.

Equitium, *equatium* q. v.; *ménés*. Törvt. Msz.

Equium, ornamentum equorum. V. *Bosdoganum*; *lőszerszám*. Magy. Tör. Tár. III. 65.

Equorum Capita, V. *Primpili*; *Ló-*

fő dictus ex *Ló* equus et *fő* sive *fű* caput, vernaculo idiomate significantibus; quod unusquisque Primpilorum capitulum hoc est viritum equo uno instructus castra adire obligaretur. Hi in plurali scribuntur *Lófelek* et *Lófelek*, quasi stricte diceret *Equorum capita*. Benkő. Im. Nat. Sic. Primpili romano quidem vocabulo, sed significatione a Romanorum sensu multum diversa, sic dicti, vernaculo autem sermone *Lófelek* sive *Lofák* et *Lovasok* id est Equites nominati, secundi ordinis Siculi.

Equum ad tergum collocare, a *lovat* összeszedni. Reg. Turm. Præl. 108. Ut autem equus magis ad tergum collocetur et ab anteriori parte alleviatur (auf die Kruppe setzen) fit id, ut is subinde ita dicendo concentretur id est habenas intenduntur et crura pedum ventri eius admoventur.

Equus, i, onus, quantum equus portare potest; *lőteher*. Ger. Pferdelaß. Quel. Sieb. I. 291. an. 1500. exportavit carpones equos 8. et passim.

Equus currificus, equus vectarius; *szekérlő*. Quel. Sieb. I. 153. an. 1494.

Equus currulis, equus vectarius; *koscsiló*. Tör. Tár. 1890. p. 633.

Equus dorsalis, equus ad equitandum aptus; *hátszló*. Mon. Com. Trans. II. 144. an. 1559. equos, quos dorsales vocant.

Equus ductilis, V. Ductilis. Magy. Tör. Tár. XXV. 362.

Eques exercitialis, *katonaló*. Ker. inst. mil. 16: *equi exercitiales*, sive pro militia, regisque servitio destinati.

Equus feudalis, *hűbérés ló*. Germ. Lehnperd. Jus. Fland. p. 22: pro quibus autem beneficiis (sc. scultetis collatis) equum feudalem, *Lehnperd*, ad visenda iudicia alere... tenebantur.

Equus gradarius, gredarius, equus tolutaris. Gall. Haquene, molli gradu et sine succusatura nitens ap. Nonium. Lucilius: Equus non formosus, Gradarius, optimus vector (Du C.). *lépésről lépésre haladó*. Georg. Sirm. I. 56. Et de equo gradario suo benedictiones ponebat cum digitis suis et crucem aureatum magnum coram ipso vehentes...

Equus novitius, equus in supplementum emptus; *pótlókló*. Germ. Remontepferd. Reg. Turm. Præl. 31.

Equus sellatus, equus sellaris; *nyerges ló*. It. cavallo da sella. Gall. cheval de selle. Germ. Sattelpferd. Kov. Form. St. 269. Item equus sellatus, bis tantum, quantum facit valor sui pretii.

Equus sessorius, sellaris; *nyerges ló*. Veranes. IX. 83. Præterea quam nos sumus sine equo sessorio, da omnem operam et quidem diligentissimam, ut nobis in proximis nundinis emas duos equos sessorios pulchros.

Equus succusarius, equus citatus; *ügető ló*. Ger. Pferd im Trott. Pár. Páp.

Equus timonarius, equus iugalis; *rudasló*. Rák. Ön. 15.

Era, (Du C.) pro: area, *szérű*. Prot. inq. 356. XCI. ego eram in era mea et dixi familie mee, quod aliquid facerent.

Eraclius, Esos Lucius (Linn.); *csuka*. Ger. Hecht. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 117.

Eradicatio, **Eradicatio**, (Du C.) extirpatio; *kiirtás*. Szék. Okl. 1., 340. Tör. Tár. IX. 145. Cf. Tertull. Resurr. 27. fin.

Eranarcha, Eleemosynarius q. v.

Eranista, æ, mendicus; *koldus*. Nagy Hier.

Erasmizare, more Erasmi disputare; *Erasmus módjára vitatni*. Prop. Reip. p. 39: ex Erasmo *Erasmizantibus*.

Erastiani, Thomæ Erasti hæretici sectatores, qui an. 1613 negabant ecclesiæ ius excommunicandi convenire; *Eraszt társai*. Nagy Hier.

Eraucire, raucus fieri, irrauescere; *berekedni, elfáradni*. Jan. Pan. Poëm. I. 12: quoniam in præsentia amicitia in libere loquendo *eraucit*.

Erbalis, pro: *herbalis*; *fűvön* (osztás). Cod. Dipl. Pat. T. II. p. 96: mediantibus *erbalibus* divisionibus.

Erbalis divisio, V. *Distinctio herbalis*.

Erbariam facere, pharmacopolarum more medicinam exercere; *kuruzsolni*. Han. Mon. Jur. V. I. 9. an. 1265: si aliqua mulier vel vir fecerit *erbariam* vel maleficium *erbarie*, propter quod homines possent mori... igne comburatur.

Erbosus, pro: *herbosus*. Kub. C. Arp. I. p. 64. an. 1268.

Ercuit, fors. pro: *arcuit*, impedit; *megakadályozni*. Cod. Zichy I. 36: miliciam, quam... contra hostilem Regis Bæmorum turmam dimicando triumphum *ercuit*, recedentes.

Ercus, 3., (fors. ab herceus, gr. *ἑρκατος*) ad domum pertinens; *házi*. Tör. Tár. 1889. p. 384. ollarum *ercarum* magistri. Nisi legendum: *urceorum*.

Erdélyismus, Genus dicendi in Transylvania usitatum; *erdélyi nyelvjárás*. Turkovics Corp. Gram. 706.

Erectilis, qui erigi potest; *főlegyenesthető*. Bene Med. II. 272.

Erectio, 1. institutio, 2. exstructio, actus statuendi (Du C. al. s.); *felállítás*. Regul. Turm. Præl. I. Quos gloriosissimæ Memoræ Augustissimæ Imperatricis et Regina Maria Theresia in erectione Regiæ Hungariæ Nobilis Turmæ Prætorianæ sibi Fines proposuerat, hi fuere. Rák. Ön. 50. Szék. Okl. I. 202. *erectio* metarum. Cf. Vitr. 10., 5. fin. et 8. præf.

Eredius, erodius, falco haliætus (Linn.). Presp. Slov. 286. raroh.; *váro*. Schläg. 1746.

Erefodina, æ, sectura æraria; *rész-bánya*. Ger. Kupferbergwerk. Adelm. De orig. Turc. 10. Item ex *erefordinis* in chestemioi et ex fodinis Aluminis in Natalia.

Eremi-cœnobiticus, 3., ad eremitas pertinens; *kolostori, remete*. — Beng. Ann. Er. Cœnob. Tit. Annalium *Eremi-Cœnobiticorum* ordinis fratrum eremitarum S. Pauli primi eremite Posonii 1743.

1. **Eremicola**, (Du C.) eremita; *remete*. Coll. II. 119.

2. **Eremicola**, æ, locorum desertorum incolæ; *pusztalokó*. Ger. Pusztbewohner. Kass. Ench. I. 100. Contra *Eremicolas* peregrinos aliosque ignotos et suspectos, grastibus imprimis Latrocinii... omni cum rigore procedatur. Norm. Ordin. an. 1763. 15. Sept.

Eremitanus, 3., vitæ solitariæ homo deo deditus; *remete*. — Fej. T. XI. V. Un. 433, ex consensu fratrum Prædicatorum *Eremitanorum*.

Eremiticus, 3., solitarius; *magányos, remetei*. Beng. Ann. Erem. Cœnob. 7.

Invenisset S. Andream Zoërdardum, qui institutum *Eremiticum* e Polonia in Hungariam revertis.

Eremitorium, deminut. ab eremitorio, parvum eremitorium, monasterium; *kis monostor, kis kolostor, zárdácska*. Rák. Ön. p. 236. I. 5—7. (6.): Hæc animo volventi occurbat *Eremitorium* S-ti Augustini Monachorum in silva S-ti Germani...

Eremitorium, (Du C.) habitaculum eremite, monasterium; *monostor, klastrom, zárdá*. Rák. Ön. p. 240. I. 10—11:... a quo tempore peracta pascale confessione mea in *eremitorio* PP. Camaldulensium renatus fui.

Eremizare, vitam solitariam agere; *remetkedni*. Beng. Ann. Erem. Cœnob. 7. Divum item Gerardum in eremo Beel, agri Budensis per septennium sanctissime *eremizantem*.

Eremodicium, (Du C.) desertum iudicium; *cserbenhagyott törvényszék, kilözött ülőnek elhanyagolása*. Nill. Symb. p. 565: qui iudicio agi jam cepto *contumaciter* a præsentia iudicis recedit, dicitur contrahere *érgodizni*, desertum iudicium, qua voce græca et Romani Jurisconsulti frequenter utuntur. Est autem *eremodicii* effectus, ut iudicium *μωρολογία*, h. e. altera tantum parte agente finiatur, et litis desertor damnetur. Cf. Ulp. Dig. 4., 4., 7. fin. 48., 7., 43. Cod. Just. 3., 1., 13 §. 3.

Eremus, (Du C.) locus desertus; *vadon, sivatag, magány*. Ger. Einöde. Beng. Ann. Er. Cœnob. Præf. cum paupere Christo pauper et in *Eremi* latebris absconsus, sola gratia clarus. Rák. Ön. 196. *eremos* colere. Cf. Tertull. Idolol. 5. Sulpic. Sev. Dial. 1., 15.

1. **Erga**, pro: *apud*, cum: *nál, nél*. Batty. Leg. III. 330. an. 1397: huiusmodi testamenti copiam dicit... Cantor *erga* se habere. End. 411. Andr. II. Privil. 2. an. 1217. Bék. Paszt. III. 314. an. 1429. possessionem... *erga* se retinuisse.

2. **Erga**, pro: ex, secundum; *szerint, képest*. It. giusta. Opinio. Deput. 9. Co. Iudices autem *erga* illius propositionem e numero gremialium Incolarum deligantur. Kass. P. P. I. 240. *erga* humillimam Cameræ Regiæ Propositionem.

3. **Erga**, pro: contra; *ellenében*. Kandra Reg. 244. condemnatus est *erga* populum.

4. **Erga**, pro: ablat. hic loci: *deposito pretio*; *mellett, ellenében*. Ger. gegen. Kass. P. P. I. 240. talem pro distractione sua requisitum e Regio Depositorio T. *erga* illico deponendum illud pretium. Arch. Rák. VIII. 124: *erga* quantiam.

Erga vires, pro viribus; *tehetsége szerint*. Ger. nach Kräften. Gazd. tört. szem. I. 241. ubi quis campum invenit aptiorem et alicujus spei, terram libere *erga vires* suas excolit et inseminat.

Ergata, æ, vectis ligneus (Du C. al. s.); *emelő rud*. Opin. 1802. a. 2: pro extrahendo Sale *Ergata*.

Ergodiectis, (Du C. ergodiectes) gr. *ἐργοδία πηγή*, exactor operis; *gyárigazgató, -vezető*. Nagy Hier.

Ergolabia, æ, redemptio operarum; *munkabérlet*. Nagy Hier.

Ergolabus, (Du C.) operarius, operum redemptor; *munkabérlo*. Nagy Hier. Cf. Cod. Justin. 4., 59.

Ericetum, terra Erica vulgari tectum; *fenyeres, fenyérrél benőtt*. Kov. Oec. 49.

1. **Erigere**, scribere, conficere, edere; *kiállítani, elkészíteni*. Hist. Zerm. p. 66: Atque ita Grithius in Gubernatore, Rege volente, praeficitur, et diploma superinde erigitur. Epist. Proc. P. II. p. 249.

2. **Erigere**, 1. condere, 2. instruere, in acie collocare; 1. *felállítani*, 2. *hadi sorba felállítani*. 1. Lzb. Cod. Med. T. II. 237: Apothecam erigere. 2. Georg. Szirm. I. 68: Et Paulum Thomori dominus vaivoda *erexit* post ipsum.

Erigere querelam, germanismus et hungarismus, queri de aliquo, actionem intendere, instituere in aliquem. V. s. Stylus Cemerialis; *vádat emelni*.

Erigare se, seditionem movere; rebellionem facere; *feltámadni, ellenszegülni*. Tórvt. Msz.

Erinaceus, i, murex ferreus (Curt. 4., 43., 36. stilus caesus A. Bell. Afr. 34.) *vasulyom*. Fal. Arch. Mil. 147. Ignitam grandinem, Hagel-Caritätschen, emittunt magna adium noxa, item *erinaceos* (Fuss-Angel) pice aut resina (geschmölzten Zeug) imbutos, thecaeque lignae inclusos.

Erioxylinus, 3.; *gyapotból való*. Schröer. Arch. Gr. et R. 77. Forma vestium fere eadem mansit, materia tamen pretiosior; jam lintea, bombycina, *erioxilina* (Baumwollenzeug) in usu esse.

Eripius, (Du C. Eripes), velox. Kov. Form. St. XXVII. Clancula Vis'la, listius id. *eripius* id.

Erisma, *sáncz külső lejtősége*. Falud. Arch. 84. *Erisma* seu acclivitas exterior valli *Erisma* seu acclivitas exterior lorice. Cf. Vitr. 6., 44.; 40., 4.

Ermofroditus, (Du C.) *έρμαφρόδιτος*. Hermaphroditus; *hímnő*. Kov. Form. St. 82. quod idem Maritus suus *Ermofroditus* haberetur.

Erodus, (Schläg. 1746. *eredius*) *έρωδος*, falco; *ráró*. Ger. Falke. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 147.

1. **Erogare**, rogare, vocare (Du C. al. s.); *meghíni*. End. p. 366. Depr. Colom. 49.: siquis Ismaelitarum hospites habuerit, vel aliquem in convivium *erogaverit*, tam ipse quam convive eius de porcina tantum carne vescantur. Cf. Appul. Met. 8. p. 165.

2. **Erogare**, facere, exequi (Du C. al. s.); *teljesíteni*. Cod. Zi. Vol. V. 2.; quod omnia et singula premisorum... fuissent *erogata* atque perpetrata.

Erotema, (Du C.) quaestio; *kérdés*, Wallaszky 152. passim. Cf. Mart. Cap. 5., 524.

Erotematice, per quaestiones; *kérdéző modorban*. Wallaszky 240.

Erotematicus, 3., quaerens; *kérdéző*. Wallaszky 158. *erotematica* methodus.

Erpica, (Du C.) irpex, oeca, crates dentata; *borona*. Bárczay.

Erpicarius, 3., (ab *erpica*, instrumentum ad terendas glebas) equus, qui erpicam trahit (Du C.); *göröngyűző (ló)*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 147.

Erranee, errando; *tévedve, tévesen*. Cod. Com. Ziehy III. 477.

Erraneus, 3., (Du C.) errans; *hibás*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 243. Gaudemus autem, quod receptis litteris nostris *erraneum* in vobis intelligentes excessum.

Erraticus, 3., erroneus (Du C. al. s.);

téves. Kat. Hist. VIII. 562. non obstante eorum praescripta consuetudine et corruptela *erratica*, dari faciat plene et absque aliqua diminutione.

Errhinum, (Du C.) (*ἔρρινον*) quod tegit nasum, pars Cassidis demissa, quae nasum tegit; *arczvért*. Otia Bachm. 273. Hoc *Errhinum* non vellicat nares?

Erronee, a, erroneo modo, inepte, falso; *helytelenül, tévesen, hibásan*. Rák. Ön. p. 360. l. 22—24. (23.):... nolui enim fallere illum, quia quamvis fors *erronee praesupposui*, tamen illius fuisse illum intentionis, ut agerem, prout egi.

Errones, erraticae stellae; *bolygók*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. p. I. p. 346. Cf. Nigid. ap. Gell. 3., 40., 2.; 34., 1., 11.

Errones Aegyptii, V. Cingari. Szamosk. II. 349. Hos sequebantur decem citharedi, ex eius gentis centuria, qui *errones Aegyptii* vulgo *Giganes* vocantur, modulatores, ut in ea barbarie non indecori pedibus Vajvodam proxime subsequentem praecedentes.

Erroneus, 3., errans; *tévelygő, kóbor, téves, helytelen*. Can. Ecc. IX. Non solum autem peregrini, et *erronei*, sed et indigenae ex una dioecesi in aliam transmigrante. Cod. Alv. I. 393. illas vero *erroneas* schedulas remitti ad me rogo. Cf. Colum. 7., 12., 5.

Erubescencia, æ, (Du C.) rubor pudoris, verecundia; *pirolás, elpirolás*. It. erubescenza. Imre Phil. 307. Georg. Sirm. I. 233. propter *erubescenciam* decedoris sue. Cf. Tertull. ad Nat. 1., 16.; Pœnit. 40.

Erubigenare, (Du C.) a rubigine purgare; *rozsdától megtisztítani*. Kronst. II. 71. an. 1528: pro uno vase loriceis *erubigenandis* idoneo vulgo roll vocato.

Eruca, æ, (a gr. *έρυκω*) brachium, clavula, pampinus (Du C. al. s.); *inda, kacs*. Bárczay.

Erudare, e rudibus conquirere; *felszínre hozni, kipukhatolni*. Cod. Evang. V. III. p. 48. Hæc de initiis et progressu reformationis *erudare* potuimus. Knauz M. E. Str. II. 789., 908. Cf. Sidon. Ep. 5., 45; et 5., 7.

Eruditoria, æ, (Du C. Eruditorium) academia, schola publica; *nyilvános iskola*. Batty. Ger. 256. qui non tantas peragravit terras propter *eruditoriam*.

Erucio oculorum, actus eruendi oculos; *szemévilágától való megfosztás*. Kandra Reg. 132.

Eruitor, qui oculos eruit; a *szemet kiszűrő*. Art. Diet. Pos. 14. prout et Vulneratores Fratrum et Consanguineorum, Mutilatores item membrorum et *Eruitores Oculorum* eandem Actus maioris potentiae pœnam incurrant.

Eruleus, 3., a Germanica voce «Erle» derivatum, alneus; *égerfa*. — Cod. Zi. V. III. p. 269... una meta terrea, sub arbore *erulea* vulgariter *Egerfa* dicta.

Erumpnia, æ, ærumna; *nyomor*. Szék. Okl. 4., 208.

Esauita, æ, homo astutus, formatum ex Esau + *αἷς*... *ravasz ember*. Lusus verborum pro: *Jesuita*. Fabó. Monm. Evang. II. 198.

Aufugit et Baali Josa
Hæc bestia odiosa
Adduxerat *esauitas*
Strictas quæsit semitas.

Esbandire, in exilium mittere; *kiűzni*. It. bandire. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 144, sit *esbanditus* in perpetuum.

Escaeta, Eschaeta, Escheta, (Du C.) bona, prædia mobilia vel immobilia, quæ ex delicto et forisfactura vasalli vel alio quolibet casu cadunt in fiscum domini fundi; *szállományni jószág, minden ingó és ingatlan birtok, mely a tulajdonos vétsége vagy halála következtében a koronára száll*. Uj Magy. Muz. III. 200. Si quis tenuerit de aliqua *escaeta* sicut de honore W. N. ... vel de aliis *escaetis*, que sunt in manu nostra.

Escarbunculum, radius; fors. ab eschara, pedamentum; fulcrum cui circulus rotæ innititur; *küllő*. Bárczay.

Escatilis pluvia, (Du C.) manna; *mennyei kenyér*. Nagy Hier. Cf. Tertull. Pœnit. 5. adv. Marc. 4., 1.

Escator, qui inescat; *csábító*. Rač. Mon. Sl. XIII. 367. an. 1336. solvatur pristav *escatori*... bestiaminis et famulis.

Eschatocollum, (gr. *ἐσχατοκόλλιον*) ultima pagina; *utolsó lap, utóirat*. Tör. Tár. 1891. p. 553. az *eschatocollumban* a datum s a cancellár aláírása hiányzik. Száz. XXIV. 341.

Escogus, fors. Esox piscis. V. s. *Axerbus*.

Esmaldum, vitrum metallicum; *zománcz*. Gall. email. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 126. et alia (correcta) cum fibula de oricalco facta de *esmaldo*.

Esse, res, quod est; *lény*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 12. et unum tantum *Esse* et quidem *Esse* hominis.

Esse primum, Deus; *főlény, Isten*. Passim.

Essendi, gerund. gen. ab *esse*; *lenni, létezni*. Pázm. Dial. 132. alius modus *essendi*.

Essendo, gerund. abl. ab *esse*; *lenni*. Ljub. Mon. Sl. IV. 297. an. 1392: habeant causam *essendo* nobis obediētes.

1. **Essentia**, æ, acetum vini; *lég, lé, szesz, bortlé*. It. essenza. S. Benkő. Top. Misc. 46. et calcatura succos natales exprimere et expressos secretosque *Essentiae* nomine colligere.

2. **Essentia**, (Du C. 2.) natura, status, conditio; *mivolt, állatja vmely dolognak, állat, létalap, léteg, lényeg*. Tórvt. Msz. Cf. Quint. Inst. 2., 14., 2.; 3., 6., 23., 8., 3., 13. Senec. Ep. 23. init.

Essentialis, e, necessarius; *fontos, jelentős, lényeges*. It. essenziale. Kass. P. P. I. 215. Partes *essentiales* quorumvis Decretorum.

Essentialitas, existentia, qua res actu existit; *létegeesség, lényegesség*. Tórvt. Msz.

Essentialiter, vere, imprimis; *lényegileg*. Ger. wesentlich. Ker. Nap. 147. Fabó Mon. Evang. II. 348. And. Pann. 53. Cf. Augustin. de Trin. 7., 2.

Essentiare, substantiam dare, tribuere; *lényegyet adni*. Lampe. Hist. Eccl. p. 145: Quamobrem quod *essentiantis* et *essentiati* fecistis mentionem, id ut a rei veritate, ita a meo sensu alienum puto.

Essentiari, substantiam induere. V. s. *Essentiare*; *lényegyet kapni*.

Essentiatio, incarnatio, assumptio corporis humani; *megtestesülés*. Batty. Ger. 176. Christi *essentiationis* mysteria.

Essentialatus, personalis, subsistens

személyi, lényegi. Bod. Hist. Un. Trans 311. Extra Deum non est alius Deus nec Trinus nec essentialis.

Essito merces, merces exportandae; *kiviteli árú*. It. esito. Kel. Inst. Jur. II. 273.

Essituaalis, ad exportandum pertinens; *kiviteli*. It. essito. Opin. P. III. Sec. V. §. 4. (o) 2: praevicatus... meribus essituaalibus portorio... obnoxii duplex... exigitur Tricesima. III. Sec. I. commercium... activum seu sic dictum essituaale.

Essitum, vectigal pro meribus evehendis; *kivitel, kivitelvám*. It. esito. Kuk. Jur. I., 454. Inhibitione Evectionis Gallarum quercinarum et Pollum Leporinarum amodo impostum sublata, Evectio earundem per Passus Fluminensem et Tergestensem erga Depositionem Essito Vectigalis in 12. X-is a Metreta Callarum Quercinarum.

Estafeta, 1. cursor publicus, 2. literae a cursore publico praeter ordinem allatae, offerendae; *nyargaló v. futóposta, hamarposta*. It. staffetta. Törvt. Msz.

Estafetialis, ad literas a cursore publico praeter ordinem allatas pertinens; *sürgöny, gyorsposta*... Staffete. Kass. P. P. II. 246. In estafetalibus expeditionibus ponitur inferius in medio intra: «Ex Offo».

Estafetaliter, per cursorem publicum praeter ordinem mittendo aliquid; *sürgönyileg*. Kass. Eneh. III. 197.

Externus, 3., pro: externus; *kül*. Veranes. VII. 217. unde regi fit malus ferme negotium, quam ab externo hoste.

Esto sine praedictio, dato non concessio; *feltéve de nem engedve*. Batty. Leg. III. 79. an. 1309.

Estoverium, (Du C.) a gall. estover, intertentio, quae debetur puellis dum nupserint; *tartásjog*. Nagy Hier.

Estragare, divagari; *csatangolni*. Rač. Mon. Sl. XIII. 202. an. 1337: nullus... audeat... ire ad estragandum circa palos... palate.

Estruere, extruere; *felépíteni, készíteni*. Tör. Tár. 1889. p. 607. ut Templo nostro organon estrueret.

Estyallis, aestivalis, sicut naturalis; *nyári*. Kol. Cod. 14. dimitte per meridiem estyalle.

Esula, euphorbia esula; *ebtej*. Curios Misc. II. 229. Totaliter autem exturbantur formicae, si earum cumuli aqua perfundantur, in qua Esula cocta fuit.

Eta, a, mansio; *élmezési hely*. (a germ. Stapel.) Gall. etape. Germ. Rastort. Reg. Mil. an. 1709. p. 5.

Etapalis refusio, compensatio pro mansione data; *állomási kártérítés*. Száz. XXIX. 924. minden oralis portio után két garast.

Etapaliter, per mansiones; *nyugvó állomások szerint*. Reg. Mil. p. 63: vietum etapaliter percipiunt.

Eappa, a, alimentum militis; *katona ételme*. Törvt. Msz. Pár. Páp.

Eappalis, ad mansionem pertinens; *élmezési helyen való*. Reg. Mil. an. 1726. p. 20: ubi militiam iter agere oportet, eidem iuxta assignationes commissariatias intertentio etappalis... subministratur.

Etapariis, i, (ab etappa), dispensator frumenti; *ételmi biztos*. Pár. Páp.

Eternalis, aeternus. Cod. Dipl. And. V. IV. p. 348. ob... vite eternalis bravium.

Eternare, posteritati tradere; *megörökíteni*. Kandra Reg. 272. presentibus literis fecit eternari.

Ethica, a, (Du C.) hectica gr. *ἔτικος*; *száraz betegség, aszkór*. It. etica. Germ. Hektik. And. Pann. 174. Veranes. III. 288: Dicunt eum laborare ethica et hydroposi.

Ethimologista, qui etymologiam discit, originationes vocabulorum V. *Etymologista*; *szófejtést tanuló*.

Ethimologizare, verborum originem querere; *szónymozni*. Germ. Etymologisiren. Kov. Form. St. XXIV.

Jhesus ethimologizatur Deus ethimologizatur

J—iocundus	D—dans
e—eternitas viventium	e—eternam
s—sanitas languentium	u—vitam
u—ubertas degentium	s—suis.
s—salus omnium vel saties esurientium.	

Ethmoideus, 3., (*ἠθμοδῶς*) cribriformis; *szűrő, szitánemű*. Vern. Psych. 32. Recedit enim pagina interior, ab exteriori utrinque ad cristam galli ossis ethmoidei.

Ethnicus, paganus, non christianus; *pogány*. Törvt. Msz. Passim ap. SS. Patres.

Ethographia, descriptio, notitia morum; *szokások leírása, szokásrajz*. Törvt. Msz.

Etinus, echinus, (piscis hirsutus Dief); *kecsge*. It. echino. Schläg. 797.

Etrituratio, actus frumentorum excutendorum; *kicséplés*. Opin. 1802. f. 2.

Ettapales, lum, carnes emensae, portiones carnis vel cuiusvis alimenti; *húsbeli partiók*. Szirm. 126.

Etymologista, a, etymologiae operam navans discipulus Classis II. a; syntaxista. Teut. Schul. I. 420.

Eucharisticus, 3., ad coenam sacram, (*εὐχαριστία*) pertinens; *urucsovai*. Kaprin. Eloq. Praef. Altero Panegyrum in duplici genere puro et mixto cum Orationibus Eucharisticis, Epiniciis et Funebribus exponam. Beng. Ann. Erem. Coen. Praef. et passim.

Euchete v. **Euchite**, (Du C.) gr. *εὐχῆται*, orantes. Sic dicti sunt quidam haeretici, qui solas preces ad salutem satis esse somniabant; *imádkozók*. Nagy Hier.

Euchologium, liber preces, caerimonias continens, rituale; *szertartásos könyv*. Nagy Hier.

Euclyones, famosi homines; *hirhedt emberek*. Otia. Bachm. 192. Avaros, usurarios et id genus Euclyones, audies elypei instar obicere illud Pauli.

Eueraticus, 3., a graeco *εὐ* et *περάννυ*, bene temperatus; *jól, helyesen vegyített*. Pel. Pom. L. V. P. III. Art. II. c. 2.: (Color) compositus ex rubedine et albedine est nobilissimus et corpori eueratico determinatus.

Eufrasia, a, euphrosinum, alias: buglossus; *ökönyvelőfű*. Pel. Ser. Hiem. 40., 4. Aliqua semina habent virtutem illuminandi oculos, ut semen feniculi eufrasie.

1. **Eulogia**, a, (Du C.) consecrationis causa missa cibaria; *az ostyákat megszentelő mise*. Pár. Páp.

2. **Eulogia**, a, (*εὐλογία*) benedictio; *áldás*. Cher. Jus. Eccl. II. 231. partim velut pa-

nis sacer, qui nomine Eulogiarum veniebat, illis distribuebatur.

1. **Eulogium**, (Du C. 7.) praedicatio, laus, dictum sapienter; *dicsőítés, bölcs mondás*. It. lode, cantico di lode. Gall. louange. Germ. Lobpreisung. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 347. Cum prophetici sermonis eulogium opus sit iusticie.

2. **Eulogium**, (Du C. 5.) supremæ voluntatis legatum; *végrendeleti hagyaték*. An. Sc. I. 263. an. 1274: in ultimo suæ voluntatis eulogie (Nota Wagneri: Eulogii significatio multiplex erat: nam modo aptum responsum, modo predicationem, alias cibum benedictum vel Eucharistiam; nonnunquam sapientiam, bonam famam, aut testimonium significabat. Hic accipitur pro munere, beneficio, seu supremæ voluntatis legato). Batty. Leg. III. 278. an. 1372: quia nihil est, quod magis debetur hominibus, quam ut eorum ultimæ voluntatis eulogia impleantur. Cf. Reg. S. Ben. 54. 4. Nullatenus liceat monacho neque a parentibus suis neque a quocumque hominum nec sibi invicem litteras, eulogias vel quilibet munuscula accipere aut dare sine præcepto abbatis.

Eunomianus, i, ascecla Eunomii, episcopi Cyzici an. 357—61. For. Ser. p. 28. Formulam Baptismi sic immutaverunt Eunomiani: Ego te baptizo in nomine Dei increati, et in nomine Filii creati, et in nomine Spiritus Sanctificativi creati ab alia creatura... Cher. Jus. Eccl. I. 91.

Eunuchisare, (Du C.) castrare, eunuchum facere; *férfitatlanítani*. Nagy Hier. Cf. Hieron. contra Jov. 1., 7.

Eunuchus, (Du C.) familiaris regis; *udvari szolga*. Batty. Leg. T. II. 284. an. 1192: testes accesserunt tam eunuchi, quam extranei.

Eupathia, a, (*εὐπάθεια*) salus; *jóléltel*. Törvt. Msz.

Euphemiani, alias: Messaliani, qui quam sine interruptione orarent, benedictentes nuncupabantur; *áldásozók*. Nagy Hier.

Euphoria, a, (*εὐφορία*) salus, valetudo bona; *jólét, egészség*. M. Bel. Prodr. 147. Facto lavandi initio plerique omnes alvum acquirunt lubricam et spontaneas diarrheas notabili eum euphoria.

Eurii, ex Hung. eur, ör, quod costodem significat; *örállók, határőrök*. Szirm. S. Lad. D. 2. Cap. 17.

Eurispa, orum, pro: Heurisca ex gr. *εὐρίσπειν*, argutie; *elménczkedés*. Frak. Mát. lev. II. 208: Sed nos, qui eius mores novimus... talibus eurispis (heuriscis) nolimus diutius immorari.

Eustachiani, Eustachius követői. For. Ser. p. 27: Eustachiani jejunia ab Ecclesia constituta proculcabant... Censebat Eustachius neque venerandos esse Sanctos neque invocandos.

Eutyichiani, Eutyichius követői. For. Ser. pr. 32—35: Eutyichius... docebat in Christo nonnisi unum naturam fuisse, eamque divinam, sed in ipso instanti Incarnationis ita humanæ permixtam, ut in unam coalesceret... Commisineebatur Eutyechus: Corpus nostrum post resurrectionem impalpabile, invisibileque futurum... Eutyichiani Concilium Ephesium nihil faciebant, Chalcodonense autem irridebant. Not. rel. I. 229.

Evacuatorius 3., evacuans; *kiűritő*.

Bene Med. III. 4. morbi *evacuatoŕii*, profluvia, fluxus, apoceneses.

Evaginatio, actus evaginandi gladium; *kardrántás*. Ljub. Mon. Sl. XII. 53. an. 1412 pro sola *evagatione* solvat. Vita S. Steph. 149. Veranes. VII. 351.

Evanescencia, actus evanescendi; *el-tűnés, elenyészés*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. 1. p. 192.

Evangelia Dominicalia, evang. die dominica legenda; *vasárnapokra való evang. szöveg*. Tör. Tár. 1892. p. 573.

Evangelista, æscriptor Evangelii (Du C. lætus nuntius); *evangelista*. Isthv. XVIII. 340. Cf. Prudent. Cathem. 6., 77.

Evangelizare, in cœtu sacro verba facere (Du C. al. s.); *evangelizálomot prédikálni*. Veranes. IX. 260. *Evangelizant* itaque alii in populos verbum Domini.

Evangelizatio, actus evangelizandi; *evangelizálás-hirdetés*. It. il evangelizzare. Otia. Bachm. 135. et commorationem inter Coriuthos tempore *Evangelizationis* concernentia adducit.

Evanidus, 3., irritus, vanus; *érvénytelen*. Fej. Jur. Lib. 183. (Pázmány.) electio... *evanida*.

Evaporator, magis evaporatus, mollior; *lággyabb*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VII. 181. Quia sal humore adventitium extrahit atque efficit, ut *evaporator* sit panis.

Evaporium, evaporatio; *kigőzőlgés*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. 4. p. 250. aquam lento *evaporio* eliciunt, hæc deinde feces respergunt.

Evasio, (Du C.) fuga; *elszaladás, illanás*. Törvt. Msz.

Evendicare, (Du C.) Sibi asserere, obtinere; *magának megszerezni*. F. Forg. Comm. 394. Quippe Lotharingus innumeris eisdemque immensis sacerdotiis onerabatur et auctoritate miris artibus, tanquam clandestinis cuniculis, ... regis et reginæ *evendicabat*, quod alias pacatis rebus obtinere non poterat.

Evenibilis, quod evenire potest; *megeshető*. Coll. I. 71: scandalum ... *evenibile*. Jogt. Eml. II. 4. p. 441. *evenibili* publico ... dispendio. Kük. Jur. II. 187.

Eventi, elucet, sequitur; *kitűnik, következik*. Pest. Vár. Lev.

Eventatus, i, qui tentat et periclitatur fortunam; *kalandor, kalandkereső*. It. avventuriere. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 13. Quod si dictus Licinius nec legaliter in sua Ecclesia perstitit hæres; sed *eventatus*, ut extraneus accedens, et in sua mallet prima adhærere Ecclesiae, ut Presbyter permaneat.

Eventilatio, actus ventilandi, patentibus fenestris auras immittendi; *szellőztetés*. Lzb. Cod. Med. T. II. 109. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. IV. 58: fuligo ... poros obstruit ac *eventilationem* caloris prohibet.

Eventillare, aërem immittere; *kiszellőztetni*. It. sventolare. Regul. Turm. Præt. 66. stabula debite *eventillari*.

Eventualis, quod accidere potest, fortuitus; *csetleges*. It. eventuale. Tiszth. Ir. Pro quibuslibet *eventualibus* diurnis, Az előfordulható napi bérekre.

Eventualibus salvis, reliqua non curando; *az utóbbiak fenyhagyattván*. Törvt. Msz.

Evergeta, æ, (ἐβεγέρτης) beneficii au-

ctor, largitor; *jótevő*. Leges Schol. Schem. 26. perennem parentum, præceptorum et *evergetarum* incoluntatem efflictim petunto.

Evetheſ, (ἐβήτης), bene moratus; *jó-erkölcsű*. Vern. Phil. Mor. 2. Præsens Philosophiæ pars — Philosophiæ Moralis vel etiam Ethicæ nomen obtinuit a Græco ethos, quæ vox morem, ingenium, indolem et vivendi consuetudinem significat. Hinc *evetheſ* id est: *bene moratus*, cacoëthes id est, *male moratus*, originem trahunt.

1. **Evictio**, satisfactio, cautio expeditoria; *szavatosság*. Samb. Tyrn. Vern. Phil. Mor. 389. Naturale autem huius contractus est *evictio* seu satisfactio emtori præstanda, si verus dominus rem emtam iure vindicaret, quia naturale est onerosorum contractuum, ut nihil detur gratis. Stat. Jur. L. III. 79. Si quis fundum alteri vendiderit, tenetur de *evictione* usque ad annum et diem presentis.

2. **Evictio**, a viotó való megoltalmazás, oltalmány. Szer. Not. p. 40: nobiles viri ... ducti salubri consilio ... quandam locum sessionale ... iure perennali dant ac donant cum *obligatione evictionis*. Tiszth. Ir.

Evictionales, literæ defensionem, cautionem continentes; *szavatos levél, szavatolmány*. Kövy. El. 624. tamen *evictionales*, vi quarum illa tenetur, Incato sunt applicandæ, ut appareat, quod illum ipsum teneatur evincere. Fej. VIII. 3. 449.

Evictionalis, ad defensionem, cautionem pertinens; *szavatossági*. Kass. Jur. Civ. 4., 6. Sic alii sunt Processus Civiles, alii Criminales ... alii accessorii, uti Ingestionales et *Evictionales*.

Evictor, sponsor, intercessor; *szavatos, szavatoló*. Kövy. El. 622. *Evictor* est persona iudicialis accessoria per Incautum Jure requisita Dec. 2., 5. p. 25 ut illum in rei *possessorio* contra Actorem defendat vel, si is rem evicerit, evictionem præstat atque in æquivalenti satisfaciât. Mon. Comit. Trans. I. 220. Stat. Jur. L. IV. 95. Irod. Köz. VII. 2. p. 153. Hajnik Perjog 171.

Evictoratus, us, sponsio; *szavatosság, szavatolat*. Kövy. El. 559. Vel vero movetur processus ad pœnam perpetui *evictoratus* æque in legibus citatis fundata Actione coram Tabula Regia, ut scilicet, si quis Actorem impet, illum defendere et evincere teneatur Proj. Leg. Civ. 296. Kass. Jur. Civ. Lex. 24.

Evictoria cautio, fideiussio, auctoritas; *szavatosság*. Irod. Tör. Köz. VII. 2. p. 135. Törvt. Msz.

Evidentior, circumspetior; *körültekintőbb*. Batt. Leg. T. II. 52. (Liber S. Steph.) nostra Monarchia ... cautioribus *evidentioribusque* eget custodibus.

Evigilare, (Battány: evigescere) ego vero: *consurgere; támadni*. Batt. Leg. T. II. 107. Decr. St. Ladisl. si quis extracto gladio *evigilaverit*.

Evincans adtractus, testis evincens, convincens; *szavatoló, rábizonyító tanú, megidézett fél*. Horv. Család Memoriale 264. az portékában circa ad fl. 1445. comportáltak velem együtt, vissza is adtanak, de azon *evincans adtractusok* hitekel megbizonyították, az comportált jóknak többen nem participáltak s azokat is kotyavetyén vették.

Evincendus, defendendus; *szavatolandó, védendő*. Kövy. El. 739. Evictor etiam

onus debet solvere, si *Evincendus* antea Prohibita prima usus est. Irod. Köz. VII. 2. p. 137.

Evincere, defendere, spondere; *szavatolni, felelni, állani érte, védelmezni*. Törvt. Msz. Cf. Ulp. Dig. 21., 2.; Cod. Justin. 8., 45.

Evirescere, (Du C. expallescere) ratum fieri, ius evirescit: ius se exsequitur; *érvényesülni*. G. Fej. VII. Ad. lect. XIII. Jus hoc ... sobolibus sexus fœminei haut *eviruit*.

Eviscerare, enucleare, explicare; *kifejteni*. Otia. Rachm. 447. Cum vero, ipsa prima die adventus tui satis iam *evisceraverimus* spiritum illum Lutheri.

Eviternus, 3., æternus. Cod. Telek. X. 335. et post mortem acquirit gloriam *eviternam*.

Evocans, evocator q. v.; *meghívó, idéző, fölhívó*. Törvt. Msz.

Evocare in ius, in iudicium arcessere; *törvénybe idézni*. Törvt. Msz.

1. **Evocatio**, *perbehívás, idéztetés*. Kövy. El. 649. Citatio ad Tabulam Regiam mandato mediante peracta vocatur *Evocatio*. Werbőczy 318. *Evocatio* non est aliud, quam ad accionem vel quærimonium, Judici Ordinario per quempiam et adversus quempiam, porrectam, in præsentiam eiusdem Judicis, legitima Vocatio.

2. **Evocatio**, vocatio per literas, sigillum; *pecséttel való kikérés, idéző levél*. Jogt. Eml. T. I. p. 109. Kov. Form. St. CXLV.

Evocatio cum insinuatione, in ius vocatio præcedente notificatione; *értesítéssel való idézés*. Hajnik Perjog. 199.

Evocationalis, V. Litteræ evocationales.

Evocator, qui in ius vocat; *idéző*. Pesty Ször. III. 49. Contradictor, *Evocator*.

Evocatoriæ, (Du C.) epistolæ, quibus absentes evocabantur; *idéző levél*. Magy. Tör. Tár. XII. 441. Szék. Okt. I. 57.

Evocatoriæ litteræ, lit. quibus aliquis in iudicium arcessitur; *törvénybehívó levél, idéző levél*. Törvt. Msz.

Evocatorium, (sc. scriptum) quo quis in ius vocatur; *felhívó, idéztető parancs*. Kov. St. CXXIII. *Evocatorium* seu *præceptum* Admonitionis Quartalitii. Georch. H. T. IV. 264.

Evocatus, i, in ius vocatus (Du C. al. s.); *meghívott*. Törvt. Msz.

Evolutio, actus evolvendi, explicandi, crescendi; *kifejlődés, kifejtés*. Ger. Entwicklung. Abelles 8. *evolutio* morbi.

Evolutio industrialis culturæ, opificiorum artiumque perfectio; *ipar fejlődése*. Proj. Leg. Civ. 186. Institutiones porro Maioratum ea proportionem, qua multiplicata fuerint, etiam *evolutioni industrialis Culturæ* et productionis incremento obfuturæ videntur.

Evolutio (militaris), decursus; *sovrakozás*. Reg. Turm. Præt. 28. ut quos inter consistendum eis erit, *Commilites* suos quam promptissime inveniant rectam seriem formaturi; Primarii itaque Vigiliarum Magistri id tantum curæ erit, ut *Evolutio* isthæc *militaris* exacte fiat.

Evolutorius, 3., ad actum evolvendi, explicandi pertinens; *kifejlődési*. Abelles 14.

Evomitio, actus evomendi; *kiökádás*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 66.

Ewm, ævum (in æternum). Pesty Ször. III. 71. possidentem, utendum in ewm.

Ewril, Örii, (Du C.) custodes confinium V. *Eurii*. Pelez. Geisa p. 43. Custodes vero confinium *Eurii* vocantur. Pfahl. Jus. Georg. XL. Custodes confinium *Eurii* i. e. *Örii* a voce Hung. Ör, quod antiqui scribebant Ewr et custodem denotat, dicti.

Ex, præpositio, quæ vim privandi, negandi habet et ex substantivis, adiectivis vel verbis composita format; sæpissime ii significantur hac voce, qui magistratu abeunt vel moti sunt; *ex, volt* . . . Gall. *ex* . . . (Exministre). Germ. *Ex* . . . (Exminister, Exkanzler). Az *ex-házelnök* szavazata. Pesti Hirlap. 1894. apr. 10.

Ex, pro: de; -ról, -ről. Batty. Ger. 4. *ex* utroque auctoritas loquatur.

Ex, pro: in; -bân, -ben. Batty. Ger. 65. Magnus . . . sudor in talibus, quamquam socius veritatis non multum desudet *ex* talibus.

Ex, pro: ob, pro, propter; -ért. Batty. Ger. 201. Benedicere debet Creatori *ex* innumerabilibus divitiis conlatis.

Ex abrupto, ex tempore, raptim; *hirtelen, hēvenyében*. Jókaí Kárp. Z. 88. s szakadtól (ex abrupto) felkiáltá. S. de Kz. Chr. I. 3., I. II. 1., 14.

Ex condicto, compacto, ex compacto ex composito; *megbeszélés szerint*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 117. *ex condicto* conveniunt.

Ex disciplina, idem quod *ex officio*, publica auctoritate; *hivatalosan*. Con. Max. S. 111. an. 1863: ligna assignent, ac *ex disciplina* quasi nominent.

Ex facie ignotum esse, de facie ign.; *személyesen ismeretlennek lenni*. Olah. Cod. Ep. 70. Ego licet *ex facie* sum tibi ignotus.

Ex incidenti, (gen.) casu, forte, si forte; *esetleg, esetében*. Kass. P. P. I. 171. *Ex incidenti* interventorum casuum.

Ex integro, totus 3., penitus; *egészen*. Cod. Dip. Arp. Cont. I. 40. IV. Turibula, unum *ex integro* aureum . . . capsæ . . . cruces, quarum una *ex integro* argentea . . .

Ex latere nostro, suo, nos quidem, ille quidem; *részünkről, részéről*. Ger. unserer Seits; seiner Seits; Ljub. Mon. Sl. XXI. 208. an. 1444: *ex latere nostro* non defuerit bene . . . vicinari. Epist. Proc. p. 27. *Ex latere* suo se omnino disponat.

Ex nobili officio, nulla mercede, sine mercede; *nemes kötelességből, ingyen*. Jókaí Magy. Náb. 607. *hogy ex nobili officio* viselte a hivaltalt.

Ex non defendit, propter contumaciam defensoris negantis defensionem; a *védelem megtagadása, makaessága miatt*. Kass. Jur. Civ. I. 135. Replicæ *ex non defendit*. Pro A. parte I. perhibente Processu per Partem A. ad agendum semetque defendendum iteratim provocata sed et per sententias pag. Processus T. latas identidem admonita, in obversum nihilominus Actionis suique defensam inde a Termino X . . . nihil adducente.

Ex non venit, propter contumaciam non comparendi in iudicio; *makaessági meg nem jelenés miatt*. Kass. P. P. I. 225. latam sui in disfavorem contumaciam *ex non venit* sententiam.

Ex nunc — ex tunc, (Du C.) nunc et antea, semper. Eszl. Okm. p. 7. (D. Uladisl. 1304): testamentariam Dispositionem *ex*

nunc prout ex tunc et ex tunc prout ex nunc ratam habemus.

Ex officiolatu, V. *Ex officio*; *tiszti hivatalból*. Georch. H. T. III. 287.

Ex offio, *ex officio*; publica auctoritate; *hivatalból*. Jókaí Kősziv. VI. 34. et passim.

Ex postergo, a tergo; *hátról*. Cod. Dip. Brüss. II. 352. eos, qui *ex postergo* erant.

Ex professo, late fuisseque; *tűzetesen, részletesen*. It. exprofesso. Kass. Prax. I. Præf. Restat, ut praxis . . . in præsentí *opere ex professo* elucubretur. Numi Hung. 168.

Ex propinquo, nunc ipsum; *épen most*. Batty. Ger. 293. fidem, spem et charitatem, quarum mentio *ex propinquo* facta est.

Ex propriis, suo sumptu; *saját költségén*. Jókaí Pol. Div. I. 146. de pusztán közlegénynek *ex propriis*, az már nagyon sok.

Ex visu oculorum, oculorum iudicio; *szemmérték szerint*. It. a oculo. Gall. à vue, coup d'œil. Germ. nach dem Augenmass. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 173. usui viginti aratrum sicut *ex visu oculorum* datur considerare.

Exacerbacio, vexatio; *sanyargatás, zaklatás*. Chr. Dubn. p. 54: Hungari vero nobiles . . . *exacerbacionem* eius moleste ferentes conspirant.

1. Exactionare, (Du C.) exigere; *az adót behajtani*. Fej. X. 3., 214. Capitulum autem et alii viri ecclesiasticæ summæ pecuniarum ratione exercitus solvere et propter illas expediendas eorum Valachos *exactionari* habent.

2. Exactionare, (Du C.) exactare, exigere, per vim auferre; *lefoglalni*. Batty. Leg. III. 481. an. 1450: *exactionare* et spoliare.

Exactitudo, cura, accurate, perfectio; *bevégzettség, tökéletesség, pontosság*. Cher. Jus. Eccl. I. 259. Moribus cleri districtualis et officiorum implendorum *exactitudinē* invigilare. Kass. P. P. II. 154. Törvt. Msz.

1. Exactor, (Du C. publicanus); *számvevő*. Kass. Prax. I. 24. Habet præterea quilibet Comitatus suum *Exactorem* I. 33. Rationum *Exactoris* obligatio est Officialium rationibus reddendis obnoxiorum, uti Perceptorum, Tutorum, Commissariorum rationes sollicite examinare. Törvt. Msz. Cf. Cæs. B. C. 3., 32., 4.; Liv. 28., 25. Arcad. Charis. Dig. 50., 4., 18 §. 8. Ulp. Dig. 22., 1., 83.

2. Exactor, qui diligentes et negligentes discipulos notabat; *ki a bejáró tanulókat szemmel tartá s az iskola- és templomkerülőket följegyezte*. Száz. XXII. 563.

Exactor iudiciorum, muletæ executor; *bírság rovó*. Hajnk Perjog. 446.

Exactor luci Camere, V. *Lucrum camere*; *kamarái nyereség behajtója*. Numi Hung. 160.

Exactor rationum, rationum examinatore, exploratore; *számvizsgáló*. Germ. Revisor. Instr. Jos. II. p. 54. §. 34: Rationes, postquam ad Exhibitorum Protocolum porrectæ fuerint, *rationum Exactori* . . . tradentur, ut occurrentes desuper Reflexiones . . . exhibeat.

Exactoratus, us, officium exactoris; *számvevői hivatal*. Tör. XIII. 75.

Exactoratus officialis, qui est a rationibus; *számvevői hivatalnok*. Reg. Mil. p. 58.

Exæstimare, æstimatione facta pro

damno illato bonis, domo exuere; *kibecsültetni*. Törvt. Msz.

Exæstimatio, actus exæstimandi V. s. *exæstimare*; *kibecsülés, kibecsültetés*. Germ. das Aussteigern, Ausschätzen. Kövy El. 649. si vero nobilis sit ad Sedem Dominalem citandus (v. gr. ad *exæstimationem*) Judex Nobilium vel Jurassor exhibet.

Exaggerative, augendo; *bőven, túlozva*. Germ. übertreibend. Tök. Diar. 345. Az I.-fejevári szerdárnak és ott levő residen-sennek is bőven iratván, és ugyan *exaggerative*, hogy éléséről s fizetéséről hadainknak tegyen dispositiót az szerdár, küldje bizonyos agáját ide, a kiszívet adjon az hadaknak. Arch. Rák. II. 200.

Exalare, (Du C. Dief.) evaporare, idem ac hungaricum; *elpárologni, elillanni*. Georg. Sirm. I. 14: et sic dira morte *exalavit* de mundo cf. 17., 45., 46: et ipse non multos dies vixit, sed *exaltavit* (recte: exalavit) de mundo.

Exalare animam, exhalare animum, vitam; *lelkét kiadni, meghalni*. It. exalare l'anima. Veranes. VI. 48. XV. Kal. Decembris in arce sua episcopatus Vacien-sis *animam exalavit*.

1. Exaltare, in statum elationis animi extollere; *emelni, felkesíteni*. It. esaltare. Vern. Psych. 121. vehementiores animi passionis, phantasiam ad seditionem contra rationem excitandam sollicitantes aut eandem maiorem in modum *exaltantes* integritati eius obesse omnino possunt.

2. Exaltare, honoribus augere, extollere; *fölemelni* (magas polezra). Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 26. et alius, quos *exaltaveramus* ultra meritum nobis rebellantibus . . . privatum honoribus et magistratu Dapiferorum, quibus ab eodem patre nostro digne fuerat *sublimatus* . . . Cf. Senec. Qu. Nat. 3. proemium.

3. Exaltare, irritare; *ingerelni*. Bene Med. I. 37. an sit (olfactus) nimis *exaltatus*, ita, ut odor omnis dolorem excitet.

1. Exaltatio, augmentum (Du C. al. s.); *felmagasztaltatás*. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 91: ut defensionem ac *exaltationem* . . . fidei sine mora . . . procuremus.

2. Exaltatio S. Crucis, (Du C.) Festum ecclesiæ 14. Septemb.; *szt. kereszt felmagasztaltása*. Cod. Dip. Arp. V. 216.

Exaltator, qui extollit aliquem; *felmagasztaló*. Fej. IV. 4. 47. adiecit adhuc altissimus humilium *exaltator* magnificare ancillam suam humilem.

Exambire, (Du C.) ambire, desiderare; *kidánni*. Tör. Tár. 1889. p. 207. Quod vestra illa clementia nostra desideria et imas preces s. cæs. et reg. mtti commendavit atque provida est prævalida sua cura cesareum diploma *exambierit*. Cf. Mamert. Grat. act. ad Julian. 19. Symm. Ep. 7., 49. Arnob. 3. p. 124.; Ammian. 26., 7.

Examen, (Du C.) Translate ponitur pro examinatione, purgatione, iudicio Dei. It. esame; *vizsgálat*. S. de Kz. Chr. II. 2. 3: sine iudicii *examine* interfecit. Cf. Pers. 1., 6. Ovid. Met. 9., 532. Stat. Silv. 3., 3., 203.

Examen duelli, purgatio singulari certamine; *párbaj-próba*. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 180. pratum et piscaturam, *que per examen duelli* idem vdvornici nostri de Udvor-nok coram H. Palatino, comite Posoniensi de

udvornicis nostris de quinque villis Ethey obtinuerunt; et passim.

Examen rigidum v. rigorosum, vel nude Rigorosum: examen severum; *szigorlat*, Cher. Jus. Eccl. II. 47. ac nonnisi *examini rigoroso* pro cura animarum exacto subijciuntur.

Examentum, examen; *vizsgálat*, Si-monyi Magy. Ny. 26.

Exametum, (Du C.) pannus holosericus; *selyemszövet*, Knauz. M. E. Str. I. 280., 326. tunica de *exameto* foratam cum scindato. Fej. II. 93.

Exametus, (ex voce ἔξαιτος) holoseri-cum; *istamét, sodrott gyapju*. Gall. estamine sl. zamat. Schläg. 1248.

Examinarius, 3., examinans; *vizsgá-ló*, Ljub. Mon. Sl. IX. 99. an. 1440. iudices *examinarios* instrumentorum.

Examine, examinando, attente; *figyel-mesen*, Batt. Leg. III. 147. an. 1313: plene et *examine* inspeximus litteras.

1. **Examinatio**, (Du C.) disquisitio, in-quisitio, actus examinandi, examen; *vizsgá-lat*, It. inquisizione. Gall. inquisition. Vita S. Steph. 18. nemo inimicum sine iudicium *exami-natione* lederet. Cf. Ulp. Dig. 3., 5., 8.; 47., 14., fin.

2. **Examinatio**, examini nixa approba-tio; *jóváhagyás*, Batt. Leg. T. II. 231. an. 1438: *Examinatio* et Consecratio... Epi-scopi.

Examinator, (Dief. Examiner *ver-hörer*) qui inquirat; *vallató*, It. examinatore. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 154. Ego Johannes Casioti *Examinator* manum meam mitto. Cf. Tertull. Apol. 9.; Augustin. contra Cresc. 3., 73.

Examinatores synodales et pro-synodales, triumviri explorandæ rei syno-dalis; *három zsinati vizsgáló bíztos*, Kon. Egyh. 343.

Examinatrix, quæ examinat; *vizsgáló* (nő), Kov. Form. St. 83. Matronæ autem *exami-natrices* ad nos reversi.

Examitum, v. Exametum. Fej. III. 22. quinque Baldachinis (pannos e sericis et au-reis filis textos) duo *examita* (pannos holo-sericos) unum rubrum et alterum ialdum (seu hyalinum coloris vitrei) et aliud *examitum* auro contextum per violentiam abstulerunt.

Exantera, exentera (fischgeweid Dief.); *hal bele, hal hortás*, Schläg. 820.

Exanthema, atos, (Du C.) pustulæ sub-rubræ; *pattanás, fakadék, himlő*, S. Benkő Top. Misk. 37. sæpeque etiam vesiculæ aquæ ac tubercula aut *exanthemata* miliaria in iis-dem exsurgunt. Cf. Marc. Empir. 49.

Exarcha, æ, (Du C. *Ecarchus*) ἑξαρχος; *főérsek*, Not. rel. I. 494: *Exarcharum* dig-nitas a Patriarchali solum nomine et minore ambitu ecclesiarum distinguebatur in Oriente nota ad Occidentem nunquam pervenit, insti-tuta fuit in Concilio Constantinopolitano I. mo. Cher. Jus. Eccl. I. 446., 233. Kon. Egyh. 263.

Exarchalis, ad exarcham pertinens; *érseki*, Cher. Jus. Eccl. I. 208. Jura Papæ patriarchalia, *exarchalia* et politica.

Exarcula, æ, (Du C. *exarcula*) cassis splendida Janicasarorum; *a janicsárok dísz sisakja*, Mon. Com. Trans. II. 485. an. 1571. Munera attulit... unam *exarculam* et scap-trum.

Exarendare, locare; *haszonbér fejé-ben kiadni*, Georch. H. T. I. 259.

Exarendatio, actus aliquid collocandi; *bérbeadás, vevés*, Art. Diet. Pos. 22. Hinc Præarendatio Decimarum, fatales pro *Exaren-datione* legaliter determinatos dies per Fiscum quoque Regium et Cameras observetur. Opin. de Venat. Batt. Leg. I. 694.

Exarmatio, actus exarmandi; *lefegy-verzés*, It. disarmamento. Fabó Monm. Evang. 11, et cum Fabritius *exarmationem* Scuti Laniani conscripsisset.

Exasperare, severiore poenā afficere; *kinosítani, súlyosítani, nehezíteni*, Törvt. Msz. Bék. Maros. 39. poenā *exasperabitur*.

Exasperatio, actus poenæ intendendæ; *szigorítás*, Germ. Verschärfung. Vuch. Leg. Crim. 113. (Decr. II. Carol. VI. imp. an. 1723. art. 121. §. 7.): poenæ cum *exasperatione* Supplicii.

Exasperative, poenam intendendo se-verius; *súlyosítva*, It. inaspiramente. Ger. verschärfend. Jogt. Eml. T. II. 4. 453: Si se-cundo delati in eodem existerint, prædictis... seuticis et baculis in duplo *exasperative* sub-jiciant.

Exassignare, assignare; *kiutalvá-nyozni*, It. assegnare. Tisztb. Ir. Exassignare *Fizetést rendelni*, Proj. Leg. Civ. 279: Facta resignatione Judium vel Vice-Comes... sem-per eodem modo, quo per impulsores pecora assignata sunt, et non alio *exassignabit* at-que in *exassignmente* specificè deduct. Fej. XI. 2. sales Eremitis *exassignandos*.

Exassignatio, actus assignandi. V. s. *Exassignare*; *kijelölés, kiutalványozás*.

Exastichus, 3., (ἑξάστιχος); *hatso-ros*, Germ. sechszellig. Veranes. IX. 276. De tuo autem epigrammate *exasticho*... babeo tibi magnas gratias.

Exaudibilis, (Du C.) facilis et promptus ad exaudiendum; *kihallgatásra hajlandó*, Batt. Leg. III. 193. an. 1351. aures *exaudi-biles* Fej. X. 4., 395. Cf. Augustiu. Soliloq. 4., 1.

Exaudibilitas, facilitas exaudiendi; *meghallgathatóság*, Imre Phil. 529. Immu-tabilitatem voluntatis divinæ non pugnare cum *exaudibilitate* precum humanarum, intelliges.

Exaudito, (Du C. benevolentia) hoc loco: audientia, admissio publica; *kihallgatás*, It. esaudizione. Fabó. Monm. Ev. II. 396. mi-nistri ecclesiarum aut ecclesiæ curatores in cu-riam pro *exauditione* invitantur. Cod. de Delict. 343. Cf. Aug. Civ. D. 21., 24.

Exauditor, qui exaudit; *kihallgató*, It. esauditore. Obs. Jad. 396. O quam nobilis Princeps, o quam gloriosus et graciosus *exau-ditor*.

Exauthorare, Exautorare, amo-vere aliquem a munere. Törvt. Műsz. exautho-rare; *hivatalból kitenni*, In nova edit. Du C. «exauthoratus» legitur, quasi extra auctori-tatem. Fej. X. I. 97., 98. Regem ac reginam re-giis titulis ac regno privatos *exauthoravit*, subditosque fidelitatis sacramento exolvit. Ve-ranes. III. 288. Bod. Hist. Eccl. II. 254.

Exbannitus, 3., (Du C. exbanditi) pa-tria pulsus; *házából kiűzött*, Ljub. Mon. Sl. XVII. 25. an. 1420. nullus de *exbannitis*... remittantur in civitatem... nec eis conceda-tur... *reintrare*.

Exbrigare, (Du C.) tueri, tutari, defen-dere, liberare; *megszabadítani*, Fej. X. 1. 265. Ideo idem Fridelicus predictum molendi-

num... prænotatis Dominis... resignavit *ex-brigando* eos ab omni ipsius ac hæredum suorum præsentium et futurorum quacun-que impetitione.

Exbursare, solvere, persolvere (Du C.) pecuniam e bursa seu crumena depromere, *kifizetni*, Gall. débourser. Pesty Ször. III. 237. pro expensis eorundem in sortem dicti molen-dini *exbursatis* solvit nunc fl. 50. Ljub. Mon. Sl. VI. 71. Tört. Tár. 1884. p. 463., 466.

Exbursatio, solutio; *kifizetés*, Han. Mon. Jur. P. I. 195. de... pecuniarum *ex-bursatione*.

Excaderitialis, alicui obveniens; deriv. a verbo excadere: in aliquem cadens, ei ohve-nire; *vkire eső, elévülő*, Gall. choir. Cod. Dip. Arp. Cont. VIII. 52. et ideo semper non tanquam dignitas vel dominium ad proprieta-tem Regiam, sed quasi quedam possessio *ex-caderitialis* ad donacionem Regiam pertinere dinoscuntur.

Excaculare, calculos subducere; *ki-számitani*, Kass. Jur. Civ. I. 269. quod in-tegrum illius extensionem mensuratum et ad quadratas orgyas *excaculatum* esse.

Excalumfiare, calumniā purgare; *vád alól menteni*, Ljub. Mon. Sl. I. 340: promit-timus... *excalumniare* et defensare.

Excalumpniare, *Excalumniare* q. v. Kuk. Jur. I. 440. an. 1375.

Excambiare, (Du C.) permutare; *ki-cserélni*, Fej. V. II. 284. si aliquid vel ali-quos capi ex ipsis contingerit... a dictis Dal-matibus *excambiati* competent pertinentibus.

Excandefacere, (Du C.) pretium au-gere; *nagyon megrágítani*, Germ. vertheu-ern. Szamosk. I. 226. qui ab ædilibus nulla se lege patiebantur coerceri, quin annonam im-pune *excandefacerent*. Cf. Varro R. R. 3., 4., 1.; 3., 2, 16.

Excantamentum, incantatio, fascina-tio; *bűvölés, varázslás*, Germ. Zauberei. Pár. Páp. Törvt. Msz.

Excanonicare, (Du C.) canonicatu pri-vare; *kanonoksáctól megfosztani*, Nagy Hier.

Excapillare, ornatu, tegumento, capil-lis capitis privare, nudare; *haját kitépni*, Mem. Pauli 436. qui adcurrentes viderunt eam et exclamantem verberatam et *excapillatam*.

Excarere, (apud Du C. *excaritus*, in scaras, partes divisis) h. l. exserere; *kinyúj-tani*, V. Decudere.

Excargare, navem exonerare; *kiürí-teni, kirakni*, It. scaricare. Han. Mon. Jur. II. 245.

Excaudicare, (Du C. caudices avellere) exstirpare, radicibus evellere; *gyökere-stől kiirtani*, Fej. Jur. Lib. 174. Cf. Lex. ap. Front. Aquæd. 129. Pallad. Jan. 1.

Excedere humanis, excedere e vita; *meghalni*, Veranes. II. 225: paulo post hu-manis excessit.

Excellentia vestra, (Du C.) titulus hon-oris; *nagyméltóságod, kegyelmességed*, Törvt. Msz.

Excellentissimus, *nagyméltóságú, kegyelmes*, Törvt. Msz.

Excellentissimus ac Illustris-simus, Tituli honoris; *Nagyméltóságú, méltóságos*, Tisztb. Irm. Kass. P. P. I. 49: *Excellentissime*... Domine Archiepiscopo.

Excelsus, 3., Titulus honoris; *Nagy-méltóságú, Magas*, Kass. P. P. I. 46. *Ex-*

celsum Consilium Regium Locumtenentiale Hungarico, *Excelsa* Camera Regia Hungarico Aulica, *Nagyméltóságú Magy. Kír. Ud. Kamara*.

Excensuare, locare, elocare; *bérbe adni*, Fej. X. 1. 361. Idem Sigismundus super possessione . . . florenis triginta quinque *excensuata* meliorandaque testimoniales enlargitur. Törvt. Msz.

Excensuatio, (*exarendatio*) locatio; *haszonbérbeadás*. Germ. Verpachtung. Proj. Leg. Civ. 220. aequitati et iustitiae naturali magis consonum videtur, ut favor e concessa decimarum relictione aut *excensuatione* promanans in posterum ipsi Colono, velut in re ante depensionem decimae propria manuumque suarum labore parata, praeter cunctis locetur.

Excentrari, partes in unum corpus coactas dividere (Cf. nostrum *decentralisare*); *a központból kivenni*. Tag. Erd. II. 694.

1. **Exceptio**, *kifogás*. Kövy El. 665. Jogt. Eml. I. p. 144. Georch. H. T. III. 328. Opin. P. II. de ordine Jud. Sec. II. §. 1. *Exceptio* hic loci sumitur pro defensione rei conventi, qua intentionem actoris vel certo tantum respectu et ad certum tempus vel in perpetuum excludere nititur. Hinc *exceptiones* aliae sunt *Dilatoriae*, aliae *Peremptoriae*. Dilatoriae . . . concernunt ipsam Iudicii constitutionem et quidem vel ratione personae Iudicis, vel ratione Jurisdictionis et vocantur *Exceptiones* contra *Judicatum* et *Forum* vel *Declinatoria Fori*; aut personam actoris . . . et vocantur *Exceptiones* contra *Actorem*; aut denique contra ipsam formam Iudicarii et vocantur *Exceptiones* contra *Processum*. Cf. Gaj. Inst. 4., 446. Justin. Inst. 4., 43. Dig. 44., 1. Cod. Justin. 8., 36. Cic. Invent. 2., 19. de Or. 1., 37.

2. **Exceptio**, hospitium, epulae; *fogadás, megvendégelés*. Kronst. II. 434. an. 1529: piscatoribus in *exceptionem* domini Maylath piscantibus.

Exceptio condescensoria, *perleszállító kifogás*. Jogt. Eml. T. I. p. 144. Kövy El. 666. *Condescensoriae exceptiones* sunt, quae non perimunt causam in perpetuum, verum tantum praesentem processum ob extrinsecum aliquod vitium (quod Iudex non contraverteret) evanescere faciunt ita tamen, ut penes aliam citationem et Actionem possit suscitari absque via novi toties quoties, quia meritum causae nec abjudicatum nec adiudicatum est.

Exceptio contra actorem personalem, *exceptio* contra personam actoris; *a felperesnek nemtelen személlye ellen tett kifogás*. Georch. H. T. III. p. 162.

Exceptio dilatoria, *halasztó kifogás*. It. contradicione dilatoria. Germ. dilatorische Einrede. Jogt. Eml. T. I. p. 144.

Exceptio frivola, *exc. illudens*; *kötődő kifogás*. Törvt. Msz.

Exceptio infundata, *exc. fundamento carens*; *helytelen kifogás*. Törvt. Msz.

Exceptio peremptoria, *ügydöntő, ügyenyészto kifogás*. Jogt. Eml. T. I. p. 144. Kövy El. 665. *Exceptiones* sunt vel *peremptoriae*. *Peremptoriae* ita perimunt causam, ut nunquam amplius resuscitari possit suntque potissimum duae: praescriptio et calumnia p. 666. *Condescensoriae* exceptiones sunt, quae

non perimunt causam in perpetuum verum tantum praesentem processum ab extrinsecum aliquod vitium evanescere faciunt.

Exceptio simplex, *Hae erat vel dilatoria vel condescensoria; egyszerű kifogás*. Germ. einfache Einrede. Jogt. Eml. T. I. p. 144.

Exceptiva, *orum*, instrumenta exceptionem, contradictionem continentia; *kifogások*. Jókai Kárp. Z. 244. irt szakadatlanul végevárhatlan replicákat, *exceptivakat*, informatioakat. Törvt. Msz.

Exceptive, sub exceptione; *kivételes*. Pel. De omnibus Scis s. II. c. 2: Quod (verba psalmi) intelligitur *exceptive*.

Exceptivus, 3., q. excipitur; *kivételes*. Germ. Ausnahmsh. Kelem. Inst. Jur. Pr. III. 335. Causae nec per Partes conclusae nec per Sententiam Judiciariam definitae seu adhuc in *Exceptivis* seu iam in Merito versantur, simpliciter antequantur.

Exceptorius, 3., ad exceptionem, contradictionem pertinens, *condescensorius* quod vide. Kass. Jur. Civ. I. 7. Ad propositionem momentorum comparitio, reassumptio Replicae et allegationes Partium colligantur utpote A. et I. prout et respective Ingerentis et Evictoris tam *exceptoriae* seu *condescensoriae* quam et *meritoriae*. Cf. Ulp. Dig. 33., 7., 8.

Excerebrare, (Du C.) 1. cerebrum excutere, 2. ad insaniam adigere; *1. velőtől megfosztani, 2. dühbe ejteni*. Nagy Hier. Cf. Tertull. adv. Marc. 4., 11.

Excessive, modum excedendo; *fölösleg, mértéken túl, túlságosan*. Törvt. Msz.

Excessivus, 3., (Du C.) immodicus, modum excedens; *kicsapongó, kihágó*. It. eccessivo. Vern. Psych. 202. quod continuata brutalis *excessivaque* vivendi ratio scintillam hanc divinam penitus in homine suffocare possit. Et passim.

Excessuose, praeter modum, immodice; *mértéken túl*. Molnár Patv. 77. si quid Miles *excessuose* praetendat et exigit (ultra Reglamentum Militare).

Excessuosus, 3., immoderatus, effrenatus; *kihágó, kicsapongó*. Gall. excessif. Art. Diet. Pos. 114. Ut *Excessuosi* Delitescentes coëreantur. Törvt. Msz.

Excessus, us, (Du C. 3.) delictum, flagitium; *kicsapongás*. It. eccesso. S. de Kz. Chr. I. 2., 1: Vitia itaque et *excessus* huiusmodi unum Hungarum ab alio separavit. Cf. Val. Max. 8., 2. fin. Prudent. in Symm. 2., 990.

Excessus telonii, *abusus tel.*; *vámok körül való csintalanságok, vámvételi kicsapongások, visszaélések*. Törvt. Msz.

Excessus urbanii, delictum in ita dictis urbanialibus negotiis; *urbanialis vétek, jobbhagy-sanyargatás, úrbéráthágás*. Törvt. Msz.

Excessus usurarius, *usura*; *uzsoráskodó csintalanság, uzsoráskodás*. Törvt. Msz.

Excipere, opponere, repudiare; *kifogásolni, óvást emelni*. Fej. VII. 77., 49. ego Vagnolus procurator substitutus . . . *excipiendo* dico VII. 77., 49. Cf. Cels. Dig. 22., 3., 9. Ulp. ib. 16. Afric. ib. 16., 1., 17.

Excipula adipis assarii, (Du C. *excipulum*) sartago, seutra; *felfogó, pecsenye alá való serpenyő*. Germ. Bratpfanne. Pár. Páp.

Excisio, actus excidendi; *kihásítás*. Pfahl. Jus. Georg. II. 61. De Nova *Excisione* Fundorum Urbarialium. Cf. Pallad. 3., 30.

Excisio quartaltii, actus excidendi quartae partis puellaris; *leánynegyed kihástitása*. Törvt. Msz.

Excitabilis, qui excitari potest; *fölgerjeszhető*. Vern. Psych. 209. qui ingenium hoc per suum irritabilem facileque *excitabilem* nervorum lusum aetiae lyrae, quae ad levissimum aëris afflatum caelestem tonum elicit, non absimile esse, expertus est. Cf. Cael. Aur. Tard. 1., 5. fin.

Excitativus, 3., excitans, inflammans; *lelkésítő*. Lampe. Hist. Eccl. p. 731: Studiosi Nostrates, in Academicis Foederati Belgii . . . commorantes, praedivitem quandam Typographum Amstelodanensem, Johannem Jansonium, argumentis ad zelum erga gloriam Dei *excitativis* . . . induxere ad impressionem Bibliorum Ungaricorum, quam absolvit anno 1645. Cher. Jus. Eccl. II. 129.

Excitatorium, i, incitamentum; *serkentés*. Tör. Tár. 1888. p. 540. *excitatorium* ad sanguinariam Christianorum persecutionem.

Excitatorius, 3., ad excitandum pertinens; *ébresztő*. Deutsch. Schulord. I. 45: Oeconomus . . . quarta hora mane signum *excitatorium* det. Bék. Debr. főisk. törv. 102. Oeconomus signum surgendi seu *excitatorium* . . . quotidie dato . . . — Pápai főisk. Ért. 24. Hyemali vero tertia matutina pro *excitatorio* campanulo signum det primum Rectori.

Excitatrix, quae excitat; *buzdító, serkentő*. It. ecclitatrice. Vita St. Steph. 132. O *excitatrix* omnium virtutum gratia. Istiv. VII. 99. Szentiv. Cur. Mise. Dec. III. P. VII. 498.

Exclamare, (Du C.) publice citare, vocare; *élőszóval idézni*. Rač. Mon. Sl. VII. 135. an. 1091: centies *exclamati* ire abnuerunt.

Exclamator, nuntius, praeco; *fenmen hírdető*. Andr. Pann. 132. *exclamator* veritatis.

Exclusio, actus excludendi; *kirekesztés, kizárás, kitűzés*. Törvt. Msz. Cf. Ter. Eun. 1., 2., 8. Vitruv. 1., 6. Ulp. Dig. 44., 1., 2.

Exclusive, excludendo, excipiendo; *unice, solum; kizárólag, kivéve*. Cod. Zi. Vol. V. 437. incipiendo a fundo seu curia . . . *exclusive*, ubi unam novam metam terrearum penes ipsarum curiam erigi fecissent. Cod. Dip. Arp. V. 257: asserentes se privilegium habere . . . super iurisdictione . . . in dictam villam *exclusive* concessa.

Exclusivum privilegium, uni omnium concessa immunitas; *kirekesztő szabadság v. fejedelmi engedelm, kizáró kegylevél, találmányokról szóló szabadságlevél, szabadalmi patens*. Törvt. Msz.

Exclusivus, 3. proprius, primus, uni omnium; *kizárólagos*. It. esclusivo. Kass. P. I. 137. cui *exclusivum* competi ius.

Excogitabilis, quod mente concipi potest; *kigondolható*. Lzh. Cod. Med. T. II. 332: omnia *excogitabilia* media applicet. Instr. Pac. Art. XIV. Reg. mil. an. 1726. p. 20: extorsiones quocunque sub praetextu *excogitabiles* evitentur. Serm. Cat. 107. O res nullo intellectu *excogitabilis*.

Excolator, agricola; *szántó*. Schläg. 974.

Excolor, sine colore, decolor; *színtelen*. Bene Med. II. 162. seri *excoloris*.

Excommo, commodare; *kölcsönözni*. Vern. Phil. Mor. 396. Ex. g. si quis mihi clam absque consensu meo luci causa equum, quem ad octo *excommo* dies, ex stabulo meo ad 4 dies educit.

Excommunicatio, (Du C.) segregatio ab usu sacrorum et a consuetudine Christianorum; *kiközösítés, kiátkozás*. Batty. Leg. III. 273. an. 1372: *Excommunicatio*... duplex est: seu maior et minor. Major est cum praelatus, aut cui committitur... anathematis alique extinctis candelis pulsatisque campanis; minor vero... cum quis participat cum excommunicato maiori excommunicatione et hac; emovet a perceptione Sacramentorum vel Eucharistiae, donec fuerit absolutus. Cher. Jus. Eccl. I. 424. Kon. Egyh. 445. Cf. Augustin. de Fide 3 etc.

Excommunicator, excommunicans, interdicens alicui sacris; *kitiltó, kiátkozó*. Knauz. M. E. Str. II. 441.

Excommunicatoria charta, quae sententiam continet excommunicationis. Fej. I. 372.

Excommunicatus, (Du C.) segregatus ab usu sacrorum; *kirekesztett, átkozott, kiátkozott, száműzött*. Törvt. Msz.

Excompeditare, ni fallor: ex compedibus liberare alqm.; *békóltól megszabadítani*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 43. ad monasterium Chrysogoni veniens, ubi et *excompeditatus* fui.

Excomputare, (Du C.) computare, calculos subducere; *kiszámítani*. Ljub. Mon. Sl. XVII. 128. an. 1433: debeant *excomputare* medietatem... debiti. Rač. Mon. Sl. XIII. 305. an. 1304. Han. Mon. Jur. II. 104.

Excontentare, contentum reddere; *kielégíteni*. Knauz. M. E. Str. II. 522.; 564: viduas... *excontentasse* testatur. Fej. X. I. 662. Törvt. Msz. Kass. Jur. Civ. I. 90.

Excontentatio, satisfactio; *kielégítés*. Art. D. 1883. p. 43. Törvt. Msz. Proj. Leg. Civ. 180. Allatura suo modo legitima primum quidem ex adquisitis; sed his deficientibus, etiam ex avitis depuranda est atque adeo toti maritali substantiae inhæret; quia vero vidua iure viduali partem ex hac obtinet, quæ æqua pro fundo *excontentationis* deservit, hinc successores ad illam exolvendam in ea proportione obligantur...

Excontentus, 3., cui satisfactum est, omni ex parte contentus; *teljesen kielégített*. Cod. Zi. Vol. V. 433.: qua quidem divisione peracta et in eodem ipsis partibus... contentantibus et *excontentis* existentibus.

Excopiare, (Du C.) exemplum alicuius scripti conficere; *lemásolni*. Kuk. Jur. I. 491. ex privilegio autentico dicti pauli bani... fideliter *excopiavi*.

Excoquere, inurere; *rásütni, bélyegezni*. Batty. Leg. T. II. 207. (Deer. Col. 83.) ad modum Crucis ferro in genis *excoquatur*. End. p. 370.

1. **Excoriare**. (Du C.) corium, pellem detrahare; *lenyúzni*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. 240. a Mahomete necatus et vivus *excoriatus* an. 1465. Kronst. I. 433. Thurocz. 182. Cf. Appul. Met. 10. p. 717.

2. **Excoriare**, (Du C.) expilare; *min-*

dentől megfosztani. Cod. Dip. Brüss. p. 356. Monachus albus, frater Georgius gubernat, omnia taxat et *excoriat*, quos vult, sibique et domino suo thesaurizat.

Excoriatio, **Excoriatio**, actus excarnificandi, corio privandi (supplicii genus); *megnyúzás*. Pel. In festo circume. s. I. c. 5.: Maiorem vim læsionis sensit, quam Bartholomæus in *excoriatione*. Szék. Okl. I. 206. an. 1466: dignus sit *excoriationis* crimine condemnari et cutis eius straminibus implendi.

Excoriator, morticina coriis exuens; *gyepmester*. Germ. Abdecker. Kass. Ench. I. 104. *Excoriatorum* filiae absque metuenda minima objectione Opificibus, ac aliis honestis hominibus nubere possint. Norm. Ordin. an. 1772. 7. May.

Excoriatum denuo excoriare, *szegény embert az ág is húzza*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 140. *Excoriatum denuo excoriare*. Est a pauperrimo quidpiam extorquere.

Excorporate, excludere, eximere (Du C. a corpore discedere); *kitagositani, kikelezni, kihatítani*. Kuk. Jur. I. 461. attunc e Vestigio quorumvis Districtuum et Corporum in — et *excorporari* intenterum in concursu respectivarum Jurisdictionum.

Excorporatio, oppos. *incorporatio*, a societate, nexu divellere, eximere; *kikelezés*. Kuk. Jur. I. 471.

Excorpus, corpore carens; *test nélkül való*. Batty. Ger. 247.

Excorticare, arborem decorticare; *dehárare* (Du C. al. s.); *lehámozni*. Germ. die Rinde abschälen. Kronst. I. 604.

Excredere, (Du C. facere ut aliquis non credatur) alique alicuius fide interposita demittere; *becsületszavára elbocsátani*. Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 244. an. 1375. vos eundem... caucione fideiussoria... *excredere* retis.

Excrementitius, 3., ad excrementum pertinens; *kinővő*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 144. Succus autem ille, ex quo squamæ exerescent, solum *excrementitius* est.

Excrecencia, incrementum, accessio (Du C. al. s.); *növedék; szaporodás*. It. accrescimento. Cod. Dipl. And. V. IV. p. 104: *excrecencia* duplorum principalium debitorum. Pel. Pom. L. II. P. III. Tör. Tár. III. 222.

Excrecencia aquarum, inundatio; *áradás*. Szék. Okl. I. 246.

Excretorium organum, *depuratorium org.* secernens, segregans org.; *kiválasztó szerv*. Bene Pol. 84.

Excubantissimus, vigilantissimus; *legébrebb*. Ke. Or. Erd. A. 2., 2. *Excubantissimus* præsul.

Excubator, vigil, excubitor; *őrálló*. Veranes. VII. 361. quando quidem chaus custodiae eius *excubator* neminem ad illum tam turcarum quam christianorum ingredi permittit.

Excubia, æ, (Du C.) excubiae, arum vigil, excubitor V. s. Sthrasa; *őrálló*.

Excubator, excubitor; *őrálló*. Cod. Dip. Lond. 205. aditum in Civitatem intimam aliquamdiu strenue cum *excubatoribus* conflitando patefaciunt.

Excuculatus, 3., cuculla privatus; *kamzsától megfosztott*. Init. Cas. p. 11: Tum *excuculatus* ille transfuga — Lutherus.

Exculans, fors. idem quod *exulans*

exul; *száműzött*. Arch. Rák. P. II. 304. Mind *exculans* s. minden jól van rendelve; jobb volna futott né mint *exculans* képpen él-nének.

Exculpato, excusatio (Du C. culpæ liberatio); *igazolás*. Nagy Jus. Trans. Sax. 205. valetudo adversa, iūnura officiosa, aliæque excusationes rationabiles possunt notario et actuario pro *exculpatione* servire.

Exculpatorius, 3., ad excusationem pertinens; *mentegető*. Beszt. Lev. Litteræ *exculpatorie*.

Excultivare, extirpare, colere; *kiirtani, művelni*. An. Sc. I. 145. an. 1300: propter multa servitia... quod silvam densam et *inhabitalem* debent *excultivare*... hanc gratiam duximus faciendam.

Excursare, excurrere; *kitörni, betörni*. Magy. Tört. Eml. XXX. 27. ann. 1566. ne hostibus causa in ditionem nostram *excursandi*... præbeatur.

Excusa, æ, (Du C.) excusatio; *mentség, bocsánat*. It. scusa. Ljub. Mon. Sl. II. 103.

Excusata, æ, excusatio; *mentegetés*. An. Sc. I. 52. an. 1433: omni *excusata* postergata.

1. **Excutare**, pulverem excutere, vestes pulvere purgare; *kiporolni*. Regul. Turm. Præt. 93. Prætorianorum uniformes vestitus *excutare*. Cf. Plaut. Aul. 4., 4., 19. Suet. Claud. 35.

2. **Excutare**, exequi (Du C. al. s.) V. s. *Cattavera; végrehajtani*.

3. **Excutare**, (Du C.) eripere e manibus alterius, redimere; *kiáltani*. Ljub. Mon. Sl. I. 85. an. 1253: quod... debeat *excutare* pignus suum, quod est in *procuraria* et solvere... denarios.

Excutare acta, documenta, evolvere acta, doc.; *felhányyni az irományokat, okleveleket, azaz felkutatni az okleveleket*. Törvt. Msz.

Excutia, æ, v. **Excutium**, (Du C.) scopula, verriculum; *ruha-tisztító seprő*. Germ. Kleider-Besen. Pär. Páp.

Exdare, foras dare, proferre; *kiadni*. Georg. Sirm. I. 53. mox precepit factori suo, ut *exdaret* imprimis purpureas aureas de viridi coloris.

Exdefinitor, qui fuit definitor, qui causas dirimebat; *volt definitor* (elintéző a szerzetben). Fer. Mon. Sl. XVIII. 324. an. 1702: lectori et *exdefinitori* salutem.

Exdividere, distribuere, dividere; *kiosztani*. Beng. Ann. Er. Cænob. 338. ut sua cuique iuxta portio *exdivisa* remaneret.

Exdivisio, onis, actus in partes dividendi; *felosztás, feldarabolás*. Beng. Ann. Er. Cænob. 285. et dispendiosam Religioni *exdivisionem* huiusmodi arbitraris, toto conatu novæ provincie erectioni resistere nitabatur.

Exdomarii, (Du C.) sine domibus et foris vagantes; *házatlanok*. Decret. Colomanni Regis I.: De civilibus *exdomariis* 8 denarios præcipimus colligi. Not. J. Samb. Tyrn.

Exeat, V. Literæ Dimissoriae. Cher. Jus. Eccl. II. 17. Primæ Literæ dimissoriae vocantur etiam *Formatae*, vel *Exeat* aut *Canonicae*.

Execrabilitas, (Du C.) proprietates rei execrabilis; *átkozatosság, kárthatosság*. Vern. Psych. 437. Représenta tibi *execrabilitatem* sceleris, quod impudenti fronte non

raro patrat lubricosus, qui innocentiam se-
ducit, florem virginitalis frangit manu,
virtutem necat, mores inquinat, vitamque se-
ductis parat miseriam. Cf. Appul. Dogm.
Plat. 2. p. 21.

1. **Executio**, homines, qui executionem
peragunt (Du C. al. s.); *végrehajtók*. Jókai
Mire Megv. I. 121. Épen nála találjuk a vár-
megyei *executiót* most is, melyet a tekintetes
törvényszék, egy alszolgabíró, egy esküdt és
karhatalommal mellékelten tizenkét puskás pan-
dur összességében Lankadombra azon cselből
rendelt ki.

2. **Executio**, continuatio, prosecutio;
folytatás. Batty. Ger. 77. Juxta... rerum
jacentium *executionem*.

Executio penes articulum, tör-
vényezéssel melletti való végrehajtás. Germ.
Nach dem Wortlaut des Gesetzes erfolgte
Execution. Jogt. Eml. T. I. p. 434.

Executio penes deliberatum v.
sententiam, ex sententia facta executio;
az ítélet szavai szerint való végrehajtás.
Jogt. Eml. T. I. p. 435.

Executionale, (se. scriptum) manda-
tum executionis continens; *végrehajtási*
írást. Kov. Form. St. CXXXI. **executionale**
Bonorum rerumque mobilium per defectum
seminis personae testatae in Legatariorum ma-
nus devenerunt.

Executionalia, ium, scil. diplomata
executionem praescribentia; *végrehajtási*
levelek. Wallaszky 414.

Executionalis, ad executionem perti-
nens; *végrehajtási*. Tör. Tár. 1887. p. 592.
Mandatum *executionale*.

Executionis insinuationales, li-
terae quibus instans executio insinuat; *vég-*
rehajtást bejelentő levél, ítélet végrehaj-
tását megjelentő levél. Törvt. Msz.

Executiva potestas, potestas leges
exercenti, ad effectum deducendi; *végrehajtó*
hatalom, betöltött v. törvényt végrehajtó
hatalom. Törvt. Msz. Kass. P. I. C. Pázm.
Dial. 591.

Executive, exsequendo; *végrehajtó*
módon. Pel. Dom. II. Adv. s. I. c. 4. Quae
vox quidem imperatice erit Christi, sed *exe-*
cutive angelorum.

Executor, (Du C.) qui iudicium mandata
et decreta exsequitur; *foglaló, végrehajtó*.
Georch. H. T. IV. 267. Törvt. Msz. Cf. Vellej.
2., 45. Appul. Met. 7. p. 197. Macer. Dig.
49., 1., 4.

Executorialia, mandata exequenda;
meghagyó parancsok. Konek Egyh. 172.

Executorium, (se. scriptum) idem ac
executionale scriptum. Kov. Form. St.
CXXIV. **Executorium** Evictionale substituto
Vice-Comiti sonans. Arch. Rák. IX. 28. Georch.
H. T. IV. 267.

Executorius, 3., ad executorem, exe-
cutionem pertinens, qui exsequitur; *végre-*
hajtó. It. executivo. Vern. Psych. 483. ergo
facultas, ad quam ratio practica sua postulata
dirigit est voluntas ita, ut illa quodammodo
legislatoria et haec *executoria* sit, ratione
moralis nostrae activitatis potestas.

Executrix, quae exsequitur; *végrehajtó*
nő. Eszt. Okm. p. 144: fidelis *Executrix*...
testamenti.

Exemptio, liberatio ap. Du C. quae mo-
nasteria ab iurisdictione episcopi eximuntur;
kivonás. Szék. Okl. I. 256.

Exemplare, (Du C.) describere, exem-
plar effingere; *lemásolni*. Kuk. Jura. I. 3.
an. 1333: scripti et *exemplari*. Fej. X. I.
489. Mem. Pauli 438. Cod. Dip. Arp. Cont.
VII. 206: hoc exemplum *exemplari*.

Exemplari, aliorum exemplo trahi, duci
(Du C. imitari). Cod. Zi. Vol. V. 332: ne alii
ab eo *exemplati* ad similia maleficia facienda
se apponere presumant. Szer. Not. 145.

Exemplaritas, (Du C.) vita, qua quis se
praebet in exemplum; *példaadás*. It. esem-
plarità. Pel. Dom. S. de Temp. Dom. I. Adv.
s. 1. c. 1. Tria mysteria notemus in sermone...
tertio dicitur *exemplaritas* V. Hiem. 22. s.

1. **Exemplariter**, (Du C.) ad exem-
plum; *példásan*. Száz. XXX. 5., 469. catolice
et *exemplariter* vixit. Arch. Rák. IX. 341.
exemplariter meghütneti.

2. **Exemplariter**, (Du C. ad exem-
plum) hoc loco: *per exempla; példázgató-*
lag. Pel. Dom. Adv. s. I. c. 5. Ecclesia docet
nos *exemplariter*.

Exemplificare, (Du C.) exemplum
praebere; *példázni, példát nyújtani*. Pel.
De S. Stephan. s. IV. c. 2. *Exemplificat*
Dionysius de ordine angelorum. Hiem. 9. q.
Serm. Cat. 283. Sic *exemplifica* de pedi-
bus, de latere Christi, de facie in imagine
effigiata.

1. **Exemplificatio**, actus exempli sta-
tuendi; *példaadás, -nyújtás*. Pril. Abact.
13. circa arcendum a suis fructibus damnum,
cavendamque *exemplificationem*. Arch. Rák.
II. 54.

2. **Exemplificatio**, exemplum, trans-
scriptum; *másolat*. Han. Mon. Jur. II. 112:
fiat *exemplificatio* de instrumentis, que per
vetustatem consueverunt.

3. **Exemplificatio**, exemplis nixa de-
monstratio; *példázgatás*. Pel. Pom. L. II. P.
III. Art. II. c. 5: In omnibus operibus... quod
Deus fecit... in hoc mundo est hoc, quod in
Maria fecit. Probatur tertio *exemplificatione*.

Exemplificativus, 3., ad exemplum
pertinens, demonstrans; *példány, minta*...
Pfahl. Jus. Georg. II. 42. quemadmodum forma
exemplaris *exemplificativa* sub E et Nro 5
perhibet.

Exempti de Castrensibus, V. s.
Jobagyonos Castri; e rusticis facti milites;
a vár parasztaiból lett vitézek. Kandra.
Reg. 74. 156.

Exemptio, onis (Du C.) privilegium,
immunitas V. *exemptio*; *kiváltság*. Eszt.
Okm. p. 146. an. 1448: in... libertatibus et
exemptionibus eosdem tueri... debeat.

Exemptionales, (se. litterae), privile-
gium continens lit.; *kiváltságos levél*. Kov.
Form. St. CXVII. *Exemptionales* J. B. Fer.
Znu. decimae dari solita.

Exemptionalis, exemptionem, privi-
legium continens; *kiváltságot tartalmazó*.
Knauz M. E. Str. II. 361: bullam *exemptiona-*
lem.

Exeniare, dona conferre (Du C.); *aján-*
dékozni. Obs. Jadr. 394. munus, quod Jader-
tini tam devote sibi *exeniaverant*, grante
suscepit.

Exemptus, 3., immunis; *kiváltságos*.
Száz. XIII. 142. az egyháziaknak *exemptus*
birtokain.

Exeniatior, qui *xenium*, munus, donum
offert; *ajándékozó*. Kat. Hist. IX. 357. dicti
exeniatioris voluntatem mutarunt.

Exenium, a gr. *ξένιον*, donum; *aján-*
dék. Cod. Dipl. And. V. III. p. 317: hiis etiam
declaratis, quod tria *exena*, (lege: *exenia*...) per
singulos annos... dabunt. Dip. Rag. 374.
Thur. in Ludovico Rege cap. 4. Pel. Serm.
Aest. 27. m. Ljub. Mon. Sl. V. 74. an. 1406.

Exentizare, liberare ab ente; It. *esen-*
zare, esenzionare; *megszabadítani a lé-*
nyegtől. Száz. VII. 139. Transsubstantiatio
exentizata Patachini 1667.

Exequatur, facultas in effectum dedu-
cendi data; *foganatosíttassék*. Coll. I. 344:
pro exoperando Placito Regio aut *Exequatur*
... repraesentetur (sc. Majestati).

Exequendus, executioni obnoxius;
foglalást szenvedő, ítélet végrehajtása alá
vetendő fél. Törvt. Msz.

Exequens, executor; *végrehajtó*. Törvt.
Msz. Georch. H. T. IV. 254.

Exequi, procedere; *folytatóság át-*
menni. Ljub. Mon. Sl. XVII. an. 1419: de-
beat principiari a persona... reges... et
postea... *exequatur* ad secundum actum.

4. **Exequiae**, ultio (Du C. al. s.) *meg-*
torlás. S. de Kz. Chr. II. 4., 46. Quos quidem
ut ceperunt, omnibus caput detruncarunt pro
exequiis sociorum.

2. **Exequiae**, Quum teste Registro Va-
radiensi exequiales patroni ecclesiae accusavis-
sent eos ministeria minore sumptu, quam de-
bet, perficere, ita diiudicaverunt causam, ut et
in posterum servient ecclesiae sed annuatim
tenentur illi aliquid vini, panis etc. offerre.
Haec quidem munera nominantur *exequiae*
(Du C. al. s.); *gyászajándék, tor.* G. Fej. I.
172. Ut annuatim cum tunella vini serviant suas
exequias.

Exequiale sacramentorum, V.
Agenda. Száz. XVIII. 34.

Exequiales, idem ac *dusnici*, deriva-
tum ab *exsequi*, quia hi servi debent pro ma-
nissione quadam munia, quae «*exsequiae*»
vocantur, exsequi; alii pulsare campanas vel
lavare, alii annuatim vinum, candelas, frumen-
tum vel similia conferre, templo. (Cf. Rék-
gyártó. A miveltség fejlődése Magyarországon.
p. 200.) Itaque *exequiales* non tantum mo-
nitores funerum erant ut Du C. perhibet. Cf.
Registr. Varad. Cod. Dip. Arp. Cont. II. 46.,
20. In villa Gan sunt tres mansiones *exequi-*
alium 22. In predio Seclaus hec sunt no-
mina *exequialium* 46., 20. Cf. *Servi testa-*
mentales.

Exequialis, (Du C.) monitor funerum,
mortua corpora humo condens; *sírázó*. Száz.
XXIV. 217.

Exequias dantes, (templomszolga) V.
dusnici et *exequiales*. Fej. VIII. 3. 260.
quatuor cubicularios *exequias dantes*.

1. **Exequiator**, qui exequias curat et
dirigit, exequias celebrat; *temetést rendező,*
gyászmisét olvasó. Cod. Dip. Pat. Hung. V.
28. 32. Tamen postmodum in talem compo-
sitionis ac pacis formam devenissent, quod
recepta una marca argenti pro suis expensis,
dictas (se. possessiones) in *exequiatores*
perpetualiter reliquissent. Knauz. M. E. Str. I.
569., 734.

2. **Exequiator**, (Turlok) epulum fu-
nebre praestans in salutem mortui; *torló adó*
jobbágy ura lelkeért, dusnok, torló. Tör.
Tár. 1893. p. 3.

Exercere se, fatigari, operam dare;
fáradozni. Ljub. Mon. Sl. XVII. 82. an. 1421.

se exercuit apud... regem... ut treugua sequeretur.

Exercitatorium, exercitium in publice habenda oratione; *gyakorlat a nyilvános előadásban*. Bék. Maros. 30. Pro neglecto exercitatorio denarios quindecim deponito.

Exercitor fodinarum, V. Hajerus.

Exercitiales, Exercitantes, castra sequentes; *nemesek vagy városiak, kik vagy katonáskodni vagy katonát állítani kötelezve voltak*. Tör. Tar. 1893. p. 27.

Exercitialis expeditio, expeditio; *hadrakelés, hadbaszállás*. It. spedizione. Thurocz 62. Sna etiam maristalla, quam suis exercitioribus in expeditionibus deferebat, pro maiori parte de purpura ceterisque sericeis pannis erat preparata. Cod. Dipl. Pat. T. I. p. 320: in presenti nostra exercituali, expeditione. Cf. Cassiod. Varr. 44., 1.

Exercitiliter, (Du C.) armata manu, cum exercitu; *fegyveresen*. Ker. Inst. Mil. 202: penes Dominum Regem exercitiliter venire debeant. Ljub. Mon. Sl. XXI. 422. an. 1452: exercitiliter se moverit contra gentes. Fej. X. 4. 666.

Exercitiliter consurgere, more exercitus arma capere; *katonai módra fegyvert ragadni*. Magy. Tör. Tár. IX. 133. **Exercitantes**, V. s. *Servientes Regis*.

1. **Exercituare**, (Du C.) stipendia facere, castra sequi (Du C.); *katonáskodni*. Száz. VI. 444. insurgere et exercituare non possunt propter fragilitatem etatis. Samb. Tyrn.

2. **Exercituare**, (Du C.) milites levare et ad Exercitum adducere, conscribere milites; *toborzani*. Szegedi Rubr. Pars. I. p. 60.

Exercitatio, expeditio; *hadjárat, táborozás*. Heerfahrt. Kronst. I. 436. Törvt. Msz. Fr. Lib. Rat. I. 47. et passim.

Exercitatio aestivalis, militia, expeditio aestiva; *nyári táborozás*. Arch. Rák. II. 9.

Exercitus, us, bellum; *hadjárat*. Kuk. Jura. I. 25. an. 1402: ire debeant... usque quo exercitus duraverit.

Exercitus collectio, delectus militum; *hadigyűjtés, katonaszedés*. Törvt. Msz.

Exercitus Quartianus, V. *Quartianus*. II. Rák. Gy. 440. ipsi Principes Regni Poloniae feudatarii ac Palatinatus plerique cum exercitu Quartiano.

Exercitus regalis vel generalis, profectio in bellum exercitus regni; *országos hadnak hadbaszállása*. Hajnik Perjog. 240.

Exerere, (Papias discooperire); *feltárni*. Batty. Ger. 106. iam... commendatum ex *exertis* voluclatisque exercitium... adgrediendum.

Exerrare, aberrare; *eltévedni*. Fej. Jur. Lib. 270: humana... imbecillitate *exerrante*. Cf. Cyprian. Ep. 1., 12.

Exerte, diserte; *világosan, határozottan*. Res. ges. p. 186: ait: his pacificationibus nihil exerte additum esse sectariis, sed cum conditionibus.

Exesse, extorrem esse, abesse; *távol, künn lenni*. Fej. Jur. Lib. 160. Opin. Dep. 58: ex senatu *exesse* non debeant (coiudices) Rák. II. Ön. 14. I. 37—38 (mater mea) mandato Imperatoris coacta fuit una nobiscum e bonis orphanorum... *exesse*.

Exfamari, fame enecari, confici; *kéhezletni*. Georg. Sirm. I. 247. Et mox vulgus deposuit iuramentum ad fidem suam, ut ne ab eis *exfametur*.

Exfortium, (Du C. exfortium) *auxilium; segítség*. It. sforza. Ljub. Mon. Sl. II. 340. an. 1346: in casu, quo veniret *exfortium* gentium tale.

Exfurcellare, (der. a furca), foras eicere; *villával kidobni*. Syll. Pos. B. As. VI. Hæc assertio ejusdem furluris est cum superiore, et merito ex Scholis vere reformatis *exfurcellanda*.

Ex-Generalis, qui fuit generalis ordinis; *volt főnök*. Beng. Ann. Er. Cœnob. 524. ita etiam pro Reverendissimis Patribus Ordinis sive *Exgeneralibus*... singuli cuiusque Provinciae sacerdotes sex in suffragium Missas celebrare obligentur.

Exhæreditare, exheredare; *örökségből kitagadni*. Törv. Msz.

Exhæreditati, hæreditate exclusi; *kizárt törvényes gyermekek*. Georch. Ért. 37.

Exhæreditatio, actus hæreditate excludendi; *kitagadás, kirekesztés az örökségből, öröktelenítés*. Törvt. Msz.

Exhaerere, nondum diudicatum manere; *elődntetlen, elintézetlen maradni*. Opin. Deput. 56. Præter has 2300 Appellate Causæ Civiles a revisione Inelytæ Tabulæ Regiæ pendunt, quarum nonnullæ a 30 et ultra annis *exhaerent*, et adeo obrunt Tabulam Regiam.

Exhalabilis, quod exhalari potest; *kigőzölhető, kilehelhető*. Curios Misc. 195. Quomodo defectu pabuli ignis extinguitur? Quia deficienti pabulo desinit materia *exhalabilis*.

Exhaustio, confectio, (Du C. al. s.); *kimerülés, kimerültség*. Ger. Erschöpfung. Brunner 21.

Exhibita scribere, litteris inscribere aliquem juri stitisse; *beiktatni*. Pár. Páp.

Exhibitio, actus exhibendi, exponendi (Du C. al. s.); *előadás*. It. esibizione. Ger. Vortrag. Greg. Aesth. 78. Stylus bonus est modificatio quædam pulchri artistici ita possibilis, ut intra limites artis alicuius infinita *exhibitionis* varietas... locum habeat.

Exhibitivus, 3., vim exhibendi, exponendi habens; *előadási*. Suhayda. De nat. Poës. 19. Huic triplici fundamento innititur discrimen poësis narrantis seu epicæ; item dramaticæ seu *exhibitivæ*.

1. **Exhibitor**, (Du C.) qui aliquid tradit, latat; *nyújtó, átadó, kézbesítő*. Szék. Okl. 1., 158. Cod. Aliv. I. 156. Cod. Com. de Szlára. II. 475. Cf. Arnob. 7., 297. Non. 281., 20.

2. **Exhibitor**, qui proponit aliquid ad disputandum; *előadó*. Bék. Debr. Főisk. törv. 19. az előadó (*exhibitor*) hívja össze a társakat.

Exhibitoria, æ, expostulatio causæ alicuius instrumenti reddendi; *a benyújtványt visszakövetelő írat*. Pesty Ször. III. 167.

Exhibitorum protocolium, tabulæ traditorum instrumentorum; V. *Exactor rationum*; *iktatókönyv*. Einreichungs-Protocol.

Exhibitrix, quæ exhibet; *átnyújtó nő, kézbesítő nő*. It. esibitrice. Veranes. IX. 217. Uxor coloni nostri Pauli Kwn de Sellie, præsentium *exhibitrix*, venerat ad nos.

Exhibitum, libellus, litteræ; *beadvány, iktatmány*. It. esibito. Kass. P. P. 4., 326.

in dextra exposito numero protocollari... scribitur extractus *Exhibiti*.

Exhilarascere, ab exhilarare, voluptate affici, lætus fieri; *felvidulni*. Chr. Dubn. 170., 163. Quod audiens rex in nullo timuit sed *exhilarascens* suos dictos tartaros expectare ortabatur.

Exhortare, pro: exhortari; *inteni*. Batty. Leg. III. 77. sacerdotes *exhortavimus*.

Exhortatio sacra, oratio s.; *szent beszéd*. Wallaszky 312. *exhortationes sacrae*, quas Curiones instituunt et in quibus ex Evangelis ac Epistolis dierum festorum ac Dominicorum (uti in Gymnasiis) totam, qua late patet, morum doctrinam complectuntur atque the-mata auditoribus accommodata depromunt.

Exhortator, qui statis diebus in religionis principiis et vera morum probitate iuventutem instituit; *hitmanár*. Diar. Com. 1796. p. 29. Wallaszky 480.

Exhybernatio, hiematio; *áttelelés*. Opin. P. II. Sec. II. §. 14.

Exhyemare, per hiemem servare, conservare; *áttelelteni*. An. Sc. II. 232. sœc. XVI. ex arce boves dedit... saginandos et *exhiemandos*.

Excicatorius, 3., ad exsiccandum aptus, idoneus; *szárító*. Debr. Com. an. 1330. Caldaz *excicatorium*.

Exient, pro exhibitum. Raë. Mon. Sl. XIII. 240. an. 1358: qui *exient* et fuerint reversi.

Exigatio, exactio; *behajtás*. Georg. Sirm. I. 316. Sed illa *exigatio* ad futurum non erat in se perfecta dura, sed indurabilis.

Exigator, exactor; *adóbehajtó*. Monm. Comit. I. 464. Et iste sit *exigator* vicecomes quilibet de comitatu suo.

Exigentia, (Du C.) prout res postulant exiguntque; *kíváncatlóság, követelés*. It. esigenza. Kass. Prax. I. 273. pro quarumvis circumstantiarum *exigentia*.

Exigerare, exaggerare, coacervare, cumulare (ad rationem formæ ex-igere, ex-agere); *halmozni*. Brut. Hist. XI. 209., 23.

Exigi faccio, exactio; *behajtás*. Bék. Pil. P. I. 347. an. 1358. ab... tributi... *ezigi faccione*.

Exiguitas, status, quo quid exigii potest; *behajthatóság*. Germ. Eintreibbarkeit. Kuk. Jura II. 247. Kelem. Inst. Jur. Pr. III. 278. Kövy El. 623. Si Jus desumendi debiti cedatur titulo oneroso quoad realitatem debiti, naturaliter currit evictio non semper vero quoad *exigibilitatem* idest quoad fundum solutionis, nisi assumta sit, nam incautus cessionarius eodem momento factus est creditor.

Exiguitas nostra, V. *Parvitas mea* (modestus de aliquo dicendi modus); *csekély-ségünk*. Veranes. VI. 34. Etenim avertimus illum a nobis qua dando qua pollicendo non-nihil etiam terrendo ampullosioribus apparatus nostris, si modo tanta bellua *exiguitate nostra* terri possit.

Eximere, redimere (Du C. al. s.) *kiváltani*. Sup. An. Sc. II. 45. an. 1315: solvent... vas cerevisiæ, quod est *exemptum* pro fertone.

Eximium facere, eximere; *kivenni*. An. Sc. III. 23. an. 1316: subditos a jurisdictione comitum... *eximios* fecit.

Ex-Imperator, qui fuit imperator; *ex-császár, volt császár*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 47. Henricus Landgravius Hassie Electus Caesar vincit in Germania Conradum Fridericum, *Ex-imperatoris* filium.

Exinaninatio, (Du C. exinanire) in nihilum redactio, interitus; *megsemmisítés*. Batty. Leg. I. 465: extremæ *exinaninationis* ... opprobrium.

Exire civitatem, (Du C.) exire e civitate, excedere. End. p. 463. Belae IV. Capitula Pacis an. 1244: 3. Jadertinos, qui *exierunt civitatem* ... removebimus a districtu Jadriensi. End. p. 293: *Exire* Hungariam.

Exitus, (Du C.) absens, exsul, extorris; *sáműzött*. Fej. X. 3., 189. quia tempore dicte depositionis erant exules et *exitus* dicte Civ. Trag.

Exiturire, in animo habere exire; *szándékozni kilépni*. Bék. Debr. főisk. törv. 93. Si quis studiosorum non contentus doctrina ... hac schola *exituriverit* ... licebit ... exire.

1. **Exitus**, (Du C.) expensæ vel potius redditus annui vel alia terrarum commoda, quæ exeunt et proveniunt ex re aliqua; *jószág évi kiadása*. Ang. issues. Fej. 1., 316. cum piscationibus, molendinis, viis et inviis, *exitibus* et redditibus, quaesitis et inquirendis. Uj Magy. Muz. III. 193. Batty. Leg. I. 372.

2. **Exitus**, convivium a discedentibus e schola apparatus (Du C. al. sensu); *búcsú lakoma*. Teut. Schul: 273: Sumtibus ... discedentes parcant; nec sine Rectoris venia convivium, *Exitus* dictum, instruant.

Exlegalitas, illegalitas (Du C.), facta contra legem; *törvényellenesség*. Nagy Hier. Törvt. Msz.

Exlegatus, missus, delegatus; *kiküldött*. Szilády Tör. Magy. Eml. IV. 105. Caimachamæ exhiberi litteras Vestrae Serenitatis per interventum Quiritum (azaz *Exlegatum* Ordinum Belgii) curavimus.

Exmensurare, metiri, dimetiri; *ki-mérni*. Tör. Tár. 1887. p. 491.

Exmiles, miles emeritus; *volt katona*. Pest. Lev.

Exmissarius, i, vir sacer ad religionem propagandam emissus; *térítő*. Bod. Hist. Eccl. II. 301.

1. **Exmissio**, missio, legatio; *kiküldés*. Kass. Jur. Civ. II. 4. Reg. Turm. Præf. 16. Ad alia quam præattacta (servitia) uti sunt *exmissiones* et his similia servitia se adhiberi facere Agazones non tenentur. Arch. Rák. VIII. 430.

2. **Exmissio**, V. *Prohibita*; a bizonyításra kibocsáttatás.

Exmissionalis, delegatus rei conficiendæ; *kiküldött ember*. Magy. Tör. Tár. VIII. 29. és ha ki præstálni nem akarna, adyon *Exmissionalis*. Arch. Rák. VIII. 26: Vármegye *Exmissionalista*.

Exmissoria, (sc. litteræ) missionem continentes; *kiküldési levél*. Kov. Form. St. CXXIII. *Exmissoriae* ad Literas Adiudicatorias.

Exmissus, i, legatus; *kiküldött*. Kass. Prax 1., 26. assumuntur præferenter B. Rescripta, Decretaque Regia et Intimata Excelsi Consilii, dein relationes *Exmissorum*.

Exnunc, modo; *most*. Kov. Form. St. 105. imo *exnunc* eandem mulierem matrimoniali copula interveniente verbo de præsentis tradidimus.

Exoblivisci, immemorem esse alicuius rei; *megfeledkezni*. Pel. In celebr. primitiarum s. c. 2: Ista anima in parvo cruciata flet, quia *exobliti sunt* de ea homines.

Exoccupare, (Du C. 1.) vacare ab omni

labore; *szünetelni, elvonni magát a foglalatosságtól*. Reg. S. Ben. 5. 14. Ergo hii tales relinquentes statim, quæ sua sunt, mox *exoccupatis* manibus et quod agebant imperfectum relinquentes vicino obediencie pede iubentis vocem factis sequuntur.

Exoculacio, a verbo Plautino *exoculare*, actus oculis privandi; *megvakítás*. Germ. Blendung. Rit. exp. ver. B. 1. Isov ... pepigit, quod deinceps super *exoculacione* sua nunquam esset litigaturus. Kandra. Reg. 134.

Exoculare, (Du C.) oculos evellere, excæcare; *megvakítani*. Fabó. Monm. Evang. II. 29. qui otis suis eloratos, *exoculatos*, et denasatos infert. Cl. Plaut. Rud. 3., 4., 26. Appul. Met. 7. p. 488.

Exolutio, rectius: *exolutio*, pensio; *ki-, megfizetés*. Jogt. Eml. T. III. p. 143: in *exolutionem* salarii ... impositi sunt ... Arch. Rák. VIII. 430.

Exomidarius, i, sartor togularum, ab *exomis* (Du C.): substricta ac brevis tunica; *zubbonyzsabó*. Röckelscheider. Tab. Conscr. Hiv. Msz. Bées 1845. 61. 1.

Exomologesis, is, peccatorum confessio (*ἔξομολογισμός*); *gyónás*. Oltv. Act. Synod. 58. in quarum prima ex suis Districtualibus eligant Confessarium, apud quem Districtuales omnes suam *Exomologesim* absolvent. Init. Cas. p. 21. Cf. Tertull. Pen. 9.; de Orat. 7.

Exoperare, (Du C. exoperari) absolvere, perficere; *kieszköztetni, végrehajtani*. Arch. Rák. VIII. 215. non dubito, quin pro suo in nos amore ad *exoperandam* hanc negotiationem officia et labores suos impendat. Reg. Turm. Præf. 40. Reg. Mil. 61. Rák. Ön. 261. 8—10.

Exoperatio, effectio; *kieszköztelés*. Arch. Rák. VIII. 184. mivel az Fejedelem *exoperatioja* által indult meg ezen negotiatio. Rák. II. Ön. 239. 10—14.

Exorator, actor causarum, advocatus; *szószóló*. Veranes. IX. 218. Mihique sic ubique et in tota actione idem dominus Deus adsit, ut omnibus ex alto donis instructus redeam *exorator* et cuncta peragam.

Exoratrix, deprecans; *könyörgő (nő)*. Szék. Okl. I. 154. Cf. Salvian. Gub. D. p. 93.

1. **Exorbitantia**, (Du C.) a recta alicuius rei ratione digressio, error; *tévelygés*. Bod. Hist. Eccl. II. 393.

2. **Exorbitantia**, libido, intemperantia, immodestia; *túlzás, túlesapongás*. Kuk. Jur. III. 76. Quo tantæ eorundem *exorbitantiae*, effrenataque rapiendi licentia præscindatur et præcaveatur. Cod. Ep. Páz. I. 336.

Exorbitare, (Du C.) recedere ab eo, quod rectum est; *eltérni*. Haz. Okl. 63. an. 1273: qui a tramite fidei *exorbitarent*. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 375: Ungarie Rex, qui vesanis adherens consiliis et a via veritatis *exorbitans*. Cf. Tertull. adv. Marc. 3., 2. Sidon. Ep. 8, 14 fin.

Exorcizare, (Du C. exorcizare) per divina adiurando vim inimicam expellere; *rossz szellemet űzni*. Batty. Leg. III. 271. an 1372: aquam Dominicus diebus *exorciset*. Fej. X. 4. 260. Fabó Mon. Evang. II. 223. Cf. Ulp. Dig. 50., 13., 1.

Exorcismus, i, (Du C.) incantatio; benedictio cum adiuratione ad depellendos demones; *ördögűzés*. Tör. Tár. 1881. p. 546. Cf. Tertull. Cor. mil. 11.

Exorcista, a, (Du C.) adjuvans. Exor-

cista tertium ordinis Ecclesiastici gradum constituunt, qui cum ordinantur accipiunt de manu Episcopi libellum, in quo scripti sunt Exorcismi, accipientes potestatem super Energumenes sive baptisatos manus imponendi; *vallás eskető, ördögűző*. Batty. Leg. T. II. 317. an. 1222. Fej. I. 400. Beng. Ann. Er. Cœn. 314. Cf. Cod. Justin. 1., 3., 6. Firm. Math. 3., 5.; 9 fin.

Exorcistatus, us, officium exorcistæ; *eskér tiszte*. Kelem. Inst. Jur. Pr. 336. Minoribus 4. ordinibus: Acolytatu, *Exorcistatu*, Lectoratu, et Cantoratu, initiatos, dimisso Statu Clericali, ad nuptias transire posse. Konek Egyh. 133.

Exordinatio, (Du C.) perturbatio; *rendetlenség*. Reg. S. Ben. 65., 14. Hinc suscitatur invidia, rixæ, ... dissensiones, *exordinationes*.

Exordiolium, breve Exordium; *vöröd előszó*. Can. Eccl. XXXIX. præmissio *Exordiolio*, textui ac tractationi accomodato. Bod. Hist. Eccl. II. 368.

Exorditus, 3., (Du C.) inusitata forma pro: *exorsus*; *származott*. Cod. Dip. And. V. III. p. 565. (filia) a quo ... ut dicebatur, fuisset *exordita*.

Exordium, pax, ordo, concordia; *rend, béke*. Ljub. Mon. Sl. I. 237: *exordium* ponere inter partes.

Exordium et finis unius accitus, Reg. Turm. Præf. 151. hora octava pro occipiendis studiis ... accitus integer (ganzer Ruf) 4. hora nona pro Medico ... *exordium et finis unius accitus* (die erste und letzte Post des Rufs).

Exordium magnum, cisterciarum liber legendarum; a *ciszterczikák legendás könyve*. Pisztor Szt. Bernát. I. 169.

Exoribilis, quod exoriri potest; *kelekezhető*. Magy. Jogt. Em. I. 472.

Exoriturire, exoriri incipere; *kezdeni kelekezni*. Tör. Tar. 1888. p. 539. atque ex hac scintilla *exoriturians* incendium vel sola manu consopiri poterit.

Exornativus, 3., ad actum exornandi pertinens; *csinosító*. Kaprin. Eloq. 1., 18. Triplex istud causarum genus olim in Eloquentia civili obtinebat: Judiciale, *Exornativum*, ac Deliberativum.

Exornatrix, fœm. ad. exornator; *disztító*. Corp. Gram. 127.

Exorsare se, erumpere in voces; *kitörni, kifakadni*. Georg. Sirm. 1., 32. Et iste latro strigoniensis valde *exorsabat se*: Solo modo si consilium meum susceperis, quia iste Ladislaus jam senio confectus non multum viveret durabit.

Exortus, us, ortus; *kelekezés*. Frak. Mát. lev. II. 32: prima (sc. ecclesia) ... in ipso conversionis *exortu* fundata traditur.

Exosculator, qui exosculatur, admirator, venerator; *csókoló, megbámuló*. Szil. Régi Magy. Költ. T. I. 320. sordium papisticarum *exosculatores*.

Exosculari, pro: exosculari: osculari, osculum ferre; *megcsókolni*. Fej. XI. I. 96. tum vero se erigens paululumque in oecursum procedens, Pontificis in equo consistentis pedes *exosculatus* est.

Exoteromania, nimia, putida peregrinitatis admiratio, iactatio; *külföldieskedés, külhondüh*. Nagy Hier. Törvt. Msz.

Exoucontiani, (Du C. exoucontii) Aarii

sectatores sic dicti, quod docerent Filium Dei *ἐκ τῶν οὐκ ὄντων*. i. e. ex nullis substantiis factum esse (nihilistæ); *semmiskedök*. Nagy Hier.

Expagare, exsolvere; *kifizetni*. Fabr. Urk. 39. an. 1420: florenos . . . *expagare* debuissent.

Expansibilis, qui expandi potest; *kinnyújtható*. Tomts. 307. In omni combustione, omni decompositione *expansibilis* substantia cuiusvis in omni transitu e statu solido in fluidum.

Expansivus, 3., vim expandendi habens; *feszítő*. It. expansivo. Fr. Balass. Casul. Steph. App. verum si tribuatur igni elementari vis *expansiva* seu repulsiva, phaenomena elasticitatis exponi posse censuimus.

Expectans, qui in numerum neutralistarum alumnorum recipi sperant. V. s. *Neutralista*; *várakozó*. Bék. Debr. főisk. törv. 15.

Expectare, (Du C.) spectare, pertinere; *valamihez tartozni*. Cod. Zi. Vol. V. 467: super quibusdam terris ad possessionem . . . *expectantibus*.

Expectativa; *várandóság*. Vuch. Jur. Feud. 147. Quoniam expectativa in eundem ac investitura eventualis conceditur: utraque coniungi potest. Est inde *expectativa* 1. vel *qualificata*, coniuncta cum investitura eventuali vel *simplex*, cui hæc non accessit. II. Intuitu obiecti vel *generalis*, quæ datur in feudum ex pluribus vacaturum vel *specialis*, quæ datur in feudum determinatum. III. Intuitu conditionum aut *determinata*, si casus aperturæ expresse a domino sit determinatus . . . aut *indeterminata*, si casus aperturæ non sit definitus.

Expectativa feudalialis, (Du C.); *hűbéri várandóság*. Vuch. Jur. Feud. 147. Cum investitura eventuali intuitu finis maxime analoga est *expectativa feudalialis* seu pactum inter dominum et tertium initum, vi cuius tertio in casu aperturæ collatio feudi seu investitura promittitur. Germanis *Lehensanwartschaft*, Geding, Angefälle, Anevelle nominata.

Expectativarius, 1.; *púztón várakozó*. Vuch. Jur. Feud. 152. Immunes contra ab hæc obligatione sunt Agnati ante delatam successione, simultanee aut eventualiter investiti, nec non *nudi expectativarii*, quia cum in possessione feudi nondum constituantur, iuribus domini directi nullum impendunt periculum.

Expectorare, sensus suos alicui aperire, totum se alicui patefacere (Du C. al. s.); *kibeszélni magát, kitörni* (beszéddel). Tök. Lev. 84 Otia Bachm. Pref. ut familiari discursu tam Lutheranus quam Catholicus eo sincerius et plenius *expectorare* se ad invicem possent.

Expectoratio, sincera declaratio; *őszinte nyilatkozás*. Arch. Rák. IX. 432. mely ő kegyelme *expectoratiójával* syncere és candida az dolognak megvilágosításával mi is cum satisfactione contentáltatunk. Tök. Lev. 88.

Expiciens, auxilium, adminiculum; *kibúvó újtó, segédeszköz, kiségitő mód*. Tört. Msz.

Expiciens est, expedit; *hasznos, üdvös*. Cod. Com. de Sztára Vol. II. 34. Termino que assignato, prout *expiciens fuerit*, eidem palatino more solito rescribitis. Cod. Dip. Arp. V. 210.

Expeditio, (Du C.) 1. agendi ratio,

missio, 2. instrumenta, documenta scripta; 1. *kiadás, elküldés, 2. kiadmány*. It. espedizione. Kass. Prax. I. 22., 23. Jam quod modum et ordinem *expeditionis* respicit super obiectis in singula sessione assumptis et terminatis Protocollo per Protocolistam confici debent, subin authenticanda. Conceptus *expeditionum* iuxta Consilii conelusionum formantur per Secretarios aut etiam, si maioris indaginis essent, per ipsos referentes Consiliarios. *Expeditiones* pro revisione mittuntur ad Præsidentem . . . *expeditiones* subscribit Præsides.

Expeditionalis, ad curandum, expediendum pertinens; *kiadási, kiadóhivatali*. Száz. X. 759. Cf. Spartian. Nigr. 10. Ammian. 31., 16.

Expeditosus, 3., ad militarem expeditionem pertinens; famulatus expeditiosus: stipendium; *hadí szolgálat*. Cod. Dip. Arp. V. 204. Regali dignum est et expeditios eos, qui in dominicis serviciis et *expeditiosis famulatus* diuiciis se exercent, munificentia gratulari.

Expeditiuncula, æ, parva expeditio militaris; *apró hadjárat, csetepaté*. Olah. Cod. Ep. 437. Eiusmodi ex utraque parte *expeditiunculis* quid aliud fit, quam regnum desolatur ita.

1. **Expeditor**, (Du C.) evictor, liberator ab onere; *jótálló, szavatós*. Germ. Gutsteher. Gewährleister. Jogt. Eml. T. I. p. 526: ubi equus hoc modo (sc. aldomasio) emptus occupatus fuerit . . . neque opus est suum *expeditorem* vulgo *Zoldos* exhibere. Samb. Tyrn. Werböczy 356. Hajnik Perjog 171.

2. **Expeditor**, qui expedit literaria instrumenta; *kiadó*. It. speditore. Kass. Prax. I. 9. Constabat attunc Cancellaria ex . . . uno *Expeditore* simul Concepista . . . Tör. Tár. 1881. p. 171.

Expeditoratus, us, officium, in quo instrumenta literaria expediuntur; *kiadóhivatal*. Törvt. Msz.

Expeditoria, æ, (Du C.) scil. litteræ quietantiales, apocha; *nyugtatóvány*. Szék. Okl. III. 14. Cod. Zi. III. 25. (inscriptio litterarum). Pro Stephano et Dominico . . . super quatuor maris *expeditoria*.

Expeditoria, Boleta q. v.

Expeditorio nomine, in iure Hung. si quis título vel, ut Cicero ait, nomine *vadimonii* vel *impensarum solutarum* aris alieni persoluti litem habet in aliquem; *jótállás néven*. Cod. Dip. Arp. Cont. II. 319. contra neminem *nomine expeditorio* processum habere posset, nec pecunia sua, si eadem terra evinceretur, ab ipso sibi posset restaurari. Cf. totius diplomatis (p. 319.) argumentum, quod confirmat hanc notionem inesse verbo.

Expeditorius, 3., ad actum expediendi id est persolvendi aris alieni vel cuiuslibet debiti pertinens Cf. ap. DC. expeditoria litteræ, quietantiales. Hiv. Műsz. expeditoria; *nyugtatóvány*. Cod. Dip. Arp. Cont. II. 319.

Expeditura, æ, V. *Expeditoratus*. Kass. P. I. 225. ut tunc levandi Baronatus diplomatis semet ad officium *Expediturae* Cancellariae R. H. A. convertat.

Expeditus, liberatus, liber factus; *felszabadított*. Tör. Tár. 1893. p. 21.

Expendere, ut subst. pro *expensae*; *költség*. Ljub. Mon. Sl. I. 449.

Expeditor, (Du C.) dispensator, qui

expendit seu exsolvit; *gazda*. Ljub. Mon. Sl. XI. 22. an. 1313.

Expendium, (Du C. 2.) *expensæ*, sumptus; *költség, kiadás*. Ljub. Mon. Sl. I. 6. an. 1141: cum una galea armata hominibus cum nostro *expendio* vos adiuvabimus.

Expendiverunt, pro *expendierunt*; *költöltek*. Fjp. Szám. p. 188. an. 1420: regis ianitores *expendiverunt*.

Expensa, æ, sumptus, impensa; *kiadás*. S. de Kz. Chr. I. 4., 2; II. 4., 2. Törvt. Msz. Cf. Ulp. Dig. 27., 40., 1. Claud. J. Cons Stil. 147.

Expensa, orum, sumptus, impensæ; *kiadások*. It. spesa. Inst. Arithm. 203. Quomodo instituendum *Diarium Oeconomicum*? Alphabeticum vel quovis alio ordine conveniente inscribantur in libro *Perceptorum* et *Expensorum* præcipuæ Inventarii Rubricæ, ac *Rationes* cuiusvis Rubricæ seorsim ducantur.

Expensa postalis, vecturæ publicæ pretium; *póstadíj*. Rév. Pl. 48.

Expensa regressualis; *visszkérésli költség*. Retourrechnung. Art. D. 1840. p. 80.

Expensæ oris, exp. victus, alimentis; *eltartási költség*. Ljub. Mon. Sl. XVII. 11. an. 1420. facere debeas *expensas oris* (quotidianum victum præbere).

Expensare, pensioni, solutioni sufficere Text. v. s. *Rypparius*. Cf. Plaut. Pseud. 2., 2. 31. Scæv. Dig. 40., 5., 41 §. 10.

Expensarium, index sumptuum; *költségjegyzék*. Törvt. Msz.

Expensarius, i, qui expensas facit, dispensator; *sáfár*. Cod. Dip. Arp. Cont. Cont. XI. 542. in primo viagio eundo vel redeundo seu stando pro *expensariis* oportet.

Expensator, condus promissus, dispensator; *gazda*. Magy. Tör. Tár. XI. 140.

Expensibilis, quod solvi potest, quod ad solvendum idoneum est; *kiadható, költ-hető*. G. Fej. VI. 3. in promptis et per se singulis denariis *expensibilibus*, bonis et electis.

Expergefactio, actus expergefaciendi; *fölebrésztés*. Vern. Psych. 496. Quodsi tandem quiescentes illi sensus tempore *expergefactionis* suis sibi propriis operationibus defungi incipiunt. Cf. Augustin. de vera relig. 50.

Expergersci, pro: experiri, explorare; *kitudakolni*. Quel. Sieb. I. 417. an. 1304. Cuidam . . . versus banum proficiscienti, ut simul aliqua nova *expergerscetur*.

Experimentalis, experientia cognitus; *észrevehető, észlelhető, tapasztalati*. II. sperimentale. Pel. Pom. De S. Andr. s. III. c. 2. Talibus dat Deus cognitionem *experimentalem*. Pázm. Dial. 529. Rák. II. Ön. 254. 2—4: ex medici consilio et *experimentaliter* necessitate . . . frequentaveram (venationes).

1. **Experimentaliter**, (Du C.) experientia, usu, vere, experiendo; *észlelhető, tapasztalati módon*. Pel. De S. Thomas s. I. c. 7. Qualiter debeat homo sui cordis hospitium præparare, ut homo mereatur tanti hospitii . . . dulcedinem *experimentaliter*. Hiem. 7. e.

2. **Experimentaliter**, experimentum faciendi; *próbaképen*. Ger. Probeweise. Cod. Dipl. Pat. P. II. p. 105: eisdem integraliter remitti et restitui debere *experimentaliter* cognovimus.

Experimentator, (Du C.) qui observat res experimentis institutis; *kísérletező*. Gall. expérimenteur. Vern. Log. 240. Sane Cl.

Mariotte *experimentator* solers diu imitari non potuit Newtoniana colorum experimenta.

Expernoctare, pervigilare noctem; *átvrasztani*. Brut. Hist. XI. 229., 5. Ungarorum erat *expernoctare*.

Expetitor, qui expetit; *követelő*. Faber. Jur. Met. 136. Inventario contentae res, cunctaque ruta caesa Urburariis desolati operis ceu proprietates remanent, nisi Creditores ad eas praetensiones faciant, contra, quae citra destructionem auferri amoverique nequeunt. Fixa vineta, citra ullam compensationem novo cedunt *expetitori*. Cf. Symm. Ep. 8., 43.

Expriatius, 3., reconcilians, placans, leniens; *kiegészítelő*. Pel. De s. Laurentio s. III. c. 2. Pena infernalis est cruciativa, sed in nullo *expriativa*.

Expilare de, (Du C.) rapere; *megfosztani, rabolni*. Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. VII. 384. rebelles pagum *expilarunt de victualibus*.

Expinsere, detrudere; *letaszítani*. Ljub. Mon. Sl. XI. 209. an. 1346: Mise dedit mihi de manu per peetus... et littera cecidit in lutum et *expinsit* de schalis.

Expiratæ litteræ, robore, vi privatae litteræ; *erejők részlette levelek*. Törvt. Msz.

Expiscatorius, 3., ab expiscando, Hungarismus, dubio, exceptioni obnoxius; *kifogás alátartozó, kuszált*. Szilády. Tör. Magy. Tört. Eml. IX. 443. credat litteras huius et attestaciones esse *expiscatorias*.

Exprenare operibus, ad effectum adducere; *kitölteni, ténylegesíteni*. Cod. Dipl. And. V. III. p. 83: volentes... occultam nequiam *operibus exprenare*.

Expletivus, 3., explens; *kiegészítő*. Corp. Gram. 76.

Expлетrix, plenus, integer; *teljes*. Kalem. Inst. Jur. Pr. 123. iustitiae divisiones, quales sunt... 5-o in... *Expлетricem* et *Adtributricem* (a Grotio adinventae denominationes). Illa iura perfecta, hac imperfecta continentur.

Explicativus, 3., explicans, vim explicandi habens; *magyarázó*. Vern. Log. 49. Terminus ille, qui adiungitur, vel *explicativus* est vel restrictivus, prioris nempe significationem restringit aut clarius exponit.

Explicite, perspicue, aperte, *expresse*; *világosan, részletesen*. Cod. Zi. T. I. 594: serialim, *explicite* declaravit.

Explodere tormenta, e tormentis telum emittere; *kisűtői az ágyút*. Tör. Tár. 1887. p. 319.

Explorare, comitari; *elkísérni*. Georg. Sirm. 1., 5. Rex Ladislaus Germanus supplicavit Ladislao Hunyadi, ut cum fratre suo *exploraret* in via ad Budam. p. 14. quod dezpotos foret *exploratus* ad limitem terre.

Explorator, qui explorat (in scholis); *felügyelő, vizsgáló, kémítő*. Bék. Maros. 37. Cf. Lucil. ap. Non. 366., 31. Plaut. Pseud. 4., 7., 71.

Exploratura, æ, exploratio; *kémkedés*. Quel. Sieb. I. 3., an. 1400.

4. **Explosio**, actus efficiendi; *kitöltés, kidobás*. Monm. Comit. IV. 143. quandoquidem, uti antea dictum est, *explosio* ista, quae non aliam monetam Hungaricam tangit quam denarios, in cæteris quoque maiestatis Suae regnis... usitata est.

2. **Explosio**, ictus cum fragore; *lövés*.

Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. VIII. 420. de muris contra nos *explosiones* edebant.

3. **Explosio**, eruptio, erumpere in verba; *kitörés, kifakadás*. Jókai Erd. ar. k. II. 43.

Expolitor armorum, faber gladiarius; *fegyvercsiszár*. Kronst. II. 82. an. 1528.

Exponderare, ponderare; *kímérni*. It. esponderare. Kass. P. P. 1., 241. *Exponderato* semel iuste per Regium Officium salis quanto.

Exponens, actor, accusator, narrator; *előadó, panaszló*. Cod. Dipl. Pat. T. I. p. 374: Emerium *exponentem* ad domum plebani affugari fecissent. Arab. Rák. IX. 14. Szer. Not. 176. Kov. Form. St. 188.

Exponens iurium, interpretis iurium; *jogok magyarázója, előadója*. Fej. Jur. Lib. 128.

1. **Exponere**, (Du C. 2.) pecuniam impendere, impensam, sumptum facere in aliquam rem; *kiadni, költeni*. Frak. Mát. lev. II. 406: Licet... nos longe plura *exponamus*, tamen, si id subsidium nobis succederet... esset... aliquid iuvamen. Kronst. II. 391. an. 1536. Fjp. Szám. p. 40. an. 1373: cives *exposuerunt* pro propinationibus palatini. Cf. Cic. Att. 5., 4., 3.

2. **Exponere**, accusare; *panaszolni, feladni*. Törvt. Msz.

Exponibilis, quod exponi, explicari potest; *magyarázható*. Germ. erläutersfähig. Carlow. Log. 48. aut quibusdam vocalibus ac praesertim particulis latet occultata debetque propositio successive resolvi in plures. Cuiusmodi propositiones *exponibiles* appellari solent.

Exportare, conferre, tradere; *kiszolgáltatni*. Batt. Leg. T. II. 113. Deer. St. Ladisl. si culpabilis erit cum omni substantia sua in templum Regis *exportetur*.

Exportator, qui exportat; *kivivő*. Faber. Jur. Met. 211. aurum et argentum non cūsum e Regno non *exportetur*, *exportatores* puniantur.

Expositio actionalis, summa accusationis; *vádlével-foglatatja*. Germ. Actions-exposition. Tiszib. Ir.

Expositiūs infans, infans, expositus; *telencz*. Kronst. II. 238. an. 1532. Cf. Plaut. Casin. prol. 79.

Expositivē, ab adiect. expositivus idem ac certe, definite; *világosan, általában*. Bod. Hist. Un. Trans. 338. Deus *expositive* dicitur, non exclusive.

Expositor ludī, praeo; *hűnök*. Ger. Herold. Száz. XVIII. 40.

Expositorium, infantum expositorum hospitium; *telenczház*. Sup. An. Sc. 160. an. 1409: Orphanotrophia, *Expositoria*, Hermitagia, Silvanectaria, Reclusoria.

Expositorius, ad expositionem perti-nens, exponens; *magyarázó*. Pázm. Dial. 177.

Expositum, expensae (Du C. al. s.); *kiadás*. Sup. An. Sc. II. 288. an. 1465: omnia *exposita* pro rectificatione molendini.

Expositum commune, sumptus publici; *közkiadás*. Germ. öffentliche Auslagen. Fjp. Szám. k. 492., 498: *exposita communia* pro utilitate et constructura civitatis.

1. **Expositura**, æ, pars vestis replicata, limbus; *hajtóka*. Gall. rebord, revers. Germ. Aufschlag. Thök. Diar. II. 326. Pallium unum ex holoserico nigro habens quinque ordines

fimbriarum argentearum subductum pellibus mardurinis, in *exposituris* vero et gallero pelles sabbellinas habens. fl. 300.

2. **Expositura**, æ, munus sacerdotale sui iuris; *önálló lelkészállomás*. Kon. Egyh. 335.

Expost, (Du C.) in futurum, in posterum, postea; *ezentúl*. Ac. Com. Sopr. Suppl. 4. modus... determinandus esset, quo *expost* diligentius... gratuiti labores administrarentur. Pesty Ször. III. 68. et passim.

Expostulatiuncula, æ, demin. ab *ex-postulatio*; *kis követelés*. Bocat. Hung. p. 462: Hanc mihi... iustam Atropos ipsa excussit *expostulatiunculam*.

Epressanter, *expresse*, significanter; *világosan, nyomatékosan*. Magy. Tör. Tár. IX. 134.

Expressare, (Du C.) exprimere; *kifejezni*. Szék. Okl. 1., 140., 171. arte pictoria figurata sunt et distinctim *expressata* arma seu insignia. Tör. Tár. VII. 237. Pesty Ször. III. 63. Art. Diet. Pos. 40.

Expressate, clare, plane; *világosan, kifejezetten, határozottan*. Magy. Jogt. Eml. I. 440.

Expressatio, admonitio; *figyelmeztetés*. Magy. Jogt. Eml. I. 421.

Expressatus, *expresse*, exprimere (Du C.); *kifejezett*. Comm. Hist. de Regina Hung. Cor. Mor. 59. vox *Expressorum* in aliis Sigillis redditur *Expressorum* eodem significato.

Expresse, manifesto, propalam; *nyilván, világosan*. Vuch. Jur. Feud. 222. Dominio quoque ius est poenam felonie remittendi vel *expresse* II. F. 31. sibi gratiam faciente b. vel *tacite* e. g. investituram concedendo, servitia exigendo aut acceptando, non agendo spatio XXX. annorum ad privationem feudi. Szék. Okl. I. 141.

Expressim, diserte, plane; *nyomatékosan, világosan*. It. espressamente. Art. Diet. Pos. 54. Eo tamen respectu Pupillorum *expressim* declarato: Cod. Dip. Art. Cont. IX. 46. Cf. Paul. Dig. 46., 3., 98. Modestini. ib. 49., 1., 19.

Expressio, (Du C. 1.) enunciatio, verbum; *kifejezés, kifejezet*. Törvt. Msz.

Expressissime, disertissime; *igen világosan*. Haz. Okl. 158. an. 1297: in quibus *expressissime* comperimus.

Expressivum, i, res expressa, manifesta; *határozott kifejezés*. Pel. Pom. I. I. P. VII. Filium inquam dei secundum divinitatem et filium tuum secundum humanitatem, quod amoris est *expressivum*.

1. **Expressivus**, 3., exprimens, declarans, significans; *kifejező*. Pel. In Vigil. Nat. s. e. 5. Verbum divinum univit sibi naturam humanam tamquam sui *expressivum*.

2. **Expressivus**, 3., vim exprimendi habens; *nyomatékos*. It. expressivo. Otia. Bachm. 411. quid quæso huiusmodi significativi et *expressivi* termini aliud innuere volunt.

Expressus, i, tabellarius, cursor; *hűnök, futár*. Gall. exprés. Germ. Expresse. Jókai Régi jó Tbl. 1., 144. árendás *«expres-sus»* emberek által küld. Arch. Rák. VIII. 419., 193. IX. 665.

Expressus, per *expressum*, *expresse*, clare; *nyomatékosan*. Száz. XXIX. 923. hoc per *expressum* declarato. Kass. P. P. I. 239.

Ex-princeps, principatu privatus; *volt*

fajedelem. Tör. Tár. 1888. p. 705. ex-princeps Transylvaniæ (Franc. Redei).

1. Expromissio, qua quis obligatur ad pecuniam paratam solvendam; *kifizetési lekötözés* (váltó). Art. D. 1840. p. 62.

2. Expromissio, susceptio debiti; *főlváltás, főlvállalás, a tartozásnak átvétele*. Georch. II. T. III. 33. Neme az új kötésnek a felváltás is (*expromissio*); midőn t. i. valaki másnak adósságát, a hitelezőnek meg egyezésével, úgy felváltja, hogy az előbbeni adós legottan minden tehertől felszabaduljon, akár tudjon ezen felváltásról az előbbeni adós valamit, akár sem.

Expromissionales, litteræ, quibus declaratur alicuius negotii susceptio; *átvállalvány*. Germ. Verantwortungsurkunde. Törvt. Msz.

Expromissor, Text. v. s. Fideiussor; *átvállaló, fővállaló*. Germ. der Übernehmer. Cf. Gaj. Dig. 48. 1. 53. Ulp. ib. 4. 3. 7.; 42. 1. 4.

Expromissum, (Du C.) negotium susceptum; *átvállalt*. Törvt. Msz.

Expropriare, (Du C.) bonis privare; *kiszajátítani, ragyontól megfosztani*. Batt. Leg. III. 649. an. 1498. Novitii . . . sint *expropriati* omnino ante confessionem, nil sibi reservantes.

Expropriatio, actus proprias res auferendi; *kiszajátítás*. Törvt. Msz.

Expulsivus, 3., expellens; *kiűző*. Szentiv. Cur. Misd. Dec. III. P. III. 2.

Expunctio, (Du C.) actus abolendi, expungendi; *kibökés, kitörölés*. Opinio. Deput. 31. Qui derogatoriis aut lævis terminis in adversam partem vel Judicium invehi aut Judiciarias Sententias indecentibus subsumtionibus vellicare attentaverit, limitesque debite modestiæ et honestatis excesserit, præter allegatorum *expunctionem* proratione adiunctorum poena emendæ lingue aut violationis sedis per Judicium dictandæ subiacebit.

Expurgare se, (Du C.) innocentiam probare; *magát megmenteni, kimosni, valami vádból magát kitisztítani*. Törvt. Msz. Cf. Plaut. Capt. 3. 4. 87. Mil. gl. 2. 6. 17. Tac. Ann. 16. 24. Gell. 7. 3. 5.

Exquisitor, qui exquirat; *kutató*. Fabr. Jur. Met. 90. minerarum in acervis subdialibus et fodinalibus dispersarum *exquisitores* (Kütt-) denique minerarum lotores (Wascharbeiter) Carbonariorum famuli (Köhler-Knechte).

Eradicare, radicibus evellere; *gyökereitől kivenni*. Ljub. Mon. Sl. XI. 176. an. 1345: signa debeant . . . omnino *exradicari*. Cf. Varro R. R. 1. 27. 2.

Exreligiosus, qui quondam fuit monachus, exmonachus; *volt szerzetes*. Germ. Exmönch. Lzb. Cod. Med. III. 796.

Ex-Rex, qui fuit Rex; *volt király*. Curios Misc. III. Quinta Synopsis. Chron. 1623. Ferdinandus Caesar, dignitatem Electoralem Friderici Comitis Palatini et *Ex-Regis* Bohemici in Maximilianum Bavarie Ducem transferit.

Exsanguinare, sanguinem exsugere, spoliare, depredari; *kiszipolyozni*. Illsh. 125. Non certe ulla eorum negligentia vel quod ipsi sibi aut Vrae Matti aliquando vel in minimo deesse voluissent: sed sola et unica militis licentia ac insatiabili illius ditescendi ac spoliandi libidine; quorum plerique adeo se-

rio intendunt, *exsanguinant* et præda replent, ut licet olim pauperes in regnum veniant, postea tamen domum onusti redire possint.

Exsciscere, creare, eligere; *megválasztani, kiválasztani*. Fej. VII. Ad lect. XVIII. Hunc Ottonem Hungari libertatis regni studiosi ea conditione, ut coronam regni cum insigniis recuperet, duxerant *exsciscendum*. Ibid. XIV. Nota. ea (domus regia) in stirpe virili deliciente e sexu femello *exsciscens* domui demum Andegavensi se dedit.

Exscriptor, qui ex aliorum scriptis compilat sua; *leíró*. Luc. Regn. Dalm. 110. ideo Lupum potius Epidamnum antiquum Dyrrachii nomen ab historiis usurpari solitum posuisse, quod deinde eius *Exscriptores* in Epidaurum mutaverint.

Exsecratorius, 3., ad execrationem pertinens; *elátkozó*. It. esecratorio. Germ. mit Fluchen begleitet. Vern. Phil. Mor. 258. Fieri item potest non modo duntaxat enunciativo sed etiam imprecatorio et *exsecratorio* devovendo se ipsum divinæ cuius ultioni, si res ita semet non habeat; quo casu speciatim iuramentum *exsecratorium* vel *imprecatorium* vocari solet.

Exsenum, exenium, donum; *ajándék*. Ljub. Mon. Sl. XI. 286. an. 1347. capitaneus nullo modo possit recipere . . . *exsenum*, . . . qui contrafecerit . . . sit *playdatus* in consilio.

Exsequialis, Fej. I. 435. In villa Seleus habet Ecclesia terram ad duo aratra, silvam propriam in duobus locis, *exsequiatores* quatuor I. 435.

Exserare, rectius: exserere, amovere; *kivenni, eltávolítani*. Veranes. VI. 277. omnino tamen damnari minime possum, quum, quæ alii veluti cauterio quodam, tanquam putrida, hæc *exserabant* severius, illa carpebant mordentius, tantumque aberat, ut amice existimationi tuæ consulere velle viderentur etc.

Exsertilis, qui exseri potest; *kinyújtható*. Alexy 19.

Exsolucio, Exsolutio, actus exsolvendi; numeratio, solutio, pensio; *kifizetés*. Kövy El. 57. seu Quietantia super *Exsolutione* Quartalitii 400 annos transcendente. Pesty Ször. III. 67. Cf. Scæv. Dig. 20. 1. 31. et 32. 1. 33.

Exspaciari, Exspatiari, ire ambulatum; *kisétálni*. Oláh. Cod. Ep. 252. Hoc oppidum frigidum est, colum pestilens, vulgus *áževor* nec est quo *exspaciet*. Cod. Evang. III. p. 377: Extra urbem quoque *exspatiati* sumus.

Expectantia, æ, ius aspirandi ad aliquid; *várakodás* (igény hivatalra). Kon. Egyh. 166.

Exspectare, (Du C.) spectare; *várakozni*. Urk. Sieb. II. 145. an. 1357. nemus . . . in Heltam *exspectare* dignoscitur.

Expectativa beneficii, spes beneficii adipiscendi; *kiívesülendő jótéteménynek megigérése, egyházi haszonvételnek előre való eligérése*. Törvt. Msz. Cher. Jus. Eccl. I. 183.

Expectative, in spe; *előre*. Dip. Alv. I. 84. Stipendia *expectative* dari solita.

Exspiratio litterarum, cessatio valoris litterarum; *a levél ereje vesztése*. Pár. Páp. Törvt. Msz.

Exspiravit terminus, dies dietus

clapsus est; *a határnap elenyészett*. Törvt. Msz.

Exstacticus, 3., inspiratus; *magán kívül való*. Batt. Leg. I. 404.

Exstinctivus, 3., vim extinguendi et delendi habens. Pel. Pom. L. V. P. II. Art. II. c. 3. (Marie pulchritudo non fuit concupiscibilis carnaliter, ostenditur) primo propter gratie abundantiam, quia gratia divina in ea abundabat adeo, quod etiam in aliis esset libidinis et concupiscentie *exstinctiva*.

Exstirpativus, 3., ad extirpaturam pertinens, extirpatus; *írtvány*. Pfahl. Jus. Georg. CXI. Kass. Jur. Civ. II. 148. 149. intuitu inferius denotandorum agrorum et terrarum arabilium *extirpativiarum* et in plano quoque situatarum . . . mutuum cambialem permutationem iniverimus.

Exstirpatura, *írtvány*. Pfahl. Jus. Georg. 244. *Exstirpaturæ* sunt fundi, qui ante arboribus arbutivæ obsiti per Colonos his evulsis in agros vel prata conversi sunt. Urb. Reg. 94. Georch. H. T. II. 271.

Exstringere, vinculis vel funibus aliquem distendere, cruciare, torquere; *kifeszíteni*. Fej. VIII. 1. 330. cum creaturam ad imaginem Dei creatam nequit *exstringunt*.

Exstruere castella in aëre, somnia sibi fingere; *legrárat építeni*. Germ. Luftschlösser bauen. Epist. Proc. p. 107.

Exstructus, 3., instructus; *felszerelve, felkészülve*. Reg. S. Ben. 1. 8. Bene *exstructi* fraterna ex acie ad singularem pugnam heremi securi iam sine consolatione alterius sola manu vel brachio contra vitia carnis vel cogitationum Deo auxiliante sufficiunt pugnare.

Exsuccus, 3., macie confectus, miser; *őszkővér, sóvány*. Fej. Jur. Lib. 189. (Pázmány): *exsuccam vitam* ægre trahens. Cf. Tertull. Anim. 51.

Exsuere, insuere, pingere acu; *hímezni, kivarzni*. Thök. Diar. II. 336. Materia alba per formam tapetis, varios flores labore exquisitissimo *exsulato* representans, ad Aulam missa.

Exsufflare, (Du C.) exsibilare, sibilis explodere, contemnere; *kipiszegni, megvetni*. Austr. Aust. Palma. Ref. F. 3: Hungari . . . vel respuerunt . . . vel *exsufflarunt*.

Exsurgere personaliter, in concilio, iudicio publico in persona ad dicendum consurgere; *a közgyűlésen személyesen felémelkedni*. Hajnik Perjog. 203.

Exta, æ, flagellum frugum granis excutendis; *csép, cséphadaró*. Schläg. 1027.

Extabulare, nomen alicuius de tabulis eximere; *kitáblázni*. Nagy Hier.

Extabulatio, V. Extabulare; *kitáblázás, kifejgyezés*. Kass. Prax. I. 26. coram his fiant debitorum in-et *extabulationes* . . .

Extabulum, extribulum V. *Exta*; *cséphadaró*. Schläg. 1028.

Extardardus, sub vexillo stipendia merens (Du C. extardarium, vexillum, standardum); *zászló alatt szolgáló*. Száz. XXIV. 143. *extardardo* militi.

Extasis, (ἔκστασις) inspiratio, animus spiritu divino afflatus; *ihlet, elragadtatás*. Patr. Const. 35. Eiusdem in *extasi* elevatio.

Extaticus, V. *Exstacticus*. Batt. Leg. T. I. 404. quæ (scil. admirationo) homines velut *extaticos* tenebat.

Extemporale Styli, subito, ex tem-

pore scribendi modus; *rögtönzött fogalmazás*. Székess. főgymn. Ért. 1894/5. p. 85.

Extemporaneus, 3., subito ex tempore factus; *rögtönzött*. Germ. improvisirt. Körmöczb. főreálisk. Ért. Bpest 1895. p. 54. *Exercitium extemporaneum*.

Extendarium, (DuC.) vexillum; *zászló*. It. Standardo. Báreazy.

Extendere se, extendi, procedere; *terjedni*. Ger. sich erstrecken. Bék. Pászti. III. 255. an. 1337. Receperunt . . . de . . . obventionibus . . . octoginta marcas, que *extendunt se* ad ducentos.

Extendibilis, quod extendi potest; *felrúgatható*. Kuk. Jur. II. 486: pretio . . . ultra duplum . . . haud *extendibili* educillabunt (se. vinum).

Extensere, servare; *fentartani, eltartani*. Magy. Tört. Eml. XXX. 289. an. 1531. illorum alii sunt in *extensendis* . . . navibus occupati circiter mille quingenti.

Extensive, fusa, copiose; *terjedelmesen*. Pázm. Dial. 266.

Extensoria, æ, sententia comperendinationem continens; *halasztó ítélet*. Georch. H. T. IV. 106.

Extensorius, 3., latius patens, extensus; *kiterjesztő*. Germ. erweiternd. Proj. Leg. Civ. 167. Consensus Regius vim donationis habet et ideo bona pro sexu duntaxat masculino impetrata, dein vero per Passionem, Transactionem aut Testamentum cum sexu femineo communicata, si huiusmodi *extensoriae* dispositioni Consensus Regius superinducatur . . .

Extensum, per *extensum*, fusa lateque; *egész mivoltában*. Georch. H. T. IV. 211.

1. **Exterminare**, in animum inducere, constituere, constitutum habere (Du C. al. s.); *elhatározni*. It. terminare. Georg. Sirm. I. 6, quia invidus Nicolaus waydova *exterminasset* cum paribus suis, ut nequaquam evaderet mortem.

2. **Exterminare**, penitus finire, terminare (Du C. al. s.); *végleg eldönteni*. Cod. Zi. Vol. V. 36: si . . . de iudicio nostro contentari noluerint, extunc ipsam causam adiudicatam . . . in curiam nostram in presentiam palatinalium transmittere debeatis *exterminandam*.

Exterminativus, prorsus evellens, exterminans, excrucians. Pel. Pom. L. III. P. III. Art. I.: Denique non valet, si obiciat, quod dolor passionis corporalis magis est *exterminativus* vite corporalis, quam dolor compassionis, qui est in animo tantummodo.

Exterminator, vastator, mors; *ki-
végző*. End. p. 300: partem . . . *exterminator* mortificavit.

1. **Exterminium**, terra extra fines, terminos (Du C. al. s.); *határon kívüli táj*. Fej. IV. 2., 64. si se conferat ad ipsum castrum, in provinciae ipsius *exterminium*.

2. **Exterminium**, (Du C.) eiectio, strages; *kürtás*. S. de Kz. Chr. I. 4., 7. incipiens similiter in Pannonia post Honorum *exterminium* dominari. Cf. Tertull. adv. Jud. 8.

Extermittere, prætermittere; *elmulasztani*. Beth. G. lev. 158. az jó oecásót ne *extermittálja*.

Exterritorialitas, conditio, status extra territorium; *területen kívülség*. Nagy Ernő Magyarorsz. Közjoga. 30.

Extimare, existimare, putare; (Du C. al. s.); *vélni, tartani*. Obs. Jadr. 414. Quid de te machina mundi *extimabit*, o Rex, o Rex.

Extimacio, æstimatio, pretium; *ár*. Magy. Tör. Tár. XI. 66. solvere et restituere *extimacionem* et valorem totius eius . . . aut tantam quantitatem defalcare et diminuere dicto domino.

Extirne, extra, extrinsecus; *külsőleg*. Asp. Pr. Chr. p. 430. l. 40—41. (11.): adjuva me proinde, ut tecum manens interne, cum illis agam *extirne* ea, quibus adhaerere non debeo.

Extirpacia, sc. terra, ager arboribus et virgultis purgatus; *irtóvány*. Germ. Rodeland. Szék. Okl. II. 240.

Extirpatium, i, terra exstirpata; *irtóvány*. Törvt. Msz.

Extiticius, i, extraneus, exsul; *idegen, száműzött*. Ljub. Mon. Sl. XVII. 13. an. 1420. quod *extitici* non possint reverti . . . in terram, sumus contenti.

Extoleum, expeditio navalis a gr. στόλος (Du C. classis); *tengeri hadjárat*. Luc. Regn. Dalm. 239. destinatum fuit a Ducali Dominio *extoleum* galearum ad partes Sclavoniae, quarum extitit Capitaneus Mich. Delphinus.

1. **Extollentia**, æ, ornamentum, prædicationis; *felmagasztalás*. Thurocz. 70. Ibiq. apud Ismaeum civitatem pro *extollentia* sui nominis, ac si Romano ab exercitu suus nulum passus fuisset populus detrimentum, solennem curiam celebravit.

2. **Extollentia**, æ, insolentia, superbia; *negéd, dölly, elbizakodás*. It. estollenza. Fej. I. 325. Domine Pater et Deus vite meae, ne derelinquas me in cogitatu maligno: *extollentiam* oculorum meorum ne dederis mihi. Cf. Vulg. Sirach. 25., 5.

Extollum, educatio; *felnevelés*. Dip. rel. reip. Rag. 112.

Extorsio, onis, actus extorquendi, violenta exactio. V. s. *Excogitabilis*; *kicsikarás, kizsárolás*. Veranes. VIII. 71. Arch. Rák. IX. 34.

Extorsive, per vim, extorquendo. Ac. Com. Sopr. p. 69: Lytra . . . pecuniaria . . . *extorsive* deponere debuerunt.

Extra assare, excludere; *el-, kisütni* (ágyút). Germ. losschiessen. Georg. Sirm. I. 252. mox sex bombardas habebat ante arcem. Et precepit Turcis, ut *extra assarent*, et precepit, ut ignem facerent.

Extra dominium quærere, litem movere in causa ab aliis obsessi domini; *birtokon kívüli kereset*. Pár. Páp.

Extra fines, externi fines; *kívüli*. Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 467. an. 1343: de mercibus, . . . que de *extra finibus* . . . apportassent.

Extra-Capitalaris, extra Capitulum degens; *káptalanon kívüli*. Werbőczy 378. Et per Prælatos intellige non solum Dominos, Archi-Episcopos et Episcopos sed etiam Abbatas atque Præpositos tam sæculares quam regulares omnes . . . *Extra-Capitulares*: Aut saltem diversa Bona a Capitalaribus possidentes.

Extracehalis, sodalitus magistrorum non adscriptus; *cében kívüli*. Opin. P. II. Sec. I. §. 4.

Extracehalista, V. *Extracehalis*. Opin. P. II. Sec. II. Cap. V. (C. c.)

Extraconciliaris, quod extra concilium fit; *zsinaton kívüli*. Cher. Jus. Ecl. I. 92. Canones Ecclesie conciliaris vel *extraconciliaris* principum Jurisprudentiæ Ecclesiasticæ constituere.

Extractio, actus evellendi; *kihúzás*. Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 89. Nos itaque linteis remunerationis ipsius Herbordi sanguinis effusione et dencium suorum *extractione* refocillari seu tergere cupientes.

Extractive, breviter et summam; *ki-vonatképen, kivonva*. Törvt. Msz.

Extractivus, 3., abducens, submovens, extrahens, evellens; *eltávolító, megszüntető*. Pel. De quacunque virg. s. c. 2.: Virtus radiis est doloris *extractiva*.

Extractualiter, per exceptionem; *ki-vonatilag*. Bod. Hist. Ecl. III. 45.

Extractum, per *extractum*, V. *Extractive*; *kivonatban*. Arch. Rák. VIII. 220.

Extractus, (Du C. 2.) summa, epitome, excerpta; *kivonat, foglalat, kiírás, tartalom*. Törvt. Msz. Arch. Rák. I. 9.

1. **Extradare**, exhibere, edere; *kiadni okmányt*. Cod. Dip. Arp. V. 199. sibi *extradari* supplicavit authenticas litteras. Fej. X. I. 707., 726.

2. **Extradare**, erogare; *kiadni, költeni*. Fjp. Szám. p. 218: pro expensis . . . *extradederunt*. Kronst. III. 392.

1. **Extradata**, scriptum editum; *kiadvány*. Nagy Hier.

2. **Extradata**, orum, erogatio pecunie; *kiadás*. Germ. Ausgabe. Quel. Sieb. I. 8. an. 1467. supra *extradatis* . . . per collectorem pecuniarum ad provinciam. Kronst. III. 58., 86.

1. **Extradatate**, ales rei fidem firmare; *hitelesíteni*. Germ. beglaubigen. Pár. Páp.

2. **Extradatate**, edendum curare; *kiadalmi*. Törvt. Msz.

1. **Extradatio**, actus erogandi, erogatio; *kiadás, költség*. Kronst. III. 81.

2. **Extradatio**, actus edendi, tradendi; *kiadás*. Magy. Tört. Eml. XXX. 460. an. 1544. ab . . . *extradatione* quarumlibet litterarum . . . prohibuit.

3. **Extradatio**, exactio; *behajtás*. Cod. de Sztára II. 488. Audivimus, quod in *extradatione* taxæ per dominos prelatos et barones instituta sollicitam adhibuisti curam.

Extradere, tradere; *átadni, ráruházni*. Batty. Leg. T. I. 490. an. 1446. *extradita* eis potestate.

Extradictaliter, non habita ratione comitorum; *országgyűlésen kívül*. Germ. ausserhalb des Landtages. Kövy El. 414. urbanum, quod per Mariam Theresiam *extradictaliter* introductum, in Dietis subsequis provisorio modo stabilitum est.

Extra-Donationalis, *adomány kívüli*. Georch. H. T. II. 491. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 40. Ratione originis res immobiles, tam avitas, quam acquisitas, Donationales vocamus, quæ ex solenni ac liberali collatione Regis Palatini, Locumtenentis Regii vel certorum Prælatorum possidentur; aliis autem modis: emptione, legato etc. obtentas, *Extra-Donationales* compellamus.

Extradonationaliter, V. *extradonationalis*, præter donationem; *adomány kívüli módon*. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 403. In his tamen ante divisionem sed *extradonationaliter* comparatis.

Extraessentialis, accidens; *lényeg-*

kivüli. Vern. Psych. 289. Illa ornatus species, quæ non tam in adiectione rerum *extrasserialium* consistit, quam potius in diligenti illarum partium elaboratione, quæ quidem in se considerata necessaria videntur.

Extrahere, excerpere, enotare (ap. Fin. alio sensu); *kijegyezni, kivonatolni*. It. estrarre. Opinio. Deput. 34. Pro Mandatis Evocatoriis, sub Regio Judiciali Sigillo expedientis, solventur una cum Taxa scribentis fl. 4. C. M. Pro Literis vero Procuratoriis aut Plenipotentiariis vel utrisque simul, nec non Testimonialibus, super Inhibitione, Protestatione, Contradictione aut Admonitione, si *extrahantur* a Protonotariis, Palatinali, vel Iudicis Curia Regie Protonotario 2 fl.

Extrajudicialis, qui est vel fit extra iudicium, extra formam iudicii; *törvénszék kívüli*. Pris. p. 92. Kass. Jur. Civ. I. 245. quod duplex sit Revocatio utpote Judicialis et *Extrajudicialis*. Judicialis fit per præsentem eorum Iudice Causæ . . . *Extrajudicialis* vero idest, quod *extrajudicialia* acta Procuratoris revocantur, fit coram loco credibili eodem modo semper . . .

Extrajudicialiter, extra iudicium; *törvénszék kívüli módon*. Kövy El. 672. Si Iudex vel sua sponte vel ad requisitionem alterutrius partium terminum *extrajudicialiter* differat.

Extrajudicialarius, 3., extra iudicium; *törvénszék kívüli*. Kövy El. 633.

Extra-ligare, (Hungarismus) appellere nomen; *kikötni*. Georg. Sirm. I. 98. et missi fuimus super Ister flui in vadum Erdeh. Et ibi *extraligavimus* et Regem expectabamus.

Extramittere, emittere; *kiküldeni*. Tkál. Mon. Civ. Zag. I. 396. an. 1398: duos homines . . . *extramiserunt*. Fr. Lib. Rt. I. 77.

Extramœnialis, extra mœnia situs; *falon kívüli*. Opinio. Deput. 48. fulcimentum prociatæ legis, allata in Relatione Excelsæ Sub-Deputationis motiva, intuitu quippe Auszugium Debitorum quod cum sententiæ super iisdem in Comitatu ferendæ (ob fundi *extramœnialis* defectum) iterum ad civitatem penes Compassum pro executione reinvari debent.

Extranietas, alienitas; *idegenség*. Batty. Ger. 203.

1. **Extraordinarium**, i, nude positum, intelligitur: donum, honorarium; *tiszteletti*. I. Rák. 864.

2. **Extraordinarium**, i, nude ponitur pro extraordinario iudicio; *rendkívüli bíróság*. Száz. XXIV. 701., 702.

Extraordinarius, i, pro: extraordinario præceptore; *rendkívüli tanár*. Walasky 532. Száz. XXII. 565.

Extraposta, æ, rheda publica extraordinaria; *külön, szét posta*. Jókai Uj f. 153.

Extra-Processualis, qui est vel fit extra Processum, item; *pörön kívüli*. Kass. Jur. Civ. II. 1. Pars II. De Norma *Extra-Processuali*.

Extraprovincialis, (Du C.) externus; *tartományon kívüli*. Kat. Hist. VIII. 629. quandam hereditatem seu partem a nobilibus *extraprovincialibus* concessam.

Extraseriale, mandatum extra seriem; *soron kívül folytatott parancsolat*. Georch. H. T. IV. 263.

Extraserialis, qui extra seriem est;

soronkívüli. Dip. Alv. II. 301. conformatis nobilibus ac aliorum etiam *extraserialium* contributionibus.

Extraserialis causa, extra seriem pertractanda causa; *sorugró ügy*. Törvt. Msz.

Extraserialista, æ, qui non pertinet ad enumeratos, qui extra seriem est; *soronkívüli*. Pfahl. Jus. Georg. II. 60. Pars 2-a (Libri Fundualis) complectitur in se Fundos Communitatis a) Ecclesiæ, Parochi, Lud rectoris et *Extraserialistarum* hac serie se excipientes.

Extraserialisticus, 3., ad seriem non pertinens; *soronkívüli*. Pfahl. Jus. Georg. II. 53. Alter vero in se continet omnis generis Tenuta: colonialia, dominalia, parochialia, *extraserialistica*, contributioni subiecta.

Extraserialitas, modus procedendi extra seriem; *soron-, renden kívülség, sorugrás*. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 8. Kövy El. 790: Pauperes ita gaudent *extraserialitatis* beneficio, si processu reacquisitorio agent.

Extraserialiter, extra seriem, modo extraordinario; *soronkívül*. Kövy El. 652. Ad Tabulam Regiam fit citatio nonnunquam ad *extraserialiter* agendum. Knauz M. E. Str. II. 683.

Extrasessionalis, præter sessionem existens, situs; *birtokon kívül való*. Kövy El. 285. Colonorum filia tempore mortis patris nondum emaritata, in omnibus eius acquisitis *extrasessionalibus* vel sessionalium meliorationibus dividunt cum filiis in capita.

Extraurbarialis, extraurbarium, præter præstationes debitas colonorum; *úrbéren kívüli*. Werbőczy 543. Et quidem aliæ ipsorum Consuetudines sunt Urbariales aliæ *Extraurbariales*. Kelem. Inst. Jur. Pr. 444.

Extravaganeus, 3., extraneus; *az egyházmegyén kívül eső*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. 97. Voco hos Episcopatus *Extravaganeos*.

Extravagans, modum excedens. It. stragante; *kicsapongó, kirúgó*. Törvt. Msz.

Extravagantes, (Du C.) in iure canonico dicuntur pontificum Romanorum constitutiones, quæ extra Corpus Canonicum Gratiani, sive *extra* Decretorum libros vagantur; *külkalandozó pápai ügylevelek*. Kon. Egyh. 72. Pel. Serm. Hiem. 8. k. Szirm. Glos. 82.

1. **Extravagantia**, æ, natura modum excedens; *túlszapongás, túlság, kicsapongás*. Törvt. Msz.

2. **Extravagantia**, æ, stultitia, ineptiæ; *esztelenség, különczködés*. Száz. XIV. 236. Tör. Tár. 1888. p. 519. *extravagantias*, quibus pasquillus scatet.

Extravagationes, actus ultra terminos vagandi; *kicsapongás, túlzás, túlszapongás*. Vern. Psych. 312. Quod omnes ex imaginibus nimis vividis bonorum aut malorum præsentium aut instantium, quæ mentem totam occupant et quasi constrictam tenent, orientur, unde semper in *extravagationes* propendunt.

Extravasatus sanguis, (Du C.) extra venas effusus sanguis; *az érken túláruló vér*. Bene Med. II. 263. tandem disparent macule, prout successive sanguis *extravasatus* per vasa absorbentia in massam humorum defertur.

Extravillanum, prædium extra villam situm; *külső birtok, külsőség*. Georch. H. T. I. 228. E-féle szállitmányokban (coloniae)

nem jutván minden parasztnak *kint-völője* (*extravillanum*). Kass. Jur. Civ. I. 86.

Extreme, ad extremum; a legnagyobb mértékben. Pázm. Dial. 596.

Extremitas, res tenuis (Du C. al. s.); *silányság*. Reg. S. Ben. 7., 112. Sextus humilitatis gradus est, si omni vilitate vel *extremitate* contentus sit monachus.

Extremitates fenestrarum, margo fenestrarum; *ablakráma*. Kronst. II. 438. an. 1536: qui *extremities fenestrarum*... munivit.

Extrigare, pro: extricare; *kibontani*. An. Sc. I. 52. an. 1433.

Extrigatio, relaxatio, exsolutio; *kibontakozás*. An. Sc. I. 52. an. 1433: quinque... propter non *extrigationem* nos captivaret...

Extrinsece, adv. ad adiectivi more aliquando usurpato extrinsecus; *extrinsecus, külsőleg*. Asp. Pr. Chr. p. 476. l. 14—17. (15). Respicie simplicitatem meam, adauge charitatem meam: non ut suspirem, gemam et fleam *extrinsece*, sed ut peragam illa, quæ præcepisti mihi, et illa, ad quæ ordinaveris me modo tibi placito.

Extrinsecus, adv. adiectivi loco adhibitum; *exterus, externus* (Du C.); *külső*. Asp. Pr. Chr. p. 476. l. 23—25. (24.): unde procedit ergo hæc *extrinseca* insensibilitas mea? vellem omnes teneritudinis affectus exhibere tibi, et ecce nequeo. Cf. Tertull. Pal. 1.

Extriturare, frumenta excutere; *kicsépelni*. An. Sc. II. 232. sæc. XVI.: fruges... *extriturari* facit. Pfahl. Jus. Georg. CXXVI.

Extrituratio, (frumenti), pulsibus tribulorum frumenta deterere; *kicséplés, gabna-cséplés*. Bene Pol. 100.

Extradare, V. *Extradare*. Cod. Ep. Pet. Páz. I. 30. ad mandatum vestre S. Majestatis *extradatarum* . . . 1614. ipsi electo Chanadium *extradatum*.

Extrusio, actus extrudendi; *kitolás*. It. estrusione. Curios. Misc. 274. Nam Lateraliter moventur a vento vel ipsius aris inclinatione: sursum per *extrusionem* a graviorebus partibus, deorsum per depressionem ab iisdem.

Extunc, ex illo tempore. V. *Extunc* (Du C.); S. de Kz. Chr. II. 1., 19. *extunc* (in textu: extum). Veran. IX. 221.

Exturbatio, actus exturbandi; *kiűzés*. Arch. Rák. VIII. 197. ministrorum Evangelicorum *exturbationes*.

Extus, extrinsecus (Du C. exter, alienus); *kívülről*. Knauz. M. E. Str. I. 449.

Exulans, exsul; *szárműzőtt, bujdosó*. Arch. Rák. VIII. 65. *exulansok* további intertentiókról iratott.

Exulcare, subigere; *kalózní*. Germ. walken. Tör. Tár. 1890. p. 489. eriseos aut gubas *exulcare*.

Exurere boves, inurere bovis signum; *sütni, bétyegezni* (ökröt). Szék. Okl. III. 309.

Exustio cremati, coctio vini adusti; *pálinkafőzés*. Pfahl. Jus. Georg. 49.

Exustor boum, qui inurit bovis signum; *ökörsütő* (bélyegző). Szék. Okl. III. 340.

Exuviae, ruinae, vestigia aedificii; *rom*. Knauz M. E. Str. I. 452., 429.

Exzeumetum, V. *Axamithum*. Fej. IV. 3., 343. an. 1266. in *exzeumetis* purpuris deauratis.

F.

Faba arabica, Coffea arabica (Linn.): *kávé*. Opin. P. III. Sec. 1. (h) 2: *faba arabica* vulgo Caffé.

Faba Caffé, Faba arabica; *kávé*. Stat. 242.

Faber ballistarius, qui ballistas conficit; *puskaműves*. Száz. XX. 799.

Faber ferrarius, i, fab. fer. soleas ferreas equis induens; *kovács, patkoló kovács*. Germ. Hufschmied. Tab. Conser.

Faber lignarius, i, fab. lignarius; *ács*. Germ. Zimmermann. Tab. Conser.

Faber rotarius, rotarum opifex; *kerékgyártó*. Egri levél.

Faber Serarius Hungaricus, faber claustrarius; *magyar lakatos mester*. Germ. Schlossermeister. Priv. Ceh. 1768. Privilegia *Fabrorum Serariorum Hungaricorum* et *Calcarificum* Pestiensium. Pest. Vár. Lev.

Faborari, (Papias loqui); *szólni, beszélni*. Batty. Ger. 43. Divini numeri nimis *faborantur* in denunciationibus.

Fabri Furni Maioris, *nagyobb kohó kovácsa*. Juriev. Jur. Met. 46. Sub directione, Magistri Malleaturae sequentes sunt Operarii: 4-o. *Fabri Furni Maioris*, qui nimirum mineras ferri in furno maiori (Hoher Ofen) torrent.

Fabrica, æ, conditio, status (Du C. al. s.); *állapot*. Batty. Leg. III. 330. an. 1397: tenetur conservare in bona *fabrica*.

Fabrica ecclesiæ, Proventus ecclesiæ illius reparationi aliisque divinum cultum spectantibus destinati (Du C.); *templómépités, egyházi vagyon*. Cod. Dipl. Pat. T. I. p. 379: item pro *fabrica* ecclesiæ beate virginis in Pesth fundate quinque florenos anno 1496. Batty. Leg. II. 52.

Fabrica montanistica, officina instrumentis parandis; *szerkovács műhely*. Germ. Zeugschmiede . . . Besztb. Lev.

Fabricans, magister opificum, fabricator; *gyártó, gyáros*. Germ. Fabrikant. Pest. Vár. Lev. Art. D. 1840. p. 56. Cod. Camb. Mere. 44.

Fabricare, fallacias fingere, fraudes excogitare (Du C. al. s.); *fondorkodni*. Germ. Ränke schmieden. Frak. Mát. lev. II. 49: Veneto omni studio *fabricare* cum Turcis.

Fabricatio, machinatio; *incselkedés, cselszövény*. Frak. Mát. lev. II. 189. Que . . . ex tali . . . *fabricatione* . . . turbatio seuta est.

Fabricatoria, æ, instrumentum; *szerszám*. Georg. Sirm. I. 79. Post vespeream invitare fecit ad cenam et portaret secum *fabricatoriam* suam.

Fabricatum, opus manu, arte factum; *készű*. Georch. Ért. 83.

Fabricatura, fabricatio, ædificatio (Du C. al. s.); *építkezés*. Cod. Zi. Vol. V. 430: quod nullus ex ipsis silvas eorum . . . demtis solum *fabricature* necessariis decolare possit.

Fabrificare, conficere, fabricari; *elkészíteni*. Pel. De translat. s. Francisci s. c. 7.; Cernebantur elavi virtute divina mirifice *fabrificati*.

Fabrinus, 3., ad fabrum pertinens; *patkoló kovács* . . . Germ. zum Kurschmied ge-

hörig. Lzb. Cod. Med. T. II. 747: professio *fabrina*.

Fabulae romanicae, fabulae Romanenses; *regények*. Rák. Ön. 232.

Fabulamentum, gerræ, nugæ, fabula; *mende-monda, pletyka, mese*. Jan. Pan. Poëm. II. 34: scelestas *fabulamenta* . . . afferentes. Gal. Mar. p. 29.

Fabulare, (Du C.) fabulari, loqui; *beszélni, mesélni*. G. Sirm. I. 48: et taliter Regi *fabulavit*. Cf. Afran. ap. Non. 232., 26.

Fabum, faba; *bab*. Schläg. 1014.

Faccio, tallia, præstatio, quam facere oportet; *lerovács*. Tör. Tár. 1893. p. 27.

Facelata, sudarium (Cf. Dietz Etym. Wört. p. 370.); *zsebkendő*. It. fazzoletto. Fr. Lib. Rat. II. 105: *facelatas* quinquaginta.

Facenda, æ, negotium, opera; *ügy*. It. faccenda. Ljub. Mon. Sl. IX. 17. an. 1409: cum nobilis vir . . . cum ligno suo erit expeditus a *facenda*, in qua est, mittemus ipsum . . . sine mora.

Facere, alcius partes sequi, quæ significatio producta est a significato factionis, quæ passim legitur (Du C. al. s.); *pártolni, részén lenni*. Brut. Hist. XIII. 382., 30. nobilitate ad reginam *faciente*.

Facere cadere aliquem in desperationem, aliquem ad desperationem adducere; *kétségbe ejteni*. Jan. Pan. Poëm. II. 89.

Facere comedere, adhibere aliquem ad convivium; *megvendégetni*. Fjp. Anon. 13. a.: suos . . . fideles fere cotidie . . . *faciebat* ad mensam suam *comedere*.

Facere coquinam, coquere; *főzni*. Prot. inq. 168: cum suis manibus *faciebat* eis *coquinam*.

Facere elevare ducem, ducem creandum curare; *vezérvé emelni*. Gall. faire élever. Anonym. 34. filium suum Zultam ducem cum magno honore *elevare* fecit.

Facere facere, faciendum curare; *készíttetni, csináltatni*. Száz. VI. 358. *fecit facere* unum tondum et unam scutellam. Georg. Sirm. I. 48.

Facere fugere, fugare; *megszalasztatni*. Anonym. 3. Nam Darium regem Persarum cum magna turpitudine Scythici *fecerunt fugere*.

Facere habitare, sedes, domicilium dare; *letelepíteni*. Anonym. 10. et *fecisset ibi habitare* Slavos et Bulgaros.

Facere laborare, faciendum curare; *készíttetni, csináltatni*. Száz. VI. 358.

Facere mori, interimere; *megölni*. Ljub. Mon. Sl. XXVII. 8. an. 1420: facte fuerunt . . . promissiones Michaelito Mudatio, qui se obtulit *facere mori* per tosicum . . . regem Hungarie.

Facere munire, muniendum curare; *megeversíttetni, lepecsételni*. Cod. Alv. I. 4. hoc nostrum Cæsareum mandatem manu nostra subscripsimus et sigillo nostro imperiali regioque *munire* fecimus.

Facere se retro, recedere, regredi; *távozni, elmenni, félreállani*. Prot. inq. 185: et quando ponebam manum ad dorsum eius, sentiebam cilicium, et ipsa dicebat: *fac te retro*.

Facere septimanam, servitium, ut dicunt, hebdomadarium suscipere, sustinere; *hetet, heti foglalatosságot végezni*. Prot. inq. 196: et pro illis, que erant infirme, sepe *faciebat septimanam*.

Facere vulneraciones, vulnerare; *megsebesíteni*. Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 248. an. 1375.

Faciesiæ, (Du C. facessia; urbanitas, comitas) hoc loco: honores; *tisztelet*. Sepultus est *facesis*. Fragg. Chron. Rythm. temp. Ludov. I. Engel: Mon. Ungr. Bécs. 1809. p. 43.

Facia, terræ ligula, funiculus; *darab*. It. fascia. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 8. Adzanello dimitto vinea, et alia *facia* de vinea.

Facialis, (Du C.) ad faciem pertinens; *arcz* . . . Bene Med. V. 33. nevralgia *facialis*. Vern. Psych. 40.

Facialiter, (Du C. secundum faciem) hoc loco: coram, præsens; *színről, szemre*. Pel. In nativ. Dom. s. VII. c. 3.: Beati in caelo vident Deum *facialiter*.

Facie ad faciem citare, coram citare; *szembe idézni*. Hajnik Perjog. 104.

Facietur, pro: fiet. Ljub. Mon. Sl. XXII. 89. an. 1435: Sit . . . in potestate comitis . . . ultra condemnationem . . . que contra ipsum *facietur* . . . ipsum etiam privare consilio.

Facileta, æ, sudarium; *zsebkendő*. It. fazzoletto. Quel. Sieb. I. 276. an. 1500: *faciletas* parvas. Kronst. I. 5. Tör. Tár. 1890. p. 368.

Faciletergium, V. *Facileta*. Quel. Sieb. I. 277. an. 1500.

Faciletum, velum; *lepel*. Kronst. II. 172. an. 1529. et. 229., 233.

Facilitare, faciliorem reddere, alleviare; *könnyíteni, segíteni*. Pel. Serm. Herba quædam, que dicitur dragenthea, quam, ut narratur, Eva comedit et eam parere facilitavit. Pasch. 24. d. Kass. Prax. I. Cod. Dip. Alv. I. 118. II. 281. Rák. Ön. 427. I. 36.

Facilitatio, alleviatio; *enyhítés, megkönnyebbités*. Pel. Serm. De *facilitatione* remissionis iniurie occurrit hic questio (Aest. II. t.) Pest. Vár. Lev. Opin. Præamb. commercii . . . *facilitationem* adferat. Cod. Dip. Brüss. IV. 205. Jogt. Eml. III. 332. Arch. Rák. VIII. 93.

Facinegium, fors. idem quod *facitergium*, sudarium, quod Italis fazzoletto. Series Ban. p. 3: Dedi III *facinegia*.

Facit, summa; *összeg, eredmény*. Ger. das Facit. Arch. Rák. VIII. 398. Törvt. Msz.

Fac-simile, descriptio et imago literarum alcius; *hasonmás*. Száz. VII. 287.

Facte, re vera, certe; *tényleg*. Fej. VI. 4. Quendam particulam terre per modum impignorationis per eundem Gregorium *facte* devolutam fuisse referebat.

Facti Species, descriptio, enarratio facti; *tényvázlat, dologmivolta, történet leírása*. Germ. Species Facti. Kass. P. P. I. 331. De Indiciis et *Facti Specie*: A sommás bejelentésekről, Történet, történet dolog leírásáról.

Factibilis, (Du C.) facilis, q. effici, fieri potest. Kuk. Jur. II. 153. videtur hoc ipsum vel exinde non esse *factibile*. Ljub. Mon. Sl. IV. 445. an. 1401. IX. 16. Pázm. Dial. 589.

Factitatio, effrenata licentia (Du C. actus factitandi); *garázdálkodás*. Tör. Tár. 1891. p. 666. de valonum *factitatione* Posenii.

1. **Factivus**, 3., (Du C. practicus, actione suffultus) hoc loco : auctor, efficiens, sustentans ; *előidéző, gyakorlati*. Pel. De S. Emerico s. l. c. 1. : Amicitiae *factiva* est concordia. Pázm. Dial. 589.

2. **Factivus**, i. officialis ; *tiszt, hivatalnok*. Batty. Leg. III. 631. an. 1498 : tabula officialium sive *factivorum*.

1. **Factor**, (Du C.) procurator mercatorum ; *ügynök*. Károlyi. Mat. Tent. 22. Imperator habet constitutos Consules, Agentes, *Factores* relate ad Commercium. Száz. VIII. 693.

2. **Factor**, institutor typographiei ; *nyomda-rezáló*. Kaz. Lev. I. 94. A *factor* az Erdődy Lajos uram verse felől nem tud semmit.

3. **Factor**, (Du C.) fautor, qui alicuius partibus favet (a factione) ; *pártos*. Germ. Parteigänger. Georg. Sirm. I. 40 : *Factor* Emericus ducisse ivit ad hospitium.

Factor cimentii, qui temperat calcem ; *mészoltó*. Germ. Kalklöcher und Bereiter des Mörtels. Arch. Ver. Sieb. XI. 447., 448.

Factor Horologiorum, horopæus ; *óráműves*. Kronst. I. 736.

Factor piscinae, procurator piscinae ; *a halastavak gondozója*. Kronst. I. 745.

Factor Regis, procurator, officialis ; *királyi ügynök*. Szegedi Rubr. Pars I. p. 82 : *Regis factores* (procuratores officiales) nihil a quoquam sine pecuniis auferant. (Decret. Math. Regis 1474.)

Factor regius, procurator regis ; *kir. ügynök*. Quel. Sieb. I. 435. an. 1506.

Factotum v. **totumfac**, omnium rerum transactor et minister ; *mindentes*. It. factotum. Kass. Jur. Civ. Lex. 23. Törvt. Msz.

Factum, (Du C. 6.) negotium, quod ad aliquam rem pertinet ; *ügy*. Frak. Mát. Lev. II. 278 : litteras scripserimus . . . pro *facto* ecclesie Nitriniensis.

Factum forte, vis ; *erőszak*. Kandra Reg. 146.

Factum maioris potencie, V. *Actus maioris potencie*. Pesty Ször. III. 310.

Factum potentiale, vis, violentia ; *hatalmaskodás*. Jogh. Eml. T. I. p. 5 : quod si in campo fecerit in notam latrocinii. Si vero in villa, in *facto potentiâli* . . . convineatur.

Factum Statutionis, actus in bona restituendi ; *igytalási tény*. Pesty Ször. III. 413.

Factura, unctio ; *kenés* (királylyá). Resp. B. 3. Neque enim simul consistere potest, aliquem esse Deum Natura ab aeterno et tamen Dominum et Regem non esse nisi per *facturam* seu unionem collatam ipsi in tempore post natiuitatem. (Nunc. ap. mercatores : rationes mercium acceptarum, venditarum ; *bizománydíj, tőzsdi*. Waarenrechnung.)

Faculari, face incendi ; *feltűzlni*. Rep. Cast. p. 78 : Sic vos estis ad Bella *faculari*, sed faculis, sive facibus, quibus vos primi ardeatis, exardeatis, et perardeatis.

Facultas, (Du C.) ordo, collegium doctorum ; *kar*. Germ. Facultät. Szentiv. Cur. Mise. Dec. III. P. II. 49. Decani *Facultatis Theologiae* in Academia Tyrnaviensis etc.

Facultates, fructus fundi ; *termés, jövedelem, telhetőség*. Hajn. Subs. Publ. 195 : plerique pro mensura contributionis adhibent

non fundum, sed fructus eius potius, quos *facultates* vocant.

Facultates Apostolicæ, concessiones apost. ; *Apostoli Engedmények*. Kass. P. P. I. 373. De Bullis, Brevisbus Pontificiis et aliis *Facultatibus Apostolicis*. A pápai Oklevelekről és Apostoli Engedményekről.

Facultatoriæ, nude pro : *litteris facultatoriis* q. v. Opin. P. III. Sec. V. §. 4. A.

Facultatula, æ, dem. ad facultatem, bona, prædia qualiacunque sunt ; *vagygonka*. Rač. Mon. Sl. VII. 47. an. 1044. Veran. VI. 269.

Facultatus, facultatibus, bonis præditus ; *vagyonos*. Fer. Mon. Sl. XVIII. 340. an. 1726 : ludimagistri, nisi sint bene *facultati*.

Fænetile, *szénás kert*. Szend. Misk. tört. III. 33. an. 1315. cum prætis seu *faenetilibus*.

Fæniceus, 3., (a gr. *φαινέ*) purpureus ; *vörös, bíborszínű*. Bárczay.

Fæniculum, Anethum feniculum (Linn.) ; *ánizs, olaszkapor*. It. finocchio. S. Benkő. Top. Mise. 55. Rep. *Fæniculti* . . . semina.

Fætibilis, fætibus ; *bűzlős*. Obs. Jadr. 405. fundunt Jadertini vasa sordida tabe et *fætibili* stercore.

Fagelum, capital ; V. s. *Mesclum* ; *kendő*. Gall. faille.

Faginaceus, fageus, fagineus, faginus ; *bikkfa* —. Lzb. Cod. Med. T. II. 302 : *faginaceæ* . . . silvæ.

Fagopyrum, Triticum Turcicum, zea ; *török buza*. Jogh. Eml. T. III. p. 110.

Faida, æ, (Du C.) a germ. Fehde, Feide, inimicitia ; *faidam levare*, arma movere ad vindicandas iniurias ; *boszú*. Vuch. Jur. Feud. 71. Ex impotentia prestandorum servitiorum feudaliū ab acquisitione feudorum arcentur I. Fœminæ I. F. 1. §. 2. filiæ remouentur, quia nec *faidam* levare nec pugnam facere possunt.

Faia, utazás. Germ. Pionier. Adelm. De orig. Ture. 43. Sed *faia* sunt thurce, qui propriis expensis militant, quia exempti sunt ab omni alio onere ipsi quoque vias mundant simul cum muselinis.

Failondis, (ex fain londis) panni lanei species mollior Lundensis ; *flanet*. Thök. Diar. II. 87. Hat sing *failondisa* vagy fl. 48. Vect. Ref. E. 2.

Fajca, æ, fumisugium ; *pipa*. Pest. Lev.

Falanga, (Du C. fustis, cui aliquid deligatur) longioris ferri ; *rúd*. Kronst. I. 253. II. 429. an. 1529 : pro una ferrea *falanga* vulgo stang. Quel. Sieb. I. 9. an. 1467.

Falconarii, Falconarius ap. Du C. falconibus præpositus, dignitas Palatina ap. Fejér *Falconarii* sunt servi, qui in arte venandi cum falconibus dominos suos adiuvare solebant. Fej. I. 90. et populos dictos *falconarios* mediate nos fecimus ordinare.

Falcare, (Du C.) falee demetere ; *kaszálni*. Fej. I. 76. et fenum ad *falcandum*.

Falcastrare, (Du C.) metere, desecare ; *kaszálni*. Kronst. II. 43. an. 1526.

Falcastrator, *falcator*, messor ; *kaszáló*. Kronst. II. 41. an. 1526., 622. an. 1530. Fjp. Szám. 342., 376. *falcastratori* bus feni.

1. **Falcastrum**, fale-astrum. (Du C.) scribit : falcastrum, instrumentum ferreum curvum cum longo manubrio ad densitatem verprium succidendam. (Georg.) die Sense zum abhauen des üppig wuchernden Grases. Et Finály : *buja fű és bokrok lerágására való kasza-*

féle. Falcastrum autem non solum instrumentum illud, sed etiam pratum significat Cf. Törv. Msz. falcastrum, *kaszáló* se, pratum, *rét*. Törv. Msz. alium quoque sensum memorat : *kaszarágat* ; quod generatim opus faleis et quia falx tantum instrumentum hominis agentis est, proventum laboris significat hominis, qui herbam prati aut segetes desecat. Fej. unius falcastrum, duorum falcastrum ; Unum fale, auctore Törv. Msz. *egy emberrágó, egy kaszarágó* i. e. opus unius, qui herbam aut segetes tempore quodam demetit, significat ; duo ff. vero opus duorum tempore eodem desecantium. Genitivo notatur mensura ; hic mensura prati. Fen. Ie igitur unius falcastrum est pratum, quod velut uno die desecare unius est hominis : *egy kaszarágatnyi rét*. Opinio unius falcastrum vel duorum falcastrorum semel vel bis quotannis pratum posse desecari significare falsa videtur, quia vocabulum falcastrum *kaszarágat* et non *kaszálas* significat. Fej. VII. 265. Fenile unius falcastrum ultra fluvium peluzneg iuxta vicinitatem Clementis, fenile similiter unius falcastrum ab occidente eiusdem fluvii in vicinitate filiorum Erney sunt data filijs Johannis supradictis et e converso Fenile duorum falcastrorum iuxta ipsum fluvium a parte occidentis ante Noghid assignata sunt Paulo et Laurenzio.

2. **Falcastrum**, falx ; *kasza*. Schläg. 1307.

1. **Falcator**, (Du C.) fenisea ; *kaszás*. Tör. Tár. 1893. p. 27.

2. **Falcator**, (Du C.) miles falce instructus ; *kaszás katona*. Thur. in Salamone Hung. Rege. c. 52. Mare. Chr. II. 58 : *falcatores* et furcantes.

3. **Falcator**, falconarius q. v. *solymár*. Kereszt. Res. Mil. 20. Horum alii erant Currieri (vulgo Szekeresek) alii Cursores . . . alii Coei, uti incolæ possessionum Szakácsi et Vyd alii Falconarii (*Falcatores*) alii custodes Silvarum.

Falcatum lignum, pinus montana ; *henye fenyő*. M. Bel. Prodr. 71. *falcati* quoddam ligni genus, quod vulgus Germanorum *Krumholtz*, Slavorum *Koszodrevina* adpellant, impeditam facit.

Falcatura, æ (Du C.) fœnicecium ; *szénarágás, kaszálas*. Arch. Rák. IX. 385. dum neque *falcaturam* aliquam, fœnique collectionem facere volunt.

Falcatus gladius, gladius forma falcis ; *sarló alakú kard*. An. Sc. II. 271. sæc. XVI. : ipsi vero (sc. Turcæ) in eo, quem quisque habebat vestitu, relicto etiam suo cuique ad ferenda arma idoneo *falcato gladio*, per aliquot milliaria deducti sunt.

Falchio, onis, (Du C.) falco ; *radász-sólyom*. I. jub. Mon. Sl. V. 323. an. 1357 : portatis . . . zirolaleum nobis presentatum per imperatorem Tarchorum et duos *falchiones* hic emptos.

Falcialis, tributum pro falcibus utendis pendendum ; *sarló pénz*. Kov. Form. St. XXVII. *Falcialis* Sarlópénz.

1. **Falcidia**, æ, decessio de pecunia (Du C. portio legitima, quæ filiis debetur ; simpliciter quadrans) ; *levonás, lerovás*. Opin. P. III. Sec. V. §. 4. (p.) absque *falcidia* ex ærario persolvitur. Art. D. 1840. p. 80. Fej. Jur. Lib. 470 : cum quindecim per centuali *falcidia* Kass. Jur. Civ. I. 237. Proj. Leg. Civ. 202. Faber Jur. Met. 49.

2. **Falcidia**, æ, (Du C. 2.) detrimentum, defectus; *rövidség*. Oltv. Act. Synod. 28. Ast hoc modo Clerus Curatus in proventibus suis *falcidiam* passus est. Heyse: Falcidia quarta: der vierte Theil einer Erbschaft, welchen der Erbe vor andern Vermächtnissen fordern kann.

Falciformis, formam falcis referens; *sarlóalaku*. Bene Med. II. 341. plica longicauda *falciformis*.

Falco, falco (Du C.); *vadász sólyom*. Raë. Mon. Sl. XIII. 210. an. 1338: emendo... *falcones* puleros.

1. **Falco**, (Du C.) tormenti minoris bellici species (Cf. Diez. Etym Wörterb. s. v. falconet); *kisebb ágyú*. It. falco, falcone. Istlv. V. 67., 49. V. 71., 21: *Falconum* et colubinarum pilæ attingere non potuissent.

2. **Falco**, onis, venator falconum; *soly-már*. Tör. Tár. 1892. p. 431.

Falconarius, i, (Du C.) falconibus præpositus; *soly-már*. Szék. Okl. IV. 147. Fej. III. 376. Cod. Dip. Arp. V. 180. Kol. Am. II. p. 149. (Dipl. Andreæ II. an. 1216.) *Falconarius* (Falcatoribus) ad custodiendam silvam et falconum fœnum... contulimus.

Falconet, **Falconeta**, **Falconetum**, Quadrans Colubrinæ (Du C.); *kisebb sugár ágyú*. It. falconetto. Curios. Misc. 373. Colubrina integra alias vocatur serpentina vel dimidia Apis, *quadrans Colubrinæ Falconet*. Istlv. V. 67. Tört. Tár. 1890. p. 379.

Falcontus, i, probabiliter ex voce *falcona* derivatum, quod tormentum minoris speciei denotat, Gallis: *fauconneau*, igitur significat militem, qui *falconarum* explodendarum munere fungitur; *tüzér*. Cod. Dip. Lond. 200. et versus Agriam fere per integrum miliare prosecuti et ceteri 48 *falconi*.

Facula, dem. ad falx: cultellus scindendis vitibus; *szőlőnyeső kés*. Bárczay. Cf. Cato R. R. 11. 4.; Col. 12., 49., 2.

Falculæ, arum, unguis; *karom, köröm*. Kass. P. P. I. 136. Ipsum denique scutum telamonum instar tenent anteriorum pedum *falculis* duo auri leones in posteriores divaricatos pedes erecti sibi oppositi. Bárczay Cf. Plin. 8., 45., 17.

Falcunculus duplex, *kettős csövű löfegyver*. It. doppelte Falconet. Fal. Arch. Mil. 146.

Falda, æ, scutum (Du C. al. s.); *paizs*. Ljub. Mon. St. IX. 457. an. 1444: pavetios seu *faldas*.

Faldistorium, (Du C.) sella plicatilis; *karszék*. It. faldistorio. ó gal. fausteuil, ú. gal. fauteuil, ónēm. *faldstuhl*, Falstuhl. Diar. Com. II. 22. dein progreditur D. Primas ad *Faldistorium*, quo eundem reliqui Episcopi comitantur.

Falscus, i, species farciminis (Du C. al. s.); talán: *disznósajt*. Gros. H. Ph. I. 204: intestina varia farcimina præbent ut sunt: *falsci*, lucanie, botuli, hilla, tomacula... mirmartes. Cf. Varro L. L. 5., 22., 32. Stat. Silv. 4., 5., 35. Martial. 4., 46., 8.

Falkanii, idem quod *falconarii*. Fej. I. 89. Nos... Comes Poseniensis memorie commendamus, quod cum terram ville Petum *falkaniorum* occupassemus.

Falkanethum, *Falconetum*. Tör. Tár. 1890. p. 377. *Falkanetha* duppla.

Falkon, (Du C. Falco) lanceæ species ad-

modum falcis recurvæ; *lándzsza*. Tör. Tár. 1890. p. 377: una *falkon* dicta Regiæ Mattis.

Fallaciose, fallaciter; *cselszövényesen, csalfán*. Szamosk. II. 145. Hæc ambigua fuga pecunia *fallaciose* emuncta plus labis Sigmundo... quam detrimenti Rodolpho... infixit.

Fallator, a *fallere*, fraudator, quadruplator; *csaló*. It. fallatore. Cod. Zi. T. I. 260: domini regis *fallator* convineatur.

Fallera, æ, (a fallare) fallonica (Du C. al. s.); *ványoló malom*. Schläg. 1002.

Falleratus, 3., falsus, adulatorius; *csalfa*. Fej. X. I. 336. notorii infideles... eum eorum *fallerata* et seclerata non modica eaterna adversus ipsas reginales Maiestates... concitati.

Fallere, aberrare a meta, non ferire (Du C. al. s.); *elhátrálni a célzt*. Veranes. V. 237. sclopo eum in vico petivit et *fefellit*.

Fallibilis, (Du C. 2.) hoc loco: labilis, qui facile deficit; *csalékony*. Pel. De Apostolis s. I. c. 4. Christi amicitia est... invariabilis, aliorum... sepiissime *fallibilis*.

Fallibilis visibilis, ea rei natura, quæ quis falli potest; *látható csalódhatás*. Wallaszky 196.

Fallimenta speciosa, iactura rei familiaris ad speciem; *tettetett megbukások*. Georch. H. T. III. 148.

Fallimentarius, i, qui loco cedit, qui solvendo impar est, bonis dirutus, eversus; *vagyonbukott*. Germ. Bankrottirer. Kövy El. 449. si vero vitiosus invenietur vel mercator antea iam *fallimentarius* seu facultatibus lapsus fuit. Kass. Jur. Civ. I. 71.

Fallimentum, i, fortunæ ad paupertatem redactæ, a fortuna deiectione, res in angustum coactæ. Voc. ex It. fallimento ductum, (a fallire), quod idem signif. ac: falli, decipi, fallere, decipere, signif. etiam iacturam (rei familiaris, pecuniæ); *bukás, csőd, tönk, tenk*, (Du C. culpa). Szirm. 83. Georch. H. T. III. 138. et passim.

Fallita, æ, *Bancarotus* q. v. reus violatæ fidei (Du C. fallitus); *vagyonbukott*.

Fallitus, (Du C. reus violatæ fidei) violator, raptor; *megsértő, rontó*. It. fallitore. Ljub. Mon. Sl. I. 456. an. 1328: exigat *fallitos* galearum.

1. **Fallum**, (Du C.) V. *Falum* 2.) It. fallo. Ljub. Mon. Sl. II. 9. filium... careeratum propter *fallum* patris.

2. **Fallum**, dubium (Du C. al. s.); *kétség*. Ljub. Mon. Sl. IX. 97. an. 1440: barcha... que sine *fallo* hodie vel cras ad longius hic erit.

Falsa Braga, V. *Faussae Braje*.

Falsa suggestio astare, falsis, suppositiis litteris defendere aliquem; *idegen névre szóló prókatori levéllel megjelenni, védeni*. Hajnik Perjog 476.

Falsarius monetarum, monetam adulterinam exerecens; *pénzhamisító*. Tör. Tár. 1881. p. 71. Mon. Comit. III. 214.

Falsatus, i, pugio, sica (Cf. Du C. Falsarius) a falce dictus; *gyilkol*. Ljub. Mon. Sl. I. 162., 263.

Falsgraffius, i, a Germ. Pfalzgraf; *pfalzgróf*. Il. Rák. Gy. 352.

Falsificare, (Du C. 3.) adulterare, corrumpere scriptum, monetam; *meghamisítani*. Pel. De S. Phil. et Jac. s. I. c. 5. Knauz M. E. Str. II. 138. Cod. Dip. Arp. V. 237.

Falsito, are, iterativum verbi: falso, are;

hamisítgatni. Fej. VIII. 2., 404. recta *falsitans* falsa iustificans.

Falsor, falsarius; *hamisító*. Tör. Tár. 1890. p. 701. *falsores* et falsi quæstores.

1. **Falum**, i, ignis lætitiæ; *örömtűz*. It. falo. Ljub. Mon. Sl. V. 240. an. 1334. pro *falo* de varda.

2. **Falum**, pro: *fallum*, negligentia, defectus; *elhanyagolás*. Ljub. Mon. Sl. V. 256. an. 1334: pro... condempnatione pro *falo* eustodie.

Falx foenaria, falx; *kasza*. Ger. Sense. Monm. Comit. Trans. II. 182. *falcem foenariam* Kazza d. 20. vendant.

Falx messoria, *sarló*. Germ. Sichel. Mon. Comit. Trans. II. 182. *falcem messoriam* sarló d. 4. vendant.

Falx pacis, Cod. Dipl. Pat. T. I. p. 264: ut litis materia... *falce pacis* succederetur.

Falx putatoria, falx vinitoria; *nyeső, metsző kés, kaczor*. Ger. Rebenmesser. Mon. Comit. Trans. II. 182. *falcem putatoriam* magnum d. 10. vendant.

Famari, (Du C. *famare*: fama vulgare) hoc loco: bene audire; *jó hírből állani*. Georch. Sirm. I. 51. Hoc videntes religiosi claustrales et parochus, valde *famabatur* in vita bona sua nomine Demetrius in civitate Themeswar.

Famen, (Du C.) sermo, oratio; *beszéd*. Dankó I. Vet. Hymn. Eccl. Bpest. 1893. p. 451. actu rectum e *famine*.

Famere, (Du C.) esurire; *éhezni*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 144. Ipse *famet* et canes alit. In illum qui splendide vestitur neglectis necessariis ad victum. Nill. Symb. p. 457. Fej. Jur. Lib. 369.

1. **Familia**, V. Gasindi.

2. **Familia**, armamentum; *felszerelés*. It. famiglia. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 89. ut nec Ragusii cives in Molieta plazam tribuerent vel scalaticum, nec Molfiocenses Ragusium plazam vel scalaticum et *familiam* vel anocraticum.

Familiares Regis, V. s. *Equites aulici* v. *Servientes Regis*.

Familiaris, ii senes dicebantur ita, qui bona sua ordini donantes reliquum tempus vite in monasterio in cultu divino transigebant. Bék. Pil. P. I. 83.

Familiaris aulae Regiæ, *udvari, udvari tiszt, bizalmi férfi, királyi asztalnok*. Prisc. Serv. p. 103. *Aulae Regiæ familiares* satius nominaverim lingua Germanica *cinen Hof Vertraulichen, einen Hof-Cavalier*.

Familiaritas, (Du C.) dignitas familiaris; *bizalmas házi tiszttség*. Batty. Leg. III. 47. Familiarium tam Regalum quam Episcopatum magnus tribuebatur honos, erant enim familiæ Regum, vel Episcoporum adscripti, quin servientium numero adscriberentur; ex his apud episcopos non minus quam in Regum curiis aliqui erant una Capellani, alii etiam laici, qui hoc honore perfruebantur, quod ipsum hic quoque vides, *litteratus* enim idem sonat, quod clericus.

Familiaratus aulae Regiæ, Dignitas dapiferorum; *királyi asztalnoki méltóság*. Orsz. Lev. Liber Regius II. classis.

Familiaris, i, (Du C.) familiaris; *bizalmas, meghitt* (embere valakinek). Rák. Ön. p. 246. l. 11—12. (12.):... Princeps in

cubiculo suo cum paucis *familiariorum* suorum agebat . . .

Famulamen, inis, (Du C.) servitium; *szolgálat*. Cod. de Sztára II. 79. virtuosa . . . *famulamina*.

Famuolus, i, famulus; *szolga*. Szilády Tör. Magy. Eml. VI. 482. Celitüdini Vestrae affectionatissimus *famuolus* J. A. Benenotus.

Famulus magnus, princeps famulorum; *örög szolga*. Germ. Grossknecht. Urk. Sieb. II. 546. an. 1380. pro quo Andreas *magnus famulus* cum . . . litteris procuratoris comparuisset.

Fangulentus, 3., lutosus, luto inquinatus; *sáros*. It. fangoso. Prot. inq. 271. vestes suas propter hoc (pluviam, lutum) balneatas et *fangulentas* tenebat in dorso de nocte.

Fangus, i, (Du C.) lutum. V. s. *Pelia*; *sár*. It. fango.

1. **Fano**, onis, (Du C.) 1. vexillum ecclesiae, 2. involuerum; 1. *zászló*, 2. *kendő*. *Fanones offertorii*, quibus oblationes i. e. panis eucharisticus involvitur. Nagy Hier.

2. **Fano**, V. *Orat* (Du C.). Cher. Jus. Eccl. II. 446. Nomine *fanonis* vero seu *oralis* intelligitur illud pontificis ornamentum, quod ex subtili velo 4 coloribus distincto constat, quodve post Albam et cingulum capiti instar cuculli aptatur atque induta casula ad humeros pectusque demittitur.

Fantasma, atos, Phantasma, imaginatio; *képződés*. Rák. ÖN. 92.

Fantiescha, ancilla (Du C. *Fantescha*); *szolgáló*. It. fantesca. Han. Mon. Jur. II. 182.

Far panicum, Polygonum fagopyrum (Linn.); *haricska*. Germ. Buchweizen. Opin. P. I. §. 7. *far panicum* vulgo Haritska.

Fara, ae, (a Germ. Fahr-Fuhre) vehes (Du C. 3. species nauli); *fuvar*. Fjp. Szám. 230: Pro vectura solvimus ex parte Petri Richter de *fara* Kaseorum.

Faraho, zingarus; *zigány*. Georg. Sirm. I. 67: ordinaverunt *farahones* cum carbonibus et cum foribus et de ferro unam coronam preparaverunt.

Faratura, Forratura, ae, pannus subsutus; *palást belseje*. Germ. das Futter. Schläg. 1465.

Farciminarius, i, qui farcimina facit; *hentes*. Pest. Vár. Lev.

Farcinium, ventriculus suillus fartus; *gömböcz*. Ger. Magenwurst. Kov. Form. St. XXVIII. *farcinium* — gewmbeez.

Faretra, *Pharetra*; *puzdra*. Száz. XXIV. 339.

Fargus, i, triticum turcicum V. s. Sorgo; *tengeri, kukorica*.

Farisius, i, equus Farius, equus arabicus generosus Faras, unde *φάρμας* (Du C.); *arabs* ló. Fjp. Anon. 6 b. Galicie du . . . X. *Farisios* optimos et CCC equos cum sellis . . . duos (sc. Almo) . . . condonavit.

Faristar, pro: *foristar*, agoranomos; *rásárhíró*. Fej. III. I. 173. quoddam predium . . . cum omni proventu fori contulimus tali scilicet proprietate, quod nec Rex, nec Comes Poseniensis, nec etiam *Faristar* aliquis noster iuris inde habeat.

Farnita, ae, idem quod *formita* q. v. Ijub. Mon. Sl. XI. 30. an. 1313: coraze V. *farnitas* et balistas.

Farrarium, arca farinaria; *gabnalu, hombár*. Nagy Hier. Cf. Vitr. 6., 9. fin.

Fartura, pulvis pyrius cum globo in tormentum immissus; *töltés* (ágyu). Falud. Arch. 140., 146.

Fascemina, ae, (ap. Du C. Fascennina), propugnaculum arcium ex fascinis seu ligneis fascibus confectum; *rözsényaláb*. Germ. Faseshine. Obs. Jadr. 394. atque fodere iubent iuxta ripam portus et januas magnas profundissimas *fasceminas* ac vallationes decoras per girum urbis efficiunt. Kat. Hist. IX. 354.

Faschanga, ae, Saturnalia; *farsang*. Kronst. II. 396. an. 1535. sabbato ante *faschangam*.

Fasciatio, actus ligandi; *bekötözés*. Bene Med. I. 317. litiones corporis vinosae, spirituosae, subinde compressio, *fasciatio*.

Fasciatus, fascia ornatus, virgatus; *szalagos, csikos*. Nuni Hung. 14. in circulo *fasciatio* scutum solitum. Alexy 28.

Fasceia, ae, dem. ad fasciam; *kis szalag*. Száz. XXVII. 322.

Fascinula, fuscina, fureula; *villa*. Germ. Gabel. Magy. Tör. Tár. XX. 165. duo coehlearia cum *fascinula*, cultro et dentiscalpio. Tör. Tár. XX. 172: Cultelli cum totidem *fascinulis*.

Fasciola, ae, *métely*. Gall. Fasciola. Germ. Egelschnecke. Oszterh. 26. sicque lues, *fasciolae* aliique morbi antevertantur pecorum.

Fasianus, Phasianus Colchicus (Linn.); *fácán*. It. fagiano. Schläg. 2248.

Fassanguus, i, carneval; saturnalia; hilaria pontificiorum ante ieiunia; *farsang*. Szil. Régi Magy. Költ. T. I. 328. Kronst. III. 69., 91., 417., 362. Pel. Serm. Hiem. 44. b. g. 45. k. o.

Fassio, (Du C.); *vallás*. Szegedi Ruhr. Pars. I. p. 83: *Fassio* est declaratio voluntatis propriae, facta in loco credibili sive authentico. Kov. Form. St. CXLVII. Samb. Tyrn. Georg. H. T. 194. Pel. Serm. (Hiem. 24. I.) Szék. Okl. III. 401.

Fassio in forma cambii celebrata, tempore permutationis praediorum facta *fassio*. Georg. H. T. III. 89. Nem is szükséges tehát a cserétételkor (akár elegyes az tisztá csere D. 1. P. 104. akár elegyes csere vagysis cserévelített örök vallás *fassio in forma cambii* celebrata D. 12. P. 95. az osztályos Atyafiakat eleve megkínálni, *praemonere*.

Fassio Inscriptioalis, V. *Fassio libertationalis*. Kov. Form. St. CLXVI. *Fassio-Inscriptioalis* super una media Curia et una Domo emanata.

Fassio larvata, relatio falsa, mentita; *hamis vallomás*. Proj. sanct. crim. P. I. Tit. VIII. Art. VII. *Fassiones larvatae* sunt declarationes specie quidem externa legales, sed reapse mentito alterius nomine, mentitaque persona in fraudem damnumque eorum locis credibilibus personisque authenticis factae.

Fassio libertationalis, (litterae *Fassio* nemlibertationem continentes) *szabadddá tételkor örök vallás*. Kov. Form. St. CLXVI. *Fassio libertationalis*, s. Inscriptioalis, per Dnum Terrestrem super certa Sessione Colonicali cum Appertinentiis fideli servo suo, et officiali coram loco authentico celebrata.

Fassio perennalis, *örökvallás*. Kövy El. 395. Emlio et Venditio Jurum possessionariorum titulo perennali solenniter facta

vocatur *fassio perennalis*. Proj. Leg. Civ. 222. Georg. H. T. II. 95.

Fassionale, litterae *fassio* nem continentes; *vallás-tétel-level, valló, bevalló levél*. Georg. H. T. II. 401. Tör. Tár. 1887. p. 584. Cod. Dip. Pat. V. 296., 280.

Fassionaliter, litteris *fassio* nem continetibus; *örökvalló levél útján*. Kass. Jur. Civ. II. 154. Beng. Ann. Er. Cornob. 189. hoc pariter anno duo millia florenorum sub perpetua obligatione altariae duorum sacrorum hebdomadarum legendorum et unius anniversarii decantandi in refrigerium animae sua praefato conventui klimiensi *fassionaliter* inscripsit.

Fassionarius, in cuius emolumentum quis fatetur; *vevőfél, bevalló fél, szerzőfél*. V. s. *Fatenis*. Kövy El. 141. Proj. Leg. Civ. 231. Kass. Jur. Civ. I. 108. Molnár Patv. 25 Csapl. Nucl. p. 125. Georg. H. T. II. 479.

Fastidiatio, (Du C. ex Fasti dies) vaticinatio ex Fastis; *naptári jóslat*. Nagy Hier.

Fastidiositas, fastidium; *csömörlés undorodás*. Pel. De setis inter pascha et pent. s. II. c. 6.: Decimus octavus fructus est satietas sine *fastidiositate*.

Fastigare, fastigare; *hegyezni*. Veranes. Hist. I. 305. dictusque est ab his cervis in verutorum formam *fastigatis*, *Rasgni* quod vocabulum illyricum est.

Fastigiatus, fastigio instructus; *csücsbemenő, hegyes*. Nuni Hung. 48. M. Regis Karuli in circulo lineali caput regis pileo in coronam *fastigato* tectum. Cf. Sidon. 1., 9.; 2., 4.

Fastigosus, 3., fastidiosus, elatus, superbus; *dölyfös*. Georg. Sirm. I. 38. El valde erat *fastigosus*, et tamen erat iobagionibus bonus et graciosus in vita sua.

Fastuose, superbe; *dölyfösen*. Tör. Tár. 1888. p. 546. *fastuose* reiectam.

Fastuosus, 3., fastu plenus, superbus *dölyfös*. Veranes. VII. 59. Et tamen in contemptissima mea *personula* voluit Deus vincere, et impetui *fastuoso* modum facere. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 140. Cf. *Fastosus* ap. Martial. 10., 43., 7. Petron. Sat. 131.

Fatalis dies, terminus intra quem contradicere fas est; *idő, mely alatt ellenmondani, kifogást tenni szabad volt*. D. Rákz p. 207: in quantum quod praememoratatum praedium . . . praediciat, intra *fatales dies* contradicit.

Fatalitas, (Du C.) fatum, res adversae sors. Fej. V. II. 321. filios nostros carissimo sorte *fatalitatis* humanae paternis oratio solatiis . . . gratis non desinitis praevnire servitiis. Kaz. Lev. I. 84. Cf. Cod. Justin. 4. 66., 4.

Fatari, (Du C.) fato destinare; *sors által meghatározni*. Marc. Chr. II. 44. *fatum fuit*, quod de lumbis eius gloriosi regis propagarentur.

Fatens, qui fatetur; *eladó, valló*. Arch. Rák. IX. 335. Georg. H. T. II. 479. Proj. Leg. Civ. 231. Quilibet *fassio* de haereditatibus Civilibus coram Magistratu aut duobus hoc fine exmissis Senatoribus vel personaliter, presentibus videlicet *fatente* et *fassionario* ve medio plenipotentiariorum penes specialem ac hunc actum datam iidem plenipotentiariorum Constitutionem celebrari debet.

Faterli, (Du C.) loqui; *szólni, beszélni* Batty. Ger. 41. Salvator turbis nonnisi in parabolis *fatebatur*.

Faterilfacere, fatendum curare; *vallo-mást tételni*. Szék. Okl. I. 321.

Fatet, inusitatum pro: *fatetur*. Cod. Dipl. Pat. T. I. p. 385: testis domina Ursula . . . *fatet*.

Fatiga, æ, (Du C.) fatigium, labor, molestia; *fáradtság*. An. Se. I. 18. an. 1474: iustitia . . . sine dolo . . . ac in debita *fatiga* administraretur. Pel. Serm. Pascha 14. s. 24. k. S. de Kz. Chr. I. 4., 2.

Fatigativus, 3., (Du C. *fatigosus*) fatigationi idoneus; *fáradtságos*. Cod. Dip. And. II. 444., 480.

Fatigiae, (Du C.) labores, molestiae; *fáradalom, fáradtság, teher*. Samb. Tyrn.

Fatigosus, fatigatione plenus, operosus; *fáradtságos*. Yern. Psych. 214. *fatigiosa* producta.

Fatigium, (Du C.) *fatigiae* q. v. Cod. Com. de Sztára Vol. II. 504. Volentes . . . se a maioribus *fatigiis* et expensis precavere. . . Pel. Pom. In Epiph. s. I. c. 5.

Fauni sicarii, homines silvestres; *erdei emberek*. Thuróc. 45. Quos tandem silvestres homines (quos nonnulli *faunos sicarios*) vocant.

Faunus, (Du C.) hinnulus (a Gallico: *Faun*); *öz*. S. Benkő. Top. Misk. 1. hinc silvæ *Fauno*, Cervis, Damis, Atagenibus gratæ.

Fausse Braje, antemurale: *elővéd*. Heyse: *Fausse-Braie*: Unterwall, Vorgrund eines Schlosses. Curios. Misc. 408. Quid sentiendum sit de *succinctus muralibus* mentionem, *Fausse Braje* dictis. *Faussae Braje* sive *Falsa Braga*, Latine, *antemurale*, *promurale* vel *succinctus muralis* nuncupatur. Estque lorica ad valli pedem exstructa.

Faustiter, fauste; *szerencsésen*. Schesæi Ruin. Pann. II. 569. *Faustiter* ad Lip-pam cladis monumenta peractæ.

Faustuosus, fastosus; *kerély*. Chr. Dubn. p. 143.

Fautoratus, us, favor, studium: crimen furibus favendi et furta abscondendi; *bűncímboráság, orgazdaság*. Germ. Hehle-rei. Cod. de Delict. 343. De *Fautoratu* malefactorum in genere et de *Complicitate*. *Fautoratus* et occultatio malefactorum est actus, quo hi scienter protegentur et vindictæ iustitiæ subtrahuntur. Kass. Jur. Civ. II. 189. Kass. Ench. I. 77.

Fautum, (ap. Du C. *faucio*) consensus, pactum; *alku, megegyezés*. Fjp. Szám. p. 538. an. 1442. factum est *fautum* pro 400 currubus.

Fauccia, æ, pactum, amicitia (a favere); *egyezség, barátság*. Georg. Sirm. I. 378. Ipsi non senciebant, quod propter duas arces faciebant *faucciam* cum Turcis.

Faventer, benigne, benevole; *kedvezőleg, kegyesen, szívesen*. Rák. Ón. p. 292. l. 23—26. (23—24): (Ablegatus Hispanicus) . . . cum mihi et per me factas propositiones reitasset, *faventer* exauditus, . . . recessit.

Faventissimus, 3., benevolentissimus, benignissimus, carissimus; *nagyon kegyes, nagyon kedves*. Forcellino auctore tantummodo participii ad instar usurpatur. Rák. Ón. p. 208. l. 33—36. (35): . . . intentiones meas Czaro aperui ante abitum ejus velle me interea Gedanium discedere et inde secretum iter Berolinum ad regem Borussiae mihi *faventissimum* suscipere . . .

Favorabilitas, favor; *kedvezés*. Kuk. Jura I. 124: Ducali *favorabilitate* inclinati. Szék. Okl. I. 72. Fej. VIII. I. 365.

Favorita, æ, qui alienius favore fruitur; *kegyencs*. Magy. Tör. Tár. XV. 403.

Favorose, (Du C.) cum favore; *kegyesen*. An. Se. III. 220. an. 1465: *favorose* inclinati.

Favorosus, 3., (Du C.) favore plenus; *kedvező, jó indulatú*. It. favoroso. Fej. X. I. 221. tamen ut ipse sciat nostram gratiam sibi *favorosam*.

Faxium, (Du C. *Faxius*) fascia, onus; *esomó*. Germ. Bündel. Ijub. Mon. Sl. II. 304. an. 1345: *faxium* feni.

Fazalus, i, *Fazeolus*, strophium; *kendő*. It. fazzoletto. Ijub. Mon. Sl. V. 239. an. 1334. pro uno *fazalo* furato. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 278.

Febrilis, febris laborans; *hideglelős, lázas*. Pel. De s. Georgio s. IV. c. 4. Natura morbo corrupta *febrili* solet appetere ea . . . Rák. Ón. 241., 28—30.

Febrire, (Du C.) febris tentari; *lázba esni*. Sim. 87. Sicor *febrat*, quia *similares* in eo sunt partes, ergo ubi similarium est natura, ibi erit causa febris expiendæ. Cf. Cels. 4., 4., 2.; Colum. 6., 33., 4.; Macrob. Sat. 7., 4.

Fecci, pro: feci, sicut reggere pro: regere, more Itolorum duplicatum. Száz. IV. 678.

Fecialis, Heraldus; *hírnök*. Germ. Herald, Stabellherr. Probst. Comitoli. p. 104: *Feciales* trabeati cum caduceo. Ac. Com. Sopr. p. 202.

Fecundatio, imprægnatio; *teherbejtes*. Pel. Pom. L. I. P. t. Conclusio: Quinta congruentia virginialis *fecundationis*.

Fede, indultus; *engedély*. Lzb. Cod. Med. T. II. 437: absque obtento indultu, Prætica aut *Fede* nuncupato.

Fede sanitatis, literæ valetudinis testes v. tabula integræ valetudinis testis; *egészségi bizonyítvány*. Lzb. Cod. Med. III. 65.

Fedus, i, fedus, eris; *szövetség*. G. Sirm. 1., 19. Quomodo Rex Mathias fecerit *fedum* cum Cesare Turcarum ad decem annos.

Felaitar, Felaitarus, i, cursor; *fulajtár*. Ger. Vorreiter. Veranes. VII. 16. ecce Cracovia literæ ab homine amico magna celeritate afferuntur, quibus de his ipsis sedulo admonebar, quæ his iam *felaitar* indicaverat. Martinus mecum adhuc est, quem de industria mulceo, ut et sui peculiariter et cum *felaitaro* una quandoque collegarum facinoris testes sistantur.

Felba, ab ital. *felpa*; *gubás bársony*. Germ. Plüsch. Vect. Ref. G. De una petia *Felba* vulgo Gubás-Bársony.

Felföldismus, genus dicendi in Hungaria superiori usitatum: *felföldi nyelvjá-rás*. Turkovics Corp. Gram. 706.

Felicitanter, felices reddendo, beando; *boldogítóan*. Pel. de s. Matthæo s. I. c. 2. Deus respicit homines quosdam homines *felicitanter*.

Felicitatio, actus beandi, felicitas; *boldogítás*. Pel. Dom. II. Adv. s. II. c. 2. Quare sic Deus voluit, ratio est: propter beatorum pleniorum *felicitationem*.

Fellicidus, 3., pellicatus dolore cruciatus v. exacerbatus; *elkeseredett*. Chr. Dubn. 134., 443. Et quia invideat ideo *fellicida*. Locum supra laudatum pede presso hæc sequ-

untur: Et honori mariti sui in felle amaritudinis posita invidet.

Feloniam, (Du C.); *hübéri vétség, hübér-sértés*. Vuch. Jur. Feud. 245. *Feloniam* Germanis vocatur Lehenstfehler, Longobardis frequentius culpa, derivatur a voce Germanica *fehlen*, quod idem ac errare, delinquere significat, inde illa corrupta latino germanica vox *felonia*. Sunt etiam qui a latino *fel* repetant propterea, quod, qui delicta perpetrant, ex felleo plerumque id faciant animo. Alio sensu *to feloniam* usurpatur in Anglia, ubi *felonia* nomine veniunt omnia crimina capitalia (homicidia, latrocinia, incendia). Vuch. Jur. Feud. 245. Nexus feudalibus solvitur I. ex causa privationis feudi, quod fit per *feloniam*. Est autem *felonia* a) violatio fidelitatis intuitu feudi præstanda. Dividunt eam Doctores in *veram* et *quasifeloniam*. Vera est, quæ committitur a vasallo pro violationem officiorum, quæ vasallus domino partim vi contractus et nexus feudalibus, partim vi legum feudalium debet: *quasifelonia*, quæ committitur per delictum a vasallo in alias personas, quod vi legum feudalium amissionem feudi tanquam poenam post se trahit.

Feloniam domini, *az úr által elkövetett hübér-sértés*. Vuch. Jur. Feud. 224. Est autem *Feloniam domini* violatio fidelitatis, quam dominus debet vasallo.

Feltrum, Filtrum (Du C.) lanæ coactæ, quæ infuso addito aceto ferro resistunt; originem ducit ab angl. *felt*, quod lanam coactam sonat; *szőrruha*. Prot. inq. 266: nec lavabat sibi caput . . . ita quod capilli sui tenebant se simul ad modum *feltri*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 8.

Felt Sanchez, (a Germ. Feld Schanze) munimentum, agger; *erőd*. Tör. Tár. 1891. p. 259. Hoc in loco duobus ab Uivarino distant milliariibus in uno exiguo *Felt Sanchez* sex Musquetarii sunt cum uno decurione, Hungarorum penitus nullus.

Feltwabel, princeps decurionum; *ör-mester, strázsamester*. Feltwabel. Száz. XIII. 637. exiverat et profugerat Jaurino quidam *Feltwabel*.

Felvitri, *fém-salak*. It. sale, loppe. Ger. Glasgalle. Vect. Gen. Kk. 2.

Femina villatica, rerum domesticarum administra; *proma; majorosnő*. Wallaszky 327.

1. **Femorale**, (Du C.) braccæ; *nadrág, gatyá*. Tör. Tár. 1889. p. 377 una pecia Ezther, unum *femorale*.

2. **Femorale**, vox lubrica et impudica a femore, pretium femoris (Cf. Tibullus, Ovidius: supponere femur); *hárismenyő*. Kov. Form. St. XI.

Pone quidquid habes imme-morale Tunicam camisiam, si quid habes tale Nam pincerna consumit nec non *femorale* Venite ergo socii intremus thabernam.

3. **Femorale**, lorica, thorax; *metlvert*. holmer, vasholmer. Schläg. 568.

Fenestra, æ, ubi venum exponuntur merces (Du C.); *kirakat*. Eszt. Okm. 32. Deér. Ladisl. 1280. singule mansiones fabrorum etc. qui suas *fenestras* habent . . . dimidium frisatum debent.

Fenestrare, (Du C.) fenestras facere; *ablakot készíteni*. Brut. Hist. XII. 299., 1. Cf. Plin. 41., 37., 55. Varro L. I. 8., 14., 110. lin. Vitruv. 40., 49. med.

Fenestrarius, i, vitrarius (Du C. al. s.); *ablakesináló*. Pár. Páp.

Fenestrella, fenestella V. s. *Construc-torium*; *ablakocská*.

Fenestrum, pro: *fenestra*; *ablak*. Magy. Tört. Eml. XXX. 440. an. 1340. intraverunt per *fenestra* ac intrando omnia bona... in pradam converterunt. Arch. Ver. Sieb. X. 354. misi... facere tria *fenestra*.

Fenitile, pratum in quo herba, ex qua fenum fit, crescit; *szénás*. Fej. VI. 35.

Fenetum, longe discrepat a voce: *fenile*; est enim fenile locus, ubi fenum i. e. herba arefacta asservatur; *fenetum* autem pratense pars illa, in qua herba crescit et post resectionem arida iam in cumulos (*petrencze*, *boglya*) congestatur, ut fenum *Fenile* est: *szénupaddás*, *fészter*. *Fenetum*: *kaszáló*, *szénás* (ad normam: *kukoriczás*, *dínnyes*, *szilvós*). Cod. Dip. And. I. 439., 450.; I. 89. 96. I. 435., 446. et pass. una cum locis sessionalibus, terris arabilibus cultis et incultis *fenetis*, pascuis pecorum.

Fenetus, 3., Ad pratum vel fenetum pertinens; *szénás*. Fej. V. III. 4., 579. terre arabiles et *fenete* singulatim et distincte debent pertinere.

Fenicillinum, feniculum; *ánizs*, *olasz-kapor*. Schläg. 861. *kömény*.

Fenile, V. s. *Fenetum* (Du C.). Szék. Okl. I. 236. Cod. Dip. Kár. I. 298., 488.

Fenum, fors: *Sevum*; *faggyú*. Kronst. II. 61. an. 1528: pro tribus talentis *feni* (önsyl).

Feodifirma vel Feudofirma, (Du C.) est tenura terrarum vel tenementorum alicui et hæredibus concessa pro annuo redditu, qui tertium vel adminis quartam veræ æstimationis aequat, absque aliis servitiis, quam quæ in charta concessionis seu feoffamento exprimuntur; uti telex, mely valakinek és örökösének azon föltétellel adatott, hogy az évenkénti termésnek harmadát vagy negyedét a föld urának szolgáltatssa de más különösen kikötött szolgálattal nem tartozik csak hasznavevője. Uj Magy. Muz. III. 199. Si aliquis teneat de nobis *feodifirmam* vel per socagium vel per burgagium.

Feodum, V. Feudum; *hűbér*. Pfahl. Jus Georg. LVI. Alodium vel Alodium opponitur *Feodo* seu *Feodo* et significat strictè terram, quam aliquis non iure feudali sed pleni Dominii possidet. Cod. Dip. Arp. V. 167.

Ferale theatrum, locus extremi supplicii; *halál színhelye*. Fabó. Monm. Evang. II. 202. quod. an. 1621. unico die XXVII. glorioſi martyres in *ferale theatrum* producti fuerint.

Feralis cultus, pegma supplicii mortiferaque securis; *nyaktölő*. Gall. guillotine. Kelem. Hist. Jur. Pr. 462. iniquissimam mortis sententiam recepisset, et collum *ferali cultro* (*Guillotin*) 21-a eiusdem subdere coactus fuisset.

Feraliter, (Du C.) more ferarum; *vad-állati módon*. Fej. IV. 4., 236. Omnia *feraliter* per circuitum exterminando. Marc. Chr. II. 402. Cf. Fulg. Myth. 3., 1. med.

Feralum, (Du C. ferale) lanterna; *lámpás*. Ijub. Mon. Sl. V. 267. an. 1334. dedit... grossos... pro uno *feralo* per custodia fractum.

Ferarium, (Du C.) locus, in quo fera venaticæ concluduntur; *vadaskert*. Szerdah.

Celebr. II. p. 4: Neque *ferarium* amplissimum deerat. Gros. H. Ph. I. 146.

Ferculum Eucharisticum, Monstrantia; *sztentségtartó*. II. l'ostensorio. Gall. ostensor. Germ. Monstranz. Szegedi Rubr. Pars. II. 434: Præfuit his Comitibus ipse Rex Ferdinandus. Et pro avita gentis Austriacæ pietate, *ferculum Eucharisticum*, festo Theophoriæ per urbis vicos ab Olaho gestatum, singulari veneratione comitatus est.

Feretrum, (Du C.) conditorium, cistella, in qua reliquiæ sacræ reponebantur; *ereklye-tartó*. Batty. Leg. I. 398.

Feretrum manuale vel portatile, *ferculum*; *saraglya*. Ger. Trage. Kronst. III. 461. 528.

Feretrum rotatum, pabo, *ferculum* rota instructum; *taliga*. Kronst. I. 420., 527.

Feretum, ap. Vergil. Ov. et alios poetas feretrum, quod est capulus, instrumentum, quo cadavera egerunt ad sepulturam, vox Græca: *φέρετρον* H. I. instrumentum, quo agroti vehuntur. Szabó vertit: *szelyeszek*. S. de Kz. Chr. II. 3., 5. Et quamvis plures in *feretis* habentes purpurea lectisternia ægritudine fatigati ducerentur, dimissis *feretis* et lectis purpureis equos ascenderunt... agroti, qui dimissis *feretis* et lectisterniis in monte Barsanus in equis equitaverunt.

Feriae, (Du C.) singuli dies hebdomadis dieti. Primus igitur hebdomadis dies Dominicus dicitur; qui post sequitur: secunda feria et deinceps. Marc. Chr. I. pr. *feria tertia*.

Feriae Corporis Christi, Festum corp. Chr.; *ünnep*. Fabó. Monm. Evang. II. 291. Opifices ad comparanda vexilla et frequentandas processiones in specie *feriis Corporis Christi* adiebantur.

Feriae decretales, Festi dies decreti; *megszabott, rendelt ünnepek*. Fabó. Monm. Evang. II. 307. *Feriae decretales* a protestantibus celebrantur et eorum artifices sacris obambulationibus intersint.

Feriare libertate, manumittere, libertate donare; *szabadon bocsátani*. End. p. 346: Si quis... servos libertate *feria-verit*.

Feriarum, (Du C.) ferias agere, feriatum esse, ab opere servili cessare; *szünetelni*. II. feriare. Fabó. Monm. Evang. 457. Præterquam enim quod a publicis studiis non sine præsentissima temporis iactura *feriari* necesse habebat. Cf. Macrobi. Somn. Scip. 1., 7. Varro L. L. 6., 3., 55. Hor. Od. 4., 6., 14. Sidon. Ep. 9., 11. med.

Feratio, laborem interrompere, intermittere opus; *szünetelés*. Faber. Jur. Met. 142. Opera metallica metallique fodinæ ob graves rationes et impedimenta etiam *feriari* possunt i. e. labor montanisticus in iis penitus longiore etiam tempore intermitteri; ad quam *feriationem* tuto suscipiendam a Iudicio Montano *Moratorium* expeti et impetrari debet seu indultus laborem ad determinatum aliquod tempus intermittendi.

Feratio diei Lunæ, cessatio operis diei lunæ; *hétfői munkaszünet*. Kass. Ench. II. 62. *Feratio diei Lunæ* Blau-Montag compellatæ sodalibus opificum interdicta. Norm. Ordin. an. 1781. 46. Aug.

Feripeta, æ, prædo ferarum; *vadorzó*. Opin. de Venat. et hinc *feripetæ*, qui Venationem illicitam ex professo quasi instituunt.

Ferire, tangere, concernere, pertinere ad

(Du C. al. s.); *illetni, vonatkozni*. Száz. VI. 520. Acta successionem comitis Ladislai Csáky *ferientia*.

Feritrophium, vivarium, septum ferarum; *vadaskert*. Art. D. 1840. p. 36.

Fermanum, scriptum mandatum imperatoris Turcarum; *a zultán parancslevele*. Tök. Diar. 587: exceptis eis, quæ requirunt *fermana* vezirii. Szil. Tör. Magy. Eml. II. Füg.

Fermentarii, (Du C. Fermentacei) a latinis per contumeliam appellati græci, quod ex fermentato pane corpus Christi conficerent; *kovácsosak*. Nagy Hier.

1. **Fermentatio**, perturbatio, motus; *lázongás*. Ger. Gährung. Ker. Nap. 335.

2. **Fermentatio**, actus fermentandi; *forrás, erjedés*. Vern. Met. II. 26. *fermentationem* cerevisiæ in dolio.

Fernisium, (Du C.) vernix, atramentum tenue; *fénymáz, fírnáz*. Ger. Firniss. Vect. Ref. O. De centenaria *Fernisii*.

Ferocialiter, ferociter; *radul, bátran, daczosan*. Fej. V. II. 426. qui in regno nostro ad maiestatem nostræ Serenitatis *ferocialiter* irruendo.

Ferocire, ferocem esse; *dühösködni*. Tör. Tár. 1886., 498. *ferocientis* militiæ caesareanæ insolentia haud tollerabiles. Cf. Festus p. 92. Gell. 4., 14., 2. Tertull. Apol. 5.

Ferragium, (Du C.) stramentum, palea, fenum; *takarmány, abrak*. S. Benkő. Top. Misk. 27. et in recognitionem juris Dominialis præter *ferragium* ex agris et vineis Dominio competens ab uno fundo et cellario annue non nisi Flor. Rh. 6. solvere teneatur.

Ferramenta formalia, instrumenta ferrea formis excudendis; *alakvéső szer-szám, pénznyomó, pénzverő vas*. Numi Hung. 159. Comes Camerae in loco cusionis tenebatur habere duo serinia, in quorum uno *ferramenta formalia* seu *typaria* monetæ, in altero vero virgulæ pro monetis fusæ sub sigillis ipsius Comitibus, Archiepiscopi Strigoniensis et Magistri Tavernicorum (Thesaurarii) asservabantur.

Ferramenta frenalia, instrumenta ferrea ad frænum pertinentia; *zablához tartozó vas részek*. Kov. Form. St. 450. cornua, nervos, costas, *ferramenta frenalia*, ac alia quævis artes ipsas concernentia.

Ferramenta typaria, V. *Ferramenta formalia*. Numi Hung. 159.

Ferramentum, (Du C.) solea equi ferrea vel deinde quodvis instrumentum ferreum. Schläg. 1299. *patkó*. Kronst. I. 289. Klammer, ansa ferrea, *vas kapoe*.

Ferrare, ferro munire (Du C. al. s.); *megvasalni*. Monum. Comit. Trans. II. 482. Rotam ad kwchý *ferrare* debent pro d. 25.

Ferrarius, ferramentarius; *vasdúras*. Tör. Tár. 1889. p. 384. *ferrarii* vulgo wasarossok.

1. **Ferratio**, actus ferro firmandi; *megvasalás*. Fr. Lib. Rt. I. 83. pro *ferratione* curram dati sunt.

2. **Ferratio**, ferruminatio; *össze-foglalás, összeillesztés*. Ger. Verkittung. Quel. Sieb. I. 477. an. 1494. pro *ferratione* lapidum pro turri.

Ferrealis, ferreus; *vas*. Arch. Rák. VIII. 345.

Ferrelanus, (ex ferro et lumina detortum); *sinvas*. Schläg. 1286.

Ferreus, i, ferrum oblatarum, quo scilicet hostiae ad sacrificium conficiuntur; *ostyasitō*. Száz. XXIV. 342. Item emi duos *ferreos*, super quos pistunt hostias, datis ad ecclesiam S. M.

Ferricalechum, ferri aliquod genus. Pel. Serm. Audivi quod qualiscunque bona arbor plantetur in terra ubi iacent *ferricalecha* vel peripsima, facit semper ibi fructum et boleas tam noxias, quod homo comedendo exinde ad mortem infirmatur. Aest. 49. m.

Ferricudina, æ, fabrica ferraria; *vas-hámor*. Nov. Calend. 241. D. Pr. Plasch. *Ferricudinæ* Curator. Fej. V. Un. 404.

Ferrifaber, faber ferrarius q. v. Bene Pol. 435.

Ferri fodyna, Ferraria, ubi ferrum foditur; *vasbánya*. God. Dip. Arp. X. 210 et exerceant opera ipsius *ferri fodyme* efficeret.

Ferrimentum, i, *ferramentum* q. v. Fjpp. Szám. 17. preconī 4. flor pro *ferrimentis*.

1. **Ferrum**, i, (Du C. 4.) equi solea; *patkó*. Monum. Comit. Trans. II. 482. novo *ferru* incaletur equus.

2. **Ferrum**, *fodratúra* quod vide. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 126. Quatuor linteamina lecti auriculare, duo paria hosarum, due male, refacie, *ferra*.

Ferrum candens, V. s. v. *Campio*; *izzóvas*.

Ferrum ductile, cælum; *körigáló*, *árrovész*. Ger. Ciselierreisen. Keesk. P. Ötv. 436.

Fertál, quarta pars (ab Germ. Viertel); *fertály*. Bék. Pil. II. 306. an. 1578. avena metretaro... dant *fertál* duo.

Ferto, onis (Du C.) ; *fer-ton*. Sup. an. Sc. II. 41: Ex Carolini Decreti §. 49 et 54 patet *fer-tonem* ex voce Germanica *Viertel* ductum, significare *florenum*. Articulus porro 4. 1351. testatur *fer-tonem* unum sive *florenum* constituisse *grossos* quatuordecim, quorum nempe quater multiplicatorum grossi quinquaginta sex *Marcam* efficiebant, ac testimonio articuli 43. 1550 majores grossi, ab impressa vero B. M. V. effigie populariter *Mariásgaras* (quos hodie *Marianos* vocamus) dicebantur. Quemadmodum autem *florenus* ejusmodi in quatuordecim *Grossos* majores, ita etiam in centum denarios majores, hodiernos quippe *Grossos*, vel ducentos Denarios minores, hodiernos nimirum *Polturakones* Artículo 48. 1550., 12., 1450. vel denique in quadringentos denarios minimos, *obulorum* nomine venientes exsolvebatur. Fatendum quidem est, prænotatas hodiernarum monetarum species non plane ad assem valori antiquarum illarum respondere, hujus tamen differentie ratio e positivis Legibus, Articulis quippe 24. 1547; 14. 1557; 49. 1618; 77. 1622; 35. 1623; 72. 1659 constat, quod nempe vicinaria Provinciarum moneta non tam solidæ fuerint, adeoque grossi ac denarii ad ligem seu valorem Viennensem reduci debuerint. Kat. Hist. IX. 137. Han. Hist. Eccl. 96. 97. Sim. Num. 43., 58., 60., 61. Samb. Tyrn. Pfahl. Jus Geor. C. Nuni Hung. 5.

Fertonalis, ad fertonem pertinens. Sup. An. Sc. I. 184: decima est *fer-tonalis* pro Episcopo.

Ferunca, æ, ferrea ansa; *záró vasrúd*. Arch. Ver. Sieb. X. 4., 370, Cristanus clausum

adiens hostium elevando *feruncam* ipsum aperuit.

Fessenium, auctore Batty. est vox forestica notaretque sylvam, in qua damulæ parjunt, quod ex *foenatione fenemonth* et his similibus colligere licet. Ego contra puto in hac voce latere italicum *festino*, saltatio personata, qua occasione sub larvâ vera effigies occultatur. Itaque puto legendum: *Festenium*; *álarczos játék, táncz*. Batty. Ger. 42. Invenies autem sic ceteros obumbratos, quemadmodum spectabile *Fessenium*.

Festa, æ, (Du C.) festum, sollemnitas: *ünnepély*. II. festa, Luc. Regn. Dalm. 248. et ob Regis caroli victoriam Othonisque mariti Johanne captivitatem magnam *festam* in Jadra factam subdit.

Festa immobilia, V. *Festa mobilia*; *állandó ünnepnapok*.

Festa Mobilia, *változó ünnepnapok*. Curios Misc. 423. *Festa* rursus alia sunt *Mobilia*, alia *immobilia*. *Immobilia* sunt, quæ certis anni diebus sunt affixa, licet in alios atque alios hebdomadæ dies incident, qualia sunt *Festa Sanctorum*, *Festum Nativitatis*, *Circumcisionis*. *Festa mobilia* sunt, quæ, licet eundem hebdomadis diem constanter retineant, aliis tamen annis in alios anni et mensium dies incident vel anteriores vel posteriores.

Festa vendere, idem quod *Festivitates vendere*. Batty. Leg. T. II. 497. an. 1409.

Festalis, pro: *fiscalis*, ad fiscum pertinens; *fiskális* Szilády Tör. Magy. Eml. V. 441. Generoso Domino I. Kemeni... universorum militum campestrium Generali ac *Decimarum festalium* (lege: *fiscalium*) in Transilvania Arendatori.

Festare, (Du C.) diem festum celebrare: *ünnepelni*. Prot. inq. 346: et promisi, si me sanaret, quod... ieiunarem... et *festarem* diem eius.

Festatio, pro: *infestatio*; *zaklatás*. Batty. Leg. I. 414: ut... ab omni *festatione* tributi quiete viverent.

Festifragium, violatio dierum festorum; *ünnepmegszentségtelenítés*. Germ. Feiertagsbruch. Jögt. Eml. T. III. p. 449: Relatio domini circa commissum... *festifragium* exhibita est ad sedriam releganda.

Festinate, festinanter; *sietve*. Cod. Dip. Brüß. IV. 181. tanto *festinatius* actorum negotia hue illucque transferri valeant.

Festine, cito, festinando: *hirtelen*. Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 290. mors... *festine* tradat sepulture.

Festivialis, sollemnis, festus; *ünnepi*. Kov. Form. St. 37. nec non vestes suas *festivales* variis subductis in domo sua afferentes nobis detulerunt. Knauz. M. E. St. I. 92., 65. Fej. 2., 100.

Festivare, (Du C.) diem festum agere; *ünnepelni*. Pel. Dom. Adv. c. 5. Ecclesia vero eos non *festivat*.

Festivatio, festis celebratis discipuli cantantes adibant fideles ecclesie, pro quo officio dona accipiebant. Brezny. 314. Leges-Schol. Schem. 30. Alumni in templo, fumerum deductionibus, *festivationibus* et recordationibus, quas ut vocant, operam cantori fidelem præstanto.

Festivitas, (Du C.) Festum, festus dies; *ünnepnap*. Pray. Dext. D. Steph. p. 41. Vien-

næ itidem excusum, (sc. rituale) eam *festivatem* sine Rubrica notet. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 153. Cf. Cod. Theod. 45., 6., 3.; Lampr. Alex. Sev. 63.

Festivitas nuptialis, sollemnia nuptiarum, sacrum nuptiale; *nász, lakodalmi ünnep*. Tör. Tár. 1889. p. 456.

Festivitates vendere, (Du C. false: diebus festis vendere) relictus: cum diebus festis simoniam, quæstum exercere; *az ünnep megtartásáért pénzt követelni*. Synod. Strigon. prior. Endlicher I. p. 355: Nullus *festivitates vendere* presumat. Decr. Colomanni Regis I. 2. cap. 43. an. 1099.

Festivus concionator, qui festis diebus pro concione dicit. Wagn.

Festum armorum, vel *reliquiarum*, dies instrumentorum, quibus Christus cruciatur, memorie dedicatus: *a megfeszítési eszközök emlékünnepe*. Knauz. Kor. 253. (sæpe occurrit in antiquis missalibus.)

Festum Asinorum, (Du C.) V. s. *Festum stultorum*.

Festum Assumpcionis sancte Marie, V. *Festum Magnæ Dominæ*. Endl. 332. Decr. S. Ladisl. an. 1092. nro 39: De sanctorum veneratione festivitatum... *Festum assumpcionis Sancte Marie*.

Festum beati regis Ladislai. Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 28. an. 1257: in *festo beati regis Ladislai* sicut sub bulla Alexandri pape quarti emanata pontificatus sui anno tertio continetur, habetur indulgentia unius anni et quadraginta dierum.

Festum decretale, Legis decreto constitutum festum; *törvénysszabta ünnep*. Fej. Jur. Lib. 328. Georch. H. T. IV. 84. Kass. Ench. I. 149.

Festum Magnæ Dominæ, F. Beate Mariæ Virginis. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. 4. p. 437. assumptio Beatissimæ virginis Mariæ, cuius Patrocinio Regnum Hungariæ hoc festo S. Stephanus Rex Hungariæ moriens deiecit et Leopoldus I. Imperator ac Hungariæ Rex, idem votum renovavit obidque ab Hungariæ *Magnæ Dominæ Festum* appellatur ac sub hoc titulo Patronæ Hungariæ, Aurei et moneta Hungariæ in recognitionem perpetuæ submissionis insignitur.

Festum novem lectionum, (Du C.) in quo novem Lectiones dicuntur in Matutinis, cuiusmodi sunt maiora festa. End. p. 597. Synodus Budensis an. 1279: 63. precipimus... quod nullus canonicus regularis diebus lune et mercurii carnes in refectorio comedit, nisi *festum novem fuerit lectionum*.

Festum Sancti Gerardi, sz. *Gel-lerlert ünnep*. Endl. 332. Decr. S. Ladisl. an. 1092. Nro. 39.

Festum Sancti Hainrici, sz. *Imre napja*. Endl. D. 332. Decr. S. Ladisl. an. 1092. Nro. 39.

Festum Sancti Stephani Regis, celebratur XIII. ante Kal. Septembres in Hungaria. Endl. 332. Decr. S. Ladisl. 1092. Nro. 39.

Festum Soleriorum, fors. festa dies calcamentariorum; *vargák ünnepnapja*. Teutsch. Schulord. I. 59. an. 1598: In *festu soleriorum*, qui erat tertia dies aprilis.

Festum stultorum. Not. rel. II. 127: Reliqui abusus constabant 1. in *Festo stultorum*, quod Clerici in Germania et Gallia Sac. 12-mo — 15-um celebrant Pontificantem

sibi constituentes, cui Missam celebranti adstiterunt. Sedes Canonicorum occuparunt reliqui in choro farcimina edendo, aut folia tundendo tibureinabantur. 2. In *Festo asinorum*, quod celebrabatur in memoria asini, quo Christus in Aegyptum fugiens fuit vectus. Asino exornato insidebat femina, infantem in ulnis habens, tum in ecclesiam ducebatur, asinus vero sub Credo et Gloria genuflectens optimo feno fuit pastus. Hæc in concilio Basilensi sublata sunt.

Festum tubæ, Ap. Du C. præter multas huius vocis significationes festum tubæ non occurrit: hoc festum proprium fuisse gentis Hungaricæ videtur; *a kürt ünnepe*. Marc. Chr. I. 2. Chr. Dubn. p. 6. in deserto loco . . . cum *festum tube* colerent . . . In paludes . . . deduxerunt. M. Flor. Fontes. II. 404.

Fetans, gravidus, prægnans; *terhes*. Szék. Okl. I. 262: *ovcs fetantes*.

Fetismus, fetis in Guinea simulacra deorum vel res vi fascinandi præditas signif. inde: adoratio falsarum imaginum, deorum, Idololatria; *bárványimádás*. Kass. Jur. Civ. Lex. 25.

Fetissum, amuletum, præbia, remedia in collis puerorum; *büekszér*. Nagy Hier.

Fetor, pro: foetor; *bűdösség*. Cod. Dip. arp. Cont. VI. §28. Cupientes igitur *fetorem* de Sanctuario Domini penitus amoveri.

Fetulentus, 3., pro: fatulentus: fastidium creans; *undorító*. Pol. Pom. S. de Temp. Dom. II. Adv. s. I. c. 4. Anima cum reprobis et *fetulentis* mundi reliquiis divisa hæc ab igne descendet.

Feuca, (deriv. a Slav. fajka, quod ex Germ. est ascitum) significat instrumentum ad hauriendum ore fumum aptum; *pipa*. Vern. Psych. 67. Sic e. gr. in tenebris sæpe num ignis in *feuca* continetur vel extinctus sit, ignoramus.

Feudalis, is, vasallus, eliens; *hűbéres*. Fej. X. 4. 147.

Feudalismus, *hűbérség*. Vuch. Jur. Feud. 24. tunc iam dicendum veniet, *Feudalismus* non tantum orbi antiquo sed et medio et nostro æqua ratione cognitum.

Feudarie, ratione feudi; *hűbérileg*. Fej. VII. 303. quam (possessionem) nunc a cruciferis *feudarie* possidere demonstratur.

Feudarius, vasallus; *hűvéd, hűbérnök, alattvaló*. Vern. Phil. Mor. 392. V. s. v. Feudum.

Feudastrum, abortus feudi; *korcs-hűbér*. Vuch. Jur. Feud. 31. Dantur multa negotia iuris, quæ cum feudis aliquam similitudinem habere videntur, sed propterea feuda non sunt, verum negotia feudo vicina, vel potius *abortus feudorum, feudastra*. Huc pertinent 1. Romanorum Emphyteusis et Superficies II. Bona Libellaria Italorum, quibus nomen venit a libello seu scriptura ad contractum libellarium necessaria.

Feudatarius, i. idem ac *Feudarius* q. v. Vern. Phil. Mor. 392. Ceterum *feudatarius* seu *vasallus* obligatur iuramentum fidelitatis directo domino præstare. Máty. kir. lev. I. k. p. 385.

Feudatarius Montanisticus, F. Montanus, *bánya hűbéres*. Faber. Jur. Met. 79. Per Collationem legitime factam, Mutungatarius, *Feudatarius Montanus*, Berg-Lehmann, Berg-Lehnträger obiectum, quod mutungavit, *Feudum Montanum* Berg-Lehen efficitur.

Feudatio, actus in feudum dandi; *hűbérbe való adás*. Faber. Jur. Met. 51. Caput III. De *Feudatione* Montanistica. Ex notione Juris Regalis Mineralis consequitur: Reges Hungariæ de mineris et earum Cultura liberam habere disponendi facultatem, deque ea vel ipsos usum capere, vel eam in alios transferre posse.

Feudista, æ, iuris feudalis peritus; *hűbérjogtudós*. Vuch. Jur. Feud. 6. *Jurisprudentia feudalis* sensu obiectivo sumta est complexus obligationum, legum, iuriumque, quæ feuda concernunt; sensu obiectivo denotat scientiam practicam obligationum, legum, iuriumque . . . Is vero, qui leges feudales non modo recte interpretari sed species etiam obvenientes isdem rite applicare norit, *iuris feudalis peritus, feudista* nuncupatur.

Feudum, Vuch. Jur. Feud. 1. De origine vocabuli *Feudum* inter Doctores non convenit. Aliqui a Germ. *fűden* derivant, quod est pasceri seu alere; unde et fodrum significat *Futter*, ut scilicet Vasallus se ac familiam ex feudo alat. Alii a *födere*, quod inire Dominus cum Vasallo in concessione feudi solebat. Alii a vocabulo Longobardico *feida*, quod hostilitatem et bellum significat, cui respondet. Germ. *Fehde, Fehdebrief*; nam ob belli necessitates feuda potissimum concessa. Alii a literis initialibus iuramenti fidelitatis . . . derivant: Fidelis Ero Ubique Domino Vero Meo. Alii quod descendat a prisca Germanorum voce *Fee*, quæ vox non tantum pecus sed alia quocumque bona denotabat et voce *Ode*, quod possessionem seu proprietatem denotat; veteres interpretes feudum scribebant. Compiler Juris Feudalis Long. derivat a *fide* II. F. 3. in fin. *feudum* a fide vel fidelitate dictum; quia fides omni feudo inest: quæ derivatio maxime probabilis esse videtur.

Vuch. Jur. Feud. 2. Germanis *feudum* dicitur Lehen, a verbo *leihen*, *leihen*, quod est utendum fruendum aliquid alteri concedere. Ceterum *tò feudum* ante seculum X. in Diplomatis non occurrit; frequentior eius usurpatio reperitur tam in Diplomatis quam scriptoribus seculi XI. Qui etymologiam vocis feudum fusius deductam legere cupit, consulat: Buri, Erläuterung des in Deutschland üblichen Lehenrechtes, S. 36. Vom Ursprunge und ersten Gebrauche des Wortes «feudum» in Zepernick Samml. auserlesener Abhandl. aus dem Lehenr. Vuch. Jur. Feud. 90. a momento igitur factæ investituræ promittens seu collator obiecti feudalis sit dominus, acceptans vasallus et obiectum sub nexu feudali collatum efficitur *feudum*. Vern. Phil. Mor. 392. *Feudum* vario intelligitur sensu: nam *feudi* nomine venit iam contractus, vi cuius, qui rei suæ immobilis dominium utile, retento dominio directo sub onere fidelitatis in præstandis variis obsequiis exhibendæ alteri concedit; jam ipsum dominium utile; jam res accepta seu *bonum feudale*. Porro is qui feudum concedit, *dominus directus, infeudans, infeudator* (hű szolgálatért függelmességgel járó jószágot ajándékozó, Lehnherr) is qui feudum accipit *vasallus, feudarius* (Lehenmann) appellatur.

2. **Feudum**, mensura monticolarum; *bányamérték*. Juriev. Jur. Met. 84. Funiculus Montanisticus (Berg-Lehen, Berg-Schnur) vocatur etiam *Corda, zona montanistica*, item *Feudum*, estque mensura monticolis

solum propria, 7 orgyas montanas completens; orgya vero montana dividitur in 6 pedes Schemnienses.

Feudum acquirere, *hűbért megszerezni* Vuch. Jur. Feud. 37. *Feudum acquirere* denotat constitutum ab altero feudum acceptare.

Feudum advocatiae, *ügyvédteti hűbér*. Vuch. Jur. Feud. 54. *Feudum Advocatiae Vogteylehen* seu ius protegendum res aut personas determinati loci aut districtus contra quosvis insultus et iniurias. Cui id ius incumbit *Advocatus, Vogt* dicitur. Vigente temporibus ævi medi iure fortioris nihil naturalius fuit quam sibi prospicere de advocatis, qui defensionem rerum iuriumque intenti essent, inde tot species feudorum advocatiae et advocatorum ita occurrunt: *Advocati Ecclesiarum*, *Kirchenvogte*, *Advocati Civitatum*, *Stadt-vogte*, immo integri districtus, territoria suos habebant advocatos, *Landvogte*.

Feudum ædificii, *házhűbér*. Vuch. Jur. Feud. 61. Obiectum feudi potest etiam esse ædificium, inde oritur *feudum ædificii*, *Hauslehen*. Eius species sunt 1. *feudum ædificii* in specie, quo ædificium habitationi aut aliis usibus æconomicis destinatum in feudum constituitur. II. *Feudum Castri*, *Burg-* vel *Schloslehen*, quo castrum in feudum conceditur.

Feudum alienabile; *elidegenithető hűbér*. Vuch. Jur. Feud. 183. Quæcumque iure feudali circa alienationem feudi definita habentur ad naturalia feudi pertinent, ac proinde mutari et tolli possunt, tum in ipsa feudi constitutione, tum ex iure particulari curiæ feudalis. Oritur inde *feudum alienabile*, quod absque speciali domini consensu in extraneum alienari potest.

Feudum altaragii, *oltárszolgálati hűbér*. V. Altaragium.

Feudum Ambactæ, *szolgálati hűbér*. Vuch. Jur. Feud. 175. Inter feuda conditionata ratione quorum servitia militaria non præstantur, occurrunt I. *Feuda Ambactæ*, *Ambachtlehen*, a Germanico *Ambacht*, Amt, officium, Longobardis feuda *Gastaldia*.

Feudum annuæ præstationis, *V. Feudum Censuum*.

Feudum antiquum, *régi hűbér*. Vuch. Jur. Feud. 149. *Novum feudum, Neulehen*, est, quod a vasallo primum acquisitum est. *Antiquum* est *feudum, Altlehen*, quod olim constitutum vi successionis feudalis in successores feudales devolutum est.

Feudum aperibile, *Feudum aperturæ*. Vuch. Jur. Feud. 62. *Feudum aperturæ* dicitur etiam *Feudum aperibile, receptabile*. In chartis Germanicis occurrunt formulæ ufgebigæ Häuser, zu öffnen Häuser machen.

Feudum Aperturæ, *befogadó hűbér*. Vuch. Jur. Feud. 61. Huc (feuda ædificii) refertur *feudum aperturæ*, *Oefnungsehen*, quando castrum tenetur sub conditione, ut domino directo semper pateat, si ipse eo se recipere aut presidium velit imponere ita tamen, ut vasallus ex eo excedere illudque domino reddere haud teneatur.

Feudum Bursale, *V. Feudum de Camera*.

Feudum bursarium, *V. s. v. Feudum equestre*.

Feudum bursaticum, *V. s. v. Feudum Culinaræ; erszényes hűbér*.

Feudum de Camera, *kamara v. erszényes hűbér*. Vuch. Jur. Feud. 57. Eorum Feudorum Censuum species sunt I. *feudum de Camera* vel *feudum bursale*, Kammer- oder Beutellehen, seu ius determinatam quantitatem redditum ex Camera domini certo anni tempore percipiendi et exigendi.

Feudum Castri, V. *Feudum Aedificii*; *várhűbér*.

Feudum castri in specie. Vuch. Jur. Feud. 61. Si feudum ad defensionem castri publici constitutum sit, *feudum castri in specie*, Festungslehen, audit.

Feudum de Cavena, *pincez hűbér*. Vuch. Jur. Feud. 57. Obiectum horum feudorum (Censuum) aut ipsum ius annue aliquid percipiendi non autem res, quae percipitur. Eorum species sunt I. *feudum de Cavena*, Kellerlehen, seu ius certam portionem vini vel cibi ex cella vel penu domini percipiendi.

Feudum Censuale, *jövedelmi hűbér*. Vuch. Jur. Feud. 58. Eorum (feudorum casuum) species sunt . . . V. *feuda censuaria*, quorum possessores pro constituto in bono immobili feudo, annuum censum praestant.

Feudum Censuum, *éri jövedelmi hűbér*. Ger. Gültlenlehen. Vuch. Jur. Feud. 57. Sunt et aliae nonnullae feudorum species, quae a singularibus praestationibus nomen acceperunt, quod referuntur sic dicta *feuda censuum* seu *annuae praestationis*, Rentenlehen, seu *ius determinatos redditus* et re immobili singulis annis percipiendi.

Feudum clypeare, *Feudum nobile q. v.*

Feudum clypeum, (*paizs hűbér*) *lovagi hűbér*. Vuch. Jur. Feud. 127. Condescenduntia a primo acquirente demonstratur per documenta publica et privata, literas investiturae, reversales, matriculas feudales, tabulas genealogicas etc. Verum ad probandam condescendentiam iure communi non sufficit sola probatio eiusdem nominis, clypei, et insignium, haec enim saltem demonstrant, quod quis ad certam familiam referatur, sed non probant adhuc, quod primo acquirente originem ducat, potuit enim quis de familia feudum acquirere exclusis familiae membris, cui itaque titulo hi ius suum succedendi superstruunt? excepto si feudum aut toti familiae aut ad eundem clypeum et insigne fuisset collatum quae feuda dicuntur *feuda clypea*, Schildlehen, *feuda Gentilitia*, Geschlechtslehen.

Feudum conditionatum, *szerződési-hűbér*. Vuch. Jur. Feud. 175. Incrementum feudorum usu totque ministeriis in feuda conversis, nata sunt servitia non militaria conventionalia, ipsaque feuda, *feuda conditionata*, bedingte, bedungene Lehen, a Germanico dingen, paicsei dicta.

Feudum Constituens, *hűbéralapító*. Vuch. Jur. Feud. 27. Feudum constitui dicitur, si dominium utile certae rei alteri sub nexu eudali conceditur, seu si feudo sua detur existentia. Qui id proprio iure agit, dicitur *feudum constituens*.

Feudum Culinare, *konyha hűbér*. Vuch. Jur. Feud. 58. Eorum (Feudorum Censuum) species sunt . . . VI. *feudum culinare*, Kuchellehen, quod vasallo ius tribuitur et determinatis bonis censum in diversis victualibus

percipiendi. Vuch. Jur. Feud. 176. Solent etiam feuda constitui sub lege certas praestationes vel singulis annis vel in casibus determinatis domino solvendi, inde non desunt exempla, vasallos servitiorum loco ad praestandum domino iter facienti hospitium et annonam, quod Albergaria, Azung, Corredum, Procuratio dicitur, ad cibum potumque certis temporibus eidem exhibendum, ad solvendum annuum censum pecuniamve in saeco offerendam, ad sistendum equum feudalem obstrictos esse, unde *feuda procurationis, culinaria, censuaria, bursatica* similiaque ortum trahunt.

Feudum in curte et extra curtem, *a kurián belül és a kurián kívül való hűbér*. Vuch. Jur. Feud. 63. Situ differunt *feuda in curte* et *extra curtem*, quae divisio ex antiqua ratione *curiae* sive *curtis* appellationem traxit. Curtis vero notat curiam s. Prætorium cum area, aedificiis, villa et fundis eo pertinentibus. *Feudum* itaque in *Curte* erat, quum Dominus partem prædii ad Curtem spectantis in Feudum largiretur. *Feudum extra curtem*, quod extra ambitum eius, licet sub districtu sive Jurisdictione Domini esset.

Feudum datum, *adott hűbér. oblatum, ajánlott hűbér. mixtum, vegyes hűbér*. Vuch. Jur. Feud. 62. *Datum Feudum*, gegebenes Lehen, quod constituitur in re, quae antea solius erat concedentis, *oblatum*, aufgetragenes Lehen, quod constituitur in re novi vasalli propria, seu dum res mea mihi in feudum datur, et ego eandem quasi feudi nomine acceperim, ab altero recognosco. Sed poterit et ita constitui, ut dominus directus non solum rem ipsi oblatam, sed insuper etiam adeoque plus quam ipsi fuerat oblatum, sed sub nexu fidelitatis in alterum transferat et oritur *feudum mixtum*.

Feudum Decimarum, *dézsma hűbér*. Vuch. Jur. Feud. 55. *Feudum Decimarum* illud audit, quo ius decimandi per certum districtum vel certa prædia conceditur. Ante Concilium Lateranense III. a 1179. nemo dubitavit decimas tam seculares quam ecclesiasticas in feudum constitui posse.

Feudum Ecclesiasticum, *egyházi hűbér. Seculare, világi hűbér*. Vuch. Jur. Feud. 45. Si respectus habeatur obiecti *feuda* vel *Ecclesiastica* sunt, quae in re ecclesiastica vel *Secularia*, quae in re seculari constituuntur.

Feudum emptitium, *adászveősi hűbér*. V. s. *Feudum gratiae*.

Feudum emptum, *pénzzel szerzett hűbér*. Vuch. Jur. Feud. 63. Si vero quis feudum a vasallo cum Domini consensu emit, *feudum erit emptum*, gekaufte Lehen.

Feudum Equestre, *lovag hűbér, leventei hűbér*. Vuch. Jur. Feud. 170. Servitia a vasallis dominis præstita regulariter erant militaria, quae vel in expeditione bellica armis et equis vel in defensione alicuius castri consistebant, inde illa servitiorum militarium in equestria et castrrensia divisio, indeque origo distinctionis inter *Feuda Equestria*, Ritterlehen, quorum intuitu servitia equestria et *feuda Castrrensia*, Burglehen, quorum intuitu servitia castrrensia præstantur. Vern. Phil. Mor. 392. Feudorum dein variae sunt species quarum præcipuas indicasse sufficiat e.g. *feuda equestria* (leventei és erszényi, Ritter- und Beutellehen) nova et antiqua, hæreditaria aut

ex pacto et providentia maiorum acquisita; mascula vel feminea.

Feudum ex pacto et providentia maiorum, *öseredeti hűbér*. Vuch. Jur. Feud. 118. Successioni feudali quemadmodum naturae feudorum tam per legem investiturae quam per aliam dispositionem specialem legitimam aliquid addi et detrahi eaque inter eos, qui a primo acquirente originem ducunt, immutari potest in successione hæreditariam legitimam. Oritur inde illa feudorum distinctio in *feuda ex pacto et providentia maiorum*, Stammlehen.

Feudum femininum ex pacto, *női hűbér* (szerződés v. szabadalom szerinti). Vuch. Jur. Feud. 115. Dispescuntur communiter a Feudistis in *feuda feminina ex pacto vel privilegio*, in quibus feminae aut vii pacti aut privilegii succedunt et in *feuda feminina propria*, *feuda feminina per se* talia, hoc est vi legis, *Kunkellehen*, quorum acquiratrix fuit femina.

Feudum femininum promiscuum, *vegyes, közös női hűbér*. Vuch. Jur. Feud. 116. aut I. feminae indiscriminatim succedunt cum masculis habita solum ratione proximitatis gradus, nominantur *feuda feminina promiscua*, *feuda promiscuae successione* seu *communis*, gemein, durchgehend Lehen, quod feminis ius aequale succedendi cum masculis sit, aut II. feminae in subsidium tantum vocantur, si nulli supersint masculi, in prima investitura comprehensi, *feuda feminina successiva*, *subsidiaria* successive, Weiberlehen.

Feudum femininum proprium, V. *Feudum femininum ex pacto*; *női hűbér* (törvény szerinti).

Feudum femininum subsidiarium, V. *Feudum femininum promiscuum*; *helyettesítő női hűbér*.

Feudum femininum successivum, V. *Feudum femininum promiscuum*.

Feudum fiduciarium, *hitbizományi hűbér*. Vuch. Jur. Feud. 56. A feudo pignoratitio probe discernendum venit I. *feudum oppignoratium*, . . . II. *feudum fiduciarium*, *wiedergebliches Lehen*, quod ita conceditur, ut idem domino repetenti aut certo tempore aut quodocumque ei placuerit seu gratis seu pro certa pecunie summa aliave re restitatur.

Feudum francum, *szabad hűbér*. Vuch. Jur. Feud. 177. Etsi praestatio servitiorum naturalibus proprietatibus feudi adnumeretur, nihil tamen velat, feudum et ea ratione constitui posse, ne vasallus ad praestanda servitia feudalia obligatus sit, inde orta sunt *feuda franca* seu *honorata*, Freye Ehrenlehen, seu feuda a praestatione servitiorum vi specialis tituli immunia.

Feudum Gastaldiae, V. *Feudum Ambactae*.

Feudum gentilitium, V. s. *Feudum clypeum*; *nemzetségi hűbér*.

Feudum gratiae, *kegyes hűbér*. Vuch. Jur. Feud. 63. Singularis feudi dati species est *feudum gratiae*, Gnadenlehen, quod scilicet inferiori a superiore mera ex gratia conceditur. Quod si vero titulo oneroso, uti emptione, venditione a Domino in vasallum transferatur, oritur *feudum emptitium*, Kauflehen.

Feudum habitationis, *lakhatási hűbér*. Vuch. Jur. Feud. 60. *Feudum habitationis*, Wohnungslehen, est quod constituitur in iure habitandi in aedibus domini. Feudum hoc est personale et ex natura servitutis personalis diiudicandum venit, nec ad hæredes transit.

Feudum hæreditarium, *örökletes hűbér*. Vuch. Jur. Feud. 418. Oritur inde illa feudorum distinctio in feuda ex pacto et providentia majorum, Stammlehen, in quibus obtinet successio feudalis et *feuda hæreditaria*, in quibus constituta est successio secundum leges iuris allodialis seu successio hereditaria legitima inter hos, qui a primo acquirente descendunt.

Feudum hæreditarium merum, *tiszánt örökletes hűbér*. Vuch. Jur. Feud. 418. Feudum hæreditarium aut ita comparatum esse potest, ut successio tam intuitu modi succedendi quam personarum succedentium ex toto regulis successionis allodialis accomodata sit, et tunc oritur *feudum hæreditarium merum*, *mere*, *absolute hæreditarium*; aut ita comparatum esse potest, ut successio allodialis saltem in nonnullis obtineat, *feudum* erit *hæreditarium mixtum*.

Feudum hæreditarium mixtum, *V. Feudum hæreditarium merum; örökletes vegyes hűbér*.

Feudum honoratum, *Feudum francum*; *tiszteltbeli hűbér*.

Feudum ignobile, *V. Feudum nobile*; *nem nemes hűbér*.

Feudum informe, *természetellenes hűbér*. Vuch. Jur. Feud. 403. Ceterum *feudum* præscriptione constitutum, vulgo *informe*, *unförmliches Lehen*, *unnatürliches Lehen* audit, quod investitura feudis regulariter formam dans deficit, propterea tamen eiusmodi feudum, impropriis accensendum non est.

Feudum Jurisdictionis, *törvényszolgáltatási hűbér*. Vuch. Jur. Feud. 51. Inter regalia, quæ in feudum dantur, occurrit frequentissime iuris dictio, inde *feuda iurisdictionis*. *Feudum iurisdictionis* est potestas iudiciaria, a domino directo sub lege fidelitatis alicui concessa. In antiquis chartis venit sub appellatione *comicie* vel *Advocatie*, *Vogtey*, *Landgericht*.

Feudum Keminatæ, *magánvármegőrzésére szolgáló hűbér*. Vuch. Jur. Feud. 61. Si feudum ad defensionem Castri Publici constitutum sit, feudum Castri in specie, Festungslehen, audit, si vero in Castro privato, privata defensionis causa, *feudum Keminatæ* vulgo *Kemnad* dicitur.

Feudum Landsassiacum, (a germ. landsässig); *sajátbirtoki hűbér*. Vuch. Jur. Feud. 162. Obsequium hoc feudale est singulare neque subiectionem in se involvit: quamquam vasallus alio titulo simul possit esse subditus domini sui et quidem vel ratione personæ vel ratione bonorum feudaliū superioritati territoriali obnoxiorum: cuiusmodi feuda *Landsassiacæ* vocantur.

Feudum ligium, *egynek lekötött, hűkötelékes hűbér*. Vuch. Jur. Feud. 173. Feuda talia, intuitu quorum vasallus contra omnes servire tenetur, dicuntur *feuda ligia*, Vasallus vero *ligius* vel *homo absolutus*, vulgo *Ledigh Mann*, veluti domino absolute et unice obstrictus.

Feudum militare, *V. Feudum nobile*; *lovag hűbér*.

Feudum montanisticum, *bánya hűbér*. Juriev Jur. Met. 88. Collatione montanistica legitime peracta, obiectum mutungatum ab it *Feudum montanisticum* (Berg-Lehen) et Mutungans fit *Feudatarius montanisticus* (Berg-Lehen Mann).

Feudum nobile, *nemesi hűbér*. Vuch. Jur. Feud. 74. *Feudum nobile* seu *militare* vel *clypeare* dicebatur olim, quod viro militari sub obligatione agendæ militiæ datum est; hodie denotat tale feudum, cui iura nobilitatis realia adnexa sunt, Germanis Ritterlehen, Frey-Schildlehen, Edellehen, Adliches Lehen, illa vero feuda, quibuscum iura realia nobilitatis nexa non sunt, dicuntur *feuda ignobilia*, *Unadeliche Lehen*.

Feudum novum, *V. s. Feudum antiquum*; *új hűbér*.

Feudum Officii, *tisztsegi hűbér*. Vuch. Jur. Feud. 52. *Feudum Officii*, Amt-lehen, illud audit, quod generatim officium infundatur. Quodsi autem res cum immediata obligatione officium publicum adimplendi copulatum sit, dicitur *Feudum Ambactæ*, *Ambachtslehen*, Longobardis *Feudum Gastaldia*.

Feudum officii palatinum seu aulicum, *ulvartiszti hűbér*. Vuch. Jur. Feud. 53. Jam temporibus Regum Merovingiorum et Carolingiorum, prodita sunt *feuda officii palatina* seu *aulica* dicta, quæ a ministerio, quod cum iis copulatum erat, diversa sortiebantur nomina.

Feudum oppignoratum, *zálogba adott hűbér*. Vuch. Jur. Feud. 56. A feudo pignoratitio probe secernendum venit l. *feudum oppignoratum*, *verpfändetes Lehen*, quod constituit vasallus creditori in securitatem debiti, illud enim constituit dominus.

Feudum palatinum vel palatii, *ulvari hűbér*. Vuch. Jur. Feud. 176. In hunc census veniunt II. *feuda palatina* vel *palatii*, Hof-Lehen, quorum intuitu determinata ministeria aulica debentur, distincta a *feudo officii*, in his ipsum officium datur, in illis datur bonum in feudum sub lege officium exhibendi.

Feudum Patronatus, *kegyúri hűbér*. Vuch. Jur. Feud. 54. *Feudum Patronatus* seu ius providendi Ecclesias personis aptis ad ministerium sacrum. *Ius Patronatus*, quum nil sacri in se continet, in feudum dari potest et quidem ab illo, qui illud possidet et qui de illo disponere potest, aut ab eo, qui possidet ius, in quo ius patronatus contentum est v. g. Episcopus.

Feudum pecuniarum, *pénzbeli hűbér*. Vuch. Jur. Feud. 59. *Feudum pecuniarum*, *Geldlehen*, illud audit, quod constituitur in sorte pecuniaria seu Capitali seu in iure annuos redditus ex ea percipiendi.

Feudum pignoratitium, *zálogi hűbér*. Vuch. Jur. Feud. 56. Pertinet huc porro *feudum pignoratitium*, quod nomine venit pignus infundatum, cuius scilicet dominium utile maioris securitatis causa per investituram in creditorem transfertur.

Feudum poenæ, *büntetésbeli hűbér*. Vuch. Jur. Feud. 63. Datur et *Feudum poenæ*, quod alicui in re sua allodiali ita constituitur, ut in illa utile duntaxat retineat dominium, altera autem domini parte propter

delictum ab ipso admissum: poenæ loco excedat.

Feudum Postarum, *pósthűbér*. Vuch. Jur. Feud. 53. Nec hinc alienum est *feudum postarum*, quo nomine venit officium magistri postarum, certo in districtu, certave in regione exercendum alicui in feudum concessum.

Feudum privatum, *magán hűbér*. **publicum**, *országos hűbér*. Vuch. Jur. Feud. 4. Feuda generatim sumta vel publica sunt vel privata. *Publicum* est *feudum*, cuius dominium directum est penes rempublicam, eiusque imperantem; *privatum*, cuius dominium directum est alicuius privati sive is sit persona singularis sive moralis, veluti Universitas.

Feudum procurationis, *V. s. v. Feudum culinare*; *ellátási hűbér*.

Feudum promiscuæ successionis, *V. Feudum femininum promiscuum*.

Feudum proprium, *teljes hűbér*. **improprium**, *nem teljes hűbér*. Vuch. Jur. Feud. 34. *Proprium* est *feudum*, cui insunt omnia naturalia feudi, *Improprium*, cui naturalia omnia non insunt, sed eorum quid immutatum est.

Feudum receptabile, *V. Feudum aperibile*.

Feudum rectum, idem quod *feudum proprium*. Vuch. Jur. Feud. 35. Ceterum quod nos hodie feudum proprium dicere solemus, id antiquiores iuris feudalis interpretes *feudum rectum* appellabant.

Feudum reddibile, *átadásra kötelező hűbér*. Vuch. Jur. Feud. 61. Ab eo (Feudo apertura) differt *feudum reddibile*, quippe cuius castrum reddi debet domino (bellum fortasse gerenti aut aliam ob causam illo opus habenti) qui inde cum tota familia sua excedere tenetur, ita tamen, ut ipsi deinde restituantur.

Feudum refutare, renuciare feudo; *elutasítani a hűbért*. Vuch. Jur. Feud. 167. Leges feudales indulgent vasallo *feudum refutare*, Lehen heimsagen, Lehen aufzulassen, antiquis, *quietum clamare*, quitschelden id est resignare eove se abdicare.

Feudum Regaliarum, *királyi haszonvételei hűbér*. Vuch. Jur. Feud. 48. Illa feuda, quorum obiectum est regale seu maius seu minus *feuda regaliarum*, Hofsits vel Regalienlehen, audiunt.

Feudum singulare, *egysek hűbér*. **pluribus, simul collatum**, *együttesek hűbér*. V. s. v. *Investitura singularis*.

Feudum Soldatæ, *szabad akarattól teljesített fizetésbeli hűbér*. Vuch. Jur. Feud. 57. Eorum (feudorum) census species sunt I. *Feudum de Cavena* . . . II. *feudum de Camera* . . . III. *Feudum Soldatæ*, Sold-lehen, seu gratuita præstatio annua facta vasallo, quin ab hæredibus domini præstari aut ab hæredibus vasalli exigi poterit.

Feudum temporaneum, *időleges hűbér*. **perpetuum**, *örökös hűbér*. V. s. v. *Investitura temporanea*.

Feudum transmissione femininum, *a nőre átruházott férfit illető hűbér*. Vuch. Jur. Feud. 116. aut III. *feudum* ita est collatum feminae, ut tantum eius descendentes masculi ad successionem vocationt, dicitur *feudum transmissione femininum*,

Weiberlehen in der Übertragung, ein weibliches Erb-Mann Lehen.

Feudum venationis, *vadászati hűbér*. Vuch. Jur. Feud. 51. *Feudum venationis*, Jagdlehen, dicitur, quando vasallus vi investituræ iure certo in districtu feras vel omnes vel certi generis vel simpliciter vel modo definito, suas faciendi gaudet.

Fewlo, primipilus apud Siculos, alias Lofew. Szék. Okl. II. 80.

Flassangum, bacchanalia; *farsang*. Germ. Fasching. Quel. Sieb. I. 86. an. 1480.

Fficofanta, (secus: ficeofanca, ficeocanta), ficus; *fűgefű*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 117.

Ffumus terræ, *Fumaria officinalis*; *földi füstfü*. Ger. Acker-Feldraute, Erdrauch. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 117.

Ffurtipla, pro: furei pla, fureipula (Dief.) rima, caverna; *verem*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 117.

Ffussarius, (Du C. fusarius) sanguinaria arbor (Dief. spilbaum) fors. prunum cereum. (Plin.). *sárga szilva*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 117.

Ffala, æ, lagena (Du C. 2.); *palaczk*. It. fiala. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 378. an. 1278. duabus fialis vini.

Ffiasco, onis, V. *Flasca*; *flaskó*, *palaczk*. It. fiasco. Thök. Diar. II. 378. Duo *fiascones pulverei* ex puro auro ponderantes 270. coronas auri fl. 600. p. 379.

Fibra, æ, venarum fibra; *hasadék*. Ger. Kluft. Besztb. Lev. Cf. Plin. 33. præf. §. 1.

Fibrilla, dim. a fibra; *rostocska*. Ger. Faserchen. F. Balass. Casul. Stephan. App. Odores sunt effluvia . . . quæ sub actu inspirationis narium cavernas subeuntis harum fibrillas nerveas vario modo impellunt.

Fibrillula, æ, dim. a fibra V. *fibrilla*. Vern. Met. II. 189. qui longe aliud quid sunt (soni) quam tremuli motus æris et leves concussionem nervorum acusticorum, per omnem labyrinthum se se suis fibrillis expandentium.

Fibrosus, 3., (Du C.) fibrarum plenus; *rostos*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. V. 92.

Fibula, firmamentum (Cf. Du C.); *égi bolthajtás*. Batt. Ger. 161. Iterum vero dum imperavit majoris fibula elementi cælum pluviam dedit. Nota Batt. *Fibula hoc loco firmamentum*, quod continet aquas superiores; *fibula enim Græce ligamen, firmamentum autem ligat quodammodo aquas, quæ sunt supra firmamentum, dum eas continet*. (Fors. legendum *tubula*, quod convenit *tubæ nimborum*, elocutioni a Claud. Gigant. 60. adhibita et respondet hung. elocutioni: *csőstül omlik az eső*)

Fibularius, artifex ærarius; *sárgaréz-műves*. Germ. Gürtler. Vect. Gen. Us. *Fibulariorum opera*. Gürtlerwaren.

Fichus, i, theca, capsula V. *Fictum*; *szekrényke*, *fiókláda*. Fej. T. XI. V. Un. 440. lego et relinquo scyphos argenteos in uno *ficho*.

Ficivorus, 3., ficius edens; *fűge evő*. Otia Bachm. 588: Compellebantur tamen Esopici *fici-vori* ad restitutionem iniuste occupatorum.

Ficko, onis: puer; *ficzko*. P. Lad. Thur. Hung. cum suis Regibus I. 189. Erant Elisabethæ ab obsequiis Joannes quidam, cum a puero eduxerat, *Fickonemque* (puerulum denotat)

adpellabat, quod nomen etiam annis maturo adhaesit.

Fico, onis, (Du C.) genus calcamenti Monachorum vel forte rusticorum; *fapapucs*, *kalangya*. Nagy Hier.

Fictum, (fors ab Hung. *fiók*, quod arcam, vel cistulam significat. Wagner); *fiók*. An. Sc. I. 128. an. 1330: duodecim scyphos argenteos in uno *fictio*. Kat. Hist. VIII. 623.

Fictive, fiete; *tettetett*. Magy. Tör. Tár. VI. 49. *fictive* simulate. Veranes. III. 106.

Fictum, (Du C.) fictio, simulatio; *tettetés*. Knauz M. E. Str. I. 250. Bethl. G. Lev. 270.

Fidantia, fides; *biztosítás*. It. fidanza. Cod. Dip. Arp. Cont. XII. 280. omnibus personis . . . damus parabolam et plenam *fidantiam* veniendi cum habere et personis in nostram Civitatem et Districtum.

Fidedignitates, personæ credibiles; *hiteles emberek*. Szegedi Rubr. Pars I. p. 63: *Fidedignitates* vocantur Personæ ex Capitulis et Conventibus ad expeditiones iudicias exmissæ. Decret. Sigismundi Regis an. 1435.

Fidedignus, 3., (nonnunquam divisim scriptum) fide dignus, cui auctoritas publica est; *szavahihető*, *hiteles*, *megbízható*. Cf. ap. Du C. *fidedigni*: testes (plur. tantum), *ἀξιόπιστοι*. Tales homines, quorum fides admittitur; Szirm. p. 188. testis fidedignus: *hiteles tanú*. H. M. Sz. p. 29. fidedignitas: *hitelesség*. Cod. Zi. V. III. p. 23., 24. quatenus vestrum mittatis hominem pro testimonio *fidedignum* et passim.

Fidefragium, (Du C.) periurium; *hiteszegés*. Arch. Rák. II. oszt. III. 196. Rák. Ön. p. 339. I. 1—2.

Fidefragus, 1. (Du C.) qui frangit fidem, 2. desertor religionis; 1. *ludas*, *hiteszegő*, 2. *hitehagyott*. 1. Werbőczy 342. Unde justo Dei et humano iudicio, quilibet *fidefragus* et periurus (quem non communi vocabulo Aucarium c.) hoc est *Ludas* appellamus acriter est puniendus. 2. P. Pom. In Nat. Dom. s. IV. c. 8. Monm. Comit. Trans. I. 325.

Fideicommissarius, (Du C.) testamenti executor; *hitbizományos*, *örök hagyományos*. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 395. Usus fructus pro tempore possessorii, Dominus est *Fideicommissarius*, ut redditus percipere, de iis disponere donare ac etiam in Arendam dare possit. Georch. Ért. 168. hogy az örök hagyományos (*fideicommissarius*, *majoresco*, *senior*) magának a jószágának nem tulajdonosa, hanem csak hasznát veheti holta napjáig, tartozván azt, az utánna következő örök hagyományos számára annak egész mivoltában megtartani.

Fideicommissum, (Du C. Testamentum fide sua assertum); *hitre bízott jószág*, *örök hagyomány*. Georch. H. T. III. 51. II. 299. Cher. Jus. Eccl. II. 224. Qui tali ratione candidit Testamentum, *fideicommissum*; hæres institutus, qui nempe debuit hereditatem restituere, *hæres fiduciarius*; ille, cui hereditas fuit restituenda (tradenda) *fideicommissarius*, denique hereditas ipsa *fideicommissum* dicebatur.

Fideicommissus, V. *Fideicommissum*; *hagyományozó*, *hitre bízó*.

Fidei depositarius, qui curam gerit rerum ad fidem pertinentium; *a vallás letéteményezője*. Olt. Act. Syn. 35, summis

Pastoribus gregi pie sollicitèque advigilantibus SS. *fidei depositariis* perpetua felicitas prosperimus ad sedes suas reditus.

Fideiubuerit, pro: fideiusserit. Fjp. Szám. p. 264. an. 1428. An. Sc. I. 52. an. 1433.

Fidejussio cambiaria, cautio ex syngrapha; *váltóbeli kezesség*. Art. D. 1840. p. 62.

Fideiussionales, literæ ad sponsonem pertinentes; *kezes, jótálló levél*. Kass. Jur. Civ. II. 175. Stylus *Fideiussionalis* si Obligatorialibus non subinserantur. Arch. Rák. I. 4.

Fideiussor, Cavens (Du C.) ; *jót álló, kezes*. Kass. Jur. Civ. II. 174. De *Fideiussibus* et Cautionibus. Debitor sufficienti hypotheca et securitate quoad contractum et contrahendum debitum haud provisus cogitur sæpe erga desiderium Creditoris talem pro vade requirere, apud quem sufficiens pro depurando onere contracto vel contrahendo subversatur securitas et qui onus repersolutionis Debiti ad casum defectus Fundi apud principalem Debitorem subversantis seu, si ille solvendo non esset, in se assumit. Persona talis Jure nostro *Fideiussor* vel cavens compellatur. Kövy El. 451. Qui debitoris obligationem in se assumit, in dubio, est *fideiussor* et debitor accessorius, non vero *expromissor*, cuius obligatio prioris obligationem tollit, nisi per creditorem semet obligandi incapax per errorem esset acceptatus. Cf. Justin. Instit. 3., 20. Dig. 27., 7; 46., 1.; Cod. Justin. 5., 57; 8., 44. Gaj. Instit. 3., 115.

Fidejussores, (Du C.) patrini, sponsores; *keresztcszülők*. Kon. Egyh. 447.

Fideiussoria, *Fideiussio*, vadimonium; *kezesség, jótállás*. Cod. Dip. Com. de Sztára Vol. II. 441. Relatum, quod Nicolaus . . . *fideiussoriam* cum centum et sexaginta florenis auri redemisset.

Fideiussoriae, (sc. litteræ) V. *Fideiussionales*. Kov. Form. St. CXI. *Fideiussoriae* p. 105.

Fideiussorius, 3., ad vadimonium, sponsonem pertinens. Magy. Tör. Tár. IX. 158. se *fideiussoria* cautione obligaverint. Instr. Pac. Præf. : *fideiussoria* opera (vulgo *Guarantia*). Cf. African. Dig. 46., 3., 38. fin.

Fidevineculum, fides data; *hitatlat*, *hitadás*. Schläg. 249.

Fidelia, æ, fides; *becsületesség*. Art. Diet. Pos. 137. comperta Revisibilitate eiusdem una eademque *Fidelia* eandem causam secundum Deum et eius iustitiam decidere ac reali executioni quoque mancipare possint et debeant.

1. **Fidelis**, (Du C.) Christianus, Sacrorum communione nobis coniunctus; *hiv, hívő*. Wagn.

2. **Fidelis**, V. *Antrustio*, *Vasallus*. (Du C. 2.)

3. **Fidelis**, hilaris, solutus; *nyg*. Germ. fidel. Lustig. Jókai Pol. Div. III. 161. *fidelis* cimbor.

Fidelitas feudalis, *hűbéri hűség*. Vuch. Jur. Feud. 3. Feudum constituitur sub obligatione præstandæ determinatæ et specialis fidelitatis, Fidelitas generatim accepta denotat implementum omnium officiorum, quibus quis erga alium obstrictus est. Si obligatio præstandæ fidelitatis in *contractu feudali* fundetur, oritur *fidelitas feudalis*, quæ feudi

ratione cum a domino directo, tum a Vasallo secundum leges feudales et contractum feudalem praestanda est. Est ea duplex Vasalli utpote et domini, prior consistit in implemento omnium officiorum, quae speciatim domino directo a vasallo debentur, diciturque *Fidelitas Vasalli*, *Vasallitica*; posterior in se involvit specialia officia, quibus dominus qua talis Vasallo stringitur auditque *Fidelitas domini* Protectio.

Fidelitas personalis, *személyes hűség*. Vuch. Jur. Feud. 4. *Fidelitas*, qua Vasallus Domino obstringitur, est *fidelitas specialis*, quum oriatur e speciali pacto, vi cuius Vasallus se obligat ad fidelitatem domino exhibendam, estque simul *realis*, quia ratione honorum debetur; non vero *personalis*, quae nulla habita ratione honorum debetur.

Fidelitas specialis, *különös hűség*. **Fidelitas realis**, *ragyonbeli hűség*.

Fidelitas Vestra, titulus honorarius. Tör. Tár. 1886. p. 28.

Fidelitatis protectio, a *hűség védelme*. Vuch. Jur. Feud. 463. *Fidelitatis protectio*, Schutztreue, est complexus officiorum, quae domino intuitu nexus feudaliter erga vasallum implenda incumbunt.

Fidem accipere, christiana sacra suscipere; *hitet felvenni*. S. de Kz. Chr. A. 1., 1.

1. **Fides**, conscientia; *lelküismeret*. Batty. Leg. T. II. 93. an. 1093; post varias exceptiones, replicationes Religionis suae *fide* interrogatus.

2. **Fides**, religio, cultus; *vallás, hit*. S. de Kz. Chr. II. 2., 1. A. 1., 4. *fides* catholica.

Fidia, æ, cassis; *sísk*. Schläg. 574.

1. **Fidicula**, æ, parvæ fides (Du C. al. s.); *kis hegedű*. Arch. Rák. VIII. 346. *Fidiculae* cum suo futerili. Cf. Cie. N. D. 2., 3., 22.

2. **Fidicula**, æ, (Du C.) ex ligno fabricatae compedes, quae malefactorum cervicibus et manibus imponebantur V. *Cippus*; *hegedű* (*fűbékő*). Germ. Fidel. (ap. Saxon.) Cod. evang. T. I. p. 183; Maledicta, vituperia, execrationes per nomen dei et per sacra interdicerentur et *fidicula*, plagis et muletis publice puniantur. Cf. Senec. de Ira 3., 3., Suet. Tib. 62.; Calig. 33. Cod. Theod. 9., 35., 1.

Fidium Confector, violinarum opifex; *hegedűcsináló*. Germ. Geigenmacher. Tab. Conser.

Fiducialiter, (Du C.) cum fiducia; *bizalmasan*. Arch. Rák. II. oszt. III. 25. Reg. Turm. Præf. 32. Cf. Augustin. Conf. 9., 13.

Fiduciaria domus, domus pignoratitia, hypothecaria; *királyi zálogosító ház*. Germ. Leihhaus. Szirm. 86.

Fiduciarius, 3., potestatem tribuens, auctoritatem dans (Du C. al. s.); *bizományos*. Tör. Tár. 1886. p. 436. *literæ fiduciariae*. Cf. Orelli Inscr. nro. 3524. Justin. Inst. I., 49.; Gaj. Inst. I. 172.

Fiducium, fides; *bizalom*. Ljub. Mon. Sl. I. 25.

Fiella, gyge (Geige) Dief.; *hegedű*. Ger. Fiedel. Schläg. 2011.

Fiendus, 3., fabricandus? (Du C. faciendus); *készítendő*. Fjp. Szám. p. 513. an. 1441; ad *fiendas* pixides. Oláh Cod. Epist. 126.

Fierdratum, alias *Fiertrath*; *négyfonali vászon*. Ger. vierdrähig. Vect. Ref. D. 2.; Petia *Fierdrati*.

Fierling, V. *Quartimus*.

Figa, æ, piea, picha; *dzsida*. It. pieca. Szék. Krón. 383; Quilibet Horkás sub se Rabonbanos quinque et quilibet Rabonban minor Százados duos, unum equestrem, alterum pedestrem *Figa* et sagitta ornatum.

Figara, æ, ficus; *fűgefa*. Ljub. Mon. Sl. IX. 21. an. 1409; eundo . . . usque fossum . . . eundo sic a la *figara*, que est sub via.

Figaria, ficetum; *fűge telep*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 206; eundo usque ad *figariam*.

Figatum, (Du C. ficatum) iecur, quod olim iecur anserinum multa ficu farciretur. V. s. *Becharius*; *máj*.

Figura iudicii, (Du C.) iuris formula, praescripta iudicandi ratio; coram iudicio; *törvényünk színe elé*. Sopron várm. Oklevéltár II. 39. 1417. Szer. Not. p. 28; . . . comparuerunt in *figura iudicii* coram nobis.

Figuralis cantus, cantus artificiosus; *mesterséges ének* (ellentétje: egyszerű). V. s. *Recordatio*.

Figuralis moteta, artificialis moteta; *mesterséges egyházi ének*. Körmöcb. főreális. Ért. Bpest 1895. p. 96.

Figuraliter loqui, (Du C.) figurate, improprie loqui; *képlegesen beszélni*. Andr. Pann. 76. Cf. Tertull. Testim. anim. 2; Sidon. Ep. 8., 14. med.

Figurare, conspicuum esse, adesse (Du C. al. s.); *szervepelni*. Ger. figuriren. Jókai Új f. II. 196. a budgeten ott *figuraltak* a tételek.

Figurative, V. *figuraliter*. Andr. Pan. 43.

Figurativus, 3., figuratus, symbolicus; *képleges, jeltképes*. Beng. Ann. Er. Cœn. 349; obtulit auream Spiritus Sancti *figurativam* columbam. Kov. Form. St. 134. per *figurativas* locutiones.

Figurativus cantus, cantus ex notis (Du C.) V. *Figuralis cantus*. Szer. Not. p. 140; praeceperunt Missam cottidianam . . . cum suis Cantoribus in *cantu figurativo* . . . celebrari.

Figurista, æ, figurarum pictor, qui tabulas pictas emit venditive; *műkereskedő*. It. figurista. Pest. Levit.

Fijat, pro: fiat. Pesty Ször. III. 177.

Filacta, æ, (Du C. Phylacteria, Fylacterium) apud Christianos dictæ Areolæ, in quibus sanctorum reliquiæ reconduntur, quæ in ædibus sacris servantur; *szt. ereklye tartó*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 564. et *filacta* detur eidem Monasterio.

Filagoria, æ, ædicula hortensis; *kertház, lugas*. Székess. fögymn. Ért. 1894/5. p. 61. Salicetum . . . in cuius medietate lignis materialibus *filagoria* una.

Filigran, ab It. filigrana, fila ferrea; *drótmű*. Filigran. Arch. Rák. VIII. 348. Chlams ex attalico nigro, sine subductura, cum 30 paribus nodorum argenteorum ex *filigran*.

Filigranus, (labor), opus filorum ferreorum, argenteorum, aureorum, ab It. filigrana; *drótmű*. Filigran. Arch. Rák. VIII. 348. In eadem Cista in Scatula una pelvis argentea *laboris filigrani* tota.

Filagrenus, *filagrani* q. v. Arch. Rák. VIII. 320. Unum rosarium ex Granatis et Numismate *filagreno*.

Filamentum, tela, fila; *fonat, szövét*. Anonym. 3. Non enim habebant domos artifi-

cio paratas, sed tantum tentoria de *filamento* parata. Opin. P. II. Sec. II. Acel. (a).

Filarchina, æ, (Vox croatica: *filarsčina*) tributi species. Tkál. Mon. Civ. Zag. I. 97. an. 1321. nova quedam tributa, que quandoque *filarchina* nominant.

Filare, idem ac *adfilare* q. v. *minutim vendere* (Du C. al. s.); *csupolni*. Ljub. Mon. Sl. XI. 37. an. 1313; tabernaria, que vendit vinum, donec vinum durabit, non debeat *filare* in *scragno* neque prope *scragnum*.

Filatorius, 3., ad filandum, nendum pertinens; *fonó*. Opin. P. II. Sec. II. Acelus. (a) 2.; machina gossypiacæ *filatoria*.

1. **Filatura**, æ, (Du C.) ars filandi seu nendi; *fonás*. Opin. P. II. Sec. II. Acelus. (a) 2. Art. D. 1840. p. 19. Urb. Reg. 72.

2. **Filatura**, domus staminibus nendis; *szővő-, fonóház*. Kass. Jur. Civ. Lex. 25.

Filatus, 3., in fila productus; *sodrott*, *font*. M. Tör. Tár. XX. 100; aurum *filatum*.

Filegorea, æ, V. *Filagoria*. Tör. Tár. 1890. p. 94.

Filesa, æ, panni serici species; Vect. Ref. D2: Petia *Filesae*.

Fileus, 3., quod ex filo est; *fonat* . . . Fej. T. XI. V. Un. 211. in zona *filea*.

Filhrinum, tentorium (fors. pro: filtrinum); *sátor*. Pár. Páp.

Filialis, *Filialis*, filia ecclesiæ parochialis; *leányegyház*. Száz. XIV. 695. Fabó Mon. Evang. II. 93.

Filialis, (Du C.) filio conveniens; *fiú*. Tör. Tár. 1891. p. 420. *filiali* amore.

1. **Filialista**, æ, adnexus, subditus tricesimator; *fiók vámszedő*. Opin. 1802. K2: Inspectori vero tricesimarum Primarii et Stationales Tricesimatores cum *Filialistis*. Zirci apátis. levélt. an. 1699; *filialistae* suæ Cæs. Maiestatis.

2. **Filialista**, æ, ad ecclesiæ parochialis filiam pertinens; *fiókegyházbeli*. Germ. Filialist. Cod. Evang. V. III. p. 37: incolæ ut *filialistae* comparuerunt.

Filialitas, (Du C.) adoptio; *örökbecfogadás*. Gall. filiation. Otia. Bachm. 138. Judæos fuisse sub lege tanquam Tutore iam autem quasi Maiorennæ, consecutos esse *Filialitatem*.

Filialiter, (Du C.) more filii; *fiú módjára*. Vern. Phil. Mor. 241. ergo Deum timere *filialiter* obligamur.

Filiaris, V. *Filiale*. Can. Eec. XXXII.: *Filiares* a Matribus . . . ecclesiis separare . . . permittitur.

Filiargentum Ductor, filorum argenteorum (ferreorum) extenuator; *sodronyhúzó, dróthúzó*. Germ. Drahtzieher. Tab. Conser.

Filiaster, ri, (Du C.) privignus; *mostoha fiú*. Ljub. Mon. Sl. III. 227. Rač. Mon. Sl. VII. 133. an. 1080. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 66.

Filistra, æ, (Du C.) privigna; *mostoha leány*. Ljub. Mon. Sl. III. 227.

1. **Filiatio**, derivatio filii a patre (Du C. qualitas filii); *fiú származás*. Pázm. Dial. 89. Secundo relationes divinarum personarum, paternitas et *filiatio* realiter inter se distinguuntur.

2. **Filiatio**, obœdientia, subjectio (Du C. 4.); *alázatlosság*. Fej. I. 341. Idcirco igitur *filiationis* diligentia hortamur communem paternitatem vestram.

3. **Filiatio**, idem ac filialitas, qua quis dicitur filius vel filia (Du C. qualitas filii); *gyermeki viszony*. Cod. Dip. Brüss. III. 222. atque inter nos mutuo sincere amicitiae consanguinitatis et *filiationis* necus interesset . . .

4. **Filiatio**, (Du C.) adoptatio; *örökbe-fogadás*. Wagn.

Filiductio, actus nendi; *fonás*. Opin. P. III. Sec. 1. §. 3.

Fili ductor, qui net fila, stamina deducit; *fonó*. Pest. Levit.

Filii ioubagionum sancti regis, V. *Filii Sancti Stephani*.

Filii sancti Stephani, V. *Jobbagiones naturales*; *Jobbagiones castri*; törzsszökös jobbagyok. Szent király jobbagyok.

Filipendula, æ, Cyperus esculentus; *varjumogyoró*, *varjumogyorófű*. Germ. Erdmandel. Schläg. 892.

Filipensio, pro: *vilipensio*; *kevésre való becslés*. Fjp. Szám. p. 88. an. 1398.

Filiratim, per singulas plagellas; *ívenként*. Száz. XXII. 639.

Filius baptismalis, (Du C. filius baptismatis) e sacro lavacro susceptus; *kereszt fia*. It. filioceio. Cod. Dipl. And. V. IV. p. 238.

Fillerus, i, nummus minimi pretii (a loco Hall in suevia Heller dictus, ubi primum eudebatur) *fillér*. Germ. Heller. Monn. Comit. III. 498. reliquam vero dimidiam partem in solitos denarios Hungaricales et *filleros* eudi debere. Verances. Hist. I. 292.

Filigraneus, 3., reticulatus; *filigran*. Wallaszky 427.

Filtrare, percolare (Du C. al. s.); *szűrni*. Gall. filtrer. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VII. 187. in aquis percolatis, quas communiter *filtratas* vocant. Bene Med. I. 255. Benkó Top. Misk. 62.

Filtratio, colatura; *szűrés*. Poor Zsebsz. 173.

Filtreus, 3., e lanis coactis factus; *szőrből nemezből való*. Thurocz. in Chr. Hung. de Tartaris: cum suis tentoriis *filtreis* terram vacuum Hungarie peragrabant.

Filtrinus, 3., V. *Filtreus*. End. p. 556. (Articuli Cumanorum an. 1279): *discedent* . . . a tabernaculis suis et domibus *filtrinis*.

4. **Filtrum**, V. *Feltrum*. Fej. IV. 1. 422. parietes autem et tecta *filtris* sunt cooperta, Ostia etiam de *filtris* sunt facta.

2. **Filtrum, fyltrum, fultrum**, (Du C. Philtrum) stragulum equi; *nyeregaly*. Kronst. II. 295., 489.

Filum planum, pannus filii glabri; *sima fonalú szövet*. Monn. Comit. Trans. V. 196. Ab uno bal *filii plani* fl. 50.

Fimabilis, qui stercorari potest, ad stercorandum aptus; *trágyázható*. Pfahl. Jus. Georg. II. 127. Agros in Dir. N. et N. siquidem Colonorum domibus contigui, facile *fimabiles* ac ex natura sua etiam fertiles sint.

Fimare, (Du C.) stercorare, agrum stercore satiare; *trágyázni*. Cod. Zi. T. I. 420: quod . . . porcionem suam . . . cum terris *fimatis* . . . vendidisset. Knauz. M. E. Str. I. 503., 635. II. 230. Cod. Dip. Kár. I. 520.

1. **Fimata terra**, id est sessio; *telek*. Cod. Arp. Cont. IX. 91. et 326. an. 1274 et 1281. *fimata terra*, que vulgo teluc dicitur.

2. **Fimata terra**, id est diverticulum; *dűlőföld*. Kub. Cod. Arp. 1. 98. an. 1276:

in duabus particulis *fimate terre*, que Dulenfeld appellatur.

Fimatio, actus stercorandi; *trágyázás*. Pfahl. Jus. Georg. 247. In Nitriensi Comitatu ager medii lugeri pratum item unius faleatoris infra 12 annos 4 florenorum supra illos 3 florenorum mercede exsolvatur (præter pretium *fimationis*).

Fimbralis, e, ad fimbrias pertineus; *rojtos*. Magy. Tör. Tár. XX. 178.

Fimbriatæ, balteus; *kardbojt*. Reg. Turm. Præf. Formulæ I. *Fimbria fræmæ* (Port d'épée . . .) 3.

Fimbriatura, ornamentum fimbriarum; *rojtok*. Beng. Ann. Er. Cænob. 508. Baldachinum . . . ex auro texta materia et purpureo holoserico argenteis *fimbriaturis* decoratum confici curans.

Fimbriatus, 3., fimbriis ornatus; *rojtokkal díszített*. Magy. Tör. Tár. XX. 176.

Fimbriolæ, dim. a fimbriis; *kis rojtok*. Arch. Rák. VIII. 312.

Fimina, ramenta lini; *pozdorja*. Fragn. Chron. Rhythm. Temp. Ludov. I. Engel Mon. Ungr. Bécs. 1809. p. 43.

Nam Deus tanquam *finima* Sternit, ruit Regimina.

Fimosus, stercoratus, fimo pinguefactus; *megtrágyázott*. Fej. I. 418. Deinde per *fimosam* terram metis interpositis venit ad villam.

Fimulnea, æ, fimos, merda; *ürülék, bélsár*. Pel. L. VIII. P. I. Art. II.: Et licet in cibo assumpto fuisset aliqua *fimulnea* vel impuritas, que non fuisset in nutrimentum hominis conversa.

Fimosus exsiccat, materia calori excitando. Humus turfa (Linn.); *tőzeg*. Bene Pol. 76.

Finalis, tributum de vineis solvendum (Du C. al. s.); *csőbörpénz*. Kov. Form. St. XXVII. *Finalis* Cheber pénz.

Finaliter, (Du C.) ad extremum, ad ultimum, tandem; *végre*. Arch. Rák. IX. 73. in causa *finaliter* procedere. Ljub. Mon. Sl. XVII. 156. an. 1422. Magy. Tört. Eml. XXX. 244. an. 1549.

Financia, æ, (Du C.) verisimiliter a voc.: «finis», quod est præclusus terminus solvendi, derivatum, significat rem pecuniariam, Vectigalia publica, ærarium; *pénzügy, közjövedelem*. Szirm.

Financialis, ad ærarium publicum pertineus; *pénzügyi*. Tör. Tár. 1891. p. 463. in *financiali* archivio Viennensi.

Financiaris, i, negotiator; *pénzügyér*. Oláh. Cod. Ep. 61. Nimirum ex negligentia eorum, qui plus credunt suis receptoribus et *financiaris*, quam bonorum consiliis.

Finantiaria res, res familiaris; *pénzügy*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 630. an. 1529. de statu rerum *finantiarum* et provenituum.

Finanzare, (ab. it. finanze) pecuniam conflare; *pénzbeü*. Oláh. Cod. Ep. 453. Ego mallem factus esses a financiis, plus enim ibi *finanzare* posses.

Finatio, expolitio, perpolitio (Du C. al. s.); *finomítás*. Tör. Tár. 1893. p. 27.

Finbricatus, fimbria ornatus; *czaf-ranggal ékesítve*. Tör. Tár. 1889. p. 379. pelles variolæ de tunica muliebris sericia *finbricata*.

Findatus, 3., deriv. a verbo findere; *meghasított*. Germ. gespalten. Georg. Sirm. I. 87. et lingua eius *findata* erat nec potuit confessionem facere.

Fine, (eum gen.) pro: ut finali vel ad eum gerundo; *végett, czéljából*. Kass. Prax. I. 53. ut similibus Deputatis Communitatum *fine* promovendarum querelam Viennam ascensuris passuales non expeditur.

Finestra, æ, more Itatorum pro fenestra. Száz. VIII. 15.

Finicia, æ, subtilitas; *finomság*. Ljub. Mon. Sl. IV. 288. an. 1391: *finicia* raminis.

Finiculus, i, Anethum fœniculum (Linn.) V. s. *Cavolus*; *ánizs*. It. finocchio.

Finis, pensio, præstatio (Du C.); a *királynak fizetendő összeg* a jöszágy-átvételhez való engedélyért. Uj. Magy. Muz. III. 193. Si autem heres alicuius talium fuerit infra etatem et fuerit in custodia, cum ad etatem pervenerit, habeat hereditatem suam sine relevio et sine *fine*.

Finissimus, superl. ad finum; *legfinomabb*. Arch. Rák. VIII. 354. de variis *finissimis* coloribus.

Finitacio, lines; *határ*. Cod. Dipl. And. V. IV. p. 335: ad metam terram in *finitacione* seu terminacione eorumdem trium curiarum.

Finitivus, 3., quæ finit, limites circumscrit; *meghatározó*. Andr. Pan. 8. Nam fides omnium bonorum est nunciativa, *finitiva* et plantativa, fides cordium vivificativa.

Finitor circulus, finiens (sc. circulus); *tátóhatár, szemhatár*. Taurini Stauro-machia IV. 314. Ed. Engel Mon. Ung. Bécs 1809. 165. Non longe Ungaricas *finitor* circulus oras. Cf. Senec. Qu. Nat. 3., 17.

Finitudo, natura rei, quæ finem habet; *végesség*. Ger. Endlichkeit. Vern. Met. II. 291. in primo autem casu negaremus eius *limitationem* seu *finitudinem* (Endlichkeit.)

Finitis finiendis, re bene gesta Cf. Præmissis præmittendis! Perfectis perficiendis! etc.; a *dolgot elvégezve*. Rozsny. D. 480. *Finitis finiendis* úgy tetszik ezer kétszáz szekeret adának.

Finium, quod finem habet (Du C. al. s.); *véges*. Vern. Met. 43. Quanto infinito *finium* opponitur. Pázm. Dial. 404.

Finium argentum, Finitus alias *finus* = excellenter bonus; *finom, finomított*. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 132. predictum fenetum suum de Chu obligaverit nomine pignoris prefato Godyno pro predictis duabus marcis et dimidia *finiti argenti* per unum annum.

Finitus, 3., quod est finum redditum (Du C. al. s.); *finomított*. Batt. Leg. III. 53: boni *finiti* et puri argenti.

Finus, 3., (Du C.) subtilis, excellenter bonus; *finom*. It. fino. Arch. Rák. VIII. 335. ex eadem materia porcellana *finia*.

Fiolista, musicus, ab it. violino; *hegedűs*. Beth. G. lev. 209.

Firhough, aulæum; *függöny*. Ger. Vorhang. Thök. Diar. II. 377. Pro lecto *firhough* seu cortinae ex altacz fl. 200.

1. **Firma**, æ, res alteri eocanda ad certum tempus sub præstatione annua lineæ ad *firmam recipere* pro: contractu res aliqua ad aliquos annos possidenda recipitur (Du C.) *bérlet*. Gal. ferme. End. p. 598. (synodus Budensis an. 1279): 65. Prohibemus, ne mo-

nachi . . . ecclesias ad firmam recipiant vel conducant.

2. Firma, titulus, nomen mercatoris, subscriptio; *firma, czim*. Art. D. 1840. p. 68. sub *firma* alienus. Cod. Camb. Merc. 43.

Firmacio, statutum (Du C. al. s.); *meg-erősítés, határozat*. Rač. Mon. Sl. VII. 149. an. 1088: nullus . . . audeat . . . nostris firmacionibus contraire.

1. Firmator, (Du C. 1.) qui alieni chartae testis subscribitur; *meg-erősítő* (mint tanu). Tört. Tár. 1890. p. 406.

2. Firmator, qui firmat, fuleit; *támasztó*. Tör. Tár. 1890. p. 408. *Firmator* columnarum foelicitatis. Cf. Tac. Ann. 2. 46.; Plin. Ep. 10., 38., 1.

Firmatura, fibula. Text v. sub *Mala* (Du C. al. s.); *csat*.

Firmulus, 3., (dim. a *firma*) aliquantum firmus; *kissé erős*. Vern. Psych. 33. Est haec tunica pellucida tenuis in adultis crassior et *firmula* cum dura meninge ope vasorum et cum pia matre ope florum cellularium (Zellgewebe) connexa.

Fiscalatus, us, (Du C.) munus procuratoris; *ügyvédi hivatal*. Lzb. Cod. Med. T. II. 380. Pfahl. Jus. Georg. 282. Kass. P. P. I. 239.

Fiscalatus provisor, ararii publici curator; *kamarai birtokfelügyelő*. Tör. Tár. 1887. p. 688.

Fiscalini, (Du C.) V. *Udvornici*. Tör. Tár. 1893. p. 8.

Fiscalis Actio, ob violatam sedem, congregationem Comitatus mota actio per fiscalem Comitatus; *széksértési per*. Jókai Köszív. II. 93. s. a megyegyűlés rögtön stante sessione elhatározta a kihágó ellen a *fiscalis actio* megindítását.

Fiscalis Capitularis, procurator capituli; *káptalani fiscalis*. Szilády Irod. Közl. VI. 3., 352.

Fiscalis Director, V. *Director fiscalis*; ararii regii praefectus; *penzügyigazgató*.

Fiscalis Magistratualis, cognitor, defensor civitatis; *közügyész*. Georch. H. T. IV. 24.

Fiscalis Procurator, procurator domini; *uradalombeli ügyész*. Georch. H. T. III. 287.

Fiscalis provisor, publicus procurator; *hivatalos ügyész*. Magy. Tör. Tár. XIII. 73.

Fiscalis Ordinarius, summus procurator; *főügyész*. Kass. Prax. I. 24. Comitatus habet suum Magistratum, cuius membra sunt . . . *Ordinarii et Vice-Fiscales* . . .

Fiscalis Sacrae Regiae Coronae, procurator fisci regii; *királyi ügyész, királyi jogügyek igazgatója*. Kass. P. P. I. 239. Hajnik Perjog. 183.

Fiscalitas, (Du C. dominium) bona ad fiscum pertinentia; *királyi javadalnak*. Kuk. Jur. II. 185: ubi intervenerit tanti terreni *Fiscalitas*, quod duo vel etiam plures belligerentes hospites commodum subsistere possint, tunc pro capacitate terreni . . . fiat illocutio. Arch. Rák. IX. 326. Kelem. Inst. Jur. Pr. III. 327.

Fiscaliter, viâ fiscalis, per advocatum (Du C. al. s.); *ügyészileg*. Kövy El. 763. vel maius Delictum, fors *Fiscaliter* vindicandum, commisisse mihi videatur.

1. Fiscus, cassa (Du C.) saccus publicus; *penztár*. Germ. Zunftlade. Opin. P. II. Sec. II. Cap. II. Art. 50: ex hoc *fisco* seu Cassa. Cf. Cic. Verr. 1., 3., 22. Phaedr. 2., 7. 2. Svet. Claud. 18. Juven. 14., 259.

2. Fiscus, (libidinis) hic: locus, sedes; *székhely*. Pel. Serm. Zizania luxurie permiscetur et crescit cum tritico charitatis, dum quis . . . se prebet affabilem et familiarem ad colloquia ac per hoc *fiscus* libidinis inficit. Hiem. 34. q.

3. Fiscus, Camera Regia; *királyi kamara*. Probst. Comitoli. p. 51: Cum *Fiscus* seu Camera Regia ingenti et superfluo curatum numero abundet.

Fiscus consistorialis, ararius consistorii; *a konsistorium penztárosa*. Szer. Not. p. 207.

Fiscus Dominalis, procurator domini; *uraságbeli ügyész*. Georch. H. T. II. 240. Kass. P. P. I. 326.

Fiscus Magistratualis, procurator publicus; *köztisztviselői ügyész*. Kass. P. P. I. 326. Georch. H. T. II. 42. Proj. Leg. Civ. 217. De praeveniendis saepe funestis sequelis controversiarum metallum Articulo 23: 1802. facta provisione, ad interimalem sensu eiusdem Articuli procurandam metarum accomodationem, etiam *Fisco Magistratuali* procedendi activitas delata fuit.

1. Fiscus regius, (Du C.) Aerarium Regium; *királyi kincstár*. Bel. Geogr. 499. Excelsa Camera Regia Hungarica, Posenii cum Praeside et octodecim Consiliariis instituta, peculiaria regia bona *Fisco regio* adscripta iuraque regalia, cum salis et vectigalium proventus procurat.

2. Fiscus Regius, procurator regis; *királyi ügyész*. Prisc. Serv. p. 28: *Fiscus Regius*, qui et Causarum Regiarum Director, hoc exprimebatur et exprimitur nomine. Andr. II. art. 9. Georch. H. T. II. 496. Funda David. I. Qua nostra demissa instantia exaudita, siquidem praefata Excelsa Sedes de consensu etiam *Fisci Regii* id ipsum nobis gratiose indulgere . . . dignata sit.

Fistichinus, 3., (fors. idem quod *fustanicus*) e xylo constans; *gyapju szövet*. Ijub. Mon. Sl. XVII. 213. an. 1423. petiam panni *fistichini*.

1. Fistula, æ, (Du C. 2.) ulcus formam fistulae habens; *sipoly*. Ger. Fistule. Veranes. IX. 266. De *fistula* mea hoc est, quod gesto illam cum pudore sine molestia.

2. Fistula, tubulus fistulae, unde fumus ducitur (Du C. al. s.); *pipaszár*. Ger. Pfeifenrohr. Jogt. Emf. T. III. p. 498: Cum nonnullae subortae fuissent difficultates circa negotia *fistularum* et *fumilaborum* in usibus . . . vulgo *dohány* nuncupatorum.

3. Fistula, æ, (Du C. 1.) cuius opera sanguis domini a communicantibus Christianis hauriebatur, dum adhuc sub utraque specie communio locum habuit; *a szent vér ivásánál használt edény*. Bék. Pil. P. I. 296.

Fistula ferrea, selopetum; *puska*. Sac. Cor. Y. 2: Tum qua *ferreis* hic *fistulis*, qua maioribus ex Arce Poseniensi machinis sonum late . . . fundentibus . . . eques Posenium persequitur. Brut. XI. 251., 252. Gros. H. Ph. III. 337.

Fistula rauca, uter, utriculus; *bordó, stp*. Ger. Dudelsack. Pár. Páp.

Fistulaeformis, fistulae similis; *síp-alakú*, Abelsb. 13.

Fistulare, (Du C.) *Fistula* canere; *sipolni, fuvolázni, tilinkézni*. Wagn.

Fitonici, pro: Pythonicus, ad Pythonem vel ad Apollinem pertinens. Tert. Anim. 28. Pythones dicuntur spiritus divinatores, qui se humanis corporibus insinuant, edunt vitulina. Quin et homines ipsi, qui a demonibus huiusmodi possessi erant, Pythones appellabantur. Unde Pythonicus idem ac vates. Ital. Fitonico; *jós, varázsló*. S. de Kz. I. 4., 1.; eadem circuiret civitatem multis *Fitonicis* eius lateri adhaerentibus. Endl. 96.

Fixa vineta, res immobiles; *fekvő vagyon*. Faber. Jur. Met. 136. Inventario contentae res, cunctaque ruta casa Urburariis desolati operis seu proprietatis remanent, nisi Creditores ad eas praelensiones faciant, contra quae citra destructionem auferri amoverique nequeunt, *Fixa vineta*, citra ullam compensationem novo cedunt expetitori.

Fixacio, fixum, firmum facere; *rögzítés*. Kol. Cod. I. *Fixacio* est rem fugiendi non conveniens ad ignem aptatio.

Fixe, (Du C. firme) acriter, intento animo, acri animo; *erősen, keményen*. It. con forza. Wagn.

Fixitentorium, fixum tentorium; *sátor*. Rák. Ön. p. 302. I. 13—15. (13.): . . . ad suburbia Constantinopolitana *fixitentoria* et die sequenti in prata, pagis habitationi aut potius exilio meo destinatis vicina, transtuli.

Fixolaris, sica; *hegyes tör*. Schläg. 591.

Fixuralis, ad actum figendi pertinens; *meg-erősítő, kapcsoló*. Fej. IV. 3., 34. spinea corona, lancea lateris, clavis pedum et manuum *fixuralibus*.

Fixum, i, stipendium certum, statum; *kész* (fizetés stb.) Ker. Nap. 378.

Fizena, æ, fescina; *szatyor*. It. fescina. Schläg. 823.

Fizetarius, i, V. *Pisetarius* (ab hung. *fizetni*: solvere pecuniam). Szirm. Hung. in. Par. 94. *Pisetarius* a Füzető, quasi *Fizetarius* Regis fuit. Archi-Episcopus Strigoniensis, qui invigilabat, ne quis error vel fraus in eusione monetae committatur. (Erroneae etymologiae causa *Pisetarius* detortum in *Fizetarius*. *Pisetarius* enim oritur e voce *pensa*, pensare.)

Flabellare, movere; *sztítani*. Rep. Cast. p. 80: Quod tunc probabis, cum te apud Caesarem excusabis . . . de *flabellatis* rebellionibus. Cf. Tertull. Pall. 4.

Flaccianus, i, Mathias Flacius Illyricus, praedicator vel concionator Magdeburgi (saeculo XVI.) in disputationibus de synergismo contra Melancthonem et Pfenflingeri sententias de libera voluntate confutationem scripsit. Colloquio cum Strigel Weimari inito peccatum originale in hominis natura inesse, ad veram naturam humanam necessarie pertinere, non tantum accidere censebat. Hist. Eccl. Ev. 14. errores vero *Flaccianorum* et Calvinistarum rejecit fuerunt.

Flacciditas, lassitudo, languor dissolutio; *bágyadság*. It. flacida. Abelles 20. Bene Med. IV. 1.

Flaccice, pro: *vlacice, valachice; oláhosan*. Kronst. II. 540 an. 1538: pro rapis Transalpinis vulgo gambuessin *flaccice* vero czwycele.

Flagellantes, idem quod *Pickarditae*. Forum. Ser. 48: Hæresis v.g. *Flagellantium* quæ exorta fuit hoc sæculo circa annum 1273. non placuit modernis Novatoribus, utpote et flagellationem et omnes mortificationes et afflictiones corporis fugientibus. Not. rel. II 104.

Flagelli census, onerosi tributii genus; *ostoradó*. Ger. Brandschatzung. Veranes. IV. 103. Ad me etiam, qui in omnibus ferme bonis capituli partim tertias, partim quartas, alicubi etiam quintas proventuum portiones, cunctorum vero censuum ordinariorum et quos *ostoradó* id est *flagelli census*, appellant, tertias percipio, horum dumtaxat, quod causa regis exiguntur, nihil attinere d'eunt.

Flagmosus, mucosus; *taknyos*. Schläg. 358.

Flamen altissimum, Hoc nomine theologi tertiam S. Trinitatis personam, Spiritum S. appellant; Sz. *lélek sugallata*, *fu-rallata*. Cod. Zi. Vol. V. 446: Suggestente siquidem cordi nostro *altissimo flamine* . . . virginem Barbaram . . . nobis in coniugem duximus copulandam.

Flameola, æ, flammeolum, sloyer (Schleier) Dief.; *fátyol*. Schläg. 1468.

Flamiola, dem. ad flammeum; *fátyolcska*. Száz. XXVII. 322.

Flammæ piacularæ, purgatorium; *tisztítóház*. Hor. Mem. 430.

Flammatus, 3., limbis ornatus; *szegélyezett, csipkés*. Arch. Rák. VIII. 332. Cortinæ . . . rubro et albo colore distinctæ, *flammatæ* Nro. 6.

Flammengus, (Du C. *Flaminghus*.) Flamingus Belga; *flandriai ember*. Mem. Pauli. 431. post horam cœnæ fuit facta rixa inter homines superscriptæ Chochea, ita quod unus eorum interfecit alium vid. quemdam *flammengum* et eadem hora bannivimus ipsos de Civitate.

Flammivomus, 3., (Du C.) ignivomus, flammam eructans; *lángokádó*. Lampe. Hist. Eccl. p. 357: Istius atatis Annales prodidere, A. 1619 mense Octobri, nubem *flammivomam* instar gladii ab oriente . . . visam fuisse. Beng. Ann. Er. Cœn. 390. Cf. Juven. 23 præf.

Flandra, æ, turba (a polonico *flondra*); *zavar*. Epist. Proc. p. 14. novas guerras novasque *flandras* in hoc regno temere suscitavit.

Flanea, æ, (Du C. *flancha*) pannus laneus mollior; *flanet*. Kronst. I. 209.

Flaneus, 3., e panno laneo molliori factus; *flanet* . . . Quel. Sieb. I. 276. an. 1500. *tela flanea* simplex ad subducenda vestimenta. lb. 279. cingatoria *flanea*.

Flasca, æ, (Du C.) lagena, vas figulinum aut vitreum vino conservando idoneum; *palaczka*. Száz. XVII. 637 *flasca* plumbea magna. Schläg. 1418. Tör. Tár. 1889. p. 488.

1. **Flasco**, onis, V. *Flasca*. Arch. Rák. VIII. 344. Marc. Chr. II. 94.

2. **Flasco**, onis, vas ligneum, eista; *láda*. Thurocz. 457. fecit illam (coronam) includi per artem tornatoriam in *flaconem*.

Flasco ligneus, lignea angusti colli lagena, qua in agris degentes untuntur; *veres-gyurka, kulacs*. Arch. Rák. VIII. 335. Una duodena *Flasconum ligneorum* vulgo *Veres György* maiorum et minorum rubro colore depictorum et auro virgatorum.

Flasco venatorea pulveraria, theca venatorum pulveri pyrio; *lőportűlök*. Thök. Diar. II. 376.

Flasconus, i, V. *Flasca*. V. s. *Besacia*. **Flasculum**, (dem. a *flasca*) lagena; *palaczka*. Fjp. Szám. p. 388: pro *flasculo* ad ustum vinum.

Flascunculus, i, demin. a *flascone*, laguncula; *kis flaskó*. Arch. Rák. XIII. 353. 354. Item sex *flascunculos* ex cristallo flavos, cum orificiis ex argento.

Flascus, i, (Du C.) V. *flasca*. Száz. XVII. 637. *flasci* lignei.

Flatilia, tibiae, tubæ; *furó hangszerek*. Bene Pol. m. 54.

Flatio, fusio plumbi globorum; *golyó öntés*. Kronst. I. 396.

1. **Flatuosus**, 3., spiritum trahens; *lélekző*. Boc. Hungar. p. 284:

Mox et naribus addo *flatuosus*

Ut se dulcis odor ferat cerebro.

2. **Flatuosus**, 3., inflans, inflationem pariens; *fel-furó*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VII. 200. Sunt enim fabæ natura *flatuosa*. M. Bel. Prodr. 437.

Flatus turpis, crepitus ventris; *fin-gás*. Bék. Debr. főisk. törv. 94. a screatu, ructu, *flatibusque turpibus* in præsentia aliorum abstineto.

Flavedo, color flavus; *arany-sárga*. Pel. De s. Emerico s. II. c. 2. Viola albet cum *flavedine*. Rák. Ön. p. 432. I. 18—21.

Flaveus, 3., flavus; *arany-sárga színű*. Fr. Lib. Rt. I. 78., 80. ulnas-de veluto *flaveo*. Tör. Tár. 1887. 492. et passim. 11.

Flaviatilis, 2., (navis) velis instructa; *vitortlás* (hajó). Brut. Ung. R. XIV. 449. Ad hæc curafat *flaviatiles* naves ad varios usus, quinquaginta adificandas, ut non ita latas, quo agi facilius possent, ita forma oblonga, ut ad vectandum idoneum numerum militum pares haberentur.

Flavicare, flavere, flavescere; *sárga színt felvenni*. Bene Med. I. 24.

Flavifusor, artifex ærarius; *részöntő, sárgaréz-műves*. Gelbgießer. Pest. Lev. Tab. Conser.

Flavo-nigricans, nigricans e gilvo; *sárga-feketes*. Hist. Nat. 30. (Putorius) pilos *flavo-nigricantes* habet.

Flavo-rufescens, fulvus; *vöröses-sárga*. Hist. Nat. 30. (Putorius) . . . *flavo-rufescentem* colorem præfert.

Flavoviridis, prasinus; *sárgazöld*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 295.

Flebilitas, (Du C. *Debilitas*) hoc loco: conditio, status flebilis; *síralmas állapot*. Pel. De S. Ladisl. s. I. c. 2: Ladislaus habet tres præcipuas proprietates scil. miserrimæ *flebilittatis*.

Flebotus, i, scalpellum venis incidendis; *érvágó* (vasverő). Schläg. 4309.

Fleco, onis, (a Germ. *Fleck*) quod est frustum; *darab, rész*. Thök. Diar. II. 380. *Flecones* sabelini fl. 7. xr. 30.

Flegmaticus, 3., mucosus; *taknyos, fűkás*. Ger. rotzig. Száz. VI. 669. equo *flegmatico* et claudo.

Fleta, æ, tibia (Du C. al. s.) ; *flóta*. Ger. Flötenzug bei der Orgel. Tör. Tár. 1889. p. 607. organon: quod in se contineat registra uti vocant seu voces sequentes: principal, octava principalis, cymbalis, quindecima, quinta, mixtura, *fleta* maior, *fleta* minor, dulcian,

sallicinal in pedali, subbass, octava, quindecima, quinta, mixtura. An. 1634.

Flibera, æ, fors. idem quod *fibula* V. s. *Cordo*; *csat*.

Flincta, æ, scelopetum (a germ. *Flinte* ex *Flint*: pyrites); *puska*. Fer. Mon. St. XVIII. 363. an. 1737. arrepta . . . antiqua *flincta* bis se . . . opposuit. Arch. Rák. VIII. 424. Magy. Jogi. Eml. I. 496.

Flineteus, 3., ad flintam pertinens; *puska*. Arch. Rák. VIII. 330. Flintæ communes oblongæ septem, cum seris *flineteis*, Stuez duo, striata. Cum sera *flinetea* latioris oris vulgo Töcséres karaboly, unum.

Flinta, æ, V. *Flincta*. Arch. Rák. VIII. 330. *Flintæ* communes oblongæ septem.

Flocci lintei, lintecolum conceptum, lanugo lineæ, lineamentum; *téps*. Ger. Charpie. Lzh. Cod. Med. T. II. 758: *Flocci lintei* ad sanandos milites vulneratos.

Floccus, i, *capucium*; *pilis felő*. End. p. 232: capucium, quod alio nomine *floccus* dicitur . . . super sepulcrum eius sc. St. Gerardi collocaverunt. Batty. Ger. 355.

Florare, **Floratus**, flores insuere, floribus ornare, acui pingere V. *Ersucere*; (Du C. al. s.); *virágokkal behémezni*. Thök. Diar. II. 337. Pallium fœmineum ex holoserico nigro *florato* æstivale.

Florateus, 3., floribus acui pietis ornatus (Du C. *floratus*); *virágokkal kihémezett*. Száz. XI. 807. a *floratis*, gemmatis et cum decore ornatis vulgo *románczos mű* vocatis laboribus.

Florenarius, i, *Dimidius Tallerus* v. sub Tallerus; *forintus*.

Floreni fumales, census pro singulis focis exactus; *fűstpénz*. Szék. Okl. I. 209.

Florentinus liliatus, species nummorum, monetæ. Inst. Arithm. 221. Tabula V. Monetarium exterarum cum domesticis comparatarum Aureæ. *Florentinus liliatus* = Flor 4. Cr. 22.

Florenus, (Du C. 1.) a flore insculpto dictus, *forint*. Antiquitus 40 posterioribus 60, 84, 90, denique 100 filleros valuit. Art. IV. 1405. Pár. Páp. Brut. Hist. IX. 73., 40.

Florenus albae monetæ, 18-vapars flor. auri in valore. Fjp. Szám. p. 140. an. 1442: Eo tempore pro uno flor. auri per centum (scil. den.) flor. 18 *albae monetæ* fuerunt computati.

Florenus aureus hungaricus, ab anno 1370 = 100 denarii = 12 Korona. Hunyadi regnante et Ladislao V. regnante = 200 denarii; Matthia rege = 300 denarii; *arany forint*. Sim. Num. 34. Aurei ergo Floreni Rhen. hæc est Historia; dictus is erat Germ. Rh. Goldgulden, quia ab Electoribus ad Rhenum in magnitudine Floreni aurei est eus cum admixtione cupri aut argenti. Optimi sunt veteres *Saxonici*, deinde *Bavarici*. Infimæ autem sortis sunt *Metenses* (Metz). Lukæsi.

Florenus auri, valoris 200 denario-rum, qui valor ratione temporum variabat V. s. *Florenus albae monetæ*; *aranyforintos*. Fjp. Szám. p. 124., 634. et passim.

Florenus brevis, 20 grossi = 100 denarii = 1 Korona. Hic florenus est duodecima pars Hungarici auri floreni, in cuius sequelam valor denarii quoque imminutus est, ita, ut 1 denarius = 1 fillér, pfennig, qui ab anno 1892-o apud nos in usu est; *kurta*

forint. Lukácsi. Batty. Leg. III. 322. an. 1397.

Florenus camerae, idem quod *florenus albae monetae*.

Florenus censualis, Sim. Num. 43. Johannes de Cabrospino Decretorum doctor et Apostolicæ Sedis nuncius ad partes Poloniæ et Hungariæ, sedente Innocentio VI. Papa, hoc est circ. 1356. anno Pontificiæ Cameræ Sche-dam exhibuit, indicantem, quænam tunc foret variorum numerum æstimatio. Inter quæ hæc occurrunt: *Florenus censualis* debiti valet X. solidos, denarium unum *denariorum turpitorum*. — Grossus unus 42. *den. turpitos*.

Florenus dimidiatus, *félforint*. M. Bel. Geog. 504. Monetæ Hungariæ species sunt: *Florenus dimidiatus*, *Fél forint*, *Pál Zlaty*, *Ein Halber Gulden*, *floreni unius semis* est.

Florenus Germanicus, *rénés*. Cod. Cod. Alv. II. 232. *Germanicus* sive *Rhenensis* florenus faciat hungaricos nummos centum viginti sive pulturas quadraginta. Thök. Diar. II. 492.

Florenus Hungaricus, Sim. Num. 460. Per *Florenus Hungaricales* nude positos intellectos fuisse aureos seu Ducatos adhuc anno 1527. certum est ex Diplomate Ferdinandi I., quo Mariæ Sorori dotem a Marito designatam definit . . . p. 461. En *Ducatos Hungaricales*, qui prius dicti sunt *Floreni Hungaricales*.

Florenus Hungaricus, M. Bel. Geog. 504. Monetæ Hungariæ species sunt: *Florenus Hungaricus*, *Kurta* vel *Magyar forint*, *Uherszky Zlaty*, *Ein Ungarischer Gulden*, grossus 47. cum denario dimidiato valet. Sup. An. Sc. II. 404. 1560. Sim. Num. 462.

Florenus idealis rusticus, V. s. *Computus gravis*. Schwart. Scult. 121.

Florenus Imperialis, *birodalmi forint*. Sim. Num. 424. Quodsi aurei cusi erant (quod verosimile non est) poterant esse *Imperiales Floreni* a Parente eius Carolo IV. Imp. cusi, quod iam attigimus. Erant enim duplices hi *Imperiales Floreni*, maiores 13 gros. minores autem 42 gros. æquabant dicti *parvi Floreni* atque hi aurei sæpe occurrunt in Historia, solo nomine *Carolei* vel *Carolini* expresso, aut *imperiales Carolini* neque adeo Talleri per eos intelligendi veniunt.

Florenus longus, V. *Vónás-forintones*.

Florenus Parvus, V. *Flor. Imperialis*.

Florenus Rhenensis, M. Bel. Geog. 504. Monetæ Hungariæ species sunt: 41. *Florenus Rhenensis*, *Német Forint*, *Nemeczky Zlaty*, *Ein Rheinischer Gulden*, denarios 20, ex nummis vero minoribus in Hungaria superiore 420., in inferiore 400 ponderat.

Florenus rufus, *Florenus auri* q. v. Fjp. Szám. p. 16. et passim.

Florenus vulgaris, *Communis pecunia*. Fjp. Szám. p. 242: solvimus 2½ fl. vulg. per 60. den.

Florenus Muscati, macis (idis); *szerecsendió virág*. Ger. Muskatblüte. Kronst. I. 51. Mon. Comit. Trans. V. 179.

Floretum, locus floribus consitus (Du C. 2. floretus); *virányos hely*. Optn. P. I. Sec. II. §. 48: apes sæpius per diem ad proximiora *floreta* pastum ire . . . sunt capaces.

Floricultura, cultura, cultus, cultio floris; *virágtermesztés, -termelés, -növelés*. Rák. Ön. p. 265. I. 26—28. (27.): . . . jam in operibus manualibus, jam in hortensibus, jam in *floricultura*, jam in pictura, jam in delinendo querit prædictam distractionem . . .

Floriegare, ad analogiam «variegare», floribus acu pictis ornare; *kihímezni*. Arch. Rák. VIII. 310., 317. Collare ex Peplo albo, *floriegatum*.

Florilegium, actus mel ex floribus colligendi; *virágokból való mézszedés*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VII. 498. Apes iuniores ad *florilegium* evolvant.

Florinus, *florinus*. Tör. Tár. 1890. p. 530. tres *florini* Hungaricales . . . septem *florinis* Polonicalibus. Szilády Magy. Tört. Eml. VII. 85.

Florisatio, status florens, tempus, quo omnia florent et virent; *virágzás*. Pel. Pom. In Nativ. Dom. s. II. c. 2.: Solemus dicere in *florisatione* prati, quod pratum ridet et gaudet.

Florisatus, 3., floribus distinctus; *virágokkal hímzett*. Arch. Ver. Sieb. XI. 335. cum floribus viridibus et aureis *florisatus*.

Florizare, **Florizatus**, 3., floribus ornare; *virágokkal díszíteni*. Tör. Tár. 1888. p. 566. fusorium *florizatum*.

Florulentus, 3., floribus acu pictis ornatus; *kihímezett*. Szamosk. I. 233. Præter hæc panni auro argenteoque intertexti una cum alijs diversis generis et coloris, holosericeis pannis, Attalicis varique *florulentis*.

Flotta, æ, (Du C.) classis; *hajóhad*. Ger. Flotte. Szirm.

Fluctus mutus, *lassu viz*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 126. *Fluctus mutus*. Id est homo tacite exandescens.

Fluens, fluvius; *foljó*. Knauz M. E. Str. I. 318., 391. Fej. VII. 340. versus meridiem ad unum *fluentem*.

Fluenta iuris, progressus iuris; *foltyás, menet*. Roger. 309. Magister Albertus, Strigoniensis Archidiaconus, qui circa *fluenta iuris* prælatos, alios meruit docere.

Fluiditas, proprietates rei fluidæ; *foltyóság*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 278.

Fluifacere, fluvium curare; *folyhátóvá tenni*. Bék. Pász. III. 460. an. 1503. fluvium *fluifacerent*.

Fluitas, atis, cursus aquæ; *foltyás*. It. flutto. Georg. Sirm. I. 361. Et aqua a *fluitate* sua steterat a stragibus.

Flumaria, æ, (Du C.) exundans aqua; *folyam, vizár*. It. flumara. Ljub. Mon. Sl. IV. 264. an. 1389. consideratis *flumariis*, que sunt in tanta quantitate circa Durachium.

Flumeria, æ, fluvius; *folyam*. Ljub. Mon. Sl. IV. 335. an. 1396.

Fluviatile pavimentum fatiscit, crusta glacialis fluvii fat.; *a folyó jégkérgé meghasad*. Szamosk. I. 16. Quos postea altera quoque elades exceptit: nam dum cataphracti ferro onusti globo facto glaciæ parum solidæ temere se committunt, *fatiscente fluviali pavimento* . . .

Fluxilis, (Du C.) fluxus 3., caducus; *mulandó*. Veranes. IX. 245. quod cum oblectet longe magis quam ullæ opes ullum bonum *fluxile*, ulla dominia, urbanæque deliciæ aut splendores aulicæ. Cf. Tertull. adv. Valent. 24.

1. **Fluxus**, pituita, gravedo; *nátha, folyás*. Máty. 343.

2. **Fluxus**, i, (Du C.) inconstantia; *átt-hatatlanság*. Batty. Ger. 403. qui *fluxos* et *ferocitates* insensatorum animalium imitati sunt.

Fluxus ventris, (gr. *διαρροία*) profluvium alvi, venter solutus; *hasmenés*. Prot. inq. 244. et 273.

Focagium, V. *Fumagium*, (Du C. Focagium).

Focalis, idem ac *focarius*, ad focum pertinens; *tüzi fához való*. Pril. Abact. 33. silvæ *focales*.

Focamen, ligna arida; *eremia*, orum; *tüzi fa*. V. s. *Corbamen*.

Focaneus, pro: *faucaneus*, faucibus præditus: inutilis v. s. *Ramus focaneus*.

Focaria, æ, 1. (Du C.) ancilla, famula, quæ focum curat; *coqua*, 2. concubina; 1. *konyhaleány*; *szakácsné*, 2. *ágyas*, 4. Kronst. III. 57., 68., 69. 2. Batty. Leg. III. 513. an. 1460: *Focarius* seu concubinas. Luc. Regn. Dalm. 162. Cf. Cod. Justin. 5., 16., 2.; Inscript. Orell. nro 2571.

Focarius, 3. (Du C.) igni alendo constitutus; *tüzetrákó, konyha-*. Fej. Jur. Lib. 48: si mulierculas *focarias* loco uxoris publice teneant. Szilády Régi Magy. Költ. T. I. 351. Cf. Ulp. Dig. 4., 9. 1 § 5., 33., 7., 42; Pomp. ib. 15. Vulg. I. Sam. 8. 43.

Focus, i, fornax æraria (Du C. al. s.); *kohó, huta, koholó kemence*. Keess. P. Ötv. 135.

Fodicatio, iusto subtilior investigatio; *töprengés*. Ger. Grübele. Vern. Psych. 519. *Fodicatio* est propensio in profundam continuationem talium obiectorum meditationem, quæ aut ea indigna sunt aut stricte nec obiectum eiusdem esse possunt.

Fodina cum appertinentiis, fodina, vena; *leltánya*. Germ. Fundgrube. Beszth. Lev.

Fodina spei, *reményváját*. Ger. Hoffnungsba. Beszth. Lev.

Fodinarum Curator, V. *Docimasta*.

Fodinalis, ad fodinam pertinens; *bánya-*. Juriev. Jur. 14. verum domesticis etiam culturam *fodinalem* utiliter promoventibus Monticulis amplissima libertates et Immunitates concessæ atque confirmatæ fuerunt. Act. Diat. Pos. 29.

Foditio, Fossa (Du C. fodina); *árok*. Cod. Dipl. Fam. Com. de Sztára Vol. II. 3. Quem rivulum a pristino et antiquo meatu . . . per prefatum dominum Petrum plebanum per artificia et novas *foditiones* bene apparentes exceptum fore reperissent.

Foditive, fors, a *federe* derivatum pro *funditus*, omnino; *teljesen, gyökerestül, mindenesséig*. Cod. Zi. T. I. 388: Ipsum Demetrium ab ipsa villa *foditive* recessisse . . . populi . . . assuerunt.

Foditura, æ, fossio; *ásás*. Han. Mon. Jur. II. 146. prima *foditura* et zappatura fiat de mense Martii.

Fodratura, æ, pellitium, quo vestis ornatur (Du C.); *szőrme*. Gall. fourrure. Száz. VI. 370.

Fodrum, (Du C.) annona militaris; (katonai) *élelés*. It. fodero. Luc. Regn. Dalm. 164. Biscottum fieri iubet per loca maritima et loca alia pro *fodro* 150 galearum et 20 navium, quas armari mandat super Pisanos. Vuch. Jur. Feud. 1.

Fodula, æ, testa fornacalis; *kályha*.

cserép. Kronst. III. 54: *fodula* ad fornaces Cf. 66., 149., 170. Száz. IV. 341.

Fœculentus, fœculentus; *seprős.* It. fecolento. M. Bel. Prodr. 135. Gallarum pulvere iniecto cerevisiam turbidam adhuc et *fœculentam* amulatur.

Fœcundatio, actus fecundandi; *termékenyítés.* Inre Phil. 110.

Fœderalis, ad fœdus pertinens; *frigy...* Veranes. V. 256. Nec posse imperatorem suum id formulæ ex diplomatibus suis *fœderatibus* excludere, qui usi sunt omnes sui maiores.

Fœderalismus, i, reipublicæ forma, in qua nationes, regna fœderis coniunctione gaudent; *szövetséges állapot.* Száz. X. 708.

Fœderare, pacisci, pactum inire, obstringere; *kötelezni magát.* Urk. Sieb. II. 389. an. 1372. quem (capellanum) plebanus pane suo nutrire et mansione dotis colligere *fœderavit.* Arch. Ver. Sieb. IX. 4. 323. viginti florenos *fœderabant* daturus. Cf. Ammian. 31., 4.; 25., 7. Hieron. Ep. 5., 1.

Fœderativus, 3., ad fœdus pertinens; *szövetségi.* Tört. Tár. 1886. p. 268.

Fœdificatio, (lapsus calami pro *Fœtificatione*) tempus fetus ponendi, v. parendi; *fiadzás.* Art. Diæt. Pos. 25. Sed nec *fœdificatio* unius speciei Venationem speciei alterius impedire poterit, quod si quispiam... Venationem exercere præsumeret, toties quoties id facere attentaverit, aut vero prædeclarat *fœtificationis* tempora... in alieno excesserit, in Marcis tribus gravis ponderis... convincatur.

Fœnarius, 3., fœno inserviens; *széna.* Lzb. Cod. Med. T. II. 606: scala *fœnaria*.

Fœneratorius, ad fœnus pertinens; *üzorvást.* Kass. Jur. Civ. I. 121. item in omnem casum fructuum post admonitionem *fœneratorio* modo percipiendorum rationem redditura atque super omnibus his Iudicium receptura coram nobis legitime comparere non intermittat.

Fœnetum, V. Fenetum. Fej. X. I. 74., 201.

Fœnicidium, actus fœni secandi; *fűkasztálás.* Jogt. Eml. T. I. p. 329: Metam ambæ partes ita ferrent, ne vel minimum transgrediantur tempore Messis aut *fœnicidii*.

Fœnificium, actus fœni secandi; *szénagyűjtés.* Jogt. Eml. T. I. p. 324.

Fœnilegium, collectio fœni; *szénagyűjtés.* Curios. Misc. II. 200. *Fœnilegium* circa Festum sancti Viti in plenilunio inchoandum.

Fœnilium, idem ac *fœnetum*; *kasztáló.* Ger. Wiesengrund. Kuk. Jur. II. 188. Denique cum Sylvæ Petrinenses viciniore sub prætextu procurandorum pro Domino Loci Commendante *fœnilicorum* etsi antiqua fœnilla commendantalia sufficientem fœni provisionem modernis quoque Dominis commendantibus subministrant...

Fœnisecium, fenile, pratum; *kasztáló.* Pfahl. Jus. Georg. 57. Naturam agrorum imitantur Prata in compensationem illorum data, Pratum-Fundus pratensis, Fundus pratensis, Terra Falcabilis, *Fœnisecium*, Fœnile passim quoque compellatum.

Fœnisecus, epitheton Junii; *kasztáló (hó).* Corp. Gram. 17.

Fœnitista, æ, qui fœnum in metas extruit; *szénagyűjtő.* Fjp. Szám. p. 393: *fœnitistis* hewrechern.

Fœtalis, fœtus, ad fœtum pertinens; *magzati.* J. Abelles 5.

Fœtans, Phœton. Fej. X. 3., 33. Ignipedes veluti *fœtantis* (Phætonis) equi spreta levitate vectoris per devia sparsi orbem quondam impleverant favillis.

Fœtiditas, fœditas; *undokság.* Pel. Pom. De s. Barb. s. I. c. 3.: Quis aspicere possit carnis *fœteditatem* in sepulchro.

Fœtulentus, 3., fœtidus, inquinatus; *undok, undorító.* Pel. Pom. Dom. II. Adv. s. I. c. 4.: Anima cum reprobis et *fœtulentis* mundi reliquiis divisa luce et igne descendit. Cf. Appul. Apol. p. 277. Arnob. 7., 225.

Folexellus, i, (Du C.) bombycis folliculus; *selyem gubó.* Ger. Cocon. Ljub. Mon. Sl. IV. 114. an. 1376. pannos, setam, *folexellos*, botas...

Foliamen, folium (libri) (Du C. al. s.); *lap.* Kronst. III. 628: verte *foliamen*, ibi invenies initium.

Foliamentum, frondes pietæ vel sculptæ; *levélgally, foszlány.* Numi Hung. 124. Alter 1523. siglæ: L. B. ad latus scuti *foliamenta*.

Folians, liber formæ maximæ; *folians.* Jókai Erd. ar. k. II. 36.

Foliatilis, foliaceus; (arany) *fűst.* Arch. Rák. VIII. 352. Una charta *foliatilis* auri. Cf. Venant. Vita S. Mart. 4., 535.

Foliatum, pro quoque folio (Du C. al. s.); *ivlaponként.* Germ. nach jedem Blatte. Jogt. Eml. T. III. p. 369.

Follatorum loci, (Du C. 1. *foliata*: locus foliis obsieus) receptaculum e virentibus frondibus constructum, in quo decimæ vinearum colligebantur et distribuebantur; *lombos szin, lugas sátor.* Germ. Laubhütte. Szer. Not. p. 84: Decimæ vinorum... in promontoriis earum tenentes in *locis Follatorum* (fuerit receptaculum e virentibus frondibus constructum) per ipsos Dominos de Capitulo... erectorum solvi et extradari consueverunt.

Follorum lusus, lusus chartarum, scidarum; *kártyajáték.* Rák. Ön p. 41.

Folium, plagula (Du C. al. s.); *ivlap.* Wallaszky 133. Liber est in *Folio* ut dicunt minori. Cf. Plin. 37., 7., 29.

Folla, æ, (Du C.) *Folla* q. v. fullonica officina; *kölygymalom.* Ljub. Mon. Sl. XVII. 61. an. 1420: in molendinis, *follis*.

Follare, subigere (Du C. calcare uvæ) V. s. *Qualquatia*; *kállózni, ványolni.*

Follarus, i, species monetæ apud Byzantinos (Du C. follaris); Ljub. Mon. Sl. XI. 1. an. 1306.

Follicatæ Caligæ, braccæ follicantes, fluentes; *bugyogó.* Ger. Pumposen. Szamosk. II. 45. Horum Italarum instinctu vestimenta quoque exotica concinnari curaverat, *follicatas* caligas, cancellatos calceos, tunicas multifariam lacinatas...

Follis, (brinsa, urda), marsupium, involucrum membranaceum (Du C. 1. vasis genus); *börzacsakó, bőrtákaró.* Ger. Beutel, Hautüberzug. Kronst. I. 690.

Follus, i, amens (Du C. 3. follis); *bolond.* Han. Mon. Jur. P. I. 21. an. 1265: si fuerit aliquis *insensatus* aut *follus*.

Fomentarius, 3., (fomenta) incendens, incendiarius, quo ignis servatur; *gyújtó, fomentarius funis, gyújtó zsinór, kandéc.* J. M. Stellæ De Turcarum successibus p.

615. temere factum est, ut *funes fomentarii*, quibus ignem servant et lagenulæ scopetartiorum eodem congenerentur; sic male extinctus ignis, in comminutam forte ipso casu thecam incidens, omnem vicinam sulfuream materiam corripuit.

Fomentatio, exsuscitatio; *szítás.* Rák. Ön. 64. motuum *fomentatio*.

Fomentator, machinator, concitator; *szító.* It. fomentatore. Germ. Schürer. Epist. Proc. P. III. p. 470: contra omnes hostilium factorum *fomentatores.* Rák. Ön. 61. *fomentator* rebellionis.

Fomes cespititius, V. Turfa.

Fondacha, æ, horreum frumenti; *magtár; raktár.* It. fondaca. Ljub. Mon. Sl. XI. 223. an. 1347: omnes... laborerii debeant fieri cum denariis salis et *fondacha.* Cf. *Fondicum*.

Fondacum, *Fondacha* q. v. Ljub. Mon. Sl. XI. 242. an. 1346.

Fondamentare, fundamenta iacere; *alapot vetni.* Rač. Mon. Sl. XIII. 127. an. 1351: castrum, quod *fondamentari* debet... incipi debeat ab angulo logie et ire versus *tramontanam*.

Fondicum, Fundicus, eadem notione ac *Funda* (bursa, crumena), appellatur locus publicus, in quem conveniunt Mercatores de rebus suis et commerciis invicem acturi; *alkuház, tözsház.* It. fundaco. Gall. Fonde. Ger. Börse. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 348. Porro si contingeret memoratos fratres Domus Templi edificare *fondicum* Sciencie, in quo omnia mercimonia venderentur et ementur, prefati Abbas et Conventus in ipso *fondico* et non in propria domo res suas vendere et emere tenerentur.

Fondutus, 3., pro: fossus, altus, profundus; *ásott, mély.* Rač. Mon. Sl. XIII. 203. an. 1357: fodi debeat (sc. canale) in tantum, quod sit *fonduta* pedibus VII. et lata passuum quinque.

Fonicellus, i, bombycis folliculus; *selyem gubó.* Cod. Dip. Arp. Cont. X. 401. et redire valeat sine aliquo dacio, quod non tollatur ab eis, neque ab illis de Ancona, qui emerent ab ipsis Ragusinis modo aliquo vel ingenio, excepto serico tracto et exceptis *fonicellis*.

Fons baptismatis, baptismus; *kereszttség.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 460. renatus fuisti *fonte baptismatis*.

Fons medicatus, aquæ acidæ, fons medicæ salubritatis; *gyógyforrás.* Lzd. Cod. Med. III. 72.

Fonta, æ, libra (Du C. al. s.) V. s. *Confectio*; *font.* Ger. Pfund. Száz. VI. 364.

Fontaliter, fontis modo, abunde; *bőségesen.* V. s. *Susceptivus*.

Fontana, æ, (Du C.) fons; *forrás.* It. fontana. Pesty Ször. II. 38. Bene Pol. 112. Cf. Innocent. de Cas. p. 245.

1. **Fontanella**, fonticulus (parvus fons); *kis forrás, ér.* It. fontanella. Mich. Mad. de Barb. Sal. 372. Jadra, ubi ab antiquo Civ. Jadra fuit super *fontanellam*, ibi se collocarunt facientes in circuitu se Civitatem de lignaminibus cum turribus et Maeris de lapidibus.

2. **Fontanella**, æ, fonticulus deducendis malis humoribus; *folyó seb, kutacs.* Fabó. Monm. Evang. 117. quam tamen calamitatem beneficio *fontanellæ*, uti medici loquuntur, dextræ manui adplicato levare solebat.

Fontanum, i, fons; *forrás*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 558. ab eo autem loco vergit versus septentrionem per quandam clivum, qui vulgo Cuesbere appellatur et procedit inter duo *fontana*, que Jolone vocantur.

Fontegum, fonticum q. v. Raë. Mon. Sl. XIII. 83. an. 1349.

Fonticarius, i, curator fondici; *raktár-őre*. Ljub. Mon. Sl. V. 249. an. 1334. dedit... *fonticariis* grossos... pro barcha.

Foracium, comeatus; *élelmiszér*. Gal. fource. Ljub. Mon. Sl. IX. 55. an. 1410: de... rebus et armis et *foraciis*.

Foragium, (Du C.) comeatus; *takaromány*. It. foraggio. Ljub. Mon. Sl. V. 470. an. 1409.

Forago, (Du C.) dicitur filum alterius coloris, quod additur telæ; *bélbe való fonal*. It. foraggio. Schläg. 2256. Cf. Festus p. 90. Gloss. Isidori: *Forago* trames diversi coloris. Cf. Symm. Ep. 6., 68.

Forale, lignum perforatum, ubi ponuntur *furculia* (Du C.); *éplény*. Germ. Querbalen. Kov. Form. St. XXVII. Temo rud, langale nyuytho, fureale rakonca, *trubale* tengel, *forale* epleen.

Foralis, ad forum pertinens, publicus (Du C. al. s.); *piaczi, nyilváros*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 556. Tamen ne pro tantis iniuriis et dampnis incruentis remaneret, quibusdam ex ipsis abradi crines dimidii capitis eorum, et circuire *locum foralem* (iussimus?) in testimonium talium, qui insurgunt et agunt contra dominos suos.

Foramellum, parvum foramen; *lyukaeska*. Arch. Ver. Sieb. XI. 420. fumus... per parva *foramella* evaporare debet.

Foramen accensorium, rimula, per quam scintilla ad pulverem pyrium descendit; *gyújtó lyuk*. Germ. Zündloch. Curios. Misc. 377. Nam pulvis in *accensorio foramine* in tormenti fundo præcise non constituto inflammatus, maximam eodem instanti vim exercet.

Foramen ad pixidem, rimula, per quam scintilla ad pulverem pyrium descendit. Kronst. III. 69: *Foramen ad pixidem* vulgo Czündloch.

Foraminulum, parvum foramen; *likaes*. Bene Med. II. 351. cuticula... *foraminulis* perforata.

Forasticus, (Du C. 1.) externus, extraneus; *külső*. Száz. 1897. p. 147.

Foratus, 3., subsutus, pellitus (apud Du C. *furratus*); *béltelt*. Gall. fourré. Fej. III. 2., 269. tunicam et elamydem nigri coloris similiter *foratus*.

Forban, pirata. Pár. Páp.

Forbanditus, (Du C.) forbannire, foris bannire, in exilium agere per bannum seu banno et edicto promulgato. Forbannitus; *számbűzött*. Cod. Dip. Arp. Cont. VIII. 140. Et si *forbanditi* vel alii malefactores commorantes in Spalato fecerint furtive armamentum.

Forbannire, (Du C.) patria pellere (foras bannire); *kiűzni*. Ljub. Mon. Sl. I. 94. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 492.

Forbannitus, i, exsul; *számbivetett*. Ljub. Mon. Sl. I. 92. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 489., 492.

Forcella, serobiculus cordis (Du C. al. s.); *színgödör*. It. forcella. Ger. Herzgrube. Prot. inq. 375: et postea vidimus, quod habebat animum circa *forcellam* pectoris.

Forceps, in duos radios in forcipis for-

nam extensus agger (Du C. al. s.); *ollógát*. Curios. Misc. 358. *Forceps* seu *Forcipula* est duplex: scilicet simplex et duplicata; utraque multum accedit ad Opus cornutum, cedunt tamen robore Cornutus operibus, sed minores operas et sumptus requirunt.

Forcia, (Du C.) potestas, potentia; *hatalom*. Ljub. Mon. Sl. I. 409: captivi veniant in *forciam* et bailliam ipsius d. regis. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 545. XI. 282. Magy. Tör. Tár. XI. 95.

Forcibus, pro: forcipibus; *csipő vas*. Ger. Zange. Georg. Sirm. I. 67. et de ferro unam coronam preparaverunt et in igne copioso posuerunt et cum *forcibus* de igne traxerunt «Nolumus nos» et ordinaverunt farathones cum carbonibus et cum *forcibus* et de ferro unam coronam preparaverunt.

Forcipula, V. *Forceps*.

Forcium, vis; *erő*. Ljub. Mon. Sl. I. 50. an. 1232: *forcium* et auxilium et operam dabit quilibet... ut iste sentencie compleantur.

Forensis, (Du C.) 1. advena, alienigena, 2. negotiator; *1. idegen, 2. kereskedő*. 1. Szegedi Rubr. Pars. I. p. 65: Externis officia non conferantur: Et quod Domini Prælati, et Barones homines *forenses* (Advenas, alienigenas) non conservent. 2. Száz. II. 456, 458. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 403.

Forensis homo, venditor, emptor; *piaczi ember*. Szék. Okl. II. 3.

Forensis iudex, iudex extraneus; *idegen bíró*. Batty. Leg. III. 2.

Foresta, æ, (Du C.) silva V. *Forestarius*; *tálatmas, erdő*. Germ. Forst. Száz. 1897. p. 147.

Forestalis, silvanalis, ad silvas pertinens; *erdei*. Wallaszy 399.

Forestarius, i, (Du C.) foresta significat silvam imprimis, ubi feræ sunt, quæ propterea plerumque circumsepta erat; nonnullis auctoribus foresta = ferarum statio, nonnullam etiam piscina; *erdő felügyelője, erdősz.* Uj Magy. Muz. III. 192. Johannes Dei Gratia rex Anglie... archiepiscopus, episcopis, abbatibus, comitibus, baronibus, iusticiariis, *forestariis*, vicecomitibus præpositis ministris et omnibus ballivis et fidelibus suis salutem.

Forestis, silva; *erdő*. Gall. forêt. Száz. XVI. 93. Ad Quinque Ecclesias cum theloniis et vineis, *forestibus*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 3.

Foresteria, æ, hospitium (Du C. al. s.); *kolostorhoz csatolt vendégfogadó*. It. forestaria, foresteria. Beng. Ann. Er. Cænob. 549. inchoavit novum ædificium extra clausuram Cænobiale recipiendis dignioris notæ hospitibus destinatum, quod vulgo *Foresteriam* dicunt.

Forestis, silvæ, ad silvam pertinens; *erdei*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 2. in illo loco, ubi terminus *forestis* Rapotoni Comitibus se ab isto disjungit.

Forestra, æ, saltus, silva (Du C. foresta); *erdő*. Ger. Forst. Száz. VI. 459. decimas omnium *forestarum* nostrarum et novalium prædiorum.

Forestum, silva, nemus (Du C. al. s.); *erdő, liget, havaszt*. It. foresta. Gall. forêt. Ger. Forst, Wald, Gehölz. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 2. Insuper etiam firmamus ad præfatum monasterium Juvavensem *forestum* a termino, qui in Pisoneia incipit.

Forficatus, 3., formam forcicis referens, forcice præditus; *ollós*. Hist. Nat. 42. Cauda ipsa denominationes varias a pennis habet; si enim exteriores longiores sunt interioribus, cauda *forficata*.

Forficiformis, forcici similis; *olló-alakú*. Ackerl. 5.

Forgum, (a gall. forge.) (Du C.) fabrica ferraria, V. *Garrecta*; *kohó*.

Forgo, pilei ornamentum e Struthionum plumis, affundevē confectum. Latinis: servia, crista; *forgó*. An. Sc. II. 54. an. 1532: Laszkio decussum est *Forgo* ex capite.

Foriatio, venum ire in foro; *piaczi elárusítás*. Arch. Ver. Sieb. VI. 1., 186. in negotiationibus, *foriationibus*.

Forica, æ, locus secretus... (in lexicis: *Pachhof*); *pervárt*. Comen. 103. Pone pratorium custodia poni solet; in recessibus *foricae*, quas *foricarius* repurgat.

Foricarius, (Du C.) qui purgat cloacam; *árnyékszék tisztító*. Pár. Páp. (apud Paul. Dig. 22., 1., 47. §. 5. = Der Packhofpächter.) Comen. 403.

Forinsecus, 3., (Du C.) extraneus; *kívüli*. Batty. Leg. T. II. 272. an. 1485: decimarum *forinsecarum* decimarum suarum Parochiarum (hae decimæ erant, quæ et Parochiis Diocesanis obveniebant.) Knausz M. E. Str. I. 249., 269.

Forinsitus, 3., extraneus (Du C. forinsecus); *idegen*. Ljub. Mon. Sl. IX. 401. an. 1440: omnes banniti et *forinsiti*.

Forisare, facere mercaturam, mercatum (Du C. al. s.); *házaeni, kereskedni*. Kuk. Jur. I. 188. nec quisquam hominum ipsam se cum portare et cum ea *forisare* audeat.

Forisatio, quæstus publicus; *elárusítás, kereskedés*. Kuk. Jur. I. 188. an. 1448: emptiones et *forisationes*. Száz. VI. 456.

Forismaritagium, (Du C.) pensio pro facultate matrimonii iungendi servi cum extraneo aut libertino. Licentia matrimoniorum; *házassági engedélyért fizetendő összeg*. Pár. Páp.

Forista, æ, (Du C.) qui foros (leges) diligenter legit vel commentatus est; *törvénytudó*. Szentiv. Car. Misc. Dec. II. P. II. p. 57. Jurgia *Legistæ* miscent fraudesque *Foristæ*.

Foristerius, extraneus; *külföldi*. It. forestiere. Ljub. Mon. Sl. I. 49: in Veneciis non debent facere mercatum cum *foristeriis*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 387.

Fori stratum, stratura, strata viarum; *kővezet*. Lzb. Cod. Med. T. II. 8: *Fori stratum* seu Pfaster.

Forizare, (Du C.) in foro vendere, mercaturam exercere; *vásárt tartani*. Georg. Sirm. I. 270. et ibi proclamare fecerat Cesar Turcarum quilibet *forizat* et usque ad Nandor-Alba victum aquirat. Kov. Form. St. 453.

1. **Forma**, forma glandibus fundendis; *golyómintá*. Száz. IV. 679. Item pro *formis* ad faciendum globulis pro dicta pisside.

2. **Forma**, æ, lamina, in qua crusta conficiuntur (Du C. al. s.); *sütő forma*. Arch. Rák. VIII. 345. Frusta instrumentorum culinaria, scutellæ videlicet, sartagine et *formæ* pro pasta, orbes et similia Nro 42.

3. **Forma**, æ, typus (Du C. al.); *mintá*. Arch. Rák. VIII. 346. *Formarum* pro imprimenda tela frusta Nro 9.

Formadeum, **Formadium**, caseus (Du C. formaticum) quod in forma infarciatur

et struatur; *sajt*. Gall. fromage. Kronst. III. 55. Ljub. Mon. Sl. XI. 102. an. 1323.

Formagialis, ad formagium i. e. caseum pertinens; *sajt*. . . Arch. Rák. VIII. 358.

Formagium, V. *Formadeum* (Du C.). Georg. Sirm. I. 347. de butiro de *formagio caseo* duo milia propinabant ad arcem Budens. Schläg. 1440. Kronst. I. 173.

Formales Cambiales, formae conveniens syngrapha; a *törvényeknek megfelelő alakban írott váltó*. Cod. Camb. Mere. 6. Quantumvis porro Curia Regia in Elaborato suo Anno 1781. altissimo loco exhibito hanc Codicis partem paucis duntaxat §§-is absolverit, ac praecipua illa iuris cambialis capita, qualiter nempe *Formales Cambiales a Siccis* distinguantur et quibus requisitis seu proprietatibus instructae esse debeant.

1. **Formalia**, verba sollemnia (Du C.); *ünnepeklyes szó*. Beng. Ann. Fr. Comob. 546. ac apprehensa fortiter manu hac protulerit *formalia*: Vade venerare Imaginem Beatissimae Mariae.

2. **Formalia**, orum, formula (Du C. al. s.); *formula*. Ger. Formalien, Rechtsformel. Instr. Jos. II. p. 22. §. 30: Conclusum Protocollo . . . erit inscribendum, et siquidem id voto Referentis conforme, ipsumque negotium majoris momenti fuerit, *formalia* quovis verbo rite pensato, atque trutinato denuo praerogentur . . .

Formalis actus, (cui opponitur: intentio) quod re vera fit; *tényleges tett*. Rák. Ón. 49.

Formalisari, aliquam formam induere; *formálni, alakot öltetni*. Arch. Rák. VIII. 285. ut antequam mediatio eiusque tractatus per longas temporis ambages *formalisaretur*.

Formalista, æ, ritum receptum observans; a *külső, alakot kedvelő*. It. formalista. Greg. Aesth. 30. Qui fontem voluptatis aesthetica, quae cognitionem objectorum pulchrorum concomitatur, in forma quaerunt interna et externa, *Formalistae*, qui autem in perfectione illorum objectorum, Realistae aesthetici vocantur.

Formalitas, formulae, consuetudines, caerimoniae, res ad formam pertinentes; *formaiság*. It. formalità. Kass. P. P. I. 276. Sunt certae *formalitates* . . . Proj. Leg. Civ. 469. Rák. Ón. p. 180. l. 28—32.

1. **Formaliter**, respectu formae; *az alakot tekintve, alakilag*. Nic. de Mir. 366. Ergo iste actus prout est a deo principaliter, sic non est malus nec *formaliter* nec materialiter. Severin. 30. Pázm. Dial. 84.

2. **Formaliter**, vere; *igazán*. Curios. Misc. 190. Utrum Elementa mixtis *formaliter* et *actu* vel solum virtualiter et potentia insint.

Formalium, (Du C.) pro: Firmaculum. Fibula aurea et gemmata; *karpalásti csatló*. Nagy Hier.

Formaria, Formarius, (Du C.) quae et qui Monacharum et Monachorum spiritualitati invigilat; *ujoneztantitónő, ujoneztantító*. Nagy Hier.

Formata, æ, (Du C.) litterae commendatitiae, litterae publico aut regio sigillo munitae; *ajánló levél, formáta*. End. p. 353. (Synod. Strigon. 21.): hospites clerici, qui de alienis partibus venerint, aut legitimos testes produ-

cant, aut ad ferendam *formatam* redeant. Ker. Nap. 33.

1. **Formatio**, figura, tropus; *képleges kifejezés*. Batty. Ger. 25. coelestis deliberanda denunciatio iuxta voluntatem ad voluntatem, et circa aliam *formationem* et *regulam*.

2. **Formatio**, institutio; *tanítás, tan*. Batty. Ger. 27. superdurabilibus *formationibus* imbuti.

4. **Formative**, praecipue; *kiváltképen*. Batty. Ger. 2. quibus *formative* admittendi qui Primatum Sanctitatum in Ecclesia obtinent.

2. **Formative**, disserendo; *értekezve*. Batty. Ger. 92. De sublimibus Dei potestatibus . . . iterum . . . *formative* aliter, atque aliter *dissolutive* inspiciamus.

Formatum, i, forma libri (Du C. al. s.); *könyv alakja*. Száz. III. 259.

Formatus, 3., ordinatus, ordinarius (Du C. firmus, stabilis) *rendes*. Opinio. Deput. 45. Atque his permota Regnicolaris Deputatio conclusit, ut provincia in partibus iudicandi Vice-Comitibus et Judicibus Nobilium attributa sublata, eadem in *formatum* Sedreale Judicium transferatur.

Formella, (Du C. 2.) dem. ad formam: particula, parvus caseus; *davabocska, falat, kis alaku sajt*. Rač. Mon. Sl. VII. 157. an. 1091: quod si quis . . . vel usque ad *formellam* casei rapuerit . . . Luc. Reg. Dalm. 102.

Formicaleon, (Du C.); *hangyale*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VIII. 259. *Myrmioleon* seu *Formicaleon* est de formicarum genere, sed multo maior estque formicis infestum animal.

Formiceus, 3., formicarum, ad formicas pertinens; *hangya*. Alexy 26.

Formicedium, instrumentum sutoris (Du C. *formipedia*); *kapta*. Ger. Leisten. Schläg. 2235.

Formidolositas, (Du C.) proprietates rei formidolosa; *féltelmesség*. Andr. Pann. 18.

Formidulus, 3., (Du C.) formidulosus; *félelemgerjesztő*. An. Sc. I. 142. an. 1439: mutuae pugnae congressum corde *formidulo* audebant praestolari.

Formiduus, 3., formidans; *félő*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 458. in custodia et tuitione persone nostre nulli se et sua periculo exponere *formiduus*.

Formipedus, gabitz (Kiebitz) Dief. Tringa Vanellus (Linn.); *bibicz*. Schläg. 2237.

Formiter, (Du C.) rite. Georch. II. T. III. 177. E rováskönyvnek *helyyes és formás* készülütének (rite et *formiter* confectus) kell lenni.

Formula, æ, crustula (Du C. al. s.); *morvány* (vox originis slav. Cf. Mikl. Et. 192.); *fonott kalács*. Schläg. 1842.

Formularia, norma, exemplum; *diplomatikus irálytan*. Száz. XX. 765.

Formularium, liber formulas, exempla continens; *mintakönyv*. Száz. IV. 331. *formularium* styli Matthiae Corv.

Formularius, 3., ad speciem; *színlét, forma szerint való*. Károlyi Mat. Tent. 6. Externum cultum destruant Blasphemia, . . . Pharisaismus, pietas mechanica et preces *formulariae*.

Formulatim, breviter, per summa capita; *röviden*. Batty. Ger. 10. Tripartito generali *formatulim* inspecto iungamus insidentem ante, quam nos hora praeterat.

Fornacator, qui hypocausta calefacit;

fűtő. Nad. Florus Hung. I. IV. C. II. p. 220: Georgius Utisenitius Dalmata . . . ex *fornacatore* et *focario* Regis . . . evecutus . . . Cf. Paul. Dig. 33., 7., 14.

Fornaculum, (ap. Du C. fornacula), parva fornax. Text. v. s. *Carrecta*; *kemen-czéske*.

Fornaria, æ, pistrix; *sütő, pékné*. Ljub. Mon. Sl. XI. 4. an. 1306: *fornaria* non debeat coquere panem nisi cum suis lignis.

Fornarius, i, (Du C.) pistor; *pék*. It. fornajo. Ljub. Mon. Sl. V. 238. an. 1334. Cod. Dipl. And. IV. 322: *fornarius* seu pistor. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 67.

Fornax, eis: incendium, ignis; *égés, tűz, láng*. Cod. Dip. Arp. Cont. VIII. 158. postmodum autem cum Regnum nostrum Divino iudicio *fornax* succederat Thartharorum. Cf. Lucr. 6., 682. Verg. Georg. I. 472. Ovid. Met. 15., 390.

Fornax cementi, fornax calcaria; *mészpest, mészkemence*. Ger. Kalkofen. Cod. Dipl. Pat. T. I. p. 300: *fornacem cementi* . . . quam vulgo *Mezpest* . . . appellassent.

Fornax lateritia, fornax lateraria; *téglaégető*. Ger. Ziegelofen. Art. Diet. Pos. 8: *Fornacis lateritiae* exstructio Capitulo Jaurinensi admittitur.

Fornax pistrix panum, pistrina; *kenyér-sütő kemence*. Thök. Diar. II. 364. *Fornax pistrix panum* cum testaceis 4.

Fornax sudoris, fornax sudatoria; *izzasztó kályha*. Ger. Schweizofen. Kronst. III. 454: ladulas ferreas ad *fornacem sudoris*, ut nominant.

Fornecum, panni genus. An. Sc. I. 130. an. 1330: pro petia panni vel *forneci* (fors. legendum: *vel [uti] dormeti*) quatuor marcas persolvere. Fej. XI. V. Un. 442.

Fornellus, dem. a furnus (Du C. fornella) ustrina, seu locus, in quo ferrum aliaque metalla candescunt; *kis kemence*. Kol. Cod. 14. et pone super parvum *fornellum* aptum sibi et sub eo fac levem ignem et dimite per meridiem *estygallem*, tunc dimite in *frigidarii* et aperi.

Fornicari, (Du C.) seortari; *bujálkodni*. Georch. H. T. I. 87. Cf. Tertull. Pudic. 22.

Fornicarius, 3., (Du C. 4.) meretricius, qui meretricatur; *parázna* . . . End. p. 374. (Synod. Strigon. II. 16): Placuit sancte synodo, ut omnis coniugalis desponsacio in conspectu ecclesie . . . fieret . . . aliter non coniugium, sed opus *fornicarium* reputetur. And. Pann. 41. Cf. Tertull. Anim. 35. Pudic. 9; 16; Isid. Orig. 10., 110.

Fornicatio, stuprum, libido; *paráz-nálkodás*. Wagn. Cf. Tertull. 1., 2., 16., 22.

Fornicatio corporalis, post sponsalia facta fides rupta; *eljegyzés után hű-ségzegés*. Kon. Egyh. 469.

Fornicatio spiritualis, post sponsalia facta perjurium; *eljegyzés után hit-szegés*. Kon. Egyh. 470.

Fornicator, (Du C.) V. *Fornicarius*. Anonym. Gest. Hung. Cf. Tertull. 1., 16., 22.

Forniceus, 3., ad genus fornium pertinens; *boltozatos*. Száz. XIII. 532.

Fornida, æ, *Formita* q. v. V. s. *Palamarium*.

Fornimentum, (Du C.) supellectile, apparatus; *készlet*. Ljub. Mon. Sl. I. 289. an.

1319: omnia *fornimenta* et *panaticam*. Dipl. reip. Rag. 37.

Fornita, æ, (Du C. fornix) arcus, ex qua sagittæ emittuntur; *in* V. S. *Dardus*.

Fornix, fornicator, seortator; *kurrás*, *kurafi*. Schläg. 2026., 2029. Cf. Suet. Cæs. 49.

Fornix tabacarius, taberna herbæ nicotianæ vendendæ; *szivar bott*, *dohány-tózs*. Fej. Jur. Lib. 401.

Fornus, i, *Grotta* q. v.

Forpex, (Du C.) forfex; *olló*. Germ. Schere. Kronst. I. 272. Cf. Cato R. R. 40., 3., 41., 5. Sidon. Epith. 13., 184.

Forrata, æ, pannus, pellis substa, subdita; *béllés*. Ger. Futter. Fej. V. 2. 443, item samatium meam cum *forrata* de pelibus marturinibus relinquo magistro Ambrosio.

Forratura, æ, (Du C.) pelliceum, quo vestis ornatur; *prém*. Gall. fourrure. Knauz. M. E. Str. II. 72., 54. Garnacium meam cum *forratura* de Pelibus Marturinibus.

Forratus, 3., (Du C.) pelliceo ornatus; *prémézett*. Knauz. M. E. Str. I. 280., 326. tunicam *forratum* cum pelibus variis.

Forspont, (a Germ. Vorspann) iumentorum subsidio vectus currus; præiunctura; *clöfogat*. Arch. Rák. IX. 136. ita pro vulneratis et agrotis sufficiens *Forspont* cum *provisione* sufficienti per viam *proximior*em usque Strigonium dabitur.

Forstacium, panni sericei genus. Vect. Ref. D2: Petia *Forstacii* duplicati vel medi vel communis.

Fortalicia, æ, (Du C. fortalitia) propugnaculum; *erösség*, *eröd*. Luc. Regn. Dalm. 265, nec debeant aliquo modo vel causa, ingenio et colore denuo Castrum vel aliquam *fortalicium* facere vel ædificare ullo tempore in æternum.

Fortalitium, arx munita; *eröd*, *vár*. Rák. Ün. 8. in *fortalitio* nostro Munkács. Cod. Dip. Pat. VII. 443.

Fortareza, æ, (Du C.) castellum; *eröd*. It. forteza. Rač. Mon. Sl. XIII. 208. an. 1358: habeant facultatem reducere domus rusticorum, que sunt . . . ad *fortarezas*.

1. **Fortia**, æ, (Du C. 8.) iurisdictione, ditio; *törvényhatóság*. Batty. Leg. III. 99. an. 1309. iverunt . . . in territorium . . . universitatis et e converso aliqui de dicta universitate in *fortiam* et districtum Capituli.

2. **Fortia**, æ, (Du C.) violentia, vis; *erőszak*. Prot. inq. 214: Si Tartari venirent, antequam mihi facerent aliquam *fortiam*, incertis mihi nasum. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 319.

3. **Fortia**, æ, (Du C. 4.) potestas, dominatus; *hatalom*. Fej. X. I. 341. fratres intendentes eam Neapolim transportare, ut in *fortiam* (potestatem) Margaritæ uxoris olim dieti Caroli venirent.

4. **Fortia**, æ, (Du C. 3.) propugnaculum; *eröd*. Cod. Dip. Arp. V. 140.

Fortibilis, fortis, solidus; *erős*, *szilárd*. Obs. Jadr. 441. Imperii ipsius Regis tres catted ligneos *fortibilis* fabricationis præfati Jaderitini ab eorum Architectoribus laborare fecerunt.

Forticellum, propugnaculum; *eröd*. It. forticello. Knauz. M. E. Str. I. 440., 874. in cepinus post nostram reversionem munitiones et *forticella* construere.

Fortificare se, (Du C.) confirmare, roborare; *megeősíteni magát*. Ljub. Mon.

Sl. II. 258: studeat *fortificare* se. Cf. Cæl. Aur. Tard. 2., 4., 3., 2.

Fortificativus, 3., corroborans, firmans; *megeősítő*. Pel. Pom. De transig. Dom. s. II. c. 4: Claritas gloriosa non est visus reverberativa, sed magis *fortificativa*.

Fortificatorium (cassæ), quod confirmat, roborat; *a mi erősbíti a pénztárt*. Kass. P. P. I. pass. *fortificatorium* cassæ.

Fortificatus, 3., munitus (Du C. al. s.); *megeősített*. Rák. Ün. 205. locus *fortificatus*.

Fortilicia, æ, alias: *fortalicium* (Du C.) propugnaculum; *eröd*. Ljub. Mon. Sl. 238: *fortilicium* de novo factam.

Fortis, longus; *hosszu*. Reg. S. Ben. 18., 35. Et quia minus veniunt tres psalmi, dividendi sunt, qui . . . *fortiores* inveniuntur.

Fortis locus, locus munitus; *megeősített hely*, *eröd*. Wagn.

Fortis panis, qui vires præbet V. *Circulatus panis*; *tápláló kenyér*.

Fortitudo temporis, tempora adversa; *idők nyomása*, *inséges idő*. Ljub. III. 444: si per *fortitudinem* temporis eos venire contingerit.

Fortium, (Du C. fortia) exercitus; *se-reg*. Ljub. Mon. Sl. I. 50., 56.

Fortilicium, (Du C. fortalitium) arx munita; *eröd*. Ger. Festung. Kronst. I. 653.

Fortunā, casu; *esetleg*. Teut. Schul. I. 287: Si . . . contigerit, ut Colleg . . . ultra statum tempus se mansurum præviderit, vel vero *fortunā* emanerit . . .

Fortunæ ollæ lusus, oleator; *szerencsejátékos*. Kass. Ench. I. 127. *Fortunæ ollæ luso*res ad Nundinas non admittantur. Norm. Ordin. an. 1757. 1. July.

Fortunæ ollæ lusus, alea; *szerencsejáték*. Kass. Ench. I. 127. *Fortunæ ollæ lusus* non privilegiatus præter Lotteriam publicam interdicitur. Norm. Ordin. an. 1775. 2. Novem.

Fortunam facere, in portu navigare, rebus bene consulere; *szerencsének lenni*, *valamire felvergődni*. Regul. Turm. Præt. 42. quin quavis occasione sive in militari sive in civili statu *fortunam* faciat.

Fortunā, æ, (Du C.) thesaurus inventus; *talált kincs*. Georg. Sirm. I. 49. O pessimi Alemanni! quam magnam *fortunam* ac lucrum utilitatis tocius Christianitatis perdidisse mecum.

Fortunitas, fortuna, res secundæ; *szerencse*. Georg. Sirm. I. 222. Vere in magna *fortunitate* fuisti.

Fortunula, æ, parvæ fortunæ; *vagyunka*. Ger. Kleine Habe. Oláh Cod. Ep. 350. Cui humillime res meas et *fortunulas* commendo.

Forula, æ, forulus, locus ductilis (Du C. vagina, theca); *fólk*. Arch. Rák. VIII. 308. Habentur præterea in eadem *forula* variae diversorum missiles.

Forulus, i, (Du C.) vagina; *babhüvely*. Schläg. 1010.

1. **Forum**, (Du C.) nundinæ, feriæ; *vásár*. S. de Kz. Chr. II. 4., 1. Bela omnia *fora* die Sabbati esse voluit pro vendendo et emendo.

2. **Forum**, *agrorum emtio et venditio*; *fekvő jószág adás-vevése*. Georch. Ért. 432. Még a fekvő jószág adás-vevése is, Fejénnél. Cod. Dipl. tom. 3. vol. 1. p. 150. olvasható

1214-ki oklevélben a piacon tett vásárlás hasonlatosságára, *forum* nevezete alatt fordul elő.

Forum ambulatorium, nulli loco astrictum tribunal; *körüljáró törvényszék*. Jókai Rah. R. I. 145.

Forum appellatorium, iudicium, ad quod de appellationibus certatur; *felbezési törvényszék*, *feltörvényszék*, *felszék*. Ger. Appellations-Gericht. Instr. Jos. II. p. 17. §. 36. Tabelke vero criminalium et civilium causarum *foro appellatorio* per primas instantias submissæ Septemvirali Tabulæ brevi manu transponendæ erunt. Kass. P. P. I. 228. Kövy El. 761.

Forum Canerale, alias: Iudicium montanicum; *kamarai bíróság*. Opin. de Foris Jud. P. I. C. XIII. §.: pro objectis et causis rem montanam et metallurgicam spectantibus.

Forum Comitum Curialis Episcopi et Capituli Zagrabiensis, Opinio. Deput. 40. In reliquo Sedibus dominilibus analogum est *Forum Comitum Curialis Episcopi* et Capituli Zagrabiensis, in quo videlicet tamquam Sede dominiali Causæ pertractantur.

Forum complanatorium pagense, *egyengető községi bíróság*. Nagy. Jus. Trans. Sax. 478. *Fora* iudiciaria in natione saxonica sunt sequentia. 1. *Fora complanatoria pagensia*, unde nullæ causæ possunt deduci ad iudicium oppidi vel civitatis sine attestato pagensi super eo: quod tentata sed non coacta fuerit complanatio inter partes litigantes coram iudice pagi.

Forum conscientie, *telkiismeret*. Vern. Phil. Mor. 169. *Forum conscientie* seu internum est facultas entis sensitivo rationalis actiones secundum legem moralem diiudicandi.

Forum Consistoriale, in quo præsentibus episcopis, capitulo, causæ ad ecclesiam pertinentes diiudicabantur; *szentszéki törvényszék*. Fej. Jur. Lib. 461.

Forum contentiosum, oppositum foro conscientie; forum in quo partes disceptant; *vitató törvényszék*. Batty. Leg. III. 530. an. 1469.

Forum contradictorium, for. in quo facultas datur disceptandi; *vitató szék*. Ker. Nap. 375. ad præscriptam iuris viam, forum quippe *contradictorium* relegari. Kövy El. 793. Tör. Tár. 4888. p. 72. Opin. P. III. Sec. III. §. 42. Georch. H. T. IV. 277.

Forum dietale, *országgyűlési bíróság*. Opin. de Foris Jud. P. I. C. XI. §. ad cognitionem generalium regni comitorum spectabant solæ causæ ratione notæ infidelitatis vel reclusis criminis læsæ Majestatis motæ. Præter hos casus etiam violationis generalis dietæ . . . *processu instantivali* aut triduali vindicabiles.

Forum dicasteriale, *kormány-széki bíróság*. Opin. Deput. 50. Arithmetico enim calculo ostendi potest, negotia plurimum horum Pedaneorum Iudicium in unum *Dicasteriale Forum* cumulatæ.

Forum divinum, *isteni törvényszék*. Vern. Phil. Mor. 169. *Forum divinum* est forum ipsius Dei, in quo infinita Dei iustissimi et omniscii ratio actionem eiusque meritum vel culpam diiudicat.

Forum divisoratus, *osztóztató bi-*

róság. Nagy. Jus. Trans. Sax. 179. Datur adhuc *forum divisoratus* in oppidis et civitatibus, quod constat e praeside (extra gremium magistratus) qui est etiam inspector pupillorum, uno assessore e iuratis civibus senioribus et uno actuario.

Forum dominale, tribunal domini terrae; földesúri törvényszék, úri szék. Száz. XVII. 60. Opin. de Foris Jud. P. I. C. II. §. 2. *Forum dominale* seu Sedria dominalis.

Forum ecclesiasticum, alias: Iudicium spirituale; Szt-széki törvényszék. M. Bel. Geogr. 501. *Forum Ecclesiasticum*, ad examinandas causas sacras institutum, in quolibet Episcopatu et Sacerdotum Canonico Collegio seu Capitulo adpertum est. Unde causae dubiae primum quidem ad sedem Archiepiscopi Metropolitani, postea ad Nuncium Apostolicum et inde ad Summi Romanorum Pontificis Curiam adpellantur.

Forum externum, alias: Forum fori, in foro civili ius suum exequens potestas ecclesiastica; külsőleg érvényre jutó egyházi hatalom. (Nagy: kultortvényszék, földi bíróság). Kon. Egyh. 2.

Forum fori, *Forum externum* q. v.

Forum Formatum Sedriale, rite constitutum tribunal; rendesen szervezett, alakított törvényszék. Opin. Deput. 52. Dum itaque *Formatum Sedriale Forum* erigi intenditur.

Forum hebdomadale, nundinae omni septimana celebrandae; heti vásár. Stat. Jur. L. III. p. 79: Equum vel bovem furtivum, vel vi a suo domino ablatum, si quis emit in nundinis anniversariis vel foris hebdomadalibus, Georch. H. T. II. 249.

Forum imputationis, a kinek másoknak cselekedetei megítélésére joga van. Vern. Phil. Mor. 168. *Forum imputationis dicitur* illa persona vel plurium personarum complexus, cui ius et potestas competit actiones aliorum l. beras diiudicandi.

Forum internum, alias: *Forum poli*, conscientiam spectans potestas; a lelkiismeret belső vidékére vonatkozó hatalom (Nagy: beltörvényszék, menyei bíróság). Kon. Egyh. 2.

Forum iudicatus, tribunal, iudicium; törvényszék, bíróság. Nagy. Jus. Trans. Sax. 178. Universae civium controversiae debent agitari coram iudicatu ipso, qui constat in quovis circulo e praeside et actuario, praeses et sedis iudex (Stuhls-Richter) actuarius vocatur iudicialis secretarius, excipiuntur a foro iudicatus causae criminales.

Forum iudiciarium, V. *Forum iudicatus*. Kass. P. P. I. 25. Habet (comitatus) *Fora iudiciaria* Vice-Comitum et Iudicum Nobilium.

Forum liberum, szabad vásár (jog). D. Ráczk. p. 8: *Forum liberum* singulis Feriis tertiis in omni hebdomada... duximus... concedendum.

Forum metropolitanum, érseki szt. szék. Opin. Deput. 66. Sed cum questio subinde enata esset, cuinam Tribunali Causae idgenus etiam quoad accessoria in *Foro Metropolitano* prius, dein in *Foro Primatiali* definitae in casu differentiarum Sententiarum in Suprema Instantia revivendae deferri debeant.

Forum montanum, bányászí bíróság, bányászí kerületi bíróság. Törvt. Msz. M. Bel. Geogr. 501. *Forum Montanum* in liberis montanisque urbibus a foro urbano distinctum idque causis metallurgorum examinandis definitum apud Praetorem montanum locum habet.

Forum Nobilium imum, albiróság. M. Bel. Geogr. 501. *Forum nobilium imum* partim Dynastae in causis hominum ad glebam adstrictorum; partim Iudices Nobilium et Vice-Comites, in causis Nobilitatis et quidem, in quolibet Comitatu adperiunt. A quo provocatio fit ad Iudiciarium Comitatus sedem et inde ad Tabulam Regiam ac Septemviralem.

Forum Nobilium subalternum, másodfoku bíróság. M. Bel. Geogr. 501. *Forum Nobilium subalternum*, in quatuor pro Circulorum numero, Tyrnaviae, Günsini, Eperiesini ac Debretzini institutis Dicasteriis, extensas in duos pluresve Comitatus causas diiudicat. A quo, sicuti ex sede Comitatus causae dubiae... ad Tabulam Regiam et Septemviralem transmittuntur.

Forum Nobilium Supremum, felső foku bíróság. M. Bel. Geogr. 501. *Forum Nobilium Supremum*, quod Pesthini est, in Tabulam regiam ac Septemviralem distinctum, non solum adpellatas, verum alias etiam Nobilium causas graves examinat. Praest autem Tabulae Regiae, Personalis Praesentiae Regiae Septemvirali, Comes Palatinus vel Iudex Curiae Regiae.

Forum octavale, V. s. octavalis; nyolczados törvényszék. Száz. III. 345.

Forum oppidanum, mezővárosi bíróság. Törvt. Msz. M. Bel. Geogr. 560. Quoad iustitiae, in causis civilibus, administrationem. 1. Iustitia, in causis civilibus, nomine et auctoritate Regis, in imo, subalterno atque supremo cum Nobilium tum Civium ac Oppidanorum foro ad legis atque consuetudinis normam, administratur. 2. *Forum Oppidanum*, in oppidis est, a quo causae dubiae, in liberis quidem ad Comitatus, vel Communitatis tribunal; in iis vero, quae dominationi subjecta sunt, ad Dominos terrae provocari solent.

Forum pedaneum, altörvényszék, albiróság. Kövy El. 344. Opin. Deput. 50. De conservandis Foris Pedaneis. Dum igitur sublati Vice Comitum et Iudicum Nobilium in Partibus indicandi activitate, avertis, quae sub nomenclatione *Fororum Pedaneorum* praevigant Institutis Iudiciariis, obtentu celerioris Causarum cursus et maioris Causantium securitatis novum aliquod *Formatum Iudicium* nomine permanentis Sedriae substitui intenditur.

Forum penitenciale, (Du C.) forum conscientiae; lelkiismeret. Tkal. Mon. Ep. I. 91. an. 1250.

Forum poli, *forum internum* q. v. **Forum primae Instantiae**, első foku bíróság. Opin. Deput. 8. horum vero contra illum (Jurisdictionatorum — contra Dominum terrestrem causis) ex nexu subditelae profluentibus, *Forum primae Instantiae* constituere posse.

Forum primatiali, V. *Forum Metropolitanum*; főérseki törvényszék.

Forum productionale, tribunal, in quo instrumenta nobilitationem continentia producebantur et, quod eorum fidem attinet, diiudicabantur; nemességbizonyító törvény-

szék. Száz. VII. 359. ott vannak nyolcz szekrényben a *forum productionale* ítéletei a nemességbizonyítási ügyekben. Opin. de Foris Jud. P. I. C. XII. §. 4.

Forum revisorium, legfőbb felülvizsgáló bíróság, felsőbb bíróság. Opin. Deput. 26. Tabula Septemviralis prout laetanus, supremum erit *Forum Revisorium*, ad quod universae Regni Hungariae, adnexarumque Partium Regnicolarum causae a Tabula Regia Iudiciaria... transmittuntur.

Forum revisorium causarum mercantilium cambialium, kereskedelmi ügyek vizsgálató foruma, áruvizsgáló forum. Kass. P. P. I. 40. Gubernium Regium Fluminense ac totius Littoralis Hungarico-Maritimi... habet *Forum revisorium Causarum Mercantilium cambialium*...

Forum seculare, oppositum ecclesiastico; világi bírói szék. Cod. Dipl. Pat. T. II. p. 308: prefata sententia... minus iuste lata... exstisset eo, quod dicte decime non *forum seculare* sed spirituale concernerent.

Forum senatus seu magistratus, tanácsitörvényszék. Nagy. Jus. Trans. Sax. 179. *Forum Senatus seu Magistratus* consistit iuxta novissimam regulationem Gyürkianam ex 8 personis, votum decisivum habentibus et uno ordinario notario cum voto solummodo informativo, interque illas 8 personas adsunt iudex regius, iudex sedis, villicus (Folnag) et reliqui senatores.

Forum spirituale, V. *forum Ecclesiasticum*. Mon. Comit. IV. 76: Iudicia... Ecclesiastica in eis causis, quae *forum spirituale* concernunt.

Forum superrevisorium, V. *Forum revisorium*. Opin. Deput. 26. Tabula Septemviralis pro universis ex Regno, et partibus eorum deductis causis *Superrevisorium Forum* constituit.

Forum tabulare, iudicium tabulae regiae; kir. táblai bíróság, királyi tábla. Kass. Jur. Civ. I. 37. similium vero causalitatum cognitio et discussio *Foro Tabulari* competet. Törvt. Msz.

Forum triduale, három napi törvényszék. Tag. Erd. II. 643: Sciendum... quod *fora tridualia* non solum in Decr. Trip. p. III. t. 33. expressa violenta sylvarum succisione vel arborum decorticatione, verum etiam in potentiosa terrarum subaratione, segetumque depascuatione... contra nobiles aequae ac ignobiles locum habeant. Opin. de Foris Jud. P. I. C. II. §. 3., 6.

Forum triduale Saxonicum, háromnapi száz törvényszék. Nagy. Jus. Trans. Sax. 179. Datur adhuc *forum triduale saxonicum* ita dictum ab anno 1805. 13-a mensis septembris, quo visum est sacratissimae suae Maiestati elementer decernere: ut articulus provisionalis 95-us anni 1791. relate ad violentas sylvarum succisiones praepediendas conditus ad nationem etiam saxoniam extendatur et in casibus invasionis et devastationis sylvarum deprehensi coram *foro triduali saxonico* iudicentur.

Forum urbanum, városi ítélőszék, bíróság, törvényszék. M. Bel. Geogr. 501. *Forum Urbanum* in liberis regiisque civitatibus imum quidem apud Praetorem; subalternum, eorum Senatu, sedem habet. A quo, causae dubiae, partim ad Magistratum Taver-

nicorum, partim ad Personalem Præsentia Regia appelluntur.

Forzare, vi exprimere; *kierőszakolni*. It. forzare. Pesty Ször. III. 153. sed iuxta estimationem proborum precium empcionis eiusdem vel qualem *forzare* poterint prius depositis pecuniis.

Forzatus, 3., armatus; *felszerelt*. Ger. *ausgerüstet*. Ljub. Mon. Sl. II. 254: *barche due forzate de remis*.

Fossa, æ, (in montanisticis), locus depressus; *horpadás*. Ger. Pinge. Beszt. Lev.

Fossariani, hæretici sæculi XIII. ab Albigensibus orti, qui propagandorum pravorum factorum causa in fossis delitescabant; *árok-bujdosók*. Nagy Hier.

Fossarius, (Du C.) vespilo, qui mortuos sepelit; *halottvivő, sírázó*. Not. rel. I. 143. Cher. Jus. Eccl. I. 145. In antiqua Ecclesia vigeant . . . *Fossarii*, qui mortuos inhumbant.

Fossatum, i, (Du C.) fossa; *árok*. Thurocz. 183. Ictibus lapidum graviter percussus in *fossatum* est prolapsus. Cf. Pallad. Sept. 13; Capitol. Gord. 28.; Veget. Mil. 4., 16.

Fossatum aquosum, fossa aquaria; *rizárok*. Száz. VI. 448.

Fossatura, (Du C.) *Fossatum* q. v. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 364. ultra quam ripam habetur *fossatura* versus occidentalem plagam, per quam transitur aqua ad paludem predictæ Ecclesiæ, que *fossatura* habetur pro metis. Knauz M. E. Str. I. 66. 98. Fej. II. 112.

Fossicula, æ, parva lacuna; *gödöröske*. It. pozzetta. Germ. Grubchen. Curios. Misc. 131. Cur frons cum *fossiculis* et monticulis morum non adeo honorum augurium esse dicatur.

Fossio, onis, agger, fossa; *töltés*. Cod. Dipl. And. V. III. p. 499: transit quandam *fossionem* positam contra aquarum inundationem.

Fossor Metallicus, *bányász*. Juriev. Jur. Met. 44. *Fossiores Metallici* (Hauer), qui nimirum in metalloferis proprie dictis laborant, abeunt in plures classes, in specie sunt 4-o *Fossiores* proprie dicti (Berg-Hauer), qui venam metallicam persequuntur, saxa findunt atque mineras eruunt.

Fossor militaris, Text. v. sub. *Cunicularius militaris*; *árkász*.

Fossorium, ligo; *ásó*. Schläg. 839.

Fossorius, 3., ad fodendum aptus (Du C. sus, poreus); *ásó*. Hist. Nat. 64. pedes . . . sunt vel ambulatorii vel cursorii vel saltatorii vel natatorii vel *fossorii*. Veranes. V. 352. instrumenta *fossoria*.

Fossura, æ, (Du C.) fossa. Fej. II. 112 ad viam, quæ ducit ad villam Russorum, iuxta quam penes quandam *fossuram* habet metum.

Fossum, pro fossa v. s. *Figura*.

Fostagum, (originem ducit ab ægyptiaca urbe *Fostat* v. *Fossat*. [Cairo] V. Schrader Ling. — hist. Forschungen für Handelsgesch. und Warenkunde p. 213.) pannus linoxylinus; *barchet*. Ger. Barchent. It. fustagno. Ljub. Mon. Sl. I. 420.

Fostan duplex, V. *Fostagnum*. Monm. Comit. Trans. V. 196. Ab una pecia *fostan dupplicis* f. — 20.

Fourerius, hospitiorum designator; *szállásmester*. Reg. Mil. p. 34: hospitiorum designatores seu *Fourerii*.

Fourerius Aulicus, servus regius, qui hospitum regis curam gerit; qui comitis officiorum mandata exequitur; *udvari szolga*. Diar. Com. 29.

Fourierius, Fourerus, Fouririus, (med. lat. *fodriarius* a *fodrum* Futter: pabulum) qui curam habet militaris annonæ; ad fodrum exigendum missus. Computum ductor; *tábori őrök*. Gall. *fourier*. II. furere. Diar. Com. II. 8., 23., 24. Reg. Turm. Præt. 61: collatum mihi computum Ductoris (*Fourierii*) munus omni cum diligentia obibo.

Fovare, in terram fodere, dehiscere; *földbe ásni*. Batty. Leg. T. II. 41. an. 837. qui separare donationem nostram termerarie . . . præsumserit, *fovetur*.

Foveola, parva fovea; *kis árok*. Bene Med. II. 272.

Fractilatus, 3., (Du C.) scissus; vestis concisa latissimis rimis et hiatibus; *végig hasított*. Pisztér Szt. Bernát. I. 464. vestis *fractilata*.

Fractivus, 3., diminuens; *megtörő*. Pel. De s. Laurentio s. IV. c. 2. Laurus sex habet prærogativas, inter quas tertia, quia est calculi *fractiva*.

Fractor lapidum, lapicida; *kővágó, kőfaragó*. Quel. Sieb. I. 178. an. 1494. *fractori lapidum* . . . pro fundamento turris.

Fractura, æ, (Du C. 4.) rima, scissura parietum; *falrepedés*. Thurocz. 96. Tandem exeundo totam ecclesiam illam circuibat et *fracturas* sive *scissuras* parietum ac tectorum perspicacibus oculis et morose inspiciebat.

Fractura legis, violatio legis; *törvénszegés*. Batty. Leg. T. II. 112. (Decret. St. Ladisl.) propter legis *fracturam*.

Fracturæ ollarum, testæ fragmenta; *fazékserepek*. Bene Pol. 433.

Fractus, liber, cui inscribentur sententiæ latæ consilii Venetici (Du C. al. s.) Ljub. Mon. Sl. I. 9.

Fræniparius, qui conficit frena; *féklablakészítő*. Ger. Riemer. Fej. X. 4. 370 ut puta omnes pellifices unum pelliscum omnes *fræniparii* unum frænum . . . (dare teneantur).

Fragarius, 3., ad fraga pertinenens, fragorum formam habens; *eper, eperalakú*. Bene Med. II. 272.

Fragmenta, orum, reliquiæ literarum; *töredék írományok*. Georch. H. T. IV. 146.

Fragmentarie, imperfecte; *töredékesen*. Knauz. M. E. Str. II. 431. 441.

Fragmentarius, 3., ad fragmentum pertinenens; *töredékes*. Vern. Psych. 248. Philosophico ingenio id quoque proprium est, ut obiectorum similitudines et analogias exquirat, ordini et unitati in varietate cognitionum studeat, *fragmentariæ* et rhapsodiæ earum collectionis impatiens specialia et particularia ad generalia et universalia revocare et ex his illa ordinare et explicare satagat.

Fragescere, fragare (Du C. *fragrescere*); *illatozni*. Batty. Leg. T. II. 310. an. 1217: virtutum operibus *fragescere*.

Frai Compania, manus voluntariorum; *önkéntes csapat*. Tör. Tár. 1891. p. 260. una *frai Compania* et 264.

Framea non elaborata, idem quod gladius non purgatus; *csiszolatlan kard*.

Vect. Ref. O 2. De *Framea non elaborata*, ainkelgh.

Framea salutare, frameam in altum tollere; *karddal tisztelni*. Regul. Turm. Præt. 40.

Frameator, gladius; *kardcsiszár*. Ger. Säbelmacher. Schwertfeger. Tab. Conscr.

Francare, solvere; *foltyódá tenni*. Rač. Mon. Sl. XIII. 69 an. 1349: *francare* salarium . . . completo termino. Ljub. Mon. Sl. XI. 172. an. 1345.

Franchare, liberare; *szabadítani*. It. francare. Dip. reip. Rag. 379.

Franchisia, æ, (Du C.) immunitas, ius; *mentességi jog*. Ljub. Mon. Sl. III. 178. Száz. XV. 233.

Franchus, 3., liber (Du C.); *szabad*. It. franco. Luc. Notæ 473. quod omnes Spalatin in perpetuum sint salvi liberi et *franchi*. Dip. reip. Rag. 460.

Francigenæ, (Du C.) hæc de hac voce: Francigenæ Anglis dicebantur omnes extranei sive cogniti essent sive incogniti, nisi Anglos se esse probassent. *Francigenatus* apud eundem Gallus e Francis oriundus. Apud nostrum itaque Francigenæ iidem sunt, qui nunc Galli (Franeziák) nuncupantur. Marc. Chr. I. et postea Gallici qui sunt *Francigenæ* a quodam Francione dicti filio Paridis.

Franciscani, V. *Fratres Franciscani*. Not. Rel. II. 84.

Francisco-Blandratista, socius id est sectator Francisci Davidis et Georgii Blandrata. *David Ferencz és Blandrata követői, Dávid-Blandratisták*. Bod. Hist. Un. Trans. 385. Non desunt Pilati, qui et nunc per *Francisco-Blandratistas* Jesum coronatum diunt.

Franco, onis, nummus Gallicanus; *franc*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 523. Item de curru hospitum Latinorum unum *franconem* (an. 1260.) Magy. Tör. Tár. IX. 102.

Francolinus, i, attagen; *császármadár*. It. francolino. Bel. Hung. Geog. 8. Alit certe Hungaria nostra phasianus, perdices . . . attagines (alias *Francolinus*, ut et gallinas rusticas vocant).

Franconicus, 3., Francia-Germanicus; *német frank*. Sim. Num. 151. Hic (Carolus M.) enim reiecta libra Romana unciarum 12, induxit *Franconica*, quæ in hac 10 1/2 unciæ appendit.

Frangibilis, qui facile frangitur; *törékeny*. Kol. Cod. 39.

Frangibulum cannabinum, machina lino moliendo, frangendo; *tiló*. Ger. Breehe. Pär. Páp.

Frascata, æ, (Du C.) umbraculum; *lugas*. It. frascato. Ger. Laube. Ljub. Mon. Sl. II. 403: *frascata* est intra palatium.

Fratalea, æ, (Du C.) coetus, societas; *társaság, társaskör*. Ljub. Mon. Sl. XVII. 132. an. 1426: Concessum . . . facere unam *frataleam* sub vocabulo sanctorum Marci. Han. Mon. Jur. P. I. 235. Fej. X. 3. 179.

1. **Frater**, allocutio, qua principalis patvaristam appellat; *öcsém*. Moln. Patv. 3.

2. **Frater**, (Du C.) fratres dicti monachi universim; *szerzeletárs, barát*. Száz. XI. 607. passim.

Fraternalis, (Du C.) fraternus; *testvéri*. Kövy El. 290. quia non *fraternalis* divisio fuit. Knauz M. E. Str. II. 463. et passim.

Fraternaliter, fideliter, fraterne; *hűen*,

testvérileg. Fej. VI. 126., 124. iuraverunt attendere et observare *fraternitater* sine fraude X. I. 747. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 29.

Fraternisatio, familiariter intime uti aliquo; *komázás, bizalmaskodás.* It. fratellanza, Jókai Erd. ar. k. 117.

1. **Fraternitas**, (Du C.) cœtus sacerdotum; *lelkész kar.* Jogt. Eml. T. II. 1. p. 63.

2. **Fraternitas**, V. *Senioratus*; *ág. er. esperesség.* Hist. Ecc. Ev. 11. plures enim cœtus singuli formarunt peculiaries societates, quas Nostrates *Fraternitatum* seu *Senioratum* vel *Contuberniorum* nomine insigniverunt. Tör. Tár. 1881. p. 496.

3. **Fraternitas**, (Du C. 8.) congregatio, sodalium, societas; *egyesület.* Batty. Leg. T. II. 274. an. 1485.

Fraternitas Vestra, (Du C. 7.) titulus honorarius, quo reges et episcopi, quum ad alios reges etc. scribebant, utebantur. Szék. Okl. I. 4. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 79.

Fraternizare, (Du C.) fraterno more, familiariter uti aliquo; *bizalmaskodni.* Jókai Köszív. V. 404.

Fratres Calendarum, v. *Kalendarii* (Du C.) Nomen a Kalendis sortiti, quod modum ordinemque festorum, quæ singulis mensibus celebranda forent, quæ anniversaria recolenda, quæ elemosynæ distribuenda, quæ ieiunia servarent 1. ejuslibet mensis die indicarent. Zsigm. Hist. 69. Præterea abbatii vel monacho inter *fratres Calendarum* i. e. in conventu laicorum primo cuiusvis mensis die habito, sedere interdictum est.

Fratres Camaldulenses, ordo monachorum, cuius auctor Romualdus ex familia ducum Ravennæ est. Conditus a. 1018. in Campo Maldoli (Camaldoli) in silva Appennina. Monachi huius ordinis in cultu divino artem exercebant, et iuventutem educabant. Art. Diet. Pos. 126. ut Religiosi Ordines *Fratrum Camaldulensium* et SSS. Trinitatis de Redemptione captivorum nec non Clericorum Pauperum Matris Dei de Scholis piis in Regnum Hungariæ . . . pro receptis et stabilitis habeantur.

Fratres Cartusienses, quorum auctor erat S. Bruno in eremo Chartreuse ad Gratianopolim an. 1086. Separatas cellas, lauras dietas, incolebant; *Karthausiak.* Chr. Dubn. p. 189. Ceterum aliud claustrum pro ordine *Fratrum Cartusiensium* in Leueld in Bakonia edificavit.

Fratres Condivisionales, fratres nondum divisi; *osztályosok.* Samb. Tyrn.

Fratres Contubernales, V. *Confratres*; *baráttárs.* Beng. Ann. Er. Cœnob. Præf. ubi in adolescentiæ flore visus iam erat consurgere manipulus tuus supra manipulos *Fratrum contubernium*.

Fratres conversi, tirones; *ujonc-zok, megtért testvérek.* Bék. Pil. P. I. 36.

Fratres de ordine Minorum, V. *Fratres Minores.* Thurócz. 495. Cui quidem genti iam in fide Christiana eruditæ *fratres de ordine Minorum* — auctoritate eis a sede apostolica commissa, curam animarum, iura Parochialia et sacramenta ecclesiastica administrant.

Fratres de observantia, Franciscani Minoritæ; *kis Ferencziek.* Kronst. I. 718.

Fratres de redemptione capti-

vorum, V. s. *Ordo fratrum S. Trinitatis.*

Fratres Franciscani, auctor eorum *Franciscus de Assisi* an. 1208. Ordo approbatus a summo pontifice an. 1223. solius papæ iurisdictioni subiectus, *Fratrum Seraphicorum* nomine quoque insignitus. Eiusdem strictæ observantiæ sunt etiam, qui dicuntur *Capucini*, a protuberante cappa sic dicti, quorum auctor erat *Matheus de Bassi* an. 1325. secundus ordo, qui quoque S. Francisci est ille sororum sic dictarum *Clarissarum* an. 1224. institutus; tertius vero est *Tertiarius* in usum laicorum 1221. o. institutus; *szürke barátok.* *Ferencziek.* Ger. Franziskaner. Beng. Ann. Er. Cœnob. Præf. quemodum et aram maximam Posoniensem *patrum Franciscanorum*; passim.

Fratres Hospitalitatis, V. *Johannitæ.* Olt. Act. Synod. 64. nec non *Fratrum Hospitalitatis* omnibus regulis et statutis.

Fratres Mendicantes, monachi, qui mendicando vitam sustentabant; *kolduló barátok.* Not. rel. II. 81.

Fratres Minores Regularii, minoritæ; *kisszerzetesek, minoriták.* Pesty Ször. III. 122.

Fratres Misericordiæ, *irgalmas barátok.* Cher. Jus. Eccl. II. 48—9. *Fratres Misericordiæ.* Hos fundavit Joannes de Deo Portugallus, qui anno 1540. Granatæ in Hispania ad peccata sua expianda . . . infirmos in domum a se conductam suscipere et curare coepit. In Hungaria primum a Georgio Szelepcsényi Archiepiscopo Strig. anno 1672. Posonii introducti. Not. rel. II. 178.

Fratres moravi, anabaptistæ in Transylvania 1622.; *morvátársak.* Tör. Tár. 1892. p. 367.

Fratres Teutonici, Ordo Templariorum a Teutonica gente sic dicti; *német rend.* Kol. Kov. Chron. Templ. p. 83. visum tandem (anno 1199-o) erigere Ordinem tertium æque militarem, nobilem Templariorum fetum, quorum Institutis viverent bello et pace novi *Fratres*, dicti *Teutonici* a gente, quam recipiebant solam ad distinctionem Templariorum, quæ Galli; et Joannitarum, quibus Itali dedere principia.

Fratricelli, (Du C.) qui et Fratres de paupere vita *Bizochi* et Beguini interdum nominantur. Minoritarum secta, qui pura et candida S. Francisci instituta sectari se jactabant et a Coelestino V. Pontifice auctoramentum sectæ se accepisse contendebant, cuius auctor fuit *Henricus Ceva*, damnata non semel a Bonifacio VIII. et Joanne XII. For. Scr. p. 48—49: Hæresis . . . *Fratricellorum*, quæ exorta fuit hoc eodem sæculo anno 1277. . . tenuit Christianis non licere quidpiam proprii habere. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. p. 168. A rege Sigismundo *Fratricellorum* et Nicolaitarum Hæreses, ne latius per Hungariam serperent, oppressæ.

Fratruelis, is, (Du C.) duorum fratrum filius; *unoka testvér.* Rák. Ön. 33. Arch. Rák. IX. 61. Cf. Hieron. Fp. Ep. 22., 26.; Isid. Orig. 9., 6., 45.

Fraudolentes, more Itatorum pro u ponitur o, pro: *fraudenti*; *hamis, ravasz.* It. fraudolento. Obs. Jadr. 404. Item illi *fraudentes* mense exeunte iam quanto dignum præmium eorum exigentibus meritis toleraverunt.

Fraudolosus, 3., fraudulentus; *csalárd.* Nagy. Jus. Trans. Sax. 166. *Fraudolosa* autem est contractatio, quæ fit animo furandi seu alieni intervendi causa. Rapina est ablatio rei alienius mobilis *fraudolosa* seu dolosa et violenta.

Fraudosus, 3., fraudulentus; *csalárd, csalfa.* Chron. Rhythm. temp. Ludov. I. Eng. Mon. Ung. Bécs, 1809. p. 17.

Tunc Ducem fraudis Glosa

Dona quoque *fraudosa*

. . . conantur supplantare.

Fraudulens, fraudulentus. (Formatio huius vocabuli ex *fraudenter*, *fraudentia* et similibus potest explicari); *csalfa.* Chr. Dub. 156., 145., 98., 70. Contra venetos *fraudentes* corrupti eorum pecunia ire et preliare noluerunt.

Fraudulose, per fraudem, dolose, fraudulenter; *csellel, csalárdsággal, csalárdul, ravaszul.* Rák. Ön. p. 50. I. 23—25. (24.) : Proinde Buda expugnata, Transylvania, ut dixi, *fraudulose* occupata, anno 1687. generalia Comitia Statibus Regni Posonium indixit . . .

Frecia, æ, sagitta (Du C. al. s.); *új.* It. freccia. Ljub. Mon. Sl. XVII. 69. an. 1421. arcus . . . *frecias* quinque millia.

Fredum, (Du C.) muletta, compositio, qua persoluta aliquis *pacem* ab exactore consequitur a Germ. *Friede*; *bírság.* Fej. I. 227. II. 263. nec quisquam iudiciaria fungens potestate ad causas audiendas vel ad *freda* aut tributa aut telonea, quæ vulgo dicuntur muta, exigenda . . . predictæ Ecclesiæ possessiones ingredi audeat.

Freibiterus, i, (ex Germ. *Freibenter*) quod est latro, pirata terrestris, miles latrocinans; *tengeri rabló, kalóz, szabad katoná, szabad martalóz.* Szamosk. IV. 367. De Cozakis seu Kozacy sic Alexander Gagninus: sunt pedites qui hostem furtive et inopinante adoriri solent. Italice corsari, germanice *Freibiteri* dicuntur, qui in mari latrocinantur.

Frenator, V. *Fraeniparius.* Car. Bel. De arch. 48. . . omnes *frenatores* unum frenum . . . dare teneantur.

Frenifactoria, ars frena faciendi; *szíjgyártó mesterség.* Pázm. Dial. 28.

Frenulum, parvum frenum; *kis fék.* Bene Med. I. 25.

Frenum curriferum, sufflumen; *kerékkötő.* Germ. Radsperre. Monm. Comit. Trans. II. 480. Magnum *curriferum frenum* . . . d. 16.

Freragium, (Du C.) divisio feudi inter fratres; *a hűbérnek testvérek között való felosztása.* Vuch. Jur. Feud. 430. Ceterum divisio debet fieri libere, nec uni præ alio ius præcipuum in divisione feudi competit, proinde in divisione feudi, nec iuri electionis a) nec *freragio* b) nec parragio c) locus est. Jure antiquo Gallorum divisio feudi inter fratres facta dicta est *freragium*, *frerage*, quia frater natus minor maiori pro cessa parte feudi servitia militaria præstanda suscepit, tali ratione effectus est provassalus.

Frescennus, V. *Friscingus*, tributum porecellorum; *malacszádó.*

Friabilis, quod friari, conteri potest; *sztémoroszolható.* It. friabile. F. Forg. Comm. II. 55. A septentrione circiter trecentos passuum collem modicum (Sedem Regiam vocant) spectat, cuniculis effossis ex saxo *friabili* ad

recondenda vina celebratum, indeque tam claro titulo appellatum. Szentiv. Cur. Misc. II. 205. Bene Pol. 100. Cf. Plin. 17., 4., 3., 34., 18., 55.

Fribusculum, (Du C.) iurgium leve; *berzenkedés, mely haraggá nem fajul*. Nagy Hier.

Fricare, sculpare (Du C. al. s.); *vésni*. Georg. Sirm. I. 79. donec sigillum Regis Ladislai nobis non *fricabis* de novo.

Frigelactivus, 3., rigorem, torporem excitans; *megdermesztő*. Pel. Pom. De s. Matthæo s. l. c. 4.: Sicut terra est frigida, ita et avaritia cordis *frigefactiva* a divini amoris calore. Szentiv. Cur. Misc. I. 489.

Friget, Si **friget**: ad Calendas Græcas (nunquam); *majd ha fagy*. Jókai Rab. R. I. 38.

Frigidarium, i, vas ad refrigerandum factum, aptum (Du C. *ψυγοδοιον*); *hűtő*. Kol. Cod. 14., 17. Cf. Vitr. 3., 11.

Frigidatus, 3., (a *frigidare*, quod ap. Cael. Aurel. Acut. 3., 47 occurrit) frigefactus, frigidus; *kihűlt*. S. de Kéza Chr. I. 4., 4. Micolt Corpus cernens *frigidatum* et privatum colore naturali.

Frigiditas, frigus, tristitia, animus tristis; *hidegség*. Tör. Tár. 1887. p. 651. *frigiditatem* tuam. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. V. 118. Cf. Cael. Aur. Chron. 1., 16. 1.

Friguachus, i, species monetæ. Ljub. Mon. Sl. IX. 93. an. 1410: *friguachi*, qui non tenent tres uncias argenti pro marcha, et . . . expendantur pro uno soldo.

Frigorifer, 3., frigorificus; *fugyasztó*. Fr. Balass. Casul. Steph. App. Utrum ad congelationem requirantur particule *frigoriferæ*, Salinae, ac nitrosæ ad mentem Muschenbroekii?

Frigulare, V. s. *Gratitare*; *csörögni*. Cf. Auct. Carm. Philom. 28.

Frigurire, valde frigere (Du C. al. s.); *sugaródní*. Pár. Páp.

Frigusculum, dem. frigoris (Du C. al. s.); *hidegecske*. Oláh. Cod. Ep. 214. *Frigusculum* aut ventus incommodior me coniecit in lectum. Cf. Tertull. de Anim. 25.

Frichare, immunes reddere; *megszabadítani*. It. francæ. Ljub. Mon. Sl. XI. 145. an. 1343: dando . . . potestatem . . . faciendi domos . . . pro villanis . . . et illos *frinchari* et dare *frinchigium*.

Frinchigia, æ, immunitas V. s. *Frichare*; *szabadság, felmentés*. It. franchigia.

Frisaticus, (freisachi) *garas*. Numi Hung. 453. *Frisatici* seu in Foro Julio (Friaul) per Patriarchas Aquileienses signati denarii, prout annorum 1168., 1190., 1198., 1232., 1270., 1357. diplomata perhibent. pridem apud nos civitate donati quinque unius ponderis seu grossi valorem habuere. Cod. Dip. Pat. VI. 42. Fej. III. 279. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 443. et passim.

Frisatus, idem quod ap. Du C. *friscus*: recens, nondum politum, elaboratum; *friss, még fel nem dolgozott*. Kol. Cod. an. 1560: aurum . . . semper est *friscatum*.

Friscingus, i, (Du C.) V. *Frescennus*. Numi Hung. 453. Erroree Frisaticos Koller (Hist. Episc. Quinqueecl. T. 1. p. 296.) hos pro *Friscingis* — *Frescennis* seu tributo porcellorum interpretatur.

Friscus, 3., recens; *friss*. It. fresco.

Han. Mon. Jur. II. 266: libra carniurn *friscarum*.

Frisitus, 3. (Du C. frisatus) fimbriis ornatus V. s. *Anchona* 2. *rojtos*.

Frisum, (Du C.) fimbria, lacinia. Vox formata ex Phrygium; *bársorny taraj*. Száz. VI. 372. Tör. Tár. 1887. p. 189: due cape . . . cum *frisus* novis et satis latis.

Frisura, æ, capilli crispatis; *hajfodor*. Ker. Nap. 84.

Fritinnire, V. s. *Gratitare*; *babukolni*. Cf. Varro ap. Non. 7., 15. Auct. Carm. Philom. 35.

Frivole, insane, amenter; *esztelenül, izellenül*. M. Soiterus De Bello Pannonico p. 585. Desisterent igitur, nec tam *frivole* a Christiana unitate discederent.

Friolosus, 3., frivolus; levis, inanis; *ledér, haszontalan*. Cod. Zi. I. 604. qualibet . . . dilacione et cautela *frivolosa* proculmota.

Frixaticus, *frisaticus* q. v. Fej. I. 303. quod vobis faciemus solvi, erit in bonis *frixaticis* vel in argento cuius decima pars comburetur.

Frixorium, 1. cremium, calefactorium, 2. patella (Du C.); 1. *olvasztó kemence*, 2. *serpenyő*. 1. Faber. Jur. Met. 217. De Collatione Ustrinarum et *frixoriorum* §-phis 2. Schläg. 2258. Cf. Plin. Val. 2., 7.

Froccus, (Du C. Floccus, Floccus) monachorum vestis cuculæ species, quæ amplas habeat manicas atque e pretiosiore panno ac cucula conficiebatur neque togæ cucullatæ ad-suebatur. Fors inde ita appellata, quod quovis levi flatu tanquam flocci lanæ hue et illuc impellebatur; *lebeny*. Bék. Pil. I. 29., 30.

Frœnum, frenum; *fék, zabla*. Thök. Diar. II. 327. Unum *frœnum* cum antilena.

Frondositas, (Du C.) proprietas frondosi rami, abundantia frondium; *lombosság*. Vern. Psych. 39. *Frondositates* hae peculiaribus nonnunquam membranis vestitæ vasis sanguiferis permeatæ, crassæ et firmæ oculis nostris exhibentur.

Frontale, aurifrisium (Du C.) apparatus pendens ante altare; *oltárelő*. Száz. XXVII. 682.

Frontalis, e: ad frontem pertinens; *homlok* . . . Bene Med. II. 2.

Fronticulus, recte: frontatus; *homlokos*. Schläg. 297.

1. **Frontispicium**, (Du C. frontale), ornamentum frontis equi; *homlokkötő, homlokelő*. Thök. Diar. II. 330: *Frontispicium* ex argento pro equo.

2. **Frontispicium**, (Du C.) frons (ædium), fastigium; *homlokat*. Ker. Nap. 85.

Frontispitium, initium (Du C. al. s.); *kezdet*. Tör. Tár. 1888. p. 44. in *frontispitio* Septembris.

Frontale equile, V. *Frontispicium*. 2. Magy. Tör. Tár. XX. 174.

Frucectum, fructectum; *bokor, eserje*. Tkal. Mon. Ep. I. 88. an. 1246. *frucectum* avellane. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 345.

Frucectum, V. *Frucectum*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 488. quam transeundo intrat *frucectum*, quod vilgo harast dicitur.

Fructiferare, fructiferum reddere; *hasznosítani, gyümölcsöztetni*. Han. Mon. Jur. II. 117: laborare et *fructiferare*.

Fructificare, fructum ferre; *gyümölcsözni*. Otia Bachm. Dedic. Quid meus labor,

quid mea s'ncera intentio *fructificabit*. Proj. Leg. Civ. 191: Cum res quævis Domino . . . *fructificare* debeat. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 14. Cf. Calpurn. Eccl. 4., 91. Tertull. Resur. carn. 52.

Fructificatio, actus fructus procreandi (Du C. fructio); *gyümölcsözés*. Nic. de Mir. 435. *fructificatio* plantæ. Cf. Tertull. adv. Marc. 4., 39. fin.

Fructilitates, um: fruges, proventus; *termés*. Fej. VI. 2., 2. Johannes confessus est viva voce, ut possessionem suam Margya vocatam . . . cum omnibus *fructilitatibus* suis et pertinentiis vendidisset.

Fructuare, in rem suam convertere; *hasznosítani, gyümölcsöztetni*. Fej. Jur. Lib. 295. an. 1701.

Fructificatus, us, res fructum ferens, utilitas, proventus; *jövedelem*. Cod. Dip. Kár. I. 587., 364. eadem iura visis et intuitis quibuslibet suis utilitatibus et *fructificatibus*.

Fructuosus, 3., fruendus; *használati*. Száz. XVI. 101. P. tradidit rem S. Petro atque S. H. . . perpetuo in usum *fructuosum*.

Fructuositas, atis: (utilitas Du C.) 1. usus-fructus, proventus, 2. fertilitas, obertas; 1. *jövedelem, gyümölcsözőség*, 2. *termékenység*. 1. Cod. Dipl. Pat. T. I. p. 249: cum omnibus earum utilitatibus *fructuositatibus* et pertinencijs dedimus. Cod. Com. de Sztára II. 49. Pel. Pom. De S. Andr. s. III. c. 1. Soós okl. 2. An. Sc. I. 240. an. 1358: consimilem terram . . . cum tanta utilitate et *fructuositate*.

Frugiperdus, idem ac *paniperda*, homo perditus, nebulo; *gabonapuszító*. Pár. Páp. Cf. Plin. 16., 26., 46.

Fruibilis, quo frui possumus; *élvezhető*. Pel. Pom. L. I. P. V. Art. III. c. 2.: Et per beatam virginem factum est, ut iste fructus, id est christus deus esset ac nobis dupliciter *fruibilis* et delectabilis.

Fruitio, 1. usus, 2. delectatio; 1. *élvezés*, 2. *gyönyörködés*. 1. Rák. Ön. 99. actualis rerum *fruitio*. Cod. Dip. Brüss. II. 154. 2. Pel. Pom. L. I. P. II. Art. III. c. 8: Et beatitudo creata habet dignitatem infinitam ex hoc, quia est Dei *fruitio*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 70. *Fruitio* est gaudium et delectatio . . . ex intuitionem Dei.

Fruitive, fruendo, delectando; *élvezetel, élvezve*. Pel. In Nat. Dom. s. IV. c. 6.: Christus perfectissime vidit Deum et *fruitive*.

Fruitivus, 3., ad fruendum, delectandum idoneus; *élvezetes*. Pel. Pom. L. II. P. II. Art. 3: Tertiò habuit gaudium divine visionis *fruitive*.

Fruentarius, i, 1. magister annonæ apud milites, 2. oeconomus, villicus, curator annonæ; 1. *prófunktimester*, 2. *gazdatiszt, gabonatáros*. 1. Arch. Rák. VIII. 392. 2. Egri lev. Kronst. III. 422., 595. Cf. Hirt. B. G. 8., 35., 4.; Inscr. Orell. nro 3491., 3545., 4922.

Frunitus, (Du C.) pro: *furnitus* q. v. Ljub. Mon. Sl. II. 261.

Frustare, (Du C.) flagellare; *megveszszözni*. It. frustare. Ljub. Mon. Sl. III. 150. an. 1349: malefactor . . . *frustetur* et buletur.

Frustatorius, 3., frustatorius; *csalfa, kijátszó*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 200. de

frustatoria dilazione ad impunitatem sibi blandiuntur.

Frustellum, Frustillum, dimin. a frusto, parvum frustum; *darabka*. Arch. Rák. VIII. 323. Fimbriae rubrae sericeae vulgo *Rójt, frustilla* novem. Reticulorum diversorum vulgo Recze *frustella* Nro 38. Thökö. Diar. II. 343.

Frusticulum, dimin. a frusto; *kis darab*. Magy. Tör. Tár. XX. 177.

Frustraneitas, labor inanis; *hiába való fáradság*. Mol. Sis. A3. : Molimen sisyphium, hoc est *Frustraneitas* conatus istius, quo G. B. Reformatos in Ungaria, non esse Confessionis Helveticae, probare, frustra contendit.

Frustraneus, 3., inutilis; *haszontalan*. Magy. Jogt. Et. I. 325.

Frustras, atis, evacuatus; *megfosztott*. Act. et Doe. Rákóczy p. 300 : ne nos pecunia in boni publici promotionem eroganda indigentes, *frustrates* reddat.

Frustratim, pro : *frustatim*; *darabonként*. Tör. Tár. 1889. p. 598.

Frustratorie, (Du C.) frustra. Fej. III. 2., 40. Cumque ab eis praedicti fratres *frustratorie* provocassent.

Frustratorius, 3., eludens; *halasztó, kijátszó*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 397. ad cuiusdam *appellationis frustratorie* diffugium contumaciter convolarunt. Cf. Tertul. Anim. 47. Arnob. 7., 219. Modest. Dig. 22., 4., 44.

Frustum, acta; exemplar, charta adnexa; *ügydarab*. It. atto. Instr. Jos. II. p. 12. §. 49 : Si quoddam cum inscriptione : ad Praesidem exhibitum *frustum* . . . fuerit restitutum. Lzh. Cod. Med. III. 449.

Frutectum, (Du C.) pro : fruticetum; locus fruticibus consitus; *cserjés*. Tör. Tár. 1893. p. 4. ad finem *frutectorum* quae Celg-Horozia. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 129. Cf. Colum. 3., 41., 3. Plin. 25., 2., 6. Prudent. adv. Symm. 2., 872.

Frutetum, fruticetum; *cserjés*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 340. inde prope fluvium descendendo venit ad quoddam *frutetum* quod dicitur Bizerberek . . .

Fucare, fumo siccare; *megfűstöltni*. Kronst. II. 448. an. 1535 : pro duobus *fucatis* carpinibus.

Fuder, vebes; *teher, szekér, fuvar*. Vect. Ref. F2 : De uno *Fuder* Salis ex Styria.

Fugatio, fuga (Du C. al. s.); *megszaltás*. Pel. Pom. In fest. circ. s. II. e. 6. Sextum fructum pro munere anni novi accipiam *fugationem* daemonis.

Fugerus, i, negotiator magnarius; *nagykereskedő*. Kereszt. Res. Mil. 344. *Fugeri* quadagesimam partem valoris mercium suarum. Haec corrupta vox venit a germanica voce *Wucherer* et significat negotiatorem vulgo Grosshändler.

Fugitive, perfugarum more; *szökevény mődjára, szökeve*. Cod. Zi. Vol. V. 427 : iobagionibus . . . qui *fugitive* ad villam Madaras terragion non deposito transissent.

Fuinus, i, meles; *nyestmenyét*. Gall. fouine. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 278. Clam's de sciarlato, pellis de *fuinis* cooperta de viridi vel de bruno.

Fuiti bani, olim bani officio functi post aliquot annos iterum creati; *fölmentésök után néhány évvel ismét kinevezett bänök*. Száz. III. 343.

Fuitus, 3., qui fuit, defunctus; *volt*. It. fu. Száz. III. 343.

Fukkeri, usurarii vel a Germ. *Wucherer* vel a *Fuggeribus*, qui magnum quaestum in Hungaria exercebant; *uszorások, fukkarok*. Zsigm. Hist. 283. Ubi aderat, nobiles non modo ut postulata 4. capita exsequeretur, verum etiam, ut *Fukkeros* i. e. *feneratores* externos regno expelleret . . . urgebant.

Fulciare, fulcire; *megeőrsíteni*. Fej. V. III. 196. presentes concessimus litteras penditis sigilli nostri munimine *fulciatas*.

Fulcra naturalia, *gyám*. Ger. Berg-feste. Beszth. Levit.

Fulcus, 3., fulgidus (attrib. honorificum curiae Turcarum imperatoris); *fényes*. Dip. Alv. I. 72. Ad *Fuldam* Portam Othomanicam.

Fulgida Porta, V. *Fuldis*; *fényes porta*. Rótsny. D. 132. cum vero nobis constet principatum istum in potestate *Fulgidae Portae* esse.

Fulgitudo, inis, lux; *világosság*. Arch. Ver. Sieb. X. 1., 321. clara *fulgitudine* pacto praesentis paginae.

Fulgura ex pelvi, minae inanes (sumptum ex ludis theatralibus); *haszontalan fenyegetés*. Fahó. Monm. Evang. II. 368. eius tamen minae *fulgura* erant *ex pelvi*.

Fulcellus, fulliculus, corium; *bőr*. Ljub. Mon. Sl. V. 8. an. 1403 : possint vendere *fulcellos*.

Fulla, ae, molendinum fullonarum; *ványoló műhely*. Rač. Mon. Sl. VII. 29. an. 1000 : decurrit aqua ad *fullas* et molendinum. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 32.

Fullonarius, i, fullo; *kallós, ványoló, csapó*. Ger. Walker. Tab. Conscr.

Fullonatorius, 3., fullonicus; *ványoló*. Opin. P. II. Aelius. (b) : terra *fullonatoria*.

Fullonistorius, 3., ad fullonem pertinet, fullonicus; *ványoló*. Opin. P. II. Sec. II. Cap. V. (dd) : Inspectio molae *fullonistoriae*.

Fulminalis machina, tormentum bellicum; *ágyú*. Ke. Or. Arist. E : civitates . . . multas decinerant *fulminales machinae*.

1. **Fulminare**, fulminis modo icere (Du C. al. s.); *mennyőkő mődjára lesújtani*. Chr. Dubn. p. 90 : Opus miles electus sedens super dextrarium . . . irruit in portam . . . et unum de pugnantis *fulminavit*. Cf. Verg. Georg. 4., 561. Prop. 4., 8., 55. Ovid. Am. 4., 8., 46.

2. **Fulminare**, tela mittere, jaculari (Du C. al. s.); *törődözni*. Res. ges. p. 105 : absisterent ariis accessu; sine discrimine *fulminatam* ire in appropinquantem. Isthr. XVIII. 341.

Fulminaster, fulminator; *villámot szóró*. Ke. Or. Zrin. C. 1., 4 : *fulminaster* Suecus.

1. **Fulminatorium**, mandatum minas continens; *fenyegető parancsolat*. Georch. H. T. IV. 269.

2. **Fulminatorium**, officina venis metallicis excoquendis; *kohó*. Ger. Schmelzhütte. Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 12. prout sunt minere qualescunque fuerint crude vel combuste ac omnes reliquias, que in *fulminatorijs* existunt.

Fulminatrix, a fulminando; *villámos*. Curios. Misc. 261. Cur nubes *fulminatrices* sint depressae, obscurae et densae.

Fulminatam argentum, arg. fulminans; *durranó ezüst*. Fjp. Szám. 94. centenarium cupri nigri . . . et marcem *argenti fulminati* pro octo fl. Fej. V. II. 548.

Fulminatus, 3., fictus (Du C. al. s.); *koholt*. Werbőczy 301. Item quia disturbiorum temporibus signanter vero post obitum memoris Sigismundi imperatoris et Alberti Regis plurimae litterae multaque privilegia diversis sub coloribus et Sigillis nequitiose fraudulenterque reperiuntur *fulminata* atque fabricata . . . copiam seu tenorem cuiusdam privilegii praefatorum Dominorum Praefatorum, Baronum, Nobiliumque et Procerum Regni Hung. super complurimis eiusmodi nequit *fulminatis* literis confecti et in Judicio contradictorio etiam coram Me . . . producti.

Fulnificus, fuliginis plenus; *kormos*. Taurin. Stauron. I. 181. Engel. Mon. Ung. Bées 1809. p. 125.

Fumagium, (Du C.) Census pro singulis focis exactus; *fűstpénz*. Pfahl. Jus. Georg. C. Ex his praestationibus census 100 denario super unius floreni (fertonis), qui vere est originis germanicae, ut nomenclatura hungarica *Fűstpénz* a Germanica Rauchsteuer, Rauchpfennig (latine *fumagio* seu *focagio*) desumpta indicat etc.

Fumalia, *fűstpénz*. Schwart. Scult. 499. Inter ceteras Ordinis Equestris praerogativas et libertates, quas idem status a Ludovico dicto Lois accepit, haec erat una eaque praecipua, quod sublatis omnibus oneribus, quae hunc ordinem et eorum subditos gravabant, solam duorum grossorum contributionem de quolibet manso agri pendere tenerentur; *Fumalia* ista dicebantur.

Fumalis denarius, V. *Fumagium*; *fűstpénz*. Fej. T. XI. V. Un. 534. Iuerum cameræ nostrae, quod *denarios fumales* apud ipsos vocatur, solvant.

Fumans, (Du C. 1.) domus, familia; *ház* (fűstpénz). Han. Mon. Jur. II. 7. an. 1312 : quilibet *fumans* . . . teneatur facere unum cereum.

Fumare carnem, fumo durare carnem (Du C. al. s.); *fűstöltni húst*. Bene Pol. 88.

Fumarium, caminus (Du C. al. s.); *kémény*. Teut. Schul. I. 264. *fumarium* ab incolis museorum exurantur. Cf. Colum. 4., 6., 19., Martial. 10., 36., 1.

1. **Fumarium**, i, purgator caminorum; *kéményseprő*. Ger. Essenkehrer. Teut. Schul. I. 264 : ut aliquis Comitum aqua munitus, sub tectum ascendat, *fumarique* ad avertendum incendium adstet. Kronst. I. 250.

2. **Fumarium**, libertinus denarius, census, qui exigitur a domino feudali pro singulis focus seu domibus subditorum ac tenentium suorum; *zárvázár*; *fűstpénz*. Fej. I. 270. et libertinos denarios, qui vulgo *fumarium* vocantur. Numi Hung. 154.

3. **Fumarium**, i, V. *Fumarium*. Thökö. Diar. II. 364. Domus tertia super culinam, in qua ex culina *fumarium* ascendit, januum nro 1.

Fumatio, fumum herbae Nicotianae haurire, bibere; *fűstölés, szivarozás, pipálás*. Vern. Psych. 227. ea nostris temporibus in consuetudinem abiens *fumatio*, Caffea potio, et desidia una illorum occupatio, unicuique desiderium esse videtur.

Fumatorium instrumentum, lu-

bulus fistulae, unde fumus sugitur; *pipa*. It. *pipa*. Fabó. Monm. Evang. II. 386. dum civi fumatorium eius instrumentum . . . ore excideret.

Fumatum, fors, locus, ubi finus civitatis congrebatur; *ganéj, pizsoktartó*. Quel. Sieb. I. 347. duobus laboratoribus . . . ut mundaverunt in fumato.

Fumibulum tabacchi, V. *Fumatorium instrumentum*. Bod. Hist. Eccl. II. 251.

Fumicidus, 3., fumidus, fumo ori serviens; *füstös, füstöt eregető*. Czinka Panna. *Fumicidum* suxit ludens plerumque foramen. Nam tum praecipue pipa debebat eam. (A nikor ő hegedűlt, szeretett füstölni s olyankor Ejnye be jól illett ajka közé a pipa). P. Thew. E.

Fumigare, fumum herbae Nicotianae ore haurire; *dohányozni*. Reg. Turm. Praet. 90. In stabulo aut in platea fumigare . . . ne praesumat.

Fumigare, despiciere. Jókai Kárp. Z. 499. *fumigálta* az egész világot.

Fumigatio, haustus fumi ex foliis herbae nicotianae convolutis et accensis sueti; dicitur etiam pro contemptu; *dohányozni, fumigálni, lenézni*. Regul. Turm. Praet. 9. ut a fumigatione herbae nicotianae in statione Servitii prout ab ebrietate Praetoriani abstineant. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 430. Kass. Ench. I. 308. *Fumigatio* tabacae.

Fumigator, qui fumum herbae Nicotianae haurit; *dohányos ember, pipás*. Jogt. Eml. II. 1. p. 431.

Fumilabrum, a fumus et labrum V. sub *Fistula* 2.; *szopóka*. Ger. Mundstüek.

Fumivenditor, mendax; *hazug*. Funda David. F. 2., 60: Nomine Caesaris et Regis evulgabant . . . *Fumivenditores* Esuitae.

Fumori, caminus; *kémény*. Schläg. 1059. Kov. Form. St. 215. *Caminum* seu *Fumorium*.

Fumosae imagines, *családdal, nemességgel való kérdés*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. p. 121. *Fumosae imagines*. In eos dicitur, qui iactant antiquam Familiam.

Fumositas, (Du C.) fumus spissior; *sűrű füst*. Buny. Vár. tört. III. 56. Fej. X. 4., 523. reliquias . . . nec aliqua tetigit *fumositate*, procul absiliens, intactas reliquit. Kov. Form. St. 215.

Fumus transire (In), evanescere; *füstbe menni*. Oláh. Cod. Ep. 6. Venit nunc certissimus nuntius omnes fere Imperiales tractatus Spirae factos in fumum transisse.

Fumus, i, (Du C.) focus; *tűzhely, ház*. Diar. 1802. p. 137. neque ita dicti eorum (Croatum) *fumi* cum Portis Hungaricis commixti unquam erant. Mon. Comit. IV. 633.

Fumus, us, fumarium, caminus; *kémény*. Jogt. Eml. II. 1. p. 66: de singulis *fumibus* singuli quinquaginta denarii . . . exigantur.

Fumus nicotiani, V. *Fumigatio*; *dohányoszívás*. Jogt. Eml. T. II. 1. 293: Statutum est: ne ullus . . . *nicotiani fumum* . . . usare praesumat.

Funabulosus, pro: funambulus (funabulus = sailenger Dief.); *köteles, kötél-tűncos*. Schläg. 772.

Funator, funiflex; *kötélgyártó*. Arch. Ver. Sieb. XI. 341.

Fundagium, praestatio pro mercibus, quae in fundicos invehebantur (Du C. *Fun-*

dagagium); *árúadó*. Ljub. Mon. Sl. V. 40. XXI. 189. an. 1444. sine solutione *alboragii, fundagii*, daci.

Fundamentare, fundamenta iacere; *alapozni*. Kronst. II. 72. an. 1528: pro sex lapidibus lini ad circulos horologii faciendos et *fundamentandos*.

Fundamentum hominis idem ac = interiores partes corporis humani; *az ember feneke*. Marc. Chr. II. 68. Cereos magnos ardentis in *fundamentum hominis* stillare faciebat.

Fundate, ita, ut rei fundus sit, ut approbari possit; *joggal, joggalapon*. Regul. Turm. Praet. II. integrum illis erit, sua via remedium sollicitare, si coquo praeter opinionem hae in parte quidpiam *fundate* imputari quiverit.

Fundatio, dotatio ex proprio fundo (ecclesiae, monasterii etc.) (Du C. al. s.); *alapítás*. Tab. Consc. Georch. H. T. II. 60. Lzb. Cod. Med. T. II. 305.

Fundationales, (Du C. fundatitiae litterae) quae spectant ecclesiae vel aliarum piarum rerum constructionem aut redditus eis assignatos; *alapító levél*. Numi Hung. 154.

Fundationales servi, *alapítványi szolgák*. Pfahl. Jus. Georg. L. Habebat vero pietas hae duas quasi species: vel enim in meliorem Ecclesiae et ministrorum eius dotem (dotationem) vel ut loquebantur religiosi avi nostri, pro refrigerio animae praesertim, dum hae anxia vitae futurae exuvias mortales iam iam deserere minabatur, servi dabantur. Priores *fundationales*; posteriores *exequiales* seu *duschenici* (dusnici) dicebantur (animam enim vox Slavica Duscha significat).

Fundationalia, praedia ecclesiastica ex proprio fundo dotata; *kegyes hagyományi papi jószágok*. Georch. H. T. II. 301.

Fundationalis, ad dotationem pertinens; *alapítványi*. Jókai Erd. ar. k. II. 113. *fundationalis* ügy. Art. Diet. Pos. 75.

Fundatrix, auctor, parens; *alapító* (nő). Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 61. Sancta Clara Virgo, Monialium prima *Fundatrix*, ex hac vita migravit 1253.

Fundatus, 3., rectus, ratione nisus; (Du C. al. s.); *alapos, helyes*. Törvt. Msz. 145.

Fundibularius, i, funditor; *parittyás*. Otia. Bachm. 614. egregii sane *Fundibularii* in nos jactis lapides. Fabó Mon. Evang. II. 29.

Fundiculus, i: dem. a fundus, modicus ager; *kis telek, kertecske*. Cod. Zi. T. I. 150.

Fundicum, (Du C.) horreum, receptaculum frumenti; *csűr*. Ljub. Mon. Sl. XI. 3. an. 1306: homo non possit vendere . . . blavam . . . nisi in *fundico*.

Fundina, æ, fodina; *bánya*. Rák. Őn. 56.

Fundogierius, (Du C. Fundicarius) praefectus officinis; *tármester*. Ljub. Mon. Sl. XI. 12. an. 1312.

Fundotenus, penitus; *fenékgig*. Szamosk. IV. 477. lagenas ori admotas *fundotenus* illis obvertunt.

Fundalis, ad fundum pertinens; *telki*. Schwart. Scult. 188.

Fundulus, i, (Du C.) demin. a fundus, ima pars vasis; *kis fenék*. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 24. Pro suo praese arbitrio (modo publicis ordinationibus de aduratione conservatione silvarum editis non adversetur) ligna tam focalia quam aedilia ac fabrilia, quo etiam

pertinent pro vasorum *fundulis, costulis, circulis* etc. servientia pro se, aut venalia, cedit.

Fundulus, i, (Du C.) Cyprinus gobio (Linn.); *kőv halacska, görgőcse*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 160. *Fundulus* seu *Gobius*.

Fundus, i, 4. fundamentum, 2. possessio, praedium, 3. caput, sors, pecunia summa in fœnore posita, vectigalia in alienius civitatis, collegii, coetus, sodalitatibus usibus destinata. V. *Fundatio*; 1. *alap*, 2. *telék*, 3. *pénzalap*; *alappénz, tőke, közpénz*. Kass. P. P. I. 42. et pass.

Fundus adiustionalis, *külgazdálkodási, csere telek*. Pfahl. Jus. Georg. 66. Fundi eiusmodi in vicem aliorum dati vocantur *adiustionales*; in specie vero hoc nomine insigniuntur Agri in sortem fundorum intravillanorum et pratorum dati.

Fundus censitis, censualis, V. *Fundus industrialis*; *adóköteles telek*. Pfahl. Jus. Georg. 4. (Vocantur fundi industriales) aliter etiam *censiti* seu ut communiter *censuales* vel *censualistici* et *extrasessionales* vocantur sed minus proprie, quia census etiam a fundis urbialibus debetur.

Fundus Cespitalis, fundus intra villanus; *be nem épített győptelek*. Pfahl. Jus. Georg. 71. dominus terrestris non nisi convenientem fundum intravillanum vel *cespitalem* pro Ecclesia, Ministro et Schola assignare tenebitur. Georch. H. T. II. 444.

Fundus colonialis, fundus rusticus; *jobbágyi telek, paraszti fundus*. Pfahl. Jus. Georg. 3. *Fundi colonicales* (rusticani) in duas abeunt classes, nempe urbialium et non urbialium seu industrialium.

Fundus eribrorum subsutis, *lőszőrbélés*. Ger. Siebörden unter die Kleider. Vect. Gen. X. S.

Fundus Curialis, fundus nobilitaris, ad nobilem pertinens; *udvarhely*. Ger. Edelhof. Törvt. Msz.

Fundus Domalis, V. *Fundus Intravillanus*.

Fundus executionalis, fundus v. pecunia, res detenta; *elfoglalt érték*. Georch. H. T. III. 160.

Fundus extrasessionalis, *telken kívüli telek*. Pfahl. Jus. Georg. 61. Quia vero pasuum constitutum exiguum esset; comunitatibus in ampliationem eius *fundi* quidam *extrasessionales* (Überlandgründe) dati sunt.

Fundus extravillanus, f. extra villam situs; *kültelek, külsőség*. Ger. Ueberland-grundstück. Urb. Reg. 53.

Fundus Impopulatus, incolis frequens; *népes telek*. Urb. Reg. 59. Fundi deserti illa plane Modalitate atque *Fundi Impopulati* conscribantur.

Fundus industrialis, *üzérkedésre kivett földék*. Pfahl. Jus. Georg. 4. *Fundi industriales* sunt illi, quos Coloni praeter fundos urbialiales vel etiam sine illis non tamen in sui dotationem vel necessariam sed tantum meliorem sustentationem erga certas praestationes tenent. Vocantur *industriales*, quia hos Colonos quasi ex peculiari industria et ultra propriam excollit necessitatem.

Fundus instructus, res, instrumenta ad agriculturam necessaria; *gazdasági szerek, eszközök*. Jókai Új f. 2. et passim,

Fundus intravillanus, *beltetek*, *belsőség*. Pfahl. Jus. Georg. 56. **Fundus Intravillanus** alias *Domalis* est illud spatium continuum communiter, quod domus cum area horto nonnumquam etiam vinea hortensi (Weingarten) et horreo Coloni occupat. Kelem. Inst. Jur. Pr. 447.

Fundus negotiationis, sors, pecunia mercatorum; *kereskedés alapértéke*. Ger. Handelsfond. Törvt. Msz. Szlem.

Fundus postdomalis, *kültetek*, *kütsősd*. Pfahl. Jus. Georg. 56. Appertinentiæ aliter Fundi Extravillani, *Fundi Postdomales*, etiam Appertinentiæ Extravillanæ dictæ sunt duplicis generis: agri videlicet et Prata.

Fundus prædialis, agri, quorum domini nulli villæ adscripti sunt; *pusztá*. Urb. Reg. 53.

Fundus regius, *királyi birtok*, *királyföld*. Száz. XV. 618.

Fundus religionis, pecunia in usum ecclesiæ collata; *kegyes, vallásos alapítvány, vallásalap*. Ger. Religionsfond. Szirm. Fundus Religionis, *Egyházi érték*.

Fundus remanentialis, *maradékföld, maradványföld*. Ger. Remanentia Grund. Pfahl. Jus. Georg. 72. Peracta hæc ratione fundorum colonialium Excisione, Fundi illi, qui supernant, *Remanentiales* vulgo dicti — quive inde oriuntur, quod occasione primæva regulationis urbarialis fundorum urbarialium quantitas solummodo secundum fassiones a) Colonorum assumpta.

Fundus religionarius, Fundus religionis q. v. Fej. Jur. Lib. 465.

Fundus sessionalis, *sessiók telek*. Pfahl. Jus. Georg. 54. Fundi urbariales vel sunt *sessionales* vel non sessionales. *Sessionales* sunt, quæ Sessionem constituunt.

Fundus studiorum, pecunia, prædia in usum erudiendi inventus collata; *iskolai alapítvány, tanulmányi alap*. Passim.

Fundus supernatans, *fölös telek*. Pfahl. Jus. Georg. 27. In casu ultimo ante omnia defectus, si quis aderat, vel per Dominum Terrestrem, si voluit vel vero ex *fundis supernatantibus* compensandus erat et quod post hanc compensationem supererat *fundi supernatantes* strictè et vere tales ete.

Fundus totius Rei Litterariæ in Hungaria, institutum, unde pecuniæ ad rem literariam sustinendam depromuntur; *iskolai közalap*. Wallaszky 486.

Fundus urbarialis, *úrbéri telek*. Pfahl. Jus. Georg. 3. Fundi urbariales illi sunt, quos Colonus in sui dotationem, ut dici amat, seu sustentationem necessariam possidet; ex quorum videlicet fructibus se familiamque suam intertenet et necessitatibus Reipublicæ in sibi admensa quantitate satisfacit.

Funeralia, negotia ad funera pertinentia vel litteræ; *temetkezési ügyek*. Száz. VI. 520.

Funem et cubulum inicere, laborem montanistum ordiri; *bányamunkához fogyni*. Faber. Jur. Met. 79. ut mox post obtentam Investituram (Feudatarius Montanus) operi manum admoveat, et in loco, quæ una metallica denudata est, laborem montanistum ordiatur, seu, ut dici solet, *funem et cubulum iniciat* (Seil und Kübel-Einwerfen.)

Funeralia, (Du C.) exequiæ, vita fun-

ctorum sepultura; *temetkezési szertartás*. An. Sc. I. 90. an. 1513.

Funeraticum, præstatio pro funeribus pendenda; *temetkezési díj*. Teut. Schul. I. 251.

Funeratio, (Du C.) (a funerando) funus; *temetés*. Numi Hung. 10. Cf. Mart. Capell. 6., 224.

Fungibilis, (Du C.) corruptioni obnoxius, res, quæ usu consumitur; *kopható*. Vern. Phil. Mor. 387. Cher. Jus. Eccl. II. 257. Quodsi pro usu rei *fungibilis* aliquid exigatur, oritur contractus fonebris; præcipuæ species alienationis sunt 1. Mutuum seu contractus, quo res *fungibilis* ita dantur, ut fiant accipientis.

Fungus, i. (Du C. 1.) papyrus, ellychium; *bél, kanóc*. Arch. Rák. VIII. 314. Duo *fungi* pro candelabro ex materia vulgo Szalamia.

Fungus igniarius, Boletus igniarius (Linn.); *tapló*. Szentiv. Car. Misc. Dec. III. P. III. 40. *Igniarii* quoque *fungi* adnascuntur arbori, præsertim quercui et iunco. Horum enim substantia cum sit valde porosa et fungosa ubi exsiccatur, selecta ignis esca est.

Funibria? Knauz. M. E. Str. II. 397., 402. ad plebem et parochias regendas *funibrias* (sic) vestras... ulterius extendere nullatenus presumatis; fors. pro: *Iugeria*, iurisdictio.

Funiculatus, 3., funiculis ornatus; *zsinórozott*. Ger. geschnürt. Vect. Gen. Aa. Tela alba Barchet dicta, *funiculata*.

1. **Funiculus**, i. sorte addicta pars agri communis gr. *αἰχμή*; *fűkötél, nyíl* (az osztáskor kapott szétszórta fekvő föld). Gazd. tört. szem. I. 226. de quadraginta *funiculis*, quod vulgo *fiu* dicitur. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 278.; ib. 227. jus unius *funiculi* ad dimidium aratum. End. Reg. Var. 330. Rač. Mon. Sl. VII. 29. an. 1400. emi tres *funiculos* terræ. Fej. V. II. 306. *funiculo* viginti quatuor amplexuum, Rit. exp. ver. P. 2.

2. **Funiculus**, fascia capillis nectendis; *hajkötél*. Schläg. 1191.

Funiculus igniarius, fomes tormentarius, suscitabulum; *kanóc*. Ger. Lunte. Pär. Páp. Szamosk. II. 439.

Funiculus montanisticus, *bánya zsinór*. Juriev. Jur. Met. 84. *Funiculus Montanisticus* (Berg-Lehen, Berg-Sehnur) vocatur etiam *Corda*, *Zona montanistica*, item *feudum*, estque mensura monticulis solum propria, 7 orgyæ montanas completeus.

Funiculus umbilicilis, nervus umbilicaris; *kömlökzsinór*. Abelles G.

Funifex, (Du C.) restio, restiarius; *kötélgyártó*. Kronst. I. 174., 257. Egri Lev. Eszt. Okm. p. 209. Mon. Comit. Trans. II. 181. *funifices* funes suos istrangh vocatos... apparere debent.

Funiger, i. nomen per ludicrum monachis datum, quod funibus eingat. Oláh. Cod. Ep. 506. Marchio nihil faciet Hillenio, faret *funigeris* et iam volumina distracta sunt.

Funiparius, funifex; *kötélgyártó*. Kronst. I. 174., 257.

Funis incendiarius, fomes tormentarius; *kanóc*. Ger. Lunte. Curios. Misc. 376. Et dico id fieri posse, si super orificium tormenti accensus apponatur *funis incendiarius*, cum hoc enim scopus præfixus collineari poterit.

Funis postilenatorius, postilena; *farhám, farmatring*. Ger. Schwanzriemen. Monm. Comit. Trans. II. 181. et *funem* tractorium d. 1. *postilenatorium* vero d. 1°/2 vendant.

Funitium, (ex voc.: funis) catena; *lánc*. Schläg. 2093.

Funta, æ, libra (Du C. *Funt*); *font*. Kuk. Jura III. 28. an. 1542: carniurn bovinarum *funta* una crue. 1. Mon. Comit. Trans. II. 262.

Funtana, æ, fons v. *Fontana*. Rač. Mon. Sl. VII. 75. an. 1069.

Funus, eris, mortuus, i.; *halott*. Fabr. Urk. 142. an. 1493: Si quis Magistrorum ex hoc seculo migraverit... quatuor magistri iuniores semper *funus* auferre tenentur ad locum suum.

Funus, i, pro: funis, is; *kötél*. Quel. Sieb. I. 145. an. 1494. *funos* proprie seller emptos.

Funus generale, funus magnificentum; *nagy temetés*. Bék. Maros. 21. a ki a nagy temetésen (*funera generalia*) nem vesz részt, 3 denárt fizet.

Furcacio, bivium; *elválasztó*. Ger. Scheideweg. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 225: ad *furcationem*... viarum.

Furcale, (Du C. *Furcalia*) dicuntur quatuor ligna, quæ tenent scalas; *rakonca*. Ger. Aufhalsgabel. Kov. Form. St. XXVII. Temo rud, langale nyuytho, *furcale* rakonca.

Furcans, miles furcæ instructus V. s. Falcatör 2; *villával ellátott*. Chr. piet. Vind. 182.

Furcella, æ, fureula; *villa*. Tör. Tár. 1888. p. 566. colearia argentea cum 6 *furcellis*.

Furcinula, furcilla, fureula; *kis villa*. Arch. Rák. VIII. 351. Una *furcinula* facta, quæ fuit integra ex argento ex dietis octo paribus.

Furialis, est idem quod **Furnellus**, quod vide. Obs. Jadr. 404. et in fastigium quinque turrium Jadra fundatarum ex Austro eis extiterunt *furiales* fabricata, in quibus disunctim crudeliter sunt interfecti.

Furier, ris, scriba militaris, qui rationes conficit, in tabulas transfert, qui rationes subducit. Voc. ex It. furieri, -ro ductum, quod revocandum est ad Lat. furor, furia etc. furioso in It. etiam celerem, præcipitem, incitatum significat, Germ. hastig, Cf. Hung. *eszeveszetten rohan*. Itaque vox: «furarius» in forma It. furieri, -ro etiam cursorem prænuncium extra ordinem expeditum et alios militares ministros significat. 1. *előkövet, hírmondó, gyors hírnök*, 2. *hadi írnök, számoló*, (hadrinoki segéd, számolóság). Szirm. 125. **Furier Furor**. *Hadi Író Dedának nevezi az Ónodi Rendszabás*.

Furierius, Furinus, V. *Fourierius*. Regul. Turm. Præf. 49. Quoad Turmæ Medicum, Chyrurgum, Scholæ Equestris Magistrum, *Furierium*, Agminis Coactorem, *Domus-Inspectorum*, Portarium, Tympanotribam, Tubicinem et reliquum *Domus Personale* eadem ipsa stat pœnarum ratio.

Furirsieus, i. antecessor agminis. Ger. *Fourier-Schütze*. Arch. Rák. VIII. 392. *Furirii*. *Furirsiezi*. Tympanistæ etc.

Furkata, (Du C.) machina iaculatoria, quæ speciem furcæ refert, idem quod perdicata; Thöck. Diar. 426. Feles lovasokkal hintóra ülven, mentem ad Dunához, a hol a tengeri lapátos gályák és *furkáták* voltak, az hol is

megállapodván, jöttek ki előmben az gályák és *furkáták* kapitányi egyenlőhányan . . .

Furmanus, (a germ. Fuhrmann) vector, auriga; *fuvaros*, *szekekes*. Fjp. Szám. k. 583: ad rationem cum defalcatione *furmanorum*.

Furmentum, pro: *frumentum* (DuC); Ljub. Mon. Sl. XI. 144. an. 1343.

Furnareza, æ, *Fornaria* q. v. Han. Mon. Jur. II. 178: *furnareze* bene coquant panes.

Furnellus, cuculus, in quo pulveres ad mœnia subruenda imponebantur (Du C.); *tűzakna*. Gall. fourneaux. Luc. tom. 6. p. 328: Nocte sequente ex Hungarorum excubantium negligentia furnos seu specus, in quo pulveres ad subruenda mœnia reponi solent, quos *Furnellos* vocant, hostes construere et fabricare cœperunt.

Furnicio, onis, curatio, cura; victus; *ellátás*. Ljub. Mon. Sl. II. 262: de blado pro *furnicione* . . . castrorum.

Furnire, firmare (Du C. al. s.); *meg-erősíteni*. Ljub. Mon. Sl. II. 70: quod . . . essent pauci ad *furniendas* duas postas.

Furnitus, 3., instructus (Du C.); *fel-szerelt*. Ljub. Mon. Sl. II. 42. an. 1337: lignum *furnitum* eis datur occasione armandi contra *cursorios*.

Furticinium, ad analog. latrocinium, furtum. Kov. Jur. Tav. 191, si attractum erimine *furticinii* scandalisare. Szék. Okl. 338. Mon. Comit. Trans. I. 89.

Fürting, V. Quartinus.

Furtivus equus, equus furatus, furto sublati; *lopott ló*. Kandra Reg. 418.

Furunculus gangrænosus, carbunculus; *pokolvar*. Ger. Brandbeule, brandiges Aas. Lzb. Cod. Med. III. 441.

Fusa, æ, (Du C.) fusus; *orsó*. Pel. Lanificium in quo continentur omnia genera texendi consueudi et torquendi, que fiunt manu, acu, *fusa*. Aest. 20. g.

Fusaneus piscis, *esoportosan járó hal*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. p. 149. *Pisces Fusanei* (hoc est, qui nonnisi gregatim vadunt) solent iter facere per diem.

Fusarius, (Du C.) qui facit fusos; *orsó-gyártó*. Nagy Hier.

Fusator, is, pro: fusor; *öntő*. Arch. Ver. Sieb. XI. 351. dedi *fusatori* compagne.

Fusatum, secus: fossatum, fossa; *árok*. Quel. Sieb. I. 347. an. 1501. rennen (Rinnen) . . . emptos ad *fusata* civitatis.

Fusatus, 3., fusi speciem exhibens; *rombos*, *rutás*. Bárczay.

Fuscannum, Fuscannum, Fustanum, (ab it. fustagno) panni species idem ac Barchannum. Ger. Barchent; *barchet*. Száz. II. 160.

Fuscescere, fuscum fieri; *barnulni*. Opin. P. I. Sec. II. §. 14: ne sœbum . . . igne *fuscescat*.

Fuscinula, æ, dim. a fuscina; *kis villa*. Oláh. Cod. Ep. 89. Hoc quoque voluptatis adferet mihi coeleste tuum ac *fuscinula*, quod hac certe ratione Nicolaum meum habiturus sum convivam. Thök. Diar. II. 379. Tör. Tár. XX. 172. Cf. Vulg. Exod. 27., 3.

Fusibilis, quod fundi potest; *folyós*. Kol. Cod. 7.

Fusiformis, fusi formam habens; *orsó alakú*. Alexy. 18. trunco *fusiformis* (vipera).

Fusinae, arum (Du C. fusina) officina operum fusorum; *öntőgyár*, *öntőhuta*, *olvasztó ház*. It. fucina. Ac. Com. Sopr. p. 98: mortuorum ex *fusinis* Zriniano-fiscalibus, subministratio. Magy. Tört. Eml. XXX. 416. an. 1534. omnes fodinas et *fusinas*.

Fusio, (Du C.) actus fundendi; *öntés*, *öntesztés*, *olvasztás*. Kol. Cod. 23. pone ipsum aurum ad fusionem. Cf. Cod. Theod. 9., 21., 3.

Fusor, (Du C.) qui fundit metalla; *ötvös*, *öntővös*. Corp. Gram. 671. Cf. Cod. Cod. Justin. 10., 64. Inscrp. Grut. 630., 9.

Fusor bombardarum, qui fundit bombardas; *ágyúöntő*. Veranes. VII. 350. postremo *fusores* quoque *bombardarum* misit Budam.

Fusor metallorum, qui fundit metalla (Du C.); *érezőöntő*. Bene Pol. 452.

Fusor vitri speculi, qui fundit vitra specularia; *tűkőrvég öntő*. Bene Pol. 452.

Fusoria, ars literam ex ære fundendi; *betőntés*. Bod. Hist. Eccl. II. 284.

Fusorium, i, (Du C.) in quo quid infunditur; *töltőkanna*. Tör. Tár. 1888. p. 566. *fusorium* floristatum. Chr. Dubn. p. 46. Cf. Pallad. 1., 47., 4; 1., 37., 4.

Fusorius, i, (Du C. fusorium) in quo quid infunditur; *öntő kanna*. Tör. Tár. 1889. p. 191. duos *fusorios* cum pelvibus. Száz. XI. 807.

Fusta, æ, (Du C. 3.) biremis; *hajó*. Gall. fuste. Veranes. VII. 90. Homo est afer, tenuique rerum suarum initio atque fortuna non

maiore nix quam duabus biremibus, quas id temporis vulgo *Fustas* appellamus, sustentatur.

Fustaneus, Fustagnus, i, panni species, gossypium (Du C. fustanist); *barchet*. It. fustagno. Fej. X. 3., 189. sex ballas pannorum diversorum colorum et unam ballam *fustagnorum* in Civit. Trag. penes virum N. J. deposuissent.

Fustanicum, V. *Fustaneus*. Knauz M. E. Str. II. 72., 54. tentorium cum cooperitorio de blavo *fustanico*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 426.

Fustannum, i, V. *Fustaneus*. Tör. Tár. 1887. p. 782. *fustannum* seu barlianum.

Fustellus, dem. e *fustus*; *kis bot*. Wallaszky 45. de rustico Neogradicensi, qui illiteratus, homilias sacras auditas, *fustellis* solebat insculpere.

Fustigatio, fustibus mulctatio; *botozás*. Lzb. Cod. Med. III. 66.

Fustus, cumulus, cetera V. (Du C. fuste ad fustem); *halmaz*, *sereg*. Epist. Proc. P. II. p. 38: Heri sub oculis regis, et nostris, *fuste* captivorum plenae naves . . . e portu solvebantur.

Fustuarius piscis, (a Germ. *Stockfisch*) Gadus Morhua arefactus; *tőkehal*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 155. ita ut non nisi fustibus verberetur (unde et *fustuarius piscis* dicitur) et sic postea maceretur, non fiet pro victu idoneus.

1. **Fustum**, celox (Du C. al. s.); *gyors hajó*. It. fusta. Ljub. Mon. Sl. IV. 305. an. 1393: dominus affectet ire . . . cum *fusto* armato. Dip. reip. Rag. 175.

2. **Fustum**, (Du C.) trunco, caudex (pro *fustus*, is); *tuskó*, *dorong*. Fjp. Szám. p. 314. pro *fustus*.

Fusum, (fusus Dief.); *orsó*. Schläg. 2102. **Futrale, Futrale**, theca; V. *Fidicula*. tok. Ger. Futral. Kronst. III. 259., 269., 515. Arch. Rák. VIII. 346: Fidiculae cum suo *futrali*.

Futrol, Futrul, V. *Futrale*. Thök. Diar. II. 377. Unum *futrol* pro pectinibus fl. 18. Una *theca* pro pectinibus fl. 450. 387: pretiosum *futrol* pro pectinibus.

Futuratio, status parturiendi, futurus ortus, actus imminendi; *a mi beáll (jövendő)*. Curios. Misc. 108. Et primo quidem, quod predicationem *futuritionis* pacis vel belli attinet, clarum est.

G

Gabatha, æ, (Du C.) lances seu disci in Ecclesiis, a laquearibus pendentes, cereis vel lampadibus instructi; *kerékámpa*, *csillár*. Ger. Luster. Nagy Hier.

Gabatus, 3., ramosus; *ágas*. Bárcz.

Gabbara, æ, (Du C.) ita vocabant Aegyptii mortuorum condita cadavera, quae alii mumias; *mumia*. Nagy Hier.

Gabberina, (Du C. Gabberina) arca, qua mortuorum corpora conduntur; *koporsó*. Nagy Hier.

Gabella, æ, tributum (ex Saxonico *gafol* v. *gafel* quod ab Hebræo *Gab* = redditus,

tributum derivatur). (Du C.); *vám*. It. gabella. Luc. Reg. Dalm. 265. Item quod non possint imponere aliquod Datum, Collectam, seu *Gabellam* nec aliquod aliud gravamen in Civitate Sibenici.

Gabella hereditaria, *örökség után járó váltság*. Ger. Abschluss. Kass. P. P. I. 229. deinceps sine depensione seu *gabellae hereditariae* (Abschluss) seu vero census Emigrationis (Abfartsgeld).

Gabellarius, (Du C.) gabellarum, tributorum exactor; *adó- vámszedő*. It. gabelliere. Veranes. Hist. I. 346. Consulibus, Of-

ficialibus, Theloneariis, Datiariis, *Gabellariis*, portuum, passuum et locorum quorumcumque custodibus.

Gabellator, exactor portorii; *vám-szedő*. Han. Mon. Jur. II. 266: de . . . intraminibus porcorum solvat . . . *gabellatori*.

Gablum, (Du C.) *Gabella*. Pár. Páp.

Gabrielite, secta anabaptistarum, cuius auctor erat Gabrielus Scherling an. 1530; *Gábor követői*. Nagy Hier.

Gadas Merluccius, Gadus Morhua arefactus; *száraz tőkehal*. Heyse: Gadde od. Merlan, der Witing, Weissling, ein dem Schell-

lisch verwandter Seefisch. Hist. Nat. 61. Præter pisces hos e marinis ingenti copia adseruntur exsiccatus *Gadas Merluccius* etc.

Gades, is. (Du C. 4.) sepes, limes; *mesgye*. Szam. Tih. apát. p. 11: 1379. Ad quandam *galem* wilgo mesgye appellatam. O. L. D. 6617. Han. Mon. Jur. P. I. 111: intra confinia et signa sint *gales*. Urk. Sieb. II. 61. an. 1349.

Gage, pensio menstrua; *hópénz*, *havi szold*. Gall. gage. Tisztb. Ir. Inelytæ Legioni in Comitatu dislocatæ titulo *Gage* solum: A megyében szállva levő Hadsereg *hópénz* számában fizetlett.

Gagiarus, (Du C. 4.) ædituus, cui cura est adis sacre; *sekretyés*. Nagy Hier.

Gajum, (Du C. 4.) stipendium, merces; *fizetés*. It. gaggio. Ljub. Mon. Sl. IV. 464. an. 1402. Cod. Dip. Brünn. 7. cum salariis, *gaggiis*.

Gai, (Du C. gaje) silva densior, lucus; (*be-rek*) *tilos*. Croat. gaj. Ljub. Mon. Sl. XXII. 177. an. 1461: mandetur . . . *index curiæ* . . . cum potestate assignandi unum *gai* ad hoc, ubi esset . . . prohibitum incidere ligna. Han. Mon. Jur. P. I. 91. quod sit *gai* . . . per campum planum extra Ogradum.

Gaiutarius, (Du C.) custos carceris; *börtönőr*. Nagy Hier.

Gaium, pascuum (Du C. Gajum: silva densissima); *legelő*. Ljub. Mon. Sl. I. 405. an. 1333: pascuum sive *gajum*.

Galus, V. *Gai*. Ljub. Mon. Sl. XXII. 339. an. 1645.

Gajanitæ, Gajnitæ, Eutyehiani. Lampe. Hist. Eccl. p. 107.

Gala, æ, diernum sollemniū vestis (fors. ab arab. *dschala* ex *hajl*, *halil*: mundus muliebris v. *khila*, vestis sollemnis) (Du C. al. s.); *diszruha*. Nagy Hier.

Galecia, galaetites; *tejkő*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. p. II. 296. Admirabilis est lap' s. *Galecia*, quæ mediis in flammis non incalcescit.

Galamb, fors. mendum pro *galand*, fascia; *galand*. Tör. Tár. 1890. p. 567. Antipendium rubrum ex tabit' femineum habens limbras argenteas et *galamb* in finibus.

Galanga, (Du C. radices arboris species) arab. *chālānschān* pers. *chulānschān*, *chāvalindschān* ab arab. *chalandsch*, per. *chulānsch* arboris species, ex qua vasa fabricantur; *galanga*. Ger. Galgantwurz. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 147.

Galant, urbanus, officiosus; *udvarias*. Ger. Galant. Nagy Hier.

Galanteria, urbanitas; *udvariasság*. Gall. galanterie. Nagy Hier. Vern. Psych. 297.

Galanterie, merces delicata; *divat-árú*. Ger. Galanterie-Waaren. Vect. Gen. LII. ornatus merces, *Galanterie* dictæ. Opin. P. III. Ser. 4. (b) 2.

Galatum, V. *Galea*. Tör. Tár. 1893. p. 14.

Galdimentum, (fors. ab it. guardia) cura, tutela; *gondozás*. Ræc. Mon. Sl. XIII. 148. an. 1350: tutoribus . . . fuit data licentia . . . posse dare . . . domum ac vineam . . . in *galdimentum* ad hoc, quod dictus S. teneat secum in domo dictam . . . donec dicta nuber.

Galea, (Du C.) Genus longarum navium cf. voc. Ital. galea sive galera, gr. *γαλέα*, *γαλαία* (v. ap. Diez o. e. p. 432); *gályá*. S. de Kz. Chr. II. 4., 5. Száz. XIV. 630. Marc. Chr. II. 67. Magy. Tör. Tár. IX. 20.

Galea tornearia, galea equestris; *lovagjáték sisak*. Tör. Tár. 1887. p. 731. *galeam torneariam* apertam.

Galeacia, æ, (Du C. *Galeatia*) *galea* q. v. F. Forg. Comm. 496. Sed ille tamen cum *galeaciis* ad manum venire nolebat, quæ tot castellorum vice præteritam cladem intulissent.

Galealis, galeæ; *sisak*. Magy. Tör. Tár. IX. 146. pro signo et titulo insignij *galealis* formam augustarij vulgariter eimer dictam.

Galeattus, i, (Du C. *galeotus*) nauta; *hajós legény*. Ljub. Mon. Sl. XI. 80. an. 1323.

Galeatus, ad triremem datus (Du C. al. s.); *gályarab*. Ger. Galeerenslave. Veranes. II. 270. Ex hac supplicatione illa summa nascitur: Ut Vespriensis longo tandem postliminio jamjam galeratus incedat, qui per septennium continuum pro fide et religione *galeatus* incessit.

Galedelum, Galedelus, navis species (Du C. *galedellus*); *hajó*. Ljub. Mon. Sl. IX. 16. an. 1409. III. 148. an. 1349.

Galella, æ, classis; *hadihajó*. Obs. Jadr. 394. Quidam Classem seu *Galellam*, in qua ultima decem potentiores viri de Civitate Tragurii, qui Venetiis transfretare extimabant, in vallem magistrorum applicavit.

1. **Galeota**, æ, **Galiota**, æ, navis (Liburna); (könyű) *gályá*. It. galeotta. Fej. X. 3., 244. Communitas Jadræ accomodavit Comit' Trag. *galeotam* suam in defensionem eorum et offensam dictorum Spalat. quæ *galiota* die predicto . . . secessit. Ljub. Mon. Sl. I. 236.

2. **Galeota**, æ, (Du C.) remex; *hajós legény*. Marc. Chr. II. 67.

Galeotta, V. **Galeota** 1. Mem. Pauli. 434. Die Sabb. 49. eiusdem men. Communitas Jadræ accomodavit Communitati T. *galeottam* suam in defensione eorum . . . cuius *galeotta* fuit patronus S. B.

Galera, æ, (Du C.) liburnica biremis; *gályá*. Szamosk. II. 256. Iis adiuncta erat biremis liburnica (*Galeram* vocant). Magy. Tör. Tár. XXIII. 94.

Galeratus, 3., Galero, rubeo pileo Cardinalium ornatus; *bibornoki gallért viselő*. Veranes. II. 270.

Galeria, æ, 1. vineæ, testudines bellicæ, 2. porticus, ambulatorium (Du C.); 1. *hadi állvány*, *alkotmány*, 2. *torénáz*, *esarnok*, Wagn.

Galerita, æ, alauda (a *galero* sic dicta); *pacsirta*, *kalapos madárka*. Bárcz.

1. **Galerus**, i, collare; *gallér*. Magy. Tör. Tár. XX. 168. *Galerus* ex margaritis textus.

2. **Galerus**, (Du C.) pileus cardinalium rubri coloris; *vörös bibornoki kalap*. Kon. Egyh. 249. Szerdah. Celebr. II. 35.

1. **Galeta**, (Du C.); V. *Garla*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 57.

2. **Galeta**, æ, glomus sericeus; *selyem-golyó*. Törvt. Msz. *galetae*: selyemgolyó. Bar. vármegy.

Galgalus, i, idem quod *Galanga*. Monn. Comit. Trans. V. 198. Ab uno cent. *Galgalus* fl. 20.

Galgalus, i, *Emberiza Citrinella* (Du C.) *galgulus* (Plin.); *sárgarigó*. Ger. Goldamsel. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 344. avis *Galgalus* dicta oculos in *ictirium* deficiens sibi morbum atrahit.

Galia, æ, V. *Galea*. Fej. IV. 4. 268. Cum

duabus navibus, quæ vulgariter *galia* et *sey-cia* vocantur.

Galiga, æ, (Dief. caliga, caligia, caligo, *Calea*, *eyn hose*, *hoss ledrcin hoz o stífel*, *beingewant*. Caligare, callidare *hosen anlegen*) braceæ; *nadrág*. Kass. I. 212: *galigis* et *cothurnis* indutus. Tör. Tár. 1889. p. 379: de media *galiga* seu genuale virili.

Galliflaea, æ, ambitus; summa cavea (Du C. 4. porticus, navis Ecclesiæ); *körzat*. Gall. galerie. An. Sc. II. 75. an. 1396: ædificavit *Galliflaeam*, sive ambitum superiorem circa ecclesiam, sicut patet in *signeto* . . . sculpto in testudine.

Gallionus, (Du C.) species navis hispanice; *spanyolfőle hadihajó*. Ljub. Mon. Sl. I. 43. an. 1227: comes . . . pro medietate valimentij *galioni* cum coredo . . . steterunt ple-gii et pagatores.

Galliva, ex coniectura Schwarzii, gallina, auctore Melio pro: *Gelima* q. v. Hor. Mem. 472.

Galixia, æ, galaxia, Dief. Milchweg; *tejút*. Schläg. 2088.

Galla, æ, (Du C. 3.) Glandis fructus arborum glandiferarum, cuius usus est cortis perfricandis et lanis nigro colore tingendis; *buga*, *guba*, *gubaes*. Mon. Comit. Trans. V. 198: ab uno cent. *Gallarum* fl. 20. M. Bel. Prodr. 135: *gallarum* pulvis. Cf. Plin. 16, 6, 9.; Colum. 6, 7., 2.; 9., 13., 7. Mart. Capell. 3., 49.

Gallea, V. *Galea*. Obs. Jadr. 402. iussit duas *galleas* in subsidium sui navigij transfretare et cum duæ *galleae* ad præfatam Cathenam et ultimam accessissent.

Galleatus, miles navalis, classarius; *tengerész*. Obs. Jadr. 389. Ludovicus Rex aggregavit validam militiam viginti millia *galleatorum* cupiens . . . castra Provincie Dalmatiæ . . . suæ succumbere potestati.

Galledellus, i, V. *Galedelus*. Luc. Regn. Dalm. 247. ad 36 galeas et aliquos *galledellos*, cum quibus singulis diebus faciebant ostentationem aggrediendi galeas nostras . . .

Galeota, æ, V. *Galeota* 1. Cod. Dip. Alv. I. 418. undecim vero triremes inductæ fuerunt in portum noctu, postea *galeotte* et alia projctia, item Cornaro provisor Generalis trium insularum.

Gallerin, ad ricam portinens V. *Gallerium*; *fátyol*. Vect. Rect. D2: Bala Tele *Gallerin*.

Gallerium, rica, velamen; *fátyolfödél*, *fejér fedél*. Schläg. 1483.

Gallerus, i, limbus collaris, patagium; *gallér*. Thök. Diar. II. 326. Pallium unum ex holoserico nigro habens quinque ordines timbrurum argenteorum subductum pelibus mardurinis, in exposituris vero et *gallero* pelles sabellinas habens fl. 300.

Gallica scabies, lues venerea; *bujasenyve*, *bujakór*. Ger. Franzose. Veranes. VI. 435. Utinam *gallica scabies* eam conficiat.

Gallicantus, i, diluculum; *virradat*. It. gallicinio, alba, crepuscolo matutino. Schläg. 140.

Gallieus, 3., syphiliticus; *bujasenyves*. Kronst. III. 285.

Galligæ, V. *Galiga*. Bene Pol. m. 69.

Gallinalla, um, ludi scolares; die S. Galli certamina gallorum; *iskolat mulatságok*, a *Gál napon tartott kakasviadatok*.

Beszterceb. ág. gymn. Ért. 1875/76. 29. Inviatio ad *Gallinalia* a 1700. d. 20. Oct. celebranda.

Gallinaticus, 3., ad gallinam pertinens; *tyúk*... Batty. Ger. 335. in nudo dorso ejus... *gallinatico* sew cujusvis animalis sanguine depingebant.

Gallio, onis, V. *Galea*. F. Forg. Comm. 428: naves onerarias... et *gallionem* ducis.

Gallionus, *Gallionus* q. v. V. s. *Artimionius*.

Gallitricum, *Ranunculus reptans* (Linn.); *kakasláb*. Ger. Hahnenfuss. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 147.

Gallizare, studio Gallorum imbuere; *franciaiskodni*. Tök. Lev. 142. *gallizati*.

Gallo, onis, limbus; *rojt*. Ger. Tresse. It. gallone. Vect. Ref. D. De una libra *Galonum*.

Gallona, æ, ab ital. gallone, limbus; *prém*. Ger. Tresse. Arch. Rák. VIII. 340, 346. Item alia toga purpurea cum ordinibus octo *Gallonarum*.

Gallus scissus, gallus castratus, *Capo. Kappan*. Hist. Nat. 47.

Gallus urus, tetrao, *τετραών*; *erdősz-fajd*, *fajdyúk*. Bel. Comp. Hung. Geog. 8. Alit certe Hungaria nosa phasianos, perdicas... turdos, ardeas, *tetraones*, *gallos uros* alii vocant.

Galnerium, insigne, idem videtur esse ac Banerium; *czimer*. Chr. pict. Vind. III. *Galnerium* quoque regis Ayle, quod in suo scuto gestare consueverat, similitudinem austeris in capite habebat cum corona.

Galocza, æ, Trutta maior. *Salmotrutta*, *galocza*. Ger. Lachs. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. p. 142. Sic trutæ maiores, quas nos *galoczas* nuncupamus, in certis tantum tractibus Vagi, *Husones* solum in certis stationibus Danubii reperiuntur et capiuntur.

Galond, species ligaminis, limbus ex aureis filis; *arany szegély, selyem szalag*. Thök. Diar. II. 344. Viginti quinque ulnæ nigrae *galond* xr. 45.

Gamalyenus, 3., *Camalynus* pro: *Camelinus*, æ camelorum pilis confectus pannus; *teveször kelme*. Fej. V. II. 443. Item *Gamalia* meam de *Gamalyno* cum forrata de dorso variorum relinquo Fulcamaris Sacerdoti. Item tunicam de ipso *camalyno* relinquo Magistro P. Knauz M. Str. II. 72., 54.

Gamao, *Camea*, gemma sculpta figuris eminentibus; *domború véseltű drágakő*. Tör. Tár. 1890. p. 369. alium lapidem *gamao* latum.

Gamatia, æ, (apud Du C. *Gamacha*). Peducis lanceæ species, quæ etiam superiore pedis partem tegit. V. s. *Gamalynus*; *gomboló harisnya*. Gall. gamache. Fej. V. II. 443. an. 1277.

Gamba, æ, (Du C. 4.) omnis artuum, articulorumque commissura et inflexio; *térd-hajlás, czomb*. Prot. inq. 248. XXII. et illa puella habebat tunc brachium contractum et *gambam*. Cf. 322., 323. LVIII. 332. LXXIII. Cf. Veget. I. 56. lin. 3, 19.

Gamberus, (Du C. *gambarus*) cancer, astacus; *rák*. It. gambero. Prot. inq. 205: quodam die erat una olla ad focum in coquina, in qua erant *gamberi*.

Gangræscere, cancerare; *fenésedni*. Bene Pol. 86.

Gangrena, pro: gangræna; *fene*. Ger. der heisse Brand. Arch. Rák. I. 364. hocy az

Gangrena vagy az *fene* az háta girinesin ment fel az fejében.

Gangrius, i, idem quod *grangia* q. v. Sup. An. Sc. II. 30. an. 1308: villas, *gangrios* et allodia.

Ganmiabia, polystaurion, casula; *kesztes miseruha*. Nagy Hier.

Gannus, panni species. Mon. Comit. Trans. V. 194. Ab una balla panni *gannus* fl. 4.

Ganzarollus, i, (Du C. *ganzarola*) species navis. Ljub. Mon. Sl. II. 316. an. 1346. et faciendum fieri *ganzarollos* in illa quantitate, que videbitur.

Ganzarolus, i, nauta (Du C. al. s.); *hajós*. Ljub. Mon. Sl. XVII. 199. an. 1422. *ganzaroli* ponant sua castra...

Garabius, idem quod *gerebius* q. v. Tör. Tár. 1892. p. 78. iudicibus, *garabiis*, Kensis ac villicis.

Garans, tis, qui spondet pro aliquo; *kezes*. Ger. Garant. Arch. Rák. VIII. 140. Omnes *Garantes* et Mediatores.

Garantia, æ, (Du C. 2.) protectio, tutela, cautio; *jótállás, oltalom*. It. *garantia*. Thök. Diar. II. 489. ac etiam sub Clementi *Garantia* seu Protectione Serenissimi ac Potentissimi Britannici Regis Wilhelmi Pertii. Száz. VIII. 741.

Garbinus, (Du C.) ventus Africus; *dél-nyugoti szél*. It. *garbino*. Nagy Hier.

Garcio, onis, (Du C.) famuli, qui castra sequuntur; *poroszok*. Gall. garcon. Pel. In paraseve s. l. e. 17: Miserunt (Christum) in manibus *garcionum* in domo squalida.

Gardia, (Du C.) custodia. V. s. v. Warda; *örizet*.

Gardianus, superior convictus fr. Franciscanorum; *gvardián*. Szék. Okl. I. 78. Georg. Sirm. I. 48: quod ego sensissem, dicebam *gardiano*.

Gardista, æ, custos corporis regii; *kir. testőr*. Ker. Nap. 197. et passim.

Garena, æ, asylum; *menedekhely*. Nagy Hier.

Gargalismus, i, (Du C. *gargarismus* 2.) gutturis seu vocis modulatio; *hangrezgés*. Oláh. Cod. Ep. 601. Verum stultum genus, quibus ferme idem accidit, quod vulgo musicorum, qui omisiss verbis et sententiis nihil aucupantur, nisi *gargalismo* sonorum aures implere, pectus inane relinquere.

Gargangus, (Du C.) advena; *jövevény, idegen*. Nagy Hier.

Gariofilus, 3., (Du C.) pro: caryophyllus; *szegfű*... Tör. Tár. 1889. p. 188. adamascum *gariofilis* coloris ulnas. Schläg. 853.

Gariofolus, pro: *gariofilus* q. v. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 126. nuces muscate, *gariofoli* et alie species.

Gariopaca, fors. caryobacca, Ruscus hypoglossum (Linn.); *bájjá*. Schläg. 856.

Garla, *Gerla*, æ, species mensurae; *csöbör*. It. *gerla*. Nemetújvári Gl. *gerla* = corus Ny. Sz. *Gerla*. Magy. Tör. Tár. I. 96. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 205. Item tempore nove monete, dum celebris est ipsa moneta, de mensura quatuor *gerlarum*, unum denarium recipiant; cum autem denarij incipient descendere, pro tribus *garlis* unum denarium.

Garlea, æ, V. *Garla*. Schläg. 1024.

Garleda, v. *Gabreda*, gelatum, coagulum; *kocsonya*. Ger. Gallerte, Sulze. Kronst. I. 456.

Garleta, æ, (Du C.) ex It. *gerla*, quod qualum, quasillum, urnam significat, per suffixum Italico sermoni proprium: *ta* formatum, signif. etiam mensuram vinariam et frumentariam; *putton, csöbör, köböl*. Fej. X. I. 704. viginti tres florenos auri et duas *garletus* frumenti... Thuróez. Car. R. 97. Lud. R. e. IV. Kat. Hist. IX. 340: Habuit... secundum de florenis (aureis cusis) fere cum media *garleta* (Hung. köböl).

Garnacia, (Du C. vestis talaris) (garnasch, garnatsch, langes oberkleid ohne ärmel Lexer); *hosszú felső ruha újjak nélkül, garnatus*. Schläg. 1207. Igy. *Garnaciam* meam cum forratura. *Garnacium* meam de Camalyno. 1277. Knauz M. Str. 72. V. s. *Garmalynus*.

Garum, *Botargium* q. v.

Garzatus, limbis angulatis ornatus ab ital. gorza; *fodros*. Batty. Leg. T. II. 454. an. 1279: *garzatum* pannum... interdicimus.

Garnison, onis; ex cubicæ; *örserég, örség, őrizet, várörtség*, Ger. Garnison. Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. IX. 308. et captivi inducti sint et debuisset ab illis intus adherentibus integra *garnisone* interire.

Garzio, (Du C.) nebulo, ganeo. Gall. mauvais garçons; *rossz fiú*. Fej. III. 337. Si autem aliquis verberet aliquam inhonestam personam s. *garzionem* vel levem ioculatorem, qui verbis vel aliqua indisciplina hoc erga ipsum meruerit...

Garzona, æ, vestis species; *köntös*. Ljub. Mon. Sl. XI. 202. an. 1345: exigat... certas perlas et unam *garzonam* de armelinis.

Garzonastasium, in medio templo pueris designatus locus; *a templom középen a gyermekek számára kirendelt hely*. Nagy Hier.

Gasa, æ, officina ferraria; *hámor*. Tör. Tár. 1881. p. 494. quarundam *Gasarum* seu domorum, que vulgariter *hamor* dicuntur. Cod. Telek. XII. 170. cum molendinis et *gasis* scilicet conflatoriis.

Gasificatio, operatio, qua substantiæ aëriiformes producuntur; *gázzá, légmennyé váló elváltoztatás*. Pankl. III. 373. Ind.

Gasindi, (Du C.) (a Germ. Gesindel, Gesinde); *cseládság, cselédek, pórok*. Pfahl. Jus. Georg. XVIII. Servi stricte tales vel casati erant (Kosaten, a latino casa, vel anglo saxonicum kot) peculiaribus domibus et fundis (manso vestito) præditi vel non casati, *Familia*, *Gasindi* communiter appellati, qui in domibus dominalibus habitabant.

Gasmulus, ita dictus ex latini et græci ritus mixto matrimonio natus infans; *kores*. Nagy Hier.

Gassipium, *Gassupium*, *Gossypium*; *gyapot*. Magy. Tör. Tár. XX. 176. tunica *gassupio* facta ex materia sericea.

Gastaldia, (Du C. *Gastaldatum*) *Gastaldi* iurisdicatio, territorium completens plura oppida et castella *Gastaldi* imperio subiecta; *községi, udvari tiszttség*. Vuch. Jur. Feud. 53. *Gastaldia* Longobardis nomen fuit præfecturæ sive administrationis per urbem aut certum terræ tractum. In textu feudorum autem non *Gastaldia* ipsa inter feuda connumeratur, sed rei tantum propter *Gastaldiam* in feudum dari solitæ fit mentio I. F. 2. Item illud quod datur, nomine *Gastaldia* vel *Guardia* et

pro mercede alicuius rei transacto anno potest iure auferri. Quod nomine *Gastaldiae* vel *Guardiae* in feudum datur, oblata Gastaldia vel Guardia iure auferri potest.

1. **Gastaldio**, idem quod *gastaldus*, 2) praefectus loci, praedii, villicius; *község feje*. Han. Mon. Jur. P. I. 73. an. 1426: deputentur duo homines . . . qui instant *gastaldionibus* ad furta reperienda per totam insulam.

2. **Gastaldio**, onis (Du C.) procurator, admistrator, praeco; *hírnök*. Ljub. Mon. Sl. I. 42. an. 1227. stridatum in scalis Rivoalti per T. *gastaldionem*.

1. **Gastaldus**, v. Castaldus, Castaldio (Du C.) comes palatii; *udvari gróf, ki a rendékeket fogadta*. Vuch. Jur. Feud. 177. *Gastaldi* Longobardis sunt regii ministri, procuratores, oekonomi curibus regis praefecti.

2. **Gastaldus**, i, (Du C.) pastor bestiarum; *csordapásztor*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 214. *Gastaldus* vel pastor bestiarum.

Gastrimagia, ae, (Du C. gastrimargia) ventris voracitas v. gulae concupiscentia; *hasápolás*. Fej. III. 2. 21. qui ab oriente recesserant in eandem meridiem, campum Sennahar excursionem videlicet, dentium *gastrimagiae* dediti renuere.

Gatavati, (fors. detorfum e Gall. *Gatinat*) pannus variegatus e bombycinis et lineis filis; Raë. Mon. Sl. VII. 182. Savana de *gatavati*. V. s. *Dimitum*.

Gatta, felis (Du C. 1.); *macska*. It. gatta. Mem. Padi. 437. vidi quoddam animal parvulum, non bene poterat discerni an *gatta* fuisset.

Gatta, ae, pro: *galtea*. V. s. Protosevastor.

Gauda, (Du C. luteola); *fogas vezeda, korbácsfű*. Gall. gaude. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 147.

Gaudenter, (Du C.) cum gaudio, laeto animo; *örülte, örömet*. Wagn.

Gaudia, (Du C.) Rosarium aliorumque huiusmodi piorum instrumentorum globuli, quos percurrunt recitantes; *Ave Maria; olvasó szem, olvasó*. Nagy Hier.

Gaudiata, poculum charitatis (Du C. charitas); *örömpohár, szeretet pohara*. Nagy Hier.

Gaudimonium, *gaudium* (Du C. 1.) Pár. Páp.

Gaulus, i; *teherhajó*. Schröer. Arch. Gr. et R. 33. Naves Graecorum duplicis fuere generis, onerariae (*gauli*) rotundae et bellicae longae. Cf. Festus. 96. edit. Müller. Gell. 10., 23., 5.

Gausapearius, i, gausaparum confector; *szűrészabó*. Ger. Kepernekshneider. Tab. Conser.

Gausopinatus, s, gausape munitus, indutus; *ködmönös*. Bárcz.

Gavagium, (Du C.) Census, quem homines de corpore sui capite quotannis praestant domino suo; *fejadó*. It. testatico. Nagy Hier.

Gavalotus, i, (Du C. Gaveloces) spiculum, iaculum; *hajító dárda*. Raë. Mon. Sl. XIII. 79. an. 1349. emantur lancee et *gavaloti*.

Gavia, ae, larus; *csüllő, sirály*. It. gabiano. Bel. Comp. Hung. Geog. 8. Alit certe Hungaria nostra phasianos, perdices et silvestres et campestres . . . rusticulas, ficedulas, rostratas, fulicas, *gavias albas et cinereas*, turdos. Cf. Plin. 10., 32., 48., 74., 95.; Appul. Met. 5. p. 174.

Gayfus, i, aedícula hortensis, dieta; *kert-, kéjház*. Ljub. Mon. Sl. XI. 3. an. 1306: quolibet persona habens *gayfum* de lignamine . . . ipsum *deactare* debeat . . . Possit . . . quilibet habere *gayfum* de petris et solarium de petris et copertum de cuppis vel de planchis.

Gaysum, (Du C. *Gaytum*), excubiae; *örhely*. Kat. Hist. IX. 397. ipsum ducem ad quemdam *gaysum* (f) *gaytum* excubiarum locum dicti hospitii supra *jardenum* (hortum) portaverunt eundem.

Gayus, i, (Wagner: *Gayæ*, arum a Ger. *Gau*, regio) hic loci tamen videtur idem esse quod *Gains* q. v. An. Sc. I. 213. an. 1412: cum virgultis, *gayis*, miriciis.

1. **Gaza**, pro: *casa; épület*. Diar. Com. II. 26. E Bove in specialiter ad id erecta *Gaza* assato. Szentiv. Curios. Misc. 380. Fej. III. 2., 269.

2. **Gaza**, ae, *Gasa* q. v. Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 42. praecipue mineram combustam vulgariter lech dictam ac omnia alia in et extra *gazas* et fodinas existentia cum omnibus equis, curribus et illorum attinentijs.

Gaza regia, domus Tavernicia, ararium, fiscus regius; *királyi kincstár*. Hor. Mem. 409.

Gazamata, ae, cella tormentaria; *bástya bott*. Ljub. Mon. Sl. IV. 29. an. 1360.

Gazari, a Gazara oppido, ubi an. 1497. orti sunt, dicti haeretici, alias: Patareni, Patharii, Pauperes de Lugduno, Septonistae, Tossapini, Arnoldistae, Cathrei; *gázárai tévelygők*. Nagy Hier.

Gazarus, i, haeticus; *eretnek*. Han. Mon. Jur. II. 7. an. 1312: nullus haeticus, *gazarus* . . . audeat . . . permanere.

Gazeta, ae, acta diurna; *újság, napilap*. It. gazzetta. Thöck. Diar. 493. ő kegyelme is küldötte meg nekem az mely hírei s *gazetai* voltak in signum confidentiae az originalisokat. Arch. Rák. VIII. 254: gratias agens de communicatis *gazetis*.

Gazi, miles animosus in serm. Tartarico; *telkes katona*. Szamosk. II. 76. Missi erant ad Alipem Keraulm Tartarorum hoc temporis Hanem (sic illi regem vocant), qui ab opinione fortitudinis *Gazi* id est miles animosus cognominatur.

Gazo-filacium, ararium; *kincstár*. Ker. Nap. 82.

Gazophilacium, 1. ararium, 2. eaudex elemosinis colligendis; 1. *kincses ház, 2. alamizsna láda*. Ger. Opferstock. 1. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 183: in celesti *gazophilacio*. 2. Lzb. Cod. Med. III. 149.

Gazula, parva casa; *gunyhócska*. Jogt. Em. T. II. 1. p. 494: Referentibus . . . iudicibus . . . quod in processibus viles *gazulae* et domus contribuentium reperiantur. Lzb. Cod. Med. II. 634: Zingarorum . . . subterraneae *gazulae*.

Gebelina, ae, (ap. Du C. gebellina, gibellina) pellis martium seu mustelarum; *czobolyprém*. Száz. VI. 371. pro tantis *gebelinis*.

Gecoria, (Dief. eichorium); *katáng*. Ger. Cichorie. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 117.

Geena, Gehenna: damnatio; *elkárhózas*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 346. ne meritum de elongato sive denegato suspirans premium causa sit nobis demeriti vel *geene*.

Gehenna, inferi (Du C. vallis juxta Hierosolymas idolo Gehennon consecrata: vallis

filiorum Hennon, ubi infantes idolo immolabantur); *gyehenna, pokol*. Serm. Cat. 44: Est infernus, qui *gehenna* dicitur, ubi damnati in aeternum cruciantur. Cod. D'p. Arp. Cont. VI. 8.

Gehennaliter, aeterno supplicio in inferis; *elátkozott módon, a pokolban*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 43. cum Juda *gehennaliter* mancipetur.

Gelatina, ae, coagulum; *kocsonya, fagylalt*. It. gelatina. Veranes. X. 15. Olivas vero et ficus et sardellas et *gelatinas* et id genus plura alia maritumorum vestrorum bellaria si ei summittetis, bene quidem facietis.

Gelda, collecta; *czéhbeli, társas járulék, gyűjtés*. Capitula Colomanni Regis tit. 2. cap. 14: Volumus, ut Presbyteri et ministri Comitibus villanis praecipiant, ne collectam faciant, quam vulgo *Geldam* vocant, contra illos, qui aliquid rapuerint.

Geldonia, ae, (a germ. *Gilde*) confraternitas; *társulat, egyesület*. Nagy Hier.

Geldspeculans, (vox hybrida) qui quæstum pecunie exerceat; *pénz-kereskedő*. Georch. H. T. III. 430.

Geldspeculatio, quæstus pecunie; *pénzzel való kereskedés*. Georch. H. T. III. 436.

Gelha, ae, Italis: gelso, morus; *szederfa*. Kuk. Jur. I. 138. in Torement, qui ducit ad quandam arborem vocatam *gelham* in prato.

Gelicio, gelu, horror (Du C. gelu cadens); *borzadály*. Fej. V. 1., 112. Nam quasi timoris *gelicio* propter sue gentis multitudinem terrefacti trepidatione cessimus. Cf. Cato R. R. 65., 2., Colum. 2., 8., 3., 3., 1., 7.; 41., 2., 6., 41., 3. Vitr. 2., 7. med. Varro R. R. 1., 55., 2.

Gelima, (Du C.) a *genu* et *ligare*, manu enim ligatur super genu. Hor. Mem. 472. Quid *Gelima* sit, cuivis est notum (Garbe, Bund-Gotfreyde) Virgilio *Merges* sive manipulus aristarum, Hungaris *kéve* vel latius: *kereszt, csomó*. Száz. IV. 664. Jogt. Eml. I. 180. Arch. Rák. I. 203.

Gelimatio, actus in gelimas seu manipulos condendi; *kepzés*. Ger. in Mandeln legen. Cod. evang. T. I. p. 26: neque pro huiusmodi *gelimatione* pastores ipsis quiddam solvere teneantur.

Gelisea, (Dief. gelisia, gelizea); *csalánggyökér*. Germ. Nessel-wurzel. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 147.

Gelleta, ae, (Du C. Gella), lagena, vas vinarium; *csőbör*. Idem q. *Galeta*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 279. Item *gellcta* plena aqua et cathedra ferrea et pellis montanea hactenus fieri non debeant.

Gelsaminum, Jasminum (Linn.) (Du C. *Gelsiminus flos*); *jásmín*. It. gelsomino. Curios. Misc. II. 233. *Gelsaminum* Cœruleum est instar Rubi, conservatur in Olla, ut hyemis tempore in cellario recondi possit. Flavum et album *Gelsaminum* . . . fimo obtegi brumali tempore debet.

Gemia, ae, oneraria navis; *teherhajó*. Szamosk. II. 256. *Gemias* vocant Turcae onerarias naves. Thöck. Diar. 271. foglaltam el lisztből, buzából és árpából álló 14 öreg *gemia*kat.

Gemituosus, 3., (Du C.) gemitu plenus, gemitum movens, tristis; *fajveszékő, siránkozó, panaszos*. Veranes. V. 114. Nos sane eiusmodi a natura inditos paterni animi ge-

mituosos affectus et suspiria ob misere captivum filium clementer exaudientes.

Gemlianus, i, dux equitum apud Turcas. V. *Gyuntia*; *lovások kapitánya*. Szamosk. II. 68. Primores Turcarum *Gemliani*, Berliani, Aghae, Alaj Beghi, Janciar Aghae ubi res perditas vidissent . . . interfecti sunt.

Gemma sal, (in lat. medii aevi: sal gemmae) sal fossilis (Plin.); *kősó*. Ger. Steinsalz. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 117.

Gemma solve, vincula schedae laxare; a *pecsétet feltörni*. Probst. Comitoli. p. 28: Cum *gemma solveretur*, in schedā nominati erant Candidati. Cf. Ovid. Met. 9. 566.

Gemmarius, i, (Du C.) gemmarum mercator v. artifex; *drágakő áruló*, *gyöngy-árús*, *ékszerész*. Tör. Tár. 1892. p. 169. *gemmarius* Norimbergensis. Keesk. P. Ötv. 151. Beng. Ann. Erem. Cœnob. 79: iudicio *gemmariorum* (quos Jubileros vocant). Cf. Inser. Orelli. nro 4302.

Gemmilifor, gemmarum artifex; *drágakőműves*. Ger. Steinschneider. Hajn. Subs. Publ. 69. Kronst. I. 637.

Gemmilifrisor, gemmarius; *ékszerész*. Kov. Form. St. 206. Quod Circumspecti Magistri Pictores Cives et Inhabitantes nostri, nostram personaliter venientes in praesentiam, in eorum et omnium aliorum tam Pictorum, quam *Gemmilifrisorum* et *Auricussorum* nec non omnium aliorum Magistrorum praesentium et futurorum nominibus . . . studuerunt significare.

Gemoniae, arum, locus ubi capitalis poenae rei trucidabantur; *vesztőhely*. Tör. Tár. 1889. p. 36. 26. Januarii torretur B. latro et sacerdos quidam Valachus ad *gemonias*. Cf. Suet. Tib. 53., 61., 75. Vitell. 47. Tac. Ann. 3., 14.; 5., 9.; 6., 25.; Hist. 3., 74.; 85.

Gemonius, 3., ad *gemonias* pertinens; *kinzó*. Szamosk. II. 343: Nec usquam patibula, robora, securae, unci, funes, *gemonii* gradus . . . aliis magis facinorosis quam Valachis funestabantur.

1. **Genealogia**, æ, generatio (Du C. gens, genus, familia); *nemzetségi*. Szék. Okl. I. 122. ad quinque *genealogias* seu generationes vestras inter vos dividendo. Fjp. Anon. 8. a. Cf. Mess. Corvin. de Prog. Aug. 22.

2. **Genealogia**, familiae recensio, series; *családszámazási tájéztrom*. J. Samb. Tyrn.

3. **Genealogia**, æ, *származástan*. Vuch. Jur. Feud. 22. *Genealogia* seu ars construendi tabulas originis et *descendentiae* familiarum ex diplomatibus aliisque fide dignis documentis; inserviunt *tabulae Genealogicae* praecipue in controversiis de successione feudali ad comprobendam *descendentiam* a primo acquirente.

4. **Genealogia**, æ, hernia inguinalis; *lőgyékserv*. Arch. Rák. IV. 137. nagyobb az *genealogiám* az fejemenél.

Genealogia defleat, familia exstinguitur; *nemzetsége, magvaszakadt*. Anonym. 12. et Turzol miles cumanus, cuius *genealogia defleat* in semet ipso.

Genealogicus, 3., ad stirpem, familiam pertinens; *nemzetségi*. Arch. Rák. VIII. 337. *Genealogicae* Imagines.

Genealogista, æ, genealogus gentium, familiarum originibus indagandis incumbens; *származástanmal foglalkozó*. Száz. VII. 573.

Genelodia, pro: *Genealogia* 2. Cod. Dipl. Pat. T. II. p. 104: in una generationis linea seu *genelodia*. Georg. Sirm. I. 389.

Geneologia, æ, *genealogia* 2. q. v. Pesty Ször. III. 317., 318. *geneologiam* ad truncum deducere. Kov. Form. St. 450.

Geneloia, æ, pro: *Genealogia* 2.; *család*. Fabr. Urk. 107. an. 1490: vir . . . Civitatis Magister . . . unacum sua virtuosa *Geneloia* nostri in medium educatus. Arch. Ver. Sieb. XXVII. 355.

Geneologia, v. *Genealogia*. Hajnik Perjog. 394.

Generacionalis, ad stirpem, familiam pertinens; *nemzetségi*. Pesty Ször. III. 272. frater *generacionalis*.

General-adjutant, summus castrorum adiutor; *főhadsegéd*. Tör. Tár. 1889. p. 521. iste est *general-adjutant* Serenissimi Ducis Lothringiae.

Generalatus, us, abstr. a generalis — dignitas generalis (i. e. exercitus praefecti ac ducis. Cfr. Duc. Generales, ut exercituum Praefectos ac Duces Generaux appellamus); regio territorium, quod generali subditum est, ubi generalis imperat; *tábornokság*, (katonai) *parancsnokság*, *főkapitányság*. Rák. Ön. p. 103. l. 34—38. (37.): . . . renitentiam ego tunc Comiti suprafato (sc. Beresénio) imputaveram, qui morte vitrici sui Comitiss Stephani Csáki, Iudicis Curiae Regiae, vacantem partium superiorum regni *Generalatum* sollicitatus iter Viennam parabat. Száz. X. 129. Tör. Tár. 1891. p. 257. Hanc dignitatem Hungari *Capitaneatum* nominabant Cf. Fej. I. 478: supremum Capitaneatum, seu ut aliae nationes vocant, *Generalatum*.

Generale funus, *diszes temetés*. Teutsch. Schulord. I. 401. an. 1672: 1. *Generale funus* est, ubi ante domum vel portam defuncti canitur moteta, vel Psalmus: Item in cœmeterio sub tumulatione exuviarum.

Generale-Quæstoratus-Bellici Officium, v. *Generalis Cassae-Bellicae Perceptoratus*. Arch. Rák. IX. 79.

1. **Generalis**, is, belli dux (Du C. al. s.); *tábornok*, *generális*. Ger. General. Molnár Patv. 76.

2. **Generalis**, princeps ordinis ecclesiastici (Du C. al. s.); *generális*, *főkörmányzó*. Beng. Ann. Er. Cœnob. 403. verum etiam ante formatum Paulini Ordinis *Generalem* suae Archi-Abbatialis dignitatis iure sibi asserere nitebatur.

Generalis-Adjutans, v. *General Adjutant*. Thök. Diar. II. 250. Vidit 290 marcas argenti auro mixti per perceptorē tradita Domino *Generalis-Adjutanti*.

Generalis-Adjutanti, v. *General Adjutant*. Száz. IV. 344.

Generalis Auditor, supremus iudex castrensis, militaris; *főhadi bíró*, *katonai főbíró*. Arch. Rák. VIII. 170.

Generalis-bokmeister, belli dux inferior; *generális fő-strázsamester*, *vezérőrnagy*. Ger. General-Wachmeister. Tör. Tár. 1890. p. 91.

Generalis Campi Mareschalli Locumtenens, supremi belli ducis vice gerens; *altábornagy*. Ger. Feldmarschall-Lieutenant. Fej. II. App. Illustr. D. Ignatius Splényi de Mihálydi . . . *Generalis Campi Mareschalli Locumtenens*, unius Legionis equestris Proprietarius.

Generalis - Campi - Mareschallus, supremus rei militaris praefectus; *tábornagy*. Száz. IV. 257. Molnár Patv. 76. Arch. Rák. VIII. 192.

Generalis - Campi - Vigiliarum-Praefectus, praefectus vigiliū; *generális főstrázsamester*. Arch. Rák. IX. 79.

Generalis Capitaneus, plerumque nude: Generalis: summus dux; *tábornok*, *generális*. Veranes. III. 7., 230. Fr. Zay nazadistam nostrorum *generalis capitanei*.

Generalis-Cassae-Bellicae-Perceptoratus, officium aerarii bellici; *hadi főpénztárnokság*. Arch. Rák. VIII. 125. *Generalis-Cassae-Bellicae-Perceptoratus* tusság.

Generalis Cassae Perceptor, aerarii praefectus; *főpénztáros*, *főadószedő*. Nagy Orod. p. 49. Tiszt. Ir.

Generalis Cavalleriae, dux equitum; *lovassági tábornok*. Arch. Rák. I. 437.

Generalis Commendans, praefectus, dux; *vezénylő tábornok*. Száz. IV. 340. Alex. Károlyi partium regni Hung. Trans-Tibiscanarum *Generalis Commendans*.

Generalis congregatio Regni, comitia; *országgyűlés*. Haz. Okl. 93. an. 1282.

Generalis Equitatus, *Generalis Cavalleriae*; *lovassági tábornok*. Passim.

Generalis Iustra, omnium lustratio; *főhadi szemle*. Arch. Rák. I. 8.

Generalis Marchallus, supremus rei militaris praefectus; *tábornagy*. Magy. Tör. Tár. V. 228.

Generalis mustra, (lustra). v. *Generalis Iustra*. Arch. Rák. II. 149.

Generalis-passus, litterae publica autoritate munitae nulli loco astrictae; *általánosságban*; *általánossággal*. Arch. Rák. VIII. 48.

Generalis procurator, idem qui Syndicus generalis regis; a királyi udvartól kiküldött ember a királyi pereiben. Hajnik Perjog. 183.

Generalis-Quartiriorum-Magister, summus hospitiorum militarium designator; *főkvártélymester*. Arch. Rák. VIII. 230.

Generalis Regni Conventus, Dieta; *országgyűlés*. Art. D. 1840. p. 1.

Generalis regni index, Magistratus post palatinum secundus et longe amplissimus; *országghíró*. Istiv. IV. 52.

Generalis Regni Thesaurarius, aerarii publici praefectus; *ország kincstartója*. Ger. Schatzkanzler. Szegedi Rubr. Pars. III. p. 3: Proscriptis ad instantiam factionis Camerae Ungaricae officialibus, petitur, illi *Generalis Regni Thesaurarius* (Ország Kincs-Tartója), homo saecularis, qui peculium omne Regium administret, denominari.

Generalis et Supremus Capitaneus Regni et Regnicolarum, *ország főkapitánya*. v. *Palatinus*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. p. I. 211.

Generalis Vicarius, Episcopi vice gerens; *püspöki helyettes*. Kon. Egyh. 306.

Generalis Vicarius Castrensis, *főtábori pap*. Regul. Turm. Praet. 44. In Ecclesiasticis autem dependebat Turna Praetoriana a *Generalis Vicario Castrensi*.

Generalis Vice-Perceptor, Generalis Perceptoris vice gerens; *al-főadószedő*. Tisztb. Ir.

Generalis vox infima, fundamentum harmonicum. Greg. Aesth. 93. e. g. de modo (Tonart) seu cantu duro et molli, de pausis, *generali voce infima* (Generalbass) etc.

Generalisare, generatim atque universon loqui, tractare aliquid; *általánosítani*. Poor. J. Zsebsz. 40. Imre Phil. 283.

Generalissa, æ, uxor præfecti militum; *tábornagy nejé*. Irod. tört. Közl. X. 4. f. viduæ *generalissae* Jelaesicsianæ.

Generalissimus, summus dux; *ország főgenerális*. It. generalissimo. Act. et Doc. Rákóczy p. 28: ut totus ille peditatus cum suis officialibus sit sub imperio dieti principis Transylvaniæ ut *Generalissimi*. Tör. Tár. XVI. 149. Molnár Pat. 76.

1. **Generalitas**, (Du C.) commune, universum; *általánosság*. Ac. Com. Sopr. p. 23. Sex jam excurrunt Septimanæ, quod . . . gravaminum . . . molem in *generalitate* representatam exhibuerimus. Epist. Proe. P. II. p. 248. Cf. Servius ad Verg. Georg. 4. 21.; Mart. Capell. 4. 400.; Symm. Ep. 2., 90.

2. **Generalitas**, collegium generalium, ducum, generales, duces; *tábornoki kar*. Magy. Tört. Tár. XVII. 262. Montecucoli totam *Generalitatem* in unum convocabat.

1. **Generatio**, (Du C. 2.) vox diplomatica (Kovachich) generatim *lineas, ramos* notat; *ág. Száz. IV. 689.*

2. **Generatio**, (Du C. 1.) genus cognationis; familia, stirps; *nemzetség, nemzedék*. S. de Kz. Chr. I. 4., 6. II. 4., 6.

Generationalis, ad generationem, ad stirpem pertinens; *nemzetségi, családbeli*. Cod. Com. Zi. Vol. V. 78.: per viam premissæ lineæ *generationalis*. Cod. Dip. Pat. V. 167., 238. Tör. Tár. 1887. p. 808. Fej. X. 4., 638. Cod. de Sztára II. 172.

Generativus, 3., ad generandum idoneus; *nemző, nemzőképes*. Pázm. Dial. 349. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 4.

Generatur, pro: oritur; *keletkezik*. S. de Kz. Chr. II. 1., 12: Interea Romæ bellum *generatur* intestinum.

Generetitas, V. *Generalitas* 1. Pázm. Dial. 58.

Generia, æ, nurus; *meny.* Száz. XX. 797.

Genericus, 3., generalis, ad genus pertinens; *általános, köznembeli*. Kaprinai. Eloq. I. 41. Precatur argumentis nimium *genericis*. Rák. Ön. 167. I. 15—16. non memorabo ego ea (sc. gesta mea) nisi sub nomine *generico* peccati.

Generificatio, revocatio specierum ad genera, formatio generum; *nemi fogalmak képzése, általánosítás*. Vern. Met. 433. puta: principium homogeneitatis seu *generificationis*, heterogeneitatis seu specificationis et principium cognationis logicæ seu continuitatis formarum logicarum.

Generositas, titulus honorarius; *kegyelmességek*. Tör. Tár. 1881. p. 323. Illustratus et *Generositas*.

Geneth, martes domestica (Linn.); *nyest-menyét*. Gall. genette. Hisp. gineeta. Ger. Genetkatze. Veet. Ref. C.: De . . . una pelle *Geneth*.

Genethlicus, 3., (*γενεθλιακός*) genethliacus; *születésnapi*. It. genethliaco. Czvit. Spec. 146. Libellos poeticos paritatus est in carmina: 1. *Genethlica*. 2. *Gratulatoria*.

1. **Genethliacus**, 3., genethliaca oratio est eiusmodi dictio, quæ in publica ob natum quæpiam et quidem his temporibus non nisi Principem celebritate instituitur; *születésnapi*. Kaprin. Eloq. II. 674. Sic oratio de natali Principum vocatur *Genethliaca*. Oratio Genethliaca sive Natalitia a voce Græca *γενεθ*, quod genus progeniem vel *γενετή*, quod nativatem, ortum significat, originem trahit. Cf. Arnob. 2., 146.

2. **Genethliacus**, (Du C. Genethliacus) qui conatur prædicere, quo quis nato sit. Germ. Nativitätsteller. Curios Misc. 84. *Genethliaci* sunt ii Judicarii Astrologi, qui ex Genesi seu Horoscopo, hoc est constitutione Constellationum et signorum celestium tempore nativitatis unius cuiusque hominis, de toto eius vitæ cursu, omnibusque fortuitis illius eventibus ac nominatim de futuro coniugio, de filiis, de uxore de divitiis et honoribus, de officiis, de bonis vel malis rerum successibus, de valetudine et infirmitatibus etc. . . præsumunt prædicere. Cf. Gell. 14., 1., 1.

Geneticus, genetica methodus est erudita cognitio legum, quomodo res procreata oriuntur et evolvuntur; *származtató*. Carlow. Log. 152. His proinde definitionem *geneticam*, qua rerum ortus explicatur, in primo honore fuisse.

Genialitas, ingenium (Du C. festivitàs, iucunditas); *lángész*. Száz. I. 409.

1. **Genimen**, (Du C.) genus, partus; *fajzat*. Vita S. Steph. 73. eruntque quasi bellue vorantes homines et quasi *genimina* viperarum rodentes cor terre sue. Cf. Vulg. . . Luc. 3., 7.: Tertull. Anim. 39.

2. **Genimen**, (Du C.) generatio; *nemzetség*. Cod. Dip. Arp. V. 187.

Genitrix, natalis; *szülő*. Thurocz. 54: contra aquilonis ubera sedes *genitricis* habuere (Turci).

Genitura, æ, (Du C.) ortus, origo (Cf. Maigne); *keletkezés*. Fej. VII. ad lect. 14. Cf. Plin. 9., 35., 54 § 107.; 18., 24., 56.

Genius linguae, indoles, natura linguae; *nyelv szelleme*. Ger. Sprachgeist. Vern. Log. 53. Proprie vero (linguis notæ) sunt: distinctivus eiusdem progressus, peculiaris verborum conformatio, expressionum combinationes et vires et hæ *Genium linguae* efficiunt.

Genius temporis, ratio atque inclinatio temporum; *korszellem*. Imre Phil. 346.

Genizerus, (Du C. Genizarus) idem quod Janizarus. Text. v. sub *Achanzius*.

Gens, (Du C.) turma; *katonaság*. It. gente. Magy. Tör. Tár. XXIII. 13. sub ducaii banderio *gentem* suam. S. de Kz. Chr. I. 2., 3.: nuntios destitavit contra Hunos petiturus *gentem* et auxilium.

Gentaculum, (Du C. ientaculum) cibis ante-meridianis; *reggeli, főlöstököm*. Ger. Frühstück. Thurocz. in Salomone c. 50: Priusquam Rex et Dux cum exercitu suo de *Gentaculis* capita levassent. Száz. XIV. 752. Georg. Sirm. I. 87. Schläg. 1828.

Gentarum, (ab Hung. *gyantár*) succinum electrum; *borostyánkő*. Sláv. Jentar. Ger. Bernstein. (Polyglot. Lexicon d. Naturgesch. v. Nemni). (Du C.) exercitus; *katonaság, sereg*. Szék. Okl. III. 212.

Gentes levaticiae, tumultuariæ cohortes; *népfelkelő csapatok*. Ger. Landsturm. Monn. Comit. IV. 47. Ut *gentes levaticie* lustrentur.

Genti, Panni genus ab urbe Gent. (Gall. Gand galliæ Belgicæ) ita appellatum; *genti szövetségem*. Schläg. 1239. Unam peciam de *genti* 1286. Mon. Str. II. 211. Panni de longo *genti*. 1344. Anj. O. IV. 448.

Gentilismus, suspicio, opinio, doctrina falsa et stulta vulgi, incultorum, qui deum doctrinamque Christi ignorant; *pogányosság*. It. gentilesimo. Curios Misc. III. 362. Julianus Imperator iam Apostata, Idololatriam et *Gentilismum* revocare studeat. Cher. Jus Eccl. II. 201. Bod. Hist. Eccl. I. 37.

Gentilitas, (Du C.) paganismus; *pogányosság*. Ger. Heidenwelt. Kaprin. Eloq. I. 589. Pervagamini si licet diversos coecæ *gentilitatis* populos. Cf. Lactant. 2., 13. fin. Prudent. *περὶ στεφ.* 40., 1086. Tertull. Virg. vel. 2.; Hieron. ad Ephes. 5 fin.

Gentilitio-Electorales enses, *választó nemzetségi kardok*. Beng. Ann. Er. Cenob. 345. A fronte porro utriusque præfatæ imaginis duæ consistebant pyramidales columnæ, quarum uni *gentilitio-Electorales Saxonie enses* appensi.

Genuale virile, V. *Gatiga*; *térdfig érő nadrág*. Ger. Kniehose.

Genualis, ad genu usque porrectus; *térdfig érő*. Tör. Tár. 1889. p. 378. par ocrearum seu calceorum *genuatium*.

Genuferrum, ocreæ; *térdoas*. Schläg. 580.

Genuflectere, in genua procumbere; *térdhajteni*. Beng. Ann. Er. Cenob. 121. ubi *genuflectere* iussim et rursus pro inimicis deprecantem . . . gladius amputato capite prostravit.

Genuflexio, onis, genuum flexio; *térdhajtás*. Funda David J. 1.

Genuflexus, 3., humilis; *alázatos*. Dip. Alv. II. 334. Maiestatem *genuflexis* interpellare precibus.

Genuine, aperte, ingenuæ, vere; *őszintén*. Tök. Lev. 49. Kendet *genuine* tudósítottam.

Genulius, vivō. Adelm. De orig. Turc. 13. Sunt et *genulii*, qui in arte gladiatoria peritissimi habentur maxime agilitate lanceis, sagittis, gladiis exercentur, sunt semper equites, quorum numerus est CLX. vivunt ex stipendio.

Geomantia, (Du C.) *γῆ + μαντεία*, vaticinatio ope terræ; *a föld jelenségeiből jóslás*. Vern. Phil. Mor. 254. *geomantia hydromantia, pyromantia*, quo per signum aliquod in terra, aqua, igne editum futura tamquam certo eventura prædicuntur.

Geomantius, i, *γῆ + μαντις*. V. Geomantia; *pontjós*. Ger. Punktkünstler, Geomant. Arch. Rák. VIII. 338.

Geppelista, æ, V. s. Pannisatus, machinam tractoriam tractans in salis fodina; *gé-pelyes*.

Geppellisticus, 3., ad machinam tractoriam pertinens; *gé-pelyhez tartozó*. Opin. 1802. k. pueri *geppellistici*.

Gerada, æ, (Du C.) uxoris consanguineos concernens vetustum ius; *a feleség rokonait illető régi jog*. Pár. Páp.

Gerarchia, æ, pro: *hierarchia*; *ország, uralom*. Eszt. Okm. p. 122. (Decr. Sigismundi. 1418): in celesti *gerarchia* pie

speramus confoveri. Fabr. Urk. 36. Tkál. Mon. Civ. Zag. I. 241. an. 1371.

Gerebatus, us, officium Comitís; derivatur a voce *Grebio* : *Greve*, Comes : ejus antiquissimis temporibus erat a iudice condemnatos prehendere (greifen) et executioni tradere; *városbírói v. falu bírói hivatal*. Jus. Mland. p. 25 : In Nicolai Senioris de Vizakna testamentaria dispositione anni 1465 hæc leguntur : Item *Gerebatum* et iudicatum regium . . . ad continentias literarum compositionum inter fratrem nostrum relinquimus. Cod. Telek. X. 603. XII. 338.

Gerebius, i, Comes V. s. Gerebatus. Monm. Comit. II. 135. Item ut omne genus hominum, libertini scilicet ac servitores, Iudices, *Gerebji*, Villici, Kenezý, Valachi, presbyteri, Molendinarios et aliodiores solvant, ut supra et in hoc nemini servetur libertas exceptis mercennariis, qui scilicet res trium florenorum non habent.

Gerechinales, V. *Serotinales*.

Geregis, i, græcus; *görög*. Kol. Am. I. p. 78 : Quid enim ? an non Slavi Ungari Serbios appellant *Geregos* et *Rátzós*.

Gerezna, V. *Grezna* : vestis pellicea; *gerezna*. Monm. Comit. Trans. V. 193. Ab una *suba* variolina vulgo *Gerezna* vocata fl. 50.

Gerla, calathus; *kosár, gerla*. Cod. Dip. Arp. IX. 205. an. 1278.

Germanica pyrrichia, germanico more in gymro saltandi modus; *német keringő*. Ger. Walzer. Száz. XVII. 761.

Germanibus, pro : *germanis*; *édes testvér*. Ger. Geschwister. Cod. Zi. T. I. 5. *Germanibus* ipsius donavimus terram.

Germanisare, V. *Germanizare*. Jos. Repr. 8.

Germanisatio, studium propagandi linguam Germanicam; *németesedés, németítés* A. Székesf. főgymn. Ért. 1894/5. p. 38.

Germanismus, genus dicendi Germanis usitatum; *németes nyelvjárás*. Kazin. Tud. Gyűjt. 1819. 25. Leges Schol. Schem. 43.

Germanista, æ, qui litteris germanicis cognoscendis incumbit; *német nyelvi bíró*. Száz. XI. 859.

Germanitas, (Du C.) fraternitas, titulus, quo sese Episcopi compellere solebant; *testvérség*. Batt. Ger. 296.

1. **Germanizare**, partes Germanorum sequi, tueri; a *németekkel tartani*. Epist. Proc. P. III. p. 348 : ob practicas quorundam *germanizantium*.

2. **Germanizare**, germanicam linguam propagare studere; *németesíteni*. Tök. Lev. 142.

Germinare, generare, procreare; *nemzeni*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 158. fructus duleissimos, nam Barones fidelissimos *germinavit*. Cf. Plin. 7., 6., 5.; 30., 11., 30 §. 101.

Germinatio, actus fermentandi; *erjedés, esirázás*. Arch. Rák. VIII. 337. Domus Polentaria pro *germinatione* hordei mactati.

Germinativus, 3., germinans; *esirázó*. Nic. de. Mir. 435. vis *germinativa* (plantæ).

Geroecomium, (Du C.) locus, ubi alumnus senes; *aggottak tápháza*. Nagy Hier.

Gerontocomium, (Du C.) V. *Geroecomium*. Pár. Páp. Cf. Cod. Justin. 1., 2., 19.; 22.; 23.

Gerundium, fustis magni ponderis, quo una tantum alterave manu levato, alumni collegii Debrecziniensis in cetum ita dictorum mechanistarum, (vigilum ad incendiorum casus coëreendos constitutorum) quod munus sumopere appetebant, adseiscabant; *nagy bot, farkós bot*. V. Pesti Hirlap. 1900. márcz. 6. 40. I. Jókai Debr. lun. 60. *hatalmas gerundiumok*.

Gestamen manuum, indumentum manuum (Du C. *σχηπτρον*); a *mit a kezén visel*. Schm. de Ins. 18 : jam *manuum gestamina* videamus.

Gestare pre oculis, considerare; *szem előtt tartani*. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 52. *gestantes pre oculis* et in corde, qualiter idem Apa . . . etc.

Gestaticum, i, tributum pro vectura; *vitelbér*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 22. et nullus iudex publicus aut exactor nullum thelo-neum, portaticum, pontaticum, *gestaticum*, quod de ipsis undecumque fisco accipere consuevit — ullatenus exigere presumat.

Gestatorium, (Du C.) lectica, saepe pro feretro usurpatur, in quo Sanctorum reliquiae iacent; *vivő eszköz*. Nagy Hier.

Gestor, negotiorum curator (Du C. al. s.); *ügyvivő*. Ger. Geschäftsträger. An. Sc. I. 131. an. 1512 : Oratores et *Gestores*. Cf. Scæv. Dig. 49., 1., 24.

Gestulator, gesticulator : ioculator (Dief.); *tombás, tánczos*. It. giocolatore. Ger. Gaukler. Schläg. 2007.

Gestum, (Du C.) procuratio hospitis; *vendéglátás*. Ljub. Mon. Sl. I. 44. an. 1227 : debet rescodere de bannis XVIII *gesti*.

Getum, fors, locus, in quo *aes* purgatur; officina operum fursorum; *finomító hely, öntőműhely*. It. getto. Ljub. Mon. Sl. I. 435. quod de omnibus raminibus, que ponentur in *geto* communis . . . solvi debeat pro *affinatura*. IV. 20. an. 1360.

Ghera, æ, species piscis; Han. Mon. Jur. P. I. 203 : pisces . . . vendunt . . . libram *gherurum* . . . soldis quatuor.

Gheusius, i, pauper; *szegény*. Gal. gueux. F. Forg. Comm. 387. et respondisset, esse *gheusium*, quod significat *pauperem*, arrepto vocabulo ad novitatem rei omnes novæ religionis homines deinceps *Gheusii* vocarentur, quemadmodum in Francia Hugonotti.

Giallus, 3., (Du C.) helvus, flavus; *sárga*. It. giallo. Ljub. Mon. Sl. XI. 242. an. 1346. litteram . . . cum zera *gialla, sirizo* et bombice ibi apposita. Száz. XV. 227.

Gialnisco, (Du C.) generosus, Neapolitanus equus; *nemes napolji mén*. Samb. in Gloss. ad leges Hungaricas un *Genest de Neaples, d'Espagne*.

Glanicerus, i, V. *Janicerus*. Thök. Diar. 490. quia Adrianopoli non reperierunt nullam personam Vestræ Celsitudinis, ad quas manus potuissent ipsas presentari, quia ipsos *Glaniceros* etiam invigilabant.

Gibbositas, (Du C.) deformitas, tumor in dorso; *püposág*. Bene Med. IV. 146.

Gienelogia, genealogia. Kol. Cod. 43. **Gigliatus**, i, (Du C.) ab it. *gigliato*, i. e. lilio signatus aureus. De origine variant sententiae inter doctos. V. *Zechini*. Sim. Num. 34. sic enim apparebit quanta sit inter *Gigliatos, Zechinos* et *Kremniczienses* differentia.

Giharlog, pedes; pedites, ordo Siculo-rum, cui opponuntur primores, potiores, primipili vel Loofew; *gyalog* (székely). Szék. Okl. I. 1.

Gimnobrachmona, æ, Sophistes Indiae; *indiai böles*. Galeoti. 85. Fuit autem Buda (ut testatur beatus Hieronymus) princeps doctrinae apud Sophistas Indiae, quos *Gimnobrachmonas* vocitant.

Ginecium, (*γυναικίον*) cubile mulierum; *női lakosztály*. Veranes. VIII. 30. Statui in pristinum formam hæc tria officia in duo revocare totque *gineciis* valedicere.

Ginnasium, pro : «gymnasium», more Italorum pronuntiatum. An. Brand. 139.

Giornale, diarium; *napló*. It. giornale. Cod. Camb. Merc. 60. Ipsæ Rationum positiones e musculari (maculari) Libro vulgo prima nota seu Strazza in Diarium vulgo *Giornale* seu *Journal* ab hoc vero in summarium vulgo *Mastro* vel Haupt-Buch (si illum quoque Negotiator teneat) seu propria manu sua seu medio ad id destinati periti, probatæ tamen fidei Rationcinantis, absque ulla variatione vel correctione ita illatæ sint.

Gira, unus florenus. V. *Marca*. Pár. Páp. **Girabilis**, (Cambiales), quod inscribi, perscribi potest; *forgatható*. giribar. Art. D. 1840. p. 58.

Girans, qui syngropham inscribit; *forgató*. Cad. Camb. Merc. 11. quo in casu plures iam aderunt in Cambio personæ, ex quibus is, qui ius ad summam vi Cambii sibi debitam in alium transtulit, *Girans* vel *Indossans*, hic autem, in quem Jus hoc translatum est, *Giratarium* vel *Indossatus* appellabitur.

1. **Girare**, circuire (Du C. al. s.); *körüljárni*. It. girare. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 243. a parte occidentis *girando* seu *circuendo* per septemtrionem, aquilonem, orientem et meridiem.

2. **Girare**, syngropham inscribere (Du C. al. s.); *forgatni (váltóknál), körözni*. Art. D. 1840. p. 56. Cod. Camb. Merc. 8. ut Prima illico et a Dritura pro acceptione ad presentantem expedita, interea Secunda vel Tertia usque ad tempus solutioni præfixum *girare* et circulare possit.

Giratarium, i, cui pecunia perscripta est V. s. *Girans*; *forgatmányos*.

Girlanda, summa lorica. V. s. *Barbacanum*; *legfelsőbb védfal*.

Girovagi, (Du C. *gyrovagi*); *kalamdózó barátok*. Not. rel. I. 200 : *Girovagi* Hieronimo pestis Monachorum, de uno monasterio ad aliud commodiorem vitam quærentes migrabant.

Girovagus, 3., (Du C.) qui vagatur in gymro, effrenatus; *csatangoló, zaboltáltan*. Fej. V. III. 412. ne *girovaga* libertas effrenis licentiae debitum iustitiæ violandi pro voto cuiuslibet ac interpretatione libitoria iuris exigentiam minuat aut enervet.

Girrus, i, iter et redditus V. s. *Gyrus*; *menet-jövet egy fordulat*. Rač. Mon. Sl. VII. 77. an. 1069 : piscatores *girrum* sibi galeatam prebeant.

Gista, (Du C.) gistum, gista, hospitalitas; *vendégarbárság, köteles vendéglátás*. Batt. Leg. I. 484 : Hospitalitas . . . idem est, ac ius Metatus seu Gistii, metatus autem et metatum, metatio promissæ usurpantur pro hospitalione, et Metator vocatur, qui hospitium disponit, *gistum* pariter et *gista* dicitur, nomen a

Germanis mutuatum, quasi diceret *geste* vel *gaste*, quod hospitem sonat.

Githius, species parvi piscis; *kis hal neme*. Ger. Stint. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 447.

Glabella, æ. (Du C. A.) pars nasi inter supercilia; *szemöldökköz*. Tomts. 332. Lucem hanc vividior sentiet, quicumque filum poli zincini ex una, argentei ex altera parte oculi c. g. supra *glabellam*, cuti humectatæ adpresserit.

1. **Glabrities**, calvities, superficies rei glabræ; *kopaszág*. Vern. Psych. 27. Sic sonus campanæ, quem audio, rosæ odor, quem olfacio, cibi, quem degusto, dulcedo, *glabrities* corporis, quam tactu percipio.

2. **Glabrities**, petulantia, juvenilis inconsiderantia; *virgoncság, fiatal nyereség; helykeség*. Bék. Debr. főisk. törv. 87: præceptoribus . . . reverentiam . . . exhibito. Transgressor primum verbis acerrime castigatur; deinde denarios viginti quinque *glabritiem* exsolvit.

Glacialis, a Gallico: *Glacis*, planities arcis, itaque ad planitiem arcis pertinens; *a várskéz, várterhész tartozó*. Szegedi Rubr. Pars. III. p. 490. Pro Custodia passuum *Glacialis*, Comitatum Posoniensis et Comaromiensis, pedites necessari conceduntur.

Glaciem frangere, perfringere, difficultates superare; *megtörni a jeget*. II. Rák. Gy. 346. dummodo in tractando prima *glacies frangatur*. Veranes. X. 440: ubi . . . maiorum patronorum subsidio subnixus *glaciem* perfrerit.

Gladiatio, verb. a gladiare, quod secundum Du C. idem significat, ac gladio cedere ars gladio pugnandi, dimicandi, huic vocabulo ad verbum responderet nostrum; *kardoskodás, vívás*. Rák. Ön. p. 35. I. 33—36. (35.) Matutinum tempus in equitatione, quo exercitio summopere delectabar, pomeridianum in *gladiatione*, saltu et reliquum in chartifoliorum lusu plerumque terebam . . .

Gladiator, politor armorum (Du C. al. s.); *chyzar, fegyvercsiszár*. Száz. XVII. 545. Cf. Tarrunt. Dig. 50., 6. 6.

Gladifer, (Du C.) alias: ensifer, gladium præferens; *kardhordozó*. Magy. Tör. Tár. XVIII. 84.

Gladii non purgati, gladii nondum expoliti, crudi. Kov. Form. St. 435. *gladios* tamen non *purgatos*, qui Hungarice *Hyzoktuer* vocantur, ubique paratos secundum consuetudinem nostræ Civitatis antiquam libere vendere, emere decrevimus permittendo.

Gladii bini ancipites non possunt una vagina contineri; *két kard egy hüvelybe, két kakas egy udvarba, két dudás egy csárdába*. Szamosk. I. 435. Proinde Stephanus trito Ungaris proverbio dicitare solebat: *Binos ancipites gladios non posse una vagina contineri*.

Gladipar, confector gladium; *kardmives*. Tkál. Mon. Civ. I. 384. an. 1397.

Gladus iudicii, gladius carnificis. V. s. *Emundator gladium; hóhérpallós*. Ger. *Richtswehr*.

Gladus tucellus, pugio (Cf. angl. *tuck*) tör. Ger. Stossdegen. Hazai Ökm. VIII. 428. pro vulneratione *gladii tucelli*.

Glagoliticus, 3., genus scripturæ Illyricæ; *glagolit*. Nill. Symb. p. 783: qui ubi legere sciverint et scribere, transibunt ad aliquem locum, ubi scholæ Societatis erunt, in

quibus etiam unus lectionis *glagoliticæ* et lectionis Valachicæ bene gnarus scholarcha servetur.

Glandiferus, 3., glandifer; *makktermőfa, makkfa*. Schläg. 4568.

Glandinatio, sagina glandaria; *makkoltatás*. Ger. Eichelmast. Kövy El. 145. In sessionalibus silvis sicubi tales sint, gratis habent *glandinationem*. Magy. Jogl. Eml. 492.

Glandinetum, quercetum, ilicetum; sagina glandinaria; *makkerdő*. Kronst. III. 408.

Glandinosus, 3., glandifer, glande abundans; *makkos*. Kov. Form. St. 268. silva *glandinosa*. Pesty Ször. III. 163. Cod. Zi. V. 357. Tag. Erd. II. 233.

Glands, dis, globulus sclopeti; grando plumbea; (*puska*) *golyó, serét*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 174. donec multis vulneribus et aliquot *glandibus* ictus mortuus corruerit.

Glarea plumbea catapultaria, grando plumbea; *serét*. Ger. Schrot. Pár. Páp.

Glarealis, ad glaream pertinens; *kavics* . . . Pest. Lev. *glarealis* fossa. Veranes. I. 230. omnes fluvii . . . aureas arenas . . . et *glareales*, variata magnitudine ac pretio scrupos.

Glassus, i. (Du C.) Pulsatio omnium campanarum a lat. Classicum, quod fit die Jovis antepaschali, ut deinde usque ad diem Sabbathi conticescant; *harangnémitás*. Gall. Glas. Nagy Hier.

Glastum, (Du C.) Gallis herbæ genus, quo Britanni tingendis corporibus usi, ut Cæs. B. G. V. Gnezdum, Pastillum inficendis lanis maxime aptum; *festő fű*. Opin. P. I. §. 13. *glastum* seu Isatis tinctoria. Lzb. Cod. Med. III. 67. Cf. *Glastum* ap. Plin. 22., 1., 2.

Glasura, æ, crusta, qua argillam figulus obducit, levigatura; *üvegmáz*. Ger. Glasur. Bene Pol. Med. 423.

Glavius, i, nodus, caput. V. s. *Cingulator*; *gomb*. Ger. Knauf, Capital.

Glebatio, actus illinendi; *tapasztás*. Fjp. Szám. p. 502. an. 1440: de *glebatione pastegæ*.

Glebor, qui luto oblini; *agyagos, tapasztó*. Fjp. Szám. p. 483. an. 1439: muratoribus . . . *glebatoribus*.

Gleeth, a germ. *Geleit*, *Salvus conductus*. (Art. XIV. 1558.) ; *véd-ütlevél*. Pár. Páp.

Gleta, æ, idem quod *Gleeth*. Georg. Sirm. I. 243. possemus bestiam Regem Joannem perdere, qui iam *gletam* habet Cybak apud Ferdinandum.

Gleth, germanicum *Geleit* idem quod *Gleeth*. Kov. Form. St. XXXII. Regis N. assecratio vel alio nomine *Gleth* (*Geleit*) Joanni Brandis facta.

Glicium, ex Sl. klit, kjet, quod cellam, penum significat; *kilit, pincez*. Schläg. 1049. V. *Clicium*.

Globaris, globosus, sphaeroides; *golyó alakú*. Chr. Dubn. 447., 135. Signo regio super forma avis strucionis deaurato et gemmis adornato cum septenis nodulis *globaribus* argenteis.

Globelli precatorii, orbiculi ad preces, corola Mariana; *olvasó*. Princ. Ang. p. 403: Et *precatoris globellis* armatos Prosternebant inermes.

Globi sclopetarii, glandes sclopeti; *puskagolyó*. Száz. VIII. 138.

Globologia terrestris, cognitio orbis terrarum; *földgömbtan*. Csurgó ref. fögymn. Ért. 1894/5. 67. *Globologia* terrestris.

Globositas, forma rotunda, forma globi; *gömbalak*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 2. Cf. Macrob. Somn. Scip. 1., 16.

1. **Globulus**, alias: gombus, orbiculus vesti colligandæ; *gomb*. Száz. VI. 376. an. 1507. Arch. Rák. I. 46: minorum *globulorum auri*.

2. **Globulus**, grando plumbea V. *Forma; serét, golyóbis* (*puska*). Ger. Schrot. Száz. IV. 679. Tör. Tár. 1888. p. 388.

Globus eburneus, globus ad lulum trusatilem, qui in mensa ad hunc finem facta luditur, ex ebor paratus; *elefántesontgolyó, billiárdgolyó*. Rák. Ön. I. p. 230. I. 48—20. (18.) . . . alii latrunculis alii *globorum eburneorum* brusili lusu oblectabant animos adusque cœnam Regis horam 40. vespertinam . . .

Globus terraquæus, terræ globus; *földgömb*. It. globo terraequeo. Osztérh. 14. De *Globo terraquæo*.

Gloctore, ciconiæ modo clamare. V. *Gratitare; kerepelni*. Cf. Auct. Carm. Philom. 29.

Glog, Cratægus *Oxyacantha* (Linn.); *cserégalagonya*. Ger. Weiszdorn, Hagedorn. Illir. glog. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 44. Arbor *Glog*.

Glomicellum, glomulus; *gombolyag*. Schläg. 2443.

Gloria, (Du C. 3.) adoratio, preces ab incipiente vocabulo denominate. Arch. Rák. VIII. 332. Tabellæ in quibus *Gloria*, *Credo* . . . comprehenduntur.

Glorialis, gloriosus; *dicső*. Cod. Dipl. And. V. IV. p. 348: misterium honorum *gloriale*.

Glorificare, (Du C. 4.) laudare, cœlesti splendore divino ornare; *megdicsőítés*. Vita S. Steph. 29. christi nomen in beati viri meritis laudabili clamore *glorificaverunt*. Cf. Tertull. Idol. 22. Prudent. Hamart. fin.

Glorificatio, actus gloriosum reddendi, splendore cœlesti, divino ornare; *megdicsőítés*. Vita S. Steph. 27. et in iusticia sanctitatis coram ipso omnibus diebus vitæ suæ conversari decrevit, ut in eo iam quædam futuræ *glorificationis* species clarescere videretur. Passim ap. SS. Patres.

Gloriositas, status, conditio summæ gloriæ, magnificentia; *megdicsőülés*. Pol. Pom. L. II. P. III. Art. II. Secundum mysterium de hoc cantico Marie declarandum dicitur *gloriositatis*.

Gloriosulus, 3., dimin. a. gloriosus, gloriabundus; *henczegő*. Ger. Prahlcr. Galeoti. Præf. Quidquid etiam impij ac scelerati Symponoi, urbicapi et *gloriosuli* Thrasones vomice generis humani stomphacesque grandiloqui . . . e contra infremant et oggrruniant.

Glorius, 3., optimas; *előkelő*. Fragma. Chron. Rhythm. temp. Ludov. I. Eng. Mon. Ungr. Bécs 1809. p. 15.

Hunc Regem Huni *glorii* Creant ac gentis pecia.

Glosatus, 3., glossa instructus; *szómagyarazattal ellátott*. Knausz. M. E. Str. II. 71., 54. Psalterium *glosatum*.

Glossare, (Du C. nudare, aperire) inter-

pretari; *jegyezni, magyarázni*. Kass. Jur. Civ. Lex. 27.

Glossator, (Du C.) interpres, explanator; *magyarázó*. It. glosatore. Cher. Jus. Ecl. I. 99. *Glossatores* denique et alii Juris Ecclesiastici interpretes in operibus suis leges civiles sequuntur. Kövy El. 224.

Glossogastor, gr. *γλωσσογαστρος*, qui lingua sua stomachum implet, lingua quæstum exercet; *nyelvkujár*. Boc. Hungar. p. 144: Ego nolim Asino in pelle leonis *ἄλογος* tribuere *λόγος*. Vos Myosobas; vos *Glossogastoras* decet *ζέζωσθαι*.

Glubeus, (a *glubere*) qui corticis succo abundat; *lehántható*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 30. *Glubeus* truncus insitionis capaciore est. Glubere autem arbores dicuntur, ab cortice veris humore vel ubere succo et saliva ut vocant.

Gluten vitriarium, maltha; *ragasz*. Ger. Glas-Kitt. Kov. Oec. 56.

Glutinans, glutinosus; *enyres*. Ackerl. 7.

Glutinis Coctor, qui glutini coquendo operam dat; *enyfőző*. Ger. Leimsieder. Tab. Conser.

Gnanus, (Du C.) nanus; *pygmæus*; *törpe*. It. nano. Schläg. 184.

Gniva, æ, (ex Slav. Niva) terra culta, ager novalis; *megművelt föld*. Han. Mon. Jur. P. I. 87: unaquæque terra, seu *gniva* debeat . . . habere pertinentias suas in hunc modum.

Gnosomachi, impugnatores scientiarum, qui respuentes omnem cognitionem tantum facta putabant esse necessaria ad salutem; *tudat ellen harcolók*. Nagy Iler.

Gnostici, Hæretici, quorum hæresis a Nicolao Antiocheno fluxit (Du C.) For. Ser. p. 9: (*Gnostici*) statuebant 1. duos Deos, unum bonum . . . alterum malum. 2. Credebant aliquas creaturas naturâ suâ esse malas. 3. animam esse substantiam Dei. 4. Uxorum communem permittebant etc. Not. rel. I. 432.

Gognale, modius agri, ager cultus; *szántóföld*. Han. Mon. Jur. P. I. 434: locum . . . planetatum . . . circa unum *gognale*.

Gognalium, fors, cubile; *szoba*. Veranes. IX. 53. Sunt *gognalia* 16 in domo lapidea.

Gognalius, i, V. *Gognale*. Ljub. Mon. Sl. XXI. 286. an. 1448: de terrenis . . . tot *gognalius* terrenorum, quot ascendunt ad summam quinquaginta parvorum.

Gola, æ, gula; *torok*. It. gola. Prot. inq. 186: ego habebam magnum malum in *gola*, quod vix poteram comedere.

Goliardus, gulosus (apud Du C. bufo, ioculator); *nagybélű, torkos, trágár*. Gall. gouliafre. Kov. Form. St. XXVII. *Goliardus* gulosus.

Gombaria, æ, (Du C.) navis magna. Luc. Regn. Dalm. 66. tradunt Petrum Candianum tertium Ven. D. contra Narentanos naves 33. maximas (Saracenicæ vocabulo, ut Cedrenus testatur) *Gombarias* dietas misisse.

Gombetus, i, cubitum (Du C. angulus); *könyök*. It. gomito. Prot. inq. 204: ipsa multum stabat in orationibus super genua et super *gombetos*, tantum quod vestes rumpebantur in parte illa.

Gombus, i, orbiculus vesti colligandæ; *gomb*. Simonyi Magy. Ny. I. 122. Duo *gombi*. Tör. Tár. 1888. p. 566.

Gomedum, idem quod *gombetus*. Prot.

inq. 209: vestes propter multas orationes . . . ante circa *gomeda*.

Gomola, æ, glomus, globus casei; *gomolya*. Ger. süßer Käse in Kugelform. Sziládi Tör. Magy. Eml. I. 292. Casei maioris formæ nro 3. *Gomolya* nro 3. 24 ang. Etiam caseos explevimus et *gomolas*.

Gomena, æ, ancoræ, funus ancorarius; *horgonykötél*. It. gomona. Ljub. Mon. Sl. IV. 40. an. 1361. et fuerunt . . . incise *gomene* et vella . . . condure.

Gomilniza, (ex Sl. *gomila*, tumulus, domb) parvus tumulus, *domboeska*. V. Miklosich. Etym. Slav. 199. s. *mogyla*. Ljub. Mon. Sl. XXII. 202. an. 1462: versus aquilonem usque certam *gomilnizam*, ubi erat domuncula.

Gonella, æ, (Du C.) vestis pellicea; *szűr*. It. gonnella. Ljub. Mon. Sl. XI. 202. an. 1345: exportavit . . . unam *gonellam*, duos mantellos . . . cornua boum de *cornando*.

Gonfus, gumphus; *hoffnagel* (Dief.); *patkőszeg*. Schläg. 1305.

Goniodicta, æ, goniometer; *szögmérő*. F. Balass. Casula Steph. App. *Goniodictam* den Winckel-Weiser construere.

Gorgola, æ, canalus, aqueductus; *vízvezető csatorna*. Cf. It. gorghetto. Raë. Mon. Sl. XII. 135. an. 1356: pro carbonibus . . . ramo et *gorgolis*.

Gorna, æ, cochlear pyrobolarium; *töltő kanál*. Ljub. Mon. Sl. IV. 276. an. 1390. Száz. XXIV. 300. duæ bombardæ, quæ proiciunt lapides ponderis librarum 52. in 56. fulcite suis zochis et rotis; quingentæ libræ pulveris in *baritis* decem; centum *cochoni*; una *gorna* ferrea pro ponendo pulverem in ipsis; duo *palli* ferrei et *straziae* in quantitate pro *calchando* ipsas, sexcentæ capsæ *veretonorum* ad 20 pro capsâ centum *rochatae*.

Gossipium, Gossipium, est frutex orientis, qui nucem fert lana molli plenam; *gyapot, pamut*. Tomts. 203. et flocculum exilime et *gossipio*. Arch. Rák. VIII. 344.

Gossypiacus, ad gossypium pertinens. V. s. *Filatorius*; *gyapot*.

Gotscho, nis m. g. = currus, rheda, carrus; *kocsi, szekér*. W. Lazius Descriptio Belli Turcici p. 627. quippe centum rhedis Hungaricis, quos *Gotschones* appellant, clam hostibus egressus Jaurinum, magnis itineribus Albam Regalem maturaverat.

Gotschus, i, m. g. = currus, carrus; *kocsi, szekér*. B. J. Herold De rebus Turcicis Dialogus p. 643. Nadasius dux noster, officium suum acturus, cum consulto nonnihil a flumine noctu suos cedere iussisset, ac petitoris, quos *Gotschos* appellamus, curribus carrisque pro vallo obmunierat.

Gozarones, *gosztányászó*. Opin. in montanisticis B. 62: Maximo præjudicio est communitati . . . status *Gozaronum*. His enim beneficio privilegii ipsis per cameram indultum est: Sabulum minerale aliasque quicquid a pauperioribus urbanariis colligere atque ad ustrinas administrare.

Gozypiacus, V. *Gossypiacus*. Cod. Camb. Mere. 44. Si vero Negotiator Fabricantibus, qui in lineis, laneis, *gozypiacis*, *coriacis*, pelliceis, vitreis, sericeis . . . aureis, argenteis aut aliis *metallisticis* productis laborant.

Grabor, (Croat. grabar. Sl. graber. Miklo-

sich 76.) *Carpinus Betulus* Linn.; *gyertyánfa*. It. carpino. Ger. Hagebuche. Cod. Dip. Arp. VII. 114. ubi stat arbor *Grabor*.

Gracillare, gingrire. V. s. *Gratitare*; *kodácsolni*. Cf. Auct. Carm. Philom. 25.

Gradale, V. *Graduale* (Du C. 1.) Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 283. Misi sanctitati suæ examita dupla tria et euppam auream et yperperorum libras quatuor et scutellas argenteas tres et *gradale* argenteum.

Gradare, (Du C. al. s.) valorem aris augere. V. s. *degradare*; *arany, czüst értéket emelni*. Kol. Cod. 41. an. 1343.

Gradarii anni, anni noveni et septeni; *minden kilenczedik és hetedik év*. Szamosk. I. 181. Nam sicut *anni* noveni et septeni aut singulares aut coniuncti, quos *gradarios* vocant, certis temporum intervallis grandi semper periculo vitam humanam afficere debilitareque putantur.

Gradarius, 3., equus totularius (Du C. 1.); *poroszká*. Ger. Klepper. Száz. IV. 681. *gradarium* claudum. Veranes. IX. 83: emas duos equos non *gradarios* sed *lepev*. Cf. Lucil. ap. Non. 473.

Gradatio, V. *Gradare*. Kol. Cod. 41. **Gradificatio**, promotio; *előléptetés, fokozás*. Ker. Nap. 3.

Gradipes, (Du C. avis tarda) h. l. falco palumbarius (Linn.); *sólyom*. Ger. Stoss-Falke. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 147.

Graduale, liber cantus Ecclesiasticos continens; *kath. énekeskönyv, főképe a miseénekek*. Cod. Dip. Arp. Cont. I. 40, 1. Bibliotheca IV. Nocturnales IV. Antiphonaria IV. *Gradualia*. Cf. «Öreg graduál».

Gradualis, quod gradatim, per gradus fit; *fokokénti*. Gall. graduelle. Def. bon. p. 25: Altera . . . cautela est, ut . . . quædam *gradualis* ut ajunt classificatio bonorum ad necessitates reipublicæ sublevandæ convertendorum servetur. Cher. Jus. Ecl. II. 331. Pázm. Dial. 345.

Graduari, honore academico ornari; *tudorrá avatlatni*. Lzb. Cod. Med. T. II. 191. Kass. P. P. I. 57.

Graduarius liber, V. *Graduale*; *énekes könyv*. Ranzani 334. Sacram, cuius est antistes, adem ditavit pretiosis tum sacerdotum vestibus, tum argenteis vasis, libris præterea magnis, quos vocant *graduarios* et antiphonarios, omni ex parte adeo mire exornatos.

Graduatio, onis, (Du C.) actus honore academico ornandi, promotio ad gradus academicos; *tudorrá való avatlatás*. Beng. Ann. Er. Cænob. 429. ut deinceps nemo solius Doctoratus titulo officiali præteriret, nec quisquam nimis festine *graduacionem* expetere præsumat.

Gradulus, (fors. idem quod gallicum *graille*) graculus; *fekete holló*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 147.

1. **Gradus**, us, (Du C. 11.) ad honores seu aliquod officium ascensus, promotio; *fok, fokozat, rang, állás*. Kass. P. P. I. 478. De Diplomatis super stallo procuratorio et *gradu Doctoratus*. Az Ügyvédségről, Törvény- és Bölcselkedési Tanárságról szóló Oklevelek . . . I. 450. Ab omnibus cuiusque Status, *Gradus*, Dignitatis etc. insignitos et ornatos.

2. **Gradus**, (Du C. 3.) generatio; *íz*. Georch. H. T. 407. Az atyafiaknak egymástól

való távol léteket (distantia) *iznek* (*gradus*) nevezzük.

3. **Gradus**, Carat V. *Liga*; *karat*. Nuni Hung. 450.

Græbio, onis, Villicus, Comes idem ac ap. Du C. Grafio, gravio. Germ. Graf. Grave, Grafe, Gerafe; *biró*. Præd. p. 6. 7: Ad terras singularum Villarum non immerito terras quasdam antiquitus Senioribus (*Burger Wiesen*) Ecclesiis (*Kirchen-Gründe*) nec non Comitibus (Villico, *Græbioni*) (*Richter-Wiesen*) Villarum proprie destinatas arcesserem.

Græcisare, (Du C. græce loqui) græcis literis studere, vacare; *görög kifejezéseket használni*. Pfahl. Jus. Georg. II. 7. Neque me *græcisare* putet lector hæc nomenclatione utentem. Cf. Plant. Men. prol. 11.

Græci orientales, v. *Græco-orientales*; *görögkeletiek*. Nill. Symb. p. 1065: Nota 1. In Austro-Hungaria communiter proprio nomine *διαζωιτιζῶ* vocantur *Græci orientales* seu *Græco-orientales* . . . croatice *Grčko-iztočni*, rumenice *Græci resari-teni*.

Græcus, i, mercator; *városi kereskedő*. Marosvásárh. gym. Ért. 1894/5. p. 14.

Graffare, (Du C. grafare) scribere, pingere; *írni, rajzolni*. Nagy Hier.

Graffium, pro: graphium, stilus; *író-szer*. Reg. S. Ben. 33. 4. Ne quis præsumat aliquid dare aut accipere sine iussione abbatis neque aliquid habere proprium, nullam omnino rem, neque codicem, neque tabulas, neque *graffium*.

Graffius, i, comes provinciae; *főnök*. Schwart. Scult. 52.

Gragina, æ, septum; *határkesz*. Gall. grague. Ijub. Mon. Sl. XI. 232. an. 1346: catena portus ponatur inter duos planconos havatos per modum *gragine*.

Gramata, æ, (Du C.) limbus; *perém, köntös peréme*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 426. *Gramatam* unam et aliquot gemmas.

Gramatista, æ, (Du C. grammatista) discipulus, qui docetur grammaticam; *grammatista*. Tör. Tár. 1888. p. 201. Száz. XVII. 360.

Graminalis, ad gramen pertinenens, quod est ex gramine. *Distinctio graminalis*, distinctio e gramine; *mesgye*. Cod. Dip. And. II. 389. 444. terminos et *distinctiones* graminales ac signa I. 505. 561. in una meesde.

Grammata, um, fimbria; *rojt, czaf-rang*. Fej. III. 23. ei . . . marsupia et margaritas; *grammata* (fimbrias) pannos Saracenicis et unum serinium per violentiam abstulerunt.

Grammaticales classes, classes gymnasii, in quibus grammatica docebatur; *grammatikai osztály*. Wallaszky 485.

Grammaticaster, pseudo-grammaticus (Du C. scriba, notarius); *kontár nyel-rész*. Patr. Constant 149.

Grammontenses, ordo a Stephano

Mureto in Gallia an. 1076. institutus; *nagy hegyiek*. Gall. grands montains. Nagy Hier.

Grampha, italica; *grampa*, ungula (Du C. italica grampo est cancer); *karom*. Hist. a Cuth. 382. et antecederant ipsum sui familiares armati cum tabulariis et elypeis depictis cum *grampha* ipsius arma et ensibus.

Grana, æ, (ex ital. grano) frumentum (Du C. al. s.); *gabona*. It. grano. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 104: *Granam* autem, que oritur in Sciaevonia . . . non possint discareare.

Granaderius, **Granaderius**, i, miles cristatus; *gránátos*. Fer. Mon. Sl. XVIII. 366. an. 1737. compagna *Granaderiorum*. Arch. Rák. I. 16. 30.

Granadus, i, lapis punice coloris, carbunculus; *granat*. Szentiv. Car. Misc. Dec. II. P. I. p. 181.

1. **Granare**, mensuram facere ope granorum (Du C. al. s.); *meggránálni*. Kol. Cod. 25.

2. **Granare**, granulare; in grana comminuere (Du C. al. s.); *szemmé törtni*. Ger. Körnen. Kronst. I. 404.

Granarium, (Du C.) horreum (ap. script. classicos *granaria*, orum); *gabona-tár; magtár*. Gall. grenier. Bék. Debr. főisk. törv. 168. Clavem ianuæ *granarii* interioris conservabit oconomus.

Granat integer, (Du C. granata) Coccum purum; *tiszta granat, skarlat*. Monm. Comit. Trans. V. 194. Ab una pecia panni *granat integri* fl. 4.

Granata, æ, pila ignea, pila pulvere nitrato larta (Du C. al. s.); *gránát*. Ger. Granate. Magy. Tört. Tár. V. 222. Szentiv. Car. Misc. Dec. II. P. I. p. 252.

Granatarius, (Du C. al. s.); hoc nomine designabantur tales voluntarii milites principio, qui exercitati erant in proiciendis ignibus missilibus, pilis vulgo *granatis* pulvere nitrato fartis. Quum decursu temporum hic usus abolevisset, lectissima manus militum ita appellata; *gránátos*. Germ. Granatier, Grenadier. Szirm. 122.

Granatellus, i, (Du C. granatella) dimin. a granat, quod est lapillus pretiosus; *apró gránát*. Thök. Diar. II. 329. Aliud argenteum sceptrum deauratum cum lapillis smaragd et *granatellis*.

1. **Granath**, V. *Granat*. Thök. Diar. II. 325. Chlamijs ex *granath* violacei coloris sine subductura et nodis fl. 10.

2. **Granath**, V. *Granadus*. Thök. Diar. II. 325. Tertium frænum sine antilena argenteum deauratum lapidibus türkes, *granath* et cristallo ornatum fl. 45.

Granatio, V. *Granare* 2.; *gránálás*. Kol. Cod. 40. Post *granationem* eementis ponderet marcum 4: auri gravati.

Granatophorus, i, miles cristatus; *grenadarius; gránátos*. Hor. Mem. 54.

Granatulus, 3., e parvis granis constans; *finom szemű*. Curios Misc. 373. Granata tota pulvere pyrio *granatulo* impletur, tubulus autem pulvere pyrio communi cum salis nitro.

1. **Granatus**, i, (Du C.) V. *Granadus*. Tör. Tár. 1890. p. 369. Annulus cum amatisto et *granatis* ac rubino villi. Arch. Rák. VIII. 320.

2. **Granatus**, i, V. *Granata* (Du C. al. sensu). Tört. Tár. 1888. p. 163.

Granatus, 3., coccineus; *biborszínű*.

Tör. Tár. 1887. p. 480: casula de purpura rubra *granata* cum auriferis.

Grandeis, secus: grandea, grandes, fors. Mentha arvensis; *lőmenta*. Ger. Rossminke. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 117.

Grandifer, grandinem ferens; *jégesőt hozó*. Cortes. De Virt. Matth. 667. Fulmina *grandiferis* ventique hymbresque procellis.

Grandilla, Polygala Linn.; *golgota*. Gall. grenadille. Curios. Misc. 316. *Grandillae* flos in suis foliis passionis Christi figuram ostendit delineatas.

Grangia, æ, (Du C. arca) villa, prædium rusticum; *tanya, majorság*. It. grancia. An. Sc. II. 74. an. 4320: nondum enim Fratres habuerunt *grangiam* sed circa Monasterium pecora eorum pascabantur. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 344. N. 273. Fej. V. II. 359. paterna in posterum sollicitudine providere volentes auctoritate apostolica prohibemus, ut intra *clausuras locorum* seu *Grangiarum* vestrarum nullus rapinam seu furtum facere, ignem apponere, sanguinem fundere . . . audeat.

Grancia, æ, (Du C.) confinium, limes: a sl. granica, hranica; *határ*. Magy. Tör. Tár. IX. 52. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 423.

Grancies, ei, V. *Grancia*. Battly. Leg. 438. an. 1439. Fej. X. 3., 285. Pelcz. Geisa p. 43: Alberti Regis art. 17: Præscriptiones, ait lex, seu dispositiones super metis et *granciebus*, inter Hungariam et Austriam, prius factæ, in suo robore perdurent.

Granisco, equulus generosus; *nemes ménló*. Samb. Tyrn.

Granza, æ, (slav.) meta, limes; *határ*. Han. Mon. Jur. P. I. 89: ponantur confinia . . . *granzæ* incidentur.

Granulare, in grana redigere; *szem-esézni*. Kol. Cod. 39. 4543.

1. **Granulatus**, 3., in grana reductus; *szemeses, borsókás*. Kol. Cod. 23. marca plumbi *granulati*.

2. **Granulatus**, 3., granulis ornatus; *szemesekkel körülve*. Nuni Hung. 41. Karolus rex Hungarie in circulo *granulato* seu-tum lilia et fascias præ se ferens.

Granulosus, 3., granulorum plenus; *szemeses*. Alexy 25.

Granum, (Du C. 3. uncia) scrupulum; *szemer*. Sim. Num. 439. Prætera Viennense Ducaten Asse confundendum non est cum Apothecariorum *Granis*, quorum 20 *Scrupulum*, 60 autem unum *Quintil* faciunt. Fej. V. II. 36.

Graphiarium, (Du C.) supellex ad scribendum necessaria; *írószerek*. Ger. Schreibzeug. Bell. Cell. 820. Cf. Martial. 44., 21.

Graphica, ars scribendi (pars scientia tabularum politicarum explanandarum); *írás-tan* (oklevéltan része). Száz. XX. 765.

Graphice, litteris, per imaginem; *be-tűkkel, rajzban*. Georch. H. T. III. 140. Veranes. Hist. I. 186. Cf. Appul. Met. 8. p. 214. Plant. Pers. 2., 2., 5.; 4., 2., 3. Trin. 3., 3., 38.

Graphis, idis, delineatio; *rajz*. Wallaszky 544. duo docentes Musicae nempe et *Graphidis* instituentur. Veranes. II. 220. Cf. Vitr. 4., 1. Plin. 35., 10., 36 §. 63.

Graphium, (Du C.) Græcis et Latinis dicitur stylus ferreus, ab una parte acutus, quo exarabantur in cera litteræ, ab altera parte planus, qua inducebatur, quod perperam erat exaratum; *író-, vas-* etc. toll. Nagy Hier. Cf.

Ovid. Amor. 1., 11., 23; Sen. Clem. 1., 14; Plin. 16., 38., 73. Suet. Caes. 82. Claud. 28. Claud. 45.

Grascia, *grassa* q. v. (Du C. adept.) Raë. Mon. Sl. XIII. 327. an. 1330.

Grassa, orum victualia (Du C. al. s.); *élelmi szer*. Ljub. Mon. Sl. IX. 431. an. 1441: si . . . *grassa* seu victualia Venetias conducentur.

Grassabundus, 3., effrenatus; *fék-telenkedő*. Jogt. Eml. T. III. p. 60: vagabundos et *grassabundos* . . . captivare teneantur.

Grassina, æ, frumentum diversi generis; *gabona*. Han. Mon. Jur. P. I. 198: erat blada, *grassinam* in portu.

1. **Grassus**, 3., magnus, altus (Du C. al. s.); *nagy, magas*. It. grasso. Raë. Mon. Sl. VII. 433. an. 1080: emi . . . terram . . . que est sita in monte *grasso*.

2. **Grassus**, 3., crassus; *erős, vastag, durva*. Szamosk. II. 447. Inde codices ligonum, in *grassos* asses per quadrata dolati, ratiunumque instar in latitudinem pontis adæquati superne navibus instrati sunt.

Gratie expectativæ, *várandó java-dalmak*. Cher. Jus. Eccl. II. 94. Promissiones porro Beneficiorum nondum vacantium a quopiam factæ dicuntur *Gratie expectativæ*.

Gratie nudæ, *üres hála*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 445. *Gratie nudæ*: In ingratos, qui multa accipiunt nihil rependunt.

Gratianus, idem quod *Gratianarius* apud Du C. qui vices Altarium Rectoris gerit; *oltárnok helyettes*. Kov. Form. St. 411. Altarium Rectoribus, eorumque vicesgerentibus, *Gratianis*, Sacristis ceterisque Presbyteris et Clericis Curatis et non Curatis.

Gratiales, litteræ gratiam continentes; *kegyelmi levél*. Ger. Gnaden-Brief. Kövy El. 360. nisi nomina illorum *Gratiahilus* expresse inserantur . . . Bona per gratiam recuperata eiusdem naturæ et indolis erunt quoad æqualitatem vel inæqualitatem Juris ac fuerunt ante amissionem, nisi expresse in *gratiali* privilegio, quo de novo collata sunt, mutentur.

Gratialis, gratosus, benignus; *kegyből adott, kegyes*. Fej. X. 2., 249. de regio *gratiali* mandato ad quindenas residentie regalis proxime nunc venturas.

1. **Gratiositas**, (Du C. amabilitas, comitas) hoc loco: titulus honorarius; *kedves-séged*. Ger. Euer-Gnaden. II. Rák. Gy. 178. Gratiose Patrone . . . Tuæ *Gratiositati*.

2. **Gratiositas**, gratia; *kegyesség*. Ac. Com. Sopr. p. 4.: accedente . . . Suae Majestatis proclivitate et *gratiositate*.

Gratista, æ, discipulus, quem gratis instruit præceptor privatus; *ingyen tanított tanuló*. V. s. *Nummista*.

Gratitare, gingrire (Plin.); *gágogni*. Nan. Phar. p. 48:

Grus gruit, Accipiter pipat Gallina gracillat
Gratit anser, olor drensat, Alauda fremit,
Bubulat horrendum bubo, tu Butio bubis!

Pulle pipis, crocitas Corve! tetrinnit Anas
Cucuire solet Gallus, cuculare Cucullus,

Citta loqui, trutilas Turde, Columba gemis!
Trinsat hirundo, Fulix clangit, tu Psittace garris!

Strix stridet, frigulas Gracule, Milve lipis
Marmoris Holeyones nemoris canit hospes aëdon

Pipilat Osceen, ovat Pavo, fritinnit Epops
Gloctorat oblongo de turre Ciconia rostro
Zinzilululat tremulo rava sonore Merops.

Gratitudo, gratus animus; *hála*. It. gratitudine. Cod. Dip. Brüss. IV. 137. iure strictissimæ confederationis et *gratitudinis*.

Gratulanter, cum gaudio; *örömet, szívesen*. Arch. Rák. II. oszt. III. 199. Literas *gratulanter* accepimus.

Gratulatoria, (litteræ) gratulationem continentes; *köszöntő levél*. Kov. Form. St. CVIII. *Gratulatoria* pro Onomastico. Cf. Capitol. Max. et Balbus 47.

Gratulavit, gratulatus est, gavisus est; *örvendett*. Georg. Sirm. T. 48. Et Rex valde *gratulavit*.

1. **Gravamen, inis**, querela (Du C. damnum); *nehézlelés, panasz*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 537. Item hec sunt *gravamina* sacrificorum.

2. **Gravamen, onus** (tributum) (Du C. damnum); *teher, adó*. Fej. V. II. 396. ut omnes villæ . . . ab omni *gravamine* seu taxa quacunque Regni . . . sint exemptæ.

3. **Gravamen**, muleta (Du C. damnum); *V. Birsagium; birság*. Monm. Comit. III. 228. talis et pœnam iure illi decretam subeat et *birsagia* seu *gravamina* iure pronuntiata persolvat domino suo terrestri vel eius officialibus.

4. **Gravamen**, (Du C.) molestia, damnum, injuria; *károsítás, igazságtalanság*. S. de Kz. Chr. II. 3., 1. Petrus rex Hungaros priore *gravamine* cepit molestare.

Gravaminialis, ad querelam pertinens; *panaszos*. Kuk. Jur. II. 291. His proinde omnibus mature et pro gravitate meriti debite expensis, SS. et. OO. Regnicolariter congregati, relate ad singula quoque præmissorum *Gravaminialium* punctorum altiorum et malis subversantibus accomodam medelam mediante etc.

Gravaminialiter, in modum querelaram; *panaszsképen*. Ac. Com. Sopr. p. 13—14. Omnia ista . . . Suae Majestati . . . *gravaminialiter* . . . deposuimus.

Gravantia, per metathesim ex Gvarantia vel Quarantia (i. e. fideiussio); *kezeség*. Arch. Rák. II. oszt. III. 197.

Gravativus, 3., gravis, molestus; *nyomasztó*. It. gravativo. Argenti 3. Bene Med. II. 8: dolor capitis *gravativus*.

Gravatorius, 3., qui aggravat, onerosus; *terhelő*. Kass. Jur. Civ. I. 247. et quidem si quis in Causa Tabulari *gravatoriam* Sententiam in merito obtinuit.

Gravatus, 3., gravis ponderis; *nehéz* (márka). Kol. Cod. 40. ponderet marcæ I. auri *gravati*.

1. **Gravedo**, contentio virium, sudor (Du C. al. s.); *fáradság*. Han. Mon. Jur. P. I. 175: se alleviant a *gravedinibus* rusticorum.

2. **Gravedo**, vectigal, tributum (Du C.); *teher, adóteher*. Ljub. Mon. Sl. VIII. 31. an. 1498: dignaremur . . . concedere exemptionem . . . a quacunque impositione vel *gravedine*.

3. **Gravedo, inis**, (Du C. 3.), iniuria (Finály al. s.); *igazságtalanság*. Cod. Dipl. Pat. T. I. p. 243: nostram in presenciam citatus se studuit venire *gravedine* Judiciorum se opprimi permittendo.

4. **Gravedo, inis**, gravitas (Du C. al. s.); *komolyság*. It. gravità. S. Steph. vita. 40: *Gravedinem* morum, quam in juventute pepererat, usque ad finem vite tenuit.

Graverosus, 3., malitiosus, incuriosus; *ellenséges, káros*. Fej. VI. 71., 77. retulerunt quod quideunque inter partes maliciosum seu *graverosum* in spoliis, homicidiis, cremationibus inter ipsos illatis talem perpetuum silentium inter se ordinarunt.

Gravidari, (Du C. gravidam fieri) repleri; *teljesen betölteni*. Batty. Ger. 127. Si vero in hoc fides non *gravidatur*, Pauli divini testimonium adhibeatur. Sensus huius est: *si huius plena fides non habetur, adhibeatur testimonium S. Pauli*. Cf. Aurel. Viet. Epit. 14.

Gravimen, damnum vel iniuria, quod aeger ferimus, (lapsus calami pro «gravamine»). Cod. Telek. X. 5. talem unanima voluntate fecissent ordinationem et dispositionem sub *gravimine* fractionis fidei inter se inviolabiliter observandam.

Gravimentum alias: **guarnimentum**, armamenta, orum; *felszerelés*. It. guarnimento. Ljub. Mon. Sl. II. 177. an. 1343. galeam . . . cum *gravimentis* et tribus . . . hominibus, qui dieta *guarnimenta* custodiant.

Gravio, onis, (Du C.) comes; *gróf*. Tör. Tár. 1887. p. 340.

Gravitudo, inis, ira (Du C. al. s.); *nehézlelés*. Ljub. Mon. Sl. II. 403.

Gravius, i, (Du C.) Comes; *gróf*. M. Bel. Prodr. 113. Landgravium priscis temporibus fuisse vocatum supra monuimus; nunc *Gravius* seu Comitum tamquam honoris vocabulo adpellant.

Grebis, iudex, qui cum civibus pro tribunali sedet; *bíró, geréb*. Cod. Telek. XII. 337. «Item volumus quando *Grebis* noster cum civibus pro tribunali sederit» et ibidem *Grebis* cum iuratis senioribus de plena iustitia (tempore Vindemiarum) huiusmodi Decimarum provideant.

Grebo Cziganorum, dux Zingarorum; *czigányvajda*. Ger. Woiwode der Zigeuner (Gref, Gräf, Hann). Kronst. I. 465.

Greda, æ, (apud Du C. *grada*, agri modus); *signum, collis*, quo limites possessionum segregantur; *határvonal, határdomb*. Cod. Dipl. And. V. III. p. 405: vadit . . . deinde ad unam *gredam* altam.

Gredica, æ, dim. Gredæ, parvum signum, colliculus; *határjelecska, határdombocská*. Cod. Zi. III. p. 420: ascendit ad parvas *gredicas*, ubi est arbor Thel cruce signata.

Grefius Egiptiorum, dux zingarorum; *czigányvajda*. Kronst. III. 485.

Gregoriana festivitas, excursus animi recreandi gratia die Gregorii; *Gergely-napi kirándulás*. Teut. Schul. I. 272. et. 352.

Gremiale, pannus sericus, qui Episcopo, sacra facienti, cum sedet, gremio aptatur. V. *Epigonaliu*. Nagy Hier.

Gremialis, (Du C.) qui est de gremio vel societate alicuius ordinis; *belső . . . kebelbeli* . . . Kass. Prax. I. 22. negotiorum departementa utpote publico-politica, ecclesiastica, . . . *gremialia* etc.

Gremium, (Du C. 2.) societas, collegium; *kebel, testület*. Kass. Prax. I. 24. Comitatus habet suum Magistratum et *gremio* nobilitatis deligi solitum.

Grenicia, æ, limes (Du C. *greniciæ*); *határ*. Sl. hranica. Ger. Gränze. An. Sc. I. 61. an. 1447: in *greniciis*, metis . . .

Grennicia, æ, V. *Grenicia*. Urk. Sieb.

II. 395. *grenniciae* metas signatas sublevare palam conabantur.

Greschla, æ, genus nummorum; *fél-pollura, peták*. Ger. Gröschel. Szirm. Hung. in Par. 65. Erat demum moneta currens: auri sive Ducati flor. 4., Thalleri flor. 2, medii Thalleri flor. 1. valentes, Mariani. grossi, polluræ, *Greschlae*, denarii, Fillerii, Babkæ.

Gressivus, 3., ad gressum pertinens; *járó . . . járás . . . lépő*. Andr. Pann. 225. deficit a potentia *gressiva*, quia non potest ambulare.

Gressorius, 3., V. *Gressivus*. Hist. Nat. 42., 3-tio e tribus digitis antrorsum versis medius uni e lateralibus adnatus est et pedes *gressorii*.

Grestum, Ribes grossularia (Linn.); *egres*. Ger. Stachelbeere. Schläg. 1489.

Grezin, (vox polon.) scapus chartarum; *konez*. Fjp. Szám. p. 245, an. 1426: unum *grezin* papiri attulit . . . de Cracovia.

Grezna ventralis, pelliceum e pelle ventrali confectum; *gerezna, bunda, bór a hasról*. Monm. Comit. Trans. II. 178. debent dorsalem subam dare pro f. 9. et *grezنام ventralem* pro f. 6. . . Atsi solummodo due vulpini pelles pro f. 4. emuntur, extune subam dorsalem pro f. 12. *grezنام* vero *ventralem* pro f. 6. dare debent.

Grifo, **Griffo**, onis, gryphus (Du C. griffus) animal fabulosum, quadrupes-alatum; *griffmadár*. S. de Kz. Chr. I. 1., 5. Tör. Tár. 1887. p. 174.

Grimpare, comminuere, atterere, conterere; *szétdarabolni, zúzni*. It. grifare. Ljub. Mon. Sl. V. 246, an. 1334. laboratoribus, qui laboraverunt ad *grimpandum* Salbonem.

Grion, onis, (It. gironne); *esics, a melybe az evező illesztetik*. Gal. le bout par où l'on empoigne la rame, le genouil. Ljub. Mon. Sl. II. 366: dentur . . . remi . . . longitudinis in *grione* pedum $V\frac{1}{2}$ et in *palla* pedum XV.

Griparia, æ, species navis (Du C.) Ljub. Mon. Sl. IV. 304., 324.

Gripator, possessor navis, quæ *gripa* nuncupatur. Rač. Mon. Sl. VII. 49, an. 1056: affuerunt inter eos et piscatores, qui etiam *gripatores* nominantur.

Grifphon, **Grifo**. Chr. Dubn. 4., 8. In montibus enim deserti memorati cristallus invenitur, *grifphones* nidum parant.

Gripinalis, fors, a græco *γρίπος*; *háló*. Ljub. Mon. Sl. I. 144: duo *gripinales* . . . pro . . . ligno.

Grippus, (Du C.) celox; *kalóz, rabló hajó*. Adelm. De orig. Turc. 13. Classis thurcorum imperatoris continet ad summum vela CCC supputatis navibus trimremibus, biremibus, palandariis, *Grippis* et aliis omnibus Navigiorum, que capit circiter hominum XXX milia et ipsa parari solet Constantinopoli.

Greirellus, pro: *Clitellus*, clitellæ, arum; *nyereg*. Száz. VI. 374. Emi duos *greirellos* di serico cum auro pro turebalibus equis.

Grisesta, æ, græco ritui addictus, græcus ritus; *görög mód, szertartás*. Ljub. Mon. Sl. V. 43, an. 1404: in qua ecclesia celebrantur ad *grisestam*.

Griseum, (Du C.) vestis monachorum; *szőr esuha*. Pel. Serm. In purpura magis apparet turpius macula vestis, quam in eo, qui involutus est de *griseo* vel sacco. (Aest. 25. q. 30. I.)

1. **Griseus**, cineraceus, cinereus; ordo

griseus: monachorum scilicet qui coloris cinericii (griseus, Ital. grigio = *szürke*) vestibus induebantur, quo nomine Cistercienses monachi intelliguntur, qui nigrum habitum primi in griseum commutarunt ut auctor est Jacobus de Vitriaco in Hist. Occident c. 14. (V. Du C. s. Monachus). Marc. Chr. II. 77. *Griseorum* monachorum (in monasterio). Knauz M. E. Str. 210., 230.

2. **Griseus**, 3., (Du C. *Griseum*, pellis animalis cuiusdam, quod vulgo *Vair* Galli appellant.) fors. mustela; *menyét*. (Szabó vertit: *nyest* . . .) Fjp. Anon. 10 pelles *melinus* et *griseas*. Cf. Barteasgrans Piér an. 1275. Ils la recouvrent chant et de *gris* et d'ermin.

Grisius, 3., (Du C. griseus) cineraceus; *szürke*. Tör. Tár. 1891. p. 680. *grisii* coloris. Schläg. 1249.

Gritius, fors: erinaceus, est enim de flagellis sermo, quibus se sanctimonialia excruciebant. (Schlägli 1669. sz. circius et Beszter.) *tűskediszno*. Prot. inq. 182: in aliis magnis vigiliis verberabat se cum virgulis et spinis aliquando et quandoque cum quadam scorciata de pelle *gritii*, ita quod sanguis exibat.

Gristus, 3., idem quod *grisetus*, griseus; *szürke*. Tör. Tár. 1887. p. 174. Item octavum ornamentum de purpura brunatica ad *grista* mixtum ad modum polimitæ vestis.

Grobatus, i, groba: fovea, cloaca (ex Slav. *grob*) (Du C.); *gödör, verem*. Georg. Sirm. I. 320. et corpora eorum immiserunt in *grobatum* cum capitibus suis.

Groma, tis, (Du C. mensura, norma) mos; *szokás*. Arch. Ver. Sieb. IV. 228. Patrum *gromate* anno Dmni.

Grongus, i, Murena Conger (Linn.) V. s. *Bilizna; skomber*. It. grongo. Ger. Meeraal.

Grossanus, 3., crassus; It. grosso-lano; *darabos, durva*. Ljub. Mon. Sl. XXII. 7, an. 1453. sachos duos salis . . . *grossani*.

Grossarius, fors, pro grassarius: sicarius (Du C. al. s.); *útonálló*. Ljub. Mon. Sl. I. 48, an. 1232: et non recipient . . . *grossarios*, predatores sive *rubatores*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 255.

1. **Grossator**, fors, idem quod *grossarius* ap. Du C. magnarius, solidæ mercis propola; *nagykereskedő*. Tör. Tár. 1891. p. 314: *grossatori* Lothaus ac eiusdem legioni additum esse annum.

2. **Grossator**, pro: *grassator*, homo vagus (Du C. al. s.); *csavargó*. Tör. Tár. 1887. p. 73. Nec referam impossibilitatem per avia et longissima itinera et omnigenis *grossatoribus* infesta.

Grosse magni cultelli, decimæ vini districtus zagrabiensis; *nagy dézsma terület*. V. *Cultellus*. Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 146: Zagrabiensis districtus decime, que *grosse magni cultelli* appellantur.

Grossescere, (Du C.) crassum fieri; *eldurvalni, silánygyni válik*. Pel. Serm. Anima recedere cogitur a corpore . . . et spiritus vitales, per quos anima operatur in corpore, *grossescunt* et deficient. (Aest. 76. a.)

Grossetum, species monetæ (Du C.); *garas*. Ljub. Mon. Sl. XXII. 39, an. 1454: *stampari* fecit magnam summam *grossetorum* et . . . monetarum falsarum ad *stampam* nostram.

Grossi Pachienses, Numi Hung. 152. *Pachienses grossos* per Carolum T. A. 1342.

simul cum *Bohemicalibus* ac Viennensibus sublatos Belius pro *Pechiensibus* seu *Quinqueeclesiensibus*; *Schönviszner* iam pro *Bacsensibus* (in Hung. loco *Bacsensis*) habendos censet.

Grossicula, æ, monetæ species; *fél-pollura*. Bel. Comp. Hung. Geogr. 30. Moneta in Hungaria sequens est in usu: 2. *Grossicula* (ein Gröschel) quarta pars grossi, Rhenensis floreni octuagesima.

Grossitas, (Du C.) crassitudo; *vastagság*. Andr. Pann. 282.

Grossities, (Du C. spureities, immunditia) H. l. crassitudo; *vastagság*. Quod alio loco grossitudo dicitur. S. de Kz. Chr. I. 1., 2.

Grossitudo, (Du C.) crassitudo; *vastagság*. Kat. Hist. Reg. I. 426. *Grossitudo* pectoris erat parilis *grossitudini* capitis. Ljub. Mon. Sl. 192, an. 1444. S. de Kz. Chr. I. 1., 2. Cf. Vulg. Jerem. 52., 21; Solin. 43.

Grossus, i, monetæ species (valor eiusdem: 3 crucigeri = 5 denarii); *garas*. Sim. Num. 51. Revocato Floreno Hung. ad sua exordia videndus est valor eius respectu monetæ argenteæ, quæ tunc in usu fuit, ac solis fere denariis, *Grossisque* delinebatur, per quos tam floreni, quam reliquæ etiam ideales pecuniæ uti: Marcæ, pensæ, fertones, Sexagenæ etc. redimebantur. Sicut autem Florenos: ita etiam *Grossos* primus in Hungariam induxit Carolus I. R. H. sic dietos a *Grossitie*. Inst. Arith. 65.

Grossus, 3., (Du C.) crassus, magnus; *durva, vastag*. It. grosso. Ger. dick, grob. Kronst. I. 326.

Grossus Bohemicus, Numi Hung. 152. Inter monetæ argenteas maiores in regnum admissas primum locum tenent, *Grossi Bohemici* seu *Pragenses*. Georg. Pray (Annales Regum Hung. II. 237.) sequentes *Pragensium* Marcarum species recenset, utpote legalem seu levem quæ pondus argenti probatisimi = 48 grossis. *Vulgarem* vel communem = 60 grossis; *regalem* = 56 grossis. *Gravem*, ob æris admixtionem pondus excedens = 64 grossis. Vestigium est sub Carolo I. in Hungaria marcam a 50 grossis fuisse calculatam, qui rex postea Decreto anni 1342. cursum eorum penitus interdixit. Grossos hos sensim extra cursum positos *reimverit* Sigismundus rex, sub quo nomenclatio: *Sexagena* grossorum invaluit, quorum nempe 60. marcam vulgarem = 420 denariis, 100 a floreno computatis æquabant.

Grossus Caesarianus, Bel. Comp. Hung. Geogr. 548. Nummi Turcici notiores sunt: 1. Denarius Turcicus, Asper, qui est quinquagesima imperialis pars. 2. Imperialis, Thaler, qui denarios Turcicos quinquaginta seu triginta *grossos* Caesarianos æquat.

Grossus Corvinianus, Numi Hung. 77. *Grossus Corvinianus* quinque denarios (100 horum florenum adæquantes) valebat.

Grossus executionalis, *behajtási garas*. Jogy. Eml. T. II. 1. p. 467: Curabant . . . ut super insumptione ex *grosso executionali* per executores dietim accepto . . . extractus submittant.

Grossus Florenarius, Numi Hung. 103. Horum eximie raritatis numorum diversum est pondus et quidem appendentes $\frac{1}{2}$ semiunciam, medii sui simplices — 1 semiunciam, integri seu duplices — ac $\frac{1}{2}$ semiunciam et ultra, triplices Thaleri nominari solent. Primos

huiusmodi numos eudi fecit Maximilianus I. Imperator anno 1479. . . It tunc *grossi florenarii* dicebantur, sed postquam per Comites Schlick in Bohemia in valle Joachimi (Joachims-Thal) eudi cœpissent, Thalerorum nomenclationem sunt consecuti.

Grossus Germanicus, Cod. Alv. II. 232. Moneta polonica, quæ vulgo duodecim pollurarum vocatur, valeat triginta sex nummos hungaricos sive sex *grossos germanicos*. Ibid. *Grossus caesareus* valeat sex nummos hungaricos.

Grossus latus, gr. minor. Pár. Páp.

Grossus major, 8 grossos valens. Pár. Páp.

Grossus minor, 4 grossos valens. Art. XIV. 1558. Pár. Páp.

Grossus Ungaricus, moneta valens 6 v. 8 denarios; *magyar garas*, 6 v. 8 denár. Tör. Tár. 1897. p. 27.

Grota, æ, (Du C.) rupes; *szikla, barlang*. Ljub. Mon. Sl. II. 239. an. 1345: *fortificia* . . . constructa . . . in quadam *grota* sive *forno*.

Gruatinum, species navis. Ljub. Mon. Sl. I. 300.

Gruatinus, 3., V. s. *Maranus*.

Grundium, (Du C. Grunda) *ἰπώστερον*, tecti prominentia, stiliicidium. (Cf. Diez. Etym. Wtb.) Bonf. Hist. VII. 634: In fronte sub *grundis* tectorum triglyphos subiecerunt.

Grunius, sus gruniens; *disznó rőfőgés*. Beng. Ann. Er. Cœnob. 525. Ita nempe Sacrorum Mysteriorum officia et pii ritus Ecclesiae quantumvis eos Lutheriolarum *grunni* et cætera turba rabularum explodat.

Gryphus, i, *Grifo*. Bonf. I. 4., 2. ditissima deinde regio sed inhabitabilis, quando *gryphi* sævum et pertinax ferarum genus, aurum terra penitus egestum, mira sollicitudine custodiunt neque quenquam id attingere patiuntur.

Gschiermagister, rei vehiculariæ præfectus; *schehereszmester*. Magy. Tört. Eml. XXX. 349. an. 1556. 200 currus pro devehendis victualibus conducendi essent cum uno *Gschiermagistro*.

Guadia, v. *guadimonia*, (Du C.) vadium, pignus, fideiussio; *kezeség, jótállás*. Nagy Hier.

1. **Guadam**, (Du C. 4.) vadum; *gázló*. It. guado. Ljub. Mon. Sl. V. 69. an. 1406.

2. **Guadam**, (Du C. 2.) vitrum; isatis, glastum; *festő fű*. It. guado. Ljub. Mon. Sl. II. 265: de cera cuiuscunque loci; de *guado*.

Guadus, i, V. *Guadam* 2. Ljub. Mon. Sl. XXI. 442. an. 1452. *guadus* pro tinctoria.

Gualapur, (Du C.) larvatus idem q. Walapaus; *áruhás, átokoskodó*. Nagy Hier.

Gualquatia, æ, linum subigendum; *len*. Han. Mon. Jur. II. 288: de stuppis sive *qualquatis* emptor debeat accipere terciam partem lueri pannorum, qui follabuntur in ipsis.

Guantia, chirotheca; *kezttyű*. It. guanto. Prot. inq. 308: steti ante eam, et ipsam videbam et intrabat anima in corpore eius sicut in *guanto*. Lub. Mon. Sl. II. 444. an. 1344. CC paria *quantorum*.

Guarantia, æ, (Du C.) actus muniendi, confirmandi, (fideiussio); *biztosítás, biztosíték*. It. guarentia. Arch. Rák. I. 36. *guarantia pacis*. Instr. Pac. Præf. Regis Christianissimi fideiussione sive *Guarantia*.

Guarda, (Du C. guardia) custodia, tutela;

gondnokság, őrizet. It. guardia. Prot. inq. 266: ego habebam quamdam sororem in *guarda*, quæ habebat febrem.

Guardare, intueri; *valakire tekinteni*. It. guardare. Prot. inq. 268: ego . . . non audebam eam *guardare* in facie.

Guardaroba, æ, (Du C. *Guarderoba*) locus ubi vestes servantur, reponuntur vestiarius; *ruhatár*. It. garde-robe. Száz. VI. 371.

1. **Guardia**, æ, (Du C. 1.) custodia; *őrizet*. Ljub. Mon. Sl. III. 425: *guardias* facient. Prot. inq. 273.

2. **Guardia**, (Du C. 2.) bona regio claustris V. *Gastaldia*; a *kolostor curiája*. Pár. Páp.

3. **Guardia**, famulitium, stipendium et satellites; *örség*. Ac. Com. Sopr. p. 189: Dominus . . . Palatinus . . . stipatus . . . utrinque certo famulitio suo seu *guardia*. Thök. Diar. 608. legalább száz és 150 ember is kívántatik pro *guardia* mellette.

4. **Guardianus**, i, custos pecorum (Du C. 2.); *őr, pásztor*. Rač. Mon. Sl. XIII. 409. an. 1357.

2. **Guardianus**, (Du C. 1.); *guárdián*. Cher. Jus. Eccl. II. 51. Reliquorum vero ordinum religiosorum Superiores primi generis dicuntur Ministri Provinciales; secundi generis autem in ordine S. Francisci *guardiani*, in ordine Carmelitarum, Servitarum et Fratrum Misericordiae *Priores*, apud plaristas denique *Rectores* nuncupantur.

Guardianus Monetarius, explorator monetæ; *pénzverő intézet pénzvizsgálója*. Ger. Münz-Wardein. Magy. Tör. Tár. XX. 459. Caesareo *Guardiano Monetario*.

Guarentare, protegere; *biztosítani*. It. guarentire. Ljub. Mon. Sl. IV. 322. an. 1394. defendere et *guarentare*.

Guarentia, æ, (Du C.) cautio, pignus; *zálog, biztosíték*. Ljub. Mon. Sl. I. 33.

Guariri, (Du C. guarire) convalescere, sanitatem recipere; *feljűdni, meggyógyulni*. It. guarire. Prot. inq. 453: «Vade ad pausandum, quia tu eris cito liberata» et mire et statim fuit *guarita*. Cf. 217. XIII. 261., 300. L.

Guarnacia, æ, (Du C.) idem quod Zimarra apud nos *Cimada*, vestis longa manicata, quæ instar sei dictæ *reverendæ* geritur; *hosszú felső köntös*. Batty. Leg. T. II. 435. an. 1279. End. 567. (Synodus Budensis an. 1279.) prohibemus . . . nec togas sive *guarnacias* seu superunicalia . . . habeant . . . vel bottones seu fibulas aureas vel argenteas.

Guarnimentum, V. s. *Gravimentum*.

Guastator, (Du C.) vastator; *pusztító*. Ljub. Mon. Sl. II. 300.

Guastum, Guastus, (Du C.) vastum,

ruina; *rom*. It. guasto. Ljub. Mon. Sl. II. 442. Dip. reip. Rag. 344.

Guayta, æ, (Du C.) exubiae; *örizet*. Han. Mon. Jur. II. 229: nullus mercator, nec marinaris nec *suprasaliens* . . . lembi possit facere custodiam et *guaytam* lembi pro aliquem alium.

Guazeta, æ, pannus tenuissimus; *patyolat*. Gall. gaze. Ljub. Mon. Sl. XI. 52: pro pecis de *guazeta* XIII.

1. **Guba**, æ, penula (Du C. al. s.); *guba*. Gros. H. Ph. I. 181: Rutheni e longiore lana vestem, quam *Gubam* dicunt, valde villosam

textunt instar centonis . . . ultra genua pertinent. Mon. Com. Trans. V. 199.

2. **Guba**, æ, pannus villosus; *gubás gyapju*. Tör. Tár. 1890. p. 479. sulcari criseos vulgo *gubas*. An. 1498.

Gubás-Barsonium, *Felba* q. v. **Gubbellotus**, i, pro: gabbellotus; *adó-szedő*. Ljub. Mon. Sl. XI. 93. an. 1323: *gubbellotus* mercati.

Gubernamen, administratio, cura rei publicæ, regnum; *kormány*. Oláh. Cod. Ep. 38. votis transigerent de eo eligendo, qui esset ad *gubernamen* Hungariæ magis idoneus. Cod. Dip. Brüss. III. 260. — Magy. Tört. Eml. XXX. 485. an. 1547. committere regimini seu *gubernamini*.

Gubernamentum, v. *Gubernamen*. Dip. Alv. I. 146. Si quidem ad *gubernamentum* huius loci ordinatus fuero.

Gubernans, præfectus; *kormányzó*. Gall. gouverneur. Cod. Dip. Brüss. II. 99.

Gubernare, sustinere, fulcire (Du C. al. s.); *támogatni, vezetni*. Prot. inq. et 203. X. et ipsa veniebat . . . et in spallis suis portabat illud (aliud grave) [et] non debebat *gubernari*.

Gubernativus, 3., vim gubernandi habens; *kormányzó*. Beng. Ann. Er. Cœnob. 147. Prudentia item *gubernativæ* dotibus exultans. Moln. Rat. Rei Schol. 48.

1. **Gubernator**, præfectus, provisor civitatis aut regni (Du C. al. s.); *kormányzó*. Szer. Not. p. 142. Decret. Zapolya an. 1525.

2. **Gubernator**, (Du C.) (monasterii) præfectus; *konvent védnöke*. Tör. Tár. 1887. p. 560. tutorem, defensorem, *gubernatorem* et protectorem perceptoris Domus nostre de Chergo: (csurgói keresztesek).

Gubernatorialis, ad gubernatorem pertinens; *kormányzó*. Fej. X. I. 353. et tricesima solvenda communivit sub sigillo *gubernatoriali*. Anno 1404.

Gubernialis, e, ad gubernium pertinens; *guberniumi, kormányzósági*. Száz. XIII. 495. Tör. Tár. 1889. p. 567: *guberniale archium*.

1. **Gubernium**, præfectura; *kormány-szék*. Georch. H. T. IV. 12.

2. **Gubernium**, administratio, cura; *kormányzat*. Fej. X. I. 224. Eadem Maria . . . Demetrio Cardinali A. Episcopo *gubernium* Ecclesiae Strigon . . . addicit.

Guernimentum, (Du C.) *apparatus*; *főlszerelés*. It. guarnimento. Fej. V. II. 283. restituit dietas galeas cum affixis et corredis et aliis *guernimentis* eque bonis.

Guerra, (Du C.) lis, discordia, bellum; *viszály, harc, háború*. It. guerra. Fej. X. I. 283. de et super universis et singulis displicenciis, *guerris* et litibus, discordiis et controverisiis . . . Mare. Chr. II. 45., 49. Pel. Pascha 29. k.

Guerrizare, (Du C.) bello infestare; *háborúval nygatlanítani*. Ljub. Mon. Sl. II. 259. IX. 37. an. 1409: damnificare et *guerrizare* dictam terram.

Gugumerus, i, cucumis; *ugorka*. Ljub. Mon. Sl. V. 263. an. 1334.

Guidagium, (Du C.) tributum pro securo transitu; *útadó*. Pel. De dedic. Eccl. s. c. G.: *guidagia* personæ ecclesiasticæ non tenentur.

Guidaticum, (Du C.) fides publica, salvus conductus; *adott szó, menedék, biz-*

tosítás. II. guidaggio. Ljub. Mon. Sl. XXI. 29. an. 1428: sub protectione, salvaguardia et guidatico.

Guidrigildis, (Du C. Guidrigild) hominis pretium, aestimatio capitis: *pénzbeli büntetés, bírság*. Nagy Hier.

Guilotina, æ, (a Gall. guillotine) V. *Feralis culter*; *nyaktíló*. Bene Med. V. 327. postquam caput eius per *guilotinam* abscisum fuisset.

Gula, æ, (Du C.) marium rubricata pellicula; *biborral ékesített hermelin*. Gall. gueule. Piszer Szt. Bernát I. 445. Horreant et murium rubricatas pelliculas, quas *gulas* vocant.

Gularis, a *gula*, gulam exereens, gula deditus; *torkos*. Funda David. E. 2., 40: quod igitur Prepositis *Gularibus* libidinem suam exercere haud permiserint Nostrates, ideo Personas Regias receierunt.

Gulfus, i, (Du C.) sinus maris; *tenger-szoros*. Dip. rel. reip. Rag. 114.

Gulioea, æ, nucum nunglandum summa et viridia putamina (Fest.); *dió külső hája*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 37. Sic. ex gr. nucleus nucis est calidus; *gulioea* seu exterior cortex eiusdem frigidus.

Gulositas, (Du C.) edacitas, voracitas; *torkosság*. Chr. Dubn. 447., 430. Mirum est, quod tanta *gulositate* insatiabili . . . non satiaberis.

Gumen, pro: ([Pur] gamen), aurium sordes; *fülpiszok, fülsár*. Schläg. 317.

Gummitio, obductio gummi; *mézgáral való bekenés*. Rau. Elem. p. 45. Cf. Colum. 12., 52., 17.

Gumpha, æ, axis rotæ; *kerékagy*. Bárcz.

Gumphus, i, iunctura, vineulum (Du C.); *kapocs*. Kov. Form. St. XXVII. Est coniuncta radiis tantis polis rotha *gumphis*.

Guna, æ, (Du C. 2.) vestis pellicea; *gunya*. Nagy Hier.

Gundula, æ, phaselus Venetorum; *veneczei csónak, sajka, lufik*. II. gondola. Wagn.

Gurdonicus, **Gurdus**, 3., (Du C.) rudis, imperitus ineptus; *bolond, badar, esztelen, hóboros*. Nagy Hier. Cf. Sulp. Sever. Dial. 1., 26. Laber. ap. Gell. 16., 7., 8. Quint. Inst. 1., 5., 57.

Gurga, æ, (Ger. Gurgel) gula, iugul, iugulum; *nyak*. Georg. Sirm. I. 278. Hic cumque sonuissit (recte: sensisset) in *gurgis* Regis Joannis, mox velle nolle precursorum misit iterum ad Kazon vajda.

Gurgium, fors, pro gurgustium, rustica domus, turgurium; *kaliba, vískó*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 481. et vinea uxoris Lampridii suprascripta simili modo; et *Gurgium* Vazatrichi, quod tenet Vitus Zadolfini.

Gurgurium, pro: gurgulio; *nyeldekletés*, rectius: *nyeldekltő*. Schläg. 368.

Gurgusta, (Schlög. 814. gurgustium) V. *Gurgustium*. 1. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 447.

1. **Gurgustium**, (Du C.) locus angustus, aretus, in quo pisces capiuntur; *halrekesz*. Thurgez. in Carolo Rege cap. 97: Sed erant omnino sicut pisces in *gurgustio* vel in reti comprehensi. Kat. Hist. VIII. 648.

2. **Gurgustium**, fumarium; *kürtő*. Schläg. 814.

Gurgustrium, V. *Gurgustium*. 1. Chr. Dubn. 440., 425.

Gurhes, denarii banales. Numi Hung. 166. In rationibus decem sexennalis Collectae in Dioecesi Quinqueecclesiensi *banalium Verccensium* ac Verecensium et ad A. 1333 banalium denariorum *Gurhes* d'etorum fit mentio (Koller Hist. Episc. Quing. II. p. 385.) quos a Comite Camere sic appellatos fuisse censeo; quum inter Comites, quibus Carolus I. tenore Mandati A. 1323 Cameras suas elocaverat, etiam Ladislaus Gurhes nominetur.

Gustatoria pinta, lagena vini mensurae unius pinte vinum ad gustandum continens; *kóstoló pint*. Pfahl. Jus. Georg. 243. *pintarum gustatoriarum*, torcularis item pecuniae (Pressgeld) praestationes.

Gustidia, æ, custodia; *őrizés*. Ljub. Mon. Sl. XI. 137. an. 1343: ad exigendum denarios *pascute* et *gustidie* Stagni.

Gustrum, V. *Gurgustium*. 1. (Du C. vasis species). Fej. IV. 2., 440. ut pisces in *gustro* comprehensi — nec fugae locum habere poteramus. Kuk. Jur. I. 75. an. 1264.

1. **Gutta**, æ, fors, ab it. *gotto*, calix, vas ad bibendum aptum (Du C. al. s.); *ivó edény, kulaes*. Tör. Tár. 1894. p. 259. dicti vero Musquetarii *Guttam* suam habere nolunt dependentiam.

2. **Gutta**, æ, apoplexia (Du C. gutta cadiva); *gutaités, szélhűtés*. Werbőczy 533. Et si reus sum, caducus morbus, fluxus sanguinis et *gutta* repentina me tangat. Kass. Jur. Civ. II. 257.

Gutta aurea, *arany csepp*. S. Benkő. Top. Misk. 51. aliquando in maturis ovis oleum aetherum cum glutine in balsamum inspissatum quod Hungari arany tsepp sive *guttas aureas* vocitant, conspiciunt.

Gutta rosacea, s. *Erysipelas*; *Szent Antal-tüze, orbánecz*. Keesk. Ötv. 175.

Gutta suffragii, parvum auxilium; *csepp segítség*. Obs. Jadr. 412. nemini imperat ex tuis illis fidelibus Jaderinis *guttam suffragii* praestare, speculator universus exercitus armis fulgidis decoratus.

Guttatus, 3., (Du C.) guttis diversis coloris aspersus; *pettyegetett*. Szamosk. II. 278. truttas inusitate excellentiae stellulis puniceis per totum corpus *guttatus* summo studio captare. Cf. Martial. 3., 58., 45. Pallad. 4., 43.

Gutteria, æ, (Du C. 2.) morbus gutturis ex male olentium aquarum potu contractus (*Struma* Plin.); *golyva*. Nagy Hier.

Gutterosus, 3., v. *Gutterosus*, (Du C.) strumosus; *golyvás*. Nagy Hier.

Guttur fluvii, ostium fl.; *foltyam tor-kolata*. Pesty Ször. III. 304.

Gutturale, ornamentum equi; *nyak-disz*. Magy. Tör. Tár. XX. 178.

Guttoreculus, dem. ex *guttur*; *torkocska*. Pinx. Apod. p. 167: *guttoreculo* suo angusto philomela mille vocum discrimina, mille sonos refert.

Gutturnio, angusti colli, gutturis, vas aquarium; *ibrik, száktorku korsó*. Kat. Hist. IX. 74. quibus *gutturnio* (vas aequaticum) cum pelve accessit.

1. **Gutturnium**, cantharus, hirnea coffea; *kávés kanna*. Arch. Rák. VIII. 344. unum *Gutturnium* ex porcellana pro Cavè.

2. **Gutturnium**, i. V. *Gutturnio*. Szamosk. I. 232. Tum vero bina *gutturnia* cum totidem Malluvijs argentea omnia et inaurata. Kronst. II. 343. an. 1534. Cf. Fest. 98. vas . . .

ab eo, quod propter oris angustias guttatim fluat.

3. **Gutturnium**, guttus; *s'tula; öntőző kanna*. Kov. Oec. 53.

Gutus, i, rectius: guttus, ureeus; *korsó, kanna*. Kronst. II. 381. patina cum *guto*.

Gvarantia, V. *Guarantia*. Arch. Rák. VIII. 138. *Gvarantia* sive Mediatio.

Guardianus, V. *Guardianus*. Száz. XII. 590.

Gwerra, æ, V. *Guerra*. Fjp. Szám. p. 95. an. 1393. Száz. XI. 24.

Gyanisco, pullus equinus; *csikó*. Pár. Páp. Cf. *Granisco*.

Gyepium, indagine q. v.

Gygans, pro: gigas, gigantis; *óriás*. II. gigante. S. de Kz. Chr. I. 1., 2. Menrot *gygans* II. 1., 19.

Gymlianus Agla, dux equitum Turcorum V. *Gymtia*; *lovassági vezér*. Dec. Bar. 316. Primores quidem Barbarorum cum *Gymlianis* et *Beslianis Aglis*, Alay Begis, et Janzar Aglis in aggere cum suis cohortibus obtruncati fuere.

Gymnasiologia, doctrina de gymnasiis; *tan a gymnasiumról*. Fábó. Mon. Ev. Hist. III. 17. Hæc de scholis in *Gymnasiologia* alii fusius producent.

Gymnasista, æ, discipulus gymnasii; *gymnazista*. Leg. Schol. Schem. 41. Numerus discipulorum, *gymnasistarum* minorum 24, maiorum 45.

Gymnasium, (Du C. 3.) ludus literarius, in quo pueri literis et artibus liberalibus exerceantur; *középiskola, gimnázium*. Szirm. et passim.

Gymnasta, æ, alumnus gymnasii; *gymnasium tanító*. Wallasky 511.

Gymnasta Academicus, (gr. γυμναστής) rudibus batuendi magister acad.; *lanista; akadémiai vívómester*. Pest. Vár. Lev.

Gymnopodæ, Discalceati q. v.

Gynaecum, is, (gr. γυναικείον) gynaecum. V. s. *Andron*; *nőszoba*.

Gynecitis, **Gynecetus**, i, levipes, pedibus celox (ab Hisp. ginetet: levis armatura eque); *poroszka, könnyen ugráló*. Frak. Mát. lev. II. 367: Misit . . . quandam . . . domitorem eorum cum litteris . . . qui peritiam et usum eorum equorum, quos *gynecetes* appellant . . . haberet et 368: *Gynecetes* vero, qui hispano more conglobatis pedibus saltare norunt, nec unquam habere desideravimus.

Gypsare, vitrum metallicum alieni rei inducere; *zománeczolni*. Keesk. P. Ötv. 184.

Gypsaria ars, ars formandi de gypso figuras; *gipszfaragó mesterség*. Beng. Ann. Er. Cnob. 399. tum etiam artificiosius *gypsariae* artis figuris ad insignem decorem perducta.

Gypsator, gypsoplastes; qui gypsea facit opera; *gipszelő*. Rau. Elem. p. 156.

Gypsum, resina; *gyanta*. Szezezi Moln. Keesk. P. Ötv. 151.

Gypsum, crusta, Encaustum; *zománecz*. Keesk. P. Ötv. 183.

Gyrabilitas, facultas inscribendi syngrapham; *forgathatás*. Art. D. 1840. p. 60.

Gyraculum, funda; *parittya*. Obs. Jadr. 404. et homines ipsius Plathi grave pondus in ipsam iactaverunt et catenis ferreis

ipsam annodaverunt et cum *gyraculis* dirimerunt.

Gyrans, syngrapham inscriptam in alium conferens; *forogató*. Art. D. 1840. p. 60.

Gyratarius, i, in quem syngrapha data confertur, transfertur; *forogatómátyos*. Art. D. 1840. p. 60.

Gyratio, gyrus, actus in orbem volvendi; *keréngés*, *körforogás*. Vern. Met. II. 88. circa axem *gyrationem* efficeret.

Gyratorius, 3., in orbem volubilis; *körben forogató*. Bene Med. V. 351. machina *gyratoria* (pro vesanis) . . . sella *gyratoria*.

Gyrgathus, i, morodocheum; hospitium mente captorum; *örültek háza*. Lzb. Cod. Med. III. 58. et 601. *Gyrgathus*, seu stultorum institutum.

Gyrgillarii, *emelő csigával felvonók*. Juriev. Jur. Met. 43. Fossores Metallici 5-o. *Gyrgillarii* (Haspelknechte), qui ope *Machinae tractoriae* seu *Gyrgilli* (Haspel) mineras ad superficiem terrae e fodina extra-

hunt et vicissim res necessarias in fodinam demittunt.

Gyrgillum, V. *Gyrgillarii*; *emelő csiga*.

Gyrovagari, (Du C.) evagari, circum circa vagari; *kóborolni*. Knauz. M. E. Str. II. 228., 240.

Gyrovallare, circumdare; *körülvenni*. Marc. Chr. I. 2. Regio quidem Meotida Persidae patriae est vicina, quam undique pontus *gyrovallat*. M. Flor. Fontes II. 104.

Gyrus, iter et reditus (Du C. sine interpretatione); *egy menet-jövet, fordulat*. Germ. eine Fahrt. Luc. Regn. Dalm. 401. Ad haec autem stabilivimus, si habuerint navigia, sive commercia, eant et redeant piscatores. *Gyrrum*, sibi galeam praebeant unam, Alii autem Piscatores singulos cum habuerint deferant pisces.

1. **Gyrus**, i, circuitio, anfractus; *kerülés*. Molnár Patv. 39. ut nisi grave, utile et necessarium . . . absque ullis pœnitus

gyris et circumscriptione tuis operibus adhibito.

2. **Gyrus**, i, translatio syngraphae ab uno in alterum; *forogatómáty*. It. giro. Art. D. 1840. p. 59.

Gyrus in alba, translatio syngraphae sola nominis subscriptione nulla pecuniae summâ exposita; *üres forogatómáty*. It. giro in bianco. Art. D. 1840. p. 60.

Gyumlia, equitatus turcarum; *török lovasság*. Epist. Proc. P. II. p. 255: Præterea præcipue quique sub *Gyumlia* et Beslianis Agis . . . ceciderunt.

Gyünli aga, capitaneus equitum apud Turcas; *török lovaskapitány*. I. Rák. Gy. 784. ego luce crastina transmittam *gyünli agam* meum cum tribus husaronum seu *gyünliarum* millibus.

Gyünlia, æ, V. *Gyumlia*. I. Rák. Gy. 784.

Gzubasiler, decuriones apud Turcas; *tizedesek*. Tör. Tár. 1892. p. 431.

H

Habanus, 3., ad Habanos slavice originis populos pertinens, qui, quum hæretici haberentur, e Moravia pulsî in Hungariam migraverunt. Mentio eorum fit primum circa an. 1547. um. Peritissimi erant artis figulinae; præcipue excellebant in lateribus coctis, e quibus tecta extruebant. Cf. Pallas VIII. 482. *Habán* . . . Tag. Erd. II. 618: Tecta *havana* cum incendio resistant.

Habarnicza, polypus; *habarez* Vect. Ref. O.: De Ligatura Polyporum *Habarnicza* dictorum.

Habene minores, *állazó és csikózábla*. It. stanghette e fillette. Regul. Turm. Præf. 88. Equos curæ suæ concreditis exacte frenare sciat, consequenter frenum et *minores habenas* (Stangen und Trensens) pro eo, atque necessarium erit, fibulet.

Habendo, constructio hæc sapit et redolet consuetudinem Italicam = constituto, dicto die; *meghatározott időben*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 553. alterum Commune teneatur venire ad illum stanicum *habendo* convenientem terminum sine iusto impedimento, quod posset probari et probaretur et sub pena inferius denotata.

Habentia, æ, (Du C.) res, facultates; *vagyon*. Ljub. Mon. Sl. IX. 20. an. 1409: dominatio nostra habeat . . . loca et terras et *habentias* eorum. Luc. Regn. Dalm. 262. Cf. Quadrig. ap. Non. 119., 32.; Plaut. True. ProL 21.

1. **Habere**, (Du C. 5.) ut substant. res familiaris; *vagyon*. Ljub. Mon. Sl. I. 40. an. 1226: pena pendendi totum suum *habere*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 280.

2. **Habere**, (Du C. 2.) aliquid esse, debere; *kötelesnek lenni*. Han. Mon. Jur. P. I. 191: ibi degentes contribuere *habeant*. Jost. Eml. I. p. 509.

Habere a certo, certiore fieri; *tu-domást szerezni*. Ljub. Mon. Sl. IV. 444. an. 1401: *habeant a certo*, quod omnia . . . procedant de intentione nostra.

Habere apud se, habere ad manum; *kéznel, jelen lenni, kézügy alatt lenni*. Wagn.

Habere bonum vel malum exitum, prospere bene et feliciter evenire vel minus prospere evenire; *jó vagy rossz kimenetele, eredménye van*. Wagn.

Habere indigne aliquem, aspere, indigne tractare; *méltatlannal bánni*. Fej. Jur. Lib. 382: ovis putridis et scopis immun-dis *indigne habuerunt*.

Habere pro malo, aere ferre; *rossz néven venni*. Ljub. Mon. Sl. IV. 25. an. 1360.

Habere pro nihilo, nihili facere; *semmibe venni*. Wagn.

Habere aliquem pro stulto, Putare aliquem sibi pro deridiculo et delectamento, ludere aliquem; *bolondnak tartani, bolonddát tenni, lövát tenni, bolondot üzni vltből*. Wagn.

Habere manum apud se, nihil attrahere; *semmihez sem nyúlni*. Bék. Debr. főisk. törv. 143. Librum . . . nullum adtingito; *manum apud te habeto*.

Habere victoriam, victoriam consequi, victoria potiri; *győzedelmeskedni*. Fjp. Anon. 26. Quando Scithici *victoriam habebant*, nihil de preda volebant.

Habilitare, aliquem, (Du C.) habilem, aptum reddere; *képesíteni, alkalmassá tenni, jogositani*. Wagn.

Habilitate, (Du C.) habili modo, gratiose, commode; *hajlandóan, kegyesen*. Ljub. Mon. Sl. IX. 154. an. 1411. *habilitate* petitioni . . . assentire.

Habitatio, onis: in codice nostro non actum vel locum habitandi significat, sed conditionem, habitum, quam significationem locus allatus probat; *állapot, minőség*. (Du C. al. s.) Cod. Zi. III. p. 143. Quod . . . petitionem nobilis domine . . . Clara vocate tum Egritudine corporali ipsam precipiente tum etiam gravitate *habitationis* vie in medium nostri vergentis ingruente personaliter . . . venire nequeuntis . . . duos . . . viros . . . ad audiendam confessionem seu assersionem . . . domine . . . destinasset.

Habitatiumcula, æ, parva habitatio; *lakásocská*. F. Forg. Comm. 422. Stephanum Dobonem et Johannem Balassam captos in

custodiam tradit assignatis separatim unicuique modicis *habitationculis*. Cf. Hieron. in Obad. med.

Habite, modo habili, recte, dextre; *helyesen, alkalmatosan, ügyesen*. Veranes. VI. 25. Certe largius *habitusque* tractari debebunt, si honori ac famæ, quæ potissimam partem humanarum rerum obtinet, consulere volumus.

Habititus, 3., quod quis habuerat; *volt*. Kuk. Jur. I. 121. an. 1350: *habilitis* et habendis tributis.

Habitualis, assuetus, consuetus, in-teratus; *megszokott, megrögzött*. Gall. habituel. Rák. Ön. 32. peccata devenere mihi *habitualia*. Vern. Phil. Mor. 259. Pázm. Dial. 33.

1. **Habitualiter**, prorsus, totaliter, omnino; *mindenestől, teljesen*. Fej. VIII. 1., 188. perpetuati *habitualiter* in profundo malorum.

2. **Habitualiter**, solito; *rendesen*. Gall. habituellement. Ackerl. 10. cum Hystericarum et Hypochondriacorum sensibilitas *habitualiter* alienatam præbeat adfectionem.

Habituatus, V. *habitualis*; *megrögzött*. Törvt. Msz.

Habitudo, inis: possessio; *birtok*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 355. nullum potuit munimentum seu privilegium exhibere super certa *habitudine* et *obtenectione* terre.

Habitus pravus, corroborata iam studio et consuetudine vel usu ac vetustate malitia; *rossz szokás*. It. abito pravo. Wagn.

Habuerit captus, captus fuerit; *elfogott*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 205. Etsi pirratus *habuerit captus* aliquo ligno de suis inimicis.

Habundare super, remanere (abundare); *megmaradni* (főlőselegül); Fjp. Szám. 16.: de duabus exactionibus *super habundaverunt* . . . floreni.

Habundari, pro: Abundari: abundare; *bővelkedni*. Cod. de Szára. Vol. II. 278. Dum ipsa silva fertilis fuerit et glandinibus *habundaretur*.

Hachoka, (a slavo: Hazucha) longa vestis, quæ superinduebatur, qua magnates

utebantur; *Haczika, haczoka, haczuka*. Tör. Tár. 1889. p. 379. de una *hachoka* cum quatuor vel sex Kaucis.

Haczoka, V. *Hachoka*. Magy. Tör. Tár. XII. 145. unum vestimentum *haczoka*, aliud *Szpycza* vocitata.

Hadnagy, onis, subcenturio; *hadnagy*. Ger. Lieutenant. Pelez. Geisa p. 67.: Erant autem in his Praefectis praecipui, praeter exercitus in quavis Provincia Ducem, Principes exercitus, Maiores exercitus, Centuriones, *Hadnagyones* et Decuriones.

Hadum, spado; *herélt*. Szamosk. II. 192. *Hadum* spado dicitur, edacitatis duntaxat testibus, pene incolumi, licet inert.

Hadumus, V. *Hadum*, eunuchus. Veranes. VII. 169. *Hadumus* passa adeo pastorum baculis pulsatus est, ut foeminae nomen imposterum apud suos invenerit; *Hadum* nempe apud Turcas eunucus appellatur.

Hædera, æ, signum tecto cauponæ suspensum, ubi vinum venditur; *czégér*. Kass. Jur. Civ. I. 35. Vinum et alios spirituosos Liquores exposita adeo in signum libere educationis *haedera* justatim epocillare... velint.

Hæredipeta, ad analogiam Romipeta (Du C.) qui alius hæreditatem petit vel cupit; *örökségvágó*. Nagy Hier. Cf. Petron. Sat. 124.

1. **Hæreditare**, (Du C. 1.) hæredem esse, vel hæreditate consequi; *örökölni*. Ludewig Reliq. Mss. tom. 5. p. 491: Charta Caroli Regis Hung. an. 1327.: Si vero saepe dictum filium nostrum habendo filiam vel filios mori contingeret, ex tunc ipsa vel ipsæ iuxta consuetudinem ipsius Hungariæ observatam succedere et *haereditare* debent. Fej. Jur. Lib. 249.

2. **Hæreditare**, (Du C. 3.) possessionem dare rei alicuius; *valakinek valamit birtoklásra átengedni*. Thuróc. in Petro Rege cap. 38: ac bona quantitate de terra eundem *haereditare* non admisit.

Hæreditarium, (Du C.) heredium, hereditas; *örökség*. Cod. Alv. II. 86. nem lévén *haereditariumja* ez ország őfelségének p. 82. mert az diplomának tenora szerént is ő felsége minket *haereditariumának* nem prædendál s nem is lévén pedig mi ő felségének *haereditariumi*...

Hæreditarium Marianum, Hungaria. Arch. Rák. IX. 76. *haereditarium Marianum* országában öszvegyült népek.

Hæreditas, alodium; *szerezett örökség, birtok*. Georch. H. T. II. 505. Pfahl. Jus. Geogr. LXXXVIII. Alia lex etiam illos, qui in territorio Domini alterius, in quo videlicet non degunt, agros vel vineas possident, eadem præstatione teneri asserit, ius tribuens Domino, si denegarent, *haereditates* ita appellat agros et vineas illorum, ipso facto pro se occupandi.

Hæres necessarius, hæres, cuius ratio habenda est; *elmellőzhetetlen örökös*. Georch. Ért. 33.

Hæres præsumptivus, hæres in spe, cuius tamen ratio habenda est; *elmellőzhetetlen várandó örökös*. Georch. Ért. 35.

Hæres substitutus, hæres in spe, in locum veri sed forte sine prolihus decedentis substitutus; *várandó örökös*. Georch. H. T. II. 341. hogy az Intéző örökössének rendeli Pétert, ennek magva szakadta után Pált, ennek

kiholtta után Jánost és így tovább, oly rendelést tehát, hogy kézről kézre jussan az örökség; mely esetben Pált és Jánost várandó örökösnek (*haeres substitutus*) nevezzük.

Hæres testamentarius, testamento institutus hæres; *intézett örökös*. Georch. H. T. II. 320.

Hæres universalis, hæres ex asse, omnium bonorum hæres; *míndenek örökös*. Georch. H. T. II. 325.

Hæreticalis, (Du C.) hæresim continens, erroneus; *eretneki*. Szegedi Rubr. Pars. II. p. 157: vix... putem, qui impia illa verba, quæ irâ concitus, imprudens effudit, vera esse credat, proinde qui Blasphemiam *haereticalem* (ut scholæ loquuntur) seu cum hæresi conjunctam, committat.

Hæreticidium, cædes hæreticorum; *az eretnekek lemészárlása*. Pár. Páp.

Hagar, ita vocabant Judæi Hungariam. Tör. Tár. 1881. p. 12.

Hagiodulia, cultus Sanctorum; *szenetek tisztelete*. Nagy Hier.

Hagiologium, (Du C.) Calendarium festorum; *szenetek naplója, ünnepek naplója*. Nagy Hier.

Hagiosiderum, (Du C.) *ἁγιοσίδηρον*, quasi sacrum ferrum, unum est ex illis tintinabulorum generibus, quæ græci campanarum loco habent. Est autem ferrea lamina 4 digitorum latitudine, 16 vero longitudine, funiculo in medio librata. Hæc ferreo malleolo ternis interpolatis vicibus ab homine pulsari solet, qui Sacerdotem Eucharistiam deferentem solet præcedere, ut inter transeundum quisque rei admoveatur; *szent lemez*. Nagy Hier.

Hagri, sermone Hebræorum Hungari. Tör. Tár. 1881. p. 12.

1. **Haido, Hajdo**, onis (ab Hung. *hajtó*) voluntarius, liber miles; *hajdu*. (turc. *haidüd*); F. Forg. Comm. I. 47. missi prope nuncios ad vicina oppida vicisque auxiliis accersendis, ex quibus armata iuventus et ex agris milites (*hajdones* vocant) sub signis compositi properare. Prisc. Serv. p. 37. *Hajdones* erant privilegiati milites. Cynos. Jur. Hung. p. 275. a Hungarico *Hajtó*. Kereszt. Res. Mil. 283. Szamosk. II. 148: collecta voluntariorum, quos *Haidones* vocant. et. p. 163: liberæ militiæ Ungarorum (*Haidones* hos vulgus vocat)... ductor. Istiv. IX. 142.

2. **Haido, Haydo**, onis: prædo Ungarus; *rabló katona*. Szamosk. III. 210. Hæc dum iam ad Coronam aguntur, interea Basta ingentibus instructus Germanorum, Vallonum, *praedonumque* Ungarorum, quos *Haidones* vocant. Szilády. Tör. Magy. Eml. III. 90. Veranes. V. 29. 223: decretum est, ut nobis ac nostris uzkokos, *hajdones* vagosque et errabundos homines, imperatori vero Selymo... levantas, martalossos, haramias... intertenere non liceat.

3. **Hajdo**, onis: satelles, apparitor, stipator, lictor V. s. v. *Panduro*; *hajdu, poroszló*. Kass. P. P. I. 34. Centralis Commissarius... litteras officiosas ad loca respectiva Comitatus medio *hajdonum* equitum, quorum plures sub sua dispositione habet, promovere. I. 35. Persecutionales Commissarii, quibus deinde adlaterati sunt milites Comitatus armigeri iam *hajdones* iam pandurones iam persecutores dicti.

4. **Hajdo**, bubulcus; *ökörpásztor*. Sze-

gedi Rubr. Pars. I. p. 153: *Hajdones*. Rustici arma et pidxes non gerant (*Hajdones* bubulci, ita hic vocati) Deor. Vladis. Regis 1544.

Hajdona, æ, Polygonum Fagopyrum (Linn.); *hajdina*. Kuk. Jura III. 28. Victualia I. *Hajdona*... in Verőcze Den. 21. Mon. Comit. Trans. II. 261.

Hajdones Dominales, servi domitorum, nobilium; *urásági hajdúk*. Schwart. Scult. 188.

Haidones liberi, servientes milites magnatum et nobilium; *szabad hajdúk*. Kereszt. Res. Mil. 283. Haud pauci Magnates et Nobiles liberos *Haidones* (vagos et pessimæ vite milites) sub nomine et titulo (Servientium militum) in Bonis suis aluere... Illésh. 103.

Hajdones pedites, talpasok. Szend. Misk. tör. III. 340. an. 1675. liberis *hajdonibus* *peditibus* vulgo *Talpas* nominatis.

Hajdones portales, in curiis nobilium servientes; *portalis hajdúk*. Arch. Rák. I. 7.

Hajdones vagabundi, nullis legibus astrieti prædones; *köbor hajdúk*. Arch. Rák. I. 215.

Haidonialis, ad haidonem pertinens; *hajdu*... Schwart. Scult. 188. reparatione armorum *haidonicalium*.

Hajdonicus, 3., V. *Hajdonicalis*. Cod. Ep. Pet. Páz. I. 37. ut colluviem hanc et turbam *hajdonicam* conjunctis viribus dissipet. Rep. Cast. p. 70.

Hajduccones, V. *Hajdones*; *hajdúk*. Bod. Hist. Eccl. I. 477.

Haiducus, i, V. *Haido* 2. Rep. Cast. p. 70: Qui eo, quod apud *Haiducos* sive *Haidones* sit frequens, *Haidonicus* appellatur.

Hajdukus, i, V. *Haido* 1. Dec. Bar. 95. unum in locum convenientes iuvenes, plures quam trecenti inter arma ad labores assuefacti, quos *hajdukos* vocamus, maiore animo quam viribus, nullo certo duce, nullo ordine, arreptis temere armis, quæ sors cuique administraverat, ad Jeneium tandem fuerunt delati.

Hajerus, i, *bányász*. Kelem. Inst. Jur. Pr. 274. Ratio in eo facilis reperitur, quod *exercitores fodinarum*, (*Hajeri*) quorum plura millia has Civitates incolunt, quoties defensionis regni, præsertim in illis partibus, exposcit, omnes militari more impigre arma corripant.

Hajtasones, executores; *bchajtók*. Opin. 1802. f. 2.

Halbergettus, vel *Haubergettus*: ang. haberjeets; panni species (Du C.); *posztó neme*. Uj. Magy. Muz. III. 198.

Haleynia, orum, pro: *Halcadonia tranquillitas*; *szélesend, nyugalom*. Száz. VII. 298. Ad Haleynia Paicis Cælestis prope-rans. Tör. Tár. 1892. p. 491.

Halla, (Du C.) Allah (contractum ex articulo *al* et *ilah*: adoratione dignus, deus ab *alahu*: adorare); *isten*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. p. III. 391. se malle Varadini audire Turcarum *Halla*, quam Catholicorum *Alleluia*.

Halophanta, æ, (vox in modum sycophanta formata, qui salem lingit) (Plaut. Cure. 4., 1., 2.) furcifer, nebulo; *gazember*. Vern. Phil. Mor. 13. Revera enim possunt quidem leges probos honestosque viros in officio continere, neutiquam autem reprobos ac scelestissimos homines *halophantas* coercere.

Halsune, (Du C. Halesone) conventio,

pactum, compositio; *egyvezkedés*. Fej. III. 339. Præterea si aliquis faciat querimoniam de alio et ille, qui conqueritur, postea velit dissimulare occultum cum eo faciens compositionem quæ dicitur *halsune*, iudex debet eum cogere etc.

Hame, ap. Du C. *Hama*, mensura vinaria; *csöbör*. Fej. III. 344. Item apud quemcunque in civitate inventa fuerit iniusta mensura, quæ dicitur *hame* vel iniusta ulna.

Hamor, V. *Gasa*.

Hamularius, *Uncarius* q. v.

Hamus, i. ham, cham, chan, princeps (Du C. al. s.); *fejedelem, kán*. Kum. Relat. Hung. V. l. p. 169: Locum *hami* s. rabonani Siculorum sub regno Hungariæ constituto «comes et ductor Siculorum» obtinuit (székely ispán) . . .

Hancsár, pro: Kandschär culter Turcicus; *hancsár*. Thök. Diar. II. 381. Unum par *Turciorum cultorum* vulgo *hancsár* II. 42.

Hanelare ad aliquid, anhelare aliquid; *valamire áhítani*. Fjp. Anon. 11b. Tuhutum . . . dum cepisset audire ab incolis bonitatem terre . . . cepit ad hoc *hanelare*.

Hanis, (Du C.) V. *Hamus*; *tatár kán*. Szamosk. II. 76. Missi erant ad Alpem Keraium Tartarorum hoc temporis *Hanem* (sic illi regem vocant).

Hannapus, i. (Du C.) vas, patera a Saxonice *hnap*, *hnappea*: calix, patera; *töm-jéntartó*. Nagy Hier.

Hanus, i. V. *Hanis*. Tör. Tár. 1888. p. 174. *Hani* chrimensis. II. Rák. Gy. 175.

Hara, æ, casa, tugurium (Du C. et Fin. al. s.); *gunyhó*. Boc. Hungar. p. 9: Non secus est castas ferro aras perdet *harasque* Consumet flammis.

Haradissum, vallum, locus septus; *kerítés*. Cod. Dip. Arp. V. 194. Quorum quidem terrarum mete et termini hoc ordine distinguuntur et ibi venit ad *haradissa* (?) castrum in unum nemus ad occidentem, quod vulgo holmo dicitur.

Haragium, (Du C. haracium) grex equorum; *ménés*. Gall. Haras. Nagy Hier.

Haramia, æ, miles prædo; *haramia*. Szegedi Rubr. Pars. II. p. 209: In Slavonia onera equaliter ferenda in intertentione *Haramiarum*. Deor. Rudolphi Regis 1587. (Prædones, qui sub certo Duce latrocinia exercent; gentili nomine *Haramias* vocamus. Tales stipendiis publicis alebantur per Slavoniam, ut vias publicas, per terram Turcicam infestas redderent, continuisque caedibus, et rapinis Barbaros molestant). Veranes. V. 223. Kuk. Jura I. 316. an. 1630. III. 41. Jókai Rab Ráby I. 124. A corpus iuribus van egy I. cikk: «de erectione *haramiarum*» (a haramiák felállításáról). Ez is valami olyan közép-száztyi lehetett a rabló meg a pandur között. Szamosk. I. 57.

Haramialis, ad Haramiam pertinens; Kuk. Jura I. 316: Salaria . . . *Haramialibus* militibus solventur.

Harassium, V. *Harnacz*; Germ. Harass. Vect. Gen. X. T. tapetes ex *Harassio*.

Harchabusarius, i. miles selopeto pugnans; *puskás*. It. archibusiére. Oláh. Cod. Ep. 548. janiditarios, *harchabusarius* habet quatuor millia. Cf. *Archibuserius*.

Hariolus, i. filium; *fonal*. Bárcz.

Haripa, æ, fors, idem quod *auctio* a *haro*, quod clamorem denotat, esset itaque idem quod it. *incantare*; *árverés*. Kov. Form. St. 374. Octo paria monilium Argentorum, Unum Tapetæ, Unum mensale maius et longius ac tecturas duorum cervicalium. In *haripam* domo. Si quid residui de pretio præscriptæ domus super erit etc.

Harmelina, æ, V. *Hermellina*. Vect. Ref. C. De . . . una Suba *Harmelinarum*.

Harmonica, æ, concentus; *összhang*. Tör. Tár. 1892. p. 574.

Harmonice, cantando; *dalolva, énekelve*. Ker. Nap. 26.

Harmonisare, concordare, concinere; (a gr. *ἁρμονία*); *összhangzani*. Gall. s'harmoniser. Vern. Psych. 463. superbus enim cum nemine minus ac cum pariter superbo *harmonisare* potest.

Harmonista, æ, qui studet concentui sonorum; az *összhang mivelője, hangász*. Greg. Aesth. 95. Quare controversia melodistarum et *harmonistarum*, si generalia Aesthetice principia in censum voces, facile decidi potest.

Harnacz, *Harnassus*, i. species panni forte ad thoraces, harnesia (Ger. Harnisch) subducenda aptus. *Hernác*. (Cf. Ny. Sz. et Diez I. 26. *arnese*, harnais, harnache). Tör. Tár. 1891. p. 680. subham de *harnacz*. Száz. II. 438. duas petias *Harnassi*. V. *Harnacz*.

Harnada, æ; *kincsek öre*. Adelm. De orig. Turc. 11. (Spahioglani) quidam sunt dapiferi, pincerne, cubicularii, custodes rerum pretiosarum, quos *harnadus* nominant.

Harnasium, Arch. Ver. Sieb. XI. 336. casula . . . de *harnasio* subducta. Quel. Sieb. I. 9. an. 1467.

Harpa, æ, (Du C.) instrumentum musicum, cuius figura et forma Delta graecum efficit; *hárfa*. Tör. Tár. 1887. p. 662. Cf. Venant. Carm. 7., 8., 63.

Harpedone, gr. *ἁρπαδών*; *fondleto* fa. Ger. Garnschragen. Her. Oec. 108.

Harrasium, V. *Harnasium*. Vect. Ref. D2: petia *Harrasi*.

Harpyæ pecuniarum, tributorum exactores; *adóssikarók*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 300.

Harumbasa, praefectus sic dictorum *haramiarum*; *harámbasa*. Cf. Pallas. II. 266. sub. *Bási*. Magy. Tört. Eml. XXX. 637. an. 1534. per *haramias* . . . fuit unus *harumbasa* captivus.

Hasardlusus, V. *Hazard*. Nagy Hier.

Hasser, asser; *deszka, gerenda*. Kronst. III. 472.

Hassi, agnellus abortivus; *korán születet, hasi bárány*. Vect. Ref. C.: De centum pellibus Agnellinis abortivis *Hassi* seu *Chmas* vocatis.

Hassuca, æ, V. *Hachoca*. Kronst. III. 421.

Hasta, æ, (Du C. 3.) miles hasta munitus; *lándzsás*. (Saxones enim 500 milites hastatos omni anno regi dare obligabantur). Urk. Sieb. II. 111. an. 1353. consideravimus numerationem donorum numeralium . . . ex parte census regalis et quingentarum *hastarum* incongrue stare et esse.

Hastator, hasta instructus miles (Du C. al. s.); *lándzsás katona*. It. astató. Veranes. Hist. I. 104. aderunt et Hispani et Germani

pedites a Romanorum rege missi, alii *hastatores*, alii ut nunc dicimus, *archibuserii*.

Hastiludiator, eques dicationis ludicrae peritus; *lovagjátékos*. Kronst. II. 512. an. 1537.

Hastiludium, (Du C.) ludus militum cum hastis; *lándzsá (lovag) játék*. Germ. Speergefecht. Kronst. I. 261. Pol. Ser. Hiem. 46. x. Cod. Dip. de Szára. II. 191. Arch. Rák. IX. 7.

Hastilutor, haste vibrandæ peritus; *gyeely játékos*. Ger. Speerfechter. Kronst. I. 260. Pol. Pom. De uno vel plur. mart. s. II. c. 4. Fr. Lib. Rt. I. 73., 74. ex *hastilutoribus*, qui in presencia oratorum *hastilutorunt*.

Hauritorius, 3., hauriendo accomodatus; *meregető*. Debr. Com. an. 1530. Forcipi *hauritorie* aduncus est ut levatorie nasus.

Haustiludere, hastis inter se animi causa ludere. V. s. *Hastilutor*; *lándzsával bajt vívni*.

Hastipar, qui facit hastas; *lándzsakészítő*. Magy. Tör. Tár. IX. 171.

Hatarus, i. terminus, fines, confinium, ex Hung. *határ*, quæ vox originis Slavicae est. Fej. X. 2. 394. villam nostram Podhrady vocitatum cum universis pertineniciis suis redditibus, censibus, proventibus, agris, cultis et incultis, metis et *hataris*, silvis, nemoribus, pratis.

Hatmannus, *Hatmanus*, i. summus dux Cozacoorum; *fővezér*. Ger. Hetman v. Ataman. Tör. Tár. 1888. p. 540. Cosacoorum illustr. *Hatmannus*. II. Rák. Gy. 380. Szilády Tör. Magy. Eml. VI. 481.

Hattisheriffe, diploma imperatoris (ex arab. *khatt*: scriptum et *sherif*: gravis, augustus); *megbíró levél*. Tör. Tár. 1888. p. 551. de mittendo ad Electum Redecium vexillo et reliquis Principatus insignibus, tamen exedit Buda legatum cum *hattisheriffe* sive diplomata Imperatoris amborum etiam Veziriorum.

Hattnak, ex Hung. *hadnagy* in locum centurionis substitutus. Száz. VIII. 265.

Haurire vitam, occidere; *megölni*. Veranes. VI. 428. nisi huic puero Galliarum rex affuerit, non video quomodo poterit per has pestes subsistere, cuius et *vitam haurire*, nedum principatum intercipere adtuntur.

Hausorium, vas, quo hauritur (gelte. Dief.). *koponya, töltőgető, mérő edény, rocska, veder*. Schläg. 1516. Nyt. Sz. Csigával vederrel vagy *koponyáért* meritis.

Hastorium, trulla (Du C. al. s.); *merítő kanál*. Kronst. III. 420.

Hastorius, a, um (haurio) = ad hauriendum aptus; *merítő*. *Wernerherus* De adm. Hung. aquis p. 851. Ex eo tanta manat aquæ copia, ut quondam molam frumentariam versarit, nunc machinam *hastorium* similem tympano impellat, qua aqua e Danubio, per subterraneum cuniculum, in eam, quam dixi, turrim admissa hauritur et in arcem transfunditur.

Hauftus votivus, hospitii cyathus; *duska*. Ger. Willkommbecher. Pár. Páp.

Havere, is, res familiaris; *vagyon*. Ljub. Mon. Sl. I. 76. IV. 11. an. 1359: sub pena *haveris* et personarum. Dp. reip. Rag. 67. Luc. Regn. Dalm. 175.

Haydo, onis, V. Hajdo 1. Száz. XXX.

2. f. 105. (rustici) Præstare coguntur *haydones*, arma et vestitum.

Haydonicus, 3., V. *Hajdonicus*. Tör. Tár. 1881. p. 439. militiam *Haydonicam*.

Haydu, unis, V. *Hajdones liberi*. Szamosk. I. 48. Alebat peditum liberorum, nulliusque imperio subditorum, quos *Haydunes* vocant, plurimas cohortes.

Haydyna, Polygonum Fagopyrum (Linn.); *hajdina*. Ger. Buchweizen. Magy. Tört. Eml. XXX. 261. an. 1349. bovem unum, *haydynae* quartas tres.

Hazaoszlatio, onis, discessus in domos, domum; *hazaoszlatás*. Arch. Rák. II. 140: Per regulam pigri et *hazaoszlatio*nis.

Hazard, lusus aleæ; *cockajáték, szerencsajáték, nákjáték*. Kelem. Hist. Jur. Pr. 456. Lusos omnes, in quibus totum sorti committitur, vulgo *Hazard* dicti, pœna 100. aureorum, actore Fisco Magistratui cœrentur.

Hazuka, V. *Hachoca*. Kronst. I. 38.

Hebanum, ebenum; *ebenfa*. It. ebano. Curios. Misc. 231. Cur *Hebanum* in aqua mergitur? Idem dicendum est de omnibus lignis, quæ æqualem densitatem habent cum *heban*o.

Hebdoma, æ, hebdomas, adis; *hét*. Cod. Ep. Pet. Páz. I. 241. ad initium quadragesimæ Rma D. V. hic Tyrnaviæ in Collegio Patrum exercitiis spiritualibus, vigiliis, jejuniis, per duas hebdomas sese tradat.

Hebdomadalis, ad hebdomadam pertinet (Du C. al. s.); *hét*. Kass. Prax. I. 251. fora annualia libera prout et *hebdomadalia*. Cf. Sidon. Ep. 9, 3 med.

Hebdomadarium, acta quavis hebdomada edita; *hetilap*. Vern. Log. 283. Erudita quoque quadam societas . . . scripto periodico, quod *Hebdomadarium* vocant, inseruit hanc de Wollf methodo erisin.

Hebdomadarius, i, qui per hebdomadas res administrat; *hetes, ki a hét dolgait végzi*. Wagn.

Hebdomadatim, singulis hebdomadibus; *hetenként*. Reg. Mil. p. 60.

Hebdomatim, per hebdomades; *hetenként*. Fjp. Szám. 468., 485. . . cuilibet 50 den. *hebdomatim*, qui custodiunt in valvis civitatibus.

Hectica, (*ἑκτικὸς*) (Du C.) febris hectica; *aszkörség*. It. etica. Vern. Met. 110. Et. e. g. Caius, *hectica* laborans moriatur, est necessarium.

Hecticus, i, hectica febris laborans; *aszköros*. It. ético. M. Bel. Prodr. 139. ex his et aliis thermis *hecticos* subinde domum rediisse.

Hecuba, (a Hecuba, uxore Priami) maga, venelica; *boszorkány, kuruzsló, jadasasszony*. Serm. 255., 256. Invidebat aliqua *hecuba* puellæ recens nuptæ sortem; hinc coram illa simulate agit, ipsi fraudulenter conolet, quod non adeo bene nuperit, virum eius obloquitur etc. . . simplex puella Sponsa credit, decipi se permittit, facit *hecuba* crebrius illam visitat. 289. Si homines infirmantur, superstitiosas *hecubas* citius, quam homines peritos aut Medicos requirunt.

Heerebannus, i, totius populi ad rem publicam defendendam evocatio; *népfolkelés*. Pfahl. Jus. Georg. XIII. Systema militare Germanorum, quocum politicum intime nexum

semper erat, varias subit cum tempore metamorphoses. Primis temporibus Comitatus (Kriegsgefolge) tam reges quam primores regni intentebant. Sæculi octavi primis 5 decenniis lapsis successit *Heerebannus* seu communis evocatio (Heerbann, allgemeines Landaufgeboth, Landsturm).

Heido, onis, V. Haido. Illésh. 328.

Heimsuchunge, invasio domus (Du C. al. s.); a *háznak megtámadása*. Fej. III. 339. Quicumque ergo temeritatem illam sive invasionem domus, quæ dicitur *heimsuchunge*, casualiter exercuerit . . .

Heiricus, i, erinaceus; *süldisznó*. Batty. Ger. 200. *Heiriciorum* aculeatissimis tegminibus involuta.

Helcium, lorum pectorale; *szűgyhám, vonó hám*. Sac. Cor. Y. 2: Inde sejuges rubei Colocensis Archi-Episcopi auro purpureis *Helciis* interlucente vestiti, voluptati . . . fuere. Cf. Appul. Met. 8., 222. et 227.

Heleyamentum, (a gr. ἔλπω) iuga freni, lora; *kocsi szerszám*. Opin. P. II. Sec. II. Cap. V. (e. e.) 2.

Heleysma, scoria, faex argenti; *czüst-nek tonkolya, salakja*. Kecsk. Ötv. 173. Cf. Plin. 33., 6., 35.

Helectus, (Du C.) *electus*; *megválasztott, választó*. Tör. Tár. 1890. p. 222. *helectus* princeps.

Helemanicus, 3., Alemanicus; *német*. Mon. Comit. Trans. I. 491. maiestas vestra sciat a dolo Germanico ac *helemanica* fraude . . .

Helemosina, pro: *Eleemosina* (Du C.); *almászna*. Kub. C. Arp. I. p. 10. (Andreas II. 1224): ecclesie in *helemosinam* contulerat.

Helenites, e helenis confectum vinum; *örvénygyökéres bor*. Ger. Alantwein. Comen. 74. Tactitia sunt (vina) absinthites, *helenites*.

Heleparta, bipennis; *vívó bárd, harez bárd, alabard*. Ger. Hellebarde (ex: Helm + barde). Wagn.

Helepolis, *Petarda*; *petárda, roncsa*. Szamosk. II. 58. Ea machina (Petarda) recens Gallorum inventum est, ad demolendas portas, urbesque furtim capiendas, imprimis opportunum, recentiores quidam *helepolim* ex Ammiano Marcellino nuncuparunt, quamquam nonnihil a veterum *helepoli* diversum. Cf. Vitr. 10., 22. Ammian. 23., 4.

Helicatus, 3., helices formam habens; *csavaros*. Tomts. 252. In fine tubi altero in armatura similis in medio sui foramen habet *helicatum*.

Hellocaminus, i, gr. ἡλοκάμνος, soli expositum cubile; *verőfényes verandaszoba*. Száz. XVII. Cf. Plin. 21., 11., 38.; 25., 96.

Heliognosticus, cultor solis; *napi-mádó*. Nagy Hier.

Heliotropium, per translationem dicitur de homine: temporibus serviens; *köpenyeg forgató*. Magy. Tör. Tár. XVI. 163.

Hellerus, i, a Germ. Heller; *fillér, batka*. Sim. Num. 64. Sexagena in exordio erat 1/4 Libræ atque adeo = 60 *helleris* — h. e. obolis.

Helvidiani, Helvidii hæretici sectatores sæc. 4-to virginitatis osiores; *Helvidius követői*. Nagy Hier.

Hemathitus, i, hæmatites (Plin.). Arch.

Rák. VIII. 319. Ex lapide *Hemathito* vulgo *vérkő*, annulus.

Hemerobaptistæ, inde vocati, quod priusquam opus adgrederentur, manus et quotidie corpus lavarent; *mosakodók*. Nagy Hier.

Hemiobolus, minutissimus forma et pondere numus; *félpoltura*. Numi Hung. 23.

Hemiplecticus, 3., (Du C. hemiplexia) paralyti dimidiam partem corporis afficienti laborans; *fél gutaütött*. Pray Hist. p. 42: *hemiplectico* fulmine ictus.

Hemiplegia, Hemiplexia, æ, (Du C. Hemiplexia) paralyticus, qua dimidia pars corporis laborat; *féloldali gutaütés*. Epist. Proc. P. II. p. 251. Jam anno priore *hemiplexia* tactus erat. Bene Med. V. 268. Kelem. Inst. Jur. Pr. 392.

Hemisphaericus, formam dimidiatae sphaeræ habens; *félgömb* . . . Curios. Misc. 50. imo aliquæ illarum fortassis magnitudinem terræ *Hemisphaericæ* æquant.

Henotichon, edictum pacis (Du C. *Henoticon* gr. ἐνωτικόν) quod Zeno imperator sanxit; *hitegyeztető parancs*. Not. rel. I. 231.

Henriciani, (Du C. *Henriciana hæresis*). Not. rel. II. 108: *Petrobrusiani* et *Henriciani* ita dicti a Petro Brui et Henrico eius legato, sæculo 12-o doctibus pædopatismum, cruces, templa esse abolenda, prout et sacrificia, orationes, bona opera nil conferre. Petrus postremo combustus, Henricus vero in perpetuos carceres confectus est, damnati sunt in Concilio Lateran. 2-do.

Hentelero, onis, lanus; *hentes, hentellér*. Gall. charcutier. Jogt. Eml. T. III. p. 567: si qui *Henteleronem* . . . mactare et artificio uti voluerit.

Hentoso, onis, lanio; *hentes*. Opin. 1840. in re sanitatis. Tit. III. h.: lanionibus sive *hentesonibus*.

Heortolatrae, (*ἑορτολάτραι*) sacerdotibus; *papok*. Bod. Hist. Eccl. III. 335.

Hepatoscopia, vaticinatio ex hepate; *májjóslat*. Nagy Hier.

Heptalychnum, (Du C. *Heptamychos*) Lucerna septem *πυλός* seu nares habens; *hétágú csillár*. Nagy Hier.

Heraclitæ, Heracli hæretici socii, qui coelibem vitam adeo efferebant, ut matrimonium malum esse assererent; *Herachus társai*. Nagy Hier.

Heraldica, æ, *czimertan*. Pray. Dext. V. D. Steph. p. 132. Vuch. Jur. Feud. 22. *Heraldica* seu scutorum, insigniumque scientia non tantum provinciarum, regnorum et imperiorum, verum etiam principum regnantium et familiarum, cum iure feudali intimo nexu iuncta est tam intuitu personarum quam possessionis et investituræ feudalibus.

Heraldicus, i, ad doctrinam, scientiam insignium pertinens; *czimertani*. Száz. XI. 545.

Heraldus, seu **Heroldus**, caduceator, feccialis, præco reipublicæ; *hírnök, hírdető*. V. Feccialis. Wagn.

Herba Dei, thea; *tea, thea*. Bel. Comp. Hung. Geogr. 659. *herba Dei*, seu *thee*.

Herba divina, herba Nicotiana; *dohány, tabák, isteni fű*. Máty. 327.

Herba medicata, herba medica, medicinalis (Plin.); *gyógyfű, gyógygyövény*. Bel. Comp. Hung. Geogr. 495. Profert ager Hungariæ gramin, *herbas medicatas*, herbam nicotianam etc.

Herba officinalis, V. *Herba medicinalis*, Opin. P. I. §. 3.

Herba panacea, herba Nicotiana; *dohány*, *mindennek hasznos fü.* Máty. 327.

Herba periarum, (Du C. non optime corrigit scribens legendum esse: *herba pratorum*) *Poa aquatica* (Linn.); *perje*. Ger. das Rispengras. Thurocz. II. cap. 3: Kusir autem de aqua Danubii lagenam implens et *herbam periarum* ponens in utrem, et de terra nigri sabuli accipiens ad suos reversus est.

Herba sancta, herba Nicotiana, Tabaca; *dohány*, *szent fü.* Máty. 327.

Herba sanctae crucis, herba Nicotiana; *dohány*, *szent kereszt füve*. Máty. 327.

Herba sanacena (pro: saracena), Erica Linn.; *hanga*, *fekete mármorka*. Ger. Heidekraut. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 417.

Herba-Thee, V. *Herba Theae*. Arch. Rák. VIII. 335. Flascones Hollandici pro conservanda *Herba-Thee* Nro 2.

Herba Theae, V. *Herba Dei*, Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 263. *Herba Theae*, haec Europae innotuit postremis his temporibus deferturque ad nos ex Japonia et Chinis, mirae illius virtutes a medicis deprædicantur.

Herbagium, (Du C.) tributum pro pastu, pascuis solvi solitum; *legelőadó*. Fej. II. 330. ut nemo aliquid ac ipsis fratribus et domibus sacrae militiae templi Salomonis et hominibus earum pro *herbagio* vel agnatio seu lignis siccis aut pro plateatico . . . aliquid aliquatenus exigere præsumat.

Herbalis, (V. Du C. *Herbaticus*) V. *Distinccio herbalis*. Cod. Dip. Pat. II. p. 270: separare nequissent, dicte porciones *herbales* divisiones dividerentur.

Herbaliter, per cespites divisus; V. *Distinccio herbalis*. Cod. Dip. Pat. V. 145. 197. Predictas possessiones Chopak et Kwesd ac Polozne a parte occidentis mixtim et *herbaliter* situatas memorato Capitulo et Ecclesie . . . dedissent. Gazd. tört. szem. I. 226.

Herbaticum, V. *Herbagium*. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 498. nec de negociis in ulla civitate et locis Regni Nostri, nec quiddam solvere *herbatica*, sed sint liberi et immunes a quovis genere tributorum. Ljub. Mon. Sl. I. 248.

Herbergia, (Du C. *Herbergeria*) deversorium, mansio; *szállás*. Ger. Herberge. Fej. IV. 2., 263. ubi sepeliunt nobiles suos est una *herbergia* hominum custodientium sepulturas. 2., 267. ad proximam *herbergiam* . . . Ibid. extra quam erat *herbergia*.

Herbilegus, 3., qui legit herbam (Du C. messor); *fűszedő*. Patr. Const. 206.

Dum puer urticam viridi tetigisset in horto, *Herbilegus* morsu læsit acuta manus.

Here, æs, pecunia; *pénz*. V. s. *ponere ad taram*.

Hercules Pomarius, Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 148. Pomarius Hercules. Ille dicitur, qui præter nomen magnificum nihil habet.

Herculis quaestus, Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 121. Herculis quaestus. Accipitur pro magnis impendiis.

Hereditaria, (sc. terra), hereditate capta terra (Du C. al. s.); *örökség*, *örökölt föld*. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 17. deinde venit per laterem montis minime in virgulto versus meridiem ad *hereditariam* Johannis, que Dulga nuncupatur.

Hereditatio, actus hereditandi; *örökösé való levés*. Pel. Pom. L. IX. P. II. Art. 3.: Undecimnum signum celice *hereditationis*. Szék. Okl. IV. 470.

Heredus, i, pro: heres edis. Kuh. C. Arp. I. p. 134. (an. 1284) *heredorum* . . . masculorum.

Heremita, eremita (*ἐρημίτης*) (Du C. Heremitarius); *remete*. Száz. XVIII. 440. S. de Kéza Chr. II. 3., 4. Isthv. VI. 80.

Heremitalis, (eremitalis) ad eremitas pertinens; *remete* . . . Cod. Zi. III. p. 380 . . . Adicta (a dicta) ecclesia *heremitali*.

Heremum, (Du C. heremus) locus desertus; *magány*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 49. Ille obtemperans Regis persuasionibus, *heremum* pectit, quod multorum vocabulo Vosagus nuncupatur. Kat. Hist. VIII. 327.

Heres allodialis, *majorsági örökös*.

Heres feudalis, *hűbéri örökös*. Vuch. Jur. Feud. 195. Fructus civiles seu tales, qui in legibus positivis aut constitutione civitatis fundantur, uti decima, census etc. qui certo tantum anni tempore percipiuntur, pertinent ad *heredes feudales*, si vasallus ante terminum solutionis moriatur, sin autem terminum solutionis supervixit, cedunt *heredibus allodialibus*.

Heribannum, (Du C.) : *fegyverre szőlítés*, Ger. Heerbann. Vuch. Jur. Feud. 172. Edictum, quo vasalli ad servitium evocabantur, vocatum fuit *Bannum*, proprie *Heribannum*. Vocabulum Heribanni tam ipsum edictum significat, quam muletam edicto sancitam in illos, qui ad exercitum non venissent. Unde frequens formula in veteribus chartis: *Heribannum* solvere.

Herma, æ, columna, pila viæ index (Du C. al. s.); *útmutató*. Pár. Páp. Cf. Pallas sub *Herma*.

Herman, lege: *Hetman*, Cosacorum capitaneus (Du C. al. s.); *a kozákok főnöke*. Pár. Páp.

Hermellina, mus ponticus ab Armenia dictus, quod inde eiusmodi murium pelles in Europam adveherentur; nam *Hermeniam* pro *Armenia* dixere scriptores latini recentioris ævi; *hőlgymenét*. Marc. Chr. II. 58. *hermellina* albiissima. V. Thurocz. in Salomone Rege. cap. 52.

Hermellinus, 3., ad mustellam ermineam pertinens, ex eius pellibus factus. Cod. Dip. And. I. 388., 430. *hermellinis* pellibus subductæ.

Hermellus, i, V. *Hermellina*. Bel. Comp. Hung. Geogr. 520. bonasi, tragelaphi, ursi, apri, lincei, rupicaprae, martes, *hermelli* eminent.

Hermionicus, V. *Hermellinus*; *hőlgymenyét* . . . Numi Hung. 122.

Hermitagium, (Du C. cella eremite) domus eremitarum. V. s. *Expositorium*; *remetelak*. Gall. eremitage.

Hermogenianus, alias: Hermogistæ, Hermogenis heretici sectatores sæc. II. qui materiam æternam esse docebant; *Hermogenes követői*. Nagy Hier.

Hernasium, panni species reticulati. V. s. *Harnacz* (Du C. al. s.) Tör. Tár. 1887. p. 478. casula de bisso aliquid rubeo cum cruce rubea a dorso de *hernasio* antiqua. Mon. Com. Trans. V. 496.

Herniathomus, i, ramici scalpello medens; *sérvéágó*. Lzb. Cod. Med. T. II. 307.

Hernicus, i, pro: *Hetnicus*, *ethnicus*; *eretnek*. Monn. Comit. Trans. I. 62. que non saltem a christianis. verum et a paganis et *hernicis* (hereticis) inaudita esse credimus.

Heroaldus, i, caduceator; *hírnök*. Ger. Herold. Arch. Ver. Sieb. XXIV. 342. *heroaldus* sive caduceatoribus.

Herodes, concubinus; *ágyas*. Beng. Ann. Erem. Conob. 400.

Herodianus, secta Judæorum ex illis quatuor, qui Christi tempore vivebant, et Judæ Galilei doctrinam secuti docebant nulli nisi Judæorum Deo tributum esse pendendum; *Herodianusok*. Nagy Hier.

Heroicus, 3., equite dignus (Du C.) al. s.); *katonai*, *vitézi*. Epist. Proc. P. III. p. 532. ad fidem, dignitatem, verbo meo *heroico* promitto.

Heroldus, V. *Heroaldus*. Törvt. Msz.

Heroldus Regni, præco regni publicus; *országos hírnök*. Diar. Com. 46.

Herula, æ, puella, virgo nobilis; *kisasszony*. Thök. Diar. II. 322. ac parendum erat, et cum illustres Matrone ac *Herulæ* videri cuperent abiturum: deductus est a Cardinali in Templum.

Herulæ Anglicanæ v. Anglicæ V. Sorores Anglicæ; *angol kisasszonyok*. Cher. Jus. Eccl. II. 60. 4. *Herulæ Anglicanæ* (Sorores Anglicæ) etiam Guastallinae a Fundatrice Comitissa Guastalla dictæ. Hæc institutum Barnabitarum imitantur et olim moribus foeminarum sibi adhaerentium emendandis nunc vero puellis erudiendis et educandis destinatae ac anno 1534. a Paulo III. P. approbate Pestini institutioni, eruditioni atque educationi præsent. Pray. Dext. D. Steph. p. 96.

Herulus, juvenis nobilis, parvus herus; *ifjú*, *fiatal úr*. Thök. Diar. II. 323. *Herulus* certe dolori et amori dignus. Besztercz. ág. gymn. Ért. 4875—76. p. 52.

Hesycaista (a gr. *ἡσυχάτης*) eremita, anachoreta; *remete*. Nagy Hier.

Hesychasterium, cella, recessus (Du C. Hesychasterium); *remetelak*. Nagy Hier.

Heterogeneitas, status eius rei, quæ est alius generis, aliena natura; *másneműség*, *különneműség*, *különbözőség*. Rák. Ön. p. 199. I. 7—13. (12.): Nutrit animum nostrum Spiritus tuus, corpus tuum jam gloriificatum confortat carnem nostram et hæc omnia fiunt per communicationem *heterogeneitatis* spiritus et corporis tui *homogenitatis* animæ et corporis nostri, hanc porro recipimus in mensura capacitatis nostræ, id est vacui nostri a *heterogeneitatibus* et impuritatibus, ex quibus consistit peccatum . . . Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 182.

Heterogeneous, 3., non eiusdem generis, alius generis; *különmű, másnemű*. Instit. Arithm. 82. Fractiones dicuntur homogeneæ, si eundem *heterogeneous*, si diversos habeant Denominatores. Rák. Ön. 200. I. 29—34. Vern. Psych. 133.

Heterogenitas, atis, impuritas, res aliena; *tiszátalanság*, *idegen rész*. Rák. Ön. 198. et in regnum Sathanæ præcipitabuntur *heterogenitates*, resurgent *homogeneitates*.

Heteronomia, alienæ leges (*ἐτερονομία*) oppos. Autonomia; *idegen törvény szabás*. Törvt. Msz.

Hethmanus, dux Cozacorum. V. *Hat-*

mannus et Herman. Tör. Tár. 1887. p. 743.

Hexapeda, æ; *hat lábu mérték*. Rau. Elem. p. 423: *hexapeda*, seu linea in longum porrecta, atque sex pedes civiles continens.

Hexarchatus, us, archiepiscopi officium, regio in hodierna Romagna, cuius eura gerebat; *Exarchatus*; Cf. *Exarchia*; *érsekség*. Boudin. I. VIII. 129. Pontifici ultra Ravennae potissimum *hexarchatum* Ariminum, Concham, Pisaurum Fanum, etc. dono dat.

Heydo, onis, V. *Haido*. Tör. Tár. 1888. p. 543., 540.

Hewm, pro: ævum; *örök való idő*. Bék. Pászt. III. 268. an. 1387. heredibus perpetuo et *hewm* dari . . . postularunt.

Hiatus, defectus (Du C. al. s.); *hiány*. Knauz M. E. Str. I. XII. *hiatibus* scatens opus.

Hiatus argenteus, sacculus, marsupium; *zaeskó*. Oláh. Cod. Ep. 266. Cives eius loci præsentarunt reginæ dono *hiatum argenteum* medioerem quingentis Carolis impletum.

Hibernatio, actus hibernandi, hibernia; *telelés*. Rák. Ön. p. 338. I. 33—34. (34.): velle præterea occasione exercitus sui, in Poloniâ *hibernationis* gratia reduendi, sibi subiugare Poloniam . . .

Hidegstitium, (vox hybrida ex hung. *hideg*, frigus et stitium) armistitium, induciæ propter frigus factæ. Arch. Rák. II. 383: Majd armistitium vagy *hidegstitium* követi.

Hidraula, æ, hydrotechnicus; *vízépítő mester*. Art. D. 1840. p. 48.

Hidschera, æ, *Hegira* vel *Hedzsra* annus, a quo Turcæ computant. Kol. Am. I. 16.

Hierarchia iurisdictionis, ecclesiasticæ potestatis gradus; *egyházhatósági fokozat*. Kon. Egyh. 403.

Hierarchia ordinis, ecclesiasticæ ordinis gradus; *egyházrendi fokozat*. Kon. Egyh. 403.

Hierarchia regiminis, idem q. *Hierarchia iurisdictionis*. Törvt. Msz.

Hieracitæ v. **Hieraceni**, (Du C.) Hæretici sectatores Hieracis, qui Aegyptius gente, Manichæus opinione novam sectam producit. Negabat resurrectionem carnis, conjugatis et infantibus regnum Dei intercludebat; *Hierax követői*. Curios. Misc. III. 287. Dum Ethnici armis Ecclesiam infestant, *Hieracitæ* Hæretici vulgo abstinentes dicti, multos sub ficta specie pietatis a vera fide disiungunt.

Hierocerus, (Du C.) gr. *ἱεροκέρως*, sacer præco, qui favere linguis iubet, dum sacra peraguntur, aut qui aliud quidquam inter rem sacram edicit; *szentegyházi hírnök*. Nagy Hier.

Hierodulus, (Du C.) Aedituus gr. *ἱεροδούλος*; *egyházi szolga*. Nagy Hier. Cf. Firm. Math. 8., 21.

Hieroglyphicum, i, **Hieroglyphicon**, res notis arcanis obvoluta, figura, nota arcana, signum, symbolum, enigma; *rejtett írás, rejtély*. Veranes. V. 370. Florum autem sane omnium prærogativa, ut nos bene sperare iubeant, unus tamen præcipuus nempe liliûm *hieroglyphici* huius primas tenet p. 371. Non inepte itaque hoc *hieroglyphicon* liliorum aureorum tue nobilitatis insignia refert.

Hieroglyphicus, 3., symbolicus; *képnyelvű*. Schm. de Ins. 26: *hieroglyphicum*

signum est Sceptrum. Cf. Macro. Sat. 1., 21. Ammian. 17., 4.

Hierologia, æ, inauguratio sponsi et sponsæ ad conjugium; *a házasulandók beszéltelése*. Pár. Páp.

Hieromista, æ, episcopus; *püspök*. Batty. Ger. 4. in Ecclesia mediocres non ita benedictione potentes, ut divini Perfectiores, et illi, qui post *Hieromistas* vestigia formant.

Hieromonachus, (Du C.) dicitur, qui non simplex monachus, sed sacerdos est; *misés szerzetes*. Nagy Hier.; *áldozár barát*. Fej. Jur. Lib. 367.

Hieronticum, (Du C.) Liber liturgicus; *miskönyv*. Nagy Hier.

Hierophilacium, (Du C.) gr. *ἱεροφιλάκιον*, sacrum; *szent rejtékhely, sekrestye*. Nagy Hier.

Hierophylax, *ἱεροφύλαξ*, aedituus, sacristianus; *templomőr, sekrestyés*. Nagy Hier. Cf. Scæv. Dig. 33., 1., 20.

Hieroscopia, *ἱεροσκοπία*; *zsigerjóstás, az áldozati füstből való jóslás*. Schröer. Arch. Gr. et R. 37. *Hieroscopia*, quæ ignis vel fumi in sacrificiis speciem spectabant, ita ut ex fumo recto itinere ad sidera tendente bonum, ex vago autem malum prædiceretur omen.

Hierotheca, 1. monstrantia, arcula eucharistiæ, 2. area reliquias sanctorum continens; 1. *szentségtartó, 2. ereklyetartó*. Nagy Hier.

Hilaria, orum, voluptates, delectationes; *multság*. Ker. Inst. Mil. 93. Neque silentio prætereundum est, quod Proceres . . . Episcopi . . . dies et noctes in . . . commensationibus et *hilaris* . . . exegerint. Cf. Macro. Sat. 1., 21. Vopise. Aur. 1. Lamprid. Alex. Sev. 37.

Himbus, limbus; *aranyfonál*. Schläg. 2146. et 1479.

Hincinde et hinc inde, ap. Suet. Ner. 27. est adverb. loci pro hinc, hinc, hinc atque hinc, ex hac et illa parte; hoc loco adv. temporis pro: interdu, nonnunquam; *egyszer-máskor*. S. de Kz. Chr. II. 1., 19.: *Comunitas Hungarorum* . . . usque tempora duces Geichæ hinc inde huic mundo spolia et pericula dinoscitur intulisse.

Hindulus, pro: *hinnulus*; *őzbak*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 147.

Hinnibilitas, facultas hinniendi; *nyeríthetőség*. Pázm. Dial. 227.

Hippiatrus, i, (*ἵππιατρος*) medicus equorum; *lóorvos*. Reg. Turm. Præt. 94. Faber hic ferrarius Turmæ Prætorianæ *Hippiatrus* (Rossarz) est . . .

Hipotheatio, oppignoratio, obligatio; *zálogosítás*. Ljub. Mon. Sl. V. 191. an. 1409.

Hippagines, (naves, quibus equi vehantur. Fest. 101. ed. Müller.) h. l. rates ad trajiciendum comparatæ; ponto; *révhajó, komp*. Ger. Fähre. Comen. 76: In navigabili flumine . . . cymbis utuntur; imo et ratibus atque *hippaginibus*. Cf. Gell. 10., 25., 5.

Hipparchus, (Du C. præfectus equitum) agasonum magister, præfectus stabuli equorum, (ex *ἵππος* et *ἄρχων*); *főlovászmester*. Cell. Bel. App. p. 823.

Hippobalista, (Du C.) eques sclopcto armatus; *karabélyos*. Bonf. III. 5., 445. Corvinum in utroque cornu duo quadrata catapultarum equitum agmina, quos *hippobalistas* sequebantur, collocasse memorant.

Hipposclopista, æ, V. *Hippobalista*. Veranes. VII. 267. Nec mora ab *hipposclopistis* innumera glandium seges honoris causa displosa, nihil ab iis prætermisum, quod ad plenam emulatamque letitiam pertinet.

Hirciliter, hircorum more; *bak módjára*. Batty. Ger. 264. *hirciliter* viventes.

Hircisare, hircum imitari, mores hirci sequi, in Venerem pronum esse; *bakzani, fajtalankodni*. Szirm. Hung. in Par. 98. Anus *hircisans*. A vén Ketske is meg nyállya a söt.

Hircocervus, *bakszarvas*. Kaprin. Eloq. II. 276. ne perinde verum fieri posse dicatis: hircus est cervus, vulpes est anser, ac ideoque multos dari posse vulpanseres, multos *hircocervos* ultro concedatis etc.

Hirco-gallus, *bak-kakas*. Bárcz.

Hirifalcus, i, falco venatorius; *nemes sólyom*. Edel-Falke. Oláh. Cod. Ep. 504. Nunc venientibus isthuc Maximilian comitis familiaribus emptum *hirifalcus* non faleones, officii mei esse censui hæc paucula tibi exarare.

Hirmologium, Antiphonarum; *énekkönyv*. Ger. Chorbuch. Nagy Hier.

Hirmus, i, Antiphona; *karvers*. Nagy Hier.

Hirotizare, consecrare in archimandritam seu hegumenon; *fölszentelni*. Kon. Egyh. 375.

Hismahelita, pro: Ismaélita, (Du C.) saracenus. Kat. Hist. Duc. 476. venerunt quidam nobilissimi domini cum magna multitudine *Hismahelitarum*. Anonym. 38.

Hispanicos equites ponere, iungere hastas decussatas vel: portis Eriicum oblicere; *gerendával valamit elreteszni*. Wagn.

Hispanus, i, (Du C.) capitaneus; *ispán, főnök*. Thurócz. in Chron. Hung. P. I. c. 45: Et horum quidem capitaneos ipsorum lingua *Hispanos* vocatos existisse et exinde et Hispaniam nomen accepisse tradunt.

Histobæus, *Histobæ*, temosula; *tésla rád*. Ger. Joestange. Pár. Páp.

Historema, tis, gr. *ἱστορέμα*, narratio; *elbeszélés*. Kol. Am. I. 14.: De Imp. Leone Sapiente, cui hoc *historema* debemus.

Historialis, historicus; *történeti*. Pel. Pom. L. V. P. III. Art. II. c. 3.: (Quod virgo gloriosissima fuerit in omnibus et singulis membris decorissima, clarescit) secundo ex *historiali* descriptione. Beng. Ann. Er. Cœn. Præf. Cf. Sidon. Ep. 6., 12.

Historialiter, (Du C.) ut historia perhibet; *a történet szerint*. Batty. Ger. 222. Hoc autem *historialiter* Gedeon.

Historicum, i, factum; *tény*. Tör. Tár. 1888. p. 540.

Historiola, dim. Historiæ; *kis elbeszélés, mende-monda*. Luc. Notæ. 446. ut amico satisfaceret non, ut *historiola* fidem præstaret. Kov. Comm. p. 80. Vern. Met. II. 354.

Historiologicus, i, V. *Historiographus*. Galeoti. Præf. Epigr.

Hectora quis nosset fortem? quis nosset Achillem?

Vixissent si non *historiologicæ*.

Historiophilus, studiosus rerum gestarum; *történetudós, történelem kedvelő*. Hor. Mem. 202. Burian. Blandr. Præf. III. Fej. III. Præf. Ad *Historiophilorum* . . . aviditatem exsatiandam in manus mihi venerunt Honorii litteræ.

Historizare, narrare; *elbeszélni, előadni*. Rozsny. D. 202. Abaza pusa is országinak roltására hadakozván az elmúlt őszszel még pedig minden igaz ok nélkül, azt mi szükség kegyelmed előtt *historizálnunk*, elég az, hogy stb.

Historsum, hinc, (ad. anal. retrorsum); *innen*. Veranes, II. 246. quod cum erit ab eis confectum, omnem illorum stipem, meam cum stipe, quanta maxima fieri poterit, per meos homines magnis itineribus *historsum* transmittam.

Histrio, fistulator; *sipos*. Száz. XVI. 33.

Histrionatus, us, artes, nugæ histrionum; *histrióság, színészkedés*. Pel. Serm. Homo tenetur manuali labore victum querere: qui per *histrionatum* ac iocos dissolutos et trufas etc. volunt ociose vivere . . . peccant. (Aest. 20. f.)

Hoba, æ, *huba*, æ, modus agri cum habitatione coloni (Du C.) (a Germ. Hufe.); *jobbágytelek*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 2. totum in termino orientali ad præfatum monasterium tradimus, exceptis *hobis* tribus. p. 3. ad Gruncita, quicquid superfuit *hobis* quinque, quas fidei nostro dedimus Detrico; hoc sunt *hobas* L. ad Liubnam ad Holunburch tertiam partem civitatis cum vineis XXX. et *hobis* XV. sine curtuli terra.

Hocia, æ, sacrorum præfectus apud Turcas; *hodzsza, főpap*. Dec. Bar. 181. His comotus Bassa succensere is, quod sacerdos seu sacrorum præfectus (*Hociam* ipsi appellant) usurpata pro dignitate religionis loquendi libertate, respondit Bassæ.

Hodeporicum, itinerarium; *út-leírás*. Cod. Evang. V. III. p. 377: Quantis hic natura mirabilibus superbiat . . . in *Hodeporico* videre licet. Cf. Hieron. Ep. 108., 8.

Hodegtria, (Du C.) Vox græca, viæ dux appellata est imago B. M. Virginis, quam Divum Lucam depinxisse dicunt, eo, quod, cum expulsis Latinis Michael Palæologus urbem triumphans ingrederetur, imaginem hanc sibi prælatam pedes secutus fuerit; *kalauszñö*. Nagy Hier.

Hodiedum, adverb. conflatum, hodie + dum = hodie quoque, etiamnum hodie (Du C.); *ma is*. Bod. Un. Hist. Trans. 473. Stephanus A. sedulam *hodiedum* navat operam.

Hodium, (Du C.) odium. Magy. Tör. Tár. XI. 43. iniurias, rancores, *hodia*, offensas. Cod. de Sztára II. 25: Favore, amore et *hodia* partium postergatis . . . inquirant.

Hodnagio, Hodunagio, V. Castri Capitaneus; *hadnagy*. Tör. Tár. 1890. Kandra Reg. 246. Pfahl. Jus. Georg. XXVI. Magistratus, qui generatim populo Castri (provincialibus) præerant, hi fuerant: Comes Castri . . . Comes Curialis . . . *Castri Capitaneus*, Hungaris Hadnagy (antiquitus Hodnog, Hodnog, latina terminatione *Hodnagio, Hodunagio* hic non Centurio erat, sed Centurioni-us præfectus).

Hodosophia, æ, institutio, disciplina; *iskola*. Teut. Schul. I. 457; a quisquiliis, spinis ac Scholasticæ Theologiæ barbarie reurgata *Hodosophia*.

Hoffnicza, V. *Hofnyeza*. Quel. Sieb. I. 177. an. 1494. pro paxidibus *hoffnicza* vocatis.

Hofisare, vox a Germ. *Hof* = aula, per affluxum Græcæ originis *Цер* lat. *isare* sermoni Italico (izzare) et Gall. (iser) Germ. (isi-

ren) familiarissimum, nostris quoque acceptissimum, more med. lat. formata, significat idem ac salutare, assentiri, more aulæ familiarium honorem, urbanitatem, ministeria præstare; *udvarolni, kurizálni, tisztelni*. Fjp. Szám. p. 226. an. 1426: lautenistis, qui *hofisarunt* ante dominam.

Hofnyeza, æ, idem, ut videtur, quod aliis locis bombardæ, tormentaria. Forte a Germanico *Haubmützen* vulgo *Haubnützen*, tormentum curtissimæ formæ magno cum ore; *tarczk*. V. Brandt Glossarium boh. — morav. Brünn 1876. p. 71. Cod. Telek. XI. 28. Fidelitatem vestram requirimus, quatenus certas *hofnyezas* transmittere debeatis. XII. 165. Item unam Bombardam vulgo *Hoffnyiza* et unum *tarczk* . . . ducatis:.

Hola, æ, alpes; *magas hegyység*. Con. Max. A. 141: Walaelus duo ovilia habet . . . ad radices Alpium, quas *Holas* nominant.

Hold, census ab aratro, ad quem arandum dimidia dies insuntur; *földadó*. Cf. Ger. *Morgen*. Magy. Tör. Tár. IX. 146. dicti jobagiones et rustici unum *Hold* in quarta ebdomada a die *datarum* presencium computando, alium vero census similiter *Hold* dictum in septima ebdomada a dicta quarta ebdomada . . . sine mora et recusa solvere debeant.

Holm, collis; *halom*. Urk. Sieb. II. 334. an. 1369. in colle curreret (sc. meta) ad aliud *holm*.

Holma, collis; *halma*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 68. inde versus occidentem, ad *Brzegd holma*.

Holocaustoma, tis, (Du C.) holocaustum; *áldozat*. Batt. Ger. 224. ædificavit aram . . . cujus *holocaustomate* quotidie adoratur. Cf. Tertull. adv. Jud. 5. adv. Marc. 5., 5. fin.

Holochrysus, 3., (Du C.) totus aureus; *egészen aranyból való*. Nagy Hier.

Holographum, manu sua scriptum. Georch. Ért. 185. ha egész rendelkezését tulajdon kezével maga írta és aláírta (*holographum*) a rendelkező.

Holographus, 3., (Du C. Holografus) *ὁλόγραφος*, sua manu scriptus; *sajátkezű*. Cher. Jus. Eccl. II. 245. Si Testamentum privilegium sit *holographum* seu ab ipso Testatore scriptum propria manu et subscriptum, nullus testis requiritur. Cf. Hieron. adv. Ruf. 3., 5. Sidon. Ep. 9., 41. Isid. Orig. 5., 24.

Holosericus, 3., (Du C.) totus ex serico; *egészen, tiszta, selyemből való*. Thöck. Diar. II. 332. Czafragh cœruleum *holosericum*, auro textum fl. 36. Cf. *Holosericus*. Lampr. Heliog. 20. Vopise. Aurel. 45.

Homagialis, eliens, subiectus; *alattvalói*. Fej. X. 4., 147. Terram Nonæ Marchiæ cum omnibus Civitatibus, castris, munitionibus, oppidis, villis, prædis . . . nec non feudis, feudalibus Vasallis, *homagialibus*.

Homagialis florenus, domino feudali præstandus fl.; *vérdíj*. Tör. Tár. 1887. p. 346. sique quinquaginta iuveni *florenus* 200 *homagiales* conficiebant.

Homagialis obligatio, sub pœna capitis et amissionis bonorum iurejurando suscepta obligatio; *hódló kötelesség*. Pár. Páp.

Homagialitas, promissio fidei; *hódló, hűségfogadás, hódlolat*. Fej. X. I. 4., 90. Eadem Elisabeth Joanni Duci Masoviae, *homagialitatis* titulo . . . 3400 florenos annuos addidit,

1. **Homagium**, 1. *vérdíj, fejeváltság, pénzbírság*, 2. *hódlótság*. Verbőczy 493. Sed quia de *Homagio* ac Marciis *Homagialibus* mentio sæpenumero præhabita est, ideo sciendum breviter, quod *Homagium* dupliciter accipitur. 1. Uno modo secundum leges quasi *hominis ligum* seu ligamen. Et est fidelitas præstita superiori per inferiorem B. Vel est fidelitas, quæ debetur soli Principi, nullius alterius fidelitate salva. 2. Alio modo sumitur *Homagium* secundum communem usum et tunc est: muleta vel æstimatio homicidarum, quæ talis est, ut homicidæ redimant se ab his, quibus competit, iuxta æstimationem capitum suorum, ultra alias pœnas pro actibus potentiariis penes homicidium forsitan patris, debitas et infligi solitas. 3. Nonnulli tamen dicunt: *Homagium* pretium esse hominis perempti: Licet absurdum sit ita dicere. Nam mortuus nullo pretio redimi et a mortuis suscitari potest. Sed homicidæ ne talionem subeat, ut caput suum et non illius quem peremit, redimat, necesse est. 4. Et hoc: si manus iudiciarias vel adversæ partis evaserit. Nam si in persona sua detineri poterit homicidiumque deliberate A) patratum fuerit, non *Homagium* suum deponere, sed pœnam capitalem subire debet. Molnár Patv. 24. Samb. Tyn. Czir. Hist. Jur. 94.

2. **Homagium**, æstimatio, pretium; *fejváltóság*. Ger. Werth. Stat. Jur. I. III. p. 86: Quod si homo occisus fuerit, dominus *homagium* sive æstimationem hominis mortui solvere tenebitur.

3. **Homagium**, fides, fidelitas; *meghódlás, hódlótság*. Fej. VII. Ad lect. 21: Mathæo quoque de Trechin ad Caroli Regis *homagium* tracto.

4. **Homagium**, (Du C.) *obsequium*; *hódlolat*. Gall. homage. Rák. Ön. p. 476. I. 18—20. (20.): Sed tu plasmasti me Deus, tu finxisti et cor hoc carnum et sensus meos; iuxta esset, ut et illi præstarent gloriam tibi, et adorationis et amoris *homagium* exhiberent.

5. **Homagium**, talio V. *bírságum*; *hasonlóval való viszonzás v. megtakolás, megtorlás, fogat fogért, szemért szemért bírság*. Veranes. VI. 164: Quæ damnatio ad vos quoque demanavit, quum patricidæ vestri ducentis aureis nummis a digna morte absolventur ad I.XV. *talionem* hanc sine hostimentum, quod vos *homagium* vocatis, Corvinus deduxit.

6. **Homagium**, ius iurandum episcoporum, quod ecclesiæ præstabant; *egyháziak esküje, egyház iránt való eskü*. Batt. Leg. I. 577: *Homagium* nolim hoc loco sumi pro *homagio* illo seu hominio, de quo tandem in Ecclesia Dei fuit disputatum; certum quippe est hominum seu *homagium* a fidei sacramento fuisse diversum minus enim fidei sacramento, quam hominio adservabantur episcopi.

7. **Homagium**, æstimatio capitis; *fejeváltság, ember díja*. Georch. H. T. I. 49. Moln. Patv. 24. *Homagium* quasi hominis ligamen vel quod homo, civiliter consideratus in pretio legali valet. Est autem duplex: integrum et vivum; et hoc vivum *homagium* medietatem duntaxat facit integri.

8. **Homagium**, sacramentum fidei; *hűségi eskü*. Ger. Eid. Kronst. I. 441.

9. **Homagium**, V. *Hold* = Fronabgabe. Cf. Brandl. Glossarium 64. Szamota

hagy. 1469. *Homagium* vulgo hold dictum lortalicium Zagħwa deducere et importare vouissent.

Homagium integrum, Hom. mortuum. V. s. *Homagium* 7.

Homagium mortuum, muleta pro occiso pendenda; *holt díja*: 66 flor. *véndíj*. Jogt. Eml. T. I. p. 191. Pár. Páp. Törvt. Msz.

Homagium vivum, redemptionis capitis; *eleven ember díja*. Szegedi Rubr. Pars. I. p. 450: Rustici, verberatorum Nobilium *viva homagia* persolvant. Decret. Uladis. Regis 1514. (i. e. redemptionem capitis 400 fl. constantem). Pár. Páp. Tör. Tár. 1888. p. 388: perpetuus mendicus in amissione amborum pedum meretur *vivum homagium* fl. 40. Jogt. Eml. T. I. p. 494.

Homella vel Omelia, (a gr. *ὁμῆλιν*) homilia, oratio sacra; it. *omelia*; *szentírást taglaló beszéd*. Száz. XIII. 684.

Homerothromus, i. (gr. *ἡμεροδρομος*); *tábori futár*. Reg. Mil. p. 46: *Homerothromos* seu *Cursori* castris.

Homicidalis, homicidialis, (Du C.) homicidium concernens; *gyilkossági*. Kat. Hist. VIII. 349. Præterea iudicia spiritualia et *homicidialis* . . . P. præpositus . . . in ecclesia C. . . tenebitur per se vel suum hominem iudicare. An. Sc. I. 402. an. 1315. Rep. Cast. p. 12. a. : Perlatum ad te a quodam fuerat . . . mulierem . . . *homicidium diligenter* adhibere.

Homicidarius, i. homicida; *gyilkos*. Ljub. Mon. Sl. IX. 401. an. 1440. Cf. Auctor. Paneg. ad Const. 4.

Homicidium causale, cædes fortuita; *vétellen gyilkosság*. Törvt. Msz.

Homicidium culposum, cædes supplicio digna; *vétkes gyilkosság*. Törvt. Msz.

Homicidium deliberatum, destinatum; cædes studio quasita; *szántszándékos gyilkosság*. Törvt. Msz.

Homicidium qualificatum, cædes gravior; *súlyosb gyilkosság*. Törvt. Msz.

Homiliarium, liber homilias continens; *homiliákat tartalmazó könyv*. Pár. Páp.

Homileta, æ. (Du C.) concionator; *egyházi szónok*. Hor. Mem. 435.

Homiletica, disciplina, doctrina contionum; *egyházi szónoklattan, prédikáló mesterség*. Nagy Hier. Törvt. Msz.

Homileticus, 3. (Du C.) ad contiones pertinens; *egyházi beszédet illető*. Hor. Mem. 435.

Homilia, æ. sermo (Du C.); *homilia, gyűlésben való beszéd*. Kaprin. Eloq. I. 2. Pleurumque *Homilias* vel (ut postea dixerunt) Postillas Sancti Ecclesiae Patres usurparunt. Quod Latinis Sermo est ad Populum, id esse Græcis Homiliam. *ὁμιλος* enim cœtum, turbam, plebem, vulgum significat, *ὁμιλῶ* autem idem est ac in cœtu versor, colloquor, sermonem ad populum habeo. Unde *ὁμιλία* congressus, conversatio, ad populum sermo.

Homines subsonitu unius campanæ, unius loci incolæ apud Siculos; *egy községhez tartozó lakosok*. Hajnik Perjog. 348.

Hominum, Homagium, fidelitatis sacramentum; *hűbéri eskü*. Vuch. Jur. Feud. 162. Jus exigendi Vasallagium, Lehnseid, Lehnspflicht seu iuratum fidelitatis reveren-

tiaque promissionem, quod iusiurandum et *hominii, homagii* nomine venit . . .

Hominum, Homagium præstare, in clientelam se conferre; *jobbágy-ságba lépni*. Wagn.

Homusia, æ. natura eadem; *hasontermészet*. Nagy Hier.

Homusios, (Du C. Homousion) eiusdem naturæ; *ugyanazon természetű*. Nagy Hier.

Homo, V. Antrustio.

Homo bonus, homo fide dignus; *hiteles ember, bizodalni férfitű*. Han. Mon. Jur. II. 28. an. 1312: consuetudines debeant probari per *bonos* . . . *homines*. Kandra Reg. 433.

Homo regius, a rege missus, fide dignus homo, procurator Regis; *király ember, eskető, vallató királyi biztos; király képe*. Pris. p. 92: Ita . . . constat eos (sc. pristaldos) non raro provinciam *hominis regii* administrasse, a munere Advocatie . . . hand alienum. Georch. II. T. II. 451. Száz. XV. 620. — Szirm. Glos. 97.

Homicidium, homicidium; *emberölés*. Ljub. Mon. Sl. XI. 88. an. 1323.

Homogeneitas, (Du C.) *ὁμογενής*, status eius rei, quæ est similis v. eiusdem generis V. *Heterogeneitas*; *hasonló, ugyanazonmûség, ugyanazonosság*.

Homogeneous, 3. similis vel eiusdem generis; *hasonlemű, egyenmű*. Inst. Arithm. 82. Quænam ergo Fractiones sunt *homogeneæ*, quænam heterogeneæ? Fractiones dicuntur *homogeneæ*, si eundem heterogeneæ, si diversos habeant Denominatores; cum enim Denominator indicet speciem earum partium, quas Fractio ex integro denotat, evidens est eas Fractiones denotare partes eiusdem speciei ac proinde esse *homogeneas*, quæ eundem habent Denominatorem.

Homofusius, 3. similis naturæ; *hasonló természetű*. Fej. I. 64. et dum de Homousio et Homousio taceri decernitur.

Homologare, (Du C. profliteri) consentire, probare; *törvényesen megérősíteni*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 544. Quæ partes omnes unanimiter *homologaverunt* omnia supra dicta dicentes sibi esse iustissime iudicatum.

Homonotus, hominibus notus; *emberek előtt ismeretes*. Series Ban. p. 462: Irritatus generoso responso Germanus *homonota* ambitione, et crudelitate (Rattkaii utroque) infamis, de tollendo e medio Zrini cogitare cepit.

Homousiones, v. *homousiani* v. *homousianistæ*, (Du C.) appellati ab Arrianis Catholici; *egy kivoltvitatók*. Nagy Hier.

Homousianus, 3. (*ὁμοουσianos*) eiusdem naturæ; *ugyanazon lényegű*. Kaprin. Eloq. I. 545. revocate etiam Sanctissimum *Homousii* nomen, revocate Sacrosanctum Trinitatis mysterium. Cf. Hieron. Ep. 77. 2.

Homuncioniste, *Photiniæ*; *Jézus emberzók*. Szerdah. Celebr. I. p. 6. Fuit . . . Photiniis ille, . . . qui cum in Syriam, quæ valde celebrabatur, Ecclesiam omnium favore adscitus esset, eamque aliquanto tempore, ut bonus et Catholicus Pastor administrasset, novam hæresim disseminare cepit, negans Divinam in Filio cum Patre substantiam, et omni consummatam perfectione identitatis similitudinem, parens propudiosæ et blasphemæ illius sectæ effectus, quam Pho-

tiniani deinde iidemque *Homuncionistæ* referente Augustino appellati, contaminarunt.

1. Honor, (Du C.) officium, magistratus; *tiszttség*. Szegedi Rubr. Pars. I. p. 84: *Honorem* Comitatus (Publicum in Comitatu officium) Nobilis accipiat.

2. Honor, quem ecclesia patrono præstabit; *azon megtiszteltetés, melyben az egyházzal a kegyurnak mint különös jötevőjét részesíti*. Kon. Egyh. 193.

Honor aquæ benedictæ, quum patronus præ omnibus fidelibus aqua benedicta conspergeretur; *szentelt vízzel való áldás elkövetése* (kegyúr megtiszteltetése). Kon. Egyh. 193.

Honor familiaratus Aulae Cæsareo Regiæ, dignitas pincernarii regis; *királyi asztalnoki méltóság*. Pr. Pr. 143. an. 1777. Beszth. Lev.

Honor processionis, quum patronus festo agmine exiperetur; *diszmenettel való fogadtatása a kegyurnak*. Kon. Egyh. 193.

Honor thuris, quum thuris honores præcipue patrono darentur; *külön tömjénezés* (kegyúr megtiszteltetése). Kon. Egyh. 193.

Honorabilitas, (Du C.) titulus in epistolis; *tisztelendőség*. An. Sc. II. 200. an. 1527: petimus vestram *honorabilitatem*. Fabr. Urk. 142. an. 1503.

Honorabiliter, honorifice, cum dignitate; *tisztességesen*. Száz. VI. 45. Vita St. Steph. 37: Dux obviam tyroni Christi cum fidelibus . . . procedit et *honorabiliter* suscepit. Cf. Ammian. 29. 2. Capitol. Macr. 5.

Honorancia, æ. (Du C. honor) munus honorificum; *méltóság*. It. *onoranza*. Ljub. Mon. Sl. IX. 440. an. 1440. *honorancia* annualis.

Honorus (in Camb.), qui solvendam syngrapham solvendum recipit; *névbesszűlő*. Art. D. 1840. p. 68.

Honoranter, V. *Honorabiliter*. Cod. Dipl. And. I. 445. 158.

1. Honorantia, æ. honor, reverentia; *tisztelt*. Vuch. Jur. Feud. 42. In literis investiture saepe numero occurrit collatio integrorum prædiorum et territoriorum cum formula: cum omni honore, cum omni *honorantia*.

2. Honorantia, æ. (Du C.) honor, pompa; *honorantiae convivium*; *laula convivia*; *diszes ebéd, lakoma*. Ljub. Mon. Sl. I. 222: *honorantiae* conviviorum in castris sunt prestante.

Honoraria, orum, munuscula; *borra való*. Arch. Ver. Sieb. VIII. 4. 93. *Honoraria* kosten viel, wir aber sind arm. Cod. Dip. Brüss. III. 222. Cf. Plin. Ep. 10. 144. Tertull. Idol. 10. Ulp. Dig. 41. 6. 1. 26. 7. 8.

Honoratio Literarum Cambialium, solvere, pensare lit. Camb.; *díjazás*. Germ. das Honoriren. Cod. Camb. Merc. 33. *Honoratio Literarum Cambialium* est earundem seu per ipsum Trassatum seu per Presentantem seu denique per tertium aliquem extraneum ad honorem Trassanti vel Indossanti aut etiam illi, ad cuius rationem Trassata edita est, testandum vel in toto, vel in parte præstita Acceptatio vel iam acceptatarum in termino facta solutio.

Honoratio, homo loco, dignitate conspicuus æ numero non nobilium; *tisztessé rendű, jelesebb állású személy*. Jókai Kárp. Z. 527. néhány okosabb *honoratio*, a ki

nem tartotta rangjához illőnek az utcákon végig verekedni. Georch. Ért. 128. Georch. H. T. IV. 137.

Honoratus, i, (in Camb.), in cuius nomine syngrapham solvendum suscipit; *megbecsült*. Ger. Honorat. Art. D. 1840. p. 68.

Honores, prerogativae, privilegia; *ki-váltások*. D. Ráczk. p. 20: dum . . . ad vestras possessiones Tenuta, honores et officiolatus . . . pervenirent.

Honorificabiliter, venerabiliter; *tiszteletteljesen, tiszteltetvel*. Vita S. Steph. 71. veruntamen virum spirituali legatione sibi transmittendum *honorificabiliter* suscipito, venerabiliter habeto. Kat. Hist. Du C. 566.

Honorificare, (Du C.) honorare, honoribus et dignitatibus cumulare; *tisztelni*. Wagn.

Honorificatio, (Du C.) honorum et dignitatum cumulatio; *megtiszteltetés*. Pel. Dom. II. Adv. s. I. c. 6. *honorificatio* . . . electorum.

Honorificenter, (adv. contra regulam formatum a honorificus) honorifice; *tiszteltetvel, megtisztelő módon, kitüntetőleg*. Rák. Ön. p. 183. l. 7—9. (8.) . . . ad secretius colloquium in suburbano areis horto a praedicto principe *honorificenter* exceptus fui.

Honorificentia, æ, (Du C.) honor, dignitas, pompa; *tiszteltet. Ljub. Mon. Sl. I. 21. et passim. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 261: Habebit Archiepiscopus omnes introitus et omnes honorificentias.*

Honus, eris pro: *onus*, (Du C. 2.) vectura V. *Cumulus*; *fuar* (Bytel = vitel).

Hophnicza, æ, V. *Hofnyecza*. Szék. Okt. III. 147. ingenia nobis transmittere deberetis videlicet *Hophniczas* duas.

Hophnycka, æ, V. *Hofnyecza*. Száz. VI. 289. In domo doleatorum pixides vulgo tharaczek et *hophnycka* volem 2.

Hoplotheca, libri continentes setorum Patrum acute dicta, quibus tanquam armis ad refutandum utebantur; *fejgyertyán*. Nagy Hier.

Hopnariis, villici; *majoros, geréb*. Arch. Ver. Sieb. XXIV. 125.

Hopnerius, i, villici; *gazda*. Ger. Hufner. Quell. Sieb. I. 466. an. 1507. *hopnerio* . . . pro subsidiis expensorum.

1. **Hora**, æ, horologium; *óra*. Száz. XVII. 774. Kroust. II. 76., 80., 181.

2. **Hora**, æ, tempus; *Textum v. s. Formulatum; idő*.

Hora, Omnium horarum homo; *komoly és tréfás dolgokra alkalmas ember*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 405. *Omnium horarum homo*. Dicitur qui seriis pariter ac iocis est acomedatus.

Horæ, (Du C.) liber precum; *imádságos könyv*. S. de Kz. Chr. II. 4., 5. Quumves enim Kalman est vocatus, cum libros habebat, in quibus, ut Episcopus, legebat suas *horas*. (Car. Szabó non recte vertit: *olvasa vala a maga óráin*, rectius: *olvasa imádságait*.)

Horæ Canonice, (Du C.) officia diurna, quæ in Ecclesiis fideles psallendo exequuntur, sic dicta, quia certis horis recitari debent. Hæc autem septem numero sunt scilicet: Matutina, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Vespera, Completorium; *papi szolozsma*. Cher. Jus. Eccl. II. 42—43. In quem scopum præsertim *Horæ Canonice*, quæ psalmis, lectionibus et sacra Scriptura, et S. Patribus extractis diversisque precibus sacris constant, plurimum conducunt.

Horæ integræ, horæ occupatione vacuæ, liberæ, quibus quis ad libitum utitur; *szabad órák*. Rák. Ön. p. 32. l. 28—29. (28.) . . . *horas integras* ad fenestras platearum consumpsi . . .

Horæ regie, tempus muneris officium exequendi; *tiszti órák*. Törvt. Msz.

Horologium pulverium, horologium arenarium; *clepsammidium; főveny-, porondóra*. Tör. Tár. 1890. p. 367.

Horaria machina, machina, quæ horologii ope movetur; *óramű*. Pray Hist. p. 50: *Horaria machina* miri rarique operis.

Horarium, liber horas canonicas continens (Du C. horarius); *énekes könyv*. Száz. XXVII. 344.

Horarius, 3., unius horæ (Du C. al. s.); *egy órai*. Prop. Reip. p. 40: Quomodo non eodem abducit momento tempestas horizontem, ita non est *horarius* maximarum rerum interitus.

Horatim, (Du C.) per singulas horas, in horas; *óránként*. Tör. Tár. 1887. p. 556.

1. **Horda**, æ, *satrapia* (Du C. al. s.); *kormányzóság, tartomány*. Curios. Misc. III. Synopsis Chronologica X. De Progressu Turcarum sub quo dein tota Christianitas inter Tartaros defecit et ipsorum imperium reductum est ad paucas reliquias et divisum in *Hordas* seu parvas satrapias.

2. **Horda**, æ, agmen; *horda, csorda, sereg*. Bel. Comp. Hung. Geogr. 562. Reliqui extra peninsulam in *Hordas* id est agmina divisi sub tentoriis degunt.

Horebitæ, Hussitæ q. v.

Horganizare, organo pneumatico canere; *orgonázni*. Georg. Sirm. I. 493. et campanas resonare precepit pulsatoribus et ignem grande flammam (tem) et horganum ad *horganizandum*.

Horiperda, (ad normam *paniperda*) qui perdit horas ludendo chartis lusoriis; *időfecsérlő*. Szentiv. Cur. Misc. II. P. II. 304.

Horisonus, 3., horas sono indicans; *órákat ütő*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 251. Ast *horologium rotatile* seu *horisonum* inventum est a Germanis anno 1530.

Horizontaliter, ad libellum, ad libramentum; *vízszintesen*. Germ. horizontal. Curios. Misc. 207. Cur fumus ex caminis prohibeatur erumpere flante vento *Horizontaliter*?

Hornamentaliter, honeste, ut decet, cum dignitate; *tiszteletteljesen*. It. ornate. Georg. Sirm. I. 238. Interim ad convivium sororis incepit se preparare *hornamentaliter* sicut decet militi.

Hornare, sternere, struere. V. s. *Gibaria jejunia; teríteni*. Ger. decken.

Hornik, custos sylvarum (a slav. hora: sylva); *erdei csász. Tag*. Erd. II. 68. 1749.

Hornus, i, ornus; *gyertyánfa*. Tkal. Mon. E. Zagr. II. 125. an. 1217: ad arbores *hornos*.

Horogarius, artifex horologiorum; *órárs*. Fjp. Szám. 574. an. 1443.

Horographicus, 3., lineamentorum descriptionem continens; *alakját leíró*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 400. Sacrae coronæ Hung. Notitia *Horographica*, Politica, Historica.

Horographus, (ὁρογράφος) annalium scriptor; *történetíró évek szerinti*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 46.

Horologiarius, i, V. *Horogarius*. Tab. Conser. Epist. Proc. P. II. p. 166. Kuk. Jur. II. 188.

Horologista, æ, V. *Horogarius*. Száz. VIII. 641. Fjp. Szám. 78., 182.

Horologium attrahere, horologii pondus revolvere; *az órát felhúzni*. Ger. die Uhr aufziehen. Pr. Pr. 37. an. 1767. Beszt. Lev.

Horologium Horisonum, hor. quod aras indicat; *órákat ütő óra. Horisonus*.

Horologium mensale, *asztalióra*. Thök. Diar. II. 355. Unum *horologium mensale* destructum fl. 5.

Horologium rotatile, hor. rotis instructum; *kerékekkel járó óra*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 251. Sicut Italici Campanarum sic Germanis *Horologiorum Rotatitium* et sonantium debetur inventio.

Horologium solare, (Du C.); *nap-óra*. Ger. Sonnenuhr. Arch. Rák. VIII. 323.

Horologium umbraticum, alias *sciathericum*, *Horologium solare*; *nap-óra*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 251. Plinius Anaximenem Milesium facit primum inventorem *horologii sciatherici* . . . Sed hæc ipsa *umbratica Horologia* mera umbra fuere.

Horoma, (Du C.) visio (a gr. ὁράω); *látomás*. Pár. Páp.

Horopeus, i, *Horogarius*. Kass. P. P. II. 74.

Horopter, conspicillum; *néző czélpont*. It. orottere. Ger. Visier. F. Balass. Cas. Steph. App. Si visibile in *horoptere* collocatum sit, quod libet eius punctum apparet in concursu radii per centrum oculi retroducti et ipsius *horopteri*.

Horripilatio, onis, 1. (Du C.) cum capilli præ horrore eriguntur, 2. tremulus motus, qui in febris reversione accidere solet; *1. haj borzadása, 2. borzongás, 4. Bene Med. I. 59., 2. Poor J. Zselisz.*

Horrologium, *horologium*. Tör. Tár. 1888. p. 566., 567.

Hortalitium, (Du C.) parvus hortus; *kis kert*. Szék. Okt. I. 450.

Hortari, passive: moneri, invitari; *intetni*. Batty. Ger. 30. Angeli *hortantur* ad bened. cendum. Cf. Varro ap. Prisc. 793. P. Gell. 15., 13., 1. Auct. B. Hisp. 1. fin.

Hortilis, e, hortensis; *kerti*. Martonf. 403. Item universa seminata *hortilia* quamplurima valentes fl. 25.

Hortulana, æ, fem. ad hortulanus; *ker-tészné*. Corp. Gram. 167.

Hortulania, æ, hortus; *kert*. Sup. An. Sc. I. 470. an. 1440: Item non est pradium, neque tabernæ, neque molendinum, neque *hortulanie*.

Hortunus, orto q. v.

Hortus floralis, hortus floribus constitutus; *virágkert*. Greg. Aesth. 104. Horti possunt dispesci in Oeconomicos (quo referendi: pomiferi, florales, botanici etc.) Voluptarios (Lustgarten) et mixtos.

Hortus gallofrancicus, hortus gal-lorum modo cultus; *franczia kert*. Greg. Aesth. 104. Quatenus tamen hortus *gallo-francicus* ob symmetriam ibi dominantem ad Architecturam refertur.

Hortus vinearius, vinea; *szőlős kert*. Nagy. Jus. Trans. Sax. 69.

Horula, æ, (Du C. 4.) dem. ad hora, temporis punctum; *óráska, percz*. Batty. Leg. III. 607. an. 1496. vix credibile est . . . totius anni peccata una horula . . . recensere. Moln. Patv. 43. Rep. Cast. C. Et vix a furti perpetratione quadrantis horulæ spatium defluxerat. Veranes. VII. 72.

Hos, horis, pro : os; *sáj*. Batty. Ger. 43. quasi uno hore id agunt.

Hosa, æ, tibiale, caliga; *nadrág, galya*. Gall. heuse. Ger. Hosem és Hosen. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 426. Quatuor linteamina lecti, auriculare, duo paria *hosarum* . . .

1. Hospes, (Saxo) advena (Du C.); *vendég polgár, telepes*. Szer. Not. p. 50: in presentia ipsorum . . . *hospitum* (id est: Saxonom). Kuk. Jura I. 63. an. 1242: quod . . . cum placuisset in Zagabria in monte Greech civitatem liberam construere et ibidem *hospites* convocare. Hajnik Perjog. 40.

2. Hospes, caupo; *körsmáros, vendéglős*. Wagn.

Hospes latinus, advena ex Italia; *olasz földről betelepített vendég*. Hajnik Perjog. 40.

Hospes Teutonicus, Saxo, advena e Germania; *Németségzögből betelepített vendég*. Jus. Fland. p. 4. Adreas II. rex 1206. Saxones, idem Andreas an. 1224. *Teutonicos hospites* appellat. Hajnik Perjog. 40.

Hospita, æ, hospitium; *lakás*. Fjp. Szám. 6. : Item pro *hospita* sua 2 fl.

Hospitacio, (Du C.) servitus hospitii præstandi; *beszállásolási kötelezettség*. Szék. Okl. III. 177. Eisdem omni *juvamine* et auxilio et *hospitatione* esse debeat.

Hospitalaria, æ, (Du C.) deversorium; *vendégfogadó*. Pel. Pom. S. In Nat. Dom. s. II. c. 6. Diversorium est *hospitalaria*, ad quam homines divertunt ab extra ad hospitandum.

Hospitalarii Melitenses, *keresztes vitézek*. Cher. Jus. Eccl. I. 297. Tales erant *Hospitalarii*, qui xenodochium administrabant. Hierosolymis prope sepulcrum Domini, primum quidem tantum pauperes, infirmos et peregrinos hospitio excipiebant, attardius etiam militabant, inde a Saracenis turbati ad insulam Rhodum se receperunt, hac quoque amissa insulam Melitam obtinuerunt, unde *Melitenses* dicuntur, hi existunt in Italia et Sicilia.

1. Hospitalaris, e, ad xenodochium situs, vergens; *menház mellett fekvő*. Oltv. Act. Synod. 44. Episcopo Samuele Vulcan extra portam *Hospitalarem*.

2. Hospitalaris, hospitalis; *vendégül fogadó, vendégszerető*. Chr. Dubn. p. 28: Quo viso dux magis gavisus, putabat, quod ei pro terra quadam *hospitalari* misissent.

1. Hospitalarius, i, curator nosocomii; *kórházi gondnok*. Kronst. II. 352, 379. an. 1536.

2. Hospitalarius, (Du C.) diversorius; *vendégfogadó*. Ger. Gastwirth. Kronst. I. 366.

3. Hospitalarius, i, ex ordine cruce signatorum. V. *Hospitalis frater*; *veres barát*. Szirm. Glos. 97.

Hospitalarius grangiae, caupo; *vendégfogadó*. Bék. Pil. P. I. 79.

Hospitale, (Du C.) nosodochium, valetudinarium; *ispótláz, kórház*. Knauz M. E. Str. I. 43., 49. Kronst. I. 738. Száz. 1897. p. 136. Fej. II. 282. III. 378.

1. Hospitalensis, ad hospitale pertinens; *kórházi*. Kronst. I. 741.

2. Hospitalensis, is, magister, curator nosodochii, valetudinarii; *kórház-mester, gondnok*. Fjp. Szám. 248. Item Johanni Willach *hospitalensi* den. 20.

Hospitalierus, i, nosocomus, qui assidet agroto; *betegápoló*. Ljub. Mon. Sl. XI. 219. an. 1347.

Hospitalis fratres, fratres, qui Hierosolymis in Hospitali suo peregrinos et egrotantes recipiebant (inde ducunt nomen). Ordo eorum in patria nostra (primum Strigonii) sæc. XII. consederat; Hungarice: *Sz. János lovagok*; dux vel antistes fratrum et hospitalis est *Magister Hospitalis* vel *Hospitalium*; *Hospitalii*, orum idem ac *fratres hospitalis*. Cod. Dip. Arp. Cont. II. 348., 263. Magistro et fratribus *Hospitalis* S. Stephani Regis Strigoniensis . . . salutem 143. Et terra Jubil, que est *Hospitaliorum*.

Hospitalis monachus, curator peregrinantium et egrotorum; *az utasok és betegek gondozója*. Piszter Szt. Bernát. I. 405.

Hospitalis Sancti Johannis Jerusalemiani, V. *Hospitalis fratres*. Cod. Dip. Arp. IV. 439.

1. Hospitalitas, (Du C.) studium, quo quis afficitur erga peregrinos, quos benigne excipit; *vendégjog, vendégarátság*. Száz. XIII. 30. *hospitalitatis* et securitatis gratia. Cf. Civ. Off. 2., 18., 64. Martial. 4., 64., 28.

2. Hospitalitas, (Du C.) hospitium, invitatio, procuratio; *vendéglátás, megvendégelés*. Szék. Okl. IV. 51. honesta et competens *hospitalitas*.

Hospitare, 1. habitare, cœnas obire, 2. hospitio excipere (Du C.); 1. *vendégnek lenni*, 2. *megvendégetni*. Kronst. III. 255. an. 1550: apud popam . . . *hospitanti* 543: quod Joan . . . ipsum Glesam *hospitavit*. Thurócz. In Ladislao rege c. 82. Tör. Tár. 1893. p. 20.

1. Hospitatio, (Du C.) Zalužina, Descensus; *szállásadás vagy vkihez beszállás, szálláspénz*. Tör. Tár. 1893. p. 13., 49.

2. Hospitatio, benignitas in excipiendis hospitibus (Du C. al. s.); *vendégszeretet, megvendéglés*. Pel. Pom. L. II. P. II.: Nam in hac visitatione helisabat et iohannes speciale per eius *hospitationem* gratiam adquisiverunt.

Hospitalivus, 3., hospitalis, liberalis; *vendégszerető*. Pel. De s. Thoma s. c. 2: Non habuit *hospitalivum* focum vel quo caput reclinaret.

Hospitalus, us, V. *Condesceatus*.

Hospitalium, dem. ad hospitium; *kis vendégfogadó*. Irod. Közl. VI., IV. 463. Cf. Ulp. Dig. 9., 3., 5. Hieron. Ep. 47., 41., 108., 44.

Hospitalium Designator, idem quod *Furarius*. V. s. *Campi Mareschalius*; *szállásmester, szállásosztó*. Ger. Quartiermacher.

Hospitium, iudicis curiæ officio inserviens locus; *az ütlő mesterek hivatalos helyisége*. Hajnik Perjog. 229.

Hospodar, V. Despota idem ac Dominus. Száz. XIV. 578. Car. Bel. De Arch. 36. Hinc illis (Wayvodis) peculiare subinde ac vernaculum nomen, *Hospodar* seu *Gospodar*, quod *Despotam* Sarmatis notat inditum.

Hosso, onis, *husso*, Acipenser huso (Linn.). *viza*. Quel. Sieb. I. 291. an. 1500.

Hostenditiæ, (Du C. *Hostenduciae*); *katonai adó*. Vuch. Jur. Feud. 172. Redemptio servitorum militarium generatim dicitur Adoha, Versilberung der Lehendienste. Huius species sunt *Hostenditiæ*, Fahrtdlösung, Heersteuer in specie sic dictæ seu præstationes pecuniariae, quibus redimitur servitium vasalli domino præstandum. *Hostenditiæ* dicuntur Adutorium, quod faciunt dominis Romam cum Rege in hostem pergentibus vasalli, qui cum eis non vadunt. Vox ipsa derivatur ab Host, quod exercitum, militiam significat.

Hostia, æ, (Du C. 4.) panis ad sacrificium Eucharisticum; *ostya*. It. ostia. Sermon. Cat. 145. Fractio *hostiæ* significat Christi mortem.

Hostia salutaris, V. *Hostia*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 526. mundis manibus et contritione devota offerenda est *hostia salutaris*.

1. Hostiarius, (Du C. 4.) ostiarius, ianitor; *ajtónálló*. It. ostiario. Prisc. Serv. p. 32. *Hostiarius* Ostiarius seu custos ostii, *der Thürhüter* cuius art. 13. Sigism. Decr. II. anno 1405. mentionem facit. Kuk. Jura I. 204.

2. Hostiarius, alias: ostiarius, (Du C.) primus gradus ordinis ecclesiastici. De eorum ordinatione hæc legitur in Ordine Romano et libro Sacramentorum S. Gregorii: Ostiarius cum ordinatur, postquam ab Archidiacono instructus fuerit, qualiter in domo Dei debeat conversari, ad suggestionem Archidiaconi tradat ei Episcopus claves ecclesiæ dicens: Sic age quasi redditurus Deo rationem pro rei rebus, quæ istis clavibus recluduntur et tradat ei Diaconus ostium ecclesiæ; *ajtónálló*. Batty. Leg. III. 268. an. 1372.

Hostiatim, (Du C.) ostiatim; *kapuról kapura*. Fragm. Chron. Rhythm. temp. Ludov. I. Engel. Mon. Ung. Bécs. 1809. p. 22. Mendicant *hostiatim*. In turmis suæ gentis.

Hosticum, i, terra hostilis; *ellenséges föld*. Tör. Tár. 1890. p. 441. ut hiherent in *hostico*. Cf. Liv. 8., 38., 2. Plin. Paneg. 29., 3. Eum. Paneg. ad Constant 43.

Hostilicium, Hostilitium, munus militare; *hadi kötelezettség*. Kuk. Jura I. 158. an. 1481. facinus exoptans . . . in exercitu aut *hostilicio* sive *vojseina*.

Hostilitas, atis (Du C.) animus hostilis, inimicitia, simultas; *ellenségesség, ellenségeskedés*. Kass. P. P. I. 271. Ad anteverendas *hostilitates* et licentiosas mutuas aggressiones . . .

Hostimentum, (Du C. al. s.) talio, muleta. V. s. *Homagium* 5.; *bírság*.

Hostiolum, dim. ab ostio; *kis kapu*. Obs. Jadr. 403. Sed in illo pavimento infimo erat *hostiolum* quoddam, quod secundum libitum in dicto Carabo volentium aperiebatur atque claudabatur.

Hostisia, (Du C.) hospitatus, hostagia, hostia; obligatio hospitaliter excipiendi; *szállásslolgálat*. Batty. Leg. I. 437: *Hostisiae* . . . erant — servitutes mansioni addictæ, quæ ab hospite ratione domicilii sui quotannis domino præstabantur.

Hostium, (Du C.) Ostium, porta; *ajtó*. Han. Mon. Jur. II. 54. an. 1312. *hostium* . . . turris, debeat habere duas claves.

Hotar, vox. orig. Slav. sign. confinia, limitem. (V. Miklosich Etym. Wörl. p. 86.);

határ. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 68. unde (tendit) ad mege *hotar*.

Houstat, Loca Curiarum; *házhely, udvarhely.* Ger. Hofstätte. Cod. Dip. Arp. Cont. VIII. 43. tam *loca curiarum* que *houstat* dicuntur.

Hringus, i. (Du C.) castrum ad formam circuli munitum (Zeuss: die Deutschen und die Nachbarstämme S. 737: «Ahd. hring, hrinc, nhd. Ring. Die Ringe oder Hage waren eine Art von Festungen bei den Avaren); *eröd.* Raë. Mon. Sl. VII. 298. an. 796: Heirichus dux . . . *hringum* gentis Avarorum . . . spoliavit. Zsigm. Hist. 13: bellum in Avaros decernit; collecto ergo exercitu in hostem a. 791. movet, qui terrore percussus duo munita (*Hringos* vocabant) ad utramque partem Danubii ripam posita derelinquit.

Huberius, pro: uberius; *bövebben.* Batt. Ger. 29.

Huboista, æ, tibicen: *oboista, tárogató.* Arch. Rák. VIII. 392. Staab, Vice-Colonellus, Supremus Vigiliarum Praefectus, Quartiriorum Magister, Annona Magister, Adjutarius, Chirurgus, Profus, *Huboistae*.

Huduornicus, i, V. Udornicus. Fej. I. 75. Juxta quam etiam sylvam unum *Huduornicum* meum Boez nomine, quem ad serviendum cum duobus fratribus suis praedicto Monasterio Sancti Benedicti obtuli.

Huffnitzbugschen, (Ger. Haubitzbüchse) tormentum curtissime formæ; *tarack.* Magy. Tör. Tár. IX. 66. bombardas 22 et *huffnitzbugschen* 200 et ultra. V. *Hofnyca.*

Hugonottus, i. (Du C.) nonnullis dem. ab Hugon, Hugo alicuius haeretici v. coniurati; aliis derivatum ab *Idgnohs* (Iguenots, Ignots, Egnots, Eugenots) Ger. Eidgenossen, quo nomine Reformati Genevae insigneabantur; primum nomen ludibrio inditum; deinde Reformati Galliae ita cognominati; *hugenotta.* F. Forg. Comm. 387. omnes novae religionis homines deinceps Gheusii vocarentur, quemadmodum in Francia *Hugonotti*.

Hui, hui, interjectio veterum Hungarorum. Cornid. Rel. Vet. Hung. 58. In cladis Merseburgensis descriptione legitur ex Hungarorum parte ante praelium turpem et diabolicam vocem «*hui, hui*» auditam fuisse, qua sine dubio equos suos incitare solebant.

Hufas, atis, (Du C.) incola, eiusdem urbis seu regionis; *földi.* Bod. Hist. Eccl. III. 304.

Huleus, (a gr. ὄλκος) sulcus, via (Du C. al. s.); *barázda, út.* Mall. F3: Proinde non pigebit iteratâ operâ *huleus* istius formæ de tegere.

Humanalis, (Du C.) humanus; *emberi.* Pel. Pom. In nat. Dom. s. V. c. 4. Tertium mysterium declarabimus suavitatis *humanalis*.

Humanatio, (Du C.) incarnatio, qua Verbum divinum homo factus est; *megemberesülés.* Pel. In nativ. Dom. s. VI. 6. secundum notabimus mysterium ex ipsa divina *humanatione.* Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 61. Batt. Ger. 174.

Humanista, æ, discipulus, qui humanioribus studet; *felső gymnasiumi tanuló* (1848 elött). Tör. Tár. 1888. p. 201.

Humanisticus, 3., humanus; *emberi természethez illő, kegyes.* Száz. XXII. 555.

2. Humanisticus, ad humanistam (sc. discipulum) pertinens. Pécsi főgymn. Ért. 1894/5. p. 46.

Humanitas, ætas virilis (Du C. al. s.); *férfi emberkor.* Georg. Sirm. I. 41. quia si illi ad *humanitatem* pervenerint, etiam erit magna strages inter Hungaros.

Humaniter se habere, politum et humanum se præbere in commercio cum aliis; *mivelten viselkedni.* Frak. Mát. lev. II. 38.

Humanum testimonium, testimonium præsens; *tanubizonnyitás.* Hajnik Perjog. 123.

Humanus, In humanis agere, vivere; *élni.* Oláh. Cod. Ep. 35. Initio rerum dum Rex adhuc Ludovicus felicitis memoriae, dominus meus in *humanis* agetet . . .

Humectatio, actus humectandi; *nedvesítés.* Curios. Misc. 54. *Humectatio* enim est affusio humanis accessio.

Humeralis, is, 1. thorax, amiculum, 2. (Du C.) vestis sacerdotalis, velum humeris imponi solitum; 1. *mellény,* 2. *vállkendő, nyakravaló.* 1. Thök. Diar. II. 335. Unus *torax* seu *humeralis* muliebre, ex holoserico caeruleo, cum fimbrys argenteis habens fibulas argenteas albas ad formam tulipanorum fl. 20. Arch. Rák. VIII. 318: *Humeralis* muliebre ex tela vulgo Haar-Mantl. 2. Tör. Tár. 1886. p. 554. Száz. XXVII. 682. — Buny. Vár. tört. III. 88. Cf. Paul. Dig. 49., 46., 14.

Humerosus, 3., latus et robustos humeros habens; *vállas.* Bel. Comp. Hung. Geogr. 584. qui vero posteriorum eius (Asiae) inhabitant partem, *humerosi*, facie flaccida, sima nare, turgidisque labris.

Homicidia, æ, Homicidium; *emberölés.* Georg. Sirm. I. 75. quia Hungarii habent tres naturas: invidia, blasfemia et *homicidia*.

Humicubatio, somnum, quietem humi capere; *földön való alvás.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. p. 294. severa castigatio carnis: *humicubationes* per complures noctes.

Humiditas, humor; *nedvesség.* Gall. humidité. Vern. Psych. 60. Sic etiam *humiditas* in aëre produci atque a nobis sentiri dicitur.

Humidiusculus, dem. ad humidus; *kissé nedves.* Kov. Oce. 59: Raphani solo pingui et *humidiusculo* delectantur.

Humiliare, (Du C.) dehonestare, humilem facere; *megalázni.* Rák. Ön. 17. S. de Keza Chr. I. 3., 3.: quibus devictis et *humiliatis* sibi fecit subiugari. Cf. Tertull. Or. 13. adv. Marc. 5, 20 fin. Hieron. adv. Jovin. 1, 18. Sidon. Ep. 5, 14 fin. Ammian. 30., 4.

Humiliare se, submittere se, submitte se gerere (Du C. al. s.); *megalázkodni.* Wagn.

Humiliati, (Du C.) ita dicti in Italia, maxime in Lombardia, viri quidam ac mulieres regulariter et in congregatione viventes . . . qui in omnibus verbis et operibus suis magnum ostendebant humilitatis exemplum, quos V. Pius papa 1570-o abrogavit; *alázatos szerzetesek.* Nagy Hier.

Humiliatio, submittio, animus demissus (Du C. al. s.); *megalázás, megalázkodás.* Rák. Ön. 46. Cf. Tertull. Virg. vel. 13. adv. Herm. 7. Patient. 13.

Humilitatio, V. Humiliatio. Rák. Ön. p. 440. l. 24—22. . . Deus enim se in tan-

tum humiliare volens, est potentum *humilitatio* . . .

Humiliter, humiliter. Szilády Tör. Magy. Eml. VI. 198. *Humiliter* oro Excellenciam Vestram.

Humipedus, 3., terrestres; *földön-mászó.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 134. Hejtallalt est avis *humipeda*.

Humor, affectio animi; *szeszély, érzés.* Rák. Ön. 187. *humoris* et morum contrarietas.

Humorem habet mirabilem, homo ingenii instabilis et haudquaquam ad vitam socialem facti: mutabili vir ingenio et a motibus nostris multum alieno; *szeszélyes.* Wagn.

Humorositas, natura difficilis, animus morosus (Du C. al. s.); *szeszélyesség.* Vern. Psych. 549. Respectu durationis sensuum plures naturae adversi status distinguuntur: *humorositas*, fodicatio, hypochondria, demissio enim et melancholia *Humorosus* sine ulla aut certe ex levissima saltem causa ab uno animi statu ad ei oppositum e. g. ex effusissimi gaudii ad eum tristitiae et vicissim momento citius transire solet.

Humorosus, 3., festivus, facetus; *humoros, tréfás.* Vern. Psych. 286.

Humotenus, (ad normam: oretenus) usque ad humum; submitte, demisse; *alázattal.* Fej. VIII. 1. 506. et pro eodem *humotenus* provoluti. Dipl. reip. Rag. 108.

Huncuteria, æ, (a Germ. Hundsfott) nequitia; *ebhendség, hunczutság.* Száz. VI. 544. Uno verbo: *huncuteria*.

Hundredus, i. (Du C.) Aluredus rex Angliae indigenarum rapinas volens compescere totius angliae pagos et provincias in comitatus primus omnium commutavit; comitatus in centurias, id est, *Hundredas* et in decimas, id est, in trithingas divisit, ut omnis indigena legalis in aliqua centuria v. decima existeret. centuria talis praefectus erat *Hundredus; százados.* Új Magy. Muz. III. 197. Omnes Comitatus et *hundredi* et *trethingii* et *wapentacii* sint ad antiquas *firmas* absque ullo incremento exceptis dominicis maneriis nostris.

Hungaricallis, nude positum pro: florenus Hungaricallis; magyar forint. Tör. Tár. 1886. p. 520.

Hungaricallis, Hungaricus; magyar. Magy. Jogt. Eml. I. 128.

Hungarides, Hungari; magyarok. Dec. Bar. XIV. Equid et *Hungaridum* pergis male carpere lingnam.

Hungariensis, Hungarus; magyarországi. Kon. Egyh. 94.

Hungaris, Hungaricus; magyar. Boc. Hungar. p. 44:

Nil ad te quasi pertineat, defendere terram, *Hungarin*, hinc distent quod tua regna procul.

Hungarisis, (genius) natura Hungarica V. s. *Doctiloquus; magyar szellem.*

Hungarismus, i, genus dicendi hungaricum; *magyar társalgás.* Bék. Debr. főisk. törv. 140. ad coferendum *hungarismus* plagas habento et propter pernoctationes earundem apud se se tres denarios penduntur. Cf. ibid. 137. Hor. Mem. 456.

1. Hungarizare, linguam Hungaricam propagare studere; magyarosítani. Ger. magyariziren. Jus. Fland. p. 28: comites . . . ibi *hungarizati* sunt. Corp. Gram. 402.

2. **Hungarizare**, hungarismis uti; *magyar módon használni*. Galeoti. 102. Quis enim ille Deacus Gergellus, Bathorius Gaborius, Gestius Ferentius, Redeus Furentius etc. Hysteron Proteron ignoranter *Hungarizando* usurpantibus.

3. **Hungarizare**, hungarice loqui; *magyarul beszélni*. Bék. Debr. főisk. törv. 422. Ne hungarismus, cum notabili huius scholae propudio porro serpat . . . *hungarizantibus* contradicendi facultatem habeant.

Hungarizatio, usus linguae hungaricae; *magyar beszéltetés*. Bék. Debr. főisk. törv. 448. *hungarizationes*, utpote scholae existimationem misere depascentes.

Hunguus, i, starius (mensura) venetus; *véka*. Ljub. Mon. Sl. I. 42.

Huro, (fors. a voce *Hure* ap. Du C. vox teutonica ab *hueren* (hören) conducere, *hire* Anglis) conductor; *bértő*. Tör. Tár. 4893. p. 49: item duae mansiones nostrorum, qui vulgo *Huro* appellantur, cum terris, possessionibus ac vineis dedimus. Arp. O. IV. 53. an. 1273.

Husaro, onis, eques Hungaricus; *huszár*. Cod. Ep. Pet. Paz. I. 188. ut militibus sive *husaronibus* Uvariensibus stipendiariis trecentis nunc in expeditione bohemia militantibus unius mensis stipendium submittere velles.

Huso, onis, thunnus (Du C. *magdorum* piscium species); *viza*. Ger. Hausenfish. Thüroz. In Andr. Rege. c. 43: misit Caesari 50 corpora immensorum *Husorum*, et duo milia lardorum, mille tauros ingratos. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VI. 149. Postquam *Thunni* (*Husones*) in Ponto Euxino pepereant. Istiv. Hist. V. 91. *Usones*. Mare. Chr. II. 50.

Husonale, locus husonibus alendis et capiendis. V. *Huzonale*; *vízafogó hely*. Fej. I. 484. iuxta quod praedium insula una et *husonale* de quo *husonali* tert' a pars contigit ecclesiam.

Hussaricalia, arma sic dictorum husaronum, equitum Hungaricorum; *huszár fegyverzete*. Kronst. II. 82.

Hussaro, huszár. Frak. Mát. lev. II. 407: Alius ordo est equitum levis armature, quos *husarones* appellamus; hi pro una angaria 40 fiores voluit ad unum equum. Arch. Rák. IX. 81. Veranes. I. 449., 233.

Hussarus Subofficialis, decurio ita dictorum husaronum; *huszár altiszt*. Cons. Sumpt.

Hussitae, (Du C.); *Husz követcői*. For. Ser. p. 54., 55: Ex decimo quinto saeculo producit unicam tantum officinam venalium Haresum, qua fuit erecta a Joanne Husso Bohemo circa annum Christi 1407. quam is repleverat et ex erroribus Waldensium, et Wicleffitarum . . . *Hussitae* postea dicti sunt *Calixtinii*, quod pro Calice tanquam pro aris et focis pugnant. Not. Rel. II. 404.

Hussiticus, ad Hussitam pertinens; *huszita*. Numi Hung. 157.

Huszarius, i, V. *Hussaro*. Tör. Tár. 1884. p. 341.

Huszaro, onis, V. *Hussaro* (Du C.) Molnár Patv. 27. Szegedi Rubr. Pars. II. p. 23: *Huszaronis* stipendium (*Huszár*, eques Ungaricus levis armature. Sic dictus ex *Husz* et *ár*, eo, quod ex proventus et quasi pretio 20 colonorum (*husz jobbágyuk az árán*))

obligarentur DD. Praelati, et Barones unum ejusmodi Equitem secum ad castra Regis ducere, ut patet ex Ferd. I. decreti 1542. art. 32: Praelati, Barones et alii possessionati penes personam Regis bello intersint et ex *vinginti colonis unum equitem* secum ducant. Aliter Mikl. Et. Wth. 448. qui id a gr. *κορυσαρχος*, ture. kursan, it. corsare derivandum putat. Cf. Ethnogr. 1900. XI. évf. I. füz. p. 47—48.

Huszarones Aulici, satellites aulae; *udvari huszárok*. Prise. Serv. p. 39: *Huszarones Aulici* quales in fragmento Libri Rationarii super erogationibus Aulae Regis Hungariae Ludovici II. de anno 1526. in Christiani Engel Monumentis Ungricis pag. 220 et 221. numerantur.

Huszarus dominalis, satelles, servus domini; *ári huszár*. Kass. Jur. Civ. I. 126.

Huszsazarus, i, V. *Hussaro*. Szárm. Hung. in Par. 38. sed dum *Huszsazarum* in auxilium satellitum accurrentem et a longe Teremette! clamantem audisset, Heros iste in eiudatus Aube! Tarumdadum! Tarumdadum! effusus. Menyörgő Teremette est figura Rhetorica sive Parenthesis apud *Huszsazaros*, quam, dum lethalem ictum curva sua framea hosti infligit, interiere solent . . .

Hutta, æ, officina metallica; *huta*. Ger. Hütte, Huttenwerk. Opin. in montanisticis 92. Szerdah. Celebr. II. p. 21: His accedunt domus duae, vulgo *Huttæ* aliquandis mineralibus. Brezny. II. 444.

Hutmannus, Decanus (in montanisticis) V. s. Pannisatus; *felvigyázó, hutamester, bányaőr*. Opin. 1802. 62. Nov. Calend. 229.

Huzarones, (Du C.) V. *Huszaro*. Cf. A *huszár* nív onnan eredt a *huszárra*. Mert egy halálának mindig *husz* az ára.

Sárosov. Et Veranesis adaeque a numero 20 derivat hanc vocem, quia viginti jobagiones unum banderistam praestabant.

Huzista, æ, V. *Hussita*. Thüroz. 228. Sectae cuius imitatores maxime in Bohemia et eius partibus cum nobis sint propinquiores, *Huzistas* vocamus.

Huzonale, is. Gros. H. Ph. III. 75: Alveus ille fluminis, ubi Husonum et Antaeorum piscatio e voto cedit, patria voce *Tanya*, dicitur, latine *Huzonale* vocant. Fej. I. 484.

Hybernalis, hibernus; *téli*. Molnár Patv. 77. quid Militi *inquarterizanti* inque stativis aestivalibus aut *Hybernalibus* existenti vel *transennaliter* constituto praestari . . . debeat.

Hybernium, (Du C.) hibernum tempus; *téli idő*. Cod. Alv. II. 231. et summa in Capitulatione posita per totum *hybernium* administraretur. Ibid. ut ita per totum *hybernium* administrarentur carrus fœni nro 47392.

Hydricea, æ, mensura frugum et liquidorum, metreta frumentaria (Du C. *Hydria*); *mérő*. Samb. Tyrn.

Hydromantia, (ὑδωρ + μαντεία) vaticinatio ex aqua V. s. *Geomantia*; *vízből való jóvondóls*. Nagy Hier.

Hydrophylacium, (ὑδωρ φυλάκτειν) aquarum receptacula; *vízgyűjtő*. Curios. Misc. 333. Credibile autem est sub hoc monte latere vastissima *Hydrophylacia* seu aquarum voragine, cum ex eius radicibus tot tantique

tam in Poloniam quam in utramque Ungariam orientur amnes.

Hydrophylax, (Du C.) custos aquarum; *vízőr*. Nagy Hier. Cf. Cod. Justin. 41., 42., 40.

Hydrotechnus, i, hydrotechnicus; *vízí tudós*. Törvt. Msz.

Hydmantes, (Du C.) gr. *ὑειμαζόμενοι*, dieti pœnitentes publici, qui propter enormia et turpia quedam delicta etiam ab ipso Ecclesiae porticu, ubi ceteri pœnitentes stabant, areebantur, coacti sub dio remanere omnibus aëris iniuriis expositi, cilicio induti; *hidegben veszékeltők*. Nagy Hier.

Hymnarius, liber hymnos continens (Du C.); *énekes könyv*. Száz. XXVII. 347.

Hymnidicus, 3., hymnos canens, laudes dicens; *dicsőítő*. Luc. Regn. Dalm. 74. Traguriensem Civitatem intravimus, ubi una a Clero et universo populo in honore et gaudio recepti Laudes *hymnidicas* honorabiliter recepimus.

Hymnificus, 3., in hymni formam reductus; *énekbe foglalt*. Batty. Ger. 45. *hymnifica* benedictio.

Hymnista, æ, laudum præco, laudes hymnis celebrans; *énékben dicsőítő*. Pár. Páp.

Hymnizatio, hymnorum decantatio; *dicsőítő énekek zengedezése*. Pel. Pom. I. X. P. III. Art. II.

Hypante v. Hypapante, (Du C.) gr. *ἡπαπαντή*, festum Purificationis Mariae ab oecursu seu obviatione tunc facta a sene Simeone et Anna vidua; *alázatos találkozás*. Nagy Hier.

Hyperaspista, Hyperaspistes, protector, defensor; *oltalmazó, védő*. Syll. Pos. Praef. A. 2. Han. Hist. Eccl. 312.

Hyperdulia, æ, (a gr. *ὑπερδουλος*); *új kiváló tisztelet, szolgálat*. Pri. sac. I. p. 59: Mutuus iste Virginis et Hungarorum amni tantum valuit, ut Leopoldus . . . veteri Austriacorum cultui patrio *hyperdulam* adderet . . . et provincias novo Sacramento *succenturiaret* in militiam virginis.

Hyperocha, æ, reliquum, residuum, quod restat; *a zálog árának adósságát felülhaladó része*. Törvt. Msz. Cf. Tryphon. Dig. 20., 4., 20.

Hyperphysice, præter communem naturam; *természetszerűtlen módon*. Ger. übernatürlich. Br. Resp. 40: Actione oris in prima et propria significatione *hyperphysice* manducare.

Hyperphysicus, 3., communem naturam excedens; *természetszerűtlen*. Ger. übernatürlich. Br. Resp. p. 46: *Hyperphysicam* quoque manducationem nullam aliam esse, quam veri et substantialis corporis Christi.

Hyperspeculare, meditando nimis inquirere, subtiliter cogitando et scrutando modum excedere; *túlságosan vizsgálólni, okoskodni*. Vern. Psych. 186. Sed et reciproca cogitationum in colloquiis communicatio maiorem in modum commendatur; praeservat enim hominem ab unilateralitate et *hyperspeculante* illa idearum netione, in quam facile labitur is.

Hypobrichium, (Du C.) *ὑποβρίχιον*, submersio, abyssus; *tengermélység*. Nagy Hier. Cf. Tertull. Idol. 24.

Hypocaustorium, (Du C.) in Monasteriis, ubi Monachi simul sese calefaciunt. Foenus; *kandalló*. Nagy Hier.

Hypocaustum, ὑπόκαυστον, vaporarium, cubile, conclave calidum; *fűthető szoba*. Hist. Eccl. Ev. 188. atque veniente Sacerdote Catholico adstantes Aetholico *hypocausto* excedere iubet. Cf. Vit. 5., 40. Plin. Ep. 2., 17., 23., 41. Stat. Silv. 4., 5., 59.

Hypocrisis, simulatio; *képmutatás, álnokság*. Rák. On. 496.

Hypocriticus, 3., falsus, fucatus; *ra-vasz, színlelt, álszentkedő*. It. ipoerito. Gall. hypocrite. Ger. heuchlerisch, scheinheilig. Patr. Const. 433. Gallus *hypocriticus* peperit si dogma.

Hypopere, arum, pro: *hippoperae*, arum; *ruhaszák*. Ger. Mantelsack. Opin. P. II. Sec. II. Cap. V. (dd) 2.

Hypostasis, substantia; *tényeg, alap*. Otia. Bachm. 376. At in quo quæso dictionario invenies *hypostasim* significare fiduciam? bene autem substantiam, fundamentum, firmitatem. Brezny. 432. Cf. Cod. Justin. 4., 4., 6. Hieron. Ep. ad Damas. 43.

Hypostaticæ, (ὑποστατικῆς), substantiæ; *tényegileg*. It. sostanzialmente. Gall. substantiellement. Ger. wesentlich. Kaprin. Eloq. II. Præf. Humana in Christo natura Verbo *hypostaticæ* unita.

Hypostaticus, 3., ad coniunctionem nature humane et divine pertinet; *az isteni és világi természet egyesülésére vonatkozó*. Száz. XXIX. 453. Unio *hypostatica*. Bod. Hist. Un. Trans. 285.

Hypotheca optionalis v. **selectiva**, delectui permissum pignus; *szabad választást engedő záloglekötés*. Törvt. Msz.

Hypotheca specialis, névszerint való zálog. bestimmtes Unterpfand. Törvt. Msz.

Hypotheca tacita v. **legalis**, lege permissum pignus; *törvényes zálog*. Törvt. Msz.

Hypothecare, (Du C.) pignori dare; oppignerare; *zálogosítani*. Cod. Dip. Brüss. II. 456. usque ad integrum solutionem dictorum Ducentorum Milium florenorum assignat et *hypothecat*.

Hypothecaria actio, zálogi kereset. Nagy. Jus. Trans. Sax. 97. *Hypothecaria actio* datur creditori ad persequendum pignus adeoque et legatario ad persequendas res hereditarias, quæ omnes legati nomine tacite atque ipso iure ei sunt pignori obligatae.

1. **Hypothecarius**, i, qui pecuniam erga pignus erogat; *zálogos hitelező*. It. creditore. Gall. hypothécaire. Ger. Gläubiger. Art. Diat. Pos. 425. Alia vero per neutram partem exacta in dimidia saltem parte nec simul et semel sed successive Dominis Terrestribus sive *Hypothecariis* exsolvi et præstari possint, liceatque Dominis Terrestribus Proprietariis, qui a *Hypothecariis* Possessoribus non secus quam erga Depositionem integrum talismodi censuum et Datiarum Bona sua relucere potuissent.

2. **Hypothecarius**, i, pro: (Du C.) apothecarius; *gyógyszerész*. Ljub. Mon. St. XVII. 466. an. 4422: Zaninus . . . *hypothecarius* . . . emerat certas species et res pro apotheca sua.

3. **Hypothecarius**, 3., ad pignus per-

tinens; *hitelzálogi*. Beng. Ann. Erem. Cæn. 73. Super quindecim sessionibus . . . nec non Curia Nobilitari in oppido Kethely situata pignoratício seu *hypothecario* iure investitis.

Hyparchus, i, pro: hipparchus; præfectus eorum, stabuli magister; *főlovászmester*. Bell. Cell. 823. *Hyparchus, i, m. der Stallmeister, főlovászmester, Stalmistr.*

Hypodamas, eorum dominus; *tőrszelidítő*. Szamosk. IV. 76. Petrus Angelus senex, eavaluator, *hypodamas* idest eorum dominus.

Hypodromus, hippodromus; *lovagló tér*. Száz. XVII. 780.

Hypogryphus, rectius: Hippogryphus a poëta Italo Bojardo cognominato ficta vox fictitiæ et antiquis prorsus ignota avis, quam Wielandus postea ad Pegasus transtulit; *tőgrifkeselyű*. Ger. Rossgreif. Syll. Pos. E2: Habeo facultatem cogitandi de monte aureo, de chimæra, de syrenibus et *Hypogryphis*.

Hypotamus, i, hippopotamus (Du C. Hypotamus); *víziló*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VII. 204.

Hyssmaclita, Ismaelita (saracenus); *izmaelita*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 61. et inde protenditur ad locum, ubi Bozafuka cadit in Wios, qui fluit subter villam *Hyssmaclitarum* de Opus.

Historia, sic dictæ *passiones*. Deutsch. Schulord. I. 51. (Damit ist wohl die Darstellung respect. Erzählung der Leidensgeschichte des Heilands gemeint, die jetzt noch an vielen Orten in der Charwoche geschieht.)

I

Iberica cera, cera epistolæ muniendæ; *spanyol viasz*. Pár. Páp.

1. **Ibex**, (Du C.) rupicaprae genus; *vad kéréske*. Schläg. 1667. (pele) (Dief. wilthock). Cf. Plin. 8., 53., 79. Isid. Orig. 12., 4. Hieron. Hiob. 34., 4.

2. **Ibex**, ehenus (Dief.); *ebenfa*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 447.

Ibi-ubi, aliquo; *hol-holnem*. Száz. VII. 646.

Ibicinus, 3., ebeninus; *ebenfából való*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 447.

Ibix, capreolus; *zerge*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 447.

Ibrix, idem quod Erinaceus; (Dief.); *sűdiszró*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 447.

Ichnographia, V. *Ichnographia*, descriptio, delineatio. Luc. Regn. Dalm. 243. ubi et loci *ichnographia* pro clariori intelligentia posita est.

Ichnobates, (ἰχνοβάτης) vestigia premissis (canis); *nyomon követő*. Patr. Const. 173. Qui famam nomenque sui corrodit amici. Ille vel *ichnobates* vel mibi Labros erit. Cf. Ovid. Met. 3., 207. Hygin. Fab. 481.

Ichnographia, (ἰχνογραφία) designatio, primæ lineæ; *helyrajz, alaprajz*. Opin. P. II. de ordine Jud. C. XXII. §. 9. *Ichnographia*, seu accurata loci ædificiæ delineatio. Tör. Tár. 1890. p. 514. Cf. Vit. 1., 2.

Ichnographice, lineamento, adumbrando; *alaprajzban, vázlatosan*. Czvit. Spec. 50. Ostium vel Atrium nature *ichnographice* delineatum.

Ichthyocolla, pro: ichthyocolla, gluten piscium; *vízahólyag*. Ger. Hausenblase. S. Benkő. Top. Misk. 52. Turbida (musta) clarificantur aut *ichthyocolla* aut argilla. Cf. Cels. 5., 2. Plin. 7., 56., 57.

Ichthyophax, gis: pisces edens; *hal-evő*. Bonf. I. 6., 93. A principio et palustri materia profugorum multitudo easas facere, victum piscatura queritare, *ichthyophagum* ritu vivere.

Ichthyopolium, forum piscarium; *halpiacz*. Pár. Páp.

Ichthyotrophium, vivarium piscium; *halastó*. Pár. Páp.

Icolator, iolulator; *alakos*. Schläg. 2019. (kurvas, pakocsás).

Icon, onis: imago, effigies; *kép*. Arch. Rák. VIII. 313. *Iconem* B. Mariae habens. Cf. Plin. 8., 54., 80.

Iconismus, i, idem ac *Icon* (Du C. al. s.); *kép*. Fr. Balass. Casul. Steph. 1. Explicatio *iconismi* casulæ p. 2. Vestimento huic annexum est Collare K.

Iconoclasta, simulacra evertens; *képmromoló*. Törvt. Msz.

Iconoclastismus, simulacrorum opugnatio, versio; *képmromlás*. Fej. Jur. Lib. 406: vetusta monumenta . . . *iconoclastismo* pessumverunt.

Iconographia, æ, descriptio imaginum; *képleírás*. Törvt. Msz.

Iconolatra, æ, imaginum cultor; *képtisztelő*. Törvt. Msz.

Iconomachus, i, V. *Iconoclasta*;

képmromoló. Cher. Jus. Eccl. II. 144. quam disciplinam retinuit Ecclesia contra *Iconomachos*. Not. rel. I. 234.

Iconomus, **Yconomus**, economus; *gazda*. Knauz M. E. Str. II. 497., 524. ipsius Capituli *Iconomus*.

Ics-oglan, (a turc. *itsch*, pars interior et *oglan*. juvenis) puer nobilis a ministerio principis; *apród*. Ger. Page. Thury Tör. Magy. Tört. Eml. II.

Ictum facere, prolium, pugnam committere; *megütközni*. Georg. Sirm. I. 69. mox castra sua versit contra eum et *ictum* fecit cum eis.

Ictus, contractum pro: iuris consultus; *törvénytudós*. Vuch. Jur. Feud. 60. Constitutum Feudale *Ictis* Lehnstamm Lehnsum quantum dictum, latissima est significatio.

Ictus arcualis, *íves lövés*. Fal. Arch. Mil. 143. Tormenta bellica, ut locus designatus contingatur, tripliteiter diriguntur 4. ita, ut axis tormenti sit parallelus cum horizonte et tum *ictus* dicitur *parallelus*, Kernschuss vel Horizontal-Schuss; 2. ita, ut tormentum usque in primum gradum supra lineam horizontalem elevetur et tum *ictus* dicitur germanis Visier-Schuss; 3. cum secundum summam elevationem ita disponitur tormentum, ut eum linea horizontali faciat angulum 45. grad. inde fit *ictus arcualis*, Bogen-Schuss.

Ictus Cunicularis, *akna vágási jog, tárnua vágási jog*. Juriev. Jur. Met. 96. Proprietario Cuniculi hereditarii competit *Ictus Cunicularis* i. e. Jus non solum in Campo

libero sed etiam in alieno Campo metallico, cui videlicet Cuniculum suum intulit, in altitudine $\frac{3}{4}$ -o a basi cuniculari computando item $\frac{3}{4}$ -o in latus mineras delectas, ut proprias eruendi, tollendi et retinendi. Beszlb. Lev.

Ictu oculi, momento v. puneto temporis; *szempillanát alatt*. Wagn.

Ictus oculi, vita humana; *szempillanát* (emberi élet). Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 24.

Ictus unius sagittae, (ad spacium); *tövésmpi távolság*. Ger. Schussweite. Cod. Dipl. And. V. III. p. 109: ad spacium *ictus unius sagittae* iungit quemdam locum.

Icuncula, æ, parva imago; *képecske*. Schwandt. Serip. Rer. Hung. ad nostra usque tempora continuati multisque in locis auctiores redditi antiquissimis demum *icunculis* exornati. Suet. Nero. 36.

Id nominis, id, illud nomen; *ilyes név*. Szamosk. III. 216. a quodam Græco Pana (*id nominis* hodie apud Græcos Paulum valet) . . . per medium dorsum tormenti globo percutitur.

Idea, æ, descriptio, adumbratio (Du C. al. s.); *tervezet*. Ger. Entwurf. Pfahl. Jus. Georg. II. 62. Geometra operans prævie *Ideam* (projectum) Excisionis huius adumbrare . . . solet. Arch. Rák. II. 431: hæc sufficiant pro *idea*, mert de modalitate exequendi többet nem irhatok.

Idealia, (ab idem) accuratum exemplum fundamentalia præcepta, sententias continens; *szabályrendeletek, elvi jelentőségű határozatoknak hű másolata*. Coll. II. 347. Orsz. Lev. *Idealia* Militaria, *Idealia* Oeconomica, *Idealia* Contributionalia.

1. **Idealis**, (ab idem) : ejusdem generis; *ugyanazon nemű*. Fej. Jur. Lib. 392: in conformitate *idealis* resolutionis.

2. **Idealis**, fictus, in effigie descriptus; *képzeményi*. Lzb. Cod. Med. T. II. 304: mappa *idealis*.

Idealis resolutio Carolina, præscriptum, præceptum, formula Car.; *szabályrendelet*. Körmöch. főreálisk. Ért. Bpest. 1895. p. 105. *Idealis resolutio Carolina* vagy *Normale*.

Idemptificare, pro : identificare, nulum discernim facere, æquare; *azonosítani*. Rák. Ön. 201.

Idemptitas, (Du C.) eadem natura, æqualitas; *azonosság*. Tör. Jar. 1892. p. 387.

Identas, atis, alias : *Identitas*, æqualitas, eadem natura; *azonosság*. Pázm. Dial. 142.

Identicus, 3., idem, eadem, idem : ejusdem naturæ; *azonos*. Cher. Jus. Eccl. II. 495. nam hic transit qualitas personæ in ipsam personam seu aliquo modo *identica* fit cum ipsa persona. Pázm. Dial. 178., 179.

1. **Identificare v. idemptificare**, idem + facere : aliquid idem, simile facere, assimilare; *azonosítani, azonosítani, hasonlótá tenni*. Rák. Ön. p. 200. I. 27—29. (28.): . . . cum puritate . . . unum sumus et *identificamur* in charitate. p. 201. I. 6—7. (7.): . . . anima illorum, tanquam glacies in aqua, diffunditur et *identificatur* tibi.

2. **Identificare**, probare, decernere aliquid eandem personam esse; *azonosítani találni*. Kass. Jur. Civ. I. 223 : et cum . . . florensis . . . ipsi Comites . . . privative levauat *identificari* nequeuntibus.

Identitas, æqualitas, æqualium et parium conditio, similitudo (Du C. 2.) Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 42. Hinc unitatis et *identitatis* affectio coalescit . . .

Identosus, 3., edentulus, sine dentibus; *fogatlan*. Schläg. 347.

Idiographum, Autographum, sua manu scriptum; *sajátkezű írat*. Veranes. III. Előszó VII. *Idiographa* Verantiana stb.

Idioma, tis, proprietatis; *tulajdonság*. Ger. Beschaffenheit. Erot. Titulus : Erotemata de communicatione *idiomatum* hoc est proprietatum Divinæ et Humanæ naturæ.

Idmodi, (eiusmodi) hoc modo; *olyformán*. Fej. VI. 11., 11. petierunt *idmodi* a nobis omni cum instantia, ut . . .

Idolatra, pro : idololatra, deorum fictorum cultor; *báldányimádó*. Nagy Hier.

Idolatratio, deorum fictorum cultus, idolatria; *báldányozás*. Pel. Serm. Non potestis deo Servire et mammonne triplici ratione . . . tertia ratio *idolatratiōis* et per consequens iniuriationis. (Aest. 41. q.)

Idolatria, pro : idololatria V. *Idolatrato* (Du C.) Andr. Pann. 50.

Idolatricus, 3., (Du C.) idololatricus; pertinens ad idololatriam; *báldányimádói*. Szilády Régi Magy. Költ. T. I. 337.

Idololatrare, (Du C.) fictos deos colere; *báldányozni*. Arch. Rák. VIII. 327 : Imago Salomonis *idololatrantis*.

Idololatria, æ, V. *Idolatria*. Nagy Hier.

Idololatricus, 3., V. *Idolatricus*. Beng. Ann. Er. Cænob. 329. populus *idololatricus* sine sacrificio. Fej. X. 4., 206.

Idolomania, furor simulacra adorandi; *báldányimádás dühe*. Monm. Comit. Trans. I. 560. an. 1536. quod tanta multitudo contra verum Deum in perpetuum delictendi sint *idolomaniam*. Can. Eccl. LIII. Brezny. 140.

Idolomanus, i, V. *Idololatra*. Vern. Phil. Mor. 239. Qui rei creatæ divinitatem adiudicant adeoque Deum maneam et imperfectum mente concipiunt et *Idolomani* dicuntur.

Idolon seu **idolum**, (Du C.) ab ecclesiasticis scriptoribus dicitur signum, simulacrum inanum deorum. Tert. Idol. Idola vocabant interdum pseudopontifices seu Antipapas; *báldány*. S. de Kz. Chr. I. 4., 1. schola — *idolorum* erroribus mancipata.

Idolothytum, idolis facta oblatio; *báldányáldozat*. Nagy Hier. Cf. Tertull. Idol. 13. Spect. 13.

Idoneare (se) (Du C.) 1. idoneum se facere, se a crimine purgare, 2. legitimare; 1. *a vád alól kimenteni magát*, 2. *magát igazolni*. Nagy Hier.

Idoneitas, ingenium, ingenii facultas; *ügyesség, alkalmasság*. Kass. P. P. II. 132. et in erudienda scientisque et bonis moribus imbuenda iuventute præstantem *idoneitatem* suam gestis plurium annorum intervallo litterariis officiis effective demonstrarunt. Kuk. Jura III. 174. Cf. Augustin. Serm. de div. 406, 3.

Idria, pro : hydria (Du C.), metreta frumentaria interdum mensura liquidorum; *vödör, veder* st. vedro. Schläg. 4414. Mare. Chr. II. 78.

Idromeli, hydromeli; *mézes víz, méheser*. It. idromele. Schläg. 4499.

Idufegzia, æ, tífekci, armorum artifex; *fegyverkészítő, puskaműves*. Veranes. V.

244. Ex eadem pecunia maiestatis Caesaræ, quæ fuit in capsâ Episcopi, dati sunt clauspassi clausis, aggæ *idufegziarum*, tympanistis ac tubicinibus, et zolakis, seimenis etc.

Ieme, pro : hieme. Tör. Jar. 1887. p. 406. *telen*, de jelent háborút is.

Igeunus, i, species monetæ. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 123. Quatuor marce inter sterlingos et aliud argentum, valens ultra trium marcarum inter megulenses, *igeunos*, provinos, puglios et obolos megulenses.

Ignatius, 3., ad ignem pertinens; *tűzhöz való*. Pár. Páp.

Igneitas, natura ignea; *égési állapot, tűz-természet*. Pel. De s. Thoma s. I. c. 3.: Extincto igne in carbone tollitur *igneitas*, quamvis possit reignari.

Igniarius, 3., igneus; *tűzes*. Beng. Ann. Erem. Cænob. 372. varia armorum genera et pilas *igniarias* . . . per suos Pyrobolarios apparari solite curarunt. Cf. Marc. Empir. 33. med.

Ignilabrum, sentula, unde pulvis pyris in telo ignifero accenditur; *gyutacs*. Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. VIII. 459. acensis *ignilabris* globos in ore habentes.

Ignire, (Du C. accendere) candefacere; *tűzesíteni*. Ger. glühend machen. Kronst. I. 202.

Ignis, (Du C.) fumus, domus V. s. *Colla; füst, ház*.

Ignis artificiatius, ignis græcus v. confectitius; *görög tűz*. Epist. Proc. P. III. p. 288 : hortatus sum . . . nos muris tectos, *ignibus artificiatibus* abundare . . .

Ignis Cyprius, amores scelerati, Veneris cultus. Init. Cas. p. 27 : *ignem Cyprium* sanctior compescuit ignis et pectora Cupidini devoto Deo consecravit.

Ignis Græcus, V. *Ignis artificiatius* (ad naves incendendas adhibebatur). Thurocz. In Salom. Rege. c. 50. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 252. Dicitur hic *Ignis Græcus* ab inventore Græco, cui Gallinicus vel potius Callimachus nomen erat, qui circa an. 670. ab Heleopoli Syriæ ad Romanos confugiens ignem a se compositum edidit, quo usi Romani hostium naves exusserunt.

Ignis missilis, pila pulvere pyrio repleta; *gránát*. Ger. Granate. Pár. Páp.

Ignis Persicus, erysipelas; *Szt. Antal tüze, orbanéz*. Keesk. Ötv. 173.

Ignis sacer, *Ignis Persicus*. Hor. Mem. 610.

Ignitabulum, batillus eubicularis (Du C. al. s.); *ágyymelegítő*. Germ. Bettwärmer. Pár. Páp. Cf. Festus p. 405.

Ignitegium, (Du C.) Hora, qua oppidani incolæ intra aedes suas se recipere, nocte adveniente, et ignem suum tegere coguntur, campanæ sono indicata, ut furtis nocturnis caveretur. Id XXII. Johannes papa ita immutavit, ut campana tempus vespertinum sonans homines ad dicendum «Ave Maria» invitaret; *estharangszó*. Nagy Hier.

Ignobilitare, ignominia afficere, perdere; *tönkre tenni*. Pesty Ször. III. 51.

Ignobilitaris, ignobilis; *nem nemes*. Kövy El. 748. In foris *ignobilitaribus* non adhibetur (Repulsio).

Ignominiare, (Du C.) ignominia afficere; *meggyalázni*. Obs. Jadr. 443. quem Rex ab officio Banat. *ignominiarum* deiecit. Cf. Gell. 8, 45 in lemm.

Ignoranter, ignorans, per ignorantiam; *eltesztve, tudatlanságból*. Oláh. Cod. Ep. 518. Mitto ad reginalem maiestatem litteras ab Aloysio Gritti, quas rex Romanorum *ignoranter* tamen aperuit. Georch. Ért. 148. Cf. Cyp. Ep. 63.

Ignorantia supina, ignorantia iners; *hunya tudatlanság*. Törvt. Msz.

Ignorantia vincibilis, ignorantia, quæ superari potest; *elhárítható tudatlanság*. Törvt. Msz.

Iherosolimitensis, idem quod Hierosolymitanus; *Jeruzsálemi*. Cod. Zi. T. I. 274.

Iherusalem, Hierosolyma; *Jeruzsálem*. Vita S. Steph. 49. construxit enim in ipsa conversationis christi secundum humanitatem civitate *iherusalem* monachorum cenobium.

Ihesus, Jesus; *Jézus*. Vita S. Steph. 28. sanctum animam corporis et sanguinis domini nostri *ihesu christi* viatico recreatam . . . in manus virginis perpetue . . . tradidit. Száz. XVIII. 33.

Ihones, Johannes. Száz. XIII. 229.

Ijems, pro : hiems; *tél*. Arch. Ver. Sieb. VI. 4., 183. an. 1436. in *ijeme* proxima.

Ikes, *szőlőt rágó féreg*. M. Bel. Prodr. 163. *Ikes* dicuntur animalcula, quæ oculos vitium comedunt. Hesychius : *Ἰς θηρίον τι ἀμπελὸς φαθίον*. *Ik*, animalculum quoddam vites arrodens. *Ἰκας* et Jonum dialecto *Ἰκας ἀπὸ τοῦ ἵππου*, quod ledere et nocere est.

Ikrice, æ, species secalis. Pankl. Oec. 44. in comitatu Arvensi species ejusdam secalis, quod ibidem *Ikrice* appellant, grans est minutis at simul fecundissimis. Id peculiare habet, quod nonnisi sequente anno fructum ferat.

Ileum, pro : ileus, (*εἰς*), coli dolor; *hétgyéres*. Bene Pol. 400. Cf. *Ileos* ap. Plin. 30, 7, 20; etc.

Ilicosus, 3., iliceus, iligneus; *tölgyből való*. Cod. Dip. Pat. V. 21., 29. Ubi sunt due mete una terrea altera *ilicosa*.

Ilionum, ocrea, tegumentum erurum; *lábpanczél*. Schläg. 469. *hohmer* Beszt. *rashohmer*.

Illabatus, fors. mendum pro *illibatus*, incorruptus, non contaminatus; *ép, sértetlen*. Batty. Leg. I. 478. inscriptiones . . . servavit *illabatus*.

Illabilitas, summa constantia; *megdönthetlenség*. Mall. G. : Quia infallibilitas eorum apud Judeos dubia, admittebanturque Cosequ. eorum non ob præsumptam de illis *illabilitatem*, sed ob necessarium antecedentium nexum.

Ilachrimatio, lacrima, fletus; *könynyezés*. Pel. De s. Magdal. s. I. c. 4. : Utrum quolibet *ilachrimatio* est sufficiens testimonium pro signo remissionis . . . Pom. V. P. II. Art. I.

Ilacio, (damni) : actus inferendi damni; *károsítás*. Magy. Tör. Tár. IX. 148. Szék. OKI. III. 434. Cf. *Illatio* ap. Paul. Sent. 5, 4.

Ilacrimatio, V. *Ilachrimatio*. Bene Med. II. 243.

Illariter, cum duplicatione ut in sermone Ital. tollerare, commedia pro : *hilariter*; *rigon*. Fej. X. 3., 74. et ut hec et alia futura *illariter* tollerare valeamus . . .

Illatinus, non Latinus; *nem latin*. Wagn.

Illatitus, 3., advectitus; *behozatali*. Veranes. IV. 229. Quia Constantinopolis quæ non sua sed *illatitia* annona victit, nutriaturque hinc Ponti et Bithyniæ, illhinc Aegypti et Græciæ fructibus . . .

Illectivus, 3., illiciens, blandus, ad illicendum aptus; *édesgető, csalogató*. Cod. Dip. Arp. Cont. II. 220. desiderantes Domino reddere populum acceptabilem, fideles Christi ad complacendum ei quasi quibusdam *illectivis* muneribus, indulgentiis scilicet et remissionibus invitamus, ut exinde reddantur Divine gratie aptiores. Knauz M. E. Str. I. 449., 388.

Illegalis, (Du C.) illex, extra legem positus; *törvénytelen*. Kass. Jur. Civ. I. 25. Ad invalidationem conditionum pignoratitiarum *illegalium*.

Illegalitas, ratio legi repugnans, a lege abhorrens; *törvénytelenység*. It. illegalitá. Vern. Phil. Mor. 247. Cum ex his dietis facile intelligatur characteres essentielles peccati esse *illegalitatem* seu difformitatem a lege et immoralitatem seu defectum reverentiæ erga legem.

Illegaliter, contra legem; *törvénytelenül*. Moln. Patv. 29.

Illegibilis, (Du C.) quod legi non potest; *olvashatatlan*. Tör. Tár. 1886. p. 373. Kov. Form. St. CXIII.

Illegitimitas, ratio legi repugnans; *törvénytelenység*. Fej. IV. 2., 228. Si in monasteriis suis fuerint laudabiliter conversati, *illegitimitatis* macula non obstante, iuris permissione licenter possunt ad ordines promoveri.

Illegitimus, 3., lege, legibus vetitus; non legitimo connubio ortus; *törvénytelen*. Kass. Prax. I. 347. Legitimitas seu Cohonestatio Prolis ex *illegitimo* thoro susceptæ.

Illibenter, non libenter, invitus; *nem örömet, kénytelen-kelletlen*. Isthv. XII. 494.

Illobertatus, 3., sine privilegio seu prerogativa; *fel nem szabadított, kiváltság nélkül való*. Szék. OKI. III. 420.

Illicia, orum, illecebræ; *csábítások*. Coll. II. 427. præmissa *illicia*, aut minas. Cf. Varro R. R. 3, 46, 22; 34.

Iligare, compingere; munire librum vestimento; *bekötni*. Kronst. III. 559 : quod *illigaverat* 4 libros.

Iligneus, 3., ex ilice fabricatus; *tölgyfa* . . . Con. Max. B. 414. an. 4565 : ligna per *illigneos* canales ex editoribus locis in imam plantiem demissa.

Ilimitatus, 3. infinitus; *határtalan*. Törvt. Msz.

Illinitio, actus illinendi; *rakenés*. Bene Med. II. 274.

Illiquidus, 3., dubius; *kétséges*. Georch. H. T. III. 31.

Illocatio, actus milites per hospitia disponendi; *beszállásolás*. Ger. Einquartierung. Kuk. Jur. I. 435. a Personalibus oneribus, uti sunt Militares Condescensiones et *Illocationes*, Præiuncturarum item Præstationes et his similia eximi et immunitati benigne volumus.

Illocatio populorum, deductio colonorum; *telepítés*. Száz. VI. 637.

Illobenter, non libenter; *nem szíve-*

sen, nem kedvesen. Reg. Mil. 47 : quoniam *illibenter* audivimus.

Illuminabilis, qui indiget illustratione; *világosságra szoruló*. Pel. Pom. L. I. P. III. c. 2. : Debut angelus beatam virginem illuminare; sexus autem femineus non est illuminativus, sed magis *illuminabilis*.

Illuminare, (Du C. 3.) pingere, coloribus adumbrare; *illuminálni, arannyal színelni*. Tör. Tár. 1890. p. 368. officium beatæ virginis cum tectorio veluti nigri deargentatum et *illuminatum*. Keesk. P. Ötv. 153. Cf. Auctor. Herenn. 4, 47, 60; Lampr. Comm. 47. Plin. 9, 36, 60.

1 **Illuminatio**, lumina festa sub noctem accensa; fenestras lampadibus illustres (Du C. al. s.); *illumináció, kirilágítás*. Ker. Nap. 198.

2. **Illuminatio**, V. s. *Satgamum*; *világítás*.

3. **Illuminatio**, commentarius (Du C. al. s.); *magyarázat*. Batty. Ger. 98. Hieronymus . . . illum persecutus est *illuminatio-nibus* (Se. commentariis in Daniele prophetam. Nota Batty.)

Illuminatio moralis, illuminatio ad mores spectans; *erkölcsi felvilágosítás*. Törvt. Msz.

Illuminatio S. Spiritus, afflatus S. Sp.; *Sz. Lélek ihletése*. Tör. Tár. 1889. p. 438.

Illuminativus, 3., illuminans, vi illuminandi præditus V. s. *Illuminabilis*; *megvilágító, felvilágosító*. Andr. Pan. 8. fides mentium *illuminativa*. Kaprin. Eloq. I. 356. Szentiv. Cur. Misc. 48.

1. **Illuminatus**, 3., illustris (titulus honoris); *dicső, kitünő*. Batty. Leg. III. 399. an. 1422. *illuminatus* predicator.

2. **Illuminatus**, i. Reformatus; *felvilágosult*. Száz. XIII. 434.

3. **Illuminatus**, i. (Du C.) baptisatus; *megkeresztelt*. Batty. Ger. 33.

Illusivus, 3., irridens, illudens, cavillans; *gúnyból való, törtető*. Pel. In parascève s. II. c. 5. : Quod facit ecclesia in memoriam derisionis et adorationis *illusivæ*.

Illustrare memoriam, in memoriam revocare; *emlékeztetbe hozni*. Batty. Leg. T. II. 348. an. 1233 : *Illustrare vestri memoriam* non querimus *illustrare*.

Illustrativus, 3., illustrans, illuminans; *világító*. Pel. Pom. L. X. P. II. Art. II. Primo per radium *illustrativum*, quia sicut sol illustrat suo radio . . . totum orbem.

Illustrator, interpres; *magyarázó*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 487. *authorum illustrator*.

Illustratrix, quæ illustrat; *felvilágosító*. Corp. Gram. 427.

Illustris, titulus honoris; *tekintetes, nemzeti*. Törvt. Msz.

Illustrissimus, Titulus, honoris; *méltóságos*. Kass. P. P. I. et passim.

Illustritas, atis, Titulus, quo Principes ornabantur; *nagyméltóságod*. Ger. Durchlaucht. Epist. Proc. P. III. p. 207 : Maxime vero cum per oratores suos *Illustritas* Vestra declaratum esse voluerit. Arch. Rák. II., III. 344. Cod. Dip. Brüss. IV. 225. Tör. Tár. 1881. p. 284.

Illyricani, V. *Lutherani rigidi*.

Imaginaris, i. (Du C.) vicarius, locum tenens; *képrisé*. Cod. Dip. Arp. Cont. IV.

169. Episcopum N. . . tanquam *imaginativum* suae sanctae praesentiae pro negotiis Sanctae Mariae Ecclesiae salubriter dirigendis . . .

Imaginativus, 3., cogitatione aliquid sibi depingens; vim imaginandi habens; *képzelő*. Pel. In Nativ. Dom. s. V. c. 4.: Hanc virtutem habet *imaginativa* (sc. vis) super corpus et materiam, unde fit conceptus. Pázm. Dial. 78.

Imaginatix, quae imaginatur: *képzelő*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 117.

Imaginatur sibi multum, multa sibi sumit, arrogat; stulta arrogantia elatus est; *sokat tart, hisz magáról, képzeleg, önhi*. Wagn.

Imago, sigillum (ap. Du C. al. s.); *pecsét*. Tör. Tár. 1893. p. 27.

Imago dimidiata, simulacrum pectore tenus effectum; *melkép, mellszobor*. Greg. Aesth. 91. eoque pertinent: statuae (simulacra, signa) *imagines dimidiatae* (Brustbilder, Büsten) denique plastica subinde plurimum statuarum coniunctio.

Imago emblematica, imago symbolica; *jelképes kép*. Arch. Rák. VIII. 343.

Imbalneatus, 3., illotus; *mosdatlan*. Pel. In Nativ. Dom. s. I. c. 6.: Si pro festo crastino non vis corpore *imbalneato* esse.

Imbarhalus, i. (vox turcica); *záslókat osztogató*. Adelm. De orig. Turc. 11. *Imbarhali* dicuntur, qui distribuunt vexilla.

Imbarhorbastia, æ, (ap. Heyse: Imbrahar-Baschi); *fővároszmester*. Adelm. De orig. Turc. 11. *Imbarhorbastia* est magister Agazonum.

Imbellio, onis, debilitas, imbecillitas (Du C. imbellia); *gyengeség*. Jögt. Eml. T. II. 1. p. 26. sed admirentur potius conditionem nobilium ab omni modestia et gravitate sic degenerasse, quod contemptum et *imbellionem* in ipsos pariat. Cf. *Imbellia*, æ, ap. Gell. 5. 5. 5. Senec. Benef. 4. 18. Fest. p. 114. ed. Müller.

Imbeneficiare, (Du C.) Bona ecclesiastica in beneficium eui beneficium dare; *javadalomba iktatni*. Nagy Hier.

Imbibitio, actus imbibendi; *beszívás, megivás, beivás*. Wallaszky 213.

Imboccare, (Du C.) Cum legibus Ecclesiasticis vetaretur excommunicatorum corpora sepelire, illa, ne foetor nares aut spectacula horror mentes fedaret, ut plurimum humo iniecia, aut tumultuaria lapidum congerie operire solebant, idque *imboccare* dicebant; *be-takarni*. Gall. enbloquer. Nagy Hier. Pár. Páp.

Imbognare, intorquere; *körül csavarni*. Ljub. Mon. Sl. V. 245: *imbognare* antennam.

Imbuiare, aptare, vincire (Du C. imbuiatus) V. s. *Sarthia*; *összekötni, beilleszteni*. It. imboccare.

Imbordescare, margine firmare, circumdare; *megeőrsíteni, bekeríteni*. Rač. Mon. Sl. XIII. 112. an. 1350. de *imbordescando* murum supra piscariam.

Imbotare, (Du C.) in dolia condere; *hordóba tölteni*. It. imbotare. Gall. entonner. Rač. Mon. Sl. XIII. 252. an. 1358: si . . . vinum . . . *imbotaverunt*.

Imbreviare, (Du C.) conscribere, referre in commentarios; *belejstrozni, összeírni*. Ljub. Mon. Sl. II. 267. Uj. Magy. Muz. III. 197. liceat vicecomiti vel ballivo nostro attachiare et *imbreviare* catalla defuncti

inventa in laico feodo ad valentiam illius debiti per visum legalium hominum.

Imbreviatura, summa, summarium; excerpta; *kivonat*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 175. *imbreviaturae* instrumentorum.

Imbricator, tegularius; *cserépfödő*. Ger. Ziegeldecker. Tab. Conscr.

Imbutus, 3., institutus (Papias); *tanult*. Batty. Ger. 83. Quamquam *imbuli* essent et docti sc. philosophi.

Imitari, sequi, audientem esse; *valakire hallgatni*. Chr. Dubn. p. 20: archipresulem arianum fecerat captivari . . . pape *imitatus* consilium.

Imitas, tatis (Du C.), pars ima, inferior; *legalj, fenék*. Nagy Hier.

Imitativus, 3., legis vicem explens; *törvénypótló (szokás)*. Werbőczy 20. Tertio habet (consuetudo) virtutem *imitativam*, quia imitatur legem, ubi deficit lex. Kelem. Inst. Jur. Pr. Georch. Ert. 16.

Imitatorium exercitium styli, exercitium imitandi generi scribendi; *stílygyakorlat*. Körmöcb. főreálisk. Ért. Bpest 1895. p. 53.

Imitatur naturam pignoris, pignoris naturae est; *zálog természetével bír*. Törvt. Msz.

Immagulare, condere, coacervare (ab Hungar. *magla*: strues acervus); *raktározni*. Ger. anspeichern. Opin. 1802. b.: salis lapides horreis ingenti in quantitate *imagulari* solent.

Immansio, actus permanendi. V. *Jus immansiois*.

Immanuare, in manus tradere; *kézbesíteni*. Arch. Ver. Sieb. X. 1. 461. mihi *immanuatae* sunt . . . Litterae.

Immarcescibilis, semper vicens, florens; *enyészethetetlen, hervadatlan*. It. immarcescibile. Eszt. Okm. 404: *immarcescibilis* glorie parciamur coronis. Száz. XXI. 537. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 72. Cf. Tertull. Cor. mil. 13. Paul. Nol. Carm. 13.

Immaterialis, incorporealis, sine corpore; *anyagatlan*. Syll. Pos. Art. LXXVI. An. Hinc ergo duo forent infinita, unum *immateriale*, id est Deus.

Immaterialitas, simplicitas, proprietatis materiae expers; *anyagtalanság*. Imre Phil. 346.

Immaterialiter, sine materia; *nem anyagi módon*. Pel. In nativitate Dom. s. VII. c. 5.: Diverse nominibus significatur ad exprimendam diversimode perfectionem eius, ut ostendatur *immaterialiter* genitus Christus.

Immateriatus, 3., sine materia, corpore; *anyagatlan*. Hist. Nat. 1. insuper a substantia quapiam *immateriali* masse corporeae intime copulata vim sentiendi sponteque sua se se movendi accepere.

Immatriculare, in album, commentarios scholae, qui dicuntur matricula, referre (Du C.); *bejegyezni* (az anyakönyvbe). Körmöczy . . . Ert. 1894/5. 98. et passim.

Immatriculatio, nomen alicuius referre in album (ecclesiae); *anyakönyvbe iktatás*. Ker. Nap. 125.

Immeabilis, inivius, inaccessus; *járvhatatlan*. Marc. Chr. I. 2., S. de Kz. Chr. I. 1., 5. desertum existit *immeabile*.

Immediatē, continuo, statim, proxime; *közvetlenül*. Arch. Rák. IV. 12. Kass. Prax.

I. ac demum his *immediate* subiungi exempla et formulas.

Immediatus, compar. ad immediate; *közvetlenebbül*. Pázm. Dial. 170.

Immedicabile, quod meditationem superat; *a mi elmélkedés alá nem eshetik*. Batty. Ger. 29. si meditari desideramus *immedicabile*.

Immemoriale tempus, cuius nulla exstat memoria; *régi, emlékezetel meghaladó*. Wagn.

Immemoralis, quod memoria non est dignum; *emlékre nem méltó*. Kov. Form. St. XI.

Et si numpis careas hoc est veniale
Pone quidquid habeas *immemoriale*
Tunicam, camisiam, si quid habes tale.

Immendabilis, insanabilis; *gyógyíthatatlan*. Wagn.

Immensurabilis, immensus, infinitus; *megmérhetetlen*. Andr. Pan. 40.

Immigratio, actus immigrandi; *be-költözés, bevándorlás*. Törvt. Msz.

Immissivus, 3. se insinuans; *magát betoló, betolakodó*. Einschleichend. Törvt. Msz.

Immisterialis, mysterio carens; *titok nélkül való*. Batty. Ger. 74. Miror cum sanctissimi perfectores . . . huius hymni mysterium aggressi non sunt, forte . . . *immisterialem* hunc arbitrat.

Immigatio, severitas; *szigorítás*. Pel. De commem. defunct. s. IV. c. 4.: Dilatio suffragii obest quoad paenae *immigationem*.

Immolaticus, 3., ad immolandum arae destinatus; *áldozati, áldozatra való*. Pel. De s. Joan. s. IV. c. 1.: Lucas in facie bovis, qui est animal *immolaticum*.

Immoralis, pravis moribus; *erkölcs-telen*. Törvt. Msz.

Immoralitas, mores pravi, corrupti; *erkölcstelen-ség*. Olt. Act. Synod. 1. dum irreligiositas et *immoralitas* torrentis instar rapidi majori in dies strage propagari capit.

Immorigerus, 3., (Du C. immorigeratus) non morigerus, male moratus; *engedetlen, erkölcstelen*. Batty. Leg. I. 412: Nunquam sane tam *immorigeri* erant Hungari. Isthv. XV. 284. Rák. Ön. 230.

Immotata figura, imago viva; *élőkép*. Gall. tableaux. Greg. Aesth. 97. Liberum quidem est pantomimicae etiam *immotas figuras* (Tableaux) representare atque hoc respectu cum pictoria et statuaria concertare.

Immulgibilis, quae mulgieri non potest; *nem fejthető, meddő*. Arch. Rák. VIII. 358. vacca sterilis, *immulgibilis*.

Immunde, incongrue; *illetéktelenül*. Batty. Ger. 60. non *immunde* rendum. Cf. Jul. Obseq. Prod. 115.

Immundicitia, (Du C.) squalor, sordes; *piszok, tisztátalanság*. Prot. inq. 201: aliae sorores habebant fastidium ad videndum eam propter *immundicitias*. Cf. Plaut. Stich. 5. 5. 6. *Immunditia*.

Immunare, immunem reddere; *mentesíteni*. Lzb. Cod. Med. T. II. 382. Kuk. Jur. I. 435: Incolas . . . a personalibus oneribus . . . eximi et *immunari* benigne volumus.

Immunitas montana, immunitas in re metallica; *bányász mentesség*. Törvt. Msz.

Immunitas realis, immunitas rei

familiaris; *ragyonbeli mentesség.* Törvt. Msz.

Immunitatio, actus immunitatis; *mentességjelöl.* Jogt. Eml. T. II. 1. p. 364. Arch. Rák. VIII. 47.

Immunitus, non munitus, apud scriptores aureae aetatis de urbe oppidis et via, hoc loco de militia dicitur; *védtelen.* S. de Kéza Chr. I. 4., 7: Hunc quidem Hungari de fluvio Hung. variis muneribus allectum et nuntiis explorantes, considerata illius militia *immunita* . . . cum tota militia peremerunt.

Immurare, (Du C. carceri includere) muro claudere; *befalazni, falak közé zárni.* Bék. Paszt. III. 671. an. 1702. privilegia . . . tutioris conservationis gratia parietalium claudam atque *immurata*. Nagy Hier.

Immuratio, actus muro sepiendi, claudendi; *befalazás.* Kronst. II. 48. 1527: ad *immurationem* januae.

Imnaciūm, pro: *Hymnaciūm*, liber Hymnos continens; *énekes könyv.* Series Ban. p. 11: (Dedi) *Imnacia* II.

Impacatio, tumultus, turbatio; *békétlenség, zűrzavar.* Cod. Dip. And. I. 123., 131. cum propter temporis praesentis *impacitationem* ad nos accedere nequiverunt.

Impacisci, res convenit inter aliquem; *megnyugodni, megállapodni.* Veranes. IX. 278. quam quod per dies proximos disputatum est magna contentione doctorum, *Impacium* postremo est in eo: quod Telegidius agi vult de iniuriis sibi illatis diffamatione civium.

1. **Impactio**, 1. actus compingendi, 2. actus aptandi; 1. *bektetés*, 2. *beillesztés*. Kronst. II. 4. 323: *imp.* registri villici; 2. 243: *imp.* bombardarum.

2. **Impactio**, actus impingendi; *összecsapódás.* (Fin.) Tör. Tár. 1890. p. 236. Causa erat violenta nimis melancholici humoris a natura se recolligentis ob aquinoctium in hepar *impactio*. Cf. Senec. Qu. Nat. 2, 42. fin.

1. **Impalare**, (Du C.) adigere stipitem per medium hominem; *karóba húzni.* An. Sc. II. 160. an. 1531: Ex . . . latronibus . . . volebat . . . sex *impalandos*.

2. **Impalare**, aliquem alligare ad palum; *karóhoz kötni.* Rák. Ön. 58. *impalatus* et suspensus.

Impalatio, actus in palum impingendi; *karóba húzás, felnyársalás.* Magy. Jogt. Eml. I. 272.

Impalatus, 3., in palum v. palo impactus; *karóba húzott.* Rák. Ön. p. 58. I. 18—20. (19.): ejus (sc. crudelitatis) testimonio longo tempore inserviebant miserorum *impalatorum* suspensorumque publicis viis exposita cadavera.

Impalliatio, actus celandi; *elpalástolás.* Epist. Proc. III. p. 500: Quod autem idem Comes Tökely *impalliationem* indignissimum machinationum . . . in me devolvere . . . satagat, non mirandum, qui enim *injuriationi* universalis Christianitatis desudat . . .

1. **Impanatio**, *szt. áldozás.* Hist. Eccl. Ev. 70. Usus sacrae coenae *impanatio*, impanisatio d. 13. Maji 1762. vocabatur.

2. **Impanatio**, (ad normam incarnationis) adeptio naturae panis; *kenyérre lévés.* Resp. C.: Item An panis post consecrationem corpus Christi esse possit, aut saltem uniri, ut simul sint panis et corpus Christi Et Annon

Incarnatio et *impanatio* idem habeant fundamentum.

Impanisatio, V. *Impanatio*.

Imparamentum, instrumentum, apparatus (Du C. al. s.); *felszerelés.* Magy. Tör. Tár. XX. 166. patere deaurato-argenteae cum vestibus et *imparamentis* eo pertinentibus.

Imparare, implere, obire (Du C. al. s.); *teljesíteni.* Prot. inq. 173: postquam (M.) edocta est, *imparavit* officium, dicebat horas.

Impartialis, medius, tamquam medius nec in alterius favorem inclinat; *részrehajlatlan.* Gall. impartial. Reg. Mil. p. 36: praevisio . . . *impartiali* examine . . .

Impartialitas, animus ab omni partium studio alienus; *részrehajlatlanság.* Ger. Unparteilichkeit. Kuk. Jur. II. 283. legalitas politicae Municipalis Regnorum horum consistentiae et iustitia postulorum nostrorum in quavis occurrente questionis alienius pertractatione cum perfectissima *impartialitate* et aequitatis studio, fuerint recognita.

Impartibilis, qui in partes dividi non potest; *részekre nem bontható.* Batt. Ger. 39. Rotunditas semper simplex, ideo *impartibilis*. Andr. Pan. 40.

Impartibiliter, modo, ratione indivisa; *oszthatatlanul.* Andr. Pan. 40.

Imparticeps, non particeps, exsors; *nem részes.* Kat. Hist. IX. 256. de acerbitate doloris instillationeque lacrimarum quasi *imparticipes* et inscios fore et extare. Chr. Dubn. p. 134.

Impartitus, non divisus; *oszthatatlan.* Chr. Dubn. p. 21: Detrici vero et aliorum principum Almanie astutia, quibus rex Atila imperando in colle residebat hunorum, *impartita* communis in partes diversas est divisa.

Impassibilis, illaesus; *sértetlen.* Batt. Ger. 39. Nabuchodonosor . . . *impassibilis* non a camino mansit. Cf. Tertull. Apol. 40. Prudent. Apoth. 84.

Impassionatus, (Du C.) passionis exers; *indulat nélkül való.* Otia Bachm. 411. ita eiusmodi directe ad Deum tendentes *impassionatae* meditationes . . . habendae veniunt.

Impeccabilitas, natura animae impeccabilis; *hibátlanság, büntelenség.* Szentiv. Curios. Misc. Dec. III. P. X. 71. Vern. Met. II. 466.

Impedibilis, quod impediri potest; *meggátolható.* Kaprin. Eloq. I. Praef. et si quodpiam principium adsit, non constitutus actum primum proximum, connexum tamen cum uno libertatis extremo, ut illud sit *impedibile* per eandem illam libertatem, quae in statu absoluto exercetur.

Impedimenta impediencia, causae, quae impediunt matrimonium; *akadályozó akadályok.* Georch. H. T. I. 90. A más vallásbeliek Felséges 2-ik József Császár Rendeletéhez tartván magokat. 26. 1790/1. valamint említett Rendeletben a meggátoló akadályokról (*impedimenta impediencia*) semmi emlékezet nincs; úgy ezeknél olyas esetek nincsenek, melyek a házasságot megakadályoznák.

Impedimenta irritantia, impedimenta, quae irritum reddunt matrimonium; *sikeretlenítő akadályok.* Georch. H. T. I. 98. méltán lehetne tehát ezeket inkább sikerette-

nítő (*irritans*) akadályoknak nevezni, ha emi közönségesen bevett deák szónak «dirimens» azaz felbontó, betű szerént való és a köznépnek gondolkodása módjához alkalmaztatott értelmét megtartani tanácsosabb nem volna.

Impedimentum canonicum, impedimentum e legibus ecclesiasticis proveniens; *egyházi törvénybeli akadály.* Törvt. Msz.

Impedire se, se admiscere (Du C. curare, sollicitudinem habere). V. s. *Abinare*; *becsavalkozni.*

Impeditivus, 3., obstans, impediens; *akadályozó.* Pel. De S. Matth. s. I. c. 4.: Quae . . . sunt pericula salutis verae penitentiae *impeditiva*.

Impendere iudicium, ius dicere; *igazságot szolgáltatni.* Szirm. Glos. 98.

Impendere vices animalium, i. e. pro animalibus vehicula trahere; *állatok helyett szekeret vontatni.* Marc. Chr. II. 87. sed homines more pecorum bigis iuncti *vices animalium* impendebant.

Impendifacere, impendendum curare; *költetni.* Pesty Ször. III. 227. impendere et *impendifacere*.

Impenetrabilis, natura, proprietates rei impenetrabilis; *áthatatlanság.* Pfahl. Jus. Georg. IX. Invaluerunt serius arma, sed gravitate sua, *impenetrabilis* enim crassitie conciliabatur.

Impensio, iuris dictio; *törvénylítés, igazságszolgáltatás.* Törvt. Msz.

Impensionale iudicium, iudicium in causis abusu terrestrum dominorum in colonos; *jobbágyhatalmaskodási törvénysek.* Nagy Hier.

Impensionales, litterae in causa impensionali; *jobbágyhatalmaskodási perben való levél.* Kov. For. St. CXLI. *Impensionales* Iudicii ex parte Colonorum.

Impensionalis causa, V. *Impensionalis processus.* Nagy Hier.

Impensionalis Processus, Processus in negotio abusu terrestrum dominorum in colonos; *jobbágyhatalmaskodási per.* Art. Diet. Pos. 62. Quandoquidem *Processus Impensionalis* propter diversos Terrestrium Dominorum abusus impendendique Iudicii protelationes haecenus inanis quasi et absque effectu maneret.

Impensum impendere, laborem praestare, operam navare; *munkát teljesíteni.* Batt. Ger. 239.

Imperans Capitaneus, alias *Commandans* q. v. Arch. Rák. II. oszt. II. 352.

Imperatores, imperatorius; *császári.* Dip. Alv. I. 208. II. 92.

Imperiatorius, us, **Imperatorius**, imperatoris dignitas; *császárság.* Rozsny. D. 39. és mind az irásokban s mind az beszédben egymást császárnak és nemesek királynak említsék, hogy in praedictum *Imperiatorius* valamelyik fél contemptum ne subolfaciáljon (Benkö példányában: *imperatorius*).

Imperceptibilis, sensu carens, torpidus; *nem érző.* Pel. De s. Thoma s. II. c. 2: Lancea vulneravit iam mortuum et per consequens doloris *imperceptibilem*.

Imperfecta, femina 16 annis minor; *serdültelen.* Ger. unmannbar. Kövy El. 24. mares 24, feminae 16 annis maiores, *perfectae*, minores *imperfectae*, utriusque sexus,

autem personae 12. annis maiores legitime minores vero illegitime atatis sunt.

Imperiales Carolini, V. *Floreni Imperiales*.

Imperiales Leonini, moneta aurea species. Magy. Tör. Tár. XX. 483.

Imperialis, (Du C.) nude positum pro nummo imperiali; *tallér*. Arch. Rák. IX. 79: pro uno eiusmodi Equite Hungarico: *Imperiales* seu Talleri 6. Tör. Tár. 1886. p. 529. Bel. Comp. Hung. Geog. 548. Nummi Turceici notiores sunt: 1. Denarius Turceicus, Asper, qui est quinquagesima *imperialis* pars; 2. *Imperialis*, Thaler, qui denarios Turceicos quinquaginta seu triginta grossos Caesarianos aequat.

Imperialis Guardia, caesaris custodes corporis; *császári testőrség*. Regul. Turm. Praet. 47. Occasione quorumvis publicum functionum Turmae Capitanei erit, Augustam suae Maiestatis Sacratissimae Personam, *Imperialis Guardiae* (Arzieren-Garde) Capitaneo dexteram cedendo, comitari.

Imperialiter, more imperatoris; *fejedelmi módon*. Tör. Tár. 1878. p. 168. *imperialiter* egressus est et navali apparatu et pedestri exercitu. Cf. Cod. Iust. 6. 54. fin.

Impericulosus, 3., negligens; *hanyag, rest*. It. inerte, indolente. Gall. négligent. Ger. trüg. Szamosk. II. 142. Plus se patriae, quam aliorum gratiae debere seiebant; iniquum esse putabant, ut dum ipsi in alios essent officiosi, in semetipsos sint *impericulosi* et, dum fidem in eam sum servare tenentur, animum cum patria perdant.

Imperium, h. l. pro: Sacrum Romanum imperium; *római szent birodalom*. S. de Kz. Chr. II. 5. 1. Istius ergo diebus Rex Otacarus Boemorum, qui de iure *imperi* plura sibi usurpaverat de facto et injuste.

Imperium civile circa feuda, *házbéri polgári főhatalom*. Vuch. Jur. Feud. 5. Feuda unius eiusdemque territorii Civitatis seu publica sint seu privata, subsunt imperio civili eiusdem territorii eaque pars imperii Civilis, quae circa feuda in territorio constituta versatur, *imperium civile circa feuda*, Lehensoheit, nuncupatur seu complexus iurium, imperanti Civili in feuda territorii suae Civitatis competentium.

Impermixtibilis, non permixtus, purus; *összevegyíthetlen*. Pel. De s. Catharina s. III. c. 6: Deus est immortalis et incompomibilis et *impermixtibilis*.

Impermixtio, actus permixtione carens; *össze nem vegyülés*. Pel. Pom. L. I. P. VII. Art. III. c. 5. Quintus in hac incarnatione est stupor *impermixtionis*, scilicet naturarum.

Imperpetuare, in perpetuum donare; *örökre ajándékozni*. An. Sc. IV. 86. Cod. Dip. And. I. 276., 306.

Imperpetuatio, actus aliquid alicui perpetuo iure legandi; *örökre való adományozás*. Fej. X. 4., 205. sane exinde decerentes praemissam nostram gratiam et annuentiam super *imperpetuatione* et legatione memoratae possessionis suae.

Imperscrutabilis, inscrutabilis, quod investigari non potest; *ki nem kutatható*. Pel. Pom. L. V. P. I. Art. III. c. 42: O magne deus, quam mirabilis sapientia tua, quam *imperscrutabile* consilium tuum. Ol. Bachm. 143.

Impersecutio, nis (verbale ab inus. verbo impersequor) status imperfectus, imperfecta natura rei; *tökéletlenség, bevégtelenség, hiányosság*. Impersecutio aetatis: aetas puerilis — *gyermekkör, serdületlenség*. Cod. Zi. III. p. 214. . . ob sue paupertatis inopiam et etatis eiusdem *impersecutionem* contra predictos nobiles in causa prenotata in Curia non possit litigionaliter procedere.

Impersolubilis, quod pensari non potest; *meg nem fizethető*. Szék. Okl. IV. 349. suis machinationibus dampnum *impersolubile* molestiasque maximas intulit.

Impersuasibilis, (Du C.) obstinatus in sententia, cui nihil persuaderi potest; *megátalkodott*. Wagn.

Imperterrite, constanter, fortiter; *bátran, elszántan*. Beng. Ann. Er. Cornob. 361. sed in Priorali quoque officio constitutus egit *imperterrite*.

Impertialis, medius, aequae ira et studio vacuus; *részrehajlatlan*. Opin. de Venat. Dominus Terrestris illatum dampnum per viros *impertiales* seu ex eadem sive vero ex vicina Communitate deligendos . . .

Impertinens, impudens; *szemtelen*. Ger. Impertinent. Törvt. Msz.

Impertinenter, immodeste, impudenter; *gyalázatosan, impertinens módon*. It. impertinente. Gall. impertinemment. Ger. Auf eine impertinente Art. Rep. Cast. p. 406a: Quod me omnia sursum deorsumque tractare, ut saltem ex alieno *impertinenter* aliquid garriam, affirmes . . . Lop. Mon. Sl. XX. 242.

Impertinentia, a. insulitas (Du C. al. s.); *garázdaság, szemtelenség*. Otia Bachm. 1493. Absit, ut luiusmodi *impertinentias* defendam.

Imperturbate, non laessitus; *bántatlantul*. Unangefochten. Törvt. Msz.

Impervestigabilis, inexplicabilis, quod natura explicari non potest; *kifürkészhetetlen*. Br. Resp. p. 21: Idem scribunt corpus Christi manducari modo *impervestigabili* sive non pervestigabili. Tör. Tár. 1892. p. 461.

Impervius, 3., non pervius, quod aër attingere non potest; *téglazáró*. Poor J. Zsebsz. 143. Cf. Tac. Ann. 15, 43.

Impetere, accusare (Passim) (Du C. al. s.); *bepanaszolni*. Rit. expl. ver. p. A. 1.: Yrgolin de villa Fon, *impetijt* convillanum suam uxorem de veneficio. Kandra Reg. 104. et passim. Cf. Sidon. Ep. 7, 9.

Impetitio, (Du C.) querela, accusatio; *kereset*. Arch. Rák. IX. 58. variis processibus et *impetitionibus* vexare et mortificare . . . taliterque Eundem iam senio confectum etc. Werbőczy 386. Cod. Dip. Arp. Cont. II. 253., 340. Szózz. VII. 39.

1. **Impetitor**, qui alqm petit, aggreditur; *támadó*. Epist. Proc. p. 432: ne Ferdinando . . . iniusto regni . . . *impetitori* . . . suppetias ferrent.

2. **Impetitor**, actor, accusator, iniustus alienae possessionis turbator; *háborgató*. Arch. Rák. IX. 3. contra legitimos *Impetitores* Juridicos et Actores. Kövy El. 625. Pesty Ször. III. 261. Cod. Zi. III. 63., 414., 497. Cod. Dip. And. V. 17., 32. Fej. XI. V. Un. 82.

Impetrare, (fundare) constituere, condere; *alapítani*. Sup. An. Sc. II. 27. an. 1307: Kokoss in remedium . . . interhempti sex Claustra tenebitur *impetrare*.

Impetratio, libellus supplex, quo nobilitatis prosecutione ius petitur (Du C.); *némesség felkérése*. Georch. H. T. II. 28.

Impetratio boni alicuius ex defectu, ex nota, occasione stirpis nulla, aut actus infidelitatis impetratio bonorum; *jószág felkérés v. nyeres magvaszakadásból, v. hűségtelenségből*. Törvt. Msz.

Impetrator, qui impetrat, adipiscitur bona; *fölkérő, jószágnyerő*. Kass. Jur. Civ. I. 157. Exhibet Fassionem perennalem per Comitum condam N. qua Actionalium Bonorum *Impetratorem* Parti I. super iisdem bonis cum clausula . . . coram Protonotario Palatinali celebratam. Georch. H. T. II. 32.

Impetratrix, fem. ad *impetrator*; *megnyerő, adománygyerő*. Kövy El. 623. nisi ipse evictio ad *impetratricem* familiam sit restricta.

Impetuositas, vim aquae rapaciter fluentis significat; *rohamosság*. Chr. Dubn. 170., 163. Cuius fluvii periculositatem et eius transitus *impetuositatem* vix posset quis enarrare.

Impietificare, peccare, impie agere; *rosszul felhasználni valomit*. Pel. Serm. Novem modis precipuis potest quis ex divitiis et earum occasione pericula damnationis incurrere . . . sexto *impietificando*. (Aest. 42. g.)

Impigare, impignorare; *elzálogosítani*. It. impignare. Ijub. Mon. Sl. XI. 249. an. 1347: vendere vel *impigare* . . . equum.

Impignare, pro: *impignorare*; *elzálogosítani*. Rač. Mon. Sl. VII. 177. an. 1096: vineam, quam habuit *impignatum*.

Impignorans, *elzálogosító*. Moln. Patv. 25. Qui vero bona in pignus vel hypothecam (et haec duo ferme idem sunt) locat, dicitur *Impignorans* vel *Impignorator*, et *Inhypothecans* vel *Inhypothecator*. Szirm.

Impignoraticus, 3., pignori datus, oppignoratus; *elzálogosított*. Magy. Tör. Tár. XII. 28. porciones possessionarias et *impignoraticas*. Cod. Dip. And. V. 19., 1.

Impignoraticus, 3., V. *Impignoraticus*. Száz. XXVII. 15. possessionarias porciones . . . alienas occupative et titulo *impignoraticio* habitas.

Impignoratio, (DuC.); *elzálogosítás*. Proj. Leg. Civ. 242. Werbőczy 166. Ex parte igitur dantis: *Impignoratio* est iuris proprii necessitate cogente, temporalis ad utendum alteri concessio, quantum autem ad creditorem seu recipientem: *impignoratio* est iuris alieni, cum fructuum perceptione et capitalis summae repetitione perniciosa damnabilisque ad tempus detentio.

Impignorationalis, pignori datus; *zálog-, elzálogosított*. Fej. XI. V. Un. 388: quinquaginta florenos . . . de pecunia *impignorationali* relaxare.

Impignoratio, onis. V. *Impignoratio*. Száz. XVIII. 394. iure *impignorationis*.

Impignorative, ut pignus, in pignore; *zálogképen*. Kov. Form. St. 239. porciones possessionarias . . . *impignorative* habitas.

Impignorativus, 3., pignori datus; *zálog* . . . Tör. Tár. 1890. p. 596. bona *impignorativa*.

Impignorator, V. *Impignorans*. **Impignoratorius**, V. *Impignoraticus*. *Impignoratorio* titulo, nomine pigno-

ris; *zálogjog czimén*. Cod. Zi. V. III. p. 86. . . tuus . . . ipsam (sc. terram) . . . *impignoratitio titulo* ad se recepisset.

Impinguare, saginare (Du C. impinguari); *hizlatni*. Kuk. Jur. I. 249. an. 1481. Beng. Ann. Er. Conob. 242. Kat. Hist. VIII. 375. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VII. 222. Cf. Gloss. Philox. Tertull. leum. 6.

Impinguatio, saginatio; *hizlatás*. Pril. Abact. 113: setigeri . . . ex *impinguatione* . . . astimarentur.

1. Implagare, (Du C. 1.) plagas tendere, laqueos ponere; *tört vetni*. Pár. Páp. Cf. Sidon. Ep. 9, 9. ad fin.

2. Implagare, (Du C. 2.) vulnerare, plaga percutere. Chr. Dubn. p. 466: occurrit ei ursoris lethaliter *implagatus*. Obs. Jadr. 404: multi ex Venetorum populo cadunt lethaliter *implagati*.

Implanare (se) (Du C.) se decipere; *magál csalni*. Segy. Hier.

Implantatio, positio; satio; *ültetés*. Art. D. 1840. p. 29.

Implementalis, ad actum implendi pertinens; *teljesítésbeli, betöltésbeli*. Kass. Jur. Civ. I. 6. Sic alii sunt Processus Civiles, alii Criminales . . . alii sunt Invalidatorii, alii *implementales*. Kövy. El. 310.

Implementum, (Du C.) executio, effectio; *fogantatás, végrehajtás*. Diar. Com. II. 408. dictae Legis *implementum*. Kass. P. I. 172.

Implementum contractus, effectio contractus; *tukmabeteállítás*. Vollziehung des Vertrages. Törvt. Msz.

Impletus, 3., impletus, plenus; *teljes*. Fej. VI. 79.

Implere legem, parere legibus, observare, sequi legem; *betölteni a törvényt*. Wagn.

Impletio, confectio, completio; *teljesítés*. Pel. Pom. L. X. P. I. Art. I. Secunda (ratio) propter precepti *impletionem*, quia ipsa omnia precepta evangelica et consilia perfectissime tenuit.

Impletor, nutritus, (Du C. fullarius); *nevelő alya*. Batt. Ger. 149. Achilles *impletor* se. Colophon centaurus.

Impletura, æ, pulvis nitratus in seopetum immixtus; *töltés* (egyveri). Ger. Ladung. Reg. Turm. Præf. 109. Explosiones denique debiliores tum cum perfecta *impletura* fiant.

Implicantia, æ, impedimentum; *akadály*. Pázm. Dial. 192.

Implicite, comprehensus in aliquo; *beletérve, beemfoglaltva*. It. implicitamente. Vern. Log. 82. Si compositio alicuius propositionis adeo evidens sit, ut expositione (explicatione) non indigeat explicite, seus *implicitate* composita audit. Cf. Cic. Inven. 2, 23, 69.

Imploramentum, *imploratio*. Ae. Com. Sopr. p. 20: licebat . . . nostra repetere . . . absque tamen Turcorum armorum *imploramentis* rehabere.

Impenitens, (Du C.) cuius animus in vitii obfirmatus, voluntas obstinata est, qui nullo criminum sensu tangitur; *nem bűnbánó, nem vezeklő*. Wagn. Cf. Hieron. in Jesaja 12, 40, 27.

Impenitentia, æ, (Du C.) peccandi pertinacia, obstinatio in flagitiis; *bűnbánat nem tartás*. Serm. Cat. 291. Alia contra Spiritum Sanctum, dum quis ex mera fere malitia peccat et talia difficulter remittuntur, sunt

autem sex; 1. Præsumptio de misericordia Dei, 2. Desperatio, 3. Agnita veritas impugnatio . . . 5. Obstinatio. 6. *Impenitentia*. Hieron. in Jesaja 18, 65, 23.

Imponderabilis, qui ponderari nequit; *megmérlelgethetlen, súlytalan*. Vern. Met. II. 34. proinde id, quod *imponderabile* est, non esse etiam grave, minime sequitur.

Imponderabilitas, proprietates rei, quæ ponderari nequit; *megmérlelgethetlenség, súlynélküliség*. Vern. Met. II. 34. Neque gravitatis universalitatem *imponderabilitas* quarundam materialium infringit.

1. Imponere, adiudicare; *odaitélni*. Georch. H. T. IV. 153. Néha magok a Felek határozzák meg, melyik tegye le az önkéntvaló hitet. T. I. vagy maga részéről ajánlja (*offerit*) azt valamelyik Fél és a másik vagy megengedi (*permittit*) vagy ellenzi (*controvertit*); vagy egyik a másiknak odaengedi azt (*defert*) és megkínálja ötet, hogy esküdjék meg, emez pedig vagy elfogadja (*acceptat*) és leteszi (*præstat*) vagy nem fogadja el (*recusat*) vagy amannak visszaengedi (*refert*), hogy esküdjék meg inkább ő vagy pedig mind a két fél a Biróra hagygya (*submittit*), hogy ítélje azt oda (*imponat*) akármelyiknek.

2. Imponere, deponere; *letenni, terhelni*. Batt. Leg. T. II. 207. (Deer. Col.) Si quispiam falsum testimonium alicui *imposuerit*.

3. Imponere, mirationem facere; admirationem movere; *nagy hatással lenni, imponálni, tekintet parancsolni*. Ger. imponiren. Vern. Met. II. 16: neque enim Chymici cordatis viris veraque sapientiae studiosis facile *imponent*.

Imponere in palos, adigere stipitem per medios homines; *karóba huzatni*. Mon. Comit. Trans. I. 88. an. 1540. Qui more prædonum res et bona Nobilium . . . acciperent, hos tales in palos *imponere* faciunt.

Imponere se hostiliter, petere, adgredi; *megtámadni*. Cod. Dipl. And. V. III. p. 249: cum . . . arreptis lanceis se mutua vicissitudine *hostiliter imponere* voluissent.

Impopulare, frequentare (incolis) incolarum numerum augere; *benépesíteni*. Fej. X. I. 349. Idem Sigismundus possessiones M. Joannis ac Petri . . . *impopulat*. Törvt. Msz.

Imporcionatus, 3., portione privatus; *résztől megfosztott*. Haz. Okl. 247. an. 1347.

Importabilis, (Du C.) quod sufferri non potest; *elviselhetetlen*. Fej. IV. 1, 145. onera gravia et *importabilia*, quæ nemo potest adimplere, non habentes. Száz. XXX. 2 f. 105. Cf. Tertull. adv. Marc. 4, 27. med.

Importans, (Du C.) magni momenti; *fontos*. Ljub. Mon. Sl. XXI. 395. an. 1451. que nobis occurrunt in his partibus *importantissima*.

1. Importantia, æ, (Du C.) res magni momenti; *fontosság*. It. importanza. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 141. an. 1472. Existimus vehementer *importantium* . . . castelli. Arch. Rák. VIII. 253. Tör. Tár. 1887. p. 756: magnæ *importantiæ* negotia. Reg. Mil. p. 62. Hist. Zerm. Cobenz. 124.

2. Importantia, utilitas, fructus; *haszon, jövedelem*. Pár. Páp.

Importatio, actus importandi; *behozatal, bevétel*. Cod. Zi. Vol. V. 532: ab im-

portatione huiusmodi *interdæ* . . . prohibuissent.

Importatura, æ, vectura, subvectio. Fr. Lib. Rt. I. 106. pro *importatura lapidum* dati sunt.

Importunizare, (Du C. importunari) importune instare, lacescere; *nyugtalanítani*. Haz. Okl. 240. an. 1337. universos crudelitatem temerarie rebelliosis *importunizantes*.

Imposans, admirationem movens; *impozans, feltűnő*. Germ. imposant. Száz. XI. 714.

Imposicio, idem quod *imposita*, vertigal, tributum; *adókirovés*. Gall. impôt. Szék. Okl. I. 123.

Imposita, æ, (Du C.) tributum impositum civibus; *kirovetett adó, adófölvetés*. Cf. Arany: Hogy *teszik* az adót a szegény emberre. Száz. XIV. 128. Arch. Rák. IX. 378. Tiszth. Ir.

Impositio, V. *Imposicio* (Du C. al. s.); *adókirovés*. Tract. Comm. 3. A Mastarie, Cassabie aliisque *impositionibus* et iuribus autem omnimode immunes sint. Schwart. Scult. 163. Reg. Mil. an. 1709. p. 10. Kronst. I. 148.

Impositio annualis, tributum annum; *évi adó*. Arch. Rák. I. 60.

Impositionalis, ad tributum pertinens; *valakire rótt*. Magy. Jogt. Eml. I. 429.

Impositive, iussu, mandando; *parancsszóra*. Rozsny. D. 146. Ez a translatio az akkori fővezér Ály pasa udvarában az egész vezérek, multi, ázsiai és európai itélőmesterek, gyalog generális és kapitányok és minden láttott s hallott öreg emberek előtt, kik is mindenfelől *impositive* is messzünnen gyűjtettek vala.

1. Impositor, accusator, qui depositus; *bevádoló, terhelő*. Batt. Leg. T. II. 207: (Deer. Col.) *impositor culpe* . . . pensas solvat.

2. Impositor, qui imponit, qui auctor est; *felállító, szerző*. Kat. Hist. VIII. 318. quæ villa seu possessio ante suam nativitatem carebat propria locatione et fundatione, sed post locationem eius et fundationem nomine proprio ab *impositoribus* Kohak nunc est baptizata seu vocitata.

Impositor vinorum, V. *Assedarius*.

Impossessionatus, 3., (Du C.) pauper, inops, possessione privatus; *birtoktalan, vaggyontalan*. Cod. Zi. I. 583: ne . . . pater . . . et avus . . . ipsum *impossessionatum* effecissent. Tör. Tár. 1893. p. 21. Cod. Dip. And. V. 261., 24. Fej. X. 3, 37.

Impossessionatus nobilis, bonis carens nobilis; *vaggyontalan nemes*. Opinio. Deput. 12. Ne vero Articuli 15. 1649. dispositio per Articulum 127: 1639. uberius declarata collisionibus ansam præbeat, illa relate quidem ad *Nobiles impossessionatos* velut non ubique locorum usuroborata, ita restringenda, ut hi intuitu Auszugium Debitorum, relate vero ad suspecta Nobilitatis personas eo sensu explicanda videbatur . . .

Imposterare, (fors. ab ital. imposta) tributum imponere; *megszarvezolni*. Arch. Rák. IX. 657. minden bizonyosan Lévát is meg akarja szállani s a Garam mellyékét valamely helyen másutt is *imposterálni*.

Imposterum, in posterum; *jövőre, ezutánra*. Dip. Alv. I. 447. II. 131.

Impostor, (Du C.) circumscriptor, homo fraudulentus; *csaló*. Wagn. Cf. Ulp. Dig. 21, 1, 4; Hieron. Ep. 38. fin. 54, 5; Paul. Nol. Carm. 21, 338.

Impostura, æ, fraus (Du C.) (Dief. betrieg, verelag); *furfang, gonoszság*. Ker. Nap. 351. Cod. Alv. I. 392. Oláh. Cod. Ep. 459. Cf. Ulp. Dig. 47, 20, 3; Trebell. Gallien. 12.

Impotentia, æ, (Du C.) imbecillitas cõundi; *nõsztehetetlenség*. Kon. Egyh. 485.

Impotentia antecedens, matrimonium præcedens imbecillitas cõundi; *házasságot megelőző nõsztehetetlenség*. Kon. Egyh. 485.

Impotentia extrinseca, ex infirmitate orta imbecillitas cõundi; *későbbi betegségből eredő nõsztehetetlenség*. Kon. Egyh. 486.

Impotentia intrinseca, e corporis naivis orta imbecillitas cõundi; *szerves bajban rejlő nõsztehetetlenség*. Kon. Egyh. 486.

Impotentia perpetua, incurabilis, insanabilis imbecillitas cõundi; *tartós és gyógyíthatlan nõsztehetetlenség*. Kon. Egyh. 485.

Impotentia putativa, impotentia ficta; *képzelt, vélt tehetetlenség*. Eingebildetes Unvermögen. Törvt. Msz.

Impotentia respectiva, personam spectans imp. a hitvesre nézve fennálló tehetetlenség. Törvt. Msz.

Impracta, æ, fraus, dolus; *fogás, csel*. Gall. pratique. Tör. Tár. 1888. p. 480. ibique secreto ad palatum fecissemus omnia et tantum sciam ea in parte mentem illius vestra etiam incognito patebit transitus et, nisi hoc fiat, finis imponetur tante impractae (?) nulla siquidem literarum vel mutae colloctionis datur securitas.

Impracticabilitas, via invia; *járhatatlanság*. II. impracticabilit. Kuk. Jur. II. 401. Quantumvis hactenus ob iniuriam temporis, seu impracticabilitatem viarum, Ablegatio illa, quæ pro salutanda sua Maiestate sacratissima erat ordinata . . . Dip. Alv. I. 36.

1. **Impracticabilis**, invius; *járhatatlan*. Arch. Rák. VIII. 254. impracticabiles montes.

2. **Impracticabilis**, quod effici, perfici non potest; vanus, irritus; *kívíthatatlan, eredménytelen, hiábavaló*. Rák. Ön. p. 182. I. 46—49. (49.): Deerat Germanis pediatum sufficiens ad aggrediendam eam (sc. arcem), deerant tormenta, quorum si nec unum nec alterum quoque defuisset, ipsamet statio anni reddebat aggressum impracticabilem.

Impræcisus, 3., non accuratus, negligens; *nem pontos*. Phil. Műsz. 28. cognitio impræcisa.

Imprægnatio, (Du C.) graviditas; *terhesség*. It. imprægnatura. Cher. Jus. Eccl. II. 196. Si argumentis evincat, se prius nullam imprægnationis notitiam habuisse.

Impræmeditate, (Du C.) sine prævia meditatione; imprudenter, extemplo; *meggondolatlanul*. Mare. Chr. II. 60.

Impræparantia, æ, conditio eius, qui non est satis præparatus; *készületlenség*. Pel. In cena Domini s. III. c. 7.: Multi propter impræparantiam non sentiunt eius (communiois) suavitatem.

Impraesentare, solvere, tradere, redere; *befizetni*. Kronst. II. 351. an. 1534. 380. III. 27., 38., 39., 59.

Impraesentatio, pensio, solutio; *befizetés*. Kronst. II. 350. an. 1534. 378., 379. III. 38., 81.

Impraesidiare, praesidiis firmare; *örvénnyel ellátni*. Kuk. Jur. II. 152. an. 1749: ut . . . Fortalitia non alio quam nationali milite impraesidiata sint.

Impraestare, (Du C.) commodare; *kölcsönözni*. It. imprestare. Kat. Hist. IX. 311. et ligna seu vasa nobis accomodare seu imprestare.

Impraestitus, us, contributio; *adó*. Luc. Regn. Dalm. 277. De contributionibus autem, quæ in communi Civitatum necessitate fieri solebant, quomodo exigerentur, quæ variis nominibus Coltae, *Impraestitus* et Taxæ dictæ fuere in Chronico declarantur. (It. imprestito. Ger. Darlehn.)

Impraevise, præter expectationem, opinionem; *váratlanul, hirtelen*. Rák. Ön. 124: vexillifer arcensis custodiæ . . . tam imprævisæ advenit.

Impraevistus, 3., improvisus, inexpectatus; *előrelátatlan, előre nem látott*. Diar. Com. 4.

Impragmaticus, 3., non pragmaticus; *nem oknyomozó*. Száz. XVII. 697.

Impregnatio, V. *Impraegnatio*. Chr. Duhn. p. 144: considerans et uxoris imprægnationem.

1. **Impregnatus**, 3., impletus, stipatus; *teleltetett*. Veranes. IV. 28. De re familiari bene curata, vasisque et locis domus omnibus fructibus reddituum meorum *imprægnatis* laudo te et multis gratiis expleo atque afficio.

2. **Impregnatus**, 3., saturatus; *telített*. It. impregnato. M. Bel. Prodr. 152. Est vero sal Hungaricus vel fontanus, qui ex aqua salsugine *imprægnata* excoquitur.

1. **Impresia**, æ, molitio (Du C. impreyia); *vállalat*. It. impresa. Ljub. Mon. SI. IX. 93. an. 1440: volendo videre . . . finem *impresie* nostre . . . necesse est . . . claudere cum uno *seraleo* de lignamine circa passuum XLII. locum.

2. **Impresia**, æ, V. s. *Phrenoschema*; *hős tetteket tartalmazó okmány*. It. *impresa*.

Impressio, pondus, momentum, vis, affectio (Du C. al. s.); *benyomás*. It. impressione. Reg. Turm. Præt. 30.

Impressive, imprimendo; *rányomva*. An. Sc. I. 93. an. 1550: litalia instrumenta . . . sive *impressive* sive in pendenti sigillare. Magy. Tör. Tár. VI. 36. Fej. XI. V. Un. 508.

Impressor, (Du C.) typographus; *könyvnyomó*. Corp. Gram. 644. *impressores*, qui etiam Christus scriperunt Kristus.

Impressoria ars, (Du C.) Typographia; *könyvnyomó intézet*. Nagy Hier.

Impressorius, 3., ad rem typographicam pertinens; *nyomdai; impressoria ars, nyomdászati*. J. B. Herold De rebus Turcicis Dialogus præf. p. 632. Hanc procrastinationem, in negotiis moræ impatientissimis hominibus tolerabiliorem reddebant amplitudo atque amoenitas nostræ urbis, quæ . . . *artis impressoriae* præstantia toto orbe claret.

Imprestita, æ, mutuum. V. s. *Dada; kölcsön*. It. imprestito.

Imprestitum, res credita; *kölcsön*. It. imprestito. Ljub. Mon. SI. I. 292. an. 1316.

Imprestitum, 3., commodatus; *creditus; kölcsönzött*. Ljub. Mon. SI. III. 405.

Imprimere, typis exscribere; *könyvet nyomni, nyomtatni*. Arch. Rák. VIII. 340. Liber culinaris, *impressus* Gracy.

Imprimis, pro: potius; *inkább*. Batt. Ger. 8. caminus, quem Sancti sibi eligunt *imprimis*, quam faveant jussis Nabuchodonosor.

Imprisonare, (Du C.) in carcerem claudere; *fogságba vetni, bebörtönözni*. Gall. emprisonner. Új Magy. Muz. III. 199. Nullus liber homo capiat vel *imprisonetur* aut dissaisiatur aut utlagetur aut exuletur aut aliquo modo destruat.

Improbabilitas, ratio parum probabilis; *valószínűtlenség*. It. improbabilit. Vern. Log. 172. *Improbabilitas* denique est ille status mentis, in quo pro falsitate cognitionis plures rationes pugnant, quam pro veritate.

Improductus, non productus, non creatus; *nem teremtet*. Imre Phil. 26. Nonnulli cum Leucippo, Democrito Abderita et Epicuro, atomos seu particulas quasdam subtilissimas, *improductas*, immenso cuidam spatio ab aeterno innatantes se seque perpetuo moventes fingeant atque ex harum fortuito concursu Mundum coaluisse asserant.

Improficiuus, inutilis; *hasznontelküli*. Wagn.

Improlis, sine prole; *magzat nélküli*. Kövy El. 308. licet divisus *improlis* moriatur. Irodt. Közl. VI. IV. 456.

Impromulgare, non promulgare; *nem hirdetni*. Funda David. II. 2: Excelsa sedes . . . sententiam *impromulgatam* reliquit.

Improntare, mutuare (Du C. impromptare); *kölcsönözni*. It. improntare. Ljub. Mon. SI. XI. 270. an. 1347: restituere mercatoribus, qui illud *improntaverunt* et *reschattare* . . . gabellam.

Impropere, verbis castigare, perstringere, irasci, ignominia afficere (Du C. al. s.); *pirosítani, szidni, nehezíteni, gyalázní*. Cod. Dipl. Pat. T. II. 138: ammonitus et vobis *improperamus*, cur novitates inducitis abusivas. Kuk. Jur. I. 149. an. 1383. Thurocz. 140. Interea imperatrix Constanti-nopolitana filia Regis Ladislai nomine Pyrisk nuntiavit regi Stephano, quod imperator ipse videlicet maritus suus in eius opprobrium ipsi regi *improperaret*, dicens: regem Hungariæ esse hominem sævum. Cf. Gloss. Philox. Petron. Sat. 38. Vulg. Paul. ad Roman. 15, 3.

Improperium, (Du C.) obiurgatio, objectatio, dedecus, convitium; *szemrehányás*. It. improprio. Veranes. VII. 40. Si vero ad hoc litteras quoque refugerit, scutica et *improperis* revocato. Virga enim sanabit animam pueri. Cf. Lactant. 4, 18; Vulg. Paul. ad Roman. 15, 3.

Improportio, inæqualitas; *aránytalan-ság*. Kuk. Jur. II. 403. Ut necessitas Confiniariæ, virium autem et facultatum Domino-rum Regnicolarum erga eosdem *improportio*, suæ Maiestati sacratissimæ demonstretur. Pázm. Dial. 594.

Improportionabilitas, inæqualitas; *aránytalan-ság*. Germ. Ungleichförmigkeit. Pel. Pom. L. VII. P. II. Art. II.: Hec enim contingunt propter excellentiam et *improportion-*

nabilitatem luminis ad intellectum illuminabilem.

Improportionabiliter, inconvenienter, præter modum; *aránytalannul*. Pel. Serm. Eterne vite . . . Illa beatitudo sicut denarius imo *improportionabiliter* plus quam denarius est desiderabilis. (Hiem. 36. t.)

Improportionate, portionem excedenti modo. Text. v. sub *Improportionatus*; *aránytalannul*.

Improportionatus, 3., V. *Improportionate*. Kövy El. 348. potest A. perdere id quod *improportionate* usuavit; Probari debet *improportionatus* usus; expensæ per A. factæ eidem terminato processu solvuntur per omnes *proportionate*.

Impropriissimus, 3., valde improprius; *legsajátlanabb*. Severini. 37.

Improthocollare, in commentarios referre; *bejegyezni*. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 376: incumbet iurato notario . . . *improthocollare* nomina.

Improtocollatio, actus in commentarios referendi; *bejegyzés, beiktatás*. Moln. Patv. 25.

Improtocollista, æ, qui perscribit, in acta refert aliquid; *iktató*. Törvt. Msz.

Improvisare ex tempore, subito ex tempore fundare versus; *rögtönözni*. Ger. improvisiren. Jókai Erd. ar. k. 32. et passim.

Improvisator, poeta extemporalis; *rögtönző*. Száz. VII. 595. Jókai Köszívü. II. 154.

Impubertas, atis, ætas pupillaris; *kis-korúság*. Törvt. Msz.

Impudimentum, (Du C. impudor), labes; *sérv, baj*. Kov. Form. St. 84. prædictus masculus et prædicta mulier in suis membris pudibundis nullum *impudimentum* habent.

Impugnatio, stimulus; *inger*. It. impugnazione. Serm. Cat. 149. et toties quoties homo sentit in se teporem, languescere in se advertit devotionem, vel sentit aliquam *impugnationem*, statim ad S. Confessionem et SS. Communionem properet.

Impulsare, impellere (Du C. al. s.); *be-hajtani*. Fej. Jur. Lib. 43.

Impulsio, actus pecora impellendi; *be-hajtás tilosból*. Kövy El. 572. *Impulsio* habet tres species. Nam si ex loco specialiter et positive tantum prohibito sit *impulsio*, licet nullum speciale aut sub æstimationem cadens damnum sit illatum, nec Jus alterius turbatum sit, vocatur *Impulsio* simplex.

Impulsionalis merces, m. impulsionalis; *hajtópénz*. Art. D. 1840. p. 33.

Impulsionalis muletta, *behajtási bírság*. Törvt. Msz.

Impulsiva, æ, impulsus, impulsio; *inger*. Bod. Hist. Eccl. II. 78.

Impulsus Campestris, signum castrense tuba dandum; *tábori harsonázás*. Reg. Turm. Præt. 96. quia propter Instrumenti sui debitam etiam curam gerat et in inflanda musicali modo tuba (musikalische Aufzüge) . . . cumprims autem in *impulsibus campestribus* (Feldstösse) se exercet.

Impulsus tubæ pro divinis, signum tuba datum divinis frequentandis; *trombitászó istentiszteletre*. Reg. Turm. Præt. 151. 2. Hora septima pro sacro Missæ sacrificio *impulsus tubæ pro Divinis* vocans (Kirchenstoss).

Impurare, inquinare, polluere; *be-*

szennyezni, bepiszkolni. Wagn. Cf. Senec. Ep. 87, 16. med.

Impuritate, non nitide, in exemplo; *fogalmazványban*. Magy. Jogt. Eml. I. 407.

Imputabilitas, proprietates rei, actionis, quæ imputari potest; *beszámíthatóság*. It. imputabilità. Vern. Phil. Mor. 159. illa *imputabilitatem* actionis tamquam liberi facti sensitivo rationalis entis determinat.

Imputatio, actus imputandi, culpam conferendi in aliquem; *beszámítás*. It. imputazione. Vern. Phil. Mor. 159. *Imputatio* tamen facti et iuris non sunt diversæ *imputationis* species.

Imputatum, quod ascribitur alicui in emolumentum; *beszámítás, betudás, bervoatolás*. Tiszt. Ir.

Imputrescibilis, non putrescens; *rothadatlán*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 183. et ad *imputrescibilem* thesaurum iuxta modulum facultatis sue per manus pauperum aliquid debet aggregare.

Imputribilitas, quod corrupti, putrescere non potest; *rothadatlanság*. Pel. Pom. L. IV. P. I. Art. III. Compingite arcam de lignis sethim, quæ sunt imputribilia ad figurandum beate Marie *imputribilitatem*.

In, verba eiusmodi, quibus aliquis eligitur, creatur, declaratur pro nominativo præpositione: *cin* huicque adiecto accusativo utuntur; *-vá, -vé*. Ger. zu. Gall. être qu. roi. Bod. Hist. Un. Trans. 334. *In Principem* electus Steph. Báthori. p. 335. Ideo unctus es *in Regem*, quia diligis iustitiam.

In cum ablat. pro genitivo. Pel. Hiem. 24. g. Architricleus mirando de vino tam optimo *in sapore* valoreque dixit (saporis).

In cum ablat. pro eum accusativo. Pel. Hiem. 2. a. qui prope mare habitabant *in vallibus* fugient (in valles). Batty. Leg. T. II. 40. an. 837. *in augmento* Sanctæ . . . ecclesie.

In cum ablat. pro simplici ablativo. Pel. Aest. 47. n. Animalia *in prima die*, qua nascuntur, habent scientiam et industriam (primâ diē). Tör. Tár. VI. 40: *in anno* virginis partus millesimo.

In cum abl. pro simplici accus. Pel. Aest. 44. g. Tunc ille faber mane surgens aurum et argentum *in magna copia* reperit (magnam copiam auri).

In, pro dativo; *nak, nek*. It. a. Gall. à. Ger. dem. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 7. Et *in* sancto Grisogono dimitto vinea, *in* sancta Maria uno panno de sirico.

In, pro puro accusativo; *vá, vé, ül, ül, nak, nek*. It. eletto console. Ger. zum. Kass. P. P. I. 207. Publicæ Nominationis N. N. *in consulem*.

In, pro: ad; *-ra, -re*. Batty. Leg. III. 79. *in* animas nostras protestantes (apud nos quorundam loquendi formula est: ad animam dico: *telkemre mondom*).

In, pro: cum; *-val, -vel*. Batty. Leg. T. II. 259. an. 1469: hostes Regni *in manu* valida . . . fines intraverint.

In, pro: propter; *miatt*. Batty. Ger. 76. Fer *in* insidentibus circa ordinem vociferationis. Sensus: Fer propter insidentia iuxta ordinem hymni, cantici.

In, pro: secundum; *mellett, mentében*. Knauz. M. E. Str. I. 273: *In longum* ripe pro: secundum ripam.

In, pro: de, super; *-ról, -ről*. Batty. Leg.

T. II. 74. an. 1057: hanc cartam *in* eis petitionibus scriptam.

In abscondito, in occulto; *elrejtve, alattomban*. Wagn.

In amplius, in posterum, posthac; *ezen-től, többé*. Tkal. Mon. Ep. II. 25. an. 1340: *in amplius* nullus vineas sic occupabit.

In antea, deinceps, in posterum; *egy-más után, sorban*. Au. Sc. I. 7. an. 1412: pollicemur . . . quod ab hoc die et hora *in antea* puram . . . fraternitatem . . . observabit. Szer. Not. p. 148. an. 1498. Fej. X. 3. 193.

In causam contracta, rea; *alpe-res (nő)*. Tör. Tár. 1888. p. 385.

In causam honoris, V. *In factum honoris*. Hajnik Perjog. 64.

In censum locare, locare; *bérbe adni*. Opin. de Venat. *In Censum locare* ius venationis.

In commissum cadere, mercibus velitis adnumerari; *elkoboztatás alá ke-rülni*. Ger. als Kontrahant erklären. Vect. Gen. G. §. 36: si legitimatoria . . . Schedæ non adfuerint, merces pro clandestine . . . inductis habebuntur, ac proinde *in Commissum cadent*.

In confesso est, constat, manifestum est; *világos, nyilvánvaló*. Fej. Jur. Lib. 433: *In confesso* est regibus et principibus nullam ejusmodi potestatem datam esse.

In continentia, continentia, extemplo; *nyomban*. Opin. Deput. 39. et Causas ex occasione nundinarum exortas *in continentia* diiudicat. Fabr. Urk. 496. an. 1528. illic et *in continentia* verbalem interposuit appellationem.

In contumaciam, actutum, extemplo; *azonnal*. Jókai Uj f. 132. minden az idézett kötvényekből származó kötelezettségek *in contumaciam* semmiseknek és felbontottaknak nyilatkoztatnak.

In ductu, ducibus; *kalauszolása mel-lett*. Fjp. Anon. 6a. Almus dux et alij principes . . . *in ductu* Ruthenorum venerunt.

In extremis esse, pro: animam agere; *haldoklani*. Wagn.

In facta (armorum), quod attinet arma; *a háborút, harczot illetőleg*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 547. Tartari *in facta* armorum sunt strenui bellatores.

In factum honoris, causæ honorem concernentes; *becsületbe vágó ügyek*. Hajnik Perjog. 63.

In fatuitatem sensatum devenire, deseri a mente; *megőrülni*. Georg. Sirm. I. 51. *In fatuitatem sensatum deveniebat* et fugiebat per campos.

In figura Magistratus, præsentē magistratu; *a magistratus színe előtt*. Proj. Leg. Civ. 228. Fassionē eorū exmissis Senatoribus interventæ, Magistratui in origine referri, et tam hæ, quam in *figura Magistratus* celebratæ, ac in quantum plenipotentiarii influxissent, etiam Plenipotentialis improtocollari, archivaque inferri debebunt.

In fine, ad extremum, ultimum; *végül*. Wagn.

In fine finali, V. *In fine*. Passim.

In glaciem inducere, (hungarismus) astute labefactare aliquem; *jégre vinni*. Def. bon. p. 40: Sagaciores illi sunt . . . quam *in glaciem* a te se sinant induci.

In gladio percutere, ferro atque igni

vastare; *kardra hányni*. Fjp. Anon. 23. a. Saxoniæ . . . in gladio percusserunt.

In gratiam alterius, alterius causa; *más kedvéért*. Wagn.

In grossum, magna mercatura, magna copia; *nagylan*. Gall. en-gros. Han. Mon. Jur. P. I. 206: pisces vendere in grossum. II. 205.

In instanti, puncto temporis, e vestigio; *nyomban, menten*. Kass. Prax. I. 36. . . in instanti Physico ordinario relationes præstare (chirurgi debent).

In memoriam ducere, inducere in animum, consilium capere; *eszebe venni*. Fjp. Anon. 14. b. Borsu cum montes . . . aspexisset, in memoriam duxit, ut ibi castrum conuerteret.

In obversum, contra; *ellenében*. Proj. Leg. Civ. 178. Sua Excellentia Domino Barone Pincernarum Regalium Magistro isthic aduolutam sub ./. separatam Opinione in obversum exhibente.

In originali, in autographo; *eredetiben*. Tök. Lev. 156.

In pacato, bona cum pace; *békén*. Cod. Dip. Brüss. III. 241. in pacato vivere etiam nunc reuult.

In paribus, in transcripto; *másolatban*. Beth. G. lev. 442.

In paruo eundo, modico itinere; *rövid ideig járva*. Tkál. Mon. Ep. I. 84. an. 1244. in paruo eundo venit in aquam.

In patulo esse, constare, patere; *nyilvánvaló*. Opin. Deput. 56. Vel in respectu hoc tam nimie Causarum accumulationis plurimum remorator Justitiæ administrationem in præsentis situ non amplius relinqui posse, in patulo est.

In præsentî planta astare, præsens adesse; *személyesen megjelenni*. Ürk. Sieb. I. 524. an. 1342. Hajnik Perjog. 223.

In primum, in primis, primum; *elsőszőr is, mindenekelőtt*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 6. In primum domum, in quo iussus sum vivere, cum introitu et exitu suo habeat filio meo Andrea . . .

In propriis personis, viritim; *személyesen*. Ker. Inst. Mil. 407.

In publico protestare, promulgare; pronunciare; *nyilvánossá tenni*. Knauz M. E. Str. I. 69., 32.

In quantum, si; *a mennyiben*. Kass. Prax. I. 401. in quantum itaque Repræsentationes naturam Relationum imbuunt — regulæ de Relationibus — in quantum vero naturam Propositionum sequuntur — regulæ de Propositionibus tenendæ sunt.

In reliquo, ceterum, quod reliquum est; *a mi a többi illeti, egyébiránt*. Thök. Diar. II. 53. In reliquo éltesse Isten kegyelmedet. Kass. P. P. II. 108. Arch. Rák. IX. 227.

In sequelam, ex, secundum; *értelmében, következtében, képest, szerint*. Ger. zu Folge des, zufolge. Kass. P. P. I. 239. eo in sequelam præcitata benignæ Resolutionis Regiæ per expressum declarato . . .

In solidum, egymásért, egészben. Kövy El. 451. Si plures debitores vel fideiussores se in solidum non obligarunt (idest: unus pro omnibus et omnes pro uno) quilibet tantum partem tenebitur præstare. Art D. 1840. p. 67.

In sortem impositæ, ratione tributî; *adó fejében*. Tisztb. Ir. In sortem impositæ

acceptatum vel imputatum. A kivettl adó fejében lett beszámítás.

In turbido piscari, ex alieno incommodo sua commoda comparare; *zavarosban halászni*. Szilády Tör. Magy. Em. VI. 344. pro lubituque suo posset in turbido piscari.

In ultima analysi, V. In fine. Passim.

In uno anhelitu, uno tenore, continenter; *egy szuszra, egy lélekzetre, egyhuzamra*. Ger. in einem Athemzuge. Kov. Form. St. XXV. et quia Hercules in uno Anhelitu currebat passus 125.

In uno pane vivere, communiter vivere; *egy kenyéren élni*. Kol. Am. II. p. 82.

1. **In unum**, æque, pari modo; *egyaránt*. End. p. 241: planxit cum . . . clerus et populus similiter, in unum dives et pauper.

2. **In unum**, in universum, in summa; *egyetemben, összesen*. Fjp. Szám. p. 349. an. 1433: expenderunt in unum fl. 12.

In vanum, frustra; *hiába*. Georg. Sirm. I. 84. et sua hasta non ibat in vanum de manu sua, sed semper obtinebat.

Inabalienabilis, quod alienari non potest; *elidegeníthetlen*. Def. bon. p. 25. (bona) quæ vel natura vel lege stabilia, et inabalienabilia sunt. Kuk. Jur. II. 226. Fej. X. 1. p. VIII.

Inabalienabilitas, proprietatis rei, quæ abalienari non potest; *elidegeníthetelenség*. Batty. Leg. I. 286: Erubescant, qui inabalienabilitatem romanorum ecclesiasticorum novitum criminatorum esse institutum.

Inabominabilis, abominandus, detestabilis; *utálatos*. Kub. D. Hont. I. p. 17. (Ladislaus IV. an. 1276): inabomidabile ac execrabile factum.

Inaccitus, 3., non evocatus, non accessitus; *hívatlan*. Jan. Pan. Poëm. I. 73. Quid? quod castra ille coactus, ille adivit. Hie et inaccitus, nedum indepreus au ullo.

Inacritus, 3. (fors. *inacutus*) non acutus; *élesítetlen, csorba*. Georg. Sirm. 1., 3. quia biacellus ipsius brevis et sepiissime pro defensione sua capitis contra Germanum inacrita erat id est *chorba* wala.

Inactare, in acta referre; *beiktatni*. Kuk. Jur. II. 483. Dominus Commissarius Regni Militaris pro inactandis Officii sui negotiis, confecto Prothocollo de exacta fidelique officii sui administratione etc.

Inactionare, sub lite esse; *perbe foglalni, perbe fogni*. Proj. Leg. Civ. 175. In reliquo cum foemina, ante discussionem et adiudicationem exclusivi iuris bonæ fidei possessores sint et, quidquid in bona inactionata investiant, masculis in luern hæreditatis cedat.

1. **Inactivitas**, status, conditio, ius abalienationem bonorum prohibens; *tehetetlenség, képtelenség, fogatlanság*. Def. bon. p. 53: Est nempe bona abalienandi inactivitas quædam Domini restrictio in favorem possessoris. Kövy El. 23.

2. **Inactivitas**, ignavia, inertia; *tétlenség*. It. inattività, inerzia. Gall. inactivité. Vern. Psych. 519. eius (fodicationis) comites sunt: irresolutio et inactivitas.

Inactivus, 3., invalidus, irritus; *foganatlan*. Proj. Leg. Civ. 195. Testamentum uxoris, vivente marito intultu eiusmodi bonorum conditum, nisi specialis mariti accedat consensus, inactivum est. Georch. Ért. 170.

Inactorare, fors. idem quod ap. Du C. inactitare, in acta publica referre; *beiktatni*. Kövy El. 348. Quilibet Compossessor potest se inactorare, plerumque tamen movet potior compossessor unus vel quod præstat plures.

Inadequate, inæqualiter, ita, ut aliqua res cum alia non sit adæquata, inconvenienter; *egyenlőtlenül*. Pázm. Dial. 85.

Inadibilis, (Du C.) inaccessus, non facilis accessu; *hozzáférhetlen*. Nagy Hier. Wagn. Cf. Sidon. Ep. 2, 2 med.

Inadorandus, 3., (Du C.) non adorandus; *nem imádandó*. Nagy Hier.

Inadulabilis, quem adulari nequis, cui assentari non potes; *kinek nem lehet hízelegni*. Andr. Pann. 75. Cf. Gell. 14, 4, 3.

Inadvertenter, non attente, negligenter; *figyelmetlenül, észrevétlenül*. Rák. Ön. p. 168. l. 9—12. (41.): . . . justus autem, quamvis fragilitatis . . . culpas sæpe in præfatum cupiditatis scutellam quodammodo inadvertenter cadere sinat, continuo tamen in id intendit, ut scutellam charitatis accumulet . . .

Inadvertentia, æ, (Du C. *inadvertentia*) imprudentia, inconsulta ratio, socordia; *vigyázatlanság, figyelmetlenség*. Gall. inadvertentia. Magy. Tör. VIII. 162. Rák. Ön. 502. quæ ex inadvertentia inconsiderate fiunt. Pel. Pom. De S. Thoma s. III. c. 5.

Inadificatio, actus edificandi in alqd. *Beleépítés*. Aufbau. Törvt. Msz. Cf. Plaut. Mil. gl. 2, 2, 55.

Inaeque, inique; *igazságtalanul*. Arch. Rák. VIII. 216. hogy az XIII. városra szállott és azon környékét az némettől in recompensam ex XIII. Civitatibus inaeque acceptorum elfoglalja.

Inæstimabilitas, conditio, natura rei inæstimabilis; *megbecsülhetetlen állapot*. Batty. Ger. 135. In tantæ vero claritatis inæstimabilitate solis lumine breve erit, quamlibet septuplum lucebit.

Inalbare, (Du C. al. s.) albo colore tingere; *bemészélni*. Beng. Ann. Er. Conob. 284. pia industria curans Chorom de novo construi, parietes inalbati, tabulaturam depingi.

Inalienabilis, quod alienari non potest; *elidegeníthetlen*. Unveräußerlich. Törvt. Msz.

Inallegare, (allegare), afferre, proferre, memorare; *felhozni, idézni*. End. p. 454. (Belae IV. Libertas an. 1242): 12. si . . . actor legitimam causam recusacionis inaltagaverit. Juriev. Jur. Met. 204.

Inaltare, (Du C.) consecrare, dedicare, decorare; *felszentelni, felajánlani valami az oltárnak*. Nagy Hier.

Inaltare, (Du C.) altum facere, in altum levare; *magasztalni, magasztosítani*. Nagy Hier. Cf. Appul. Trism. p. 85. Paul. Carm. 24, 738.

Inalterabilis, immutabilis, semper suo statu manens; *változtatlan*. Gall. inaltérable. Andr. Pan. 10. Jos. Repr. 136. an. 1790: Legis Privilegia inalterabilia. Pest Vár. Lvt.

Inalterabiliter, (Du C.) absque ulla alteratione; *megmászthatlanul*. Diar. Com. 28. Instr. Pac. Conclusio.

Inamorus, 3., (Du C. *inamorari*) amore captus; *szerelmes*. It. innamorato. Vern. Psych. 199. Ingenium cum facultate iudicandi haud copulatum inceptos, tediosos, in se ipsos inamoratos sanniones producit.

Inane, inaniter, leviter; *egykönyven*. Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 296. an. 1382: parvipensionem literarum nostrarum volumus *inane* pertransire.

Inanimadvertentia, æ. V. *Inadvertentia*. Magy. Jogt. Eml. I. 142.

Inanimatus, 3., animo præditus, animatus; *telekkel bíró, telkes*. (ap. Cic. anima carens). Rák. Ön. p. 367. l. 4—7. (4—5.); O si vos *inanimata* et sensibilia secretis creatorum vestrum esse infantem hunc, qui alget et vagit in præsepio, fors dolore tangeremini, et miserias tenere ætatis ejus desleretis.

Inantea, (Du C.) præterea, ulterius; *jövőben*. Cod. Dip. Arp. V. 5.

Inantiquatus, 3., obsoletus; *elavult*. Nagy Hier.

Inanus, 3., pro: inanis; *hiába való*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 263. Perényi lev. an. 1528. *inanus* rumoribus ad exitum ducere est asuetus.

Inappellabilitas, conditio causæ, in qua appellatióni non est locus; *felebbezhetlenség*. Werbőczy 1496. Confirmatur talismodi Causæ *inappellabilitas* per art. 30. 1729.

Inapplicabilis, quod non convenit, congruit, quod accomodari non potest; *nem alkalmazható*. Jos. Repr. 40. an. 1790: Dimensionale Opus legali Constitutioni nostræ prorsus *inapplicabile*. Proj. Leg. Civ. 256.

Inapprehensibilis, (Du C.) qui non potest comprehendere; *megfoghatatlan*. Nagy Hier. Cf. Tertull. adv. Valent. 11; adv. Herm. 43.

Inappretiabilis, (Du C.) quod non potest pro excellentia satis aestimari; *megbecsülhetetlen*. It. inapprezzabile. Serm. Cat. 162. Ita est! *inappretiabilis* medicina, levis et suavis est Confessio de peccatis.

Inaquisitas, tis (non ab *inaquosus*, quod aqua carens quid significat, sed comp. ab *in* intensivo et *aquositas*), magna vis aquæ; *vizenyősség, vízzel borítottág*. Cod. Zi. v. III. p. 64., 67. p. 64. . . propter gravitatem, *inaquositatem* et lutositatem ipsam possessionem . . . dividere . . . nullo modo valuisse.

Inaquosus, 3., aqua carens; *vizben szűkölködő*. Kat. Hist. Duc. 384. quoniam triduo per *inaquosam* et asperam viam ducti. Cf. Tertull. Bapt. A. Gloss. Cyrill. Fej. VI. 35.

Inarabilis, terra, quæ non potest arari; *szántóhatatlan, szántásra alkalmatlan*. Fej. VI. 35.

Inargentare, deargentare, argento obducere; *ezüsttel bevonni*. Arch. Rák. VIII. 327. Cf. Plin. 21, 2, 3; Paul. Dig. 33, 10, 3.

Inarrestare, carceri includere; *bebörtönözni*. Kövy. El. 567. Violentos ultra spoliationem verberare vel *inarrestare* non licet.

Inarticulare, in acta publica referre; *beiktatni*. Georch. H. T. I. 37.

Inarticulatio, actus in acta publica inferendi; *beczikkezés, törvénybe iktatás*. Gall. enregistrement dans les lois. Ger. Inarticulieren. Kövy. El. 47. Præterea requiritur *inarticulatio* in Dieta 23. 1715. Art. Diet. Pos. Pref. Kass. P. P. I. 171.

Inas-Aprodianus, i, tiro; *inas*. Száz. XI. 802.

Inascendere, ascendere; *felmenni*. Cod. Dipl. And. II. 59., 67.

Inatrium, (Du C.) atrium ecclesiæ; *templom belsőtrava*. Nagy Hier.

Inattentio, animus distentus, non atten-

tus; *figyelmetlenség*. Pel. Pom. L. I. P. IV. Art. II. c. 2: nunc propter medietatem pater noster in Ave Maria saliendo vel e converso pre *inattentione* . . . iam totum pergamenum scriptum est intus et foris.

Inauctoratus, 3., auctoritate præditus; *felhatalmazott, jóváhagyott*. Isthv. I. 8.

Inaudibilis, inauditus; *hallatlan*. An. Sc. I. 343. an. 1470: *inaudibili* dolositate. Kat. Hist. IX. 87.

Inaudentia, æ. (Du C.) inobedientia; *engedeltlenség*. Nagy Hier.

Inaugurale diploma, felavatási, koronázási oklevél. Krönungsdiplom. Törvt. Msz.

Inauguratio, actus insigni regio ornandi; *koronázás*. Törvt. Msz. Cf. Tertull. adv. Valent. 41.

Inauratus, i, aureolus; *aranyeska*. Corp. Gram. 166.

Inbalneatus, balneo non lotus; *mosdatlan, fürdetlen*. Pel. Pom. In vig. Nativ. c. 6. Si pro festo crastino non vis corpore *inbalneato* esse.

Inbannire, v. *inbannizare*, (Du C.) 1. in fiscum redigere; 2. excommunicare; 1. *elkobozni*, 2. *kiközösíteni*. Nagy Hier.

Inbeneficiatus, prædio donatus; *birtokkal megajándékozott*. Fej. I. 194. sive ex parte antecessorum nostrorum vel nostra sive ex alterius cuiuslibet parte ibi antea *inbeneficiata* fuissent.

Inbursare, (Du C.) in bursa reponere; *beiktatni, beszédni*. Gall. embourser. Ljub. Mon. Sl. IX. 93. an. 1440: nostram monetam *inbursant* et dimittunt monetam suas, quæ sunt multo minoris valoris.

Incaleare, equo inducere soleas ferreas (Du C. al. s.); *megpatkolni*. Mon. Comit. Trans. II. 182. novo ferro *incalcetur* equus d. 4.

Incalciare ferro, equo induere soleas ferreas; *megpatkolni*. Mon. Com. Trans. II. 70. an. 1536. Novo ferro *incalcietur* equus.

Incalculabilis, qui vocari ad calculos nequit, innumerabilis; *megszámlálhatlan*. Proj. Leg. Civ. 229. horumque valor cum *incalculabili* civium rei que communis iactura deprimeretur.

Incalescentia, æ, actus incalescendi; *fölhevülés*. Mátý. 370. a lovaglás ob continuationem partium genitalium *incalescentiam* et confectionem a venustis hatalmoson ébreszti.

Incaligatus, 3., caligatus, caliga præditus; *bakkancsos, bakkancsossal ellátott*. B. I. Herold De rebus Turc. Dial. p. 653. eos enim prolapsus iam et hærentem impetentes, *incaligatum* Diabolum excutere se acerbissimo scommate, atque inconditis cachinnis, iactare auditum est.

Incambium, commutatio, permutatio; *csere*. Raë. Mon. Sl. VII. 44. an. 1036: per *incambium* dedit michi . . . domum.

Incamerare, arario, fisco inferre, addicere; *a kincstár számára lefoglalni*. Jos. Repr. 24: *Incamerata* Fundi Studiorum Bona . . . quibus destinata sunt, finibus servant. Ker. Nap. 207.

Incaminare, coepisse, instituere, (ex It. *cammino*, quod viam, iter significat); *folyamatba hozni*. It. incaminare. Kass. P. P. I. 89. labores partim terminati partim *incaminati* sunt . . . Opin. Deput. 52. Fej. X. 3. 294.

Incaminare causam, litem movere; *a pert elkezdni, támasztani*. Szirm. Glos. 100.

Incaminatio litis, actus litem movendi; *per kezdése, pertámasztás*. Törvt. Msz.

Incampanare, in cellis condere; *pinchébe berakni*. Raë. Mon. Sl. XIII. 80. an. 1349: nullus . . . audeat . . . vinum *incampanare* propter revendendum.

Incanipare, (Du C.) in promptuaria congerere (a *canipa*: promptuarium); *összehalmozni*. Ljub. Mon. Sl. III. 213. an. 1351: sunt multi, qui *incanipant* salem et postea revendunt communi.

Incannavare, V. incampanare (a *canava*, cella) q. v. Ljub. Mon. Sl. XI. 4. an. 1306: ordinatum fuit, quod aliqua persona non debeat *incannavare* paleas siccas, seu fenum in *capanna* de lignamine.

Incantare, (Du C. 2.) sub hasta vendere; (árverésre kihirdetni) *árverezni*. Ljub. Mon. Sl. I. 62. an. 1243: Tu autem nil, quod ad commune pertineat, quando venerit ad *incantandum*, debeas *incantare* vel *incantari* pro tua utilitate.

Incantatrix, maga, saga, quæ magico carmine quidpiam supra naturam nocendi causa molitur; *kuruzsló asszony, boszorkány*. Fej. I. 249. de auguratoribus et *incantatricibus* et maleficis vario modo mortificatis a populo, si aliqua penitentia debeat evigi.

Incantum, (Du C.) auctio, hasta publica; *árverés*. Ljub. Mon. Sl. I. 463: bona . . . vendantur ad *incantum*.

1. **Incapacitas**, non esse aptum, idoneum ad aliquid; *valomire való képtelenség*. Arch. Rák. II. 238. Kon. Egyh. 136. Vuch. Jur. Feud. 69.

2. **Incapacitas**, usus plane nullus, impotentia possidendi, tenendi; *tehetetlenség, birhatlanság*. Fej. X. I. 422. Non regno nostro a præfato exterminare et nequiter eliminare satagebant ad *incapacitatis* noxam et discrimina devenissemus. Törvt. Msz. Georch. H. T. II. 279.

Incapax iudicatus, qui non potest juri stare; *nem bírálható*. Törvt. Msz.

Incapax possessorii, qui non est capax aliquid possidendi; *birhatatlan a nemesi jószágára nézve*. Georch. H. T. II. 109.

Incapedo, inis, captivitas; *elzáratás, fogság*. Magy. Jogt. Eml. I. 429.

Incapistrare, capistro constringere; *megfűkezni*. Wagn. Cf. Appul. Met. II. p. 266.

Incaptivare, (Du C.) comprehendere et in carcerem conicere, includere; *letartóztatni, befogni*. Kass. P. P. I. 318. cur delinquens *incaptivatus* sit. Rák. Ön. 106.

Incaptivatio, inclusio in carcerem; *börtönbezárás*. Rák. Ön. 110.

Incaptivatorium mandatum, quo, creditore petente, a regia hungarica cancellaria magistratus alicuius civitatis evocabatur ad delinenda merces et personam debitoris; *letartóztatási parancs*. Orsz. Lev. XVII. sac. cenc. reg. scripta.

Incarceratio, actus in carcerem includendi (Du C. al. s.); *bebörtönzés*. Kass. P. P. II. 122. de inhumana sui *incarceratione* querulantes. Törvt. Msz.

Incardinatus, vel intitulatus (Du C.) in ecclesiæ possessionem missus, vel ibi *cardinalis* seu proprius sacerdos vel minister

institutus; *állandó alkalmazású pap*. Kon. Egh. 246.

Incaricum, præceptum, mandatum; *meghagyás*. It. *incario*. Ljub. Mon. Sl. IX. 23. an. 1409.

Incaripare, pro: *incanipare*, q. v. Ljub. Mon. Sl. XI. 31. an. 1313.

Incarminare, incantare; *bűbájolni*. Nagy Hier.

Incarnare, (Du C.) *carnem induere*; *testté válni*. It. *incarnare*. Fabó. Monm. Evang. II. 348. *quomodo una persona simplicissimæ divinitatis incarnatur*.

Incarnatio, (Du C. 1.) Nota chronologica, quæ a Christo incarnato computatur; *Krisztus születése*. Anon. et passim in datis epistolarum.

Incarnatus germanus, tenacissimus lingue germanæ; *testesült német*. Tök. Lev. 148.

Incassare, cogere, exigere (Du C. intra capsam includere); *behajtni*. Opin. P. III. Sec. V. §. 4. (O.) 2. Fej. Jur. Lib. 427. (Joseph. II. an. 1784). Art. Diet. Pos. 82.

Incassatio, exactio; *behajtság*. It. *esazione*. Gall. *encaissement*. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 428. *incassatorem* vero quanti contributionalis ita moderari studebit, ut . . . Opin. Deput. 48. Kass. P. I. 35.

Incastellare, (Du C.) circummunire, munitione circumdare; *körűlsánczolni*. It. *incastellare*. End. p. 591. (Synodus Budensis an. 1279.) 53. qui ecclesias, monasteria . . . occupata detinent, aut . . . invadere, *incastellare* . . . presumserint. Kat. Hist. VIII. 369. Batt. Leg. III. 459. an. 1348.

Incassus, 3., impudicus; *szemérmetlen*. Wagn.

Incathedrare, (Du C. 1.) promovere ad cathedram episcopalem; *beiktatni*. Pel. cath. S. Petri s. c. 4: In hac festivitate est Petrus *incathedratus*.

Incateus, Incattea Pars, V. Incatus. Kass. Jur. Civ. I. 429. Imprimis tamen quoniam *Partes Incattee* saepe ad personaliter comparandum . . . evocantur. Törvt. Msz.

Incattus, in causam attractus (scriptura compendiosa); *alperes*. Kövy. El. 621. *Incattus* seu *Incausatus* (a voce *causor*, quæ etiam accusare significat) in pœnalibus Reus vel *Reus conventus* vocari solitus est Persona iudicialis, a qua vel contra quam aliquid coram iudice petitur. Hajnik Perjog. 164.

Incausam attractus, 3., *V. Incatus*. Pesty Szór. III. 256. Anna *Incausam attracta*. Szék. Okl. II. 87.

Incausatus, V. Incattus.

Incaustum, (Du C.) atramentum; *ténka*. Veranes. VI. 283. O egregium fratrem, qui me patriæ silentissimum ne *incausto* quidem atque papyro explere voluerit.

Incautela, æ, (Du C.) inadvertentia; *viggyázatlanság*. Nagy Hier. Cf. Salvia. Gub. D. 6. med.

Incelabilis, quod celari non potest, manifestus; *el nem rejtethető*. Kuk. Jur. I. 449. an. 1350: *incelabilis* sinceritatis . . . impressio.

Incendialis, ad incendium pertinens; *tűzi* Pfahl. Jus. Georg. 316. Quæ instrumenta ad suppressenda incendia cœnata sint 2. Quomodo puncta *incendialis* ordinis per Comitatum elaborati effectuat sint. Cf. Tertull. ad Nat. 1., 48.

Incendiarius, us, facinus incendiarii et crimen; *tűzvészés, gyújtogatás*. Kövy El. 49. Capi potest Nobilis ob homicidium, furtum, rapinam, prædoecinium, latrocinium, *incendiarium*, adulterium. Kass. Eneh. III. 134. Crimen *incendiarius*.

Incendiarii Seyphones, siphones ad incendium compescendum; *tűzi fecskendők*. Curios. Misc. 194. Cur aspersa maximo cum impetu aqua melius ignis extinguatur? Sic vulgo *Incendiarios Seyphones* adhibemus, cum teeta ipsa flagrant ardenteque tabulata.

Incendimentum, ardor animi; *hév, tűz*. Fej. VI. 24., 28. Princeps tamquam devotus minister et executor in suo iure generali et presertim in his, in quibus suos progenitores novit ipsam (ecclesiam) magnificasse et dotasse, exacte diligencie *incendimento* debet utique conservare.

Incendiorum indemnisatoria societas, societas sarcien-dis damnis per incendium factis; *tűzkármentő társaság*. Törvt. Msz.

Incensanter, pro: incessanter, continenter; *folyton*. Cod. Dip. Brüss. II. 342. Beglerbegus et frater Georgius ad alter alterum *incensanter* scriperunt.

Incensare, (Du C.) suffire, thure adolere; *betőmjénezni*. Stat. 2: in solemnî Processione . . . nec Episcopus nec Canonici *incensabuntur*. Beng. Ann. Er. Cœnob. 544.

Incensarium, (Du C. acerra, thymiamaterium, navicula ad reponendum incensum); *tőmjénző edény*. Nagy Hier.

Incensivus, 3., vim incitandi habens; *izgató szer*. Vern. Psych. 49. Omnia *incensiva* condimenta cibis et potus . . . uti caflam, vinum, crematum . . . angue pesteque peius fugeris.

Incensum, (Du C. 2.) thus; *tőmjén*. Nagy Hier. Cf. Inser. Fratr. Arv. ap. Marin. p. 639. Isid. Orig. 4., 42.

Incensus, 1, (Du C. 2.) census, vectigal; *adó*. Th. Vet. Mon. I. 93. an. 1231. decimas . . . primitias, *incensum*, quæ de Camera Regis ecclesie debentur. Dip. Reip. Rag. 45. Knauz M. E. Str. I. 467.

Incensor, concitator; *bujtogató, szító*. Arch. Ver. Sieb. VII. 1., 31. an. 1766. *incensoribus* pœna dictata. Cf. Ammian. 45., 4. Oros. 5., 49., 6., 11.

Inceptivus, 3., incipiens; *kezdő*. Severini 37. Vern. Log. 84.

Incernicolus, 3., ad incerniculum perniens; *szita, pítte*. Vect. Ref. E.: Tela *incernicola* vulgo *Paitl* dicta.

Incerniculum, maioris modi cribrum; *szita*. Kol. Cod. 37. Cf. Cato R. R. 43., 1. Lucil. ap. Non. 88., 26. Plin. 8. 44., 69.

Incertitudinalis, incertus, improvisus; *esetleges, bizonytalan*. Fej. VII. 248. Priores . . . a nobis postulaverunt, ut quasdam literas . . . propter varias discrimina et temporum *incertitudinales* occurrentias de verbo ad verbum redigi et transsumi præsentibus faceremus.

Incertitudo, (Du C.) incerta belli, fortunæ, casuum inconstantia; *bizonytalanság*. Wagn.

Incessabilis, (Du C. æternus) continuus, non intermissus, perpetuus; *szűnetlen, folytonos*. Wagn. Cf. Mart. Capell. 4., 44. Cæl. Aur. Tard. 4., 6.

Incessanter, (Du C.) assidue, sine in-

termissione; *szűnetlenül*. Wagn. Cf. Cod. Justin. 41., 42., 10 fin. Sidon. Ep. 8., 11 med.

Inchanovare, V. *Incanapare*. Ljub. Mon. Sl. XI. 279. an. 1347.

Inchoatus, 3., integer; *még csak kezdett, ép, egész*. Arch. Rák. VIII. 352. Charta una *inchoata* foliatilis argenti.

Incidentaliter, fortuitus, casu oblatu; *esetleges, mellékes*. Ger. zufällig. Pel. Pom. L. I. P. IV. *Incidentaliter* pars quarta de angelice salutationis a nobis frequentatione. Kövy El. 522. Georch. H. T. IV. 85.

Incidentaliter, interponendo (Du C. obiter); *közbevetőleg*. Kov. Form. St. 44. Ob hoc pro tali necessitate *incidentaliter* in loco isto utile est istas formas ponere pro cautela prænotata.

Incidenter, (Du C. per accessionem) casu, fortuito; *esetleg, véletlenül*. Wagn.

1. Incidentia, æ, repentina, subita cogitatio, inventum; *ötlet*. Vern. Psych. 501. Stupidi homines se inopes ingenii et *incidentium* (találmányok, Einfälle) in societate exhibent. Törvt. Msz.

2. Incidentia, æ, actus incidendi; *becsés*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. V. 97. colorum apparitum varietatem oriri ex diversa *incidentia* luminis.

Incidentia, casus; *esemény*. Beng. Ann. Er. Cœnob. 258: Descendendum nunc ad particulares Cœnobitorum *incidentias*.

Incignerius, 1, artis muniendi magister; *mérnök*. Raë. Mon. Sl. XIII. 76. an. 1349.

Incinerare, (Du C.) in cineres redigere; *elhamvasztani, hamuá égni*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 467. Sed cur potius sic lapis dissolutus non abit in cineres? Quia illa communiter caleantur, quæ flammam non concipiunt, illa vero *incinerantur*, quæ flammescunt. Cf. Finály.

Incineratio, incendium (Du C. resolutio in cineres); *elhamvasztás*. Oláh. Cod. Ep. 455. Nam si velim loca enumerare, in quibus a tempore *incinerationis* Budensis nunc brevius nunc tardius pro temporis conditione rerumque progressu perstitimus. Szék. Okl. II. 5. Pel. Serm. (Pascha 41. x.)

Incinoth, legendum: in *Cinoth*. Cinoth vero est pluralis hebraica vocis *kina* = *cini*, quæ elegiam significat; *sívalmi ének*. Batt. Ger. 37. Sic invenies fecisse Isaiam, sic Jeremiam, qui totius mundi *Incinoth* sui mala deflevit. Sensus itaque hic est: ita fecerunt Isaias, sic Jeremias, qui totius sui mundi mala in *Cinoth* id est in elegiis defleverunt.

Incipiuntur, pro: *incipiunt*. Fj. Szám. p. 403. an. 1394: *incipiuntur* percepta civitatis.

Incirca, (Du C.) circiter; *körülbelül*. Opin. P. I. §. 42.

1. Incircumcisus, 3., non circumcisus; *körűl nem metélt*. Rák. Ön. 147. *incircumcisus* Philisteos.

2. Incircumcisus, 3., impolitus, rusticus (Du C. imtemperans, qui flagitiose vivit); *faragatlan*. Ger. ungehobelt. Br. Resp. p. 59: et inter reliquos me quoque lingua *incircumcisa* laceraverit. Fej. III. 463: non ita fuisset insolens, non ita laxasset os suum, nec sic *incircumcisum* labium habuisset.

Incircumscriptibilis, (Du C.) qui nullis limitibus circumscribi potest; *határtalan*. Fej. I. 476. Duas enim voluntates in Christo non minutas, quia et due operationes:

eundem passibilem et impassibilem, corruptibilem et incorruptibilem, circumscriptibilem et *incircumscriptibilem*.

Incircumscriptio, natura, quæ circumscribi, enarrari non potest; *körülírhatalanság*. Batty. Ger. 197. Calligo sub pedibus suis est ipsa *incircumscriptio* incircumscriptæ et invisibilis Deitatis.

Incircumscriptus, 3., sine lineamentis; *határnélküli, véghetetlen*. It. incircoscritto. Fej. I. 179. Domini enim nostri Jesu Christi consubstantialis nobis sanctum corpus pingere in imagine abominabantur; pingi non posse et *incircumscriptum* esse debachando asseverantes. And. Pann. 40.

Incircumspectus, 3., improvidus, imprudens; *meg gondolatlan, vigyázatlan*. It. incircospecto. Sac. cor. p. 39: Hæc nova protectio fuit Coronæ, dum . . . *incircumscripti* Hungari, peregrinæ feminae confisi, Divinum Regiæ Majestatis insigne . . . perdidderunt. Veranes. IX. 305.

Incisio, cussio (Du C. 6.); *verés*. Batty. Leg. III. 303. an. 1397: metallorum *incisione* monetarum auri . . .

1. **Incisor**, chalcographus (Du C. al. s.): *(réz) metsző*. Rév. Pl. 36.

2. **Incisor**, lapicida; *kőfaragó*. It. incisore. Száz. VIII. 3.

3. **Incisor**, carptor, structor (Du C. sine interpretatione); *tálató*. Magy. Tör. Tár. XVIII. 81. Dapifero Stephano ordinario *Incisore*.

Incisor lignorum, qui ligna cædit; *favágó*. Fej. V. III. 491. Statuimus etiam, ut piscatores in aquis, structores carbonum et *incisores lignorum* in silvis . . . libere laborare valeant.

Incisor Monetæ, opifex monetæ; *pénzverő*. Nov. Calend. 213. *Monetæ Incisores*.

Incisor Regni, structor regni; *főtálató, tálató mester*. Tör. Tár. 1881. p. 334. St. Lubomierski Comitem in Visnic, *Incisorem Regni*.

Incisorius, 3., ad chalcographum pertiens (Du C. al. s.); *(réz)metsző* . . . Rév. Pl. 55. Ars *incisoria*.

Incisum, sculptura; *faragmány, véset*. Száz. XIII. 226. cum diversis rebus preciosis, *incisis aureis*.

Incisura, æ, tessera (Du C. al. s.); *bárcza, rovás*. Magy. Tört. Eml. XXX. 471. an. 1365. exactor . . . telonei . . . ad proferenda regesta . . . aut tesseræ seu *incisuræ* cogendus erit.

Incitabilitas, proprietas rei, quæ facile irritatur; *gerjedékenység, ingerlékenység*. Abelles 15. Bene Med. V. 282.

Incitativus, 3., incitans, movens; *felíztató, előléző*. It. incitativo. Pel. In parase. s. IV. c. 2.: Hoc, quod quæris a me, est compunctivum et maximi mæroris *incitativum*.

Incivilitas, (Du C.) mos rusticus; *művelletlenség*. Oláh. Cod. Ep. 509. Videbitur fortassis ipsa fronte, generosissime domine, id ex rusticana quadam *incivilitate* profectum. Cf. Ammian. 18., 2.

Inciviliter, (Du C.) inhumane, iniuste; *embertelenül, igazságtalanul*. I. Rák. Gy. 397. *inciviliter* incarcerationis, inhoneste detentus. Cf. Appul. Met. 7. p. 495. Ulp. Dig. 4., 2., 23.

Inclaustrum, atramentum; (Du C. al. s.); *ténta*. It. inchiostro. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 363. an. 1486: Cancellarius habere debeat pro carta, cera et *inclaustro*.

Inclavare, (Du C. 2.) clavis adactis claudere, obstruere, firmare; *beszegezni*. Lzb. Cod. Med. T. II. 684: Cadavera mortuorum . . . tumbæ imposita *inclaventur*.

Inclavatio, nexus; *befogalás, kapcsolás*. Kuk. Jur. I. 460. cum vero ex subversante Altissimi Servitii nostri ratione ob systematicum nempe Militaris Jurisdictionis atque manipulationis nexum ac opportunam Communicationem et denique, ut difficultatibus et molestiis, quas Status Militaris in *inclavationibus* hactenus habuisse exponitur.

1. **Inclinatio**, onis, casus, perniciës, pestis, exitum, ruina (Du C. al. s.); *hanyatlás*. Veranes. Hist. I. 4. De rebus Hungarorum ab *inclinatione* regni historia. *Inclinatio* Regni Hungariæ dubio procul ab excessu divi Matthiæ Corvini, regis longe præstantissimi sumpsit exordium.

2. **Inclinatio**, in (montanisticis); *dőlés*. Ger. das Verflähen. Besztb. Lev.

Inclinativus, 3., ad inclinandum idoneus, proclivis; *hajlandó*. Pel. Pom. L. VIII. P. III. Art. I. c. 3: . . . saltem ad illam integritatem, cuius corruptio *inclinativa* est ad peccatum. Andr. Pann. 170.

Inclinatorium, adminiculum, in quo reclinator, reclinatorium (Du C. sella canentium in choro); *könyöklő*. Schm. de Ins. 46: deposita . . . Corona atque ad *inclinatorium* throni collocata.

Inclinatorium brachiale, ancon, brachium sellæ; *kartámla*. Ger. Armlehne. Probst. Comitil. p. 123: Serenissima Archidux . . . in sella rubro amicta holoserico, dorsuali et *brachiali inclinatorio* munita acubuit.

Inclinis, (Du C. incumbens) inclinatus; *hajló, vonzódo*. Nagy Hier. Cf. Vat. Flacc. 4., 367. Minuc. Fel. Oct. 3 fin.

Includere, annumerare; *beleszámítani*. Opinio Deput. 11. ut in Foris primæ Instantiæ præter referentes, insuper Numero quinque indicantes viri iuris gnari, *incluso* alioquin Praside necessario, intersint.

Includere in treugas, complectere in inducias; *belefoglalni a békekötésbe*. Frak. Mát. lev. II. 297.

Inclusa, æ, quod epistolæ, scriptis additur, includitur; *meléklet*. Ger. Beilage. Magy. Tör. Tár. XV. 49. I. Rák. Gy. 412. Thökö. Lev. 35. Arch. Rák. IX. 399.

Inclusive, adiciendo, includendo; *melékletbe, bezárólag*. Thökö. Lev. 442. Cod. Dip. Brüss. IV. 118. Száz. VI. 241. Leg. Schol. Schemm. 16.

Inclutus, 3., Titulus honoris; *Tekintetes, Méltóságos*. Kass. P. P. I. 47: *Incluta* Tabula Regia: *Méltóságos kir. Itélő Tábla*, *Incluta* Sedes Judiciaria: *Tekintetes*.

Incoare, pro: inchoare; *megkezdni*. Juriev. Jur. Met. 409. Quando operæ *incoandæ* . . . operæ metallica legitime *incoandæ*, debent continuari.

Inconcus, (Du C.) qui non cœnavit; *inconatus; a ki nem vacsorált*. Wagn. Cf. Plant. Casin. 4., 1., 18.

Incoquantia, æ, inconsiderantia, dementia, incuria; *meg gondolatlanság*. Fej. Jur. Lib. 143.

Incognito, (sub), celato vero nomine; alieno, simulato nomine; *ismeretlenül*. Ker. Pann. 225. Tör. Tár. 1888. p. 480.

Incongruus, pro: incongruus, inconvenientis, absurdus; *nem illő, meg nem felelő*. Isth. IV. 49.

Incoherens, non coherens, interruptus; *össze nem függő*. Száz. X. 709.

Incoquinatio, vitæ innocentia, integritas, sanctitas; *mocsoktalanság, szeplőtelenség*. Pel. De omn. Setis. s. III. c. 6: Nona porta regni celestis est *incoquinatio* casti propositi.

Incoquinatus, 3., (Du C.) sine labe, immaculatus; *szepőtelen*. Andr. Pann. 17. Cf. Vulg. Sap. 8., 20.

Incolare, incolere, inhabitare (Du C. al. s.); *lakni*. Lop. Mon. Sl. XX. 491. an. 1700: nunc cernuntur *incolatæ* domus. Cf. Tertull. Resurr. Carn. 26 fin.

1. **Incolatus**, us, incolæ; *lakosság*. Száz. XVI. 777. a magyarság és oláh *incolatus* Hunyad vármegyében.

2. **Incolatus**, us, (Du C.) conditio incolæ, habitatio; *lakás, tartózkodás*. Kov. Form. St. XVI. Mert én ydegen földén nevelésem meghozá. Quia *incolatus* meus prolongatus est. Cf. Modest. Dig. 50., 1., 34. Tertull. Resurr. Carn. 25.

3. **Incolatus**, us, ius incolendi; *lakhatási jog*. Gall. incolat. Beng. Ann. Er. Cœnob. 216. Nostratum Patrum agmen, quibus novi *incolatus* possessio tradebatur, constituebatur hæc duodena. (In novam Topolnensem coloniam solemnibus Patrum nostrorum introductio etc.).

Incoloratio, actus colore inducendi; *befestés*. Bene Pol. 94.

Incombustus, 3., cui ignis parcellat; *élegetetlen, tüztől nem sértett*. It. incombusto. Obs. Jadr. 416. et, quod residuum *incombustum* fuerat, in ruinam subverterunt. Kandra Reg. 432. *incombustam* habuit manum.

Incommensurabilitas, proprietas immensæ rei, quæ mensura defluiri nequit; *megmérhetlenség*. Curios. Misc. 427. Verum hic Annus (Platonius) fictitiis est, imo a perlisque accuratioribus Astronomis revolutio hæc omnium Syderum ad idem punctum merito iudicatur esse impossibilis ob *incommensurabilitatem* motuum cœlestium.

Incommunicabilis, qui communicari nequit, qui aliis tribui non potest; *mással közölhetetlen*. Vern. Met. 56. Cum essentia rerum sint necessariae immutabiles et æternæ eas non posse ab entibus separari et aliis entibus tribui, adeoque inseparabiles et *incommunicabiles* esse suapte sequitur. Cf. Vulg. Sap. 14., 21.

Incommunicabilitas, conditio, proprietas rei, quæ communicari nequit; *közölhetetlenség*. Pázm. Dial. 81.

Incommunicabiliter, (Du C.) ita, ut commutari nequeat; *változtathatatlanul*. Andr. Pann. 53. 249. Hel. Conf. A. 4. Christum . . . in duabus naturis inconfuse, *incommunicabiliter* cognoscendum. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 369.

Incompactus, non compactus; *kötetlen*. Kov. Form. St. CXXXV. Codex Bibliothecæ Regiæ Universitatis Hungariæ *incompactus*. Arch. Rák. VIII. 329.

Incomparabiliter, incomparabili modo, ratione; *hasonlíthatatlanul*. Szentiv.

Cur. Misc. Dec. III. P. X. 434. Cf. Augustin. Civ. D. 21., 9. Hieron. Ep. 67., 7.

Incomparitio, actus non comparandi; *meg nem jelenés*. Tör. Tár. 1889. p. 443.

Incompassibiliter, sine misericordiæ sensu; *ingalmatlanul*. Vuch. Leg. Crim. 33. (Decr. III. Sigism. imper. an. 1405. Art. 9. §. 2.) puniri *incompassibiliter*. Fej. X. 3. 345. Dip. de Szlára II. 58.

Incompassio, (Du C.) animi durities, animus durus; *könnyfűrletlenség*. Száz. XIV. 526.

Incompatibilis, insociabilis, repugnans, contrarius; *összeférhetetlen*. It. incompatible. Cher. Jus. Eccl. II. 40—2. Servitia militaria, quæ cum administratione officii pastoralis *incompatibilia* sunt. Georch. H. T. III. 92. Rák. Ön. 47. Fej. X. I. 537.

Incompatibilitas, (Du C.) ratio insociabilis, natura non conveniens, non congruens; *összeférhetlenség*. It. incompatibilita. Art. Diet. Pos. 57. Et quia Officium Præsidis Cameræ Hungariæ nullum cum Officio Conservatoratus Sacræ Regni Coronæ habere videtur *incompatibilitatem*. Tör. Tár. 1887. p. 558.

Incompediatio, impeditio; *akadályozás*. Pfahl. Jus. Georg. 287. ut res familiaris Coloni detrimentum aliquod patiat, taxa *incompediationis* æque in 15-xris delixa.

Incompensate, sine præmio, mercede; *ki nem elégítve*. Jogt. Eml. T. II. 4. p. 443: iudicium et notariorum fatigia *incompensate* mansissent.

Incompetens forum, non legitimum, alienum forum; *illetéktelen, nem illetékes törvényszék*. Wagn.

Incompetentia Judicatus, nulla potestas iudicandi; *bíróiságnak nem illetősége*. Georch. H. T. III. 62.

Incomplete, non perfecte, ex parte tantum; *nem teljesen*. Vern. Log. 26. Conceptus complete perspicuus est, dum et quatenus nobis consummata discretionis per eundem coniuncturarum representationem ceu notarum consilii sumus: secus vero *incomplete* perspicuus dicitur.

Incompleteio, non exsolvere, quod promissum erat; promissis non stare; *nemteljesítés*. An. Sc. I. 244. an. 1412: damna, quæ ex *incompleteio* promissorum . . . perciperint . . . refundenda promittimus.

Incompletum, imperfectum coniunctivi; *félíg mult.* e. gr. veniret; *jönne*. Corp. Gram. 232.

Incompletus, 3., (Du C.) imperfectus, non integer, numeris non absolutus; *nem teljes*. It. incompiuto. Gall. incomplet. Carlow. Log. 63. Enimvero inductio *incompleta* solummodo coniecturæ locum relinquit tamdiu validiore.

Incomplexus, 3., simplex; *egyszerű*. Pázm. Dial. 33. Aliud complexum est et propositio aliqua habens signum universale: omnis, nullus etc., aliud *incomplexum* est et res aliqua plura respiciens.

Incomponibilis, expers sepulchri (a componere, sepelire); *el nem temethető*. Pel. De s. Catharina s. III. c. 6.: Deus est immortalis et *incomponibilis*.

1. **Incompositus**, 3., non compositus (Du C. al. s.); *egyszerű, össze nem tett*. Andr. Pan. 40.

2. **Incompositus**, 3., dissolutus (Du C.

al. s.); *ledér, kihágó*. Batty. Leg. III. 481. an. 1450. cum famulis *incompositis*, cum canibus venatoris visitant ecclesias.

Impossibilis, quod componi, coniungi non potest; *össze nem egyeztethető*. Curios. Misc. 189. sed ex his sex combinationibus quatuor primarum qualitatum duæ sunt inutiles, nimirum caloris et frigoris, humiditatis et siccitatis, imo naturaliter etiam sunt *impossibiles*, ergo supersunt utiles combinationes tantum quatuor. Pázm. Dial. 143.

Impossibilitas, repugnancia; *ellenkezés, összeférhetlenség*. Pázm. Dial. 292. dicendum erit: unam formam substantialem non expelli ab altera propter formalem *impossibilitatem*.

Incomprehensibilis, (Du C.) quod mente, cogitatione comprehendere non potest; *megfoghatatlan*. Andr. Pan. 40. Cf. Cels. præf. med. Quint. Inst. 9., 1., 12.

Incomprehensibilitas, quod intelligi, comprehendere non potest; *felfoghatatlanság*. Ger. Unbegreiflichkeit. Pel. Pom. L. XI. P. II. c. 12: Duodecima stella dicitur *incomprehensibilitatis*.

Incomprehensibiliter, modo, qui comprehendere non potest; *megfoghatatlanul*. Eszt. Okm. p. 135. Cf. Hieron. Ep. 87.

Incomputabilis, qui computari, numerari nequit; *megszámálhatatlan*. Chr. Dubn. 140., 125. Cecidit principum et militum *incomputabilis* multitudo. Marc. Chr. II. 403.

Incombustibilis, quod comburi non potest; *el nem égethető*. Ger. unverbrennlich. Pel. Pom. L. X. P. I. Art. III. Precepisti, ut de lignis tantum sethyl fieret (arca); quorum natura talis est, quod non putrescent, sunt enim imputribilia et *incombustibilia*.

Inconceptibilis, qui mente concipi non potest; *meg-, felfoghatatlan*. Rák. Ön. 46. Ens *inconceptibile*. Serm. Cat. 279.

Inconspicibilis, immunitas a concupiscentia; *vágytalanság*. Ger. Unbegierlichkeit. Pel. Pom. L. V. P. II. Art. II. c. 3.: Tertia stella dicitur *inconspicibilitatis*.

Inconcussum, inconcusse, firmiter, constanter; *rendületlenül*. Cod. Zi. Vol. V. 435. testimonio litterarum solent perennari *inconcussum*.

Inconditio, sine conditione, absolute; *feltétlenül*. Vern. Met. 110. Id, quod absolute necessarium est, etiam *inconditio* necessarium vocatur.

Incondonabilis, qui condonari non potest; *meg nem bocsátható*. Faber. Jur. Met. 56. in casu altero leges de præscriptione communes decidunt, sed vix casus adeo *incondonabilis* societatis existet unquam.

Inconfutabilis, quod infirmari non potest; *meg nem cáfolható*. Gal. Mar. p. 13: Credebant enim cum; vel oblivione, vel consulto præteritis, quod *inconfutabile* videbatur.

Incongressus, non congressus, qui duello nunquam dimicavit et de quo ignoratur, utrum artis pugnandi peritus sit annon. Pesti Frigyes: pugil non congressus; *ujoncz viador*. (A perdöntő bajvivások története Magyarországon) (rivott bajnok), *rivatlan bajnok*. (Szamota-Schlächter). — Hajnik Perjog. 267. Cod. Dipl. And. II. 241., 263. II. 270., 304. II. 347., 394. II. 338., 384. Petrus super eo . . . ut Stephanus . . . culpabilis existat, pugilem congressum, prefatus autem Ste-

phanus super eo, ut innocens sit, pugilem *incongressum* contra sese pugnáturos statuere teneantur, in presencia regie maiestatis.

1. **Incongruitas**, atis, nulla ars; *ügytelenség*. Georch. Sirm. I. 30. Hic jam rogo vos dilectissimi lectores et parcite mihi de *incongruitatibus* meis.

2. **Incongruitas**, inconvenientia, dissimilitudo, inaequalitas; *meg nem felelősség, elégtelenség*. Pel. Pom. L. VII. P. I. Art. II. c. 3: Triplex est confessio . . . alia est recognitio *incongruitatis* et ingratitude beneficiorum.

Inconiugatus, caelebs; *nőtelen*. Wagn. 1. **Incompassibiliter**, immisericorditer, duriter; *kérlelhetetlenül*. Szék. Okl. III. 27. ut ipse vos ad premissa facienda cum vestris gravaminibus et dampnis *incompassibiliter* compellat et astringat.

2. **Incompassibiliter**, intolerabiliter; *tűrhetetlen módon*. Fej. X. I. 666. ac personarum dehonestationes, quibusdam sinistris novitatibus per ipsos tributarios diversimodo introductis creberrime et *incompassibiliter* paterentur.

Incompertus, 3., ignotus, non compertus, obscurus; *ismeretlen*. Luc. Regn. Dalm. 96. Maverarius autem an Slavum vel Latinum fuerit, *incompertus* est.

Inconscientiosus, 3., impius; cui nulla est religio; improbus; *telkiismeretlen*. Opin. P. II. Sec. II. Acel. (d).

Inconsciis, 3., non consciis, insciis; *tudta nélkül*. Szamosk. III. 80. Id in aliis quoque Saxonicis urbibus fit, ut potestas omnis penes populum sit, quod *inconscio* nihil statui. Cf. Liv. 21., 12., 4.

Inconsequentissime, sibi non constanter; *a legkövetkezetlenebb módon*. Mol. Sis. B: Posito, sed non concessio, Reformatos . . . non esse homines Conf. Helvetica: . . . *inconsequentissime* tamen sequeretur, eos ideo non esse in Hungaria tolerandos.

Inconsiderabilis, tenuis, exiguus; *tekintetbe nem veendő, csekély értékű*. Opin. P. I. §. 3: *inconsiderabiles* . . . species.

Inconsideratio, inconsulta ratio, inconsiderantia; *meggondolatlanság*. Vern. Psych. 196. At non saltem ex malitia sed ex *inconsideratione* etiam proveniens in loquendo ingeniositas tristissimarum saepe sequelarum fons existit. Cf. Salvia. de gub. Dei 1. extr.

Inconsignatus, 3., non consignatus (de litteris); *meg nem pecsételt*. Tör. Tár. 1887. p. 433.

Inconsolabiliter, (Du C. insolabiliter) nihil consolationis admittendo; *vigasztalhatlanul*. Chr. Dubn. p. 48: Flevit autem cum sanctus rex Stephanus et universa Hungaria *inconsolabiliter* planctu magno valde. Marc. Chr. II. 41.

Inconsolate, V. *Inconsolabiliter*. Arch. Rák. IX. 320.

Inconspicuosus, 3., non visus; *látatlan*. Corp. Gram. 169.

Institutionalis, civilitatis, reipublicæ formæ non conveniens; *alkotmányellenes*. Nagy Hier. Törvt. Msz.

Inconsumptibilis, qui consumi non potest; *fogyhatatlan*. Andr. Pann. 248. et quod habeat substantialem vitam *inconsumptibilem*.

Inconsutibilis, quod consui non potest; *össze nem varrható*. Ger. nicht zusammennehmbar. Nill. Symb. p. 882: dilacerata est *inconsutibilis* vestis Christi; divisa est Christi sanguine quaesita ecclesia.

Inconsutibilis, non consutus; *össze nem varrott*. Arch. Rák. VIII. 348. Unum *Camisol inconsutibile*. Fej. IV. 4. 402: tunicam *inconsutilem* scindere moluntur. Cf. Vulg. Interpr. Joh. 19., 23.

Incontaminatio, innocentia; puritas; *ártatlanság*. Batty. Ger. 232. Spiritus . . . immundus, quia superbiam, quae semper divinae munditiae contraria est, sibi vindicavit, quae a celesti *incontaminatione* ruit.

Incontaminatus, 3., perditissimus, plene contaminatus; *teljesen bűnnel felfoltott*. Batty. Ger. 206. Totus mundus talibus abundat adplauditurque *incontaminato* negotio. [gedetlen. Wagn.]

Incontentus, 3., non contentus; *elégtelen*. **Incontinenti**, (Du C. *incontinente*) subito, ex templo (Du C. al. s.); *rögtön*. Prot. inq. 480: et venit pluvia *incontinenti* tam magna. Cf. 478. Ljub. Mon. Jur. p. I. V. III. 162. an. 1448: teneantur . . . nos reddere *incontinenti* adversatos.

Incontradicibilis, (Du C.) cui contradici non potest; *ellenmondhatlan*. Nagy Hier. Cf. Tertull. adv. Marc. 4., 39.

Inconvertibiliter, sine dubio, certo, *elvitathatatlanul, kétségtelenül*. Otia Bachm. Praet. quare remonstrato prius *inconvertibiliter*.

Inconvenientia, æ, (Du C.) iniquitas; *illetlenség, össze nem férő dolog*. It. inconvenientia. Jogt. Eml. T. II. 4. p. 272: Ob hoc, ad advertendas huiusmodi *inconvenientias* statuitur. Kuk. Jur. I. 478. Arch. Rák. II. 51. VIII. 291. Veranes. V. 253.

Inconvertibilis, semper suo statu manens; *megmástatlan, állandó*. Andr. Pann. 130. Tuam Sereunitatem semperne custodiat magnanimitate *inconvertibili* hostibus prævalentem.

Inconvulsus, 3., quod infringi non potest, firmus, immotus; *rendíthetlen, sérletlen*. Fej. 157. Et ut hæc auctoritas pristinae traditionis et nostrae confirmationis *inconvulsa* et inviolabilis permaneat, manu propria subter firmavimus. Cf. Fragm. Cod. Theod. 5., 13., 14.

Incordare, (Du C.) inspirare, in eor cogitationem ingerere; *ihletni, szívre kötni*. Nagy Hier.

Incoronare, (Du C.) regio insigni ornare; *megkoronázni*. An. Sc. I. 37. an. 1528.

4. **Incorporeare**, corpus induere, nasci (Du C. al. s.) V. *Incarnare*; *testet öltetni, föltetni*. Fej. I. 65. et vita et lumen verum, qui in novissimis diebus propter nos *incorporatus* est et natus de sancta Virgine. Cf. Prudent. Cathem. 12., 80.

2. **Incorporare**, (Du C. 1.) recipere in societatem, circum; *bekebelezni*. Jogt. Eml. T. II. 2. p. 378: Si qui externi . . . in hanc civitatem . . . intrare vellent, tales prius se curent *incorporari*. Cf. Solin. 22 fin.

Incorporatio, bekebezés. Vuch. Jur. Feud. 228. Consolidatio in feudis publicis consolidandis vocatur *incorporatio* eo, quod feudum consolidatum in corpus bonorum publicorum redigatur.

Incorruptus, 3., (Du C.) non corruptus;

meg nem fedett, meg nem dorgált. End. p. 583. (Synodus Budensis an. 1279): 40. multa . . . quæ correptione et reformatione indigent, remanent *incorepta*, nos contra huiusmodi detestabiles et periculosas *abstucias* providere volentes . . .

Incorrigibilis, (Du C.) qui corrigi non potest; *jávitathatlan*. Th. Vet. Mon. I. 308. an. 1272. Tör. Tár. 1881. p. 371.

Incorrigibilitas, (Du C.) proprietates rei depravatæ, imprimis morum, qui corrigi non possunt; contumacia; *jávitathatlanság*. Regul. Turm. Præf. 9. quam ut contra eum ex *incoregibilitate* ad dimissionem ex Turma procedatur.

Incorruptibiles, idem ac Incorrupticolæ, Aphthartodocetæ, Phantasiastæ, qui asseriebant Corpus Christi corrumpi et pati non posse; *a romlatlanság imádói*. Nagy Hier.

Incorrupticolæ, V. *Incorruptibiles*. 1. **Incrassare**, (Du C.) crassum reddere; impinguare; *hízlatni*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. p. II. p. 55. *Incrassata* caro gustat celestia raro. Cf. Tertull. adv. Marc. 3., 6. Jejun. 6.

2. **Incrassare**, (ab. ital. *ingrassare*) augere rem suam (Du C. al. s.); *meggazdagodni*. Gall. engraisser. Kol. Am. II. 186. (Roger. cap. X.): Qui autem potentiores erant, sicut Tavernicus . . . in tantum *incrassati* erant, ut Reges pro nihilo reputarent.

Incrastamentum, pro: incrustamentum, mortarium, calx præparata; *vakolati burok*. Kronst. III. 395.

Increabilis, (Du C.) quod creari non potest; *nem teremthető*. Andr. Pann. 154.

Incrementatio, deflagratio; *tűzvész, elégs*. Quel. Sieb. I. 174. an. 1494. famulo misso . . . propter *incrementationem* illorum de Thorla.

Incrementabiliter, modo, in quo nihil desideratur, cui nihil addi potest; *kifogástalanul*. Ger. pünktlich. Chr. Dubn. p. 147: Lalys . . . omne fidelitatis obsequium per fratrem suum regi Lodovico intimatum *incrementabiliter* adimplevit.

Incrementare, (Du C. incrementum dare) augere; *növelni*. Arch. Rák. II. oszt. III. 496. *incrementare* Dominatum suum. Cf. August. e. lit. Pet. 3., 54.

Incrispatura, æ, crispata facies; *többszörösen megtört pólya*. Bárcz.

Incruciatu, 3., impunitus; *büntetlen*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 536. Tamen ne pro tantis iniuriis et dampnis *incruciati* remanerent.

4. **Incrustatio**, quod quid inducitur; *bevonás* (valamivel). Kronst. II. 234. an. 1530: pro *incrustatione* caldaris cum stanno.

2. **Incrustatio**, actus teclorio linendi, incrustandi (calee); *bevakolás*. Kronst. III. 412. Beng. Ann. Er. Cuenob. 333. Cf. Procul. Dig. 8., 2., 12. fin. Paul. ib. 50., 16., 79.

Inctus, inactus, reus (compendiose scriptum); *vádolt*. Bod. Hist. Eccl. II. 65.

Incubator, iniustus violentusque possessor, tyrannus (Du C. 2.); *bitorló*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 249. Imperii siquidem crudelissimus *incubator*, domini sui et fratris Imperatoris orbator et proditor, quique eundem carcere perpetuo sine crimine condemnasset. Cf. Macrobr. Somn. Scip. 1., 40. Serv. ad Aen. 7., 266.

Incubatus, us, incubatio; *költés*.

Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. V. 400. Cur eadem aquila tempore generationis, *incubatus* ac pulorum nutritionis minus valeant pernicite? Cf. Plin. 10., 54., 75.

Incubo, onis, alias incubus; *lidérczyomás*. Imre Phil. 206. *Incubones* vocantur talia spectra, a quibus aliqui putant se in somniis vexari; ad hos pertinent etiam *Vampiri* seu sanguisugæ. Cf. Scrib. Comp. 400. Tertull. Anim. 44.

Incubus, i, morbus noctu quiescentes incubans cum externa quidam vis dormientes videtur invadere et veluti suo pondere pressos gravare. Vana est autem opinio eorum, qui aut dæmonem aut Cupidinem aut velut quendam pectus supine cubantis comprimentem esse putaverunt. Præterea *incubos* vulgo vocant Silvanos et Faunos, qui feruntur improbi sæpe extitisse mulieribus. August. Hieron. Isid. Orig. 8., 11. (Forc.) *Incubo, incubones*. Glossæ MSS. ad Alexandrum latroscophistam: incubus est passio, in qua dormientes suffocari et a dæmonibus opprimi videntur; *lidérczyomás*. S. de Kz. Chr. prooem.

Inculpabilis, (Du C.) qui culpari non potest; *meg nem róható*. Vern. Log. 246. Ignorantia *inculpabilis* est ignorantia rerum supra horizontem cognitionis nostræ positarum. Cf. Prudent. Apoth. 1045. Avien. Arat. 28.

Inculpabiliter, sine culpa, inculpatus; *gáncs nélkül*. Imre Phil. 540.

Incupare, vitio dare, vertere; *hibáztatni, vétségül róni*. Wagn.

Incultum, terra inculta; *nem művelt föld*. Fej. I. 302. in mancipiis, terris, vineis, ripis, pratis, piscinis, cultis et *incultis*, salicidiis.

Incumbentia, officium; *kötelesség*. Bod. Hist. Eccl. II. 35. Pril. Abact. 57. Regul. Turm. Præf. 14. ut industria, remonstrata capacitate, morum probitate ac in obeundis *incumbentis* exactitudine futura promotione sua dignum se se efficiat. Reg. Mil. 53.

Incunctanter, (Du C.) non morando, sine mora; *haladéktalanul*. Th. Vet. Mon. I. 222. an. 1254. Pest. Vár. Lev. Fej. V. III. 445. Cf. Lactant. 6., 12. Appul. Met. 9. p. 660. ed. Oud. Ulp. Dig. 22., 5., 21.

Incurabilitas, valetudo insanabilis; *gyógyíthatatlanság*. Bene Med. V. 237.

Incurrare, incursionem facere; aggredi; *mejtámadni*. Quel. Sieb. I. 163. an. 1494. villas regias *incurrarunt*.

Incursiatio, saepe facta incursio; *gyakori berohadás*. Száz. XX. 343. fines *incursiationibus* et rapinis totius servare.

Incursum poena, (Du C. 5.) poena teneri (ap. Fin. alio sensu); *büntetés alá esés*. Ger. das Verfallen in die Strafe. Cod. de Delict. 313. aut profugio ansam dare, sub *incursum* poenæ in projecto Articuli expressæ, vetandum esset . . .

Incurvatio, actus incurvandi (Du C. al. sen.); *hajlás*. Curios. Misc. 48. Ratio huius etiam petitur a radiorum refractione, quæ fit in florido vapore, quorum *incurvatio* angulum visorum amplificat, ut constat ex optica. Cf. Plin. 17., 23., 35.

Incus, sub *incude* esse, moliri, struere; *készülőben lenni* (kovácsolni). Arch. Rák. VIII. 220. avagy csak az alatt is jó módlat lehetne insinualni azoknak, a kiknek illeik, hogy mi van *sub incude*.

Incute, nude, penitus, pro: *in cute*; *mez-telen, pörén, egészen*. Veranes. VI. 473. Quoniam si me, dum una fuimus, bene, ut dici solet, intus et *incute* perspexisti, quod vel ex uno alloquio facile potuisti.

Indagatio montanistica, *kutatás, cserkészés, turzás* (bányászatról). Faber. Jur. Met. 58. Indagatio montanistica *Schürfen*, vetus haec vox germanica hodie in cultura montana dumtaxat adhibetur, proprie idem denotat ac terram fodere, efodere, dici quoque amat Einschlagen, incidere, Schurf werfen, fodiendo Cumulum excitare, Aufwerfen, adgerere.

Indagator sylvorum, custos sylvarum; *erdész, erdei csész*. Con. Max. I. 444. an. 4565. Faber Jur. Met. 45.

Indagines, (Du C.) clausurae seu sepes, quae vel fossatis vel arborum incisione construuntur, ut hostes vel animalia arceantur. (Ita appellabatur saec. XI—XIV. regni limites); *gyepű*. Ger. Verhack. Batt. Leg. T. II. 342. an. 4233: ad incidendas *indagines* idest Gyepű. Száz. XXII. 450. Szék. Okl. I. 2. Tör. Tár. 1893. p. 27. Schläg. Cod. Dip. And. III. 221. *Indagines* vulgo *Gepew* vocatas. Endl. p. 432. (Deer. Andreae II. an. 1232.)

Indaginosus, 3., (ab «indago»); quo adiectivo, et s. sensu loci apparet, loca vallibus, fossis et sepiibus munita dicuntur; *gyepűs*. Chr. Dubn. 206., 187. In locis luto-sis, paludosis, *indaginosus* et conclusus multi ex eis per volachos oecesi existerunt.

Indago, momentum; *negotia maioris indaginis*, neg. maioris momenti; *naggyobb fontosságú, jelentős ügyek*. Kass. Prax. *maioris indaginis* negotia I. 23. Conceptus expeditionum iuxta Consilii conclusum formantur per Secretarios aut etiam si *maioris indaginis* essent, per ipsos referentes Consiliarios I. 27. obiecta et negotia *minoris indaginis* . . . moramque non ferentia maioris momenti negotia ad Gen. Cong. Com. relevantur.

Indampnis, (Du C.) pro: indempnis, damni expert; *habere indampnes*, damnum sarcire; *kártalanítani*. Cod. Dip. Brüss. II. 34. consensit et promisit non *indampnes* habituros de omni censu.

Indebita, a, lis sine causa mota; *ok nélkül való perbefogás, helytelen panasz*. Csaplov. Nucleus p. 439. Georch. H. T. IV. 3.

Indebite, (Du C.) immerito, iniuste; *helytelenül, igazságtalanul*. Magyar. Tör. Tár. IX. 454. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 537. Cf. Paul. Dig. 22., 325.

Indebite solutum, *vélt adósság fizetése*. Kövy El. Tertia species (debitorum) est *Indebite solutum*, quod illi solutum est ex errore, cui non debebatur et, quod ille refundere obligatur.

Indebiti solutio, aris alieni, cui non est obligatus, solutio; *vélt adósság fizetése*. Georch. H. T. III. 27.

Indecidus, 3., stabilis; *állandó*. Fej. IV. 2., 33. ei offerimus *indeciduae* fidelitatis et eminentium servitiorum munera. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 174.

Indecise, ambigue, indefinite; *határozatlanul*. I. Rák. Gy. 403.

Indecisus, 3., nondum decisis, incertus; *elöntetlen*. Knauz M. E. Str. I. 253., 271; negotio *indeciso*. Vern. Log. 9. Fej. XI. V. Un. 456: lite *indecisa* pendente. Rák. Ön. p. 26.

Indefalcatus, 3., non demessus, non desecatus; *le nem kaszált*. Opin. P. I. Sec. II. §. 48.

Indefectibilis, quod non deficit; inexhaustus; *kifogyhatatlan*. Raë. Mon. Sl. VII. 480. an. 4104—4103. *indefectibiles* gratias agimus. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 33. Pel. Pom. I. L. P. I. Art. I. c. 3.: Deus invertibilis et *indefectibilis* est.

Indefectibilitas, atis, vis, copia inexhausta; *kifogyhatatlanság*. Törvt. Msz.

Indefensibilis, qui, quae defendi non potest; *meg nem védhető*. Arch. Ver. Sieb. VIII. 4. 273. Corona . . . propter montes *indefensibilis* est.

Indefexe, indefesse; *fáradhatatlanul*. Kuk. Jur. I. 154. an. 1386: grandia . . . servicia . . . *indefexe* prestitit.

Indeficiens, (Du C.) perpetuus, aeternus, permanens; *folytonos, örök*. Vita S. Steph. 14. And. Pann. 41. Mulier hominis est confusio, bestia insaturabilis, continua sollicitudo, *indeficiens* pugna, damnum cotidianum, domus tempestas, salutis impedimentum, viri continentis naufragium, animal pessimum, periculosum praelium, pondus gravissimum, aspis insanabilis, humanum mancipium. Cf. Tertull. adv. Jud. 14.

Indeficienter, (civitatis Fluminensis inscriptio [motto]), continenter, sine omni defectu; *folytonosan, szakadatlanul, tanakadtalanul*. Fej. X. 2. 169. qua una Lampas ardens ante Sacramentum Corporis Christi in Ecclesia nostra Parochiali Virginis gloriosae avis temporibus poterit *indeficienter* conservari. Cf. Augustin. Conf. 12., 14.

Indelenda, (memoria) : nulla oblivione delenda. Ap. Fore. et Du C. tantummodo : «indefectibilis» reperitur; *felejtethetlen*. Fej. X. I. 457., 372. ac Domini Lodovici *indelendae* memoriae Hungariae Dalmatiaeque regis.

Indeliberatus, 3., (Du C.) non deliberatus; *nem szándékos, meggondolatlan*. It. indeliberato. Vern. Met. II. 347. Motus *indeliberati*, quos aliquando edimus, licet cum actuali attentione non coniungantur, recte tamen ad principium cognoscitivum ultimo revocantur.

Indemnizare, (Du C.) damnum pensare, restituere, resarcire; *kártalanítani*. Dug. Följ. 74. *indemnizandos* bonos cives. Nagy Hier. Törvt. Msz.

Indemnizatio, compensatio detrimenti; *kártalanítás*. Cod. de Delict. 313. et si damnificatorum *indemnizatio* subversetur, cum reliqua Detenti substantia in sequestrum sumantur. Kelem. Hist. Jur. Pr. 470. Art. D. 1840. p. 30.

Indemnizatorius, 3., damnum resarciens; *kártalanító*. V. *Incendiorum indemnizatoria societas*.

1. **Indemnitas**, (Du C.) 1. damnum, detrimentum, 2. compensatio damni; 1. *kár*, 2. *kártalanítás*. 1. Fej. II. 333: Volentes igitur *indemnitati* Ecclesiae praevolvere. 2. Cod. Dipl. Arp. Cont. VI. 452: Verum licet vestrae vellet *indemnitati* Ecclesiae providere. Cf. Papin. Dig. 3., 5., 31.; Ulp. ib. 42., 4., 5. Amm'an. 21., 16.

2. **Indemnitas**, impunitas; *büntetlenség*. Gall. indemnité. Nagy Hier.

Indemniter, pacifice, sine damno, integre; *büntetlenül*. It. indenne. Cod. Dipl. And. V. IV. p. 468: in prefata possessione . . .

indemniter conservare tenerentur. Cod. Zi. III. p. 396. Fej. X. I. 351., 680.

Indempnitas, pro: *indemnitas* (Du C.) q. v. Magy. Tör. Tár. IX. 452. et passim.

Indensus, valde densus, immensus; *igen sűrű*. Fej. V. II. 515. abundant piscaturis videlicet et sylvis *indensis*.

Independens, non dependens; *független*. Pázm. Dial. 147.

Independenter, libere, non aliunde pendens; *függetlenül*. Opin. P. IV. Sec. II. (g). Pázm. Dial. 358.

Independentia, a, libertas, arbitrium liberum; *függetlenség*. It. indipendenza. Tit. Aust. Imp. p. 32: ad regni *independentiam* nova lege a pie reminiscenciae Leopoldo II. . . assertam. Molnár Patv. 65. Cher. Jus. Eccl. I. 315.

Independentes, V. s. *Indepentismus* 2.

1. **Independentismus**, i, status arbitrii liberi; *függetlenség*. It. indipendenza. Gall. indépendance. Germ. Unabhängigkeit. Syll. Pos. D: Nonne est horrendam anarchiam et *independentismum* sub pretexto libertatis prophetandi invehere?

2. **Independentismus**, i, doctrina sic dictorum independentium, qui anglis *dis-senters* dicti, ex Anglia pulsi et ab anno 1610. in Hollandia degentes ab anno 1644—1658. in Anglia graves partes agebant, ab anno 1805. cum Presbyterianis et Baptistis in rebus ad Ecclesiam pertinentibus conjuncti docebant omnes coetus sacros a se invicem et a praesulibus non dependere, rejiciunt omnia ecclesiastica symbola et ipsi eligunt suos antistes, seniores, Diaconos, Lampe. Hist. Eccl. p. 384: ob nimium quorundam Puritanorum (uti vocantur) rigorem, Adiaaphora quaedam acerrime impugnabant, et Anarchiam quandam sive, ut illi vocant, *Independentismum* affectantem, miseranda fuit Ecclesiae Anglicanae facies.

Indeprecax, acis, inconcussus; stabilis et constans; *tántoríthatlan*. Ger. unerbittlich. An. Sc. II. 165. an. 1366: Nos . . . pauperum debitis eis alimentis fraudatorum *indeprecaci* pietatis studio providere . . . nitentes.

Indeside, sedulo, assidue; *serényen*. Cod. de Sztára II. 48: servitius . . . *indeside* et indesinenter . . . exhibitus.

Indesidenter, (a: deses) impigre; *serényen, buzgóan*. Cod. Dip. Kár. I. 488., 298. ac quodam prata seu fenilia falcassent et fena falcata seu gramina asportassent et nunc perararent et falcarent *indesidenter* in ipsorum preiudicium valde magnum.

Indesinens, perpetuus, continuus, non cessans; *szüntelen*. Rák. Ön. 99. *indesinenti* frutione. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 465. Száz. XXX. 2 f. 105.

Indesinenter, continuo, sine interruptione; *szakadatlanul*. Epist. Proc. P. II. p. 314: Homines . . . et Chiausi, qui *indesinenter* veniunt. Cf. Augustin. Conf. 42., 41.

Indetatio, (fors. ab it. *detto*: verbum) recusatio; (nisi legendum: *indilatatio*); *el-levetés, vonakodás*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 46: ut prefatam Ecclesiam Sancti Pancratii absque omni *indetatione* obtineant.

Indevitabilis, quod evitari non potest *elkerülhetetlen*. Jan. Pan. Poém. II. 364. Nulla fugit virtus *indevitabile* letum.

Index, pure, pro: digitus index; *mutató új*. Schläg. 400.

Index horologii, (Du C.) gnomon, virgula horologii; *órmutató*. Vern. Psych. 94. Si porro angulus, quem subtendit, spatium tempore aliquo notabiliter decursum, sit admodum exiguus, mobile putatur stare; quemadmodum in *indice horario* evenit.

Index horologii, (Du C. 2.) gnomon; *órmutató*. Ger. Uhrweiser. Pr. Pr. 133. an. 1762. Beszth. Levit.

Indicans, tis, fors. qui indices librorum conficit; *lajstromozó, könyvek jegyzékét készítő*. Nov. Calend. 147. Officium Archivii Regio Cameralis. Director. Vice-Archivarius. Registrans. *Indicantes*. Cancellistae.

Indicatorius, 3., V. *Pulsus*; *bejelentő*.

Indicatura, æ, designatio (Du C. æstimationi); *megjelölés*. Cod. Dip. Brüss. II. 171. et personarum ac loci *indicaturam* ad præscriptum diem anxius expectavit.

Indicatio, V. s. *Indictio*. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 227. Datum Wine Idus Martii, *indiccione* VIII. anno Domini MCCLXXX. et passim in documentis.

Indicere probationem, testari aliquem iubere; *bizonyításra utasítani*. Hajnik Perjog. 218.

Indicia, nuncia; *jelések, jelenségek, sommás bejelentések*. Kass. Prax. I. 334. De *Indiciis* et Facti Specie, a sommás bejelentésekről, Történet, történet dolog leírásáról. *Indicia* sunt nihil aliud quam breves informationes de singularibus eventibus per respectivos officiales subalternos superiori factæ.

Indicibilis, quod dici non potest; *kimondhatatlan*. Batt. Leg. III. 418. an. 1428: vicium *indicibile*. Kuk. Jur. I. 121. an. 1350: *indicibile* neis periculum. Cod. Dip. Brüss. 107. Monm. Comit. Trans. I. 562.

Indicibiliter, modo indicibili (Du C.): *kimondhatatlanul*. Chr. Dubn. p. 149: convivis lautissimis frequentatis *indicibiliter* . . . tripudiarunt.

Indicium delicti adiuvans, ind. del. confirmans; *erősítő bűnjelenség*. Törvt. Msz.

Indicium delicti adminiculans, ind. del. subsidiarium; *segédgyanújel*. Törvt. Msz.

Indicium delicti concurrens, ind. del. comitans; *együttjáró gyanújel*. Törvt. Msz.

Indicium delicti contigens, ind. del. fortuitum; *történetes bűnjelenség*. Törvt. Msz.

Indicium delicti genericum, ind. del. fundamento nixum; *alapos bűnjelenség*. Törvt. Msz.

Indicium delicti immediatum, ind. del. ipsum; *közvetlen bűnjelenség*. Törvt. Msz.

Indicium delicti mediatum, ind. del. quod per alium fit; *közvetett bűnjelenség*. Törvt. Msz.

Indicium delicti spurium, ind. del. suspectum; *félszeg gyanújel*. Törvt. Msz.

Indictatio, delatio, actus indicandi; *be-mondás, bediktálás*. Hajn. Subs. Publ. 196: licet facultates pro fundamento assumant, de insufficientia tamen huius operationis convici, fundos pro basi ponentes, sic dictam colonorum

indictionem sufficere censeant. Ker. Nap. 140.

1. **Indictio**, evocatio, mandatum (Du C. al. s.); *felhívás*. Vuch. Jur. Feud. 171. Tenetur (vasallus) ea præstare erga præviam *indictionem* domini, Aufgeböth.

2. **Indictio**, (Du C. 1.) annona, tributum, quidquid in præstationem indicitur; *adó-megrovás*. Ger. Steuerbemessung. Probst. Comit. p. 78: Manent . . . Vectigalium Tricesimæ et *Indictiones* antiquitus usitatæ. Cf. Plin. Paneg. 29; Paul. Dig. 33., 2., 28.

3. **Indictio**, (Du C. 2.) indictio appellatur cyclus, periodus quindecim annorum, qua tempore Cæsaris ex censu prius subducto impositio certorum tributorum, vectigalium continebatur. Constantinus Magnus in decretis suis iam non sequebatur rationem Olympiadum vel annorum Urbis conditæ, sed horum intervallorum quindecim annorum et quia Cæsar Augustus anno 3. ante Chr. natum impositionem tributi in 15 annos conscriptionem confici iusserat, ab hoc anno statuit *indictiones* numerare, hunc annum fecit principium rationum *indictionum* ducendarum. Et quamquam concilium Nicæense (p. Chr. n. 325.) hanc rationem annorum numerandorum approbavit, sanxit, illa tamen brevi abolevit; donec Justinianus statuit, ut a magistratibus et scribis in libellis et actis diurnis, tabellis ab anno, quo Cæsar regnare incepit, et de nominibus consulum munere fungentium *indictio* et dies mensis ponatur. Quod institutum observabant Cæsares Germani a tempore Caroli Magni, donec corona Cæsarea Romana penes eos fuit. In monumentis ætatis mediæ occurrunt tria genera *Indictionum*: Primum est a Constantino institutum, quæ vocatur *Indictio* Constantinea vel imperatoria vel cæsarea, quæ die 24. Sept. incipit; secundum genus *indictionum* est: *Indictio* Constantinopolitana, quæ Cæsari Justiniano tribuitur et incipit die 1. Sept. tertium genus induxerunt pontifices, quod incipit die Kalendis Jan. et vocatur *Indictio* Romana vel pontificia, ratio Romana. Quæ etiam nunc in fastis, quamquam sine ratione, commemorari solent in notis anni chronologicis.

Si per quindenos Domini diviseris annos. His tribus adiunctis *indictio* certa patebit Si nihil excedit, quindenaria *Indictio* currit. V. *Indiccio*.

Indiculus, (Du C. 1.) demin. ab *index*; *kis jegyzék*. Kov. Comm. p. 132: *indiculum* vetustulum fortuito a me repertum Nobilium olim, in Regno Bosnia fama, sanguine et avita fortitudine existentium, tibi . . . libens transmittito.

Indifferenter se habere, neutras partes amplecti; *semlegesnek lenni*. Wagn.

Indifferentia, æ, animus dissolutus, despicientia alicuius rei; *közöny*. Száz. VI. 320.

Indifferentismus, v. Febronianismus, doctrina, qua papæ summa auctoritas in rebus ecclesiasticis negabatur; *szabadelvesség*, mely a pápa hatósági főnökségét tagadta, II. Frigyes alatt. (Nagy. *Közönyösség*.) Kon. Egyh. 124.

Indifferentista, æ, levis æstimator sacrorum; *közönyös*. Vern. Phil. Mor. 239. tum illos, qui omni religione officiis Deo debitæ satisfieri contendunt ac *Indifferentistæ* audiunt.

Indigena, æ, *honfűsített*. Moln. Patv. 25. *Indigena*, qui exterior existendo in Hungarum *articulariter* recipitur.

Indigena non possessionatus, *zsellér*. Ger. Burg-Sedler. Arch. Ver. Sieb. VIII. 1. 69.

Indigena possessionatus, *birtokos, telkes honi, hazafi*. Ger. Burg. gesessener, Land u. Stadt. Sass. Arch. Ver. Sieb. VIII. 1. p. 89.

Indigenalis, ad indigenas pertineus V. s. *Nobilitas indigenalis*; *belföldi*.

Indigenatio, actus civitate donandi; *hazafűsítés, honosítás*. Törvt. Msz.

Indigenatus, status indigenæ; *hazafűsítés, honosság*. Rák. Ön. p. 188. I. 6—8. (7.) . . . a maioribus meis acquisitæ *indigenatus* mei a regno dicta litera in dieta publicatæ non fuerant . . . Kövy El. 45.

Indigare, pro: indigitare, vocare, appellare (Du C. invocare); *nevezni*. Luc. Regn. Dalm. 44. Animadvertendum est Porphyrogeniti *ἡρωβατοί* græce Hrovati exprimi, latina autem versione Chrobati, qui Slave Hrovati *indigetantur* p. 105. Hunni, qui a Scriptoribus Ungari dicuntur (vulgariter autem a suis Magyar *indigetantur*.)

Indigare, indicare; *megjeleníteni, jelezni*. Arch. Rák. II. III. 256. Kass. P. P. I. 240: Camerale Decretum præscriptas conditiones *indigitans*.

Indilate, (Du C.) extemplo, sine mora, nulla interposita mora; *haladéktalanul*. Werbőczy 355. Cod. de Delict. 314. examen *indilate* exepiet.

Indilatim, V. *Indilate*. Art. Diet. 1840. p. 70.

Indilatius, 3., promptus, sine mora factus; *el nem odázott, halasztás nélkül való*. Magy. Tör. Tár. IX. 126. *indilata* iustitia. Cod. Zi. V. 364. Cod. de Sztára II. 96. Fej. X. I. 131. et passim.

Indirecte, per ambages, medio interposito, alicuius interventu; *közvetve, nem egyenesen*. Fej. T. XI. V. Un. 426. forum *indirecte* vel *indirecte* impedire. Pázm. Dial. 145.

Indiscernibilis, quod discerni non potest; *meg nem különböztethető*. Vern. Met. 51. Interea tamen concedi debet, quod experientia nobis haecenus nec duo entia exhibuerit, quæ *indiscernibilia* fuissent.

Indisdisciplina, æ, licentia; *fegyelmetlenség, kihágás*. Fej. III. 337. Si autem aliquis verberet aliquam inhonestam personam s. garzonem vel levem locutorem, qui verbis vel aliqua *indisciplina* hoc erga ipsum meruerit. Cf. Gloss. Philox.

Indisciplinabilis, qui nulla disciplina coerceri potest; *nem fegyelmezhető*. Dip. reip. Rag. 254.

Indisciplinatus, 3., (Du C.) disciplina expertus; moribus dissolutus; *féktelen, fegyelmetlen*. Nagy Hier. Száz. VII. 25. Cf. Cyprian. Ep. 62. August. Ep. 169.

Indiscretio, 1. imprudentia, 2. garrulitas; 1. *viggyázatlanság*, 2. *csacsakosság*. Thöck. Diar. 207: secundum *indiscretionem*.

Indiscussus, 3., (Du C. non examinatus) sine exitu; *eldöntetlen*. Otia. Baehm. 94. hic et nunc *indiscussus* relinquemus.

Indisgregabiliter, modo inseparabili; *elválaszthatatlanul*. Batt. Ger. 113. Benedictio et laus *indisgregabiliter* semper una.

Indisjungibilis, quod disjungi non potest; *elválaszthatlan*. Batty. Ger. 259. in Trinitatis essentia scissuram non patitur, immo unitatem *disjungibilem* prædicamus.

Indispensabilis, prorsus necessarius; *mülhatatlannul szükséges*. It. indispensabile. Cod. Alv. I. 333. Si quidem pro maiori conditione et *indispensabili* servitii Cæsarei exigentia, ita opus sit. . .

Indispensabiliter, (Du C.) necessario; *felmenthetetlenül, okvetetlenül*. Cher. Jus. Eccl. II. 330. Comittimus et mandamus, quatenus ad diem N-mensis N. anni N. peremptorie ac semel pro tribus vicibus *indispensabiliter* nostri cives in presentiam. Mandatum tale peremptorio-citatorium vocatur.

Indisponibilis, de quo disponi non potest; *nem rendelkezhető*. Kövy El. 285. quæ lex proles illegitimas a successione utrorumque parentum arcendo supponit adesse descendentes legitimos vel collaterales et bona *indisponibilia*.

Indisposita, militibus dispositis orbus; *katonák elhelyezése nélkül*. Arch. Rák. IV. 246. *indisposite*, in defense maradnak az végeink.

1. **Indispositio**, inertia, status non idoneus; *alkalmatlan volta*. Gall. indisposition. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 32. ob dispositionem scilicet Terræ, nam quævis planta intendit producere sibi similem speciem, adeoque certam organizationem, quæ in sibi congruo plexu librarum consistit, quam eum ob defectum succi vel ob *indispositionem* terræ, consequi non potest.

2. **Indispositio**, defectus præparationis, meditationis; *az előkészület hiánya*. Pel. In cena Domini s. II. c. 4. : Quarta quæstio est de casu *indispositionis*.

3. **Indispositio**, valetudo tenuis, infirma; *gyöngékedés*. Gall. indisposition. Abeles 6. Rák. Ön. p. 242.

Indispositus, 3., (Du C.) valetudine affectus, morosus; *betegeskedő, kedvetlen*. Gall. indisposé. Nagy Hier.

Indisputabilitas, conditio rei extra dubium posita, quæ impugnari non potest; *kétséghelyenhatlanság*. Pril. Abact. 54.

Indisputabiliter, sine omni dubio; *kétséglelennül*. Pril. Abact. 54: si territorium *indisputabiliter* in eodem comitatu adiacet. Fabó. Monm. Evang. II. 470.

Indisputatim, sine disputatione, sine controversia; *minden ellenmondás nélkül*. Arch. Rák. II. 86. Hereditarium Jus redemptum, *indisputatim* : kitül redemptum?

Indissociabiliter, ita, ut dissociari non possit; *elválaszthatlanul*. Fej. V. II. 454. confubulationis huius vinculum *indissociabiliter* observare. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 470. Cf. Auct. Brev. Fid. alv. Arian. p. 95.

Indissolubilitas, natura rei non separabilis; *felbonthatatlanság, oldhatatlanság*. It. indissolubilitas. Cher. Jus. Eccl. II. 480. et non solum doctrinam de Sacramento, verum etiam de *indissolubilitate* Matrimonii repudiare audent.

Indistantia operativa, (Du C.) V. s. v. Adessentia; *tényleges jelenlét*.

Indistinctio, contrarium distinctionis. V. *Indivisio*; *meg nem különböztetés, összeillőség*. Pázm. Dial. 89.

Indistinguibilis, quod distingui non potest. V. text. sub *Quaternitas*.

Indistributus, non distributus; *el nem osztott*. Pázm. Dial. 448.

Individualis Phylera, ad unum hominem pertinens scida, pagina; *egyéni lap* (népösszeírásnál). Pest. Vár. Lev.

Individualisatus, *egyénített*. Ger. individualisirt. Vern. Log. 23. Quodsi sphaera alicuius conceptus absolute minima sit nullasque amplius representationes sub se contineat, conceptus eiusmodi ad certum obiectum relatus seu *individualisatus* dicitur.

Individualitas, natura propria, indoles; *egyéniség*. It. individualità. Greg. Aesth. 78. Quatenus in stylo influat *individualitatis* artificis, stylus vulgo nuncupatur modus (Manier, a manu stylo ducente).

Individualiter, sejunctim, singulatim, unus quisque; *személyenkint, egyénenkint*. Diar. Com. II. 421. et principia repartitionis Jurisdictiones *Individualiter* facienda. Kass. Jur. Civ. II. 82. Kass. P. P. I. 345. *individualiter* reexaminati et adiurati. Pázm. Dial. 412.

Individuare, (Du C.) individuum constituere; *egyéníteni*. Pázm. Dial. 415.

Individuatio, singularis constitutio; *egyénítés*. Pázm. Dial. 427.

Individuum, i, persona; *személy, egyén*. Kass. Prax. I. 9. status personalis Cancellariæ quoad numerum *individuum* demitis subalternis officialibus. Törvt. Msz.

Indivisibilis, qui dividi non potest; *oszthatatlan*. Törvt. Msz. Cf. Diomed p. 445. P. Tertull. Anim. 54.

Indivisibilitas, tis, natura individua rei; *oszthatatlanság, tovább nem oszthatósága vminek*. Cfr. ap. Calep. indivisibilis: *ἀδιαιρέτος*; Fore. indivisibilis: *individuus*. Cod. Zi. III. p. 4. . . ratione dietæ genealogie propagationis et *indivisibilitatis* in predictis donativis possessionibus . . . se porcionari postulabat. Pázm. Dial. 318. Vern. Phil. Mor. 47.

Indivisim, sine divisione, integre; *oszthatatlanul, egészen*. Cod. Dip. And. I. 374., 400.

Indivisio, (Du C.) status integer, qui dividi non potest; *oszthatatlanság*. Pázm. Dial. 91. et contra sola unitate intellecta, intelligitur *indivisio* et indistinctio.

Indivisionalis, quod dividi non potest, communis; *közös*. Száz. XXIV. 691. fratrem suum carnalem natu maiorem *indivisionalem*.

Indivisus, qui non divisit bona cum fratre; *oszthatlan, a ki meg nem osztotta birtokát*. Kövy El. 309. Sic: si frater sive divisus sive *indivisus* moriatur, in virtualitate illius Fiscus non succedet. Cf. Finály.

Indolus, 3., (Du C.) sincerus, probus; *őszinte*. Kuk. Jur. I. 75. an. 4264: tres *indoli* viriles iuvenes.

Indominicata dominia, *úri föld, úri birtok*. Pfahl. Jus. Georg. XVII. tum etiam Domini nolebant omnes inter servos distribuere, integraque latifundia sibi retinebant, terra salica, *indominicata Dominia* (Tafelgüter, Saalgüter. Herrnland) vocata, quæ servorum opera gratuita fere excolebantur.

Indominicatus, 3., proprius, ad dominum pertinens, non datus in feudum (Du C.); *tulajdon, tulajdonosság* birt. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 20. et in Celeberek curtile *indominicatum* eum omnibus adiacenciis suis.

Indorsamentum, indorsatum; *hátírat*. Nagy Hier. Törvt. Msz.

Indorsans, tis, qui nomine in dorso

syngraphæ inscripto eam in alium transfert; *hátíró*. Indossant. Art. D. 1840. p. 61. Törvt. Msz.

Indorsare, (Du C.) dorso inscribere; *hátíratall ellátni*. It. indossare. Instr. Jos. II. p. 60. §. 54: Si depositum ita fuerit comparatum, ut per Judicium recipi possit, Libellus . . . ad Exhibitorium Protocollo . . . illico referetur et per Secretarium ita *indorsabitur*.

Indorsatarius, i, in quem syngrapha transfertur; *hátíratos*. Indossatar. Art. D. 1840. p. 62.

Indorsatio, inscriptio in dorso vel tergo chartæ; *hátírat, czímirat*. Ker. Nap. 73. Magy. Jogt. Eml. I. 406. Kass. Prax. I. passim.

Indorsatum, i, translatio syngraphæ in alium nomine in dorso s. scripto; *hátírat*. Indossamento. Art. D. 1840. p. 59.

Indossamentum, *hátírat*. It. indossamento. Cod. Camb. Merc. 49. *Indossamentum* seu *Giro* non aliud est, quam brevis illa declaratio aversæ faciei seu dorso literarum cambialium inscripta, qua mediante possessor cambii ad Ordre expediti, ius summam cambialem sibi debitam exigendi in alium transfert.

Indossamentum proprium, **Indossamentum improprium**, Cod. Camb. Merc. 49. Atque his omnibus requisitis instructum Indossamentum appellatur *Indossamentum proprium* tributique ius giratorio, summam cambialem a Trassato exigendi aut erga persolvendam sibi Valutam Literas cambiales ultro quoque ad alios girandi; contra vero, deficiente .vel uno e præcensitis requisitis, *Indossamentum improprium* audit, cessionemque communem redolet.

Indossans, *hátíró*. Ger. Indossant. Cod. Camb. Merc. 8. Quodsi vero *Extradans*, Trassans, *Indossans* vel *Acceptans* scripturæ ignarus sit, coramisatione duorum Testium, quorum unus nomen etiam Extradantis, Trassantis, *Indossantis* et Acceptantis subsignabit, requiritur.

Indossare, in dorso scribere. V. s. Trassare; *hátírní, hátíratolni*.

Indossatus, V. Giratarius.

Inducere, referre in commentarios (Du C. al. s.); *bevezetni, bejegyezni*. Reg. Turm. Præst. 32.

Inducere alveolo sulphureum pulvisculum, immittere pulverem pyrium; *felporozni a pushát*. Ger. mit Pulver laden. Pár. Páp.

Inducialis, (Du C.) ad inducias pertinens; *fegyverszüneti*. Tör. Tár. 1886. p. 437. inducitalia . . . formula diplomatice *inducialis* transmissa. Cod. Dip. Brüss. IV. 203.

Inducianus, i, ab inducendo; *télekfogatató*. Imre Phil. 354. Alii denique bique plurimi defendunt animarum creationem successivam, ita, ut asserant, Deum quovis momento, quo corpus quodpiam humanum in utero materno sufficienter organisatur, novam creare animam hancque in corpus *inducere*; ideo *Creatiani* aut *Induciani* nuncupantur.

Induciare, (Du C.) differre, trahere; *halasztani*. Ljub. Mon. Sl. II. 294. IV. 47. an. 1362: non *induciet* . . . viam suam.

4. **Inductio**, (Du C. 1.) suasio, qua quis inducitur ad aliquid faciendum. Origo belli Hussitici Ludewig tom. 6. p. 456. Ad *inductionem* ergo Sacerdotum . . . monasteria destruuntur et diruuntur.

2. **Inductio**, inductio, actus importandi

(ap. Du C. et Fin. alio sensu); *bevitel*. Tör. Tár. 1886. p. 133. Vect. Ref. B. 1.

Inductionalis, ad inductionem pertinens; *behozatali*. Opin. P. III. Sec. V. §. 3.: merces *inductionalis*.

Inductifus, 3., furtim invecus; *becsempészett*. Recon. an. 1609. p. 73: Quantum ad *inductitiam* Coronam . . . attinet.

Inductivus, 3., (Du C.) qui inducit, persuadet; *ráveztő*. Vern. Phil. Mor. 139. Porro rationes *inductivae* dicunt, quarum intuitu dispensatio proprie concedi solet; *impulsi-vae* vero, quae adiciuntur tamquam rationes secundariae, ad dispensationem facilius impetrandam.

Inductor, (Du C.) incitator, qui excitat; *izgató*. Art. Diet. Pos. 42. Prout et *Inductores* et Conductores quorumcunque hominum ad spoliandum et disturbandum internum Regni Statum.

Inductrix, qui efficit, auctor est; *létrehozó*. Molnár Patv. 63. vim legis, effectuum *inductricem*.

Inductura, æ, (Du C.) merces, quae inducuntur, invehuntur; V. *Servidagia*; *beszállított portéka*. Urk. Sieb. II. 336. an. 1370.

Indulgentialis, indulgentialis, ad indulgentiam, ad veniam, remissionem peccati, poenae pertinens; *bűnbocsánati*. Kat. Hist. IX. 442. persecutiones ac propter hoc in privilegiis *indulgentiabus* et aliis utilitatibus magna dispensia passa est. Pel. Pom. De dedicat. Eccl. s. II. c. 1. Fej. X. 4. 309.

Indulgentia, æ, (Du C.) poenarum condonatio; *bűnbocsánat*. Otia. Bachm. 185. si hos videt ob Orationes tardiores, iniungit certis horis vel diebus vel locis propositis etiam praemia (quae *Indulgentias* vocamus) Preca-tiones.

Indultivus, 3., permissus, concessivus; *kegyelműző*. Cod. Dip. Pat. V. 104., 126. Ex premissa *indultiva* Regia gracia pro vero filio suo naturali . . . recepisset.

1. **Indultum**, favor (Du C. al. s.); *engedély*. Száz. II. 153. gratiis et *indultis* circa mercantias et universas res mercimoniales. Cf. Cod. Theod. 4., 45., 1.; 5., 10., 4.

2. **Indultum**, (litterae indultum continentis); *az adó elengedését tartalmazó levél*. Kov. Form. St. CL. *Indultum* super censu annuali Civitatis.

3. **Indultum**, (Du C.) pontificaria gratia de re, quae a iure communi aliena est; *pápai engedély, kegylevél*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 84. ad preces Reipublicae nostrae *indulto Apostolico* praecedente Ragusii illam, quae nunc Cathedralis sub titulo Beatae Mariae Virginis nuncupatur, fundavit Ecclesiam.

Indultum feudale, prorogatio temporis; *hűbér megújítására szolgáló idő-urk engedése*. Vuch. Jur. Feud. 154. Mortuo intra hoc temporis spatium aut domino aut vasallo novum de integro spatium legibus definitum currit, intra quod renovationem investiturae impetrare oportet. Occurrente impedimento ex parte vasalli, quominus renovationem investiturae suscipere possit, obligatur petere *indultum feudale*, Urlaub seu prorationem temporis ad renovationem prefixi.

Indultus, us, permissio, gratia; *engedelen*. Tag. Erd. II. 207. an. 1762: nisi . . . expressum . . . *indultum* habuerit. Kass. passim.

Indumentalis, ad vestes pertinens. Textum v. sub *Seriniatis*; *ruha* . . .

Indumentum, vestis (Gell. 16., 19. Aurel. Vict. Cæs. 21.); *ruha*. S. de Kz. Chr. I. 2., 6. *Indumentorum* vero modus et forma sibi et genti modum Medorum continebat.

Induratio, (ab indurando) durtia (Du C. pertuacia); *megkeményedés*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 279.

Indurativus, 3., qui indurat (Du C. facile indurans); *keményítő*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 163.

Indusia, æ, (Indusiamen, indusium, indumentum, Johanni de Janua. Du C.) vestis; *ruha*. Georg. Sirm. I. 53. quarto disponere fecerat ad tricenaria personas de purpureo nigro coloris *indusias* seu vestes: Et curiam suam magnos et parvos quattuor modos *indusias* preparare iusserat.

Indusiolum, parvum indusium; *öltönyöcske, ruhácska*. Thök. Diar. II. 342. Unum *indusiolum* mulierie fl. 4.

Indusium balneatorium, vestis balnearis; *fürdőruha*. Arch. Rák. VIII. 348.

Industrialia, ium, res ad industriam pertinentes; *iparműveletek*. Wallaszky 462. ager . . . per antelatum Collegium ex *industrialibus* suis comparatus capax metretarum octuaginta.

Industrialis, (Du C.) ad artes opificum pertinens; *ipari*. Száz. VII. 466.

Industrialismus, status, in quo industria, artes opificum praevalent; *ipar-uralom*. Száz. VII. 469.

Industrius, 3., industrius; *szorgalmatos*. Törvt. Msz.

Indutivus, 3., humanus (fors. ab: inducere); *lekötelező*. Ljub. Mon. Sl. IV. 24. an. 1360: dictio multis verbis *indutivis*.

Inebriare mortis poculo, occidere. Chr. Dubn. p. 158: irruentes hungari totam civitatem occupaverunt . . . et plures ex . . . fratribus mortis poculo *inebriarunt*.

Inebriatio, (ab inebriando) actus vino se obruendi; *megrészegedés*. Bene Med. II. 6.

Inebriativus, 3., inebrians; *részegítő*. Pel. De s. Joanne Baptista s. I. c. 6.: . . . Nec tam Joannes tenera natura laederetur tanta asperitate, potu *inebriativo* cet. pastus.

Ineffectuare, rem inchoatam relinquere, non exequi aliquid; *el nem intézni*. Ae. Com. Sopr. p. 98: nescitur tamen, quibus ex rationibus hoc ipsum *ineffectuatum* exstisset. Lzb. Cod. Med. T. II. 449. Fabó. Monn. Evang. II. 296. commissarii regii, in quantum medio tempore *ineffectuati* vel per abusus et contraventiones ab utriusque violati fuissent. Art. Diet. Pos. 18. Cum Articulus 45. 1723. Ad praesens manserit *ineffectuatus*.

Inefficacia, æ, indigentia, absentia effiaciae, vis nulla; *hatálytalanság*. Batt. Leg. T. I. 26. Cf. Auct. Ilin. Alex. M. 94.

Ineffraenatus, 3., (Du C.) non frenatus; *zabolázatlan*. Cod. Dip. Alv. I. 223. quibus tam ipse quam sui *ineffraenata* libidine et licentia in miseram plebem non se vident. Cf. Auct. Collat. Mosaic. et Rom. leg. tit. 6., 4.

Ineligibilis, (Du C.) qui eligi non potest; *meg nem választható*. Batt. Leg. III. 144. an. 1309.

Ineludibilis, e, inevitabilis; *kikerülhetetlen, kijátszhatatlan*. Cod. Dip. Lond.

179. quam tam ignominiam et quam *ineludibile* opprobrium hinc sustineret, si quidem illius persona in manus Turcarum incideret.

Ineluvibilis, e, quod elui non potest; *lemoshatatlan*. Beng. Ann. Er. Cænob. 185. infamia et *ineluvibilis* noxa.

Inemeribilis, (Du C.) non emerendus; *megérdemelhetlen*. Nagy Hier. Cf. Tertull. Resurr. Carn. 18.

Inenarrabiliter, ita, ut enarrari non possit; (Fin. magyarázhatatlan.); *kimondhatatlanul*. Tkal. Mon. Civ. Zag. I. an. 1244: ecclesia . . . insultu Tartarorum *inenarrabiliter* . . . desolata.

Inenumerabilis, qui enumerari, enarrari non potest; *megszámlálhatatlan*. Chr. Dubn. 134., 147.

Ineptiae, arum, incommodum, molestia, onus; *alkalmatlanság, kellemetlenség*. Fej. VII. 61. ipse Legatus . . . accessit ad labores viarumque *ineptias* et pericula non evitans. Batt. Leg. III. 15. an. 1308.

Ineptulus, 3., demin ab *ineptus*. Textum v. sub *Nugigerulus*.

Inerrabilis, qui errare non potest; *ki nem hibázhat*. Nagy Hier. Cf. Appul. Dogm. Plat. 1. p. 203. Oud.

Inerrantia, æ, auctoritas non subiecta sub errorem; *csalhatatlanság* (pápa). Kon. Egyh. 438. *inerrantia* rom. pontificis.

Inessentialis, non essentialis, non ad veram rei naturam vel vim pertinens; *nem lényeges*. Pázm. Dial. 139.

Inevellibiliter, ita, ut evelli non possit, inconcusse; *mozdúlhatatlan, kiforgathatatlanul*. Fej. V. II. 389. corroborari voluit et inviolabiliter et *inevillibiliter* mutua vicissitudine quoslibet Christi fideles . . . uti et frui et in Christo alacritate omnimoda congaudere. Knauz M. E. Str. II.

Inevitabilitas, (Du C.) summa necessitudo; quod evitari non potest; *eltávoztathatatlanság*. Corp. Gram. 123.

Inevitalis, quod evitari non potest, inevitabilis; *elkerülhetlen*. Cod. Dip. Arp. Cont. II. 37. et propter *inevitalem* vite exitum.

Inexamminatus, V. *Incongressus*. Hajnik Perjog. 267. Cf. Mari. Capell. 9., 303.

Inexogitatus, 3., quod cogitari non potest; *ki nem gondolható*. Kub. D. Hont. I. p. 18. (Ladislav IV. an. 1276) *inexogitata* malicia.

Inexcusabilis, q. excusari non potest; *menthetlen*. Törvt. Msz.

Inexcusabiliter, modo, in quo executioni non est locus; *nem igazolható, nem menthető módon*. Ger. nicht zu entschuldigen. Otia Bachm. 569. Interfectus *inexcusabiliter* Confessorem illum Praesidem Thoruniensem.

Inexcussibilis, quod executi non potest; *ki nem írható, el nem távolítható*. Otia Bachm. 395. Praesumptuosam persuasionem, te, nolit velit Dominus Deus, esse tamen ipsius albicantem atque e sinu illius *inexcussibilem* quasi, secure quiescere.

Inexcerabilis, exsecrandus, exsecrabilis; *kárhozatos*. Szék. Okl. I. 264. deterrimam et *inexcerabilem* et abominabilem mortem fecerant.

Inexecutus, non exsecutus, perfectus; *nem végrehajtott*. Recon. an. 1635. p. 334.

Inexercitatio, defectus exercitii; *nem gyakorlás*. Vern. Psych. 155. siccitatem et

nium earundem molliem e contra, relaxationem, *inexcercitationem* eidem plurimum obesse (memoriae).

Inexhaustibilis, q. exhaustiri non potest, inexhaustus; *kiapadhatlan*. Károlyi. Mat. Tent. 43. Salis fodinae sunt *inexhaustibiles*. Vern. Psych. 10. fons *inexhaustibilis*.

Inexigere, non exigere; *nem hajtani* be. Fr. Lib. Rat. I. 20. restant *inexacti* fl.

Inexigibilis, q. exigi non potest; *be-hajthatlan*. Törvt. Msz. *inexibilis* restantia, *inexigibilis*, quod exigi non potest; *beszedhetetlenség*. Tiszth. Ir. Pro emersuris *inexigibilitatibus* et relaxatis. A *be nem szedhetetlő* és elengedett adónak pótlására.

1. **Inexistentia**, æ, conditio rei, quæ est; *tét*. Otia Bachm. 133. Ille vero vermis conscientia, qui inquirere me *inexistentiam* visibilis et vera alicuius Ecclesie cõgit.

2. **Inexistentia**, æ, conditio rei, quæ inest alicui rei; *benlét*. Pázm. Dial. 451.

Inexistere, existere, inesse; *benne lenni*. Pázm. Dial. 243.

Inexitus, vectigal vectarum mercium in regressu solvendum; *behozatali adó, vám*. Batty. Leg. T. I. 372. an. 1008: Ecclesie donamus villam . . . tam exitibus quam *inexitibus* habeat firmitatem perpetuam.

Inexolute, non solutus; *kifizetetlenül*. Ger. unbezahlt. Proj. Leg. Civ. 192. Non assimiliter fructus talium honorum usque obitum communis patris, in agris, pratis, silvis ac vineis collecti, prouti etiam quavis restantia occasione mortis paternæ *inexolute* hærentes, aequali utriusque sexus successioni deservunt.

Inexplorabilis, inexplicabilis; *kifürkészhetlen*. Dip. Alv. II. 333. Dum cernerem *inexplorabilis* suæ Benignitatis liberalitate condecoratos regredi.

Inexsatiabilis, insatiabilis, inexplorabilis; *telhetetlen*. Vern. Psych. 422. Ambitiosus *inexsatiabili* novi semper ampliorisque honoris desiderio ducitur.

Inexsolutio, actus non solvendi; *ki nem fizetés*. Ac. Com. Sopr. p. 76: neve . . . Confinitia Regni propter *inexsolutionem* . . . gratulatorum laborum . . . defectum patiantur.

Inextensus, non extensus; *kiterjedés nélkül való*. Pázm. Dial. 306.

Inextimabilis, inestimabilis, summus (Du C.); *megbecsülhetetlen*. Tör. Tár. 1892. p. 359. *inextimabile* donum. Dip. Reip. Rag. 342. Obs. Jadr. 395: vulgus . . . *inextimabilem* suscepit lætitiā.

Inextinguibilis, quod extingui non potest; *kiolthatatlan*. Tört. Tár. 1888. p. 507. Rák. Ön. 34.

Inextinguibiliter, ita, ut extingui non possit; *kiolthatatlanul*. Fej. V. II. 453. Sane contracta feliciter inter nos iam pridem alternae connexitatis identitas sic revera est *inextinguibiliter* in nostris radicata præcordiis.

Infallanter, (Du C.) procul dubio, haud dubie, certo, explorato; *kétségkívül, esalthatatlanul*. Ljub. Mon. XI. 317. an. 1444. Dip. Reip. Rag. 466. Cod. Dip. Patr. II. 233: gratitudinem circa vos diffundi *infallanter*.

Infallibilis, certe, haud dubie; *biztosan*. Dip. Alv. I. 418. II. 450. illis intimavit *infallibile* omnes necare postexpugnationem.

1. **Infallibilis**, qui falli non potest (Du C. qui in errore non induci); *esalthatatlan*. Nagy Hier. Rák. Ön. 85.

2. **Infallibilis**, certus; *biztos*. Probst. Comit. p. 154: ipsi Comiti Bano tum militi de *infallibili* annuo stipendio provideatur. Cod. Dip. Hung. Patr. VII. 212.

Infallibilismus, i. V. Infallibilitas. Otia Bachm. 401. Vittebergæ erigitis Cathedram Lutheri et *infallibilismum* eidem alligatis?

Infallibilitas, autoritas non subjecta sub errore; *esalthatatlanság*. Cher. Jus. Eccl. I. 85. Characteres Ecclesie veræ . . . 5. *Infallibilitas* seu vera Christi Ecclesia est perpetua et deficere nequit.

Infallibiliter, (Du C.) certo, procul dubio; *esalthatatlanul*. Fabó. Monm. Evang. II. 374. et vitæ pericula, quæ *infallibiliter* mihi erunt subeunda. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 64.

Infamator, calumniator, qui alicui infamiam infert; *vágalmazó*. Ger. Ehrenschänder. Werbőczy 355. *infamator* solvet duntaxat 40 flor. cum hæc sit pena homagialis ignobilium.

Infamatrix, V. s. *Criminatrix*; *gyalázó*. It. infamatrice.

Infamare, apud Ciceronem: *infamare*; *meggyalázni*. Ger. beschimpfen. Chr. Dubn. p. 122: Felicianus . . . turbavit regnum . . . suam gentem *infamavit*.

Infans, (Du C.) rex puer, princeps; *gyermekkirály, királyfi, királyi herczeg*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. 211. Palatinus potest Diatas Regni inducere Rege non existente vel *Infantia* existente. Monm. Com. I. 60. Cod. Dip. Brüss. II. 4.

Infantaria, proles alens (a verbo *infantare* apud Tertullianum, quod *infantium cibo alere* significat, Du C.); *gyermeknevelő*. Rep. Cast. p. 314. Ne domestica quidem tua, fecunda illa *infantaria* . . . ignorat.

Infanteria, æ, peditatus, pedites; *gyaloglóság*. It. infanteria. Szilády Tör. Magy. Eml. VI. 458. ubi tota *infanteria* nostra unacum Atteleria constiterat. Tör. Tár. XVIII. 194.

Infanterie, ex It. infante, quod infanitem et militem, peditem signif.; *gyalogság*. It. infanteria. Gall. infanterie. Ger. Infanterie, Fussvolk. Szirm.

Infanteria, æ, pedes; *gyalog katoná, baka, talpas*. Kaz. Lev. I. 48.

Infantida, æ, interfectorix infantis; *magzatgyilkos*. Törvt. Msz.

Infanticidium, caedes infantis (-ium); *magzat-, gyermekölés*. Törvt. Msz. Cf. Tertull. Apol. 2.

Infarcitus, us, alvus astricta; *dugulás*. M. Bel. Prodr. 148. egregiam eas spondere medelam in iis morbis, qui ab *infarcitu viscerum* abdominis oriri consueverunt.

Infascinare, fascinare; *megigézni, megbűvölni*. Cod. Dip. Brüss. III. 248. ita a Turcis hajdone *infascinati* esse.

Infatigabiliter, assidue, impigre; *fáradhatatlanul*. Batty. Leg. III. 645. an. 1505. *infatigabiliter* operemur. Cf. August. Ep. 32. ad Paulum.

Infectio, fascinatio; *megbabonázás*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 342. quomodo fiat per solam et nudam visionem dicta fascinatio seu *infectio*.

Infeodare, (Du C. infeudare) feudum conferre, in feudi possessionem mittere; *hárbérbe adni*. Tör. Tár. 1893. p. 24.

Inferani, alias; *sepulchrales*, Lutheri sectatorum pars, qui docebant Christi corpus

tantum, non vero animam in inferos descendisse; *testalászállítók*. Nagy Hier.

Inferior, fors. rectius: *inferior*, qui inferi dapes, dapifer; *tátnok*. Batty. Leg. T. II. 72. an. 1055: Sig. Precu *inferioris*.

Infernalia, res pravae; *ávilági, ördögi dolgok*. Galeoti. 24. nescio an mali recte cendi sunt, qui *infernalibus* fugiunt, in inferno enim omnia mala peccataque sunt.

Infernalis, infernus; *ávilági, pokoli*. It. infernale. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 196. miserias totleret *infernales*. Jókat. Régi jó Tábl. II. 14. *infernalis* párdal. Cf. Alcim. Avit. 2., 290. Prudent adv. Symm. I. 389.

Infernus, i. inferi, inferni, orum; *pokol, ávilág*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 76. *Infernus* esse locum damnatorum, in quo pœnas pro suis peccatis in corpore et anima sunt æternum daturi. Cod. Evang. V. III. p. 369: In intima (se. parte navis) nos captivi, quæ vocabatur *infernus*, ex qua nobis non esset speranda liberatio.

Inferrare, calceos clavicleis suffigere (Du C. al. s.); *szögekkel kívérni*. Monm. Comit. Trans. II. 483. an. 1556. Par colthurnorum *inferrare* debent d. 8.

Infeudans, Infeudator, qui in feudum dat. V. *Feudum*; *hárbér-adó*.

Infeudare, feudum conferre, in feudi possessionem mittere (Du C.); *hárbérbe adni*. Cod. Dipl. Pat. T. II. p. 104: terras arabiles . . . quibuspiam personis, secularibus infeudassent . . . Vuch. Jur. Feud. 38. Tör. Tár. 1892. p. 746.

Infeudatio, *hárbér jóságba való bevezetés*. Vuch. Jur. Feud. 37. *Constitutio Feudi* aliter et *Infeudatio*, Lehenerichtung, Lehenhertheilung, nuncupatur seu actus, quo utile rei cuiusdam dominium sub nexu specialis fidelitatis in aliquem transfertur, ab hoc autem acceptatur et acquiritur. Fej. X. 2., 281.

Infideles, (Du C.) pagani, gentiles; *hitetlenek, pogányok*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 136. Cf. Salvian. de Gub. 5 init.

Infidelitas, impietas, nulla fides (Du C. al. s.); *hitetlenség*. Tör. Tár. 1888. p. 516. a vera religione Christiana ad *infidelitatem* Mahumetanam.

Infigurabilis, qui figuris effingi non potest; *alakba nem ontható*. And. Pann. 244. anima est substantia invisibilis et immortalis, rationalis, intellectualis, *infigurabilis*. Cf. Ammian. 24., 14.

Infinare, (Du C.) in infinitum protrahere; *végtelenig nyújtani*. Pázm. Dial. 419. Ex quo constat transcendentia non posse *infinitari*, et idem dico.

Infinities, infinite, sine numero; *végtelenül*. Wagn.

Infinutudo, finis nullus; infinitas; *vég-hetetlenség*. Imre Phil. 82. Imo quia ad rationem Mundi optimi non requiritur *infinutudo* perfectionum.

Infirmari, ægrotare, in morbum implicari (Du C. infirmare); *gyengélkedni, betegeskedni*. Wagn. Finály.

Infirmaria, (Du C.) nosocomium, conclave infirmorum in Monasteriis; *betegek szobája, kórház*. Prot. inq. 176: et scopabatur *infirmariam*. Cf. 170. I. et passim. Reg. Turm. Præf. 29.

Infirmarius, i. (Du C.) qui assidet ægroto; nosocomus; *betegápoló*. Bene Pol. 226.

Infirmatorium, (Du C.) alias: infirmaria, valetudinarium; *betegék szobája*. Piszter Szt. Bernát. I. 416.

Inficcare, (Du C.) in fiscum redigere, conficcare; *elkobozni, a kir. jószágokhoz csatolni*. Nagy Hier.

Infistulatio, insitio; *sipolás*. Germ. Pfropfen. (V. Pallas s. *Ojtás*). Kov. Oec. 66: *Infistulatio* fit dum ramulo arbusculæ emendandæ in extremitate cortex ad $\frac{1}{2}$ pollicem desumatur, et huic parti nudatæ fistula sive cortex cum gemma ex nobiliori arbore et quidem ramulo aequalis crassitie desumptus superintradatur.

Inflabellare, (Du C.) inspirare; *ihletni*. Nagy Hier. inflabellatus non recte: *legyczetlen, fujtalan*.

Inflammabilis materia, quæ inflammari potest; *fel-, meggyújtható anyag, gyúlékony-, gyúanyag*. Veranes. V. 349. Tormenta itidem hellica, barbata, pixides, globos, pulverem tormentarium, materiam inflammabilem, sulphur, salnitrum, plumbum, æs, ferrum etc. commissariis nostris exhibeat.

Inflammabilitas, proprietates rei, quæ inflammari potest; *felgyúlaszthatóság*. Tomts. 277. cum nullum ex omnibus inflammabilitatis principiis sciamus, quod oxygenium suum usque adeo fixum teneat.

Inflammativus, vim inflammandi habens; *lánggyújtó*. Pel. Pom. I. X. P. V. Art. III. c. 4. Nimirum oleum est nature et ignis inflammativum.

Inflare musicalem tubam, tuba canere (*a kivonulási zene alkalmával*); *trombitát fújni*. Regn. Turm. Præf. 96. quapropter Instrumenti sui debitam etiam curam gerat et in inflanda musicali modo tuba (musikalische Aufzüge) . . . cum primis autem in impulsibus campestribus (Feldtösse) se exerceat . . .

Inflativus, 3., inflans; *felhúvó*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. p. 59. Pisum inflativum est cum pelibus atque nocivum. Pelibus ablatis sunt bona pisa satis. Pel. Pom. In corpore Christi s. II. c. 4.

Inflatura, æ, (Du C. inflatio) hoc loco: tumor; *daganat*. Prot. inq. 233: ego . . . interrogavi: «Domina mea estis guarita de inflatura genuum vestrorum?»

Inflexibilitas, proprietates rei, quæ inflecti nequit; *hajlíthatatlanság*. Bene Pol. m. 284.

Inflexilis, iners, quod flecti non potest; *hajlíthatatlan*. Hist. Nat. 19. artusque fuleiuntur partibus durioribus, interdum rigidis et inflexilibus, quæ ossa . . . nominantur.

Infectio, impositio (Du C. al. s.); *kirovás*. Arch. Ver. Sieb. XXIV. 200. per infectionem census. Cf. Imp. Constant. Cod. Theod. 9, 47., 2.

Inflorare, (Du C.) floribus distinguere; *virágokkal ékesíteni*. Nagy Hier.

Influctuatio, perturbatio; *nyugtalan-ság*. Batty. Leg. III. 244. an. 1359: multiformes fluctuationes guerrarum et exercituum temporibus inpositis.

Influere, vim habere; *hatni, befolyással lenni*. Vern. Met. 91. Si substantiæ per vires suas certorum accidentium causæ sint in aliis substantiis, tum eae in has influere dicuntur. Est ergo *influentia* id genus substantiarum relatio vi cuius eae in se invicem agunt.

Influitio, instillatio; *befolyás*. Pel. Pom. I. VII. P. I. Art. III. c. 2: Sexta regula sanctitatis est in gratie spiritus sancti *influitio*.

Influxibilis, in quem nemo vim, auctoritatem habet; *kire befolyás nem gyakorolható*. Andr. Pann. 40.

Influxus, vis, momentum, auctoritas; *befolyás*. Kass. Prax. I. 22. fere ad omnia alia *influxum* partemque activam habere.

Infederabiliter, (Du C.) implacabiliter; *le nem békíthetőleg*. Nagy Hier.

Informare, (Du C.) certorem facere; *értésíteni*. Cod. Dip. Brüss. III. 249. Sertem Vram demisse *informaverimus*.

Informatio, relatio; rei gestæ enarratio; *értésítés*. Veranes. IX. 48. Maiestas Sua Regia hoc nomine a Camere Hungariæ Consiliariis *informationem* petivit.

Informationaliter, ex precepto: *utasítás szerint*. Fej. X. 3., 35. per litteras dicti Domini Nicolai de Gara Palatini *informationaliter* eidem presentatas etc.

Informationem accipere, cognoscere de aliqua re, de aliqua re percontari; *tudomást szerezni*. Kronst. III. 99.

Informativa v. inviatoria puncta, puncta præcepta continentia; *utasító pontok*. Törvt. Msz.

Informator Linguarum, grammaticus, literator; *nyelvtanító*. Pest. Vár. Lev.

Informatorius, 3., instruens, docens; *utasító*. Wallaszky 97.

Informatus, 3., forma carens, crudus; *nyers*. An. Sc. I. 233. an. 1563: cuprum formatum et *informatum*.

Infortiatus, (Du C.) Pars una Digestorum Juris, quod barbari nostri Juris consulti in tres partes divisere: *Digestum novum, Infortiatum et vetus* (etymo incerto). Fej. V. II. 412. Libri . . . sunt hi: Decretales cum apparatu Menardi; Digestum vetus *infortiatum*.

Infortuitus, 3., casu accidens; *véletlen, esetleges; casus infortuitus; véletlen eset*. Cod. Zi. VI. p. 259. . . ne huiusmodi casus *infortuitus* ac inopinate rei eventus simpliciter videretur pertransire . . . quandam possessionem . . . prefato Symoni, Ladislao Emerico . . . dedissent et donavissent.

Infortunari, in malis versari, calamitatibus premi; *szerencsétlenséget, bajt szenvedni*. Frak. Mát. xv. II. 37: Si (Turcus) *infortunabitur*, incipiet cogitare de vindicta.

Infra, pro: intra; *alatt*. Batty. Leg. T. II. 40. an. 832: *infra* terminis nostris.

Infractio, (Du C.) *violatio* (Fin. eltörés); *megszegés*. Tör. Tar. 1887. p. 558. leges de incompatibilitate pati, easque novis semper dispensationibus an *infractionibus* violari.

Infradecclare, infra nominare; *alább megnevezni*. Fej. X. I. 489., 583. et ab alio iuribus possessionariis modo *infradecclarato*.

Infradenotandus, de quo infra sermo erit; *alább említendő*. Cod. Zi. I. 475.

Infradicendus, de quo infra dicturus sum; *alább mondandó*. Cod. Zi. I. 475.

Infraponere, deponere; *letenni*. Kub. D. Hont. II. an. 1339: decem mareas *infraponere* et solvere.

Infralapsarii, *eset alatt levők*. Not. rel. II. 243: *Infral.* (peccatum Proto-parentum) ita a Deo decretum esse dicebant, ut ne evitare quidem primi parentes illud potuerint.

Infrascrubere, subscribere. Ap. Kassies: nos *infrascripti*; *aláírni*. Cod. Dip. Hung. App. III. 78., 145. per Thomasinum *infrascriptum* notarium nostrum scribi mandavimus. 34., 44. sub metis et terminis *infrascriptis*.

Infraspecificando, infra singulatum enumerando; *alább részletezve*. Cod. Zi. I. 622.

Infrangibilitas, natura infragilis; *megtörhetetlenség*. Pel. De s. Laurentio s. II. c. 2: Quare caritas in sanctis comparatur auro, hoc declaratur ex proprietate *infrangibilitatis*.

Infrigidare, (Du C.) refrigerare; *hűsíteni*. Tör. Tár. 1889. p. 464.

Infringerint, pro: infregerint. Arch. Ver. Sieb. X. 4., 227. an. 1439, qui mandatum nostrum *infringerint*.

Infringibilis, quod infringi, violari non potest; *még nem törhető*. Art. Diet. Pos. 60. Sententiæ beneficio Juridicorum remedium *infringibiles* essent.

Infixus, 3., *huscutum infirum*; *rántott leves*. Ger. Einbrennsuppe. Lzb. Cod. Med. T. II. 114.

Infulatus, infula ornatus V. s. Praepositus Major infulatus; *süveges*.

Infumare, fumo siccare; *füstölni húst*. Bene Med. II. 344. suilla *infumata* sale condita. Cf. Plin. 28., 46., 63.; et 28., 44., 48.

Infumibulum, 4. caminus, 2. emiculus fornacis; 1. *kémény*, 2. *kályhacső*. Kronst. III. 94: dum *infumibulum* arsit apud apothecarium. Cf. 286., 443., 521: paravit *infumibulum* vulgo eiu Ryer.

Infundate, temere, falso; *alap nélkül*. Burian. Blandr. p. 91: ergo pariter collatio trium Possessionum . . . post mortem Reginae facta *infundate* dictur. Opin. P. II. Sec. I. Art. 14. Kuk. Jur. II. 293. Knauz M. E. Str. I. 6.

Infundatus, 3., vanus, inutilis; *alapatlan*. Cher. Jus. Eccl. I. 387. transire cupientem principis Religionis Catholicae sufficienter instructum esse eumque non frivolus aut *infundatus* causis sed motivo et amore veritatis convictum in proposito suo firmum persistere. Reg. Turm. Præf. 23. Törvt. Msz.

Infundibuliformis, infundibuli formam referens, infundibulo similis; *tölcsér-alakú*. Ger. wie ein Trichter. Vern. Psych. 34. Mittit præterea aliam *infundibuli-formem* productionem, in vertebrarum cavum medullam Spinalem ambientem.

Infuriatus, 3., furore incensus; *fel-dühödött*. Arch. Ver. Sieb. VIII. 1. 272. an. 1704. per . . . plebis . . . *infuriatae* defectionem.

Infurnibulum, pala, quæ panis in furnum ponitur; *kenyérető lapát*. Ger. Brot-schaufel. Pár. Páp.

Infusio, potio calida (Du C. al. s.); *meleg ital*. Hor. Mem. 432.

Infusor campanorum, fusor campanarum, *harangöntő*. Szalay. Vár. tört. 146. Magister *infusor campanorum*.

Infusor potus, pocillator, qui pocula ministrat; *pohárnok, italtöltő*. Szék. Okl. IV. 257.

Infusum, i, quod infunditur, liquor medicus; *öntelek, ital*. Bene Pol. m. 43.

Ingannum, ingenium; *szin, ürgy, csalás*. It. inganno. Raë. Mon. Sl. XIII. 5. an.

1347: nulla persona . . . audeat . . . modo aliquo vel *inganno* ire.

Ingenierius, i, *incignierius* q. v. (Du C. *Ingenierius*); *mérnök*. Rač. Mon. Sl. XII. 53. an. 1348.

Ingemination, iteratio, repetitio; *ismétlődés*. Tör. Tár. 1887. p. 412. *ingemination* vocum terribilium.

Ingenerabilis, qui generari nequit; *nem teremthető*. Nic de Mir. 399. Nam materia prima est de essentia rei naturalis, nec tamen generans rem naturalem generat materiam, cum sit *ingenerabilis* . . .

Ingenia, a, V. *Ingenium*, 2. Georg. Sirm. I. 287. Ita erant duo magne *ingenie*, quod quando sonum dabant vere dico vobis, fratres carissimi, quod sicut campana magna solet sonare, ita sonabat. 284. quod *ingeniis* pulveres multa infundebat et dirumpebat *ingenias*.

Ingeniarius, i, architectus militaris, artis muniendi magister; *mérnök*. It. *ingegnere*. Act. et Doc. Rákóczy p. 446: duos medicos, *duos ingeniarios* . . . conducat. Száz. VI. 564.

Ingeniarius ab aquis, hydrotechnicus; *folymámmérnök*. Ljub. Mon. Sl. V. 69. an. 1406.

Ingeniculari, (Du C.) in genua procidere; *letérdelni*. Schm. de Ins. 42: Rex . . . ante Archiepiscopum *ingeniculatur*.

Ingeniolum, aliquid ingenit; *némi szellemi tehetség*. Veranes. VI. 29. Ego illud pro *ingeniolo* meo latinum feci et legendum Hungaris exposui. Werbőczy 2. Vita S. Steph. 33. Cf. Arnob. 5., 457.; Hieron. adv. Ruf. 4. extr.

Ingeniositas, (Du C.) ingenium, facitiae; *szellemesség*. Vern. Psych. 196. At non saltem ex malitia sed ex inconsideratione etiam proveniens in loquendo *ingeniositas* tristissimarum saepe sequelorum fons existit.

Ingenitura, a, (Du C.) sterilitas; *magtalanság*. Nagy Hier.

1. **Ingenium**, dolus praetextus (Du C. 1.); *agyafurtság*. Batt. Leg. T. II. 242. an. 1443. absque fraude et *ingenio*. Endl. p. 380. Veranes. V. 26. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 124.

2. **Ingenium**, (Du C. 2.) machina bellica ideo ita nuncupata, quia ad eas construendas *ingenio* opus est, ut *artilleria* ab arte, ars telorum fabricandarum. Thurócz. 15., 23., 72., 97., 453. Marc. Chr. II. 56. Tör. Tár. XI. 137.

3. **Ingenium**, impulsus; *ösztön*. Batt. Leg. T. II. 348. an. 1233: vestro *ingenio* mediante.

4. **Ingenium**, ratio; *tekintet*. Germ. Rücksicht. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 124. quia nihil de ipso anno nuper transacto, sicut dictum est, remansit, unde te amplius requiri aut compelli nolumus pro ullo *ingenio*.

Ingenium maternum, sensus communis; *elmesség*. Vern. Psych. 214. *Ingenium maternum* (Mutterwitz), quod se promptissime rebus diversissimi saepe generis et circumstantiis accommodare non ignorat.

Ingenius, (Du C. 3.) ingenui: liberi quibus opponuntur servi; *nemes*. S. de Kz. Chr. A. 1., 47: Hic namque Gofridus cum esset *ingenius* filius, scilicet Comitiss Hersfeldensis in curia Francfurtensi.

Ingerens, qui se alicui rei immiscet; *avatkozott, mellékvádoló*. Ger. Nebenkläger. Georch. H. T. III. 446. Kass. Jur. Civ. I. 7.

Nagy. Jus. Trans. Sax. 180. Ordinarie triplex persona requiritur in omni iudicio, nam *ingerens*, *evictor*, *superevictor* et testes per accidens ingrediuntur iudicium, cum et sine his possit esse, generaliter et ordinarie loquendo; potest enim proba institui per instrumenta litteralia vel causa et negotium adeo notorium est, ut nulla indigeat probatione et alioquin etiam *ingerens* fit actor, *evictor* vero et *superevictor* . . .

Ingerentia, a, interpositio, actus se ingerendi; *beavatkozás*. Kon. Egyh. 147.

1. **Ingerere se**, est in causam immittere (Du C. al. s.); *perbe beavatkozni*. Samb. Tyrn.

2. **Ingerere se pro**: se parare ad aliquid (v. partic. futuri act.) (Du C. al. s.); *hozzáfogni*. Marc. Chr. II. 33: cum *se ingereret* ad buccinandum.

Ingressio, actus ingerendi; interpositio, admistio (Du C. al. s.); *beavatkozás*. Cod. Zi. Vol. V. 587: et se in dominium eiusdem . . . intromissione et *ingressione* velavit. Opin. P. II. de ordine Jud. Sec. II. C. XIII. Kövy El. 620.

Ingressionalis, in alienas res se ingerens; *beavatkozó*. Kass. Jur. Civ. I. 6. Sic alii sunt Processus Civiles, alii Criminales . . . alii accessorii, uti *Ingressionales* et Evictionales.

Ingressivus, 3., qui se ingerit, ingerens; *avatkozatos, betolakodó*. Kövy El. 104. *Ingressivus* Tutor idest, qui non sua via posuit se ad Tutelam (est et quilibet rationibus obnoxius, qui absque inventario apprehendit res alienas) etiam illas res debet refundere, quas nunquam apprehendit.

Ingestio, actus ingerendi, devorandi, gula; *zabálás, falánkság, gyomortúlterhelés, megtömés*. Chr. piet. Vind. 162. Plurimi etiam teutonorum de immoderata ciborum *ingestione* et potus ingurgitatione erapulati et infusi mortui sunt.

Ingestores minerarum, *ásványbehordó*. Juriev. Jur. Met. 45. Lotores Metallici eiusque (Praefecti Molae) mandatis parere debent; horum vero praecipui sunt, 1-o. *Ingestores minerarum* (Auftrager), qui mineras contendendas in molam ingerunt.

Ingines, etis, ingentus; *veleszületett*. Szamosk. IV. 506.

Ex miris multis audite miram rem
Heu Hungariae gentis *inginetem*.

Ingrare, circumire, peragraré; *bejárni, eljárvni*. Urk. Sieb. II. 251. an. 1366. Quarum . . . metarum cursus *ingraro* isto modo procedunt.

Ingloria, a, (Du C.) dedecus, ignominia; *dicséletenség, gyalázat, szégyen*. Wagn.

Inguiriosus, iniuriosus. V. s. *Ruffa; sértegető*.

Ingomberare, occludere (Du C. *impe-dire*); *elzárni*. It. *ingombrare*. Han. Mon. Jur. II. 196: platea . . . non *ingomberetur* fimo.

Ingras, tis, incrassatus, impinguatus; *segnis* (Du C. *ingratus*); *hízott, lusta*. Batt. Ger. 202. in tantum redduntur *ingrates*, ut vix hoc reducant . . . in animum. Thur. Andr. Rex. Hung. 43: Misit Caesari 50 corpora immensorum bufonum et duo milia lardorum, mille tauros *ingrates*.

Ingratitudinalis, ingratus, beneficii immemor; *háladatlan*. Pel. Pom. L. III. P. III. Art. II. Undecima (consideratio) *ingratitudinalis* iniurationis.

Ingredi viam universae carnis, mori; *meghalni*. Ejp. Anon. 23. 6.

Ingredientia, a, species; *regyész, alkatrész, beleváló*. Thök. Diar. 493. horbely . . . tejbe főzetett valamely orvosságot füvékből s egyéb *ingredientiákból*. Bene Pol. 145. Lzb. Cod. Med. T. II. 542.

Ingreiare, attribuire, contribuere (Du C. in *greium* mittere); *bekebelezni*. Ger. einverleiben, ingremieren. Kass. Prax. I.—II. pars. in oppido T. inclyto Comitatu T. *ingremiato* . . .

Ingressio, ingressus; *belépés*. Fabr. Urk. 112. an. 1493: neque propter non *ingressionem* (se. in exercitum) turbare . . . presumptis.

Ingressus, us, exordium, (titulus); *bekezdés, bevezetés, czím, megszólítás*. It. ingresso. Kass. P. P. I. 247. et pass. In *ingressu* ac etiam in contextu ly «sincere» datur tantum iis, qui actuales Intimi Status Consilarii sunt. Törvt. Msz.

Ingrossare, (Du C. 1.) instrumenta forensia et contractus maiori characterate exarare. In librum rationum accepta et expensa inferre; *számíró könyvbe írni*. Nagy Hier. Fej. X. I. 461.

Ingrossatio, actus in acta publica redigendi, inferendi; *beiktatás*. Tör. Tár. 1892. p. 73. mandati in acta *ingrossationem* 1704.

Ingrossista, a, (ap. Du C. *ingrossator*) qui instrumenta forensia et contractus in membrana maiori characterate exarat et redigit; *számadás író, számjegyző*. Törvt. Msz. Opin. 1802. I. Kass. P. P. I. 126.

Ingruentia, a, irruptio; *berontás*. Magy. Tör. Tár. VIII. 178. hostilis *ingrumentia*.

Inguinaria pestis, qua inguen afflictor (Du C.); *lággyék kör*. Curios. Misc. 24. Memorabilis ista *pestis* fuit anni 590. tempore S. Gregorii Papae *inguinaria* dieta; uti et anni 680, in qua tot moriebantur in quavis domo, quot vicibus, iussu boni Angeli, malus Daemon percutiebat venabulo ianuam.

Inurgitatio, ingluviens, erapula, ebrietas (Firm. Math. 5., 8.) V. s. *Ingestio; részegeskedés*.

Inutare monetam, eudere monetas; *pénzt verni*. Georg. Sirm. I. 112., 113. Incipit per monetarios *ingutere* monetam.

Inhabentia, a, defectus; *hiány*. An. Sc. I. 141. an. 1280: propter *inhabentiam* Sacerdotis . . . sine confessione . . . essent expirati. Fej. III. 74.

Inhabilitas, (Du C.) status non aptus ad aliqd; *alkalmatlan volta, képtelenség*. Serm. Cat. 243. Talia sunt impedimenta . . . 2. est *inhabilitas* et ineptitudo naturalis absoluta ad Matrimonium. Szék. Okl. I. 451. Knauz M. E. Str. II. 509., 544. Tör. Tár. XIII. 228.

Inhabitalis, inhabitabilis. V. s. *Excuti-tiare; nem lakható*.

Inhabitratrix, femina ad habitatorem. Kelem. Inst. Jur. Pr. III. 406. relictae viduae, ac Liberae, et Regiae Civitatis Nostrae Budensis *inhabitratrix*.

Inhabituatus fur, fur notus; *czégré-s tolvaj*. Törvt. Msz.

Inhesive, inherendo; *ragaszkodva, hozzátapasztólag*. Pel. In Nativ. Dom. s. I. c. 5: Humanitas Christi non influitur verbo divino *inhesive*, prout influitur accedens subiectivo.

Inhamare, ex voc. hamus, aucupari, captare; *horogra fogni*. It. inhamare. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 539. illos alliciat, terrenis voluptatibus involvat, *inhamet*, alliget eternitatem et occidat.

Inhibens, qui inhibet acceptationem vel exsolutionem cambialium; *eltöltő*. Art. D. 1840. p. 83.

1. **Inhibitio**, (Fin. al. s.); *eltöltés*. It. inhibizione. Kövy El. 640. Kass. Jur. Civ. II. 4. Admonitio est actus Judicialis, quo quis alterum ad aliquid agendum vel omittendum aut restituendum cum seria voluntatis declaratione adurget. *Inhibitio* itaque et Repetitio species Admonitionis sunt; illa utuntur potissimum Partes, dum aliquem ab actu quopiam suscipiendo aut continuando supersedere volunt.

2. **Inhibitio**, (litteræ inhibitionem exponentes); *tiltó levél*. Kov. Form. St. CXLV. *Inhibitio* sententiæ per non venit.

Inhibitio simplex, V. Prohibita; *egyszerű eltöltés*.

Inhibitionalis, inhibens; *tiltó*. Tör. Tár. 1887. p. 592. Mandatum *Inhibitionale*.

Inhibitorio-citatorium mandatum, *Præmonitorio-citatorium mandatum*; *eltöltő parancs*. Cher. Jus. Eccl. II. 330. Si autem mandato inserta sit clausula inhibitoria, vi cuius actio quæpiam usque ad causæ decisionem attentari vetatur: Mandatum tale *inhibitorio-citatorium* dicitur. E contra *præmonitorio-citatorium* appellatur, dum actio quæpiam ante decisionem causæ in effectum deduci præcipitur.

Inhibitorium, iussum, quo v. litteræ, quibus prohibetur, vetatur aliquid; *eltöltő parancsolat*. Georch. II. T. IV. 265. Horvát. Család. Memoriale 254: én viszont reexcentorium mellett akarván rehabéálni, *inhibitoriummal* sokat impediáltattam.

Inhibitorius, 3., interdicens, prohibens; *tiltó, eltöltő*. Fej. VI. 133., 432. *Inhibitorium mandatum* Willermi Drugeth Palatini, quo Conventui de Jaszow præcipit, ut incolas ab usuatone possessionis inhibeat. Törvt. Msz.

Inhospitatio, actus milites per hospitia disponendi; *beszállásoltás*. II. Rák. Gy. 339. ab *inhospitatione* militari libera bona.

Inhumanatio, (Du C.) Christi incarnatio; *megtestesülés*. Nagy Hier. Cf. Imp. Just. Cod. 4., 5 et 6 fin.

Inhypothecans, pignori dans; *elzálogosító*. Molnár Patv. 25.

Inhypothecare, pignori dare; *hitel-zálogba adni*. Beng. Ann. Er. Caenob. 449. atque Andreæ Schneider certa agrorum pratorumque iugera, pro summa 30. librarum, eiusque annuo censu sesqui libræ denariorum, pariter *inhypothecata*.

Inhypothecatio, pignatio; *elzálogosítás*. Art. Diet. Pos. 67. Legitimus nihilominus et necessariis iustisque et rationabilibus *Inhypothecationibus* earundemque Conditionibus Sensu etiam Tituli 59. . . in suo esse permanentibus.

Inhypothecator, V. *Impignorans*; *zálogba adó*. Moln. Patv. 25.

Inibicio, pro: *Inhibitio*; *eltöltés*. Pesty Ször. III. 184. per modum protestacionis et *Inibicionis* protestari curavit.

Inibidion, ibidem (In vocabulariis: «inibi» et «ibidem»); *ott*. Cod. Dip. And. I.

358., 395. II. 365., 420. II. 381., 436. II. 278., 314.

Indoneitas, atis, (Du C. imperitia, in-scitia) inutilitas, usus nullus; *képességhány*. Cod. Evang. T. I. p. 287: inexcusabilis . . . esset ingratitude, argumentum *indoneitatis* ad obeunda munera publica . . . in religionis catholice professione querere. Teutsch. Schulord. I. CXXXIII.

Indoneus, 3., non idoneus; *nem alkalmas*. Szegedi Rubr. Pars. II. p. 235: Penes Cæs. Majest. ut omnes personaliter insurgant, paucis exceptis. Decr. Rudolphi Regis 1597. Decreptis scilicet, infirmis, servitio addictis, viduis vel aliter *indoneis*.

Infector (manuum), qui manus iniecit; *támadó*. Fej. III. 2., 444. iam dictos manuum *infectores* tamen, appellatione remota, excommunicatos publice nunciantes et facientes ab omnibus artibus evitari.

Inighistæ, Ignatii Lojolæ, quem Hispani Don Inigo appellabant, socii. Jesuitæ; *Inigo társai*. Nagy Hier.

Inicere in oculos, (hungarismus) exprobare; *szemére vetni*. Magy. Tört. Eml. XXX. 429. an. 1539: volumus . . . quod nunquam tale vitium ipsis . . . *in oculos inicere* poterit.

Inimica, æ, inimiciæ; *ellenségeskedés*. An. Sc. II. 76. an. 1434: Hussitæ . . . inceperunt *inimicas* facere.

Inimicabiliter, (Du C.) inimice, infeste, hostiliter; *ellenséges módon*. Ljub. Mon. St. IV. 289. an. 1394. brigentium *inimicabiliter* abstulerunt. Pel. Pom. De S. Matheo s. I. c. 2.

Inimicus, inimicus; *ellenséges*. Thurocz. 210. Nec desunt ostenta, regi *inimicantia*.

Inimicari, (Du C.) inimico, hostili animo esse; *ellenkezni, ellenséges indulattal viseltetni*. Fej. Jur. Lib. Suppl. 53: privilegio eius fori (sc. ecclesiastici) *inimicantur*. Veranes. VII. 54.

Inimiciose, inimico, hostili animo; *ellenséges módon*. Cod. Dip. Hung. And. V. 21., 20. per predictos filios Johannis ei ad ipsos pertinentes sibi haecenus *inimiciose* irrogatis et perpetratis.

Ininterruptus, 3., non interruptus; *szakadatlan, félbe nem szakított*. Otia. Bachm. Præf. de cuius sinceritatis *ininterrupta* continuatione, ut merito, hodie quoque glorior.

Inirascibilis, qui non irascitur, mansuetus; *nem haragos*. Andr. Pann. 71.

Iniuriare, se iniungere; *kiadni magát*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 262. Radul Vajda lev. an. 1528 sese *iniúriavít*, ut ipse esset quidam filius domini vajvodæ.

Iniuriare vinum, promere viaum de dolio; *megszapolni a bort*. Ger. anzapfen. Quel. Sieb. I. 344. an. 1501.

Initiativa, æ, prærogativa aliquid faciendi, suadendi; *kezdeményezés*. It. iniciativa. Kass. Jur. Civ. Lex. 32.

Injunctura, æ, inclusa; *melléklet*. Beilage. Magy. Tör. Tár. XXIII. 44. Signum meum consuetum, una cum signo et subscriptione eiusdem notarij super *injuncturis* antedicti pergameni et hic apposui, de voluntate utriusque partis et ad ipsorum *requestam* me hic propria manu subscribendo in testimonium omnium.

Iniuratio, iniuria. V. s. *hygratitudinalis; igazságtalanság*.

Iniuriari, (Du C. 1.) iniuria affici, *sértetni, bántalmaztatni*. It. ingiuriare. Art. Diet. Pos. 104. sive per præiudiciosum admodum Fœnium depascutionem sive alias qualitercumque lesis et *iniuriatis* effectiva Justitia et Satisfactio ad Commissionem supremam Transilvano. Szék. Okl. III. 461. Cf. Sen. Const. 9. Tertull. adv. Gnost. 6.

Injuriatio, iniuria; *igazságtalanság*. Batty. Leg. T. II. 412. an. 1269. Pel. Aest. 44. qu.

Iniuriator, (Du C.) iniuriæ alieni factæ auctor; *bántalmazó, jogtalanokodó*. An. Sc. II. 214. an. 1533: contra . . . *injuriatores* auxilio . . . aditis. Fej. VII. 56—57. Krauz. M. E. Sir. I. 388., 502. Kat. Hist. IX. 305.

Iniuriola, æ, parva iniuria; *kis méltatlanság*. Oláh. Cod. Ep. 134. Vidi enim ego multos, qui . . . vel propter levem quampiam *injuriolam* suum statum et vivendi conditionem immutarunt.

Injuriatus, iniuria affectus; *megkárosított*. Arch. Rák. VIII. 121. s. a mennyire *injuriatusok* volnának, satisfactiót impendájlon.

Iniustus, 3., condemnatus; *elítelt*. Tkal. Mon. Ep. I. 2. an. 1463: quoniam hoc probare non potuerunt, *iniusti* remanserunt.

Inkylinus, inquilinus; *bérlő*. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 442. Ut autem de fundis, curijs, arcis seu edificijs predictarum Strigoniensis et Sancti Thome Ecclesiarum mansis, mansionarijs seu *inkylinis* intra fossatum Strigoniensis civitatis existentibus . . . etc.

Inmarcescibilis, quod non marcescit; *hervradhatlan, hervradatlan*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 236. Beatissimus Rex Stephanus ad *inmarcescibilem* enim vite eterne transiturus gloriam.

Innascibilis, (Du C.) qui nasci, progeneri non potest; *létesíthetetlen, nem születhető*. Fej. I. 65. Et si quis *innascibilem* Deum vel Patrem eius de Maria natum esse audeat dicere, anathema sit p. 67. Si quis *innascibilem* et sine initio dicat Filium, tanquam duo sine principio et duo *innascibilia* et duo innata dicens, duos faciat Deos, anathema sit. Cf. Tertull. Præscrip. adv. Har. 46.

Innativitas, mors; *halál*. Batty. Ger. 185. media . . . humilium corporum . . . efficiunt . . . *innativitate*.

Innaturaliter, haud naturaliter; *természetellenesen*. Pázm. Dial. 420.

Innatus, 3., non natus (Du C. al. s.); *nem született*. Fej. I. 65. Si quis *innascibilem* et sine initio dicat Filium tanquam duo sine principio et duo *innascibilia* et duo *innata* dicens, duos faciat Deos, anathema sit.

Innegabilis, quod negari non potest; *tagadhatlan*. Batty. Leg. I. 79: id certum et *innegabile* est. Faber Jur. Met. 180. Kass. P. P. I. 329.

Innigista, æ, V. Jesuita. Fabó Monm. Evang. II. 190. In Italia et Hispania vocantur theatini, in Navarra appellantur *innigistæ* ab Inigo sive Ignatio Loyola, in Portugallia nominantur Apostoli et in reliquis regnis jesuitæ.

Innoceidus, lege: inoceidus 3., qui

non occidit; *a le nem nyugvó*. Ke. Or. Kegl. B. 2: post mortalitatis huius tenebras ad *innociduum* felicitatis diem . . . evolavit.

Innocentialis, innocens; *ártatlan*. Pel. De s. Doroth. s. c. 2: Castitas pulchritudinem animam humanam pulchritudine *innocentia*li.

Innocuositas, *innocentia*; *ártatlanság*. Cod. Zi. Vol. V. 122: Ladislaus se in sua *innocuositate* ad ipsam communem inquisitionem commisisset.

Innodare, (Du C.) vincire, ligare; *sujtani* (lebilincselni). Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 89. Si quis autem contra huius scripti tenorem venire contravererit, *anathematism* vinculo *innodetur*.

Innomiose, ignobiliter, ignominiose; *gyalázattal*. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 74. in prelio victus vitam finivit *innominose* in infidelitate manifesta.

Innotabilis, qui notari, notis designari nequit (Du C. qui non notatur, immunis); *meg nem jelölhető*. Andr. Pann. 40.

Innotescat, pro: innotescat. V. s. *Adnullatio*.

Innotescere, (Du C.) notum facere, significare; *tudatni*. Th. Vet. Mon. I. 286. an. 1266: Nos . . . Rex Ungarie . . . *innotescimur* omnibus.

Innotificabilis, quod notum fieri non potest; *nem közölhető*. Andr. Pan. 40.

Innotificare, revocare, rescindere; *érvénytelenné tenni, visszavonni*. Fej. X. 2. 282. universas et quaslibet praelatas possessionarias donationes, . . . omnino cassamus, revocamus, annullamus, *innotificamus*.

Innovatio, novarum rerum studium; *újítás, felforgatás*. Cod. Dip. Brüss. IV. 205: ab *innovationibus* vero ut penitus omnino absteineatur. Cf. Tertuli. adv. Mare. 11; Arnob. 1., 7.; Appul. Trismeg. p. 95. Elmh. **Innovative**, iterum, rursus, de integro. Fej. X. I. 149. approbare, ratificare et *innovative* nostro dignemur privilegio perpetuo confirmare.

Innumerositas, atis, (Du C. multitudine innumera); *számtalanság*. Ger. Unzählbarkeit. Cod. Dipl. And. V. III. p. 73: quamquam . . . pre sua *innumerositate* . . . tedious est ipsa per singula enarrare. Fej. X. 4., 397.

Innumerosus, 3., (Du C.) innumerus, innumabilis; *számtalan*. Batt. Leg. III. 15. an. 1308: *innumerosa* discrimina. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 22. Cf. Ceripp. Joan. 5. 662.

Inobediens, (Du C.) contumax, parum morigerus; *makacs, engedetlen*. Wagn. Cf. Vulg. Interp. Deuter. 8., 20. et Tit. 1., 10.

Inobedientia, æ, parenti dedignatio; *engedtelenség*. Szék. Okl. 338. Obs. Jadr. 394. Cf. Aug. C. D. 44., 17. Hieron. Quæst. Hebr. ad Reg. 2. 1.

Inobliquibilis, a quo deviare non potest, rectus; *egyenes*. Pel. De s. Phil. et Jacobo s. I. c. 6: Ego sum — inquit Jesus — via inquam *inobliquibilis*.

Inobservatio, non observatio; *meg nem tartás*. Ljub. Mon. Sl. XXI. 85. an.

Inofficiare, (Du C.) divina officia peragere; *isteni tiszteletet megtartani*. Batt. Leg. T. II. 160. (Sæc. XII.)

Inofficiositas, (Du C.) authoritas, vis nulla; *érvénytelenség*. Cher. Jus. Eccl. II. 6. quo (statuto) universi Beneficiati mortis

causa aliquam partem substantiæ suæ pro hoc non minus Cleri junioris, quam domus deficientium instituto sub pena *inofficiositatis* Testamenti legare teneantur. Kass. Jur. Civ. I. 217. Nagy. Jus. Trans. Sax. 93.

Inofficiosum testamentum, testamentum publica auctoritate carens; *érvénytelen végrendelet*. Comp. L. II. K. 3: *Inofficiosum* dicitur testamentum, quod frustra liberis exhereditatis non ex officio pietatis videtur esse conscriptum.

Inomis, exemplo, protinus, sine mora; *multhatlanul*. Cod. de Delict. 314. ut super facto hoc primitus celebrandæ Sedi iudiciariæ *inomis* referant. Ker. Nap. 148. Juriev. Jur. 48.

Inomissibiliter, V. *Inomis*. Opin. P. I. §. 4. Tör. Tár. 1888. p. 438. Cod. Dip. Brüss. II. 44.

Inondatio, *inundatio*. Tör. Tár. 1890. p. 686.

Inonerare, ære alieno obnuere; *megterhelni*. Ger. belasten. Proj. Leg. Civ. 179. avita bona mariti ultra bonum *inonerentur*.

Inoneratio, actus ære alieno obnuendi aggravandi; *megterhelhettség*. Ger. Belastung. Kövy. El. 322. Verum hic agit de fidei commissio in sensu stricto idest de bonis mobilibus et immobilibus, quæ primus acquisitor ita regulavit, ut absque divisione alienatione et *inoneratione* ad posteros masculos transmittantur. Kass. Jur. Civ. I. 121.

Inoperosus, 3., vanus, irritus (Du C. iners, segnis); *hatálytalan, érvénytelen*. Csaplov. Nucleus p. 165: *Intabulatio inoperosa* est, si post mortem debitoris, dum jam fallimentum ejus ad notitiam publicam pervenit, fiat. Opin. Deput. 49. Lex *inoperosa*.

Inopinabiliter, (Du C.) inopinanter; *váratlanul*. Chr. Dubn. p. 76: per amnem Lapus . . . *inopinabiliter* transeuntes . . . Thurocz. 116. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 148.

Inordinacio, onis, perturbatio; *rendtelenség*. Georg. Sirm. I. 387. inceptum accusare quilibet suum dominum sub variis *inordinacionibus*. Cf. Appul. Trismeg. p. 92. Elmh.

Inordinatum, i, quod non est præscriptum; *a mi nincsen rendezve*. Rozsny. D. 174. semmi szín és prætextus alatt, a török részről újabb hódoltság vagy adóztatásnak neve ne legyen, mely ha lenne is, annibállassék, egy szóval semmi *inordinatummal* a szegénység ne infestáltság etc.

1. **Inordinatus**, non ordinatus (Du C. al. s.); *nem avatott pappá*. Batt. Leg. T. II. 138. Sæc. 12-mi.

2. **Inordinatus**, 3., (Du C. II) sine testamento; *végrendelet nélkül való*. Ljub. Mon. Sl. I. 286: *inordinatus* decessit.

Inpacacitas, inquietus rerum status; *békétlenség*. Fej. VIII. 3. 180. propter *impacacitatem* temporis ab iisdem fuisset alienata. Dip. Reip. Rag. 108.

Inpartiri, pro: *impertiri*; *nyújtani*. Eszt. Okm. p. 39. Decr. Sigismundi an. 1395: nostri beneficij munus studuerimus salutiferum *inpartiri*.

Inpedicio, impetus; *támadás*. Fabr. Urk. 29. an. 1419: a . . . magnatum . . . *inpedicionibus* et vexationibus illési permanere.

Inperemptorie, sine mora, dilatione; *késedelmezés nélkül*. Bék. Pászt. III.

299. an. 1424: iudicis curie regie evocatoris . . . *inperemptorie* responsurus nostram in presenciam non venit.

Inpersolutus, 3., non persolutus; *vissza nem térített*. Tör. Tár. 1887. p. 14. *inpersoluta* restitutio. Cod. Dip. Brüss. II. 28.

Impetitor, V. Impetitor. Cod. Dip. Hung. Arp. III. 114., 173. et passim.

Impignorative habere, aliquid pignori habere; *zálogképen bérni*. Cod. Dip. Hung. Pat. VII. 428. Quedam tria castra pro quatuor milibus quatringscentis florensis auri ex parte culminis nostri *impignorative* habita.

Impintus, 3., colore obductus; *festett*. V. s. *Banbacum*.

Implastrum, emplastrum; *flastrum*. Ljub. Mon. Sl. XI. 90. an. 1323: de unguentis, *implastris*.

Impœnitet, pœnitet; *megbánni*. Arch. Ver. sieb. XXVI. 263. Radul Vajda lev. an. 1528. Veniet tempus, ut se ipsum *impœnit*tebit.

Inponere, incipere (Du C. imponere); *kezdeni*. Reg. S. Ben. 24. 8. Privati autem a mensæ consortio ista erit ratio, ut in oratorio psalmum aut antefanum non *inponat*.

Inpopulare, V. *Impopulare*. Fej. T. XI. V. Un. 179. Conventus possessionem suam *inpopulat*.

Inposare, imponere V. s. *Influctuatio*. **Inpositio**, tributum impositum; *adóztatás*. Arch. Rák. I. 31.

Inposterum, deinceps, in posterum; *ezután*. Tör. Tár. 1887. p. 204. Fej. VII. 142., 178.

1. **Inpracticabilis**, invius, inaccessus; *járhatatlan*. It. impraticabile. Pril. Abact. 22: si ordinaria via sit *inpracticabilis*.

2. **Inpracticabilis**, ab usu vitæ communis alienus; *nem alkalmazható*. Opin. 1810. de Judeis A2.

Inpracticabilitas, viæ impeditæ, inexplicabiles; *járhatatlanság*. Arch. Rák. VIII. 233. deflectere debent propter *inpracticabilitatem* montium per Maramorosium. Tör. Tár. 1881. p. 248.

Inprescriptibilis, q. vetustate infirmari non potest; *el nem érülhető*. Kövy. El. 361. Passio sub privatis sigillis qualiter est *inprescriptibilis*?

Impresencialiter, in præsentia; *jelenben*. Dip. Reip. Rag. 396.

Impresentiarum, in præsentia, in præsens; *jelenleg*. Frak. Mát. lev. II. 5. et passim. Apud classicos: *impresentiarum*.

Imprivare, pro: *privare*; *megfosztani*. Magy. Tört. Eml. XXX. 227. an. 1549. universis rebus . . . spoliasset ac *imprivasset*.

Inprocessuare, accusare, appellare, deferre, alieui litem intendere, inferre; *bevádolni, beperelni, bepanaszolni*. Schwart. Scult. 190. sensus item *inprocessuatum* collationum litterarum.

Inproficietas, atis, res vana, expectationi non respondens, spem destituens; *eredménytelenség*. Szék. Okl. III. 119. ommissis propter *invalitudinem* et rei prenotate *inproficietatem* tenoribus et seriebus nobis curaverunt exhibere.

Inproportionalitas, inæqualitas; *aránytalanság*. Arch. Rák. VIII. 74.

Impulsare, persequi; *üldözni*. Batt. III. 205. an. 1358. instrumenta . . . super

quibus per Præpositum inculpabatur ac *inulpabatur*.

Inpurgacio, actus non purgandi; *men-tegetődzés hiánya*. Tkal. Mon. Ep. II. 41. an. 1340: defectum *inpurgacio*.

Inpurgatio, quatenus, quoad; *amenyiben*. Pesty Ször. III. 22. Nie. de Mir. 416.

Inpurgare, collocare in aliquo loco; *beszállásolni*. Ger. einquartieren. Lzb. Cod. Med. T. II. 337. Magy. Jogt. Eml. I. 426.

Inpugnerisatio, collocare milites in aliquo loco; *elszállásolás, beküldetés*. Regul. Turm. Præst. 37. *Inpugnerisationes* de præscripto quam optime ordinabo et *sub-reparari*. Art. D. 1840. 7. Arch. Rák. IX. 79. Dip. Alv. II. 234.

Inpugnerizare, V. *Inpugnerisare*. Molnár Patv. 77.

Inpugnerisatio, V. *Inpugnerisatio*. Fer. Mon. Sl. XVIII. 340. an. 1726.

Inquietatus, 3., inquietans; *nyugtalanító, zavaró*. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 141. ipsi civibus super premissis eorum *inquietatio* turbacione tam in possessorio quam in petitorio perpetuum silencium imponentes. Knauz M. E. Str. II. 712., 807.

Inquietator, (Du C.) concitator. Cf. Tertul. Spectac. 23.; *nyugtalanító*. Magy. Tört. Eml. XXX. 429. an. 1539. tales eorum *inquietatores* aliis in bonis contentos reddere debeat.

Inquilinarius, ad inquilinum perti-nens; *zséllér*. Batty. Leg. I. 635. Pfahl. Jus. Georg. CXXVII. Ut eiusmodi liberæ conditionis Taxalistæ ignobiles vel manumissi, qui in bona aliorum Dominorum terrestrium condescenderint, et colonicalem vel censualem aut *inquilinariam* obligationem assumerint.

Inquilinatus, us, (Du C.) habitatio inquilini; *zséllér lakás*. Kass. Ench. II. 480. Zingari ad laborandum idoneis viribus pollentes ab *inquilinato* arceantur, et ad assumenda servitia severioribus etiam mediis adstringantur. Norm. Ordin. an. 1783. 9. Oct.

Inquilinus, i, sive Terrigenus apud Siculos; *földön lakó*. Szék. Okl. II. 475.

Inquilinus domiciliatus, domum habens inq.; *zséllér (házzal bíró)*, ki csak belső telekkel bírt. Georch. H. T. I. 229.

Inquilinus non domiciliatus, domo carens inq.; *(zséllér) lakos*. Georch. H. T. I. 229. a kiknek pedig magános házok nincsen, azok lakóknak (*inquilini non domiciliati*) hivattnak.

Inquinabilis, qui inquinari potest; *megfertőztethető*. Pel. In celebr. primitiarum s. c. 3: In hoc fecit Deus sacerdotibus gratiam, quia cum sint homines peccato *inquinabiles*.

Inquinarius, 3., (inquinus), contagiosus, quo infici, pollui potest; *ragadós, fertőző*. Annales de templis Leutschoviensi et Coronensi p. 885. Anno Domini 1453. . . peste *inquinaria* circiter tria milia trecenti hominum decesserunt.

Inquisitio, litteræ inquisitionem continentes; *vizsgátlólevél*. Tör. Tár. 1887. p. 592.

Inquisitio authentica, *hiteles* v. *tővényszéki nyomozás*. Kövy El. 687. Si testes primo quoque in figura Judicii vel extra illam per exmissos Judices causæ examinantur et adiuvantur, vocatur *Inquisitio authentica*. *Authenticata* vero illa dicitur, quæ col-

lateraliter peracta quidem est, verum Testis vel in figura Judicii vel vero sive per exmissos e Judicio sive ex commissione altioris Judicii per inferius sive penes compassuales per suos locales Judices iterum examinantur et iurare coguntur. p. 686. *Inquisitio collateralis* a Persona quidem publicam auctoritatem ad id habente peragitur, non tamen per Judicem causæ et servit tantum informationi.

Inquisitio authenticata, Text. v. s. *Inquisitio authentica*; *hitelesített nyomozás*.

Inquisitio collateralis, Text. v. s. *Inquisitio authentica*; *közös tanuvallatás*.

Inquisitio communis, quam iudices non petentibus partibus in emolumentum utriusque partis instituebant; *mindkét fél érdekében eszközölt közös tanuvallatás, köztudomány*. Ger. gemeinsames Zeugenverhör. Jogt. Eml. T. I. p. 411. Hajnik Perjog. 224.

Inquisitio judicialis, idem ac *Inquisitio authentica* q. v.

Inquisitio per modum proclamatæ congregationis, a *kikiáltott közgyűléseken véghezmenő tudományvétel*. Hajnik Perjog. 286.

Inquisitio simplex, *egyszerű tanuvallatás, egyszerű felperesi tudomány*. Ger. einfaches Zeugenverhör. Jogt. Eml. T. I. p. 411. — Hajnik Perjog. 221.

Inquisitionem de aliquo instituere, questionem habere de aliquo vel in aliquem, questionem exercere; *nyomozást, vizsgálatot intézni*. Wagn.

Inquisitionales, litteræ de inquisitione; *vallatásról szóló tanulevél*. Georch. H. T. IV. 436.

Inquisitionetenus, inquirendo; *vizsgálat útján*. Ger. auf inquisitorische Weise. Jogt. Eml. T. II. 4. p. 416.

Inquisitores, (Du C.) idem ac Judices et Inquisitores veritatis vel Judices terrarum; *igazlatók*. Száz. VI. 84.

Inquisitoria, litteræ ad inquisitionem pertinentes; *vizsgáló, nyomozó irat*. Száz. VI. 392. Szék. Okl. I. 50. Cod. Zi. III. p. 15.

Inquisitoria-relatoria, litteræ inquisitionem et relationem continentes; *vizsgáló s jelentő levél*. Tör. Tár. 1887. p. 585.

Inquisitoriales, V. *Inquisitionales*. Cod. Dip. Hung. And. T. V. 42., 24. Nicolao modo simili quasdam tres literas capitulorum et conventus similiter *inquisitoriales* curavit nobis demonstrare.

Inquisitorie, inquirendo; *vizsgálati úton*. Juriev. Jur. Met. 190. Dum Index montanus ex officio agit, solet *inquisitorie* procedere et super instituta cognitione illico sententiam ferre.

Inquisitorius, V. *Litteræ inquisitoriae*.

Inrecompensatus, 3., sine mercede, premio; *juttalmazatlan*. Cod. Dip. Hung. Pat. T. VII. 403. Ne merita *inrecompensata* permaneant.

Inrecuperabiliter, (Du C.) in æternum, in perpetuum, absque recuperationis spe; *vissza nem szerezhető módon*. Cod. Dipl. Pat. T. I. 14: duximus manifestandum, quod cum Demetrius . . . omnes possessiones suas . . . *inrecuperabiliter* amississe deberet.

Inregressibilis, a quo regredi non

potest; *vissza nem vonható*. Urk. Sieb. I. 507. an. 1340. *inregressibili* ordine.

Inreligiae, residuum; *maradék*. Oláh. Cod. Ep. 596. sed ut iuit ille non passibus æquis, subinde adhuc titubat et ex imbecillitate et ex *inreliguis* Baccii.

Inremediabiliter, modo insanabili, immedicabili V. s. *Virtus*; *gyógyíthatlanul*. Batty. Leg. III.

Inremotus, 3., intactus; *sérthetetlen*. Vita S. Steph. 125. Ipse vero capitali subiaceat sententie, bona vero illius filii innocentibus *inremota* sint, remanentibus salvis.

Inremuneratus, 3., non remuneratus; *visszonzatlan, jutalmazatlan*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 68. nolentes tante fidelitatis prerogativam *inremuneratam* relinquere.

Inretractabiliter, (Du C.) immutabiliter, ita ut non possit retractari; *visszavonhatatlanul*. Magy. Tör. Tár. XXIII. 41.

Inreversibiliter, incommutabiliter; *megváltoztathatlanul*. Batty. Ger. 43. omnium est unius *inreversibiliter* causalis.

Inrotulare, (Du C.) in Rotulum seu Acta referre; *az ügyiratok közé iktatni*. Gall. enrouler. Instr. Jos. II. p. 58. §. 49: Acta *inrotulata* una cum Rotulo rite involventur, atque colligabuntur.

Inrotulatio, actus in acta referendi; *az ügyiratok közé való iktatás*. Kelem. Inst. Jur. Pr. III. 333. Reus-Conventus Duplicem reddebat, in qua nec ipsi nova defensionis media indulgebantur, sed Responsonis suæ dumtaxat illustratio et *Replicæ* Actoreæ refutatio. *Decretatio* autem huius, tanquam ultimi actus erat, et utraque Pars pro *Inrotulatione* præfixa die et hora in domo Judiciaria cum Actis apud se existentibus, præsto esse noverit.

Insalsare, sale condire; *besózni, savanyítani*. Ger. einsalzen. Kronst. II. 431: *insalsare* capita bladi.

Insalubritas, pestilentia; *egészségtelenség*. Bene Pol. 79.

Insalutare, non salutare, valedicere; *nem bícsózni*. Opin. P. II. Sec. I. Cap. II. Art. 27: Sodalis magistrum suum ante præfixum terminum et *insalutatis* Cehæ Antistitibus derelinquens. Teutsch. Schulord. I. 8. Cf. Sidon. Ep. 4., 10.; Verg. Aen. 9., 208.

Insanus aër, coeli gravitas; *fulladt, fűlesztő levegő*. Wagn.

Inscribere Annos, plures annos pacisci (in literaribus monumentis). Georch. H. T. I. 206. Sinte úgy az árvákhoz illető elzárlogott örökségbe elegendő ok nélkül nem reaadást (*auctio*) fel nem vehet. Dec. 21. Pag. 145. sem több esztendőket nem köthet (*annos inscribere*).

Inscribificare, inscribendum curare; *beírtni*. Száz. I. 244. XXI. 49.

1. **Inscriptio**, (Du C.) documentum, instrumentum donationis; *adománylevél*. Csaplov. Nucleus p. 165. Tör. Tár. 1887. p. 213.

2. **Inscriptio**, *érdemdíj, hivatásigazgatói jutalomadás*. Benz. J. H. 218: Rex vel gratis confert bona vel pro pecunia: illud donatio vocatur, hæc *inscriptio*. Tripart. P. I. tit. Samb. Tyrn. Recon. an. 1608. p. 55. Proj. Leg. Civ. 241.

3. **Inscriptio**, pactum, conventio; *szerződés, egyesség*. Tör. Tár. 1892. p. 32.

Inscriptio temporanea, donatio pro meritis ad tempus. Georch. H. T. III. 98. vannak még azon fellyül két rendbeli kötések, melyek szoros értelemben nem zálogok ugyan, de foganatjokra nézve hozzá igen hasonlítanak t. i. a hív szolgálatnak ideig tartó jutalma (*Inscriptio temporanea*) és a magános pecsét alatt tett örök vallás (fassio perennalis sub privatis sigillis).

Inscriptionales, litterae donationem pro meritis continentes; *beíró levél, érdem-jutalom-levél*. Arch. Rák. VIII. 308. *Inscriptionales* certorum fundorum in Oppido Kisvárd. Tör. Tár. 1887. p. 213. Szegedi Rubr. P. III. p. 438.

Inscriptionalia, um, instrumentum promeriti mercedem continens; *érdembéri okmány*. Kövy El. 299. Verum *inscriptionalia* pro fidelibus servitiis, licet temporanea, nec non temporaneo. Jure per Fiscum collata v. gr. contractu Camerali etiam ante evolutionem annorum debet vidua exsoluta remittere.

Inscriptionalista, æ, qui pro fidelibus servitiis instrumentum meriti mercedis exhibetur; *érdemirományos, érdemdíjas*. Kövy El. 441. Sive sint bona avita sive acquisita possunt pro fidelibus servitiis inscribi, etiam perennaliter et quidem absque præmotione condicionalium. D. 45—46. p. 96. quia inscriptionis motiva sunt merita personalia. Si demonstratur servitia non esse præstita, invalidatur inscriptio sive temporalis sive perennalis sit. Si genericæ tantum sint tacta servitia in inscriptione vel sit pro futuris servitiis, *inscriptionalista* debet probare præstita esse. Molnár Patv. 25. Diar. Com. II. 46. Schwartz. Scult. 185. Ceterum quia penes litteras Scultetorum inscriptionales, ipsi Sculteti seu *Inscriptionalistæ*, potissimum lenius ac per ipsam urbanalem regulationem, in præstationibus dominialibus haberi, onus tamen publicum æqualiter cum aliis colonis portare observarentur.

Inscriptionarius, 3., ad inscriptionem pertinens, *inscriptiós*, summa Inscriptioaria, *inscriptiós összeg*, illa summa, in cuius nomine rex possessionem quandam ut pignus, alicui inscribit. Jogt. Eml. T. III. p. 428: si pars in causam attracta seu fenerator summam *inscriptionariam* non assumeret... admoveat...

Inscriptitius, 3., instrumento donatus, in pignus datus; *érdemért adott v. elzálogosított*. Art. Diæt. Pos. 27. Respectu vero Bonorum Sæcularium, quæ Titulo *inscriptitii* vel pignoris Ecclesiasticæ vel Religiosæ Personæ aut Communitates... hæctenus possederunt, conclusum est.

Inscrutabilis, inexplicabilis; ita occultus, ut nemo rem penitus cognoscere possit; *kifürkészhetlen*. Rák. Ön. 73. *inscrutabilis* providentia. Andr. Pan. 5. Art. Diæt. Pos. 42. Cf. August. Ep. 106., 4.

Insectilis, insecabilis (*áztuoós*); *elvághatatlan, szétvághatatlan*. Vern. Met. II. 10. et Latinis corpora minima atoma corporu scula corpora indivisibilia, *insectilia* puncta physica.

Insectivorus, 3., qui insecta vorat; *rovarező*. Hist. Nat. 49. Plurima porro animalia sunt phytophaga, multa carnivora, alia etiam *insectivora*.

Insegni, (adv. ab insignis sive insignia. Insignis Wölff. Arch. 1876. p. 255.)

non segniter; *serényen*. Brut. Hist. XI. 200., 33.

Inseminatio, actus inseminandi, satio, satus, seminatio; *bevetés*. Curios Mise. 142. Quibus debeant fieri *inseminationes*, insitiones, plantationes... Jogt. Eml. III. 410.

Insensatus, 3., mente captus; *eszelen, dörc*. Et insensato. Verances. III. 85. *insensati* Galatæ. Cf. Tert. Præse. 27.

Insensibilitas, atis, sensus stupor; *érzéketlenség*. Unempfindlichkeit Passim.

Insensibiliter, ita, ut sentiri non possit; *észrevétlenül*. Germ. allmählig. Vern. Psych. 38.

Insensilitas, V. *Insensibilitas*. Bene Med. V. 319. *insensilitas* cutis.

Inseparabilitas, natura rerum, quæ separari nequeunt; *elválaszthatatlanság*. It. inseparabilit. Art. Diæt. Pos. 20. Ut nimirum Corregimen hoc Articulis 1-mo et 2-do Anni 1723. tam respectu *Inseparabilitatis* Hæreditarium Sacre Regiæ Maiestatis Provinciarum... ne in minimo quidem præiudicet. Cf. August. Trin. 15., 23.; Eq. 20., 2.

Inseparabiliter, ita, ut separari non possit; *elválaszthatatlanul*. Andr. Pann. 125. Macro. somm. Seip. 1., 2. Lactant. 8., 11.

Inserifacere, inserendum curare; *beiktattatni*. Szék. Okl. III. 261.

Inserte, insertim; *beillesztve*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 6. in dietas litteras nostras *inserte* commemorabat.

Insertinus, 3., quod alicui inseritur pro: insertivus; *beéltott*. Száz. VII. 13. az parasztság *insertina* conspiratiója hozta magával.

Insertio, actus inserendi; *beillesztés*. Pfahl. Jus. Georg. 349. rationes iudicum iuxta schema per Consilium R. L. H. editum cum *insertione* restantæ prioris anni paratæ penitiæ...

Inservitor, Servitor, servus; *szolga*. Cod. Dip. Brüss. Burg. 192. Mgnif. Vestre humillimus *Inservitor* Cornelius Scepperus mp.

Insessitare, insilire (in equum); *feljűlni lóra*. Verances. VI. 291. Hac ipsa hora litteras tuas accepi et ad te meas dedi, quum amici tui, qui tuas reddiderant, præsentem copiam tabellarum pollicerentur et jam equum *insessitare* illum affirmarent.

1. **Insidents**, occurrens; *ajánlkozó, útbacsó*. Batt. Ger. 145. noster semotus stylus sulcum *insidentium* adgrediatu glebarum. Sensus: *ut res se nobis offerunt, ita eas porro tractemus*.

2. **Insidents**, ad eandem rem pertinens; *ugyanahhoz a dologhoz tartozó*. Batt. Ger. 106. Quia nos hora præterite festinat in crastino... ad *insidentia* consurgere arbitramur.

Insidenti jungere, continuo adjungere, continuo prosequi V. textum s. *Formulatim*; *azonnal folytatni*.

Insigne, (Du C.) sagum militare, armis et insignibus distinctum illius, cuius erat; *katonai díszöltöny*. It. abito di gala. Gall. habit de gala. Ger. Gallakleid. Thurocz. in Geisa M. cap. 55. Salomon autem et Ladislaus aliquando exhibant. *Insignia* sua mutantes, et velut milites pugnabant.

Insignia, æ, insigne; *jelvény, címer, zászló*. Ljub. Mon. Sl. V. 212. an. 1409. elevasse *insigniam* nostram sancti Marci volentes...

Insigniæ, arum (Du C.) pro: insignia. Cod. Dip. Arp. V. 189.

1. **Insignium**, insigne; *címer*. Magy. Tör. Tár. IX. 116. pro signo et titulo *insignij* galealis formam angustarij vulgariter címer dictam.

2. **Insignium**, (Du C. 1.) signum; *jel, bizonyíték*. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 170. qualiter pro impensis mihi a vestra sinceritate multiplicibus curialitatum et honorum *insignis* condignas Vobis gratiarum actiones exsolverem.

Insignum, (Du C.) insigne. Knauz M. E. Str. II. 748., 835.

Insimiliter, similiter, pariter; *hasonlóképen*. Kuk. Jur. I. 32. Unde Españolaensis et *insimiliter* (Jadrensis) habent suffraganeos decem.

Insimul, (Du C.) simul, una; *egyszer-smind*. S. de Kz. Chr. I. 4., 6: *insimul* Pannonia conquesta. Cf. Stat. Silv. 1., 6. 36.; Flor. 2., 20.

Insinceritas, animus non sincerus, dissimulatio; *nem őszinteség, tettetés, színtelenség*. Rák. Ön. p. 347. l. 29—32. (31.):... Sane ratione exponi nequeunt, quin Portæ suspicionis ansam non præbeant de *insinceritate* Czari et de desiderio tantummodo illudendi Portæ tempusque protrahendi...

Insinuatio, vocatio in jus; *idézés, értesítés*. Hajnik Perjog. 100.

Insinuationem facere, referre; *jelentést tenni*. Instr. Jos. II. p. 46. §. 11: Finitum Protocollum... Cojudez... secum ad proximum Senatam adferret, ibique de eo *insinuationem* faciet.

Insinuationalis, ad insinuationem pertinens; *bejelentő, tudósító*. Czir. Hist. Jur. 114. Georch. H. T. IV. 175. Cher. Jus. Eccl. II. 329. Porro Citatio pro ratione Adiunctorum varie compellari solet et quidem fundamentalis seu primæva dicitur illa, quæ in principio litis ad petitionem Actoris expediri solet. Hæcque dicitur vel simplex vel *insinuationalis*. Illa est, dum non cum specifica expositione obiecti sed cum generali solum eiusdem declaratione instituitur, hæc etiam Citatorium minus compellatur eo, quod iudex vel ex confrontatione vel revelatione iuramento firmanda vel e documentorum allegatione uberius rei descriptionem expectat.

Insinuatve, tangendo; *bevezetőleg, érintőleg*. Pel. Pom. L. II. P. I. In quibus quidem verbis (unde mihi hoc, ut veniat mater domini mei ad me) tanguntur et *insinuatve* eliciuntur tres precipue rationes, propter quas summo honore debeamus festum sacramentis visitationis celebrare.

Insinuatoria, æ, sc. litteræ delationem continentes; *megjelentő levél*. Szék. Okl. III. 137. Kövy El. 532. Magy. Jogt. Eml. I. 328.

Insinuatum, nuntium ex auctoritate factum; *hivatalos közlés, jelentés, értesítés*. Kass. P. I. 156. De *Insinuatis*, Rein-sinuatis et Notis Præsidialibus. Az elnöki *hivatalos közlések*, Viszonközlések, Jelentések — Értesítésekről.

Insitiū, 3., (Fin. beöltött) hoc loco: spurius V. s. *Cucurbitare* (Du C. al. s.); *fajtya*.

Insolatio, ictus solis; *napszúrás*. Izh. Cod. Med. III. 149: morsu rabidorum canum sauciatus aut *insolationem* passos. Bene Med. II. 6.

Insolentus, 3., insolens; *szokatlan*. Magy. Jogt. Eml. I. 407.

Insolentus, 3., non sollers; *tunya, nem serény*. Georg. Sirm. I. 60. Eodem tempore moderni magnates nil curabant ire iam adversus paganorum, quia *insolenti* erant.

Insolutio, non solutio; pensionis defectus; *meg nem fizetés*. Magy. Tört. Eml. XXX. 49. an. 1566. supplicavi humilime . . . quo illis ob diuturnam *insolutionem* matura . . . subveniretur solutione. Veranes. VII. 272. Milites agrienses propter stipendiorum *insolutiones* tam diuturnas arma sua saepius oppignorando.

Insolutus, 3., (Du C.) non solutus; *kifizetetlen*. Cod. Dip. Brüss. II. 29. et nonnullas gemmas, quae adhuc *insoluta* nobis extant.

Insolventia, æ, (Du C.) impotentia solvendi; *fizetlenség*. Ger. Insolvenz. Opin. Sessionis 52. ac §. 2.

Insordescentes, (Du C.) V. *Insordescencia*; in iure civile his æquales erant sicuti *infames*; *kiátkozottak*. Nagy Hier.

Insordescencia, æ, status, conditio illorum, qui e contubernio ecclesiae per unum annum exclusi in eodem statu porro permabant; *kiközösítés*. Pár. Páp.

Inspectatus, 3., (Du C.) deformis, absque specie; *alakatlan*. Nagy Hier.

1. **Inspectio**, cura; *felügyelés, felügyázat, szemléstet, ügyelet*. Ger. Inspektion. Reg. Turm. Præt. 47. Domus vero *Inspectionem* habentes aut pro *Reserva* ordinati domi se continebunt. Arch. Rák. VIII. 431. Tör. Tár. 1891. p. 265.

2. **Inspectio**, pertractatio (Batty. liber); *értékezés*. Batty. Ger. 292. de quibus in superiori *inspektione* nimium dictum . . . non dubitamus.

Inspectio mortuorum, actus inspicendi, examinandi mortuos; spectatio m.; *halottvizsgálat*. Bene Pol. m. 282.

Inspectio theatrorum, custodia, summa cura th.; *színházak felügyelete*. Bene Pol. 458.

Inspectionem habere, praesae alicui rei, curare; *felügyeletet vinni, felügyeletre rendelve lenni*. Ger. Turm. Præt. 461. Equi prius haud sunt tegendi, quam Prætorianus *Inspectionem* habens perlustravit.

Inspectionalis, ad inspectionem, curam pertineans; *felügyelet alatt levő, felügyeleti*. Kass. Jur. Civ. II. 140. In cuiusmodi *Inspectionalis* Cessionis firmitas robur et testimonium praesentes usuali sigillo subscriptioneque propriis munitas eidem Domino W. futuram iurium suorum ad cautelam extradandas esse duximus.

Inspectivus, 3., V. *Inspectionalis*. Kass. Prax. I. C.: exercet suam supremam *inspectivam* et executivam *potestatem*.

1. **Inspector**, praefectus scholae; *iskola-felügyelő*. Körnöch. főreálisk. Ért. Bpest. 1895. p. 71. *inspectorok* (scholarchák).

2. **Inspector**, senior; *inspector*. Can. Ecc. LXXXIV.

Inspector ædium, qui curam gerit ædium; *házfelügyelő*. Reg. Turm. Præt. 99. *Inspector ædium praetorianarum* . . . Mediastinis immediate praest.

Inspector agrī, ruris, Chorepiscopus; *mezői püspök*. Kon. Egyh. 304.

Inspector communitalis, ephorus

rei ecclesiasticae, antistes ecclesiae; *egyház-község felügyelője*. Hor. Mem. 86.

Inspector politicus, világi felügyelő. Fabó. Monm. Evang. II. 421. Praest autem cuique districtui superintendens cum *inspectore politico*, quorum autoritate subiecta fratrum contubernia, in iisque ecclesiae et scholae cum omnibus, quae huc pertinent, dirigitur.

Inspector theatri, praefectus, custos th.; *színház-felügyelő*. Rév. Pl. 20.

Inspectorialis, Inspectorialis, ad inspectorem pertinens; *felügyelői*. Besztercz. ág. gym. Ért. 1875/76. p. 52. officium *inspectoriale*.

Inspectoratus, officium inspectoris; *felügyelői hivatal*. Jurjev. Jur. Met. 476. Supremum Caesareo-Regium in re monetario-montana *Inspectoratus* officium Hungariae Superioris Szomolnokense. Art. Diet. Pos. 44.

Inspectorius, 3., ad curam, disciplinam pertineans; *felügyeleti*. Vuch. Jur. Feud. 5. Continentur sub hoc imperio potestas legislativa, *Inspectoria* et *Judiciaria*, salvis nihilominus semper iuribus realibus et personalibus domini directi, in quantum illa cum fine civitatis conspirant.

Inspicere, cognoscere; *belátni, látni*. Roger. 305. Qui cum taliter *inspicerent* se perimi.

Inspiciens, in inferioribus scholae classicis silentiū curator, dum professor adveniret; *az alsóbb osztályokban ügyázlak, míg a tanító a terembe bement*. Száz. XXI. 563.

Inspirator Theatralis, monitor scenicus; qui praest verbis; *sűgő*. Pest. Lev.

Inspissatio, actus spissandi; *sűrítés*. Bene Pol. 91.

Installare, (Du C.) in ecclesiastici beneficii possessionem mittere; *beiktatni, hivatalba nevezni*. It. installare. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 124: Statutum est: interim quod capitula et conventus *installabuntur* per regnicolas quolibet fassiones . . . confici queant. Knauz M. E. Str. I. 274., 312.

1. **Installatio**, inductio personae; missio in munus; *beiktatás (hivatalba)*. Kass. Ench. I. 431. *Installationis* Supremorum Comitum occasione dari solita eidem Honoriaria et Discretionis abrogantur. Norm. Ordin. an. 1765. 8. May. Arch. Rák. VIII. 381.

2. **Installatio**, (auctore Batt. est assignare stallum seu locum in choro); *helyet kijelölni a karban*. Batty. Leg. III. 312. an. 1397: ad Cantorem vel Succentorem spectat *installatio* Praepositi, Lectoris . . .

1. **Installer**, qui aliquem in possessionem mittit; *beiktató*. Ker. Nap. 376.

2. **Installer**, qui locum, stallum assignat, in beneficium ecclesiasticum mittit; *beiktató*. Beng. Ann. Er. Cænob. 267. *Installatores* fuere: Reverendissimi Dominus Mathias Dussich.

Instancionaliter, instanter; *hathatósan, szívrehatóan*. Fej. VIII. 2. 453. petens a nobis *instancionaliter*.

Instans, (Du C. 1.) momentum, articulus temporis; *pillanat*. Vern. Met. 23. *Instans* est pars lineae temporis inter praeteritum et futurum posita, quae sensu latiori iam maior iam minor est.

Instans, tis, (subst.) supplicans, querens

(Du C. qui causam instat seu persequitur); *kérő, folyamodó*. Arch. Rák. VIII. 26.

Instantanee, extemplo; *azonnal, nyomban*. Regul. Turm. Præt. 42. ut in omnibus casibus *instantanee* se iuvare . . . sciat. Magy. Jogt. Eml. II. 434. Cod. De Delict. 314.

1. **Instantaneus**, 3., subitus, repentinus; *rögtön bekövetkező*. Pel. Pom. I. I. P. VII. Art. II. c. 2: Virtus mirabiliter operans est, infinita et operans infinite ac perfectissime . . . ergo videtur, quod eius operatio fuerit *instantanea*. Cod. Dip. Hung. Arp. III. 161., 266.

2. **Instantaneus**, 3., momentaneus, fluxus; *pillanatnyi, mulékony, ideig-öröig tartó v. való*. Rák. Ön. p. 98. I. 27—30. (27.): Et tamen momentanei usus, *instantaneae* delectationes ac continua desideria horum sunt causae amissionis amorum aeternorum, et hic est status insipientiae ignorantiae et infirmitatis . . .

Instantaria, æ, quae defendit; *védelmező*. Batty. Ger. 220. Ipse est rex super omnes filios superbiae, qui ideo militus, quia pullis insidiatur gallina, quae hispida facta est *instantaria* crucis.

1. **Instantia**, æ, (Du C. 2.) argumentum, quo contradicitur; *kifogás, ellenvetés*. Carlow. . . Log. 64. Exemplum, quo refellitur iudicii per inductionem incompletam formati universalitatis, *instantiam* vocant. E. gr. A. B. C. D. etc. Judaeos comperi inductos. Ergo omnes Judaei sunt inducti. Falsum est: Nam Mendelssohn fuit doctus.

2. **Instantia**, forum; *törvényszék*. It. instanza. Ger. Instanz. Gall. instance. Inst. Jos. II. p. 4: singulis tam primae *instantiae* . . . elementer mandamus.

3. **Instantia**, æ, (Du C. 1.) efflagitatio, preces; *kérelem*. Batty. Leg. II. 219. an. 1222: *instantia* multa pulsaverunt III. 421. an. 1434. Cf. Plin. Ep. 3., 5., 18. Papin. Dig. 32., 1., 32.; Appul. Met. 2. p. 144. Oud.

4. **Instantia**, consuetudo; *szokás*. Batty. Leg. T. II. 399. an. 1263: ne per huiusmodi *instantiarum* seu observantiarum diversitatem unitatis . . . viniculum . . . dirumpatur.

5. **Instantia**, praesentia vel vulgo: figura iudicii; *színe vminek*. Batty. Leg. T. II. 395. an. 1259: in ipsa *instantia* iudicii . . . deprehensus est nostras regias litteras *fulsavisse*.

6. **Instantia**, æ, libellus supplex; *kérő levél, instanczia*. Kov. Form. St. CL.

Instantia altior, forum, tribunal superior; *felsőbb folyamodású bíróság*. Kass. P. I. 231. Ut nullus supplex libellus, cuius objectum per inferiorem *Instantiam* pertractandum veniret, *altiori Instantiae* exhibetur.

Instantia inferior, forum tribunal inferius; *alsóbb folyamodású bíróság*. V. *Instantia altior*.

Instantionalis, ad instantiam pertinens; *kérő, panaszos*. Kov. Form. St. CLIV. *Instantionalis* Expositio in Causa Maleviciana.

Instantionaliter, instando; *támadólag*. Magy. Jogt. Em. II. 1. p. 403: causae de-honestationum *instantionaliter* factae.

Instaurare, instruere (ap. Fin. alio sensu) (Du C.); *a földet és házakat a szükséges földmívelési szerszámokkal*

berüházní; tehát terra *instaurata* de carucis et wainagis secundum quod tempus wainagii exigit = *ékekkel és minden egyéb földművelési szerszámokkal és barmokkal, újmint öszkor kívánatos, felszerelt telek*. Új Magy. Muz. III. 493.

Instauratrix, fem. ad instaurator. Kör-möczb. főreálisk. Ért. Bpest. 1895. p. 126. seientiarum *fundatrix* et *instauratrix*.

Instellatio, V. *Installatio*. Jókai Régi jó Tbl. I. 87. Azért neki választói joga van s *installatio*knál ő is sorba állhat a maga hintájával a díszmenet közé.

Instigativus, 3., incitans, concitans; *bujtogató, ingerlő*. Cod. Zi. T. I. 466: per *instigativam* accusationem.

Instinctualis, ad instinctum pertinens; *ösztönös*. Vern. Psych. 201. Præsentatio operatur *instinctuali* cum certitudine præsertim in animalibus.

Instinctualiter, naturæ convenienter, natura duce facere; *ösztönyszerűleg*. Vern. Psych. 320. Pudor plerumque *instinctualiter* quidem sine reflexione hominem opprimit.

Instira, æ, fors. mendum pro: instita: locus, officina, ubi merces venum exponitur; *elárusító hely, szék*. Suppl. An. Sc. II. 122. an. 1356: damus... duas cameras carnum... unam *instiram*.

Instita, æ, (Du C.) fascia; *pólya*. Bäre.

Institor, Negotiorum curator, Complementarius; *ügypéztő*. It. institore. Ger. Geschäftsführer. Cod. Camb. Merc. 13. De Personis quæ Cambia contrahere possunt, Non secus *institores* seu *Complementarii*, Sodalitas item, quibus mercantibus quæpiam Societas aut privatus Negotiator, generalem in Negotio agendi, Firmaque sua utendi Plenipotentiam contulit.

Institor reipublicæ litterariæ, bibliopola; *könyvkereskedő*. Wallaszky 186.

Institio, (Du C. 1.) datio ad precariam; (distingui solet ab ordinatione, quæ tantum facultatem ad officium ecclesiasticum suscipiendum significat); *egyházhivatal átruházása*. Kon. Egyh. 132.

Institutio canonica, collatio, translatio beneficii ecclesiastici; *egyházjavadalom átruházása*. Kon. Egyh. 164.

Institutor, qui instruit, docet; *tanító, oktató*. Hor. Mem. 667. Linguae Germanicæ *Institutor*. Kronst. I. 518. Cf. Ammian. 14., 8.; Lampr. Commod. 1.

Institutum Divisionale, sűrűi fémminæ obvientem partem postulus progrediendi modus; *leány-ág osztályt követő ügyelet (ügylet)*. Georch. H. T. IV. 262.

Institutum excurssorium, progrediendi ratio, qua quis prærogativam sibi vindicat in processu concursuali; *elsőbbséget követelő ügyelet*. Georch. H. T. III. 164. A mely hitelező az öszvehiwó vagy öszve-ütköztető perben nem állott és követményinek tulajdon-ságára nézve azok előtt, kik az adósnak értékéből kielégittettek, elsőbbségét fogatosan vitathatja: kész útja marad neki az 1723. esztendőbeli 107. czikkelyen építendő elsőbbséget követelő ügyelettel (*Institutum excurssorium*) megtámadni az utolsót.

Institutum metale, ratio progrediendi, quo definita sententia in aliquo negotio urgetur. Georch. H. T. II. 469. §. 462. határozás alá húzni. Ily értelemben vehén a dérek jöszágot, azt sem a Királyi Tábla előtt,

annál inkább az Alispány előtt nem lehet határozó ügyeletbe (*Institutum metale*) foglalni és határozás alá húzni.

Institutum pensionale, ludus puerorum, paedagogium; *nevelő intézet*. Gall. pensionnat. Fej. IV. 1. 486. *institutu pensionalis* præsens.

Institutum repetitionis literarum, Institutum, contra tales externos, qui alienas litteras intercipiunt, ad eas reddendas. Georch. H. T. III. 349. Aféle idegenek ellen, kik másnak leveleit letartóztatják, *levél-követő ügyelet (Institutum Repetitionis Literarum)* van kirendelve.

Institutum ad superinscriptionem, progrediendi ratio in casu, quo fundus a creditore occupatus plus valet, quam aes alienum, quo fundus obrutus est. Georch. H. T. III. 465. Bátor törvényes foglalás által minde-néből ki légyen is forgatva az adós, még sem kell éppen kétségbe esni az érték fogytára jutott hitelezőnek: mert megtörténhetik, hogy valamelyik hitelező által elfoglalt jöszág többet ér, mint a rajta fekvő somma; ezt tehát fellyűfíztetett ügyelettel (*Institutum ad superinscriptionem*) megtámadhatja.

Institutum superinscriptio-nale, felülfíztetési pernem. Proj. Leg. Cív. 269. In *institutu superinscriptionali* sufficit defectum fundi probare.

Institutum sustentationale, domus publica, qua victui aliorum prospicitur; *élelmező intézet*. Poor Zsebsz. 175.

Instrabilis, pro: insatiabilis; *telhetetlen*. Ker. Nap. 344. etiam ad hæc nostra pecora avaras et *instrabiles* manus porrexerunt.

Instragum, videtur idem esse, quod *scragum*, mendum in dittographia (in Instr.) querendum. V. *Adfilare*. *Filare* et *Scragum*.

Instritrix, pro: institrix (Du C.) mercatrix; *kalmárné*. Knauz. M. E. Str. II. 614., 676. iuxta domum lapideam domine Margarete quondam *instritricis*.

Instructio, institutio, præceptum; *hivatalos utasítás, utasító szabály, utasítvány*. Kass. Prax. I. 287. De *Instructionibus*, *Hivatalos utasítások, utasító Szabályokról*.

Instructionalis, ad instructionem pertinens; *utasító*. Arch. Rák. VIII. 431. *instructionalis* dispositio.

Instructionaliter, ex præcepto, mandato; *utasítás szerint*. Arch. Rák. VIII. 47. 385. Urb. Reg. 6.

Instructor, (Du C.) præceptor; *magán-oktató*. Kör-möczb. főreálisk. Ért. Bpest. 1895. p. 63. *magánoktatók (paedagogi, instructo-rok)*. Batty. Leg. III. 43. an. 1309.

Instrumentalis (musica), nervorum et tibiaram (cantus); *hangszer-zene*. Greg. Aesth. 93. Ad musicas artes refertur tam *instrumentalis* quam vocalis seu cantus (Gesang).

Instrumentalis, ad instrumentum pertinens; *okleveles*: in iure Hung. sec. Törvt. Msz. eodem sensu ac *diploma*. Instrumentalem igitur exhibitionem agere = instrumentis coram magistratibus exhibentibus alicui interdicere aliqui. Cod. Zi. VI. 5. Cod. Dip. Pat. V. 165., 233. Nos comes Stephanus de Bathor iudex Curie... damus pro Memoria... Quod *Instrumentalem* exhibitionem,

quam Ihonnes filius laurenci de Thymaffalva contra laurencium filium ladislay Thapan de Haraszt... iuxta continenciam literarum nostrarum prorogatoriarum in octavis festi Epiphaniarum etc.

Instrumentaliter, (Du C.) instrumenti modo; vice instrumenti; *eszközképen*. Cod. Evang. T. I. p. 131: minister nonnisi *instrumentaliter* seu ratione externi ministerii (confert sacramentum). Pel. De. s. Petro et Paulo s. I. c. 3. Pázm. Dial. 499.

Instrumentarius, 3., inserviens alicui negotio perficiendo; *eszközül szolgáló*. Gall. instrumental. Curios. Misc. 60. habentque magnam copiam sanguinis ferventis (Lunatic) et spirituum, qui spiritus per somnum ad cerebrum delati phantasiam impellunt et partes *instrumentarias* excitant ad huiusmodi motus et effectus.

Instrumentorum Mathematicorum Confector, szerkovács. Germ. Zeugschmid. Tab. Conser.

Instrumentum, (Du C.) tabula, literæ, literarum monumenta; *íromány*. Georch. H. T. II. 151. Kass. P. P. I. litteralia *instrumenta*. Cf. Quintit. Inst. 12., 8. 12.; Scæv. Dig. 24., 1., 58.

Instrumentum, (Du C.) instructio potissimum ex sacris literis desumpta; *az szent írásból merített oktatás*. V. s. *Sectio*.

Instrumentum absolutorium, litteræ veniam, gratiam continentes; *felmentő levél*. Reg. Turm. Præf. 75.

Instrumentum exolutorium, litteræ exolutionem testantes; *törlesztést bizonyító levél*. Pfahl. Jus. Georg. 263. *Instrumentum Exolutorium*. Docet summarum inventarum, quæ legitimatæ adeoque et Exstirpantibus adiudicatæ sunt coram Legali testimonio Exolutionem.

Instrumentum lineationis, suppellex ad delineandum facta; *rajzeszköz*. F. Balassa. Casula Steph. App. quid a finitoribus instrumentum lineationis, das Zulege oder Zeichen-Instrument aut der Zulege-Compass dicatur.

Instrumentum protestatorium, litteræ protestationem continentes; *tiltakozó, ellenmondó levél*. Arch. Rák. II. oszt. III. 256.

Instrumentum resignatorium, documentum, in quo res omnes enumerantur et describuntur; *kimutatási lajstrom, átadási lajstrom*. Pfahl. Jus. Georg. 61. Ne vero in casu Donationis fundi hi a Communitatibus abstrahantur; eosdem in *Instrumento Resignatorio* specificè deduci et singulis Communitatibus peculiare documentum... confici iubent.

Instrumentum successionis, litteræ successionem testantes; *örökösödési oklevél*. Száz. XIII. 318.

Insupportabilis, intolerandus, non tolerandus; *elviselhetetlen*. Dip. Reip. Rag. 346.

Insufficiens, (Du C.) non sufficiens, minus idoneus; *elégtelen, nem elégtendő*. Vern. Met. 72. ingenium bonum in Cajo est causa *insufficiens* eruditionis. Cf. Tertull. adv. Hermog. 45.

Insufficienter, non sufficienter, nimium parce, non satis; *elégtelenül*. Pázm. Dial. 32.

Insufficiencia, æ, (Du C.) 1. inicitia, imperitia; 2. insatiabilitas; 3. indigentia; 1.

tudatlanság; 2. *telhetetlenség*; 3. *szűkölködés*. Nagy. Hier. Arch. Rák. IX. 27. Kass. Jur. Civ. I. 98. Cf. ad 3. Tertull. ad Uxor. 1., 4.

Insufflare, (Du C.) inspirare; *besugallani, belélehelni*. Nill. Symb. p. 376: quos Concilia Oecumenica a Spiritu s. *insufflata* et sancti Patres ignorant. Andr. Pann. 247. Cf. Tertull. Resurr. Carn. 5.

Insugere, sugere, imbibere; *beszívni*. Kov. Oec. 15.

Insularis, separatus, disiunctus; *szigeteti, magánosan álló, elszigetelt, izolált*. Cod. Dip. Lond. 144. ut dieta quedam per Regiam ad Comarom oppidum tunc in manibus eius existens, *locum insulare* et ubi nunquam fuerat antea auditum dietam fuisse celebratam . . . Cf. Ammian. 15., 7.

Insultor, (verb. ab insilio) insectator, persecutor; *üldöző*. Rák. Ön. p. 137. I. 25—28. (27.): His timoribus et angustiis angebatur adhuc me adveniente, tunc enim hic casus contigit, dum ego Cracoviam adveni, et *insultores* ejus ea via recesserunt, qua ego veni.

1. **Insultus**, us, seditio; *lázadás*. Kov. Form. St. XXVII. *insultus* — seditio.

2. **Insultus**, (Du C.) insultatio, aggressio, oppugnatio, expeditio militaris; *támadás*. It. insulto. S. de Kz. Chr. II. 2. Nullus . . . de uxoris . . . castitate certus erat propter *insultus* Aulicorum II. 2, 3.: Gotfridus . . . circa Petoviam *insultum* faciens super eos.

Insulula, æ, parva insula; *szigetekcske*. Haz. Okl. 288. an. 1360.

Insumpcio, erogatio; *kiadás*. Aufwand. Textum vide sub *Grossus executionalis*. C. Cod. Theod. 6., 24., 3.

Insupportabilis, V. *Insupportabilis*. Rák. Ön. 114. Art. Diet. Pos. 66; *misérre Plebis insupportabilem* oppressionem.

Insupportabilitas, status, conditio non ferenda; *elviselhetlenség*. Cod. Alv. I. 147. ne sub violentia et onere armorum christianorum ac *insupportabilitate* ipsius tributis, annonæ, commeatus, vecturarum etc.

1. **Insurgere**, arma capere, rapere; *fellázadni*. Batty. Leg. T. II. 508. an. 1298: si qui vero *insurgent*. Veranes. VI. 145. Cf. Ovid. Met. 9., 444.: Tac. Ann. 1., 2.: 11., 16.

2. **Insurgere**, indicare, deferre; *feladni, feljelenteni valakit*. End. p. 333. (Deer. S. Ladisl. I. 41. an. 1092): si . . . ipse, qui *insurrexerat*, mendax erit, eodem iudicio persolvat culpam.

Insurrectio, *felkelés*. Probst. Comit. p. 48: Offerri . . . Universalem Regni Indigenarum Expeditionem, quam *Insurrectionem* vocant. Cf. Finály.

Insurrectio generalis, *országos felkelés*. Ker. Inst. Mit. 429: si . . . euncti Praelati, Barones ac Nobiles cum suis Banderiis et gentibus insurgunt *Generalis*, si autem pars tantum aliqua regni, id est, aliquot solum Comitatus . . . *Particularis Insurrectio* aut *Exercitatio* dicitur . . . quantum universa Nobilitas personaliter, id est viritum arma capit, *Personalis*, quantum autem illa Gentis . . . id est certum equitum peditumque numerum in castra secum educit aut mittit, *Portalis* vocatur.

Insurrectio particularis, V. s. *Insurrectio generalis*.

Insurrectio personalis, V. s. *Insurrectio generalis*.

Insurrectio portalis, concursus ad arma per singulas domus. V. s. *Insurrectio generalis*; *kapunkénti, portánkénti felkelés*. Zsigm. Hist. 1491. ut rex omnes fundos, quos ad illud tempus oppignorasset, redimeret et, ut securitatis regni contra Turcas sustentandæ causa non modo tributum augeretur, verum etiam nobilium Jobagiones censerentur et secundum hunc censum quivis fundus possidens nobilis certum militum numerum ad limites defendendos educere teneretur: unde *insurrectio portalis* repetenda.

Insurrectionalis, ad insurrectionem pertinens; *felkelési*. Kövy. El. 607. exceptis *insurrectionalibus* restantiis coram Vice-Comite querendis. Jókait Kárp. Z. 512: *insurrectionalis* Mars.

Insuetudo, insolentia; *szokatlanság*. Arch. Ver. Sieb. VIII. 1. 273. fame, aëris et terræ *insuetudine*. Cf. Spart. Sever. 16.

Intabulare, (Du C.) in publicas tabulas inferre; *hitelesen feljegyezni, betáblázni*. Georch. Ért. 99.

Intabulatio, actus in publicas tabulas inferendi; *betáblázás, (adósságok feljegyzése)*. Moln. Patv. 25. *Intabulatio* dicitur debitorum *improtocolatio* pro acquienda inter alios creditores *excontentationis* prioritatis. Jogt. Eml. III. p. 534. Art. Diet. Pos. 143. Kövy. El. 468. Kass. Prax. I. 26. Georch. H. T. I. 273.

Intabulatus, i, qui in tabulas publicas illatus est; *betáblázott*. Kövy. El. 463. Post *Intabulatos* veniunt simplices Chirographarii idest: creditores non intabulati.

Intachare, striare; *meghornyolni*. It. intaccare. Ljub. Mon. Sl. V. 209., 269. an. 1334. expendit pro *intachando* galionum et pro prociendo *saornam*.

Intardus, (Du C.) non tardus, celer, velox; *gyors*. Thurócz. in Sigismundo Rege. Cap. 2. 215. partium regni Hungariæ superiorum proceribus comitantibus, *intardus* ad Budam descendit.

Intaxare, tributum imponere; *megsarcózni, megbírságotni*. Georg. Sirm. 1., 145. Domum Dei *intaxabant* et exigebant cruces, calices, etc.

Integrata musica, corpus symphoniacorum e 12 personis constans; *egész zene banda, (12 személy)*. Tör. Tár. 187. p. 320.

Integrabiliter, integre, omnino, plene; *teljesen*. Fej. I. 410. decimam totaliter et *integrabiliter* ipsi Cœnobio restituiimus.

Integraliter, (Du C.) V. *Integrabiliter*. Chr. Dubn. 94: Dalmaciam *integraliter* sibi restituit. Arch. Rák. VIII. 323. Tör. Tár. XXIII. 94. Szék. Okl. I. 64. Fjpp. Szám. p. 88. an. 1388. Dip. Reip. Rag. 237. Pel. De S. Petro et Paulo s. III. c. 3. Thurócz. 130.

Integrans, pars, que rem aliquam integram reddit; *kiegészítő (rész)*. Vern. Met. 40. Ilkæ (partes) sunt *integranteo*, hæ constitutivæ.

Integrative, supplendo, redintegrando; *kiegészítő módon*. Pel. De s. Trinitate s. III. c. 2.: Aliqua distincta dicuntur alio modo: *integrative*.

Integritas, (Du C.) omnes res ad sessiones pertinentes; *összesség*. Szék. Okl. IV. 143. et pertinentiarum suarum *integritas*.

Intellectivus, ratione præditus, intelligent; *ésszel bíró*. Pel. Pom. L. III. P. III. Art. II. c. 6: Item, quod plus est ipsa pars *intellectiva* anime christi . . . consolata non est ipsum. Nic. de Mir. 446.

Intellector, quæsitior; *vizsgáló bíró*. Sopr. Okl. I. 22. arbitrer et *intellector*.

Intellectualis, quod sub sensus non cadit; ad intellectum pertinens; *értelmi*. Bene Pol. m. 1. Cf. Appul. Dogm. Plat. 188. Oud. August. de Genesi ad lit. 12., 7.

Intellectualis potentia, animi vis, facultas; *értelmi tehetség*. Rák. Ön. 6. *Intellectuales* et rationales *potentie* meæ.

Intellectualiter, quod intellectum attinet; *értelmen szerint*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 405. Utrum etiam causæ, ob quas electi salvabuntur et reprobi condemnabuntur, sint tantum *intellectualiter* adducendæ. Fej. X. I. 564.

Intellectus practicus, *gyakorlati értelem*. **Intellectus speculativus**, *eszméleti értelem*. Andr. Pann. 246. *Intellectus speculativus* exercetur in contemplatione, intellectus vero *practicus* in operatione.

Intelligentia, æ, (Du C.) consensio, concordia; *egyetértés*. Frak. Mát. lev. II. 310: inivimus amicitiam, fraternitatem et *intelligentiam*.

Intelligere, explorare, scrutari (ap. Du C. al. sensu); *tudakozódni, tudomást szerezni*. Kronst. III. 87: qui in Turcia erat ad *intelligendum*, quonam Turcæ devenerint.

Intelligere alte, agre ferre, *zokon venni, félreértetni*. Jan. Pan. Poēm. II. 89: Non debebas tam alte *intelligere*. Scripsi, non, quia omnino diffiderem, sed . . . ioco.

Intelligere dare alicui, significare, docere alicui; *tudtára adni valakinek*. Frak. Mát. lev. II. 85.

1. **Intelligere se**, (Du C.) consentire; *meggyezésre jutni*. Ljub. Mon. Sl. XVII. 65. an. 1421: debeatis vos *intelligere* cum rectoribus.

2. **Intelligere (se)**, peritum esse alicuius rei V. s. *Marangonia; jártasnak lenni*.

Intendētia, æ, actus intendendi animi; *figyelemirányítás*. Pel. De s. Steph. s. III. c. 1. Sanctus Stephanus commendatur nobis de supercelesti *intendētia*.

1. **Intendere**, obcedere, attendere, audire (Du C.); *ügyelni*. S. de Kz. Chr. II. 1., 2: cui tamquam duci deberent unanimiter *intendere* ac parere.

2. **Intendere**, (Du C.) velle, cupere; *iparkodni*. Marc. Chr. II. 60. Salamon autem *intendens* laudare Hungaros. V. Thurócz. in Geiza M. cap. 54.

Intense, valde; *erősen*. Bene Med. I. 229. caput . . . *intense* dolet. Cf. Senec. Ira. 2., 35.: Nazar. Pan. ad Const. 23.

Intensitas, (Du C.) vis, intentio; *erő*. Greg. Aesth. 53. Extensio sola . . . minus animum commovet, quam virium *intensitas* etiam sine magnitudine extensive.

Intentamentum, intentio, conatus; *törekvés*. Fej. Jur. Lib. Suppl. 27. (Leopold 1670.) hostilia *intentamenta*.

Intentare actionem fiscalem, litem comminari, litem movere; *pert nyakába akasztani*. Stat. 91. Cf. Cic. Inv. 2., 43.

Intentio, controversia (Du C. accusatio); *vita*. Batty. Ger. 422. Luna, de qua *intentio agitur*. Cf. Quint. Inst. 3., 9., 11.; L. Varenus id. 7., 4.

Intentionaliter, de industria, consulto; *szándékosan*. Jogt. Eml. T. I. p. 493: quicunque crimen Læsæ Majestatis . . . *intentionaliter* . . . commiserit.

Intentionatus, 3., (ab intentionare, quod (ap. Du C.) litem, intentionem seu controversiam alicui movere significat). *Male intentionatus*: male intentionis s. voluntatis; *gonosz szándékú*. Rák. Ön. 58. l. 36—38. (38.): (Turcæ) . . . uno ponte facto hunc fluvium (sc. Tibiscum) transire inceperunt, ut Marusio æque ad Csanád superato in superiores partes Hungariæ irrumperent, et plebi *male intentionatæ* conjungerentur. Cod. Ep. Pet. Pázm. I. 431.

Intentor, (Du C. actor) instigator; *szító*. S. de Kz. Chr. II. 2., 3.: conquerentes ac dicentes prædones et latrones ipsos esse guerræque inter Cæsarem et Hungaros præcipuos *intento*res.

Intentum, (Du C.) studium, consilium; *tőrekvés, szándék*. Arch. Rák. IX. 345., 419. az ellenség Ráhán túl levő mótussát és bővebb *intentumát* ezen inclusából voltaképpen kitanulhatja. Bethl. G. Lev. 449. Cod. Dip. Brüß. IV. 180. Cod. Alv. II. 51.

Inter-Abbas, ad analogiam: interrex; *ideiglenes apát*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. 1. p. 138.

Inter te ipsum, secreto, remotis arbitris; *négyszemközt*. Batty. Leg. T. II. 53. (Lib. St. Steph.) corripit eum, ter, quater *inter te ipsum* solum.

Inter vivos, dum viveret, valeret; *míg életben van*. Batty. Leg. III.: ut ordinationem . . . quam fecit *inter vivos* . . . ratificare dignaretur.

Interamnensis, (Du C. interamnensis), locus, qui inter amnes situs est; *folyd közt fekvő*. Brut. Hist. VIII. 422., 21.

Interamnium, i. terra inter amnes sita; *köz, folyók közt föld*. Veranes. V. 140. ut ad reliquum Hungariæ obtinendum duo duntaxat illis supersint: Agria, Dravæque ac Muræ *interamnium*.

Interato, pro: iterato; *ismételtén*. Knauz M. E. Str. 1., 540, 669.

Intercalariter, interjectivo modo, interjective; *közbeszúrva, közbeiktatva, közbevetőleg*. Rák. Ön. p. 229. l. 1—2.: His diebus *intercalari*ter interponebantur venationes cervorum.

Intercapedo, intervallum; *köz*. Juriev. Jur. Met. 87, *Intercapedo* (Ueherscharr) est spatium campos fodinales intercedens.

Interceptio, (Du C. Fin. al. s.) actus interceptiendi; *elfogatás, elkobzás*. Száz. XIII. 62. per me occasione illius *interceptionis* pariatum. Cf. Cic. Cluent. 60.

Intercepto Missilium, actus resignandi litteras; *levelek feltörése*. Georch. H. T. III. 247.

Interceptor, qui intercepti, resignat litteras; *feltörő*. Art. Diet. Pos. 77: *Interceptoribus* (pœna) . . . Litterarum Missilium irroganda.

Intercessabilis Intercessibilis, intercedens; *közvetítő, közbenjáró*. Eszt. Okm. p. 39. (Deer. Sigismundi 1395): *intercessibili* supplicacionis instantia. Batty. Leg.

III. 216. an. 1369: *intercessibili* supplicatione. Fej. X. 1. 456. Urk. Sieb. II. 359.

Intercessionalis, litteræ intercessionem continentes; *közbenjáró levél*. Beth. G. lev. 433.

Intercessorius, 3., intercedens; *közbejövő*. Magy. Tör. Tár. XI. 160.

Intercilium, (Du C.) medium inter supercilia; (zwischen bron, zwischenbraune Dief.) *a szemöldök közti tér*. Schläg. 313. *intercilium, szemfény*.

Intercisus, 3., *félbe levágott*. An. Se. I. 409. an. 1333: *literas* . . . *intercisus* ordine alphabeti (Nota Wagneri: Veteres in una membrana, plerumque gemina Instrumenta exarabant, quorum medio literas majusculas A. B. C. interserebant. Discissa deinde membrana, pars altera cum dimidiatis literis apud Capitulum asservabatur, altera cum truncatis perinde literis ei, cujus intererat, tradebatur. Fiebat id, ne fraudi subinde locus esset, nam, si dimidiata litteræ apte sibi respondebant, sincerum documentum; si discrepabant, adulterium censebatur).

Interdictum, De interdicto hæc ap. (Du C.) Dicitur generalis excommunicatio, quæ fertur in provinciam vel villam aut eastrum. In interdictis denudata etiam altaria, prostrates crines ad terram et reliquias Sanctorum et inversa scymala, sicut Synodi aliquot docent; *egyházi tilalom*. Marc. Chr. 1., 5. Konek Egyh. 418.

Interdictum ecclesiasticum locale, loco adstrictum *int. helyt érdeklő tilalom*. Törvt. Msz.

Interdictum ecclesiasticum mixtum; *elegyes egyházi tilalom*. Törvt. Msz.

Interdictum ecclesiasticum personale, ad personam spectans *int. személytérdeklő egyházi tilalom*. Törvt. Msz.

Interessalis summa, usura; *kamat összeg*. Arch. Rák. III. 719.

Interessare, operam dare alicui rei iuvandæ; curæ esse alicui aliquid; *érdeklődni*. Ger. interessiren. Tör. Tár. 1886. p. 349: meamque personam post succursum celsissimi principis suscipiendæ propediem actioni *interessare*, excellentissimo domino Marchioni de Bethune placuit.

Interessatio, cura, studium; *érdeklődés*. Magy. Jogt. Eml. I. 763.

Interessatus, 3. qui sua comoda quærit, particeps; *érdekelt, részrehajló*. Art. Die. Pos. 108. per eundem et eandem ac reliquos *interessatos* Emptores fiendam restitutionem Regio suo Tribunali Marchionatus Moraviæ demandare. Rák. Ön. p. 48: *interessati amici*. Georch. H. T. I. 68.

Interesse, (Du C. 1.), comolumentum, lucrum; *érdek*. Dip. Reip. Rag. 94.

Interesse solvere, usuras solvere, usuris se expedire; *a kamatot megfizetni*. Wagn.

Interesse suum quærit: privatas utilitates, compendia, emolumenta, comoda in ea re spectat; *érdekét keresi*. Wagn.

Interessentia, æ. ius; *illetékesség*. Kub. D. Hont. II. p. 339. (an. 1391.): propter arduitatem causæ ad *interessentiam* regie maiestatis . . . duxeramus prorogandam.

1. Interessentia, æ. ratio, commodum, utilitas; *érdekeltség*. Ger. Interesse. Tör.

Tár. 1886. p. 596. Si propter *interessentiam* in rebus Hungariæ damna pateretur, Cod. Dip. Hung. And. V. 45. 27. Cher. Jus. Eccl. II. 408. Arch. Rák. VIII. 65.

2. Interessentia, interesse, præsentia; *jelenlét, közbejövétel*. Fej. VI. 153. ut eadem possessionaria divisio per eorum personalem *interessentiam* in irrevocabili statu valeat stabiliri. Dip. de Sztára II. 246. Cod. Zi. III. p. 1.

3. Interessentia, æ. partium studium; *részrehajlás*. Georch. H. T. IV. 246: manifesta Judicis *interessentia*.

Interficere se, pessumdare, profligare valetudinem V. s. *Menecare; tönkre tenni magát*.

Interfugium, effugium, (Du C.) ; *elmenekülés*. Gall. subterfuge. Chr. Dubn. p. 23: Remanserunt . . . tria milia, qui per fuge *interfugium* . . . in campum . . . se colligere procurarunt. S. de Kz. Chr. I. 1., 2.; II. 4., 6.

Interimalis, ad tempus constitutus, delatus, creatus etc. etc.; *ideiglenes*. Ker. Nap. 31. Száz. XXIX. 736.

Interimaliter, ad tempus; *ideiglenesen*. Kelem. Inst. Jur. Pr. 445. at postquam legibus etiam regni, licet *interimaliter* tantum (ut dicitur) jam idem Theresianum Urbanum stabilitum est. Ker. Nap. 34. Diar. Com. 1802. p. 454.

Interimista, æ, (Du C.) *Interim*, sic dicta est Caroli V. Imperatoris Declaratio Religionis, qua constituit exercitum Religionis, quale Interim esse debeat in Imperio Romano usque ad definitionem concilii generalis publicata et promulgata et a Statibus Imperii acceptata in Comitibus Auguste 15 Maii an. 1., 1548. Otia. Bachm. 95. Et *Interimistæ* nonne Deum in homine non ut in trunco insensibili operari, sed in adultis voluntatem quoque aliquid cooperari ut Dei operationem concommitari . . . asseverabant.

Interimisticus, quod intercedit; *közbeneső, időközbeni*. Czvit. Spec. 156. Tempore enim *Interimistico* Ecclesiæ Christi bonam et fidelem operam contra Papatum pugnando navavit.

Interiudicare, mutuo, una iudicare; *együtt ítélni*. End. p. 463. (Alberti Præpos. Libertas an. 1243:) 7. Prædictas . . . tres causas villicus eorundem et homo noster *interiudicabunt*.

Interlevare, levare; *könnyíteni*. Fabr. Urk. 39. an. 1420: pro oneribus *interlevandis*.

Interlinealis, (Du C. *interlinearis*) inter duas lineas scriptus; *vonalt, sor-közt*. Kass. Jur. Civ. II. 183. Scriptura debet esse . . . ab omnibus lituris, rasuris, *interlineatibus* additamentis libera.

Interlineariter, V. *Interlinearis*; *sorok között*. Pápai főisk. Ért. 1894/5. 20.

Interlocutor, qui interlocquit in fabula; *beszélő a színdarabban*. Illésh. 305. Dialogus. *Interlocutores* sunt: David Ungnad, Præses Consilii Bellici, Comes Hardek etc.

Interlocutoria, sententia in medio litis lata, quæ totam causam non finit, sed ex parte solum indicat. Hiv. Müsz. Interlocutoria sententia; *közbeszélő ítélet*. In codice pro interl. sententia semper tantum *interlocutoria* legitur. Cod. Dip. Arp. Cont. II. 417., 34., 33. Hec est *interlocutoria* iudicium. — Non obstante predicta *interlocutoria*. Batty. Leg.

III. 86: assignavit terminum . . . ad audiendum interlocutoriam. Fej. VIII. 1., 309.

Interlocutoria definitiva, sententia, quae in medio litis lata litem prorsus dirimit V. *Interlocutoria indirecte talis*; véghépen elhatározó.

Interlocutoria indirecte talis, ex parte tantum lata sententia; részint közbenschülő ítélet. Georch. H. T. IV. 164: Millyen tulajdonságú a perben forgó kérdés, olyan foganatú az az eránt hozott ítélet is. Azért mondatik e hol merő közben hozott (*interlocutoria simplex*) hol részint közbenschülő (*interlocutoria indirecte talis*), hol a pert véghépen elhatározó (*definitiva*).

Interlocutoria simplex, in medio litis lata sententia. V. s. *Interlocutoria indirecte talis*; merő közben hozott ítélet.

Interlocutorie, interloquendo, interpellando; közbeszólólag, közberágólag. Tör. Tár. 1889. p. 630. *interlocutorie* has interposuit quaestiones. Törvt. Msz.

Interloqui, sermones habere; megbeszélni. Ger. unterreden. Mon. Com. Trans. I. 445. an. 1542. Cum camerariis suis maiestas regia interloquetur et sperat.

Interludium, (Du C.) ludus interpositus; játékköz, közbejáték. It. intermezzo. Wagn.

Intermediatio, intercessio; közbenjárás, közvetítés. Diar. Com. 1796. p. 14.

Intermediator, intercessor, arbiter; közbenjáró. Szék. Okl. III. 82. Thök. Diar. II. 490. Art. Diat. 1840. p. 67.

1. **Intermedium**, intercessio, interventus; ops, auxilium (Du C. al. s.): közbenjárás, segítség. Cod. Zi. I. 372. litis intermedio. Cod. Dip. And. II. 368., 422.

2. **Intermedium**, V. *Interludium*. Wagn. (Du C. al. s.)

Intermisce, interrupte, incise, non iugiter, non continuo; félbeszakítással. G. Fej. I. XI. V. Un. 100. iugiter et non intermisce.

Intermissivus, 3., quod desistit, desinit; szűnő, apadó, csökkenő, félbenmaradó. Sine intermissiva cura; nem lankadó buzgalommal. Cod. Zi. III. p. 110. . . . primum dicto patri suo, demumque sibi sollicita diligencia virtuteque laudabili sine intermissiva cura studuisset complacere.

Intermixtum, promiscue; közbekererve, vegyesen. Rozsny. D. 42. és a hol afféle falukban német részről való emberek laknak, az olyan *intermixtum* lakók a töröknek se adót, se dézsmát ne adjanak, semmi contribúcióval ne tartozzanak.

Interunciatura, æ, officium vice legati; alköveltség. Opin. P. III. Sec. 1. §. 2.

Interoccupare, medium locum occupare; közben elfoglalni. Arch. Rák. IX. 6. scutum caelestini coloris, fundum illius viridi latepatenti Campo *interoccupante*, super quo Rundella etc.

Interparietalis, inter parietem situs; falközi. Top. Anthr. 722.

Interpretaxare, intercipere, retinere; lefoglaln. Obs. Jadr. 411. Falernum trina parte lymphatum modium unum pro sex vel septem aureis venundant, panes candidissimos ipsis *interpretaxant*, aquam ex puteis absque penuriali pretio haurire non sinunt.

Interpolate, (Du C.) interrupte, non continue; megszakítva, megszakítással.

Pel. Pom. S. de Temp. Dom. 1. Adv. s. II. c. 4. (Utrum.) Dies illi XV. futuri sint continue se habentes vel *interpolate*.

Interpolatim, (Du C.) V. *Interpolate*. Frak. Mát. lev. II. 77: prelium *interpolatim* quinque diebus . . . continuatum est.

Interpolatio, Fore. est actus interpolandi. In nostro codice: *intermissio*, intervallum; megszakítás. Fej. VIII. 1., 93. absque *interpolacione* lateri nostro assistens. Batly. Leg. III. 4.

Interpolator vestium, centonarius; foldozó szabó. Ger. Flickschneider. Pár. Páp.

Interponere partes, intercedere, se interponere; közbenjárni. Frak. Mát. lev. 1480. II. 6.

Interposita persona, conciliator; közvetítő. Ger. Mittelsperson. Han. Mon. Jur. II. 16. an. 1312: habitator . . . ullo modo . . . sit ausus . . . vendere . . . per se vel *interpositam personam* . . . possessionem.

Interpositificium, ad normam interregnum; pápai székhelyesség. Beng. Ann. Er. Cœnob. 88. ex noviter electo post *interpositificium* fere quinque mensium ad gubernandum Petri naviculam Clemente X.

Interpositio, intercessio, interventus; közbenvetés, közbenjárás. Arch. Rák. II. 588. omnes *Interpositiones* Aliatorum. Ljub. Mon. Sl. IX. 404. an. 1440. IX. 274. an. 1442. Schwart. Seult. 172.

Interpositio Mediatricia, intercessio pacem concilians; beköltető közbenvetés. Arch. Rák. II. 336. Ferenczy J. Az életről. Egyetem. Könyvt. 50. sz. 10. lap: «mint az a diplomata, kitől azt kérdezték, hogy mi is az az *interventio*, mire ő azt felelé: az *interventio* egy diplomatikus szólam, mely körülbelül azt jelenti, a mit a nem *interventio*.

Interpositivus, 3. intercedens; közbenvetítő. Arch. Rák. VIII. 154. longeuque aliam esse protectionem *interpositivam* a defensiva.

Interpositor, intercessor; közvetítő. Ljub. Mon. Sl. IX. 135. an. 1442: domino papa *interpositore*. Cod. Dip. Brüss. IV. 180.

Interpretative, subveniendo necessitati, facultative; mintegy kiegészítőleg. Ger. als Ausweg. Szegedi Rubr. Pars. II. p. 69: Dum enim Tureis pene duobus saeculis varias Ungariae partes devastantibus, pauci admodum Adolescentes animum ad Clericalem statum applicarent, iique defectu instructorum rudes admodum essent: convenit tandem (saltem tacite et *interpretative*) inter Praelatos Ungariae, ut qui apta colenda Domini vineae subjecta invenirent, nulla originis vel Domicilii habita ratione, ordinaret culturaeque praeficeret.

1. **Interpretativus**, vim interpretandi habens (Du C. suspectus); magyarázó. Werbőczy 20. Consuetudo autem triplicem habet virtutem. Scilicet *interpretativam*: est enim legum interpret optima.

2. **Interpretativus**, (Du C.) suspectus, falsus (oppositum: vero); gyanús, hamis. Pel. De s. Martino s. I. c. 4. Si ex vero contemptu vel *interpretativo* omittitur (missae auditio): est peccatum mortale.

Interpretatoria, æ, v. *Interpretatorium*. Arch. Rák. VIII. 4. *Interpretatoria* Juramentalis Confederationis.

Interpretatorium, scriptum interpretationem continens; magyarázó írat,

parancsolat. Ac. Com. Sopr. p. 29: Georch H. T. IV. 266.

Interpretium, (Du C.) pretium modicum, modicum; középár. Mittelpreis. Nagy Hier.

Interpungere, traiectione lardo, illardare; megspékelni. Ger. spicken. Pár. Páp.

Interregnanus, 3., indigena; belföldi. Törvt. Msz.

1. **Interrogatoria**, æ, quaestiones in causa cognoscenda; kérdő pontok. Pár. Páp.

2. **Interrogatoria**, æ, V. *Litterae interrogatoriae*.

Interrogatorium, (Du C.) quaestio, index quaestionum; kérdő pontok, vallató pontok. Battly. Leg. III. 91: statuit terminum . . . ad faciendum et dandum *interrogatorium*. Cod. de Sztára. II. 494.

1. **Interruptio**, violatio sedis iudicii; széktörés. Jogt. Eml. T. I. p. 140.

2. **Interruptio**, ruina; oppidi interruptio i. e. oppidi ruina; rom. Marc. Ch. II. 10. iuxta Talam cuius oppidi adhuc apparet *interruptio*.

Interruptum, idem quod interruptio 2) ruina. S. de Kz. Clar. I. 4., 7: Prope fluvium Racus iuxta Banhida in quodam oppido, cuius *interrupta* adhuc eminent.

Interseapularis, spatium, quod inter Scapulas est (ap. Du C. *interseapulum*); vállközötti. Probst. Comitoli. p. 111: Post denuo immersum Chismatici digitum *interseapulari* regioni intulit.

Interscenium, embolium; játékköz. Ger. Zwischenakt. Exam. Aet. d. 3: *Interscenii* loco disputationem . . . assumit de imagine Dei.

Intersignum, (Du C. 4.) indicium; signum; feltűnő jel. Urk. Sieb. II. 530. an. 1380. Comes . . . Andreas . . . cum sedecim personis . . . descenderunt equos et parati erant . . . praestare iuramenta et gladius evangelatus erat fixus ad terram probabili pro *intersigno*. Arch. Ver. Sieb. X. 1., 365. facto per . . . villicum *intersigno* capucii per caput circumagitati.

Interstantia, (Du C.) distantia; távolság. Thurocz. pag. 14.

Interstinguere, miscere; vegyíteni. Fabó. Monm. Evang. 185. felix foecundumque coniugium eius ita Deus pro sua sapientia subinde lugubribus casibus *interstinguebat*, ut dubium sit, num facile reperiri queat alter.

Interstitialis, qui fit intermisso tempore; időközi. Molnár Patv. 80. De *Interstitiali* et finali computu.

Interstitialiter, in interiore parte; belül, belső részben. Tör. Tár. 1887. p. 186. sutum *interstitialiter* cum auro (sudarum).

Interstices, intervallum; térköz. Gall. interstice. Magy. Tör. Tár. VI. 234. parva platea seu *interstices*.

Intersurgere, pro: *insurgere*; felkelni. Kuk. Jura. I. 347. an. 1680: ad *intersurgendum* . . . contra hostem.

Intertenerere, (ad normam: *unterhalten*) sustinere, sustentare, alere (Du C.); tartani. Szer. Not. p. 226: in maiori Ecclesia huius civitatis Albensis, sex presbyteros, . . . Deo, Regi aeterno iugiter famulantes *intertenerere* debeant. Kass. Prax. I. 22.

Intertentio, curatio, victus, res frumentaria; élelmezés. Arch. Rák. I. 9. VIII. 65.

subsistentia *intertentio*... iratott badak *intertentiojának* rendiről és exulansok további *intertentiojokról* ad duas phyleras.

Intertentio vidualis, annua, quae viduis praebentur; *özregyi tartás*. Art. D. 1840. p. 29.

Interturbare, turbare; *megzavarani*. Magy. Tör. Tár. VIII. 162. Cf. Plaut. Bacch. 4., 4., 81.; Terent. Andr. 4., 1., 39.

Interula, ae, (Du C.) subucula, camisia; *subicza, ümeg, ing, foszlány*. Veranes. VI. 435. Apud Annam sarcinatricem velim agas diligenter, ut mihi tandem reliquas mittat *interulas*, si confeecerit. Cf. Appul. Met. 8., p. 533. Oud.

Interusurialis, ad fenus, usuram pertinens; *kamatozó*. Nill. Symb. p. 673: ex *resutatura*, ut in praemissis innui, *interusuriali* massa pro quinque professoribus... 4500 R florenos... dandos censo. Kass. Jur. Civ. II. 171.

Interusurium ob remoram debitum, *késedelemi kamat*. Gal. frais de retard. Art. D. 1840. p. 72.

Intervallum, intervallo, tempore interjecto; *időközönként*. Jan. Pan. Poëm. II. 33.

Intervenibilis, quod accidere potest; *közbejutható*. Reg. Mil. p. 34: *intervenibilis*... excessibus imputabitur.

Interventia, ae, interventus; intercessio; *közbenjárás*. It. interventio. Jogt. Eml. T. III. p. 259: ob talem qualem *interventiam*. Thök. Lev. 22.

Intervisus, 3. simulatio integumentis nudatus; *leálcázott*. Dip. Reip. Rag. 581.

Intesticulatus, sine testiculis, castratus. V. Deca 4); *herélt*. Obs. Jadr. 419. Arietum *intesticulatum* copia haberi non poterat pro uno nec pro infinito obolo Tauro-rum.

Inthronisatio, (Du C.) inductio in thronum; *beiktatás, javadalom elfoglaltás, trónra ültetés*. Konek. Egyh. 181. Pel. De innoc. s. IV. c. 6. Cher. Jus. Eccl. I. 188. Temporibus Justiniani viguit usus, ut Episcopi post consecrationem suam pro *inthronisatione* certam pecuniae summam darent partim Episcopis in ordinatione praesentibus, partim Clericis et Notariis.

Inthronisticum, pecuniae solvenda pro inauguratione Episcopi; *iktatásért fizetendő díj*. Pár. Páp.

Inthronisticus, 3., V. *Jus inthronisticum*.

Intimare, (Du C.) notum, facere; *tudósítani*. Epist. Proc. p. 14: Ea, quae nobis *intimastis*, per omnia plane intelleximus. Dip. Reip. Rag. 65. Cf. Tertull. Hab. mul. 5.

Intimatio, nuncium; *tudósítás*. Arch. Rák. VIII. 16. *intimatióm* effectuatiónjában negligenter collaborál. Cf. Capell. 9., 304.

Intimatoria, nuncium continentes litterae; *tudósító levél*. Arch. Rák. VIII. 33. Vármegeknek az iránt szóló *Intimatoriámat*. Tör. Tár. VIII. 22.

Intimatorium, relatio; *tudósítás*. Lop. Mon. Sl. XX. 42. an. 1696: post acceptum huius decisionis *intimatorium*.

Intimatum, i, edictum, mandatum, *rendelvény, tanúsítvány, intéző levél*. Ker. Nap. 83. a király *intimatum*-ok által. Kass. P. P. I. 162. Beszth. Lev.

Intimatum circulare, litterae cir-

cummissae decretum, mandatum continentes; *körözvény*. Lzb. Cod. Med. T. II. Prooe. e. Regio Consilio Locumtenentiali emanavere dispositiones, communi usu patrio recepto *«Intimata circularia»* audiebant.

Intimius, Compar. ad «intime» *accuratius; mélyebben*. Reg. Turm. Præt. 37. quod oritur exinde malas sequelas *intimius* perspicere possint.

Intitulacio, actus transferendae possessionis alienae in aliquem; *valamely birtoknak másra való átírása, birtokba helyezés*. Cf. Hiv. Müsz. Fej. I. 76. Quisquis igitur hanc *intitulacionem* in futurum violare presumpserit, anathematis vinculo constringatur nunc et in evum.

1. **Intitulare**, (Du C.) appellare; honoris nomen addere alicui; *czimezni*. Ljub. Mon. Sl. XXI. 65. an. 1434: *intitulatur* rex Dalmatie.

2. **Intitulare**, epistolam alicui inscribere; *valakire czimezni*. Germ. Adressiren. Ac. Com. Sopr. p. 33.

3. **Intitulare**, conviciari; *csúfnevel adni*. Otia Bachm. 34: Stercorarium Episcopum... Cochleum einen Rotz-löffel *intitulabat*.

4. **Intitulare**, (Du C.) inscribere, titulo praesignire; *czímmel ellátni*. Otrók. Ant. Hung. Rel. Praef. Libellum *intitulatum*.

Intitulatus, V. *incardinatus; állandó alkalmazású* papi. Kon. Egyh. 246.

Intonare, voce praere (Du C.); *hangot adni, kezdeni az éneket*. Wagn.

Intonarum, (Du C.) Antiphonarum q. v.

Intonatio, clamor; *hangadás, hangoztatás*. Obs. Jadr. 399. Clamabant Veneti voce praeconia per Jadertinos eligenda velle applicare et ad quam hostes non tantum exaudire gliscunt sed nec praeconia *intonationem* eorum aures student audire.

Intorticium, (Du C.) Cereus intortus; *szövétnék, fáklya*. Gall. torche. Nagy Hier.

Intorium, districtus; *kerület*. It. intorneamento. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 337.

Intoxicare, aliquid, (Du C.) venenum praebere, addere alicui rei; *megmérgezni*. Pel. Ser. Radix huius miserie fuit cibus Ade, quem Serpens diabolus *intoxicavit* veneno peccati. Hiem. 41. g.

Intoxicatio, veneficium; *megmérgezés*. Pel. De s. Matthia s. IV. c. 5. Mathias potestatem habebat super *intoxicaciones*. Tör. Tár. 1891. p. 349. Cod. Dip. Patr. VII. 456.

Intoxicator, veneficus. V. sub *Incantator*.

Intoxicatus, 3., toxico veneno oblitus; *megmérgezett*. Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 438. *Intoxicatus* venenoque infectis sagittis nostros sequaces insidiabatur.

Intracalcare, Germ. *eintreten* (de verbo ad verbum translatum) *belépmi*. Arch. Ver. Sieb. XXV. 375. an. 1787. percepi quod tu... cancellarium Gubernialem *intracalcasti*.

Intractabilitas, dicitur de via invia; *járvhatatlanság*. Kaz. Lev. I. p. 39. *intractabilitas* itineris.

Intrahere, intrare; *belépmi*. Ljub. Mon. Sl. XI. 424. an. 1322: nulla persona audeat *intrahere* vineam.

Intraire, intrare. Fej. VII. 349.

Intramarginaliter, intra in margine; *szélén belül*. Törvt. Msz.

1. **Intramen**, intestina V. *Enteria; belek, belrész, béltek*. Han. Mon. Jur. II. 486: venter pectus... *intramina*... caput pro sex denarijs.

2. **Intramen**, reditus. V. *Gabellator; jövedelem, Einkunft*.

Intranquillus, inquietus; *nyugtalan, háborgós*. Fej. VII. 433.

Intranominatus, 3., intus nominatus, in contextu iam commemoratus; *a-közben, -között említett, fent (bent) nevezett*. Cod. Zi. p. III. 23., 540. (inser. litt.) pro nobilibus dominabus... contra Johannem et alias *intranominatus* ad octavas... prorogatoria. Szék. Okl. IV. 42.

Intransgressibilis, (Du C.) qui transgredi nequit; *át nem léphető*. Nic. de Mir. 436. Ex his facile apparet, quam sit damnandus Stoicorum error, qui secundum quendam *intransgressibilem* causarum ordinem, quem Graeci *ymarmenen* vocabant, omnia credebant ex necessitate quadam provenire. Cf. Finály.

Intransmutabilis, qui mutari non potest; *változhatatlan*. Andr. Pann. 14.

1. **Intrare**, consumi, absumi (Du C. al. s.); *rámenni, szükségeltetni*. Száz. VI. 368. duas banderias de rubeo tafeta... in quibus *intrarunt* brachia ducenta.

2. **Intrare**, pecunia, quae redit (ap. Du C. Fin. alio sensu); *befolyi (pénz)*. It. rientrare. Opin. Deput. 43. qui pecunias ex distrahendis meribus *intraturas* tantisper *sub custodiam* recipiat. Quel. Sieb. I. 383. an. 1503. Hi (sc. floreni) *intraverunt*.

Intraregnanus, 3., vernaculus, indigena; *belföldi, honi*. Kass. Jur. Civ. Lex. 34. Art. Diet. 1840. p. 64. Cod. Camb. Merc. 38.

Intranscriptus, 3., intus scriptus; *bent írt*. Szék. Okl. IV. 42. Cod. Zi. III. p. 440.

Intranspecificatus, 3., intus singillatim perscriptus; *belül részletezett*. Cod. Zi. III. p. 69., 73., 129., 532. (inser. litt.) Super possessionaria statuione pro nostrum et vestrum homines in die undyxlme (undecime) modo *intranspecificato* fienda.

Intrata, (Du C.) reditus; *jövedelem*. Ljub. Mon. Sl. I. 136. IX. 400. an. 1440. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 405.

Intratibiscanus, 3., intra Ticiscum situs; *Tiszán innen*. Veranes. VII. 403. adesque Heremite Transsylvanos et nobilitatem *intratibiscanam*.

Intratum, ingressus, introitus (Du C. intrata); *bejövétel*. Cod. Dip. And. I. 74., 80.

Intravénire, intrare; *belépmi*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 441: quociescunque omicidarius *intravenerit* civitatem.

Intravillaneitatis favor, favor, qui intravillanis competit; *belbelki kedvezmény*. Proj. Leg. Civ. 212. Per Proportionem Colonis nihil decedere potest, atque ideo, ubi colono Fundus extravillanus in *adiustationem* intravillani datus est, hic quidem *Intravillaneitatis favore* gaudebit, rata nihilominus e competentibus communibus beneficiis pro mensura tenuti huius obventura non e communi, verum e privativa respectivi Domini Terrestris competens supputanda veniet.

Intravillanum, fundus internus, villa

interna; *belső birtok, belső telek*. Kass. Jur. Civ. 1., 86. ut Sessionalia singulorum Colonorum Constitutiva tam *intra* — quam *extravillana* geometrice dimetiantur.

Intravillanus, 3., qui est intra villam, vicum, praedium; *majoron, szálláson, tanya* belül levő, *belső birtokhoz, telekhez tartozó*. Kass. Jur. Civ. 1., 40. decreta Executio propter obmotas quasdam respectu *Intravillanorum* ac eorumdem accessoriorum ex parte convictorum Inceptorum difficultates aliter, quam fieri debuisset, secuta sit.

Intratio, dolus, machinatio; *ármány, cselszövény, fondorkodás*. Gal. intrique. Tör. Tár. 1887. p. 158.

Intratus, 3., implicatus, involutus; *összebonnyoltott*. Máty. kir. lev. I. k. p. 27: allegabat... ecclesie *intratissimas* conditiones. Cf. Plaut. Pers. 4., 1., 9.

Intricus, i, fraudum, dolorum consiliorum architectus; *callidus fraudum concipiendarum artifex, cselszövő*. Száz IV. 594.

Intrinsecare, intrinsecus, penitus explorare, examinare; *teljesen átvizsgálni*. Fej. X. I. 749. componendas (sc. litteras) perlegendas examinandas et *intrinsecandas*.

1. **Intrinsece**, circiter; *körülbelül*. Rák. Ön. 140. nisi quingentorum plusminus militum *intrinsece*.

2. **Intrinsece**, intrinsecus; *belsőleg, bensőleg*. Gall. intérieurement. Rák. Ön. p. 536. l. 23—25. (24.): Sed. o Domine, needum ditasti in tantum paupertatem meam, needum tam *intrinsece* penetrasti me, needum ego tam intime unitus sum tecum. Reg. Turm. Præf. 32.

Intrinsecus, 3., intestinus; guerra intrinseca = bellum intestinum (Du C. al. s.); *belláború, belviszály*. Cod. Dip. Arp. V. 172. propter guerram Regni nostri *intrinsecam*. Rák. Ön. p. 44: procul dubio recordaris *intrinsecas* afflictiones.

Intracedere, incidere V. s. *Saltare*; *beleszni*.

Intradenotatus, intus memoratus; *belül említett*. Kov. Form. St. CLXII. Testimoniales super Acorda Partium *introducenotata* serie intervenia.

Introducere, instituere (Du C. al. s.); *felállítani*. Ker. Nap. 69. scholam trivialem *introduxerimus*.

Introducifacere, introducendum curare; *bevezettetni*. Szék. Okl. II. 137.

1. **Introducito**, admissio puerperæ in templum; *szülőnőnek a templomba való bevezetése*. Text. v. s. *Copula* 2.

2. **Introducito**, actus introducendi in possessionem; *birtokba való bevezetés*. Arch. Rák. IX. 48. Statutio... *Introducito*. Tör. Tár. VI. 74.

Introductionalis, ad introductionem pertinens V. *Litterae introductionales*; *beiktató*.

Introductivus, 3., loco positus; *bevezető*. It. introductivo. Serm. Cat. Index. Sermonum. 1. *Introductivus*, de Præstantia Doctrinæ christi.

1. **Introductor**, qui introducit; *bevezető*. Rák. Ön. 225. Arch. Rák. I. 313.

2. **Introductor**, actor, insinuator; *felperes, felfejelő*. Batty. Leg. T. II. 106. (Deer. St. Ladisl.) si ad iudicium pervenerit et justus iudex apparuerit, *introductor* eadem poena pereat.

Introductoria, æ, Litteræ introductoriae; *beiktatási tartalommal levél*. Száz. XXI. 80. Tör. Tár. XII. 134.

Introductorius, ad actum introducendi pertinens; *beiktatási*. Száz. XVII. 329. *Introductorium* et Statutorium Mandatum.

Introfatus, intus nominatus; *belül megnevezett*. Kov. Form. St. CLXXIII. tam *introfatum* Dominum, quam defunctam uxorem.

Introflexos gressus facere, pedem referre; *hátrálni*. Fej. X. 4., 668. versus dictas partes Transalpinas *gressus introflexos facere* coacti fuissimus.

Introire offensam, offendere; *megtámadni*. Szék. Okl. II. 155. Si una persona in offensam alicuius Iudicis *introiret* vulgo «*belé lépjék*» convincitur in tribus marciis.

Introire universe carnis viam, mori; *meghalni*. Chr. Dubn. p. 21: Micoleh... cubicularios... ad se vocans... et demonstrans *universe carnis viam introisse*.

1. **Introitus**, (Du C. 2.) in locum descensus pendendum tributum V. Zulusina; *ellátási adó*. Verpflegung. Tör. Tár. 1893. p. 26. An. 1271.

2. **Introitus**, us, ((Du C. 3.) acceptum, reditus; *jövedelem*. Batty. Leg. T. II. 46. an. 892: placuit mihi Muncimir... ecclesiam... cum omni introitu et exitu... subiugare privilegio. Luc. Regn. Dalm. 274. Arch. Rák. II. 420. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 261.

Introligare, annectere, subnectere; *hozzákapcsolni*. Száz. XXIV. 343. litteræ... in folio est *pargamena introligatorum*.

1. **Intromissio**, actus imittendi in possessionem V. s. *Statufaccio*; *bebocsátás, bevezetés*. Pesty Ször. III. 185. Tör. Tár. VI. 36.

2. **Intromissio**, retentio, violenta occupatio (Du C. al. s.); *lefoglalás*. Ijub. Mon. Sl. XII. 198. an. 1415: si facta fuerit (sc. satisfactio) removeatur *intromissio* sive *sequestrum*. Schwart. Scult. 156. Cod. Dip. And. V. 306. 31. et passim. Cod. Dip. Arp. Cont. II. 99. a terrarum et iurium... illicita usurpatione et pro se occupatione et detencione vel se de eisdem *intromissione* factis... prohibuit. Wölff. Arch. III. 256.

1. **Intromittere**, (Du C. quasi in rem se mittere, ut de ea tractetur) *pertractare; tárgyalni*. Batty. Ger. 142. Hoc iam dicto... quæ inspicienda sunt *intromittamus*.

2. **Intromittere** (Du C.) interserere, addere (Batty. multiplicare verba ex occasione); *közbeszűrni*. Gall. entremettre. Batty. Ger. 14. A proposito autem recedens, *intromitto* eloquia ex eloquiis, quo potius delecter tecum in officiis.

3. **Intromittere** se, (Du C.) se immiscere alicui rei; *beleavatkozni*. Gall. entremettre. End. p. 463. (Belæ IV. Capitula Pacis an. 1244: 2.) nec *intromitemus* nos... de civitate Jadrjensi. Cod. de Sztára. II. 169.

Intronizare, inaugurare; *beiktatni*. Száz. XXVII. 837. ad *intronizandum*... Arnoldum... prepositum. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 25.

Intronominatus, idem ac *intranominatus*. Szék. Okl. III. 265. ad terminum *Intronominatum*.

Intronotare, intus consignare; *bejegyezni*. Szilády. Tör. Magy. Eml. II. 9. ad quam tum plebes tum vero nobilis conditionis *intronotati* incolæ comparere tenebantur.

Introporrigere, tradere; *benyújtani*. Jogt. Eml. T. III. p. 350: levatum... sedi revisoriae paratam *introporrigere*. Diar. Com. II. 87.

Introscribere, in scriptum nomen referre; *bejegyezni*. Fábó. Monm. Evang. II. 471. *Introscriptis* supplicantibus ad demissionem eorum instantiam resolvitur.

Introsriptus, intus subscriptus; *belül aláírott*. Arch. Rák. IX. 5. *introscriptus* officialis. Szék. Okl. IV. 37.

Introseri, inesse, in scripto comprehendere; *bebefoglaltatni*. Kövy. El. 804. praesens Mandatum Evocatorium mihi *introserto* presentatum. Fej. X. I. 477.

Introsolvere,olvere; *befizetni*. Mon. Comit. IV. 644. floreni tres sub poena hysragii solita *introsolvi* debeant.

Introspecificatus, intus singulatum enumeratus; *benmrésztetett*. Cod. Zi. I. 608. Kov. Form. St. CLXXI.

Introsumptio, actus succos imbibendi; *beszínás*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 39. Gallæ quoque quibusdam arboribus adnascuntur. Hæ autem etiam sunt veræ plantæ, habent siquidem suam organizationem et cresunt per *introsumptionem*.

Introsusceptio, actus intus suscipiendi; *befogadás*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 342. Nam cum visio sit actio immanens et fiat per *introsusceptionem* specierum, non vero per *extramissionem* radiorum.

Introtrahere, rapere, abripere; *elso-dorni*. S. de Kz. I. 3., 4: Proelio confecto animalium sanguine et humano talis torrens efficitur, ut aurigam cum curru *introtraheret*.

Intuere, pro: *Intueri*; *szemléltni*. Cod. de Sztára. Vol. II. 50. Quod ipse iuxta quandam fluvium, Konyus vocatum quamplures porcos interfectos cernuisset vel *intuisset*.

Intuibilis, (Du C.) quem intueri potes; visibilis; *szemlélhető*. Vern. Met. II. 34. Vis materia repulsiva est originaria seu essentialis, proinde universaliter et necessario omnibus corporibus competere debet idque sic, ut absque ea nullum prorsus corpus, ut spatium implens et mobile possibile h. e. quoad nos *intuibile* et cogitabile foret.

Intuitivus, 3., qui sub aspectum venit, sub oculis cadit; *szemléltetés*. Vern. Psych. 59. in primo enim casu corporeos quidem dolores persentissemus, at *intuitivam* obiecti representationem non obtinebimus.

Intuitu, (cum Gen.), ratione, respectu; *tekintetében, -ra nézve*. Kass. Prax. I. 294. Patentes *intuitu* Auri Loturæ emanatæ. Cf. Modest. Dig. 34., 1., 14.

Intumescencia, æ, aestus, *dagály*. Hor. Mem. 271. *intumescencia* Danubii.

Intumulare, (Du C.) sepelire; *eltemetni*. Batty. Leg. T. II. 418. an. 1272: in qua corpus... *intumulatum* est. Cf. Ovid. Her. 2., 136.

Inunctio, actus sacro oleo regem inaugurandi (Du C. al. s.); *fölkenés*. Tör. Tár. 1892. p. 392. coronatio et *inunctio*. Fej. XI. V. Un. 29., 30.

Inundinancia, aquarum exuberantia, exundatio, inundatio; *árvíz*. Fej. I. 147. quantum in *inundinancia* aque potest extendi cum ramis suis totaliter, est Ecclesie.

Inungere, sacro oleo inaugurare regem (Du C. al. s.); *kirdályá kenni*. Batty. Leg. III. 447. an. 1437: in Regnam Hungariæ *inungere*. Fej. XI. V. Un. 30.

Inurbanitas, mores feri, ineultus; *műveletlenség*. Magy. Tör. XII. 72.

Invadabilis, invius, inexplicabilis; *átjárhatlan*. Luc. Regn. Dalm. 292. quod aqua illa, per quam civitas a terra dirimitur, propter limi profunditatem *invadabilis* erat.

Invadiare, (Du C.) in vadium accipere, pignerare; *záloggá tenni, letartóztatni*. Jogt. Eml. T. I. p. 5: decrevimus, ut nullus omnino hominum quempiam indebite *invadiare* possit. Száz. XXII. 656. Fjp. Szám. k. 242: Item balthum nobis *invadravit* (lege: *invadiavit*).

Invagians, qui abigit; *béterelő*. Art. Diet. Pos. 65. Citra etiam omnem annutum ipsius *Invagiantis*, Abigentesve, dum et quando superinde requisitus fuerit, extradabit.

Invagiare, (Du C. invadare) pignerare, pro pignore dare: *elzálogosítani, zálogba tenni*. Tör. 1893. p. 24: cum ipse terram pro sexaginta marcis *invagiasset*.

Invagiatio, *béhajlás, béterelés*. Kövy El. 572. Si ex damno v. gr. ex segetibus aut pratis, quæ naturaliter prohibita sunt, et simul ex loco, qui proxime, per impellentem quoad collimaneum pecorum Dominum quidem saltem privative, quoad compossessorem vero exclusive et pacifice possessus est, facta fuerit impulsio, vocatur *invagiatio*. Moln. Patv. 24. Abactio et *invagiatio* est impulsio pecorum ad loca prohibita et Jurisdictionem alienam facta.

Invagiatoria taxa, pretium statutum pro impulsione pecorum in locum illicitum; *béterelési taksa*. Proj. Leg. Civ. 278. quidnam hoc intertentionisque pecorum et *taxae invagiatoriae* titulo proprietarius solvendum habeat.

Invalescencia, nulla potentia, inopia virium; *tehetetlenség*. Szer. Not. p. 74: ex quorum *invalescencia* multiformibus, dum vigeant, regnum et eius incolæ multimodis vexationibus . . . subiacebant.

Invaletudinarius, 3., (Du C.) aegrotans; *betegeskedő*. Thuróc. in Andrea Rege cap. 44: Senio confectus ac *invaletudinarius*. Senec. 9. N. 1. præf.

Invaletudo, inis, (Du C. invalidudo) inanis V. s. *Inproficuitas*; *érvénytelenség*. Szék. Okl. III. 449.

Invalidabilis, qui rescindi potest; *érvényteleníthető*. Kövy El. 30. venditionem eius . . . ante 24 annum revocabilem et intra 32 annos Actoratu eius *invalidabilem* esse.

Invalidabilitas, proprietatis causæ, quæ rescindi potest; *érvénytelenítés, megsemmisíthetés*. Kövy El. 386. Actioni Implementi vel Debiti nullitas tantum, non vero *Invalidabilitas* obverti potest. Proj. Leg. Civ. 232.

Invalidabiliter, dissoluti modo; *felbontható, megerőltethető módon*. Kövy El. 326. Rata fratris indivisi vero quoad reliquos refluibiliter vel *invalidabiliter*.

Invalidare, irritum facere, evertere; *érvényteleníteni*. Szék. Okl. III. 264. Kass. Prax. I. 2.

Invalidatio, actus infirmandi, in vanum redigendi; *érvénytelenség, felbonthatóság*. Cher. Jus. Eccl. II. 399. Actio ad *invalidationem* Testamenti ex defectu solemnitatum

externarum. Kass. Jur. Civ. I. 10. Georch. H. T. II. 449.

Invalidatoriā, actione invalidatoria; *érvénytelenítő úton*. Georch. Ért. 467.

Invalidatoria actio, lis, alienius negotii, sententiæ rescindendæ causa mota; *érvénytelenítő kereset*. Proj. Leg. Civ. 182. ut quippe invalidatio intra 32 annos a die enatæ successionis computandos, peti debeat, secus *actioni invalidatoriæ* præscriptum sit.

Invalidatorius, 3., auctoritate privans, irritum reddens, rescindens; *érvénytelenítő, fölbonító, sikeretlenítő*. Kass. Jur. Civ. I. 38. Demisse representare necessitor, qualiter in Causa illa *Invalidatoria*, quam genitor meus suscitaverat etc. Kövy El. 340.

Invalidatus, 3., irritus factus; *érvénytelenített*. Fej. T. XI. V. Un. 477. *invalidato* testamento . . .

Invaliditas, inanitas (Du C. al. s.); *érvénytelenség*. Rák. Ön. 34: testamenti *invaliditas*.

Invalidus, i, miles ad militiam, ad arma inutilis; *elerőtlenedett, rokkant katona*. Diar. Com. 1802. p. 100.

Invalidus patentalis miles, miles ad arma inutilis patentibus emolumentum quoddam continentibus literis exauctoratus; *járó bérrel haza boesátott rokkant katona*. Tiszt. Ir. Stat. 131.

Invanum, frustra it. vano; *hiába*. Szil. Régi Magy. K. T. III. 444. Cf. Tertull. adv. Herm. 37.

Invariabilis, immutabilis; *változhatatlan*. Pel. Pom. L. XII. p. II. Art. 4: Quod cultus . . . Marie, quamvis securare hominem non habeat de salute *invariabili* necessitate et absoluta cognitione, tamen spem infert. Fej. II. 324. et passim. Tör. Tár. 1890. p. 406.

Invariabiliter, constanter, perpetuo inviolate; *változatlanul*. Knauz. M. E. Str. II. 476., 194. Fej. VII. 446. Cod. Dip. And. II. 34., 40.

Invariatus, 3., immutatus; *változtatás nélküli*. Hist. Eccl. Ev. 248. ut doctrina Evangelii pura, secundum Augustanam Confessionem *invariata* et Concordiæ formulam servaretur.

Invarotare, circumsuere; *bevarrni, bélelni*. V. s. Cotardita.

Invatare, vestem munire intus pelle etc. V. s. Cotardita; *bélelni*. It. ovatare.

Invasio, (Du C.) manus injectio; *támadás*. S. de Kéza Chr. I. 2, 4. Pro qua *invasione* Ditrucus acerbatus. Cf. Symmach. Ep. 10., 44.

Invector, qui invexit, propagavit; *behozó, terjesztő*. Huszti Or. Gymn. 15. Paulus Tsernatoni Siculus. Cartesianæ Philosophiæ *invector*. Cf. Symmach. Ep. 10., 27.

Invenerabilis, qui non veneratur, incultus; *tiszteletlen, tudatlan*. Pel. De s. Thoma s. I. c. 4: Apostolus *invenerabilem* populum ad Christum convertit.

Invenibilis, qui inveniri potest; *található*. Fej. V. III. 63. Quietantia viduæ . . . in pargamena sub pendenti sigillo inter acta *invenibili* hæc est subscriptio.

Inventare, indicem, commentarium bonorum (v. rerum) conscribere (Du C. inventariare); *lettározni, összeírni*. Tör. Tár. 1889. p. 387. Kelem. Hist. Jur. Pr. 445: magistratus . . . res Orphanorum consignet (*inventet*).

Inventarium, (Du C.) index rerum; *lettár*. Wagn. Cf. Ulp. Dig. 26, 7, 6.

Inventatio, descriptio rerum in alienius possessione existentium; *lettározás, számbavétel*. Art. Diet. Pos. 34. sive ipsimet . . . rerum suarum mobilium obsignationem et *inventationem* admittere debeant. Thök. Diar. II. 334. Tör. Tár. 1889. p. 387. Kass. Prax. I. 96.

Inventiosus homo, promptus in rebus excogitandis; *teleményes, találekony*. Wagn.

Inventitia, orum, bona, res inventæ post decessum; *hagyatéék*. Ger. Nachlass, Erbe. Cod. Dip. Árp. Cont. VII. 43. de *inventicijs* meis eidem Ysac legavi duo predia.

Inventivus, 3., ad inventionem perti-nens; *találgató*. Pázm. Dial. 51. Logica *inventiva* et indicativa.

Inventoria Fodina, *lelvájna*. Faber. Jur. Met. 99. *Inventoria fodina* (Fund-Grube) est certa determinata mensura longitudinis mutungati tenuti mont. ubi primum vena metallica denudatur, et labori manus ad-movetur, efficit Jure Hung. 4. *Feuda* seu 28. *Orgias* metallicas.

Inventorium, res inventæ, index, inventarium; *lelet, lett dolgok, lettár*. Száz. VI. 289. Registrum in arce Zarvaskeu super *inventorium* factum.

Inverse, ratione reciproca; *visszás, fordított arányban, viszonyban*. Instit. Arithm. 144. seu B: A = D: C, ubi primæ Proportionis termini *inverse* comparent.

1. **Invertere**, transferre; *lefordítani*. Fabó. Monm. Evang. 154. sed præstantiores cantiones germanicas raro admodum exemplo elegantissime in slavicum *invertit*.

2. **Invertere**, tegere, velare; *betakarni*. Regul. Turm. Prat. 161. reliqui autem equos *invertant*.

Investicio, inauguratio; *felruházás, felavatás*. Cod. Dip. Árp. Cont. III. 477. ut quesita et obtenta *investicione* seu confirmatione, que ad jus domini Archiepiscopi spectare dinoscitur, ipsam Ecclesiam habeatis et possideatis in perpetuum.

Investigabilis, ita absconditus, ut nemo rem explorare, penitus cognoscere possit; *kifürkészhetetlen*. Rák. Ön. 492. Cf. Tertull. in Herm. 43.

Investigationalis, e, ad investigationem perti-nens; *vizsgálati*. Art. D. 1840. p. 34.

1. **Investire**, consumere, impendere; *beruházni, ráfordítani*. Kass. P. P. I. 244. sed etiam interusurium *investiti* sui capitalis.

2. **Investire**, (Du C.) in possessionem aliquem mittere, ornare aliqua re, beneficio; *birtokba helyezni*. S. de Kz. Chr. II. 1. 4.

3. **Investire**, per baculum; per pedum (Du C.) V. *Investitura*. Rač. Mon. Sl. VII. 99. an. 1075. Cod. Dip. Árp. Cont. VI. 44.

4. **Investire**, per coronam, ense, sceptrum, vexillum. (Du C.) Rač. Mon. Sl. VII. 103. an. 1076.

Investire aliquem per Feudum, Beneficium impertire; *hűbér útján birtokba helyezni*. Vuch. Jur. Feud. 41. Si vero vel totum vel partem volebat *per Feudum* aliquem *investire*, hoc licebat ei sine fraude facere.

Investire per virgam (Du C.) Rač. Mon.

Sl. VII. 59. an. 1060 : *per virgam*, quam in manu habebat, *investivit* . . . *abbatem*.

Investitio, impendium, pecunia impensa : *ráfordítás, ráköltés, beléköltés, valamire fordított pénz, beruházás*. Kass. Jur. Civ. I. 498. *Faceret itaque totale Investitionum et meliorationum per Partes I. facturum pretium in Summa fl. 1. Georch. H. T. II. 224.*

Investitio allaturae, pecunia dotis impensa in communem usum coniugum ; *közgazdaságha fordított hozomány*. Törvt. Msz.

Investitio allaturae bonis maritalibus, pecunia dotis impensa in bona mariti ; *a hozománynak a férj javaiba fordítása*. Törvt. Msz.

Investitio capitalium, pecuniae in usuram impensae ; *tőkepénznek haszonhajtásra fordítása*. Törvt. Msz.

Investitio voluplaria, pecuniae voluptatis causa impensae ; *kedvtöltő költés*. Törvt. Msz.

Investitionalis, impensus ; *költségre fordított*. S. Benkő. Top. Misk. 27. Quodsi vero cuipiam Dominorum Nobilium summam suam duntaxat *investitionalem* levare, domum vero et fundum cum beneficiis et appertinentiis hoc modo retinendis erga recognitionem iuris Dominialis ulterius etiam possidere placuerit.

1. **Investitura**, æ, theca pro pulvinari ; *ágyhuzat, párnahaj, vánkoshaj*. Thök. Diar. II. 335. Thecae seu *investiturae* pro pulvinaribus pari ex simili materia viridi attolica tres, labore eleganti, exsutus nimirum auro et argento diversis floribus ornatae fl. 400.

2. **Investitura**, (Du C.) traditio, missio in possessionem ; *beiktatás, javadalom elfoglalás*. Not. rel. II. 58 : Venit vero *investitura* ab investire, dum enim directus Dominus Vasallo suo aliquid Feudum concessit, illi solemniter vestitu induto gladium, vexillum, baculum aut aliud signum concessi Feudi tradidit. Kon. Egyh. 484. Tör. Tár. XIII. 45. Vuch. Jur. Feud. 80. *Investitura*, Belehnung, est actus solennis, quo dominus vasallo fidelitatem promittenti feudum confert a) *Investitura* iure feudali Longobardico consideratur qua ordinaria acquisitio feudi et essentiale requisitum constitutionis feudi. I. P. 25. sciendum est feudum sine *investitura* nullo modo constitui posse.

Investitura abusiva, V. *Superinféudatio* et *Investitura impropria*; *visszaéléssel járó hábéri beiktatás*.

Investitura de feudi caducitate, V. *Superinféudatio* : a hábér megűresedése alkalmából való beiktatás.

Investura eventualis, esetleges beiktatás. V. s. *Investitura pura*.

Investitura fiduciaria, hitbizományi beiktatás. Vuch. Jur. Feud. 56. *Investitura* eiusmodi feudi (fiduciarii) *investitura fiduciaria*, Belehnung auf treu, dicitur.

Investitura in casum successionis, V. *Superinféudatio* : öröklés esetre való beiktatás.

Investitura montanistica, bányába való beiktatás. Juriev. Jur. Met. 78. ipsum vero ius in re per solam legitimam Collationem seu *Investituram montanisticam* Judiciariam tribuitur . . . Mutuationem legitime interpositam sequi solet Collatio seu

Investitura obiecti mutungati. Est autem *Collatio Montanistica* actus solennis, quo concernens Juxta montanus Mutungantem in possessorium obiecti mutungati induxit atque facultatem obiectum mutungatum legitime cultivandi eidem tribuit.

Investitura praesumpta, *előhírdelmi beiktatás*. Vuch. Jur. Feud. 101. Praescriptio feudalis negotium est mixtae indolis, igitur partim ex principiis iuris feudalis partim ex principiis iuris communis diiudicandum venit. Nominatur et *investitura praesumpta*, quod ex longi temporis possessione praesumatur consensus illorum, quorum voluntate feudum constituitur.

Investitura prima, Vuch. Jur. Feud. 87. *Investitura* vel *prima* est, si aut bonum allodialia prima vice in feudum constituitur, aut feudum in plenum dominium domini reversum rursus in feudum detur vel *renovatio investiturae*, qua nexus feudalis eventiente mutatione vel in persona domini aut vasalli legis dispositione restauratur.

Investitura propria, *valóságos beiktatás* . . . *impropria* seu *abusiva*; *visszaéléssel járó beiktatás*. Vuch. Jur. Feud. 83. Verum evenire potest, ut cum traditione iuris copuletur quoque ipsa possessio domini utilis ; hoc ex incidenti *investitura* in propriam et impropriam dispescitur. *Propria* est, quae cum immissione in possessionem domini utilis coniuncta est, quod si vero dominium utile absque reali possessione in alterum transferatur, *impropria* seu *abusiva* audit.

Investitura pura, *tiszta beiktatás*. Vuch. Jur. Feud. 87. *Investitura* porro vel *pura* est, quae simpliciter constituitur et illico operatur translationem domini utilis, vel *eventualis*, quae ab eventu et conditione, quae ei adiecta est, suspensa vim dum capit existente eventu, ideoque ius in re et dominium utile eventuale tantum tribuit.

Investitura simultanea, *együttes beiktatás*. Vuch. Jur. Feud. 84. *Investitura* de uno eodemque feudo fieri potest vel uni vel pluribus, hinc *investitura* vel *singularis* est, quae feudum uni personae physicae aut morali confertur. Feudum uni collatum *feudum singulare*, *Sonderlehen*, audit ; vel *simultanea*, dum feudum pluribus personis ita confertur, ut ratio iuris communis in obiectum feudi in *investitura* posita sit seu *feudum pluribus, simul collatum*.

Investitura singularis, *eggedi beiktatás*. V. s. *Investitura simultanea*.

Investitura temporanea et perpetua, *időleges és örökre szóló beiktatás*. Vuch. Jur. Feud. 38. *Investitura temporanea et perpetua*. Per *investituram* potest quis feudum vel in perpetuum acquirere ita, ut ad haeredes quoque transeat vel transferri potest ad tempus v. g. ad 40. vel 20. annos aut ad tempus vitae domini aut vasalli ; in primo casu *feudum* erit *perpetuum* in secundo *temporaneum*.

Investitura verbalis, literalis, symbolica, *szóbeli, írásbeli, jelképes beiktatás*. Vuch. Jur. Feud. 83. Fieri id potest vel verbis vel medio litterarum aut symbolorum (gladius, vexillum, sceptrum) inde *investitura verbalis, literalis et symbolica*.

1. **Investituralis**, pecunias in aliquod

erogatas *investitas* concernens ; *a kiadott költséget illető*. Kass. Jur. Civ. II. 435. consensu etiam et voluntate mea velut proprietarii et hereditarii Domini accedente in florensis T. *investituralibus* et aliis Florensis T. pro additis obvenientibus.

2. **Investituralis**, ad *investituram* pertinens ; *felruházási*. Cher. Jus. Eccl. II. 109. ceterum consuetudo apud nos obtinet, ut ille, cui Beneficium collatione libera aut erga praesentationem confertur, post obtentam ab Ordinario institutionem authorisabilem seu post acceptum *investiturale* decretum, beneficium illico occupare possit.

Investitus, 3., subsutus ; *bélelt*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 7. Odolberti Abbatis vestimentum de quirino *investito* de panno vario et una lana caprina etc. Joanni diacono cooperatorio de lecto de *quirino investito* de sirico et uno feltro parato cum sirico.

Inviare, monstrare (Du C. al. s.) dirigere ; *utasítani, utatni*. Kass. Prax. I. 44. Lectores ad Caput eiusdem Operis *inviare*.

Inviatio, actus praecipendi ; *utasítás*. Arch. Rák. VIII. 253. ad loca debita fienda *inviatio*.

Inviammentum, sustentatio ; *ellátás*. Ljub. Mon. Sl. IV. 72. an. 1364.

Inviatorius, 3., viam monstrans. V. *Litterae inviatoriae*.

Invidentiarius, 3., ab invidentia, invidia plenus ; *irigy*. Ke. Or. Arist. Immediabilia haec omnia ab *invidentiario* flabello.

Invidiae fauces, lege : faeces ; *az irigység zsaratnoka*. Chr. Dubn. p. 82. Unde rex Salomon supra Geysam ducem *invidie faucibus* magis et magis exarsit.

Invigilare, qui invigilat, vigil, custos ; *felügyelő*. Knauz M. E. Str. II. 669., 732. Cod. Dip. And. I. 235., 277.

Invigoreare, tollere auctoritatem ; *eltörölni, érvénytelené tenni*. Rozsny. D. 60. A tömösvári faluinkat, kiket a fejedelem a maga emberire felosztott, ezentúl ne bírják, erről való donatíójok *invigoráltatik*.

Invigorositas, autoritas, vis nulla ; *érvénytelenség*. Cher. Jus. Eccl. II. 247. Omnis fraus et in Testatorem aliquando usurpari solite circumventiones sub poena *invigorositas* abesse debent. Batt. Leg. I. 672. Proj. Leg. Civ. 484.

Invigorosus, 3., non valens, sine auctoritate ; *érvénytelen*. Magy. Tör. Tár. VI. 61. Kass. Jur. Civ. 426. Batt. Leg. I. 445. Jogt. Eml. I. 6. Kuk. Jur. I. 237.

Invincibilitas, vis invicta ; *tegyőzhetetlenség*. Pel. De s. Lucia s. c. 7) : Claruit beata Lucia perseverantiae firmitate et *invincibilitate*.

Invinculare, vinculis astringere aliquid ; *vasra verni*. Törvt. Msz.

Inviolabilitas, sanctitas ; *sérthetetlenség*. Imre Phil. 142.

Inviolare, violando irrumpere ; *betörni*. Tag. Erd. II. 66. an. 1749 : quosvis excedentes subditos dominales et *inviolantes* extraneos animadvertere.

Invisibiliter, ita, ut videri non possit ; *láthatatlanul*. It. invisibilmente, Gall. invisiblement. Ger. Auf unsichtbare Weise. Br. Resp. p. 53 : Adest igitur in Coena Christus corpore suo . . . licet nec visibiliter, nec *invisibiliter* de caelo . . . descendat. Serm. Cat. 99. Cf. Tertull. adv. Valent. 14.

Invisio, salutatio, actus visendi, invisiendi; *látogatás, visit.* Rák. Őn. p. 228. l. 36. — p. 229. l. 1. (229. 1) : . . . prandium... pro lubitu vel in frequentia multorum sumebatur lautum, vel ad minorem amicorum mensam, vel civiles *invisiones* Principissarum sanguinis regii.

Invitoria, (Du C.) litterae, quibus quis invitatur; *meghívó levél.* Kov. Form. St. CXXXII. *Invitoriae* ad Nuptias per Patrem Sponsae Exeratae.

Invitorianus, (Du C.) praecentor apud Cistercienses; *előénekes.* Nagy Hier.

Invitorium, (Du C.) invocatio, psalmus invitatorius (Alleluia Venite exultemus); *karmityó vers.* Száz. XVIII. 33.

Invitorius, 3., invitans; *meghívó.* Magy. Tör. Tár. IX. 195. Cf. Tertull. Anim. 37: Hieron. Ep. 1., 15.

Invitum, invitatio, vocatio; *meghívás.* Rač. Mon. Sl. XIII. 260. an. 1359: si comes . . . acceptabit *invitum* . . .

Involuntarius, non sua sponte, invitatus; *nem önkényt.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 164. in Bulgaria vero per plures menses *involuntarie* detentus.

Involuntarius, invitatus; *önkénytelen.* Vern. Psych. 129. In reproductione *involuntaria* representationem una earum rationem, cur altera in conscientiam redeat, continet. Cf. Cael. Aur. Acut. 2., 3.

Involutio, implicatio; *bebonyolítás, szövevény.* Kövy El. 332. Hoc adhuc notandum, quod si bona indivisa facto aliquorum fratrum multos *involutionibus* affecta et intricata sunt. Georch. H. T. III. 62. Tag. Erd. II. 403.

Involvere, continere, complecti; *magában foglalni, tartalmazni.* Vern. Met. 94. Possibile dicitur, quod nullam in se contradictionem *involvit*; impossibile vero, quod pugnantia continet seu unde consequens est idem esse et simul non esse.

Invulnerabilis, proprietates rei invulnerabilis; *sebezhetetlenség.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 46.

Iperiton, hypericum; *linka.* Ger. Johannstraut. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 117.

Iperperum, Hyperperum, moneta imperatorum Byzantinorum aurea, sic appellata, quasi ex auro eximie rutilo et decocto confecta esset (Du C.) Luc. Regn. Dalm. 163. tenerentur solvere Spalat. MM. *iperperorum.*

Ipri, **Ipsis**, species panni texti Ipriae in Flandria. *Ippri-posztó.* Száz. XIII. 234. pellibus de Vario et de *Ipri* p. 335. Cod. Zi. l. 277.

Ipsio facto, *legottan.* Moln. Patv. 28. *Ipsio iure* et *eo iure* prohibitum est: *ipso facto* et *eo facto* incurrit poenam. Hoc est: per Legem et Jus Regni prohibitum est, per factum i. e. t. incurrit hanc vel illam poenam; v. g. per factum verberationis incurrit poenam violentiae et qui illegaliter verberat, *ipso facto* violentus est et *ipso iure* punitur.

Ipsio iure, *törvényleg.* V. *Ipsio facto.* **Ir**, (*χρῆς*), chir, hir (Du C.) concavitas manus, vola, medietas palmae; *tenyér.* Schläg. 394.

Ireicoglutus, (ab = it. ireo et coglia) hircus testiculatus; *bakkecske.* Han. Mon. Jur. P. I. 46: carnes *ireicogluti* et capre.

Irascibilis, fervor, natura in iram praecipit; *ingerlékenység, hirtelen haragvó természet.* Andr. Pann. 74.

Ire in annum sexagesimum, agere annum sexagesimum; *hatvan évesnek lenni.* Wagn.

Ire per plateam, peregre ire; *elutazni.* Ljub. Mon. Sl. XI. 229. an. 1346.

Irenicum, scriptum pacificum; *béke-irat.* Száz. II. 319.

Irenicus, 3., ad pacem pertinens (a Graeco: *εἰρήνη*); *béke* . . . Száz. XXX. p. 10. 936.

Irha, pellis. Vect. Ref. C: De . . . centum pellibus *Irha* vocatis, Germanice *Kürschner-Irch.*

Irharius, i, (ab Hung. *irha*: pellis) cerdo alutarius; *irhatimár.* Tör. Tár. 1889. p. 378. observatio *irhariorum* in pellibus vendendis.

Irkarius, 3., *Irharius.* Kov. Form. St. 443. Praeterea indolisimus eisdem Confratribus, quod *Irkarij* Buden. non sint liberi emere hic quascunque pelles.

Irradiatio, illustratio; *besugárzás.* Pel. De s. Lucia s. c. 2: Per *irradiationem* huius lucis elevabitur intellectus ad videndum Deum.

Irradicari, fundari, radicibus cohaerere; *gyökerezni.* Nagy. Jur. Trans. Sax. 40. cum illa communio . . . communioni *corporum* *irradicatur.*

Irradicatus, 3., radicans, inveteratus (Du C. al. s.); *gyökeret vert.* Bene Pol. 206.

Irrapere, rapere; *hurcolni.* Kuk. Jur. I. 207. an. 1462: ad solutionem . . . nec adstringet nec *irrapiet.*

Irratare, non ratum facere, non probare; *érvénytelené tenni.* Cod. Dipl. Pat. T. II. p. 50: Si . . . aliqui vestrum . . . secus facere attemptaverint . . . *irratamus, cassamus.*

Irrationabilis, rationi repugnans; *okszertlen.* Werbőczy 17. Ideo si consuetudo tendit ad felicitatem animae, est rationabilis secundum ius Canonicum et Divinum; si autem pugnat fini aeterno, est *irrationabilis.* Obs. Jadr. 398. Duces et totius exercitus memorati multas occasiones ac *irrationabiles* excusationes ipsis legatis allegabant . . .

Irrationabilitas, (Du C.) insulitas, res absurda; *okszertlenség, észelleniség.* Kövy. El. 405. Fassio inter sexum et sexum difficilis invalidatur et maiores *irrationabilitatis* probas requirit, quam inter extraneos. Cf. Appul. Trismeg. p. 92. Elm.

Irrationabiliter, (Du C.) sine ratione, contra omnem rationem; *jogtalanul.* Werbőczy 139. Et hoc idem est intelligendum etiam de patre, qui iura sua et filiorum suorum avita, in praedictum et sine consensu ipsorum filiorum suorum, perperam et *irrationabiliter* alienabit. Cf. Tertull. Pen. 1.

Irrealis, vanus, falsus, non verus; *valótlan.* Kass. P. P. I. 122. expositione supplicatis pro *irreali* comperta.

Irrealitas, vanitas; *alaptalanság, valótlanosság.* Ger. Grundlosigkeit. Kövy. El. 411. Si vero specificie enumeretur, Actor debet probare *irrealitatem* idest falsitatem expositionis. Georch. H. T. III. 149.

Irrecollecte, incaute, inconsiderate, temere; *meggondolatlanul, vaktában.* Rák. Őn. p. 373. l. 37. p. 374. l. 1. (373., 38.) : . . . innumeri sunt actus mei, quos inconsiderate, *irrecollecte* et praecipitanter feci.

Irreconciliabilis, implacabilis, inexorabilis; *engesztelhetetlen.* Czvit. Spec. 124.

irreconciliabili academico examini subiecit. Cf. Finály.

Irrecors, dis, immemor; *feledékeny.* Epist. Proc. p. 49: *irrecors* merito censebatur.

Irrecuperabiliter, (Du C.) irreparabili iactura, absque recuperationis spe; *pótolthatatlanul.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 569. Comitibus Palatini omnes possessiones suas ordine iudiciario *irrecuperabiliter* amisisse debet.

Irredemtibilis, qui redimi non potest; *megválthatatlan, visszaválthatatlan.* Kass. Jur. Civ. II. 108. eiusdemque haeredibus et posteritatibus universis sexus quidem masculini Jure perpetuo et *irredemtibilis*, sexus feminei descendentibus autem titulo inscriptio erga persolutionem praetactae aestimationis summae.

Irredemptibiliter, ita, ut redimi nequeat; *visszaválthatatlanul.* Arch. Rák. IX. 3. Dip. Alv. II. 320: mihi atque liberis meis *irredemptibiliter* . . . inscribi non dedignetur. Szend. Misk. tört. III. 444. an. 1731. portionem . . . per decursum viginti quinque annorum *irredemptibiliter* teneant.

1. **Irreflexe**, non respiciendo; *nem tekintve.* Kass. Jur. Civ. I. 124. quod Individua pro peragenda earundem exhibitione requisita Evocatorias *irreflexe* ad Terminum pro comparitione praefixum . . . longiori tempore apud se detinere et tunc solum exhibere valeant. Art. Diet. 1840. p. 43.

2. **Irreflexe**, inconsiderate, imprudenter; *megfontolatlanul.* Asp. Pr. Chr. p. 560. l. 27—29. (29.) : Haec autem *irreflexa* voluntas quid mihi demonstrat, nisi frigiditatem meam in diligendo te, qui enim scit vere diligere, nescit *irreflexe* agere.

Irrefragabilis, quod convelli, infirmari non potest; *megdönthetetlen, sértetlen.* ép. Pel. In Nativ. Dom. s. II. c. 3: Ad id faciunt *irrefragabiles* rationes. Fej. II. 130. Batty. Leg. I. 11.

Irrefragabilitas, V. *Infallibilitas.* Pel. Pom. L. IV. P. II. Art. 3: Quarta stella ecclesiastica *irrefragabilitas.*

Irrefragabiliter, (Du C.) firme, inviolate, ut nemo refragari possit; *megdönthetetlenül, kétségbevonhatatlanul.* Otia Bachm. 37. alia vero clarissime et *irrefragabiliter* contra vos sonantia omittendo. Szék. Okl. I. 138. Eszt. Okm. p. 3. (Decr. Ladisl. 1274) *irrefragabiliter* statuens. Fej. II. 139. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 54.

Irrefrenatio, libido; *zabolátlanság.* Pel. De Omnibus Setis s. IV. c. 3: Conservativum sanctitatis est occasionum peccati derivatio: ut sunt *irrefrenatio* sensuum cet.

Irrefutabiliter, modo, qui refelli, refutari non potest; *czáfolthatatlanul.* Bell. Cal. a 2: in quo *irrefutabiliter* . . . ostenditur. Cf. Finály.

Irrefinitus, non de novo genitus; *újra nem született.* Syll. Pos. C3: Ergone fideles Veteris Testamenti fuerunt omnes *irrefinit.* Teut. Schul. I. 144.

Irregularis, qui est extra regulam, quod non est regulare. In lingua eccles. maxime de sacerdote, ut etiam nostro loco: clericus, non legitima uxore vel adulterino sanguine natus, cui ad consecrationem dispensatione erat opus — irregularis appellabatur (Homines illegitimae originis «defectum natalium» pati di-

cuntur in diplomatibus); *szabálytalan, törvénytelen*. Cod. Dip. Arp. Cont. II. 174., 239., 240., 173. et cum *irregularibus* ex eisdem dispensare.

1. Irregularitas, (Du C.) conditio, status regule ecclesiasticæ adversus; *egyházi szolgálatra való alkalmatlanság*. Cod. Zi. T. I. 243: quia inquisitio mortis vergit ad factum sanguinis, ne *irregularitatis* notam incurrere possimus, excellencia vestra nos velit . . . habere excusatos. Kon. Egyh. 436.

2. Irregularitas, commissio contra regulam; *szabálytalanság*. Ger. Unregelmässigkeit. Otia Bachm. 88. quid mirum, si plurimæ *irregularitates* intercurrerunt. Szék. Okl. I. 454.

Irregulariter, sine regula vel contra regulam; *szabálytalanul*. Corp. Gram. 494.

Irregularata militiæ, milites disciplina militari non assuefacti; *nem rendes katonaság*. Ger. unreguläres Militär. Ker. Inst. Mil. 516.

Irreiterabilis, e, (Du C.) quod iterari non potest; *nem ismételtető*. Serm. Cat. 73. Character Baptismi . . . Confirmationis . . . Ordinis. Hic character, esto gratia Sacramenti per peccatum auferatur, ille tamen manet indelebilis, propter quem nunquam secundo hæc Sacramenta percipi possunt, ita, ut licet quis mortuus post multos annos resurgeret, denuo baptizari etc. non posset. Ob quam causam hæc Sacramenta dicuntur *irreiterabilia*, reliqua vero quatuor sunt *reiterabilia*, quia characterem non imprimunt.

Irreligiositas, impietas erga Deum; animus religionis contemnens; *vallástalanság*. Oltv. Act. Synod. 1. dum *irreligiositas* et immoralitas torrentis instar rapidi maiori in dies strage propagari cœpit. Cf. Tertull. Apol. 24.

Irremediabiliter, (Du C.) modo irremediabili; *gyógyíthatatlanul*. Chr. piet. Vind. 168. Bela *irremediabiliter* cepit egrotare. Thuróc. 413.

Irremisicibilis, hominum memoriam superans; *emlékeztethetlenség*. Thuróc. 43. Ex his postea propter longi ævi *irremisibilem* vetustatem mutata sunt plurima.

Irremissibilis, (Du C.) inexcipibilis, non condonandus; *megbocsáthatatlan*. Wagn. Cf. Tertull. Pudic. 2., Hieron. Ep. 42., 1.

Irremissibiliter, (Du C.) nullo relicto veniæ loco; *írgalmatlanul*. Szék. Okl. I. 335. Száz. II. 160. Instr. Pac. Art. XXIII. Art. Diat. Pos. B. 10. Kass. P. P. I. 172.

Irremuneratus, 3., non remuneratus; *juttalom nélkül való*. Sup. An. Sc. II. 60. an. 1323: cum nullum bonum sit *irremuneratum*. Nic. de Mir. 440. Cf. Cassiod. Variar. 2., 11.

Irrenarcha, (Du C. irenarchæ) magistratus militares, qui ad id constituti erant, ut quietis et pacis concordiam stare facerent. Pacator; *békebíró*. Magy. Tör. Tár. XI. 10. sincere Christianitatis adleta et verus pacis promotor princeps et sollicitus *irenarcha* furores parium mulcere. Ljub. Mon. Sl. IV. 121. an. 1384. Cf. Aread. Dig. 50., 4., 48.; Mart. ib. 48., 3., 6.

Irreparabiliter, (Du C.) ita, ut refici, resarci, restitui nequeat; *kijavíthatatlanul*. Andr. Pann. 178.

Irreparatus, 3., non reconcinnatus;

ki nem javított. An. Sc. I. 436. an. 1563: Clastrum . . . destructum et *irreparatum*.

Irreprehensibilis et irreprehensibilis, nihil in se habens, quod reprehendi possit; *kifogástalan, feddhetetlen*. Batty. Leg. III. 467. an. 1450. vita et conversatio *irreprehensibilis*. Rák. Ön. 100. Cher. Jus. Eccl. II. 7. Epist. Past. ad Diœc. Agr. Fej. I. 35. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 490. Cf. Arnob. 2., 53.; Tertull. Resurr. Carn. 23.

Irreprehensibilitas, integritas, innocentia; *feddhetetlenség*. Pel. Pom. L. VIII. P. I. Art. III. c. 6: Sexta stella dicitur testium *irreprehensibilitas*.

Irreprehensibiliter, (Du C.) absque reprehensione; *feddhetetlenül*. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 26. quia in nullo contra nostram Maiestatem apparuit excessisse sine nota et *irreprehensibiliter* demorando . . . Cf. Finály.

Irresidentatus, loco habitandi destitutus; nulli loco adstrictus; *lakóhelyhez nem kötött*. Opin. in montanistis E2: Zingar . . . *irresidentatus* hominibus.

Irresistibilis, cui resisti non potest; *ellenállhatatlan*. Tör. Tár. 1888. p. 687.

Irresolubilis, qui resolvi non potest, insolubilis; *meg-, feloldhatatlan*. Vern. Psych. 15. siquidem sensio minimi cuiusvis insecti non minus *irresolubile* enigma et inconceptibile Auctoris naturæ productum sit.

Irresolutio, dubitatio, hæsitatio; *ingátagság, elhatározatlanság*. It. irresoluzione. Hist. Zerm. Cobenz. p. 438: quod cum Lithvani viderint tarditatem et *irresolutionem* Suae Majestatis . . . miserunt ad ipsum Principem . . . oratores.

Irrestricte, non restringendo; *korlátozás nélkül*. Ger. schrankenlos. Opinio Dep. 10. ut ea, quæ circa Sedium Dominalium formam Appellationisque normam sancientur, ad præsens quoque Forum *irrestricte* extendantur. Fej. IV. 1. 445.

Irrestricteus, 3., infinitus; nullis legibus coërcitus; *korlátlan*. Fej. Jur. Lib. 264: *irrestricte* libertas. Diar. Com. 1802. p. 49.

Irresuscitabiliter, ita, ut suscitari non possit; *fel nem támaszthatólag*. Pel. Pom. L. VII. P. II. Art. 2: Et vita peccati extincto fomite *irresuscitabiliter* mortua fuit.

Irretractabiliter, (Du C.) immutabiliter, irrevocabili modo; *visszavonhatatlanul*. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 304. de predictis possessionibus suis irrevocabiliter et *irretractabiliter* ac perpetuo ex titulo huiusmodi donationis transfundens . . .

Irreverabilis, non certus, non verus; *megbízhatatlan*. Arch. Rák. IV. 400. quæ habet, ex scientia *irreverabilis* habet.

Irreverberatus, 3., immotus; *el nem tértett, mozdulatlan, káprázás nélkül való*. Pel. De s. Joanne ser. IV. c. 2: Aquila *irreverberatis* oculis respicit rotam solis.

Irrevisibilis, natura, proprietates causæ, quæ recognosci non potest; *meg nem vizsgálhatóság*. Art. Diat. Pos. 137. qui soluta præsentī Diætæ quantocius interessatis partibus certificatis ad faciem locorum exire iisdemque sufficienter auditis præliminarem prædeklaratæ Cause Revisibilitatis aut *Irrevisibilitatis* subortam Quæstionem examinare et decidere . . . debeant.

Irrevisus, 3., non visus; *látatlan*. Száz. XVII. 491.

Irripuerunt, fors. rectius: *dirripuerunt; fosztogatták*. Fjp. 206. Carinthinarum . . . fines erebris incursibus *irripuerunt*.

Irris, iris: carulei coloris; *kékszínű*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 126. Seiretus clericus, qui mecum erat amisit duos mantellos unum *irridem* et alium de bruno Flandrensi, ambos cum pelibus cuniculinis.

Irrisorie, illudendo, irridendo; *gúnyosan*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 82.

Irritare, (Du C.) irritum facere; *sikeretlenné tenni*. Georch. H. T. I. 98. mivel a házasságot elejétől fogva *sikeretlenné tesz* (irritant). Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 83: et ne ab ullo unquam omnino hominum queat *irritari*, presentes concessimus litteras. Cf. Cod. Theod. 3., 12., 2.

Irritatio, actus irritum reddendi; *meghiúsítás, értéktelenítés*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 165. et ne autentica nostra donacio *irritacionis* illicite molestiam paciatur.

Irritativus, 3., irritans; *izgaló*. Ger. reizend. Bene Med. I. 66.

Irritor, is, qui ad irritum redigit aliquid; *megsemmisítő, meghiúsító*. Cod. Dip. Arp. V. 56. Obligando se, quod, quicumque processu temporum de hereditibus ad generationibus suis eandem terram ab ipso Georgio vel hereditibus suis alienare aut irritare forsitan attemptarent, alienatores vel *irritatores* huiusmodi donationis eidem Georgio vel successoribus suis taxationem quinquaginta marcarum solvere teneantur.

Irro, onis, *εἶρων; kigúnyoló*. Andr. Pann. 47. quos philosophus vocat *irrones* id est derisores vel *despectores*.

Irrogatrix, quæ aliquid irrogat, incitat; *okozó*. Cod. Dip. Arp. V. 85. item post datam præsenam, si quis parium rixarum *suscitatrix* vel controversiarum *incitatrix*, iniuriarum *irrogatrix*, dampnorum *datrice*, quorumlibet cedum *illatrix* extiterit in futurum.

Irroratio, actus irrorandi; *permetezés*. Germ. Befechtung. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 25.

Irrotulare, V. *Irrotulare*. Cod. Camb. Merc. 99. Super scripturis ad manus Judiciarum depositis, eorumque provocatis, fide digna Consignatio seu rotulus per partes ad iudicem exmissum subscribendis confici et hac ratione *irrotulata* acta Iudicio referri debent.

Irrotulatio, V. *Irrotulatio*. Cod. Camb. Merc. 98. Scripturis competentibus per utramque Partem exhaustis, postrema scriptura contra-parti communicanda et simul terminus pro *irrotulatione* actorum in diem, quo iudicium non consistit, judicialiter præstituendus, hocque fine unus ex Coiudicibus exmittendus est.

Irruptura, æ, irruptio; *betörés, bevonás*. Istvy. VII. 99.

Ischiros, gr. *ἰσχυρός*, valde; *nagyon*. Obs. Jadr. 414. non decebat illos . . . assumere lætities, qui cum iubilo ad magnum *ischiros* resonare, ne in prosperitate eorum quemque extolli permittant.

Iscofium, *scofum* q. v. Tör. Tár. 1887. p. 378.

Isicium, (Du C.) farcimentum; *hússal töltött ededel*. Comen. 67. luceta seu *isicia*. Cf. Finály.

Isolare, separare; *elszigetelni*. It. isolare. Vern. Psych. 106. id quod plerumque

evenit, dum sensus externi quiescunt lusque facultatis imaginandi nullis obiectorum exteriorum impressionibus turbatur, uti somnia dormientium, *isolatam* vitam viventium, infirmorumque hominum satis testantur.

Isosagus, (Du C. isofagus) guttur; *nyel-deklő torok*. It. esófago. Schläg. 374.

Ispaña, *ae*, idem quod *Spachi* q. v. Recon. an. 1606. p. 29 : ad illas sc. arces nemo Turcarum aut *Ispaiarum* quicquam Juris habeat.

Ispanatus, *us*, officium ispāni; *kormányzó*. Georg. Sirm. I. 75. Et jam in Praga officium *ispanatum* jam abtulerant ab eo.

Ispanus, *i*, comes; *ispán*. Kat. Hist. Reg. I. 83. Nempe probandum adhuc arguto viro superest *nagy-úr* oblique non recte cadere, quum *ispano* coniungitur. 85. *Ispan* enim originis esse Hungaricæ nondum ab ullo probatum nec unquam probandum censeo. Videtur ea vox a Croatarum *Zupanis* seu *Jupanis* ad Hungaros translata.

Istár, Veet. Ref. E. : *Tela Istár*.

Istina, *cserény*. Opin. 1810. in re sanitaria P. II. §. 8. sepimenta, quibus oves line emulsionis lactis includi solent vulgo *Istina*.

Italica, *æ*; *széllabda*. Ger. Windball. Szamosk. II. 169. Quumprimum Sigismundus

Princeps de tristi obsidione celeris tabellarii nuncio certior factus esset, id omnino temporis *pila inflatili*, quæ *Italica* vocatur, veteribus follis pugillatorius, sese Alhæ oblectabat.

Iter, *átmehetési jog*. Nagy. Jus. Trans. Sax. 69. *Iter* est ius eundi, ambulandi per alterius prædium ad utilitatem prædii sui. V. *Actus* 2.

Iterabilitatio, repetitio, redintegratio; *ismétlés*. Fej. X. 4. 776. Plebanis scilicet in dicto Szent Miklós constitutis et constituentibus, ratione *iterabilitationis* vel suscitatio- nis lite contra antedictos fratres fiendæ vel faciendæ.

Iterare, iter facere, petere aliquem locum; *utazni*. Georg. Sirm. I. 25. sed Rex volebat cum eo ad Turciam *iterare*.

Iteratorie, rursus, crebro, iterum ac sæpius; *ismételve*. Cod. Dip. Arp. Cont. II. 114. coniudice . . . suam absentiam *iteratorie* excusante.

Itineralis, ad iter pertinens; *utazási*. Diar. Com. II. 12. una cum curru *itinerali*. Art. D. 1840. p. 5. *itineralis* expensa.

Itinerans, peregrinator; *utazó*. Kass. Prax. I. 258. momentum cuncti et singuli *itinerantes*.

Itinerare, (Du C.) iter facere; *utazni*. Rák. Ön. 39.

Itinerarius, *i*, (Du C.) qui peregrinatio-

nes instituit; peregrinator; *utas*. Tör. Tár. 1889. p. 383. Arch. Rák. I. 9.

Itineratio, iter; *utazás*. Rák. Ön. 103. Cod. Dip. Brüßs. 245.

Item, pro: item. Kol. Cod. 24. et passim. **Ivolia**, *æ*, viola; *ivola*, *ibolya*. It. viola. Curios Misc. II. 232. *Viola* sive *Ivolia* si periculum sit, ne pereat in Hyeme, effodiatur in Autumno.

Ivones, bibuli, Hung. *ivó* = potator; *boriszák*. Szentiv. Curios Misc. Dec. II. Pars. II. p. 57.

Invertunt iura, accipiunt qui munera plura.

Sunt rari *Ivones*, quamvis in lege Solones.

Izolare, V. *Isolare*. Schafr. Electr. Ca- tenula *isolata* ope filorum seriecorum ducatur.

Iztra, *æ*, (a Slavo: strha) fossa; *árokh*, *vizrekesz*. Germ. Wassergraben. Tör. Tár. 1893. p. 4.

Izweg, alii Wzheg = (auctore Battányo ab hung. *üzöm*, fugo et beg = *heg*, *hegy*; mons; apparitor, custos silvarum ac montium *erdő ör*) non recte, est enim *izweg* a vetere sl. *zbeognuti*, efugere, vox formata, et *servum fugitivum* significat. Batt. Leg. T. II. 111. (Deer. St. Ladisl.) veniant et illi omnes, qui dicuntur *Izweg* ad Curiam et. 112. qui fur fueri t . . . expurget se iudicio. Illi, qui dicuntur vulgo *Izweg*, cuicumque persone adhe- rint, representent eos regi.

J

Jacentes res, res planæ (Du C. iacere, in plano esse); *világos dolgok*. Batt. Ger. 77. juxta rerum *iacentium* executionem.

Jacenia, *æ*, (a iacere), situs; *fekvés*. (Du C. al. s.) Fej. VI. 143. ulterius iterum ver- sus meridiem per *iacentiam* eiusdem fossati . . . est iterum una meta.

Jacere, (Germanismus) castra habere, collocare (Du C. al. s.); *táborozni*. It. ripo- sare. Ger. liegen, lagern. Georg. Sirm. I. 37. obsedit Cassoviam et *iacuit* sub ea in duobus mensibus et decem diebus.

Jacere in agone, animam agere; *halálküzdelemben vonyaglani*. Wagn.

Jaciniliter, pueriliter, inconsiderate (ab hung. játsz = ludendo); *meg gondolatlanul, játszai módon*. I. Rák. Gy. 416. elég *jaciniliter* cselekedette.

Jacobitæ, *Jacobini*, (Du C.) In Aegypto et in Terra Sancta dicuntur Christiani quidam certis opinionibus falsis infecti. Ita appellati a quodam Jacobo Severi Patriarchæ Antiocheni discipulo, qui annuente et præcipiente Patriarchæ Alexandrino Christianos ad sectam Dio- scori Alexandrini Patriarchæ revocabat; *Ják- baryók*. Cher. Jus. Eccl. I. 54.

Jactus, *us*. Ad *iacum* unius baculi. *sclopi*, spatium, in quantum baculus projectus, aut globus scopi emissus protenditur; *bot dobás* v. *lövés* távolsága. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 617. Veranes. Hist. 246. quod *sclopi iactu* ab urbe aberat.

Jaculamentarius, 3., missilis; *vető*. Szék. Okl. IV. 288. tormenta *Jaculamen- taria*.

Jaculamentum, balista; *vető hadi gép*. Szék. Okl. IV. 288. Cf. Non. 18., 30.

Jaculatores, V. *Joculatores*, tubici- nes; *igriczek*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 382.

Ad universorum igitur noticiam volumus harum serie pervenire, quod accedentes in no- stram presenciam *jaculatores* nostri de villa Igrich in Comitatu Zaladiensi, humiliter nostre Magnitudini supplicarunt . . . predietorum *iacu- latorum* precibus inclinati . . .

Jaculatoria precatio, *felfohász- kodás*. Stossgebet. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. p. 26. Altera praxis Ascetarum, *ja- culatoria precatio*, qua voluntas elicit pro- portionatum eidem cognitioni pium affectum (altera: mentis ad Deum elevatio).

Jaculum balistale, sagitta; *nyil*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 153. traiection fuc- rit guttur eius impetu *iaculi balistalis*.

1. **Jaculus**, *i*, *Jaculum*; *lövédék*, *ij*. Kronst. III. 450 : *Jaculus* vulgo czeen.

2. **Jaculus**, serpentis species. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 117.

Jainicherones, Turcarum pedites mi- lites; *janicsárok*. Magy. Tör. Tár. XXV. 361.

Jaldus, 3., coloris vitrei, luteus; *üveg- színű*. It. jaloide. Fej. III. 22. Quod Georgius ei de ultra marinis partibus redeunt quinque Bal- dachinos (pannos e serieis et aureis filis tex- tos) duo examita (pannos holosericos) unum rubeum et alterum *jaldum* (seu hyalinum, coloris vitrei) . . . per violentiam abstulerunt.

Jambrahor bassi, dominus stabuli. V. s. *Buyuk emir achur*; *istálló mester*.

Jamfatus, 3., iam memoratus; *főlebb említett*. Magy. Tör. Tár. II. 44., 45. Cod. de Sztára II. 64.

Jamnotatus, 3., supra memoratus; *fentjelzett*. Szék. Okl. III. 43.

Jancherus, *i*, V. Janizari. Magy. Tört. Eml. XXX. 31. an. 1566.

Janciar Agha, V. *Janiczaraga*. Sza- mosk. II. 68. Primores Turcarum Gemliani,

Besliani, Aghæ, Alaj Beghi, *Janciar Aghæ*, ubi res perditas vidissent, interfecti sunt. Veranes. IV. 7.

Jancsaro, onis, V. *Janizari*. Szilády Tör. Magy. Eml. III. 4. cum omnibus copiis consurgeremus et omnibus armis bellicis, hoc est bombardis, equitibus peditibus et *Jancsa- ronibus*.

Jancsiko, phaleræ; *homlok* v. *szűgyék*. Ger. Brustriemen. Thök. Diar. II. 383. Quin- que tegumenta equilla vulgo *janicsiko* nomi- nata aureis rosis et tirkis ornata fl. 800.

Janczik, V. *Jancsiko*. Thök. Diar. II. 334. In hac cista est etiam unum *janczik* pulchrum et pretiosum, ex holoserico rubro argenteis deauratis floribus, seu boglar, lapil- los tirkos comprehenditibus ornatum . . .

Janicerus, **Janicherus**, **Janicia- nus**, **Janicsaro**, V. *Janizari*. Tör. Tár. 1888. p. 746. Istiv. VII. 94. Cod. Dip. Brüßs. IV. 80. Dec. Bar. 44. Tör. Tár. 1887. p. 320.

Janiczar aga, a *gyalogság fővezére*. Tör. Tár. 1892. p. 431. Eorundem agalarum supremus vocatur *janiczar aga*: supremus jan- iczerorum, exercituum pedestrium, qui *ki- hayam* provisorum suum habet.

Janiczario, **Janiczaro**, **Janitsa- ro**, **Janiczerus**, V. *Janizari*. Tör. Tár. 1886. p. 136. 1888. p. 475., 486. Cod. Dip. London. 202.

Janidtzarius, **Janissarius**, *i*, V. *Janizari*. Oláh. Cod. Ep. 518. *janidtzarios*, harchabusarios habet quatuor millia. Instr. Pac. Præf.

Janitor, V. *Tavernicus*. Tör. Tár. 1893. p. 7.

Janitor castr, licitor militaris; *porko- láb*. Ger. Profos. Kuk. Jur. I. 56. an. 1231 : Effusionem sanguinis non per se, sed per Ja-

nitorem Castri possit iudicare. Fej. III. 2. 237. End. p. 434. (Colom. Ducis libertas an. 1231).

Janitor Judicatus, apparitor praetoris; *törvényszolga* (portás). Opin. Deput. 37. *Janitori Judicatus*, verbalem Citationem peragenti, quotcumque sint Partes citandae, ab omnibus insimul 7 kr.

Janitoratus, us, magistratus, munus ianitoris; *porkolábhi hivatal*. Fr. Lib. Rt. I. 46. sorte *Janitoratus* dati sunt fl.

Janitricēs, duorum fratrum uxores (a Jano bicipite deo); *két testvér felesége*. Pár. Pár. Szirm. Cf. Modest. Dig. 38., 40., 4. §. 6.

Janitscharus, **Janitsharus**, **Janiticharus**, **Janiczerus**, v. *Janizari*. Szilády Tör. Magy. Emt. III. 396. VI. 439. Dip. Alv. I. 420.

Janizari, **Janizeri**, Brut. Hist. V. 49., 16. VII. 355., 22. XI. 245., 24. Adelm. De orig. Turc. 11. Secundum autem genus militum est, qui *Janizari* dicuntur, omnes enim pedites sunt et ex stipendio imperatoris vivunt et semper sunt, ubi imperator est. Maior pars eorum est ex Romania et ab origine Christiani, quia semel in triennio fit delectus per totam Romaniam et colliguntur filii subditorum eosque mittunt in Nataliam, ut ibi imbuantur lingua et ritibus thurearum cumque ad annos pubertatis pervenerint, exercentur in armis.

Janthinus, 3., (gr. *ἰάνθινος*) violaceus; *kék, violaszínű, páva-farkszínű*. Bárczay.

Jantsuka, alias *Janesiko* q. v. Magy. Tör. XX. 473. Phaleræ ex purpura auro intexta . . . vulgari nomine vocantur «*Jantsuka*».

Janula, demin. januae; *ajtócska*. Arch. Rák. VIII. 346. Imago B. V. Mariæ in lista cum duabus *Janulis*.

Janzar Agla, *janičar aga*; a *janičarszók agája*. Dec. Bar. 316. Primores quique Barbarorum cum Gymlianis et Beslianis Aglis, Alay Begis, et *Janzar Aglis* in aggere cum suis cohortibus abtruncati fuerunt.

Japonica, vestis domestica; *hátlőkön-lős, zubbony*. Száz. XVII. 802. Schloff Rock, *iaponica*. Tör. Tár. XX. 463.

Jardennus, a gall. jardin, hortus. Text. v. S. *Gayssum*.

Jardinarius, i, hortulanus; *kertész*. Gall. jardinier. Fej. X. I. 339. concremavit certas domunculas *jardinariarum* nostrorum.

Jazones Regiæ Majestatis, sagittarii, ab hung. *íjász*, sagittarius; *királyi íjász jászok*. Prise. Serv. p. 44: *Jazones Regiæ Majestatis* id est sagittarii. Vide Lehozky Stemmograph. P. II. p. 426.

Jecor, (iecur) bilis, ira; *epe, méreg, harag*. Georg. Sirm. I. 63. Et Protrovit blanda sua verba *iecor* suum edomavit.

Jehovalitas, sententia, doctrina de Jehova; *istenről való tan*. Resp. C. 3: Trinitatis . . . *Jehovalitatis*, incarnationis, unionis hypostaticæ et Idiomatum Communicationis vocabula omnia profana esse. Bod. Hist. Un. Trans. 292. Bod. Hist. Eccl. I. 407.

Jejunare, ieiunium servare; *bőjtölteni*. Vita S. Steph. 124. et commendatur sacerdoti ad *jejunandum* (striga). Cf. Hieron. Ep. 66. u. 41.

Jejunialis, (Du C. ieiunialis) ad ieiunium pertinens; *bőjti*. Cod. Zi. Vol. V. 299: ad

tempus *ieciuniale* et congelationem aquarum.

Jejunium S. Petri, Jejunium per septimanam Rogationum. V. *Jejunium S. Philippi*.

Jejunium S. Philippi, Jejunium Adventus. Hist. Zerm. Cobenez. p. 147: Similiter per totum Adventum ita faciunt vocando illud *Jejunium S. Philippi*; similiter jejunant septimanam Rogationum et medium Augustum; illud prius vocant jejunium S. Petri et hoc posterius jejunium B. Virginis.

Jejunium Quadragesimale, (Du C.) ; *nagy böjt*. Cher. Jus. Eccl. II. 436. *Jejunium Quadragesimale* per 6. hebdomades ante Pascha, quibus per Ecclesiam Romanam dies cinerum et tres sequentes additi sunt, ut subtratis diebus dominicis numerus quadraginta dierum obtineatur.

Jejunium quatuor temporum, *kántor böjt*. Ger. Quatember. Cher. Jus. Eccl. II. 436. *Jejunia quatuor temporum* feria quarta, sexta et sabbato post tertiam dominicam Adventus, post primam dominicam Quadragesimæ, post Dominicam Pentecostes et post diem exaltationis Sanctæ Crucis.

Jejunium B. Virginis, jejunium per medium Augustum. V. *Jejunium S. Philippi*.

Jenicerus, i, v. *Janizari*. Nad. Florus Hung. L. IV. C. X. p. 290: Pallius primus in *Jeniceros* inductus est . . . sunt hi milites fortissimi, nam et alimenta pueris et patribus pro numero filiorum præmia statuuntur, si patres occiduntur, pupilli stipendia patrum trahunt; animas præterea prælio aut suppliciiis peremptorum Turci hoc ipso æternas putant; hinc generandi amor et moriendi contemptus.

Jerarchia, (Du C.) hierarchia, *iepaρχία; papi főnökség*. Andr. Pann. 277.

Jerocomium, alias: *gerocomion*, (Du C.) locus, ubi aluntur senes; *elaggottak háza*. Nagy Hier.

Jerocontion, alias: *Geroconticon*, (Du C.) Liber continens vitas Patrum; *szétgyak életkönyve*. Nagy Hier.

Jerurgia, missæ sacrificium; *mise áldozat*. Nagy Hier.

Jesovita, Jesuita. Austr. Aust. B. 3—3.

1. **Jesuita**, æ, e societate Jesu; *jezsuita*. It. gesuita. Cod. Ep. Pct. Páz. I. 243: questi sunt Patres *Jesuitas* non quidem malo animo, sed tamen eventu periculoso plurimum retardare progressum Religionis in Hungaria.

2. **Jesuita**, æ, fidelis, sectator Christi, Christi disciplinam professus, a voc. Jesus; *kereszttyén*. Veranes. IV. 44. Sultan Sulyman monarcha Ferdinando *Jesuitarum* gubernatori.

Jesuiticus Ordo, ordo, sodalitas Jesuitarum; societas Jesu; *jezsuita-rend*. Wallaszky 467. Tör. Tár. 1890. p. 69.

Jesulus, demin. ex Jesus. Boc. Resp. p. 197.

Blande puer, mellite puer, mi *Jesule* dormi Claude tenelle oculos, *Jesule*, claudite tuos Bellule somniculum cape, *Jesule* sanctule, [dilem]

Blandulus eia venit somnulus, eia venit . . . Patr. Const. 10. Tör. Tár. 1890. p. 367. Num. Hung. 77.

Jesuvita, v. *Jesuita*. Thök. Diar. II. 252. Specificationem argenteriæ *Jesuitarum*

seire Dominum Stephanum Udvarhely. Arch. Rák. VIII. 356.

Jesuviticus, 3., ad Jesuitam pertinens; *jezsuitai*. Thök. Diar. II. 236. Aestimatio duorum pagorum *Jesuviticorum* Tamásfalva et Arnódfalva.

Jetton, opus fustum; *öntött emlékmű*. It. getto. Numi Hung. 121. In collectione Med. Doctoris Frank continebatur cupreum *Jetton* anni 1535. ad resignationem provinciarum belgicarum per Mariam Philippo II. Hispaniæ regi factam signatum, cum perigraphie: MARIA. D. G. R. H. et effigie eius.

Joachimicus, i, v. *Cusi* (Du C.) Bel. Comp. Hung. Geogr. 432. 6. *Joachimicus* seu Vallensis, Ein species Thaler, florenis Rhenensibus duobus constat.

Joannita, æ, Zapolyanus; *Zápolya János követője*. Epist. Proc. P. II. p. 42: Tu videris, ut apud Joannitas (Zapolyanos) suspicionem . . . possis diluere.

Joannitæ, v. Text. sub *Fratres Teutonici*.

Jobagi primi, Job. primæ classis; *elsőrendű jobbágyok*. Batty. Leg. T. II. 36. an. 1082.

Jobagio, *jobbágy*. Pfahl. Jus. Georg. XXII. Qui nexu feudali adstricti erant Servientes vocabantur; illi vero nexu ministeriali ligati communiter *Jobagiones*, voce ab *Jabad*, quod antiqua orientali hebraica lingua Ministrum significat (Révay Gram. I.) (V. Art. XIII. an. 1222.) V. Akad. Értesítő. 1895. 71. füz. November p. 642. quo loco de jobagionis vocis origine agitur. Pfahl. Jus. Georg. LXXV. ipsa denique humanitas dominorum quorundam eo contulerunt, ut satis mature servitus in libertatem Transiret servorum adeo nomen extingueretur, *Jobagionumque*, quibus liberi insigniebantur, in locum illius succederet sæc. XIII.

Jobagio bellator ecclesiæ, armiger ecclesiæ; *fegyvervisező jobbágy, egyházi jobbágy* v. *nemes*. Kandra Reg. 492.

Jobagionalis, ad iobagionem pertinens Sessio iobagionalis; *jobbágyi*. Cod. Dip. Pat. V. 214., 310. Memorie commendamus, quod Petrus de Somlyo Curiam seu domum, in qua prefatus Stephanus nunc residet æt alias quinque sessiones *Jobagionales* misisset, relinquisset. Pesty Ször. III. 237.

Jobagionatus, us, status iobagionum, multitudo iobagionum; *jobbágytság*. Cod. Dip. Hung. Arp. V. III. 154., 257. ymmo translatos dimisimus in ipso eodem *iobagionatu* castri simul cum terris ipsorum perpetuo permanere.

Jobagiones v. Jobagyones Castri, *várörök, várkatonák*. Pfahl. Jus. Georg. XXV. Erant infimæ sortis *Jobagiones Castri*, quos tamen nomine hoc generico insignitos nullibi deprehenderim. Illis dignatione (Rang) superiores erant *Jobagyones Castri*; per antonomasiam quasi ita compellati, quod sub vexillo (Banderio) Comitum Castri militarent. Hi rursus in duos abiverunt ordines; alii nempe erant *Jobagiones*, aliter *Liberti S. Regis* vel *Naturales*, Filii etiam *Proceres S. Regis* compellati, ex christianis Servis maximam saltem partem libertati asserti. Prise. Serv. p. 21. *Jobagiones Castri* coloni erant et ruricolæ Castro adscripti. Kelem. Inst. Jur. Pr. 184. Ker. inst. mil. 18: Dupplicis . . . ordinis *Jobagyones Castri* erant, alii, quorum Ma-

jores terras a S. Rege cum onere militandi acceperunt, alii vero, qui a posterioribus Regibus eandem obcausam fundis donati fuerunt. Illi *Jobagiones* S. Regis, ii vero *exempti de Castrensis* vocabantur, parique omnes et libertate gaudebant, et paribus militiae officiis obnoxii erant, sola honoris prerogativa illi ab his distinguebantur. Kol. Am. II. 76.

Jobagiones de Castrensis exempti, Kelem. Inst. Jur. Pr. 485. *Jobagiones de Castrensis exempti*, quos alii Reges post S. Stephanum e Civium classe delectos, in statum militiae transtulerunt et pari ratione bonis hereditariis impertierunt, ut adeo a prioribus non tam conditione, quam tempore ac nomine differrent. Prisc. Serv. p. 24. Pfahl. Jus. Georg. XXV.

Jobagiones equites, equestres, *lovás legények, vörlovás katonák*. Pfahl. Jus. Georg. XXIV. Jobagiones duplices erant generis, alii militibus, alii non militibus servitiis adstricti. Illi vocabantur *Jobagiones equites, equestres* (Belius ad VII. Reg.) *beliigerantes, bellatores*, communiter vero *castrenses*, aut *Castri*, etiam *Milites castrenses* aut *Castri*.

Jobagiones exercitiales, V. *Jobagiones castri*. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 300. quod cum terram Myeon biloti filij Chomon Stephani et Symonis fratrum eiusdem *jobagionum exercitium nostrorum* de villa Epel, de Comitatu Strigoniensi propter diversa incommoda et multiplicitia scandala in Regno nostro emergencia quam plures petivissent sibi dari.

Jobagiones honesti v. cum honore, V. *Jobagiones Regni*; *tisztes jobágyok*. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 44. eosdem de huiusmodi statu ipsorum eximentes in numerum et collegium *honestorum jobagionum* eiusdem Castri duximus transferendos.

Jobagiones Naturales, V. *Jobagiones S. Regis*.

Jobagiones S. Regis seu Naturales, *királyi (természetes) jobágyok*. Kelem. Inst. Jur. Pr. 485. *Jobagiones S. Regis*, aut etiam *Liberi S. Regis*, compellati, quorum Maiores a Stephano terras regias, e pertinentiis Castri, iure hereditario possidendas acceperunt, sub conditione militandi et nonnulla etiam alia honoratiora obsequia aulae Regiae exhibendi. Prisc. Serv. p. 21: *Jobagiones S. Regis* seu *Naturales*. Liberi sunt per Nativitatem soli Regi subiecti. Bel. Mon. V. p. 233.

Jobagiones Regni, Barones Regni; *ország bárói*. Werbőczy 189. Praeter hic recensitos sunt etiam Barones Regni; Cubiculariorum et Curiae Regis Magistri; nescio qualiter isthic omitti. Hos omnes olim etiam *Jobagiones Regni* aut *Jobagiones cum honore* dictos fuisse patet ex Andr. II. art. 40, 11., 34. Prisc. Serv. p. 21.

Jobagionissa, *jobagio femina*; *jobágyónő*. Cod. Zi. Vol. V. 304: decem *jobagiones* . . . nec non *providas jobagionissas*.

Jobagyones, V. *Jobagiones*. Werbőczy 524. Ceterum, habita iurium, civitatum liberarum ac defensionis et offensionis declaratione; iam de villanis (quos *Jobagyones* nuncupamus) tractandum est.

Jobavus, i. V. *Jobagio*. Georg. Sirm. I. 249. Et insuper ultra fluvium Latorcha versus

Capos super unum equum me ascendsum explorare fecit cum uno *jobayo* suo.

Jobayo, Jobayonalis, *Jobagio Jobayonalis*. Haz. Okl. 389. an. 1429.

Jobbadjones, V. *Jobagiones*. Kövy El. 111. in multis Comitatus, in quibus scilicet non perpetui subditi verum ut 35: 1791. insinuat liberae migrationis coloni erant incolae, Taxalistae vocabantur, non *Jobbadjones*, licet omnia secundum urbanum praestiterint. Hodie pro more antiquo coloni huedum alibi Taxalistae alibi vero *Jobbadjones* vocantur.

Jobbagi, hi alii sunt a *Jobbagionibus* et videntur esse glebae ascripti; *röghöz kötött jobbágyok*. Batt. Leg. T. II. 85. an. 1082.

Jobbaginus, i. subditus; *jobbágy*. Pel. Serm. Sic principes comedunt proprios *jobbaginos* spoliando. Hiem. 31. d. cet.

Jobbagio, 1. nobilis, 2. rusticus; *1. nemes, főnemes, 2. földön lakó, földművelő*. 1. Kuk. Jur. I. 57. an. 1232. Száz. XII. 473. An. 1239. 2. Kuk. Jura I. 250. an. 1501. *Jobbagiones* sive rusticos.

Jobbagionatus, us, V. *Jobagionatus*. Cod. Zi. I. 452.

Jobbagiones Regni, V. *Jobagiones Regni*. Molnár Patv. 27. *Jobbagiones Regni* sunt ipsi DD. Archi-Episcopus Strigoniensis, Palatinus, Juxta Curiae; respectu Regnorum Dalmatiae, Croatiae et Sclavoniae, etiam Banus; respectu autem Liberarum, Regiarumque Civitatum etiam Tavernicorum Regalium per Hungariam Magister.

Jobbagiones sessionati v. coloni, *telkes jobbágyok, legalább 1/4 jobbágytelekkel bírók*. Passim in iure Hungarico.

Jobbagio, Jobbagionatus, Jobbagyo, V. *Jobagio* etc. Monm. Comit. II. 608.

Jobbagiones equestres, qui equis stipendia merebantur; *lovás legények*. Batt. Leg. T. II. 404. an. 1265: qui . . . ipsius erant libertini in *Jobbagiones* equestres, qui vulgariter *Lovás legény* nuncupantur, eidem Ecclesiae ordinavi.

Jocale, (Du C. iocalia) monilia, gemmae, annuli aliaque id genus pretiosa; *ékszer*. Tör. Tár. 1890. p. 369. unum *iocale* cum saphiro. Samb. Tyrn. Pel. Serm. Aest. 74. qu. Epist. Proc. 15. Kat. Hist. VIII. 613.

Jocasta Aulicus, V. *Joculator*; *igricz*. Ger. Spassmacher. Prisc. Serv. p. 44: *Jocasta Aulicus*, qui joculariones cantusque ad aulam exercebat. Száz. XVI. 33.

Jocorydech, idem quod *Jokerdech* furum indagator; Battiano auctore idem, qui apud Scotos *Tokioderach*, decurio vindictae a *Toch*, *Tok* decem et *Rach* vindicta?? *jót kergető, tolvajok üldözője, pandur*. Batt. Leg. T. II. 144. Decr. St. Ladislai rerum furtivarum collector, quem vulgo *Jocorydech* dicunt . . .

Joculatio, *Jocus* V. *Jocasta aulicus*; *bohózkodás*. Ger. das Spassmachen. Cf. Firm. Math. 5., 5.

Joculator, 1. fidicen, 2. mimus, securra funambulus; *1. igrech, igricz, 2. kötél-tánczos, bohóc*. 1. Száz. XVI. 33. villa *Joculatorum* Igrech. 2. Kronst. I. 504. Seiltänzer. Fjp. Anon. 176. credite garrulis cantibus *ioculatorum*.

Jocundabilis, iucundus; *kellemetes*.

Pel. In Epiph. s. II. c. 6. Ista stella fuit sanctis amabilis et *iocundabilis*.

Jocundare, (Du C.) gaudere, exhilarari; *örülni*. Urk. Sieb. II. 368. an. 1371. in tuis laudibus delectabiliter *iocundantes*.

Jocundari, delectari; *gyönyörködni*. Vita S. Steph. 21. ut ipse vite celestis cameram cunctis delectamentis refertam inveniens *iocundari* meruit eternaliter. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 466.

Jocunde, libenter; *szívesen*. Knauz M. E. Str. I. 71., 39.

Jocunditas, iucunditas; *öröm, dícsőítés*. Kronst. III. 600: dum plebanus . . . die, qua canitur vocem *Jocunditatis*, celebrasset nuptias i. e. dominica Jubilate.

Johannisare, partes Johannis Zapolyae sequi; *János pártját fogni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 642. Inter nobiles magnus est *Johannisanium* numerus.

Jokergech, v. *Jokoridech* (Du C. Jocerdegh.) Pfahl. Jus. Georg. XLVI. Ut vero servi profugi tranquillitati et securitati internae Republicae periculum non creent, constituti fuere rerum fugitivarum Collectores *Jokergech* dicti (Samboky habet *Jocerdech* in Codice; in Catalogo autem vocum insolentium Jocerdegh a voce Hung. Jótkergető Disquisitore Bonorum forte derivatum. V. Decret. Lad. Reg. L. III. c. 43: Rerum fugitivarum collector, quem vulgariter *Jokergech* dicunt, quidquid colligit, ad civitatem eiusdem provinciae congreget. Prisc. Serv. p. 17.

Jokuscidarius, alias: *Jokerdech* q. v. End. p. 365. Decr. Colom. 44.: si quis *iokuscidarius* vagum, quem tenet, pro nonaginta denariis alicui dederit aut vendiderit, decem pensas persolvat.

Joppa, æ, vestis species manicis instructa (Du C. caligae species); *ujjas mellény, ujjas ruha, zubbony, korszavágy*. Batt. Leg. I. 436: nemo utatur . . . strangula vel viridi chlamide, caliga, seu *ioppa*, caleo picto. Nota Batt.: «De femoralibus rite dici potest, errat vehementissime Du Cange, dum voce Joppa, ait caligae speciem fuisse in Hungaria, non observavit enim saeculo XI. particulam, «seu» pro «vel» non minus quam «et» accipi, quare sensus est: viridi chlamide, caliga et *ioppa*. Idem autem est *juppa*, quæ certe non erat caliga, cum ex diario pateat *juppa* habuisse manicas. Decret. Col. Reg. L. I. nullus, qui clericus existimatur, utatur vestibus laicalibus utpote . . . caliga seu (= et) Joppa. Schläg. 601. Tör. Tár. 1889. p. 379: 1888. p. 566. Item duæ *joppae* repletæ sub arma, item duæ aliae *Joppae* ex attilio rubeo. Száz. XXIV. 339. Item *joppam* rubel coloris cum caligis.

Josefinismus, regnante Josefo II. studia contra dominatum papæ; *szabadszűréség az egyházzal szemben* II. József alatt. Kon. Egyh. 121.

Josefinisticus, 3., ad sententias institutaque Josephi II. pertinens, humanus; *szabadszűréség*. Száz. XI. 345.

Josefista, æ, qui Josephi II. sententias, partes amplectitur; *II. József követője*. Száz. XVI. 529.

Jouanczar, Johannes imperator. Hist. Zerm. p. 14: et voluit se vocari *Jouanczar*, id est Johannes imperator.

Joubagio, V. *Jobagio*. Rit. exp. ver. B. 5: Illi autem . . . dixere se non castrenses esse sed castri *Joubagiones*.

Joubagio tavernicorum reginæ, dapiferorum reginæ præfectus; a *királyi tárnokok elöljárója*. Kandra Reg. 490.

Jovialis, hilaris, lætus; *jovialis, vig.* It. gioviale. Serm. Cat. 189. Ergo *jovialis* Medicus euremus inquit extrahi dentes.

Jovialiter, hilare, læte; *vidáman*. Jókai Mire Megv. II. 19. olyan *jovialiter* tudott nevetni.

Jovinianistæ, *Jovinian követői*. For. Ser. p. 31: Existimabant *Jovinianistæ* Sanctissimam Deiparam suæ Virginitatis jacturam fecisse in partu Redemptoris . . . Nullam aiebant utilitatis esse jejuniæ aut obstinentiam a certis cibis . . . Peccata omnia censebant esse æqualia.

Jubagio, Vice rex, vicem regis gerens; *király helyettese*. Han. Hist. Eccl. p. 97: Milites vero quingenti intra Regnum et regni expeditionem deputantur; extra vero Regnum centum, si Rex in propria persona ierit. Si vero ex Regno *Jubagionem* miserit, sive in propriis negotiis, quinqueaginta tantummodo milites mittere teneantur.

Jubamen, auxilium; *segítség*. Rač. Mon. Sl. VII. 26. an. 999: divino *iubamine* (freta).

Jubilatus, qui servire desiit, rude donatus. (Du C. al. s.); *kiszolgált*. Opin. 1802. e. Jókai Pol. Div. I. 145: *Jubilatus* huszár major.

Jubilerus, i, a Ger. Juwelier. V. s. *Gemmarius*; *ékszerész*.

Jubileum, annus sollemnis indulgentiarum (Du C. al. s.); *bücsűév*. It. giubileo. Ger. Ablass. Mäty. kir. lev. I. k. p. 320: Verum cum ipsis et *jubileum* promissum sit, licet pro fide unam seclam equo non posuerint.

Jubilosus, 3., lætus, iucundus; *örvendetes, ujjongó*. Pel. Pom. L. X. V. Art. III.: Primo quidem quali gaudio et *iubiloso* cantico in premissis turbis beatorum ad thronum sue glorie deducta.

Jubilus, i, lætitia mira, ingens; (Du C. al. s.); *nagy öröm*. Ger. Jubel. Magy. Tör. Tár. IX. 66. Budæ tantus *iubilus* fuit cum campanis omnibus et ignibus. Beng. Ann. Er. Canob. 553.

Jucundari, (Du C.) lætum esse, oblectari; *vigadni*. Wagn.

Judæolus, i, demin. ex judæus; *zsidócska, zsidó fiú*. Nill. Symb. p. 4054: Memorabilis ritum *Judæoli* ejusdam . . . ad fidem Christi conversio.

Judæus peregrinus, per domos quæstum faciens; *handlé*. Bene Pol. 436.

Judæice, perfide, more Judæ proditoris Christi; *árulón, hűtlenül*. Fej. 1., 430. et eorum, qui *Judæice* ausi sunt rectam denegare fidem, condemnat perfidiam.

Judaizans, (Du C.) Judæorum superstitionis rituumque ad deum colendum pertinentium sectator, Judæorum numinum cultor: *szombatós, zsidózó*. Szirm. *Judaizans* Szombatos. Erdélyben voltak Eretekeek.

Judaizare, (Du C.) Religionem et ritus Judæorum sectari; *zsidózní*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 276. Unde non *judaizat* Ecclesia cum unctionis celebrat sacramentum.

Judex aulae regiae, idem quod *judex curiae regiae*. Hajnik Perjog 9.

Judex capitalis, iudex rei capitalis;

főbenjáró bíró. Pesty Ször. III. 452. *Judex capitalis* fuerit constitutus.

Judex carinariorum, magister nautarum; navarchus; *hajós kapitány*. Magy. Tör. Tár. XII. 122.

Judex castri, parochiae, Comes; *várispán, főispán*. Kass. Prax. I. 23. Qui Comitatum gubernabant: Comites, alias *Judices Castri* vel *Parochiae*, ispány, várispány nominabantur.

Judex civitatis, (Du C.) iudex urbanus; *városbíró*. Tör. Tár. 1889. p. 373.

Judex communalis, iudex pagi, populi; *községi bíró*. Ger. Gemeinderichter. Cod. Dip. Arp. Cont. VIII. 142. in *Judices* nostros *communes*.

Judex compromissarius, arbiter; *választott bíró*. Cod. Dip. Brüß. II. 453. Dno Carolo Romanorum Imperatore etc. Domino et patruo nostro clementissimo tanquam Arbitro et *Judice compromissario* earundem etc.

Judex concordans, irenarches; *békebíró*. Törvt. Msz.

Judex Cumanorum, a *kánok bírja*. Hajnik Perjog. 20.

Judex Curiae, cubilis præfectus; *udvarmester*. Luc. Regn. Dalm. 96. nam in supradictis Privil. inveniuntur subscripti Camerarius 2. 3. Pincernarius . . . *Judex Curiae*, et Slave Postelnik id est Camerarius sive Cubilis præfectus.

Judex Curiae Regiae, országbírja, *udvari-király-bíró*. Hajnik Perjog 9. Car. Bel. De Archioff. 23. Palatinum vetere instituto sive dignitatem species sive muneris procuracionem, *iudex curiae regiae* e vestigio sequitur, Hungaris Országbírja h. e. Regni *Judex* quandoque et *Udvari-Király-Bíró* dicitur. Kat. Hist. Reg. I. 74. Secundum regni báro *iudex Curiae regiae* dicitur, qui principio quidem in aula regia prætor, *udvari király bíró*; deinde regno datus *iudex, országbírja* patria lingua dici cepit sub A. C. 1300. cui stipendium 1500 florenorum, salis 500 fl. olim constitutum erat.

Judex Egyptiorum, V. *vajda*, *czigány vajda*. Kronst. II. 64. an. 1528.

Judex fiscalis, (Du C.) comes, qui iurisdictionem exercet in fisco et proprietatibus regis; *kinestári bíró*. Tör. Tár. 1887. p. 340.

Judex fori, (Du C.) iudex nundinarum; *vásárbíró*. Tör. Tár. 1889. p. 373. pretium ceparum omnium generum *iudex fori* aestimet. Hajnik. Perjog 87.

Judex generationis, iudex familiae; *nemzetségi bíró*. Hajnik Perjog. 26.

Judex Judæorum, qui causam inter Judæos dicebat; *zsidóbíró*. Hajnik Perjog. 87.

Judex Judæorum totius regni, *országos zsidóbíró*. Hajnik Perjog. 111.

Judex loci, ruralis, comarchus; *falusi bíró*. Dorfrichter. Törvt. Msz.

Judex megalis, *megyebíró*. Prisc. Serv. p. 24: *Megales Judices* erant Comitatus judices, qui lites *dijudicabant*, inde *judicium* megæ Regis appellatur. Colom. Decr. libr. I. c. 37.

Judex montanisticus, V. *Docimasta*; *bányabíró*. Juriev, Jur. Mel. 30. verum omnis, qui se læsum esse putat, satisfactionem apud *Judicem montanisticum* querat.

Judex nobilium, *priscis temporibus*

iudex Servientium Regis; *szolgabíró*. Kol. Am. II. 93: habuerunt . . . suum peculiarem *Szolgabíró* Ungarice, Slavice vero *Szlužni* appellatum, qui ex re ipsa a Latine loquentibus vocabatur *Judex Nobilium*, cum veteri consuetudine *Nobilis* appellatione nemo alius, nisi *Serviens Regis* fuerit designatus.

Judex nundinalis, idem q. *Judex fori*. Törvt. Msz.

Judex parochianus, iudex comitatus; *megyei bíró*. Passim in iure Hungarico.

Judex pecuniarum, cui usque ad 40 florenos mulctam imponere licebat; *pénzbíró*. Ger. Geltrichter. Hajnik Perjog. 87.

Judex pedaneus, iudex inferioris ordinis; *alsó bíró, kisbíró, megyei bíró*. It. giudice inferiore. Germ. Unterrichter. Jögt. Eml. T. I. p. 280. Kass. Prax. I. 33: sententia in causis coram *judicibus pedaneis* promolis eo absente (sc. assessore) ferri non possunt.

Judex procedens, qui ius dicit; *törvényt szolgáltató bíró*. Törvt. Msz.

Judex quartalis, *negyedes bíró*. Mon. Com. Trans. II. 420. an. 1559. *iudex* . . . regius eam sine *judice quartali* sua *bir-sag*ia exigendi habeat potestatem.

Judex Regalis, regius, (apud Siculos); *királybíró (székelyeknél)*. Szék. Okl. 1., 421., 205. Hajnik. Perjog. 4.

Judex regis, V. *Bilochus*.

Judex regni ordinarius, *országának rendelt főbírája*. Hajnik. Perjog. 147. Szegedi Rubr. Pars. I. p. 402: *Judices Regni ordinarii* Tres sequentes declarantur: Palatinus, *Judex Curiae* et Secretarius Cancellarius, qui est Archi-Episcopus Strigoniensis: *Dicti Ordinarii*, quia quamlibet causam discutere, et ipsi soli, eorumque Vicegerentes, ad sedem *judicariam* non vocati intrare, et etiam alios, si quos pro testimonio, aut alia re volent, advocare possunt. Decret. Matth. I. 1486. Samb. Tyn. Georh. H. T. III. 271.

Judex sedis, vicejudex regius; *szék-bíró*. Benkő. Im. Nat. Sic. 42. Vernaculo nomine vocabantur olim *Judices Regii* *Király Birák*, *Judices Sedis*, *Szék Birák*, *Adsores*, *Székülők*. Hodierno stilo per *Judices Regios* -*Supremi Judices Regii*, per *sedis Judices* autem *Vice Judices Regii* intelliguntur.

Judex servientium, *Judex nobilium* q. v. *szolgabíró*, *királyi szolgálk bírja*. Tör. Tár. 1887. p. 688. Hajnik. Perjog. 14.

Judex terrestris, in cuius locum inde a fine sæc. 16-vi *iudices regii*; *vice király-bírák*, substituti sunt; *területi bíró*. (Székely, Százföld, Szepesföld, Túrmező és Szlavonföld). Hajnik Perjog. 25. et 128. Jögt. Eml. T. I. p. 4.

Judex vice specialis presentiae, in locum ipsius regis substitutus; a *királyi különös jelentét albirja*. Hajnik Perjog. 35.

Judicialiter, V. *Judicialiter*. Törvt. Msz.

Judicancellarius, i, actuarius; *törvénytseki jegyző*. Ijub. Mon. Sl. XXII. 243. an. 1463. vicarii, *iudicancellarii* . . . scribæ *contestabiles* Barodiorum.

Judicator, iudex; *bíró*. Rač. Mon. Sl. VII. 45. an. 1040: Dominicus *iudicator* testis.

Judicatura, æ, (Du C.) iudicatio, iudicatus, iurisdictio; *birói ítélet, tiszt.* Fej. IV. 2., 403. Ut in *iudicatura* hominum minime se ingerat.

1. **Judicatus**, i, (Du C.) iurisdictio territorium, regio; *birói, törvényszéki kerület.* Száz. VI. 44. mansiones in eodem *Judicato*.

2. **Judicatus**, us, iudicium, tribunal; *biróság.* Kronst. II. 393: ad novum *iudicatum* vulgo byrosag. Szer. Not. p. 75. Georch. II. T. III. 20.

Judicatus condescensio, collapsio iudicii; *a bíróság helytelennek ítéltetik.* Törvt. Msz.

Judicatus curiæ, (Du C.) actio iudicandi, iudicium curiæ; *kuriai ítélet, bíróság.* Soos Doc.

Judices perpetuitatum, Iudices recuperandis donatis bonis. Száz. XVI. 641. az apát két bírótársával az eladományozott várföldek visszaszerzésére lévén kiküldve (*iudices perpetuitatum*).

Judices terrarum, idem ac Iudices et Inquisitores Veritatis; *igazlátók.* Száz. VI. 84.

Judicialiter, Du C. per sententiam iudicium, iure, lege; *biróilag.* Vuch. Jur. Feud. 189. Separatio feudi ab allodio fieri potest vel *extrajudicialiter* mutua successorum feudi et allodii conventionem vel *iudicialiter* coram foro ordinario. Pesty Ször. III. 231. Ham. Grad. Cons. 9. Nill. Symb. p. 331. Cf. Sidon. Ep. 5., 456.

Judiciarius nobilium, V. *Judex Nobilium.* Hor. Mem. 441.

Judicio stare, se sistere iudicibus; *törvényt állani.* Georch. H. T. III. 364.

Judiciosus 3. **Judiciosior**, consilii plenus, multi consilii; *belátásos.* Tör. Tár. 188. p. 529. observatum est a *judiciosioribus* rerum scilicet hominumque nostrorum peritis. Rák. Ön. 345.

Judicissa, æ, uxor iudicis; *biróné.* Kronst. III. 604. Fjp. Szám. 223. an. 1426.

1. **Judicium**, munus iudicis (Du C. al. s.); *birói hivataloskodás.* Fjp. Szám. p. 38. an. 1402: iudex . . . rationem fecit . . . de collecta sibi commissa tempore *iudicii* sui.

2. **Judicium**, muletta (Du C.); *büntetés kiszabása, büntetési összeg, bírság.* Tör. Tár. 1893. p. 20.

Judicium aquæ ferventis, V. *Judicium ferri candentis.* Kövy. El. 16. de emendata per Carolum 1. processuali forma (quo etiam plene sublato *ferri candentis* et *aquæ ferventis* *Judicium*, licet iam antea sub Ladislao IV. prohibitum).

Judicium arbitrativum, V. text. s. *arbitrativus*; *választott bíróság.* Ger. Schiedsrichteramt.

Judicium argentarium, *Judicium cambiale*; *váltótörvényszék.* Ger. Wechselgericht. Kelem. Hist. Jur. Pr. 461. norma constituitur, Sententias adversus Hungaros, sponte se subicientes, in *Judiciis argentarii* (Cambialibus) hæreditariam provinciarum.

Judicium bellicum, iudicium militare, castrense; *hadí törvényszék.* Regul. Turm. Pret. 11. Ad Inquisitionem, aut *Judicium Bellicum* ordinatus Prætorianus veste uniformi debite indutus præscripta hora eo compareat.

Judicium breve, V. *Breve iudi-*

cium; *kisebb törvényszék.* Hajnik Perjog. 57.

Judicium cambio mercantile, iudicium de causis mercatoris decernens; *kereskedelmi törvényszék.* Szirm.

Judicium camporium, V. *Judicium argentarium.* Diar. Com. 110.

Judicium castrense capitaneale, V. *Judicium bellicum*; *váltótörvényszék.* Száz. XV. 324.

Judicium clericale, forum ecclesiasticum (V. *forum spirituale*); *szenzsék, papi bíróság.* Ger. Geistliches Gericht. Funda David. B. 6: Perbene enim constat, postquam multi ad hoc Clericale comparuissent *Judicium* etc.

Judicium Dei, *istenítélet.* Diss. de Ferr. Cand. §. 3. Atque hi demum iuris processus *Judicia Dei* vocabantur, quasi Iudice Deo procurata: quando quis testibus carens sive veritatem probaturus sive innocentiam testaturus suam singulares et prorsus præternaturales effectus, coram Iudicio et Magistratu edere coactus fuit.

Judicium Dei Canonicum; *egyházi szabványok szerinti isteni ítélet.* Diss. de Ferr. Cand. 5., 12. Hæc quidem de originibus *Judiciorum Dei* ita habent. Distinguebantur autem eadem in *Canonica* et *Vulgaria*. Illa fuere, quæ in Canonibus et Conciliis admittebantur, ad quorum censum *Purgatio per Sacramentum et Juramentum*, ut aiunt, *corporatè* referri solet.

Judicium Dei Vulgare, *köznépi isteni ítélet.* Diss. de Ferr. Cand. §. 12. Hæc quidem de originibus *iudiciorum Dei* ita habent. Distinguebantur autem eadem in *Canonica* et *Vulgaria*. Illa fuere, quæ in Canonibus et Conciliis admittebantur, ad quorum censum *Purgatio per Sacramentum et Juramentum* à, ut aiunt, *corporatè* referri solet. Hæc vero quæ vulgo fuerant usu recepta et ævo illo ab Agobardo adinventio humana nuncupata. Fuere vero potissimum sequentia: *Duellum et Campiones, Ferrum Candens, Vomeres igniti, Aqua frigida, Aqua fervens* sive *Caldaria, Cruz, Corsned* sive *Buccella panis hordeacei, sortes, cætera.*

Judicium delegatum, *iudices extra ordinem missi; rendkívüli esetben kijelölt bírák.* Körmöcb. főreálisk. Ért. Bpest 1895. p. 82. *rendkívüli törvényszék, (judicium delegatum).* Georch. H. T. III. 302.

Judicium duelli, iudicium singularis certaminis; *bajbírság.* Hajnik. Perjog. 273.

Judicium dupli, pœna dupli; *követtség.* Fejér III. 2. 147. Item autoritate regia decrevimus, ut neutra pars *iudicium dupli*, quod vulgo *Könettség* dicitur vel aliquid aliud nomine iudicii pretium ac, quod supra diximus, persolvere teneretur.

Judicium ecclesiasticum, V. *Judicium Spirituale.*

Judicium febris, crisis; *döntő fordulat.* Bene. Med. I. 68.

Judicium ferri candentis; *izzó vas által való törvénylátás.* Diss. de Ferr. Cand. Art. II. et III. In Hungariam nostram usus hic *iudicii ferri candentis* serius introductus est. Quamvis enim haud inficiemur ante tempora iam S. Ladislai Regis id est ante annum post Christum natum 1088. quo nostri ad fidem Christianam penitus adlecti fuere, hoc in Patria nostra iudicium invaluisse, quod vel

ex eo elucescit, quod in Decretis S. Ladislai reformata iam et emendata hæc per divum Regem fuerit Consuetudo. Doctissimus certe legum Hung. antistes T. Kitionich origines *iudicii ferri candentis* et ferventis aquæ ab anno inde p. e. n. 969. quo S. Stephanus Rex natus est, derivat.

1. **Judicium generale**, idem ac *Judicium Palatinale*, in quo Palatinus extra Curiam in Provinciis de causis præsertim Capitalibus ius dicebat; *országos törvényszék, köztörvényszék.* Pelcz. Geisa p. 79—87. Hajnik. Perjog. 66.

2. **Judicium generale**, alias; *pareta*, a scultetis ter annuatim habita iudicia; *közbíráskodás.* Hajnik. Perjog. 403.

Judicium ignis, *tű által való törvénylátás.* Diss. de Ferr. Cand. §. 32. Generatim hoc, de quo commentamur iudicium (*ferri candentis*) *Judicium ignis* dicitur, oppido propterea, quod quemadmodum varias ignis species numeramus, ita varie id exercere veteres soliti fuerint et diversa urenti materia, diversisque ignis speciebus, eodem tamen successu in rebus dubiis usi decernendis.

Judicium lingue, idem ac *emenda lingue* q. v. End. p. 538. (Matthæi bani iura an. 1273. 9.): si quis in iudicio constitutus alterum servum in iudicis presencia vituperavit, *iudicium lingue* solvet.

Judicium megæ v. megale Regis, V. *Justitiarius summus.* Molnár. Patv. 27.

Judicium montanisticum Districtuale, *Judicium montanisticum Substitutum*, *kerületi és aljárési bányatörvényszék.* Juriev. Jur. Met. 177. Duplicita sunt *Judicia montanistica* Regni Hungariæ, utpote: *Districtualia* et *Substitutata*; illa hodie numerantur universim quatuor, in quovis videlicet Districtu est unum *Judicium Districtuale*, quod uno Præsidi utpote Iudice Districtuali dein 4. Assessoribus et uno Actuarius seu Secretario etc. ordinariæ constare solet: hæc vero nempe *Substitutata*, quæ Districtualibus subordinantur, numerantur octodecim constanque uno Iudice substituto et uno Actuarius.

Judicium nundinale, forum litibus in nundinis diuicandis; *vásári bíróság.* Ger. Marktgerichtsbarkeit. Opin. Deput. 39. ut tempore anniversarium nundinarum in Civitatibus peculiare *Judicium nundinale*, durantibus nundinis continuo consistat.

Judicium octavale, *nyolczados ítélőszék, oktavás törvényszék* (Mátyás). Kövy. El. 59. Denique Prædiales Nobiles in Politicis et Judicialibus propriis Magistratibus, utpote Palatino, Vice-Comite Iudium et Jurassoribus utuntur 14: 1567. atque *Judicium* illud prælati, quod de proprietate et Juris quæstionibus indicat, huedum *Octavale* dicitur. Georch. H. T. 32.

Judicium pacis, *békebírság.* Hajnik. Perjog. 406.

Judicium palatinale, V. *Judicium Generale.* Werbőczy 152. — Hajnik. Perjog. 74.

Judicium pantoeriticum, iudicium novissimum; *ítéletnap.* Funda David. K. 2. 84: *Judiceberis* . . . olim in *Judicio pantoeritico*.

Judicium portare, (Du C.) se iudicio subicere; *az ítéletnek alávetni magát.*

End. p. 344. (Deer. S. Ladisl. III. 4. an. 1092): si quod non sint culpabiles *iudicium portare* voluerint, iudicium detur illis.

Judicium proclamatæ congregationis, V. *Judicium Generale*. Pelez. Geisa. p. 87: *Proclamatæ Congregatio* in actis publicis frequenter etiam Congregatio Generalis dicitur. Intererat huic iudicio universus ordo Nobilium illius Provinciae, in qua illud exercebatur, non alia de causa quam, ut palam de vi privata Nobilium Palatinus cognosceret lesioque satisfaceret.

Judicium regale, (Du C.) *királyi törvényszék, bírság*. Diss. de Fer. Cand. §. 43. In Hungaria nostra hæc fere avo medio floruerit Dei iudicia: *Judicium regale*, Duelli, Ferri Caudentis, Aquæ ferventis, et Aquæ frigide. Bonfinius de hoc iudicio hæc habet: Zagrabie *Regale iudicium* proceres postulaverunt, quod breve quidem et formidolosum est. Quicumque hoc tribunal accedunt, hastam subire coguntur: perorata utrinque causa, in cuius caput hasta demittitur, is capitis reus habetur, præsentaneoque supplicio mulctatur. Id propterea factum, quia ex optimatibus et nobilitate multi homicidii, latrocinii et rapinarum plerique, nonnulli peculatus, repetundarum alii postulati.

Judicium regiminis particulare, iudicium militare; *rögtönítélő törvényszék*. Ger. Standrecht. Molnár Patv. 76.

Judicium sedium dominalium, *úri széki bíróság*. Ger. Herrnstuhl. Opinio. Deput. 7. Ex his igitur motivis censet Regnicolaris Deputatio *Judicis Sedium Dominalium* . . . causas Jurisdictionatorum inter se . . . ultro subordinari.

Judicium spirituale, idem ac *Judicium Ecclesiasticum, forum Spirituale*, forum *Ecclesiasticum*. Szegedi Rubr. Pars. II. p. 66. Anno 1553. art. 22. Regnicolæ statuerunt: Ut *Judicia Spirituality*, continue secundum Canones, quibus ab antiquo Ecclesia usa est, continerentur in omnibus causis *Forum Ecclesiasticum* concernentibus. Item Ann. 1563. art. 27. ut *Judicia Ecclesiastica* in suis de jure statutis terminis secundum *Jura Canonica* semper iudicerentur. Et demum Ann. 1567. art. 25: Ut in foro *Spirituali* et *Ecclesiastico* prout antea suis modis et temporibus *Judicia* eo pertinentia juxta Canones suos semper celebrarentur.

Judicia terrarum, ad bona immobilia ecclesiastica pertinens iudicium; *az egyházak fekvéségeire vonatkozó perek*. Hajnik Perjog. 143.

Judicium triduale, idem ac *Forum triduale* q. v. Tag. Magy. Erd. Okl. II. 613: Sciendum, quod fora *tridualia* non solum in Deer. Trip. P. III. tit. 33. expressa violenta sylvarum successione vel arborum decorticatione verum etiam in potentiosa terrarum subaratione, segetumque depascuatione et aliis actibus potentiariis etc.

Judium, indecl. Compendiaria scriptura ex iudex vel iudices nobilium, uti incantus ex: in causam attractus. Significat autem præfectum comitalui: *szolgabíró*. Szirm. Ordin. vel Vice Judium *Fő- all Szolgabíró*. Páriz Pápai: *Judium* — iudex Nobilium; *Fő vagy Szolgabíró a Vármegyében*. Fej. VI. 139., 144. Judicia Magistri Nicolai . . . et quatuor *Judium* de Borsod. VII. 353., 268. Nos Magister-Comes ac *Judium* Magistratus.

Judria, *Judiciaria*. Text. v. s. *Sententiales Transmissionales*.

Jugalis labor, opera, labor iugo domino præstandus; *igás napi munka, igarobot, igazszakmány*. Kass. Prax. I. 36: et rationes super laboribus tam *igalibus* quam et manualibus ducere. Art. Diæt. Pos. 1840. p. 20.

Jugalista, *Sessionalista* q. v.

Jugamentum, jugum netorium; *ráma*. Ger. Rahmen. Opin. P. II. Sec. II. Cap. V. (dd): pannos — fulloniatos ad *jugamentum* (Rama) extendere teneatur.

Jugarius, 3., iugalis; *pórázra fűzött*, Bárczay. Cf. Hyg. Fab. 183.

Juger, pro: ingerum. Haz. Okl. 25. an. 1252: unum *iuger*.

Jugerus regalis mensuræ, constans e 864 quadratis ulnis; idest: in longitudine 72. in latitudine 12 ulnarum regalium. V. *Quadrata ulna*. Ereki A. — Lukács.

Jugiter, a jugis, *constanter, firmiter*, semper; *szilárdan, folyton*. Eszt. Okm. p. 53: Deer. Ferdinandi 1538. *iugiter* custodiri facere. Fjp. Szám. p. 86. an. 1397: si . . . non exsolverit, tunc K. debet pratum *iugiter* possidere. Cf. Appul. de Mundo, p. 357. Oud. Cod. Theodos. 46., 7. 3. Auson. Ep. 49., 9.

Juglandius, 3., ad Juglandem pertinens; *dió*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 224.

Julius, monetæ species. Sim. Num. 44. Valebant nempe iidem argentei byzantii, duas partes e tribus Floreni aurei, valentis olim *Julios* 15.

Jugurro, (Rački: Ann. Tilliani: Princeps gentis chaganus erat, alter, qui cum eo supremam potestatem dividebat, «iugur» dicebatur, post quo primores succedebant, quorum unus tudun erat); *jönök*. Rač. Mon. Sl. VII. 298. an. 796. chagan seu *iugurro* in testina clade addictis.

Jungere, (Du C.) appellere navem, pervenire; *kikötni, eljutni*. Ljub. Mon. Sl. IV. 56. an. 1363: debeant . . . galee, cum *ünxerint* ad illas partes, statim nobis notificare. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 212: *jungere* in portum.

Junio finiente, Junio exeunte; *Junius végével*. Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. IX. 324.

Juniores, (Du C.) minores natu et dignitate, vulgares, quibus opponuntur maiores, meliores, seniores, valentes; alias minores etiam; *alábbvalók*. Tör. Tár. 1887. p. 100.

Junioritas, status, ius, ætas iunioris hominis; *fiatalabb kor*. Cod. Dip. And. II. 212., 231. Kompoldus racione *iunioritatis* sue secundum regni consuetudinem primo eligendi habens facultatem.

Juniperaceus, 3., Juniperi; *boróka*... Lzb. Cod. Med. T. II. 455: grana *iuniperacea*.

Juniperialis, turdus; *hüros, hüros-madár*. Gall. grive. Schläg. 1814.

Juniperiosus, 3., iuniperis obsitus, vestitus; *gyalogfenyő*. Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 149. Pervenit ad aliam viam subitus silvam colorosam et *iuniperiosam* mixtim.

Jupa, V. *Joppa*. Tör. Tár. 1893. p. 11. *Jupa* vestis talaris species.

Jupania, æ, regio; *terület*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 479. Parochias Citinæ, Cliste, cum tota *Jupania* Polici.

Jupanus, alias: Supanus, princeps, præfectus; *fejedelem, elöljáró*. Tör. Tár. 1886. p. 63. *Jupanis* Rassæ. Kuk. Jur. I. 7. an. 892. Luc. Regn. Dalm. 97. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 56.

Jupo, V. *Joppa*. Tör. Tár. 1893. p. 11. **Juppa**, (Du C.) regio, districtus, iurisdic-tio, dominium; *kerület, uradalom*. Batty. Leg. T. II. 81. an. 1078. *Jupam* eam, quam Centenam agunt . . . affirmative corrobore. Rač. Mon. Sl. VII. 88. an. 1071. Kuk. Jura I. 16. Luc. Regn. Dalm. 99.

Juppanus, i. V. *Jupanus*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 46. Ego Granchi cum omnibus meis *Juppanis* et Nobilibus *Zachulmie* do et stabiliter affirmo.

Jupparellum, (Du C. *Juparellum*) tunica talaris; *zubbony*. Kat. Hist. IX. 396. statim exivit inermis, quodam *iupparello* (tunica talari) indutus et sine *capiteo* (capitis tegumento) caliga tantummodo calcatus.

Juprinus dentosus, pro: cyprinus dentosus, *Aspius rapax*. V. *Bilizna*. Germ. Schied.

Juramentalis, iuramento confirmatus. Apud Du C. tantum ut subst. plurale invenitur: «iuramentales» iuratores, coniatorores; *esküvel erősített*. Cod. Dip. Hung. And. T. V. 73.; 26. quia idem Ladislaus ipsius *iuramentalis* depositionis nostre adiudicationi eo contradiccioni velamine institerat, ut in causis possessionariis *iuramentalem* depositionem fiendam non annueret. Magy. Jogt. Eml. I. 224.

Juramentalis confederatio, fœdus iurciurando firmatum; *esküvel erősített szövetség*. Arch. Rák. VIII. 4.

Juramentalis depositio, iusiurandum dandum, datum, fassio iuramento firmata; *eskütel*. Pesty Ször. III. 324.

Juramentalter, modo iuramenti v. iuramento, iurciurando; *esküvel*. Kövy El. 344. (v. gr. si non *Juramentalter* sint res mobiles per ipsam revelate). Szék. Okl. III. 30.

Juramentarius, 3., iuratoris, iuramento confirmatus; *esküvel megerősített*. Cod. Dip. Hung. Arp. V. III. 122., 187. Cum itaque diligentissima inquisitione facta et recepta *iuramentaria* caucione, ut prediximus. Fej. VII. 228., 295.

Juramentum absolutum et voluntarium, *önkéntes eskü*. Ger. Freiwilliger Eid. Stat. Jur. L. I. p. 20: Si alter ex litigatoribus sine cognitione iudicis *iusiurandum* detulerit, is, cui delatum est, potest id suscipere vel recusare, vel etiam adversario referre idque vocatur *absolutum* et *voluntarium* iuramentum. Est aliud, quod *iudiciale* nuncupatur, quod in iudicio ab actore reo, iudice probante: Tertium vero *necessarium*, quod iudex defert et necessitatem imponit.

Juramentum ad caput, *föeskü*. Ger. Haupteid. Hajnik Perjog. 305.

Juramentum ad caput equi, equi vel pecudis plenum valorem comprehendens iuramentum; *tő értékének megfelelő eskü*. Hajnik Perjog. 327.

Juramentum ad caput malefactoris, *gonoszterő fejére való eskü*. Hajnik Perjog. 328.

Juramentum æstimatorium, V. *Juramentum in litem*; *becsültető hiteltétel*.

Juramentum articulare, törvényszabta eskü. Molnár Patv. 28. *Juramentum Articulare* sive *Decretale*, quod Decreto Regni sive Corpori Juris insertum habetur.

Juramentum assertorium, meg-történt tényről való eskü. Kelem. Inst. Jur. Pr. III. 208. *Juramentum Assertorium*, quo effatum de facto aliquo praesenti vel praeterito; *Promissorium* quo sponsio de futuro firmatur.

Juramentum assertorium delatum, V. *Juramentum assertorium Voluntarium Oblatum*; ajánlott kötelező eskü, v. odaengedett eskü.

Juramentum assertorium necessarium revelatorium, kötelező, fölfelelhető eskü. Kelem. Inst. Jur. Pr. III. 208. *Juramentum Assertorium Necessarium* denuo ablit in *Revelatorium*, sub quo occulta aliqua circumstantia, secus non enodanda, manifestari debet; ac *Litis decisorium*, quod in vicem Probae Parti alterutri a Judge imponitur.

Juramentum assertorium relatum, V. *Juramentum Assertorium Voluntarium Oblatum*; visszaengedett eskü.

Juramentum assertorium voluntarium oblatum, önkéntes eskü, önként ajánlott eskü. Georch. H. T. IV. 154. Kelem. Inst. Jur. Pr. III. 208. *Juramentum assertorium Voluntarium Oblatum* dicitur, quod quis se deponere velle declaravit, *Delatum*, ad quod alterum provocavit, *Relatum*, si provocatus obligationem jurandi in deferentem retorsit.

Juramentum calumniae, iusiurandum patroni, se bona fide causam acturum esse; *patvarhít*. Germ. Eid vor Gefährde. Georch. H. T. IV. 162. az ügyésznek a Szent-Széki előtt leteendő patvarhíttel (*Juramentum Calumniae*) le kell lenni kötelezve. Jogt. Eml. T. III. p. 5.

Juramentum corporale, (Du C.) quod praestatur protenta manu tactis sive inspectis sacris Evangelis, cruce Dominica vel Sanctorum reliquiis admotis; *külszerű eskü*, *testi eskü*, *személyes eskü*. Szer. Not. p. 233: sacerdotis, qui deinceps promovebuntur ad beneficium, *iuramentum corporale* faciant de uxore non ducenda. Kövy El. 683: *Juramentum corporalis* depositio secundum formulam, quae ad finem Decretorum habetur. *Corporale* vocatur, quia penes actum corporalem elevationem scilicet duorum dextrarum manus priorum digitorum fit, viva voce. Moln. Patv. 28.

Juramentum credulitatis, hitelesítő eskü. Molnár Patv. 28. *Juramentum Credulitatis*, quod ad confirmandum alicuius testimonii vel facti veritatem . . . quis deponere solet.

Juramentum decretale, formula iuramenti lege constituta; *törvényszabta eskü*. Fej. Jur. Lib. 365. Molnár Patv. 28.

Juramentum diffessionis, tagadási eskü, visszaengedett eskü. Cod. Camb. Merc. 103. in plerisque ordinibus Cambialibus inductum est *juramentum diffessionis*, quo realitatis proba in Actorem retrahitur.

Juramentum explicitum, világos, egyenes eskü. Kelem. Inst. Jur. Pr. III. 207. *Juramentum* varias subire potest di-

visiones; est quippe 1., *Explicitum*, in quo directe ad Numen divinum, eiusque vindictam fit provocatio, ut in formula «sic me Deus adiuvet» vel *Implicitum*, quando talis expressa invocatio non adest, virtualiter tamen in formula adhibita latet, vel Creatura nominatur, in qua divinae perfectiones peculiariter reluctant e. g. iuro per animae Salutem, per Sanctam crucem.

Juramentum extrajudiciale, V. *Juramentum Judiciale*; a *törvényszéken kívüli eskü*.

Juramentum fidelitatis, hűségi eskü. Molnár Patv. 28. *Juramentum Fidelitatis*, quod ad servandum Principi fidelitatem . . . quis deponere solet.

Juramentum implicitum, V. *Juramentum explicitum*; nem egyenesen az Istent tanuul hívó eskü.

Juramentum in litem, ab actore praestitum iusiurandum; a *felperes által letett eskü*. Kövy El. 709. secus esset, si iam de damni realitate in genere et Actore eius aut qualitas ignoraretur, verum etiam in illo casu non secundum iuramentum Actoris, quod aestimatorium vel *Juramentum in litem* vocatur, sive sit de veritate, sive de interesse, sive de affectione, verum secundum limitationem Judicis refundi debet.

Juramentum judiciale, törvényszéki eskü. Kelem. Inst. Jur. Pr. III. 207. *Juramentum* varias subire potest divisiones quippe 1. . . 2. *Judiciale*, quod in iudicio deponitur et ad litem dirimendam aliquatenus refertur, *Extrajudiciale* in diversis aliis vitae humanae adiunctis usvenit: dum quis militiae auctoratur, publicum officium adit.

Juramentum iustitiae et pacis, quo reges ecclesiae iurabant se iuste et in pace recturos esse; az *igazság és béke esküje*. Passim in iure Hungarico.

Juramentum litis decisorium, V. s. *Juramentum necessarium*; szükséges, perdöntő, perthatarozó eskü. Georch. H. T. IV. 203.

Juramentum necessarium, kötelező eskü, kényszerített esküvés. Kövy El. 705. *Necessarium* Iudex imponit estque vel *revelatorium* quod illi, quem vel lex praesumit res alienas vel saltem sibi et aliis communes apud se habere vel ad quem devotio rei aut iure praesumpta possibilitas Devotionis probatur, imponitur eo fine, ut occulta res vel quantitas aut qualitas illius rescitur. Vel *litis decisorium*, quod in defectu probarum imponitur per iudicem et finit litem. Hoc si illi imponatur, qui praesumptione vel semiplene gravatur, vocatur *purgatorium*, si ille deponat, qui semiplene probat, *suppletorium*. Georch. H. T. IV. 157.

Juramentum promissorium, V. *Juramentum Assertorium*; ígéretes eskü. Tör. Tár. 1888. p. 696.

Juramentum purgationis v. purgatorium, V. *Juramentum necessarium* et *Juram. Suppletorium*; vádmentő eskü, tisztító eskü. Molnár Patv. 28. *Purgatorium*, quod ad expurgandum sese ab alicuius impetitione . . . quis deponere solet. Proj. Leg. Civ. 172. — Hajnik Perjog. 341.

Juramentum revelatorium, Text. v. s. *Juramentum necessarium*; fölfelelhető eskü. Georch. H. T. II. 400.

Juramentum Rhodale, iuramen-

tum a hebraeis deponendum, quod in certis stabilitatibus formulis fiebat; *zsido eskü*. In iure Hungarico.

Juramentum super terram, iuram. de terra depositum; *földre való eskü*. Hajnik Perjog. 316.

Juramentum suppletorium, pótló eskü, pótloló hit. Georch. H. T. III. 6. Kelem. Inst. Jur. Pr. III. 208. *Litis decisorium* *Juramentum*, quod communiter Actori ad complendum probam demandatur, *Suppletorium*, quod vero Ineato ad refutandum contra se iam pugnantem iniungitur, *Purgatorium* audit. Art. Diet. Pos. 43. Moln. Patv. 28.

Jurare ad caput in causam attracti, alperes fejére esküdni, föcsküt tenni. Ger. den Haupteid leisten. Hajnik Perjog. 314.

Jurassor, compositum ex: iuratus + assessor; *esküdt. Germ. Jurassor*, Stuhlgeschworne. Kass. Prax. I. 24. Comitatus habet suum Magistratum, cuius membra sunt . . . *Jurassores* seu *Adiuncti Iudicium Nobilium* et Assessores ordinarii passim salarizati et honorarii. Arch. Rák. IX. 38: cum tibi adiunctis *Judium* et *Jurassore* Cottus Strigon. Opin. Deput. 40. Száz. III. 67.

Jurateria, æ, officium munus iurati; *esküdt. tanács. Szilády Á. Irodrt.* Közl. VI. évf. I. f. 99. én 9 után elmentem a Personalis *Jurateriájára* s a Testimoniumaimat egy Júratusának általadtam.

Juraterius, pro: Juratorius, Jureiurando firmatus; *esküvel erősített, bizonyított*. Cod. de Sztára Vol. II. 47. Quod . . . per eosdem virtute et auctoritate *iurateria* confessum extitisset et relatum.

Jurates, is, pro: iuratus; *esküdt.* Quel. Sieb. I. 86. an. 1480. cum villico et aliis *iuratribus* loquebantur.

Jurati cives, *esküdt polgárok*. Ger. Geschworene Bürger. Hajnik Perjog. 87.

Juratoria cautio, Iuramento confirmata cautio; *esküvel megerősített jótállás*. Comp. L. I. D.: Similiter qui post *iuratorium cautionem* in iudicio non comparat: onnem *litis impensam* debet actori persolvere. Cod. Dip. Arp. Cont. 191.

1. **Juratus**, i, a latere causidici; *juratus*. Jókai Kárp. Z. 379. Adjunctusok vagy *juratusok*, segédek.

2. **Juratus**, i, civitatis senator; *városi tanácsnok*. Száz. VIII. 623.

3. **Juratus**, i, (Du C.) consul, scabinus; *város bírája*. Schwart. Scult. 48.

4. **Juratus**, sacramento adstrictus discipulus; *esküdt tanuló*. Bék. Debr. főisk. törv. 10. Az iskolaszék (sedes scholastica) élnoke rendesen a rector, fontosabb esetekben a curator; tagja meg a tanárok (professores) és ősi szokás szerint az esküdt tanuló (iurati).

Juratus agens aulicus, jur. procurator aulicus; *udvari hites ügyelő*. Tiszth. Ir. Molnár Patv. 65.

Juratus assessor, iudex iuratus; *esküdt. Hor. Mem. 644. Juratum Assessor*em contracte apud Hungaros Jurassorem.

Juratus montanus, bányaesküdt. Juriev. Jur. Met. 116. Quodsi vero declarationem hanc intra legalem 14. dierum terminum interponere Urburarius neglexerit, *Jurati montani* tempore ordinariiorem laborum fodinalium questionatum Metallifodinam intra octiduum ternis vicibus adibunt.

Juratus parochianus, Jur. territorii; *kerületi esküdt*. Faber. Jur. Met. 139. Quodsi hæc declaratio intra legalem terminum non fiat, Metallifodinae per *Juratos parochianos* reambulatio instituitur.

Juratus tabulae regiae, Notarius tab. reg.; *Királyi Táblának Jegyzője*. Georch. H. T. III. 102.

Jure perpetuo, literis donationalibus nobilium possessionum in perpetuum concessarum inseri solita formula. Georch. Ért. 133. De már a Nemesi fekvő jószágának (jus possessionarium) akár minemű örök elidegenítésére multhatatlanul megkívánja törvényünk, hogy nemesek először az az eránt tett felváltásba (fissio) ezen kifejezés *örökre (jure perpetuo, perennaliter)* nyilván beirattassék. Az adománylevelekbe a *jure perpetuo* kifejezéssel már 1430-ban szokás vala élni.

Jurgio, onis, *iurgium, rixa; perpatrar*. Cod. Dip. And. II. 382., 435. Quaecunque materia *iurgionis* fuisset exorta.

Juridicare, ius dicere; *bíráskodni, igazságot mondani*. Tör. Tár. 1887. p. 516. alter *iuridicando* praefuit.

Juridice, (Du C.) legitime; *törvényesen*. Magy. Tör. Tár. IX. 137. sibi *iuridice* pertinentem.

Juridicaliter, juridice; *törvényesen*. Fej. I. 166. videlicet postposita omni contradictione *iuridicaliter* perpetuo possidendam mediante pristalido inter eos Pozzano de genere Zah.

Juridicus, 3., forensis (Du C.) iuridicalis; *jogi*. Kass. Prax. I. Praef. ut prachabita Praxi *Juridica* ipsa etiam Praxis Politica compilaretur. Cf. Plin. 1., 3., 3. Cod. Theod. 3., 12., 7.

Juri-patronatus, ius patronatus; *véduri, kegyuri jog*. Arch. Rák. I. 6.

Juris militaris, juris peritus; *törvénytudó*. Reg. Vár. 369. (mittat.) *juris militarem*.

Jurisdicio, iudicium more pro: Jurisdiclio; *törvénykezés*. Veranes. II. 312. Quoniam nos Episcopatum istum Agriensem, simul cum omni sua *Jurisdictione* spirituali et temporalis Fidelis nostro Reverendo Antonio Verancio, alias Episcopo Quinqueecclesiensi... contulimus.

Jurisdiclio alta, (Du C.); *felső v. fenyítő törvényhatóság*. Pfahl. Jus. Georg. LXVIII. Jurisdictionem quidem *sanguineam* seu *criminales*, quam dicimus (*superiorem*, *altamque* vocarunt antiqui iuris periti, oppositam quasi priori, ideoque *bassae* compellatae) Dominus exercebat Banno Sanguinis gaudens.

Jurisdiclio bassa, V. *Jurisdiclio alta*; *alsó törvénykezés, alsó törvényhatóság*.

Jurisdiclio criminalis s. sanguinis, iudicium capitis; ius vitae et necis; *bírói, fenyítő hatalom*. Jogt. Eml. T. III. p. 75.

Jurisdiclio delegata, a iudice ordinario in alium translata jur.; *a rendes bírótól történt átruházás illetőleg kirendelés*. Kon. Egyh. 405.

Jurisdiclio feudalis, *hűbéri törvénykezés*. Vuch. Jur. Feud. 231. In causas feudales cognoscendi, decidendi et exequendi, *iurisdiclio feudalis* audit.

Jurisdiclio mandata, transmissione

vel mandato orta publica potestas; *megbízás vagy átruházás útján keletkező kormányhatalom*. Kon. Egyh. 404.

Jurisdiclio ordinaria, potestas ex ipso munere sacerdotali profluens; *bizonyos egyházhivattal állandóan egybekötött és magából a hivatalból folyó kormányhatalom*. (Nagy. rendes joghatóság). Kon. Egyh. 404.

Jurisdiclio quasiordinaria, quae tantum in peculiaribus occasionibus locum obtinet; *mely csak bizonyos körülmények közt jön létre*. Kon. Egyh. 405.

Jurisdiclio sanguinea, V. *Jurisdiclio alta*.

Jurisdiclio sanguinis, V. *Jurisdiclio criminalis*.

Jurisdiclio vicaria, mandato nixa publica potestas; *megbízáson nyugró kormányhatalom*. Kon. Egyh. 404.

Jurisdictionalis, (Du C.) ad iurisdictionem seu iustitiam pertinens; *törvényhatósági*. Art. D. 1840. p. 76.

Jurisdictionatus, i. iurisdictioni subiectus, domino subditus; *úri hatalom alatt levő ember*. Georch. H. T. III. 287. Kass. Jur. Civ. I. 79., 86. Kövy El. 530.

Juris-doctor, iuris consultus; *jogtudor*. Nagy. Jus. Trans. Sax. 2.

Jurispatronatus, us, V. *Juri-patronatus*. Epist. Proc. P. III. p. 189: vetusta *Jurispatronatus* nostri auctoritate. Veranes. II. 309.

Juris-studiosus, cultor iuris prudentie; *jogtanuló*. Nagy. Jus. Trans. Sax. 2.

Jurista, æ, iuris consultus, peritus; *jogász, jogtudós, törvénytudós*. Kass. Prax. I. praef. opus sub titulo *Stylare Juristarum latino-hungaricum*...

Juristare, (Du C. item movere.) V. *Judicio stare*; *törvény elébe állni*. Kass. Jur. Civ. I. 400. quippe an evocandus personaliter comparere et *iuristare* teneatur.

Juristatio, actus in iudicio comparendi; *törvényték elé állás*. Jogt. Eml. T. III. p. 354.

Juri statuere, litem movere, in ius vocare; *törvény elébe állítani*. Georch. H. T. IV. 232. és egyszerűen a téteményben részes (actui implicitus) jogbágyit is *előállítván (iuri statuendo)* maga feloldoztatik (absolvitur).

Juristatus, us, in ius vocatio; *törvény elé való állítás*. Georch. H. T. IV. 56. Jogt. Eml. I. 207. Kass. Jur. Civ. I. 40. Quoniam personae nobilitari prerogativa gaudentes non nisi penes legitimam Citationem in Jus vocari possint, consequenter illas *juristatus* petere penale esset et similis exceptio Causae condensationem necessario post se traheret, caveat sibi Auctor, ne in Actione sua Nobiles *juristatus* petat.

Juristatutio, V. *Juristatus*. Kass. Jur. Civ. 80. Ideo euperet Dominus admoneri curans praevia prae memoratorum Illustratiss. Vestrae Subditorum personali *Juristatutione* eosdem in singulativa 40 fl. efficiente violentiae poena, damni item causati refusione convinci.

Juristitialis, ad iustitiam pertinens; *törvénytiszti, perszüneti*. Kövy El. 652. Terminis non debet esse dies festus aut feriatus vel *Juristitialis*.

Juristitium, feriae iudiciales; *törvény-*

kezési szünet, törvénytnyugvás. Opinio. Deput. 31. Cum et Judicibus respirium et Paritibus ad conquirenda defensione media tempus concedi debeat, *Feriae* seu *Juristitia* inde ab antiquissimis temporibus invulnerant. Georch. H. T. IV. 109., 166.

Jurium director, actor causarum; *jogigazgató*. Jókai Rab. R. I. 5. A földes úr jogait megvédte a saját *«curium directoris»*. Ide sem kellett prócator.

1. **Jurulentus**, 3., liquidus; *leveses, hig.* It. liquidus, fluido. Gall. liquide fluide. Ger. dünn, flüssig. Cod. evang. T. I. p. 117: danda est opera... ut a cibis *jurulentis* et alvum lubricitate moventibus, abstineat.

2. **Jurulentus**, 3., ad ius, iusculum pertinens; *leveses való*. Irod. Köz. VII. 2. p. 211: panis *iurulentus*. Cf. Cels. 2., 18.

Jus activum, *cselekvőleges jog*. Molnár Paty. 32. Dicitur adhuc Jus alio modo etiam Jus Activum et Passivum. *Jure Activo* quis agere dicitur tunc, quando quis alterum mediante Actione sua, coram Iudice competente in Jus, seu quasi in debitum et auctori fiendam illi Legi, quae sibi ipsi militare videtur, satisfactionem vocat. *Jure Activo* agit active, quia est in acquirendo rei Actioni suae substrate et inclusa.

Jus ad rem, facultas, qua quis ad aliquid dandum aut perficiendum obligatur. Georch. H. T. II. 4. Kétféle pedig a vagyonra nézve való igazságunk: i. i. vagy a *sajátság* (proprietas) (ius in re) vagy a *számtartás* (ius ad rem). Az első egyedül a vagyonban gyökerezetlik p. o. az önnön sajátjával való szabad bánás: a második pedig oly tehetőséget (facultas) foglal magában, mely szerént valamely személy valamit adni vagy cselekedni köteleztessék p. eladott jószág árának követése.

Jus adgratiandi, ius veniam, impunitatem dandi; *kegyelmezési jog*. Ker. Nap. 94. belső titkos tanácsosok, kiknek adatott *jus adgratiandi*.

Jus advocatiae, *tegfelsőbb védelmi, kegyuri jog*. Schutzgerechtigkeits. Jos. Repr. 54. an. 1790: Si per Parochiarum Regulationem non aliud intelligatur, quam Jus, ut vocant, *Advocatiae*, sive Supremae Tutelae ac Inspectionis, quod... Reges Hungariae... adeo gloriose executi sunt.

Jus aheni, quo facultas datur vinum adustum coquendi; *üst jog*. Jogt. Eml. T. III. p. 524: jus venationis... et *aheni* solis hajdonibus... competit.

Jus albinagii, jus alienae personae bona hereditandi; *külföldi személy után való öröklési jog*. Fremdlingrecht. Törvt. Msz.

Jus allaturae, jus dotis; *hozománybeli jus*. Törvt. Msz.

Jus angariae, V. *Angaria* et *Jus Armandiæ*.

Jus archidiaconi, de quolibet homicida archidiacono pendenda pecuniae summa. (Se. marca argenti vel saltem usualis monete honorum denariorum in ecclesia Zagrabien.). Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 91. an. 1316: ex delictis vel desertis rebus homicide *ius archidiaconi* legitime exigitur.

Jus argentariae, Jus argenti fodendi. V. *Jus Armandiæ*.

Jus armandiæ, V. *Armandia*; *harcosok gyűjtési joga*. Vuch. Jur. Feud. 50. Ibi enim non nisi de iis regalibus sermo est,

quae Imp. Fridericus I. An. 1158. in campis Roncalicis contra nonnullas Italiae civitates sibi adseruit, ut *Jus armandiae*, *Jus viarum publicarum*, *Jus conductus*, *Jus fluminum publicorum*, *Jus argentariae*, *Jus monetae*, *Jus angariae* et *parangariae*.

Jus bannarium, ius domini terrestris molendinas etc. possidendi; *malomjog*. Bannrecht, Mühlenzwang. Pär. Páp.

Jus beneficiale, *hűbéri jog*. Pfahl. Jus. Georg. XI. Tam Superior quam Inferior Nobilitas vel libera erat nullo nexu praeterquam subditi erga imperantem adstricta vel serviebat et quidem aut *jure beneficii* (nach Lehenrecht) aut *iure Curiae* (nach Hofrecht, Ambachtsrecht) Priores Vasalli, posteriores Ministeriales vocabantur.

Jus cambiiale, *váltó törvény*. Germ. Wechselrecht. Georch. H. T. III. 134.

Jus cambiamentale, *Jus mercatorum*; *kereskedelmi jog*. Kass. Jur. Civ. Lex. 37.

Jus canonicum, V. *jus ecclesiasticum*. Törvt. Msz.

Jus canonisandi, *jus consecrationis*; *szentítélet jussa*. Törvt. Msz.

Jus capillare, *hajadonsági, hajadon jog*. Kövy El. 208. *Jus Capillare* consistit in habitatione, intertentione et emaritatione puellis praestanda. Ex illis bonis datur *Jus Capillare*, quae feminas quoad proprietatem non concernunt. Proj. Leg. Civ. 477. Georch. H. T. II. 486.

Jus cauponarium, *ius potulenta divendendi*; *italmérési jog*. Schwartz. Scult. 36.

Jus cavendi, quo res publica contra neforte ab ecclesiastica potestate imminencia damna sibi cavendi ius habet; *biztosítási jog*. Az államhatalom azon joga, mely szerint az egyházhatalomtól netalan eredhető sérelmek és az államra háramolható hátrányok ellen magát előleges intézkedések által biztosíthatja. Kon. Egyh. 124.

Jus censurae, *könyvezésgátlási s bírálati jog*. Ger. Censur. Cher. Jus. Eccl. 170. *Jus Censurae*. Quid vero melius ad id praestandum conducere possit quam *Officium* ita dictum *Censurae* non video, cum huius vigilantia et sollicitudo strenua quidem sed iusta ad omnia opera aut alias quascunque institutiones typis vulgatas aut vulgandas semet extendat et cuncta . . . fidei et moribus adversa castiget.

Jus civile, (Du C.) *polgári jog*. Kövy El. 7. Harum legum omnium complexus vocatur *Jus Civile*, quod vel totam Civitatem, formamque et modum Regimimis et publicae Administrationis vel vero Personas singulorum, eorumque res et Actiones respicit; prius vocatur *Jus publicum particulare*, posterius *Jus Civile privatum*. Hoc bifariam abit, cum enim de rebus acquirendis, defendendis alienandis agit, *Jus Civile in Specie*, cum vero in puniendis delictis versatur, *Jus Criminale* appellatur.

Jus compensationis, *kárpótlási jog*. Cod. Camb. Merc. 44. *Jus Compensationis* est facultas Mercatoribus et Creditoribus Cambialibus competens, Debitum a Credito subtrahendi ita ut, quod praetensionem excedit, illud Creditori reddi et, quod praetensionis deest, a Debitore exigi possit.

Jus conductus, *ius conducendi*. V. *Jus armandiae*; *bérhadási és verési jog*.

Jus convenandi, *együtt vadászati jog*. Vuch. Jur. Feud. 52. Qui iure venandi investitus est, gaudet I. iure hoc privative utendi et fruendi, neque praesumitur cumulative concessum, ideo domino nec *ius convenandi* nec *praevenandi* competit, nisi id sibi reservasset.

Jus Coronae, *ius*, quod sacra Regni corona ad quaedam bona habet perpetuo possidenda ita, ut ea neque Regibus quidem integrum esset alienare; *koronajog*. Batty. Leg. T. II. 339. an. 1238.

Jus in corpore, V. textum sub *usus-fructus*; *személyhez kötött jog*.

Jus criminale, *bűntető jog*. Project. sanct. Crim. P. I. Art. I. §. 1: *Jus criminale* est complexus illarum legum, quibus modus et mensura delicta publica cognoscendi, dijudicandi et puniendi praescribitur.

Jus eudendae monetae, *pénzverés joga*. Numi Hung. 157. *Jus eudendae Monetae* omni tempore exclusivam regum praerogativam constituit, quam tamen ii speciali eatenus indultu integris communitatibus ac privatis etiam ad certum tempus conferre vel elocare solebant; sic civitas Cassovia A. 1458., 1521. etc. Posenium A. 1430. Nagybánya A. 1468. *ius monelandi* in gremio suo per unum et plures annos elocatum obtinuit.

Jus cuniculare hereditarium, *altárna-jog*. Besztb. Lev.

Jus curiae, *udvari jog*. Pfahl. Jus. Georg. XI. Tam Superior quam Inferior Nobilitas vel libera erat, nullo nexu, praeterquam subditi erga imperantem adstricta, vel serviebat, et quidem aut *iure beneficii* (nach Lehenrecht) aut *jure Curiae* (nach Hofrecht, Ambachtsrecht) priores Vasalli, posteriores Ministeriales (Ambachtsleute, Ministerialen, Dienstmänner) vocabantur.

Jus decem personarum, *ius*, quo significabatur magnatum, nobilium, antistitum ecclesiarum iuramentum tantum valere, quam decem iuramenta aliarum personarum; *tíz személy joga*. Werbőczy P. II. §. 40.

Jus decimandi, (Du C.) *ius percipiendi decimas*; *tizedjog*. Zehntrecht. V. *Feudum decimarum*.

Jus deportus, qui officii magistratu carentis redditus, pecunias in suum usum convertit; *az üresedésben levő javadalmának élvezhetési joga*. Pär. Páp.

Jus depositionis, alias *jus stapulae*, seu deponendarum mercium; *áru megállító jog*. An. Sc. II. 409.

Jus descensus regii, *ius regi concessum ubique hospitio utendi*. Passim in iure Hungarico; *király megszállási joga*.

Jus detractus, *elköltözési adó, levonási adó, levonati jog*. Opin. 1810. de praetensione hereditatum in exteris oris et inde profluente *iure detractus*. Pfahl. Jus. Georg. 150. Quoad *Jus Detractus* ad postulatam oppidi Mosony reliqua inter illud quoque — ut a substantiae Subditorum extra regnum migrantium singulis florenis 6 cruciferi, ad aliam vero provinciam intra regnum concedentium singulis fnis 3-xri titulo *Juris Detractus* (Abfahrtsgehd) solvantur. Törvt. Msz.

Jus devolutionis, *kötelesség teljesítésére felszólíthatási jog*. Cher. Jus. Eccl. I. 460. Ex iure hoc porro fuit Pontifici aliud convenire *ius* nempe *Devolutionis* supre-

mum, quo Episcopus ab officio suo deficientes, si caeteri Praelati, ut metropolitae, primates et patriarchae, quorum est officium his defectibus consulere vel nolint vel nequeant commissas suplere negligentias, ad muneris sui explicationem revocare et stringere possit.

Jus divisionarium, *ius bona etc. dividendi*. V. s. *Divisionarius*; *osztathatási jog*.

Jus dominii, *dominium*, auctoritas rerum; *birtokjog*. Inst. Jos. II. p. 30. §. 79: Si rem suam ex Massa *iure Domini* vindicandam haberent.

Jus ecclesiasticum, *Jus vinum*, *Jus sacrum*; *egyházjog*. Kon. Egyh. 3.

Jus electionis, *választási jog*. Vuch. Jur. Feud. 130. *Jus electionis*, Germanis Kührrecht dicitur Kühren, idem ac eligere iuxta proverbium: maior dividit, minor eligit, in divisione feudi non obtinet.

Jus emphyteoticum, *utile dominium*; *haszonélvezetési jog*. Erbpachtrecht. Eszt. Okm. p. 152. (Pempflinger Judex Pestinensis 1494): quod . . . Urbanus in vita sua utile dominium sive *Jus emphyteoticum* . . . dedisset.

Jus expectationis, *ius in bona aliquis defuncti haereditas more*; *várandsági jog*. Def. bon. p. 20: Nec illa eorum Hungariae ferunt, quae de familiarum proprietatibus et fidei commissorum speciei fingis . . . quum ejusmodi *jus expectationis* in Hungaria locum non habeat.

Jus facere, *sententiam ferre*; *igazságot szolgáltatni*. Fjp. Szám. p. 89. an. 1388: fecimus unum *ius* inter eos.

Jus feudale Saxonum, *Szász hűbérjog*. Vuch. Jur. Feud. 17. II. *Jus feudale Saxonum*, efficit partem secundam Speculi Saxonici, circa initium saeculi XIII. cognitum, eius compiler nominatur Epko a Repkov.

Jus Flandrense, *Jus Teutonicum*, quo fruebantur Saxones in Transylvania, complectebatur in 1. Personalem libertatem. 2. propriam jurisdictionem et liberam eligendi magistratus potestatem. 3. Censum s. Martini (Königspfenning) in recognitionem terre in denariis solvendum. 4. Exemptionem a jure feudali proprio et obstrictionem ad jus vulgo *Mannrecht* dictum. 5. Decimas solvendas. 6. Jura personalia omnibus colonis paria. 7. Flandrensiu commercium atque venditionem panis, carnis et cerevisiae sine tributo. 8. Jus utriusque sexus hereditarium. Jus. Fland. p. 5., 6. 15., 20., 22., 23., 31.

Jus fluminum publicorum, quo fluminum usus conceditur V. *Jus armandiae*; *az országos folyók használatási joga*.

Jus forestale, *ius silvaticum*; *erdészeti jog*. Nagy. Jus. Trans. Sax. 2.

Jus gladii, *ius vitae et necis*; *pallos jog, fővesztő hatalom*. (Georch.) Kov. Form. St. LV. Nr. 186. A. 1535. Patibularis p. 125. a *Jus gladii, vitae, palorum* dat Rex. Jogl. Eml. T. II. p. 417. Moln. Patv. 27.

Jus hypothecae, *ius pignoris capiendi*; *zálogjog*. Ger. Pfand-Recht. Instr. Jos. II. p. 30. §. 79: si Actiones eorum *jure hypothecae* in re immobili ad obstratum spectante muniat essent.

Jus immansionis, *megmaradás joga*. Proj. Leg. Civ. 195. Jam Deputatio Regnicolaris per Art 67: 1791. exmissa *ius*

immansiois Bonis maritalibus Viduarum eo restringendum existimavit.

Jus impignoraticium, impignorationis, V. Jus *Hypothecae*; *zálogjog*. Magy. Tör. Tár. XI. 158. XVIII. 394.

Jus in re, facultas libere disponendi cum suis possessionibus; *vagyoni jog*. V. s. *Jus ad rem*; *vagyonnal való szabad bándás*.

Jus incolatus, ius incolendi; *lakhatóság, lakosság joga*. Ger. Incolatsrecht. Kass. P. P. I. 230. Continuata decem annorum commoratio *ius incolatus* non tribuit.

Jus inscriptitium, donatio; *adományjog*. Nill. Symb. 637: bona . . . *jure inscriptio* possessa.

Jus inthronisticum, V. *Cathedraticum*, Cher. Jus. Eccl. I. 188. Ex hoc iure, quod Justinianus *inthronisticum*, Julianus *cathedraticum* compellavit, originem traxisse Annatas censent.

Jus libripondii, *mérlegjog*. Kass. P. P. II. 282. *jus libripondii* seu legale et authenticum pondus et mensuras quasvis servandi.

Jus ligatum, az *igazságsz törvényes kereszténéték megtöltésé*. Pár. Páp.

Jus vel honor listrae, quo patronus nomen suum parietibus templi inscribit aut arma gentilitia ibidem suspendit; *a kegyúr joga a templom falaira nevé felírati s családézimerét felfüggeszténi*. Kon. Egyh. 193.

Jus macelli, ius artem laniariam exercendi; *mészársági jog, húsvágási jog*. Schwart. Scult. 36.

Jus vulgo Mannrecht, dictum: quo ad defendendam patriam Saxones obstringebantur. Jus Fland. p. 21. ad *jus vulgo Mannrecht* dictum obstringebantur suis comitibus banderio praefectis eoque magis servire se sua que omnia armis tueri . . . quo magis in Ultrasylvania infidelium incursionibus aditus parerent.

Jus metallicum, *bányajog*. Juriev. Jur. Met. 2. Illae proinde leges in Civitate, quae determinant jura et obligationes circa culturam Metallicam, dicuntur *Leges Metallicae*. Ipsa vero Scientia jura et obligationes circa culturam metallicam sistens, Scientia Juris Metallici vel *Jus Metallicum* nuncupatur. Practica autem harum legum Scientia Jurisprudentia Metallica audit.

Jus metallicum publicum, *privatum*, *országos, magán bányajog*. Faber. Jur. Met. 6. Aliud *Jus Metallicum publicum*, aliud *privatum*. Illud iura Imperanti intuitu Culturae Montanae competentia; hoc, iura et obligationes privatas respectu eius intercedentes complectitur, quod in *Civile* et *Criminale* subdividi potest.

Jus metallicum Saxonium, Juriev. Jur. Met. 16. 3-o. *Jus Metallicum Saxonium* Posteaquam Coloniae Saxonum Saeculo 12 colendarum fodinarum causa in Regno Hung. concessissent, nullumque Jus Metallicum apud Hungaros invenissent, legibus metallicis Saxonibus uti coeperunt: Hinc originem traxerunt complura Statuta et consuetudines Metallicae civitatum Montanarum.

Jus metallicum universale, *általános bányajog*. Faber. Jur. Met. 6. Quod ad universum territorium se extendit, *Universale*, quod dumtaxat ad eius partem par-

ticulare, vicissim: quod ad omnia culturae Montanae obiecta se extendit, *Generale*, quod ad quaedam dumtaxat *Speciale* est; quod pro obiecti diversitate in *Fodinale* (Grubenrecht) *Ustrinale* (Hüttenrecht) et *Sylvanale* (Waldrecht) *Lotoriale* (Waschrecht) dividitur.

Jus molarum, ius molam exercendi; *malom-, őrlési jog*. Schwart. Scult. 36.

Jus monetae, *monetarium, monetandi, monetationis*, ius eundem Monetae; *pénzverési jog*. Numi Hung. 157., 164.

Jus montanisticum, (Du C.) ; *bányajog*. Faber. Jur. Met. 4. Quaevis Occupationes circa haec obiecta Cultura Montana (Bergbau) et Jus, quod intuitu eius obtinet, *Jus Metallicum* appellatur, *Jus Montanum* rectius (ut a Jure Montano vineali, cum quo illud ignorantia nonnunquam et malevolentia confudit, discernatur) *Montanisticum, Minerale, Metallurgicum*, Synonyma sunt.

Jus montanum, ius portorii vini colligendi; *hegyvám* (szőlő). Georch. H. T. I. 239.

Jus moratorium, *halasztási, késleltetményi jog*. Juriev. Jur. Met. 93. Proprietarius Cuniculi hereditarii seu Cunicularius hereditarius non tantum labores metallicos . . . incoare tenetur, verum etiam Cuniculum infra designatas metalli fodinas secundum Planum elevatum aequaliter absque interruptione continuare et cuniculum in bono permeabili statu . . . conservare tenetur; occurrentibus autem gravibus impedimentis, debet *Jus Moratorium* impetrare (quod uno anno et die valet) cum onere intra hoc quoque tempus laborem cunicularem una orga protendendi item structuram Cuniculi conservandi.

Jus mortuarium, (Du C.) Jus, quod sibi olim in bona defunctorum attribuebant Parochi, V. s. v. *Bona Meyerdingia*; *haláltáni jog*.

Jus municipale, Text. v. *Jus positivum*; *helyhatósági jog*.

Jus neoadquisticum, *új szerzeményi jog*. Proj. Leg. Civ. 171. Pro legitimo titulo Donationis contra deficientis Congenerationales, in possessorio donationum bonorum constitutos, non sufficit hoc probare, quod idem, eiusve antenati post Convictionem neo-adquisticam, per Regiam Maiestatem propter deperditam iniuria temporum litteralia instrumenta, ab omni Fisci Regii, titulo, et jure *neoadquistico* ad praedicta bona formata praetensione absoluti fuerint.

Jus neoquisitum, V. *Jus neoadquisticum*. Kuk. Jura I. 370: *iuris neoquisiti* exerceat tyrannidem.

Jus novales exigendi, *írtrány jog*. Vuch. Jur. Feud. 55. Si ius decimandi indefinite concessum sit, non praesumitur vasallo esse *ius datum novales exigendi*, nisi concessio huius iuris probetur.

Jus obstagiorum, ius mutuo cavendi; *magalekötelezés joga, kölcsönös jótállás joga*. Új. Magy. Muz. III. 180 A. helység tagjai egymásért felelősök voltak büntettdolgaiban, mint azt a régi izraelitáknál, Indország régi lakóinál, Németországban s nálunk is az Árpád házbeli királyok alatt találjuk *Jus obstagiorum*.

Jus opificiarium, ius opificium exercendi; *mesterség üzési jog*. Schwart. Scult. 40.

Jus polorum, Text. v. s. *Jus gladii*; *karóhaházás joga*.

Jus passivum, *szenvedőleges jog*. Molnár Patv. 32. *Jure Passivo* autem agit is, qui dicto modo in Jus et actionem vocatur. *Jure passivo* agit passivus, quia Actoris impetitionem et Actionem patitur et regulariter versatur in amittendo vel aliquid patiendo.

Jus patronatus, *patronusi jog, kegyúri jog*. D. Ráczk. p. 8. 1428: *Jus patronatus* Regium in ipsos Judicem, Cives, Hospites et Incolas nostros penitus transferebant . . . damus . . . facultatem . . . semper toties quoties opus erit, personam idoneam in Sacerdotio constitutam litteratura sufficiente . . . in Plebanum eligere . . . possiut Episcopo Diocesano pro recipienda et habenda Canonica confirmatione praesentandum.

Jus personale, *ad rem, Jus reale*, *in re*, (Du C.) V. s. *Jus ad rem et in re*. Faber. Jur. Met. 6. Jus in rem absque respectu personae competens *in re*, seu *reale*, quod vero personam obligat *ad rem* seu *personale* vocatur.

Jus pignoris seu hypothecae, *záloghatási jog*. Pfandungsrecht. Cod. Camb. Merc. 44. *Jus pignoris seu hypothecae* in eo consistit, quod Creditor Cambialis pro casu eo, si Debitum Cambiale eidem in praefixo termino non solvatur, pignus in securitatem acceptum, judicialiter aestimari curare, ac pendente etiam Concursu dividere sibi que ex eo satisfacere possit.

Jus placeti, quo decreta papae et episcoporum summa potestas regni examinat; *kir. tetszvényjog*, mely szerint a polgári főhatalom a római pápa s püspökök rendeleteit, zsinatok végzéseit megvizsgálhatja. Kon. Egyh. 124.

Jus pontificium, ius ecclesiasticum a pontifice emanatum; *pápától eredő egyházjog*. Kon. Egyh. 3.

Jus positivum, (Du C.) quod ab eius auctoritate pendet, qui illud statuit; *helyhatósági, szerzett, határozati jog*. Werbőczy 15. Ubi advertendum, quod ius civile duplex reperitur. Quoddam commune et est illud, quod in libris iuris civilis habetur: et istud non potest condere nisi Imperator, quoddam vero privatum, quod etiam Jus Municipale vel Statuarium dicitur. *Jus autem Municipale* est *ius positivum* alicuius loci ita dictum, quod in illo dumtaxat municipio id est oppido ac loco servetur. Idem et *Jus Statuarium*, ut praedictum est, appellatur.

Jus possessionarium, *jogos birtok, birtokjog*. Pfahl. Jus. Georg. LVIII. iure hereditario seu perennali, ut dici solet, *terras (jura possessionaria* seu bona nunc vocata) possidere possit. Art. Diet. Pos. 38. Proj. Leg. Civ. 293.

Jus postale, ius cursus publici; *pósta-jog*. Nagy. Jus. Trans. Sax. 2.

Jus praemonitionis, *elővásárlási jog, vételésiassági jog*. Vorkaufsrecht. Pfahl. Jus. Georg. LXVIII. Coloni novi aequae dominii utilis iure casus, agros et prata extirpata subactaque tenuerunt libere adeoque de illis ut Scultetus ipse disponebant, sed tamen ad huius et vicinorum, quibus ius *praemonitionis, protimiseos*, competeat, consensum erant restricti, dum migrantes illa vendere volebant.

Jus praesentandi, *papajánlási jog*. Vuch. Jur. Feud. 55. *Jus patronatus* in se com-

plectitur *ius præsentandi* sæpe et *ius advocatiae*, tum omnia iura honorifica et utilia cum iure patronatus nexa.

Jus prævenandi, V. *Jus convenandi*; *előző radászati jog*.

Jus privilegiale, privilegio concessum ius; *kiváltsági jog*. Törvt. Msz.

Jus processionalis, V. *honor processionalis*; a *kegyurnak diszmenettel való fogadtatása*. Kon. Egyh. 193.

Jus protimiseos, V. *Jus praemtionis*. Vuch. Jur. Feud. 184. Feudo consentiente domino adeoque licite certo pro pretio alienato, iure communi, cum domino tum successoribus feudalibus competit *ius protimiseos*, Vorkaufsrecht, seu *ius feudum*, idem pretium offerendo præ alio emtore acquirendi, tum *ius retractus*, Abtrieb, Lehensinstand seu *ius feudum* venditum et traditum vi *iuris protimiseos* eodem pretio soluto, a possessore repetendi.

Jus proximioritatis, Text. v. sub *proximioritas*; a *közelebbi rokonság joga*, *előjog*.

Jus publicum particulare, V. s. *ius Civile*.

Jus quartalitiūm, sic dictum a quarta puellari; *leánynegyedjog*. Werbőczy 182. Ubi scias: quod *ius Quartalitiūm* est ius possessionariorum, puellis et mulieribus de bonis ac iuribus paternis hereditariis in signum parentele propagationis non perennali vel hereditaria, sed redemptibili lege conditioneque deputatum.

Jus reale, V. *Jus in re*. Törvt. Msz.

Jus regale, Urbura q. v.; *királyi haszonvétele*. Batty. Leg. III. 496. an. 1351: *Jus Regale* seu Urbura. Georch. H. T. II. 244.

Jus regale minerale, proventus regius a mineris; *bánya regale*. Faber. Jur. Met. 33. *Jus Regale Minerale* subterraneum consistit in iure mineras in territorio Civitatis exquirendi, colendi et de iis pro arbitrio disponendi.

Jus regalium, 1. *Jus donationis*, 2. *ius fructu bonis vacantis episcopatus*; 1. *királyi javadalomadóhoz jog*, 2. *királyi javadalomhasználati jog* (dum vacat episcopatus). Nagy Hier.

Jus regiarum portarum, ius tributum de sic dietis portis exigendi; *kir. kapu (portalis) adó joga*. Kuk. Jura I. 126. an. 1337: quod . . . nos . . . nullam collectam . . . præter *ius regiarum portarum*, quod tributum appellatur . . . exigere valeamus.

Jus regressus, *visszkereseti jog*. Regressrecht. Törvt. Msz.

Jus repressalium, ius talionis, clarigatio; *sajátbírság jussa, szemet szemért*. Törvt. Msz.

Jus retardatus fodinalis, *bánya-hátralék behajtására szolgáló jog*. Juriev. Jur. Met. 33. — 4-o *Jus Retardatus fodinalis*: vi huius iuris partes fodinales retardatae i. e. tales, quarum in cultum necessarios sumtus per tempus 12 hebdomadarum subministratos, Proprietarius Urburariatus refundere negligit.

Jus reservatum et non reservatum, ius, quod sibi rex reservavit aut non reservavit; a *királynak magának fenntartott v. fen nem tartott joga*. In iure Hungarico.

Jus retentionis, *visszatartási jog*. Cod. Camb. Merc. 44. *Jus retentionis* est facultas Mercatori extra Concursum Creditorum competens, ex meritis morosi Debitoris in *Commisum* datis aut alio modo ante emergens Fallimentum et apertum concursum ad se pertractis sibi satisfaciendi ita, ut præsentiones suas coram Iudicio cambiali liquidet.

Jus retractus, V. s. *Jus protimiseos*; *visszavonási jog*. Fej. Jur. Lib. 311.

Jus revocandi feudum, a *hűbért visszakövetelési jog*. Vuch. Jur. Feud. 184. III. Competit agnatis et cognatis in feudis femininis, ob alienationem feudi, absque eorum consensu susceptam, *ius revocandi feudum* etiam adversus dominum, simul ac successio ipsis actu delata est, seu *ius feudum* in ipsorum præiudicium alienatum, iure delatae successionis vindicandi a quolibet eius possessore.

Jus robotarum, ius operæ subditorum utendi, ius conducendi operas; *jobbágyi munkavétel joga*. Törvt. Msz.

Jus rotæ, Text. v. s. *Jus gladii*; a *kerékbetörés joga*.

Jus sacerdotale, V. *Jus patronatus*. Cod. Alv. I. 9. Hogy a *ius patronatus* sive *sacerdotalét* Erdélyben erigálni nem igyekszik.

Jus salinale, *ius salis fodendi et vendendi*; *sóbányászati jog*. Nagy. Jus. Trans. Sax. 2.

Jus senioratus, *idősbégségi jog*. Vuch. Jur. Feud. 140. Ab ordine succedendi, qui senioratus vocatur, differt *ius senioratus*, vi cuius senior de familia iura familie communia e. g. prodominium, *provasallagium*, beneficiorum collationem, exercet.

Jus sicciale, *Jus Siculorum* (in Transilvania); *székegyjog*. Hajnik Perjog. 127.

Jus spatæ et sanguinis, V. *Jus gladii*.

Jus stapulæ, ius merces ad tempus deponendi; *árú megállító jog, idegen áruval való kereskedhetési jog*. Ger. Stapelrecht. Numi Hung. 20. illi in vestigium privilegialium Caroli devenerint, quibus eis libertatem deponendarum mercium seu *Jus Stapulæ* confert. Szirm. Glos. 178.

Jus statarium, (iudicium militare) ius exemplo capitis damnandi; *rögtönbüntetési jog*. Törvt. Msz.

Jus stillicidii, *Jus subgrundii* construendi; *eszterha csurgó törvénye*. Tisztb. Ir.

Jus stolæ, *Jus stolam* ita dictam exigendi; *egyházszolgálati jog, papibérjussa*. Nagy Hier.

Jus ad successionem in feudo prætendendi, *hűbéri örökösödésre való jog, követelési jog*. Vuch. Jur. Feud. 184. Descendentibus proin primi acipientis competit I. *Jus ad successionem in feudo* et quidem iuxta præscriptum successionis ordinem II. *Jus prætendendi*, ne possessor feudi, feudum citra illorum consensum alienet aut ultima voluntate in eorum præiudicium disponat.

Jus successorium, ius hereditatem adeundi; *öröklési jog*. Pesty Ször. III. 120.

Jus superficiei, *földbérleti szerződés*. Pfahl. Jus. Georg. 28. quod Nexus Subditæ legalis non possit ad Emphyteusin referri. Sed nec ad Locatum Conduatum Perpetuum

(Erbpacht) nec ad *Jus Superficiei* (Bodenzincontract).

Jus supremæ inspectionis, quo summa potestas regni acta omnia ecclesie cognoscere nititur; *főfelügyelési jog*, mely szerint a polgári főhatalom az egyháznak egész eszelekvőségéről kellő tudomást szerezni törekszik. Kon. Egyh. 124.

Jus teloneum, ius de meritis portorium exigendi; *vámjog*. Passim in iure Hungarico.

Jus Teutonicum, V. *Jus Flandrense*.

Jus totum et omne, *ius litteris donationalibus*, quibus a rege aut Palatino possessiones in perpetuum donantur, inseri solita formula. Georch. Ért. 142. Épen olyan az örök elidegenítésben a *nullum jus sibi reservando* közbevetés, valamint a *Királyi* vagy *Nádori* adományban a *totum et omne jus* közbevetésnek mellesleg lett hozzá kapcsolása.

Jus Transilvanico-Saxonicum, *erdélyi szászjog*. Nagy. Jus. Trans. Sax. 5.

Jus tutorium, *ius tutoris*; *gyámjog*. Art. Diet. Pos. 20. usque tempus Minorennitatis . . . Regnum hoc et Partes eidem annexas *Jure Tutorio* et Paterno Nomine gubernabit.

Jus universale patronatus, *egyetemes kegyúri jog*. Passim in iure Hungarico.

Jus vinaceum, sorbitio vinea, inseculum vineum; *borleves*. Gall. jus. Bene Med. II. 293. *ius vinaceum* cum vitello ovi.

Jus virtuale, vel *Successorium*, *Successio operativa*; *ősi javakhoz várandó örökösödés*. Georch. Ért. 36.

Jusculista, æ, discipulus pauper, qui vieti (iuseulo) gratuito in collegiis, præsertim canonicorum conventibus, erga nonnulla servitia præstanda, præbito, vitam sustentabat. *Jaskulista*. Passim.

Jusculum, *ius juris*; *leves*. Brühle. Reg. Turm. Præf. I. 11. Jusculum, carnem bubulam, obsonium porro sic dictum ephipiatum (gesatteltes Gemüß) suppeditare obligatur. Cf. Cato R. R. 136.

Jusculum casearium, ius cum caseo præparatum; *domika, turós leves*. Ger. Käse-Brühle. Pär. Páp.

Jusiuratio, iusiurandum; *eskü*. Fej. I. 270. præstito *iurisiurationis* sacramento.

Jusquianus, pro: hyoscyamus Schlæg. 890. viskianum; *belénd*. Ger. Bilienkraut. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 117.

Jussiliter, ad iussum; *felszólításra*. Fabr. Urb. 136. an. 1509: Ex literis . . . testimonialibus . . . *jussiliter* . . . scriptis . . . dilectum.

Jussivus, 3., imperativus, quo iubetur; *parancsoló*. Schröer Synt. 84.

Justa, æ, (Du C.) mensura liquidorum species, quasi iusta mensura, quantum cuique sufficit potus subministrans; sextarius; *ejtel, ejtely, iteze*. Ger. Halbe. Arch. Rák. VIII. 358. vacca mulgibiles seniores, a quibus ab una quaque præstat Allodiatrix *justas* butyri viginti. Tör. Tár. XX. 127. Pär. Páp. Thök. Diar. II. 64: Husz iteze vaja, *justae* 20. Schlæg. 1119. Pr. Pr. 567. Besztb. Levit.

Justare, (Du C.) metiri, conferre ad modulum; *megmérni, hitelesíteni*. Ger. cime-

tiren. Ijub. Mon. Jur. P. I. V. III. 473. tencor ire . . . ante vindemias ad mensurandum sive ad *iustandum* omnes *finacios* et 357: *iustando* mensuras.

Iustatim, per sextarios; *itezenkint*. Ger. Halbe-weise. Kass. Jur. Civ. I. 35. Homines per totum anni decursum Vinum et alios Spirituosos Liqueores exposita adeo in signum liberæ educationis hædera *iustatim* epocillare ac distrahere . . . velint. Magy. Jogt. Eml. I. 482.

Iusticia, æ, ius, æquitas; *igaz*, *méltá-nyosság*. Fjp. Anon. 8a: propter amicitiam Salani ducis vestri peto de mea *iusticia* unam particulam, propter pecora mea, (a magam igazából etc.)

Iusticiarius, us, (Du C.) officium, dignitas iudicis; *birói hivatal*. Luc. Regn. Dalm. 164. Ricardus de monte Nigro a *Iusticiario* terræ laboris amovetur.

1. **Iusticiarius**, (Du C.) iudex V. s. *Protoforestarius*; *jogtiszt*, *jogbíró*. Uj Magy. Muz. III. 200. Nos non faciemus *iusticiarios*, constabularios etc. Kass. P. P. II. 344.

2. **Iusticiarius**, i, qui mensurat vasa, pondera; qui confert ad modulum (Du C. al. s.); *mértékvizsgáló*, *kiigazító*, *hitelesítő*. Ijub. Mon. Jur. P. I. V. III. 473.

1. **Iustificare**, (Du C. 3.) iustum declarare, purgare, absolvere; *igaznak itélni*. Rit. exp. ver. O: Castrenses . . . impeccerunt quemdam . . . dicentes, quod conceives essent eorum. Illi autem dixerunt se esse liberos et genere Ruthenos et adduxerunt defensorem libertatis sue Chedur genere Rutenum . . . Chedur itaque portato ferro *iustificatus* est. Probavit illos liberos esse. Ibidem: F. 3. — Hajnik. Perjog. 257. Cf. Coripp. Laud. Justiniani. 2 fin.

2. **Iustificare**, alias passim: *expedire*, defendere; *igazságosan megvédelmezni*, *jót állani*. Kub. C. Arp. I. p. 87. (Capitulum Chasmense an. 1272): Obligaverunt . . . se . . . venditores, quod si quis vel qui, pro ipsa terra aliquam fecerit questionem . . . ipsi propriis laboribus et expensis ipsam terram . . . *iustificare* teneantur.

3. **Iustificare**, Hungaricus idiotismus in ordinem redigere, extricare (Du C. al. s.); *elgazítani*, *igazolni*. Batt. L. T. II. 254. an. 1463: Tunc . . . Banus rem querens *iustificare* iudicavit.

4. **Iustificare**, iudicare (Du C. al. s.);

itélni, *ítéletet hozni*. Urk. Sieb. II. 369. an. 1374. plebem . . . *iustificavimus* . . . et ipsis . . . territorium . . . adiudicavimus.

Iustificatio, (Du C.) satisfactio, purgatio; *igazulás*. Rák. Ön. p. 34. Cf. Salvian. Avar. 3., 2.

Iustificatorius, 3., iustificans; *meg-igazuló*, *büntelenítő*. Kövy El. 454. Ad pœnam calumniæ effugiendam inseri solet hæc cautio seu clausula *iustificatoria*: defalcatis defalcandis. Kass. Jur. Civ. I. 40. Kov. Form. St. CXLIX.

Iustificatrix, V. s. *Propiciatrix*; *elégítélt adó*. Cf. Tertull. adv. Marc. 4., 36.

Iustitia attributrix, *tulajdonító igazság*. Nagy. Jus. Trans. Sax. I. iustitia recte in *expletricem* et *attributricem* dividitur. Illa est, quæ cuique tribuit, quod iure perfecto debetur; hæc est, quæ cuique tribuit, quod voluntatis et officii magis est quam necessitatis.

Iustitia correctiva, iustitia ultrix; *büntető igazság*. Vern. Met. II. 282. V. *Correctivus*.

Iustitia expletrix, V. s. *Iustitia attributrix*; *osztó*, *teljesítő igazság*.

Iustitia feudalis, (Du C. Just. feodi); *hübéri igazság*. Vuch. Jur. Feud. 165. Complexus iurium et obligationum vasallo e nexu feudali fluentium *iustitia feudalis*, Lehengerechtigkeit, audit.

Iustitia publicæ honestatis, e consumo matrimonio enatum impedimentum novi matrimonii. Georch. H. I. T. 131. mert ha az eljegyzéshez vagy esküvéshez az elhálás is hozzájárul, már akkor nem sógorodás, hanem valóságos sógorodás támad. Innét eredett ama akadály, melyet az Anya-szent-egy-ház Törvénytudói *iustitia publicæ honestatis* azaz: a közbecsület igazságának neveznek.

Iustitia Regis, 1. iurisdicatio Regis, 2. proventus Regii. *Iustitiam regis iudicare*, in nomine Regis iudicare; 1. *királyi törvényszék*, 2. *király jóvedelme*. Batt. Leg. T. II. 75. an. 1057: Barones, qui in suo tempore *Regis iustitiam iudicaverunt*. Diss. de Ferr. Cand. §. 63. Constitutis vero ita in hoc iudicio locis et personis Iudices hi iterum duplcis ordinis erant, hinc Ecclesiastici, hinc seculares. Illi fuere Episcopus aut Presbyter eius vicarius; hi delegati personam regis aut Magistratus representantes. Apud cæteras gentes *Iustitia Regis* sive *Iustitiarius* ad-

fuit, qui velut Præfectus prætorio aut Pro-Rex regias illo ævo vices in causis variis agere solebat.

Iusticialia, ium, res iudiciaria; *igazságügy*. Kass. Prax. L. 37. in iudicialibus et *iusticialibus* medio Taverniei vel Personalis Præsentiae Regiæ in Iudiciis Locumtenentis.

Iustitiarius, (Du C.) iudex supremus, qui causas regis terminabat; *jogbíró*, *királyt helyettesítő bíró*. Szer. Not. p. 75: cum tamen ipsi Domini huiusmodi libertatis haberent prærogativam, ut ipsorum jobbagiones . . . nullus Regis iudicium et *iustitiariorum* nostrorum, præterquam ipsos Dominos . . . iudicandi haberent facultatem . . . Benz. J. H. 254: Supremus in Regno iudex est Rex, quem ideo leges appellare solent *Summum Iustitiarium*. Saep enim Reges in Curia Regia pro tribunali sedisse et jus dixisse legimus, quod *Judicium Megæ Regis* dictum. Huic autem, quum Rex vocare non posset, Summo Cancellario i. e. Episcopo Strigoniensi vicariam operam commisit, quæ *Præsentia Personalis* vocata, huius autem Vicarius *Locumtenens Personalis Præsentiae* nominatus.

Iustitier, is, V. *Iustitiarius*. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 498. quod ipsi in eorum Consilio debeant creare Comitem Vajvodam, Iudices, provisos sanitatis et *Iustitierem* et iudicare in criminali et civili causa.

Iuvamen, (Du C.) auxilii præstatio: et præsertim auxilium, quod subditi (vassali) regi ferebant cum bellum immineret; *segítség*. Marc. Chr. II. 49. Cf. Aemil. Macer in cap. de heretica.

Iuvamentum, auxilium. Gal. Mar. p. 83: Humanum est hoc, ut qui multos iuvat amicos, pariat etiam sibi multorum inimicitias, qui adversariorum *iuvamenta* pro offensionibus habent. Cf. Veg. 4., 25., 3.

Iuvenchus, juvenis; *jú*. Eszt. Okm. p. 9. (Capit. Agriense 1304): qualiter . . . inique agentes Venceslaus filium Regis Bohemie *Iuvenchum* Venceslai introduxissent in Regnum.

Iuveninus, 3., ad iuvenem pertinet, iuveni; *borjú*. Vect. Ref. L. De cute *Iuvenina*.

Iuxta, pro: ad; -*hoz*, -*hez*. Kronst. III. 563: ut cum . . . gentibus . . . deberet proficisci *iuxta* iuvenem regem ad demonstrandam nostram fidelitatem.

K

Kadia, (ture. *Kadi*) iudex; *biró* (*Kadia* délszlávok alakja az előbbinek). Veranes. VIII. 378. credo dominationem Vestram male fuisse informatam, quod idem *Kadia* sub induciis fuisset captus.

Kadis, Kedis, turcicus subtilis albus pannus; *fehér finom török gyolcs*. Vect. Ref. D2: Petia *Kadis*.

Kadragesima, V. *Quadragesima* (Du C.) Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 222. quod cum feria sexta proxima post festum mediæ *Kadragissime* coram nobis Segusdini per litteras et per petitionem Dijonisij quondam palatini iure persone eiusdem etc.

Kadylescherus, i, (a ture. *Kadi el Asker*) iudex summus; *jöbörö*. Veranes. V.

270. Die insequenti facto iudicio a vezirius et *Kady lescheris* in divano principis mortis sententia condemnantur.

Kaftana, æ, *Kaftanius*, i, species vestis Turcicæ, chlamys, pallium, toga; *kaf-tán*. Kronst. I. 9. Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. VIII. 474.

Kajmakán, ducis vices gerens (ab arab. *Kaim*: stans et *makán* locus); *helyettes, nagyvezér helyettese*. Thury Tör. Magy. Tört. Eml. II. o. I. k.

Kajmehani, **Kajmekam**, **Kajmekanus**, V. *kajmakam*. Magy. Tör. Tár. XX. 408. per *Kajmekam*. Szilády Tört. Magy. Eml. IV. 323. VI. 480. accepta a Domino *Kajmekano* permissione.

Kalagyius, Turcicus quæstor, mercator; *török kereskedő*. Kuk. Jur. II. 229. Ut *Kalagyis* Petrinensibus Maior imponatur taxa.

Kalanda, **Kalandina**, æ, **Kalandus**, i, coetus, congregatio (singulis mensium Kalendis; inde denominatum); *társaság*. Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 291. an. 1380: societatem seu congregationem wigarter *Kalandas* vocatam. Száz. X. 342. Kat. Hist. IX. 543. Hinc est, quod, cum in nomine domini eiusdemque S. individualitatis universitas plebanorum, ecclesiarum rectores de Liptov, invocata Spiritu S. gratia, in unum convenissent et ea, quæ salutis sunt, pertractassent et inter eos quondam confraternitatem vulgariter *Kalandus*

nominatam iuxta illud sacri eloqui veritatis præconium: Estote fraternitatis amatores.

Kalandos, societas nobilium et procerum: *kalandos*. Epist. Proc. P. III. p. 146: Ubi Magnificencia vestra certior fieri cupit, an illa antiqua confederatio, quæ *Kalandos* dicta fuit, cum consensu . . . regis Ludovici facta sit, possum . . . significare eam cum seculo . . . ejusdem . . . regis esse initam. Zsigm. Hist. 286. Id ubi factum, regina et Balthoriani perfecterunt, ut Werbőceius in urbes montanas turbarum componendarum causa abiret et eo digresso rex societatem e nobilibus et proceribus contra Zapolyam Ketskemetini conflam, cui *Kalandos* nomen datum, probaret atque ratam haberet.

Kalcionatus, 3., in calcem mutatus; *mészest változtatott*. Kol. Cod. 11. aluminis roze Kalcionatij.

Kalendæ, arum (Du C. 2.) sodalitates ad pias causas. Fratres [Calendarum, qui vulgo Confratres, quod singulorum mensium Kalendis invicem convenient: *kalandos társaság*. Batty. I. III. 182. an. 1348: fraternitatem vulgariter *Kalendas* nominatam. Szegedi Rubr. P. I. p. 36. End. p. 328. (Deer. S. Ladisl. L. I. 44. an. 1092): Si quis de *Kalendis* sine presbiteri sui et fratrum licentia subdixerit, manum, cum qua fraternitatem promisit, cum decem pensis redimat.

Kalendinæ, arum V. *Kalēndæ*. Haz. Okl. 329. an. 1400: *Reverendam* lego et commito *kalendinis* preciosissimi Corporis Xpi.

Kalicha, lacus, fovea; *mocsár, gödör*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 100. an. 1209. fovea, quæ *Kalicha* in slavonico nuncupatur.

Kallagus, i, V. *Kalagyus*. Kuk. Jur. II. 147. Porro ad relationem toties fati Comitibus, posteaquam coram eodem Comitatum illorum et signanter Verőcensis in eo querimoniam, quod Turcici questores et mercatores vulgo *Kallagy* dicti cum diversis mercibus per minucias questum exerceant.

Kallista, *Kalista*, V. *Kalicha*. Cod. Dip. Arp. IX. 285. an. 1280. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 285. Prima meta ipsius terre, sicut ijdem retulerunt, incipit a parte septemtrionali, iuxta quoddam *Kalista*, que est iuxta viam in monte Mochev tendens ad meridiem.

Kallogerus, i; *kalugyer*. Schwart. Scult. 76. Scilicet monachi, quos græco eoque bello nomine *Kallogeros* appellant, locis, ut monachi fere solent, situ amœnis, cum ipsimet arvis et vineis, quæ monasterio adscriptæ sunt . . .

Kalugeros, (gr. *καλογήρος*) V. *Kallogerus*. Szilády Tör. Magy. Eml. IV. 139. Scribit porro Serenitas Vestra *Kalugeros* Popasque Valachorum . . . nullam plane habere religionem.

Kalysche, V. *Kalicha*. Cod. Dip. Arp. XI. 391. an. 1253. Quidam lacus vulgo *Kalysche* nuncupatus.

Kamichacius, in croatalingua lapillum significat; *kővecské*. Szilády Régi Magy. K. T. III. 390.

Kaminata, æ, (Du C. camera, conclave, quodvis cœnaculum, in quo caminus extat); *fűtő szoba*. It. caminata. Ger. Kemenate. Russ. Kōmnata. Vuch. Jur. Feud. 61. *Kaminata* ævo medio dictum est ædificium lapideum securitatis et defensionis causa constructum.

Kamium, cuminum; *keménymag*. Quel. Sieb. I. 325. an. 1505. adduxit *kamii* kanthner.

Kammerarius, V. *Camerarius*. Pfahl. Jus. Georg. XIII. Reliquiæ ipsorum adhuc hodie in Officiariis (Hofbeamten) Marscalco (Marschall) Dapifero (Discophoro) Pincerna et *Kammerario* supersunt.

Kamoka, pannus Damascenus; *Kamoka*. An. Sc. I. 336. an. 1450: casulam de *Kamoka* deaurata flavei coloris. Tör. Tár. 1889. p. 377: de damasko seu *Kamoka* Carmasin.

Kamuka, *Kamwka*, *Camoca* q. v. Tör. Tár. 1887. p. 491. 1888. p. 566. vestis de *Kamwka* coloris zewrke ad æstatem.

Kamukata, æ, V. *Camoca*. Quel. Sieb. I. 191. an. 1495. unam *Kamukatam*.

Kamukatium, (Du C. Camoca) V. *Kamoka*. Arch. Ver. Sieb. XI. 355. una casula de *Kamukato* rubeo.

Kanavatz, V. *Kannabæz*. (med. ævi lat. canevasium) pannus linxylinus, virgatus; *kanavász*. Ger. Canevasz. Tör. Tár. 1889. p. 597. Quinta Casula violacea ex *Kannabæz* cum omnibus paramētis. Thöck. Diar. II. 340. Una toga muliebris attrita ex *kanavatz* fl. 8.

Kanthnaro, onls, *Kanthnarus*, i, V. *Canthnaro*.

Kanthnarus, i, V. *Cantaro*. Kronst. II. 401.

Kapa, apex, pila sellæ equestris; *kápa*. Schläg. 1401. *Kapa* ad sellam pertinens. 1494. O. L. D. 26076.

Kappeneka, æ, pallium; *köpenyeg*. Quel. Sieb. I. 336. an. 1509. unam *Kappenekam*. Kronst. II. 172.

Kapichia, (a turc. *kapu*: porta et *Kihaja*: vices alicuius gerens) portæ minister, nuncius; *porta küldöttje*. Tör. Tár. 1890. p. 43.

Kapichiaja, alias Capichichia V. *Kapichia*. Szilády Tör. Magy. Eml. VI. 322. Premissa dilectissima salutatione nostra, dilecte nobis significet mihi amice, litteræ per vestrum novum *Kapichiaja* ad nos venerunt et secundum antiquum morem investivimus illum Caftano.

Kapiczol, species panni e floccoso, crudo serico; *nyers, durva selyem kelme*. Ger. Flockseide, Lüstre. Cf. Gall. *Capitone*, bourre q'on enlève du cocon après avoir divisé. It. *Capitone*, filo di seta disuguale e bozzoluto. Vect. Ref. D2: Petia *Kapiczol*. Cf. Ny. Sz. III. 289. kápícolszoknya.

Kapitaneus, *Capitaneus*. Szilády Tör. Magy. Eml. III. 7. et ipse una cum Georgio *Kapitaneus* ad hoc sufficientes erunt.

Kapitha, V. *Kapichia*. Szilády Tör. Magy. Eml. VI. 118. Generalis Zusa quid nobis scripserit, *Kapithæ* inspecie transmissimus. (Cim: Fővezér tihájának Anno 1664. 27. Maji).

Kapitergium, *Capitergium* q. v.

Kappa, V. *Cappa*. Fr. Balass. Casul. Steph. 17.

Cœli Patrona Kunegundis suscipe dona Casula cum *Kappa* placeat tibi coelica Mappa.

Kappeneka, æ, V. *Kapeneka*. Kronst. I. 5., 6.

Kapu-agaszi, custos palatii, janitor (a turc. *kapu*: porta et *aga*: dominus); *szeráj külső kapujának őrei, kapusok*. Thury Tör. Magy. Tört. Eml. II. o. I. k.

Kapucsiak, *Janitor*; *ajtónálló*. Szilády Tör. Magy. Eml. II. Fűgg. *Kapucsiak*. A szultáni lak ajtónállói. Lehettek a pasáknak is ily hivatalnokai. A pasák utánozták egyebekben is a szultán háztartását.

Kapucsi basa, *Kapucsipassa*, æ, V. *Kapuczi Passa*. Tör. Tár. 1889. p. 32. Szilády Tör. Magy. Eml. VI. 55. Fuisse *Kapucsipassam* postremo Budam missum, sed a quo omnia Murad Passæ commissa erant, *Kapucsi bassa* aliquo temporis spatio Budæ se detinuit. Szamosk. IV. 504.

Kapucsius, i, V. *Kapucsiak*. Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. IX. 285.

Kapucus passa, V. *Kapuczi Passa*. Szamosk. IV. 504. Princeps Sigismundus Alba obviat ad Sebesum Saxonum oppidum legato *kapuci passæ* honoris ergo processit, quem multa officiorum frequentia Albam introduxit.

Kapuczi Passa, (a turc. *kapu*: porta et *basch*: caput) præfectus excubitorum, qui Europæ legatos ad Sultanum deducebant. Tör. Tár. 1888. p. 44. 1889. p. 497.

Kapudsi-basi, V. *Kapuczi Passa*. Thury Tör. Magy. Tört. Eml. II. o. I. k.

Kapuzium, (Du C. capitulum) capitis tegumentum, quod capæ adsumtum erat; *barátcsuklya*. An. Sc. 354. an. 1496: lego *Kapuzium* . . . rubrum.

Kapuzius, i, V. *Kapucsiak*. Tör. Tár. 1887. p. 556. Ideo per iteratos *Kapuzios* et nunc sollicitamur, ut Budam centum millia kilarum tritici administremus.

Kapyei bas, V. *Kapuczi Passa*. Verances. VIII. 127. excursionem, quam ipsemet in persona dominus zangyachus eius loci ad duo millaria est prosecutus extra arcem, quando a suo *Kapyei bas* hasta valneratur.

Karabina, æ, sclopetum equestre; *karabély*. Ger. Carabiner. Fer. Mon. St. XVIII. 282. an. 1670. sclopeta . . . *Karabinae* et muscheti. Arch. Rák. II. 425.

Karakter, (Du C.) Character, sigillum, signum; *jegy, bélyeg*. Fej. III. 345. presentem paginam super hoc scribi sigillique nostri *Karactere* roborari. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 31.

Karasia, pannus grossus, pannus Carisanus; *karaszia, hara*. Tör. Tár. 1881. p. 176. Zelenik Karacza (*Karasia*) az János deák nadragra esett oszpora 200. Veranes. VIII. 125. Vech. Reform. C. 2.: De una petia *Karasiae* melioris vulgo Prin.

Karatus, ceratium, V. *Proba*; *karat*. Kat. Hist. IX. 214. Item una marca auri, ponderis Budensis, duodecim *Karatorum* graduum bonitatis metalli, vulgo *probarum cambitur* cum septem marcis etc. Kol. Cod. 8.

Karcassa, æ, pila ignea, globus igneus; *gyújtó golyó*. Ger. Brandkugel. Magy. Tör. Tár. V. 222.

Karistia, *Charistia*; *drágaság*. Száz. IV. 687.

Karitas, pro: charitas, amicitia; *barátság*. Georg. Sirm. I. 86. quia cum Stephano Batori magnam *Karitatem* habebat.

Karmasin, coccinei coloris; *karmazsin, sötét vörös*. Vect. Ref. C.: De . . . una pelle *Karmasin*.

Karmasinus, 3., (ab it. carmesino) coccineus; *karmazsin, sötét vörös*. Vect. Ref. C. 2. Tör. Tár. 1889. p. 377. Thöck. Diar. II. 325.

Karmazineus, 3., *Karmasinus*.

Thök. Dlar. II. 336. Zona pro magno cingulo virili, ex uno fasciculo constans, ex rubro sericeo *Karmazineo* et filis argenteis complicata II. 30.

Karrata, æ, (Du C. Carrata, Carrada onus carri) cur, *kocsi, szekér*. Gall. char-rée. Fjp. Szám. 40. et pro V *Karratis* vini expositis pro remuneratione dominorum de curia regis.

Kartham, tormentum bellicum maximi modi v. quartana; *örög ágyú*. Tör. Tár. 1890. p. 377. globi ad bombardas *Kartham* dictas.

Karting. V. *Quartinus*.

Kartzbaschi, summus exercitus Dux apud Persas; *fővezér a perszánál*. Bel. Comp. Geogr. 606. Inter quos administratos primum occupant locum: Serdere . . . *Kartzbaschi*, Summus exercitus Dux.

Kasakus, i, *kozák*. Fej. Per. Nom. Magy. 51. Turcico nomine *Kosaki*, quod equitem ac belligerum notat, dicti. Semet *Kasakos* nominant. id est deserti equites (Steppen Kaisackken).

Katena, æ, tempus quadragesimæ; *nagy böjt*. Nagy Hier.

Katerzi bassá, mulorum, aurigarum præfectus; *őszvérek, hajtók főnöke*. Tör. Tár. 1892. p. 433.

Katezizatio, catechizatio (Du C. catechizare); *hitet elemezni, tanítani*. Cod. Dip. And. II. 41., 13.

Kathedra, *Cathedra*: sedes episcopalis: *érseki szék*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 164. venerabili Job Strigoniensi *Kathedram* feliciter gubernante.

Kattonacus, et **Kattonakus**, i, miles; *katona*. Tör. Tár. 1888. p. 57. Præcursores Turci *Kattonacos* in confinibus Haczak trucidant. Ib. 59. Conflictus . . . cum *Kattonakis* Keményianis.

Kauca, (fors. a germ. *Kaute*): fascis lini; *zsinórzat*. Tör. Tár. 1889. p. 379. de una hachoka cum quatuor vel sex *Kaucis*.

Kuzakkus, V. *Kasakus*. Szamosk. I. 195. Volones illi, qui nostris Haidu, Turcis Martaloei, Tartaris *Kazakki* appellantur, partim equis, partim pedibus merentes.

Kazon, onis, mensura aridorum; *mérő*. Tkal. Mon. Ep. II. 45. an. 1340. cubulum seu duos *Kazones* . . . quilibet solutor ad nostrum cellarium . . . assignabit 61: tres polonche in mensura faciunt unum Zagrabiensem cubulum seu duos *Kazones*.

Kazus, i, V. *Kadia*. Szamosk. III. 196. Akj quoque et *Kazi* Tatarum Merzæ cum suis, cavendis, quam cominus lacessendis hostibus diligentiores, trepida fuga ad Montem evasere.

Ked, apud Siculos: iudex, apud Hungaros: homo regius; *igaztévő bíró*. Szék. Okl. II. 455.

Kehaia, **Kehaja**, V. *Kihaja*. Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. VII. 428. VIII. 27., 89.

Kella, æ, a Germ. «kelle» i. e. cochlear; *tégely*. Kol. Cod. 26. Preparatio *Kella* ad aurum fluendi vel erimandi tunc prepara illud *Kellam*. Hæc est *Kella*.

Kenazatus, us, V. *Knezeatus* 2. Urk. Sieb. I. 73. an. 1247. redditum . . . de tota terra . . . et *kenazatibus*. Fej. IV. 1. 448.

Kender-Barsonium, cuius tantum villosa fila sunt holosericea, fundamentum vero ex filis cannabaceis; *kender-bársony*. Vect. Ref. D.: De una petia veluti Lanei, vulgo *Pubensamet* sive *Kender-Barsonii*.

Kenesialis, ad Kenesium pertinens; *kenéz*. Batty. Leg. III. 406. an. 1428.

Kenesius, i, V. *Kenezius*. Batty. Leg. III. 359. an. 1399. Szék. Okl. I. 421.

Keneziolatus, us, V. *Knezeatus*. Tör. Tár. 1890. p. 489.

Kenezius, i, summus magistratus; *fejedelem, elöljáró*. Tör. Tár. 1893. p. 42. Kenezius, Knez, Knjaz eredetileg a szlávoknál fejedelmet jelentett, ki mind világi mind vallási ügyeket vezetett; később megkülönböztették a fejedelemtől a papot (*paapaas*, popa, sacrificulus). Azoknál (tót, cseh, morva, lengyel), a kiknél a szláv liturgiával együtt elnyomatott a pápa nevezete, a Kenez szó jelkéskére alkalmaztatott; a kiknél (orosz, bolgár, szerb, oláh) a Kyrill liturgia megmaradt a Knez vagy Knjaz nevezet fensőbb v. alsóbb rangú tisztet (fejedelem, előjáró) jelent. Tör. Tár. 1893. p. 42. Buny. Vár. tört. II. 301.

Kenezus, **Kenezys**, princeps; *fejedelem*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 577. Kat. Hist. Duc. 183. et in eo bello mortui sunt duo duces Cumanorum et tres *Kenezys* Bulgarorum. Per *Kenezos* principes intelligi Cl. Bayerus docet, quum *Kney* dominum significasse Slavis; reges olim Servie ducesque Litvanie *Kniaziorum* vel *Kneziorum* titulo delectatos fuisse scribit.

Kerchus, i, pro: quercus. Tkal. Mon. Civ. Zág. I. 60. an. 1287. ubi sunt arbores *Kerchi* novelle.

Kercus, i, quercus; *tölgy*. Tkal. Mon. Ep. I. 404. an. 1255. sub arbore *Kercus*.

Kerep, fors. *Korab* (*zápažoc*) apud Slavos navis ex stipite cortice tecto (*Morvóžovor*) facta, qualis etiam hodie videri potest in molendinis Tibisei; *lélekvesztő*. Tör. Tár. 1893. p. 13.

Kerepta, crypta. Knauz M. E. Str. II. 636., 707.

Kezlar Aga, Kislar-Aga (a ture. *kis kistlar*: puella et *aga* = dominus, custos) *custos puellarum; leányok felügyelője*. Tör. Tár. 1884. p. 286. per Muphti et *Kezlar Agam* eunuchum.

Khoja, **Choja**, V. *Kiaja*, *Kihaja*. Szilády Tör. Magy. Eml. VI. 53. Memoriale in presentia Reiskitul et *Khoja* Magno vezario traditum est.

Kiaja, **Kihaja**, adiutor minister alicuius magistratus apud Turcas, vox corrupta ex Pers. Kethuda. Omnes magistratus habebant suas adiutores, ministros, *Kiajas*. Magnos Vezirius etiam tunc, cum se Constantinopoli continebat, suum *Kiajam* habebat. *Kiaja* beg idem ac summus minister, administrator rerum internarum, scriba Vezirii in negotiis internis. Etiam apud Janicasaros et equites (Spahii) erant *Kihajæ* vel scribæ; *segéd*. Szilády Tör. Magy. Eml. IV. 428. ad Vezirium Budensem, Passam Temesvariensem, similiter ad *Kihaja* Mehemet et *Csauszlar Kihaja* Ismael ac Cancellarium Haszon Effendi mutandis legatis datarum literarum par minuta.

Kila, æ, mensura species (duo modii Posonienses); *kila*. Pr. Pr. 468. an. 1754. Besztb. Lev. A singulis *kilis* unus grossus pendatur. Tör. Tár. 1887. 556., 746. centum millia *kilarum* tritici.

Kitta, æ, decimæ lini; *lentized*. V. *Kijtha*. Tkal. Mon. Ep. I. 88. an. 1246. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 345. omnes decimas populorum nove ville Ivanch, tam segetem quam vini et

porcorum et agnorum et hedorum ac apum et gallinas et decimas lini que *Kitta* dicuntur.

Klaka, gratuitus labor; *ingyen munka*. It. lavoro servile. Gall. corvée. Ger. Frohndienst. Nill. Symb. p. 251. Nota 5: *Klaka* pro: *tlaka* (slav.) opera serva manibus præstanda; angaria.

Kletska, (a bohem. Klee) pinus pumilio; *henge fennjü*. End. p. 425. an. 1228: 15. item *kletska*, sicca ligna, libere herbasque habeant.

Klicium, V. *Clicium*. Knauz M. E. Str. I. 377., 476. quatuor quoque homines, qui ad *Klicium* nostrum pabulum dare tenentur.

Knesius, V. *Kenezius*. Kuk. Jur. I. 309. Singulis autem annis iudem Supremi Iudices, tempore et modo, quibus dictum est, per *Knesios* et Seniores pagorum in quolibet Capitaneatu liberi ab officio removebuntur.

Knez magnus, (Du C.) princeps m.; *fejedelem*. Száz. XXVII. 615.

1. **Knezeatus**, us, propr. munus et dignitas principis, qui simul sacerdos, pontifex erat. Voc. orig. Slav. Knez (sacerdos) knize (princeps, imperator). Hic idem ac Comes. V. *Comes*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 458. et rationes et litteralia instrumenta filiorum Woyk, quarum rigore *spanatum* sive *Knezeatum* in iam fata terra tenuissent, exponentes.

2. **Knezeatus**, dominium, districtus; *kenézség, kenézkörület*. Præd. p. 30: Anno 1472. cum Districtu Fogaras et hocce Dominium (*Possessio Omlas*) sub titulo Appertinentiarum huius districtus æque Saxoniibus confertur. Variis præterea nominibus Seculo XV. et XVI. hocce dominium occurrit v. c. Districtus Omlas, *Knezeatus* etiam Vodatus de Grossdorf.

Kneziatus, V. *Knezeatus*. 2. Kuk. Jur. II. 183. In quolibet *Kneziatu* duos . . . pro custodia silvarum deliget. Fej. X. 3. 140.

Knesio, onis, V. *Kenesius*; *helység elöljárója*. Quel. Sieb. I. 445. an. 1494. a *knesione* . . . emptum.

Knezius, V. *Kenezius*. Jogt. Eml. T. III. p. 400.

Knezus, i, comes; *gróf*. Luc. Regn. Dalm. 272. Saticius dicebatur, qui præerat regioni, quæ centum armatos dare poterat, horum loco succedere *Knezi*, quod idem quod Comites significat.

Kochifer, 3., V. *currifer*; *kocsi*. Martonf. 181. expensas habui ad equos *kochiferos* et servitores in toto . . . den 82. Ibid. tam in itinere quam eciam Pape et Zechen habui expensas ad equos *kochiferos* et meos servitores toto . . . II. 2 den. 20.

Kochissa, æ, coqua; *szakácsné*. Martonf. 182. Item coactus fui eciam ad magistros lapideas et levigatores aliquas facere expensas similiter et servitores meos, cum presertim *Kochisse* nil preter panem et vinum dederunt etc.

Kochius, i, currus; *kocsi*. Tör. Tár. 1889. p. 383.

Kochy, currus; *kocsi*. Száz. III. 606. vel super unum Kochy vel super duos equos venire.

Köcifer, nobilis iactabundus, vaniloquus; *lump, hányaveti nemes*. Nyelvőr 1897. jan. 15. p. 99.

Koczys, currus; *kocsi*. Száz. VI. 373. in *Koczys*.

Kokyna, æ, culina, coquina; *konyha*. Tör. Tár. 1893. p. 27.

Kola, æ, (ex Croat. Kola, Wagen, Fuhr, Fuhrwerk) currus. Georg. Sirm. I. 53. et cum gemmis, aureis indutus et aliis variis cum hornamentis et decem *Kolas* et quadrigas aureas et bornatas.

Koleda, benedictio domorum tempore Epiphaniae; *aházuk szentelése Szt. három királykor*. Kass. Euch. III. 319. *Koleda* vulgo seu benedictiones domorum interdiciuntur. Norm. Ordin. an. 1790. §. Dec.

Kolnucharius, dator pelliū marduminarum a slav. Колонок = Kolonok = der Sibirische Feuermarder Колонок = Kolonki = Feuermarder Felle; *nyest bőrből adózó*. Kub. C. Arp. I. p. 129. an. 1283: dixerunt, quod villam . . . *Kolnuchariorum* vestrorum . . . filijs Emirici statuissent. Tör. Tár. 1893. p. 43. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 381.

Komargroff, V. *Cammergravius*. Monm. Comit. II. 44. Denique ex parte officialium eiusdem Maiestatis Reginalis, praesertim ex parte *Komargroff*, ad propriam supplicationem nostram generalem, utraque Maiestas iam tandem dignetur nobis gratiose revidere

Kommondor, onis, Canis Hungaricus; *juhászkutya*. Ger. Schäferhund. Szirm. Hung. in Par. 14. Hungari enim non est. Agytam vel Histrionem agere; secus et milites mei te prodent, commentitium sermonem, et tuos *Kommondorones* bene noscentes.

Konarlicia, æ, (a vet. slav. Konurli dem. ex *Konury*. collipendium; amuletum; *bűvereklye, nyakéck*. Han. Mon. Jur. II. 294: mulieres . . . que . . . portaverint clamidem sarzis nigre et *Konarliciam*.

Koncha, æ, *bordézsma terület*. Tkal. Mon. Ep. II. 47. an. 1340: Magnus cultellus decimarum vini comprehendit villas, territoria . . . et vocatur maior *koncha*. Száz. XXXI. 3. p. 246.

Kongus, i, (a Hung. Kongani i. e. sonare velut aes), dicitur de pecunia ex aere cusa; *pengő pénz*. Curucenes numos ad usus militarios cūsos nominabant; «*Kongó*». Arch. Rák. II. 136. Talam ugyan csak supremus *kongorum* maradok már.

Kopeus, i, (ex slav. *kopec*) quod cumulum signif. et collem; *halom, rakás, határ*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 422. quam circumcundo positus acervis, qui *Kopci* vel granicie dicuntur, limitavimus.

Kophium, *szóvfia*, It. scuffia, szerb. skovija, török: úszkiuf, fila aurea, argentea; *skóffom, iszkófiom, arany v. ezüst szál, szálló vont v. himző arany, ezüst*. Georg. Sirm. I. 269. Et tricepta parvuli adolescentes super equos in aureis indumentis sedentes in viridi coloris; et in capite eorum diademata erant cum *kophiis* aureis.

Koranus, coranus, Mahomedicæ legis, religionis codex, commentarii; *korán*. Ger. Alkorán. Hor. Mem. 142.

Kordován, corium Cordubense. Hircina pellis concinnata; *kordovány, barkás, fényes bőr*. Vect. Rect. C.: De . . . una cute *kordován*.

Kornetarius, signifer equitum; *kornétahordozó, zászlóvivő*. Ger. Cornet. Tör. Tár. 1888. p. 56. *Kornetarius* Barezianus . . . kornétahordozó Barezianus.

Koronás, Numi Hung. 41. Anni 1384.

mandato disposuit Maria, ut omnes tricesimæ ac proventus regales in florenis aureis aut denariis novis *Koronás* (a typo coronæ iis indito) dictis, quorum 400 = floreno aureo persolvantur.

Korutzius, 3., ad ita dictum militem Kurucz (cruce signatus) pertinebat; *kurucz*. Arch. Ver. Sieb. X. 1. 471. tempore rebellionis *Korutziæ*.

Kostula, (Schlág. costula 864. Dief. coste costa); *ebkapor*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 117.

Kotarnarius, cothurnarius; *csizmadia*. Arch. Ver. Sieb. X. 1. 480.

Kotsi, currus; *kocsi, szekér*. (de pago Kocs cognominatum). Kereszt. Res. Mil. 259. Ut Nobiles unius Sessionis per singula Capita et quidem non in *Kotsi* (prout plerique solent) sed exercituantium more vel equites vel pedites venire sint obligati,

Kotsiensis vehiculum, vel *Kotsiensis currus*; *kocsi*. Hor. Mem. 672.

Kozako, onis, Cosæus, eques in Russia; *kozák*. Szilády Tör. Magy. Eml. V. 69. et enim *Kozakones* per mare Buxinum maxima Turcis inferunt damna.

Krajnik, (a slav. *Kraj*: districtus) iudex nobilium; *szolgabíró*. Pesty Ször. II. 141.

Kranicza, æ, (a Slav. granica) confinium; *határ*. Arch. Rák. VIII. 171. sed iam in *kranicza* Munkácsiensis existentibus denunciavit.

Krytirion, privatum cuiusque iudicium; *egyedi vélemény*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. IX. 301. Quia apud Protestantés non est certa regula doctrine, etiam in rebus Fidei, sed unusquisque sequitur suum *Krytirion* et iudicium. P. X. p. 5. Kritirion. p. 6. Kritirion.

Kublo, onis, fors. idem quod Germanicum *Kübel*, vel potiorum, eupella; *ivóedény*. Száz. XX. 260. *Kublonas* dati Regi Ung.

Kucsuk, thesaurarius; *kinestárör*. Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. IX. 412. Dominus *Kucsuk* Mehemet pasa.

Kuczuk defterdar, *legalsóbb rangú és Görögország és Európa kinestáröre*. Tör. Tár. 1892. p. 431. Tertius consiliariorum thesaurarii vocatur *Kuczuk* seu *Rumeli defterdar*, infimus et thesaurarius Græciæ seu Europæ.

Kuczur emir achur, præfectus stabuli minor. V. s. *Buyuk emir Achur*; *másodrangú istálló főnök*. Tör. Tár. 1892. p. 431.

Kuffa, æ, v. s. *Cupha*.

Kulus, us, mensuræ species fors. idem quod hung. kila; *köböl*. Eszt. Okm. p. 17. (Andr. II. Deer. 1231): Sales deferens unum Salem conferat Capitulo pro tributo Scilicet duos *Kulus*.

Kumi, cuminum; *keménymag*. Germ. Kümmel. Kronst. I. 43.

Kundschaftalis, **Kundschafta-les**, litteræ liberationem tirocinii testantes; litteræ testes tirocinii rite, recte positi; *szabaduló levél* (mesterlegényeknek). Germ. Kundschaft. Pest. Vár. Lev.

Kuntinus, i, (a quintinus) lothonis quinta pars, quadrans semuncie; *nehézék*. Ger. Quentchen. Urk. Sieb. I. 464. an. 1334. relaxavi unum *kuntinum*. Száz. XXI. 591. sily szerint in mérték az ezüstöt, *Kuntinus*, Sextinus, lotho megjelölésével.

Kuppa, (a gr. *πίπλλον*) cupa; *kupa*. Kov. Form. St. 239. ac quibusdam argenterijs puta una *Kuppa* et uno pueario cum argento in coreo Muscati facto et ordinato. Száz. XI. 804.

Kurssina, (fors. idem quod cussinum. It. cuscino) culcitra; *vánkos*. Arch. Ver. Sieb. XI. 347. item X *kurssina* habentur, que etiam pertinent ad ecclesiam.

Kurta forint, Sim. Num. 49. volumus autem Florenis 133. anni 1447. ostendere: non esse æquales Flor. numeris Rhen. 133-bus, aut Hungaricis adhuc ad fines Transylvania usitatis dictis *Vonás forint* et *Kurta forint*; sed tantundem eorum auri Florenis appendisse, quantum nostri auri Krennienenses graves sunt. Anno 1723. aboliti sunt I. Kurta forint = X. 50. II. *Vonás forint* = X. 57. III. *Német forint* = 420 den. IV. Cruciger = 2 den. et statutum est art. 68: ut grossus = his fit 5 den. et florenus 100 den.

Kurtanus, i, (fors. ab Hung. Kurtány: bombardæ minoris formæ) miles ejusmodi bombardæ armatus; *puskás katona*. Tör. Tár. 1888. p. 37. capitaneus Gyikæ vajdæ Moldaviæ novem millibus *Kurtanis*, Transalpinensis Mihne vajda duodecim millibus, Simeonians bojeronibus, *Kurtanisque*.

Kurucz, V. *Kurutzio*. Werbőczy 526. sub nomine Cruciatæ . . . Unde nomen *Kurucz* (emollita scilicet asperitate vocis Crux) enatum.

Kuruczo, onis, V. *Kurutzio*; *kurucz, keresztes*. Thök. Diar. 212. quomodo *Kuruczones* stricto gladio miseram plebem iugulabant. Arch. Rák. I. 197., 240. Jogt. Eml. T. II. p. 289.

Kuruczonicus, 3., ad Kuruczones pertinens; *kurucz*. Kov. Comm. 81: Opus hoc vulgo celebratur sub titulo: Historiæ belli *Kuruczonicæ*. Arch. Rák. IX. 127.

Kurutzio, onis, vox Hung. Kurucz, quo nomine (in) XVII. sæculo apud nos appellati sunt milites cruce signati, qui pro libertate et religione oppressa contra imperium Cæsareum arma ceperant. V. *Kuruczo*. Bod. Hist. Eccl. II. 466. *Kurutzionibus*.

Kurutzius, V. *Kurutzio*. Nill. Symh. p. 372: patrociniū in supremo *Kurutziorum* duce Rákóczi obtinuit, promissa illi in singulos annos selecta *seviga* pro carpento.

Kutyaliter, more canis, pessimo, ægre, misere (usurpatur passim apud Hungaros); *kutyául, ebül*.

Kuxa, *kuksza, bányarész*. Juriev. Jur. Met. 135. *Kuxa* generatim est $\frac{1}{128}$ pars Metallifodinae, quævis enim Metallifodina in 128 *Actias* vulgo *Kuxas* i. e. partes fodinales dividitur; quæ divisio est quidem communis, non tamen universalis; dantur enim Metallifodinae, quæ aliter dividuntur e. c. Cuniculus vetus Antonii in Eisenbach in $\frac{15}{16}$ Friedenfeld ad Stöplitzhof in 256 *Kuxas*.

Kuxa agraria, *örökbánya rész*. Fahr. Jur. Met. 163. *Kuxa hæreditaria* et eius indoles. Præcipua compensationis dictæ species sunt liberæ Kuxæ, quas proprietarii fundorum in Fodinis, fundis suis insitis, habent, et e quibus, utprimum eæ ad redundantiam pertinent, prout proprietarii reliqui partium fodinalium, respectivos proventus percipiunt; id genus pars fodinalis *Kuxa hæreditaria* (Erb-Kuxe) vel *agraria* audit.

Kuxa hæreditaria, V. *Kuxa agra-ria*. Juriev. Jur. Met. 135. Inter liberas Kuxas primum locum tenet *Kuxa hæreditaria* (Erbkuxe), nomine cuius venit illa Kuxa, quam Urburarii in compensationem Domini, in cuius territorio Metallifodinam possident, pro emolumento, et ad rationes eiusdem Domini gratuito cultivare solent.

Kuxa libera, *szabad bányarész*. Juriev. Jur. Met. 135. *Libera* vero *Kuxa* (Frey Kuxe) dicitur illa Kuxa, quæ in emolumentum alicuius personæ physicæ vel moralis e. c. Ecclesiæ, Domini vel Scholæ colitur et eidem iure proprietatis ita relinqui debet, ut eadem persona ab obligatione ad cultivationem fodinæ concurrenti, expensasque seu additamentum præstandi immunis sit. Hinc *Kuxa* alia est *sacra* seu *Ecclesiastica*, alia *hæreditaria*, *lignea* etc. Urburarii a qualibet Metallifodina, quæ non in territorio Liberarum Regiarumque montanarum Civitatum, sed in fundo privati Domini terrestris continetur,

duas *Kuxas liberas* in favorem eiusdem Domini cultivare obligantur.

Kuxa lignaria, lignea, *fabányarész*. Faber. Jur. Met. 165. si vero Dominium terrestre, culturæ montanæ, cum suo, publicoque emolumento tantopere connexæ, promovendæ studio actum, gratuito quantitatem lignorum suppeditandam ultro offerat, tum Urburariatus duas adhuc *Kuxas*, quæ *lignariae* (Holz-Kuxe) adpellantur, proin in summa 4 gratuito cultivare obligatur. Juriev. Jur. Met. 136. Dominium terrestre sylvas possidens, Monticolas lignis necessariis aduare debere superius expositum est: obligatio hæc ligna Metallifodinis subministrandi tunc solum incumbit Domino, si habeat ligna sufficientia; dein neque tunc gratuito ligna præstare tenetur, verum pretio moderato, medio conventionis, cum Urburariis ineundæ, definito; si vero Dominium terrestre culturæ montanæ, cum proprio et publico emolumento tantopere connexæ promovendæ studio ducatur et ne-

cessariam quantitatem lignorum suppeditandum gratuito offerat, tunc Urburarii duas adhuc *Kuxas*, quæ *lignæ* (Holzkuxe) adpellantur . . . cultivare obligantur.

Kventin, idem q. *Kuntinus*, pro eiusmodi agris enim tantum unus Kuntini valoris tributum pendebant. Tag. Erd. II. 65. an. 1749: regulatio proportionis quoad usum silvarum iuxta possessionales agros *Kventin* dictos.

Kyta, æ, V. *Kitta*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 431. et de terra generacionis Guri in frugibus, vino, apibus, gallinis, *Kytis*, suellis et agnis denegatis et predicta iuramenta debuisse prestari Zagrabie apud Ecclesiam maiorem coram nobis.

Kytha, æ, Kythus, i, fascis, ligatura, *köteg*, *nyaláb*, *csomó*. Cod. Telek. XII. 68. quatuor *Kythas* (*kötés*) seu ligaturas. Buny. Vár. tört. II. 293. Item de curru lini vel canapi quatuor *kythos* seu ligaturas, de minutis nichil.

L

Laana, æ; *hűbéres földbirtok*. Ex Germ. Lehen, quod *feudum* significat, puto hoc voc. ortum esse. Significat autem curiam seu possessionem. Teutonicam originem huius vocabuli demonstrat, quod tantum in litteris, quæ ex Scepsio, terra Saxonum emanatæ sunt, usurpatur. Fej. VIII. 3. 131. in sua possessione que more theutonico *Laan* dicitur «duas *Laanas* terre» ibidem. III. 3., 133. VIII. 3., 388.

Labanczo, onis, miles imperatoris, Caesaris Austriæ; *labancz*. Thök. Diar. 213. et ausim dicere, absit tactantia verbis, ducenti kuruezones contra trecentos *labanczones* semper cum aviditate pugnant.

Labarum, (Du C.) vexillum. Schrieckius in Originum Indice 2. Miscello *labarum* deducit a Celtico *Lab-hair* vel *hair-lab*, quod Pannicium exercitus significat; *Nagy Konstantinnak zászlója* I. H. S. *fehrattal*. Arch. Rák. VIII. 334. Unum parvum *labarum* ex cœrulea tafotta. Oltv. Act. Synod. 111. Cod. Dip. Brüss. 244.

Labbadistæ, *Labad követői*. Not. rel. II. 253: Gallo Jesuita Labbado auctore, vitam monasticam cum Reformatismo iungere volebant, communionem bonorum et macerationem carnis absque dogmatibus urgentes.

Labellum, (Du C.) locus, arca sepulchralis; *sírláda*, *koporsó*. It. lavello. Nagy Hler.

Labetum, placenta mellita; *mézes-kalács*. Kronst. III. 172., 405., 543.

Labii, pro: elabi; *megmenekülni*. Fjp. Anon. 76. dum hec omnia . . . dux Salanus a suis fuga *lapis* audivisset, manum levare ausus non fuit.

Labilitas, levitas, inconstantia, instabilitas; *forgondóság*, *álhatatlanság*, *mulandóság*. It. labilità. Cod. Dip. Pat. Hung. V. 123., 154. Sagax humane nature discrecio memoria hominum *labilitate* pensata ne diuturnitate temporum ea, que inter contrahentes aguntur, oblivionis defectum paterentur. litterarum testimonia adinventit. Fej. III. 27.

Labiosus, 3., magni labii; *nagyajkú*. Thuróc. 198. Fuit autem homo competentis

proceritatis, oculis elatis, crinibus et barba crispis, sereno vultu, *labiosus* et aliquantum in humeris curvus. Schläg. 336. *ajakas*. Cf. Luer. 4. 1465.

Labitas, pro: *labilitas* q. v. Knauz M. E. Str. II. 748., 855. ne pro *labitate* temporis actus humani a memoria labantur.

Labium, aditus, ostium. V. s. *adormiture*; *bejárat*.

Labor Anabaptisticus, *új kereszttyén azaz anabaptista munka*. Arch. Rák. VIII. 345. *Laboris Anabaptistici* ex testa dealbata vascula, scaffium, amphoræ etc.

Labor dominalis, labor domino præstandus; *földesúri munka*. Art. D. 1840. p. 20.

Labor erdélyi, opus in Transilvania factum; *erdélyi mű*. Száz. X. 554. unam cupam *laboris erdélyi*.

Labor filigran, funiculus ex aureis et argenteis filis factus; *vitézkötés*. Ger. Schnurband. Arch. Rák. VIII. 354. Unus nodus *laboris filigran* vulgo *Vitéz-Kötés*.

Labor fusorius, opus fusum; *öntés mű*. Száz. XI. 807.

4. **Labor gratuitus**, labor a communitatibus præstandus; *közmunka*. V. Dr. Acsády Magyarorsz. pénzügyei I. Ferdinánd alatt. p. 780. etc.

2. **Labor gratuitus**, (in poenam dietatus); *büntetési műszak*. Beszth. Lev.

Labor hominum, hominis manu coctus cibus; *ember készítette*. Fjp. Anon. 46. Nec *labores hominum* comederunt.

Labor improductivus, labor sterilis, effectus carens; *meddő munka*. Törvt. Msz.

Labor interimalis, *ideiglenes munka*. Juriev. Jur. Met. 144. Quid *labor interimalis*? Si adsunt quæpiam impedimenta, quæ omnem culturam obiecti montanistici quidem non intercipiunt, culturæ tamen metallicæ aliquanto tempore intermittendæ, omnino sufficientia esse videntur: in hoc casu liberum est Urburarii ordinarium laborem montanisticum aliquamdiu differre, obiectumque montanisticum extraordinario *labore*, qui

Jure metallico *Interimalis* (Weil-Arbeit) vocatur, interim providere, quin ideo is timere debeat, obiectum suum montanisticum desolatum iri.

Labor manualis, angaria manualia; *gyalogrobot*, *kérobot*. Germ. Handfrohn. Kass. Prax. I. 36. et rationes super *laboribus* tam *igyalibus* quam et *manualibus* . . . accurate ducere.

Labor morosus, V. *Labor interimalis*. Faber Jur. Met. 140: labore extraordinario . . . qui nomine *morosi* seu *interimalis* laboris (Weil-arbeit) Jure Metallico venit.

Labor plumarius, opus reticulatum; *reczés mű*. Arch. Rák. VIII. 350. *Laboris plumarii* Reliquaria tria.

Labor quantitativus, *szakmány munka*. Ger. Gedingsarbeit. Beszth. Lev.

Labor reticularis, opus reticulatum; *reczés mű*. Arch. Rák. VIII. 349. Mappæ . . . *reticulari labore* confectæ.

Labor speciosus, *látszólagos munka*. Germ. Scheinarbeit. Beszth. Lev.

Laborans, in apotheca, medicamentaria: pharmacuta; *szerkészítő*, *gyógyszerez*. Pesty. Lev.

4. **Laborare**, colere (Du C. 2.) V. s. *Fructificare*; *mívelni*.

2. **Laborare**, (Du C. 4.) fatigare; *fáradni*. Ger. sich bemühen. Kuk. Jur. I. 244. an. 1499: ad vos . . . *laborare* coguntur. Batty. Leg. II. 262.

Laborare bene, bene valere; *jó dotgom van*. Prot. inq. 339. LXXVIII. quando *bene laboro*, satis habeo.

Laborare in ultimis, animam agere; *halálközölni*, *végét járni*. Cod. de Sztára II. 64: Dum . . . domina . . . in *ultimis laborasset*.

Laboratio, tractatio; *kidolgozás*. Arch. Ver. Sieb. VI. 1. 182. in *laboratione*, et cultura, lavatura auri.

Laboratoreus, 3., laboratoris, ad laboratorem pertinens; *mű(hely)*. Arch. Rák. VIII. 358. Domus *laboratorica* victuorum.

Laborarium, (Du C.) officina; *mű-*

hely. Kuk. Jur. I. 157: ut nullus Valachus... sit ausus... facere aliquod *laborarium*.

Laborativus, 3., culturae subiectus; művelés alá fogott. Ljub. Mon. Sl. I. 405: terras cultas seu *laborativas*.

Laborator, metallicus fossor; bányamunkás. Száz. VIII. 624.

Laboratorium, (Du C.) officina, fabrica; műhely. Gall. laboratoire. Arch. Rák. IV. 156. méltóztassék vele de *laboratorio* beszélni, kit Beszterczén javai; pro praefecto rei tormentariae merem recommendálni, mert *lingwista*.

Laboratorium Chemicum, locus experimentis agendis institutus; vegyműhely. Gall. laboratoire. Bene Pol. 247.

Laboratorius, 3., (classis), operarius; munkás (osztály). Károlyi Mat. Tent. 48. Vilis autem earum prout et omnis Industriae status est in Galicia ob oppressam *classis laboratoriae* conditionem.

Laboratura, æ, labores persoluti a vasallis, barbare aliter: gravamina: robot. Cod. Telek. XII. 248, et similiter etiam *laboraturae* sive gravamina, quæ vulgariter robot nominantur.

Laboreria, ium, labores (Du C. al. s.); fáradozás. Ljub. Mon. Sl. XVII. 72. an. 1421. referimus... grates... de *laboreribus* passis.

1. **Laborerium**, (Du C.) opus; munka. Ljub. Mon. Sl. XI. 172. et passim.

2. **Laborerium**, propugnaculum; erőd. Germ. Festungswerk. Ljub. Mon. Sl. III. 143: *laborerii* sive fortiticii.

Laborerium artificiale, officina, taberna; műhely. Han. Mon. Jur. II. 283.

Laboriositas, labor, fatigatio; munkásság. Pel. Pom. I. X. P. III. Art. 4: Quarta regula gratiose *laboriositatis*, quia quanto quis in gratia ampliori laboraverit amplius, tanto quisque propriam mercedem accipiet.

Labrusca, vad szőlő, inde adagium: Ad *labruscas* redigere, ad vastitatem vocare terram; vadonmá változtatni. Veranes. IX. 305. statuiamus, ut memoratæ vineæ, etsi desolentur et ad *labruscas* redigantur, nemini prorsus ulla conditione conferantur. Cf. Colum. 8., 5. fin. Plin. 12., 13., 28.

Lac acre, lac concretum; aludt tej. Kronst. II. 12., 13., 445.

Lac lapideum, lac lunæ; kötej. Curios Misc. 332. Supra eundem pagum Divi Joannis sunt ingentes specus, in quibus *Lac Lapidum* invenitur, præsentissimum remedium contra morbos ex interno calore ortos.

Lacca, æ, atramentum sutorium (Du C. *Laca*); lakka, lakkméza, fénymaz. Ger. Lack. Reg. Turm. Præt. 50. Turmæ Capitaneus omnesque tam superiores quam inferiores officiales nigra *lacca* obductos alboque nodo et viridi fascia provisos baculos gestabant.

Laccinium, flos lactis; laccinium, Molken. Dief.; tejföl. Schläg. 1434.

Lacertinus, 3., lacertæ; gyík... Ger. Eidechsen... Bonf. I. 4., 2. Sarmatæ, ijdem Sarmatæ ex *lacertinis* oculis appellati.

Lachrimabiliter, (Du C.) lacrymas effundendo; könnyezve. Pel. De S. Gregor. s. c. 5.

Lachryma, resina, succus plantarum; növénynedv, mézga. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 42. Cf. s. *Lacrima* Plin. 11., 6., 5. ib. 23. præf. §. 3.

Lachrymatio, actus lacrimandi; könnyezés. Fej. II. 178. quod inter imminentes angustias eventum novit prosperum suis fidelibus exhibere et præter *lachrymationem* et fletum consolationem inducere.

1. **Lacinia**, æ, operculum cassidis; foszladék, sisaktakaró. Magy. Tör. Tár. VI. 259.

2. **Lacinia**, æ, fimbriæ, cirri; szalag, pántlika, czafrang. Kass. P. I. 1. 155. *lacinisque* seu lemniscis... argenteis et cœruleis... aureis et rubris... a cono galeæ per utrumque scuti latus... placide defluentibus. Cf. Plaut. Merc. 1., 2., 46. Suet. Cal. 15.

Lacinia tenere, csak foszlányokat, darabokat bírni. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 120. *Lacinia tenet*. Dicitur de illo: qui rem quamquam non possidet ex integro.

Laciniare, lacerare; szétdarabolni. Bene Med. II. 344.

Laciniatim, more lacinarum; szállag, czafrang, rojt módjára. Veranes. V. 370. tenis aureo et cæso colore distinctis... utrinque *laciniatim* defluentibus. Cf. Appul. Met. 8. p. 208.

Laciniatum vexillum, elaciniis confectum; templomi zászló. Bárcz.

Lacio, decretum; határozat. Georg. Sirm. I. 345. et nesciebant quidquam proferre contra *lacionem* Registratis.

Laco, onis, *Laconicum*, sudatorium, vaporarium; gőzfürdő. Gal. Marc. p. 91. Fit enim *laconis* vapore crasso in humanis corporibus spirituum vexatio.

Laconice, in modum *Laconum*; breviter; röviden. Cod. Evang. T. I. p. 44: Ad litteras tuas... respondere... *laconice*, non polemicè visum.

Lacrimabiliter, (Du C. lacrymabiliter) lacrymas effundendo; sirva. Fej. IV. 1., 87. Unde nobis *lacrimabiliter* supplicarunt. Cf. Hieron. Ep. 140., 15.

Lacrimositas, conditio, status miserabilis, tristis; siralmas állapot. Chr. Dubn. 147., 134. Cuius quidem *lacrimositatis* innumerabilis mesticie pretexta creditur eos... etc.

Lactaria, æ, quæ lacte occupatur V. s. *Butyrarius*; tejes asszony.

Lactatio, actus lacte alendi, nutriendi; szoptatás. Brunner 27.

Lacticeus, 3., lacteus; tejes. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VII. 183. *lacticeæ* herbae.

Lacticinium, (Du C.) eibus e lacte confectus, opus lactarium; tejes étel. It. laticinio. Nill. Symb. p. 144: Feria... sexta, quæ passus est, *lacticinii* abstinent ac oleo lini eibus in jejuniò conduunt. Fej. IV. 2., 23. Cf. Apia. 7., 11.

Lacticius, 3., lac præbens; tejet nyújtó. Pril. Abact. 63: Colonos... seu jugalibus, seu *lacticinii* destitutus.

Lacticus, 3., lactis, ad lac pertinens; tej. Alexy 15.

Lactifluus, 3., ex quo lac fluit; tejes. Bene Pol. 105. *lactifluus* fungus.

Lacupella, æ, szárdény. It. cupola. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 250. Multa per artem chymicam inventa sunt... Quinto *Lacupella* sive *Cupella*, vasculum mirabile ex bubulo osse factum, in quod aurum et argentum pellucidum et ab omni macula expurgandum mittitur, ut nihil præter aurum ibi remaneat.

Ladia, æ, scafa; *ladik*. Rač. Mon. Sl. XIII. 218. an. 1358: nullus possit emere *scabam* vel *ladiam*... furatam.

Ladica, æ, areola; kis láda. Rač. Mon. Sl. XIII. 273. an. 1359: captum fuit... de dando arbitrium... faciendi cōdemnationem Vlachi, qui accepit *ladicam* suam de manu C.

Ladium, cymba; *ladik*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 213: quicumque acciperet navilium, lignum sive *ladium* ad naulum.

Ladiza, V. *Ladica*. Ljub. Mon. Sl. XI. 40. an. 1346: debeat exegisse a pitropis... duas *ladizas* argenti, nasum... *pitrope-rio nomine*.

Ladula, æ, ararium (Du C. species vasis); parva cista; láda, pénzár. Fjp. Szám. p. 619. permanserunt... in *ladula* civitatis flor. Száz. VI. 289. Kronst. I. 557. Magy. Tör. Tár. XII. 148: paxis seu *ladula*. Kov. Jur. Thav. 244. Szamosk. IV. 445.

Lædium, kesio; sérülés, bántalmazás. Fabr. Urk. 116. an. 1497: scandala plurima, nec non *laedia* et murmura oriri solent.

Læsius, 3., ledens; sértő, sértegető. Kelem. Inst. Jur. Pr. 306. Pena Procuratoribus sine legitimo Mandataria causa alienas agentibus, aut in allegando *laesivas* expressiones adhibentibus, infligi solita. Opin. Dep. 31. Kass. Jur. Civ. II. 4.

Læstra, æ, vestis auro contexta; arany-nyal himzett ruha. Magy. Tört. Tár. XX. 99. Item quæ mihi abstulerunt: 2. Sarochia Zobellinorum (idest quadraginta paria). *Lacstram* i. e. vestem auro contextam et duo *Tulupan* idest Tellum subtilem Turcicum et duo *Strophidia* auro conpicta.

Lætanter, læte (Lampr. Commod 5.); örömmel. S. de Kz. Chr. A. 1. 16.

Læthaliter, Letaliter, Lethaliter; halálosan. Thöck. Diar. 201. uterque filius Dni Luxemburg *læthaliter* læsus.

Lævatus, 3. levigatus; csiszolt. Ger. polirt. Szerdah. Celebr. II. p. 35: Turris... despectat obeliscum ex rubro marmore *lævatisimo* magna cum concinnitudine elaboratum.

Levigatorium, instrumentum ad levigandum; sikárló eszköz. Pár. Páp.

Læficus, Larificus, picus viridis, (Dief.); zsolna. Ger. Grünspecht. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 117.

Lagenarius, i, opifex lagenarum; palaczkéssítő. Fej. I. 312. et fabros lignarios tres et fabros ararios duos et *lagenarium* unum et tornatore unum. Haz. Okm. VI. 9. an. 1212. *Lagenarii* regis.

Lagenula suctoria, parva lagena ad sugendum facta; szoptató palaczk. Ger. Tuentglas. Bene Pol. m. 47.

Lagium, collybus; felülfizetés. Gall. agio. Rač. Mon. Sl. XIII. 99. an. 1350: facta... fuit ratio... de omnibus expensis... pro emendo frumentum et pro *lagio* et pro naulo. Ljub. Mon. Sl. XXI. 349. an. 1450.

Lagula, fors, mendum pro *Ladula* arcula, cistula; láddeska. Vect. Ref. Q2: De *lagulis* sive arculis claviculorum.

Lagungula, æ, parva lagena; bugyonka. Anonym. 12. ut mittat mihi gratia ipsius duas *lagungulas* plenas aqua Danubii.

Lajb-Compagnia, æ, prima centuria, centuria Colonelli i. e. Tribuni; első század,

czvedes százada. Ger. Leibcompagnie. Arch. Rák. VIII. 392.

Laib-Guardia, æ, prætoriani; *kir. testőrség*. Száz. IV. 342. Nicolaus Péchy, *Laib-Guardiæ* suæ Serenitatis Principalis Capitaneus.

Laica, æ, profana, civilis; *világi* (nő). Coll. I. 48.

Laicalis, (Du C.) profanus; *laikus, világi*. Cher. Jus. Eccl. II. 141. Jus patronatus dividitur I. in ecclesiasticum, quod Ecclesia, Collegium aut Beneficium Ecclesiasticum exercet et quidem titulo ecclesiastico et *laicale*, quod quis titulo laico exercet. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 404.

Laicalis persona, V. *laicus*; *világi személy*. Szék. Okl. III. 93.

Laicaliter, indocte, vulgariter (Du C. more laicali); *egyszerűen, nem tudakosan*. Th. Vet. Mon. I. 230. an. 1254: breviter et *laicaliter* seu vulgariter loquamur.

Laicatus, us, (Du C.) condicio distincta a clericali; *világi állapot*. Pel. Ser. Aliquis in seculo vel *laicatu* existens plus meretur quam religiosus . . . (Aest. 37. n.)

Laicocephali, qui caput ecclesiae laicos creabant; *világi pápások*. Nagy Hier.

Laicus, 3., profanus, civilis; (Du C. vulgaris); *világi*. Coll. I. 341: *laicas* communitates. Schwartz. Scult. 403.

1. **Laicus**, i, frater (in monasteriis); *szereztes társ*. Száz. XI. 607.

2. **Laicus**, i, socius (apud opifices); *társlegény*. Száz. XI. 806.

Lajtenantius, i, (a Gall. lieutenant), locumtenens; *hadnagy*. Arch. Rák. II. 598. in Regimine nostro *Granaderiorum Equestris Ordinis* Praetorianorum antehac *Lajtenantium*.

Lajus, rudis, imperitus, indoctus; *hosszú nem értő*. Ger. der Laie. Pr. Pr. 178. an. 1776. Beszth. Lev.

Lakathum, ferrum, ferrea fibula; alias: lupatum; *vas csatt*. Monm. Comit. Trans. II. 68. an. 1536. rubeum frenum ad curriculum kotsi cum *lakatho* seu ferro.

Lallare, (a Germ. lallen) (Du C.) inarticulatam vocem edere; *dadogni*. Bajzáth Veronika VIII. *lallare* latina lingua.

Lambentia, æ, (Du C. lambellus) transversa in capite seuti gentilis tænia; *tornagallér*. Bárcz.

Lambica, (a Gall. alambic; arab. al-embiq et id a gr. ἀμβύς) poculum; *serleg*. Arch. Rák. VIII. 347. Quatuor *lambica* ex cupro.

Lamellatim, per singulas lamellas; *lenczenként*. Bene Med. II. 335.

Lamellosus, 3., lamellis plenus; *lemezcs*. Bene Med. I. 339. partes illæ fibrosæ ac *lamellosæ* texturam constituunt variam.

Lamentare se, queri, conqueri; *panaszkodni*. Han. Mon. Jur. P. I. 23. an. 1265: si dominus vel pastor se *lamentasset* eo, quod detur fides domino vel pastori . . .

Lamentationis dies, dies Mercurii, Jovis et Veneris hebdomasti Christo mortuo sacre, quibus lamentationes Jeremie prophete in ecclesiis cantantur; *siralom napjai*. Nagy Hier.

Lamentella, æ, querela; *panasz*. Ljub. Mon. Sl. II. 156: si . . . habent deponere *lamentellam*, primo habent scursum ad comitem.

Lamina, (in heraldica) fasciæ obliqua; *harántpólya v. pantallér*.

Laminare, lamina munire, tegere; *vas lemezekkel fedni*. Kronst. II. 65. an. 1528: pro laminis ad pinnaula turris *laminanda*.

Laminarius, i, faber bractearius; *bádogos*. Ger. Klampferer. Tab. Conser. Pest. Vár. Lev. Juriev. Jur. Met. 46: *Laminarii* (Blecharbeiter). Egri Lev.

Lamineus, 3., ad laminas pertinens; *bádog . . . pléh . . .* Kass. Prax. I. 185. *laminea* diplomatistæ scutula.

Laminula, lamella; *kis pléhlemez*. Magy. Tör. Tár. 172. Thökö. Diar. II. 346. una *laminula* auri.

Lampada, æ, lampas (Du C. al. s.); *lámpa*. It. lampada. Fej. IV. 4. 370. Certum numerum *lampadarum* taxare.

Lampadare, (Du C.) Lampades supponere lateribus, tormenti species, quo in Martires sæviebant pagani; *agyon égetni*. Nagy Hier.

Lampadarium, (Du C.) candelabrum sustinendis lampadibus; *csillár*. Ger. Luster. Nagy Hier.

Lampadula pendens, lychmichus pensilis; *függő lámpácska*. Arch. Rák. VIII. 345.

Lampas publica, translate: homo, qui aliis præfulget; exemplum; *útmutató, példakép*. Jan. Pan. Poëm. I. 50: Sed sis . . . mersarum in tenebris animarum *publica lampas*.

Lamperta, (Du C. Lampetra) muræna; *töves hal, tengeri orsóhal*. Magy. Jogt. Eml. II. 491.

Lampetiani, Lampeti hæretici sectatores, qui omnia vota, præsertim vero votum obedientiæ, damnabant; *Lampet követői*. Nagy Hier.

Lampetra Hungarica, Cobitis fossilis; *csík*. Ger. Wettergrundel. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 160. *Lampetræ Hungaricæ*, quas csík vocamus, solum in aliquibus ab his differunt.

Lana pileatorum, lana coacta; *kalapmeze*. Ger. Filz. Veet. Ref. C.

Lana tonsoria, lana tonsa; *nyírgyapju*. Veet. Ref. C: De uno centenariio *Lanae Tonsoriæ* vulgo Schererewoll.

Lanæum, laniena; *mészárszék*. Fej. X. 4. 643. ut iidem Stephanus et Andreas et ipsorum posteri aut hæredes, *lanæum* (lanienam) liberam tabernam, molendinum . . . possint possidere.

Lanata, æ, ovis; *juh*. Raë. Mon. Sl. VII. 163: vaccam unam et juvenem arere potentem, et quinque *lanatas*. Cf. Juven. 8. 155.

Lancea, æ, (Du C.) miles lancea armatus; *lándzsás*. Ljub. Mon. Sl. V. 344. an. 1379: Ileri applicuerunt hic centum *lanceæ* ducis. Hajn. Extr. L. 115.

Lancealis, (Du C. lancearius) miles lancea armatus; *lándzsás, ulánus*. Cod. Dip. And. II. 338. 382.

Lancealis, e, ad lanceam pertinens; *lándzsa . . .* Hajnik Perjog. 272.

Lanceare, (Du C.) lancea pugnare; *lándzsával harcolni*. It. lanciare. Thuróc. 151. Lorandus miles strenuus contra Cumanos *lanceavit*.

Lanceati, milites lancea armati; *alubardos*. Ger. Hellebardier. Prisc. Serv. p. 40:

Lanceati erant corporis Regii custodes. Bel. appar. Dec. I. Mon. V. p. 268.

Lanceola, (Du C.) dem. ad lancea, scalpellus; *kis lándzsa*. Tör. Tár. 1891. p. 648. *lanceolæ* et venabula rustica. Cf. Capitol. Maxim. jun. 4: Appul. Met. 8. p. 580. Oud.

Lanceta, lancea; *lándzsa*. Arch. Rák. IV. 131. cum bumbis et bumbardis fustibus et *lancetis*.

Lanciger, miles lancea armatus; *lándzsás*. It. lanciere. Epist. Proc. P. II. p. 143: illucescente die . . . 6. banderia peditum *lancigerorum* . . . in . . . civitatem miserunt.

Lancinata tunica, denticulata tunica; *hasított ujju ruhá, öltönyke, kötös*. Szamosk. II. 45. Horum Italarum instineta vestimenta quoque exotica concinnari curaverat, follicitas caligas, cancellatos calceos, *tunicas* multifariam *lancinatas*, thoraces ampullatas . . .

Lancinare,ungere; *szúrni, nyilalni*. Bene Med. I. 141. non raro dolores experiantur *lancinantes* in extremitatibus.

Lancionus, i, lancea armatus; *lándzsás*. Monm. Comit. Trans. V. 278. ne detrimentum capiat, de rebus necessariis prospiciat, præsidioque sive *lancionum* sive alium exercitatum militem donec alius a nobis præfectus designetur — præficiat.

Lancus, i, szállítás. Schwartz. Scult. 33. Mansus originem latinam redolens, curiam denotat, ut plurimum cum certa portione agrarie adnexa: Du Fresne: *Mansus*: *Lancus* autem sive *Lancus*, quem doctiss. Du Fresne ignoravit, non e Polonico, verum e veteri Germanico *Lan* seu *Lank*, que cum Germ. Land consonant exortus esse videtur; quod eadem *monosyllabon* (Leibniti Collect. Etym.) interdum aream locumve clausum designat, cum Mansoque, qui togurium cum agro adiacente (hung. Szállás) comprehendebat, convenit; agri certe, qui areæ seu curiæ adscriptus aliquando fuerit, apud Seepusios adhuc usque cognomen Lanacker retentum est, quem passim etiam, originis obliiti Leinacker nonnulli rectius Hofacker nuncupant. Facilius est aliquando alia, que succurrebat, explicatio, habendo pro vocabuli radice Gothicum *Lana* quod commodare, mutare significat, ut Lan concessionem, feudum denotat.

Lancus liber, (ab it. lanciare, deducere naves) navalia libera, concessa; *szabad, megengedett hajótartó hely*. Száz. VI. 44. nullus eosdem impedire super aquam eandem ubi suum liberum *Lancum* possiderent.

Lanczknechtus, i, miles gregarius, lancearius; *gyalogkatoná*. Ger. Landsknecht. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 268. an. 1528. receperunt iam *Lanczknecht* pecuniam. Kronst. II. 585., 597., 601., 603., 605.

Landassiatius, us, a *hübérusnek lekötöttsége hűbéres ura irányában*. Vuch. Jur. Feud. 162. *Landassiatius* proprie denotat statum, vi cuius possessor honorum immobilium, superioritati territoriali subiectorum, obnoxius est ad subiectionem erga territorii dominum: a quo statu pendet obligatio possessoris ad subiectionem erga territorii dominum.

Landgraffia, æ, dignitas vel districtus comitis provincialis; *tartományi grófság*. Tör. Tár. 1890. p. 232.

Landgraffius, i, comes provincialis (Du C. Landgravius); *tartományi gróf*. An. Sc. III. 248.

Landgravia, æ, V. *Landgraffia*; *tartományi grófság*. Tör. Tár. 1889. p. 335.

Landgravius (Landgravius) comes provincialis; *tartományi gróf*. Ger. Land-Graf. H. Rák. Gy. 647. Monm. Comit. III. 120. Isthv. XVIII. 337.

Landkutschus, i, *Auriga publicus* q. v.

Landsassiacus, 3., V. *Feuda Landsassiacæ*.

Lanea, æ, fundus integer; *egész telek*. Kub. D. Hont. III. p. 279. an. 1377: de singulis . . . *laneis* seu integris fundis.

Lanea media, *jételek*. Cod. Dipl. Pat. T. I. 258: dimidietatem predictæ possessionis . . . exceptis tamen sex *medijs laneis* a parte videlicet Aquilonis in uno ordine usque Curiam Andree filij Bartha existentibus.

Laneum, possessio; *birtok*. Haz. Okl. 288. an. 1360: curia libera seu *laneum*. Knauz. M. E. St. II. 648., 720.

Laneus, i, (Du C. al. s.) modus agri; *telek*. An. Sc. I. 133. an. 1354: *Laneus* apud Saxones Seepusenses erat fundus Villæ alicuius incolæ ad habitandum et rusticandum attributus. Pfahl. Jus. Georg. *Laneus* autem sive *Laneus* e veteri germanico *Lan* seu *Lank* (Land) interdum aream locumque clausum designat cum mansoque convenit. Quantitas Mansi et *Lanci* determinari amplius non potest; erat certa pars fundorum intravillanorum more Germanorum emensa, ut apud nos sessio. Cod. Dip. Hung. Pat. VII. 244., 396.

Langale, *currus posteriorem axim cum priore connectens pertica*; *nyújtó*. Germ. Langwinde. Kov. Form. St. XXVII. Temo rud, *langale* nyuytho, furcale rakoneza.

Langravius, i, (e Germ. Landgraf), comes provincialis; *tartományi gróf*. Marc. Chr. II. 28., 78.

Laniarius (dens), dens caninus; *eb-fog, szemfog*. Hist. Nat. 49. sed interdum prædite sunt omnibus dentium generibus nimirum incisioribus seu primoribus, *laniaris* seu caninis et molaribus.

Laniator, V. *Lanio*. Tör. Tár. 1888. p. 396. Cf. Gloss. Philox.

Laniena, æ, locus trucidationis; *vérpad*. Tör. Tár. 1889. p. 56. *laniena* Hatvaniensis. Alias: Eperjesiensis.

Lanifacio, cultura laneorum, V. s. *Laneus*; *földműveltetés*. An. Sc. I. 444. an. 1295: clapsis quindecim annis so'vent . . . populi de quavis *lanifactione* puri argenti Comit.

Lanifex, lanarius, textor; *gyapjúszövő, takács*. Ger. Wollarbeiter. Kronst. I. 29. Száz. VII. 541.

1. **Lanio**, (Du C.) lanus, macellarius; *mészáros*. Pfahl. Jus. Georg. LXVII. Cf. Paul. Dig. 33., 7., 43.

2. **Lanio**, onis, (a Germ. laan, lehen, Lehen); *hűbér*. Száz. XXIV. 38.

Lanipendia, æ, (Du C.) quæ lanipendii curam gerit in Monasteriis; *ruhatárörnö*. Nagy Hier.

Lanista, æ, lintearius (Du C. al. s.); *takács*. Urk. Sieb. II. 452. an. 1376. *lanista* pannum falsum faciens.

Lanistica, æ, (scil. ars) V. *digladiatoria*; *vívómesterség*. Száz. XVIII. 20. ars saltus et *lanistica* seu *digladiatoria*.

Lanium, laniena; *mészárszék*. Schwartz. Scult. 43.

Lanius, i, lanio; *mészáros*. Han. Mon. Jur. P. I. 246: Item quod *lanij*, sive becharij non possint servare carnes in becharia. Cf. Terent. Eun. 2., 2., 26; Varro R. R. 2., 5; Phædr. 3., 4.

Lantgravius, Lanthgravius, V. *Langravius*. S. de Kz. Chr. A. 1. 17. Oláh. Cod. Ep. 84.

Lantzmanus, i, (a Germ. Landsmann) popularis; *polgártárs*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 627. an. 1528: a meis *lantzmanis* . . . nihil unquam boni orietur.

Lanus, i, pro: *lana*; *gyapju*. Ljub. Mon. Sl. XI. 202. an. 1345: asportavit . . . *lanos* valoris ypp. X.

Lanzkinectus, i, miles pedester, pedes; (a Germ. *Landsknecht*); *közkatoná, közlegény, gyalogkatoná*. Verancs. VI. 25. Cæterum scito Hieronymum Lasky ab Romanorum rege Ferdinando principi nostro subsidia ducere et quidem non mediocria, *lanzkinectorum*, ut nunc dicimus, septem millia, Hispanorum tria, equitum hungaricorum levis armaturæ totidem.

Lanzo, onis, lancea; *lándzsá*. It. lanzo. Ljub. Mon. Sl. XI. 8. an. 1306: si mutuabitur . . . alicui tam in sarciis . . . *lanzonibus, quatrellis* . . . de arsana communis.

Lapa, (ab Hung. *láp*) lacus Cf. m. M. Nytt. szót.: *ló* (moesár). Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 544. Item piscatura nomine Wyzessen cum *lapa* et cum piscatura sublug nomine et durusta, quæ iacet sub durusta Magistri Athyan etc.

Lapata, onis, idem ac Baculus, palus i; *lapátűtés, botűtés*. Jogt. Eml. III. p. 238: in pœna . . . duodecim *lapatorium* publico mulctentur.

Lapidalis, ad lapidem pertinens; *kő*. . . Száz. IV. 258.

Lapidatim, frustatim, articulatim; *kődarabokban*. Jogt. Eml. T. III. p. 346: Nul-lus . . . *lapidatim* salem . . . attentet diven-dere.

Lapidefactus, 3., in lapidem mutatus; *kővált.* S. Benkő. Top. Misk. 41. Albertus M. refert de arbore inventa in littore maris om-nino *lapidefacta* cum nido et avibus in ea contentis.

Lapidescere, in lapidem abire; *meg-kövesülni*. Boe. Hungar. p. 290: propter aquam in Scepusio *lapidescentem*. Cf. Plin. 16., 6., 8; 24., 13., 73., 32., 2., 11.

Lapidifactivus, qui vim habet res in lapides mutandi; *kövesítő, kővé változtató*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 67.

Lapidificus, 3., qui in lapides conver-tit res; *kővé változtató*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. 163. Remotam materiam Lapidum esse Elementa, proximam vero succum *lapi-descentem* seu *lapidificum*.

Lapifodina, æ, lapacidina; *kőbánya*. Cod. Zi. T. I. 564.

Lapillosus, 3., lapillis plenus; *kőve-cses*. Pfahl. Jus. Georg. II. 126. quia tamen gleba modice *lapillosa* est.

Lapillus smaragd, smaragdus (Plin.); *smaragd*. Thök. Diar. II. 329. Aliud argen-teum sceptrum deauratum, cum *lapillis sma-ragd* et granatellis.

Lapis, idis, petra; *kőso*. Thök. Diar. II. 125. *Kőso* hat, *lapides* nro 6.

Lapis armarin, fors. lapis armenius, saphirus; *lazulkö, zaphir*. Thök. Diar. II. 252.

Insuper Jelenik certam crucem ei ad confrin-gendum dedit, quæ ex auro puro constabat; in ea cruce erant 4 hiacinthi et quinque *lapis armarin*, quos omnes ad se accepit Jelenik.

Lapis Bononiensis, phosphorus; *villő*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 185. Coronidem his imponat *lapis Bononiensis*, qui solis radiis prius expositus lucem concipit ac conceptam postea in tenebris fundit.

Lapis canabis, fascis mensura 25 li-brarum; *bál ten*. Opin. P. I. §. 12.

Lapis contrafatus, V. *Contrafatus*.

Lapis divinus, i. philosophorum; *höl-cseség köve*. Abeles 29.

Lapis erectus in titulum, lapis terminalis; *határkö*. Fej. I. 123.

Lapis fulmineus, ignis, ictus fulmi-neus; *menykö*. Curios. Misc. 262. Cur *la-pis fulmineus* plerumque sit oblongus.

Lapis furnalis, *olvadó kö*. Ger. Ge-stellstein. Beszth. Lev.

Lapis hyacinthus, Nitrum quarzo-sum nitrosum (Linn.); *Jacintkö*. Curios. Misc. 264. sunt etiam, qui asserunt *lapidem hyacinthum* non tangi fulmine.

Lapis ignarius, pyrites; *kova*. Bárcz.

Lapis ignarius, *kovakő* (a puskán). Germ. Flintenstein. Vect. Gen. LII. *lapides ignarii* pro sclopis.

Lapis lapsorialis, (Arch. Ver. Sieb. XXVI. 147. V. *Lapsorialis* al. s.); *köszörű kö*. Ger. Schleifstein. Quel. Sieb. I. 346. an. 1501.

Lapis lunæ, V. (Du C.) *Lapis specu-laris*.

Lapis metalis, *turzó kövek*. Ju-riev. Jur. Met. 83. atque in extremis campi metallici lineis *lapides metalis* (Schorfstein) numeris signati, judicialiter collocantur.

Lapis onychii, onyx; *ónikszkö*. Tör. Tár. 1890. p. 369.

Lapis probatorius, lapis Lydius; *kémkö*. Kov. Jur. Tav. Ind. *Lapidem pro-batorium* præter auri fabros nemo teneat.

Lapis ranarum, gr. *βατραχίτης λίθος*, lapis bufonius; *zöldbeka színű kö*. Tör. Tár. 1890. p. 369.

Lapis refugii, ita dictus lapis in Scepusio, tempore irruptionis Tartarorum, in quo erat cenobium; *menedékhegy Szepesben a tatárok elől*. Száz. XVI. 677. Kat. VIII. 199.

Lapis salis, *Zuanus* q. v. Tör. Tár. 1892. p. 384.

Lapis specularis, lapis lunæ admo-dum vitri perspicuus. Selenites (Plin.); *át-látszó kö, holdiany*. Curios. Misc. 204. Cur vitrum Moscoviticum seu italicum aut *lapis specularis* ignitis carbonibus impositus non exuratur.

Lapistucia, Lapis tutiæ; *horganypát*. Ger. grauer Galmel. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 147.

Lapotomia, æ, (vox hybrida a *lapis* et *τέμνω*) lapacidinæ, lautuminiæ; *kőbánya*. Kronst. II. 385., 386. an. 1535.

Lapotomus, i, lapicida; *kőfaragó*. Kronst. II. 385., 386.

Lappacium, (Dief. lapacium). (Schlög. 906. *lapacius* lapu v. lórum) lapathum; *er-dei sóska*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 147.

Lapsabundus, 3., ruinæ pronus (DuC.); *bomladozó*. Probst. Comitiol. p. 88., 89: Hic Cæs. Regiæque Majestatis benignitati gratias

agens deplorandum et undique *lapsabundum* Regni statum enixe commendavit.

Lapsatorium, V. Lapsorium.

Lapsatorius, 3., ad fullonicam pertinet; *kalló, rányoló*... Arch. Ver. Sieb. XI. 391. lapis *lapsatorius*.

Lapsi, (Du C.) Funda David. J. 2: *Lapsi*, qui fidem abnegarant. Horum alii erant. 1. *Sacrificati*, qui quomodocumque Idolis immolarant. 2. *Thurificati*, qui thus (Idolis) obtulerant. Alii (3) *Libellatici*, qui Christum publice abnegare erubescerent, sive privatim id vel per se vel alios suos nomine fecerunt, sive, ne ejurare cogerentur, a Magistratibus *libellos* securitatis impetrabant, ut ne amplius inquirerentur soluta pro eiusmodi dispensatione pecunia.

Lapsorialis, V. *Lapsorius*. Arch. Ver. Sieb. XI. 4. 437. Currus domini villici duxit de mola inferiori lapidem *lapsorialem*, ad locum *lapsorialem*.

Lapsorium, fullonica; *kalló, rányoló malom*. Ger. Walkmühle. Arch. Ver. Sieb. XI. 391. Fjp. Szám. p. 183. an. 1419.

Lapsus, us, decursus, curriculum (Du C. al. s.); *lefolyás, leforgás, elmúlás*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 334. ne *lapsu* temporis in irritum possint retractari.

Lapsus carnis, libido; *bujaság*. Batty. Leg. III. 627. an. 1498.

1. **Lapta**, æ, pila; *laptu, labda*. Száz. VI. 289.

2. **Lapta**, pila; *golyó*. Star. V. 224. an. 1524 pro lampadibus... *pilis*.

Lapta ignea, pila ignea; *tűzes golyó*. Száz. VI. 289.

Laqueare se, laqueo suspendere, in laqueo incidere; *hurokra kerülni*. Tör. Tár. 1888. p. 774. Astuta vulpes caudam occultare, post tamen se solet *laqueare*.

1. **Laquearium**, fors. lacunaribus ornata domus, eubule; *díszes padlózatú ház*. Rák. Ön. 229. palatii, *laquearius* et hortis. Cf. Isid. Orig. 19., 12.

2. **Laquearium**, succus prunorum coctus et coactus; *tekrár, szilvazs*. Száz. VI. 364.

Laqueatus cinctus, fascia, velum lugubre; *fekete gyászszalag, gyászszalag övezettség jelvénye*. Gall. cordelière. Száz. III. 387.

Laquiricia, (Dief. laquiricum) radix dulcis, laquiritia; *gyövezőgyökér, édes gyökér*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 117.

Larda, æ, species metaplasmi, plurale enim neutr. *larida* ita adhibetur, quasi esset nom. sing. fem. ex quo acc. plur. *lardas* formatus est. (Cf. *Lardarius*, Inser. Grut. 647., 4. qui lardo mercatum exerceat); *szalonna*. Cod. Zi. T. I. 38. Quod de propriis dedisset sibi quinque *lardas*.

Lardaceus, 3., lardi, ad lardum pertinet; *szalonnás*. Bene Med. III. 7.

Lardo, onis, lardum; *szalonna*. Quel. Sieb. I. 437. an. 1494. dedit *lardonem*. Fjp. 116. an. 1405. Item pro *lardonibus*. Fej. XI. V. Un. 374. Kronst. I. 408.

Lardus, i, lardum; *szalonna*. Batty. Leg. III. 403. an. 1427: porcos, *lardos*.

Largaon, pro: longaon, colum (Plin.). Endilster Darm (Dief.); *horkabél (remese)*. Germ. Grimmdarn. Schläg. 423.

Largiflue, abundanter; *bőségesen*. Cod. Dipl. Pat. T. I. p. 174: beneficiorum... *largiflue* perceptorum.

Lariceus, 3., larignus; *vörös fenyűből való*. Isthv. IX. 448.

Larida fumigata, lardum fumo duratum; *füstölt szalonna*. Száz. VIII. 544.

Laripes, pro: loripes (stelez, Stelze. Dief.); *faláb (lőcslábr)*. Schläg. 458.

Larissa, æ, larix (Du C. al. s.); *vörös fenyő*. It. Larice. Ger. Lärchenbaum. Ljub. Mon. St. I. 213.

Larma, æ, actus conclamandi milites ad arma; *riadó*. Ger. Alarm. Lop. Mon. St. XX. 156. an. 1699: sunt populi sufficientes, qui ad *larmam* accurrere ubique possent.

Larnax, (Du C.) gr. *λάρναξ*, urna, capsula; *sírmeder, tok, szekrény*. Nagy Hier.

Larus, (Du C.) *λάρος*, avis aquatica; *tengeri csütlő, sirály*. Ger. Möve. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 147. Cf. Vulg. Levit. 14., 16. Deut. 14., 45.

Larva, persona ficta, nomen falsum, suppositum; *álmévezet*. Kass. Jur. Civ. I. 33., 34. Ad pñam *Larvae*. Quia vero unum cognomen et Prædicatum in aliam nomenclaturam seu in aliud Cognomen et Prædicatum transmutare solius Regie Maiestatis authoritatis esset, alienum autem nomen assumere et se sub hac *Larva* in alienas Familias ingerere legitimisque Possessoribus lites intentare non tantum non liceat... Csaplov. Nucleus. p. 175. Kövy El. 552. Samb. Tyrn.

Larvalis persona, persona, quæ adulterinis, falsis, suppositis nominibus utitur; *átalakos személy*. Georch. H. T. III. 248. Werbőczy 343. Licet nonnulli reperiantur salutis et honoris eorum immemores, qui personas sæpe *Larvales* et fictitias, coram Capitulo vel Conventu, interdum autem coram Judicibus quoque Regni ordinariis sistere, statuereque et iniquas Fassiones per eas pro sese fieri procurant.

Larvatio, actus personæ induendæ; *átarczoskodás*. Ger. Maskiren. Szilády Régi Magy. Költ. T. I. 328. *Larvationes*... tempore fassangi; 330. *Larvationes* faciet induenda veste aliena scilicet vir veste muliebri aut mulier veste virili.

1. **Larvatus**, adulterinis, falsis, suppositis nominibus utens; *hamis nevű*. Szegedi Rubr. P. III. p. 273. Georch. H. T. III. 226. Kelem. Inser. Jur. Pr. II. 698. *Larvatus* nempe est: qui a) Fassionem Venditionalem, Cambialem aut Inscriptionalem etc. coram Loco vel Persona authentica, nomine et in persona alterius, sine eius Plenipotencia celebrat aut sibi celebrari procurat.

2. **Larvatus**, 3., larva opertus, dissimulatus; *átarczoszott, színeskedő*. Fabó. Mon. Evang. II. 203. Huic similis fuit *larvatus* ille Baranovszky in suo Gewissenszwang.

Las, V. *Laz*. Han. Mon. Jur. P. I. 78. si quis fecerit *las*... in confinio... simiaci, claudet fortiter ipsum *las*.

Lascens orationis, (auctore Battiano videtur esse *languor orationis*, lascivum enim sonabat olim languidum. Quasi diceret *languore orationis nostrae fejuna*); *az imádság bágyadsága*. Batty. Leg. T. II. 197. quasi jejune *lascens orationis* nostre recapitulare.

Lassare, (Du C.) relinquere, sinere; *megengedni, hagyni*. Gal. laisser. Prot. inq. 259: et si aliqua alia volebat tunc illud servitium facere, ipsa non *lassabat*.

Lastarea, æ, *astarea* q. v. Ljub. Mon.

St. XI. 10. an. 1312: dividantur stari CCL... de grossis X. pro stare in insulis. Et per burgum stari CL. Et per *lastarcam* stari CL.

Lasum, legatum; *hagyaték*. It. lagio. Ger. Vermächtniss. Rač. Mon. St. XIII. 164. an. 1356: salvo, quod non habere debeant aliquid de *lasis* factis... hospitali.

Lasureus, 3., cæreuleus; *égkék*. Magy. Tör. Tár. XV. 9. color *lasureus*.

Latellum, lagena; *üveg*. An. Sc. II. 206. sæc. XVI.: bibit *latellum* vini. Fjp. Szám. 465. an. 1438: tenetur nobis XV. *latellis* vini.

1. **Latenter**, sub figurarum involueris; *képletek alatt lappangya*. Batty. Ger. 145. Spiritus *latenter* in divinis tropologie ponitur eloquiis et sol nominatur.

2. **Latenter**, ad latera, lateraliter; *oldalt, oldalról*. Batty. Ger. 101. Non dixit ex una... parte, quasi *latenter* volare celi, sed per medium celi.

Latentia, æ, proprietas latens; *lappangó mivolta*. Proj. Leg. Civ. 467. Jus Regium penes consensum Fassioni superinductum et invalidata fassione obversum, licet statute pura firmatum sit, nisi *latentia* eius in specifico remonstretur, contra Fatenis successores non opitulatur.

Lateralium, fornax lateraria; *téglatvető kemence*. Fjp. Szám. p. 388. an. 1438: de funibus ad *lateralium*.

Lateraliter, (Du C.) a latere, in latus; *oldalt*. Abales 9. caput iam antrosum, iam postrorsum, iam *lateraliter* cadit.

Laterator, qui coquit lateres, laterarius; *téglatvető*. Kronst. I. 237. II. 384., 419., 432., 433. III. 466.

Lateralrix, quæ coquit lateres; *téglatvetőnő*. Kronst. II. 499.

Latereculus, i, fraces in formam placentæ coactæ; *pogácsa*, azaz kerekded tömeg, mely olajtartalmu magvak kisajtoló héjából van összenyomkodva. Ger. Oelkuchen. Bel. Comp. Geogr. p. 495. defectus vero ligni in tractu Tibiscano stramine, retrimentis animalium et *lateralculo* compensatur.

Laterisare, per paginas numeros in unam summam colligere; *oldalanként összeadni*. Törvt. Msz.

Laternula surda, lat. furtilva; *tolváj lámpa*. Ger. Blendlaterne. Rák. Ön. 126. Habebamus quidem *surdam laternulam*, sed ventus et supervenientes pluviae sæpissime extinguiebant candelam.

Latero, onis, lateri adhaerens, qui est a latere; *valakinek oldalra melletti személy, apród*. Szamosk. IV. 520.

Hic nobiles *laterones* ministri
Prope heri hospitium locati,
Qui ante principem solent versari
Prope aulam iussu sunt diversari.
Tör. Tár. 1888. p. 763.

Latietl, (ab it. lattiere) hirnea lactis; *tálcza*. Arch. Rák. VIII. 334. Duo Neumodi *latietl* pro Cave cum rubris *Zonis* sericeis.

Latini, incolæ villæ latine Strigoni vulgari *Olaszi* vocatæ. Eszt. Okt. p. 85.

Latinisare, latina vocabula lingue vernaculæ immiscere, eam latinis vocibus contaminare; *latin szavakkal élni*. Szirm. Hung. in Par. 141. Fragmentum epistolæ cuiusdam *latinisantis* Fiscalis. Fabó Monn. Evang. II. 345.

Latinismus, sermo latinus; *latin szó*,

Magy. Tört. Tár. XVII. 204. de meo pessimo *Latinismo*. Serm. Cat. Præf. Irodt. Közl. VII. 1. 99.

Latinista, æ, (Du C.) latinæ linguæ cultor; *latinnyelv művelője*. Pesty Ször. II. 521. középkori latinisták.

Latinius, idem ac *rectius*, ad normam Hungarismi: *magyarárbban*. Szerdah. Celehr. I. p. 40: ut *latinius* loquamur.

Latinizare, sermone latino exprimere, exarare (Du C. in latinam linguam vertere); *latinul írni, beszélni*. Száz. III. 288.

Latitere, pro: latitare, se abscondere, abdere; *elrejtőzni, bujkálni*. Georg. Sirm. I. 100: et ipsi cito *latitaverunt* se ipsos.

Latitudinarie, *tághátűek módjára*. Not. rel. II. 244.

1. **Lato**, onis, (Du C.) metallumfactitium ex cupro et cadmia, orichaleum; *réz*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 250. Multa per artem Chymicam inventa sunt . . . inter quæ a Pancirollo refertur primo *Lato* sive æs illud coronarium, quod est æs illustratum certo aliquo pulvere, qui splendorem metalli, quod revera non est, eidem indit.

2. **Lato**, onis, V. *Lotho*. Georg. Sirm. I. 412. Incipit per monetarios ingutere monetam ad novem *latonem*.

Latomi, liberi murarii; *szabad kőművesek*. Nagy Hier.

Latomismus, ratio, instituta, disciplina latomorum; *szabadkőműveség*. Nagy Hier.

Lator, bajulus, gestator; *hordozó* (hordár). Ger. Träger. Kronst. I. 8. et passim.

Lator presentium, qui rem, epistolam adfert; *a kézbesítő*. Knauz. M. E. Str. I. 167.

Latria, æ, (Du C.) servitus, quæ unice Deo debet exhiberi; *latρεία; isteni szolgálat*. Batt. Ger. Omnis . . . divina *latria*, laus. Batt. Leg. III. 332. an. 1397. Kaprin. Eloq. II. Præf.

Latricia, lege: *Latericia*, lateraria (Plin.). *téglaégető kemencze*. Fej. VII. 5., 204. an. 1211.

Latricus, i, latro; *gonosztévő, lator*. Pel. Serm. Erubescit tamquam reges suspensi patibulis inter *latricos* in confusionem habentes signa regni. Hiem. 23. r.

Latrunculus, latrunculus, 3., latrunculis, (talis, tesseri) distinctus; *kockás*. Bárczay.

Latrocinabundus, latrocinans; rabló. Szamosk. I. 75. Quo circa parietibus oppidi inclusus, impune grassari circum hostem *latrocinabundum* sinebat.

Latrocinialis, (Du C.) ad latronem pertinens, prædatorius; *rabló*. Chr. Dubn. p. 130: rapacitate *latrociniali* cadavera mortuorum deglutiendo non saciaberis. Cf. Appul. Met. 2. p. 122. Oud. 4. p. 278. Ammian. 27., 2.

Latrocinialiter, (Du C.) more latronis, per latrocinium; *rabló módjára*. Kov. Form. St. 61. ut dicitur *latrocinialiter* intercepti. Cf. Mart. Capell. 6., 206.

Latrociniatio, h. i. pro: clades; *vesztesség, vereség*. S. de Kz. Chr. II. 1., 12: ut audivit *latrocinationem* gentis suæ.

Latrocinus, 3., latrocinialis; *rablógyilkos*. Cod. Zi. Vol. V. 189: *more latrocinio* verberari, vulnerari.

Latroculus, 3., clam; *titkon*. Georg.

Sirm. I. 93. Ipsa *latrocula* venit per Ister aquam super rates.

Latrunculus, (Du C.) excursor, præcursor exercitus, seu potius miles, qui in insidiis latet; *lesben álló katona*. Thurocz. in Andrea rege Hung. c. 43: is autem, qui ferebat literas, captus est a *latrunculis* Andree regis et ad eum ductus.

Latta, æ, asserculus; *lécz*. Ger. die Latte. Curios. Misc. II. 266. Ubi copia arborum est montanarum, utiliter eriguntur *machinæ serrariæ* pro serrandis *lattis* et asseribus.

Latto, V. *Lato* 1. It. *latta*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 277. Orichaleum vero istud, quo nos utimur non est genuinum et nativum, sed artificiale estque simplex æs, quod certis pulveribus *Latto* dictis aspersum ac tinctum splendorem veri Orichalei suscipit.

Laturus, (Du C.) bajulus, qui fert onus; *hordozó*. Nagy Hier.

Latus, i, grossas argenteus; *ezüst garas*. Numi Hung. 4. Primus aureus Carolus I. ad normam Florentinorum, *grossos* item *argenteos*, vulgo *latos*, Gallie ac Neapolis regum monetæ accommodatos, feriri iussit.

Latus laridi, succidia; *szalonna oldal*. Arch. Rák. VIII. 347. *Latera Laridi* Nro 12.

Latus munimentum, belső sokszög (az erődben). Falud. Arch. 22. *Latus munimentum* figuræ interioris. Die Seiten der Vestung oder der Kehl-Puncten. Gall. Polygone interieur.

Latus Wyennensis, széles garas. Ger. breiter Groschen. Tör. Tár. 1893. p. 27.

Laudare, (Du C. 1.) sententiam dicere; *véleményt mondani*. Batt. Leg. T. II. 469. an. 1286: canonicis dicentibus: quod nunquam consenserunt, *laudatum* est.

Laudemialis, (crucifer), ad pecuniam pro venditione et emtione pendendam pertinens; *vásárdíj, hűbértvétdíj, hűbérkrajczár*. Kass. P. P. I. 39: Urbarii præfectus intendit emtionibus et venditionibus fundorum civicorum; *laudemiales cruciferos* percipit, licitationes instituit.

Laudemium, (Du C.) ; *hűbirtokbér*. Vuch. Jur. Feud. 98. In curiis feudilibus consuetum est domino directo pro actu investituræ certam pecuniæ summam pendere, quam *Laudemium*, Lehn Waare, dicunt. De origine harum præstationum inter feudistas non convenit; probabilius originem ducere videntur a *donariis*, quæ tempore collatarum gratiarum offerre vetustissimi moris erat.

Laudemium legitimum, *törvényes bér, conventionale, egyezés szerint való bér*. Vuch. Jur. Feud. 99. Jure feudali communi *laudemium* non debetur, sed onus illud solvendi vel consuetudine legibus singularibus vel pactis nititur, inde illa *laudemii* divisio in *legitimum*, quod legibus singularibus aut consuetudine nititur et *conventionale*, quod ex pacto provenit.

Laudum, sententia (Du C. 2.); *vélemény, határozat, igazlátói ítélet*. Batt. Leg. T. II. 462: tale *laudum* sive arbitrium, seu compositionem protulerunt. Cher. Jus. Eccl. II. 344: sententia, quæ *laudum* dicitur. Fej. X. 4. 629.

Laudum commune, (Du C.) sententia, quæ a pluribus vel omnibus arbitris probatur; *közös határozat*. An. Se. I. 454. an.

1542: si . . . contributio . . . pro necessitate Regni communi *laudo* instituta fuerit.

Laidinantus, i, locumtenens (a Gall. lieutenant); *hadnagy*. Arch. Rák. VIII. 205.

Laura, orum, (Du C.) (a gr. *λαῖρα* = platea, locus undique septus); *ezellás kolostor*. Not. rel. I. 200: *Laura* dicebantur, quorum plures in una eademque solitudine in distinctis, non valde ab invicem distantibus gazulis, velut coloniam aliquam efformantibus habitabant sub uno Superiore velut Cœnobitæ viventes, Cœnobitis tamen perfectiores habebantur, ut qui ex his ad *laura* transire voluit, longo tempore probabatur.

Laureatio, actus lauream deferendi; *babérral való megkoszorózás*. Pel. De S. Barbara s. c. 6. Fulget Barbara gloria virginis *laureationis*.

Lautenista, (ap. Du C. *Lutanista*), tyricen, citharista, fidicen, citharædus; *lantos*. V. s. *Hofisare*.

Lavacrum regenerationis, V. *Baptismus*. Otia Bachm. 298. loquor de statu peccatoris ante primo primam iustificationem per *Lavacrum regenerationis*, quod est in Baptismo factum.

Lavada, æ, (ab hebr. liwjáthân, Ger. Leviáthân, ab arab. lawaj: tekerődzni), anguis fabulosus; *gyík*. Bárczay

Lavarium, pelvis ad lavandas manus (Du C.); *mosdó medencze*. Ludew. t. 6. p. 344. Coronatio Regis Hungarie: Ad mensam prandenti suæ Majestati hi servibunt: *Lavarium* porriget dominus Andreas Dozy, mantile porriget dominus Palatinus.

Lavatilis, quod lavatur; *mosó*. Kol. Cod. 30. aury *lavatilis* limitatio. Faber. Jur. Met. 126. privatis Urburariis et lotoribus pro productis et ad relationem adlatis nobilibus metallis, utpote: contus, molari et *lavatili* (minera (Pochmühl- und Wasch-Gold-Erze) item et ☉, tam in statu metallico, quam in mineris et liquefacta materia puros proventus obvenientes in sonante moneta, ☉ in Ducatis ☉ vero in argentea moneta et ita quidem compensandos esse.

Lavatorium, malluvium (Du C.) Száz. XVII. 862. *Lavatorium* vagy *Cheridon* (igy nevezi a nép) *mosdó edény*. Fabr. Urk. 64. an. 1465. pelvim argenteam cum *lavatorio* argenteo.

Lavatura, æ, aqua sordida, eluvies; *moslék*. It. lavatura. Prot. inq. 180: lavimus capillos istius Sancte M., et illam *lavaturam* dedimus sibi ad bibendum. Cf. 206. Knauz M. E. Str. I. 590.

Laveta, æ, pegma tormenti; *ágyutalp*. Ger. Lafette. Tör. Tár. 1886. p. 129. pro istis maioribus tormentis, quæ Macoviti fuerunt, Bartuæ *Lavetas* conficere curavit.

Laxans, alvum movens, solvens; *haszajító*. Ger. laxirend. Lzb. Cod. Med. T. II. 237: medicamenta . . . *laxantia*.

Laycalis, profanus, civilis; *világi*. Marc. Chr. II. 50: *laycalem* habitum induens.

Laycatius, status, conditio *laicorum*, mundanorum. Kov. Form. St. 93. Literati autem sunt illi, qui nec clericari volunt, nec scolas frequentant, omnino proposuerunt *Laycatum*.

1. **Laycus**, i, est popularis; ita dictus, ut a viris ecclesiasticis distingueretur Joan. Villanus (Giovanni Villani) de Dante Alighero, summo Itolorum poëta, hæc dixit: Questi fu

grande letterato quasi in ogni scienza fosse tutto laico; *világi, nem egyházi*. Marc. Chr. II. 403. Cadavera enim omnium tam vivorum ecclesiasticorum quam *laycorum* nobilium.

2. **Laycus**, imperitus, sine auctoritate; *tudatlan, aratlan, kontár*. Ger. Pfuscher. Magy. Tör. Tár. IX. 160. Marcum aurificem *laycum* de Lewcha.

Laz, gr. *λάζ* : vieus; villa, rus, ager praedium, vox Slav.; *tanya, major*, Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 148. et inde vergit ad locum, qui dicitur Trenebeg *laz*, que *laz* pertinet ad Ecclesiam Sancti Petri . . . 149. et deinde exiens vadit Cupan *laz*.

Lazarethum, nosocomia proprie sub cura monachorum ordinis S. Lazari; *kórház*. Bene Med. II. 393. et passim. Száz. VIII. 483. Kass. Jur. Civ. II. 213.

Lazari, Hungari in pugna apud Usnaeum Thuringiae civitatem a duce Saxoniae capti et amputatis auribus nuntii Pannoniam missi: *gyászmagyarok*. Kat. Hist. Duc. 467. Qui quidem septem ob offensam huius modi Magyarok et Gyo (forte gyász) sive *Lazari* sunt vocati. V. Chr. pict. Vind. 128.

Lazium, fors. idem quod *collybus*; deductio v. ö. magy. *lázsiás; agio, levonás*. Rač. Mon. St. XII. 86. an. 1349: receptum fuit superabundare propter *lazium* denariorum perperos . . . Ljub. Mon. St. XXI. 178. an. 1443: mandamus . . . quod observare debeatis, facientes integre persolvi . . . salariatis, . . . absque nulla retentione decime et *laziorum*.

Lazulinus, ceruleus, colorem sereni caeli referens; *azurkék, éghék*. Fej. X. 368. videlicet elypeum seu seutum ab infra quasi pro medietate coloris sereni caeli seu *lazulini* et de parte superiori album.

Lazur, ceruleo, cyaneo colore; *éghék*. Vect. R. C. 2.

Leardus, V. *Liardus*; *szürke-fehér*. Ger. Schimmel. Magy. Tör. Tár. XXIV. 153. lectica tracta ab equis sex *leardis*.

Lebes vel **Lebis**, panni species. Videtur ab urbe Löwen formatum esse hoc vocabulum, unde tempore, quo diplomata codicis nostri scripta sunt, magnum commercium pannorum fiebat in Hungaria. † f. Fejérbatky in operis «Magyarországi városok régi számadáskönyvei» inscripti indice sub voce «*posztó*» ubi commemorantur pannus de Lofel, Loven, Lefen etc. Cod. Zi. Vol. V. 609: dare unam reverendam de meliori rubeo aut nigro *lebi*.

Lebetarius, i. faber lacubus, lebetibus aeneis fabricandis; *serpenyős*. Ger. Pfannenschmid. Tab. Conser.

Lebetum, lebes; *üst*. Kronst. III. 481: magnum *lebetum* stannaverunt.

Lebia a et **lebitum**, oratorium; *imaszoba*. Prot. inq. 210: Interrogata, ubi orabat, tunc ipsa . . . respondit: «In *lebia* ante dormitorium Cf. 196., 243: In *lebio*, quod est post loquitorium».

Lebiton, **lebitonarium**, (Du C.) vestis levitarum sine manicis, qua aegyptii monachi inducuntur. Nagy Hier. Pár. Páp.

Lebrosus 3. leprosus V. *Veranus* It. lebbroso.

Leccator, (Du C.), gulosus; *nyalánk*. Germ. Lecker. Nagy Hier.

Leccionarius, i. (Du C.) Liber continens actiones Ecclesiasticas, quem a S. Hieronymo

compositum scribunt; *szentleczkekönyv, olvasmányok könyve*. Cod. Dip. Arp. Cont. I. 40: II. *Leccionarii* 1. Breviarius.

Lechnu, idem quod *Laana, Lehen*. Schwart. Seult. 145. XIII. loca curiarum, quod vulgo *Lechnu* vocatur, cum omnibus utilitatibus ibi ad ea pertinentibus pro XL. marcis emisset.

Lector, ni fallor pro: *lector, leccator*: scurra, gulosus (a germ. *lecken, nyalni*) *alakos, fennhéjázó, torkos*. Cf. Dief. Georg. Sirm. I. 337. Et ipse *lector* tulisset indumentam suam quod diploida erat. Schläg. 2018.

Lectica, a, tributum genus parochis praestandum a lecto iugali pendendum; (Du C. al. s.); *párbér, ágybér* (házaspártól). Ger. Lecticalgebühr. Konek Egyh. 345.

Lecticalis, is, V. *Lectica*; *párbér, ágybér*. Fej. Jur. Lib. 454: Solutio stolae aut *lecticalis*. Szirm.

Lecticalia, vestimenta, stragula; *ágy-nemű*. Moln. Patv. 16. Tu quoque itineri necessaria praeparabis . . . vestes albas, strophia et quibus domi die noctuque uti consuevi, cum *lecticalibus* para.

Lecticalis praestatio, V. *Lectica*. Pahl. Jus. Geogr. II. 72. Parochiani vero ad horum cultivationem consuetasque per Dioecesim aut Comitatum hunc *lecticalis* vel alias annuas praestationes prout et stiales regulatas solutiones sese determinent.

Lecticarii, (Du C.) qui mortuos in lecticis efferebant. Fossorii; *sirásók*. Nagy Hier.

Lectio, schola; *lecke*. Germ. Lection. Leges. Schol. Schem 41. *Lectioes* in classe tertia.

Lectionale, (Du C. Lectionarium) V. *Leccionarius*. Batt. Leg. III. 314. an. 1397.

Lectionarius, V. *Leccionarius*. Fejér 1., 301. cum Bibliotheca cum tribus voluminibus, nocturnalibus 4, antiphonariis 5—*lectionarius* 2 cum evangelii Missalibus 6, psalteriis 4, gradualibus 5, regulis 2.

Lectiones, (Du C. al. s.) fasciatio; *rátolvasások*. Száz. VI. 4.

Lectioes dare, instruere; *leczkét adni, tanítani*. Reg. Turm. Præf. 102.

Lectisternium, (Du C.) lecti apparatus vel lectus ipse (Dief. *bettgewant*); *ágy-nemű, ágytakaró, ágyfedél*. Száz. II. 158. triginta copertoria seu superducturas plumarum aut *Lectisterniorum*. Arch. Rák. VIII. 335. Fimbriarum communium pro *lectisterniis* parva et magna Nro 22. Schläg. 1131. Knauz. M. E. Str. II. 72. S. de Kz. Chr. II. 3., 5.

1. **Lector**, (Du C.) secundus gradus ordinis ecclesiastici. Ordinatur per Episcopum per traditionem sancti codicis; *olvasó kanonok*. Batt. Leg. III. 254. an. 1370: Lector . . . obtinet primum locum in levo Choro . . . hic habet vocem . . . immediate post prepositum . . . ad suum . . . spectat officium . . . lectiones . . . attendere et corrigere . . . item regere scholas. Tkal. Mon. Ep. II. 77. Cher. Jus. Eccl. I. 269. *Lectoris* est custodire Archivum publicum et documenta fidei Capituli concedere una cum sigillo, si Capitulum sit locus credibilis.

2. **Lector**, (Du C.) praceptor in scholis; *tanító*. Száz. XXII. 565.

Lector aulicus, idem ac Lector regius; *királyi felolvasó*. Tör. Tár. 1887. p. 193.

Lector regius, V. *Lector aulicus*.

Lectoratus, us, (Du C.) officium lectoris et dignitas; *olvasó kanonok tisztje, állása*. Konek. Egyh. 133. Veranes. VII. 145. Negotium *lectoratus* strigoniensis, spero quod brevi pro voto tuo expediam . . . Not. rel. I. 113. Ecclesia orientalis et hodie sub nomine *lectoratus* omnes alios minores gradus continet.

Lectoratus officium, munus lectoris regii; *királyi felolvasó tisztje*. Tör. Tar. 1887. p. 193.

Lectoria, (Du C.) officium lectoris seu Professoris in collegiis canonicorum; *olvasó kanonokság*. Tör. Tár. 1889. p. 145. prapositionem et *lectoriā* et decaniam.

1. **Lectorium**, (Du C.) lecti apparatus vel lectus ipse; *ágy*. Tör. Tár. 1890. p. 223. ut Paulus Sechel curet *olas eneas* fieri sibi quoque *lectorium*, pro sua dignitate, est enim magnificum officium in patria marischaleus.

2. **Lectorium**, schola lectioni inseruiens; (Du C. al. sensu); *olvasó terem, iskola*. Deutsch. Schulord. I. 1: monasterium . . . transmutatum est in publicum *lectorium* et scholam parvulorum. Rév. Pl. 49.

3. **Lectorium**, (Du C.) ambo, pulpitum legenti inseruiens; *olvasó emelvény, pölcz*. Urk. Sieb. II. 388. an. 1372. picturum eives . . . explicantes . . . quatenus . . . in quodam *lectorio* in templo . . . habito quoddam altare strere volentes . . . Arch. Ver. Sieb. X. 4., 336. Fjp. Szám. 231. an. 1426. pro edificatione . . . *lectorii* ecclesiae.

Lectularius, i. lecto affixus agrotus alias; *Clinicus*; *ágyban fekvő beteg*. Nagy. Hier.

Lectum, rejectum, reprobatum; *visszatartott*. Nill. Symb. p. 1038: Alias dictum Memoriale a Sacra Congregatione Episcoporum et Regularium anno priore *lectum*; dignaretur Sanctitas Vestra benigne committere revidendum. V. Notam 2). Ex stilo Curiae Romanae formula responsionis *Lectum* significat preces in Memoriali oblitae a S. Congregationis tribunali fuisse rejectas.

1. **Lectura**, a, mendum pro: *lectus*; *ágy*. Cod. Zi. Vol. V. 281: indumenta domorum et *lecturarum* culcitrae et linteamina.

2. **Lectura**, (Du C. lectio) actus legendi; *olvasás*. Cod. Dipl. Pat. T. II. p. 352: quibus . . . sigillum nostrum est appensum post earum *lecturam*. Fabr. Urk. 31. an. 1418. Batt. Leg. III. 332. an. 1399.

Lectus opimatus, area stercore satata; *melegágy*. Lab. Tab. 14: Semen Tabacae in *lecto opimato* (Mistheet) initio Martis terrae mandetur.

Lecythus, *λίχνο*, urceus olearius; *olajkorsó*. Comen. 60. Oleum . . . *lecythis* inditur.

Ledogna, It. lodogno. V. Logia. Star. VI. 204. an. 1325. sederunt sub arbore vocata *ledogna* ante portas. ib. VI. 249. an. 1325. sedebant sub logia sive *ledogna* in platea.

Lega, Liga: *Lega*, gradus bonitatis metallorum; *Liga* monetarum in metallo prohibita a lege requisita ac definita. (Du C.), deriv. ex: *lex, Liga, ötvény*, a szinaranyhoz nagy lágyasága miatt földolgozásakor ökvetle nélkül ezüst, réz vagy sárgaréz vegyítették. Ezen érezvegyítéknek a törvény által meghatározott foka és jósága nevezetlik *ligának*. Ital. lege

Gall. loi, aloi Corp. Jur. Cudantur obuli in eadem *liga*, qua ipsi maiores denarii cuduntur. Keesk. Ötv. 157. Sim. Num. 24. Quando ergo in argenti marea una 3 lot. cupri mixta sunt, dicimus esse argentum XIII. probae; si vero in auro unum carat suppleatur per cuprum, XXIII probae seu *legae* dicitur. Samb. Tyrn.

Legalis, legibus conveniens; (Du C. legimus); *törvény szerint való* (atyafiság). Kass. P. P. I. 340. Georch. H. T. 104. Meg kell itt különböztetni ezt a szót törvényes (legitima) ama másiktól *«törvénytől való»* (legalis), mellyek ámbár hasonló értelműeknek (synonima) lenni látszanak, mindazonáltal az atyafiságra nézve egymástól igen különböznek.

Legalisare, alicuius rei fidem firmare; *törvénytől valóra*. It. legalizzare. Kass. P. P. I. 334. Ita legalisatum documentum supplicanti extradatum.

Legalisatio, legibus conveniens confirmatio; *törvényesítés, igazolás*. It. legalizzazione. Beglaubigung. Kass. P. P. 333. De *Legalisationibus* et vidimationibus. A törvényesítésről, igazolásokról. Art. D. 1840. p. 136.

Legalisatorius, 3., fidem faciens; *hitelesítési*. Nov. Calend. 256. Commissio Manufacturarum *Legalisatorius*.

Legalitas, (Du C. 1.) convenientia cum legibus; *törvényesség*. It. legalità. Vern. Phil. Mor. 51. Virtus in mera determinatæ mensuræ observantia consistens, *legalitatem* saltem non etiam moralitatem continet.

Legaliter, (Du C.) legibus convenienter; *törvényesen*. Vern. Phil. Mor. 3. atque sic non saltem *externe iuridice*, *legaliter*, sed et interne, ethice seu moraliter bonum hominem efficit. Cf. Cassiod. Ep. 4., 37.

Legata, æ, fœm. ex legatus; *követ* (nő). Act. et Doc. Rákóczy p. 362: principissa Domina . . . *Legata* extraordinem . . . missa.

Legatarius, testamento relictus (Du C. al. s.) *hagyományos, végrendeletileg* (a monastor) *jobbágya*. Ger. Legatar. Georch. H. T. II. 42. örökösökre, maradékokra, hagyományokra, és engedményekre (Hæredibus, Posteritatibus. *Legatarius*, Cessionarius.) Kol. Am. II. p. 128. Registr. Varad. §. 209. duoque veri . . . liberi quidem essent, sed *legatarii*. Cher. Jus. Eccl. II. 247.

Legatio, qua Evangelicæ et Helveticæ confessionis præsertim alumni theologiæ eliguntur et mittuntur, ut exercitii causa in diversis regni partibus prædicent et sacra obeant. *legatio; ünnepekre való kiküldés*. Jókai. Debr. Iun. 76. Bék. Debr. főisk. törv. 41.

Legatum captatorium, popularem auram captans legatum; *kegyvadászó hagyomány*. Törvt. Msz.

Legatum debiti, ære alieno liberans legatum; *adósságelengedő hagyomány*. Törvt. Msz.

Legatum dotis, dotem constituens legatum; *jegyőzságot rendelő hagyomány*. Törvt. Msz.

Legatum generis, genus possessionis determinans legatum; *jószág nemére nézve meghatározott hagyomány*. Törvt. Msz.

Legatum pœnæ nomine, in pœnam factum legatum; *büntetésül tett hagyomány*. Törvt. Msz.

Legatum sæcularis categoriæ,

legatum civile; *világi hagyomány*. Törvt. Msz.

Legatum sub causa, causâ expositâ factum legatum; *okjelöléssel tett hagyomány*. Törvt. Msz.

Legatum sub demonstratione, legatum, quod quis monstrare obligatur; *megmutatásra kötelező hagyomány*. Törvt. Msz.

Legatum sub modo, ad certam designatam rem factum legatum; *kijelölt czélra tett hagyomány*. Törvt. Msz.

Legatura, æ, legatum; *hagyomány*. Cod. Dipl. Pat. P. I. 402: Item argentaria habet in *legaturis*, que similiter eidem redantur.

Legatus, i, concionandi et sacrorum obeundorum causa in diversas partes regni missus V. s. *Legatio*; *legátus*. Jókai. Mire Megv. II. 149. et. passim.

Legatus a latere, (Du C.); *oldalkövet, pápai főrangú követ*. Not. rel. II. 76: *Legati* Roma missi alii fuerant a latere seu Cardinales, alii quasi a latere vel cum potestate a latere dicti, qui non fuerant Cardinales sed eadem potestate gaudebant.

Legatus formularis, legatus circumscriptæ potestatis; *megszorított hatalmu követ*. Törvt. Msz.

Legatus natus, (Du C.) Archiepiscopi vel Episcopi, qui iure legatorum Apostolicæ sedis in suis diocesisibus ac provinciis gaudent; *született követ*. Cher. Jus. Eccl. I. 310. *Legatorum natorum*, qui in munus vicariorum sedis apostolicæ succedere, officium est ea sedulo administrare, quæ ad iura primatialia et patriarchalia Pontificis spectant, cum autem Primas Regni Hungariæ *Legati nati* munere ornatus sit . . .

1. **Legenda**, æ, inscriptio, lectio; *felirat, olvasmány*. Numi Hung. 8. II. Grossi Argentei. Species II. Rex sedens et nomen. Scutum cum *legenda*: Grosi Regis etc. Deigratia etc.

2. **Legenda**, (Du C.) liber, qui acta sanctorum continebat certisque diebus legebatur in Ecclesia a moderatore chori: inde nomen habuit, inde etiam vox Ital. leggenda. Mare. Chr. II. 35. ex *legenda* eiusdem beatissimi confessoris.

Legendarium, liber vitas sanctorum continens; *legendagyűjtemény*. Benger. Ann. Er. Coenob. Præf. tot editi annales Ecclesiastici, Sanctorum vitæ, Ephemerides Religiosorum, *Legendaria*; Száz. XXVII. 344.

Legentes, discipuli, qui legere discunt; *kezdők*. Székelyudv. ref. koll. Ért. 1874/5. 474.

Legetenus, ex lege; *törvénytől*. Jos. Repr. 129. an. 1790: *legetenus* competentem effectum. Benkő. Im. Nat. Sic. I.

Legia, (Du C.) parva navis; *kis hajó, kirakó sárka*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 117.

Legibulum, olvasó. Ger. Rosenkranz. Magy. Tört. Eml. XXX. 283. an. 1546. *legibulum* unum de corallo magnum. Tör. Tár. 1890. p. 368. novem *legibula* varia.

Legifragium, lex violata; *törvénytölgés*. Törvt. Msz.

Legionatim, per singulas legiones; *csapatonként, osztályonként*. Bonfin. III. 5., 444. *legionatim* per confessionis sacre mysterium, alter alterum lustrate.

Legis nigrum, quæ lex continet; *törvény belzete, tartalma*. Törvt. Msz.

Legis rubrum, inscriptio legis; *törvény czíme, felzete*. Törvt. Msz.

Legislative, æ, legis latio; viri legibus ferendis; *törvényhozás, törvényhozó testület*. Konek. Egyh. Előszó.

Legislativus, 3., legislatorius; *törvényhozói*. Vern. Psych. 184.

Legislatoria, æ, ser. potestas; *törvényhozó hatalom*. Hor. Mem. 267.

Legista, iurisprudens (Du C. qui docet leges v. qui vacat legibus); *jogtudós*. Werhőczy, 38. Tale autem ius possessionarium, per exercitia militaria conquistum apud *Legistas* peculium castrense; Molnár Patv. 33. Száz. XXVII. 163.

Legitima, æ, (Du C.) pars hæreditatis legibus constituta. Georch. Ért. 33. Az elméletlenül örökösöknek . . . elméletlenségtől járandó *legitimát* meg ne esorítsa. Áll pedig ezen *legitima* annak, a mi különben intézetlenül való, törvényes örökösödés útján arányúságos osztály szerint rájuk esett volna, a nemzettek ugyan fele, a nemzőkre pedig harmad részében.

Legitimus, ortum probans; *nemességét vitató*. Georch. H. T. I. 43. vagy az olyan Nemcs, kinek nemessége azelőtt nem volt nyilvánosság, önként perbe száll a közönséges ügyészhez, hogy fogadjon el nemessége vitátsát. Egyik esetben sem szükséges az eredeti levelet előadni, ha egyébként a vitató (*Legitimus* A. vel *Producens* L.) a volt eredeti levélnek, elvesztett megmutathatván magát nemzetiségének megnevezett törzsökéhez kapcsolhatja.

Legitimare, probare; *bizonyítani*. V. s. *Advocatus pauperum*.

1. **Legitimatío**, (Du C.) legitimo conubio prognati ius per subsequens matrimonium spurio tribuere; *törvényesítés*. Cher. Jus. Eccl. II. 185.

2. **Legitimatío**, fides, confirmatio, probatio; *hitelesítés*. Fej. VII. 83. *Legitimatío* procuratoriarum.

3. **Legitimatío**, (litteræ legitimatíonem, confirmationem continentes); *hitelesítési levél*. Kov. Form. St. XLVIII. *Legitimatío* super labe spurii.

Legitimationales, V. *Legitimatío* 3) Kass. Prax. I. 315.

Legitimatorius, 3., ad actum lege sancitendi, confirmandi pertinens; *törvényesítés, igazolási*. Kass. Jur. Civ. I. 8. *Legitimatoriae* Nobilitatis iterum iuxta normam altiori loco eatenus præscriptam.

Legitimitas, iusta ratio, autoritas, fides; *törvénytől való*. It. legitimità. Kövy. El. 795. qui si *legitimitatem* Mandati non possit ostendere, convincitur in 400 fl.

Legnamen, inis, lignum; *fa, fanemű*. Fej. VI. 31., 33. Quarto quod permitteremus de gratia, quod possetis extrahere de Venet. sen extrahi facere sine datio aliquo *legnamen* ad valorem librarum octo grossorum.

Legula, æ, vasculum (Du C. al. s.) *bödönke*. Ger. Fässchen. Quel. Sieb. I. 548. an. 1509. *legula* lemoniorum.

Legumina, æ, folliculus, valvola, involucrum; *tok*. Ger. Hülse. Tör. Tár. 1889. p. 447. ratione clendorum argenteriorum et *leguminarum*.

Lehen, is, (Du C.) mansio; *telek*. Schwart. Scult. 446. ad X mansiones, que *Lehen* vocantur. Pelcz. Geisa p. 88: Charta

Palat. Drugeth Anno Dni 1331: quod in dicta Possessione M. possessionarium haberet hereditarium portionem, quae quatuor *Lehenes* et proventus quatuor Vinearum, sitarum in eadem, quae vulgariter *Perger* (Pergrecht potius i. e. ius Montanum) dicunt, contineret.

Lehota, æ, Vox origine Slavica, quæ nemus vel silvam significat. Dumetum excisum, eradicatum, runcatum ad agriculturam destinatum. — V. *Excirpatura*; *irtvány*, *telep*, *gyarmat*. Fej. VIII. 2. 177. Ceterum idem Mattheus palatinus de villis noviter congregatis, quas ipse *Lehotas* vocat, non dat decimas. Száz. XIV. 65. Kal. Hist. VIII. 372.

Lembulus, idem ac *limbulus*, navis parva piratica; *kalózhajó*. Obs. Jadr. 403. Veneti, qui cunctas suas vires eructant in hostes, etiam duos *lembulos* igne accensos a freto Ecclesie S. Petri fabricati Ultima portum cum nocte afflatus erat versus classes inimicorum, penes urbem impulerunt.

Lembunculus, i, (dem. ex lembus) parva navis; *sajkácska*. Pár. Páp.

Lemna funereum, oratio, sermo funebris; *halotti beszéd*. Fabó Monm. Evang. 23. Ut enim in dicendo facundus, ita in scribendo planus fuit, quod *Lemna funereum* in Exequiis Magnifici Domini I. O. 1637 palam fecit.

Lemmatica iudicia, enunciatio subsidiaria; *segédítétel*. It. lemma. Hülfatz. Carlow. Log. 43. Est etiam cum iudiciis hypotheticis in refellendo sic utimur, ut in antecedenti tantisper sumamus, quod falsum est; in consequente vero subiciamus plura rationata sese excludentia, quorum nullum adseri posse postea demonstramus eo consilio, ut remoto consequente appareat removendum esse antecedens. Nihil vetat iudicia *lemmatica* appellare.

Lemo, *lemonium*, malum citrum; *csitrom*. Kronst. II. 172., 225—227. 352, 404., 408., 621.

Lemonia, *limonia*, citrea limonia, citrulinon (Linn.); *csitrom*. Tör. Tár. 1889. p. 376. *limonie* due bone, de maioribus *lemonis* quatuor. Kronst. I. 12. III. 95., 98., 264., 335., 545.

Lemonium, (Du C.) malum citreum minus; V. *Lemo*. Monm. Comit. Trans V. 198. Ab una tunella *lemoniorum* f. 1.

Lendinosus, 3. lendibus plenus; *serkes*. Ger. nissig. Pár. Páp.

Lenigare, sedare; *enyhíteni*, *csillapítani*. Tör. Tár. 1893. p. 27. Fej. IV. 1., 105.

Lenitivus, 3., dolorem leniens, sedans; *enyhítő*, *csillapító*. Pel. De S. Magdal. s. II. c. 6.; unguentum doloris *lenitivum*. Benkő. Top. Misk. 90.

Lenticularis, formam lenticulae referens; *lencseforma*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 16.

Lenungalis, (a Germ. Löhnung), ad mercedem pertinens; *bér* . . . *zsold* . . . Faber. Jur. Met. 214. De persolutione mercedum *lenungalium* ac urbariorum defalcatione, quando solutio defalcari et qua forma laboratores ad partes fodinales querulari possint.

Lenzus, i, pannus lineus, tela; *lenvászon*. Gall. Linceul. It. lenza fascia. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 57. molinum, quem dedit

Crivali Rex pro XXV cubiti de *lenzo* et I. galea de vino pro fine. Rač. Mon. Sl. VII. 131. an. 1080: terras . . . comparavi . . . pro 1. solido . . . et tres cubiti de *Lenzo*.

Leodus, i, homo, cliens (Cf. Germ. Leute); *apródl*, *legény*. Vuch. Jur. Feud. 163. Hac de causa dominis feudum constituentibus per eminentiam tributum est nomen Domini, per quod non tam dominium feudale quam potius dignitas designatur, qua compellatione primum uti ceperunt reges, postea Duces, Comites, Dynastae et ideo antiquitus *Domini* appellabantur *seniores*, *seigneurs*, *Patroni*; *Vasalli* vero *Leodi*, *homines*, *clientes*, *Knappen*, *Knechte*.

Leona, *leæna*; *nöstény oroszlán*. Georg. Sirm. 1, 100 Et Valentinus sponondit et copulavit eam latronculam, quæ demum erat *leona* lutteriana.

Leones, (Du C.) nummi aurei Franciei; *oroszlántallér*. Cod. Alv. II. 137. 2000 *Leonum*.

Leonicus, 3., leontes (*λεόντιος*) valde fortis, ferox; *oroszlán*. Cod. Dip. Hung. Pat. + VII. 442., 444. Nicolaus palatinus et Johannes frater suus *leonica* accincti audacia.

Leonina, æ, pellis leonina; *oroszlánbőr*. Galeoti. Præf. Quo non pertingat *Leonina*, Vulpinam esse assuendam.

Leoninus, i, (Du C.) leonini versus sic forte nuncupati, quod inventi fuerint a quadam Leone poëta, qui circa tempora Ludovici VII. vel Philippi Augusti regum Franciæ vixit; *rimelő mértékes* vers. Kaz. Lev. 1., 251.

Leporarifer, venator; *vadász*. Haz. Okl. 80. an. 1278: comes *leporariferorum*. Fej. II. 253.

Leporarius, (Spürhund. Dief.) canis sagax; *agár*. Schläg. 1471.

Leporatus canis, canis venaticus. V. *Leporarius*. Veranes. II. 223. Ferunt Dessevim aliquando a nobili matrona *canem leporatum* absente viro extorsisse cum iniuriis, eaque de causa capite periclitatum.

Leporator, venationi lepusculorum deditus; *nyúl vadászó*. Deutsch. Schulord. I. 31.

Leporifer, V. *Leporarifer*. Fej. V. II. 29.

Leporina, æ, pellis leporina; *nyúl bőr*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 278. pellicia de *leporinis* et ancilla.

Leprifer, V. *Leporarifer*. Fej. II. 465. V. sub eisdem metis et terminis, in quibus dicti *Lepriferi* Nostri tenuerunt et possederunt ab antiquo.

Leprosarium, (Du C.) domus, ubi leprosi alebantur; *bélpoklosok háza*. An. Sc. III. 165. an. 1366.

Leprosi, orum, (ad analogiam Sabini pro Sabinum) leprosi pro: nosodochio, hospitali; a *bélpoklosok kórháza*. Kronst. I. 719.

Leprosus, 3., (*λεπρός*) lepra laborans; *bélpoklos*, *rühös*. It. lebbrosi. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 14. Illa enim ostensio, que per Dominum in Evangelio et per Moysen in Veteri Testamento *leproso*rum sacerdotibus debebatur, de medio est sublata.

1. **Lepus marinus**, *Aplysia depilans* (Linn.); *hajhullató* (esiga). Ger. Giftkuttel. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VI. 168. *Mullus marinus* piscis *leporum marinum* sic dictum piscem, cuius esum tam hominibus quam piscibus cæteris noxius est, occulto naturali odio prosequitur.

2. **Lepus marinus**, mus porcellus (Linn.); *tengeri nyúl*. Germ. Meerschwein. Vect. Ref. C.

Lescherchadius, i, (a ture. El Asker: summus et *kadi*: iudex.); *fő hadi bíró*. Adelm. De orig. Ture. G. Sunt præterea alii magistratus, qui licet imperium non gubernent, tamen equitatem et iustitiam tuerentur, sine quibus nullum imperium diu perstare potest, quoad gubernationem imperii iure pertinere videntur, quorum dignior appellatur *Lescherchadii* idest summus iudex exercitus, qui duo sunt: unus Romanie, alter Natalie, qui iudicant omnes causas quam civiles tam capitales.

Lessire, desidem, residem esse; *tétlenkedni*. Germ. lässig sein. Rák. Ön. 29. vix peccavi, peccatum agnosceas dolui, carnis stimulis incitatus excusavi: *lessivi* lubens, dubitavi et dubitans iterum peccavi.

Lesura, temperamentum; *mérséklés*. Batty. Ger. 171. nulla *lesura* aquarum vel ignium. Nota Batty. *sive mitigatur frigus, sive temperatur calor, laeditur utique, dum vires infringuntur*.

Letamen, (Du C. latamen) (Plin), stercus; *trágya*. It. letame. Ljub. Mon. Sl. XII. 205. an. 1445.

Letania, (Du C.) (*λατάνια*) preces et supplicationes in sacris synaxibus; *leténye*. Ger. Litanei; Andr. Pann. 265 in oratione *letanias* decantaverunt.

Leticopium, merces, panis nuntii; *hírnök kenyere, dija*. Ger. Bothbrod. Quel Sieb. I. 433. an. 1506. nuntio regio pro *leticopio*.

Leuca, (Du C.) rasta, milliæ 2400 passuum; *mérföld*. Gall. lieue. Száz. XVIII. 518. Fej. I. 287. casale . . . a civitate distans per *leucam* unam.

Leucapiperis, (Dief. leucopiper) piper longum; *hosszú fehér bors*. Ger. langer weisser Pfeffer. Arch. Ver. Sieb. XXXI. 117.

Leuga, V. *Leuca*. Batty. Leg. T. II. 256 an. 1465.

Leuhyn, (a Germ. Lehen, Lehn); *hűbér, bírtok*. Cód. Dip. Arp. Cont. VIII. 43. de propria porcione Stephani decem fundi *leuhyn* vulgariter nuncupati cum feneto et alijs utilitatibus suis consuetis.

Leunculus, i, dem. ad leo; *kölyök oroszlán*. Bárcz.

Leusticum, ligustrum V. *Levystica*; *tevestikom*. Ger. das Liebstöckel. Schläg. 860.

1. **Levans**, (Du C.) oriens; *kelet*. Ljub. Mon. Sl. XI. 262 an. 1347 murus, qui est ex parte *levantis*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 356.

2. **Levans**, pater lustricus V. s. *Levatus*; *keresztapa*.

1. **Levare**, (Du C. 3.) tributum exigere; *adót behajtani*. Ger. Steuer erheben. Kronst. I. 181. Cf. Ulp. Dig. 50., 45., 4.

2. **Levare**, recipere; *felvenni*. Ljub. Mon. Sl. III. 420: *levare* debeat . . . dominum super una ex galeis nostris. Star. VI. 6.

3. **Levare**, scribere milites; *katonát szedni, toborzani*. Star. V. 258. an. 1526. regnicolas . . . *levare*.

Levare causam, litigare, litem movere; *ügyet felvenni, pert indítani*. Rit. exp. ver. R. 3: In die autem *levationis* ferri, prædicti . . . subterfugerunt iudicium ferri, dicentes, quod non obisterent absque iouba-

gionibus castris absentibus, cum quibus causam *levaverant*. Georch. H. T. IV. 74.

Levare ferrum, candentis ferri iudicium subire; *izzó vasat emelni*. Rit. exp. ver. L. 3: Notificamus vobis . . . quod adversarii Forcos . . . in praesentia nostra remanserunt et eos ferrum *levare* in locum Varadinum misimus.

Levare stipendia regalia, a rege conducti stipendia merere, stipendia accipere; *királyi zsoldot kapni*. Pelez. Geisa p. 62: Dempst illis, qui *stipendium Regalia levarent*.

Levata, (Du C. al. s.) litis motio; *a per felvétel*. Szirm. Glos. 441.

Levata causae, actus litis movendae; *perfelvétel*, *peremelés*. Hajnik Perfog. 231. Kövy. El. 636. Magy. Jogt. Eml. I. p. 32. Cler. Jus. Eccl. II. 333. Post factum Rei Conventi citationem adveniente termino comparitioni praefixa pars actorea coram Iudicio per suum Procuratorem exhibendo Mandatum citatorium libellumque actorem scripto postulat: ut Reus conventus per Notarium S. Sedis ad legitime coram Iudicio comparendum seque defendendum proclametur. Actus hic apud nos in Hungaria *Levata* vocatur.

Levata ex paribus, litis motio ex apographo; *íráások másaiból tett perfelvétel*. Törvt. Msz.

Levata primitiva, első perfelvétel. **Levata continuatoria**, folytatódó perfelvétel. Opinio. Deput. 36. A qualibet *Levata primitiva* . . . 6 fl. C. M. A *Levata continuatoria* 4. fl.

Levata (Pasta), fors. fermentum; *élesztő*. Cod. Dip. Arp. Comit. XI. 278. Item in annulo sponse non ponatur *pasta levata* nec ruta.

Levaticus, 3. miles conscriptus, coactus; *toborzott*. Cod. Dip. Brüss. II. 314. quae erant ferme sexaginta millium tum ex *levaticis* Regni gentibus quam pecuniariis gentibus Regiae Matris p. 312. Gentes nostrae, quae erant *levaticae*, sunt dispersae, restant saltem gentes stipendiariae.

Levatio, (Du C.) exactio; *behajtás*, *beszedés*. Cod. de Sztára II. 488. Et luorum camere anni praesentis per universitatem nobilium egregio Ladislao de Pochay extradari facere velitis et in *levatione* eiusdem sollicitus sitis.

2. **Levatio**, sublatio; *fölvétel*. Kol. Cod. 7.

3. **Levatio**, delectus, conquisitio militum (Du C. al. s.); *katonaszedés*. Ger. Aushebung. Mon. Com. Trans. I. 87. an. 1342. Qui non . . . venirent ad *levationem* officialium Domini Locumtenentis, ex tunc circiter . . . suspendat talem. Star. V. 263. an. 1326. quod ad presbyterorum et monachorum *levationem* attinet.

Levatio arrhae, actus arrhabonis recipiendi; *a foglaltó felvétele*. Ger. Aufnahme der Drangabe. Jogt. Eml. T. II. 4. p. 411: statuitur, ut illi et tales, sive *levatione arrhae*, sive manuum stipulatione . . . assecurationem praestantes.

4. **Levator**, auctor seditionis (Du C. al. s.); *fölkelésre indító, lázító*. Szék. Okl. II. 167.

2. **Levator**, conquistor; coactor militum; *toborzó*. Germ. Werbeoffizier. Cod. Dipl. Pat. T. I. p. 317: Capitaneis ductoribus et

levatoribus nostri exercitus . . . contra Hussitas. Tör. Tár. 1881. p. 207. Fabr. Urk. 441. an. 1493. Kov. Form. St. 470.

Levatorius, 3. (Du C.) levando accomodatus; *emelő*. Debr. Com. an. 1530. Forcipi hauritorie aduncus est, ut *levatorie*, nasus.

Levatus, sacra lotionē initiatus; *kereszt-fű*. Fej Jur. Lib. 509: cognatio spiritualis, quae inter *levatum* et *levantem* intercedit.

Levelendula, æ, lavendula; *levelendula*. Száz. VII. 354. 355.

Levend, manus voluorum; *önkéntes csapat* (török). Thury Tör. Magy. Tört. Éml. II. s. I. k.

Leventa, æ, eques vagus; V. *Levend*; *kalandor, kóbor lovag*; *levanta, levante*. Veraucs. V. 223. decretum est, ut in posterum a conclusionē pacis huius neutri partium, nobis ac nostris uzkokos, bajdones vagosque et errabundos homines, imperatori vero Selymo ac suis *levantos*, martolossos, haramias et idgenus alios gregarios intertenere, fovere, alereque non liceat.

Levatio, mitigatio, levatio; *enyhítés*. V. s. *Auditus*.

Levidius, lenius; (Ap. Forc. lividius, suboscure); *lassabban*. Brut. Hist. XI. 202. 42. nam in colle posita (Alba Julia) sensim *levidius* se in planitiem demittente, olim ad amnem usque Marusium pertinebat.

Levificatio, alleviamentum; *könnyebbé tétel*. Pel. Ser. De *levificatione* . . . remissionis iniurie occurrit hic questio (Aest. II. t.).

Levigator, qui levigat; *simító, csiszoló*. Martonf. 182. Item coactus fui etiam ad magistros lapidas et *levigatores* aliquas facere expensas.

Levipendium, minor valor; *kisebbsérték*. Monm. Comit. I. 332. ut provinciales atque universi patriarum istarum iocule monetam huiusmodi diu et in non parvo numero collectam maiori damno et *levipendio* coacti sint transmutare et erogare.

Leviputare, pro nihilo putare, levi pendere; *kevésre becsülni*. Cod. Telek. X. 39. Non *leviputandi* Regia estimatione servicii genus et fidei prestancia etc.

Leviratus ius, ius affinitate cum aliquo coniuncta; *sógornői v. süvői jog*. Törvt. Msz.

Levis, mirus, mirificus; *szenbetűnő*. Georch. II. T. III. 38. De ha a kötés mind a két félnek használna, p. o. egyik abrak nélkül szükölködővén, lovait, hogy szüköt ne lássanak, másnak egy bizonyos útra, hogy őket jól abrakolja, kiadná: már ekkor a szembetűnő (*levis*) gondatlanságért felelnék egymásnak.

Levita, olim apud Iudeos membrum gentis, quae dicebatur Levi; sacerdos; (Du C.) diaconus; *pap, segédpap, levita*. Vita S. Steph. 37. apparuit namque illi beatus *levita* et prothomartyr Stephanus. Cod. Dip. Arp. Comit. VI. 189.

Levitica, Leviton, Leviton, Levitonarium est colobium lineum sine manicis, quali monachi Aegyptii utuntur. Gr. Suid. *λεβιτικόν* (Du C.). Beng. Ann. Fr. Cenob. 516. Tum per quatuor Admodum Reverendos Dominos et sex Diaconos *Leviticis* indutos, sacrum corpus cum praefato gestatili pegmate *levatum*.

Leviticum, i, Tertius liber Mosis sic appellatus. Száz. III. 687. *Leviticum* szerint is 17., 44. minden testnek élete a vérben vagyon.

Leviticus, 3., ad levitam pertineus; *levita*. Vita S. Steph. 37. apparuit illi beatus levita et prothomartyr Stephanus, *leviticus* habitus ornatus insignibus.

Leviusculus, 3., dem. ad levis, perexiguus; Tör. Tár. 1888. p. 56. *leviusculus* minas.

Levistica, (alias) leviticum, levistica) (Schläg. 860 leusticum) : *levestikum*. Ger. Liebstöckel, Badekraut. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 117.

Lex commissoria, lex compromissi; *egyezkedési törvény*. Vern. Phil. Mor. 389. *Lex commissoria*, ut, nisi emtor intra certum tempus pretium solvat, res sit inemta.

Lex conservationis, *fennmaradási törvény*. Imre Phil. 94. *Lex Conservationis* est, vi cuius in Natura nulla substantia seu materialis seu immaterialis neque ulla vis primitiva substantiarum actione causarum creaturarum in nihilum abire potest. Natura est conservatrix sui.

Lex constantiae, *következetességi törvény*; Imre Phil. 95. *Lex Constantiae* est, vi cuius entia huius universi in agendo leges ab Auctore Naturae sibi praefixas semper sequuntur, neque ab iis sibi relictis unquam recedere possunt. Natura sibi ipsi constat.

Lex consuetudinaria, ius, lex consuetudinis; *szokástörvény*. Benkö. Im. Nat. Sic. 42. praesertim vero *Legem Consuetudinariam* Nationis a. 1535. in formam codicis redactam.

Lex continui, V. *Lex Continuitatis*. Imre Phil. 108.

Lex continuitatis, *folytonossági törvény*. Imre Phil. 94. *Lex Continuitatis* est, vi cuius in hoc Mundo omnia causis et quidem proportionatis sunt, ita, ut a mutationibus entium omnis saltus excludatur et nunquam transeat ab uno statu extremo ad alterum neglectis statibus intermediis, sed progressus ubique continuus observetur. Lex haec profluit ex lege causalitatis et hoc trito axiomate continetur. Natura nusquam facit saltum.

Lex cosmica seu mundana, *egyetemes világtörvény*. Imre Phil. 94. Ex Legibus Metaphysicis ad Mundum applicitis deducuntur Leges quaequam universales et necessariae, quae omnium entium mundanorum tum materialium tum spiritualium communem existendi et agendi modum delinunt et ideo *Leges cosmicae seu mundanae* vocari solent.

Lex criminalis, lex poenam sanciens; *büntetőtörvény*. Art. D. 1840. p. 32.

Lex decretalis, decreta a pontifice lata, quae partem alteram Juris canonici efficiunt; *pápai határozat*. F. Forg. Comm. XIII. 249 Siquidem cum per pontificem obtineri vix posse, sperarent, concilium per Germaniam nationale cogendum statuerant; ita aut permittendum pontifici fuisset, aut decreto concilii statutum foret: quippe *leges*, quas vocant *decretales*, docere iurisperiti affirmant.

Lex feudalis communis, az összesességre kiterjedő; **Lex feudalis Particularis**, *részleges*; **Lex feudalis Provincialis**, *tartományi*; **Lex feudalis Localis**, *helyi*. Vuch. Jur. Feud. 7. Relate ad territorium Germaniae *leges feudales* vel *Communes* sunt, quae in regula per totam Germaniam vigent vel *particulares*, quae in certa tantum parte Germaniae au

in certa curia feudali obtinent, indeque *provinciales* vel *locales* nuncupantur; inde *Jus Feudale Commune* et *particulare*.

Lex fundamentalis absolute talis, lex prima; *sarkalatos főtörvény*. Törvt. Msz.

Lex fundamentalis secundum quid talis, inferioris ordinis lex prima; *alrendii sarkalatos törvény*. Törvt. Msz.

Lex incitabilitatis, *izgatagság*, *ingertelenység törvénye*. Imre Phil. 183. Corpus organicum recipit impressiones externas et in eas *reagit* — Dicitur hæc Lex — *Lex incitabilitatis*.

Lex investituræ, *ünnepléyes iktatás törvénye*. Vuch. Jur. Feud. 88. Investitura nititur contractui feudali tanquam suo fundamento. In contractu feudali contentæ sunt conditiones mutuæque declarationes partium contrahentium, sub quibus feudum datum et acceptatum est. Contractus hic feudaliter eiusve contextus ab Interpretibus *Lex investituræ* nominari consuevit.

Lex metallica comitalis, *országgyűlési bányatörvények*. Faber. Jur. Met. 16. *Leges Metallicæ Comitales* (§. 43.) promotionem et incrementum Culturæ Montanæ velut efficacis communis felicitatis medii respicientes, a Regibus Hung. in publicis Regni Comitibus latae, in Corporis Juris patrii et plurimæ et saluberrimæ continentur.

Lex parsimonie sive minimi, *takarékosági törvény*. Imre Phil. 94. *Lex Parsimonie sive minimi* est, qua in Natura ita sunt omnia comparata et disposita, ut nihil frustra nihil superfluum nihil maneam sit, ut minimo virium impendio effectus maximus, paucissimis et simplicissimis mediis fines ac usus plurimi obtineantur. Natura nihil facit frustra.

Lex portaria, lex in portas deserentes constituta; *kapu törvény*. Teut. Schul. I. 266: ut refractarii seu fractores fundamentalis ac sanctissimæ *legis portariæ*... extra necessitatis casum et sine Rectoris venia *noctem habentes* Hll. 5. puniuntur.

Lex præscriptaria, V. *Praescriptio*, *határidőt szabó törvény*. Nagy Jus. Trans. Sax. 78. Pertinet autem *lex præscriptaria* ad salutem civitatis, quia rerum dominia facit certa.

Lex statutoria, præcepta statuta communitalis continens; *községi rendelés*. Bezirksrecht. Törvt. Msz.

Lex unitatis vel Lex consensus vel harmonie universalis; *egység törvénye*, *összhangzatosság*, *egyetemes összhang törvénye*. Imre Phil. 95. *Lex Unitatis* est, vi cuius entia huius Mundi licet multa varietate distincta multiplici tamen unitate sunt mutuo devincta; hinc lex ista etiam *Lex consensus* vel *harmonie universalis* appellari potest.

Lexivia, **Lexivium**, **Lixivium**, lixivium; *lúg*. Lauge. Kronst. I. 253., 500., 562.

Liago, politura; *fényesítés*, *mázolás*. Ljub. Mon. Sl. V. 249. an. 1334. *liago* in teraza oleo.

Liardus, 3., ravis, ab It. leardo (Du C.); *szürke*. Száz. IV. 674: duos equos tureos emi unum *liardum*, pomelatum, sine sella.

Liba, æ, (fors. a germ. *Laib* [brod]: panis (orbicularis) discus; *korong*, *tányér*. Bárcz.

Libamentum, potus; *ital*. Ljub. Mon. Sl. II. 303.

Libare, ni fallor pro: *glebare*, i. e. glebas movere, agrum colere; *földmunkát végezni*. Fjp. Szám. 263. Item argillatoribus *libantibus* solvimus den. 200.

Libatorius, 3., ad libamentum pertineus; *próba-, kóstoló*. Wallaszky 426.

Libellans, qui libello supplicii utitur; *kérvényező*. Kov. Form. St. 409. Petat etiam copiam libelli, insuper petat terminum ad excipiendum contra Libellum, contra ipsum *Libellantem*.

Libellatice, litteris, per litteras; *levelezés útján, írásban*. Ger. schriftlich, brieflich, Kövy El. 52. Licet non formatis et solemniori Processu ventiletur, verum tantum *Libellatice* et Summarie.

Libellatici, V. sub *Lapsi*.

Libellaticus, 3., formam libelli habens; *írás, írott folyamodvány*. Kass. Jur. Civ. I. 4 14. forma Actionum passim obtinet *libellatica*, id est Actor sive querulans proponit querelam ac petium suum in forma libelli supplicis. Kövy El. 16. de *libellatico* supplicandi modo per Belam III. introducto.

Libellatio, actus aquas librandi; *vízszinmérés*. Lzb. Cod. Med. T. II. 518: aquarum *libellatio*.

Libellatorie, per libellum, per litteras, scripto; *írásban, kérvényileg*. Kov. Form. St. CLXX. Kass. Jur. Civ. I. 139. in aliis enim negotium controversum pertractatur summarie vel *libellatorie*, id est Instantia querulantis pro dando intra tot et tot dies responso. Ker. Nap. 374. Georch. H. T. IV. 15.

Libellatorius, 3., qui libello continetur, literis traditus, mandatus; *írásba foglalt, kérvényi*. Faber. Jur. Met. 188. Kass. Jur. Civ. I. 122. In sedibus Dominalibus Processus decurrere solent præsertim inter Colonos aliosque Ignobiles plerumque in forma *libellatoria* id est exhibetur per querulantem Recursus querelam in se continens Sedi Dominali.

Libellio, onis, (Du C. notarius), tabellarius; *levéltördő*. Tör. Tár. 1888. p. 533. unius simplicis *Chiaus* sive *libellionis* Turcici ordinarii libertatem suam nationalem fundamentalem prostituerunt proni.

Libellulus, i, libellus; *kis könyv*. Oláh. Cod. Ep. 510. Edidi paucis ab hinc diebus *libellulum* quendam.

Libellus actionalis, libellus accusationem continens; *kereset-, vádléval*. Opin. P. II. de ordine Jud. C. I. §. 11. Cher. Jus. Eccl. II. 393.

Libellus concordie, V. *Litterae Compositionales*; *egységégi okmány*. Ger. Vertragsschein. Veranes. VII. 148. tantum abest, ut et ipsa promissis suis stare voluerit et Heremita diu penituntine et deditioe contenta fuerit, ut Hll. die a concordia ipsum *libellum concordie* illi remisit.

Libellus contributivus, tabulae publicæ censoriæ; *hadi adókönyv*. Steuerbuch. Törvt. Msz.

Libellus conventionalis, liber, quo pactio, pactum continetur et testatur; *szerződési írat*. Cod. Dip. Arp. Cont. II. 114., 115. Hic est *libellus conventionalis*.

Libellus etriturationem, *kicsélt gabonáról vezetett könyv*. Opin. 1802. f. 2.: *libelli etriturationis*, in quibus fruges

iuxta institutam etriturationem conspicuae sunt.

Libellus insinuationalis, libellus, quo ad superius forum recurritur; *feltyebb-rívó kéret-levél*. Georch. H. T. IV. 209.

Libellus migratorius, libellus veniam peregrinandi continens; *vándorkönyv*. Ger. Wanderbuch. Gall. livret. Pest Vár. Lev.

Libellus oppositionalis, libellus contradictionem continens; *ellenkezési, ellenzési vádléval*. Kövy El. 754. Superesum est ab Exhibitione *Libelli oppositionalis* iam parati.

Libellus peregrinatorius, libellus viatorius; *vándorkönyv*. Ger. Wanderbuch. Kass. Ench. III. 353. *Libellum peregrinatorium* tenentur Opificum contubernia servare, iisdemque, quamdiu quis et qualiter laboraverit et quales mores præstulerit, inserere. Norm. Ordin. an. 1846. 16. July.

Libellus promotionalis, tabella v. index res publico cursui tradita testans. *Posta szállítási könyv v. jegyzék*. Post-schein. — Büchel. Törvt. Msz.

Libellus querimonialis, libellus accusationem continens; *panaszlevél*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 535. Et quia partes attulerant predictis arbitris petitiones et *libellos querimoniales* innumerabiles. Ibid. quod de cetero de alijs petitionibus seu *libellis querimoniales* porrectis etc.

Libellus quietantionalis, lib. acceptum testans, apocha; *nyugtató könyvecske*. Ger. Quitir-Büchel. Lzb. Cod. Med. III. 182. Opin. 1802. Rr. 2. §. 135.

Libellus replicatorius, libellus, quo respondetur; *válaszirat*. Monm. Comit. IV. 305. prout Dilectio vestra illis hæc ipsa et alia, quæ sunt ad rem appositissima, in *libello suo replicatorio* copiose et sapienter descripsit.

Libellus solutorius, libellus de numeratis, solutis pecuniis; *fizetési könyvecske*. Monm. Comit. Trans. V. 202. super qua summa eiusdem domini Bathory binas assecutoriales cum specificato *libello solutorio* produxit.

Liber, i, nondum stipendio potitus Practicans; *díjtalan gyakornok*. Wallaszky 386.

Liber autographus, *czéh-könyv*, *ellenőrző könyv*. Juriev. Jur. Met. 430. Omnis socius, utprimum unius aut plurium partium fodalium quocunque modo proprietarius efficitur, id Autographario debita cum legitimatione indicare, nomen suum numerumque partium fodalium *Libro Autographo* seu *Urburariatium* (Gegen oder Gewerken Buch) inseri atque accepta desuper *Scheda adjudicatoria* (Gewähr-Schein) proprietatem sibi addici curare tenetur.

Liber Baro, *bárá*. Ger. Freiherr. Kass. P. P. II. 139. *Libero Baroni* N. passim.

Liber benedictionalis, (Du C.) liber ecclesiasticus, in quo benedictiones ab Episcopo et sacerdotibus fiunt, continentur; *áldáskönyv*. Tör. Tár. 1886. p. 571.

Liber cantialis, cantualis, cantus ecclesiasticus continens; *énekes könyv*. Tör. Tár. 1886. p. 573.

Liber civitatis, *Protocolum*; *jegyzőkönyv*. Werbőczy 511. huiusmodi prohibitionem in Protocolum seu *librum Civitatis* annotare aut literas prohibitorias dare recusaret. Száz. VIII. 621. an. 1397.

Liber comitis, (aliis Micrologus), V. *Lectionarius*. Batty. Leg. T. II. 160. (Sæc. XII) et 163. *liber Comitis*, sive lectionarius, quem S. Jeronimus compaginavit.

Liber culinaris, liber præcepta de cibis parandis continens; *szakácskönyv*. Arch. Rák. VIII. 340. *Liber culinaris*, impressus Græcy.

Liber decretalis, l. decreta continens (altera pars corporis iuris canonici); *törvénykönyv*. Tör. Tár. 1886. p. 573.

Liber diurnus, diarium; *napló*. Kon. Egyh. 34.

Liber feriationum, *időhalasztást tartalmazó könyv*. Faber. Jur. Met. 144. Impetratum Moratorium una cum nomine et cognomine impetrantis, item terminus præfixus, *Libro Judiciali* hodie *Feriationum* (Eristungs-Buch) montanisticarum, inseritur, quo vergente, si denuo vacationem laboris obtinere vult, rursus pro Moratorii prolongatione impetrator Judicium interpellandum habet.

Liber feudorum, *hűbérkönyv*, *jegyzőkönyv*. Faber. Jur. Met. 43. Antigrapharius (Gegen-Schreiber) Elenchos collatorum metallicorum operum, prout penes singula eorum participantium personarum, custodit primi ordinis Elenchos *Liber Feudorum* secundi *Antigraphus* appellatur.

Liber fundualis, fundorum descriptionem continens; *telepkönyv*, *telekkönyv*. Pfahl. Jus. Georg. II. 37. *Liber fundualis* hac ratione confectus et munde descriptus ac per Geometram concernentem subscriptus autenticandus est. Kass. Jur. Civ. I. 87.

Liber judicialis, V. *Liber Feriationum*.

Liber macularis, adversaria, orum; *liturarii codicilli*; *fogalmazó könyv*. Gall. brouillon. Cod. Camb. Merc. 60. Ipsæ Rationum positiones et *masculari (?) Libro* vulgo *prima nota* seu *Strazza* in *Diarium* vulgo *Giornale* seu *Journal* — ab hoc vero in *Summarium* vulgo *Maestro* vel *Haupt-Buch* (si illum quoque *Negotiator* teneat) seu propria *mann* sua seu medio ad id destinati periti probatæ tamen fidei *Ratiocinantis*, absque ulla variatione vel correctione ita illatæ sint.

Liber manualis, *enchiridion*; liber, quem manibus tractat aliquis; *kézi könyv*. Tör. Tár. 1886. p. 573.

Liber manufactorius, liber, quo quis in tradendo aut discendo utitur; *vezér-fonal*, *kézikönyv*. Walszky 525.

Liber matutinalium, (Du C.) in quo officium matutinum ecclesiæ continetur; *haj-nali szolozsmáskönyv*. Tör. Tár. 1886. p. 573.

1. **Liber memorialis**, V. *Protocolum*; *jegyzőkönyv*. Fabó. Monm. Evang. 50. cum in publicis *Libris Memorialibus*, quos *Protocolla* nominamus, non pauca supersint documenta.

2. **Liber memorialis**, V. *Matricula*; *anyakönyv*. Fabó. Monm. Evang. II. 126. cum in *libro memoriali*, quem *matriculam ecclesiasticam* Cassovia ab initis reformationis consignatam appellamus.

Liber mercantil, codex accepti et expensi in mercatoris taberna; *rováskönyv*. Georh. H. T. III. 177.

Liber missalis, vulgo *Missale*, liber ecclesiasticus, in quo continetur missarum

officium, a Gelasio Papa primum compositum, deinde a Gregorio Magno in meliorem formam redactum; *misékönyv*. Cod. Dipl. Pat. T. I. p. 309. Tör. Tár. 1889. p. 598.

Liber murator, latomus; liber murarius, cæmentarius; *szabadkőműves*. Germ. Freimaurer. Fej. Jur. Lib. 450. (Joseph. II. 1786).

Liber mutungalis, liber concessionem continens; *átengedést tartalmazó könyv*. Juriev. Jur. Met. 76. Denique totum mutungationis iam scriptæ quam oralis negotium *Libro mutungali* inserit: Par vero authenticum Mutunganti consignat.

Liber parochialis, V. *Matricula*. Cher. Jus. Eccl. II. 338. *Libri Parochiales*, quibus inseruntur Baptismata, Matrimonia, sepulturae parochianorum.

Liber normalium, l. præcepta, leges, formulas continens; *szabályrendeletek könyve*. Pest. Lev.

Liber officionalis, seu *benedictionalis* q. v.; *áldáskönyv*. Tör. Tár. 1886. p. 573.

Liber orationalis, orationes continens; *imákönyv*. Tör. Tár. 1886. p. 573.

Liber passionarium, liber de passionibus Sanctorum agens; *szentek szenvedéseinek könyve*. Tör. Tár. 1886. p. 571.

Liber pœnitentialis, regulas pœnitentiæ continens; *vezeklési könyv*. Kon. Egyh. 52.

Liber pontificalis, (Du C.) liber, in quo continentur, quæ ad episcopum spectant; *főpapi szerkönyv*. Tör. Tár. 1886. p. 573.

Liber preceptorius, preces continens; *imákönyv*. Arch. Rák. VIII. 348.

Liber publicus, V. *Protocolum*. Fabó. Monm. Evang. 57. ita non tantum *Libri publici*, quos *Protocolla* nominamus.

Liber rationalis, codex accepti et expensi; *számadási könyv*. Tör. Tár. 1886. p. 573.

Liber recessualis, *tartozási könyv*. Faber. Jur. Met. 150. Quid Recessus. Summa restantium adfumentorum Recessus, et debitum ex eo promanans *Recessuale*, *liber*, cui universa hæc *Urburariorum* in *Metalhofidnam* prætenso specificè inserenda, *Recessualis* nuncupatur.

Liber regius, acta regia; *királyi jegyzőkönyv*. Magy. Tör. Tár. XIII. 46. Kass. P. P. I. 335.

Liber rubricalis, liber rubricas continens; *rovatóló könyv*. Opin. 1802. g.

Liber scontralis, liber rationes contrascriptas continens; *rovancsoló, ellenőrző könyv*. Opin. 1802. c.

Liber symbolicus, *hitágazati könyv*. Otia. Bachm. 125. Lutherana Ecclesia itidem habet suos *libros Symbolicos*, qui tamen nihil aliud sunt, quam verborum et institutionum Salvatoris et Apostolorum fidelis repetitio ac elucidatio: cur igitur illos admittere recusasses?

Liber urburariatuum, *bányarészek anakönyve*. Beszth. Lev.

Libera, 1. apud SS. Patres limbus, 2. oratio, quæ ab hoc verbo orditur; 1. *pokoltornácza*, 2. *liberá-val* kezdő imádság. Nagy Hier.

Libera curia, hospitium publicum; *szabad szállás*. Veranes. VI. 192. Nam identidem his bellaria, illis temporariæ dapes pau-

carum horarum nec plurium quam culina expedit et lances strui possent, interposita censatione, offerebantur, ita, ut Muriani prætorium, Luculianus Apollo aut *populare triclinium* seu, quod nunc dicimus, *libera curia* esse videretur.

Libera warennia, liberum ius venandi (Du C.); *szabad vadászati jog*. Uj Magy. Muz. III. 200.

Liberæ decimæ, sunt in iure antiquo Hung. decimæ, quarum magnitudinem non ii constituunt, quibus dari debent, sed illi, qui dant eas (Kerékgy. liberæ decimæ, libertorum decimæ); *szabadosok dézmája*. Cod. Dip. Arp. Cont. II. 3., 15. Item dant *liberas decimas* dicto monasterio de omnibus bonis suis.

Liberales, servi aulæ regie, *udvari szolgák*. Törvt. Msz.

Liberam viam dare, liberum passum concedere; *szabad menetet engedni*. Batty. Leg. III. 78. an. 1309.

Liburare, exhibere, tradere (Du C.); *átadni, átengedni, kézbesíteni*. Uj Magy. Muz. III. 201. Omnes obsides et cartas statim reddemus, quæ *liberate* fuerunt nobis ab Anglicis in securitatem pacis vel fidelis servitii.

Liberbaronatus, us, conditio, dignitas baronis; *szabadbárorság, liberbaronatus*. Száz. VI. 626.

Libereculus, (Du C.) libellus; *könyvecske*. Nill. Symb. p. 468. nonnulli *liberculi* nuper . . . editi.

Liberi, V. *Servi Regales*. Pfahl. Jus. Georg. XX. *Liberti*, præter Prælatos, qui ut alibi (a tempore Caroli M.) ita in Hungaria quoque primum statum constituerunt, distinguuntur in legibus S. Stephani in Comitibus, Militibus (alicuius virtutis) et Vulgares, alibi generatim magis in Maiores, Minores et Vulgares.

Liberi denarii, *fistpénz*. Numi Hung. 154. *Liberi denarii* ii dicebantur, qui a singulis liberæ conditionis hominibus ac advenis seu hospitibus exigebantur, alias etiam *libertini denarii*, vulgo *fumarii* (a singulo camino) nuncupati (Cod. Dip. III. v. II. p. 189.) quamvis solutio hæc ad subditos Ecclesiarum ac Nobilium quoque posthac fuerit extensa. Fit horum iam in *fundationibus* Abbatia Péesvariadiensis per S. Stephanum A. 1013. datis, his verbis mentio: insuper et *liberorum denariorum* tertiam partem, quam ex advenis in terra Ecclesiæ habitandis debentur, ad calcementa fratrum concessimus, a qua proinde exactione una tertia monachis Ecclesiæ et duæ tertiæ regi obvenerant. Census horum fuerunt *Octo denarii* ex constitutione Colomani regis.

Liberi murarii, latomi, V. s. *Loge*; *szabad kőművesek*.

Liberi pro ingenuo, ingenui; *szabad emberek*. Törvt. Msz.

Liberi S. Regis, *királyi jobbagyok*; a *szent király szabadjai*; *született jobbagyok*. Prisc. Serv. p. 20: *Liberi S. Regis* erant soli Regi subiecti, quos divus Rex ab omni servitutis onere liberos fecit, ea lege: ut transeunti sibi per eorum fines, equos, currus subductarios et servilia stipendiaria suppeditent. Colom. libr. I. cap. 45. Kandra Reg. 270. dixerunt se jobagiones esse a generatione, qui scilicet *liberi Sancti regis* dicuntur.

Liberia, vestis, cultus famularis (Du C.

al. s.); *liberia, cselédruha*. Ger. Livree. Száz. XVI. 446. Thök. Diar. II. 90.

Liberrissime, pro: liberrime. Ljub. Mon. Sl. IV. 227. an. 1386.

Libertacio, Libertatio, (Du C.) libertas, facultas, immunitas; *kiváltságolás*. Szék. Okl. III. 118. Veranes. V. 345. Volunus . . . ne praefectus noster vel donationibus vel *libertationibus* . . . bona Ecclesiae distrahat.

1. **Libertare**, publico munere liberare, immunitatem conferre; *szabadalmat adni, mentességet megadni*. It. privilegiare. V. Privilegium Mathiae Regis datum Monasterio Dobislucensi. Ludewig. Reliq. Mss. tom. I. p. 544: Et etiam a quavis molestia eximimus, *libertamus* et absolvimus gratiose, exemptosque, *libertatos* et absolutos decernimus per praesentes.

2. **Libertare, liberare**; *megszabadítani*. Kronst. III. 117: ut oves *libertaret*, quas . . . abstulerunt. Fej. Jur. Lib. Suppl. 41.

Libertas, species monetæ Curconum aerea, postea *kongó* appellata. V. *Kongus*. Száz. III. 269. VII. 186. Jókai Rab. R. I. 47. Sót a rézpénz közé még egy-egy *libertas* is vegyült.

Libertas preli, libertas, quæ animo sentias, describendi, typis mandandi; *sajtószabadság*. Törvt. Msz.

Libertas voti, impune dicendi, loquendi potestas v. libera lingua; *szólásszabadság*. Törvt. Msz.

1. **Libertatio**, assertio in libertatem; *szabaddátétel*. Ger. das Freimachen. Jogi. Eml. T. II. 4. p. 339: quod si advena ante obtentam *libertationem* . . . ad quottam illius villæ penderit . . . etiam impetratam libertatem solvat.

2. **Libertatio**, copia, potestas (lignandi); *szabadvágási engedély*. Kronst. III. 337: causa bonæ vicinitatis et *libertationis* silvarum.

Libertinalis, ad libertinum pertinens; *felszabadult*. Szék. Okl. IV. 286.

1. **Libertini, szabadosok, féltárszolgák**. Prisc. Serv. p. 29: *Libertini* ut servili conditione fuerint exempti, in Dominorum tamen erant Clientela, qui fugitivos non solum in potestatem suam redigere, verum donare et etiam vendere, aut durius quiddam de iis statuere poterunt. Bel. appar. Dec. I. Mon. V. p. 265. Ker. Inst. Mil. 425. (Art. 14. An. 1567.) Similiter etiam *Libertinis* Dominorum et Nobilium, qui videlicet a dominis suis terrestribus exempti ab antiquo cum equis suis servire et exercitare tenentur, Majestas sua exemptionem dare dignetur. S. de Kz. Chr. A. 2., 4. Georch. H. T. I. 35. Benkő Im. Nat. Sic. 47. Kandra Reg. 73.

2. **Libertini**, in Hollandia an. 1525. orti haeretici, qui Quentinum sutorem secuti, praeter unum Deum nihil aliud credebant. Negabant animæ immortalitatem, omnis boni et mali auctorem Deum esse asserentes; *szabad életűek*. Nagy Hier. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. p. III. p. 143. Lampe. Hist. Eccl. p. 386.

3. **Libertini**, volones; *önkéntesek*. Kereszt. Res. Mil. 425. Cum Praelati, Barones perpetui tum potentiores Nobiles Banderiati, militem Banderialem propter defensionem Regni constanter etiam pacis tempore iuxta numerum lege aut privilegio definitum intertenere debuerint, ne quando incumbenti sibi

officio deesse cogerentur, partem Subditorum suorum a coloniali servitute in perpetuum liberarunt, aut aliis liberis hominibus undecunque accersitis certas terras seu praedia de bonis suis perenni cum libertate concesserunt nullo alio praeterquam militarium servitiorum onere iis relicto. Atque huius generis milites ordinarie *Libertini* aut *Banderiales* quoque vocabantur.

Libertini ascripticii, *eredettől fogva röghöz kötött szabados*. Eszt. Okm. p. 13. (Decr. Ladisl. 1274): concesserunt, ut ipsa villa Jenev cum omnibus utilitatibus . . . et *libertinis ascripticijs* seu originarijs glebae adherentibus . . . cederet in jus . . . monasterij.

Libertini denarii, V. *Liberi denarii*; *füstpénz*. Tör. Tár. 1887. p. 524. Liberi deinde denarii etiam *libertini denarii* vulgo *füstpénz (fumarii)* dicti. Batt. Leg. II. 341. an. 1233.

Libertini fiscales, Libertini Camerae regiae; *kinéstarti szabadosok*. Ac. Com. Sopr. p. 62: Philistaei, ac alii *Libertini Fiscales* a singulis viginti domibus unum Peditem expediunt.

Libertini originarii, V. *Libertini ascripticii*.

Libertinismus, de sacra religione et ejus mysteriis pro ejusque arbitrio sentiendi libido; *szabad gondolkodás*. Fej. Jur. Lib. 398. (Mar. Theres. 1767).

Liberrimum montanum v. Liberum Principis, Faber. Jur. Met. 57. *Liberum Montanum seu Principis*. Imperans Culturam suam montanum liberam quoque declarare et patentem efficere potest; id genus patefacta Cultura montana communiter *Liberum Montanum, liberum Principis* (Berg- oder Fürstenfreye) nuncupatur.

Liberrimum socagium, (Du C.) *socagium* servitium *socae*, est autem *soca* aratrum; *liberrimum socagium*: praedium servitio exemptorum, qui non nisi in denariis praestabant aliquid dominis capitalibus. Uj Magy. Muz. III. 183. A birtokjog azután négyféle volt: 1. Fief de haubert = katonai szolgálatért és katonai kötelezettséggel adott jóság. 2. *Liberrimum socagium* = nem-nemes szabadok jósága katonai kötelezettség nélkül az úr iránti hűség és hódolat szolgálatával.

Libitorius, 3., arbitrarius, ad libidinem; *kénye, kedveszerinti*. Eszt. Okm. p. 28. (Decr. Ladisl. 1380): interpretatione *libitoria* iuris exigentiam minuat. Fej. III. 442. Knauz M. E. Str. II. 210., 228.

Libitum, i, voluntas; *akarati*. It. libito. Georg. Sirm. I. 28. cumque principes et prelati sensissent *libitum* Regis.

Libo, onis, segmentum; *karéj, szelet*. Bene Med. IV. 257. Bacca lauri imponuntur *liboni* panis, qui coquitur, ut per coctionem aerimonia extrahatur. Batt. Leg. I. 167. Episcopi . . . neque formellae casei id est unius *libonis* furtum tam enormi poenae subici volabant. Tör. Tár. 1881. p. 376. 4 libras carnis, duos *libones*.

Libra, æ; font. Numi Hung. 5. *Libra* qua pondus pro vetere Romanorum et Francorum more, 12 uncias (seu 24 lotones) continebat et 20 *solidis*; solidus autem 12 *denariis*, adeoque libra 240 denariis aestimabatur, *Libra auri* solidis (seu aureis byzantinis) 72 calculata fuit, nam uncia 6 solidos continebat.

Subin *libra* in 16 uncias dividi coepit. Alia erat libra monetæ loco habita, ad quam 12 solidi seu aurei numi, singuli a 40 denariis computati intrabant. Patet ex his solidos fuisse duplices, aureos quippe numos ipsos, sextam unciae partem continentes seu 40 denariis aestimatos et argenteos seu ideales, numero 12 denariorum delinitos.

Libra argenti, Sim. Num. 43. *Libra argenti* valet 75 grossos.

Libra auri, Sim. Num. 43. *Libra auri* valet 96 Floren.

Librae Denariorum, V. *Liberi Denarii*. Pahl. Jus. Georg. LIX. Quod attinet praestationes horum colonorum, qui proprias colebant terras, Regi debitas (nam illis utique tantum Coloni hi tenebantur); Liberi non milites generatim sub S. Stephano et sequentibus aliquot Regibus Denarios praestabant et quidem duplicis generis titulo libertatis et operam seu pro libertate et opere, uti leges dicunt. Sub Denariis pro Libertate non tributum intelligendum est, quod pro libertate personæ (personali) pendendum fuisset, verum pro immunitate ab obligatione militandi, quod videlicet Coloni ab ea liberi fuerint agriculturæ causa. Sub operis vero intelligi debent operæ illæ publicæ, quæ ad erectionem et conservationem castrorum regionum aedificiorumque structurarum viarum . . . requisitæ erant et quibus illi, qui Denarios non solvebant, obligabantur. Vocabantur ideo *denarii* hi etiam *Liberi* et corrupto detortoque sensim vocabulo *Librae Denariorum*.

Libra Veneta, venezici font. Heyse: Lira, ital. Rechnungsmünze = 20 Soldi zu 42 Denari aber von ungleichen Wert. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 177. ceperunt barcam illam et negociationem eius et Dominei Valerii de Sancto Raphaelae, quæ fuit tanta inter drapum et ferrum et ramum et alias res minutulas, si eut asserit idem Leonardus, quod valuit usque *libras* MDC Venetas.

Libramen, deliberatio; *megfontolás, megítélés*. Tör. Tár. 1893. p. 27. Fejér.

Libraria supellex, bibliotheca; *könyvtár*: Fabó. Monm. Evang. 117. *Librarium* eius *supellectilem* multis et iis quidem rarioribus libris instructam. Rév. Pl. 48.

Librata, æ, civitatis regio (Du C. al. s.); *környék*. Batt. Leg. III. 251. an. 1370: ut in subditos *libratae* seu contratæ . . . habeat omnem ceusum.

Libratim, per singulas libras (Du C. al. s.); *fontonként*. Ger. Pfundweise. Kass. P. I. 241. ut centenarium salis in VV. a T. finis T. xris in minori vero quantitate si pondus T. libras non superat, *libratim* a T. xris distrahere possit.

Libria, pro: libraria; *könyvtár*. Arch. Ver. Sieb. XI. 357. libri . . . pertinent ad *librium* in latino.

Librica, æ pro: libra; Star. VI. 231. an. 1325. quatuor *libricas* piperis.

Librifer, i, studiosus librorum; *könyvec*. Wallaszky 76. *Libriferum* Colomanum i. e. *Könyves* Kálmán.

Libutatio, ruderatio; *tapasztás*. Ger. Estrichlegen. Fjp. Szám. p. 220. an. 1426: pro *libutatione* fornacis stubæ balnei.

Libutor, qui luto oblitit; *aggyagos*. Fjp. Szám. p. 220. an. 1426. *libutoribus* argillæ, qui collum (h) ostii paraverunt in turri.

Licen, inis, lichen (Linn.); *moh*. It.

licene. Ger. Moos. Rač. Mon. Sl. XIII. 228. an. 1358: de dando libertatem . . . posse vendere doanam casei . . . *teie el tede . . . licinum.*

Licentia indagandi, *kutatási engedély*. Juriev. Jur. Met. 73. Minera mutungandae praevia indagatione exquiri debent. Ut autem indagatio in venas et fibras metallicas secure institui possit, opus est facultate, a concernente Iudicio montano concedenda . . . Facultas talismodi *Licentia indagandi* (Schurf Licenz): Litterae vero, in quibus confertur, Scheda indagatoria (Schurf Schein) vocantur.

1. **Licentiarie**, (Du C.) facultatem et licentiam abeundi dare; *szabadságotolni*. Ger. verabschieden. Kronst. I. 161.

2. **Licentiarie**, abire jubere; *elcséleszteti*. Thürocz. 194. omnes Judaeos per totum regnum Hungariae *licentiarie* et expelli mandavit. Star. I. 147. an. 1374. *licentiando* ipsos de terris et locis nostris.

Licentiarie se, ab aliquo discedere, se dimittere, salvere aliquem iubere; *elbűcsűzni*. Pel. Serm. Quidam frater tentatus voluit redire ad seculum intravitque ecclesiam et *licentiarie* se a Christo et B. virgine. Hiem. 38 qu.

Licentiatio, facultas data rei alienius faciendae; *engedély*. Pfahl. Jus. Georg. LXXXV. Porro Iudicibus Nobilibus deferebatur *licentiatio* ita, ut, si quis cum Colono rem haberet controversam, haec accepta licentia 15 intra dies coram Iudice Nobilibus licentiam impetiente per Dominum vel iudicem loci fuerit terminanda.

Licentiatiorie, facultatem abeundi continentes litterae; *elbocsátó tevel*. Cod. evang. T. I. p. 195: meum chirographum cum sigilli impositione ad te mitto, scribe illi *licentiatiorie*.

1. **Licentiatius**, i, cui facultas, licentia dabatur penuria sacerdotum muneribus ecclesiasticis fungi; *szabadalmos*. Tör. Tár. 1886. p. 363. s. cathol. *licentiatius* beszállván s neki mostani plebanus uram succedálván.

2. **Licentiatius**, i, cui facultas data est proflendi in Academicis; *tanítási engedélyt nyert*. Tör. Tár. 1888. p. 207. artium liberalium ac philosophiae suprema doctoratus ac magisterii laurea decoratus est *licentiatius*. Cher. Jus. Eccl. II. 436. Fej. X. 1. 739. Star. I. 151. an. 1383. praepositum ecclesiae . . . *licentiatium* in decretis.

Licentiositas, licentia; *paykosság, féktelenség*. Vern. Psych. 449. Immediate autem acceleratur maturitas eiusdem (nisus sexualis) 5. Per *licentiositates* et iocos, quos sibi nonnunquam coniuges, domestici etc. in praesentia iuventutis indulgent.

Licentiosus, 3., (Du C.) insolens, audax, effrenatus, temerarius; *szabados, féktelen, merész*. Kass. P. P. I. 271. Ad advertenda hostilitates et *licentiosus* mutuas aggressiones. Cf. Quint. Instit. I. 6., 23. Apul. Met. 5. p. 163.

Liciatorium, (Du C.) lignum, in quo licium involvitur et laqueus, qui de filo solet fieri; *csutor*. Ger. Weber-Baum. Andr. Pann. 56. Porro pondus loricae eius (Goliad) quinque milia *siclorum* aeris erat; hastile autem haste eius erat quasi *liciatorium* textentium. Her. Oec. 108. instrumenta . . . ad texenda: *Liciatorium*. Harpedone. Cf. Vulg. I. Sam. 17., 7.

Licisca, *liciscus*, (braken Dief.) (bracke: spürhund, spielhund Lexer); *vizsla*. Schläg. 1476.

Liciscarifer, (a *lyscus* = canis natus ex lupo *λύκος* et *cane*) curator canum; *kutyatőr*. Orsz. Lev. D. 308.

Liciscarius, canum venaticorum custos; *falkár, agardász*. Sl. chr. tar. Haz. Ökl. 80. an. 1278: terram *liciscariorum*. Tör. Tár. 1893. p. 10.

Licitare, facultatem dare; *megen-gedni*. Batty. Leg. III. 151. an. 1314: locum conventualem . . . disposerint et *licitaverint* tanquam patroni. An. Se. I. 401. Jogt. Eml. T. II. 1. 432.

Licitationalis, ad auctionem pertinens; *áruverési*. Proj. Leg. Civ. 230. verum plurimum offrens et conditionibus *licitationalis* venditionis satisfaciens, in possessorium emti fundi modalitate praemissa mox inducendus erit.

Licostratura, æ, alias: *litostratura* (vox hybrida a gr. *λίθος* et *sterno*) *stratura*; *kőzet*. Fjp. Szám. p. 211. an. 1426: productione arenae et terrae ad *licostraturam*.

Lictarium, electuarium, laquearium, succus e prunis coctus; *(szilva)íz*. Száz. VII. 546. Maty. 161.

Lieus, leo; *oroszlán*. Danko Vet. Hymn. Eccl. Bpest 1893. p. 225. *lieum* ense obvio prostravit egregie.

Lieutenantus, **Lieutenantius**, i, accensus; *hadnagy*. Ger. Lieutenant. Fer. Mon. Sl. XVIII. 364. an. 1737. Arch. Ver. Sieb. X. 1. 459.

1. **Liga**, (Du C. 3.) ; *az ércznek fokok szerint való jósága, próba*. Sim. Num. 23. Numi Hung. 151. Analecta Numaria. **Liga** a voce **Lega** et hæc a lex ortum ducens est monetarum in metallis prohibitas a lege requisita ac definita; ratio, qua metallum unum cum altero temperari et quasi colligari v. g. aurum finum cum albo seu argento secundum gradus misceri, liquefieri ac pro eusione monetæ præparari solet, *cementatio* vel *cementum* dicitur (Horányi Append. ad S. de Kz. Chr.). Probitas auri in 24. *gradus* (Carat) et hic in 12. grana, argenti vero in 16 lothones seu semiuncias dividi solet. Szegedi Rubr. Pars. II. p. 87: Monetæ Ungariæ **liga** redigatur ad Monetam Germanicam (Decret. Ferdin. I. Regis 1550.) Ita tamen, ut de veteri more Ungariæ ex una parte Imago B. M. V. ponatur, cum inscriptione solita: Patrona Ungariæ; Ex altera parte imago vel insignia Regis, et in medio insignia Regni. Erat **liga** valorque monetæ Ungariæ manifeste melior, quam vicinarum Provinciarum, hinc Regnicolæ in commerciis extraneorum sæpe damnicabantur.

2. **Liga**, æ, (Du C. 1.) confederatio; *szövetség*. Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 266. quia ipsa **Liga** Sueviæ est dissoluta.

Liga sancta, *szent szövetség*. Fahó. Monm. Evang. II. 401. ut fœdus aliquod sanctum, quod alii *sanctam ligam* nominant, ad suscipiendum bellum sanctum adversus hæreticos iniverint.

Ligacio, pactum; *egyezés*. Cod. Dipl. And. V. III. p. 77: talis *ligacionis* vinculo interjecto.

Ligacium, (Du C.) fasciculus; *nyaláb*. Ljub. Mon. Sl. I. 225. an. 1309: sella eboris cum *ligaciis* sanctorum in ea positis.

Ligamen, fœdus, pactum (Du C. al. s.) ; *frigg, szövetség*. Georg. Sirm. I. 38. Fac meum *ligamen* in defectum seminis tui et mei possessionem hereditatis tue.

Ligamentosus, 3., ad ligamina perti-nens, ligaminum plenus; *szövetvényes*. Bene Med. IV. 403. ut reperiantur partes membranaceæ, *ligamentosae*, cartilagineæ.

Ligamentum, (Du C.) pactum; *kikötés*. Tör. Tár. 1892. p. 72. punctis, clausulis, nexibus, *ligamentis* et conditionibus. Star. VI. 218. an. 1235. promissionibus et *ligamentis*.

Ligare, (Du C.) comprehendere, custodiæ mancipare; *fogságba ejteni*. Batty. Leg. T. II. 103. (Decr. S. Ladisl.) Si quis autem furem *ligaverit*, habeat potestatem eum ligandi et ducendi ad iudicem.

Ligata oratio, numeris astricta oratio, versus; *kötött beszéd, vers*. Wallaszky 169.

Ligatio, commissura (Du C. al. s.) ; *abroncsokkal való összekötés*. Ger. das Binden. Kronst. III. 62. *ligatio* vasorum. Cf. Scribon. Comp. 253.

Ligatorium frenum, capistrum, ad ligaturam perti-nens; *kötőfék*. Fr. Lib. Rt. III. 195. tria bona *ligatoria* frena.

1. **Ligatura**, (Du C.) fascis ligatus; *köteg, czimer*. Száz. VIII. 423. de pellibus hermelinis (vulgo hewlgh) *ligaturæ* vulgo ehymmer sex. Tör. Tár. 1888. p. 566. 1893. p. 27.

2. **Ligatura**, æ, *lemniscus*; *pántlika, szalag*. Magy. Tör. Tár. XX. 166. Scutula cum *Ligaturis* sive Lemniscis. Arch. Rák. VIII. 346: aliae thecæ pulvinariæ cum simplici alba *ligatura*.

3. **Ligatura**, æ, fasciculus; *esomag*. Arch. Rák. VIII. 353. *Ligaturæ* Carthilifoliorum Gallicorum Nro 8.

4. **Ligatura**, funis; *kötél*. Kuk. Jur. I. 113. unam pecudem pascualem, cuius cornua *ligaturam* capere et in cuius cornibus *ligatura* stare possit, dare teneantur. Cf. Pallad. I. 6., 11.

Lignna, slav. lignak; Cyprinus lineæ. Linn. V. *Biliza*; *timhal*. It. tinca. Germ. Schleie.

Ligietas, (Du C. ligetias) fides domino feudi præstanda; *alattvalóság, alattvalói köteleesség*. Ljub. Mon. Sl. III. 402. an. 1228: faciat *ligietatem* illi domino, in cuius terra maior pars feudi fuerit.

Ligista, æ, consors foderis; *ligæ; szövetséges*. Tör. Tár. 1892. p. 449.

Ligium, ligamen; *kötélék, köteleztetés*. Werbőczy 493. Quid sit Homagium? Uno modo secundum leges quasi hominis *ligium* seu *ligamen*.

Ligius, i, (Du C.) i dicitur, qui domino suo ratione feudi vel subiectionis fidem omnem contra quemvis præstat; *hűbéres*. Tör. Tár. 1891. p. 420. *Ligii* obligatio . . . *Ligius* Longobardis (ab illis enim *Ligii* vocabulum ortum trahit).

Ligna, æ, fasciæ; *szalag, zsinór*. Gall. ligne. Vjestnik I. 191. an. 1289. tenearis dare *lignam* I. et tunicam griseum.

Ignalis pecunia, pecunia lignis parandis, emendis destinata; *faillték*. Wallaszky 237.

1. **Lignamen**, inis, (Du C.) opus ligneum, materia ex ligno; *faalkotmány*. Luc. Regn. Dalm. 223. Erat enim *lignamina* ex *lignamine* a tribus lateribus constructa. Mich. Mad. de

Barb. 372. ibi se collocarunt facientes in circuitu se Civitatem de *lignaminibus* cum turribus et Maceriis de lapidibus.

2. **Lignamen**, (-ina) lignatio; *fajzás*. Dip. Reip. Rag. 668.

Lignellum, dem. ad lignum; *pálczáska*. Lzb. Cod. Med. T. II. 783.

Lignescere, lignum fieri; *fárá válni*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 5.

Lignicida, æ, qui ligna cædit; *farágó*. Con. Max. B. 41. an. 4565.

Lignicidium, locus cædendis arboribus designatus; *farágó hely, vágás* (az erdőben). Con. Max. H. 44. an. 4565: ut in sylvis, *lignicidijis* . . . meliore ordine . . . procedatar. Wallaszky 402.

Lignifaber, faber tignarius; *ács*. Ger. Zimmermann. Kronst. I. 644. Schläg. 1312. Tör. Tár. 1889. p. 381.

Lignifer, qui fert ligna, lignator; *fa-hordó*. Fej. V. 4. 197. per offendiosam et ineptam responsionem unius ex ipsis in delaturam lignorum seu *ligniferos* conditionarios incidissent. Tör. Tár. 1893. Cf. Inscr. ap. Mur. 2046. 2. Orell. Inscr. nro 4138.

Lignile, (Du C.) receptaculum lignis condendis; *fatartó*. Pár. Páp.

Lignulum, dem. ad lignum; *apró fa*. Száz. 34. 3. p. 214. si voluerint scholares portare *lignula* pro igne.

Lignum, (Du C.) navis; *hajó*. Ljub. Mon. Sl. I. 48. et passim. Tör. Tár. XIV. 146.

Lignum ædile, ad aedes parandas; *építőfa*. Pfahl. Jus. Geogr. 86. præter *ligna ædilia* et *focalia* vi Instructionis Magistratuum Cap. V. §. 30. Subditis competentia.

Lignum cædium, lig. quod cæditur; *vágó fa*. Bel. Geogr. Hung. Comp. 495. Profert ager Hungariae . . . mala persica, moros, castaneas, *lignum cædium*.

Lignum currenticium, navigium, trabs compactilis, ratīs; *tutaj*. Ger. Floss. Száz. XXIV. 198: galeas et *ligna currenticia*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 507. Nuncios autem nostros et Communis Veneciarum ac galeas et *ligna currenticia*, que illuc per tempora adire contingerit, debent recipere honorifice et tractare benigne.

Lignum dolii, dolia congesta in formam pontis superpositis trabibus; *hordó-híd*. Prot. inq. 223: et non potuimus (erescere aqua) ibi stare et exivimus et ascendimus *lignum dolii*.

Lignum focale, lignum flammæ concipiendæ aptum; *tüzi fa*. V. s. *Lignum ædile*.

Lignum orgiale, lignum ad mensuram ulnæ concisum; *ölfa*. Ger. Klafferholz, Fadenholz. Urb. Reg. B. sed neque in longitudine *orgialium lignorum* . . . proportio excedatur. Pfahl. Jus. Georg. 87. et passim.

Lignum patibuli, patibulum; *akasztófa*. Cod. Dipl. Pat. T. II. p. 226: *lignum patibuli* et alia tormentorum genera seu ergastula instaurare valeant.

Ligonare, terram ligone proscindere; *megkapálni*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 129.

Ligonizare, (Du C.) ligone fodere; *megkapálni*. Ljub. Mon. Sl. II. 407. an. 1344: vinee sint laborate, *ligonizate*. Tkál. Mon. Ep. II. 72. Pel. Serm. Hiem. 34. m.

Ligonizator, fossor, sarritor, sartor;

kapás. Pel. Serm. Gulam cum ebrietate tradidit *ligonizatoribus* et laboratoribus communibus. Hiem. 25. p.

Ligospala, æ, (vox hybrida e lat. ligo et ital. spala) bipalium; *ásó lapát*. Bárcz.

1. **Ligula**, parvum ligameu; *szalagcska*. Numi Hung. 30. Arch. Rák. VIII. 351. *Ligula* pro collarium dependentis ex unionibus.

2. **Ligula**, cingulum; *heveder*. Germ. Gurte. Arch. Rák. VIII. 345. Lectus ferreus cum *ligulis*.

Ligula ambulatoria, fascia parvulorum, instabiles sustentans, adjuvans; *járó szalag*. Ger. Gängelband. Bene Pol. m. 53.

Ligula portatilis ad frameam, balteus; *kardszij*. Gall. Port d'épée. Cons. Sumpf.

Ligularius, 1. teniarum textor, confector, 2. qui, quæ teniarum mercaturam facit; 1. *szalagkészítő*, 2. *szalag, pántlika, kereskedő*. Pest. Lev.

Liguoriani, *Bedemtoristæ* q. v.

Liguzta, (Schlög. 900. ligustrum) (Dief.) *Primula veris* (Linn.); *tavaszi kankalin, kükörics*. (Schlög. *madársüveg*); (Beszt. *madárköles*). Ger. Schlüsselblume. Arch. Ver. Sieb. XXXVI. 117.

Ligwa avis, pro: lingua avis, Alsine media (Linn.); *egérfül*. Germ. Vogelkraut. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 117.

1. **Liliatus**, i, *liliummal* *ékesített pénzem*. Sim. Num. 46. Diversi sunt Florentini a *Liliatis*, a Carolo I. Siciliae et Apuliae rege percussis, in quibus lilium Francorum est; etsi putetur, quod etiam Florentini a quibusdam sint *lilii* dicti.

2. **Liliatus**, 3., lilio ornatus; *liliummal díszített*. Fej. III. 124. Sigillum Andreae regis exhibet Regem coronatum pro more cum sceptrum *liliato* et globum crucigerum manu ad pectus conversa tenentem.

3. **Liliatus**, 3.; *lilium* *alakokkal meghegyezett*. Ger. gebrandmarkt mit einem Lilienform. Brandeisen. For. Scr. p. 21. *Liliatus* hoc est candentis ferro in formam lilii a Carnifice adustus et notatus.

Liliger, lilio ornatus; *liliosmos*. Sim. Num. 98. altera Delpharam virginem dextra sceptrum *liligerum* sinistro sinu Divinum Puerum cum Epigraphe S. Maria. Numi Hung. 8.

Lilolum, dimin. a lilio (Du C.); *kis lilium*. Numi Hung. 12. Patr. Const. 326. *Lilolum* candet; rosa cur sibi marcidat.

Limarum Incisor, limarum faber; *ráspolyműves*. Ger. Feilhauer. Tab. Conscr.

Limatura, æ, scobs, scobs delinata; *reszelék*. Kol. Cod. 35. accipe *limaturam* cornum. Bene Med. IV. 122: *limatura* ferri.

Limbolarius, **Limbularius**, i, limborum confector; *paszományesináló*. Ger. Posementierer. Pest. Lev. Tab. Conscr. Vect. Gen. Un.

Limbulus, dem. ad limbus; *peré-mecske*. Bárczay.

Limbus, i, (Du C. al. s.) labyrinthus, archivum non ordinatum; *rendezetlen levéltár, tömkeleg*. Száz. II. 745.

Limbus Puerorum, (Du C.) V. *Purgatorium*; *előmennny, előpokol*. It. limbo. Otia Bachm. 240. Vel Purgatorii vel *Limbi Puerorum* Inquilina, addere debuisses. 241.

sed locum aliquem tertium, ubi privati equidem Visione beatifica Divina, sed tamen sine tormentis esse possent (quem locum appellat *Limbum puerorum*) concessurum.

Limen, (Liemen = toeh, dochte Dief.) (Du C. al. s.); *gyertyabél*. Schlög. 2263.

Limifigulus, i, figulus; *cserépes*. Kuk. Jura I. 218.

Liminare, is, limes (Du C. al. s.); *határ*. Magy. Tör. Tár. XX. 447. et cum in *liminari* existens campiductus ad Armadam evocet.

Liminaris, ad limen pertinens (Du C. al. s.); *küszöb*. . . Kronst. III. 70., 444: *ligna liminaria*.

Liminaris epistola, limen i. e. præfatio, exordium epistolæ; *a levél kezdete, bevezetése*. Veranes. VI. 353. Sic enim in *liminari epistola* scribit.

Limitabilis, qui limitibus terminari potest; *határolható*, Pázm. Dial. 189.

Limitacio, circumscriptio; *pontos meghatározás*. Pesty Ször. III. 55. metalem *limitacionem* et sequestrationem. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 35.

Limitaneus, 3., ad limites pertinens; *határ . . . Tör. Tár. 1886. p. 72. Cf. Imp. Theod. et Valent. Cod. 11., 59., 3. Spart. Nigr. 7. Lamprid. Alex. Sev. 58.*

1. **Limitare**, æstimare, pretium præcipere; *megszabni vminek az árát*. Magy. Tört. Tár. XVIII. 249. Urb. Reg. 245. Cf. Varr. R. R. 2., 2., 1.

2. **Limitare**, circumscribere, coëreere; *korlátozni, határozni*. It. limitare. Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 370. et *limitato* hoc uno articulo per maiestatem vestram posse denuo ad inceptos tractatus redire . . . dicebant, se non habere mandatum eosdem articulos *limitandi*.

Limitari, numerum, quantitatem figere, definire. V. s. Phylus; *meghatározni*. Tör. Tár. 1889. p. 373.

Limitaris hasta, in limite sita h.; *határ szélén levő dárda*. Tör. Tár. 1888. p. 745. contrascarpæ concavitate, fontes intra *limitarem hastam* situatas operiri curavi, ne ibidem quatuor pluribusve inimici equitatus cohortibus receptus occasio præberetur.

Limitate, adv. a limitatus, limitibus distincte, determinate, definite; *határolva, határoltlan, korlátozottan*. Rák. Ön. p. 368. l. 26—28. (27.) . . . quid-quid tibi competit modo infinito et summe perfectio, reperitur in ipso (sc. homine) *limitate* et imperfecte respectu perfectionis tuæ . . .

Limitatim, ex definitione, ex taxa præfixa; *meghatározás, megszabás szerint*. Thök. Diar. II. 73. Szolgájának *ezipó limitatim*, abrakra 47 frt.

Limitatio, actus numeri, pretii constituendi; *ármeghatározás, mennyiségmeghatározás*. Tör. Tár. 1887. p. 610. *Limitatio* universorum venalium opificum et mechanicorum per inelytum comitatum Scopusiensium anno 1743. die 19. Dec. facta. Primo. Az köből mindenütt és minden helyen falukon és városokban inter ementes et vendentes löcséi köből legyen. Secundo. Ize valaminemű Löcsén observáltatik, hasonló observálással in gremio quoque comitatus. Tertio. Manezoz hordó 600, letanfalusi 350, Schutkuffi peng 400 iczés legyen. Quarto. Sing és font löcséi-

hez hasonlítottassék mindenütt et passim. Cf. Colum. 3., 42. Vitr. 10., 22.

Limitatio semmelarum, constitutio pretii panis parvi triticeae; *zsemlye ár-szabály*. Egri Lev.

Limitative, unam partem excludendo; *korlátozóva, megszorítva*. Vern. Met. 28. Secundum categoriam qualitatibus quoque tripliciter tantum modo iudicare potest intellectus: vel affirmative . . . vel negative . . . vel *limitative* i. e. excludit ex numero seu quantitate praedicatorum subiecto alicui convenientium unum vel plura e. g. Mercurius non est ruber nec corpus solidum, sed corpus fluidum et coloris albi.

Limitator, qui definit, constituit; *meghatározó, becsús*. Szék. Okl. I. 263. homicidii et necis exiterant et fuerant Inquisitores et *limitatores*. Mon. Comit. IV. 631. Ut duo *Limitatores* victualium eligerentur.

Limitatus, i. stupidus; *korlátolt, bárgyu*. Vern. Psych. 498. Simplex parum comprehendere nec in nexum inter caussam et effectum intercedentem penetrare valet. Ab eo *limitatus* (borne) et pupillus (mente) distinguendus est; prior, licet in exigua saltem sphaera recte cogitare novit; alter manu ductione alterius eget.

Limitophor, rectius: limitrophor (a limes et *τοίμα*); *határvidéki lakos*. Oláh. Cod. Ep. 460. Non satis scio, quo consilio aut ratione nisi, quod praesidiarii isti de *limitophore* quietem pati non possunt.

Limitofros, 3., in imperii limitibus militans; *határvári*. Vuch. Jur. Feud. 24. ut Institutum feudale alii a nexu clientelarii, alii a *limitibus limitofros*, alii denique a beneficiis Romanorum repeterent.

Limonium, a Ger. Limonie, Citrus Limon (Linn.); *citrom*. Vect. Ref. E2. et passim.

Limozia, (Du C. opus de Limogia seu Lemovicinum, de l'Oeuvre de Limoge. Ita vocant eucasticen vulgo email, qua imprimis praecellunt Lemovices); *limogei zománcz*. Rac. Mon. Sl. VII. 181. ad fin. saec. XI. a. erumem de ramo, que fuit facta in *Limozia*.

Limpanum, puto e *lino* et *panno* contractum esse, cui respondet Ital. *lino panno*; *vászon*. Fej. Cod. III. 303: quod si mater . . . de vino illius vineae poterit eis vestes comparare . . . scilicet vestes . . . de tapetis, de locicibus, de *limpanis*.

Limpus, waytzen erdt (weiche Erde Dief.) (Du C. sine interpretatione); *ingovány*. Schlág. 750.

Lineus, 3., ex pelle lyncis factus; *hiizból való*. V. s. *Paratura*.

Linctus, us, materia illita; *ecsetelék*. Bene Med. II. 360. hocque *linctu* partes oris aphthis obsitae omni secunda hora illiniuntur, quem *linctum* et diutius ore retinere et deglutire infantes possunt sine omni noxa.

1. **Linea**, æ; *vámvonal*. Ger. Zolllinie, Mauthlinie. Reg. Turm. Præt. 52. Nobili huic Turmae Prætorianæ Hungaricæ asseritur Immunitas a dependendo *Linearum* et Telonii Vectigali.

2. **Linea**, series; *sor*. Thök. Diar. II. 372. Una *linea* unionum fl. 450. Duæ *lineae* unionum fl. 700. Decem *lineae* unionum fl. 3000.

3. **Linea**, (Du C. 3.) linea sanguinis et cognationis, qua cognati inter se coherent;

atyafisági vonal. Cod. Dip. Lond. 99. per rectam *lineam* masculinam.

Linea colli, *torokvonal*. Falud. Arch. 21. *linea* colli. Hals-Kehl-Lini. Le Gorge, est *linea*, quæ cum altera sui generis constituit angulum polygoni muniendi.

Linea communicationis, via libera conjunctionem præbens; *közlekedési vonal*. Arch. Rák. VIII. 205. Thök. Diar. 439.

Linea defensionalis, *védelmi vonal*. Ger. Vertheidigungslinie. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 258.

Linea limitanea, limes, terminus; *határvonal*. Ger. Demarcations-Linie. Bel. Geog. Präf.

Linea præclusoria, præsidia in finibus alienius terræ disposita ad arcendos aditus; *zárvonal*. Ger. Cordon. Lzb. Cod. Med. T. II. 463.

Linea telonialis, V. *Linea* 1. Kass. P. P. I. 206. ditionum Cæsareo. Regiarum intra *lineam telonialem* sitarum.

Linea vitæ seu *cordis, életvonal*. Curios. Misc. 171. *Lineas*, quas Chiromantici observant in vola manus alias esse principales et alias minus principales. Principales sunt quatuor nempe *linea vitæ*, *linea naturalis*, *linea mensalis*, *linea hepatis*. In qua (figura) A est pollex, B index, C medius digitus, D annularis, E auricularis, S, T. Restricta *linea*, F, G. *linea vitæ* seu *cordis*, F, H *linea naturalis* seu *capitis*.

Lineale, is, regula; euthygrammum; *vonalzó*. Falud. Arch. 3.

1. **Linealis**, ad fines, terminos præsidii septos pertinens; *zárvonalis*. Lzb. Cod. Med. T. II. 534: præclusiones *lineales*.

2. **Linealis**, elineis factus; *vonalokból álló*. Numi Hung. 18. In circulo *lineali* lilium.

3. **Linealis**, ad lineam pertinens; *egyenes vonalban levő*. Tkál. Mon. Civ. Zag. I. 83. an. 1311: per . . . successores *lineales*.

Linealiter, (Du C.) recta; *egyenes vonalban*. Arch. Rák. IX. 558. *linealiter* egész Bajmóelig meg vagon rakva.

Lingua calligistica, lingua sic dictorum Calugerorum; *kalugyerek nyelve*. Nill. Symb. p. 747: Et quia nullus alius est, qui tam bene calleret *linguam calligisticam*.

Lingua campanæ, (Du C. clava) campanæ pistillum; *harangütő, harangszív*. Ger. Glocken-Schwengel. Star. IV. 125. an. 1362. *linguam* magne *campane*.

Lingua immutatio, perituri; *hamis eskü*. Decret. S. Ladislai Regis lib. 3. cap. 1. Si . . . ita perituri fuerint, pro *immutatione lingue* decem pensas persolvant et canonicæ peniteant.

Linguagium, lingua; *nyelv*. It. linguaggio. Gall. langage. Ger. Sprache. Kövy El. 595. Emenda . . . Italis Emenda, gallis Amende, signif. muletam apud nos a temporibus Caroli Roberti ex Gallorum Regum familia orti ast Neapoli ad nos adlati, in Hungaria invaluisse videtur, prout aliae multæ voces v. gr. avisare, cum *gentibus*, guerra, bladum plur. *blada* (non biada) ex bled frumentum, *Homagium* l'hommage, *terrarium* terrage, *linguagium* langage, *Birsagium* *Bursage* a *birsa* unde et *bursale*, gallicum (præstatio pecuniaria) Hungaris non inauditum, *comput-soire, condescendre, collationner, indorsare* (endosser) *cancellation* etc. quamvis

aliquæ etiam antea occurrant v. gr. *Senior* pro Dominus, *parentes* pro Cognati. Pel. Serm. Pasch. 38. c. Kuk. Jur. I. 237. an. 1305.

Lingualis, ad linguam pertinens, iudex lingualis, iudex, cuius est de emenda lingue iudicare; *meggondolatlan beszédért, vagy nyelvi vétségben bíraskodó*. Cod. Zi. T. I. 505. iudicibus *lingualibus* convictus.

Linguosus, linguax, loquax; *fecsegő, csacska*. It. linguoso. Fej. I. 238. Et iterum: Vir *linguosus* non dirigitur in terra. Cf. Reg. S. Ben. 7. 131. Vir *linguosus* non dirigitur super terram.

Lingwista, æ, linguarum investigator; *nyelvbész*. Arch. Rák. IV. 456.

Liniare, lambere; *nyalni*. Georg. Sirm. I. 87. rapuit anulum . . . et mox cum lingua sua *linuit* et sigillum ad ceram posuit . . . et interrogavit, si cum lingua *liniasset*.

Linifex, *Linificus* (Du C.), qui facit et operatur linum; *lenvászonkészítő*. Fjp. Szám. p. 69. an. 1442: ratio *linificis*.

Linificus, i. V. *Linifex*. Fjp. Szám. p. 244. an. 1427. Cf. Cod. Theod. 8. 16.

Linifigulus, fors. mendum pro: *linifigulus*; *jazekas*. Kuk. Jur. I. 218. item de curru operato ollis et quibuscumque aliis *linifigulorum* artificis denarii quatuor.

Lini lapis, placenta e contrito lino formata; *lenmagyszak*. Ger. ausgepresster Leinsamen in Form einer viereckigen Tafel. Leinkuchen. Kronst. II. 72., 76.

Liniamentum, (a liniendo) unguentum; *kenet*. Bene Med. I. 403.

Liniscula, fasciculus lini; *pozdorja*. Ger. Schäbe. Schlág. 2262.

Linita Coloniensia, limbi denticulati colonienses; *kölmi csipke*. Vect. Ref. E: *Coloniensia linita* vulgo Cölnische Spitzen.

Lintenomen, *Linteamen*, Leylach (Dief.) *ágyelepő, leilach*. Schlág. 1445., 1446.

Lintiamen, lodix, toral; *tepedő*. Száz. XIII. 234.

Linum vivum, Asbestum; *kőlen, fonalkő, foszkő*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 275. Erat antiquitus species quædam Lini, quod Græci Asbestum, Latini *linum vivum* appellant. Ex hoc Tela contextebatur et tunica, quæ igne non tantum non absumebantur, sed in illum coniectæ, sordibus exustis, depurabantur magis quam possent aquis.

Lipire, V. s. *Gratitare*; *károgni*. Cf. Auct. Carm. Philom. 24.

Lipitor, V. *Zingari tintcati*; *kőbor czigány, munkakerülő*. Opin. 1802. §. 98. Hh: tanto minus sic dictos *lipitores* tolerare audeant, verum illos, vel ad subeundum servitium, vel ad figendam sedem adigant, et si neutrum facere velint, e gremio suo amoveant.

Lipsanum, (*λεψανον*) id, quod a sanctis est relictum. Cf. Du C. *lipsana*, æ, Fore. Lipsanæ, arum. Maigne: *lipsanum*, reliquiæ; *szent ereklye*. Fej. VII. 44., 48. Episcopi certam canonicæ pœnæ veniam elargiuntur iis, qui pie sacra Divorum *lipsana* inviserint.

Liquatoria pictura, opus vitri metallici; *zománczózás*. Greg. Aesth. 89. Denique respectu modi mechanici, pictura est encaustica (eingetränkt) eoque spectat etiam ceroplastica (Wachsm.) et *liquatoria* (Schmelz m. Email); musiva (Mosaik) panoramatica; *cinetorographica* (bewegliche M. — ombres chinoises).

Liquatorium vitri, officina vitri fundendi; *üveg olvasztó ház*. Tag. Erd. II. 634.

Liquatorius, 3., ad liquidandum perti-nens; *olvasztó*. Wallaszky 384. *ars liqua-toria*.

Liquatura, æ, officina araria; *érez-olvasztó*. Ger. Erzhitte. Nov. Calend. 248. Ferri Malleorum Schafferii D. M. D. in Poinik ad *Liquaturam*.

Liquefactio, actus liquescenti; tabe-scendi; *olvadás*. Curios. Misc. 328. alii ex pluvis et *liquefactione* nivium in unum col-lecti (fluvii).

Liquefactores, *olvasztók*. Juriev. Jur. Met. 47. Liquefactores Montanistici . . . 1. Crematores minerarum . . . 2. Cursores officinae . . . 3. *Liquefactores* proprie dicti cum suis adiunctis (Schmelzer), qui mineras tostas et iam perpurgatas liquefaciunt.

Liquefactoria, V. *Liquatura*. Juriev. Jur. Met. 47. In Ustrinis et *Liquefactoriis* (Röstöfen und Schmelzhütten), quibus sic dictus Magister Ustrinae aut *Liquefactoriae* praesae consuevit, sequentes notantur operarii. 1. Cre-matores minerarum . . . 2. Cursores Officinae. **Liquesibilis**, facile liquescent; *old-ható*. Ger. schmelzbar. Fel. Pom. L. XI. P. II. Tertio nix est faciliter *liquesibilis*.

Liquidabilis, qui liquidari potest i. e. ad calculum vocari, computari potest; *fol-yórá tehető, érvényesíthető*. Pfahl. Jus. Georg. 294. et aliorum nefors ultra obiecta sub aestimationem eadentia iudicio producta-rum sub N. et 2. *liquidabilium* ac tempore Executionis debite legitimandarum summarum Partibus II. fiendam depositionem.

Liquidare, ad calculos vocare; *fol-yórá tenni*. II. liquidare. Art. Diet. Pos. 407. Si Comitatus Mossoniensis et alii praetensos in legationem Turcicam impensos sumptos coram ordinanda hunc in finem Commissione suffi-cienter *liquidaverint*. Cod. Dip. Brüss. 263. Tandem fuit *liquidata* summa. Georch. II. T. III. 74.

Liquidatio, a kiszolgáltatandó rész felszámítása, számbavétel. Opín. P. II. de ordine Jud. C. XXVII. §. 3: Est . . . *liquidatio*: Determinatio quantitatis per partem unam litigantem alteri praestanda. Diar. Com. II. 438. Magy. Jogt. Eml. II. 4. p. 346.

Liquidator, qui aliquid ad calculos vocat; *számoló, számvétel, számfeljtő*. Ger. Liquidator. Kass. Prax. I. 20. Generalis cassae fundationalis politicae Praefectoratus officium constat ex Directore Praefecto, Contraagente, *Liquidatore*, cassario.

Liquidatorium, V. *Liquidatio*; *el-számolás*. Georch. H. T. III. 92. Kéttszenek az előbbiekben azon különbéle ügyelekek, melyek a zálogot tárgyalják: t. i. a feltételek-nek elrontásokra (ad invalidationem conditionum) vagy melyékesen accessorie azoknak félretételekre (ad sepositionem) vagy felváltásokra (ad transpositionem) vagy a som-nának elvesztésére (admonitorium) vagy a zálognak kiváltására (*liquidatorium*) czélzó ügyelekek.

Liquidatorium Instrumentum, documentum, in quo extirpaturae nominatim enumerantur; *elszámoló írat*. Pfahl. Jus. Georg. 262. Extirpaturae emtae penitus ex-mittuntur, de quibus *liquidatorium Instru-mentum* conficitur.

Liquiditas, debitum liquidum; *váló-*

gosság, előszámolás, világossága vala-mely követelésnek. Gall. liquidité. Ger. Li-liquiditát. Kass. Jur. Civ. I. 98. reliquos vero in Massa saepetati Fallimentarii quocunque de-mum ex titulo praetensionem formantes via publicationis edictalis ad mentem Art 107. 1723. aliarumque Patriae legum Praeindicio-rum Curialium et Consuetudinum Regni super Praetensionum suarum Realitate *liquiditate* ac prioritatis iure acturis.

1. **Liquidum**, debitum liquidum; *szem-bevaló adósság*. Georch. H. T. II. 393.

2. **Liquidum**, i, liquor; *folydék*. Bene Med. I. 32.

Liquidum debitum, exploratum, nulli dubio subiectum debitum; *szembe való, világos adósság*. Germ.: das Liquidum. Tiszib. Ir.

Liquor spirituosus, liquor aerior; *szeszes ital*. Gall. Liqueur. Pest. Vár. Lev. Urb. Reg. 188.

Liquor stercorarius, sereus liquidum; *ganajlé*. Ger. Mistjauche. Kov. Oec. 22.

Liquorosus, 3., liquidus; *folydás*. Kol. Cod. 7.

Liquorum ustor, coctor, destillator vini adusti; *szeszégető*. Pest. Vár. Lev.

Liratum, per, in sulcos; *barázdánkint*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 24. In nonnullis partibus *liratum* agrum digerunt atque in *portas* distinguunt. Cf. Colum. 44., 3., 20.

Lirileus, Illyricus. *Illyr.* Andr. Pann. 246.

Liripipium, (Du C.) epomis, longa fascia v. cauda capucci; *sallang*. Gall. frange. Funda David. C. 2—27: Forte apud Tuos . . . fidem his tua rationis *liripipis* mereris.

Lis divortialis, actio divortii; *válópör*. Opinio. Deput. 28. concernens jurisdictio quantitatem Summae intertentionalis pendente quoque *Lite divortiali*, habita status bono-rum, propriae item substantiae prout et aliarum ad rem spectantium circumstantiarum condigna ratione pro iusto et aequo determinabit.

Liscarius, i, (a *liscu* = herba acuta) qui aulae arma et alia instrumenta polire sole-bant; *csiszoló*. Száz. XXIV. 666.

Lisca, æ, (Du C.) instrumentum, quo quid politur; *csiszoló szerszám*. Száz. XXIV. 666.

Lisca, æ, fors. idem quod ap. Du C. *Lisca*, *liscu* instrumentum, quo quid poli-tur. V. s. *Archiscammum*; *simitő*. It. liscia.

1. **Lista**, æ, (Du C.) index, catalogus; *jegyzék*. Ger. Liste. Lop. Mon. SI. XX. 237. an. 1704. Valachos . . . ad *listas* dominales inseribi curavit. Arch. Rák. I. 30.

2. **Lista**, æ, cista, forma, in qua includitur imago; *keret*. Ger. Rahmen. Arch. Rák. VIII. 346. Imago B. V. Mariae in *lista* cum duabus Janulis. VIII. 332. Speculum antiquum . . . cum *lista* cifrata, deaurata.

3. **Lista**, vocis etymon ab anglo-saxonico *List*, *Listan*, fascia, limbus, margo (Du C.); *szegély*. Ger. Saum. Katona. Hist. Duc. 374. planetam aliam cum *listis* argenteis Byzanteo-rum sexdecim, planetam aliam cum leonibus.

Lista censorea, morum censura; *magoviselető jegyzék*. Ger. Conduict-Liste. Regul. Turm. Præt. 38. Cum fine unius cuius-vis anni Primarius et Secundarius Locumtenens cum accersendis Primariis et Secunda-riis Vigiliarum Magistris morum et applicatio-

nis Tabellas sic dictas *Listas censoreas* iuxta existens eatenus formulare pro suo seire et in conscientia conficiant.

Lista exmissionum, *vezényjegyzék*. Reg. Turm. Præt. 22. Adeuratum senii et ordinis necnon *subdivisionum*, *repartitionis*, *socialis equitationis* et *Exmissionum Listam* (Rangs- und Eintheilungs-Rangirungs-Reitkamaradschafts- und Kommandirliste), Consignationes item super applicatione Praetorianorum in Scientiis, Linguis et gymn. Exercitiis Secundarius Vigiliarum Magister se-cum continuo gestabit.

Lista repartitionis, *rangosztá-lyozó jegyzék*. Reg. Turm. Præt. 37. Prostra-tem etiam adiget, ut omnes Praetoriani Milites quovis anno denuo mensurentur et pro com-perta mensura nova *Repartitionis Lista* (Rangirungsliste) eformetur.

Listicus, velox V. *Clancula*; Kov. Form. St. XXVII. Hinc odorinsecus, *listicus*, catulus leporarius.

Listius, idem quod *Clancula*. Kov. Form. St. XXVII. *Clancula* Vis'la, *listius* id. *cri-pius* id.

Litania, æ, (Du C.) preces et supplicatio-nes in sacra Synaxi, in ecclesia; *litánia, le-tenye*. Diar. Com. 47. dum Primas omnium Sanctorum *Litanias* . . . absolveret.

Liter, ri, species mensurae; *liter*. Abelsb. 40.

Litera vigilans, litera indicans, quid in aliqua causa decium sit; *figyelemzető betű*. Inst. Jos. II. p. 9. §. 42. h. *Litera vi-gilans*. Ad hanc rubricam . . . litera initialis informationis, vel resolutionis videlicet **I** aut **R** inseritur fine eo, ut dum petita informatio vel resolutio advenerit, numerus ille, quem haec in Protocollo Exhibitorum obtinet, aequae rubricae huic sub litera initiali inseri, taliter-que uno intuitu videri possit, an, et qualiter sub quoque numero obiectum tale, ab informa-tione et resolutione pendens, subseque supe-riorem sit.

Literae elegantiores, artes elegan-tes et ingenuae; *szeptudomány*. Greg. Aesth. 107. Facundae artes (quarum non, ut vulgo, bina, poësis nimirum et oratoria, sed tres adiecta prosa statuenda sunt) sapissime vocantur etiam *literae elegantiores* (schöne Wissenschaften, belles lettres) ex permutatione vocabulorum artis et scientiae.

1. **Literaliter**, latine (Du C.); *latinul*. Batty. Leg. III. 632. an. 1307. Clerici . . . loquantur *literaliter*.

2. **Literaliter**, (scripto Du C.), ex scri-ptura sacra; a *szent írásból*. Resp. C. 3: Non ludit argutis Mellius, sed probet *litera-liter* alieubi Spiritum Sanctum dici et appel-lari Deum.

1. **Literatorie**, per litteras, legitime; *íráshoz, törvényesen*. Knauz M. E. Str. II. 143., 164: ecclesie canonicis *literatorie* destina-tis: II. 147., 167: *literatorie* dedimus in mandatis. Art. Diet. Pos. 66. Jogt. Eml. I. 5.

2. **Literatorie**, eleganter, perpolite, (Du C.) latine; *művelten s latinul*. End. p. 351. (Synod. Strigon 5): ut canonici in claustro et canonici in curia *literatorie* loquantur.

Literatorius, 3. literis consignatus; *írásbeli*. Pesty Ször III. 172. Szék. Okl. III. 46.

Literatura, æ, (Du C.) grammatica; *írásművészet*, ars recte loquendi et scribendi; ars, quae literas docet; *betűkről való tudo-*

mány. Corp. Gram. 6. Cf. Quint. Instit. 2., 14. et 2., 14., 3. Sen. Ep. 88.

Lithargyrium, lithargyros (Plin.); *gelét*. Ger. Silber-Schaum. Pär. Páp. Keesk. P. Ötv. 145.

Lithogala, lac lunæ; *kőtej*. M. Bel. Prodr. 78. *Lithogala* in specubus stillat.

Lithostrata, æ, lapidibus munita via; (Du C. Lithostrotum); *épült kővecses út*. Száz. XVII. 786.

Lithothomus, calculorum exsector, calculorum excidentium artifex; *kőmetész*. Gall. lithotomiste. Izb. Cod. Med. T. II. 307.

Litica, demin, a *lis*; *apró versengés*, *czirádás*. Probst. Comit. p. 21. Flagitare... ut... spretis... *liticulis* Reipublicæ consulat.

Litigantia, æ, lis, Epist. Proc. P. III. p. 314: non obstante vestra cum Germanis *litigantia*.

Litigacio, lis; *per*. Pesty Ször. III. 239.

Litigarius, 3. ad litem pertinens; *kőtekdő*. Sup. An. Sc. II. 244. an. 1434: nonnullos... per *litigarios* processus mitigare.

Litiginarius, litigans; *czirakodó*. Dip. Reip. Rag. 464.

Litigionaliter, adv. a litigionalis, quod a litigium derivatur pro: litigialiter—per litem, per iudicium; *per útján*, *perlekedve*, *törvényesen*, *törvény útján*: Cod. Zi. III. p. 244. cum ipsa (se. puella Thomæ) sue paupertatis inopiam et etatis eiusdem impersecutionem contra predictos nobiles, in causa prenotata in Curia non possit *litigionaliter* procedere.

Litigionarius, litigiosus; *czirakodó*, *perlekedő*. Cod. dip. Kár. I. 286., 473. Cod. Zi. III. 242. Cod. Dip. And. II. 356., 408.

Litigionarius processus, legis actio; *peres eljárás*. Pesty Ször. III. 267.

Litigiose, litigando; *peresen*. Pesty Ször. III. 49.

Litiscarius, V. *Liscarius*. Száz. XXIV. 666.

Litissessio, litem amice componere; a *peres ügyek barátságos elintézése vagy lemondás*. Kon. Egyh. 407.

Litis curator, patronus in causis agendis; *ügy kormányzó*. Georch. H. T. III. 134.

Litispendencia, (Du C.) lis sub iudice; *per alatt levő ügy*; *per függése*. Szék. Okt. I. 233. *litispendencia*, si qua foret inter ipsos, non obstante. Kon. Egyh. 397. Cod. de Sztara II. 62. — Hajnik Perjog. 218.

Litratio, lytri impositio, multatio; *biróságolás*. Bék. Pászt. III. 670. an. 1702. mortificationum et *litratio* generibus affecti.

Litrum, terragium q. v. a gr. *λίτρον*; *váltásdíj*. Czir. Hist. Jur. 114. Colonis, deposito litro, vulgo *terragio*, debitique persolutis libera migrandi facultas concedatur.

Litter, lytter, *littera*, (fors. idem, quod ap. Heyse «Fremdwörterbuch» Litra, ein in Georgien im Kleinhandel übliches Gewicht, 9 russ. Pfund, 3686 kgr.) Quell. Sieb. I. 276. an. 1500. Ibid. 230. 335. Kronst. I. 180.

Litteræ abmissionales, missionem continentes lit. *elbocsátó*. Fej. X. I. 193. reliquæ vero tres Litteræ dicti Conventus *Abmissionales* exprimebant.

Litteræ absoluteionales, L. absoluteionem continentes; *felmentő levél*, *fel-*

oldozó levél. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 23. Tör. Tár. 1891., 357. et passim. Faber. Jur. Met. 461.

Litteræ accessoriae, accessionem, consensum exprimentes lit.: *hozzájárást tartalmazó*. Tör. Tár. 1891. p. 303. Mathias rex Hung. scribit Chebrensibus (Egrensibus) ut ad inducias inter eum et regem Poloniae filiumque huius, qui in Bohemia est, accedant, *litterasque accessorias* Zdenconi de Sternberg tradant.

Litteræ acquisitionales, quibus acquisitione testatur: *szerzeményi, keresményi levél*. Kövy. El. 346. quia contra sanguinem dividendum nemo tenetur Jus probare et radicales *acquisitionales litteras* producere. Prop. Leg. Civ. 188., 189. Georch. II. T. III. 191.

Litteræ additionales, quibus alicui aliquid addicitur; *átengedő levél*. Juriev. Jur. Met. 163. *Litteræ additionales* super peracta cessione debent emtori extradari atque mutatio hæc Metallifodinae eiusque possessorum reliquis courbariis nec non officialibus fodinalibus.

Litteræ adiudicatorie v. *adiudicatoriales*, adiudicationem continentes; *ítéletlevél, a megítélt igazságról való levél, oda ítélő levél, ítéletlevél*. Cod. Zi. V. p. 5., 24.: super factis quibusdam *litteris... adiudicatoriis* contentis. Cher Jus. Eccl. II. 353. Jogt. Eml. II. 50. Tör. Tár. 1891. 358. Szék. Okt. III. 209. Pesty Ször. III. 309. Werbőczy 442. Hajnik Periog. 341.

Litteræ adiudicatorio relatorie, certificantes donationem adiudicatam; *hagyományt megerősítő levél*. Szer. Not. p. 154: Conventus... refert, quod receptis eius *litteris adiudicatorio Relatoriis*... dum... homo... restatuere voluisset.

Litteræ adjudicatorie remissionales, quibus curia regia a comitatu recensendi causa ad se missam causam iam recensitam exsequendam remittit; *vissza-küldő, odaítélő levél*. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 13.

Litteræ adiudicatoriales transmissionales. V. *Lit. adiudicatorie remissionales*. Pesty Ször. III. 361.

Litteræ admonitorie, quibus alicuius a magistratibus admonetur; *intő, figyelmeztető levél*. Cod. Dip. Pat. V. 216., 342. Regis domini nostri graciosi ammonitorias sc. litteras... percepimus.

Litteræ adoptionales, adoptionem continentes. text. v. s. *Litteræ praelectionales*; *fiúvá fogadási levél*. Ger. Adoptions-brief.

Litteræ affirmatorie, litteræ affirmationem, approbationem continentes; *megerősítő levél*. Magy. Tör. Tár. VI. 34. Cod. Zi. V. 114.

Litteræ aggrationales, gratiam principis continentes; *királyi megkegyelmezésekről szóló oklevelek, kegyelemlevél*. Ger. Gnadenbrief. Kass. Prax. I. 341.

Litteræ aggravatorie, quæ propter contumaciam graviolem excommunicationem et excommunicationem continent V. Du C. sub *aggravatus*; *kiközösítő, kiátkozó levél*. Szer. Not. 173: Deinde ipso rursus contumacia laborante, excommunicationisque poenam minime curante... ad audiendum *Litteras Aggravatorias* et *Reaggravatorias* de-

cerni darique debere decrevisset. Cher. Jus. Eccl. II. 377.

Litteræ ammonitorie, lit. admonitionem continentes; *intőlevél*. Pesty Ször. III. 468. Szék. Okt. III. 264. Tör. Tár. 1891. 317. Cod. Dip. Pat. V. 216., 342.

Litteræ amnestiales, quibus rex vel imperator vel alius princeps subditis quibusdam suis hominibus amnestiam, h. e. rerum præteritarum et præcipue iniuriarum oblivionem et simul veniam indicat; *bocsánatot hirdető, bűnbocsátó levél*. Rák. Ön. II. p. 50. I. 34—34. (31.): Caraffa... crudelitate et vindicta plenus, *amnestialibus litteris* ab Imperatore publicatis sepositis, in civitate Eperjes publicam instituit inquisitionem contra principales nobiles de novis tumultibus suscitandis suspectos.

Litteræ amnystiales assecutorie, veniam, oblivionem, impunitatem continentes; *bocsánatot biztosító levél*. Szegedi Rubr. Pars III. p. 245. Arch. Rák. IX. 362.

Litteræ annuales, sæculo XIV. o a rege edita partibus litigantibus unius anni valorem habentia mandata, quarum vi loca credibilia in singulis casibus sine ullo singulari mandato procedere cogebantur; *egy évre érvényes királyi felhatalmazást tartalmazó levél, parancs*. Cod. Dip. And. V. 599. *Litteras* vestre celsitudinis *annuales* ad citationes, inquisitiones ac alios causales processus... sanctimonialibus... de insula leporum... concessas... noveritis nos recepisse. Szer. Not. 77. Hajnik. Perjog. 288.

Litteræ annuentionales, approbationem, consensum continentes; *helyben-hagyó levél*. Szék. Okt. IV. 490.

Litteræ apostolicae, l. a pontifice Romano emanatæ; a *pápa meghagyásából egyik bibornoktól kiadott pápai rendelvények*. Kon. Egyh. 33. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 58. Pray Dext. D. Steph. 28. 29.

Litteræ aquisitorie, V. *Litteræ acquisitionales*; Fej. X. I. 430.

Litteræ arbitratorie, arbitrium continentes; *réleményt, ítéletet tartalmazó levél*. Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 274. an. 1379.

Litteræ arbitrationales, sententiam arbitrorum, arbitrium continentes; *választott bírák levele*. Cod. Zi. Vol. V. 433.: iuxta continentiam... *litterarum... arbitralium*.

Litteræ archiepiscopales, ab archiepiscopo emanatæ; *érseki levél*. Cod. Ep. Pet. Páz. I. 302.

Litteræ argentariae, V. *Litt. Collybisticae*.

Litteræ armales, *ezimerlevél*. Ger. Adelsbrief. Kelem. Inst. Jur. Pr. 198. *Litteræ armales*. Præter prisum Gentis nostræ institutum, sub finem, ut videtur, periodi primæ Regum nostrorum induci cœpit alter quoque Nobiles creandi Modus per *Armales*, ita dictas ab armis seu insignibus, in fronte earum depingi solitis, quas recte definiveris: Privilegium bene merito patriæ civi, ad sufficientem Commendationem, absque collatione iuris possessionarii, nobilitatem diserte impertiens. Kövy. El. 44. Jogt. Eml. II. 1. p. 78.

Litteræ armistiales, V. *Litt. armiales*.

Litteræ arrestatorie, litteræ, quibus in aliquem vel in eius bona manus iniicitur. «Arrestatorius» deriv. a verbo «arrestare»,

detinere; *letartóztató, bebörtönző levél*. Bod. Hist. Un. Trans. 398. Superveniunt inter litteras *arrestatorias*.

Litterae assecurationales, assecurationariae, sponsonem interponentes litterae; *biztosítékot tartalmazó, biztosító levél*. Act. et Doc. Rákóczy p. 299: Super cuius summae persolutoe licet missis etiam nostris Litteris *assecurationariis*. Dip. Alv. I. 447. II. 50. Cod. Dip. Brüss. IV. 174. Tör. Tár. 1887. 752. Monm. Comit. Trans. V. 202.

Litterae attestatoria, attestatoriales, idem ac *litterae testimoniales*. Cod. Evang. V. III. p. 339: praesentantur quasdam *litteras* privilegiales pariter ac *attestatoriales* in membrana patenter confectas. Bod. Hist. Eccl. I. 439. Knauz. M. E. Str. II. 466., 477. Tör. Tár. 1891. 320. Szék. Okl. II. 129. III. 275.

Litterae avisoriae, tudósító levél. Cod. Camb. Mere. 45. Quo autem fraudes, quae in negotio cambii facile intervenire possunt, omnimode praevaleant, Trassaus, prout iam supra dictum est, Trassato *Litteras Avisorias*, quibus summa Cambialis, qualitas item et currens numerus, nomen praeterea et cognomen Praesentantis ac denique tempus et modus satisfaciendi indicatur, submittere debet.

Litterae banales, a bano emanatae; *báni levél*. Cod. Zi. Vol. V. 340. tenores litterarum... *banalium*... nobis presentavit.

Litterae bankae, tessera mensae publicae; *bankó*. Batty. Leg. III. 622. an. 1498: fratres euntes ad viam non audeant secum ducere *bursarios* nec deferant *litteras Bankas*.

Litterae baptismales vel *nude baptismales*, litterae, quibus sacerdos nati nomen, locum, diem natalem indicat ac testatur et actum sacra aqua ablundi; *kereszt-levél*. Ger. Taufschein. Törvt. Msz.

Litterae beneficiales, de donationibus ecclesiasticis agentes; *javadalom osztogató levél* (pápa). Kon. Egyh. 27.

Litterae birsagiales, birschagiales, birsagionales, litterae multam continentes idem ac *Judiciales*, quod vide; *bírságlevél*. Jogt. Eml. T. II. 4. p. 44. Werbóczy 398. Kük. Jur. I. 341. an. 1630. Art. Jur. Thav. 45.

Litterae boeronales, quibus jobbagiones, subditi in numerum boerorum assumebantur; *boér levelek*. Jogt. Eml. T. I. p. 170.

Litterae cambiales, cambii conditionem continentes; *váltó levél*. Csaplov. Nucleus p. 32.

Litterae cambiales alienae, dum Editor solutionem medio alterius a se jure distinctae et secus etiam non nomine suo agentis personae effectum spondet; *tukvónyozó levél*. Ger. fremder, förmlicher, gezogener, trassierter, Tratte. Art. D. 1840. p. 55.

Litterae cambiariae, V. *Litt. Cambiales*. Cod. Camb. Mere. 47.

Litterae camerales, a fisco emanatae; *kamurai levél*. Tök. Diar. II. 255. Petrus Hamvay fatetur tempore Thököláni dominatus, omnibus ab eo commissiones portantibus qualisque tandem *litteras camerales* extradatas fuisse.

Litterae campsoriales, *Litterae Collybisticae*. Trist. Ir.

Litterae canonicae, V. *Litt. Forma-*

tac. (DuC. Canonibus et regulis ecclesiasticis consentanea.)

Litterae capitales, l. initiales, unciales, maiusculae; *kezdőbetűk, nagybetűk*. Tör. Tár. 1886. p. 574.

Litterae causales, ad causam, litem pertinentes lit.; *perlevél, -okmány*. Jogt. Eml. T. III. p. 25: Statutum est... quia multorum nobilium *litterae causales*... in expeditae mansissent... Kov. Form. St. 247. Cod. Dip. Brüss. IV. 410. Szék. Okl. III. 146.

Litterae causarum v. causales, lit. in causis litigiis emanatae; *peres ügyekben való levél, okmány*. Szer. Not. 189: Quantum ad *litteras Causarum* tempore Regis Ferdinandi attinet, deliberavimus, ut universae *litterae causales*, quae in Tabula Regis Romanorum, aut Vajvodarum suorum Transilvaniensium emanarunt, in eorum vigore in solidum permancant. Sed si litterae sententiarum legitimae executioni demandatae non sint, causantes dum voluerint, executioni demandantur, litteras tamen nostras secum habeant Resuscitatorias.

Litterae cautionis, in quibus cavetur de aliqua re; *biztosítéklevél*. Ljub. Mon. St. IV. 40. an. 1359.

Litterae certicatoriae, V. *Litterae testimoniales*. Arch. Rák. IX. 73. Tör. Tár. 1891. 317.

Litterae cessionales, cessionem continentes; *átengedő levél*. Thök. Diar. II. 236. *Litterae cessionales* super braxatoria Eniczkiensi.

Litterae chartabiancales, litterae, quibus facultas, potestas datur aliquid faciendi; *felhatalmazvány*. Kov. Form. St. CLXVI. Art. Diat. Pos. 55. Quod respectu Activorum Debitorum penes *Litteras Chartabiancales* vel etiam Obligationales praetensorum intra Triginta duos annos Legales semet insinuare omittentes Praescriptionem incurrant.

Litterae citatoriae, vocationem in ius continentes; *idéző levél*. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 22.

Litterae citatorio-relatoriae, renuntiantes vocationem in ius; *a megidézésről szóló írott jelentés*. Fej. VII. 290. 223.

Litterae clause emanatae, dicitur de litteris, quae forma clausa eduntur; *zárt levél*. Cod. Zi. Vol. V. 43: In tenore *litterarum clause emanatarum*.

Litterae attestatoriae collateralales, litterae adiunctae aliquid testantes; *melékbizonyítvány*. Cod. Ep. Pet. Páz. I. 434. Produxit etiam binas quasdam alias *litteras attestatorias collateralales*.

Litterae collationales, v. *Litterae donationales*. Fej. VI. 122. 124.

Litterae collatoriae, quibus dignitas, munus aliquod confertur; *adományozó levél*. An. Sc. II. 238. sac. XVI.

Litterae collocatoriae, instrumenta literaria collocanda in archivum praecipientes lit.; *a levéltárba való elhelyezést meg-hagyó levél*. Opin. P. II. de ordine Jud. Sec. II. C. XIX. §. 3.

Litterae collybisticae, *váltó levél*. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 379. Plurimum ab utrisque discrepant Litterae Cambiales, aliter Campsoriales, *Collybisticae*, *Argentariae* quae dictae (Wechselbriefe) cum primis *Formales* seu *Trassatae*, vi quarum tertius in

diverso, quam editae sunt, loco procurandam Debiti solutionem in se recipit.

Litterae comitative, V. *L. Transmissionales*; *átküldő levél*. Juriev. Jur. Met. 206. Si Judicium adveniat interpositam appellationem admittendam esse, eorum tota series Processus sine omni verborum augmento ad diminutione una cum sententia finali et motivis, interpositae Appellationi adnexis, describitur, a Secretario Judicii cum Originali conferunt, revidetur, errores, si quipiam irreperunt, corriguntur atque authenticantur, *Litterae Transmissionales* seu *Comitative* a Judicio expediuntur.

Litterae comitivae, V. *L. Commendatitiae*. Cher. Jus. Eccl. II. 17. Postrema (litterae dimissoriae) vero *Commendatitiae*, Pacificae vel etiam *Comitivae* nuncupantur.

Litterae commendanciae, V. *Lit. commendatitiae*. End. p. 364. (Decr. Colom. 3. Alienigena presbyter vel diaconus cum *commendanciis litteris* recipiantur.

Litterae commendatitiae, (DuC.) Epistolae, quae ab Episcopis dabantur ad alios Episcopos, quibuscunque, sive Clericis, sive Laicis suae dioeceseos peregrinaturis, ut ab his fideles in sacris synaxibus admitterentur, vel ut Clerici ad ordines promoverentur, vel ut in peregrinatione eorum solatis foverentur, vel propter alias causas; *ajánló levél*. Decret. Colomanni Regis Hung. lib. 2. cap. 49. Cher. Jus. Eccl. II. 17. *Commendatitiae* Pacificae vel etiam *Comitivae* appellantur.

Litterae commendatorio-testimoniales, V. *Litterae commendatitiae*; *ajánló levél*. Dug. Följ. 84.

Litterae comminatoriae, Lit. minas continentes; *fenygető levél*. Batty. Leg. III. 74. Arch. Rák. IX. 131.

Litterae commissionales, l. mandatum continentes; *megbízó levél*. Tör. Tár. 1887. p. 618. Fej. VII. 234., 304. Beng. Ann. Er. Conob. 174. Star. V. 472. an. 1517.

Litterae commissivae, V. *Litterae commissionales*. Fej. I. 202.

Litterae communicatoriae, (DuC.) litterae fidelibus peregrinaturis et in alienam dioecsim prefecturis datae, quo a caeteris fidelibus in Communionem recipiuntur; *közlekedési ajánló levél*. Ger. Empfehlungsbrief. Rep. Cat. 61: Evangelium ad ipsam Aphricam venit, per *communicatorias litteras*.

Litterae communis inquisitionis, litterae accusatoriae ad fugitivum persequendum; *nyomozó levél*. Ger. Steckbrief. Recon. an. 1609. p. 98.

Litterae compassuales, litterae publicae expostulationem, preces continentes; *hivatalos megkereső levél*. Opinio Deput. 14. In casu, quo Nobilis in Comitatu aliquo possessionatus, coharenter praemissis Judicio civici Magistratus suberit, fundo eius civili pro executione non sufficiente, haec in aliis eiusdem bonis penes *compassuales Litteras* procurabitur. Cher. Jus. Eccl. II. 399. Kass. P. B. I. 296.

Litterae mutui compassus, quibus viri a fide regis deficientis non tantum in patria sed etiam in aliis provinciis sita bona fisco adduntur. Georch. H. T. III. 283. a királyi Táblának Ítélete mellett minden egyéb Tartományokban lévő jószágja megkérő levél, (*litterae mutui compassus*) erejével elfoglaltatik a párttűnök.

Litteræ complanatoriae, litteræ, quæ pacta continent; *egyvezkedő levél*. Bod. Hist. Un. Trans. 448. Mandamus *litteras complanatorias* in sacristia istius Capituli Vestri repositas diligenter requirere.

Litteræ compositionales, quibus pactum aliquod continetur; *egyvezkedő-, egyességlevél; békeltető levél*. Fej. VI. 141. Cod. Dip. Pat. V. 140., 186. Dip. de Sztára II. 3. Tör. Tár. 1891. 337. Pesty Ször. III. 235.

Litteræ compromissionales, lit. compromissum continentes; *egyveztető levél*. Magy. Tör. Tár. VI. 45.

Litteræ compulsoriae, (Du C.) quibus ad inquirendum, faciendum compellitur aliquis; *tanúvallató parancs*. Jogt. Eml. T. III. p. 32. Pesty Ször. III. 345. Samb. Tyrn. Bod. Hist. Eccl. I. 439. Tört. Tár. 1891. 321.

Litteræ concambiales, de concambio agentes; *cserelével*. Tör. Tár. 1891. p. 358.

Litteræ confirmationales, litteræ, quibus ius concessum confirmatur; *megeősítő levél*. Nagy. Jus. Trans. Sax. 5. Cod. Dip. Pat. V. 155., 223.

Litteræ confirmationis, L. confirmationem continentes; *megeősítő levél*. Frak. Mát. lev. II. 279.

Litteræ confirmatoriae, *confirmatoriales*, V. Lit. *confirmacionales*. Cod. Dip. And. I. 41., 44. Fej. X. I. 66.

Litteræ consensuales, consensum continentes; *beleegyezést tartalmazó levél, engedelm levél*. Szék. Okl. III. 167. Fej. X. I. 288. Tör. Tár. XIII. 20. Werbőczy 91.

Litteræ constitutionales, quibus aliquid constituitur; *szerződő levél, alapító levél*. Præd. p. 22: ex his omnibus et præsertim allegatis ipsissimis verbis *litterarum Privilegialium et Constitutionum* R. Andree sequentia erui possunt.

Litteræ contoales, litteræ rationum; *számveteli lap*. Törvt. Msz.

Litteræ contractuales, pactum continentes; *szerződéslevél*. Tör. Tár. 1891 p. 358. Dip. Alv. II. 287. Fej. X. I. 468. 730.

Litteræ contradictoriae, V. Litteræ *protestationales*. Törvt. Msz.

Litteræ contributoriae, L. quibus ad contribuendum aliquis provocatur; *adakozásra felszólító levél*. Batty. Leg. III. 182. an. 1346.

Litteræ conventionales, tabulæ, litteræ pactum continentes; *szerződéslevél*. Cod. Dip. Arp. Cont. II. 168. Exhibuerunt nobis *litteras conventionales*.

Litteræ convocatoriae, *meghívó levél, egybehívó levél*. Ger. Einberufungsbrief. Burian. Blandr. p. 243: e Synodo Váradensis *Litteræ Convocatoriae* debuerint expediri contra Blandratam . . . Rak. Ön. 50. Can. Eccl. LXXXV.

Litteræ correspondenciales, ad epistolarum commercium pertinentes litteræ; *levelező lap*. Száz. 1896. febr. 400 lap. pro fundandis *correspondentialibus* litteris.

Litteræ credentiae, litteræ auctoritatis, potestatis commissæ; *megbízó-, felhatalmazó-, hitlevél*. Magy. Tör. Tár. XXIII. 52.

Litteræ credentiales, V. Litteræ *credenciae*; (Du C.) Moln. Patv. 20. Dum Ablegati prælaudatarum Communitatum

ad Dietam Regni proficiscuntur, per suos Principales *Litteris Credentialibus* sive Plenipotentialibus sufficienter instruuntur. Diar. Com. 70. Rák. Ön. 260. Fdj. X. I. 58. Tör. Tár. 1888. 438.

Litteræ eredititiae, V. Litteræ *credenciae*. Monm. Comit. II. 326. Inprimis post redditas *litteras nostras credentitias* illis salutem, gratiam nostram regiam et omne bonum exponant.

Litteræ creditionales, V. Litteræ *credenciae*; *igazolási levél*. Száz. XV. 589.

Litteræ credulitatis, L. *credenciae*; Ijub. Mon. Sl. I. 349. et passim.

Litteræ currentiales, V. Litteræ *currentes*. Pfahl. Jus. Georg. 348.

Litteræ currentes, litteræ in orbem mittendæ; *körlevél*. Ger. Rundschreiben. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 17: Salarium . . . statuit comitatus solvendum. Ita tamen ut Judium aut personaliter *litteras currentes* . . . ad singulos nobiles . . . perferre curabant.

Litteræ cursiles, nominantur in iure Hung. litteræ, diplomata, quorum auctoritas erat ad tempus ad mortem regis, qui ea ediderat, at contra litteræ, quæ in perpetuum valent *privilegiales* appellantur; *ideiglenes tekintélytel biró levél*. Cod. Dip. Arp. Cont. II. 279. ad intencionem roborandam innovationem et confirmationem patris nostri clare memorie et eciam *litteras nostras cursiles* super premissis exhibendo.

Litteræ cursuales, idem ac *Litteræ currentes*, quod vide. Cod. evang. T. I. p. 183: *Litteras cursuales* nemo apud se retineat, sed visis . . . ad alterum dirigat.

Litteræ cursuales, V. Litteræ *cursiles*. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 9. In eodem eciam litis strepitu ipse Dominicus exhibuit *quasdam litteras cursuales* Regis St. supradicti.

Litteræ debitoriae, syngrapha; *köteleztvény*. Kronst. III. 540.

Litteræ declaratoriae reversionales, Litteræ *Reversales* declarationem continentes; *térítvény, reversalis*. Funda David. H. 2: II. In quorum omnium observatione præsentis nostras *litteras declaratorias Reversionales* . . . dedimus.

Litteræ deliberatoriae, lit. deliberationem continentes; *megfontolást tartalmazó*. Tör. Tár. 1891. p. 357.

Litteræ denunciatoriae, L. edictum continentes; *hirdetmény*. Tör. Tár. 1887. p. 384. per *litteras denunciatorias* in portu eiusdem ecclesiae affixas.

Litteræ deploratoriae, litt. mæorem continentes; *sívalmas levél*. Veranes. V. 410. et captivum degere apud Mehemetem passam, prout ex ipsiusmet dieti captivi filii sui *deploratoriis* constat *litteris* manu eiusdem propria exaratis.

Litteræ deprecatoriae, deprecationes continentes; *mentegető-, bocsánatot kérő levél*. Germ. Entschuldigungsbrief. Nill. Symb. p. 242. Teut. Schul. I. 273.

Litteræ deputatoriae, litteræ assignatoriae; *utalványozó levél*. Ger. Assignmentsschein. Veranes. VII. 204. et per quem nos etiam præfate nostræ decimæ eidem vestræ magnificæ dominationi *deputatorias litteras* remittamus.

Litteræ derogatoriae, imminutionem continentes lit.; *sértést tartalmazó le-*

vél. Ijub. Mon. Sl. V. 187. an. 1409. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 418.

Litteræ diffamatoriae, litteræ contumeliosæ; *gyalázó irat*. Magy. Tör. Tár. XI. 146.

Litteræ diffidationis, renuntiatio-nem amicitiae continentes lit.; *barátságot felmondó levél*. Frak. Mát. lev. II. 82.

Litteræ diffidatoriae, V. Lit. *diffidationis*. Frak. Mát. lev. II. 240. Tör. Tár. XXIII. 25.

Litteræ dimissoriae, *bácsu levél, elbocsátó levél*. Cher. Jus. Eccl. II. 46. Per *Litteras Dimissorias* intelliguntur 1. tales Litteræ, quæ Clericis ad aliam Diocesim dimissis et non amplius reversuris dantur 2. tales, quibus Clerici ad alienum Episcopum Ordinum duntaxat suscipiendorum causa dimittuntur, seu quibus facultas fit alicui ab Episcopo non suo Ordines suscipiendi ita, ut Episcopus taliter dimittens ius in eum Clericum retineat.

Litteræ dimissoriae, apostolus. postscriptum; *a felebbezésre oldaljegyzéssel ellátott irat*. Gall. apostille. Comp. G. 3.: Post appellationem interpositam litteræ dandæ sunt ab eo, a quo appellatum est ad eum, qui de appellatione cogniturus est: quas *litteras dimissorias* sive *apostolos* appellant.

Litteræ dimissoriales, V. Litteræ *dimissoriae* 1. Törvt. Msz. Konek. Egyh. 435.

Litteræ dispensatoriae, dispensationem continentes lit.; *feloldó levél*. Törvt. Msz.

Litteræ dissimulatores, causam fictam simulatam continentes; *palástoltgató, ürügyet kereső levél*. Pesty Ször. III. 93., 94. *litteram dissimulatorium* et prolongatorium.

Litteræ divales, (Du C.) L. ab imperatoribus emanatæ; *főlségi levél*. Nagy. Hier.

Litteræ divisionales, quibus testator sua bona dividit heredibus; *végrendeleti osztálylevél*. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 46. Tör. Tár. 1891. 337. et passim.

Litteræ dominicales, quæ Bedæ *lateralium septizonii* appellantur (Du C.); *ünneppjegyzék*. Curios Misc. 423. Vocantur autem dies Septimanæ Feriæ, ut ita admonerent Personas Ecclesiasticas peculiariter cultui divino dedicatas, debere feriari a rebus prophanis et solis sacris rebus et occupationibus vacare. Elegerunt vero primas septem alphabeti litteras A, B, C, D, E, F, G, quibus singuli hebdomadæ dies ordine suo designarentur, una enim ex his singulis annis denotat diem Solis sive Dominicum, reliquæ vero reliquas Septimanæ dies unde et nominari solent *Litteræ Dominicales*.

Litteræ donationales, quibus donatio alicui facta notatur atque probatur; *adománylevél*. Pesty Ször. III. 154. Cod. Dip. Arp. Cont. II. 208. Fej. X. I. 288. 318. etc. Tör. Tár. 1891. 358. et passim.

Litteræ donatoriales, V. lit. *Donationales*. Pesty Ször. III. 229.

Litteræ dotalitice, de dote sponsæ agentes; *hitlerél, jegykötéslevél*. Törvt. Msz.

Litteræ ducales bullatæ, lit. du-cis sigillo munitæ; *pecsételt levél*. Magy. Tör. Tár. XI. 143.

Litteræ empcionales, de emptione et venditione agentes; *alku levél*. Cod. Dipl. Pat. T. I. p. 310. V. 145., 197.

Litterae enarratoriae, narrationem continentes; *elmésző levél*. Tör. Tár. 1889. p. 479.

Litterae encyclicae, litterae in orbem mittendae; *körlevél*. Ger. Rundschreiben. Epist. Proc. 1. Beng. Ann. Erem. Cœnob. 37.

Litterae epitaphiales, inscriptio sepulchralis; *sírfelirat*. Cod. Telek. X. 300. et in eadem parte in circumferencijs obtineat *has litteras epitaphiales* M. Iadislai R. Ungarie.

Litterae estafetales, litterae a publico cursore præter ordinem allatae; *siető, gyors levél; sürgöny*. Törvt. Msz.

Litterae evictionales, sponsonem continentes; *biztosító, szavatols levél*. Arch. Rák. IX. 72.

Litterae evidentes, V. *Lit. patentes*. Fjp. Szám. p. 86. an. 1397.

Litterae evocationales, quibus aliquis in ius vocatur; *törvénybe hívó levél, idéző levél*. Cod. Dip. And. II. 431. 501.

Litterae evocatoriae, evocatoriales, V. *Lit. evocationales*. Tör. Tár. 1891. p. 364. Diar. Cont. 88. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 495. Szer. Not. 443. Art. Jur. Thav. 44. — Hajnik. Perjog. 193.

Litterae exculpatoriae, litterae excusationem continentes; *kimentő levél*. Beszlb. Lev. t.

Litterae excusatoriae, V. *L. exculpatoriae*. Epist. Proc. P. III. p. 304: Tabellarius... *litteras... excusatorias... tradidit*. Veranes. III. 246.

Litterae executoriae, quibus aliquid perficiendum præcipitur; *végrehajtási, végrehajtó levél*. Gall. lettre d'exécution. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 144. quam super aliis gratis litteras apostolicas et *executorias* etiam concedendo.

Litterae exemptionales vel exemptoriales, litterae, quibus aliquis iurisdictione eximitur, itaque sunt genus quoddam litterarum privilegialium; *szabadalmazási, kiváltsági levél*. Fr. Lib. Rt. I. 29. *litteras habent exemptionales*. I. 38. habet *litteras exemptionales*. Pesty Ször. III. 167. Kuk. Jura. I. 281. an. 1567. Tör. Tár. 1894. 357. Arch. Rák. IX. 46.

Litterae exhibitoriae, litterae, in quibus aliquis evocatur, ut afferat argumenta, quibus ius alicuius rei firmari potest. (Cf. Horváth Ád. Oklevéltan); *kézbetűsi, kereset benyújtási levél*. Fr. Lib. Rt. II. 144. 159. cum *litteris Regie Maiestatis exhibitoriis* ad Capitulum missis. Pesty Ször. III. 168.

Litterae exhortatoriae, lit. monita continentes; *buzdító levél*. Tör. Tár. 1892. p. 389.

Litterae exmissionales, quibus aliquis ad exequendam sententiam exmittitur; *kibocsátó levél*. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 24: Si vero apud adversæ partis manus habebuntur *exmissionales litterae* penes easdem litteras ad iudicatorias expeditur et executio fiat. Fej. VII. 179. Kov. Form. St. CXIII.

Litterae exmissoriae, idem ac *exmissionales*, quod V. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 40.

Litterae expeditionales, quibus crimine accusatus expeditur, accusatione liberatur; *felmentő levél*. Cod. Dip. Hung. Pat. I. VII. 358. *Expedicionalis* super morte Pauli contra Chala virginem.

Litterae expeditoriae, *utalvány, menedéklevél*. Werbőczy 170. Sæpe numero

namque super ea integra pecuniarum summa, pro qua videlicet quis bona sua alteri impignoraverit, creditori suo satisfacit; tamen litteras impignoratitias in specie non semper poterit rehabere, sed solummodo *litterae* super ea re *expeditoriae* seu *quietantiales* illi dantur. Samb. Tyrn. Fjp. Szer. Not. 424. an. Sc. I. 174. an. 1543. Pesty Ször. III. 295. Fjp. Szám. 87. an. 1398. Hajnik. Perjog. 339.

Litterae expeditoriales, V. *Lit. expeditoriae*. Tör. Tár. 1894. p. 358.

Litterae expectativæ, de spe muneris adipiscendi agentes; *várandósági levél*. Veranes. VI. 77. Equidem doleo, rem tibi de sacerdotio canonicali in ecclesia mea Budensi ex sententia non successisse. Causa est, quod iam post *litterarum* tuarum, ut dicunt, *expectatarum* emanationem idque paulo ante discessum meum Buda ab amicis quibusdam monitus, te uno digito mutilatum etc.

Litterae expiratae, autoritate privatae litterae; *erejőket vesztett levelek*. Törvt. Msz.

Litterae facultatoriae, quibus facultas aliquid agendi continetur; *engedély, képesítő levél*. Ger. Erlaubniß-Schein. Jogt. Eml. T. I. p. 495: Qui autem... ædificare Domos necessitarentur... iidem... erga *facultatorias litteras* quantitatem et qualitatem Lignorum ac materialium... indulgenda essent. Opin. P. II. Sec. II. Cap. V. §. 8., 5.

Litterae fassionales, litterae, in quibus aliquis proficitur aliquid. Nam in iure Hungarico fassio est «declatio voluntatis coram persona vel loco credibili facta»; *bevalló, vallománylevél*. Fr. Lib. Rt. II. 44. I. 75. pro requirendis *litteris fassionibus*. Fej. X. I. 169. Cod. Zi. V. 78.

Litterae fassionales impignoratitiae, declarationem de pignore continentes I.; *zálogbevalló levél*. Szék. Okl. II. 36.

Litterae fassionales - testimoniales, in quibus fatendo testimonium perhibetur; *tanúvallomási levél*. Arch. Rák. IX. 65.

Litterae feudales, *hűbéri levél, okmány*. Vuch. Jur. Feud. 17. Cum nexus feudalis, qui inter Dominum et Vasallum intercedit, pacto feudali nitatur, hinc uberrimum fontem cognoscendorum iurium et obligationum feudaliū constituunt mutui tractatus Dominos inter et Vasallos initi, aliaque legitimæ dispositiones nexum feudalem concernentes, duo speciatim referuntur: pacta feudalia, pacta familiarum, *litterae feudales, litterae investiturae* etc.

Litterae fidantiae, V. *lit. credentiales*. Ljub. Mon. St. V. 521. an. 1357.

Litterae fideiussionales, fideiussoriae, sponsonem continentes; *jótállási levél*. Kelem. Hist. Jur. Pr. 443. Cod. Dip. Brüss. III. 248.

Litterae fiduciariae, I. pignoratitiae; *hitbizományi levél*. Tör. Tár. 1886. p. 436.

Litterae formales, V. *Litt. Collybisticae*.

Litterae formatae, V. *Litt. Dimissoriae* 1. (Du C.). Cher. Jus. Eccl. II. 17 Primæ (litteræ dimissoriae) vocantur etiam *Formatae* vel *Exeat* aut *Canonicae*.

Litterae fulminatae, V. *Fulmina-*

tus; átnokul koholt, kétséges levelek. Törvt. Msz.

Litterae fundationales, quæ aliquid conditum esse exponunt: *alapító-, hagyományi levél*. Fej. VII. 245. 164.

Litterae fundationis, V. *Litterae fundationales*. Pray Dext. et vita D. Steph. p. 143.

Litterae funduales, teleklelevél. Törvt. Msz.

Litterae gladiatoriae, litterae tam argumento quam etiam stylo truci; *sértő levél*. Tör. Tár. 1888. p. 548.

Litterae graciosae, venia, impunitas litteris data; *kegyelmező levél*. Szék. Okl. I. 127.

Litterae grationales, quibus alicui venia delicti, remissio peccatorum datur; *kegyelemlevél*. Fej. X. I. 336. Werbőczy 395.

Litterae gratiose Maiestatis Regiae, V. *Litterae grationales*. Recon. an. 1609. p. 100.

Litterae immunitationales, de immunitate agentes; *kiváltságos, mentelmi, mentességi levél*. It. lettera di immunità. Ger. Privilegiumsbrief. Nill. Symb. p. 378: *litteras immunitationales* ratas, gratas... habentes.

Litterae impignoratoriales, impignoratitiae, oppignerationem testantes; *záloglevél*. Art. Diet. Pos. 27., 33.

Litterae impignoratoriae, V. *Litt. impignoratoriales*. Coa. Dip. Hung. And. V. 490. Tör. Tár. 1894. 357.

Litterae impropertoriae, obiurgationem, animadversionem continentes; *szidó, gúncsoló levél*. Kov. Form. St. 52. *Litteras Vestrae Serenitatis impropertorias* humiliter et devote recipimus.

Litterae incitatoriae, I. incitantes; *sírgető, buzdító levél*. Tör. Tár. 1888. p. 539.

Litterae indulgentiales, lit. diploma indulgentiarum; *bűnbocsánatot tartalmazó levél*. Coll. I. 366. Szék. Okl. IV. 189.

Litterae indultuales, venia, potestas per litteras data; *cegedelemlevél*. Erlaubniß-schein. Törvt. Msz.

Litterae infames, (pasquillos), scriptum famosum; *gúnyírat*. Tör. Tár. 1888. p. 548.

Litterae informatoriae, publica praecepta continentes; *hivatalos közlés*. Kass. P. P. I. 296.

Litterae informatorio fassionales, Litterae praecepta confessionem spectantia continentes; *vallomást illető utasítást tartalmazó levél*. Irod. tört. Köz. X. 1. f. 96.

Litterae inhibitionales, quibus aliquid vetatur; *letiltó levél, eltiltó parancs, levél*. Pesty Ször. III. 387. Jogt. Eml. III. 27. Monm. Comit. Trans. II. 358.

Litterae inhibitoriae, V. *Litt. inhibitionales*. Arch. Rák. IX. 74.

Litterae inquisitionales, quæ descriptionem investigationis vel indicij continent; *nyomozó v. tanúvallomási levél, a tudományvétel ügyében kiadott parancslevél*. Hajnik. Perjog. 287. Cod. Com. Zi. III. 49. Soos. Doc. Cod. Dip. Pat. V. 125. 158. Werbőczy 346.

Litterae inquisitoriae, V. *Litt. inquisitionales*; *tudóslérél*. Hajnik. Perjog. 98.

Szer. Not. 102. Cod. Dip. Arp. V. 236. Werhöczy 348.

Litterae inquisitoriales, V. *lit. inquisitionales*. Soos Doe.

Litterae inscriptionales, documenta, instrumenta donationum et possessionum Text. vide sub *Inscriptionalista*; *érendajutalom levél*. Szegedi Rubr. III. 63. Fej. VIII. 1. 518. Szer. Not. 124. Tör. Tár. 1891. 357. Cod. Dip. Pat. V. 449. Recon. an. 1608. p. 50.

Litterae insinuatoriae, quibus aliquid in notitiam alicuius perfertur; *ajánló, bejelentő levél*. Szer. Not. p. 139: conventus . . . transmittit *Litteras* quasdam *insinuatorias*, in quibus Honorabilis Joannes . . . nominibus ac personis Contradictoriam Protestationem deposuerat an. 1493. Cod. Dip. Pat. V. 468., 241. Szék. Okl. I. 233. Törvt. Msz.

Litterae installatoriae, *beiktatási levél*. Bék. Pil. II. 516. an. 1742. collationibus et *installatoriis litteris*.

Litterae instantiales, libellus duplex; *kérvény*, Beng. Ann. Er. Cenob. 260. Qua propter pro sacro hoc loco obtinendo humillimas *litteras instantiales* . . . transmissit.

Litterae instructionales, explanationem causarum continentes lit.; *sérelmek pontokban összefoglaló levél*. Száz. XV. 589.

Litterae instrumentales, documenta continentes; *okirat, ügyirat*. Cod. Zi. III. 124., 341. Tör. Tár. 1888. p. 99.

Litterae interrogatoriae, quibus quis aliquid quaerit; *megkereső levél*. Ger. Fragebrief. Kass. P. P. I. 296. Cod. Dip. Brüss. 261.

Litterae intercessoriae, lit., intercessionem continentes; *közvetítő levél*. Magy. Tör. Tár. XI. 460.

Litterae intimatoriae, quibus aliquis aliquid edocetur; *tudósító levél*. Tör. Tár. 1891. p. 361.

Litterae introductoriae, quibus quis in possessionem introducitur; *bevezető levél, beiktató levél*. Werhöczy 89. Ubi notandum, quod *litterae Introductoriae*, pariter et Statutoriae regales, super qualibet Donatione, cum servitiorum declaratione editae et conscriptae incipientes sic: «Cum nos debitum habentes respectum». Aliae vero omnes *litterae* similes A) tam scilicet *Introductoriae* et *statutoriae* seu *recaptivatoriae* quam etiam *Reambulatoriae* sed et *Admonitoriae* quaelibet per «Dicatur nobis etc. cum clausula illa: «Ad terminum competentem emanata» etc. Szer. Not. 132. an. 1517. Cod. Dip. Pat. V. 480., 239. Dip. Alv. II. 321, et passim. Tör. Tár. 1891. 357. Szék. Okl. I. 488.

Litterae introductoriales, V. *lit. introductoriae*. Pesty Ször. III. 91. lit. *Introductoriales* et *Statutoriales*. Tör. Tár. 1891. 358.

Litterae investiturae, V. *Litterae feudales*. Schwart. Scult. 49. Vuch. Jur. Feud. 94. *Litterae investiturae*, Lehenbriefe, sunt instrumentum disertam investiturae peractae mentionem rerum ad feudum pertinentium indicem, nec non conventionem inter dominum et vasallum super feudo initam continens, dominique subscriptione et *subsignatione* munitum.

Litterae inviatoriae processuales, describentes modum procedendi in proces-

sibus; *utasító, útbaigazító levél*. Jogt. Eml. T. I. p. 498: Concluditur circulariter publicari, ut *Litterae inviatoriae Processuales* quoque vice *Judices Nobilium* . . . expedire valeant.

Litterae inviatoriae, vocatio per litteras; *meghívó levél*. Magy. Tör. Tár. IX. 195. Kass. Jur. Civ. II. 401.

Litterae Italicae, Italicales, l. latinae; *latin betű*. Tör. Tár. 1886. p. 571. liber biblie, spissus et parve quantitatis cum parvis *litteris Italicalibus et capitulibus aureis* formatus.

Litterae judicatoriae, quibus sententia continetur; *ítéletet tartalmazó levél*. Samb. Tyrn.

Litterae judiciales, idem quod *bir-sagiales*, quae sententiam iudicis per non venientiam latam continent; *makacsági végzés levél, bírói levél*. (a regestrum alapján készült a kereset lényegét magában tartalmazó). Jogt. Eml. T. II. 1. p. 56. Szék. Okl. I. 43. Hajnik Perjog. 229.

Litterae iudiciariae, lit. forenses; *törvényszéki levél*. Fej. VII. 295., 228.

Litterae iuramentales, iuramentum continentes; *eskülevél*. Epist. Proc. P. III. p. 293.

Litterae juris jurandi, V. *Litterae iuramentales*. Epist. Proc. P. III. p. 404.

Litterae jurisdictionales, ab ecclesiasticis potestatem concedentes emanatae lit.; *egyházi hatalomlevél*. Törvt. Msz.

Litterae libertationales, l. missionem continentes; *szabadságolási levél, obsit*. Arch. Rák. II. 46. vigore et autoritate *litterarum manumissionalium libertationum* mediante.

Litterae libertatis, lit. immunitatem continentes; *adófelmentési levél*. Kronst. II. 362.

Litterae litigiosae, litem concernentes; *patvarlevél*. Arch. Rák. VIII. 308. *Litterae litigiosae* de limitibus Morvákaiensibus.

Litterae locationis, *litterae*, tabulae conductionis; *haszonbérlevél*. Batty. Leg. III. 296. an. 1394. Cod. Dip. Kár. I. 237., 380.

Litterae mandatoriae, mandatum continentes l.; *parancs*. Száz. XXIV. 345. Tör. Tár. 1888. 532.

Litterae manumissionales, *litterae* manumissionis testes; *szabadságlevél*. Ger. Freibrief. Kov. Form. St. CXVII. *Litterae Manumissionales* Tyronis Cothurnarii.

Litterae manumissionales libertationales, V. *lit. libertationales*. Arch. Rák. II. 46. vigore et autoritate *litterarum manumissionalium libertationum* mediante.

Litterae memoriales, memoria; lit. aliquid memoriae prodentes; *emlékirat*. It. lettera memoriale. Cod. Dipl. And. T. III. p. 2: iuxta continentiam . . . *litterarum* nostrarum *memorialium*. Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 83. an. 1313.

Litterae memoriales petitoriae, *könyörgő emlékirat*. Fabó. Monm. Evang. II. 465. sed etiam ad Mariam Theresiam an. 1753. 28. Febr. *memoriales litteras petitorias* in favorem evangelicorum in Styria . . . degentium prescriperunt.

Litterae metales, fines terrarum et obambulationes scripto mandantes; *határjáró levél, határokról szóló levél*. Werhöczy 176. Particulae vero aut quantitates ali-

quarum terrarum, sylvarum, promontiorum et pratorum; paulatim a suo membro, corporali videlicet possessione, quovis modo distraetae vel occupatae, vigore *litterarum metalium* (dum tamen ipsae *litterae* rite sint emanatae) instaurari . . . debent.

Litterae missiles, *litterae*, quae alicui mittuntur aut missae sunt; *küldetés levél, küldött levelek*. Fej. VII. 373. Nicolaus terram . . . secundum tenorem *litterarum* nostrarum *missilium* statuere promisit.

Litterae missivae, V. *Litterae missiles*. Stat. Jur. L. I. p. 47: Similem quoque vim habent *litterae missivae*, si in his expresse continetur obligatio debiti eius, qui *litteras* scripsit.

Litterae monitoriae, monitum continentes. V. *lit. valvae*; *megintó levél*. Szer. Not. p. 149: Capitulum testatur de eo: quod iam pridem affixis in Foribus Ecclesiae . . . quibusdam *litteris monitoriis*. Tör. Tár. 1888. p. 547.

Litterae moratorie, lit. prolationem continentes; *késletelő, halasztó levél*. Ger. Fristung. Opin. in montanisticis B2.

Litterae negotiatae, V. *lit. colymbicae*.

Litterae nequitosae, lit. falsae, simulatae; *hamisítvány*. Samb. Tyrn.

Litterae nobilitares, V. *Litterae armales*. Vjestnik I. 452. an. 1727.

Litterae notificariae, quibus refertur de aliqua re; *jelentő levél*. Coll. II. 141. Cod. de Szótár. II. 393.

Litterae novi iudiciales, *novi iudicii*, in negotio novi iudicii emanatae; *perújító levél*. Szék. Okl. III. 249., 252.

Litterae novi iudicii cum gratia, quibus gratia novum iudicium conceditur; *kegyelmi perújító levél*. Recon. an. 1609. p. 99: Pro *litteris Novi Iudicii cum Gratia*, in minoribus sex, in gravioribus duodecim floreni.

Litterae novo-divisionales, lit. tempore et in negotio novae divisionis datae; *új osztálylevél*. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 431. Vicem *litterarum Novo-Divisionalium* subeunt executionales ipsae.

Litterae nuntiatoriae, nuntium continentes; *hirdető, tudósító levél*. Kov. Form. St. CLI.

Litterae obedientiales, obedientiam postulantes; *engedelmességre intó levél*. Kuk. Jura I. 352. et cum Leogradum non parum ad Insulae defensionem conferat, illud praesidium Vestrae directioni committimus, simulque *Litteras obedientiales* ex Consilio nostro Bellico emanatas hisee includimus . . .

Litterae oblatoariae, lit. quibus aliquid offertur; *kinálmány*. Anerbietungsbrief. Törvt. Msz.

Litterae obligatoriae, apocha; *kötelező levél, kötelezvénny*. Pesty Ször. III. 272. **Litterae obligatoriales**, lit. *obligatoriae*. Pesty Ször. III. 235. Tör. Tár. 1891. p. 358.

Litterae obmissionales, quae iudicium de actione ad iudicium superius missum continent, quibus transducitur actio ad iudicium superius; (a felsőbb bírósághoz) *átküldő, átvevő levél*. Occurrit simpliciter *obmissionalis* quoque = *átküldvény*. Cod. Zi. V. IV. p. 630. Domino palatino pro ma-

gistro ladislao contra magistrum paulum super possessionaria reambulacione et statuacione obmissionalis. Cod. Dip. Pat. V. 150., 452.

Litterae occupatoriae, lit. facultatem occupandi bona continentes; *birtokbajoglató levél*. Szék. Okl. II. 47.

Litterae officiosae, litterae publice missae; *hivatalos levél*. Kass. Ench. III. 197.

Litterae optencionales, quibus quis rem aliquam obtinuisse demonstrat; *átvételt bizonyító levél*. Szék. Okl. III. 90.

Litterae orbiculares, litterae in orbem scriptae, expeditae et facile currentes; *kerekded betű, gördülékeny*. Batty. Leg. T. II. 473. an. 1284. *litteris orbicularibus* sine vitio consignatas de verbo ad verbum... inseri facientes.

Litterae pacificae, V. L. *Commendatitiae*. Cher. Jus. Eccl. II. 17. Postremae (litterae dimissoriae) vero *Commendatitiae*, *Pacificae* vel etiam *Comitivae* nuncupantur tales, quae Clerico viatori fine eo dantur, ut ubique qua Clericus recipiatur et pacifice officium suum exequi possit.

Litterae palatinales, a regni palatino scriptae et editae; *nádorispányi levél*. Fej. X. 1. 232.

Litterae passuales, syngraphus, litterae tutum iter praebentes; *szabad utlevél*. Arch. Rák. II. oszt. III. 284. Dip. Alv. II. 280.

Litterae passus salvi, syngraphus; *átlevél*. Ger. Freipass. Kass. Ench. I. 234. *Passus salvi Litteras* Peregrinis Capitulis absque sufficienti, et authentico, a Magistratibus locorum, ubi illi degerent, de probitate vitae Testimonio extradare non audeant. Norm. Ordin. an. 1747. 2. Juny.

Litterae patentes, *patentes*, (Du C.) id est apertae et in totam papyri vel pergamini latitudinem expansae, quae clausis opponerantur, cum istae sigillo publico, hae sigillo, quod *Secreti* vocabant, sigillarentur; *nyílt levél*. Gall. Lettres patentes. Szer. Not. p. 234: Unus eligendus, qui quotannis per Regnum eat elemosynam petens pro Fratribus Ecclesiarum, hique *litteras patentes* Cardinalis habebit. Szék. Okl. III. 261. an. 1534. Tör. Tár. 1892. p. 31.

Litterae perennales, *örökítő levél*, *örök időre szóló levél*. Tör. Tár. 1891. p. 357. Mon. Comit. Trans. II. 356. Pfahl. Jus. Georg. CXXXIII. iura et obligationes in *litteris* in perpetuum initis (*perennalibus*) ac usu in parte saltem firmatis contenta determinataque ultra auctoritate quoque regia stabilita... distincta novis litteris enumerari voluit. Vjestnik I. 214.

Litterae perpetuacionales, lit. perpetuitatem iuris hereditarii continentes; *átörökítő levél*. Cod. Zi. I. 598.

Litterae pignoratitiae, *záloglevél*. Pfandbrief. Törvt. Msz.

Litterae plenipotenciales, l. auctoritatis, potestatis commissae testes; *felhatalmazó levél*. Tör. Tár. 1886. p. 56. Dipl. Alv. I. 50.

Litterae portoriae, *szállító levél*. Ger. Frachtbrief. Veet. Gen. D2. 47.

Litterae praeceptoriae sive *mandatariae*, litterae mandatum continentes; *parancslevél*. Jogt. Eml. T. I. p. 193. Kov. pur. Tav. 41. Szer. Not. 143. Pesty Ször. III. 168. — Hajnik Perjog. 147.

Litterae praeceptoriales, idem ac

Lit. praeceptoriae. Kov. Jur. Tav. 32. Pesty Ször. III. 188.

Litterae praeceptorio appellativae, litterae appellationem continentes; *felhívó parancs*. Jogt. Eml. T. I. p. 22.

Litterae praeceptorio requisitionales, litterae mandatum requisitorium continentes; *megkereső parancslevél*. Jogt. Eml. T. I. p. 219.

Litterae praefectionales, in filium eiusque iura asserentes litterae; *fiusitási levél*. Ger. in Sohnes Rechte einsetzender Brief. Kövy El. 53. 4. requiritur (ad probandam Nobilitatem) Donatio Regia vel Statutoria cum Bonorum declaratione editae. 2. Armales vel humano Testimonio vel Litteris sibi applicandae. 3. *Praefectionales*. 4. *Adoptionales*... 7. *Processuales* Litterae.

Litterae praescriptionales, litterae poenam negligentibus inferentes et finem liti imponentes (Du C.); *per idő határárt megszábó levél*. Jogt. Eml. T. II. 4. p. 23: Et litteras... per non venientiam aut *absolutionales* vel *praescriptionales*... Cod. Zi. V. 48.

Litterae praesentoriae seu *papales*, a pontifice emanatae et productae lit.; *pápai bemutató levél*. Kass. P. P. I. 369. *De Litteris praesentatoriis* seu sic dictis *Papalibus*. A pápai bemutató levelekről.

Litterae praesidiales, praesidis auctoritate emanatae lit. Kass. P. P. I. 434. *De Litteris* et Decretis *Praesidialibus*. Az elnöki *hivatalos* *levelekről* és *Rendeletekről*.

Litterae prescriptoriae, V. *Lit. praescriptionales*. Kuk. Jur. I. 149. an. 1383.

Litterae primipilares, V. *Lit. Armales*. Benkő. Im. Nat. Sic. 49. Nec ante disjunctionem Transsilvaniae ab Hungaria Armales vel *Primipilares*, quorum vel nomen erat inauditum, Litterae cuiquam concedebantur.

Litterae primordiales, *eredeti levél*. Werbőczy 312. Adeo, ut quamvis *originales* seu *Primordiales* Litterae quocunque casu amissae fuerint, sic tamen transumpti plena fides semper habeatur.

Litterae privilegiales, quibus aliquid in perpetuum ita confertur, ut nemo amplius contradicere queat; *szabadságlevél, kegylevél*. Cod. Zi. Vol. V. 52: In cuius rei memoriam firmitatemque stabiliorum praesentis litteras nostras *privilegiales* duximus concedendas. Szer. Not. 124. Tör. Tár. 1891. 357.

Litterae proclamatoriae, quibus aliqua proclamatio, citatio in ius continetur; *törvénybe idéző, szólító levél; kikiáltási levél*. Cod. Zi. Vol. V. 216: Receptis *litteris proclamatoriis*... nostrum hominem... transmisimus. Tör. Tár. VI. 30. — Hajnik Perjog. 198. Vjestnik I. 37. an. 1360.

Litterae procuratoriae, quibus aliquis procurator constituitur; *megbízó levél, ügyvédváltó levél*. Szer. Not. p. 29. Pesty Ször. I. 292. Fej. X. I. 184. etc. Jogt. Eml. II. 1. p. 23. — Hajnik Perjog. 176.

Litterae procuratoriales, V. *Lit. procuratoriae*. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 86. cum veris et *litteris* legitimis *procuratoriis* libus personaliter coram nobis fuerunt constituti.

Litterae productionales, interrogationem testium exponentes; *tanulmány*

tásokról szóló, tanuvallomást tartalmazó. Fej. VII. 224., 292.

Litterae prohibitionales, quae aliquam rem prohibendo, vetando inserviunt; *tiltakozó levél*. Cod. Zi. III. p. 49. Cod. Dip. An. I. 149., 126.

Litterae prohibitoriae, V. *Lit. Inhabitoriae*; *tilalmazó levél, eltöltő levél*. Monm. Comit. Trans. II. 356. Tör. Tár. VI. 36. Hajnik Perjog. 196.

Litterae prolongatoriae, dilationem continentes; *ügyghalasztó levél*. Pesty Ször. III. 93., 94.

Litterae promotoriae, *promotoriales*, quibus aliquis ad maiores gradus muneris promovetur; *szétségre emelő, kinevező levél*. Fjp. Szám. p. 87. an. 1398. Cod. Ep. Pet. Páz. I. 101.

Litterae propriae, dum Editor semet deobligat solutionem vel ipse effectuatorem vel per aliam, a se iure non distinctam et secus etiam nomine suo agentem personam effectuari facturum esse; *sajátkezű levél*. Art. D. 1840. p. 55.

Litterae prorogationales, quibus alicuius causae prorogatio continetur; *halasztó-, haladék levél*. Cod. Zi. V. 494: dum causa... iuxta series *litterarum* nostrarum *prorogationum* ad octavam festi b. Michaelis archangelii... devenita extitisset. Art. Jur. Thav. 14.

Litterae prorogatoriae, V. *Lit. prolongatoriae*. Pesty Ször. III. 363. Cod. Zi. III. 52. Cod. Dip. Pat. VII. 354.

Litterae protectionales, auxilium, defensionem continentes; *oltalmazó-, oltatmi levél*. Lop. Mon. SI. XX. 40. an. 1696. Funda David H. 2.

Litterae protectionis, V. *Lit. protectionales*. Cod. Evang. V. III. p. 34: talibus *protectionis* *litteris* salvam effecerunt possessionem templi.

Litterae protestationales, *protestatoria*, litterae quibus confirmatur aliquem iura sua conservanda reclamavisse; *tiltakozó levél, eltöltő levél*. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 45. Cod. Zi. III. 49. Tör. Tár. 1891. 361. Arch. Rák. IX. 71. Fej. VII. 263. etc. — Hajnik Perjog. 323. Vjestnik I. 61. an. 1350.

Litterae provisionales, *Diploma Pontificum*, quo quis in possessionem beneficii Ecclesiastici mittitur; *pápai beiktató levél*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. p. 21. Catalogus Episcoporum Civitatis et Insulae Arbensis etc. ex variis scripturis, partim etiam ex *litteris provisionalibus* Sedis Apostolicae. Cod. de Szlára II. 185.

Litterae publicatoriae, quibus aliquid notum fit; *tudósító levél*. Cod. Ep. Pet. Páz. I. 83. Ego interim *litteras* Majestatis V. *publicatorias* detinebo.

Litterae quietantiales, *quietantiales*, *quittantiales*, *quittationales*, *apocha*; *nyugtatóvány*. Tör. Tár. 1891. p. 357. Fej. XI. Vol. Un. 149. Fej. VI. 130. X. 2. 482.

Litterae ratificatoriae, litterae quibus aliquid confirmatur, approbatur; *megyerősítő, jóváhagyó levél*. Veranes. V. 118. Abrogare itaque se omnes huiusmodi *litteras ratificatorias* eorum, ut falsas et indignas.

Litterae reagravatoriae, ultimam monitionis et excommunicationis sententiam denunciantes; *az elátkozást véglegesen ki-*

mondó levél. Szer. Not. p. 173. vide textum sub *Litterae aggravatoriae*.

Litterae reambulatoriae, quae revisionem finium et metarum testificantur; *határjárásí levél.* Tör. Tár. 1891. p. 357. Fej. X. I. 407., 470.

Litterae reambulatoriae et evocatoriae, revisionem metarum et evocationem testantes lit.; *a határjárást és idézést tanúsító bizonyosságlevél.* Hajnik Perjog. 194.

Litterae recaptivatoriae, quae recuperationem alicuius possessionis testantur aut praecipunt; *visszafoglaló levelek.* Cod. Zi. V. 437. Samb. Tyrn. Tör. Tár. 1891. 357. Fej. X. I. 483.

Litterae receptoriae, quibus aliquis se summam recepisse testatur; *elismervény.* Fej. X. 2. 482. ad tradendum eidem Domino regi . . . *litteras receptorias* et quitatorias de dicta summa centum mille ducatorum.

Litterae recognitionales, V. *Lit. receptoriae*; *elismervény.* An. Sc. I. 471. an. 1543: *lit. recognitionales*, quibus fatetur se totalem . . . summam mihi exsolvisse.

Litterae recommendatitiae, recommandatoriae, lit. commendatitiae; *ajándék levél.* Rák. Ön. 237. Dip. Alv. I. 202. Fej. X. 4. 77.

Litterae recommissoriae, V. *Lit. recommendatitiae*. Dip. Reip. Rag. 424.

Litterae recredationales, revocatoriae litterae; *visszahívó levél.* Rák. Ön. p. 296. l. 7—9. (8.): . . . litteris solummodo Cardinalis Ministri absque regis *recredationilibus*, quibus ablegatos revocare moris est, revocatus est preemptorie.

Litterae regales, Kass. P. P. I. 340. De *Litteris Regalibus*, a *Királyi meghívó levelek* vagy *Regálisok*. Per Regales intelliguntur eiusmodi litterae, per quas Rex Status et Ordines Regni ad celebrandum generalem Conventum seu Diætam pro certo termino ac ad certum locum habendam mutua circa bonum publicum communemque prosperitatem consultationis ferendarumque opportunarum legum gratia sub poena legali convocatur.

Litterae regiae, v. Regales nude, V. *Lit. Regales*. Szék. Okl. III. 421.

Litterae reginales, litterae reginae; *királynő levelei.* Oláh. Cod. Ep. 38. conclusum itaque est omnium consilii, ut in comitiis illis, quae iam diu *litteris reginalibus* publicata erant et ad quae ipse etiam Johannes vocatus erat, quisque conveniret. Tör. Tár. 1892. p. 394.

Litterae reintroductoriae, restitutionem continentes; *visszaiktató levél.* Szék. Okl. III. 98.

Litterae relatoriae, quibus inquisitionis puncta, testium confessiones et inquisitionum nomina continebantur; *relatoriák, váltáslevél, jelentő levél.* Jogt. Eml. T. I. p. 420. Pesty Ször. III. 224. Tör. Tár. 1891. p. 357. Cod. Dip. Pat. V. 235. Cod. Dip. Kár. I. 355. 573. — Hajnik Perjog. 193.

Litterae relatorum, quibus a capitulo vel magistratu rei series refertur in scriptis; *váltáslevél.* Samb. Tyrn.

Litterae relegatoriae, *utasító levél.* Cher. Jus. Eccl. II. 353. Relegatio haec per litteras Compassuales seu sententiales ad iudicatorias ad suam competentiam relegatorias fieri solet.

Litterae repetitionales, repetitoriae, quibus fugitivi coloni repetuntur; *szökevényeket visszakövetelő levél.* Jogt. Eml. T. II. 1. p. 328: In causa . . . repetitionis fugitivorum colonorum is modus observandus esse censetur, ut *litterae repetitionales* . . . nullatenus perlegantur.

Litterae requisitoriae, requisitionariae, quibus locis testimonialibus pro transsumptione instrumentorum mandatur; *megkereső parancs.* Samb. Tyrn. Szer. Not. p. 193. Werbőczy 312.

Litterae rescriptionales, quibus respondetur; *válaszlevél.* Haz. Okl. 225. an. 1340. Cod. Zi. III. 31. Fej. VIII. 2. 518. Tör. Tár. 1888. 84.

Litterae restatutoriae, quibus aliquis in dominium restituitur; *visszaiktató levél.* Cod. Dip. Pat. V. 246. 312., 44.

Litterae restitutionales, restitutionem continentes; *visszafelező levél.* Szék. Okl. III. 217.

Litterae resuscitatoriae, ad causam, litem denuo, iterum movendam, suscitandam facultatem praebens; *(pört) felelevenítő írat.* Szer. Not. p. 189.

Litterae reverendae, V. *Lit. Dimissoriae*. Cher. Jus. Eccl. II. 17. Secundae (litterae dimissoriae) dicuntur etiam *Reverendae*.

Litterae reverentiales, V. *Litterae Transmissionales*, apostoli; *kisérő írat, felzet.* Faber. Jur. Met. 202. Adpellatione Judicialiter admissa, universa acta Processualia, una cum Sententia et gravaminibus Adpellationis describantur, per Secretarium Iudicii in praesentia partium comparare volentium, collationantur, dum revidentur, haec Copia Processus Cortesia involvitur et exteriori paginae meritum Processus cum partium litigationis denominatione inscribitur; postea a *Judicio Transmissionales* seu *Reverentiales* (Apostoli), quae nihil aliud sunt, quam litterae comitativae, expediuntur.

Litterae reversales, (Du C.) ; *elismervény.* Vuch. Jur. Feud. 96. In Curiis feudalibus passim obtinet, ut vasallus, qui litteras investiturae accepit, cautela gratia debeat dare *litteras reversales*, quae sunt instrumentum, quo vasallus feudum sibi collatum seque ad fidelitatem eius nominis praestandam obligatum esse profitetur. Tör. Tár. 1887. p. 47. Veranes. V. 380.

Litterae revisionales, V. *Lit. reversales*. Dip. Alv. II. 20.

Litterae revisionales, *korvizsgálati levél, időlátott levél.* Werbőczy 231. Kelem. Inst. Jur. Pr. 393. quod oculis metiri licuit, locus, aut persona authentica, prudenti suo iudicio, aetatem definit, ac super omni hoc negotio solennes litteras Testimoniales edit, quas nos *Litteras Revisionales* vel *Revisorio-Testimoniales* appellamus (Revisio aetatis procuranda).

Litterae revocatoriae, quibus aliquis revocatur; *visszahívó levél.* Oláh. Cod. Ep. 335. Tör. Tár. 1891. 357.

Litterae rogatoriae, L. com meatum et licentiam petentes; *kérő levél.* Batty. Leg. III. 91.

Litterae salis, *sólevél.* Ger. Salzettel. Fjp. Szám. p. 481. an. 1419.

Litterae salvi comatus, conductus, V. *Salvus Conductus*; *menedék-*

levél. Hist. Eccl. Ev. 465. Georch. H. T. III. 272.

Litterae salvipassus, 1. syngraphus; lit. salvi conductus, 2. lit. manumissionem testantes; 1. *védültlevél*, 2. *vándorkönyv*. 1. Tör. Tár. 1886. p. 646. caesareas et regias suas *salvipassus litteras*. 2. Kass. P. P. I. 280. De Passualibus seu *Salvi Passus litteris*.

Litterae sanctionales, quibus ali-quid sancitur; *szentesítő levél.* Kuk. Jur. I. 254. an. 1505.

Litterae scultetiales, scultetiae, L. a sculteto emanatae; *fabusi bíró levele.* Schwart. Scult. 20. 490.

Litterae securitatis, V. *Litterae salvi conductus*. Frak. Mát. lev. II. 163.

Litterae sententiarum, V. *Lit. sententiales*; *döntvénylevél.* Szer. Not. p. 189: textum vide sub *Litterae causarum*.

Litterae sententiales, sententiam executioni dandam continentes; *ítéltő-, döntvénylevél.* Jogt. Eml. T. II. 1. p. 56. Georch. H. T. III. 275. Werbőczy 395. Cod. Dipl. Pat. V. 167., 209. Pesty Ször. III. 248. Tör. Tár. VI. 44. — Hajnik Perjog. 399.

Litterae solutionales, quae solutionem aeris alieni v. cuiuslibet debiti testantur; *nyugtató levél, nyugtatrány.* Cod. Zi. III. 161.

Litterae statutionales, statutoriae, statutorialis, seu *introductoriae*, lit. immissionem in bona praecipientes; *jószágra beiktató levél.* Tör. Tár. 1891. p. 357. Pesty Ször. III. 94., 154. Cod. Dip. Pat. VII. 147. Tör. Tár. 1891. p. 358. Fej. X. I. 88. etc.

Litterae submissoriae, l. submissionem continentes; *hódolati levél.* Tör. Tár. 1888. p. 528. multiplicatis scilicet qua comitiis qua legationibus qua *litteris submissoriis*, qua muneribus complacatoriis ad ipsum Turcarum Imperatorem eiusdemque purpuratos primarios non *levidensibus*, sed enimvero iisdem propter rationes quasdam politicas sine tuba missis.

Litterae supplicatoriae, litterae supplices; *könyörgő levél.* Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 302. Comes ac Consilium et Commune Ragusini eidem predecessori suas *supplicatorias litteras* per certum nuntium destinarent.

Litterae suspensoriae, Lit. prorationem continentes; *halasztó levél.* Han. Mon. Jur. P. I. 234: *litteris suspensoriis*... exactionis.

Litterae synodales, synodicae, a synodo emanatae; *zsínati levél.* Lampe. Hist. Eccl. p. 348: datae sunt *Synodales litterae*. Nill. Symb. 344.

Litterae taxationales, V. *Lit. Birsagiales*. Kov. Jur. Tav. 258. Magister Taver-nicorum *litteras Taxationales* (Birsagiales) non debet dare.

Litterae teloniales, de teloniis agentes; *vámmentességi levél.* Werbőczy 273. Quamvis de *Litteris Armalibus* et *Teloniabilibus* expressa isthic mentio non fiat; huc tamen easdem ob paritatem rationis revocandas esse censent Ieti Patriae nostrae.

Litterae testimoniales, testimonium exhibentes; *bizonyítvány, bizonyító írásbeli jelentés.* Szer. Not. p. 420: inhiuit . . .

ne *Litteras Testimoniales* . . . domino . . . dare deberemus. Cod. Dip. Arp. Cont. II. 35.

Litterae testimoniales inquisitionales, interrogatorum testium dicta continentes litterae: *tanuvallomási jegyzőkönyv*. Ger. Zeugnenaussage. Protokoll. Jogt. Eml. T. II. 4. p. 44.

Litterae transactionales, factum pacationem continentes; *egység levél, szerződési levél, egyezd levél, egyezvény*. Fej. VII. 152., 463. Tör. Tár. 1894. p. 357. Pesty Ször. III. 387.

Litterae transmissionales, quibus causa ad superius forum transmittitur, deferuntur; *felsőbb székre bocsátó levél, perátküldő levél*. Jogt. Eml. T. I. 224. II. 4. p. 46: decretum est, ut si divisionales producantur et incautus non comparebit, extunc statim *Litterae transmissionales* scribantur penes *divisionales*. Cod. Zi. V. 447. Tör. Tár. XII. 62. Pesty Ször. III. 309.

Litterae transmissoriae, V. *Apostoli et Lit. transmissionales*. Stat. Jur. L. I. p. 24: Post appellationem interpositam, si appellans *litteras transmissorias* seu *Apostolos* intra praestituta tempora non postulaverit, vel reddiderit, praescriptione ab agendo submoveatur.

Litterae transumptionales, *transumptae*, lit. transcriptae; *átírt levél, másolat*. Pesty Ször. III. 257. Samb. Tyrn.

Litterae trassatae, V. *Litterae Collybisticae*.

Litterae valvae, quae valvis affligi (advalvari) solent; *kapura kifüggesztett hirdetés*. Bod. Hist. Eccl. III. 62. Nisi velint citati comparere sub poena excommunicationis *litteris monitoriis* et *valvalibus* impeti.

Litterae venditionales, ad venditionem pertinentes; *árulevél*. Magy. Tör. Tár. XII. 42. Cod. Ep. Pet. Páz. I. 296.

Litterae vocationis, quibus Sculteti hospites, colonos vocabant; *birói idéző levél*. Schwart. Scult. 82.

Litterae vocatoriales, quibus coetus sacer Verbi Divini Ministrum vel Ludimagistrum promissis et expositis praemiis, redditibus, honorariis ad officium sascipiendum et administrandum advocat; *meghívó levél*. Hist. Eccl. Ev. 139. atque peculiaria insuper onera, *litteris vocatorialibus* vel Inventariis inscripta, ut necessitatem Scholae Rectoribus et Ludimagistris stipendia dandi vel pauperes literarum studiosos alendi — in eos devolvebant.

Litteraliter, latine; *latinul*. Batt. Ser. Episc. 54. infrascripta *litteraliter* (id est: latine) lecta, deinde in Ungarico exposita.

Litterata Pallas, litterae, vir litteratus, studia litterarum; *tudomány*. Fabó. Monm. Evang. 156. Nam quamvis ex sententia Hieronimi nesciat religio personas nec conditiones hominum, sed animos inspicat et sola sit apud Deum nobilitas clarere virtutibus; tamen haud exiguum inter homines decus est, si *litteratae Palladi* equestris dignitas adiungatur.

Litteratus, clericus, T. v. s. *Familiaritas*; *egyházi*. Batt. Leg. III. 47: de familiaritate etiam si non sit *litteratus*.

Litor canum, canicula q. v.; *kutyapeczér*. Fjp. Szám. p. 504. an. 1440.

Liturare, (Du C.) delere, inducere, ex-

pungere; *általvondosni*. Pár. Páp. Cf. Sidon. Ep. 9., 8. Inser. Orell. nro 4405.

1. Liturgia, liturgia; *szertartás*. Cher. Jus. Eccl. II. 430. *Liturgia* sacra generatim est omnis cultus sacer externus, publicus seu Officium divinum.

2. Liturgia, æ, missa. Nill. Symb. p. 687: Legatum hoc . . . pro viginti *liturgiis* in salutem . . . animæ meæ.

Liturgica, æ, commentarii liturgiæ formulas et regulas continentes; *szertartástan*. Cher. Jus. Eccl. I. 6. differt a *Liturgica*, quæ in declarandis ritibus et ceremoniis cultus externi versatur.

Liturguricus, 3., ad liturgiam i. e. cultum divinum pertinens; *szertartásos*. Fej. VIII. 2. 181. Calices, Campanæ *liturgurice*.

Litus, i, a Ger. Leute i. e. vulgus. Czvit. Spec. 452. Slavorum aut, velut ipsi se appellant, Slovokorum vocabulum idem ipsi est cum Slavonico *czlovek*, quo homo simpliciter denotatur. Idem porro nomen etiam servilis generis homini sive, qui non alia re, quam quod homo est, respectu sui superioris gloriari potest, tribuitur, eodem modo, quo Latini posterioribus vox homo, nobis *litus liti* sunt coloni in diplomatibus monasticis passim obvii. Leute nobis homines, vulgus, plebs.

Litus, oris, pro: ripa part. S. de Kz. Chr. I. 3., 5.: in Don fluvii *litore*. Cf. Ov. Met. I. 42.

Litypharius, i, textor; *takács*. Iler Oec. 293.

Livellare, ad libellam æquare; *kímérni, kiigazítani*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 244: iurati . . . videant omnes terras et loca hactenus *livellata*, permutata et alienata.

Livellatio, æquatio ad libellam; *kiigazítás*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 236: fiant multæ locationes, affictus et *livellationes* contra formam legis.

1. Livellus, i, ad libellam æquata terra (Du C. al. s.); *megmért, kiigazított föld*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 247. qui . . . fraudassent *livellos* suos aut ex terrenis pascua et arrativis . . . fecissent *vignalia* . . . omnia reverti debeant in pristinum statum.

2. Livellus, i, census emphyteuticus (Du C. al. s.); *örökségi adó*. It. livello. Ger. Erbziins. Ljub. Mon. Sl. XII. 430. an. 1443: de feudis et *livellis*, que non possunt dari alteri.

Liver, libra; *tira*. It. lira. Arch. Rák. II. 424. se erogasse summam infrascriptam in *liver* . . . (üres hely) . . . iuxta cambia Parisiis transmissa de datis.

Livio, unreinigkeit (Unreinigkeit) livio, faulikait (Dief.), putredo; *rothadag*. Schläg. 1967.

Livorare, (Du C.) livores inferre, vulnerare; *megsérteni, sebet ejteni*. Nagy Hier.

Livorino Toscanum, species monetæ. Instit. Arithm. 222. Tabula V. Monetarum exterarum cum domesticis comparatarum Argentæ. Livorino Toscanum = Flor. 2 Cruc. 4. 1/2 Livorino = Flor 4 Cruc. 2. 1/4 Livorino = Cruc. 31.

Livra, æ, libra; *tira*. It. lira. Arch. Rák. II. 449. Le Brü . . . cambium *livrarum* nempe 450.000 facientium Hungaricales fl. 90.000.

Lixa, æ, 1. servus balneatoris, 2. apparitor; *1. fürdőszolga, 2. törvényszolga*. 1. Kronst. II. 34: balneatori et suis *liris* seu

adiutoribus. 2. Kronst. I. 331., 493. (Gerichtsdienner).

Lixiviosus, 3., ad lixiviam pertinens; *lúgos*. Bene Med. III. 490. balneum *lixiviosum*.

Lixivius, 3., prelo non pressus; *sajtolatlan, magától lefolyó*. M. Bel. Prodr. 183. mustum vero *lixivium* aut statim recta in culleos aut purum in corbucula tantum defluat. Cf. *Lixivius* apud Cato. R. R. 23.

Lobatus, a *loba*; *karéjos, tokos*. Gall. lobée. Hist. Nat. 26. Canis familiaris in utraque maxilla dentes quadraginta numerat, superiore scilicet maxilla primores sex, quorum intermedium *lobati*, laterales nonnihil longiores sunt.

Lobia, Lobium, (Du C.) a Ger. *Laube*, porticus aperta ad spatium idonea; *sikátor*. Gal. galerie. Kronst. I. 266. 267. Ljub. Mon. Sl. II. 432. 438.

Loboneio, onis (ab Hung. labancz, cæsariani alicui per ludibrium appellati). Irodt. Köz. VII. I. 79. a Tartarorum bis a *Loboncionum* incurso omnibus reculis domesticis, equis curiferis despoliatis sum.

Lobulus, auricula; *fülczimpáska*. Vern. Psych. 82. Non possum silentio præterire usum annulorum auricularium, quibus *lobulus* auris irritatur, nullatenus probari posse.

Loca Capitularia et Conventualia, V. *Locus credibilis*. Tör. Tár. 1888. p. 98. Szék. Ok. IX. 234.

Loca probantia, loci s. scripturæ, *szentírásbeli helyek*. Beszterceb. ág. gym. Ért. 1875—76. 49.

Loca testimoniales, V. *Loci testimoniales*.

Locale, is, locus habitationis; *hely, fekvés*. Ger. *Locale*. Lzb. Cod. Med. T. II. 502.

Localista, æ, locorum libri cognitor; *törvényhelyismerő*. Molnár Patv. 36. Sufficit tibi singula die, singula Legis locum annotare, ita, ut cum priorum annotatarum Legum impressione et retentione, crebraque earum repetitione paucio tempore insignis *Localista* evadas.

Localisari, finibus contineri; *helyeződni*. Poór. J. Zsebsz. 72.

Localisatio, actus in unum locum cogendi; *helyeződés*. Poór. J. Zsebsz. 72.

1. Localitas, locus, situs; (Du C. al. s.); *hely*. Georch. H. T. III. 69. Molnár Patv. 35. Quandoquidem Juris Cynosuram, Legesque Regni ad manus tuas saepe, cum necessum fuerit, habere nequeas, ideò Legum, ad minus in materia pluries occurrente necessariarum, memoriam et *Localitatem* tene.

2. Localitas, pagus, vicus; (Du C. al. s.). *helység*. Fej. X. 3. 250. Privilegiales Metales Possessionum Eocst, Padragh . . . in quibus mentio fit *localitatum* Disznovermekallja, Fekete Séd et Szökekeuth.

Localiter, certo loco; *hely szerint*. Vern. Met. 92. Res in tali commercio positæ invicem præsentibus sunt et quidem *localiter*, si per contactum, mere dynamicæ, si sine contactu in commercio versentur. Cf. Ammian. 49., 42. Tertull. Pall. 2. Cassiod. Variar. 1., 35.

Locare, conducere (Du C.); *fel fogadni*. Batt. Leg. III. 399. an. 1422: habent *locare* campanatorem.

Locatarius, i, locator; *bérbeadó*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. p. II. 304. Unde, si quæ Telonia haberet Princeps oppignorata,

ante omnia deberent hæc redimi per *defalcationem* proventum, quos *locatarius* supra censum accepit. Cf. Gloss. Philox.

Locati, dicebantur coadjutores præceptorum, magistrorum scholæ, a quibus conducebantur. Brezny. 64. Kik voltak az újan alapított iskolában alkalmazva mint igazgatók, Rectores Scholæ vagy miként németül neveztek Schulmeisterek és mint segédek: hypodidascali, *locati* (talán locus-tól osztálytól, osztálytanító); vagy mint mások magyarázzák: *locatus*, felfogadott, mivel az iskolamester segédeit és legényeit, Gesellen, eleinte Selmecen is maga fogadta. Száz. XXVII. 487.

Locatum conductum perpetuum, emphyteusis, locatio perpetua; örökös haszonbér. Pfahl. Jus Geogr. 28. Sed nec ad *Locatum Conductum Perpetuum*. (Erbpacht) nec ad Jus Superficie (Bodenzinscontract) . . . possit Nexus Subditæ legalis referri.

Locellum, pro: locellus; *kis helyiség*. Arch. Ver. Sieb. XI. 269. cauponam civitas non habet, nisi civibus adimat hoc *locellum*.

Loceta, æ, porticus. V. s. *Sacratum*; *csarnok*. Gal. logetta.

Loci authenticæ, idem ac *loca credibilia*, *testimonialia* quod vide. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 425.

Loci concionatorii, **Loci theologici**, *érvelésre szolgáló theológiai helyek*. Kaprin. Eloq. I. 291. Præter *Communes Rhetorum locos* paulo ante explicatos dantur etiam *Loci Theologici*, quibus ad stabilienda sua dogmata utuntur Theologi. Dicuntur etiam *concionatorii*, quod ex iis, tamquam e sedibus propriis, sua eruant argumenta concionatores.

Loci testimoniales, conventus et capitula, in quibus instrumenta literaria conservabantur; *levéltáros gyűjkezet*. Samh. Tyrn.

Loci testimonialis homines, homines a credibili loco missi. Georch. H. T. II. 451. és valamely Hiteles Helyről a végre kiküldött személyek (*Loci Testimonialis Homines*).

Locofixitas, conditio et proprietas, natura loco affixæ rei, immobilitas; *helyhez rögzíttség, helyhez szegzettség, helyhez kötöttség, mozdulatlanság*. Vern. Met. II. 53. Contra locomotivitas et *locofixitas* universalem notam characteristicam regni animalis et plantarum non exprimunt, cum multa animalia destinatum ipsis semel a natura locum per se ipsa relinquere non possint, sed in illo parte ex una figantur; multæ autem plantæ . . . non sint loco affixæ ac proin suum locum . . . mutant.

Locomotivitas, facultas se loco movendi, locum mutandi; V. s. *Locofixitas*; *helyváltoztatás képessége*.

Locomotivus, 3., vim loco movendi habens, alias Virtus motrix; *mozgatható*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 39.

Locumentum, idem quod *Privetum*. Rau. Elem. p. 62.

Loculus Turcicus, species moneta turcicæ; *egy erszény pénz, török erszény*. Ger. türkischer Geldbeutel, ein Beutel Geld. Bel. Geogr. Hung. Comp. 548. Nummi Turci notiores sunt: 1. Denarius Turcicus, Asper, qui est quinquagesima imperialis pars. 2. Impe-

rialis, Thaler, qui denarios Turcicos quinquaginta seu triginta grossos cesarianos æquat. 3. Horum 500 *loculum Turcicum*, cuius in Turcia usus est, complent.

Locumtenens, accensus; *hadnagy*. Ger. Lieutenant. Pest. Vár. Lev.

Locumtenens personalis præsentis; V. s. *Justitiarius Summus*; *királyi személyviselő helyettese*.

Locumtenens primarius, subcenturio superior; *főhadnagy*. Ger. Oberlieutenant. Nov. Calend. 302. *Locumtenens primarius* D. Nicolaus S. R. I. Princeps Eszterházy de Galantha.

Locumtenens secundarius, accensus, procenturio inferior; *hadnagy*. Ger. Lieutenant. Nov. Calend. 302. *Locumtenens secundarius* D. Josephus Szarvassy Ordinis Militaris Regio Theresiani Eques.

Locumtenens inferior, V. *Locumtenens secundarius*; Kass. Prax. I. 50.

Locumtenens superior, V. *Locumtenens primarius*. Kass. Prax. I. 50.

Locumtenens palatinalis, palatini vices gerens; *nádori helytartó, helyettes nádor*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. 214. Post Stephani Báthori obitum, qui accidit anno 1535, cessavit aliquantisper Palatinalis dignitas et tantum præfere *Locumtenens Palatinales* hoc ordine.

Locumtenens Regius, (per Hungariam), regis vices gerens; *királyi helytartó*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. 214. Nomina Palatinorum Regni Hung. Paulus Vardanus, Archi-Episcopus Strigoniensis, fit *Locumtenens Regius* per Hungariam 1544.

Locumententia, Subsidiaria Palatinatus officii opera; *helytartóság*. Probst. Comit. p. 45: Subsidiaria Palatinatus officii operam, *Locumententiam* vocant, eamque Præsules salvo isto munere Metropolitano vendicabant: Nobiles vero aboleri penitus talem vicariatum cupiebant. Veranes. XI. 234.

Locumententialis præses, qui præest ita d'cto muneris locumententiali; *helytartósági elnök*. Jókai Rab R. I. 123.

Locus, i, *akna széle*. Faber. Jur. Met. 414. *Locus*, Ort, est extremitas Cuniculi usque quam is perducitur; *ante locum laborare* dicitur, dum metallifossor in fodina mineras eruit. — *Centralis locus* Feld-Ort, adpellatur, dum Cuniculo vel puteo locus in jacens vel pendens vena metallæ cultivatur.

Locus articularis, locus legum articulis alieni designatus; *törvényezikbeli hely*. Fej. Jur. Lib. 327. Fabó Monm. Evang. II. 170. ut in iis tali libero exercitio frui liceat augustanæ confessionis hominibus, sicut in quibusvis *locis articularibus*.

Locus credibilis, locus, in quo instrumenta literaria fideliter conservabantur; *hiteles hely, levéltáros gyűjkezet*. It. luogo credibile. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 125. Georch. H. T. II. 418.

Locus extraarticularis, locus in legum articulis non comprehensus; *törvényezik kívüli hely*. Fej. Jur. Lib. 327.

Locus neglectus, V. *Privetum*; *árnyékszék*. Veranes. VIII. 63. nisque eas tri-duo post apud eundem virum ex manu tua agnovissem, in *neglecto loco* prorsus excidebant.

Locus procuratoriae, conclave advocati; *ügyész-szoba*. Georch. H. T. IV. 51.

Locus secretus, V. *Privetum*. Eszl. Okm. p. 209: *parva curia cum loco secreti*.

Locus stationalis, statio; *állomás-hely*. Kass. Prax. I. 36. *in locis stationalibus*, per quæ militia transit.

Locustaceus, 3., ad locustam pertinens; *sáska*. Szamosk. III. 65. Ipsius venter est ac præterea nihil *locustacei* magis quam scarabæi generis.

Locutivus, 3., loquela præditus; *beszélő tehetséggel ellátott*. Pel. Pom. L. I. P. III. Art. III. c. 1. Illuminatio autem sensitiva ad cognitionem fit mediante locutione: ergo medium illuminationis debuit esse *locutivum*. Sed nulus sensitivus est *locutivus*, nisi homo est.

Locuturire, garrire, blatterare; *hangosan, fennem szólni, fecsegni*. Ger. schwatzen. Rep. Cast. p. 37 a: ne, *locuturirendo* et scripturando magis ac magis appareat, quam sis ad barbariem usque incurritus.

Lodex, lodix; *lazsna, pokrócz*. Ger. Kotzen. Schläg. 1438.

Lodingium, **Loding**, theca pulveraria; *puskaportartó*. Thökö. Diar. II. 350. Unum novum Tassaly cum *lodingio* ex rubro karmazin li. 6. p. 350. altera *theca pulveraria* seu *loding* ex holoserico viridi li. 4.

Loge, cœtus; *egyület* (páholó). Kass. Ench. II. 29. Cœtus seu *Loge* Liberis sic dictis Murariis qualiter admissus sit, innuitur. Norm. Ordin. an. 1785. 20. Dec.

Loggia, æ, podium; *erkély*. Ger. Erker. It. loggia. Száz. XI. 721.

Logia, æ, ædes aperta, xystus, porticus; *fedett folyosó, tornász*. Han. Mon. Jur. P. I. 129: sedentes apud *logium* . . . terminamus et pronuntiamus. Raë. Mon. Sl. XIII. 450 an. 1356: fiat . . . *logia*, sub qua reduci possint nobiles. . . et quelibet alia persona de die. Mem. Pauli. 431. Cod. Dip. Arp. Cont. VIII. 475. Vjestnik I. 256. an. 1280. V. *Ledogna*.

Logicalia, orum (DuC.) res ad logicam pertinentes; *gondolkodástan*. Batty. Leg. III. 255. an. 1370.

Logicalis, ad logicam pertinens, logicus; *észteni*. Rep. Cast. p. 36 a. præcepta *Logica* sub lodicula. Száz. 1897. p. 130.

Logicaster, vanus logicus; *hüvelyű bölcselkedő*. Funda David. C. 2. §. II. 25. Ergo et tu *Logicaster* . . . cum tota Rota tua Etavicia eodem dignus es supplicio.

Logicus, i, discipulus, qui ante an. 1848 in ita dicto Lyceo in septima classe Logicam docebat; *logikus*. Száz. 564 Tör. Jar. 1888. 201.

Logistica, æ, algebra; *menyiségtan*. Hor. Mem. 565. Tractatus de cicloide et *Logistica*.

Logium, i, logi, orum, (DuC. al. s.); *élezes ötletek, tréfás mondatok tára*. Dec. Bar. XLIII. Non abs re commendatur itaque Adagiorum Erasmi opus tot eruditorum encomiis, ita, ut alii logothecam Minervæ, alii Mercurii salinum, quod *logium* alias dicitur, alii denique Suadæ medullam illud appellarint.

Logofet, **Logofeth**, **Logofoth**, **Logofott**, **Lugofeth**, cancellarius; *kanczellár*. Kronst. II. 367., 368., 370., 380., 390. Szamosk. III. 200. Horum alteri . . . quod cancellarii munus obiret, *Logofet* idest *λογοφότης*, a muneri quod sustinebat dignitate.

Logofetus, V. *Logofet*. Szék. Okl. III. 41. **Logomachia**, certamen vocum; *szó-*

harcz. Ger. Wortgefecht. Syll. Pos. Ass. XXIII. An.: Prætereā est uera *logomachia*. Vern. Psych. 186. Carlov. Log. XLIII.

Logomachicus, 3., verbis pugnans, certans; *szóharczó*, *vítás*. Ger. polemisch. Syll. Pos. B. 3.: dico quæstionem illam esse *logomachicam*.

Logotheca, æ, V. *Logium*.

Logothetus, cancellarius, (Du C. *Logotheta*); *kanczellár*. Cod. Dip. Arp. V. 165. Dec. Bar. 36.

Logi Alogi, docti indocti; *okos, ok-talanok, tamit, tanulatlanok*. Fabó. Monm. Evang. 6. *Logi Alogi*, quibus Baptæ Calmo-sphactæ Peniculum Solensis Conciliabuli et Hyperaspisten legitimæ Antilogiæ vellicant, veritatis radiis adobrti.

Loimiatior et Loimiater, medicus luis, pestis gr. *λοιμός* et *λατήρ*; *dögvész orvos*. Hor. Mem. 14. grassante pecorum lue Cæsareo-Regius *Loimiatior* cõstitueretur 16. Cæsareo-Regio *Loimiatro*.

Loimicus 3., ad luen pertinens; *dögvész* . . . Hor. Mem. 16. Bibliotheca *loimica*. **Loiolita**, æ, V. *Jesuita*. I. Fabó. Monm. Evang. II. 144.

Loioliticus, 3., ad Ignatium Loyolam, auctorem societatis jesuitarum, pertinens; *loyolai*. Hor. Mem. 58. societas *Loiolitica*.

Lollardi, (Du C.) ita nuncupati hæretici quidam, qui sub initium sæculi 14 in Germania et Belgio exorti sunt; dux eorum erat Lollardus Gualter, qui dei omniscientiam negabat; *Lollárd követői*. Nagy Hier.

Lombarda, pro: *bombarda*. Ijub. Mon. Sl. XVII. 12. an. 1420. firmatis bastitis et *lombardis*.

Loncea, æ, fors. idem, quod Gallis: *longe*; *kántárszj*. Ger. Halfter-Riemen. Fej. II. 443. Item quamdam *Lonceam*, quam habeo in pig-nore pro centum denariis, relinquo Posco.

Londrum, navicula species, linter; *ladik*. Han. Mon. Jur. II. 199: *londrum* seu lembum.

Longa lis, procedendi modus in processibus, qui multum temporis exigit; *négy-húzó*, *hosszú folyamati* per, *hosszabb eljárási* per. Georch. H. T. III. 221. a *hosszú (longae Litis)* vagis a 4 húzó (4 terminorum), per. Hajnik. Perjog. 27.

Longa manu, *látatlanul*. Faber. Jur. Met. 71. Collationem in ipso loco peractam æque Judicio substernit pro Officiosa notitia et improtocolandorum improtocolatione; imo potest et *longa manu* seu absque oculari inspectione conferre, si obiectum valde remotum et notorium sit.

Longanimitas, indulgentia, patientia; ger. *μακροθυμία* (Du C.); *hosszútűrés, tü-relem*. It. longanimità. Curios Misc. 41., 2., Centum Observations de *Longanimitate* vitæ humanæ.

Longare, (Du C.) procrastinare, extrahere, differre; *elodézni*. Ijub. Mon. Jur. P. I. V. II. 439: sententia non *longetur* ultra VIII. dies.

Longevitalis, longævus; *idős, koros*. II. Rák. Gy. 327.

Longitudinalis, in longum protentus; *hosszában való*. Bene. Med. II. 31. incisio-nes *longitudinales*.

Longitudinaliter, in longitudine; *hosszában*. Bene. Med. II. 31. lingua *longi-tudinaliter* inseindi debet.

Longiturnitas, diuturnitas; *tartós-ság, huzamosság*. An. Se. II. 76. an. 1436: propter *longiturnitatem* temporis. Cf. Cas-siod. de amic. 37.

Longus litis processus, V. *Longa lis*; *hosszú perfolyum*. Werbőczy 425. Eo quod causa ipsa non insinuatione mediante sed per simplicem evocationem (quam Nos, *Longum litis processum* appellamus) inchoata fuisse dicitur.

Loofew, eques, nobilis sicular; *székely nemes, lovag*. Szék. Okl. T. 1.

Loqua, lavatorium, locus lavandis vesti-bus (ger. *πλυντόν*); *mosó hely*. Han. Mon. Jur. P. I. 89: in aliqua *loqua* non audeat aliqua persona lavare, nisi portando foras.

Loquare, locare; *behelyezni*. Cod. Dipl. And. V. III. p. 443: cum . . . Nicolaum . . . in dictis possessionibus statueret et *loquaret*.

Loquitorium, (Du C.) locus in monasterio, in quo monachis et sanetimonialibus invicem colloqui licebat. V. s. *Lebia*; *beszélőszoba*.

Loramenta, orum, res coriariæ; *bőr-munka*. Kuk. Jura I. 434 an. 1750: *loramenta* . . . Lederwerk nuncupata.

Loramenta stapedia, lorum stapiæ; *kengyeliszj*; Reg. Turm. Præt. Formulere I.

Loramentum frameæ, balteus (Du C. ligamentum); *kardszj*. Reg. Turm. Præt. Formulere 1.

Lorarius Hungaricus, Germanicus; *magyar, német szjártó*. Priv. Ceh. 1779. Pest. Vár. Lev.

Lordicare, (Du C.) dorso incurvo incedere ex gr. *λόρδος*, incurvatus; *görbülni, görbülve menni*. Nagy Hier.

1. **Lorica**, æ, (Du C.); *ablak fal*. Ran. Elem. p. 25: Murus fenestralis, qui *Lorica* dicitur. Cf. Vitruv. 2., 8; et. 2., 9. Plin. 30., 40., 27.

2. **Lorica**, æ, miles loriceatus, lorica indutus; *pánczélos*. Ker. Inst. Mil. 445. (Deer. Belæ 1193 o.) infra limites Regni cum decem *Loricis* . . . regi serviat. Vjestnik I. 39. II. 144.

Loricati, (Du C.) dicti Monachi sanctioris vitæ, qui pro mortificatione, ut vocant, loriceam ferream iugiter ad eum induebant. Hos inter eminuit S. Dominicus, cognomine *loriceatus*, a lorice ferrea, quam per annos 13 ad carnem detulit; *pánczélos barátok*. Nagy Hier.

Loricatus, 3., Miles lorice instructus; *casas német*. Ger. Dragoner. Series Ban. p. 240: Missi illico Bareithiani, modo Battyani, Dimachæ et *loricati* Contrecourtesens.

Lorum ad scelopum, lorum scelopu ferendo; *puskaszj*. Cons. Sumpt.

Lorum caligare, fascia braccas constringens; *nadrágszj*. Cons. Sumpt.

Lorum portatorium frameæ, balteus; *kardszj*. Cons. Sumpt.

Lorum præcinctorium, cingulum; *örkötő*. Ger. Ueberschvungriem. Cons. Sumt.

Losunga, æ, tributum (Du C. species exactionis apud Germanos); *adó*. Fjp. Szám. p. 7. et passim.

1. **Lotho**, onis, semiuncia; (Du C. sexta decima pars marcæ); Opin. P. I. §. 49: semi-unciam . . . seu *lothonem*.

2. **Lotho**, onis, domus numeralis, domus, quæ pecuniam pendebat in usum communita-

tis; *fizető ház*. Ger. Zahlhaus. Arch. Ver. Sieb. IX. 1., 430. Jede pfarre hatte die bestimmte Zahl Lotte oder Zahlhäuser (lothones, domus numerales).

Logo, onis, decima sexta pars marcæ. Sim. Num. 43. In Marca sunt 16 *Lotones*. *Logo* valet unum *Scutum* et 1/2 i. e. 3 Grossos. Quilibet Ferto habet 4 *Lotones*. Cod. Telek. XII. 61: Nuntius vero, quos Regia Maiestas ad dictam pecuniam colligendam statuerit, singulis diebus, quibus iidem moram fecerint, tres *lotones* pro eorum expensis solvere non re-eusent.

1. **Lotor**, aurum, argentum purgans; *aranymosó*. Juriev. Jur. Met. 103. *Lotores*, qui aurum, Argentum etc. in Loturis acquisitum retinent, vel secus quacunque Ratione *Præemptioni* Regiæ subtrahunt, graviores incurrunt pœnas.

2. **Lotor**, discipulus privatim institutus, cuius parentes præceptoris privati vestimenta lavabant, mercedis loco; *ruhamosással a magántanítónak fizető*. V. s. *Nummista*.

Lotores montanistici; *mosótá-munkás*. Juriev. Jur. Met. 45. *Lotores Metallici*, *Lotores Montanistici* (Mühlen ar-beiter) vocantur generatim omnes illi operarii, qui in Molis contusoriis iisque adiunctis Loturis operas præstant; inter quas primum locum tenet: Præfectus Molæ (Mülschaffer).

Lotoralis, ad lotionem pertinens; *mosó*. Faber. Jur. Met. 6., 75., 180. quod (ius) pro obiecti diversitate in Fodinale (Grubenrecht) Ustrinale (Hüttenrecht) et Sylvanale (Waldrecht) *Lotoriale* (Waschrecht) divi-ditur.

Lotorium, aquiminarium; *mosdó*. Gall. lavoir. Star. V. 223. an. 1524. *lotoria* argentea.

Lotricus, i, est homo vanus et inverecundus (D'ef.); *lotor*. Schläg. 2087.

Lotrix, mulier lineæ lavans; *mosónő*. Kol. Am. II. 428. (Registr. Varad. §. 209.) duæ mulieres essent *lotrices*. Knauz. M. E. Str. II. Phabl. Jus. Georg. LII. Tör. Tár. 1888. 658.

Lotteria, æ, sortium alæ; *sorsjáték*. Kass. Ench. I. 175. Præter *Lotteriam* publicam omnes alii lusus, prout et ollæ Fortunæ, interdiciuntur. Norm. Ordin. an. 1777. 29. Decem. Kass. P. P. I. 223.

Lotto, onis, V. *Lotho*. Kronst. I. 87., 88. Han. Hist. Eccl. 97. Thök. Diar. II. 378. Unum peculum argenteum deauratum, ponderans tres marcas et *lottones* 14 fl. 59.

Lotura auri, auri purgatio; *arany-mosás*. Kass. Prax. 1., 294. Patentes intuitu *Auri Loturæ* emanatæ. Juriev. Jur. Met. 104.

Loturalis, ad loturam pertinens; Faber. Jur. Met. 224. Normativum intuitu scorialium *loturalium* Camporum. p. 225. Ut *loturalia* feuda conferenda sint præscribitur.

Louis d'or cum sole, **Louis d'or cum scuto**. Inst. Arithm. 221. Fabula V. Monetarium exterarum cum domesticis comparatarum. Aureæ, Louis d'or cum sole=Flor. 8. Gr. 34. Louis d'or cum scuto=Flor. 9. Cr. 42.

Louis d'or vetus duplex, **Louis d'or vetus simplex**. Inst. Arithm. 221. Tabula V. Monetarium exterarum cum domesticis comparatarum. Louis d'or vetus duplex=Flor 14. Cr. 36. Louis d'or vetus simplex=Flor 7. Cr. 2.

Lovaszo, onis, agaso; *lovász*. Fej. IV.

1., 67., Robertus terras per *lovaszones* (agazones) ablatas restituit.

Lovvtzi, venatores, V. *Polovtzi*. I.

Loyalis, legalis; *törvényeszerű, nemeslelkű*. Nagy. Hier.

Loyolita, æ, V. *Jesuita*. Hist. Eccl. Ev. 20. Passim.

Loza, æ, fors; *logia* q. v. V. s. *Scovare*.

Luber, pro: tuber, fungus aridus; *tapló*. Ger. Zunder. Schläg. 959.

Lubisticum, V. *Levystica*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 148.

Lubricare, vacillare (Du C.); *tántorogva menni*. Roger. 307. Non per viam publicam, per quam Hungarica natio *lubricabat*.

Lubricatio in glacie, soleis ferratis per glaciem decurrendi exercitatio, studium; *jégben csuszkalás, korcsolyázás*. Bene. Pol. m. 67.

Lubricitas, natura lubrica, conditio lubrica; *sikamlósság, veszélyesség, kétség*. It. lubricità. Fej. V. II. 477. Quia temporis *lubricitas* thesauriarum memoriae propter continuum individuum corruptionem in humano corpore non patitur perhennari. Eszt. Okm. 95. Tör. Tár. 1890. 452.

Luca, æ, derivatum a Ger. voc.: «*Loch*» quod carcerem, custodiam significat; *sötét lyuk, tömlőcz*. Sl. temnica. (DuC.) Deer. S. Steph. R. II. 40. Si quis in sexta feria ab omni Christianitate observata carnem manducaverit, per unam hebdomadem *Lucae* inclusus ieiunet.

Lucana, (lunacia, schneck Dief.) limax; *csiga*. It. lumaca. Sláv. slimak. Schläg. 1701. a Beszlb.-ben *lunaca*.

Lucano tempore, cum prima luce, luce orta, multa luce; *virradatkor*. Veranes. VII. 172. decreverat sub noctem, die iam exeunte, aut omnino postridie *lucano tempore* impetum in urbem fieri.

Lucarius, i, (Du C. 1.) luci vel silvae custos; *erdősősz, erdőfelügyelő*. Ger. Förster. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 148.

Lucernarium, (Du C.) officium vespertinum, quod lucernis accensis peragi solet; *vecksernye, délelti szolozsma*. Nagy Hier.

Luceus, i, luteus, luteus, piscis quem Lucium Latini vocant (Du C.); *csuka*. Schläg. 794. Georg. Sirm. I. 86. Et Mathias Bossnak acceperat unum magnum *lucum* et Stomacum implere precepit cum aromatibus preciosis, quum primum ferculum dedissent ad mensam, istum magnum *lucum*, inprimis accepit extra scutellam stomacum *lucei* et posuerat in disco suo . . . inter sermonibus in disco cum cutello suo in medio seindit stomacum *lucei* et erat intus valde rubei coloris.

Lucibularium, candelabrum; *gyertyatartó*. Arch. Ver. Sieb. X. 1., 351. Pro purgando lectorio et emundatione quatuor *lucibulariorum*. Tör. Tár. 1889. 188.

Lucibulum, candelabrum (ap. Du C. lucibrum); *gyertyatartó*. Leuchter. Kronst. I. 224.

Luciditas, lux; *világosság*. It. lucidità. Pel. Pom. S. de Temp. Dim. II. Ad. s. II. c. 7. Ideo do ei *luciditatem* ampliore. Száz. XIII. 144.

1. **Lucifer**, Lucibulum q. v. *gyertyatartó*. Kronst. I. 145.

2. **Lucifer**, proprie *φωσφόρος*, stella amoris; hic: numen malum; *ördög*. Szentiv.

Cur. Misc. Dec. III. P. X. 421. Per Diaconem autem et stellas Caeli intelligi *Luciferum* et malos Angelos. Tör. Tár. III. 122.

Luciferianus, szabad gondolkozók. Dr. I. H. Kurtz. Lehrbuch der Kirchengeschichte. Leipzig 1860. p. 370. De Brüder und Schwestern des freien Geistes (auch Schwestronen genannt) sind die Epigonen der Secte des heil. Geistes. Ihre Grundrichtung ist vollendet Pantheismus. Jeder Fromme ist ein Christus, in welchem Gott Mensch wird. Die Kirche mit ihren Sacramenten und Institutionen ist eitel Trug und Wahn: Fegefeuer, Himmel und Hölle sind alberne Ammenmärchen. Ihre geheimen Gottesdienste endeten mit Wollustorgien. Die Inquisition vertilgte sie. Verwandte Tendenzen verfolgten die Adamiten in Oestreich 1312, die *Luciferianer* in Angermünde 1326, die Turlupinen in der Isle de France 1372. Cher. Jus. Eccl. I. 91.

Lucifluis, 3., (Du C.) lucem spargens; fluens luce; *világosságot árasztó*; Batty. Ger. 94: *lucifluis* gentium sidus; se. S. Paulus.

Lucifuga, ulula, noctua; *bagoly*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 148.

Lucima, massa; *vész*. It. corda di nassa. Ger. Senkreuse. Kov. Form. St. 270. Item unum *Veyz* vulgo et in latino *lucima* aestimatur pro 4. Marea.

Lucinio, motacilla; *billegény*. Ger. Bachstelze. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 148.

Luciper, Sathanas. Száz. XVIII. 38.

Lucivovus, 3., lege; lucivomus; lucem spargens; *világosságot szóró, hányó*. Batty. Ger. 137. festinavit Luna occupare *lucivorum* Solis mensam. lb. 157.

1. **Lucrare**, victoriam reportare, vincere; *csatát nyerni, győzni*. Fjp. Szám. p. 398 an. 1438: famulo . . . pro expensis, quod equitavit ad castrum . . . ad experiendum utrum sit *lucraturum* an non.

2. **Lucrare**, mereri; *szoldért szolgálni*. Ljuh. Mon. Sl. III. 306: *lucrare* solum.

Lucro, onis, pro; lucratio, lucratio cupidus; *haszonkereső*. Tör. Tár. 1881. p. 456. Tot *lucriones*, tot ventres, tot ganeones aluntur.

Lucrum, nude pro: *lucro camerae*, proventus camerae; *kincstári jövedelem*. Batty. Leg. T. II. 346. an. 1233: Nullas collectas et nullum *lucrum* imponemus.

Lucrum camerae, *kamarai nyereség, kincstári jövedelem*. Kereszt. Inst. Mil. 430. Origo vocis *Porta* ad Carolum Robertum, Regem Hungariae, referenda videtur, qui Decreto suo anno 1342. edito constituit: ut de singulis *Portis*, per quas curus cum feno vel frugibus oneratus intrare potest vel exire, id est de qualibet Curia seu sessione coloniali, *lucrum camerae* exigatur. Ker. Inst. Mil. 423. (Carolus Robertas) abolitis veteribus tributis, quae Divus Rex Stephanus constituit, quae sub Regimine Successorum ejus jam aucta, jam imminuta fuerunt et modo *Denarii libertatis*, modo *Mardurinae*, modo *Collectae* vocabantur, constituit unicum sub nomine *lucri Camerae* tributum, denarios nempe 48 (qui iuxta opinionem scriptorum tribus marianis aequivalent) de singulis *portis*. Numi Hung. 4355. *Lucrum Camerae*, exteris *Monetagiis* dictum, erat emolumentum illud, quod ex annua monetae permutatione in aerarium redundabat, alias Contributio per Comi-

tes Camerarum hoc titulo quotannis exigi solita (Pray Hist. Reg. Hung. T. I. Not.), omnes regnicolae ad hanc solutionem adstringebantur, nisi speciali privilegio exempti fuissent. — Andreas II. A. 1224. disposuit, ut Collectoribus in Transsylvania fungentibus pro singulis exactionis diebus tres semiunciae argenti persolvantur, sub Stephano V. autem iis e qualibet marca unum pondus (48 marcae pars) obveniebat: quo tempore in Slavonia septem denarii banales titulo *lucri Camerae* exigebantur.

Luerum cessans est damnum emergens, cessante lucro oritur damnum; *a megakadályoztatott nyereség, annyi, mint a megesett valóságos kár*. Georch. H. T. III. 49.

Lucina, pro: lutana, testudo cithara; *lant*. Schläg. 2012.

Luctum portare, lugere; *gyászolni*. Lzb. Cod. Med. T. II. 226.

Lucula, æ, parva lux; *szerény világosság*. Epist. Proc. Praef. XX. Continent enim saepe quaedam, quae rebus alias obscuris aliquid *luculae* possint affundere.

Luculentare, in lucem proferre; *napvilágra hozni*. Lzb. Cod. Med. T. II. Praem.

Luculentus, 3., serenus; *derült, tisztá*. Bék. Maros. 30. Funera generalia negligentes tribus . . . numis privabantur; interim, habita ratione temporis *luculenti* aut frigidum haec poena exasperabitur.

Ludel, is, pro: Aludel vox hisp. arabicae originis, vas purgando (sublimando) aeri; *fötlengítési edény*. Kol. Cod. 14: Figura vero vasis *ludelis* haec est.

Ludere ad azardum, V. *Azardum* alea ludere; *hazard játékot űzeni*. Han. Mon. Jur. II. 67. si . . . maritus . . . incipiat . . . dissipare bona . . . *ludendo ad azardum*.

Ludicius, 3., ludiceus 3; *játékszerű*. Száz. XXII. 526. Hinc ridicula est pene illa Ducis Venetorum cum Mari quotannis instituta ad *ludiciam* Pompam desponsatio.

Ludimoderator, ludi-magister; *iskolamester*. Száz. XXII. 557.

Ludirector, idem ac *Ludi magister*. Cod. evang. T. I. p. 94.

Ludus carbonossiorum, ludus personatus; *álarczos játék*. Ljub. Mon. Sl. XI. 257. an. 1347: *ludus carbonossiorum* possit incipi die dominica resurrectionis domini et non ante, et possit durare usque ad sequentem dominicam et non plus.

Ludus litterarius, schola; *iskola*. Székesf. főgimn. Ért. 1894/5. p. 9.

Ludus sachorum, ludus latruncularum; *sakkjáték*. Ger. Schachspiel. Epist. Proc. P. III. p. 149: Venit . . . doctor quidam Hieronymus Oliverius ad nos, *ludi sachorum* sive latruncularum adeo peritus, ut ex multis viribus . . . ejus scientiae palmam reportaverit.

Luere, pecunia redimere; *kiváltani*. Ljub. Mon. Sl. XVII. 77. an. 1424. ad *ludendum* . . . pignora.

Lues comitalis, morbus caducus; *nehéznnyavalya, nehézkör, nyavalyatörés*. Veranes. VI. 142. urgereque videtur ad extrema praesertim *lue comitali* valde confectum.

Lues Gallica, lues venerea; *bujakör*. Ger. Die Franzosen. Veranes. X. 14. De obitu Vincentii Grisantii etiam gratulandum est re-

lietæ eius, si is ille fuerit, quem *lues* fregerat Gallia.

Lugentes, *Hyemantes* q. v. (Du C.)

Lugia, *logia*. q. v. Ljub. Mon. Sl. XVII. 7. an. 1420. in cancellaria . . . iuxta *lugiam* et viam publicam.

Lugubra vestis, pro: lugubris vestis, vestis sordida; *gyászruha*. Veranes. XI. 322. omnibus servitoribus meis, qui huc me secuti sunt, *vestes lugubras* ex panno bono.

Lugubritas, (Du C.) luctus, molestia; *gyász, szomorúság*. Pel. Serm. Discernuntur per iocunditatem, que erit in bonis et per contrarium per planetum et *lugubritatem*, que erit in malis (Pasch. 42. i.).

Luicio, redemptio (pecuniæ); (Du C. pensio, solutio); *kiváltás*. Ljub. Mon. Sl. XVII. 77. an. 1421: pro *luicione* (sc. pignorum) magnam habemus molestiam a . . . *providatore*.

Lukna, contributio paracho præstanda, ab Hungar. *lukma*; *papi illeték*. Thökö. Diar. II. 97. Közlöndis posztó uln. 8. Búzaja *lukna* nro 4. Rozs *lukna* nro 4. Borundzaja *lukna* nro 1/2. Vaja just. 9. Cf. Ball. *lukma* die dem Pfarrer zu entrichtende Getreide- und Wein-gebühren.

Lumbale, thorax lumbos tegens; *pán-csél*. Schläg. 572.

Lumbalis, ad lumbum pertinens; *ágyék*. Bene. Med. I. 481.

Lumbarium, (Du C.) apud sanctos patres: *lumbare*, quod lumbis adnectitur; *ágyékkötény, katrinca*. Ger. Lendenschurz. Piszter. Szt. Bernát. I. 49.

Lumbrius, (Du C. lumbus) pro: lumbrieus (Schläg. lumbus 796) *ἐλμυρς; féreg*. (Schläg. keesege). Ger. Schill. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 118.

Lumicus, i. lemniscus; *szalag*. Tör. Tár. 1889. p. 379. Fimbrias *lumicis* et alitis vestibus virilibus nemo sartorum apponere audeat.

1. **Luminare**, is (Du C.) candelæ, lucernæ; *lâmpa*. Gall. luminaire. Batt. Leg. III. 70 an. 1309. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 81. XI. 97. Cf. Hieron. adv. Vigil. 3.

2. **Luminare**, lucescere, illucescere; *megvirradni*. Ger. tagen. Kat. Hist. IX. 377. *Luminante* vero XIII. die mensis Augusti.

Luminarium, (Du C.) officium vespertinarum precum, quod vespere occaso sole peragi solet, quando scilicet accenduntur lumina, lucernæ. V. s. *Antefenarius*.

Luminator, (qui lumine accenso 5-ta matutina signum campanula dabat et orabat.); Teut. Schul. I. 234: *Luminatoris* munus ex ordine obendum ab Extraordinariis consistitque in eo, ut hora V-a matutina audita signum det susceptorum, tempore hiemali simul lumen per musæa circum gestet. . . Száz. XXII. 563.

Luminificus, 3., lumen efficiens; *világosságot gerjesztő*. Batt. Ger. 281. Ubî splendor, ibi umbra non solum tetra, sed et *splendifica*, quamquam obscurifica.

Luminositas, (Du C.) claritas, splendor; *fényesség, ragyogás*. Pel. Serm. Ideo et ipsi (sancti) claritatem do et *luminositatem* pulcherrimam (Hiem 6. x.) Cf. Pom. Dom. II. Adv. s. II. c. 7.

Lumon, V. s. *Confectio zuccari* it. luma, lomia eine Art kleiner süßer Pomeranzen. (Lumie.)

Luna, æ, argentum; *ezüst*. Vern. Log. 49. voces enim, quæ usurpantur ad res aliquas aut cogitationes quasdam designandas, potuissent ab hominibus ad exprimendas res alias aut cogitationes omnino diversas adhiberi e. g. vocabulum *luna*, quod planetam vulgo significat, apud chymicos *argentum* denotat.

Luna Ottomanica, signum Turcarum simul cum cauda equi; *török hold*. Otia. Bachm. 591. Sub exortu itaque syderis nocturni *Lunæ* videlicet *Ottomanicæ* regimine venit hora illa et potestas tenebrarum.

Lunacio, menstruum; *havi bér*. It. lunazione, mesata. Georg. Sirm. 1. 95. qui petebant ab ipso *lunaciones* a tribus annis antequam obsidionem arcis predicti p. 97. ecce ego hodie tibi centurionem dabo ante centum pedites et pecuniam accipias *lunaciones*.

1. **Lunaticus**, 3., sub signis luna ornatis stipendia merens, turcicus; *török*. Ke. Or. Keglev. A. 3., 2: cuius robur *Lunaticæ* ingemere acies.

2. **Lunaticus**, i. (Du C.) *αληθινός* *νόμος* V. *Somnambulus* (quia morbum hunc efficientiæ lunæ tribuebat); *holdkóros, lidér-czes*. It. lunatico. Curios Misc. 57. Cur *Lunatici* symptomatum suorum principem causam in Luna agnoscant. Vern. Met. II. 347. Keesk. Ötv. 457. Cf. Paul. Dig. 21., 1., 43.

Lunatio, menstrus lunæ cursus (Du C.); *holdforgás*. Curios Misc. 429. Atque hic Mensis (Mensis Synodiceus vel Coniunctivus) vocatur etiam *Lunatio* (subintellige integra, nam alias singuli Quadrantes Lunæ, partiales Lunationes dici possunt) . . . hic Mensis Lunaris numerat dies 28, horas 23 et minuta 24.

Lunchus, i. (Du C.) lancea, hasta ex gr. *λύγος; lándzsa*. Nagy Hier.

Luniger, ejus insignia luna decorata sunt, Turca; *török*. Boe. Hungar. p. 7.

Heu quoties auxilium nostrum victoriis armis Limen inermis modo *Luniger* hostis adit.

Luosiesag, Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 219. jobagiones Monasterij Sancti Benedicti iuxta Granum servientes in equo proprio, qui vilgo *luosiesag* dicuntur.

Lupatum, lupata, scharpysern (Scharf-eisen) Dief. ; *kelevéz*. Schläg. 633.

Lupibulareum, (a *lupus*), frenum lupatum) retinaculum lupi; *erős zabola tartó*. Ger. Stachelzugel-Brechhaum-Halter. Magy. Tör. Tár. XI. 434. Item duo *Lupibularea* argentea lego lectori Eccl.

Lupo, lupum, scharffer tzaum (scharfer Zaum) Dief. fék. Schläg. 1390.

Luppulus, Humulus lupulus (Linn.); *komló*. Bene. Pol. 115.

Luppus, (Du C. lupus), carcinoma; *fene*. Bene. Pol. 215.

Lupuletum, hortus lupis colendis; *komlós (kert)*. Ger. Hopfengarten. Urb. Reg. pass. Pomaria et *lupuleta* utilesque horti cauletorum et viridariorum.

Lupulus, Humulus lupulus (Linn.) V. s. *Malderum* (Du C. al. s.); *komló*.

1. **Lupus**, i.; *nagy ágyu*. Tör. Tár. 1889. p. 33. Tormentum ingens, *Lupus*, lusum est. Szamosk. IV. 460.

2. **Lupus**, lupum proclamare; *farkast kiáltani*. Gall. erier au loup. Thurocz. in Alberto Rege cap. 27.: Hungari vero ex longa campestralis hospitii mora tædio affecti, . . . *lupo* iuxta antiquam ipsorum consuetudinem *proclamato*, invito rege sparsim et confuse

regis castris recedentes abierunt. Zsigm. Hist. 216. proceres cum copiis impudente rege castra deseuerunt, quin et reliqui clamantes «*lupus*» (erat a Colomanni tempore fugæ signum) dilapsi sunt.

3. **Lupus**, lucius; *csuka*. Galeoti. 45., 46. Inter cæteros pisces habet bonos et grandes eos, quos antiquitas primo Turnos postea *Lupos* a vi, quam exercent, ut putat Varro, nos vero a similitudine dentium et voracitatis dictos putamus. Sed hic piscis vocabulo ad-aucto *Lucius* dicitur. Lycos enim Græce lupus et y transit saepe in u unde Sollam dicimus et Syllam.

Lurcare, luxuriari; *tobzólni*. Simonyi Magy. Ny. 118.

Lurco, stultus, socors, truncus, homo nequam; *gazember, turko*. Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. VIII. 283. et iste asinus Stephanus Dæso, qui merus *Lurco* est.

Luscitare, (a *lucio*) limis spectare; strabonem esse; *kancsalítani*. Ger. schielen. Poor J. Zsehsz. 90.

Lustra, æ, lustratio militum; *katonai szemle, megvizsgálás*. Jogt. Eml. T. II. p. 97: Siquis nobilium . . . sive in congregationibus, sive in locis et temporibus *lustrare* . . . contumeliosis verbis affecerit. Arch. Rák. I. 4. Rák. Ön. 174.

Lustralis aqua, aqua benedicta; *szen-telt víz*. Nagy Hier.

1. **Lustrator**, qui lustrat, censor, qui civis contributionis pendendæ causâ conscribit; *adókövető*. Ger. Steueranleger. Monm. Comit. II. 398. Et ut experiatur Maestas Sua, qui se paratos exhibebunt et qui Rem negligit, decrevit Maestas sua *Lustratores* habere, qui utrumque Ordinis gentes recenseant et conscribant.

2. **Lustrator**, qui lustrat exercitum; *szemlét tartó*. Ger. Mustkherr. Tör. Tár. 1881. 209. 1891. p. 475.

Lustrica pecunia, munus, donum baptismale; *keresztajándék*. Ger. Pathengeld-geschenk. Pár. Páp.

Lusum dare, per lusum latitare, lacescere; *incsekedni*. Ger. verstecktspielen, necken. Teutsch. Schulord. I. 8: *Lusumque* abstrusis angulis furtim *dans*.

Lusus carlarum, chartipholiorum, cum chartis, lusus scidarum; *kártyajáték*. Rák. Ön. 228. Cod. evang. I. 483. Bene. Pol. 159.

Lusus hastarum, V. *Hastitulum*. Ge. Lanzenbrechen. Oláh Cod. Ep. 174. quarto die celebrati sunt in civitatis theatro *lusus hastarum*, qui dicuntur *rumpere lanceas*.

Lusus hazard, sortitio, *vesztegető játék*. Szirm. Glos. 114.

Lusus ollæ fortunæ, sortitio (Om-nium versatur urna. Horatius) *sorsjáték, lutri*. It. Lotto (Glückstopf, Lotterie). Szirm. 114.

Lusus pyramidum, conorum, metularum lusum; *tekejáték, tekészés*. Bene. Pol. m. 67.

Lusus schachicus, a voc. persica Schach, quod regem significat et lusum regium; *sakkjáték*. Vern. Met. II. 480. Kempelen efformavit machinam, quæ in *lusu Schachico* versatissima erat.

Lusus tabulae viridis, ludus, in quo super mensam oblongam, panno viridi instratam globuli eburnei varie clavis impelluntur et

in cava detruduntur; *billiardjáték*. Rák. Őn. 24.

Lusus theatralis, spectaculum; *színháték*. Rák. Őn. 20.

Lusus trusilis eburneorum globorum, V. *Lus. Tabulae viridis*; *tekejáték*. Rák. Őn. 230., 244.

Lutamen, lutum; *sár*. It. loto. Mem. Pauli. 430. cadaver... in puteum iecerunt... cum *lutamine* illud cooperientes.

Lutamentum, opus luteum; *sárból való tapasz*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 28. tum luto, plaga illa oblitur ac *lutamentum* massa et cortice obligatur.

Lutana, æ, (Du C.) testudo, cithara; *lant*. Gall. lut. Szil. Régi Magy. Költ. T. III. 409.

Lutanare, defendere; *védkezni*. Gall. luter. Ljub. Mon. Sl. IV. 489. an. 1382. Et... his et aliis verbis et rationibus *lutanemus* ab hoc facto.

Lutanista, **Lutinista**, (Du C.) citharista; *lantos, hegedős*. (Tinódi S.) sl. lutna. Szil. Régi Magy. Költ. T. III. 409.

Lutea habitatio animæ, corpus; *test*. Rák. Őn. 92.

Lutarius, i, zonarius, chirothecarius; *kezttyús, zacskósináló*. Kronst. II. 539. III. 400., 406., 409., 422.

Lutens, fors. pro: *lucens*, laterna; *lám-pás*. Schläg. 4033.

Lutheranicus, V. *Lutheranus*. Brezny. II. 464. feladja az ev. lelkészt (*lutherinici* gregis ministrum). Fabó. Monm. Evang. II. 423.

Lutheranismus, Lutheri doctrina; *luteránus vallás*. Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 274. Et *Lutheranismum* iam inductum in Regnum. Passim.

Lutherano-Mastyx, Lutherianorum persecutor. Text. v. sub *Myriotechnites*.

Lutherani molles, Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 413. Hoc anno 1525. exorti videntur *Molles Lutherani*, cum Philippus Melancthon, Philippum Hassiae Landgravium ad hæresim traduxisset eidemque persuasisset, ut nihil de ritibus Ecclesiæ mutaretur.

Lutherani rigidi, Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 414. Altercantur præterea inter se graviter Semi-Lutherani, qui postea *Adiaphoristæ* et Confessionistæ sunt dicti et *Rigidi Lutherani* aliter *Illyricani*, a Matthia Flacco Illyrico nuncupati.

Lutheranus, i, Lutheri assecla; *luteránus*. Cod. Dip. Brüss. IV. 456. et passim.

Lutherianus, 3., V. *lutheranus*; *Vera-*nes. Hist. I. 46. eruditionis summæ, imbutus tamen peregrine *lutheriana* persuasione.

Luthericola, æ, assecla Lutheri; *Luther követője*. Beng. Ann. Er. Cœnob. 376. tum carnivorius hic *Luthericola* sacra illa tabella ad scindendas desuper carnes ausu sacrilego abusus est.

Lutherista, Lutheri discipulus; *Luther tanítványa*. Simonyi Magy. Ny. 427. Pázm.

Luthinista, V. *Lutanista*. Szil. Régi Magy. K. T. III. 440. Fr. Lib. Rat. II. 25.

Lutifigulus, (Du C.) *figulus*; *fazekas, göröncser*. Kronst. I. 494. Pesty Ször. III. 74. Fjp. Szám. p. 202. an. 1424. Tör. Tár. 1889. p. 384.

Lutivigulus, i, pro: *lutifigulus*; *cserepes, fazekas*. Arch. Ver. Sieb. XI. 341.

Luto, onis, *loto* q. v. Kronst. III. 91., 597. (*luto*) gravioris ponderis: 91., 95., 432.

Lutositas, solum luto plenum; *saras volta*. Cod. Dip. Hung. And. V. 271. 10. lapideam ecclesiam intendere edificare, sed quia propter nimiam lutositatem ecclesia construenda in ipso loco fieri non valeret, petentes nos, ut in eadem villa ipsorum alium locum pro ipsa ecclesia lapidea eisdem construenda concedere dignemur.

Lutranus, i, V. *Lutheranus*. Kaz. Lev. I. p. 73.

Lutria, æ, pellis lutrina. (Du C.) V. s. *Paratura*; *vadruprém*.

Lutuositas, tis, V. *lutositas*: abstr. a lutosus — abundantia luti, cœnositas; *vízenyősség, sáros volta*. Cod. Zi. III. p. 61., 67. . . propter gravitatem inaquositatem et *lutuositatem* ipsam possessionem darough reambulare, dividere . . . nullo modo valuisent.

Lutum, lacus; *tó*. Kol. Am. I. p. 93: Vetustissimi scriptores nostri domestici, ut Belæ Notarius et vetera diplomata, Moschoniensem paludem, vulgo *Ferto*, parvum *lutum* et Balatonem ipsum magnum *lutum* appellare. Fjp. Anon. 12. b.

Lutum Musun, *fertő tara*. Ker. inst. mil. 8: ultra *lutum Musun* sive lacum *Neusiedler* See vocatum.

Lutum sapientiæ, ex sic dicto pulvere sapientiæ confecta massa; *bölcsesség porából készült vegyűlék*. Kol. Cod. 14., 47.

Luxus, us, lactus; Aquæ lux = lachrymæ (Du C. al. s.); *könnnyek áradata*. Ke. Or. Arist. B. 3., 4. Ulysses . . . latuisset, si *luxus aquas* in pectus effudisset, ac otioso liquore venas implexset.

Lyhinus, i, (*hübéres földbírtok*). Idem est ac Laana ex theutonico Lehen derivatum. Integrus retinuit formam originale. Usurpatur in litteris Capituli Jaurinensis, quæ regio finitima est finibus theutonici sermonis. Fej. VIII. 1., 71. Septem *lyhinus* suos in eadem villa Cylgental existentes pro viginti sex marcis . . . confessus est pignori obligasse. VIII. 3., 651. quicunque . . . dictum *lyhinium* integrum ab eisdem . . . repetere attemptaverint.

1. **Lymbus**, i, miscellanea tabularii; a *levéltár elegyes tárgyai*. Száz. XVII. 363.

2. **Lymbus**, i; *előmeny*. It. limbo. Ger. Vorhimmel. Serm. Cat. 44. Est et infernus aliter *lymbus* dictus, in quo animæ sanctorum ante Christi adventum excipiebantur, at ibi sine ullo doloris sensu spe redemptionis sustentati quæta habitatione fruebantur.

Lymphatico-serosus, lymphæ et sero abundans; *nyírkos-savós*. It. limfatico-sieroso. M. Bel. Prodr. 147. et qui abundantia corruptorum humorum *lymphatico-serosorum* laborant.

Lynnyng, terebellum; *kis fűró*. Ger. kleiner Bohrer. Kronst. I. 299. terebellum vulgo *lynnyng*.

Lyripipium, utriculus; *duda*. Gros. H. Ph. I. 472: opiliones passim tibiis et utribus modulantur; vulgo *tyripipia* vocant.

Lyseitus, pro: lyeiscus; *vízsla*. Fin. B. 46.

Lyvania, æ, preces et supplicationes in sacris synaxibus (Du C.); *litánia, letenje*. Ger. Litanei. Oltv. Act. Synod. 57. ut Dominicis et Festis diebus post meridiem ipsimet in Ecclesiis Vesperas aut *Lyvanias* servent.

Lythinus, i, a gr. *λίθος*, ex lapide confectus, lapideus; fors. metalis lapis; *hátárkő*. Fej. VIII. 441. Si vero aliqui Nobiles vel Jobhagiones in eadem possessione *lythinum* vel *lythinus* habere voluerint.

Lytrare, imperare pecunias cum comminatione mortis, incendiis et; *megsarczolni*. Ger. brandschatzen. Ac. Com. Sopr. p. 65: incolas . . . vinctos abducere, et nec aliter, quam bene *lytratos* dimittere nil pensî ducunt.

Lytratio, exactio pecuniæ sub incendiis, mortis comminatione; *sarczolás*. Ac. Com. Sopr. p. 79: exactiones, *lytrationes*, depredationes . . . inferrent.

Lytrum, (Du C.) pretium redemptionis; *váltásdíj*. Szamosk. I. 239. Cum ad præstitutam diem Turca nec *lytrum* remisisset, nec ipse redijisset.

M.

Maasa, æ, alias: *Masa*, centenarius; *mássa*. Szék. Okl. III. p. 147. Item pulveres duabus *Maasis*.

Macececharius, i, (Du C. macecearius) magnus coquus; *főszakács*. Rač. Mon. Sl. VII. 46. an. 892: *macecechario* iupano (testis).

Maceconici, (Du C.) ecclesiastici inferioris gradus et subsellii; *karszolgák*. It. mazzacronici. Nagy Hier.

Macedoniani, *Szentlélek ostromlói*. Lampe. Hist. Eccl. p. 194: Tertio errant *Macedoniani* cum Eunomianis et ejusdem farinæ hæreticis, qui Hypostasim Spiritus Sancti cum sua proprietate nolunt distinguere ab

Hypostasibus et proprietatibus Dei Patris et *λόγος*, dicentes, eundem esse Spiritum Sanctum et Patrem, non autem Spiritum Dei substantialem ab æterno in essentia Dei subsistentem. Item qui motum divinum creatum et hominibus communicatum contendunt, adimentes ipsi æternitatem et divinitatem. Not. Rel. I. 222. For. Scr. 26.

Macedonianismus, doctrina, secta macedonianorum seu pneumatomachorum sæc. IV. qui Macedonio, Constantinopolitano episcopo auctore tertiam personam, spiritum sanctum deum esse negabant; *szentlélek ostromlótan*. Kon. Egyh. 23.

Macelacio, **Macellatio**, ius vendendi in macellis; *húsvágási jog*. Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 36. Item decimarum maiorum et minorum percipientis carnum *macelacionis* . . . usuantur. Fej. I. 285.

Macellare, (Du C.) mactare; *húst vágni*. It. macellare. Kass. P. II. 283. Et quia commercium civile in educando et *macellando*... nemini in civitate aut eius territorio competit.

Macellarium, macellum, laniena; *mészárszék*. Schwart. Scult. 43.

Macellarius, i, (Du C.) qui carnes interit etiam obsonia lautiora in macello vendit; *hentes*. Tör. Tár. 1889. p. 375. Cf.

Varro R. R. 3, 4, 2; 44. Svet. Cæs. 26. Vesp. 49.

Macellator, (Du C.) carnifex, lanio; *hentes*. Tör. Tár. 1889. p. 373. lanii seu macellatores.

Macellinae sedes, loca, ubi carnes animalium venduntur; *mészárszék, vágószék*. Fej. VII. 92., 93., 62. Törvt. Msz.

Maceratio, onis, macerie, muro aliquid cingere; *fallal rató körülverés*. Cod. Dipl. Pat. T. I. p. 314: tres porcij . . . obissent propter non macerationem sui fonti (= fontis).

Macerius, i, (Du C.) Apostolici palatii officialis, qui Papam associabat in equitatione; *pápai lovász*. It. mazzieri. Nagy Hier.

Macheropæges, i, faber gladiarius; *kardcsiszár, kardgyártó*. Ger. Schwerdtfeger. Tab. Conser.

Machiavellizare, sententias Machiavelli sequi; *Machiavellum agere; Machiavel tanait követni*. Tör. Tár. 1888. p. 534. Resp. Cast. 34. a.

Machiavellizatio, V. *Machiavellizare*. Resp. Cast. p. 34. a. et passim.

Machina ad conscindendam tabacum, *dohányvágó szerszám*. Száz. XI. 214.

Machina catoptrica, *tükörgép*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 234. quomodo construere possit *Machina Catoptrica*, in qua homo speculum planum intuens videat iam Leonis iam equi aut cuiuscunque animalis suam autem minime cernat? Id efficitur, si fiat rota octogona aut quotlibet angulorum et in singulis eius lateribus depingatur aut formetur vultus variorum animalium ac speculum planum expositum taliter situetur, ut horum saltem laterum species ita incident in speculum, ut in oculis intuentis reflecti possint.

Machina contusoria, machina pinsendis metallis; *érezőző gép*. Wallaszky 320.

Machina pro clysteribus iniciendis, clyster; *állóró*. Bene Pol. m. 274.

Machina hydraulica, siphon ad incendium compescendum; *fecskendő*. Bék. Debr. főisk. törv. 170. festinent *machinam hydraulicam* ad locum incendiü deportare.

Machina maior, tormentum. Textum v. sub *Fistula ferrea*.

Machina muralis, tormentum; *ágyú*. Pray. Dext. D. Steph. p. 98: *machinae murales* circum quoque per moenia explodendae erant.

Machina pœnalis, puniendi, castigandi apparatus; *kinzó eszköz*. Lzb. Cod. Med. III. 406.

Machina rotatoria, machina versatilis; *forgó gép*. Ger. Drehmaschine. Poor Zsebsz. 51.

Machina serraria, machina truncis arborum in asseres secundis constructa. V. s. *Latta*; *fűrészgép (malom)*.

Machina tractoria, machina extrahendis rebus e terra, puteo; *gépely, bányahéti gép*. Ger. Göpel. Kesk. P. Ötv. 449.

Machina trituratoria, machina granis frugum excutiendis, tribulum; *cséplőgép*. Száz. XI. 214.

Machina vaporea, machina, quae inclusis vaporibus ferventium aquarum agitur; *gőzgép*. Eszt. Okm. p. 112: ope *machinae vaporae*.

Machinamentum, versutia, conatus, consilium (Du C. 1.); *csépfogás, szándék*. Chr. Dubn. p. 70: Andreas timens illius *machinamenta* filium suum . . . transmisit ad imperatorem. Mare. Chr. II. 51. Cf. Cod. Theod. 6, 28, 6.

Machinare, impugnare, petere a gr. *μάχη* (Du C. al. s.); *lövöldözni, támadni*. Obs. Jadr. 404. ac ballistarum sagittas coniectant, ut aer lucidus atra putabatur infectus nube, *machinat* pars partem, ictus ictum, non parsimonizant, multi partium corrumpunt vulnerati.

Machinative, fortive; *csépfogással*. Cod. Telek. X. 428. petendo ab eis *machinative* iura eorum super huiusmodi exemptionibus ipsis data coram vobis exhiberi et produci.

Machinator, faber sclopetarius, bombardarum (Du C. al. s.); *puskaműves*. Ger. Büchsen-Meister. Fal. Arch. Mil. 146.

Machinicus, ad machinam pertinens; *gép . . . Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 253.*

Machinista, æ, machinarum peritus; *gépész, műszerész*. Pest. Vár. Lev. Törvt. Msz.

Machinistæ, discipuli baculis et variis instrumentis ad extinguendum incendium armati; *felsőbb tanulók társasága, botokkal, fejszékkel, lámpásokkal, fecskendőkkel felszerelve tűzoltásra*. Száz. 31., 3. p. 255. Bék. Közokt. 45. V. *Gerundium*.

Machometicola, cultor, assecta Mahometi; *Mahomed követője*. Fej. X. 1. 568. temerariamque superbiam *Machometicolae* Lamoratti.

Machumetanus, Machumetus, Machumetista, Mahomedanus. Andr. Pann. 211., 214., 218. Tör. Tár. 1888. p. 556.

Macia, æ, (Du C.) clava; *buzogány*. V. s. *Braceva*.

Macies, clava (macia Du C.) *buzogány*. Fragm. Chron. Rhythm. Temp. Ludov. I. Engel: Mon. Ungr. Bécs. 1809. p. 27.

Macillentia, æ, mac'es; *soványság*. It. macilenza. Fej. III. 266. dum quibusdam eorum aliquando propter infirmitatem, quamquam propter religionem, interdum propter pinguedinem plerumque propter *macillentiam*.

Macinare, (Du C.) pinsere, molere; *örteni*. It. macinare. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 300. Molendina vero sunt in Salona, in quibus molunt octo molæ et debet percipere dictus Sabbe a *macinantibus* in eis duodecim et non plus.

Macinasparium, parvum molendinum; *kézi malom*. V. s. *Archiscammum*.

Macinatura, æ. 1. molendi pretium, 2. mola; 1. *örtési díj*, 2. *malom*. 1. Ljub. Mon. Sl. II. 217. an. 1344: comes . . . et futuri . . . debeant solvere *macinaturam* bladi. 2. Ljub. Mon. Sl. IV. 312. an. 1393.

Macis, (Du C. 2.) flos nucis aromaticæ; *szerecsendió virág*. Ger. Muskatén Blüthe. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 118. Quel. Sieb. I. 326. an. 1505. Cf. Plant. Pseud. 3, 2, 43.

Maco, onis, fors. ab hung. *mankó*, quod baculum significat. Cod. Zi. I. 318: quod ipsum bis cum *macone* (alibi mocone) non percussisset.

Macra, (a Gall. macre) clava; *sulyom*. Tör. Tár. 1889. p. 381. Aurifabri accipiant pro

labore de *macra* cum floribus *elmarum* vel excussis deauratis.

Macropiperis, (Dief. macropipe); *hosszú fehérbors*. Ger. langer Pfeffer. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 118.

1. **Mactare**, dissecare (Du C. al. s.); *sztévnágni*. Ger. zerhauen. Chr. Dubn. p. 43., 44: Ipsum vero Cupan beatus Stephanus . . . in quatuor partes fecit *mactari*.

2. **Mactare**, cadere (Du C. al. s.); *vágni*. Batty. Leg. T. II. 373. an. 1242: ligna ad ædificia *mactare*. Endl. 472., 7. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 475.

3. **Mactare**, (Du C. diffringere) perfringere, ad nihilum redigere; *megsemmisíteni*. Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 240. an. 1371: (sigillum viaticum) *mactari* iussimus.

Mactatilis, matura macello; *érett a levágásra, levágható*. Jogt. Eml. T. III. p. 22: statutum est, quod de duabus portis unam vacam *mactatilem* . . . pendant.

Mactatorium, (Du C.) lanarium, locus ubi mactantur pecora; *vágóhíd*. Fjp. Szám. p. 247. an. 1427.

Mactilia, pecora mactanda; *vágó marha*. Száz. XXX. 2. f. 105. Mensibus æstivis annone et *mactilia* prastari debent.

Macularium, V. *Maculatorium*. Urh. Reg. 22. Processum celeritatis causa in ipso crudo etiam *Maculario* submittere possit.

Maculatorium, charta lituris obsita, exemplum; *fogalmazvány, piszkázat*. Ger. Makulatur. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 596. Operifices pene omnes, unicum tantum librum servant utpote, quorum negotia tam ampla non sunt; ad Fabricantes et Mercatores ordinatum quæstum exercentes duplici utuntur: *Maculatorio* seu *Strazzu*, in quem singula credita illico inseruntur et *Principali* . . . singula credita munde inseribuntur. Tör. Tár. 1889. p. 199.

Maculatura, æ, V. *Maculatorium*. Wagn.

Macumetista, æ, mahomedanus; *mohamedán*. Georg. Sirm. I. 84. quod vaivodam cum lide sua *Macumetista* vinculasset.

Maczur, idem quod *Mazul*, homo inferioris conditionis; *közember*. Tör. Tár. 1881. p. 634. Primus iste vezzerius multum sibi timet, ne in officio mutetur et *maczur* fiat.

Madatus, a mado, madare, non occurrit, sed madoo, ere. Græc. *μαδάω*, humidus madidus sum, apud Cic. Verg. et alios invenitur. Itaque: Manus gestabat madatas pro: manus g. madentes vel maculatas; *beszenyjezett*. S. de Kz. Chr. A. 1., 4: Quia manus gestabat sanguine humano *madatas*.

Madefactio, actus madefaciendi; *nedvesítés*. Arch. Rák. VIII. 357.

Madere, comburere, coquere (Cf. Du C. *madit* = exurit, coquit); *tűzelní*. Ljub. Mon. Sl. I. 94: causa *madendi* nec auferendi ligna.

Madidacio, Madidatio, actus madefaciendi, humectandi; *nedvedesítés*. Batty. Leg. T. II. 400. an. 1263: aquarum *madidatione*. Knauz M. E. Str. I. 474., 618. Tör. Tár. 1888. p. 574. Cod. Telek. XI. 110.

Madium, statio navium; *répart*. Ger. Rhede. Obs. Jadr. 407. navium composuerunt etiam inextimabilis pulcritudinis quamdam *radam*, quam Italici nuncupant *Madium* seu *Castrum*, in qua erant stabilita quædam lignea et ingens turris.

Madius, i, (Du C.) Mains; *május hó*.

Ijub. Mon. Sl. I. 20. an. 1201. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 36.

Madregna, æ. noverca; *mostoha anya*. It. Madrigna. Prot. inq. 301. Ego et *madregna mea*, uxor dicti patris mei.

Mestro, *főkönyv, számlakönyv*. Cod. Camb. Merc. 60. Ipsæ Rationum positiones e masculari (maculari) Libro vulgo prima nota seu Strazza in Diarium vulgo Giornale seu Journal — ab hoc vero in *Summarium* vulgo *Maestro* vel *Haupt-Buch* (si illum quoque Negotiator teneat) seu propria manu sua seu medio ad id destinati periti, probatæ tamen fidei Ratiocinantibus, absque ulla variatione vel correctione ita illatæ sint.

Maforæ, (Du C. Maforite, Mavorte) matronale operimentum capitis; *fejtakaró*. Pár. Páp.

Magarca, *Marca*. Georg. Sirm. I. 42. et ad expensas duo milia *magarcas*.

Magazinalis, ad locum, cellam, horreum pertinens, ubi merces depositæ servantur; *raktári*. Törvt. Msz.

Magazinarus, (Commissarius), armamentarii præfectus; *tárügyelő, csírszolga, sáfár*. It. magazzinoiere. Szirm. Glos. 42. et Hung. in Par. 61. Commissarii autem *Magazinarii* Perillustres vocantur. Nos ipsi *Magazinarius* quemdam *Commissarium* conquerentem audivimus: az ilyen adta ezin-ezi finezi Mágnásna tsak így ír szegény Nemes embernek = Gro Dno mihi obsvando.

Magazinarus mercantilis, horreorum ad mercatorem pertinentium curator; *kereskedelmi rakodó felügyelő*. Pest. Lev.

Magazinum, horreum, *receptaculum*; *tárház*. Opin. P. I. §. 7. Kass. Prax. I. 35. Cod. de Delict. 359.

Magazinum armadae, armamentarium; *katonai szertár*. Arch. Rák. VIII. 195.

Magazinum frugum, horreum; *gabonatar*. Diar. Com. 1796. p. 14.

Magazinum militare, horreum, receptaculum m. armamentarium; *katonai raktár, szertár*. Diar. Com. II. 123.

Magæira, æ. coqua (gr. *μαγειρα*); *szakácsnő*. Kronst. III. 482.

Magena, æ. maceria, (weingart mawr Weingartenmauer Dief); *szőlőmegye*. Schlág. 1493.

Magestas, pro: majestas. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 90: Regiam instanter rogans *Magestatem*.

Magirus, i, *μύριος*, coquus; *szakács*. Bel. Cell. 827. Cf. Lamprid. Heliog. 10.

Magis principalior, *főbb bűnös*. Sziládi Tört. Magy. Eml. II. 191. Rationi itaque ex prævia vellet memorata domina Helena Kökény et conquerens annotatum Petrum Urhazy *magis principalior* I. et *Assumentem* vigore Articulatorum novissimarum publicarum regni constitutionum, si mater autem Art. 23. Anni 1613. et aliorum passim de et super quibusvis violentiis et Actibus potentiaris in Jus convenire, sibi que a me Vice-Comite tam ex parte præmentionati Nobilis P. Urhazy *magis Principaliori* I. et *Assumentis* quam vero *Assumptorum* Complicum suorum et minus *Principalium* I. per eundem magis Principaliorum I. iuristatuendum et præmissis omnibus ius et iudicium debitum iuris et iustitiæ complementum cum *seorsiva* penæ violentiæ convictione enervationisque virium refusione realique et

finali executione impendi et administrari lege regni admittente.

Magis vellent, pro: mallent. Fjp. Anon. 46.

1. **Magister**, *mester*. Car. Bel. De Archioff. 7. Quid *Magistri* nomen de viris principibus usurpatum medio ævo designavit, paucos fugit; quid in Hungaria indicavit vocabulum, graphice describit Adamus Raicsanius: Præcis temporibus, titulo *Magistrorum* functos Hungariæ regni heroes, ab aliis Regni Nobilibus ita distinctos extitisse, sicut hodie distinguuntur *Magistri* Protonotarii ab aliis in Regno officium notariatus gerentibus; item *Magister Causarum Regalium* Director ab aliis Advocatis et Procuratoribus; ac alicuius Capituli Præpositus ab aliis Canonicis. Præterea ad distinctionem ab ordinariis Regni nobilibus usi fuere Titulo *Magistrorum*, etiam Baronum et Comitum Regni filii, qui defunctis parentibus sequaciter etiam officio eorundem ad statum nobilitatem deveniebant. Et in primævis Regiminis Hungariæ temporibus ipsi Palatini solummodo titulo *Magistri* honorabantur.

2. **Magister**, V. *Protho-Notarius*, *Causarum regalium* Director; *itöltő mester*. Szirm. Hung. in Par. 89. *Magistri* vocabantur filii in officiis publicis Baronum Regni aut comitum positorum. Nunc *Protho-Notarii* et *Causarum Regalium* Director vocantur. Molnár Patv. 73.

3. **Magister**, etiam apud scriptores Byzantinos occurrit et significat litterarum et legum peritum. Apud nostros ita vocantur scribæ in iudiciis. Auctore G. Fejér: *Magistrom* nomen Baronibus secundariis fuit proprium; *tollevörök* a *törvényszékben*. Tör. Tár. 1887. p. 342.

Magister agazonum regalium, *lovászmester*. Prisc. serv. p. 16; *Agazonum Regalium* *Magister*, Lovász Mester. Comes stabulorum seu stabuli præfectus nuncupatus. Præter stabuli Regii curam, illius erat hospitia in comitiis regni et itineribus Regis curare et pretium *Victualium* definire.

Magister annonæ, præfectus annonæ; *búza commissarius*; *gabonafelügyelő*; *élelmezési mester*. Magy. Tör. Tár. XI. 168. Arch. Rák. VIII. 392. Jogt. Eml. III. 46.

Magistersummus regiiarchivi, præfectus summus tabularii regii; *kir. főlevéltáros*. Veranes. Hist. I. 280. Nicolaus Olabus *summus regii archivi* *magister*. **Magister arcularius**, lignarius, instenarius (műasztalos); *asztalos-mester*. Pest. Vár. Lev. Kass. Jur. Civ. I. 256.

Magister armamentariorum, præfectus arm.; *hadszertár felügyelő, fegyverőr*. Száz. XVI. §43.

Magister artellariorum bellicorum, cohortis tormentariæ præfectus; *tüzérmester, tüzérpáncsnok*. Illésh. Dialog. 305. Præfectus Comaromiensis, Gall, *magister artellariorum bellicorum*.

Magister artellarie generalis, V. *Mag. artellariorum bellicorum*. Sziládi Tör. Magy. Eml. III. 472.

Magister artis digladiatorie, rudibus batuendi *magister* (apud Romanos) *lanista*; *vívómester*. Reg. Turm. Præt. 142.

Magister artis restariæ, *magister restionum*; *kötélverő mester*. Pest. Vár. Lev.

Magister artis sartoriæ, sartor; *szabómester*. Priv. Ceh. Pesti. *Vékony Szabó Czéhnek Artikulussai Artis Sartoriæ Magistri, Magister Sartorum Hung.*

Magister asciarius, (Du C. mag. ascia) carpentarius, faber lignarius; *ácsmester*. Kass. Jur. Civ. I. 256.

Magister aulae, præfectus famuliciei aulici; *udvarmester, hopy-mester*. Corp. Gram. 326. Sziládi Tör. Magy. Eml. III. 472.

Magister auriga provincialis, *vidékibérkocsismester*. Ger. Land-Kutscher-Meister. Cehales Articuli *Magistrorum Aurigarum Provincialium*. Pest Vár. Lev.

Magister aureus, Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 170. Quum nos *Aureus Magister* Petrus Dei Gratia Venetiarum, Dalmatie atque Croatiae dux . . .

Magister bombardarius, mag. pyrobolarius; *bombacető mester*. Kronst. I. 748.

Magister cæmentariorum, (Du C.) qui cæmentariis præest; *kőművesmester*. Bék. Pil. P. I. 77.

Magister camerae regiae, *Marschallus Curiae*; *kir. főudvarmester*. Száz. XVII. 535.

Magister camerariorum, (Du C.) *magister cubiculariorum*; *Fő-Komornok Mester*. Pelez. Geisa. p. 53. Car. Bel. De arch. 49.

4. **Magister capellæ**, symphoniacorum, concentus aulici *magister*, moderator; *karnagy, karmester, zenéigazgató*. Ger. Capellmeister. Szamosk. IV. 77. Franciscus *magister capellæ*, musicus, Anconitanus Italus.

2. **Magister capelle**, *Magister Capellæ*, qui cæteris Capellais præest (Du C.) ; *kápolnaőr, mester*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 38. per Been Notarium scribi et per *Capelle Magistrum* Vidonem sigillari precepi.

Magister capillamentarius, capillamentorum textor; *parókás*. Priv. Ceh. Perquen-Macher Privilegien 1778. Pest Vár. Lev.

Magister carbonariorum, præfectus, curator carbonariorum; *szénégető mester*. Con. Max. C. 141. an. 1563.

Magister causarum patronus, summus defensor, cognitor civitatis; *főügyész*. Tör. Tár. 1881. p. 466.

Magister celæ, *magister contubernii*, collegii opificum; *czéhmaster*. Ger. Zunftmeister. Mon. Comit. Trans. I. 413. Kov. Form. St. 442.

Magister cellariorum, cellarum præfectus; *pinczermester*. Nov. Calend. 127. *Cellariorum* *Magister* D. D. Martinus Kovács.

Magister chausiorum, turcicorum tabellionum præfectus; *főhivnök*. Han. Hist. Eecl. p. 197: per *Chausiorum magistrum* Seylmannus Regine nunciabat.

Magister chirurgie et obstetriciæ, *sebész és szülész*. Abelsb. 1.

Magister ciroleus, *chirurgus*. Száz. VIII. 491.

Magister civium, (Du C.) primus ædilius, prætor; *polgármester*. Szék. Okt. II. 89. Circumspectorum *Magistri civium* *Judicis Regii* et *Juratorum Consulum civitatis Cibiensis*. Tör. Tár. XI. 135. an. 1524. Száz. XV. 619.

Magister complodendi, tormenta-rius; *tűzmester*. Ger. Feuerwerker. Dip. Alv. II. 313: Tormenta bellica cum peritissimis *complodendi magistris*.

Magister computi, calculator, ratio-narius; *számvérő tiszt, számadó mester*. Ger. Rechnungsführer. Monm. Comit. II. 32. *Computi Magisterum* solvat ex pecunia, quam vocant Racionis, id est, que excipi solet ex militum solucione.

Magister conversorum, qui curam gerit novitorum monachorum; *a megtért testvérek mestere*. Bék. Pál. P. I. 79.

Magister coquinae, coquus; *szakácsmester*. Veranes. Hist. I. 174. Dominus *Magister coquinae*, quando erat illi vel prandium vel cena paranda, coquebatur ipse quere ligna et, quicquid habuit obvium, cre-mabat . . .

Magister coquinae principis, (Du C.) principis coquorum praefectus; *fejedelmi konyhamester*. Száz. XIII. 80. Szil. Tör. Magy. Tör. Eml. III. 473.

Magister cordarum et funium, *restio, restiarius; kötélverő mester*. Tör. Tár. 1889. p. 384.

Magister coriariorum, coriarius; *timármester*. Ger. Lohgerber-Meister. Mon. Comit. Trans. II. 179. ut hoc *coriariorum* *magistris* indicato talis de negligencia et versucia sua digne mulctetur.

Magister corrigipar, opifex lora et habenas conficiens; *szíjgyártó*. Magy. Tör. Tár. XII. 79.

Magister cothurnarius, crepidarius; *csizmadiamester*. D. Ráczk. 248. Pest Vár. Lev. t.

Magister cruciferorum, militiae melitensis magister; *kereszteszek mestere*. Száz. VI. 673. Johannes *cruciferorum* *Magister* domorum hospitalium ordinis. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 490.

Magister cubiculariorum rega-lium, (Du C.) *főkomornyik mester*. Pris. Serv. p. 16: *Cubiculariorum Regalium Magister*, Fő-Komornyik Mester, id est, moderno more Supremus Camerarium Magister, anno primo 1595, in numerum Baronum regni relatus. Munus ejus ex appellatione patet. Bel. in Comm. pag. 50. existimat olim ejusdem officia per Regalium Janitorum Magistrum praestita fuisse. Benz. I. II. 156.

Magister culinae, culinarum, praefectus rei culinae; *konyhamester*. Száz. XVI. 543. Szilády Tör. Magy. Eml. III. 472.

Magister curiae, (Du C.) qui praesertim in curia militari iudicis munere fungeba-tur; praefectus famulitii aulici; *kir. főudvarnok, udvari kapitány, királyi udvar-mester*. Diar. Com. II. 47. Monm. Comit. Trans. II. 55. Benz. J. H. 458. et passim. Georch. H. T. I. 53. Veranes. III. 359. Hajnik. Perjog. 47.

Magister cursorum, praefectus cur-sorum; *kengyelfutók főnöke*. Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. III. 473. VII. 92.

Magister cusorum, praefectus mo-netae; *pénzverő mester*. Ger. Münzmeister. Nov. Calend. 227. D. Carolus Rebay, *Cuso-rum Magister*.

Magister dapiferorum, *tálnok-mester, asztalnokmester, főtálnokmes-ter*. Pris. serv. p. 16: *Dapiferorum ma-gister*. Tálnok Mester, culinae et mensae regia-

providet, aliis minoribus Officialibus imperat et fercula ferentes Baronum filios praet. Dip. Alv. I. 178.

Magister dapiferorum regina-lium, *a királyné étkefogó mestere*. Bék. Pászt. III. 232.

Magister ephippiarius, stragolorum opifex; *nyereggyártó*. Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. III. 473. Priv. Ceh. Sadler Articulu 1778. Pest. Vár. Lev. t.

Magister epistolarum, *írómester, kanczellár*. Pris. Serv. p. 37: *Magistri Epistolarum* erant, qui in Regis atque Ducis Curia rem scripturaticam curabant. Bel. Dec. I. Mon. V. p. 211.

Magister epistolarum atque an-nuli, V. *Cancellarius*. Szamosk. II. 4. as-sumit in societatem mentis suae Stephanum Josika, *epistolarum atque annuli magi-strum*, quem *cancellarium* vocant, quod munus secundum principalem dignitatem et maiestatem pene summum est in Transylvania honorum omnium fastigium et tanquam reli-quorum magistratum apex.

Magister equatii, praefectus equariae; *főlovászmester*. Kélem. Inst. Jur. Pr. 296. His accedunt: Geometra, Orphanorum Tutor, Physicus . . . Mororum Plantator, *Equatii Magister*, Faber, Hortulanus.

Magister equitum, praefectus, ductor equitum. V. s. *Campi Mareschallus; lovas kapitány*. Ger. Rittmeister. Molnár Patv. 52.

Magister faber serarius Hun-garicus, V. *Faber Serarius; lakatos mester*. Pest. Vár. Lev. t.

Magister fabrinæ, faber ferrarius; *kovácsmester*. Nov. Calend. 213. *Fabrinæ* *Magister* D. J.

Magister factor horologiorum, artifex horol.; *óraműves mester*. Kronst. I. 736.

Magister falconarius, praefectus falconariorum; *solymszifőnök*. Szék. Okl. IV. 147.

Magister fori, V. *Annonarius; piaczmester*. Tört. Tár. 1889. p. 611. per *magistros fori* aut *annonarios* solvantur.

Magister fossor, qui praest fossori-bus; *ásómester*. Száz. IV. f. 341. *Magistris Fossoribus* fl. 18. Portaris Bibalia fl. 1.

Magister gausapeorum, vestium e gausape confector; *szűrszabó*. D. Ráczk. p. 221.

Magister gemmifrisorum, gem-mis ornandi peritus; *gyönggyöző mester*. Kov. Form. St. 208. Item si fuerit *Magister Gemmifrisorum*, tunc talis debet facere portiones formales, scilicet flare imaginem cum serico et unam imaginem cum elevatura debito ordine, prout pertinet ad gemmas, ex hoc per-ficere teneatur quantocius potest.

Magister generalis quartirio-rum, summus hospitiorum militarium cura-tor; *főkrartélymester*. Arch. Rák. VIII. 205.

Magister gladiator, rudibus batuendi magister; *virőmester*. Kov. Form. St. 436. Placuit etiam nobis decernere et pro rato tene-ri, quod quicumque inter ipsos Confratres et *Magistros Gladiatorum* lusor taxillorum, et noctivagus inventus fuerit, omnis talis Ma-gisterio privetur.

Magister grangiae, (Du C.) officium in monasteriis ordinis praesertim Cisterc. qui

villam seu praedium aliquod curat; *udvar-mester*. Bék. Pál. P. I. 79.

Magister gazarium, praefectus offi-cinae ferrariae; *vashámor-főnök*. Tör. Tár. 1881. p. 496. *Magister Gazarium* vulgo hamor dictarum.

Magister graphidis, magister artis linearis, delineandi; *rajzmester*. Wallaszky 373.

Magister hortulanus, *kertész*. Priv. Ceh. 4767; Privilegien Gartner. Pest. Vár. Lev. t.

Magister hospitiorum, designator *hospitiorum; vendéglős, gazda, vendég-mester*. Wagn.

Magister infusor campanarum, M. fusor c.; *harangöntőmester*. Magy. Tör. Tár. I. 85.

Magister janitorum regalium, *királyi ajtóndállók főmestere*. Fej. Jur. Lib. 121. Lege Uladislai II. deer. II. art. 25. cautum est, ut *Janitorum Regalium Magister* im-posito omnibus silentio singulorum suffragia exquirat. Pris. Serv. p. 17. *Janitorum Re-galium Magister* in Palatio Regum adita custodiebat, in comitiis olim legebat suffragia, lites exortas sopiebat, ac Silentium, ubi ne-cessum esset, imponebat. Bel. appar. ad Hist. Hung. Decad. I. Monum. V. p. 211. et 212. Istvh. XV. 266.

Magister laminarius, faber bra-ctearius; *bádogos mester*. Ger. Klempner. Spängler. Pest. Vár. Lev. t.

Magister lanius, lanius; *mészáros mester*. Ger. Metzger. Jogt. Eml. T. I. p. 179.

Magister lapicida, qui statuas confi-cit, sculpsit; *szobrász*. Száz. VIII. 36. Pest. Vár. Lev. t.

Magister lapicidarius, magister la-picidarum; *kőfaragómester*. Tör. Tár. 1886. p. 443.

Magister lignicidarum, qui ligni-cidis praest; *famester*. Beszb. Lev. t.

Magister liberalium artium ac philosophiae, *a szabad művészetek és bölcsészlet tudója*. Tör. Tár. 1888. p. 264.

Magister lignorum, praefectus, cura-tor lignorum; *fafelügyelő*. Con. Max. B. 11. an. 1565.

Magister lorarius, opifex lora et habenas conficiens; *szíjártó mester*. *Lora-rorum* et *Politorum Magistrorum* hujat. Cehalia Privilegia 1779. 8. oct. Pest. Vár. Lev. t.

Magister machinarum, (Du C.) ma-gistris ingeniorum praefectus; *gépmester*. Ger. Maschinenmeister. Nov. Calend. 210. *Machinarum* *Officiales* D. And. Marini, *Primarius Machinarum Magister* . . .

Magister Magnus, (Du C. *Magister* Ordinis, *Magister Militum* et *equitum*). Hoc loco significat principem seu praefectum ordi-nis equestris, qui ungarice *nagy mester* vocatur. Ger. Grossmeister. 1. *főudvarnok*, 2. *vmeley rendnél Nagymester*. Grossmeister-thum; *nagymesteri méltóság*. Istvh. VII. 401.

Magister malleaturae, *elsőrendű kovács*. Juriev. Jur. Met. 46. In malleaturis ferri (Eisen Hammerwerk) sub directione unius Fabri primarii sic dicti *Magistri Malleaturae* (Vorsehmid), qui videlicet omnes labores in Malleatura dirigit et quid agendum aut omit-

tendum habent operarii, præcipit, sequentes sunt Operarii 4. Fabri furni maioris.

Magister militiæ templi, magister Templariorum; *templariusok mestere*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 209. Regis vel Patriarchæ aut Jerosolimitani Hospitalis vel *Militiæ Templi Magistri*.

Magister molendini serræ, M. machinæ trunci arborum in asses secandis; *fűrészmalommester*. Kronst. I. 744.

Magister montanorum, metallica præfectus; *bányászmeister*. Ger. Bergmeister. Monm. Comit. III. 497. ut constituatur aliquis *magister montanorum*, qui præsit culturæ fodinarum.

Magister montium, rei metallica præfectus; *bányászmeister*. Ger. Bergmeister. Juriev. Jur. Met. 48., 80. Judex seu *Magister Montium* Collationem obiecti mutungati nemini absque gravibus et legitimis rationibus denegare aut prorogare audeat. Nov. Calend. 236.

Magister murarius, qui præest cæmentariis; *kőművesmester*. Kass. Jur. Civ. I. 256.

Magister nautæ, præfectus navis; *hajósmester*. Ger. Schiffmeister. Priv. Ceh. 1770. Pest. Vár. Lev. t.

Magister obiecti desolati, *elhagyott bányák gondviselője*. Juriev. Jur. Met. 116. Ad præcavendas maleversationes atque defraudationes legibus montanisticis præcipitur: ut *Magister* seu *Curator obiecti desolati*, quamprimum Urbanius cultivationem eiusdem Obiecti montanistici tempore, lege præscripto intermitterit, idque, ceu desolatum deserit, *desolationem* hanc officio montano referat.

Magister oculator, qui servat opifices; *látómester*. Opin. P. II. Sec. II. Cap. III. Art. 3.

Magister officinæ liquorariæ, officinæ arariæ præfectus; *olvasztómester*. Beszth. Lev. t.

Magister opifex aurifaber, aurifex, aurarius; *őtvösmester*. Száz. 798.

Magister pellio, pellarius, pellionarius; *szűesmester*. Ger. Kürschner. Priv. Ceh. 1696. Privilegia *Magistrorum Pellionum*. Pest. Vár. Lev. t.

Magister philosophiæ, laurea philosophiæ ornatus, inauguratus; *bölcsészeti doktor*. Tör. Tár. 1888. p. 204.

Magister pileator Hungaricus, pilearius, pileorum confector; *kalapmester*. Priv. Ceh. Privilegien deren Hung. Huthmacher Meistern. 1775. Pest. Vár. Lev. t.

Magister pincernarum, pincerna princeps (Du C.); *őpohárnok*. Car. Bel. De arch. 43. Agmen hic ducat *Pincernarum Regalium Magister* . . . ministrabant Regi prægustata pocula, fideque omni cavebant, ne quid his noxi admisceretur; Hungaris capropter *Pohárnok Mester* seu *Pocillatores* dicti. Star. V. 185. an. 1521. Francisco de Bathyan, *pincernarum regalium magistro*.

Magister piscator, Mag. piscatorius; *halászmester*. Priv. Ceh. Articuli Cehales Piscatorum 1776. *Magistrorum Piscatorum*. Pest. Vár. Lev. t.

Magister pistorum, qui pistoribus præest; *pékmaster*. Kat. Hist. VIII. 595. quod Stephanum agazonum magistrum, in hoc

diplomate *pistorum Magistrum*. (Beckermeister) legam. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 535.

Magister politor, faber gladiarius; *csiszár*. Tör. Tár. 1887. p. 399.

Magister ponderum, qui præest mercibus pendendis; *mázzamester*. Ger. Wagmeister. Nov. Calend. 233. D. J. B. Fodinalis Officialis. D. Franciscus Meják Contralorisans *Ponderum Magister*.

Magister postæ, qui postam, i. e. stationem curruum dirigit et equos mutandos supeditat; *postamester*. Rák. Ön. p. 127. I. 36—37. (36.): Oportuit igitur ebrium esse *postæ magistrum* et pecunia egere propter rariorem cursorum frequentationem . . .

Magister postarum, V. *Magister postæ*. Száz. XVI. 543. Art. Diet. Pos. 33.

Magister probarum, qui præest explorando aeri; *kémlemester*. Ger. *Probir-Meister*. Nov. Calend. 228. D. Franciscus Feuregger. *Probarum Magister*.

Magister protonotarius, Judex curiæ; *ítélőmester, országbíró, nádorispán*. Probst. Comit. p. 436: *Magister Protonotarius* Regnorum Dalmatiæ, Croatiae et Slavoniæ, non solum in Comitibus, in tabula Regia, verum etiam in cæteris iudiciis ordinariis et extraordinariis, locum, votum et Diarium habeat. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 42. Georch. Ért. 434.

Magister pustæ, chirurgus ruralis; *pustai orvos*. Lzb. Cod. Med. T. II. 634: Pharmacopolis aut *pustæ magistris*.

Magister pyrotechnices, pyrotechnus; *tűzművész*. Beng. Ann. Er. Cœnob. 372. Casus hic fatalis præcipue fuit principali *Pyrotechnices Magistro*.

Magister quartaliciorum, *nygyedmaster*. Germ. Viertelmeister. Beszth. Lev. t.

Magister quartiriorum, hospitiorum militarium designator; *kvártélymester*. Ger. Quartiermeister. Fabó. Monm. Evang. II. 78. sub colonello Andrea Radies stationem *quartiriorum magistri* administrabat. Arch. Rák. VIII. 392.

Magister rationalis (Curie), magister a rationibus C.; *számartató*. Száz. XIII. 241.

Magister rator, tonsor; *borbélymester*. Kov. Form. St. 454.

Magister rationalis, (Du C.); *számartató*. Prise. Serv. p. 38: *Magistri Rationales*, qui rationibus seu arario Principis præerant. Bel. appar. Dec. I. Mon. V. p. 211.

Magister rationum cameræ, (Seepusiensis), reddituum publicorum magister; *kamarai számartató*. Ger. Rentmeister. Tör. Tár. 1890. p. 792. Molnár Patv. 68. Szilády Tör. Magy. Tör. Eml. III. 472.

Magister requestarum, (Du C.) libellorum supplicum magister V. *Requesta*; a *kérelmi levelek mestere*.

Magister restiarius, restio; *kötélverő mester*. Priv. Ceh. Sailer Articuli 1724. Pes. Vár. Lev. t.

Magister rotarum, a Germ. *Rotte*; *csapatvezér*. Ger. Rottenführer. Epist. Proc. p. 40. quo circa singulis capitaneis . . . *Rotarum magistris* . . . mandamus. Kov. Form. St. 504. Szend. Misk. tört. III. 443. an. 1478. *Magistri rotarum* peditum.

Magister saltus, saltandi magister; *tánczmester*. Reg. Turm. Præst. 142.

Magister sartor, (Du C.) qui præest sartoribus; *szabómaster*. Kov. Form. St. 454. dicta Universitas *Magistrorum Sartorum et Rasorum* panni.

Magister sartor Germanicus, Priv. Ceh. Privilegien der deutschen Schneider zunft. *Magistri sartores Germanici*. 1778. Pest. Vár. Lev. t.

Magister sartorum Hung., *mutgyar szabómaster*. Priv. Ceh. V. s. v. Magister Artis Sartoriae. Pest. Vár. Lev. t.

Magister scholæ equestris, dormitor equorum, equitandi magister; *lovász, lovászmester*. Ger. Bereiter. Reg. Turm. Præst. 28.

Magister scholasticus, ludi magister; *iskolamester*. Ger. Schulmeister. Kronst. I. 723.

Magister serarius, faber claustrarius; *lakatos, lakatgyártómester*. Tör. Tár. 1887. p. 399.

Magister silvarum, sylvarum, rei saltuariæ præfectus; *erdőmaster*. Ger. Forstmeister. Mon. Max. G. 411. an. 1565. Monm. Comit. III. 497.

Magister solutionum, quæstor; *fizetómester, pénztáros*. Ger. Zahlmeister. Szilády Tör. Magy. Eml. III. 472. *Solutionum Magistri* . . . dro 2. Veranes. IV. 11.

Magister stabuli, dignitas præcipua in aula regia; stabuli præfectus; *lovászmester*. Ger. Stallmeister. Isthy. VIII. 427.

Magister succentor, (Du C.) Cantorum duo sunt in arte musica genera. Præcentor scilicet et *Succentor*. Præcentor vocem præmittit in cantu, Succentor canendo subsequenter respondet; Concenter vero, qui consonat, Durandus lib. 2. Ration c. 2. n. 1.; *al-énekltómester*. Szer. Not. p. 419: *Magistrum* . . . Succentorem . . . citaverat ad Urbem.

Magister tavernicorum, *thavernicorum*, (Du C.); *tárnokmester*. Tavernicorum Magister-aurario, monetæ eundem, salinis item civitatibus et villis ad Cameram regiam pertinentibus et latifundiis Regum præerat. Car. Bel. De Archioff. 39. Nam alii quidem ab Illyrico sarmaticove Dwur seu Dwor, quod aulam significat, nomen derivant, ut sit ipsis Dwornick quasi Aulæ Præfectus. Alii a Slavica itidem voce Tabor, quomodo castra exercitumque adpellant, idem repetunt, ut tantundem notet atque Tábork . . . Proinde rationibus rite subduetis ita existimo e linguam Hungaricam dignitatis hoc nomen accessi oportere. Nempe prisca illis Hungaris Tár sive Tavar, thesaurum significabat, inde natus Tarnak Mester, *Tavernicorum Magister*, Thesaurarius. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 473.

Magister temonis, auriga maior, qui præest aurigis; *őreg kocsis*. Veranes. VII. 13. *aurigam* imprimis maiorem, quem *temonis magistrum* appellamus, deinde Martinum, de quo nuper apud te non perinde laude digna, postremo omnes alios pertraxit.

Magister tormentariæ artis, tormentarius; *tüzérmester*. Szamosk. II. 364. Idemque Emericus Lazar, Franciscus cognomento Magnus, Michael Karaconius, *tormentariæ artis magister* peritissimus.

Magister tormentorum, rei tormentariæ præfectus, peritus; *tüzérmester*. Ger. Oberfeuerwerker. Curios. Misc. 408. non egent tanto pulvere tormentario, et sclopeta-

rio, nec tot tormentorum Magistris. Isth. IX. 148.

Magister ustrinae, rei metallicæ, officinae magister; *kohómester*. Ger. Huttenmeister. Nov. Calend. 228. Faber. Jur. Met. 44. Cum ararium mineras ab Urbariis reuatur, quoque periculo liquefieri curet, huic quoque obiecto et operationi speciales personæ curando præficiuntur et admoventur. *Ustrinae Magister* œconomiae liquefactoriae et Carbonariae intendit, moderatur labores ustrinales, ducit rationes Ustrinarum, materialia inspicit, advectas mineras . . . classificat.

Magister venatorum, venatorum præfectus; *vadászmester*. Száz. XVI. 543.

Magister veredariorum, præfectus rei vehiculariæ, veredariae; *főpostamester*. Diar. Com. 27. Princeps Paar per Ditiones Sue Maiestatis hæreditarius *Veredariorum Magister* stipatus Cursorum publicorum Præfectus. Oláh. Cod. Ep. 276.

Magister victualium, annonæ præfectus; *élestmester*. Ger. Proviantcommissär, Proviantmeister. Mon. Comit. II. 256. prout *Magister victualium* iusserit.

Magister victor, *kádár, bodnár*. Ger. Böttcher, Binder. Priv. Ceh. Pest. Vár. Lev.

Magister vigiliarum, qui vigilie præest, vigilie præfectus; *örpmester, őrpáncsnok*. Cf. Præfectus vigiliarum. Rák. Ön. p. 126. I. 37. — p. 127. I. 1. (127. 1.): Redulæ rusticanae, ut dixi, insidebamus ego et ephēbus, qui superiore augebat officialem, ego *magister vigiliarum* eram. Arch. Rák. VIII. 392. Kass. P. P. II. 280.

Magisteria, orum, liquefacta; *oldatok*. Lzh. Cod. Med. T. II. 424: 16 pars de *magisteris*, mellis = 16 Theil, die Aufgelöste, die Hönig.

Magistericus, 3., ad magistrum pertineus; *mester*. . . Száz. XI. 804. *mensa magisterica*.

Magisterium, (Du C.) artificium; *csehbeli mesterség*. Georch. H. T. I. 282.

Magisterium philosophicum, laurea philosophiæ; dignitas ac nomen philosophiæ doctoris; *bölcsészeti doktorság*. Tör. Tár. 1888. p. 204.

Magistralis, (a magister: ventus caurus, corus) inter septentriones et orientem spectans (Du C. al. s.); *éjszakkéleti*. Ljub. Mon. Sl. XXII. 198. an. 1461: a parte sirocali versus *magistralē*.

Magistralis gradus, magistri gradus; *magisteri tiszttség*. Oltv. Act. Synod. 101. Etsi annulum gestare parochis concessum sit, iis duntaxat, qui in aliqua facultate doctorali seu *magistrali gradu* sunt insigniti.

Magistralis vinea, vinea magistris vinearum elocata; *szőlőmesternek bérbe adott szőlő*. Batt. Leg. II. 86. an. 1082.

Magistralis vinitor, qui vineis præest; magister vinearum; *szőlőmester*. Batt. Leg. T. II. 85. an. 1082.

Magistrandus, in magistrorum numerum assumendus; *mesterré avatandó*. Szend. Misk. tört. III. 166. an. 1521. omnes... *magistrandi* confratres non debeant esse divagi sed coniugati.

Magistrantia, æ, procuratio; *felügyelet*. Ljub. Mon. Sl. IV. 44. 356. an. 1396: habebat portum, navigia, lignamina et *magistrantiam* pro galeis,

Magistrari, tolli honore magisterii, magistrari fieri (Du C. academica laurea ornari); *mesterré lenni*. Kov. Form. St. 208. Item quicumque Auriculus *magistrari* voluerit. . .

Magistratialis, is, magistratu fungens; *tisztí személy, tanácsbeli*. Ger. Magistratperson. Urb. Reg. Cim. Benigna Instructio pro *Magistratualibus*. Georch. H. T. II. 122. IV. 69. Fej. I. 455.

Magistratualiter, per magistratum; *hatóságilag*. It. di ufficio. Jogt. Emi. T. II. 1. p. 415.

Magistratus capellæ, jus præficiendi Magistro capellæ seu præcipuos Rectores Capellarum; *a kápolnák fölött való gondnokság*. Batt. Leg. T. II. 221. Decr. Col. an. 1109. Ultra Daquibum cum triginta mansionibus et *Magistratibus Capellæ*.

Magistratus capellarum, rectoratus cap.; *kápolnák felügyelősége*. Batt. Leg. T. II. 389. an. 1255.

Magistratus tavernicorum, *kincstári törvényszék*. M. Bel. Geogr. 501. Forum Urbanum, in liberis regiis civitatibus, inum quidem apud Prætores; sub alterum, coram Senatu, sedem habet. A duo, causæ dubiæ, partim ad *Magistratum Tavernicorum* partim ad Personalem Præsentie Regiæ adpellantur.

Magistratus universitatis, intelligitur Universitas literarum; *tudományegyetem előjáróság*. Száz. XIII. 86.

Magius, (Du C.) species navis dicta, a forma vasis, in quo farina subigitur. Ljub. Mon. Sl. II. 89: quod deberent dare sexaginta homines . . . pro quolibet *magio* causa portandi et reduendi nostros comites.

Magmedus, Mahomedanus; *mahoméd*. Cortes De Virt. Math. 684.

1. **Magnalia**, orum, magnifici actus (Du C.); *magasztos tettek*. Eszt. Okm. p. 3. (Decr. Ladisl. 1274): Offerunt se nostris regiis obtutibus progenitorum nostrorum regum Hungarie *magnalia* erga sanctam Strigoniensem Ecclesiam. Illsh. 316. Rák. Ön. 73. Cf. Tertull. ad Uxor. 2. 7. Id. adv. Marc. 1, 34.

2. **Magnalia**, mysteria. Pel. Pom. V. sub *predotatus*.

3. **Magnalia**, honores; *kitüntetés*. Ger. Ehrenbezeugung. Chr. Dubn. p. 156: Quem rex gratissime recepit et *magnalia* sibi pro servicio suo repromisit.

4. **Magnalia**, res fortiter gesta; *hőstett*. Chr. Dubn. p. 154: Diffusa ergo fama strenuitatis Stephani filij Laczk . . . et usque ad Lodovicum et Johannam . . . hec *magnalia* pervenerunt.

Magnalis, e. (Du C.) magnificus; *nagyszerű*. Thoróc. 199. *Magnalia* enim regum gesta exiguis auctores non exposulant.

Magnalitas, magnitudo, amplitudo; *nagyság, nagyszerűség, magasztosság*. Cod. de Sztára: Virtutum *magnalitate*, consilii maturitate . . . studuit complacere.

Magnarius, (Du C.) negotiarius, qui mercimonia omnis generis in solidum vendit; *nagykereskedő*. Pest. Vár. Lev. Kass. P. P. I. 204.

Magnarius negotiator, V. *Magnarius*. Szamosk. II. 46. partim fidei Emerici Bognerii Chilianii *magnarii negotiatoris* credit.

Magnates, (Du C.) vasalli maiores; *az ország nagyjai, mágnások*. Molnár Patv.

28. *Magnates* sunt Comites et Barones. Marc. Chr. II. 47.

Magnificare, exaggerare; *nagyítani, túlozni*. Tör. Tár. 1887. p. 638.

Magnifestus, manifestus; *nyilvános*. Knauz. M. E. Str. II. 629., 696. propter *magnifestos* excessus eiusdem Nicolai.

Magnificare, metonymice est laudare, extollere, augere, amplificare (Du C.); *magasztalni, növelni*. It. magnificare. S. de Kz. Chr. II. 2., 1.: Dominus *magnificavit* misericordiam suam cum B. rege Stephano. Andr. Pan. I. Cf. Plaut. Stich. 1, 2, 44.; Men. 2, 3, 19. Terent. Heec. 2, 2, 18.

Magnificentia, titulus honoris; *nagyság, nagyságosság, fenség*. It. magnificentia. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 4. ad ipsius conservationem et promotionem in tuis oportunitatibus *Magnificentie* Regie promptitudinem Apostolici favoris offerimus. . .

Magnificus vir, idem est quod Hung. *nagyságos*. (Titulus honoris). Marc. Chr. II. 77.

Magnites, magnæ; *mágnés*. Kov. Carm. 53:

Quin neque *Magnites* blandis ita viribus ad se Attrahit arcani miro spiraminis actu.

Magnivolus, qui magna vult; *nagyvratör*. S. de Kz. Chr. II. 5., 2. Ladislaus rex illustris animosus ac *magnivolus*.

Magnus Vezier, Summus exercitus Dux apud Turcas; *nagyvezér*. Bel. Geogr. 547.

Magranculum, (Du C. magraneules herbæ species a gr. *μακρόκανθος*). Diss. de Ferr. Cand. §. 120. Accipe calcem dissolutam cum aqua fabarum calida et aliquantulum *Magranculis* et aliquantulum Malvacici sive Althææ et permisce illa cum his bene et deinde line cum eo palmam tuam et fac siccare et pone in eam ignem et non nocebit.

Maguder et **Maguderis**, (Du C. magudaris secundus caulis, qui nascitur in thyrsu abscisso, vel ipse thyrsus abscissus) (Dief. colstock, koltorso, koppesstorse). Schläg. 645. *maguderis; torza*. It. torso. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 118. Schläg. 945.

Magulator, magister ponderum; *mászáló mester*. Opin. 1802. c. 2.

Magyarismus, sermo Hungaricus; *magyarság*. Tör. Tár. 1881. p. 368. konyhán költ *magyarismussal* ték egy néhány jegyzést magamnak. Száz. VII. 636.

Mahomeria, (Du C.) *Meschita, Moschea* q. v.

Mahometanus, **Mahometicus**, *assecla* Mahometis; *mahomed*. . . Rozsny. D. 37. Datum Constantinopoli circa initium July Anno 969. ab egresso *Mahometico* (1562. aug. 2.) p. 38. Ab egressu *Mahometico* in anno 1000.

Mahometigena, æ, V. *Mahometanus*. Illsh. Querela ad Casarem p. 314. pepulere Trecentos Alemanos *Mahometigenæ* bis quinqua vel octo.

Mahometismus, doctrina Mahometis; *mohamedlân vallás*. Rozsny. D. 97. Interim császárságoknak sietőbb s titkosabb conditioni szerint csak nem szűntek a *mahometismus* ellen holtig hostilitást mutatni.

Mahometista, **Mahometista**, æ, V. *Mahometanus*. I. Rák. Gy. 418. Bod. Hist. Eccl. I. 330. Tör. Tár. 1892. p. 433.

Mailandis, Mediolanensis; *milanói*. Vect. Ref. C. 2.

Mainieris, modus, agendi ratio; *mód, modor*. It. maniera. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 1346. si quis . . . *mainieribus* contraveniret huic parti.

Majalis, vernalis excursio voluptatis causa; *majális*. Csurgói ref. főgymn. Ért. 1894/5. 112. Ez évüztized közepé táján kezdődtek meg az u. n. «*Majales*» (tavaszi mulatság az erdőben).

Maiestas, imperatorum et regum titulus proprius (Du C.); *felsőj. S. de Kz. Chr. II. 3.*, 1. : confidens erecto hanc regia *maiestas*...

Maiestaticum ius, ius maiestatis regis; *felsőjogj. Ger. Hoheitsrecht. Kass. P. P. I. 344. iurum maiestaticorum* . . .

Majolica, ab ant. it. pro: Maiorea insula, in qua eiusmodi vasa continebantur; *kőedény. Arch. Rák. VIII. 350. Patinae pro Postpast apponendo laboris porcellani Nro 4. Item una majolica*.

1. **Majol**, nude pro: maior natus; *idősebb. Batty. Leg. II. 473. an. 1282: majoris Reginae Hungariae cancellarius*.

2. **Maior**, tribunus; *őrnagy. Ger. Major. Fej. IV. 4.*, 46. Congenerationales Joannis, qui in exercitu *Maior* fuit.

Maior castri, praefectus arcis; *várnagy. Tör. Tár. 1893.*

Maior Domus, (Du C.) Prima olim in Francorum Palatio ac praecipua dignitas. Iis erat et Palatii et regni et rerum publicarum cura, sola regiae dignitatis specie Principibus ipsis remanente; *majol domus. Car. Bel. De Archioff. 6. Taece Angliam atque Galliam regna maiestati Regum in maius provehende, maximoque intenta: nota sunt in vulgus Maiorum Domus et his gemina munerum dignitatumque nomina*.

Maiore exercituancium, primipilus Siculorum; *hadnagy. Szék. Okl. III. 27.*

Maior exercitus, főhadnagy (praescis temporibus, nunc: *hadvezér* (dux). Prise. Serv. 26: *Major Exercitus* militibus castrensibus, qui cum Domino expeditionibus Regni interesse atque pro eo dimicare solebant, cum potestate praerant, sicut Major Domus domui, seu famulus. Bel. appar. Dec. I. Mon. V. p. 217. Kelem. Hist. Jur. Pr. 43. Koll. Am. II. 68. *Had* enim Ungaris bellum, exercitum, *Nagy* autem magnum significat. Szék. Okl. I. 42. III. 26. — Hajnik Perjog. 124.

Maior potentia; maior vis; *ezégérés hatalmaskodás. Törvt. Msz.*

Maior praefectio, V. *Archipraeco*. Kandra Reg. 444.

Maior ville, praefectus villae, index villae; *polgármester, bíró. End. p. 444. (Colom. Ducis Libertas an. 1238): 4. statuimus... ut in maiorem ville unum ex ipsis, quem voluerint, eligant. Kelem. Inst. Jur. Pr. 184. Batty. Leg. II. 464. an. 1279.*

Maiore, (Du C. 1.) augere, meliorare; *megyitani, javítani. Kronst. I. 553. Cod. de Sztára II. 524. vinea... fuisset plantata et maiolata*.

Maioratio, amplificatio, auctio, (Du C. auctuatio); *nagyobbítás, növelés. Cod. de Sztára Vol. II. 529. Emericus eandem vineam simul cum plantatione, maioratione ipsius... filiis remisisset et relaxasset*.

1. **Maioratus**, us, vel *Primogenitura*, ius natus maioris in familia; *elsőszülöttség. Vuch. Jur. Feud. 139. Maioratus in specie in*

feudo est ordo succedendi specialis, quo successio feudalitatis in omni successione casu ei soli in familia deferuntur, qui defuncto gradu proximior vel inter proximiores gradu aequales aetate maior est. Georch. H. T. II. 46. Kövy El. 324. Species fidei commissorum apud nos in usu sunt duae: *Maioratus* et *Senioratus*. *Maioratus* lineali successione pro ratione et ordine geniturae transit ad posteros v. g. acquisitor *maioratus* instituens habet 3 filios, primogenitus adipiscitur *maioratus*, illi succedat aequo primogenitus et sic porro. Kass. Jur. Civ. Lex. 40.

2. **Maioratus**, us, praedium, quod tantum maior natus in familia possidet; *elsőszületi jöszág, maioratus. Ger. Majorat. Moln. Patv. 24. Maioratus et Maioreseco* honorum in unam massam, per divisionem nunquam frangendam coniunctorum Administratio, et Possessor. Art. Diet. Pos. 69.

Maioremis, us, qui curatorum tutela excedit. (Du C. suae tutela); *felserdült, nagykoru. Georch. H. T. I. 140. Wagn.*

Majorenitas, plena, iusta et legitima aetas; *nagykorúság. Ger. Majorenität. Tör. Tár. 1890. p. 600. donec ad majorenitatem pervenerit*.

Maiorentes, qui baculos in manibus tenentes papae viam patefaciebant, homines in ordinem cogeant; *pálczával kezükben rendet tartók. Piszter Szt. Bernát II. 202.*

Maiores, (liberi); *ország nagyjai. Pfahl. Jus. Georg. XXI. Liberi praeter Praelectos... distinguuntur... in Legibus S. Stephani in Comites Milites (alicuius virtutis) et Vulgares, alibi generantur magis in Maiores, Minores et Vulgares. Inter Maiores censentur Episcopi, Abbates, Comites*.

Maiores ministri regis, V. *Comites, Magistri. Pfahl. Jus. Georg. XXXI. Etiam maiores Ministri Regis (Colomanni Regis L. I. C. 9.) Serius Barones Regni appellabantur*.

Maiores regni, az *országnagyjai, előkelők. Car. Bel. De Archioff. 9. Officiales Hungariae Maiores Regni et Barones fuisse vocatos... qui archiofficia illa administrabant, Barones regni et quidem maiores vocabantur, ut a minoribus discernerentur. Tör. Tár. 1887. p. 100.*

Majoresco, maximus natus filius, V. *Maioratus* 2.; *örökhatyományos, előfi. It. maiorasco. Ger. der älteste Sohn. Kövy El. 323. Hinc propter debita post publicum fidei commissum licet per ipsum fundatorem eo minus per eius successores contracta aut propter illa delicta Majoresconis bona non possunt auferri, prout alia avita auferuntur, verum tantum usus fructus sequestrari, idque tantum vita Majoresconis debuit contrahentis durante. Jókai Régi jó Thl. II. 491. Georch. Ért. 168.*

Maiorista, æ, V. *Maioremis*; *nagykoru. Vuch. Jur. Feud. 143. Alia est ratio Clericorum secularium, qui si minoristae sint, quum statui suo renunciare possint, successione feudalitatis capaces sunt; ast si maioristae sint, obtenta saltem dispensatione ad statum secularem redeundi capacitatem iuris succedendi consequuntur*.

Maiorite, Lutheri quidam sectatores, qui doceant infantes sine bonis operibus beatos fieri non posse; *majoriták. Nagy Hier. Száz. XXIX. 233.*

Maiuscula, literae maiores; *nagybetűk (A.). Corp. Gram. 665.*

Mala, æ, equestris sarcina, pera viatoria (Du C.); *málha. Ger. Felleisen. Kol. Kov. Chron. Templ. p. 34: neque conceduntur mala et saccus cum firmatura. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 126. duo paria hosarum, due male, refacie, ferra*.

Malaca, locus paludinosus; *mocsaras hely, mocsár. Sl. mláka. Cod. Dip. Hung. Pat. I. VII. 54. Inde itur usque ad locum, ubi exit per unam Malakam et vadit usque ad viam magnam p. 90. Inde vadit per unam mlacam ad rivulum*.

Maladeria, (Du C.) Nosocomium leprosororum; *bélpoklosok háza. Gall. maladerie. Nagy Hier.*

Malagaya, flex; *magyalfa. Cod. Dip. Arp. IX. 205. an. 1279. ad quasdam arbores, quae dicuntur Malagaya*.

Malagma, atis (Du C.) emplastrum molliens; *enyhítő ír. It. malagma. Cod. evang. T. I. p. 224: funes exorbitationis... falece charitatis rescindamus et vulnus ipsius malagmate pietatis oblinamus. Cf. Cels. 5, 17, 2: Colum. 6, 17, 3; Plin. 22, 24, 56; 25, 13, 95.*

Malata, æ, tudes; *szlyok. V. S. Bracera*.

Malatasca, (Du C.) daemon; *ördög. Nagy Hier.*

Malatolla, ab It. *malatolla* idem ac *Tolla* q. v.

Malecontentus, 3., (Du C. Malecontentus) seditiosus, factiosus; *elégedellen, lázadó. Arch. Rák. II. oszt. II. 390. Duces Malecontentorum Ungarorum. Thök. Diar. 267.*

Malderum, (Du C. maltra, maltrum, maldrus, maldrum, malter) mensura germanica continens quatuor modios; *mértő. Veet. Ref. 0: De Maldero Lupuli*.

Maldratum, (Du C. Maltra) mensura germanica continens quatuor modios; *mértő (mérték). Quel. Sieb. I. 4. anona 2 maldrata*.

Maldrum, mensura aridorum species; *gabonamérték. Ger. Malter. Arch. Ver. Sieb. XI. 340. pro censu XX maldra*.

Malefactum, maleficium, malefactum; *rossztett, gonoszított. It. maleficio. Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 285. et in cæteris rebus malefactorum suorum Vindictam Magni. Vre tribuimus*.

Male affectus, æger; *beteg. Reg. Turm. Pract. 97. ita pro horum accurata applicatione et male affectorum equorum (marode Pferde) resanatione omnis cura convertenda est*.

Male conditionatus, male praeparatus, coctus; *rosszul készült. Reg. Turm. 26. Quodsi enim victus male conditionatus foret, casu hoc per Secundarium Vigiliarum Magistrum Coquus moderate commoneendus*.

Maledictrix, maledicens (femina); *átkozódó. Jogt. Enl. T. II. 1. p. 179.*

Male dispositus, male animatus; *rossz kedvű. Wagn.*

Malefactor, (Du C.) maleficus; *gonoszterő. Marc. Chr. I. 3. Cf. Plant. Bacch. 3, 2, 11.*

Maleficiarum, i, V. *Malefactor*. Szék. Okl. II. 152. Monn. Comit. Trans. II. 149. fontes autem et maleficiarum per leges publica sententia condemnati... supplicio affici debebant.

Malefactor, V. *Malefactor*. Cod. Dip.

Arp. Cont. VIII. 141. et expensas inde factas vel faciendas convenientes vel *malefactorum* dare personas.

Malefieriatus, 3., insanus, vācōrs, luxui deditus; *piperevagyó, dőre*. Can. Ecc. LXXIV. Bod. Hist. Eccl. I. 182. Wagn.

Maleloquentia, æ, obtrectatio, maligna crimino; calumnia; *rágalmazás, gyalázás*. Jan. Pan. Poēm. II. 34: Aut curiositatem *maleloquentia* necessario consequatur.

Malemeritus, 3., (semper conscribitur), qui pœnam meretur; *büntetésre méltó*. Fej. VIII. 1., 228. ab ipsīs tamquam infidelibus nostris et *malemeritis* auferendo.

Maleversatio, perversa administratio, malignitas, fraus; *helytelen eljárás, gonoszlelkűség, csempészés*. Gall. Malversatio. Urb. Reg. 9. Si quis eorum supina cum *maleversatio* in manifesto deprehensus fuerit. Juriev. Jur. Met. 116.

Malgarissum, Margarisium, q. v. Ljub. Mon. Sl. XI. 87. an. 1323.

Malha, æ, (idem quod Gall. malle) fascis sarcina (ap. Du C. annulus catenæ); *szek-rény, táskó, málha*. Opin. 1802. b: Procreatus cuiusvis sortis Sal in *Malhis* laqueariis vel pelliceis medio corbis tractarii . . . extrahebatur. Pel. De s. Jacobo ser. IV. c. 5: In illorum *malha* cyphum argenteum abscondit.

Malignare malignari, (Du C. nocere) hoc loco: peccare, mala committere; *gonoszul tenni, gonoszat akarni*. Rák. Őn. 118. eripuisti me e societate *malignantium*. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 12. Georg. Sirm. I. 81. quoniam, qui *malignantur*, exterminabuntur. Cf. Ammian. 22, 15; Vulg. Psalm. 73, 3.

Maliloquus, i, detrectator; *gonosz nyelvé*. Ljub. Mon. Sl. I. 305. Cf. Arnob. in psal. 44.

Malitiare, depravare, vitare; *megrontani*. V. s. Accipere ad aquam.

Mallare, (Du C.) in ius vocare (a malle = publicus conventus); *törvény elé idézni*. Nagy Hier.

Malleabilitas, proprietates rei, quam malleo fabricari potes; *kovácsolhatóság*. It. malleabilità. Vern. Log. 51. Sic infans in metallo, quod audit aurum compellari, nihil observat præter fulgentem quandam colorem flavum; alius præterea gravitatem specificam maiorem, tertius *malleabilitatem*; quartus ductilitatem, quintus solubilitatem in aqua regia et forte plura eiusmodi cognoscit.

Malleacio, actus tundendi; *verés, ütés*. Knauz. M. E. Str. II. 556., 598: in incedum tyrannice *malleacionis* obvortens.

1. **Malleator**, aurifaber; *ötvös*. Keesk. Ötv. 160.

2. **Malleator**, monetæ opifex; *pörölytlyel (pénz)verő*. Knauz. M. E. Str. I. 273., 310. Cf. Martialis. 12, 57. Inser. Orell. nro 3229.

Malleatura, officina aeri contundendo; *zúzó*. Ger. Stampfe. Pochwerk. Nov. Calend. 220. D. Franc. E. simul Ustrinarum et *Malleaturarum* Præfectus.

Malleatura ferri, vas zúzó. Juriev. Jur. Met. 46. In *malleaturis ferri* (Eisen Hammerwerk) sub directione unius Fabri primarii sic dicti Magistri Malleaturæ (Vorsehmid) qui videlicet omnes labores in Malleatura diri-

git, et, quid agendum aut omittendum habent operarii, præcipit, sequentes sunt Operarii.

Malleus, i, officina ferraria (Du C. al. s.); *hämör*. Ger. Eisenhammer. Sup. An. Sc. II. 440. an. 1563: *Malleum* . . . in quo ferrum eudi solet . . . iam diu exstructum.

Malleus calybeus, officina ferraria; *hämör*. Ger. Hammerwerk. Tör. Tár. 1881. p. 497. ex quolibet *Malleo Calybeo* . . . in einem Hammer . . . *Calibeum*, so gebietet von einem jeden Feuer dem Pfarrherr ein Riegel Stoll 1622. parochiae Dopschensis.

Malleus stuparius, *frangibulum cannabinum* q. v.

Malliatorauri, cūsor monetarum; *maliare monetam*, cudere, fabricari (Du C. s. v. maliare); *pénz, aranyverő*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 487. filia Danielis uxor quondam Laurencij Latini, *auri malliatoris* de Strigonio.

Mallum, i, (Du C.) publicus conventus, congregatio (cum idem significet quod *diaeta* fors. non erraverim, si id a Germ. *Maht*. Angl. *Meal* deductum esse pulem); *közgyűlés*. Tör. Tár. 1893. p. 27.

Malluvium, i, (Du C.) vas, in quo manus lavatur; *kézmosó edény*. Magy. Tör. Tár. XX. 170. pelvis cum malluvio. Cf. Festus p. 160; ed. Müller.

Malmatica, V. *Malmaticum*. Pel. Serm. In statu innocentie tanta fuit delectatio . . . de gustu minimi fructus sicut nunc solet in optimis saporibus deliciarum de potu aquæ sicut de *malmatica*. Hiem. 38. x.

Malmaticum, (ap. Du C. *Malmasetum*) = Arvisium vinum; *malvázsiai bor*. Gall. Malvoisie. Pel. De s. Phil. et Jac. s. 1. c. 3.: Non tamen omnes appetunt *Malmaticum* vel aliquem sapidum cibum. Fr. Lib. Rat. II. 25., 47., 103. pro emenda una pinta *malmatici* ad mensam. Száz. III. 636.

Malosia, malvasia V. *Malvaticum* (Du C. Malvasia); *malvázsiai bor*. It. malvasia. Ger. Malvasier. Georg. Sirm. I. 89. bonum liquorem bibebant de *malosia*.

Malsanus, 3., ægrotus; *beteg*. Ljub. Mon. Sl. II. 97: nemo audeat bestias *malsanas* tenere.

Malta, æ, (Du C.) cæmentum; *malter*. Kronst. II. 1528. 75: *maltram* (mörtyr) præparanti.

Maltum, hordeum aqua perfusum siccatum atque tostum (Du C. al. s.); *maláta*. Ger. Malz. Kov. Occ. 140: *maltum* hordaceum (Gerstenmalz). Bene Pol. 143.

Malum in cineribus suffocare, primo tempore opprimere; *a bajt csirájában elfojtani*. Reg. Turm. Prat. 128.

Malus, adulterinus; *rossz, hamis*. Kronst. III. 362: dedi in *malis* asperis et mala moneta.

Malus cotonea, pyrus Cydonia; *birs-almafa*. It. cotogno. Curios. Misc. II. 217. Ex insitione pomi in *malum cotoneam* dulcia et optimi saporis poma progengerantur.

Malvaticum, V. *Malmaticum*. Kronst. I. 84.

Malvendula, æ, fors. quæ tenuem mercaturam facit; *kicsinyben kereskedő (nő)*. Han. Mon. Jur. II. 178: nulla mulier neque *malvendula* . . . presumat filare . . . res, quæ possent contaminari . . . rivarii teneantur frangere *caniculas*.

Mamaluchus, *Mammalucus*, i,

ex parentibus Christianis natus, sed in religione Mahometana educatus servus et miles prætorianus Sultani Aegyptii; significat etiam Apostatam, qui a vera religione defecit; porro infidelem, simulatorem. Apud Hungaros per ludibrium ita nominantur Ablegati Comitiorum, qui partes eorum amplectuntur, qui gubernaculum Monarchiæ tenent; *mameluk, kormánypárti*. Veranes. II. 256. Curios. Misc. III. Synops. Chronol. X. De progressu Turcarum. 1509. Lusitani Duce Almeida insignem de iisdem Aegyptiis victoriam reportant ingenti edita *Mammalucorum* strage.

Mamaluki, V. *Mamaluchus*. Epist. Proc. p. 58. *Mamaluki* dicuntur, qui fidem abnegaverunt christianam.

Matillare, castula; *fűző*. Ger. Mieder, Büste, Schnürleichen. Veranes. VI. 151. Joannis filium cæsaris orphanum ac pupillum esse, non sine valido fletu protulisse, eundemque recluso *matillari* et exerta papilla, coram lactavisse . . . Cf. Martialis. 14, 66 in lemm.

Mammaluchus Hungarus, (Du C.) idem qui *Mameluchus*; *magyar mameluk*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 71.

Mammonalis, e, ad mamonom, res venales pertinet; *kereskedelmi czikkelt ellátott*. Fej. VIII. 1. 507. per plurimos curus rebus *mammonalibus* oneratos.

1. **Mamona**, æ, (Du C.) thesaurus, divitiæ, pecunia (vox chaldaica); *kincs, gazdag-ság*. It. mammona. Gall. Mammon. Ger. Mammon. Obs. Jadr. 387. quod non solum *mamonom* temporalem . . . verum etiam, quod deterius est, corpore et vita cupiebat privare decus. Tör. Tár. 1893. p. 23. Cf. Vulg. Math. 6, 24; Luc. 16, 9; August. Serm. Domin. 2, 14.

2. **Mamona**, æ, merces, res, quas possident; *portéka*. End. p. 495. (Bele IV. an. 1255): 42. statuimus . . . qui ad forum mercandi causa venerint, de *mamonis* suis . . . ad solutionem teneantur.

Mamur, in vulgari sermone Turcarum *Mamuz* = clavus in cothurno, calcar (auct. Vámbéry. ex *Mich*, clavus et *Mus*, cothurnus) *sarkantyú*. Magy. Tör. Tár. XX. 178. unum par calcarium antiquorum «*mamur*» dictorum.

Mana, (Du C. vox familiaris veteribus Gallis notos mane salutantibus: *dies*) Batty. Ger. 24. Iterum in Mana theoricis circa dictum dudenda est contemplatio.

Manalis, ad Manes pertinens, acutus; *pokoli, éles*. Bocat. Hungar. p. 425: Sed quoniam gnarus *manaleis* pellere morbos. Cf. Festus p. 128. ed. Müller.

Manare, parum declinare; *eltérni, kőlönbözni*. Brut. Hist. XII. 293. 5.

Manaria, (Du C.) batillum, falcula; *sarló*. It. manarino. Han. Mon. Jur. P. I. 92: insulanus possit accipere *manarias* et zelinas quibuslibet forensibus lignamina incidentibus.

1. **Manatio**, sensus sacrae scripturae; *a szentírás értelme*. Batty. Ger. 50. eloquiorum sagacem . . . *manationem*.

2. **Manatio**, actus manandi; *csepegés*. Germ. Triefen. Fej. IV. 1., 49. illa siquidem *manatio* omnipotentis Dei sincera dominus noster Jesus Christus salutaris dei liquorem producens iusserat emanare.

Mancea, V. *Mancusa*.

Mancer, alias: *manzer*, filius spurius;

zabgyermek. Pár. Páp. Cf. Sedul. Carm. 5, 256; Venant. Carm. 5, 5, 75. Vulg. Deuter. 23, 2.

Mancipare effectui, ad effectum adducere, perlicere; *foganatosítai*. Kass. Prax. I. 24. objecta ad præscriptum legum assumuntur, deciduntur et effectui *mancipare* ordinantur.

Mancipator, servus; *szolga*. Georg. Sirm. I. 78. illico *mancipatores* divisit cum germano suo Georgio.

Mancipatus, us, (Du C.) servitus; *rab-szolgaság*. Georch. Ért. 57.

Mancipium, pretium redemptionis (Du C. al. s.); *megráltási díj*. Száz. XIII. 120.

Mancitas, tis, ab ital. *manco*, defectus; *hiány*. Jogt. Eml. T. I. p. 164. Szék. Okl. I. 2. Opin. de Foris Jud. P. I. C. III. §. 4.

Mancusa, Mancusus, (Du C.) Sim. Num. 136. erat *Mancusa* seu *Mancusus* saepe idem ac *Manca* seu *Marca* aut *Selibra* alias etiam pro *Moneta* accipitur aut pro pondere equivalente moneta, ita, ut alicubi VII Mancusi unam unciam auri conficerent (V. du Cange Glossar.) Sed huic monumento amplior lux affunditur ex universali Historia edit. Hales 1783. Die Sächsischen, ait, Goldmünzen hießen *Mancus* et *Ora*. Primo (*Mancusa*) olim tuebantur aurifabri pro pondere armillarum etc. Hæc vox *Mancus* peregrina et ex latino detorta, quasi manu cusus, quam vocem medio ævo præsertim in Italia aureis numis adiungere consueverunt. Valor eius respectu ponderis *Romanis milliariensibus* aequabatur.

Mandacio, onis, mandatum; *paranes*. Georg. Sirm. I. 322. et semper efficax erat omnibus *mandacio* sua.

Mandalis candela, magna candela; *vastag gyertya*. Ger. Stabkerze. Arch. Ver. Sieb. X. 1., 348. pro quatuor lignis ad *Mandales candelas* dedi.

Mandans, alicuius arbitrio alqm rem gerendam committens, tradens; *megbízó, felhatalmazó*. Ger. der Vollmachtgebende, Committent. Kövy El. 796. Etiamsi *Mandans* ante rem, quam mandavit, peratam moriatur, tamen velut ex officio datum, non expirat *Mandatum* Judiciale, eo minus *Gratiale*.

Mandarda, pro: *bombarda*. Tör. Tár. 1881. p. 591.

Mandarinus, i, administer regni; *kormányzó*. It. governatore rettore. Gall. gouverneur. Germ. Regierer. Bel. Geogr. 624. Administrantur regna diversa per Administros, qui in Tunquetana regione *Mandarin* vocantur (India).

Mandatarius, us, potestas faciendi, agendi alicui data; *meghatalmazottság, ügyvédi megbízatás, ügyész vallás*. Ger. Bevollmächtigung. Art. Diet. Pos. 29. Ut eis, qui extra Regnum constituti essent, de medio ac modo in Causis ac Negotiis intra Regnum hocce habitis *Mandatarius* valide constituendo prospici queat, statutur. Törvt. Msz. Cher. Jus. Eccl. II. 396. Georch. H. T. IV. 259. Bék. Pászt. III. 643. an. 1700. Procurator cum sufficienti *mandatariatu*.

Mandatarius, i, (Du C.) plenipotentarius, curator rei, negotii; *felhatalmazott*. It. mandatario. Pris. p. 81: *Mandatarius* enim, qui in nostro iure consuetudinario Plenipotentarius nominatur, aliena negotia ex mandato Domini suscipit. Kass. P. P. I. 303.

Illésh. 132. Cod. Dip. Brüss. Burg. 284. Cf. Ulp. Dig. 17, 1, 40. §. 14.

Mandatarius feudi, *hűbéri megbízott*. Vuch. Jur. Feud. 78. Ceterum a provasallo secerni debet *Mandatarius* feudi, qui ad unum alterumve negotium expedendum a vasallo constituitur.

Mandatarius urburarius, Plenipotentarius in rebus montanisticis; *bányamegbízott*. Juriev. Jur. Met. 36. De *Mandatario Urburarii* sequentia præscribuntur. Inter cæteras Urburarii obligationes est hæc: ut quivis Urburarius, a fodina sua longiori tempore absens, *Mandatarium* seu Plenipotentiarium in loco fodina habeat.

Mandatotenus, ex mandato; *paranes, meghagyás szerint*. Kov. Form. St. CXCI. Intimatum, dum in Causa Liquidit Debiti, Sententiæ ante adhuc annum *Mandatotenus* præcepta pronuntiatio quantocius fienda Procedenti Magistratui committitur.

Mandatorius, 3. Mandatoria, æ, Mandatoria litteræ, quæ mandatum continent; *paraneslevél*. Száz. XXIV. 345.

Mandatum, (Du C.) breve vel editum regium, decretum; *rendelet*. It. mandato. S. de Kz. Chr. A. 2., 1. regi Stephano dedisse dicitur firmiter in *mandatis*, ut spolia non committerent. Kövy. El. 792. Sunt *Mandata*, quæ suis habere velit, nomina tantum personarum et locorum debet in cancellaria Judicis Regni ord. indicare, ceterum Textus et Tenor eorum semper est idem v. gr. *Requisitorium, Compulsorium, Prorogatorium* etc. quædam vero v. gr. *Evocatorium, transmissionale* etc. per artis peritum debent elaborari et ita Expeditioni peti.

Mandatum acceleratorium, *si-ettető parancsolat*. Kövy El. 788. (*Mandatum*) *Acceleratorium* ut lis cito definatur v. gr. si iam antiqua esset, aut periculum esset de substrato aut majores involutiones metuantur.

Mandatum admonitorium, *intő parancsolat*. Kövy El. 789. M. *Admonitorium*, quo quis ad levandam dotem quartilium vel summam pignoralitum admonetur.

Mandatum adursorium, V. *Mandatum acceleratorium*; Törvt. Msz.

Mandatum arestatorium, litteræ de malefico carceri includendo editæ; *elzáratási paranes*. Magy. Tör. Tár. XV. 148.

Mandatum brachiale, *hatalomkart rendelő parancsolat*. Kövy. El. 791. M. *Brachiale*: quo sententia, vi mediante, executioni dari iubetur. Arch. Rák IX. 75.

Mandatum captivatorium, *letartóztató paranes*. Kövy El. 789. M. *Captivatorium*, quo quis in persona capi iubetur.

Mandatum cassatorio-inhibitorium, m. quod sententiam rescindit executionemque inhibet, prohibet, vetat; *ítélet-semmisítő s tiltó parancsolat*. Kövy El. pass. Törvt. Msz. 241.

Mandatum cassatorio re-executorium, *semmisítő visszafoglaltató paranes*. Kov. Form. St. CLXV. Kövy El. 787. (*Mandatum*) *Re-executorium*, sed non simplex, verum *Cassatorio-Re-executorium*, quod sententia vel citatio vitiosa fuit vel nec fuit ulla aut sententia aliunde ipso Jure nulla fuit, ergo ratio debet dari in Man-

dato et factum prius cassari, ita re-executio cum fructibus et deteriorationibus D. 3. p. 44. imponi vi 30: 1681-et, si necessarium esset, Processus continuari.

Mandatum cassatorio-re-executorio-inviatorium, *semmisítő és visszafoglalva utasító*. Törvt. Msz.

Mandatum collocatorium, V. *lit. Collocatoria*; (a levéltárba való) *elhelyezést parancsoló rendelet*. Opin. P. II. de ordine Jud. C. XIX. §. 3.

Mandatum comprehensorium, quo quisprehendus iubetur; *elfogatási paranes*. Coll. I. 61.

Mandatum compulsorium, ad testes examinandos editum; *vallató paranes*. Kövy El. 784. (*Mandatum*) *Compulsorium*, sonare solet Jurato Tabulæ Regiæ vel Judici Nobilium et Jurassori eius Comitatus, ubi inquisitio peragenda est, ut fassiones testium, per exponentem denominandorum sub iuramento excipiant. Kon. Egyh. 402. Jogt. Eml. I. 389.

Mandatum continuatorium, *folytató paranes*. Kövy. El. 787. (*Mandatum*) *Continuatorium*: quo causa ob aliquam rationem suspensa vel interrupta continuari iubetur vi 37: 1723. sape cum Cassatione prioris proceduræ vel sententiæ, si nullitatis vitio laboret; vel lis præcipitanter fuit decisa.

Mandatum correctorium, *végrehajtást igazító paranes*. Kövy El. 787. (*Mandatum*) *Correctorium*: quo errores in executione commissi prævia citatione corrigi iubentur.

Mandatum declinatorium, ad aliud forum invians mandatum; *eltoltató paranes, más törvényszékhez utasító paranes*. Cher. Jus. Eccl. II. 354. — Szirm. Glos. 116. Kövy El. 785. (*Mandatum*) *Declinatorium*, quo iubetur causa ab uno foro v. gr. Ecclesiastico vel vicissim transferri. Post parium receptionem aut latam in foro Ecclesiastico sententiam locum non habet; causæ, quæ clare ad *Eccles. forum* pertinent, nec ad *Mandatum* debent transmitti ad aliud forum, ut sunt Matrimoniales...

Mandatum delaxatorium, ad sententiæ mutationem invitans mandatum; *megmáskoló paranes*. Szirm. Glos. 118.

Mandatum delegatorium, iudicem constituens mand. ; *képviselető, bírórendelő paranes*. Kövy. El. 791. M. *Delegatorium*, si causa ordinario, legali iudice careat.

Mandatum dilatorium, *halasztó paranes*. Kövy El. 784. (*Mandatum*) *Dilatorium*, ut causa extendatur ad alium terminum, si requirendis Litteralibus longiori tempore opus esset, aut legitima partis exponentis absentia exposcat, aut id genus aliæ rationes adsint 2-dæ: 59. simpliciter acceptari debet nec potest ad *forum contradictorium* relegari 19: 1715.

Mandatum evocatorium, *perbehívó v. idéző paranes*. Kövy. El. 784. *Mandatum* usitatores species sunt sequentes: *Evocatorium* seu *Præceptorio-Evocatorium*. In Tabula Regiæ valet pro actione et *certificatoriis*, uti alias dictum: dare solet Personalis veluti Præses Tabulæ Regiæ et quidem ex praxi solis Juratis sonat, non Judicibus Nobilium vel Jurassoribus.

Mandatum executionale, executorium, végrehajtó parancs. Kövy El. 787. (*Mandatum*) *Executorium*: quo executio iubetur 1363: 78. v. gr. Sententiarum S. Sedis. Tör. Tár. 1887. 592.

Mandatum executorio-correctorium executionem corrigens mandatum; *végrehajtást igazító parancs.* Törvt. Msz.

Mandatum explanatorium, in quo aliquid interpretatur; *magyarázó leirat.* Beszterceb. ág. gymn. Ért. 1875—76. 15.

Mandatum expiravit, cessavit mandatum; *parancs erejét veszlette.* Törvt. Msz.

Mandatum extrajudiciale, V. Mandatum extraseriale. Törvt. Msz.

Mandatum extraseriale, sor-kívüllevő parancs. Kövy. El. 789. *M. Extraseriale*: quo aliqua causa praeter ceteris assumi et revideri ordinatur 1729: 48. Quaedam causae sunt ex lege scriptae vel non scriptae Extraseriales v. gr. Criminales... causae Fiscis activae... nec non oppositionales, repulsionales, causae piae.

Mandatum fulminatorium, fenyegető, dorgáló parancs. Kövy El. 789. (*Mandatum*) *Fulminatorium* datur post M. Superabundans cum minis, verum vix est necessarium, quia, si legale fuit primum Mandatum, etiam illi obediunt Iudex. Prohibetur 1646: 15. Recon. an. 1647. 437: *Fulminatoria mandata* contra iudices saeculares... expedita nullius sint valoris.

Mandatum grationale, quod gratiam principis continet; *kegyelmezhényi parancs.* V. s. *Mandans.* Kövy El. 796.

Mandatum inhibitorium simplex, V. Mandatum inhibitorium; fedelmi tiltó parancs. Jogt. Eml. T. I. p. 21.

Mandatum inhibitorio-suspensorium, eltöltve felfüggesztő parancs. Kov. Form. St. CLXII. Testimoniales super praesentatione certi *Mandati Inhibitorio-Suspensorii*, quatenus Testamenti executor ab Executione tantisper supersedeant.

Mandatum inhibitorium, itélemmisítő v. eltöltő parancs. Kövy El. 785. (*Mandatum*) *Inhibitorium* propter incompetentiam Iudicatus vetat causam decidi; fundari debet in lege, ut discuti possit. Si incompetentia est manifesta, simpliciter acceptari debet 1743: 49.

Mandatum interpretatorium, magyarázó parancs. Kövy. El. 789. (*Mandatum*) *Interpretatorium* v. gr. Legis (et quidem solus Rex dat tale) aut contractus vel transactionis ex 1743: 46. verum vix est necessarium, nisi in rebus ad viam Politicam pertinentibus, quia in Processu ipso Curia Regia, via appellatae interpretabitur.

Mandatum introductorium et statutorium, quo quis in bona restitui iubetur; *birtokba helyezettő parancs.* Száz. XVII. 329. Arch. Rák. IX. 48.

Mandatum, iudiciale, törvényszéki parancs, bírói parancsolat. Kövy El. 782. *Mandata Judicialia* dant. 6: 608. p. cor. Rex, Palatinus, Iudex Curiae vel illorum Protonotarii 15: 1647 sub nominibus et sigillis Principallium suorum: Personalis sub nomine et sigillo Judiciali regis; Banus vel

Vice-Banus Croatiae, Tavernicorum Regalium Magister. Georch. H. T. IV. 263.

Mandatum missile, clause confectum; *zárt levél.* Kövy El. 783. *Mandata* debent iuxta leges expediri. Illegitima sunt: 1. quae expresse lege prohibentur v. gr. *Missialia*, idest clause non patenter confecta.

Mandatum moratorium, késleltető parancs. Kövy El. 788. (*Mandatum*) *Moratorium* Debitoribus (raro quidem, sed tamen) dari solitum 1647: 89. praecipue si debitor creditoribus suis edictaliter convocatis statum suae substantiae exhibuerit, Libros suos illis remonstraverit, Jureamento confirmatum semet obligaverit, qui si dolo utatur vel creditores aliquos clam exsolvat, induciae cessant, imo debitor cum suis collisoribus puniuntur.

Mandatum novi cum gratia, a principe emanatum gratiam renovandi processum continens; *kegyelmi perújítási parancs.* Kövy El. 791. *M. Novi cum gratia*, semel tantum potest dari 11: 3-tiae. idque a Principe. Georch H. T. IV. 261. Jogt. Eml. I. 20.

Mandatum occupatorium, in negotio occupatorum bonorum editum; *birtokba való visszahelyezési parancs.* Kov. Form. St. LII. *Mandatum* pro restitutione bonorum *occupatorium*.

Mandatum perceptorium, modum exequendi continens; *behajtási meghagyás.* Arch. Rák. 1., 16. Conceptus *Mandati perceptorii* sententiae prothonotariis executorii ad Comitatum Abauj et Zemplén.

Mandatum peremptorio citatorium, ad diem dictam citans mandatum; *végvárnapra idéző parancsolat.* Törvt. Msz.

Mandatum praepetorio appellatorium, utasítva felebbezési parancs. Jogt. Eml. T. I. p. 294.

Mandatum praepetorio-correctorio-executionale, utasítva a végrehajtást kiigazító parancs. Kov. Form. St. CXCV. *Mandatum Praepetorio-Correctorio-Executionale*, ut Tabula exmittat Assessorem pro Executionis conformitate, Sententiae Correctione fienda.

Mandatum praepetorio-delegatorium, quo modus delegandi iudicis continetur; *bíró kiküldetési utasító parancs.* Arch. Rák. IX. 51.

Mandatum praepetorium, quo praepetum continetur; *utasító parancs.* Arch. Rák. VIII. 46. Vjestnik I. 212.

Mandatum promotorium, előmozdítási, elősegítési parancs. Kövy. El. 788. (*Mandatum*) *Promotorium*, ut appellatum Processum Sedria cito revideat, transmittat etc.

Mandatum prorogatorium, perállító, perhulasztó parancs. Kövy El. 785. (*Mandatum*) *Prorogatorium*, beneficium prorogationis continens ex 2-dae 59. datum ad determinatum tempus. Arch. Rák. VIII. 45.

Mandatum protectionale, oltalmazó parancs. Kövy. El. 789. *M. Protectionale*, quo quis contra iniustam molestationem defendi et manu teneri iubetur 30: 1638.

Mandatum reambulatorium, határjárató parancs. Kövy El. 789. (*Mandatum*) *Reambulatorium*: circa metas.

Olim valde in usu erat, sed iam hodie raro. Georch. H. T. II. 464.

Mandatum reexecutorium, sententiam mutans mandatum; *visszafoglaltató parancs, a végrehajtást megmászító parancs.* Kövy El. 783. Prohibentur etiam *Reexecutoria (Mandata)* simplicia 30: 1681. — Szirm. Glos. 116.

Mandatum relaxatorium-continuatorium; tágitó, feloldó folytató parancs. Kövy El. 786. (*Mandatum*) *Relaxatorio-Continuatorium*: — quo sententia ex rationibus alias dictis, annullatur et ea non obstante, convictus, ad defensam admitti, et Processus continuari iubetur.

Mandatum relaxatorium, feloldó parancs. Kövy El. 788. (*Mandatum*) *Relaxatorium*, quo quis ab alio priori Mandato relaxatur.

Mandatum relegatorium, elutasító parancs. Kövy El. 788. (*Mandatum*) *Relegatorium* coincidit cum Declinatorio ob incompetentiam scilicet iudicatus, cum falcem in alienam messem immittere non liceret etc.

Mandatum renovatorio-executionale, újolag végrehajtató parancs. Kövy El. 725. *Renovatio* Sententiae praecipue pro foris inferioribus potest fieri vel per *Mandatum Renovatorio-Executionale* in 31: 1374... vel vero penes Libellum in iisdem legibus fundatum.

Mandatum renovatorium, újító parancs. Kövy El. 787. (*Mandatum*) *Renovatorium*, quo sententia post annum pro renovata declaratur et penes Terminum insinuationem executioni dari iubetur.

Mandatum repositorium, quo quis in bona reduci iubetur; *visszahelyezettő parancs.* Kövy El. 787.

Mandatum requisitorium, levél-okmánykeresztő parancs. Jogt. Eml. II. 1., 103. Hajnik Perjog. 359. Kövy El. 784. (*Mandatum*) *Requisitorium* ad locum aliquem authenticum sonat pro extradandis sub authenticum litteralibus instrumentis v. gr. ad Capitulum, Conventum, Comitatum, Districtum, Civitatem. Capitula et Conventus, si Mandatis requisitoriis non pareant, toties quoties in 500 fl. convincuntur, licet litteralia, quae petuntur, Capituli bona tangerent.

Mandatum reseratorium, zárnyitó parancs. Kövy El. 788. (*Mandatum*) *Reseratorium*, quo sequestrum reseratur.

Mandatum resuscitatorium, litem renovandam imperans mandatum; *föltélesztő, feltámasztó parancs, a pert felcseleveníő parancs.* Kövy El. 787. (*Mandatum*) *Resuscitatorium* idem quod Continuatorium.

Mandatum salvi conductus, szabadmenetelt engedő parancs. Kövy El. 789. *M. Salvi Conductus*, quo incusatus, qui ex lege capi posset, aut nefors ad poenam capitis citatus et non comparsens vel per non venit in poena capitali vel saltem corporali convictus et capi iussus in libertatis statu conservari iubetur, ut ita se defendat a Rege sollet peti vel Palatino; dabitur vero accepta a Comitatu informatione 143: 1723.

Mandatum sequestratorium, zárrendelő, zárrelő parancs. Kövy. El. 788. (*Mandatum*) *Sequestratorium* v. gr. si quis in praedictum proflum vel fratrum bona avita illegaliter aut irrationabiliter in-

volveret vel secus res, cui metuitur, præteritioni alterius subsist.

Mandatum sequestri reseratorium, sequestri reserationem continens m. *zárt oldozó parancs*. Törvt. Msz.

Mandatum statutorium, quo quis in bona reduci iubetur; *beiktató, beavató parancs*. Kövy El. 789. Georch H. T. II. 115.

Mandatum superabundans, *fö-lös sürgető parancs*. Kövy El. 788. (*Mandatum*) *Superabundans*, quo prius iam datum Mandatum urgetur, debet ab illo dari, qui prius dedit, uti relaxatorium.

Mandatum suspensorio-inhibitorium, V. *Mandatum Suspensorium*.

Mandatum suspensorium, *fel-függesztő parancs*. Kövy El. 786. (*Mandatum*) *Suspensorium* vel *Suspensorio-Inhibitorium*: quo Iudex Pedaneus a decisione causæ supersedere et illam suspendere iubetur v. gr. si ad implementum contractus ageretur et iam idem contractus sub invalidatorio Processu esset, aut impetitus quis quoad bona, et Litteralia sua ad defensam necessaria alio Processu querere incepisset, prior Processus suspendi potest.

Mandatum transmissionale, quo documenta ad forum superius transmitti iubentur. Kövy El. 786. (*Mandatum*) *Transmissionale*, si Iudex appellatam, ubi admitti deberet, non admittat vel non intra Dominium admittat, ubi lex extra Dominium appellare non præcipit vel causa, secus, aut prorsus non, aut extra Dominium appellabilis, ob aliquas incidentias graves intra Dominium transmitti iubetur v. gr. interpretatio obscuræ literæ vel validitas eius aut Juris disquisitio vel aliaque questionibus subversantur, quarum discussio activitatem fori Pedanei excedit vel manifeste contra legis dispositionem erraverit Iudex procedens et convictus appellaverit.

Mandatum transsumptionale, quo quid transsumi iubetur; *el-átvállalási parancs*. Kov. Form. St. CLVII. Dum vero Processus erga *Mandatum Transsumptionale* ad appellatam deducitur, per Civilem Magistratum expediiri solet hoc modo.

Mandatum valvæ, valvis ecclesiæ affluxum mandatum; *egyház ajtajára füg-gesztett parancsolat*. Törvt. Msz.

Mandellio-onis, manipulus, *kalangya*. Ger. Mandel. Jogh. Eml. T. II. p. 460.

Mandellum, V. *Mandilum*.

Mandibula, æ, catenula maxillaris; *át-lazó*. Tör. Tár. 1889. p. 381. in venditione *mandibularum* et streparum fiat eadem observatio.

Mandilum, (Du C. Mandile) pro: Mantile gr. *μανδύλιον*; *köpenyeg*. Ger. Mantel. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 278. Donaria, que loco *mandilorum* faciebant, qui non habebant mandelia, cessari hacenus debeant.

Mandra, æ, septum pecudum (Du C. al. s.); *akol*. It mandria. Iian. Mon. Jur. P. I. 42. an. 1244: si quis derobaverit vel combuserit . . . *mandram*, copam vel metam bladi. Cf. Martialis. 5, 22.

Mandrita, æ, 1. pastor ovium; 2. monachus græci ritus; 3. *juhpásztor*, 2. *gör. lelketi szerzetes*. Pár. Páp. Nagy Hier.

Manducarium, pabulo dando inseriens instrumentum (Du C. 2.); *etetésre való eszköz, abrakszuszék*. Germ. Futtersack.

Kol. Kov. Chron. Templ. p. 34: *Manducariis* equorum lineis vel laneis omnes careant.

Manduces, *ijesztő*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 122. *Manduces*. Dicuntur homines, qui minis inanibus incutiunt terrorem.

Mandula, æ, amygdala; *mandula*. Star. IV. 125. an. 1362: risi, *mandule*.

Mandum, abbreviatum pro: *Mandatum*. Molnár Patv. 74. Inclutæ Tabulæ Regiæ Iudiciariæ Jurati Notarii vocantur et hi depositum coram Tabula iuramento, sub discussione causarum ab ovo repetita etiam apud Tabulam 7-viralem præsentem esse solent. Qui penes *Manda* ordinariorum Regni Iudicum, omnes exmissiones et expeditiones, ut puta: Inquisitiones, Admonitiones, Reambulationes, metarum evocationes et qua *Homines Regii* vel *Palatinales* etiam Statutiones peragere per totum Regnum consueverunt.

Maneat, pro: *maneat*. Ljub. Mon. Sl. II. 264: *maneat* in statu consueto.

Manecia, a (ab it. manciare: mangiare) edulia; *nyalánkság*. V. s. *Confectio zucari*.

Manere apud conditiones suas, stare conditionibus; *föltételek mellett meg-maradni*. Wagn.

Manere in prælio, cadere in prælio; *a csatában elesni*. Wagn.

Maneria, æ, (Du C.) villa rustica V. *Maneries*; *mezei lak, tanya*.

1. **Maneries**, appertinentiæ bonorum; *szellérbirtok, a jószág hozzájárulékja*. Auctore Battiano . . . explicare debeo, quid sit illud, quod Sigismundus Decreto I, super Donationibus Possessionum infidelium (rebellium) anni 1404 inquit: «Castra, Tenutas, Districtus, Civitates, Oppida, Possessiones et cunctas Bonorum maneries» notarum auctor ait: «*maneries* vox latinis peregrina. Detorta videtur ex Italico maniere, quod aliodium significat;» vox hæc quidem latinis peregrina est, indigenatum tamen mediæ et infimæ ævi docere potest, utpote civitate donata. In eo certe errat, quod aliodium significare dicat, nescio unde id docere possit. Originem vocis Italici esse nego; apud Du Cange enim Odericus Vitalis ait: «Ducentas et octogintas villas, quas a manendo maneries vulgo appellamus.» Sed diversa sunt maneria, manerium et *maneries*. Maneria namque est villa rustica. Manerium tam Gallis, quam Anglis est totus circuitus et districtus boni alicuius; *maneries* est certum exactionis genus, a Bonorum-Dominis percipi solitum. Mihi placet sensus ille, ut denotet totas Bonorum circumferentias, seu ut phrasi nostratibus usitata utar, bonorum appertinentias. Batt. Leg. E. T. I. 474. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 12. Knausz. M. E. Str. I. 63., 30. II. 476., 155. Fragn. Chron. Rhythm. temp. Ludov. I. Engel: Mon. Ung. Bécs. 1809. p. 24.

2. **Maneries**, gall. manière, modus, ratio, species. H. I. species (*faj, -féle*) (Du C.) S. de Kz. Chr. A. 2., 7. Alii vero conditionarii ex iisdem captivis disponuntur, quos tandem Kalomannus rex ad tantas *maneries* variavit. Vjestnik. I. 276. an. 1448.

1. **Manerium**, villa cum certa agri possessione; *majorság, helység, paraszti ház és telek*. Gall. manoir. Ang. manor. Gr. Landsgut. Uj Magy. Muz. III. 197. Omnes comitatus et hundredi et trethingii et wapentachii

sint ad antiquas firmas absque ullo incremento exceptis dominici maneris nostris.

2. **Manerium**, res et fortunæ; *vagygon, holmi*. End. p. 344. (Thomæ bani Libertas an. 1277): 6. Item in aquis cum ipsorum *maneriis*, quocunque voluerint, liberum habeant transitum.

Maneviera, æ, genus, species: *nem, késztmény*. Gall. manoevre. Ljub. Mon. Sl. II. 299. an. 1345. habemus machinas . . . magnas . . . et diversarum *manevierarum*.

Manganella, æ, (Du C.) dem. ad manganum, minor machina jaculatoria; *kézi*. Ger. Armbrust. Ljub. Mon. Sl. II. 253: *manganella* due.

1. **Manganum**, et *mangana* gr. *μάγανον*, bellica machina, tormentum (Du C.) *hajító gép*. It. mangano. Ger. Schleuder-maschine. Thurocz. in Aba Rege: Quosdam vero lapidibus obruentes, alios autem in *manganis* ferreis vastantes occiderunt.

2. **Manganum**, trochlea, rechamus (Du C. al. s.); *henger*. Ljub. Mon. Sl. XI. 37. an. 1313: quatuor rote de *mangano* et duo *molina* ad extrahendum barcasium.

Mango, onis, (Du C. 5) equiso; *lovász*. Schläg. 2265.

Mangonium, ornamentum; *disz*. Ger. Appretur. Fej. Jur. Lib. 175. (Pázmány) Etsi . . . Bethlen Statum Regni Hungariæ nomen velut *mangonium* eius appendat sanctionibus. Cf. Plin. 10, 50, 74.

Mangonizatio, actus mangonizandi; *orvossághamisítás*. Ger. Arzneiverfälschung. S. Benkő. Top. Misk. 57. quæ *mangonizatio* detegitur atramento sympathetico dicto.

Mangulatus, 3., articulatus, incisus; *csikhes, gerezdes*. Bárcz.

Mania, æ, insania (Du C. 4.); *düh, mánia*. Bene Med. V. 4. sæpe et voluntas nimia, non rationi sed soli affectui obtemperans et sæpe tendens in destructionem aliorum vel suimet ipsius, dicitur *mania*, furor. Wagn. Cf. Veget. Vet. 3, 2. Cael. Aur. Aent. 3, 12, 407.

Maniacus, 3., (Du C.) furibundus, insanus; *dühös, örrül*. It. maniaco. Törvt. Msz.

1. **Manica**, (Du C. 1.) chirotheca; *keztű*. Ger. Handschuh. Kronst. I. 146. Cod. de Sztára II. 450. Unum par *manicarum*.

2. **Manica**, æ, (Du C. 4.) manubrium, capulus V. s. *Circulare*; *nyél*. Ger. Stiel.

Manicantatus, 3., manicis impeditus; *kézi békákba vert*. Száz. VIII. 621. et violenter exivit de captivitate cum compedibus et *manicantatus*.

Manicatus, 3., serratim scissus; *csipkés*. Bárcz.

Manichæi, (Du C.) *manichæusok*, For. Ser. p. 21. Manes Persæ, Sectæ *Manichæorum* author, cum prius servilis Conditionis esset et vocaretur Cubricus sive Urbicus vel, ut alii efferunt Curbicus, cum Sectam suam inchoaret, ne servus fuisse agnosceretur, mutavit suum nomen, et vocari voluit Manes, quod lingua babylonica Homilium significat, persicæ vero: *Vas*, volens alludere per hoc nomen ad appellationem S. Pauli, cui a Christo impositum fuit nomen: *Vas electionis*. Szirm. Hung. in Par. 38. *Teremtette* increpandi formula apud Hungaros invaluisse dicitur, indubie a *Manichæis* Turcis permixtis adoptata.

Manichaeismus, doctrina Manichæi V. *Manichæus*. Száz. XXIX. 340.

Manichei, (Du C. *Manichæi*) Not. rel. I. 435.

Manifacura, opus impensum ad rem aliquam faciendam; (kéz) *munka, kiállítás*. Ger. Ausführung. Veranes. VII. 225. Cum *manifacura* vero singula maniae constabunt duc. 72. p. 1. Száz. VI. 358.

Manifestativus, vim manifestandi habens; *kinnyilvánító, nyilvánvalóvá tevő*. Ger. offenbarend. Pel. Tom. De S. Lucia c. 2. Lux habet esse *manifestativum*, quod propria habet locum in cognitione; Andr. Pan. 8. fides duobus omnium *manifestativa*.

Manifestibus, pro: manifestis. Ljub. Mon. Sl. VIII. 32. an. 1521: *manifestibus* probationibus.

Manifestime, manifeste; *világosan*. Knauz M. E. Str. II. 357. 358.

Manifestum, (Du C.) edictum publicum, tabulae publicae; *nyilatkozat, kiáltvány*. It. manifesto. Szegedi Rubr. Pars. III. p. 244: An. 1703. Patriam turbare exorsus ex Castris suis prope Munkácsin positus *Manifestum* die 7-ma Junii vulgavit. Száz. VI. 562. Arch. Rák. III. 196.

Manifestum, i. nota, signum manifestum; *kézzel foghatóság*. Száz. III. 604. ob *manifestum* suae culpabilitatis.

Manipulus, qui negotia aliorum regit, administrat; *kezelő*. (Du C. *manipularius*), Ker. Nap. 185. hogy a földmérés behozott, a *manipulások* fizetése a földesuraktól exigitatik.

Manipulare, in manipulos colligere; *kérekbe rakni*. V. s. *Capeciare* (Du C. al. s.)

Manipulare, agere; *kezelni*. It. manipolare. Kass. Prax. I. pass.

Manipularis, in manipulis redactus; *kérekbe rakott*. (Fin. al. s.) An. Sc. I. 232. an. 1562: decimae *manipulares*.

Manipulariter, per manipulos; *számolva*. Sup. An. Sc. II. 477. an. 1579: donatio . . . Decimarum . . . *manipulariter* decimandam.

Manipulatio, modus, norma agendi; *kezelés*. It. manipolazione. Instr. Jos. II. p. 1. posteaquam . . . decrevissemus . . . instructionem, seu *Normam Manipulationis* . . . elaborari iusserimus . . . Kuk. Jura I. 451.

Manipulator, agens, actor; *kezelő*. Törvt. Msz.

Manipulus, i. (Du C.) una e vestibus ecclesiasticis, quæ et *sudarium* appellatur, quam in brachio sinistro deferunt sacerdotes; *karkendő, karhavadó*. Tör. Tár. 1886. p. 554 Arch. Rák. VIII. 309. Száz. XXVII. 682. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 277. et passim.

Manoculus, i. operarius manuaris; *kézi munkás*. Fjp. Szám. 107. Dominus Stiborius iussit dare *manoculo* uno 12 flor.

Manovaxia, æ, species vini, idem quod *Malvaxia*=vinum Arvisium v. s. *Caratellus*; *malváziai bor*. It. malvagia.

Mansarius, (Du C.) qui mansum ingenuum aut servilem excolebat et certum censum aut annuam pensionem domino prædii aut fundi præstabat. Száz. XI. 859. a székes-egyházak, monostorok udvarai szabados szolgálai s udvarnokai a conditionariusok és *mansariusok* mint okmányainkban Szt. István óta az Árpád korszakon át ezek alatt az iparosokat jelentik.

Manserium, habitatio cum certa agri possessione; *telkes ház*. Kol. Kov. Chron. Templ. p. 44: Tradit Mathæus Parisiensis . . . ad Annum 1244. p. 444. in Christianitate habuisse eos (sc. templarios) novem milia *manseriorum*, seu habitationum certa agri possessione.

Mansinare, alias: *mansionare* idest mansionem instituere; *telkesíteni, telkes házzal ellátni*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 294. cuius series inter alia per ipsum dominum Belam Regem in concambium terrarum Gregorij filij Nata gyekeny, Poya, Vollowzej vocaturum ad viginti quatuor aratra sufficientem existentium, infra castrum Tubul *mansionatarum*, pridem quidem depopularum, ab eodem Gregorio per eundem receptarum.

Mansio, onis, prædium (Du C.); *ház-hely, telek, belsőség*. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 32., 53. VI. 468. Száz. XXIV. 38., 217. Schwart. Scult. 113. Concessimus itaque, ut sacerdotem sibi de communi civium eligant voluntate, cui omnes Decimas suas dare debeant ex integro et idem sacerdos, de quinquegiunta *mansionibus*, Strigoniensi Archiepiscopo solvere debeat unam maream.

Mansio subterranea, cella tormentaria; *várüreg*. Fer. Mon. Sl. XVIII. 365. an. 1737. *subterraneae mansiones* vulgo Casamatten.

Mansionare, V. *Mansinare*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 361.

Mansionarius, i. (Du C.) idem qui manentes, mansuarii, hospites, qui ratione mansionis seu mansi vectigal aut censum quotannis domino persolvebant; *taksás telket bíró*. Schwart. Scult. 148. Item de censu, quem *mansionarii* sive incolæ præfatæ hereditatis nostræ tenebantur solvere, scilicet de quolibet manso octo Scotos usualis argenti. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 440.

Mansionarius, metator, designator hospitiorum militarium; *szállásmester*. Ger. Fourier. Wagn.

Mansionarius, *Præbendarius*, quod vide; *adományjelvező*. Fej. V. III. 370. Et huiusmodi præbendariis seu *mansionariis* — decedentibus, ipsas præbendas vacantes fratres nostri de capitulo ab initio contulerunt ex debito sibi iure — competente. p. 371. Quorum etiam Præbendariorum seu *mansionariorum* sacerdotum sicut institutio, ut prædiximus, sic et destitutio ad capitulum plene pertineat. Cod. Dipl. Arp. Cont. I. 48. an. 1114. (Servus) ad opus *mansionarii*.

Mansionarius, V. s. *Sacrista*. **Mansionatica**, (Du C.) jus hospitii et pastus exactionis genus, quod mansionarius domino apud se divertendi præstabat; *szállásadó kötelezettség*. Batty. Leg. T. 4. 484.

Mansioncula, æ, tugurium; *gumyhó*. Vuch. Leg. Crim. 5. (Decr. S. Steph. Art. II. §. 4.) Si vulgaris quidem, alterius sui similis *mansionculas* invaserit; quique iuvenis solvat invasionem. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 538. Kat. Hist. Duc. 344.

Mansum, a *manere*, quod remanet, mica panis; *morzsa*. Lampe. Hist. Eccl. p. 375: Sunt qui ministerium aut victus, aut luxus gratia subeunt . . . parum curantes Codices sacros, instar Fartorum, *Mansorum* hinc inde congestas rapsodias ad populum . . . recitant.

Mansus, i. (Du C.) alias *Laneus*. q. v.;

szántóföldi illeték. An. Sc. I. 446. an. 1322. *Mansus* alias *Huba* vel *Hueba*: tanta fundi rustici amplitudo, quæ satis sit uni Colono ad ibi manendum cum familia, ut illine se congruere, alere, tributa solvere, onerare fundo adhaerentia præstare possit. *Mansi* in vetustis Codicibus Traditionum occurrunt alii *apsi*, alii vestiti. Hi fere exculiti erant: *apsi* vero, quorum fundus quidem vastus ac desertus fuit, tantæ nihilominus amplitudinis, ut adhibita cultura uni colono alendo sufficeret. Batty. Leg. I. 398. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 3. Phahl Jus. Geor. LXVII. Schwart. Scult. 30.

Mansus apsus, m. neglectus. V. s. *Mansus*; *elhagyott földilleték*.

Mansus tributalis, *adó alá eső földilleték, bérkötéles földilleték*. Pfahl. Jus. Georg. XVII. Præstationes Liberorum accurate determinatæ censu præcipue absoluebantur, unde et *mansi* illorum *tributales* (Zinsgüter) mansis vestitis (bestiftete Dienstgüter) oppositæ nominabantur.

Mansus vestitus, V. *Mansus*. Pfahl. Jus. Georg. XVII. Præstationes Liberorum accurate determinatæ censu præcipue absoluebantur unde et *mansi* illorum *tributales* (Zinsgüter) *mansis vestitis* (bestiftete Dienstgüter) oppositæ nominabantur.

Mantel-Kinder, spurius, adulterinus; *fattyugyermek*. Nagy. Jus. Trans. Sax. 404. ut liberi legitimandi, si ætas ipsorum id ipsum ferat, matri quam proxime in ipsa copula sacerdotali adstent, eamque vestitu teneant, unde subinde dici solent *Mantel-Kinder*, ast hoc fit magis solemnitas ergo.

Mantellarius, i. centonarius; *foltozó szabó*. Urk. Sieb. II. 451. an. 1376. renovatores vestium *mantellarii* dicti.

Mantellata, (Du C.) moniales S. Domini sic dictæ a linteo *mantele*, quo imbuebantur. Nagy Hier.

Mantellum, (Du C.) murus arcis atque structura, quæ propugnaculum circumdat. V. s. *Chamatu*; *köpenyeg, fal boríték*.

Mantene, superior brevis vestis ex serm. Turcio V. s. *Bosdoganum*; *köpeny*. Magy. Tör. Tár. II. 65.

Mantenutus, 3, educatus, altus; *táplált, felnevelt*. It. mantenere. Vjestnik I. 176. an. 1289. bestias duo milia *mantenutas*.

Manticulari, V. Textum sub *Prædicantibus* (Du C. *manticulare*); *topni*. It. tagliare borsa. Ger. Beutelschneideri treiben.

Mantile, mantele; *törülköző kendő, asztalkendő*. Thök. Diar. II. 342. *Mantilia* duo, unum pro mensa, serico pictum et aliud tantum in finibus subtiliter serico ornatum à 45 kr. Aliud frustum *mantiliū* à 2 kr. Arch. Rák. VIII. 323., 350. Cf. Varro L. L. 6, 8, §. 95. ed. Müller. Verg. Aen. I. 706. Plin. 7, 2, 2.

Mantolla, fors. idem quod *Mantellum*. Star. VI. 40. an. 1463: prout fuit arengatum causa *mantolle*.

Mantua, æ, *mansio*. V. s. *Novitas*. **Manual**, enchiridion (Du C. *manuālis* v. manuale; *kézikönyv*. End. p. 583. (Synodus Budensis an. 1279): 42. Librum, qui dicitur *Manual*, habeant singuli presbyteri parochiales, ubi contineatur ordo baptismi, catechismi, extreme unctionis et huiusmodi.

Manuale, liber, in quo continetur ordo officii (Du C.). Batty. Leg. III. 254. an. 1370. Száz. XXVII. 347.

Manuales Regiæ, regis manu scripta

királyi kéziratok, levelek. Kass. P. P. I. 275. De benignis *Manualibus Regiis* et Signaturis altissimis. A királyi kéziratokról, levelekről, legfelsőbb Jegyzékről, Jegyzésekről.

1. **Manualis**, pugillares; *kézi jegyzék.* Tag. Erd. II. 64. an. 1749. recognitionem . . . primum *manuali* ac demum rationibus . . . inserturus.

2. **Manualis**, (Du C.) operarius; *nap-számos.* Ger. Handlanger. Ljub. Mon. Sl. V. 243. an. 1334. pro . . . *manuali*, qui aptavit maserías portarum.

Manualis granata, *kézi gránát.* Curios. Misc. 372. *Manuales Granatae* sphaerae sunt seu globi eius magnitudinis, ut facile manu militis prehendi et emitti in hostem possint; usus earum praecipuus est, dum hostes impressionem in Urbem faciunt vel conferti in exercitum irumpunt.

Manualis pecunia, auctoramentum. V. s. *Assentae lista*; *fölpénz, foglaltó.* Ger. Handgeld.

• **Manualis positura**, quod manu paratum, positum existit; *kézi állomány.* Batt. Leg. T. II. 77. an. 1039: cum universis consistentibus, tam ex ipsa natura, quam *manuali positura*. Luc. Regn. Dalm. 97.

Manualista, æ, operarius, operæ, qui manu præstat operam; *kézi munkás.* Reg. Mil. p. 55: tam curriculum laborum, quam et *manualistarum* debito tempore representatione. Art. Diet. Pos. 8.

1. **Manualiter**, manu sua; *saját kezével.* Ger. eigenhändig. Cod. Dip. Árp. Cont. IX. 369. septuaginta marcas boni, fini et legalis argenti coram nobis integraliter et sine diminutione eidem Magistro Thome recipienti nomine suo et fratris sui Urbazi Prepositi *manu aliter* numeravit. Kuk. Jur. I. 444.

2. **Manualiter**, pacifice (Du C. 3.); *békésen.* Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 345. Ipsum monasterium ipsis filijs statim *manu aliter* possidendum. Vjestnik I. 224. an. 1419.

Manualum, manuale (Du C.) Liber, in quo continetur ordo servitii extremæ unctionis, catechismi, baptismi. V. s. *Mattinale.*

Manuarius, 3., manualis; *kézi.* Brut. VII. 307., 17. tormenta *manuaria*. Cf. Jabolen. Dig. 33, 7, 26; Charis. p. 95. P.

Manuator, operarius; *kézi munkás.* Batt. Leg. T. II. 239. an. 1128: triginta *manuatores* ad cooperiendam Ecclesiam.

Manubriatus, 3., manubriis instructus; *nyeles.* Bárcz. Cf. Pallad. 4, 43; Ammian. 25, 7.

Manubriolum, parvum manubrium; *fűlceske* (az edényen). Arch. Rák. VIII. 349. Duo parvi Ciathy cum *manubriolis* ex filigran. Cf. Cels. 7, 6.

Manuca, æ, tegumentum manuum; digitale; *keztű.* Fjp. Szám. p. 242. an. 1427: par *manucarum*.

Manucodita, æ, avis Dei; *paradisom madár.* Szentiv. Cur. Misc. II. P. I. p. 245. Pulcherrimæ ac raræ et inusitatæ formæ sunt hæ aves, quas Moleccarum incolæ vernacula lingua *Manucoditas*, id est *aves Paradisi* sive *Dei* appellant et Latini quoque avem Paradisi vocant a pulchritudine plumarum. Carent vero pedibus hæ aves . . . adversus solem volant continuo.

Manuducere, manu ducere, adiuvare; *segíteni, támogatni.* Pel. Serm. Qualibus rationibus possit ostendi et mens humana ma-

nuduci ad cognoscendum maximam fore gloriam et felicitatem in patria. Pasch. 16., d.

Manuductio, ductus; *vezetés.* Arch. Rák. VIII. 185.

Manuductor, ductor, maximus natu alumnus apud Jesuitas, custos, curator; *vezető.* Wagn.

Manufactura, æ, opera manu facta; *kézmű.* It. manifattura. Kass. P. P. II. 282. aliisque similibus protectionem territorialem præstandi ad opera quoque et *manifaturas*. Georch. Ért. 83.

Manufacturalis, a, ad opus manu factum pertinens; *kézműi, gyári.* Törvt. Msz. **Manufacturista**, æ, opifex; *kézműves, gyáros.* Törvt. Msz.

Manulavium, vas, ubi manus lavant, antiquis *malluvium* (Du C.); *kézműszó.* It. cotinella. Gall. Lavoir. Ger. Handbecken. Epist. Proc. P. II. p. 38: Fuerunt sub cadavere interfecti Castellani . . . *manulavia* totidem.

Manumena, fors, a croat. *manj*, rupes-, rupes perpetuæ; *sziklás táj.* Cod. Dip. Árp. Cont. XI. 69. A valle obscura usque in vallem de Frasinu; alie tres partes mare circumdant una cum *manumena*, omnibusque scopulis; ad istud promontorium subjacentia et valles, que sunt apud sanctum Cyprianum.

Manumissionales, (Litteræ), *szabadon bocsátó levél.* Juriev. Jur. Met. 20. ipso facto sunt immunes a Potestate dominica adeo, ut nullis *Manumissionibus* opus habeant.

Manuplica, æ, dextra data, danda; V. s. *Andalago.* Kézadás.

Manupresto, sub manu, præsto; *kéznel, jelen.* Ger. bei, zur Hand. Cod. Alv. 1., 82. et dictis Principibus, ordinibus et statibus consilio et *manupresto* sit.

Manuprisum, manupretium, *χειρῶν-μασθός* (Du C.); *kézi munkabér.* Cod. Dip. Árp. Cont. XI. 56. Comparavi servum, nomine Desinna de Micha Tigala pro VII. sol. pro fine per *manupriso* pater suus vilconiza coram Sarubba iupano et Gregorio scafula.

Manus, us, aliquando pro: teste; *tanu.* Samb. Tyrn.

Manus mortua, bona ecclesiæ non alienabilia; *holt kéz, szakadatlan birtok.* Ger. Todte Hand. Pár. Páp.

Manus oculata, It. Rák. Gy. 583. *manus oculatas* habent, credunt quod vident uti proverbio dici solet.

Manus stipulata, dextra data, danda; *kézadás, kézfogadás.* Ger. Handschlag. Instr. Jos. II. p. 65. §. 75: Examinandus porro Commissariis *manu stipulata* promittet se alienum conceptum nunquam obtursum.

Manuscribere, autographum, chirographum conficere; *kézíráttal való kire átruházni.* Fej. X. 4., 197. Quoniam rex contra fas hereditatem regni, insciis ordinibus, alii *manuscripsisset*, optimatibus creandi novi regis ius omnino liquidum esse.

Manuscriptum, (Du C.) litteræ, chirographum manu propria subscriptum; *kézírat.* Száz. III. 526.

Manutenentia, æ, (Du C.) auxilium, præsidium; *segítség, fentartás.* Pel. Serm. Anime ac omnes creature sustentantur *manutenentia* conditoris. Aest. 12. c.

1. **Manutenere**, (Du C.) conservare, alere; *fentartani.* It. mantenere. Kass. Prax. 1., 22. securitas publica in regno tam

quoad personas quam et res regnicolarum *manutenatur*.

2. **Manutenere**, manu tenere, possidere, habere; *birtokolni.* Fej. VII. 250., 193. Beke . . . cum Petro et Luca . . . taliter concordat, quod memoratam terram dictus Petrus porro quoque *manutenerit*. VII. 376. 2.

3. **Manutenere**, defendere, protegere; *védeltetni.* Cod. de Sztára, Vol. II. 175. Mandamus, quatenus præfatos . . . protegere, defensare, tueri et *manutenere* debeatis.

Manutentarius, i, æ, qui defendit, conservat; *fentartó.* Arch. Rák. IX. 68.

Manutenti denarii, nummi præsentis, numerati; *kézpénz.* Cod. Dip. Árp. V. 271. in eadem terra existentes predicti Nicolaus et socij sui cum quatuor maris minus fertone in quindenis Sancti Michaelis ad se redimere deberent coram nobis partim in denariis stateralibus, partim in denariis *manutentis*.

Manutentio militaris ordinis, disciplina militaris; *katonai fegyelem.* Regul. Turm. Præf. 44. Is cum Turma Prætoriana in negotiis Obsequia Aulica concernentibus et his indissolubili nexu iuncta Disciplina, Subordinatione, Harmonia, *Militaris Ordinis Manutentione* (Mannszucht), animorum unione, sensu Communi Turmæ Prætoriana, item in *sanitaticis*, æconomicis et Politicæ negotiis, Mandatis Cæsareo-Regii Primarii Supremi Aulæ Præfecti . . . subest.

Manutentor, servator, conservator; *fentartó.* It. mantenitore. Art. Diet. Pos. 121. Confidentes Eundem in futurum quoque erga Nationem hanc tanto magis gratum et utile Patriæ Civem, Juriumque et Prærogativarum Regni Observatorem et *Manutentorem* futurum.

Manutergium, (Du C.) togilla, quæcum tergitur manus; *töröltörő.* Ger. Handtuch, Serviette. Kronst. I. 68. Cod. Dip. And. III. 458. Fej. III. 2., 270. Száz. VI. 258. an. XIII. 234. Cf. Isid. Orio. 19, 26.

Manutestari, manu sua subscribendo testari; *saját kezű aláírással bizonyítani.* Thök. Diar. II. 388. quod quadraginta octo scutellæ argenteas Thökölíanis et Rákóczianis insignibus notatas ad manus meas acceperim, *manutestor* et sigillo.

Manutius, qui magnas, informes manus habet; *nagykező.* Pár. Páp.

Manza, æ, **Manzus**, i, (Du C.) vitulus anniculus; *egy éves tinó.* Han. Mon. Jur. II. 267: pro . . . manzo vel manza . . . venditor debeat solvere . . . *douanario* solds quatuor.

1. **Manzaria**, æ, exactio; *zsarolás.* It. mangieria. Ljub. Mon. Sl. IX. 73. an. 1410: non fient alie daciones piscium nec *manzarie* . . . piscatoribus.

2. **Manzaria**, æ, palpatio; *czírógátás.* (cf. it. mansare.) Ljub. Mon. Sl. V. 467. an. 1409: si Teucer non remaneret contentus, debeat tractare et praticare per viam *manzarie*. (Du C.) spurius, nothus (ab hebræo: zam-zer); *fattyűgyermek.* Nagy Hier. V. *Manzer*.

Manzinus, 3., (ab it. manzo = bos), *marha.* Ljub. Mon. Sl. III. 2: de carnibus *manzinis* seu bovinis. Cf. *Manza*.

Maösis, (a græco: *μαῖσις*) ope obstetricis genitus, fictus; *szüléskedési.* Ger. Mit Hilfe einer Hebamme entbunden. Funda David.

F. 2: Certe mera superstitio est, dum Deus *Maos* pro vero colitur.

Maphorium, *Mafortae* q. v.

Mappa, tabula terrestris, (Du C. 4.); *földlabrosz, térkép*. Ger. *Mappe*. Kass. *Prax.* 276. fundi in foro arcis situati in *mappa* sub littera J. visibili.

Mappa fodinalis, tabula descriptionem fodinarum continens; *bányateleprajz*. Juriev. *Jur. Met.* 18. Denique huc referuntur: Scientiae Camerale, *Mappae fodinales*, Physica et Mathesis fodinalis.

Mappa manuararia, mantile, mantele; *kézi kezkenő*. Irodt. *Köz.* VII. 2. p. 243.

Mappa mensualis, linteam mensae; *asztalterítő*. Arch. *Rák.* VIII. 349.

Mappa skiagraphica, adumbratio, quae primas lineas continet; *előrajz, tervezrajz*. Gall. *brouillon*. Ger. *Entwurf*. Pfahl. *Jus.* Georg. II. 51. Possessione rectificanda dimensa de illa *Mappa skiagraphica* (Brouillon) a Geometra dimetiente confieri . . . debet.

Mappa tabularis, linteam mensae; *asztalterítő*. Arch. *Rák.* VIII. 346. *Mappa tabularis* simplex una, alia ligaturis intermixta.

Mappalis, ad mappam pertinens; *térképféle*. Lzb. *Cod. Med. T.* II. 549.

Mappatio, actus dimensio agros in mappa, charta delineandi, depingendi; *térképrajzolás*. Kelem. *Hist. Jur. Pr.* 476. Multa tamen in hoc articulo continentur etiam ad ius privatum pertinentia uti: de Sequestri violatione, Dimensionis et *Mappationis* turbatione vindicanda. Kük. *Jur. III.* 484. Georch. H. T. III. 324.

Mappatio cameralis, *kamarai mérnöki hivatal*. Ger. *Cameralisches Mappingssamt*. Nov. *Calend.* 177. *Mappatio Cameralis*. Director V. F. Geometrae. J. L. J. R. etc. Cancellariae Famulus F. B. Cameralis Chyrgurgus P. O. Sylvarum Magister P. Z.

Mappula, (Du C.) mappa, sudarium. (Hier. Ep. 103., 28.); *kendő*. Reg. S. Ben. 33., 34. Dentur ab abbate omnia, quae sunt necessaria, id est cuculla, tunica, pedules, caligas, braccia, cultello, graffio, acu, *mappula*. Irodt. *Köz.* VII. 2., 245.

Mappularius, umbraculum ferens; *ernyőtartó*. Pisztér Szt. Bernát II. 202.

Mapulela, æ, dem. ad mappam, parva mappa; *kendőcske*. Rač. *Mon. Sl.* VII. 484. ad fin. sæc. XI. II *mapulele* de seta.

Marabotinus, (Du C.) species monetae Hispanicae aureae præsertim. De etymo vocis huius hæc legimus: Marabotines appellantur aurei nummi Maurorum Hispanicorum, qui iis fusi subinde ac deletis in Hispanorum potestatem venerant, quasi *Marranorum spolia*, nam *botino* Hispanis idem est, quod Gallis *butin*. Marrani vero Mauri Hispanie appellabantur. Sim. *Num.* 43. Pro *Marabotino* solvitur Florenus unus, den. 40. — *Marabotinus* est numus Hispanie olim celebris, 7 unam unciam auri conflabant, nam aurei erant . . .

Maranatha, æ, (Du C.) Maran — atha voces syriacæ, quæ *Dominus venit* significant. Imprecationis genus, quod in chartarum infractores intentari solitum erat. Fej. I. 375. et omnes sequaces eorum in præfatis erroribus et presumptionibus sint anathema *maranatha*. Batty. *Leg.* II. 41. an. 837. anathemate *Maranatha* denodetur. *Cod. Dip. Arp.* Cont. XI. 14.

Marangan, *Marangonus* q. v. V. s. *Arceas*. Ljub. *Mon. Sl.* XI. 36. an. 1315.

Marangonia, æ, ars tignariorum, carpentiariorum; *ács, asztalos mesterség*. Ljub. *Mon. Sl.* IV. 274. an. 1389: mittant . . . magistrum murarium, qui se intelligat de *marangonia*.

Marangonus, i, (Du C.) carpentarius, faber tignarius; *ács*. It. *Marangone*. Ljub. *Mon. Sl.* IV. 362. an. 1396.

Maranthanus, 3., a *Maran-atha*, qui segregat ab usu sacrorum; exsecrat; *kiátkozó*. Fej. I. 257. Resistentes vero atque inlirmare vel omnino pervertere contententes anathemate *maranthanæ* S. Trinitatis districte percutimus.

Maranum, navis. V. *Maranus*; *hajó*. It. *marrano*. Obs. *Jadr.* 400. Confiunt in quibusdam eorum navigiis, quæ latine nuncupare solent *marana*, machinas, quibus quarto nonas Decembris inchoant per mare Urbem machinare. Ib. 402. De Triumpho quem Jadertini habuerunt de quodam trabucho confecto in quodam navigio appellato *Maranum*.

Maranus, (Du C.) navigii species forte appellatum, quod *Maranorum* seu Hispanorum primitus esset. Ljub. *Mon. Sl.* I. 300: et fuerat in dicto exercitu inter galeas, *maranos*, marcelianas, gruatina et alia ligna II. 204. III. 77: mittimus eis . . . *maranum* . . . dum (explendum: lapidum) coetorum pro salizata cisterne.

Marboti, V. *Marbotinus*. *Cod. Dip. Arp.* Cont. VI. 125. Centum et octo *marboti* et valent ultra quindecim marcas.

Marbotinus, i, V. *Marbotinus*. *Cod. Dip. Arp.* Cont. VI. 126: amisit XV *marbotinus* et novem obolos masmutinos.

1. **Marca**, (Du C.) 240 gramm; *márka, gira*. Numi Hung. 5. *Marca* quoque iam pro pondere ipso, mediam libram appendente, iam pro certo monetarum numero, arbitrio principis defixo sumebatur, unde distinctio inter *marcam ponderalem* ac *numeralem* et per consequens inter realem metalli ac relativum monetæ marcam constituentis valorem. Frequens in monumentis nostris historicis *marcarum computi*, numeri, rationis; *Budensis, Cassoviensis, Cibiniensis, Scepusiensis, Zagrabiensis* etc. fit mentio, sed et usitata in vicinis provinciis *marcae ponderis Coloniensis, Viennensis et Pragensis* apud nos vigorem sunt consecutæ. An. *Se.* I. 48. an. 1269: Hungaris *Marca* auri appendit 72 flor. (Tripartiti Parte II. Tit. LXXII.) Argenti vero, si gravis est ponderis, flor. 4. (Tit. XXVIII.) sin levioris, florenum unum. (Tit. LXXII.) Werbőczy 362.

2. **Marca**, æ, iustum; *illeték*. Ger. *Gebühr*. Kronst. II. 379. an. 1534: domino villico pro *marca*, et ibid. 431., 465., 529.

Marca Banalis, species monetæ V. s. *Marca Budensis*; *bani gyra*. Fej. X. 4. 374. Bani gyrakért (*marcis Banalibus*) örökösön bé vallotta.

Marca Budensis, Quinqueecclesiensis, Cl. *Marca 1.*; *budai pécsi márka* (gira). Kat. *Hist.* IX. 38. *marca* autem *Buden.* facit 56. grossos (8 grossis plures quam Quinqueeccles.), *pensa* autem facit 40 denarios ubique et *marca Quinqueecclesiensis* facit 48 grossos, Quum igitur *marca* nunc æquivalet florenis Rh. 24, *pensa* facit 4 flor. grossus ille vetus æquat hodiernos

grossos 40, banalis vel denarius hodiernos grossos 2.

Marca denariorum ultra Rabam currentium. Kuh. *C. Arp.* I. p. 168. (an. 1250—1299.)

Marca denariorum alborum, *Cod. Dipl. Pat. T. II.* p. 447: pro quindecim *marcis denariorum alborum* marcam quamlibet decem pensis simplicibus computando.

Marca gravis ponderis, Marca levis ponderis, V. s. *Marca 1.*; *nehéz, könnyű gira*. Molnár *Patv.* 24. *Marca gravis vel levis ponderis* est notio Legis et Juris, per quam certa summa pecuniaria denotatur, nempe *Marca gravis ponderis* quatuor florenos, *levis ponderis* autem unum significat. Hinc poena vel *Processus marcalis* vocatur, qui ad desumendam penam a Jure per hos ipsissimos terminos denotatam institui solet.

Marca latorum grossorum, V. s. *Grossus*. Fjp. *Szám.* p. 163. et passim.

Marca montana, bánya-gira (súlyegység). Sim. *Num.* 35. Atqui eo tempore sec. 14. pro singula pensa unus grossus detrahebatur, id quod adparet ex ipsa duplici *Marcae* consideratione, cum *Montana* sit 7 unciarum, *Budensis* autem 8 unciarum.

Marca pagamenti, valoris 42 Koronarum; *fizetési márka*. Lukács.

Marca tyronensis, regibus et stirpe Arpadiana oriundis *marca tyronensis*, regibus mixtae originis *marca budensis*, et denique regibus habsburgensibus (ab an. 1350—1360.) *marca coloniensis* erat pondus, ad quod monetæ cudebantur; *gira* argentea ponderis 244—250 grammorum, valoris 68 Koronarum; *toursi márka*. Sal. *Bud. tört.* Száz. 1887. Lukács.

Marcalis, ad marcam pertineus; *gírás*. Georch. H. T. III. 370. Azon gírától, melyeket a bé- vagy elhajtott marháknak hatalmas letartóztatója fizet, nevezték ezen fenyték gírás (*marcalis*) fenytéknek és az ez eránt támadott per gírás pernek. Art. *Diat. Pos.* 65. Ne tamen poena mensuram delicti excedat. *Birsagium* illud *Marcale* ultra unam quindecim ulterius semet alias non extendet.

Marcalis lapis, lapis terminalis, terminus; *határhő*. Ger. *Markstein*. Faber. *Jur. Met.* 98. *Marcalium Lapidum* Judicialiter positorum maxima est auctoritas.

Marcalis processus V. *Processus marcalis*. *Törvt. Msz.*

Marcandisa, Mercandita, (Du C.) mercatura; *áru s ártalában a kereskedelem eszközei*. Gall. *Marchandise*. Uj *Magy. Muz.* III. 196.

Marcata, æ, V. *Marca* (Du C.) *Magy. Tör. Tár.* VI. 195. septem *marcatas* valutorum boves.

Marcatio, actus terminus ponendi; *határjelölés*. Faber. *Jur. Met.* 98. *Taxa dimensionis secundum Taxatorium* sequens: pro solenni dimensione et *marcatione* ad diem 4. pro dimens. feudi adpart. 4 fl. minus solennis tantum $\frac{1}{2}$.

Marcedo, a verbo: marcescere; mortem necessariam senum significat; *csendes halál (végelgyengülés)*. Pel. *Serm.* Plures videmus, quod quasi dulci somno leviter moriantur . . . mors senum, quæ vocatur *marcedo*, dulcis est. *Aest.* 76. a.

Marcellina, æ, species navis onerariæ venetæ. Ljub. Mon. Sl. I. 300.

Marcha, æ, (a Germ. Mark), (Du C.) terminus, limes seu fines cuiusque regionis: *határszél*. Tör. Tár. 1886. p. 66. Carentana *Marcha*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 3. Kat. Hist. Du C. 594.

Marcha auri, pro: *Marca*; *arany gíra*. Sim. Num. 43. *Marcha auri* valet duas partes libræ auri. Marca argenti duas partes libræ argenti.

Marcha grossorum argent. bohém, Sim. Num. 43. *Marcha* grossorum argenti, bohém. valet 48 grossos Prag. vel 24 Scotos.

Marchalis, ad marcham, regionem pertinens; *kerületi*. Száz. XV. 408. Protocolum sedriarium iudiciorum et congregationum *Marchalium*.

Marchallus, i, summus dux; *tábornagy*. Tör. Tár. V. 228. Generalem *Marchallum*.

Marches, etis, V. *Marchio* 4.) Star. VI. 170. an. 1325; ad dominum... *marchetem*.

1. **Marchia**, (Du C.) fines, limites; *határ, határszél*. Batty. Leg. T. II. 54; (Lib. St. Steph.) augmentatores *marcharum*. Száz. VII. 158. Tör. Tár. 1893. p. 20.

2. **Marchia**, marchionis territorium; *örgrófság*. Ger. Mark. S. de Kz. Chr. I. 4., 2: in *Marchiam* intravit Longobardie. Marc. Chr. II. 28., 88.

Marchi-comes, *Marchio*; *márk-gróf, határ-gróf, örgróf*. It. margravio. Ger. Markgraf. Kat. Hist. Duc. 592. At video Burcharum *marchi-comitem* appellari...

1. **Marchidator**, *márkát fizető*. Schwart. Scult. 420. *litteræ* anni 1255, in quibus Rex Bela IV. quasdam particulas terrarum vacuas perpetuo et irrevocabiter possidendas Magistro Ilugno et huius hæredibus ob virtutem fratris bellicæ mortemque, quam oppetierat, pulchram, contulit, ita tamen, quod singulis annis more prædialium, Comiti Symigensi unam *marcam* solvere teneatur. Offendam sine dubio neminem derivando a marca huiusmodi *machidatorum* nomen potius, quam a Martio.

2. **Marchidator**, V. *Marchidator*. Száz. XI. 166.

Marchidatus, fors, a verbo *marchandare*, quod mercari, vendere significat, significaret igitur: *mercator* aut idem est quod *Marchi-dator* 2. quod v. Fej. III. 2. 432. Item terram Maza *Marchidatorum* nostrorum in Comitatu de Tolna.

Marchies, V. *Marchium*, cerevisia, vinum mulsum; *márcz*. Schläg. 1500.

1. **Marchio**, (Du C.) provinciæ limitaneæ præfectus; *határörgróf*. Kelem. Hist. Jur. Pr. 46. Quia vero semper salubrius est hostem a limitibus arcere, quam dein propulsare; ut suum regnum adversus inimicorum incursionem tutum redderet, limitum custodiam *Marchionibus* commisit, qui etiam *Comites limitanei* audiebant. S. de Kz. II. 2., 3. Cod. Dip. Lond. 428. Tör. Tár. 1893. p. 20.

2. **Marchio**, onis, pro: *Marchionatus* q. v. Száz. II. 153. Regna, Ducatus, *Marchiones*, Provincias.

Marchionalis, ad Marchionem pertinens; *örgrófi*. Fej. X. 1. 394. aliud, si gratiam regionalem et *machionalem* contra vos non cupitis indignari, non facturi.

Marchionatus, ditio marchionis; *határ-, örgrófság*. Ger. Markgrafschaft, Kat. Hist. Duc. 594. Si vero per comitatum *Marchionatus* accipiendus est, iam vicisse debet. Tör. Tár. 1888. p. 413.

Marchionissa, uxoris marchionis; *határörgrófnő*. Tör. Tár. 1890. p. 597. *Marchionissa* ex electorali familia. Rozsny. D. 132. Monm. Comit. I. 24.

Marchirare, iter facere; *marsolni, masirozni*. It. marciare. Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. IX. 308. cum integra potentia verus Precop *Marchivasset*.

Marchisius, i, V. *Marchio* 1. Star. VI. 172. an. 1325. honores domino *Marchisio* faciebant.

Marchi-dator, qui pro tributo cerevisiam dat vel fermentum; *méherszolgáltató*. Fej. V. III. 20. Cum nos terram populorum *Marchi-datorum* nostrorum Turdemech vocatam Andronico et Fuldrico Comitibus Nobilibus de Hosd in concambium terræ ipsorum Bolaz vocatæ per formam privilegiorum nostrorum duximus conferendum.

Marcionista, *Marcionita*, a Marcione Hæresiarcha sic dicti; *Marcion követői*. Fej. I. 39. Agnosceat nunc huius legis beneficio o Novatiani, *Marcionistæ*, Pauliani et quibus Cataphrygum nomen est inditum, omnes denique, qui hæreses privatis coetibus instructis. For. Ser. p. 40: (*Marcion*) 4. Legem ac Prophetas despiciebat. 2. Scripturas Sacras mutilabat. 3. Putabat illicitum esse matrimonium. 4. Bis aut ter post peccatum baptizabat etc. Molnar Rat. Rei. Sch. 42. Ver. Met. II. 429. Cf. Cod. Justin. 4. 5. 5. et Prudent. Hamart. 129.

Marcitæ, a Marco Hæresiarcha sic dicti; *Marcus követői*. For. Ser. p. 40: (*Marcitæ*) 1. se perfectos prædicabant. 2. Sibî cognitionem rerum præstebant datam a Deo. 3. . . 4. Marcus . . . feminis Sacerdotium ac potestatem non concionandi solum aut prophetandi, sed etiam Sacramenta, ipsamque Eucharistiam conficiendi et administrandi impertiebat.

Marcium, hordeum aqua perfusum, ex quo cerevisia coquitur; deinde cervisia ipsa (Du C. al. s.); *sör*. Tör. Tár. 1893. p. 27. Cod. Dip. Arp. Cont. II. 4. Qui parant *marcium*. Fej. II. 100. Kereszt. Res. Mil. 74. incolæ tenebantur . . . præstare . . . *Marcii* sive mulsi cubulos . . .

Marcula, æ, marca minima, valorem habens unius floreni. Rit. exp. ver. O. 3: Item Geka convenit dare adversario suo quatuor *marculus* et satisfacere iudici et pristallo.

Marculus militaris, bipennis; *csákány*. It. martello militare. Szamosk. III. 204. Alij obtusa parte aversæ securis, alij *marculus militarius* et clavis, alij fustibus atque lapidibus huc atque illuc raptatos impetunt, tundunt, feriunt.

Marculus signatorius, cauterium; *bélyegző vas*. Ger. Brandeisen. Pár. Páp.

Mardo, onis, meles; *nyest*. Ger. Marder. Quel. Sieh. I. 284. an. 1500. pelles . . . *ardonum*.

Mardur, is, meles; *nyest*. It. martora. Ger. Marder. Schläg. 1652.

Mardurinae, pelles marturum; *nyestbőrök*. Molnar Patv. 27. *Mardurinae* erant antiquum apud Colomanum solutionum genus.

Mardurinariae, V. *Mardurinae*.

Magy. Tör. Tár. III. 223. solutio *Mardurinariae*.

Mardus, (ap. Du C. martures). Ger. *Marder*, meles; *nyest*. Fjp. Szám. k. 386. Item dedimus pro duabus mastrucis *mardorum*.

Mare magnum, bulla ita dicta, quæ illis verbis incipit, in qua Leo X. papa Græci ritus unitos diversis privilegiis ornat. Fej. Jur. Lib. 32. Cher. Jus. Eccl. I. 140.

Mare rotundum, mare Caspium; *Kaspi tenger*. S. de Kz. Chr. I. 4., 5. Don . . . cedit in *rotundum mare*.

Marella, prunum Armeniacum (ap. Du C. al. s.); *kajszí barack*. Ger. Marille. Kronst. II. 677. an. 1550.

Marenarius, i, classarius, classicus; *tengerész*. Dip. Reip. Rag. 697.

Marenda, æ, pro: *merenda*, cibus post-meridianus; *ozsonna*. Ljub. Mon. Sl. I. 436. an. 1283: ad prandium, ad cenam, . . . ad *marendam*.

Mareschalca, æ, uxor mareschalei; *tábornagyné*. Száz. XXII. 602. vidua *Mareschalca* Regni Ungariæ.

Mareschalicus, i, Du C. (Mareschalus), Gall. *marchal*. Campi præfectus; *tábornagy*. Dip. Alv. II. 60. ab excellentissimo . . . Vice Campi *Mareschatico*.

Mareschallatus, us, officium ita dicti mareschalli; *tábornagyi hivatal, tisztiség*. Tör. Tár. 1888. p. 499. sub generali *Mareschallatu* Ducis Lottaringiæ.

Mareschallus campi generalis, summus belli dux; *főtábornagy*. Száz. XXI. 466.

Mareschallus curiæ, summus officiorum aulæ magister; *kir. főudvarmester*. Száz. XVII. 535.

Margarisium, Gal. marguillerie; *templom-átjai hivatal*. Ljub. Mon. Sl. XI. 30. an. 1313: electi fuerunt ad *margarisium*.

Margaritarii, i, gemmarii; *drágagyöngy műves v. gyönggyáros*. Keesk. P. 6tv. 152. Cf. Inscr. Orell. no. 1602; 4076; 4218.

Margarizare, (Du C.) pro: *magarizare*, eura fide Christi Mahomettismum profiteri; a *keresztény hitről a török vallásra térni*. Nagy Hier.

Marginaliter, in margine; *szélfegyvetileg, lap szélén*. Kass. P. P. I. 42. qui *marginaliter* in ipso etiam Recursu exponendi sunt.

Margium, pro: margo; *szél*. Gall. marge. Schläg. 1034.

1. **Marianus**, i, moneta species, V. s. *Tallerus-Ferto*; *máriás*. Arch. Ver. Sieb. VIII. 1. 448. Fer. Mon. Sl. XVIII. 345. an. 1729: pro baptisate *marianum* unum. Bel. Comp. Hung. Geog. 30. Moneta in Hungaria sequens est in usu: *Marianus*, ab icone B. Virginis Mariæ, quæ in aversa parte eius exprimebatur, denominationem trahens, 17 Xferis nunc, olim 15 Xferis redimebatur.

2. **Marianus**, eques ordinis theutonici; *a német rend vitéze*. Pesty Ször. II. 531.

Marigo, margo; *szél*. Pázm. Dial. 588.

Marinantia, æ, (Du C. Marinarizia) merces, quæ marinariis, seu nautis exsolvitur a patrono; *tengerészeti díj*. It. marinarez. Ljub. Mon. Sl. XI. 190. an. 1343: de quolibet marinaro, qui deficeret, patronus, cui deficeret, solvat duplam *marinantiam*.

Marinaricia, æ, (Du C.) res maritimæ;

tengerész. Ger. Marine. It. marineria. Ljub. Mon. Sl. XXI. 448. an. 1452: multiplicat navigia et *marinaricium* suam.

Marinarius, i, (Du C.) navicularius, classarius; *tengerész*, *matróz*. Ljub. Mon. Sl. I. 43. an. 1187. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 382. debet habere quinquaginta *marinarios*.

Marinaria, **Marinariza**, æ, societas navis, (Du C. merces, quæ nautis exsolvitur); *hajótársaság*. It. marinaresca. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 212: si marinarius... remaneret... solvat duplum eius, quod recipere deberet, *marinarizae*. Vjestnik I. 256. an. 1289.

Marsealeus, marsealeus, curator vel præfectus equorum, ex Ger. *march* vel *marach* = equus et *schalch* = potens, magister. H. I. dux militie. Vide Berghoffer. Phil. Köz. XII. 477.; *vezér*. S. de Kz. Chr. II. 4., 14: ubi capitul... imperatoris *mariscalcus*, id est militie sue princeps.

Maristalla, æ, (Du C.) stabulum equorum; *lőistálló*. Ger. Marstall. M. Flor. Fontes. II. 111. Sed et sua *maristalla* dum pergeret ad exercitum diversarum patriarum equis (replebatur). Thurocz. in Attila c. 14. Marc. Chr. I. 4. S. de Kz. Chr. I. 2., 6.

Maritacio, connubium, nuptie; *kiházasítás*. Ljub. Mon. Sl. XI. 478. an. 1345: pro *maritatione* filie.

4. **Maritagium**, (Du C.) : *házasságkötési jog*. Vuch. Jur. Feud. 210. Cum illa (pupillorum tutela) coniunctum *maritagium*, seu ius maritandi liberos vasallorum, quos in custodia habebat dominus.

2. **Maritagium**, (Du C.) donatio, quæ a parente fit propter nuptias, seu intuitu matrimonii; *a leány születől adott nászájándék, míg a dos a férjtől kikötött ajándék*. Új Magy. Muz. III. 194. Vidua post mortem mariti sui statim et sine difficultate habeat *maritagium* et hereditatem suam.

Maritaliter, per matrimonium, in matrimonium, in matrimonio. Ap. Du C. et Fore. maritalis = ex legitimo matrimonio procreatus. Törvt. Msz. Maritalis, *férjet illető; házasság útján*. Fej. X. I. 387. Quousque domino iubente *maritaliter* seu maritali iugo se subiciet.

Maritata, æ, nupta; *férjhezment*. Törvt. Msz.

Maritatio, collocatio in matrimonium; *férjhezadás*. Proj. Leg. Civ. 477. Provisio Tit. 29-ni Partis I-mæ et huic conformium Sigismundi, Matthiæ et Uladislaï legum ea est, ut in casu defectus Nobilium, si bona per eos relicta feminas non concernere evenierit, filiabus in *Capillis* constitutis, usque ad tempus *maritationis* earum, domus paterna, cum quarta parte possessionum patrum pro quarta filiali secundum consuetudinem Regni sequestratur.

Maritica, æ, quæ maritum occidit; *férjgyilkos*. Horv. Család. Memoriale. 200. Prisca Miklósnét tanquam *maritica*d post inquisitionem nemzetes Tibay László uram viceispán uram tanquam magistratus elfogatta.

Maritimæ, arum, partes maritimæ; *tenger mellék*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 491. Dionisio Banno Sclavoniæ et *maritimarum*.

Maritimo-Cameralis, ad cameram maritimam pertinens; *tengerészeti kamara*. Kuk. Jur. III. 498. In districtu *maritimo-*

camerali iudicatum concursuale in prima instantia Tribunal-Cambio-Mercantile-Fluminense, in Districtu vero Nagy-Kikindensi, comitatui Torontaliensi ingremiato, Magistratus Districtualis exercebit.

Marli..., pannus tenuissimus ex pago Marli-la Machine, ubi eiusmodi panni nebantur. Arch. Rák. VIII. 344. Item frustella diversa ex *Marlibus*, omnia antiqua.

Marmorizare, marmore obducere, ornare; *márványozni*. It. marmorizzare. Beng. Ann. Er. Coenob. 98. totumque Capellæ Corpus eleganter *marmorizatum*.

Marmorum sculptor, statuarius; *szobrász*. Száz. VIII. 424.

Marmorosus, 3., formæ marmorariæ; *márványforma*. Szamosk. IV. 277. Habet enim hæc regio præter omne genus metalla, nativi salis plenos montes, e quorum profundissimis specubus, lapideinarum instar, salis *marmorosæ* massæ, in quinquagenaria segmenta concisæ eruuntur. Cf. Plin. 33, 42, 56; 35; 6, 20.

Marnullus, 3., undulatus; *habos*. Fin. B. 53.

Marnorum, marrubium; *pemet, peszércz*. (Ball.) It. marrobio. Ger. Andorn. Schläg. 915.

Marodi, vagantes agri milites; *beteg katona*, Gall. *marodeur*. Pár. Páp. Szirm.

Maronita, superstites victorum Monothetarum ad claustrum *Maronis* in monte Libanon migrarunt et a præfecto *Maronitæ* denominati sunt (sæc. VII. p. Chr.); *maroniták*. Cher. Jus. Eccl. I. 230. Ad hanc ruinam multum contulit id, quod inter ipsos schismaticos Græcos aliæ quæpiam sectæ, uti *Maronitæ*, Jacobitæ, Copti, Armeni, Melhitæ etc. exortæ fuerint...

Marotva, æ, piscina cum claustris, sepius circumdata piscina; *morotva, morotvány*. Samb. Tyrn. Pár. Páp.

Marquedandenus, lixa; *markotányos*. Ger. Marketender. Dip. Alv. I. 240., 230. *Marquedandenis* sit licitum... precio in regno solito coëmere necessaria.

Marquerius, i, puer cauponis; *tekeör*. Marqueur. Pest. Vár. Lev.

Marra, æ, (Du C.) ferreum instrumentum excidendis herbis; *bidens* ligo. V. s. *Cucura*; *kétágu kapa*. It. marra. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 61: et duodecim *marre* et sex vomeres... et sex raga. Cf. Colum. 10, 72; et 89. Plin. 17, 21. 35; Juven. 15, 166.

1. **Mars**, tis, ferrum; *vas*. M. Bel. Prodr. 146. Videlicet totus iste tractus, quod dictum est supra, *Marte*, quem Magnes comitatur, iuxta et calcario lapide abundat.

2. **Mars**, per nostrum Martem, pro: nostro marte = *saját hatalmamból*. Ger. auf eigene Faust. Szered. Ser. Episc. 128. an. 1393. Onera et gravamina per nostrum Martem... ipsi imposita. Nota Szered. fortassis vel *militarem* vel cum gente Comitatus peragendam Executionem imuit.

Mars eternus, semper in armis existens; *folyton háboruskodó*. Chr. Dubn. p. 41: Deinde pro abrupta moncium Senonensium per populos *eterni martis* viam sibi gladio aperientes paraverunt.

Marsaleus, i, V. *Mareschaleus*. II. Rák. Gy. 432.

Marsalkus bellicus, summus dux;

tábornagy. Ger. Feldmarschall. Mon. Comit. IV. 131. adiuncto illi etiam *Marsalko bellico*. **Marschala**, æ, præfectus; *vezér*. Száz. XV. 420. *Marschala*e totius nobilitatis.

Marschalius Curia, præpositus sacri cubilei; *udvarnagy*. Germ. Hofmarschall. Tör. Tár. 1888. p. 149.

Marschus, us, iter; *katonai vonulás, mars*. Ger. Marsch. Reg. Mil. an. 1728. p. 31.

Marschuta, æ, litteræ, quibus iter perficiendum præscribitur; *hadut, hadutlevél*. Ger. Marschroute. Arch. Rák. I. 34. Copia *Marschutæ* et *paletæ* per dominum Supremum Generalem extradari solitarum.

Martisticus, mareschaleus, præfectus stabuli; V. s. *Cotinus*; *lovászmeister*.

Marsuparius, confector, faber marsupiorum; *erszénygyártó*. Pár. Páp.

Marsupiolum, parvum marsupium; *kis erszény*. Arch. Rák. VIII. Unum *marsupiolum* ex vitreis granulis.

Marsus, i, iter, agmen; *mars*. It. marcia. Ger. der Marsch. Jögt. Eml. T. I. p. 46.

Martalassi, **Martolocci**, **Marteiosii**, **Mantelosii**, peditum genus, qui raptò vivere sunt assueti. Brut. montanos Illyricos ita appellat, ita latrocinii assueti sunt; *martalóc*. Gall. maraudeur. Ger. Nachzügler, Plünderer, Freibeuter. Istiv. IV. 47., 28. Brut. X. 80., 6. XI. 238., 22.

Martale, vestis mustellarum pellibus munita a *Martha* = Martur; *nyesttel bélelt ruha*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 126. due male, refacie, ferra, ... *martale*... et ceteris munita.

Martalossus, i, V. *Martalossi*. Veranes. V. 39. Ne liceat præfectis et subditis ambarum partium intenterare et alere haydones seu *Martalossos*, plagarios atque id genus gregariorum militum.

Martalus, (Du C.) mustellæ genus; *nyest*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 148.

Martellare, (Du C.) martello eudere; *katapálcscsal ütni*. It. martellare. Gall. marteler. Pel. De S. Laurent. s. II. c. 3: Vitrum... non putatur preciosum eo, quod non potest *martellari*.

Martellus, i, (Du C.) malleus; *kalapács*. It. martello. Ljub. Mon. Sl. IV. 79. an. 1365: pulsabatur campana ad *martellum*. Vjestnik I. 442. an. 1468.

Martelosius, i, V. *Martalassi*. Thury Tör. Magy. Tört. Eml. II. o. I. 57. martolosz, martalosz a törököktől várórizetre alkalmazott keresztyén zsoldosok. — Basilius Ivan. Herold (Schwandtner I. 639.): eius generis homines, quos *Heydones* nostri, Illyrii *Uscoci*, alii *Martelosios* et *Morlachos* vulgus vocat. Hi ab Hungaris Haydones, a Dalmatis Uscoci, a Turcis ex Illyricis *Martellosii* vocantur.

Martelosius, **Martholoezus**, **Martholosius**, **Martolossus**, **Martolozus**, V. *Martalassi*. Veranes. VIII. 9. Monm. Comit. I. 69. Kuk. Jur. II. 34.

Martia cerevisia, Cf. *Marcium*; *márcziusi ser*. Ger. Märzenbier. Kronst. II. 305. an. 1533.

1. **Martialis**, militaris habitus; *katonai tartásu, marczonu*. Jókai Kösziv. I. 434. Az a *martialis* terméti feldmarsehall, ki oly hangosan conversál, mintha brigadeot commandozna. Törvt. Msz.

2. **Martialis**, ferri naturam continens; *vastartalmu*. M. Bel. Prod. 446. inter ea,

ex quibus constitutæ sunt aquæ nostræ, prævalere *Martialem* atque Calcarium materiam.

Martianæ, pelles marduriæ; *nyest bőr*. Szamosk. I. 232. Stephani Regis Poloniæ munera fuerunt sex fascies pellium preciosarum, quas *Martianas* vocant p. 236. Quinque fascies insuper *Martianarum pellium*, quæ sabellinis et precio et colore multum cedunt. Martes enim, cuius ea pelle est, fiamet magis quam nigrat.

Martiger, eri, bellicosus; *harczas*. Boc. Hungar. p. 12:

Incyta *Martigeris* virtus Heroibus æquat
Cui dederat primos rustica mamma cibos.

Martirizare, V. *Martyrizare*. Star. I. 111.

1. **Martius**, 3., e pelle melis (Du C. al. s.); *nyest* . . . Magy. Tör. XX. 181. pileus pelle *martia* duplicatus.

2. **Martius**, 3., (Du C. al. s.); *Mars csitlagzata alatt született*. Curios. Misc. 63. Cur aliqui homines dicantur *Martii*. Mars est calidus et sicus; ita tamen, ut siccitas superet, qui itaque sic constituti sunt, *Martii* dicuntur. Tales solent esse faciei siccioris, inflammata; oculo nigro, statura grandiore, capillo similiter nigro et cito canescunt, corpore pilosi. Inclinantur tales ad rixas ex levi, ad odium quietis, ad rapinas, ad vilipensionem rerum et pecuniæ.

Martius tormentorum applausus, fragor tormentorum bellicorum; *ágyuszó*. Probst. Comitoli. p. 124: Quamprimum convivium inirent . . . *Martius tormentorum applausus* tertius et postremus auditus fuit.

Martoloszus, i, *Martalassi*. Veranes. I. 133. VI. 48. Seito enim, saltus omnes Croatiae et Carinthiæ a *martoloszis* obsideri.

Martorizare, cruciare; *kínozni*. Raë. Mon. Sl. XIII. 274. an. 1359. quod possit ipsos *martorizare*, si invenit offendisse aliquem.

Martur, V. *Mardur*. Fej. II. 104. qui debent per annum dare viginti *martures*, centum corrigias et unam pellem Ursinam.

Marturina, æ, pellis mustela, mustelina, tributum ex pellibus mustelinis constans; *nyest-menyéltör*, *nyestbör-adó*. Fej. III. 321. quod nec *marturinas* nec descensum nec alias exactiones, quæ forte emergerint, in futurum solvere teneantur. Cod. Dip. Pat. VI. 260.

Marturinalis exactio, *nyestbör-adó*. Numi Hung. 136. Quod in Hungaria lucrum Cameræ, hoc in Slavonia *Marturinalis exactio*, census, collecta appellabatur, antea in pellibus præstita, dein per Belam III. et Andream II. in pecuniam conversa, qui postremus suo anni 1231 Decreto pro singulis marturinis 4 pondera solvenda præcepit. Auctor census huius creditur fuisse Colomanus rex, quum in Andrea II. Decreto art. 27. dicatur: ut marturinæ iuxta consuetudinem ab eodem rege constitutam solvantur. In relictis A. 1349. ad Nicolaum totius Slavoniæ banum datis hæc occurrunt, quod ab antiquis temporibus pro marturina a quolibet iobagione et regio cive exigebantur 12 denarii Banales.

Marturinarius, i; *nyestadó fizető*. Thal. Mon. Ep. II. 22. an. 1300. vocatur *Marturinarii* ex eo, quia olim tales singuli obligabantur suis dominis unam pellem marturinæ annuatim.

Marturizare, (Du C. marturiare) cru-

ciare; *kínozni*. Ljub. Mon. Sl. I. 92. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 489.

Martyriani, V. *Messaliani*.

1. **Martyrium**, cæmeterium (Du C.); *temető*. Fej. I. 39. et quidem super Martyrum sepulera; ideo etiam *Martyria* vel *Coemeteria* dicta. Cf. Tertull. adv. Hæc. 46; Cod. Justin. 1, 2, 16.

2. **Martyrium**, testimonium: Christianis est testimonium de veritate cœlesti, in quo quis sanguinem effudit vel cruciatus letales perpassus est. Tert. Hieron; *vértanúság*. S. de Keza Chr. II. 3., 4: *martyrio* coronatur.

1. **Martyrizare**, (Du C.) cruciare; *kínozni*. Kronst. I. 270. Pel. Hiem. 47. e. Marc. Chr. II. 47. Thurocz. 107.

2. **Martyrizare**, in cœtum martyrum collocare; *a vértanúk közé sorozni*. Knausz. M. E. Str. I. 47: omnes *martyrizati* sunt.

Martyrologium, (Du C.) Fasti sanctorum Martyrum; *vértanúk könyve*. Nagy Hier. Oltv. Act. Synod. 77.

1. **Masa**, æ, currus oneratus; *megrakott szekér*. Haz. Okl. 187. an. 1314: a curru honerato, quod vulgo *masa* dicitur. Kov. Jur. Tav. Ind. Fej. III. 22. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 205. Száz. II. 151. an. 1364.

2. **Masa**, æ, centenarius; *mászsa*. Eszt. Okm. 32. (Deer. Ladisl. 1280): de *Masa* vel centenario cupri duos frisaticos. Tör. Tár. 1889. p. 381.

Masalinus, idem quod *Mazelinus* q. v.; *kőből faragott*. Tör. Tár. 1886. p. 354.

Masarius communitalis, operis communitalis conductor, curator; *házigondviselő*. It. massaro, massajo. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 70. Interfuerunt Ugnicia Jordani, Ramerius de Ripa, Johannes Rustici, Juris Periti, Carletius *masarius Communitalis*, Georgius.

Masarizia, æ, apparatus; *készlet*. It. masseria. Ger. Vorrath. Ljub. Mon. Sl. XI. 252. an. 1347: custodire, arma, *masarizias*.

Masbothæi, v. *mesbothæi*, Sabbatharii q. v.

Mascara, *álarcz*, *maszk*, *maskara*. It. maschera. Curios. Misc. III. Oct. Synop. Chron. XI. Aeschylus *larvam* seu *personam* et vulgo *Mascaram* invenit.

Mascellum, lacus, sinus, amphora V. s. *Assamaza*; *mészce*. It. mastello.

Mascherare, tegere; *befődni*. It. mascherare. Ljub. Mon. Sl. IX. 32. an. 1410: debeant . . . barche palmari et *mascherari* et poni una bombardella super qualibet ipsam . . .

Mascularis, impurus, V. s. *Giornale*; *tisztátalanul írott*.

Masculæ, *viriliter*; *férfitasan*. Fabó. Monm. Evang. II. 42. Lutheranam hæresim ubique locorum *masculæ* propagaverit.

Maseria, æ, maceria q. v. Ljub. Mon. Sl. IX. 179. an. 1441: facere . . . *maserias* et alia reparamenta forcia de lignamine.

Masina, æ, mola, rota; *malom*. Raë. Mon. Sl. XIII. 180: pro *masinarie* de hyeme, habere debeat pro . . . stario bladi foll. XV. . . et de estate . . . gros. unum de stario pro *masinatura*. Et . . . dictus M . . . debeat facere *masinare* in estate ad minus *masinas*, sive rotas duas molendinorum. Han. Mon. Jur. P. I. 187: nullus cum familia et *masinis* . . . habitare queat.

Masinare, molere. V. s. *Masina*; *örleni*.

Masinaria, æ, *masinatura*, æ, actus molendi. V. s. *Masina*; *örlés*.

Masir, Opin. 1802. a. 2: Lapidis 100 et ultra libras ponderantes technico termino *Masir* appellati.

Masmare, V. *masinare*; *örleni*. It. macinare. Raë. Mon. Sl. XIII. 176. an. 1357: ut maior copia molendinorum et *masmandi* habeatur.

Masmutinus obolus, (Du C.) Moneta Saracenorum Aegyptiorum, quos *Masmudos* et *Masmutos* perpetuo vocant. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 126. amisit XV. marbotinos et novem obolos *masmutinos*.

Masnata, æ, turma, comitatus (Du C. familia); *csapat*, *sereg*. It. masnada. Ljub. Mon. Sl. I. 99., 117.

Masnaticus, res familiares; *vagygon*. Ljub. Mon. Sl. III. 431.

Masora, æ, vox hebraica traditionem significans. Est vero summarium interpretationum textus veteris testamenti; *héber biblia*. Pinx. Apod. p. 161. Cernimus hoc loco (sc. Dredæ) Biblia Hebraica membranacea cum paraphrasi Chaldaica cum adjuncta *Masora*, antiquissimum certe est exemplar in tota Europa.

1. **Massa**, centenarius (ap. Du C. al. s.); (100 libræ. Art. XV. 1304.); *mászsa*. Kronst. II. 332: fuerunt *massæ* seu centenarii. Georg. Sirm. I. 112. Et ego ipsa habeo decem *massa* argenti. Pár. Páp.

2. **Massa**, canthus; ferrum, quo rotæ vincuntur; *sívas*. Ger. Schiene. Schläg. 1321.

Massa bonorum, summa bonorum; *javak összesége*. Törvt. Msz.

Massa bonorum circulantium, summa bonorum in communi usu existentium; *forgásban levő javak összesége*. Törvt. Msz.

Massa candida, (Du C.) Locus ita dictus apud Carthaginem, in quo sub imperatoribus gentilibus et in Christianis saviensibus, fovea erat calce plena, in quam Christiani, gentiliū Diis sacrificare renuentes præcipitabantur. Curios. Misc. II. 119. Innumerabiles Martyres Cæsar-Augustæ pro Christo mirabiliter occumbunt, quorum combustorum cineres nive candidiores mansere ideoque *Massa candida* vocati sunt. Funda David. J. 2.

Massa carnea, corpus hominis; *emberi test*, *hústömeg*. Arany: «őnző, falékony *húsdarab*». Rák. Ön. 6. Veranes. Hist. I. 190. utrum totum seu potius *massam carnis* dixisses, quam humanum corpus.

Massa concursualis, V. *Concursualis Massa*, Törvt. Msz.

Massa credataria, relicta debitoris bona, quibus creditoribus satisfiat; *csődtömeg*. It. massa di concorso. Ger. Concorso. Masse. Instr. Jos. II. p. 29. §. 79: Singuli . . . qui adversus . . . obæratum prætensionis . . . jus se habere crederent, hisce admonentur, ut . . . prætensiones suas . . . super . . . *Massa Credataria* . . . Foro . . . exhibeant.

Massa salis, lapis salis; *egy darab kocsakó*. Kronst. II. 253., 255.

Massa sequestrata, summa, bona relata; *záros tömeg*. Törvt. Msz.

Massæcurator, qui relictorum bonorum debitoris curam gerit; *tömegőr*, *tömeggondnok*. Ger. Massecurator. Kass. Prax. I. 96. peregerimus universam rerum mobilium

et immobilium inventationem atque conscriptionem et cunctas res ibi specificatas constitutionem *Massæ Curatori* et *Sequestri Administratori* . . . resignavimus . . .

Massæ metallorum, fossilia; *ásványok*. Sup. An. Se. II. 433 an. 1371: mineras seu *Massas Metallorum*.

Massaliani, (Du C.) Hæretici, qui et *égyháza* dicti pene assidue orarent; *massalienses* (folypást imádkozók). Curios. Misc. III. 383.

Massaria, æ, (Du C.) res frumentaria, commeatus; *élelmiszer*. It. massericia. Ljub. Mon. Sl. XI. 448. an. 1444: cum omnibus *massariis* et munitionibus, que . . . sunt in castro. Mem. Pauli 436. Luc. Regn. Dalm. 232.

Massarius, i, (Du C.) villicus, massæ custos; *gazda*. Ljub. Mon. Sl. II. 263. IV. 44. XI. 66. an. 1322: per *massarios* . . . dividantur per civitatem starii mille frumenti. Batty. Leg. III. 282. an. 1386. Star. IV. 191. an. 1315.

Masseria, æ, rudus, rudera; *omladék*. It. masseria. Gall. masure. Ljub. Mon. Sl. III. 66: debeant fortificare terram a parte muri *diruinati* de *masseriis* et aliis.

Mastringa, fors, pro: magnum stagnum, quod sæpius in codicibus occurrit; *nagy mocsár*. Fj. IV. 2. 408. commetatur terræ Catpan cadens in *mastringam* et per illam proceditur versus aquilonem.

Mastaries, fors, idem, quod ap. Du C. *Mastaries*, prædia annuo censui subiecta. V. s. *Impositio*. Tract. Comm. 3. A *Mastarie*, *Cassabie*, aliisque impositionibus et iuribus autem omnimode immunes sint modusque iste respectu mercatorum utriusque partis observetur.

Masterellus, i, mascellum q. v.

Masterium, magisterium; *tanítótság*. Ljub. Mon. Sl. 233. an. 1346: magister . . . possit sibi solvere de suo *masterio* a suis scolaribus.

Masticare, (Du C.) mandere, dentibus conficere) hoc loco: sæpe et iterum legere, in manibus versare; *megrágni* (jól megfontolni). Batty. Leg. III. 445. an. 1440: exhibuerunt . . . nostræ celsitudini quemdam libellum in sui continentia tenore per eos, ut dicebant, diligenter *masticatum*.

Masticatio, flagellatio (Du C.); *ostorozás*. Ger. Das Peitschen. Rep. Cast. p. 32a: Quod Castigationem tui meam *masticationem* voces . . . nihil offendor.

Mastigæ, vernorum vexationes ac poenæ; *ostoröbntetés*. Gall. châtimet de fouet. Samb. Tyrn. Cf. Sulp. Sever. dial. 2, 3.

Mastia, (Du C.) gummi, succus, quem arbor, quæ vocatur Pistacia lentiseus, exsudat, necessarius ad res inaurandas; *masztik*. Ger. Mastix. Tischlerleim. Kitt. Keesk. Ötv. 158. Cfn. Seren. Samm. 447; 423.

Mastoch, maseellum, V. s. *Circulare*.

Mastrauca, æ, fors, statio navium; *kikötőhely*. Angl. Master. Rač. Mon. Sl. XIII. 289. an. 1360: pro huiusmodi galearum fabricatione nostrum arsenatum . . . et *mastrauca* concedere deberemus.

Mastruca mardorum, Text. v. s. *Mardus*; *nyestprém*. Germ. Mardegerbräme.

Mastrucea, *Mastruca*. Monm. Comit. Trans. V. 193. Ab una *mastrucea* Moraviensi f. 50.

Maszlu, extrema unctio (ex slav. *maszlo*); *utolsó kenet*. Nill. Symb. p. 351: Reliqua ut sunt: pro Paschate, vulgo Pâst, pro confessione, pro extrema unctione, vulgo *Maszlu*, pro generali absolutionis tempore tolluntur . . .

Mateologia, æ, fabule; *haszontalan beszéd, csevegés*. Pinx. Apod. 43: Excusa primum explicatio est in Transylvania . . . postea tamen in Belgio, omnis ejuscunque *mateologie* Africa, impressa.

1. **Mater**, (Du C.) monacha, virgo sacra, soror, sponsa Christi; *apáczu*. Magy. Tör. Tár. XIII. 61.

2. **Mater**, *canis tota mater*, convicium hungaricum, pro: *canis tua mater*. Cf. Canis creavit; *ebányád*. Jók. Rab. R. I. 32. *Canis tota mater*, ez nem jól van! dohogá a kirabolt táblaliró; et passim.

Mater perla, *perlarum*, unionum conchæ; *gyöngyház*. Ger. Perlmutter. Gros. H. Ph. III. 275. Keesk. P. Ötv. 152. Arch. Rák. VIII. 338. Una patinula ex *matre perla*.

Matercis, adi. a matrix (mater) maternus; *anyai, anya*. *Ecclesia matercis*: ecclesia matrix; *anyaegyház*. Cod. Zi. III. p. 367., 368. unam Equam . . . ac unam vaccam . . . dicte *matris ecclesie* debeat ac in reconpensam redituum dietarum villarum dicte *ecclesie materci* et suis ministris dare et assignare tenerentur.

Materha, pro: materia, materies, (steinwandt (Steinwand) Dief.); *szőlőmegye*. Ger. Weingartenmauer. Schläg. 1494.

1. **Materia**, pannus, tela; *kelme, szövet*. It. materia, stoffa. Thöck. Dar. II. 189. gyászolják is, az kornyétákon, zászlókon, dobokon fekete *materia* fityeg. II. 325. Deák. Magy. Hölgy. 325. Kemény Simon uram iszonyú fényes *materiát* adott neki szoknyának.

2. **Materia, materies, maceries**, sepes (Du C. al. s.); *kerítés*. Kronst. III. 32., 470., 471: infra *materiam* vulgo Hagen.

1. **Materiale**, species; *anyagyszer*. Lzb. Cod. Med. T. II. 9. *Materialium* et *Pharmacorum* ad medicinarum præparationem necessarium.

2. **Materiale**, ligna ad ædificandum et comburendum; *faanyag*. Száz. VI. 37. udvari conventionatus szolgarend . . . fizetések *materialejoknak* s conventionaliter jární szokott *naturáljók* folyó árúpénzre lött reduciójának Tabellája. Tör. Tár. 1881. p. 372.

Materialis, e, ad materiam pertinens; *anyagi*. It. materiale. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 55. illuc spiritualibus armis et *materialibus* premuniti procedunt. Cf. Macrobi. Somn. Scip. 1, 42.

Materialista, æ, aromatarius; *fűszerkereskedő*. Lzb. Cod. Med. T. II. 242.

Materialiter, ratione, respectu materie; *anyagilag*. Severin 30. Nic. de Mir. 366. Cf. Sidon. Ep. 8, 14.

Materialiter ponere, V. *Nominare*.

Materiaris, (Du C.) faber lignarius; *ács*. It. marangone. Ger. Zimmermann. Bel. Comp. Hung. Geog. 103. processus Lossonciensis atque Kékköfienis incolas per dietarium Krekaesios dicimus, solertes alioquin *materiaris* habet. Cf. Plaut. Mil. 3., 3., 45.

Materiarum textor, panni tenuioris textor; *szövetkészítő*. Ger. Zeugmacher. Tub. Conser.

Materiatus, 3., quod in materia con-

sistit, corporatus, corporeus; *anyagi*. It. materiale. Vern. Met. II. 254. Anima hominis sanari potest medicinis *materialis*; nam sape ab amentia, in quam forte incidit, medicamentorum ope liberatur, ergo actione causarum *materialium* lædi quoque ac destrui potest.

Maternalis, maternus (ad normam «paternalis»); *anyai*. Cod. Dip. Hung. And. Vol. V. 263. 45. porciones suas per lineam *maternaltem* sibi devolutas eidem filie eiusdem hereditas dedisse et applicasse possidendas. 269. 21. ob sincere dilectionis Karitative *maternalis* et filialis naturalis propagabilis connexus penitus concordassent. Pel. Pom. In nativ. Dom. s. V. c. 6.

Maternus, 3., vernaculus; *hazai*. Fj. Szám. p. 389: matri *maternum* notarii civitatis.

1. **Maternaliter**, (Du C.) patriâ, vernaculâ linguâ; *hazai nyelven*. Szam. Tih. Apáti. p. 15: 1321. Insula *maternaliter* Chakan Zygete vocata. (O. L. D. 2067.) Cod. Dip. And. I. 587., 643.

2. **Maternaliter**, cum affectu matris; *anyai szeretettel*. Cod. Dip. And. I. 433., 442: debite dilectionis cum affectu, qua . . . filium suam *maternaliter* amplectitur.

Maternitas, titulus honorarius; *anyaság*. It. maternità. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 465. indignos *Vestra Maternitas* nos fecerit visitandi per suas literas . . .

Materno-avilicus, ab avis matris descendens, proveniens; *anyai ősköktől származó*. Art. Diet. Pos. 48. Maternis item et *Materno-Avilicis* bonis ac iuribus . . . salvis semper permanentibus.

Maternum vocabulum, sermo patrius; *anyanyelv*. Ger. Muttersprache. Urk. Sieb. II. 35. an. 1346. transeundo ad . . . salices, quæ *materno vocabulo* sal wydenplok nominantur.

Matheologia, V. *Mataeologia*. Rep. Cast. 30: sed quia et quod politicum est, tua fraude reddit impolitum, et quod Theologicum tua *Matheologia* contaminans.

Mathariani, V. *Ordo fratrum S. Trinitatis*.

Matia, æ, (Du C.) baculus officii seu dignitatis insignie; *bot* (mint a tisztség jelvénye). Ger. der Stab als Zeichen eines Amtes. Kronst. I. 690.

Matologium, (Du C.) catalogus, index; *jegyzőkönyv, napló*. Nagy Hier.

Maton, onis, (Du C. matonus) later. V. s. *Cupus*; *tégla*. It. Mattone.

Matracium, stratum stragulum, culcita pilacea (Du C.); *matrácz*. Lzb. Cod. Med. T. II. 142: ex *matraciis* pilos equinos aut stupam tollant.

Matrica, æ, (Du C. al. s.); V. *matricula*. Pesty Ször. III. 372.

Matricalis, Lzb. Cod. Med. T. II. 426: pro emplastro . . . *matricali*. Vor ein Mutterpflaster.

Matricula, æ, (Du C.) catalogus, index; *napló, anyakönyv*. An. Se. II. 189. sæc. XVI. Senior . . . illud adjunctum habuit, ut negotia . . . gesta . . . quæ domi vel foris evenissent, in literas quam diligentissime referret. Librum, cui hæc inserebantur, *Matriculam* vocabant. Batty. Leg. III. 282. an. 1386. Cf. Veget. Mit. 1, 26; et 2, 5.

Matriculare, is, V. *Matricula*. Tör. Tár. 1889. p. 206. Ex *Matriculari* Diocesis.

Matricularis, e, ad librum, ubi nomina natorum, mortuorum etc. relata sunt, pertinens; *anyakönyvi*. It. di matricola, matricolare. Kass. P. P. I. 307. *Extractus Matricularis*.

Matrimonialiter, (Du C.) matrimonii vinculo; *házasságilag*. Ger. ehelich. Thürocz. 162. Altera insuper filia ipsius Feliciani maior Sebe nomine cuidam nobili nomine Kopai *matrimonialiter* nupta. S. de Kz. Chr. II. 4., 2.

Matrimonisari, matrimonio iungi; *megnőstülni*. It. maritare, maritarsi. Georg. Sirm. I. 49. Et in opidulo Sarki *matrimonisatus* est et optimos liberos habet.

Matrimonium ad legem Salicam, balkézi házasság. Vuch. Jur. Feud. 111. (dicitur Matrimonium) ad *legem salicam*, non quod in lege salica eius mentio fiat, sed quod antiquissimis temporibus talia matrimonia apud Frankones et alios populos originis Germanicæ usitatissima fuerint; Germanis placet nominare: Ehe zur lincken Hand, quod occasione copulationis copulandi sibi manum sinistram porrigant.

Matrimonium ad morganaticam, (e Ger. *Morgengeba*. longobardico; morgineap: donum matutinum, post noctem geniale) sinistra manu vinctum matrimonium, quom nobilis conditionis vir cum femina minoris conditionis matrimonium init; *balkézre kötött házasság*. Kon. Egyh. 524.

Matrimonium civile, coram civili magistratu initum connubium; *polgári házasság*. Kon. Egyh. 521.

Matrimonium conscientiae, matrimonium clandestinum; *titkos házasság*. Törvt. Msz.

Matrimonium de futuro, in quo spondent se iustum matrimonium inituros esse. Georch. H. T. I. 79. Meg kell azonban jól különböztetni az eljegyzést a házassági kötéstől; amabban csak megígérik (spondent) egymásnak a kötő felek, hogy öszvekelni akarnak és azért *jövendőre való házasságnak* (*matrimonium de futuro*) neveztetik.

Matrimonium de presenti, in quo viva voce declarant se matrimonium inituros esse. Georch. H. T. I. 79. emebben (házassági kötés) pedig szóval kinyilatkoztatják egymásnak, hogy öszvekelnek és azért *tüstenént való házasságnak* (*matrimonium de presenti*) hivattatik.

Matrimonium legitimum, legi civili conveniens matrimonium. Georch. H. T. I. 77. Mivel pedig a házasság háromféle, t. i.: törvényes *legitimum* (a polgári kötés által) szent vagyis megerősített (*ratum*) (a megyés Papnak és két tanubizonyságnak jelenléte által) és bétellyesített consummatum; (az elhálás által) törvénytelen gyermekeknek találatnak azok is, a kik az eljegyzés után, de az esküvés előtt fogantattak, meghalván az esküvés előtt atyok.

Matrimonium putativum, quom quis putat se iustum matrimonium iniisse; *vált vagy jóhiszemű házasság*. Kon. Egyh. 524.

Matrimonium ratum, quod agente sacerdote et duobus testibus presentibus initur. V. s. *Matrimonium legitimum*.

Matrissans, matri similis; *anyjára* *űtő*. Bod. Hist. Eccl. I. 221.

1. **Matrix**, (Du C.) baptismalis ecclesia;

anyae gyház. Kon. Egyh. 346. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 126. XI. 399. Cher. Jus. Eccl. II. 78. 2. Per subiectionem seu Accessionem, cum una Ecclesia alteri tamquam Superiori adiecitur eiusdemque Rectori ita subiicitur, ut tanquam inferior et subiecta ad alteram velut principalem, primariam, et superiorem accedat, unde hæc *filialis*, illa *mater* aut *matrix* dici solet.

2. **Matrix**, forma; *öntőminta*. Ger. Guszform. Archæolog. Ért. (Hampel J.) XV. 5.

Matrizare, indolem, naturam matris hereditate accipere; *anyjára űtni*. Curios. Mise. 168. Hinc vulgare illud adagium: mali corvi malum ovum, et Cicero in oratione pro Roscio censet: Neminem ex improbo Patre, probum filium nasci posse existimare. Unde proles aliae *patrizare* aliae *matrizare* dicuntur.

Matruelis, (Du C.) ex matris fratre natus; *anyám bátyjának magzata*. Szék. Okl. I. 146. Cf. Marc. Dig. 48, 9, 1. Aurel. Vici. de orig. gentis Rom. 13. fin.

Matrusium, matracium; *matrácz*. Ger. Matratze. Schläg. 1148.

Matruus, i, (Du C. matruelis) ex matris fratre natus; *unokaöcs*. Bék. Pászt. III. 514. an. 1666. fratri suo . . . *matruo* et consanguineo.

Matten Hispanicum, species monetæ. Instit. Arithm. 222. Tabula V. Monetarum exterarum cum domesticis comparatarum Argentæ. *Matten Hispanicum*: Flor. Cruc. 4.

Matthas, (Du C. *Mattubas* species panni aurei); *arany szövetséjű*. Monm. Comit. Trans. V. 196. De una pecia *Matthas* f. 2.

Matthus, 3., (Du C. *mattus*) stultus, stolidus; *ostoba, dőre*. It. mattus. Prot. inq. 220: si papa hoc fieri mandaret, nolo esse *mattha*, sed volo servare virginitatem.

Matinale, liber matutinas preces continens; idem ac *matutinale*. Rač. Mon. Sl. VII. 181. ad fin. sæc. XI. 1. *matinale* . . . 1. matutinalum . . . 1. manualum 1. orationalem.

Matula, æ, vas urinæ; *éjjeli edény*. Otia Bachm. 75. spumabant libidinibus, hinc *matulam*, in quam spurciorem exonerare possent, quærebant. Cf. Festus p. 125. ed. Müller. Plant. Most. 2, 4, 39; Hieron. Ep. 147, 8.

Maturista, æ, V. s. *Beatista*.

Matutinæ, arum, officium divinum matutinum; *virradati zsolozsma*. Eszt. Okm. p. 69. (Martirius strigranensis eccles. minister 1456): Ad cuius servitium constitui chorom fratrum cottidie convenire dehere, et ibi *matutinas* et *vesperas* eiusdem matris domini debita veneratione celebrare.

Matutinæ laudes, (auctore Battányo *Matutinæ* vel *Matutinæ laudes* dicebantur, quas nunc absque ullo addito *laudes* dicimus, ut discrimen fieret a *Vesperinis laudibus*, Vesperarum enim omnes quinque psalmi a laude incipiebant, hinc etiam in ordinariis antiquis hi psalmi assignantur formula *omnia laudate*. Batty. Leg. T. II. 176. (Sæc. XII).

Matutinale, (Du C.) liber matutinas preces continens. Officium, laudes; *virradati zsolozsmakönyv*. Rač. Mon. Sl. VII. 122. an. 1076.

Matutinalis, e, (Du C.) matutinus; *reggelti*. Beng. Ann. Erem. Cenob. 189. Unde hæc devotio in Thaumaturgæ Matris sacrario,

post absolutum votivum *matutinale* Sacrum peragitur.

Matutinalum, *matutinale*. V. s. *Matutinale*.

Mauchmeticus, i, mahometanus. Magy. Tör. Tár. XIV. 179.

Mavevarius, apud Du C. *mavecharius*; is suspicatur hoc loco mendum inesse et *maccarius* scribendum esse, quod dignitatem *magni coci* significaret; *fő könyhalmester*. Luc. Regn. Dalm. 96. nam in supradictis Privilegiis inveniuntur subscripti Camerarius 2., 3. Pincernarius, Palatinus, Duornick sive Curialis, Dad sive Ded, avus vel senior et similia, qui Croatorum Regibus in usu fuere. *Mavevarius* autem an Slavum vel Latinum fuerit, inconpertum est.

Mavia, æ, *Mavea*, æ, fors. idem quod auri massa oblonga; *aranyrud*. Veraues. VII. 225. Ita namque cum artifices calculum subduximus, ut ex 72 *maris* fiant majores scutella 12; mediocres 12 ex *maveis* 48, minores 12 ex *maveis* 30; disci 12 ex *maveis* 24, tota summa facit *mavias* 174. Singule autem *maviae* constant ducent. 6. p. 23. de liga, ut vocant.

Mavors, tis (Du C. pannonica catta) *meles*; *nyest*. Batty. Ger. 240. sub splendidissimis *Maortibus* . . . et trabeis multae latent nausae.

Maxellæ, arum, macellum. V. *Mazellum*; *mészárszék*. Fjp. Szám. 236. an. 1427: pro ductura ædificiorum ad *maxellum*. 275. ipse debet unam stubam parare et tecta circumambiando *maxellis* pro 600 den.

Maxima, æ, lex, ratio, regula (Du C.); *ctr*. Ger. maxime. Jókai Uj f. II. 433. azon jeles jog *maxima* szerint: Si fecisti, nega. Vern. Psych. 525. Törvt. Msz.

Maximas, atis, ad normam *optimas*, Magnas (Du C.); *mágnás, főúr*. Probst. Comit. p. 9: Pontificum, *Maximatum* . . . corona . . . Dominum suum præstolabatur.

Maxina, æ, V. *Masina*. Han. Mon. Jur. P. I. 90: aliquis non habitat in Lombardia nec cum familia nec cum *maxinis*, nec galinis.

Mayneries, ei, (Du C. *maneria*) habitatio cum certa agri parte, villa rustica; *major-ság*. Ljub. Mon. Sl. III. 242. an. 1352: exigat decimum . . . in aliis locis et *mayneries*.

Maystrus, 3., principalis; *fő*. Ljub. Mon. Sl. XI. 262. an. 1347: porta *maystra*.

1. **Maza**, æ, gr. *μαζός*, uber; (Du C. al. s.) V. s. *Becharius*; *töltgy*.

2. **Maza**, æ, fascis (Du C. al. s.); *kötegy*. It. mazzo. Tör. Tár. 1890. p. 215. *mazas* pelium sabellinarum.

Mazalinum, (ap. Du C. *Mazer*, *Mazerinus*, *Mazarum*, *Masdrinum*), *Murrha*, materia porcellana; *folgyát, porcellán*. Száz. XIII. 234. unus cipus de *Mazalino*.

Mazamurrhina, pocula murrhina; *porcellán üveg, pohár*. Fej. III. 23. Quod Georgius . . . Rodominus et Quianus ei . . . duo palli . . . quingentos mazamutin (*mazamurrhina* seu pocula murrhina) . . . per violentiam abstulerunt.

Mazamutin, pocula murrhina. V. *Mazamurrhina*.

Mazelinum, V. *Mazalinum*. Cf. ap. Du C. *mazerinus*; *drága anyagból való*. Fej. I. 67. Duos cyphos de bono *mazelinum*.

Mazellare, cultro dividere; *vágni*. It.

macellare. Ljub. Mon. Sl. III. 355: mercatores carnes *mazzellantes* in macello.

Mazellum, (Du C. *mazelum*) taberna macellaria; *mészárszék*. It. macello. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 224. *mazellum* seu bechariam.

Mazinare, molere, commolere; *örteni*. It. macinare. Han. Mon. Jur. II. 288: emptor debeat accipere a *mazinare* volentibus goanum . . . in . . . molendinis.

Mazuli, orum, Vox Turcica, cuius notio e contextu evidens est, homo infimae conditionis, infamis. Brut. Hist. XII. 342., 40. Res tamen, quae pone loco esset, ita infamis relictia inusta nomen feda ignominiae nota, ut in eorum numero haberetur, quibus lege ad urbanos magistratus et militiae honores est aditus praclusus, quos *Mazulos* patria lingua vocant. Veranes. IV. 8. Ki a választ adja a császárnak: én jansár Vótam előbb és *mazullá* töttek vót.

Mazza, (Du C. *mazia*) clava; *dorong*. It. mazza. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 495. si . . . percusserit baculo, *mazza* etc.

Meabilitas, commoda et apta ad eundem conditio (plateae, viae); *járhatóság*. Pest. Vár. Lev. *meabilitas* platearum. Kuk. Jur. III. 490.

Meandricus, 3. qui circumflectit longos cursus; *kanyarulatós, tekervényes, csavargós*. Veranes. VII. 40. et quicquid interammiorum est in ipso Narabone et quibus flexionibus plus quam prope *Meandricis* circumferatur.

Mechanicæ artes, artes sedentariae, sellariae, vulgares; *kézműesség*. Ger. Handwerk. Wagn.

Mechanicus, opifex (Du C. al. s.); *kézműves*. Magy. Tör. Tár. IX. 66. Pauci nobiles ibi fuerunt sed solum *mechanici*. Brezny. 89. Art. Diet. Pos. 46. Cf. Lucil. ap. Festum p. 206. ed. Müller. Colum. 3., 40., 2. Svet. Vesp. 48.

Medaglia, æ, (a metallo It. medaglia) imago ad clipei formam efformata (Du C. *Medalla*); *érem*. Száz. XV. 448. Habeo unam *medagliam* cum facie principis.

Medaia, æ, clipeus, insigne V. *Medaglia*; *érem*. It. medaglia. Hist. Zerm. Cobenz. p. 424: respondi me litteras attulisse una cum dono per Suam Majestatem misso, hoc est una *medaia* adornata cum 52 adamantibus.

Medaleum, nummus in memoriam rei cuius v. nummus aureus; *érem pénz*. Kov. Form. Sl. 538: Ex quibus (floreis) fuerunt ducenti in *Medaleis*. Wagn.

Media, æ, mensura vini; *itze*. Ger. die Halbe (Mass.) Cod. Alv. II. 293. ut in singulis dolis sive vasis quadragenariis; quadraginta *mediae* sive viginti oetalia transilvanica pro fecibus computantur et acceptantur. Ibid. iterum defectus perinde ac superfluitas doliorum sive vasorum quadragenariorum 600. sexcentas *medias* puri vini continentium.

Media noctis, media nox; *éjfél*. Arch. Rák. IX. 202. *circa medium noctis*.

Media vini, (Du C.) mensura vini, quae alterius media est, hemina; *itze bor*. Kör-möcb. főreálisk. Ért. 1895. p. 156.

Medialitas, dimidia pars; *fele*. Jogt. Eml. T. I. p. 3: Si Juratorum aliquis . . . interesse nequiret denique *dualitas* ymo et *medialitas* . . . Juratorum . . . perfecta ministraturae sint officia.

1. **Mediana**, æ, mediamna, insula; *sziget*. Schläg. 752.

2. **Mediana**, (Du C.) vena (anatomicis nostris ea, quae inter 'basilicam' et 'cephalicam' est); *verő ér*. Pel. Serm. Physici consulunt, quod leprosus de *mediana* sanguinem minuat. Aest. 39. c. Thök. Diar. 408.

Medianus, 3., (Du C.) medius, intergerinus; *közbenő*. It. mediano. Rau. Elem. p. 19: sc. paries, qui variis aedium divisionibus adhibetur, *medianus* est. Ljub. Mon. Sl. II. 208. Cf. Vitr. 3., 1. Veget. Vet. 2., 40.

1. **Mediare**, (Du C.) rem tractare, componere; *közvetíteni*. Ljub. Mon. Sl. III. 162: *mediare* . . . prosequi et finire. Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 13. Dip. Reip. Rag. 276.

2. **Mediare**, intercedere; *közbeesni*. Thurócz. 260. Ventum est tandem ad feriam quintam, festa, quae sanctorum galli confessoris et Lucae evangelistae *mediabat*.

3. **Mediare**, (Du C.) per medium dividere; *ketté osztani*. Star. V. 444. an. 1422. *mediarent* et dividerent. Cf. Apic. 3., 9.

Mediastinum, palus ignominiosus, infamis; *szégyenyfa, pellengér*. Kronst. III. 271., 397.

Mediastrium, (in mediastro ponere). V. *Mediastrium*. Pel. Serm. Justitia divina in bonorum remuneratione et malorum punitione *omnibus* manifeste appareat. Quantum planetus ibi erit peccatori tamquam in *mediastro posito* furi eorum omnibus alligando furtum collo Hiem. 5. h. Georg. Sirm. I. 260. Et quomodo declaraverat dispensator civitatis, ut viderem sertam meam applicandam iuxta *mediastrium*.

Mediata calciamenta, crepidula; *pa-pucs*. It. pantifola. Monm. Comit. Trans. II. 67., 179. nigra vel rubra mulierum calciamenta de corio vervecino cum duob. soleis pro d. 16. Item *mediata calciamenta* mulierum vulgo *felijs* . . . d. 12.

Mediatim, *itczénkint*. Ger. Halbeweise. Pfahl. Jus. Georg. 4409. Colonis licet quidem alterius etiam Domini terrestris Educillum capiendi haustus gratia ingredi, sed vinum (*per medias, mediatim*) ex alio praeterquam sui Domini educillo adferri curare Colonis non licet.

Mediator, garans, deprecator conciliator; medius, interpres, orator (Du C.). Arch. Rák. VIII. 140. Wagn. Cf. Appul. Met. 9. p. 659. Oud. Lact. 4., 25.

Mediatorius, 3. ad intercessorem, oratorem pertinens; *közvetítő*. Arch. Rák. II. 344. officiorum *Mediatoriorum*.

Mediatricius, 3., ad intercessorem pertinens, qui intervenit; *közbevető*. Arch. Rák. II. 336; *Mediatricia* Officia et IX. 353.

Medicaster, medicus spurius, obscurus; *ál-orvos, kuruzsló, kenő-fenő*. It. medicastro. Ger. After-Arzt, Quacksalber. Cher. Jus. Eccl. 41. nam ut clericus medicus aut chirurgus diplomaticus evadat, id destinatio eius prohibet; ut vero *Medicastro* agat, id et cum dignitate eius compatibile haud est et periculum plenum esse exempla *medicastro-rum* docent. Bene. Med. I. 47. Törvt. Msz.

Medicasteria, æ, medendi ratio perversa; *kuruzsolás*. Ger. Quacksalberei. Poor. J. Zsebsz. 107.

Medicatorium, medicamentum; *gyógyító szer*. Hor. Mem. 30. animae *medicatorium ψυχής ιατρείον*.

Medicerium, favum mellis; *tépes-méz*. Ger. Honigseim. Pär. Páp.

Mediculum, medium; *középe* (vlninek). Roger. 294. et expensans omnibus, qui praeter ipsorum familias, circa quadraginta millia dicebantur, faceret exhiberi usque ad *mediculum* terre suae.

Medicus in fisica, physicus; *tisztí orvos*. Ljub. Mon. Sl. XI. an. 1312: *medicus in fisica* . . . teneatur . . . medicare omnes personas . . . dominum comitem . . . et *salanatas* comitis et eorum familias.

Medicus magistratualis, physicus; *hivatalbeli, kerületi, tisztí orvos*. Bene Pol. 3.

Medicus practicus, qui medicinam facit, exercet; *gyakorlati orvos*. Bene Pol. 229.

Medicus theoreticus, medicus contemplativus; *elméleti orvos*. Bene Pol. 229.

Medietas portae, media pars militum ordinariorum; *rendes katonaság fele*. Oláh. Cod. Ep. 481. Habuit Ibrahimus *medietatem portae*, hoc est mediam partem militum ordinariorum caesaris Turcarum . . .

Medimnus Albensis, mensura quatuor modium; *székesfehérvári köböl*. Szamosk. III. 67. *Medimnus Albensis*, quam cubulum vocant, ea mensura velus medioeris bajuli est et quatuor modios continet.

Mediochartanus, 3., mediae amplitudinis ora habens; *középkaliberű*. Cod. Alv. I. 421. habent Caesariani 80 *mediochartana* tormenta bellica in tribus batteriis.

Medioxumus, in medio positus (Du C. al. s.); *belső*. Bárzay. Cf. Non. 144., 4. Plaut. Cist. 2., 3., 67.

Meditari, passive usitatum. Batty. Ger. 162. Non enim a mundanis *meditari* possunt insignia perfectorum. Sensus: *Mundani non possunt meditari insignia etc.*

Meditatorium, (Du C.) locus, ubi quis meditat; *elmékedő terem*. Nagy Hier.

Meditullionetus, umbilicotenus, usque ad umbilicum descendens (Heraldicus terminus technicus); *köldökig érő* (valamely állati vagy emberi alak, melynek csak a köldöktől fölfelé eső része látszik). Gyulafehérvári Liber Regius.

Medio, ope, auxilio; *közeg, által*. It. mezzo: med' ante. Kass. Prax. I. passim: exercet supremam suam potestatem *medio* constitutorum Dicasteriorum politicorum ac iudiciorum.

Medium, media, sumptus, facultates; *vagyony, jószág, költség*. Ger. Mittel. Wagn.

Medium moratorium, instrumentum morandi; *késleltető szer*. Törvt. Msz.

Medium probatorium, instrumentum probandi; *bebizonyító szer*. Törvt. Msz.

Medius punctus, numerus medius; *középszám*. Ljub. Mon. Sl. XI. 459. an. 1344: doane v'ni tollatur *medius punctus* et reducat ad pristinum statum.

Medo, onis, (Du C. aqua mulsa.) (Mette D'ef.) vinum mulsum; *méhser, mézbor*. Ger. Meth. Gall. hydromel. Kronst. II. 265., 472. etc. Fej. IV. 4., 423. Tartari vinum, cerevisiam et *medonem* non habent.

Medulla, æ, imago ad clipei similitudinem efformata; clipeus V. *Medaglia*; *paizsocska*. Gal. Medaille. Bárzay.

Medullatim, medullitus; *bensáleg*. Gall. interieurement. Thurócz. 204. quem

æstuans medullatim intestina ambitio succederat.

1. Mega, æ, porca; *mesgye*. Ger. Turch. Batty. Leg. T. II. 379. an. 1252: venit ad magnum *mega* et ibi sunt tres metæ. Tör. Tár. 1893. p. 11. tót *medzje*, horvát *medju* (között) præpositioból vagy az ebből eredő *medza*, ó szláv *mezda*, horvát és szerb *medja* szóból s tulajdonképp a szántóföldek közötti *gyepes határt* jelöli. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 466.

2. Mega, Megaia, (hæc vox occurrit iam an. 1035.); *megye*. Tör. Tár. 1887. p. 516. Pars. I. p. 43: *Mega* idem est, quod Ungaris *Megye*, i. e. Districtus, Comitatus. Unde *Judicium Megale*, quod Rege in Megam alienus Comitatus sive *Mega*, lateri Regis statim accedentes, postulante populo celebrabant: *Equus* item *Megalis* dictus, quem quilibet Collus, dum per eum Rex transiret, dono offerebat. Pfahl. Jus Georg. XXIV. erat enim Hungaria secundum morem in omnibus fere regnis Europæ reliquis vigentem ad faciendam administrationem in Comitatus, Gaue, *Pagos* per. S. Regem divisa, nominatus ita a comitibus, qui eis præerant munere supremi iudicis, simul et belliducis. In Hungaria vocabantur Comitatus etiam *Parochiae* et voce hungaro Barbara *Megae* (a *Megye*, *meta*, districtu. Car. Bel. De Archieff. 14. Samb. Tyrn. Molnár. Patv. 27.

Megajupanus, (Du C.) appellati præsertim Servie principes; *főispán, fejedelem*. Croat. veliki župan. Ljub. Mon. Sl. I. 12. an. 1489. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 466. Luc. Regn. Dalm. 256. Orientalis Servie pars sicuti iuris Imperii Græcorum erat, ita eius præfectus Græco Slavo vocabulo *Megajupanus* appellabatur. Star. VII. 32. an. 1220. Stefanus dominus Servie sive Rascie, qui *megajupanus* appellabatur.

Megalis, ad Megam pertinens V. s. *Mega* 2); *megyei, katonai*. Car. Bel. De Archieff. 14. Kereszt. Res. Mil. 12. Comes Castri finitimi duo nuncios præiunctis equis *megalibus*, seu exercituum, qui in singulis Comitatus aiebantur, immediate ad Regem dirigere obligabatur.

Megalis iudex, iudex comitatus; *megyei bíró*. Car. Bel. De Archieff. 14. In quacunque Comitatus *mega* Rex digredietur, ibi iudices duo *Megales* cum eo coniunguntur.

Megasiuppanus, accus. *Meganiuppanum* V. *Megajupanus*. Fej. II. 408. quatenus accedens personaliter in Seruiam *Meganiuppanum* ipsum prælatos et nobiles ipsos in orthodoxa fide confirmes.

Meguliensis, is fors: Megalopolitanus, *Mecklenburgi*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 125. Quatuor marce inter sterlingos et aliud argentum, valens ultra trium marcarum inter *megulienses*, igeunos, provinos, puglios et obolos *megulienses*.

Mehterus, i, cubicula regio præfectus; *fő kamarás*. Adelm. De orig. Turc. 11. Sunt et ianitores, qui etiam ex ianizaris creantur eorum numerus est CCC; capituli vocantur, hii etiam vivunt ex stipendio. Sed et *Mehteri* tentoria et papilionem extendunt et omnem suppellectilem aule disponunt, qui circiter sexcenti sunt.

Meisterus, magister; *mester*. Germ. Meister. Kronst. II. 241. an. 1532.

Melarundinis, saccharum crystallinum; *égyzucker*. Ger. Zuckercandis. Vect. Ref. E. 2:

De uno centenario *Mellis arundinis* vulgo Czuckerandl.

Mel non destillatum, *sonkolyos* (mél). Ger. Steinhonig. Vect. Ref. O. De vase *mellis non destillati*.

Mel Rosarum, Rhodomele: *rózsaméz*. It. miele di rosa. Ger. Rosenhonig. S. Benkő. Top. Misk. 90. et ad ulcera mundanda injectionem ex decocto Hordei et *Melle Rosarum*... svasi.

Melancholisare, Melancholizare, tristitia quadam et morore affligi; *büslakodni*. Arch. Ver. Sieb. XXV. 376. penes fornacem sedgeo et *melancholizare* incipio. Törvt. Msz.

Melinum, fucus, pigmentum melini coloris; *mészszínű festék*. Lzb. Cod. Med. III. 502.

Melior, de situ loci pro: *superior, felső*. Batty. Leg. T. II. 245. an. 1156.

Melioramentum, (Du C.) profectus in melius; *javitás*. Ljub. Mon. Sl. I. 450. an. 1291. Star. XVIII. 47. an. 1496.

Meliorare, (Du C.) reficere; *javitani*. Kronst. II. 363., 384., 389. Wagn. Cf. Ulp. Dig. 7., 1., 13. Cod. Justin. 5., 71., 46.

Meliorari, (Du C.) convalescere; *javulni, jobban lenni*. Reg. S. Ben. 36., 45. Sed et carni esus infirmis omnino debilibus pro preparatione concedatur; at ubi *meliorati fuerint*, a carnibus more solito omnes abstineant.

Melioratio, (Du C.) emendatio; *némesbítés, javítás*. Opin. P. I. S. II. §. 14. Cod. Dip. Arp. V. 470. Beth. G. lev. 32. Cod. Justin. 2., 49., 24., 4., 66., 2.

Meliorem esse super omnes, omnes superare; *felülmúlni mindenkit, derekabbnak lenni mindenkinél*. Fjp. Anon. 2b.

Meliores, (Du C.) maiores, seniores, valentes; *előkélők*. Tör. Tár. 1887. p. 400.

Melioritas, (Du C.) bonitas, virtus; *erő, hathatóság*. Pel. De celebr. primit. s. c. 2); Eius missa plus valet apud Deum, ut dictum est supra de *melioritate* missæ.

Melitenses, V. Ordo Militum Hospitaliariorum v. Cruciferi.

Melittum, pro: mollitum (pusanth); *mézes bor*. Fin. B. 47.

Meliturus, qui contieit mel; *mézeresztő, mézes kalácsos*. Pár. Páp. Cf. Varro R. R. 3., 16., 3.

Mellarius, apiarius; *méhész*. Fej. 4., 313. Et in Mama plaustrales sex, in Obada vero septuaginta apiarios (*mellarios*) vintores sex. Cf. Varro R. R. 3., 45.

Mellerosatum, syrupus; *szörp, rózsaméz*. It. miele rosato, sciropo. Veranes. Hist. I. 468. compulit nos non solum ad esum panis, sed ad sessionem parum decoram; sedendo enim more turcico comedimus, qui sitiuit, infundebatur potus illi *mellerosato* dulcoratus.

Mellicida, (Du C.) cui apum cura demandata est, qui mel excindit; *mézre, méhekre ügyelő*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 118.

Mellidator, mellifer; *mézhózó*. Knauz. M. E. Str. 4., 541., 669.

Melliflue, mellitus, dulciter; *mézesen, édesen*. Kuk. Jur. I. 8. Leonem vero Pelestrinensem Episcopum cum suis Epistolis *melliflue* ructantibus eloquio destinavit.

Mellilegus, 3. mel legens; *mézszedő*.

Szilády Irod. Közl. VI. 3., 359. *mellilegus* volucres.

Melluit, præstrinxit; *elképráztatott, megvesztegetett*. Ger. gebendet. Chron. Rhythm. temp. Ludov. I. Engel. Mon. Ung. Bécs. 1809. p. 4.

Mellutum, Trifolium melilotus Linn.; *mészvirics*. It. meliloto. Germ. Steinklee. Schäg. 1498.

Melodema, tis, (Papias: *melodama* Du C. *melodima*) suavissimus cantus v. s. v. cantus; *kellemes ének*. Batty. Ger. 6.

Melodia, æ, *μελωδία* melos, cantus; *dallam, nóta*. Vita S. Steph. 136. eadem quoque visio et *melodie* dulcedo euidam archidiacono per orationem beati Ewseby revelata est. Cf. Mart. Capell. 9., 306.

Melodista, æ, cantus, modulationum peritus, auctor; *dallamköltő*. It. melodista. Ger. Melodiendichter. Greg. Aesth. 95. Quare controversia *Melodistarum* et harmonistarum, si generalia Aesthetice principia in censum voces, facile decidi potest.

Melus, (melo, eghel, Igel, Dief.) erinaeus; (Du C. al. s.); Schläg. 1685.

Membranitas, conditio, qua quid membrana obtegatur; obscuritas; *hárttyával való beborítás, homály*. Batty. Ger. 188. Ut enim reor, non destituitur nimis tegmine, quadamque Symboli *membranitate*.

Meminere, pro: meminisse. Mon. Com. Trans. I. 135. an. 1542. *Meminere* poterit... quod... Cf. Reg. S. Ben. 2., 65. *Meminere* debet semper abbas, quod est.

Memoratorium, i, (Du C.); V. *Memoriale*; *emlékeztető írat, emlékeztetés*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 57. *Memoratorium* facio ego Brana una cum filiis meis.

Memoriae, liber ecclesiasticus anniversarios sanctorum dies continens (Du C.); *egyházi naptár*. Száz. XXVII. 345.

Memoriale, (Memorandum) liber memorialis, libellus supplex (Du C.); *emlékírat*. Ger. Memorial, Bittschreiben. Ac. Com. Sopr. p. 15: *Memoriale* omnium Statuum. Cod. Dip. Brüss. III. 26. Thök. Diar. 642. Wagn. Cf. Paul. Dig. 50., 46., 44.

Memorialis, commentarius, memoria; *emlékirat*. Ker. Nap. 229.

Memoralis cellula, memoria; (V. ö. serinium cordis.); *emlékezet*. Kov. Form. St. 309. ut acta temporalia scriptis inserantur publicis, ne de *memoriali* hominum *cellula* effluant.

Memorie, ex memoria; *betéve*. Reg. S. Ben. 10. 7. Pro ipsis tribus lectionibus una de veteri testamento *memorie* dicatur.

Memorizatio, actus ediscendi, memorie mandandi; *emlézni, emlékeztetből tanulni*. Ger. auswendig lernen, memorieren Vern. Psych. 147. Sic memoria multorum puerorum in inferioribus scholis immoderata vocabulorum aut etiam rerum non intellectarum *memorizatione* sæpe per totam vitam destruitur.

Memoror, meminī, memoria teneo; *emlékszem*. Frak. Mát. lev. II. 427: *Memoror* autem antea scripsisse sanctitati vestre.

Menseum v. *menaja*, fasti græcorum, qui orationes in singulos menses in honorem sanctorum distributas in duodecim libris continent; *hó-, havi könyv*. Nagy Hier.

Menare, (Du C.) ducere, regere; *meneszteni, vezetni*. Ljub. Mon. Sl. XI. 4. an.

1306: venditores . . . si *menant* manus per mensuras . . . ita, quod nichil remaneat de sale in mensuris.

Mendaculus, i, mendax, mendacio assuetus; *hazug*. Funda David. D. 34: Sane hoc unicum tibi restat premium, quod olim Cicero omnibus *Mendaculis* proponere solebat: Ut etiam si jurent, eis non credatur.

1. **Mendicantes**, ostiatim cibum petitori canendo. (Du C. al. s.); *mendikansok*, *kolduló deákok*, *szolgatartulók*. Teut. Schul. I. 367: Am Anfang des 15. Jahrhunderts (h. 1429) schreibt *Anthonus sacerdos* in Meschen in Siebenbürgen in seine Postilla Alberti de Padua: Nota tria genera *mendicantium*. Primi sunt mendicantes de domo ad domum et vocantur vulgariter *dy hus bettler*, ut sunt scolares et viri religiosi etc. Secundi vocantur *mendicantes* de platea ad plateam, de villa ad villam et vocantur vulgariter *dy stroz bettler* et multum in mendicando triti sunt cantando, orando. Tertii sunt *mendicantes* de regnis ad regnum et vocantur vulgariter *die felt bettler* et tales plerumque sibi ipsis infligunt et faciunt dolores, vulnera et inflaturas et colores modo pallidi modo nigri ad fideles Christi decipiendos et tales sunt pessimi et filii diaboli. Körmöczy Ért. 1894/5. 49. Leges Schol. Schenn. 35. Bék. Debr. főisk. törv. 57.

2. **Mendicantes**, mendicando cibum querentes monachi, (Du C. al. s.): *kolduló szerzetek*, *barátok*. It. frate mendicante. Ger. Bettelorden, Bettelmönch. Cher. Jus. Eccl. I. 298. 5. *Mendicantes*, ad convertendos haereticos et in subsidium curae spiritualis collecti, ut Franciscani, Dominicani etc.

Mendicatio, actus mendicandi, saeculo tinniente rogandi; *koldulás*, a *perselymek körülhordozása*. Besztb ág. gymn. Ért. 1875/6. 29. A *medicatio*ók jövedelmének harmadából az iskolai szükségletek fődözésére iskolai pénztár alapított, *aerarium scholasticum*. Száz. XX. 371. Cf. Senec. Ep. 101.

Mendicatoriae, (litterae): *szegény-ségi bizonyítvány*. Kov. Form. St. LXXXIX. *Mendicatoriae* seu Testimonium super paupertate.

Mendicatum, mendicatio: *koldulás*. It. pitecheria. Res. ges. p. 48—49: Nobiles familiae . . . quae demigraverant patrimonio, ne serviant, *mendicato* vitam tolerare.

Mencare, minari; *fenyegetni*. Gall. menacer. Prot. inq. 225: dixi sibi, quod interficeret se et quod male faciebat et *menacari* eam.

Menologium, V. *Martyrologium*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. p. 146.

Menestra, ae, (Du C.) pulmentum, iuseculum; *becsinált leves*. It. minestra. Prot. inq. 174: et sic stabat donec alie comederent primum *menestram*.

Mennonista et **menonita**, assecla Simonis Menno, qui saec. XVI. presbyter fuit in parte Germaniae, quae dicitur Holstein. Sacro lavaero non infantes, sed seniores aspergi oportere censens, iterum baptizatus est. Doctrina haec vetat officia militaria, publica et iusiurandum Cher. Jus. Eccl. 2. 366. Professio vero alterius cuiusunque sectae v. g. Deistarum, *Mennonistarum* subditis Austriae nulla ratione permittitur. M. Bel. Geogr. 502. *Anabaptistae* seu *Mennonitae* in agro Posoniensi.

Menologium, fasti sanctorum, res gestae per singulos menses distributae; *szentek naplára*. Heyse: Menologium, Heiligen-Kalender, eine nach den Monatstagen geordnete Heiligungsgeschichte. Beng. Ann. Er. Cœnob. Praef. tot editi Annales Ecclesiastici, sanctorum vitae, *Menologia* Divorum, Monasterologia Cœnobitarum. Res. ges. p. 84.

Mensa, ae, discus; *korong*. Batty. Ger. 136. Luna . . . erubuit, dum in solis *mensam* impegit.

Mensa ambulatoria, eibus pauperibus discipulis alternantibus locis praeberi solitus; *vándor asztal*. Ger. Wandeltisch. Teutsch. Schulort. I. LXXXVI.

Mensa Christi, altare V. sub *Ciborium*. 1.

Mensa magisterica, **magisterii**, epulae tempore magisterii consecuti datae; *mester asztal*. Száz. XI. 802., 804.

Mensa numularia, **argentaria**, **taberna argentaria**; *pénzváltóház*. It. banco. Ger. Wechslerbank. Kov. Form. St. 20 in *trapetza* seu *mensa numularia* evertissent florenos, grossos, Denarios etc.

Mensa panicea, frustum panis mensae instar; panis mappae vices sustinens; *kenyér-asztal*. Száz. VI. 358. Galeoti. 43. nec ibi (in Hungaria) ullus in assumendo bolo aut carnis morsu furcilla utitur, ut nunc in Italia Transpadana in usu frequenti est: Quisque enim *mensam* ante se *panicam* habens ex communi patina, quod placet, assumit.

1. **Mensale**, (Du C.) 1. mappa, linteum stragulum, quia mensa insternitur; 2. super-tunica, qua amici mense assidebant; *asztalterítő*; *felső öltöny*, melyet az asztalnál viseltek. Száz. VIII. 629. Kronst. I. 147. Fej. III. 2. 479. Cod. Dipl. And. II. 179. Quel. Sieb. I. 177. an. 1494. magistro scholae pro *mensalibus*.

2. **Mensale**, mappa altaris (Du C. al. s.); *oltárabrosz*. Tör. Tár. 1886. p. 554.

Mensalia, ium, res, suppellectile ad mensam pertinentes; *asztali készlet*. Moln. Patv. 44. *Mensalia* splendide teneto.

Mensaria pensio, sumtus mensae; *asztalpénz*. Gall. apanage. Ger. Tafelgeld. Cod. Dip. Brüss. II. 30. Extractus quid et quantum Romanorum Regia Matas de *mensaria pensione* nobis obligatur.

Mensarius focus, foeculus; *étek-melegítő*. Ger. Kohlenpfanne. Pär. Páp.

Mensarius, **lignarius**; intestinari; *asztalos*. Fjp. Szám. p. 174. an. 1418. Tör. Tár. 1886. p. 609. *Mensatori* pro tumba et parvo loculo. Kronst. I. 614. II. 435., 447., 440. Arch. Ver. Sieb. X. 1., 177.

Mensenaria, ae, pensio menstrua, salarium menstruum; *havi bér*. Georg. Sirm. 4. 56. et in archa Nandor-Albensi et in Sanach semipaganos suos intrare coegbat, qui sine *mensenaria* serviebat.

Mensioneria, ae, V. *Mensenaria*. Georg. Sirm. 4., 95. venerant ad aduivamen rogare *mentionariam* eorum a Rege,

Mensipar, faber lignarius; *asztalos*. Fr. Lib. Rt. II. 144. magistro Petro *mensipari* pro reparacione pixidum manualium. Száz. IV. 677.

Mensis septanus, M. September; *september*. Raë. Mon. Sl. XIII. 263. an. 1359.

Mensitus, 3., temperatus, materia, cui

partes proportionaliter admiscerentur; *kellően vegyített*. Szamosk. IV. 78. Mel *mensita* alve, gemens voluptas.

Menssuaria pecunia, V. *Mensenaria*. Georg. Sirm. I. 84. Et ibi Jacobum amisit Banffy propter avariciam suam, quod talem mitem non donasset et *pecuniam menssuarium* vilem obtulisset sibi.

Menstruate, singulis mensibus; *havonként*. Batty. Ger. 180. *menstruate* immun-ditiis abundantis.

Menstruatim, (Du C.) singulis mensibus; *havonként*. Magy. Tör. Tár. XX. 1267. Dip. Alv. II. 282., 57. administrator *menstruatim* medius farinae ebulus. Rák. Ön. 314. Arch. Rák. IX. 79. Jogt. Eml. II. 1. p. 428.

Mensula lusuum, abacus lusorius; *játszóasztalka*. Rák. Ön. 223.

Mensura, Pinta; *pinty*. Ger. Mass. It. misura. D. Räck. p. 7. Caupones... vinum . . . non cum *mensuris* seu *pintis* minutatim, sed cum integris vasis vini inibi venditioni queant exponere.

Mensura cubiti, cubitum, ulna; *röf*. Eszt. Okm. p. 192. an. 1299. Curie longitudo facit triginta sex *mensuras cubiti* vulgariter *Reyf* dicti.

Mensura regalis, cubitus, idem ac *amplius regalis* quod vide. Cod. Dipl. Pat. T. I. P. 265: per spacia septuaginta *mensurarum Regalium* sive cubitorum (lege: cubitorum) in longitudine veniendo.

Mensurabilitas, proprietas rei, quae mensura comprehendit potest; *mérhetőség*. Pázm. Dial. 304.

Mensurate, moderate, rationi convenienter; (Du C. medioeriter); *mérsékeltten*, *rendje-módja szerint*. Reg. S. Ben. 31., 18. Omnia *mensurate* faciat, neque avaritiae studeat reque prodigus sit et stiprator substantiae monasterii. Ibid. 48., 47. Omnia tamen *mensurate* fiant propter pusillanimes.

Mensurator, dimensor, metator; *mérő*. Wagn.

Mensuratus, commodus, accomodatus; *megmért*, *reá szabott*. Reg. S. Ben. 55., 13. Ut non sint curta ipsa vestimenta . . . sed *mensurati*.

Mensurella, ae, parva mensura; *kis mérték*. Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 461. an. 1343. recipiantur singula *ensurelle* sive *metretelle*. Tkal. Mon. Ep. II. 21. an. 1340.

Mensus, us, mensura (ap. Apull. de Mundo p. 294. Oud. tantum in Ablat.) ; *mérték*. Vern. Met. 41. Quantitas, ut unitas ad determinatam aliam usurpata, *mensus* seu mensura dicitur atque cum quantitate mensuranda homogenea esse debet.

1. **Mentalis**, ad mentem pertinens; *gondolatbeli*, *szellemi*. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 111. levamus vigiliis more pastoris tam corporeos quam *mentales* oculos.

2. **Mentalis**, (a *mentum*) menti formam habens; *hosszú állú*. Magy. Tör. Tár. XX. 472: annuli pro patinis *mentales*.

Mentaliter, mente, animo, cogitatione; mente atque animo; *gondolatilag*, *szellemileg*. Andr. Pann. 416. Wagn.

Mente, is, toga, tunica Hung.; *mente*, *köpeny*. Historia arcis Szigetp. 733. tunicam ex serico non latam *Mente(n)* ipsi vocant.

Mentemotus, mente captus; *örült*. Lzb. Cod. Med. I. 594.

Mentaliter, (Du C.) alta mente, attente; *rigyázva, gondosan*. Nagy Hier.

Mentiare, mentiri; *koholni, hazudni*. Arch. Rák. IV. 148. az (hír) *mentiatum*, elhiszem — setko olylan.

Menticulare, (Du C.) dolis et fallaciis attentare vel divinare; *elménczkedni, jósolni*. Nagy Hier.

Mentionare, (Du C.) mentionem facere; *említést tenni*. Cod. Dip. Arp. V. 226.

Mentionatus, 3., cuius mentio facta est; *említett*. Fej. VII. 128., 104.

Mentiri in collum, mera fundere mendacia; *nyakra-főre hazudni*. An. Sc. II. 183. an. 1536: *mentitus est in collum suum*, quia nihil restituit.

Mentalis, ad mentem, cogitationem pertinens; *telki, gondolati*. Fej. X. I. 564. ad vos pre ceteris, quos *mentualis* sensualitas intellectualiter irradiavit.

Menutum, V. *Minutum*. Vjestnik II. 90. an. 1640. nullum vinum forense potest vendi ad *menutum*.

Mephiticus, 3., ad mephitim pertinens, pestilentia plenus; *dögleletes*. It. mephítico. Tomts. 207. cum D. van Marum metalla in *mephiticis* aerum generibus ac sub ipsa aqua liquecerit.

Mephium, alias: *metheum*. (Du C.) sponsolitia, nuptialis donatio; *jegyzőndék*. Nagy Hier.

Merascus, 3., (Du C. *meratus*) brunus; *barna*. Thök. Diar. II. 338. Toga tertia muliebris ex holoserico, *merasci* coloris, cum quique ordinibus fimbriarum aurearum fl. 120.

Merasinus, 3., V. *Merascus*. Thök. Diar. II. 387. Unum pallium *merasini* coloris, gemmis ornatum una cum veste fœminea, Germanice mieder, Hungarice *váll* vocata.

Merasium, vel merasius, species quadam arboris, forsitan idem, quod *merangene, tajfésücsor* Gallis. In glossario dipl. Brinckmeieri *merusae*, vöelicht eine Sorte Kirsche. Cod. Zi. V. 430: Arbores salicem ac *merasionum* et cinorum.

Mercacio, merx; *áru, portéka*. It. mercanzia, merce. Cod. Dip. Arp. Cont. X., 102. si dissecaverint suas *mercaciones* in Aneona.

Mercadante, pretio dignus, egregius; *jeles, értékes*. Ljub. Mon. Sl. III. 230: dabunt . . . tres partes salis, . . . qui sit bonus et *mercadante*.

Mercancia, Mercantia, 1. merx, 2. mercatio, mercatura, (Du C.): 1. áru, 2. *kereskedés, üzérkedés*. I. Dip. Reip. Rag. 15. Kass. P. P. II. 252. nundinas . . . cum omnibus rebus et *mercantiis* . . . accedatis. Tör. Tár. IX. 429. Száz. II. 153., 154. 2. Fej. X. 4., 196: omnes dispositiones . . . circa *mercancias* servatæ permaneant.

Mercanciones, merces; *áru*. Ljub. Mon. Sl. XVII. 154. an. 1422. res et *mercanciones* conducere.

Mercantalia, ium, merces: *kereskedelmi czikkek*. Wallanszky 394. manufacturæ et *mercantalia*.

Mercantialis, ad mercaturam pertinens; *kereskedői*. Wallanszky 394.

Mercantiles libri, codex accepti et expensi in mercatoris taberna; *rováskönyvek*. Georch. H. T. IV. 132.

Mercantilisticus, 3., ad mercaturam pertinens; *kereskedelmi*. Száz. XXI. 660. **Mercatantia**, æ, merx; *áru*. Ljub. Mon. Sl. XI. 189. an. 1345: omnis *mercantia*, quæ vadit cum conduris.

Mercatoreculus, dem. ex *mercatore*, qui tenuem mercaturam facit tabernarius; *szatócs, kis kereskedő*. Pár. Páp.

Mercatrix, mulier merces emens et vendens; *kereskedőnő*. It. mercatessa. Ger. Handelsfrau. Jogt. Eml. T. I. p. 522: Quod *mercatrices* . . . ad fora hebdomadalia . . . libere debeant proficisci.

Mercatum, mercatus, i, (Du C.) forum, seu locus ipse, ubi mundinæ sunt; *vásárhely, vásárpiaçz*. It. mercato. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 22. et nullus iudex nullum theloneum . . . exigere presumat . . . nec in *mercatis* nec in quibuslibet locis. Tör. Tár. 1893. p. 27.

Mercenarius Martis, miles; *katonu*. Teut. Schul. I. 56. 371.

Merces forficibus subdividi solitæ; *rövöl áru*. Ger. Schnittwaare. Vect. Gen. Eee.

Merces frustatum vendi solitæ, merces delicatæ; *disz-, rövid áru*. Ger. Galanterie u. Kurzwaare. Opin. P. III. Sec. III. §. 4.

Merces ornatus, V. *Galanteria*.

Merces transeuntes, merces per aliquam terram vehende; *átzállító áru*. Ger. Transito-Waaren. Vect. Gen. I. 2. §. 53.

Merces, quæ ulna metiuntur, panni ad ulnam vendendi; *röfös áru, sing-áru*. Ger. Schnittwaare. Opin. P. III. Sec. III. §. 4.

Merces ulnæ subiectæ, V. *Merces forficibus subdividi solitæ*.

Merces vecturalis, vectura; *fuvár-bér*. Ger. Fracht-Fuhrlohn. Kass. P. P. I., 241. *mercedem vecturalem*.

Mercificare, mercaturam facere; *kereskedni*. Magy. Tör. Tár. IX. 142. ante omnia apperiri et disligari ac vendi cambiarique et aliter quomodolibet *mercificari* debent.

Mercimonalia, ium, merces; *áru-czikk*. Georg. Sirm. I. 49. Semper et ipsi *mercimonalia* largiter habebant et vehebant ad Hungariam.

Mercimonalis, venalis; *eladó*. Magy. Tör. Tár. IX. 429. rerum *mercimonalium*. Knauz. M. E. Str. I. 207., 208.

Mercimonalis, ad mercaturam pertinens; argentum mercimoniale; *ezüst váltópénz*. Ger. Silberne Scheide-Münze, *kereskedelmi*. Szék. Okt. IV. 198. Fej. X. I. 152. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 468: obligavit se soluturum . . . marcas in argento *mercimonalis*. Cod. Dip. And. I. 64., 71., 78. Arch. Rák. I. 18.

Mercimoniarius, i, mercator; *kereskedő*. Cod. Zi. V. 591: terram . . . pro triginta sex marcis argenti . . . *mercimoniarius* . . . dedisse.

Mercimonium, (Du C.) mercatura, negotiatio; *kereskedés, vásár*. Pel. Serm. Sollicitudo inducit ad multa vitia . . . ad sabbata dei violandum per *mercimonia*. Aest. 41. u. Tör. Tár. 1893. 27.

Mercipotus, us, arria emptionis V. *Al-domasium; áldomás*. Georch. H. T. III. 194. Samb. Tyrn. Werbőczy 550. neque hospitem vel alium quempiam, qui *mercipotum*,

hoc est victimam emptionis et venditionis, more solito benedixisset, producere, patibulo reus erit.

Mercurialis, *Merkur csillagzata alatt született*. Curios. Mise. 63. Cur quosdam *Mercuriales* vocamus (homines)? *Mercurius* modicum frigus, siccitatis plus habet. *Mercuriales* itaque sunt similiter constituti. Quæ sint indolis huius indicia. Tales solent esse corpore altiore sed sicco, oculis parvis, barba rara, capillis extensis, frontis strictæ, membris disproportionatis, manibus longis, sed ingenii subtiles.

Mercurium, mineræ argenti vivi V. s. *Mortalicium* 2.; *higanybánya*. Fjp. Szám. p. 85. an. 1398. Száz. 621. laboratores in *mercurio*.

Mercurius, argentum vivum; *higany*. It. mercurio. Fej. T. XI. V. Un. 213. super cupro ac *mercurio*.

Mercurius Veridicus ex Hungaria, ephemeridum sic dictorum Kuruczorum inscriptio; *kurucz hírlap*. Száz. VI. 428. Arch. Rák. VIII. 186., 207.

Merdatio, merdum; *szar*. Otia Bachm. 46. qui sermones suos non sale prudentiæ et affabilitatis, sed stercore, *merdatione* et similibus scurrilibus condit et piperat.

Merescacia, æ, idem ac *Mareschalia*, equestrarium; *equaria*; *ménés*. Gall. etable à chevaux. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 23. similiter et decimas proprii laboris omnium dominorum quomodolibet laborancium et eroacarum, bovariarum, jugerum, coloniarum, nemorum, saginatorum, sischalie, *merescacie*, brolii, ancinarum et decimum nummum pascuacii decimamque omnium animalium.

Mereschalcus, i, V. *Mareschalcus*. Magy. Tör. Tár. XI. 110.

Meretricatorius, 3., ad meretrices pertinens; *kéjhölgy* . . . Bene Pol. m. 18.

Mergium, mergus; *vevőzök, ágak kihajlása*. Ger. Rehengesenk. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 188. Si inter vineas . . . hortos fuerit *meja* vel *mergium*, illa *meja* vel *mergium* sit communis inter patronos dietæ possessionis.

Mergulus, (Du C.) demin. ad mergus; *búvár*. Ger. Taucher. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 118. Cf. Vulg. Levit. 11., 19.

Meribibulus, potior meri vini; *tisztaborivó*. Fej. Jur. Lib. 174. (Pázmány).

Merica, (Du C.) nemus, silva, interdum terræ circumquaque adiacentes; *bercz, pusztu*. Ger. Halde; Arch. Ver. Sieb. XXVI. 118.

Meridiare, collucere; (Du C. al. s.); *delelni, fényleni*. Ker. Ov. Theat. Sap. C. 2: Archi-Præsuleæ gloriæ . . . prognati fulgore, mediis etiam in tenebris, *meridiare* Te faciunt.

Meridiari, meridianum somnum capere; *déli álmot évezni*. It. merigiare. Wagn. Cf. Catull. 32., 3. Cels. 1., 2. Suet. Cal. 38.

Meridie debita hora; *kellő óra, hatodik óra délután*. Batty. Leg. III. 448. an. 1444: *hora debita meridiei* est illa pars officii, quam sextam decimam a meridie, in quam incidere solebant.

Meridietenus, ad meridiem; *dél felé*. Ger. südwärts. Thurocz. 51. Deinde vero Seythæ Asiaticæ *meridietenus* Candesia, Mardia, Hircania.

Meritalis, ad rem ipsam pertinens, altius momenti; *érdemleges*. Ger. meritorisch.

Opin. P. II. de ordine Jud. C. II. §. 2. responso *meritalis*. Cod. Alv. I. 174. II. 272. Thökö. Lev. 84. *meritalis* dolgok. Cod. Evang. T. I. 279.

Meritalis poena, debita p.; *megérdemelt büntetés*. Száz. XXII. 360.

Meritantaribus, fors. scribendum: secundum morem evi fautoribus, Georg. Sirm. I. 225. In illo tempore fuit fidelis *secundum more meritantaribus*, attamen nunc est professus in religione suarum inter heremitarum.

Meritoria defensiva, defensio summæ causæ; *derék illető védelme*. Törvt. Msz.

Meritoria sententia, in re summa lata sent. *érdemleges ítélet*. Törvt. Msz.

Meritorialis, ad caput rei, causæ pertinens; a *dolog velejét érdekeltő*, *érdemleges*. Kass. Jur. Civ. I. 7. Ad deliberationem Judicis pertinent Sententiæ interlocutoriæ et *meritoriales*.

Meritorium, (Du C. al. s.) caput, genus, summa; *födolog, érdem, veleje*. Ger. Hauptsache. Kass. P. I. 1. 329. Partes colligantes nihil dein *meritorii* ad processum induxissent.

Meritorius, 3., ad rem pertinens; *érdemleges*. It. meritorio. Kass. P. P. II. 123. exactam ubiorem et *meritorium* informationem præstare non morabitur.

Meritum, i, (Du C. al. s.) argumentum, res, caput, genus, vis, natura; (az ügy) *érdeme, a földolog, veleje*. It. capitale, *merito*. Ger. Hauptsache. Kass. P. P. I. 279. *meritum* instantiæ ad sinistram, votum vero ad dextram marginem collocatum veniat. Pest. Vár. Lev.

Meritum causæ, summa causæ; *per sarkalatja*. Georh. H. T. IV. 226.

Meritum causæ reparare, periclitantem summam causæ reparare; *orvosolni az elvesztett ügy sarkalatját*. Georh. H. T. IV. 234.

Meritum quasi castrense, quod quis civis meruit; *polgári érdem*. Törvt. Msz.

Merkedonius dies, dies intercalaris, a *Mercha*, quod clarificationem, compensationem significat. Gall. *marque*; *szökő nap*. Nad. Florus Hung. L. IV. C. IX. p. 276.

Merlus, i, (Du C.) summus murus; *falteje*. It. merlo. Ljub. Mon. Sl. V. 245. an. 1334: murario et . . . famulo pro III. diebus, quibus laboraverunt ad *merlos* et ad faciendum salexatam plateæ.

Mernicus? Raë. Mon. Sl. VII. 134. an. 1080: comparavi servum . . . pro uno *mer-nico*, qui fuit per manuprio de Ludino.

Merosium, cerasum Apronianum; *meggy*. Schläg. 1348.

Merosius, alias: *merasus*, i; *meggyfa*. It. marasca. Ger. Weichselbaum. Schläg. 1347. Cod. And. IV. 249: *Nemus merasorum*, quod vulgo Kuzmugy dicitur.

Merum, ut Subst. totum (Du C. territorium, districtus); *az egész*. Cod. Dip. And. I. 296., 328. equalem unus et alter habebit porcionem, *meri* dimidietate omnium utilitatum uterque perfruendo.

Merum jus, plenum jus; *teljes jog*. Batt. Leg. T. II. 426. an. 1276: assignavimus . . . possidenda . . . *mero jure*.

Merx materialis, merces odorum; *fűszér*. Gall. épicerie. Ger. Spezerei. Pfahl.

Jus Georg. 162 qui cum mercibus sericeis, panno subtilioris et medioeris qualitatibus vel *materalibus* (Specerey Waaren) commercium exercent.

Merzæ, Mirza, titulus principum; *herceg*. Szamosk. III. 196. Akj quoque et Kazi Tatarum *Merzæ* cum suis, cavendis, quam cominus laccessendis hostibus diligentiores trepida fuga ad Mosem evasere.

Merzaria, æ, (Du C.) merx, minutæ merces; *áru*. Ljub. Mon. Sl. XXI. 367. an. 1450: qui conduxerunt . . . mercimonia seu *merzarias*.

Mesa, æ, dimidia pars; *fél*. It. mezza. Raë. Mon. Sl. VII. 131. an. 1080: pro VII. galeas vini et *mesa*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 53., 55.

Meschita, æ, (Du C.) templum Mahometanorum; *meszet*. Ger. Moschee. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 177. Constantinopolis ad tertiam partem per festivitates natalitias filii Sultani conceidit in cineres, quo incendio ad nonaginta millia domorum et centum *Meschitæ* incensæ dicuntur.

Mescum, (Du C. mescelatus pannus) pannus varii filii et coloris; *különböző színű és színű kelme*. Raë. Mon. Sl. XIII. 152. an. 1336: asportavit . . . 1. duplam de *Mesclo* . . . *faganelum* I.

Mescor, pro: messor, falx messorum; *kasza*. Ger. Sense. Monm. Comit Trans. V. 200 et 100 falcibus *mescorum* I—20.

Mesetaria, æ, fors. idem quod ap. Du C. *Messegaria*, tutela, custodia; *örizet*. Ljub. Mon. Sl. IV. 44. an. 1362: quando aliquis debebit solvere nostro communi tam nomine datii, *mesetarie*, quam aliter.

Mesonotium, nox media; *éjféli*. Bene Med. III. 314.

Mesquita, Mesquitis, ædes turcica (Du C. meschita, mesquita); *meszet*. Fer. Mon. Sl. XVIII. 259. an. 1659: Profanata fuit a Turcis in *mesquitum* vulgo moscheam. Pár. Páp.

Messaliani, könyörgősdiek, *Messalia utódai, folypást imádkozók*. Not. rel. I. 237: *Messaliani*, alias Euchitæ vel Enthousiastæ, anno 360 in Mesopotamia nati docebant, quemlibet hominem habere comitem Dæmonem, ad malas actiones impellentem, cui precibus fugato, succedit Spiritus S. ut ne ieiunio nec exhortatione opus sit. Laborem manuum damnantes mendicitate vivebant, continuo orandum esse dicentes. For. Scr. p. 28.

Messitatio, mutæ messes; *közös, kölcsönös aratás*. Ljub. Mon. Sl. I. 420: volumus, quod homines . . . possint . . . habere societates et *messitationes* ad invicem.

Messorialis, messorius; *aratási*. Kövy. L. 653. Feriæ humani Juris sunt I. Ordinariæ, puta: *messoriales* a Festo Sancti Ladislai ad festum S. Stephani. Batt. Leg. I. 547. de pecuniis . . . *messorialibus*. Kass. Jur. Civ. I. 257. Jogt. Eml. III. 304.

Messorialis operarius, messorius, *arató*. It. mietitore. Ger. Schnitter. Jogt. Eml. T. III. p. 304: in tritico . . . octava pars *operariis messorialibus* in recompensam diurni laboris extradetur.

Messorialis pecunia, pecunia pro messe solvenda; *sarló pénz*. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 288. secus enim ex tali etiam quota exigitur, aut *messorialis pecunia* (Sarló pénz) solvenda est.

Mesta, æ, capsula (Du C. al. s.); *skatulya*. Fjp. Szám. p. 222. an. 1426: pro *mestis* seu scatulis.

Meste (a roman. mest), tibialia e corio facta; *bőrharsnya*. Kronst. III. 248.

Mestrançia, æ, navale, navalia; *hajóépítő hely*. Ger. Schiffswerfte. Dip. Reip. Rag. 16.

1. **Met**, ipse; *maga*. Fjp. Szám. p. 85. an. 1398: medietatem debet *met* solvere.

2. **Met**, coniunctum cum numeralibus ordinalibus: *met secundo*; *másodmagával*. Ger. zu zweit. Kronst. III. 87., 178. 379: *met septimus*. Fjp. Szám. 482. an. 1449. *met quartus*.

1. **Meta**, æ, canalis farinæ (Du C. al. s.); *lisztráló*. Comen. 63. Molæ ventosæ sive alatae ubi *metu* et catillo molunt.

2. **Meta**, quod sibi aliquis proposuit, vult. V. s. *Curia* 3.; *cél*.

Meta cursoria, V. *Meta cursualis*. Arch. Rák. VIII. 343.

Meta cursualis, meta (limes) continua; *futó, közben eső határ*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 412. inde ad viam, qua ex villa Varina itur ad civitatem Gaurinensem, eundo pervenissent ad *metum cursualem* non procul a via versus meridiem.

Meta bladi, acervus frumenti V. s. *Copa*. 2; *búza-, gabonahalom*.

Meta initians, limes, qui incipit; *kezdő határ*. Törvt. Msz.

Meta intercalaris, limes in medio situs; *közben fekvő határ*. Törvt. Msz.

Meta terminans, limes in fine situs; *végű határ*. Törvt. Msz.

Metalepticos, amicus, socius; *részvevő*. Ger. theilnehmend. Br. Resp. p. 54: Et longe ab impiis salus, sive Salvator *Metalepticos*.

1. **Metales**, termini; *határvöl*. Száz. XI. 686. *Metales* territoriarum inter Dévény . . . Récese.

2. **Metales**, literæ metas spectantes; *lelkekönyre, határvöl*. Ger. Grundbuch. Besztb. Lev. Száz. VII. 640.

Metalis, e, ad metam pertinens; *határvöl*. Szék. Okl. 4., 110.

Metalis girus, obambulatio, lustratio finium; *határ, forduló*. Gall. détour d'une lièvre. Ger. Grenzende. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 619. idem etiam Johannes Litteratus præscriptum privilegium ipsius domini Bele Regis non in gravamen et preiudicium ipsorum filiorum Johannis et Pauli filij Nicolai, sed in huius declarationem, ut sub quali et quanto *metali giro* ipsa possessio Kun existat, exhibuisse.

Metalliter, per metas, termino, meta; *határjelnek kitűzése által*. Kub. Hont. I. p. 274: *metabiter* sequestrando. Cod. Zi. V. 482. Pesty Ször. III. 55. Szék. Okl. III. 66.

Metallica urbs, oppidum metallicis habitatum; *bányaváros*. Magy. Tör. Tár. VI. 227.

Metallaria, aurifodina; *bánya*. Ger. Erzgrube, Bergwerk. Szamosk. II. 73. ut abalienatis a fisco fundis, villis, pagis, oppidis, vectigalibus, redempturis, scripturis, fodinis, *metallariis*, salariis, quæ antea iuris publici fuerant, vix superesset.

Metallaria salis, salina, metallaria salina, salis; *sóbánya*. Ger. Saline, Salzwerk. Szamosk. III. 493. Itaque iubente Mose ad De-

sum Samusiani tractus opidum *salis metal-laria* celebre conseraderant.

Metallarius, (Du C.) metallicus; *bányász*. Passim.

Metallica opera, fodinae; *bányák*. Faber. Jur. Met. 3. *Metallica opera*. (Bergwerke) adpellantur loca, in quibus mineris exquirendis acquirendis et ulteriori usui eformandis labor impenditur; quare et malleaturae, ustrinae, *Tusioriae*, *lotoria* etc. huc referuntur, ab his differunt tamquam species a genere = Metallifodinae.

Metallicola, æ, qui colit, fodit metalla; *bányász*. Faber. Jur. Met. 22. eodem 44 Lapidie, Carbonarii, *Metallicolæ*, in silvis extirpatis agros et prædia sibi vendicantes, medio Commissionis corrigantur.

Metallifodina, æ, v. *Metallaria*. Passim.

Metallifodinalis, rem metallicam spectans; *bányászati*. Ger. zum Bergbau gehörig. Kövy El. 131. Investitura *metallifodinalis* a Rege debet peti.

Metallifossor, metallicus; *bányász*. It. minatore. Fabó. Monm. Evang. II. 54. sub initium reformationis *metallifossores* plurimos ex Germaniam in Hungariam evocatos.

Metallifusor, qui fundit aera; *érezőöntő*. Bene. Med. II. 407.

Metallinus, 3., et metallo, ære factus; *érez*. Kat. Hist. Duc. 357. iussit Bothond cum dolabro suo (bipenni) pergere contra portam urbem, erat *metallina*. Mare. Chr. II. 34. *Thuróc*. in Steph. rege. cap. 26.

Metallista, æ, rei metallicæ peritus; *bányász*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 146. Nomina Scriptorum . . . Georg. Agricola, insignis *Metallista*.

Metallo-Hydrosopia, *édegszótómai*, aquam latentem querere putei fodiendi causa vel metalla, thesauros latentes querere. V. s. v. *Rhabdomantia*; *érezkeresés*.

Metallum foliatile, met. foliaceum; *levél-érez*. Arch. Rák. VII. 352. *Metallum foliatile* in chartis Nro 16.

Metallurgia, æ; *éreztan*. Juriev. Jur. Met. 17. *Metallurgia* seu cognitio Metallorum et Minerarum: Leges enim metallicæ versantur circa Metalla et Mineras, proinde eas debite intelligendas et facilius comprehendendas necessarium cognitionem Metallorum et Minerarum nemo sanus dubitat.

Metallurgicon, libri de cultura fodinarum auri; *bányászati könyvek*. Hor. Mem. 308.

Metallurgus, i, metallicus; *bányász*, *éreztudós*. M. Bel. Geog. 504.

Metanastes, æ, *μεταστάτης*, vagus, nomas, qui sæpe templans agros alia deinde alia loca petit; *más helyre költözökölő, vándor, nomád*. Wernherus. De adm. Hung. aquis. p. 847. Tenent enim totam Jazygum *Metanastarum* regionem, quam Ptolomæus fluminibus Danubio, Tibisco ac montibus Sarmaticis finit.

Metaneus, 3., vicinus, confinis, conterminus, idem ac *commetaneus*; *szomszéd*. Fej. V. 2. 597. ubi ex meridie est *metaneus* Nicolaus B.

Metangi, v. *metangismonitæ* (Du C.) a *meta* et *ango*, hæretici sicut dicti, quod Verbum in Patre, tanquam unum vas in altero esse delirabant; *igevényesítők*. Nagy Hier.

Metania, v. *metaneæ* (Du C.) pœnitentia

peccatorum; *vezeklés*. Ger. Busse. Nagy. Hier. Pár. Páp. Cf. Auson. Epigr. 12.

Metaphysicatio, subtilis scrutatio, meditatio, scrupulus; *magasztos, mely bölcselkedés*. Szentiv. Curios. Misc. Præf. Non expeto autem doctissimos quosve Lectores, apud hos enim utpote subtilissimis *metaphysicationibus* et ingeniosissimis formalitatibus . . . assuetos fortassis minus gratia habiturum est.

Metarius, i, Colonus, qui metariam (prædium rusticum Gall. *metairie*) excolit; *telkes gazda*. Tkal. Mon. Ep. I. 49. an. 1209. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 92. ubi edificavit ecclesiam Sancti Georgii, cuius meta, quam hostendit *metarius* nomine Nesdist pristaldo nostro p. 93. cuius meta incipit iuxta rivum Zelnik, quam monstravit Boyla *metarius* et vadit ad caput supradicti Zelnik, ubi fuit alius *metarius* nomine Gerizlau.

Metastrophe, (*μεταστροφή*) retorquere, convertere in aliquem; *fordulat, visszarágás*. Irod. Közl. VI. évf. I. f. 89. Ut ad me devenit, cernens post eius Antistrophem pagellam vacuum eam subito replevi *Metastrophe* brevieuia, ut ille est promeritus, hoc Musarum probum.

Metatim, de meta ad metam (ad normam catervatim); *határjeltek mentében*. Batt. Leg. T. II. 300. an. 1212: vadit *metatim* ad montem. Cod. Dip. Hung. Pat. VII. 184. Cod. Dip. And. II. 408. 121. 265 . . . Cod. Zi. III. 54.

1. **Metatio**, (Du C.) actus agros terminandi et metis i. e. terminis, lapidibus in terram infixis designandi; *határozás* (határjelölés, határigazítás együtt). Georch. H. T. II. 449. Fej. III. 357. A Ch. 1222. Capitulum Strigoniense de *metatione* pro parte Uriæ, Abbatis montis Pannoniæ inter villam Heeze et S. Viti etc. e mandato Andreae Regis peracta testatur.

2. **Metatio**, alias: *metatus, metatum*, (a *metare* = divertere, hospitari) hospitatio; *vendéglátás*, (auct. Battiano) hospitalitas itaque necessaria idem est ac ius *Metatus*, seu gisti, *metatus* autem et *metatum* et *metatio* promiscue usurpantur pro hospitazione, et hinc *metare* est divertere et hospitari, et *Metator* vocatur, qui hospitia disponit . . . gistum pariter et gista dicitur, nomen a germanis mutatum, quasi dicerent geste, vel gaste, quod hospitem sonat, laudat memoratus etc. V. «*Mansionmatica*». Batt. Leg. T. I. 484.

Metator, (Du C.) qui hospitia disponit. V. s. *Metatio*; *vendéglátó*.

Metator castrorum regni, finitor castr. Regni; *országos tábori mérnök*. II. Rák. Gy. 558.

Meteorēticus, (a gr. *μετέωρος*); elevatus; *felduzadvá*. Bene Med. I. 230.

Meteoricus, 3., (Du C.) elevatus; *felemelkedett*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. 1. p. 190.

Meteorismus, i, tumor ventris; *szélkórság*. Gall. pneumatose. Heyse: *Meteorismus*: Bauchgeschwulst, Bauchschwellung in Fauliebern. Törvt. Msz. Bene Med. I. 88.

Methaneus, commutaneus; *szomszéd, határos*. Cod. Dip. And. I. 205. 224.

Methodianistæ, auctore Batt. curialistæ, sive curiæ regni familiares. Methodus enim dicebatur liber legum, seu compilatio legum; *udvarnokok*. Batt. Ger. 99. nam

quorundam, nisi fallor, intentio est, quo Ecclesiastica virtus suffragantibus *methodianistis*, atque dignitas apud nos circa hæreticorum libitum tota quandoque infirmetur.

Methodice, certa ratione ac via; *mód-szeresen*. It. metodicamento. Ger. methodisch. Urb. Reg. 3. Ut. Conscriptores isti *methodice* et uniformiter operari possint.

Methodista, æ, *rendszerezés kutató*. Cher Jus. Eccl. I. 77. Illi, qui sæculo hoc (XVI). et sequentibus in perticienda Jurisprudentia ecclesiastica operam conferebant dici solent *Humanistæ*, *Realistæ*, *Methodistæ* et *Reconcinnatores* legum vel Canonum, prout vel humaniores literas . . . felicius præ ceteris perficerent vel meliorem docendi discendique methodum sequerentur vel concinniorem legum dispositionem facerent.

Methodistæ, auctoribus John Wesley et prædicatore Whitefield an. 1729. constituta societas christiana; *methodisták*. Not. rel. II. 245. Jókai. Uj f. II. 106. Pallas.

Methodus, i, liber legum, textum v. s. *Methodianistæ*; *törvénykönyv*.

Meticulositas, animus timidus, fractus; *féltékenység*. Magy. Tör. XVI. 102. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 47. præfati Regis *meticulositas* non valens latere diutius. Pár. Páp. Rák. Ön. 323.

Metochium, 1. (Du C.) cella monachi, 2) caupona prope ecclesiam; 1. *szervezetes cella*; 2. *templom melletti kocsma*. Pár. Páp. Nagy Hier.

Metoscopia, (*μέτωπον + σκοπία*); *homlokészemlézés*. Vern. Phil. Mor. 254. *metoscopia*, quo ex frontis configuratione . . . futura tamquam certo eventura prædicuntur.

Metreta, æ, (Du C.) liquidorum et aridorum mensura; *mérő, mérve, víka*. Batt. Leg. III. 294 an. 1394. *metretæ* hæ sunt *metretæ* illæ Parochorum, alibi lecticales dictæ, parochi partim pro singula lectica, seu pari coniugum, partim pro numero domorum præstare solite. Kass. P. P. I. 459. Cf. Colum. 12. 22. Cato R. R. 100. Martial. 5. 16.

Metretella, æ, parva metreta V. s. *men-surella*; *kis mérő*.

Metrice, es, fors, idem quod *matrica* *matricula*. Registrum; *jegyző, anyakönyv*. Ger. Matrikel. Beng. Ann. Er. Cœnob. 544. quæ inscriptio dein per aconsensum Regiæ Maiestatis roborata, et ad acta *Metrices* Regni suscepta, iidemque authenticæ inserta est Varavia.

Metrificare, ad numeros redigere, versus facere; *mértékre szedni, versetni*. Wallaszky. 469.

Metrista, (Du C.) poëta; *verselő*. Pel. Serm. Misit patriarchas . . . prima etate mundi, quæ fuit ab Adam usque ad Noe continens duo millia CCXL. annos, ut dicit *metrista* in versibus, qui labentur communiter. Hiem. 37. p.

Metrogium, fors. receptaculum; *rakóhely*. Ger. Lager. Rac. Mon. Sl. XIII. 253. an. 1358: si fratres minores . . . emerunt vinum ad *metrogium*, et de *metrogio* fecerunt ipsum portari ad bareham.

Metropolia, æ, sedes archiepiscopi; *érseki székhely*. Konek Egyh. 410.

Metropolicus, 3., ad metropolim pertinens; *érseki*. Luc. Regn. Dalm. 90. ibidem quoque *Metropolita* iura translata fuerunt.

Metropolita, æ, *μητροπολίτης*, archiepiscopus; *érsek*. It. metropolitano. Cher. Jus.

Ecl. I. 146. uti sunt: Patriarchæ, Exarchæ, Primatez et *Metropolitæ*. Kass. P. P. II. 236. Száz. XIV. 174. Konek Egy. 268.

Metropolitanus, 3. (Ecclesia) (Du C.) archiepiscopalis; *érseki*. It. metropolitano. Kass. P. P. I. 398. et passim *Metropolitanae Ecclesiae*.

Metropoliticus, 3., (Du C.) V. *Metropolitani*. Cher. Jus. Ecl. 68. Jus eligendi liberum conceditur in Ecclesiis *Metropolitici*, Episcopaliibus et monasteriis. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 34. Knauz. M. E. Str. II. 720., 813.

Metroza, æ, fors. idem quod *metreta*. V. s. *Assa maza*.

Metuenter, reverent; *hódolatteljesen*. Ger. ehrfurchtsvoll. Cod. Zi. V. 359: Litteras . . . Sigismundi . . . regis honore, quo decuit, *metuenter* recepimus. Fej. X. I. 34.

Metueriter, adv. derivatum a metu, reverenter. V. *Metuenter*. Cod. Dip. Hung. Pat. I. VII. 421. Ad universorum noticiam volumus pervenire, quod cum nos visis *metueriterque* receptis litteris.

Meya, V. *Mergium*.

Mezaninus, i, (Du C.) monetæ species ab it. *mezanus*, medius, mediocris; Ljub. Mon. Sl. VI. 147. an. 1462: quicumque stronzaverit . . . grossos, *mezaninos* et soldos venetos.

1. **Mezanus**, 3., mediæ magnitudinis (Du C. al. s.); *közép nagyságú*. Ljub. Mon. Sl. III. 294: *traves mezane*.

2. **Mezanus**, i, intermediator (Du C. al. s.); *közvetítő*. It. mezzano. Ljub. Mon. Sl. II. 95.

Mezencius, Turea; (allusio ad Verg. Mezentium); *török*. Ru. Pan. Pref. p. 4. Sacra iusque profanant *Mezencii* illi sceleratissimi.

Mezolanum, pannus laneus tenuioris filii; *kényjiretű gyapjú*. It. mezzo lano. Vect. Ref. D. 2: Petia *Mezolari* Italici.

Micatio, (a micando) fulgor; *csillogás, villogás, ragyogás*. Szentiv. Cur. Misc. 68. Patet id ex ipsarum *micatione* seu *scintillatione*.

Michaelati nummi. Sim. Num. 44. *Nummi Michaelati* sunt Michaelis Præc. Imp. *Romanati* autem Romani Imp. Notabile hoc monumentum communico ex M. S. Cl. Caroli Koppii.

Michi, mihi (Du C.) Száz. XIII. 845. XXIV. 342. et passim.

Micula, æ, dim. a mica; *egy csepp-pecske*. Otia Bachm. 388. si *miculam* conscientiosæ honestatis habueris. Cf. Cels. 2., 5. Arnob. 2., 77.

Miculum aureum scapulare, *amiculum*; *vállkendő*. Száz. VI. 366.

Migrare ad dominum, (Du C.) mori; *elköltözni*. S. de Kz. Chr. II. 2., 1., 41., 5. et passim.

Migratorius, vagus; *költöző, vándorló*. Ger. wander. Hist. Nat. 46. Ut ut in multis migrationes hæc indubie observatæ fuere, ita aliæ a rudiore plebe et venatoribus *migratoriæ* habentur.

Miles, nobilis. V. s. *Antrustio*, Vasallus; *nemes vitéz*. Batty. Leg. T. II. 206: (Deer. Col.) nullus comitum vel *militum* in ecclesia presumat sibi vendicare potestatem.

Miles continuus, miles perpetuus; *állandó katonaság*. Ger. stehendes Heer. Jögt. Eml. T. III. p. 8: ad solutionem *militis*

continui de singulis portis . . . quinquaginta denarii contribuantur.

Miliarisium, i, species nummorum (Du C.). Cornid. Relig. Vet. Hung. 35. Erant autem Hunni idolorum cultores; hæc itaque sibi sumentes (ex argento cum fuerint et electro) refundunt massasque eorum Bospori pro *Miliarisiis* (Miliarisium nummi genus est a Militia sic dictum, ut vult Cedrenus) permutarunt.

Miliatus, 3., *milio*, in mille partes distribuo, inde sales miliati; *porsó*. Cod. Telek. XI. 358. Quod licet antiqua libertatis eorum prerogativa a divis Regibus Hungarie nostris scilicet predecessoris ipsis concessu requirente, tribus vicibus de dicta camera nostra, sales *miliatos*, ad coquinam ipsorum recipere possint.

Milifolium, millefolium; *egérfark*. It. *millefoglie*. Schlæg. 908.

Milimundrum, (milimindrum, bilse Dief.); *beléndek, bolondító csalmatok*. Schlæg. 886.

Militale, vectigal, tributum pro vaccis mulgendis pendi solitum, deriv. a vocab. Ger. *«Milchtheil»; tejadó*. Gall. impot. du lait. Fej. IV. 2. 79. ab omni liberamus exactione, præter *militale* a vaccis. 2., 350. præter *militale* a datione easi.

1. **Militare**, valere (Du C. al. s.) *járni, érvényesnek lenni*. Teutsch. Schulord. I. 65. an. 1620: Scholastici, qui vacant ab officiis . . . intra spacium duorum annorum pro Ecclesiasticis habeantur; ulterius beneficium non *militat*.

2. **Militare**, certare; *vitatni*. It. militare. Kass. Prax. I. 22. una cum motivis pro et contra *militantibus*.

Militare normale, lex militaris; *katonai rendszabály*. Ger. Militär-Vorschrift. Reg. Turm. Præc. 46. Cæterum autem Turmæ Capitaneus se hoc in passu ex integro præexistenti circa concedendam absentiae veniam *militari Normali* conformet.

Militares, milites. Száz. VI. 293. Item antequam *militares* irent ad bellum, fecit disponere *timpanos* et *corigeas* de novo dedit fl. 1.

Militares ordonantiæ, milites duci a ministerio; *katonai parancsvárók, parancsvivők*. Törvt. Msz.

Militaris, V. *Juris militaris*.

Militarismus, status reipublicæ, in quo milites prævalent, regnant; *katonai uralom*. Száz. VII. 467.

Milites, valentes; *tehetősek, előkelők*. Pfahl. Jus. Georg. XX. Liberi præter Prælatos . . . distinguuntur in Legibus S. Stephani in Comites *Milites* (alicuius virtutis) et Vulgares, alibi generatim magis in Maiores, Minores et Vulgares . . . Comites et *Milites* communi nomine valentes etiam . . . vocantur.

Milites Castri, V. *Johagiones castri*. Prisc. Serv. p. 35: *Milites Castri* erant partim præsidio in Castro, partim belli tempore pro Castri dominio militabant et propterea fundos in Castri Dynastia liberos possidebant. Hinc Prædialistarum in Hungaria origo. Bel. Dec. I. Mon. V. p. 493.

Milites consistentes, mil. stabiles; *állandó katonaság*. Germ. das stehende Heer. Veranes. VII. 131. *Consistentes milites* exigunt confinia non temporarios.

Milites limitanei, (Du C.) Qui sunt in

limitibus, id est in finibus imperii, in præsidio constituti ad incursus vicinorum arcendos; *határőrök*. Isthv. IV. 63.

Milites Regis, Prisc. Serv. p. 27: *Milites Regis* intelligebantur, qui ad Regium pertinebant Banderium. Charta Andreae II. an. 1294.

Milites Sancti Johannis, ita nuncupati milites ecclesiæ cathedralis agriensis. Száz. VI. 293. egyházmegyének állandó lovas fegyveresei az illető székes egyházak védszentjei után . . . az egriek *Szent János vitézeinek* (*Milites Sancti Johannis*) szoktak volt nevezetelni.

Milites temporarii, qui ad tempus scribuntur; *ideiglenes katonaság*. Veranes. VII. 131. Consistentes milites exigunt confinia non *temporarios*.

1. **Militia**, æ, exercitus, copiæ; *katonaság, sereg, hadnép*. It. militia. Kass. P. P. I. 36. et pass. in locis stationalibus, per quæ *militia* transit. Cf. Justin. 32., 2. Plin. 4., 27.

2. **Militia**, (Du C.) labor, industria, opera; *füradozás, szolgálat*. Batty. Leg. T. II. 78: ut . . . nulli homini subigemini nisi Deo summo, cui vestram *militiam* devovistis.

Militia Banderialis, *banderialis katonaság*. Kereszt. Res. Mil. 423. Ex omnibus his deducitur, Archiepiscopos, Episcopos, Abbates aliosque Banderiatos Prælatos triplicem suo sub Banderio *militium* habere solitos fuisse et quidem: 1-mo. *Prædiale* ex primævo instituto semper subsistentem 2-do *Banderialem* striete talem, quam ratione Decimarum pro Defensione Regni æque semper ali debuit; 3-tio. *Communem*, quam nempe tempore belli instar aliorum Dominorum Terrestrium de Bonis pro ratione Portarum statuere oportuit.

Militia clericalis, ordo clericorum; munus sacerdotis; *papság, papi tisztség*. Veranes. II. 224: cum adolecere cœpisset, *clericali militia* adscribitur. Urk. Sieh. II. 524. an. 1280. clericos . . . volentes *militia clericali* decorari.

Militia communis, V. s. *Militia banderialis*.

Militia portalis, V. s. *Porta*; *telek-katonaság*.

Militia prædialis, V. s. *Militia banderialis*.

Militia Templi, milites S. Crucis; *templariusok*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 206. Magistrorum Jerosolimitanorum Hospitalis et *militiæ Templi*.

Milito, onis, miles, militia; *vitéz, katoná*. It. militante, militatore. Georg. Sirm. I. 253. quod Rex Joannes non esset decorus cum *militonibus*.

Milleartifex, præstigiator, artium fabricator; *ezermeister*. Ger. Tausendkünstler. Pel. Pom. L. XI. P. I. c. 4: Potuit ergo et virgo beata tentari saltem ab extrinseco occasione accepta per quinque sensus, vel a diabolo, qui est *milleartifex* in tentando.

Millecuplus, 3., maximus, largus; *számtalán*. Tör. Tár. 1892. p. 232. in *millecuphulm*.

Millenarij, (Du C.) (gr. *χίλιας*) Papias Hierapolitanus Episcopus St. Joannis de millenario Regno Xti false interpretando causa fuit falsæ illius opinionis Xtum post resurrectionem universalem 1000 annos regnaturum

esse; hinc nomen sectatorum. Idem docebat Cerinthus quidam, qui tamen hos mille annos secundum carnales voluptates futuros fabulabatur. Szentiv. Cur. Misc. III. Catalogus V.

Millenarium, mille continens; *ezret tartalmazó*. Száz. XIV. 4.

Millenarius, (Du C.) qui præest cohorti mille militum; *ezredes*. Lt. colonello. Pri. sæc. I. p. 131. Reliqui ductores agminum capitanei, castellani, *millenarii*, centuriones, decuriones erant.

Millenus, 3., mille; *ezerféle, számtalan*. Lt. mille volte tanto. Act. et Doc. Rákóczy p. 60: *millenam* votet prosperitatem.

Millepeda, (Du C.) genus vermis pilosum, multis pedibus innixum; *ezerlábú*. Lt. millepiedi. Vern. Met. II. 348. Ipse S. Aug. narrat *millepedam* a se et studiorum sociis in multas partes coneisam, cum una parte pungeretur, doloris signum edidisse. Cf. Plin. 20., 2., 6.

Millerista, æ, V. s. *Pannisatus*; *kiszámító, voró legény* (a sóbányáknál). Ger. Anschlager, Stürzter.

1. **Milliarius**, numerus millenarius; *ezred, ezer*. Passim.

2. **Milliarius**, i, mensuræ species. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 382. quod navis, que erit *milliariorum* quingentorum debet habere quinquaginta marinarios.

Millies, pro: *Millus*, ligamen cani inserviens; *kutyakötő*. Száz. VIII. 138. ligamina pro cane seu *millies*.

Millio, onis, (Du C.) decies centena milia; *millió*. Diar. Com. II. 52. in Summa quatuor *Milliones* tercenta.

Millioneses, sexcenties; *számtalan-szor*. Tomts. 172. Fluidum enim electricum e columna exiens, *millionesies* maiori cum difficultate per eam aquam vadet.

Millus, i, (Du C.) Festo: collare canum venaticorum; *nyakkötő*. Gros. H. Ph. I. 293: Colla canum *millo* ferreis etiam clavis horrido armanetur. Bárczay.

Milon, cucumis melo (Linn.); *dinnye*. Lt. mellone. Han. Mon. Jur. P. I. 249: ficus... pomos, *susinas*, *milones* et omnes alios fructus petentes.

Minars, tis, fors, a gr. *μῆαρς*, intestina leporis sanguine farta. V. s. Faliscus; *borsporos nyúl-s más állataprólék; húrka*.

1. **Mina**, (Du C. 3.) medius modius. V. s. *Dishonerare*; *féltvéka*. Lt. mina.

2. **Mina**, (Du C.) fodina v. pulveris pyrii sero; *akna, löporakna*. Ger. Mine, Pulvermine. Szirm.

Minabundus, 3., minans; *fenyegető*. Veranes. IX. 294. Exsultantque tanto facinore, *minabundi* ubi redissent graviora, discesserunt.

1. **Minare**, (Du C.) suffodere, cuniculos fodere; *kidsni*. Ger. miniren. Ljub. Mon. Sl. XXI. 83. an. 1435: domus... destruantur et funditus *minentur* ita... quod nihil... habitacionis illic... remaneat.

2. **Minare**, agere; *hajtani*. Kronst. III. 177: pro castratis... Pastoribus, qui eos *minaverunt* ad Brendorff.

Minella, æ, rata pars; *illeték*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 254: item... de *minellis* et patrociniis advocatorum et procuratorum elevant aliqui cartulas suas a die lata-

rum sententiarum ad annos non paucos. 252: mercedem, ratham seu *minellam*.

Mineorum liber, alias: *Miney*, liber ecclesiasticus; *egyházi könyv*. Star. VIII. 13. an. 1772. V. *Menæum*.

Minera, æ, fossile; *ásvány, ércz*. Lt. minerale, metallo. Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 12. prout sunt *minere* qualescunque fuerint crude vel combuste... etc.

Minera, arum (Du C.) fodina; *bánya*. Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 344. in quo fit mentio de *mineris* sive *montanis* reginalis Matthis domine Mariæ.

Minera combusta, *kénét*. Lt. minerale combusto. Ger. das Lech. Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 12. singula etiam earundem Instrumenta necnon ea, que in Domibus Craticulorum continentur, precipue *mineram combustam* vulgariter *lech* dictam.

Minerale, (Du C.) fossile; *ásvány*. Lt. minerale. Vern. Psych. 199. Rem quampiam detegimus e. g. novus planeta, nova terra, novum *minerale*.

Minerales aquæ, aquæ aris particulas continentes; *ásványvizek*. Szentiv. Cur. Misc. 228. *Minerales aquæ* produnt se maxime sapore.

Mineralizare, *érczítni, fémítlni*. Gall. minéraliser. Tomts. 97. Tales vero in aliis sunt: Carbonum nonnullæ species, Plumbago, *Minera stanni vulgaris*, Nicolum *mineralizatum* cupro, Pyrites ferri etc.

Minerarum coactiones, *tuskó*. Beszt. Lev.

Minerosus, mineris abundans; *ásványokban gazdag*. Ger. Erzreich. Decret. Ludovici Regis an. 1331. cap. 43. Si possessiones ipsas *minerosas* regia maiestas pro concambio habere nolit, ex tunc ius regale seu urburas iuri regio pertinentes suscipere suo nomine faciant. Magy. Tör. Tár. III. 224.

Minerva, (Du C. al. s.) luebratio doctorum, quæ *minuit nervos*; *erőfogyasztó, ideggyengítő gyertyázás, éjszakázás, tudós dolgozás*. Máty. 482.

Miney, V. *Mineorum liber*.

Miniatura, æ, modus picturæ minutus; *kis festés, kicsiben festés*. Lt. miniatura. Gall. miniature. Arch. Rák. VIII. 320.

Minimista, infimæ classis alumnus. Kör-möcb. főreálisk. Ért. Bpest 1895. p. 148. parvisták (*maiores*, declinistæ és *minimistæ*) alosztályokkal.

Ministellus, sectariorum ita dicti sacerdotes, (Du C. scurræ, mimi); *papocska*. Wallaszky 255. Init. Cas. p. 30. Kat. Hist. Reg. I. 242. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 167. Verum is Georgius Rákóczius ita suadentibus *Ministellis* Calvinianis hanc oblationem respuit. Poloni eius filio Regnum offerunt, si illis auxilio vellet esse et filium a se in catholica educari religione permetteret.

Minister, sacerdos, qui dicitur evangelicis, *Verbi Divini Minister*; *evangelikus pap*. Ger. prot. Prediger. Urb. Reg. 86. quod Parochi *Ministri* et Popones Locorum excessum asservare soleant ovium numerum.

Minister bellicus, præfectus rerum bellicarum; *hadügyminiszter*. Rák. Ön. II. p. 224. l. 34 — p. 225 l. 2. (214., 38.) : Nunciavi interea debito cum respectu regi adventum per ablegatum meum et rex per introductorem legatorum primo, postmodum per *Ministrum* suum Secretarium Status nego-

tiorum extraneorum, Marchionem Torsi, me inviser fecit, quem *Minister bellicus* et plurimi principalio... conciliaveram, oportebat igitur curam habere horum, nequid his derogarem.

Minister cabineti, a consiliis sanctoribus; *a király személye körüli miniszter*. Törvt. Msz.

Minister conferentiarum, conferentiæ ac cabineti, V. *Minister cabineti*. Germ. Konferenzminister. Kass. Prax. I. C. habet sibi adlateratos suos Status et *Conferentiarum Ministros* ac Consiliarios. Diar. Com. II. 7.

Minister curialis, V. *Udvornicus*. Fej. V. III. 6. Sed et inter Castrenses, *ministros Curiales* (nostros *Vdvornicos*) ac *Dominiarum* colonos aliqui distinguantur.

Minister finantiæ, cui summa aerarii cura tradita est; *pénzügyi miniszter*. Törvt. Msz.

Minister generalis, (Du C.) ; *szervezőfőnök*. Ger. Ordens-General. Pesty Ször. III. 122. fratrum minorum Regulariorum Rev. in Christo patris *Ministri Generalis*.

Minister internorum, cui summa rerum internarum regni tradita est; *belügyi miniszter*. Törvt. Msz.

Minister iustitiæ, cui summa rei iustitiariæ tradita est; *igazságügyi miniszter*. Törvt. Msz.

Minister negotiorum extraneorum, præfectus rerum extranearum; *külügyminiszter*. V. s. v. *Minister bellicus*.

Minister politiæ, morum præfectus; *rendőri főnök*. Törvt. Msz.

Minister provincialis, (Du C.) sacerdos provincialis; *falusi pap*. Ger. Landprediger, Landgeistliche. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 4. ne ad prædicationem *Ministri Provincialis* eiusdem ordinis populus conveniret.

Minister rei ærariæ, V. *Minister finantiæ*. Törvt. Msz.

Minister rei maritimæ, cui cumma rei maritimæ cura tradita est; *tengerészeti miniszter*. Törvt. Msz.

Minister religionis, curio sacer; *pap*. Bene Pol. m. 19.

Minister verbi dei, sacer curio; *pap*. Lt. ministro. Ger. Prediger. Monm. Comit. Trans. II. 78. ubi presentibus piis *ministris verbi dei* et aliis prestantibus viris nobilibus collaciones sincere doctrinæ fiant.

Ministerialis, ad officium, ministerium pertinens; *tisztí, szolgálati*. Ker. Nap. 140. indictatio functionum *ministerialium* matriculis catholicis.

Ministeriales, *udvornikok*. Kol. Am. II. 146: Ii (sc. servi Regis vel Reginæ conditionarii) dividebantur in *ministeriales* et *beneficiarios*. *Ministeriales* mancipati erant servilibus operis aulæ, quam ob rem *Udvornici* vocabantur. Servi Regales vel Reginales beneficiarii erant beneficiis seu prædiis ad beneficium datis addicti, qui in iis *servi glebæ* erant et cum gleba et capite ad regem pertinebant. Pfahl. Jus. Georg. XI. Tam Superior quam Inferior Nobilitas vel libera erat nullo nexu, præterquam subditi erga imperantem adstricta vel servibant et quidem aut iure beneficiale (nach Lehenrecht), aut iure Curie (nach Hofrecht, Ambachtsrecht). Priores Vassalli, posteriores *Ministeriales* (Ambachts-

leute, Ministerialen, Dienstmänner) vocabantur.

1. **Ministerialis**, e, publicus; *szolgálati, hivatalos*. It. ministeriale. Ger. Dienst... amtlich. Fabó. Monn. Evang. II. 397. sive alia quaecunque ministerialia aut privata negotia peragenda.

2. **Ministerialis**, is, (Du C.) minister, minor officialis, udvornikus; *alárendelt, szolgálati viszonyban levő személy*. Száz. XXIV. 217. Kandra Reg. 246. *Ministerialis ecclesie*. ib. 194. *Ministeriales regis*.

Ministerialitas, *szolgálati viszony*. Pfahl. Jus. Georg. XII. *Ministerialitas* sensu lato est ille nexus, quo quis ad servitia cuiuscunque generis alteri praestanda obligatur, sensu stricto vero est correlatio servitii, quo nobilis inferioris ordinis adversus superiorem et utrique erga Imperantem Supremum, Praelatos etiam Maiores constituitur.

Ministerialiter, officio (Du C. virtute ministerii); *hivatalosan*. Gall. officiellement. Ger. ämtlich. Br. Resp. p. 44: Minister enim Ecclesiae physice porrigit panem et poculum. Res autem spirituales non distribuit nisi *ministerialiter* seu officio. Pel. De S. Pet. et Pau. s. I. c. 3. Sacerdos remittit: peccata *ministerialiter*.

1. **Ministerium**, diaconatus; *az isteni tisztelet körüli szolgálatokat teljesítő rend* (Nagy) egyházi sáfárkodás. Kon. Egyh. 132.

2. **Ministerium**, coetus sacerdotum; *prédikatori kar*. Száz. XXIX. 230.

3. **Ministerium**, dignitas civilis in regno summa, qua res illius regni aliqua diriguntur. *miniszterium*. Cfr. H. M. 55.; *fő-kormánytanács*. Rák. Ön. p. 66. I. 35—38. (36.): . . . affligebat multum patriae miseriae circumspiciens, de qua agitata consilia *ministerii* Viennensis in frequentatis Germanorum societatibus melius noscebam, quam congregati magnates.

Ministerium rerum exterarum, cui summa rerum exterarum tradita est; *külgöyminiszterium*. Cod. Camb. Merc. 94. Sua vero Maiestas Sacratissima in favorem Commericii benigne dispositura est, ut scripturae in exteris Regnis exhibendae, *praesidentialiter* Cancellariae Regiae Aulicae substernantur, inde vero via *Ministerii rerum exterarum* ad suam destinationem promoveantur.

Ministralis, Ministrallus, i, minister minoris conditionis officialis; *alárendelt, szolgálati viszonyban levő személy*. Száz. XXIV. 217.

Ministrans v. famulus, szolgáló, hetibéres ifjúlegény. Keesk. P. Ötv. 141.

Ministrarius, i, V. *ministralis*. Száz. XXIV. 217.

Ministratio, actus ministrandi. It. ministrazione; *kezelés*. S. de Kz. Chr. II. 2., 4: Cum itaque sanctissimus pater cura *ministrationis* gubernandi filio sanctissimo committere intenderet. Cf. Vitruv. 6., 9.

Ministratoria, 3., ad ministeria, officia sacra pertinet, ad cultum divinum administrandum; *istentiszteleti*. M. Flor. Fontes. 144. Vasa quoque *ministratoria* et cetera utensilia eidem basilicae necessaria . . . donavit. Thurocz. 95.

Ministrillus, i, V. *Ministralis, Ministrallus*. Száz. XXIV. 217.

Ministrerius, i, V. *Ministralis*. Száz. XXIV. 217.

Ministrialis, V. *Ministerialis* 1). Ker. Nap. 127. functiones *ministriales* Iudi Magistris et Cantoribus non competentes.

Ministrissimus, superl. e *minister*, intimus minister; *benső, meghitt szolgáló*. Pinx. Apod. p. 114: ad *ministrissimos* Caesares difficulter aliquis ex nobilibus, nisi Comitibus aut Baronis gerat axioma, admittitur.

Minorare, minuire; *kisebbiteni*. Batty. Leg. T. II. 77. an. 1059. III. 29. Fidei devotio *minoratur*. Andr. Pann. 34. Cf. Tertull. Anim. 43.

Minoratus, us, Jus aetatis non maturae imperio; *kiskorúsági jog*. Vuch. Jur. Feud. 140. Rarior quidem neque tamen plane incognitus est, qui in familiis nonnullis illustribus viget, *Minoratus*, seu ille ordo succedendi, quo successio in certa et determinata parte bonorum ultragenito et eius successoribus deferitur.

Minorennis, (Du C.) minor annis, minor natus; *kiskorú*. It. minorennne. Kass. Prax. I. 58. ipsam conjugem et *minorem* sobolem postponendo.

Minorennis aetas, aetas nondum matura; *kiskorúság*. Moln. Patv. 27. *Minorennis aetas* est pupillorum.

Minorennitas, (Du C.) aetas pupillaris, aetas nondum matura imperio; *kiskorúság*. It. minoranze. Ger. Minderjährigkeit. Cher. Jus. Eccl. II. 261. Praescriptio suspenditur effectoque caret . . . 2. contra minorennem tempore *minorennitatis*. Art. Diet. Pos. 20.

Minores, minores natu et dignitate, vulgares, viri alicuius ubertatis, juniores; *alsóbbrendű*. Tör. Tár. 1887. p. 100.

Minores conventuales, (Du C.) religiosi Ordinis S. Francisci, qui sectatoribus suis id nominis indidit, Regulae a se scriptae e. 6: Nullus vocetur Prior, sed generaliter omnes vocentur Fratres *Minores*. Ötv. Act. Synod. 7. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 44.

Minores parvistäe, Maiores parvistäe, Új Magy. Muz. III. 272. Scholae nostrae in tres classes (*minores parvístas, maiores parvístas, ac principistas*) divisae unus praerat magister. Új Magy. Muz. III. 270. Solebat moderator ad fovendam et acuendam discendum diligentiam *minor-parvístas* cum *maior-parvístis*, hos cum principistis atque omnes cum advenis e classis suae studiis in disputationem committere. Nill. Symb. 638.

Minorissa, virgo Deo sacra sub regula S. Clarae (Du C.); *Klarissa*. Kat. Hist. 172. Quum igitur dilectae in Christo filiae, abbatissa et conventus monialium inclusarum sive ord. S. Clarae, sive S. Domiani seu *minorissae* dicantur. Fej. X. 3., 297.

Minorista, (Du C. minores) nulla dignitate conspicui, qui inde promiseue *minores* vel *privatae personae* dicuntur; *alsóbbrendűk az egyházi személyek közt*. Kon. Egyh. 133. Cher. Jus. Eccl. II. 128.

Minoritas, (Du C.) defectus, decrementum; *hiány, csökkenés*. Szentiv. Car. Misc. Dec. III. P. X. 73. Eodem modo Scriptura Sacra maiorem et minorem beatitudinem *maioritatis* vel *minoritatis* meritum adscribit.

Minuatim, (Du C.) minutim, particulatim; *apró, kis részletekben*. D. Ráczk. p. 7: determinamus . . . quod nullus . . . mercator quemvis pannum cum ulnis seu *minuatim*,

nisi cum integris petiis seu staminibus vendere possit.

Minui capite, securi feriri, percuti; *lefejeztetni*. Wagn.

Minus, sine, exempla parte; *dempta parte*; *hiján*. Száz. V. 679. que ponderat marche tres minus piseti undecim.

Minus principalis, secundarius; *accessorius*, minoris momenti; *mellékes*. Georch. H. T. III. 175.

Minus venire, decesse; *hiányzani*. Reg. S. Ben. 18., 34. Et quia minus veniunt tres psalmi.

Minuscula, parvae litterae; *baráthetők*. Száz. XI. 721.

1. **Minuta**, ae, lineamentum literarum, exemplum, conceptus (Du C. al. s.); *fogalmazvány*. It. minuta. Georg. Sirm. I. 42. Et istam *minutam* et dedit ad manus Regine. Törvt. Msz. Magy. Tör. Tár. XX. 108. Kass. Jur. Civ. I. 407. sed Conceptum seu *Minutam* . . . elaborare tenetur advocatus Actoris. Arch. Rák. I. 30. VIII. 220.

2. **Minuta**, ae, momentum temporis; *perc.* Máty. 66.

3. **Minuta**, ae, particula; *részecske*. Kuk. Jur. III. 12., 2. Particulae seu *Minutae* salium, auferre non valeant.

Minutarius, i, mercator minutarum mercium; *apró, kis v. répes kereskedő, szatóc*. Ger. Kleinbändler. Törvt. Msz.

Minutio, (Du C.) exactio tributi, quod in minutis seu minutissima moneta solvitur. V. *Minutum*; *adózselés*. p. Kronst. I. 335. II. 693. an. 1540: tabula *minutionis* ad consistorium.

Minutiositas, res minuta, res nulla; *aprólékoság*. Száz. XXII. 267.

Minutor, (Du C.) venae incisor; *érvágó*. Pel. Serm. Excusatur (a peccato) Si fiat pro necessitate vel pro bono communis, exemplum de medicis *minutoribus*, aromataris, quia sunt necessaria. (Aest. 50. k.)

Minutta, ae, (a minuire), immunitio; *kisebbités*. Ljub. Mon. Sl. XI. 216. an. 1347. non audeant . . . facere *minuttam* vel violentiam . . . *ortlariis*.

Minutum, i, Minuta, v. moneta minutissima, quam Graeci λεπτόν vocabant (Du C.); *apró pénz*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 387. oblationes autem et obventiones ac mortuaria et cetera *minuta* libere et integraliter ipsi sacerdotes percipiunt.

Minutus, i, (Du C.) cui vena incisa; *érvágott*. Bék. Pil. P. I. 56. ha . . . szolgálattelvökkel vagy az érvágottakkal (*minuti*) ebédel (se, v. prior), mint elüljáró szerepel.

Miora, rectius: *Melliora*, quod agnam significat (vox Valachica); *nősténybárány*. It. agnella. Monn. Comit. Trans. I. 241. an. 1548. ex viginti quinque ovibus una ovis cum agnello danda erit, ex quinquaginta una ovis cum agnello et *miora*; et septuaginta quinque duae oves cum agnellis et *miora*.

Mira, ae, (Du C.) specula; *kém-, őrhely*. Han. Mon. Jur. P. I. 89: possit proicere . . . immunditias extra civitatem . . . a porta nova, usque ultra ad *miram* communis.

Mirabilarius, i, miraculorum auctor; *csodaterő*. Ger. Wundermann. Piszter Szt. Bernát. II. 448. Cf. Augustin. tract. in Joannem 13.

Miraculositas, modus mirabilis (Temesv.) miraculum; *csoda*. It. miracolo. Pel.

Pom. S. de Temp. Dom. 1. Adv. s. III. c. 2. Ratione *miraculositatis* erit certum signum iudicii.

Miraculosus, 3., mirabilis. It. miraeoloso; *csodálatos*. S. De Kz. Chr. II. 5., 2: Aliud quoque *miraculosum* praelium Ladislaus rex adolescens habuit cum Comanis.

Mirari super aliquid, pro: mirari aliquid. (Germanismus, Hungarismus); *csodálkozni valamin*. Ger. sich wundern über etwas. Mon. Com. Trans. I. 156. an. 1542: *miror* super gentes Christianorum.

Mircus, pacificus, nomen inditum S. Emérico. Princ. Ang. p. 6: Alii *Mircum* dixere, quod Illiris est pacificus.

Miricia, æ, (Du C.) locus incultus vepribus et dumetis abundans V. s. *Gygyae*; *mireletlen föld*.

Mirificare, (Du C. mirum facere) reddere mirificum, potentia, facultate miracula faciendi ornare; *csodaterővé tenni*. Vita. S. Steph. 44. et miraculorum insigni potentia, virtute deifica *mirificavit*.

Mirificatio, miraculum, mira agendi ratio; *csodaművelet*. It. miracolo. Ger. Wunderwerk. Pel. Pom. In vig. Nativ. c. 4. Secundum mysterium notabilis de *crastina mirificatione* et revelatione maiestatis divinae.

Mirum naturæ, miraculum; *természet csodája*. Rozsny. D. Diarium 465 . . . nimia ventriculositással (mely majdnem *mirum naturæ* vala).

Misalum, missale V. s. *Antefenarium*.

Misandria, æ, odium viri; *férjútálás*. Ger. Männerhass. Törvt. Msz.

Miscela, æ, mixtura; *keverék*. S. Benkő. Top. Misk. 53. Vina et sapore et odore ingrata sequenti *miscela* corrigi creduntur.

Miscibilis, quod misceri potest; *keverhető*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 48. Habet itaque hic humor sive succus multas heterogeneorum *miscibilium* partes. F. Balassa. Casula Steph. App.

Miscula, æ, farrago; *kétszeres*. Ger. Mangkorn. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 177. de quolibet statio avenæ, segalæ et *misculae*.

Miserabile depositum, *szükségbeletétemény*. Nagy. Jus Transil. Sax. 140. Est et *depositum*, quod vocatur *miserabile*, quod in angustiis constituti, ob imminens incendii, belli, ruinæ, tumultus, rapinæ periculum tertio alicui, apud quem illud tutius esse potest, servandum tradimus.

Miserabiles personæ, viduæ et egentes homines; *özvegy és gyámoltalan egyének*. Hajnik. Perjog. 116.

Miserabilitas, (Du C.) miseria; *nyomorúság*. Pel. De S. Ladisl. s. I. c. 3: Duo extrema vitæ humanæ sunt. nimia paupertatis ac flebilis *miserabilitas*.

Miseria cum aceto, summa egestas Text. v. s. *Subtegere*; *késere nyomor*.

Miseratio divina, (Du C.) misericordia divina; *isten könyörület, irgalom*. Száz. VI. 684.

Miserator, misericors; *könyöröltes*. Moln. Patv. 43. Quam misericordiam ut misericors et *Miserator* Dominus Maiestati Vestrae Sacratissime in omnem Augustam Generationem retribuat. Cf. Juven. 2, 295.

Misericordia, (Du C.) pœna seu multa de quovis crimine, nullis definita legibus sed iudicis derelicta arbitrio; *törvénytől meg nem határozott bírság, büntetés*. Incidere

in misericordiam nostram = *vétséget elkövetni, melyért a király önkényes büntetést szabhat*. Új Magy. Muz. III. 196. si *inciderint* in misericordiam nostram et nulla predietarum misericordiarum ponatur, nisi per sacramentum proborum Arminum de visneto.

Misericordialis, misericors; *könyöröltes*. Fej. V. 1. 40. gloriosissimam Virginem, cuius *misericordialis* interventus lapsus hominum apud Deum corrigit. Cod. Dip. And. II. 431., 502.

Misericordianus, misericordiae fratres; Ordines ad fovendos pauperes et aegrotos sine discrimine sexus et religionis instituti. *Fratrum misericordiae* auctor erat an. 1540. *Juan di dio* Granadæ. Approbatus hic ordo a rom. pontifice 1572. sub conditione observandarum regularum. Stü. Augustini. *Sorores misericordiae* originem debent Vincentio de Paula in Gallia an. 1625. Ad normam harum sororum institutæ sunt a protestantibus in Germania sorores, quæ hodie *diaconissæ* appellantur; *irgalmas barátok, nők*. It. fratelli (sorelle) fate ben. Gall. frères (sœurs) de la charité. Ger. Barmherzige Brüder (Schwester). Törvt. Msz. Száz. XI. 606.

Misericordiosus, 3., (Du C.) clemens misericors; *könyöröltes*. Prot. inq. 342—3: «O sancta Margaretha, tu es *miser cordiosa* omnibus».

Missa Chori, magna Missa, cantata missa; *nagy mise*. Batt. Leg. III. 453. an. 1316.

Missa conventualis, missa publica; *gyűlmise, káptalanmise*. Batt. Leg. III. 327. an. 1397.

Missa de Beata, V. Beatista.

Missa ferri candentis iudicii, az izzóvas törvénykezés alkalmával mondott mise. Diss. de Ferr. Cand. §. 403. Impositum ita igni ferrum, dum eodem ad candendum urgetur, reditum interea ad altare est, ibique *Missa ferri*, ut vocabant, *candentis iudicii* celebrata, quæ absolvetur: introitu, oratione, lectione Esaie Prophetæ, Gradatione, Lectione Evangelii Marci, Offertorio, Secreta, Communio tum post a Sacerdote assumptam Eucharistiam Adiuratione personæ ferrum portaturæ, inde Porrectione Sacramenti et Oratione.

Missa matutinalis, V. *Beatista*; *reggeli mise*.

Missa Summa, V. s. *Beatista*.

Missam dicere, facere rem divinam, sacris operari, cœlestem hostiam immolare, sacrificium facere; *misézni*. Wagn.

Missale, (Du C.) liber complexens formulas precum et cantuum ecclesiæ catholicæ; *misekönyv*. It. messale. Vita S. Steph. 91. E *missali* quinqueeclesiensi Anni 1499. Száz. XXVII. 344. Veranes. XI. 324.

Missans, missam celebrans; *misézó pap*. Magy. Tör. Tár. XII. 68. *Missantes* ad parvas.

1. **Missare**, missam audire; *misét hallgatni*. Pel. Serm. Homines . . . quando communicare aut *missare* deberent ac ad devotionem se disponere, minus devoti sunt. (Hiem. 32. o).

2. **Missare**, missam celebrare; *misézni*. It. celebrare la messa. Ger. Messe lesen. Lampe. Hist. Eccl. p. 84: quod regressus a Vittenberga non *missavit*. Tör. Tár. XII. 68.

Missarius, 3., missam celebrans, sacerdotalis; *misézó*. Funda David. 3.: Hinc ibant *Missarii* Satellites, Sedes Romani Episcopi . . .

Missaticum, V. *Missa*; *mise*. Fabó. Monm. Evang. II. 290. Evangelici sacro, quod *missaticum* adpellant . . . interesse iubebantur.

Missaticus, 3., adi. deriv. ab. abstr. missa: qui frequenter canit missam (Du C.); *misézó*. Bod. Hist. Un. Trans. 344. Sacerdotem *missaticum* non audivit.

Misseta, æ, officialis; *tisztviselő*. Ljub. Mon. Sl. II. 98., 99., 400: nemo possit esse *misseta* vel officialis in pago, nisi pagensis.

Misseteria, æ, officium missetæ. V. *Missetus*; *küldöttség, ügynökség*. Ljub. Mon. Sl. II. 100.

Missetus, pararius, proxeneta; *ügynök*. Ger. Mäkler. Ljub. Mon. Sl. II. 96. an. 1344. Super . . . officialibus . . . sensariis sive *missetis*.

Missi, more It. duplicatum pro: misi, si-cut feci pro: feci, reggere pro: regere. Száz. IV. 681.

Missificus, 3., sacerdos sacris operans; *misézó*. Mol. Sis. C. 3.: Sed Christum iam glorificatum, a *Missifico*, incurruente vel cruento immolari, cum qui in cœlis est immortalis, ab homine, qui in terra est, mortali mactari, ut crudele et sævum in Christum figmentum exeratur.

Missile Regium, litteræ a rege missæ; *királyi levél*. Veranes. IX. 289. *Missile Regium*, tenore cuius Transilvaniensis, Agriensis et Varadiensis Episcopi causu tractandorum certorum negotiorum Viennam advocantur.

Missiles, litteræ circummissæ; *küldött levél, körözvény, körlevél*. Arch. Rák. VIII. 308.

1. **Missio**, V. *Vocatio* (Du C. al. s.): *küldetés, hivatal*. Veranes. XI. 4. Quia omnes magnis plagis affecti sunt, quod in Divina sese officia sine ulla *vocatione* et *missione* partim ingesserint.

2. **Missio**, procurso Apostolica; *küldetés, térítés*. It. missione. Gall. mission. Ger. Sendung, Mission. Kaprin. Eloq. I. 340. In proursionibus vero Apostolicis, quas vulgo *Missiones* appellamus.

Missio sigilli, quo tantum signum ali-quod, quod in iudicium vocato mittebatur, intelligendum; *pecsétküldés*. Passim in iure Hungarico.

Missio stabilis, domus stabilis legationis religionis propagande causa; *állandó missió*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. p. 129. Catalogus Residentiarum Societatis Jesu et *Missionum stabilium* sub Corona Hungaria . . . *Missiones*: Alba-Regalensis, Canisiana, Eperjesiensis, Eszekiensis etc.

Missionarius, i, qui aliquem ad sacra religionis veræ perducit; *térítő, pap*. Rák. Ön. 137. Kon. Egyh. 262.

Missitalius, 3., furtim invecatus, importatus, advena; *ilegen, becsempézett*. End. p. 88. (Simonis de Keza): centum enim et octo generationes pura tenet Hungaria et non plures, alie enim, si que ipsis sunt coniuncte, advene sunt, vel ex captivis oriundi: quoniam ex Hunor et Mogor in palude Meotida centum et octo progenies, absque tamen *missitalia*, fuere generate V. End. p. 101. Hunorum nobilitas ipsum (i. i. Chabam) contemnebat asse-

rentes eum non esse alumnus regni Scithie, sed quasi *missatium* extere nationis.

Missiva, æ, tabella, codicilli; *levél*. Ger. Sendschreiben. Wagn.

Missus, i, **Missi**, orum, (Du C.) vir ad aliquid negotium expediendum missus, oratores, nuntii, legati; *kiküldött, kirendelt*. It. *messio*. Gall. messenger. Szirm.

Misterium, arcanum; *titok*. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 60, in crucis patibulo tam dire mortis subiit passionem, *misterium* redemptionis nostre perficiens.

Mistice, pro: mystice, pie, modo arcano; *rejtélyesen, áhitatosan*. It. mistico. Máty. kir. lev. I. k. p. 73: beatitudo vestra... dignata est... admonere, ut ense ipso *mistice* accinctus eo pergerem.

Mistricus, i, pretio conductus; *bérelt munkás*. Con. Max. G. an. 1565: *Mistrici* seu conducti. G. I. j. conductitij, quos *Mistricos* appellant.

Mitallum, pro: metallum. V. *Scrigna*.

Mitas, (Du C. mitificas) mansuetudo, benignitas; *szelidség*. Pel. Serm. Quecunque virtutes pulchre, ut castitas, *mitas*, pietas et iustitia non sunt formosa sine luce charitatis. (Aest. 37, n.)

Mititas, ab mitis: clementia, lenitas; mite ingenium; *szelidség*. Chr. Dubn. 154., 143. O feminarum iniquissima... contra communem morem odiosa, contra *mititatem* fastuosa.

Mitratí abbates, infula insignes abbates; *süveges apátok*. A pápák követei, kiknek joguk volt a püspöki jelvényeket viselhetni. Decr. Col. Reg. Hung. II. 37.

Mitridatus, 3.; *méreg ellen való terjék*. Ger. Mitridat, Gegengift enthaltend. Cod. Evang. T. I. p. 104: Si sub alius, vena media in opposito brachio... deinde *mitridato* potu erat natura juvena.

Mixtum, pro: mistum (Du C.); *elegyesleg*, (fűszertés). Gazd. tört. szem. I. 224. *mixtum* cum terris aliorum. Cod. And. I. 503. Inter terras et alia jura aliorum hominum *mixtum* sitas. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 502. Preter terram... que *mixtum* et pro indiviso possidebantur. Knauz M. E. Str. II. 195. *Mixtum* quod vulgariter fyn dicitur. Zalam. Okt. I. 7.

Mixtum, hora decima sumptum jentaculum (Du C.); *tíz órákor való étkezés*. Bék. Pil. P. I. 43: Tertia után «*mixtum*»-ot vesznek... az ebédlőben. Vagyis 1/2 font (libra) kenyeret esznek és 1/2 hemina bort isznak.

Mixtura, æ, V. s. *Fleta*. Mischzug, ein verstricktes Orgel-Register. Tör. Tár. 1889. p. 607.

Mlaca, **Mlaka**, æ, lacus, palus, udis; *mocsár*. sl. mláka. Tkál. Mon. Ep. I. 42. an. 1217. per... *mlacam* tendit ad viam. Mon. Civ. Zag. I. 48. an. 1242.

Mlatna, æ, lutum, immundities, sordes; *sár, piszok*. Prot. inq. 204: purgabat necessaria Conventus et usque ad genua stabat in *mlatna*.

Mnemosynon, nota, memoria (Du C. monumentum); *emlékeztető jegyzőjándék, emléke*. It. memoria. Gall. souvenir. Nill. Symb. p. 279: velleque Suam Majestatem hoc gratiæ suæ *mnemosynon* ad posterum transire. Veranes. IX. 222. Cf. Catull. 12, 13.

Moarcium, moarium, mohère, monaire, moire, ein festgeschlagener seidener oder

halbseidener Stoff; *fátyolfőfedél*. Schläg. 1184.

Mobile, adi. subst. loco adhibitum, non eodem sensu, ac apud Du C. se. mobilia significant, verum — incitamentum; *indító ok, ríógó*. Rák. Ön. p. 139. l. 22—24. (24.): Ego proinde filium narrationis continuabo pro hominibus, tibi soli detegendo primum *mobile* eorum, quæ subsequuta sunt.

Mobilis, (Du C.) supellex, res mobiles; *ingóságok, bútor, háznemű*. Ger. Meuble. Regul. Turm. Præt. 78.

Mocenica, Pecunie Venetæ genus. Istiv. XII. 190.

Mochmetista, sectator Mohamedi propheta; *mohamedán*. Andr. Pann. 58.

Mochula, æ, lacus, palus; *mocsár*. Sl. močilo. Sup. An. Sc. I. 91. an. 1238: ad unam paludem, quæ *mochula* (mocsár, Močidlo) dicitur.

Mocia, æ, idem quod ap. Du C. *Mozina* *Mozitia* = repositorium, arca. Fej. V. II. 36. et velimus, quod pecunia ipsa per te eidem *mocie* pro parte dicte Camere nostre solvatur; devocioni tue districte precipimus, quatenus prefato *Mocie* Raynaldi seu accurso Bonasi de habitatore Salerni nomine et pro parte ipsius *mocie* predictas uncias auri quadraginta novem nostre Camereolvere procuret.

Mocio, seditio, motus; *mozgalom, felkelés*. Szék. Okt. I. 221.

Modalis, ad modum pertinens; *feltételes*. Pázm. Dial. 434.

1. **Modalitas**, modus, ratio; *módozat*. Rák. Ön. 30. amicabilem accordum præferam aliis *modalitatibus*. Fej. VI. 163. Thök. Lev. 36. Törvt. Msz. Arch. Rák. I. 6.

2. **Modalitas**, modus, quo aliquid fit, lex, temperamentum; *törvényes eljárás*. Ger. Modalität. Kövy El. 683. In testibus requiritur *Modalitas*, idest testis rationem debet dare suæ scientiæ, hinc testis auritus, qui tantum ex auditu fatetur, non meretur fidem.

Modela, (Du C.) forma, specimen; *minta*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 165. Ut plurimum lapides figuram suam accipere a casu pro diversitate scilicet spatii vel loci, in quo velut in matrice et *modela* concreverunt.

Modella, æ, V. *Modela*. Wallaszky 402. varias artis Hydraulicæ et Architecturæ *Modellas*. Törvt. Msz.

Modellum, V. *Modela*. Ljub. Mon. Sl. VIII. 64. an. 1530. Veranes. VIII. 196.

Moderamen, inis, conditio, (Du C. temperamentum); *feltétel*. Eszt. Okm. p. 120. (Capitulum Eccl. Budensis an. 1352): partes... permutaverunt... *moderaminibus* talibus interiectis.

Moderativus, 3., moderatus, lenis; *enyhe, mérséklő*. Kov. Form. St. 300. nonnullisque nobilibus Regni pro faciendo *moderativo* Judicio causam in Sede nostra Judicaria. Pesty Ször. III. 258. Fej. XI. 331. Beng. Ann. Er. Cenob. 129. vi illius paragraphi *moderativi*. — Cod. Zi. V. 365.

Moderator **Gymnasii**, alias: Director, rector; *gymn. igazgató*. Wallaszky. 295.

Modicitas, atis, penuria; *hiány*. It. mancamento. Máty. kir. lev. I. k. p. 356: *modicitas* aque et gelus prohibuerunt.

Modificabilis, certa ratione mutabilis; *módosítható*. Gall. modifiable. Ger. modifizierbar. Vern. Met. II. 167. et utrumque esse

subiectum perdurabile et *modificabile* esse censuerunt.

Modificatio, mutatio modi (Du C. al. s.); *módosítás, változtatás*. It. modificazione. Vern. Met. I. 109. Mutatio modi *modificatio* dicitur. Bene Med. 253.

Modificativus, vim modificationis habens; *módosító*. It. che modifica. Beng. Ann. Er. Cenob. 127. Unde procurata eatenus Constitutione altera seu Decreto *modificativo* mox illud in Provinciam transmisit.

Modificatorius, 3., immutans, temperans; *módosító, változtató*. Kuk. Jur. III. 196. in sequelam huiusce clarificationis et *modificatorie* legis pro continuatione ad legale Tabulæ Banalis Judicium illico transponantur.

Modiores, mortarium V. s. *Archetus; vakolat*. It. modio, mogno. Ger. Malter.

Modius Pestiensis, (pesti) *mérő*. Kov. Oec. 30. Modius Pestiensis est 1/5 maior Posoniensi (V. *Modius Posoniensis*).

Modius Posoniensis, *mérő* (poszonyi). Kov. Oec. 30: Modius Posoniensis est modius Viennensis = 48 Mediis (Quart) = 3072 pollicibus cub. Vien. Medias has dicunt maiores pro rebus siccis, quarum singula 3 Sextarios complectitur, Minores Mediæ pro rebus liquidis constant 2 Sextariis; talesque 72 mediæ constituent unum Modium etiam *Metretam* vulgo dictam.

Modofatus, 3., supra dictus, memoratus; *az imént említett*. Art. Diet. Pos. 42. Ut Moneta Marchionatus Moraviæ Gröschl dicta eum, quem in *modofata* Provincia habet Cursum, etiam in Regno Hungariæ obtineat. Arch. Rák. IX. 30.

Modulus, *Protoplasma* q. v. (Du C. al. s.) Ger. Modell.

Moelianum, rectius: Mænianum gr. *ἐξόστρα*, tabulatum vel lapis extra parietem projectus et ad prospiciendum aptus (Fore.) ; *erkély*. It. profetto, balkone. Gall. balkon. Ger. Erker. Kat. Hist. VIII. 635. arcem... fieri procuravit... ut omnibus aliis Turribus præemineret, quam cum solario et *moelianum* roborans, ad omnium intuentium appareret oculis, mirabiliter venustavit. Cf. Festus p. 134 ed. Müller. Val. Max. 9, 12, 7.

Moftius, i, primarius antistes apud Turcas; *főpap, mufti*. P. Bizarus De Bello Pannonico p. 704. eique primus, honoris causa obviam venit *Moftius*, primarius antistes apud Turcas, quem aiunt descendere ex Mahumeti linea.

Mogilatus, homo impeditæ linguæ, balbus, blasus; *alig szótól (dadogó)*. Germ. Stammler. Pär. Páp.

Mohametista, æ, assecla Mahometis; *mohamedán*. Simonyi Magy. Ny. 427.

Mohammedanismus, doctrina Mahomedii; *Mohamed vallása*. Száz. X. 746.

Mohar, (ant. gall. mouaire, mohère, angl. mohair. It. moerre, amoerre, hisp. muer, mué. Conf. hindost. mághar. species serici undulati; *habos selyem*. Monm. Comit. Trans. V. 196. Ab una pecia *Mohar* fl. 20.

Mohatra, contractus *mohatrae*, *mohatrae* pactum. (ab arab. *muchitarah*, periculum, a *chatara*, rem vendere, quam non posidemus) significat pactum, instrumentum litterale in speciem factum ad celandum pactum legitime factum; *hamis szerződés*. Pär. Páp.

1. **Mola**, eos (Du C. al s.); *köszörű*. It. mola, pietra da arrotare. Ger. Schleifstein. Schläg. 1288.

2. **Mola**, mortarium; *mozsár*. It. mortajo. Ger. Mörser, Mörse. Schläg. 1426.

3. **Mola**, (Du C. 2.) instrumentum, quo res conterimus (sensu translato); *megörölője, megsemmítője valaminek*. Régi Magy. Költ. Tár. I. 383. Nostra criminis purgatrix et mola.

Mola alata, seu *pneumatica*, ventorum impetu versatilis; *szélmalom*. Germ. Windmühle. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 254.

Mola chartaria, officina chartaria; *papírmalom, -gyár*. Tag. Erd. II. 339. an. 1770.

Mola chartularia, V. *Mola chartaria*. Curios. Misc. II. 266. Magna etiam provenit utilitas ex *molis chartulariis*.

Mola cochlearia, mola cylindricus mota; *hengermalom*. Ger. Walzmühle. Kuk. Jur. III. 1492. taxis molaribus in Comitatus Possega, Verőcze et Szerem haecenus vigentibus, quae in specie a *mola cochlearia* in uno — reflexe vero ad alias ordinarias fluviales molas, a singula rota in duobus . . . census titulo domino terrestri quotannis pendendis florensis defixa sunt.

Mola contusoria, mola aeri contundendo; *zúzó*. Juriev. Jur. Met. 43. Lotores Montanistici (Mühlendarbeiter) vocantur generatim omnes illi operarii, qui in *Molis contusoriis*, iisque Adiunctis *Loturis* operas praestant.

Mola corticum, mola comminuendo cortici coriario facta; *csermalom*. Germ. Lohemühle. Urk. Sieb. II. 290. an. 1367. cerdonum *malom corticum*.

Mola crisealis, fullonica; *kálló*. Tör. Tár. 1890. p. 486. molendinis et *mola* trusatilis seu *criseali* vulgo *Karlo* appellata.

Mola farinaria unius lapidis, mola farinae parandae; *lisztelő malom egy kőnön járó*. Schwart. Scult. 133.

Mola frumentaria manualis, mola trusatilis, manuaria; *kézi malom*. Wallaszky. 334.

Mola Iumentaria, quae iumentorum et quandoque etiam hominum opera circum agebatur; *szárász malom*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 254.

Mola pneumatica, V. *Mola alata*. Patr. Const. 297. *Mola Pneumatica*.

Mola serraria, machina truncis arborum in asses secandis constructa; *fűrész-malom*. Tag. Erd. II. 192. an. 1762. Nov. Calend. 225. Arch. Rák. VIII. 364.

Mola sulcatoria, V. *Mola crisealis*. Tör. Tár. 1890. p. 490.

Mola trusatilis, V. *Mola Crisealis*. Tör. Tár. 1890. p. 486.

Mola tusoria, V. *Mola Contusoria*. Juriev. Jur. Met. 146. *Molae tusoriae* et *Ustrinae* tamdiu pro desolatis non habentur, neque possunt a Iudice montano mutunganti conferri, quamdiu ferreus annulus et codax axi inest, item axis in suo loco iacet.

Mola vaporaria frumentaria, mola, quae inclusis aquae vaporibus movetur; *gőzmalom*. It. mulino a vapore. Ger. Dampf-mühle. Kass. Prax. II. 287.

Molare, (Du C.) molere; *örtení*. Tör. Tár. 1890. p. 479. Item concessimus ipsi in-

super nominato Ladislao vajwodae et ubicumque idem poterit molendinum *molare* et sulcaturas prope dictam possessionem construere.

Molarium, lapis molaris. (Du C. molendinum); *malomkő*. Cod. de Sztára. II. 92. Significare curavit, quomodo . . . quendam iobagionem suum, videlicet Sandorem . . . pro comparatione *molarii*, vulgo *malomker* ad Sech destinasset.

Moldán, pannus laneus mollior; *molton* (lágý, gubanczosz szörkelme). Ger. Molton, Multam. Vect. Ref. C.: de . . . una ligatura *Moldán*.

Moldinator, molitor; *molnár*. Quel. Sieb. I. 2.

Molendina, æ, (Du C.) molendinum; *malom*. Kronst. I. 704.

Molendinalia, ium, reditus e molis; *malomjövedelem*. Quel. Sieb. I. 338. an. 1501. percepta . . . ex parte *molendinalium*.

Molendinalis, ad molendinum pertinet, molendinarius, molaris; *malom* . . . Cod. Dip. Pat. V. 145, 197. Cum omnibus terris vineis, locis *Molendinalibus*, Collectis et utilitatibus . . . memorato Capitulo et Ecclesie ipsorum prebitate dedissent.

Molendinaria, æ, fœm. ad molitor, molendinarius; *molnárnö*. Han. Mon. Jur. P. I. 89.

Molendinarius, i, magister mola, molaris; *molnár*. Schwart. Scult. 159. molitorum seu *molendinariorum*. Fej. I. 297. Tör. Tár. 1889. p. 384. Cf. Inscr. Grut. 1114. 6.

1. **Molendinator**, molitor, molendinarius; *molnár*. Kub. D. Hont. p. 281. an. 1379: curiam *molendinatoris*. Kronst. I. 453. Fjp. Szám. 30, 31. Quel. Sieb. I. 3.

2. **Molendinator**, faber lignarius; *ács*. Tör. Tár. 1888. p. 396.

Molendinium, Idem ac molendinum, mola; *malom*. Fej. VIII. 2., 342. a metis illis transit *molendinium* directe versus meridiem.

Molendinum, (Du C.) moletrina; *malom*. Schwart. Scult. 159. *molus* seu *molendina* habentes. Cf. Augustin. in Psalm. 132, 4. ib. 36, 2.

Molendinum farinarum, moletrina far; *lisztmalom*. Tört. Tár. 1890. p. 489.

Molendinum pilatorium, pistrinum; *kölyümalom*. Ger. Stampfmühle. Kat. Hist. IX. 178. Item adhuc duo *molendina pilatoria* vulgariter Kolov dicta. Buny. Vár. tört. II. 489. duo *molendina pilatoria* vulgariter korlo dicta.

Molendinum sulcatorum, fullonica; *kálló*. Tör. Tár. 1890. p. 489.

Molendinum de super pellens, Molendinum, quod aqua de super fluenti pellitur; *fölyllyű csapó malom*. Cod. de Sztára. II. 521. Dempto solum uno *molendino* in facie possessionis Ewrdewgorwbka de *super pellente* . . .

Molendinus, i, mola; *malom*. Rač. Mon. Sl. VII. 29. an. 1000 dedimus duos *molendinos*.

Molendynarius, V. *Molendinarius*. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 341. Ceterum in die Pentecosten quendam *molendynarium* eiusdem venerabilis patris . . . in naso orribiliter vulnerarunt.

Molentinum, molendinum, mola; *malom*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 253.

Moleri facere, commolendum curare; *öröltetni*. Kronst. III. 36: fecimus . . . *moleri*.

Molestatio, onis, (Du C. aegritudo) actus molestiam afferendi, gravandi; *terhelés, alkalmatlankodás*. It. molestare, molestia. Veranes. V. 324. commisimus illico Ladislao Keretschemi, ut Zygothiensis, qui sunt Agriae applicati, sine mandatis aliisque *molestationibus* amplius non urgeat. Cod. Dip. Arp. Cont. V. 33. Knauz M. E. Str. I. 206., 207.

Molestator, (Du C.) qui molestiam alieni exhibet; *alkalmatlankodó, nyugtalanító*. Tör. Tár. 1890. p. 489. turbatores *molestatores*. Szék. Okl. IV. 181. Pesty Ször. III. 205. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 106. Star. XXI. V. 208. an. 1247.

Moletrina, æ, V. *Moletrinum* 2. Fej. I. 406 ut pro expiatione ac salute animæ . . . eidem Cœnobio traderem locum *moletrinae*.

1. **Moletrinum**, *pistrinum*, instrumentum ad molendum; *malomszerszám*. Sentiv. Cur. Misc. II. 266. Mola quam plurimis instruat Rotis, habeatque varia *moletrina* seu pistrina pro millio, hordeo, panico etc.

2. **Moletrinum**, molendinum; *malom*. Szer. Not. p. 155: in causa . . . quæ mola fuit super medietate *Moletrini*.

Molidva, preces, oratio; *imádság*. Nill. Symb. p. 530: *Molitva* (vox slavica) *δέησις*, oratio, *προσευχή, έντροχις*, preces. Cihac, Dictionnaire V. molében p. 201—202.

Molle, instrumentum ad molendum pertinet; *örló szerszám*. Freund: Mühlseil. Pár. Páp.

Mollenen Sisyphium, labor inutilis; *hasztalan erőlködés*. Száz. VII. 140.

Molinellus, i, instrumentum ad effringendas portas, claustra; *betörő szerszám*. It. mulinello. Ijub. Mon. SI. XXI. 195. an. 1444: balistas . . . cum suis *molinelis* et *sucetas* centum. Ijub. Mon. Jur. P. I. III. 408. an. 1444.

Molinista, æ, partes Molinae, hispaniensis Jesuitæ 1501 mortui sequens, qui docebat tantum eos, qui merentur, gratiæ divinæ participes esse posse. Coll. I. 65.

Molimum, quo aliquid molitur (Du C. al. s.) V. s. *Manganum* 2.; *mozgony*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 57. *molimum*, quem dedit Crivali Rex.

Molitio, actus mola contundendi; *örlés*. Bene Pol. 400.

Mollicellus, 3., effeminatus; *elpuhult*. It. molle, effeminato. Patr. Constant. 140. Ad discentem *mollicellum*. Cf. Catull. 25, 10.

Mollificatio, (Du C.) actio, qua aliquid molle efficitur; *meglágyítás*. Pel. In fest. circume. s. III. c. 3: Figura regia per sigillum non imprimitur in ceram, nisi cera sit per *mollificationem* debitam disposita.

Mollis, (Dief. nullis et nullus) lagopus (Plin). Tetræ bonasia (Linn.); *császárma-dár*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 148.

Molnar, is, molitor; *molnár*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 374. et ex eadem magna via incipiunt octo mete terræ et protendunt se usque *molnarum* aquam Ida et ex parte meridionali iuxta metas premissas pertinet ad partem populorum de Zyna.

Molochinus, 3., pro: *melocineus*, (Du C.) (a gr. *μολοχή*; malva) malvæ colo-

rem referens; *biborszinü*. Bárež. Cf. Cæcil. ap. No. 548-44.

Molosus, molossus (Dief. *rúd*), (Lexer rude = grosser hatzhund); *nyomon járó* (*kan*)*kutya*, *szelindek*. It. molosso. Ger. Bullenbeister. Schläg. 1470.

Molula, æ, rotula calcaris; *sarkantyútoraj*. Bárežay.

Molum, (Du C.) agger, portus; *rérpart*. It. molo. Ljub. Mon. Sl. X. 243. an. 1334.

Momentanee, adv. a momentaneus — momentaliter, momento temporis; *egy pillanatra* *alatt*, *azonnal*, *egy pillanatra*. Rák. Őn. p. 357. l. 7—9. (9.): . . . tu voluisti, ut talis sim, vas scilicet inane et frangor; absit a me nolle, quod tu vis; sed vere non vis, ut momentanee frangar . . . Törvt. Msz.

Momentaneus, 3., brevissimi temporis; *igen rövid idejű*. Wagn. Cf. Tertull. adv. Marc. 3, 17.

Momentosior, maioris momenti; *fontosabb*. Abelsb. 22.

Momentosissimus, 3., maximi momenti; *legfontosabb*. Brunner. 24.

Momentositas, momentum, pondus; *fontosság*. It. importanza. Ger. Wichtigkeit. Vern. Psych. 204. Illae multorum hominum mirabilia naturalibus præferendi propensione, superstitiones et præiudicia, ambitio huicque coniunctum studium sibi per eam iactationem, quasi revera hac potestate gaudent, gloriam quamdam et *momentositatem* conciliandi . . . communes illi fontes sunt.

Momentosus, 3., magni momenti; *fontos, jelentős, nyomós*. Kass. P. P. I. 30. Ordinarius Notarius, qui plerumque *momentosiora* objecta manipulatur. Cf. Pseudo-Quintil. Decl. 13, 12.

Momentum, primitiæ ætatis vel conversionis (Du C. al. s.); *zsenge, kezdő kor*. Batty. Ger. 162. Aliter in *momento* de vita exeuntes, aliter, qui a primo mane usque ad undecimam horam laboraverunt in vinea Domini.

Monacha, æ, (Du C.) sacerdos femina, sanctimonialis, monialis; *apáca*. It. monaca. Szamosk. III. 198. apud Apaczam pagum, quod si interpreteris, *Monacham* significat. Cher. Jus. Eccl. I. 300. Fej. I. 250.

Monachalis, e, ad monachum pertinens; *szerzetesi, baráti*. It. monacale. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 170. *monachalem* habitum se professus est assumpsisse.

Monachare, (Du C.) monacham facere; *apácázá tenni*. Rač. Mon. Sl. an. 1076: medietatem donavit nobis . . . cum sorore sua, quam *monacharimus*. Vjestnik I. 252. an. 1289 sorori . . . dotem . . . ad *monachandum*.

Monachatus, us, (Du C.) status, conditio monachi, ordo monachicus; *szerzetesség*. Kronst. II. 632. Kon. Egyh. 373. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 14.

Monachi grisei, Franciscani Observantes. Mon. Comit. Trans. II. 78. duo claustra, quorum in altero *monachi nigri*, in altero *grisei* tuto inhabitarent. Szer. Not. 193.

Monachi nigri, 1. Benedictini a nigro habitu sic appellati; 2. monachi ex ordine Dominicorum; 1. *benecések*; 2. *domokosok*. 4. Monm. Comit. Trans. II. 78. duo claustra, quorum in altero *monachi nigri*, in altero *grisei* tuto inhabitarent. 2. Kronst. III. 133.

Monachicus, 3., ad monachum pertinens; *szerzetesi*. It. monacale. Arch. Rák. VIII. 337. vestitu *monachico*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 74. Cf. Justin. Novell. constit. 133, 5.

Monachilis, V. *Monachicus* (Du C.); *szerzetesi*. Vita S. Steph. 93. Et ead S. Bonifacium *monachilem* vestem accepit.

Monachismus, V. *Monachus*; *szerzetesség, szerzetes rend*. It. monachismo. Czvit. Spec. 134. an. 1537. vero pietatis et Theologici studii desiderio *Monachismum* suscipere cogitavit communicato consilio cum Baldo Lupatino . . . qui cum *monachatu* ipsi dissuasisset.

Monachologia, historia rerum monasticarum; *szerzetek története*. Hor. Mem. 542.

1. **Monachus**, solitarius, qui vitam vivit solitariam; *szerzetes*. It. monaco. S. de Kz. Chr. II. 3. 4.: A. 1, 5.: et passim. Cf. Sidon. Ep. 22., 34.

2. **Monachus**, pure pro: Georgius Frater; *Fráter György*. Arch. Ver. Sieb. VI. 1. 315. et passim.

Monachus hospitalis, hospitalarius, mon. qui hospitum curam gerit; *vendégfogadó barát*. Bék. Pil. P. I. 67.

Monarchatus, us, dominatus unius; *egyuralom, önnirág*. It. monarchia. Veranes. VII. 101. Tantum autem abest, ut illud tertium in me suspectum esse possit, ut *monarchatu* etiam quopiam maximo divelli abs te nunquam velim.

Monarchialis, ad monarchiam i. e. regnum unius pertinens; *egyeduralmi*. It. monarchico. Chr. piet. Vind. 110. De electione Atyle regis hungarorum et de victoria eiusdem *monarchiali*. Marc. Chr. I. 4.

Monarchica lingua, lingua publica, forensis; *állami nyelv*. Ker. Nap. 83.

Monarchici, (Du C. Monarchiani) = Hæretici, qui Praxeum sectantes . . . Deum unum fatebantur, Trinum negabant; *egy Isten vitatók*. Szentiv. Cur. Misc. III. Catalogus V. Hæses et Hæresiarum primorum quinque sæculorum . . . *Monarchici*.

Monasteria, æ, monasterium; *monostor*. Száz. VII. 541.

Monasterialis, (Du C.) ad monasterium i. e. claustrum, domum, vitam solitariam agentium pertinens; *monostori, klastromi*. Ger. klösterlich. Vita S. Steph. 16. ubi usque hodie congregatio *monasterialis* disciplina regulari pollens, temporalium sustentione copiarum superhabundans. Luc. Reg. Dalm. 103.

Monasteriensis, ad monasterium pertinens; *kolostori*. Tör. Tár. 1887. p. 421.

Monasteriologia, liber historiam monasteriorum continens; *zárdák történetkönyve*. Száz. IV. 618. Magy. Tör. Tár. VII. 24. Fej. I. 331.

Monasteriolium, i, (Du C.) parvum monasterium; *kis kolostor*. Beng. Ann. Er. Cænob. 149. Atque ita succedentibus annis crevit *Monasteriolium* Argerhartense. Cf. Not. Tir. p. 192.

1. **Monasterium**, locus, in quo monachi degunt, claustrum, (Du C.); *kolostor*. Istiv. XII. 262. et passim. Cf. Sidon. Ep. 4., 23., 7., 17. August. ad Casul. Ep. 86.

2. **Monasterium**, ecclesie cathedralis domicilium; *székes káptalan*. Buny. Vár. tört. I. 40.

Monasterologia, æ, V. *Monasteriologia*. Beng. Ann. Er. Cænob. Praef.

Monastice, es, disciplina monachorum; *szerzetesi élet*. Fabó Monm. Evang. 341. ad altiora eluctatus, *monastice* inter eremitas s. Pauli professus fuit.

1. **Monasticus**, i, monachus; *szerzetes*. Tör. Tár. 1881. p. 456. *Monastici* et Spirituales.

2. **Monasticus**, 3., ad monasterium pertinens; *kolostori*. It. monástico. Cod. Ep. Piz. I. 254. unde sequeretur infinita insolentia et irremediabilis ruina omnis *monastice* disciplinae.

Monaula, monautus, aulædus; *fuvalás*. Ger. Flötenbläser, Flötenspieler. Szamosk. II. 14. Pleroque insanis profusionibus aiebat; cantores, citharodos, psalloeitharistas, *monaulas*, choraulas, sacerdotes ad sacra decantanda apprimere vocales.

Mondare, purgare. V. s. *Sentinare*; *tisztogatni*.

Mondoura, æ, ornatus vestitusque militaris; *katonai egyenruha*. Ger. Montur. Kass. Ench. I. 207. *Mondourae* militaris venditio Legionibus, emptio vero Provincialibus quam severissime interdicitur. Norm. Ordin. an. 1779. 29. Nov.

Mondura, æ, V. *Mondoura*. Reg. Mil. p. 56: *Mondurae* seu vestiarie res.

Monialis, monialis, virgo sacra; *apáca*. Bene Pol. nr. 20.

Monela, æ, (Du C. monella) monitio; *intelem, intés*. Tör. Tár. 1888. p. 535. ad principum nostrorum *monelam*. Cf. Tertull. Pat. 8. adv. Marc. 4., 34.

Moneta, (Du C.) quod monetæ domino seu Principi obvenit; tributum, exactio, *collecta*; *adó*. Batty. Leg. T. II. 90. an. 1094.

Moneta banalis, Moneta regalis, báni, királyi pénz. Numi Hung. 124. distinctio facta est inter *monetam regalem* et *banalem*, quum sensus verborum privilegii sit: regalem i. e. hungaricam monetam ante Andream in Slavonia non fuisse signatam; *banalem* e contra, seu Slavonicam iam sub Emerico invaluisse ostensum est.

Moneta Caesarea, V. s. *Moneta polonica*.

Moneta conventionalis, V. *Conventionalis moneta*; *pengőpénz*; *convenziós pénz*. Törvt. Msz.

Moneta cuprea, nummus æneus cupreus; *rézpénz*. Diar. Com. II. 95.

Moneta currens, quæ in communi usu est; *foljó pénz, kellő pénz*. Törvt. Msz.

Moneta clangens, præsens, parata pecunia; *pengő pénz*. It. moneta sonante. Gall. argent. comptant. Ger. klingende Münze. Kass. Jur. Civ. I. 268. et reliqua in *Moneta clangente* Conventionali percipiuntur.

Moneta falsa, nummus adulterinus; *hamis pénz*. Wagn.

Moneta polonica, Cod. Alv. II. 232. *Moneta Polonica*, quæ vulgo duodecim polturarum vocatur, valeat triginta sex nummos hungaricos, sive sex grossos germanicos. *Moneta Caesarea*, quæ decem polturarum vocatur in Transylvania, valeat triginta nummos hungaricos, sive quinque grossos caesares.

Moneta rubra, moneta cuprea, ærea; *veres rézpénz*. Arch. Rák. I. 23.

Moneta Saraceni, Numi Hung. 38. caput Mauri seu Saraceni in numis Ludovici

regis exhibitum esse insigne gentilitium dictorum Cameræ Comitum Szerecsen, ad nomen vel originem eorum alludens, obtenta indubie a rege caput idem pro principali moneta typo exprimiendi facultate; unde denarii eorum in diplomatis *monetae Saracheni* et *Zerechini* nomine veniunt.

Moneta Solden, solidus, Cod. Dipl. Pat. T. II. p. 331: non cum *Moneta Solden* vulgariter nuncupata, qua ab antiquo solvere solitum fuisset, sed cum alia moneta videlicet vyennensi...

Moneta Zerechini, V. s. v. *Moneta Saracheni*.

Monetam exercere, monetam cambiare, permutare; *pénzváltással foglalkozni*. Batty. Leg. T. II. 304. an. 1217: nec... ad aliquod forum Episcopi causa *exercendae monetae* accedere... praesumat.

Monetare, (Du C.) signare aurum, argentum, monetam; *verni* (pénzt arany és ezüstből). An. Se. I. 334. an. 1445: auri, argenti *monetati* vel non *monetati*. Numi Hung. 137. Arch. Ver. Sieh. VI. 1. 186. an. 1436. monetam cusam, *monetatam*.

Monetaria, æ, moneta; *pénzverő intézet*. Gall. monnaie. Arch. Rák. I. 16. *Monetaria* Cassoviensis.

Monetarius, i, (Du C.) qui monetam eudit; *pénzverő*. Magy. Tör. Tár. IX. 134. Cf. Aurel. Vict. Epit. Eutrop. Inser. ap. Muret. 968., 5.

Monetatio, (Du C.) actus monetae eudendae; *pénzverés*. Magy. Tör. Tár. IX. 133. quod in camera Crempnicensi *monetatio* in huiusmodi *liga*, pondere et valore absque ulla diminutione inviolabiliter observetur. Numi Hung. 16.

Moniales Anglicae, idem ac *Herulae Anglicae* quod vide.

Moniales Benedictinae, *benczés szézek*. Cher. Jus. Eccl. II. 60., 5. *Moniales Benedictinae* a S. Gilberto Sempringamensi a. 1148. institutæ et ab Eugenio P. confirmatæ regulam S. Benedicti sequuntur; apud nos Flumine existunt et pariter educatione sexus sequioris occupantur.

Moniales Carmelita, *karmelita szézek*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. Oct. Synops Chron. VI. *Monialium Carmelitarum* ex reformatione S. Teresiae 1560.

Monialis, (Du C.) virgo Deo sacra, dicata; *apácza*. S. de Kz. Chr. II. 4., 13. Fej. V. I. 278. et passim.

Monilliformis, formam monillis exhibens; *nyaklánc alakú*. Alexy 24.

Monitum scriba, in domo monetaria; *pénzverői íródeák*. Tör. Tár. 1881. p. 376.

Monitiuncula, æ, dem. ad *monitionem*; *kis intéz, észrevétel*. Batty. Leg. I. 143: in formula adpareret *monitiuncula* de papyri et pergameni discrimine. Száz. XXII. 529.

Monitor, in scholis Bell-Lancasterieis magister, praeceptor; *tanító*. Vern. Log. 286. Scholaris proin hic (*monitor* vocatus) exigam scientiam suam decem aut quindecim prolibis illis ita communicat... Cf. Stat. Silv. 5., 3., 447. id. Theb. 42., 203.

Monitorium, (sc. scriptum) (Du C.) citatio iuridica; *intő parancsolat*. Kov. Form. St. CXXIV. *Monitorium* tertiam Citationem in se amplectens. Száz. VIII. 662.

Monitrix, quæ monet, alicui auxilio est; *intő, tanácsadó, gyámolító*. Jan. Pan. Poëm. II. 12; quibus deest *monitrix* benevolentia, iis sustinendus est sermo malevolentis inimici. Patr. Const. 145. Consultam despicie mentem Pectoris igniculos hac *monitrice* scies.

Monoceros, otis; *egyszarvú*. Ger. Einhorn. Star. XVII. 63. an. 1667. *monocerotem* dispositis... pedibus. Cf. Plin. 8, 21, 31.

Monoculus, i, unoculus; uno oculo captus; *félszemű, egy szemére vak*. Tör. Tár. 1888. p. 389. *monoculus* factus. Thurocz. 52. Cf. Firm. Math. 8., 49.

Monogramma, (Du C. *μονόγραμμα*) nomen compendio descriptum et certis litterarum complexionibus concinnatum; *szőrejtő jegy*. It. monogramma. Törvt. Msz.

Monogrammatica, ars monogrammata concinnandi; *szőrejtőjejj ismeret*. Gall. monogrammatique... Ger. Monogrammlehre. Törvt. Msz.

Monographus, i, qui de aliqua re librum separatim conscribit; *tanulmányíró*. Száz. III. 277.

Monomachia, (*μονομαχία*) (Du C.) certamen singulare; *párvíadal*. Arch. Rák. IX. 7. præliis, pugnis, hastiludiis, Torneamentis, Duellis, *Monomachiis*. Cf. Cassiod. Variar. 3., 24.

Monophisita, æ, *μόνος + φύσις*, ita nominantur ii, qui doctrinam Archimandritæ Constantinopolitani, Eutychie secuti sunt, quo auctore Christus unam tantum naturam habuisse et corpus eius corpori nostro non simile esse perhibetur. an. 448; *egytermészet vitatók*. Kaprin. Eloq. II. 78. ut ea re profitemur: duas esse in Christo naturas in unitatem personæ coniunctas; humanam scilicet et divinam, adversum Hæreticos *Monophisitas*, qui unam in Christo naturam dari blasphemantes teste Nicephoro uno solum digito crucem effingebant. Not. rel. I. 230.

Monopola, æ, V. *Monopolista*. Törvt. Msz. Cf. Mart. Capell. 3. p. 53.

Monopolista, æ, qui solus sibi ius vendendi comparavit; *nyerekedő, egyedárus*. It. monopolista. Ger. Monopolist. Alleinhändler. Törvt. Msz.

Monopolium, arbitrium emendi et vendendi pecunia comparatum; *egyedárus-ság, egyedkereskedés*. It. monopolio. Ger. Alleinhandel, Monopol. Bel. Cell. 829. *Monopolium* nr. 2. Sueton. Plin. die privilegirte Handlung, das Recht etwas allein zu kaufen oder zu verkaufen. Tulajdon árának boltja, melyet egyedül egy árul és másutt ember nem vehet stb. Kövy El. 824. et passim. Cf. Sueton. Tib. 71. Plin. 8., 37., 56.

Monopolium tabacæ, herbæ nicotianæ vendendi arbitrium; *dohányegyedáruság*. Bel. Geogr. 51.

Monopolizare, monopolium exercere; *egyedáruskodni*. Törvt. Msz.

Monos, unus; *egy*. Obs. Jadr. 319. Arietum intesticulorum copia haberi non poterat pro uno, nec pro infinito obolo; Taurorum et vitulorum libra quælibet argenteo bino et semis, Caballorum ac mulorum quaterna decem, pro unica solvebatur numis ternisdecem et sex valebat, *Monos* ovum gallinæ æreis duodecim, Pullus eius pro argenteis *bistetras* flectat concambium, genitrix pulorum vel Capo aureum

Monos et semis venundabatur et omnium horum grandissima Urbs gerebat penuriam.

Monospes, unus pedis; *egy láb hosszúsú*, Obs. Jadr. 408. Quorum aliqui murum fodebant, aliqui spicula balistarum tam *monospedis* quam duobus et giraculorum areum et spingardarum ac aliarum specierum bellicarum armorum in hostes prosiliebant.

Monotheleticus, ad monothelitas pertinens (a *μόνος* et *θέλειν*) V. *Monothelitæ*. Czvit. Spec. 185. Heraclii Ethesin sive Expositionem et Hæresin *Monotheticam* damnavit.

Monothelita, alias: Monothelani (Du C.) qui quidem in Christo duas naturas (divinam et humanam) sed tantum unam voluntatem esse docebant; *egyakarat vitatók*. Not. rel. I. 232. Cher. Jus. Eccl. I. 161. Kaprin. Eloq. II. Praef. Nill. Symb. 879.

Monotonia, *μονοτονία*, oratio omni varietate vocis carens; *egyhangúság*. It. monotonia. Kaprin. Eloq. I. 731. Vitium est *monotonia* varietati contraria cum eodem insulso vocis tenore prope nulla flexione utitur Orator.

Monoxylus, 3., (linter.) (Du C.) ex uno trunco constans, *csónak egy fátrzséből*. Heyse: Monoxylon, Monoxyl. eig. Einholz, ein Stammkahn oder aus einem Baume bereiteter Fahrzeug. Szamosk. II. 192. Quibus ita constitutis secunda militum voluntate navigiis et *monoxylis* linteribus mille quingentis ad eum usum antea præparatis, Danubium improvisus traiecit. Cf. Plin. 6., 23., 26.

Mons pietatis, domus pignoratitia; *zálogház*. It. monte di pietà. Gall. mont. de piété. Ger. Leihbank, Leihhaus. Cher. Jus. Eccl. II. 300. A crimine usurarie pravitatis immunes esse censentur *Montes pietatis*, domus fiduciarie, auctoritate regia apud nos tum Pestini tum Posonii erectæ eum in finem, ut pecunia mutuo detur indigenti ea lege, ut si præfixo tempore non fuerit reddita, pignus, quod in securitatem eius pecuniæ depositum est, vendatur, *monsque ipse pietatis*, pecuniam mutuo datam ex pretio rei Divenditæ et aliquid supra recipiat, reliquum vero debitori restitatur.

Monstra, æ, (Du C.) militum recensensus; *katonái szemle*. Ger. Musterung. Ljub. Mon. Sl. II. 441: videant... *monstras*... stipendiariorum. S. de Kz. Chr. II. 4., 19.

Monstram videre, recensere; *megvizsgálni, szemlét tartani*. Han. Mon. Jur. P. I. 125: regimen teneatur... In fine... anni de his armis facere descriptionem et *videre monstram*.

Monstrantia, æ, (Du C.) Monstrantia phylacteria seu arculæ, in quibus reconduntur Reliquiæ, atque adeo sacra Eucharistia, quomodo *Monstrances* in Belgio etiamnum vocantur; *szenstégtartó*. Heyse: *Monstranz* = das Zeigebehältniss od. prächtige Gehäuse der geweihten Hostie in der Kath. Kirche. — Cod. Ep. Pet. Páz. I. 245. Quod *monstrantia* pro processione Corporis Christi, una cum casula, unionibus, margaritis et auro intexta cum calice aureo judæis Viennæ oppignorata vel vendita Ecclesiæ B. restituitur. Otia Bachm. 75.

Monstratorium Eucharisticum, V. *Monstrantia*; Beng. Ann. Erem. Cenob. 79. Fulget nunc pretiosus hic lapis in aureo *Eucharistico Monstratorio*, cuius fronti insertus est.

Monstrator viarum, itineris dux, duces; *útmutató*. Reg. Mil. an. 1726. p. 20. omnes labores angarios pro Officialium cullinis . . . *viarum monstratores* . . . impostum . . . cassatos, mortificatos . . . esse volumus.

Monstratrix, quae monstrat, docet; *tanító, útmutató*. Jan. Pan. Poëm. I. 448: Tu sis *monstratrix*, tu multa fœdera iunge.

Monstrificus, 3., horrendus, formidolosus; *szörnyű*. Tör. Tár. 1888. p. 532. loquatur iam præsens apud nos in hoc regno eventus *monstrificus*. Cf. Val. Flacc. 6, 432. Plin. 21., 5., 43., 28., 8., 27.

Monstruale Examen, (a *monstrare*); examen exemplaris instar; *mintavizsgálat*. Székelyudv. ref. koll. Ért. 1894/5. 166.

Monstruositas, atis, inusitata forma; *szörnyettség, éktelenség*. It. monstruosità. Wagn.

Montana, æ, (Du C.) metalli fodina; *bánya*. Magy. Tör. Tár. IX. 54. de factis urburum seu *montanarum* nostrarum. Cod. Dip. Brüss. Burg. 8.

Montana cristallus, pro: cristallus montanus; *hegyi kristály*. Arch. Rák. VIII. 354. Unum frustum *cristalli montanae*.

Montanea, æ, *Montana* q. v. Magy. Tör. Tár. IX. 37. participum *Montanearum* a Ramine (æs, æramen = érez).

Montaneæ, (auctore Battyáno turres archivis destinatae. Auct. Kukuljević: codex). Batty. Leg. T. II. 215. Deer. Col. an. 1103): quæ in Privilegiis litteris vel antiquis *montaneis* ipsius Ecclesiae conscripta habentur. Kük. Jur. I. 25. an. 1103. quæ in literis vel antiquis *montaneis*, id est codicibus conscripta habentur.

Montania, æ, regio montana; *hegy-ség*. Knauz M. E. Str. I. 493., 637.

1. **Montanista**, metallicus; *bányász*. Magy. Tör. Tár. XX. 282. Monm. Comit. Trans. VI. 382. Kov. Form. St. 310.

2. **Montanista**, qui in vineis habitat; *szőlőhegy lakos*. Ger. Weinbauer. Urb. Reg. passim.

1. **Montanistæ**, (Du C.) alias *Cataphryges* a Montano Hæresiarcha sic dicti sub Arcadio imperatore, quod tempore persecutionis in montibus latuerunt, unde se dividerunt ab Ecclesia Catholica. For. Ser. p. 40: Hic *Montanus* Paracletum se esse prædica-bat . . . *Montanistæ* Baptismi formulam corrumpebant et suam Eucharistiam conficiebant ex infantum eam ob rem interpunctionum sanguine farina mixto etc. Kaprin Elog. II. 583. Not. rel. I. 140.

2. **Montanistæ**, dicti proceres quidam, in quorum territoriis montes erant, in quibus minere auri et cupri reperiebantur, de quibus decimas Regi pendebant. V. Decreta Reg. Hung.

Montanistico-metallicus, ad res metallicas pertinens; *bányászati*. Kelem. Inst. Jur. Pr. 277. De voto vero et desiderio SS. et OO. Causæ *Montanistico-metallicæ* a Iudiciis montanis ad Sedem Tavernicalem ac tum ad Curiam Regiam promovenda essent.

Montanistico-Judicialis, **Montanistico-Judiciarius**, ad ius et leges metallicas pertinens; *bányász jogi*. Faber. Jur. Met. 41. c) Instructio Manipulationis *Montanistico-Judicialis* de anno 1783. d)

Systema Montanistico-Judiciarium de anno 1789.

Montanisticus, 3., montis, in monte situs; *hegyi*. Art. Diet. Pos. 406. prævia etiam Vinearum *Montanisticarum* ac Vineolarum ad vineas degentium conscriptione.

Montano-monetarius, ad monetam montanicam pertinens; *bányász pénzverő*. Juriev. Jur. Met. 176. Supremum Cæsareo-Regium Inspectoratus Officium *montano-monetarium* Nagy-Banyense.

Montano-oeconomicus, ad rem familiarem montanicam pertinens; *bányagazdászati*. Faber. Jur. Met. 48. Immediate Resolutiones suprema Officia edunt, in quibusvis *Montano-Oeconomicis* obiectis.

Montanum, i, fodina; *bánya*. Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 28. ut ipsi alia aurea vel argentea *montana* colant propter illas fodinas cupreas. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 464.

Montanus, i, urburarius, metallicus; *bányász*. Fej. X. 2., 403. Quare Vestrae mandamus Universitatis fidelitati per præsentem, quatenus a modo in antea præfatos *Urburarios* et *Montanos* nostros in nullis causis et causarum Articulis in vestris tenutis, possessionibus, honoribus seu vestri in medio iudicare vel alterius iudicatu nisi ipsius Iudicis et Juratorum de dicta Kremniczia adstare compellere præsumatis. 105. Referentibus nobis *Urburariis* et *Montanis* nostris de Kremniczia percipimus.

Montanus cameralis medicus, *bányarvos*. Ger. Cameralischer Bergwerksdoctor. Kass. P. P. I. 57. in qualitate *Montano Cameralis Medici* . . .

Montanus scriba, V. *Protocollista*. Faber. Jur. Met. 40. *Montanus Scriba* vulgo *Protocollista* . . . est proprie Actuarius non modo in Montano-Judiciariis, verum et intuitu practicæ œconomiæ et Culturæ calamum du-cendum, occasione generalium reambulationum aliarumque montanicarum expeditionum in monte, prout et Officii Sessionibus acta Registro, Protocollo inserenda, ordinationes, relationes officiosas secundum præscriptum BB. Resolutionum in stilum redigendas habet.

Monticellus, (Du C.) collis; *hegyecske, domb, halom*. It. monticello. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 484. et *monticellus* de Cupellejo, quem tenet Madius Ginam. Rač. Mon. Sl. VII. 39. an. 1030. Cf. Auct. rei agrar. p. 234. Gœs.

Monticola, qui colit, fodit montes; *hegylakó, bányamivelő*. Juriev. Jur. Met. 21. *Monticolæ* sunt personæ privatæ; proinde differunt a personis metallicis publicis; hæ enim politicam, œconomicam aut juridicam Rei montanæ Administrationem nomine regis curant. Cf. Ovid. Met. I. 493.

Montium magister et iudex montanus, summus iudex metallicus; *fő-bányabíró*. Törvt. Msz.

Montium tributum, tributum pro vineis solvendum. Kov. Jur. Tav. Ind. Hegy-vám seu *Montium Tributum* consueta mensura exigatur.

Montonus, i, aries (Du C. al. s.); *ürü*. It. montone. Ljub. Mon. Sl. III. 2.

Montosus, 3., montibus obsitus; *hegyes*. Rák. Ön. 201. Alexy 10.

Monumentalis, ad monumentum per-

tinens, magni momenti; *nagyszerű*. Száz. VI. 492.

Monunculus, fors, mendum pro: homunculus. Cod. Zi. T. I. 5: Causam, quam Johannes . . . contra Urbis *monunculum* de Balvanis coram nobis habebant.

Monungulus, 3., ungulam solidam habens; *egy palétju*. Hist. Nat. 24. Sus Scrofa . . . variat et magnitudine corporis et ungula bisulea vel *monungula* qualem, qui e Thracia ad Hungariam magna copia pelluntur, etiam greges integri habent.

Moral, subst. ab adi. moralis, sicut animal ab animalis, doctrina morum, doctrina moralis, præcepta de moribus; *erkölcstan*. Rák. Ön. p. 45. l. 40—45. (14.): . . . ignorantia . . . formabat in me opinionem, non quidem mysteriis et fundamentis Sanctæ Religionis nostræ directe contrarias, sed sanæ conscientiæ et *moralis* Evangelii tui oppositas . . .

Morales personæ, iuridicæ personæ, omnia talia subiecta, quæ singuli homines non sunt. Tales sunt e. g. societates, quæ in unum corpus coalescunt alienius negotii causa: *erkölcsi személyek*. Def. bon. p. 43. Rationem status præ oculis Principi habendam, cuius intuitu privilegia, præsertim *personis-moralibus* attributa . . . moderari possit.

Moralisatio, morum probitas; *erkölcsösödés*. Törvt. Msz.

Moralista, æ, virtutis magister; *erkölcstanító*. It. moralista. Gall. moraliste. Ger. Sittenlehrer, Moralist. Cher. Jus. Eccl. I. 322. Porro cum generatim de officiis erga proximum statuunt *Moralistæ* ea officiis erga Deum affirmativis in collisione præponenda esse.

Moralitas, (Du C.) morum probitas; *erkölcsiség*. Opin. P. IV. Sec. II. (g). Kass. P. P. I. 433. Cf. Maer. Sat. 5., 1.

Moraliter, respectu morum (Du C. al. s.); *erkölcsileg*. Nic. de Mir. 421. Cf. Donat. ad Ter. Ad. 5., 8., 35. Phorm. 1., 1., 2.

Moralizare, (Du C.) intuitu morum exponere et applicare, castigare; *erkölcsi elmélkedésre alkalmazni, feldni*. It. moralizzare. Gall. moraliser. Serm. Cat. 247. Opus est, ut vir sit surdus, ne oblocutoria contra uxorem audias etc. *Moraliza*: uxor debet esse sicuti luna.

Moratorium, *késleltető, időt engedő parancsolat*. Georch. H. T. IV. 104. Juriev. Jur. Met. 112. Quid *Moratorium*, et a quo petendum? Opera metallica: ob graves rationes in metallifodinis possunt prorsus inter-mitti aliquo tempore, quin eapropter metuendum sit, obiectum montanicum cen desolata, ambutungatum et alteri mutanganti collatum iri; verum ad hoc legitime faciendum necessarium est *Moratorium*, quod est facultas a Iudicio Montano Urburario concessa, præscriptas operas metallicas in obiecto montano, iam cultivato, ob graves et sentias rationes lege, determinato tempore, prorsus inter-mittendi.

Moratorius, (Du C.) vim morandi habens, morans; *késleltető, feltartóztató*. Gall. moratoire. Kass. Jur. Civ. II. 412. vel denique, ut præscindatur plane ipsa via Recursus etiam obtinendi quippe Mandati cuiuspiam v. g. *Moratorii*, Suspensorii etc. Cf. Ulp. Dig. 26., 7., 6. Paul. Sent. 5. tit. 35., Cod. Justin. 4., 31., 14.

Morbificus, 3., qui affert morbos

egészségtelen, betegséghez. It. morbilico. Szentiv. Cur. Msc. 127. Autumnus humidior morbilicam hyemem facit.

Morbillosus, 3., morbillis, pustulis, ruboribus affectus; *börküteges*. Bene Med. II. 242.

Morbillus, i, pustulae, rubores; *börküteges*. Gall. morbilles. Szentiv. Curios. Msc. 128. Nam Euri in anno dominantes, excitant passim febres ardentis, biliosas, acutas, morbillos, variolas.

Morbificus, 3., morbum excitans; *betegséget okozó*. Tör. Tár. 1890. p. 236. Altero die exiguo medicamento sumto natura rem morbiticam expulsi.

Morbus S. Antonii, (DuC. sacer ignis) erysipelas; *szl. Antal tűze, orbáncz*. An. Sc. III. 171. an. 1520.

Morbus caducus, morbus comitialis; *nehézkör*. Wagn.

Morbus csömör, male affectus stomachus; *csömör*. Lzh. Cod. Med. III. 761.

Morbus fici, stomachace; *seggen való süly*. It. scorbuto. Gall. scorbut. Ger. Scharbonk, Scorbut. Cod. Evang. T. I. p. 240. Ab annis enim 8 vexor fici morbi (seggen való süly) molestia.

Morbus fodinalis, peripneumonia, qua metallici affici solent; *bányász-aszúty*. Ger. Bergsucht. Poor J. Zsebsz. 11.

Morbus Gallicus, siphylis (DuC. scabies); *bujaseny*. Szentiv. Cur. Msc. Dec. II. P. I. p. 199. Lepra aut *Morbus Gallicus*.

Morbus hungaricus, Hungaris «csömör», nausea ciborum. Ger. Ekel dictus longe diversus est ab illo morbo, quem Germani «ungarische Krankheit» dicebant, qui nihil aliud erat, quam *typhus exanthematicus*; *hugymáz*. V. Dissertationem dr. Wilhelm. Györy. Akad. Ért. 1899. 149. füzet. 574.

Morbus pestilentialis hungaricus, pestis panonica; *dögvész*. Bene Med. I. 193.

Morbus sacer, epilepsia; *nehézkör*. Bene Med. V. 450. Epilepsia vocatur etiam *morbus sacer*, *morbus major*, *morbus Hercules*, *morbus Comitialis*, quia in comitiis Romanorum non raro observatus est; a multis vocatur etiam *morbus caducus*.

Mordaculus, 3., dimin. a mordace; *maró, csipős, szúró*. It. mordace. Patr. Const. 339. *Mordaculi*. Conditus hic socios morsu pungebat acuto.

Mordarium, mortarium; *mozsár*. It. mortajo. Ger. Möster. Schläg. 1941.

1. **Mordax**, figuratus, occultus; *képletes, rejtett*. Batty. Ger. 61. nisi fastidium pariat deliberatio mordax.

2. **Mordax**, attentus; *figyelmes*. Batty. Ger. 77. Hoc . . . mordaciorem animum facit.

Morderinae pelles, *marturinae pelles* q. v.; *nyestbőr*. Tör. Tár. 1889. p. 190. **Morderium**, mortarium, tormentum brevioris formae; *mozsárágyú*. Száz. VI. 289. *morderium* satis magnum et rotundum cupreum . . .

Mores maritimi, inculti mores; *durva*. Oláh. Cod. Ep. 28. Quaecumque rem incepisti, ea laudabiliter etiam est a te perfecta, non erant tui mores maritimi, licet una scutica omnes incitemur; constans namque fuisti in servituti tui principis, ex eius sententia obeundis.

Morg, iugerum; (a Ger. Morgen) ; *hold*. Schwart. Seult. 35. Laneus debet habere in longitudine iugera 30. in latitudine unum iugerum, alias Morg.

Morganaticum, V. *Matrimonium morganaticum* (Du C.) Georh. H. T. I. 50. Eme franczia szóból morgant (reátartó) *morganaticum* szavát faragtak az odavaló deák azon házasságnak kifejeztére, melyben a magát reátartó, következőképpen feleséget megveto férj arra kötelezi akár magához hasonló, akár alacsonyabb sorsból eredett feleségét, hogy ez urának czimjében (titulus) és méltóságában ne részesüljön.

Morganaticus, 3., V. *Matrimonium morganaticum*. Cher. Jus. Eccl. II. 468. *Matrimonium* ad legem *Salicam* seu ad *Morganaticam* (ex voce gothica *morgjan* limitare) id est, quod cum dignitate viri contrahentis pugnat et eo cum pacto contrahitur, ut uxor iuribus status ac familiae mariti careat prolesque hereditate paterna excidant.

Morgannatica, V. *Matrimonium ad morganaticum* (DuC.) Vuch. Jur. Feud. 141. Dicitur *Matrimonium* ad *Morgannaticam* ideo, quod portio liberis in pactis dotaliibus emensa *Morganatica* vel Morgengabe dicta sit.

Morgengaba, æ, dos (DuC. *Morga-negiba*) (a Germ. Morgengabe; *jegyajándék, nászajándék*. Tör. Tár. 1888, p. 659. altera quoque nuptiarum die Nos Princeps Gabriel eandem Serenissimam sponsam nostram tali *morgengaba*, quæ ex aliquot milibus aureorum nummorum, nec non torque preciosiore ex gemmis et auro fabrefacta . . . constabit.

Morgengabalis, e, ad dotem pertinens, (ex Germ. Morgen, quod mane et Gabe, quod donum signif.) ; *jegyajándék . . . nászajándék . . . jegybér . . . hitbér . . . möring*. It. dote, dota. Ger. *Morgengabe, Mitgift*. Kass. Jur. Civ. II. 122. ac denique respective parentum et Tutorum ac Curatorum etiam si saltem donationem *Morgengabalem* velit Sponsus Sponsæ deobligare.

Morial, pro . moriatur. Ser. Ban. p. 3. : Et si quis ausus fuerit subtrahere ex meis vel extraneis moriat de Ramato.

Morinus, 3., nigro fuscus; *sötétbarna*. It. morello. Magy. Tör. Tár. XX. 163. Toga muliebris holosericea *morini* coloris.

Morocomium, institutum curandis venenis destinatum; *örültek háza*. Bene Med. V. 342.

Morodochium, V. *Morocomium*. Bene Med. V. 342.

Morolachi, milites prædatores. V. s. *Moroulachus*; *marfalócok*. Isth. IV. 47.

Morosatus, 3., morosus; *komor, rossz kedvű*. Tör. Tár. 1891. p. 333. sæpissime cum eodem ad notitiam multorum concumbente *morosam* fuisse.

Morose, cunctanter, (a mora); *késedelmesen*. It. morosamente. Fej. X. 4., 324. Nec Znaima est rebus admodum *morose* gestis per Albertum et Ernestum ad sui deditio-nem coacta.

Morositas, mora, negligentia, (DuC. cura, diligentia); *késedelmezés, hanyagság*. Pfahl. Jus. Georg. LX. singulorum Centuria-tum Denarii peculiariter colligi, et festum usque S. Michaelis Strigionem mitti debebant; secus Comes *morosus* summam collectam vel

colligendam ex proprio marsupio duplicare in pœnam *morositatis* suæ obligabatur.

Morosophus, fatuus, insulsus philosophus; *bolondos bölcs*. Funda David. O. : non medicus . . . non Philosophus, sed *Moroso-phus*.

Morosulus, 3., demin. a *morosus*; *kissé késedelmes*. Lampe Hist. Eccl. p. 272 : si *morosulus* quispiam et avarus creditor esses.

1. **Morosus**, 3., honestus, probus; mor-em gerens (a *moribus*) (DuC. nimis exacte omnia fieri cupiens); *erkölcsös*. Ger. gutsittig. (Dief.) Corp. Gram. 169. Schläg. 1934.

2. **Morosus**, 3., (restantarius) negligens; *hátrálékos, késedelmező*. Pfahl. Jus. Georg. 290. *morosi* restantarii dietim grossum executionalem usque terminatam executionem persolvere tenentur. Jogt. Eml. III. 366. Kass. Prax. I. 35.

Moroulachus, i, Luc. Regn. Dalm. 284. si quis reflectat ad originem et significatum nominis Vlah, id apud Slavos universos Romanum, Latinum et Italum significare reperit; cum igitur ipsi Slavi Illyricum occurrerint, Romanosque inibi incolas in servitutem redegerint, incitum illud nomen Romanum apud Slavos servile evasit et Vlah servum significare, quod deinde ad eisdem Slavicæ quoque gentis pastoritiae, infimæque conditionis homines extantum fuit. Vlachi igitur apud Slavos ex lingua homines Romanos, Latinos vel Italos significat, ex conditione pastores montana incolentes; Vlachs autem per montes Rasciæ Bosnæ et Croatiae degentes, etiam multi Romanorum esse progeniem arbitrantur et tempore occupatæ a Slavis Dalmatiæ in montes secessisse cum presbytero Diodeate autumant; tamen cum nullum Romanæ linguæ vestigium retineant nomenque ipsorum innotuerit eo tempore, quo Vlahorum nomen cum ipsis Slavibus iam confusum reperiebatur et pastorem significabat; ideo pastorum nomine censitos fuisse prout et nunc verisimile est. Hos Itali *Morlaccos* dicunt, de cuius nominis significato Presbyter Diocleas, qui ante annum 1200 scripsit Bulgarorum gesta describens, ait: «Igitur impugnant Syllostutiam expugnaverunt eam, inde debellando ceperunt totam Macedoniam; post hæc totam Provinciam Latinorum, qui illo tempore Romani vocabantur, modo vero *Moroulachi*, hoc est Nigri Latini». Hæc homo Slavus, qui loca a Bulgaris occupata referens Syllostutiam pro Mysia sumere dignoscitur et præter Macedoniam, Thraciam quoque occupatam tradit; quam ex vocabulo Græco *Mavro* et Slavo *Vlahi* *Moroulachi* componens, tunc Slavis nigros Latinos significare testatur Romano Thracos, qui Slavo idiomate Carni Vlachi, sive ut textus Carni Vlachi, sive ut textus a Marulo versus *Carni Latini* dici debuissent; quam nigredinem cum Romanis Thraciæ tribuat, hæc colonis differentia ab aliis eos distinguere videtur, qui Slave Bili Vlachi, id est Albi Latini dicendi essent, quod verosimiliter hodiernis Valachis ad Septentrionem Bulgarorum degentibus tempore Diocleatis tributum esse debuit; posterioribus autem temporibus eiusdem Valachiæ transistrianae partem maiorem nunc Moldaviam dictam *Mavroulachi* dixere Græci.

M. O. R. S., Morimundum. Fej. Jur. Lib. 495. exhibens candidam crucem quadratam cum distributis Literis Romanis *M. O. R. S.*

locum originis sacri ordinis Cisterciensis Morimundum utpote lingua gallica Mors nuncupatum indicantibus.

Mors propria, mors naturæ debita; *természetes halál*. M. Flor. Fontes II. 143. Emericus *propria morte* preventus est.

Morsella, buccella (Du C. morsulum) frustulum; *falat, morszálek*. It. morsello. Wagn.

Mortale peccatum, (Du C.) crimen lethiterum, mortiferum, capitale; *halálos vétek*. Wagn.

Mortalicium, cædes; *gyilkosság*. Fjp. Szám. p. 83. an. 1398. K. est delictus de libro civilatis pro *mortalicio*, quod perpetravit in laboratorem in *mercurio*. Száz. VIII. 621.

Mortalis lex, auctore Battyano est dispositio legis de successioneibus vel testamentis aut donationibus mortis causa. Hæc lex cavet ne liberorum et servorum successiones quouomodo commisceantur. Batty. Leg. T. II. 238. an. 1128.

1. **Mortaliter**, lethaleriter; *halálosan*. It. mortalmente. Serm. Cat. 299. Peccant *mortaliter*, qui diebus festis et Dominicis sponte Missæ Sacrificium negligunt. Sziládi. Régi Magy. Költ. I. 370. Thök. Diar. 201. *mortaliter* læsus.

2. **Mortaliter**, prorsus; *teljesen*. Obs. Jadr. 408. sic Venetos *mortaliter* delicere iactant isti.

Mortariolum, (Du C. al. s.) parvum mortarium; *kis mozsár*. Arch. Rák. VIII. 343. Unum *mortariolum* sine pistillo.

1. **Mortarium**, ius in bona mortui; *a halott birtokaihoz való jog* . . . Idem quod ap. Du C. *mortalagium*. Pár. Páp.

2. **Mortarium**, (Du C.) tormenti bellici genus; *mozsárágyú*. Ger. Mörser. Sl. mažiar. Brut. H. XII. 294. 8. in his erant, quæ vulgo ob formæ similitudinem *mortaria* vocant, quibus lapideas pilas trecenta pondo atque eo amplius deiciebant.

Morticinii privilegium, litteræ ius in bona mortui continentes; *egyházi jószággyá vált örökségnek kiváltsági levele*. Nagy Hier.

1. **Morticinium**, (Du C. 2.) V. *Mortarium*. Pár. Páp.

2. **Morticinium**, i, (Du C. 1.) cadaver, iumentum morticinum; *dög*. Fej. IV. 2. 264. indifferenter comedunt omnia *morticina* sua 2. 267. comedere *morticina*. Wagn.

Mortificare, (Du C. 2.) occidere; *megölni, meggyilkolni*. Száz. III. 370. VIII. 621. proscriptus est H. quod *mortificet* Caroli servitorem. Fjp. Szám. 101. an. 1388.

1. **Mortificare**, (Du C. 4.) corpus macerare, exagitare; *sanyargatni*. It. mortificare. Veranes. IX. 190. Putate Deum suam Ecclesiam deseruisse ideo, quod hostes exultent? Minime; sed *mortificet*, ut vivificet. Arch. Rák. IX. 38.

2. **Mortificare**, (Du C. 6.) abrogare, rescindere; *beszüntetni*. It. abolire. Germ. einstellen, abschaffen. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 340: cassato de totoque *mortificato* practicato . . . usu et consuetudine priori. Arch. Rák. IX. 14.

Mortificatio, (Du C. al. s.) corporis afflictatio, asperitas vitæ voluntaria; *sanyargatás*. Ger. das Kasteien. Wagn.

Mortificativus, 3., se ipsum crucians; *önsanyargató*. Pel. De s. Thoma s. I. c. 4. :

Inferiora lectisternia ex parte corporis sunt: ielunia et similia *mortificativa*.

Mortalis, e, mortui; *holt*. Beng. Ann. Er. Cænob. 392. Ad *mortuales* tandem *civnes* clariorum de candido Ordine Virorum, quos præsens annus felici æternitati sociavit, convertamur.

Mortalitas, pro: *mortalitas*; *halandóság*. Frak. Mát. lev. II. 80.

Mortuarium, (Du C.) tributum post mortem alicuius exigi solitum; *halálozási adó, halott javaihoz való jog*. End. p. 487. (Belæ IV. Constitutio an. 1253: 2.): Obvenciones autem oblationes ac *mortuaria* . . . libere et integraliter ipsi sacerdotes percipiant. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 387. Kass. Jur. Civ. Lex. 43.

Morula, (Du C.) brevis mora; *kis szünet*. Tör. Tár. 1881. p. 102. Oláh. Cod. Ep. 436. Credo imperatorem eius hanc *morulam* æqui bonique consuluisse. Cf. Augustin Confess. 11., 15. Appul. fragm. Met. 40. p. 71.

Morus, i, loca uliginosa; *süppedékföld*. Ger. Sumpfmoor. Quel. Sieb. I. 524. an. 1309. stipendiario . . . penes *moros*.

Mosaicus, 3., (Du C.) musivus, (*μοσαϊκός*) opus tessellatum; *mozaik*. Knauz M. E. Str. II. 148., 129. *mosaico* labore expositis figuris. Wallaszky 426.

Moscatellinum, vinum apianum, moschatum (Du C. moscatellum); *moskótály-bor*. It. moscadello. Ger. Muskatwein. Szentiv. Curios. Misc. II. 244. Instar *Moscatellini* vinum erit, si dum bullit et æstuat, in vasculo clauso flores siccos sambuci vel Semen Coriandri immiseris.

Moschæa, **Moschea**, templum, fannum Turcicum; *meccet*. Szerdah. Celebr. II. p. 42: accolunt . . . fana Turcica, quæ vulgus *Moschæas* appellat. Beng. Ann. Er. Cænob. 365. Tör. Tár. 1888. p. 745. Szentiv. Curios. Misc. Dec. II. P. II. 255., 355.

Moscheta, æ, tormentum minus, selopetum; *moskéta, hadi puska*. It. moschetto. Gall. mousquet. Ger. Musket, Flinte. F. Forg. Comm. 51. ex quibus Franciscus Deseöffy *moschetæ* pila ictus occubuit.

Moshifer, 3., moschum ferens; *pézs-mahordó*. Ger. Bisamtragend. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. IV. 64. capra *moshifera*.

Mosqueta, V. *Moscheta*. Wagn.

Moteta, æ, (Du C. motetum) cantus ecclesiasticus; *egyházi ének*. It. motetto. Gall. motet. Ger. Motette. Leges. Schol. Schem. 30. precibus post cibum dictis *motetum* aliquam accinunt.

Motitare, *ferri, volitare; repdesni, mozogni*. Pinx. Apod. p. 105—106: in cuspidē . . . statuæ Deus pater cum globo terræ quæ sedet, quem excipit Deus filius manibus gerens crucem, in medio *motitans* cernitur Sp. Sanctus. Cf. Gell. 9., 6.

Motivare, rationibus firmare; *okokkal támoogatni*. Törvt. Msz.

Motivatio, actus rationibus firmandi; *okadás*. Törvt. Msz.

Motivizare, V. *Motivare*. Törvt. Msz.

Motivum, (Du C.) ratio, causa incitamentum; *indító ok*. Rák. Ön. 7. D'ar. Com. 1796. 4.

Motivus, 3., ratione firmatus; *indokolt*. Eszt. Okm. p. 80. (Theophylus præpositus 1319): In hac *motiva* consideracione consistentes . . . petivimus.

Motringum, *matring*. It. matassa. Ger. die Strähne. Thök. Diar. II. 341. Fila argentea inaurata *motringum* 4, — fl. 42. Item pure argenteum *motringum* 4 — fl. 2. Minora *motringum* duo — kr. 45.

Motrix, quæ movet; *indító*. Cod. Dip. And. I. 88., 95.

Mousselins fabricans, textor panni sindonis; *csalánszövet gyáros*. Pest. Vár. Lev.

Mozus, i, modius; *véka, kupa*. Ljub. Mon. Sl. V. 361. an. 1334. medium *mozum* vini.

Mucrum, **Mucrenum**, almucrium, tegumentum capitis; *fejkötő, csepesz*. Ger. Haube. Schläg. 1472., 1473.

Muceta, æ, parvum pallium episcopale; *püspöki köpenyke*. Gall. mozzette. Iter Oec. 19. Præter enumerata, Prælati Missam solemniter facturus requirit: Rochetum, *Mucetum*.

Mucia, æ, fascia, qua caput involvitur. V. *Binda; fejkendő*.

Mucronare, (a *mucrone*) acuminare, fastigiare; *hegyezni*. Veranes. Hist. I. 305. Qui pagus est in VI. milliario a Jagodna sub colle nemoroso dictusque incolis *Rasgni* hoc est *scruta* . . . obicem desecatarum arborum, ramis earundem *mucronatis*, mutuoque nexu implicitis ac veluti veruta in adversos hostium incursum versis cervos appellavere veteres — obicebant. Cf. *Muranatus*. Plin. 25., 13., 104., 32., 2., 6.

Mucropegus, faber gladiarius; *kardcsiszár*. Pest Vár. Lev.

1. **Muda**, clausa, locus ad confinia, ubi vertigalia solvebantur (fors. a germ. Mauth) (Du C. al. s.); *vámsorompó*. Ljub. Mon. Sl. IV. 30.

2. **Muda**, æ, (Du C. *Muta* 5.) comitatus securitatis causa; *kisérlet*. It. muda. Ljub. Mon. Sl. II. 297. an. 1345: dando *mutam* aliis . . . galeis.

Muftius, **Muftius**, i, sacerorum apud Turcas Princeps; (ab arab. participio *futa*, ius dicere); *dörök főpap*. Dec. Bar. 22. Cum de bello hoc christianis indicendo sententiæ omnium exquirerentur, aiunt *Muftium*, sacerorum apud eos principem, cuius summa est apud omnes ordines auctoritas, audacter pronuncias. Hor. Mem. 140.

Mugientia Bellone tonitrua, tormenta; *dgyá*. Ke. Or. Kegl. B. 3., 2.

Mugranza, æ, fors. a *mogra*, quod speciem luti denotat (V. Du C.) lutamentum; *lapász*. Ljub. Mon. Sl. V. 249. an. 1334. pro . . . faciundo aptari *terazam mugranza*, agudis.

Mulcrum, (Melkkübel Dief.) muletra; *fejő edény*. Schläg. 1444.

Muleta impulsionalis, pecunia pro impulsis animalibus solvenda; *hajtó pénz, barmok behajtásáért járó pénz*. Georch. II. T. III. 356.

Muletrale, is, (Du C.) muletrarium; *fejőedény, sajtar*. Ger. Gelte, Milchgelte, Melkgeschirr. Szamosk. II. 50. ac tamquam plena *muletralia* calcibus everterit. Cf. Verg. Georg. 3., 177. ed. Wagner.

Muletrare, muletrarium; *fejőedény*. Kronst. II. 66., 481., 494.

Mulgibilis, quæ mulgri potest; *fejős*. Arch. Rák. XIII. 358. Vaccæ *mulgibiles* seniores. Kuk. Jur. III. 28. Jogt. Eml. I. 306.

Mullus, 3., adject. ex mulo; *öszvér*. Ger.

Maulthierartig. Kat. Hist. VIII. 639. ac *equos mullos* cum sellis et frenis.

Mulkta, æ, pro: mulcta; *bírság*. Tkál. Mon. Civ. Zag. I. 97. an. 1324. banna sive *mulktas*.

Mulo, onis, mulus; *őszvér*. It. mulo. Otia. Bachm. 79. ecce fructum prædicationis erudi Evangelii, si dicta scripturæ sacræ cuiuslibet principali etiam suo stupidiore *mulonis* rubiginoso iudicio explicanda submittantur.

Mulsa, æ, *mulsum*, (Du.C.) potio ex melle et vino confecta; *mézes bor*. Kronst. II. 583. an. 1538 vascula . . . medone seu *mulsa* implevi. Ib. III. 92., 106., 160., 262., 509.

Mulsi coctor, *sevfőző*. Kol. Am. II. p. 167: neque . . . ii, qui parabant mareium, braxatores, sed *mulsi coctores*; nam nostra etiam memoria Shínegiensis comitatus ab apum cura percelebris est et *mulsum* Ungaris *Mézes ser*, vel *Mérczer* appellatur.

Mulsum, (molken, milchraum. Dief.) (Du.C. al.s.); *iró*. It. siero del butirro. Schläg. 1436.

Multicenti, innumeri, sescenti; *számtalan*. Fabó. Monm. Evang. II. 221. mox tam tumultuans undique plebs confuso sexu confluere, *multicenti* homines arma ac alia noxia instrumenta sumere.

Multicia, multilicia, (Du.C.) vestis diversicoloris; *finom, sokszínű ruha*. Pár. Páp. Cf. Juven. 44., 186.

Multiformiter, multifariam; *sokféle-képen*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 205. et eos inter se *multiformiter* discordantes.

Multilaterus, 3., multorum laterum; *sokoldalú*. Falud. Arch. 47.

Multilatio, sectio in multas partes, dilaceratio (rectius: *mutilatio*); *megcsonkítás*. Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 180. Protestati sunt super damnis et occasionibus pro occisionibus hominum, *multilationibus* membrorum.

Multiloquentia, æ, lingua prompta, volubilis; loquacitas; *bőbeszédűség, folyékony beszéd*. Jan. Pan. Poëm. II. 34: multarum . . . rerum scientiæ saepe comes est *multiloquentia*.

Multiloquium, verba multa, loquacitas; *bő-sokbeszédűség*. Reg. S. Ben. 20., 6. et non in *multiloquio*, sed in puritate cordis nos exaudiri sciamus.

Multinumus, 3., dives; *sokpénzű*. Corp. Gram. 168.

Multipartio, divisio in multas partes; *sokféle felosztás, részből álló*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 22. Semen *multipartione* gaudet.

Multiplicativus, 3., augens, multiplicans; *sokszorozos*. Nic. de Mir. 435. quin potius perfectissima dei providentia *multiplicativa* esse debet.

Multipresentia, *sok helyen való lét*. Ger. Gegenwart an vielen Orten. Mall. C.: Mysteria enim, quæ isti negant, carent exemplis in natura, perinde ut *multipræsentia* corporis Christi.

Multiscius, 3., qui multa scit; *sokat tudó*. Veranes. VI. 314. Tibique equidem, Hercle, mirificæ gratulor, qui tam præclaris istiusmodi actionibus tuis *multiscium*, nobis et patriæ decoris nominisque studiosissimum Joannem Hentherum non sublatum nobis, sed repositum esse ostendis. Cf. Appul. Met. 2. p. 619. Oud.

Multitium duplicatum, Tafetum duplicatum q. v.

Multitrox, multum + trotare, multum trotans, succussus, salebrosus, glebosus, asper; *gövröngyös, kátyús*. Cod. Dip. Kár. I. 82., 69. et per eandem viam ulterius transeundo pervenit ad unam *multitroticem* circa eandem viam a parte orientali existentem.

Multivalvis, multarum valvarum; *sokhéjas*. It. di molte valve. Hist. Nat. 71. Domuncula testaceorum vel univalves sunt vel bivalves vel *multivalves*.

Multivarius, multifarius; *mindenfélé*. Teut. Schul. I. 146: De repetitionis *multivaria* diversitate.

Multivagus, 3., varius et multiplex; *sokoldalú*. Wallaszky 27. vir *multivagæ* lectionis.

Multivorus, 3., qui varia alimenta devorat; *mindenéről*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. IV. p. 69.

Multonus, i, (Du.C. multo) vervex; *űrű*. Ljub. Mon. Sl. I. 44. an. 1227.

Multotiens, sæpe iterum ac sæpius; sæpe numero, identidem; *sokszor*. Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 277. et *multotiens* vidi Anglos hoc facere; ib. quod nihil aliud succederet, sicut alias *multotiens* fuit. Cf. Justin. Novellæ 29. præf.

Multoties, V. *Multotiens* (Du.C.) Fej. IV. 3., 146. conventus monasterii *multoties* nos rogasset. Wagn.

Multrale, Muletrale, muletrarium; *köprü*. Ger. das Rührfass. Schläg. 1446.

Multumacio, fors. idem quod mutua actio; referenda gratia; *viszonzás*. Fabr. Urk. 108. an. 1496. in similibus et *multumacionibus* . . . grata vicissitudine promerere.

Multum ante, multo ante; *sokkal előbb*. Wagn.

Mulus, i, agger (Du.C. al. s.); *révgát*. It. molo. Ljub. Mon. Sl. V. 242. an. 1334. Han. Mon. Jur. P. I. 93. persona . . . non accipiat . . . lapidem de *mulis*.

Muma, species cerevisiæ in Brunsvicensi Ducatu coctæ. Mátý. 304.

Mumia, æ, (a pers. *mumijâ* deriv. a *mum* v. *móm*, cera, resina, qua cadavera condire solebant); *múmia*. Szentiv. Curios. Dec. III. P. X. 31. ex Aegypto advehuntur cadavera hominum a multis sæculis defunctorum incorrupta ac integra, quæ *Mumiae* appellantur.

Munda, æ, vestes exquisitæ, elegantes (Du.C. mappa); *űnnepi, tiszta ruha*. Magyar. Tör. Tár. XX. 163. pass. aliæ vestes seu *mundæ muliebres*.

Mundalis, (a mundus) purus; *tiszta, szeplőtlen*. Obs. Jad. 401. Quosdam, qui magis cupiditatem auri amabant quam suæ patriæ gloriam *mundalem* velle asservare, Ipsi Veneti coinquinaverunt et reliquos sub fiducia incolumes relaxare promiserunt.

Mundana, orum, res vanae, inanes; *világi dolgok*. Rák. Ön. 44. in *mundanis* natæ.

Mundano-politicus, 3., terrestres et civilis; *világi és polgári*. Rák. Ön. 185. sed ædificii huius *mundano-politici* machina in fundamento deficere cepit.

1. Mundanus, i, laicus; *világi*. Han. Mon. Jur. P. I. 80: si *mundanus* nomine episcopi aliquid acciperet.

2. Mundanus, i, qui mundi externi illecebris captatur; *világi*. Szilády Régi Magy. Költ. T. I. 330. tripudia, cantus et larvationes ac choreas, quas præsertim faciunt *Mundani* his diebus. Rák. Ön. 25. societates *mundanorum* odiebam. Ap. Ciceronem Tuse. 5., 37. totius mundi incolam significat.

Mundare, iudicio absolvere (Passim in hoc libro); *felmenteni*. Rit. exp. ver. C. 2: Crisis portato ferro *mundatus* est. Hajnik Perjog. 257.

Mundatio, actus a contagiosis rebus purgandi; *fertőtisztelés*. Ger. Desinfection. Lzb. Cod. Med. T. II. 79. *mundatio* mercium. Cf. August. Confess. I. 11.

Munde tenere, a sordibus aliquid servare; *tisztán tartani*. Ger. reinhalten. Moln. Patv. 5. atramentarium munde *tenebis*.

Mundialis, (Du.C.) huius mundi, terrestres, terrenus; *e világi*. Eszl. Okm. p. 35. (Deer. Andreae an. 1291): debet . . . que sunt dei deo et que sunt cesaris *mundialis* ipsi cesari ministrare. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 30. Tkál. Mon. Civ. Zag. I. 238. an. 1371. *mundialis* machina. Batty. Leg. II. 52. (Lib. S. Steph.) *mundialis* miseria.

Mundialiter, more hominum, rebus humanis convenienter; *világi ember módjára*. Eszl. Okm. p. 35. (Deer. Andreae 1291). Cf. Tertull. Res. carn. 46.

Mundiburdium, (Du.C. a saxon. *mund*: pax, tuilio et *bora*: ferre. Gall. mainbourg) protectio, defensio; *oltalom, gyám-ság*. Batty. Leg. T. II. 218. an. 1409: quod ad prærogativam nostræ tuitionis et *Mundiburdii* pertinet. Nagy Hier. Pár. Páp.

Mundiburgium, V. *Mundiburdium*. Fej. II. 51. scilicet Bambergensem Ecclesiam, quæ etiam ad prærogativam nostræ tuitionis et *mundiburgii* pertinet.

Mundificantia, ium, medicamenta purganda apta; *tisztítószerek*. M. Bel. Prodr. 137.

Mundificare, mundum, purum facere; *tisztítani*. Pel. Pom. L. IV. P. I. Art. II. c. 3: Ut in illo instanti, quo anima infundebatur, non esset infecta, sed iam *mundificata* caro beate virginis. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. 264. Tabacæ . . . *mundificat* et consolidat vulnera. Kol. Cod. 14. Cf. Macer. 3., 12.

Mundir-Commissarius, cui curæ est ornatus vestitusque militaris; *katonai ruhátáros*. Arch. Rák. VIII. 72.

Mundum muliebre, mundus, i; *pipereszerék*. Germ. Putzkram, Putzwaaren. Thök. Diar. II. 347. Alba *munda* muliebria in frustis decem fl. 6.

Mundura, æ, ornatus militaris; *egyenruha*. Gall. Uniforme. Ger. Montur, Uniform. Jogt. Eml. T. III. p. 429. Kuk. Jur. I. 446. an. 1761. Arch. Rák. VIII. 392.

Munera festivalia, munera sollemnia; *űnnepi ajándékok*. Ger. Festgeschenk. Tör. Tár. 1893. p. 27.

Munera strenalia, strenua; *űjévi ajándék*. Passim.

Munerabilis, e, qui aliquem munere donat; *ajándékozó*. Cod. Dip. Hung. Arp. V. III. 125., 192. Quoniam dominos virtutum domo decoratos suis subditis et servitibus *munerabiles* necessario esse oportet et favorabiles.

Muneralla, ium, donum, munuscula; *ajándék, ételmiszer*. Schwart. Scult. 122.

(munera, Domino a rusticis offerenda: butyrum (liquidum), capones, limaces etc. Libro censuali euidam inscriptum vidi: *muneralia* dant *censitales*, quæ possunt . . . Phal. Jus. Georg. (LXIX. Munera, *Muneralia*), Victualia, Naturalia generatim nec numero aut mensura eadem, nec tempore eodem præstabantur. Szer. Not. 412.

Munerba, æ, (Du C.) lagena cucurbita; *tököbak*. It. fiasca di zucca. Gall. gourde. callebasse. Ger. Kürbisflasche. Pár. Páp.

Munerula, pro: murenula; *pettyes angolua, kőményhal*. It. anguilla. Ger. Aal. Schläg. 800.

Munexi, monachi; *szerzetesek*. Ljub. Mon. Sl. V. 84.

Munialis, monialis; *apácza*. Szék. Okl. IV. 46., 47.

Municipales, senatus civitatis, decuriones; *helyhatóság*. Heyse: Municipal-Beamte, Stadtbeamt, Gemeinde-Vorsteher. Mitglieder der Stadtdrigitkeit. Veranes. Hist. I. 346. Archiepiscopus, Episcopus, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus . . . Vicegerentibus, Prefectis, Castellanis, Rectoribus, Magistratibus, *Municipalibus*. Communitatibus, Burgi magistris, Pretoribus etc.

Municipalitas, conditio municipii; *helyhatóság*. Gall. municipalité. Száz. VI. 69. a tengerparti olasz szabású városoktól jött át honunkba a kiváltságos városi *municipalitas* vágya. Kass. Jur. Civ. Lex. 43.

Munimentum, (Du C.) munimenta dicuntur probationes et instrumenta, quæ causam muniant; *bizonyító okirat, okmány*. Cod. Dipl. Arp. V. 130. Hajnik Perjog. 347.

Munitio, sub munitione intelliguntur: bombardæ, pulvis, globi, salitrum, sulphur, plumbum, (Du C. 4. omnis generis annona); *lőszer*. Tör. Tár. 1890. p. 377.

Munium, (Du C.) munus, officium; (munia apud antiquos plurale tantum); *hivatal, kötelesség*. Pel. Serm. Matrimonium nominatur quasi matris *munium* id est officium. Hiem. 26. g. Pinx. Apod. 438. mei *munii* non est. Szék. Okl. I. 48.

Muphti, Muphti Muphtius, summus pontifex apud Turcas. F. Forg. Comm. 483. Selimus ex consilio summi pontificis (*muphti* vocant) et antistitem iustitiam ac supplicationes publicas indicit. Tör. Tár. 1881. p. 286. Szilády Tör. Magy. Eml. IV. 405. Fer. Mon. Sl. XVIII. 263. an. 1659. Habent *Muphti* uti patriarcham, seu metropolitanum . . . qui circa religionem ipsorum primatum, ius ac forum habet.

Muquasterius, i, miles selopeto armatus; *gyalog katona*. Tör. Tár. 1889. p. 76.

Murenula, æ, torques aureus (Du C.) ita dictus, quod metallo in virgulas lenteente, quadam ordinis flexuosi catena contextitur; *nyaklánc*. Wagn.

Murare, (Du C.) murum struere; opus latericium facere; *falazni, falat emelni*. Maern. Kronst. I. 610. Chr. Dubn. 44. Fej. X. I. 370. Fabó. Monn. Evang. Hist. III. 34.

Murarius, i, cementarius, structor murorum; *kőműves*. Ger. Maurer. Tab. Conser. Egri Lev. Pest Vár. Lvt.

Murarius palcrius, politor; *kőműves pallér*. Egri Lev.

Murato, (Du C.) actus muri exstruendi; *falazás*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 101. an.

1443. Ljub. Mon. Sl. II. p. 341. perfectio . . . *murationis*. XI. 74. an. 1323: in *muratione* murorum.

Murator, (Du C.) faber murarius, structor murorum; *kőműves*. Kronst. I. 162.

Muricatus, 3., (a murice) colore latericio; *téglaszin veres*. Bárczay. Cf. Plin. 20, 23, 99.

Muriceps, (Du C. 2.) avis, quæ mures capit; *vérce*. Schläg. 1784. Arch. Ver. Sieb. 418.

Murifragus, 3., qui frangit muros; *fal-törő*. Kov. Form. St. LVII. ut statim acceptis præsentibus illam Bombardam Faltherew (latine diceret *murifragum*) quæ in Sabaria est. Veranes. IV. 213. Epist. Proc. II. 122.

Murmuriosus, 3., fremens (Gloss. Philox.). *zúgolódó*. Reg. S. Ben. 4., 23. Non esse superbum . . . non pigrum, non *murmuriosum*.

Murmurare, pro: murmurare; *zúgolódni*. Ljub. Mon. Sl. V. 69. an. 1406: multum *murmurent* et conqueruntur.

Murmurum, (Du C.) murmur; *mozgólódás, zúgolódás*. Reg. S. Ben. 5., 27. Sed hæc ipsa hominibus tunc acceptabilis erit Deo et dulcis hominibus, si, quod iubetur, non trepide, non tepide, non tarde aut cum *murmure* vel cum responso nolentis efficiatur. Non esse superbum . . . non pigrum, non *murmuriosum*, non detractorem. Ib. 4., 23.

Murulus, i, (Du C.) dem. ad murum; *kis fal*. Ljub. Mon. Sl. XVII. 183. an. 1422: ut cessent inhonestates . . . ordinetur, quod *perculus* predicatoris stet extra eorum vel super *murulo* chori et non audeant . . . predicatorum . . . intrare *parlatorium*.

Murichinum, murrhinum; murrha *ásvány*. Szentiv. Curios. Misc. Dec. II. P. I. p. 276. *Murichinum*, Materia quadam candida fuit, purpureis maculis rubescens, quæ sub terra inveniebatur, humore vi caloris sub terra densata.

Murus fictilis, paries mobilis, versatilis; *spanyol fal*. Rák. Ön. 21. *murus fictilis*, quod lectulus meus circumdabatur. Ib. 123.

Murza, æ, alias: *Merza, Mirza*, titulus principis; *herezeg*. Szilády. Tör. Magy. Eml. IV. 452. ac molimina Palatini Moldaviæ pertinerit, nihil omitterem, nam et ab exercitu tudziacensi missi sunt ad nos legati denuntiando omnes *Murzas*, nimirum: Szalmarza *Murza*, Orak *Murza*, Aitimurum et reliquam Budziacensem ordam se in protectionem Regis Poloniæ dare velle.

Mus ponticus, Fore: est apud nos hermelini pilo albo et mollissimo V. etiam *Zibellina* (Hermelinus) herminie sive arminie quoque pelles ap. alios; *nyest*. Brut. Hist. I. 117., 13. Ungarorum pretiosis vestibus induti, quas suffultas aut pardorum aut *ponticorum murium* pellibus. Ib. IX. 64., 6. vestibus duabus ex holoserico villosi purpurei coloris auro distinctis totidem pietis Damasceno opere et *Zibellinis* pellibus, quas nonnulli certis adducti coniecturis putant *ponticorum murium* esse.

Muscarium, (Du C.) flabellum, quo muscas abigimus; *légyűtő*. It. moschetto. Ger. Fliegenklappe. Rep. Cast. p. 36. a: Secreta tibi sunt Cassoviae in Musæo vel in *Muscario* potius, ubi cum pudicissima Uxore animalcula capitatis. Cf. Martial. 11, 65 in lemm.

Muscata, æ, (Du C.) nux aromatica; *szerecsendió*. Tör. Tár. 1889. p. 376. una libra *muscaturum*.

Muscatulæ, (Du C. *muscatellus*) vitis species, ex qua vinum Apianum conficitur; *muskatály* (szőlő). M. Bel. Prodr. 174. Indigenæ *muscatulas* Muskateller dixerunt forte a Muscho.

Muscatum, V. *Muscata*; *szerecsendió*. Schläg. 898.

Muscatus, 3., V. *Muscatulæ*. Taurini Staurom I. 432. Engel. Mon. Ung. Bécs. 1809. 136. *Muscatus* vitis, hortos, pecuaria, caulas.

Muscatarius, i, miles selopeto armatus; *muskétás*. Ger. Musketier. Tör. Tár. 1887. p. 412.

Muscheta, æ, tormentum bellieum (Du C. *muschetta*, telum, quod balista validiori emititur); *muskéta, puska*. Szék. Okl. IV. 288.

Muscibula, æ, pro: *muscipula*; *egér-fogó*. Ger. Mausefalle. Kronst. I. 507.

Muscido, mucor, situs; *penész, pislisznye*. Ger. Schimmel, Kalm. Schläg. 1872.

Muscilio, onis; *muslicza*. It. moscione. Ger. Kleine Fliege die dem Weinmost nachgeht. Szamosok. III. 227. Eius insecti figura culicis est, sed constipatiore et brevior *muscilione*, qui in cuppis gignitur vinariis paulo maior colore sufflavo.

Mucosus, lege: mucosus; *szapor-nyíczás*. It. moccioso, moccioso. Gall. morveux. Ger. rotzig. Jogg. Eml. T. II. 4. p. 238: Quandoquidem multi scabiosi . . . *mucosi* vultu *szapor-nyíczás* vocati ex . . . equis . . . reperiuntur.

Muscularis (vis), ad musculos pertinet; *izom* (erő). It. di muscolo. Ger. Muskel . . . Vern. Psych. 48. Sobria obiectorum varietate non tantum vis nervea conservatur, sed et *vis muscularis* mutatis interdu laboribus non tam celeriter exhauritur.

Muscus, moseus, moseus (Du C.), odoramentum, quod ex umbilico felis moschate colligitur; *pézsma*. Ger. Moschus, Bisam. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 426. *Musci* fere uncia licet plus valeret, ego computo eam duas marcas.

Muselinus, i, *tábori építő napszám*. Mos. Adeln. De orig. Turc. 13. *Muselinus* sunt, qui munitiones, castra et pugnaula construunt, quorum merces est diurna quinque asprium.

Musella, æ, (Du C.) rictus; cava ad tormenta mittenda; *lőrés*. Ljub. Mon. Sl. IX. 177. an. 1411: cum *musellis* pro culpis bombardum et cum aliis *reparis*.

Museolum, dem. ad musæum; parvum conclave scholis habendis; *tanuló szobácska*. Teutsch. Schulord. I. 400.

Musica, instrumentum musicum; *zene-szer*. Száz. XVII. 862.

Musica choralis, *kari zene, kardal, dal*. Leges Schol. Schem. 44., 15. Cantor singulis diebus hora 12-ma in schola mature comparet et in *chorali* et *figurali musica* pueros dextre informato . . . Cantor eorum musicum in templo moderate et ita regat, ut *musica figuralis* atque *choralis* latine et germanice cantiones alternatim sequantur, symbolumque fidei apostolicum.

Musica figuralis, musica numeris distincta artificialis. V. *Musica choralis*; *művészeti zene*.

Musica instrumentalis, cantus nervorum et tibiarum; *hangszerzene*. Wagn.

Musica mensuralis, ad numerum, rhythmum executi musica, cantus; *ütemes zene*. Ger. Musik mit strenger Taetbewegung. Deutsch. Schulord. I. 11.

Musicales notae, soni nota, signum; *köta, hangjegy*. Reg. Turm. Præf. 97.

Musicalia, musicae genera; *muzsika, zene*. Pel. Perm. Quanta dulcedo felicitatis erit in illa patria super omnia *musicalia*. Pasch. 26. m.

Musicalis, e, musicus; *muzsika* . . . *zenei*. It. musicale. Ger. musikalisch. Cher. Jus. Eccl. II. 113. Cantum in Missis solemnibus solet comitari Musica cum organo et instrumentis *Musicalibus*. Beng. Ann. Er. Coenob. 407.

Musicalis Academia, academia, schola symphoniacorum; *zeneakadémia*. Szilády Á. Irodört. Közl. VI. évf. I. f. 104.

Musicare (Du C. instrumentis musicis ludere) h. l. per ludibrium: *poenas luere*; *lakolni*. Jókai. Mire Megv. I. 199. majd ego tibi *musicabo*.

Musicus, i, artis musicae peritus; *muzsikás*. It. musico. Ger. Musiker. Georg. Sirm. I. 53. et iste erat valde *musicus* et iste composuit unum *mutetam*: quis pro nobis contra nos, si Deus est nobiscum. Cod. Dip. Brüss. 11., 51.

Musicus Regius, organædus (canonicus Posoniensis); *udvari orgonás* (pozsonyi kanonok). Száz. VIII. 81.

Musitatio, lege: *mussitatio* = susurrus, hinnitus; *morgás*. Rák. Ön. 124. *mussitatio* confusa.

Musliman, V. *Musulmannus*. Star. XVII. 79. an. 1638.

Musqueta, æ, sclopetum; *muskéta, hadi puská*. It. moschetto. Ger. Muskete. Szentiv. Curios. Misc. 362. ut figens linea jactum *musquetæ* non excedat. Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. VIII. 387.

Musquetarius, i, miles sclopeto armatus; *muskétás*. Gall. mousquetaire. Magy. Tör. Tár. XVII. 263. Dip. Alv. I. 210. Cod. Evang. III. 363. Ascendimus currum . . . ex civitate vehimur undique 24 *musquetariis* cincti. Szentiv. Curios. Misc. 440.

Mussatio, fabula, garrulus; *suttogás, mende-monda*. Gall. bruit sourd. Pri. sæc. I. p. 4. Hinc fluxisse facile sit conicere, ut complures rerum Hungaricarum e tenui *mussatione* gnari . . . modo sermonem . . . traducant.

Mussulmannisare, Turcam fieri; *törökké lenni*. Nad. Florus Hung. I. III. C. XV. p. 480: Jovius . . . narrat, quasi . . . Stephanus . . . ad Bajazethum . . . venisset ab eoque grato animo receptus *Mussulmannisasset*.

Mustax, rectius: *mystax* = barbulum superius vestiens; *bajusz*. Rák. Ön. 125. denigratis superciliis et *mustacibus*.

Mustericia, æ, forma, assulare quadrum, in quo includitur imago; *ráma*. Ger. Muster. Rahmen. Pár. Páp.

Mustra, lustrum, lustratio; *szemle*. It. mostra. Száz. XXIX. 924.

Mustralis, e, ad (Mustram) lustrationem pertinens; *szemlei*. Száz. XXIX. 926. *Mustralis* revisio.

Mustrantia, æ, V. *Monstrantia*. Tör. Tár. 1892. p. 560.

Mustulus, Veranes. III. 335. De hoc nuncio perferendo delegati sunt et per provincias ac loca potiora plures alii nuntii, qui hanc lætitiā subditis quoque annunciant, iique *mustulus* — *chyamus* — tuluk, hoc est, a strenis, quas illis ex more viritum omnes porrigere solent, appellantur, quando principes Turcarum salvi et victores a bello revertuntur.

Musulmanicus, 3., turcius; *muzulman, török*. Tör. Tár. 1889. p. 322. etiam *Musulmanici* Regni. Szamosk. IV. 458.

Musulmannus, **Musulmanus**, (ex arab. *moslemína* a *salama* v. Islami, homo Deo devotus); *muzulman*. Vern. Phil. Mor. 50. Ibi nimirum non aliam felicitatem vel antea vite præmium Deo devotis hominibus, quos ille Mahomedes *Musulmannos* appellat, pollicetur. Veranes. V. 144.

Muszkiet, V. *Musqueta*. Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. VIII. 459. Milites incendunt cum Bombardis vulgo *Muszkiet* dictis, accensis *ignilabris* globos in ore habentes.

Muszurmanicus, 3., turcius; *török*. Tör. Tár. 1886. p. 321. totus *Muszurmanicus* exercitus.

Muszurmanus, i, *Musulmannus*. Tör. Tár. 1886. p. 349. Ex amissione prælii supremus exercitum *Muszulmanorum* purpuratus *Muszurmanus*.

Muta, mensura, vectigal (Du C. 3.); *adó*. Kat. Hist. IX. 421. nihil plus dari et solvi pro servitio debet quam media libra denariorum Wyennensium et verum *ius montale*, decima et vera *muta* (mensura) sicut ab antiquo moris fuit.

Mutafaraki bassi, *az előkelők főnöke*. Tör. Tár. 1892. p. 431. *Mutafaraki bassi* = supremus libertinorum seu baronum id est beglerum in aula imperatoris existentium, ac nunquam in bellum nisi præsertim imperatore mitti solent.

Mutaphorachus, i, *előkelő*. Adelm. De Orig. Turc. 11. ingredunt præterea quotidie pallatium imperatoris ppter ornamentum aule filii magnorum principum circiter septuaginta, qui appellantur *mutaphorachi* et hii sunt liberi ab omni munere militie et aule nisi, ubi imperator sit in exercitu, cum ipsos etiam oportet militare et vivunt ex stipendio.

Mutarius, i, (Du C.) argentarius, collybista, trapezita; *pénzváltó, váltóüzér*. Ger. Wechsler. Cod. Dip. Arp. Cod. VII. 441. Stephanus Banus tocius Slavonie et Capitaneus Styrie dilectis suis *Mutarijs* . . . salutem et gratiam.

4. **Mutatio**, instrumentum ad vocis, soni varietatem procurandam; *register*. It. Registro. Kov. Comm. p. 30: Organum præterea grande XVI *mutationum* crexit. Jókai Rab. R. 40.

2. **Mutatio**, idem ac mutilatio, mutilitas, actus mutilandi; *csonkítás*. Brut. Hist. I. 88., 8.

Mutativus, i, nude positum pro mutativo casu; *változtató eset*. Corp. Gram. 285.

Mutativus casus, Ungarorum proprius est, quo significamus rei cuiuslibet in aliam speciem, formam vel in alium usum et habitum permutationem: qui in voce per consonas desinente formatur per *-vã* et *-vê*. ut *fãvã* = in lignum. Corp. Gram. 184.

Mutatorium, (Du C.) linteum, quod cul-

citris induitur, vicarium indumentum; *áthuzat, cziha*. Ger. Uiberzug. Fej. III. I. 303. an. 1220. *Mutatoria* duorum lectorum.

Mutatorius, 3., ad mutandum pertinet; *változtató, cziha, lepedő*. Fej. III. I. 304. an. 1220. duarum domorum *mutatoria* vestimenta.

Muteta, æ, rectius: *mutetum*, *motetum*; *moteta*. It. molto, motetto. Provenç. mòt. Ger. Wortspruch, Bibelspruch, Motette. Georg. Sirm. I. 55. et iste erat valde *musicus*, et iste composuit unum *mutetam*: quis pro nobis contra nos, si Deus est nobiscum.

Mutilatio, inusitatus comparat. a *mutilatus*; *csonkább*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 146.

Mutilativus, 3., mutilans; *csonkító*. It. mutilativo. Cod. Dipl. Pat. T. II. p. 131: sanguinis effusione et *mutilativis* letalibus vulneribus demonstratis.

Mutilator, qui mutilat; *csonkító*. It. mutilatore. Art. Diet. Pos. 44. prout et Vulneratores Fratrum et Consanguineorum, *Mutilatores* item membrorum et Erutiores Oculorum eandem Aetus maioris potentie poenam incurrant.

Muto, (Du C.) vervex; *ürü*. Schläg. 1425. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 148.

Muto-Surdus, naturaliter surdus itemque mutus; *siketnéma*. Kelem. Inst. Jur. Pr. 450. Institutum *Muto-Surdorum* e Gallia advocatum.

Mutonus, 3., vervecinus; *ürü* . . . Ger. Hammel. Kronst. II. 208: carnes *mutonae*.

Mutuans, qui mutatur; *kölcsönadó*. Vern. Phil. Mor. 387. Qui dat, vocatur *mutuans*, qui accipit, *mutuarius*.

Mutuare, mutuari; *kölcsönözni*. Fej. IV. 2. 414: si super possessionem pecuniam *mutuaverit*. Rák. Ön. 54. Cf. Cæcil. ap. Non. 474. 4; Val. Max. 3. 4. 2.

Mutuarius, debitor; V. *Mutuans*; *kölcsönvevő*. Kövy El. 441. quia speciei, quam dedit mutuans, fit Dominus *Mutuarius*. Törvt. Msz. Kass. Jur. Civ. IL 171. An. Se. I. 159. 1515.

Mutuarius V. Mutuans et Mutuarius. Törvt. Msz.

Mutuatum, (Du C.) mutuo; *kölcsönösen*. Szék. Okl. III. 83. Cod. Zi. I. 225.

Mutuator, qui commodum dat, creditor; *kölcsönadó, hitelező*. Batty. Leg. T. II. 208. (Deer. Col.) sigillo utriusque, *mutuatoris* scilicet et *mutuantis* sigillare faciat.

Mutuitas, os mutum, usus vocis negatus; *némaság*. Ger. Stummheit. Poor J. Zsehsz. 430.

Mutum, teloneum, (a Sl. myto) i. e. portorium, vectigal; *vám*. Ger. Mauth. Fej. II. 263. nec quisquam iudiciaria fungens potestate ad causas audiendas vel ad freda aut tributa aut telonea, quæ vulgo dicuntur *muta*, exigenda . . . prædictæ Ecclesiæ possessiones ingredi audeat.

Mutungales, literæ expetitionales; *felkérvény*. Ger. Muthung. Besztb. Lev. Juriev. Jur. Met. 76.

Mutungans, petens; *kérvényező*. Juriev. Jur. Met. 79. Est autem *Callatio* montanistica actus sollemnis, quo concernens Iudex montanus *Mutungantem* in possessionum obiecti mutungati inducit, atque facultatem obiectum mutungatum legitime cultivandi eidem tribuit. Quo facto *Mutungans* fit proprietaria.

rius obiecti montanistici et simul conditionem Feudatarii montanistici induit.

Mutungare, solenniter petere; *ünne-pélyesen kérni*. Juriev. Jur. Met. 69. Quivis honeste conditionis homo, tam domesticus Regni incola, quam extraneus potest *mutungare*, dummodo lege naturali aut positiva non excludatur, 39 : 4523. Lege naturali excluduntur generaliter omnes semet obligandi incapaces; *Mutungatio* enim est actus Collationi correlatus, Collatio autem involvit Obligationem; unde suapte sequitur paciscendi et semet obligandi incapaces a *mutungando* excludi esse.

Mutungatio, sollemnis petitio; *kérellem, kércset bányakutatásra*. Juriev. Jur. Met. 68. De *Mutungatione* Obiecti Montanistici. Præcipuus modus acquiritur dominii rerum montanisticarum in Regno nostro est Collatio Montanistica. Verum ad Collationem Montanisticam impetrandam opus est prævia *Mutungatione*, quæ est sollemnis coram concernente Iudicio Montanistico certi cuiuspiam obiecti Montanistici facta petitio. — Vox *Mutungatio* derivatur a voce Germ. Muthung, quæ eum terminus technicus in latinum quoque idioma passim transivit ideo, quod indolem petitionis obiecti montanistici breviter exprimere videatur. Juriev. Jur. Met. 71. Obiectum *Mutungationis*. *Mutungari* possunt 4-o. Quævis Venæ. Fibræ. Strata fixa et vaga, nec non Coacervationes metallicæ minerarum, ad Jus Regale minerale in Regno nostro spe-

ctantium et huedum in libero campo Principis existentium.

Mutungatarius, i; *kérvényező*. Faber. Jur. Met. 70. Collatio Montanistica est actus Sollemnis per quem *Mutungatario* a Montium Magistro declarata facultas datur: Obiectum, quod is mutungavit, legitime cultivandi.

Mutuo accipere, pecuniam sumere mutuam, mutuari, pecuniam utendam accipere; *kölcsönvenni*. It. prendere a credito, a prestito. Wagn.

Mutuum, *kölcsön*. Ger. Das Leihen. Comp. L. III. P. 3: *Mutuum* dicitur, cum non eadem res, sed alia eiusdem naturæ et qualitatis redduntur. . . *Commodatum* vero, quod redditur in eodem numero et specie, ut vestis, equus, liber. Szirm. Georch. II. III. 9.

Muzulmanizare, (Du C.) *μωσοῦλ-μυλιζεν*: religionem Mohametis amplecti, suscipere, sequi; *török vagy Izzlam hitre térni*. Bod. Hist. Eccl. III. 57.

Myctērismos, Græca positione, qua significatur subnatio, irrisio. Latine: derisus (Fore.) Hic pro «nuga» dicitur; *fureszkodás, nevetséges dolog*. It. deriso, bagatella. Gall. derision, bagatelle. Bod. Hist. Un. Trans. 320. Instantias sine sarcasticis *myctērismis* solvat.

Myinda, *hunyósi játék*. Ger. Blinde-Kuh-Spiel. Pár. Páp.

Myosobus, gr. *μυσοβος* = muscas abigens. Textum v. sub *Glossogastor*.

Myriotechnites, æ, omnis Minervæ

homo; *ezermester*. It. che ha il diavolo nell'ampolla. Ger. Tausendkünstler. Funda David. M. 2: Didicit vero Lutherano-Mastix optime artem depravandi Scripturas a Doctore suo *myriotechnita*.

Myropoleum, i, myropolium, taberna odoribus vendendis; *kenőcs-illatszertár*. Gall. parfumerie. Beng. Ann. Er. Cænob. 283. Extant præter varios chorales libros etiam libellus sub titulo = *Myropoleum* Spirituale.

Myrtus, Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 143. Canere ad *Myrtum* debet. Id est: homo rudis et illiteratus.

Mysnenses, species monetæ. Sim. Num. 35. In exordio æquales erant (Floreni) Talleris et uni Orth, de quibus uti materia exigit, postea fiet mentio. Interim an. 1610. valebant 4. tallerum, gr. 9. 4. *Mysnenses* in Bohemia; etiam Hungaro, ibi moranti aut merces curanti.

Mystacatus, V. *Legatus*, *Discentes* *Mystacati*.

Mystax, barbula labium superius vestiens; *bajusz*. Kass. P. P. I. 212. capillorum nigro-rum, sed calvus absque *mystacibus* ast sic dicto Backenbart nigri coloris.

Mysteriose, mirabili modo; *rejtélyesen*. Rák. Ön. 95.

Mysteriosus, 3., mysticus; *rejtélyes*. Serm. Cat. 144. osculum hoc *mysteriosum* sequitur introitus.

Mythologia, fabula, parabola; *példázat*. Szil. Régi Magy. Költ. II. 386. De obedientia ac fide uxoriam *Mythologia*.

N

Naame, vox Turcica, scripti genus apud Turcas, diploma; *irat, okmány, okirat*. Rák. Ön. p. 325. I. 4—6. (5.) : Propositioni huic lubens consentire visus est Vezirius, et ut pax ab utrinque scriptis in hanc rem (*Naame*) seu epistolis confirmaretur, acceptavit.

Nabulum, nabiliūm (Du C.) Phœnicium organum lyrae vel cytharae simile; *lant*. Ru. Pan. Carm. heroicū: Jamque lyrae, vel *nabla* sonant.

Nabulum, (Du C.) merces nautica; *hajóbér*. Ljub. Mon. Sl. III. 335: accipiendo *nabulum* et omnem utilitatem. Magy. Tör. Tár. XI. 440.

Nador-Ispanus, *nádor ispán*. Kat. Hist. Reg. I. 82. Quod genus ergo iniquis nostro *Nador-Ispano*? Hungaris palatinus appellatur Nador (antique Nadur) Ispán. Nadur non est nativum Hungaricum, sed adscititium vocabulum aptum ex duobus (na-dwur) Scelavonicis significans aulae præfectum vel, ut cum Curtio loquar, virum super aulam positum. . . Quom inquit cel. Timonis *Nador-Ispanum* prisea scribendi ratione *Nadur-Ispanum* scriptum affirmantis sententiam animo expendere . . . putabam Nadur idem esse, quod nagy-úr; nativo autem Hungarico sermone nagy-úr-ispán audiebant, quod Latine sonat Dominus Magnus Comes ad distinctionem supremorum comitum comitatuum seu provinciarum, qui usque modo fő-ispán vocantur. Cf. *Megaiupanus*.

Nappella, Mentha Pulcium (Linn.); *csombormenta*. It. nepitella. Ger. Ackermünze, Flohkraut. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VIII. 281. Muscas si voles, *Nappellæ* abigens odore?

Nancisciturus, pro: naeturus. Tör. Tár. 1888. p. 61.

Naphtha, æ, Pulvis pyrius; *puskapor*. Pár. Páp.

Naphtarius, qui aliquid in pulverem comminuit; *portörő*. Ger. Pulverstosser. Pár. Páp.

Naphtus, i, pro: *naphtha*; *hegybalzsam, kőszénolaj*. Gall. naphthe. Germ. Naphta, Steinöl. Monm. Comit. Trans. V. 198. Ab uno cent. *naphthi* f. 50.

Nappa, æ (Du C. napa), mappa, abrosz. Gall. nappe. V. Scigna.

Napta, (Du C.) *naphtha* (arab. *nafth*, *nifth*, e *nafatha*, roquendo ebullire) bitumen, quod facile accenditur; *naphtha, kőolaj*. Batty. Ger. 171.

Napus, i, sciphus; *serleg*. It. nappo. Ger. Napf. Ljub. Mon. Sl. I. 204.

Nara, æ, nares; *orr*. It. nare. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 429: si quis falsum testimonium dixerit, ipsius *nara* dextra scindatur.

Naranchet, *pomum, malum aurantium*; *narancs*. Ger. Pomeranze. Kuk. Jur. I. 218. Idem de pomis *Naranchet* pomagranatis de pondere denarii duo. . .

Narantius, 3., (color), color pomi aurei, pomorum aurantium; *narancs színű*. Arch. Rák. VIII. 310. Theca pulvinaria floriegata, coloris *Narantii*.

Nardipisticus, 3., nardinus; *tiszta, elegyítettlen pikinard olajból való*. It. nardino. Ger. Narden. . . Pel. Pom. In Parasceve s. I. c. 4. Magdalene accepit libram unguenti *nardipistici*.

Naricula, naris; *orrlik*. It. narice. Ger. Nasenloch. Schläg. 329.

Narina, rostrum navis; *hajó orra*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 148.

Narium fluxio, narium profluvium; *orr folyás*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VII. p. 224. Dum equus *narium fluxione* laborat, formiceas cum nido coque et percola et istam aquam bibat tri duo.

Narius, pro: *denarius*. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 251. et pro farina, quod wigo podlyst dicitur, de quolibet curru duos *narios*.

Narochus (a Croat. *narez*); *pótadó*. Steuerzuschlag. Vjestnik II. 91. an. 1620: iudices habent pro salariis primo de *narochis*; ib. 92. quilibet de nauceriis habent duceatos quatuor de *narochis*.

Narracus, i, fors. idem q. *Narochus*. Vjestnik II. 83. an. 1640. esse debeant liberi a solutione *narracorum*.

Narratus, us, narratio; *mende-monda*. Frak. Mát. lev. II. 371.

Narritare, frequenter colloqui; *beszélgetni*. Lampe. Hist. Eccl. p. 516: aperte . . . cum Catholicis . . . *narritans* . . . ad Episcopum Aglicensem migravit.

Narsalcatus, us, dignitas, munus narsalci, idem quod *Marsalcatus*. V. *Marsalchalis* et *Narsalchalis*.

Narsalchalis, e, pro: Marsalchalis, ad præfectum belli pertinet; *fővezéri*. Illësh. Dialog. 311. Heus puer excurse ocyus ad magistros fori et significa me illis strictissime committere, ut proventum officii mei *Narsalcatus* meminerint, nulli conniveant, ubique a laniis severe exigant carnes et linguas boum

omnes, a curribus vino, pane vel alia venali annona oneratis nec non a singulis navibus littoribus annexis fl. 6., imo a masculis fl. 10. poscant, praeterea a quibusvis mercatoribus sua tentoria expandentibus fl. 10. extorqueant, ita, ut nec pharmacopolas intactos relinquunt et sedulo vident, ne lucrum et reditus meae narsalchalis provinciae vilescant vel negligantur.

Narsalcus, i, pro: Marsalcus, *marescallus* q. v. Illsh. Dialog. 305. Interlocutores sunt: David Ungnad, Praeses Consilii Bellici, Comes Hardek, Praefectus Jaurinensis et Narsalcus, Praefectus Comaromien-sis, Gall, magister artellariorum belliorum.

Nasada, æ, navigii genus; *naszád*. V. Nasadum. F. Forg. Comm. 311. sed ex omnibus *bellicae naves*, quas *nasadas* vocant, ternis et tricenis militibus et tormentis aeneis bene instructae numero ducentae. Istih. VIII. 121.

Nasatus, 3., nasutus; *orros*. It. nasato. Schläg. 327.

Nascentia, æ, fructus; *termék*. Gall. fruit, fruits. Pfabl. Jus. Georg. XCIX. sed Nona, quae haecenus tantum de speciebus Decima obnoxiis pendebatur de omnibus terrae nascentiis (phrasis haec primum hic in legibus occurrit nostris) sive metantur sive falcentur adeoque etiam de feno Coloni praestare obligabantur.

Nascevicus, 3., fors. legendum: *assuescivis*, ab assuetus; *szokott*. Batt. Ger. 77. nisi a *nascevicis* oblationibus irretiemur.

Naspha, æ, *Naspha* q. v. Magy. Tör. Tár. XI. 434.

Nasum, iocalia, res pretiosae. V. s. *Ladiza*; *násfa*.

Nasibundus, 3., nasutus; *nagyorrú*, *orros*. Schläg. 328.

Naspha, æ, insigne; collipendium; *ékszer*, *nyakláncz*. Magy. Tör. Tár. XII. 434. diadema in ulgo *Naspha*.

Nastales, (Du C.) cingulum vel fibula, quae restringit pallium circa collum. h. l. res pretiosae; *násfa*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 29. par boum sibi tribuens cum suis culturis, aureosque *nastales*, quin etiam suam vineam.

Nastrucium, pro: *Nasturcium*, cochlearia Armoracia (Linn.); *torma*. Schläg. 946.

Nasturdum naribus contundere, exprobrare alicui aliquid; *tormát törni orra alá*. Verancs. IX. 58. nunc tamen et ipse (inquit) profecto *nasturcium* eius naribus contundam.

Nasus, 1. summa pars, 2. promontorium; 1. *hegye*, *vége valaminek*, 2. *előfok*. A. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 344. XI. 496. deinde autem iret ad *nasum* insule, ubi similiter essent due mete. 2. Batt. Leg. II. 212. an. 1217. et descendit per vallem ad *nasum* montis. Tkal. Mon. Ep. I. 4. an. 1181.

Nassyncz, pannus spissiore bombyce textus et auro argenteove pictus fors. ab urbe Nassovia, quae textilibus operibus celebris erat ita dictus; *aranybrokát*. Ger. vielleicht Goldbrokat. Kronst. I. 38.

Nasutulus, dim. a «nasutus»; *tudákos*. It. nasuto. Ger. naseweis, Otia Bachm. 17. posteaquam Apostolorum veneranda auctoritas a *nasutulis*, sciolis, sanctulis contemni coepisset.

Natale domini, (Du C. 2.) natale, *γε-*

νέστωρ in Gloss. Gr. Lat. inde Gall: Noël. Hung. *karácsony*. Marc. Chr. II. 61.

Natalitia, (litteræ) die natali gratulationem continentis lit.: *születési köszöntő*. Kov. Form. St. CVIII. *Natalitia* Jacobi Christophori *Natalitiarum* formula.

1. **Natorium**, (Du C.) piscina pecorum; *ústató*. Kronst. III. 379. *natorium* equorum. Cf. Sidon. Ep. 2, 2; Vulg. Interpret. Johan. 9, 7; 41.

2. **Natorium**, ars natandi; *úszó mesterség*. Ger. Schwimmkunst. Chr. Monac. c. 38: Tunc hungari, qui in castro erant, *natorium* prudentissimum invenerunt hominem nomine Zothmund.

Natorium, 3., ad natandum aptus; *úszó*. Hist. Nat. 64. pedes . . . sunt vel ambulatorii vel cursorii vel saltatorii vel *natorii* vel fossorii. Cf. Isid. Orig. 17, 7, 27.

Nationalis character, ingenium alicuius nationis proprium; populi alicuius mores; *nemzeti jellem*, *sajátság*. Törvt. Msz.

Nationalis garda, cives ad custodias, vigilias agendas evocati: *nemzeti őrség*, *nemzeti őrsereg*. Törvt. Msz.

Nationalis, alicuius in numerum civium adsciscere; *nemzetisíttni*, *honosíttni*. It. nazionalizzare. Gall. nationaliser. Kass. P. I. 230. an extranei ius concivilitatis consecuti pro *nationalisatis* considerandi et impetrandum bonorum capaces sint. Pest Vár. Levit.

Nationalismus, i, mores atque ingenium civitatis, proprietates nationis; *nemzeti tulajdonság*, *nemzetiség*. Ger. Nationalismus, Nationalität. Törvt. Msz.

Nationalitas, V. *Nationalismus*. Törvt. Msz.

Natalis, natalis; *szülő* . . . *születési* . . . Kat. Hist. VIII. 96. qui . . . ad terram redierunt *nativalem*.

1. **Nativitas**, (Du C. 7.) ortus, origo. It. *natività*; *származás*, *eredet*. S. de Kz. Chr. II. 5., 4: cuius constellatio conceptioni *nativitatie* eius diei in audacia et ceteris virtutibus naturalibus vim et incrementum subministrat. Cf. Ulp. Dig. 50, 1, 1; Tertull. Anim. 39.

2. **Nativitas**, (Du C. 3.) sinceritas, ingenuitas; *őszinteség*. Ger. das Naive. Batt. Ger. 152. Animarum inquinatio, *nativitatis* immutatio.

Nativum, *naiv*. Gall. naïf. Ger. naïv. Vern. Psych. 294. *Nativum* (Naiv) consistit in naturali illa simplicitate, quae conventionali cogitandi et agendi rationi adversatur v. g. cum parvulus in societate naturae se necessitate urgeri palam pronunciat, de quo ei, si consuetæ urbanitatis semet accomodare voluisset, tacendum erat; aut cum puella voluntatem nubendi imprudens aperit, occultura eam procul dubio, si civilitatis rationem observasset.

Nativus, (Du C.) oriundus; *származó*. It. nativo. Gall. nativ. S. de Kz. Chr. A. 1., 7; tres fratres ex gente suevorum de castello Stof sunt *nativi*.

Nativus miles, (ap. Fin. alio sensu) miles gentis alicuius proprius; *nemzeti katoná*. Ger. National Soldat. Ac. Com. Sopr. p. 182.

Nativus praesidiarius, unus e civibus ad custodiam finium evocatus; *nemzeti határőr*. Ac. Com. Sopr. p. 63: domos . . . *Praesidiariorum nativorum*, alias contra

hostem Christiani nominis . . . continuis vigiliis et periculis vitae excubantium . . . occipare.

Natragulya, æ, Belladonna; *nadragulya*. It. belladonna, mandragola. Gall. mandragore. Ger. Tollkirsche, Alraun. M. Bel. Prodr. 194., 195. Historia *Natragulyae*. Haec sunt, quae de *Natragulya* nostra memoriae prodita leguntur. Et ad nomen quidem plantae quod adinet, depravatam id omnino est ex vocabulo *Mandragorae* more Hungaris familiaris, ut ex M. labiali N. faciant.

1. **Naturale**, producta naturae, uti: corium, sebum; *termesztmény*. Arch. Rák. VIII. 51. és ha szegénység pénzül nem adhatna, tehát *naturalekat* szedjen fölül. IX. 548. Tör. Tár. 1881. p. 372.

2. **Naturale**, nota, pars naturalis, proprietates naturalis; *természetes tulajdonság*. Vern. Phil. Mor. 389. *Naturale* autem huius contractus est evictio seu satisfactio emptori praestanda, si verus dominus rem eam iure vindicare, quia *naturale* est onerosorum contractuum, ut nihil detur gratis.

Naturales jobagiones, V. *Liberi Sancti regis*.

Naturales liberi, liberi non legitimo coniugio orti; *természetes, törvénytelen gyermekek*. Nagy. Jus. Trans. Sax. 103. Praeter spurios s. vulgo quæsitos sunt adhuc alii, qui nomine *liberorum naturalium* insiguntur, suntque ii, qui ex concubina nascuntur, adeoque patrem certum habent. Georch. H. T. II. 353.

1. **Naturalia**, ium, V. *Naturale* 1.; *termék*. It. prodotti naturali. Ger. Naturalien. Kass. Prax. I. 22. circa alias praestaciones militiae in vecturis, *naturalibus* et parato aere faciendas.

2. **Naturalia**, ium, pudibunda; *szeméremtest*. Text. v. s. *semicentenarius*. Cf. Cels. 7, 24. Colum. 6, 27. Just. 4, 2.

Naturalia feudi, a *hűbér* *természetes folymányai*. Vuch. Jur. Feud. 32. *Naturalia feudi* illa audiunt, quae in notione et essentia feudi absolute non continentur, sed ex natura feudi consequi videntur, tanquam media ad finem.

Naturalis, (Du C. 2.) proprius domesticus, legitimus; *törvényes*. Marc. Chr. II. 9. in regem Hungariae tradidit *naturalem*.

Naturalis dominus, (Du C.) legitimus dominus, qui iure dominium obtinet; *természetes, törvényes ur*. Száz. XIII. 226. ante coronationem filii sui *domini nostri naturalis*.

1. **Naturalisare**, naturaliter explicare (miracula); *természetes okokból magyarázni*. Imre Phil. 135.

2. **Naturalisare**, ascribere alicui numero indigenarum; iura indigenae alicui deferre, concedere; *polyárrá tenni*. Törvt. Msz.

Naturalisatio, onis, actus iura indigenae alicui deferendi; *honosulás, honosítás*. Törvt. Msz.

Naturalismus, doctrina, quae duce ad cognoscendas veritates religiosas non esse opus supernaturalibus ita dictis revelationibus, sed tantum *ratione*; in arte vero naturam sequendam et imitandam esse; *természetesség*. Hist. Eccl. Ev. 98. Postulant nos inclinationis ad Deismum, *Naturalismum*, *Rationalismum*.

Naturalista, æ, genus recentiorum phi-

losophorum et poetarum, qui ex natura et modo naturali omnia explicanda et arte efficienda autumantur; *naturalista*; *természettől való (tudós)*. Imre Phil. 123.

Naturalitas, (Du C. I.) natura, qua quid naturale est et necessarium; *természetesség*. Fej. X. I. 274. Gratis et meritis ad collationes beneficis ex debito *naturalitatis* astringimur.

Naturalis, naturalis, sicut artificialis, (more Italarum). Kol. Cod. 14.

Naturare, (Du C.) creare, res naturales condere, iis naturam donare. Verbum est theologorum schol., quibus dicitur Deus natura naturans, non natura naturata, id est auctor naturæ, seu omnium in rerum natura constantium; *teremtő, létrehozó*. It. che natura, naturante. Pel. Pom. De S. Lucia c. 4. Multo fortius verum est hoc de auctore ipsius naturæ, qui est natura *naturans*.

Natu secundus, natu minor; *ifjabb*. Vuch. Jur. Feud. 439. Hinc patri succedit filius et inter plures solus natu maior, eove ante patrem defuncto, filius *natu secundus*, non vero nepos ex primogenito defuncto: et inter defuncti fratrum liberos, omnes gradu pares, *natu senior* cæteris præferitur.

Natu senior, natu maior; *öregabb*. V. *Natu Secundus*.

Naucherius, proprietas (Du C. nauta); *tulajdon*. Luc. Regn. Dalm. I. 80. et exceptis tribus . . . f. grossorum, qui fuerunt *naucheria* ligni, cætera omnia sua fuerunt.

Naclerus, (Du C.) (*ναύκληρος*) dominus navis; *hajótulajdonos, hajósgazda, hajósmester*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 43. Sed si a *naclerus* nullus ibi aderit, aliquis vel aliqui Pisanorum bonorum hominum, qui illæ intus erunt, ad hoc eligantur. Cf. Plaut. Asin. I. 4, 54.

Naufragatio, naufragium; *hajótörés*. Pel. In Cire. Dom. s. III. c. 6. Hoc verificatur in omnibus periculis occurrentibus scil. *naufagationis*.

Naufragatus 3, naufragium passus; *hajótörést szenvedett*. Star. XIII. 240. an. 1371. *galee naufragate* ad scopulum. Cf. *Naufragare*. Petron. Sat. 76. Sidon. Ep. 4, 24.

Naufretum, navigatio; *hajón való vitél*. D. Ráczk. p. 25. an. 1440: certificamus, quatenus . . . cum omnibus rebus . . . absque formidine humana, in dicto vado, soluto justæ navigationis tributo, hinc inde toties quoties necesse fuerit *naufretum*.

Naularis, e, ad naulum pertinens, *taxa naularis*, species telonii, quod in naulo persolverunt homines; *révbeli*. Fej. X. I. 402. eximitur cives a solutione taxæ *naularis* et telonii.

Naulum, (Fin. Du C. naulum) provenus carinarum, portorium pro traiectione; *hajóbré*. Magy. Tör. Tár. XII. 28.

Naulizare, navigare (Du C. de naulo convenire); *hajózni*. Ljub. Mon. Sl. I. 120.

Naulum siccum, *száraz vám*. Törvt. Msz.

Naupreda, æ, (Du C. piscis genus ut videtur Lamperta) hoc l. *pírata*; *tengeri rabló, ki a hajót fosztogatja*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 118.

Nautatio, omnia, quæ ad navigationem pertinent; *hajós készlet*. Pel. Serm. *Nautatio* id est omnia ad navigationis artem in mari et fluminibus pertinentia. Aest. 20. g.

Nauticalis, ad navem pertinens. V. s. *Curtina*; *hajó*.

Naveta, æ, (Du C.) parva navis; *kis hajó*. It. navetta. Ljub. Mon. Sl. XXI. 452. an. 1452.

Navicella, æ, acerra thuris (Du C. al. s.); *tömjénmilye*. Tör. Tár. 1889. p. 596. Thuribulum unum cum *navicella*.

Navicularius, (Du C. navicularius) navium fabricator; *hajógyártó*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 118.

Navicula, V. *Navicella*. Arch. Rák. VIII. 344. Thuribulum cum *navicula* et coeleari ex argento.

Naviger, 3, (Du C. naclerus) hoc loco: e navibus constructus; *hajókból készült, hajó*. Jan. Pan. Poëm. I. 420: *Navigerum* prendit (sic nuncupat incolæ) pontem.

Navilium, (Du C.) classis; *hajóraj*. V. s. *Vogator*.

Navis revisoria, quæ merces navis advectas inspicit, pervestigat; *vizsgáló hajó*. Törvt. Msz.

Navisollus, i, navicellus, parva navis; *kis hajó*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 194. quod nullus Venetus neque forinsecus per se vel eius nuntium audeat comperare de rebus vel mercibus Ragusiensium neque de illis, quæ fuerant in *navisollis* Ragusie, quæ noviter venerunt in Zadra vel contratis illis.

Navisolus, i, V. s. *Platus*.

Navod (vox Slav.), citatorium; *idézés*. Vjestnik II. 86. an. 1640 debet sibi fieri *navod* usque ad vespertas noni diei.

Nawpicus, *ναυπηγός*. V. *Navicularius*.

Nazada, æ, celox, lembus. V. s. *Azap-pus*; *naszád*. Ger. Korvette. Star. V. 262. an. 1526.

Nazadarchus, i, naclerus, Voc. comp. ex *nazad* quod lembus, et *archus*, quod magistrum, principem, dominum, ducem signif.; *naszádkapitány*. Veranes. IV. 58. Propterea Michaël Julius unus ex *nazadarchis* classis regie, qui nos sunt ad hoc iter comitati, quum sit in meis partibus mihi quæ summa sedulitate operam navat nequeo non eius merita mea liberalitate et grati hominis officio compensare.

Nazadista, æ, nauta; *naszádos*. Fr. Lib. Rt. III. 9., 75., 133. I. 43. II. 199. nunciis mille *nazadistarum* in Waradinopetri serviencium. Veranes. III. 7. Száz. XIII. 690.

Nazadum, V. *Nazada*, vox originis slavica V. Miklosich. «Die slavischen Elemente im Magyarischen p. 42. Fr. Lib. Rt. II. 26.

Nazandones, V. *Nazadista*. Georg. Sirm. I. 95. qui peculiariter omnes *nazandones* . . .

Nazarei, (Du C. Nazareni); *nazarénusok*. Not. rel. I. 139. *Nazarei* et Ebionitæ orti sunt, dum imminente urbi Jerosolymorum a Vespasiano expugnatione in Pellam civitatem transissent. Ebionitæ aut a sectæ auctore Ebion (mendicus) aut a misera vitæ conditione dicti sunt, una cum Nazareis reiectis N. Testamenti libris divinitatem Christi negabant et legis Mosaicæ necessitatem propugnabant.

Nazārenus, (Du C.) alias: Naziræus, qui cum ebionitis præter fidem Christianam Moysis leges sequitur; *Nazarénus*. Cf. *Nazarei*. Kon. Egvh. 349. Fej. I. 374. *Naza-*

reni carnalem Judæorum munditiam . . . servant.

Ne dum, pro: nondum; *még eddig nem*. Knauz M. E. Str. I. 226: *ne dum* obento pallio.

Ne gry, (a gr. οὐδὲ γὰρ) verbum non amplius addere; *egy kukkot sem*. Ger. nicht ein Wort mehr. Szirm. Hung. in Par. 118. *Ne gry*. *Egy kukkot sem*.

Necessaria, orum et **necessarium**, i, (Du C.) latrina, secessus; *örnyékszék*. Prot inq. 175: serviebat . . . libenter et *necessaria* purgabat. Cf. 168.

Necessarior, inusitatus comparativus; *szükségesebb*. Eszt. Okm. p. 119. (Capitulum Eccl. Budensis an. 1352): Capitulo utilior esset et *necessarior*. Cf. Tertull. Patient. 11. Fest. anim. 4. etc.

Necessarissimus, 3, inusitatus superlativus pro: maxime necessarius. Fej. Jur. Lib. Suppl. 25. (Leopold. 1660): Capitulo utilior esset et *necessarissimus* est. Fer. Mon. Sl. XVIII. 266. an. 1659. urgentissimis et *necessarissimis* negotiis. Rák. Ön. 248.

Necessarium est, cum abl. opus est; *szükséges*. Monm. Comit. I. 473. In hoc Regno *necessarium* esset tali moneta.

Necessarius, servus familiaris; *szolga*. Batty. Leg. T. II. 363. an. 1258. mittere tenebimur unum ex ipsis cum equo et alio *necessario*.

Necessarius sum, indigeo aliqua re; *szükségem van*. Frak. Máty. lev. II. 5. an. 1450: Ad repellendus . . . Turcorum insultus . . . diversis rebus et ingeniis *necessarii sumus*.

Necesse habere re aliqua, alieui opus esse re aliqua; *szüksége van valami dologra*. Wagn.

Necessitari, (Du C.) cogi; *kényszeríteni*. Opin. P. II. Sec. Cap. V. §. 7. rebus comestibilibus . . . prospicere *necessitantur*. Kass. P. P. I. 289. Törvt. Msz. Otia Bachm. Pref. Ac. Com. Sopr. 18. Nos quoque partem aliquam nostrorum . . . gravaminum . . . exhibere *necessitatur*. Pazm. Dial. 463.

Necrologium, 1. scriptum, in quo de alieuius morte refertur, 2. oratio funebris; 1. *gyászkönyv*, 2. *gyászbeszéd*. Fej. IV. I. 339. 1. Batty. Leg. T. I. 386. 2. Száz. XIII. 175.

Necromanticus, i, qui necromantiam exercet, manes et sepulcris elicit; *szellem-idéző, halottidéző*. It. negromante. Gall. nécromancien. Szamosk. II. 44. Nec defuerunt magi et *necromantici*, quorum nefandissima opera animas Joannis Hunniadis in æde maiore Albensi atque etiam aliorum pridem defunctorum umbras excitaret et ab iis eventa actionum suarum exquireret.

Nectar Ungaricum, vinum Tokajinum; *tokaji bor*. It. Rák. Gy. 439.

Nectare, purgare; *tisztítani*. It. nettare. Raë. Mon. Sl. XIII. 320. an. 1328. pro secundo, *nectando* castellum.

Nefandura, fors. error typi pro nefandum. Teutsch. Schulord. I. LXVIII.

Nefastulus, 3, dem. a *nefastus*; *istentelen*. Szilády Á. Irodört. Közl. VI. évf. I. f. 89. Legisti obscuros illos et infectos versus sub titulo Ünnepi versu, quos *Marsyas Nefastulus obscuriloquus* Poëta Neoreveren-

dissimili Trunci Ferocis Sartorini infelici proculditi Minerva.

Nefors, forte, fortasse; *netán*. Ger. dass nicht vielleicht. Kass. Prax. Præf. et pass. quæ errore nefors commississe comperaris aliquem.

Nefrendus, i, nefrens, poreulus; *malacz*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 118. Schläg. 1437. *kan*. Cf. Fulgent. Expos. serm. antiqu. p. 559, 32.

Negativa, æ, negatio; *tagadás*. It. negativa. Gall. negative. Wagn.

Neger, 3., niger; *fekete*. Fr. Lib. Rt. II. 403. et pass. pro emendis tribus centenariis plombi negri.

Neglicium, tenuissimum velamen; *pókháló, finom fátjol*. Száz. XXVII. 322.

Negotiatio montana, opus metalli; *bányászat*. Ger. Handlung. Besztb. Lvt.

Negotiatura, æ, mercatura; *kereskedelem*. Száz. XI. 686.

Negotiorum gestio, actus sponte subeundi negotium; *önként vállalt sáfárság*. Törvt. Msz.

Negotiorum gestor, qui sponte subit negotium. Georch. H. T. III. 17; *fogadatlán prókátor*; *A ki önként avatta magát valamibe*: az a csekély gondatlansággért is köteles felelni, p. o. az önként vállalkozott sáfár, *negotiorum gestor*.

Nemorem, inusitatus Acc. pro nemus. Kuh. D. Hont. III. p. 86.

Nemus permissorium, nemus, quod successum rursus ex stirpibus et radicibus renascitur; *eresztvény erdő*. Niederwald. Kov. Form. St. 208. Item **Nemus Permissorium** in singulis iugeribus terræ existens pro singulis XL. Marcas.

Nemusculum, demin. a *nemus*; *kis liget*. Cod. Dipl. And. V. III. p. 453: loca... usque ad nemusculum extendencia. Fej. I. 298.

Neo-acquisitum, recenter comparata res (bonum); *új szerzemény*. Georch. H. T. II. 164.

Neo-acquistica commissio, erat ea, cui mandatum erat, ut possessiones in bello confiscatas inspiceret et eas aut dominis suis v. heredibus eorum adiudicaret et redderet, aut confiscatas esse affirmaret; *telekfeltevő, határjáró, kataszteri bizottság, új szerzeményi biztosság*. A Jussoknak *ujjonnan való megvizsgálásokra kirendeltetett biztosság*. Rák. Ön. p. 65. l. 26—34. (26—28.): ... suprema gentis iminebat ruina per institutum **Neo-acquisticam commissionem** aut, ut appellare non pudebat, erectum jus Turcicum, quo Imperator Leopoldus immemor juratarum conditionum, quibus juratis corona Hungariæ ei delata est, vi quarum confinia regni a Turcis recuperanda non sibi appropriatura, sed dominis, a quibus ablata sunt, restitutura, et coronæ applicatura promiserat; quidquid sanguinis et pecunia Hungarorum e manibus paganorum eripuit, fisco suo attribuenda prætendebat.

Neoacquisticus, 3., vox hybrida a gr. *νέος* et lat. *acquirere*; recens, denuo comparatus; *új szerzeményi*. Pfahl. Jus. Georg. 49. Alia contra illorum quæ præsertim recuperatis e manibus Turcarum Comitatus **neoacquisticus** omni populo destituta, successive impopulata. Georch. H. T. II. 163. Art. Diet. Pos. 22.

Neoacquisticus comitatus, a Turcis recuperatus comitatus; *visszahódított megye*. Fabó. Mom. Evang. II. 301. **Neoacquistici comitatus** apud hungaros vocantur, qui a iugo turcico, cui subiecti erant, victricibus Leopoldi M. armis recuperati pristino legitimo regi adserbantur.

Neo-adlectus, recenter receptus; *ujjonnan választott, felvett*. Reg. Turm. Præt. 120. Quodsi quispiam e Regno Turmæ **neo-adlectus** Prætorianus contumacem se exhibuerit.

Neo-Advena, alienigena; *jövevény*. It. nuovo venuto. Ger. Ankömmling. Otia. Bachm. 590. Facile vero erat **Neo-Advenis** a similibus, qui Hussitismo adhuc ferebant, assensum extorquere.

Neo-aquisitus, *neo-acquisitus*: proxime, novissime acquisitus, emptus, comparatus; *ujjonnan szerzett*. Fej. VI. 145., 148.

Neoassumptus, 3., recens (in numerum civium) ascitus; *ujjonnan fölve* (polgárok közé). Pest. Vár. Lev.

Neo-Baccalaureus, recens baccalaureus; *ujjonnan képesített tanítójelölt*. *Septemviri Ductæ Tyrnaviam Coloniae Sapientiae seu gracie eorum memoria, quorum Stat Beneficio Universitas etc.* ADD. At. SS. et Philosophiæ **Neo-Baccalaureis**, *Promotore* R. P. Francisco Csepelény. Tyrnav. 1711.

Neobaptizatus, 3., recens baptizatus; *ujjonnan megkeresztelt*. Száz. XI. 148.

Neo-Catholici, sic dicti, qui reversales subscribebant V. *Subscriptionista*.

Neo-Censurandus, recenter examini subiciendus; *ujjonnan megvizsgálandó*. Szilády Irodalomtört. Közl. V. IV. 477. a gróf levitaván a **Neo-Censurandusok** neveit a kezembe adta.

Neo-christianus, recens christ. *ujjonnan megkeresztelt, ujdón keresztény*. Száz. XI. 143.

Neocitare, de novo citare; *ujjonnan idézni*. Kass. Jur. Civ. I. 215. Evictione in Contractu sub C. per expressum reservata **neocitatos** EE. Partem I. evincere teneri.

Neo-clementer, az *imént kegyesen*. Ger. jüngst gnädig. Kuk. Jur. 258. velut ad Actum **neo-clementer** resoluti Excellentissimi Domini Comitatus horum Regnorum Bani etc.

Neocolonus, V. *Zingarus*. Jogt. Eml. III. 401. Cher. Jus. Eccl. I. 285. Circa Zingaros aliter **neo-colonos** dietos illa emanavit dispositio, ut non secus ad Matrimonium contrahendum admittantur, quam si concernentis Judicis Nobilium testimonium produxerint.

Neo-compare, recenter comparare; *ujjonnan szerezni*. Reg. Turm. Præt. 103.

Neoconditus, 3., recenter latus; *ujjonnan hozott*. Fej. T. XI. V. Un. 319. articulus **neoconditus**.

Neo-conducendus, (militia) proxime scribendus; *ujjonnan szedendő*. Arch. Rák. IX. 79. **neo-conducendae** Hungariæ Militiæ.

Neo-coniunctio, recens coniunctio; *ujdón atyafiság*. Ger. neue Verwandtschaft. Száz. VII. 703.

Neoconversus, 3., recens nova sacra amplexus; *ujjonnan megtérített*. Száz. XI. 148.

Neo-consensus, actus proxime adipiscendi; *épen elfoglalt*. Arch. Rák. II. 578.

de **neo-consenso** regio throno eidem cordiculus gratulamur.

Neo-conscriptus, proxime conscriptus; *épen, most összeírt, toborzott*. Arch. Rák. I. 30. Lista regiminis **neo-conscripti** Komlosiani.

Neo-consecrandus, proxime inaugurandus; *a most fölszentelendő*. Cher. Jus. Eccl. I. 181. In Hungaria facultates papales Episcopis **neo-consecrandis** una cum bullis confirmatoriis Roma mitti solent.

Neo-Coronandus, proxime regio insigni ornandus; *ujjonnan koronázandó*. Art. Diet. Pos. 7. toties Hæredes nostri masculi, futuri **Neo-Coronandi** hæreditarii Reges præmittendam habebunt præsentis Assurationis acceptance. Dug. Följ.

Neocorus, (Du C.) adis sacræ aditus; *egyházor*. Nagy Hier. Cf. Inscr. Orelli nro 2354. Firm. Math. err. prof. relig. med. id. 3, 7, n. q.

Neo-creatus, 3., denuo, de integro creatus; *ujjonnan teremtet*. Rák. Ön. p. 83. l. 8—11. (9., 11.): ... homo peccavit, homo satisfacere debuit et quidem homo non **neo-creatus**, sed ex semine peccantis procedens, non fuisset enim justitiae consonum, ut **neo-creatum** innocentem vocasses in iudicium...

Neodenominatus, V. *Denominatus*; *ujjonnan kinevezett*. Kass. P. P. I. 238. **neodenominatus** Regio-Directorialis Fiscalis.

Neo-efformare, proxime creare; *ujjonnan választani*. Kuk. Jur. I. 455. et tam pro hoc Gubernatoris, quam vero Supremi Comitibus **Neo-efformandi** ex hoc Districtu Comitatus Severinensis Officio Clementissimum in Personam antelati Egregii Fidelis Nostri etc.

Neo-electus, nuper electus; *a minap választott*. Fej. VI. 166., 173.

Neo-erectus, proxime, nuper erectus; *ujjonnan emelt, szervezt*. Ger. neu-errichtet. Beng. Ann. Er. Cœnob. 346. Ubi congregatis utriusque **neo-erectae** Provinciae Patribus deputatis.

Neo-extirpatus, 3., recenter arboribus et dumetis purgatus; *ujjonnan irtott*. Opin. 1805. §. 103. J. fundi **neoeztirpatis**.

Neogami, *νεογάμος* matrimonio nuper se iuncti, coniuges recentes; *új házások*. Bod. Hist. I. 383. Ker. Nap. 148. Can. Ecc. LXV.

Neo-Imperator, nuper electus Imperator; *új császár*. Szentiv. Cur. Misc. III. Quinta Synops-Chron. 920. Exercetur variorum armis occidentis, Saracenis et Hungaris nova molientibus, quibus Henricus **Neo-Imperator** obviare studet.

Neoinplantare, novas plantas inserere; *ujjonnan ültetni*. Kass. Jur. I. 198. Vinearum **neoinplantatarum** aestimationale pretium ut sub — facit fl. T.

Neopressus, 3., proxime typis excusus; *ujjonnan nyomott*. Ger. neugedruckt. Nill. Symb. p. 283: **neopressos** orthodoxos se. catechismos absque pretio gratis distribui.

Neocolatus, us, nova sedes habitandi; *új telepedés*. Ger. Neusiedlung. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 442: in favorem augendi fundi intuitu eorum, qui... **neocolatum**... assumpturi... sunt.

Neoincorporare, denuo attribuere

adiungere; *ujjonnan bekebelezni*. Germ. wiederreinverleihen. Kuk. Jur. I. 459. Urbs et portu F. . . una cum Civitate Carolostadio immediate regno Croatiae reincorporarentur et ex *neoincorporatis* partibus novus, Consilio Regio Croatiae subordinandus, Comitatus erigatur.

Neolevatus, nove levatus, proxime acceptus; *ujjonnan felvett*. Kass. Jur. Civ. II. 132. sincere attingendo in iisdem tam summam auctionalem *neolevatam*, quam et conditiones noviter deobligatas.

Neologista, qui innovat sermonem, format nova vocabula; *nyelvújító*. Gall. néologiste. Ger. Neolog. Kass. Jur. Civ. Praef. adiectum est etiam Lexicon Terminorum Technicorum . . . nec non per Philologos et *Neologistas* Hungaricos actu commendatum.

Neologizare, sermonem innovare studere; *nyelvújítással foglalkozni*. Jókai Rab R. I. 91.

Neonatus, recens natus; *ujjonnan született*. Bene Med. I. 35. Abelles 40. Rák. Ón. 93.

Neonominatus, proxime dictus, nominatus; *ujjonnan kinevezett*. It. neonominato. Kass. Prax. I. 233. Decretum Officii pro *neonominato* ad cancellariam R. H. A. Secretario Aulico.

Neonuptus, 3., nuper nuptus; *új házass.* Szentiv. Curios. Misc. 400. male faustam insignis pompae ablegationem pro *neo-nupta* Parisios expeditam, ominatus fuerat et exitus fidem praedictioni fecit.

Neoccupatus, 3., nuper novissime occupatus; *ujjonnan elfoglalt*. Kass. Prax. I. C. ac pro ordinanda stabili *neoccupatae* terrae administratione otium non multum habuisse.

Neophicus, 3., gr. νεόφυτος, proxime plantatus; *épen most ültetett*. End. p. 243: *neophicam* plantationem irriga.

Neophylax, V. *Neocorus*.

Neophytus, i. (νεόφυτος) novellus; *csak most ujonnan megtért*. Gall. néophyte. Ger. Neubekehrte. Cher. Jus. Eccl. I. 246. Denique ius hoc rigorem Canonum relaxandi ab Episcopis in veteri Ecclesia iam exercitum fuisse ex iis, quae de permittendis translationibus, de ordinandis *neophytis* et illis, qui vivebant in secundis nuptiis, constituerunt, luculenter patescit. Can. Eccl. VIII. Fej. I. 2., 31. Schwart. Scult. 402.

Neoproditor, qui proxime prodidit; *imént való áruló*. Tör. Magy. Tört. Eml. VIII. 283.

Neoreceptus, V. *Neo assumptus*. Pest Vár. Lev.

Neoregulare, de novo instituere; *újra szervezni*. Kuk. Jur. II. 153.

Neoresolutus, neo lectus, neo creatus; *ujjonnan kinevezett*. Száz. XVIII. 236. Kass. P. I. 239.

Neoreverendissimus, (per ludibrium) nuper reverendissimus factus. V. s. *Nefastulus*; *ujdonsült fötistelendő*.

Neorex, novus rex; *új király*. Rák. Ón. p. 246. I. 44—46. (45.): Princeps . . . me pro benevolo suo in me animo bene sperare jussit de continuatione favoris *Neo-Regis* et amicitia sua.

Neorusticus, zingarus; *czigány*. Opin. 1802. §. 98. Gg: *Neorustici* seu Zingari.

Neosponsa, æ, proxime desponsala;

új jegyes. Pall. Debr. 92. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 201.

Neosponsus, *új jegyes*. It. *neosposo*. Gall. neofiancé. Ger. Neuverlobte. Fabó. Mon. Evang. II. 93. Num *neosponsi* tribus distinctis vicibus ex cathedra in facie ecclesiae ante copulam soleant promulgari. Hist. Eccl. Ev. 84.

Neo-statuere, recenter delectum habere; *új ujonczokat állítani*. Ger. neu ausheben. Kuk. Jur. II. 182. demum praeside sua Excellentia Locumtenentiali Zagrabiae 4. Martii, in merito providendorum *Neo-Statutorum* Tyronum, habitatum actis, eadem in publico adprobata atque applaudita sunt.

Neo-suscipere, recenter suscipere; *ujjonnan fölvenni*. Regul. Turm. Praet. 40. Prima *neo-suscepti* Praetoriani Militis cum ingressu suo obligatio est.

Neo-templarius, Jesuita; *jezsuita*. Funda David. E. 2., 40: quod Nostrates Regni innixi Privilegiis morem gerere noluerint his *Neo-Templariis*.

Neotericus, novus, recens; *új, újkori*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 250. Distillationem *Neotericorum* appellanti inventum.

Neoterius, 3., (vir.), qui renovat; *újító*. It. rinnovatore. Oláh. Cod. Ep. 101. religionem veterem nostram, quam maiores nostri a mille vel pluribus annis sacrosancte observarunt, pluris facerent, quam novas has aliquorum *neoteriorum* virorum nescio quas professiones.

Neounitus, 3.; *ujjonnan egyesült*. It. neounito. Ger. neounirt. Nill. Symb. p. 368: totius *neounitae* communitatis Valachorum nomine.

Neo-Vezirius, proxime creatus dox; *új vezér*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 444. *Neo-Vezirii* Cuperlii.

Nepotismus, i. studium cognatos fovendi, ad honores extollendi; *atyafipártolás*. Gall. nepotisme. Nagy Hier. Ker. Nap. 241. et passim.

Nepotista, æ, fautor cognatorum; *atyafipártoló*. Nagy Hier.

Nequibilis, qui nequit; *nem -ható -hető*. Faber. Jur. Met. 134. puta: exortas nimis copiosas, subitas et machinis exhauriri domarique *nequibiles* aquas fodinales.

Nequiciose et **nequitiose**, nequiter, nequam; *rosszul, igazságtalanul*. Knauz. M. E. Str. I. 448., 545. Fej. VII. 274. quidam adversarii . . . eos . . . *nequiciose* convicissent. Fej. X. I. 427. XI. V. Unie. 150. remanentem *nequitiose* nitebatur opprimere.

Nequitiosus, 3., (DuC.) nequam, improbus; *sémmirenlő, gonosz*. It. nequitioso. Thurócz. in Joanne Hunnyad cap. 48: Sed quid *nequitiosa* rebus in bellicis valeat proditio, tunc patuit.

Neresium fors. pro: *Merasium* q. v. Vjestnik II. 22. an. 1342 apud unum *neresium* iudicis.

Nervinus, 3., nervos firmans; *idegerősítő*. Gall. nervin. Ger. Nervenstärkungsmittel. Otia. Bachm. 37. Adhibebimus, si placet, cordialia, cephalica, *nervina*, spiritus, Balsamos et quicquid latina Medicorum culina praesidiorum habet.

Nervus-belli, pecunia; *pénz*. Tör. Tár. 1888. p. 672.

Nesacer, 3., profanus; *világi*. Walaszký 246. doctrinae et sacrae et *nesacrae*.

Nesk, **Nessick**, scrupulus; *nehézék*. An. Sc. I. 218. an. 1424: *sec Nesk argenti* Nota Wagneri: *Nesk*, *Nessik*, *Nehezég*, vox ut apparet, Hungarica certum pondus indicat. Hanc Lauerentius Hylbrandi de Wagendrüsél, Igloviensium sacer Curio, qui anno 1520. floruit et gesta sui temporis adnotavit, latine compellat *Setinum*, Pisetum, atque triginta antiquos Denarios Scepusienses, quorum trecenti et viginti unum florenum effecissent, complexum esset. Kronst. I. 174. 175. ¹/₆₀ einer Mark.

Nestalia, (fors. pro: *Nyusztalja*) pellicis melis villis; *hitrány nyestbőr*. Tör. Tár. 1893. p. 27.

Nestoriani, *Nestorius követői*. For. Ser. p. 34: Tertia Officina sit *Nestorianorum*, cuius author fuit Nestorius Constantinopolitanus Episcopus, qui initium dedit anno 428. . . docuit Jesum Christum ex Maria natum non esse Deum . . . Posita personarum in Jesu Christo pluralitate, aiebat Nestorius in Eucharistia veram contineri carnem non Dei, sed puri hominis, iusti ac sancti, qui sit templum ac habitaculum Dei. Not. Rel. I. 227. Szentiv. Curios. Misc. III. 443.

Netare, purgare; *tisztogatni*. It. nettare. Ljub. Mon. Sl. V. 251. an. 1334. mundare et *netare*.

Netio, actus nendi; *fonás*. Pfahl. Jus. Georg. XVI. praepimis panem et cerevisiam coquebant, nebantque et terebant. *Netio* (Netura) igitur origine sua muliebris erat occupatio in curia (aula) Domini.

Netrix, quae net, stamina deducit; *fonó* (nő). Opin. P. III. Sec. 4. §. 3. Tör. Tár. 1888. p. 658. 1890. p. 598.

Netum, tantum, nihil praeter; *tisztán*. It. netto. Han. Monm. Jur. P. I. 212: non debeatis illis dare nisi *netum* salariorum suorum.

Netura, V. *Netio*.

Neugari, Hoc nomine appellabat Ladislaus IV. rex Rumunos, quos ei auxilio Imperator orientalis misit, quique in proeliis contra Cumnos et Tartaros excellabant et a praedicto rege praediis dotati sunt; *új magyarok*. Sup. An. Sc. I. 158. Nota Bardosyi: Andreas Rex *Neugaros* cum *Cumanis* . . . eosdem facit. Ker. Inst. Mil. 425. *Neugarii* Hungariae incolae, religione, ritibus et moribus a cetero populo dispares. Cod. Dip. Hung. Pat. VII. 226. Cum in spoliacione ecclesiae nostre per Regem Ladislaum et suos *Neugarios* . . . antiquum sigillum fuisset perditum.

Neumodi, mos, consuetudo nova, usus novus; *új divat* . . . Arch. Rák. VIII. 334. Duo *Neumodi* lateli pro Cave cum rubris Zonis sericeis.

Neutericus, 3., novus; *új*. (DuC. al. s.); Proj. Leg. Civ. 307. Quod *neuterium* hoc Cridale Institutum Legibus Nostris antea ignotum et tantum sequioribus temporibus usu et consuetudine receptum tanti ponderis esse non possit.

Neutralis, (DuC.) nullius partes sequens, nulli adhaerens; *semleges*. It. neutrale. Epist. Proc. P. II. p. 100: nolui *neutralis* esse, cum quia id facere non potnissem . . . Thök. Lev. 152. Ljub. Mon. Sl. XXI. 433. an. 1440.

1. **Neutralista**, æ, neutrius partibus adscriptus; *semleges*. Arch. Rák. IX. 109. Selmezi Uramék kifizették magokat ennye-

hány ezer tallérrel, kik *neutralisták* lettek. Tör. Tár. 1891. p. 44.

2. Neutralista, æ, studiosi rhetorices, pœseos interdum syntaxistæ, qui, pauperes, scholæ diversa servitia præstabant et pro his diversis beneficiis fruebantur; *jóételményes helyen levő*. Bék. Debr. főisk. törv. 57. 138. *Neutralistæ* sunt numero viginti alumni, expectantes quinque, privilegiisque, utpote nummis funeralibus, testamento legatis, diurno trium denariorum, libris ex gratiosa domini patronorum collatione proventuris, alumni ex æquo fruuntur. Pápai főisk. Ért. 1894/5. 28.

Neutralitas, partes mediæ, neutrius partis studium; *semlegesség, közönyösség*. Arch. Rak. VIII. 239. qui rem Christianam quoque *neutralitate* sua quasi balance aptius moderari poterit. Rák. Ón. 49.

Nexus feudalís, hűbéri viszony. Vuch. Jur. Feud. 33. Nitantur vero hæ naturalis proprietates circa feudum partim primario fini feudorum, qui est obligatio agendæ militiæ, partim ipsi *nexui feudali*, qui inter dominum et vasallum intercedit.

Nichil, nihil. Pesty Ször. III. 243.

Nichilianistæ, (Du C.) Hæretici, qui negabant Christum esse aliquid, quorum auctor Petrus Abaelardus esse dicitur; *ígesemmitők*. Nagy Hier.

Nicolaus, Nicolaus. Eszt. Okm. p. 70. an. 1436.

Nicolaitæ, Nicolai, Hierosolymarum sacerdotis, tempore Apostolorum hæretici, assectæ; qui dissolutio vitæ genere excellabant. Inde veniunt sacerdotes sæc. XII. o. Nicolaitarum nomine conjuncti; *Miklós követői*. Fej. I. 373. sicut *Nicolaitæ*, carnales nuptias concedunt. Szentiv. Curios. Misc. III. Catol. V.

Nicotiana, æ, tabaca; *dohány*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 264. Tabaca dicitur etiam *Nicotiana* a *Nicotio* Regis Galliæ Legato, qui herbam eam Ulissipone accepit et Floridæ, postmodumque gallis innotescere fecit. Bene Med. I. 59.

Nicromantia, vengővarázslat, quæ vox ratione similis soni in sermone Latino in *negromantia* mutata est, qui colore consentaneus est huic arti: *fekete művészet, garaboncsa, varázslat, bűvészet, boszorkányság*. It. negromanzia. Germ. Schwarzkunst. Szentiv. Curios. Misc. 182. Alii enim certis ritibus et execrationibus manes mortuorum ab inferis evocant, quo tempore Dæmon assumpto corpore vel forma hominis defuncti comparet et sciscitantibus responsa de rebus occultis vel futuris dat et hæc species *Nicromantia* nuncupatur.

Nictator, pium simulans, pietatem præseferens; *szemethunyorgató, szenteskedő*. Ger. Augenverdreher. Frömmeler. Rep. Cast. p. 53: stigmata notatos dicis Jesuitas, et hoc mihi, quem etiam *Nictatorem* appellas, ais esse haud levem plagam.

Nicticorax, rectius: Nycticorax; *éjjeli holló*. Ger. Nachtrabe. Rep. Cast. p. 54: a: ibi tu, si *Nicticorax* non eris, in luce videbis veritatem.

Nictitatio, (a nictando), nictatio, nictus; *hunyorgatás*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. V. 117.

Nictitor, (a verbo *nictere*), qui odoratu sentit aliquid; *kutyá módjára szimatoló*. Germ. Witterer. Rep. Cast. p. 54 a: Seu sis

Nictitor sive Nictator, en mihi nulla est, et tibi *Nictitori* et *Nictatori* haud levis plaga.

Nifallor, (concretum, conjunctum) pro: nisi fallor, fors; *netán*. Rák. Ón. 208.

Nigella, æ, (Du C.) Melanthium sic vulgo dictum a seminis nigredine; *kerti fekete kőmény*. Gall. nigelle. Szentiv. Curios. Misc. II. 254. Calices pelluntur suffitu *nigellæ*.

Nigellum, v. *Encaustum nigrum*; *fekete zománcz*. It. smalto, smallino nero; Niello. Gall. Nielle. Keesk. P. Ötv. 146.

Nigellus, dimin. a nigro, subniger; *feketecske*. Szentiv. Curios. Misc. 164. Faciem habent *nigellam* cum adustione (cholericæ). Cf. Varr. ap. Non. 456, 8; ib. 550, 6; Pallad. 3, 25. Auson. Ep. 4, 74.

Niger Exercitus, fekete sereg. Bonfin. Rer. Hung. lib. 9. exercitus hic idcirco *niger* appellatus, quia Mathiæ iussu sub dio semper hibernare, æstivare solebant, æstu et algore iuxta obdurati et assiduus militiæ laboribus obfirmati, ut nihil esset ita arduum et difficile, quod exagere non auderent; Veranes. II. 294. Eggesse per tanto alcune ordinanze di X. m. fanti di diverse nationi, ma Bohemi per la maggior parte, eletti ad un ad uno da lui per haver homini forti, animosi e patienti alle fatiche et ai disagi, nominandole *le bande nere*, ad imitatione delle quali, il signor Giovanni de Medici a nostri di chiamo forse egli anchora le battaglie de suoi fanti *le bande nere*, che nel vero di ferocità e di valore habbero molta simiglianza a quelle.

Nigere, nigere, nix delabitur; *havazni*. Prot. inq. 204: serviebat . . . quando pluebat et *nigebat*.

Nigra Legio, V. *Niger exercitus*. Kereszt. Res. Mil. 182. Militiæ huic adiunxit Mathias carissimam sibi deinceps Legionem, VI mille capitibus constantem, quæ ab atris thoracibus ac amictu, vultu item per cœli iniurias obfuso *Nigra Legio* audit.

Nigrare, persecutionibus subicere, obfuscare; *üldözni, elhomályosítani*. Batt. Ger. 128. Gloria . . . quam præstatur, sua corona est, ac per hoc tam diu ex parte *nigrabitur*, quamdiu per fidem graditur, speque innititur.

Nigreus, 3., niger; *fekete*. Tör. Tár. 1887. p. 174. de camucato *nigreo* vel subrubeo.

Nigrita, æ, niger; *szerecsen*. Ger. Neger. Bel. Geogr. 723.

Nigritæ, milites a Matthia rege creati sic dicti a nigro vestitu; *fekete sereg*. Nad. Florus Hung. L. III. C. XVIII. p. 198. *Nigritæ* milites validissimis et perniciosissimis corporibus.

Nigromanta, æ, magus, artis magicæ scientia potens; *szemfényvesztő*. It. negromante, mago. Ger. Schwarzkünstler. Lampe. Hist. Eccl. p. 885: Et hoc non minimum dolorem creabat captivis, quod postquam in Italiam essent deportati, ubique *Nigromantæ*, Mohamedani etc. proclamabantur.

Nigromanticus, i. V. *Necromanticus*; *szemfényvesztő*. Ger. Schwarzkünstler. Huszti. Or. Gymn. 27. Joh. Henr. Bisterfeldius . . . Hic quum Mathes. et Magiæ naturalis peritissimus esset, multaque eorum nobilibus mirabilia produceret, titulum *Nigromanticus* Professoris a plebe accepit.

Nigromanticus, pro: *Nigromanticus*, q. v. Tkál. Mon. Civ. Zag. I. 383. an. 1397.

Damianus dictus *nigromaticus* et magister bombardarum.

Nigro-punctatus, 3., nigris punctis distinctus; *fekete pettyes*. Alexy 26.

Nigro-variegatus, nigris maculis sparsus; *fekete pettyes*. Gall. noir moucheté. Hist. Nat. 31. Pili longi et rigiditate ad setam accedentes, albo-cinerei, *nigro-variegati* in dorso.

Nigrum, verba legis aut Canonis, quæ olim atro colore imprimebantur; *fekete nyomató törvények*. Szegedi Rubr. Præf. 3. Quotiescunque verba Legis aut Canonis, adeoque *Nigri*, obscura, vel ambigua sunt; possunt, ac debent declarari per Rubricam iis præfixam. Kövy El. 588. Vice-Comes ponitur Juxta, cuius legis non rubrum, sed *nigrum* respiciendum est.

Nigrum inventarii, rerum nomina, quæ in registro continentur; *a jegyzékben foglalt tárgyak nevei*. Pár. Páp.

Nil Juris, *semmi követelés* többé. Kövy El. 391. Si vero Clausula: *Nil Juris*, inserta et consensus datus est, prout Fiscus bonis apud deficientem reperitis, ita superstes acceptis contentus esse debet.

Nihil volitum, nisi præcognitum, ignoti nulla cupido (Ovid); *a mit a szem nem lát, a sziv meg nem kíván*. Imre Phil. 309.

Nihilus, 3., (Du C. homo nihili); *semmirevaló*. Ger. nichtsnutzig, nichtswürdig, nichtswerth. Veranes. III. 182. filios vero quos habet reliquos non esse dignos ea maiestate, quod ex meretrice nati sunt, quodque primus ebriosus sit, reliqui duo imbelles et *nihili*.

Nimbatus, 3., nimbo, gloria, diademate, corona radiorum cinctus; *dicsőfényűvezett*. Numi Hung. 6.

Nimietas, copia modum excedens; *túl-ság*. Fej. IV. 1. 246. ex *nimietate* laborum et assidua æris mutatione, in tædium vite demersus est. Irod. Közl. VI. IV. 446. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 13. Cf. Pallad. 6, 7; Eutrop. 10, 9; Appul. Met. 3. p. 190. Oud.

Nisaneci basa, *fő kanczellár*. Tör. Tár. 1892. p. 431. Sequitur et *Nisaneci basa* = subsignator, qui literas mandata ac instrumente publica, quot in fulgidissima porta imperatoris expediuntur, subsignat ac nomen imperatoris subscribit, Cancellarius Supremus nominatur.

Nisantibastia, V. *Nissaneci-bassa*. Adelm. De orig. Turc. 10. At ille, qui est custos Sigilli Imperatoris *Nisantibastia* nominatur; singuli autem principes consilarii peculiare sigillum habent.

Nischandsehi, Minister in sultanis diplomatis. V. *Nisaneci-bassa*. Tract. Comm. 2.

Nitide, recte; *helyesen*. Batt. Ger. 68. de aquarum creatione *nitide* non satis quærentibus.

Nitratus pulvis, pulvis pyrius nitratus; *puskapor*. Tör. Tár. 1888. p. 744.

Nivarius, 3., nivalis, nivosus; *havas*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. 60. Cf. Martial. 14, 403 in lemm.

Nivella, æ, libra aquaria, libella; *víz-mérleg*. Gall. niveau. Nagy Hier.

Nivellare, aquam librare, ad libellam exigere; *vízirányozva mérni a földet*. Ger. nivelliren. Nagy Hier.

Nivellator, librator aquarum; *víz-aránymérő*. Ger. Nivelliren. Nagy Hier.

Nivifer, nivem ferens; *havathozó*. Nov. Calend. Phases Lunae et Caeli temperies. Dimidium crescens splendebit luna per orbem 49. Decemb. h. 8. m. 46. a. m. nubibus *niviferis* caelum obducitur. Corp. Gram. 45. Cf. Salvia. D. G. 6, 2.

Nobiles Archiepiscopales et Episcopales, V. *Praedialista*. Bel. Comp. Germ. 498., 499. Parem, cum Equitibus Hungariae prerogativam habent, *Nobiles Archiepiscopales* et *Episcopales*, quos *Praedialistas* dicunt. Inter quos aetate nostra *Nobiles Archiepiscopi Strigoniensis* in duas Vajkensem et Vereheliensem sedes divisi eximique a Comitatu iurisdictione, peculiariter habent magistratus.

Nobiles bene possessiati, nobiles valentes; *jó módu nemesek*. In iure Hungarico.

Nobiles fugitivi, *menekült nemesek*. Hajn. Subr. Publ. 34: *Fugitivi Nobiles*. Ita vocabantur Nobiles ex terris a Turcis occupatis ad tutiora loca semet conferentes.

Nobiles jobbagiones, nobiles portas non habentes; *jobbágytelki nemesek*. Jegt. Eml. T. II. 1. p. 31.

Nobiles nominati, iudices nobilium; *szolgabíró*. Ger. Stuhlrichter. Jegt. Eml. T. III. p. 168.

Nobiles praediales, nobiles in praediis ecclesiarum; *egyházi nemesek*. Száz. XV. 335.

Nobiles unius possessionis, V. *Curialistae*.

Nobilior, comparat. adiectivi verbalis a nosco, quod est nobilis, quasi nobiles; *ismeretesebb*. Pázm. Dial. 420.

Nobilis armalis, V. *Armalista*; *ezmerleves nemes*. Jegt. Eml. T. I. 1. p. 78.

Nobilis fumatus, nobilis domo praeditus; *tűzhelybíró nemes*. Kuk. Jur. II. 401. an. 1704: *Nobiles fumati* personaliter et cum suo famulitio, a fumo vero equitem unum et pedites duos producere teneantur.

Nobilis novus, homo novus; *új nemes*. It. nobile nuovo. Wagn.

Nobilis possessionatus, bona possidens nobilis; *jószágos nemes ember*. Ger. begüterter Edelmann. Jegt. Eml. T. II. 4. p. 41. Bel. Comp. Geogr. 498. Ordo Equitum in Bonorum et Privilegiorum Possessores, id est in *Nobiles Possessionatos* et *Armalistas* dividitur.

Nobilis praedialista, *egyházi nemes*; V. *Praedialista*. Törvt. Msz.

Nobilis praetensus, qui cupit nobilis fieri; *nemeséget áhító*. Törvt. Msz.

Nobilitare, nobilitate ornare, in numerum nobilium asciscere, (Du C. illustrem, clarum facere); *nemesi rangra emelni*. Kövy El. 47. vel ipse Incautus *nobilitetur*.

Nobilitaria, ium, res nobilium; *nemeségbeli tárgyak*. Georch. H. T. IV. 143.

Nobilitarius, a nobilibus inhabitatus, ad nobilem pertinens; *nemesektől lakott, nemesi*. Kov. Comm. p. 2: Oppidorum nomine omnia veniunt, quae iure celebrandarum nundinarum gaudent, *Possessiones* his destituta, quae, si majores hoc nomine, si minores *pagorum* veniunt, quorum alia privatis dominis terrestribus subiecta sunt, alia nobilibus habitantur, a quibus *nobilitates* vocantur. Jegt. Eml. T. II. 1. p. 79. Cod. Dip. Pat. V. 274., 429. Rák. Ön. 144.

Nobilitarius, 3., iurium nobilium particeps, nobilis; *nemesi*. Fej. I. 248. X. 1. 581. titulo *nobilitario* dedimus, donavimus et contulimus.

Nobilitas communicata, *valakivel közölt nemesség*. Kelem. Inst. Jur. Pr. 188. *Nobilitas Civilis* quotuplex? 4-o Status... 2-o Officii; 3-o *Communicata* seu participata, per quam Mulieres Viris Nobilibus legitimo Connubio iunctae, iura et prerogativas Maritorum participant, ut etiamsi ipsae ignobili loco Natae essent, donec nobili Viro convixerint, aut viduae Nomen et titulum Mariti gerendo eum representaverint, omnia iura nobilitaria sortiantur.

Nobilitas gentilitia, *családi nemesség*. Kelem. Inst. Jur. Pr. 189. *Nobilitas Civilis* quotuplex? ... 5-o *Gentilitia* secus etiam *Familiaris*, *Haereditaria* dicitur, quae nempe ita cuiuspiam confertur, ut ad omnem legitimam posteritatem propagetur.

Nobilitas indigenalis, receptiva, extranei, qui in numerum Nobilium patriae recipiuntur; *honosított nemesek*. Benz. J. H. 233.

Nobilitas inferior, *alsó nemesség*, *bocskoros nemesség*. Pfahl. Jus. Georg. IX. qui vero illum more avorum purum conservabant seu in Civitatibus degerent seu extra illas, *Nobilitatis inferioris* (milites, etiam militares, mediocres, medioeriter nobiles, Ritterbürtige, Schildbürtige, zum Schildgeborne, Niedere von Adel, Edelleute ævo medio compellati) nomine insigneabantur.

Nobilitas localis, *helyhez kötött nemesség*. Kelem. Inst. Jur. Pr. 189. *Nobilitas civilis* quotuplex? ... 4-o *Localis*, Si cuiuspiam loco vel communitati tale privilegium concedatur, ut quicumque ei se aggregaverit, usum Nobilitatis consequatur. Rari admodum exempli, non tamen nullius. Tale privilegium concessit Vladislaus II. anno 1494, omnibus incolis Arcis Abbatiae Petro-Varadinensis 6. Simile quid obtinet apud nobiles de Szent-Gaal, Venatores regios, in Comit. Veszprimensi.

Nobilitas officii, *hivatallal járó nemesség*. Kelem. Inst. Jur. Pr. 188. *Nobilitas civilis* quotuplex? *Nobilitas Hung.* hodierno usu spectato, est: 1-o Status ... 2-do *Officii*, dum aliquis idmodi munus gerit, cui lex et communis observantia, ratione suarum functionum, iura et immunitates Nobilibus proprias tribuit. Exemplo esse possunt Excelsae Camerae Regiae Hungarico-Aulicae officiales, qui si in sua functione actualiter et legitime procedentes ledantur, Maior Potentia committitur. Quin et alias ratione personarum et nobilium rerum suarum, Jurisdictioni nobilitari subiiciuntur, licet generationali nobilitate careant.

Nobilitas praedialis, ab antistitibus ecclesiae parta nobilitas; *főpaptól nyert nemesség*. Törvt. Msz.

Nobilitas status, *álláshoz kötött nemesség*. Kelem. Inst. Jur. Pr. 188. *Nobilitas civilis* quotuplex? *Nobilitas Hungarica* hodierno usu spectato, est: 1-o Status, quae certae Civium Classi ita est adtributa, ut quicumque in illam legitima auctoritate cooptatur et donec eiusdem membrum esse perseverat, ratione personae suae nobilitate regni perfruat, quin tamen hanc prerogativam in Successores, si quos habet, etiam derivet. Tali nobi-

litate gaudent Clerus Regni Hung. nec collective solum sed singulatim quoque.

Nobilitates, (Du C.) actus nobilitate orandi; in nobilium ordinem cooptatio; *nemesítés*. Kövy El. 47. Bonorum, incapaces sunt extranei ante *nobilitationem*. Recon. an. 1606. p. 8: *Nobilitationes* per Dominum Boecky factae maneat, Pel. De s. Anna s. III. c. 2. Magy. Tört. Eml. XXX. 102. an. 1567. Sine ulla spe libertationis atque *nobilitationis*.

Nobilium Judex, *Judex Servientium*. Textum vide sub *Servientes*; *szolgabíró*. Ger. Stuhlrichter.

Nocere, (cum Accus.) mordere; *sértelmei*. Batty. Leg. T. II. 46: an. 892. qui ... donationem dictam *nocere* tentaverit.

Nocibilis, (Du C.) nocivus; *ártalmas*. Fej. X. 4. 522. sed fere cunctis aliis tam Ecclesiasticis quam saecularibus iacturam multis temporibus *nocibilem* constet incidisse.

Noctivus, 3., (adi. verbale a nocere) qui nocet, damnosus; *ártalmas, veszthozó, kártékony*. Cod. Zi. III. p. 3. Denum etiam, cum sepe dictus rex Bohemiae contra regnum eiusdem domini Ladislai regis gressus suos *nocitivos* dire ... (-xisset) idemque dominus rex Ladislaus eidem in Moravia obviasset.

Noclerius, naclerus; *hajós*. Ljub. Mon. XI. 406. an. 1324.

Noctambulus, V. *Somnambulus*; *alvajáró*. Vern. Met. II. 347. cum lunatici et *noctambuli* huc illic nescii feruntur etc.

Noctare, (Du C.) noctem degere, pernoctare; *az éjet eltölteni*. Rák. Ön. p. 128. l. 1—4. (3.) ... nihil ergo amplius requirebatur, quam ut me in domibus postariis, in quibus aut prandere aut *noctare* olim solebam, plus quam in aliis occultarem ...

Noctem habere, noctu abesse. V. s. *Lex portaria*; *az éjet másuttól töltén*.

Noctescit, (Du C.) crepusculum ingruit, nox appetit; *éjjeledik*. Ger. dämmern. Wagn. Cf. Furius ap. Non. 145, 41. Gell. 18, 41.

Nocticorax, *Nycticorax* (Linn.); *éjjeli madár*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 418. Schläg. 1798.

Noctiluca, *Lampyrus noctiluca* (Linn.); *Szt. János bogara*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 65. Sunt etenim ex genere *Noctilucarum*, sic et alias *noctilucae* muscae et inter sepium densitatem vermes quosdam inertes noctu splendescere videmus.

Noctilux, V. *Noctiluca*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VIII. 263. *Cicindela*. Est ex scarabaeorum genere. Ab aliquibus nuncupatur etiam *noctilux* vel *noctivigila*. Eo, quod noctu volet et luceat.

Noctivagus, 3., (Du C.) grassator nocturnus. V. s. *Nycticorax*; *éjjel csavargó*, (-kóborló. Fin).

Noctivigila, V. *Noctiluca*.

Nocturnale, liber, in quo nocturna officia seu preces continentur; *éjjeli zsolosmáskönyv*. Knauz M. E. Str. I. 109., 78. Missale unum, *Nocturnale* unum, Psalterium unum, graduale unum. Rač. Mon. Sl. VII. 127. an. 1080.

Nocturnales, (Du C.) libri, in quibus Nocturni, sive nocturnale officium, quod noctu peragitur continetur. V. *Nocturnale*. Cod.

Dip. Arp. Cont. I. 40. — VI. Missales, I. Bibliotheca. VI. *Nocturnales* I. Antiphonaria, IV. Gradualia etc.

Nocturnaliter, noctu, in singulas noctes; *éjjel*. Ger. bei Nacht. Fej. X. 4. 364. quo et alios infinitos ad vos alternatim diurnatim et *nocturnaliter* volitantes protegitis.

Nocturnitas, caligo nocturna; tenebræ mentis; *éjti sötétség, tudatlanság*. Ker. Nap. 283. nostri sacerdotes nos ad pristinam *nocturnitatem* volunt reducere.

Nocturna sella, sella familiaris ad exonerandum ventrem; *üreszék, gyalog árnyékszék*. Gall. chaise percée. Ger. Nachtsuhl. Wagn.

Nocturnum, cantus nocturnus in monasteriis; *éjjeli ének a kolostorban*. It. canto notturno. Beng. Ann. Er. Cænob. 134. sub onere absolvendi quotannis die 12. Julii unius anniversarii cantati cum officio Defunctorum unius *Nocturni*.

Nocumentalis, noxius, damnosus; *ártalmas, káros*. Cod. Zi. III. p. 45. . . quod furti . . . semper homo *nocumentalis* invenietur.

Nocumentari, nocere; *ártani*. An. Sc. I. 434. an. 1357: ne . . . antiquitas valeat *nocumentari*.

Nocumentum, (Du C.) damnum, detrimentum; *baj, kár*. Tkal. Mon. Civ. Zág. I. 73. an. 1204. cupientes *nocumenta* a vobis . . . amovere. Szék. Okl. I. 69. Fej. IV. 3. 462. furta et latrocinia seu *nocumenta* committendo. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 286. Epist. Proc. 6.

Nodularius Germanicus, orbiculorum textor; *gombcsináló*. Ger. Knöpf- und Kreppmacher. Tab. Conser.

Nodularius Hungaricus, *gombkötő*. Ger. Schnürmacher. Tab. Conser. Pestv. Lev. Egri Lev.

Nodulatus, 3., in nodos nexus; *csomós*. Arch. Rák. VIII. 320. Fila textilia *nodulata*.

Nodus, i, dimin. a nodus — quantitas quædam v. species nummi Hungarici argentei. Cfr. ap. Fore. nodus: in metallis est materia durior. Cod. Zi. Vol. III. p. 573., 625. . . ut predictos centum et quadraginta quatuor florenos et sexaginta *nodulos* argenteos ab eadem domina . . . domini sui tulisset.

Nodus, i, tænia in laxiore modum collecta; *csokor, szalagbokor*. It. nodo. Ger. Schleife, Band, Masche. Thök. Diar. II. 325. Tunica ex attalico cœruleo itidem sine *nodis* fl. 12. Cf. Martial. 5, 37; Tac. Germ. 38.

Nodus mobilis, tænia, quæ moveri potest; *tolható gomb*. Reg. Turm. Prat. 104. sinistra vero *nodum mobilem* (Schiebkнопf) versus equi collum retrahit.

Nola, æ, (Du C.) campanula, tintinnabulum ab urpe Campaniæ, Nola, dictum; *csengetyűke*. Szamosk. I. 234. Alia enim maiora, clario, largoque sonitu *notas* pulsabant, alia minora exiles tinnitus edebant, medioeria medium inter summum et imum sonabant. Verances. Hist. I. 313.

Nolarium, (Du C. campanarium) turris, in qua notæ suspenduntur; *harangláb, torony*. Nagy Hier.

Nolens volens, invitus; *akarva* — nem *akarva*. Schwart. Scult. 192.

Nolitio, actus nolendi, nolentia; *nem akarás*. It. non volere. Vern. Psych. 390.

Volitio et *Notitio* a facultate appetendi et aversandi essentialiter differunt.

Nolle-velle, invitus; *kénytelen-kelletlen*. Arch. Rák. IX. 16. énnéköm *nolle-velle* fáradságot szöröztenek. Jókai Debr. lun. 84.

Nollencia, æ, (Du C. *Nollentia*) actus nolendi; *nem akarás*. It. non volere. Georg. Sirm. I. 61. Quum iam intexisset (intellexisset) dominorum principum *nollenciam* eorum contra Turcas. Cf. *Nolentia* ap. Tertull. adv. Marc. 125.

Nollenter, invite; *akarata ellenére*. Batty. Ger. 253. quamquam *nollenter* conflantur.

Nolula, (Du C.) dem. ad nola, parva nola; *csengetyűcske*. Gros. H. Ph. I. 176: *Nolulae* pariter recentioribus appenduntur oviculis, quæ agmen antecedunt.

Noluntarietas, (Du C. *noluntas*) quod nolimus, aversatio; *akaratlanság*. Nagy Hier. Severin. 9.

Nomadizare, vitam nomadum agere; *nomád, vándoréletet élni*. Száz. XVII. 460.

Nomenclatio societalis, V. *Firma*; *címzet*. Art. D. 1840. p. 57.

Nomicus, i, (a gr. νόμος) legis peritus; *törvénytudó*. Nagy Hier.

1. **Nominalis**, idem ac *Nominalista*, scrutator nominum (Du C.); *névbuvár*. Szerd. Celebr. I. p. 39: Tot unde nomina? negant se scire *nominales*.

2. **Nominalis**, tantum nomine; *névszerinti*. Gall. nominal. Ger. dem Namen nach. Otia Bachm. 116. putasne hypocritas et *nominales* Christianos Christi membra esse posse.

Nominanter, præsertim, nominatim; *nevezetesen, névszerint*. Fej. Jur. Lib. 292. Kuk. Jur. I. 460. Star. VIII. 7. an. 1772. ex monarchis duo, *nominanter* . . . Maximus.

Nominascere, in nomen degenerare; *névvé válni*. Corp. Gram. 401. Si quando vero sub declinationem veniunt, *nominascere* seu in nomen degenerare, aut *materialiter* saltem *ponti*, ut jaj, jajnak.

Nominatissimus, 3., celeberrimus; *legnevezetesb, igen nevezetes*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. p. 17.

Nominetenus, nominatim; *névszerint*. Ger. namentlich. Kass. Prax. 211. ac coram Maiestate nostra *nominetenus* designatum. Beth. G. Lev. 231.

Nomocanon, (νόμος + κανών) corpus inris, leges scriptæ; *törvénykönyv*. Cher. Jus. Eccl. I. 72. Unde factum, ut varia opera canonica originem suam traxerint, quippe 1. Pannormia . . . 2. Synopsis, Breviaria, Epitomæ . . . 3. *Nomocanones*, qui canones Ecclesiasticos et eisdem correspondentes leges civiles referebant.

Nomomachi, idem qui *Antinomi* = Legem oppugnantis Johannis Agricola sectatores an. 1537. o. Nagy Hier.

Nomothesia, (νομοθεσία) legislatio; *törvényadás, törvényhozás*. Leges Schol. Schem. 31. hac quoque nostra *nomothesia*, veluti indagine quadam cineta, officii intra cancellos, ne a vero et recto aberraret, contineatur.

Nomotheta, (νομοθέτης) legislator; *törvényadó*. Leges Sch. Schem. 10. *Nomothetis* etenim secundum philosophorum prin-

cipis placitum convenire probe meminimus, ut pro reip. ratione leges scribant.

Non absimiliter, eodem modo; *hásonló módon, épígy*. Tag Erd. II. 214.

Nonapparenter, non mirum in modum; *nem feltűnően*. Tör. Tár. 1888. p. 682.

Non appellabilitas, natura causæ, quæ non concedit provocationem; *feltebbeszéttelenség*. Art. Diæt. Pos. 46. Ideo usque ad ulteriorem Emendationem Legum ob brevitate etiam temporis Diæta iam ad finem vergente, appellabilitate vel *non-appellabilitate* Causarum et aliis Juridicis Remediis, per Status et Ordines submissis, Judicatuque et Foro Comitatus . . . omnes illæ Causæ . . . Judicio Tabularum Districtualium subiaceant.

Non-Articularis, non legis articulis sancitus, acceptus, non in capita legis illatus vel relatus; *törvényezikkbe föl nem vett, nem cikkelyes*. Hist. Eccl. Ev. 44. Iniqua Nostratum fortuna fuit potissimum in locis *Non-Articularibus*.

Nonbranchiatus, 3., sine branchiis, *kopoltyu nélkül való*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. p. 152.

Noncaptio, actus non capiendi; *el nem foglalds*. Cod. Ep. Pet. Páz. I. 3. Principio enim post tot M. D. V. et Domini Bani labores, confecto negotio se eo ipso tempore, quo possessionem adire debet, conveniat, pareat, fore, ut aliis deinceps annis, variis item modis differatur, donec post duos tresve annos velut *noncaptione* præscriptioneque nihil se debere fratres iactent.

Non-Cardinalis, *nem sarkalatos*. Kelem. Inst. Jur. Pr. 204. Prærogativæ Nobilium. 1. Cardinales. Nobilitas Hungarica pretiosas plane continet prærogativas, quarum nomine venit: Complexus eximiorum iurium, honoris, libertatis, immunitatis; quibus Nobiles præ aliis etiam venit regni civibus, excelsunt. Sunt autem vel Cardinales, in quibus, tanquam Cardinibus Nobilitas vertitur; vel *Non-Cardinales*.

Non-catholicus, i, acatholicus; *nem katholikus*. Olt. Act. Synod. 30. Assumptio et applicatio extraneorum utriusque sexus educatorum *noncatholicorum* prohibetur.

Non-comparitio, actus non comparendi; *meg nem jelenés*. Pesty Ször. III. 375. Werbőczy 439. Ideo tempore executionis huiusmodi sententiæ, per responsiones (ut præfertur) Partium latæ vel forsitan per non venientiam et *non-comparationem* alterius Partis pronuntiata, repulsio prænarrata fieri permittitur.

Non-convenientia, æ, conditio inconvenientis; *össze nem illőség*. It. inconvenienza. Ger. Unpasslichkeit. Vern. Log. 60. Materia iudicii sunt representationes illæ, quarum convenientia vel *non-convenientia* seu relatio obiectiva determinate repræsentatur.

Non-cordifer, qui non profert fœnum; *mely nem terem szénát*. Urb. Reg. 77.

Non currere, non valere; *nem jár, nincsen helye*. Georch. H. T. II. 18. Nagy. Jus. Trans. Sax. 76. *Non currere* dicitur præscriptio, dum ob legitimam quampiam causam initium suum habere non potest. *Non currit* e. g. contra pupillos, usque ad ætatem maiorem, 20-mum videlicet ætatis annum, quo anno e tutela exit.

Non diu post, non ita multo post; *nem sokkal azután*. Wagn.

Non-fungibilis, *corruptioni non obnoxius; nem fölemészthető*. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 8. Mobilium insuper, aliae fungibiles sunt, quarum usus in abusu seu consumptione consistit e. c. pecuniae, frumenti, vini etc. quaeque vice aliarum rerum eiusdem generis funguntur, ut una substitui pro altera possit, ac tantundem, sit idem; c) Aliae *non-fungibiles*, quarum substantia facto etiam iterato usu, ad quem destinatae sunt, salva adhuc persistit.

Nonfusibilis, quod fundi non potest; *nemfolyós, szilárd*. Kol. Cod.

Non-habitio, absentia; *hiány*. Arch. Rák. VII. 324. Cista ferrea ob *non-habitio-nem* clavis non iuventata.

Non-impensio, actus non impendendi; *nem teljesítés*. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 691. Semper autem factas dilaciones, cum praefixione novi competentis Termini, tempestive ac legitime, Actori significare debet; si quid horum negligat . . . *Non-impensionis* poenae se obnoxium facit.

Noninteressencia, æ, continentia, abstantia; *érdeknélküliség*. Szék. Okl. I. 252.

Non-levatio, actus non levandi, recipiendi; *fel nem vehés*. Kass. Jur. Civ. I. 421. quo termino adventiente Illustritas Vestra *non levationis* summæ minoris atque non remissionis Bonorum item in omnem casum fructum post admonitionem feneratorio modo percipiendorum rationem redditura coram nobis comparere non intermittat.

Non-liquidus, *nem világos*. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 377. Unum idemque debitorum, respectu Creditoris Activum; intuitu Debitoris passivum a) 2-o Liquidum, cuius realitas, quantitas, aut etiam solvendi locus, tempus, modus, determinatus est; *Non-liquidum*, quod, licet in se verum sit, a Debitore tamen non agnoscitur; sed eius realitas et quantitas velut incerta per probas adhuc eruenda est e. g. quod ex illatis damnis aut Rationum defectibus emergit.

Nonnavigabilis, innavigabilis, qui navigari non potest; *nem hajózható*. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 59. Quorum (fluviorum) rursus alii maiores navigabiles: ut Danubius, Tibiscus, Dravus, Savus; alii minores, *nonnavigabiles*: velut Rápeza, Répeze, Ráb, Szala, Zagya . . .

Non-Originalia, ἀπογραφοί; *másolat*. Kelem. Inst. Jur. Pr. III. 164. Privata instrumenta litteralia: . . . 2-o Originalia (Autographa), quæ circa negotia in ipsis contenta primitus sunt concepta; *Non-Originalia* (Apographa), quæ deinde ex originalibus fuere desumpta.

Non putarem, inopinatus casus; *véletlen eset, meglepetés*. Thökö. Diar. II. 114. és tegnap Eszler nevű faluba szállott, félvén *non putarem*től is és az hajdúknak is hamisságokat experialván. Thökö. Diar. II. 63. Én az múlt éjjel az falun kívül 4 vagy ötöd magammal hálván — az minthogy az más éjjel is nagy vigyázással és alkalmatlansággal ide be félvén *non putarem*től, az német sem lévén messze és k. B. nevű szathmári magyar hadnagy is ezen falura szándékozván.

Non regalia, (se. feuda); *nem királyi javadalom, hűbér*. Vuch. Jur. Feud. 50.

Regalia Longobardis dicebantur Feuda immedata, quibus intuitu officii regni adnexa erat dignitas publica regni, uti Ducis, Comitit, Marchionis; *non regalia*, quibus eiusmodi dignitas eminens haud adnexa erat.

Non remissio, actus non remittendi; *vissza nem adás, visszatartás*. Kass. Jur. Civ. I. 120. bona erga liquidandam et legitimandam summam remittere, secus *non remissionis* rationem in Iudicio dare teneretur.

Non resistencia, actus non resistendi; *ellent nem állás*. Nic. de Mir. 442. Sic nempe praedestinatio includit vel hominem vel angelum cum suae bonae voluntatis promptitudine sive *non resistencia*.

Non-scriptus, 3., quod scripto non est mandatum; *nem írott*. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 377. Variæ autem sunt Debitorum vel considerationes vel partitiones videlicet . . . 3-o Scriptum vel *Non-scriptum*; Istud, de quo nullum documentum exaratum est, ideoque, si negetur, per Testes aut Juramentum erit probandum.

Non sincerus, qui suffragium non fert; *a ki nem szavaz*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 434. an. 1568: Capta fuit per ballotas 44. non obstantibus 23. in contrarium et duobus *non sinceris*, qui assentire et ballottare noluerunt.

Non solutio, term. techn. in iurisdictione Hungarica, sign. praeteritionem solutionis pecuniae (muletæ); *le nem fizetés*. Cod. Zi. III. p. 325. . . ad easdem octavas festi beati Mychaelis archangeli nostram in presentiam non veniente nec mittente, seque mediantibus alyis literis nostris Judicialibus pro sua non venencia in premissis facto principali, pro *non solutione* vero dictorum Judicialium centum et viginti marcas faciencium in duplo eorundem convinci permittente . . . medelam equitatis in premissis per nos dari postulant.

Non velit, pro: nolit. V. s. *Celure*.

Non Venientia, absentia; *távollét, elmaradás, meg nem jelenés*. Werbőczy 365. Sæpe Sententia apud nos specificantur per diversitatem Causarum. Hinc praeter hic recensitas, aliae dicuntur: Facti Honoris aut Infamiae: Aliae Violationis Sedis Iudiciariae: Aliae, Emendae linguae; Aliae, *per non venit*, quæ in eos feruntur, qui legitime citati nec per se nec per Procuratores, in loco Iudicii comparent, proinde ob Contumaciam et *non venientiam* ad instantiam actoris comparentis in totali actione convineantur. Szer. Not. p. 143. onus igitur *non venientiae* fuerint illo tempore sc. an. 1524. 10 marcae. Kelem. Inst. Jur. Pr. III. 387. Kass. Jur. Civ. I. 154. Cod. Zi. III. 318., 348., 525. Cf. Egy. Phil. Közl. XIV. p. 391.

Nona, pars fructuum nona (Du C.); *kilenczed*. Szer. Not. p. 58: Maria Regina testamentum facit Capitulo (an. 1389), ut idem a suis iobagionibus *Nonas* percipere ita possit, sicut illæ a Regalibus subditis percipiuntur. Kövy. El. 261.

Nonalis, e (vinum, frumentum) ad nonam pertinens; *kilenczed*. It. nono, parte nona del vino e grano. Veranes. V. 339. *Vina et frumenta decimalia ac nonalia*, verna, item sementem omnem, census, taxas . . . in manus suas poseant.

Nonalitas, pars nona; *kilenczed*. Ger. Neuntel. Kass. P. P. II. 339. deinceps in sub-

sequo processu repulsionali competentiam illam Tabula hæc nostra Regia ad eiusdem Possessionis T. *nonalitatem* . . .

Nonatio, actus nonas exigendi; *kilenczedzés*. Pfahl. Jus. Georg. 183. Tempus *nonationis* horum animalium secundum articulum 96., 1647. ad quem Urbarium provocat usque festum S. Joannis Baptistæ est, non ultra illud differenda.

Nonator, exactor nonæ; *a kilenczed behajtója, szedője*. Pfahl. Jus. Georg. 241. Verum *nonator*es suos ad faciem vinearum exmittere atque ibi partem pro nona vel quacunque iure montano obventuram designare teneantur. Tör. Tár. 1888. p. 574. dicator, decimator, *nonator*.

Noningentesimus, 3., nongentesimus; *kilencszázadik*. Cod. Dip. Arr. Cont. VI. 29. Ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi anno *noningentesimo* nonagesimo quarto . . .

Noningenti, nongenti; *kilencszáz*. Fjp. Szám. 124.

Noniter, novies; *kilencszer*. Veranes. II. 287. Singulis annis *noniter* noni tres creantur iudices.

Nonna, æ, (Du C.) sanctimonialis, monialis; *nőszerveles, apáca*. Ger. Nonne. Kon. Egyh. 375. Nagy Hier.

Nonnae griseae, sanctimoniales ordinis cisterciensis; *zirczi r. apácák*. Kronst. II. 654., 660.

Nonnullacies, **Nonnullocies**, nonnunquam, interdum; *egynéhányszor*. Dip. Reip. Rag. 552. Star. I. 160. an. 1454. *Nonnullocies* Teucorum rabies multos fideles corone in fide fecit devios.

Nonnus, i, (Du C.) monachus maior natus, ita vocatus ob reverentiam, paternam reverentia; (Cf. Hier. Ep. 147. 6.); *tiszteletendő atyaság*. Reg. S. Ben. 63., 22. Juniores priores suos *nonnos* vocent, quod intelligitur paternam reverentia. Nagy Hier.

Norma Conventionis, megállapított pénzláb. Sim. Num. 69. Juxta nostram Austriacæ sive dietam *Normam Conventionis* (Conventionsfuss) Proportio auri ad argentum est, ut 1: 44^{11/11} id est: Massa auri certi ponderis, i. e. Marca auri puri vicibus 44^{11/11} plus valet.

Normale, iest, præceptum, lex, formula; *szabályrendelet*. Pest Vár. Lev. Kass. P. P. I. 182. Reg. Turm. Præst. 18: ad præscriptum existentis eatenus *normalis* stipendio carebit.

Normalis, ad formulam, ad legem; *törvényes, szabályszerű*. Lzb. Cod. Med. III. 183. *normalis* dispositiones.

Normalis resolutio regia, királyi rendszabás. Törvt. Msz.

Normalis Schola, Schola elementaris, schola primaria; *elemi iskola*. Száz. XVI. 679.

Normaliter, secundum normam; *szabályszerűleg*. Ker. Nap. 34. Szentiv. Cur. Misc. 180.

Normativa, **normativum**, regula, norma; *szabály, mihez való tartás*. Pfahl. Jus. Georg. II. 27. nam ut singularum quoque et omnium sessionum constitutiva alicuius loci cum *normativo* concordaverint. Urb. Reg. 8. Puneta pro *Normativo* infra continentur. Faber. Jur. Met. 16.

Normativus, 3., ad normam, certam legem revocans; *szabályozó, irányadó*. It.

regolativo. Cod. Evang. V. III. p. 8 : anno 1714. die 28. april, emanato regio intimato negotium religionis ad illum statum repositum, in quo ante motus Rákóczyanus fuit, utpote singulae ecclesiae, quibus non fuit exercitium anno *normativo*, spe illa potiundi exclusae, ejulandi causam acceperunt.

Noscibilis, quod cognosci, mente percipi potest ; *ismerhető*. Passim. Cf. Tertull. ad Scapul. 2 fin. August. Trin. 9. 5., 12.

Nosocomialis, ad nosocomia pertinet ; *kórházi*. Bene Med. 90. aër *nosocomialis*.

Nosocomium, (Du C.) (*νοσοκομῖον*) locus aegrotantibus curandis ; *isptály, kórház*. Beng. Ann. Erem. Cænob. 74. pecuniarum elemosinas *Nosocomii* et pauperibus erogatas. Cf. Cod. Justin. 1., 2., 19 ; 22.

Nosogeneticus, 3., ad ortum morbi pertinens ; *kórkeletkezésre vonatkozó*. Abelles 13. Bene Med. I. 336.

Nostrificare, civitate donare ; in societatem accipere ; *bekebelezni*. Passim.

Nostrificatio, onis ; aclus civitate donandi ; in civitatem recipiendi ; *bekebelezés*. Passim.

Nota Bancalis, tessera mensæ publicæ ; *bankó*. It. banco nota. Gall. billet de banque. Ger. Banknote. Kövy. El. 357. *Notarum Bancalium* etiam confectores eo pertinere decisum est.

Nota characteristica, proprium alicuius rei ; nota ; *ismertető jel*. Georch. H. T. III. 254.

Nota conjurationis, V. *Nota infidelitatis*. Jókai Rab R. I. 138. Hát az a má-sík (trvezikk) a «*nota coniurationis*» ? Az az 1536-iki 40. t. cz. — Az összeesküvés egyenlő vétség a hűtelenséggel.

Nota correspondentialis, aliquid communicans nota ; *közlő jejjyzék*. Törvt. Msz.

Nota fœnerationis, fenoris iniqui nota ; *az uszórakodás bélyege*. Proj. Leg. Civ. 247. atque adeo nullam legalem non remissionis rationem assignans, velut *notam fœnerationis*, Titulo 71 : II-dæ damnatæ incurrens, refusioni fructuum obnoxio-tur.

Nota infidelitatis, crimen læsæ majestatis ; *felségsértés, hűtlenségi ítélet*. Ger. Hochverrath. Funda David. G : Deprædicanda esset Clementia Sacræ . . . Majestatis tam leniter punientis *Notam infidelitatis*, cuius pœna in Legibus Hungariæ sic præscribitur Parte I. Tit. 46 : Per *notam infidelitatis* et caput et hereditas seu perpetuitas omnium Bonorum Juriumque possessionariorum infidelis hominis amittitur ; et nunquam hereditas ipsorum iurium possessionariorum ad portionem suam cedentium in filios vel fratres generationales talis infidelis, aut labe infidelitatis aspersi, obfuscatique et condemnati hominis (si etiam capite plecteretur) de cætero reveritur. Imo Genealogia sua, vel generationis propago, in ignomiam contemptumque infidelitatis (et in laudem præclaræ virtutis illibatæ fidelitatis) quantum ad devolutionem Bonorum a se perpetuo aliena efficitur. Georch. H. T. II. 544. Hajnik Perjog. 388.

Notabilitas, nobilitas, nobiles ; *nemesség*. Rák. Ön. 64. miles in plebem, officialis in *notabilitatem* exercebant tormenta.

Notæ Musicæ, *zenehangok*. Szentiv. Curios. Misc. III. Oct. Synops. Chron. X. De

initis Scientiarum . . . *Notæ Musicæ* : *Ut, Re, Mi, Fa, Sol, La* et Scalæ inventæ a Guidone Aretino 1019.

Nota perduellionis, V. *Nota infidelitatis* ; *pártutés vétké*. Törvt. Msz.

Notæ Præsidiales, a præside publice emanatæ enuntiationes. Kass. P. P. I. 456. De Insinuat, Reinsinuat et *Notis Præsidi- libus*. Az elnöki hivatalos közlések — *Viszonzközlések — Jelentések — Értési- tésekről*.

Notam incurrens, maiestatis reus ; *pártútó*. Georch. Ért. 65.

Notanter, imprimis efferendo ; *kiemelőleg, jellemzően, hangsúlyozva, nevezetesen*. Pel. De s. Thoma s. IV. c. 3 : Dixit Christus *notanter* : iterum venio. Szer. Not. 60. hoc tamen *notanter* expresso. Tag. Erd. II. 360. an. 1771. — Star. VIII. 6. an. 1772.

Notare item, certum facere de lite ; *tudtára adni a panaszt*. Hajnik Perjog. 237.

Notarialis, e, scribæ, librarii, obsignatoris ; *jegyzői*. Ger. Notarial . . . Urb. Reg. 14. *Notariali* et authentico comitatus Sigillo . . . expeditur. Fej. VII. 123., 96.

Notarius officium, munus notarii, scribæ publici ; *jegyzői hivatal*. Ger. Notariat. Opin. Deput. 24. elaboratio et relatio processuum deinceps quoque *Notarius officio* potius, quam assessoribus concedenda erit.

Notarilis, V. *Notarialis*. Dip. Reip. Rag. 48.

Notarius ab arcanis, scriba a secretis ; *titkár*. Hor. Mem. 74.

Notarius publicus, scriba publicus ; *közjegyző*. Kronst. I. 706. Georch. H. T. IV. 129. Száz. IV. 323.

Notarius regis, qui vulgo scriba (secretarius) vocatur. Scriba a secretis regis ; *kir. titoknok*. Ger. Geheimschreiber. Marc. Chr. II. 69.

Notarius Sacri Palatii, (Du C.) ; *udvari titoknok*. Cod. Dip. App. Cont. XI. 402. Ego Arnaldinus *Sacri Palatii Notarius* interfui et scripsi.

Notarius sedis comitatus, vel, nude : Notarius comitatus : scriba comitatus ; *a sedria jegyzője*. Hajnik Perjog. 80.

Notatiuncula, æ, dem. ad notatio ; *kis megjegyzés*. Batty. Leg. I. 92.

Notator, qui notat ; *feljegyző*. Teut. Schul. I. 267 : qui lectiones . . . petulanter neglexerint, a *notatoribus* . . . diligenter *notentur*.

Nothotrophium, infantum expositorum hospitium alias : *Brephotrophium* q. v. Nagy Hier.

Notificare, (Du C.) referre, communicare, notum facere ; *jelenteni, közleni*. Rák. Ön. 33. Száz. VI. 255. Cf. Pompon. ap. Non. 144., 24. Poët. Lat. min. T. 6. pag. 383. ed. Wernsd.

Notificatio, (Du C.) nuntiatio, significatio, declaratio ; *értésítés*. Gall. notification. Ac. Com. Sopr. p. 147 : *notificationes* in negotiis publicum Regni statum concernentibus . . . communicari debere.

Notificativus, 3., notum faciens ; *ismertető*. Pel. Pom. In vig. Nat. Dom. c. 5. Verbum Divinum univis sibi humanam naturam tamquam sui *notificativum*.

Notificatorius, 3., ad notificandum

idoneus, notorius. *Litteræ notificatoriae* : litteræ, quibus notificatur, i. e. notum fit aliqui, notoria (sc. epistola) ; *jelentő, értesítő, tudósító levél*. Rák. Ön. p. 219. I. 49—21. (20.) : . . . *litteras* adventus mei *notificatorias* Comiti scripsi . . .

Notitia, cognitio ; *pro statu notitiæ deservire*, cognitioni esse ; *tudomásul szolgálni*. Pest. Vár. Levit.

Notitia testium, præsentia testium ; *a tanuk jelenléte*. Batty. Leg. T. II. 84. an. 1078. acta sunt hæc ante *notitiam* horum *testium*.

Notitiæ memoriales, notæ ; *feljegyzések*. Hajnik Perjog. 397.

Notitialis, ad cognitionem, notitiam pertinens ; *értelembeli*. It. significativo. Ger. bedeutungsvoll. Pel. Pom. L. VII. Art. II. : Circa secundum mysterium videlicet *notitialis* vel scientialis luminositatis investigandum utrum . . .

Notorie, modo manifesto ; *köztudomásilag*. Cod. Dip. And. II. 22., 23.

Notorietas, (Du C.) pervulgata notitia, manifesta notitia ; *köztudomás*. Kon. Egyh. 400. Urb. Reg. 86. Et quia publica *notorietate* constaret, quod Parochi, Ministri et Popones Locorum excessivum asservare soleant ovium numerum. Jogt. Eml. T. II. 2. p. 39. Törvt. Msz. *notorietas delicti*.

Notorius, 3. ; *mindenki előtt ismertetes*. Tör. Tár. 1889. p. 414. Interrogatus : quid est dicere «*notorium*» ? Respondit : illud, quod notum est omnibus. Cod. Dip. Brüss. IV. 69. *Notorium* est, quod . . . Törvt. Msz. *Notorium* dectum ; *czézésű bűn*.

1. **Notula**, (Du C.) demin. ex *nota* ; *kis jegyzet*. Kuon Relat. Hung. Vol. I. p. 220., 221. Száz. XIII. 124.

2. **Notula**, æ, fors. idem quod *limbria* ; *bojt*. Ger. Quaste. Kat. Hist. IX. 257. Et tandem antedicti trini dextrarii sollemnes cum armis et operimentis omnibus ipsorum gloriosissimis seu attinentiis cum sartaneo curru seu mobili aut ostilario reginali, signo regio desuper, forma avis struthionis, deaurato et gemmis adornato, cum septenis *notulis* globaribus argenteis et similiter deauratis.

Notwer, Notwernde, (Ger. Nothwehr) defensio vitæ ; *életoltalom*. Fej. III. 333. Si vero homicida confessus fuerit se homicidium perpetrasse vim vi repellendo 1. *notwernde*, probet hanc *notwer* cum ignito ferro.

Nova, orum, ephemerides, (Du C. res nova) ; *napilap* (ujság). Rév. Lat. L. II. 125 : *Nova* Hungarica a Mathia Rath . . . laudabiliter cœpta.

Novaculæ acies, summum discrimen. *Res in acie novaculæ sunt*, res in summo discrimine versantur ; *válságos a helyzet*. Oláh Cod. Ep. 101.

Novacularius, i, qui cote acuit novaculam ; *köszörüs*. Ger. Schleifer. Pár. Páp.

1. **Novalla**, ium, acta diurna ; *ujság-levél*. Törvt. Msz.

2. **Novalia**, ium, nuncii ; *ujság*. It. novità, nuova, novella. Ger. Neuigkeit. Cod. Dip. Brüss. IV. 250. Hæc pro certis *novallibus* Do Vra accipiat.

Novatiani, *Novatus társai*. Not. rel. I. 142. (*Novatius*) docebat : a) lapsis veniam ab ecclesia dari non posse ; b) reiecit Sacramentum Confirmationis et Catholicos ad se venientes rebaptisavit ; c) Cultum reliquiarum

damnavit et Pascha luna 44-a celebrandum esse docuit. For. Ser. p. 19. Fej. 1. 39.

1. **Novatio**, instauratio (Du C. al. s.); *megújítás, új kötés*. Nagy. Jus. Trans. Sax. 163. Tertius modus, quo obligatio extinguatur est *novatio*, quae est prioris debiti in aliam obligationem vel civilem vel naturalem *transfusio*. Georch. H. T. III. 30. Cf. Dig. 43., 2.; Ulp. ib. 4.; Scævola. ib. 34., 3., 34.; 33., 1., 21.

2. **Novatio**, actus novandi; (Du C. al. s.); *újítás*. It. (in-)novazione. Gall. innovation. Ger. Neuerung. Opin. Deput. 7. omnis citra necessitatem *novatio* devitetur. Proj. Leg. Civ. 195. Tertull. adv. Marc. 4., 1.

Novaturire, novare studere; *újítani akarni*. Ger. Neuern, Neuerungen einführen wollen. Fabó. Monn. Evang. II. 260. Neosoli visu privatus vixit, eruditione et patientia clarus, patria nagy-szlabosiensis, *novaturientium* maximus osor.

Novatus, reformatus; *újított vallású, református*. Kaprin. Eloq. I. 608. Tale est Galli eiusdem Poëtae, qui tempestate illa, qua *Novatorum* factio in Francia dominabatur, adeo, ut illata Hugonottis vel levissimae iniuriae multa severitate vindicabantur. II. 321. sed *Novatorum* opinione Calvinus non errat.

Novella, æ, fabella; *beszély*. It. novella. Greg. Aesth. 126. Narrationes poëticae nunc vicinæ culto sermoni prosaico, veluti *novellae* nunc, ad ipsam epopeiam accedunt.

1. **Novellæ**, arum, ephemerides, acta diurna (Du C. al. s.); *újság, hírlap*. Wallaszky 408. Arch. Rák. VIII. 242.

2. **Novellæ**, arum (Du C.) novæ res, novitates, suggestiones; *újságok, új dolgok*. Pel. Serm. In diluvio tantum octo sunt salvati . . . hec in figura paucitatis salvandorum ecce tibi o peccator impenitens quam male *novelle* dicuntur. Hiem. 37. k.

Novellare, exstirpare (Du C. 4.); *irtványozni*. Vuch. Jur. Feud. 56. Talis est formula chartæ de an. 1434. qua nobiles Domini de Homburg decimas in feudum dant cum agris iam *novellatis* et in posterum *novellandis*. Cf. Svet. Dom. 7.

1. **Novellaris**, novum additamentum continens; *pót*. Kass. Jur. Civ. II. 30. quoad Iudices Nobilium et Jurassores in suo Comitatu Admonitiones peragentes iuxta *novellarem* Art. 7.: 1807. nulla iam Exmissionis necessitate hodie subversante. Törvt. Msz. *Novellaris újont hozott törvény*.

2. **Novellaris**, novellus; *új*. Kon. Egyh. 91.

Novellista, scriptor ephemeridum; *újdonságíró*. Gall. nouvelliste. Nagy Hier. et passim.

Novennalis, novem annorum; *kilenczéves*. Hor. Mem. 431.

Novennus, 3., novem annorum, novem annos natus; *kilenczéves*. Illésh. 320. uxores maritis, liberos parentibus, filias *novennas* et octenas matribus, tenellas fratribus sorores, innocentes pudicas virgunculas eripiebant.

Novercare, pro : novercari, adversari, repugnare; *mostohának lenni*. Knauz M. E. Str. II. 117., 88. cui anni discrecionis *novercassent*.

Novercitas, animus novercalis; *mostohaság*. Olt. Act. Synod. 43. Viri Ecclesiastici *novercitate* temporum præpediti.

Novi Arriani, *új arrianusok*. For.

Ser. p. 25., 26; Ariani . . . docuerunt Patrem et Filium et Spiritum Sanctum non esse eiusdem naturæ, substantiæ et essentiae, quæ a Græcis dicebatur *οὐσία* . . . Hoc reiectamentum ex antiquis quisquiliis avidi extraxerunt *Novi Arriani* in Transylvania. Szentiv. Curios. Misc. Dec. II. p. III. 144.

Novi cum Gratia, (Mandatum), quo instauratio processus benigne conceditur; *pert újítottó parancsolat*. Georch. H. T. IV. 270.

Novi Judæi, Sabbathiani; *szombatosok*. Lampe. Hist. Eccl. p. 343.

Noviudicialis, V. *Litterae noviudiciales*. Szék. Okl. II. 249.

Novigale, fors. mendum pro : *navigalem*, navigabilem (Du C.) Thurocz. in Ludovico Rege cap. 27 : Item tertia vice circa fluvium Brentham *Novigale* contra Theutonicos et stipendiarios Venetorum transpassato flumine super equos cum magno periculo propter fluminis profunditatem.

Novi Sabelliani, *új sabellianusok*. Not. rel. II. 253 : *Novi Sabelliani* auctore Deusing Göttingæ professore non 3 personas, sed potentias in Trinitate admisere.

Novilunaris, ad novilunium pertinens; *új hold* . . . Beng. Ann. Er. Cœnob. 397. illic *Novilunaribus* Dominicis unus de gremio Patrum ad sacrificium celebrandum mittebatur.

Novilunium, nova luna; *új hold*. Szentiv. Curios. Misc. 49. Quia licet in omni *novilunio* interponat se Luna inter solem et terram. Schläg. 57.

Novior, comp. inusitatus ad «Novum». Opin. Deput. 59. plurimi in Legum Tabulis exstant Articuli et *noviores* et antiquissimi.

Novisare, innovare; *újítani*. It. innovare. Kass. Jur. Civ. I. 445. In Causis Novi pro ratione circumstantiarum, si Actor *novisat*, ponitur : NN. ut *novisantis* et A contra N. N. ut *Novisatum* et I. Georch. H. T. II. 439.

Novisans, qui instaurat processum, litem V. *Novisare*; *perújító*.

Novisatio, actus instaurandi litem; *perújítás*. Törvt. Msz.

Novisatus, contra quem instauravit quis processum; *a ki ellen a per megújított*. Kövy El. 784. Si novisans triumphet, *novisatus* antea in possessorium positus executionem non admittat.

Novissimus, imus; *mély-, fenék*. Pel. Pom. I. P. II. Art. I. c. 3 : Inundaverunt aque super caput meum : dixi perii, sed invocavi nomen tuum domine de lacu *novissimo*.

1. **Novitas**, atis, (Du C.) muneris, mansionis initia; *a telepítés, hivataloskodás kezdete*. End. p. 419., 420. (an. 1222) : 1) quod revoluto semper tertio anno comitum eorum debent dare pro *novitate* sex pensas denariorum de *mantua*, de duobus equis. End. 434. (Colom. ducis an. 1231 : 2) Statutus etiam, quod de qualibet porta annuatim dimidium fertonem, transactis in *novitate* tribus annis dare teneantur. End. p. 507. Belae IV. an. 1265. 9) Item pro *novitate* comitis tenentur dare duos denarios de singulis mansionibus annuatim.

2. **Novitas**, novæ res; *selforgatás*. Frak. Mát. lev. II. 57 : auctores iniuriarum . . . requirit, ut a faciendis *novitatibus* desistant. Kuk. Jur. I. 129.

Noviter, nuperrime, nuper; (Du C. rursus, iterum, denuo); *ép most, nemrég, újonnan*. Kass. Jur. Civ. II. 132. sincere attingendo in iisdem tam summam auctionalem neolevatam, quam et condiciones *noviter* deobligatas. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 265. Wagn. Chr. Dubn. 113. Cf. Inscr. Orell. nro 24. Fugent. Myth. 3., 4. med.

Novitiatus, us, locus et tempus, in quo religiosæ vitæ experimenta subeunt et probationis elapso tempore, si idonei fuerint inventi, ad professionem admittuntur; *próbaiddő, újonezság*. Magy. Tör. Tár. XIII. 63. Beng. Ann. Erem. Cœnob. 33.

Novitiatus, 3., novitiatu seu tyrocinio defunctus; *próbaévet töltött*. Batty. Leg. T. II. 497. an. 1292.

Novitius, (Du C.) tiro, candidatus religiosæ familiae, qui nuper nomen dedit in familiam sacram; *újonez*. It. novizio. Gall. novice. Wagn.

Novitus, de novo; *újonnan*. Alexy 40. Knauz M. E. Str. II. 74., 57.

Noviza, æ, sponsa; *menyasszony*. It. novizza. Ljub. Mon. Sl. XI. 5. an. 1306 : a modo in antea nulla *noviza*, quæ vadit ad maritum, non audeat nec se debeat *ligare*, nec portare coronam secundum antiquam consuetudinem.

1. **Novizare**, aliquid aliqua re iterum ornare, instruere; *újolag ellátni valamivel*. Fej. VII. 349. homines . . . ad faciem possessionis Hachogh accedant et eandem . . . reambulare et metis *novizare* debeat.

2. **Novizare**, instaurare processum; *a pert megújítani*. It. rinovare. Ger. erneuern. Jogt. Eml. I. 311. Novo nemo potest pluries uti, nisi semel, quod sic intelligentum est, ne videlicet in inferiori Sede ac etiam Superiori seorsive et singillatim novo quis utatur seu uno eodemque, quo in inferiori Sede *novizat*, agat etiam in Superiori Sede.

1. **Novum**, instauratio processus, litis; *perújítás*. Opin. P. II. de ordine Jud. C. XXV. §. 1. : Remedium Novi Judicii, iuxta leges magni huius Principatus 4-plex est, utpote : *Novum cum Inhibitione, Novum simplex, Novum cedendo Appellationi et Novum cum Gratia*. Georch. H. T. III. 241. Kövy El. 777. Hajnik Perjog, 420.

2. **Novum**, muneris aditio; *hivatalbalépés*. End. p. 420. (an. 1222) : 3) comes eorum non debet ire inter eos, nisi semel, quando fit de *novo*.

Novum cedendo appellationi, appellatione neglecta instauratio processus; *a felebbezés elhagyásával való perújítás*. Jogt. Eml. T. I. p. 104.

Novum cum Gratia, V. *Novum iudicium cum gratia*. Georch. H. T. IV. 228. Nem számlálhatom pedig akár a perújítást (*novum simplex*), akár a *kegyelem mellett való perújítást* (*novum cum Gratia*) a tulajdon értelemben vett perszakaszok közé.

Novum cum inhibitione, V. *Prohibita*; *az ellátás mellett való perújítás*. Jogt. Eml. T. I. p. 104. — Hajnik Perjog. 434.

Novum inhibitionale, V. *Prohibita*; *perújítással való beállítás*.

Novum Judicium, *perújítás*. Kövy El. 776. *Novum Judicium* est remedium Juridicum, quo quis causam omissam resuscitat et defectus meritorius fundamentalis Processus supplere vel corrigere intendit 2-dæ :

75., 77., 78. etc. Est continuatio fundamentalis Processus. Novisare potest tam Actor, si In-cattus in fundamentalis absolatur, quam In-cattus in fundamentalis convictus et executionem passus.

Novum Judicium cum gratia, instauratio processus gratia concessa; *per-újítás kegyelemből*. Cod. Camb. Merc. 144. Beneficio novi Judicii tam simplicis, quam cum gratia in causis Cambio-Mercantilibus intra triennium a die peractae in primitivo processu executionis evolutum praescribitur.

Novum simplex, instauratio processus simplex; *egyszerű perújítás*. Jogt. Em. T. I. p. 104.

Novus, adde: denarius; *új pénz*. Cod. Zi. Vol. V. 451: cum quinquaginta denariis *wypyzn* appellatis et 248: depre dando et asportando . . . unam caligam centum *novos* valentem.

Novus annus, alias: dies strenarum, Kalendae Januariae; *újév*. Numi Hung. 157.

Novus stilius, aera vulgaris; *új időszámítás*. It. era volgare. Ger. Neue Zeitrechnung . . . Act. et Doc. Rákóczy p. 341: Litteras . . . 47a die praesentis *novo stilo* acceperamus.

Novus Orbis, America; *új világ, Amerika*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 263.

Noxialis, e, nocens, noxius; *ártalmas, végeztes*. Szil. Régi Magy. Költ. T. 363. *po-mum noctale*. Cf. Prudent. Cath. 9., 48.; ib. 14., 1107.

Noxietas, noxa, noxia; *ártalmasság*. Fej. X. 4. 609. nulla culpa, nulla labe nullo *noxieta-tis* aut infidelitatis contagio infecti.

Nubifragium, nubis ruptura; *felhőszakadás*. Tör. Tár. 1889. p. 448. Kass. P. P. II. 280.

Nubilium, pro: *nubilium*, turgurium; *fészver*. Ger. Schoppen. Opin. 1810. de domicil. Zingar. A: equus . . . sub *nubilario* stramento, fimoque obsepto stabulatur.

Nubilosus, nubilus; *borús*. Szentiv. Curios. Misc. 309. id enim aliquibus diebus fieri impediabant tempora *nubilosa*. Cf. Apul. Met. 11. p. 763. Oud.

Nucha, æ, (Du C.) postica pars colli; *nyakszírt*. Gall. naque du col. Bene Med. III. 26. *ecurbitulae siccae ventosae nuchae* impositae.

Nucifer, qui fert nuces; *diótermő*. Oszterh. 20. Arbores fructifera quatuor generibus continentur. 1. Pomiferis. 2. Drupiferis. 3. *Nuciferis*. 4. *Bacciferis*.

Nucinulus, i, parva nux, orbiculus in formam nucis; *apró dió alakú gomb*. Magy. Tör. Tár. XX. 181. Cingulum ex serico nigro textum palmaris latitudinis cum *nucinulis* argenteis.

Nuclearius, locus, ubi nuces crescent; *diós* . . . Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 561. inde descendendo idem rivulus transit rivulum venientem de villa convicina ad caput piscine, ubi est *nuclearius* et mete terree. Tkal. Mon. Ep. I. 433. an. 1266.

Nucleus, i, arbor nucum; *diófa*. Batty. Leg. T. II. 312. an. 1217: transit ad magnam stratam usque ad *nucleum*. Tkal. Mon. Ep. I. 95. an. 1252.

Nuctor, qui nutrit; *tápláló, étető*. It. nutritore. Schläg. 224. B-ben: *eyn spise man* (Speisemann).

Nudati ensis ostensio, *meztelen fegyver mutatása*. Werbőczy 432. Sed advertendum est, quod quia in articulo, super facto Repulsionis, in serie ipsius Generalis Decreti conscripto hoc positum habetur: Ut repulsio ipsa per *nudatum ensem* aut *ostensionem evaginati gladii* fieri valeat . . . non fuisse factam repulsionem eo, quod *nudati ensis ostensio* vel *gladii evaginatio* nullo tempore ipsius evocationis facta fuisset.

Nugati, nugæ, actus nugas agendi, nugandi; *tréjálkodás*. Pázm. Dial. 347.

Nullatenus, nequaquam, neutiquam, nullo pacto, modo, nulla ratione, minime; *semmiképen, semmi esetre, semmi módon*. Wagn. S. de Kz. Chr. I. 4., 1. quam urbem dum *nullatenus* capere potuisset. Cf. Mart. Capell. 2., 35. Cod. Justin. 8., 10., 12. §. 3.

Nullibi, nusquam; *sehol*. Wagn. Cf. Jun. Val. Res gest. Alex. M. 1., 8.

Nullibista, æ, nequam, vagabundus, erro; *schonmai*. Nagy Hier.

Nullificatio, (Du C.) ignominia, contemptio, elusio; *érvénytelenítés, kijátszás*. Akad. Ért. 1897. jan. p. 24.

Nullimodus, 3., nullus; *semmiféle*. Nic. de Mir. 402. Et quia multimodo non habemus negativum correspondens usitatum, nisi *deceremus* multimodum, ideo dixi et *nullimoda*, hoc est fingendo vocabulum *nullimoda* veritas.

Nullismus, i, incredulitas; *semmihitőség*. Nagy Hier.

Nullista, æ, incredulus; *hitetlen*, Nagy Hier.

Nullitas, auctoritas, vis nulla; *semmiség, érvénytelenség*. Kon. Egyh. 531. declaratio *nullitatis* matrimonii. Beng. Ann. Er. Cænob. 144. Kövy El. 386. Arch. Rák. IX. 34. Jogt. Em. II. 2. p. 42. Instr. Jos. II. p. 17. §. 39. Cher. Jus. Eccl. I. 463.

1. **Nulliter**, nullo modo; *sehogy, semmi módon*. Tör. Tár. 1889. p. 463. et eius adherenti nobiscum armis impetentibus *nulliter* subsidiari vellet. Cher. Jus. Eccl. II. 105.

2. **Nulliter**, sine vi, sine iure; *érvényesség nélkül*. Gall. sans validité. Ger. ohne Gültigkeit. Kövy El. 89. post assumptos sacros ordines emissaque vota solemnia illicite quidem, non tamen *nulliter* initur (matrimonium).

Nullius juris, iniustum; *jogtalan*. Törvt. Msz.

Nullo medio, nullo modo; *semmiféle módon*. Cod. Dip. Arp. Cont. II. 29., 197. cum idem sacerdotis sibi et eidem Ecclesie iure Diocesano *nullo medio* sint subjecti. Et: Quod ad Romanam Ecclesiam *nullo medio* pertinet.

Nullum non movere lapidem, coelum ac terras miscere; *minden követ megmozdítani*. Cod. Dip. Brüss. III. 68. ut propositum assequantur, *nullum non movent lapidem*.

Nulluspiam, nullus, nemo; *senki, semmiéle*. Pesty Ször. III. 153. *nulluspiam* hominum ipsis fundum dandi habeat facultatem.

Numanus, 3., (a *numen*) divinus; *istení*. Fej. I. 374. Michaël abusus patriarcha, neophytus et solo *numano* timore habitum monachorum adeptus.

Numella, æ, Cippus, quod vide; *nyakvas, nyakkaloda*: Cod. Evang. T. I. p. 143: Oppidani (pastorem) in oppidum retrahunt ac tres simul concionatores in medio foro oppidi in *numellam* conjiciunt pudendum spectaculum. Fabó. Monn. Evang. II. 245. Cf. Non. 144., 25. sq. Fest. p. 173. ed. Müller. Plant. Asin. 3., 2., 5. Colum. 7., 3., 6.

Numerariares, numerorum scientia; *számítan.* Ger. Zahlkunde. Wallaszky 524. doctorem rei *numerariae*.

Numerarius, i, rationum magister (Du C. arithmeticus); *számítást.* Wagn. Cf. Isid. Orig. 9., 4. Ammian. 49., 9. Sidon. Ep. 1., 11., 2., 4., 5., 7. Cod. Justin. 12. tit. 50.

Numeratim, magno numero; *számszám*. It. in gran numero. Georg. Sirm. I. 37. et predicti Hungari *numeratim* cum accesserunt, quantum potuerunt.

Numerative, numerando; *számlálva*, Haz. Okl. 371. an. 1420: ad partem meridianalem *numerative* eundo.

Numerice, numeris; *számokkal*. Georch. H. T. III. 140.

Numericus, 3., ad numerum pertinens; *szám . . .* Pázm. Dial. 112.

Numerisare, numeris notare; *számolni, számmal jegyezni*. Ger. numeriren. Törvt. Msz.

Numerisatio, actus numeris notandi; *számokkal való ellátás*. Jos. Repr. 144. an. 1790; Domorum . . . propudiosa *Numerisatio*.

Numerositas, (Du C.) magnus numerus; *nagy sokaság, feles szám*. Thorócz. 196. crescente magna *numerositate* Olachorum. Cf. Maer. Sat. 5., 20. Tertull. Monog. 4. Cod. Theod. 12., 5., 3. Varro Sidon. Carm. 23., 150.

Numerus, i, *kerület, kör*. Ger. Kreis, Bezirk. Kass. Prax. I. 23. Quilibet Comitatus divisus est pro ratione suae extensionis in plures vel pauciores Districtus, Processus, járás; hi rursus in *Circulos, Numeros*, kerületek etc.

Numerus Budensis, valor Bud. **Numerus Scepusiensis**, valor. Scepus: *budai-, szépe-ségi érték*. Pfahl. Jus. Georg. LXXI. Marca argentea *numeri Budensis* 56 grossis, *Scepusiensis numeri* 48 grossis absolvetur.

Numisma memoriale, nummus in memoriam alicuius rei signatus; nummus memorialis; *emlékpénz*. Diar. Com. 36.

Numizma, v. *Numisma memoriale*. Arch. Rák. VIII. 319. in uno Crux Hispanica cum *numizmate*. 320. Unum rosarium ex Granatis et *Numizmate* flagreno.

Nummax, dives; *pénzes, gazdag*. Taurini Stauro. I. 521. Engel. Mon. Hung. Bécs. 1809. 135. Ipse ego *nummaceum* Cræsum qui vinceret auro.

Nummella, æ, V. Cippus, Numella. Han. Hist. Ecl. p. 308: Agitabatur ad hæc in eodem Synodo quæstio de *Nummellis* seu Cippo, cuius iurisdictionis sint?

Nummista, æ, discipulus privatim instructus, qui paratam pecuniam solvit instructori; *kétszépénzzel fizető tanuló*. Bék. Debr. főisk. törv. 28. A magántanítónak nemcsak egy, hanem több tanítványa is volt. Az egyik fizetett pénzzel s ez volt a *nummista* a másik étellel, — ez a *cibista*; a harmadiknak meg a szülei mostak rája — ez a *lotor*. Volt

azonban olyan is, kit ingyen tanított (*gratista*).

Nummophylus, qui nummis veteribus, insignibus etc. delectatur, amicus (*φιλος*) nummis; *érnek, éremtan barátja, kedvelője*. Sim. Num. 40.

Nummus aureus, V. *Ducatus*. M. Bel. Geog. 504. Monetæ Hungariæ species sunt: 13. *Nummus aureus* seu *Ducatus*, Arany, Dukát, Ein Ducaten; duplex est: Hungaricus Crennitiensis, florenos quatuor, totidem denarios; Transilvanicus tres tantum recipit.

Nummus confessionarius, nummus confessori pendendus; *gyónáspénz*. Pár. Páp.

Nummus hungaricus, *magyar pénz*. Cod. Alv. II. 232. Germanicus sive rhensis florenus faciat *hungaricos nummos* centum viginti sive pulturas quadraginta. — Monetæ cæsarea, quæ decem pulturarum vocatur in Transylvania, valeat triginta *nummos hungaricos* sive quinque *grossos cæsareos* . . .

Nummus maior, V. *Crucifer*. M. Bel. Geog. 503., 4. Monetæ Hungariæ species sunt: *Nummus maior*, a cruce *Crucifer* denominatus, Kreytzár, Ein Creuzer, moneta est germanica, eaque pars denarii tertia, floreni Rhensis sexagesima.

Nummus Marianus, (Ball. *Máriás*). Ger. Siebzehnkreuzerstück, Siebzehner. M. Bel. Geog. 504. Monetæ Hungariæ species sunt 8. *Nummus Marianus*, Mariáss, Sesztak, Ein Siebenzehner nummos cruciferos septemdecim continet.

Nummus minor, *pénz*. M. Bel. Geog. 503. Monetæ Hungariæ species sunt . . . 2. *Nummus minor*, Pénz, Královsky, Ein Ungriech, in Hungaria superiore, sexta; in inferiore quinta denarii et centesima floreni Rhensis pars.

Nummus minor Moravicus, M. Bel. Geog. 503. Monetæ Hungariæ species sunt . . . 3. *Nummus minor Moravicus*, *Patáz*, Ein Gröschl, quarta denarii seu grossi pars.

Numophilacium, ararium; *Locus*, ubi numi antiqui custodiuntur; *pénzgyűjtemény, kincstár*. Wallaszy 270. Sim. Num. 40. Törvt. Msz. Numi Hung. 6. Kelem. Hist. Jur. Pr. 73.

Numosemitica, æ, *pénzfelirattan*, a *pénzfeliratok jelentésének tana*. Numi Hung. 168. En doctrinæ siglarum monetaliū (quam *Numosemiticam* dico) per neminem hucdum, quod sciam, ex *professo* tractatæ prima lineamenta.

Numoscoratus, i, qui res sacras nummis vendit, alias Simoniacus; *szentség-áruló, hivataláruló*. It. simoniaco. Obs. Jadr. 398. mandato dominationis Jadræ ipsos Simoniacos seu *numoscoratos* non valuisse ab illorum iniquo proposito removere.

Numothea, arca ad numos conservandos destinata; *pénzgyűjtemény, pénzszekevény*. Sim. Num. 85. talem nempe, quales in *Numothea* D. Michaelis Richter binos conspexit Aradini . . .

Numus adstationis, astationalis, pecunia solvenda discipulis funeri conuendo adstantibus; *temetkezési kísérésért járó díj*. Bék. Debr. főisk. törv. 400. Numos

adstationis ac *cantationis* diligenter inspicito. Ibid. 135.

Numus investigatorius, pecunia pro venia, potestate concedenda investigationem minerarum instituendi; *kutatási pénz*. Faber. Jur. Met. 59. Quisquis absque prævia concernentis Judicis montani venia laborem montanisticum exercet, seu id faciat fodiendo aut medio pulveris pyrii aut terebelli montani, per dominum fundi ultro depelli potest; qui proinde imperturbate tentamen montanisticum suscipere et montem indagare vult, concernens Judicium mont. pro obtinenda ad id facultate adire obligatur Art II. 1. O. M. quæ haud gravate, modo singularis exceptio non subversetur, eidem erga *Taxam* seu *numum investigatorium* (Schurf-Taxe) medio Schedæ seu licentiæ indigandi (Schurf-licenz) dari solet.

Numus lusorius, pecunia aleatoria; *játékpénz, tüpénz*. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 249. uti sunt: Paraphernum, Donatio Matutina, Morgengabe, Promissio *numi lusorii*, Spielgeld, vel ad Spinter, Nadelgeld, et alia plura opulentioribus usitata.

Nuncifatus, V. *Modofatus*; *épen most említett*. Art. Diat. Pos. 77. *nuncifato* Comite Emerico Csáky, Varadiensis Administratore.

Nunciativus, 3., nuncians; *hirdető*. Andr. Pann. 8.

Nunciatura, æ, munus legati apostolici; *követség*. Tör. Tár. 1887. p. 722. *nunciatura* negotiisque Mts Nostre.

Nuncium, i, responsum; *ízenet*. Ger. Botschaft, das Nuntium. Törvt. Msz.

Nuncius, i, (Du C.) legatus, missus; *követ*. Diar. Com. Pr. XVIII. Recon. an. 1608. p. 46.

Nuncius Apostolicus, legatus Pontificis; *pápai követ*. Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 257. De Caspare Pastore dicit nullum secretum aut longiorem sermonem in hospicio *Latini Nuncij Apostolici* habuisse.

Nuncius Capituli, legatus e. qui inter Regnicolas in Comitibus locum et votum habebat; *káptalani követ*. Diar. Com. 402.

Nuncius Comitatus, legatus com; *vármegyei követ*. Diar. Com. 402.

Nunctiare, nunciare; *üzenni*. Tör. Tár. 1891. p. 439.

Nuncupativus, 3., viva voce, verbis expressus; *szóbeli*. Cher. Jus. Eccl. II. 245. (Testamentum) Scriptum, dum eodem tempore, quo conditur, statim litteris exaratur; *nuncupativum*, si Testator viva solum voce suam ultimam voluntatem enunciet. Törvt. Msz. Georch. Ért. 480.

Nuncupatorius, 3., sollemnis, adhortans; *ünnepélyesen írott, intő*. Corp. Gram. 4.

Nundinæ anniversariæ, V. Textum sub *Forum hebdomadale*; *esztendőnként előforduló vásár*. Ger. Jahrmarkt.

Nundinæ liberæ, *szabad vásár, vásár*. Germ. freier Markt. Kass. Prax. I. 25. *nundinæ liberæ* seu fora annualia libera.

Nuntiatus, 3., nuncians; *hirdető*. Pel. Pom. L. I. P. V. Art. I. c. I.: Ave gratia plena, quod verbum et deprecativum et salutativum et *nuntiaturum* fuit.

Nuntiatura, V. *Nunciatura*. Beng. Ann. Er. Cænob. 127.

Nuntius, V. Nuncius. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 462.

Nunziare, pro: nunciare. Magy. Tör. Tár. III. 78. et ita *nunziatum* est D. Gu-bernatori.

Nupcia, æ, nuptiæ; (apud aurea et mediæ ætatis scriptores plurale tantum). Fr. Lib. Rt. II. 30. adolescenti ad celebrationem *nupcie sue* — dati sunt.

Superissimus, 3., inusitatus superlativus a *nuper*; *legestlegközelebb*. Szék. Okl. I. 62.

Nupernus, 3., nuperus; *minapi*. Kass. P. P. I. 342. per Regnicolarem Deputationem articulo 8. *nupernæ* Dietæ exmissam . . . Knauz M. E. Str. II. 465., 476.

Nuptiales recordationes, cantus tempore nuptiarum a pueris editus; *nász-üdvözlő dal*. Körmöcb. főreálisk. Ért. Bpest. 1895. p. 97.

Nuptialis subarrhatio, sponsalia facere, actus annulos commutandi; *gyűrű-váltás, elfegyzés*. Törvt. Msz.

Nuptialiter, more in nuptiis solito; *lakodalmasan*. Fjp. Anon. 24. b. cottidie comedebant *nuptialiter*.

Nupturire, nubere velle; *férjhez menni akarni*. Boe. Hungar. p. 298: Baucis *nupturit*, sed Pomphilo: damno. Chremes *ducturit*; sed Antiphilam: damno. Mopsus *amburit*; sed Nisam: damno. Kaz. Lev. I. 73. Cf. Martial. 3., 93. Appul. Apol. p. 533. Oud.

Nupturizare, nubere, uxorem ducere, pacisci puellam velle; *házasodni akarni*. Ilésh. Querela ad Cæsarem 314.

Temporibus *brumæ* sat clarus Marte Tifenbach, *Nupturisans* thalamo placidam quævisit amicam.

Nuspium, nusquam; *sehol*. Ger. nirgendwo. Wagn.

Nutricatio, actus nutriendi; *élelmezés*. Luc. Regn. Dalm. 191. largissimos inde fructus percipiunt, qui non modo ad *nutritionem* sufficientem, verum etiam ad prolixas voluptates et delicias conducant. Cf. Gell. 12., 1., 5. Appul. Dógm. Plat. 2. p. 27. Varr. R. R. 1., 44., 4.

Nutricius pater, (Du C.) educator. alter parens; *nevelő atya*. Georg. Sirm. I. 42. dimiserunt ludum et tanquam ad *nutricium patrem* fugerunt.

Nutritionalis, ad nutrimentum pertinens; *élelmezési, evő*. Andr. Pan. 34. *nutrimentales* delectationes reprimere.

Nutritum, (Fin. tápszer) hoc loco: *nutritus*; *ápolás, eltartás*. Kub. D. Hont. II. p. 346: nepotes sui, sub suo *nutritum* et protectione existentes. Cl. Plin. 17., 23., 36. n. 28. Verg. Aen. 1., 476.

Nutritio, actus nutriendi; *táplálás*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. p. 2.

Nutritius, 3., (Du C.) nutritus; *tápláló*. Abelles 10. Bene Med. IV. 241. succus *nutritius*.

Nutritivus, 3., nutritus; *tápláló*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. p. 1.

Nux moschata, nux myristica, moschocaryon; *szerecsendió*. Ger. Muskatnusz. Vect. Ref. E. 2: Centenarius Nucis *moschatae*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 26.

Nux myristica, V. *Nux moschata*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 196.

Nyctages et *Nyctarontes*, (Du C.) Hæ-

retici, qui superfluas existimabant sacras vigiliat, et spiritali operi infructuosas; *álmosszók*. Nagy Hier.

Nythemerum, tempus unius noctis et diei; *egy éjjeli és napi szak*. Bene Med. I. 82. infantibus pro *nythemeru* grana tria.

Ob, cum Dativo pro Accusativo; *végett, céljából*. Knauz. M. E. Str. I. 409: *Ob remedio anime mee*.

Obambulatio sacra, V. *Processio*. *Pompa sacra*; *körmenet*. Hist. Eccl. Ev. 56. nominatim vero artifices et opifices Evangelici sacris obambulationibus (*processionibus*) intersunt. 91. imprimis ad pompam sacram processiones compellebantur.

Obardus, i. genus pecuniae; *ó-bárdos*, (*régi bárdos*). Sic nominabatur, quia latere uno nummi simulacrum Ladislai Sancti regis Hungarorum cum securi (bárd) erat incisum. Valoris triginta octo grossorum seu septuaginta sex crucigerorum. Cod. Dip. Kár. I. 472, 283. ducentos florenos centenarios quemlibet scilicet florenum cum quinquaginta nummis antiquis *obardus* appellatis. Cod. Zi. V. 215, Cod. de Szára II. 38.

Obaudire, (Du C. 4.) non obedire, parere; *nem hallgatni, engedetlenkedni*. Bonf. Praef. *Obaudis* factiosos, delatoribus aures ocludis. Veranes. V. 444. dicens, quod Musulmani vel unica mandata principis sui *obaudirent*, nec parent.

Obauditio, (Du C. ingrata auditio) auditus difficilis, *barycoia* vel *dysecoia*; *nehéz hallás*. Bene Med. II. 24.

Obauditor, (Du C.) auditor, obediens; *szótfogadó, szóra hallgató*. Szék. Okl. I. 358. *Obauditores* alterius partis.

Obba, æ, (Du C.) genus calicis; *örögfa-palack, csobotyó, tégyel*. Pár. Páp. Cf. Non. 146, 8., 543., 2. sq. Pers. B., 448.

Obceincio, septum, obseptum; *kerítés*. Vjestnik II. 472. an. 1853. *Obceincione* firmiorem circumvallare.

Obdensare, obscurare; *elhomályosítani*. Vern. Psych. 93. Oritur autem catacracta (der graue Staar), dum lens crystallina adeo obscuratur *obdensaturque*, ut nullis amplius solis radiis penetrari possit.

Obductura, æ, linteum, quo sellæ obducuntur; *takaró*. Ger. Überzug. Arch. T. Rk. VIII. 347. Sedes lignæ brachiatæ novæ, sine *obducturis* Nro 6.

1. **Obedientia**, (Du C. 4.) auct. Battiano monachis erant cellæ, minora monasteria ab alio monasterio dependentia diæte *obedientiae*, quod monachi stabilitatem loci sponte vinculo ejusdem obedientiæ tenerentur ad tales *obedientias* jussi se conferre. dein filiae diæte sunt; *fiók kolostor*. Batt. Leg. T. II. 246. an. 1157: ad maiora monasteria plerumque constitutæ sunt *obedientiae*. Fej. II. 549.

2. **Obedientia**, (Du C.) (sc. litteræ) = in qua Monachis ab Abbate aliquid iniungitur. V. s. *Dies naturalis*.

Obedientialis, (Du C.) obediens; *odaadó*. Pel. De S. Trinit. s. I. c. 4: Omnis christianus obligatur sanctæ Trinitati *obedientiali* amore. Pázm. Dial. 284.

1. **Nycticorax**, strix. (*nyctikóráξ*); *éjjeli holló, halálmadár*. Patr. Const. 287. *Nycticorax*.

Sol noctem dat, luna diem, me fata canentem, Pauper amat, locuples odit, abhorret anus. Cf. Hieron. Ep. 106. n. 86. Isid. Orig. 12., 7.

O

Obeditus, cliens; *védencz*. Ger. Hörige. Star. VI. 174. an. 1325. qui erat *obeditus* et servitor comitis.

Obelare, obelo notare, radere (Du C.); *hibás helyeket a könyvben ékkel megjelölni*. Pár. Páp.

Obellæ, collera; *salatokra szaggatott tézta művek*. Comen. 64.

Obellus, i. pecuniæ genus, (*ὀβολος*); *fillér*. Isthv. XV. 264.

Obelotropium, veru (a gr. *ὀβελός* et *τροπέω*); *nyárs*. Rau. Elem. p. 60: caro *obelotropio* circumacta exequitur calore concluso.

Obequitator, custos salis; *sókerülő, sóőr*. Prisc. Serv. p. 37: *Obequitatores* fuerant, qui salem in domibus Regnicolarum exquirebant. Cynosur. Corp. Jur. Hung. p. 301. Art. Diet. Pos. 24. Ipsi porro Camerarii vel *Obequitatores* pro exquirendo salem domos Regnicolarum visitare secus non poterant.

Obequitator salis, V. *Obequitator*. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 493: Quandoquidem *obequitatores salis* propria autoritate . . . domos quaerendi salis causa invadere . . . praesumant.

Obequitator sylvarum, custos sylvarum; *erdőkerülő*. Faber. Jur. Met. 45. in maioribus Processibus montanis munus hoc inter Exactores, Indagatores, *Obequitatores Sylvarum* subdividitur (Sylvarum Curator). Nov. Calend. 134.

Ober-Knesius, summus princeps, praefectus; *főnök*. Nill. Symb. p. 560: Elapso die Sabbati . . . delata est . . . epistola quædam . . . subscripta ab *Ober-Knesio*.

Oberofficialis, superioris ordinis dux; *főtiszt*. Szilády. Tör. Magy. Tört. Eml. VIII. 450. Magnificus Dominus Colonellus exiturus est ex Arce Ungvariensi cum omnibus *ober* et *Underofficialibus*, Militibus, expansis vexillis, Armis, Sclopetis, tympanis, fistulis ac omni *militari musica*.

Oberratio, error; *hiba, tévedés*. Jan. Pan. Poëm. II. 38.

Obest-lajdinantius, a Gall. lieutenant, quod idem est ac locumtenens, i. e. in locum centurionis substitutus. Obest a Germ. Oberst idem ac superior, Summus; *alezredes*. Arch. Rák. II. 61. una cum *obest-lajdinantio* suo.

Obest-Vokmaister, (pro: Oberst-Wachmeister) praefectus vigiliarium; *őrnagy*. Tör. Tár. 1889. p. 519., 521.

Obiectum, i. obiectio, (a. Obiectum. Star. XXII. 58. an. 1723. qualia *obiecta* . . . Provinciam . . . erga habuerit

1. **Obitio**, mors; *halál*. Kronst. I. 423.

2. **Obitio**, auctore Batt. digressio; (Papias obire: *circuire*); *a tárgyától való eltérés*. Batt. Ger. 77. nisi a nascetivis *obitionibus* irretiemur.

Obitorium, (Du C. Obitarium) mortua-

2. **Nycticorax**, (gr. *nyctikóráξ*) V. *Noctivagus*; qui more strigum funereorum vagatur. Teut. Schul. I. 449: in noctivagos illos *nycticoraces* . . . decernitur.

lis liber, in quo defunctorum nomina describuntur; *halottak könyve*. Nagy Hier.

Obitum facere, (V. Du C. s. *Obitus*) exequias celebrare; *halotti szertartást végezni*. Vjestnik II. 23. an. 1374. perpetuo annuatim *facere fieri unum obitum* cum pulsatione campanarum.

Obitus, 3., mortuus; *meghalt*. Act. et Doc. Rákóczy p. 22: tractatum nostrum prolongavimus . . . ad requisitionem *obiti* Regis. Cf. Appul. de Mund. 74. Inser. Orell. 2673.

Objective, uti res postulat; *tárgyilagosan*. Törvt. Msz.

Objectivitas, dicendi et agendi modus. ut res postulat; *tárgyilagosság*. Törvt. Msz.

Objectivus, qui ita loquitur et agit, ut res postulat; *tárgyilagosa*. Törvt. Msz.

Oblatio, elemosyna; *kegyes adomány*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 387. *oblaciones* . . . mortuaria et cetera minuta . . . sacerdotes percipiunt.

Oblagium, (Du C.) oblationis genus; quidquid in exequiis defunctorum ecclesiae offertur; *kegyes adomány*. Pel. Serm. Honora deum tuum . . . de primitiis omnium frugum tuarum scilicet decimas et *obligia* fideliter ecclesie reddendo Aest. 43. qu. An. Sc. III. 42. an. 1405. ratione filiationis. *obligiorum* et sepulturae . . . sex grossos . . . pro mensa.

1. **Oblata**, æ, (Du C.) hostia, panis eucharisticus; *ostya*. Batt. Leg. T. II. 444. (Sæc. XII). *oblata* seu Panem. Pár. Páp.

2. **Oblata**, æ, (Du C. Oblati) mos, quo infantes ac parvuli a parentibus Monasteriis offerebantur divinoque cultui consecrabantur; *felajánlás*. Bék. Arp. Közokt. 28. Az *oblata* intézmény nálunk is érvényben volt.

Oblatio, (Du C.) propositio conditionum; *ajánlat*. Tör. Tár. 1888. p. 564. pacis *oblatio*. Cf. Eumen. Paneg. ad Constant. 16. Ulp. Dig. 5., 2., 8. §. 40.

Oblationes facere, proponere, facere alicui conditiones; *ajánlatot tenni*. Frak. Mát. lev. II. 83.

Oblationarius, collector oblationum; *kegyes adományszedő*. Pár. Páp.

Oblator, qui fert, tradit aliquid; *felajánló, átadó*. Fej. IV. 1. 59. *Oblatores* igitur dictarum litterarum a nobis petierunt obnix. Cf. Tertull. adv. Marc. 2., 26.

Oblatorium, (Du C.) offertorium, vas scilicet oblationibus ferendis idoneum; *áldozó edény*. Wallaszy 427. *oblatorium* sacrificulorum Romanorum.

Oblatorius, 3., ad oblationem pertinens; *áldozati*. Cod. Dip. Arp. Cont. I. 40. Linea coopertoria altarium sunt XVII, quorum V sunt serica, tria sunt *oblatoria*.

Oblatrator, qui oblatrat, calumniator; *gyalázó, mocskoló, szidó, gúncsoló*. Veranes. X. 40. Tu quoque tales *oblatratores* velim tua virtute compescas. Cf. Sidon Ep. 1., 3.

1. **Oblatum**, (Du C. oblata) hostia non-dum consecrata; *ostya*. Teutsch. Schulord. I. 42: *oblata* apud Aedilium pinsat.

2. **Oblatum**, i, conditio; quod aliquis offert, proponit; *ajánlat*. Ker. Nap. 394. ön-kényt való *oblatumot* tévén. Rák. Ön. 9.

Obligium, munus, officium, opera præstanda; *köteleztettség*. Han. Hist. Eccl. p. 166: Hinc Rustici suis Pastoribus iam insulabant, *obligia* consueta . . . denegabant. Bod. Hist. Eccl. I. 171.

Obligum, debitum; *tartozás*. Luc. Regn. Dalm. 202. et annuatim *deviciant* debitum suum, sive *obligum*: duo M. et 600 lib. quitando.

1. **Obligamen**, vinculum, pactum; *fel-tétel, kötelezés*. Cod. Zi. III. 425. 264. securum iter præbere . . . sub *obligaminibus* superius declaratis. Rák. Ön. 170. confœderationale *obligamen*.

2. **Obligamen**, obligatio; *köteleztettség, kötelesség*. Cod. Dip. Hung. And. V. 433. 16. pro non observatione proprii *obligaminis*. Dip. Alv. II. 91. *obligaminis* Cameræ huius erit. Batty. Leg. I. 532. (Syn. Rex. Ulád. II. an. 1498): si quæ Regnicolarum aliqua *obligamina* fecisset.

Obligare sibi, pignus capere; *zálogba venni*. Száz. VIII. 609.

Obligatio, chirographum, syngrapha; *kötelezvény, kötelező levél*. Irod. Közl. VI. IV. 463. Georch. H. T. III. 33. Cf. Modest. Dig. 20. 1. 23. ib. 48. 11. 28.

Obligatio Altaristica, munus altaris; *V. Altaris*. az *oltárnok kötelessége*. Beng. Ann. Er. Cœnob. 326. Hæreditarium præterea Bonum suum Trescheno, ad rippam fluvii Dobra situatum, cum omnibus mobilibus sine ulla *obligatione Altaristica*, sed duntaxat ad provisionem internarum, extornarumque ecclesiæ Sæveticensis necessitatum.

Obligationem de se dare, nomina facere; *kötelezvényt kiállítani*. Ger. Schuld-schein ausstellen. Wagn.

Obligativus, 3., obligans, obstringens; *kötelező*. Batty. Leg. I. 2. Theologi quidam oggerant *obligativam* vim legum. Art. D. 1840. p. 43. Pril. Abact. 99.

Obligator, qui se æs alienum ad designatum tempus absolvere obligat, (Du C. al. s.): *adós*. Cod. Dip. Pat. Hung. V. 143. 198. Dum per ipsarum *obligatores* pro hys pecuniis, quantis forent obligate, ab ipso Capitulo redimerentur.

Obligatoria, æ, (se. litteræ oblig.) chirographum; *kötelezvény*. Magy. Tör. Tár. XVIII. 500 aranyról *obligatoria* hugomhoz. Arch. Rák. IX. 4. Beth. G. lev. 191.

Obligatorie, **Obligatoriales**, **Obligaciones**, *kötelező levél, adósság-levél, kötelezvény*. Arch. Rák. VIII. 308. Kass. Jur. Civ. II. 170. *Obligaciones*, *Obligatorie*, *Obligatoriales* sunt scriptæ Recognitiones et Testimoniales super eo, quod quis pecunias aut res quaspiam cum vel sine securitatis præstatione et erga vel citra censum Interusarialem ad certum Tempus ab alio mutuo acceperit.

Obligatoriales, V. *Obligatorie*. Magy. Tör. Tár. IX. 195. Diar. Com. II. 54. Georch. H. T. III. 107. Cher. Jus. Eccl. II. 254.

Obligatoriales Fideiussionales, *kötelezőleg jótállásu levél*. Kov. Form. St.

CLXVII. *Obligatoriales Fideiussionales* in Casu, quo Chartæbiancales primævæ acceptatæ notæ sunt pro solidiori Cautione concinnatæ.

Obligatorialia, ium, obligatorie litteræ; *záloglevél*. Száz. XI 686. *obligatorialia* cassata.

Obligatorialis syngrapha, *kötelezvény*. Beng. Ann. Er. Cœnob. 400. certam *obligatoriam syngrapham*, qua titulo creditoris summam mille florenorum Rhen. apud quandam familiam habebat exigendam.

Obligatorium, (Du C.) chirographum; *kötelezvény*. Teut. Schul. I. 274: *obligatorium* . . . propria nominis . . . subscriptione munitum. Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. VIII. 66. obligatione ex authentico *obligatorio* fideliter transumpta.

1. **Obligatus**, i, debitor; *adós*. Kronst. I. 174.

2. **Obligatus**, 3., oppigneratus; *zálogba vetett*. Száz. VIII. 609. *obligatus* ager, eadem prata *obligata* sunt Ulmanno.

Obliviosior, inusitatus comparativus ab *obliviosus*; *feledékenyebb*. Corp. Gram. 333.

Oblivisare, oblivisci; *elfelejteni*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. V. 107.

Obliviscencia, æ, oblivio, oblivium; *feledés*. Cod. Dip. Pat. Hung. V. 143. 196. Ideo ipsi pro premissis interfectione et homagio ante latorum quatuor Jobagionum predicti Capituli ceterorumque actuum potenciarum . . . in *obliviscenciam* eorundem . . . Totales porciones eorum possessionarias memorato Capitulo dedissent.

Oblocutorius, 3., ignominiosus, infamis; *gyalázó*. Serm. Cat. 247. Opus est, ut vir sit surdus, ne *oblocutoria* contra uxorem audiat. Fej. X. I. 222.

Obmovere, promovere, *elősegíteni, előhozni*. Pfahl. Jus. Georg. 253. aut infructuositatem fundorum exstirpationum *obmovere*. Cf. Cat. R. R. 141.; Fest. p. 202. ed. Müller.

Obmuratio, actus muro eingendi, sepiendi; *befalazás*. Lzh. Cod. Med. T. II. 723.

Obnegare, pro: abnegare; *megtagadni*. Batty. Leg. III. 296. an. 4394.

Obnoxiare, subjicere, obligare, cogere; *alávetni, kényszeríteni*. Száz. XXX. 2. f. 403. Rustici Curruum ad castra necessariorum statutioni *obnoxiantur*. Proj. Leg. Civ. 191. Art. D. 1840. p. 40. Magy. Jogt. Eml. I. 378. Cf. Claud. Mamert. Stat. anim. 2., 9.

Obnoxio, reatus (Du C.); *bűn*. Lex Ladislai regis lib. 2. cap. 11. lib. 3. cap. 3.

Obnoxietas, obsequium, servitus; *füg-gőség, alávetettség, alattvalóság*. Ger. Unterwürfigkeit. Fej. V. II. 504. ex primæ libertatis tramite quosdam in *obnoxietatem* conditionis traxerat gravioris. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 288.

Obolaris, e, unius oboli; *filléres*. Veranes. Hist. I. 292. Quarto hoc proventus *obolaris*, quem filler vocant. Ibid. Laurentius dux protulit *obolare* reditum.

Obolarius, qui pendit unum obolum; *fillérfizető*. Veranes. Hist. I. 291. Habuit Uylacchum proventus maximos. Cæterum unum ultimæ conditionis habitum non prætermittam referre, qui appellatus est *obolarius* ab unius oboli collatione. Nec succurrit quibus ex rebus proveniebat, ejus tamen summa pecuniæ

ascendebat ad VI. millia aureorum feruntque eam pensionem supra quam dici possit molestam et onerosam semper fuisse subditis.

Obolus, i, valens $\frac{1}{2}$ denarium; *fillér*. Ger. Heller. Kronst. III. 36., 389. Cf. Vitr. 3., 1.

Obon, unciæ; *obon*. (ex *obol*, hoc vero ex *obolus*) Heyse: eine kleine altgriechische Scheidemünze, der 6-te Theil einer Drachme etwa 10 Pfennige; ein Heller, Scherf, Scherflein; seit 1836 ein griech. Gewicht v. $\frac{1}{10}$ Drachme (Gramm) = 1 Decigramm. Fej. II. 282: Hospitale S. Stephani unam unciam auri, quæ dicitur *obon*.

Obreptitie, dolo, fraude; *rávaszul*. li. orrettizio. Cher. Jus. Eccl. I. 107. Ab intrinseco invalida sunt generaliter, si Rescriptum impetretur subreptitie, id est, si falsa narrentur vel *obreptitie* seu, si veritas, circumstantia aut qualitas talis reticeatur, quæ rescribenti exponi debuisset.

Obrest-Vach-Masterius, i, *ör-nagy*. Arch. Rák. IX. 95. salarium Supremi-Vigiliarum-Praefecti seu *Obrest-Vach-Masterij* conferre dignetur.

Obrest-Wacht-Maisterius, i, praefectus vigilum; *örnagy*. Arch. Rák. IX. 95. Officio Supremi Vigiliarum Praefecti seu *Obrest-Wacht-Maisteri* functus fuerim.

Obresz-Lajdinon, V. *Obest-láidinantius*. Arch. Rák. IX. 510.

Obrizum aurum, aurum purum; *szín-tiszta arany*. It. obrizzo. Ger. reines Gold. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 33. promittimus vobis . . . auri obrizi libras quinque.

Obrizus, 3., purus. V. s. *Aurum obrizum*; *tiszta, szín*.

Obroti, (Polonis = stipendium); *díj*. Fej. X. I. 97. tunc pro illis superfluis hastis sibi diarium in vulgo *obroti* more Regni Poloniae debeatur.

Obstlejdinantius, in locum tribuni mil. substitutus, alias Vice-Colonellus; *alez-redes*. Arch. Rák. VIII. 405.

Obryza, æ, Obrussa, lapis Lydius; *pró-bakó*. Ger. Probierestein. Wagn.

Obscrinare, claudere, seipere; V. Textum sub *Tutnarius*; *elrekeszteni*.

Obscurificus, 3., obscurans; V. Text. s. *Luminificus*; *homályosító*.

Obscuriloquus, qui in ænigmatibus loquitur V. s. *Nefastulus*; *homályosan beszélő*.

Obsedicio, obsidio; *ostrom*. Knauz M. E. Str. II. 260., 245.

Obsequare, pro: obsequi; *teljesíteni*. Ljub. Mon. Sl. I. 4. an. 1018: quod si hoc recte in prestito tempore . . . non *obsequaverimus*: componere promittimus. Rač. Mon. Sl. VII. 33. an. 1018.

Obsequiositas, (Du C.) obsequium, famulatus; *szolgálatkészség, engedelmesség*. Szék. Okl. IV. 249. seque nationi huic nostræ *obsequiositatis* vinculo adstrinxisset. Pel. Pom. In Epiph. s. II. c. 1. Christus per angelicam *obsequiositatem* comprobatur pro nostra salute natus.

Obsequium, (Du C. famulorum et amicorum comitatus, pompa), h. l. servitium; *szolgálat*. S. de Kz. A. 2., 3: ex quibus ordinavit servire suis castris *obsequio* leviori. Cf. Justin. 43., 2.; Tac. Ann. 3., 42.

Obsequium feudale, *hábíri engedelmesség*. Vuch. Jur. Feud. 162. Jus exigendi *obsequium feudale*, Lehensgehorsam,

seu obligationem ad præstanda ea, quæ intuitu feudi debentur.

Observaculum, concha, vas (salis) salinum, (Du C. al. s.); (*só*)*tarló*. Tör. Tár. 1889. p. 488. Salis *observaculum* argenteum.

Observamen, obtemperatio, observatio; *megtartás, szem előtt tartás*. It. osservazione, osservanza. Kass. P. P. I. 172. ut strictissimum illis *implementum* peculiari sibi curæ habeant ac constanti illius *observamini* omnimode intentæ sint.

Observantia ecclesiastica, (Du C.) lex, regula eccl.; *külön egyházak szokása*. Kon. Egyh. 38.

Observantialis, lege præscriptus; *kötelező*. Magy. Tör. XII. 188. qui constitutiones papales generales a Bosna *observantiales* . . . tunc noviter resignavit.

Observare, servare, alere, sustentare (Du C. 4.); *tartani, ellátni*. Batt. Leg. III. 289. an. 1391. Clericum unum cantare scientem suis expensis *observare* . . . teneatur.

Observare lectum, vidua manere; *özvegynek maradni*. Rač. Mon. Sl. VII. 49. an. 918. si vult uxor mea . . . portionem suam possidere, *observet* lectum, et si duxerit virum alium, auferte ab ea. — Star. XIX. 83. an. 908.

Observatio Missæ, *missæ* celebratio; *miszés*. Szer. Not. p. 147: sedecim florenos . . . pro *observatione* . . . *Missæ* perennalis . . . fundata.

Observatorium, specula astronomica; *csillagászati torony*. Ger. Sternwarte. Arch. Rák. I. 273. Delutân voltunk Urunkkal az *Observatoriumban*, az holott minden Curiositásokat megnéztünk.

Observatorius, 3., observans; *megfigyelő*. Gall. observateur. Vern. Psych. 247. Ingenio *observatorio* et historico pollentes præcipue eorum, quæ in natura fiunt . . . cognoscendorum desiderio ducuntur

Obscillator cadorum, qui sigillis munitus; *kádbélyegző*. Nov. Calend. 226.

Obsignatorius, 3., obsignationi inseriens, ad obsignationem aptus, pertinens; *pecsélő, pecsél* . . . Veranes. II. 249. apud amicam hominem in Dalmatia *obsignatorium amulum* felicissimæ memoriæ Petri Berislavi Vesprimiensis episcopi, summi Hungarici regni, christianæque rei publicæ herois, nihil minus cogitans animadverti.

Obsistens, resistens; *ellenállás*. Frak. Mát. lev. II. 178

Obsomorda, Obsimugarius, (obsomogorus = panis profusus liquore, panis intinctus Dief.) ; *leves kenyér*. Schläg. 1863., 1876.

Obstaculum, obex; *rekesz*. Nie de Mir. 449.

Obstadium, (Du C.) V. *Obstaquium*; *tűsz*. An. Sc. I. 243. an. 1412. M. Bel. Prod. 108. in *obstadium* . . . reponantur.

Obstaquium, (ex Slavo: obstavka) (Du C. obstadium) obses, vas, vadis; *maga-
leköteleztetés*. (Pfändung). Gall. Otage. Tör. Tár. 1893. p. 4.

Obstativus, 3., adversus, contrarius; *ellenkező*. Kelem. Inst. Jur. Pr. III. 200. Si duæ inter se adversa fronte pugnantes (*obstativæ* sc. testes) et paris auctoritatis mutuo se conquassant; sin inæquales fuerint, tamen debilior ex fortiori aliquid deterit.

Obstaverunt, pro: obstiterunt. Georg. Sirm. I. 77. Dixerunt et *obstaverunt* ditioni Regis Ludovici.

Obstetricare, assistere, (Du C. obstetricis munere fungi); *segédkezni*. Fabó. Monm. Evang. II. 369. quæ etiam *obstetricantibus* sacerdotum principibus . . . in effectum sunt deducta. Oláh. Cod. Ep. 563. Cf. Tertull. ad Nat. 2., 12.

Obstetricatio, munus obstetricis; *bábáskodás*. Pel. Pom. L. I. P. V. Art. I. c. II.: sunt quippe in matribus tria precipue ve: primum ve erumne . . . secundum ve infirmitatis et indigentie . . . indigent *obstetricatione*. Bene Pol. 211.

Obstetricator, qui munere obstetricis fungitur; *bábász, szülész*. Bene Pol. m. 32.

Obstetricus, 3., ad obstetricem pertinens; *bábászati*. Kuk. Jur. II. 302. Erga Remonstrationem in merito errigendarum penes Regiam Academiam Zagrabensem Medicinæ Chyrurgiæ et *obstetriciæ* artis Cathedralum e postrema generali Regnorum Congregatione Suae Maiestati Sacr. etc. Cf. Arnob. 3., 166.

Obstipus, 3., stupidus, stolidus; *ostoba*. Fej. Jur. Lib. 173. Pázmány 1637: *obstipa* capitis cucurbita.

Obstusitas, rectius: *Obtusitas* = hebes ingenium; *tompaelméség*. Ger. Blödsinn. Jogt. Eml. T. I. p. 4: Et si fortasse Jurati . . . propter mentis . . . *obstusitatem* . . . causam ignorarent.

Obtardare, morari, cunctari; *késeltet-
mezni*. Urk. Sieb. II. 82. an. 1351. actori satisfacere non *obtardet*.

Obtemperator, qui obtemperat: *engedelmeskedő*. Fej. V. I. 227. Quod quidam Nobiles exereitantes ecclesiæ Strig. et quidam alii conditionarii Lewas cum filio suo et Centus de alio Saroy caseidator et aliorum mandatorum *obtemperator* . . . moliuntur in Regni Nobiles aggregari.

Obtenebrare, (Du C.) obscurare, caliginem offundere; *besötétíteni*. It. ottenebrare. Wagn. Ci. Lactant. 4., 19.

Obtentio, non ab obtendendo, sed ab obtinendo; idem est ac expugnatio, occupatio; *elfoglalás*. Chr. Dubn. 487., 476. De *obtentione* castri Canosii; et inferius 489. De *obtentione* Salerni et aliarum.

1. **Obtinere**, nullum telum frustra mittere; *találni célt*. Ger. treffen. Georg. Sirm. I. 84. et sua hasta non ibat in vanum de manu sua, sed semper *obtimebat*.

2. **Obtinere**, nude pro: causam, litem obtinere (Du C. vincere); *a pert megnyerni*. Batt. Leg. III. 108. an. 1309. et passim: Interrogatus, quam partem vellet *obtinere*.

Obtingens, pars rata; *illeték*. Arch. Rák. II. 247. hogy az districtura *obtingensiből* immediate assignálja udvari hadaimnak az *regularamentariter* obveniens (vagy obvenniál) szekereket.

Obtingentia, æ, rata pars. V. s. *Orgialis*; *illeték*.

Obtusitas, (Du C.) stupiditas, imperitia; *tompaság*. Szék. Okl. I. 206. mentis *obtusitas* et animi debilitas.

Obtusiusculus, dimin. ab obtuso; *egy kissé kurtított*. Bene Med. IV. 156. corpore sulcato, cauda *obtusiuscula*.

Obtutus, us, quod ad hoc attinet; *tekintet*. Ger. Rücksicht. Opin. Deput. 7. Con-

formiter igitur ad hos *obtutus* . . . cum Sedes dominales stabilitæ sint.

Obulus, i, pro: obolus (Du C.); Rák. Ön. 31.

Obumbere, circumdare; *környékezni*. Fragm. Chron. Rhythm. Ludov. I. Engel: Mon. Ungr. Bécs 1809. p. 26.

Obvencio, onis, proventus, reditus (Du C. commodum, emolumentum); *bevétel*. Eszt. Okm. p. 43. (Decr. Wladislai 1494): nullo modo possit unus Canonicus ex suis *obvencionibus* quotidianam mensam sustentare. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 387.

Obvenientia, æ, pars rata; *illeték*. Germ. Gebühr. Olt. Act. Synod. 72. quod ipsi etiam terrestres Domini *obvenientias* suas non in conventionali, sed valutali pecunia percipiant.

Obventio, V. *Obvencio*. Arch. Rák. IX. 54. simul cum cunctis suis utilitatibus *obventionibus*. Veranes. IX. 293. Cf. Ulp. Dig. 14., 1., 1.; ib. 27., 9., 12. etc.

Obventus, us, rata pars, proventus V. *Obvencio*. Probst. Comitoli. p. 153: Commercium boum distrahendorum ad portum Buccari, ab omni impedimento liberum maneat, et *obventus* inde Capitulo Zagrabiensti debiti integri sint.

Obversum, (in), contra; *valaminek ellenére*. Pest. Vár. Lev. in *obversum* prævigentium.

Obvertere, opponere (ap. Fin. alio sensu); *ellenfordítani, ellengördíteni*. Proj. Leg. Civ. 167. Jus Regium penes Consensum Fassoni superinductum et invalidata fassione *obversum*, licet statutione pura firmatum sit, nisi latentia eius in specifico remonstretur, contra Fatentis successores non opitulatur.

Obvestire, obducere; *beföldni*. Bene Med. I. 180. per membranas fibrosas musculos *obvestientes* antibrachii.

Obviare, satisfacere, respondere; *megfelelni, kedvére járni*. Batt. Ger. 2. adjuvet sic me (Divinitas) ut inimicorum laqueos possim evadere et Tibi plenissime ad libitum *obviare*.

Obviari, obviare; *útját állani*. Cod. Dip. Pat. VI. 408., 70. Solet excelencia regia innovare litteras per casum fortuitum depravatas cum inopinatis nequeant eventibus *obviari*.

Obviatio, resistentia; *ellenállás*. Pel. Pom. De s. Georgio s. IV. c. 3. Tertia cautela dicitur citæ *obviationis*.

Obviator, detractor; *ellenző*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 94. Si quis vero huic nostre confirmationi *obviator* temerarius extiterit.

Obvicari, obviare; *útját állani*. Lampe. Hist. Eccl. p. 536: ut huic malo congrue *obvicetur* . . .

1. **Occa**, æ, (Du C.) anser; *lúd*. It. ora. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 221.

2. **Occa**, (vox Turc. ex Arab. *wakjah*, *ukjah* = 2 1/4 libra = I. 260 kgram) *okka* Star. XII. 62. an. 1723. centum *occas* kukurizæ.

Occasio, cirrus, dependentia (ab occidere, decidere) (Du C. al. s.); *ezafarang*. Magy. Tört. Tár. XX. 178. Quinque frustra purpureæ nigre *occasionibus* fimbrialibus ulnarum 17.

Occasionaliter, per occasionem (Du C.

data occasione); *alkalmilag*. Tör. Tár. 1888. p. 542. Molnár Patv. 9.

Occha, æ, V. *Occa* 2. (DuC. modus agri); *oka* (harmadfél fontnyi súlymérték). Veranes. VII. 350. et globos ferreos pro maioribus machinis, quorum minimi XVIII. maximi XXIV. *occharum* essent ponderis, duodecies mille, et ligones et palas et id genus alia instrumenta.

Occidentalior, qui remotior est ab Oriente; *nyugatibb*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. Pars. I. Pag. 1.

Occidentalis, mortalis; *halandó*. Batt. Ger. 144. Nam formativi characteres, nisi sensui sunt, *occidentales* promulgantur.

Occidui characteres, sensus litterales; *betű szerint való értelem*. Batt. Ger. 284. Consideratio . . . spirituum Deitatum post inspectam Genesim (sc. illorum) de interioribus spiritualium agenda est, ne ex toto videatur subdi *occiduis characteribus*.

Occipitalis, ad occipitum, occiput pertinens; *főhátyálához tartozó*. Vern. Psych. 33. efformantque processum falciformem, qui per totam longitudinem partis mediæ ossis frontis sub sutura sagittali ad protuberantiam *occipitalem* procedit.

Occisor canum, *Canicida* q. v.; *kutyapeczér*. Fjp. Szám. p. 174. an. 1448.

Oclusio, actus includendi, recondendi; *elzárás, eltevé*s. Kronst. III. 607: pro saecis in pecunia *occlusionem* necessariis.

Occlusorius, 3., ad occultandum inserviens; *elzáró*. Dehr. Com. an. 1530. lateres *occlusorii*.

Occlusari facere, perscrutandum curare; *megrizsgáltatni*. Opin. P. II. Sec. II. Cap. V. (ee) 2: Occlusatorum magister carnem in macello expositam per consocium suum *occlusari* faciat.

Oculator, qui perscrutatur V. *Occulari facere*; *vizsgáló*.

Ocultabilis, qui occultari potest; *elrejtethető*. Kass. Jur. Civ. I. 97. res porro mobiles universæ velut facile *occulabiles* iuxta Art. 138: 1647. per apprehensores et detentores sub iuramento revelari.

Occuparificacere, occupandum curare; *elfoglaltatni*. Szék. Okl. III. 287.

Occupatim tenere, aliquid occupatum possidere; *elfoglaltva tartani*. Szék. Okl. I. 318.

Occupatitius, 3., occupando paratus; *lefoglalt*. Veranes. II. 317. Pactationes quoque bonorum *occupatiorum* seu dediliciorum, ut Debrezen et aliorum, quæ essent vel fierent, ad manus Rationistæ Nostri administrantur. Cf. Festus p. 181. ed. Müller.

Occupative, occupando; usurpatorio modo; *foglaltás útján*. Száz. XXVII. 15. possessionarias porciones . . . alienas *occupative* et titulo *impignoratio* habitas. Magy. Tör. Tár. VI. 38. Cod. Zi. V. 187. potentialiter et *occupative*. Fej. X. V. Un. 486. Ac. Com. Sopr. 194. Bék. Pil. II. 273. an. 1404. Quod domus . . . non *occupative*, sed iur dice habeantur.

Occupativus, 3., manu occupativa = per vim; *erőszakos*. Szer. Not. p. 46: quod... Vajvoda dictum castrum *manu occupativa* usurpando . . . se in ipsum castrum intromittere veritus non fuisset.

Occurrens, occasio. *Ex primo oc-*

currenti = prima occasione; *első alkalommal*. Arch. Rák. I. 92.

1. Occurrentia, æ, (DuC.) casus, occasio; *alkalom, eshetőség*. Száz. VI. 249. Arch. Rák. II. 37. Ac. Com. Sopr. 211—212.

2. Occurrentia, æ, res, quæ eveniunt, factum, (DuC. occasio); *esemény*. Arch. Rák. VIII. 103. Ebeczyk Uram absentiajában az *occurrenti*król tegyen említett Bottyán Uramnak reportumokat. Tör. Tár. 1886. p. 543. Rák. Ön. 183. Cod. Dip. Brüss. Burg. 368.

Occurribilis, quod occurrere, accidere potest; *előfordulható*. Kuk. Jur. II. 196. Quæ quidem Deputatio tam reflexiones circa antelatum benignum Mandatum *occurribiles* . . . depromet. Lzb. Cod. Med. 697. Moln. Pat. 9.

Ocellus, annulus; (láncz) *szem*. Ger. Kettenglied. Magy. Tör. Tár. 1886. p. 182. septem *ocelli* catenulæ aureæ.

Ochma, *özma*, retinaculum; *kötő, madzag, fék, bilincs*. Vern. Met. II. 298. Fuerunt nonnulli, qui conjunctionem corporis et animæ humanæ fieri volebant ope subtilissimi cuiusdam ac ætherei corpusculi *ochma*, id est retinaculum vocabant, natura sua rotundi.

Ochraceus, (ὄχρεός) subflavus; *sárgás*. Bene Med. I. 68.

Ochrus, 3., (ὄχρεός) subflavus; *sárgás*. M. Bel. Prod. 144. obvia quæque *ochra* tingunt.

Ocnus v. Ocnus, (DuC. pars pedis), (Dief. Knöchel. Hühnchen) h. l. pullus; *csirke*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 118.

Octale, octava pars; *nyolczad rész*. Fjp. Szám. p. 94. an. 1386. St. habet schichtonem, . . . iudex habet *octale* id. 143. Impignoravit unum *octale* vineæ vineæ.

1. Octalitas, octava pars; *nyolczad rész*. Opin. P. I. Sec. III. §. 6.

2. Octalitas, forma octonaria; *nyolczadrét*. Ger. Octav. Opin. P. I. Sec. II. §. 6. papyri phylæra *octalitates*.

Octalium, (DuC.) mensura frumentaria; duæ mediæ; *hint*. Ger. Maass: 2 Halbe. Cod. Alv. II. 293. ut in singulis doliis sive vasis quadragenariis quadraginta mediæ sive viginti *octalia* transilvanica pro fecibus computentur et acceptentur.

1. Octava, æ, (DuC.) in iure Hungarico est conventus iurisdicendi 46 dierum extra ferias ante SS. Georgii et Michaelis festum 8 diebus; *ünnep nyolczad napja, Törvénytisztatásra való idő*. Sambucus, Molnár, et Pár. Páp. Cod. Dip. Brüss. IV. 120.

2. Octava, æ, mensura liquidorum; *hint*. Ger. Achtel, Mass. Kronsi. I. 91.

3. Octava, æ, diapason, intervallum septem vocum; *oktáva* (zene). Vern. Psych. 78.

4. Octava, (DuC.) dies octavus a festo dominico aut Sancti alicuius, quo tota solemnitas clauditur; *nyolczadik nap*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 97. et generalem conventum omnium ecclesiasticorum virorum in *octava Epiphaniæ* Papie celebrandam indiximus.

Octava integra et magna, Festis S. Georgii és Michaelis habita iudicia; *teljes és nagy oktáva, nyolczad*. Hajnik Perjog. 210.

Octava præsentis, octava dies mensis præsentis; *folgyó hó nyolczadika*. Thök. Lev. 153.

Octavæ, iudicia Octavalia V. *Octava* 1) Szegedi Rubr. Pars. I. p. 74: Quod quatuor (*Octavæ*) iudicia Octavalia, sive in octavis certorum Festorum a Tabula regia celebrari solita singulis annis celebrentur. Georch. H. T. IV. 223.

Octavæ iudiciales, dictis, statis diebus celebrandorum iudiciorum octavæ; *rendes törvénykezési nyolczad*. Hajnik Perjog. 18.

Octavæ magnæ, V. *Octava* 1). Opin. Deput. 54. Singulis Annis duæ et aliæ duæ octavæ breves, donec necessum fuerit duraturæ, alibi ut duæ octavæ magnæ 40, aliæ duæ octavæ breves 20 diebus durent, ordinantur (3: 1486. 2: 1498).

Octavale, is, merces laboris octo dierum; *heti bér*. Száz. VIII. 607. Jac. Horenitz habet Schichtonem . . . Isti sunt cultores des Tyfenstollens. Nicolaus Karl habet *octavale*.

Octavales causæ, *nyolczados perek*. Törvt. Msz.

Octavalia iudicia, V. *Octava* 1); *oktávás törvénytészek* (Mátyás kir.) Tör. Tár. 1888. p. 121.

Octavalis, e, ad octavalia iudicia pertinens; *oktávás, nyolczados*. Tör. Tár. 1891. 38. *octavalis* exmissio. Veranes. VIII. 321. Et quia huiusmodi novi actus potentiarii per nos ceterosque Iudices Regni Hungariæ Ordinarios in Curia Regia pro quintadecima die continue, etiam extra terminos *octavales* discuti debent et adiudicari.

Octavallista, æ, colonus, dominus octavæ partis unius sessionis; *nyolczadtelkes*. Pfah. Jus. Georg. II. 64. taliterque Subditi omnes vel integræ aut mediæ sessionis Coloni vel vero Quartalistæ aut *Octavallistæ* efficiantur.

Octavalitas, octava pars; *nyolczad rész*. Kass. P. P. I. 459. ad intertentionem eiusdem in una *octavalitate* concurrerit . . .

Octennalis, octo annorum; *nyolczévi*. Szentiv. Curios Misc. Dec. II. Pars. III. p. 337. Bod. Hist. Eccl. I. 20. Rák. Ön. 167.

Octenus, 3., octo annorum; *nyolczéves*. Ilésh. 320. uxores maritis liberos parentibus, filias novennas et *octenus* matribus, tenellas fratribus sorores, innocentis pudicas virgineulas eripiebant.

Octiduales, octo dierum; *nyolcz napi*, Opin. P. III. Sec. III. §. 6: binis per annum vicibus nundinæ *octiduales* . . . celebrentur.

Octidianus, 3., adi. ab octiduum — per octo dies durans; *nyolcz napig tartó, nyolcz napi*. Rák. Ön. 275. I. 28—31. (29.) . . . per *octiduanam* reclusionem in cellula mea . . . me præparavi.

Octiduum, spatium, intervallum, tempus octo dierum; *nyolcznapi idő, időköz*. Juriev. Jur. Met. 118. Jurati montani tempore ordinariorum laborum fodinalium questionatam Metallifodinam intra *octiduum* ternis vicibus adibunt. Rák. Ön. 275.

Octoale, V. *Octava* 2). Kronst. I. 688. Szék. Okl. III. 303. 19. *octoalia* vini accipiet.

Octogonarium vas, vas octoginta amphoras continens; *nyolczvanakós hordó*. Kronst. III. 565.

Octoicon, liber ecclesiasticus a gr. ὀκτώγωνος, quo æstate utebantur, Sensu translato ipsum tempus significat, in quo hoc libro utebantur. Nill. Symb. p. 345: Mitterem tibi *Octoicon* magno labore a Scholarcha Dama-

sceno nostro fere ex integro compositum. V. Nil. Kalendarium t. 2. p. 433—435.

Oculare, V. *Oculata* 2). Fjp. Szám. 266. pro 1. *oculati* cerevisiæ solvimus.

Ocularia, *Ocularia*, is, (Du C.) conspiciat; *pápaszem*. Tör. Tár. 1892. p. 567. Veranes. VII. 225. Szentiv. Curios. Misc. Dec. II. p. I. 248. de Spicillis, quæ vulgo *ocularia* dicuntur.

Oculare, oculorum iudicio metiri; *szemérték szerint itélni*. Tag. Erd. II. 126. an. 1753: duorum circiter iugerum *oculando*. p. 127: *oculavimus* . . . protensum colliculum. Kass. P. P. I. 313.

Oculari, V. s. *Diligentiam facere*; *szemmel tartani, felügyelni*.

Ocularia, V. *Ocular*.

Ocularia cataractica vitra, glaucomatica perspicilla; *hályogszemüveg*. Vern. Psych. 93. Multi operatione terminata *vitris ocularibus cataracticis* utuntur, ut refrangibilitatem radiorum per ablationem lentis crystallinae imminutam amplificent.

Ocularis inspectio, oculorum fides, testimonium; *szemle, saját szemmel megsejmlés*. Kass. Prax. I. 36. *oculares* peragere *inspectiones* solitum «visu repertum» conficere mortuosque revidere (chirurgi tenentur).

Oculariter remonstare, (Du C.) suis oculis monstrare; *saját szemével bizonyítani*. Georch. H. T. III. 332. Kövy El. 506. quoad territorium vel fundum solet inseri hoc: *Oculariter* etiam, si necesse fuerit, *remonstrando*.

Ocularius, 3., ad oculorum fidem pertinens; *saját szemü*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 139. lator presentium *ocularia* fide poterit vobis referre.

Oculata, æ, lustratio, inspectio; (birói) *szemle*; *szemrevétel, szemügyrevétel, szemlátomás*. Kass. P. P. I. 314. Preambulum et conclusio inquisitionis, si prius cum testibus *Oculata* peragatur. Jókai. Rab R. I. 20. Ha én nézek a domicella szemé közé, csak egészen mást látok én azokban, mint mikor uram öcsém veszi *oculata* alá. Georch. H. T. IV. 150. — Hajnik Perjog. 289. Törvt. Msz.

Oculata dies, *mely napon pénz fizetnek*; *fizetési nap*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. p. II. p. 140. *Cocca dies et oculata dies*. Pro die, qua non numeratur præsens pecunia et, qua numeratur.

Oculata judiciaria, inspectio a iudicio instituta; *birói szemrevétel*. Törvt. Msz.

Oculata protonotarialis, inspectio a protonotario instituta; *ítélőmesteri szemrevétel*. Törvt. Msz.

Oculata revisio, cognitio rei presentis per magistratum; *nyilvánvaló szemrevétel, hivatalos megsejmlés*. Kövy El. 693. *Oculata Revisio* est Actus, quo res controversa proprio Iudicis visu legitime cognoscitur. Habet locum, ubi de situ locorum et extensione agitur. Georch. H. T. IV. 150. Kass. P. P. I. 312.

Oculatæ manus, *szemes kéz*. Szentiv. Cur. Misr. Dec. II. p. II. p. 140. *Oculatæ manus*. Quæ promissa velint exhiberi re, non oratione promitti. II. Rák. Gy. 583. *manus oculatas* habent, credunt quod vident (uti proverbio dici solet).

Oculate, oculos habens; *szemmel látva*. Patr. Const. 174.

Justina oculata cæca

Nil oculis Justina videt, nihil auribus audit Sit caput auritum, frons oculata licet.

Oculatio, inspectio; *látás, megvizsgálás*. Opin. P. II. Sec. II. Cap. III. art. 1. Quia . . . *oculatio* . . . in nundinis anniversariis . . . superflua esse dignoscatur.

Oculator, qui spectat, inspicit; *látómester*. Opin. P. II. Sec. II. Cap. IV. art. 9.

Oculatus, 3., providus, circumspectus, anxius (Du C. al. s.); *szemes, előrelátó, aggodó*. Tör. Tár. 1888. p. 562. Kronst. I. 626. Oláh. Cod. Ep. 371. Eas tibi, quo vir es *oculator*, hoc penitus esse perspectas arbitror.

Oculus ægris intueri, invadere; *kancsal szemmel nézni*. Ger. mit schelen Augen ansehen. Szamosk. I. 49. quorum succum germanus oculi torpidus, nec ad velitates excursions expeditus *ægris oculis* intuebatur.

Oculi Dolent alicui, (ad normam Hungarici: fája foga valamire) = invadere: Han. Hist. Ecl. p. 297: Jesuitis autem *oculi* dolebant, quod . . . Ministris omnia ex voto succedebant.

Oculiferium, frons libri; *czimlap*. Pinx. Apod. p. 169: Nec id negligendum ducio, inter alia scripta ascetica, huic sacello destinata, prostare bibliorum exemplar in folio, in ejus *oculiferio* sequentia . . . consignavit calamo . . .

Oculus ferre, in oculis ferre; *nagyon szeretni*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. p. II. 120. Oculus ferre. Id est: valde aliquem amare.

Oculista, æ, medicus, chirurgus ocularius; *szemorvos*. Lzb. Cod. Med. T. II. 271: circumforaneus *oculista*.

Oculo-motorius, oculum movens; *szemmozgató*. Vern. Psych. 40. Duodecim autem parva nervorum cerebralia describunt anatomici, puta: olfactorium, opticum, *oculo-motorium*, trochleare seu patheticum etc.

Oculorum coniectura, oculorum iudicium; *szemérték*. Con. Max. F. 111. 1565.

Oculus maris, *tengerszem*. Germ. Meerauge. Szentiv. Cur. Misc. 332. In Monte Carpatu est lacus in summitate illius *oculus maris* dictus, in quo fragmenta navium subinde reperiuntur.

Oculus mundi, sol; *nap*. Tör. Tár. 1892. p. 405.

Odbassiler, dux; *janicsárok és zolaklárok vezére*. Tör. Tár. 1892. p. 431. Item et duces centuriones = czurbaciler, decuriones = gzubasiler ac alios præfectos *odbassiler*, sub cuius vexillo janiczerei ac zolaklari 40.000 numerantur.

Odæum, (*ὄδαιον*), templum, sacrarium; *szentély*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. p. I. p. 159. Salamon Rex Hung. dein Eremita . . . continuo ieiunio et mortificatione membra conficiens, sanctoraque per orbem *odæa* peregrinus invens . . .

Odalbas, equitum decurio; *lovas százados*. Isthv. XVI. 276.

Odalis, osor; *gyűlölő*. Res ges. p. 15: Quis non miretur hanc inconstantiam? ex Emerico Capucino *odalem* Societatis Jesu . . . curiosa metamorphosi exhibet Ketelerus.

Odiant, pro: odio habeant, v. oderint. Batty. Leg. III. 122. an. 1309. si credit, quod inter se *odiant*. Ke. or. Reg. imago D. 4.

Odbilis, odiosus; *utálatos*. Kat. Hist. Duc. 314. Interea vesanus quidam et Deo *odibilis* adscitis sibi similibus sociis ad S. Magni basilicam una properant. Kaprin. Eloq. I. 434. Cf. Att. ap. Priscian. p. 709. P. Lamprid. Heliog. 18.

Odiebam, pro: oderam. Rák. Ön. 25. Epist. Proc. P. III. 520. qui Christianitatis obliiti, se cane et angue pejus *odiebant*.

Odiens, exosus; *gyűlölő*. Rák. Ön. 22. **Odiolum**, dem. ab odium; *apró, kis gyűlölet*. Kol. Am. I. 78: Animadvertisse enim mihi videor, vigere adhuc inter nos *odiolum* quoddam.

Odiositas, odium; *gyűlölség*. Pel. Pom. De sanctis inter Pascha et Pent. s. III. c. 6. Proj. Leg. Civ. 188. Ad evitandas in casibus Tit. 45: 1-mæ inter condidentes *odiositates*, annuente Sua Maestate Sacratissima relate ad Nobiles, honoratioribus item et personas nulli Jurisdictioni Dominali obnoxias, statuitur.

Odire, odio habere (odisse); *gyűlölni*. Reg. S. Ben. 4., 39. Voluntatem propriam *odire*.

Odiret, Forma inusitata pro: odio haberet. Chr. Dubn. p. 107: Regem eciam anathematis vinculo feriens, ut paganos *odiret*.

Oditologia, æ, ars itinerandi; *utazás mestersége*. Törvt. Msz.

Odometrum, i, (*ὄδος + μέτρον*); *űtmérő*. It. odometro. Ger. Wegmesser. Törvt. Msz.

Odorem olfacere, sentire; *megérezni a safrány illatját*. (Du g.) Cod. Dip. Brüss. III. 72. Stephanus Báthory *hunc odorem olfaciens* in Ungariam transfugit. Cf. Gloss. Philox.

Odorarius, i, aromatarius; *fűszerkereskedő*. It. droghiere. Bel. Cell. 465.

Odoriferarius, i, canis sagax; *vizsla*. Ger. Spürhund. Schläg. 1475.

Odorinsecus, qui odorem sequitur, canis sagax; *szimatoló kutya*. Ger. Spürhund. Kov. Form. St. XXVII. Hinc *odorinsecus* listicus catulus leporarius. Cf. *Odorinsequus*. Liv. Andr. ap. Terent. de metr. p. 2426. P. Serv. Verg. Aen. 4., 132.

Odurnicus, alias: Udurnicus = unius sessionis nobilis. Sambue. *udvarnok*. Chr. Dubn. p. 191: Huius eciam tempore multi ex *Odurnicis* . . . curie ad diversas servitutes astrieti, sunt exempti et in cetum regni Hungarie nobilium aggregati. Cod. Dip. And. V. 83.

Odvornicus, V. *Uduornicus*. Fej. IV. I. 273. nec ab aliquo vel aliquibus *odvornicis* valeat in posterum processu temporis molestari.

Odwornicalis, ad odvornicum pertinens; *udvarnoki*. Cod. Dip. And. II. 397., 456.

Oeconomia, æ, domesticarum rerum dispensatrix; *gazdaszony*. Jogt. Közl. VI. 3., 354. VI. 4., 456.

Oeconomatus, us, cura, administratio rei familiaris; *gazdaság*. Száz. XXIX. 83. egyházi *oeconomatus*.

Oeconomia nationalis, *oeconomia publica*; *nemzeti gazdálkodás*. Törvt. Msz.

Oeconomia orationis, *berendezés, szerkezet*. It. economia. Ger. Anordnung. Bau. Kapraini. 1., 87. Totam postea futuræ Orationis *oeconomiam*, quam *οικετον* dicimus, ante mente concipiat p. 551. Primæ

Ideae nomine intelligo radia quaedam Sacrae orationis lineamenta sine omni ornatu et forma orationis Elocutionis. Hanc vulgo *σχελετών* ducta metaphora ab ossea compage nondum carne ac nervis vestita, item orationis *oeconomiam* vocare solent. Cf. Quintil. Inst. 1., 8., 9.; 3., 3., 9.

Oeconomia ruralis practica, oeconomia ad usum actionemque transferenda; *gyakorlati gazdaság*. Kov. Oec. 9.

Oeconomia rustica, res rustica; agricultura; *mezei gazdaság*. Wallaszki. Praef.

Oeconomia status seu financiae, oeconomia publicae ararii; *közkincstár gazdasága*. Törvt. Msz.

Oeconomialis, oeconomicus; *gazdasági*. Arch. Rák. I. 170. Kegymessen megparanesolta, hogy mind *Oeconomialis*, mind Commissariatusságbeli Tisztek . . . számot adjanak.

Oeconomicus, oeconomicus; *háztartási, gazdasági*. Tör. Tár. 1881. p. 470. Pabl. Jus. Georg. 86. Arch. Rák. I. 11.

Oeconomico-Allodialis, ad rem familiarem allodii pertinens; *hűbér-gazdasági*. Curios. Misc. II. 235. Centum Observationes *Oeconomico-Allodiales* circa sylvas, prata, pecora et altitia.

Oeconomico-Cameralis, ad rem familiarem Camerae pertinens; *kamara-gazdasági*. Faber. Jur. Met. 29. Nec minor disciplinarum *Politico-Cameralium* usus esse debet in studio, cuius cognitio areto cum politico *Oeconomico-Cameralibus* obiectis nexu iungitur.

Oeconomico-Hortensis, ad rem familiarem hortorum pertinens; *kertgazdasági*. Szentiv. Curios. Misc. II. 2. Centum Observationes *Oeconomico-Hortenses*.

Oeconomico-Moralis, ad negotia morum pertinens; *erkölcsfajrásági*. Szentiv. Curios. Misc. II. 2. Centum observationes *oeconomico-morales*.

Oeconomico-politico-feudalis, ad rem familiarem publicam feudorum pertinens; *közhűbér-gazdasági*. Faber. Jur. Met. 48. Suprema haec Collegia in universo Districtu rei Montanicae et in eo sitorum Officiorum montanorum moderationem habent, quae ad respectiva suprema provincialia officia *oeconomico-politico-Feudalia* Protoecolla sua prout et conspectum super statu rei . . . periodice submitendum habent.

Oeconomico-Ruralis, ad rem familiarem rusticam pertinens; *mezőgazdasági*. Szentiv. Curios. Misc. II. Centum Observationes *oeconomico-Rurales*.

Oeconomicum, oeconomicum consilium; *mezőgazdasági tanács*. Arch. Rák. VIII. 35., 44. hogy jöllehet túl a Dunán Isten kegyelme által szerencsés progressusokra nézve az *oeconomicumoknak* folytatása és *fiscalitásoknak* jó rendbe való vétele biztatott Méltós. Generális Gróf K. G. M. uramra.

Oeconomicum Consilium, cons. rei rusticae; *országos közgazdasági tanács*. Száz. VIII. 127. Arch. Rák. VIII. 102.

Oeconomisare, rem familiarem administrare, res suas tueri; *gazdálkodni*. Fej. Jur. Lib. Suppl. 45. modus *oeconomisandi*. Száz. VI. 512. XXIX. 445.

Oeconomizare, v. *Oeconomisare*. Arch. Rák. III. 719.

1. **Oeconomus**, i, rei familiaris curator; villicus; *gazda, sáfár*. It. oecono. Veranes. VIII. 22. Ascendens postmodum in arcem Provisoris *oeconomus* canae curandae gratia, *vicecastellanum* solum ab exteriore portarum parte inveni in limine excubantem. Cf. Cod. Justin. 1., 3., 33.

2. **Oeconomus**, scriptor oeconomicus; *gazdasági író*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 49.

3. **Oeconomus**, oeconomi dicebantur discipuli, quibus cura domus, adium incumbat. Körmöczb. főreálisk. Ért. Bpest. 1895. p. 59. Leges Schol. Schem. 30. *Oeconomus* ex alumnorum numero electus aedes scholae consueto tempore aperito et claudito, nec unquam extra scholam abnoctat.

Oeconomus Turmae, stipulatorum regis rei familiaris curator; *testőri gazda*. Regul. Turm. Praet. 165. Computum Ductor ad eum inuiatus est, cum autem omnes pecuniae nonnisi erga quietantiam *Turmae oeconomi* in perceptum assumendae ac per eum etiam cuncta Ratiocinium concernentia acta subscribenda sint.

Oecumenicitas, universitas; *egyetemesség*. Kon. Egyh. 24. Cher. Jus. Eccl. I. 151.

Oecumenicus, (Du C.), generalis, (ab *οἰκία*); *jő, általános*. Cher. Jus. Eccl. 1., 147. Concilium dispescitur in *generale* seu *oecumenicum*, dum ex universo orbe aut pluribus Ecclesiae Catholicae nationibus Episcopi, tanto numero confluent, ut universam Ecclesiam representent. Breznj, 174.

Oedematoze, a gr. *οἰδημα*, tumoribus obsito modo; *daganatosan*. Bene. Med. I. 184. pars illa *oedematoze* intumescit.

Oedematosus, 3., tumoribus obsitus; *daganatos*. Bene. Pol. 78.

Oenopæus, i, qui vina conficit; *borkészítő*. S. Benkő. Top. Misk. 47. Atqui primi *oenopaei* non domini nostri, sed duces fuere.

Oenopola, æ, mercator vinarius; *boráros*. Benkő. Top. Misk. 55. Perniciosa non apud Miskoltzienses sed *oenopolas* ars invaluit, qua vini vires, color, sapor et durabilitas exquiruntur.

Oenopolium, (Du C.), taberna vinaria; *kocsma*. Leges Schol. Schem. 28. sed choreas nuptiales et loca, in quibus choreæ habentur, item *oenopolia*, publica symposia seu computationes, erapulam et id genus alia omnino sub poena publica vitent. Rák. Ön. 490. Cf. Plaut. Asin. 1., 3., 48.

Oestrus, i, (gr. *ὄιστρος*) postomis; *pipa* (ló orrán vasaláskor). Bäreazay.

Offensivus, 3., ultro impetum faciens; *támadó*. Il. Rák. Gy. 437.

Offendere, punire; *büntetni*. Knauz. M. E. Str. I. 78., 52.

Offendiculum, error; *hiba, tévedés*. Cod. Dip. Hung. Pat. VII. 238. vidimus in litteris . . . quasdam deviationes, que per *offendiculum* Notarii nobis patebant fore interserte.

Offendiosus, 3., contumeliosus, insolens. V. s. *Lignifer*; *sértegető*. Star. XXVII. 107. an. 1271.

Offensibilis, quo vis infertur. (Du C. al. s.) V. s. *Defensabilis*; *támadó*.

Offensive, invadendo, aggrediendo; *támadólag*. Cod. Dip. Brüss. IV. 155. ut si quid inopinati ab aliquibus contingat, pares

sint ad *offensive* et defensive patriae pericula propulsare. Rák. Ön. 292.

Offensivus, 3. ad aggrediendum aptus; *támadó*. Dip. Alv. I. 7. Fœdus erit perpetuum *offensivum* et defensivum contra Turcas. Rák. Ön. 182.

Offerenda, (Du C.) Offerenda cantus est Ecclesiae, nomen hoc habens ab offerendo eo, quod tunc canitur, quando omnipotenti Creatori nostro incorruptum laudis offerimus vel præparamus sacrificium; *felajántás*. Batty. Leg. T. II. 140. (Sæc. XII). *offerenda* canitur, que nomen de oblatione mutuavit.

Offerta, æ, (Du C.) oblatio, elemosyna; *könyörödmény*. Prot. inq. 337. Star. XIX. 96. an. 1228, diuturnam *offertam* abstulisse.

1. **Offertorium**, (Du C.) oblatio, quæ ecclesiae fit a fidelibus: prima præcipua pars missæ, qua se sacerdos ad consecrationem præparat; *áldozmány, bemutatás, felajántás*. Ker. Nap. 174. Olt. Act. Synod. 13.

2. **Offertorium**, pannus sericus in altari positus, cui dona imponuntur. Pár. Páp.

Offertorium Crucis, Batty. *kereszt-nyújtás* (a eskőra). Leg. III. 317. an. 1397. *Offertorium crucis* in vigilia Epiphaniæ erat, quod occasione (lustrationis) domorum offerebatur, deosculata cruce, quod hodie quoque fieri assolet, unde patet lustrationem domorum veteris esse instituti et moris.

Offesa, æ, (Du C.) tela ad offendendum; *támadó eszköz*. Ljub. Mon. Sl. I. 109. an. 1274: rex commodabit . . . duas galeas cum *offesis* et corredis et aliis *guernimentis*. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 409.

1. **Officialis**, (Du C.) magistratus, minister, servus; *tiszt, hivatalnok, szolgál*. Kass. Prax. I. 24. Habet præterea quilibet Comitatus . . . alios subalternos *Officiales*. Cf. Appul. Met. ad fin. Ulp. Dig. 36., 4., 5. Cod. Theod. 8., 7., 2. Inser. Orelli nro 2952.

2. **Officialis**, is, liber officiorum, rituum ecclesiae; *szertartási könyv*. Száz XXVII. 347.

Officialis cameralis, minister camerae; *kamrai tisztviselő*. Faber. Jur. Met. 23. et Art. 40. in argumento gravaminum ex parte Montanarum Civitatum contra Iudicium Montanum et *Officiales Camerales* dispositum est.

Officialis militaris, minister militaris; *katonai tisztviselő*. Moln. Patv. 82.

Officialis cum pensione, præfectus militum, commodis emeritæ militiæ dimissus; *nyugdíjazott tiszt*. Proj. Leg. Civ. 291. Quoad *Officiales cum pensione* vel retento solum Characterem et servitio militari egressos, ratio peculiaris tractamenti non subversatur.

Officialis rationum, qui est a rationibus; *számvevő tiszt*. Ger. Rechnungsbeamter. Tisztb. Ir.

Officialis stabalis, unus e præfectis prætorii; *törzskari tiszt*. Moln. Patv. 30.

Officialius, i, v. *Officialis*, Cod. Dip. Kár. I. 515., 313. contra Hormos et Jacobum de Chan *officialium* de Zamussegh ac Benedictum Zudar et Jacobum filium eiusdem.

1. **Officiare**, obire munus, ciere, peragere; *intézni*. Obs. Jadr. 412. certamen mirabiliter *officiant*, obstant viriliter hostibus. Faber Jus. Met. 194. Vita S. Stephani 74.

2. **Officiare**, ecclesiam deservire, in ea officium Ecclesiasticum peragere, (Du C.);

tisztet végezni. Kat. Hist. VIII. 460. possit edificare ita, quod sacerdos praedictae ecclesiae B. Margarethae ipsam capellam debeat officiare. Knauz M. E. Str. II. 636., 707. Ljub. Mon. Sl. XVII. 437. an. 1430. Batty. Leg. II. 165. (Sae. XII).

Officiarium, res instructae (Ap. Du C. Liber continens divina officia in choro peragenda); *házi készlet.* Fej. I. 124. In villa Zeuleus, que cedit nullo contradicente cum omnibus officariis et appendiciis Ecclesie Beati Nicholay de Horozuchi (oroszko).

Officiarius, i. (Du C.) officio fungens, officialis; *tiszt, hivatalnok.* Tör. Tár. 1888. p. 530. Uti consilarii et officarii nostri ab ipsis eligantur.

Officiator, Batty. legit: *officiator*. qui praest operis (Du C. al. s.); *munkafelügyelő.* Batty. Leg. III. 44. an. 1309.

Officina cerevisiaria, aedificium cerevisiae coquenda; *serfőző (ház).* Rau. Elem. p. 97.

Officina cohortalis, gallinarum; *baromfi ól.* Rau. Elem. 79. *Officina cohortalis*, quae saepius everrenda est, arena conspergitur; haec enim alitibus grata.

Officina contusoria, pistrinum; *kölyű malom.* Con. Max. A. 141: ad *Contusorias Metallorum officinas.*

Officina cusoria, moneta; *pénzverő (műhely).* Numi Hung. 161.

Officina docimastica, officina metalli exploratoria, probatoria; *kémlőműhely.* Beszth. Lev. Nov. Calend. 222.

Officina fabrilis, locus confecturae; *fabrica; taberna; műhely.* Kronst. III. 525.

Officina lignaria, locus lignis parandis; *farakóhely.* Con. Max. B.

Officina liquoraria, officina aëria; *huta, olvasztó.* Beszth. Lev.

Officina lotoria, officina aëri lavando; *mosdóház.* Beszth. Lev.

Officina malleatoria, officina ferraria; *hámor.* Beszth. Lev.

Officina monetaria, moneta; *pénzverő (ház).* Numi Hung. 163. Praefectus Camerae ac officinae Monetariae. Cod. Ep. Pet. Páz. I. 354.

Officina probatoria, officina, ubi minerae examinantur; *kémlő hivatal.* Germ. Probant. Nov. Calend. 241. *Officina Probatoria.* Minerarum Probatores.

Officina pyrotechnica, pulveris pyrii officina; *lőporgyár.* Ger. Schießpulvermühle. Beng. Ann. Er. Cænob. 372. succensus enim pulvis pyrius, qui copiosus aderat, officinam pyrotechnicam valido igne et fragore complevit.

Officina Rationaria, officina rationum subducendarum, in tabulas transferendarum etc.; *számvetel helye, számvetel-hivatal.* Ger. Rechnungsamt. Szirm. Tiszt. Ir.

Officina rationaria in Ecclesiasticis et Fundationalibus, officium rationibus ad ecclesias et fundationes pertinentibus expungendis; *az egyházi dolgoknak és közvagyonmányoknak szám-tartó tisztsége.* Szirm.

Officina sedimentaria, mola feramentis acutendis; *kőszőrülő mű.* Ger. Schleifmühle. Beszth. Lev.

Officina separatoria, officina separando aëri a lapidibus; *választó kohó, csur-*

gató kohó. Con. Max. C. 14. an. 1565. Beszth. Lev.

Officina tusoria, officina aëri contundendo; *zúzó mű.* Ger. Pochmühle. Beszth. Lev.

Officina ustrinalis, V. Area ustrinalis. Beszth. Lev.

Officiarius, opifex; *kézműves.* Batty, Leg. T. II. 225. an. 1433. Ecclesiae officinarios . . . ordinavit.

Officinola, a, parva officina, bibliotheca; *műhelyecske, írószobácska.* Oláh. Cod. Ep. 168. ego, quicquid mea officinola suppediterit librorum, tibi donabo.

Officiolatum, officium, munia publica (Du C. officiolatus); *hivatal.* Cod. Telek. X. 185. Quod omnes Domini Barones honores et officiolata eorum, quos et quae habent et tenent, in presenti Convencione deponent

1. **Officiolatus**, us: officium, munus; *tiszt, hivatal.* Veranes. VIII. 341. Nam praesentibus et capituli huius testimonio et Egregio Ladislao Petzel, collega utpote ipsius Demetrii Matyus in ipso Episcopatus officiolatu, iussimus omnium rerum inventarum rationem iustam haberi.

2. **Officiolatus**, us, districtus, territorium, iurisdiclio; *joghatóságkerület; tisztségi terület.* Cod. de Sztára. II. 300. Exponit nobis . . . quomodo Johannes literatus . . . Georgium molitorem, jobagionem de nostro officiolatu . . . omnibus bonis privasset.

Pfahl. Jus. Georg. 300. Hajnik. Perjog. 192.

3. **Officiolatus**, i, V. *Servitor; szolgál.* Thök. Diar. II. 125. Conventionale officiolatorum seu Servitorum Illustrissimi ac Celsissimi Principis Emeriei Thököly.

Officinalis domus, in monasteriis dictae aediculae, in quibus asservantur, quae ad victus aut alios usus monachorum spectant. Cf. Du C.: *éléskamra a kolostorokban.* Fej. I. 245.

Officiarius, i, officialis (Du C.); *tisztviselő.* Rač. Mon. Sl. VII. 158. an. 1092: ecclesie officinarios . . . ordinavit. Tkal. Mon. Ep. I. an. 1434. Pfahl. Jus. Georg. XIII. Reliquiae ipsorum adhuc hodie in *Officiariis* (Hofbeamten), Marscalco (Marschall) Dapifero (Discophoro), Pincerna et Kammerario supersunt.

Officiorum liber, liber rituum ecclesiasticorum totius anni; *szertartás könyve.* Száz. XXVII. 347.

Officiosa correspondentia, literae publicae; *hivatalos levelezés.* Kass. P. P. I. 28. ad eos diriguntur cunctae officiosae correspondentiae.

1. **Officiose**, ex officio, publicae; *hivatalosan.* Reg. Turm. Praet. 22. Postquam Brigada una aut Contubernium aut quaeque alia pars Turmae officiose egressa est.

2. **Officiose**, observanter, pie; *tiszteletteljesen.* Ac. Com. Sopr. p. 43: ut . . . Ablegatos Nostros ad nos remittere velint, officiose rogamus.

Officiositas, (Du C.), proclivitas ad praestanda officia; *odaadás, szolgálathézség.* Magy. Tör. Tár. VII. 218. omni tamen officiositate allaborabit, ut . . . Kass. P. P. II. 137. Qui de cetero solita cum officiositate ipse coeperunt cornua erigere. Cf. Sidon. Carm. 23., 478.

Officiosus, 3., publice perscriptus; *hi-*

vatalos. Lzb. Cod. Med. T. II. 355: informatio officiosa. Jos. Repr. 24. officiosum idioma. Jókai Kösziv. I. 127. Jenő officiosus képeket csinált.

1. **Officium**, liber preces continens; *imakönyv.* Tör. Tár. 1890. p. 368. *officium* beatæ virginis cum tectorio veluti nigri deargentatum et illuminatum.

2. **Officium**, (Du C.) ministerium, auxilium; *segítség.* Thoróc. in Attila r. c. 17. Navigii officio Rheni fluminis alta secantes.

Officium acceptare, suscipere munus publicum; *hivatalt vállalni.* Wagn.

Officium agazoniæ, munus stabuli praefecti; *lovászmeisteri hivatal.* Urk. Sieb. II. 16. an. 1344.

Officium cancellariatus, munus magistri scriniorum; *kanczellári hivatal.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. p. 229.

Officium cassae praefectoratus, munus praefecti erarii; *kir. kincstár főtiszt-sége.* Molnár Patv. 68.

Officium conservatoratus, *koronáéri hivatal.* Ger. Kronhüter-Amt. Sac. Cor. O. 1. Art. 38. An. 1715: Et quia officium Praesidis Camerae Hungaricae nullam cum officio Conservatoratus Sacrae Regni Coronae habere videtur incompatibilitatem. Art. Diet. Pos. 57.

Officium cupri, praefectura in negotio cupri Viennae instituta; *bécsi rézhivatal.* Magy. Tör. Tár. XIII. 48.

Officium diocesanum, quo sub praeside generali vicario aulici pertinent; *egyházmegyei hivatal.* Kon. Egyh. 303.

Officium feudale inferius, alsóbb hűbéri tisztség. Juriev. Jur. Met. 178. Iudicia Districtualia montana, etiam officia feudalia inferiora dicta, a substitutis in eo praecipue differunt, quod illa in negotiis feudaliibus et iudicialibus procedant definiendo seu decisive substituta autem tantum instruendo seu informative.

Officium fidejussorium, mensa usuraria; *trapeza feneratorum publica; zá-loghivatal.* Ger. Pfandamt. Opin. P. II. Sec. II. Acel. (b) 2.

Officium frumentariatus, munus condi promi; *kaszárnáság.* Törvt. Msz.

Officium gremiale solutorium, curia domestica dissolvendis pecuniis; *belső fizető hivatal.* Ger. Zahlamt, Gremialzahlamt. Kass. P. P. I. 239. *gremiale solutorium officium.*

Officium indicans, idem quod *In-grossista; lejstrom író.* Szirm. Glos. 28.

Officium iudicatus montanorum, iudicium causis metallicis cognoscendis; *bányajátsztság.* An. Se. I. 124. an. 1327.

Officium manipulans, munus officia exequens; *kezelő hivatal.* Törvt. Msz.

Officium monetarium, tribunal monetale; *pénzverő hivatal.* Münzamt. Törvt. Msz.

Officium montanum, V. *officium iudicatus montanorum.* Törvt. Msz.

Officium nobile, honor; locus honoratus; *nemesi tiszt, tiszteletbeli hivatal.* Ehrenamt. Törvt. Msz.

Officium notariatus, munus, partes notarii; *jegyzői hivatal.* Törvt. Msz.

Officium perceptoratus, collegium vectigalibus publicis praepositum; *adóhivatal.* Steueramt. Törvt. Msz.

Officium piarum summarum administrationis, munus piarum largitionum; *kegyes hagyományi pénzekre ügyelő tisztség*. Törvt. Msz.

Officium portuale, munus, praefectura portus; *rékhivatal, kikötői hivatal*. Ger. Hafenamt, Portsamt. Kass. P. P. I., 40. Gubernium Regium Fluminense habet *Officia Portualia*.

Officium postale, praefectura cursus publici; *póstahivatal*. It. officio postale. Kass. P. P. I. 40. Gubernium Regium Fluminense habet . . . *Officia Postalica*.

Officium praefectoratus cassarum, munus praefecti avarii; *pénztári hivatal*. Törvt. Msz.

Officium protocolli et exhibitum, munus actorum publicorum consignandorum; *iktató*. Törvt. Msz.

Officium quæstorum seu intelligentiæ, munus explorandis rebus; *tudakozó hivatal*. Kudschaftsamt. Törvt. Msz.

Officium salis, curia rei salariae; *sóhivatal*. Ger. Salzamt. Kass. P. P. I., 239. penes Pestienae Regium salis *Officium*.

Officium sanitarium, viri sanitati promovendæ; *egészségügyi hivatal*. Germ. Gesundheitsamt, Sanitätsamt. Kass. P. P. I., 40. Gubernium Regium Fluminense habet . . . *Officia Sanitaria*.

Officium silvanatus, praefectura saltuarum; *erdészeti hivatal*. Ger. Forstamt. Tag. Erd. II. 230.

Officium taxatoratus, munus census; *díjzabási hivatal*. Törvt. Msz.

Officium tricesimale, *harminczad-, vámhivatal*. Ger. Dreiszigtsamt. Opin. de hist.

Officium ustrinale, *olvasztó házi hivatal*. Faber. Jur. Met. 45. in quibus functionis (Ustrinae Magister) in maioribus officiis adiunctum habet Contraagentem et Perceptorum et Scribam Ustrinae, cum quibus *officium Ustrinale* constituit art. XL. O. M.

Officium vicariale, *Aluli* sub praeside vicario in Capitulo; *helynöki hivatal*. Kon. Egyh. 303.

Offniza, tormentum curtissimæ formæ. Vocabulum Slav. originis est, ap. Bohemos *houfnice* vel *hufnica*, a quibus vocabulis ductum est Germ. Haubitze; *tarack*. It. obice. Gall. obusier. Fr. Lib. Rt. II. 402. qui globulos magnos bombardarum mediocresque et *offnizarum* et strubnicarum aptarunt.

Offuscabilis, quod obscurari potest; *elhomályosítható*. Pel. De s. Anna s. II. c. 2. Nemo scit, utrum odio an amore dignus sit ratione cognitionis intellectus *offuscabilis*.

Opfatnus, i. (Du C. sine interpret.) abbreviatio pro: *officii palatini*; *nádori hivatal*. Luc. Regn. Dalm. V. 2. Dipl. Mariæ R. Hung. Datum 1387. sub sigillo Butheo comitis Corbanie curiæ nostræ magistri *Opfatini*. His præterea studium facere, sigillari sigilli prædicti *Opfatini* curiæ nostræ, quia ad præsens sigillo caremus.

Oggerere, ob-gerere. Hic sensu transl. dicere, indicare, edocere; *sze me elé állítani*. Ger. vorhalten. Fej. VIII. Ad lect. XVI. regnum huedum Hungariæ fuerat hæreditarium, non electivum, ut ipsemet Nicolaus IV. P. P. Alberto Austrio *oggererat*.

Oggestio, exceptio, excusatio; *mentség*.

Pfahl. Jus. Georg. II. 78. *Oggestio* vero sub 3. ex articulo 8. 1744, si non officit contributioni a Constitutio sessionali, nec quidquam oberit Contributioni a terris remanentibus.

Oggrunire, V. *Gloriosulus*; *reá röffögni*. Ger. ansemauzen.

Ograda, æ. (slov.) sepes, meta. V. s. *Gai*; *kerítés*.

Oka, æ. (ex arab. *wakjah*, *ükjah*, cui respondet gr. *οὔγγια*, *οὐλζια*. lat. uncia), ponderis 2½ librarum Viennensium V. *Ocha*. Kuk. Jur. II. 186. pro immunitando item gratuito Educillatore consuetos Sexerios 90 annuatim pendere, ac erga trium grossorum ab una urna, 40 *okas* faciente, receptam taxam per memoratum trimestre et respective quadriestrem educillare. Tör. Tár. 1884. 175.

Ököröm, Accus. vocabuli: *ökör*, quod bovem significat. Sirm. Hung. in Par. 131. Az *ökör* csak *ökör*, ha Bétsbe hajtják is, vel ut alii dicunt: *ököröm* dederunt, szamarum tulerunt.

Ola, pro: *olla*. Tör. Tár. 1890. p. 222; *olas* æneas.

Olaibegus, subpraefectus apud Tureas; *alkormányzó*. Dec. Bar. 227. Illi accepto pro abside Georgio Erdelio viro clari generis, datoque rursus illi Subpraefecto (quem ipsi *Olaibegum* appellant).

Olaibekus, V. *Olaibegus*. Tör. Tár. 1889. p. 56.

Oleaginosus, 3., oleagineus; oleaginus; *olajnemű, olajos*. Vern. Met. II. 15. tunc vero pinguis *oleaginosa* inflammabilis ac odora substantia erumpit, quam sulphuris nomine expriment.

Oleator, olearius; *olajkereskedő, -készítő*. Fjp. Szám. p. 122. an. 1412.

Oleinosus, 3., oleo pinguis; *olajos*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 274.

Oleom, pro: oleum, sicut: arabicom etc. Kol. Cod. 50.

Oleositas, proprietas rei oleum continentis; *olajos tartalom*. Szentiv. Curios. Misc. 204. Quia est subtilius (acetum) quam aqua, ideo magis ligni poros subintrat et simul eiusdem *oleositatem* alligat, cum sit valde adstringens.

Olet lucernam, de re meditata multoque labore elucubrata; *megérzik rajta a lámpa szaga*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. p. 402.

Oleum lapideum, petroleum; *kőolaj*. Lzb. Cod. Med. III. 663.

Oleum montanum, petroleum, bitumen petroleum; *földolaj*. Ger. Bergöl. Lzb. Cod. Med. III. 441.

Olfandum, odores (ab. It. *olfare* = odorare); *füstölő szer, szagos szer*. Prot. inq. 282: et percepi . . . mirabilem fragrantiam, quasi essent imposita aliqua aromata et odorifera *olfanda* circa pedes eius et caput.

Olis, olus; *káposzta*. Schläg. 939.

Olivaceus, 3. oleaginus; *olajbogyószínű*. Alexy. 28. Imre Phil. 254.

Olivarius, i. olivetum; (Du C. *olivarium*); *olajfakert*. Han. Mon. Jur. II. 241: si *olivarij* sunt pastinati.

Olla crematoria, ahenum vino adusto coquendo; *pálinkafőző üst*. Arch. Rák. VIII. 357. Domus crematoria cum duobus Cubiculis unum pro . . . Cremando . . . *ollae Crematoriae*. Kövy El. 117.

Olla fumigatoria, fumisugium; *pipa*.

It. pipa. Germ. Pfeife. Jogt. Eml. T. III. 347: Ex quo, ex *olla fumigatoria*, quam plurima incendia . . . intervenire soleant.

Ollar, *ollare*, operculum ollæ; *fuzék-fedő*. Pár. Páp.

Ollaris Deus, homo despectus; *bódog asszony katonája* (megvetett alávaló ember). Pár. Páp.

1. **Olmus**, pro: *holmus*, culmus, collis; *halom*. Cod. Dip. And. V. IV. p. 403: ex alia parte eiusdem *olmi* a parte meridionali.

2. **Olmus**, pro: *ulmus*; *szil, szilfa*. Ljub. Mon. Sl. II. 287.

Oloforus, (Du C.) vestis purpurea; *hibor piros öltözet*. Nagy Hier.

Olokayr, cursor; nuncius volucer; *futár*. Kronst. III. 345. venit citus nuntius vulgo *olokayr*.

Omaggio, onis, V. Homagium; *hódolás*. Ger. Huldigung. Marc. Chr. I. 5. omnem *omagiorem* et reverentiam Regi Atyle fecisse perhibetur. M. Flor. Fontes II. 414.

Omago, inis, (Du C.) idem ac homagium, quod est: reverentia, humilitas, submissio; *hódolat*. Chr. piet. Vind. 141. In quam Detricus de Verona cum principibus Germanie accedens omnem *omaginem* (omagiorem) et reverentiam regi Atyle fecisse perhibetur.

Omelarius, liber homilias continens (Du C. *omelarius*); *szent beszédeket tartalmazó könyv*. Pár. Páp.

1. **Omelia**, oratio sacra; (a gr. *ὁμιλίᾱ*) homilia; It. *omelia*; *evangeliumi tárgyú szentbeszéd*. Száz. XIII. 684.

2. **Omelia**, pro: Homelarius, Homiliarius liber continens Sanctorum Homilias, quæ legi solent diebus Dominicis in Natali et in Festis Sanctorum propria Evangelia habentium. Series Ban. p. 41: (Dedi) III *omeliae*. Cod. Dip. Arp. Cont. I. 39. Fej. I. 302.

Omicidarius, i. homicida; V. s. *intravenire*; *embergyilkos*.

Omissibilis, quod neglegi potest; *elhagyható, elkerülhető*. Jos. Repr. 4. an. 1790: Legalis hæc, nulloque sub prætextu *omissibilis* Solennitas (i. e. inauguratio in regem) novem annis . . . neglecta est.

Omissivus, 3. Text. v. s. *Processus Tabularis*; *mellőzött, elhagyott*.

Omnienis, res, quæ omnes res in se comprehendit, continet; *mindent magában foglaló*. Andr. Pann. 249.

Omnifacius, 3. (Du C. *omnifarius*) omnigenus; *mindenféle*. Ljub. Mon. Sl. XXII. 440. an. 1468. *omnifacias* improbitates . . . committentes.

Omnimode, omni modo; *minden módon*. Kass. Prax. I—II. pass.

Omnipræsentia, (Du C.). V. s. v. *Adessentia*.

Omnisciens, apud theologos scholasticos: *omniscius* (Du C.); *mindentudó*. It. omnisciente. Pel. Pom. De S. Andr. s. IV. c. 4. Christus autem Dominus *omnisciens* nunquam errare potuit.

Omnitudo, ratio, complexus omnium, universitas; *összesség, mindenség*. Vern. Met. 27. Judicii singularis forma est unitas, iudicii particularis pluralitas, sen multitudo et Judicii universalis *omnitudo*.

Omphalister, culter secundo umbilico; *köldökmetsző kés*. Germ. Nabelmesser. Pár. Páp.

Omphalopsicht, Omphalogyphi, alias: *umbilicani* ita dicti, quod inter preces semper umbilicum spectarent; *kőgyökősek*. Nagy Hier.

Oncia, æ, more it. pro: *uncia*; (Du C.); *uncia*, Száz. VI. 358. in ipsis fuit totum argentum minus due *oncie*, tamen cum deauratura cum florenis de auro decem.

Oncrocriticus, ad explicationem insomniorum pertinens; *álomjósúsi*. It. d'onirocrisia. Czvit. Spec. 160. Prognosticon quadruplex, scilicet: Meteorologicum, Physiognomicum, Chiromanticum et *Oncrocriticum*.

Onerositas, proprietas rei onerosæ; *súlyosság, teher*. It. onerosità. Fej. IV. 2., 525. nec non expensarum plurima *onerositate* a nostra maiestate se agnoscent benigne remuneratos. Cf. Tertull. Cult. fem. 7.

Ongari, V. *Ducatus*. Car. Bel. De Maria. 39. Quid si ab his Andegavensium regibus Neapolitanis Floreni vocem esse derivandum asseram? in Neapolitanis primum ditioribus ob lilia in numis conspecta usurpatam. Hoc nomine vulgares olim aurei insigniti; immo ad hunc usque diem, aliqua forte ad Andegavensem in Hungaria gentem allusione, ab Italis *Ongari* dicuntur, quos ducatos nos dicimus.

Ongerus, i, numus aureus. Sim. Num. 76. Itali omnes aureos ubicunque cecos, sola voce *Ongeri* i. e. Hungaricos vocant, relicto duodecim Florenorum termino, quem tota Europa ab iis traxit ad usum.

Onice, pro: unice. Tör. Tár. 1887. p. 75.

Onicus, 3., pro: unicus. Tör. Tár. 1887. p. 69.

Onire, pro: unire; Tör. Tár. 1887. p. 68.

Oñromantia, (*ὄνειρος* + *μαντεία*); *álomfejtés*. Germ. Traumdeuterei. Vern. Phil. Mor. 254. *Oñromantia*, qua ex somniis futura tamquam certo eventura prædicuntur.

Oñocratulus, i, lege: onocrotalus, *ὄνοκρατάλος*. Schläg. 1759. onocraculus, Ardea stellaris Linn.; *ökörbika*. Ger. Rohrdommel. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 118.

Oñocraculus, V. *Oñocratulus*; *ökörbika*, *dobosgém*, *bőlönbika*, *nádibika*. It. onocrótalo = grotto. Ger. die Rohrdommel. Schläg. 1759.

Oñolatria, æ, adoratio asini, (gr. *ὄνος* et *λατρεία*); *szamárimádás*. Hor. Mem. 73. de *Oñolatria* christianis afflita.

Onus, 3., pro: unus. Tör. Tár. 1889. p. 373.

Onus actionale, multa in lite imposita; *perbeli teher*. Georch. H. T. III. 313. ezek ugyan külön-külön marasztaltatnak a vádbeli teherben (in *onere actionali*). Szirm. Glos. 8. absolvitur ab *onere actionali*.

Onus emphiteoticum, onus pensionarium annuum; *haszonélvezettel járó teher*. Eszl. Okm. p. 152.

Onus feudale, *hűbéri teher*. Vuch. Jur. Feud. 199. Debita feudalia aliter et *onera feudalia* dicuntur propter obligationem ea ex feudo præstandi.

Onus insurrectionale, pecunie expense tempore insurrectionis faciendæ; *felkelésre rótt teher*. Schwart. Scult. 191.

Onus non ventientia, multa in ius non aduentibus imposita; *meg nem jelenésnek teher*. Georch. H. T. III. 162.

Onus perpetui evictoratus, onus perpetuæ sponsonis; *örök szavatosság teher*. Georch. H. T. III. 348.

Onus personale, debitum; *adósság*. Törvt. Msz.

Onus privilegiatum, *kiváltságú teher*. Csaplov. Nucleus p. 62. *Onera privilegiata* . . . sunt: onera publica, contributio, allatura uxore debite . . . edocta; dos legalis, merces fatigiorum medici et chyrurgi; servitorum item et mercenariorum, pretium medicinæ et funebres expensæ; item fidei commissa, deposita, commodata, expensæ conscriptionis et conservationis massæ cridalis Georch. H. T. III. 152.

Onus prohibitionis, multa in casu prohibita imposita; *tilalombér*. Georch. H. T. III. 353.

Onus reale, bona onerans debitum; *a jószággon fekvő teher*. Törvt. Msz.

Onus repulsionis, idem ac Repulsa; *a visszavítés büntetése*. Ger. Repulsions-Strafe. Jogt. Eml. T. I. p. 390.

Onus sententiæ, est gravamen et liberatio multa; *az ítélettel járó bírság*. Samb. Tyrn.

Onus violationis sedis comitum parochiæ judiciaræ, multa in violationem iudicis imposita; *vármegyeszéktörés teher*. Törvt. Msz.

Opera diurnalis, tempus operi faciundo; *munkaszak*. Ger. Schicht. Besztb. Lev.

Opera dominalis, opus, quod domino terrestri præstat; *ur dolgo*. Georch. H. T. III. 230. Hogy a törvényes remekszavak (termini technici) p. o. Testámentum, Prókátor, Urbárium stb. a deák nyelvből a magyarba is becsusztlak, e még tűrhető volna; de hogy az Ur dolgát (*operæ dominales*) ama Tótoktól kölesönzött Robot szóval fejezik ki földi magyarjaink, ezt már csakugyan nem tarthatom bocsánandó vétéknek.

Opera illiberalis, ministerium; *szolgái munka*. Törvt. Msz.

Opera liberalis, ars; *tisztességes munka*; *művészeti munka*. Törvt. Msz.

Opera metallica, V. *Opera diurnalis*. Juriev. Jur. Met. 55. Quid est opera metallica? *Opera metallica* (*Schicht*) est certum et determinatum tempus, quo operarii montani labori metallico vacare tenentur.

Opera montana, V. *Opera diurnalis*; *navszám*. Besztb. Lev.

Opera Theatralis, drama musicum, melicum; *énekes-játék, dal-játék, dalmű*. Ger. Oper. Pest. Vár. Lev.

Operarius, i, curator ecclesiæ (Du C.) dignitas in collegiis Canoniorum et monasteriis, cui operibus publicis vacare incumbit; *egyházi gondnok*. Batt. Leg. III. 121. an. 1309. *Operarius* idem, qui olim defensor, mox vitreus, nunc curator ecclesiæ dietus. Batt. Ser. Episc. 27. *Operarii* monastica dignitas, quam nunc thesaurarium vocant, in Capitulis Custos diceretur, ille enim fabricam procurabat.

Operarius montanisticus, *bányász*. Juriev. Jur. 42. *Operarii montanistici* (Bergknaben, Berg-Hauer) generalim vocantur illæ personæ private montanisticæ, quæ in Fodinis aut earum Appertinentiis operas manuales erga certam suo legali modo stabilitam mercedem præstant.

Operarum Theatralium Cantator, cantor dramatis musici, melici; *operaénekes*. Pest. Vár. Lev.

Operarum Theatralium cantatrix, cantrix dramatica; *operaénekesnő*. Pest. Vár. Lev.

Operare, (Du C.) rem gerere; *hadí műveletet végezni*. Ljub. Mon. Sl. XVII. 43. an. 1420. *operabis* cum . . . peditibus.

Operata voluntas, quæ se in opere manifestat, in agendo, cui opponitur velleitas; *cselekvő akarát*. Andr. Pann. 244.

1. **Operatio**, curatio, quæ scalpellum desiderat; *műtét, gyógygyógyászat*. Ger. Operation. Reg. Turm. Præst. 81. hæc enim scientia (Anatomia) destitutus, maiorem *operationem* suscipere haud potest. Wallaszy 554.

2. **Operatio**, onis, belli gerendi ratio; *hadművelet*. Cod. Alv. I. 7. Quod omnes bellicæ *operationes* contra Turcas et eorum confederatos fient communicatis cum dicto principe consiliis. Arch. Rák. IV. 60.

Operatum Regnicolare, opus a regnicolaribus conscriptum; *országgyűlési dolgozat*. Irod. Tört. Közl. VI. évf. I. f. 103. *Regnicolare operatumok* . . . deputatio.

Operista, æ, actor, cantor dramatis musici, melici; *operaénekes*. Ger. Opernsänger. Operist. Opin. 1802. kk. §. 106. Personale theatrorum publicorum. *Operistæ*, qua itinerantes Protectionali taxæ subsunt.

Opertorium lecti, lodix; *ágyterítő*. Arch. Rák. VIII. 348.

Ophitæ, a gr. *ὄφις*, Hæretici, qui serpentes instar Deorum colebant V. *Cainitæ*; *kigyóimádók*. Nagy Hier.

Ophthalmicus, i, chirurgus scalpello medens oculis; *szemműtész*. Lzb. Cod. Med. T. II. 307: *ophthalmici* seu oculorum operatores . . . Cf. Martial. 3., 74.

Opidaneus 3., populus et inhalitor oppidi; *városlakó*. Szék. Okl. I. 235. Cf. *Opidaneus*. Cod. Theod. 12., 1., 38. sq.

Opidusculum, dem. ad oppidum; *kis község*. Pesty Ször. II. 258.

Opifices manualistæ, operæ; *kézművesek*. Georch. H. T. III. 154.

Opificialis, ad opificium pertinens; *mesterségi*. Arch. Rák. I. 18.

Opificium, ars, officium opificis; *kézműesség*. Ger. Handwerk. Szamosk. III. 31. Demetrius, qui ex sordido *opificio* et vitam tolerabat et nomen Tonsoris habebat. Brut. Hist. I. 86., 7.

Opilatio, pro: oppilatio, alvus astricta, obstructa; *dugulás*. Andr. Pann. 39. Vinum... *opilationem* splenis et epatis *operit*.

Opilionatus, us, officium opilionis et locus, circuitus pastionis; *juhnyésztés*. Arch. Rák. VIII. 362. Dantur duo greges ovium, quorum unus in Csernolowa, sub *opilonatu* Joh. P. existit.

Opinative, ut opinor; *vélemény szerint*. Arch. Rák. IX. 512.

Opinativus, 3., opinabilis, opinatus; *gondolt, gondolomra, körülbelül való*. It. opinabile. Ger. vermuthlich. Monm. Comit. I. 71. Numerum *opinativum* ego descripsi, ut scivi.

Opinio, sententia; *ítélet*. Törvt. Msz. **Opinio fidei**, falsa religio, superstitio; *babonás hit*. S. de Kéza Chr. I. 4., 1: in quibus iuxta suæ *opinionem fidei* spem maximam apponebat.

Opinionistæ, (Du C.) Hæretici ab opinione sic appellati, quod dicerent, nullum verum Christi vicarium esse eorum, qui post Petrum fuere, nisi, qui paupertatem Christi imitati essent; *térvéleményesek*. Nagy Hier.

Opistographus, 3. (gr. *ὀπισθογράφος*) in averso latere paginæ scriptus; *háttul teleirt*. Wallaszky 60. charta libri non est *opistographa*, sed adversa parte tantum conscripta. Cf. Plin. Ep. 3., 5. Ulp. Dig. 37., 11., 4.

Opitulamen, auxilium; *segítség*. An. Sc. I. 149. an. 1499: subvenire et *opitulamini* fore. Fej. VIII. 2. 533. *opitulamine* nobis divine gracie suffragante. Cod. Zi. III. 551. Cod. Dip. And. II. 352., 404.

Opitulantiæ, æ, opitulatio, ops, auxilium; *segítség*. Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 437.

Oporopola, æ, fructuarius propola, pomarius; *gyümölcsáruló*. Pár. Páp.

Oppantum, (Du C.) Velum in scena, quod undique panditur; *szőnyeg, terítő*. Nagy Hier.

Oppidanensis, e, ad oppidum pertinens; *városi*. Szék. Okl. I. 245.

Oppignorabilis, quod in pignus dari potest; *elzálogosítható*. Bék. Pil. II. 272. an. 1380. sunt venales et *oppignorabiles*, cui ipsi voluerint.

Oppipare, pro: opipare, laute; *fényesen, pompásan*. Tör. Tár. 1887. p. 112. *oppipare* est exceptus.

Opploratio, actus opplorandi; *mellette vagy előtte való sírás*. Fabó. Mom. Evang. II. 301. Hinc august. imperator Carolus VI. multis variisque *opplorationibus* ven. cleri victus.

Oppone, ex adverso; *szemközt*. It. all'oposto. Georg. Sirm. I. 209. Cumque ad vadum pervenimus iterum *opponere* arcis Thocaj.

Opportune, importune, nolle, velle; *akár akar, akár nem, kellett-kellettlenül*. Pril. Abact. 45.

Oppositio, actus repugnandi, retistendi (ap. Fin. alio sensu); *ellentállás*. It. opposizione. Kövy El. 748., 749. *Oppositio* est Iuridicum remedium licet inproprie ita dictum, quo exequendus, Judicium executionem sententiæ, in causa brevis litis, violento quodam facto turbat vel impedit.

Oppositionalis, ad actum repugnandi pertinens; *ellentállási, ellenzési*. Kövy. El. 372. Kass. Jur. Civ. I. 6.

Oppositum, oppositus, us, oppositio, res opposita; *ellentét*. It. opposto. Vern. Met. 144. Est ergo congruentia intuitiva æqualitas et similitudo quantitatum, eius *oppositum* incongruentia appellatur. Georch. Ért. 60.

Opprimere, corrumpere mulieres, stuprum afferre alicui; *meggyalázní*. S. de Kz. Chr. II. 2.: uxores filiasque Hungarorum ubicumque Petrus rex ambulabat, violenter *opprimebant*.

Opprimerunt, pro: oppresserunt. Batty. Ger. 403. pauperes *opprimerunt*.

Opprobriose, turpiter, contumeliose; *gyalázatosan*. Száz. XX. 694.

Oppugnaturare, verbum desiderativum ab: oppugnare; *ostromolni akarni*. Szamosk. III. 204. *Oppugnaturientes* istos non difficile fuerit tormentorum telorumque procillis rejicere.

Oprawa, æ, (vox slav.) relectio; *tatarozás, javítás*. Sup. An. Sc. I. 186. an. 1440. solvit . . . quatuor grossos ratione *oprawae*.

Opressitudo, inis, angustiae, necessitudo, miseria; *szorult állapot, elnyomatlás*. It. oppressione. Georg. Sirm. I. 241. Tace, tace, pater mi Gaspere Judex, audi vi et prescivi tuam *oppressitudinem* adhuc in Regno Poloniae.

Optencionalis, ad actum obtinendi pertinens; *kézbessítést bizonyító*. Szék. Okl. III. 90. literæ *optencionales*.

Opticum theatrum vel *speculum*, speculum ad fallendos oculos factum; *bűvös tükör*. Ker. Nap. 318.

Opticus, i, perspicillorum artifex; *lát-szerész*. Pest. Vár. Lev.

Opticus, 3., (*ὀπτικός*) ad spectandum idoneus, accomodatus; *látó*. *Opticus tubus*, *tubulus*: tubus, tubulus ad spectandum, cuius opera etiam ea, quae longe absunt, aspicere possunt; Græca voce telescopium; *látócső, messzelátó*. Gall. télescope. Rák. Ön. 217. I. 9—12. (11.): . . . vidi navem . . . ac curiosius illam *tubo optico* examinans cum armatum esse credidisset, navarcho demonstravi. Rák. Ön. p. 22. I. 28—29. (29.): . . . summe delectabar *tubulis opticeis* . . .

Optimates, Apud veteres erant proceres, primores, patres ap. Græcos *οἱ δῖναιοι, οἱ ἀριστοῖς, οἱ ὀλίγοι*. Aetate, quæ media vocatur, sunt Barones, Vasalli, qui dicioni regis subiecti erant. die Optimates; *jobb ágak, előkelők, ország nagyai*. Marc. Chr. II. 64.

Optimissime, optime. Tör. Tár. 1887. p. 532. *optimissime* factum.

Optinere, vincere; *nyerni, nyertesnek lenni*. It. ottenere, vincere. Georg. Sirm. I. 377. Et inde equites Turci cum Hungaris inter se exercebant pugillum, tanquam falciones inter se, sed semper Hungari *optinebant*.

Optio, quum facultas datur e vacantibus beneficiis ad voluntatem unum eligendi (Du C. al. s.); *szabad választás, a járadalomba való juthatásnak egyik neme*, mely szerint némely káptalan és testületnél az idősb tagok bizonyos meghatározott idő alatt a collegiumban üresedésbe jött más állomást, ezimet vagy egyéb előnyt válogathatnak, illetőleg azokra nézve fokozatos előléptetési igényt nyel hirtak. Kon. Egyh. 179.

Optionalis, libero arbitrio commissus; *szabad választásra bízott*. Szer. Not. p. 115: Super divisione parvarum decimarum *optionalium* . . . facta est isto modo. Kövy El. 454.

Optionaliter, cum potestate eligendi; *szabad választás útján*. Jogt. Eml. I. 447.

Opus conscriptionale, recensensus populi; *népösszeírás*. Pest. Vár. Lev.

Opus cornutum, *szárnyas védmű*. Szentiv. Cur. Misc. 358. *Opus cornutum* est, quod duo dimidia versus hostem habet propugnacula.

Opus coronatum, *kerek védmű*. Falud. Arch. 61. *Opus coronatum* est pars munimenti habens dimidiata propugnacula, in medio unum vel plura integra; dicitur coronatum: quod munitionem circumcingat et coronet.

Opus encausticum, opus vitri me-

tallici; *zománcz*. Arch. Rák. VIII. 351. Colare pro caniculo ex serico et aureis filis intertextum cum ansula ex argento, *opere encaustico* vulgo *zománcz* adumbrata.

Opus filigraneum, opus e filis aureis et ductum; *filigran munka*. Wallaszky 427.

Opus habeo, opus mihi est; *szükségem van*. Cod. Dip. Brüss. III. 44. *opus habemus* bono numero peritorum bombardariorum.

Opus magistrale, artis specimen; tirocinii ponendi prerogativa; *mester remek*. Ger. Meister-Stück. Pár. Páp.

Opus periodicum, ephemeris, libellus menstruus; *folióírat*. Rév. Pl. 85.

Opus phelloplasticum, (a gr. *φελ-λόγ*); *dugaszminta*. Schröer. Arch. Gr. et R. 24. Cognoscendæ architecturæ priscae inserviant *opera phelloplastica*, Korkmodelle.

Opus plumarium, *plummos munka*. It. niello, niellare (Zierath in Gold und Silberarbeit) Nielloarbeit. Keesk. Ötv. 463. Arch. Rák. VIII. 322. unum reliquiarum *opere plumario* factum.

Opus spicatum, *kalászos mű*. Ger. Häringsgrätenbau. Száz. XI. 706.

Opus striatum, *csíkos, sávós mű*. Ger. streifiges, gerieftes Werk. Oláh. Cod. Ep. 552. Is (ensis), ut spero, tibi arripiebat et propediem habebis, capulum et reliqua ornamenta inaurata *opere striato* sunt.

Ora, monetæ species. Sim. Num. 137. Alter (numus) *Ora* dictus minus erat usualis et ideo etiam valor eius nimis erat varius et erat cusus ad normam Romanorum aureorum serius eusorum et Galliae solidorum. Ex quo iterum adparet, quod aurei solidi et Marce pro eadem significatione aliquando sumantur.

Oracula loquitor, *kétes dolgok*, Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 121. *Oracula loquitor*. Id est: certa et indubitata.

Oraculum, auctoritas, vis; *erő*. Oraculo vivæ vocis; *élő szóval*. Cod. Dip. Arp. V. 55. Confessus est *oraculo vive vocis*. Szer. Not. p. 29.

Oraculum litterale, litteræ, scriptum; *írás, írat*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 164. quæ omnia per singula longum esset *litterali oraculo* recitare.

Oral, V. Fano 2. Cher. Jus. Eccl. II. 146. Pontifex R. utitur insuper Subcinctorio et fanone seu *orali*; illius nomine venit Subcinctulum, quod teste Durando dependet a cingulo.

Orales Invitatoriae, (litteræ); *sze-mélyesen meghívó levél*. Kov. Form. St. CXLVI. *Orales invitatoriae* ad nuptias.

1. **Oralis**, 2. *præsens; szóbeli*. It. verbale, a voce. Vern. Log. 287. nihil tamen prohibet, quominus etiam *oralis* institutio mutæ cogitationum communicationis formam assumat.

2. **Oralis**, (Du C.) sudarium, quo os abstergitur; *kezkendő*. Ljub. Mon. Sl. XI. 231. an. 1324: *orales* de seta.

Oralis fides, religio falsa; *álhit*. Ger. Maulglaube. Otia. Bachm. 369. *Oralis Fides* (in germanico sonat: Maulglaube) res est periculosa, quia sub spe vitæ æternæ (cuius consecutionem *orali* sua *Fide* sibi promittit) ducit hominem ad æternam damnationem.

Oralis, (portio) ex voc. os, oris, quod ad os pertinet; alimentum annona; *táplálati illetmény*. Cod. Alv. II. 185. Quantum Tran-

sylvania propter Lapos et Kóvár districtibus assignatas sex mille *portiones* utpote 3880 *orales* et 2120 equiles *portiones* in pecunia ad sex menses imposuit. Törvt. Msz.

Oralliter, verbo, *szóbelileg*. Cod. Dip. Arp. V. 142. Lodomerius ex Coth retulerunt in causa, quae inter ipsos ratione prati cuiusdam versabatur, arbitrio et ordinatione proborum virorum *oraliter* concordasse.

Oramen, (Du C.) invocatio, preces; *ima, imádság*. Nagy Hier.

Oramito, mendum pro: *axamito*, quod idem est ac *Estametum*, quod vide. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 278. Clamis de sciarlato . . . dipreis vel zuppa de zendato vel de *oramito*.

Orariae baccae, globuli precatorii: *olvasó*. It. rosario. Ger. Rosenkranz, Paternoster. Veranes. Hist. 1., 313. Post *orariae baccae* nostri moris e vitro factae.

Orarium, 1. amiculum, fasciolum, 2. (sudarium Du C.); 1. *kezkendő*, 2. *nyakfüggő*. 1. Kaprin. Eloq. I. 13. Crebro manibus pedibus, immo iactatis etiam *Orariis* seu amiculis et fasciulis plausus dabant. 2. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 277. Pár. Páp. Batt. Leg. III. 254. an. 1370.

Oratio praesentatoria, *bemutatósi beszéd*. It. orazione di presentazione. Ger. Vorstellungrede. Fabó. Monm. Evang. 331. Laudavit hunc comitem et quidem ex vero, uti alibi ita imprimis in *oratione praesentatoria*.

Orationalis, ad orationes pertinens; *ima*. . . Tör. Tár. 1886. p. 573. liber *orationalis*.

Orationalum, orationale. V. s. *Matinale*.

1. **Orator**, (in scholis saxonicalibus): *ügyvéd, vádbeszédtartó*. Teut. Schul. I. 230: *Orator*, praefectum ex ordine sequens, ad ea, quae necessaria sunt, publice dicenda, constitutus est; quare die iudicii . . . causam congressus breviter doceat . . . Causam Coetus Scholastici . . . honeste agat . . . signorumve inter Studiosos latinitatis exercenda causa vigentium curam gerat. Praeterea festis sollempniis . . . orationem latinam declamabit . . . Száz. XXII. 563.

2. **Orator**, legatus; *követ*. Ger. Gesandter. Kronst. 1., 631.

Orator (cehae), causidicus fraternitatis; *czéhügyvéd*. Opin. P. II. Sec. II. Cap. IV. art. 9.

Orator continuus, legatus; *állandó követ*. I. Rák. Gy. 207. B. S. de S. *continuo* in fulgida porta ottomanica *oratori* nostro.

Oratoriolum, parvum oratorium; *kis imaház*. Arch. Ver. Sieb. XI. 386.

1. **Oratorium**, (Du C.) aedes sacra, ubi orant; *imaház*. Pécsi főgymn. Ért. 1894/5. p. 7.

2. **Oratorium, oratorium**. It. oratorio. Greg. Aesth. 134. Quas vocant Cantatas (*oratoria* sunt religiosae cantatae) sunt potissimum poemata lyrica.

Orbanitas, urbanitas, humanitas; *előzékenység, finom magaviselet*. Tör. Tár. 1887. p. 457.

Orbes quadrangulares, *tányér* (négyszögletes). Thök. Diar. II. 378. *Orbes* argentei *quadrangulares* ponderantes marcas numero 50 fl. 225.

Orbicularis, orbiculatus; *kerekded*.

Ger. rundlich. Mol. Sis. C3: Non fuisse usum hostiarum *orbicularium* in Sacramento cenae. Cf. Mare. Empir. 4.

Orbiculus, i. patella; *tányér*. Thök. Diar. II. 249. Ex relatione Jelenik seip apud Schedel 16 pocula argentea et *orbiculos* argenteos 48 fuisse.

Orbis, patella; *csésze, tányér*. Arch. Rák. VIII. 351. Unus *orbis* pro porrigendo potu cum fracto pede.

Orbis mensalis, catillus mensae; *asztaltányér*. Arch. Rák. VIII. 354. *orbes argentei* mensales Nro 46.

Orbitarii, an. 1198. ex Waldensibus orti haeretici: negabant b. trinitatem, Christi divinitatem, resurrectionem carnis, extremum iudicium, sacramenta, et quum vagarentur, inde ita dicti; *tekergő tévelygők*. Nagy Hier.

Orbus, 3, caecus; vak. It. orbo. V. s. *Veranus*.

Orchestra, pulpitum; *emelvény*. Diar. Com. 416. Orbinius ad majus Regni Palatium . . . congregatis . . . intervenit ipsa quoque Regina acclamationibus faustissimis excepta et in *Orchestra* holoserico rubro inducta coedit.

Oreistrum, suggestus, pulpitum; *szószék, emelvény*. M. Flor. Fontes II. 467. Plebs autem constituit sibi praepositos, quibus praeparaverunt *oreistrum* de lignis, unde ab hominibus possent videri et audiri.

1. **Orda**, æ, horda, tribus tartarorum; *tatárscapat*. II. Rák. Gy. 239. Magnus Princeps *Ordarum*. Szilády Tör. Magy. Eml. IV. 453.

2. **Orda**, æ. (Du C.) tentorium, statio; *sátor*. Gall. tente. Fej. IV. 1., 431. Tum ad *tentorium* sive *ordam* ipsius duces ductum fuit ib. 2., 275. dicitur Curia *Orda* lingua eorum (sc. Tartarorum) 1., 434. *orda* sive curia patris I. 435. aliud tentorium, quod apud eos appellatur *orda aurea*.

Ordalium, Judicium Dei; *istenítélet*. Ger. Gottesurtheil. Zsigm. Hist. 112. Dis. de Ferr. Caud. § 4. Audiebant alio titulo etiam purgationes (Judicia Dei); item, iudicia probabilitatis, Hottomannus probationes furiosas nominavit. Jus canonicum purgationibus vulgaribus nomen dixit. Saxones et Angli *Ordel* nuncupabant, voce ex antiqua anglorum *Or* magnum et *dael* iudicium, ut vult Hoffmannus derivata. Sufficit ævo, quo isthæc usu recepta fuere iudicia, vocabulum hoc a Scriptoribus latinis civitate latina, si quam stilus eorum meruit, fuisse donatum et ab iis vocem: *Ordalium* passim usurpatam.

Ordeaceus panis, hord. pan's; *árpa-kenyér*. Ger. Gerstenbrot. Kronst. I. 455.

Ordere, mandatum, ordinatio, a Gall. *ordre*; *rendelet, parancs*. Arch. Rák. VIII. 469. *ordere* ad agendum.

Ordinabilis, regulæ conveniens, (Du C. ordinandus), *szabályszerű*. Cod. Dipl. And. V. IV. p. 525: interveniente . . . *ordinabili* compositione proborum virorum.

Ordinabiliter, (Du C.) ex ordine, composita; *rendesen, kellően*. It. ordinatamente. Thom. Archid. Hist. Sal. 366. vocavit fratres de Capitulo et in eorum praesentia satis bene et *ordinabiliter* condidit testamentum. Knauz. M. E. Str. II. 72.

Ordinale, is, (Du C.) alias Breve vel Carpsum vel Consuetudinarius, Ordinarius, Officialis etc. liber ritus continens; *szertartás könyve*. Száz. XXVII. 347.

Ordinaliter, composita, ordinatim; *rendben, rendesen*. Vjestnik I. 142. an. 1462. debet *ordinaliter* regere et iustitiam ministrare.

Ordinamentum, (Du C.) Mandatum, praecceptum; *rendelet, parancs*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 445. Haec sunt *ordinamenta*, quae dominus Dux cum Majori parte sui Consilii Minoris et majoris dicit hominibus Arbi. Knauz. M. E. Str. II. 356., 358.

Ordinancia, mandatum (Du C.); *rendelet, parancsolat*. Gall. ordonnance. Beth. G. lev. 278., 228.

Ordinans, duci a ministerio datus capitaneus; *szárny, segédkapitány*. Ger. Ordonan. Aech. Rák. VIII. 377. *Ordinans* capitány Batory uram, *Ordinans* karabélyosok.

1. **Ordinantia**, æ, V. *Ordinancia*. Thök. Diar. II. 45. *Ordinantia* ratione promovendorum versus Cassoviam tormentorum. Cod. Alv. I. 42.

2. **Ordinantia**, æ, ordo; *rend, rendezés*. Jogt. Eml. T. III. p. 72: ad refrenandum hominum audaciam bonaque comitatus disciplinam ac *ordinantiam*.

1. **Ordinare**, sacro ordine initiare; (Du C. 3.); *avatni*. It. ordinare. Ger. ordinieren. Cher. Jus. Eccl. II. 48. Scrutinium *Ordinandorum*. Ne vel dotibus necessariis destituti vel etiam vitiosi in Sacrum Altaris munus irreperant, Sacri Canones triplex Scrutinium praescribunt, quoad illos, qui sacris ordinibus initiari volunt. 1. Nomina eorum, qui ad sacros ordines promoveri cupiunt, uno mense ante *ordinationem* in Ecclesia publicari praecipit Concil. Tridentinum. Batt. Leg. II. 99. (Deer. S. Ladisl.) Auctore Battiano ordinari dicebantur Monachi et Monachæ, dum tondebantur et habitum Adsumebant.

2. **Ordinare**, praescribere (ap. medicos Du C.); *rendelni* (orvosságot). Bene. Med. I. 254.

3. **Ordinare**, (Du C. 2.) praecipere, iubere; *rendelni, rendelkezni*. Cod. Dip. And. I. 362., 401. comes . . . taliter *ordinavit*. S. de Kz. Chr. A. 1. 4: A. 2; 2.

4. **Ordinare**, faciendum curare; *megrendelni*. Cod. de Sztára. II. 450. totidem cussinorum tecturas de bisso *ordinatas*.

Ordinare pacem, pacem componere; *békét helyreállítani*. S. de Kz. Chr. II. 2., 3. Aba nuntios mittens ad Caesarem probavit, si cum eo *pacem* posset *ordinare*.

Ordinaria, æ, cursus publicus ordinarius (Du C. al. s.); az Ausztriába beütitő kurerok által elfogott *bécsi rendes posta*. Arch. Rák. IV. 52. VIII. 418. tartoznak *ordináriát* és staffétát az Commandirozó generálisokhoz küldeni.

Ordinariatus, us, potestas, magistratus episcopalis; *a püspöki hatalom a megye határai között rendes, azaz már a nyert püspöki hivattalal járó, mely isteni jógnál fogva őt illeti, miért a püspök Ordinariusnak, maga a püspöki hatóság Ordinariatusnak is nevezetik*. Oltv. Act. Synod. 57.

Ordinarium, mandatum, praecceptum ex lege; *rend szerént való parancsolat*. Georch. H. T. IV. 276.

1. **Ordinarius**, i. (Du C.) liber ecclesiasticus regulas, praescripta rituum totius

anni continens; *szertartás könyve*. Száz. XXVII. 347.

2. **Ordinarius**, i. (Du C.) loci episcopus, qui habet ordinariam iurisdictionem in causis ecclesiasticis; *megyés püspök*. Száz. XVIII. 446. *Ordinarius Strigoniensis*.

3. **Ordinarius**, i. caput alicuius rei; *fő, feje valaminek*. Fej. VII. 56. *ordinarii iniuriatorum*.

4. **Ordinarius**, i. (Du C.) dignitas in ordine Canonice Collegiatorum (fors. episcopus suffraganeus); *czimzetes püspök*. Ger. Weihbischof. Cod. Ep. Pet. Páz. I. 403. mirator . . . Cardinalis, quomodo Capitulum praeferito suo *Ordinario* asum sit confugere ad suam Majestatem.

Ordinarius fiscalis, supremus advocatus; *Tisztb. Ir. Ordinarius Fiscalis, Főügyész*.

Ordinarius iudex nobilium, *főszolgabíró*. Ger. Ober-Stuhlrichter. Kass. Prax. I. 24. Comitatus habet suum Magistratum, cuius membra sunt . . . *Ordinarii* et Vice *Judices Nobilium*.

Ordinarius Notarius, supremus scriba; *Tisztb. I. Ordinarius Notarius. Főjegyző*.

Ordinarius postae cursor, (Du C.) manipularis, in integro ordine tabellarius; *rendes póstás*. Tör. Tár. 1888. p. 341.

1. **Ordinatio**, provisio; institutio, cura; *kezelés, ellátás, orvosi rendelés*. Batty. Leg. T. II. 440. an. 1279: beneficia illa per illos, ad quos eorum *ordinatio* spectat . . . ordinentur. Bene. Pol. 260. *ordinationes* circa curandos pauperes.

2. **Ordinatio**, mandatum, decretum; *parancs, rendelet*. Knauz. M. E. Str. I. 63., 30. S. de Kz. Chr. A. 1., 1. secundum *ordinationem*. S. Adalberti Pragensis.

3. **Ordinatio, Ordo**, sollemnis consecratio, inauguratio; *felszentelés*. Konek. Egyh. 432.

Ordinatio compositiva, pacifica ordinatio, legibus conveniens pactio; *rendes, kiegyenlítő rendezkedés, elintézés*. Kub. D. Hont. II. 340.

Ordinationem facere, instituere; *intézkedni*. Szer. Not. p. 48., 48: Nos capitulum . . . memoriae commendamus . . . quod Dona Elizabeth . . . talem *ordinationem* fecisse.

Ordinatio compositio, legibus conveniens, iusta pactio; *rendes, igazságos egyezkedés*. Szék. Okl. III. 32.

Ordinativus, 3., legibus conveniens; *szabályos*. Szék. Okl. III. 25. iudiciariam compositionem et ordinationem ac *ordinativam* divisionem. Fej. X. 2. 209. iuxta litteras, *ordinativas* decedit.

1. **Ordo**, inis, mandatum; *rendelet*. Gall. ord. Reg. Mil. p. 64: non est . . . omissum, quin . . . ad . . . Nostram Militiam *ordines* sufficientes dederit (sc. consilium Aulæ Belli-cum). Buny. Vár. tört. 444. an. 1536. ad proprium *ordinem* habeo 150 equites (i. e. meis mandatis parent etc.).

2. **Ordo**, nude pro: ordine religiosus (Du C.); *egyházi rend*. Georch. H. T. I. 97.

3. **Ordo, Ordinatio**, (Du C. 3.) consecratio; *felszentelés* az egyházhatalomra való képességet szerző ünnepélyes csel.ekvény Kon. Egyh. 432.

Ordo B. V. Annunciatæ Eque-

stris. Annunciata lovagrend. Szentiv. Curios Misc. III. Oct. Synops. Chron. VI. De initiis Ordinum Religiosorum B. V. Annunciatæ ordo *Equestris* in Sabaudia 1360.

Ordo Augustinianorum discalceatus; *sarutlan ágoston szerzetesrend*. Not. rel. II. 177: *Ordini Augustinianorum Discalceatorum* Missionarii an. 1533. nudis pedibus ad Mexico profecti originem dederunt, approbato per Sixtum P.

Ordo Sancti Augustini. Eremitæ Sti Augustini. Ordo mendicantium ex pluribus cœtibus coaluit in Italia sæculo 13. o. ab Innocentio IV. papa subiectus Regulæ Sti. Augustini anno 1567. a Pio Vo. papa approbatus; *szent ágoston rend*. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 162.

Ordo Barnabitarum, V. s. Ordo Clericorum Regularium S. Pauli.

Ordo Benedictinorum, V. Benedictini. Not. rel. II. 178.

Ordo S. Brigittæ Monachorum et Monialium. Szentiv. Curios. Misc. III. Oct. Synops. Chron. De initiis ordinum Religiorum. S. Brigittæ Ordo Monachorum et Monialium cepit anno 1346. confirmatus 1373.

Ordo Camaldulensium. *néma barátok* Bék. Pál. II. 492. an. 1691. Blasio Jaklin episcopo Nitriensi . . . concedendum esse duximus: quatenus . . . sacrum *Camaldulensium ordinem* in . . . regnum nostrum Hungariæ . . . Introducere . . . valeat. Szentiv. Curios. Misc. III. Oct. Synops. Chron. VI. Ordo *Camaldulensium* a S. Romualdo fundatus est 967.

Ordo Canonice B. Laurentii Justiniani. *Iustinian-Lörincz szerzete*. Szentiv. Curios. Misc. III. Oct. Synops. Chron. VI. De initiis Ordinum Religiosorum *Canonicorum B. Laurentii Justiniani* 1404.

Ordo Capucinatorum, V. Capucini. Not. rel. II. 177. (*Kapu barát*. Kresznerics.)

Ordo Equitum Carmelitanorum. Szentiv. Curios. Misc. III. Oct. Synops. Chron. VI. *Equitum Carmelitanorum* ab Henrico IV. 1608. *Karmelhegyi lovagrend*.

Ordo Carmelitarum Discalceatorum; *sarutlan karmelhegyi szerzet*. Not. rel. II. 177.

Ordo Carthusianorum. Szentiv. Curios. Misc. III. Oct. Synops. Chron. VI. — *Carthusianorum* a S. Brunone 1084. *Néma barátok*.

Ordo Charitatis, V. s. *Fratres misericordiae*.

Ordo Civitatum liberarum regiarumque; *szabad királyi városok rendje*. Bel. Geogr. Comp. 498. Optimates Hungariæ, qui iure gaudent status, in quatuor distinguuntur Ordines. 1. *Ordo Ecclesiasticus*, Archiepiscopis, Episcopis, actu et nomine, Abbatibus Præpositis et Sacerdotibus Canonice etc. absolvitur. 2. *Ordo magnatum*, in Barones Regni, Comites atque liberos Barones distinguunt. 3. *Ordo Equitum*, in Nobiles Possessionatos et Armalistas dividitur.

4. *Ordo civitatum liberarum regiarumque* in eas, quæ Tavernicorum Magistro et, quæ Personali Præsentie regiæ, quoad provocationem casuum subsunt, discriminantur.

Ordo Clericorum Reformato-

rum infirmis ministrantium, *Lellisi Kamil rendje*. Szentiv. Curios Misc. III. Oct. Synops. Chron. VI. *Clericorum Reformatorum infirmis ministrantium* 1596.

Ordo Clericorum Regularium S. Pauli. *Barnabíták*. Not. rel. II. 178: Ordo Cl. . . seu Barnabitarum, fundatus ab Antonio Morigia, Zacharia equite Cremonensi, et Bartholomeo Terrario Mediolanensi confirmatus per Clementem 7 et Paulum 3. nomen habet a S. Paulo patrono et templo S. Barnabæ, quod Mediolani acceperunt.

Ordo Cluniacensis. *Cluny benedictinusok*. Szentiv. Curios. Misc. III. Oct. Synops. Chron. VI. S. Odo *Cluniacensem Ordinem* propagavit 926 qui institutus est a Bernone Abbate 940.

Ordo Crucigerarum, *keresztes hõlgyek*. Ger. Kreuzdamen. Res. ges. p. 88: in ejus memoriam Augustæ instituere placuit *Crucigerarum Ordinem* e nobilissimis Matronis, quæ se virtutis mancipia vocarent.

Ordo Cysterciensis, *zircei rend*: *szesztrák szerzete: tarka barát*. (Heyse: Cistercienser, Grauröcke, weisse Brüder, ein Mönchsorden gestiftet 1098 von benedictiner-Abte Robert zu Citeaux od. Cistercium in Frankreich). Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 83. ad Abbaciam construendam de Domo Clarevalensi *Ordinis Cysterciensis*.

Ordo decoratorius, insigne ordinis; *rendjel*. Ger. Ordenszeichen. Kass. Ench. III. 443. *Ordine decoratorio*, quibus in casibus privandæ sint personæ militares criminaliter delinquentes. Norm. Ordin. an. 1822. 26. Febr.

Ordo S. Dominici, *patyolatós, fehér barátok rendje*. Szentiv. Curios Misc. III. Oct. Synops. Chron. VI. Ordo S. Dominici cepit anno Christi 1208.

Ordo Draconis, *sárványi rend*. Czirák. De ord. eq. aur. 6. E quibus (Ordinibus) nominandus imprimis venit Ordo Draconis Auctore Sigismundo Imperatore, qua rege Hungariæ.

Ordo Ecclesiasticus, V. s. *ordo civitatum liberarum*; *egyházi rend*.

Ordo Equester Draconis devicti. V. Ordo Draconis. Kol. Kov. Chron. Templ. 290: O. E. Draconis devicti a Sigismundo Imperatore et Rege Hungariæ in hoc Regno anno 1447 post Concilium Constantiense in memoriam sectæ Hussitiæ, ut credebatur, cum suo Antesignano suffocata, quod ipsum Ordinis Insignia indigitabant, viridis nimirum crux flosculata et duplici catena cum intersecto dracone contractis aliis dependens.

Ordo Equester Nodi. *Arany bojtos lovagrend*. Kol. Kov. Chron. Templ. p. 297: O. E. Nodi a Ludovico I. Ungariæ Rege eiusque conjuge Joanna I. Neapolis Regina anno 1315. pro 60 primariis Regni Neapolitani personis institutus, habitu candido et nodo auro circumducto insignitus.

Ordo equitum, V. s. *Ordo civitatum liberarum*; *lovagok rendje*.

Ordo Equitum S. Spiritus. *Szt. Lélek lovagrend*. Szentiv. Curios. Misc. III. Oct. Synops. Chron. VI. *Equitum S. Spiritus* in Gallia. 1588.

Ordo equitum Teutonicorum; *német vitézrend*. Not. rel. II. 46.

Ordo eremitarum S. Hieronymi, *Sz. Jeromos remeterend*. Szentiv.

Curios. Misc. III. Oct. Synops. Chron. VI. De initiis Ordinum religiosorum Eremitarum S. Hieronymi 1370.

Ordo Eremitarum S. Pauli, pálosok. Pri. Sæc. II. p. 30. Eremitarum vero Sancti Paulo ordo Hungaria tota notissimus virtute et eruditione, in eadem cepit originem a B. Eusebio Strigoniensi Canonico, qui deserta urbana vita in solitudinem abiit, et triginta circiter et octo annis suis permisit regulam, subinde anno 1307. ac. 1358. iterum confirmatus. Not. rel. II. 84. Szentiv. Curios. Misc. III. Oct. Synops. Chron. VI.

Ordo S. Joannis de Deo, ırgalmas barátok szerzete. Barmherzige Brüder. Törtv. Msz.

Ordo S. Francisci Conventualium, fátalpi barátok. Szentiv. Curios. Misc. III. Oct. Synops. Chron. VI. S. Francisci Conventualium 1209.

Ordo fratrum S. Trinitatis; háromságról nevezett szerzetes rend. Not. rel. II. 84. Sæculo 12. expeditiones cruciatae occasionem dederunt Ordini fratrum Sanctissimæ Trinitatis, quod omnia eorum templa S. Trinitati dicata sint ita dictorum, instituti sunt auctore Joanne Matha et Felice Valesio, unde et Mathariani dicuntur, ac fratres de redemptione captivorum, quia redimendis his tertium redditum partem insumere obligantur, appellantur et Asinari, cum equis veli prohibiti sint.

Ordo Sancti Georgii; Sz. György vitéz rendje. Cziráky. De Ord. eq. aur. 15. de ordine Equitum Auratorum cæpti disseverere et nunc desinis in Sancti Georgii ordine; eundemne ergo hunc cum illo censes! Non habeo quidem, quod pro explorato possim asseverare, ita tamen suspicio; et ipsum tempus, quo auratos Equites apud nos creari mos est, meam hanc suspicionem videtur firmare. Creari enim solent a Regibus ipso coronationis die; idem Sigismundus fecit, dum coronationis suæ tempore legatum Venetum in Ordinem S. Georgii cooptavit etc.

Ordo Gvilemitarum; Sz. Vilmos rend. Szentiv. Curios. Misc. Dec. III. P. 1. p. 195. Ordo Gvilemitarum institutus est a S. Gvilelmo, Duce Aquitanie, Anno 1155. Contigit vero illius ingressus in Hungariam sub Bela IV. Rege.

Ordo hierarchicus vel sacer, episcopi, presbiteri, diaconi; egyházi kormányrend. Kon. Egyh. 132.

Ordo incendiarius, edictum de arceendis restingvendis incendiis; tűzrendészeti szabályzat. Lzb. Cod. Med. III. 509.

Ordo S. Jacobi; Sz. Jakab rendje. Curios. Misc. III. Oct. Synops. Chron. VI. Ordo S. Jacobi anno Christi 1170.

Ordo Joannitarum, Not. rel. II. 44. Joanniták v. Máltai lovagok rendje.

Ordo iudicialis, lex litibus agendis; perrend, perrendtartás. Ger. Prozessordnung. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 430. Canonici ordine iudicario dictam terram ab ipsis requirere intendebant.

Ordo Karthusiensis; néma barát. Andr. Pan. 4. Ordo Karthusiensis lingua vulgari Pannoniorum nemabarath vocitatus.

Ordo Magnatum, V. s. Ordo civitatum liberarum; mágnások rendje, osztály.

Ordo S. Mariæ de Mercede Re-

demptionis captivorum. V. Ordo fratrum S. Trinitatis. Szentiv. Curios. Misc. III. Oct. Synops. Chron. VI. De initiis ordinum Religiosorum. S. Mariæ de Mercede Redemptionis captivorum, anno Christi 1218.

Ordo Mendicans, ordo mendicantium; kóduló szerzet. Szék. Okl. 1. 152.

Ordo Militaris Calatravæ. Calatravai vitéz-rend. Szentiv. Curios. Misc. III. Oct. Synops. Chron. VI. Ordo Militaris Calatravæ a Sancio III. Rege Toleti 1160.

Ordo militaris Equitum Aurei Velleris. Arany gyopjas vitéz-rend. Szentiv. Curios. Misc. III. Oct. Synops. Chron. VI. De initiis Ordinum religiosorum. Ordo militaris Equitum Aurei Velleris 1430. confirmatus; institutus 1419.

Ordo Militaris S. Mauriti. Szt. Mórész vitéz-rend. Szentiv. Curios. Misc. III. Oct. Synops. Chron. VI. De initiis Ordinum Religiosorum Ordo Militaris S. Mauriti in Sabaudia 1440.

Ordo Militaris S. Michaelis. Szt. Mihály vitéz-rend. Szentiv. Curios. Misc. III. Oct. Synops. Chron. VI. De initiis ordinum Religiosorum. Ordo Militaris S. Michaelis in Gallia 1469.

Ordo militariis Teutonicus. V. Ordo equitum Teutonicorum. Szentiv. Curios. Misc. III. Oct. Synops. Chron. VI. De initiis ordinum Religiosorum. Teutonicus ordo militaris coepit an. 1184.

Ordo Militum Hospitalariorum. V. Ordo Joannitarum. Szentiv. Curios. Misc. III. Oct. Synops. Chron. VI. De initiis ordinum Religiosorum Militum Hospitalariorum S. Joannis Hierosolymitani 1099. qui dein Rhodum migraverunt 1309. et inde Rhodii dicti ac demum in Melitam insulam 1522. et ab id Melitenses Equites nuncupantur in presenti.

Ordo Militum Jesu Christi. Krisztus vitéz-rend. Szentiv. Curios. Misc. III. Oct. Synops. Chron. VI. De initiis ordinum Religiosorum, Militum Jesu Cristi in Lusitania 1225.

Ordo Militum Templariorum. Vörös barátok szerzete. Szentiv. Curios. Misc. III. Oct. Synops. Chron. IV. Militum Templariorum 1118.

Ordo Minorum de observantia. Minoriták. Szentiv. Curios. Misc. III. Oct. Synops. Chron. VI. De initiis Ordinum Religiosorum. Minorum de observantia per S. Bernardinum 1400.

Ordo Minorum a S. Francisco de Paula. V. Ordo Paulanorum. Szentiv. Curios. Misc. III. Oct. Synops. Chron. V. De initiis ordinum Religiosorum. Miniorum a S. Francisco de Paula 1436.

Ordo Monialium Visitationis Beatissimæ Virginis, Százei szűzek. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 152. Ordo Monialium Visitationis Beatissimæ Virginis a Sancto Francisco Salesio instituitur 1610.

Ordo Monialium S. Claræ, Klariszsák. Szentiv. Curios. Misc. III. Oct. Synops. Chron. VI. De initiis ordinum Religiosorum Monialium S. Claræ 1223.

Ordo Montessæ, arx apud Valentiam in Hispania, habitaculum ordinis equitum de hac arce nominatorum 1216. Mon-

tessai lovagrend. Art. Diet. Pos. 153. Divi Georgii de Alphama et Alcala de Gibert Magnum Commendatorem ac Locumtenentem Generalem Ordinis Montessæ.

Ordo muliebris, mulieres; nők. Veranes. III. 224. Tum rex Persarum: En ipse prior, inquit, proceres, penes publicam ærarii mei pecuniam privatam depromo et insuper uxorem, reliquumque domus meæ ordinem muliebrem omnibus aureis, argenteis et pretiosis exuo.

Ordo RR. P. P. Paulanorum, pálosok szerzete. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 405. Ordo RR.-P. P. Paulanorum seu Minorum instituitur 1474.

Ordo Periscelidis, ordo Britannicus periscelide cærulea insignis; térdkötő rend. Ger. Hosenbandorden. Arch. Rák. II. oszt. III. 436. prænobilis Ordinis Periscelidis Eques.

Ordo S. Prædicatorum, Ordo Dominicanorum; Sz. Domokos szerzet. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. 110. Conventum S. ordinis Prædicatorum seu Dominicanorum, olim, sub Corona Hungariæ. Kat. Hist. IX. 99.

Ordo Premonstratensium, ex: pratum + monstrare. Gall. pré + montré; premontréi rend. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 98. fidelibus nostris Preposito et Conventui ordinis Premonstratensium de promontorio Waradiensi dedimus in mandatis. (Heyse: Prämonstratenser, eine art Mönche deren Orden der heil. Norbert 1120. stiftete und nach der ihm vom Himmel gezeigten Wiese (pré montré) nannte, wo das erste Kloster Prämontré gebaut werden sollte.)

Ordo Presbyteriatus, sacerdotum ordo; papi rend. Száz. XVI. 96.

Ordo sancti Proto-Regis Stephani; Sz. István rendje. Cziráky. De ord. eq. aur. 6. E quibus nominandus imprimis venit Ordo Draconis, auctore Sigismundo Imperatore, qua Rege Hungariæ, dein Ordo Sancti Proto-Regis nostri Stephani ab Augusta gloriosæ memoriæ Maria Theresia, Regina Apostolica, anno 1764. institutus.

Ordo Prutenorum; német lovagrend. Ger. Deutsche Ritterorden. Máty. kir. lev. I. k. p. 393: Monuimus . . . ut ordinem Prutenorum . . . velit . . . ab omni hostilitate immunem relinquere.

Ordo religiosus, ordo monachicus; szerzetrendek. Kon. Egyh. 360.

Ordo Sanctimonialium a B. V. Annuciata, Annuciata apáczák. Szentiv. Curios. Misc. III. Oct. Synops. Chron. VI. Ordo Sanctimonialium a B. V. Annuciata 1604.

Ordo Sanctimonialium B. V. Visitantis, Százei szűzek. Szentiv. Curios. Misc. III. Oct. Synops. Chron. VI. Ordo Sanctimonialium B. V. Visitantis institutus a S. Francisco Salesio 1600.

Ordo Servitarum, Serviták. Mária szolgálai. Szentiv. Curios. Misc. III. Oct. Synops. Chron. VI. De initiis Ordinum Religiosorum. Servitarum anno Christi 1216.

Ordo Societatis Jesu; Jezsuiták rendje. Not. rel. II. 479.

Ordo Sui Stephani, ad ornandos toga illustres viros a Maria Theresia Hung. Regina institutus V. textum sub ordo Theresianus.

Ordo suprapelliciatorum, ordo canonicorum regularium, quorum socii priori-

bus temporibus non tantum in cellis sanctioribus, sed secus superpellicio utebantur. *Karíngesek*. Cod. Dip. Arp. III. 172. provincialis ordinis suprapelliciatorum est confessus.

Ordo Templariorum; *Jerusalemi rítézek szerveze*. Not. rel. II. 43.

Ordo Teutonicus, V. *Teutonici ordinis Equites*.

Ordo RR. PP. Theatinorum, a theatinasok (Szt. Cajetán alapította) szerveze. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 147. **Ordo KP. PP. Theatinorum** instituitur 1524.

Ordo Theresianus, ad ornandos viros, qui virtute bellica excellere a Maria Theresia Hung. Regina institutus. *M. Theresia címjele, rendjele*. Euch. p. 49: binos illustres instituit ordines: *Theresianum* unum, alterum Divi Stephani, Regni Hungariae statoris, memoriae sacrum, illum, ut cum omnium bellicae virtutis et testatae fortitudinis virorum publicum esset testimonium... istum, ut viris, qui toga illustres salutari reipublicae consilio et praelaris in Principem obsequiis inelaruerunt, publicum meritum extaret praeium.

Ordo Theutonicus, V. *Teutonici ordinis Equites*. Series Ban. p. 145: misso... aureo *Theutonicis*, aut, ut, Kattkaius *Redemptorum ordinis* vellere, sibi aetius devinxit.

Ordo Trapensium; *trapisták szerveze*. Not. rel. II. 178: *Ordinem Trapensium* alias reformatum Cisterciensium, vel Bernardinorum instituit Joannes Buttelier, qui adhuc puer 40 annorum Homerum interpretabatur, numero Doctorum Sorboniceorum adscriptus puellam quamdam uxorem ducere voluit, quae dum eo absente mortua fuisset, ad desertum locum *la-Trape* migravit, ubi 40 annis austeram vitam duxit.

Ordo Trinitatis pro redemptione captivorum, V. *Ordo Fratrum S. Trinitatis*. Szentiv. Curios Misc. III. Oct. Synop. Chron. VI. De initiis Ordinum Religiosorum. *Ordo Trinitatis pro redemptione Captivorum* 1498.

Ordo Vallis umbrosae, *Vallumbrosai rend*. Szentiv. Curios Misc. III. Oct. Synop. Chron. VI. *Ordo Vallis Umbrosae* inchoatus est a Joanne Gualberto anno 1030.

Ordo velleris Gedeonis, *Gedeon gyapjas rendje*. Oláh. Cod. Ep. 173. insignibus et habitu rubro ordinis velleris *Gedeonis* indutus.

Ördögista, æ, homo sceleratus, seclator diaboli, perditus; *ördöghökvető*. Szilárdy Á. Irod. tört. Közl. VI. évf. I. f. 143.

Ordonantia, æ, V. *Ordinancia*. Magy. Tör. Tár. XX. 428. Cæsarea *ordinantia militaris*. XV. 454.

Ordre, ordinatio; *rendelet*; (Merc.) rendelményes. Ger. *Ordre*. Cod. Camb. Merc. 8. Trassantis præterea et Trassati scire vel maxime interest, an Literæ Cambiales in favorem duntaxat unius determinatæ personæ vel etiam ad eius *Ordre* emanaverint.

Orebite, alias: *Horebitae*, *Taboritae* *Hussitae* q. v. Prop. Reip. 36. quis fando... referat illatas ab Adamitis, Hussitis, *Orebitis* Bohemice clades?

Orestis somnium narrare, delirare; *félrebeszélni*. Car. Bel. De Archioff. 7. Profecto, *Orestis somnium* narrat, quando

Barones vel a græca vel ab hebraica lingua arcessit.

1. **Oretenus**, horætenus: hoc tempore, in præsentî (Du C. al. s.); *jelenleg*. Ljub. Mon. Sl. XXI. 406. an. 1451: ducatos... quos *oretenus* habuisse dicit.

2. **Oretenus**, propriâ linguâ; (Du C. ore, verbo, voce); *saját szavai szerint*. Knauz M. E. Str. I. 284. Cher. Jus. Eccl. I. 89.

3. **Oretenus**, usque ad os; *szájig*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. IV. 63. ad aquas contendunt (cervi) et *oretenus* corpora mergunt.

Organarius, i, (Du C.) organorum pneumaticorum opifex; *orgonakészítő*. Ger. Orgelmacher. Tab. Conscr. Cf. Firm. Math. 3. 14.

Organicen, *Organicinus*, *Organista*, *organcedus*; qui organa musica pulsant; *orgonás*. Kronst. II. 284., 433., 504.

Organicus modulus, sonus organi; *orgona hangja*. Bajzáth Veronica VI. nec area templi *organici moduli* nunc resonat sonitu.

Organipar, qui organum parat, fabricat, organifex, organorum artifex; *orgonakészítő*. Cod. Dip. Pat. Hung. V. 107., 298. Nicolaus *Organipar*.

Organisare, ordinare, constituere; *szervezni*. It. organizzare. Gall. organiser. Kass. Prax. I. 9. qui eam (Cancellariam) ad normam aliorum Dicasteriorum *organisavit*.

Organisatio, disciplina, temperatio; *szabályozás, szervezet*. It. organizzazione. Gall. organisation. Inst. Jos. II. p. 4. hanc instructionem in tantum duntaxat sequendam habeant, in quantum id ipsis per præsentem... *Organisationem* facere licebit.

Organisatorius, 3., ad administrandum, constituendum pertinens; *szervezési*. Kon. Egyh. 23.

Organismus, i, compositio, coherendi natura; *szervezet*. Törvt. Msz.

Organista, æ, *organcedus*, qui organa musica pulsant; *orgonás*. It. organista. Cod. Ep. Pet. Páz. f. 247. Quod schola catholicis nimirum cantore, rectore, *organista* et campanatore careat. Száz. VIII. 79. an. 1508.

Organizatio, constitutio; *szervezet*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 36. *organizatio* plante.

Organizatus, 3., organis instructus; *szerves*. Vern. Psych. 15 in *organizatis*... animalium corporibus.

Organo vive vocis, oraculo vivæ vocis; *élő szóval*. Száz. XIII. 322.

Organcedus, i, V. *Organista*. Hist. Eccl. Ev. 73. Cantationes... Catholicis *Organcedis* salvæ manserunt.

Organon, (Du C. organum) quod vario calamorum ordine constat, foliibusque inflatur; *orgona*. Tör. Tár. 1889. p. 607.

1. **Organum**, (Du C.) organum pneumaticum; *orgona*. Száz. VIII. 16. Cf. Cass. in Psalm. 450.

2. **Organum**, i, instrumentum musicæ; *hangszer*. Monm. Comit. Trans. III. 254. nostra lætitia in luctum versa est, in salicibus suspendimus organa nostra.

Orgia, mensura longitudinis sex pedum; *öl, mérték*. Sl. sáh, loket. Kass. Prax. I. 262. et ad idem dominium suum T. pertinentibus *orgiarum* T. adeoque in toto T. *orgiarum* pontes propriis suis sumptibus et impensis de novo exerit.

Orgia montanistica, V. *Orgya montana*; *bányaöl*. Beszlb. Lev.

Orgialis, ad orgiam pertinens; *öles*. Lzb. Cod. Med. T. II. 266. lignorum habeant *orgialem* obtingentiam.

Organarius, V. *Organoedus*. Funda David. F. Cantori, Orgnario (lege: *orgonario*). Aedituo.

Organista, æ, V. *Organoedus*; *orgonáló kántor*. Székelyudv. ref. koll. Ért. 1894/5. 113.

Orgya montana, Juriev. Jur. Met. 84. *Orgya* vero *montana* dividitur in 6 *pedes* *Schemnicensis*; pes autem *Schemnicensis* habet se ad Viennensem sicut 1494: 1401.

Orientalis quæstorum Compania, societas or. quæst; *keleti kereskedelmi társaság*. Ac. Com. Sopr. p. 92: *Orientalis*... *quæstorum Compania* in deminutionem Regiorum proventuum... introducia.

Orientalior, grad. comp. ad orientalem; *keletibb*. Szentiv. Curios. Misc. 282.

Orientalio, statum rerum cognoscendi, intelligendi studium; *tájékozás*. Gall. orientation. Ger. Orientierung. Pfahl. Jus. Georg. II. 51. In Mappis generatim sive skiagraphicis sive munde exaratis (purisatis) Conspectus Tenutorum summariorum (hic tamen non absolute necessary) *Orientalio*, vicinitates... etc. notentur.

1. **Orificium**, (Du C.) foramen; *nyílás*. Ger. Mundloch, Oeffnung. Kronst. I. 622. Cf. Maer. Sat. 7., 4; Appul. Met. 9. p. 672. Ond.

2. **Orificium**, os (oris); *száj*. Gall. orifice. Regul. Turm. Præf. 88. equos... insuper sedulo purget, oculos, iubam, *orificia* (Schläuche) pedes et caudam munde lavet.

Oriflamme, idem quod *Auriflamma* q. v. (apud Du C. *Oliflamma*, *Oloflamma*, Aurea flamma) vexillum; *zászló*. Pár. Páp.

Origa, (fors. eiusdem originis ut *oricus*, loquax apud Du C.) cuculus; *kakuk*. Schläg. 1801.

Origenistæ, assectæ Origenis; *Origenes követői*. For. Ser. p. 17., 18: *Origenistæ* licet Filium Dei crediderint esse ex essentia Patris, creaturam tamen existimaverunt... *Origenistæ* aiebant Filium Dei comparatum cum hominibus quidem esse veritatem, cum Patre autem comparatum esse mendacium, etc. Otia Bachm. 246.

Orientalis, orientalis; *keleti*. V. *Curtilis locus*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 4.

Originale, idiographum, autographum, archetypum (Du C.); *az eredeti*. It. Originale. Gall. original. Cod. Evang. V. III. p. 6. Singula hæc asservantur in *originali*, ut loquimur. Tör. Tár. 1888. p. 539. Száz. III. 283.

Originales, V. *Originale*; *eredeti* (irat, levél). Arch. Rák. VIII. 308.

Originalis, V. *Originale*. Thök. Lev. 41. Tör. Tár. 1887. p. 583.

Originalitas, inventionis vis, facilitas, forma veram ingenii; *eredetiség*. It. Originalità. Vern. Psych. 214. Consequitur hinc 1. ingenio huic, *originalitatis* (Genie) omni iure cognomen competere.

Originaliter, principio, primum, primitus; *eredetiben, eredetileg*. Száz. XIV. 156. Kövy El. 41. Nobilitas acquiritur *originaliter*. Bék. Pil. II. 37. habet *originaliter* subsidium ex camera regia. Cf. Augustin. Trin. 3., 9.

4. **Originarie**, proprio, singulari modo; *eredeti módon*. It. originalmente. Ger. originell. Greg. Aesth. 74. Certe negari non potest, hominem *originarie* naturam vel externam vel internam exprimere studentem originem artibus ingenuis dedisse.

2. **Originarie**, principio, primum; *eredetileg*. Bene Pol. 213.

4. **Originarius**, indigena; *honi, bel-földi*. Ljub. Mon. Sl. VIII. 31. an. 1522: Veneti nostri *originarii*. Cf. Cod. Theod. 10., 38.

2. **Originarius**, 3., originem ducens; *veleszületett*. It. originario. Vern. Psych. 155. Defectus memoriae saepe hereditarius est, in structura cerebri *originarius* quidem error latere potest. Cf. Cod. Theod. 41., 48., 7.

Originarius servus, (Du C.) servus, V. s. *Ascriceps servus*; glebae addictus, ascriptus a prima origine; *eredeti szolga*.

Originitus, (Du C.) primum, primitus; *eredetileg*. Lzb. Cod. Med. III. 502: Objectum hoc *originitus* pertractatum erat. Cl. Ammian. 31., 2.

Origo, exemplar, autographum; *levél eredetileg*. Száz. VII. 701.

Orionius, 3., (ab Orion formatum adj.) procellas, perniciem ferens; *vész-, vihart hozó*. Jan. Pan. Poëm. I. 47: Carina, quae nisi *Orionius* evadat salva procellas.

Orisium, oryza; *rizs*. Kronst. I. 245.

Oriza, (Du C.) oryza. V. *Orisium*. Veranes. III. 362.

Ormomella, nomen cuiusdam avis Arabiae. Pel. Pom. L. I. P. VII. Art. II. c. I. Denique Aristoteles libro V. de animalibus dicit, quod in Arabia est quaedam avis regia et magna nomine *ormomella*.

Ornamentalis, ad ornamentum pertinens; *díszítő*. Száz. XI. 26. Ap.

Ornamentica, ars ornandi; *a díszítés művészete*. Száz. X. 559.

Ornamentum sacerdotum, alias: Casula vel Dalmatica; *miseruha*. Tör. Tár. 1886. p. 554.

Ornatus, us, apparatus, vestitus sollemnis; *egyházi miseruhák, ékszerek*. Kon. Egh. 567.

Ornis, Tetrao, Tetrax (Linn.); *nyirfajd*. Ger. Birkhuhn. Archiv. Ver. Sieb. XXVI. 118.

Ornithoboscium, ex gr. *ὄρνις* et *βόσκειν*, gallinarium; *tyúkól*. Ger. Hühnersteige. Pär. Páp.

Ornix, Tetrao urogallus (Linn.) urhion (Auerhahn) berkhoyn (Birkhuhn) Dief. *vadtyúk, fajdtyúk*. Schläg. 1768.

Orobos, pro: orobias, *ὄροβιας*; Vieia graeca (Linn.); *bagolyborsóféle*. Ger. Vogelwicke. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 118.

Orographia, descriptio montium et collium; *hegyek v. bércek leírása*. Törvt. Msz.

Orologista, artifex horologiorum; *órás*, Száz. VIII. 6. Fjp. Szám. 182. an. 1419.

Orologium, horologium; *óra*. Tör. Tár. 1890. p. 221.

Oromedon, Altius Oromedonte: *igen magasra törekvő*. Szentiv. Cur. Mise. Dec. II. P. II. 131. *Altius Oromedonte*. Dicitur de illo: qui nimium alte sapit.

Orosius, i, ianitor; *kapuőr, kapus*. Quel. Sieb. I. 334. an. 1508. *Orosio* sive ianitori domini vaivodae.

Orphana, pupilla; *árva*. Cod. Dip. Arp.

Cont. XI. 279. Et orphane vel *orphana*, quae non habet fratres cum omni possessione sua nubat, sicuti voluerit.

Orphanalis Deputatio. In negotio orphanorum exmissi, delegati; *árva kúldöttség*. Ger. Waisen-Commission. Proj. Leg. Civ. 177. de iure Capillari cum sororibus suis coram *orphanalí Deputatióne* (filiae namque in hoc casu instar orphanorum considerandae sunt) amicis pactis convenient.

Orphanalis sedes, curatores rei pupillaris; *árvaszék*. Waisenamt. Törvt. Mszt.

Orphaneitas, conditio pupillorum; *árvaság*. It. orfanità. Fej. X. 4., 312. Nos igitur huiusmodi suae tribulationi, vexationi et *orphaneitati* pietate condolentes pensantesque nihilominus filia continua et gratissima servitua sua. Szék. Okl. IV. 205.

Orphanitas, (Du C.) conditio, status orphani, orbitas; *elhagyottság, árvaság*. Mon. Com. Trans. I. 332. an. 1551. respiciens... deum et *orphanitatem* suam et filii. Cod. Dip. Brüss. III. 26.

Orphanotrophium, (Du C.) locus, domus, ubi pupilli habitant et nutriuntur, *ὀρφανοτροφία* et *τροφία*; *árvaház*. It. orfanotropio. Szirm. Cf. Cod. Justin. 1., 22., 17; 22.

Orphanotrophus, i, qui curam gerit orphanorum; *árvák atyja, gondviselője, árvagondnok*. S. Benkő. Top. Misk. Praef. nec non 50 *Orphanotrophis*, quos Cibinii ex censu perpetuo sustentas. Cf. Cod. Justin. 1., 3., 32; Menant. Vit. S. Mart. 2., 405.

Orphanus, i, (Du C.) orbis parente vel parentibus; *árva*. It. orfano. Cod. Dip. Brüss. II. 172. quorum *orphanorum* tutela testamentaria sibi commissa est.

Orphicam vitam ducit; *tiszta élet élni*. Szentiv. Cur. Mise. Dec. II. P. II. 122. *Orphicam vitam ducit*. Id est: innoxiam et intaminatam.

Orrea, æ, pro Horreum, Videtur idem metaplasmus ut in voce *Larda*. Horrei plur. neut. *horrea* thema fit vocis foem. in *a* exeuntis; *hambár, csűr*. Cod. Zi. T. I. 1. Prima meta incipit ab *orrea* Wikani et vadit ad terram abbatis de Várad. Cod. Dipl. And. IV. 332. pars curie, in qua comes . . . *orream* habuisset.

Orreum, pro: horreum. Arch. Ver. Sieb. XI. 334.

Orribilis, pro: horribilis V. s. *Decudere*.

Orribiliter, horribiliter; *borzasztóan*. Pesty Ször. III. 146.

Ortac, socius (vox turc.); *társ*. Star. XVII. 80. an. 1638. Nemo cum illis sit *ortac* (consors); nemo ab illis haraë expat.

Orta defterdar, V. *Anadol defterdar*.

Ortarius, i, hortulanus, V. s. *Minutta*; *kertész*.

Ortent, pro: hortentur; Ljub. Mon. Sl. II. 223. an. 1344: laudent et *ortent*.

Orteus, i, incertae originis in hac forma, significat vas, sitalum ad varios usus; *bögre, kehely*. Mihi videtur hoc vocabulum errato typographico corruptum esse et corrigendum in oreus, quod invenitur in gloss. Forc., sed neutrogen. Cod. Zi. VIII. p. 164. Quod . . . quosdam nobiles . . . et iobagiones . . . viginti quinque picaria argentea, duos *ortcos* argenteos . . . receperunt.

Orth, Ortho, onis; *ort*. Numi Hung. 153. *Ortho* pecunia idealis iam sub Ludovico

I. in partibus Hungariae superioribus in usu fuit. Conradus Sperlogel in contractis annalibus Scepusii ad A. 1516. item Ferdinandi I. Decret VIII. Art. 50. huius mentionem facit, quae 25 denariis = 5 grossis aestimabatur. An. Se. II. 133. Sim. Num. 36: vi Caesaris Juris Cameralis valet unus auri Florenus 5 *orthones* seu 75 kr. sed veteres. — Sim. Num. 35. *Orth* est una quarta pars Talleri sive 1/4 Flor. Rh. hodiernus argenteus, qui terminus occurrit etiam in corpore Juris Hungarici.

Orthodoxus, 3., (Du C.) qui recte sentit de fide, aut religione; *igaz hívő*. Tör. Tár. 1886. p. 47. *orthodoxa* religio Augustana. Cod. Dip. Brüss. IV. 156. Cf. Hieron. Ep. 49; Cod. Justin. 1., 2., 12. et ib. 14.

Orthus, 3. rectus (*ὀρθός*); *egyenes*. Raë. Mon. Sl. VIII. 53. an. 1059: *ortha* linea.

Orticellum, parvus hortus; *kertecske*. Raë. Mon. Sl. VII. 26. an. 999. domum . . . cum *orticello*. Star. XXV. 154. an. 1501. permittat frui *orticello* et puteo.

Ortis, V. *Orto*. Ger. 1/4 Gulden oder 25. Denare. Kronst. I. 176.

Ortivus, 3. ad orientem situs; *keleti*. Curios. Misc. 85. Prima domus incipit ab Horizonte *ortivo* eamque sequuntur reliquae versus imum Coeli secundum successionem signorum ita, ut quarta incipiat a Meridiani parte prima, septima ab Horizonte occiduo, decima a superiori Meridiani parte, duodecima finiatur in Horizonte *ortivo*. Cf. Appul. Met. 3. p. 229. Oud. Manil. 3., 188.

Orto, onis, *ortunus, hortunus* V. *Ortho*. Kronst. II. 362. III. 600., 601., 605. Fjp. Szám. 168., 376. Kov. Form. St. 448. Száz. VI. 358.

Ortorium, V. *Orth*. Arch. Ver. Sieb. XI. 419.

Ortulanarius, 3., ad hortum pertinens; *kerti*. Ljub. Mon. Sl. XXII. 159. an. 1460: domuncula *ortulanaria*.

Ortularius, i, hortulanus; *kertész*. Cod. Dip. And. I. 350., 386. ut circa Molendinum suum extra Civitatem iuxta aquam Kapruncha vocatam preter *ortulario* et custode Molendini liberam habeat septem iobagiones... congregandi facultatem.

Ortus, i, (Du C.) hortus; *kert*. Kronst. I. 637., 641.

Ortus caulium, hortus olitorius; *zöld-séges, káposztás kert*. Eszt. Okm. p. 203. 1468. unum *ortum caulium*.

Os gladii, acies gladii (Du C.); *kard éle*. Fjp. Anon. 20. a. plures milites . . . in *ore gladii* consumpserunt. Knauz M. E. Str. I. 343., 430.

Oscillatorius, 3., oscillans; *hintázó*. Chr. Dubn. 135. cum sartaneo curru seu mobili seu *oscillario* regnali.

Oscilum, (ab oscillum, *hintá*); *hintó*. Ger. Kutsche mit Springfeder. Schläg. 2041.

4. **Oscitantia**, æ, mora; *késlekedés, lassúság*. Ger. Zaudern, Säumen. Szamosk. II. 111. His anxius curis Boeckaius satius duxit Sigismundum restituere ac praesens periculum, quod a Turca impendebat, eius praesentia avertere, quam dum alienam *oscitantiam* sequitur, periculum provinciae accersere.

2. **Oscitantia**, æ, oscitatio; *ásítás*. Gall. oscitation. Ger. Gähnen. Fej. IV. I. 269. *oscitantiam* Transcriptoris prodit turpis error.

Oscoruza, ab. illir. *osroruza*, sorbus;

veres berkenye. Ger. Sperberbaum, Speierling. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 564. *Oscoruza* siccata.

Osculare, pro: *osculari*; *megcsókolni*. Georg. Sirm. I. 59. *Tureus blanda* verba sibi obtulerat et cum *ulnassent* unum alterum, more eorum *osculabant*.

Osculum pacis, (Du C.) quum in distributione sacramenti altaris patrono crucifixus ad osculandum porrigeretur; *kegyúr megtiszteltetése, mely az oltári szentség kiszolgáltatásánál a feszületnek csókra való odampujtásában áll.* Kon. Egyh. 493.

Osiandrista, æ, assecta celebris protestantium doctoris theologiæ Ossiadri. Otia. Bachm. 71. ut *Osiandristas*, Antinomus, Maioristas, Flaccianus, Synergistas, Cryptocalvinianos, Socinianos etc. taceam.

Osmannographia, æ, scriptum res gestas Turcarum continens; *törökökről szóló írat.* Rév. Pl. 70 . . .

Ospora, apud Turcos ospora, moneta, quæ 15 drachmas bene valet; *Matthias rex* in eo erat, ut hæ drachmæ etiam ab Hungaris recipiantur, sicut nostræ monetæ. Cod. Telek. XI. 353. illos proventus unius vel duorum *osporarum* aut trium vel quattuor denariorum . . . eisdem magistris deputavimus.

Ossarium, (Du C. Tumulus) locus ossibus convehendis; *tetemház.* Pár. Páp. Cf. Ulp. Dif. 47., 12., 2. Inscr. Orell. nro 4514., 4556.

Ossarius, 3., ad ossa pertinens; V. s. *Clastrum ossarium*; *tetm.*

Osseiformis, ossi similis; *csontforma.* Hist. Nat. 52. Interior corporis compages non ossibus, sed cartilaginibus *osseiformibus* firma.

Ossificari, in os transire, verti; *csontosodni.* Bene Med. V. 5. velamenta membrancea . . . iam morbose dilatata, iam *ossificata* conspiciuntur.

Ossificatio, V. *Ossificari*; *csontosodás.* Bene Med. I. 348. sine arthritide ac sine *ossificatione* articularum observatus est morbus per excessum enervantes in Baeco ac Venere inductus.

Ossifragium, os fractum; *csonttörés.* Ger. Beinbruch. Carlow. Log. VIII. *Ossifragia* et ulcera fortassis primum in pcedibus curata.

Ostadiensis, v. *Ostadium.* Kronst. II. 372., 520. etc.

Ostadium, vox hybrida ex hung. ó = vetus et germ. Stadt; *óváros.* Ger. Allstadt. Kronst. II. 362., 366.

Ostaria, æ, deversorium; *vendégfogadó.* It. osteria. Raë. Mon. St. XIII. 463. an. 1356: captum fuit . . . de dando licentiam . . . comiti . . . de faciendo *ostariam*. . . et *spongiam*.

1. **Ostensio**, admissio, probatio (Du C.); *bemutatás.* Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 14. Illa enim *ostensio*, que per Dominum in Evangelio et per Moysen in Veteri Testamento leprosum sacerdotibus debebatur, per quam pe-

cantium confessio intelligitur, de medio est sublata.

2. **Ostensio**, actus ostendendi; *mutatás, nyilvánítás.* It. ostensione. Fej. IV. 2., 74. merita ipsius per miraculorum *ostensionem* populo patefacta. Cf. Appul. Met. 3. p. 189. Oud. Tertull. adv. Marc. 5., 11. Inscr. ap. Salm. ad Lampr. Alex. Sev. 33.

Ostensio sanguinis, *vérzését okozó v. vérbírságot maga után vonó testi sérítés.* Ger. Busse bei körperlicher Verletzung. Jögt. Eml. T. II. 1. p. 27: qui in *ostensione sanguinis* succubuerint . . .

Ostensivus, 3., ostendens; *mutató.* Andr. Pann. 8. fides viarum dei *ostensiva*.

Ostensor, qui ostendit, exhibet; *előmutató.* Szék. Okl. IV. 20. presencium *ostensores.* Cod. Dip. Brüss. Burg. 6. Cod. Dip. Pat. II. 237. Cf. Tertull. Apol. 41.

Ostensorium, alias: monstrantia, hierotheca; cibarium eucharisticum; *szentségtartó.* An. Se. II. 146. an. 1526.

Ostentum, (Du C.) tempus, pars horæ minima; *idő, percz, pillanat.* Batt. Ger. XXXIX. *Ostentum* . . . tempus . . . æquivallet nostro minuto.

Ostialis, pallium, quod ad ædis sacræ ostium appenditur (Du C.); *kapufüggöny.* Katona. Hist. Duc. 374. *ostiales* tres per Byzantios tredecim.

Ostiaratus, us. officium ostiarii in ecclesia; *ajtónálállóság, portási hivatal.* Kon. Egyh. 133.

Ostiliarius, 3., (Du C.) rectius: *Oscilarius* V. *Sartaneus*; *ruganyos, himbálódzó.* Gall. balancoire. Ger. schaukelnd.

Ostrogamus, alces (Dief. elntis); *jávorszarvas.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 148.

Osum, i. odium; *gyűlölet.* It. odio, rancore. Georg. Sirm. I. 304. Symon Literatus me valde me in *oso* habebat.

Osziep, collectio frugum, quæ sacerdoti debetur; *lélek gabona.* Sup. An. Se. I. 181. an. 1444: ratione *osziep* solvit quilibet unam siliginis et duas avenæ mensuras.

Othomaneus, 3., ad Turcas pertinens; *török.* Tör. Tár. 1887. p. 69.

Othomannus, i. fors. idem quod germ. *Ottomane*, lectus turcicus; *kerevet.* Oláh. Cod. Ep. 608. Abituro hinc tibi *Othomannos* octo exhibimus.

Oticus, (ab otus pro: ortus, hortus V. Du C.) hortulanus. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 104. item de terra eiusdem Castri ad tria aratra, quam quidam *oticus* nomine Guda detinebat.

Otomanide, Turcæ; *törökök.* Magy. Tör. Tár. III. 122.

Ottone, orichalcum (Du C. *ottune*); *sírgaréz.* It. Ottone. Ger. Messing. Száz. VI. 358. In credentia bacile unum cum bocale de *ottone* 2. (an. 1508.)

Oucol, custodiæ porcorum; *aklozás.* Tkal. Mon. Ep. I. 144. an. 1236. de singulis custodiis porcorum, que *oucol* vocantur, solvet *policham*.

Ova passa, uva passa; *aszalt szőlő.* Arch. Rák. VIII. 336.

Ovallis, e, ovi formam habens; ex longo rotundus; *tojásdad.* It. ovale. Kass. P. P. I. 178. cuius centrum celestini coloris *ovalem* figuram representans . . .

Ovarium, (Du C. ovaria), pars corporis, ubi formantur ova; *petefészék.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 278. Et bocha non debeat portari post sponsam et oerium gallinarum vel ovariorum vel annatorum.

Oviare, pro: obviare arcere: *elejét venni.* It. oviare. Gall. obvier. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 243. Natis nascentibusque sive nascendis inter nos discordiis litigisque atque controversiis *oviare* et ad ea semper sollicitè ac diligenter intendere.

Ovile Christi, christiani; *keresztyén hitközség.* Olt. Act. Synod. 43. et clam per dolum in *Christi Ovile* irrepserunt multi Pseudo-Apostoli, operarii diaboli.

Ovilia, pecus ovillum, grex ovium; *juh-falka.* Szék. Okl. III. 478. una cum pascuis *oviliun*.

Ovilla, parva ovis (Du C.); *bárány.* Veranes. III. 375. et sibilaremur propalam ab omnibus hominibus, non modo nostris, sed etiam ab iis, a quibus *ovilla*, oriza, melle et butyro foveum asiatico.

Ovo, onis, nomen per ludibrium datum Abæ regi Hung. *nigri Corvi ovum*; *fekete holló tojása.* Sac. Cor. Eloq. VII. U. 3: Abam alii *Ovonem* vocant aptius, nigri Corvi ovum aptissime.

Ovulum, dem. ex *ovum*; *apró tojás,* *pete.* Lzb. Cod. Med. T. II. 244.

Ovum hypemenium, ovum inane, zephyrium; *záptikmony* (záptojás). Germ. Windei. Pár. Páp.

Ovum soleatum, ovum soleâ, fulero instructum; *talpas tojás* (inter utensilia domus enumeratum). Arch. Rák. VIII. 319.

Oxerium, fors. ius acidum; *savanyú lév.* Sauerbrühe. Cf. gr. *ὄξυρσίας.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 278. Et bocha non debeat portari post sponsam et *oxerium* gallinarum vel ovariorum vel annatorum.

Oxirotium, gr. *ὄξιζροτον* = aqua acida; V. *Oxyeratum*; *eczetes viz.* Arch. Rák. I. 657. gondoltam, hogy *oxyerotiunul* marad utazásunk projectuma.

Oxierucium, V. *Oxyeratum.* Arch. Rák. IV. 121. Mi haszna: partrul partot nézni s kert alul kerülni? Jobb bevágni az kapuját. Azért *oxierucium* — manet *oxierucium*.

Oxinium, ocimum, ocinus; *kerti bazsalikom.* Ger. Basilienkraut. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 148.

Oxyeratum, vineacem, lora, vinum secundarium; *eczetviz, csigér,* Nagy Hier.

Ozporus, i. neo-gr. *ὄσπος*, turearum moneta = $\frac{1}{3}$ Para = $\frac{1}{120}$ Piaster; *asper.* Quel Sieb. I. 351., 442., 487. an. 1507. pro superadditione sive per malis *ozporis*.

P

Paca, mantica, hippopera; *butyor, tarsoly.* Nagy Hier.

Pacamentum, (Du C.) solutio; *fizetés.* It. pagamento. Vjestnik II. 116. an. 1289. tenearis . . . facere *pacamentum*.

Pacare, (Du C.) solvere; *fizetni.* It. pagare. Vjestnik I. 171. an. 1289. si ius nostrum . . . fraudaveritis, nobis sex iperperos *pacabis*.

Pacare se, (Du C.) contentum esse;

megnyugodni, megelégedni. Ljub. Mon. St. I. 36. an. 1225: obligavit se . . . dare talem *pacatorem* Antolino . . . quod possit *pacare* se Ant. de centum libris.

Pacatio, onis, solutio; *fizetés.* Vjestnik

I. 467. an. 1289. obligamur in *pacatione* in solidum.

Pacator, (Du C. *pacator*) sponsor, vas. V. s. *pacare se*; *kieggyenlítő, kezés*. Ljub. Mon. Sl. I. 36. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 187. obligavit se super omnia sua dare . . . *pacatorem*.

Pace, pax, instrumentum, quod inter Misarum sollemnia populo osculandum præbetur; *békéfszület*. Tör. Tár. 1888. p. 566. Item in una scutula est *pace* aureum lapidibus preciosis ornatum.

Pacha, æ, passa. Tör. Tár. 1890. p. 406. Instr. Pac. Pref. Mehmed *Pacha*.

Pacheta, æ, sarcina; *csomag*. It. *pachetto*. Gall. *paquet*. Thök. Diar. II. 476. Intellexi, quod venerit modo navis Smirnam ex Gallia, quæ adduxit *pachetam* Excellentie Vestrae.

Paciaril, (Du C.) quibus pacis indictæ a summo Pontifice et consiliis observandæ cura committatur; *békeszerzők, békéltetők*. Nagy Hier.

Pacificabilis, qui pacificari potest, *pacificus; békéltető*. Cod. Dipl. Pat. V. 404., 427. *Pacificabilem* compositionem nostris literis privilegialibus confirmari et roborari postulantur.

Pacificæ litteræ, (Du C.) videntur appellatæ omnes Epistolæ amicæ, pacis ac divinæ caritatis conciliatrices, maxime, quæ Clericis alio proficiscentibus ab episcopis dabantur; *békélevél*. Nagy Hier.

Pacificæ, (Du C. *pacificalis*) tabula, quæ deferitur osculanda ad pacem; *békéfszület*. Kronst. III. 230.

Pacificale, V. *Pacificæ*. Száz. XXVII. 667. fuisse autem imagines, monstrantias, *pacificalia* et circiter duo vasa calicibus referta. Tör. Tár. 1890. p. 568.

Pacificatores, V. *Pacifici*. Szentiv. Cur. Mise. Dec. II. P. III. 144.

Pacifici, v. *pacificatores* ita dicti illi, qui imperatoris Zenonis edictum fidei (Henoticon) probaverunt (Du C.); *békésködők*. Nagy Hier.

Pacifrage, rumpendo pacem; a *békét meglörve*. Kuk. Jur. I. 366. an. 1703: hostiliter . . . *pacifrage* invaserit.

Pacifragium, violatio pacis, pax rupta; *békeszegés*. Ger. Friedensbruch. Kuk. Jur. I. 363. Non eos, ut reliquos in transversum et ignominiosam juramenti præstiti oblivionem agit inmanissimi Turcæ *Pacifragium*. Szilárdy Tör. Magy. Tört. Emil. VIII. 418.

Pacio, ii, *paciscor*; *bérbevenni*. Ger. *pachten*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 483. qui terram eandem contra carentem herede a domino Rege *pacierat*.

Pacis fragum, V. *Pacifragium*. Cod. Alv. I. 37. et isdem exinde ingentia damna, ferro et igni, abductisque multis . . . milibus, intulerit, cuius *pacis fragii* justus Deus modo ultorem et vindicem manifeste se exhibet.

Paciscitus, 3., pro: *pacificatus*; *kibékhült*. Urk. Sieb. I. 427. an. 1329. in gratiam convenissent et reconciliati et *paciscitii* cum eisdem fuissent.

Pacina, æ, fors, pix; *szurok, gyanta*. Han. Mon. Jur. P. I. 66. an. 1214: quod aliqua persona . . . non possit laborare in pēga nec *pacinam* facere.

Pactare, *pacisci*, pactum inire; *paktálni, alkudni, szerződni*. Wagn.

Pactatio, *paetio, pactum*, quodvis foedus, contractus; *egyezség, megegyezés*. Batty. Leg. T. I. 499. (Syn. Reg. Math. I. a. 1459). Veranes. II. 317.

Pactative, ex pacto; *szerződés szerint*. Szend. Misk. tört. III. 117. an. 1483. *captum* . . . de . . . *captivitate pactative* emisissent. Cod. Dip. Pat. VII. 469.

Pactitius, 3., ad pactionem pertinens; *bérleti*. Pfahl. Jus. Georg. 218. Circumstantiæ locorum personarum ac temporum, comoda adeo tam Dominorum quam Colonorum sæpe postulant, ut Jura et Obligationes præscripta cum aliis (*pactitiis*) permutentur.

Pactizare, *pacisci*; *alkudni*. Ljub. Mon. Sl. XI. 80. an. 1323: possint *pactizari*, emere.

Pactualis, pacto conductus; *bérelt*. Han. Mon. Jur. II. 95: *famula pactualis*.

Pactum additionis in diem, *bizonyos naptól való eladás*. (Heyse: Ein Vertrag, wodurch bestimmt wird, dass ein Kaufvertrag richtig sein soll, wenn innerhalb einer gewissen Zeit dem Verkäufer mehr geboten werden sollte). Törvt. Msz.

Pactum ad diem et ex die, *napiig való és naptól való szerződés*. Törvt. Msz.

Pactum antichreseos, *velelész alkuj*. (Heyse: Vertrag, wodurch dem Pfandgläubiger der Gebrauch der verpfändeten Sache statt der Zinsen gestattet wird). Törvt. Msz.

Pactum bilaterale, V. *Bilateralis*. Törvt. Msz.

Pactum commissorium, *pactum*, cui quædam conditio, *clausula* adiuncta est; *kabzság alkuj*. Törvt. Msz.

Pactum confraternitatis, *társulati egyezkedés*. Vuch. Jur. Feud. 213. *Pactum confraternitatis*, Erbverbrüderungen, quo duæ pluresque familie in eventum, si altera extingatur, ius succedendi in feudo sibi stipulantur, validum non est sine consensu domini.

Pactum constituti possessorii, possessionem concernens *pactum*; *birtok iránti szerződés*. Törvt. Msz.

Pactum conventum, *bizonyos feltételek alatt kötött szerződés*. Ger. Ueberkommen, Vertrag. Comp. L. III. O. 2: *Pacta conventa*, quæ neque dolo malo, neque adversus leges, senatus consulta, decreta principum, neque, quo fraus cuique fiat, facta sunt: præcipuum servari.

Pactum de cambiando, quo quis obligatur litteras cambiales tradere; *váltólevél kiadására szorító kötés*. Törvt. Msz.

Pactum de non petendo, quo quis paciscitur se nihil amplius petiturum esse; a nem kérendőről való kötés. Törvt. Msz.

Pactum de retrovendendo, quo quis paciscitur aliquam rem redimere posse; *visszavásárolhatás fentartása*. Georch. Ért. 152.

Pactum decreti formæ, regendi, gubernandi formam concernens *pactum*; *az országlás formáját elhatároló kötés*. Törvt. Msz.

Pactum expressum, *pactum* clare verbis expressum; *szóval kifejezett kötés*. Törvt. Msz.

Pactum gratuitum, gratis oblatum *pactum*; *ingyen ajánlott kötés*. Törvt. Msz.

Pactum liberatorium, *pactum* dis-

solvens, dirimens; *feloldozó kötés*. Törvt. Msz.

Pactum noumenon iuridicum, a temporis omnibus conditionibus sececernens *pactum*; *az időnek minden feltételeitől elválasztott kötés*. Törvt. Msz.

Pactum onerosum bilaterale, utramque partem obligans *pactum*; *viszonylag, kétoldalilag terhelő kötés*. Törvt. Msz.

Pactum præiudiciale, *jogsértő szerződés*. Ger. gesetzwidriger Vertrag. Kövy El. 467. Jure ergo nostro locum non habet vel *pactum præiudiciale*, vi cuius creditores ad relaxandam prætensionem suarum partem teneantur, vel Crida.

Pactum Sociæ, Kövy El. 437, Si bona immobilia locentur et conducantur, vocatur Arrenda. Si pecora dentur cum rebus immobilibus, illa ex natura contractus censentur immortalia vocanturque ferrea et eodem numero eadem qualitate debent locatori restitui vel pretium æstimationale deponi, prout aliarum quoque ad instructionem fundi pertinentium rerum nisi expresse aliter conventum sit, ergo, si pereant non nocet Domino verum Arrendatori. Hoc vocatur *pactum Sociæ*.

Pactum subjectionis civilis, *polgári hódolás kötése*. Unterwerfungsvertrag. Törvt. Msz.

Pactum successorium, successionem, hæreditatem spectans *pactum*; *öröksegről való kötés*. Törvt. Msz.

Pactum tacitum aut præsumtum, *pactum*, quod ex ipsa re intelligere aut suspicari possumus; *tettből érthető v. gyanítható kötés*. Törvt. Msz.

Pactum unionis civilis, consocietatem civium spectans *pactum*; *polgári egyesülés kötése*. Törvt. Msz.

Pacturia, *paseum*; *legelő*. It. *pastura*. Arch. Ver. Sieb. XXIV. 118.

Padschahus, i, rex magnus Tartarorum. Padschah, vocabulum neopersicum, quod summum regem vel Cæsarem denotat; *padisa*. Ger. Padschah. Bel. Geogr. Comp. 647. Ceteri in utraque Tartaria vel Mugalarum atque Russorum imperio subsunt, vel liberi ac independentes in Hordas tamen divisi vivunt. Inter quos *Padschahi* Usbekiæ potentissimi sunt. Vires Tartariæ independentis, nisi in cantaischam Imperatorem, *Padschah* Reges magnos aliosque Canos id est Regulos Minores divisa essent.

Pædagogarchatus, us, officium, munus rectoris; *iskolaigazgatóság*. Székelyudvarhelyi ref. koll. Ért. 1894/5. 136.

Pædagogare, (Du C.) docere, *pædagogii* munus obire; *nevelni*. Nagy Hier. Cf. Text. s. v. *Repotia* p. 281. ed. Müll. Fulg. Planc. de contin. Virg. fin.

Pædagogearcha, *præfectus, rector pædagogii*; *nevelőintézeti igazgató*. Pauer Athen. VI. 2. p. 264.

Pædagogium, pro: *pædagogium*; *nevelőintézet*. Pauer Athen. VI. 2. p. 264.

Pædagogiarcha, *præfectus instituti educandorum*; *nevelő intézeti főnök*. Wallaszk. 241. Huszti Or. Gymn. 15. Carlow. Log. LXIX.

Pædatrophium, V. *Orphanotrophium*. Bene Pol. m. 58.

Pædobaptismus, actus sacro fonte pueros, infantes perluendi; *gyermekkeresztelés*. Czvit. Spec. 118. cum iudicio Ecclesiæ-

rum Polonicarum (quibuscum antea conspiraverant, contra S. Trinitatem et *Pædobaptismum* facto syncrismo) se opponerent libris editis. Bod. Hist. Eccl. I. 452.

Pædonomia, pædagogia; *gyermeknevelés*. Irod. Közl. VII. I. p. 58. *Pædonomia* Scholastica.

Pædonomus, (Du C.) pædagogus; *gyermeknevelő*. Nagy Hier.

Pædotriba, æ, (pr. παιδοτριβης), præfectus curator alumnorum; V. s. *Synergus*; *tanító, vezető*.

Pædotrophium, *Brephotrophium* q. v.

Pænalitas, (Du C.) multa, supplicium; *büntetés*. Pel. Dom. II. Adv. s. I. c. 6. : Malefent reprobi in aeterna *pænalitate* persistere. Opin. P. II. Sec. I. Art. 20.

Pæniteri, pro : me pænitet; *megbánni valamit*. Reg. S. Ben. 3., 25. Omnia fac cum consilio, et post factum non *pæniteberis*.

Paga, æ, (Du C. 2.) solutio, stipendium; *fizetés*. It. paga. Száz. XXIV. 300. dando balistariis *pagam* duorum mensium. Dip. Reip. Rag. 322. Epist. Proc. P. III. p. 87.

Paga mortua, fors. beneficium annuum usque mortem duraturum; *nyugdíj*. Ljub. Mon. Sl. IV. 8. an. 1359 : Conceditur Jacobo... qui tempore guerre contra Hungaros stetit in castro... una *paga mortua*. ibid. XXII. 128. an. 1438.

Pagacha, æ, placenta, libum; *pogácsa*. Ger. Kuehen. Kuk. Jur. I. 417. p. 1350 : solvent... duas *pagachas* et cubulum... avene.

Pagachia, æ, V. *Pagacha*. Tkal. Mon. Ep. I. 28. an. 1213.

Pagasz, æ, impedimentum, sarcina; *podgyász, málha*. Gal. bagage. Száz. VII. 17.

1. **Pagamentum**, (Du C.) a pacare. It. pagare = *solvere*, solutio; *fizetés*. Knauz. M. E. Str. I. 524., 683. Fej. IV. 3. 271. Cod. Dip. Arp. Cont. VIII. 160. Tör. Tár. 1891. p. 169.

2. **Pagamentum**, numerus; *szám, pénzérték*. Numi Hung. 21. Ille marcam denariorum ad pondus Budense in octo præcise pensis = 320. denariis, item marcam numeri Budensis sive *pagamenti*, in qua 8 pensis adiciebantur 46. denarii = 336. denariis defixit. Pár. Páp.

Paganía, servitium rusticum; *paraszt kötelezettség*. Schwart. Scult. 77. Non multo postea communis ceterorum rusticorum obligatio eisdem injecta est, quin modus prior servitiorum (*Paganía*) ad lubitum Abbatís æstate præsertim, præstandorum, normamque urbarii excedens, temperatus fuerit.

Paganismus, 3., ad paganos pertinens. Hæc adj. forma nusquam invenitur; *pogány*. Marc. Chr. II. 49. *Paganismus* ritibus dediti et instructi. M. Flor. Fontes II. 158. totam Hungariam *paganisma* ydololatria corripisset.

Paganizantes, paganorum superstitiem profluentes; V. *Eiacitæ*; *pogányoskodók*.

Pagare, (Du C.) solvere; *fizetni*. It. pagare. Urk. Sieb. II. 451. an. 1376. faber... maledicens... undecim denarios *pagabit*.

Pagasia, V. *Pagagia*. Arch. Rák. IX. 552.

Pagella volans, libellus in vulgus emissus; *röpirat*. Ger. Flugschrift. Nagy Hier. Törvt. Msz.

Pagellus, i, (Du C.) dimin. a pago; *falvacska*. Rák. Ön. 137. *pagelli* ecclesia. Rák. Ön. 304.

Pagensis, villanus; *falusi*. Kövy El. 450. Quoad oppidanos et *Pagenses* seu Villanos Judices, Dominus Terrestris debet invigilare, ut de publicis proventibus rationes dent.

Pagimen, pro : *Sagimen*; *emberháj*. Ger. Schmeer. Schlág. 426.

Pagineare, paginas libri percurrere; *lapozni*. blättern. Törvt. Msz.

Pagnota, (Du C.) domus eleemosynæ, sic dicta a pane; *irgalom-, alamizsnaház*. It. pagnotta. Nagy Hier.

Pagus, Comitatus; *megye*. Tör. Tár. 1887. p. 516.

1. **Paisanus**, i, colonus; *földművelő, paraszt*. It. paesano. Star. VI. 168. an. 1325. et tocius domini *paisanorum*; et passim.

2. **Paisanus**, 3., rusticus; *paraszt*. It. paesano. Ljub. Mon. Sl. XVII. 139. an. 1422 : uxor *paisana*.

Paisium, terra, regnum; *ország*. It. paese. Gall. pays. Ljub. Mon. Sl. XXI. 40. an. 1430 : sumpta... informatione de conditionibus *paisii*.

Paisnaticum, militia tumultuaria; *nép-fölkelés*. Ljub. Mon. Sl. XXII. 447. an. 1469 : cum omni celeritate debeat ordinare *paisnaticum*, mandando omnibus, ut parati et instructi maneant... ut venientibus Turcis... operari eos possit.

Paketum, i, sarcina, volumen; *csomag*. Ger. Packet. Száz. XXII. 410., 490.

1. **Pala**, (Du C. 2.) subcula; *íngfélé*. Prot. inq. 199 : et unam *palam* de stagna (dedit) mihi, que habebat multas cordas de pilis ciliciis admodum retis, quas super petus subtus vestes portavit, quando erat parva puella.

2. **Pala**, æ, (Du C.) vestis, qua altare contegitur, super quam extenditur corporale; *oltárabrosz*. Ljub. Mon. Sl. IX. 451. an. 1411 : pro reparatione *pale* altaris. Szered. Ser. Episc. 187. an. 1525. corporale cum pulcherrima *pala* sive custodia.

3. **Pala**, (Du C. stipes) *palus*-i; *karó*. Jogt. Eml. T. I. p. 496. duodecim *Palarum* ictu.

Pala præpilata, pala ferro munita; *vas lapát*. Ger. beschlagene Schaufel. Iter. Oec. 295.

Palacium, i, maior aula (Du C. domus exipiendis hospitibus); *ebédlő terem*. Ger. Speisesaal. Thök. Diar. II. 365. Computatio in arce Munkacsiensis omnium januarum, fenestrarum et omnium fornicium... 18. Domus, continens januas bonas 2., 49. *Palacium* deauratum, januam simplicem 1. Fenestras vitreas, plumbis applicatas, destructas pro 4. Fornax pulchra, variegata 1., 20. atrium, continens januas simplices.

Paladinus, i, qui in Palatio militat eques; *lovag*. Ger. Paladin... Cod. Telek. X. 426. viros J. M. ac N. S. de Bona et *paladinum* petri de Iucharis... suscepimus... Cives nostre Civitatis Ragusiensis.

Palamarium, (Du C. palmaria) chirothecæ species, quæ manuum palmas tegit; *kezttyű*. Ljub. Mon. Sl. XI. 452. an. 1344 : *palmaria* II de sartia, timone I. conneze, II. fornide... banesteria XVI.

Palancha, æ, vallus; *védmű, paiánk*.

It. palanca. Szil. Tör. Magy. Eml. VI. 56. Voluit proficisci contra fortalicium ante Canisam et alias *palanchas* in confiniis extruere. 175. ut Arces vel *Palancha* a Romānorum Imperatoris militibus in Transilvania occupatæ restituantur. 176. Germani milites exhibent ab arcibus et *Palanchis* (*Palancis*) Transilvaniae. Tör. Tár. 1881. p. 81.

Palanchum, contextus et series palorum. V. s. *Arganum*; *karózat*. Gall. pallissade.

Palandarium, i, navis pyrobolaria; *ágygynászád*. It. palandra. Ger. Bombardirschiß. Adelm. De orig. Turc. 13. Classis thurcorum imperatoris continet ad summum vela CCC. supputatis navibus triremibus, biremibus, *palandariis*, grippis et aliis omnibus Navigiorum, quæ capit circiter hominum XXX milia et ipsa parari solet Constantinopoli.

Palanga, æ, (Du C.) fustes teretes; *stempely*. Gall. palan. Comen. 87 : Operarii... conducuntur, ut vectibus tollant, *palangis* volvant.

Palanitas, atis, V. *Palatinatus*. Georg. Sirm. I. 76. Et ergo permanserat in *palanitate* sua ad venturitatem Regis Ludovici.

Palanka, æ, (Du C. palancatum) contextus et series palorum; *palánkolat, karózat*. Gall. pallissade. Tör. Tár. 1888. p. 713. arces et *palankas* fossa et aqua munitam. Thök. Diar. 627. Kat. Hist. IX. 496.

Palankus, i, ab Hung. *palánk* = septum; *erőd*. Ac. Com. Sopr. p. 185 : ut... Comitatus... cum suis Arcibus, *Palankis* et Pagis... nullo modo... molestentur.

Palata, æ, V. *Palanchum* (Du C. 1.) ; *karózat*. Ger. Pfahlwerk. Raë. Mon. Sl. XIII. 189. an. 1357 : ligantur rect. ligantur palli... ad *palatum*.

Palatina, æ, uxor Palatini; *nádorné*. Arch. Rák. VIII. 437. Domina *Palatina*. Rák. Ön. 438.

Palatinæ artes, artificium, dolus, adulatio, fraud, simulatio fors. pro : *palatinæ artes*, a *palatus*, quod bicolorum significat; *kétszínűség*. Galeoti. 29. Erat enim decora facie, eloquentia miti, gestu blando et qui sub agnina pelle lupum celaret, qui quidem simulatione et *palatinis artibus* fallacibusque blanditiis non sine viperino complexu... omnes fere Hungarice principes fecerunt.

Palatinale iudicium, tribunal ita dicti Palatini; *nádori ítélőszék*. Törvt. Msz.

Palatinialis, ad palatinum pertinens; *Palatinialis* homo; *nádorispán embere*. Cod. Dipl. Pat. V. 440., 490. Ut prelibatus homo *palatinialis*... introduxisset prescriptum Capitulum Wespremiense in dominium, Törvt. Msz. Cod. Zi. III. 604. presencía *palatinialis*.

Palatinatus, us, officium et munus palatini; *nádori hivatal, náadorság, nádori méltóság*. Fej. X. I. 678. Törvt. Msz. Cod. Dip. Pat. VI. 321., 430. II. Rák. Gy. 35. Knauz. M. E. Str. I. 603., 777. Tör. Tár. 1888. p. 517.

Palatinianus, 3., ad palatinum pertinens; Domina Palatiniana V. **Palatina**; *nádori*. Thök. Diar. II. 236. Paria asscuratio-nis Domini Melchioris Keezer, Domine quondam *Palatinianæ* in Arce Murány date. Formula concambii sive contractus Domine *Palatinianæ*, ratione dictorum pagorum.

Palatinissa, æ, V. *Palatina*. Magy. Tört. Tár. I. 457. Cod. Telek. X. 77.

Palatinus, i, (Du C.); *palotás báró, nádorispán*. F. Forg. Comm. XIII. 258. Quod apud Lacedaemonios ephori, apud romanos tribuni plebis, idem Ungaris est *palatinus*, penes quem pace belloque secundum regem summa potestas; populi inventum ac proprius magistratus; causarum inter regem populumque iudex, quin et regni arbiter. Száz. III. 147. Georch. H. T. I. 15. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. 214. Catalogus Palatinorum Regni Hung. Prærogativæ Regni Hung. *Palatini* sunt: 1. In Electione Regis habet primum Votum. 2. Est Tutor vel Curator hæredis Regni in tenera ætate. 3. Potest Dietas Regni indicere, Rege non existente vel *Infante* existente. 4. *Est Generalis et Supremus Capitaneus Regni et Regnicolarum*. 5. Ipsius officii est controversias et Seditiones inter Regnicolas sopire et sedare. 6. Est Mediator inter Regem et Regnicolas, si quæ inter Regem et Regnicolas differentie interveniunt. 7. Ad eundem etiam spectat audire Legatos et oratores, Rege audire eos nequeunt. 8. Est Iudex Regni Maximus. 9. Absente Rege est Regis Locumtenens. 10. Est ex officio Iudex Cumanorum totaque Dalmatia subiacet illius iudicio.

Palatinus Cracoviensis, Sup. An. Sc. I. 11. an. 1234: Nota Bardosyi: Qui apud Hungaros hodieum ex officio vocantur Comites et Comitatus, idem apud Polonos ad nostram ætatem *Palatini* et *Palatinatus*, populariter *Woywod* sive *Duces* et *Woywodztwa* seu *Ducatus* appellabantur.

Palatinus Comes, Nádor Ispány, Nádor Isván. Prisc. Serv. p. 12: *Palatinus Comes*, Nádor Ispány. *na Dwor Isván* ex Slavico; Maximus Minister fuit Regno cœvus... initio tantum Supremus Iudex erat, qui in Aula Regis Causas examinabat, iudicabat et decidebat, ideo ita dictus, quod in Palatio Regis versari vicariamque ejus Potestatem in gravissimis Negotiis exercere consueverat, velut proximus a Rege. Ducem etiam Belli seu Capitaneum Insurrectionis agebat et in electione Regis primum ferebat Suffragium. Marc. Chr. II. 68.

Palatinus Curiae, országbíró. V. *Palatinus*. Cod. Dip. Arp. V. 50.

Palatio, actus firmandi vites palis; *karvázás*. Kov. Oec. 7. C. Cf. Vitr. 2., 9.

1. **Palatium**, V. *Palacium*. Batt. Leg. T. II. 469. añ. 1286: Quodsi... confirmationem... exhibere nequiverint... *Palatium* et hortum præpositus obtinebit.

2. **Palatium**, Id quod: *palota*. It. palazzo. Gall. palais. Germ. Palast. S. de Kz. Chr. I. 1., 2. I. 4., 4. II. 4., 19. Cf. Ovid. A. A. 3., 119. Id. Met. 1., 176.

Palatonius, i, V. *Palatinus*. Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. VIII. 477.

Palatus, ad *palatum* facere, aliquid ex alicuius sensu facere; *ingére, kedvére tenni*. Tört. Tár. 1888. p. 480.

Palea, (Du C. al. s.); *verseny pályá*. Ger. Wettrennen. Quel. Sieb. I. 468. an. 1507. Ad cursum equorum sive *paleam*.

Paleatim, palando; *barangolva, csatangolva*. Bék. Debr. főisk. törv. 130. nullo sub colore *paleatim* domatimve obambulant.

Palcatus, 3., pallio ornatus, (Du C.); *palástalt ékesített*. Batt. Leg. T. II. 287. an. 1493. episcopus *palcatus*.

Paledus, i, puledrius: pullus equinus;

csikó. Kat. Hist. Reg. I. 249. et decimam equorum nostrorum in insula, que vocatur Chepel, in *paledis* (al. puledriis) et ducentas ulnas de subtili panno.

Palefridus, (Du C.) (a *palla* et *fracnum*, quibus instruebatur) equus ad equitandum aptus; *paripa*. It. palafrreno. Gall. palefroi. Ger. Reitpferd. Fej. II. 93. dedi... VII equos, octavam *palefridum* cum sambuca et freno et lectica et una cortina de syndone.

Palenta, æ, puls e zea mays confecta; *puliczka*. It. polenta. Opin. P. I. §. 10.

Palesata, æ, valli sudes, pili murales, locus palis septus, munitus, voc. ex It. *palizzata*, quod ex Lat. *palus*, i (sudes, is) suffixis Italicis: *izzare* et *-ata* formatum derivatur. Occurrit in variis formis: Palissada, Pallisada, Pallisata, Palesata etc.; *timye, czövekzet, czölöpzet, karózat, palánkolat, czölöpármú*. Szirm.

Paleta, tessera, (Du C. al. s.); *czédula*. It. bolletta. Jogh. Eml. T. II. 4. p. 466: misera contribuens plebs in permutatione, ut vulgo vocant, *paletarum*. Arch. Rák. VIII. 104.

Paletigo, onis, idem quod ap. Du C. *Palectus*, *Palectum*, armorum genus, quod palumam lusoriam Gall. *palette* referret, sic appellari videtur. Tör. Tár. 1891. p. 643. dares ord'nem, ut *paletigones*... és más hadakozásra szükséges vasszerszámok készítesenek.

Paleum, pro: pallium. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 180. *Paleum* præterea fraternitatis tuæ plenitudinem nimirum pontificalis officii Apostolicæ Sedis liberalitate concedimus. Ibid. Hæc est frater carissime *palei* accepti dignitas.

1. **Palificare**, palis munire; *czölöpökkel keríteni*. Ljub. Mon. Sl. III. 292.

2. **Palificare**, (Du C.) palam facere; *nyilvánossá tenni*. Batt. Ger. 256. ab istis... thesauris... Daniel accepit... quo... nemini patefacta in momento *palificare*ret.

Palinga, æ, agger palis instructus; *czövezet*. Fej. X. I. 394. Sub *palingis* intelligo aggerem palis instructum.

Palingarus, murus; *fal*. Fej. X. I. 394. quatenus mox visis præsentibus ad ipsum Capitulum festinanter descendatis et ipsum murum seu *palingarum* scindentes radicibus evellatis.

Palinurus, i, gubernator; ex Aeneide V. 847., 874; *kormányos*. Ker. Nap. 81.

Paliscium, fors, a palude et siccare; *mocsárkiszáritás*. Pfahl. Jus. Georg. 293. complures demum vineas suas aut implantatione auxerunt aut novas implantaverint terras, dein fenilia, *paliscia*, aliaque tenuta exstirpatione adaucta in suos usus converterint.

1. **Palla**, æ, (Du C.) vestis, qua altare cooperitur, videlicet pannus lineus consecratus, qui super altare ponitur, super quam extenditur corporale; *oltárbrosz, kehelyfödő*. Batt. Leg. III. 270. an. 1372. Tör. Tár. 1886. p. 554.

2. **Palla**, æ, longior; *hosszú rúd, az evező hosszú része*. V. s. *Grion*.

Palladium, corona regia; *királyi korona*. Ker. Nap. 200.

Pallas, ars; *művészet*. Hor. Mem. 460. a *Pallade* ad Themidem (művészől bíró).

Pallascarnus, i, navicula, scaphus V. s. *Varare*; *csónak*. It. paliscarno, palischermo.

Palatinus, V. *Palatinus*. II. Rák. Gy. 368., 369.

Palleum, *Pallium*; *biborpalást*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 24. Sed si hæc oblitus fuero, quæ me *pallei* vicarieque Gallie... ditavit.

Pallia rotata, pannus serieus figuris rotularum ornatus; *bizanti kerekalakú szövetminta*. Száz. X. 488.

Palliare, (Du C.) tegere; *palástolni*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 473. Sed cum veritas *nubilo falsitatis palliata* per iudicalem censuram diligenter pertractari et emergi requirit. Tör. Tár. 1888. p. 541. Samb. Tyrn.

Palliatae insidiæ, simulate insidiæ; *tettettetszösvés*. Marc. Chr. II. 47. II. 91.

Palliativus, 3., remorans magis quam tollens; leniens; *enyhítő*. It. palliatio. Bene Med. V. 10. Cura nevrosis in genere triplex institui potest, prophylactica, *palliativa* et radicalis.

Palliditas, palor; *halványosság*. It. pallidità. Wagn.

Pallisada, V. *Palesata*. Thök. Diar. II. 7. Ratione muniendi *pallisadis*.

Pallus, i, (Du C.) palus. V. s. *Gorna*; *karó*. Száz. XXIV. 300.

Palma coreorum, fascis coriorum; *bőr-köteg, csomag*. Mon. Com. Trans. I. 241. an. 1548. Connumeratori unam *palmam coreorum*, unam manticam videlicet *izsák*... dare debeant.

Palmare, pice liquida illinere. V. s. *Mascherare*; *kátrányozni*. It. spalmare.

Palmare manibus, manibus explorare; *tapogatózni*. Wagn.

Palmariceus, *Palmirus*, pro: palurius, Rhamnus palurius (Linn.); *szárnyas benge, teli magyal*. Ger. Christdorn. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 118.

Palmaris, manifestus; *szembetűnő*. Ger. handgreiflich. Törtv. Msz.

Palmariter, mirum in modum; *feltűnően*. Ger. auffälliger Weise. Cod. Evang. T. I. p. 256: Lectis... litteris... in quibus nos tam *palmariter* erimantur.

Palmarium, victorie præmium; *dialdigi*. Törtv. Msz. Cf. Ulp. Dig. 50., 43., 1. §. 12. Gloss. Philox. *palmarium, ážiónvior*.

Palmata, æ, vestis, tunica palmata (V. Du C. I. sub finem); *földig érő ruha*. Veranes. IV. 43. Ita denuo ad principem introductor. Initiuncitur mihi *palmatae* duæ, amplæ, talares, quibus vix præ erant ferendis.

Palmaterium, ferula; *virgács, legyintő eszköz*. Batt. Leg. III. 311. an. 1397: *Palmaterium* ex eo dictum, quod palmis manuum plaga seu verber infligitur, nunc *ferula* vocatur. Száz. XXXI. 3., 211. Fej. X. 2., 514.

Palmizare, (Du C.) reparare; *kijavítani*. Ljub. Mon. Sl. III. 340. an. 1357: capitaneus... ire debeat ad visitandum castrum et insulam suam ad accipiendum refrescamentum et *palmizandum*.

Palmus, i, mensura altitudinis (Du C. mensura pannorum); *négy ujjnyi szélesség, egy arasznyi*. Rit. exp. ver. p. 6: Sampson redderet... quinquaginta cubulos siliginis, quatuor *palmorum*. Veranes. VI. 141. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 243. Star. VIII. 5. an. 1772. Cf. Varro R. R. 3., 7. Plin. 12., 13., 28.

Palpabiliter, manifesto, evidenter;

kézzelfoghatóan, Tör. Tár. 1888. p. 518. ex verbis ... *palpabiliter* patet. Thök. Diar. 443.

Palpacijs, magis oculis apparens; *fel-tünőbben*. Gall. plus frappant. Ger. erhaben. Cod. Dipl. Pat. T. I. p. 327: Insignia ... *palpacijs* arte pictoris figurata.

Palpanista, æ, palpo, gouekler, (Gaulker Dief.) (Du C. al. s.); *tombás, tánczos; alakos, szemfényvesztő*. Schläg. 2008.

Palpare, certum, exploratum habere; (Fin. Du C. al. s.); *kézzelfoghatóan meggyőződni*. Frak. Mát. lev. II. 67: postquam videt ac ipsa rerum experientia *palpat* nos non esse tepidos etc.

Palpetus, 3., tactu mollis ab. it. palpeggiatina; *puha*. Georg. Sirm. I. 253. super terram prostrata erat cum purpureo et cum variis *palpetis* carpitebus usque ad cesarem papilionem.

Palpominus, Pantomimus, *igrecz, némajátékos*. It. pantomimo. Ger. Pantomimist. Pantomimiker, Geberdenspieler. Schläg. 2003.

Paltus, 3., Silva paltia, idem q. *Brotium*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 3. pratisque inter ipsum querceatum montem et inter *sileam paltam* ...

Paludinetum, palus (-udis); locus paludibus obductus; *mocsár, tó*. Kub. C. Arp. I. p. 98. an. 1276. Cod. Dip. And. II. 124, 139.

Paludositas, aquositas, humus paludosa, uligo; *mocsaras hely*. Cod. Dip. Hung. And. Vol. V. 68., 36. licet propter nimiam litositate et *paludositatem* commodo ipsa ecclesia construenda in ipso loco fieri non valeret.

Palumbaria, æ, funes (Du C. al. s.); *kötelek*. Ljub. Mon. Sl. IV. 115. V. s. *Armizare*.

Palus, gladius, spatha; *pallos, kard*; (Du C. al. s.) *Historia arcis Szigeth* p. 725. iniunxisse etiam, ut per pagos et passim *palus* sanguine aspersus circumferatur ...

Palus, pro: Paulus; *Pál*. Cod. de Sztára II. 373. *Palus* et Michael.

Palus vinaceus, ridica; *szőlőkaró*. Ger. Rebenpahl. Tag. Erd. II. 230. an. 1764.

Palusper, pro: paulisper; *némileg*. Cod. Dip. Hung. And. Vol. V. 445., 1. licet ipsius merita longe et peramplius his maiora exigerent, ut tamen in aliqualem recompensationem sibi *palusper* respondere videamur.

Paluster, i, fors. pro: plaustrarius; *szekeres*. Cod. Dip. Pat. VI. 308., 223. Athad cum omni plenitudine sui iuris ipsi Lukachio magistro Cosme maiori *palustrorum nostrorum* et Benedicto fratribus suis tum ob merita servitorum suorum.

Pampilio, (Du C.) tent (Dief.); tente = zelt (Lexer) pro: papilio, tentorium; *sátor*. Schläg. 1153. Chr. Marc. II. 50.

Pampilis, i, carpenti genus; *félhintó*. Comen. 72. Magnates sejuga vehuntur, *pampitis*, pilentis.

Palalis portio, pars rata panis; *kenyér adag*. Kass. Prax. 1., 34. ut captivi portionibus *palalibus* provideantur. 1., 36. per quæ militia transit, ut nempe hæc quoque necessarius *palalibus*, fœni item et avenæ *portionibus* in itinere provideantur.

Panarium, vexillum (Du C. excipulum); *zászló, lobogó*. Ger. Panier. Kronst. II. 455., 460.

Panateria, (Du C.) pistrix; *kenyér sütőné*. Ljub. Mon. Sl. XI. 237. an. 1347: quolibet *panateria* ... que facit panem venalem.

Panatica, æ, (Du C.) commeatus, militaris annona; *élelmi szer*. Ljub. Mon. Sl. VI. 40. an. 1481.

Panceratus, i, miles lorica armatus, munitus; *vértezett katona, vértés*. Kol. Am. II. 82: (Decr. Belæ IV.) singuli sex ex ipsis filiis Jobagionum unum *panceratum* debeant ad nostrum exercitum destinare. Szék. Okl. I. 126. Cod. Dip. Pat. VI. 29., 43.

Pancerea, æ, (Du C.) lorica; *mellvas*. It. panziera. Bäreazay.

Pancerea lorica, quæ scilicet ventrem tegit, quam Galli panse vocant; *panczél*. Tör. Tár. 1893.

Panceria, æ. V. *Pancerea*. Thurócz. in Geysa Rege. c. 65. Marc. Chr. II. 69. habebatque Sampson sub tunica *panceriam*.

Panchogolaria, æ, quæ coquit panes V. *Panicocola*; *kenyér-sütőné, pékné*. Ljub. Mon. Sl. V. 229. an. 1334. pro solutione *panchogolarie*.

Panchristum, (Du C. panchresta) ex gr. *πᾶνχρυστον*, crustula; *kecs ajándék, csemege*. Nagy Hier.

Pancillum, lorica; *panczél*. Ger. Panzer. Schläg. 573.

Panceta, (Du C.) propugnaculum ligneum, pavimentum, in quo machinæ sisti solent. Derivatum ab. It. *panca, banca, banchetto*. Gal. *banc, banquette*. Ger. *Bank*, et It. *pancone* (tavalonc). Gall. *planche*. Ger. *Diele, Bohle, pad, padlås, padlat, padló, padozat, pädimentom* etc., *bástya, ostromló gépek felállítására szolgáló alkotmány*. Ludew. Reliq. Mss. t. VI. p. 328. Diar. obsid. Varad. Cum vero illud propugnaculum ligneum quoddam pavimentum, in quo machinæ sisti solent (vulgo *Pancetam*) haberet.

Pancogola, æ, V. *Panicocola*. Han. Mon. Jur. II. 291.

Pancogula, æ, V. *Panicocola*. Ljub. Mon. Sl. V. 229. an. 1334.

Pandiculare, claudicare; *sántitni*. Patr. Const. 125. Pentametros gressu *pandiculante* facis. Cf. *pandiculari* Plaut. Men. 5., 2., 80. Fest. p. 220. ed Müll.

Pandiculatio, (Du C. *σχοδρισμός*); *nyújtózkodás, ide s tova való rángatás*. Bene Med. V. 278. rubor aliquis in facie conspiciatur, oscitatio, *pandiculatio* observatur.

Pandochæum, (Du C.) deversorium hospitale; *vendégfogadó*. Nagy Hier.

Pandochus, i, hospes publicus, caupo; *vendégfogadó*. Ger. Gastwirth. Pár. Páp.

Pandum, (edit. princeps *Bandum*, i, ed. Schwandtneri) labarum, vexillum; *zászló*. B. J. Herold. De rebus Turcicis dialogus p. 648. signa militaria ipsis erepta quinque, et a labaro Solymanni, proximum *Bandum* est.

Panduro, onis, satelles, lictor, stipator; *pandúr*. It. trabante, sbirro, satellite. Kass. P. P. I. 35. Securitatis Commissarii seces etiam persecutionales Commissarii dicti, — quibus adlaterati sunt milites comitatenses armigeri iam *hajdones* iam *pandurones* iam *persecutores* dicti. Csehó Pista: *Három pandúr, persze-kötör kergeti*.

Pandurus, i, pro: *pandura*, instru-

mentum musicum trium chordarum; *hegedű*. Ger. Geige. Diósz. Fűv. 33. A levél ... *Hegedű* forma (*Panduri* forme) mikor a levélnek két oldalán vagy mellékénn két horpasa van mint a hegedűnek.

Panerium, (Du C.) pro: *Bannerium*, vexillum; *zászló*. Ger. Panier. Kronst. I. 108. III. 797.

Panharmonia, æ, concentus; *összhang*. Tör. Tar. 1892. p. 573.

Panicocola, æ, furnarius, pistor; *pék*. Han Mon. Jur. II. 243. an. 1333. tencantur ... scrutari *panicocolas* ... si faciunt ... panem iuxta pondus.

Panicus terror, a nomine Pan derivatur, qui ingentem terrorem incussit Persis in pugna apud Marathonem, et viatores in silvis voce sua terruit V. Euripides. Rhos. 36., terror ingens sine causa; *páni félelem, vak rémület*. Bod. Hist. Eccl. I. 132. Cod. Dip. Lond. 203.

Paniperda, panem perdens, fruges consumere natus, nequam; *ingyenlő*. Jókai. Eppur. I. 28. Vern. Psych. 322. determinationes impudentiæ et superficialis ingenii gradus sunt illa attributa, per quæ moderna aetate non pauci *paniperdae* altioris mundi gratias obtinent et fortunam suam promovent.

1. **Panis**, feminini generis. Tör. Tár. 1889. p. 373. aliarum *panium*.

2. **Panis**, massa; *darab*. Ger. Laib. Raé. Mon. Sl. XIII. 124. an. 1351: de ... *pane* cere.

Panis albus, panis candidus, siligineus; *fehér kenyér*. Beszterceb. ág. gymn. Ért. 1875—76. p. 61.

Panis argenteus, *plikezüst, plikben levő ezüst*. Ger. Blicksilber, Türkisch-silber. Kecsk. Ötv. 164.

Panis ater, (Du C.) idem ac cibus; *barna kenyér, jó közkenyér*. Máty. 115.

Panis cibarius, p. plebeius, secundarius; *jó közkenyér*. Ger. hausbackenes Brot. Máty. 115.

Panis circulatorius, *kerék kenyér*. Magy. Tör. Tár. XII. 81.

Panis confusaneus, idem ac *cibarius*; *jó közkenyér*. Máty. 115.

Panis domesticus, idem ac *cibarius*; *jó közkenyér, házi kenyér*. Máty. 115.

Panis focarius, panis subcinericius; *hanu alatt sült pogácsa*. Szil. Régi Magy. Költ. T. I. 331.

Panis iurelulentus, panis iuseulo aptus; *leves kenyér*. Irod. Közl. VII. 2. p. 211.

Panis melatus, panes melliti; Gal. pain d'espece (Du C.); *mézeskalács*. Ger. Pfefferkuchen. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 278. Item *panis melatus*, qui liebat, amplius fieri non debeat.

Panis secundarius, idem ac *cibarius*; *jó közkenyér, második czépfő*. Máty. 115.

Panis siligineus, (Du C.) panis albus; *tiszta szemelt búzából és a korpájától teljesen elválasztott lisztángból készített kenyér*. Máty. 114.

Panis triticeus, panis siligineus; *zsömlye*. It. pane bianco. Ger. Semmet. Turm. Præt. 158.

Panisarius, i, mercede conductus; *fo-gadott, bérelt katona*. Star. XIII. 246. an.

1387: in tribus barchis . . . balistarii et . . . panisarii.

Panneterius, (Du C. panetarius) a panis: praeerat omnibus pistoribus, jusque habebat per se, aut per suos vicarios, panes, qui venum exponerantur, visitandi et habendi super eos cognitionem; a pékek főfelügyelője. Magy. Tör. Tár. XXIII. 38. Et venerabiles nobiles et potentes viri domini Milo Comes Joigniaci Radulphus de Ranavalle panneterius francie, Petrus de Bournasetto milites etc.

Pannicia, æ, (Du C.) qui pannos scindit, sartor; szabó, szárposztó készítő. Tör. Tár. 1889. p. 375. Observatio pannicidarum in vendendis pannis. Georg. Sirm. I. 264. Száz. VII. 514. VIII. 406.

Panniconfector, pannorum textor; posztó. Pest. Vár. Lev.

Pannicum, polygonum fagopyrum (Linn.); hajdina, tatárka. Ger. Buchweizen. Bel. Geogr. Comp. 495. Profert acher Hungariae pepones, lupulum, frumentum, legumina, m. l. ium, pannicum, vinum nobile etc.

Pannicus timor, V. Panicus terror Arch. Rák. IX. 404.

Pannifex, pannorum textor (Du C.); posztóműves. Ger. Tuchmacher. Tab. Conscr. Pest. Vár. Lev. Arch. Rák. I. 35.

Pannificium, i, (Du C.) texturum, ars textoria, ars panni conficiendi; szövés, takácsmesterség, posztókészítés. Bel. Geogr. Comp. p. 439. pannificio valet et arte sutoria.

Pannigrisei; szárvégek. Opin. P. II. Sec. II. Cap. V. (dd.) 2: pannigrisei seu szárvégek.

Pannirator, pannorum tonsor; posztónyíró. Ger. Tuchscherer. Tör. Tár. 1889. p. 379. Fr. Lib. Rt. II. 428. magistris panniratoribus pro rasura pannorum.

Pannirium, V. Panerium; zászló. Ger. Banner. Fjp. Szám. p. 276. an. 1428: pictori pro pannirio solvimus.

Pannisatio, subarrhatio; bérbe fogadás, alku. Opin. 1802. b: Salis perceptoris integrum est . . . titulo pannisationis 2 Hfl. ex civibus tot salicidas et servitores ordinare, quot necessitas exigebat, quibus praeter dictos 2 Hfl. dabatur per annum Thordæ 80, penes alias . . . fodinas 40 urnæ vini, unus bos et quatuor tritici cubuli; hi taliter ordinati Salicidæ quottarii etiam dicti tenebantur qualibet hebdomada viritum 88 lapides excindere, quorum duo vocabantur sales Cactus, vel Dei aut Beatae Virginis Mariae.

Pannisatus, 3. mercede conductus; fogadott, bérelt. Opin. 1802. b: Salicidæ cum interventu Magistratum per Officia conscribi ceperunt, ex quibus deinde pannisati vel potius servitores fodinales, uti sunt Juxex et Capitaneus Salicidarum, Decani, Milleristæ et Geppellistæ per officia denominabantur hisque, praeter dimensum annuatim Sallarium titulo pannisationis cum initio cuiusvis anni 2 Hfl et vinum angariatim exsolvebatur.

Pannitonsor, (Du C.) pannorum tonsor; posztónyíró, posztósímtó. Tuchscherer. Tab. Conscr. Pest Vár. Lev.

Pannocida, æ, qui tondet pannos; posztónyíró. Fjp. Szám. 463.

Pannonetias, origo, patria Pannonica; pannóniai származás. Nyelvt. Közl. 1897. márcz. 4. p. 4. pannonetias linguae Slavorum sacrae.

Pannosus, detritus (Du C.); subás, elkopott. Szamosk. I. 457. Sed ita pannosi et inermes, ut plerique eorum iligneos pro gladio, perticas fumosas pro lanceis, crassas amphitapas pro thoracibus . . . pedes pro manibus attulisse viderentur. Cf. Appul. Met. 4. p. 265. Oud.

Pannum, (Du C.), pignus; zálog. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 4. quicquid inter has duas annes habemus, totum ad praedictum monasterium concedimus; et forestum Susel cum panno (uti) in potestate antecessorum nostrorum fuit.

1. Pannus, 3., fors. ab hung. pányvás capistro ligatus, capistratus (DuC. al. s.). Cod. Zi. I. 548: quod . . . unum equum pannum et alias res potencialiter abstulissent.

2. Pannus, i, panus; mürigy. Ger. Drüse Pferdekrankheit. Lzb. Cod. Med. III. 25.

Pannus Aba, V. Aba; durva festetlen szőrszövet. Monm. Comit. Trans. V. 195. Ab una pecia panni Aba fl. 6.

Pannus Achius, pannus Aquisgranensis; aacheni szövet. Ger. Aachmer Tuch. Quel. Sieb. I. 9.

Pannus Ackelaj, pannus albus. Kronst. II. 202., 204.

Pannus Ahj, V. Pannus Achis. Kov. Form. St. duas balas de pannis Ahj ligatas . . . misisset.

Pannus Akolaj, V. Pannus Ackelaj. Monm. Comit. Trans. 4., 195. ab una pecia panni Akolaj. f. — 50.

Pannus Anglectalis, V. Pannus Anglicus; angol szövet. Fjp. Szám. p. 227.

Pannus Anglicanus, V. Pannus anglicus. Thök. Diar. II. 325. Una tunica viridis ex panno Anglicano attrita sine nodis fl. 10.

Pannus Anglicus, alias: Engelsaith; selyem posztó. Vect. Ref. L. 2: De Petia Panni Anglici . . . vulgo Selyem Posztó.

Pannus Attalicus, pannus serieus densior magnificus; atlász. It. raso. Probst. Comitot. p. 410: Augusta supra culeitram panni Attalici . . . subsidebat.

Pannus Berek, Berkammer, p. Bergomensis; bergamói szövet. Kronst. II. 341., 413., 679.

Pannus Bergomensis. 4529. Decem ulnas de panno bergomensi coloris rubei O. L. Nádasdy lvt. 49.

Pannus Berkammer, Perchammer, Perichkamer; pannus ex Bergamo V. Pannus Bergomensis. Kronst. I. 62., 281., 374.

Pannus Brahlaj V. Pannus Brasler. Tör. Tár. 1889. p. 375.

Pannus Brasler, Bresler; p. ex urbe: Breslau. Pannus Wratislaviensis. boroszló posztó. Kronst. I. 30. 508.

Pannus Brassoviensis, Pannus e Corona; brassói posztó. Monm. Comit. Trans. V. 195. Ab una pecia Panni Brassoviensis f. — 20.

Pannus Brazlay, p. Wratislaviensis; boroszlói posztó. Kronst. III. 554., 586.

Pannus Bre-Bri-Bry-Bruckes, p. Brugensis; brüggei szövet. Kronst. II. 218., 219., 319., 631.

Pannus Bresler, pannus Wratislaviensis; boroszlói szövet. Ger. aus Breslau. Quel. Sieb. I. 523.

Pannus Brükes, pannus e Brugis; brüggei szövet. Quel. Sieb. I. 440., 473.

Pannus colastrus, p. per quem lac colatur; szárőrvászon. Kronst. III. 55.

Pannus Colonia, p. Col. Agrippinensis; kölni szövet. Kronst. I. 37.

Pannus Colonyus, de Colonia, pannus Col. Agrippinensis; kölni szövet. Ger. aus Köln. Quel. Sieb. I. 2., 295.

Pannus colore granati, p. coloris puniceae, coccinei; gránátszín posztó. Pár. Páp.

Pannus Crisius; Ger. Loden. Vect. Ref. C. 2: De una petia Panni Crisii vulgo Loden vel Szár.

Pannus curiensis, vesti forensi inserviens; egyen-, hivatal-ruha posztó. Fjp. Szám. p. 489. an. 1439: solvimus . . . pro panno curiense, hofgewant.

Pannus Czwickesch, p. e Zwickavia v. e Cygnea; zwickau szövet. Kronst. II. 219.

Pannus Damascenus; kamúka. Ger. Damast. Pár. Páp.

Pannus de Pernisio, de Werona, pannus Veronensis; veronai szövet. Ger. aus Verona. Quel. Sieb. I. 9., 253.

Pannus Echysch, V. Pannus Achis. Kronst. I. 45.

Pannus finnis, pannus subtilis, pretiosus; finom vászon, lengyel vászon. Száz. II. 158.

Pannus generosus, p. subtilis; finom posztó. Magy. Tör. Tár. VI. 262.

Pannus Gerliczer, Gorlicher, pannus Gorlicensis; görliczi szövet. Ger. aus Görlicz. Quel. Sieb. I. 277. etc.

Pannus Gorliczer, ex Görlicz; görliczi posztó. Kronst. I. 18.

Pannus granatus, (Du C. pannus granæ) pannus coccineus; biborszín szövet. Tör. Tár. 1889. p. 375.

Pannus halblyndesch, p. medio Lundensis; fél-lundi szövet. Kronst. II. 172.

Pannus Hollandicus; hollandi posztó. Thök. Diar. II. 325. Una chlamys ex panno viridi Hollandico, aureis fimbrys exornata, nodos habens ex scoffio, attrita te-rezenueuella subducta fl. 120.

Pannus hzwzeleremberger, pannus longus Lembergensis; hosszú leMBERGI szövet. Tör. Tár. 1889. p. 375.

Pannus Iglauer, V. Pannus Iglar. Monm. Comit. Trans. V. 194. Ab una balla panni Iglauer f. 4.

Pannus Iglar, p. Iglaviensis; iglói posztó. Kronst. III. 95., 177.

Pannus incisus, pannus tonsus; nyírt posztó. Fej. V. 2. 527. an. 1429.

Pannus karadschy, aschy-at-schy; V. Pannus karasya. Kronst. II. 222., 225.

Pannus karasya, pannus grossus; kétszer ványolt posztó (karaszia). Kronst. III. 269., 275., 357., 571.

Pannus Langwerder, Langhwerder, ex Weert; hosszú werti szövet. Kronst. I. 34., 281., 319.

Pannus Leömburgensis, pannus e Leoberga; leMBERGI szövet. Monm. Comit. Trans. V. 195. Ab una balla panni Leömburgensis f. 5. 50.

Pannus Lin-, Lyndesch, LYNdes, p. Lundensis; lundí szövet. Ger. aus

Lund. Kronst. II. 172., 187., 219. Quel Sieb. I. 473. 536.

Pannus Lÿndesch, ex Lund; *lundí szövet*. Kronst. I. 281.

Pannus Machlinius, Mechlinus Mechlich, pannus Mechlinensis; *mechelni szövet*. Ger. aus Mecheln. Quel. Sieb. I. 168. etc.

Pannus Mechli, -ly, -lesch, p. Mechlinensis; *mechelni szövet*. Kronst. II. 18., 172., 212., 226.

Pannus Nander-Albensis; *Nándor-Fehérvár*. Monm. Comit. Trans. V. 195. Ab una balla panni *Nander-Albensis*. f. 4.

Pannus Nerem-, Nernbergensis longus, p. longus Norimbergensis; *hosszú nürnbergi szövet*. Kronst. II. 298., 373., 389., 426., 446., 456., 635.

Pannus Noremperger, ex Norimberga; *nürnbergi szövet*. Kronst. I. 20.

Pannus Norinbergensis, V. Pannus Noremperger. Monm. Comit. Trans. V. 194. Ab una balla panni *Norinbergensis* f. 6.

Pannus Nytinus, subniger p. *feketés szövet*. Opia. P. III. Sc. I. §. 2.

Pannus Oculey Okalai, Okelay, V. P. *Ackelay*. Kronst. I. 616. II. 219., 341., 406.

Pannus Paya, V. s. *Paya*.

Pannus, perkamer, V. *Pannus Berekammer*. Tör. Tár. 1889. p. 375.

Pannus Pernis, Pernus, V. *Pannus de Pernisio*.

Pannus Pernisius, pannus ex Verona; *veronai szövet*. Fabr. Urk. 65. an. 1465: decem ulnas panni nigri *pernisij* legamus.

Pannus Pernyes, V. *Pannus Pernisius*. Tör. Tár. 1889. p. 379.

Pannus Pernisch, Halbper-nisch, V. *Pannus Pernisius*. Kronst. I. 37.

Pannus Polonicus, pannus Polonicus; *lengyel vászon*. Száz. II. 158.

Pannus Prukysch, ex Brüggén; *brüggi szövet*. Kronst. I. 39.

Pannus Purgamal, Pwr-, p. Bergomensis; *bergamói szövet*. Kronst. II. 319. 375., 426., 512., 603., 605. III. 93. 94., 155., 168., 442.

Pannus Purgamar, V. *Pannus Purgamal*. Tör. Tár. 1891. p. 680.

Pannus Purian, purpian, pannus coccineus; *biborszinű posztó*. Kronst. III. 270., 586.

Pannus Purperianus, V. *Pannus purian*. Kronst. I. 281.

Pannus Purperianus, V. *Pannus Purian*. Kronst. I. 281.

Pannus Purpian -pian, -pÿan, -piar, prian, Purpianus, p. purpurei coloris; *biborszinű szövet*. Kronst. II. 172., 219., 340., 464., 465., 579. Tör. Tár. 1889. 375.

Pannus Purpianus, V. *Pannus purpian*. Hist. Zerm. p. 63: pro quibus fuimus remunerati singulis nostrum 10 aureis nummis et pro singula veste de panno *purpiano*.

Pannus Pwrpianus, V. *Pannus purpian*. Tör. Tár. 1888. p. 570.

Pannus Rascha, V. s. *Rascha*.

Pannus Saja, Saja V. s. *Saja*. Tör. Tár. 1889., 379.

Pannus Skarlath, V. *Scarlatum*. Thöck. Diar. II. 325. Una chlamys ex panno *skarlat*, sine omnibus requisitis, nova, nondum perfecta fl. 8.

Pannus Speyr, ex Speyer; *speieri szövet*. Kronst. I. 36.

Pannus Stamethius, stamethus, V. *Pannus Stameet*. Tör. Tár. 1889. p. 375.

Pannus Stameet, stameethis, stamet, stameths; *finom selyemszövet*. It. *sciämito*. Ger. Tausendschön. Kronst. II. 219., 426., 512., 623., 627., 677.

Pannus Trichtesch, p. e. Traiecto ad Mosam; *mastriehi szövet*. Kronst. II. 172. 234. 4 *trichtesch* um schlach (umschlag = umschlag).

Pannus Trichtisch, V. *Pannus Trichtesch*. Kronst. I. 18.

Pannus Veleducher, p. ex Italia; *olaszposztó*. Ger. wälsche, italienische Tücher. Kronst. I. 41.

Pannus Wratislaviensis; *boroszlói szövet*. Kronst. II. 423., 446., 605., 607. Monm. Comit. Trans. V. 194.

Pannus Ypri, pannus qui in urbe Ypres Flandriae conficitur. Szam. Tih. apáts. p. 23: 1311. Decem pecias panni *ypri* vocati. Q. L. D. 1790.

Pannus Ztameeth, Ztamoeth, V. *Pannus Stameet*.

Panoleticus, 3., prorsus deletus, inveteratus; *egészen megsemmisült*. Fabó. Monm. Evang. II. 49. Pannonia praecedaneis quibusdam sed iam *panoleticis* cribrationibus et persecutionibus deformata et adflicta.

Panoplia, æ; *teljes fegyverzet*. Gall. panoplie. Germ. vollständige Rüstung. Epist. Proc. P. III. p. 255: Bassa cecidit . . . non tamen *panoplia* indutus. Szamosk. III. 45.

Panthaydungen. Schmeller (Baye-risches Wörterbuch 1872. I. 243.) *Pantaiding a)* das für einen bestimmten Bezirk (*Ban*) an einem angesagten und herkömmlichen Tage abgehaltene Gericht; *b)* Inbegriff der Rechte und Gewohnheiten, nach welchem auf einem solchen Tageding entschieden würde. (Kaltenböck, Österr. Rechtsbücher des Mittelalters: A) oesterr. Pantaidingbücher. (Wien 1845.) Vox composita ex *Bann* (*Ban*): regio et *Taiding*, *Tading*, *Teiding* et *Taidung*, (quod est contractum ex *Tag* et *Ding* ant. Ger. Tagading. med. Ger. Tagedine, Tegedine, Teidine: induciæ); *tárgyalási nap, törvénykezés*. Corp. Jur. II. Art. 3. an. (1832.) De nundinarum custodia et *Panthaydungen*. Cum propter delicta et poenas, quae in nundinarum custodia et *Panthaydungen* occurrunt . . . variae controversiae ortae sint . . . Nundinarum custodia in *Pan* vel aliis pagis competit . . . In *Panthaydungen* in poenis iuxta qualitatem delicti honeste, fideliter ac decenter procedendum est.

Pantlica, æ, a Germ. Band-el: ligamen, tenia; *szalag, pántlika*. Arch. Rák. VIII. 332. *Teniae* vulgo Bandt vel *pantlicae* nigrae aureis filis distinctae Nro. 4.

Pantographum, *másoló eszköz*. (Hsyse: ein Alleinzeichner, Alschreiber, ein Storchs-nabel od. Werkzeug zum Nachzeichnen und Verkleinern der Risse.) Törvt. Msz.

Pantofla, æ, (ab it. pantofala) crepida; *papucs*. Ger. Pantoffel. Száz. VI. 373. an. 1807.

Panulatum, pannus, textum; *szövet*.

Fej. P. XI. V. Un. 416. de rebus omnibus pannis Tuscanicis vel *panulatio* . . . par vectigal.

Pannulatus, 3., textus; *szövött*. Fej. V. III. 415. solvant una cum aliis tam de sindone, quam de pannis griseis seu Tuscanicis vel *panulatis*, et omnibus prorsus eorum rebus incunctanter et mercimoniis aliis par vectigal.

Panzonus, i, (Du C.) navis oneraria; *teherhajó*. Ljub. Mon. Sl. I. 33. an. 1224: in hoc viatico, quod facturus est cum suo *panzono* in terra Alexandriae. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 178. Star. XXI. 276.

Papa, (Du C.) Per excellentiam sic vocatur summus Romanus pontifex, qui est pater patrum. Ital. *papa*; *pápa*. S. de Kz. Chr. A. 2. 1.; A. 2., 7.

Papalis, ad papam pertinens; *pápai*. Cod. Dip. And. II. 523., 612.

Papalista, æ, sectator systematis papalis vel curialis, quod summam potestatem ecclesiasticam pontifici tribuit et cui systema episcopale, episcopalista opponitur; *pápaság követője*. Kon. Egyh. 380.

Papas, attis: pedagogus, qui sequitur studentes; *nevelő*. Knauz M. E. Str. I. 23. Cf. *Pappas* Juven. 6., 632; Inscr. ap. Mur. 1297., 11.

Papatus, us, dignitas papae (Du C.); *pápaság*. Fabó. Mon. Evang. II. 323. in Tractatu de origine et incremento *papatus*. Verances. VII. 364.

Papelardus, (Du C.) hypoerita, adulator, simulator; *képmutató, hizelgő*. Nagy Hier.

Papicola, æ, Papae cultor; *pápa követője*. Han. Hist. Ecl. p. 168: hos etiam, qui adhuc *Papiculis* adhaerebant, in Lutherorum castra trahebat.

Papile, -ia, -io, ium, **Pappilium**, (Du C. Papilio), tentorium; *sátor*. It. padiglione. Quel. Sieb. I. 274., 285., 293., 341., 346., 333. Kronst. II. 172., 230.

Papilio, pampilio, (Du C.) tabernaculum, tentorium; *sátor*. It. padiglione. Gall. pavillon. Germ. Zelt, Pavillon. Georg. Sirm. I. 19. I. 243. Cumque pervenisset Rex ad propositum locum, duas *papiliones* tensa erant iuxta rippam flui Thicia p. 245. Et intravimus ad Regem sub *pampilione* sua. Adelm. De orig. Turc. 14. Cf. Lampr. Alex. Sev. 54; Spart. Percenn. 11. Trebell. in XXX. Tyr. 16; Tertull. ad Mart. 3. Inscr. ap. Marin. Fratr. Art. Nro 41.

Papiracea Officina, officina chartaceae; *papirpyár*. Wallaszky Index.

Papiraceus, V. *Papireus*. Oláh. Cod. Ep. 506. Accipe animum meum in te benevolam, non ipsa munuscula *papiracea*.

Papireus, (*πάπριος*) papyrius, papyraceus, papyro confectus; *papírosból való*. Cod. Dip. Pat. V. 246. 372. Tenens in manu sua quamdam chartam *papiream*.

Papiraticus, 3., V. *Papireus*. Tör. Tár. 1887. p. 133.

Papismus, doctrina rel. catholicae de papa et eius infallibilitate; *pápaság*. Tör. Tár. 1888. p. 756. 1892. p. 470. Hist. Ecl. Ev. 244. Szamosk. IV. 508. Bod. Hist. Ecl. I. 176.

Papista, æ, catholicus; *pápista*. It. papista. Cod. Alv. II. 181. *pápista* 'fejedelmek.

Papisticus, 3., ad papam pertinens,

eius partes sequens; *papistas, papistas*. Ger. papistisch. Szilády Tör. Magy. Eml. IV. 408. cum summa omnium orthodoxorum Regum Principum et Statuum Legatione contra Dominum Austriae Ligamque *Papisticam*. Monm. Comit. Trans. I. 441. Száz. III. 21. Tör. Tár. 1887. 48.

Paplan, opertorium; *paplan*. Arch. Rák. VIII. 313. Item *Paplan* novum. Tertium *Paplan*, cuius medium etc. 314. Aestivum *Paplan* ex attalico rubro.

Paplan aestivum, opertorium aestivum; *nyári paplan*. Arch. Rák. VIII. 309. Unum *Paplan aestivum* ex flava Tafotta.

Paplium, (pro; papilio) tabernaculum; *sátor*. Kronst. III. 245., 248., 367.

Pappa, æ, papparium; *pép*. It. pappia. Ger. Pap. Beng. Ann. Er. Cœnob. 212. fumanti fornaci bene posse mederi illita cera aut *pappa* farinacea.

Papplea, æ, lodix, opertorium; *paplan*. Ger. Bettdecke. Kronst. I. 213.

Papregium, a vico Barèges in montibus Pyrenæis ita appellatus pannus linoxylinus. Gall. barège. Kov. Form. St. 37. coram nobis assumpsit unam petiam panni de *Papregio* in octavis tabulis talis festi iam venturis.

Papuch, crepida, solea; *papucs*. Ger. Pantoffel. Vect. Ref. C: De . . . uno pari *Papuch* cum Soccis.

Papraceum bellum, scriptorum certamen; pugna literatorum; *tollharcz*. Hor. Mem. 472.

Papyrarius, i, chartarius; *papirgyáros*. Kronst. III. 259., 340.

Papyreus, 3., in papyro scriptus (contr. pergameneus); *papiroson irt*. Tör. Tár. 1892. p. 62. literas *papyreas*.

Papyrifex, chartarius; *papiros készítő*. Ger. Papiermacher. Tab. Conser.

Papyrus pileatorum, charta densata; *tblapapiros*. Ger. Pappendeckel. Vect. Ref. E. 2.: una Riso Papyri *Pileatorum*.

Papyrus regalis, charta regia, macrocolum; *regálpapiros*. Ger. Regalpapier. Szék. Okl. IV. 189. et indulgentiales in dupplici *papyro regali* patenter confectæ.

Paquetum, sarcina, fascis; *csomag*. Kass. Ench. II. 61. Famuli postales cum officiosis *Paquetis* proficiscentes et in obviis Diversoriis semet absque necessitate detinentes per Diversitores illico denuncientur. Norm. Ordin. an. 1787. 44. Sept.

Par, exemplum; *másolat*. It. copia. Kass. P. P. I. 309. Fej. VII. 117. *par* privilegij.

Par giudicale, exemplum iud.; *törvénytseki másolat*. Tör. Tár. 1887. p. 592.

Para, pecunia Turcica $\frac{1}{10}$ piastri; *para* (46 fillér). Magy. Tört. Tár. XX. 463.

1. **Parabola**, æ, fides data (Du C. al. s.); *adott szó*. It. parola. Ljub. Mon. Sl. I. 52. an. 1235: damus *parabolam* et totam fidaniam. Tör. Tár. XI. 54.

2. **Parabola**, æ, mandatum (Du C. verbum); *meghagyás*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 143. pignora . . . custodiam, nec ex eis quidquam dabo . . . absque *parabola* communis consilio.

Parabolana, ad curanda debiliū aegra corpora deputata; *betegápolónő*. Bene Med. V. 347. Necessarii sunt in omni tali instituto imprimis parabolani et *parabolanae* (in mordochio).

Parabolani v. Paraboli (Du C.) ita dicti sacerdotes, quorum erat grassante peste miseris succurrere; *betegápolók*. Nagy Hier. Pár. Páp. Cher. Jus. Ecl. I. 145. Bene Med. I. 202. Cf. Cod. Justin. 1., 3., 13: Cod. Theod. 16., 2., 42. et 43.

Parabolare, enarrare (Du C. periclitari); *elmesélni*. Georg. Sirm. I. 201. Unus miles erat Hungarus et ad Stephanum Thomorj divertisset nova ei *parabolare*.

Parabolice, per similitudinem, exemplum; *példázólag*. Törvt. Msz. Cf. Sidon. Ep. 5., 17.

Parabolicus, 3., *παραβολικός*, per comparationem similitudinem allatus; *példázati*. Kaprin. Eloq. II. 456. Iterum ob oculos ponite hodiernum, de quo agimus, filium *parabolicum*.

Paracellarius, (Du C.) dispensator elemosynarum mensæ Pontificis; *apostoli komornok*. Nagy Hier. Pár. Páp.

Parachæmadion, (Du C.) locus ad hiemandum aptus; *teleház*. Nagy Hier.

Paracharacta, æ, (Du C.) qui falsos numos cudit; *hamis-, álpénzverő*. Nagy Hier. Cf. *Paracharactes*. Cod. Theod. 9., 21. 9.

Parachianus, Parochianus, parrochus; *megyész pap*. It. parrochiano. Schläg. 498.

Parachomemenus, (Du C.) gr. *παξαχομώμενος*, præfectus sacri cubiculi; *kamarás, őrálló*. Nagy Hier.

Paracleticus, 3., consolans; *vigasztaló*. Wallaszy 298. ex materia pertractata usus dogmatici, morales, *paracletici* deducuntur.

Paracletus, consolator, Spiritus Sanctus; *vigasztaló, szent lélek*. It. paracletico. Veranes. II. 236. tuumque Christum Jesum Deum verum et Dei filium, *paracletumque* spiritum rite ac persancte individuum colimus. Cf. Tertull. Virg. vel. 1. Anim. 55. Resurr. Carn. fin.

Paracletus Paraclytus, V. *Paracletus*. Beng. Ann. Er. Cœnob. 554. (festivitate) qua suo illapsu Divinissimus *Paraclytus* Discipulorum Christi corda replevit. Vita S. Steph. 11. et passim.

1. **Parada**, æ, (Du C.) ab It. parata, i. e. ornatus, apparatus, lusus; *parádé*. Ker. Nap. 229. nervus *paradae*.

2. **Parada**, æ, pompa militaris (Du C. al. s.); *disz*. Diar. Com. II. 8. præsentia etiam in *Parada* Nobili Turma Prætorie Hungarica.

3. **Parada**, æ, conventionis locus, munimentum (Du C. al. s.); *összejöveteli hely, védőhely*. Tör. Tár. 1888. p. 748. quo facilius dimidium præsidii noctu quiescere, dimidium alterum summo mane in *conventionis loco* (*paradam* vocant) comparerent, maxime cum inimicis nil noctu attentare consueverit.

Paradigma, exemplar, specimen (*παράδειγμα*); *mustra, példány, mutatóvány*. Reg. Mil. p. 56: transmissioque *paradigmatæ* cum pretii specificatione. Kaprin. Eloq. II. 785. *paradigma* orationis.

Paradisum terrestre, Visegradum; *földi paradicsom* (Visegrad). Száz. XVII. 778.

Parafarnales res, *παράφαιρνα* (*παράφαιρνή*) donum extra dotem sponsæ datum. Præter formam hanc distortam occurrunt hæ:

parefarnales. Cod. Dip. And. I. 40., 45. *pareffarnales* I. 35., 37. *parepharnales* I. 482., 534. *parafornales* I. 393., 414. *parfornales* I. 435., 484. *parorphanales* II. 472., 550. II. 506., 592; *menyasszonyi ajándék*. Cod. Dip. And. I. 27., 30. I. 311., 343. I. 564., 617. I. 522., 529. I. 421., 470. I. 512., 567. II. 361., 416.

Paraffarnales, (Du C. *Parafernalia bona*) (*τὰ παράφαιρνα*) V. *Parafarnales* res. Werbőczy 186. *Paraffarnales* autem dicimus: omnia bona mobilia, quæ mulieri aut per maritum aut parentes vel fratres sive etiam alios quoscunque tempore solennitatis nuptiarum aut desponsationis vel subarrhationis ejus, dantur.

Paragauda, (Du C.) ornamentum pallii vel vestis, quod vulgo friscum dicitur; *rojt v. bojt az öltözetben*. Ger. Franse o. Quaste am Kleide. Pár. Páp. Nagy Hier. Cf. Cod. Justin. 11., 8., 2.

Paragium, (Du C.) quidquid feudale a fratre primogenito secundo genitis in partem hæreditatis datur, qui id ab ipso fratre tenent pari ac ille reliquum feudum conditione; *egyenjóság a hűbér birtoklásában*. (Heyse: Paragium, Gleichheits-Beobachtung, Mittheilung, das gleiche Anrecht, Mitrecht in Lehn.) Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 391. Vid. Betsius de pactis Illustrum Familiarum. Schilterus de *Paragio* et *Apanagio*.

Paragraphaliter, per paragraphos; *szakaszok szerint*. Kuk. Jura II. 174. an. 1756: seriem robotæ . . . exponat *poragraphaliter*.

Paragraphatim, V. *Paragraphaliter*. Kass. P. P. I. 42. ut illæ (rationes) punctatim aut *paragraphatim* proponantur . . .

Paralecla, æ, pro: *Parallela; párvonal*. F. Balass. Casul. Steph. App. Si oculus intra *paraleclas* v. g. inter duas arborum aut luminum series in longum *paraleclæ* protensas collocetur, in plagam oppositam convergere videbuntur.

Paralimphus, i, pro: paronymphus, nuncius, legatus; *követ*. Georg. Sirm. I. 193. Hec cum pronunciasset *paralimphus* Alemamus coram Cassoviensibus, placuit eis et mox adhererent ad partem Ferdinandi.

Paralitas, non legitur in lexicis, locum corruptum esse constat, quid sibi velit scriptor ex contextu satis cognoscitur, (fors. ortum a gr. *παράλιττω*, peccatum) peccatum; *hibás volta, gyengeség*. Cod. Dip. Arp. Cont. II. 275. Est consentaneum rationi, testimonio commendare litterarum, ut sic contra maligne obli-vionis *paralitatem* memorie cunctorum possit in perpetuum presentari.

Paraloyzare, (Du C. *paraloysare*) *παράλοισμα* pro: paralogisare: decipere; vocabula corrupte exprimere; *hamisan, tévevesen kiejteni*. Marc. Chr. II. 27. hic enim Hadolech exprimi non potuit, sed *paraloyzando* Hoholt. M. Flor. Fontes II. 132.

Paralymphus, i, pro: paranympus; *vőfél*. Kandra Reg. 136.

Paralysis, apoplexia, resolutio nervorum; *sérlődés*. Törvt. Msz. Cf. Plin. 20., 3., 8.; 20., 45., 59. Petron. Sat. 420.

Paralyticus, apoplecticus, apoplexia correptus; *inaszakadt*. Törvt. Msz. Cf. Plin. 20., 9., 34. Petron. Sat. 131. Tertull. Apot. 21.

Paralyzare, attenuare, labefactare; *hatást gyengíteni, elbénítni*. It. paralizzare.

Kass. Prax. I. 89. sinistri eventus non tantum morati sunt, sed impediverunt et *paralyzarunt*.

Paramenta sacra, (Du C.) ornatus; *egyházi ékszerek, oltári készülékek, miszeruhák*. Kon. Egyh. 567. Cher. Jus. Eccl. II. 146. Pel. Pom. S. de Temp. Dom. I. Adv. s. I. c. 5. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 564. Knausz. M. E. Str. II. 457.

Paramentum, (Du C.) apparatus sive bellicus sive alius quivis; rerum necessario copia; *készlet*. Ljub. Mon. Sl. III. 204: *paramenta* galearum. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 294.

Paramonarius, i, (Du C.) mansionarius ecclesiarum; *monostori szolga*. Nagy Hier.

Parangale, fors. idem, quod It. *paranza*, navicula vectoria; *teherhordó bárka*. Han. Mon. Jur. P. I. 210: cum nassis vero et *parangale* . . . piscari audeat.

Parangaria, (Du C.) Jumentorum vel plaustrorum praestations per vias transversas extra viam regiam sitas; V. *Jus Parangariae*; *szekerezési kötelezettség keresztutakon*. Luc. Regn. Dalm. 263. Cf. Cod. Justin. 12 tit. 51. Cod. Theod. 8 tit. 5.

Parangon, Text antiqua. Gall. parangon. Ger. Parangon. Catal. Libr. S. Ivanies. II. Ipsi characteres gothici et typi sunt satis pingues, quos ratione quantitatis referas ad eam classem typorum, quae hodie a Typographis Text antiqua, item *Parangon* antiqua appellatur, literae vero non sunt sibi invicem satis aequales.

Paraphernum, (*παράφερνα*); *nászajándék*. Kövy. El. 231. Sub nomine Allaturae comprehenditur etiam *Paraphernum*, quod significat vestes aut alias res mobiles, quas nuptae occasione subarhationis vel nuptiarum quiscunque donavit. Molnár Patv. 26. Georch. H. T. II. 246.

Paraphonista, æ, (Du C.) cantor, qui est e schola cantorum; *karmester, karigazgató*. Ger. Regenschori. Nagy Hier.

Paraphraedus, i, ex *πάρα* et veredus = h. l. colonus, qui paraveredos praestare tenebatur; *fuvaros, szekeresz*. Fej. I. 227, nullus, sicut praediximus, superioris vel inferioris Ordinarii Reipublicae procurator . . . ad causas tribunitio more audiendas vel freda exigenda aut mansiones seu paratas faciendas, *paraphraedus* aut fidei iussores tollendos . . . nec ullas publicas retributiones aut illicitas occasiones requirendas exigere conetur.

Paraphrastes, interpres; *magyar-
rázó*. It. parafraste. Oláh. Cod. Ep. 217. non possumus non laudare opus pii et eruditi viri sive *interpres* sit, sive *paraphrastes*. Cf. Hieron. praef. ad libr. Reg. fin.

Parapsis, idos, (Du C.) pro: *παροψίς*, vas escarium a rotunditate dictum; *tányér, tálat*. Nagy Hier. Cf. Juven. 3., 441. Martial. 111., 27. Petron. Sat. 34. et 50. Ulp. Dig. 34., 2., 20.

Pararius, (Du C.) negotiorum et contractuum conciliator, proxeneta; *alkusz*. Cod. Camb. Merc. 85. Praecipuum eorum et respective unicum commodum constituit in Proxenetico, cuius nomine non aliud intelligitur, quam Honorarium seu Praemium, quod *Pararius*, id est Negotiorum et Contractuum Conciliatoribus, ob navatum operam praestatur. Cf. Senec. Benef. 2., 23., 3., 45.

Parasceve, (Du C.) dies memoriae mortis Jesu sacer (a gr. *παράσκειω*); *nagypén-
tek*. Pesty Ször. III. 94. Cf. Tertull. adv. Marc. 4., 12. adv. Psych. 44.

Parastates, æ, parastatica, æ, defensor; *támasz, védő*. M. *Soiterus*. De bello Pannonico p. 583. Quare, quum alter foris, alter intus urbem tanta conservasset industria et vigilantia; conversi in eos omnes, hos Servatores patriae, hos *Σωτήρες* et *parastatas* appellabant unis iis, omne, quidquid unquam magnificum gestum erat, tribuentes et acceptum referentes.

Parasynagoga, æ, conventiculum; *alattomos gyülekezet*. Nagy Hier.

Parata, æ, expensæ ad hospitum suspensiones, maxime missorum seu legatorum publicorum (Du C.) Textum v. sub *Paraphraedus*; *életmezési költség*.

Paratalassius, 3., (*παρά τὴ θάλασσα*); *tengeri, tenger melléki*. Luc. Regn. Dalm. 163. et in Zupania *Paratalassia* sive maritima potentem B. Rainerium lapidasse supra relatam est.

Paratilla, (Du C.) summa rerum; *tartalmi jegyzék*. Pár. Páp.

Paratinea, intervallum; *köz-tér*. It. paratio. Ger. Zwischenraum. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 551. Item domus in Trugurio prope domum uxoris Georgij de Cegha; item locus sive *paratinea* in Trugurio prope domum Crome. Rač. Mon. Sl. VII. 45. an. 1040. comparavi ipsa parte de turre et *paratimeas*. Han. Mon. Jur. II. 217. quaecumque domus hedicata prope . . . *paratineam* habuerit dentem in angulo parietis.

Parator, (Du C.) qui exornat; *disztító*. Thur. in Chr. Hung. I. p. c. 10. Qui fundator exstitit monasterij de Tata et *parator*. Chr. Piet. Vind. 129.

Parator arcuum, arcuarius; *íjkészítő*. Tör. Tár. 1893. p. 27.

Parator fenestrarum vitrearum, vitrarius; *üvegész*. Tör. Tár. 1889. p. 384.

Paratorium, (Du C.) 1. Secretarium Ecclesiae, seu locus, ubi Pontifices et alii, qui sacra facturi sunt, sese *parant*, id est adornant, 2. locus ubi parantur tela, 3. credentia; 1. *szekrestye*, 2. *műhely*, 3. *szerszatal*. Nagy Hier.

1. **Paratura**, æ, (Du C. 2.) ornatus; *disz*. It. paratura. End. p. 566. (Synodus Budensis an. 1279: 2) prohibemus ne prelati . . . sub mantellis vel cappis pro *paratura* varios . . . colorum . . . nisi forte varietates huiusmodi pellibus agninis, vulpinis et lineis, seu zendatum rubeum, vel in aliquibus vestibus fimbrias, hoc est *premidiones*, seu ornamentum, nobilia exteriori apposita de lutria seu *bivaria* . . . deferant ullo modo.

2. **Paratura**, (armorum) (Du C. al. s.) alias: *Praeparatura*, apparatus, armatura; (*fegyver*) *készület*. It. armadura. Chr. pict. Vind. 109. Experientes igitur in prelio processo animositatem romanorum et armorum *paraturam*, resarcito exercitu versus Tulnam civitatem, ubi se inimici eorum collegerant, hui perrexerunt. Cf. Tertull. Pallad. 3 fin. id. Spect. 4. Coron. mit. 1. Virg. vel. 12.

Paratus, 3., praesens, numeratus (Du C. 2.); *készpénzbeli*. Tiszib. Ir. Extraordinariae praestations *paratae*. Rendkívül való kész-

pénzbeli fizetések. Cod. de Sztára II. 306. *parata* in pecunia.

Parazius, i, fors. mendum pro *pararius*: nominibus faciendis interventor, conciliator, proxeneta; *alkusz*. Tör. Tár. 1887. p. 434. humilimum tamen eius thronum per intimos suos fideles tanquam *parazios* accessum.

Parchandt, v. Parchant, pannus linoxylinus; *barchet*. Ger. Barchent. Vect. Ref. E: *Parchandt* subductio.

Parchanista, æ, a *parchanum* 2) derivatum, qui septis operam navat; *kerítés-csináló*. Fjp. Szám. 392: quod lapides *parchanistis* paraverunt.

Parchanum, 1. Ger. *Barchent*; *barchet* szövet = pannus linoxylinus, slav. barchan. Fjp. Szám. k. 87., 337., 350: comiti propinavimus *parchanum* nigrum; 2. a voce *pare* = septum Ger. Umzäunung. Schutzwehr; *kerítés*. Fjp. Szám. k. 399., 401., 486: laborator, qui iuvit circa *parchanum*.

Parchivium, idem q. *Perchivum*; Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 278. Ut a modo in antea nullus dare debeat alicui mulieri plus, quam ducentos perperos nomine *parchivij* et non debet dare nisi tantum decem pensas auri pro ornamento capitis, aurium et manuum.

Parcia, æ, pars; *rész*. Cod. Kár. I. 340., 214. et sic solum terciam *parciam* huiusmodi iudiciorum, quibus ipsi contra ipsum Jacobum patrem dicti actoris convicti fuissent, eidem Nicolao actori provenire debere asseruissent.

Parcialis dieta, non iustum concilium publicum; *részleges országgyűlés*. It. dieta parziale. Monm. Comit. I. 227. Necesse est vobis et ceteris dominis Regnicolis nonnullis potioribus Regnicolis unam *parcialem dietam* indicere et promulgare.

Parcialitas, (Du C. partialitas) factio, partes; *elpártolás*. Szék. Okl. I. 338. Quodque nullus ex ipsis aliquali exposito sub colore audeat aliquas et qualescunque de cetero facere *parcialitates* aut Insurrectiones alterum opprimere volendo. Dip. Reip. Rag. 118.

Parcionarius, 3., (Du C. Partionarius) possessio, quam plures in commune tenent; *osztályrészes*. Fej. VII. 426., 427. Rex universas *parcionarias* possessiones Wyllermo contulisset possidendas.

1. **Parcus**, i, Ger. Park. (Du C.) spatiosior locus, in quo grex totus includitur; *tanya*. Új Magy. Muz. III. 193. Custos autem, quamdiu custodiam terre habuerit, sustentet domos, *parcos*, vivaria, stagna, molendina et cetera ad terram illam pertinentia de exitibus terre eiusdem.

2. **Parcus**, i, idem ac Germ. Park. viridarium; *mulató hely*. Cher. Jus. Eccl. I. 225. Et Praesidentes de maiore, et minore *Parco* ita vocati a loco Cancellariae, in quem conveniunt, qui vulgo *Parcus* nuncupatur.

Paregiare, deducere; *vinni hajón*. Rač. Mon. Sl. XIII. 368. an. 1336: quicunque fecerit *paregium* . . . de qualibet muliere, quam *paregiaverit*.

Paregium, viagium; *út*. Ljub. Mon. Sl. XI. 62. an. 1327: teneantur solvere ac si *parizassent* ad *paregium* ib. XI. 279. an. 1347: pro suo *paregio*, seu viagio indiget conduris.

Paregorisare, (Du C.) lenire, mitigare; *szelíditeni, lágyítani*. Nagy Hier.

Parentas, tis, gens, familia; *nem, rokosság*. Ljub. Mon. Sl. I. 48. an. 1232: Ob-sides . . . dabunt . . . duodecim de duodecim *parentatibus* nobiliorum.

Parentatio, onis, parentalia; *gyász-tisztelet, -beszéd*. Todtenfeir. Tórvt. Msz. Cf. Tertull. Spect. 42.

Parentatorius, 3., funebris; *gyász...*, *bűcsúztató*. Tör. Tár. 1891. p. 216. oratio *parentatoria*.

Parentatus, us, (Du C.) parentela: affinitas, cognatio; *rokosság*. It. parente. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 122. ceperunt petere terras, que sunt in loco, qui dicitur Stilpiza, asserentes utique, quod prenominate terre eisdem pro suo *parentatu* pertinerent et hereditario iure ipsas possidere volebant. ib. XI. 233.

Parentela, æ, (Du C.) amicitia, cognatio, affinitas, quæ per connubium paratur; *só-gorság*. An. Sc. I. 446. an. 1300. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 147. Cf. Capitol. Gord. 23.

Parenticidium, parricidium; *atyagyilkosság*. Nagy. Jus. Trans. Sax. 242.

Parere, ut substantivum: persuasio; *meggyőződés*. It. parere. Ljub. Mon. Sl. XXI. 300. an. 1449: dicamus sententiam et *parere* nostrum.

1. **Pares**, (Du C.) *ugyanegy hübert bírók*. Vuch. Jur. Feud. 234. *Pares* vocantur, qui ab eodem domino et in eadem Curia immediate feudum tenent. Non eodem ubique numero fuere. Perumque . . . duodenarius placuit.

2. **Pares**, (Du C.) proceres, patres; *országgyűk*. It. pari. Ger. Pairs. Beng. Ann. Erem. Cœnob. 52. Eum Ludovicus, gloriosissimus Rex Galliarum, inter duodecim Dynastas Franciæ, quos *Pares* vocant, adseivit.

Pares Curia, *ugyanegy kuriához tartozók*. Vuch. Jur. Feud. 233. Componitur vero Iudicium Feudale e pluribus vasallis, iurisiurandi religioni obstrictis, curiam feudalem constituentibus, *paribus Curia* nuncupatis.

Pareta, (a slav. porota, quod actum iudicandi significat) iurisdicatio sanguinis, (Du C. al. s.); *főbenjáró ítélőszék*. Schwartz. Scult. 54. ut Dynasta iurisdicte alta bannoque sanguinis præpollens vel huius vicarius officialis, assidentibus sibi Sculteto iuratisque maiorum facinorum reos, quibusque non erat res angusta domi, plecteret, *Pareta* hoc genus iudicii generalis ter intra annum exercendi vocabatur. Pfahl. Jus. Georg. LXVII. Fej. VII. 173., 225., 226. iudicium generale, *Pareta* vulgo vocatum, tribus vicibus scilicet in octavis Paschæ, in Octavis S. Michaelis Archangeli et in octavis Epiphaniarum. Hajnik Perjog. 403.

Parezium, V. *Paregium*. Ljub. Mon. Sl. XI. 205. an. 1346: nulla persona . . . audeat . . . *parizare* ad *parezium* nisi ad *parezium* solitum.

Pargamena, æ, (Du C. pargamenum) membrana; charta pargamena; *pergamen, hártya (papíros)*. Száz. XXIV. 345. litteræ mandatoriae . . . in folio est *pargamena* introligatarum. Arch. Rák. VIII. 348., 320. Fej. IV. I. 287.

Pargamenum, V. *Pargamena* (Du C. a Pergamenis regibus cum charta indigerent, primum excogitatum). Georg. Sirm. I. 83. disposuit . . . litteras . . . quattuor et quintum suum in medio affixatam et in *pargameno* subtili. Veranes. VIII. 463. Pesty Ször. III. 346.

Pargamina, æ, *Pargamena*. Arch. Rák. IV. 469.

Pargamineus, 3., membranaceus; *pergamen* . . . It. di pergama. Fej. I. 479. quod sine ruptura zonæ *pargamineæ* vel pixidis plumbeæ indissolubiliter iunctum est in pixide præfata. Batty. Leg. I. 445. an. 1092.

Parhermeneutæ, (Du C. parerme-neutæ) Hæretici sæculi 7. S. scripturam pro lubitu, ad suorum errorum patrocinium, detorquebant; *szt. íráserfordítók*. Nagy Hier.

Parhippus, i, (Du C.) V. *Dextrarius*; *paripa, vezeték ló*. It. destriere. Ger. Hand-pferd, Wallach. Slav. paripa. Bel. Cell. Cf. Cod. Theod. 8., 5., 14; Cod. Justin. 12., 51., 4.

Paria, par litterarum; *másolat*. It. còpia. Cod. Alv. I. 85. Anno 1686. 26. aprilis költ bécsi követek levelének *pariája*. Arch. Rák. I. 30. *Paria* affidationis quoad acceptandum mediationem.

Paria vidimata, exemplum ad fidem archetypi publica fide consignatum; *hitelesített másolat*. Ger. vidimrte Abschrift. Kövy El. 804. *Paria vidimata*. Præsentem *copiam* suo vero et genuino Originali in omnibus Punctis et Clausulis conformem esse testor.

Pariaquum, (Du C.) adungere sibi potentem socium in defendenda possessione; *hatalmas társzszövetkezet*. Pár. Páp.

Parlamentum, apparatus; *készlet*. Ljub. Mon. Sl. II. 262: *pariamenta* pro furnis.

Pariare, transcribere exemplum, par scripti conficere (Du C. al. s.); *másolni*. Száz. XIII. 62. Kass. Jur. Civ. Lex. 46. Tör. Tár. 1887. p. 610. Thök. Lev. 41. Jogt. Eml. II. 4. p. 44.

Paricla, (Du C.) charta, exemplum paritenore scriptum, ab archetypo expressum. Vox formata a *par*, unde gallicum *pareil*; *hasonmás*. Hor. Mem. 425. Plura eiusdem diplomatistographa, *chartæ paricla* seu *pariculae* veteribus dicebantur. Fej. I. 334. Constat . . . *paricla*s apud veteres in usu fuisse, ut amittendum . . . chartarum periculum facilius averteretur.

Parietalis, e, ad parietem pertinens; *fali*. Thök. Diar. II. 335. Pro cortinis præspecificatibus *parietalibus* seu aulaeis superficialibus sui corona, iam floribus aureis, iam argenteis ornata fl. 400.

Parietes Hispanici, paries mobilis, versatilis; *spanyol fal*. Germ. Spanische Wand. Arch. Rák. VIII. 307.

Parificare, (Du C.) in æquo ponere, eodem loco, numero habere aliquem; *egyen-jogúvá tenni, egyenlővé tenni*. Eszt. Okm. p. 30. (Decr. Ladisl. 1380): *parificamus* per omnia mercatores australes Viennenses. Diar. 1802. Pel. Serm. Hiem. 15. g. Deus eterne quid laudis et gratiarum tibi referamus, quod in tantum nos dilexeris, ut tibi soli subiceret et angelis non solum *parificares*, sed et superexaltares.

Parificatio, onis; comparatio; *egybe-hasonlítás*. Tórvt. Msz.

Pariformiter, (Du C.) pariter; *hasonlókép*. Kuk. Jur. II. 76. Liberæ Civitates *pariformiter*, iuxta antiquum earundem modum et consuetudinem, exercituare tenebantur. Kass. Jur. Civ. I. 127.

Parigium et **perigium**, V. *Paregium*. Star. VI. 5. an. 1463: offerendo vojvode . . . *perigium* . . . ib. de dando sibi *parigium* cum duabus fustis.

Pariliticus, 3., (a gr. παρλίτις) (Du C. paralyticus) paralyti affictus; *szélütött*. Pesty Ször. III. 77. infirmitate *parilitica*.

Pariscalmus, i, species navis; *hajó neme*. Ljub. Mon. Sl. XI. 403. an. 1324: *pariscalmus* communis armetur de XXVIII. hominibus . . . ad inveniendum quoddam *batellum* armatum.

Parisellia, ium: parva manutergia Parisiensia; *kis párizsi törölő*. Tör. Tár. 1887. p. 185.

Paritio, (Du C.) obedientia; *engedel-messég*. Opin. P. II. Sec. I. Art. II. Lzb. Cod. Med. II. 326. Kass. P. P. II. 3. præceptum . . . *paritionis* seu obedientie. Regul. Turm. Præf. 60.

Paritionale, is, mandatum ad comparandum pertinens; *idező levél*. Fej. T. XI. V. Un. 504. Regis *paritionale* ad comparandum pertinens.

1. **Parium**, par; *pár*. Rač. Mon. Sl. VII. 429. an. 1080: comparavimus promontorium . . . pro III. solidis et duobus *pariis* de solis. Száz. VI. 375. pro quinque *pariis* de staffis.

2. **Parium**, pars adversa sigilli; *a pecsét hátsó része*. Comm. Hist. de Regine. Hung. Cor. Mor. 59. Vox *Expressorum* in allis Sigillis redditur *Expressorum* eodem significato: *Parii* indicat partem adversam Sigilli, in qua omnium Regnorum nomina expressa sunt.

Parizare, V. *Paregiare*. *Paregium*. **Parlamentare**, (Du C.) colloquium inire; *megbeszélni*. Ljub. Mon. Sl. I. 243: ad *parlamentandum* sive roncinandum.

Parlamentaris, ad comitia regni pertinens; *országgyűlési*. Száz. X. 746.

Parlamentarii, socii consilii publici; *országos képviselők*. Szentiv. Curios. Misc. III. Septim. Synops. Chron. Anno 43. Regina Angliæ ex Hollandia per Scotiam rediens a *Parlamentariis* pessime excipitur.

Parlamentarius, 3., ad parlamentum pertinens; *országgyűlési*. Ker. Nap. 20. sedes *parlamentaria*.

Parlamentarius, i, miles ita dicti parlamenti in angliā; *parlamentí katona*. Tör. Tár. 1800. p. 233. Hiberniæ urbes, arces ac portus pedetentim occupantur a *parlamentariis*.

Parlamentum, (Du C.) concilium, comitia; *zsínat, országgyűlés*. Tör. Tár. 1889. p. 442. quod *parlamentum* factum fuit per prædictos prelatos Budæ et ipse fuit nunciis ordinatus iam est annus et dimidius in ipso *parlamento* per ipsos . . . Knausz M. E. Str. II. 687., 775. Arch. Rák. III. 341. Luc. Regn. Dalm. 271. Statis anni temporibus convenire simul solitos singularum Zupaniarum homines constat, et præterea iussu Banorum et Comitum, prout occasio necessitasque exigebat, ibique in commune consulere et, quæ res ferebat, decernere: hoc conventum latine *Parlamentum* in scriptis appellatum reperitur, Croatice vero *Sbor* dicunt.

Parlamentum Prelatorum, cœtus prelatorum; *főpapi gyűlés*. Tör. Tár. XI. 56. et consensu consilii *Parlamenti Prelatorum*.

Parlamentum publicum, (Du C.) diæta, comitia; *országgyűlés*. Batty. Leg. T. II. 489. an. 1289: in convocatione et *parlamento publico*. An. Sc. I. 26.

Parlare, loqui; *beszélmi*. It. parlare. Prot. inq. 354. LXXXIX. Ille Benedictus *parlat*.

Parlatorium, (Du C.) conclave colloquii advenientium patens. V. s. *Murotus*; *szóterem*. It. parlatorio.

Parma, (perna Du C.) unio; *fejér gyöngy*. It. perla. Schläg. 1203.

Parmesani, caseus ab ital. urbe Parma sic dictus. Kov. Form. St. XXXVI. Ludovici II. Annuentia, ut N. Caseos, vulgo *Parmesani* dictos, cum Salvo Conductu importare possit.

Paro, onis, bareha, celox. Festus: *Parones* navium genus ad cuius similitudinem *Myoparo* vocatur (Du C.); *kis hajó*. Obs. Jadr. 404. Inde cibarii recentibus tam esu carnum, quam etiam meri liquore crebro Jadratalebatur, quibus nunc privationem patitur. Ibi *parones* portum salutis adveniebant, nunc quidem arcta via eis conceditur ib. 449. Cf. Cic. poet. ap. Isid. Orig. 49., 1., 20; ap. Orell. IV. 2. p. 372. Gell. 10., 25. fin.

1. **Parochia, Parochus**, (Du C.) districtus iudicis; *birói kerület*. Kat. Hist. Reg. I. 101. Unusquisque iudex in *parochia* sua iudicat. *Parochi* quidem apud veteres Romanos a *parochēn*, praebeundo, dicebantur, qui legatis ad victum necessaria praebebant, ad *parochia* subinde cum *parochia*, cuius etymon est a *paroikein*, accolendo, confundi coepit. Cf. Sidon. Ep. 7., 6.

2. **Parochia**, recte: paroecia (*παροικία*) qua adiacens domus scilicet Dei vel territorium Episcopi significatur (Du C.); *egyház, paplak*. It. parrochia. Ger. Pfarre, Kirchspiel. Bod. Hist. Un. Trans. 404. Hungarienses Trinitarii ex Saxonibus *Parochiis* non pauci sedes occupant. Kon. Egyh. 340. Cf. August. Ep. 251. Hieron. Ep. 51. no. 2.

3. **Parochia**, comitatus; *megye*. Batty. Leg. T. II. 86. an. 1082: ubi separatur *parochia* de Zala a Besprem. Száz. VI. 446. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 329. Kass. Prax. I. 23. Comitatus nominationem suam accepit a castro, quod intra sui ambitum habebat: Comitatus = *Parochia* = *Vármegye*.

Parochiales Ecclesiae, plebani *templomok*. Cher. Jus. Eccl. II. 443. *Parochiales*, quas regunt *Parochi* et filiales, quae ad illas iure spectant.

Parochialis, (Du C.) ad parochiam, districtum pertinens V. *Parochianus*; *plebani*. Rák. Ön. 241. in *parochiali* templi. Cher. Jus. Eccl. I. 281.

Parochialiter, per parochias vel per Comitatus; *megyéinkint*. Batty. Leg. T. II. 244. an. 1456. Fej. II. 441.

Parochianus, qui munere parochi fungitur V. *Parochus*; *plebánoskodó*. Fabó Monn. Evang. II. 180. Incolis vicinorum locorum et possessionum aug. et helv. confessioni addictis liber ad loca articularia vel, in quibus acta publica sua exercitia cum *parochiante* habent, liber accessus pateat.

1. **Parochianus**, i. (Du C.) qui ex parochia alicuius est; *egyház híve, egyház tagja*. Ker. Nap. 41. Oltv. Act. Synod. 89. et dissensiones inter *Parochianos* componere student.

2. **Parochianus**, Parochus sacerdos, parochus; *pap*. It. parrochiano. Fej. II. 458. Acta sunt haec Anno ab Incarnatione Dom. MCLIX. Episcopi nostri Anno XII. Udalrico S.

Ypoliti Praeposito Adalberto, eiusdem loci *Parochiano*, Burgensium interventu.

Parochionalis, V. *Parochialis*. Cod. Dip. And. I. 505., 560. Fej. I. 278. Ecclesias *parochionales* habent.

1. **Parochionaliter**, per parochias V. *Parochialiter*. Kat. Hist. IX. 54. alii sacerdotes absque impedimento alicui ipsorum fratrum vel quorumcumque aliorum *parochionaliter* poterunt populis pertinentibus ad eandem ministrare.

2. **Parochionaliter**, ut parochus, praefectus districtus; *mint a terület főnöke*. Haz. Okl. 70. an. 1273: si Rubynus woywade se in iudicem vestrum prefecisset, non debuit, qui non fuit de nostra voluntate . . . sed *parochionaliter* protegere poterit.

Parochitanus, 3., parochialis vel parochianus, ad provinciolam, comitatum pertinens; *megyei*. Száz. VI. 76. Rit. expl. ver. P. 3.

Parochitanus Comes, parochialis, comitatus comes; *megyei ispán*. Fej. III. 375. *Comites Parochitani* predia servientium non disceant, nisi populus sui Castri.

Parochus vel **Curio** vel **Plebanus**, *plebános, megyés pap*. Kaprlnai. Eloq. Sac. I. 27. *Parochus, párochos*, idest distributor (sive praebitor a *παροίχω* idest praebere) quia distribuere ac conferre sacramenta subditis tenetur, pro quibus aliquando sacrificium applicare debet. Dicitur etiam Plebanus a plebe, cuius curam habet. Cher. Jus. Eccl. I. 279.

Parochus est presbyter ad curam animarum in caetu fidelium, qui *Parochia* dicitur, ex officio exercendam superioris auctoritate constitutus . . . Sunt quidem parochi adiutores Episcopi in regenda parte Dioeceseos et eatenus etiam quodammodo Vicarii eiusdem in regenda Ecclesia dici possunt. Rák. Ön. 438.

Parochyanalis, ad parochiam pertinens; *plebáni*. Cod. Zi. T. I. 572: ecclesia *parochyanalis*.

Parodiace, (*παροδιαζός*) imitando; *utánozva*. Leges Schol. Schem. 25. in ligata materia metrica vertenda vel versus aliquot ex Virgilio Ovidiove *parodiace* exhibendi proponantur.

Parodine, ? An. Sc. I. 453. an. 4542: cum Teloneis, duorumque grossorum, quod *Parodine* dicitur, exactionibus . . . donavimus.

Paroecia, Paroecus, plebania. Kat. Hist. Reg. I. 101. parochia subinde cum *paroecia* cuius etymon est a *paroikein* accolendo confundi coepit. Unde sicut per *paroeciam* conventum accolarum alicuius loci vel templi vel curiae (hinc etiam curiones *paroeci* dicti sunt) ita per parochiam quoque certam viciniam ac districtum iam intelligimus sive districtus hic sacer sive profanus sit. Konek, Egyh. 341. Hist. Eccl. Ev. 72. Beng. Ann. Erem. Cœnob. Praef. Cf. August. Ep. 261. Hieron. Ep. 51. no. 2.

Paroecia montana, districtus montanus; *bányakerület*. Faber. Jur. Met. 42. Magister Montium *paroeciae montanae* amplioris, (Schemnicci) adiunctos habet Assessores, qui sub eius auspiciis specialem Culturam et Oeconomiam montanam procurant.

Parola, a, (ab. It. parola), fides data; implegnare la parola; *szavát adni, becsület szó*. Székelyudvarhelyi ref. koll. Ért. 1894/3. 94. Nisi publicam provocationem et gravem poenam subire velit, prorsus nulli extra caetum

usurpandum ullum exhibeat librum nisi iusta de causa cum venia Clar. Professoris *dispen-sabili* Pastoribus orthodoxis, a quibus *litterae recognitionales* exigantur et de certo tempore restitutionis penes *parolam*, ut vocant, *Thecario* fiat obligatio Thökö. Diar. 58. do . . . meam *parolam*.

Parolla, a, V. *Parola* (Du C. al. s.). Arch. Rák. VIII. 251. fidem et *parollam* suam deserens.

Paropsis, idis, (Du C.) V. *Parapsis*. patina; *tál*. It. piatto. Oláh. Cod. Ep. 604. scio enim aulicis hominibus rusticos aliquando cibos ex lignea *paropside* vel potius olla depromptos bene sapere, Brut. Hist. VIII. 377., 48.

Parorfanalis, Parorphanalis; a gr. *ὀρφανός*, orbus. *Parorphanales* nominantur res puellarum orbarum, quas illae in matrimonium datae praeter dotem adhuc accipiunt, inferuntque in domum mariti; *árva menyasszony ajándék* . . . Cod. Dip. Pat. V 410., 432. Cod. Dip. Hung. And. Vol. V. 25., 44. Significamus, quod nobilis domini relicta Nicolai ab una, parte vero ex altera Johannes sponsus eiusdem domine coram nobis ipse Johannes est confessus, quod ipse de rebus seu clenodiis per predictam dominam eidem Johanni sponso suo cum filia sua pro dote et rebus *parorphanalibus* tempore nuptie sue datis, haec clenodia seu has res reddere assumisset. Ibid. V. 405., 42. Idem Philippus dictis dominabus Annus et Elene filiahus Andree pretextu quarte puellaris domine matris et pro dote et pro rebus *parorphanalibus* avie ipsarum de possessione coram capitulo ecclesie Posoniensis solvere assummissit.

Parpagina, a, fors. a gr. *πάρπαγος*, *παράπαγος*, valva; *retesz*. Arch. Rák. VIII. 351. Imagines in *parpagina*, majores et minores.

Parragium, születésnél fogva egy-rangu állapot. Vuch. Jur. Feud. 430. Ceterum divisio debet fieri libere nec uni praefatio ius praecipuum in divisione ferri competit, proinde in divisione feudl nec iuri electionis a) nec freragto, b) nec *parragio*, c) locus est. *Parragium* e voce Gallica *parage* in latinum flexa denotat nativitate pares, ex eadem familia genitos inde *parragium* et eius contrarium disparagium, vi cuius pars feudi fratri iuniori ceditur quidem, sed absque obligatione praestandi servitia.

Parrhesia, a, (*παρρησία*) animus liber, apertus, libertas dicendi, cogitata enunciandi; *szabad szólás, őszinteség*. Bod. Hist. Eccl. I. 78. Czvit. Spee. 179. Can. Ecc. XLIX.

Pars incantea, V. *incantatio*; *peresfél*. Törvt. Msz.

Pars media tormenti bellici, az ágyú közepén kiálló támasz. Falud. Arch. 140. Pars media, vulgo Zapfen-Stuck, habet duas eminentes ansas metallinas instar Cylindrorum, Ger. Schild-Zapfen, per quas machina incumbit suis *cantheris*. Ger. Laffetten.

Pars succumbens, pars causa cadens; *vesztes fél*. Törvt. Msz.

Parstriumphans, qui causam obtinet; *nyertes fél* (perben). Georch. H. T. I. 163.

Pars venae iacens, (in montanisticis); *fekü*. Ger. liegend. Besztb. Levit.

Pars venae pendens, (in montanisticis); *fedü*. Ger. hangend. Besztb. Levit.

Parsimonizare, parcere (Du C. cum persimonia distribuere); *kimélni*. Obs. Jadr. 398. grandes sumptus Jadrenses pro militia recreanda tolerant ac minimis minime *parsimonizant*, inimici quidem stitatum roborando non cessant p. 404. machinat pars partem, ictus ictum, non *parsimonizant*, multi partium corruunt vulnerati.

Parta, corolla, anadema; *párta*. Germ. Hauptzierde. Vect. Ref. D.; De una libra *Partiarum* aurearum.

Partegeta, æ, murus intergerinus; *vá-laszfal*. Ger. Abtheilung. Rač. Mon. Sl. XIII. 189. an. 1357: fiant *partelete* inter merlos et *partegetae*.

Partes, partes adnexæ Hungariæ; *csatolt részek*. Ker. Nap. 230. in *partibus* levő papok.

Partes contrahentes, paciscentes; *szerződő felek*. Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 209. Si quoque Tractatus iste in nos duos tantum velut *partes contrahentes* reduci posset.

Parthenicum, monasterium virginum; *apácza*, *szűzmonostor*. Nagy Hier.

Parthenius, 3., (*παρθενία, παρθένιος*) virginis; *szűzi*. Id. di vergine. Beng. Ann. Er. Cœnob. 349. elenodium, unionibus variegatum ornamentis *Partheniæ* Matris addiderunt.

Partheno-Martyr, is, virgo martyr; *szűz vértanu*. It. martire vergine. Beng. Ann. Erem. Cœnob. 9. Ab eo nimirum Divæ *Partheno-Martyris* Barbaræ honoribus dictato.

Parthenon, (*παρθενών*) cœnobium; *leányszoba*, *kolostor*. Kat. Hist. Duc. 620. Gisela S. Stephano nuptam et Brigittam Ratisbonensis *parthenonis* antistitam peperit.

Partiales Obligatoriales, in minores et plures æquales partes divise numeris currentibus insignite apochæ; *részleges kötvény*. Proj. Leg. Civ. 253. Ut *partiales Obligatoriales* e præmissa fucati mutui specie promanantes omni deinceps vigore destituantur.

1. **Partialis**, partes alicuius sequens (Du C. al. s.); *pártos*. Frak. Mát. lev. II. 135: loquetur, que noverit, cesari, cuius *partialis* est.

2. **Partialis**, is, nude positum pro: partiali synodo, cui opponitur generalis. Tör. Tár. 1887. p. 149.

3. **Partialis**, V. *Partiales obligationes*. Thök. Diar. 409. az érvágás után recreatiót keresvin, mindinkább *partialisokat* revidáltam és az supplikációkra adtam választ.

Partialitas, (Du C.) factio, partes; *pártoskodás*. Gall. partialité. Pel. De S. Bernard. s. c. 6.: Sermo eius . . . *partialitates* ad pacem revocaverit. Monm. Comit. IV. 64. rebellio seu *partialitas*.

Partialiter, ex parte aliqua; *részben*. It. partialmente. Wagn.

1. **Partiarius**, 3., mutuus; *közös*. Bocat. Hungar. p. 433: Amabo te, prout decet et tecum in eo *partiario* munere concertabo.

2. **Partiarius**, 3., partium studiosus; *részrehajló*. Han. Mon. Jur. II. 12. an. 1342: non homo *partiarius*, sed sit . . . honestus.

Partica, (trabecula in ædibus sacris, ubi cerei accenduntur Du C.); fustis; *dorong állvány*. Pel. De s. Adalb. s. col. 6. = Radius solaris cappam more *particae* tenuit.

Particallis, secundarius; *mellékes*. Im. Phil. 63. finem Mundi ultimum vel supremum Gloriam Dei externam esse tenemus ita, ut huic omnes recensiti et quivis alii fines entium mundanorum eue *particallentes* et secundarii totali et primario subordinentur.

Participare, finitimum, vicinum esse; adiacere alicui (Du C. al. s.); *határosnak lenni*. Batt. Leg. T. II. 312. an. 1217: incipit . . . a rivulo . . . et *participat* metas.

Participatio, (Du C. 2.) societas communio; *közösség, részvétel*. Szék. Okl. II. 428.

Participatio, habere partem; *részvétel, részvétel*. It. partecipazione. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 85. vel quid ad plebem catholicam et devotam cum confideliis communione perfida seu dampnatorum hominum *participatione* dolosa vel quid etiam lupos rapaces cum pastoris eterni contumelia ovium gregi mitissimo applicari? Cf. Spart. Jul. 6. fin. August. de quaest. 83. n. 24.

Participatio, partim; *részben*. Pel. Pom. L. VII. P. I. Art. III. c. I. Homines dii *participative* dicuntur propter virtutis excellentiam.

Participator, (Du C.) particeps; *részvevő*. It. participatore. Obs. Jadr. 1416. sponte absque alicuius ope ecculei quam plures *participatores* huius esse delicti exposuerunt.

Particulae magistrales, opus artis elaboratum; *mesterremek*. Ger. Meisterstück (eines Handwerkers). A pesti ötv. cz. szab. 1329. pro ostensione suæ artis, disponat *particulas magistrales*, vulgo mester remek vocatas, videlicet: unum calicem, unum sigillum helymes vocatum etc.

Particulare, particulariter indagare, (Du C. singulatum edisserere); *részletesen megvizsgálni*. Batt. Leg. III. 60. an. 1308.

Particularis, privatus; *magán*. Kör-möcb. főreális Ért. Bpest. 1895. p. 105. *particuláris* (privát) iskola.

1. **Particularitas**, proprietas; insolentia (Du C. rei circumstantia); *rendkívüliség, különös körülmény*. Gall. particularité. Rák. Ön. 20. *particularitás* itineris.

2. **Particularitas**, tis, partes singulae (Du C. rei circumstantia); *egyes részlet*. Epist. Proc. P. III. p. 406: Ceteras rei *particularitates* indagare non potui.

3. **Particularitas**, singularis res; *különös esemény*. Gall. particularité. Arch. Rák. IV. 148. Az Fejes nevű hadnagy, az ki Győr-ről gyűlt, hozta hirt (győzelemnek); de az mint már *particularitását* írják, Karoli verte meg . . .

4. **Particularitas**, (Du C.) singula quævis; *részlet*. Ljub. Mon. Sl. IX. 112. an. 1410: eatur ad alias *particularitates*. Arch. Rák. VIII. 196.

Particulariter, per partes; *részlegesen, részletesen*. Wallaszky 259. universaliter, quod ego *particulariter* dixi, mihi tribuit.

Partificare, in partes distribuere; *részekre felosztani*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 488. Preterea est quedam terre in eadem villa non *partificata*, de qua Prepositus habebit in porcione sua quantum alij duo homines de villa; cum autem contigerit eam *partificari*, equali gaudebit porcione.

Partificari, partiri, participem fieri; *részessnek lenni*. Knauz M. E. Str. I. 273., 310.

Partisans, qui alicuius partes amplectitur; *pártos, pártviv*. Gall. partisan. Magy. Tör. XVIII. 194. rex Sveciæ una cum *Partisanibus* suis est derelictus.

Partisanus, bipenni instructus; *alabárdos, kelevézes*. Mem. Pauli. 425. idem exercitus equitum una cum nostro exercitu peditum, qui fuit inter omnes balistrarios, *partisanos* et alios quoscuque hominum circa mille, exivit ad campum causa obsidendi Vranam.

Partisare, partes alicuius sequi; *pártját követni, pártoskodni*. Magy. Tör. Tár. XVIII. 194.

1. **Partita**, (Du C. Partitæ) rationis pars, articulus; *részletes kimutatás*. Cod. Dip. Brüss. II. 54. Pro expensa Cam. Schemnic. D. 10., 12. minus positus in *partita* D. 177. 89.

2. **Partita**, (Du C. regio urbis, modus agri) H. I. pro pars. Ital. partita; *rész*. S. de Kz. Chr. I. 4., 5: in *partitas* diversas Hunorum communis est divisa.

3. **Partita**, æ, sententia; *határozat*. Han. Mon. Jur. II. 33. an. 1312: potestas . . . teneatur . . . *partitas* in generali consilio . . . facere.

Partitum, deliberatio, consilium, suffragatio, quæ secreto per calculos fit (Du C.) ponere partitum: suffragium ferre; *tanácskozás, határozat*. Mem. Pauli. 434. ut pars in Consilio Jadræ generali celebrato in Ecclesia S. Stephani Martyris de Jadræ, in quo fuerunt septuaginta octo consiliarii, posito *partito* per ballottas et pissides. Ljub. Mon. Sl. IX. 109. an. 1440. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 461.

Partitura, æ, vocum musicarum omnium designatio; *partitúra*. Jókai Magy. Náb. 124. et passim.

Partium, genitivus plur. pro nominativo usurpatur; intelliguntur partes regni Hung. adnexæ; *kapcsolt részek*. Magy. Tör. Tár. XVIII. 245. Nagy Ernő Magyarors. (Közjoga. 35. A »Partium». *Magyar részek* Kraszna, Közép-Szolnok, Zaránd). Princeps Transilvaniæ et *partium* Hungariæ Dominus.

Partus sequitur ventrem, proles sequitur sortem matris; *a gyermek az anyja sorsát követi*. Törvt. Msz.

Parum relinquere, parum dicere, manum relinquere; *kevésnek hagyni, keveset mondani, hiányosnak hagyni*. Batt. Ger. 5. dictum supra *parum reliquimus*, quia Sancti tribulando laudant, letando superexaltant.

Parura, æ, (Du C.) limbus, ornamentum; *szegegy*. Ger. Saum. Gall. parure. Buny. Vár. tört. III. 88.

Parussia, in memoriam mortuorum præstatio ap. ruthenos: Parastas = gr. *παράστασις*. Paruss ap. ruthenos significat *ursum melis* V. *Sarandaria*; *halotti megemlékezés*. Lzb. Cod. Med. T. II. 709: Ex his . . . fuit prohibitus illius usus, vi cuius habetenus Popparum viduis etiam equus, partim liberi defuncti earum mariti tanquam funeraticum quoddam adimebantur, aut vero *Sarandaria* vel *Parussiae* præstande. Star. VIII. 5. an. 1772.

Parva, æ, prima classis gymnasii ante annum 1848-um; *első osztály*. Wallaszky. 533. professores . . . Rhetoricæ, Poëseos, Syntaxeos, Grammaticæ, Principiorum, *Majoris Parvæ* et Classium Elementarium.

Parvalia, ium, res parvæ (ad normam magnalia); *apróságok*. Tör. Tár. 1888. p.

566. Kronst. II. 216., 219. Veranes. V. 70. Quel. Sieb. I. 271. an. 1500. Importavit *parvalia* videlicet: calciamenta, sellas. Fr. Lib. Rt. II. 26., 102. III. 204. ad manus cubicularii . . . pro ordinandis diversis rebus *parvalibus*.

Parvianus, i, fors. idem quod Gall. *parvenu*, terra, fortuna filius; *szerencsefi*. Ger. Glückspilz. Veranes. IX. 302. De trierarchatu et de *parviano* satis est intellexisse.

Parvificentia, indigentia; *szükölködés*. Andr. Pann. 72. Et est medietas superabundantiae et *parvificentiae* (de magnificentia).

Parvisium, (Du C.) atrium ante aedes sacras; *egyház külső sarnoka*. Gall. parvis. Nagy Hier.

Parvissima, minima. Urk. Sieb. II. 275. an. 1366. unam *parvissimam* vallem.

Parvissimus, 3., minimus; *legkisebb, igen kis*. Han. Mon. Jur. P. I. 67. an. 1214: habeat *parvissimum* introitum. End. p. 86. Thurocz. 49. ut in uno tantum loco *parvissimus* introitus illac reperitur. S. de Kz. Chr. I. 4., 5.

Parvista, æ, qui elementa prima discit; a gallico: *parvis*, quod vestibulum significat; *elemi tanuló*. Fabó. Monm. Evang. II. 6. rhetores S. Catharinam virginem 25. Nov. principibus S. Stanislauum Kostkam 23. Nov. et *parvistæ* s. Gregorium d. 12. Martii venerantur.

Parvitas mea, (Du C.) Titulus, quo inferiores vel humilitatis amatores utuntur; *csekélységem*. Veranes. VI. 81. Quod autem majestas vestra *parvitatem* meam apud hanc majestatem principis mei et primates Hungariae aliquid putat esse. Cf. Val. Max. præf.

Parvuline, more parvuli, conditione parvulus; *mint kisdedecke*. Cod. Zi. T. I. 552: Informantes, ut predictus Paulus filius Dionisy tempore dicte possessionarie venditionis *parvuline* et *tenelline* ac inscie et ignare exstisset.

Parvulinus, (Du C.) parvulus; *cse-csemő*. Cod. Dip. Hung. And. Vol. V. 545., 5. in tres partes dividantur et tertia pars predictæ nobili domine ac Stephano eiusdem *parvulino* detur. Knaus M. E. Str. II. 468., 480.

1. **Parvulus**, i, puer nobilis, puer regius; *aprod*. Ger. Edelknecht. Georg. Sirm. I. 3. Postremum *parvulus* audiebat extra ante ostium, quod dominus suus . . . clamabat. Mox *parvulus* Ladislai fugit ad inter januas satrapis. Száz. XI. 803.

2. **Parvulus**, i, tiro; *inas*. Ger. Lehrling. Keesk. P. Ötv. 141.

Parvulus Venetianus, monetæ species. Kob. D. Hont. II. p. 134. an. 1284.

Parvulus denarius, Fjp. Szám. p. 121. an. 1441.

Parypus, i, V. *Dextrarius*. Veranes. IX. 229. De equis meis non est bene informata Vestra dominatio Magnifica; quia vix quatuor eduxi de eo genere, qui *parypi* nominantur.

Parzogna, æ, partitio, divisio; *elosztás*. Raë. Mon. Sl. XIII. 358. an. 1335: In capite trium armorum, quando patronus faciet *parzognam* de ipsis, detracto capitali, quos superest dividatur . . .

Pasalum, (Du C. pascalium) ager pascuus; *legelő*. Vjestnik I. 177. an. 1289. locum meum de *pasalis* decem communis.

Pasardus, cyprinus carpio (Linn.); *poszár*. Eszt. Okm. 32. Decr. Ladisl. 1280. De curru masa vocato . . . maiorum luciorum et *pasardorum* unciam dant.

Pasca, e, pascha; *húsvét*. It. pasque. Magy. Tör. Tár. IX. 37. festi *Pasce*.

Pascarola, æ, pasuum; *legelő*. It. pascolo. Száz. XV. 143.

Pascentes, *legelőszők*. Not. rel I. 200: In Siria fuerant sic dicti *βοσχοί* vel *pascen-tes*, qui in desertis arborum fructibus, radicibus plantarum et herbis vesciebantur.

Pascestum, tributum, quod Christianæ Ecclesiæ Turcarum Imperatori pendebant; *a keresztény egyháztól a töröknek fizetett adó*. Pár. Páp.

Pascha, (e hebr. *pesach*, quod transitum significat) sollemnes dies paschales. V. Du C.; *húsvét*. Marc. Chr. II. 44.

Pascha Resurrectionis, feria prima deinceps Dominica vocata, qua die Christus a mortuis resurrexit; *húsvét-vasárnap*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 387. Clerus autem ter in anno, in Nativitate Domini, in *Pascha Resurrectionis* et in festo S. Blasii laudes cantantur.

Paschalia, *Pascha*; *húsvét*. Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. IX. 7. Sancta *Paschalia* a celo auspicio.

Paschalis sollemnitas, (Du C.) ad *Pascha* pertinens; *húsvéti* (*ünnepség*). Cod. Dip. Lond. 214. eoque libentius litteras, quæ pia sollemnitas *Paschalis* vota continebant. Cf. Cod. Theod. 9., 35., 4.; Hieron. Ep. 99. n. 1.

Pascia, pasa Turcarum; *török basa*. Tör. Tár. 1881. p. 66.

Pascinacium, (Du C. pastinatus) glandinatio, ius glandinationis; *makkolás*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 23. similiter et decimas proprii laboris omnium dominorum quoquomodo laborancium et croacarum, bovariarum, jugerum, nemorum, saginatorum, sischalie, mereseacie, brolli, ancingiarum et decimum nummum *pascinacii* decimamque omnium animalium.

Pascuacio, ius pascendi animalia vel in pascuis vel in silvis. Cf. Du C. *Pasuale*; *legeltetési jog*. Cod. Dip. Hung. Pat. VII. 36. Per idem usuantur pacifice similiter platee Capitularis et in Castro II. curiarum residen-cionalium ac libere lignacionis et *pascua-cionis*.

Pasuale, nostro loco infra allato non ea significatione usurpatur, qua occurrit ap. Du C.: ius pascendi animalia vel in pascuis vel in silvis, sed est locus ubi pecudes *pascuntur*, idem ac *pascua* pro: *pasuale* pratum in substituti usum translatum, velut natalis pro natalis dies; *legelő*. Cod. Dip. Arp. Cont. II. 21. Et hoc pradium habet terram ad duo aratra præter *pascualia* et feneta, que sunt communia cum villa.

Pascualis, (Du C.) cum diligentia nutritus; *hizott*. Fej. IV. 2., 36. debent dare sex boves *pascuales*. Marc. Chr. II. 50.

Pascuare, depascere; *lelegelni*. Recon. an. 1609. p. 87: Capitanei . . . ne familia defalcare, agros *pascuare*, . . . audeant.

Pascuatio, actus pascendi; *legeltetés*. Gall. pâturage, pâture. Tör. Tár. 1888. p. 138. Schwart. Scult. 188. Art. Diæt. Pos. 466. Si quo casu autem Iudex, cui resignanda fuissent Pecora, ob defectum forte *Pascuationis* Loci, in quo residet vel alia rationabili ex causa

Literatorie tantum Resignationem pro reali acceptando.

Pascui facere, pascere; *legeltetni*. Kuk. Jur. I. 450. an. 1383.

Pasculare, (Du C.) pascere; *legeltetni*. Kuk. Jur. I. 457: *pasculare* . . . animalia. Star. VI. 173. an. 1325. quæcunque pars *pascularet* tam in die quam in nocte.

Pascuta, æ, Pascuatio; V. s. *Gustidia*; *legeltetés*.

Pasculum, (Du C.) pasuum; *legelő*. It. pascolo. Star. XXIII. 219. an. 1221. in *pasculo* et in gaio. Ljub. Mon. Sl. I. 466.

Pascuum prohibitum; *tilos, tilalmas legelő*. Pfahl. Jus Georg. 77. Coloni e Pascuo Communi pro iugalibus suis pecoribus cum pascuit et indultu dominali partem aliquam *Pascuum prohibitum*, quia videlicet ab illa reliqua pecora prohibentur, dictam, ex-cindere possunt.

Paselitarum sacrificium; *fukarság*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 446. *Paselitarum sacrificium*. Id est: sumptus tenues et sordidi.

Pasetis numos donare; *a ki adományt visszakövetelt*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. VI. P. II. 446. *Pasetis numos donat*.

In illum, qui, quod donat, rursus repetit. Cf. ap. Suidam Diogen. 8., 40. *Πάστος ἡμωβόλιον*. eine Art Heckthaler.

Pasha, *Pasia*, pro: pasa, præfectus, satrapes; *basa*. Szilády. Tör. Magy. VI. 481. Puto bonum esse, si Commissarius Shahia Aga, ubi usque ad adventum novi *Pasha* retinere-tur, *Pasha* hinc post biduum discedit, iam comitatum suum præparavit ib. VII. 84., 92.

Pasillus, (ap. Du C. pasellus = pradi-storium), suppellex quædam ad prandium; hoc loco videtur idem esse quod *paxillus*. Gall. pais-seau; *karó*. Pel. De quinque fratr. minor. s. c. 6. Beraldus accepto brevi *pasillo* terram fodit.

Pasqua, æ, pascha; *húsvét*. It. pasqua. Magy. Tört. Tár. XX. 99. die *Pasque*.

Pasquilla, æ, V. *Pasquillus*. Irodt. Köz. VII. I. p. 40. *Pasquillae*, ad Principem G. Rákóczi suosque consiliarios directæ.

Pasquillari, versibus atris oblinere aliquem; prociac scripto aliquem diffamare; *gúnyosan írni*. Tör. Tár. 1888. p. 551. furorem Turcicum, de quo (ad nauseam usque) adeo *pasquillantur*.

Pasquillator, famosi libelli auctor; *gúnyíró*. Tör. Tár. 1888. p. 556., 691.

Pasquillifex, icis, qui ita dictos pas-quillos conficit; *gúnyírat író*. Exam. Aet. b. 3., 3.

Pasquillizare, V. *Pasquillari*. Szilády Irodtört. Közl. VI. évf. I. f. 401. *pasquillizáltak*.

Pasquillus, i, (Heyse: *Pasquino* ist ein Schalksnarr, bösariger Witzling, eig. und urspr. der Namen eines sehr witzigen u. spöttischen Schulflickers in Rom; dann der Namen einer verstümmelten Bildsäule an der Ecke des Palastes Orsini, wo sonst die Bude jenes Schulflickers gestanden haben soll, an welche Schmäh- od. Spottschriften angeschlagen zu werden pflegen.) libellus famosus; *gúnyírat*. It. pasquillo, pasquinata. Cher. Jus. Ecd. II. 295. Species iniuriæ honori alterius illatæ est quoque confectio libellorum famosorum, qui calamo, typis, pictoris penicillo vel arte Calco-graphica formantur et vulgo *Pasquilli* nomi-

nantur. Erot. Ep. Ded. 12. Tör. Tár. 1887. 556. Ker. Nap. 35.

Pasquinada, contumelia, infamia; *gány*. II. pasquinata Nagy Hier.

Pasquius, 3., infamans, contumelia afficiens; *gányoló, torzrajzó*. Nagy Hier.

Passa primarius supremus, summus, princeps praefectus: *főbasa*. Veranes. Hist. I. 69. quem sciebat cum Ibraino olim *primario passa* multas res novas molitum, ibid. V. 239.

Passagiatus, us, iter, transitus; *út, átmenet*. II. passagio. II. Rák. Gy. 691. Silistrensis *Passagiatus*. Tör. Tár. 1889. 468.

Passagini, (Du C.) Haeretici Valdensem sectarii, alias: *passegenti* v. *passegeri*, qui S. trinitatem et auctoritatem ecclesiae respuentes a Lucio III. papa an. 1184. excommunicati sunt; *mindszentescék*. Nagy Hier.

1. **Passagium**, (Du C.) portus, tractus; *átjáró*. II. passagio. Batt. Leg. T. II. 427. an. 1276. Kuk. Jura. I. 32. an. 1473. Tör. Tár. XXIII. 96.

2. **Passagium**, iter, ab It. passagio; profectio, peregrinatio; *menet, útrakelés*. Knauz. M. E. Str. 1., 262., 284. generale *passagium* est indictum.

Passagium generatæ, pro Terra Sancta Passagium: transitus, iter. Per mediam aetatem intelligendæ sunt sub passagio expeditiones illæ, quas milites cruce ornati rei christianæ causa suscipiebant, ut sanctum sepulchrum e manibus paganorum liberarent. Cf. voc. Ital. eadem notione; *keresztes hadjárát*. Marc. Chr. I. 40. II. 95.

Passalorinchitæ, (Du C. alias Patalorinchitæ) Haeretici dicti, quod digitum impo-
nentes in nares et ora sua et in labia, quasi silentium semper exercebant, soli taciturnitati quasi studium commodantes; *orrdugaszoló*. Nagy Hier.

Passamanum, clavus; *paszomány*. Ger. Gebräme. Veet. Ref. D. De una libra ... *Pasamani*.

Passaportus, ab ital. passaporto; litteræ salvi conductus; *útlevél*. Gall. passe-port. Germ. Geleitsbrief. Epist. Proe. P. III. p. 540: Quem in finem *Passaportum* pro securitate tua expediti.

Passare, (Du C.) transire; præterire; *mellette elmenni*. It. passare. Prot. inq. 332. LXXIV. et quidam canis niger ... *passavit* iuxta me, et habui magnam *pauram*. Raë. Mon. Sl. XIII. 8. an. 1348.

Passator, cuius est proficiscentes aliquo destinare; (Du C. al. s.) *elküldő, menesztő*. Ljub. Mon. Sl. XI. 42. an. 1342: *Passatores* curatoriorum, ib. XI. 33. an. 1343. *Passatores* territoriorum.

Passatus, us: dignitas passæ; *basaság*. Veranes. V. 72. Ad instantem spectabilis et magnifici Mustaffæ passæ Budensis petitionem: ut eum apud serenissimum principem suum pro permittendo eidem diutius *passatu* Budensi clementer commendare dignemur.

Passatus, 3. præteritus; *elmúlt*. Prot. inq. 175: dixit, quod *passato* medio anno dieta virgo M. inceptit ... bene addiscere officium sancte Marie.

Passerum Pernicies. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 248. Cum vi citatæ legis, sedente Vacii Episcopo Vincentio ... qui ad singula passerum interfectorum capita præmium unius

numi proponendo, multa eorum millia sustulit, ideoque *passerum perniciēs*, *Verébvesztő* compellabatur, celeberrimis ferri nundinis Vaciensis, plurimum detractum sit, enatum est et illud vulgi dieterium: *Verébvesztő Váczi Vincze vesztette el Váczi városának virágvasárnapj vas vásárát*.

1. **Passibilis**, qui pati debet; (Du C. calcabilis); *tűrékeny*. Andr. Pann. 247. anima ... *passibilis* est ex colligatione corporis, cui coniuncta est. Cf. Arnob. 7., 214.; Prud. Apoth. 74; Tertull. adv. Prax. 29.

2. **Passibilis**, (Du C. calcabilis) h. l. despicibilis, transitorius; *megvetendő, mulandó*. Batt. Ger. 51. Divina eloquia super mel et favum dulcia ... transcendunt omnes *passibiles* delectationes.

Passibilitas, natura perpassioni subiecta, (Du C. sine interpret.); *tűrni tudós*. Andr. Pann. 281. Unde sicut ab igne fornacis Caldeorum abstulit virtutem comburendi quantum ad illud, quod corpora puorum illæsa servata sunt, sed mansit ad aliquid, quia ignis ille ligna comburebat, ita auferet ab humoribus *passibilitatem* et dimittet naturam. Alii autem dixere, quod *impassibilitas* corporis beati resultat ex virtute animæ suum corpus potenter continentis. Cf. Arnob. 2., 62.

Passica, æ, (slav.) lignum cæduum; *vággott fa, tűzi fa*. Han. Mon. Jur. P. I. 87. nemo possit incidere nemus faciendo *passicam*.

Passigium, V. *Passagium*; *átjárás*. Gal. passage. M. Flor. Fontes II. 149. propter viarum discrimina et difficultatem *passigiorum*.

1. **Passio**, (Du C. al. s.) lubido, ex passione, pro lubidine; *kénye-kedve szerint, passióból*. Pril. Abæt. 101.

2. **Passio**, (Du C. al. s.) ludi in memoria Christi cruci affixi celebrati, quibus momenta novissima vite Christi mortem passi in scenam deferuntur; *passiójáték*. Szilády Irodalomtört. Közl. V. IV.

Passio Planetarum, affectio planetarum; *a bolygók változtatásai*. Szentiv. Curios Misc. 45. *Passiones Planetarum* esse insignes quædam Phenomenorum affectiones vel accidentia, quæ in illis contingunt, dum longitudinum ac latitudinum suarum spatia decurrunt.

Passionabilitas, status, habitus passioni obnoxius; *szenvedéseknek alávetett állapot*. Passim.

Passionales, (Du C. Passionale) V. *Passionarium*; *passió, Krisztus szenvedéséről szóló könyv*. It. passione, libro de la passione del Cristo. Cod. Dip. Arp. Cont. 1., 40. 1. Collationes II. *Passionales*, Liber Sententiarum, Actus Apostolorum etc.

Passionalis, ad passionem, cruce pertinet; *kínszenvedési*. Tör. Tár. 1886. p. 571.

Passionarium, (Du C.) Liber passionem Christi continens; *kínszenvedési könyv*. Nagy Hier.

Passionatus, 3., cupidus; *szenvedélyes*. Törvt. Msz.

Passionista, V. *Sabelliani*.

Passiva causa, quæ periclitatur; cui opponitur activa causa; *szenvedő per*. Törvt. Msz.

Passivum debitum, quod solven-

dum est; cui opponitur activum; *terhelő adósság*. Törvt. Msz.

Passivus status, defectu laborans; cui opponitur activus; *tartozó állapot, fogytanos állapot*. Törvt. Msz.

Passuales, vel Litteræ Passuales, syngraphus; V. *Passus*; *úti levél, szabad járató levél*. Arch. Rák. I. 24. VIII. 308. Georch. H. T. II. 258. Rák. Ön. 127. Bod. Hist. Eccl. III. 243.

Passum, protropum, flos vini (Plin.); *aszbor*. It. vino vergine. Gall. vin de grappe. Ger. Ausbruch. M. Bel. Prodr. 458. Hue potissimum illud iure prope suo retuleris, quod uvæ passas non, uti alibi consuevit, seorsim excerptant atque vinum illud generosissimum, quod *passum*, a passulis latine, germanice *Ausbruch*, quasi excerptum dicimus, ignorant.

1. **Passus**, syngraphus, litteræ publicæ tutum iter præstantes. (Du C. al. s.); *úti levél*. Ger. Pass. Kov. Form. St. CXLVII. *Passus* pro peregrinis.

2. **Passus**, us, (Du C. 2.) fauces, angustiae; *hágó*. Germ. der Pass. Arch. Rák. IV. 421. Már az földvári *passus* elrontásával securi a tergo — megtergálnának engem. Tör. Tár. 1889. 850. Rák Ön. 434.

3. **Passus**, us, casus, (Du C. al. s.); *eset*. Lzb. Cod. Med. T. II. 226: hoc in *passu* publici bono prospiciatur. Star. XVI. 8. an. 1683. accesseram eo in *passu* Dominum Kolonieh.

4. **Passus**, us, locus in scripto vel libro (Du C. al. s.); *hely a könyvben*. Száz. VI. 644.

5. **Passus**, uno *passu*, una simul; *egy menetben, egyszerre*. Frak. Mát. lev. II. 105: Mitteremus ... simul omnes uno *passu*, sed navigia ... defuerunt nobis.

Passus glacialis, declivitas valli exterior; *külső sáncz lejtője*. Ger. Glacie. Recon. an. 1659. p. 747: pro custodia *passuum glacialium* sufficientes pedites ... mittantur.

Passus horarii, *órárovat*. Stundenpass. Törvt. Msz.

1. **Pasta**, orum, iunctura, commissura genium (Du C. al. s.); *csukló, hajlás, íz*. Prot. inq. 336: eram contracta in genibus circa *pasta* et nullo modo poteram extendere gambas ad ambulandum.

2. **Pasta**, æ, (Du C.) massa coagulata; *pép*. It. pasta. Kol. Cod. 14. duas partes argenti vivi, unam sulfuris mundi, tere cum aqua in lapidem, donec fiat *pasta* et impone in talem vas. Arch. Rák. VIII. 345. Cf. Marcell. Empir. 1.

Pasta levata, fermentum; *élesztő*. Cod. Dip. Arp. Coni. XI. 278. Item in annulo sponse non ponatur *pasta* levata nec ruta ... et in pectore viri non ponatur *pasta* vel ruta amplius.

Pastaceus, farinae, pastæ similis; *tészta*. Bene. Med. I. 161. facies est pallida, *pastacea*.

Pastardus, (Du C. *Bastardus*), puer non legitimus, nothus, spurius; *fattyú*. It. bastardo. Ger. Bastard. Kov. Form. St. CXLVIII. Legitimus super labe *spurii* seu *Pastardi*.

Pastega, æ, propugnaculum. II. Bastia. Germ. Bastei; *bástya*. Fjp. Szám. k. 466., 492., 502: pro magnis lignis ad *pastegam*.

Pastellus, (Du C.) 1. cera, laeca signatoria, 2. commissio in honorem in societa-

tem assumpti; 1. *pecsétviasz*; 2. *lakoma a társaságba befogadott tiszteletére*. Nagy Hier. Pár. Páp.

Pastillio, insipida massa; *zagyvalék, kutyvalék*. It. pasticcio. Germ. Mischmasch von allerlei Sachen. Nill. Symb. p. 436: Itaque quum per ordinaria media vitæ sustinenda spes omnis deficeret, ad inusitata edulia deventum est... *pastillio*, insipida massa panis loco stomacho latranti in deliciis esse debet.

Pastillus, i, (Du C. panificium carne aut alio edulio fartum) tractum; *csöreg*. Ger. Schneeballen, Krapfen. Pár. Páp. Cf. Paul. ex Fest. p. 250. ed. Müller.

Pastinaica, pro; *pastinaca*; *pasztinák, paszternák*. It. pastinaca. Gall. panais. Germ. der Pastinak. Schläg. 934.

Pastinare, (Du C.) plantare, fodere; *ültetni, ásni*. Tör. Tár. 1887. p. 479. vinea magna in promontorio A. vocato *pastinata* et sita. Cf. Colum. 3., 43. Plin. 17., 21., 35., 18., 26., 65. n. 2.

Pastinata, (Schlög. 934. *pastinaica*) *pastinaca*; *pasztinák*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 118.

Pastinus, i, (Du C. Pastinum) terra pastinatione renovata; *irtvány*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 541. et medietas terre pro indiviso posite ad Sckernipoli, que terra est cum Elia Cebbri de Kasarize, que medietas est trium ureten. item *pastinus* ad Reciza, quem tenet filius Stanosii prope vineam Nicole Kalende, que est viginti ureten. et alius *pastinus*, quem tenet Dragossius, est sedecim ureten. Cf. Pastinum. Pallad. 4., 7., 1., 34., 3., 9. Ulp. Dig. 24., 3., 7.

Pastophori, (Du C.) velorum, aulæorum custodes. Sacerdotes, qui thalamos vel *Pastophoria* dictas, in quibus simulacra Deorum posita erant, portabant in pompis publicis; *istenek házáit hordozó papok*. Nagy Hier. *Függönyfelügyelő*. Cf. Appul. Met. 14. fin. Inscr. ap. Maff. Mus. Ver. 230.

Pastophoria, atria templi (Du C.); *templom csarnoka*. Nagy Hier.

Pastor, minister, administer ecclesiasticus; *pap, lelkipásztor, egyházfi*. Batty. Leg. III. 7: *Pastores* ecclesiæ sunt, qui alibi Vitrici Ecclesiæ nuncupantur, hodie *egyházfi*, id est Ecclesiæ filii vocantur. Tör. Tár. 1889. 499.

Pastor cum ovibus ad Nænia pergit, illicitis rebus operam dat; *tiltott dolgokkal foglalkozik*. Arch. Ver. Sieb. VII. 1. 9.

Pastor primarius, pastor princeps; *főpap*. Fabó. Mon. Evang. 60. Christophorus. Sch... stationem *pastoris primarii* apud Leutschovienses cum dignitate tuitus est.

1. **Pastorale**, documenta pastorum (Du C. al. s.); *pásztori szerződés*. Fjp. Szám. p. 366. an. 1436: iuveni bibales, qui scripsit *pastoralia*.

2. **Pastorale**, pedum episcopale, (Du C. al. s.); *fűpásztori bot*. Száz. X. 541.

Pastoralis, e, sacerdotis; *papi, lelkipásztori*. It. pastorale. Kass. PP. II. 340. ex incumbente sibi munere *pastorali*.

Pastoratus, us, (Du C.) officium, conditio pastoris; *pásztorság*. Hor. Mem. 69. Rák. Ön. 95. Fabó. Monm. Evang. 436.

Pastoreculus, dem. ex pastor; *igénytelen pásztor*. Fej. Jur. Lib. 320.

Pastoreculus pagensis; *fatusi pap*. Otia. Bachm. 130. Notum enim est in numerum Theologorum computari, omnes quoque *Pagenses Pastoreculos* et Rectoreculos.

Pastorelli, (Du C.) Factiosorum quadam cohors orta in Gallia S. Ludovico IX. rege an. 1251. et in Anglia nomen inde sortiti, quod in vexillis eorum agni imaginem insigne gestarent; *juhpásztorokdók*. Gall. pastou-reau. Nagy. Hier.

Pastum, fors. idem quod it. *pasta*, farina ex aqua coacta; (Du C. al. s.); *tészta*. Kronst. III. 255: *pistrici pro pasto* et melle.

Pastura, pastus (Du C. 2.); *legelés, legelő*. It. pastura. Gall. pâturage. Fej. 1. 483. et terram parvulam ad *pasturam* boum, regalis prestalud, quorum iudex Peter Calvus. Cf. Pallad. 10., 5. fin.

Pastus, V. *Descensus* (Du C.) convivium, refectio; *eltartás*. Tör. Tár. 1893. p. 27. Fej. IV. 3., 314. solventes angariam ad *pastus* nostros. Cf. Lucret. 6., 1125.

Pasynaticum, V. *Paisnaticum*. Ljub. Mon. Sl. II. 283: quod capitaneus *pasynatici* mandabit.

Paszport, V. *Passaportus*. Opin. P. II. Sec. I. Cap. II. Art. 9. indigebit... *pas-sualibus literis ceehalistis Paszport* nuncupatis.

Patacon, (Du C.) imperialis Flandricus, numus argenteus, uni fere imperiali æqualis; *flandriai peták*. Bel. Geogr. 69.

Patacon Belgicum; *belga peták*. It. patacca, patacco (Heller). Inst. Arith. 222. Tabula V. Monetarium exterarum cum domesticis comparatarum Argentæ. *Patacon Belg.* Flor. 1. Cruc. 30.

Patagium, vestis auro ornata; *arany-nyal himzett ruha*. Pár. Páp. Cf. Fest. 221. ed. Müll. Næv. ap. Non. 540., 6. Tertull. Pall. 3.

Patak vel **Peták**, *peták*. It. patacca, patacco. Sim. Num. 35. Bonus Grossus (gute Groschen) valet 5. *Greschlas*, unde hæc apud Bohemos et nostros Slavos *Patak*, hoc est *Quinarius* vocatur.

Patarenus et **Patarinus**, V. 3. *patere-nus*... Han. Mon. Jur. P. I. 69. an. 1214: servas *patarinas* de Bosna. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. 233. *Patarini*. Cœperat hæc Secta serpere in Bosnia, imo iam late propagari, illius tamen assecle postmodum reducti sunt rursus ad fidem Catholicam ab Ludovico I. Rege Hungariæ. Luc. Regn. Dalm. 163. Star. I. 93. etc.

Pateculum, brevis patens epistola; *levelező lap*. Cod. Evang. T. I. p. 147: Rogo, ut me, postquam adhibueritis medicamentum, de statu tenellæ *pateculis* diligenter edoceas.

Patellula, æ, scutula, unde pulvis pyrius in telo ignifero accenditur; *kis vápa a puszkán a puszkapor gyújtására*. Kronst. III. 581: an. 1350. pixides... et paravit *patellulas* eorum.

Patens, edictum, (Du C.); *parancs, rendelvény, nyílt levél; szabad levél*. Száz. VII. 13. Arch. Rák. VIII. 7. *patens-levelemet*.

Patens Literarum, literæ patentes; *nyílt parancs*. Doc. Fam. Soos. Sec. 14.

Patentales, sc. literæ V. *Patens*. Száz. XIII. 196. Arch. Rák. I. 23. *Patentales* quoad circulationem monetæ rubræ Regul. Turm. Præt. 46.

1. **Patentalis**, 2., patens, apertus. *Patentalia mandata*: literæ patentes edictum principis continentes; *nyílt parancs*. Nyilván levő hirdetmény. Rák. Ön. 142. I. 33—35. (35.): Proinde de ceteris quoque, quæ commiseram nuncio, edoctus, statui illos, qui cum agazone venerant, *patentalibus mandatis* remittere.

2. **Patentalis**, præcipuo beneficio auctus; *szabadékos*. Pest. Vár. Lev. I.

Patentalis Invalidus, præcipuo beneficio auctus miles ad arma inutilis; *szabadékos rokkant katona*. Pest. Vár. Lev. I.

Patentaliter, in forma literæ patentis. In patenti litera iura ad tempus dabantur, non in perpetuum; *szabadalomlevél alakjában*. Fej. VIII. 2., 99. quia de ipsis iterato *patentaliter* acceptant literas nostras.

Patenter, manifesto, evidenter; *szembeszökőleg*. Pesty Ször. III. 315. in pargameno *patenter* sigillo... pendenti connectas.

Patenula, patella, dim. a patina; *csésze*. Arch. Rák. VIII. 355. Argentæ *patenulæ* quadrangulares in usum Lusitaniophilorum cum floribus elaboratæ.

1. **Pater**, (Du C.) monachus; *barát*. Arch. Rák. IV. 92. nekem egy *pater* Bohus nevő albicansom vala közöttök.

2. **Pater**, (Du C.) sacerdos; *(lelki) atya, páter*. It. padre. Gall. Pater. Germ. Pater. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 65. per venerabilem *patrem*... Archiepiscopum Colocensem canonice asserebat... coram reverendo *patre* domino 9. Sancti Georgii.

Pater noster, (Du C.) sacer globulus, seu corolla precatória ex his globulis composita; *olvasó*. It. paternostri. Tör. Tár. 1890. p. 368. unum *pater noster* corralinum cum cruce deaurata parva.

Pater sodalium, magister, præfectus collegii; *czéhmeister*. Ger. Zunftmeister. Keess. P. Öt. 141.

Pater Superior, qui præest conventui. Arch. Rák. 1., 301. Urunk kért magának az *Pater Superior*tól egy házaesekát szállásul, míg fejér ruháját változtatja.

Pater vicinorum, præfectus vicinitatibus; *a kisebb községek előjárója*. Ger. Nachbar-Vater. Altnachbar. Arch. Ver. Sieb. VIII. 1., 148.

Patereus, **Paterinus**, a loco urbis Mediolani, qui *Patarca* vel *Pataria* vocabatur, Arialdistæ dicti olim *Patarini*. quod eo ad celebranda seorsim divina congregarentur. Sigoneus idem testatur lib. 9. Histor. ad an. 1058: Res eo usque infamiae mutuis altercationibus iurgisque deducta fuit, uti sacerdotes, qui uxores haberent, præ pudore separatim a cæteris rem divinam facere cogebantur in loco, qui *Pataria* dicitur, unde vulgo a pueris *Paterini* ad contumeliam dicebantur. Exinde vero hæretici, qui circa undecimi sæculi initium Ecclesiam vexabant, eodem nomine a populo donati, quasi horrendum quid et infame sonaret. Vide. Du C. sub *Paterinus* Chr. Dubn. p. 190; Item *Paterini* de Bozna, qui nimium erant... diversis erroribus implicati... ad fidem convertuntur.

Paternaliter, patris instar, modo paterno; *atyailag*. Germ. väterlich. Chr. Dubn. p. 179: *paternaliter* salutaribus monitis instituit apud regem. Knausz. M. E. Str. I. 408., 530. Cod. Dip. Arp. IV. 168.

Paternitas, (Du C.) Titulus honorificus; *atyaságod*. Frak. Mát. lev. II. 89.

Pathema animi, morbus, ægrotatio animi; *tébolyodottság*. Lzb. Cod. Med. Proc. III. 2.

Pathvaria, æ, rixa, certamen: *patvar*. Szék. Okl. III. 72. sanguinis effusionem necnon dupplici *pathvarie* sunt convicti contra Varalya.

Pathyolath, linum, velum, voc. Slav. originis; *patyolat*. It. velo. Veranes. III. 226. Eo itaque die circumciso pueri cadavere populariterque habitis pro eo in templo orationibus, postero extra muros IV. circiter milium Turcæum pompa, Græcis summotis elatus est et cum Turcis tumultus, *pathyolath* sepulture appositus; multo ludibrio res a nostris habita nationibus, sed intra sinum.

1. **Patibularis**, ad patibulum pertinens, patibuli formam habens; *akasztófa alakú*. Lzb. Cod. Med. T. II. 399: *patibularis* stigmatis in fronte . . . inustus.

2. **Patibularis**, (litteræ, epistula). Jus patibuli continens; Text. v. s. *Jus Gladii*.

Patica, æ, apotheca, apatheca, medicamentaria; *gyógyszertár*. Máty. 130.

Patricarius, i, pharmacopola, medicamentarius; *gyógyszerár, patikár*. Tör. Tár. 1878. 141. 1887. p. 725.

Patiens, æger, ægrotus; (Du C. qui passus est.); *beteg*. It. paziente. Ger. Patient. Wagn.

Patientare (se), patienter ferre: *tűrőtteni magát*. Arch. Rák. VIII. 382. hanem imponātam ő Kegyelmenék, hogy Felsőged továbbvaló Kegyelmes dispositiójáig *patientálja* magát.

Patiginarius, (Du C.) janitor, qui ianuam facit patere; *ajtónálló*. Nagy Hier.

Patinarium, æ, faber patinarum; *tálc-sináló*. Pár. Páp.

Patinula, parva patina; *csésze*. Arch. Rák. VIII. 344. Octo *patinulae* ex porcellana materia.

Patinus, i, (Du C.) Calopodium, seu lignea crepidula corio pedibus aptata, interdum et ferro instructa; *kalangya, fapapucs*. Gall. galoche, patin. Nagy Hier.

Pativaria, æ, V. *Patvaria*. Moln. Patv. 6. Si vero ex *pativaria* compositum est; hoc quoque non inusitata novitate, nam patientia quoque modo simili venit ex patientia, quasi omnia *entia*, quæ in adversum mortalius ingeruntur, pati debere innuitur; ita varia quasi multiformia, ad consequendam virtutem Juris studiosis pati, per Patvariam insinuat.

Patizonus, i, navis, V. *Panzonus*; *hajó neve*. It. bastimento, batello. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 178. Petrus Novelo, naulearius dieti *patizoni*.

Patrabilis, quod patrari, perfici potest; *tehető*. Pel. In circ. Dom. s. IV. c. 3. omnia miracula per hoc nomen sunt patrata et *patrabilia*.

Patracon, onis, scruta, orum; *zsibárú, ócska holmi*. Gall. patraque. Szered. Ser. Episc. 62. an. 1311. Cum per solutionem præcedentium procuracionem de solutione *Patracorum* indebite . . . taxatorum in tantam . . . devenerimus exinanitionem . . . Nota Szered. ad hanc vocem p. 64. *quid autem hoc vocabulum significet nondum adsequi potui, nisi forte Procuracionem vel po-*

tius pecuniariae præstationis quoddam genus.

Patratum, i, commissum; *büntett*. Rozsny. D. 124. Lehetetlenség mindkét részről, hogy independens ne találassék, kik ha nem sokban is, avagy csak kevésben ne excédáljanak, ha mikor azért afféle excessus halálnék, annak felcicálására négy holnap adasék és a hol s kin sül a *patratum*, törvény szerint büntetessék. p. 120. jó securitással kísértessenek az paciens felek az ő helyekre a *patratumban* comperialtattak pedig modo prædeclaro severe megbüntetessenek.

Patria, æ, (Du C.) H. I. pro: provincia; *tartomány*. S. de. Kz. Chr. I. 2., 3. Ex parte Romanorum in prædictis *patriis* (sc. Pannonia, Pamphilia etc.) imperabat I. 2., 6.

Patrisialis, in patria usitatus; *honi*. Fej. V. III. 365. et iura omnia ac tributa monitione premissa et contradictione *patrisiali* posthabita officialibus eiusdem Domine regine, latoribus presencium, procurare velitis.

Patriarchatus, us, dignitas patriarchæ; *patriárkaság, főpüspökség*. Száz. XIV. 140. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 337. Rák. Őn. 378.

Patriarchium, (Du C.) 1. dignitas Patriarchæ, 2. palatium Patriarchæ; 1. *ősekeri méltóság*, 2. *ősekeri palota*. Nagy Hier.

Patriciani, (Du C.) Hæretici, qui ab auctore quodam Patricio circa 387. an. humanam carnem a diabolo creatam esse asserabant; *Patricius követői*. Nagy Hier.

Patrimonialis, (Du C.) pleno iure proprietatis existens, legitimus; *törvényes, atyai örökséghez tartozó*. Pelcz. Geisa Præf. p. 3. regnum Hungariæ nequaquam *patrimoniale*. Schwart. Scult. 59. iurisdictione in colonos, quam *patrimoniale* vocant, competierit olim competatque adhucque. Cod. Dipl. Brüss. IV. 120. bona . . . *patrimonialia*. Cf. Dig. 20., 4., 1. Cod. Theod. 11., 16., 1.

Patrimonium Crucifixi, (Du C.) bona Christi, bona Ecclesiæ; *egyházi vagyon*. Def. bon. p. 68: Vocantur bona Christi, *Patrimonium Crucifixi*, cum illius intuitu a fidelibus data fuerint.

Patrinus, i, (Du C.) qui levat aliquem in sacro fonte, alias: susceptor, sponsor; *keresztszülő*. It. padrino. Gall. parrain. Germ. Pathe, Taufzeuge. Cher. Jus. Eccl. II. 449. Olty. Act. Synod. 79. Serm. Cat. 89. *Patrini* in Baptismo adhibentur . . . sicut enim homo natus opus habet et indiget nutrice et pedagogo, quorum ope educatur et in bonis artibus instruitur, ita homo spiritualiter renatus, indiget *patrinis*, quasi spiritualibus parentibus, qui eius curam gerant et in necessariis ad salutem instruent.

Patrinus duellantium, arbiter certaminis singularis; V. *Secundans*; *párbajsegéd*. Kass. Ench. I. 267.

Patriota, æ, bonus civis; (Du C. indigena); *hazafi*. It. patriotto. End. p. 220: quod non essent alienigene sed *patriote*. Szirm.

Patrioticus, 3., patriæ reipublicæ amans (Du C. patrius); *hazafiai*. Száz. XIV. 236.

Patriotismus, i, caritas patriæ; *hazafiság*. Törvt. Msz.

Patrioticus, 3., V. *Patrioticus*, Szilárdi Irodalomtört. Közl. V. IV. 476. quantum detineat a meo proposito illo *Patrioticus*.

Patrio-tutorius, 3., ad orbem curam pertinens; *atya-gondnoki*. Nagy. Jur. Trans. Sax. 46. *potestas patrio-tutoria* cessat.

Patripassiani, V. *Sabelliani*.

Patristica, idem ac *Patrologia*, doctrina de Scitis patribus; *szent atyák ismertetése*. Nagy Hier.

Patriuta, pro: patriota; *hazafi*. Ijub. Mon. Sl. II. 18.

Patrizare, indolem, naturam patris hereditate accipere (ap. Du C. etiam *patrizare* patrem imitari); *atyára ülni*. Curios. Misc. 168. Hinc vulgare illud adagium: mali corvi malum ovum et Cicero in oratione pro Roscio censet: Neminem ex improbo patre probum filium nasci posse existimare. Unde proles alia *patrizare* alia *matrizare* dicuntur . . . *Nem messze esik az alma fájától. Nézd meg az anyját, vedd el a lányját*. Cf. *Patrisso*. Plaut. Pseud. 1., 5., 27. Ter. Ad. 4., 2., 25.

Patrociniari, adjuvare, defendere: *oltalmazni; védelemezni*. Cod. Ep. Pet. Páz. 1., 340. Illam celsitudinem V. cui bonum societatis nostræ cordi esse certe scio, nobis in hoc negotio *patrociniaturam* confidimus.

Patrociniatio, patrocinium; *közbenjárás*. It. patrocínio. Pel. Pom. L. X. P. I. Art. 2: Propterea leguntur alii promeruisse in morte celestem consolationem per alios vel aliquorum sanctorum . . . *patrociniationem*.

Patrocinium, confirmatio, (Du C. al. s.); *védjegy, megerősítés*. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 205. presentes concessimus sigilli nostri *patrocínio* communis.

Patrocissa, æ, uxor patricii, principissa; *fejedelemső*. Rač. Mon. Sl. VII. 434. an. 1024: comprehendit ipsam *patricissam* uxorem Cismigi.

Patrolla, æ, circitores, excubitores circumeuntes; *őrvárat*. Ger. Patrolle. Lzb. Cod. Med. T. II. 439: *patrollas* sic dietas vigilias obambulantibus servant.

Patrologia, V. *Patristica*. Cher. Jus. Eccl. I. 90. Per Patres Ecclesiæ intelligimus Sanctos illos viros, qui velut custodes divinae traditionum post Apostolos et Evangelistas fidem Christianam et res Ecclesiæ præclaris operibus suis complexi sunt . . . Characteres Patrum esse eminentem Scientiam, sanctimoniam vitæ, antiquitatem et Ecclesiæ adprobationem *Patrologia* demonstrat.

Patrologicus, 3., ad patrologiam pertinens; *szent atyák ismertetéséhez tartozó*. Cat. Libr. S. Ivanics. 398. Nagy. Diss. *Patrologica* de Notione Patris Ecclesiæ. Tyrn. 1776.

1. **Patronatus**, us, (Du C. al. s.) *egyházi kegyuraság, pártfogóság*. Moln. Patv. 27. *Patronatus*, si quis Ecclesiæ sive templi patronus est et Parochum præsentandi Episcopo Diocesano ius habet.

2. **Patronatus**, us, temporale dominium (Du C. al. s.); *kegyúri bírtok*. Batt. Leg. T. II. 75. an. 1057: temporale Dominium, quod ego Rado in illo habeo, quod *patronatum* vocant, dedi . . . Sancto Petro quinque ecclesiensi.

Patronatus Ecclesiæ, ius designandi sacerdotem in usus templi; *kegyúraság, véduradalom*. Gall. patronage. Ger. Patronat. Wagn.

Patronizare, (Du C.) officium patroni

seu nauleri gerere; *valaminek ura lenni*. Ljub. Mon. Sl. IX. 195. an. 1444: *caucha patronizata* per . . .

Patronulus, i, dimin. a patrono (dicitur per contemptum: *uraes*). Szilády Irodort. Közl. VI. évf. I. k. 89.

1. **Patronus**, (Du C.) dominus, magister navis; naulerus; navicularius; *a hajó ura*. Ger. Patron. Ljub. Mon. Sl. IX. 58. an. 1410. cum . . . barcha . . . debeat stare *patronus*.

2. **Patronus**, dominus terrester; *földesúr*. Batty. Leg. III. 172. an. 1335. Item villarum *patroni* seu Domini.

3. **Patronus**, i, (Du C.) qui alicuius ecclesiae extruendae vel alterius cuiuscunque fundationis ecclesiasticae auctor est; *kegyúr*. Passim.

Patruelinus, 3., patruelis; *unokatestvéri*. It. fratel cugino. Cod. Dip. And. V. III. p. 83. heredum solatio penitus destitutos *patruelinos* fratres.

Patvaria, æ, causidicorum et advocatorum cancelli; *joggyakornokság, patvaria*. Ger. Rechtspraxis-Kanzlei. Moln. Patv. 5. *Patvaria* nomen a Latinitatis nitore peregrinum vel ab Hungarico patvar, quod item significat, condescendit vel ex *patvaria* compositum habetur. Si a patvar derivatum est? non inconcinne Juristae dicimus *Patvaria*? alia quoque similia in legibus nomina attendentes, exempli gr. ab öke (ansere) aucarium; a Birság (quasi Bíróság) Birságium condescendere scientes. — Bel. Geogr. 503. Jurisprudentiae Hungarorum scholae, quae inter Causidicorum et advocatorum cancellos, *Patvarias* vocamus, privatae sunt. Fjp. Szám. 303., 305. Procurator Budam ad *patvariam* contra Zudar Janusch. Kelem. Hist. Jur. Pr. 362. cupidam legum iuventutem subsidiis librariis destitutam, in sic dietis *Patvaris* optimam aetatem absque tamen optato progressu consumere. Werbőczy 259.

Patvarista, æ, disciplinae iuris studiosus; V. *Amanuensis*; *joggyakornok*. Moln. Patv. 6.

Patvaristicus, 3., ad sic dietam patvariam pertinens; *joggyakorlati*. Ger. zur Praxis des Rechtes gehörig. Thökö. Diar. II. 658. Liber continens Stylos *Patvaristicos* pro Prothonotariatu Transylvanico. Moln. Patv. 6.

Patyolat, linteum subtilissimum; *patyolat*. Arch. Rak. VIII. 349. Indusium album ex *Patyolat* Hungaricum.

Pauliadæ, Sti Pauli eremitæ *assectae*; *pálosok*. Beng. Ann. Erem. Cænob. 54. Conclusa priore Anno inter Augustissimum Romanorum Imperatorem et Turcarum Tyrannum optata pace eademque praesenti ad viginti subsequos annos solemniter legatione stabilita, alma *Pauliadum* religio ex hac amena pacis olea dulces carpebat fructus.

Pauliani, idem ac *Populicani* haeretici, qui graecis *παυλικανός*, Latinis scriptoribus *Pauliciani*, sic appellati a Paulo Samosateno haeresis auctore saec. 6 in Armenia (Du C.). Fej. 1., 39. Agnosceite nunc huius legis beneficio o Novatiani, Marcionistae, *Pauliani* et quibus Cataphrygum nomen est inditum, omnes denique, qui haereses privatis coetibus instruitis.

Paulianistæ, *Pál követői*. Fer. Mon. Sl. XVIII. 259. an. 1659: Catholicorum nu-

merus ritus Romani computatur 700 circiter omnes *Paulianistae* nuncupantur, olim sectatores Pauli Samosateni haeretici, docentis, christianos non aqua sed igne esse baptizandos.

Pauliciani, V. *Paulianistae* v. *Pauliani*; *Pál követői*. Nagy Hier.

Paulium, pro: pallium; *köpenyeg*. Urk. Sieb. I. 218. an. 1300. fletet restaurum . . . cum clipeo et *paulio*.

Paulo-Joannitæ, ab auctore sic dieti haeretici, qui an. 790. Valentini et Manetis haeresim propagaverunt; *Pál-János követői*. Nagy Hier.

Pauperator, qui aliquem pauperem efficit, reddit; *szegényítő, koldússá tevő*. Jan. Pan. Poëm. I. 456: Dator inopum; *pauperator* divitum.

Pauperes, quibus sorte non est attributus locus domus; *kiknek nyilas házhelyük nincsen*. Gazd. tört. szem. I. 215. *pauperes* vulgo, kinek *nyilas házhelye* nincsen.

Pauperescere, (Du C.) pauperari; *elszegényedni*. Ger. verarmen. Oláh. Cod. Ep. 61. Cum paulo ante nihil penitus haberent, principes vero *pauperescant*.

Pauperies, (Du C.) damnum; *károsítás*. Nagy Jus. Trans. Sax. 173. De *pauperie* per quadrupedem commissa. — Est autem hec *pauperies*, damnum sine iniuria facientis datum, nec enim potest animal iniuriam fecisse dici, quod sensu caret. Cf. Dig. 2. tit. 1. Ulp. Dig. 9. 1., 1.

Pauperium, ploctrophium; *szegények háza*. Batty. Leg. T. II. 360. an. 1238: mittat ad usum *pauperii* ultra mare. Fej. IV. 1. 107.

Paura, æ, timor, metus V. s. *Passare*; *félelem*. It. paura.

Pausa, (*πανσωλή, παύω*) respiratio inter canendum; *szünet*. It. pausa. Greg. Aesth. 95. de modo (Tonari) seu cantu duro et molli, de *pausis*, etc. Wagn.

Pausare, respirare, moram interponere (Du C.) cessare ab aliqua re; *megállapodni, nyugodni*. It. pausare. D. Ráczk. p. 49: ire, stare, morari, *pausare*. (an. 1447). Tör. Tár. 1891. 674: ibi . . . una die *pausaturum*. Kronst. I. 533. Cf. Plaut. Trin. 1., 2., 450. Cael. Aur. Tard. 1., 1. n. 16. Acut. 3., 21.

Pauschale praecienturale, in aversionem constituta summa pro equis subsidiariis; *előfogati átalány*. Törvt. Msz.

Pauschale quantum, per aversionem constituta summa; *átalány*. Ger. eine Summe per Bausch und Bogen. Kass. Ench. III. 490. *Pauschale Quantum* in Desertionum militarium casibus . . . deligitur. Norm. Ordin. an. 1807. 22. dec.

Pauschalis quota, a Ger. *Bausch*; *átalány*. Ger. Pauschal-Summe. Fej. Jur. Lib. 497.

Pauschale scriptoricum, certa constituta summa pro materia scriptoria; *írószervi átalány*. Törvt. Msz.

Pavesarius, (Du C.) seutiger; *paizshordozó*. It. pavesaro. Ljub. Mon. Sl. II. 399. an. 1346.

Pavesius, i, (Du C.) seutum; *paizs*. Ljub. Mon. Sl. III. 294.

Pavicula, æ, (Du C.) instrumentum, quo pavimentum coaequatur; *sulyok*. Bárczay.

Pavimentum barbarum, *közönséges padlózat*. Rau. Elem. p. 26: *Pavi-*

mentum barbarum dicitur, quod tegulis aut silicibus stratum est; hoc coquinis, et stabulis utile.

Pax, rotundum, deauratum talleri magnitudine signum pacis, quod tempore inaugurationis regum Hung. magnatum unus praeferebat; *békejelvény*, gömbölyű aranyozott tallérnagyságú. Száz. XI. 41. Schm. de Ins. 33: Denique occurrunt in inauguratione Regis Hungariae alia quaedam adiuncta ornamenta, ut *vexilla* numero decem, *Pax* et *Cruca aurea*, quae Regi solenni hac pompa praeferrunt solent, ast cum laudatus . . . Rewa . . . nullam illorum injiciat mentionem, pluribus immorari hic non est animus. Probst. Comitoli. 405. Regni Pannoniae insignia ferentes: nempe *Pacem* Comes . . . portabat. (Ipolyi szerint melléksz., mely békecsókra nyújtott (Pallas Koronázás a.) a koronázási emlékkönyv szerint 1867. Junius 8. ez volna ami az oltárkereszt Pacificale, mely az esztergomi székesegyházban őrzetik (super quam primi Reges Hungariae tempore coronationis posita dextra iuramentum pro manutentionis regni libertatibus solenniter nuncupare consueverunt (az eszterg. székesegyház régi jegyzetéből összeírt leírásában).

Pax aurea, V. *Pax*. Kat. Hist. Reg. 1., 52. e quibus palatinus coronam sacram, banus Croatiae pomum regium, tavernariorum magister *pacem auream* . . . gestant.

Paxamaticum, (Du C.) Paxamati (panis bis coctus (gr. *παζαμάδιον*); *kétszersült*. Nagy Hier.

Paxamentum, solutio (Du C.) e cuius Plurali: *paxamenta* ortum est hung. paksaméta, fasciculus quivis actorum; *fizetés*. It. pagamento. Charta Caroli Hung. Reg. an. 1338. apud Ludewig tom. 5. Reliq. MSS. p. 490: Nos e converso assignamus . . . eidem dominae Margaretæ pecuniam cum augmento tertiaris, qui decem millia marcarum propter suam praedictam dotem ejusdem rationis et *Paxamenti*.

Paxillus, ridica; *szőlőkaró*. Gall. paisseau. Ger. Weinstockstange. M. Bel. Prodr. 181. Arnicula vinea et quae traduces praebere nondum potest, *paxillis*, iterato labore haud adligator; quin potius, quidquid primum post vineculum in summum adsurrexit, infringitur. Cf. Varro ap. Non. 453., 9. Colum. 4., 16., 8., 8. Plin. 17., 21., 33. n. 2.

Paya, pannus laneus mollior; *flanell*. Vect. Ref. C. 2.

Payment, pagamentum, pecunia numerata; *készpénz*. Gall. payement. Knauz. I. 526., 687. vendidit . . . pro quinquaginta marcis *payment*.

Paysanaticum, modus pacificus; *békes út*. Ljub. Mon. Sl. I. 444. an. 1333: qualiter dicta unio per viam *paysanatici* vel alio modo ordinari . . . possit.

Paysenaticum, V. *Paisnaticum*. Ljub. Mon. Sl. III. 284: fiat *paysenaticum* unum in . . . partibus Slavoniae de centum equitibus.

Pazmanianus, 3., Seminarium clericorum Viennae ab Archiepiscopo Pázmano conditum; *Pázmaneumi*. Init. Cas. p. 44: Seminaria quinque vitam suam optimo Praesuli acceptam ferunt. Viennense facile princeps omnium, cui *Pazmanianum* grata posteritas dixit nomen.

Peata, æ, Pedagogium (a gallico péage);

vámház. It. dogana. Nov. Calend. 253. Directio Hydraulico-Aedilis Littoralis Hungarici. Constructor Navalis D. F. Imbert Peatae Ductor. Vacat.

Peccaminosus, 3., peccatis affectus; *véthes*. Rák. Ün. 4. teneri studio amoris in Patriam, aut erga alia objecta nefario et *peccaminoso* affectu contestatus sum. Otia Bachm. 441. iusto numinis iudicio cupiditatus . . . *peccaminosis* traditi sunt.

Peccantia, æ, (Du C.) mores corrupti, peccatum; *romlottság*. Vern. Phil. Mor. 225. subiectiva vero et sufficiens peccatorum actualium ratio *peccantia*, seu moralis corruptio audit. Nagy Hier. Cf. Tertull. adv. Jud. 40.

Peccarium, i, (Du C.) vas, calix, eyathus; *serleg*. It. bicchiere. Száz. XIII. 234. XVII. 637. *peccaria* vitrea, *peccarium* ligneum magnum. Cod. Dip. Árp. Cont. VII. 372.

Peccatillum, demin. a *peccatum*; *kis bűn*. Austr. Austr. Præf. p. 3.: minutissimum . . . *peccatillum*.

Peccatum actuale, nefas actu commissum; *cselekedendő bűn*. Törvt. Msz.

Peccatum commissionis, nefas, quod quis patrat; *cselekedeti bűn*. Törvt. Msz.

Peccatum Italicum, stuprum contra naturam humanam patratum dictum, de loco Italia, ubi res eiusmodi maxime increbrescebant; *állati paráznaikodás*. Bod. Hist. Un. Trans. 346. *Peccato Italico* idest fæda Sodomis se polluerat Blandrata.

Peccatum mortale, nefas grande morte luendum; *halálos bűn*. Todessünde. Törvt. Msz.

Peccatum omissionis, delictum; *elmulasztásból való bűn*. Unterlassungsünde. Törvt. Msz.

Peccatum originale, peccatum hereditarium; *eredendő bűn*. Erbsünde. Törvt. Msz.

Peccatum per accidens, nefas casu patratum; *történetből való bűn*. Törvt. Msz.

Peccatum veniale, delictum, quod remitti potest; *bocsánandó bűn*. Törvt. Msz.

Pecia, (Du C.) frustum, segmentum; *darab*, Gall. pièce. Tör. Tár. 1893. p. 6. Cod. Dip. Árp. Cont. X. 403. Fej. III. 2. 270. et duas vittas unam deauratam et unam simplicem et omnes *pecias* meas; prædium Zaonia et tres *pecias* mensalium simplices pro familia sua. Et passim.

Peciana, æ, pars; *rész*. Vjestnik I. 483. an. 1289. dimitto *pecianam* a solidis.

Pecora cohortalia, greges; *nyáj*. Kov. Oec. 11: Homines . . . nomadicam egerunt vitam, atque non alium divitiarum fontem, quam *pecora cohortalia* noverant.

Pecorarius, (Du C.) bubulcus; *pásztor*. Kronst. II. 483. III. 57.

Pecorarius negotiator, pecuarius (Cic.); *marhakereskedő*. Ger. Viehhändler. Monn. Comit. III. 149. ut mercatoribus ac *pecorariis negotiatoribus*, cum pecoribus et meribus eorum per loca et vias ab antiquo consuetas, solutis vectigalibus eorum debitis iter facere permittant.

Pecorinus, 3., pecoris; *baromi*. Pel. De s. Simone et Juda s. I. c. 3: Erubescere anima mea divinum *pecorina* commutasse similitudine.

Pecten pontificale, (Du C.) quo cle-

rici antequam ecclesiam ingrederentur, erines pectebant; *főpapi fésű*. Tör. Tár. 1887. p. 185. *pecten pontificale* de ebore.

Pectenarius, i, pectinarius; *fésűs, fésűkészítő*. Ger. Kammacher. Tab. Conser. Pest. Vár. Lev.

Pectinalis, ad pectinem pertinet; *fésű*. Tör. Tár. XX. 478.

Pectinium, fors. idem quod Gall. peignoir; *kendő, hajporköpenyeg*. Bék. Pil. P. I. 29.

1. **Pectorale**, (Du C.) pars indusii, quo pectus tegitur; *mellfűző, melldolmány*. Veranes. Hist. I. 342. Nec de veste eorum loquendum est, quæ est omnino villosa aspera et vilis, qualem fortasse gausapinam veteres habuere tantumque manicæ et *pectoralia* indusiorum crassiore serico eoque versicolore variegata.

2. **Pectorale**, monile (Du C. al. sensu); *nyakláncz*. Tör. Tár. 1891. p. 636. monile sive *pectorale* lapidibus variis ornatum.

3. **Pectorale**, (Du C.) idem quod *rationale*, quæ a vulgo *alba* dicitur; *köpenygalér*. Tör. Tár. 1886. p. 554.

4. **Pectorale**, colobium; *mellény*. Ger. Weste. Arch. Rák. VIII. 338. Unum frustillum ex viridi Tafotta pro *pectoralis* puerili. Tör. Tár. XX. 463. *Pectorale* holosericeum conthoralis D.

Pectorales, herbæ phthisim sanantes; *mellgyógyító füvek*. Bene Med. IV. 266.

Pectoratim, in pectore; *kebelben*. Batty. Ger. 1. quantum *pectoratim* reor.

Pectorax, thorax; *rasmell*. Schläg. 566.

Pectori-loquium, *mellből való beszéd*. Bene Med. IV. 273. percipitur vox e pectore per stethoscopum in aurim observatoris penetrare, et hoc dicitur *pectori-loquium*.

Pecuarie nundinæ, mercatus pecuarius; *marhavásár*. Kass. P. P. I. 224. anniversarias nundinas cum *pecuariis* coniunctas.

Pecudinus, 3., ad pecus pertinet; *marha*. Han. Mon. Jur. P. I. 92: quicunque . . . pastor perdet . . . bestiam . . . *pecudinam*.

Peculi Regii administrator, ærarii regii præfectus; *kamarás úr*. Szegedi Rubr. Pars. III. p. 33: Nicolaus Mikáczy Epis. Varad. *Peculi Regii* Cassoviae administrator (*Kamarás Úr*) primum a Boeskaï in carcerem detrusus, dein vigore Pacificationis Vinnensis relegatus erat.

Peculiosus, 3., pecudibus abundans, dives; *sok marhájú*. Corp. Gram. 168. Cf. Plaut. Rud. 1., 2., 24.

Peculium, (Du C.) pecus, oris; *csorda, nyáj, marha, barom*. It. peculio (Herde). Cod. Dip. Árp. Cont. VI. 8. et centum capita de *pecora* . . . p. 9. Ad sacerdotes detur pro anima mea centum capita de *peculio* et centum modia de grano.

Peculium castrense, res, præda, quæ moveri potest; *ingó-bíngó zsákmány*. Georch. Ért. 411.

Peculium profectitium, usufructu comparata pecunia; *haszonvételeből való gazdagodás*. Törvt. Msz.

Peculium quasicastrense, res mobiles auxilio matrimonii acquisita. Georch. Ért. 412. Fegyver forgatás nélkül is juthatott keresményhez a Nemes férj tudományánál

fogva. Ha e féle szerzeményben is (*peculium quasicastrense*) csupán a férj tartatik főkeresőnek.

Peculium Regium, V. *Peculium S. Coronæ*. Georch. Ért. 54. megszűnt-e a Szabad Kir. Város *Peculium Regium* lenni.

Peculium sacre Coronæ, (*szabad kir. városok*) a kir. szent korona saját tulajdona, vagyona, *koronajöszög*. Benz. J. H. 222—223: Urbes liberae dicuntur Regiæ, partim, quia Domanio Regum accensentur, partim, quia in cætu ordinum Regni locum et votum habent. Vocantur *Peculium sacre Coronæ*. Veranes. II. 316. Hajnik. Perjog. 30.

Pecunia addititia, collybus; *felpénz, felülfizetett ár*. It. agio. Ger. Aufgeld. Kronst. III. 163., 497., 512.

Pecunia alba, fors. p. parata, argentea; *kézpénz*. Kronst. III. 284: pecuniam ordinaverat in ædificationem novæ domus et etiam illuc dederat *alba pecunia*.

Pecunia capetialis, pecuniæ quindennæ V. s. *capetialis*; *kalangya pénz*. Szék. Okl. IV. 148.

Pecunia chartacea, tesserae numariae; *papír-pénz*. Törvt. Msz.

Pecunia Christianitatis, a *keresztény foglyok kiváltására szolgáló pénz*. Szegedi Rubr. Pars. I. p. 126: *Pecunia Christianitatis* dicta, quia per modum subsidii charitativum, pro juvenis Christianis apud infideles detentis, aut pro bello Turcis inferendo collecta. Reconc. an. 1623. p. 267.

Pecunia conventionalis, V. *Conventionalis moneta*. Törvt. Msz.

Pecunia currens, æs circumforaneum; *váltópénz*. Ger. Scheidemünze. Tört. Tár. XX. 483.

Pecuniæ defensuales, Pec. pro defensione oblata; *védelem bér*. Czir. Hist. Jur. 125. Vetitum nihilominus ibidem Iudicibus fuit *pecunias defensuales* et hirsagia seu mulctas iudiciales exigere.

Pecunia electicia, valore privata, obsoleta p.; a *forgalomból kivett pénz*. Kronst. III. 253., 289., 549.

Pecunia fumalis, *füstpénz*. Kuk. Jur. III. 27. an. 1538: *Pec. fum.* sic dicta, quod pro numero fumorum seu caminorum exigenterentur.

Pecunia honoris, congiarium, munusculum; *böraváló, (tisztaság) tiszteletdíj*. Kronst. II. 250. pro *pecunia honoris* vulgo thysta Zaag.

Pecunia manualis, pecunia præsens numerata; *kézpénz*. Ger. Handgeld; Baargeld. Star. XVII. 59. an. 1516. non habere in præsentiarum *manuales pecunias* ad satisfacienda.

Pecunia mensualis, pensio menstrua; *havi pénz*. Star. V. 225. an. 1524. ad duos menses *pecunie mensuales*.

Pecunia messorialis, V. *Messorialis pecunia*. Törvt. Msz.

Pecunia metallica, pecunia ærea; *érezpénz*. Törvt. Msz.

Pecunia novitiatus, *felvételi díj*. Teut. Schul. I. 254. *Novitiatus* . . . *pecuniam* a quovis Classista neo-promoto scilicet in II.-dam cl. 48, in III.-am cl. 34. . . numerandam.

Pecunia parata, pecunia numerata, præsens; *kézpénz*. Ger. baares Geld, Wagn.

Pecunia querimonialis, summa litis; *panaszpénz*. Jogt. Eml. T. III. p. 740: *pecuniae querimoniales* vulgo «*panaszpénz*» dictae.

Pecunia sigillans, pec. pro sigillis cereis data, danda. Szegedi Rubr. Pars. I. p. 126: *Sigillares pecuniae* (pro sigillis cereis tempore decimationis extortae) a venditis vinis non extorqueantur. (Decret. Uladislai Regis 1495.)

Pecuniae fluctuans cursus, pecuniae fluctuans valor; *a pénz értékének váltakozása*. Törvt. Msz.

Pecuniae non numeratae exceptio, exceptio contra calculos subductos; *a pénz leszámlása ellen tett kifogás*. Einrede gegen die Abrechnung. Törvt. Msz.

Pecuniae valor nominalis; *a pénz külső értéke*. Nennwerth. Törvt. Msz.

Pecuniae valor realis, *a pénz belső értéke*. Realwerth. Törvt. Msz.

Pecunialis, (Du C.) pecuniarius; ad pecuniam pertinens; *pénzbeli*. Bék. Maros. 36. beneficium *pecuniale*. Fej. X. I. 387. extunc predicti Gregorius et Egidius vel alii proximi pro eis pro ipso iure puellari, iuxta consuetudinem regni Hungariae, *pecuniali* cum solutione satisfacere tenebuntur. Cf. Cael. Aur. Tardus. I., 5.

Pecuniam accipere ad interesse, faenori accipere pecuniam; *kamatra kapni pénzt*. Wagn.

Pecuniola, (Du C. aëreus numalis) parva pecunia; *apró pénz, pénzecske*. Oláh. Cod. Ep. 227. Heus, inquit, putas hac exigua *pecuniola* cum uxore vivere te posse annue. Tör. Tár. 1884. p. 236.

Pecus pascualis, pro: *pecus pascuale*; *legelő marha*. Tört. Tár. IX. 405.

Pedagia, æ, quod in dorso hominis vel equi importatur; *czipelés, hordás*. Urk. Sieb. II. 336. an. 1370: de mercimonialibus . . . sive sint . . . *pedagiae* . . . inductura aut portatura.

1. **Pedagium**, (Du C.) tributum; *adó, gyalogpénz*. Gall. péage. Kuk. Jura I. 32. an. 1173. Tör. Tár. XI. 20 gabellos, dacia, *pedagia*. Knauz M. E. Str. II. 572, 619. Luc. Regn. Dalm. 202. End. 486. (Belæ IV. Constitutio an. 1253.) Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 190.

2. **Pedagium**, telonium (domus) (Du C. al. s.); *vámház*. Kronst. II. 44. an. 1327: pro preparatione *pedagii* novi ultra fluvium et 659.

Pedal, pedale organi; *lábító (orgonában)*. Tör. Tár. 1889. p. 607.

Pedalia, ium, compes; *lábtilines*. Fjp. Szám. p. 498: fabro pro *pedalibus*.

Pedalius, 3., antichton, antipodes, ultimus; *ellentábas*. Leges Schol. Schem. 11. dissolutos autem et incorrigibiles, quorum etiam umbra ingenitiis perniciosus esse potest, ad *pedalios* indos usque releget.

1. **Pedamentum**, i, ridica; *karó*. M. Bel. Prodr. 180. Solent autem nostri *pedamenta* hanc sive ridicas ex vicinis montibus, ubi e quercu aut pino fiunt, tempestive adportare, quæ demum pro vitium diversitate diversa ratione vitibus adplicari curant. Cf. Varro R. R. I., 3.

2. **Pedamentum**, fundamentum, fulcrum; *átmasz*, Tör. Tár. 1888. p. 694. Hoc autem suffultus necessitatis sed tot modis ac-

cersitæ claudicante *pedamento* audet *Pasquillator* attentare universos.

Pedaneum forum, tribunal iudicis minoris; *albírótság, altörvényszék*. Törvt. Msz.

Pedaneus, i, (Du C. *Pedanus*); *albíró*. It. (giudice) pedaneo. Czir. Hist. Jur. 33. E solitis Petri sat asperis comminationibus id tamen in rem presentem discere licet: nomen *Pedaneorum* seu inferioris ordinis Judicum iam tum viguisse. D'ecere namque consueverat: Si aliquamdiu sanus fuero, omnes iudices tam clarissimos et spectabiles, quam *Pedaneos*, Centuriones ac Villicos omnesque Principatus et Potestates in Regno Hung. Theutonicos constituam. Thuróc. 99.

Pedantice, inepte, insulse; putide; *pedánsúl, mereven, akadémkoskodva*. Vern. Psych. 198. Defectus acuminis et facultatis iudicandi stupidum; ingenij autem tardum et in omnibus actionibus *pedantice* gravem hominem reddit.

Pedantista, æ, homo literatus minutiarum admirator et captator ineptus; *vaskalapos, szörzsálhasagató, pedánt; helyketudós iskolai ember*. Fej. VII. 267., 203. Scientiarum progressui semper sciolii ac *pedantistae* obstreperant.

Pedare, ridicas vitibus applicare; *karózni*. M. Bel. Prodr. 180. Prima sic se offert *pedandæ* vineæ cura. Cf. Colum. 4., 12.

Pedatum, (Du C. *Pedatia*) pedagium, tributum; h. l. via publica; *országút*. Batty. Ger. 150. *Pedatum* de vastissimo advenientibus Dei orbe *bastientes*.

Pedellus, i, publicus minister academicus (Du C. apparitor); *iskolai szolga*. It. biddello. Wallaszky 480. Wagn.

Pedemontanus, Veranes. IX. 189. et consequentibus Comitatus ad Turocium nostrum, in *pedemontanis* Carpati sitis.

Pedes, pedis, pro: pedes, itis; *gyalog katona*. Arch. Rák. IV. 131. et vos cum nos, cum floribus, cum *gentibus*, cum omnibus *pedibus*, *equibusque* simul.

Pedester, pedes (ire); *gyalog*. Rák. Ön. 52. Sole die Lunæ illucescente iam me vendandum *pedester* iturus acceperam.

Pediales, qui pedagium, tributum solvant; *adót fizetők*. Száz. VI. 443. Universitati nobilium tam possessorum, quam unius sessionis atque etiam quibuscunque *pediatibus*.

Pedibulum, 1. (Du C. sonitus pedum), 2. stapes; 1. *lábdobogás*, 2. *kengyel*. Nagy Hier.

Pedica, æ, (Du C.) 1. vinculum, quo animalia pedibus constringuntur in agris dum paseunt. Cf. Plaut. Poen. 3., 1., 40; Liv. 21., 35.; Verg. Georg. 1., 307.; Appul. Flor. p. 78. Oud. 2. involucrum pedis; 1. *lábhurok, csekle*, 2. *lábbeli*. Ger. 1. Fusssehlinge. 2. Fussbekleidung. Kronst. I. 660.

Pedicatus, us, pedes, pedites; *gyalogság*. Ger. Fussoldaten. Magy. Tör. Tár. XVIII. 494.

Pedicellatus, 3.; *feldűdorodó*. Bene Med. II. 272. vel sunt tumores parvi iam complanati, jam *pedicellati* supra cutim plus minusve prominentes, *erectiles*, vocantur *naevi vasculosi*.

Pedicularis morbus, (a pediculo) Phthiriasis; *tetvesség*. Ger. Läusekrankheit.

Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 151. Cf. Serv. Verg. Georg. 3., 564.

Pediluvium, lavacrum pedum; *lábfürdő*. Lzb. Cod. Med. T. II. 787.

Pedisequa, æ, educatrix; *nevelőnő*. Irodtt. Közl. VI. 460.

Pedisequa primaria, cubicularia; *komorna*. It. cameriera, servetta. Arch. Rák. VIII. 340. In Cubiculo *Primariarum Pedisequarum* vulgo Kammerjungfrau.

Pedissequa, (Du C. *pedisequa*) *pedisequa*, ancilla; *szálláló*. Tör. Tár. 1890. p. 598.

1. **Peditare**, (Du C.) incedere; pedes ire; *lábon jární*. V. s. *Claudatus*. Cf. Not. Tir. p. 75.

2. **Peditare**, *expedire*, suppeditare (Du C. al. s.); *szállítani*. Szilády Tör. Magy. Eml. II. 185. Tertia demum vi . . . tionati excellenti Dni Heysler bagacziæ in fine mensis . . . *peditarimus* babulum ex siligine metretas nro . . .

Peditas, proprietas animalis pedes habentis; *lábbal való ellátottság*. Pázm. Dial. 207.

Pedites armigeri, *nehéz fegyverzetű gyalogság*. Kereszt. Res. Mil. 182. Quadruplex porro stabilis militia genus stipendio conductum nullo non tempore ad arma expeditum habebat, primi fuere: Equites armigeri gravibus et multiplicibus instructi armis; post hos Hussarones seu levioris armaturæ equites, tum *Pedites armigeri* vario armorum genere ita onusti, ut ad ea gestanda bailiis opus haberent, denique *Pedites non clypeati* leviora deferentes arma.

Pedites non clypeati, V. *Pedites armigeri*; *könnyű fegyverzetű gyalogság*.

Pedites pixidarij, pedites sclopetic armati; *puskás gyalogosok*. Cod. Dip. Brüss. II. 13. et totidem *pedites pixidarij*.

1. **Pedo**, onis, pedum; *pásztorbot*. Veranes. VII. 115. maiori usui erit tibi cassis quam mitra, gladius quam *pedo*, thorax quam pallium, quam stola clypeus.

2. **Pedo**, onis, pro: pedes (Du C.); *gyalogos*. It. pedone. Gal. Infanterist. Magy. Tör. Eml. XXX. 328. an. 1556. ab utroque latere habens suos *pedites* vel *pixidarios*.

Pedochia, Pedocia, æ, (Du C. *pedochium*) tributum, pecunia assecurande navi; *biztosítási díj*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 213: si . . . navilium . . . daret aliquam *postremam* vel *pedociam* . . . pro salute . . . navilii . . . quod illud debeat restitui. Luc. Regn. Dalm. 275.

Pedoniptrum, vas lavandis pedibus; *lábmosó edény*. Pár. Páp.

Pedule, is, (Du C. *Pedules*) tibialia; *lábbeli*. Bék. Pil. P. I. 29. Reg. S. Ben. 53., 9. In documenta pedum caligas et *pedules*.

Pedula, ium, stapes; *kengyel*. Szamosk. I. 237. Bina insuper *pedulia*, quæ stapedes vocantur, ab ephippio dependere solita.

Pegma feralis, pegma supplicii; *vérpad*. Ger. Blutgerüst, Schaffot. Star. XXVII. 196. an. 1687. in *ferali pegmate* . . . erecto.

Pegola, (Du C.) pix, picea materia; *szurok*. Ljub. Mon. Sl. I. 219. V. 268. an. 1334.

Pegula, æ, (Du C.) pix; *szurok*. It. pegola. Rác. Mon. Sl. XIII. 8. an. 1348.

Pejerarium, (Du C.) carnificina locus, in quo christiani ad cognitionem et cultum fal-

sorum Deorum atque ejurandam religionem cogeantur. Nagy Hier. Pár. Páp.

Pelagianismus, doctrina Pelagii haeretici, qui nostram voluntatem omnibus bonis operibus exequendis sufficere docebat. *Pelagius tenu.* Szentiv. Cur. Misc. III. 426. *Pelagianismus* in Britannia latius serpit.

Pelagianus, i, assecla monachi Britannici Morgani vel Pelagii, qui contra Augustinum docebat homines sine peccatis et sine virtutibus nasci, peccatum Adami ad posterum nil pertinere, homini innatam esse facultatem, libertatem hoc vel illud eligendi etc. Doctrinam suam anno 410. Romae cepit propagare, unde Karthaginem profectus est. Paulo post in Palestinam abiit; *Pelagius követője.* Cher. Jus. Eccl. I. 91. debellavit scriptis Manichaeos, Arianos, Donatistas, *Pelagianos*, Semipelagianos etc. For. Ser. p. 32.

Pelagolimen, maris portus, ex Graeco *πέλαγος* et *λίμνη*, *ένος*; *tengeri kikötő.* Luc. Regn. Dalm. 409. et facto, quem vocant, *Pelagolimene* sive Maris portu parvas Scaphas in medium coegerunt.

Pelama, a, pelles; *szőrneműek.* Ljub. Mon. Sl. I. 495.

Pelegrinatio, peregrinatio sacra; *zarándoklás.* Rák. Ön. p. 432.

Pelegrinus, i, peregrinus; It. pellegrino; *zarándok.* Rák. Ön. p. 27.

Pelfex, pelliparius; *szűcs.* It. pellicciaio. Ger. Kürschner, Pelzer. Fjp. Szám. 440.

Pellicellus, 3., (polimitus = multicolor Dief.); *ordas színű.* Ger. wolfsgrau, schwarzgrau, gestreift. Schläg. 1245.

Pellium, pelvis; *medence.* Száz. I. 383. Item unum *pellium* cum uno boccale de argento plano.

Pelizar, a, pelles; *szűcsárú.* Ljub. Mon. Sl. I. 495.

Pelizer, Pellifex V. s. *Coulaxon*; *szűr-szabó.* It. pellicciere.

Pelle luere, vitam periclitari; *börrel fizetni.* Pfahl. Jus. Georg. XLI. Vere igitur, ut proverbium habet, *pelle tuebat.*

Pellegium, pro: pulegium; *kakukfü,* *csombormenta,* *köszvénymenta.* It. poléggio, pólio. Ger. Polei, Bergpolei. Schläg. 874.

Pellere, agere, propellere; *hajtani.* Fjp. Szám. p. 10: regis oves *pepulerunt.*

Pelles aploglionares (ab *asprion* = sciurus) pelles sciuri; *evetbör.* Cod. Dip. Arp. XI. 500. an. 1261.

Pelles carminae, p. coccineae, molochinae; *karmínpiros bőrok.* It. carmesino. Tör. Tár. XX. 466.

Pelles karmasy, -syn, -zyn = p. coccinei coloris; *karmaszín színű bőr.* Kronst. II. 472., 247., 376., 577.

Pelles karaschi, -schi, -adschi, -atschi, pelles grossae; *közönséges bőr.* Kronst. II. 472., 219., 222., 232.

Pelles otter, pelles lutrae; *vidrabör.* Kronst. II. 172.

Pelles variolinae, (a *variolus*) pelles pantherae; *párdruczbör.* Tör. Tár. XII. 454.

Pellicanus, peleanus onocrotalus (Linn.); *publikán vagy pelikán.* It. pellicano. Thök. Diar. II. 374. Unum monile ad formam *pellicani*, habens in pectore smaragdum fl. 630.

Pellicea mardurina, vestis ex pelle melis; *nyestprém.* Ger. Marderpelz. Veranes.

X. 15. Quae autem vos misistis illi, non improbo; concessi tamen et ego, ut *pelliceam mardurina* sibi comparet.

Pellicium, V. *Pellicia*. Thök. Diar. II. 340. Unum *pellicium* muliebri ex nigra purpura fimbriatum, sine nodis, pelibus linceis subductum fl. 90. Unum aliud *pellicium* atratum pelibus vulpinis subductum fl. 40.

Pellicia, (Du C.) vestis ex pelibus facta; *ködmönös prémrúha, subiczsa, mente.* It. pelliccia. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 278. Clamis de saja, *pellicia* de leporinis et ancilla.

Pellicium, (Du C.) V. *Pellicia* (Deer. Colom. Reg. lib. 1.) Kronst. I. 365.

Pelliculatus, 3. *kéreggél bevont.* Schröer. Arch. Gr. et R. 62. Notandi sunt etiam *pelliculati* numi sive crusta obducti et aergo antiquis numis propria.

Pellifex, (Du C.) V. *Pelfex*. Fej. X. 4., 370. ut puta omnes *pellifex* unum pellicum, omnes franiparii unum frenum dare. Tör. Tár. IX. 171. Cod. Dip. And. III. 245. Car. Bel. de Arch. 48. Kronst. I. 240.

Pellipar, (Du C.) qui pelles praeparat h. l. utrum pelio (*szűcs*) an cerdo (*timár*) ex contextu intelligi non potest. Cod. Dip. And. II. 545., 605. Ladizlaus Toot dictus et Joannes *pellipar* cives Quinqueelesiensis.

Pelliparius, (Du C.) V. *Pellipar*. Pfahl. Jus. Georg. XXX. Qui in aula stricte serviebant (Hofdienersehaft) erant: *Pelliparii*, Tornatores, Tavernici, Praeones, Pistores, Sutores, mulsi coctores, qui parant marcium, Fabri, Carpentarii, Stratores, Agazones, Curriferi, Buckari, Vinitores, Pulsatores. Knauz M. E. Str. I. 65., 93. II. 350., 353. Kronst. I. 644. Száz. XXIV. 247.

Pellis Achorren, pelles sciuri; *mókushör.* Ger. Eichhornfell. Kronst. I. 38.

Pellis bursarum, faciendis bursis; *zaeskö bör.* Passim.

Pellis duplicata, pelles subsuendo idonea; *béllés.* Gall. fourrure. Monm. Comit. Trans. V. 494. A 400 *pellibus duplicatis* vulgo belles fl. 1.

Pellis ether, pelles lutrae; *vidrabör.* Ger. Otterfell. Kronst. I. 141.

Pellis haedina, pelles haedi; *gödölgyebör.* Kronst. III. 30.

Pellis mardurina, pelles melis; *nyestbör.* Thök. Diar. II. 326. Pallium unum ex holoserico nigro habens quinque ordines fimbriarum argentearum, subductum *pellibus mardurinis*.

Pellis mensalis, pelles mensae instruendae idonea; *asztalbör.* Arch. Rák. VIII. 342. Quatuor frusta *pellium mensulium*.

Pellis sabellina, pelles Zibellina; *czobolbör.* It. zibellina (pelle). Ger. Zobelfell. Thök. Diar. II. 326. Pallium unum ex holoserico nigro . . . subductum pelibus mardurinis, in exposituris vero et gallero pelles *sabellinas* habens fl. 300.

Pellicum, idem quod *Pellicia* apud Du C. vestis ex pelibus facta, fabricata; *ködmönös, prémrúha.* Fej. X. 4. 370. ut puta omnes *pellifices* unum pellicum omnes franiparii unum frenum (dare).

Pelteolus, (Du C.) tinninabulum orbiculare; *czölöng.* Nagy Hier.

Pemma, (a gr. *πέμμα*) pistorum opera, crustula; *sütemény.* Beszterceb. ág. gymn. Ért. 1875.—76. p. 61. — Arp. *pemma*, 4 agnus. Cf. Var. Sat. Men. 60, 2.

Pena, pinna (Du C. al. s.) V. s. *Bordessa*; *pártázat.* Ger. Zinne.

Penalitas, (Du C.) pena, molestia; *bűnhődés, fájdalom, büntetés.* Pel. Ser. Christos dolores miseriarum nostrarum et *penalitates* voluit in se suscipere, scilicet famem, sitim, estus, etc. Hiem. 15 l.

Penates, um, patriae incolae, indigenae; *hazai lakos, polgár.* Knauz. M. E. Str. II. 230., 240. cum nostrorum consultissima deliberatione baronum, procerum et *penatum*.

Penatus, us, familiaris; *házbeli, cseléd.* Ger. Diensthote, Gesinde. Veranes. VI. 238. renuncia tandem aliquid vel per tuorum *penatum* quempiam, si non licet remitti servos meos.

Pendentes, (Du C.) inauris; *fűbevaló.* Gall. pendants d'oreille. Tör. Tár. 1888. p. 566. Duae scatulae simplices, in quibus sunt *pendentes* et alia parvalia.

Pendentia, a, fimbriae, cirri; *rojt.* Tör. Tár. 1887. p. 189. habens auritextam cum *pendentis* serieis.

Pendentia litis, processus litis; *perfolys, perfügges, perfolyam.* Ger. Processverlauf. Cod. Zi. 491: respondit ex adverso, quod super premissa acquisitione . . . in curia *litis pendentia* haberetur. Fej. XI. V. Un. 157. Kövy El. 655.

Pendium, fimbriae; *rojt, bojt.* Ger. Zotte, Quaste. Fej. X. 4., 374. galeam denique nigro tinctam, cum recto *pendio* coloris nigri.

Pendula, a, quod appenditur; *nyomtaték.* Ger. Zuwage. Han. Mon. Juv. II. 266: venditor solvat de . . . testa . . . parvos duos . . . de *pendulis* duos parvos, de ventramine parvos quatuor.

Pendulae, (Du C.) vittae, quae a mitra Episcoporum dependent; *lecsüngő rojt, bojt.* Nagy Hier.

Pendularis, pendulus; *fűgöleges.* Star. XVII. 62. an. 1667. Scutum . . . militare erectum linea *pendulari*.

Pendulum, ornamentum pendulum, (Du C. al. s.); *fűgő disz.* Ger. Gebänge. Magy. Tör. Tár. XX. 168. Antiae, *pendulum*, rosulae et inaurae.

Penes, pro: ex, secundum; *szerint.* Ac. Com. Sopr. p. 34: Nicolaus Ostfy . . . benignam resolutionem . . . *penes* demissam hancce instantiam . . . praestolatur.

Penes, pro: ad; *-hoz, -hez.* Epist. Proc. p. 19: *penes* eundem mittere . . . debeatis.

Penes, Kellerhals (Dief.); *pinceszatorok.* Schläg. 1048.

1. **Penesticus** et **Penestica**, alias: penasticus (a *penis*), qui res ad vivendum necessarias vendit (Du C.). Cod. Dipl. And. V. III. p. 34: omnes *penestici* et *penestice* sum parte in eadem.

2. **Penesticus**, 3., ad penum pertinens (Du C.); *boltoz-, élelmi.* Fjp. Szám. p. 446. an. 1405: pro piscibus regi *penesticis*.

Penetrabilis, proprietates rei penetrabilis; *áthatóság.* It. penetrabilità. Gall. pénétrabilité. Vern. Met. II. 34. Recentioribus temporibus *penetrabilis*, si non mechanica, certe chemica defensa est.

Penetraculum, penetrare; *ház belseje.* Ger. Innere des Hauses. Knauz. M. E. Str. II. 424., 440.

Penetratio, (a penetrando) actus penitus in causam se insinuandi; *szellemi beha-*

tolás, Ger. das geistige Eindringen. Molnár Patv. 82. Hæc sunt igitur, quæ modo provisorio pro faciliori publicorum in Comitibus tractatum intelligentia et *penetratione* te seire volo. Cf. Appul. Flor. p. 89. Oud.

Penicillum et peniculum, fimbria; *rajt*. Ger. Quaste. Buny. Var. tört. III. 99. Cappa habet parvum Nodulum . . . et pendulum *peniculum* sericum. Ibid. Cappa ex viridi serico cum *Penicillo*.

1. **Peniculus**, i. cultellus calamis temperandis aptus; *tolldróg kés*. Simonyi Magy. Ny. 148.

2. **Peniculus**, parva cauda dependens (opprobriose de gladio); *kis fark* (haszontalan kard). Ker. Nap. 184. az ifjak és urak az eddig oldalukon billegett *peniculus* helyett széles magyar kardokat kötöttek.

Penitenciam dare, delicta fatentibus operam dare; *gyóntatni*. End. p. 354. (Synod. Strigon. 36): *abbates . . . abbates . . . neque baptizent, neque penitenciam dent*, neque ad populum sermonem faciant.

Penitens, tis, penitentiam agens; *bűnbánó*. It. penitente. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 55. omnibus vere *penitentibus* et confessis plenam suorum peccaminum veniam indulgemus . . . Cf. *Poenitens*. Cie Phil. 42., 2. lin. Sall. ap. Charis. p. 224. P. Suet. Claud. 43.

Penitere, luere; *bűnhődni*. End. p. 334. (Deer. S. Ladisl. I. 33. an. 1092): Si quis vel virginis vel mulieri de villa in villam eunti vim intulerit, quantum pro homicidio tantumdem *peniteat*.

Penitor, altior; V. s. *Syromastis*; *melyebb*.

Penitudo, inis, Poenitentia; *bűnbánat*. Ger. Reue. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 271. tandem idem Zolon tactus spiritu sanioris consilij cognovisset sua ipsum consciencia remordenti, quod in prefato negotio in salutis sue preiudicium processisset, allegans in sue *penitudinis* argumentum, quod per errorem et ex suspitione quadam contra ipsum clericum predictæ servitutis moverit questionem. Cf. *Poenitudo*. Pacuv. ap. Nov. 452., 30. et 469., 25.

1. **Penna**, æ, elater; spira e ferro recelente facta (Du C. al. s.); *rigó*. Kronst. III. 55: *Penna* ferrea ad seram. Cf. 66., 447., 420.

2. **Penna**, *kalapácsél*. It. penna d'un martello. Ger. Pinne od. Finne des Hammers. Kronst. II. 492: quod . . . *pennas* (ut nominant) in lapideinam paravit et. 495., 496., 532.

3. **Penna**, crista (Du C. al. s.); *forgó*. Tör. Tár. 1890. p. 368. unam *pennam* seu cristam cum perlis et rubinis parvis.

Pennalismus annus rudimentorum, tirocinii; *próbaév*. Ger. Probejahr. Pár. Páp.

Pennarium, cella penaria; *élesztár, pince*. Ger. Keller. Vern. Psych. 436. Aspicte potentum culinas, et concursantes inter tot ignes coquos; vide servorum et ancillarum undantem cohortem; vide stragem animalium, et tantania vino *pennaria*.

1. **Pennaticum**, *csirkepénz*. Pfahl. Jus. Georg. 468. Pecuniam titulo Fideiussionis seu securitatis de non profugiendo a Colonia solvendam. Præstationem item onerum quarterialium ac Census Hussarengeld et Montirungsgeld dicti; *Pennatici* porro (Hühner-

geld), *Schedalis* (Zettelgeld); *Torcularis* (Pressgeld). Kass. Ench. I. 245.

2. **Pennaticum**, merces scribendi; *tolldróg*. Ger. Schreibgebühr. Pár. Páp.

Pennatus, 3., ab italico *pennato*, quod falcem denotat, itaque significaret: falcibus instructus; *kaszás*. Ger. mit Sensen versehen. Epist. Proc. P. II. p. 35: Doey deponet Magistratum, cui substituitur Bebek, qui magna *pennatorum* caterva vadit.

Pennescere, (Du C.) pennis vestiri; metaphorice: vires acquirere, virtutibus augeri; 1. *tollasodni*, 2. *megezősodni*. Nagy Hier. Cf. Cassiod. Variar. 4. 33.

Pennipulchræ aves, pulchris pennis ornatae aves; *szeptollú madarak*. Szentiv. Cur. Mise. Dec. III. P. III. p. 433. In Provincia Tecolothlani summe æstimantur *aves pennipulchræ* dictæ, utpote quarum plumæ ipsi auro præferuntur.

Pennutus, 3., pennis ornatus, præditus (Du C. *Pennitus*); *tollas*. Batt. Ger. 200. *pennutum* animal.

Penonus, i. (Du C.) vexillum. V. s. *Confalonus*; *lobogó*. It. Pennone.

Penosus, 3., gravis, molestus; *terhes, kínos*. Pel. Pom. L. I. P. V. Art. I. c. 2: . . . omnes labores huius vitæ . . . non erant ei *penose*. Serm. Hiem. 9. x. Terribilis multitudo demonum, quorum aspectu nil horribilius *penosiusque* potest cogitari.

Pensa, (Du C. pondus) Numi Hung. 5. *Pensa* a pendendo derivata (unde Hungaricum *pénz* et denarius qua *pensæ pars*, kis *pénz* quasi *parva pensa*) sub initium regni erat = 45 denariis, paulo post 40 denariis æstimata adeoque = uni aureo byzantino et quatuor tales pensæ æquabant marcæ argenti gravis ponderis, seu *numeralum* quatuor florenorum auri; subdecescente sensim denariorum valore, marca, quæ taliter quatuor pensas continebat, subin 5, 6, 8, 9, 40 ac 42 pensis computari suevit. Sim. Num. 54. Alterum est, quod *pensa* in Decreto memorata sit æqualis 2 Lot. h. e. *seminunciis*, atque adeo *pensa* tantum valet, quantum *unciæ*, atque statutum est ibidem, ut argentum Grossorum purum sit et ponderet $\frac{1}{8}$ lot. atque tallium Grossorum 8 pensæ seu 46 lotones valeant unam Marcæ Budensem, ex quo adaparet, quod 4 *pensa* æqualis sit 46 Grossis et 8 *pensæ* hoc est 4 Marca valeat 428 Grossos. Sim. Num. 74. Floreni illi veteres hodie vocantur hung. arany h. e. aurum vel arany *pénz* quasi *aurea pensa*, aut *pondera*. *Pénz* quidem apud Hungaros Nummum denotat; sed quia sicut nummus, ita *pensa* etiam et pondus diversæ speciei pecuniis applicabatur, uti iam vidimus, certe a *pensa* non minus Hungaricum *pénz*, quam Slavicum *penyáz* originem trahit. Belius de Vetere Lit. Hung. Pecuniam Hunnis in usu haud fuisse, cum vocabulo Slavico in eius compellatione utuntur.

Pensa auri, (Du C.) denarii XL. vel unus florenus. Deer. S. Steph. I. 2. c. 13., 16., 43. Deer. Ladisl. I. I. c. 44., 29., 42. I. 2. c. 3., 4., 6., 8. etc. Sim. Num. 56. dubitandum non est, quod *pensa auri* alicubi in veteribus chartis lecta, pro Auri Floreno sit accipienda. Verum quidem est, quod una uncia æqualis sit aureis 8. consequenter 8 uncia, seu Marca Budensis æqualis sit aureis 64. Sed cum *pensa* semper pro uncia argenti accipitur, quoties nude ponitur, non quantitas auri

intelligenda est per *pensam auri*, sed valor eius ex Marca argenti est assumendus.

Pensa Grossorum, **Pensa Denariorum**, Sim. Num. 55. Hinc, si quando *pensa grossorum* memoratur certe pro 46 Grossis accipienda est seu $\frac{1}{8}$ Marca. Si vero *Pensa denariorum* occurrat, intelligendi sunt 96 den. Quodsi ita est, necesse fuit Marcæ valere denarios 768.

Pensa telonialis in- et evectionalia, portorium pro in- et evehendis mercibus; *be- és kivitelő vámilleték*. Ger. Ein- und Ausfuhrzollgebühr. Kass. P. P. I. 206.

Pensamentum, circumspectio V. s. *Avisamentum* 1); *megfontolás*.

1. **Pensare**, (Du C. 2.) cogitare; *gondolni*. It. pensare. Georg. Sirm. I. 10. Quia iam *penserat* Rex Bohemici, ut esset Rex Hungarie. Marc. Chr. II. 64. liberare *pensaverunt*.

2. **Pensare**, (Du C. 3.) solvere; *fizetni*. Kronst. II. 4527. 45: quibus *pensari* fl. 2.

Penserium, deliberatio; *megfontolás*. I. Iub. Mon. Sl. IX. 211. an. 1441: scribit . . . papa, qui dimittit hoc in *pensario* nostri domini.

Pensiculate, diligenter, accurate; *meghánypa-vetve, gondosan*. Leges schol. an. 1759. *Pensiculate* singula libri capita legito. Cf. Gell. 1., 3., 42.

Pensio, beneficium annuum, (Du C. 2. præstatio annua); *nyugdíj*. It. pensione. Gall. pension. Veranes. IX. 17. Videlicet, ut dictus Reverendissimus Agriensis pro sua sustentatione octo millibus florenorum Hungaricalium nomine *pensionis* annua contentus etc.

Pensio concretalis, in unum contractum beneficium annuum; *együttes, egyemleges segélypénz*. Törvt. Msz.

Pensio ecclesiastica, (Du C.) certa redditum beneficii ecclesiastici portio; *egyházi pénzilleték*. Tör. Tár. XIII. 232. commendarum, *pensionum ecclesiasticarum* aliorumque beneficiorum.

Pensionale institutum, institutum, in quo quis annuo stipendio sublevatur; *nyugdíjintézet*. Lzb. Cod. Med. III. 786.

Pensionarius, qui pensionem præstat (Du C. *Pensionarius*); *adófizető*. Batt. Leg. III. 244. an. 1359: homines *pensionarios* et censuarios.

Pensionatum individuum, V. *Pensionista*. Törvt. Msz.

Pensionista, æ, qui annuo stipendio sublevatur; *nyugdíjas*. Lzb. Cod. Med. III. 789.

Pensitatio, pensio (Du C. 2.); *fizetés*. Ger. das Zahlen. Probst. Comitoli. p. 444. Exactiones vectigalium omnis generis *pensitationum* per Officiales bellicos . . . illegitime usurpatæ, simpliciter tolluntur. Cf. Aseon ad Cie. Verr. 2., 2., 1. Eumen. Grat. act. ad Constant. 12.

Pensum, lanx; *mértégszerpenyő*. Batt. Leg. III. 234. an. 1370: stateram in manu gestat, in utroque *penso* iustitiam . . . portat.

Pensum quarteriale, *Quarterialis pecunia*; *lakbér*. Ger. Quartiergeld. Kass. P. P. I. 232. et *quarteriali penso* 600 floren . . . circa præfati salarii et *quarterialis pecuniæ* exassignationem congrua sua via disposita esse . . .

Pensum tolerantiale, tributum a Judæis solvendum; *livetmi adó*. Kelem.

Inst. Jur. Pr. 179. et pro tuitione aliisque beneficiis, quibus Hebraei apud nos perfruuntur, *pensum tolerantiale* solvendum habent.

Pensum tricesimale, portorium; *harminczad.* Ger. Konsumszoll-Satz. Veet. Gen. Ddd. 2.

Pentadorus, 3., (a gr. *πεντάδωρος*) quinque palmas latus; *öt-tenyérnyi.* Szamosk. III. 82. Nec desunt coctiles quoquo lateres, *pentadori*, notabili firmitate ob vetustatem indurati. Cf. Vitr. 2, 3, 3; Plin. 35, 14.

Pentafilum, pentaphyllum, *πεντάφυλλον.* Ger. Fünffingerkraut. It. cinquefolle. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 148.

Pentasma, (*πεντάσμου*) (Vorhangh Dief.) auleum; *kárpit, firhang, superlát.* Schläg. 4206.

Penthecostensis, e, ad penthecosten pertinens; *pünkösdi.* Pesty Ször. III. 67. festum *Penthecostense*.

Penularia, æ; *ruhatár.* Gall. garde-robe. Ger. Kleidermagazin. Kaprin. Eloq. II. 558. Nec loquor de singulari eius misericordia, qua in Anciensi Societatis collegio erexit *penulariam* seu fundum prædivitem, unde postea probebat vestes, culcitras, tegumenta cæteramque laneam suppellectilem, quæ in humeros sublata per vias publicas detulit in eas usque egenorum.

Penulus, 3., (Du C.) penula tectus; *köpenybe burkolt.* Veranes. IV. 63. nec vel unius numi argentei minutuli vaticio adiutus est e publico, mendicatioque lineæ eum eodem nuncio divenditis vestibus *penulatus* tantum abierit. Cf. *Paenulatus.* Cic. Man. 10., 28., 20., 34. Senec. Benef. 3., 28.

Penurialis, ad penuriam pertinens; *hiány . . . szükség . . . inség . . .* Germ. Noth . . . Mangel . . . Obs. Jadr. 414. aquam ex puteis absque *penuriali* pretio haurire non sinunt.

Penzionatus, V. *Pensionista*; *érendmefizetéssel elbocsátott, nyugalalmazott.* Szirm. Glos. 140. Tiszib. Ir.

Peplum, capital, velamen; (Du C. panus lineus, quem moniales gerunt sub mento); *fejkenő, fátyol.* Száz. VIII. 624. *peplo*, quod Slagher dicitur in theutonico (Slagtech). Arch. Rák. VIII. 347. alia dico (capillaria, Reticula) ex flavo *peplo*. Collare ex *peplo* albo, floriegatum.

Peplulare, peplum seu velo tegere; *be-fátyolozni.* Pel. De S. Magdal. s. III. c. 4: *pepulata* fuisse (Magdal.) non legitur, nam et Christo capillis tersit pedes.

Peplum, **Peplum**, (sleyer Dief.); *főfedél.* Schläg. 1168. *Peplum* quod *fatyl* vocatur 1235—1270. Hazai O. VIII. 122. Kronst. I. 83. Cod. de Sztára II. 450. decem tectras capitis, unum *peplum* optimum. Arch. Ver. Sieb. XI. 347. *pepula*, que de serico facta sunt, Star. XIII. 128. *pepula* auro contexta.

1. **Per**, cum Accus. pro simplici: Ablativo; *-on, -en.* Fjp. Anon. 2. a. *per* linguam hungaricam dicitur nunc Buduvar.

2. **Per**, cum Accus. pro: propter cum Accus; *-ért.* Pel. Hiem. 16. c. *Per* nostre *humilitatem* penitentie venit ad nos Christus (propter humilitatem). Batty. Ger. 58.

3. **Per**, pro: *ab, -től, -től.* Batty. Leg. T. II. 409. (Deer. St. Ladisl.) requirat *per* eum, si quid perdidit.

4. **Per**, pro: pro, *-ért* (Du C.) Batty. Ger. 87. Adam de Seth filio suo, qui *per* Abel ei natus est.

Per accidens, casu, temere, fortuito; *esetleg, véletlenül.* Ger. zufälliger Weise, zufällig. Wagn.

Per Centum, Pro Cento . . . *per-centum*, usuræ semissis, centesima; *per-cent.* Art. Diet. Pos. 73. de similibus suis elocatis Capitalibus, admissio legali sex *per Centum* Interesse non contentantur, sed sibi octo, decem et plures etiam *per Cento* florenos nomine Interesse . . . exsolvi procurant.

Per expressum, severe; *expressis* verbis; *nyilván, kifejezetten, szigoruan, határozottan.* Ger. streng, ausdrücklich. Kass. P. P. I. 241. Arbitraria mensura salem dividere distractori *per expressum* prohibitum est.

Per filum, lineâ rectâ; *egyenes vonalban.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 204. cundo *per filum* usque ad montem.

Per fortia, per vim, vi; *erőszakkal.* Gall. par force. Reg. Mil. p. 63: ad persolvendum . . . *per fortia* adigatur. Thök. Diar. 51.

Per hazard, casu; *esetleg.* Száz. XIII. 280.

Per non defendit, neglecta defensione; *a per folytában a védelemnek elmulasztása által.* Georch. H. T. IV. 83. Cod. Camb. Mere. 98. Testimoniales super exhibitione scripturarum et respective in casu certificationis, si hæc in exteris oris per locale individuum fiat, recognitio localis Jurisdictionis super eo, quod exhibens individuum pro hoc actu legalem activitatem habuerit, tunc duntaxat, si convictio ex contumacia vel *per non defendit* petatur, coram Iudicio producendæ sunt.

Per non venit, V. *Non venientia*; *meg nem jelenés által.* Georch. H. T. IV. 83. Kövy El. 602. Sententia contumacie *per non venit*, Incallus, in acquisitione Actoris convincitur p. 660. Sententia contumacie *ex non venit* contra non comparentes et in loco Iudicii non visos 723: 32. . . debet per actorem peti.

Per omnia, semper; *mindig.* Batty. Leg. III. 298. an. 1397. Canonice *per omnia* præsentibus.

Per procura, ex mandato; *meghatalmazásból.* Art. D. 1840. p. 61.

Per regulam czinczigh-vanczig. Arch. Rák. II. 440. s. hetven lovas *per regulam czinczigh-vanczig* 3120-at teszen, az ki is elég volna merőben is resistálni az 500 rácznak, az kit kegyelmed Aradon hagyott; de *per regulam pigri* et *hazaoszlatis* atúl félek, kevesebb lesz belőle.

Per regulam pigri et oszlatis. V. *Hazaoszlatis.*

Per sturm, impetu; *ostrommal.* Cod. Farn. 130. nostros videlicet agressos fuisse *per sturm*.

Per sundam bundam, promiscue, confuse; *összevevissza.* Gall. pêle-mêle. Jók. Epp. II. 290.

Per turnum, in orbem; *sorban.* Kon. Egyh. 195. Több kegyúri társ (compatroni) levén, azok vagy felváltva gyakorolják a kijelölési jogot (*per turnum*) vagy egyetemleg.

Per unanimia, (se. vota) una voce, communi sententia; *egyhangulag.* Opin. 1810. De profugis (d) ubi iudices in dictandam . . . mortis poenam *per unanimia* non coalescerent.

Pera, theca (Du C. al. s.): *boriték.* Ger. Futteral. Kronst. I. 425.

Pera militaris, *tarsoly.* Gall. sabretache. Germ. Säbeltasche. Jogi. Eml. T. III. p. 429: *peras militares* vulgo tarsol.

Peragibilis, qui facile peragitur, qui peragi potest; *keresztülvihető.* Andr. Pann. 172.

Perallegare, afferre; *felhozni, idézni.* Dip. Reip. Rag. 453.

Peramenter, valde; mendum pro: *peramenter; igen nagyon, szeretteltjesen.* Cod. Alv. I. 147. Excellentiam Vestram *peramenter* rogamus.

Peramice, amicissime, benignissime; *igen barátságosan.* Tör. Tár. 1888. p. 478. Tag. Erd. II. 412.

Perangaria, servitus personarum et rerum. Dicitur quasi perfecta et magna angaria. Est autem *angaria* servitus personarum et non rerum (Du C.); *teljes jogálmány.* Fej. II. 455. X 4., 767. liberas ac exemptas ab omni nexu et hypotheca reali et personali angaria et *perangaria*, præstatione tributi qualibet, alio onere, honore. Knauz M. E. Str. II. 577., 619.

Perangarium, servitus; *szolgaság.* Fej. II. 232. credentes liberat a gehenna et a malis imminetibus pariter in hac vita calamitosy vexaminis, a *perangaris* exiit et defendit.

Peraplere, implere, V. s. *Cana* 2); *be-tölteni.*

Peraratio, Fore: probe aro; hoc loco vero idem est ac de alieuius terra aliquid arando occupare; *elszántás.* Cod. Dip. Pat. Hung. V. 182., 263. Ibidem etiam ipsi eosdem Jacobum et Benedictum dako de Gyvlay ab occupacione et detencione terrarum arabili-um ac *peraracione* earundem prohibuerunt coram nobis. Sup. An. Sc. II. 354. an. 1537.

Perartare, valde coartare; *nagyon összeszorítani.* Cod. Zi. T. I. 202: Homo noster ad nos rediens dixit, ut duas metas ipsius Thome ipsi villaney *perartassent*.

Perbellus, 3., pulcherrimus. Sac. Cor. p. 69: Tyrannus, qui sub spe auxilii *perbellum* sibi Hungarie potiundi opportunitatem oblatam animadverterat, Joannem in suam receipt clientelam.

Perblasphemus, 3., sceleratissimus; *igen istentelen.* Cod. Evang. T. I. p. 155: qui non ita pridem suam colluviem synagogicam *perblasphemam* celebrant.

Percentualis, ad usuras (semisses) pertinens; *százalékos.* Georch. H. T. III. 108. id est Rñi Terenti erga sex *percentuale* Internurium. Kass. Prax. II. 14.

Percepta, orum, acceptum; accepta, orum; *bevételek.* Kronst. II. 382.

Perceptivus, 3., aptus ad percipiendum; *érzékeny, it. sensible.* Ger. empfindlich. Pel. Pom. L. I. P. VII. Art. III. c. 8.: . . . anima christi . . . in parte inferiori fuit doloris *perceptiva*.

Perceptor, exactor vectigalium; *adó-szedő.* Jókai Rab. R. I. 7. tul rajta ült a megyei *perceptor*, ki az előtte fekvő számadások háttára mindenféle huszárokat igyekezett pingálni veres pajbászszal.

Perceptor generalis, præfectus collegii vectigalibus publicis colligendis; *főadós-zedő, köz-, főpénztárnok.* Ger. Obersteuereinnemer. Kass. Prax. I. 24. Comitatus habet

sum Magistratum, cuius membra sunt . . . *Perceptores generales* et *particulares*.

Perceptor particularis, qui tributa per regiones colligit. V. *Perceptor generalis*; *járásbeli adószedő*. Tisztb. Ir.

Perceptor passerum, collector p.; *a verebek gyűjtője*. Lzb. Cod. Med. T. II. 634.

Perceptoratus, us, officium exactoris, coactoris; *adószedői hivatal, pénztárosi hivatal*. Tör. Tár. VIII. 39. officio *Perceptoratus* et *Dicatoratus* fungentes. Arch. Rák. I. 12. Jogt. Eml. T. II. 4. p. 424.

Perceptoratus cassae officium, officium vectigalibus publicis; *számtiszt, pénzszedői hivatal*. Schwart. Scult. 436. Kass. Prax. I. 452.

Perceptum, (in perceptum sumere), accipere; *bevenni*. Pest Vár. Lev. summam in *perceptum* sumere.

Perchium V. *Perchivum*. Ljub. Mon. Sl. XI. 47. an. 4312: compareat ad respondendum Marino, qui petit *perchium* . . . matris sue.

Perchivum, dos (a slav. přea); *hozomány*. Ljub. Mon. Sl. I. 36. an. 1225: filius . . . confessus est, quod ipse super breve de *perchivo* sue uxoris . . . debet.

Percipiam invenire, participem fieri; *részeseülni*. End. p. 473. (Belae IV. Jura Judaeorum an. 1251). quum uniuscuique conditionis homines . . . volumus gratie et benevolentie nostre *percipiam* invenire.

Percipere damnum, damnum pati; *kárt szenvedni*. Kronst. III. 1482: quamvis multa interim *damna percipimus*.

Percipifaccio **Percipifactio**, collectio, usus; occupatio; *összegyűjtés, hasznóvétele*. Szék. I. 283. fructuum ac utilitatum percipicione ac *percipifaccione* Kov. Form. St. 167. Cod. Dip. Pat. V. 428., 463. Cod. de Szlára. II. 50. Cod. Zi. V. 76. Pesty Ször. II. 108.

Percisio, amputatio; *átvágás, csontkítás*. Cod. Dip. Arp. V. 2. Idem Omodeus Palatinus . . . *percisionem* digiti articularis manus dextere excepit.

Percomple, penitus perticere; *egészen befejezni*. Ljub. Mon. Sl. XVII. 99. an. 1421. si vobis videbitur . . . laborerium fore *percomplendum*. Vjestnik I. 259. an. 1289. ad haec omnia *percomplenda*.

Perconsequens, (Du C.) adv. ex per + consequens scriptum: igitur, itaque; *ennélfogva, tehát, így*. Gall. par consequent. Cod. Zi. III. 370. que ad predictum magistrum patrem eiusdem et *perconsequens* ad ipsum Justo Juris titulo devenita existisset. Cod. Dip. Pat. I. 424.

Percutere, transigere, absumere (Du C. al. s.) *tölteni*. Raë. Mon. Sl. XIII. 304. an. 1304. villani . . . debeant *percutere* duobus diebus in hoc laborerio.

Percus, (gr. πέρκοος) nisus; *karraly*. Bárczay.

Percussim, percutiens, percutiendo; *ütve*. Corp. Gram. 397.

1. **Percussio**, ictus (Du C. al. s.); *lövés*. Schuss. Fjp. Anon. 13. a. *percussiones* sagittarum.

2. **Percussio**, actus securi percutiendi; *bárddal való kivégzés*. Ger. Hinrichtung mit dem Beil. Kronst. I. 432.

Percussores denariorum, opifi-

ces monetae (Du C. al. sensu); *pénzverők*. Tör. Tár. 1893. p. 27.

Percutere, (Germanismus) hostem fundere, superare; *legyőzni*. Ger. schlagen. An. Se. II. 169. an. 1332: dato, quod Tureus *percutiatur* a Casare. Georg. Sirm. I. 23. Et eodem die *percussus erat* Alibek Tureus in Transilvania per Paulum Kinisi cum Stephano Bátori.

Percutere ad mortem, plaga mortifera afficere; *halálra verni*. Batty. Leg. III. 53.

Percutere fedus, fœdus, fœdus icere; *szövetséget kötni*. Cod. Lond. II. p. 44. In persona autem propria profecturus est, si *fedus* cum Sophi *percutiet*. Veranes. IX. 264. *percusso foedere*.

Percutere in faciem, colaphum alicui infringere; *arczul csapni*. Ger. Ohrfeige geben. Thurocz. 125. rex iratus voluit matrem suam in *faciem percutere*.

Percutere leges pacis, ad normam: percutere (icere) fedus; *békét kötni*. Probst. Comit. p. 137: *Leges pacis* cum Ottomano postrema vice *percussae*, licet in Curia Ordinum Regni publici juris sint factae, hic non *attexo*.

Percutere monetas, eudere monetas; *pénzt verni*. Georg. Sirm. 4., 112—113. Incipiet per monetarios *ingutere* monetam ad novem latonem 113. Et die noctuque *percutebant* monetas. Cf. Suet. Aug. 94. Ner. 25.

Percutere sententiā excommunicationis, excommunicare; *átokkal sújtani*. Th. Vet. Mon. I. 2. an. 1214.

Percutrix, quae percuit; *ülő* (nő). Han. Mon. Jur. V. I. 40. an. 1265: si percussa moreretur, *percutrix* condempnetur.

Perdemisse, (per + demisse), humilime; *nagy alázatosan*. Kass. Jur. Civ. I. 40. Ideo apud I. Tabulam R. I. *perdemisse* insto.

Perdere caput, plecti capite; *fejét vesztetni*. Passim.

Perderius, i, species navis. Ljub. Mon. Sl. I. 114.

Perdibilis, quod perdi potest; *elveszt-hető*. Batty. Ger. 263. docent . . . Christum non doctrina *perdibili*.

Perdicare, dicare; *tizedet szedni*. Ger. Zehent eintreiben. Thal Mon. Ep. II. 30: quando decime . . . *perdicantur*.

Perditio, onis, iactura; *elvesztés, elhobzás*. Star. XXVII. 39. an. 1261. nullus . . . audeat portare vinum . . . erga *perditionem* vini.

Perdilectus, 3., valde dilectus, carissimus; *igen szerettelt*. Fej. XI. V. Un. 255. reginae conthoralis nostrae *perdilectae*.

Perdividus, 3. periclitans; *vesztőt látó*. Taurini Stauronachia I. 285. Ed. Engel. Mon. Ung. Bécs 1809. Te duce *perdividae* mediis immersa tenebris Hungariae sua forma redit.

1. **Perdonare**, (Du C.) concedere, donare, valde donare, aliquid in aliquem conferre, aliquem aliqua re cumulare; *megajándékozni, elhalmozni*. Bod. Hist. Un. Trans. 1286. Ipse Paulus tantis donorum divinarum cumulis *perdonatus*, hoc magnum esse exclamat.

2. **Perdonare**, condemnare (Du C. al. s.); *elítélni*. Cod. Dip. Arp. Cod. XI. 14. et in novissimo maranatha cum diabolo et eius te-

tros ministros ac Juda Sca'iothea in Gehene baratum m meretur et statuta privilegio redintegrare dupliciter pretio iudiciali sententia *perdonetur* atque convincatur.

Perdotare, muneribus, praemiis cumulare; *elhalmozni*. Fej. X. I. 602. licet ipse ampliore dono per nos tamquam digne meritis copiosius esset *perdotandus*, ut . . .

Perdurabilis, quod perdurat; *tartós, állandó*. It. perdurable, perdurevole. Vern. Met. 37. Quidam ex recentioribus dicunt Substantiam esse subiectum *perdurabile* et modificabile.

Peregrinans, qui locis sanctorum memoria venerandis peregrinatur; *bácsiás, zarándok*. It. peregrino, pellegrino. Ger. Pilgrim. Fej. II. 196. omnes Christi fideles Ecclesiastici et secularis status invitant ad elargiendas elemosynas domui huius hospitalis infirmorum et *peregrinantium* in civitate Jerusalem.

Peregrinosus, 3., multis peregrinationibus obnoxius, difficilis; *sok utazással járó*. Lampe. Hist. Eecl. p. 400: Sed ea fuit Turearum barbaries, ubi ipse plus minus triginta Ecclesias rexerat, ut *peregrinosum* illi esset cum Ministris peregrinarum gentium communicare.

Perelegans, valde elegans; *nagyon díszes*. Vjestnik I. 83. an. 1747. (statua) *perelegans*. Cf. Cic. de Or. 2., 67. Vellej. 4., 7.

Perelix, eis, a gr. περιελίσσιν, aquam colligens et emittens; *vízet átboesátó, -gyűjtő*. Comen. 64. Porea fit . . . ad derivandum in collicias *perelices* uliginem.

Perempnare, (perennare) sempiterna memoriae hominum tradere. V. s. *Perhempnare*; *megörökíteni*.

Perempnari, perpetuare; *megörökíteni*. Cod. Dip. Kár. I. 137., 94. Acta in tempore ad labentem memoriam hominum renovandam scripture patrocinio *perempnantur*. Cod. Dip. Kár. I. 229., 446. sibi et suis heredibus heredumque snorum successoribus iure *perhennali* et irrevocabiliter pacifice et quiete possidendam et habendam. Törvt. Msz.

Perempnarius, 3., perennis, continuus, perpetuus; *örök, örökös*. Cod. Dip. Pat. VI. 180., 429. Provida inolevit ratio, ut iure *perempnario* facta mortalium negotiorum literarum representat aspectus posterorum.

Peremptorie, sine provocatione, dempto omni comprehendendi iure; *haladéktalanul, véglegesen*. Ger. peremptorisch, mit letztem Termin. Wagn.

Peremptorium, (s. c. edictum) *régő határozat*. It. editto decisivo. Comp. L. I. D. 3.: Et tertium, quibus propositis tunc *peremptorium* impetret: quod inde hoc nomen sumpsit, quod *perimeret* disceputationem, hoc est, ultra pateretur adversarium tergiversari. Cf. Ulp. Dig. 5., 1., 70.

Peremptorius, 3., (Du C.) ultra quem non datur dilatio; ultimus; *vég* . . . Batty. Leg. III. 63. an. 1309. pro tertio et *peremptorio* termino assignamus. Cf. Gaj. Institut. 4. §. 120. et 121. Dig. 44., 4., 3.

Perenix, valde; *nagyon forró*. Ger. sehr warm. Nill. Symb. p. 638: Presentium latorem . . . Eidem *perenixe* commendando.

Perennalis, e, perennis; *örök*. Fej. X.

I. 498. et non portionem ipsum Alexandrum... contingentem eidem Monasterio... Jure *perennali* possidendam dedisse et contulisse reperiebatur. Cod. Dip. And. I. 44., 43., 473., 489. etc.

Perennialista, perennis possessor; *örökös birtokos*. Kuk. Jur. II. 153. ut sunt in specie bona Zrinano-Fiscalia circa Carlostadum, Mikulielliana circa Capronczam, Maritima Cameralia, *Perennialistarum* Transcolapianorum, Prædiales Ignobiles et Inquilini.

Perennialitas, *perennitas*, ius perpetuum; *örökké tartósság, örök érvényű jog*. Proj. Leg. Civ. 194., 231. In celebrandis quoad hereditates Civiles iure perennali Fassionibus ad conciliandam iisdem *perennialitatem* sequentia observabuntur. Száz. VII. 702.

Perennialiter, in aeternum, in perpetuum; *örökre*. Szék. Okl. 1., 34. Cod. Dip. And. V. 96.

Pereximius, titulus honoris; *kiváló*. Teut. Schul. I. 235.

Perfalcatio, actus demetendi ad dividenda prata; *átkasztás, a rétek tagosítása* *ezéjából*. Kronst. III. 423.

Perfamiliariter, familiarissime; *igen bizodalmasan*. Tör. Tár. 1881. p. 493.

Perfecta, æ, matura viro. V. s. *Imperfecta*; *férjhez mehető, felszerült*. Ger. mannbär.

Perfectibilitas, conditio rei, quæ perfecta reddi potest; *tökéletessé tehető*. Vern. Psych. 147. Sicut experientia magistra extraordinarium *perfectibilitatis* memorie gradum dari discimus.

Perfectionaliter, perfecte; *tökéletesen, egészen, berégzetten*. Ger. perfect... Wagn.

Perfectiva particula, sensum verbi complens part. ex. causa: *ad-ire: teljesít jegyző szó: meg, el*. Corpus Gram. 703.

Perfector, perfectus vir, qui divina mandata perficit. Cf. *Hieromista: isten akaratát teljesítő*. Batty. Ger. II. alta mysteriorum... meditantur, ut Divini *Perfectores* fuerunt, atque cum omnibus parere divinis sagatunt edictis.

Perfectuose, perfecte; *tökéletesen, eredménynyel*. Dip. Reip. Rag. 276.

Perfinire, ad finem perducere; *végig, végezni*. Ljub. Mon. Sl. IV. 62. an. 1364.

Perforatio Metallifodinæ, actus perforandi fodinam; *aknába való átesapás*. Juriev. Jur. Met. 141. Commetanæ Metallifodinæ non raro limites suos laborando transgredi, in vicinum campum transire et ibi culturam metallicam continuare solent; quodsi fecerint, vicinam Metallifodinam perforare dicuntur. Est itaque *Perforatio Metallifodinæ* (Durchschlag) ille actus, quo una fodina metas vicinæ fodinæ laborando transgreditur et campo eiusdem vicinæ fodinæ culturam suam metallicam immittit; quare cum huiusmodi actus iam dolose iam culpose poni possit; pronum fit, Perforationem aliam esse culposam, aliam dolosam.

Perforisacio, idem quod perforatio, quod indicium erat convictæ falsitatis chartarum, tabularum; *átvágás, átfűrés*. Cod. Telek. X. 300. seu mercatores præter suos familiares in huiusmodi cambio ubicunque expe-rirent huiusmodi pecunias sive in cambio, sive *perforisacionem* qualitercunque in detrimen-

tum Camere acquisitas absque ulla commutatione.

Perfossio Camporum Fodinalium, V. *Perforatio*. Faber. Jur. Met. 493. In speciebus Processus Metallici extraordinarii censetur § 271. marealis seu ad controversas venas, fibrasque Metallicas, — Locum habet in *perfossionibus Camporum Fodinalium*... *Perfossio Camporum* (Durchschlag) dicitur invasio culturae in alienum campum.

Perfractio, actus perfringendi; *törés*. Lzh. Cod. Med. T. II. 722: in locis... in quibus... *perfractio* ruinam... post se traheret, a *perfractio*ne... abstinere.

Perfraudare, penitus fraudare; *teljesen megfosztani*. An. Sc. I. 477. an. 1356: ne virtus *perfraudetur* præmio.

Perfrigerium, frigoris iniuria; frigus; *áthűtés*. Ger. Erkältung. Poor J. Zsehsz. 40.

Perfructuosus, 3., valde ferax, fructuosus, —questuosus; *igen jövedelmező*. Wernherus. De adm. Hung. aquis. Quod cum fieri sentiant acrolæ, continuo grandioribus eius meatibus, quoad fieri potest, obstructis, agminatim advolant ad piscationem, quæ ipsis non modo iucunda sed etiam *perfructuosa* est.

Perfruntale, is, alias: *fruntale*; frons; *homlokzat*. Vjestnik I. 252. an. 1289. super murum veterem *perfruntale* patet meum.

Perfumare, odoribus suffire; *átfűstölni*. Lzh. Cod. Med. T. II. 553. literæ... *perfumandæ*.

Perfusio, (Du C.) ablutio, cum sumtis sacrae Eucharistiae speciebus sacerdoti vinum et aqua infunduntur, ut digitos abluat; *öblítés*. Batty. Leg. III. 270. an. 1372: aqua *perfusionis*.

Pergamenaceus, 3., e pergamento constans; *hárttyás, szironyos*. Szék. Okl. 1., 149. Fej. IV. 4. 177. fila *pergamenacea* pendent de membrana.

Pergameneus, 3., in pergamento scriptus (contr. papyreus); *pergamenen írt*. Tör. Tár. 1892. p. 62. literas infrascriptas *pergameneas*.

Pergamenista, æ, opifex pergamenti; *írha-készítő*. Fjp. Szám. pag. 222. an. 1426. *pergamenistæ* pro 4 pelle cooperatorii.

Perger, corruptum ex germ. Bergrecht. Text. v. sub *Lehen*.

Pergere, hoc non pergit (hungarismus) hoc non licet, hoc non potest fieri; *ez nem járja*. Jókai. Mire Megv. I. 199. Mindennap kilencz óra utánig kinn csavarogni, *hoc non pergit*.

Pergirare, (Est vox hybrida per+giro) perfluere, permeare; *keresztül folyni; átjárni*. Fej. VIII. 3. 577. in spacio duorum miliarium undique *pergirando*.

Pergrandissimus, maximus; *igen nagy*. Tör. Tár. 1892. p. 632.

Pergrassare, oberrare, palari; *czirkálni*. Ger. umherstreifen. Cod. Dip. Brüss. IV. 68. quibus Varadinum contra *pergrassantes* passim Turcas et Tartaros defensaretur.

Pergula, æ, (ab it. pergola) porticus; (Du C. al. s.); *folyósó*. Rák. Ön. 125. transeunda erat *pergula*, qua arx interior circumdatur. Magy. Tör. Tár. VII. 258. Arx erat forma quadrangula, in medio fuit prætorium... quatuor Turribus. Contignationum duarum.

Quæ, ubi linebantur, in summitate circumdatae erant Porticibus seu *Pergulis*.

Pergulus, i, cathedra sacra. V. s. *Murulus: széssék*.

Pergurare, circumire V. *Pergirare*; *körültjárni*. An. Sc. I. 200. an. 1332.

Perhennare, idem ac *perennare*, perenne facere; *megörökíteni*. Ger. verewigen. Fej. III. 109. presentem paginam sigilli nostri munimine *perhennatam* concessimus.

Perhempualiter, V. *Perennialiter*. Fej. X. I. 260. predilectisque sororibus nostris, Elisabeth et Maria Hungarie etc. Hedvigis, Polonie reginis observatis et *perhempualiter* observandis, usque vitam nostram iuxta posse exhibere. Kov. Form. St. 41. Knauz. M. E. Str. I. 353., 697.

Perhempnare, perennare, perenne reddere; *tartóssá tenni*. Bék. Pásl. III. 281. an. 1405. ut indicis scripturarum *perhempnentur*.

Perhemptorie, V. *Peremptorie*: definite, ultimum; *véglegesen*. Pesty Szőr. III. 46.

Perhorare, horas transigere, perseverare; *állhatatosan megmaradni*. Urk. Sieb. II. 82. an. 1351. si in... excommunicatione reus actori non satisfaciendo *perhoraret*.

Perhorrescentia, æ, (Du C.) timor seu magna suspicio; *nagy aggodalom*. Cher. Jus. Eccl. II. 355. Admittitur nonnunquam iuramentum quoque *perhorrescentia*, quo declarat iurans se meluere, ne iniusta a Iudice suspecto sententia feratur.

Periae, est genus herbae, (Poa aquatica) Linn. quam Hungari *perje* vocant; manifestum est Marcum e voce Hung. Latinam finxisse. Proprie est *perje* vox e Slavico in Hung. inducta. Ger. Rispengras. Marc. Chr. II. 43. herbam *periarum* in utrem ponens.

Periapton, antidotum; *ellenszer*. Gros. H. Ph. III. 144.

Perichelis, (Du C.) Ornamentum puel-larum (a gr. περιχελιδν, circumdo); *ékes-ség*. Tör. Tár. VI. 48. armillis et *perichelidibus*... localibus.

Periclamium, (Du C.) precatio, oratio; *ima, esedezés*. Nagy Hier.

Periclitantia, periculum; *kisérlet, próba, veszély*. Rozsny. D. Diarium 499. hanem ha üstökömet azt tartóknak kezében szalasztom, de ha itt való *periclitantiám*-mal kívánságtoknak kedveznem kellene is.

Periclitatio, discrimen; *végvesztély*. Knauz. M. E. Str. I. 440., 574.

Perictus, (a per+ico.) *fatali pericti malo*, malo tentati, prostrati; *balsorsától leterítve, lesújtva*. Brut. Hist. XI. 205., 48.

Periculositas, periculum; *bátortalan-ság, (veszedelmesség)*. Pár. Páp. Chr. Dubn. 170.

Perigraphæ, (περιγραφή) alias: *zona*, extrema lineamenta, circumscriptio in sigillis adhibita; *körváz, körfelirat*. Gall. contour. Germ. Umriss, Kontour. Kat. Hist. Reg. 1., 98. In *perigraphæ* detrita legi possunt adhuc istæ litteræ. Knauz. M. E. Str. I. 89., 146. Cziráký. De Ord. eq. aur. 6. *Perigraphæ*... numismatis... hæc habet.

Perillus, i, pro: berillus; *borostyánkő*. Ger. Bernstein. Arch. Ver. Sieb. X. 4., 352. crux ex lapide *perillo*.

Perillustris ac Generosus, titu-

lus honoris; *Nemzetes, ritéző*. Tiszlb. Ir. Szirm. Glos. 189.

Perimpendere, valde impendere; *nagyon költeni*. Cod. Dip. And. I. 471., 522.

Perinique, valde inique; *nagyon igazságtalannul*. Brut. Hist. IV. 451., 5.

Periodenta, (περιοδεντής) parochias invivens; *látogató*. Cher. Jus. Eccl. II. 233. *Periodentae* dicebantur illi, qui parocías, seu hodie sic dietas dioeceses, visitabant. Nagy Hier.

Periodice, per singula intervalla temporis; *időközönként*. Bene Pol. m. 15.

Periodus i. (περίοδος) ætas, pars temporis; *korszak, időszak, időszakasz, időköz*. Fej. VII. Ad lect. XIII. Jus proin succedendi *periodo* Arpadiana nec fuit absolutum primogenitorum aut natu maiorum. Hiv. Msz.

Periceus, i. (περίοιος), circumcola; *körüllakó*. Bel. Geogr. 22.

Peripsema, tis, (Du C.) rasura cuiusque rei, res vilis; *rakaré, salak*. Nagy. Hier.

Perirare, fors. mendum pro: *peritare*; transigere, consumere, degere; *tölteni*. Cod. Ep. Pet. Páz. I. 215. atque emeritum ipsorum stipendium per 9 menses, quos in castris bohemicis *periraverunt* 13654 flor. rhen. sese extendant.

Perishoma, tis, Perizoma a gr. περίζωμα tegumentum, quo aliquid circumcingitur; *lepel, takaró*. Thök. Diar. II. 680. Tria item tentoria bellica, unum novum, constans, uti recordatur, Imperiales 150, ac alia duo antiquiora ab interiori parte sericeo exsuta ac aliud *Perishoma* sericeum, rubrum aureis floribus intertextum et scophio cinctum. — p. 682. Præter certum *Perishoma*, ex alba materia sericea, auro exlata, alias *exiguæ* quantitatis ad præspecificatam B. M. V. Iconem pertinens . . . etc.

Perisoma, tis, V. *Pesishoma*. Otia. Bachm. 277. mox consult sibi una cum Coniuge *perisomata* ex foliis Ficus.

Perissocoregia, æ, super erogatio; *tulkiadás*. Nagy Hier. Cf. Cod. Theod. 14. 26. 2.

Peristerotrophium, columbarium, cella columbarum; *galambház*. Nagy Hier.

Peristroma papyraceum, paries versatilis; *spanyol fal*. Ger. Spalier. Vect. Gen. Tir.

Periurius, periuriosus; *hitszegő, hamis hitű*. Fej. VII. 208 et 211.

Perizium, æstimatio, proventus; *becslés, jövedelem*. It. perizia. Ljub. Mon. Sl. V. 42. an. 1404: collata fuerunt certa *perizia* dicti fluminis. — 49: pheuda, pischerie, *perizia* et alia territoria.

Perizoma, tis V. *Perisoma*. (Du C.) Arch. Rák. VIII. 311., 317. In una cistula rubra Cordovano obducta . . . *perizomata* 5 ac tria paria socorum. Cf. Isid. 19, 22, 5.

Perjuralis ad perjuriū pertinens; *hitszegői*. Kelem Inst. Jur. Pr. 227. iudicantque præter Causas pure Spirituales . . . α) Testamentarias . . . β) *Perjuriales*, seu ad declarationem, an perjuriū commissum sit, vel secus.

Perla, æ, (Du C. perle), margarita, unio; V. s. *Pemma* 3.; *gyöngy*. Cod. Dip. Arp. Cont. VIII. 477. *perle* veraces seu joecalia . . . Star. XXVIII. 105 an. 1281. de xamito cum smaldis et *perlis*.

Perlukum hordeum; *gyöngykása*. Ger. Perlgerste. Bene Med. I. 72.

Perlutare, luto oblinere; *sárral bevonni*. Kol. Col. 17. et *perluta* cum luto sapientie.

1. **Permactare**, frangere et comminuere, conterere; *összetörni*. Cod. Zi. Vol. V. 449: *permactato* seu contracto duplici sigillo. Urk. Sieb. II. 214. an. 1364. *permactato* ac sub alio sigillo.

2. **Permactare**, delere; *megsemmisíteni*. Fej. X. I. 411. denumque ex nostro edicto et decreto *permactato* super donatione.

Permanicare, defraudare; *elkezelni*. Ker. Nap. 349. Caratores Ecclesiarum, si illi *permanicant*, ad legem admissionis primavæ restringat.

Permelium, *pakocza*. Ger. Spiel. Scherz, Spass. Schläg. 676.

Perminuere, imminuere; *kisebbiti, lealacsonyítani*. Pel. De s. Silvest. s. c. 8.

Permissionalis silva; V. *Permissoria silva*. Bék. Pászt. III. 319. an. 1444. Werbőczy 243. Item si terra arabilis non extendit se ad unum vel medium aratrum Regale ita videlicet, ut, si fuerint quinque aut sex vel decem etc. iugera; tunc (opinione nonnullorum) quodlibet iugerum æstimabitur ad Denarios quadraginta. Et de *sylva* quoque *permissionali* ac nemore, idem dicunt esse tenendum. Cod. Dip. Pat. V. 250.

Permissive, concessivo modo, cum permissione v. permissu; *megengedőleg, megengedve*. Rák. Ön. p. 235. I. 3—5. (5): Nihil igitur melius esse poterat, quam prout tu o misericordia aeterna se volenter seu *permissive* disposueras et ordinaveras vias meas. Tör. Tár. 1888. p. 684. Nic. de Mir. 407. Pel. De S. Sebast. 3. c. 4.

Permissivus, 3. concessivus; *megengedő*. Rák. Ön. 287. I. 22—24. (23): . . . Sive absoluta, sive *permissiva* fuerit tua voluntas, absit a me contrariari illi . . . Fej. XI. 220. *permissiva* licentia.

Permissoria silva, silva, quæ sucisa rursus ex stirpibus aut radicibus renascitur; *eresztvényes erdő*. Ger. Niedervald. Cod. Zi. Vol. V. 268: *silvas* eorumdem *permissorias* et novalis succidissent.

1. **Permissorium**, i. silva nova; V. *Permissoria silva*; *eresztvényes erdő*. Cod. Dip. Kár. I. 240., 383. item primam metam lapideam possessionis . . . in uno *permissorio* elavassent.

2. **Permissorium**, instrumentum, super quo aqua, apud molendinum retenta, transfluit; *zsúlip, vízfogó* (provinc. *zúgó*). Cod. Zi. v. III. p. 255. (prima meta) . . . venit ad unum *permissorium* Zeleserezhthven nomine.

Permissorius, 3., V. *Permissorium* 1) *eresztvényes*. Werbőczy. 242. Si vero proventus eius annualis bene potest computari, signanter, si fuerit glandinosa; tunc pro decies tanto æstimatur, quantum facit proventus suus annualis: Ultra vero ipsa tria aratra (prout *permissoria*) non æstimatur. Fej. XX. 1., 385.

Permittifacere, permittendum, concedendum curare; *engedélyeztetni*. Szék. Okl. III. 37.

Permollitus, 3., plane mollis redditus; *teljesen megpuhított*. Fej. X. I. 358. ut idem perfidus nequam fame et iugi bello con-

sumptus et *permollitus* pacis primarie sprete induciis toto nisu . . .

Permorari, totum tempus transigere; *soká időzni, megrögzéni valamiben*. Pel. Pom. L. XII. P. ultima e. 12: Dum autem *permoratus* in illo malo fuisset captus, audita sententia sue mortis . . . cepit nimium flere.

Permutative, invicem, per vices; *váltakozva*. Ger. abwechselnd. Tag. Erd. II. 161. Kuk. Jur. II. 184. aridas ac tandem infrugiferas, idque in locis per . . . Commissarium *permutative* designandis.

1. **Permutatorius**, 3. minoris moduli; *váltó* (pénz). Gall. en Échange. Diar 1802. p. 52. monetæ *permutatoriae* species.

2. **Permutatorius**, 3., mutuus; onerosus; *kölcsönös*. Vern. Phil. Mor 386. Hinc pacta quatenus perfectam producant obligationem, etiam contractus appellantur. Sunt autem contractus alii gratuiti seu beneficii, dum quis alteri res vel operas gratis promittit; alii onerosi seu *permutatorii*, dum nihil gratis promittitur, sed utraque pars aliquid præstare debet.

Pernecesso, pernecesse; *igen, nagyon szükségesen*. Ac. Com. Sopr. p. 104: Ordines *pernecesso* statuendum judicant.

Pernicialiter, pernicioso; *veszélyesen*. It. perniziosamente. Wagn.

Perniciositas, conditio perniciosa; *veszélyesség, ártalmasság*. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 350. ibique inter consertos et defendencium manus sue *perniciositatis* noxijs obligatus, sicut meruit, fuerat interhemptus.

Pernisius, V. *Pannus Pernisius*. Fr. Lib. Rt. I. 83., 84. emptæ sunt due pecie *pernisij*. Monm. Comit. Trans. V. 495. ab una pecia *pernisii medii* f. 50. pecia *pernisii* integri.

Pernoctari, pro: pernoctare; *az éjt tölteni*. Pinx. Apod. p. 56: Non procul hinc distat pagus Kimahra, in qua *fui pernoctatus*.

Pernus, i. Est monetæ species præcipue in Italia usitata. Fej. VIII. 3., 343. pro predictis persolvant annuatim domui nostræ scilicet libras decem *pernorum* Venetorum vel Bagaetianorum. Cf. *Iperperum*.

Pernyawor; *kahba*. Schwart. Scult. 75. fortuna colluviei illius e Turcia ad nos profugorum, qui iuxta asceteria ritus græci, in eas et mapalibus (*Pernyawor*) vitam transigunt.

Peroptime, valde bene; *igen jól*. Verances. VII. 2. Præceptoribus fratris mei persolvi ad quadrantem et visus sum illis *peroptime* satisfacisse. Szék. Okl. III. 80.

Peroptimus, longe optimus; *legesség, legjobb*. Kat. Hist. VIII. 655. calicibus *peroptimis* et ornamentis pretiosis. Andr. Pann. 182.

Peropulentus, ditissimus; *igen gazdag*. It. molto opulento. Brut. Hist. I. 5., 9.; II. 163., 10.; 167., 17.; III. 385., 22. IV. 427., 31.; V. 8., 24. etc. etc.

Peroratrix, *szószóló*. Ger. Fürbitterin. Eszt. Okm. p. 134. (Capitulum Eccl. Strigou. 1468): fidelium, qui delictorum mole gravantur, sedulam *peroratricem*.

Perordinare, arecessere; *berendelni*. Ger. beordern. Magy. Tör. Eml. XXX. 357. an. 1557. in locum eius egregium . . . substituisse ac *perordinasse*.

Perpendiculariter, (Du C.) recta linea; egyenesen. Pázm. Dial. 49.

Perpendulus, 3., ad perpendiculum pertinens, perpendiculatus, iustus, æquus; igazságos, egyenesen függő. Fej. VIII. 2., 280. iuxta exhortationem supremi mandati in statuere *perpendulo* debet ponderare.

Perperus, i, (Du C.) moneta Byzantium imperatorum alias: yperperus, hyperperus q. v. Fertoni i. e. quartæ parti marcæ unius æquivalens. Ljub. Mon. Sl. I. 22. et passim. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 565. pro animabus nostris dent *perperos* 50. Clericis autem . . . *perperi* duo.

Perpressitas, perpressio, passio; elszennvedés. Cod. Dip. And. V. 482., 18. ob hoc ipsi propter huiusmodi neglectionem et *perpressitatem* negotiorum memoratas literas apud nos deponentes.

Perpetre, inusitatum adverbium a verbo *perpetrare*; perfecte; egészen végig. Ger. vollständig. Probst. Comitoli. p. 33: Cæterum Imperatoria Majestas, quamquam absens, ut Comitor (um) tela *perpetre* texeretur, inde fesse operam dedit.

Perpetuabiliter, duplicem habet sensum: iure hereditario (örökölhetőség) et perpetuo, in omne tempus (örökkösen). Sensus posterior huius loco magis convenit. Ap. Forc. et Du C. solum adj. «perpetuabilis» occurrit. Cod. Dip. Arp. V. 479. quendam terram vendimus pro triginta maris minus una *perpetuabiliter* et pacifice possidendam.

Perpetuacio, V. *Perpetuatio*. (Du C. perpetuitas), V. s. *Statuifaccio*; örökidőre való átengedés. Pesty Ször. III. 185.

Perpetuacionales, (se. litteræ) litteræ, quibus bona a rege alieni in perpetuum donabantur; örökre szóló (levél). Cod. Zi. T. I. 598.

Perpetualis, (Du C.) perpetuus; örökkévaló. Han. Mon. Jur. V. I. 7 an. 1263: si fugerit (se. fur.), sit in banno *perpetuali*. Pesty Ször. III. 149. Kov. Form. St. 268. Pray. Dext. et vita D. Steph.-Dipl. St. Steph. Siquis de huius monasterii libertate . . . aliquod subtrahere tentaverit . . . circumvalles (illum) anathema *perpetuali*.

Perpetuan, ab It. perpetuella. Ang. Everlasting. Vect. Ref. D. 2. Petia *Perpetuan*.

Perpetuare, in perpetuum conferre (Du C. al. s.): örökre adományozni, örökjogot birtokra átruházni. Kuj. Jura. I. 45. an. 1210. Fej. IV. I. 408. Cod. de Sztára. I. 544. fundum . . . dedit et *perpetuavit*. Hajnik. Perjog. 355.

Perpetuatio, **Perpetuacio**, perpetuitas; diuturnitas; folytonosság, örökkévaló tartósság. Kub. C. Arp. V. p. 48. (Capitulum Jauriense 1264.) super . . . *perpetuacione* privilegium. Cod. Dip. And. III. 396. Knauz. M. E. Str. I. 496., 643. Száz. VI. 193. Pel. de commem. defunct. s. IV. c. 4. Omissio suffragiorum non obest quoad poenæ *perpetuationem*.

Perpetuitas, ius hæreditarium, ius perpetuæ possessionis; folytonossági jog. Fej. VII. 135. fluag a *perpetuitást* megvette. Fej. II. 2., 253.

Perplexitas, sollicitudo, cura, angustia, perturbatio, implicatio; zavar. Gall. perplexité. Frak. Mát. lev. II. 403: neque patiemur, ut pastore viduata (se. ecclesia) super hæc *perplexitate* permaneat. Kat. Hist. VIII.

298. Proj. Leg. Civ. 164. Cod. Ep. Páz. I. 65. Cf. Ammian. 13, 6.

Perpreceptor, summus exactor; főadószedő. Cod. Dip. Arp. XII. 37. 1270. *perpreceptor* Stæ Mariae.

Perrprius, (Du C.) jam prius, antea; már előbb. Art. Diet. Pos. 79. quod Contributionales Restantiae præter illas, quæ iam *perrprius* a gloriosæ reminiscuntur Imperatore et rege Josepho uni vel alteri Comitatu remissæ fuissent.

Perruca, æ, crines adsciti et fictitii; paróka. It. perrucca, parrucca. Wagn.

Perserutent, pro: perserutentur; Kronst. III. 352: exploratores, ut *perserutent*. Cf. quoad formam activam Plaut. Aul. 4, 4, 30.

Perseculare, mendose pro: *perserutari*; átvizsgálni. Gall. examiner. Georg. Sirm. I. 42. et perlegere fecerat antequam irent ad tradendum locum, quum *perseculasset* materias donationum.

Persecutoria, vexatio, persecutio; üldözés. It. persecuzione. Cod. Alv. I. 8. Hogy Erdélyben az 4. recepta religiók az Approbata és azon Approbatában írott unio conditioi szerint való szabados exercitiuma megtartásék és semmi szín és prætextus alatt semminemű időben *persecutoria* nem lészen, azoknak templomait, scholáit, parochiáit és egyéb azokhoz való proventusokat, fundusokat, haszonvevő helyeket el nem foglalják.

Persecutoria litteræ, nyomozó levél. Steekbriefe. Törvt. Msz.

Perseminare, conserere; bevetni. Cod. de Sztára. II. 70. Retulisset . . . quomodo . . . particulam terre . . . *perseminari* anno in presenti contulisset.

Perservire, stipendia conficere; végig szolgálni. Ljub. Mon. Sl. IV. 62. et 63. an. 1364. fideliter *perservient*. Cf. Vopise. Prob. 48.

Persica, æ, (Du C.) malum persicum; őszibarack. Ger. Pfirsich. Kronst. I. 444.

Per-singula, omnem rem. Textum v. sub *Innumerositas*; egyes részletben. It. minutamento. Gall. minutieux. Germ. einzeln, haarklein.

Persistentia, æ, diuturnitas; durare, stare; fennállás, fennmaradás. Kelem. I. 422. usque ad Mundi *persistentium* nullis unquam temporibus amplius separari patiatur. Batty. Leg. III. 650. an. 1507.

Persolutio, actus persolvendi; kifizetés. Faber. Jur. Met. 214. De *persolutione* mercedum lenungium.

Persolvebunt, inusitata forma pro: *persolvent*. End. p. 462. (Alberti Præpos. Libertas an. 1243: 1.) de . . . acquisitis nihil omnino *persolvebunt*.

Persolvere ad quadrantem, ad assem reddere; kifizetni fillérig. Veranes. VII. 2. Præceptoribus fratris mei *persolvi* ad quadrantem.

Persolvere nature debitum, mori; meghalni. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 301. sed eodem fratre Marco *nature debitum* *persolvente*.

Persona, æ, servus (Du C. al. s.); személy, szolgá. Batty. Leg. T. II. 116. (Decr. S. Ladisl.) si quispiam suam reperit *personam*, redimat.

Persona larvata, falsus, falax homo; csalo. Moln. Patv. 27. *Persona larvata*, quæ aliorum personas dolose assumit.

Personæ liberæ, libertini; szabados. Georch. H. T. I. 64. nem pedig az olyan magva-szakadott szabadosoknak (*personæ liberæ*) vagyonját, a kik a Várasban laktak ugyan, de semmi polgári fekvő jószággal nem bírtak.

Personæ morales, erkölcsi testület. Nagy. Jus. Trans. Sax. 15. Sunt autem res, quibus privilegium reale adnecti solet, alia corporeæ: ut ecclesia, castrum, monasterium, fundus etc. alia incorporeæ: uti universitas vel communitas aliqua, episcopatus vel celia et hæ res vocari debent: *personæ morales*.

Personalatus, us, officium, dignitas *Personalis praesentiae* q. v. Kov. Form. St. CXLVIII. Collatio officii *Personalatus*.

Personale Aulicum, servi, famuli regii; udvari személyzet. Diar. Com. II. 9.

Personalis, locumtenens primatis V. s. *Primas*; primás helyettes, személynök, *personalis* ár. Ker. Nap. 260. Diar. 1802. p. 121. Jókai. Rab. R. I. 5. — Hajnik Perjog. 28.

Personalis admonitio, praesens admonitio; személyes megintés. Hajnik Perjog. 205.

Personalis audientia, praesens auditus, colloquium; személyes kihallgatás. It. audienza in persona. Fabó. Monn. Évang. II. 296. in arce Laxenburg universum negotium in *personalis*, uti loquimur, *audientia* proposuerunt.

Personalis insurrectio, quum singuli in sua persona ad arma evocantur; személyes fölkelés. Arch. Rák. VIII. 16.

Personalis Jurateria, personalis praesentiae sedes iudiciariae; a személynöki esküdtzék. Szilády Á. Irodört. Közl. VI. évf. I. f. 99. én 9 után elmentem a *Personalis Jurateriajára* s a Testimoniumaimat egy Jurátusának általtadm.

Personalis monticolarum inviolabilitas, bánya-polgár személyes szabadsága. Besztb. Lev. I.

Personalis praesentiae, ex iure Hungarico praesens tabulae septemviralis et in comitis praesens deputatorum; királyi személyisével. Szegedi Rubr. Pars. I. II. 152: *Personalis Praesentiae Regiae*, est Archiepiscopus Strigoniensis, cuius loco, qui Tabulae Regiae praesidet. *Personalis Praesentiae Regiae* Locumtenens dicitur, constitutus ad eum sublevandum, et ad exercendam jurisdictionem sanguinis, tenetque sigillum Regium iudicium, seu iudiciale. Opin. Deput. 54. M. Bel. Geogr. 501. Georch. H. T. IV. 263. Samb. Tyrn. Kon. Egyh. 267.

Personalis prohibitio, quum quis praesens prohibet; személyes eltiltás. Hajnik Perjog. 205.

Personalista, qui equo servitium praestare debet (Du C. personalis cavalcatus); ki saját lovával szolgál a királyi seregben. Jogt. Eml. T. III. p. 313: Omnes et singuli dominorum *personalistarum* servitio regio . . . ita exigente equos teneant.

Personalitas, Hypostasis; személyiség. Gall. personnalité. Ger. Persönlichkeit. Mall. C1: Possunt rei finite in essentia aliqua infinita praedicata convenire. Probat hanc regulam . . . infinita *personalitas* *toti* *logov* humanæ Christi naturæ communicata.

Personaliter, (Du C.) praesens, coram; személyesen. Tör. Tár. XI. 62. realiter et

personaliter, temporaliter et spiritualiter posse et debere procedi. Beth. G. Lev. 2. Cf. Arnob. 3, 124; Salv. Gub. D. 6.

Personalitius, 3., ad locumtenentem regis pertineus; *személynököszéki*. Fej. T. XI. V. Un. 176. per Prothonotarium *Personalitium*. Kass. Jur. Civ. I. 402. *personalitia* sedes.

Personatio, actus personae efficiendae; *a személynek megalkotása*. Pel. Pom. L. I. P. VII. Art. III. c. 3. : Tertius stupor *personationis* idest duarum naturarum et substantiarum una *personatio*.

1. **Personatus**, us, (Du C.) personae dignitas, vel ipsum beneficium in ecclesia; *káptalanbeli személyes tisztelet, tisztség*. Cher. Jus. Eccl. I. 268. Canonicos inter enascitur discernen honore, officio et iurisdictione. Honoris prerogativa absque ulla officii administratione aut iurisdictione dicitur *Personatus*, uti Abbatia, vel Praepositura titularis. Kon. Egyh. 302. Batty. Leg. III. 62. an. 1309. Tör. Tár. 1889. p. 579. Fej. X. 1. 536. Szék. Okl. I. 402.

2. **Personatus**, 3., (Du C.) 1. in dignitate aliqua constitutus, 2. clarus, cuius fama longe personat; 1. *magas állású*, 2. *híres*. 1. Szék. Okl. I. 402. una cum *personatis* Senioribus Siculorum. 2. Marc. Chr. II. 47. Videntes autem ipsos Cumani optime *personatos*.

Personula, ae, dimin. a persona V. *Parvitas mea*; *szervény személy*. Veranes. VII. 59. Et tamen in contemptissima mea *personula* voluit Deus vincere et impetui fastuoso modum facere.

Persona, ae, (Cf. russic. perežorna, indigestio) *csőmör*, (a *perežrati*, solito plus comedere) Ljub. Mon. Sl. IV. 293. an. 1392: est graviter infirmus de *personat*.

Perspectiva, ae, telescopium; *távcső, szemcső*. Tör. Tár. 1887. p. 388. Arch. Rák. VIII. 346. Thökö. Diar. II. 383. Una *perspectiva* ad formam baculi.

Perspectivice, scenographice; *tárlatilag*. Ger. perspectivisch. Greg. Aesth. 91. tamen Sculptura differt a pictoria non modo dimensione corporea, sed etiam, quod non ita *perspectivice* exhibet neque facile magnum figurarum numerum patitur.

Perspicillarius, i, qui perspicilla conficit; *szemüvegkészítő, látszerész, optikus*. Pest. Vár. Lev.

Perspicillum, V. *Perspicillum*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 248.

Perspicillum, vitrum oculare, ocularium; *pápaszem, szemüveg*. Ger. Augenglas. Mall. A3: Si autem illa Sambarius nolit esse contentus, *perspicilla* applicet naribus. Oia Bachm. 165.

Perspirabilis, qui perspirat; *kigőzölő*. Bene Med. II. 225. materia *perspirabilis* cutis.

Perspiraculum, vas, per quod ex orificio dolii vapores ascendunt; *gőzfogó edény*. S. Benkő. Top. Misk. 43. sed orificio dolii *perspiraculum* respondet, ne orta fermentatione, aut totum mustum effluat, aut vas diffrangatur.

Persuadere, ad normam linguae Hungaricae cum Accusativo pro Dativo. Knauz. M. E. Str. I. 10: *neminem persuadebunt*. Cf. Enn. ap. Serv. Verg. Aen. 40, 40.

Persuasivus, 3., ad persuadendum accommodatus, persuasibilis; *rábeszélő, meg-*

győző. It. persuasivo. Cod. Dipl. And. V. IV. p. 347: fallacia *persuasiva* seducti.

Persuflare, 1. illudere, insultare, 2. afflare; 1. *kipiszegni, kieszéfolni*, 2. *oda lehelni*. Nagy Hier.

Perterribilis, valde terribilis; *nagyon rettenetes*. Cod. Dip. And. II. 406, 463.

1. **Pertica**, (Du C.) mensura longitudinis (decempeda) 6 pedum. Mensura geometrarum 10 pedum; *mérő rúd, mérő vessző*. Instit. Arithm. 66. Cf. Prop. 4, 1, 130; Valer. Cato in Diris 43; Serv. Virgil. Ecl. 917.

2. **Pertica**, ae, ponticulus (Du C. al. s.); *járódeszka; palló*. Beszth. Lev.

Perticae, **Pertices**, *singras, pántvas*. Ger. Schiene, Bandeisen. Keck. Ötv. 172. Arch. Rák. VIII. 347. viginti *partices* ferri longae et aliae breviores vulgo *sin decem*.

Pertinencia, **Pertinentiae**, arum, (Du C.) res familiaris; quod ad aliquem pertinet; *hozza tartozék, vagyón*. Gall. apparence. Pesty Ször. III. 176. *pertinentiarum* suarum *integritatibus*. Werbőczy 512. Appellatione vero *pertinentiarum* comprehendunt omnia, quae ad rem et haereditatem huiusmodi corporealem de iure vel consuetudine civitatis spectare dignoscuntur.

Pertinentiae feudales v. feudi, *hűbéri vagyón*. Vuch. Jur. Feud. 40. Elsi res aliqua *pertinentiarum* nomine contineatur, nondum tamen consequitur, quod sit feudata, hinc est, quod interpretes inter *pertinentias feudales* et *pertinentias feudi* distinguant, illae tanquam a re principali distinctae absque praescriptione aut infundatione non censentur esse qualitatis feudalis, hae qualitatem feudi induunt vel sola destinatione.

1. **Petractare**, exigere; *töltetni*. Ger. zubringen. Thuróc. 236. incepto propterea a proposito non viso hoste reverti inglorium esse iudicant et ob hoc ultimum aestatis mensem et quasi omnem autunnum hostili in terra *petractarunt*.

2. **Petractare**, Ital. pettrattare, pro: agere cum aliquo, ut dicitur; *petraktálni vmit, tárgyalni*. S. de Kz. Chr. I. 2, 3. *petractare* consilium (*tanácsot tartani*) = consultare.

Petractatio, actus agendi; *tárgyalás*. Törvt. Msz.

Petranquillus, 3., valde tranquillus, prorsus tranquillus; *igen nyugodt*. Fej. X. I. 405. animumque nostrum exillarent *petranquilli* temporis spatia virtutum facit enancisci incrementa.

1. **Petransire**, evadere; (Fin. keresztül menni) *menekülni*. Ger. durchkommen. An. Se. I. 69. an. 1485: qui forum vestrum impediunt, certe impune non *petransibunt*.

2. **Petransire**, praeterire, omittere; *mellőzni*. Ger. übergeben. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 134. merita eiusdem eximia innumerata nolentes *petransire*.

3. **Petransire**, transire; *keresztül menni*. Cod. Camb. Merc. 37. ac universis expensis, per quocunque demum loca, ac manus Cambiales legitime *petransiverunt*. S. de Kz. Chr. I. 3, 1, 4, 1. II. 1, 14.

Petransitivus, 3., fluxus, caducus; *elműlő*. Pel. De s. Ladislao s. l. c. 2: Secunda pars vitae humanae est tota laboriosa et brevissime *petransitiva*.

Pertundere, (in montanisticis); *át-*

rázni, áttörni. Germ. durchfahren. Beszth. Lev.

Pervalde, nimis valde; *igen nagyon*. Ljub. Mon. Sl. XXI. 112. an. 1438: *pervalde* sumus affecti.

Pervalide, maxime; *igen nagyon*. Fej. T. XI. V. Un. 405. *pervalide* necessaria.

Pervenire **aliquem**, assequi aliquem; *utólrni, közeljutni*. Frak. Mát. lev. II. 65: sic avolaverunt (Turei), ut vel alitibus fuisset possibile illos *pervenire*. Thuróc. 232. Insequantur illos Hungari et cunctos ad quos *pervenire* poterant, moribunda in cadavera redigebant.

Pervestigabilis, V. *Impervestigabilis*; *kifürkészhető*. Ger. erforschlich.

Pervisio, lustratio; *szemle*. Kelem. Hist. Jur. P. 43. 3 Militari, quippe Militiae intra limites Castris sui existentis Supremus Dux, et in eam tam in pace *pervisiones* (lustrationes) militares peragendo, quam tempore belli adversus hostem duendo, auctoritatem suam exercebat.

Perýbolum lignum, ancon; *ki-nyuló terekhordó gerenda*. Ger. Kragholz. Kronst. II. 243. an. 1332. pro . . . *trabibus ligno perýboli* vulgo Knochhölzer.

Pes, mensura longitudinis unius brachii; *láb*. Han. Mon. Jur. II. 264: teneatur pastinare quatuor *pedes* olivarum . . . *pes* sit ita grossus, sicut est brachium hominis.

Pes ex ligno, gralla; *mankó*. Tör. Tár. 1888. p. 394.

Pes Schemniciensis, Juriev. Jur. Met. 84. Orgya vero montana dividitur in 6 *pedes Schemnicienses*; *pes* autem Schemniciensis habet se ad Viennensem sicut 1494: 1401.

Pesa ferrata, pondus ferreum V. s. *Bal-lantia*; *vas mérték*.

Pesare, (Du C.) librare; *mértégetlni*. Ljub. Mon. Sl. XI. 7. an. 1306: debeant stare ad *pesandum* carnes in becharia.

Pesator, q. i ponderat; *mértégető, máz-száló*. Rač. Mo. . Sl. XIII. 235. an. 1358: *pesatores* farine.

Pescaria, ae, piscaria; *halászat*. It. pescheria. Fej. X. 3. 190. quod dymus d. habere deberet pro solutione et parte solutionis due. 1400. due. auri quatuor annis continue incipiendi anno pred. et ut sequitur datum duanae *pescariae* d. Communis integre et sine aliqua diminutione.

Peseta, ae, ab It. peso (pondus); *súly*. Kol. Cod. 8. Marca et *pesetas* et Karatos.

Pesetas, pro: *pesetæ, pesetas*. Kol. Cod. 23, 24, 25.

Pestilentialis, pestifer, pestilens; *dög-vész, halálvész*. Obs. Jadr. 401. *pestilentiali* nece interierunt. Brezny. 219. Veranes. I. 172. aëris *pestilentialis* contagio.

Pestilans, (Du C.) pestis, lues pestifera; *dögvész*. I. Rák. Gy. 392. Fej. Jur. Lib. 179. Cf. Lucret. I. 1096.

Petaminarius, (Du C.) (gr. *πεταμινος*) qui in aëre volat; *funambulo; kötél-fáró*. Nagy Hier. Cf. Firmic. Math. 8, 15; Salv. Gub. D. 6, 3.

Petarda, ae, (Du C.) Mortarium murale, tormentum ad diruendos muros; *roncsa*. Szegedi Rubr. Pars. II. p. 235: Arcis Taten-sis portam, *Petárdá* (quam contra Jaurinum Baro de Wabecourt, natione Lotharingus, fabricarat, et quae hodie in armamentario

Caesareo Viennae visitur) disrupere. Dec. Bar. 295. Cod. Dipl. Lond. 295. Szamosk. II. 58. Hor. Mem. 92.

Petasitius, i, qui petasos conficit; *kalupos*. Egri leváltár.

Petechia, arum (Du C. petecia) febris pestilens; *tűzes betegség, petecsláz*. It. petecchie. Ger. Fleckfieber. Nill. Synh. p. 390; Tribus circiter mensibus petro et hydropse laborans supervenientibus *petechiis* . . . animam creatori suo redditit.

Petechialis, ad febrim pestilentem pertinens; *petecslázi*. Lzb. Cod. Med. T. II. 624. febrēs *petechiales*.

Petechisare, petechiis laborare; *petecslázban szenvedni*. Bene Med. I. 192.

Petenter, petendo; *kérve*. Batty. Leg. III. 67. an. 1309.

1. **Petia**, æ, segmen, frustum, lacinia. (Du C. al. s.); *falt* (ruhadarab). It. pezza. Prot. inq. 213. tollebat de luto, fango *petias*, qua aptabantur vestes sue.

2. **Petia**, eubitum; *röf*. Cod. Dip. Brüß. IV. 261. unam *petiam* panni Scharlatin.

Petiare, resarcire, reficere V. s. *Cusire*; *megfoltózni*.

Petiuncula, æ, parva petitio; *szerény kérés*. Oláh. Cod. Ep. 478. negans fore, ut nostræ *petiunculae* quisquam tum temporis aures animumque præberet.

Petin, ab illyr. *pečina*, cautis; rupis hiatus; *szikla üreg*. Ger. Felskluft. Cod. Dip. Arp. VIII. 370. an. 1270. ad unum *Petin*.

Petiolus, i, clavicula, pampinus; *kacs*. Ger. Ranke. S. Benkő. Top. Misk. 44. surculorum atque iam satis protrusorum prius a superfluis ramis, foliis, *petiolis*, cirrhis et extremis ramis rejectilibus orbatorum.

Petrinus, i, pro: petrinus; *kőihal*. Ger. Gründling. Schläg. 801.

Peticio, (Du C.) libellus supplex, unde Magistri libellorum *ἐπὶ τῶν δεήσεων* dicebantur apud Byzantinos; *folymodvány*. Ger. Bittschrift. Chr. Dubn. p. 101. et *petitionibus* loqui transit originem. Marc. Chr. II. 74. S. de Kz. Chr. I. 4. 2. II. 4. 9. Thurocz. in Béla rege c. 64.

Petita, æ, libellus supplex V. s. *Quadvantum magister; folymodvány*.

1. **Petitorium**, scilicet scriptum, libellus supplex; *kérvény*. Tör. Tár. 1888. p. 43.

2. **Petitorium**, (Du C.) actio in iure, calumnia; *birtokon kívül való pertekedés*. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 142. ipsis civibus super premissis eorum inquietativa turbacione tam in possessorio, quam in *petitorio* perpetuum silencium imponentes.

Petitorius, 3, ad actionem in iure, ad calumniam pertinens; *birtokon kívül való pertekedéshez tartozó, követelési*. Cher. Jus. Eccl. II. 328. Præterea potest esse iudicium *petitorium* aut *possessorium*.

Petitum, libellus supplex, (Du C. al. s.); *kérelem*. Kass. P. P. II. 133. Motiva in fulcimentum humillimi *petiti* . . .

Petra, æ, (Du C.) tabella scandaralis, cui vel stylo vel creta inscribitur; *számpala*. Gall. ardoise. Haz. Okl. 400. an. 1439. cingulum, *petram* et unum Bicellum statuere et reddere se assumptit.

Petrarius, i, (Du C.) lapicida, latomus; *kőfaragó*. Ljub. Mon. Sl. XI. 40. an. 1314: murarius, *petrarius*.

Petrefactus, 3, in lapidem mutatus;

kővé vált. S. Benkő. Top. Misk. 40. reperta frusta quædam arborum *petrefacta* silicea.

Petreus, 3, (a petra) lapidibus obsitus; *köves*. Rák. Ön. 201.

Petricosus, 3, petri plenus; *köves, göröngyös*. Veranes. VI. 176. Etenim nihil certe interdum aque desidero ac patriæ suavissimum solum, esto, quod *petricosum* ac tenue sit, revisere.

Petrificatio, in lapidem verti, mutari; *kövesítés*. Székesf. főgymn. Ért. 1894/95. p. 71.

Petrificus, 3, vim in lapidem mutandi habens; *kövesítő*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 168. Neumpe per collectionem ramentorum *petrificorum* lapis conerescit in homine.

Petrita, (Du C.) Petritæ, Hæretici a Petro quodam Severitarum Episcopo sic nuncupati, qui circa medium sæculi sexti vel septimo ineunte prodierunt, Sabellianistæ interdum appellati. Beng. Ann. Er. Cœnob. 600. qui ex *Petritarum* statu ad religiosa Paulini nominis castra transiens.

Petrobusiani, (Du C.) Assectæ Petri de Bruis Antverpensis, qui ex sacramentis baptismum et communionem exterminandas, templa delenda, cruces incinerandos et orationes pro defunctis inutiles esse docebat. Excommunicatus an. 1439.; *Péter de Bruis követői*. Nagy Hier.

Petrocillium, (Du C. petrocillum, petrosillum, petrisellum) Dief. petrocillinum. Schläg. 847. petrosolum; Apium petroselinum (Linn.); *petrezselyem*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 118.

Petrosillum, apium; petroselinum (Du C. petrisellum); *petrezselem*. Ger. Petrisilie. Kronst. I. 437. Schläg. 847.

Petrostilbe, (*πέτρα* et *στυλβω*) stalactites; *csepkő*. Szentiv. Curios. Misc. Dec. II. P. I. p. 171. *Petrostilbe* quoque habet suas proprietates. Nam 1. Conerescit per laminas; sic enim succus lapidescens, ex quo conerescit, diffunditur. 2. Nigra est, quia constat ex particulis striatis et acuminatis. 3. Si exponatur Soli statim incalcescit. 4. Aqua per lodinam *Petrostilbes* fluens est valide atra et turbida.

Petrum, lapis, massa, Zuanus (salis); *sódarab*. Fej. II. 170. unum *lapidem salis* prædicto Monasterio darent. Fej. II. 101. debent dare . . . quadraginta gallinas et viginti *petra* salis . . . Item in Pascha Domini: dant viginti anseres et quadraginta gallinas et decem *petra* salis.

Pexarola, æ, (Du C. pezarola) ab it. pezaruolo = fusaiolo; *hajító eszköz*. Ljub. Mon. Sl. III. 205. an. 1354: baliste XII a *pezarola*, cum *pezarolis*.

Pezies, ei, bombardæ; *ágyú*. Ger. Stuck. Magy. Tör. Em. XXX. 343. an. 1356. de numero falconetorum sive *pezierum* campestrum.

Pezza, pars agri, iugerum; *darab, dűlő, egydarab* (föld). It. pezza. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 53. et emi tres *pezzes* de terra supranominata. Rač. Mon. Sl. VII. 130. an. 1080.

Phaderphium, (Du C.) donum nuptiale; *nászajándék*. Nagy Hier.

Phanice rarior, *kiváló ember*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 146. *Phanice rarior*. De homine eximie scientiæ vel sanctitatis.

Phagana, æ, fagus; *bikkfa*. Rač. Mon. Sl. VII. 53. an. 1059. a loco arboris, que *phagana* dicitur.

Phagedemica ulcera, rectius: phagedænia (Du C. Phagedena) ulcus tumidum, profundum, vicinas partes arrodens et depascens; *fenesébek, fekély*. Gall. ulcère cancéreux. M. Bel. Prodr. 148. edomant *ulcera* *phagedemica* inveterata.

Phalarica, (Du C.) falaria quandoque ponitur pro tormento, quod vulgo dicitur Petrarra vel Manganum; *tűzes nyíl*. Szilády Régi Magy. Költ. T. III. 438.

Phanaticus, 3, fanaticus; *rajongó*. Tör. Tár. 1890. p. 176. *phanaticus* opinioniones.

Phantasiari, (Du C.) imaginari; *képzeltetni*. Pel. De S. Joan. s. III. c. 5: Sicut est in somniando et *phantasiando*.

Phantasiastæ, (Du C.); *rajongók*. Not. rel. I. 238: *Phantasiastarum* alii corpus Christi corruptibile, alii incorruptibile dicentes, *Corrupticolæ* et *Incorrupticolæ* dicti sunt. Kaprin. Eloq. II. Pref.

Phantasticus, 3, (Du C.) fictus, commenticius; *ábrándos, képzelem, kiálónós*. It. fantastico. Fej. I. 353. Deum verum et hominem verum; proprium in utraque natura atque perfectum: non commixtionem atque divisionem passum, non adoptivum neque *phantasticum*.

Pharaho, onis, V. *Pharao*: cingarus musici; *muzsikusz cigány*. Szil. Régi Magy. Költ. T. III. 440. *pharahonibus*, qui coram Regia Maestate in stadio cithara tangere habuerunt. 1525. Fr. Lib. Ri. II. 121.

Pharaliga, copia, manus, agmen. vox ignota originis; (fors. a *faragine*) *tömeg*. Fej. II. 305. idem Comes Stephanus non post multorum decursum dierum una cum non modica suorum *pharaliga* fidorum armatorum familiarium terram annotati Alberti potenter animoseque invadens.

Pharao, onis: Cingarus; *cigány*. Pesty Ször. III. 202. penes domos et mansiones *pharaonum*.

Pharetrarius, i, sagittarius; *íjász, tegzes*. Tör. Tár. III. 217. unum de quibusvis viginti iohagionibus unum *pharetrarium* more exercituantium *promptuare* teneantur. Fej. IV. 2. 524. Kereszt. Res. Mil. 199.

Pharetripar, opifex, qui pharetras conficit; *íjj, tegezkesztő*. Kov. Form. St. 448. tota universitas artes Arcuparum, Clipeiparum, Corrigiatorum, Sagittiparum, *Pharetriparum* ac Selliparum exercent.

Pharetrum, pharetra; *puzdra*. Ger. Köcher. Kronst. I. 454.

Pharialis, sustentaculum tentorii linei; *kocsiponyvatartó rudja*. Germ. Sperloeh, Sperlacken. Stange womit das Zeltkaken ausgespannt wird. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 118.

Phariseus, (Du C.) simulator (ex Hebraeo *pharēs*, divisio, dicti Pharisei a Iudeis divisi, propter quasdam observationes superfluas nomen a discidio susceperunt). Vern. Psych. 311. his enim mediis . . . *Pharisei*, non religiose sentientes homines formantur.

Pharisaicus, 3, falsus, fucatus; *rávasz, képmutató, színeskedő*. It. fariseo, ipocrito. Vern. Phil. Mon. 175. Conscientiam *pharisaicam* dicunt, quæ levioribus aut nullius momenti rebus anxie inherens graviora contemnit aut negligit. Oláh. Cod. Ep. 111.

Pharisaismus, i. simulatio; *teltetés*. Károlyi Mat. Teut. 6. Externum cultum destruit: Blasphemia, Idololatria, Religio Politica, hypocrisis, *Pharisaismus*, pietas mechanica et preces formularia, pudor pietatis, superstitio. Rák. Őn.

Pharmacopœa, æ, officina medicamentorum; *gyógyszertár*. It. pharmacopea, Kass. P. P. II. 277. *pharmacopæarum* item et tabernarum, balnearum, theatrorum, domorum choralium jaculatoriarumque erectione.

Pharmakolithos, *orvosságos kő*. Ger. ein Edelgestein, das eine Heilkraft hat. Keesk. W. Pét. 53. I.

Phasis, ostentum, species; *megjelenés*. It. fase, Beng. Ann. Er. Cenob. 409. sacram statua laeva manu pignus suum Divinum gestans et ipsa affabili vultus *phasi* gratiam spirans.

Pheronismus, (Du C. Pheronymus) gr. *φερόνυμος*, ferens veritatem nominis sui; *őnnévhorozó*. Nagy Hier.

Phedium, pro: feudum seu beneficium id, quod ex benevolentia alicui datur (Du C.); *háibér*. S. de Kz. Chr. II. 5., 1. A. 4., 16. A. 4., 19. A. 2., 4.

Phiala Thee, Caffee, scutella ad thea, Coffeæ potum sumendum apta; *tea*, *kávé csészé*. Lab. Tab. p. 66.

Philamen, recte: *philonium*, dolores stomachi mitigans medicamentum; *gyomor-fájdalmat csillapító szer*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 448.

Philaterium, (Du C.) filatum; *fonat*. Nic. de Mir. 442. Accipis duas propositiones: Deus non est per se principalis causa peccati et queris, quæ sit verior et dilatas ad modum *philaterii* asserendo primam valde viorem.

Philaticum, filatum, fila; *fonat*. Ger. das Gesponnene, Gezwirnte. Kronst. I.

Philautia, æ, qui suis commodis metitur omnia; *őnző*. It. egoistico. Otia. Bachm. 509. demonstraturus contra suos grandiloquos, spiritu superbiæ actos *Philautas*, Papam et Theologos Ecclesiæ Catholice.

Philautia, æ, sui commodi studium; *őnzés, őnszeretet*. Törvt. Msz.

Phylæra, (a gr. *φύλαρα*, liber arboris tilia; *hársfa hánca*, ex quo ita dictus papyrus conficiebatur) plagula; *iv*. Ger. Bogen. Inst. Jos. II. p. 8. §. 41: Protocollum Exhibitorum e typo impressis separatis formæ ejusdem *phylæra* conficiuntur et in summa *phylærae* cujusvis fronte hæc adnotabuntur.

Phileratim, per paginas; *írenkint*. Pest. Vár. Lev.

Philipei, monetæ species. Sim. Num. 424. Sic etiam (ut de Flor. Imperialibus) de *Philippeis* sentiendum, nam aurei erant, uti et *Coronati*, Goldkron dicti, ob imaginem diadematis, qui aliquando puriores formæ Rhencensibus atque adeo Kremnicziensibus deteriores, cum illis tamen confundendum non est aurum coronarium ob similitudinem termini, hoc enim a victis gentibus dabatur ob vitam concessam.

Philippeus Mantuanus, **Mediolanus**. Inst. Arithm. 22. *Philippeus Mantuanus* = Flor. 4 Crue. 54. *Philippeus Mediolanus* = Flor. 2 Crue. 42.

Philocaptus, (Du C.) vox hybrida a gr. *φιλος* et lat. *captus*, amore captus; *szerelem foglya*. Nagy Hier.

Philocompieus, 3., (Du C. Philocom-

pus) a gr. *φιλόζοπος*, iactantiae amator, iactor; *negédes, dicsekvő*. Nagy Hier.

Philodaxus, perviceax, pertinax; *őnfejű, agyafurtt*. Nagy Hier.

Philodespotus, amans herum; *uraszerető*. Pár. Páp.

Philœnus, (*φιλέω οἶνον*) vini potor; *borcsiszár*, (részegeskedő). Pár. Páp.

Philohistoria, æ, (gr. *φιλοιστορέω*) cupiditas scientiarum; *tudni vágyás*. Tör. Tár. IX. 206.

Philosophia caerimonialis, officiorum, ritus aulici scientia. Text. v. s. *Repraesentativus*.

Philosophicalis, ad philosophiam pertinet; *bölcséleti*. Száz. 1897. p. 430.

Philotheca, æ, liber memoriae amicorum inserviens, nomina benevolentium continens; *emlékkönyv*. Ger. Stammbuch. Pár. Páp.

Philoxeneus, 3., hospitalis; *rendégszerető*. Hunniás, p. 17: Atque *Philoxeneas*, Arabum bellaria, mensas Negligit.

Philtrum, udo, onis, caleamenta e coactilibus facta, (Du C. al. s.); *botos*. Batt. Leg. III. 647. an. 1503. *philtrum* vulgo *Bothos*.

Phisognomus, (*φυσιογνώμων*) physiognomon; qui se naturam cuiusque ex forma perspicere pollicetur; *arcsziszervő*. Arch. Rák. VIII. 338.

Phitonissa, æ, (Du C.) Mulier, quæ artem magicam exercet; *varázsló, kuruzsló*. Marc. Chr. II. 47.

Phlebotomare, (Du C.) mittere sanguinem, venam incidere, secare; *eret vágni*. It. flebotomare. Wagn. Cf. Coel. Acut. 4, 14; id. Tard. 2, 43; Veget. Vet. 1, 24.

Phlia, corruptum pro: Philosophia. Arch. Ver. Sieb. X. 4. 461. Collegium . . . in *Phlia* et *Thlia*.

Phobiloquus, 3., Apollinis ori conveniens; *Apollo szája-ba való*. Nagy Orod. I. 49. p. 119.

Sic dicendarum Tibi cum provincia rerum Sumta est, *Phobiloquium* fundis ab ore

Sic ego *Phobiloquis* distincta coloribus
Sumta est, *me'os*
arva

Cernibam, undenas, Carmina passa, rotas,
Photiniani, (Du C.) Haeretici, quorum

antesignanus Photinus Sirmiensis Episcopus circa an. 354. I. inprimis impie docebant Christum nudum esse hominem ex Josepho et Maria natum; *Photinus követői*. V. Samosatēni.

Phrenetizare, insanire; *őrjöngni*. It. freneticare. J. Bet. Comm. II. 37. nisi vino omnes obruti *phrenetizarent* verius, quam more militari pugnam capesserent. Cf. Coel. Aur. Acut. I. praef. 40.

Phrenoschema, tis, arma gentilitia; *nemesi czimer*. Schm. de Ins. 3. Et quidem strictiori significatu, Artis Heraldicae Doctoribus hoc nomine veniunt *Phrenoschemata* sive constantes illæ Familiarum Illustrium *impressiæ* et æquivalenti vocabulo, *Arma Gentilitia* germ. die Wappen.

Phurphur, pro: fufur. Kronst. II. 44.

Phylacterium, (Du C.) (a gr. *φυλάσσω*, custodire, servare) Phylacteria apud Christianos dictæ Arculae, in quibus Sanctorum reliquæ reconduntur. Vita S. Steph. 5. in Alba civitate, templum instauravit, ubi inter

plurima distincta gemmarum colore perornata *phylacteria*, primo ex purissimo auro fabricata, in opus sanctuarii intulit.

Phylacterium, excurbie, custodiæ; *örhely*. Fabó. Mon. Evang. II. 450. ne *phylacteria* nostra ultra quam leges permittunt, extendamus.

Phylæra, V. *Phylæra*. Arch. Rák. VIII. 65. iratott . . . ad duas *phylæras*.

Phylæralis Taxa, merces pro scripta vel scribenda phylæra; *írtlap után való taksa*. Opin. Deput. 38. Ab huius in Paribus authenticis extradatione. *Taxa phylæralis*, una cum adiuta Scribentis 30 kr, Iudici pro impressione Sigilli 30 kr.

Phylosophicalia, res od philosophiam pertinentes; *bölcsészeti tárgyak*. Batt. Leg. III. 255. an. 1370.

Phylus, mensuræ species; strues carbonum; *rakás, halom*. Gall. pile. Sl. pile. Tör. Tár. 1889. p. 373. Item quanto precio unum plastrum carbonum vel vulgo unum *phylus* index singulis septimanis cum iudice fori faciat limitari consentione.

Phymata terra, V. *Fimata terra* 1. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 221. an. 1296. quendam terram *phymatam* seu sessionem.

Physicalis, physicus, (Du C. medicinalis); *természeti*. It. fiscale. Pel. Pom. In fest. circ. s. III. c. 3. Tertio declaratur res *physicali* Similitudine.

Physicatus, us, officium physici; *orvosí hivatal*. It. officio di fisico. Otia Bachm. Praef. illi, qui me quondam in Comitatus *Physicatu*, ut et in Militari statu noverant, testimonium dare facile possint. Kuk. Jur. II. 224.

Physicus, (Du C.) medicus magistratualis; *hivatalbeli, kevéleti, tisztí orvos*. Bene Bol. 3. Kass. Prax. I. 24. Habet praeterea quilibet Comitatus *Physicum*, Chirurgum et Obstetrices.

Piacta, æ, barcha q. v. *tutaj*. It. piatta, flaches Fahrzeug. Star. XVIII. 20. an. 1462. occasione unius *piacte* seu barche.

Piaculare animarum ergastulum, *purgatorium, tisztító hely*. Beng. Ann. Er. Cenob. 437. Qui tamen, ob quosdam humana fragilitate contractos naevos in *piaculari animarum ergastulo* alimquadiu post obitum detentus fuit.

Pialis, pius; *kegyeletes, kegyes*. Cod. Zi. I. 412. Clemencia *pialis* et celsitudo Reginalis.

Pianum, i, plenum, i; *sík, lapos tér*. It. piano. Cod. Dip. Arp. VII. 526. cum nemoribus, usuagii et pascuis in bosco et *piano*.

Piarista, æ, sacerdos sacerdotii, quod Pium vocatur; *kegyesrendi*. Ger. Piarist. Szirm. Piarista, *ahétatos szerzetbeli pap*.

Piaristicus, ad piaristam pertinet; *kegyesrendi*. Szilády Á. Irodótört. Közl. VI. évf. I. f. 92.

Paster-ri, hispan. dollar (peso) moneta turcis usitata (*gersch plur gurusch*) = 20 para = 400 centes = 18 turcicos; *piaster*. Lzb. Cod. Med. III. 65: pro passualibus Sanitatis Fede dictis . . . quastores unum *piasterum* dependant. Inst. Arith. 225. *Piaster* Turcium = Flor. I. Crue. 8.

Pica, æ, absurdus prægnantium appetitus; *a terhes nők rendkívüli, veszélyes étvágya*. (Du C. V. s. *Picatio*.) Wagn.

Picarditæ, Picardii ex Flandria orti

haeretici asseclae, qui praeter doctrinam Adamitarum et Nicolaitarum id quoque docebant: Christi adventu peccatum sic dictum originale deletum esse; *Pikárd kővető*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 87. Multifarii Haeretici Bohemiam atroceiter vexant. Quorum potissimi fuere Hussitae Duce fortissimo licet *monoculo* Ziska nuncupato. *Picarditae* item, qui et *Adamitae* dicebantur ac *Orebitae*.

Pecaria, æ, V. *Picarium*. Tör. Tár. 1889. p. 188. Amfora una cum pelvi... *duc* *picaric* turkales.

Picarium, calix, cyathus (Du C.) *billikom*. It. *bicchiere*. Becher. Száz. IV. 679. Uno *picario* argenteo cum modico de auro in superficie, quod in pondere fuit marcha una et piseti tres. Cod. Dip. Pat. VII. 430.

Picatus, psittacus Plin.; *papagály*. Ger. Sittig. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 448.

Picea, æ, sarissa; *szarony*, *dsida*, *kopja*. It. *picea*. Ger. Pike. Spiess. Veranes. VI. 308. Hic enim Gallus cassidem, loriam, ocreas, Germanus *piceas* ac secures, Hispani archibussos, veruta Italus et spatias ambo punctum ferientes.

Picardicus, 3., ad fratres liberioris iudicii in rebus divinis pertinens; *Pikárd*. V. *Picarditae*. Tör. Tár. 1891. p. 344. non autem lutherana et *piccardica* religio dilatetur.

Picarium, (Du C.) vas, calyx, cyathus; *pohár*, *ivó edény*. Ger. Gefäss, Trinkbecher. Kronst. I. 204. Cod. Dip. And. III. 478. Tör. Tár. 1888. 566. decem *picaria* deaurata.

Picarius, i, a poculis, a cyatho; praegustator; *pohárnok*. Tör. Tár. IX. 420. *picarium* nostrum a. 1353.

Picarium, **Picarius**, i, V. *Picarium*; An. Se. II. 230. an. 1542. Fer. Jur. Lib. 64. *picarium* argenteum. Tör. Tár. XI. 134. unum *picarium* simplicem cum uno coeleari.

Piceo-niger, piceus; *szurokfekete*. Alexy 6.

Picharium, **Pycharium**, V. *Picarium*. Tör. Tár. 1889. p. 595. decem *picharia* argentea deaurata. Cupa eiusdem generis ad modum *pycharii* cristallini parata.

Pickarditae, V. *Picarditae*. Szentiv. Cur. Misc. III. Oct. Synops. Chron. IX.

Pictarium, v. *Picarium*; Cod. de Sztára II. 442. Cuppas et *pictaria* nec non duos bonos equos.

Pictor Cartifoliorum, qui *pingit cartas lusorias*; *kártyafestő*. Pest. Vár. Lev.

Pictrix, foem. ad *pictor*; *festőné*. Száz. XVI. 73.

Picturare, (Du C.) saepe pingere; *festetgni*. Száz. XIV. 163. Beng. Ann. Er. Cænob. 210.

Picturatus, 3., *inaurata alula exornatus* (Sz. Moln.) *sikos*, 1. *aranyfüsttel fultatott*, 2. *slogos, islogos, arany v. ezüst lemezec*. Keesk. Ötv. 474.

Pictus masculus, mobile lignum (duccerit ut nervis alienis mobile lignum. Hor. Sat. II. 7. 82.) *báb*. Ger. Marionette. Jók. Epp. II. 207.

Pientissime, pro *piissime*; (V. Du C. pientus) *legyjámborabb módon*. Tör. Tár. 1889. p. 439.

1. **Pietas**, fiducia, persuasio. (Du C. al. s.); *szent meggyőződés, bizalom*. Frak. Mál.

lev. II. 239: Optaremus illum (sc. Simeonem)... ad apicem cardinalatus promoveri... non alia de causa, nisi quod illum singulariter diligimus et *pietatem* habemus de illo.

2. **Pietas**, titulus honorarius (Du C.); *kegyelmed*. Tkal. Mon. Civ. Zág. I. 81. an. 1308: oppressa... ecclesie... vestra dignetur *pietas* providere.

Pietismus, pietatis, sanctitatis simulatio: supersticiosa religio; *szenteskedés*. Száz. XXVII. 297. Fabó Monn. Evang. II. 420. Vern. Phil. Mor. 192.

Pietistae, Lutheri discipulorum progenies, qui Schwenfeldo et Weigelo auctoribus Donatistarum, Hussitarum, Origenistarum et Anabaptistarum doctrinas renovarunt; *szenteskedők*. Nagy Hier. Teut. Schul. I. 445. Otia Bachm. 101. Jókai Régi jó Tábl. II. 108.

Pietisticus, pietatem affectans; *ájtatoskodó*. Vern. Phil. Mor. 345. Hoc (otium) denno literatum, mundi elegantioris vel etiam pium, rectius *pietisticum* vocant.

Pietosissimus, 3.: maxime pius; *igen jámbor*. Tör. Tár. XXV. 32.

Pifararius, i, fistula transversa canens; *tilinkós*. Croat. sopac. Ger. Querpfifer. It. pifferaro. Star. XVII. 63. an. 1516.

Piffa, æ, puls adipe confecta; *piffa*, *megzsírozott köleskása*. Orsz. L. D. 709—23. Urb. et. Conser. *Piffa orodeca*.

Pigella, æ, (Du C.) quoddam genus vasis, scilicet *aropta*, quia depressa est; ab ital. *pigiare*, imprimere; *ostyasütő*. Germ. *Oblateneisen*. Nagy Hier.

Piglius, i, parvus pedis, pediculus; *tetű*. Prot. inq. 172: et destinabat ad dorsum unam pellem, in qua erant multi *piglii*.

Pigmei, pro: *Pygmaei*; *törpék*. It. pimmo. Szamosk. II. 47. *Pigmeorum* quinque calvarias, ovi gallinae magnitudine, a Salymano Joanni secundo Principi olim missas, in puerorum plebeorum ludicra oblectamenta cessisse vidimus.

Pigmentum, (Du C. 1.) potio ex melle et vino et diversis speciebus confecta; *édes borital, mézbor*. Gall. pigment. Anonym. C. I. Carnes et pisces et lac et mel manducabant et *pigmenta* multa habebant. Cf. Firm. Math. 8, 47; Coel. Aurel Aeus. 2, 9. med.

Pignata, æ, olla; *fazék*. It. pignatia. Prot. inq. 182: virgo M. in septimana sua lavabat scutellas et *pignatas*.

Pigneratitius, 3., ad pignus pertinens V. Actio pigneratitia.

Pignora, æ, pro: *pignus*. Ljub. Mon. Sl. II. 215. an. 1344. *pignorum* quamdam.

Pignoracio, (Du C.), cautio, fideiussio, pignus; *zálog, jótállás*. Pesty Ször. III. 236.

Pignoratarius, i, qui pignori accipit aliquid; creditor hypothecarius; *zálogbavevő, zálogbíró, zálogtartó, zálogos*. Kass. Jur. Civ. I. 426. Non tenet Citatio proprietarii, medio *pignorarii* aut arendatoris horumque uxorum peracta. Szirm. Kövy El. 345. Nagy Jus Trans Sax. 143. Ordo et ius *pignoratoriarum* talis est: qui a suo debitore hypothecam expressam habet, potior est conditio eius, quam qui chirographum tantum habet.

Pignoratitia, æ, litteræ, quibus aliquid pignori datum vel acceptum testatur; *záloglevél*. Szirm.

Pignoratitius, i, V. *Pignoratarius*. Moln. Patv. 25. *Pignoratitius* et *Pignora-*

tarius, qui pignus, *Hypothecarius* autem, qui hypothecam recipit.

Pignoratitius, 3., ad pignus pertinens; *zálogverő*. Art. Diet. Pos. ultra Summam prioribus Dominis suis praetensive *Pignoratitius* exolutam et in futurum legitimandam.

Pignori, ut *pignori nunquam praescribitur*, pignus, ut pignus vetustate temporis non infirmatur; *a zálog úgy mint zálog soha idejét nem múlja*. Georch. H. P. III. 59.

Pignoris datio, actus pignoris dandi; *zálogadás*. Törv. Msz.

Pignoris devolutio, actus pignus per manus dandi; *zálognak kézről-kézre adása*. Törvt. Msz.

Pignoris quidditas, natura, conditio pignoris; *a zálog minősége*. Törvt. Msz.

Pignoris transvestitio, pignus in alium transferre; *a zálog átruházása*. Törvt. Msz.

Pignus cambiarium, pignus cambiale; *váltózálog*. Ger. Wechselfand. Art. D. 1840. p. 86.

Pignus colligatum, quum bona diversa unum pignus efficiunt; *összekapcsolt zálog*. Georch. H. T. III. 93. Ezen összekapcsolás pedig akkor van, midőn több rendbeli jószág egy sommában köttetik le egyetemben.

Pignus contractuale, pacto constitutum pignus; *szerződésbeli zálog*. Törvt. Msz.

Pignus in commissum cadit, pignus remanet in loco, ubi depositum est; *a zálog ott hagyottá léssen*. Törvt. Msz.

Pigritare, pigrum esse (Du C. pigritari); *restelleni*. Rac. Mon. Sl. VII. 440. an. 1020—1040 ad adificationem legentium aliquid exponere non *pigritemus*.

Pigritari, (Du C.) morari; *henyélni, késlekedni*. Pesty Ször. III. 66. festinetis et non *pigritemini*. Cf. Vulg. Act. Apost. 9, 38.

Pirgus, pro: *pirgus* (V. Du C. s. *pirgus* 2.); *czövek*. Ger. Pflock. Schläg. 1232.

Pikó, panis, qui quotidie insculo inseriebatur. Jók. Epp. I. 9. «semper» mindennapi leves, a «*pikó*» pedig a hozzávaló kenyér megszólítása.

Pila, (Du C. 6. vas quoddam ad usum eorum, qui pannos parant); *czeker, szatyor*. Germ. die Zaine, der Marktkorb, Körbehen. Schläg. 1104.

Pila ampullata, V. *Pila inflatilis*. Szamosk. II. 42 cum iis venatum exire, ludere, frequens esse ac velut in sinu fovere; cum iis *pilam ampullatam* iactare, omnia oblectamenta, otia denique atque negotia cum iis communicata habere.

Pila ferrea, globus tormentarius; *ágyugolyó*. Isthv. XIII. 209.

Pila incendiaria, globus pyrobolus concavus; *Granat*. Fal. Arch. Mil. 448.

Pila inflatilis, v. Italica; idem ac foliis pugillatorius; *labda, hólyag, melyet ököllel ütöttek ki*. It. palla come vesica. Ger. Ballon. Szamosk. II. 469. Quumprimum Sigismundus princeps de tristi obsidione celestis tabellarii nuncio certior factus esset, id omnino temporis *pila inflatilis*, quae Italica vocatur, veteribus foliis pugillatorius, sese Albæ oblectabat; collusores Italorum greges habebat, cum quibus in altum propulsam vesicam alternis iactabat pendentemque pugnus incursabat.

Pilare, tundere stupario malleo (Du C. al. s.); *kallózni, kölyűben törni*. Kronst. II. 11. litem *pilantibus* cerevisiam. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 283.

Pilatorius, 3., ad pistrinum pertinens V. s. *Molendinum* pilatorium.

Pilearius, i. (Du C.) qui pileos facit, aut vendit; *kalapos, süveges*. Kronst. II. 133.

Pileator, pilearius, pileorum, petasorum confector; *kalapos*, Száz. VII. 544. Pest Vár. Lev. Kass. Jur. Civ. I. 94. Kronst. I. 437. Tab. Conser.

Pileator Hungaricus, *magyar kalapos*. Ger. ungarische Hutterer. Tab. Conser.

Pileator Germanicus, *német kalapos*. Ger. deutsche Hutterer. Tab. Conser.

Pileus Cumanicus, *Cumanus*, qualem Cumani gestare solebant; *kím süveg*. Bel. Prov. 497. Thuróc. 152. qui barbas radere crines detruere contra mores Hungaricos et *pileos Cumanicos*, quorum usus in Hungaria iam in consuetudine habebatur, abicere, demandabat.

Pileus purpureus, quo Cardinales a pontifice ornantur; *biborkalap*. Cod. Dip. Lond. 209. a Sanctitati Vestra maiorem in modum contendimus, ut *pileum* ipsi *purpureum*, quod Sanctitati Vestrae ac sedi Apostolicæ imprimis honorificum futurum, pro tantis in rempublicam Christianam meritis primo quoque tempore mittere dignetur.

Pileus sacchari, meta sacchari; *süveg czukor*. Kronst. III. 371., 391. an. 1546: pro massa sive *pileo*, ut nominant, *sacchari*.

Pileus turbinatus, *túra; turbán*. It. *turbante*. Gall. *Turban*. Bel. Geogr. 348. superne *pileus* contigit *turbinatus*.

Pilga, æ, ater e corio bubali confectus; *bivalytömlő*. Gros. H. Ph. I. 166: Utres, quibus aqua solta Sövárini e salis puteo protrahitur, ac ibi vulgo *Pilgae* dicuntur, e corio bubalino conficiuntur.

Piliator, V. *Pileator*. Bene Pol. 135.

Pilolum, *Pilolus*, pro: *Pilcolum*, galericulum; *konty*. Schläg. 1475.

Pilum, V. *pileus*. Száz. XXIV. 340. parvum capucium et *pilum* virideum. *Pilum* mardurinum.

1. **Pilius**, pilus; *kalap*. Kuk. Jura. I. 182. an. 1446.

2. **Pilius**, pilus V. s. *Pala* 4.; *szőr*.

Pillango, onis, papilio; *pillangó*. Tör. Tár. 1890. 567. Velum unum album oblongum ultra unius orgiæ cum *pillangonibus*, ornatum.

Pilleus, i. V. *Pileus*. Thök. Diar. II. 344. Unus *pilleus* ruber, sabellinus fl. 14. Pro uno *pilleo* pannus Anglicanus, ruber fl. 1.

Pillicaius, (Du C. Pellicarius) pello; *szücs*. Raë. Mon. Sl. XIII. 47. an. 1348.

Pilliparius, (Du C.) pello, pellarius; *szücs*. It. pelliciajo. Mem. Pauli. 423. combusta fuit domus Mag. Poman. *pilliparii* cum certis aliis domibus.

Pillizaria domestica et silvestris, (Du C. Pelizaria, *Pilisaria*, *Pillizaria*, *Pelliceria*, *Pelliteria*) pelles ipsæ præparate; *szörme*. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 101. possint et valeant venire et stare in portum cum singulis infrascriptis rebus et mercacionibus Romanie scilicet: coramine, coriis domesticis et silvestribus, cera et *pillizariis domesticis et silvestribus*.

Pilocerum, instrumentum pannis pilandis V. *Pilotherium*; *posztóköltyű*. Ger. Tuchwalke. Schläg. 2094.

Pilopæus, i. pilorum confector; *süregjártó*. Iter. Oec. 296.

Pilotherium, pistrinum; *kölyűmalom*. Batty. Leg. III. 239. an. 1370; molendinum trium rotarum et *Pilotherium*.

Pilularis, formam pilulæ, globuli habens; *labdaes*... Bène med. I. 254. forma *pilularis*.

1. **Pincerna**, æ, cella, (Du C. qui vinum dispensat). *pinceze*. eredetileg *sörpinceze*. Tör. Tár. 1893.

2. **Pincerna**, æ: (Du C.) qui vinum convivis miscet; *pincezmester, pohárnok*. Pel. Serm. Servus... potest dare aliqua modica: ut cocus reliquias ciborum et pistor reliquias panum et *pincerna* aliquid vini. Hiem. 29. c. Cod. Dip. Arp. V. 26. Cf. Aseon. Cie. Verr. 2. I. 26; Lampr. Alex. Sev. 44; Hieron. Quæst. in Genes. 40. 4; Inscr. Orell. nro 2884.

Pincernare, (Du C.) more pincernarum vinum præparare; *bort megizlelni, mielőtt a királynak adatik*. Tör. Tár. 1893.

Pincernaria, æ, cellæ administratio; *pincezkörűli szolgálót*. Ger. Kellerdiest. Tör. Tár. 1893.

Pincernarius, i, (Du C.) pincerna, cui cella vinaria curæ est, cellarius; *pincezmester, pohárnok*. Luc. Regn. Dalm. 196. nam in supradictis Privil. inveniuntur subscripti: Camerarius primus 2. 3. *Pincernarius*, Palatinus etc.

Pincernarum regalum Magister, V. *Magister pincernarum*. Törst. Msz.

Pincernatus, us, (Du C.) munus et officium pincernæ; *pohárnokság*. Batty. Leg. I. 595.

Pincevis, pro: pinguis. Tör. Tár. 1889. p. 373.

Pindiculor, poeta; *költő*. Hor. Mem. 256.

Pinella, æ, pinus V. s. *Bota; fenyőfa*. **Pinguedo piscium**, adeps piscium; *halzsír*. Germ. Fischthran. Vect. Ref. F.

Pinguiculus, 3. dem. ad pringuis; *Körvéreske*. Irod. Köz. VII. I. 95. Cf. Front. Ep. ad M. Cæs. 4. 12. ed. Maj.

Pinguis, dives; *gazdag*. Eszt. Okm. p. 494. 1299. Thomas *pinguis* mercator venetensis.

Pinna, æ, culmen turris; (Du C. 5.); *torony csücske*. Ger. Turmspitze. Kronst. I. 289.

Pinnaculum, (Du C.) apex turris, extrema pars ædificii, fastigium; *gomb*. It. pinacolo. Kronst. II. 62: aurifabris, quo die *pinnaculum* super turrim apposuerunt. S. de Kz. Chr. I. 4., 1. eiconiam... in *pinnaculo* unius palatii, in quo habebat nidum... resedisse. Cf. Tertull. adv. Jud. 8.

Pinnulibratrix, conspiciendum; *arányozó*. Ger. Visier. Pär. Páp.

Pinosus vel *pynosus*; *mons pinosus*, pinetum; *fenyves*. Knauz. M. E. Str. I. 493. 637.

Pinsere, coquere; *sütni*. Arch. Rák. VIII. 345. Una euprea autepsa, vulgo tebszi, pro *pinsendis tortatis*.

Pinta, æ, (Du C.) mensura liquidorum duas medias complectens; *pint*. Gal. pinte. Szék. Okl. I. 261. plus quam octo Azoras vel

quatuor *pinta*, hoc est eijthel exigere non audeant. Pahl. Jus. Georg. 134. duas *pintas* vini. Urb. Reg. 138.

Pintha Budensis, (Du C. *pinta*). Tör. Tár. XI. 437. Buthirum cum *pintha* Budensi vinum cum *pintha* Budensi... æeti *pintha*.

Pinulatus pannus. p. e. linoxylio textus; *barchet*. Ger. Barchent. Eszt. Okm. 29. (Decr. Ladisl. 1380.) Cysrenenses solvant... tam de Sindone quam pannis griseis seu fustaneis vel *pinulatis*.

Pionier, is, ex It. piccone, quod lignem, pastinum acutum sign., inde miles, qui fossam fodit; *sánczásó, utász, árkász*. It. picconiere. Gall. pionnier. Szirm.

Pipa, *pipa*. It. pipa. Gall. pipe. Ger. Pfeife. Pahl. Jus. Georg. 100. et in maiorem securitatem silex, chalybs et fomes ac *pipa* (tubus pro hauriendo fumo tabacæ) his interdicatur.

Piparius, i, qui herbam nicotianam sugit; *dohányzó*. Germ. Tabakraucher. Jogh. Eml. T. II. 2. p. 52: Tristitia testantur exempla... quod ob incautam *pipariorum* sæpe sapientia... incendia exoriri soleant.

Pipatorium, locus, cubile, in quo fumum Nicotianæ hauriunt; *pipázó szoba*. Jókai Kösziv. V. 31.

Piper ordinarium, *paprika*. Ger. türkischer Pfeffer. Lzb. Cod. Med. III. 209.

Piperare, condire; *fűszerezni, paprikázni*. It. impepare. Otia Bachm. 46. qui sermones suos non sale prudentiæ et affabilitatis, sed stercore, merdatione et similibus scurrilibus condit et *piperat*.

Piperata, æ, (Du C.) placenta mellita V. s. *Confectio zuccuri; mézes kalács*.

Piperatus, (Du C.) pipere temperatus, amarus; *fűszerezett*. Diösz. Fäv. 578. Cf. Petron. Sat. 36; Colum. 12. 47.

Piperiterium, pistillum piperi terendo; *bortörő*. It. pestello da pepe. Germ. Pfefferstößel. Schläg. 844.

Pipeta, æ, pituita; *pip*. It. pipita. Ger. der Pip. Pips. Szentiv. Cur. Misc. II. 260. Gallinarum morbus ordinarius est pituita seu *pipeta*, hunc curat cuminus sylvestris vel ferri sarmenta potui iuncta.

Pipidion, flabellum; *leggyező*. Nagy Her.

Pipo, Philippus; Tör. Tár. XII. 187.

Pirates, pirata; *rabló*. Batty. Leg. III. 71. an. 1309.

Piratica, æ, (Du C.); *tengeri rablás*. Kuk. Jura. I. 129: *piratica* seu damnum aut violentia... navigantibus. Brut. Hist. III. 283. Cf. Quintil. Inst. 8, 3, 34; Justin. 8, 3, fin; 22, 1.

Pireite, piratarum more, pirate; *tengeri rabló módjára*. Brut. Hist. XI. 251., 47.

Pirestris, fors, sartago; V. *Archiscamum; serpenyő*.

Piretrum, (Du C. *piretrus*) materia aliqua, ex qua potio medica conficitur; *tárkony*. It. piratro. Kol. Cod. 12. radicem *piretri* azaz *tarconth*.

Piretum, pyrethrum; *tárkony*. Schläg. 897.

Pirongatorium, (ab hung. *pirongatni*, obiurgare) obiurgatio; *pirongatás*. Jókai Rab. R. I. 202. a császár erre leküld egy hatalmas *pirongatoriumot* az uradalomnak, hogy mért nem orvosolja meg a jobbágyok bajait.

Pirosus, 3., lapidosus in modum pyramidis. V. Du C. s. *Pirus*; *gutaalakú kö-*

rekből. Cod. Dip. Pat. V. 21. Ubi sunt due mele una *pirosa*, altera terrea 28., 37., una *uio cumulata* (sc. meta).

Pirum terrestre, solanum tuberosum; *burgonya*. Opin. P. I. §. 9.

Pisa saccari, pillulae saccharae; *czukorlabdacsok*. Kronst. III. 287: apotecario dedit *pisa saccari*.

Pisanella, æ, liber quidam. Ljub. Mon. Sl. XXII. 183. an. 1461: *Pisanellam* satis correctam.

Piscacia, piscaria, locus, in quo piscatur; *halastó*. Cod. Dip. Hung. Pat. VII. 24. Redditi vero *piscaciarum* vel prati communis habetur.

Piscare, pro: piscari; *halászni*. Pesty Ször. III. 116. piscinam suam non *piscarunt*. Szék. Okl. IV. 44.

Piscaria, jus piscandi, (Du C. locus in quo piscatur); *halászat*. Luc. Regn. Dalm. 202. se obligaverunt eidem annuatim et in perpetuum solvere duo millia librarum et pro pedagio portarum Civitatis eiusdem, pro *piscaria*, pro macello pro arboragio porti etc. Fej. V. III. 335. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 69.

Piscariū, 3., ad piscandum aptus; *halászáti*. Mem Pauli. 425. qui caute venerant in quatuor barehis *piscariū*.

Piscatio, (Ap. Du C. ius piscationis in fluviis), in codice nostro antem locum significat, in quo pisces capiuntur, qua notione accipiendum esse vocabulum satis cognoscitur et contextu, ubi promiscue cum piscatura (pp. 18., 19.) et piscina (p. 313) usurpatur atque ex usu pluralis vocis; *halastó, halászáti hely*. Cod. Dip. Arp. Cont. II. 49., 24., 115. Et hec villa habet terram . . . arundineta cum *piscationibus* multis et in Myler fluvio. Cod. Zi. V. 590.

Piscatio philosophica, dissertatio physica curiosa de piscibus; *bölcseleti halászat, értekezés a halakról*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 435.

Piscatura, Du C. æ, ius piscationis; *halászáti jog*. Szék. Okl. IV. 54. simul cum fluviis, piscinis, *piscaturis* aquarumque decursibus, molendinis. Kass. Prax. I. 219.

Piscena, æ, (Du C. piscina) locus, ubi piscatur; *halastó, halászáti hely*. Szék. Okl. III. 313. et molendinis et *piscenis*.

Pisceria, æ, piscatura; *halászat*. Ljub. Mon. Sl. V. 43. an. 1404.

Pisces seminaarii, pisces feturae; *tenyészhalak*. Ger. Bruttische. Kronst. III. 647. qui solvit *pisces seminaarios* vulgo zamfyseh.

Piscina, equorum natatoria; (Du C. al. s.); *lovak usztatója*. Kronst. III. 379: in piscina, quam *equorum natatorium* vocant.

Pisciformis, formam piscis habens; *halforma*. Gall. pisciforme. Hist. Nat. 53. In aquaticis, quarum aliquae ex ovo exclusae *pisciformes*, apodæ sunt et metamorphosim subeunt.

Piscinulla, æ, parva piscina; *kis halastó*. Tör. Tár. XII. 81. molendinum ac *piscinullam* . . . ibid. *piscinulla*.

Piscis coelestis, V. Anguilla Hungarica; *menyhál*. Ger. Olruppe, Quade. Galeoti. 44. cuius cauda anguillis est similis, saporis iucundi, quem Hungari *coelestem piscem*, Menyhál, Germanice Olruppen et Quappen in Sax. vocitant.

Piscis novem oculorum, Petro-

myzon fluviatilis; *kilencz szemű hal*. Vect. Ref. F: *Tunella piscium novem oculorum*, seu Lampretarum, vulgo *Priken*.

Piscis salsatus, piscis sale conditus; *besózott hal*. Száz. IV. 365. pro uno vase *piscium salsatorium*.

Pisculentia, æ, odor piscium; *hal-szag, halbűz*; *Wernherus* De adm. Hung. aquis p. 859. Nullum est tempus Tibisco, quo piscibus non magis, quam cæteri amnes abundet. Quin, qui propius ad eius ripam in aestivis præsentim caloribus accidit, manifesto sensu experiuntur eum *pisculentiam* quamdam, ut sic dicam, redolere.

Piset, V. *Nessing. Nessick*; *nehczék*. Ger. $\frac{1}{50}$ einer Marke. Kronst. I. 184., 187.

Piseta, æ, ponderis genus $\frac{1}{50}$ pars marcae; *nehczék*. Kronst. II. 212., 448.

Pisetarius, i, *pénzverő mester*. Hain. Extr. L. 22. in cusione moneta homo eiusdem *pisetarius* dictus, qua homo regni adhibeatur, hic autem ne aurum et argentum non cusum efferatur, invigilet, proventus etiam exinde *pisetum* dictos, ex quibus quinque millia florenorum pro convietu nobilium Tyrnaviensis fundati sunt, archiepiscopus percipiat. Samb. Tyrn. Tör. Tár. IX. 454. Batt. Leg. III. 305. an. 1456. Moln. Patv. 27. Cod. Dip. Brüss. III. 5. Kass. Jur. Civ. Lex. 47. Bel. Comp. Hung. Geog. 32. *Pisetarius* homo erat archiepiscopi Strigoniensis, ad officinam monetariam illocatus, Crennifici, qui regis et regni auctoritate, in eo curam ponebat, ut pecunia iusti ponderis et valoris, ibi euderetur.

Pisetarius Regni, Primas, archiepiscopus Strigoniensis, qui olim rei monetariae præerat; *az ország primása, ki hajdan a pénzverésre felügyelt*. Kon. Egyh. 267.

1. **Pisetum**, (Du C.) redditus archiepiscopi Strigoniensis ex urburis aurariis; *pénzverési adó, pénzrám*. Irod. Közl. VII. 2. 141. Fej. Jur. Lib. 458. (Pet. Pázmány 1624. lit. fundationale) (Licet a sanctissimis Hungariae regibus ex monetae cusione certi quidam nec contemnendi redditus archiepiscopo Strigoniensi fuerunt assignati, ita, quod ex singulis argenti, aurive cusi vel non cusi, marcis *pisetum* unum, hoc est quadragesima octava pars marcae, certo ac infallibiliter assignaretur, tamen hos redditus ab an. dom. 1573. quo diem suum obiit Antonius Verantius . . . usque ad an. 1625. per quamdam usurpationem Camera Crennicensis percipiebat. Cher. Jus. Eccl. I. 226. *Pisetum* ab Italico peso vel pezzetto, ponduseulo unius quippe grossi, homini Archi-Episcopi Strigoniensis a singula marca pro luero Camere in quibuslibet Comitibus exacta dependendi vel ab Hungarico Fizező originem trahit. (Carol. I. Decret. 1342. §. 59. et artie. 23.; 1533). *Pisetarii* officium ex articulo 15. 1537. cognoscitur, ubi præcipitur, ut Archi-Episcopus Strigoniensis per suum *Pisetarium* Cameris Crennicensibus et aliis Cameris intersit semper dum aurum et argentum in Cameram Regiam præsentatur. — Num Hung. 159. Comes Camere in loco cusionis tenebatur habere duo serinia, in quorum uno ferramenta formalia seu typaria monetae, in altero vero virgulae pro monetis fusæ sub sigillis ipsius Comitibus Archiepiscopi Strigoniensis et Magistri Tavernicorum (Thesaurarii) asservabantur; pro qua conservatione domini archiepiscopi de singula marca omni die operis unum *pondus* (seu *grossus*) *Piseli* no-

mine veniens, Thesaurarii vero dimidiis ferto obveniebat; una de singulis marcis pro luero Camere exactis Comes Camere iisdem hominibus singillatim unum grossum solvere tenebatur.

2. **Pisetum**, i, pondus, ab It. pezzetto; *könting, nehczék*. Ger. Quent, Quentchen. Keesk. Ötv. 159. Zsigm. Hist. 162. Ceterum, ut publicani, quibus res monetaria elocata erat, iusti ponderis monetam eudi curarent, duo custodes, unus archiepiscopi Strigoniensis alter autem Tavernicorum magistri constituti sunt, quorum ille unum *pisetum* (uno pezzetto) seu unum pondus i. e. unum argenteum denarium, hic vero $\frac{1}{5}$ denarii a quavis cusa marca accipiebat.

Pisetus, i, species ponderis ab It. pezzetto, drachma, quadrans semuncia V. *Pisetum* 2.; *nehczék*. Száz. IV. 358. emi cuppam, quæ ponderabat marchas sex et *pisetos* aliquos.

1. **Pissis**, (Du C.) pyxis, (more Itolorum pronunciatum) selopetum. Ger. Büchse; *puska*. Száz. IV. 679.

2. **Pissis-idis**, pro: *piris* (Du C.) Text. v. sub *Partium*; *szelencze, mitylye*. It. cassetta. Ger. Büchse.

Pistaldus, i, V. *Pristaldus*. Han. Mon. Jur. P. I. 24. an. 1265 . . . *pistaldus* missus . . . debeat habere pro suo precio.

Pistardus, i, (a *pinsere*), pistor; *pék*. Fej. I. 297. et Abbati regalem visitanti præsentiam duodecim equites servitium studeant exhibere; ministri, qui serviunt cum equis 156. . . ceriariis 6; *pistardis* 5. Kat. Hist. Reg. I. 195. Batt. Leg. I. 376. an. 1015.

Pistare, (Du C.) pinsere; *sütni*. Szám. p. 404: pistoribus, quod *pistaverunt*. Kronst. I. 438. II. 594. III. 176.

Pistor semmellarum, pistor siliginarius; *szemlyepék*. Kronst. III. 279.

Pistatrix, fem. ad pistor; *pékne*. Kronst. III. 253., 279.

Pisticus, probus, fidelis, non adulterinus (ex gr. πιστικός) (Du C.); *hű*. Fej. X. I. 404. nec inertia ductus subterfugio exquisito retrocessit, sed sedule et continue alacri fidelitatis praxi et *pistico* ministerio maluit absque metu lethi multifariis virtutis modis insigniter complacere. Fej. X. 3., 320: fidelis noster dilectus paternus, sincerus, facetus et *pisticos* mores imitando. Cf. Vulg. Johann. 12. 3.

Pistola, æ, brevior selopet; *pisztoly*. It. pistola. Reg. Turm. Præf. Formulæ I. *Pistolæ* cum loramentis, quibus ephipio alligantur. Arch. Rák. VIII. 364. duo paria futral pro *pistolis*.

Pistoleta, æ, (Du C. pistolettus) brevior selopet; *pisztoly*. Kuk. Jura. I. 434. an. 1750. Arch. Rák. II. 425. pro octo paribus *pistolettarum*, ib. VIII. 330. Joht. Enl. III. 375. pastoribus arma uti: flinetæ, *pistoletæ* . . . adimenda sunt. Thök. Diar. II. 346.

Pistolice, auxilio selopeti minoris; *pisztolylyal*. It. con. per pistole. Fabó. Monm. Evang. II. 248. quod non predicatione, sed coactione, non epistolice, sed *pistolice* eos adiunxerit.

Pistor albus, pistor siliginarius; *szemlyesütő*. Ger. Weissbäcker. Kronst. I. 636.

Pistoralia, quæcumque simul in furno pistoris coquantur; coctura; *sütemény*. Schwart. Scult. 44.

Pistoria, æ, (Du C.) locus, ubi pistores panem conficiunt; *sütőház*. Quel Sieb. I. 551, 553.

Pistris, fem. ad pistorem; *pékne*. Fej. V. II. 443. Item elandyem . . . relinquo Maynae *pistrici*. Kronst. I. 639. Cf. Lucil. ap. Varr. L. I. 5, 31. §. 133. et ap. Fest. s. v. *Mamphula* p. 142. ed. Müll.

1. **Pistura**, pinsatio; *kölyűzés*. Ger. das Walken; Stampfen. Kronst. III. 25: *pistura* vulgo stampen et. 27. Cf. Plin. 18. 10, 23.

2. **Pistura**, æ, opus pistorum V. s. *Semillarius*; *sütemény*.

Pitacium, (Du C. *Pittacium*) petitio, litterae supplices; *kérő levél, fölgymoldvány*. Knauz M. E. Str. II. 421., 436. paternitatem vestram per praesens *pitacium* queso toto nisu.

Pitalamus, pro: Epythalamus; *vőfély*. Ger. Brautführer, Hochzeitbitter. Schläg. 252.

Pitancarius, i, (Du C.) dispensator; *gazda*. Ljub. Mon. Sl. XI. 59. an. 1322: quarta pars . . . introitus . . . sit . . . obligata magistro . . . physico et . . . magistro . . . *pitancario* communis.

Pitancia, æ, (Du C. *Pietantia*) praeter solita ferula apponi solita et piscibus et ovibus constans; *utóétel*. Bék. Pil. P. I. 46.

Pitissare, (Du C.) *pitissare* (πυτίζω) gustare, praegustare; *pitizálni, kóstolgatni*. Kov. Carm. 43: Accipiunt illi digitis comprehensa duobus Poela, *pitissantque* prius.

Pitristickus, (Dief. *pitricus*, *pitrisculus*) motacilla regulus. Linn. trochilus Plin.; *ökörsem, csaláncsattogató*. Ger. Zaunkönig. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 119.

Pitropus, i, (gr. *ἐπιτροπος*) patronus, tutor; *ügyvéd, gyám*. Ljub. Mon. Sl. XI. 130. an. 1323.

Pituita, æ, malleus humidus; *taknyosság*. Ger. Rotzkrankheit. Lzb. Cod. Med. II. 25.

Pituitarius, 3., ad pituitam pertinens, pituitosus; *nyálkás*. II. pituitoso. Gall. pituitus. Vern. Met. II. 189. applicantur cum aëre inspirato fibrillis nervis membranæ *pituitariae*.

Pixenmayster, tormentarius; *tűzért-mester*. Tör. Tár. 1891. p. 258. tormentarium vero seu *Pixenmayster* non nisi unicum eumque sat ineptum habemus.

Pixida, æ, sclopetum, bombardia; *puska*. Kronst. I. 644. II. 436. Száz. XV. 120.

Pixida manualis, sclopetum manuale; *kézi puska*. Kronst. II. 494.

1. **Pixidiarius**, a Germ. *Büchse*, miles sclopeto instructus; *puskás*. It. cacciadore. Gall. arquebusier. Germ. Schütze. Szegedi Rubr. Pars. II. p. 257: De generalis insurrectionis modo, et oblatione a quatuor portis unius *peditis pixidiarii*. Decret. Rudolphi Regis 1600. Arch. Rák. VII. 405. Frak. Mát. Lev. II. 107. Apud nos ista consuetudo observatur, quod quatauncunque peditum summa sit, quinta pars ex *pixidiariis* constituitur.

2. **Pixidiarius**, faber sclopetarius; *puskaműves*. Száz. XVIII. 37.

Pixidicus, 3., ad pixidem, sclopetum pertinens; *puska*. . . Star. XXII. 25. an. 1544. finaliter per pulveres *pixidicos* murum ipsius castris *sursum* ponere fecit.

Pixidinus, 3., ad sclopetum, pixidem pertinens; *puska*. . . Vjestnik I. 227. an. 1530. velit ei dare . . . de pulveribus *pixidinis*.

Pixidula, æ, dem. ad pixida; *puskácska*. Kronst. II. 643.

1. **Pixis**, V. *Pixida* (Du C.) Kronst. I. 214. Schläg. 2267.

2. **Pixis**, pixis; *perseye*. Ger. Opferbüchse. Lzb. Cod. Med. III. 149.

Pixis barbata, pixis Pragensis V. *Barbata*. Vect. Ref. 02: De pixide Pragensi *barbata* dieta.

Pixis manualis, *manaria*, sclopetum equestre; *kézi puska, karabély*. Ger. Handbüchse. Fjp. Szám. p. 481. Száz. VIII. 633. Monm. Comit. I. 614.

Pizolus, i, numi genus; *piezula*. Ljub. Mon. Sl. V. 230. an. 1334.

Plaçarius, i, *Platearius*, tributis exactor, custos etiam civitatis, cuius erat citare accusatos; *adóbehajtó, poroszló*. Han. Mon. Jur. II. 48. an. 1312: rivarij seu *plaçarij* . . . debeant esse quatuor.

Place-major, praefectus urbi; *város-parancsnok*. Arch. Ver. Sieb. XXIV. 405. supremis vigiliæ praefectis, qua sic dietis *Place-majoribus*.

Placenta mellita aromatites, *fűszerszámos pogácsa, béles*. Pár. Páp. Schläg. 1851.

Placenta millaria, *málé*. Ger. Hirs-Mehl-Kuchen. Pár. Páp.

Placenta pyritico-metallica, *nyers kén*. Ger. Rohstein, Rohlech. Beszt. Lev.

Placentula, dimin. ad placenta; *kis lepény*. Tör. Tár. III. 70. *placentulis* azymis utebantur.

Placet m. pr., subscriptio regis. Száz. XII. 444.

Placetum, apud Du C. *placeti* litterae, quibus vox *placet* subscribitur. Def. bon. p. 59: Hoc iure usi sunt Apostoli eorumque successores tribus pene saeculis sub persecutoribus absque *placeto* Civitatis . . .

Placetum Regium, ius regis in negotio religionis edicta episcoporum aut romani pontificis regnum concernentia vel approbandi vel abnuendi; *királyi tetszevény*. Hor. Mem. 335. Kass. Prax. I. passim.

Placharius, V. *Placharius*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 147. *Placharii* non exeant . . . sine licentia curie.

Placibiliter, placide; *szelíden*. Tör. Tár. XI. 112. ea audivit *placibiliter* et benigne. Dip. Reip. Rag. 22.

Placidare, probare; *helyeselni*. It. approvare. Cod. Evang. T. I. p. 263: cessionem . . . transmissam respectu punctorum per nos *placidatorum* . . . acceptamus.

Placistus, 3., lege; *platis*, *platis* i. e. pontonibus inserviens; *komp-, rév*. Cod. Dip. Arp. Cont. I. 37. an. 1086. de omnibus decimationibus, piscationibus, ripis, *placistis* possident.

Placita coronae, causae ad regem et eius locumtenentes pertinentes; *oly peres ügyek, melyek elintézése csak a királyt vagy a királyi főbírákat illette*. V. s. v. *Coronator* 2.

Placitare, (Du C.) litigare, lite contendere; *perlekedni*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 124: aliquis *placitatus* ante curiam. Pel. Serm. Aest. 50. k. *Placitare* hoc est causas tractare vel iudicare et iurare. Luc. Regn. Dalm. 280. Hajnik Perjog. 216.

Placitum, (Du C. *lis* intentata) iudi-

cium, iudicatio; *perestűgy, bíráskodás*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 138: de nulla re, si quis voluerit iusticiam petere, habeatur *placitum* tempore messium. Tör. Tár. 1839. p. 21. Moln. Patv. I. Star. I. 442. an. 1338. si aliquis de regno nostro Hungarie haberet aliquid *placitum* cum aliquo Racusino . . . actor teneatur sequi forum rei.

Placor, (Du C.) tranquillitas, suavitas; *kellem, nyugodtság, vidorság*. Nagy Hier.

Placolon, alias: *Platonae*, *Platoniae*, *Platuniae* (Du C.) dicta marmora in tabulis dissecta ex gr. *πλατώνειν*; *kockakő, padlat, menjeret*. Ger. Quadersteine. Nagy Hier. Cf. Vulg. Sirac. 4, 13; 39, 23.

Placta, æ, (Du C.) ratis; *tutaj*. It. piatta. Ljub. Mon. Sl. XI. 227. an. 1346: omnes *placte* (sc. salis) massarie . . . sint . . . ad usum salinarum.

Plaga, æ, signum eligno fabricatum (Du C. al. s.); *pálczika, táblácska*. Székelyudvarhelyi ref. koll. Ért. 1894/5. 92. lap. *Plagam* habens vigiliæ pœnae subiacet. *Plaga* alati ite egy kis faeszköz értendő, melyet a magyar szó használatiért a bűnösnek nyakába akasztottak s büntetése volt a vigilség. Bék. Debr. főisk. törv. 137. et 140. Ad coërcendum hungarismum *plagas* habento Neutralistae et propter pernoctationes eorum apud sese tres denarios pendunt. Sensus huius est: Neutralistae habeant plagas, quas hungarice loquentibus tradant in signum pœnae; si has praevarecatoribus non traderint, sed eas penes se retinuerint, solvant tres denarios.

Plaga estivalis, meridies; *déli táj*. M. Flor. Fontes II. 105. Ex *plaga-estivali* . . . gens iacet.

Plaga prohibita, locus septus, prohibitus; *tilos*. Art. D. 1840. p. 36.

Plagaster, qui damnatus est ad plagam gestandum. V. *Plaga*. Pápai ref. főisk. Ért. 1894/5. 13. lap. *Plagaster* die et nocte den. I. amittet . . .

Plagiarius, i, (Du C.) dicitur, qui mancipium alienum vel hominem liberum pro mancipio distrahit et vendit; *szolga lopó, szolgáló leványt eladó, keresztyény gyermekeket és embereket eladó*. Pár. Páp. Vuch. Leg. Crim. 78. (Decret. II. Maxim. imp. an. 1367. Art. 30. §. 1.) ut nemo Capitaneorum . . . *plagiarios*, qui Christianos pueros et homines furtim captos . . . Turcis divendunt. Leg. Schol. Schem. 27 ne *plagiatorum* turcicoorum praeda fiant. Monm. Comit. II. 273. *plagiarij* sive Martaloezj. Veranes. IX. 256. Instr. Pac. Art. XVIII. Cf. Cie. qu. Fr. I. 2, 3; Senec. Tranqu. 8. Ul. Dig. 21, 1, 17; 27, 2, 49; 48, 15, 1. 16. Callist. 14, 6.

1. **Plagium**, (Du C.) dicitur de eo, qui mancipium alienum, aut hominem liberum pro mancipio distrahit ac vendit; *emberrablás*. Proj. sanct. crim. P. I. Tit. V. Art. II. rapina . . . in hominibus interceptis *Plagium* appellatur. V. Art. VI. Cf. Callist. Dig. 48, 15, 6; Ulp. ib. 1.

2. **Plagium**, furtum literarium; *könyvmartalék, gondolatörzés*. It. plagio. Fabó. Monm. Evang. II. 27. atque adeo criminis *plagii* reus factus sit.

Plaidura, æ, (Du C. *pleidura*) locus virgulis implexis conclusus; *sörénynyel bekerített hely*. Batt. Leg. I. 387. sepes iisque cineta domus suburbane; aliaque spatia etiam *plaidurae* et *pleissicia* dicantur; occurrit

etiam *pleistura*, "quae omnia eundem sensum reddunt, et forte ex implexione virgultorum dictae sunt sepes *plasta* seu *plaxitia* et rectius *plexa*, *plexa*, et *plexitia*, *plexitia*."

Plaja, a Germ. *playe*, *fauces montium*; *lő és gyalog útjáró ösvény*, *útszoros*, *ör-állomás a harutosokon*. A *plaja* = *határ*, megye, határszél, a *plajas*: *határszéli szoros*, *útfőrt jelent*. Száz. XXII. 658.

Plajaso, custos confinium V. *Plaja*; *rég helyi őrző, plájás*. Ger. Gränzer, Gränz-wächter. Kass. Jur. Civ. Lex. 47.

Plana, æ, gradus (Du C. al. s.); *osztály*. Reg. Turm. Prat. 51. Præter id, ne ulli admittatur quidpiam, quod non est uniforme, gestare, curabit una Capitaneus Turmæ, ut universa etiam Stabli minoris Individua ea ea, quæ primæ, ut dicitur, *Planæ* inserta sunt, introductas germanicas uniformes vestes gestent.

Plana Prima, első osztály, törzs, *hadi rend*. Moln. Patv. 30. *Prima Plana* denotat Statum Officialium, quoad competentiam portionem (In militariibus). Arch. Rák. IX. 83. *Primam Planam* vero quod attinet: illa secundum proietum a Generali Quæstoratui Bellici Officio desuper extrahendum formari debeat. Reg. Mil. an. 1726. p. 49. Equitum magistri, Centuriones . . . Vexilliferi cum omnibus minoris gradus seu sub statu legionum nempe Staab seu sub vulgo nominata *prima Plana* comprehensibiles officialibus. — Szirm. Glos. 125.

Plana secunda, qui tantum ad militiam spectat ut: medicus, sacerdos etc. militaris; a *hadi rendhez tartozandók*. Szirm. Glos. 125.

1. **Planare**, in ordinem redigere; rationes purgare; *kiegyenliteni* (pl. számlát). Fjp. Szám. p. 481. an. 1439: totum *planatum* est . . . den. sunt defalcati.

2. **Planare**, planum reddere, lenire, placare, cui opponitur *corrugare* (Du C. al. s.); a *redőket lesimítani*, *vidámmá tenni*. Boc. Hungar. p. 298: Jesabel, Tanacquil Xanthippe me corrugant: Sara, Rebecca, Susanna *planant*.

3. **Planare**, componere (Du C. al. s.); *kiegyenliteni*. It. appianare. Ger. ausgleichen. Thurocz. 279. germanus tuus, nosque cum illo, illud *planabimus*.

Planarium, V. *Plenarium*. Fej. II. 138. Ego . . . hæc dono . . . unam casulam . . . *planarium* unum deauratum, missale unum, nocturnale unum.

Planatio, complanatio, æquatio; *egyengetés*. Knauz M. E. Str. I. 430., 129.

Planca, æ, (Du C.) (gr. *πλακά*) tabula plana, assis roborea; *deszka* (*kerítés*). Han. Mon. Jur. Pat. 83: nemo accipiat lapides vel *planca*s de aliquo casamento.

Plancare, (Du C.) planis munire, seipere; *bekeríteni palánkkal*. Han. Mon. Jur. II. 1495: unusquisque domum debeat murare et *plancare*.

1. **Plancha**, æ, (Du C.) tabula plana. V. s. *Gayfus*; *sik tábla*.

2. **Plancha**, æ, (Du C.) modus agri, maxime, qui in longum protenditur vel in plano situs; *dűlőföld*. Vjestnik II. 21. an. 1318. a *planchis* veniendo usque Vegliam.

Plancheta, æ, asser; *deszka*. Ljub. Mon. Sl. V. 268. an. 1334. *pro planchetis* emptis . . . pro conzando pedes banchorum galee.

Planetare, pro: *plantare*; *ültetni*.

Han. Mon. Jur. P. I. 80: *planetare* vineam. **Plancula**, æ, parvus modus agri, maxime qui in longitudinem extenditur vel in plano situs est; *hosszúskás mező*. Cod. Dip. hung. Pat. t. VII. 24. Item sex vinee videlicet prima super *planculam* Kenez.

Planellare, (Du C.) 1. Lapidibus sternere, pavire, pavimentare, 2. exaquare; 1. *kővel kvakni*, 2. *egyengetni*. Nagy Hier.

Planelli, (Du C.) crepide; *saru, czipő*. It. pianella. Nagy Hier.

Planeta, (Du C.) vestis Sacerdotalis, quæ vulgo Casula dicitur; *miseruha*. It. pianeta. Ger. Messgewand. Cod. Dipl. Arp. Cont. VI. 277. Mittimus tibi Pontificalia ornamenta, caligas et sandalia, amictum et albam, Cingulum et succinatorium, orarium et manipulum, tunica et dalmaticam, chirothecas et annulum, *planetam* et mitram. Szer. Not. 131.

Planetarius, 3., ad planetam pertinens; *bolygó* . . . Szentiv. Curios Misc. Dec. 68. Ultimo cur Stellæ non *Planetariæ* vocantur Fixæ.

Planetulus, i, parvus planeta. Szentiv. Cur. Misc. 284. Quia illi *planetuli* moverentur vel per circulos aequales.

Planetum, runcina; V. *Planula*; *gyalu*. Ger. Hobel. Fin. B. 44.

Planificare, componere; *kiegyenliteni*. An. Sc. I. 2. an. 1414: omnes causas . . . recto tramite arbitrii *planificent*.

Planina, planities; *síkság, térség*. Vjestnik II. 91. an. 1640. nobiles . . . possunt secare in planicie seu *planina*.

Planisare, 1. planum efficere, 2. consilia struere, machinari; 1. *egyengetni*, 2. *tervezni*. Nagy Hier.

Plantalis, ad plantam pertinens; *nővényi*. Szentiv. Curios. Misc. Dec. III. P. III. p. 44.

Plantarium, (Du C.) plantaria, orum; *ápoló, nevelő-hely*. Oszerh. 27. Piscinarum tria habere genera oportet 1. *Seminarium* foeturae. 2. *Plantarium* novellæ soboli educandæ. 3. *Saginarium*. Kass. P. P. I. 174.

Plantatio, V. *Lehota* (Du C. al. s.); *ültetés*. Száz. XIV. 65.

Plantativus, 3., plantans; *ültető*. Andr. Pann. 8.

Planto, onis, pro: *Plinto*, plintis V. s. *Asses*; *láboszlop*.

Plantula, æ, demin. a *plantā*; *gyenge növény*. Boc. Hungar. p. 10: Dant lacrymas gemmæ, dat *plantula* læsa dolore. Kat. Hist. VIII. 147.

Planula, (in lexicis: der kleine Hobel) h. l. lima, qua levigatur; *símító reszelő*. Comen. 87. armamentarius . . . *planula* . . . levigat et polit. Cf. Gloss. Philox.

1. **Planum**, i, lineamentum (Du C. al. s.); *terv*. It. piano, disegno. Ger. Plan. Kass. Prax. I. 33. pro elaborandis *planis* et proietis diversis illi exmittuntur.

2. **Planum**, (Du C.) planities; *síkmező*. Reg. Mil. p. 56: universis tam in *plano* quam in præsidii dislocatae militie . . . Commendantibus.

Planum Decisionum Curialium, ratio, commentarius sententiarum a Curia latarum; *tervezet*. Ger. Entwurf. Proj. Leg. Civ. 463. ex his benigno Jussu Augustæ Mariæ Theresiæ sub inspectione Curie Regiæ elaboratum est *Planum Decisionum Cu-*

rialium, quod in multis quidem Casibus pro norma deservit.

Planum reorganisationis; ratio gymnasiorum de integro ordinandorum. Ger. Organisations-Entwurf. Marosvásárh. gymn. Ért. 1894/5. p. 67. *Reorganisatio planum*.

Planum Tabulare, V. *Planum decisionum Curialium*. Georch. Ért. VIII. A. *Curialis Decisiók* felhordásában hivatkozom a *Planum Tabularenak* Pozsonyban Vébenél 1817-ben Deák, aztán Budán a Magy. Kir. Universitas betűivel 1825. Deák és Magyar nyelven lett kiadására: melyben a Decisiókna kezdettől egész végig sorban folyó száma 1085-ig terjed.

Plasmare, (Du C.) fingere, formare, creare; *alkotni, képezni*. Szil. Régi Magy. Költ. T. I. 383. Dominus *plasmavit* Adam, qui peccavit. Cf. Tertull. adv. Jud. 43. med.

Plasmator, (Du C.) conditor, creator; *teremtő*. Batty. Leg. III. 215. an. 1369: hostiam offerre omnium *plasmatori*. Fej. IV. 2. 410. Eszt. Okm. 138. (Johannes Strigon. Archiep. an. 1469). operante sapientia *plasmatoris*. Veranes. VI. 223. Cf. Tertull. adv. Jud. 2.

Plata, æ, (Du C.) navis planæ species, rates; *tutaj*. It. piatta. Ger. flaches Fahrzeug. Ljub. Mon. Sl. I. 32., 346. II. 346. an. 1436: naves et viginti *platas*.

Platais, (Ger. Platteisse) Pleuronectes Platessa (Linn.); *plataitzhal*. Veet. Ref. 7.

Plataticum, (Du C.) tributum, quod in plateis, seu pro transitu platearum, id est viarum publicarum præstatur; *utadó*. Ljub. Mon. Sl. I. 20. an. 1203: remittamus . . . civibus . . . *plataticum* et *arboraticum*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 80.

Platearius, i, *Placarius* q. v. Han. Mon. Jur. II. 60.

Plateaticum, idem quod *Plataticum*. Ljub. Mon. Sl. I. 27. an. 1211. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 113.

Plateaticum, V. *Plataticum*. Fej. II. 330.

Plateatim, in modum platearum; *utczamódra*. Ger. Strassenweise. Thurocz. 276. Est autem hoc oppidum campestrale . . . in comitatu Bachiensi pingui in tellure longe lateque *plateatim* locatum.

Platesia, (Du C.) piscis species; *tarsonyi, plataicz* (táska alakú lapos tengeri hal). Bárczay.

Plathum, navis species V. *Plata*. (Cf. Du C. Platus Mantuanus). Obs. Jadr. 403. quæ quidem Turris in ipso *platho* fabricata huius compositionis extitit confecta.

Platica, *Plattica*, *plac*, *ple*, Pleuronectes platessa (Linn.); *hátbibiressos fűszegesző*. Kronst. III. 189., 190., 191., 192., 196.

Platineus, 3., ex platina factus, consistens; *platina* . . . Tomts. 192. quod non nisi in filis et metallo combustioni obnoxio utpote zincinis, ferreis etc. non item aureis, *platinis*que enascantur.

Platonia, V. *Placoton*.

Platta, æ, lamina, tabula (Du C. al. s.); *lemez, koczka* (kő). Ger. Platte. Fjp. Szám. p. 573. an. 1443: pro *plattis*.

Platus, i, navis species V. *Plata*. Ljub. Mon. Sl. I. 32. an. 1224: quod ipsi *plati* seu *navisoli* . . . non ibunt . . . a ripa . . . absque licentia data.

Platyceros, cervus alces; *jávorszárvas*. Bézay.

Plaustralis, e. ad plaustrum pertinet; *társzekéri*. It. di carro da trasporto. Szamosk. II. 335. Contra hi quoque omnibus expolis, quæ ad manum habebant, *plaustratibus* machinis, ita Vajvodanorum aciem ab invadendi proposito deteruerunt.

2. Plaustralis, qui plastris servitia Dominis præstat; *igás napszamos, szekeres*. Fej. V. III. 189. Quod conditionarii nostri de Vadkert videlicet *Plaustrales*, Sanctiferi, et Curbungiones ad nostram præsentiam accedentes sua nobis querimonia demonstrarunt. Knauz. M. E. Str. II. 438. 160.

Plaustrare, in plaustrum aliquid imponere; *kocsira febrakni*. Kronst. I. 244. III. 453.

Plaustrarius, (Du C.) artifex plaustrorum; *bognár, kerékgyártó*. Tör. Tár. 1890. p. 379.

Plaustrum, mensuræ species, onus unius plaustris; *székérteher*. (Du C. al. s.) Ljub. Mon. Sl. V. 309.

Plavus, 3., fors. pro: *blavus*, caeruleus V. s. *Anchona*; *kék*.

Plaxtum, (apud Du C.: *plaxitium*) locus virgulis implexis clausus; *sövény*. Pray. Dext. et vita D. Steph. p. 147. Dipl. S. Steph. Præcipio . . . ut nullus . . . se intromittat in piscationibus, in ripis, in *plactis*, et in universis bonis sibi collatis.

Plaz, plazus, Plezius, plezus q. v. Ljub. Mon. Sl. XI. 60. an. 1322.

Plaza, æ. (Du C. platea) tributum loci in foro; *piaczi helypénz*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 89. ut nec Ragusii cives in Mollieta *plazam* tribuerent vel scalaticum . . .

Plazarius, i, custos carceris; *porkoláb*. Ljub. Mon. Sl. II. 138. an. 1342: *plazarii* habent timorem dimittendi aliquem sibi datum in custodia. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 184. quicumque fuerit citatus coram curia . . . per *plazarium*.

Plebanalis, ad sacrum curionem pertinet; *plébánosféle*. An. Sc. II. 143. an. 1522: horti *Plebanales*.

Plebanatus, us, (Du C. plebatus) districtus, territorium non unius tantum plebani, sed plurium; *plébánosi kerület*. Száz. 1897. p. 133. vestri parochiani seu plebani in vestris *plebanatibus* ubilibet commorantes. Veranes. X. 191.

Plebania, parochia; *plébános lakja, plébánosi állás*. Körmöcb. főreális. Ért. Bpest, 1895. p. 116.

Plebanialis, e. plebanie inserviens; *plebániái*. Ger. zur Pfarre gehörig. Fej. T. XI. V. Un. 441. illam . . . villam . . . *plebaniam* esse statuimus.

Plebanitatus, us, V. *Plebania*; *plébánosi tisztség, állás*. Kov. Form. St. 280. Quod ipsi, matura deliberatione inter se præhabita, *Plebanitatum* seu Plebaniam Ecclesie Parochialis Sancti Andrea Apostoli . . . donassent. Schwart. Scult. 109. Fej. IV. 3. 95.

Plebanizans, V. *Plebanus*. Batty. Leg. III. 294. an. 1393.

Plebanus, i, (Du C.) paræcus, curio, sacerdos, qui plebi præest; suppastor, symmista Samb. Tyrn.; *plébános*. S. de Kz. Chr. II. 3., 2. End. 446. (Bela IV. Libertas an. 1238.) Marc. Chr. II. 103. Schwart. Scult. 108. Sacerdotes urbium, plerumque regalium et oppi-

dorum, interdum etiam villarum. Anal. Scep. III. p. 16. stylo vetere *Plebani* vocabantur, si exempti a iurisdictione archidiaconi Episcopo immediate parebant.

Plebeatus, Plebeiatus, plebeius, ex plebe (Du C.); *néppárti*. Obs. Jadr. 414. et tali dissipatione commovit, quod plurimi *plebeati* facti sunt fugaces 414. — Sed ab eo inconstantia verba accipiebant in varia seditione pro parte pingium *plebeiatorum* adversus egregios extitit Civitas Commota, sed plurimi ex crasso vulgo propriæ patriæ fuerunt proditores.

Plebeianus, 3., ad plebanum, seu parochum pertinens, populus parochie. V. *Plebianus*. Fej. VIII. 4. 135. Alioquin vobis Sacerdotibus firmiter damus in mandatis, ut huiusmodi interdictum per nos promulgatum, propter *plebeianorum* vestrorum inobedientiam firmiter debeatis conservare.

Plebeitas, status, conditio plebis; *a nép állapotja*. Obs. Jadr. 391. atque ipsorum populariorum *plebeitas* tutior non existimabatur.

Plebes, parochia, plebania (Du C. ecclesia parochialis); *plébánia*. Knauz. M. E. Str. 773., 885. item vacavit semel *Plebes* de Senizbana.

Plebesanus, Plebezanus, i, V. *Plebianus*. Fabr. Urk. 157. an. 1509: Alibi Ecclesie . . . *Plebezani*. Cod. Dip. Arp. Cont. II. 421.

Plebianus, Plebizanus, i, (Du C.) parochianus, Sacro Curioni subiectus; *hivő, egyházi község tagja*. An. Sc. I. 449. an. 1400. Batty. Leg. III. 74. an. 1309. Fej. X. 2. 210. instigationibus . . . *Plebizanorum*.

Plectibilis, quod plecti potest; *büntethető*. Tkál. Mon. Civ. Zag. I. 113. an. 1326: *plectibilis* presumptio. Cf. Cod. Theod. 14. 3. 16. Sidon. Ep. 4. 6.

Plectrum bombardæ, elaterium, elater, lingula ferrea; *puska röntője*. Ger. Zünglein an der Flinte. Pär. Páp.

Plegare, plegare; *összetenni, -rakni*. It. plegare. Ljub. Mon. Sl. II. 99.

Pleggius, fideiussor, vas (vadis) (Du C. Plegius); *kezes*. Uj Magy. Muz. III. 194. nec *pleggi* ipsius debitoris distringantur . . . nisi capitalis debitor monstraverit se esse *quietum* inde versus eosdem *pleggius*.

Plegiaria, æ, fideiussio; *kezeség, jótállás*. Nagy Hier.

Plegio, onis, fideiussor; *kezes, jótálló*. Nagy. Hier.

Plegius, i, (Du C.) fideiussor alias: *plezius, plezus*; *jótálló*. Gall. piéce. Ljub. Mon. Sl. I. 34. an. 1225: Jo . . . stetit *plegius* et pagator domino duci.

Pleh, lamina; *pléh*. Ger. Blech. Száz. XVII. 637. flosca magna de *Pleh*.

Pleieria, æ, (Du C. plexeria) fideiussio; *jótállás*. Ljub. Mon. Sl. I. 34. an. 1225.

Pleissicia, V. *Plaidura*.

Pleistura, V. *Plaidura*.

Plenanter, plene; *teljesen*. Cod. Zi. Vol. V. 525: premissa *plenanter* adimplere.

Plenaria informatio, infinita auctoritas; *teljes hatalmu utasítás*. Beth. G. lev. 208.

Plenarie, (Du C.) plene; *teljesen*. Pesty Ször. III. 109., 115. *plenarie* et effective exsolvere. Knauz. M. E. Str. I. 162., 172. Cod. Dip. Brüss. IV. 118.

Plenariter, plene, omnino (Du C.); *teljesen*. Cod. Dip. And. I. 138., 149.

1. Plenarium, (Du C.) liber ecclesiasticus, in quo evangelia et epistolæ pleniter continentur; *teljes missale*. Tör. Tár. 1886. p. 567. Knauz. M. E. Str. I. 78., 109. *Plenarium* unum deauratum.

2. Plenarium, pro: plumarium, pulvinarium, pulvinar; *ránkos*. Tör. Tár. 1887. p. 185. Karácsonyi János. Szl. István kir. Ökl. 83.

Plenarius, 3., (Du C.) plenus; facere victum plenarium; *teljesen ellátni étellemet*. End. p. 246: Populus terre regi facit victum *plenarium*. Marc. Chr. II. 95. *plenaria* ex auctoritate.

Plenipotentiare, facultatem concedere; *felhatalmazni*. Bék. Pil. II. 271. an. 1380. premeditate *plenipotentia* . . . Nicolaum . . . vendere illorum domum.

Plenipotens, rei gerendæ potestate instructus; *felhatalmazott*. It. plenipotentziario. Anad. Lat. II. 4.

Sensim a parvis incepti
Te *plenipotentem* feci
Meas vices gerere.

Plenipotentia, æ, data alicui plena potestas, facultas; *teljes hatalom, teljes meghatalmazás*. Dip. Alv. I. 405. II. 57. addita simul suæ Maiestatis *plenipotentia*. Rák. Ön. 14.

Plenipotentialiter usque revocationem, plena auctoritas data ad tempus, quo revocatur; *visszahívásig tartó meghatalmazás*. Törvt. Msz.

Plenipotentium, litteræ plenipotentiam continentes; *felhatalmazó levelek, ügyiratok*. Száz. VI. 520. Kov. Form. St. 147.

Plenipotentia, V. *Plenipotentia*; *meghatalmazó levél*. Georch. H. T. III. 240.

Plenipotentialiter, plena auctoritate; *teljes hatalommal*. Kov. Jur. Tav. Præf. J. St. et J. P. *plenipotentialiter* exmissis.

Plenipotentians, qui auctoritatem dat; qui aliquem plena agendarum rerum potestate instruit; *meghatalmazó*. Ger. Bevollmächtigter. Cod. Camb. Merc. 13. V. s. v. *Trissare*. Szirm. — Szirm. Glos. 442.

Plenipotentiare, auctoritatem dare, committere; plena agendarum rerum potestate instruere; *meghatalmazni*. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 408. Post tempus mox designatum, de aliorum, non *plenipotentium* ratis, seu temporaneæ seu perennales quocunque necessitatis vel rationabilitatis motivo et quacunque etiam Sigilli authenticæ solennitate provise alienationes, ipso iure nullæ ac seponibiles sunt.

Plenipotentiaris, i, (Du C. legatus cum auctoritate); *felhatalmazott*. It. plenipotentziario. Moln. Patv. 27. *Plenipotentiaris*, qui alicuius Bonis vel negotiis gerendis plena potentia præest. Kass. P. P. 368. Rák. Ön. 183.

Plenipotentiatius, plena agendi facultate instructus; *teljes hatalmu*. Gall. plenipotentiaire. Nov. Calend. 297. Franc. Georg. Comes a Metternich, Consiliarius Actualis Intimus et Minister *Plenipotentiatius* ad aulas Electorum Moguntinensis Trevirensis etc.

Plenipotentialis, plena agendi potestate instruens; *teljes hatalmat adó*. Rák. Ön. 103. *plenipotentialiales* . . . litteras.

Pleniter, (Du C.) plene, omnino; *tökéletesen*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VIII. 253.

Plenitus, plene; *teljesen*. Knauz. M. E. Str. I. 364., 727.

Pleniuseule, aliquanto plenius; *valamivel bővebben*. Otrok. Ant. Hung. Rel. 69. opportunum . . . erat *pleniuseule* . . . morum . . . scandalosum improbare.

Plethoricus, 3., (Du C.) sanguine abundans; *vérrel bővelkedő*. Mát. 404. Bene Med. II. 334.

Plevus, 3., *Plavus* q. v. V. s. *Asula*.

Plezaria et *pleseria*, æ, (Du C.) pactum conventum, cautio; *szerződés, óvadék*. It. piezzaria. Ljub. Mon. Sl. I. 43. an. 1227. terminum . . . elongavit . . . dux . . . iuxta conditionem *plezerie* facta de galea. Luc. Regn. Dalm. 215.

Plezus, *plezus*, V. *Plegius*. fideiussor; *jótálló*. Ljub. Mon. Sl. I. 196: nullus Venetus possit stare *plezus* pro aliquo forinseco.

Plica, æ, stratum; *réteg*. Ital. plico, Ger. Schichte, Monm. Comit. Trans. VI. 382. Ideo vobis et vestrum singulis harum serie committimus et mandamus firmiter, ut a modo imposterum quodlibet aurum ex montanis seu fodinis minarum elaboratum in *plicis*, fragmentis vel vero argento vivo commixtum cambire, cõmære nunquam præsumas.

Plicatio, actus plicandi; *összerételés*. Tör. Tár. 1890. p. 365. Casula viridis, lacerima absque cruce valens tamen pro *plicatione* et una stola.

Plinthis, (gr. *πλινθος*) laterculus; *zsin-del* (negyedrésze a mértő oszlopok talpának). Bárcz.

Plinthium, (gr. *πλινθιον*) formæ laterum; *ruta* (négyzögű test). Bárczay.

Plinthus, (gr. *πλινθος*) laterculus; *ruta* (négyzögletű test). Bárczay.

Plocquata, æ, V. *Bloquada*. Szentiv. Curios. Misc. Dec. II. P. III. p. 417.

Plombeus, 3., plumbeus; *ólomfélé*. Száz. XVII. 637.

Plombum, plumbum; *ólom*. Fr. Lib. Rt. II. 404., 405. emere feci de *plombo* centenaria octo. Kov. Form. St. 461. Tör. Tár. 1889. p. 384.

Plopium, fors. legendum *Plegium*, vadmionum; *jótállás, kezesség*. Quel. Sieb. I. 463. an. 1507. ratione actionis, quam contra dominos Cibinienses . . . prætextu Kysztholmach *plopii* et trium partium molendini in Tholmach habitii gessit infeliceiter.

Ploquada, lenta obsidio; *ostromzár*. It. bloccata. Szend. Misk. tört. III. 378. an. 1694. in *ploquada* Agriensi. Jogt. Eml. III. 494. Beng. Ann. Er. Cœnob. 282. Arch. Rák. I. 203.

Ploquadare, obsidere; *ostromolni*. It. bloccare. Arch. Rák. I. 205. Strigonium vero a cœco Bottyán est *ploquatum* Curruonibus. ibid. II. 515.

Ploquadus, V. *Ploquada*. Arch. Rák. I. 206. ad *ploquadam* Ungvariensem.

Ploramentum, ploratus; *sírás, jajgatás*. Arch. Rák. IV. 79.

Ploratorium, 1. linteum lachrymis detergendis; 2. domus luctus; 1. *köny-kendő*, 2. *síralomház*. Nagy. Hier.

Plosnacha, (a slav. ploskonohak = plautus) Pleuronectes Platessa. (Linn.) V. *Bi-*

lizna; *tarsony, hátbibi-csós félszeg uszó*. It. passerino. Ger. Plattfisch.

Pluitio, onis, actus pluendi, pluvia; *esőzés*. Ger. Das Regnen. Syll. Pos. C2: Hæc Assertio deducta est ex hypothesi falsa de origine Sabbati, illam nimium arcescendam esse a *pluitione* Manna in deserto.

1. **Pluma**, æ, crista pileo adfixa; *disztoll, forgó*. Gall. plumet. Tör. Tár. XX. 184. *pluma* ex unionibus contexta.

2. **Pluma**, æ, lectus plumis differtus; *dunyha*. It. piuma. Germ. Flaumfederbett. Veranes. VI. 425. qui bello vitam addixerit et in aciem properat, non *plumas*, non commercia fori, non uxoris sinum meditat.

Plumæ strucz, *plumæ struthionis*; *strucz-toll*. Arch. Rák. VIII. 324. Flabella. . . duo nigra ex *plumis strucz*.

Plumalis, ad plumam pertinens; *toll*. . . Száz. VI. 672. unum lectum cum *attinentiis plumalibus*. Haz. Okl. 360. an. 1415.

Plumatium, (Du C. al. s.) fors, pictura calamo; pictura linearis; *tollrajz*. Ger. Federzeichnung. Cod. Dip. Arc. Cont. I. 39. Textus Evangeliorum cum totidem *plumatis*.

Plumbare, sigillum plumbo factum annectere alicui rei; *ólom pecsétet rányomni*. Cher. Jus. Eccl. I. 225. Ad ordinem secundum referuntur Summistæ, Scriptores, Secretarii, *Plumbatores*, Equites, Cubicularii, Scutiferi, Notarii, Subdiaconi alique diversis nominibus compellati, qui Bullas revidere, transcribere, *plumbare* et registrare solent.

Plumbatæ bullæ, bullæ plumbeo sigillo munitæ; *ólom bélyeggel ellátott bullák*. Frak. Mát. lev. II. 245: si sanctitas sua . . . pacem . . . exoptaret, non brevis imo nec *plumbatis bullis*, sed solidioribus practicis eam rem aggrediretur.

Plumbator, qui bullis pontificis plumbea sigilla adnectit; *ki a pápai bullákat ólom pecsétel ellátja*. V. *Plumbare*.

Plumbeæ glandes, globi tormentarii; *puskagolyó*. Istiv. I. 24.

Plumbeus stipes, truncus (convitium); *ótromba tuskó*. Corp. Gram. 118.

Plumbum scriptorium, cerussa; *író ón*. Hor. Mem. 69.

Plumma, æ, V. *Pluma* 1. Thök. Diar. II. 344. Unum tolltok argenteum pro *plumis*, cum radys duplicibus. p. 346. Unum tolltok argenteum cum quinque fistulis pro *plummis* gruis imponendis.

Plumosus, 3., in modum plumarum textus, variegatus; *többszínű*. V. *Scrigna*.

Plumula, æ, fibula; *boglár*. Germ. Agraffe. Thök. Diar. II. 323. Templum ingrediens et in Magyarka præter monile plus 50 adamantum, quorum medius æquat articulum minoris digiti *plumulam* constantem ducentis alys, quarum singule uno aureo emuntur, nodos ex puro auro etc.

Pluralitas, major pars (Du C. multitudo); *többszínű*. Ac. Com. Sopr. p. 81: *pluralitas* superfluum exterorum . . . Officia. Száz. VI. 504. Cod. de Sztára II. 405.

Pluralitas votorum, maior pars suffragiorum; *szótöbbség*. It. pluralità di voti. Kass. P. P. I. 27. *pluralitas votorum* concludit.

Pluritas, (Du C. multitudo) hoc loco: maior pars, plures; *többség*. Pel. De s. Silvestro s. c. 8: Ergo in eis (Patre et Filio et Spiritu sancto) est *pluritas*.

Plus-minus, fere; *több-kevesebb*. *körülbelül*. Arch. Rák. VIII. 347. Pomorum in alio cumulo *plus-minus* cubuli Nro 12. Száz. VII. 449.

Plustra, amplusum = royder (Ruder) Dief. *kormány*. It. remo, timone, governo. Schläg. 779.

Pluteus, i, (Du C. machina bellica) greum, sinus; *ól, kebel*. Chr. pict. Vind. 456. Vidi enim dominum nostrum Jesum Christum in *pluteo* sanctissime Matris sue semper virginis Marie sedentem.

1. **Pluviale**, (Du C.) vestis, quæ totum hominem operit et a pluvia defendit; (uri) *esőköpeny*. Tör. Tár. 1889. p. 379. de (pallio) *pluviati* dominorum.

2. **Pluviale**, (Du C.) Cappa habet caputium, proluxa est usque ad pedes, in interiori parte limbriis adornata; *karpallást*. Batty. Leg. T. II. 439. an. 1279. Cappis seu *pluvialibus*; passim.

Pluviarum portitor, pl. auctor; *esőhozó*. Beng. Ann. Erem. Cœnob. 215. Atque hoc proprii Cœli beneficium miraculo sub introductione facto devota Deo animæ attribuebant: memores forte, iam ab olim fratres nostros *pluviarum portitores* pio affectu populi nuncupatos.

Pneuma, atis, (Du C. flatus) spiritus sanctus; *szentlélek*. Beng. Ann. Er. Cœnob. 188. congregatis de more ad festa Divinissimi *Pneumatis* in Valle Mariana supra Posonium Eremitanæ reipublicæ Proceribus.

Pneumatomachus, i, qui naturam divinam Spiritus Sancti negat; *szentlélek ostromló*. Fej. 4., 373. sicut *Pneumatomachi* vel *Theomachi* absciderunt a Symbolo Spiritus Sancti processionem a Filio.

Pobuc, pertica, contus turbandis piscibus; *botló rúd*. (Cl. Croat. pobuk, *lárma*, Geräusch). Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 126: piscatores . . . qui vadunt cum reibus in nocte cum *pobuc* et igne et cum eo, qui vocatur *scitillo*.

Pocænium, Postcaenium, potio ante quietem hausta; *báthapohár* (alvás előtti ital). Pár. Páp.

Pocale, (Du C. Pocalis) poculum maius; *korsó, serleg*. It. boccale. Germ. Krug, Becher, Pokal. Veranes. XI. 349. Item habeo res aureas et argenteas . . . annulos scilicet, margaratas et lapides in uno *pocali*.

Pocarium, cyathus, poculum; *pohár*. It. boccale. Schläg. 1421. Unum *pocarium* feneseug dictum 1359. M. Nemz. Muz. Káll. lev.

Pocellum, pocillum, parvum poculum; *kis pohár*. Arch. Rák. VIII. 344.

Pocillator, (Du C.) pincerna, buticularius; *pohárnokmester*. Pris. Serv. p. 45: *Pocillator*, *Pohárnok Mester*. seu pincer-narum regalium Magister. Praefectus fuit et est Tonnariis, dollariis et baticulariis regiis, vina curat, vasa aurea argenteaque et Regi ministrat prægustata pocula Tör. Tár. 1888. 658. Oláh. Cod. Ep. 393. Száz. XI. 452.

Pociore, primores V. *Maiiores*. Jogt. Eml. T. I. p. 3. inter . . . *pociore*s et Communitatem dispositionem . . . fecimus.

Pocula in unum ingredientia, quæ ordine superimponi possunt; *egymásba tehető poharak*. Thök. Diar. II. 339. Duo-decim pocula argentea in unum *ingredientia*, totaliter deaurata. Tria pocula medio-cria in unum *ingredientia*, pure argentea.

Poculum Libatorium, poc. S. Joannis; *áldomás pohár*. Wallaszky 426.

Poculum saluatorium, convivium, quo amici excipiuntur; *köszönő (közönmű) pohár*. Száz. XI. 804.

Poculum Sancti Joannis, meripotus; *áldomás*. Gall. toste, toast. Germ. Kaufrunk, Leukauf. Jogt. Eml. T. I. p. 268.: *Poculum Sancti Joannis*, quod lingua vernacula *áldomás* appellare consueverunt. Monm. Comit. Trans. I. 249. an. 1545.

Poculum sudoris, labor multi sudoris; *veritékes pohár*. Száz. XI. 807. a labore *poculum sudoris* in modum percussorum.

Pocuus, 3., (ab. ital. *poco*) paucus; *kis, csekély*. Eszt. Okm. p. 147. (Capitulum Nitriense an. 1288): *pocuus* elemosinis alleviare.

Podesta, æ, ab it. *podesta* (lat. potestas, abstractum pro concreto) iudex civitatis; *podestza, város bírója*. Száz. XI. 734. a *podesta* comperit.

1. **Podium**, fulcrum (abstr.) (Du C. al. s.); *támasz*. Ljub. Mon. Sl. II. 63: habentes *podium* et auxilium dominationis.

2. **Podium**, (Du C.) res quævis, cui innititur, a podiis Circorum vel ædium manianis; *erkély*. Száz. XVII. 780. marmorea et aurata *podia* prominent, unde late prospectari licet.

3. **Podium**, basis; *agyalgópódum, talapzat (ezüstöntésnél)*. It. piedestallo. Kecsk. Ötv. 464.

Podolium, dem. a *podium*; *erkélyecske*. Pár. Páp.

Podreka, patriarcha; *patriárka*. It. patriarca. Star. VI. 470. an. 1325. dederat dominus *podreca*.

Podsuppus, i, voc. slav. comp. ex pod (sub) et suppa, suppan (comitatus, comes) signif. comitis comitatus vices gerentem, promitem, vicecomitem; *alispán*. Croat. podžupan. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 54. Coram Oszizzo *podsuppo* et Togedrago cluzaro etc. coram eidem Jacobo Marotico Gregorio *podsuppo*, Ucha cotino etc.

Podwoda, æ, apud Polonos est vectura quælibet, quæ in usus cumprimis publicos adhibetur; *furar*. An. Sc. I. 154. an. 1512: *podwoda* vero dandas more solito sint adstricti.

Podwodus, i, iumentorum subsidium; *eláfgat*. Tör. Tár. 1892. p. 62. prædictos *podwodos* cum stationibus solitis de iure tenebantur ministrare . . . ad dacionem ditionum *podwodorum*.

Pœna arbitraria, p. arbitrio iudicis, commissa; *bíró ítéletétől függő büntetés*. Törvt. Msz.

Pœna actus maioris potentiae, pœna atrocissima facinoris; *ezégéres hatalmasság bére*. Kövy. El. 499. *Pœna actus maioris potentiae* est 34: 4729. amissio capitis vel honorum. Georch. H. T. III. 280.

Pœna articularis, p. articulis comprehensa, præscripta; *törvényezikkbeli büntetés*. Tör. Tár. 1887. p. 394

Pœna calumniæ, multa litigantibus imposita; *patrvarkodás bére*. Georch. H. T. IV. 56.

Pœna canonica, ab ecclesia infligenda pœna; *egyházi büntetés*. Törvt. Msz.

Pœna Capellæ, pœna a sacerdotibus imponenda; *tábori papi büntetés*. Regul. Turm. Præf. 69. Pro Turmæ Prætorianæ Capellano . . . visurus exinde, num quisvis pascha-

lem peregerit Confessionem; qui vero eam hoc tempore præterlapso haud peregit, is *pœnam Capellæ* (Kapellanstrafe) incurrit.

Pœna cassationis, p. remotionis a munere; *hivatalfosztás*. Törvt. Msz.

Pœna confiscationis, adeemptio bonorum; *jószágvesztés, -kobzás*. Törvt. Msz.

Pœna contumaciæ, pœna contumacibus imposita; *nyakaskodás díja*. Georch. H. T. II. 19.

Pœna corporalis, pœna, castigatio corporis; *testi fenyíték*. Georch. H. T. II. 50.

Pœna corporis mutilans, castigatio corporis cum mutilatione; *csonkító testi büntetés*. Törvt. Msz.

Pœna damni, pœna iacturæ et damni; *kárbírság*. Törvt. Msz.

Pœna decretalis, ex decreto, sententia promanans multa; *törvényezikk-szerű büntetés*. Ac. Com. Sopr. p. 207: sub *pœna Decretali* citamur.

Pœna decreti, V. *Pœna decretalis*. Epist. Proc. p. 59: Quare . . . mandamus sub *pœna decreti* . . . quatenus . . . venire debeatis.

Pœna demeritæ fidei, pœna fidei ruptæ; *elcsábítás büntetése*. Törvt. Msz.

Pœna dupli, multa duplicata; *kétszereztetés*. Csaplov. Nucleus p. 70: Ex iure procedens, non potest eodem instituto *pœnam dupli* petere, quia hujus desumptio ad forum comitatus pertinet. Georch. H. T. II. 267.

Pœna emendæ capitis, V. *Emenda capitis*. Törvt. Msz.

Pœna emendæ linguæ, V. *Emenda linguæ*. Törvt. Msz.

Pœna exasperata, V. *Exasperare*; *súlyosbított büntetés*. Törvt. Msz.

Pœna falsi, pœna in falsariis imposita; *hamisítás büntetése*. Törvt. Msz.

Pœna famosa, famâ honestâ privans pœna; *hírnévesztő büntetés*. Törvt. Msz.

Pœna gladii, pœna mortis; — capitis; *fővétel*. Törvt. Msz.

Pœna indebitæ, propter actionem indebitam iniuncta multa; *méltatlan kereset miatt kirovott büntetés, helytelen perlekedés bérében való elmarasztalás*. Jogt. Eml. T. II. 4. p. 477. Georch. H. T. II. 474.

Pœna indebitæ actionis, iniustæ accusationis multa; *helytelen panasz terhe*. Georch. H. T. III. 333.

Pœna infamiæ, pœna iacturam famæ involvens; *becstelenségre való büntetés*. Törvt. Msz.

Pœna Larvæ, V. *Larva, Larvatus*; Csaplov. Nucleus p. 99: Ex defectu impetrans, contra cognomen deficientis familie sibi vindicantem ad *pœnam larvæ* procedere potest.

Pœna maioris actus, v. *Pœna maioris potentiae*; *nagyobb hatalmaskodás büntetése*. Szegedi Rubr. Pars. I. p. 83: Bona a tempore Coronationis suæ (se. Mathiæ Corv.) occupata, intra dies triginta restituantur sub *pœna maioris actus*. Decret. Math. 1474.

Pœna marcalis, V. *Marca gravis ponderis*. Moln. Patv. 24.

Pœna medicinalis, (censura) pœna ecclesiastica; pœna castigandi et emendandi; *egyházfenyítés*. Kon. Egyh. 444.

Pœna minoris potentiae, Pœna violentiæ minoris; *kisebb hatalmaskodás büntetése*. Jogt. Eml. T. I. p. 61.

Pœna mortis cum exasperatione; intendere pœnam mortis; *megsúlyosított halállal való büntetés*. Georch. H. P. III. 273.

Pœna notæ infidelitatis, V. *Nota infidelitatis*. Törvt. Msz.

Pœna nullitatis, V. *Nullitas*; *semiségnek büntetése*. Törvt. Msz.

Pœna pali, V. *Impalare* A.; *karóba húzás*. Törvt. Msz.

Pœna plus petitionis, pœna iis inflata, qui solito plus petunt; *felesleges követelés büntetése*. Törvt. Msz.

Pœna præclusi, adjumento, patrono privans pœna; *oltalomtól elzáró büntetés*. Törvt. Msz.

Pœna proditionis fraterni sanguinis, pœna in sanguinis communione negantem; *vértagadás, vérben való büntetés*. Georch. H. T. II. 440.

Pœna prohibita, v. sub. *Prohibita*.

Pœna resultus, in promissi, datæ fidei ruptores lata pœna; *az ígéretszegés büntetése*. Törvt. Msz.

Pœna, rote, rotationis, pœna crura ope rote frangendi; *kerékbetörés*. Pest vár. Lev. Priv. 23. an. 1531. sub *pœna rotationis* personarum vestrarum seu tormentationis in rota, quæ in locis tributorum erigi solet. Törvt. Msz.

Pœna scandali, pœna in exemplum periculosum statuta; *botránkoztatás bére*. Georch. H. T. II. 82. mindazonáltal csakugyan elesik a bűnösnek talált fél a jegy-ajándéktól, a jegybeli lekötéstől (arra), sőt emezt néha kétszerezni is kell neki; ezen felül pedig a *botránkoztatás* bérében (*pœna scandali*) és a perre tett költségeknek helyre állításában is meg-szokott büntetelni.

Pœna secundum quid arbitraria, pœna ex re arbitrio iudicis commissa; *nemére nézve bírótól függő büntetés*. Törvt. Msz.

Pœna stigmatis, pœna, qua nota infamie alicui inuritur cauterio; *megbélyegzési büntetés*. Ger. Brandmarkung. Lzh. Cod. Med. III. 343.

Pœna talionis, pœna par pari referendi; *viszszontaglás*. Georch. H. T. II. 516.

Pœna temere appellantis, pœna sine causa provocantis; *vakmerően felebezőnek büntetése*. Törvt. Msz.

Pœna temere litigantis, *vakmerő perlekedésben való elmarasztalás*. Georch. H. T. IV. 3.

Pœna vincularis, lekötött bánatpénz *büntetés*; *bánatpénz*. Reugeld. Georch. H. T. III. 54. Proj. Leg. Civ. 250. In Contractibus per quos legitimorum Successorum iura cum præiudicio involvuntur, propterea, quod iidem ad rescissionem talium Contractuum agant, *pœna vincularis*, locum non habet.

Pœna vindicativa, *boszuló büntetés*. Züchtung. Törvt. Msz.

Pœnalis ausus, us, facinus pœna dignum; *bűnmerény*. It. attentato. Kass. P. P. I. 272.

Pœnalis codex, *büntető törvénykönyv*. Strafgesetzbuch. Törvt. Msz.

1. **Pœnalitas**, (Du C.) pœna, multa; *büntetés*. Jogt. Eml. T. II. I. 467: quodsi nec *pœnalitate* eiusmodi correcti ad rectam frugem reduci quirent . . . Fej. Jur. Lib. 461.

Kass. Jur. Civ. I. 7. acta . . . et facta nul-
lam *poenulitatem* criminalem post se tra-
hentia.

2. **Pœnalitas**, culpa (Du C. al. s.); *bân-
tethelôség*. Gall. culpabilité. Ger. Strafbarkeit.
Pfahl. Jus. Georg. 284. et leviores generatim
ob aequalem fere gradum *poenulitatis*, Straf-
barkeit.

Pœnitentialis, e, (Du C.) ad pœniten-
tiam pertinens; *vezeklési*. It. penitenziale.
Beng. Ann. Er. Cœnob. 408. qui illico denun-
tiationem cœlitus ieiunium *poenitentiale* am-
plexi. Andr. Pann. 400. *lacrime poeniten-
tiales*.

Pœnitentiam agere, resipiscere, ad
frugem redire, dolere de admissis criminibus,
vitia virtutibus emendare; *bânbanatol tenni*.
Wagn.

Pœnitentiare, (Du C. pœnitentiari)
pœnitentia afficere V. *Amaricare*; *megbân-
nással, vezekléssel sújtani*. Batt. Leg. III.
634. an. 1498.

Pœnitentiaria (sacra Romana) (Du C.)
dignitas et officium pœnitentiarii, cuius erat
absolvendi pœnitentes; *bânfeloldozások
hatósága*. Kon. Egyh. 256. Cher. Jus. Eccl.
I. 214. Ad curiam Romanam spectat 4. *Pœ-
nitentiaria* Romana; hæc est tribunal ad id
institutum, ut illi, qui aliquod crimen Papæ
reservatum committunt vel aliquo impedimento
canonico laborant, ab iis pro foro conscientie
absolvi queant. Cher. Jus. Eccl. 4., 177. In
impedimentis publicis dispensationem conce-
dit Dataria pauperibus gratis, divitibus erga
taxam cancellarie; in occultis vero impedi-
mentis dispensat *Pœnitentiaria* gratis. Ib.
180. Hæc sunt litteræ mandati e Dataria
aut *Pœnitentiaria* Romana ad episcopos
date.

Pœnitentiarius, i, (Du C.) sacerdos
qui est alicui a confessionibus; *gyónatató
atya*. Batt. Ser. Episc. 41. Sic vocabantur
Patres illi Societatis Jesu, qui Romam ad ex-
cipiendas confessiones mittebantur, ut præsto
essent in urbe omnium linguarum sacerdotes,
eo adventantium confessiones excepturi. Cher.
Jus. Eccl. I. 214., 260.

Pœnitentiarius Maior, *öreg gyón-
atató*. Tisztb. Ir.

Pœnitudo, inis. (Du C.) pœnitentia; *bân-
bánat*. Sac. cor. p. 25; Emericus . . . omni-
bus *poenitudine* violati . . . numinis ductis, ac
deprecantibus . . . ignovit. Cod. Dip. Arp.
Cont. VII. 5. Cod. de Delict. 327. Ultronea et
non simulata criminis *poenitudo* ac confes-
sio nec vana successuræ emendationis spes.

Pœta, discipulus poetæ studiosus (sexta
classis gymn.) *poéta* (ante 1848) Tör. Tár.
1888. p. 201.

Pœtare, (Du C.) carmen condere, pro-
mere, versificare; *költeni*. Kov. Carm. Præf.
XXII. *Pœtandi* . . . studium.

Pœtaster, pœta misellus; *ál-költő*.
It. poetastro. Ger. Dichterling. Patr. Const.
332. *Pœtastri*. Hic vates recubat prostratus
acineae mortis.

Pœtica classis, sexta gymnasi ante
annum 1848-um. Ker. Nap. 4.

Pœtica classis, ium, res ad pœsim pertinen-
tes; *költemények*. Batt. Leg. III. 255. an.
1370. Száz. 1897., 130.

Pœtista, æ, classis sic dictæ pœseos di-
scipulus; V. *Pœta*. Körmöci. . . Ért. 1894/5.
53. lap. A 2. oszt. adatott elő Dietericus Rho-

toricaja . . . Továbbá adatott elő Poetica Virg.
és Ovid fejtegetésével. Görög nyelv. Arithme-
tica. Rhetoristák és Poetisták.

Pogium, halaustum cancellum; *rá-
csokat, rostélyzat a templomban*. Nagy.
Hier.

Poglisarus, i, nunciarius; *hírnök*. Magy.
Tört. Eml. XXX. 629. an. 1554, litteræ . . .
quas per *poglisarium* sive nuncium . . . mi-
simus.

Pognatum, collis (Du C. pogetum);
domb. It. poggio. Ljub. Mon. Sl. IV. 458. an.
1401; pro *pognatio* quolibet *vineato* et pas-
tinato vitibus.

Pokupzka, (ex Croat. *pokupiti*, Illyr.
kupiti, milites conscribere, comparare) con-
quisitor; *toborzó*. Veet. Ref. 9., 2. Mallenich...
Vicecomes . . . ac Sacre Casaræ Regiæque
Majestatis Præsidi *Pokupzka*.

Polanus, i, in terra sancta natus Chris-
tianus (Du C. al. s.); *szent földön született
keresztény*. Pár. Páp.

Polaris, ad polum pertinens, qui apud
polum (sc. cœli) est; *sarki, sark-*. Polaris
stella; *sarkcsillag*. Rák. Ön. p. 147. l. 22—
23. (22.): Tu sis mihi naviganti per maria
polaris stella, o providentia!

Poledrus, i, (Du C.) pullus equinus;
csikó. It. puletro. Werbőczy 1247. Cabella
sine *poledro* A. ad M. 1. Cum *poledro* ma-
sculo ad M. 1. Cod. Dip. And. III. 17.

Polemica, (*πολεμικός, πολεμική*), li-
ber controversiarum; *polemia*. Gall. polémique.
Hist. Eccl. Ev. 73. Certe Rector Scholæ
Cremnicensis, Jo. Blaxius, ob *Polemicam*
auditoribus suis traditum munere orbatu
atque in exilium fuit electus. Száz. XVIII. 49.

Polemice, disceptando. Textum v. sub
Laconice; *vitatkoza*.

Polenta braxatoria, hordeum aqua
perfusum, siccatum atque tostum; *maláta*.
Ger. Malz. Pr. Pr. 468. an. 1754. Beszth.
Levt.

Polenta caseata; *bálmós, turós ré-
tes*. Ger. Topfenstrudel, Käsebrei. passim.

Poleocratia, a *városbeliek uralma*.
Ger. Herrschaft der Städte. Præd. II. invale-
scente *Poleocratia* in ipsa Provincia.

Poleta, æ, alias; *Boleta*, scheda; *bárca*.
It. bolletta. Kass. Enc. III. 32. *Poletam* libe-
ræ invectionis extrahere.

Poletrus, V. *Poledrus*. Batt. Leg. T.
II. 74. an. 1055. Fej. I. 393.

Polhák, sclopis (haci apud Polonos
Hakownica, idem q. *Musqueta*); *hadi
puska*. Muskete. Thöck. Diar. II. 382. Unum
par scloporum vulgo *polhák* fl. 120. Arch.
Rák. VIII. 330. unus Sclopus ad formam
Polhák cum foramine striato aliquantulum
argento ornatus.

Poli-, Poly-, Pollogranum, (vox
hibrida ex *πολύ* et granum) ova acipenserum
sale condita; *halikra*. Ger. Caviar. Kronst.
II. 222., 401.

Poliator, pro: *politor*; *csiszoló*. Tör.
Tár. 1890. p. 380.

Policaris annulus, annulus pollicis;
hüvelykujj-gyűrű. Ger. Daumenring. Sza-
mosk. I. 25. in altero horologio, in *annulo
policari* constitutum, quod mira subtilitate
introrsum mola circumactum quovis tempore
horum spatia tintinnabuli sonitu dimetie-
batur.

Policarpus, ova acipenserum (sale con-

dit), polygranum; *ikra*. Ger. Caviar. Kronst.
I. 4., 8.

Policha, æ, *malacozőrési díj, tized*.
Star. XXVII. 94. an. 1270. *decima de custodia
poreorum*, quæ vulgo *Poliche* dicuntur. Cod.
Dip. Arp. Cont. XI. 599.

Policia, (Du C.) regimen, administratio;
igazgatás. Pel. De Apostol. s. II. c. 4.: Ci-
ves sunt socii civitatis unius propter eandem
policiam.

Policorion, (gr. *πολύς* et *χωρίον*)
liber de diversis locis et multarum villarum
territoriis orthographice compositus. Alias:
libellus topicus. Star. XXIII. 156.

Poledro, equus tenellus, indomitus;
csikó. Not. J. Samb. Tyrn.

Poligo, inis, puls; *pép, kása*. It. pol-
tiglia. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VIII.
279. Vero similis tamen est fuisse locustas
communes, quibus salitis vel tostis vel elixis
vel in *poliginem* redactis multarum Regio-
num populi vescuntur.

Poligranum, rogge, Rogen (Dief.);
ikra. Schläg. 826. Pel. In. Nat. Dom. s. II. c.
4. Nec *poligrana* ita nec mares in eis (anguil-
lis) reperiuntur.

Polikor, (piscis) fors. slav. Pol-ugor.
Pol = $\frac{1}{2}$, *Ugor* = anguilla, parva anguilla;
kis angolna. Mon. Com. Trans. V. 204. an.
1603. ab una ligatura *polikorum*.

Polimita vestis, (Du C. polymitus)
multis variisque coloribus filis et liciis con-
texta et variegata. (toppelsteintuch [gewürfel-
tes Tuch.] Dief.); *különféle színű fonalak-
ból szőtt ruha*; metell ruha. Schläg. 1157.
Tör. Tár. 1887. p. 174.

Polinctores, (Du C.) sepulturæ cura-
tores; *síráók*. Nagy Hier. Cl. apud Classi-
cos; *polictor, pollinctor*.

Polinctorium, (Du C.) sepulcrum; *sír*.
Nagy Hier.

Polirius, magistri muratoris vices ge-
rens; *polir*. Rau. Elem. p. 454: Cum . . .
magister totam fabricam dirigat: distinguitur
a Vice Magistro, *Polirio*.

Polistaurion planeta V. *Casula*.

Politia, æ, disciplina politica, civilis;
(Du C. al. s.); *rendőrség, rendügyelés*. It.
polizia. Pfahl. Jus. Georg. 342. Jurisdictionis,
quam Domino Terrestris asseruimus, partem
certæ mensuræ correspondentem subalterna
(subordinata eidem) potestate exerceant quoque
Judices et Jurati locorum ac Promontiorum,
qui simul *Politiam* loci et Promontorii im-
mediate curant.

Politia campestris, viri, quibus cura
agrorum demandata est; *mezői rendőrség*.
Art. D. 1840. p. 29.

Politia criminalis, disciplina areen-
dis criminibus; *gonosztett gálló közfel-
ügyelés*. Törvt. Msz.

Politia Cyclopica, violenta admini-
stratio reipublica; *zűrzavaros, erőszakos
kormány* a *Kyklopok módjára*. Germ.
frevellhafte Regierungsform. Can. Ecc. LXXXV.
neque tamen Anarchiam . . . aut *Politiam
Cyclopica*, in qua nemo audit neminem . . .
amplectimur.

Politia Ecclesiastica, disciplina, sta-
tus ecclesiæ; *egyházi szervezet, alkot-
mány, kormányzat*. Ger. Kirchenverfassung.
Syll. Pos. Ass. XLI. An.: metuo, ne hujus-
modi Dictata tendant ad evertendam *Politiam
Ecclesiasticam*.

Politia educationis, cura educandæ inventutis; *nevelésről gondoskodó közfelügyelés*. Törvt. Msz.

Politia institutionis, cura erudiendæ inventutis; *tanítás iránti közfelügyelés*. Törvt. Msz.

Politia medica, cura publicæ sanitatis; *orvosi közfelügyelés*. Törvt. Msz.

Politia montanistica, cura rei montanisticae; *bánya-közrendre ügyelés*. Törvt. Msz.

Politia morum, cura morum publicorum; *erkölcsápoló közfelügyelés*. Törvt. Msz.

Politia negativa, disciplina arcendis facinoribus; *rosszgátló közfelügyelés*. Törvt. Msz.

Politia paupertatis, cura pauperum publicorum; *szegényekre ügyelő rendőség*. Törvt. Msz.

Politia positiva, disciplina bonis operibus promovendis; *jót elősegítő közfelügyelés*. Törvt. Msz.

Politia religionis, cura religionis publicæ; *vallást ápoló közfelügyelés*. Törvt. Msz.

Politia securitatis, cura securitatis publicæ; *a biztonságra ügyelő közfelügyelés*. Törvt. Msz.

Politica, forma latina facta a voce Græca politice (πολιτικῆ). Apud Fore. hoc legimus s. v. politice: civitas, reipublicæ status, et ars eius administrandæ; *kormányzástan, államtudomány, politika*. Rák. Ön. 299. l. 3—5. (3.) : . . . tota enim politica regnantis in eo consistebat, ut omnes alicuius momenti homines sub prætextu gubernii in longissime dissitis provinciis teneret. Tör. Tár. 1884. p. 448.

Politica externa, ars curandi civium res externas; *a polgári társaság külvivainak célirányos gondozása*. Törvt. Msz.

Politica externa belli, ars curandi res externas civium tempore belli; *a polgári társaság külvivainak háború idejében célirányos gondozása*. Törvt. Msz.

Politica externa pacis, ars curandi civium res externas tempore pacis; *a polgári társaság külvivainak béke idején célirányos gondozása*. Törvt. Msz.

Politica interna, ars curandi civium res internas; *a polgári társaság belvivainak célirányos gondozása*. Törvt. Msz.

Politica gubernatio, publica administratio; *politikai kormányzás*. It. governo politico. Ranzani 422. Porro rex piissimus erga regni sui politicam gubernationem religiosa sollicitudine occupatus diuturnum tempus colloquiis et consultationibus impendebat.

Politica interna administratio, ars curandi internam administrationem civium; *a polgári társaság belvizsgálatának célirányos gondozása*. Törvt. Msz.

Politica interna constitutionis, ars curandi patrias leges et instituta; *a polgári alkotmánynak célirányos gondozása*. Törvt. Msz.

Politica interna industriae, ars curandi res patriæ ad industriam pertinentes; *a nemzeti ipar gondozásának célirányos gondozása*. Törvt. Msz.

Politica interna legislationis, ars curandi patriæ legislationem; *a polgári*

törvényhozásnak célirányos gyakorlásának tudománya. Törvt. Msz.

Politica interna populationis, ars curandi patriæ civium incrementum; *a polgári társaság célszerű népesítésének tudománya*. Törvt. Msz.

Politice, ad scientiam civilem spectando; *államtanilag*. Hor. Mem. 432.

Politico-antiquarius, ad reipublicæ antiquitates pertinens; *politikai régiség-tani*. Dissertatio Politico-Antiquaria de Ferri Candentis Ordalio.

Politico-cameralis, ad publicum ærarium pertinens; *köz-államkincstári*. Kuk. Jura. 1., 461. manus eo modo admoveatur, ut initio Commissario nostro Politico-Camerali opus illud manuducere debente, idem Conseriptionis et æstimationis labor . . . continuetur. Faber. Jur. Met. 28.

Politico-civile, ad rem publicam civium pertinens; *állami*. Molnár Patv. 46. hominem politico civilem.

Politico-fundamentalis, ad publicam rem fundationalem pertinens; *köz-állam-alapítványi*. Kelem. Inst. Jur. Pr. 475. Politico-Fundamentalia, uti sunt: Fundi Religionis, Studiorum, Regiæ Scientiarum Universitatis, Convictuum.

Politico-historico-Juridicus, ad publicam historiam iuris pertinens; *államjogtörténeti*. Kelem. Hist. Jur. Pr. 40. D. M. P. dedit; Tractatum Politico-Historico-Juridicum . . . Juris Publici regni Hung. etc.

Politico-medicus, ad publicam sanitatem pertinens; *köz-egészség-tani*. Bene. Med. II. 344.

Politico-militaris, ad rem publicam militarem pertinens; *állam-közhatonai*. Kuk. Jur. III. 183. quod Politico-Militarem mixtam commissionem . . . mox benigne denominatura sit.

Politico-æconomicus, ad publicam rem familiarem pertinens; *államháztartási*. Juriev. Jur. Met. 5. administratio vero politico-æconomica fodinarum soli Regi competat 22 : 1791.

Politico-æconomico-judiciarius, ad publicam rem familiarem et iudicia pertinens; *államháztartási és törvénykezési*. Faber. Jur. Met. 139. Singulis Districtibus præsent Suprema Collegia Montana diversi nominis, universa negotia politico-æconomico-Judiciaria Montanistica crediti sibi Districtus moderantia.

1. **Politicum**, res publica; negotium publicum; *államügy*. Arch. Rák. IV. 137. bizony az politicumokban nullum promissum.

2. **Politicum**, i, (Du C.) Polyptychum, liber commentarius, in quem redigebantur seu regebantur acta publica atque adeo domestica quævis; *lapkönyv*. Tör. Tár. 1888. p. 510.

1. **Politicus**, astutus; *rávasz*. It. politico, scaltro, astuto. Ger. verschmitzt. Otia Bachm. 4. utrum politicum agere et dissimulare deberet.

2. **Politicus**, Notarius Fiscalis (auctore Battiano commentarij Actorum publicorum maxime vero libri Censuales vocabantur Politica seu Polyptycha; a libris itaque hujusmodi Censualibus nomen hausit Notarius Fiscalis); *kincstári jegyző*. Batt. Leg. T. II. 149.

Polities, urbanitas, politura; *csiszolt-ság, műveltség*. Bod. Hist. Eccl. I. 261.

Politzare, de republica disputare; *politizálni*. Fej. Jur. Lib. 477. (Pázmány.)

Politonus 3. (πολιτὴς + τόνος) multorum sonum, multisonus; *sokhangú*. Czvit. Spec. 93. Præterea egregiam nominis famam consecutus est Instrumenti alicuius musici politoni in forma alicuius Spineti concinnati confectione.

Politor, egyenlítő, csiszoló, csiszár. Juriev. Jur. Met. 47. sub directione Magistri Malleaturæ . . . sequentes sunt Operarii . . . 5-o. Politores, Gleicher, qui laminas ferreas poliunt. Pest Vár. Lev. Kronst. I. 238.

Politor armorum, qui levigat arma; *fégyverecsiszoló*. Kronst. I. 706.

Polizza, scheda; *czédula*. It. polizza. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 270 : an. 1544 : teneatur expedire polizcam per casalia.

Pollastro, pullus galinaceus; *csibe*. It. pollastro. Prot. inq. 247 : Ista sancta M. quadam die portabat unam ollam plenam de pollastris in scapulario suo.

Pollex, icis (Du C.) mensuræ species; *hüvelyk*. Bel. Geogr. Comp. 7. Rectæ magnitudinis mensuræ sunt : 1. Linea seu scrupulus, mensuramur minima; 2. Granum, decem linearum 3. Pollex, decem granorum.

Pollcitatio, actus illiberaliter licendi; *alkudozás*. Ger. Feilschen. Georch. H. T. III. 3.

Pollincire, conspergere V. Puberaria pyxis; *behinteni*. Moln. Patv. 5.

Pollior, lege; polliceor; *igérni*. Veranes. VI. 14. Quod ut confirmem et integritatem meam, qua in amicis esse soleo, defendam, nunc etiam inter rixas eum observo propter eius non mediocre eruditionem, neque idipsum facturum mea constantia ductum posthac quoque pollior, nisi me per calumniam ab se repulerit.

Polirius, i, V. Polirius. Nov. Calend. 159. Directio Hydraulico-ædilis, Regni Hungariæ Partiumque eidem adnexarum curator ædilis. D. Andreas Obgrieser Polirius Joannes Bauer.

Polizza, scheda; *czédula* (idéző). It. polizza. Lub. Mon. Jur. P. I. V. III. 181 : debeat citari . . . per polizcam vel bullettam.

Pollutor, (ap. Du C. tantum pollutrix házasságlőrő nő), qui polluit; *bemecskölő, beszennyező*. Cod. Zi. T. I. 147. Pollutores fidei.

Polmentoria, promontorium (Du C. Polmentarium); *előfok*. Ljub. Mon. SI. XVII. 126. an. 1424.

Poloncha, æ, mensura aridorum efficit unam tertiam partem cubuli Zagrabienensis V. s. Kazon.

Polonialis, nude positum pro : polonialis florenus. Tör. Tár. 1884. p. 184.

Polonizare, polonico dicendi genere uti; *lengyelek módja szerint beszélni*. Kov. Comm. p. 23 : ita Silesi illi, si sic dicere licet, polonizant, ita Senquiezientibus . . . Slavonismus obicitur.

Poloucius, Cumanus; *kún, palóc*. Magy. Tör. Tár. I. 27. Istvánf. XVIII. 200. Cumanorum seu Cunorum, quos Poloni Poloucios, nos nunc Tartaros vocamus.

Polovvtzi, campestris; *mezeiek*. Magy. Tör. Tár. I. 20. Polovvtzi enim campestris dicuntur. Nam Polle campus est; Lowatz et

Lovvzi venatores 20. *Polovvzi* campestres et non venatores interpretari oportet.

Polowcones, Polowcus, V. Polovvzi. Tör. Tár. I. 56.

Poltura, æ, Polturacus, i, Poltura- **rako,** onis, denarius dimidiatus, denarii semis et floreni quadragesima pars (a polon. póltorak v. pól-tora; russ. pol-tora); *heveder-pénz, poltura, poltura.* Schwart. Scult. 173., 179. 182. duas *polturas* vulgo *Heveder-pénz* dictas. Arch. Rák. II. 11. (Heyse: Poltura, Polturak: eine Rechnungsmünze in Ungarn und Österreich = 1/60 Thlr. Conv. Cour. od. etwa 5 Denar preuss. Cour.) Cod. Alv. II. 232. Germanicus sive rhenensis florenus faciat hungaricos nummos centum viginti sive *polturas* quadraginta. Moneta polonica, quæ vulgo duodecim *polturam* vocatur, valeat triginta sex nummos hungaricos sive sex grossos germanicos. Ibid. *Poltura* (valeat) tres nummos.

Polturarius, i, V. Poltura. Arch. Rák. II. 11.

Polubrum, rectius: *pollubrum; láb-mosó medence.* Szamosk. I. 232. *Polubrum* quoque fuit argenteum.

Polyandria, æ, alio sensu ac in Græco *πολυανδρία*, nam hic matrimonium, coniugium cum pluribus viris, initum notat: *férjeknek többsége.* Vern. Phil. Mor. 404. Certum item *polyandriam* seu pluralitatem maritorum esse et manere lege naturæ absolute prohibitam.

Polyanthea, æ, (πολυανθέα); *mindenfélé tárgyakkal belárendes gyűjteménye.* Ger. alphabetische Sammlung verschiedener Sachen. Kaprin. Elog. I. 349. Modus est ex probantibus Patrum sententiis ope *Polyanthearum.* Cum paucis Tyrorum copia detur Patrum opera consulendi, en alium ex *Polyantheis* inveniendi argumenti modum trado. Beng. Ann. Er. Cænob. 88.

Polyarchia, æ, hoc vocabulo designantur diversæ appellationis Comitatus Hungariæ et alii magistratus; *áltamí hivatalok, méltóságok, hatóságok gyűjtő neve.* M. G. Kovachieli. *Polyarchia* Hungariæ.

Polyandelum, (Du C. Polycandilum) vox hybrida ex gr. *πολύ* et lat. *candela*, *candelabrum* multis luminibus instructum; *ágas gyertyatartó, csillár.* Nagy. Hier.

1. **Polychrestus,** (Du C.) admodum utilis; *igen üdvös.* Wallasky. 273. Balsamum *polychrestum.*

2. **Polychrestus, i, πολυχρηστος,** qui sæpe utitur; *ki vele sokszor él, azt használja.* Leges Schol. Schem 14. ut in canendi arte bene instituti, musicesque peritiam adepti, a *polychrestis* quibusvis in pretio haberi possint.

Polychronia, (Du C.) Salutatio cum genuflexione, ex Byzantinorum more, qui in acclamationibus publicis imperatoribus aut Patriarchis *πολλὰ ἔτη, πολυχρόνιον*, acclamabant; *térdfajtasos üdvözlés hosszú életkívánnal.* Nagy Hier.

Polycletus, i, (metonymice adhibitum) statuarius, sculptor; *szobrász.* Ger. Bildhauer. Szamosk. II. 467. licet hæc nostras rudior sit artificii, quippe ab indigenis *Polycletis* Colosvariensibus Martino et Georgio, ut ibidem titulus indicat, elaborata.

Polydexter, in multis versatus; *sokban jártas.* Germ. vielkundig. Sac. Cor. X. 2.

Matthias Corvinus Martis et Artis alumnus in paucissimis egregius. Interdum *Polydexter*, interdum *Ambidexter* altera manu orientem, altera occidentem impugnavit.

Polyeleon, est 135 Psalmus «Confite-mini Dno (in Vesp. fer. V.) ita dictus, quia in eo *magna (πολλή) misericordia (ἔλεος)* Dei celebratur. Quoniam in æternam misericordia ejus. Nill. Symb. 253: Festa teneantur, quæ sunt in Horologio notata rubris litteris et habent *Polyeleon* et Evangelium. v. Nill. Kalendarium p. 744., 752., 784.

Polygamia simultanea, plures mulieres singulis viris eodem tempore nuptæ; *asszonyoknak egyszerre való többsége.* Georch. H. T. I. 142.

Polygamia successiva, qua viduis successive nubere permittitur; *egymásután való férjhezmenetel.* Georch. H. T. I. 142. nem tilalmaztatik az özvegynek a másodsorzi, harmadszorzi sat. házasság (*polygamia successiva*).

Polygonum, V. Polygramum; ikra. Ger. Kaviar. Kront. I. 4. 8.

Polygynæcea, æ, polygamia; *soknejűség.* It. poligamia. Kövy. El. 92. Polyandriam vero durius posse et debere puniri, quam *Polygynæceam* suapte intelligitur.

Polyhædrus, 3., (πολύεδρος) ad formam multorum angulorum et laterum pertinet; *soklapú.* It. poliedro, moltilatero. Otia Bachm. 108. Considerato autem modernæ Christianitatis statu, effectui a vitro *Polyhædro* oriundo simillimum deprehendi.

Polylogus, garrulus, blatero; *esacska.* Ger. Plauderer. Can. Ecc. XLIX.

Polymitarius, (Du C.) artifex vestimintorum ac pictorum; *ruhahímző.* Nagy Hier.

Polymitus, 3., (Du C.) multis et varii coloris filis et liciis contextus, variegatus; *tarka szövetű.* Nagy Hier.

Polymusæus, 3., multis litteris instructus; *sok-, nagytudományú.* Szamosk. II. 168. Nostra tempestate Martinus Pete, cancellarius regius, eius dignitatis titulum habet de genere polyplusio magis, quam (quod in ea muneris functione caput erat) *polymusæo.*

Polypi caput, kétkulacsos ember. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 143. *Polypī caput.* In hominem vellem, in quo et virtutes aliquæ et vitia quædam inveniuntur.

Polypragmaticus, 3., (πολυπράγμων) multarum et variorum rerum peritus, novis rebus studens; in aliena officia se ingrens; *mindenbe kotnyeleskedő.* Bod. Hist. Eccl. I. 290.

Polypragmosyne, male sedula industria; *hivatlan foglalkozás,* (mindent lében kanál). Ger. Vielgeschäftigkeit. Mol. Sis. Az: Novi fugiendam eam pestem *polypragmosynen.* Leg. Schol. Schem. 28.

Polypum agere, rebus alienis nutrir, aliena immiscere; *mással foglalkozni.* Cod. Evang. T. I. p. 129: Errant calviniani, qui a plano . . . Christi sensu descendent ad tropos, alii *polypum agunt*, alii verba institutionis omittenda censent.

Polyviria, æ, pluribus viris nupta; *sokférűség.* Ger. Vielmännerei. Werhőezi. 369. Et extenditur hæc pœna ad *polyviriam.*

Pomacium, (Du C.) potio ex pomis confecta; *almabor.* Gall. cidre. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 119.

Pomada, æ, unguentum crinibus alendis; *piperekenőcs.* Poor Zsebsz. 146.

Pomadinum, scil. unguentum V. *Pomada;* *pomádé.* Bene Pol. 137.

Pomaganatum, granatum, malum granatum; *granát alma.* Kuk. Jur. I. 218. iidem de pomis naranchet, *pomaganatis* de pondere denarii duo . . .

Pomarius negotiator, pomarius; *gyümölcsárus.* Reg. Turm. Præt. 98.

Pomatum, (Du C. *Pomata*) potio e pomis confecta, aciedo; *almabor.* Ger. Cider. Passim.

Pomatus, 3., e pomis pressus; *alma . . .* Pár. Páp.

Pomelatus, 3., scutulatus. V. s. *Liar-dus; almazsinű.* Gall. Pommelé.

1. **Pomerium,** (Du C.) pomarium; *gyümölcsös.* Tör. Tár. 1887. p. 370. feneta, *pomeria*, horti. 484. *pomerium* seu fenetum providi condam P. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 104. Schläg. 1529. Zalai Okm. I. 140. *Pomerium*, quod vulgo dicitur *gemulch kert.*

2. **Pomerium,** malus (arbor); *almafa.* Tkal. Mon. Ep. Zagr. I. 96. ad arborem, que vulgariter dicitur jablam, id est *pomerium.* **Pomerium Præsidiale,** V. *Glacies, vársík, vármező, vártér.* Reg. Turm. Præt. 80. leviores etiam et commodiores veste indutis sine framea ex ædibus prætorianis exire et in *Pomerio Præsidiali* (Glacis) deambulare.

Pometum, idem quod *Pomerium* 1. Arch. Ver. Sieb. XXV. 119.

Pometus, i, fimbria in modum poni confecta; *alma alaku czafrang.* Star. XXVIII. 105. 1481. *pometi* tres de auro et perlis.

Pomiferium, pomarium; *almás, gyümölcskert.* Tkal. Mon. Ep. I. 129. an. 1264. Kat. Hist. VIII. 516.

Pomposissime, maxima eum pompa; *igen nagy pompával.* S. de Kz. Chr. A. 4. 16. in Hungariam *pomposissime* introivit.

Pomulatus, 3., scutulatus; *almáskék.* Ger. apfelgrau. Pár. Páp.

Pomum dissidiū, causa certaminis; *czivódás oka, az Eris almája.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 117. *Dissidiū pomum.* Dici potest res quælibet, cuius causa bella aut discordiæ oriuntur.

Pomum naranchet, pomum aurantium; *narancs.* Kuk. Jur. I. 218. an. 1481.

Pomum nauranchium, pomum, malum aurantium; *narancs.* Vect. Ref. 22. Area *Pomorum Nauranchiorum.*

Pomum noxiale, p. fatale, exitiale; *végzetes alma.* Szil. Régi Magy. Költ. T. I. 363.

Pomum pomaranceum, pomum aurantium; *narancs.* An. Sc. II. 188. an. 1336.

Pomum siccum, pomum siccatum, torrefactum; *aszalt alma.* Arch. Rák. VIII. 347. Cumulus *pomorum siccorum.*

Pomum terrestre, solanum tuberosum; *burgonya.* Opin. P. I. §. 9.

Pomus, i, pro: pomum. V. s. *Mlon.*

Ponare, ponere, locare deponere; *le-tetni.* Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. VII. 487. *ponata* fuit considerabilis summa pecunia pro adiuvandis in actione reali militibus.

Poncelabus, i, (fors. ab. *it ponzare*, uvas prelo premere) torcularius; *borpréslő.*

Rač. Mon. Sl. XIII. 92. an. 1350: solvit pro afflicto vinee . . . *poncelabis*.

Poncia, æ, perfidia, ex voc. Pontius (Pilatus). Georg. Sirm. I. 490. Quia per fraudem et per *ponciam* fiete intraverat ad arcem Soclos.

Ponçonus, i, forma. V. s. *Chonus*; *poncz*. Il. punzone. Ger. Punz.

Pondagium, (Du C. tributi species ex qualibet librata mercium . . . Regi concessum). Sim. Num. 57. *Pondus*, aliter etiam *Pondo*, *pondagium* in vestigiis diplomaticis invenitur, diciturque tam de argentea quam de aurea moneta. Caroli I. Deer. cit. a 45. . . quod hic *pondus* adpellavit et Dimidium fertonem, eodem Deer. ar. 59, nominat Grossum et Dimidium Florenum . . . et hinc luce meridiana clarius adparet, Grossum esse ipsum *pondus*.

Ponderalis, ad pondus pertinens; *súly*. Numi Hung. 5.

1. **Ponderare**, (Du C.) onerare. V. s. *Salmerium*; *megterhelni*, *megrakni*.

2. **Ponderare**, pondus certum habere, valere (Du C. al. s.); *nyomni*, *érni*. It. pesare. M. Bel. Geog. 504. Monetae Hungaricae species sunt: Florenus Rhenensis, Nemet forint, Nemeczky Zlaty, Ein Rheinischer Gulden, denarios 20, ex nummis vero minoribus in Hungaria superiore 120, in inferiore 100 *ponderat*.

Ponderatim, pondere; *súly szerint*. Ger. dem Gewicht nach. Cod. Dipl. And. V. IV. p. 348: *ponderatim* cum sibi opposita falsitatis libra eque posset mensurari.

Ponderatorius, 3., ad pensandum pertinens; *mázsálási*. Törvt. Msz.

Ponderista, æ, pisetarius; præfectus cusorum monetae; *pénzverői felügyelő*, Batty. Leg. III. 505. an. 1436: quotiescunque per Nobilem Antonium de Borzna quinquagesimotorem et pisetarium seu *ponderistam* nostrum . . . fueritis requisiti.

Ponderose, graviter; *terhesen*. Ger. lästig, belästigend. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 97. quedam eorum debita, que ipsis *ponderose* imposita erant.

Ponderositas, pondus, momentum (Du C. gravitas); *fontosság*. Tör. Tár. 1886. p. 350. rei *ponderositas*.

Pondum, Numi Hung. 5. *Pondum*, *pondus*, *pondagium*, *pisetum* ex italico: peso, pesetto (Hungaris: *nehézék*, *nehézség*) erat sexta pars unciae seu 48 marcae, eiusdem subin cum grosso significationis. Ubi de *auri ponderibus* sermo est, singuli aurei numi sunt intelligendi.

1. **Pondus**, V. *Pondagium*. Tör. Tár. 1893. p. 27.

2. **Pondus**, onus, (Du C. al. s.) Cod. Dip. Pat. T. II. p. 29: laborum diversa *pondera* pro nostro honoris incremento pertulit.

3. **Pondus**, (abusive dicitur pro una libra, vel unus as est Du C.) h. l. grossus, V. *Pondagium*. Rit. exp. ver. M. 3: Quod Ypolitus daret Andree pro iobagione suo tres fertones et capitulo quatuor *pondera* et dimidium.

4. **Pondus**, (Du C.) statera seu bilanx; *mértleg*. Arch. Rák. VIII. 346. Duo *pondera*, unum maius, aliud minus, fere nova.

Pondus Budense, *budai súlymérték*. Pfahl. Jus. Georg. LXIX. ferto . . . pendebatur . . . nonnisi ob beneficia vulgaribus ampliora aliasque singulares causas maior cen-

sus vel ferto argento ad stateram penso (probo, fino) solvebatur, uti a Saxonibus in Scopusio cum *pondere Budensi* (in Königlich-her Wag.) virtute privilegiorum de annis 1274. Szer. Not. 5. Praefati Plebani solvent unam marcem fini argenti cum *pondere nostro* scilicet *Budensi*.

Pondus Cibintense, *szebeni súlymérték*. End. p. 421. (Andreae II. Libertas 4. an. 1224): concedimus, quod pecuniam . . . cum nullo alio pondere, nisi cum marca argentea, quam . . . pater noster Bela eisdem constituit, videlicet quintum dimidium fertonem *Cibiniensis ponderis* cum Coloniensi denario, nisi discrepent in statera,olvere teneantur.

Pondus Scepusiense, V. *Pondus Budense*; *szepességi súlymérték*. Pfahl. Jus. Georg. LXXI. Hinc Marcae diversi *ponderis*: *Budensis*, *Scepusiensis*, *Cibiniensis*.

Pondus terrestre, statera publica loci terrae, ubi appendendum est argentum. V. s. *Vinculum*; *mértleg*. Szer. Not. p. 114. praesentantur Dominis de Capitulo marcas argenti XLVIII. *ponderis terrestres*. Haz. Okl. 202, an. 1331.

Ponens, (Du C.) occasus; *nyugat*. Ljub. Mon. Sl. III. 254: a capite insule versus *ponente*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 356. Dipl. Reip. Rag. 250.

Ponentalis, occidentalis; *nyugati*. Ljub. Mon. Sl. XXI. 68. an. 1434: in quandam vallieulam *tundum* positam super . . . *berdo* a parte *ponentali*.

1. **Ponere**, obligare (Du C. al. s.); *tekötni*. Fjp. Szám. p. 87. an. 1394. pro hoc *posuerunt* seu obligaverunt aquas suas.

2. **Ponere**, (Du C.) instituere: *rendezni*, *tenni*. Fjp. Szám. p. 20: iurati *posuerunt* collectam.

Ponere ad iudicium ferri candentis, condemnare ad ferrum candens levandum; *elítelni izzó vas tartására*; *tűzes vas útelre utasítani*. Rit. exp. ver. M. I.: Joachim iudex, ex præcepto . . . Episcopi, *posuit* eos ad iudicium ferri *candentis*. Kandra Reg. 316.

Ponere ad taram, operæ, stipendio militari subicere; *szolgáltatételre kitenni*. Rač. Mon. Sl. XIII. 420. an. 1351: omnes homines, qui sunt ab annis XVI supra et ab annis LXX inferius, *ponantur ad taram*; et omnes illi, qui sunt extra illud tempus et vidue et pupilli solum modo *pro here*.

Ponere aliquid super iuramentum, iuramento subicere; *eskünek alávetni*. Rit. exp. ver. K: Nuncha comes . . . *posuit* hoc super iuramentum. Quibus iurare non audentibus castrenses condemnantur.

Ponere amicitiam, amicitiam iungere, pangere; *barátságot kötni*. Georg. Sirm. I. 17. ut cum basse arce Zendoro *poneret amicitiam* magnam.

Ponere ballotas, suffragium ferre; *szavazni*. Han. Mon. Jur. P. I. 405: nec . . . cognatus possit *ponere ballotas*.

Ponere banchum, V. s. *Banchum ponere*.

Ponere campum, ponere castra; *táborni*. Ljub. Mon. Sl. XVII. 42. an. 1420: *ponas campum* et firmes exercitum.

Ponere caput ad fortunam, ul-

tima experiri, ire in dubiam aleam alicuius rei; *fejét kockáztatni*. Frak. Mát. lev. II. 27.

Ponere ignem, ignem facere; *tűzet rakni*. Georg. Sirm. I. 415. et permisit ac mandavit principibus Tureorum *ignem ne ponerent*.

Ponere in ferris, ferro vincire; *vasra verni*. Ljub. Mon. Sl. II. 168.

Ponere mentem, animum attendere; *figyelni*, *figyelmet fordítani*. Ljub. Mon. Sl. II. 360.

Ponere partem, sententiam dicere; *szavazni*. Ljub. Mon. Sl. III. 420.

Ponere petitionem, petere; *kérni*. Han. Mon. Jur. P. I. 91: qui *poneret petitionem*.

Ponere se, dedere se alicui rei; *nekki feködni*. Prot. inq. 185: intravit in capitulum dicti monasterii, et *posuit se* in orationem ante crucifixum.

Ponere se ad fortunam, fortunæ se committere; *szerencsére bizni magát*. Arch. Ver. Steb. VIII. 1. 308.

Ponere se cum aliquo, in genua procumbere; *térdre borulni*. Prot. inq. 175: quando videbat fratres et sorores, ipsa *ponebat se* cum eis et orabat.

Ponere se viriliter, animo forti, ut virum decet, decernere; *férfiasan eltökélni magát*. Ger. sich männlich entscheiden. Chr. Dubn. p. 408: ad vindictam talis secleris *se viriliter ponens*.

Ponere suos spiritus, animum advertere; *figyelmet fordítani*. Ljub. Mon. Sl. IX. 267. an. 1412: maiestatis interest *ponere suos spiritus* ad hoc.

Ponere super iuramentum, iurare iurare; *eskü letételre itélni*. Kandra Reg. 242.

Ponere sursum, V. *Pixidicus*; vi pulveris pyrii displodere; *felrobbantani*, *legbe röpteni*. In die Luft sprengen. Star. XXII. 25. an. 1544.

Pongere, mordere, ungere. V. *Pongitive*; *csipösen*, *erösen eljátni*. Tör. Tár. XXIII. 52.

Pongitive, acerbe, (aculeatas dare ad aliquem litteras); *csipösen*, *erösen*. It. pungitive, pungentemente. Tör. Tár. XXIII. 52. Rex Ungarie scribat regine Sicilie amiceabiliter et aliquatiter *pongitive* per litteras *credencie*, ut ambasciatores possint *pongere*, ubi erit *pongendum*.

Ponifacere, instruendum, imponendum curare; *rovatni*. Ljub. Mon. Sl. XVII. 60. an. 1420: debeat *ponifacere* unam eoltam inter ipsam comunitatem.

Ponorium, pro: *panarium*; *kosár*. Ger. Brotkorb. Quel. Sieb. I. 305. an. 1300. importavit *ponoria*, sellas.

Pons cadivus, V. s. *Cadivus* p.

Pons levator, (Du C.) pons ductilis; *csapó hid*. Rač. Mon. Sl. XIII. 412. an. 1350.

Pons repulsalis, pons, qui tolli et demitti potest; *vontató úti hid*. Törvt. Msz.

Pons volatilis, *repülő hid*; fliegende Brücke. Törvt. Msz.

Pons tractilis, pons versatilis; sambuca; *csapó hid*. Kronst. II. 536., 645., 646.

Ponta, æ, pro: *puncta*, isthmus (Du C. al. s.); *földszoros*. Ljub. Mon. Sl. IX. 93. an. 1410: debeat fieri . . . *seraleum* ad . . . locum, sive *pontam* de la Madalena.

Pontalis, ad pontem pertinens. V. s. *Agralis*; *hid* . . .

Pontanista, æ, exactor vectigalis, quod ad pontem exigitur; *hidvámos*. Tör. Tár. 1891. p. 699. Instructio pro *pontanista* Galgoziensi et teloniatore Nagy-Tapolcsanensi.

Pontaticum, (Du C.) telonium pontium; *hidvám*. Ger. Brücken Zoll. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 22. et nullus iudex publicus aut exactor nullum theloneum, portaticum, *pontaticum*, gestaticum . . . ullatenus exigere presumat.

Ponticus, 3., ad pontem pertinens; *hid* . . . Kronst. II. 72. *pontici* asseres; 428. *pontici* postes.

Pontifex Summus, V. Papa. M. Bel. Geogr. 502. Religio Catholica singulari indultu summorum Pontificum prædita prærogativa ab Archiepiscopis duobus et novem Episcopis regitur.

Pontifical, liber continens officia episcopi, editus an. 1596. pontifice Clemente VIII.; *főpapi szerkönyv*, *főpapi misékönyv*. Tör. Tár. 1892. p. 564. Egy veres bársonnyal borított római *pontifical*.

Pontificale, V. *Pontifical*. Veranes. XI. 321. Item Reverendissimo domino Gregorio Bornemisza . . . lego rochetum unum, missale, *pontificale*, veluto obducta. Tör. Tár. 1886. p. 573. Ac. Com. Sopr. 190. Ipso Coronationis die iuxta *Pontificalia* . . . peragatur Coronatio.

Pontificans, sollemnem missam celebrans; *nagy misét mondó*. It. ponteficante. Olt. Act. Synod. 13.

Pontificari, officio pontificis fungi; *főpáztorkodni*. Tör. Tár. 1881. p. 384.

Pontifector, structor pontium; *hidépítő*. Fjp. Szám. p. 234., 263., 294. Deditus *pontifectorum* dietariis den. 40.

Pontificatura, æ, structura pontis; *hidésindítás*. Fjp. Szám. p. 292. an. 1429: pro *pontificatura* tenetur . . . den.

Pontificatus, æ, dignitas, munus papæ; *pápai méltóság*. It. pontificato. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 7. Datum Viterbij nono Kalendas Octobris *Pontificatus* nostri anno primo.

Pontificium, (Du C.) Proprie est auctoritas et potestas pontificis in rebus sacris Translate ac universim utraque acceptione sumitur pro munere, facultate, potestate, iure faciendi aliquid; *főhatalom*. Istiv. IV. 64.

Pontificus, 3., catholicus; *pápai*, *katholikus*. It. cattolico. Szamosk. II. 31. quatuor diversa religionum genera : *Pontificum*, Calvinianum, Lutheranum, Arrianumque, uti mala bene posita, tranquillitatis rei publice ergo toleraturus.

Ponto, onis, navigium pontis vicem præbens; *dereglye*. It. pontone. Gall. ponton. Szamosk. I. 31. Poterat quidem Dravus illud compendiosiore *pontone* consterni, sed illud traiecit cum toties antea Sulimano prospere felixque fuerit, nequaquam committere voluit.

Pontonier, is, ex pons, tis. It. ponte, pontone sign. militem, qui pontes conficit ex trabibus; *dereglyés*, *hidász*. It. pontoniere. Gall. pontonnier. Szirm.

Pontonium Cohortes, milites pontonibus iungendis; *hidászok*. Regul. Turm. Præt. 41. Pari ratione concordia cum Militari statu, Rei item Tormentariæ, Geometriæ et

Pontonium Cohortibus omnibusque illis, qui Officialis characterem habent et penes Exercitum servantur.

Pontus, i, punctum; *pont*. It. punto. Ger. Punkt. Georg. Sirm. I. 230. et sic precursor legationem suam declaraverat *de ponto ad pontum*.

Popa, æ, sacerdos græci ritus; *pópa*, Szilády Tört. Magy. Eml. IV. 139. Scribit porro Serenitas Vestra Kalugeros *Popasque* Valachorum . . . nullam plane habere religionem Kuk. Jur. I. 413. Diar. Com. 111. Kronst. I. 711.

Popinarius, (Du C.) caupo, tabernarius; *vendéglős*. Ger. Tracteur. Opin. P. III. Sec. IV. §. 5., 6.

Popinatio, jus dividendi vinum et alias potiones; *italmérési jog*. Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 36. Item decimarum maiorum et minorum vinorum et aliorum liquidorum *popinacionis* . . . usuantur.

Poplicola, æ, popularis; *népies*. Ker. Nap. 131. tudatlan *poplicola* papok.

Poplan, species tegumenti lecti; *paplan*. Szék. Okl. III. 104.

Popo, onis, sacerdos, qui dicitur Græcus; *pópa*, *görög világi pap*. Ger. der Pope. Urb. Reg. 86. quod Parochi Ministri et *Popones* Locorum excessivum asservare soleant ovium numerum.

Popri, (fors. ex Gall. pourpre) purpura; *bíbor*. Knauz. M. E. Str. II. 211. pecia de *popri*.

Populanus, 3., ad populum pertinens; *néphez tartozó*. It. popolano. Ijub. Mon. Sl. XXII. 172. an. 1461: quelibet *populana* persona . . . teneatur facere officium *posticorum*.

Populare, incolis frequentare, replere; *népesíteni*. D. Ráczk. p. 6: Villas Regales . . . alias habitatoribus destitutas, nunc per . . . Cives Hospites et incolas nostros *populatas* . . . conferimus.

Popularis, (Du C.) idem ac vulgaris, de vulgo; *közember*. Tör. Tár. 1893. p. 14.

Popularitas, atis, favor v. gratia popularis; commendatio in vulgo; *népszerűség*. Törvt. Msz.

Populatio, (Du C.) populi cæsus; *népesség*. It. popolazione. Gall. population. Kass. Prax. I. 23. Quilibet Comitatus divisus est pro ratione suæ extensionis aut *populationis* in plures vel pauciores Districtus, Processus, Járások etc. Tör. Tár. 1892. p. 295.

Populositas, (Du C.) copia populi, multitudo; *népesség*, *sokaság*. It. popolosità. Gall. populosité. Luc. Regn. Dalm. 134. homo potens, multorum enim erat cognatorum et affinium *populositate* præditus. Szék. Okl. III. 82.

Populosus, celebris, frequens; *népes*. It. popoloso. Ger. volkreich. Samb. Tyrn. *populosa* domus, habitata domus, *lakott*, *népes ház*. Wagn.

Populus, (előkeltő) nép, főrendek és nemesek. Fej. Jur. Lib. 190. Pázmány an. 1637: quod et Regi et *populo* placuit statutum censetur. *Populi* autem nomine hoc loco intellige Dominos Prælatos, Barones, Magnates et Nobiles.

Populus Castri, V. *Provincialis*.

Populi Reginales, királynő jobbagyai. Kelem. Inst. Jur. Pr. 185. Pares his Jobagionibus S. Regis fuisse videntur in diplo-

matibus occurrentes: Proceres filii Sancti Regis et *Populi Reginales*.

Porcarius, (Du C.) porcorum custos; *kanász*. Száz. XVI. 33. villa *porcariorum* nostrorum. Oltv. Act. Synod. 79.

Porcellana vasa, (Du C.) murrhina aut vasa Sinensium fictilia; *porcellán edény*. It. porcellana. Gall. porcelaine. Wagn.

Porcellana, æ, V. *Porcellana vasa*. Arch. Rák. VIII. 344. unum Gutturium ex *porcellana* pro Cavé.

Porcellanea scutella, scutella murrhina; *porcellán tál*. Arch. Rák. VIII. 335.

Porcellanus, 3., murrhinus; *porcellán*. Arch. Rák. VIII. 344. octo patinulæ ex *porcellana* materia.

Porciller, porcorum more; *disznóképén*. Batt. Ger. 88. qui *porcilliter* conversantur.

Porcingula, æ, portiuncula, parva portio; *kis darab*. Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 136. Tota porcia iacens videlicet a parte terre Keer preter *porcingulam* Erdeus, in quo habet molendinum suum et aliam *porcingulam* petri.

Porcionarius, 3., ad patrimonium pertinens; *részes*. Schwart. Scult. 137. pro corum patrimonio seu hereditate *porcionaria* prædita.

Porcionarius, i, *Assisinus* q. v.

Porciuncula, æ, (Du C. portiuncula) dem. ad portionem; *kis rész*. Rač. Mon. Sl. VII. 49. an. 1036: facimus recordacionem . . . de *porciuncula*, quam . . . eripatores . . . dederunt.

Porcolabius, i, custos carceris; *porkoláb*. Arch. Ver. Sieb. XXIV. 130. *Porcolabio* acceptati pro saecula.

Porcolabus, i, urbanarum portarum præfectus; *porkoláb*. Ger. Profoss, Burgvogt. Szamosk. II. 171. Interea dum hæc aguntur, missus est a Maximiliano Archiduce ad Sigismundum Principem nobilis vir Nicolaus Zagvai, urbanarum portarum Cassoviæ præfectus, quem *porcolabum* vocant. Brut. Hist. XIV. 452.

Porcolabius, V. *Porcolabius*; *porkoláb*. Lop. Mon. Sl. XX. 216. an. 1702.

Porculatio, cura porcorum; *malacz*, *disznótartás*. Szentiv. Cur. Misc. II. 261. Ex *porculatione* tenuibus expensis boni veniunt proventus.

Porcus cespitalis, porcus, qui pascitur, (non saginatur); *legelésző malacz*. Monm. Comit. Trans. V. 192. A centum *porcis cespitalibus* f. 150.

Porgomal rubeum, V. *Pannus Purgomal*. Magy. Tört. Eml. XXX. 282. an. 1546.

Pork, *porcolab*, Castellani vices gerens; *alvárnagy*. Ger. Vicecastellan. Kronst. II. 348., 483.

Porositas, *likacsosság*. Ger. Porosität. Poor J. Zsebsz. 116.

Porosus, 3., foramina habens; *likacsos*. Székess. főgy. Ert. 1894/5. 71. Por, Corpora *porosa*.

Poroz, *Povoz*, vectura; *kocsitadás*. Ger. Vorspann. Tör. Tár. 1893. p. 4.

Porporaria, æ, (Du C. porprisa) ambitus; *terjedelem*, *terület*. Ljub. Mon. Sl. II. 277. an. 1345: faciant examinare *porporarias* et altitudinem aque.

Porphyraceus, 3., ex purpura factus; *bíborszínű*. Ger. Purpur . . . Fej. T. XI. V.

Un. 440. relinquo pannos de *porphyraceis* ramentis. Ibid. VIII. 3., 508.

Porphyrisare, purpureo colore imbuere; *biborszinüvé tenni*. Bene Med. I. 452. pulveris carbonis veget. *porphyrisati* et lotitgrana 42.

Porrus, i, allium (Linn.); V. s. *Cavobus*; *pöré*.

Porrector, præbitor; *szállító*. Ger. Lieferant. Fjp. Szám. 492. Item *porrectoribus* ad nuerum (fors. reclus: lucrum) fl. Cod. Dip. And. II. 498., 584.

Porrectus, us, porrectio; *kinyúlás, kiterjedés*. Knauz M. E. Str. II. 269., 274.

Porreserint, pro: porrexerint, Fabr. Urk. 400. an. 1483: manus *porreserint*.

1. **Porta**, fundus, sessio; *porta*. Kereszt. Res. Mil. 430. Origo vocis *Porta* ad Carolum Robertum Regem Hungariæ referenda videtur, qui Decreto suo Anno 1342 edito constituit: ut de singulis *Portis*, per quas currus cum fœno vel frugibus oneratus intrare potest, vel exire, id est, de qualibet Curia, seu sessione colonicali, *lucrum Camerae* exigatur. Ab eo tempore mos invaluit et contributionem secundum portas seu sessiones colonicales desumendi et militem secundum certum sessionum sive portarum numerum exigendi. Tör. Tár. VIII. 447. a singulis *portis*. Arany. De az én *portámon* zengett. Zslgm. Hist. 279. a singulis sessionibus seu *portis*. Recon. an. 1609. p. 91: *Portam* unam faciant quatuor domus Colonicales et similiter duodecim Inquilinaria domus unam *Portam*, ita ut ditiores, et maiorem agriculturam habentes, pauperiores iuvent.

2. **Porta**, nude positum pro: Porta fulgida Othomannica; *porta*. Tör. Tár. 1881. p. 337.

3. **Porta**, (Du C.) angustiae; *hegysszoros*. Roger. de dest. Hung. c. 14. *porta* Rascia.

4. **Porta**, æ, parvum agmen equitum; *porta, paripás kis csapat, martalék, portyázó*. Thök. Lev. 220. Szintén ez órában érkezett meg egy rendbeli *portám*, ki az fiók strásáját épen behajlított az németnek. Száz. XIV. 51. Ach. Rák. IV. 214. vizsgáló *portáim* ugyan s embeireim mindenfelé vadnak untalan. Ib. 239. Még az éjszaka *portát* is küldtem innen, hogy megtudhassam. Ib. 245. ne féljenek, mert rablani *portát* nem боesát.

5. **Porta**, æ, pars; *rész, részvény*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. p. 24. In nonnullis partibus liratim agrum digierunt atque in *portas* distinguunt. Haud incommode, nam sic semen uberiorem fundit frugem, quam in plano. Georch. Ert. 97. A hadi adó 6346 *részvényre* (*porta*) lévő felosztva.

6. **Porta**, æ, (Du C.) nude pro: *porta tergovinae*. Locus, ubi vectigal pro mercibus in terra firma inductis solvitur; *vámháza*. Vjestnik II. 82. an. 1640. tributum tam ad *portam*, tam ad mare.

Porta colonialis, prædium coloni; *földmives portája*. Tör. Tár. 1888. p. 134.

Porta curiæ, fundus nobilis; *nemes porta*. Tör. Tár. IX. 126. an. 1394. ut de singulis duabus *portis curiarum jobagionum* tam scilicet *Regalium* quorum aliorum singulus unus fl. aureus *dicari oporteat* . . .

Porta iobagionalis, fundus, curia jobagionis; *jobbágy portája*. Tör. Tár. 1888. p. 138.

Porta major, maior sessio, fundus;

nagyobb porta. Szegedi Rubr. Pars I. p. 59: *Portae majores*, per quas currus intrare et exire potest ad denarios triginta; et *minores* (seu propeditibus factæ, vulgo Verőcze) ad quindecim dicuntur.

Porta minor, minor sessio, V. *Porta maior*; *kisebb porta*.

Porta Orientalis, *keleti kapu, alagut*, vasuti állomás a karánsebes-orsovai vonalon. Pesty Ször. II. 465.

Porta Ottomanica fulgida, Sedes Turcarum imperatoris; *fényes török kapu*. Szilády Tör. Magy. Eml. III. 238. Instructio pro oratore nostro in *Porta Ottomanica*. Instructio pro Egregio M. Toldalagh ad *Portam fulgidam Ottomanicam* expedito in anno 1622.

Porta Palatinalis, a porta, possessione pendendum tributum; *nádori rovat, nádori kapuszám*. Diar. Com. II. 134. Consignatio exhibens, quantum cuius Jurisdictioni e regnicolariter oblato 337, 500 fl. Honorario secundum *Palatinales Portas* adrepartitum sit.

Porta populosa, (Du C.) in iure Hungarico domus habens iustam integramque familiam; *népes porta*. Sz. Molnár. Samb. Tyrn.

Portagium, tributum pro oneribus pendendum; *teherám*. Törvt. Msz.

Portale, propylæum (Du C. vestibulum, atrium); *diszkapu, kapuzat*. Jókai Erd. ar. k. III. 38.

Portales, nude ponitur pro: hajdones portales; *portális hajdúk*. Arch. Rák. IV. 97.

Portales hajdones, *portalis hajdúk*. Arch. Rák. I. 3. Repartitio *portalum hajdonum*.

Portalis, ad portam pertinens; *kapuszámi*. Törvt. Msz.

Portalum, (a Germ. Bördel) fascia; *galand, paszomány*. Arch. Rák. VIII. 324. Unum speculum cum duabus *portalis*, pictura undiqueque exornatum.

Portamentum, (Du C.) actio, ratio agendi; *viselkedés*. It. portamento. Star. VI. 9. an. 1463. eis regatando pro suo bono et laudabili *portamento*. Dipl. Reip. Rag. 281. Ljub. Mon. Sl. II. 258.

Portanarius, i, manus militum vagantium. V. *Porta* 4. (Du C. al. s.); *portyázó*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 199. qui tamen nec in sua parochia, sed a *portanariis* cum litteris prædictorum captus et incarcerationatus fuerat.

Portare iudicium, (Du C. 4.) subire iudicium; *alávetni magát az ítéletnek*. Batty. Leg. T. II. 410. (Deer. It. Ladisl.) quorum unus pro X *portet iudicium*.

1. **Portarius**, 3., portans (Du C. al. s.); *vivő*. Kronst. III. 582: famulis *portarius*, quod portarunt pulveres. Száz. IV. 341. Magistris fossoribus fl. 18. *Portariis* Bibalia fl. 1.

2. **Portarius**, (Du C.) ostiarius, ianitor custos porte; *kapuőr, portás*. Kuk. Jur. I. 204. item per *portarium* seu hostiarium ipsorum exactorum mardurinalium a quolibet villicio intrante unus denarius et de singulis dicis similiter unus denarius exigetur. Kronst. II. 450., 451., 384., 433. Reg. Turm. Præt. 33. Janitorem vulgo *Portarium* cohibebunt. Veranes. Hist. I. 48. Cf. Vulg. 2. reg. 7., 11. I. paral 46., 42.

Portarum rectificatio, tributorum a porta pendendorum correctio; *kapuszámi igazítás*. Törvt. Msz.

Portata, æ, capacitas; *rakodó képesség*. Ljub. Mon. Sl. XI. 30. an. 1413: lignum, quod fuerit de *portata* de XX miliaribus.

Portaticum, i, (Du C.) portorium; *vám*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 22. et nullus iudex publicus aut exactor nullum theloneum, *portaticum*, pontaticum, gestaticum, quod de ipsis aut eorum hominibus undecumque fisci accipere consuevit, ullatenus exigere presumat.

Portatile, ara portabilis; lapis altaris reliquias Sanctorum serviens; *hordozható oltár*. Tör. Tár. 1889. p. 598. quatuor *portatilia*, quorum unum est ruptum. Száz. X. 516.

Portatilis, qui portari potest, portabilis; *hordozható*. Rák. Ön. 22. I. 28—30. (29.): . . . summe delectabar tubulis opteis, quos *portatilis* in omnibus quasi cubiculis pro maiori commoditate dispositos mirabar, et tractabam. Bod. Hist. Eccl. II. 423. Cher. Jus. Eccl. II. 145. Sunt autem altaria alia fixa . . . alia *portatilia*.

Portatim, per portas, sessiones; *portánként, kapuként*. Dipl. Alv. II. 301. quocirca provinciatim sive *portatim*, uti moris. . . Regni hactenus fuit iniectum. Veranes V. 1445. Pro stipendiis eorum censiti sunt coloni nobilium, quique, ut dicunt, *portatim* in denarios LXV. Seculi et Saxones seorsum certam summam persolvent ad diem.

Portatores causarum, qui causas suas ad extra regnum sita fora portabant. Jókai Rab. R. I. 438. Melyik törvényezikk szól a «*portatores causarum*»-ról? Az 1498-ki 63-ik. «A kik az ügyeiket az országon kívül eső forumok elé viszik, elfogassanak és a esonkatoronyba zárassanak».

Portatorium Tympani, lorum gestatorium tympani; *dobszaj*. Cons. Sumpt.

1. **Portatura**, æ, quantum portare potest; *hordó képesség*. Han. Mon. Jur. P. I. 130: *barca portaturae* centum sextariorum.

2. **Portatura**, (Du C. vectura) merces, quæ importantur. V. *Pedagia*; *behozatali czikk*. Urk. Sieb. II. 336. an. 1370.

Porteleta, æ, cava, orum. V. s. *Partegeta*; *törés*. Ger. Luke.

Portensis, ad Fulgidam Portam Ottomanicam pertinens; *fényes portai*. Szilády Tör. Magy. Eml. 238. — 2-szor Binæ (literæ) ad Supremum Vezirium *Portensem*. Tör. Tár. 1889. p. 707.

1. **Portentum**, significatio futuri; *a jövőnek jelzője, jelentője*. Batty. Ger. 434—435. Tunc Sol, et ipsa non dividend tempora, nec erunt in *portentum* Sæculorum, nec enim erit nox, nec tales dies, ut nunc sunt.

2. **Portentum**, ductus (a portu et tendere); *vezetés*. Batty. Ger. 439. duodecim celi . . . signa, ad quorum fulgore et *portentum* navigantes per hoc mare magnum.

Portica, æ, (Du C.) porticus; *oszlopcsarnok*. Kronst. I. 733. extra portam *Porticæ*.

Porticella, æ, parva porta; *kis kapu*. It. portella. Georg. Sirm. I. 238. et *porticellam* arcis iam inceperat secare cum sua caterwa.

Portetina, æ, portæ frontispicium; *kapu homloka*. Pinx. Apod. p. 51: In portæ huius

frontispicio (*portina* dicitur) epigramma in honorem imperatoris Trajani confectum cernitur.

Portinaria, æ, custos portæ, ianitrix; *ajtónálló* nō. It. portinajo. Prot. inq. 204.

Portinarius, ostiarius; *kapus*. Rač. Mon. Sl. XIII. 292. an. 1360.

Portio, 1. taxa, 2. pars redditus; 1. *illeték*, *részlet*. 1. Száz. XIII. 80. 2. Verances. It. 310. simulcum omnibus Castris . . . Oppidis . . . predijs, *portionibus* . . .

Portio contributivialis, tributum pendendi pars; *adóréssz*. Törvt. Msz.

Portio electata, tributum assignatum; *kivettelt adó*. Törvt. Msz.

Portio equilis, pars ad alendum equum necessaria; *lótartási rész*. Reg. Mil. an. 1709. p. 5: *equilis portio* . . . ex integro in natura præstabitur. Moln. Patv. 30.

Portio (magisterii), proba magisterii; *mesterremek*. Száz. XI. 804.

Portio oralis, pars, quæ usui est ad vescendum militem; *katonatartási rész*. Reg. Mil. an. 1709. p. 4: singulis . . . *Oralibus portionibus* assignabuntur: Panis, caro et vinum. Arch. Rák. I. 7. Moln. Patv. 30. *Portio oralis*, quæ in carne et pane; *Equilis* autem in feno et avena percipiuntur.

Portio possessionaria, pars possessionis; *birtokrész*. Törvt. Msz.

Portio prædialis, pars prædii; *pusztarész*. Törvt. Msz.

Portionale quantum, pars rata; *illeték*. Körmöch. főreálisk. Ért. Bpest 1895. p. 109.

Portionalis, e, ad tributum pertinens, ad portionem solvendam, quæ alieni imponitur. *Portionale Obtingens*; *adó (illeték)*. Art. Diet. Pos. 82. ac ad tales etiam Dominos Terrestres, qui supra Obtingens *Portionale* a subditis suis variis sub prætextibus quidpiam exigenter. Kuk. Jur. I. 370.

1. **Portionarius**, 3., ad ratam partem pertinens; *illetékes*. Arch. Rák. I. 47. menstrua pensio *portionaria*.

2. **Portionarius**, i, (Du C.) portionarii dicti beneficiati in ecclesiis cathedralibus, qui dimidiam tantum præbendam percipiunt; *javadalmas*. V. *Præbendarius*.

Portionatus, qui in parte quadam prædium colit; cui tantum pars domini obtingit; *rész birtokos*. Száz. XXII. 339. possessionator és *portionatus* rendek.

Portitor, (Du C.) baiulus, qui affert, portat et exhibet litteras; *hozó, kézbesítő*. Száz. XXIX. *portitores* præsentant.

Portitor capellæ, baiulus vasorum sacrorum, quæ sacerdoti ad officia sacra peragenda necessaria sunt; *mise készletek hordozója*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 543. Item dicimus et laudamus, quod dictus Abbas non auferat aliquem equum *portitorum capelle* vel illorum, qui ducunt equos *portantes capellam* Abbatis.

Portitor Cimetiorum Regni, qui portat insignia regni; *az ország jelvényeit vivő*. Diar. Com. 51.

Portiuncula, demin. a *pars*, parvæ partes possessionum (Du C.); *kis birtokrészlet*. Kövy El. 454. si debitor in diversis Comitibus *portiunculas* haberet. Cf. Plin. 28. 7. (23) 83: Ulp. Dig. 39. 2. 45. §. 43. lh. 39. 3., 40. Jul. Ep. nov. 36. §. 144.

Portiunculæ, indulgentiarum genus,

quod frequentantibus ecclesiæ sic dictæ Portiunculæ die 2a Augusti concedebatur; *porciunkula*. Coll. I. 393.

Portizare, velere, ferre; *vinni*. Ljub. Mon. Sl. XXI. 424. an. 1440. que mercationes portarentur ad alias civitates, debeant solvere solummodo per *portizando* unum ducatum.

Porto morto, locus vetitus; *tiltott hely*. Lzb. Cod. Med. T. II. 437: interdictum locum, aut sic dictum *Porto morto*.

Portofolium, liber officiorum, rituum ecclesiæ; *szerkönyv*. Száz. XXVII. 347.

Portorius, gerulus, qui aliquid fert; *vivő* (hordár). Száz. IV. 679. Pro expensis uni *portorio*, qui iverat ad Miskolezi pro uno pisside.

Portuale pensum, vectigal portus; *kikötő-pénz*. Törvt. Msz.

Portualis capitaneus, limenarches; *rékcapitány*. Hafen-Capitain. Törvt. Msz.

Portualis contraagens, contra-scriba portus; *révpart ellenőr*. Törvt. Msz.

Portualis navis, linter, navium vectorium, navicula vectoria; *szállító hajó*. Fej. T. XI. V. Un. 382. naves *portuales*, quæ carinæ dicuntur.

Portula, dimin. ad portam; *kis kapu*, *ajtó*. Kronst. I. 731.

Portulanus, i, ianitor (Du C. al. s.); *ajtónálló*. Fjp. Szám. p. 40. an. 1364.

Portuones, (a Germ. *Borte*) limbi; *szegély, prém*. Száz. VIII. 43. . . *portuones* de panno rubeo.

Portus, in *portu* impingere: *s a rév-nél törtem hajót*. Csokonai. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 406. In *portu* impingere. Qui in ipso operis ingressu statim peccat.

Porulus, i, porculus; *pár(hagyma)*, *póré*, *póréhagyma*. Schläg. 931.

Posardus, i, V. *Posardus*. Schläg. 791.

Posca, æ, (Du C.) vinum acidum aquæ mixtum, vinaceum; *tőre*. Gall. piquette. Nagy Hier.

1. **Positio**, actus asserendi, assertio (Du C. al. s.); *állítás*. Ger. Behauptung. Thurocz. 50. Cum Seythia illorum iuxta *positio* nes non unum tantum sit regnum.

2. **Positio**, (Du C.) est quædam iudicialis formula verborum concepta et reperta ad eruendam veritatem per adversarii responsionem; *tétel*. Batty. Leg. III. 85. an. 1309. alterius partis *positionibus* respondendum.

3. **Positio**, pars, res proposita (Du C. al. s.); *tétel*. Ger. Position. Stat. 406: *Positiones*, quæ aliis documentis probari non possunt, testimonio Congregationis Parochianæ . . . fuleiuntur.

4. **Positio**, via attributionis (Du C. al. s.); *minden tökéletesség tulajdonítása*. Batty. Ger. 140. ablatio optima, quemadmodum *positio*, in quo nihil medium reperitur. Nota Batty. *Ex hoc loco apparet non fuisse Schottum primum, qui per viam positionis Deum agnosci voluerit. Via positionis autem est, quæ attributionis dicitur, qua Deo omnes creaturarum perfectiones, semotis quibusvis imperfectionibus tribuuntur.*

Positio protocolli, series rerum in tabellis relatarum; *tétel*. Kass. P. P. I. 286. *positio* protocolli.

Positiva, æ, lex scripta; *szerzett törvény*. *határozott törvény*. Georch. Ért. 96.

Positive, certo, liquido, plane; *villóság, biztosan*. Tör. Tár. 1888. p. 540. C. Prisc. 1063. P.

Positivitas, certitudo, ratio certa; *biztosság, bizonyosság*. Száz. XI. 374.

1. **Positivus**, 3., quod statui potest (Du C. al. s.); *felállítható*. Ger. aufstellbar. Tör. Tár. 1889. p. 598. Unum tapete longum rubrum. *Positivum* unum. Quinque imagines pro altari.

2. **Positivus**, scriptus (Du C. al. s.); *írott*. Faber. Jur. Met. 5. Jus Metallicum rite dispeeditur in: 1. Jus Metallicum scriptum seu *positivum*.

3. **Positivus**, 3., (Du C.) certus, non dubius; *tényleges, határozott*. It. positivo. Thök. Diar. 629. sed ego *positiva* verba volo ab Excellentia Vestra audire. Arch. Rák. VIII. 25.

Positivus testis, testis, qui probat; *bizonyító tanú*. Törvt. Msz.

Posito, quod ita sit, fac ita esse, finge rem ita se habere; *feltéve hogy, teszem azt, hogy*. Wagn.

Positum, i, positio loci, conditio loci, tractus coeli, cælum; *fekvés, égalj*. It. sito, zona, clima. Bel. Com. Geogr. p. 546. Regio, quoad coeli solique *positum* est salubris et fecunda, pestilentie nihilominus, quæ ex Aegypto traducitur, sæpius obnoxia.

Positura, æ, habitus (corporis) accingere se; *állás*. Reg. Turm. Præf. 104. Jókai. Pol. Div. III. 30. *positurába* téve magát.

Pospolite Ruscenie, expeditio militaris apud Polonos; *hadjárat* (a lengyeleknél). Bel. Geogr. 398.

Posse, infinit. substantivi loco) potestas (Du C.); *a lehetőség*. Fej. VI. 32., 33. *pro posse*. VII. 59., 35. iuxta *posse* VI. 449. iuxta suum *posse* (*tehetsége szerint*). S. de Kz. Chr. I. 2., 6. I. 4., 3.

Posse est, fieri potest; *tehetséges*. Anonym 17. copit ad hoc anhelare, quod si *posse* esset, per gratiam Ducis Arpad domini sui etc.

Possedentia, possessio, usus; *birtoklás*. Arch. Ver. Sieh. X. I. 367. cristianus pacificam habuit ecclesiæ . . . *possedentiam*.

Posseditio, possessio; *birtoklás*. Cod. Zi. Vol. V. 563: a *possessione* et a receptione utilitatem (fors. utilitatum) eius prohibuit.

Possedniza, æ, possessio; *birtok*. Ljub. Mon. Sl. I. 399. an. 1333.

Possendo, quantum fieri potest; *lehetőleg*. Ljub. Mon. Sl. I. 390. et passim.

Possendum, facultas; *képesség*. Ljub. Mon. Sl. III. 409: ad factum . . . *possendi* . . . galeas . . . armare.

Possens, qui potest; *képes*. Ljub. Mon. Sl. IX. 450. an. 1442: non *possentibus* illis aliter facere.

Possessio corporalis, prædium cum omnibus appertinentiis; *derékjóság*. Georch. H. T. II. 468. Megkülömbözteti Verbőczy 85. I-mæ a derék Jóságot (*possessio corporalis*) annak részétől és derék jóságnak mondja a pusztát vagy falut, számlartás szerint hozzá kimért és annak nagyságához arányzott kintvaló szántóföldekkel, erdőkkel, vesszősökökkel, hegyekkel, vizekkel, rétekkel és kaszálókkel együtt.

Possessio iuris, legitima, legi conveniens, proprio nomine acquisita possessio. Georch. H. T. II. 4. Törvényes birtokában (*possessio iuris*) pedig valaminek csak akkor vagyunk, midőn vagy azt magunk nevével és magunk számára úgy mint önön sajátunkat letartóztatjuk, vagy pedig eránta úgy mint sajátunk eránt igazságunkat fenntartjuk.

Possessio temporis immemorialis, hominum memoriam excedens possessio; *emberi emlékezetet túlhaladó birtok*. Törvt. Msz.

Possessionaria restitutio, restitutio in bona; *birtokba iktatás*. Cod. Zi. T. V. 342.

Possessionarius, 3., ad possessionem pertinens; *birtokhoz tartozó tulajdon*. In Corp. Jur. Hung. *ius possessionarium* omnia bona immobilia comprehendit. Cod. Zi. Vol. V. II. porcio *possessionaria*. 434: iura *possessionaria* et passim. Dipl. Alv. II. 331. Cod. Dip. And. V. 14., 5. Cod. Dip. Arp. Cont. V. 73. Bod. Hist. Ecel. II. 40.

Possessorator, habens bona; *birtokos*. Száz. XXII. 339. *possessionator* és *portionatus* rendek.

Possessionatus, (Du C.) possessionis propriæ et hereditariæ capax; *birtokos ki önmaga nevében és jogával a birtokot bírta és ez által a nemesek közé tartozott*. Tör. Tár. 1893. p. 21. Werhőczy 521. Rozsny. D. 140.

Possessumcula, æ, dem. ad possessionem; *vagygonka*. Rač. Mon. Sl. VII. 38. an. 1029: de mea *possessumcula* . . . offero gregem ovium . . . Cf. ap. Cie. in Plur. ad Att. 13., 23. §. 8.

Possessor bonæ fidei, qui aliquid bona fide possidet; *jóhiszemű birtokos*. Törvt. Msz.

Possessor malæ fidei, qui aliquid per fraudem, iniuste possidet; *rosszhiszemű birtokos*. Törvt. Msz.

Possessorii capacitas, facultas possidendi; *bírhatóság*. Törvt. Msz.

Possessorii impeditio, possessioinis, bonorum aggressio; *birtok megtámadása*. Törvt. Msz.

Possessorii incapacitas, impotentia bona possidendi; *jószág bírhatalansága*. Törvt. Msz.

Possessorii titulus, causa, qua quis aliquid possidet. Georch. H. T. II. 5. Birtokában lévén valaki a vagyonnak, méltán lehet boldognak mondani a sorsát (beati possidentis) mert a ször birtokának okát (*titulum possessorii*) adni nem tartozik.

Possessorio applicare, instrumenta publica, quibus quis bona sua defendit, his bonis convenienter adiungere, proponere. Georch. H. T. II. 8. De a ki az idő multával (prescriptio) védelmezi magát, meg kell nekie nevezet szerént mutatni mit, mennyit és mennyi időtől fogva bír és az idő multának vitására szolgáló irományokat körülállásosan a birtokához egyezőleg alkalmaztatni (*possessorio applicare*).

Possessorium, dominium, possessio; territorium, prædium, quod quis possidet (Du C. 2.); *birtok*. Fej. I. 343. ut volentes habitare in *possessorio* (dominio) sancti Monasterii absque voluntate Abbatissæ. Proj. Leg. Civ. 293. Kass. P. I. 328. Georch. H. T. II. 500.

Possessorium bonæ fidei, res bona fide possessæ; *jóhiszemű birtok*. Törvt. Msz.

Possessorium longi temporis, hominum memoriam excedens possessio bonorum; *ember emlékezetet túlhaladó birtok*. Törvt. Msz.

Possessorium malæ fidei, bona per fraudem, dolo acquisita; *rosszhiszemű birtok*. Törvt. Msz.

Possessorium Nobilitare, hominis nobilis prædium (Du C.); *nemesi birtok*. Diar. Com. 1796. p. 39.

Possessus, us, possessio, bona; *birtok*. It. possesso. Beng. Ann. Erem. Cœnob. 282. Varadinum — post longam lentamque obsidionem per Generalem Heisterium de seva Turcarum potestate ereptum denuo in *possessionem* Christianitatis transiit. Cf. Appul. de Mag. 13.

Possetenus, (Du C.) omnino, prorsus; *a mint lehet*. Ljub. Mon. Sl. III. 171: concordiam procurare *possetenus*. Pesty Ször. III. 9.

1. **Possibilitas**, potestas (Du C. al. s.); *hatalom, rendelkezés*. Monn. Comit. Trans. I. 163. an. 1542. sed voluntas animusque ipsorum in *possibilitate* nostra non est.

2. **Possibilitas**, possessio, fundus (Du C. prædiorum redditus); *birtok*. Cod. Telek. X. 578.

3. **Possibilitas**, atis, *secundum possibilitatem*, quantum possum (Du C. al. s.); *lehetőség*. Star. XXIX. 82. an. 1458: *secundum possibilitatem* fragilitatis humanæ. Cf. Arnob. I., 25. Mart. Capell. 4., 96. Ammian. 49., 2.

4. **Posta**, æ, (Du C. 1.) locus stationis, V. s. *Furnire; állás, állomás*.

2. **Posta**, æ, dicitur de homine, nuncio (Du C. al. s.); *futár, posta*. Száz. VII. 420. XVII. 631.

3. **Posta**, veredarii equi, currus publicus (Du C. al. s.); *posta*. Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 263. Ecce Dnus Laschj venit per *postas* cum quodam mercatore. Rák. Ön. p. 127. Schwart. Scult. 137.

4. **Posta**, æ, ratio (Du C. al. s.); *tétel, számla*. It. posta. Ger. die Post. Cod. Dip. Brüss. II. 29. Summa præfatarum *postarum* et debitorum . . . facit flor. rhen. X. p. 31. Summa ambarum præfatarum *postarum* facit flor. rhen. 96.500.

Postæ cursor, tabellarius publicus; *postás, levélhordó*. Lop. Mon. Sl. XX. 214. an. 1702: *postæ cursor* tulit a me literas.

Postæ expeditor, V. *Expeditor* 2.; *posta kiadó*. Törvt. Msz.

Postæ magister, V. *Magister postæ*. Törvt. Msz.

Postæ officialis, minister postæ; *postatiszt*. Törvt. Msz.

Postæ portorium, pecunia pro allatis missive litteris solvenda v. soluta; *levéldíj*. Reg. Turm. Præt. Formulæ I. Pro *Postæ Portorio*, et *Requisitis scripturistis* . . . 300 fl.

Postalis, ad postam, currum publicum pertinens; *posta, postai*. It. postale. Art. Diet. Pos. 140. *Postales* Officiales.

Postalis equus, equus cursualis; *postaló*. Rák. Ön. 127.

Postalis occasio, vehiculum, currus publicus; *posta-alkalmatosság*. Rák. Ön. 42.

1. **Postarius**, 3., ad cursum publicum pertinens; *posta*. Rák. Ön. 128. domus *postaria* Lzb. Cod. Med. II. 88. via *postaria* . . . Lampe. Hist. Ecel. p. 532: *Domus Postaria*. Rák. Ön. 149. schedæ *postariæ*, Arch. Rák. VIII. 203. pro expensis *postarijs*.

2. **Postarius**, i, a posta, quæ sec. gloss. Du C. speciem aliquem tributi significat. Inde *Postarius*, qui tributa exigat, exactor vectigalium; *adóbehajtó*. Cod. Dip. Pat. Hung. V. 6., 11. Ita quod nullus *tributorum* vel *postariorum* nostrorum hospites venire volentes impedire presummat causa tributi vel alienius exactionis.

Postarum stativa, cursus publici mansio; *postaállomás*. It. posta. Ger. Poststation. Art. Diet. Pos. 33. ut Generalis in Regno Postarum Magister . . . *Postarum Stativa* in suis pristinis locis relinquere debeat.

Postatus, i, custos; *feliüggyelő*. Rač. Mon. Sl. XIII. 288. an. 1359. patrona habet arbitrium possendi addere . . . *postato* et *taratori* vinearum foll. VI.

Postcommunio, onis, (Du C.) Antiphona, quæ post Communionem, in signum, quod Communicatio expleta est, concinnitur, quæ olim appellabatur ultima oratio ad complendum; *misezáró imádság*. Nagy Hier. Serm. Cat. 146. Tertia pars carmoniarum in Missa, quæ hinc usque ad finem peraguntur, est *Postcommunio* cum gratiarum actione.

Postdomalis, post domum situs; *ház mögötti*. Kov. Comm. p. 3: Seriei domorum . . . adjacent . . . pomaria sive horti *postdomales* Humna dicti.

Postella, (Du C. 1. Postella) corrigia a parte posteriori cingens equum; *mentereng, farszj*. Schläg. 2191. Cf. *Postella* ap. Isid. 20., 46., 4.

Postellus, i, (Du C. postellum) cippus; *palánkos deszka*. Gall. posteau. Bäreazay.

Postelnice, architriclinus; *asztalnok*. Truchsess. (V. *Postelnik* ap. Miklós. Etym. Wörterb. p. 321.) Rač. Mon. Sl. VII. 62. an. 1062. Kuk. Jur. I. 15. an. 1069. Batty. Leg. II. 80. an. 1069.

Postelnicus, i, V. *Postelnic*. Rač. Mon. Sl. VII. 82. an. 1070. ib. 139. an. 1083. Fej. I. 462.

Postenæ, pro: Postilena. Text. v. s. *Rudibula; farmatring*. It. groppiera. Ger. Schwanzriemen.

Posteres, um, pro: posteri, orum; *utódok*. Cod. Dip. Kár. I. 317., 200. dedimus et contulimus donec ipsi vel eorum *posteres* ab eodem redimere poterunt.

Postergare, (Du C.) negligere, posthabere; *félre tenni, elhanyagolni, vonakodni*. Száz. XXII. 658. Dipl. Reip. Rag. 279.

Postergum, pro: *post tergum*; *hátra, el*. Kov. Form. St. XV. ac solite fœdus amicitiae *postergum* abiecit.

Postermum, agmen exterum, novissimum; *utó, hátvéd*. Ger. Nachtrab. Arch. Rák. IX. 336. hanem Purgóhoz közel lévén *postérumban* Haister vörös-regementjebeli Kengyel Ádám nevű kapitány egy compánia ráczczal.

Posteringalis, e, a lat. *posteri* in extrema novissima acie degens; *utó-, hátvédben levő*. Arch. Rák. IX. 623. elromolván a *Posteringalis* hadaknak mind lovak s mind pengis magok a nyughatatlanság miatt.

Post festum, sero; *későn* (eső után)

köpenyeg). Arch. Rák. IX. 617. már az időnek fölbelő változásával *post festum* lévén.

Postfundualis, *post fundum situs*; *házhely után járó*. Proj. Leg. Civ. 241. sessiones antiquas, *postfundualibus* apperfinitis provisas, de quibus nempe, quod aliquando sessiones haud fuerint, probari non potest, pro clavi adoptavit. Urb. Reg. passim.

Postgressus, *us, agmen extremum*; *háttér*. Germ. Nachtrab. Magy. Tört. Eml. XXX. 328. an. 1356. de *postgressu* . . . non ipsi . . . semper ultimi sint.

Postha, V. *Posta* 3). Oláh. Cod. Ep. 420. Aceperam prius per *postham* 44-a et 25-a Septembris.

Posthumus, *i*, nude positum; pro : postumum opus; *halálután kiadott mű*. Szilády Irod. Közl. VI. 3., 325.

Postia, *æ*, statio, custodia; *állomás*. Ger. Posten. Magy. Tör. Eml. XXX. 330. an. 1356. ut *postia* parva ad pontem sita primum sagittaretur.

Posticia, *æ*, munus pascendi bestias (Du C. al. s.); *csordapásztori állás*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 202.

Posticus, *i*, custos camporum (a slav. *posci*); *mezei csász*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 176. *posticus* sive custos camporum sive laborerorum.

Postila et **postena**, V. *Postela*. Fr. Lib. Rt. II. 28. pro attinenciis eiusdem selle antilis et *postilis* II. 409. ac frenis antellis et *postenis*.

Postilarum liber, V. *Postile*. Star. VIII. 44. an. 1772.

Postile, liber cantiones diebus festis cantare solitas continens; *ünnepi énekeket tartalmazó könyv*. Star. VIII. 3. an. 1772. Cantiones festuales vulgo *postile* dictas.

Postilenatorius, 3., ad postilenam pertinens; *farmatringi*. Mon. Com. Trans. II. 484. an. 1360. funem . . . *postilenatorium*.

Postillio, onis, cursor publicus, veredarius (Du C. al. s.); *postakocsis*. Gall. postillon. Diar. Com. II. 12. cum Directore itineris, Postae item Officialibus et *Postilionibus*. Pár. Páp.

Postilla, (Du C.) commentarii Evangelii, explanatio evangelica, voc. comp. ex : *post* et *illa* quæ scilicet post cultum Dei et ritus ad Deum colendum pertinentes peractos — legi et explanari solent; inde liber explanationum, orationum res divinas tractantium; *egyházbeszédár*. It. postilla. Germ. Postille. Wagn. Fej. Jur. Lib. 91. dedicavit *Postillam* sive librum concionum. Cod. Ep. Pet. Páz. I. 460. Czvikvarter *postillam* hareticam in domo Majestatis prælegere solet. Nill. Symb. p. 145. Száz. XXII. 348.

Postillator, *egyházbeszéd magyarázó*. Kaprin. Eloq. I. 3. Postilla dicitur explicatio marginalis alicuius verbi in textu obsecuti et sonat : post illa, nempe post illa verba textus. *Postillator* autem est, qui postillam interpunct, quorum primus Hugo Cardinalis, qui floruit anno 1240.

Postiuppus, *i*, Post Juppis. V. *Post Zupanus*. Raë. Mon. Sl. VII. 54. an. 1059. Luc. Regn. Dalm. 97. — Star. XXIII. 460. an. 1070—78.

Postnomina, (Du C.) dicebatur oratio, quæ post recitata offerentium vel mortuorum

nomina fundebatur; *névolvasás után való imádság*. Nagy Hier.

Postpaschalis, *húsvét utáni*. Kövy El. 653. Quatuor itaque termini, quibus generalia Regni Iudicia celebrantur, sunt : 1. Epiphania . . . 2. *Postpaschalis* inclusis *Pentecostalibus* feriis (usque festum S. Ladislai) quo Tabula Septemviralis non consistit.

Postpast, (*ex : post pastum*) bellaria mensæ secundæ V. *Majolica*; *posztpászt* (esemege). Arch. Rák. VIII. 344. Pro apponendo *Postpast* quatuor maiores scutellæ ex eadem materia. Ib. 350.

Postponens, retardans; *késlekedő*. Bene Med. I. 239. febris anticipans, dum citius solutio revertitur, *postponens*, dum tardius locum habet paroxysmus.

Postponibilis, qui postponi potest; *utána tétető*. Corp. Gram. 400.

1. **Postpositio**, quod appenditur; suffixum; *rag*. Corp. Gram. 625. Nota hic præpositiones Latinorum plerasque esse Hungaribus *postpositiones*.

2. **Postpositio**, actus postponendi, posthabendi, negligentia; *elhanyagolás*. Arch. Rák. VIII. 457. *postpositio* iustitiæ causæ nostræ. Ibid. 219.

Postpositivus, 3., qui postponitur voci; *követő, utána járó*. Schröer. Synt. 83. coniunctiones *postpositivæ*. Cf. Prisc. 1238. et 1252. P. Pompej. gramm. comment. art. Donati 27. §. 6. p. 387. ed. Lindem.

Postrarium, statio; *kikötő állomás*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 235. (ripa) sit libera et expedita . . . pro . . . barchis et *postrariis* navigiorum.

Postrenna, *Pedocia* q. v.

Postrorsum, (*e post et versum*, ad analogiam : *retrosum*) V. s. *Antrosum*; *hátra felé*. Bene Med. II. 40. capite *postrorsum* flexo.

Postscripta, *æ*, additamentum, appendix scripti; *utóirat*. Mola. Patv. Codicillus, qui testamento iam concluso quoad aliqua puncta addi solet, per modum *postscriptarum* in litteris missilibus adhiberi consueverunt.

Postscriptum, appendix extremæ epistolæ adiuncta; *utóirat*. It. poscritta, poscritto. Wagn.

Posttergare, negligere, abicere, reiicere (sæpe occurrit disjuncte scriptum : *Posttergare*); *nem törödni, elvetni*. Fej. VIII. 3., 230. *posttergatis* bonis omnibus et possessionibus suis et ibid. X. 4. 436. Albertum in nostrum regem Hungariæ . . . coronare debemus, contradictione, dolo et fraude quibuslibet *post tergatis*.

Postulans, qui ordini alieni ecclesiastico adscribi cupit; *szervetrenbe felvételni kívánó*. Kon. Egyh. 366.

Postulatio, (Du C.) actus, quo postulatur, petitur, ut magistratus ecclesiæ, virum ad beneficium aliquod capessendum propositum (candidatum) e sua iurisdictione dimittat; *az illető egyház-felsőbbséghez intézett egy-szerű kérelem*, hogy a maga hatósága alatt levő és valamely javadalomra kijelölt, de semmiféle hiány miatt nem akadályozott egyházsze-mélyt a maga hatósága alól felmentse és el-bocsássa. Kon. Egyh. 479.

Postulatus, (Du C.) qui communi cleri et populi decreto ad episcopatum eligitur; *föl-mentrényi kérés által választott püspök*.

Cod. Dip. Brüss. Burg. 309. Tör. Tár. 1888. p. 254. Brodericus Sirmiensis et *postulatus* Quinqueecclesiensis . . . episcopus Sirmiensis et *postulatus* ecclesiæ Quinqueecclesiensis. . . postulatio . . . Batty. Leg. III. 83 : quod filius suus est *postulatus* Transylvaniae, ratione cuius cuncta bona Episcopalia possidet. Nota Batt. Hinc patet iam tum usum viguisse, ut nominati sive *postulati* Episcopi ante etiam provisionem Apostolicam bona adirent Episcopalia eorumque potirentur administratione. Nagy Hier. Pár. Páp. Knauz M. E. Str. I. 355., 441.

Post Zupanus, (Du C.) substitutus Zupani; *al-ispán*. Luc. Regn. Dalm. 96. præter quos Zupanos etiam *Post Zupani* nominantur, id est Zupanorum substituti vel Vicem-gerentes, quorum numerum multiplicationem sub Regibus constat.

1. **Potare**, potum præbere alicui. V. s. *Cibare*; *itatni*.

2. **Potare**, pro : putare; *nyesni, tisz-títani*. It. potare. Ger. beschneiden. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 153. scilicet semel in anno *potare* et vicibus duabus sappare.

Potassa, *æ*, sal alcalinus; *hamuzsír, szálajka*. Ger. Pottasche. Tomts. 291. Metal-lum e natro durabilius est, quam e *potassa*.

Potatura, *æ*, computatio; *ivás*. Kov. Form. St. XI.

Divagorum ordo dicam vobis Jura Quorum ordo nobilis dulcis est natura Quos bene oblectat pinguis assatura Et quos bene delectat vini *potatura*.

Potebant, pro : poterant. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 649. an. 1528. boni milites . . . meliores illis esse non *potebant*.

Potentia, *æ*, armatorum copia; *had-erő*. V. *Potentia* 2. Eszt. Okm. p. 9. (Capit. Agriense 1304) : Venceslaus . . . *potenciam* Regni sui movit, intravitque Regnum Hungarie.

Potentia mediante, vi adhibita; *erőszakos úton*. Ger. aufgewaltthätige Weise. Martonf. 183. Dominus Franciscus Therek accepit a me in eodem anno *potencia medi-ante* aerum triticensem unum continens capellas.

Potencialiter, (Du C.) vi; *erőszakosan*. Szék. Okl. III. 218.

Potentiaris, 3., violentus; *erőszakos*. Cod. Zi. I. 236., 342.

Potentionaria, *æ*, actus potentie; *erőszakoskodás*. Szék. Okl. IV. 44. in *potencionaria* convinceretur.

Potens sum dicere, licet dicere; *szabad beszélni*. Batty. Ger. 415. Si *potens* dicere sum.

Potentari, potentiam, potestatem, victoriam exercere (Du C. *Potentare*); *hatal-maskodni*. Batty. Ger. 241. cuius rigor *potentabatur* in fornace ignis ardentis.

Potentativus, 3., violentus; *erőszakos*. Batty. Leg. T. II. 409. an. 1269 : si sacro Sanctæ Ecclesiæ jura *potentativis* conatibus ombumbrata detergant.

1. **Potentatus**, us, (Du C.) princeps, rex; *hatalmasság*. Tör. Tár. 1881. p. 60. apud omnes Christianos principes et *potentatus*.

2. **Potentatus**, us, opes, copiae, vires; *erőhatalom*. Ker. Inst. Mil. 97 : Venit Colomanus Rex (Dux) frater ejus cum omni *potentatu*.

Potentem facere, arbitrio alicuius committere; *teljhatalmúvá tenni*. Fjp. Szám. p. 86, an. 1399: *fecit potentem* super bona sua in Hungaria ad monendum suos debitores.

1. **Potenter**, vi, per vim; *erőszakkal*. Batty. Leg. III. 244. an. 1366: sacerdotes huiusmodi eorum pravis uxoribus . . . ubi eos invenire poterunt, *potenter* excipere.

2. **Potenter**, armata manu; per vim, impressione; *erőhatalommal*. An. Sc. I. 9. an. 1442: debebimus terram Moldaviae . . . *potenter* invadere.

Potentes, magni sc. doctores V. Textum s. *Characteres; hatalmas hitelemzők, tanítók*.

1. **Potentia**, idem quod *tenutum*, iurisdic-tio (Du C. al. s.); *állam*. Batty. Leg. III. 80: quod per eius *potentiam* et terrenum viget cultus pacis.

2. **Potentia**, æ, exercitus (Du C. al. s.); *hadserő, hadsereg*. Szék. Okl. I. 426. Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. IX. 308 cum integra *potentia* versus Precep marchasset.

3. **Potentia**, vis, violentia (Du C. al. s.)! *hatalmaskodás*. It. violentia, Gall. action violente. Ger. Gewaltthätigkeit. Jogt. Eml. T. II. 4. p. 92. Szer. Not. 60.

Potentia, principes; *hatalmak, hatalmasság*. It. potenza, potentato. Kass. P. I. 43. expeditionibus totam Monarchiam respicientibus, ut tractatibus pacis et conventionibus cum *exterioris Potentiis* ineundis. . .

Potentialis, violentus; *erőszakos, hatalmaskodó*. Cod. Zi. V. V. 532: super . . . onera facti *potentialis*. Cod. Dip. And. II. 66.

Potentia, facultas, potestas; *tehetőség, lehetőség*. It. potenzialità. Ger. Vermögen, innere Kraft, Potentialität. Vern. Met. II. 463. creatura vero, quæ semper habet aliquid *potentia*, ut vocant, non est essentialiter in actu. Pázm. Dial. 497.

1. **Potentia**, armata manu, violentia (Du C.); *karhatalommal*. Soos Mon.

2. **Potentia**, (Du C.) ex auctoritate; *hatalommal*. Mit Machtvollkommenheit. It. potenzialmente. Luc. Reg. Dalm. 97. illud . . . Regaliter auctorizo . . . dominaliter corrobore, *potentia* confirmo. Cf. Sidon. Ep. 7., 14.

Potentia, conservatio, (pecunia), vi retinere; *erőszakos visszatartás*. Soos Mon.

Potentia, per vim, violentia, vi; *erőszakosan*. Cod. de Sztára Vol. II. 36. Dicitur nobis, quomodo Georgius, filius Michaelis, Dionysius, filius Pangrati . . . ad possessionem eiusdem Petri Remethe vocatam manibus armatis et *potentia* veniendo, duodecim boves . . . abstulissent.

Potentia, 3., V. *Potentia*. Cod. Zi. Vol. V. 40: manibus armatis et *potentia*. Cod. Dip. And. V. 269. Szer. Not. 31. Fej. X. I. 430., 391.

Potentia, regius, legatus cum auctoritate regia; rei gerendæ potestate a rege instructus; *kir. felhatalmazott*. Száz. XV. 440.

Potentia, i, aliqua potentia præditus magistratus minor; *tisztviselő*. Luc. Regn. Dalm. 97. neque vectigal fisco Regali solvat, denaria secularia, debita Banis, Jupanis vel reliquis *potentia* prorsus nesciat. Rač. Mon. Sl. VII. 52. an. 1059.

Potentiose, vi; *hatalmaskodva*. Cod. Dip. Brüss. IV. 122. queritur se in propriis suis bonis *potentiose* spoliatus esse. Art. D. 1840. p. 34.

Potenter, pro: possemus. Magy. Tört. Eml. XXX. 341. an. 1336. thereas ab obsidione . . . amovere *potenter*.

Poterunt, pro: poterunt. Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 237. an. 1370: (bona mobilia) que . . . inveniri *poterunt*.

Potestaria, æ, (Du C.) officium potestatis, iudicis civitatis, urbis capitanei. *előljáróság*. Ljub. Mon. Sl. IV. 245. an. 1385. Han. Mon. Jur. II. 22. an. 1342. electio *potestarie*. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 480. Vjestnik. I. 73. an. 1271.

1. **Potestas**, rata pars; *illető rész*. Batty. Leg. T. II. 379. an. 1232: de tributo . . . proveniente duas *potestates* habet. . .

2. **Potestas**, iudex; *városi előljáró, bíró, hivatnokok*. It. podesta. Száz. XIV. 548. zágrabi bíró = *potestas*. Ljub. Mon. Sl. IV. 154. an. 1381. S. de Kz. Chr. II. 2., 2. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 429.

3. **Potestas**, ponitur speciatim pro domino potente, rege etc; *hatalom, őr*. Kapr. Eloq. I. 234. quem Angeli adorant, suspiciunt throni, venerantur *potestates*. Cf. Suet. Nero 36.

Potestas clavium, potestas a peccatis absolvendi; *kulcs hatalom* (bűnök alól feloldás stb.) Kon. Egyh. 113.

Potestas feudal, *hűbéri hatalom*. Vuch. Jur. Feud. 5. Ab Imperio Civili Circa Feuda probe secernenda venit *Potestas feudal*, Lehensherrlichkeit, seu complexus iurium tam realium quam personalium, quæ domino in feudum et personam vasalli competunt.

Potestas ordinis et iurisdictionis, *ev. egyház hatalom rendi, joghatósági*. Kon. Egyh. 114.

Potestate, (Du C.) cum omni potestate et imperio; *joggal felhatalma: va*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 39. ut omnia integra et illibata habeatis et *potestate* cuncta vendicatis vobis, preter barthes Veglensium, quas nolumus, ut oneretis.

1. **Potestativus**, 3., in potestate hominis situs (Du C. potestate præditus); *tehetőségünkben álló, hatalmunkban levő*. Kel. Inst. Jur. Pr. II. 79. Possibilem (conditionem) porro *potestativam* vocant, si eius eventus ab arbitrio hominis; causalem, si a causis naturalibus; mixtam, si ab utrisque simul dependeat. Törvt. Msz.

2. **Potestativus**, 3., (Du C.) nimia potestatis; violentus, potestate et auctoritate præditus; *nagyhatalmu, erőszakos*. Batty. Ger. 238. Moyses . . . terribilis in præceptis, et *potestativus* in vindictis. Cf. Tertull. adv. Hermog. 19 extr.

Potior, nobilis; *nemes*. Kronst. I. 748. **Potior provincie**, *Dynasta Saxo-num*, quod vide.

Potiores, titulus (primores Siculorum) (Du C. qui alii dignitate et opibus præcel-lunt); *főnépek*. Szilády Tört. Magy. Eml. V. 541. Generosis egregiis et nobilibus, Supremo et vice iudicibus Regiis, Juratis, Assessoribus, Primoribus, *Potioribus*, Primipi-lis, Peditibus, pixedariis ac universitati Liber-tinorum Siculorum trium Sedium Siculicalium Sepsi, Kézdi et Orbai etc. Fidelibus nobis dilectis. Száz. III. 468.

Potioritas, major pars (Du C. al. s.); *többség*. Kuk. Jura II. 492. moderna autem Comitatus Crisiensis exiguitas non ex eo, quasi vero pars quæpiam eiusdem Comitatus Zagrabienis adiecta aliquando fuisset, sed exinde, quod *potioritatem* illius Generalatus Varasdinensis possideat. . .

Potioritas votorum, suffragia longe plurima; *szótöbbség*. Beng. Ann. Er. Cenob. 85. ad canonicam descensum est electionem: qua *potioritate* votorum ex Secretariatus stallo in Generalatus subsellium evectus.

Potococcus, i, rivus; *patak*. sl. potok. Vjestnik I. 180. an. 1289. de borea iuxta *potococcus* communis.

Potok, rivulus; *patak*. Urk. Sieb. II. 331. an. 1369. pervenit ad unum *potok*.

Potuebant, pro: poterant, Georg. Sirm. I. 50. et raro *potuebant* emere.

Potus Caffæ, usus liquoris e faba Arabica confecti; *kávézás*. Bék. Debr. főisk. törv. 166. *Potus Caffæ* intra collegium prohibitus sub pena amittendi unius festi beneficii.

Potus honoris, poculum honoris; *tisztelet pohara*. Kronst. II. 241.

Potus spirituosus, potus fervidus, venas inflans; *szeszes ital*. Imre Phil. 253.

Potus valedictionis, poculum vaticum; *áldomás, búcsúpohár*. Ger. Abschiedstrunk. Száz. II. 241.

Potvaria, æ, iudicium, litigium; *per. V. Patvaria*. Fjp. Szám. p. 357: pro procuratori pro expensis ad *potvariam*.

Povodus, i, V. *Podwodus*.

Povoz, V. *Podwodus*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 417. Qui utpote liberi homines Capituli supradicti . . . a quorumlibet iudicum iudicis penitus in perpetuum sunt immunes et prorsus liberi a strota et stan et *povoz* et alijs servitutibus et solutionibus ordinarijs et extraordinarijs.

Powaba, æ, fors. idem quod Croat. *po-vanje*, plantatio; *ültetés*. Sup. An. Sc. I. 172. an. 1440: Cmethones laborant pro vere et æstate *Powabam*.

Powodus, i, V. *Podwodus*. Tör. Tár. 1892. p. 41. quod nos attendentes gravia et intollerabilia dampna, quibus cives nostri de Po-dolino frequenti dacione et nimia *powodo-rum* insolitisque stationibus per nobiles et terrigenas nostros gravabantur a. 1440.

Powoz, V. *Podwodus*. Kuk. Jur. I. 59. Item constituimus eis concedentes, quod neque equos, neque *currus*, qui *povoz* vocantur, nec legationes deferre, nec victualia aliqua dare teneantur.

Poztava, genus exactionis tributi residui; *adóhátralek*; (Cf. russ. *postoj*, executio militaris tributi residui). Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 154. an. 1339: villicus et communis nunquam . . . exactionem *poztava* dictam . . . petent.

1. **Practica**, æ, actus tractandi, (Du C. al. s.); *értekezés*. Frak. Mát. lev. II. 69: extemplo omnem *practicam* discidit et . . . mediatorem sine ullo bono fine dimisit.

2. **Practica**, æ, clandestina machinatio, fraud, dolus (Du C. conspiratio); *fortély, fondorlat*. Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 235. An fuerit aliqua *Practica* in Personam Regis Romanorum et per quas Personas, dicit se nescire. Beth. G. Lev. 82. Szék. Okl. II. 443.

3. **Practica**, æ, ars (Du C. al. s.); *mes-terség*. Kol. Cod. 48.

Practicabilis, quod facile perficitur; *kivihető*. It. praticabile. Gall. praticable. Art. Diet. Pos. 69. quia tamen *practicabile* non esset. . . . Opin. Deput. 9. Kuk. Jura. II. 201.

Practicabilitas, usus, utilitas; *alkalmazhatóság, haszon*. Ger. Anwendbarkeit. Kuk. Jur. II. 498. ex qua demum apparitum est, an et qualis hac in re convenientia et *practicabilitas* reperiri possit.

Practicans, tiro; *gyakornok*. It. praticante. Ger. Praktiker, Praktikant. Kass. P. P. I. 40. primum quidem in Exactoratus localis Departamento contributionali qua *Practicans*, dein qua Ingrossista.

Practicans cameraticus, tiro officii ararii; *kamarai gyakornok*. Wallaszky 402.

Practicans conceptualis, qui in exemplis scribendis se exercet; *fogalmazó gyakornok*. Ger. Conceptspraktikant. Kass. P. P. I. 40. Constat e Præside gubernatore, 6. *Practicantibus Conceptualibus*.

Practicans honorarius, alicuius discipline, officii alumnus honoris causa; *tiszteletbeli gyakornok*. Opin. 1802. c. 2.

Practicans stipendiatus, discipulus tiro promotionem ad Cameras Montanas quærens; *díjas gyakornok*. Wallaszky 388.

1. **Practicare**, (Du C. 4.) machinationes, dolos struere; *trafikálni*. Beth. 9. lev. 82.

2. **Practicare**, uti, in usu habere, exercere; (Du C. facilitare); *gyakorolni*. Arch. Rák. VIII. 474. in protectionem refugii et asylum de omni iure gentium solitam, licitam et apud nos hactenus erga utriusque Partis Dominos Polonos *practicatam* se contulit.

Practicatus, 3., pervius, tritus; *járvható*. Rák. Ön. 36. nec nisi mulorum vectura *practicatus* semitas.

Practicatio, ars, machinatio; *mesterkedés*. Georg. Sirm. I. 79. Attamen per astuciam *practicacionis* iam (in) promptu erat, quod sensissent iudicium fore ad discernendum.

Practice, usu; *gyakorlatilag*. Bene Pol. 234.

Practicosentimentalis, sui commodi studiosus et facile molliores sensus suscipiens; *gyakorlati érzékeny*. Jókai Új f. II. 109. Doctor Grisák állatta, hogy ez a katonaeber practicus és egyúttal sentimentalis; *practicosentimentalis*.

1. **Practicus**, 3., ad usum pertinens; *gyakorlati*. Lzb. Cod. Med. T. II. 42: *practicum* examen. Greg. Aesth. 123.

2. **Practicus**, qui medicinam exercet; *gyakorló*. M. Bel. Prodr. Præf. Physicus ordinarius, *practicus*.

Practivus, ad pratum pertinens; *réti*. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 368. terras et possessiones suas cum terris aratorij, *practivis*, buskinis, vinetis et virgultis.

Præ oculis habeo, versatur mihi ante oculos; *szem előtt tartani*. Wagn.

Præacceptus, 3., valde acceptus, gratissimus; *igen kedves*. Pel. Pom. L. IX. P. I. Art. III. c. III. Eius (Marie) quippe charitas tam grata tam *præaccepta* erat deo.

Præaccipere, allegare; *fölvenni, idézni*. Pel. Dom. II. Adv. s. I. c. 3.; in *præaccepto* themate.

Præactus, 3., prius, ante actus, præteritus; *eltöltött, elmúlt, lefolyt, előbbi*. Rák. Ön. 246. I. 30—34. (32.)... adjuva me...

ut *præactae* vitæ meæ mundanæ status differentes recapitulans dilucidem mira providentiæ tuæ opera.

Præ-Adamita, qui ante Adamum vixit; *Ádám előtt*. Imre Phil. 260. hoc tamen est memorabile, quod ex omnibus *petrefactis*, quæ pro existentia *Præ-Adamitarum* adferuntur, nullum hucusque repertum sit, in quo vel minimum vestigium manus humanæ appareret.

Præadiacere, præiacere, adiacere; *előtte feküdni*. Ger. vorliegen. Kass. Jur. Civ. 1., 217. Appellata per Partem I. a *præaliacente* interlocutoria Sententia interposita neutiquam competente.

Præadnexus, 3., *adiunctus*; *előbb odacsatolt*. Fabó. Monm. Evang. II. 169. eorum quoque earum rem suppletilem pretiosam in *præadnexis* inquisitionibus specificatam subtraxerint.

Præadvolvere, annectere, subnectere; *mellékelni*. Ger. beischliessen. Kuk. Jura. I. 473. aliisque necessitatibus extraordinariis in *præadvoluta* Tabella uberius expressis.

Præafferre, prius, supra afferre; *előbb felhozni*. Batt. Leg. I. 79: lex *præallata*.

Præallegatus, 3., supra dictus; *előbb említett, felhozott*. Cod. Dip. Kár. I. 77., 95. Cod. Dip. And. I. 42., 46. Dip. Alv. II. 332. Cod. de Sztára. II. 465.

1. **Præambulum**, introductio, vestibulum; *bevezetés, előjáték*. Kass. Jur. Civ. II. 34. Forma alia *Præambuli* et Conclusionis Testimonialium super Admonitione per Juratum peracta. Kass. P. P. I. 314.

2. **Præambulum**, proœmium; *előzmény, előbeszéd*. Arch. Rák. IV. 169. Pázm. Diet. 230.

Præannectere, superius annectere; *elől-, felülmellékelni*. Tag. Erd. II. 149: *præannexa* querimoniarum puneta, quatenus super *præductis*.

Præannotatus, 3., supra memoratus; *előbb említett*. Fjp. Szám. 123.

Præanticipare, antecapere, antea incipere; *megelőzni*. Fej. X. 4. 611. dietumque regnum nostrum modo prædonico subintrare et devastare satagentes *præanticipando* et præveniendo cum eisdem prælium dirissimum commiserunt.

Præanxiare, angore præoccupare; *borzalommal eltölteni*. Kat. Hist. IX. 406. quod sicut murmur *præanxians* personas universas dictæ civitatis . . . ululatibus tristitiæ sauciavit.

Præapponere, superius enumerare; *előbb felhozni*. Kuk. Jur. II. 452. Ut in casu vacantia *præappositum* officiorum, Regnum Bano qua simul Regni Capiteo pro singula tali vacantia tres idoneos Nobiles Patriæ Filios proponendi ius habeat.

Præarendare, prius conducere, locare; *előbb bérelni*. Batt. Leg. I. 694. circa Decimas, quas Fiscus Regius *præarendare* consuevit, plurimum abusus . . . irrepsissent. Art. Diet. Pos. 22.

Præarendatio, conductio, redemptio in antecessum; *előre való kibérlés*. Szegedi Rubr. Pars. III. p. 238. De *præarendatione* decimarum. Decret. Caroli VI. Regis 1745. Batt. Leg. I. 694. status et ordines concludunt, ut circa legales *præarendationes* nihil immutetur.

Præarmatus, loricator; *vértetve*. Cod.

Dip. And. II. 30., 38. et expiato fidelitatis animo *præarmatus*, ut fidelitatem fidelitati aggregaret.

Præarripere, prius iam memorare; *előbb említeni*. Kass. Jur. Civ. 1., 9. citari solent etiam illæ Leges, quæ iudicium in tali Causa seu petiti discussionem et definitionem *præarripito* Foro deferunt.

Præscriptus, supra, prius scriptus; *előbb feljegyzett*. Fjp. Szám. 122., 313.

Præassignatus, iam supra v. antea assignatus; *előre kijelölt, kirendelt, meghatározott*. Cod. Zi. III. p. 99. Quod . . . ipsi magistri octo probos viros in termino *præassignato* adduxissent, ut debuissent.

1. **Præassumere**, prius assumere, suscipere; *előzőleg magára vállalni, venni*. Cod. de Sztára Vol. II. 200. Ad quod Michael se . . . sub oneribus ipsorum in se *præassumptis* sponte obligavit coram nobis.

2. **Præassumere**, supra memorare; *előbb felhozni*. Pel. de s. Andr. s. III. c. 4. : in verbo Christi *præassumpto*.

Præattactus, prius, supra memoratus; *előbb felhozott, érintett*. Rák. Ön. 10. 49. Fej. VIII. I. 178.

1. **Præbenda**, (Du C.) quod alicui debetur; *illetmény*. Arch. Rák. II. 43. jägermesternek in *præbendája conventioja szerint*. Körmöcb. főreális. Ért. 1895. *Præbendák* vagy recordátiók egyházi körüljárások után (Umgang) főbb ünnepek alkalmával.

2. **Præbenda**, fructus annuus sacerdotiorum; *karhivatal, kartiztszég, karjavadalom, egyházi adomány, egyházi javadalom*. It. prebenda. Gall. prébende. Germ. Pfünde. Chorpfünde. Wagn.

Præbenda theologalis, portio diurna cibi et potus, (Du C.) Nomen hoc demum mansit Canonicis et aliorum clericorum beneficiis. Dimissa enim domicilii mensæque communione redditus, commoda et proventus atque adeo prædia Ecclesiæ dividerent in portiones, quas *præbendas* appellarunt; *theologiai javadalom*. Ger. theologische Pfünde. Szer. Not. p. 222.

Præbendæ vinum, poculum vini diebus ferilibus hauriendum; *bor halotti tornál*. Száz. VII. 669.

Præbendarista, beneficio ecclesiastico donatus; *karjavadalmas*. Fej. Jur. Lib. 405.

Præbendarius, (Du C.) qui præbendam suscipit; *karjavadalmas*. Batt. Leg. III. 368 an. 1399. *præbendarii* vel portionarii vocati Sacerdotes. Tör. Tár. 1881. 450. Fej. V. I. 259.

Præbendatio, collectio præbendæ tempore ieiunii, abstinentiæ a cibo; *bőlti járandósággyűjtés*. Brezny. III. 269. 1797-ben az egyház a többi tanítóknál is a cantatiókat, festivatiókat, névnap vagy menyegzői felkőszöntéseket, *præbendatiót*, caliscatiót (Communionspfennig) de papi offertoriumokat is megszüntettetni kívánt.

Præbendista, æ, præbendæ collector; *adománygyűjtő*. Teut. Schul. I. 233: *Præbendistæ* duo tempore quadragesimali et alii duo Adventus Domini Elemosynam ex civitate colligendam habent. Száz. XXII. 563.

Præbendivora, æ, qui præbendis iniusto modo utitur; *adományfaló*. Teutsch. Schulord. I. 68.

Præbere patulas aures, audire ali-

quem, alicui dare admissionem. Text. v. t. *Triclinium equitum: kihallgatni*.

Præbitor, œconomus, dispensator: *præbitor, sáfár, gazda*. Bék. Dehr. főisk. törv. 149. scholæ in Dispensatorem *Præbitorum* electus. Székelyudvarhelyi ref. koll. Ért. 1894/5. 103. Ego N. N. idoneo illorum, quorum interest, suffragio in *Præbitorum* Scholæ Udvarhelyinæ electus promitto me illo munere fideliter functurum, superiorum præscripta exsecuturum: bona Scholæ mihi commissa vel committenda procuraturum, non dissipaturum: *præbenda* tempore debito iuste exhibiturum, illa iis tantum, quibus sunt ordinata erogaturum. Cf. Cie. Off. 2., 15., 53. Inscr. in giorn. Acad. tom. 24., p. 82.

Præbitorum, V. *Præbendatio*. Székelyudvarhelyi ref. koll. Ért. 1894/5. 93. ab omni onere Scholastico puta: *Præbitorio*, œconomia, *Molitura* et *Itinerationibus* immunes sunt.

Præbuitas, ostensio, Rönsch Itala et Vulgata p. 76. *præbitio; tanúsítás*. Cod. Dip. And. II. 325., 363. itaque nos attendentes inviolabilem fidei et devocionis *præbuitatem*.

Præcaria, æ, sublevandis pauperibus ex ecclesiæ bonis constituta Eleemosyna; *szegények javadalma egyházi javakból*. Pár. Páp.

Præcautio, actus præcavendi, providentia; *elővigyázat*. Arch. Rák. VIII. 153. Urb. Reg. 15. Officiales cum requisita *præcautione*... procedant. Ker. Nap. 85. Abelsb. 18. Cf. Cael. Aur. Aent. 1., 45., 131.

Præcautionalis, providus, cavens; *óvó*. Lzb. Cod. Med. T. II. 323: linea *præcautionalis*.

Præcedaneus, 3., præcedens; *előbbi*. Fabó. Monn. Evang. II. 49. Pannonia *præcedaneis* quibusdam, sed iam panoleticis eribitionibus et persecutionibus deformata et adflicta. Lzb. Cod. Med. II. 298. Numi Hung. 23. Fej. XI. V. un. 220.

Præcedens, tis in Camb.; *előző*. Ger. Vorzug. Art. D. 1840. p. 77.

Præcedentia, ius præcedendi, prior locus; *előbbség*. It. precedenza. Ger. Vortritt. Tit. Aust. Imp. p. 32. *Præcedentiam* Pontifices olim Regibus Hungariæ dedere.

1. **Præcellentia**, excellentia præmi-nens; *kitűnőség, előny*. Vern. Psych. 224. Actas virilis præ cæteris *præcellentiam* habet. Cf. Tertull. Apol. 23.

2. **Præcellentia**, æ, (Du C.) titulus honorarius; *kitűnőség*. Diar. 1802. p. 6.

Præcentor, qui ante et post horam in schola habitam orationem et cantum regit; *az alsóbb osztályokban a tanítás elején és végén imát és éneklést vezetők*. Száz. XXII. 564.

1. **Præcepta**, litteræ pastorales (Du C. al. s.); *pásztori levelek*. Kon. Egyh. 34.

2. **Præcepta**, æ, charta solutionum præstatarum, perceptarum (Du C. al. s.); *fizetési ív*. Ker. Nap. 150, mely gondoskodás szült is sok gyümölcsöt a váradi templom építésére, kivált a Nagy-Kunságról, Békés, Szathmár és Máramaros vármegyékből, a mint ezt az 1786-iki esztendőbeli curator *præceptája*, a váradi protocollumban mutatja.

Præceptatus, i, abbas (Cf. Du C. præceptor); *apát*. Star. XXVIII. 142. an. 1283. *præceptatus* d. archiepiscopi et S. Romanæ ecclesiæ.

Præceptunculum, parvum præceptum; *szabályocská*. Oláh. Cod. Ep. 610. miris modis gaudebam me in illis *præceptunculis* non aberrasse a scopo.

Præceptor, alias: collaborator, e iuvenibus alumnis in subsidium rectoris electus magister; *segédtanító*. Bék. Maros. 14. Kivüle (a rectoron kívül) tanít meg az ifúság kebeléből választott kollaborator, a kit a törvény *præceptor*nak is nevez. Székesf. főgimn. Ért. 1894/5. p. 7.

1. **Præceptoratus**, us, munus præceptoris; *tanítótság*. Bék. Maros. 21.

2. **Præceptoratus**, provinciæ templariorum, in quibus Magni Priores potestatem exercebant (Du C.); *rendfőnökség*. Szentiv. Curios. Misc. Dec. III. P. I. p. 132. ordo S. Ioannis Hierosolymitani Equitum... habuerit complures conventus et *Præceptoratus* atque Ecclesiæ (sub Corona Hungariæ).

Præptoria, (sc. charta); *felszólító jegyzék*. Kov. Form. St. CXXXIX. *Præptoria* ad certas personas, ne... molestent, sed, si quid contra Eum habent, iure prosecuntur.

Præptorie, præcipiendo; *parancsolólag, rendelőleg*. Tör. Tár. 1894. p. 318. Fej. VI. 76. XI. V. Un. 237.

Præptorio - Continuatorium vel **Cassatorio - Continuatorium**, dissolutionem sententiæ et litem continuandam præcipiens mandatum; *ítéletet törölő és folytatató parancsolat*. Georch. H. P. IV. 267.

Præptorio-Divisionale, divisionem præcipiens mandatum; *osztálytétető parancsolat*. Georch. H. T. IV. 270.

Præptorio Evocatorium, (Mandatum) V. *Evocatorium*. Kass. Jur. Civ. I. 16 quatenus eidem de condigno Juris, B. videlicet Mandati Nostri *Præptorio Evocatorii* remedio Clementer providere, catenusque tibi mandare dignaremur.

Præptorio - Recognitorium, (sc. Scriptum) *utasítólag elismerő írat*. Kov. Form. St. CXXVII. *Præptorio Recognitorium* super pensione certi Interesse Capitulo sonans.

Præptorio-Palatinalis, a Palatio emanans præcipiens mandatum; *nádori parancsolat*. Faber. Jur. Met. 225. B. R. de 12. Aprilis 1745, qualiter cum Mandatis *præptorio-Palatinalibus* procedendum sit.

1. **Præptorium**, mandatum litem movendam præcipiens; *perfelvételő parancsolat*. Georch. H. T. IV. 270.

2. **Præptorium**, Districtus, territorium præfectorum, qui dicuntur præceptores, apud Templarios; *templáriusok hatalmi területének ú. n. præceptor alatt álló része*. Cod. de Sztára Vol. II. 176. Per quem religionis nostre prioratibus, baiuliis, *præptoris* et domibus detrimentum facientibus... celeriter providere valeamus.

1. **Præcipitancia**, æ, repentinus animi motus; *hirtelenség, fölgerjedés*. It. precipitanza. Wagn.

2. **Præcipitancia**, æ, expressio chemica, ars separandi soluti corporis a medicamine solvente, ope tertii; *a feloldott testnek elválasztása az oldó szertől egy harmadiknak segítségével*. Ver. Met. II. 47. Nam, si experientiam consulas, velis nolis, fatendum est excrementum plantæ ex semine et partum pulli gallinæ ex ovo fœcundato longe plus

et diversum quid ab eo esse, quod *præcipitancia* et evaporationem vocant.

Præcipua, apud Du C. Præcipuitas, præcipuum vox forensis, Jus præcipuum, quidquid a parentibus alicui e liberis vel a conjugibus sibi invicem datur prærogativo iure. V. textum sub *Donatio prærogativa; előny*. Gall. Preciput, avantage. Ger. Vortheil.

1. **Præcise**, ad tempus; *pontosan*. It. preciso. S. de Kz. Chr. I. 2., 1. unus quisque armatus in tali loco *præcise* debeat comparere.

2. **Præcise**, breviter, paucis; *röviden*. Pázm. Dial. 40. Cf., Cie. de Nat. Deor. 2., 29., 73.

Præcisio, accuratio, diligentia, subtilitas (Finali alio sensu); *szabátosság*. It. præcisione Gall. précision. Carlow. Log. 149. Ne quid redundet aut perperam commisceatur veluti notæ derivativæ cum primitivis, facit *præcisio*. Est enim non minima definitio laus, brevis etc. Jókai. Kösziv. I. 35.

Præcisor, structor (mensæ); *előmelelő*. Germ. Vorscheider. Szilády. Tör. Magy. Eml. III. 473. cubicularii... Nro 8... ex quibus administrare debent ad mensam semper... Nro 2. *Præciores*... Nro 3. *Cubiculares pueri*... Nro 8.

Præcitatus, 3., prius, supra citatus, memoratus; *előbb említett*. Bod. Hist. Eccl. III. 3. et passim. Dip. Alv. I. 135. contra vim et tenores punctum *præcitatum*.

Præcium, (Dief. prasium, prassia, prassium) prasion; *fehér pemet*. Ger. weisser Andorn. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 119.

Præclarum, classis eximia; *kitűnő*. Ger. Vorzug. Jókai. Mire Megvén. I. 145. *præclarum* fogom az ügyvédi vizsgát letenni. Ibid. Kárp. 7., 318. Szilády Irod. Közl. VI. I. 105.

Præclusi terminus, dies dicta; dies ultimus, præfixus; *véghatárnap; záríró, zárnap, zárnap iđőhatár*. Ger. Præclusiv-Frist. Tiszth. Ir. Pest Vár. Lev.

Præclusio, actus præcludendi; *eltárás*. Lzb. Cod. Med. T. II. 317.

Præclusoria linea, viam intercludens linea; *zárvonal*. Ger. Sperrlinie. Opin. P. III. Sec. V. §. 4. (o).

1. **Præco-** onis, (Du C.); *szolga*. Kol. Am. II. p. 63. Fuere vero *Præcones* comitatus statores et apparitores, quorum opera is utebatur in mandatis Regiis et suis etiam per provinciam castris sui publicandis, atque in vectigalibus Regiis exigendis.

2. **Præco**, (Du C.) circulator, qui silvas obirent, a furtis tuerentur; *kerülő, zsitár*. Batty. Leg. T. II. 384. an. 1252.

3. **Præco**, (Du C. concionator) qui gladium eruentum circumferre solebat, etiam pallio eruento vestitus erat; *kiáltó*. S. de Kz. Chr. I. 2., 1.; *præcones* in castris ad exercitum Hungaros adunabant.

4. **Præco**-onis, collector rerum fugitivarum idem ac Jokergech; *jóságot kergető*. Pelez-Geisa. p. 94. Collectores eiusmodi rerum fugitivarum dicebantur *Præcones*.

Præco Evangelii, verbi divini præco; *szent ige hirdetője*. Szék. Okl. I. 4.

Præco Verbi Dei, minister Verbi Divini; *Isten igéje hirdető*. Ker. Nap. 374.

Præcognitum, i, quod animo prævidemus; *előérzés, előismeret*. Pázm. Dial. 488.

1. **Præconceptus**, 3., meditatus; *előre*

kifundált, előre készített. Cod. Zi. I. 358: quod Dumbo . . . quendam villicum . . . de praekoncepta malicia in capillis accipiendo interemisset.

2. **Praeconceptus**, antehac conceptus, opinatus; praedicatus; előtételes, elfogult. Bod. Hist. Eccl. I. 108. Hist. Nat. 48. praekoncepta opinio.

Praeconcipere, antea concipere, in animum inducere; előre feltenni, kigondolni. Arch. Rák. VIII. 471. Rák. Ön. 375.

Praecones Castri, V. Praeco 4. Prisc. Serv. 24.

Praeconsare, (Du C. praenizare), praedicare, promulgare; hirdetni. Szil. Régi Magy. Költ. T. I. 278. Tu fidem sanctam et catholicam praenisarum ab luminibus Christi. Pel. Pom. De S. Thoma s. I. c. 3. Rex filia suae nuptias celebrabat et praenisarum fecerat, quod omnes deberent nuptiis interesse.

Praeconsatio, antistitum electorum confirmatio (Du C. al. sensu); püspökök, érsekek és patriárkák kinevezése vagy megerősítése. Kon. Egyh. 180. 251.

Praenizare, (Du C.) praedicare; kihirdetni (ünnepelesen). Knauz. M. E. Str. I. 69., 32. Per totam Pannoniam nuptiae regis praenizantur. Andr. Pann. 140. Tuam Excellentiam . . . laudibus praenizem.

Praeconsentire, antea, praeve consentire; előbb megengedni. Act. et Doc. Rákóczy, p. 406. pollicemur . . . nos . . . non nisi praecis et praeconsentientibus . . . Confederatis . . . conclusuros.

Praeconsiderare, prius considerare; előbb megfigyelni. Szentiv. Cur. Misc. 107. sicut Astrologi per considerationem stellarum praenoscere et praeconsiderare possunt de pluviis et siccitatibus.

Praecordialis, (Du C.) intimus; benső, mély. Pel. De S. Thoma s. II. c. 4. Christus amore praecordiali nos diligit . . . Beng. Ann. Er. Cœnob. 602.

Praecordialiter, (Du C.) intimo animi sensu; szívünk mélyéből. Fej. V. II. 485. Nicolaus . . . Nobilis Regni Hungariae Necessitates, apostolica sedi frequenter expositas, praecordialiter intuemur.

Praedamnati, iam antea damnati; eleve elkövetettek. Corp. Gram. 702.

Praedatarius, praedatorius; zsákmányoló, rabló. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 477. praedatarios Equites.

Praedaucius, fors; idem quod homo vagus (Cf. Russie. predaucy.); székevény, kóborló. Germ. Landstreicher. Probst. Comitoli. p. 154. De restitutione Valachorum, Sclavorum et Praedauciorum leges olim et nuper sancitae renovantur. Pár. Páp. Art. LXIII. an. 1684. Recon. an. 1655. p. 629.

Praedecessor, antecessor; előd. It. predecessore. Wagn. Cf. Symm. Ep. 40., 47. Rutil. Nam. I., 424.

Praedecaratus, 3., supra memoratus; főnebb említett. Dip. Alv. I. 24. II. 267. iuxta praedecaratas deliberationes.

Praeducere, supra memorare; előbb felhozni. Lzb. Cod. Med. T. II. cryptæ . . . praeducta modalitate extruendae. Kass. P. I. 229.

Praedefinire, antea designare; előre kijelölni, rendelni. Bod. Hist. Eccl. I. 351. Electi perire non possunt, quia deus

ante creationem elegit et praedefinuit ad vitam.

Praedestinatio, elővégzetesek. Not. rel. I. 227. Praed. sicut Pelagianus viribus liberi arbitrii-plus iusto attribuebant . . . Sunt tamen, qui dicant, hanc haeresim nunquam exstisise, sed S. Augustinum et eius doctrinæ sectatores ita a Pelagianis nominatos fuisse.

Praedestinatio, decretum Dei hominem ad sempiternam felicitatem destinantis; előre való isteni rendelés. Gall. prédestination. Ger. Gnadenwahl, Vorbestimmung. Wagn. Fabó. Monm. Evang. II. 135. Cf. Augustin. passim.

Praedeterminatio, V. Praedestinatio. Beng. Ann. Er. Cœnob. 132. et plausibiliter characteristic Thomistarum sententia, qua physica praedeterminationes asseruntur.

Praedialis, qui a sacerdote quodam principali praedia accepti obligatione feudali. Cf. Hiv. Műsz. nobilis praedialis, egyházi nemes, et sedes praedialis, egyházi nemesi szék. In gloss. Szirm. nobilis praedialista, pap nemes (In Corp. Juris): «praediales ecclesiarum (vulgo Érsek nemessei, Apát-úr nemessei». Etiam ap. Du. C. occurrit hoc vocabulum, sed alia notione: s. v. Praedialis = praedioris, ad praedium pertinens. Kövy. El. 58. Est alia classis etiam Nobilium, qui vocantur Praediales. Qui originem inde ducunt, quod quidam Praetuli, Militis in promptu habendi causa certas terras ab antiquo pro solo sexu masculino conferre soliti sint et hodie eandem ex defectu vel Nota conferant, quarum collationum valor secundum illa principia adjudicari debet, quae suo loco de Donatione Regia traduntur. Hodie alii Praediales nobiles non exstant, quam Archiepiscopi Strigoniensis, Episcopi et Capituli Jaurinensis, Episcopi et Capituli Zagrabienensis.

Praedialis Ecclesiae; egyház helyi nemes ember. Ker. Inst. Mil. 408—410: Regis nostri dum archiepiscopatus, Episcopatus aut Monasteria fundabant, iis partem unam liberorum subditorum armis duntaxat servientium adiacere conseruerunt . . . quo factum est, ut multi e Jobagyonibus castrorum in potestatem Archiepiscoporum . . . translati idem ipsum militare servitium . . . continuare debuerint, ita tamen, ut amisso . . . Jobagyonum Castri nomine iam Praediales Ecclesiae vocarentur.

Praedialis nobilis, nobilis ecclesiae; egyházi nemes. Száz. XV. 535.

Praedialista, V. Praedialis; egyház-telki nemes, pap nemes. Kol. Am. II. 144: ordinis ecclesiastici viri abbatesque persaepe servos suos aut libertinos liberis praediis donabant, quae prima praedialistarum origo fuisse videtur. Jogt. Eml. III. 1. p. 355. Bel. Comp. Geogr. 498. Szirm. Glos. 132.

Praedicabiliter, laudabiliter, praedicabili modo; dicsevétesen. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 44. sed in vobis propagatione laudabili radicata praedicabiliter et transfusa tenacius conquevit.

Praedicans, tis V. Praedicator; hit-szónok, hittanító. Beng. Ann. Er. Cœnob. 534. quidam eorum Praedicans . . . hisce verbis Imaginem Christi alloqueretur. Tör. Tár. 1887. 48.

Praedicalialis, ad praedicantes pertinens; hitoktatói. Funda David. F. 2. IV. re-

nunciando Muneri et officio . . . Praedicationali.

Praedicantius, 3., ad praedicatores pertinens; prédikátori. Rep. Cast. p. 14: Miror, qui mantellum illud tuae reverentiae, sub quo tunc manticulatus fuas, Nobilis ille perscrutari non sit verecundatus, neque existimaverit ex tuo pennas illas contactu, nescio quid Praedicationis sanctitatis contraxisse.

Praedicatio, (Du C.) contio ad populum; szónoklat, prédikálás. Gall. prédication. Germ. Predigen, Predigt. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 45. non bene sedere videtur, quod cum in cotidianis praedicationibus vestris et nostris non plus quam quadraginta dies dare consueverimus.

Praedicator, orator divini verbi; prédikátor. hit-szónok. It. predicante, predicatore. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 44. in civitatibus et oppidis, ubi praedicatores et minores domicilia sua habent. Cf. Tertull. adv. Marc. 4, 28; Sulp. Sev. Ep. 1, 6.

Praedicatorius, 3., ad praedicatores pertinens (Du C. concionator); prédikátori, papi. Beng. Ann. Er. Cœnob. 424. Primam praedicatorii sui muneris cathedram in Mariana Thallensi Valle obtinuit.

Praedicatum, i, 1. cognomen hominis; v. agnomen; 2. verbum in enunciato, quod demonstrat, declarat; 1. helységtől való név, 2. állítmány. It. predicato. Prädicat. Szirm.

Praedicatoria, æ, munus, officium praedicantis; hittanárság. Han. Hist. Eccl. 168: volent se ingerere ad officium Praedicatoriae.

Praedilectio, studium; actus magis diligendi; előszeretet. It. predilezione. Ger. Vorliebe. Vern. Psych. 128. argutiae inanes, quas male ingeniosi et faceti captant, denique praedilectio et praevorsio, quam erga nonnullos homines, animalia et res vita carentes sentimus, quin causa eius nota sit i. e. sympathia et antipathia.

Praediligere, magis amare; (Du C. malle); jobban szeretni. It. prediligere. Pel. Pom. De S. Andr. s. IV. c. 5. Primogenitum filium solet homo praediligere.

Praedisponere, ad aliquid habilem reddere, praeparare; előkészíteni. Bene Med. I. 45. Temperamentum cholericum praedisponit ad morbos energicos.

Praeditare, praedium reddere; valamivel ellátni, megajándékozni. Battly. Leg. I. 377. an. 1015. decimationibus curavimus praeditare.

Praedia impopolata, benépesített puszta. Pfahl. Jus. Georg. 49. Alia contra illorum, quae praesertim recuperatis e manibus Turcarum Comitibus neoaquistis omni populo destituta, successive impopolata, 1. vel vero adaucto numero Colonorum in Possessionibus Oppidisque eisdem in meliorem illorum subsistentiam adiecta fuerant ita, ut Colonis in ambitu illorum agri, prata vel pascuum commune assignarentur, a quibus (in connumerationem etiam portarum sumtis beneficiis), 2. praestationibus urbanialibus (oneribus urbanialibus et servitutibus) obnoxii sunt. Praedia haec vocantur impopolata.

Praedia incorporata, bekebelezett puszta. Pfahl. Jus. Georg. 49. Praedia haec vocantur impopolata neque enim solum praedia, in quibus Coloni Domos suas exerebant; sed illa quoque, quae iisdem pro necessaria sui subsistentia ad excolendum adiecta sunt pro

impopulatis haberi debent. Melius tamen Prædia, quæ pro meliori colorum subsistentia Possessionibus adiecta sunt, vocantur *Prædia incorporata*, in antithesi cum Prædiis primum memoratis.

Prædium, nobilitatis locus desertus: *puszta, a földesúr majorsága, rabszolga-település*. Ger. die Puszte, Heide. (*a megyének korai birtokrésze, de a majorsági jövedelemmé átváltozott adó-, vám-, és bírságokra szántúgy kiterjeszthető*). Samb. Tyrn. Georch H. T. III. 98. Tör. Tár. 1887. p. 525.

Prædoceus, 3., a *præda* derivatum, furatus; *lopott*. II. robato, furato. Jogt. Eml. T. I. p. 498: ut res *prædoceas* seu deperdita animalia ad se . . . transponat.

Prædocaliter, more prædonis; *rabló módjára*. Fej. V. 233. quædam castra nostra finitima *prædocaliter* occupasset.

Prædocinium, rapina; *rablás*. Ger. Raub. Kass. Prax. 4., 22. *prædocinia*, aliæque delicta præveantur. Opin. de Securitate 1810. Sec. II. §. 3.

Prædominans, ceteris eminens; *ural-kodó*. Imre Phil. 257.

Prædominari, superare, prægravare; *felülkerekedni, uralkodni*. Asp. Pr. Chr. p. 402. I. 7—10. (10.) O Dominator, Domine! insurgunt contra me cupiditates meæ et volunt dominari mihi, et heu, quam sæpe servio illis alacris, quam tibi: auge charitatem, minue cupiditatem, ut illa *prædominante* sim fidelis et prudens in serviendo tibi.

Prædonice, in modum prædonum; *rabló módjára*. Vuch. Leg. Crim. 404. (Decr. I. Leopold. I. imp. an. 1639. Art. 77). voluntarii Detentores rerum *prædonice*, vel furtive ablatarum.

Præductal, *præductale*, regula, euthygrammum; (Du C. Stylus vel plumbum, quo lineæ præducebantur in membrana ad scripturam dirigendam); *vonaltzó*. Germ. Lineal. Pär. Páp.

Prædux, summus dux; *fővezér*. Urk. Sieb. I. 438. an. 1279. Cum . . . rex Bela maiorem exercitum *præduce* Laurencio . . . contra . . . patrem nostrum destinasset.

Præeligere, malle, præferre; *elsőséget adni*. Tör. Tár. 1887. p. 787. Beng. Ann. Er. Cænob. Præf. cum paupere Christo pauper et in Eremitate latebris absconsus sola gratia clarus et virtutum cymeliis dives fieri *præelegeras*. Cf. Sidon. Ep. 7. 4.

Præelegibilis, quod prius eligi potest; *inkább választható*. Pel. De s. Mathia s. II. c. 2. Minus malum *præelegibile* est maiori malo secundum rationem.

Præemere, præ aliis emere; *előbb vásárolni*. Kass. Jur. Civ. II. 3. incipiendo ab illo, qui Jus *præemendi* præ alio habet.

Præeminens, conspicuus præ ceteris; *kiváló, kitűnő*. Moln. Patv. 76.

Præeminentia, æ, excellentia, dignitas, gradus maior; *magasb méltóság*. Gall. prééminence. Ger. höhere Würde, Vorrang. Art. Jur. Thav. 39. cunctis etiam aliis cuiuscunque Status, Dignitatis, Conditionis, Honoris et *Præeminentiæ* Subditis nostris etc. salutem et gratiam. Cod. Dip. Brüss. II. 159. Cf. Claud. Mam. Ep. præmiss. libr. I. de statu anim.

Præeminentior, magis conspicuus præ ceteris; *kiválóbb*. Arch. Rák. VIII. 25. erga

præeminentiorem distinctionem gradus officii.

Præemptio, prærogativa emendi; *elővásárlás*. Gall. préemption. Jogt. Eml. T. II. 4. p. 290. nemo extraneorum ante nobilitatem comitatus . . . *præemptionem* sibi vindicare audeat. Juriev. Jur. Met. 403. Kass. Jur. Civ. II. 3. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 749. Jókai Rab. R. I. 89. Tör. Tár. 1887. 611. börök cömpitója és *præemptiója*. Száz. XXIX. 847.

Præemptionalis, ad ius prius emendi pertinens; *elővásárlási*. Jókai Rab. R. I. 4.

Præemittere, prius emittere, ante emitte, proferre; *előbb felhozni*. Fej. X. I. 79. Nos itaque *præemissis* supplicationibus ipsius Jacobi.

Præerigere, prius erigere, movere; *előbb indítani*. Kass. Jur. Civ. I., 212. ad eoque *præerectæ* sub. A. Actionis præsusceptique instituti et Judicatus legalitate eveniente.

Prærogatio, actus in antecessum aliquos sumptus faciendo; *előre tett kiadás*. Törvt. Msz.

Præexcogitare, prius excogitare; *előre kieszélni, tervezni*. Fej. IV. 3., 327. nos licet firmiter crederemus *præexcogitam* malitiam ad protelandum processum ipsius negotii excusationem huiusmodi prætendisse.

Præexconceptus, præmeditatus, quod consulto de industria fit; *előre szándékolt, tervezett*. II. præmeditato. Germ. vorsätzlich. Kov. Form. St. 92. famolis suis armatis manibus et *præexconcepta* malitia tempore serotino ad domum suam destinatis.

Præexhibitus, 3. prius exhibitus; *előbb bemutatott*. Tör. Tár. VI. 48. litterarum *præexhibitarum*. Cod. Dip. And. V. 13., 23. Cod. Zi. III. 67., 439., 539.

Præexigere, antea exigere; *előbb követelni*. Pázm. Dial. 364.

Præexistentia, æ, ante existere; *korábbi, előbbi létezés*. II. præesistenza. Gall. préexistence. Vern. Met. II. 321. Inter antiquissimos Philosophos Pythagoras et post illum Plato existentiam idearum innatarum propagavit. In nexu eorumdem systematis de *præexistentia* animarum ideæ innatæ illis erant reminiscentiæ æternarum et immutabilium substantiarum, quas anima, antequam corpori iungeretur, in præcedenti aliquo vitæ statu cognovit et quasi in speculo quodam intuita est.

Præexistentiani, *kik a lélek előlétezését tanították*. Imre Phil. 353. Aliqui docent: Deum ante mundi creationem aut sub ipsa omnes animas creasse, quæ cum corpora humana generantur, his associantur: isti vocantur *Præexistentiani*; tales erant multi ex Chaldaeis, Aegyptiis et Judæis.

Præexistere, prius existere; *előbb létezni*. Fahó. Monm. Evang. II. 469. Præterea in topschensi catholica antehac ecclesia *præexistencia* tria altaria prædicans David Frühauff cognominatus demoliri curans.

Præexponere, prius exponere; *előbb felhozni*. Art. D. 1840. p. 5.

Præexprimere, prius, ante exprimere; *fenn kiténni*. Ger. oben anführen. Kov. Form. St. 254. Francisco et Demetrio in *prætaxatis* tribus millibus flor. auri ab ipsis modo *præexpresso* perceptis inscripisset, pignori obligasset.

Præestare, præstare, excellere; *kitűnni*. Batty. Leg. I. 429: *præestantium* olim Episcopatum fama.

Præfatus, ante, prius memoratus; *főlebb említett*. Cod. Dip. And. I., II. pass.

1. Præfecta, forma generis feminini a præfectus, eodem sensu — quæ alicui rei præfecta vel præposita est. *Aulæ præfecta*: *udvarmesternő*. Rák. Ön. 44. I. 33—37. (36.): Prætereo, Domine, recensere domesticas afflictiones meas, quas uxoris meæ zelotypia per vere, prout ipse nosti, falsas anus ejusdam, quam mater illi pro *aulæ præfecta* dederat, relationes et instigationes causata.

2. Præfecta, æ, filia adoptata; *fogadott leány, fiúsított leány*. It. fille adoptive. Ger. Adoptiv-Tochter. Kövy. El. 42. In primo casu vocatur Præfectio, quæ tantam vim habet, ut, licet *præfecta* ignobili nupserit, tamen proles eius post defectum præfici curantis prærogativa nobilitari gaudebunt. Jók. Epp. I. 205. egy családnak egyetlen gyermeke, ki hogy a család neve fennmaradjon, atyja által királyi kegyelem után s az ország beleegyezésével mindazon jogokban részesített, a miket törvényeink szerint egy férfiú élvez. Jóságainak önálló birtokosa, nevét a férje neve előtt viseli s gyermekei mind a két nevet öröklék; *fiú-leány*.

Præfectio, est sexus feminei in ius masculinum adoptio regia; *fiúsítás*. Kelem. Inst. Jur. Pr. 192. *Præfectio* (Férfiúsítás vel Leányfiúsítás) nobis, Hungaris est: actus, quo defectui proximus mulierem suæ familie in bonis sexum duntaxat masculinum concernentibus, cum consensu regio privilegiali in masculinum hæredem substituit. Samb. Tyrn. M. Bel. Geogr. Comp. 504. Moln. Patv. V. Jogt. Eml. I. 473. Kövy. El. 42. si quis successoribus masculinis carens filiam vel sororem in bonis solum sexum masculinum antea concernentibus (sive firmo sive infirmo iure possessis) cum Consensu Regio adeoque Donatione mediante in hæredem constituit, aut cum omnibus prorsus Successoribus careat, extraneum a sanguine et ignobilem in fratrem vel filium aequæ cum consensu Regio pariter in casum defectus assumit vel plane bona sua ignobili legat. In primo casu vocatur *Præfectio*.

Præfectionales, (se. litteræ), præfectionem, affilationem continentes; *leányfiúsítási levél*. Proj. Leg. Civ. 167. Filia præfecta, si *præfectionalibus* ius quoque regium adnectatur, edocto hoc, ita prout alter a sanguine extraneus, iura deficientis familie in bonis sibi collatis requirere poterit. Fej. XI. V. Un. 473. Kövy. El. 437.

Præfectissa, æ, femina præfecta; *előljáró nő, főnöknő*. Germ. Oberin. Beng. Ann. Er. Cænob. 414. nec non Excellentissimæ Comitissæ a Fels, Supremæ pro tunc *Præfectissæ* Aulæ Imperatricis Viduæ Magdalene Theresiæ.

Præfactoratus, *Generalis cassæ fundationalis politicæ Præfactoratus officium*. Munus summi præfecti aerarii publici fundationum; *az országos alapítványi pénztár elnöki hivatala*. Kass. P. P. I. 20.

1. Præfectura, æ, *kerület*. Faber. Jur. Met. 38. Hungaria omnis montana divisa est in *Præfecturas* (Districtus vulgo dicimus) quæ Cunctos Regni Comitatus et annexas pro-

vineias complectuntur. Wallaszky 571. Cf. Tacitum passim.

2. **Praefectura**, æ, domus præfecti, curatoris rei rusticae; *jószágigazgatóság*. Jókai Rab. R. 1., 6. Heten ülének együtt, a tintapettyes zöld asztalnál, az uradalmi *praefectura* gyűléstermében, a bonorum director elnökölt, mellette jobbról a *praefectus*, ki az ügyek sorrendjét válogatta elő a conceptusból.

Praefectura suprema Armorum Caesareo Regiorum, officium, penes quem est summum imperium; *főhadkormányshék*. It. comando generale. Ger. das Generalcommando. Kass. Prax. I. 48.

Praefectura hospitiorum militarium, praetorium hospitii designandis; *jószágalmesteri törzshivatal*. Stat. 33. praefectura hospitiorum militarium. (General Quartier-Meister Stab).

Praefectura Praesidiaria Militaris, officium praefecti custodum; *katonai őrségi parancsnokság*. Diar. Com. II. 9.

Praefecturatus, us, officium praefecti; *előljáróság*. It. prefettura. Ger. Präfectur. Nov. Calend. 349. Semliniensis Postae *Praefecturatus* Officii Districtus. Art. Diar. Pos. 30.

1. **Praefectus**, i, praceptor domesticus; *házi tanító*. Jók. Epp. I. 403. humaniorum cursus. Invenitū mindig válogatott magántanítói voltak, kiket *praefectusoknak* ezimtek.

2. **Praefectus**, i, (in scholis saxonilibus); *előljáró*. Teut. Schul. I. 229: *Praefectus* integro caetui studiosorum togatorum praest... Praeterea Oeconomiae publicae universalis et specialis ordinariorum cura eidem incumbit... Eidem informatio puerorum Classis IV. æ, seu Rudimentistarum concedita manet... praeterea Concionem quovis Festo sollenniter, in Monasterio, hora diei primae pomeridiana habebit.

3. **Praefectus**, hodie rector gymnasii; *a mai gymn. igazgató*. Marosvásárh. gymn. Ért. 1894/5. p. 33.

4. **Praefectus**, nude dicitur, qui cohorti militum praest; *százados, parancsnok*. S. de Kz. Chr. II. 1., 2. Habebat... unus exercitus XXX milia virorum armatorum exceptis decurionibus ac *praefectis*.

Praefectus armatorum, V. *Theaurarius*; *kincstáros*. Oláh. Cod. Ep. 325. Binas, ut arbitror, litteras meas post meas per *praefectum Armatorum* antea missas ad te dedi.

Praefectus Castri, arcis, castelli praefectus; *várnagy*. Pris. Serv. p. 20: *Praefectus Castri* idem qui Castellanus seu castri custos, cui praeter custodiam castri incumbat castrenses regere, et in exercitum deducere. Bel. Appar. ad Hist. Hung. Dec. I. Mon. V. pag. 234. Kelem. Hist. Jur. Pr. 43. a *praefecto castri* (*várnagy*).

Praefectus cœnobii, qui praest monasterio; *klastrom előljárója*. Törvt. Msz.

Praefectus generalis-Excubiarum, tribunus maior; *praefectus vigiliūm*; *őrnagy*. Arch. Rák. IX. 452.

Praefectus molae, zúzómaster. Juriev. Jur. Met. 45. Lotores Montanistici (Mühlensarbeiter) vocantur generatim omnes illi operarii, qui in Molis contusoriis iisque adjunctis Loturis operas praestant; inter quos primum locum tenet: *Praefectus molae* (Mühl-schaffer), cui incumbit cura et directio omnium

negotiorum in Mola Contusoria et Lotura occurrentium.

Praefectus monetalis, monetæ praefectus; *pénzverő igazgató*. Numi Hung. 159.

Praefectus palatii, V. *Comes Palatii*.

Praefectus rei contusoriae, V. *Praefectus molae*; *zúzómaster*. Törvt. Msz.

Praefectus rei tormentariae, V. *Magister tormentorum*. Törvt. Msz.

Praefectus scholarum, rector scholæ; *iskola igazgatója*. Körmöcb. főreálisk. Ért. Bpest. 1895. p. 449.

Praefectus stabuli, dignitas aulica; qui stabulo regis praefectus vel prepositus est; *istállómaster*. Rák. Ön. 242. I. 3—6. (5.): Triduo, uti recensui, elapso; adhuc decumbens Rex se aulæ spectandum præbuit et sequenti die, quamvis valde debilis et præter morem brachii stabuli praefecti fuleitus, prodire incepit.

Praefectus studiorum, qui praest studiis; *tanulmányi előljáró*. Székess. főgymn. Ért. 1894/5. p. 14. a tanítás vezetésében a rectornak a közege a *praefectus studiorum*, a tulajdonképeni igazgató.

Praefectus vigiliarum, qui vigiliis praest; *őrpáncsnok, őrnagy*. Rák. Ön. 134. I. 20—22. (21.): (nobilis Mecsinskius...) in exercitu Polonico officialis supremi in legione quadam vigiliarum praefecti fungebatur officio.

Praefenter, imprimis; *mindenekelőtt, különösen*. Kass. Prax. I. 26. assumuntur praefenter B. Rescripta, Decretaque Regia.

Praeferentia, æ, priores partes (Du C. al. s.); *elsőség*. Irodt. Közl. VI. I. p. 90.

Praeferentialis, antecellens, priores partes habens; *kiváló*. Kuk. Jur. II. 304. quam et generalibus Comitibus promotas imo et in serie praefereentialium gravaminum ac postulorum hactenus incassum adursas fuisse.

Praeferratio, actus ferro muniendi; *megvasalás*. Kronst. II. 498. *praeferratio* unius bigae.

Praeficere, in filii locum adoptare puellam. Georch. H. T. II. 32. Ha mondhatjuk rövidből rövidíteni, nagyobból nagyobbítani, újból újítani: miért nem mondhatnánk fiúból fiútani? azaz rövidíté, nagyobbá, újjá, fiúvá tenni: már pedig *praeficere* annyit tészen, mint a leányt törvényesen fiúvá tenni; szinte így lehet az örökbe való fogadást is rövidében örökösítésnek mondani. Ne fertőztessük meg honnyi nyelvünket az idegen szavakkal, midőn nálók nélkül könnyen ellehetünk.

Praefidentia, æ, temeritas, furens audacia; *elbizakodottság*. Ker. Inst. Mil. 486. Isthv. III. 4.

Praefigere, praefigere; *előre meghatározni*. Száz. XII. 360. sub poena praefigati, fl. 100.

Praefigurare, rei futurae imaginem fingere; *leábrázolni, jelképezni*. It. prefigurare. Otia Baclm. 287. praeterquam quod illa praefigurabant Semen illud benedictum promissum. Passim ap. script. ecclesiasticos.

Praefigurativus, 3., (Du C.) qui rem futuram exprimit; *előre jelzett*. Pel. In corp. Christ. s. II. c. 7. Per hoc sacramentum assecuratur homo de beatitudine tamquam per praefigurativum.

Praefinitus, 3., (Du C.) definitus, cer-

tus; *előre meghatározott*. Tör. Tár. 1884. p. 99. *praefinita* dies.

Praefixio, actus praefigendi; *kitűzés*. Rák. Ön. 72. *praefixio* temporis.

Praefricite, (a praefraete) obstinate; *makacsul, ha török, szakad*. Batty. Leg. I. 405: si autem praefricite contendas.

Praefulgidus, 3., praefulgens; (Epitheton imperii Turcici); *igen fényes*. Tör. Tár. 1890. p. 406. *praefulgida* porta. Cf. Juvenius 3., 331.

Praegestus, prius, ante gestus; *előbbviselt* (officium). Kass. P. P. I. 239. cuivis alteri nefors praegesto Fiscalatui renunciare debet.

Praeglorificare, summa gloria afficere; *megdicsőíteni*. Pel. Pom. De S. Joan. s. IV. c. 7. Post mortem maximis privilegiis praeglorificavit Joannem Christum.

Praegloriositas, insignis gloria; *igen nagy, kitünő dicsőség*. Pel. De s. Joan. Bapt. s. IV. c. 4. Joannes merito magnus dicitur eorum Deo in privilegiis praegloriositatis.

Praegnans causa, gravis causa, res magni momenti; *fontos, nyomós ügy*. Wagn.

Praegravatio, nimium onus; *túterhelés*. It. aggravamento. Gall. surcharge. Ger. Ueberladung. Jogt. Éml. T. II. 1. p. 349: comperta praegravationis veritate propter manifestationem alleviationis dimidium auctionis sentiat.

Praegravium, quod iustum pondus superat; *túlsúly*. Pest. Vár. Lev.

Praegressus, 3., proventus; *előrehaladt*. Abelles. 13. Bene Med. I. 463. *praegressa* inflammatio.

Praegustator, qui praegustat; regis a cyatho; *előre izelő, pohárnok*. Tör. Tár. 1888. p. 638. Cf. Suet. Claud. 44. Gruter. Inser. 584., 43., 602., 4. Orelli Inser. 2993. Murat. Inser. 407., 3.

Praegustus, us, praesensio; *előz*. Ger. Vorgeschemak. Nill. Symb. 24: Hujus solatii praegustum... communico.

1. **Praehabere**, prius instituere; *előzőleg tartatni*. Cod. de Sztára. II. 21. diligenter inquisitione praehabita talem... comperrissent veritatem.

2. **Praehabere**, anteferre; *főlebb becslni, nagyobbra tartani*. Wagn.

Praehabitus, 3. superior, prior; *előbbeni*. Cod. Dip. Arp. V. 407. qui iidem populi seu conditionarij modo praehabito in suis questionibus per omnia defecerunt.

Praehonorandus, (Du C.) admodum honorandus; *nagytiszteletű*. Arch. Rák. IX. 40. Domine praehonorande.

Praeinceptus, 3. ante inceptus; *előbb kezdett*. Cod. Dip. And. I. 384., 425.

Praeinserere, ante inserere; *előbb beilleszteti*. Dip. Alv. II. 31. iuxta praehabita deliberationis nostrae tenorem. Art. Jur. Thav. 30. praehabito in suis articulos... acceptavimus.

Praeinsinuare, supra memorare; *előbb említeni*. Kuk. Jur. II. 117. ut in praehabitis vacantibus Banatus circumstantis, in re quoque Militari, Regno huic respiciatur... Beng. Ann. Er. Cœnob. 427. occasione praehabituati motus.

Praejudicabilis, (Du C. praediciabilis) damnosus, nocens; *káros*. Tör. Tár. 1891. p. 76.

Praeludicare, nocere, detrimentum afferre; *ártani*. It. pregiudicare. Gall. préjudicier. Art. Diet. Pos. 20. Ut nimirum Corregimen hoc Articulis 4-mo et 2-do Anni 1723. . . ne in minimo quidem *praeiudicet* aut *praeiudicare* possit. Arch. Rák. IX. 628.

Praeludiciosus, 3., damnosus; *káros, hátrányos*. Fej. T. XI. V. Un. 214. Albertus conditionem iuribus suis *praeiudiciosam* respuat. Tör. Tár. 1886. 47. Art. Diet. Pos. 104. Dip. Alv. II. 334. Rák. Ön. 144.

Praeludicium, (Du C.) damnum, detrimentum; *sércelem, kár*. Georch. H. I. III. 103. Thök. Lev. 41. Marc. Chr. II. 88. Cf. ap. Sen. Gell. et Jurisconsultos passim.

Praelunctio, aetus praeiungendi, anteriori parti iunctio; *előfogatás, befogatás*. Rák. Ön. 126. I. 33—34. (33.); quamvis *praeiunctionem* equorum urserim, tergiversationes hospitis et varia quæsitæ impedimenta retinere me . . .

Praelunctura, equi subsidiarii; *előfogat*. Germ. Vorspann. Art. Diet. Pos. 27. Oblingens item contributtonale, Quarteria Militaria gratuitorum Laborum prout et Transennarum, Vecturarum ac *Praeluncturarum* adiustationes, sumptus item et expensæ omnes . . . proportionate excidentur. Rák. Ön. 103. Szirm. Kass. Ench. I. 257.

Praelunctorialis, ad equos subsidiarios pertinet; *előfogati*. Kass. Ench. I. 258. *Praelunctoriales* cursus non nisi quadrijugi de- et assignentur pro parte Statu militaris. Norm. Ordin. 1765. 2. dec. Moln. Patv. 82: ab equis et bobus *praeiunctorialibus*.

Praelungere, equos currui iungere; *kocsi elé fogni*. Rák. Ön. 54. currum quatuor equellis *praeiunctum* pro gynæceo vehendo suppeditans, infans cum nutrice carpento impositus est.

Praelargiter, valde large; *igen bőven*. Andr. Pann. 254.

Praelati nullius, semiepiscopi, qui præsent territorii a iurisdictione episcopi ordinarii avulsis; *félpüspökök*. Kon. Egyh. 287. *Praelati Nullius*, kik egy- a püspök-megyei kötelek alól végképen kivett és semmiféle megyei kormányzás alá nem tartozó territorium felett a püspöki hatalommal csaknem teljesen egyenlő hatósággal felruházvák, kik tehát minden püspöki joggal élnek, melyek nem közvetlenül a püspöki rend folyamánai; miért is másként *semiepiscopi* néven fordulnak elő.

1. **Praelatio**, (Du C.) officium, munus prælati; *főpapi méltóság*. Batty. Leg. III. 650. an. 7507.

2. **Praelatio**, ius præcipuum; potior, prior conditio; prærogativa; *előség, elsőbbség*. It. prerogativa. Gall. priorité. Germ. Vorrecht. Kövy. El. 30. Reliqui vel saltem unus etiam fratrum pignoris processum in legibus de pignore sonantibus instituendo ratam suam directo successionis Jure, ratas reliquorum vero *Jure praelationis*, fundando Actionem suam etiam in 47: 1723. coram foro pignoris. Georch. H. T. III. 464. Csaplov. Nuel. 244.

Praelationis iure gaudere; prærogativa gaudere; *elsőbbséggel bírni*. Törvt. Msz.

Praelatitius, 3., ad prælatum pertinet; *főpapi*. Cher. Jus. Eccl. I. 226. Munus Datarum in Curia Romana magna auctoritate pollet

estque *prælatitium* et nonnunquam Cardinalitium.

Praelatura, æ, dignitas, gradus prælati; *egyháznagyi hivatal*. It. prælatura. Gall. prælature. Monm. Comit. III. 377. *Praelaturas* et alia beneficia Ecclesiastica in Regno vacantia . . . Ungaris benemeritis et Ecclesiasticis conferre dignetur. Numi Hung. 50.

Praelaturalis, ad prælaturam pertinet; *egyháznagyi*. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 88. Donatio recte tribuitur: 4-o In publicam, quæ a persona auctoritate publica fungente vi sui muneris fit, cuius species sunt: Regia, Palatinalis vel Locumtenentialis et *Praelaturalis*.

Praelatus, (Du C.); *egyháznagy, főpap*. It. prelat. Gall. prélat. Germ. Prälat. Cher. Jus. Eccl. I. 272. *Praelati*, qui ab Episcopis distinguuntur, vocantur ii, quibus vel Jurisdictio quasi episcopalis pro foro etiam externo et usus insignium pontificalium competit vel ii, qui usu insignium pontificalium sine iurisdictione gaudent etc. Primi ordinis Praelati sunt: Abbates Monasteriorum et Prepositi Ecclesiarum cathedralium et Collegiatarum seu secularium seu regularium, Titularibus etiam non exceptis. Secundi ordinis sunt dignitarii quorundam capitulorum. Ad tertium ordinem referuntur generales, qui toti ordini alicui religioso, et Provinciales, qui monasteriis Provinciæ alicuius præficiuntur.

Praelaudatus, 3., prius memoratus; *előbb említett*. Dip. Alv. II. 222. dignetur *prælaudatus* ablegatos . . . intimiore fovere admissione.

Praelatrix, adi. fem. a procliator; *hadakozó, harezoló*. Ke. Or. Zrin. B. *prælatricis* dextere, Star. XXVII. 206. an. 1689: *prælatricibus* copias effundit.

Praelibatus, 3. (Du C.) supra memoratus; *előbb említett*. Cod. Dip. And. I.—II. pass.

Praeliminare, **Praeliminaria**, pactum præcedentes actiones, disceptiones; *előzikkelyek*. Ker. Nap. 266. Arch. Rák. VIII. 199., 300. Rák. Ön. 180. Jókai. Uj f. 93.

Praeliminaris, ad tempus, interim factus; *előleges*. Gall. préliminaire. Pray Hist. p. 339: Commissarii petebant, ut *Rakoczian præliminaries*, quæ vocant, conditiones depromerent. Törvt. Msz. *præliminaries* articuli, *előleges cikkek*.

Praeliminaris designatio erogationum, prævia designatio impensarum; *a költségek előleges följegyzése*. Tiszth. Ir.

Praeliminariter, prævie (Du C. per proemium); *előlegesen*. It. preliminarmente. Kass. Prax. I. passim, *præliminariter* nosse oportet. Arch. Rák. II. 54. Moln. Patv. 33.

Praelis, pro: *proeliis*. Taurini Stauro-machia. III. 74. esatelerásnál. Ed. Engel. Mon. Ungr. Bécs. 1809. Pars *prælis* agitur gravibus.

Praeloquium, prologus, præfatio; (Du C. al. s.); *előszó*. Lampe. Hist. Eccl. Præf. p. 8.

Praeludialis, e, ad præludium pertinet; *bevezető*. Cat. Libr. S. Ivanics. 218. Pázmándy Sam. Schediasmata *præludialia* Cogitationum coniecturalium circa originem sedesque antiquas et Linguam Uhro-Magarum Populorum. Pestini 1786.

Praeludium, preparatio; *előjáték, előkészület, kezdet*. It. preludio. Cod. Dip.

Brüss. IV. 79. Et iam *præcludit* ad hoc tentandum facta.

Praeludium pugnae, concursatio, prælusio; *harczi előjáték, próba mérkőzés*. Fej. T. XI. V. Un. 285. seclusis partialibus *pugnae præludiis*.

Praemagnificus, 3., magnificentissimus; *igen dicső*. Pel. De s. Joan. s. IV. c. 3.

Praemeditate, consulto et cogitato consilio; *előre meggondolva*. Wagn.

Praememorare, antea memorare; *előbb említeni*. Cod. Dip. Arp. Cont. II. 265., 74., 189. Terra autem *præmemorata*. Dip. Alv. II. 304. Rák. Ön. 51.

Praemencionaliter, præ-eminentialiter, præsertim; *különösen*. Fej. VIII. 3., 469. Praelatis Baronibus Comitibus et aliis cuiusvis status et conditionis ac *præmencionaliter* regni hominibus tributa habentibus.

Praementionare, supra commemorare; *előbb említeni*. Arch. Rák. II. 423.

Praemereri, valde mereri; *nagyon megérdemelni*. Cod. Dip. And. I., 205., 337.

Praemialis, ad premium pertinet; *tiszteleti díj*. Rév. Pl. 42. *præmialibus* vel aliis operibus (literariis).

Praemiare, (Du C.) premio afflicere remunerare, premiis donare; *megjutalmazni*. Hor. Mem. 355.

Praemiatio, remuneratio; *juttalmazás*. Fej. T. XI. V. Un. 335. reputatur *præmiatione* digna fidelitas. Pel. De s. Joan. s. IV. c. 7.

Praemiator, stipendiarius, qui premiatur (Du C. al. s.); *szoldos*. Szamosk. III. 174. copias suas, quas sub signis habebat (erat autem mille *præmiatoribus*, quos Haydones vocant, qua Valachis qua Thracibus praefectus) in Transylvania subsidium educeret.

Praemonstratenses, a S-to Norberto an. 1120. o fundatus ordo monachorum a monasterio Gallico *Prémontré* (Pratum de caelo monstratum) unde originem duxerat ita appellatus. *prémontréck, fehér barátok*. Olt. Act. Synod. 3. Cod. Zi. III. 439. et passim.

Praemonstrativus, vim præmonstrandi habens; *előre utaló*. Cher. Jus. Eccl. II. 129. Cunctas vero benedictiones Ecclesiae velut simul caerimonias retinemus, ut præteritorum *memorativas*, praesentium *excitativas*, futurorum *præmonstrativas*, quibus Dei cultum plenius perficimus.

Praemunitio, arma (Du C. al. s.); *fegyver, védő eszköz*. Falud. Arch. 69. Ad partes munitionum irregularium revocari debent omnes *præmunitiones*, ut: Parmae, cassides, opera cornuta et coronata.

Praenarrare, prius, supra enumerare, narrare; *előbb felsorolni*. Kass. Jur. Civ. II. 149. non secus in sortem bonificationis *prænarratorum* trium frustorum. Cf. Ter. Eun. 5., 3., 42. (982).

Praenobilis, nobilitate insignis (in titulis); *főnemes*. Sentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 47. L. Bossani, Nobilis Hungarus 1689. M. Fronck, *Paenobilis* Hungarus 1690. Fej. X. I. 48. Bék. Pil. II. 325. an. 1714. Cf. Appul. Met. 10., 25. Prud. Hum. 698.

Praenominatus, supra nominatus; *előbb megnevezett*. Cod. Dip. And. I.—II. passim.

Praenosticare, praesagire dicere (Du C.); *megjövedélni, előre megmondani*. Pel.

in. Epiph. s. IV. c. 7. Sed si quis *prænosticatus* futura ex astris cet.

Prænosticativum, antea nuncians, prædicens; *valaminek előleges ismeretét nyújtó*. Pel. In corpore Christi s. II. c. 7. Per hoc sacramentum assecutus homo de beatitudine, tamquam per *prænosticativum*.

Prænotatio, actus notandi; *előjegyzés*. Szentiv. Cur. Mise. Dec. III. P. 1. p. 68.

Prænotationalis liber, liber, in quo annotatur aliquid; *előjegyzési könyv*. Ger. Prænnotationsbuch. Kass. Prax. I. post præsidialem revisionem ad officium pro expeditione missa ante omnia *libro prænotationali* frustatim secundum rubricas inseribere.

Prænotatus, 3., supra memoratus; *előbb említett*. Cod. Dip. And. I.—II. pass.

Prænumerus, qui pretium libri edendi in antecessum solvit; *előfizető*. Irod. Közl. Szilády Á. VI. évf. I. f. 77.

1. **Prænumere**, pretium libri edendi in antecessum solvere; *előfizetni*. Passim.

2. **Prænumere**, pecuniam in antecessum alicui dare; *előlegezni*. It. avanzare. Ger. vorschiesen. Act. et. Doc. Rákóczy p. 108—109; pollicemur . . . nos ipsis unius atque alterius mensis stipendium . . . mutuo *prænumeratos*.

Prænumeratio, pretium libri edendi in antecessum solvendum; *előfizetés*. Sup. An. S. II. Proce. 4. Irod. Közl. VI. I. 75.

Prænumeratus, supra enumeratus; *előbb felsorolt*. Cod. Dip. And. I. 179, 197.

Prænuncupatus, prius, supra nuncupatus, nominatus; *előbb megnevezett*. Pfahl. Jus. Georg. 163. Exstirpaturus seu in agris seu in pratis *prænuncupatorum* Diverticulorum possidentibus. Cf. Prud. Cath. 7., 179.

Præoccupare, deprehendere (Du C. al. s.); *rafja kapni*. Batt. Leg. T. II. 107. (Deer. II. Ladisl.) si quis . . . propinguum in furti conditione *præoccupaverit*.

Præorare, oratione præire; *előimádkozni*. Ker. Nap. 97. Olt. Act. Synod. 13.

1. **Præordinare**, ante constituere; (Du C. al. s.); *előbb rendelni*. Nic. De Mir. 393. Si autem deus nequeat futura prævidere, nisi *præordinaverit* ea. Cf. Vulg. Act. Apost. 22., 14. Coel. Aur. Acut. 1., 4., 44.

2. **Præordinare**, (in regem) prius, ante sacro oleo inaugurare (Du C. al. s.); *előbb fölkeni*. Andr. Pan. 6.

3. **Præordinare**, prius, ante iubere adesse (Du C. al. s.); *előbb berendelni*. It. preordinare. Ger. vorbeordern. Epist. Præ. p. 63: decretum est, ut ipsæ gentes statim . . . *præordinentur*.

Præordinatio, actus prædestinandi; *előre elrendelés*. It. preordinazione. Fej. I. 316. Quum cuncta Dei nutu condita suae evidentissima *præordinatione* disposita. Beng. Ann. Er. Cænob. 88.

Præostensio, actus prius ostendendi; *előre való megmutatás, kijelölés*. Pel. Pom. In fest. circ. s. II. c. 4. Super alia . . . debuit habere nomen salvatoris Jesus ratione *præostensionis*.

Præparandia, æ, schola, in qua futuri ludi magistri erudiuntur; *tanítók képző intézete*. Körmöcb. főreálisk. Ért. Bpest. 1895. p. 124.

Præparandiale institutum, V. *Præparandia*. Törvt. Msz.

Præparandus, i, scholæ, quæ dicitur præparandia, alumnus; *képezdész*. Wallanszky 485.

Præparatio, V. *Adaptio* 2. (Du C.); *feldolgozás*. Vect. Gen. F. §. 28: varii sunt fines inductionis merium . . . vel nempe *Præparationis*, vel, ut ajunt, *speculationis*.

Præparator funalium, qui funalia conficit; *fáklyakészítő*. Kronst. II. an. 1327. 49: *præparatori funalium* (teutonice: Wyntliechter.)

Præparator vasorum ad cellarium, victor; *bodnár*. Ger. Böttcher. Buny. Vár. tört. I. 42.

Præparatorie, præparando: *előkészítőleg*. Száz. XIV. 203. az internuntius-sal csak *præparatorie* kell közölni az instructiót.

1. **Præparatorium**, i, locus, ubi res præparantur; *műhely*. Wallanszky 450.

2. **Præparatorium**, apparatus; *előkészület*. Rák. Ön. 186. de bellicis Turcarum *præparatoriis*. Tör. Tár. 1891. 446. Arch. Rák. II. 235.

Præpedium, (Du C. impedimentum) *corrigia*, quibus præpeditur calceus, quominus decidat; *bocskorszój*. Ger. Schuhriemen. Kov. For. St. 443: in uno foro ebdomadali possit tres integras pelles magnas excidere *præpediis* et *subsoleis* sive per integras petias licet vendere illis.

Præpignus, oris, prærogativa pignoris; *zálogi elsőség, előre való zálog*. Csaplov. Nucleus p. 233: Si incattus prætensi pignoris quoad bona actionalia *præpignus* doceat, absolvi debet. Kövy El. 414., 423. Georch. H. T. III. 65.

Præplacere, magis placere; *inkább tetszeni*. Batt. Leg. I. 371: Lectio mea mihi *præplacet*.

Præponderantia, æ, proprietas præponderans; *túlsúly*. Gall. prépondérance. Vern. Psych. 517. Homines hi nonnullas sensuum exerrationes cum natura ipsa sensationum confundere et oblivisci videntur, degenerationes illas non in natura sensualis sensationis per se spectata, sed in *præponderantia* eiusdem turbataque subordinatione, in excessiva irritabilitate et vehementia aut in eiusdem, ut ita dicam, autoeratia fundari.

Præpondium, præ + pondus, superpondium; *túlsúly*. Rák. Ön. 168. I. 6—8 (8): tepidus fragilitatis culpas huic continuo imponit et bonorum operum pondera in oppositam scutellam inferre negligit, et sic in statu præcipitii et proximi *præpondi* est.

Præponibilis, qui præponi potest; *előre, előre tehető*. Corp. Gram. 400.

Præposita, æ, (Du C.) dignitas in monasteriis Sanctimonialium, abbatissæ proxima; *főnöknő*. Pröbstin. Cher. Jus. Eccl. 1., 300. Gubernantur Moniales per *Præpositas*, abbatissas et Priorissas aut *Præfectas*, quæ vel sunt perpetuæ vel triennales pro ratione instituti. Cf. Augustin. Ep. 211. (109).

Præpositalis, ad præpositum pertinens; *prépostsági*. Fej. I., 450. habet currigeros, *iobagiones præpositales* et præter hoc terram in quatuor locis. lb. 454. In prædio iterato Berceen est vinea *præpositalis* magna . . . ubi habet ecclesia cubicularios *præpositales* duos.

Præpositoria, æ, dignitas præpositi; *prépostság*. Tör. Tár. 1889. p. 445. quod possidet omnia bona episcopalia, *præposi-*

toriam et lectoriam et decaniam a dicto tempore citra.

Præpositualis curia, ad præpositum pertinens curia; *préposti kuria*. Fej. X. I. 453. eo, quia ipsam sylvam ad ipsam *Curiam Præpositualem* agnovimus semper pertinuisse.

Præpositura, (Du C.) præfectura, sacra dignitas in ecclesia cathedrali; *prépostság*. Arch. Rák. I. 5. *Præpositura* Scepusiensis. Veranes. II. 228.

Præposituralis, ad præpositum pertinens; *prépostsági*. Tör. Tár. 1889. p. 440. in villis *præposituralibus*. Hist. Eccl. Ev. 253. Fej. XI. V. Un. 451.

1. **Præpositus**, (Du C.) præpositus aedi sacre collegio; *prépost*. Batt. Leg. III. 253. de *præposito*, qui obtinet primum locum in dextra choro ecclesie . . . et habet in . . . capitulo primam vocem.

2. **Præpositus**, iudex, more galorum nominatus. Száz. XIV. 552. Árpádkori priv. Sárospatak a bírót *præpositusnak* nevezi (franciásan).

Præpositus infulatus, præpositus infula ornatus; *keresztes prépost, püspöki süveges prépost*. Törvt. Msz.

Præpositus magister canonicus, *tanító kanonok*. Szirm.

Præpositus maior, *nagyprépost*. Pri. Sac. II. p. 26. Episcopis proximi sunt dignitate *Præpositi*, horum alii *Maiores* ob annexum sibi Canonicoorum collegium, alii *minores* sine talium consortio, quos in unum collectos *capitula* vocant.

Præpositus maior infulatus, (Du C.) præpositus ecclesie cathedralis; *süveges nagyprépost*. Hor. Mem. 248. Capituli Cathedralis Ecclesie Albensis Transilvanie *Præpositi Maioris Infulati* atque Tabulae Regiæ in Transilvania Judiciariæ Prælati.

Præpositus minor, V. sub *Præpositus maior*.

Præpositus titularis, titulo præpositi insignitus; *címzetes prépost*. Törvt. Msz.

Præprimis, imprimis, cumprimis; *mindenekelőtt*. Dip. Alv. II. 212 humillimas *præprimis* ago gratias.

Præprobitas, magna, eximia probitas; *nagy becsületesség*. Tör. Tár. 1890. p. 792.

Præprovocare, supra dicere, supra memorare; *előbb, feljebb említeni*. Fej. Jur. Lib. 493. in *præprovocato* unionis diplomate. Kass. Jur. Civ. I. 222.

Prærecensere, antea, prius recensere; *előbb elősorolni*. Kass. Jur. Civ. II. 108. sed subin etiam spatio 15 dierum semper simul versati fuissimus præter *prærecensitos*, contradictore eorum nobis apparente. Dip. Alv. II. 323. Rák. Ön. 264.

Prærepetitus, 3., supra sapius nominatus; *fölmentett*. Lampe. Hist. Eccl. p. 531: nobis . . . demandatum exstitit: Ubi per *prærepetitum* pretitulati Diocesanum hominem delegatum requisiti fuerimus . . . obtemperaremus. Kuk. Jur. I. 480. Kass. P. P. II. 284. Vect. Ref. R. 2.

Prærepositus, supra repositus; *előbb oda csatolt*. Arch. Rák. IX. 34. et accessoria, quæ etiam *prærepositum* fassionalium ipso facto nullitate laborantium extorsio esse censeretur.

Prærequirere, valde poscere; *nagyon követelni*. Opin. Deput. 35. uniformi-

tas item principiorum in Iudiciis obtinenda *prærequisit*, ut . . . Iure Phil. 412.

Prærogatio, prærogativa, immunitas; *kiváltság*. Occurrit etiam in textu Germanico. «*Prærogatio*, et variatur: «*Prærogatio*». Priv. Ceh. Dennoch bleibt die Freyheit und *Prærogatio* eines Edelmanns für sich. Pest. Vár. Lev.

Prærogativa, æ, dictum aut factum liberaliter ab eo, qui nobis benefacturus est, ante præstitum beneficium: specimen et præiudicium benevolentiae. Privilegium. Donatio immunitatis onerum, vectigalium, venia legum, libertas, qua solvit legum vinculis, gratia legis facta. Jus ordine, lege primi; *kiváltság, szabadság, előjog, előség*. It. prerogativa, prerogazione. Szirm. *Különös Szabadság*. Batty. Leg. III. 207. an. 1358. hanc gratiam et *prærogativam* in nostri præsentia fecit nobilibus. Cf. Plin. 37., 9. (46), 129. Eumen. Pan. ad Const. 2. §. 4. Ulp. Dig. 26., 7., 11. et passim ap. Jurisconsultos.

Prærogativa illustrium virorum, Vuch. Jur. Feud. 42. In literis investituræ saepe numero occurrit collatio integrorum prædiorum et territoriorum cum formula: cum omni honore, cum omni honorantia. Potestatem harum vocum varii varie explicant; nonnulli *iurisdictionem* notari adserunt, alii *prærogativam illustrium virorum*, nec non *superioritatem territorialem* designari putant, alii per *honores* intelligunt dominationes, possessiones vel *provincias*.

Prærogativus, 3., præstans, præcellens; *kiváló, kiváltságos*. S. de Kz. Chr. II. 1., 4: Arpad . . . in fluvio Ung primus fixit sua castra eo, quod eius prosapia ista præteris tribubus *prærogativa* investituræ dignitate.

Præuber, valde ruber; *nagyon piros*. Bene Med. II. 33.

Præsalvare, servare, conservare; *előre biztosítani*. Ger. vorversichern. Opin. Deput. 60. difficultas . . . penitus diluitur eo, quod Forum isthæ Appellatorum Excelsæ Curiae Regiæ incorporandum proponatur, hæcque ratione Art. 4. 1507. et 55: 1514. dispositiones, atque Personalis Præsentæ Regiæ in Iudiciis Locumtenentis activitas *præsalvatur*. Proj. Leg. Civ. 285. Jura pupillorum ab omnibus involutionibus *præsalvabuntur*.

Præshiteriani, (alias: Puritani, nonconformistæ) = protestantes in Anglia, qui episcopis carentes, pristinam religionis formam unicam veram esse contulerunt; *áldozórosok*. Ker. Nap. 20.

Præsentia, æ, præcognitio; *előrelátás*. It. prescienza. Cod. Evang. T. I. p. 161: Distinguendum igitur est inter æternam Dei *præsentiam*, sive potius omniscientiam, et inter æternam *prædestinationem* sive electionem filiorum Dei. Szentiv. Cur. Misc. 402. Cf. Augustin. Civ. Dei 5., 9. Tertull. adv. Marc. 2., 5. Boëth. de cons. 5. pros. 4 et 5; Mart. Cap. 2. §. 159.

1. **Præscindere**, concidere (Du C.): *felmetelni*. Gall. couper. Ger. vorschneiden. Ludewig. t. VI. p. 342. Coronatio reg. Hung. Ad mensam prædanti suæ maiestati hi serviunt. *Præscindit* dominus Bothai.

2. **Præscindere**, prætermittere, ut taceam; *eltekinteni, elmellőzni*. Tag. Erd. II. 143: *Præscindo* . . . ab eo, quod etc.

Præscissor, structor mensæ; *felme-*

telő, szeldelő, tálnokmester . . . Pfahl. Jus. Georg. XXX. In domo (aula, curia, am Hofe) proprie serviebant (Hausoffizianten): Camerarius, Cubicularius, Janitor, Culinae Magister, Cocus, Dapifer vel Discophorus, Pincerna (Mundschenk), Cellarius (Kellermeister) *Præscissor* (Vorschneider).

1. **Præscitus**, us, (Du C. al. s.) *absque præscitu*, non consensu, sciente aliquo; *valakinek tudta nélkül*. V. Passim. Cf. Valer. res gest. Alex. M. 1., 49. Cf. Juf. Val. rer. gest. Alex. M. 1., 41. (39).

2. **Præscitus**, 3., reprobis, dammandus (Du C.); *elítendő*. Ger. unwürdig. For. Ser. p. 51: Quod si Papa sit *præscitus* et malus et per consequens membrum Diaboli, non habeat potestatem supra fideles sibi aliquo datam, nisi forte a Cæsare.

Præscribere, vetustate infirmari; *idejét mulni*. Ger. verjähren. Cf. *usucapere, usucapio*. Georch. II. T. III. 59. pignori, ut pignori nunquam *præscribitur*, a *zálog, úgy mint zálog, soha idejét nem múlja*. Szirm. Glos. 149. Quibus rebus non potest *præscribi*? minem ügyeket nem *múltat* az idő? Pfahl. Jus. Georg. XLVI. Vocantur autem servi pecoraque profuga . . . *usucapiones* illa ex ratione, quod, nisi intra certum tempus dominus illorum se insinuasset proprietatemque comprobasset, Rex illa *præscripserit*, *præscriptio* enim aliter etiam *usucapio* vocatur.

Præscriptarius, 3., cuius ius vetustate infirmatum est; *kire nézre valami elévült*. Nagy. Jus. Trans. Sax. 78. De æquitate *præscriptionis*, in præsens verba essent facienda, nisi egerint et agant de hac materia illustres iuris professores, pauca tamen attingere sufficiat; per *præscriptionem* nullum *præscriptario* præiudicium inferri inde patet . . .

Præscriptio, (Du C.) ; *idő multa, elévülés*. Nagy. Jus. Trans. Sax. 71. *Præscriptio* quæ est modus civilis acquirendi domini, a præscribendo seu præfigendo ita dicta est: temporis *præscriptio* sive terminus a lege positus, intra quem, si res non repetitur, possessor illius fit dominus. Origo *præscriptionis*, diversis ex causis iuri naturæ adscribitur, quoad formam iuris civilis est. Olim *usucapio* a *præscriptione* maxime differebat: illa dominium, hæc exceptionem dabat, qua alterius ius extinctum est. Kövy El. I. 33. Moln. Patv. 26. *Præscriptio*, quæ lapsus temporis ad præscribendum Juridice sufficientis denotat. — Csaplov. Nucleus. 149. Inter fratres currit *præscriptio*, sed tantum quoad usum, non quoad hæreditatem. Nagy. Jus. Trans. Sax. 72. *Præscriptio* itaque in genere est, modus excludendi ius ob neglectam eius persecutionem, per tempus lege definitum; Jure civili romano est *adiectio* aut, ut aliqui corrigunt, adeptio domini per continuationem possessionis lege definiti temporis. Def. bon. p. 18: Quum quarumlibet possessionum 32 annorum pacificos possessores approbata consuetudine regni nostri titulo legitimæ *præscriptionis* eodem admittat in perpetuum possidendas. Conf. Pelcz. Geisa. p. 45. et sub voce *Grancies*. Jogt. Eml. I. 144. Proj. Leg. Civ. 241.

Præscriptio acquisitiva, *joykeveső időmúlás*. **Præscriptio extinctiva**, *jogtörő időmúlás*. Nagy. Jus. Trans.

Sax. 72. Duplex igitur est *præscriptio* 1. *Extinctiva*, qua tantum exceptio constituitur ad submovendam intentionem alterius. 2. *Acquisitiva*, qua directe res aliena seu ius in re aliena adquiritur; illius causa in sola neglecta iuris persecutione posita et hinc actioni et liti præscribitur. Törvt. Msz.

Præscriptio completa, *kitöltött időmúlás*. Törvt. Msz.

Præscriptio dormit, *præscriptio vigore caret*; *az időmúlásnak nincsen sikere*. Szirm. Glos. 149.

Præscriptio feudalis, *hűbéri elévülés*. Vuch. Jur. Feud. 400. *Præscriptio feudalis* quid? Alter modus acquirendi originarius in se quidem extraordinarius est *præscriptio*, qua ius feudi per possessionem continuatam et tempus lege definitum acquiritur.

Præscriptio feudalis acquisitiva, *extinctiva; szerzeményes hűbéri elévülés — megszűnő* . . . Vuch. Jur. Feud. 401. Præterea cum *præscriptione* novus nexus feudalis possit oriri aut etiam existens dissolvi, hinc *præscriptio feudalis* vel *acquisitiva* est vel *extinctiva*.

Præscriptio feudalis ordinaria, **Præscriptio feudalis extraordinaria**, *szabályos elévülés — szabálytalan elévülés*. Vuch. Jur. Feud. 401. *Præscriptio feudalis* vel *ordinaria* est, quæ in regula obtinet et tempore lege definito decurrit, vel *extraordinaria*, quæ ab *ordinaria* deficit, in qua proinde in tempore a lege definito receditur.

Præscriptio incompleta, terminus lege præfixus nondum completus; *kitöltetlen időmúlás*. Törvt. Msz.

Præscriptio non currit, *præscriptioni non est locus*; *nincsen helye az elévülésnek*. Törvt. Msz.

Præscriptionis efficacia, vis *præscriptionis*; *időmúlásnak fogvatja*. Törvt. Msz.

Præscriptionis interruptio, actus interrumpendi *præscriptionem*; *az időmúlás félbengakasztása*. Törvt. Msz.

Præscriptivus, quod præscribi solet; *előírni szokott*. Lzb. Cod. Med. T. II. 452: *præscriptiva* . . . remedia.

Præscriptum est iuri alicuius, vetustate infirmatum est ius alicuius; *idősült a joga*. Törvt. Msz.

Præscriptus, 3., supra, prius laudatus, memoratus; *előbb, föntemlített*. It. soprascritto. Art. Diet. Pos. 83. qui *præscripti* Terreni oculari revisione præsentem etiam Fisco Regio necessitatem et quantitatem Linæa Confinaria cognoscent.

Præferre, continere; *tartalmazni, mutatni*. Cod. Dip. Brüss. IV. 110. et pass. Ita a Serte Vestra, si, quod literæ eius *præseferunt*, pacem constanter cultam et continuatam serio cupit. Rák. Ön. 246.

Præsensatio, præsensio; *előérzés*. It. presentimento. Vern. Psych. 200. Triplitem autem eius gradum distinguunt: *præsensationis* (előérzés, Vorempfindung), *præsensio* (sajdítás, Vorgefühl) et *prævisionis* (előlátás, Vorhersehen).

Præsensilis, valde sensilis, sensibilis; *nagyon érzékeny*. Cod. Dip. Arp. Cont. II. 245. in unum corpus compingant una fides, quod uno eorum saucio non possunt *præ-*

sensili soliditate compacta cetera non languere.

Præsenta, æ, designatio, oblatio; *kijelölés*. Törvt. Msz.

Præsenta ius, ius designandi, offerendi; *kijelölés joga*. Törvt. Msz.

Præsentaliter, præsens (Du C. 1.); *személyesen*. Batty. Leg. T. II. 392. an. 1258: quod . . . episcopus coram nobis *præsentaliter* recognovit.

Præsenteaneus, 3., (Du C.) subitus, præsens, certus; *azonnal való, jelen; biztos*. Pril. Abact. 79: *præsenteanea* satisfactio. Rák. Ön. p. 220. in *præsenteaneo* periculo. Szamosk. I. 171. suppositus Simon *præsenteaneam* eius mortem de industria in se transtulit. Cf. Laetant. de ira Dei 21., 8.

Præsentialitas, *Præsentialia*. Passim ap. scriptores ecclesiasticos.

Præsentiens vel **Præsenteante**, *bemutató*. Cod. Camb. Merc. 8., 11. Qui literas has pro facienda sibi solutione præsentalat, *Præsentiens* vulgo *Præsenteante* nominatur.

1. **Præsentrare**, (Du C. repræsentrare) personam alicuius sustinere, munus alicuius agere, sustinere; *képviselni*. Batty. Leg. III. 29: qui . . . sedem Apostolicam licet immeriti *præsentratus*.

2. **Præsentrare**, (Du C.) dare, offerre; *adni*. Kronst. I. 501.

3. **Præsentrare**, præsenterem facere, aspectui subicere; *bemutalni*. It. præsentrare. S. de Kz. Chr. II. 4., 15: conspectui principum *præsentrantur*. Marc. Chr. II. 39. omnes apparatus in domo . . . existentes sibi *præsentrari* faciebat. Cf. Appul. Met. 6., 4: Aur. Viet. Vir ill. 77., 13.

4. **Præsentratio**, (Du C.) exhibitio, tributum; *adó*. Ger. Abgabe. Kronst. I. 634.

2. **Præsentiatio**, munus, xenium (Du C. al. s.); *ajándék*. Ger. Præsentr. Tör. Tár. 1893. p. 27.

3. **Præsentiatio**, (Du C.) representatio; *bemutálás, beiktatás*. Uj Magy. Muz. III. 196. Recognitiones de nova dissaisina de morte antecessoris et de ultima *præsentiatio* non capiantur, nisi in suis comitibus.

4. **Præsentiatio**, actus tradendi, monstrandi; *bemutálás* (váltásnál — Cambium). Georch. H. T. III. 170.

5. **Præsentiatio**, actus offerendi ad munus aliquod; *valami állomásra való kijelölés*. Törvt. Msz.

Præsentrator, qui aliquid adfert, in manus tradit; *bemutató*. Arch. Rák. VIII. 200. Inter Latoris et *Præsentratoris* parva differentia, mivel az credentia in verbis et verborum fide consistit. Lator sine verbis est. Tabellarius cum verbis nuncius etc. Beresényi. Dip. Alv. II. 3.

Præsentialia palatinalis, tribunal palatini; *a nádor ítélőszéke*. Hajnik Perjog. 76.

Præsentialia palatinalis in curia, ipsius palatini iudicium; *a nádor személyes bírósága*. Hajnik Perjog. 23.

Præsentialia Personalis, V. s. *Justitiarius*; *királyi személyviselő*.

Præsentialitas, præsentialia; *jelenlét*. Fej. X. I. 738. et absque ipsorum *præsentialitate* in causis quibusdam nominibus eorumdem. Cod. Zi. III. 383. Cod. de Sztára. II. 46.

Præsentialiter, (Du C.) præsens, in persona; *személyesen*. Kol. Am. II. 408:

(Dipl. Andrea II. an. 1228.) *præsentialiter* insipientibus. Batty. Leg. III. 45. an. 1308. Andr. Pann. 53. Star. XXVII. 140, an. 1272. Cum nobilem . . . in comitem . . . *præsentialiter* dirigat.

Præsentis, V. *Decima præsentis*.

Præserva, æ, It. preservazione, tutela; *in præservam assumere*, patrocinium alicuius rei suscipere; *védelem, védtelemb fogadni*. Fej. Jur. Lib. suppl. 46.

Præservare se a morbo, morbum antevertere, valetudinem tueri, servare; *megőnni magát a betegségétől*. It. preservare, Wagn.

Præservative, prævieniendo, morbum arcendo; *előre óva*. M. Bel. Prodr. 148. verum *præservative* etiam imminentes morbos illos . . . tempestive antevertunt.

Præservativus, 3., muniens, cavens; *óvó*. It. preservativo. Serm. Cat. 118. est enim SS. Eucharistia veluti medicamen *præservativum*, quo contra tentationum impetus prævenerimur.

Præses Cameræ, thesaurarius; *kincstörör*. Tör. Tár. 1892. p. 431.

Præses Consilii Aulæ Bellici, *kir. haditanács elnöke*. Arch. Rák. IX. 153.

Præsidiariorum Hattnak, in locum centurionis substitutus apud præsidiarios; *örsgég hadnagya*. Száz. VIII. 265.

Præsidents, (Du C.) præsens; *elnök*. Wagn. Cf. Tacit. passim.

Præsidentia, æ, moderamen, summa rei (Du C.); *elnökség*. Ger. Das Præsidium. Mol. Sis. D: Itaque concilium Ephesinum ratam habuit *præsidentiam* . . . S. Cælestini Papæ.

Præsidualis, ad præsidem pertinens; *elnöki*. Ger. præsidual. Kass. Prax. I. post *præsidialem* revisionem ad officium pro expeditione missa.

Præsidualiter, via præsidis; *előljáróság útján*. Cod. Camb. Merc. 94. Sua vero Maiestas Sacr. in favorem Commericii benigne dispositura est, ut scripturæ in exteris Regnis exhibenda *præsidualiter* cancellaria Regiæ Aulicæ subternantur, inde vero via *Ministerii rerum exterarum* ad suam destinationem promoveantur.

Præsidianus, 3., præsidiarius; *örkatoná*. Thöck. Diar. II. 42. Ratione fortificationis Semptaviensis et sustentationis *præsidianorum* peditum.

Præsidiari, (Du C.) munire, custodire; *megszállni*. It. presidiare. Cod. Alv. I. 333. Si quidem pro maiori conditione et indispensabili servitii cæsarei exigentia ita opus sit, tria loca germano militi *præsidianda* pentuntur. Rák. Ön. 169. Arch. Rák. I. 11.

Præsidiarius secretarius, præsidis a secretis; *elnöki titkár*. Arch. Rák. IX. 432.

Præsidiatus, 3., præsidio præditus, munitus; *örökkel ellátott*. Tör. Tár. 1887. p. 649. *præsidiata* fortificatio.

Præsidium gerens, præsens; *elnök*. Tiszth. Ir. Præsidium gerens = *Elölülő*.

Præsignificatio, actus præsignificandi, prænuuntiandi; *előrevaló jelentés*. Tör. Tár. 1887. p. 68. Cf. Laetant. 7., 15., 4.

Præsignitus, 3., ornatus, decoratus, insignis; *kitűnő*. Fej. X. I. 359. uberius fidelitatis claritate fidei constantia ingentiori *præsignitus*. Cod. de Sztára II. 218.

Præsilium, Hamatoxylon Campechianum; *berzszen*. Gall. brésit. Ger. Campeschholz. Vect. Ref. D2: De uno vasculo *Præsili*.

Præsificatus, 3., supra accurate, singillatim enumeratus; *előbb részletezett*. Dip. Alv. II. 299., 332. summa *præsificata* tam sexcentorum millium, quam . . . Rák. Ön. 266.

Præstabilitio, actus prius stabiliendi; *előre elrendelés*. It. predestinazione. Vern. Met. II. 309. sed tantum propter divinam *præstabilitionem* alteri respondeat.

Præstaldus, (auctore Battyano vox a barbaris fedata a *praesto* nata, quod exactiorem denotabat, præstat ergo a *præstare* dictus est eo, quod suum cuique præstat); *közbíró, ügynök*. Batty. Leg. T. II. 201. Decr. Col. Fej. passim. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 185. Páhl. Jus. Georg. XXVII. Magistratus, qui populo Castri . . . Castellanus . . . Archipraeco . . . *Pristaldus* (*Præstaldus*), cuius munus fere idem erat cum Testimonio Legali ævi nostri; consistebat enim in prohibendo de re coram se acta testimonio. Unde etiam colomannus Rex præcipit de illis «*Pristaldos* tales esse præcipimus, quales idoneos testes fieri supra iusseramus».

Præstamentum, (a *præstare*) (V. Du C. sacramento promittere) actus sacramento promittendi; *esküvel való ígérés*. Urk. Sieb. I. 524. an. 1342. tempore sui *præstamenti*, quivis causam nominet.

Præstandus, i, V. *Præstaldus*. Batty. Leg. T. II. 363. an. 1239: diem . . . assignavimus competentem mediante *Præstando*.

Præstans, sacramento promittens. V. *Præstamentum*; *esküt tevő*. Urk. Sieb. I. 524. an. 1342. quod si prima vice *præstans* suum offenderet sacramentum.

Præstaria, V. *Præcaria*.

Præstigatoria ars, præstigia; *bűvészet*. Diss. de Ferr. Cand. §. 118. sive hi, quos recensimus ferri igniti innoxie tractati effectus. Linimento in hos usus apto producti sint, sive per fascinationem oculorum *arte præstigatoria* causatam aut quamcumque artem daemoniacam.

Præstigiū, (Du C. *πρόζέλνμα*, protectio) fasciatio; *bűbáj, varázs*. Gall. prestige. Jók. Epp. I. 256. Ó nevelőségére nagy befolyást látszik gyakorolni Zuzanne kisasszony; s viszont Zuzanne kisasszony ennek a francziába ojtott négernek a *præstigiū* alatt látszik állani. Cf. Cassiod. Var. 7., 7.; de Amic. 19. §. 1.

Præstimonia, æ, V. *Præstimonium*. Fej. X. I. 161. quas quidem quartas decimarum reverendissimi in Christo Patres et Domini Strigoniensis Ecclesiae Archiepiscopi tanquam personales *præstimonia* pro suo consueverunt conferre beneficio voluntatis.

Præstimonium, (Du C.) præstatio; *teljesítés*. Ger. Leistung. Fej. Jur. Lib. 524. Pár. Páp.

Præstolanter, præstolando, expectando; *várva*. Cod. Dipl. Hung. Pat. I. VII. 472. Oppressionem in se ipsos *præstolanter* ex huiusmodi improvisa invasione ipsorum . . . possint periclitari.

Præsul, qui aliis præest, præsens, rei alicuius auctor. Penes episcopos potissimum mansit hæc appellatio (Du C.) H. I. quoque episcopum significat; *főpap*. S. de Kz. Chr.

II. 4., 5: Hic quidem *praesul* erat et exinde translatus in regem coronatur.

Præsulare, (Du C.) præsulis munus gerere; *főpapnak lenni*. Batty. Leg. T. II. 76. an. 1059. Luc. Regn. Dalm. 96. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 82.

Præsulatus, us, (Du C.) officium, dignitas præsulis; *főpapi méltóság*. Beng. Ann. Erem. Cœnob. Præf. Contemsemaget et altera Tui quondam *Praesulatus* Ecclesia Veszprimiensis.

Præsuleus, 3., ad præsulem pertinens; *főpapi*. Irod. Közl. VI. 3., 537. *praesuleo* tuo patrono. Beng. Ann. Erem. Cœnob. Præf. Dedit Illustrissimos sacri *Praesulei* honoris redimitos Tyaris: Albertum Episc. Csanadiensem etc.

Præsulor, cursor; *előlovag, csatlós*. Ger. Läufer. Prisc. Serv. p. 34: *Praesultores*, qui cursum præstant et præcurrebant. Car. Bel. De Arch. 47.

Præsumere, (Du C.) apud sequioris ævi scriptores pro: audere, moliri, suspicari, conicere, sumere sive in bonam sive in malam partem. Ital. presumere. Gall. présumer; *merü, feltenni*. S. de Kz. Chr. II. 4., 2: malum *praesumere* ab eo (rosszat tenni fel róla). II. 2., 3. II. 5., 1. A. 4., 16. Cf. Sulp. Sev. chron. 1., 47., 4. Auct. inc. pan. Const. 2., 3.

Præsummere, V. *Praesumere*. Arch. Rák. IX. 553.

Præsumpmere, V. *Praesumere*. Száz. XV. 44.

Præsumptio, arbitrium iuridicum (Du C. al. s.); *jogvételelem*. Kon. Egyh. 400.

Præsumtio cedit veritati, veritas potior est suspitione; *főbb a valószínű a hiedelemnél*. Georch. Ért. 127.

Præsumtio iuris, lege nixum arbitrium, suspicio; *törvényen épült gyanítás*. Rechtliehe Vermuthung. Törvt. Msz.

Præsumtio iuris et de lege, lege nixa et indubia suspicio; *törvényen épült és czáfolthatatlan gyanítás*. Törvt. Msz.

Præsumptio iuris tantum, suspicio, arbitrium, quod in dubium vocari potest; *törvénybeli megczáfolható gyanítás*. Törvt. Msz.

Præsumptivus, 3., quod coniectura augurari potest; *gyanítható*. Ger. muthmasslich. Arch. Rák. VIII. 227. nullum a tergo hostem aut certi inimici succursum *praesumptivum* habendi.

Præsumptor, vanus (Du C. qui aliquid contra ius committere præsumit); *önhitt, elbizakodó*. It. presuntuoso. Gall. présumptueux, suffisant. Fej. V. III. 483. Sed et nos Maieſtati Regiæ facinus boni nuncii relativam, quia noster exercitus de *praesumptioribus* Ungaris in congressu campeſtri semel et iterum triumphavit. Cf. Ammian. et passim.

Præsumptuositas, insolentia; *elbizottság, vakmerőség*. It. presuntuosità. Fej. X. I. 489. sed potius poena etiam alios quoslibet a tali *presumptuositatis* audacia retrahat.

Præsumptuosus, 3., arrogans, immodicus aestimator sui (Du C.); *kérkedő, ön-hitt*. Andr. Pann. 70. Non enim se retrahit ab arduis operibus, quæ potest digne agere, ut pusillanimus, nec se ingerit ad ea, quæ digne complere non potest, ut *praesumptuosus*. Wagn. Cf. Salvian. de gub. Dei. 7., 8. p. 258.

Præsumtio, (Fore.) sequiori ævo: audacia, confidentia, nimia spes, (Du C.) invasio, usurpatio; *bitorlás*. S. de Kz. Chr. II. 5. 1: Rex in corde et animo occultabat Otacari *praesumptionem* temerariam contra patrem et ipsum attemptatam. Cf. ap. Tert. et Appul. passim.

Præsupponere, postulare; conditionibus astringere; *előre föltételezni*. Pel. De convers. Pauli s. II. c. 1: Electio *praesupponit* dilectionem specialem. Pázm. Dial. 592. Bod. Hist. Eccl. II. 71. Rozsny. D. 50. Rák. Ön. 370.

Præsuscipere, antea, prius suscipere; *előbb felvenni, tárgyalni*. Kass. Jur. Civ. I. 212. II. 66. omnes itaque illæ, quæ occasione *praesuscipiendorum* aliorum actuum Judiciariorum observandæ sunt regulæ.

Præactus, (Du C.) supra memoratus; *fennebb érintett*. Cod. Dip. Arp. V. 31.

Præansare, ante taxare; *előre megbecsülni, előre meghatározni*. Han. Mon. Jur. P. I. 119: recipere debeat premium mercedis *praetansatum*.

Prætaxare, (Du C.) prius, supra numerare; *felébb érinteni, említeni*. Luc. Regn. Dalm. 97. ut tota insula Zuri sit propria et specialis *praetaxati* Monasterii. Cod. Dip. And. passim.

Prætendens Regni, Regni competitor; *trónkövetelő*. Wagn.

Prætendere, postulare (Du C. affirmare, asseverare); *igényelni, követelni*. It. pretendere. Wagn.

Prætensa, æ, fraudulenta ostentatio; *űrügy*. Tör. Tár. VIII. imaginationes seu *praetensas*.

Prætensibilis, quod prætendi, postulari potest; *követelhető*. Fej. Jur. Lib. 352.

Prætensio, postulatio; *praetensiones facere*, postulare; *követelés*. Ger. Prætension. Act. et Doe. Rákócz 27. Proj. Leg. Civ. 230. Lzb. Cod. Med. III. 294. Jogt. Eml. II. 1. p. 244. Knauz. M. E. Str. I. 484., 626. Törvt. Msz. *praetensio* accessoria, *mellék-követelés*; *praetensio* principalis, *főkövetelés*.

Prætentive, ut fert, dicit; *állítólag*. It. preteso. Ger. vorgeblich. Kass. Jur. Civ. I. 31. nulla habita aviticitatis et condicionalitatis ratione, velamine et sub prætextu actuum diuturnorum *praetentive* cum ingenti utilitate et fidelitate præstitorum servitiorum in Provisorem suum in sua qualitate vix 4 annis Officio defunctum etc.

1. **Prætensivus**, 3., arrogans, insolens; *merészletes*. Rák. Ön. 62. Aegre tulit minister ille *praetensivam* delusionem conceptus sui.

2. **Prætensivus**, 3., simulatus, quod prætenditur; *űrügy-, állítólagos*. Rák. Ön. 161. qui paganorum fimenta in *praetensio* lumine veræ fidei in theatris decantant. Knauz. M. E. Str. I. 44.

Præter mensuram, ultra modum, extra modum; immodice, nimium; *túlságosan*. Ger. übermässig. Opin. P. I. §. 2: Sylvis . . . *praeter mensuram* devastatis.

Præteriti, neglectæ legitime proles; *elmellőzött törvényes gyermekek*. Georch. Ért. 37.

Præter iuridice, iniuste, non iuridico modo vel ratione; *nem törvényes uton-módon*. Bod. Hist. Eccl. II. 62.

Præternaturalis, quod præter naturam fit; *természetellenes*. Vern. Met. II. 140. Quia vero venenum actiones corporis tui lædit, impedit et evertit, vides legibus corporis tui particularibus contrarium effectum produci, qui dicitur *praeternaturalis*. Hinc intelligis, cur medicæ omnem corporis statum morbosum vocent statum *praeternaturalem*.

Præter-propter, circiter; *körülbelül*. Arch. Rák. II. 165. csak tudhassa: *praeter-propter* mennyi kell (bor). Ibid. IX. 507. Cf. Fronto ap. Gell. 19. §. 40. Cato et Varr. ap. Gell. 19., 40. §. 40. Enn. Fr. 259.

Prætextualis, e (cui opponitur: realis) simulatus, prætextus; *űrügyképen felhozott*. Tör. Tár. 1888. p. 535.

Prætextualiter, per speciem; *szinleg, űrügy alatt*. Tör. Tár. 1888. p. 682. non apparenter tantum sive *praetextualiter*. Thök. Diar. eladni *praetextualiter* kívánván.

Prætextuare, causam confingere; *űrügyül felhozni*. Ger. als Vorwand vorbringen. Cod. de Delict. 359. Qui lueri causa parentes, fratres, aut sorores, amantes, furiosos et bonorum administrationis incapaces *praetextuaverit*. Rák. Ön. 174. Arch. Rák. II. 531. Pril. Abact. 424.

Prætextuere, V. *Praetextuare*. Tör. Tár. 1891. p. 421. *praetextuissimus*.

Prætextuose, sub prætextu v. prætegens, per speciem; *valami űrügy alatt*. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 442: equos *praetextuose* queritans. Tag. Erd. II. 338.

Prætextuosus, 3., simulatus, fictus, falsus; *űrügyes, kifogásos*. Kuk. Jur. I. 370. Regnat Camera *praetextuosus* variarum extortionum actibus . . .

Prætitulatus, prius, supra inscriptus (Du C.); *felébb czímzett*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. p. 62. His *praenotatis* sequitur Catalogus *praetitulatus*. Kass. P. P. I. 180. Arch. Rák. VIII. 192.

1. **Prætor**, iudex civitatis; *tisztbíró, városbíró*. Törvt. Msz. M. Bel. Geogr. 509. Civitates liberæ regie, peculio regio adscriptæ, peculiaria adque in Regis et regni commodum, negotia, per senatum, cui *Prætor*, plerumque cum Consule præficitur, regia procurant auctoritate.

2. **Prætor**, *főispán helyettese*. Prisc. Serv. p. 26: *Prætor* fuit is, qui Comitibus mandata exequatur, ejus vires interdum subibat *Præco*, et erat *Præcone* superior, quod ex sequentibus patet: Dux igitur Vice Comitum ad se vocari jubet, Vice Comes *Prætozem*, *Prætor* *Præconem*, *Præco* *Judicem*. Bel. appar. Dec. I. Mon. V. p. 247.

3. **Prætor**, V. *Bassa*. *Gubernator*. Bel. Geogr. Comp. 542. 2. Turcicam Dalmatiam *Prætor* seu *Bassa*, Turcorum Imperatoris auctoritate dirigit . . . p. 542. 1. Croatico-Hungaricum Croatiae, Slavoniae ac Dalmatiae Prorex seu Banus, Regis Hungariae nomine, ad normam legum Hungariae et Illyrici provincialium administrat 2. Croatico Síruiaco Regimini, Stirie, Croatiae Militaris Littorisque Adriaticæ, *Prætor* seu *Gubernator* adque Regis Hungariae potestate moderatur.

4. **Prætor**, qui præstet discipulis; *ifjúság felügyelője*. Székesf. főgymn. Ért. 1894/5. p. 14. A jobb tanulók közül cenzorokat vagy Decuriokot vagy *Prætorok*at nevez ki.

Prætor montanus, iudex montanus; *bányászti tisztbíró, városbíró*. M. Bel.

Geog. 304. Forum Montanum in liberis montanisque urbibus a foro urbano distinctum idque causis metallurgorum examinandis definitum apud *Prætozem montanum* locum habet. A quo, causarum dubiarum provocatio, ad Delegatum urbium montanarum iudicium fieri solet.

Prætor pagi, iudex pagi; *falusi bíró*. Ger. Dorfschulze, Dorfrichter. Benkő. Im. Nat. Sic. 39. uti sunt: *Judicem* sive *Prætozem Pagi* (Falusi Bíró) agere.

Prætor regni, V. *Personalis præsentiae Regiæ* in *Judiciis Locumtenens*, *országbíró*, Wallaszky 437.

Prætoria biremis, (Du C. s. v. *Prætoriola* hæc habet: Domuncula in navi. Gloss. Isid. Papias: Prætoriola parvæ domus in navibus, ubi secreta congluntur). Quam ob rem prætoriam biremem navium genus putamus, in quibus domunculae fuere, ut milites conderentur et similes essent navibus annonas portandis aptis; *őrségi hajó*. Istlv. XI. 473.

4. **Prætorianus**, 3., prætorius, ad custodiam corporis pertinet; *testőrségi*. *Diar. Com. II. 8. Capitaneo Turmæ Prætorianæ* Hungariæ.

2. **Prætorianus**, i, custos corporis; *testőr*. *Reg. Turm. Prætor. 44. Ad . . . Judicium Bellicum ordinatus Prætorianus* veste uniformi debite indutus præscripta hora eo compareat.

Prætorium, curia; *városház, tanács-ház*. *An. Se. I. 95. an. 1350. Kronst. I. 637. Bel. Geogr. Comp. 444. Száz. XI. 580.*

Prætumidus, nimium inflatus, tumens; *nagyon felfuvalkoddott*. *Diar. Com. 1476. p. 2. felicitate prætumidum* hostem. Cf. ap. Ammianum, Claudium, Juvenium passim.

Prævalentia, æ, priores partes, præstantia, vis prævalens; *előny, túlsúly*. *It. prevalenza*. Brunner 44. Cf. Paul. Dig. 6., 1., 23. §. 4.

Prævalescentia, nimia potentia, dominatus; *túlképesség, fehérlátalom*. *It. prevalenza*. Ac. Com. Sopr. p. 18.

Præveda, æ, alimentum; *élelmiszer*. *Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 249. nullus . . . præsumat dare . . . aliquam prærogativam . . . pastori ultra prævedam* seu bladum.

Prævenda, æ, V. *Præbenda*. Thök. *Diar. 485. Az én mellettem lévő embereim prævendájáról* az estve ide küldött commissió melletti a fővezérnek, felmenőim a török tisztekhez arra rendeltetett embereim, ma kezdetik kifogni mind a kenyeret, húst s mind az abrakot.

Præventio, actus præoccupandi, præveniendi; *megelőzés*. *It. prevenzione*. Kövy El. 635. Citationis effectus sunt 1. Sapi Admonitionem . . . 5. Operatur *præventionem* idest absque calumnia ad alium forum, quamvis æque competens in eam citare non est integrum.

Præventiva censura, veniam libri per typos edendi præcedens censura; *előleges censura*. Jókai Kösziv. II. 66.

Præventus est propria morte, subitanea et improvisa morte decessit, subita morte extinctus est. Passim occurrit; *rögtön, váratlanul meghalt*. *Marc. Chr. II. 41. præventus est propria morte*.

Præversio, actus prævertendi, præponendi, magis diligendi vel æstimandi; *hajlam*. *Vern. Psych. 129. denique prædictio*

et *præversio*, quam erga nonnullos homines animalia et res vita carentes sentimus, quia causa eius nota sit i. e. sympathia et antipathia.

Prævie, (adv. a *prævius*) prius; *megelőzőleg, előbb, eleve*. *Rák. Ön. p. 14. I. 27—30. (29): . . . eis per duem Lotharingæ . . . insinuatum fuerat pacem nequitiam concludi posse, nisi prævie in sinceritatem paciscendi demonstrandam incaptivarent Tökölum . . .*

Prævigere, præponderare, prævalere; in usu esse: *túlsúlyban lenni*. *Pest Vár. Lev. Kass. Prax. I. pass. De ordine manipulationis negotiorum penes illa Dicasteria prævigente*. *Proj. Leg. Civ. 466.*

Prævisio, actus animo prævidendi; *előrelátás, kilátás*. *Rák. Ön. 53., 60. prævisio futurorum*.

Pragmatica opera, facta; *tények*. *Cod. Dipl. Pat. T. II. p. 409: que mente tenemus, ferimus, operibus* etiam *pragmaticis* imitamus.

1. **Pragmatica sancio**, privilegium; *szabadalom*. *Eszl. Okm. p. 28. (Deer. Ladisl. 1380): Cum Privilegia seu regales pragmatice sanctiones*.

2. **Pragmatica sanctio**, (Du C.) legitimum decretum; *tényleges, jogos rendelkezés; országos szerződmény, országási szerződés*. *An. Se. I. 263. an. 1274: ut hæc nostra pragmatica sanctio* robur obtineat. *Törvt. Msz. Nagy Ernő. Magyarorsz. Közj. 472. Pragmatica Sanctio* alatt évszázadokon keresztül oly határozatokat értek, melyek valamely igen nagy fontosságú ügynek megváltoztatlan végleges szabályozását tartalmazták. Nevezetesen *pragmatica Sanctiók IX. Lajos és VII. Károly francia királyok által 1269. illetve 1438. a gallicán egyházra vonatkozólag kibocsátottak; továbbá VI. Károly német császárré, melyvel a Habsburgház nőgáinak örökösödését szabályozza Ausztriában. Némelykor a törvényhozó testek megállapodásait is pragmat. sanctionek nevezik. III. Károly (mint német-római császár VI.) a Habsburgház fiágának kihalása esetére a trónokat a nőágak részére ohajtotta megtartani és ezért 1713. a következő rendelkezést tette: a fiág kihalása esetére az örökösödés illeti 1. felsőes uralkodó Károlynak leányait; ezek után 2. testvérbátyjának Józsefnek leányait, 3. az uralkodó Károly nővéreit, 4. Lipót leányait és végre 4. a Habsburgház többi nőgáit. Törvt. Msz.*

Pragmaticæ, (πραγματικὸς) usu (Du C.); *praktikusan, gyakorlatilag*. *It. praticamente*. *Ger. praktisch*. *Vern Psych. 407. At cum passionibus dediti et affectibus agitati, si etiam in rem bonam studio et impetu suo ferantur, unum faciunt neglectis aliis, quæ pariter facere oportet enthusiasmæ propterea dicti, rem non modo pragmaticæ noxiam, sed etiam moraliter turpem faciunt.*

Pragmaticus nexus, nexus e pragmatica sanctione profluens; *pragmatica sanctióból eredő kapocs*. *Diar. Com. 1476. p. 27. Regnis et Provinciis nobiscum pragmatico nexu iunctis*.

Prandere, nsi, convivio excipere aliquem; *megvendégetni*. *Georg. Sirm. I. 57. et in tribus diebus pransit eos*.

Prasminus, smaragdus; *smaragd*. *Tör. Tár. 1890. p. 368. duos lapides prasmini virides magnos*.

Pratica, æ, litteræ testimoniales; *bizonyítvány, engedély*. *Lzb. Cod. Med. T. II. 436: testes literas, sic dictas Praticæ*.

Praticulum, pratulum; *kis rét*. *Knauz M. E. Str. I. 516., 670.*

Pratinus, 3., pratensis; *réti*. *Fej. V. III. 199. terras et possessiones suas cum terris aratoris, pratinis, piscinis, vinetis et virgulis . . . dedisse et tradidisse in concubium*.

Pratosus, pratis circumdatus; *rétekkel körülvett*. *Marc. Chr. III. 43. et vidit . . . fluvium bonum et pratosum*.

Pratrya, fors. idem quod *copia*. *Száz. III. 370. Omamarath dominus Turcorum nedum tota cum sua, sed Tartarorum, Anatulie, Romanie Pratrya, uti veraciter rescivimus, pedestribus et equestribus centum stb.*

Pravda, æ, vocabulum origine Slavicum, quod ius, verum significat. *Pravdam facere*, ius administrare; *igaz, jog, igazságot szolgáltatni*. *Tör. Tár. 1893. p. 3. Discutiens ad Pravdam, per Pristaldum misit Varadinum. Hajnik Perjög. 252. Diss. de Ferr. Cand. §. 58. haud secus ævo medio quia neque tum primas, ut aiunt, instantias negligere integrum erat, res dubie, antequam ferri candentis iudicio examinerentur aut terminarentur, vel ad arbitros vel ad loci, in quo habebantur, sive ad Pravdam dictum sive publicum iudicium deferrebantur, eidemque primum ventilandæ et componendæ tradi solebant; tandem vero ad iudicium ferri derivabantur.*

Pravila, æ, *Nomocanon maior*, = leges, canones continens, rumenice: *Indreptarea ledgij; egyházi törvényeket tartalmazó*. *Nill. Symb. p. 467.*

Praxatorium, pro: *bravatorium*. *Tag. Erd. II. 38. an. 1747.*

4. **Praxis**, usus, industria; *gyakorlat, gyakoroltság*. *Száz. IV. 396. Kass. Prax. I.*

2. **Praxis**, is, ars, machina, dolus; *meszterfogás, fortély*. *Veranes. V. 446. si huiusmodi dolosis præxiibus vel a Transsylvania vel a Turcis provocabitur.*

Praxis criminalis, usus, tractandi modus in causis capitalibus; *büntető törvényes eljárás*. *Tisztb. Ir.*

Praxis iudiciaria, usus, tractandi modus in iudiciis; *törvénykezési gyakorlat*. *Törvt. Msz.*

Praxis iuridica, usus, tractandi modus in litibus; *pergyakorlat*. *Törvt. Msz.*

Praxis pharmaceutica, usus et tractatio Pharm; *gyógyszerészeti gyakorlat*. *Bene Pol. 251.*

Praxizare, efficere, exercere, peragere; *gyakorolni, végbeinni, foganatosítani*. *It. praticare*. *Rozsny. D. 43. melyekre az más részről a hlmas török császár is tulajdon jó akarátja szerént approbálja, megtartsa és praxizálja, melyek szerént levelét is adja.*

Præbundans, valde abundans; *igen bővelkedő*. *Pel. Pom. L. X. P. III. Art. III.: quia beata virgo plus omnibus laboravit in gratia præabundantissima . . . omnis boni operis merito fuit plenissima.*

Præceptatio, actus valde diligendi; *kiváló kegyelemben való részesítés*. *Pel. Pom. L. IX. P. I. Art. III. c. 3.: Duodecimo charitas beate Marie virginis fuit et est præceptionis divinalis.*

Præcipere, superius proponere; *előre, előbb kitűzni, felhozni*. *Pel. Pom.*

L. I. P. V. Ave gratia plena, que fuerunt verba thematis nostri *preaccepti*.

Preambulus, 3., (Du C. *præambulus*) præcurrent; *megelőző*. Th. Vet. Mon. 47. an. 1224: fama *preambula*.

Preapticare, parare; *elkészíteni*. It. attare. Georg. Sirm. I. 26. Et *preapticare* runt unum gladium triacutus (fors. triacutum) more Bohemorum.

Preassumere, V. *Preaccipere*. Pel. Pom. L. V. P. II. In quibus quidem verbis *preassumptis* tria precipue notantur.

Prebeg, V. *Pribecus*. Cod. Farn. 42. quod unus *profugus* ab exercitu Turcarum vilgo *prebeg* venit.

Prebendarius, i, qui bonis Ecclesiasticis (præbenda) utitur; *egyházi javadalmat élvező*. It. prebendario. Gall. prébendier. Ger. Pfründner. Cod. Dip. And. V. III. p. 398. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 163.

Prebendarius, æ, officium beneficii ecclesiastici, præbendæ; *egyházi adomány hivatal*. Star. XI. 49. inseribat ad rubrum librum, ubi solent inscribi inventaria *prebendaturarum*.

Prebigh, V. *Pribecus*. Georg. Sirm. I. 239. quod principaliter esset Hungarus *prebigh* id est *fugitivus* mortuus in arce Gyula.

Precamen, (Du C.) preces; *kérés*. Tkál. Mon. Ep. I. 177. an. 1275: nullum effectum tam timor divinus quam nostra sunt *precamina* consecuta. Batt. Leg. II. 477. an. 1284. Fej. IX. 3., 214. Obs. Jadr. 399. vespertina *precamina*. Cf. Oeil. Serg. eleg. de pulice (in Poët. Lat. minor. ed. Wernsdorf vol. 6., 2. p. 387).

Precare, pro: *precari* (Du C.); *kérni*. Prot. inq. 186: eram graviter infirma et credebam mori, et tunc *precari* beatam M. quod ipsa oraret pro me.

Precariare, (Du C.) Precaria est libellus seu charta, qua quis allodium vel prædium ab Ecclesia sub annuo censu ad vivendum accipit, illud *precario* possessurus. *Præcariare* igitur significat: in *precariam dare*, *precario* more concedere; *bérbe adni*. Fej. II. 55. ut ibidem Deo pro tempore servientes habent liberam potestatem hæc bona dandi, vendendi, commutandi, *precariandi* et quidquid libuerit concorditer tantum ad utilitatem Ecclesie.

Precario, ad tempus; *ideig-öráig*. Georch. H. T. II. 45.

Precarium, *ideig-öráig tartó szerződés*. Vern. Phil. Mor. 387. *Precarium* est contractus beneficis, vi cuius usus rei non fungibilis datur ea conditione, ut quandocumque concedenti placuerit, eadem in specie restituatur. Hic contractus convenit cum commodato hoc uno excepto, quod nullum determinat pro usu rei tempus et ideo concedens possit rem suam pro libitu repetere etc, accipiens autem teneatur illam statim restituere, quia hac lege usus rei est ei concessus.

Precatiuncula, æ, parva precatio; *kis imádság*. Fabó Monm. Evang. 6. Imo est mihi imago b. virginis cum duplici *precatiuncula* ad Christum et eandem directa. Teutsch Schul. I. 409.

Precatorii globuli, corona calculorum precatoriorum; *olvasó*. It. rosario. Ger. Rosenkranz. Res. ges. p. 174: a Sacrificio Missæ, cui postremo interfuit . . . altera manu cruci affixi Servatoris simulacrum, altera *pre-*

catorii globulos gerens ante Sacerdotem in genua provolvitur.

Precatus, us, rogatus; *esedezés*. Buny. Vár. tört. I. 259. Fej. X. 7., 808. *precatibus* et nonnullorum virorum precibus. Cf. Stat. Theb. 40., 71. Ammian. 24., 6.

Precedere, aggredi; *előbe lépni, megelőzni*. Georg. Sirm. I. 20. Quis talis vir est, qui *precederet* istum latronem.

Precella, æ, spirula; *kis perez* (sütemény). Ger. Bretzel, Brezel. Tör. Tár. 1889. p. 373. Item ad pretia tritici semellarum *precellarum* et aliarum panium. Schläg. 1448.

Precelsitudo, præcellentia; *kiválóság, kitűnőség*. Pel. Pom. L. V. P. III. Art. I. Deus ipsam (Mariam) fecit optimam . . . utpote matrem dei veram in tanta *precellitudine* bonitatis, quantum in se fuit.

Preceptorie, V. s. *Litterae preceptorie*. Pesty Ször. III. 280. Szék. Okl. I. 93.

Preceptorie, ex mandato; *paranes szerint*. Pesty Ször. III. 64. nobis *preceptorie* directas litteras.

Precessorie, anticipative; *előlegesen*. It. anticipativa. Ger. in vorhinein. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 598. denegassent dare decimas . . . frugum scilicet, vini, millii, apum et minuta earundem, kytas videlicet, gallinas et decimam de custodia porcorum, que vilgo polyeche dicuntur ac decimam tributis fori . . . mediam decimam *precessorie*, que vicesima dicitur . . . et decimam agnorum.

Preciare, (Du C.) pretium ponere vel aestimare; *becsülni, értékelt meghatározni*. Batt. Leg. III. 449. an. 1434.

Precium, sumptus; *költség*. Rač. Mon. Sl. VII. 48. an. 1044: emi ex meo *precio*.

Preclaritas, excellentia, eminentia; *kitűnőség*. Pel. Pom. L. I. P. II. Art. III. c. 12: Duodecima stella, qua gloriatur beata virgo, dicitur habitaculi *preclaritas*.

Preconius, 3., (Du C. *præconius*) ad præconem pertinens; *hírnöki*. Ljub. Mon. Sl. I. an. 312. consilio voce *preconia* congregato. Chr. Dubn. p. 9. Cf. *Præconius*. Cie. Quint. 31., 95.

Preconizatio, (Du C. *præconizatio*) per præconem denunciatio; *hirdetés*. Ljub. Mon. Sl. XI. 214. an. 1347: Nicola . . . presentavit se . . . *preconizationi*.

Precopa, æ, fossatum; (vox originis Slavicae a *prekopati*, fodere); *árok*. Kuk. Jur. I. 61: exit se. meta . . . in *precopam*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 344. — Star. XXIV. 206. an. 1240.

Precordialiter, ex intimo animi sensu; *bensőleg*. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 145. nunc tamen nobilis Regni Ungarie Necessitates Apostolice sedis frequenter expositas *precordialiter* intuemur.

Precula, æ, demin. a *preces*; *kis kérés*. Bocat Hungar. p. 346: Has audi *preculas*.

Precupa, æ, V. *Precopa*. Haz. Okl. 9. an. 1242: fossatum, quod vulgo *precupa* nuncupatur.

Precursor, expositor ludi; *hírnök*. Száz. XVIII. 40.

Preda, (Du C. Prada), pratorum series; *mezőség, rét*. Gall. prairie. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 56. Comparavi servum nomine Boizzo filio Vlasio de *preda* et ex desa.

Predaucus, i, V. *Prædaucius*; *sző-*

kövény. Comp. Slav. Croat et Dalm. 12. Dalmatae, quorum Uscoci id est perfigi, ferum hominum genus *predauci* appellati et Morlachi . . . colonias intersertas habent.

Predeclaratus, prius, supra declaratus; *előbb kijelentett*. Tör. Tár. VI. 57.

Predelectabilis, iucundissimus; *igen gyönyörködhető*. Pel. Pom. L. IX. P. I. Art. III. c. III.: Nono charitas beate virginis fuit *predelectabilis*.

Predisponere, ante disponere; *előzőleg megállapítani*. Pel. Pom. L. V. P. I. Art. I.: Qualiter ab eterno *predispositum* erat a divina sapientia.

Predium, terra exstirpata; *irtvány*. Schläg. 1577. *Terram* suam per se *purgatum* irtvan dictam. 1330. Anj. O. II. 491.

Predonicus, 3., (Du C. *prædonicus*) ad prædones vel prædam pertinens, prædatorius; *rablási*. Szék. Okl. III. 464. hoc factum *predonicum*. Vjestnik I. 61. an. 1550. more hostili et *predonico*.

Predotare, donare, augere, maectare aliqua re; *megajándékozni*. Fej. VIII. 3., 405. ut dictam possessionem exemptionis titulo decorare et *predotare* dignaremur.

Predotatio, actus pramio donandi; *megjutalmazás*. Pel. De s. Steph. s. IV. c. 3.

Predotatus, donis plurimis ornatus; *gazdagon megajándékozott*. Pel. Pom. In prologo: Idcirco in hoc opere duodecim eius magnalia sive mysteria, quibus ipsa tanquam duodecim radiantibus stellis *predotata* gloriatur, in duodecim libris distincta describuntur.

Predutes, fors. pro: predites, pradi-tes; *igen gazdag*. Tör. Tár. III. 65. V. Scuffia.

Preeminentialis, præeminens, excellens; *kiváló*. Pel. Pom. IX. P. II. Circa primum mysterium *preeminentialis* videlicet magnitudinis, ut valeamus scire, quam magna et excellentissima est charitas beate virginis.

Preexaltare, admodum exaltare; *másoknál jobban felmagasztalni*. Pel. Pom. L. X. P. II. Art. II.: Profecto hoc fuit . . . magne glorie in celo, quod videlicet una puella super omnes creaturas sit *preexaltata*.

Preexcellens, valde excellens, nimis; *igen, szerfölött nagy*. Pel. Pom. L. III: Tertia pars de gladii Marie et doloris *preexcellenti* acerbitate.

Preexhibitus, 3., prius, supra exhibitus; *feljebb kimutatott*. Szék. Okl. III. 175.

Preexpressatus, 3., *præexpressus* = supra expressus; *előbb, feljebb kifejezett, említett*. Szék. Okl. III. 34., 35.

Prefamiliaris, familiarissimus, admodum intimus; *különösen meghitt, igen bizodalmas*. Pel. Pom. L. IX. I. Art. III. c. 3: Decimo charitas Marie fuit amoris *prefamiliaris*.

Prefectionalis, ad præfectionem pertinens. V. *Præfectio*; *fusitási, leányfújtási*. Ger. in Sohnes Rechte einzeln. Pesty Ször. III. 188. super ipsis bonis *prefectionalibus* et donacionalibus.

Prefelicitare, felicissimum reddere; *igen boldoggá tenni*. Pel. Pom. L. X. P. II. Art. II.: Beata Maria in celo super omnes angelicas et humanas creaturas est *prefelicitata*.

Prefixo, constitutio, definitio; *kitűzés*.

Knauz M. E. Str. II. 69: termini . . . *prefixio*.

Prefulgidus, 3., titulus honoris; *igen fényes*. V. *Praefulgidus*. Ljub. Mon. Sl. XII. 193. an. 1444.

Pregiudicium, praedictum; *hát-rány*. Ljub. Mon. Sl. II. 258. an. 1345.

Pregmen, graviditas; *terhesség*, *viselőség*. Pel. Pom. L. XII. P. ultima. c. 12: Evigilando abbatissa invenit se privatam *pregnamine*.

Preravacio, prae-gravis conditio; In vocabulariis: prae-gravare, prae-gravis, prae-gravamen; *súlyos állapot*. Cod. Dip. And. II. 454., 530. et per hoc ductus *preravacionis* formidine prorsus renuntiavit coram nobis.

Prehabere, antea, prius possidere; *előbb bírni*. Cod. Zi. III. 29. quod ipse possessionem *prehabitam* . . . vendidisset. Cod. de Szlára. II. 30. in dominio *prehabite* possessionis.

Prehavius, i, proavius; *ősnagyapa*. Kuk. Jura I. 43. an. 1210.

Prehonorare, admodum honorare; *kiválóan tisztelni*. Pel. Pom. L. III. P. IV. Art. II. c. 3: Secundo propter Joannis honorem, ex eo enim apud ecclesiam Joannes meretur *prehonorari*, utpote filius Marie a Christo substitutus.

Preinsertus, prius memoratus, scriptus; *előbb említett*. Pesty Ször. III. 357.

Preintendere, antea intendere, velle; *előbb elhatározni*. Pel. Pom. L. XI. P. II. c. 2: Declaratur perseveratio Marie ex fine creationis *preintento*.

Preiudicium, V. *Praeiudicium*. Chr. Dubn. p. 168: Tandem . . . disposuit contra suos infideles . . . Gregorium . . . et Nilipium croatos, qui regna Croacie . . . usurpando in *preiudicium* sacre corone detinebant.

Prelativa, æ, *praelatura*. V. s. *Commenda* I.; *főpapi méltóság*.

Prelatura, V. *Praelatura*. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 51. quoslibet etiam clericos in *prelaturis*, dignitatibus vel personatibus constitutos . . .

Prelegare, legare; *hagyományozni*. Star. XVIII. 32. an. 1478. *prelegavit* . . . domine . . . duceat.

Prelibatio, promulsis; *kóstoló, előkezés*. Szend. Misk. tört. III. 166. an. 1521. italis inscriptus . . . magistrandus pro beneficio et honore assumendo magisterium . . . confratribus . . . prima die sue recommendationis unam *prelibationem* cum tribus ferculis et cum assatura . . . dare est astrictus.

Prelibatus, 3., prius, supra memoratus; *előbb említett*. Tör. Tár. XI. 95.

Preludium, (Du C.) preluviu, vulgaris: eluvium, quando pelagus (pelagus = quævis aqua etiam fluvialis) terras obruit; *árvíz, vízfolyás, padmalý, monmulató* (moln-mulató) = malmot elkerülő vízfolyás a szláv-mel, moliti, podmol) Miklos. Uferbruch. Schlág. 778.

Prelum, (Dief.) scala parietis currus; *szekeiróldata foga*. Ger. Leiter-Sprosse. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 419.

Premagnificare, ante alios summa gloria afficere; *szerföltött megdicsőíteni*. Pel. Pom. L. X. P. I. Art. III.: Fecit, inquit, mihi dominus magna, qui potens est . . . iustum et dignum est, ut speciali et hac gratia *premagnificetur* aliis sanctis.

Premagnificatio, summa glorificatio; *kiváló megdicsőítés*. Pel. Pom. L. X. P. I. Art. III.: Duodecima dei patris potentia honorans eam; dedit duodecimam rationem, scilicet *premagnificationis* talem.

Prememorare, alicuius rei iam ante mentionem facere; *előbb említeni*. Cod. Dip. Hung. Arp. V. III. 163., 272. Nos igitur ad petitionem ipsius Comitis Andree favorabiliter inclinati *prememoratam* sylvam et terram eidem et suis heredibus dedimus.

Premiatio, largitio, donatio; *jutalmazás, megajándékozás*. Pel. Pom. L. X. P. IV. Art. III. Sextum gaudium *premiationis*, scilicet suorum devotorum, quia deus propter ipsius amorem omnibus eam venerantibus premia dat.

Premidion, onis, (vox hybrida ex Hung. *prém* et græco deminutivo *idion*) clavus, limbus angustus (Du C.). *prém*. Batty. Leg. T. II. 434. concil. Budense an. 1279: *premidiones* seu ornamentum.

Prenarratus, 3., prius, supra memoratus; *előbb elmondott*. Tör. Tár. VI. 49.

Prenosticare, prædicere, vaticinari; *jövendőlni*. It. pronosticare. Georg. Sirm. I. 26. Et antequam Regi *prenoticaverant*, quod dira morte oportet sibi ex hoc mundo ire ad patrem celestem.

Prenosticacio, vaticinatio, presagium; *sejtelem, jövőndölés*. It. pronosticacione. Georg. Sirm. 218. Vere *prenoticacio* mea vera est iam.

Preordinare, ante ordinare, constituere; *előre megállapítani*. Pel. Pom. L. IV. P. II.: Benedictæ virginis origo est a deo *preordinata*. Cf. *Praeordinare*.

Preostendere, antea ostendere, significare; *előre jelezni*. Pel. Pom. L. VIII. P. I. Art. III. c. 1.: Deus autem in sua lege per multas figuras *preostendit*, quia virgo deum generare debuit. Cf. *Praeostendere*, Augustin. Civ. Dei 21., 8. no. 6. Tertull. adv. Jud. 4. és 5. Isid. 11., 3. no. 3.

Preparamentum, apparatio; *készülődés*. Ger. Vorbereitung. Dip. Reip. Rag. 659.

Preparatura armorum, fabricatio armorum; *fegyverek készítése*. Mare. Chr. I. 3.

Prepositalis, ad præposituram pertiens; *prépostsági*. Knauz. M. E. Str. II. 475.

Preradiosus, 3., valde radiis illustrans, radiis superans; *igen ragyogó*. Pel. Pom. L. X. P. II. Art. 2.: In quo significatur, quod ipsa . . . Maria super omnes . . . angelos . . . est tam preeminenter gloriosa . . . quantum sol pre ceteris . . . stellis incomparabiliter est *preradiosa*.

Prerequisite, valde postulare; *igen kívánni*. Pel. Pom. J. II. P. II. Art. I. c. 3.: Ad hoc, quod sit aliquis mater dei, *prerequisite* virginitas.

Prerogamen, inis, prærogativa; *előbbség, kiválóság*. Vjestnik II. 182. an. 1405. Nos . . . libertatis *prerogamina* duximus faciendâ.

Prerogativare, præferre, ante alios habere; *előséget adni*. Ljub. Mon. Sl. XII. 190. an. 1444.

Prerutillare, præfulgere; *nagyon fényleni*. Eszt. Okm. p. 134. Capitulum Eccl. Strigon. 1468: quasi stella matutina *prerutillat*. Szék. Okl. I. 433.

Pres, æ, (Du C.) fidei iussum, cautio, qua

quis sub comprehensione corporis, inde vocis etymon, se solvendo obligat; *jót állás*. Ljub. Mon. Sl. IV. 6. an. 1358: dux . . . dat . . . facultatem . . . accipiendi supra nostrum commune mutuo ab omni persona per cambium vel ad *presam* illam pecunie quantitatem, que sibi necessaria fuerit.

Presalia, æ, sepes arcendis animalibus (Du C. captura); *kerítés*. Vjestnik I. 170. an. 1289. de horea apud *presaliam* et de quirina iuxta *presaliam*. Star. XXIII. 215. an. 1291. est astricta diete terre *presalia* salinarum.

Presbitera, fem. ad Presbyterum, sacerdos femina; *papnő*. Fej. I. 250. In canonicis Zacharie ita habetur: ut *presbitera*, diacona monacha vel etiam spiritali comatre aut spiritali filia nullus utatur.

Presbyteratus, us, conditio, status presbyteri (Du C. presbyteratus); *papi méltóság, állás*. Szék. Okl. III. 414.

Presbiterium, domesticum Consistorium; *kebli tanács*. It. consistorio domestico. Jogt. Eml. T. I. p. 40.

Presbiterius, i, pro: *presbiter*; *pap*. Tör. Tár. 1889. p. 476. *presbiteriorum*.

Presbyter, (Du C.) sacerdos; *pap*. Cher. Jus. Eccl. I. 143. Quidquid autem sit seu dicantur presbyteri 70 discipulorum successores seu non, illud tamen certum est, Presbyteros ævo Apostolorum iam fuisse notissimos, si quidem nomen Presbyteri et Episcopi promiscue usurpatum fuerit prout etiam illud nullum dubium patitur: Presbyterum (*πρεσβυτερον* seniore) sensu stricto significare simplicem sacerdotem Episcopo subiectum. Presbyterorum officium erat Episcopos consilio et opere adjuvare, qui dum crescente fidelium numero curandis omnibus in Diocesi sua negotiis non sufficerent, Presbyteros ad onus facilius portandum adhibere solebant. Cf. Hadr. ap. Vopise. Sat. 8., 3. et script. ecclesiast.

Presbyter cardinalis, (Du C.) dieti parochiales; curiones, sacerdotes proprii, presbyter in cardine constitutus; *sarkalatos pap*. Tör. Tár. 1889. p. 316. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 347.

Presbyter de plebe, plebanus; *plébános*. Kon. Egyh. 340.

Presbyterialis, ad presbyterum pertiens; *papi*. It. presbiterale. Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 254. Adempti sunt illis equi quatuor, unus ex servitoribus ibat pedestris, valetia cum vestibus *presbyteralibus* et Episcopilibus uno mantello . . .

Presbyterari, (Du C.) presbyter fieri; *áldozó pappá lenni*. Pel. De S. Bonavent. s. II. c. 4.

Presbyteratus, V. *Presbiteratus*. Cher. Jus. Eccl. I. 140—142. Concilium Tridentinum definitivè: Hierarchiam divina Ordinatione institutam constare ex Episcopis, *Presbyteris* et Ministris . . . adeoque nomen Episcopi et *Presbyteri* promiscue usurpetur, discernim tamen reipsa inter Episcopos et Presbyteros intercedere ac ipsos Episcopos iure divino superiores esse presbyteris . . . S. Hieronymus, qui secus *Presbyteratus* dignitatem elevabat, dixit: Ibid. II. 41. Serm. Cat. 227. Beng. Ann. Er. Cœnob. 75. Cf. Hieron. ep. 116. no. 33. extr. et script. ecclesiast.

Presbyterianismus, cœtus, sententia Presbyterianorum, Puritanorum, Nonconformistarum in Anglia, qui episcopis reiectis

senioribus tradunt cœlum regendum; *presbyterianus felekezet*. Bod. Hist. Eccl. II. 291.

Presbyteriatus, us, conditio, status presbyteri; *papság*. Száz. XVI. 96.

Presbyterissa, æ, (Du C.) diacona ministra; *papnö*. Not. rel. I. 143: in antiqua ecclesia fuerant . . . fossarii . . . imo *Presbyterissae* Diaconissae pro pauperum et infirmarum iuamine, cathedunarum instructione et, ut tempore baptismalis immersionis illarum pudicitiae consulatur, hae adhuc sæculo 40 in ecclesia graeca vivebant.

Prescena, pro: pincerna; *pohárnok*. Ger. Mundschenk. Schläg. 1099.

Prescindentia, æ, amputatio, prescindere; *nyesés*. Pel. Serm. Designatur ecclesia per vineam . . . tertia ratio culture et *prescindentie*. Nam vinea si debite non colitur et non prescinditur, fit silvestris. (Hiem. 36. n.)

Prescius, V. *Prescius*, prius; *előbb*. Dip. Reip. Rag. 248.

Preselium, Presilium idem videtur quod Brasilicum lignum (Du C.); *berzsen, berzsenfa*. Gall. brésil. Monm. Comit. Trans. V. 198. Ab uno cent. *Preselii* f. 40.

Presencionaliter, praesentes, (Du C. praesentialiter); *jelenléttel, személyesen*. Szék. Okl. III. 90. *presencionaliter* et personaliter.

Presens, munusculum; *ajándék*. Ger. Präsent. Ljub. Mon. Sl. IV. 422. an. 1399: non possit . . . accipere donum et *presens*. Ibid. 375. an. 1329: quod non possit . . . dona aliqua vel *presentes* recipere.

Presenta, æ, donum. V. s. *Chastratus*; *ajándék*.

Preseraphicalis, seraphos superans; a *szeráfok*at meghaladó. Pel. Pom. I. IX. P. I. Art. III. e. 3: Undecimo charitas beate virginis fuit *preseraphicalis* ardoris.

Preservativus, 3., immunem servans custodiens; *megőrző, elhárító*. Pel. Pom. I. XI. P. I. e. 2: In ista prima sanctificatione datum est virgini . . . maximum privilegium, quia infusa est sibi gratia *preservativa* . . . ab omni peccato.

Presilinus, 3., brasilinae arboris coloris, subrubeus; *berzsenfaszínű*. Gall. brésil. Ger. Campescheholzfarbe. Cod. Dipl. Pat. T. II. p. 204: Angelice manus cum brachijs subrubei seu *presilini* coloris.

Presilium, (Du C.) V. *Preselium*. Kronst. III. 444.

Pressa, æ, (Ger. *Bresche*) ruinae munimentorum; a *bástyákon még a töröktől lett visszafoglaláskor* (1685.) *lőtt rés, mely még mindig beépítettlen vala* — csak földdel és ezölőpzzettel töltötték be hirtelenében. Arch. Rák. IV. 428. hanem egyfelül az *pressa*-túl félnek.

Pressus, compar. ad *Presse*, magis urgendo, incitando, expressius; *sürgősebben, szorosabban*. Pest. Vár. Lev. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 7.

Pressitudo, pressa constitutio, crassitudo; *tömöttség*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. V. 421. Coturnix ad genus perdicum fortassis pertinet, cum praeter exiguitatem et *pressitudinem* corporis a perdie nihil differat.

Pressoriolum, (Du C.) 1. penus, ubi cibaria servabantur, 2. machina lineamentis levigandis; 1. *almárium*, 2. *ruhasajtó*. Nagy Hier.

Pressulum, obicis versatilis clavis; *kilincsnyomó*. Kronst. III. 572: serratori . . . quod paravit . . . uncus vulgo kropen et *pressulum* vulgo wyrwel.

Pressura, æ, (Du C.) vexatio, iniuria, angustiae, molestia; *szorongatás*. It. pressura. Ger. Bedrückung. Ae. Com. Sopr. p. 43: Nolumus Celsitudini Vestrae longa *pressuram* . . . deductione molesti esse. Száz. XXX. 2., 405. Roger. 307. Cod. Evang. I. 303. Ker. Inst. Mil. 103. Jos. Repr. 96. an. 1790. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 92. Cf. Appul. Met. 3. e. 2. Lactant. 4., 26., 49. et 5., 22., 47.

Prestaldus, i, V. *Præstaldus* (Du C.) Száz. II. 242. Frank Ignác véleménye előtem sokkal valószínűbb, ki a *prestaldus* nevet longobard eredetűnek tartja s e két szóból: «presto» (kész) és «aldio» (alsóbb állású személy) származtatja. Podhradecky Józ. Poládó. Peraldó. Kuk. Jura I. 27. an. 1411. Fej. III. 2., 259. Cf. Decret. S. Ladisl. reg. I. 44. II. 48. Decret. Colom. reg. I. 24—25. Decret. Andr. reg. 42.

Prestao tribun, executor V. *Præstaldus*; *végrehajtó*. Ljub. Mon. Sl. I. 237.

Prestavnus, i, V. *Præstaldus*. Ljub. Mon. Sl. XI. 259. an. 1347: de mittendo . . . *prestavnium* domini bani.

Prestavus, i, qui prestam solvit domino; *adót fizető alattvaló*. Star. XIII. 229. an. 1317. libertatem omnibus suis servis et *prestavis*.

Prestigatrix, czowerynne (Zauberin) Dief.; *varázsló, kuruzsló asszony, bűvésznő*. It. prestigatrice. Schläg. 2014. Cf. *Prestigiatrice*. Plaut. Amph. 2., 2., 450. (782).

Prestius, comp. a presto, citius; *mihamarább*. Ljub. Mon. Sl. IV. 442. an. 1404.

Prestor tribun, V. *Prestao tribun*. Ljub. Mon. Sl. I. 237. an. 1309: et dederunt cartam . . . al *prestor tribun*.

Prestus, i, praesto (esse); *szolgálatkész*. Ljub. Mon. Sl. IV. 448. an. 1404: parati et *presti*.

Presulare, praesulem esse; *főpapi méltóságot viselni*. Rač. Mon. Sl. VII. 51. an. 1059.

Presulatus, us, V. *Praesulatus*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 392. que plus suis meritis *Presulatus* dignitatem extollat, quam ipsa Pontificatus efferatur honore.

Presulitas, praesulis munus. V. *Praesulatus*; *főpapi méltóság*. Georg. Sirm. I. 220. ubi pollicitus erat in Strigonia, si Rex ei daret *presulitatem* Varadiensem, extune in sacro ordine sacerdotali intraret.

Presumere, audere; *merni*. V. *Praesumere*. Georg. Sirm. I. 363. Nullus *presumit* ire, nisi solus monachus Georgius.

Presumpnere, aliquid facere audere; *tenni merészelní*. V. *Praesumere*. Tkál. Mon. Civ. Zag. I. 73. an. 1204: Si qui . . . contra hoc nostrum preceptum *presumpnere* . . . nobis . . . curetis intinmare.

Presumptor, V. *Praesumptor*, qui crimen committere vel aliquid contra ius agere praesumit (Du C.); *vakmerő*. It. presumitore. Fej. VII. 56—57.

Presumptuose, temere; *meggondolatlanul*. Georg. Sirm. I. 60. Vidit et audivit Rex Ladislaus Bohemus, quod *presumptuose* dedisset auctoritatem archiepiscopus talij latrono. Cf. *Praesumptiose*. Sidon. Ep. 7., 6.

Presumptuositas, temeritas; *vakmerőség*. Fabr. Urk. 37. an. 1449: quomodo eos . . . dampnificaveritis vestra *presumptuositate* mediante.

Presumptuosus, 3., V. *Praesumptuosus*, audax; *merészkedő, vakmerő*. It. uomo presuntuoso. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 370. Quodsi deinceps ad nos querimonia de contemptu et violacione nostri privilegij per Abbatem et fratres nostros delata fuerit et probata, quisquis ille *presumptuosus* temerator extiterit, Regiam indignacionem gravissime se noverit incurrisse.

Presuppositio, sumptio, quod antea ponitur; *előre való feltételezés*. Ger. Voraussetzung. Pel. Pom. VII. P. I. Art. I.: Una est ratio *presuppositionis*, qua . . . sanctitatis excellentia . . . ab omnibus christicolis . . . presupponitur.

Preszkura, panis pro s. liturgia facienda oblatas; *áldozati kenyér*. Nill. Symb. p. 350: In solemnioribus festivis diebus non ex debito, sed ex zelo animae, si *Preszkurae* administrantur. V. notam: *Preszkura* (rumen.), *proskura* (slav.) = *προσφορά*, panis pro s. liturgia facienda oblatas.

Prelatatus, 3., prius, supra descriptus; *előbb felsorolt*. Szék. Okl. I. 86. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 286.

Preter, cum Ablativo pro Accusativo; *kívül*. Knauz M. Str. I. 109: *preter* propinquis meis. Cod. Dip. And. I. 386. *preter* oratorio et custode.

Pretiosa, orum, res pretiosae; *ékszerek*. Törvt. Msz.

Pretitulatio, actus monetæ signandæ; *felirat beverése*. Tör. Tár. IX. 454. V. *Correquisita*.

Pretium affectionis, *szerelte ár, makedvelői érték*. Ger. Liebeswerth. Georch. H. T. III. 142. nind a vevők a nekiek megtesztelt portékának szerelte-áron (*pretium affectionis*) leendő vételében. Jókai Epp. I. 477.

Pretium artificiale, artificis, fraude auctum pretium; *fortébylyat emelt ár*. Törvt. Msz.

Pretium currens, pretium, quod in usu est; *foljók ár*. Törvt. Msz.

Pretium dicis causa, pretium in speciem constitutum; *külszint játszó ár*. Törvt. Msz.

Pretium forense, pretium fori; *piaczi ár*. Törvt. Msz.

Pretium licitationale, pretium tempore auctionis constitutum; *árverési becs, v. ár*. Törvt. Msz.

Pretium nominale, nomine tantum vigens pretium; *nérszerint való v. külső ár*. Törvt. Msz.

Pretium regulamentale, a magistratu militari delixum pretium; *katona szabta ár*. Törvt. Msz.

Pretium taxale, a magistratu publico delixum pretium; *közhatalom által kiszabott ár*. Törvt. Msz.

Pretium venditionale, **Pretium emtionale**, pretium vendendorum et emendorum mercedum; *eladási, verési ár*. Juriev. Jur. Met. 165. Quid iuris competit venditori in *pretium venditionale*? . . . ut emtor partes fodinales tertio vendat, antequam priori venditori pretium *emtionale* deposuisset.

Pretorium, porticus, vestibulum; *pilvar.* Schläg. 1043.

Pretula, (Du C. al. s.); *Allium schoenoprasum* (Linn.); *metélő hagyma*. Germ. Schnittlauch. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 149.

Previdere, explorare, speculari; *kikémlelni*. Fjp. Anon. 14b. misit . . . virum . . . ut furtive ambulans *previderet* . . . fertilitatem terre.

Prevod, (Du C. species tributi apud Polonos) vectura; *szekerezés, fuvarozás*. Ger. Vorsepann. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 447. et prorsus liberi a strosa, et stan et povoz et alijs servitutibus et solutionibus ordinarijs et extraordinarijs, quocunque eodem nomine censeantur, *prevod* militari excepto.

Prevosus, i, lictor militaris caestrens (ex lat. praepositus); *tömlöcztartó, porkoláb*. Ger. Profos. It. prevosto. Tör. Tár. 1890. 223. Et interim Germanorum Capitaneus provideat de *prevosco* et iudice.

Pribeck, V. *Pribekius*. Instr. Pac. Art. XVIII. et alere haydones, quos liberos nuncupant, *Plagiarios, Pribeck* diotos, atque id genus facinorosorum hominum, qui non sunt alterius Principis stipendio conducti, sed raptio vivunt.

Pribecum, (pl. gen.) a *Pribecus*. Schems. Ruin. Pann. II. 472. *Pribecum* ut caetera turba.

Pribekius, i, transfuga et praecipue captivus Turcicus. Vox Slav. originis V. Miklosich; *pribék*. An. Se. II. 273. saec. XVI. Cum . . . Turcae in captivos inquirerent, inventi inter eos sunt quidam *Pribekii*, seu *Apostatae* renegati, qui ejurato Christianismo Mahomedi se addixerunt.

Pricarium, Picarium, calix; *serleg*. Kov. Form. St. 395. Tribus *pricariorum* argenteis, uno curru ferrato, quatuor equis . . . ac et dicta tria *pricariorum* argentea, quae scilicet ipsa Aetrix similiter petebat, pignori obligata.

Pricium, pro: pretium; *ár*. Pesty Ször. III. 153. *pricium* empcionis.

Pridianus, 3., (a pridie) pridianus; *minapi*. Szék. Okl. III. 212.

Priekopa, a, fossatum (vox slav.) V. *Prekopa*; *árok*. Germ. Graben. Tör. Tár. 1893. p. 5. Fej. IV. 4., 472. an. 1247.

Prika, Petromyzon fluviatilis (Linn.); *folyóvízi orsóhal*. It. lampreda. Ger. Bricke, Lamprete, Neunauge. Hist. Nat. 56. Pluviales nostri sunt Petromyzon marinus: lampetra alijs etiam *Prika* dictus.

1. **Prima**, a, prima syngrapha; *elsőváltó*. Art. D. 1840. p. 59.

2. **Prima**, a, (Du C.) nempe hora, seu primum ex officiis ecclesiasticis diurnis; *az isteni szolgálat első órája*. Ger. erste Stunde des Gottesdienstes. Kronst. I. 635.

Prima cum eminentia, classis prima e. emin.; *első rendű osztályzat kitüntetéssel*. Körmöcb. főreálisk. Ért. Bpest. 1895. p. 131.

Primæ Planæ Subalterni, inferioris conditionis officiales primi ordinis; *első osztályú altiszteji*. Diar. 1802. p. 76.

Prima-Planista, ad primam classem pertinet V. *Plana prima*; *első osztályú*. Diar. 1802. p. 76.

Prima praesentis, prima dies mensis praesentis; *follyó hó elseje*. Thök. Lev. 153.

Primanus, gymnasiae primae classis alum-

nus; *első osztályú*. Körmöcb. főreálisk. Ért. Bpest. 1895. p. 58. Az első osztály (*primanusok*) tanítója volt a *rector* (igazgató), a második a *convector*, a harmadik a *collega tertiae classis* (*tertianus* és *collega primarius* is).

Primariatus, us, conditio, status primarii; *elsőség*. Ker. Nap. 4.

Primarie, praecipue; *első sorban*, Batty. Leg. III. 52.

Primarius, i, qui primas partes tenet: superior (medicus); *első, felsőbb rangú (főorvos)*. Ker. Nap. 4. Mentem a XII. házba lakni, *primarius* volt Gál A.

Primarius Caesareo-Regius Supremus Aulae Praefectus; toti rei familiari principis praefectus; *fő cs. és kir. udvarmester*. Reg. Turm. Præf. 13.

Primarius locumtenens, subcenturio superior; *főhadnagy*. Reg. Turm. Præf. 13.

Primarius passa, summus gubernator, dux etc.; *főpasa*. Veranes. IV. 39.

Primarius viæ menstrator, főútvezető-mester. Ger. Richtweiser. Reg. Mil. p. 46: *Primario viæ monstratori* vulgo Capitain de Guide.

Primarius Vigiliarum Magister, primus vigiliis praefectus; *első őrnagy*. Hor. Mem. 306. *primarius Vig. Mag.* qui Supremi Excubiarum Praefecti prerogativa insigniuntur. Reg. Turm. Præf. 13.

1. **Primas, primás**. Fej. Jur. Lib. 178. (Pázmány. 1637). Primas regni summus et secretus Cancellarius, ac Regiae Majestatis personalis praesentia, Archiepiscopus Strigoniensis, qui et duos Iudices in sanctiori senatu iudicantium habere solet, et si ipsemet non intersit . . . iudicii Locumtenens, qui sigillum Judiciale Regiae Majestatis tenet, quique hodie *personalis* vocari consuevit, eius absentiam supplet. Kon. Egyh. 265. Moln. Patv. 27.

2. **Primas, Primates**, optimates, primi, primores, principes regni; *főurak, országnagyok*. Cod. Dip. Arp. 1., 39. ego rex Ungariae Ladislaus consilio omnium regni mei *Primatorum* curavi dinumerare. Batty. Leg. II. 324. an. 1223.

Primates Regie Curtis, optimates; *országnagyok, a királyi udvar nagyjai*. Cod. Dip. Arp. Cont. I., 31. et testimonio omnium *Regie Curtis Primatum*.

Primatia, significat statum ad dioecesim primi archiepiscopi alicuius regni; (Du C. primatis dignitas); *főérsekség*. Knauz. M. E. Str. 1. XI.

Primalialis, ad primatem pertinet; *primási*. Fej. X. I. 164. Originales in Archivo *Primaliali*. Száz. XXIV. 334. Georch. H. T. IV. 5. Kon. Egyh. 265.

Primaliter, imprimis, egregie, praclare; *kiváltképen*. Batty. Leg. III. 444. an. 1440. Fej. XI. V. Un. 283. fidei suae sinceritatem *primaliter* ostendens.

Primatio, inchoatio, ineptio; (Du C. al. s.); *kezdeményezés*. Pel. Pom. L. VIII. P. I. Art. II. Primo ratione *primationis* . . . quam sine precepto, consilio et exemplo primo omnium gloriosorum munus virginittis deo obtulit.

Primatus, us, archiepiscopalis dignitas; (Du C. al. s.); *főpapi méltóság*. Száz. III. 27. de *primatu* Papae. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 134. Cher. Jus. Eccl. I. 89.

Primiannita, a, alumnus theologiae primi anni; *elsőéves papnövendék*. Passim.

1. **Primicerius**, (Du C. primus cuiusque ordinis) in eccl. graeca canonicus cantor. (Dief. secretarius in thesauris, der erste Kerzen-träger, der Oberst Kamrer); *görög egyházban éneklő kanonok*. Kon. Egyh. 303. Cher. Jus. Eccl. I. 269. *Primicerius* hodie cantor, qui clerum iuniorum in cantu instituebat in capitulo.

2. **Primicerius**, princeps; *fejedelem*. Fej. IV. 3., 34. rex Stephanus *primicerius* regni Hungariae.

3. **Primicerius**, i, prior; *főnök, perjel*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 400. Ego Primus Sancte Anastasie *Primicerius* et Jandrensis Notarius.

Primicia, a, primitiae frugum; *zsenge*. It. primizia. Ger. Erstlinge. Schläg. 972.

Primiciare, (Du C.) incipere, initiare; *beavatni*. Ljub. Mon. Sl. I. 29. an. 1247. cum . . . pectora christiana niterentur . . . ad liberationem terre sancte, quam passio Christi *primiciavit*.

Primiciarius, i, princeps, qui praestitit alicui rei; *főnök*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 21. Catalogus Episcoporum Arbenisum in Dalmatia . . . 1454. Joannes Scaffa, Patrius et *Primiciarius* Arbenis.

Primipilaris, e, ad primipilum (apud Siculos) pertinet; *lőfő*. Szék. Okl. III. 330.

Primipilatus, us, summus magistratus siculorum; (Conf. Du C.). Száz. II. 684. officium suum *Primipilatus*, in vulgari *Lőfőség* appellatum. Benkő. Im. Nat. Sic. 47. Szék. Okl. I. 288. Hajnik. Perjog. 125.

Primipilus, capitaneus; *kapitány, lőfő székely*. Benkő. Im. Nat. Sic. 42. Alii vocantur lingua eorum *Lőfő Székelyek*, ipsi latine *Primipilos* vocant, qui quasi Equestris sunt Ordinis. Szék. Okl. I. 205. Száz. VII. 56.

Primipilus Pixidarius, selopo armatus siculus miles; (*gyalogy*) *lőfő*. Benkő. Im. Nat. Sic. 57. *Primipili* equis quidem insidentes et armis idoneis instructi ad bella progrediebantur, postremis tamen temporibus, quoniam numerus *Peditum* per Promotiones erat imminutus, inter *Pedites* quoque, dum oportebat, militare obstringebantur, hincque *Primipili Pixidarii* vocabantur.

Primipilatus, us, V. *Primipilatus* apud Siculos; *lőfőség*. Szék. Okl. III. 466., 467. et pass. Monm. Comit. Trans. I. 584.

Primipulus, i, V. *Primipulus*. Monm. Comit. Trans. I. 575. Itidem et domini Siculi pociores et *primipuli* adsint atque defectu prescripti bis millenarii numeri gentium armis instructi etc.

Primiserinius, V. *Protonotarius Apostolicus*. (Du C. cancellarius.) Cf. Cod. Just. 12., 50., 42.; Symm. Ep. 1., 33.; Orell: Inscr. 2953.

Primitas, (Du C.) primatus; *elsőség*. Pel. De S. Andrae s. II. c. 4. Andreas commendari videtur de discipulatus *primitate*.

1. **Primitiæ**, arum; (Du C. al. s.) *új (zsenge) mise*. Kronst. II. 238. an. 1532. in subsidium novae missae seu *primitiarum* et 240.

2. **Primitiæ**, arum, rudimenta fidei (Du C. al. s.); *a hit elemi részei*. Batty. Leg. III. 483. an. 1450. sciant legere et cantare et in *primitiis* sint aequaliter instructi.

Primitiāliter, egregie, praeclare; *különösen*. Fej. T. XI. V. Un. 84. obsequii genus maiestati nostrae *primitiāliter* commendabiliterque oblatum.

Primitiare, V. *Primiariare*. Cod. Dip. Arp. Cont. II. 330. Cum inspirata caelitus pectora Christiana niterentur Dei Omnipotentis cultores ad liberationem terrae Sanctae, quam passio Christi *primitiavit*.

Primitius, 3. primus; *első*. S. de Kz. Chr. II. 5. 1. Haec est Ladislai regis victoria *primitia*, quam divina clementia ei tribuit.

Primitus, primum (Du C.) *először*; *eredetileg*. Kass. Prax. 1., 3. aliud originale seu autographum, quod videlicet circa negotium in eo contentum *primitus* concipitur. Passim ap. Varr. et Vergil.

Primeris tempus, ver; *tavasz*. It. primavera. Mem. Pauli. 437. *Tempore primeris* paucissimae hyrundines venerunt ad partes nostras.

Primogenitura, (Du C. ius et privilegium primi geniti); *elsőszülöttség*. Vuch. Jur. Feud. 138. *Primogenitura* est ordo succedendi specialis, quo successio inter descendentes in familia per praerogativam natiuitatis et lineae ita determinatur, ut in omni successionis casu sit penes unum tantum et quidem penes natum maiorem et sic deinceps in eius linea; hac vero extincta, successio eodem ordine deferatur ad natu proximiores eorumque lineas. Marc. Chr. II. 64. Georch. H. T. II. 46. Pol. De s. Andr. s. IV. c. 5. Istiv. IV. 48.

Primogenitus, qui primus omnium genitus est, natu maior. Ital. primogenito; *első szülött*. S. de Kz. Chr. I. 4., 3. Hunor et Mogoi Menrot essent *primogeniti*. Wagn. Cf. Pall. I. 39., 2.; Sulp. Sev. chron. I. 48., 8.; Laet. I. 5., 7.; 3., 6., 2.; Ambros. de lide I. 7., 5., 48.

Primoprimum, omnium primus; *legesség*. It. il più primo. Ger. allererst. Otia. Bachm. 621. usque quo potiores aquae dilaberentur, et fervor sectariorum *primoprimum* cessaret.

Primores; principii Siculi, nobiles Siculi; *főemberek (székelyek)*. Száz. VII. 56.

Primum Mobile, *fő mozgató*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. 1. p. 301. *Primum Mobile* seu *Supremum Solidum coelum*, cuius impetu et motu regulari concitissime quotidie reliqui inferiores orbis caelestes, itidem solidi, cum affixis sibi stellis rapiantur ac moveantur ab Oriente per Meridiem in occidentem indeque per mediam noctem in orientem rursus reducuntur, spatio fere 24 horarum aequalium.

Primum principale, (ad normam; primum movens) res omnium gravissima; *első fődolog*. Arch. Rák. IV. 121. És így *primum principale* Kihiniszegh uramat leszegelni.

Prin, V. *Karasia melior*.

Principissa, æ, fem. ad princeps; *fejedelemné, hercegné*. Száz. XVII. 675.

Principes, H. I. principes idem ac archiepiscopi et episcopi; *főpapok*. In. Gloss. Du C. legimus: In Alemania omnes Archiepiscopi, excellentiores Abbates et omnes Duces et quidam Marchiones . . . principes. S. de Kz. Chr. I. 4., 7.; II. 4., 11.; 3., 4.

Princeps exercitus, V. *Castrici Capitaneus*. Pfahl, Jus. Georg. XXVI. Hic (Castrici Capitaneus, *Hodnogio*) non Centurio erat,

sed Centurionibus praefectus, unde etiam *princeps, dux exercitus* (quod Hungaricum *Hadnagy* denotat) etiam *Magister exercitus* appellatus fuit. Kandra Rep. 360.

Principabilis, auctor; *kezdeményező*. Ljub. Mon. Sl. V. 117. an. 1408: si . . . illi, qui fuerunt *principabiles* ad dandum nobis Antibarum, dubitarent.

Principāl, *fősp* (az orgonán). Ger. das vornehmste Hauptpfeifenwerk in der Orgel. Tör. Tár. 1889. p. 607.

1. **Principale**, res praecipua; *fődolog*. Tör. Tár. 1886. p. 496. *Principale* erat rati-habitio tractatus.

2. **Principale**, summa rei; *a derék*. Georch. H. T. II. 27. et lehet-e a toldományt (accessio) a deréktől (*principale*) választani.

3. **Principale**, V. *Maculatorium*; *fő-könyv*.

Principaliensis, principalis; *fő, ki-váló*. Tör. Tár. 1888. p. 349. et cum novo testare spahios illos, ut *principalienses* equos ascendere debuerint.

Principalior, maioris momenti; *ki-válóbb*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 141. *Principaliores* quoque redditus et servicia, que nos tempore Ducatus nostri de eodem Comitatu recepimus annuatim.

Principalis, qui mittit; *küldő fél*. Georch. H. T. I. 80. Sőt ha a *küldő fél* (*principalis*) szándékját megváltoztatja, minek-eltötte a képviselő a reabízott jegykötésben eljárhat volna: az olyan esetben a képviselő által tett eljegyzés semmibe múlik.

Principalissime, omnium primum; *imprimis; mindenekelőtt*. Ljub. Mon. Sl. XXII. 268. an. 1463: concordiam cum patre . . . *principalissime* facere.

Principalissimus, superl. a «*principali*» (Du C. maximus); *legfőbb*. Ep. Matth. 134. ut Venetos et praesertim *Principalissima* totius Christianitatis Capita sedem videret Apostolicam et Imperatoriam celsitudinem . . . super his aliquantulum reddere certior. Pázm. Dial. 596.

Principalitas, (Du C.) prior locus, primae partes; *elsőbbség*. Olesavszky Sermo 29. ad Ecclesiam nempe Romanam propter *Principalitatem*, necesse est omnem convenire Ecclesiam. Cf. Tert. anim. 2. Macrob. Somn. Scip. I. 3., 12.

Principaliter, (Du C.) praecipue, potissimum; *első sorban*. Tör. Tár. 1892. p. 634. eius copiam *principaliter* exhibuimus. Georch. H. T. IV. 55. Kass. Prax. I. 34. illi *principaliter* incumbit, ut captivi secunda custodia teneantur. Passim ap. Solin. et Juris-consultos.

Principalius, paulo ante; *régebben*. Cod. Dip. Arp. V. 47.

Principando, (ab inusitato verbo *principare*: gubernare, regere); *kormányzatilag*. Chr. Dubn. p. 7. Seytia enim comprehensione una eigitur, sed in tria regna dividitur *principando*.

Principari, (Du C.) regere, gubernare, principem agere, praesere; *uralkodni*. It. principare. Obs. Jadr. 399. qui sub protectione sui eos amplexatus est; nullumque pacis et concordiae cum Venetis optant officium, pro quo ipsorum dominium in Civitate Jadertina *principaretur*. S. de Kz. Chr. I. 4., 7. Hungari Morot . . . in Pannonia reperissent *principantem*. Batty. Leg. III. 22. an. 1309. Re-

ges regnant ac Principes *principantur*. Cf. Laet. 4., 13., 19.

Principatio, principatus; *uralkodás, kormányzás*. Pel. Pom. I. XII. P. II. Art. III. Quinta ratio *principationis*, quia ipsa beata virgo est regina, domina et princeps nostra.

Principatus, us, terrae ducis officium, munus (Du C. al. s.); *tiszttség, fejedelemség*. Száz. X. 373. szlovén tiszttségbe helyezte (*principatum slovenicum* cum tenere iuberet.) Bel. Geogr. Comp. 171. *principatus* Masseriniensis.

Principellus, i. parvus princeps; *kis herceg, hercegfő*. Thök. Diar. II. 322. nomine Imperatoris iussi sunt redire et *Principellum* suum deserere, voluntati Caesarea in Bohemia proficiscentem. Princ. Ang. 20. Innocens *principellus*.

1. **Principiare**, (Du C.) incipere; *meg-kezdeni*. Ljub. Mon. Sl. IX. 5. an. 1409: scriperunt . . . qualiter *principiaverant* . . . cavare foveas.

2. **Principiare**, (Du C. 1.) principem esse; *uralkodni*. Bék. Pázt. III. 289. an. 1405. a sue inventutis inicio *principians*.

Principiari, incipi, oriri; *kezdődni*. Cod. Alv. II. 63. *Principiantis* vero novi (anni) exordium exoptem auspiciatissimum.

Principissa, (Du C.) principis uxor; *fejedelemné*. Szilády Tör. Magy. Tört. Em. V. 348. Illustrissima *Principissae* Dominae Dominae Lorienty Dei gratia. Dipl. Caroli reg. Hung. an. 1338. Nos et serenissima *principissa*, Elizabeth, regina Hungariae. Marc. Chr. I. 40. S. de Kz. Chr. I. 4., 5.

Principista, æ, qui principia grammaticae discit; *kezdő*. Fabó. Monm. Evang. II. 6. rhetores S. Catharinam virginem 25. Nov. *principistae* S. Stanislaum Hostkam 23. Nov. et *parristae* S. Gregorium d. 42. Martii (se. venerantur). Cod. Ep. Pet. Páz. I. 306. Kör-mőzi. Ért. 1894/5. 52. I. Tör. Tár. 1888. p. 201.

Prior, (Du C.) rector, praefectus civitatis; *előjáró, perjel*. Luc. Regn. Dalm. 103. Magistratus, quo Civitas quaeque regebatur *Prior* vocabatur. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 18.

Prior Monasterii, antistes conobii; *kolostori főnök, perjel*. Tör. Tá. 1881. p. 245.

Priora, æ, conobii antistita, magistra; *főnöknő*. Ljub. Mon. Sl. XVII. 184. an. 1422.

Prioralis, c. ad priorem pertinens; *perjel*. It. priorale. Beng. Ann. Er. Caenob. 248. in administratione *Prioralis* muneris dexter et zelosus.

Priorari, (Du C.) priorem esse, priorem munere fungi; *perjelkedni*. Raet. Mon. Sl. VII. 51. an. 1059. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 23. Justo Belgradi *priorante*. Luc. Regn. Dalm. 96.

Prioratus Auranae, *oránai perjel-ség*. Fej. Jur. Lib. 26. Prioratus Auranae . . . per principem Dominum Ludovicum Regem fundatus, qui quum regnum Siciliae . . . valido cum exercitu, necem fratris sui carnalis, Divi Andrea eiusdem regni et Hierusalem regis vindicaturus invasisset, a Rhodanis non parum fertur auxilium navale sibi collatum fuisse. Unde . . . in signum religionis et professionis Rhodanorum, post felicem suum . . . reditum *prioratum* ipsum *Auranae* . . . fundavit. Werbőczy. 387.

Priorissa, Antistita sacrarum virginum;

perjelno. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 451. dilectis in Christo filiabus . . . *Prioris* Monasterii Sancte Marie de Insula Danubij.

Prioritas, atis (Du C.) ius prioris; *elsőbbség*. It. priorità. Gall. priorité. Törvt. Msz. 106. Debiti *prioritatem* allegare = az adósságnak *elsőbbségét* vitatni. Tör. Tár. 1888. 687. Georch. H. T. III. 456. Recon. an. 1687. p. 854.

Prioritas termini, dies dicta; *kitűzött határidő*. Hajnik. Perjog. 240.

Priscilliani, Priscillianistae, Hæretici ab auctore suo Priscilliano nuncupati primum damnati sunt Conc. Cæs. August. anno 381. (Du C.) For. Ser. p. 30. *Priscillianistae* tres personas Sanctissimæ Trinitatis confundebant . . . Omnia Scripturæ Sacræ loca suis erroribus adversantia allegorizabant *Priscillianistae*; *Priscillán követői*, (eretnekek). Vern. Met. II. 345. Szentiv. Curios. Misc. III. 385. Concilio Burdegalsensi, *Priscillianistae* damnantur. Not. Rel. I. 237.

Prisio, (Du C.) carcer; *börtön, tömlőcz*. Gall. prison. Nagy Hier.

Pristaldam dare, patronum causæ constituere; *ügyvédet állítani*. Pris. p. 81. Quid, quæso, aliud significabat *dare Pristaldam*, quam quod hodie nobis est assistentium fiscalem concedere, dare assignare?

Pristaldia, æ. officium pristaadi; *priszáltságság, a poroszló tiszte*. Száz. 31., 3. p. 267. Cod. Dip. Pat. VI. 78. — Hajnik. Perjog. 437.

Pristaldunus, i. V. *Pristaldus*. Tör. Tár. III. 247. suo *pristalduno* dare non possit.

Pristaldus, i. licitor, executor (V. Egyet. Phil. Közl. 1898. V. füz. «A Pristaldus szó származása.»; *poroszló, végrehajtó*. Moln. Patv. 26. *Pristaldus* perest meg oldó, terminorum Juris antiquissimus, significat in Decretis Colomani Regis *sententiae executorem*. Tör. Tár. 1893. 4. *Pristaldus*. Pristalec, Assistens, Executor (végzés végrehajtója) Orosz: Pristav, felügyelő, nyomozó bíró a szerbeknél törvényszéki tisztet (Gerichtsadjunkt) jelent. Szegedi Rubr. — Pars I. 42. *Pristaldus* ex Pestoldó i. e. solvens iudicio mediante litigantes. Erant enim Pristaldi superiorum Iudicium in directione et decisione causarum ministri, ac velut coadjutores. Kelem. Hist. Jur. Pr. 43. ad exequendas res iudicatas expediendaque minora negotia *Pristaldos* destinabat. Th. Vet. Mon. I. 85. an. 1227. Száz. XXX. 10, 929. V. Decret. S. Ladisl. R. I. 44. II. 48. III. 42., 43. Decr. Colom. R. I. 24., 25. Decr. Andr. R. c. 12. Kat. Hist. IX. 261. Prist. Rit. expl. Ver. passim. Száz. X. 337. XXVII. 64. Kuk. Jur. I. 44. an. 1240. — Hajnik. Perjog. 454.

Pristandus, i. V. *Pristaldus*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 127.

Pristaustina, æ. V. *Pristaldam dare*. Star. XXIII. 173. an. 1172: dedit pristaldum mihi . . . qui me in vineas et terrenum misit *pristaustinum* dedit.

Pristav, V. *Pristaldus*, V. s. *Escator*.

Pristavsgghia, æ. V. *Pristaldia*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 127.

Pristavus, i. V. *Pristaldus* (преставъ V. Daničic: Rječnik). Rač. Mon. Sl. VII. 89. an. 1074. *Pristavum* vero rogamus dari (a comite).

Prittandus, i. V. *Pristaldus*. Ljub. Mon. Jur. P. I. Vol. III. 127.

Privata, educatio, disciplina domestica, (Du C. al. s.); *magántanítás*, Jókai. Mire Megv. I. 93. ha odajárok hozzá *privátára*.

Privatisans, homo otiosus, qui suum negotium agit; *magánzó*. Pest Vár. Lev.

Privatisare, privatum vivere; in otio vivere; *magánkodni, magánéletet folytatni*. Nagy Hier.

Privatisatio, secretio; *elválasztás, elkülönítés*. Pfahl. Jus. Georg. 74. Proprietas Pænei communis est Domini terrestris, sed usus ipsi eum Subditis communis; ita tamen, ne per excessivum dominalium pecorum pecudumque numerum illud quaquaratione coarctetur, eo minus autem hoc titulo secretio (*privatisatio*) terreni pro parte Domini locum obtineat.

1. **Privatum**, (Instrumentum,) non publicæ auctoritatis documentum; *nem közhitelességű iromány*. Georch. H. P. IV. 421.

2. **Privatum**, i. commodum privatum; *önérdek*. Arch. Rák. IX. 381. maga *privatum* keresi. Beth. G. Lev. 400.

Privesium, sumptus; *költség*. Ljub. Mon. Sl. V. 262. an. 1334. expedit . . . pizolos . . . antenis positis ad *privesia* communis.

Privetum, (a med. lat. privata) sella familiaria; lasanum, forica; *árnycsék*. Gall. privé. Fjp. Szám. p. 376. an. 1437. de . . . structione *priveti*.

Privilegiales, sc. litteræ privilegium continentes; *kiváltságlevél*. Szék. Okl. I., 35.

Privilegalia, ium. scil. diplomata iuris alicuius licentiam continentes; *kiváltságlevelék*. Wallaszky. 444.

Privilegalialis, ad privilegium pertinens; *szabadalmat tartalmazó*. Cod. Dip. Arp. V. 27. Száz. III. 634.

Privilegaliter, refertur ad formam litterarum «privilegalium» in oppositione cum «patenter». (Du C.) iure prærogativo et peculiari; *kiváltságos módon*. Cod. Zi. V. 58: præsentem tandem nobis allatas *privilegaliter* emanari faciemus. Schwart. Seutt. 161. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 75. Tör. Tár. XV. 49. Száz. XVIII. 252.

Privilegiare, (Du C.) immunitates conferre; beneficium, privilegium dare; *kiváltságot adni, szabadalmazni*. It. privilegiare. Luc. Regn. Dalm. 276. eos et Civitatem nostram prædictam eisdem insignire, *Privilegiare* de benignitate solita dignemur. Kass. Prax. 254.

Privilegiatio, (Du C.) immunitas, privilegium; *kiváltság, szabadalom*. Pel. De S. Nicolao s. II. c. 1.

Privilegiatum debitum, prærogativum debitum; *elsőbbséggel bíró adósság*. Törvt. Msz.

Privilegiatus, 3., libertate donatus, immunis; *kiváltságos*. Száz. VI. 626.

Privilegio, onis, V. *Privilegium* (Du C.) Georg. Sirm. I. 39. sub fide et sub *privilegio* litteris sigillis pendentibus ex utraque nobis.

Privilegium, (Du C.) *szabadalom*. Kövy. El. 44. Tertio. *Privilegia* idest *Leges privæ et speciales*, quibus Princeps legitime coronatus in favorem et beneficium alicuius contra vel præter ius commune aliquid constituit. Passim ap. Sen. Plin. ep. et Jurisconsultos.

Privilegium canonis, inviolabilitas personæ ecclesiasticæ; *papi sérthetetlenység*. Batty. Leg. III. 25. an. 1309: *privilegium canonis*, ab Innocentio II. editi in favorem totius ordinis Clericalis . . . ad Dominum Regem Carolum . . . extendimus.

Privilegium cehale, prærogativa, immunitas, libertas; *kiváltság a czéhek számára, szabadalom*. Pest. Vár. Lev. Priv. Ceh. 1779.

1. **Privilegium clausum in corpore iuris**, 2. **Privilegium datum per speciale rescriptum**, 1. *törvénykönyvebe ígatott szabadalom*; 2. *külön íratban adott szabadalom*. Nagy. Jus. Trans. Sax. 47. Dividitur 4-to privilegium in id, quod est *clausum in corpore iuris* et in id, quod est *datum per speciale rescriptum*. Primum est, quod in generali regni decreto inter alias regni leges et constitutiones continetur, prout sunt omnia privilegia seu libertates totius nobilitatis hungaricæ in decretis S. Stephani, Andrea II. etc. *Privilegium datum per speciale rescriptum* est, quod extra corpus iuris certæ alicui personæ communitati vel loco per speciales litteras indultum est.

4. **Privilegium contra ius**, 2. **Privilegium præter ius**, 1. *törvényellenes szabadalom*; 2. *a törvényben nem foglalt külön szabadalom*. Nagy. Jus. Trans. Sax. 47. Est porro privilegii divisio in *privilegium* quod est *contra ius* et, quod est *præter ius*. Illud est, quod derogat iuri communi ut: exemptio a solvendis decimis, tricesimis, a iurisdictione ordinarii etc. Huc revocant aliqui mandata moratoria ita dicta, quibus conceditur egenis debitoribus facultas differendi solutionem ad annum, biennium. Hoc autem, scilicet *privilegium præter ius*, dicitur, quod concedit peculiâres favores, in iure non expressos.

Privilegium exclusivum; *kivétel*. Kirvesztő *kiváltság*. Alleinrecht. Törvt. Msz.

Privilegium exemptionis, extra ordinem data immunitas; *kivétel* *szabadalom*. Törvt. Msz.

Privilegium extra usum, inusitata immunitas; *gyakorlaton kívüli szabadalom*. Törvt. Msz.

Privilegium fori, sacerdotibus concessum ius, potestas iurisdictionis; *törvénykezési kiváltság*. Bék. Pil. P. II. 128.

Privilegium gentilitium, alicui familie concessa immunitas; *családi szabadalom*. Törvt. Msz.

Privilegium gratuitum, immunitas concessa; *ingyen kegyelmű kiváltság*. Törvt. Msz.

Privilegium metale, privilegium metas constituendi; *határjegyző kiváltság*. Georch. H. T. II. 455.

Privilegium onerosum, pecunia adepta immunitas; *teherrel járó szabadalom*. Erkaufte Vorrecht. Törvt. Msz.

1. **Privilegium perpetuum**; 2. **Privilegium temporale**, 1. *örökös szabadalom*; 2. *időhöz kötött szabadalom*. Nagy. Jus. Trans. Sax. 46. Dividitur *privilegium in perpetuum et temporale*. *Perpetuum* dicitur, non quasi amitti non possit sed, quia ex se, et nisi revocetur, duret perpetuo. *Temporale privilegium* est, quod de se limitato tempore finitur; quod fieri potest, ex parte concedentis, quando conceditur pro

sola concedentis vita vel ex parte privilegii ipsius, si sub aliqua conditione concedatur, quæ conditio lapsu temporis finitur.

1. Privilegium personale, 2. Privilegium reale, 1. személyes szabadságom; 2. helyhez, álláshoz, tisztséghez kötött szabadságom. Nagy. Jus. Trans. Sax. 45. Multiplex est privilegium: Est reale et personale; hoc est, quod directe et immediate datur personæ in favorem illius, sive ratione ipsius personæ; vocatur etiam speciale, quia solum illam personam sequitur et cum ea extinguitur, nisi forte in eo caveatur, quod virtus privilegii etiam ad hæredes et successores privilegiati derivetur. Tale privilegium esse potest nobilitatis hung. privilegium. Illud scilicet reale est, quod directe et immediate conferitur rei a persona distinctæ, ut loco, muneris vel dignitati.

Privus 3. privæ leges, privilegium i. v. Prizlawus, V. Priztaldus. Orsz. Lev. I. III. 16., 4. Prizlawus, qui apud laboratores spanorum vires representant.

1. Pro, cum ablat. pro ad eum accus. Pel. Hiem. 28. e. Et erat gentilis positus ibi a romanis *pro colligendo tributo* (ad colligendum trib.) Arch. Rák. VIII. 326. Unum vas cupreum *pro refrigerando potu* vulgo *Bor-lutii*.

2. Pro, cum ablat. pro simplici ablativo; -on, -ért. Száz. IV. 674. emi equum *pro florensis* 40.

3. Pro, (abl.) pro simplici dativo; szá-mára. It. per, da, a. Gall. pour. Germ. für Slav. pre. Urb. Reg. Cim. Benigna Instructio *pro Magistratualibus.* Kass. P. P. I.—II. passim.

Pro Cento, in centenos; perzent. Kaz. Lev. I. 37. 40.

Pro Centualis, per centualis, ad usuras semisses pertinens; százalékos. Ger. perzentig. Kass. Jur. Civ. II. 471. Interusuriorum pendendorum quantitas, quæ utique 6 *percentualis* maior esse nequit. — 178. Super Flinis T. quos infascipius titulo 6 *per centualium* Interusuriorum a Capitali suo . . . rite levavit.

Pro et contra, in utramque partem; mellette és ellene. It. pro e in contro. Ger. pro et contra. Kass. Prax. I. 22. una cum motivis *pro et contra* militantibus.

Pro contractu, ex pacto, conventu; a szerződés szerint. Wagn.

Pro forma vel propter formam, in speciem; forma kedveért. Jókai Debr. lun. 97.

Pro hic et nunc, ad tempus, interim; itt és most, egyelőre. Thök. Diar. 48. jeni-palanki tisztek kezesek kívánván érte lenni, hogy igaz kuruez leszen, minthogy arra vágyódik, de *pro hic et nunc* mégis kuruezsá-gát nem acceptálhat. Arch. Rák. VIII. 429.

Pro interim, ad tempus; ideiglenesen. Thök. Lev. 266. Arch. Rák. IX. 406.

Pro me est, (Du C.) mecum facit istud, mihi faveo; kedvez nekem, pártomon van. Wagn.

Pro mea persona, quod ad me attinet, a mi engem illet. Wagn.

Pro nihilo, gratis; ingyen. Wagn.

Pro nunc, in præsentia; jelenleg, ez idő szerint. Wagn.

Pro nunc, pro tunc, semper; min-diig. Száz. XXVII. 426.

Pro parte, pro simplici dativo; részére, számára. Ger. für. Pest Vár. Lev. Priv. Ceh. Copia Privilegiorum *pro parte* Civium et Magistrorum Causapariarum Pestien. die 4-ma Men. X-bris 1775. emanatorum.

Pro posse, pro facultate; tehetség szerint. Rák. Ön. 48.

Pro possibili, ut fieri potest; a lehetőség szerint. Opin. P. I. Sec. II. §. 18.

Pro præminari, præmium; aján-dekképen. Arch. Rák. IX. 533. *pro præminari* egy aranyat neki adván.

Pro primo, pro secundo, etc. apud alios: ad primum etc. primum, secundo, tertio; először, másodszor stb. Jókai Debr. lun. 427.

Pro tunc, illis temporibus; akkor. Ger. damals. Proj. Leg. Civ. 177. tanto magis dubiam reddit earum sortem, si jura capillaria a fratribus prætendant, *pro tunc* enim nulla certa norma mensuram iuris earum definit.

Pro ulterio, porro, ultro; tovább. Arch. Rák. IX. 249. *pro ulterio* is tanulnak.

Proæreticus, 3. (gr. προαρητικός) ex arbitrio procedens; magát elhatározó, választó. Teut. Schul. I. 449: peccata actualia dividuntur in peccata infirmitatis et *proæretica* hæcque a solis irrogenitis patrari dicuntur.

Proastium, (Du C.) suburbium; kül-ráros. Nagy Hier.

Proaula v. Proaulium, (Du C.) atrium; előcsarnok, előudvar. Nagy Hier.

1. Proba, (Du C.) specimen; representare ad probam, specimen dare artis; próbára bemutatni. Frak. Mát. lev. II. 108. Cf. Amian. 21., 40., 24: Cod. Just. 12., 25., 4.

2. Proba, æ, confirmatio probatio, assertio, testificatio; bizonyítás, vallás. It. prova. Kass. P. P. I. 325. Documenta, in quibus partes *probas* suas radierunt et quibus asserta sua fulciverunt. Knauz M. F. Str. II. 33.

3. Proba, æ, (Du C.) experimentum (in cudenda moneta) obrussa; V. Liga, Karatus; próba. Kol. Cod. 40. Tör. Tár. IX. 454.

Proba docimastica, experimentum exploratorium V. s. Docimasticus.

Proba generalis, tempus probandi apud Jesuitas; próbaidő. (jessuita társulatnál). Székesf. főgymn. Ért. 1894/5. p. 18.

Proba (magisterii), opus artis absolutum; mesterművek. Száz. XI. 804.

Proba ex visceribus causæ, rei fundamento nixa assertio; a dolog velején épült bizonyítás. Törvt. Msz.

Proba incumbit actori, actoris est probare; a bizonyítás a felperes kötelessége. Törvt. Msz.

Probabilista, æ; követője avna tanak, hogy csupán a vélemény, hogy valamely cselekvény jó lehet, elegendő annak elvállalására. Vern. Phil. Mor. 181. *Probabilistæ* dicuntur quidam casuistæ, qui probabilitatem certam tutamque morum regulam esse statuunt.—p.183. Ergo *Probabilistæ* ratione doctrina non potest esse morum regula.

Probacio, experimentum; próba, próbálás. Kol. Cod. 28.

Probam (ad) Juris sponte condescendit, actor sponte aggreditur ius suum probare; (a felperes) önként a gyökösség vitatásába ereszkedik. Georch. H. T. III. 229.

Probari, auctore Battiano duplici modo

adhībēbatur: 1. *probari* dicebantur, qui torquebantur et pœnis ad fatendum urgebantur, 2. qui purgationem sive per aquam, sive per ferrum inibant; igazoltatni. Batty. Leg. T. II. 406. (Deer. St. Ladist.) prohibitores *pro-bentur* iudicio.

Probata, argumentatio, confirmatio; bizonyítás. Tiszth. ir. Allegata et *Probata* Előadás és *Bizonyítás*.

Probaticus 3., probatica piscina, (Du C.) in qua mundabantur oves, quæ pro sacrificio offerebantur in templo a gr. προβατικός; bárány — Beng. Ann. Er. Cœnob. 575. in ventre piscis capti repertus fuit; ab eo igitur tempore piscina hæc velut altera *probatica* in honore a fidelibus haberi cepit. Cf. Beda de trop. sanct. script. p. 380. ed. Cap-pere (p. 612, 22 ed Halm.)

Probatio, (Du C. al. s.); bizonyítás. Opin. P. II. de ordine Jud. Sec. II. C. XVIII. §. 1. *Probatio* est: Actus iudicialis, quo litigans de fundamento intentionis, vel exceptionis suæ, quatenus facti, et ab altera parte negatum est, nec a lege præsumitur, mediis erudæ veritatis aptis, modo per leges præscripto, adhibitis, iudicii fidem facit. Cf. passim ap. Lact. Justin. Quint. Tacit.

Probatio calami, exercitatio versus componendi; verselési kísérlet. Tör. Tár. 1890. p. 496. *probatio calami*:

Aprilis szele
Füzfa levele
Leányok szerelme
Szalma tüze
Nagy urak kedve
Nyúlbaton jár.

Probator, spectator, explorator metal-lorum (Du C. al. s.); kémelő. Tör. Tár. IX. 454. Nov. Calend. 211. minerarum *probatores*.

Probator monetarum, spectator, explorator monetarum; pénzkémelő, vizsgáló. Arch. Ver. Sieb. VI. 4. *probator* monetarum . . . auri et argenti . . . per nos constitutus.

Probatorium, locus explorandis metal-lis; kémelőudvar. Ger. Probierhof. Száz. VIII. 634.

Probatorius, 3., exploratorius; próba... Debr. Com. an. 1530. Testa *probatoria* sive liquefactionis exploratoria soli Cibinienses utuntur.

Probis vestita, argumentis fulcita; okokkal támogatott. Törvt. Msz.

Probulus, demin. ex probus; jámborka. Boc. Hungar. p. 198: *probulus* nam *Jesulus*.

Probus vir, arbiter; békéltető. Hajnik Perjog 407.

Proca, æ, paronympha; nyoszolyó. It. paraninfa. Ger. Brautjungfer. Schläg. 256.

Procautum, (gr. προαυτός) conclave exterius; előszoba. Benz. J. H. 437: illorum (sc. cubiculariorum) curæ erat palatiorum regionum intima scilicet Prophylea, Atria, *Procaeta*, Bulenteria . . . munda, integra conservare.

Procancellaria, æ, uxor procancellarii; alkanczellár neje. Beng. Ann. Erem. Cœnob. 44. Palatina quoque Dorpatensis auream ligulam gemmis intertextam et *Procancellaria* Lithvaniæ Sapiehana monile aureum gemmis æque redimtum . . . ad Aram Thaumaturgam appendere.

Pro-Cancellarius, Cancellarii vices gerens; *al-állomkanczellár*. Hor. Mem. 595. *Pro-Cancellarius* Poloniae. Wallaszky 519. Tör. Magy. Tört. Eml. VII. 463.

Pro-Cancellarius secundarius; *másod altkanczellár*. Törvt. Msz.

Procari, aliquam ambire nuptiis, aliquam sibi deopescere uxorem; *feleségül megkérni*. Fej. Jur. Lib. Suppl. 49: Caesaris filiam anno 4625. eo nomine *procatus* est, se. Bethlen.

Procal, panni species, cui aureis filis flores sunt insuli; *hímsszövet, arany-, ezüst-rirágú kelme, brokát*. It. brocato. Gall. brocart. Ger. Brocat. Thök. Diar. II. 336. Cortinae pro obducendo lecto ex materia sericea *procat* (brokát) vocata, fimbriis aureas circumcirca habentes cum umbella seu parte superiori tilidem similis materiae fl. 50.

Procedens Iudex, arbiter; *ítélő bíró*. It. arbitro. Ger. Schiedsrichter. Tiszab. Ir. Procedens Iudex. *Ítéző Bíró*.

1. **Procedere**, (Du C.) fungi, administrare; *eljárni, végezni*. It. procedere. Gall. procéder. Urb. Reg. 45. officiales cum debita accurate occasione conscriptionum ea ratione *procedant*. Arch. Rák. IX. 73. in causa finaliter *procedere*. Georch. H. T. III. 423.

2. **Procedere**, hoc non procedit (est hungarismus); *ez nem járja*. Ger. es geht nicht, pro: non est permissum, non licet. Batty. Leg. III. 84. an. 1309.

Procedura, agendi ratio; *eljárás*. Ger. das Verfahren. Opin. Deput. 38. Ipsa igitur mutuae fiducia, quae in nundinis non tam personae qualitatibus, quam protectione legum nititur, necessitas effecit, ut *procedura* nundinalis passim, et quasi tacito quodam consensu Jurisdictionum et Regnicolarum, in summariam abiret. Jókaí Magy. Náb. 548. Kov. Form. St. CXCI. Pfahl. Jus. Georg. 275.

Procedura iudiciaria, ratio agendi in iudicio; *törvénytészeki eljárás*. Art. D. 1840. p. 34.

1. **Procelare**, proponere; *előterjesztetni*. Kuk. Jura. I. 44. an. 4240: cum . . . causa . . . nostre deliberationi . . . fuisset *procelata*.

2. **Procelare**, procedere; *előre menni, haladni*. Cod. Dip. Pat. T. II. p. 4: Abhinc vero progreditur ad locum . . . deinde *procelatur* ad locum.

Procellaria pelagica, Larus marinus (Linn); *vészessüllő, viharfecske*. It. la procellaria rondine. Germ. Sturmmee. Hist. Nat. 49. *Procellaria pelagica* et tempestatem et plagam, qua ventura sit, navigantibus certo pronunciat.

Procentualis, fenori datus; *kamatotzásra kiadott*. Tör. Tár. 1894. p. 468. tenuta aut *procentualia* capitalia habentes.

Procentuatio, centesima; *százalék*. Sup. An. Sc. II. 226. an. 1427: de . . . *procentualibus* exigendis taliter duximus ordinandum.

Procer, (Du C.) nomen dignitatis; *főnemes*. Ijub. Mon. Sl. IV. 48. an. 1362. comes et magnus *procer* serenissimi domini. Cf. Juven. 8., 26.

Proceres, optimates; *főurak, zászlós urak*. M. Bel. Geog. 504. *Proceres* Regni Hungariae ex Primoribus sunt: 1. Comes Joannes Pálffy ab Erdőd, Regni Hungariae Palatinus et Locumtenens regius, 2. Comes Jose-

phus Eszterházy de Galantha, Iudex Curiae Regiae, 3. Comes Franciscus Eszterházy de Galantha, Tavernicorum regalium magister etc., 4. Comes Leopoldus de Nádasd, Aulae Cancellarius regius et Agazonum regalium magister, 5. Comes Georgius Erdőd de Monyorókerék, camerae Regiae Hungariae praeses, 6. Comes Antonius Grassalkovics de Gyarak, Personalis praesentiae regiae in iudiciis Locumtenens. Passim ap. Liv. Cic.

Proceres filii Sancti Regis, V. *Jobagiones Castris*. Kelem. Inst. Jur. Pr. 185. Pares his (Jobagionibus S. Regis) fuisse videntur in diplomatibus occurrentes: *Proceres filii Sancti Regis* et Populi Regiales.

Processio, (Du C. 4.) supplicatio publica, longus procedendum in supplicatione ordo, processus sacri ordinis in publicum; *körmenet, processio*. It. processione. Gall. procession. Wagn. Cf. Sidon. Ep. 5., 17.

Processio Corporis Christi, V. *Processio theophorica*. Pest. Vár. Lev. Priv. Ceh. passim.

Processio funebris, exequiae funeris; *halottkíséret, gyász kíséret*. Bék. Maros. 26. Pietatem Deo et hominibus quilibet in solemnibus ecclesiae conventibus testatam faciet, quales sunt: sacrae conciones . . . *processiones funebres*.

Processio theophorica, processio in festo Corporis Christi institui solita; *árpapi körmenet*. Nill. Symb. p. 448.

Processionalis, ad sollempnem sacrorum pompam pertinens; *körmeneti*. Tör. Tár. 1886. p. 531. Beng. Ann. Er Cœnob. 90.

Processionalis ecclesia, eccl. ad quam peregrinationes sacrae fiebant; *bücsújáró templom*. Ger. Wallfahrtskirche. Vjestnik I. 56. an. 1366. populi . . . aliquando ad ecclesiam sancti Emerici *processionalem* de Zagabria . . . veniebat.

Processionaliter, sollempni pompâ; *körmenetileg*. Pel. De transl. s. Francisci s. c. 7. Dum sacrum corpus (s. Francisci) deportaretur *processionaliter* . . . Knauz. M. E. Str. I. 473., 484.

Processionem ducere, ducere supplicantium agmen, ducere sollempnem pompam ad templum; *körmenetet vezetni*. Wagn.

Processive pergere, sollempni pompa incedere; *processio módjára menni, körmenetileg menni*. Thuróczi Car. R. c. 98.

1. **Processualis**, ad processum i. e. regionem, ambitum, districtum pertinens; *járási*. Tör. Tár. 1886. p. 536.

2. **Processualis**, e (acta), ad litem pertinens; *peres*. Germ. Process (Acten). Kass. P. P. II. 326. Acta . . . *processualia*.

Processualis Directio, praefectura processuum; *törvénytészeki igazgatóság*. Wallaszky 307. *Processualis Directio*, circa causas in Comitibus et coram Iudicibus illorum in Sede quoque Dominorum Terrestrium ventilari solitas.

Processualis Iudicium, iudex nobilium alicuius districtus; *járási szolgabíró*. Diar. Com. II. 54.

Processum alicui facere, intendere litem; *pert indítani*. Wagn.

Processum perdere, causa cadere, litem perdere; *pert veszteti*. Wagn.

1. **Processus**, (Du C. al. s.); *járás, kerület*. Benz. I. H. 167: Comitatus germ. *Gespanschaften* iterum in provincias seu

processus, uti vocant, discernuntur, Hungarico sermone *egy szolgáló-Bíró-Járása*, quod significat tractum terrae Iudicis Nobilium arbitratui adnensum. Kereszt. Res. Mil. 8. Kass. Prax. I. 23. Pelez. Geisa. 28., 29. Eadem . . . provinciae divise sunt diversis Parochiis, quas intervallo temporis *Processus* vocabant.

2. **Processus**, causa, lis (Du C.); *ügy*, *per*. Georch. H. T. IV. 2. Midón a felek indító okokkal erősítik és vitalják egymás ellen ügyöket a Törvény előtt: ezt nevezzük *pernek* (*Processus*), mely magában foglalja mindazon törvényes tétevényeket, melyek az igazság kitapogatása végett a Törvénynek rendszabása szerint tétetletnek.

3. **Processus**, us, cursus temporis, tenor, progressio; *idő haladta*. It. corso, processo. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 336. Ut autem hec donacio sine aliqua retraccione vel calumpnia inviolabiliter *processu temporum* perpetuo possit permanere.

4. **Processus**, us, sententia; *tartalom, menet*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 355. et privilegium dicti St. Bani nobis presentavit talem continens tenorem et *processum*. Marc. Chr. II. 60.

Processus abastimatorius, V. *Abaestimationalis*; *jobbágy-vagyjont elbeccsültető* per. Törvt. Msz.

Processus accessorius, V. *Accessorius*; *mellékper*. Törvt. Msz.

Processus acquisitorius, lis in negotio aliquid acquirendi mota; *követelő* per. Törvt. Msz.

Processus activus, idem qui *processus acquisitorius*. Törvt. Msz.

Processus ad aquisitionem, V. *Processus acquisitorius*. Törvt. Msz.

Processus ad aquisitionem alaturae, lis in negotio recuperandae allaturae mota; *hozománnyt kereső* per. Törvt. Msz.

Processus ad aquisitionem contradotis, V. *Contrados*; *viszont-jeggy ajándék megnyerésére indított* per. Törvt. Msz.

Processus ad aquisitionem parapherni, V. *Paraphernum*; *menyegzői ajándékot kereső* per. Törvt. Msz.

Processus ad cassationem citra privilegium exercitae exactionis telonialis, lis in negotio tollendae sine privilegio exactionis telonii mota; *kiváltság nélkül gyakorlott vámszedés eltörlése ügyében indított* per. Törvt. Msz.

Processus ad correctionem executionis, *végrehajtást igazgató* per. Kövy. El. 726. Tertius (processus) ad *correctionem executionis*. Potest moveri intra 32 annos tam per triumphantem quam per convictum.

Processus ad desumtionem census aut mercedis conventae, lis ad partem ratam aut mercedem recuperandam mota; Text. v. sub *Processus Computualis*; *illetékel v. bért követelő* per.

Processus ad desumtionem damnorum, lis in negotio resarciendorum damnorum mota; Text. v. sub *Processus Computualis*; *kártérítési* per.

Processus ad desumtionem marcarum ob denegatam testificationem, processus marcalis contra testimonium denegantem; *tanúvallomást*

tenni nem akaró ellen való girás per. Törvt. Msz.

Processus ad desumptionem vinculi, V. *Pœna vincularis*. Text. v. sub *Processus Computualis*; bánatpénzt követelő per. Törvt. Msz.

Processus ad implementum, lis, qua aliquid efficiendum urgetur; Text. v. sub *Processus Computualis*; teljesítő per.

Processus ad implementum contractus dotalistici, lis perficiendi contractus ad dotem pertinentis causa mota; hitbéres kölest betöltető per. Törvt. Msz.

Processus ad implementum sponsalium, lis perficiendorum sponsalium causa mota; eljegyzés teljesítését sürgető per. Törvt. Msz.

Processus ad interimalem compositionem metarum, lis ad tempus constituendarum metarum causa mota; ideiglenes határelintézkést eszközölő per. Törvt. Msz.

Processus ad invalidationem, V. *Processus invalidatorius*. Törvt. Msz.

Processus ad invalidationem contractus ex fraude et dolo, lis ad irritum reddendum contractum ex fraude factum; szerződést érvénytelenítő per. Törvt. Msz.

Processus ad invalidationem dotis scriptæ excessivæ, lis ad consignatam et modum excedentem dotem irritam reddendam; túlesapongó írott jeggybér érvénytelenítését követelő per. Törvt. Msz.

Processus ad invalidationem fassionis ex defectu solennitatis externæ, V. *Fassio*; felvállást külső jelességek hiányossága miatt érvénytelenítést követő per. Törvt. Msz.

Processus ad invalidationem fassionis ex præiudicio, V. *Præiudicium*; a felvállásnak sérelemből való érvénytelenítését követelő per. Törvt. Msz.

Processus ad invalidationem testamenti ex defectu activitatis v. solennitatis internæ, lis ad irritum reddendum testamentum ex defectu capacitatis et necessariarum formarum; a végrendeletnek a teherlőség v. megkínárató belső kellek hiányából való érvénytelenítését követelő per. Törvt. Msz.

Processus ad novam divisionem, novæ divisionis causa mota lis; új osztályt követelő per. Törvt. Msz.

Processus ad pœnam actus maioris potentie, nagyobb vagy czégéres hatalmaskodási büntetést követelő per. Kövy El. 494. *Processus* ex actibus potentiaris sunt: Primo, ad *pœnam actus maioris potentie*. Actio fundatur in 40. 4723. contra nobilem vel libertinum (v. gr. arrendatorem) atque Magistratum Civicum, defluit coram Tabula Regia, contra civem coram Civitate.

Processus ad pœnam dehonestationis, V. *Dehonestatio*; becsztelenítést boszúló per. Törvt. Msz.

Processus ad pœnam dupli, V. *Pœna dupli*; a megtagadott tízednek kétszeres értékét követelő per. Törvt. Msz.

Processus ad pœnam infamiæ, lis ad aliquem infamiâ puniendum mota; becsztelenítésre indított per. Törvt. Msz.

Processus ad pœnam larvæ, V.

Pœna larvæ; alakosságot boszúló per. Törvt. Msz.

Processus ad pœnam non impensionis, V. *Non impensio*; az igazságszolgáltatás nem teljesítését büntető per. Törvt. Msz.

Processus ad pœnam notæ, V. *Nota infidelitatis*; hűtlenségi per. Törvt. Msz.

Processus ad pœnam perpetui evictoratus, V. *Evictoratus*; örökös szavatosságot követelő per. Törvt. Msz.

Processus ad pœnam resultus, V. *Pœna resultus*; jegyesi csábítást boszúló per. Törvt. Msz.

Processus ad pœnam violationis litterarum missilium, V. *Litteræ missiles*; levélfelforrását büntető per. Törvt. Msz.

Processus ad rectificationem divisionis, corrigendæ divisionis causa mota lis; osztályigazítást követelő per.

Processus ad renovationem sententiæ, ítéletet újító per, ítélet-élesztő per. Kövy El. 477. Secundus (*processus*), ad *Renovationem Sententiæ*, si scilicet sententia intra annum non fuit executioni data.

Processus ad reserationem sequestri, V. *Sequestrium*; zár alól fülmentő per. Törvt. Msz.

Processus ad sequestrum, retentionis causa mota lis; zároltató per. Törvt. Msz.

Processus ad superinscriptionem, zálogra följelöltető per. Kövy El. 477. Quintus (*processus*) ad *superinscriptionem*: De 40. p. 155. æque in defectu fundi apud debitorem debuit præcedere admonitio iudicialis contra creditorem iure prælationis, pignore iudiciali, aut emtorem pignore contractuali, bona debitoris post debitum actionale ingressum et possidentem et illi tota summa offerri, quam investitam in bonis habet (v. gr. meliorationem etiam pretium) ut vel levit vel cedat bona posteriori creditori (quod potest vel absque proba realitatis debiti secure facere) vel exsolvat eius prætensionem et superinscribat.

Processus admonitorio liquidatorius; megkínálás mellett való zálogváltó per. Jogt. Eml. T. II. 4. p. 347.

Processus Auszugalis, V. *Auszugalis*; árjegyzéki v. árkönyvkivonati per. Kövy El. 448. Si vero non subscribat intra annum vel sponte vel requisitis medio Notarii vel alterius fide dignæ personæ penes Testimonium prædictorum requirementum et penes Auszug per ipsos eum libro collatum, moveatur *Auszugalis Processus*. Száz. II. 429. Act. Diet. Pos. 71. *Processus* etiam *Auszugalis* coram Tabulis Districtualibus Mercatores et quæstores horumque successores in Conformitate Articuli 53. 1723. hic loci per omnia confirmati, instituendi.

Processus brachialis; karhatalmi per. Kövy El. 749. In brevis litis Processibus, quamvis convictus executionem non admittat, vel turbet, et quamvis facto isti vel ipse vel exequens Juxta Dec. 2. p. 49. Repulsionis nomen det; inde enasciturus tamen *processus* revera *brachialis* erit, non constituet cause terminum, idest non admittetur in regula, ut meritorie se defendat licuitus.

Processus brevis; rövid per. V. *Brevia*. Georch. H. T. III. 294.

Processus compromissarius, lis arbitris commissæ; választott bíróságbeli per. Cod. Dip. Brüss. II. 455. ac in huiusmodi causa et *processu compromissario* coram nobis nostrisque ad hoc delegatis commissariis ventilato conclusum fuisset.

Processus compromissionalis, V. *Processus compromissarius*.

Processus computualis, in negotio rationum reddendarum; számvető per. Kövy El. 438. *Processus* sunt 1. Ad implementum. 2. Ad desumptionem vinculi. 3. Ob fraudem vel dolum. 5. Ad desumptionem census aut mercedis conventæ coram Iudice debiti. 6. *Computualis* coram eodem.

Processus concursualis, V. *Processus Convocatorius*; össze-űtköztető per. Georch. H. T. III. 445.

Processus contra Iudices sententias exequi nolentes; az ítélet-régrehajtani makacszkodó bíró elleni per. Kövy. El. 727. Quartus (*processus*) contra *Iudices sententias exequi nolentes* 25: 1552. 45: 1588. Contra Civitates sententias sacræ Sedis, quoad pœnas temporales et bona temporalia latas et medio compassualium transmissas exequi nolentes.

Processus contradictorius, el-lemondási per. Proj. Leg. Civ. 470. Quamvis in regula Actori proba incumbat, quia tamen in *Processu contradictorio*, qui ex contradietia statutione promanat, non semper Actor, sed is potius, qui extra possessorium constituitur, prætendens est. Georch. Ért. 445.

Processus convocatorius; hitelezőket összehívó per. csődtper. csődületi per. Kövy El. 461. Secundus *Processus* est: *Concursualis* vel *Convocatorius*, cum scilicet plures creditores contra debitorem concurrunt vel 1. ab ipso debitore aut eius hærede iudicialiter citati, vel vero 2. ad terminum edictalem per Consilium Locumtenentiale præfixum et publicatum. Georch. H. T. III. 445. Midőn valaki több rendbeli adósságokat tesz és kiki-a hitelezők közül pénzt sürgeti: akkor közönségesen vagy összehívó (*convocatorius* vagy össze-űtköztető concursualis) per szokott támadni.

Processus coronalitäts, in negotio honorum ad coronam pertinentium mota lis; jószág koronaiságára épült per. Törvt. Msz.

Processus correctorius, V. *Processus ad Correctionem Executionis*; foglalatást igazító per. Kövy El. 726. *Correctorius processu* vel mandato, non quæ nulla est, verum defectu laborans et erronea executio corrigitur et semper requirit citationem. Georch. H. T. IV. 480.

Processus cridalis; bukási per. csődbeli per. Opin. sessionis 52. æ. §. 1. *Processus cridales* sive iudicia circa concursum Creditorum. Juriev. Jur. Met. 66.

Processus criminalis, causa, iudicium capitale, causa capitis vel iudicium capitis; bűnpör, fűbenjáró per. Wagn.

Processus debiti; adósságbeli per. Kövy El. 453. *Processus debiti* movetur per creditorem, eius successorem legatarium vel cessionarium contra debitorem expromissorem, fideiussorem, illorum successorem v. gr. heredem.

Processus debiti ex praelatione, lis debitum ex prerogativa postulans; *adósságot elsőbbség mellett követelő per.* Törvt. Msz.

Processus deonestationis, deonestarius, V. *Processus ad poenam deonestationis.* Törvt. Msz.

Processus depositi, V. *Depositum*; *hitre bízott jószágot hűvelő per.* Törvt. Msz.

Processus divinus, adiutorium divinum; *isten segítség, támogatás.* Batt. Ger. 2. Sudor. . . omni sapore suavior aestimandus praesertim cum divinus processus cuncta confidat ad optimum respicientia perficere.

Processus divortialis; *vátóper.* Ger. Ehescheidungsprocess. Kövy El. 89. *Processus hinc sunt 1. Divortialis.*

Processus ex coronalitate, V. *Processus coronalitalis.* Törvt. Msz.

Processus ex capite concubitus, ad arcendum concubinatum mota lis; *az ágyasság eltöltására indítottatott per.* Törvt. Msz.

Processus ex praelatione; *elsőbbségi jogot követelő per.* Kövy El. 473. Tertius *Processus ex Praelatione* in defectu fundi apud debitorem D. 6. p. 17. 6. 135. movetur per illum, qui etiam si specialem hypothecam non habeat, jus prioritatis sibi praetendit contra alium creditorem bona debitoris sive mobilia sive immobilia iudicialiter, idest executione mediante ingressum.

Processus ex puritate stationis, in negotio sincerae restitutionis in bona mota lis; *iktatás sértetlenségén alapuló per.* Törvt. Msz.

Processus ex superfluitate fundi; *vagyongfeleslegbeli per, több-érőseget követelő per.* Kövy El. 476. Quartus *Processus*: ex *superfluitate fundi* movetur pariter defectu fundi apud debitorem subservante contra creditorem ius praelationis habentem et praecipue immobilia bona debitoris in pignore iudiciali tenentem, aut etiam entorem vel alium quemcumque titulo pignoris contractualis aut legalis illa possidentem.

Processus executionalis, executionis; *foglalásra ügyelő per, ítélőnégrehajtató per.* Kövy El. 724. Opin. P. II. de ordine Jud. Sec. II. C. 5. §. 4. actor . . . potest agere *processu executivo*, idest: ut contra Reum statim *executio* decernatur.

Processus executionis, correctorius; *ítélet végrehajtását igazító per.* Georch. H. T. IV. 170. Cod. Camb. Merc. 95. Nec Revocatio Procuratoris et oppositio in iisdem Processibus admittitur; sed interventi errores pro sua indole via novi Iudicii vel *processu executionis Correctorio*, aut etiam penes *Mandata reexecutoria* erga recursum, loco altissimo sumendum, accepta praevie informatione elargienda emendari debent.

Processus falsi, contra larvatas personas mota lis; V. *Larvalis persona*; *alokosságot, vértagadást, hamis esküvőt, állevel-költést boszúló per.* Törvt. Msz.

Processus feudalis; *hűbéri per.* Vuch. Jur. Feud. 18. *processus feudalis* regitur iisdem principiis, quibus *processus communis*.

Processus fiscalis, causa publica, lis capitalis; *fenyítő per.* Georch. H. T. IV. 11.

Processus fisci magistratualis, causa publica; *közönséget tárgyazó perek.* Georch. H. T. IV. 110.

Processus formales scripti; *rendes írott per.* Cod. Camb. Merc. 94. *Processus vel formales scripti* vel *verbales* sunt, et illi in striete mercantilibus, hi in Cameralibus Causis potissimum obtinent. In utrisque actor petitum suum scripto, advolutisque in forma probante illud legitimantibus actis, et documentis proponere; Iudex autem eo accepto in processibus quidem scriptis, pro exhibendo responso; in verbalibus autem pro Comparitione in persona vel medio plenipotentiarum terminum praefigere et indorsare debet.

Processus fundamentalis, *anyaper, alapper.* Georch. H. T. IV. 194. Kövy El. 770. Meritum *Processus repulsionalis* est idem, quod *fundamentalis*, quia sapit novum intra Dominium, verum, cum repulsio etiam oppositionem in se complectatur, in merito repulsionalis processus possunt eadem rationes etiam assignari, quae in oppositionali.

Processus impensionalis, *jobbágyi hatalmaskodás ellen igazságszolgáltatás per.* Kövy El. 506. Secundus est *Processus violentialis*, alias *Querulosus* dictus. Contra Communitatem colonicalem vel singulos colonos aliosque Nobilium vel civitatum Jurisdictionatus coram Sede Dominali et tunc vocatur simul *Impensionalis*. Opin. P. II. de ordine Jud. Sec. II. C. VII. §. 1. et 5. *Judicia impensionalis* semper ad expensas partis succumbentis celebrabuntur, succumbens post latam sententiam statim exsolvere tenebitur. Georch. H. T. IV. 94.

Processus in facto honoris, *becsület dolgában való per.* Georch. H. T. III. 258.

Processus indebite soluti, in negotio non debite solutionis; *helytelen fizetésbeli per.* Kövy El. 479. Septimus *Processus Indebite Soluti*.

Processus instantivalls, in exemplo iudicanda causa; *nyombantárgyáló per.* Opin. P. II. de ordine Jud. Sec. II. C. X.

Processus invalidatorius, ad invalidandam sententiam mota causa; *elrontó per.* Georch. Ért. 174.

Processus invalidatorius ex praedicio, ex damno procedens agendi ratio ad invalidandam sententiam; *sérelmen épült elrontó per.* Georch. H. T. IV. 222.

Processus invalidatorius ex neglecta praemonitione, a vérség megkínáltatása elmulasztásán épült elrontó per. Georch. H. T. IV. 222.

Processus iudicialis, causa iudiciaria, lis, disceptatio fori; *per.* Ger. gerichtlicher Process. Wagn.

Processus iuris, lis in negotio iuris; *gyökösség iránt való per; jogbeli per.* Georch. H. T. IV. 222. Pallas Lex. s. *Processus iuris*.

Processus legitimatorius, Text. v. s. *Proc. Productionalis.* Georch. H. T. III. 255. IV. 209.

Processus libellatorius, V. *Libellatorius*; *nyilatkozványos per.* Törvt. Msz.

Processus liquidatorio-divisio-

nalis, cum pignore coniuncta lis in negotio divisionis; *zálogossal elegyített osztályos per.* Georch. H. T. IV. 98.

Processus liquidatorius, causa, lis hypothecaria; *zálog-váltóper.* Jogt. Eml. T. II. 1. p. 347.

Processus liquidi debiti, V. *Debitum liquidum*; *világos adósságot követelő per.* Törvt. Msz.

Processus locati conducti, V. *Locatum conductum*; *szakeánybeli ügy.* Törvt. Msz.

Processus magistratualis, causa publica; *tiszti fenyítő per.* Arch. Rák. 1., 29. *Processus Magistratualis* contra Susanam Lubietoski infantieidam.

Processus marcalis, *gírás per, markás per.* Tisztb. Ir. Moln. Patv. 24. Kövy El. 378. *Processus ex hac materia sunt: Primo Marcalis.* Multi sunt *Processus*, in quibus lex vel plures vel pauciores marcas dictat in poenam, verum hic ex impulsione enasci solitus per excellentiam *Marcalis* vocatur. Movetur coram Vice Comite. *Processus Marcalis* moveri solet per Dominum pecorum contra impellentem, propter praetensum damnum adimentem.

Processus metalis ex usu, metas possessionis discutiens causa; *birtokot tárgyazó határper.* Georch. H. T. 470.

Processus metalis ex Jure, de iure metarum agens causa, lis; *a határ gyökösségére ügyelő per.* Georch. H. T. II. 457.

Processus militaris, ratio agendi militaris; *katonai ügy, eljárás.* Arch. Rák. IX. 30.

Processus novi, instauratio litis; *perújítás.* Georch. H. T. 131.

Processus ob fraudem vel dolum, Text. v. sub *Proc. Computualis*; *csalási ügyben folyó per.*

Processus oppositionalis, in negotio per vim reoccupata rei mota causa; *ellentállásnak okát kérő per.* Georch. H. T. IV. 184. Az ellentállásnak vagy hatalmas visszafoglalásnak okát kérő (*oppositionalis* vel *reoccupatorius*).

Processus perpetui evictoratus, V. *Processus ad poenam perpetui evictoratus*.

Processus productionalis, ad demonstrandam nobilitatem inserviens proc.; *nemességbizonyító per.* Kövy El. 51. *Productionalis* seu probandae Nobilitatis processus . . . *Processus ex hac Materia* enascitur *Productionalis* vel *Legitimatorius*.

Processus proportionalis, in negotio rationum ponendarum mota causa; *szám-tartásra ügyelő per.* Georch. H. T. II. 443.

Processus quartaliti, V. *Quartalitium*; *leány negyed kiszakasztását követelő per.* Törvt. Msz.

Processus querulosus, processus querula plenus (Du C.); *panaszos per, kisebb hatalmaskodási per.* Jogt. Eml. T. II. 1. p. 36. et 267. Kövy El. 303.

Processus rationarius, in negotio ponendarum rationum mota causa; *számadási per.* Kövy El. 479. Octavus (*Processus*) *Rationarius*. Contra Officiales Dominales movetur coram Sede Dominali per fisealem D. Actio fundatur in 65: 1622. 63. 1723. Adesse debent aliqui convocati: Praeses

potest esse vel Dominus terrestris vel alius quiseunque, quem Dominus voluerit. In hoc processu cum sit Computualis, habet locum Reconventio idest: officiali petente Dominus convincitur in supererogatis. Opin. P. II. de ordine Jud. Sec. II. c. IX.

Processus reacquisitorius, in negotio reacquirendi mota causa; *visszaszerző per.* Kövy El. 790. Pauperes ita gaudent Extraserialitatis beneficio, si processu *reacquisitorio* agant.

Processus realis, possessionem concernens lis; *vagyont illető per.* Törvt. Msz.

Processus rectificatorius, *igazító per.* Kövy 339. Uti divisionalis processus ita et *Rectificatorius*, soli sanguini competit, illis scilicet, qui virtute communionis Juris et sanguinis diviserunt.

Processus relutionalis, *leszámoló per.* Pfahl. Jus. Georg. 261. Documenta præcipua, quæ in Relutione et respective *Processu Relutionali* Extirpaturarum producantur, sunt sequentia.

Processus relutorio-admonitorius, lis hypothecaria præmissa admonitione; *intő zálogper.* Kövy El. 425. Tertius *Relutorio-Admonitorius* vocatur, si cum summa integra est peracta Admonitio Judicialis, quæ summa reipsa debuit D. 4. p. 1. præ manibus Judicis admonentis esse et per illum admonitio pignoratario ostendi.

Processus relutorio-liquidatorius, *számoló zálogper.* Kövy El. 424. Secundus *Processus Relutorio-Liquidatorius* in nulla re differt a relutorio simplici, nisi, quod Admonitio judicialis cum minori summa trium vel sex florenorum (prout scilicet Bona in uno vel pluribus Comitatus sita sunt), reipsa oblata præcessit vel iam prius vel simul cum termini præfixione, ut illam leve pignoratarius et maiorem i. e. inhaerentem liquidet.

Processus relutorius, in negotio reluendi pignoris; *zálog kiváltására ügyelő per.* Kövy El. 445. Processus ex materia pignoris sunt: Primo *Relutorius*, cum vel nulla admonitio vel tantum alia præcessit, non Judicialis. Georch. H. T. III. 80.

Processus relutorius admonitorio penalis causa, in negotio cum pœna coniuncti reluendi pignoris; *büntetés-seljáró zálog-váltóper.* Jogt. Eml. T. II. 4. p. 347.

Processus Reoccupatorius; *visszafoglalási per.* *visszafoglalás okát kérdő per.* Kövy El. 484. 775. quid quod vel contra illum, qui prima vice reoccupat, verum iam antea opposuerat quoad substratum fundamentalis causæ non *Reoccupatorius processus*, verum brachium habet locum.

Processus repetitionis literarum; in negotio documentorum recuperandorum mota causa; *levél-követő per.* Georch. H. T. IV. 206.

Processus repositionalis, in negotio restitutionis mota causa; *visszahelyeztető per.* Kövy El. 527. *Processus Repositionalis* ... eo differt a violentiali, quod hic birsagium vel pœna indebita non currat — quod item tantum in realibus locum habeat et, quod omnibus hominibus competat tam quoad res mobiles quam quoad fundos taxæ obnoxios. Kövy El. 537. Tertius *Processus* ex Actibus Potentiaris est: *Repositionalis*. Actio fun-

datur in 4., 5., 13: 1542. Defluit coram Vice-Comite. Potest *Repositionalis Processus* non tantum quoad bona corporalia, verum etiam incorporalia, idest iura aut immunitatem a quacunque præstatione et servitute moveri.

Processus repositiorius, V. *Proc. repositionalis*; *visszatétető per.* Georch. H. T. IV. 140.

Processus repulsionalis, *visszaűzési per.* Kövy El. 770. in *repulsionali Processu* repulsio non admittitur, verum oppositio, verbo: secundaria repulsio non est, vel potius non erat causæ terminus, quia iam simpliciter sublata est. *Processus repulsionalis* defluit coram Tabula Regia. Georch. H. T. IV. 194.

Processus sequestri, V. *Processus ad sequestrum*; *zárató per.* Georch. H. T. III. 201.

Processus successionalis-divisionalis; *örökösödés és osztálybeli per.* Kövy El. 313. *Processus* ex materia successionalis enascitur. Primo successionalis. Eo differt a divisionali Processu, quod divisionalis vel *successionalis-divisionalis* fit inter illos, qui sanguinis et Juris communionem habentes in bonis actioni substratis dividere debent.

Processus successionalis, *örökösödési per.* Kövy El. 313. Primo *Successionalis*. Eo differt a divisionali Processu, quod divisionalis vel *successionalis-divisionalis* fit inter illos, qui sanguinis et Juris communionem habentes in bonis actioni substratis dividere debent; contra eum vero si sit, qui æque prætendit quidem se esse illius, cuius bona erant, successorem, sed vel prorsus non habet Jus ad bona liti substrata vel habet quidem, sed non virtute sanguinis verum legis v. gr. noverea vel mater contra privignos vel proles, coniugum alteruter contra collaterales coniugis defuncti aut Fiscum, vel est quidem sanguis verum remotior quam, ut ex successione participet, contra eum, inquam, vocatur mere *successionalis*.

Processus successionalis sepositiorius, V. Text. s. *Sepositorius*; *melőző örökösödési per.*

1. **Processus summarius**, *rövid per.* *rövid utú per.* *sommás per.* Kövy El. 648. *Summarius* (processus), si neglectis formalibus meritoria allegata scripto exhibentur Judici, hoc fit, ut plurimum, libellatice. Georch. H. T. IV. 15. Jogt. Eml. III. 534.

2. **Processus summarius**, iudicium militare; *rögtön itélő eljárás.* Kass. Ench. I. 94. Ad emigrandum in exteris Provinciis Regnicolas allicientes et falsarii Conductores pœna Patentateller decreta afficiuntur et contra eosdem *Summarius Processus* vulgo *Standrecht* instituitur. Nom. Ordin. an. 1752. 7. Aug.

Processus tabularis, ad quam processus iuris pertinebant, V. Pallas Lex. s. *Processus Juris*; *királyi táblai per.* Kövy El. 771. Quod autem in *Processu Tabulari* aut per Tab. Reg. reviso ... ratio oppositionis nunquam ex facto Judicii, verum tantum ex facto Judicis exequentis, per illum vero, qui in lite non stetit, ex facto Actoris *omissivo* (v. gr. ex intermissa citatione) depromi possit, suapte intelligitur.

Processus triduales, v. *Forum triduale*. Opin. P. II. de ordine Jud. Sec. II. C. VIII. §. 1.

Processus urbarialis, in rebus ad urbanum pertinentibus; *jobbágyi szabást tárgyazó per.* *úrbéri per.* Georch. H. T. IV. 209.

Processus verbalis, V. s. *Processus formales scripti*; *szóbeli per.*

Processus violentialis, V. *Processus Querulosus*; *hatalmaskodási r. erőszakoskodási per.* Kövy El. 305. Secundus est *Processus violentialis*, alias *querulosus* dictus, ob actum minoris potentiae contra nobilem aut etiam libertinum vel Communitatem nobilem aut saltem privilegiam coram Vice-Comite moveri solitus. Georch. H. T. IV. 110.

Procidencia in genua, provolvī, procumbere ad genua; *térdreborulás.* II. procidencia. Otia Bachm. 232. Nonne ubique eadem reverens *procidencia* in genua?

Proclama, æ, (Du C.) nunciatio; proclamatio; *kihirdetés.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 256. an. 1529: si aliquis mutatur ... summam pecuniarum, per *proclamam* ad standardum fieri facit cognitum illi, cuius est pignus.

Proclamare, (Du C. al. s.) est exercitum convocare, comparare; *toborzani.* Marc. Chr. I. 5. *Proclamato* statim exercitu. S. de Kz. Chr. 4. 3., 1.

Proclamare aliquem de aliqua re, accusare aliquem alienius rei; *vádolni valamivel.* Fabr. Urk. 123. an. 1500: caveat autem quilibet frater, ne *proclamet* aliquem in capitulo *de crimine*.

Proclamata, proclamatio; *kihirdetés, felhívás.* *per fölvételének kikiáltása.* Kövy El. 658. Quarto: *Proclamata* vocatur actus ille Judicialis, quo Ineatus præ foribus domus, in qua Judicium considet, vel saltem in domo apertis tamen foribus ad comparandum terna voce provocatur. Tiszbt. Ir. Száz. XXII. 656. Kass. Jur. Civ. Lex. 51.

Proclamata congregatio, olim iudicium in Zala, rigidum in paucis diocesis. Text. v. s. *Judicium Palatinale* et *Judicium Proclamatæ Congregationis*; *kikiáltott közgyűlés.* Samb. Tyrn. — Hainik. Perjog. 200.

1. **Proclamatio**, scriptum, pronunciatum promulgatum ad seditionem excitans (Du C. al. s.); *felhívás.* Száz. XIII. 134.

2. **Proclamatio**, *benum* q. v. (Du C. al. s.); *házasági kihirdetés.* Kon. Egyh. 476.

3. **Proclamatio**, querela iuridica, actio, qua quis rem ablatam repetit. (Du C.) ; *per kikiáltása, nyilvános törvénybeidőzés.* Jogt. Eml. T. I. p. 60. Cod. de Sztára. II. 17. Moln. Patv. 28. *Proclamatio* occasione comparitionis per iudicem partis J. ante foras clara voce facta denunciatio.

Proclamative, palam convocando, promulgatione facta; *nyilván kihirdetve.* Szer. Not. p. 45: retulere, quod ipsi ... in tribus congregationibus ... in Cibinio *proclamative* celebratis, facta diligenti inquisitione, talem comperissent veritatem. Szék. Okl. I. 64.

Proclamatorius, 3. proclamationem, promulgationem continens; *felhívást tartalmazó.* Cod. Dip. Hung. And. V. V. 144., 12^a et pass. juxta continenciam priorum *literarum proclamatoriarum*.

Procollum, (Du C.) colli ornamentum; *nyakdisz.* Nagy Hier.

Pro-Comes, Comitis vices gerens; *altispán*. Hor. Mem. 7. *Pro-Comes* Provinciae Arvensis.

Procotrophium, hospitium pauperum; *szegényjápóló intézet*. Nagy Hier.

Procul distare, longe abesse; *távol lenni*. Wagn.

Proculmovere, 2., (procul + movere), amovere, depellere; *eltávolítani, meg-szűntetni*. Cod. Zi. v. III. p. 34. . . coram nobis commiserunt pacifice Conmorj aliquo obstaculo *proculmoto*. Cod. de Sztára. II. 359. estimatione quarumlibet rerum *proculmoto*.

Procura, æ, (Du C.) potestas, licentia, facultas agendi alterius nomine scripto alicui concessa; *fel-, meghatalmazás*. Ger. Vollmacht, Ljub. Mon. Sl. XXI. 35. an. 1433. *procurator*, *procuratorio* nomine . . . prout patet *procuracione* facta . . . cuius *procure* tenor talis est. Art. D. 1840. 59. Jókai. Mire Megv. III. 84. No iszen csak azzal kezdj, gondolá Lóránd, legalább azt a pofont, a mit én nem adhatok, megkaphatod *«per procura»*.

1. **Procurare**, (Du C.) liberaliter habere aliquid, apparatis epulis excipere aliquem; *megvendégtetni*. End. p. 246: Unusquisque comitum septuaginta duorum semel in anno regem Ungariæ *procurat* et, antequam de mensa surgat, dona dat.

2. **Procurare**, causam esse, auctorem esse; *okozni*. Batt. Leg. III. 89. an. 1309. qui ipsam mortem *procuraverunt*. S. de Kz. Chr. I. 4. 1.

Procuraria, æ, officium procuratoris, V. s. *Excutere*; *ügynökség*.

Procuratia, magistratus, quem *procuratium* vocant; *ügynökség*. Luc. Regn. Dalm. 197. quæ fuerunt diutissimæ et sunt in nostra *Procuratia* Sancti Marci.

1. **Procuratio**, potestas, licentia (Du C. 3.); *felhatalalom*. Batt. Leg. III. 204: quæ mandatum exigant speciale et etiam, quæ præsens *procuratio* emissa non præscribit.

2. **Procuratio**, (Du C.) cibus et potus, quæ debentur a sacerdotibus episcopis et archidiaconis, quum ecclesias sibi subditas visitant; megyei látogatás alkalmával a püspökök vagy helyettesít és kísérő személyzetét illető *tiszteletes étartás*. Kon. Egyh. 282.

1. **Procurator**, advocatus, patronus; *ügyvéd, pervéd*. It. avvocato. Kövy El. 635. *Procurator* eo differt a plenipotentiariorum, quod tantum quoad iuridica fiat, nec ad illa cum tanta facultate ac plenipotentiariorum et, quod publica auctoritate approbatus et Juramento adstrictus esse debeat.

2. **Procurator**, (Du C.) legatus cum auctoritate, cui rei agendæ cura permissa; *felhatalmazott, helyettes, vendéglátó*. Prise. Serv. p. 28. *Procurator* Vicarius est seu locum tenens, qui alterius vices gerit. Subinde *Procurator* est, qui Convivio excipit vel Convivium adparat, interdum Magistratus Publicus, qui *Procurator* Reipublicæ dicitur. Ergo non semper Advocatus erat. Bel. appar. Dec. I. Mon. V. p. 495. Batt. Leg. II. 479. an. 1255.

Procurator cum nostris, cui commissa est fassio in iudicio; *törvény előtt vallott, meghatalmazott*. Szirm. Gloss. 153.

Procuratoreus, ad procuratorem pertinens; *ügyvédi, megbízási*. Kass. Jur. Civ.

1., 97. Ad persolutionem mercedis *Procuratoreae*.

1. **Procuratoria**, æ, litteræ procuracionem continentes; *megbízó levél*. Batt. Leg. III. 75. Tenor *procuratoriae* capituli talis est. Kov. Form. St. CXXVII.

2. **Procuratoria**, æ, tabularium procuratoris; *pertár, ügyvédi csarnok*. Kövy El. 658. In Tabula Regia lecta per Referentem in Iudicio Levata, fertur per Juratum ad *Procuratoriam*, ibique prima, secunda, tertia die, cujus et contra quem sit causa proclamatur. Szilády. Irod. Közl. VI. évf. I. f. 108. Reggel 7-kor elmentem a *Procuratoriába* s ott dolgoztam. Ackerl. 3. Száz. XXI. 149.

Procuratoria constitutio, actus constituendi patronum; *ügyvédi megbízatás*. Törvt. Msz.

Procuratoriae, V. Procuratoria 1.) Törvt. Msz.

Procuratorialis, ad procuratorem pertinens; *gondnoki, ügyvédi*. Cod. Zi. I. 600. auctoritate *procuratoriali* possessionem vendidisset. Fej. VIII. 3., 614. ex vigore litterarum *procuratorialium*.

Procuratorius, 3., ad procuracionem pertinens V. s. *Procura*; *felhatalmazási*.

Procursivus, 3., procurrens; *előre futó*. Abeles 13. chorea *procursiva*.

Procustodie, custodie, protegere; *megvédeni*. Tör. Tár. 1889. p. 472. *procustodiet* præterea illum principem.

Procus, 3., (a *procedere* dolos Plaut.) fingere; *előre koholt, előre szított*. Res. ges. p. 97. Erat Nadasdii familiaris, conspirationis participes et *procuratorum* contra Patriam consiliorum minister.

Prodapifer, i, Vicedapifer, dapiferi vices gerens; *altálnokmester*. Beng. Ann. Er. Cænob. 227. Domini Stephani Adami de Gradua Gradzinski, Regni Poloniæ *Supremi Prodapiferi* . . .

Pro-Datarius, cardinalis datariæ præpositus; *római kegyeszeki elnök bibornok*. Cher. Jus. Eccl. I. 226. Nomen Datarii derivatur a voce barbara *datare*, cum ad eius officium pertineat *datum* seu *tempus*, diemque supplicationum, expeditio-nem, concessionum exacte adnotare. Munus Datarii in Curia romana magna auctoritate pollet estque *Praelaticum* et nonnunquam Cardinalitum. Hoc in casu, seu si Cardinalis eidem officio præficiatur, non Datarii, sed *Pro-Datarii* nomine venit. Kon. Egyh. 256.

Prodecanus, i, vices decani agens; *prodekán*. Wallaszky 516.

Prodecessor, qui ante fuit, vixit; *előd*, Ger. Vorgänger. Kronst. I. 533.

Prodes, is (Du C. *proda*) proventus, redditus; *jövedelem*. It. *prode*. Ljub. Mon. Sl. I. 61. an. 1243: post tuum reditum . . . eris adstrictus de *prode* et honore Veneciarum.

Prodiclose, proditorum more; *árulás útján*. Chr. Dubn. p. 145: unde nihil conflictu principes *prodiciöse* procedebant.

Prodictio, prædictio; *jövendölés*. Irod. Közl. VI. IV. 447. *prodictio* astronomica.

Prodigalis, prodigus; *pazar*. Rák. Ön. 187. *prodigalis* generositas.

Prodigalitas, (Du C.) prodigientia; *pazar bőség, tékozlás*. Tör. Tár. III. 129. Numi Hung. 45. Kass. P. P. I. 198. Cf. Auct. decl. in Catil. 9.

Prodigaliter, prodige, effuse; *paza-*

rul. Thöck. Diar. II. 334. Czaffragh egregium Turciei laboris *prodigaliter* scoffio consumum, cuius fundamentum est mere argenteum p. 332. Czaffragh itidem Turciei laboris, scoffio in purpura magnis floribus *prodigaliter* ornatum, cum subductura cœrulea.

1. **Prodirector**, directoris vices gerens; *helyettes igazgató*. Rév. Pl. 67.

2. **Prodirector**, summus rector gymnasionum ante an. 1848.; *főigazgató*. Ger. *Oberdirector*. Wallaszky 480.

Proditionaliter, per prodicionem; *árulással*. It. *proditoriamente*. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 20. Jarinum et quedam alia castra *proditionaliter* occupando. Fej. V. II. 97.

Proditorie, more proditorum; *árulók módjára*. Ljub. Mon. Sl. XXI. 276. an. 1448. Száz. II. 395. Fej. X. I. 276. *proditorie* fuit in capite lethaliter vulneratus.

Prodniceus, i, (a Montenegro: *Porednik*) possessor communis pascui; *közlegelő birtokos*. Urk. Sieb. I. 19. an. 1222. terram, quæ vadit usque ad terminos *prodnicorum*.

Prodominium, *jog a hűbérsgé gyakorlására*. Vuch. Jur. Feud. 67. *Prodominium* directum in feudo, cui competere potest vel quoad substantiam vel quoad exercitium; si primum, tunc dicitur *prodominium directum in specie*, sin alterum oritur *Prodominium*, *Füreigenthum*, ille vero, cui id ius competit, *prodominus*, Lehen-Fürherr audit.

Prodominium simplex, *egyszerű jog a hűbérsgé gyakorlására*. Vuch. Jur. Feud. 67. si *prodominium* vi imperii civilis exerceatur, oritur *prodominium sublimé*, *die hohe Lehen-Fürherrlichkeit*, veluti si civitas feudum constituat, tunc imperans civilis, vi imperii civilis *prodominium sublimé* exerceat; quod si vero vi alterius alicuius iuris exerceatur, nascitur *prodominium simplex*, *einfache Lehen-Fürherrlichkeit* v. g. si claustrum feudum constituat, tunc Abbas . . . exerceat *prodominium simplex*.

Prodominium sublimé, V. *Prodominium simplex*; *a fejedelemsnek főhűbér-gyakorlási joga*.

Prodominus, i, dominus feudi. V. *Prodominium*; *hűbér ura*.

Prodromus, porticus; *előcsarnok*. Ger. Vorhalle. Thöck. Diar. II. 658. — 21. Aeternitatis *prodromus*.

Prodracinus, (fors. a sl. *prod*, ante, præ et *hrad*, arx), præfectus arcis; *várkapitány*. Fej. I. 406. Acta sunt coram testibus . . . Petro Archi-Diacono, Joanne Sacerdote et Monacho, Petro Primicerio, Dragana Sitanasso, Asdricio *Prodracino* et Gregorio Prodsuppo.

Prodroma, orum, quæ morbum annunciant, præcedunt; *a kört megelőző s jelentő tünetek*. Bene Med. II. 3.

Prodsuppus, i, præfectus ita dicti comitatus; *főispán*. Croat. *predžupan*. Fej. I. 406. Acta sunt coram testibus Petro Archi-Diacono, Joanne sacerdote . . . Gregorio *Prodsuppo*.

Produceo, actus produendi (testes); *elővezetés* (tanúkról). Szék. Ökl. III. 404.

Producere fructus, ferre fructus; *termést hozni*. It. *produrre*. Wagn.

Producta in processu, in processu prolata literalia monumenta; *perben előmutatott okmányok*. Törvt. Msz.

1. **Productio**, procreatio; *előállítás*,

készítés. Lzb. Cod. Med. T. II. 497: Arsenici productio.

2. **Productio**, actus frumenta ceterosque fructus laborandi; *termelés*. Ger. Erzeugung von Früchten. Proj. Leg. Civ. 486. Institutiones porro Maioratum ea proportionem, qua multiplicatae fuerint, etiam evolutionis industrialis Culturae et productionis incremento obfuturae videntur.

3. **Productio**, quod in conspectum datur, agitur; *mutatvány*. Ger. Aufführung. Jókai. Magy. Náb. 314.

Productio testimonialis, dare testes; *tanúállítás*. Soos. Mon.

Productio nobilitaris, actus probandae nobilitatis; *nemesség bizonyítása*. Törvt. Msz.

Productio, probandae nobilitatis; *nemesség bizonyító*. Kövy El. 607. Omnes Causae Fiscis Magistratualis, utpote Actiones civiles vel birsagiales publicae, criminales *productionales* seu *legitimatoriae* idest: probandae nobilitatis, verbo omnes causae publicum tangentes . . . coram Sedria Comitatus moventur.

Productivus, 3., producens; *termő, teremő*. Gall. productif. Greg. Aest. 34. Receptivitas in prioribus, in mente et imaginatione *productiva* spontaneitas praevalet.

Productologia, a, notitia fructuum producendorum et productorum; *termelési tan*. Wallaszky 392.

Productoria, Litterae productoriae, litterae nobilitatis testes; *nemesség bizonyító levél*. Cod. Zi. I. 287. Pro magistro Emerico de Bechey contra magistrum Ugrinum, filium Johannis, testimony *productoria* in Capitulo Albensi.

Productorum quaestor, fructuum terrae quaestor; *termékkereskedő*. Pest. Vár. Lev.

Productrix, quae producit; *előhozó, termő*. Imre Phil. 479.

1. **Productum**, quod natura producit, profert, fructus, animal; *termék*. It. prodotto. Vern. Met. II. 47. Quoniam autem principium organismi, prout naturam percipimus, praecipua cum energia in certis iisque affinis *productis*, plantis videlicet et animalibus actuosum est, ea ut partes totius organicae ad potentiam evectae iure per eminentiam organica naturae *producta* appellantur.

2. **Productum**, i, V. *Factum*. Inst. Arithm. 31. numerus et multiplicatione ortus dicitur Factum vel *Productum*.

Proedria, a, (*προεδρία*) prior sedes, primus locus; *elnökség*. Cher. Jus. Eccl. II. 175. Quod aliunde explicari nequit, quam quod ipsa Ecclesia Civitatis *proedriam* in legislatione agnoverit.

Proëmiari, exordiri; *bevezetni, megkezdeni*. Wagn.

Pro-Episcopus, Vice Episcopus, episcopi vice gerens; *püspökhelyettes*. Res ges. p. 46: Leopoldus . . . misso Martino Katzonio . . . ut ex Apaffio Romanorum sacrorum libertatem ordinandis Episcopum, aut *Pro-Episcopum*, templo scholisque locum intra Claudiopolitanos muros extundat.

Profanator, (a profanando), sacrilegus; *bemecskölő, szentségtelenítő*. Körmöcb. főreálisk. Ért. Bpest 1899. p. 95. *profanatores, defaectores locorum* publicorum. Cf. Prud. Apoth. 178.

Profanitas, sacrilegium (Du C.); *isten-telenség*. It. profanazione, malvagità. Gall. profanation. Burian. Blandr. p. 201: homines . . . jam naturā ad *profanitatem* proclives. Syll. Pos. Ass. XXX. Cf. Tert. de pall. 2.

Profectio, progressus; *előrehaladás*. Szentiv. Cur. Misc. 89. *Profectio* est progressus, quo Cuspides domorum Coelestium caeteraque loca insigniora thematis seu geniturae, progredi intelliguntur singulis annis per 30 gradus atque ita intra annos 42. totus Zodiacus percurritur et rursus incipit progressus.

Profectitius, 3., quod solvitur in itinere, quum proficiscuntur (Du C. aliunde delatus); *útközben kelendő*. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 9. Civilista peculium Castrense, Quasi-Castrense, *Profectitium* et *Adventitium* adcurate discernunt.

Profectivus, 3., (a proficere, profectus) utilis; *hasznos*. Fej. VII. 214. devotis salutis nostre *profectivis* petitionibus eiusdem Andreae Praepositi devotius inclinati.

Profectus, us, progressus in litteris (Du C. lucrum); *előmenetel, haladás* (tanulásban). Bene Pol. 252. *profectus* discipulorum. Passim ap. Liv. Quint. et alios.

Profellum, fors, idem ac propylaeum. V. s. *Anetum*; *előcsarnok*. Ger. Vorhalle.

Profesa, a, (Du C. professa) quae virginitatem proficitur; *fogadalmazott* (nő). Ljub. Mon. Sl. II. 24: consanguineas *profesas* et monachas habetis.

1. **Proffessio**, solemnns votorum nuncupatio (Du C. al. s.); *örökfogadás, szerzettaggá felavatás*. Kon. Egyh. 369. Georch. H. T. II. 286. Fej. Jur. Lib. 466. Otia Bachm. 51.

2. **Proffessio**, ars, quaestus; *kézművesség, mesterség, foglalkozás, kereset*. Ger. Gewerbe, Profession. Veranes. III. 362. quibus vero fortunarum et suppellectilis speciosioris minus est, ut multis civibus nulla *professione* praeditis.

Proffessio fabrina, opificium, ars fabri ferrarii; *kovács mesterség*. Lzb. Cod. Med. T. II. 747: qui animum *professionem fabrinam* . . . condiscendi proderent, ad Scholam Veterinariam . . . exmittantur.

Professionatus, natus factusque; *született* (katona). Ger. *Berufs* (Soldat). Jókai Erd. ar. k. 92. *professionatus* katona. Ibid. Epp. I. 347. *professionatus* regényíró. et passim.

Professionem emittere, *fogadalmat letenni*. It. fare i voti solenni. Ger. das Gelübde ablegen. Nill. Symb. p. 661: Jam tempus advenerat *emittendae professionis*. Fej. Jur. Lib. 466.

Professionalista, a, opifex, artifex; *mesterember, kézműves, műfoglalkodó*. Ger. Professionist. Handwerker. Cod. Camb. Merc. 41. Denique 4. Opifices et *Professionalistae*, coetui cuiusque inscripti, qui exercitium sui officii vel professionis testimonio competentis Jurisdictionis demonstrare possunt.

Professionista, a, idem ac *Professionalista*. Cod. Camb. Merc. 44. Non secus idem jus fori et paratae executionis competet etiam *Professionistis* et Opificibus.

1. **Professor**, (Du C.) qui ordinis regulam proficitur; *valló*. Szék. Okl. I. 148. vestri ordinis Franciscani *professori*.

2. **Professor**, qui sacra Christiana pu-

blice proficitur; *hítvalló*. Funda David. J. 2: *Professores*, qui non interpellati martyrio se ingerebant. Cod. Dip. Arg. Cont. III. 93. et passim.

Professoralis, ad professorem pertinens; *tanári, tanítói*. Ker. Nap. 362. ab officio *professorali*. Oltv. Act. Synod. 31.

Professoratus, us, munus, conditio professoris; *professorság*. Ker. Nap. 393. Beng. Ann. Er. Cænob. 213.

Professus, ascitus, receptus (Du C. al. s.); *avatott, fogadalmazott*. Ger. Profess. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 43., 42. Fr. Odo Sarvári, Ordinis S. Benedicti *Professus*.

Profestum, i, (Du C.) vigilia, dies festum praecedens; *előőnnép*. Georg. Sirm. I. 37. an. 1493. in mense Decembris in *profesto* Lucie virginis.

Profectus, us, emolumentum; *haszon*. It. profito. Ljub. Mon. Sl. XI. 204. an. 1435: de omni *vallitate* et *profectu* . . . dominus dabit eis.

Profcuit, pro: *profuit* (Du C.); *használt*. It. profittare. gewinnen, verdienen, nützen. Gall. profiter. Ger. profitieren, nyerni, hasznot húzni. Thuróczy Sig. R. c. I. X. Sed quid *proficuit* solitariae manus defensio? c. 4. Sed hæc fuga *proficuit* ei minime.

Proficius, 3. utilis (Du C.); *hasznos*. It. proficuo. Pel. Pom. De S. Joan. s. III. c. 3. Quam *proficuum*, quam gloriosum est fore suum discipulum Domine Jesu. Cf. Cassiod. var. 1, 39.

Profilum, imago, obliqua; *oldalnép, arczél, függőleges rajz*. It. profilo. Gall. profil. F. Balass. Casula Steph. App. Orthographiam (*profilum*) delineare.

Profosius, custos carceris; *tömlőcz-tartó, porkoláb*. It. prevosto. Gall. prévôt. Germ. Profoss. Kuk. Jura I. 310. Tenebantur insuper Knesii advigilare, ut fures quamprimum capiantur et *Profosio* suo assignentur. Szegedi Rubr. Pars II. p. 219. Nec *Profosii* et aliae personae quidquam præter taxam exigant. (Deer. Rudolphi Regis an. 1390).

Profozsius, i, V. *Profosius*. Kuk. Jura I. 315. *Profozio* ab incarcerationis et arrestatis personis in posterum non ultra viginti quinque denarios exigere permissum sit.

Profugium, (Du C.) fuga; *szökés*. Kass. P. P. I. 197. ae ubi detegi valuerit, ad locum *profugii* reinviationis . . .

Profundator, indagator; *mélyen kutató*. Batty. Leg. T. III. 441. an. 1428: divinum *profundator*.

Profunde-fuscus, color intensior fuscus; *hírtelen-barna*. Imre Phil. 255. color *profunde-fuscus* apud Hindostanos, Paraguayos etc.

Profundmagister, annonae praefectus; *élestmester*. Ger. Proviantmeister. Magy. Tört. Eml. XXX. 331. an. 1356. commeatus *profundmagistro* consignari deberent.

Profus, i, V. *Profosius*. Arch. Rák. VIII. 392.

Prognarius, i, proniae particeps. V. s. *Pronarius*. Ljub. Mon. Sl. IX. 56. an. 1440. det operam de conferendo cum . . . rectoribus . . . et cum *prognariis* super forma et modo.

Prognosticare, (Du C.) praedicere, vaticinari; *jóstani, előjelezni*. Gall. prédire. Kat. Hist. Duc. 45. Quia ergo somnium in lin-

gua Hungarica dicitur almu (nunc alom) et illius ortus per somnium fuit *prognosticatus*, ideo ipse vocatus est Almus. Anon. 5.

Prognosticatio, (Du C.) praedictio, divinatio; *jövendölés*. It. pronosticazione. Gall. pronostication. Obs. Jadr. 400. Sed moti intuitu pietatis et misericordia ab eorum proposito sunt penitus revocati, quo, si ipsi Jaderitini *prognosticationis* speciem agnovissent, ipsum salubre consilium non tam repente abjecissent.

Prognosticon, (Du C.) praesagium, praedictio; inditium rei futurae; *jövendölés*. Tör. Tár. 1888. p. 542.

Prognosticum, i. V. *Prognosticon*. Száz. XV. 43. astrologia *prognosticum*it. Marc. Chr. II. 53. Nocte autem secuta *prognosticon* futurae discordiae et turbationis provenit.

Programma, atis, lex, forma, praescriptum (Du C. al. s.); *előrajz, értesítő*. Wallaszky 370. edito *programme*. Olt. Act. Synod. 40. Cf. Vuleat. Avid. Cass. 6. §. 4. Cod. Just. 1., 14., 3. Fabbrett. Inscr. p. 529. no. 382.

Progredi, pro: oriri; *származni, keletkezni*. S. de Kz. Chr. I. 1., 2. ex Sem. Ham et Japhet LXX duae tribus... sunt *progressae*.

Progressio, (Du C. *Progressus*) consilium, susceptio; *vállalat*. Gall. entreprise. Batt. Ger. 68. moderamen adhibendum, non enim magna *progressio*.

Progressivus, 3., progrediens, progressus. *Progressio tempore*, progressu temporis; *időmultával*. Fej. VII. 232., 180. partes coram nobis se ipsos... ad hoc obligantur, quod quaecunque ipsarum partium *tempore* *progressu* per se vel per alios... litem suscitare vellet.

Progressus serierum, profectio agminum. V. *Abitus serierum*; a sorok *előléptetése*.

Pro gubernator, Gubernatoris vices gereus; *alkormányzó*. Száz. XI. 140. Loc. *Pro gubernator* Csonkahegus (Csonkabég).

Prohemium, prohemium, prologus; *előszó, bevezetés*. Batt. Leg. III. 21: *prohemium* super statum Regni.

Prohibeionalis, is, (se. litterae) aliquid prohibentes; *tilalmazó levél*. Szék. Okl. I. 50.

Prohibita, æ, vox forensis, qua cognitio causae ad sequentem seriem cognitionis transferebatur; *pertíalom, perorvosító tilalom, étéletbetiltás*. Kövy. L. 738. *Prohibita* est remedium Juridicum, quo pars succumbens, sententiam in processu Tabulari latam ipsa die latae sententiae, executioni dari vetat, 2-dæ: 58: 1729. 38. Ne per novum Judicium debeat remedium quaerere. Georch. H. T. IV. 183. Az étélet-hozas után pedig (az ügyész visszahívásán kívül) tiltással (*Prohibita*), fellyebb vite'l'el (Appellata), sőt még az étélet végrehajtásakor is visszaveréssel (Repulsio) vagy ellentállással (Oppositio), de még az étélet végrehajtása után is meg lehet per-ujjítással (novum) az elvesztett pert orvosolni. Pril. Abact. 424. Csaplov. Nucl. 249. Kass. Jur. Civ. 225. Jogt. Eml. I. 20. Recon. an. 1618., 176. Tiszth. Ir.

Prohibita cum onere, cum multa iuncta prohibita; *teherrel való tiltás*. Georch. H. T. IV. 227.

Prohibitae cedere, *elállani a tiltástól*. Georch. H. T. IV. 207.

Prohibitionalis, V. *Litterae prohibitionales*. Cod. Zi. I. 104.

Prohibitivus, 3., quo adire non licet, interdictus, vetitus; *tiltott*. Pril. Abact. 35: silvae *prohibitivae*. Art. Diet. Pos. 25. Quod si quispiam... in partem *prohibitivam* venationem exercendi causa intraret.

Prohibitivus, species Imperativi, Imperativus, quo prohibetur, vetatur, negatur; *tiltó mód*. Schröer Synt. 52.

Prohibitoria, æ, litterae, quibus aliquid prohibetur; *tilalmazó levél*. Tör. Tár. XII. 27. Kov. Form. St. CXXXIX.

Prohisna, (fors. a slav. *proh*, limen, *küszöb*) V. *Denarius fumalis*. Fej. III. 2., 283, videlicet decimas frugum, porcorum et omnium, quae decimari solent, simul cum linis et galinis et denariis, qui *prohisna* vocantur, contulimus dicto Capitulo perpetuo.

Proicere ad faciem, exprobrare; *szemére hánygni*. Georg. Sirm. I. 329. Et mox inceperat dominus Gritti *proicere ad faciem* Petri sacerdotis.

1. **Projectare**, rationem alicuius rei designare; *tervezni*. Ger. projectiren. Opin. P. I. §. 8. Pest. Vár. Lev. Art. D. 1840. p. 48. Cod. de Delict.

2. **Projectare**, suadere, auctorem esse; *javasolni, felterjeszteni*. Art. D. 1840. p. 48. Jóka. Pol. Div. IV. 30. én *projectálok* és ő sanctionálja. Jogt. Eml. II. 2. p. 46. subiecta bene merita... *projectent*, qui Comes ex *projectatus*... candidatus.

Projectatio, onis, commentarius, conditio; *tervezet, javaslat*. It. progetto. Gall. projet. Ger. Entwurf. Epist. Proc. P. III. p. 582: tales comprehensae sunt *projectiones*. Arch. Rák. IX. 617. Jogt. Eml. II. 467.

Projectator, consiliorum architectus; *tervező, terekoholó*. Tör. Tár. 1891. p. 43. Vern. Psych. 215.

Projectista, æ, qui consilia struit, consiliorum architectus; *tervező*. Ger. Projectenmacher. Fej. Jur. Lib. 437.

Projectizare, rationes conficere, delineare; *tervezni*. Arch. Rák. I. 5. Tabella solutionis unius regiminis equestris ordinis *projectizata*. I. 426.

Projectualiter, ratione proiecta, exposita, consilio ad calculum vocato; *tervezet, előirányzat szerint*. Száz. 1896. február 104. lap.

Projectum, descriptio, adumbratio; *tervezet*. Reg. Mil. jan. 1726. p. 11: iuxta praesens *projectum* Commissariatium. Arch. Rák. I. 5., 637.

Projectum articulorum, legis rogatio; *törvényjavaslat*. It. progetto di legge. Ger. Gesetzesvorschlag, Motion, Gesetzproject. Kass. P. I. 359. De *Projectis Articulis* et Sanctionibus eorumdem nec non Ratificationibus diversis. A *Tervényjavallatokról*, Törvényekről és azoknak Szentségesítésekről, Megerősítésekről.

Projectum diplomaticum, consilium propositum per legatos; *diplomáciai terv*. Száz. XIII. 43.

Projectum individuale commissariatium, a hadi biztosoknak személyes *javaslata*. Moln. Patv. 77. Dum Militia e Castris vel exteris ditionibus in

Regnum hybernatum movet, eotum extractam iuxta Supremi Bellici Consilii ordines Belli Commissarii (qui a poliiori in confiniis Regni pro temporum et circumstantiarum exigentia locari, ibidemque eiusmodi Militum revidere solet) designationem, ad Provinciale Commissarium mitti curat, qui praevie iam a suis ordinibus et superioritatibus instructus in conformitate illius *Individualis Projecti Commissariatii*, sive Designationis Belli Commissarii, Militem in hunc vel illum Comitatum, Districtum vel Civitatem, prout nempe praevie instructus fuerit, iuxta normam itinerariam, mutua cointelligencea concertatam assignat.

Proietum, proietum tectum. V. s. *Galleola*; *gátor, eresz*. Gall. Auvent.

Proiunctus, 3., praenunctus, anteriori parte iunctus; *előbefogott, befogott*. Rák. Ön. 130. conduxit curriculum quatuor equellis *proiunctum*...

Proiatorius, 3., procrastinans; *késleltető*. Törvt. Msz.

Prolatum, part. (pf. verbi proferre, hic subst. locum obtinet) quod prolatum est, profertur, in medium affertur; *ajánlat, indítvány*. Rák. Ön. p. 186. differentiam inter mea est ipsius *prolata* enatam praecautio ejus adscripti...

Proletarie, negligenter; *felületesen, hanyagul*. Fabó. Monn. Evang. II. 351. Feit hoc et Czvittinger in Specimine suo p. 303. sed *proletarie* satis...

Prohibito, ad arbitrium, ad lubidinem, ex lubidine; *kénye-kedve szerint*. S. de Kz. Chr. II. 2.

Prolificare, prolem gignere; *nemzeni*. It. prolificare. Wagn.

Prolificatio, (Du C.) procreatio liberorum; *gyermeknemzés*. Opin. P. I. Sec. II. §. 2.

Prolificus, 3., proles generans; foecundans; *termő, termékenyítő*. Bocat. Hungar. p. 348:

Prolifico imbre (nimis face Apollinea uritur) illam

Irrora plantam, Doctor Apollo, tuam.

Prolitare, (Du C.) litare, sacrificare; *áldozni*. Nagy Hier.

Prolixare tempus terere; *csevegni, időt töltetni*. Georg. Sirm. I. 50. Et inter nos lingua cum Traxiana *prolixamus*.

Prolixare se, morari; *időzni*. Georg. Sirm. I. 342. Cumque in (i)tinueribus equitatem versus Debrechen et intrasset, ibi dominus Tharnockj non *prolixavit se*, sed cucurisset festinanter ad vadum flui Thicie.

Prolife, pluribus verbis; *terjengőn, bőven, hosszadalmasan*. Gall. prolixement. Wagn. Cf. Gell. 5., 4.

Prolocutio, (a proloquendo) praefatio, prologus; *bevezetés, előszó*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. p. 1.

Prolocutor, (Du C.) procurator, patronus; *ügyvéd, személyesen valló*. Cod. Dipl. And. V. III. p. 381. — Hajnik Perjog. 285. Cf. Auct. Quintil. Declin. Tribun. Marian. 3.

Prologialis, ad prologum pertinens; *előbeszédi*. Faber Jur. Met. 10. universalis nihilominus legis vi pollere hanc ordinationem, et *Prologialis* eiusdem articulus et eius Epilogus. Kass. Jur. Civ. I. 29. Fabó Monn. Evang. II. 155. Kövy El. 9.

Prolongare tempus, (Du C.) producere tempus, prorogare, longissime ducere;

hosszabbítani az időt, halasztani. It. prolongare. Gall. prolonger. Wagn.

Prolongatio, prorogatio, protractio; meghosszabbítás, elhalasztás. Rák. Ön. p. 353. l. 43—46. (16.): Nullum se hic habuisse negotium præter propositionem amicitiae domini sui, et *prolongationem* pacis.

1. **Proloquium**, (Du C.) prologus; előszó. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 58. Cf. Paul. ex Fest. p. 226. ed. Müll.

2. **Proloquium**, natura (Du C. sententia); *természó, lényeg*. Batty. Ger. XXXVIII. *proloquium*, hoc nomine naturam venire . . . arbitramur. *Proloquium* enim, ut est apud Theophrastum, ostendit, *ut sit et quid sit?* Ibid. 54.

Prolubium, (Du C.) cupiditas; *gyönyör, vágy*. Nagy Hier. Cf. Att. ap. Non. 64. 8. ita Nov. et Laher. ib. 40 et 42. Ter. Ad. 5., 9., 27. Gell. 16., 49.

Promemoria, æ, commentarius, memoria; *emlékirat*. Tör. Tár. 1887. p. 589. Száz. XXIX. 449.

Promeritorius, 3., quo aliquid meretur, mercede dignus; *érdemszerző*. Pel. Pom. De S. Joan. s. III. c. 2. Secunda quæstio occurrit de eiusmodi adoptionis dispositiois, sive virtutibus *promeritoriis*.

Promiscundus, idem quod: *promiscundus* = dispensator; *kincstáros*. Ke. Or. Kegl. A. 3., 4: comis eloquio unus gratiarum omnium *promiscundus*.

Prominister, ministri vires gerens; *miniszter helyettes*. Tör. Tár. VI. 99. H. Episcopus Nitriensis Romæ Cæsareus *Prominister*.

Promiscuitas, permixtio; *elegyítés*. Fej. X. l. 219. et ex hoc propter *promiscuitatem* terrarum arabium, fenilium.

Promissarius, *elfogadó*. Károlyi. Mat. Teut. 7. Pactum est promissio acceptata; In omni igitur pacto duæ personæ deprehenduntur, quarum una, quæ aliquid promittit, *promittens*, altera autem, cui quid promittitur, et quæ promissum acceptat, *promissarius* vocatur.

Promissorium, fides data; *ígérő hit*. Georch. H. T. IV. 151.

Promissorius, 3., ad promissum, promissionem, promissorem pertinens; *ígérő*. Vern Phil. Mor. 257. quæ omnia certa proportionem periurio quoque *promissorio* sine intentione scilicet implendi, quod quis promisit, facto accomodari possunt.

Promisso-tenus, ex de promisso; *ígérlet szerint*. Il. Rák. Gy. 582.

Promissum cadit in debitum, ex promisso evadit debitum; *az ígérlet tartozássá válik*. Törvt. Msz.

Promonticolum, (Du C.) diminutivum *promontorii*? collis; *domb, kis hegy*. Pel. Serm. Mystice elephantis magni instar *promonticorum* significant prælatos in populo christiano. Pasch. 17 qu

Promontialis, ad vineam pertinens; nam promontorium idem est ac vinea; *szőlőhegy* . . . Kass. Jur. Civ. I. 87. Ad regulationem Præstationum *Promontorialium* et Terragialium. S. Benkő Top. Misk. 50.

Promontorialista, æ, vinearum cultor, dominus; *szőlőhegybirtokos*. Pfahl. Jus. Georg. 344. Electio Juratorum, Notarii ac Custodis Vinearum *Promontorialistis* absque influxu Domini terrestris competit. Urb. Reg. passim.

Promontorium, vinea; *szőlőhegy*. Ger. Weinberg. Jócai Rab. R. I. 44. *promontorium* (igy nevezi a törvény a szőlőhegyeket). Georch. H. T. II. 273.

Promosecondus, (Plaut. promus condus); *sásár, kulcsár*. It. bottigliere. Gall. sommelier. Ger. Kellermeister. Pelez. Geisa. p. 51.

Promotio, actus ad gradum altiore promovendi (Du C. al. s.); *előléptetés*. Ger. Promotion. Reg. Turm. Præf. 37. Cf. Lamprid. Anton. Diadum. 2. Firm. Math. 3., 7. 15. Ascon. in Civ. Verr. 2., 4., 28.

1. **Promotor**, (Du C. 4.) qui augeat, promoveat rem; *előmozdító*. It. promotore. Gall. promoteur. Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 247. Atque ita omnes illius *promotores*, auxiliares et directores in pari æstimatione cum ipso sunt.

2. **Promotor**, qui creat, renunciat doctores, magistros. V. *Neo-Baccalaureus*; *valami tudós rangba előléptető*. Wagn.

1. **Promotorium**, mandatum, quo res causa promovenda præcipitur; *sieltető parancsolat*. Georch. H. T. IV. 263.

2. **Promotorium**, actus promovendi; *előléptetés*. Száz. VII. 615. Istenben s jó *promotoriumban* bizván.

Promotrix, quæ aliquid promovet, adjuvat; *pártfogó, előmozdító*. Jan. Pan. Poëm. II. 80: supplico . . . quatenus . . . in certis causis . . . velis esse *promotrix*. Beng. Ann. Erem. Cœnob. 412. Bod. Hist. Eccl. I. 221.

Promovere, provehere, promovere ad gradum subliorem, augere, amplificare dignitatem; *előléptetni, előmozdítani*. It. promuovere. Gall. promouvoir. Wagn.

Promovere pugnam, movere, excitare bellum; *hadat indítani*. Fjp. Anon. 4b. elegerunt, ut *pugnam promoverent* contra Almum.

Prompta pecunia, parata, numerata pecunia (Du C.); *készpénz*. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 257. veluti aureis ditibusque gemmarum elenodys, *parata* etiam seu *prompta pecunia* . . .

Promptificare, construere; *helyre állítani*. Fjp. Szám. p. 248: debet . . . *promptificare* maxillas.

Promptitudo, (Du C.) promptus animus, alacritas; *készség*. Knauz M. E. Str. I. 489., 133. Wagn.

Promptuare, 1. instruere, armare, 2. conficere; 1. *fölszerelni, fölkészíteni*, 2. *elkészíteni, kiállítani*. 1. Tör. Tár. III. 217. 2. Georg. Sirm. l. 80. et sic bullam privilegialem *promptuarum* ad die terminum competentem.

Promptuarium, receptaculum, locus unde penus depromitur; *tárház, éléskamra*. Tör. Tár. 1888. p. 749. trium *promptuariorum*, *magazinos* vocant, pariter succensorum. Schläg. 1030. Cf. Appul. Met. I. p. 72. Ond.

Promptuarium lignorum, receptaculum lignis condendis; *fakamara, — tartó*. Rau. Elem. p. 80.

Promptuatio, nis. (a promptuare) promptus, us, præsentia; *készlet, kéznél levés, jelenlét*. Cod. Zi. III. p. 499. propter carenciam et nondum *promptuacionem* sigilli nostri . . .

Promptuatus, 3., qui promptus v. ex-

peditus est; *készletben, kéznél levő, készletben tartott*. Cod. Zi. III. p. 172. quia sigillum nostrum . . . adhuc nondum exilit *promptuatum* . . .

Promptuosus, 3., præ oculis; *szem előtt*. Ger. vor Augen. Vita S. Steph. 110. propterea fili carissime edicta patris tui scilicet mei (mea) semper tibi sint *promptuosa*, ut prosperitas tua ubique regalibus dirigatur habenis.

Promptus, 3., mobilis; *ingó, kéznél levő*. Batty. Leg. III. 403. an. 1427. cum rebus *promptis* et pecuniis.

Promulgatio, canticum; *ének*. Nota Batty. Ger. 77. Canticum, quod explicat, diversis compellationibus insignit; vocat enim illud denunciationes, *promulgationes*, vociferationem, classicum et his similia.

Promulgator Indulgentiarum, qui promulgat indulgentias; *bánbocsánat hirdető*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. p. 141.

Promurale, (Du C.) V. *Antemurale*. Falud. Arch. 51.

Promuralis, 2., qui est pro muris, ante muros; *falak előtt való*. Fal. Arch. Mil. 114.

Promuscis, idis, pro: proboscis; *ormány*. It. proboscide. Gall. trompe. Ger. Rüssel. Szamosk. III. 227. Pungit *promuscide* veluti culex, sed adeo virulento, ut infixi aculei grandes pustulas excitent. Bárcz. Cf. Not. Tir. p. 174.

Pronia, æ, beneficium alicui collatum; *adomány*. Ger. Pfründe. Ljub. Mon. Sl. XVII. 400. an. 1421. territoria dantur et conferuntur nobilibus et aliis fidelibus personis in *pronia* et dicti tales vocantur *proniarii*. Ljub. Mon. Sl. XII. 189. an. 1414: advisamus . . . vos, quod in dietis partibus sunt nonnullæ *pronie*, quæ dantur certis personis de tempore in tempus . . . quæ quidem persone *proniari* tenentur ad certa onera personalia.

Proniari, (a pronia) labores præstare a pronia. V. s. *Pronia*.

Proniarius, i, beneficiarius, præbendarius. V. s. *Pronia*; *adományt élvező*. Ljub. Mon. Sl. V. 150. an. 1409.

Pronitas, (Du C.) animus pronus, proclivitas; *készség, hírtelenség*. Bene Med. II. 3. *prontitas* in iram. Cf. Senec. Controv. Præf.

Pronosticatio, more Italarum pronunciatum, alias Prognosticatio, a gr. *προνοστικος* q. v. Andr. Pann. 190.

Pronunciator, nuncius; *kihirdető*. Buny. Vár. tört. I. 259. *Pronunciator* indulgentiarum.

Pronunciatum, substantivum; *főnév*. Batty. Ger. XXXVIII. *pronunciatum* . . . nos substantivum interpretamur. Ib. 53.

Proemialis, ad proœmium pertinens; *előszó*. Pázm. Dial. 1.

Propaganda, æ, societas fidei propagandæ; *hittérítő társulat*. Törvt. Msz.

Propagativus, 3., fecundus, generativus; *gyarapulekény, szaporó*. Gall. fécond. Kövy El. 309. Quia non est *propagativus* hæres.

Propagatrix, quæ propagat. V. s. *Reproductrix*.

Propalare, (Du C.) palam facere, publicare; *nyilvánosan terjeszteni*. Obs. Jad. 388. Motu hino coactus præsens sarcasinos

meo indice paginas praesenti stilo disposui *propalare*. Marc. Chr. II. 69. Cf. Sidon. Ep. 9., 11. Oros. 6., 5.

Propalatinus, palatini vices gerens; *Palatinus helyettes, nádor helytartója*. Hor. Mem. 644. Istiv. XV. 254. Dec. Bar. XXVI. hunc quidem (librum) apud Patres Soc. Jesu Zagrabienenses olim detentum, quibus moriturus laudatus *Propalatinus* magnam partem librariae suppellectilis, qua vir eruditissimus et per omnem vitam Musis addictus utebatur, dono dedit XXV. mely Historia 1603. b. meg volt az Istváni Miklós *vicepalatinus* bibliothekájában. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. p. 243. *Propalatinus* seu Locumtenens 1584.

Propalatio, communicatio, divulgatio; *kihirdetés*. Fej. T. XI. V. Un. 437. absque *propagatione* persona.

Propastor, pastoris vices gerens; *lelkész helyettes*. Brezný. 243. Gregorius Melzer, *propastor* Novosoliensis.

Propellator, propugnator; *oltalmazó*. Knauz. M. E. Str. I. 502., 685. nobis in patrum, defensorem et *propellatorem* . . . eligentes.

Propensitas, animus propensus, propensio; *hajlandóság, jóindulat*. It. propensione. Gall. propension. Verancs. VI. 49. Summam ex illis observantiam *propensitatemque* animi tui erga se agnovit. Dip. Alv. II. 63. Tör. Tár. 1886. p. 340.

Propiciatorius, 3., propitium rediens, miserationem continens; *engesztelő*. Rák. Ön. 11. sacrificium *propiciatorium*.

Propignoratus, 3., pignori datus, pigneratus; *elzálogosított, zálogba vetett*. Cod. Zi. III. p. 100 . . . in dicta possessione *propignorata* quartam partem puellarem super predictum magistrum Nicolaum filium Johannis aquirent.

1. **Propina**, æ, (Du C. 2.) procuratio; *ellátás, vendéglátás*. Fjp. Szám. p. 625; persolvimus iudici ratione *propinae* dominæ reginae.

2. **Propina**, æ, poculum honoris; *áldomás*. Ger. Ehrentunk, Geschenk. Kronst. I. 17.

1. **Propinare**, (Du C.) donare, præbere; *ajándékozni*. Fjp. Szám. p. 87. an. 1398. et passim.

2. **Propinare**, advehere, adferre; *szállítani*. Georg. Sirm. I. 347. de butiro de formagio caseo duo milia *propinabant* ad arcem Buden.

3. **Propinare**, mittere; *küldeni*. Anon. 36. Deus per eos furoris sui flagella *propinasset*.

Propinare pocula dire mortis, occidere; *megölni*. Chr. Dubn. p. 87: Sed ex adverso milites Geyse *pocula dire mortis* eisdem *propinarunt*.

Propinatio, donum. V. s. *Exponere*; *ajándék*.

Propinator, caupo; *korcsmáros, bormérő*. Ger. Ausschenker. Fjp. Szám. p. 572. an. 1443: *propinatoribus* vini.

Propitancia, orum, procuratio; *ellátás*. Fabr. Urk. 78. an. 1466. Concedimus . . . ut de . . . *propitancijs* aut victu ad sustentationem vestram . . .

Propitiatio, (Du C. indulgentia) gratia; *kegy*. It. propiazione. Vita S. Steph. 23. particula panis, pomi vel herbe aromaticae per mandatum, ut sanus surgeret, transmissit et dei

propitiatione verbum ipsius comitante, statim sospitatem recepit. Illésh. 315. Cf. Macrob. Somn. Scip. 1., 7. Isid. Orig. 13., 4.

Propitiator, gratiae reconciliator; *engesztelő*. It. propiziatore. Ger. Versöhner. Otia Bachm. 142. neque per legem a peccato liberari, sed per Fidem in Christum *Propitiatorem*. Cf. Hieron. Ep. 21. n. 2.

Propitiatorius, 3., propitius, misericors; *kegyes, irgalmas*. Fej. Jur. Lib. 349: *propitiatorio* suo sanguine regeneravit nos.

Propitiatrix, quæ gratiam reconciliat; *megengesztelő*. End. p. 16: Hinc non recte dicitur natura divina sola vel natura humana sola est *Propitiatrix*, *Mediatrix*, *Redemptrix*, *Justificatrix* . . . Sed totus Christus . . . Propiciator etc. Cf. Ambros. Laps. virg. 4. n. 46.

Proplastēs, proplasmatum sculptor; *példametsző, formaöntő*. Pár. Páp.

Proponerē aliquid in Senatu. referre ad Senatum, populum; *előterjeszténi, javasolni, proponálni*. It. proponere, proporre. Wagn.

Proponere condiciones, ferre condiciones; *előterjeszténi*. It. proponere, proporre. Wagn.

Proportianiter, pro viribus, pro opibus; *aránylag*. Száz. XXII. 673.

Proportio, ius ad rem; *számtartás, igény*. Georch. H. T. II. 2. A számtartás (ius ad rem) ezen előhozott értelmén kívül proporciót is jelent: midőn tehát e kétféle különböző értelemben előfordul, meg ne ítéljen a kegyes olvasó: hiszen a deákoknál is eme szó Actio kéretet is jelent, eselekedetet is. Hogy a proporciónak kifejeztére helyes a számtartás, már ebben megállapodtak jobbára a szerzők (auctores); Így pedig a ius ad rem is ugyanezen szó által jól kifejeztethetik, elhittem magammal csak azért is, mivel azon igazságból, melyet a deákok ius ad rem neveznek, valamely vagyonra vagy tételre számot tarthatunk.

Proportionalis, V. *Processus proportionalis*. Kass. Jur. Civ. I. 6. Sic alii sunt Processus Civiles alii Criminales, . . . alii Successionales, Divisionales, *Proportionales*.

Proportionaliter, (Du C.) iusta portione adhibita, observata, pro facultate; *arányosan*. Arch. Rák. VIII. 40. *proportionaliter* zsoldos katonát állítani. Szentiv. Curios. Misc. Dec. III. P. II. 144.

Proportionare, ad proportionem componere; *arányítani, arányozni, viszonyítani*. Rák. Ön. 306. I. 4—7 (7.): . . . durum est intellectui se in obsequium fidelis incipitare, et hinc mysteria capere volens, quia ad illorum agnitionem ascendere nequivit, illa captui suo *proportionare* inchoavit.

Proportionate, V. *Proportionaliter*. Kass. P. P. II. 121. ipsi demum Provocatorum baculi *proportionate*, ut videlicet numeri protocolares adnecti possint — exponi debent. Georch. H. T. IV. 490.

Propositionaliter, uti propositum erat; *határozat szerint*. Cod. Zi. I. 325: magister . . . eadem tredecim marcas ipsis centum marcis tempore adiudicationis ipsius duelli *propositionaliter* super additas benevole . . . sibi relaxasset.

Proposita, æ, (Du C.) rogatio; *indítvány*. Han. Mon. Jur. II. 30. an. 1312: si potestas . . . *propositam* . . . fecerit.

Propositio, rogatio; *előterjesztés, in-*

ditvány. Reg. Turm. Præt. 17. Bel. Geogr. 499.

Propositio Regia, királyi előterjesztés, királyi fel- v. előadás. Moln. Patv. 21. Rex ipse vel Eius commissarii excipiuntur primumque et ante omnia *Propositio Regia* seu clementissima regis ad status et Ordines præmissa voluntas publicatur. Kass. P. P. I. 348.

Propositura, æ, (praepositura) praepositi dignitas; *prépostság*. Száz. VI. 289.

Propostum, rogatio (Du C. proposta); *indítvány*. Han. Mon. Jur. P. I. 104: data *proposta* debeant partiri inter consiliarios ballotes.

Propraefectus, i, in locum praefecti substitutus; *főnök helyettes*, Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 252.

Pro-Prætor, Judex regius; *királyi bíró*. Bel. Geogr. 524. In Sedibus Siculorum, quibus peculiares sunt consuetudines privilegiaque, Judices Regii vel *Pro-Prætores* causas Siculorum cognoscunt easque in re dubia ad Comitum Regium et inde ad communem Regni Tabulam Regiam transmittunt.

Propricidium, mors voluntaria; *maga megölése, öngyilkosság*. Szirm. Glos. 156.

Proprietaria, æ, domina; *tulajdonosnő*. Ker. Nap. 37.

Proprietarius, i, (Du C.) possessor; *tulajdonos*. It. proprietario. Wagn. Cf. Ulp. Dig. 7., 1., 13.

Proprietarius cambialium, possessor syngrapharum; *váltóbirtokos*. Art. D. 1840. p. 81.

Proprietarius colonellus, tribunus militum; *ezredtulajdonos, ezredes*. Ger. der Oberste, Regimentsinhaber. Kass. Prax. I. 215. duarum Legionum Equestris Ordinis Militiæ Hungariæ *Colonellus proprietarius* . . .

Proprietas incubata, possessio perpetua, auctoritas rerum; *tulajdonjog*. Ger. Eigenthumsrecht. In iure hungarico.

Propricidium, V. *Propricidium*. Proj. sanct. crim. P. I. Tit. IV. Art. XIII. *Propricidium* seu Authochiria.

Propter, ex; *-ből-ből*. Han. Mon. Jur. P. I. 213: theda . . . de qua fit pix, *propter* quam piecem vivunt et se sustentant omnes.

Propudioso, modo propudioso; *szégyenletesen*. Fabó Monm. Evang. II. 271. in eodem loco remotis liberis et amicis *propudioso* sepultus est.

Propugnaculum, proietum; *erkély, az erődön kifelé álló rész*. Ger. Erker. O. L. D. 10738. *Propugnaculum* vulgo Erkel vocatum.

Propullulare, progerminare; *csirázni, sarjadni*. Bod. Hist. Eccl. II. 291.

Propulsio, propulsatio; *eltávolítás, elhajítás*. Dtp. Alv. 254. Quicquid ipsorum *propulsione* moliri potui, adhibui.

Propunctum, idem ac *Perpunctum*, (Du C.) Vestis militaris coactilis . . . lana vel gossipio sarta et acu stipata ac *perpuncta* unde nomen . . . inditum thoraci vestiario . . . quod ad umbilicum lana spissiori *perpuncta* et coactilis fartus sit; *újjas mellény*. It. giubba, sajo. Gall. pourpoint. Ger. Wamms. Fej. II. 2. 270. omnes camisas meas et decem equos indomitos, purpura buncbachia *propuncta*, unum cingulum argenteum deauratum.

Prorectilis, quod prorigi potest; *ki-tolható*. Alexy 17. lingua non *prorectilis*.

Prorector, rectoris vires gerens; *algazgató*. Törvt. Msz.

Pro-Regius, V. *Vice-Regius*.

1. **Prorex**, qui est pro rege. (Ad anal. consul etc.); *király helyettes*. Brut. Hist. IX. 19., 18. Itaque post Ladislai mortem, quoad puer rex adoleceret, Huniades *prorex* gentis decreto pronunciat.

2. **Prorex**, V. *Banus*. Bel. Geogr. p. 542. Croatico-Hungaricum, Croatiae Slavoniae ac Dalmatiae *prorex* seu *Banus*, Regis Hungariae nomine, ad normam legum Hungariae et Illyrici provincialium administrat. . . .

3. **Pro-Rex**, idem ac *Palatinus*. Hist. Eccl. Ev. 104. Georgio Thurzo, regni Hungariae *Pro-Rege* (Palatino) auspice.

Prorogative, prorogando; *elodázva*. Cod. Zi. V. 282. ipsaque causa . . . ad octavas . . . *prorogative* devenisset. Fej. X. I. 188.

Prorogatoria, (sc. lit.), prorogationem continentes (litterae); *ítélet-halasztó (levél)*. Cod. Zi. I. 159.

Prorogatorium, mandatum prorogationem causae continens; *pertárlító parancsolat*. Georch. H. T. IV. 265.

Prorogatorius, V. *Litterae prorogatoriae*. Fej. X. I. 188.

Prosangiacchus, i. V. *Thychaja*. Veranes. Hist. I. 263. Dervisbegum *prosangiacchus* ejus, quem thychajam Turcae nuncupant, in paludem sic, ut vestitus et armatus erat, pedes irrumpens, clipeis militum limo exemptum, equo suo imponit.

Proscemis, idos, (gr. *προσέχμα*) emblemata; *czífráság*. Tör. Tár. XX. 174. Capistra et Catenulae, quorum *proscemis* argenteae mensurae faciunt Marcus 30.

Proscissorius, 3., increpationibus, maledictis plenus; *maró, gyalázó*. Nad. Florus Hung. L. IV. C. II. p. 232: Regina irarum plenas et in Fratrem Georgium *proscissorius* effudit litteras.

Proscriptionale registrum, index proscriptorum i. e. eorum qui omnibus bonis suis spoliati erant. In Corp. Jur. «proscriptionalium vigor» a *birtokaiktól megfosztottak lajstroma*. Cod. Dip. Hung. And. Vol. V. 501. 5. et precepisset in *registro proscriptionali* inseri servientes magistri Georgii.

Proscriptionales, (litterae), proscriptionem continentes; *számvétel és javak elkobzását tartalmazó levél*. Kov. Form. St. LXXXVIII. *Proscriptionales* ratione homicidii. *Proscriptionales* ratione adulterii commissi.

Proscriptivus, 3., V. *Proscriptionales*. Cod. evang. T. I. p. 251: iudicavimus . . . supplicare . . . de abrogandis articulis *proscriptivis* episcopi ac . . . patrum jesuitarum.

Proscriptorio confiscatorium mandatum, litterae iussu continentes, quo aliquis proscriptoribus bonisque privatur; *számvétel és javak elkobzását tartalmazó parancs*. Hist. Eccl. Ev. 164. misit Lubomirski *Mandatum*, quod nostri *Proscriptorio Confiscatorium* vocant.

Prosecutor, qui sequitur alicuius auctoritatem; *követő*. Pesty Ször. III. 68. christi *prosecutor*.

Proselyta, ae, (Du C.) *προσέλυτος*; *új*

megtérő. Gall. *prosélyte*. Ger. Neubekehrter. Fabó. Monm. Evang. II. 372. Verum ut aliquem *proselytam* faciant, non piget ipsos, pharisaeorum exemplo, mare et aridum peragraré. Jókai. Rab. R. I. 148.

Proseneta, ae, proxeneta, interventor; *alkusz*. Cod. Telek. XI. 298.

1. **Pro-Senior**, *alidősebb*. Elementa Juris Feudalis conscripsit Mathias Vuchetich J. U. D. Juris Civilis Romani, Criminalis et Feudalis, in Regia Scientiarum Universitate Hungarica, Professor Publicus, Ordinarius, J. Facultatis Juridicae *Pro-Senior*. Dug. följ. 88.

2. **Prosenior**, vice archidiaconus; *al-esperes*. Ker. Nap. 430. hihari tractus *proseniora*.

Prosenioratus, us, conditio, status prosenioris; *prosenioratus*. Dug. Följ. 84. *prosenioratus* in facultate philosophica.

Prosequi ad notionem, ad claritatem deducere; *megvilágítani, világosságra hozni*. Batty. Ger. 33. Ne dubites haereticos omnes angelos esse daemonis, quorum exercitum . . . *ad notionem prosequitus sum*.

Proseuca, (Du C. *Proseucha*) domus pauperum hospitio deputata; *szegényház*. Ger. Armenhaus. Schlögl. 1057. *proseucha* = *kéregető koldusok háza*. Pár. Páp.

Prosequi aliquid in finem, finire aliquid, finem imponere alicui; *végére járni a dolognak, befejezni*. Jan. Pan. Poëm. II. 101—2.

Prosignanus, *antesignanus*, *szárnyintó*. Ger. Flügelmann. Reg. Mil. an. 1726. p. 12.

Prosignatio, onis, descriptio, designatio; *előrajz*. It. schizzo. Gall. dessin. Ger. Entwurf, Skizze. Cod. Dip. Pat. T. II. p. 458: Cum . . . intelligamus vos . . . novum propugnaculum exaedificare constituisse, operae precium esse duximus vos praemonere, quo ut id cum accuratori *prosignatione* primum dimetiri curaretis.

Prosopolepsia, (gr. *προσωποληψία*) ratio personae habita, partium studium; *személyválogatás, személyre való tekintet*. Tör. Tár. 1888. p. 684. absque ulla iniuriata *prosopolepsia* sive personarum acceptione. Pár. Páp. Bék. Maros. 37.

Prosopoleptes, homo partium studiosus; *személyválogató*. Pár. Páp.

Prospacium, in prospacio, *in propinguo, haud procul*. (fors. ab it. *prospetto*); *közvetlen*. Georg. Sirm. 89. ut videamus unum alterum in *prospacio*.

Prosperiter, pro: prospere; *szerecsésén*. Frak. Mát. lev. II. 190: *prosperiter* . . . ad salvus rediit (sc. Paulus Kynysi). Cf. Enn. ap. Prisc. p. 1040. P.

Prospicere, explorare, speculari; *ki-kémlelni*. It. spiare, esplorare. Thuröcz. 82. miserunt nuntium, ut iret, et totam terram *prospiceret*. Cf. Nep. Hann. 42. Phaedr. 2., 4.

Prospicere bene, (Germanismus) habitu esse sano, bene valere; *jó színben lenni*. Ger. gut aussehen . . . Vern. Psych. 521. Melancholia metus mortis affecti corpore sani esse videntur, *optime prospiciunt*, at mortem ultra modum metuunt.

Prostagma, tis, (Du C.) praecceptum, norma; *rendelet*. Passim.

Prostantor, idem ac Pristaldus. Ljub. Mon. Sl. XI. 164. an. 1344.

Prostates belliducis, a fővezér *adjutánsa, segéde*. Reg. Mil. p. 46; *Belliducis prostatici* vulgo Generalis armorum Praefecti Adjutantius.

1. **Prostibulum**, carcer; *fogház*. Fjp. Szám. p. 302., 310: detentis in *prostibulo*.

2. **Prostibulum**, domus meretricia, ganeum; *bordély*. Ger. öffentliches Haus. Kronst. I. 148. Cf. Isid. Orig. 18., 42.

Prostrates, adjutor castrensis; *had-segéd, segédtsízt*. Reg. Turm. Præt. 15. pro aere autem in cubili suo perferendo *Prostrati* (Adjutanten) 45 Xorum Taxam punitus persolvit.

Prostratim, in genua procumbendo; *térdre borulva*. Batty. Leg. T. II. 93. an. 1093. *prostratim* deprecatus est.

Prostratus, i. V. *Agminis* coactor; *hadnagy őrmester*. Ger. Wachtmeister-Lieutenant. Arch. Ver. Sieb. XXIV. 105. *Prostrato* vulgo Wachtmeister Lieutenant.

Prostypa, *πρόστυπος*, opera caelata; *domborművek*. Schröer. Arch. Gr. et R. 20.

Prosynodalis, ad synodum perticens; *zsínatbeli*. Konek, Egyh. 380. *examinator prosynodalis, zsínatbeli vizsgáló*.

Protedicus, i. (Du C. *Protedicus*) officium in aula Constantinopolitana, cuius erat suscipere captivos et causarum criminalium iudicium exercere; *főügyvéd, szentszéki fő-ügyész*. Nagy Hier.

Protectare, protegere; *védelmézni*. Vjestnik I. 59. an. 1307. *protectare* benevole.

Protectio, favor, cura, tutela, patrocinium; *kedvezés*. (Protectio). Jókai Uj f. II. 194.

Protectionale, mandatum patrocinium continens; *oltalmazó parancsolat*. Georch. H. T. IV. 269. Rozsny. D. 175.

Protectionalis, protectionem continens; *védő, oltalmazó*. Lzb. Cod. Med. T. II. 572: Mos extradandam prostitutis . . . personis *protectionalium* Schedarum invaluert. Fej. X. 2. 65.

Protectionalis, is, (sc. litterae) protectionem continentes, *salvus conductus*; *véd, pártoló levél*. Tör. Tár. 1888. p. 320. famulum suum dilectum appellat in *protectionali*. Moln. Patv. 28. Szék. Okl. IV. 343. Száz. XIII. 304.

Protectionatus, (titulus Judaeorum) defensio; *oltalmazott*. Kövy El. 792. In omnibus Mandatis peculiaris Cortesia observatur v. gr. eos ex Magnatibus, qui Principis Titulo gaudet sua Maestas vocat: Illustrissimos et Cognatos suos; reliquos vero prout et personalem, Spectabiles ac Magnificos; alios Nobiles: Egregios; Cives et ipsorum Magistratus: prudentes ac Circumspectos; ignobiles reliquos providos; *Judaeos: protectionatos*; Ecclesiasticos: Reverendissimos, Reverendos, Honorabiles, omnes vero Fideles suos: potiores seu optimates quidem vel sincere vel tantum dilectos.

1. **Protector**, patronus, tutor; *pártfogó*. Rév. Pl. 142. Cf. Tertull. Apol. 6.

2. **Protector**, tutor, defensor, gubernator conventus; *konvent védnök*. Tör. Tár. 1887. p. 560.

Protector cardinalis, (Du C.) cuius munus est electiones et alias provinciae sibi addictas causas in sacro senatu proponere; *védnök cardinalis*. Száz. XIV. 566. a Szt.

Kereszti bibornokot Ferdinand országi *protector cardinalis*ávé nevezte.

Protector studiorum, qui curam gerit studiorum; az iskolák gondnoka. Körnöb. főreális. Ért. 1895. p. 111. Barkóczy Fer. esztergomi érsek 1762. jan. Magyarországon «studiorum protectornak» nevezetlén ki.

Protectorius, 3., ad protectorem pertinens: védnöki, gondnoki. Arch. Rák. VIII. 222. *protectoria* dignitas.

Proteatrix, eis, quae protegit; pártfogó nő, védő asszony. It. *proteatrice*. Gall. *protectrice*. Beng. Ann. Erem. Cœnob. 98. apparens in aëre Sancto Patre, cum Beatissima *Proteatrice*, lemma: Defendit Clarum Montem cumulatque Triumphis.

Protectum, stillicidium; eresz. Ger. Vordach. Veranes. VII. 270. erat undique effusa omnis sexus aetas, parvuli, juvenes, senes, pendere ex domibus, ex pergulis, ex *protectis*, ex saggundis. Cf. Ulp. Dig. 9., 2., 29. Gai. ib. 47., 7., 6. Pompon. ib. 43., 25., 15. Iuscr. Maff. Mus. Veron. 448., 2. Plin. 17., 42., 18.

Proteiformis, mutabilis, ambiguus; változó. Bene Med. I. 57.

Protelatio, (Du C.) procrastinatio, dilatio; elodázás. Ker. Nap. 294.

Protelator, qui procrastinat, retardat; halogató. Dip. Alv. II. 63. non mihi erit ascribendus, sed ipsis solis *protelatoribus* imponendus erit.

Protelatoria, æ, intercessio moram ingerens; késleltető kifogás, Georch. H. T. III. 328.

Protelatorius, 3., vim differendi habens; halogató. Ratty. Leg. T. I. 54. Ne autem qui existimare possit, hæc *protelatoria* fuisse, subiungit idem Rex.

Protelatur, vadit, progreditur, tendit; húzódik. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 110. inde reflectitur versus occidentem, tendit in via herbosa et subintrat terram Laurencij; deinde *protelatur* et pervenit ad locum priorem, a quo inceperat.

Protestacionalis, protestationem continens (sc. litteræ); eltöltő, óvó (levél). Cod. Zi. T. I. 404. Fej. VIII. 1., 256. quia constituit nobis ex literis Capituli Ecclesie Varadiensis *protestacionalibus*.

Protestantes, (Du C.) dicti primum Lutherani, cum an. 1529. in Comitibus Spirensibus adversus novum decretum, in Religionis negotio, ab iis exhibitæ *Protestatio*, quod nomen et Calvini discipulis subinde inditum est; *protestánsok*. Isthv. XI. 173.

Protestanticus, 3., ad protestantem pertinens; *protestáns*. It. protestante. Cher. Jus. Eccl. II. 277. qui a Religione Catholica ad aliquam ex iis, quæ libero Religionis exercitio per legem gaudent, uti *Protestanticae* et Græci ritus non uniti transeunt.

Protestantismus, i, religio protestantium; *protestáns vallás*. Száz. XXVII. 782.

1. **Protestari**, palam testari. (Du C. contestato denunciare, testificari); tanuszkodni. Batty. Leg. III. 43., 81: super conscientiam animæ profiteor et *protestor*, quod omnia hæc . . . sicut *protestatur*, sic acta sunt. Rit. exp. ver. g. 2. Kandra Reg. 264. lunnarii . . . terram dimiserunt monasterio et *protestati sunt* coram . . . pristalido. se iam terram ecclesie dimisisse. Cf. Fronto de nep.

am. 2. ed. Maj. Macrob. Sat. 4. 17. fin. Appul. Met. 10.

2. **Protestari**, tiltakozni. Fabó. Mon. Evang. II. 7. *Protestari* vulgatum magis verbum est, quam latinum et significat publice contra aliquid appellare, aut per legem intercedere.

1. **Protestatio**, intercessio; tiltakozás. Fabó. Monm. Evang. II. 210. quod eorum per legem intercessio sive, ut vulgo dicimus, *protestatio* nihil habita et iisdem comitiis prorsus sublata sit.

2. **Protestatio**, visszavonás (váltókád). Cod. Camb. Merc. 25. *Protestatio* est actus, quo Literarum Cambialium Præsentans adversus Trassatum ac cæteros obligatos jura quævis ad damna sibi competentia refundenda solenniter ac tempestive, ope literari instrumenti, ea de re conficiendi, reservet.

Protestatio contra facta, intercessio; *protestálás*, *ellenszólás*. It. protesta, protestazione. Gall. protestation. Wagn.

Protestationalis, V. *Protestacionalis*. Cod. Zi. I. 104. Cod. Dip. And. I. 207., 226.

Protestationem interponens, syngrapham non agnoscens, recipere nolens; óvás-tevő. Ger. Protestwerber. Art. D. 1840. p. 75.

Protestative, intercedendo; *kifogás-solva*. It. protestando, con protesta. Thök. Diar. 26. Érkeziknek ujabbán levelek Tömösvár és több arra lévő végházak felől, *protestative* irván azon végházakból . . . p. 14. mely párt is az szerdárnak elküldöttem, declaráván exaggerative és *protestative* etc. . .

Protestatorium documentum, literarum monumentum intercessionem continens; óvási levél. Art. D. 1840. p. 73.

Protestatorius, 3., idem ac «*Protestationalis*». Cod. Dip. Hung. And. Vol. V. 341., 27. literas inquisitionales et *protestatorias* carere viribus et vigore.

Protestum, appellatio, intercessio (Du C. contestata denunciatio); *kifogás*, *felebbezés*. Han. Mon. Jur. P. I. 99: Non possit appellans facere . . . *protestum*.

Protestus, us, contradictio (Du C. al. s.); *kifogás*. Ljub. Mon. Sl. II. 6. an. 1336.

Protestivarius, i, (Du C. protovestivarius) V. *Protovestivarius*; Rač. Mon. Sl. XIII. 177. an. 1357.

Prothavus, pro: *Protavus*; *dédapa*. Kub. D. Hont. II. p. 235: ab uno avo, *prothavo* forent . . . propagati. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 75.

Pro-Thesaurarius, qui vicibus Theaurarii fungitur; *alkincstáros*. Fej. X. 3., 159. Incl. Comitatus Trenchimen. Administrator ac *Pro-Thesaurarius* regius.

Prothobistarius, i, V. *Protovistarius*. Ljub. Mon. Sl. XXI. 84. an. 1435.

Prothocolon, protocollum; *jegyzőkönyv*. Arch. Rák. I. 36.

1. **Prothocolum**, i, protocollum; *jegyzőkönyv*. Pesty Ször. III. 372.

2. **Prothocolum**, conservatorium q. v.; *levéltár*. Tört. Tár. 1891. p. 357. in sacristia seu conservatorio seu *prothocolo* istius ecclesiae.

Prothofedrus, i, qui præst alicui rei, præses; *főelnök*. Ger. der erste Vorsitzer. Ljub. Mon. Sl. I. 3. an. 1076. imperiali *prothofedro*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 48.

Protho-notarius, magistratus, officium protonotarii. Szirm. Protonotarius Apostolicus: *apostoli főjegyző*. Ap. nos magistratus summi cancellarii, primi inter notarios; *főjegyzői hivatal*. Fej. VII. 132. patriarchialis ecclesie cybiniensis prædicta iura habeat plenarie *Prothonotarius*, quo iure *prothonotarius* idem Nicolaus Præpositus et antecessores eiusdem Præpositi indebite demembravit eandem Ecclesiam. Kuk. Jura. II. 54.

Prothonotarius Judicis Curiae Regiae, archigrammateus Jud. etc.; *ítélő mester*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. 247. Hajnik Perjog. 18. et. 49.

Prothonotarius Palatinallis, *Protonotarius Palatinallis*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. 247.

Prothoplaustus, pro: protoplastus Adamus; *ősatya*. Eszt. Okm. p. 113. Zozymas Episc. Waradiensis an. 1264. per culpam *prothoplausti* Ljub. Mon. Sl. XII. 51. an. 1412.

Protophedrus, gr. *πρωτοπρόεδρος*. V. *Prothofedrus*. Rač. Mon. Sl. VII. 102. an. 1076.

Prothosavator, (Du C.) Dignitas in palatio Constantinopolitano præcipua ab Alexio Commeno imperatore primum inventa; *fen-ség*. Ljub. Mon. Sl. I. 3. an. 1097: promittimus . . . imperiali *prothosavatori*: ut cum venerit *stolus* vester Spalaturn, nos preparare debeamus unam *saginem* vel duas gattas alias ad veniendum vobiscum. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 36.

Protimisis, (πρωτίμσις) actus, quo quis præferitur; *elsőség*. Kelem. Inst. Jur. P. II. 520. Nec alteri, quam ipse velit, vendere, demptis casibus juris *protimiseos*, seu praelationis, quibusdam forte competentis, uti sunt.

Protoapostolarius, (Du C.) Dignitas in ecclesia orientali, Princeps eorum, qui populo apostolorum scripta exponebant (protector); *főolvasnok*. Nagy Hier.

Protocancellarius, (Du C.) V. *Archicancellarius*. Tör. Tár. 1886. p. 219.

Protocolatio, V. *Protocollatio*. Tör. Tár. 1881. p. 170.

Protocollare, referre in commentarios, indices; *iktatni*. It. registrare. Brezny. II. 164. Protestationem porro hanc meam *protocollari* expeto.

Protocollares articuli, in actorum commentariis comprehensi articuli; *jegyzőkönyvi czikkelyek*. Száz. XXII. 642.

Protocollaris (numerus), num. commentarii; *iktatási szám*, *jegyzőkönyvi szám*. Germ. Protocollnummer. Kass. P. P. 1., 326. in dextra exposito numero *protocollari* et bureaucrili, nec non annotatione anni currentis.

Protocollatio, actus in commentarios inferendi; *beiktatás*. Ger. Improtokollirung. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 423. Quemadmodum . . . observatum fuisset, ut notarius . . . decisorum *protocollationes* . . . relegat.

Protocollisatio, V. *Protocollatio*. Brezny. II. 164. Protestationem porro hanc meam *protocollari* expeto, dando mihi ab amplissimo magistratu super facta *protocollisatio*ne sufficienti testimonio.

Protocollista, æ, qui perscribit et in tabulas refert aliquid, scriba; *iktató*. Germ. Protokollführer. Moln. Patv. 65. Kass. Prax. I. 9. Fej. II. Append. Inst. Jos. II. p. 6. 5.

Protocollistae partium est scriptum porrectum . . . numero signare.

1. **Protocollum**, (Du C.) liber publicorum actorum et auctoritatis; *jegyzőkönyv*, *hiteles könyv*. Moln. Patv. 25. *Protocollum* dicitur liber alicuius loci credibilis, uti Comitatus, Conventus, Capituli, Sed et aliorum, in ipsorum nempe medio, ut Civitatum, oppidorumque. Samb. Tyrn.

2. **Protocollum**, exordium; contrarium: *eschatocollum*; *bevezetés*. Száz. XX. 767

Protocollum ducere, in tabulas referre; *jegyzőkönyvet vezetni*. Lzb. Cod. Med. III. 792. Reg. Turm. Præt. 32.

Protocollum exhibitorum, liber, in quo acta consignantur; *beadványok írtató könyve*. Inst. Jos. II. p. 6: *Exhibitorum Protocollum* quotidie . . . patebit.

Protocollum mutungale, V. *Mutungalis*. Faber. Jur. Met. 80. Liber Mutungalis quaecunque hactenus acta ex praescripto. Art. II. 6. O. M. libro seu *Protocollo Mutungali* inserenda sunt.

Protocollum sessionis, tabulae senatus; *tanács jegyzőkönyve*. Törvt. Msz.

Protocollum urbariale, tabulae, in quas acta ad urbarium pertinentia consignantur; *jobbágszabási jegyzőkönyv*. Törvt. Msz.

Protocursor, (Du C.) cursorum praefectus; *főfutár*. Nagy Hier.

Protocynegos, (Du C.) primus venatorum; *fővadász*. Gall. grand-veneur. Nagy Hier.

Protdiaconus, V. *Archidiaconus*. **Proto-eremiticus ordo**, *fő (anya) remete rend*. Beng. Ann. Er. Cænob. Præf. Alterum hoc *Proto-Eremitici-Ordinis* Annalium Volumen . . . magno Tuo nomini se dicandum exposuit.

Protoevangelium, Jacobi apocryphum; *Jakab apokryph*. Archæol. Ért. 1896. decr. 418.

Protoflamen, antistes; *főpap*. It. protoflamine. Ger. Oberpriester. Luc. Regn. Dalm. 90. in illis enim urbibus, in quibus erant gentiles Antistes, qui dicebantur *Protoflamines*, fecit ordinari Episcopos, Flaminum ordinem invertit, nam quod ipse *Protoflamines* vocabulo græco vocat, hos *Primos* Flamines a Romanis dictos.

Protoforestarius, V. *Forestarius* (Du C.) summus silvarum magister; *főerdő-mester*. Uj. Magy. Muz. III. 192. A *Protoforestarius* hajdan nagy méltóság volt Angliában, *Justitiarius de Foresta* nevet is viselt.

Protozea, prima telluris formatio; *a föld első alakja*. S. Benkő. Top. Misk. 44. Conferatur cum hac opinione mea *Protozea*, seu prima telluris formatio, non ita pridem Lugduni Batavorum typis impressa.

Protophagrum, archetypum; *eredeti írat*. It. originale. Gall. archétype. Fej. 1., 313. Cimelion istud Græcum, postquam *protophagrum* attritum fuisset, a Colomanno authentice transmutum.

Protophagus, i. V. *Protonotarius*; *főjegyző*. Schwart. Seult. 156.

Protoma, α, *πρωτομή*, effigies, signum in numis expressum; *előrajz, mellkép*. Sim. Num. 47. Et quidem: Avers refert eius *protomam* cum inscript, Carolus Dei gratia, Comm.

Hist. de Reg. Hung. Cor. More 50. sigillum annullare filii Belæ, quod huius *Protomam* galeatam refert.

Protomartyrus, (Du C.) primus martyr inter viros S. Stephanus, inter mulieres S. Thecla.; *első vértanú*. Cod. Dip. Arp. V. 143. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 233. Isthv. I. 3.

Protome, V. *Protoma*. Numi Hung. 120. MARIA. REGINA. UNG. VIDUA. CAROLI. CESA. ET. FERDI. REG. SOR. *Protome* reginæ capite vittato.

Proto-medicus, V. *Archi- iater*; *főorvos*. Beng. Ann. Fr. Cænos. 253. Ductu siquidem ante laudati Domini Cameræ Præsidis simul comparuerant Cæsareus *Proto-Medicus*, Dominus Pekers.

Proto-Monasterium, primum (matrix) monasterium; *első (anya) kolostor*. Szentiv. Curios. Misc. Dec. III. P. I. 135. Catalogus Archi-Abbatum S. Martini Sacri Montis Pannoniæ, Ordinis S. Benedicti etc Ex Archivio eiusdem *Proto-Monasterii*.

Protomystes, (Du C.) Primus sacerdotum, episcopus; *főtitkosfár, püspök*. Nagy Hier. Cf. Sidon. Ep. 2., 9.

Protonotaria, æ, officium scribæ publici; *főjegyzői hivatal*. Száz. XXI. 149.

Protonotarialis, ad Protonotarium pertinens; *főjegyzői*. Art. Diet. Pos. 42. qui in Causis *Protonotariabilibus* non egerunt. Moln. Patv. 74.

Protonotariatus, us, officium, munus dignitas protonotarii; *ítélőmester tiszte*. It. protonotariato. (Heyse: *Protonotarius* = Oberschreiber, Obergeheimschreiber, Stadtschreiber, auch der erste Geistliche nächst dem Patriarchen in Constantinopel). Cod. Ep. Pet. Páz. I. 129. item Egregis Georgio Szombathely Vice-Comite Comitatus Mosoniensis, qui iam munus *protonotariatus* Personalis Præsentie Vestrae S. Maiestatis obit.

1. **Protonotarius**, i, primus inter notarios (Romæ in aula Pontificis); *főjegyző*. Kon. Egyh. 257. a *protonotariis*ok ama 7 jegyzőből keletkeztek, kik már az első századokban Róma városa 7 részében működtek és számuk utóbb szaporodván, azok közül heten mai nap külön kollegiumot képeznek és *protonotarii partiepantes* nevével viselik és nemesak a valóságos prælatusok közt sorakoznak, hanem azoknak testület azon kitűnő jogokkal fel van ruházva, melyek 1853. júl. 9. kelt brevéllel állapittattak meg stb.

2. **Proto-Notarius**, archigrammateus; *Írtő-Mester*. Georch. H. T. II. 467. M. Bel. Geogr. 525. Tabula Regia, cui præses cum *Protonotariis* et Adessoribus præest, supremum est regni tribunal.

Protonotarius apostolicus, aliter *Proscriptor*; *apostoli főjegyző*. Cher. Jus. Eccl. I. 227. *Protonotarius* vox græcolatina idem est ac *primus Notarius*, originem autem ducit vocabulum Notarius iuxta Glossatores a notando; iuxta Baronium vero et quidem rectius a notificando. *Proto-Notarius* vocatur etiam *Proscriptor*. Antiquitus *Protonotarii* etiam *Protoscriniarii* et *Primiserinii* appellabantur: eorumque fuit in novi Pontificis Creatione ad suum libitum mutare nomen electi. *Proto-Notarii* apostolici dicuntur officiales ecclesiastici Papæ. Cf. Dominic. Maeri Hierolex. v. *Proto-Notarius*.

Protonotarius ad Tabulam Re-

giam Judiciariam Officii Judicatus Curiae Regiæ, V. *Protonotarius*. Kass. P. P. I. 232.

Protonotarius palatinalis, scriba Palatini; *nádori főjegyző*. Car. Bel. De Arch. 22. At enim vicarios seu Vice-Palatinos ipsi Palatini ex viris nobilibus libere eligunt utunturque eorum opera in iudiciis. Huic fini et *Protonotarius Palatinalis*, quemadmodum vocant Hungari, addi solet Magistratui huic.

Protonotarius participans, V. *Protonotarius* 1.

Protoparens, Adamus; *ősatya Ádám*. Thuróczy Hist. I. 2.

Protopaschita, V. *Patripassiani*. **Protoplasma**, tis, exemplar; forma ad imitandum; *proplasma; alapforma*. Rau. Elem. p. 94: Plurimum interest, ut (lateres) in ligneis modulis tenui arena conspersis aequales formentur; idcirco idem omnibus *protoplasma*.

Protoplastus, i, (Du C.) protopater, protoparens; *ősatya*. It. protoplaste. Thurocz. 166. O mors! quæ per excessus delictorum veteris parentis *protoplasti* morsu pomi noxialis, diabolicae fraudis instigante nequitia præconcepta serpentino veneno virus iniquitatis infundens in orbem terræ filios eiusdem *protoplasti* impavida etc. Cf. Tertull. Exhort. ad castit. 2. fin, adv. Jud. 43; Aleim. 2., 35.

Protoplastrus, V. *Protoplastus* Ljub. Mon. Sl. I. 266: qui *protoplastrum* pomo feleo *toxicavit*.

Protopopa, (Du C.) dignitas præcipua in Ecclesiis græcanicis; *főpópa*. Konek. Egyh. 341.

Proto-presbyter, archidiaconi vices gerens apud græco-catholicos; *alesperes*. Kon. Egyh. 341. A chorpüspökök és azok helyébe lépett archi-diaconokat és archi-presbytereket utóbb a vicarii foranei és decani rurales vagy nálunk u. n. vice-archidiaconi, alesperesek, görög katholikusoknál u. n. *proto-presbyteri* váltották fel.

Proto Rex, *πρωτο-rex* (S. Stephanus); *első király*. Fej. VII. Ad lect. V. Hunc successoris constituendi ordinem *Proto-Rex* Stephanus, imitator maiorum solertissimus, erat imitaturus. Oltv. Act. Synod. Præf.

Protoscriniarius, (Du C.) praefectus a scriniis, V. *Protonotarius Apostolicus*; *főlevéltáros*. Nagy Hier.

Proscriptor, V. *Protonotarius apostolicus*.

Protopsebastus, (Du C.). V. *Prothosvastos*. Nagy Hier.

Protopsecretarius, (Du C.) Primus a secretis; *főtitkár, első titkár*. Nagy Hier. Tör. Tár. 1892. 434.

Protopata, æ et **Protopatarius**, (Du C.) primus et princeps Spathariorum; *főkardhordó*. Vjestnik I. 70. an. 1042. Stephanus *Protopata* et ib. imperialis *Protopatarius*.

Protopatarius, corporis custodum princeps (Du C. primus et princeps spathariorum); *főtestőr, főkardhordó (udvari első bíró)* (Pár. Páp.). Batty. Leg. T. II. 80. an. 1069. Luc. Regn. Dalm. 84.

Protostrator, agazonum primus (Du C. primus Stratorum, cui stabuli cura incumbat.); *főlovász-mester*. Pár. Páp.

Protosyncellus, (Du C.) Primus syn-

cellorum Patriarcharum vel Episcoporum; *fö-palotamester*. Nagy Hier.

Protothecarius, summus bibliothecæ præfectus; *főkönyvtáros*. Bék. Debr. főisk. törv. 143. Nihil in bibliotheca insecio *protothecario* mutare, loco suo movere audent.

Proto vasallus, i, *főhűbérés*. Vuch. Jur. Feud. 86. Vasallus in possessione et usufructu constitutus dicitur *peculiariter* vel *principaliter investitus*, *Proto Vasallus*, Hauptbelehnthe, reliqui *simultaneæ investiti simpliciter* Gesamthändler.

Proveditor, curator, rector; *kormányzó*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 409.

Provestiarius, (Du C.) Dignitas ecclesiastica et palatina, qui omnibus vestiariis præerat; *főruhátáros*. Nagy Hier. Kuk. Jura. I. 495. Star. XIII. 249. an. 1379: *Provestiario* nuntio regis Bosnæ.

Proto-Vezirius, summus dux; *fővezér*. Sentiv. Curios. Misc. Dec. II. P. III. 444. *Proto-Vezirius* Cuperlius.

Provestial, V. *Provestiarius*. Ljub. Mon. Sl. III. 263.

Protrahere, idem ac *distrahere*, vendere; *eladni*. End. p. 336. (Deer. Ladisl. II. 7. an. 1092). Nemo erat vel vendat præter mercatum, si qui vero hoc contra egerint de furtiva reperant omnes, et emptor et venditor et testes . . . si vero propriam rem *protraxerint*, perdant rem et precium.

Protraria, æ, pro: *patraria* vel *patvaria* q. v. Fjp. Szám. p. 305. an. 1432: procuratori Budam ad *protrariam*.

Protribunus, i, tribuni vices gerens; *alezredes*. It. tenente colonello. Gall. lieutenant-colonel. Ger. Oberstlieutenant. Instit. Arithm. 404. Legionis cuiusdam Præfeti honorariam acceperunt remunerationem et Signifer quidem accepit dimidium Locumtenentis, Locumtenens dimidium Centurionis, hic duas tertias partes Magistri vigiliarum, qui acceperat quartam partem *Protribuni*, *Protribuni* tres quintas partes Tribuni, Tribunus demum 400 aureos.

Protuberantia, tuber; *domborulat*, *dudorodás*. Vern. Psych. 33. eformantque processum fauciformem, qui per totam longitudinem partis mediæ ossis frontis sub sutura sagittali ad *protuberantiam* occipitalem procedit.

Prouda, æ, V. *Pravda*. Kandra Reg. 338.

Prova di fortuna, *hajótörési bizonyítvány*. Cod. Camb. Merc. 89. Cum Regni Producta, quæ plerumque medio navigationis fluvialis evehantur, ramum mercantilis Assesurationis intra Regnum constituent; imo privati quoque Contractus cum Nautis intraregnanis, deferendo, si quod ex naufragio oriretur, damno, fiant: ut proinde in casibus his probationes institui, ac taliter Judicium ferri possit, si casus cuiuspiam Naufragii enascatur: Navis magister in loca seu totalis seu partialis damni Judicium mercantile in eius autem defectu, localem Magistratum, vel vero Notarium aut demum pro circumstantiarum ratione quancunque aliam personam, illico accedere debet; — si vero in ipso Naufragii loco, eiusmodi localis persona non adsit: tunc in primo loco, ubi eadem adreperitur, intra 24 horas a momento adventus sui decurrentes, eidem casum, cum omnibus concomitantibus circumstantiis enarrare ac subinde iureiurando confirmare tene-

bitur. Cuiusmodi legalis actus a reliquis commerciantibus Nationibus technico termino *«prova di fortuna»* nuncupatur. (De qualiter instituenda Naufragii fluvialis *proba*.)

Provalere, valere, pondus, pretium habere; *érni*. Cod. Dip. Pat. V. 285., 444. Ladislaus ratione et pretexto certorum negotiorum . . . cuiusdam lorice et duarum pixidum vilgo Barbatatarum, in toto sedecim florenos *provalencium*, Juridico processu nostri in presencia convenisset.

Provasallagium, V. *Jus Senioratus*; *főhűbér*. Vuch. Jur. Feud. 77. Omne *provasallagium* fundari debet in iure aliquo proprio.

Provasallus, i, *főhűbérés*. Vuch. Jur. Feud. 77. Quemadmodum dominium directum ita et dominium vasalliticum potest esse divisum, ut uni quoad substantiam, alteri vero quoad exercitium competat et hinc duo oriuntur vasalli, unus, cui ius est ad substantiam et dicitur vasallus in specie, alter cui exercitium domini utilis competit, vocaturque *Provasallus*, Lehenträger, Lehendienstvorsteher, Führlehnmann.

Provasallus sublimis, **Provasallus simplex**, *áltami*, — *egyszerű főhűbérés*. Vuch. Jur. Feud. 77. Omne *provasallagium* fundari debet in iure aliquo proprio: si ius illud sit imperium civile, tunc *provasallus* dicitur *sublimis*, sin vero aliud aliquod ius quam imperium civile: veluti dignitas aut conventio specialis, vel pacta familie, tunc *provasallus simplex* audit.

Proventus, fructus annui; *jövedelem*, *termés*. It. provento. Ger. Ertrag. Wagn.

Proventus accidentales, V. *Accidentales proventus*.

Proventus intercalares, *intercalaris*, *időközi jövedelem*. It. intercalare provento. Cher. Jus. Eccl. II. 93. Apud nos Administrator omnes *proventus intercalares* a tempore vacantis Beneficii percipit.

Proventus montanisticus, *bánya nyereség*. Faber. Jur. Met. 131. Amortisatio per recompensatam impensam Recessu, si redundantia remanet, et hanc Urburarii obtinent, quæ eorum *proventus montanisticus* (Aushente) adpellatur.

Proventus officialis, annonæ præfectus; *élőshivatalnok*. It. ufficiale di provianda. Ger. Proviant-Offizier. Nill. Symb. p. 660: habens conditiones . . . apud *proventus officialem* (Proviant-Offizier).

Proventus status accidentales e fiscalatibus, redditus extraordinarii publici e bonis dominis privatis; *az államnak urok vesztett jószágukból jutott mellékes jövedelme*. Törvt. Msz.

Proventus status accidentales e loteria, V. *Loteria*; *az államnak a sorsjátékok után járó mellékes jövedelme*. Törvt. Msz.

Proventus status accidentales e sportulis iudicialiis, V. *Sportula*; *az államnak a bírói tételek váltásága után járó mellékes jövedelme*. Törvt. Msz.

Proventus status accidentales e taxis ordinum et titulorum, redditus extraordinarii publici e pecuniis, quas cives, pro ordinibus et titulis adipiscendis solvant; *az államnak a rendjelek és címek megváltása után járó mellékes jövedelme*. Törvt. Msz.

Providator, provisor, curator; V. s. *Luicio*; *gondnok*. It. provveditore.

Providentia, (Du C. *Providentiæ*) vitæ, provisiones annonariæ; *ellátás*. Lzh. Cod. Med. T. II. 404: orphanorum *providentia*.

Providere, instruere (Du C. al. s.); *el-látni*. It. provvedere. Gall. pourvoir. Kass. Prax. I. 26. eligere Deputatos sive Ablegatos ad Regni Comitata eosdemque instructionibus *providere*.

Providiter, providenter, provide, cum providentia; *gondosan*. Ap. Fore. adj. *providus*. Fej. X. I. 58. quibus quidam reverenter et *providiter* auditus et intellectus.

1. **Provincia**, comitatus; *megye*. Arch. Ver. Sieb. VII. 1., 429. *Provincia* hiesse im Mittelalter in Siebenbürgen jeder Comitatus und die Einwohner des Comitats hiesßen durchgehends *Provinciales*. Cod. Dip. And. I. 17., 19. II. 356. 610. Wallaszy 477.

2. **Provincia**, hoc nomine designatur Transilvania. Száz. XIII. 496.

Provincia Mariana, Hungaria. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 56.

Provincialatus, (Du C.) us, officium, dignitas Provincialis seu provinciæ Præfeti apud Religiosos; *tartományfőnökség*. Kov. Form. St. 367. In cuius testimonium præsentis litteras Sigilli officii nostri *Provincialatus* munimine consignatas duxi appendendas. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 54. Beng. Ann. Er. Cænob. 93. Star. XXII. 50. an. 1675.

Provinciales, incolæ comitatus V. s. *Provincia*; *megye lakói*.

1. **Provincialis**, is, præfectus monasteriorum unius districtus; *tartományi felügyelője valamely szerzetesrendnek*. II. provinciale. Beng. Ann. Er. Cænob. 360. parentante eidem in funere Reverendissimo Patre ordinis Ludovico Barilovics *Provinciali* Hungarie.

2. **Provincialis**, populus Castri; *várnép*. Kelem. Inst. Jur. Pr. 183. Ad Castrum pertinebat totus populus intra limites eius comprehensus; unde etiam *Provinciales* vel *Populus Castri* appellabantur, hungarice *Várnép*. Pfahl. Jus. Georg. XXVI. M. Bel. Geog. 500. Vires Hungariæ . . . facile ad centum militum millia extendi poterunt. Inter quæ, quinquaginta millia stipendiatorum totidemque *provincialium* numerari poterunt, is tamen, quæ ad coniuncta cum Hungaria regna pertinent exceptis.

Provincialis-Commissarius, curator comitatus, districtus; *tartományi biztos*. Arch. Rák. VIII. 65.

Provincialismus, dialectus; *tájn nyelv*. Kuk. Jur. II. 295. ut ad exemplum complurium aliarum Urbium in Regia quoque Academia Zagrabienis et cunctis Gymnasiis cathedræ Linguae nationalis ab erroribus *provincialismi* depuratae, elegantioris utpote systemis sentur.

Provincialis regius studiorum director, qui præest scholis in districtu; *kir. kerületi főigazgató, tanfelügyelő*. Wallaszy 476.

Provincialista, incola, indigena; *törzslakó*. Száz. VII. 91. Nógrádot a Várad Regestum 207-ik pontja provincianak és egyzersmind castrumnak mondja, a mennyiben a nógrádi *provincialistáknak* a várjobbágyok ellen indított keresetét említi.

Provincialiter, quod attinet ad provinciam; *kerületenkint*. Reg. Mil. an. 1709. p. 4. *Provincialiter* quantum dispositio prædicta militaris patitur.

1. **Provincialis**, us V. *Provincialis*-tus. Körnöcb. főreálisk. Ért. Bpest. 1895. p. 146. A gvardian-pater a convent és a *provincialis* nevében kimondja.

2. **Provinciatus**, incola; *lakos*. Dip. Alv. II. 304. quocirca *provinciati* sive portatim, uti moris est.

Provinciola, dem. ad provinciam, comitatus, districtus; *kis terület*. Præd. p. 8. Teutones advenæ, primi occupatores et fundatores harum *Provinciolarum*. Batty. Leg. III. 175. an. 1339. Bel. Geogr. 500. Comitatus Hungariæ *provinciolæ* sunt suis limitibus definite et in duos pluresque districtus divise.

Provinus, i. (Du C.) Proviensis. Campaniæ baronum moneta. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 125. Quatuor marce inter sterlingos et aliud argentum valens ultra trium marcarum inter meglienses, igeunos, *provinos*, puglios et obolos meglienses.

1. **Provisio**, restitutio damni; (Du C. al. s.): *kártérítés*. Ger. Entschädigung. Szer. Not. p. 118. exposuit hunc in modum: Qualiter... robora... sine aliqua recompensa succidi facerent, atque de huiusmodi lignis succis naves... facere... consuevissent, ad mandata deinde nostra nullam *provisionem*... eisdem... solve re noluissent.

2. **Provisio**, (Du C. 4.) cura, victus; actus alimentorum præstandorum; *ellátás*. Tör. Tár. VIII. 251. *provisiones* aliarum personarum. Arch. Rák. IX. 136. Cf. Trebell. XXX tyrann. 18.

3. **Provisio**, merces fovendi, curandi; *eltartási díj*. Tör. Tár. VIII. 251. D. Ch. in proliis vulnerato et apoplexiâ tacto *provisionem* 25 florenorum solvendam.

4. **Provisio**, nova aut vacantia munera et beneficia ecclesiastica et canone conferenda sunt, qui actus *provisio* vel sensu latiori *collatio* audit. Kon. Egyh. 164. Az újonan keletkezett s az üresedésbe jött egyházhivatalok s javadalmak az egyháztörvények szabta módon és uton töltendőek be, mi egyáltalán *provisio* vagy tágabb értelemben vett collatio (ellátás, adományozás) neve alatt foglaltatik.

5. **Provisio**, cura (Du C. al. s.): *gondnokság*. Art. D. 1840. p. 6. et sub inspectione orphanalis civilis *provisionis* gratuito conserventur.

6. **Provisio**, institutio, apparatus, cura (Du C. al. s.): *rendelés, intézkedés*. Art. D. 1840. p. 180. Iulius §-i 2-i sectionis 5-æ *provisio*. Opin. Deput. 9. quotidianaque iudiciorum necessitas continuum et stabilem deposcit *provisionem*.

Provisio annonaria, cura annonæ; *élelmi szerekkel való ellátás*. Tör. Tár. VII. 104.

Provisio cambiaria, lucrum; merces rei argentariae provisæ; *váltódíj*. Ger. Wechselprovision. Art. D. 1840. p. 80.

Provisio hominis tollit provisionem legis, homine provide agente, cessat legis cura; *a hol az ember fogantatosan intéz, — megszűnik ott a törvény intézete*. Georch. H. T. 3. 345.

1. **Provisionatus**, 3. (Du C.) (ab. II. provisionare) re frumentaria provisus; *élelmi-*

szerekkel ellátott. Ljub. Mon. Sl. IX. 123. an. 1440.

2. **Provisionatus**, i. (Du C.) qui ex provisione aliqua sibi concessa, officium alqd sustinet; præfectus annonæ; *élelmi mester*. It. provisionière. Száz. XXIV. 211. *provisionatus* noster in Tergesto Nicolaus.

Provisio, *provisio*, (*díj*) *mellett*. Cod. Camb. Merc. 23. Ceterum si Cambialium possessor, loci vicinitate admittente, id a Trasato disideret, ut summam cambialem ad locum habitationis suæ mittat, id quidem Trasatus erga consuetum mercantile præmium vulgo «*provisiones*» ac non suo, sed possessoris eiusdem periculo et expensis præstare poterit.

Provisionem effectualem facere, providere; *tényleg intézkedni, gondoskodni*. Ger. wirklich Anstalt treffen. Epist. proc. P. II. p. 165: scire te volumus, nos jam ordinem dedisse atque *effectualem provisionem* fecisse.

Provisiuncula, æ, dem. ad provisionem; *csekély ellátás*. Ljub. Mon. Sl. V. 105. an. 1407.

Provisivus, 3. (Du C.) providens; *előregondoskodó*. Andr. Pan. 10.

1. **Provisor**, ædilis annonarius; *élel-biztos, élelmester, élelmező*. Ger. Proviant-commissär, -meister. Szamosk. II. 93. Quibus ita ordinatis negotium dat Georgio cognomento Giuracæ, ædili *annonario*, quem *provisorem* vocat, ut... Cf. Orelli Inser. no. 105. ib. no. 3766.

2. **Provisor**, olim iudex aulicus; nunc: procurator; *udvarbíró* (most: *tisztartó*). Tör. Tár. 1884. p. 391. Corp. Gram. 326.

3. **Provisor**, administrator, vicarius pharmacopolæ; *provisor* (a gyógyszerárban). Lzb. Cod. Med. 64. et passim.

4. **Provisor**, locum tenens, vices alicuius gerens V. s. *Agalar; helyettes*.

5. **Provisor**, curator domus; *házgondozó*. Bék. Pil. P. I. 91.

6. **Provisor**, gubernator, vices principis gerens; *kormányzó, helytartó*. Bel. Geogr. 542. Venetiam Dalmatiam *Provisores*, Reipublicæ Venetorum nomine, administrant. Cf. Hor. A. P. 164.

7. **Provisor**, curator, præfectus; *intéző, igazgató*. Arch. Rák. VIII. 372. I. V. Regio Bonorum Fiscalium Ungvariensis *Provisor* m. p.

8. **Provisor**, custos officialis; *őr, tisztartó*. Arch. Rák. VIII. 351. In Cista... ex Conservatorio... per *Provisorem* et Castellani tradita.

9. **Provisor**, explorator; *kém, vizsgáló*. Kat. Hist. IX. 369. nostros *provisores* (verius exploratores) ad vos et ad alios nostros fideles providimus destinari.

Provisor aurifodinarum, curator aur.; *bányagondnok*. Száz. XXI. 54.

Provisor castri, castellanus. Száz. XVII. 533. Castellanus et *provisor castri* vagy *curiae castri* Budensis: *várnagy és tisztartó*.

Provisor Curiae Strigoniensis, curator cur. Str.; *sáfár, gondnok*. Cod. Dip. Brüss. II. 53. Stephano Bachiano *provisori Curiae Strigoniensis* D. 200.

Provisor fiscalatus, bonorum publicorum procurator; *kamarai birtokfelügyelő*. Tör. Tár. 1887. p. 688.

Provisor molendinorum, curator mol.; *malomfelügyelő*. Kronsl. I. 701.

Provisoralis, damnum, detrimentum sarcienis, recompensans; *kártalanító*. It. compensante. Kov. Form. St. CLVI. Instantia ad Comitem pro remissione certi Prati Pignoratitii intuitu restantiae *Provisoralis* executi.

Provisoratus, us, officium, provisoris administratoris; *gondviselőség*. Tör. Tár. 1889. p. 387. iurisdictioni et dispositioni *Fiscalis Provisoratus* subiacentium. Veranes. II. 313.

Provisoria, æ, officium provisoris; *ügynökség*. Ljub. Mon. Sl. XVII. 33. an. 1420: eligantur... ad syndicatum et *provisorium*.

Provisorie, ad tempus; *ideiglen*. Ger. provisorisch, einstweilig. Cher. Jus. Eccl. II. 101. et administratorem honorum *provisorie* nominant.

Provisorissa, æ, uxor provisoris; *kormányzó*. An. Se. I. 185. an. 1376: Clara *Provisorissae* in Arce Seepus lego... Tale-ros 100.

Provisorium, interregnum; *ideiglenes kormányzat*. Irod. Közl. VI. 453. rajtunk már többé nem segíthet, mint oly könyörületes Providentia, melynek igazi neve *Provisorium*. Jókai. Új. f. 8. árpaszalma-*provisorium*. u. o. Kösziv. VI. 132.

Provisorius, 3., ad tempus; *ideiglenes*. Jókai Pol. Div. II. 172. az eleven arczokat különösen érdekessé tudja varázsolni a *provisorius* szomorúság. Kass. P. P. I. 214. modo... *provisorio*.

Provißor, V. *Provisor* 4. Georg. Sirm. 1., 38. Qui autem non potuerant (comparere ad Regem) *provisorem* erigebat in persona sua et satis erat.

Provocabulum, pronomen; *névmás*. Corp. Gram. 363.

Provocare, proferre, commemorare; *felhozni, idézni, nevezni*. Kass. Prax. I. C. tam nunc *provocata* quam et alia innumera diplomata testantur.

Provocative, provocando; *kihívólag, felelőszéleg*. Pest. Vár. Lev. Kass. Jur. Civ. I. 421.

Provocativus, 3., idem ac provocatorius; *kihívó*. Pril. Abvel. 15: insolencia *provocativa*.

Provocatoria, æ, scriptum provocationem continens; *felelőszési irat*. Georch. Sirm. I. 79. ipse respondit, quod... Laurencius dux provocasset et *provocationem* non posuit cito reperire.

Provocatorii dies, *fenygető, kihívó napok*. Ger. kritische Tage (Fah). Szentiv. Curios. Misc. 117. Intercidentes, qui et intercalares sive irreperentes vel *provocatorii* (dies) nominantur, sunt, qui inter principes et indices intercedunt, crisesque imperfectas molliuntur suntque: tertius, quintus, decimus tertius. *Provocatorii* dicuntur, quod naturam interdum provocent ad *excretionem*, unde crisis in illis aliquando contingit, sed imperfecta, quia fit naturâ irritata.

Provocinare, in memoriam reducere, provocare; *figyelmeztetni*. Quel. Sieb. I. 507. an. 1509. propter suppositionem a taxa annualem alias promissam, ut *provocinarentur*, quæ ea servaretur.

Prowayvoda, æ, wayvodæ vices gerens; *al-vajda, vajda helyettes*. Veranes.

IV. 175. Idem facies . . . cum dominis wayvodis ac eorum *prowayvodis* et venerabili capitulo.

Proxenetæ, æ (*προξενής*) negotiorum curator; *hajhász, alkuusz*. Ger. Agent. Cod. Camb. Merc. 82. *Proxenetarum* nomine, de quibus parte hac agendum erit, intelliguntur Personæ illæ intermediae, quæ, seu in Cambialibus, seu vero in mercantilibus aut maritimis negotiationibus interveniendo, Partesque ad invicem conciliando, erga delictum conveniens *Proxeneticum* occupantur. Pest Vár. Lev. Cf. Senec. Ep. 149.; Martial. 40., 3.; Ulp. Dig. 50, 14, 4.

Proxenetæ cambialis, *váltó alkuusz*. **Proxenetæ commercialis**, *kereskedelmi alkuusz*. Cod. Camb. Merc. 82. Unde etiam Proxenetæ ratione obiecti principaliter dividi solent in duas classes: *Proxenetæ* nempe *Cambiales*, qui cambii literas ad exterum aliquod Emporium trassandas exquirunt et *Proxenetæ Commerciales*, quorum opera Mercatores in emtione et venditione mercium utuntur.

Proxenetæ privati, *magán alku-szok*. **Proxenetæ publici**, *hivatalos alku-szok*. Cod. Camb. Merc. 82. Denique Proxenetæ spectato constituendi modo alii sunt: publici alii privati. *Privati* nempe sunt, qui per publicam auctoritatem haud activitati absque ulla fixa lege et forma munere suo defunguntur. E converso *Proxenetæ publici* vocantur illi, qui ad conciliandum negotiis et quibusvis stipulationibus eorum interventione contractis maiorem fidem, taliterque eo facilius procurandam hoc etiam adminiculi genere Commercio omnimodam securitatem, per publicum Magistratum deliguntur . . .

Proxeneticum, *honorarium*; *alkuszdíj*. Text. v. s. *Pararius*. Cf. Ulp. Dig. 50., 14., 4.; 5.

Proximare, appropinquare (Du C.); *közelegni*. Wagn.

1. **Proximior**, propior; *közelebbi*. Stat. Jur. L. I. p. 13: cumque iudex cognoverit, quorum testimonia rei aptiora fuerint et vero *proximiora*, sententiam proferat. Arch. Rák. IX. 136.

2. **Proximior**, cognatus; *felebarát, rokon*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 441. medietas perveniat heredibus vel *proximioribus*.

Proximioritas, v. sub *Jus proximioritatis*; *elsőbbégi jog*. Kövy El. 618. Cum ingerens sit Actor accessorius, sequitur firmius rus non posse eum prætereundum quam est Acto-
Jis D. 8. p. 24. alias esset contra actorem nec Jura *proximioritatis* seu prælationis se ingerere, nec plus posse prætereundum, quam actor *inactionavit*.

1. **Proximitas**, titulus honoris; *atyafi*. Ljub. Mon. Sl. II. 76: *proximitatem* vestram requirimus.

2. **Proximitas**, vicinitas; *szomszéd-ság*. Cod. Dip. Arp. V. 195. Cf. Vitruv. 2., 9. med. Ovid de Nuce 56.

Proximis, adv. gradus comparativi false formati ex superlativo idem est atque proxime vel hoc loco: in festo proximo (a *legközelebbi ünnepen*). Cod: Dip. Arp. V. 232. si non solverint ipso die, residuas autem quatuor marcas et dimidiam dabunt in festo Sancti Regis *proximis*.

Proxoneta, æ, V. *Proxenetæ*. Tract. Comm. Art. XIV.

Prudentes ac Circumspecti. Titulus Civium et eorum Magistratus. Text. v. s. *Protectionatus*.

Prufellum, V. *Profellum*. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 404. Actum in aneto seu *prufello* palacij Communis Ancone anno MCC. nonagesimo secundo.

Prunella, æ, prunella vulgaris (Du C. al. s.); *torokfű, gyékű*. Ger. Braunellen. St. Antonie Kraut, Gottheil. Lzb. Cod. Med. III. 687.

Prunellum, (Du C.) prunum silvestre; *kökény*. It. prugnola. Gall. prunelle. Ger. Schlehe. Kronst. I. 325. Vect. Ref. F.

Prunetum, locus prunis obsitus; *szilvás*. Tkal. Mon. Ep. I. 39. an. 1217. Urb. Reg. passim.

Pruniceps, is, forpex; *tűzfogó*. Ger. Feuerzange. Iter. Oec. 296.

Pruno-cotoneum, *birs (szilva) fa*. Szentiv Curios. Misc. II. 217. Observant multi, quod cuiuscunque tandem arboris ramusculi inserantur in cotoneam cotoneæ eos naturam imbibituros, sic haberi possunt poma-cotonea, *pruno-cotonea*, *pyro-cotonea* et sic de reliquis.

Prunum beztherceum, prunum, quod in urbe Besztercze gignitur; *beszterczei szilva*. Tör. Tár. 1889. p. 376. una libra *pruni beztherceji* (An. 1522).

Prunum siccum, prunum tostum; *aszalt szilva*. Arch. Rák. VIII. 347. Cumulus *prunorum siccorum*.

Pruteni, V. *Ordo Prutenorum*.

Pruyavor, is, subditus monasterialis; *kolostori alattvaló*. Star. VIII. 3. an. 1772. præter subditos . . . monasteriales vulgo *pruyavores* dictos.

Prybecus, V. *Pribekius*. Fr. Lib. Rat. II. 50., 65., 145. Thome et Georgio *prybecis*, qui venerant — pro petendo subsidio. Régi Magy. Költ. Tára. III. 443.

Psalterium, (*ψαλτήριον*). psalterium, instrumentum musicum et liber psalmodum; *zeneszer és zsolozsmás könyv*. Moln. Rat. Rei. Sch. 8. Hæc ratio *Psalterium* reddit pueris notius, quod Scriptum debet omnibus quam familiarissimum esse et vocem exercebit . . . Cf. Paul. Sent. 5., 4. §. 16.

Psalliani, (Du C.) ita dicti Eutyehis hæretici sectarii, qui in locum laboris deum psalmis honorandum esse docebant; *zsolttározók*. Nagy Hier.

Psallocitharista, psalter; *cziterás, húros hangszerezen játszó*. It. citarista. Szamosk. II. 14. Plerosque insanis profusionibus alebat: cantores, citharædes, *psallocitharistas*, monaulas, choraulas, sacerdotes ad sacra decantanda apprimere voces.

Psalmigraphus, i, (Du C.) psalmodum scriptor; *zsolttárvíró*. Andr. Pann. 16. Passim ap. scriptores ecclesiasticos.

Psalmistatus, us, (Du C.) Dignitas et ordo psalmistæ; *zsolttárnokság*. Nagy Hier.

Psalter, psalmus; *zsolttár*. Tör. Tár. 1889. p. 441.

Psar, (ψεαρ, ψή) cani curam gerit. V. Lexicon palæosl; *kutyapeczér, kutyákat gondozó*. Rač. Mon. Sl. VII. 82. an. 1070.

Pseagma, tis, gr. ψῆγμα, granulum; *szemecske*. Ru. Pan. L. I.

Sæpe hic ex terræ fossor penetralibus asper *Psegmata* fulgentis turgentia protulit auro.

Psellismus, i, (*ψελλισμός*), balbuties; *értelmetlen fecsegés, hebegés*. It. balbuzie.

Leges Schol. Schem. 43. neve *psellismo*, sibilis, screatibus et id genus aliis enunciationem corruptentibus, sed ut tardæ, distinctæ et gravi pronuntiationi assuescant mature et sapienseculo monento.

Pseudadelphus, i, falsus frater; *ál-fivé*. Brezny. 263. Et cum *Pseudadelphus* et falsis fratribus et lupis rapacibus in conventiculis aut congregationibus hanc falsam Calvinisticam, plausibilem, fucosam doctrinam contra sinceros defendi et propagnavi.

Pseudaxioma, tis, falsum axioma; *hamis tétel*. Funda David. F. 56: Ita scilicet *Pseudaxioma* illi innititur . . . Lutheranos esse causam omnium malorum.

Pseudo-abbas, spurius Abbas; *ál-prépost*. Szentiv. Curios. Misc. Dec. II. P. III. 22.

Pseudo-adamas, spurius adamas; *hamis gyémánt*. Szentiv. Curios. Misc. Dec. II. P. I. p. 179.

Pseudo-amicus, falsus amicus; *hamis barát*. Beng. Ann. Erem. Cenob. 465. constanti animo retrahentium *Pseudo-Amicorum* laqueos perrumpit.

Pseudoasitia, ieiunium falsum, (a gr. *αστία*, inopia alimenti); *hamis böjtölés*. Szamosk. IV. 272. In *pseudoasitiam* Pamphagi.

Pseudo-baptismus, non rectus baptismus; *álkeresztység*. Beng. Ann. Erem. Cenob. 330. qui alias a Prædicante Ariano *Pseudo-Baptismus* suscepturus erat.

Pseudo-cardinalis, spurius cardinalis; *ál-bíbornok*. Fej. X. I. 97. nec non Robertum seu Clementem Antipapam eiusdem *Pseudo-Cardinales*, collusores et asseclas fidelium communione removit.

Pseudo-christianus, falsus sectator, assecla Christi; *ál-keresztjén*. Fej. I. 233. et more eorum capita suorum *pseudo-christianorum* penitus detonderunt. Száz. X. 379.

Pseudo-Christus, falsus Christus; *ál-Krisztus*. Kaprin. Eloq. I. 243. Surgent *Pseudo-christi* et Pseudo-Prophætæ. Passim ap. scriptores ecclesiasticos.

Pseudoclassicus, i, falsus classicus; *hamis, ál-klasszikus*. Jókai Új f. 31.

Pseudocritica, falsa critica, obscura; *hamis kritika*. Cher. Jus. Eccl. I. 97. Criticam tamen sanam a *Pseudocritica* semper discernas oportet.

Pseudo-divinator, V. *Pseudomantes*; *hamis próféta*. Szentiv. Curios. Misc. 179. consulturi hi *pseudo-divinatores* . . . ita procedunt.

Pseudodoctor, (Du C.) falsus doctor; *hamis tanító*. Nic. de Mir. 440.

Pseudodoxia, doctrina falsa; *áltan*. Poor J. Sebsz.

Pseudo-Evangelista, falsus evangelista; *hamis evangyelista*. Szentiv. Curios. Misc. Dec. II. P. II. 499.

Pseudofrater, (Du C.) falsi fratres; *hamis testvérek*. Bod. Hist. Eccl. I. 443.

Pseudogium, mendacium, a vera via abducere; *hazugság, tévuttra vezetés*. Fej. Jur. Lib. 195. (Pázmány) *pseudogiis* et hoc annumerandum.

Pseudo-Imperator, spurius, falsus Imp.; *álcászár*. Szentiv. Curios. Misc. III. Quinta Synops. Chron. 1431. Lotharius Imperator Leodii cum coniuge ab Innocentio II.

coronatur et Conradus, *Pseudo-Imperator*, ab Italis desertus in Germaniam redit.

Pseudo-magister, falsus magister; *hamis tanító*. Vern. Phil. Mor. 421. Doctrinam vero eiusmodi *Pseudo-Magistri* ita insituant . . .

Pseudomantes, vates falsus; *áljós*. Szentiv. Curios. Misc. III. 434. Plurimum incommodi inferi progressibus fidei Christianæ, Alexander *Pseudomantes* Lucianus Magus et Impostor.

Pseudo medicus, V. *Medicaster*; *himpellér*. Törvt. Msz.

Pseudo-mysticus, *álájtatoskodó*. Vern. Phil. Mor. 493. Multo magis id de *pseudo-mysticis* obtinet, quorum omnis ferme pietas in suavi sensus interioris titillatione et imaginariis mentis excessibus consistit, quique nescio de qua Dei familiaritate gloriantur, etiamsi ipsum virtutis fundamentum nempe humilitas ipsis desit.

Pseudonomia, V. *Larva*; *álnerüség*. Törvt. Msz.

Pseudo-papa, papa suppositicius; *ál-pápa*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 3.

Pseudo-patriarcha, patriarcha suppositicius; *álpatriarcha*. Szentiv. Curios. Misc. III. Cont. Synops. Chron. 863. Michael Imperator Orientis . . . mittit ad Nicolaum Papam literas a Photio *Pseudo-Patriarcha* dictatas.

Pseudo-philosophema, falsa philosophiæ doctrina; *téves bölcsészeti tan*. Ger. Falsches Philosophem. Syll. Pos. D2: Sed et illud facile potest inferri ex illo *pseudophilosophemate*.

Pseudo-philosophus, philosophus spiritus, obscurus; *ál-bölcselő*. Cher. Jus. Eccl. I. 348. Id . . . Theologi contra *Pseudo-Philosophos* dudum demonstrarunt . . .

Pseudopoëta, poëta misellus, versificator; *álköltő, fűsapoëta, versfaragó*. Jan. Pan. Poëm. I. 499.

Nec bene nec vere cum scribas, Grylle, vocari, Non bene sed vere *pseudopoëta* potes.

Pseudopolitica, a, falsa publica agendi ratio; *hamis politika*. Kuk. Jura I. 369. an. 1704.

Pseudo-politice, non recta prudentia civilis; *ál-politika*. Arch. Rák. I. 452.

Pseudopoliticus, civitatis regendæ imperitus; *álpolitikus*. Száz. XVI. 295. Patr. Const. 126.

Pseudo-pontifex, V. *Pseudo-Papa*; *álpápa*. Szentiv. Curios. Misc. III. 3883. Menelaus filius *Pseudo-Pontifex* eiusque insidiis cecidit Onias legitimus Pontifex.

Pseudo-pontificatus, pont. ementitus; *hamis főpapi méltóság*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 88.

Pseudoprinceps, princeps ementitus; *álfejedelem*. J. Bet. Comm. II. 37. captus etiam ap. palo insutus *pseudoprinceps* ab iis impositus.

Pseudopropheta, falsus, ementitus vates; *áljós*. Törvt. Msz.

Pseudo-religio, non vera, ficta religio; *ál-vallás*. Beng. Ann. Erem. Cænob. 329. Nec aliter novam hanc *Pseudo-Religionem* compellere solitus, quam impiam et pestiferam sectam.

Pseudo-sacerdos, (ut pseudoapostolus, pseudoepiscopus, pseudopresbyter quæ iam ap. Tertullianum et Cyprianum leguntur

occurrit etiam apud Mareum) *sacerdos commenticius*; *hamis pap*. Chr. Dubn. 142., 143. Marc. Chr. II. 92.

Pseudo-spiritus, falsus spiritus; *ál-szellem*. Wallaszky 496.

Pseudosynodus, i, synodus ficta; *ál-zsinat*. Fabó. Mon. Evang. II. 97. Forgácsius enim in contradictione sua synodo huic opposita coalitionem quandam, conventiculum, conciliabulum et *pseudosynodum* eam nominavit. Szentiv. Misc. Cont. Synops. Chron. 868. Acta *Pseudo-Synodi* Photianæ flammis traduntur Romæ . . . Fej. I. 382. Cf. Augustin. in psalm. 56.

Pseudothesaurus, thesaurus ementitus; *álkincs*. Gall. pseudo-trésor. Szamosk. I. 40. Mox visendi *pseudothesauri* studio, dum subinde ingressum iterat, adolescentis præsidia muris deiçit suaque illis imponit etc.

Pseudo-vaticinium, falsum vaticinium, mendax, vanum; *hamis jóslat*. Beng. Ann. Erem. Cænob. 446. ut novitatis amantem, sic versutis *Pseudo-vaticiniis* facile credulam.

Psiathium, **Psiathus**, (Du C. psiathium) matra, storea, teges ex iunco aut papyro confecta; *szőnyeg, szövény*. Nagy Hier. Pár. Páp. Cf. Hier. præf. in reg. S. Pam. 4. Cassian. coll. I. 23.

Psovina, Umbra Canina; V. *Bilizna*; *poczhal*. Ger. Hundsfleisch.

Psydracium, parvæ, albæ pustulæ in capite; *apró fehér hólyagok a fejen*. Pár. Páp.

Psyctor, frigidarium; *hűsítő edény*. Pár. Páp.

Pterna, a, basis mali; *arbcőzfa töve*. Ger. Postement des Mastbaumes. Pár. Pár.

Ptochodochium, V. *Ptochotrapium*. Törvt. Msz.

Ptochotrophium, (Du C.) gr. πτωχοτροφίον; *szegetnyház*. Armenhaus. Can. Eccl. XCIX. Cher. Jus. Eccl. Nagy Hier. Cf. Ptochotrophium ap. Juris consuetos.

Ptolomeitæ, *Plotomæus követői*. For. Ser. p. 9: *Ptolomeitæ* credebant 1. Deum impossibilia præcepisse. 2. Legem Moysis solum Legem humanam et non divinam esse . . . 3. Suam doctrinam Apostolicam vocitabant.

Pubescencia, a, tempus, anni pubertatis (Du C. prima lanugo); *érettség ideje, serdülő kor*. Brunner 12.

Publica honestas, affinitas, affinitatis conjunctio; *sőgorodás*. Georch. H. T. I. 97. Törvt. Msz.

Publica vox, quod est omnibus notum; *közér*. Batty. Leg. III. 94. an. 1309.

Publica domus meretricatoria, domus meretricia, ganeum; *nyilvános bordély*. Bene Pol. m. 18.

Publica Mercatorum Curia, V. *Bursa*. 2.

Publicanus vel **Puplicanus**, pro: pelicanus; *pelikán* (madár). I. Rák. Gy. 408. et passim.

Publicate, (adv. a publicatus) publice; *nyilvánosan*. Rák. Ön. 97. I. 33—34. (34.); bona erit voluntas nostra, quia erit voluntas patris, per quam *publicate* pacis efficiemur participes.

Publicatoria, a, litteræ, quibus aliquid publicatur; *hirdető levél, kiáltvány*. Tör. Tár. XVI. 441.

Publicista, juris publici peritus; *jogtudós*. It. publicista. Ger. Staatsrechtslehrer. Juriev. Jur. Met. 4. ex quibus abunde perspicuum fit, Jus Minerale in Regno Hungariæ ad Jus Coronæ, absolutam et immediatam potestatem Regiam pertinere ac Regibus Hungariæ proprium esse eaque interea censenda, quæ Reservatorium nomine a *Publicistis* insigniuntur. Cher. Jus. Eccl. I. 493. Varias tunc publicabant sententias Canonistæ et *Publicistæ*.

Publicitas, aperta, manifesta ratio rei; *nyilvánosság*. Ker. Nap. 256. hogy mind magyarul mind deákul nyomtatódjon propter *publicitatem*, mely szó most a dietán született 1790. Pest. Vár. Levé.

Publico-politico-iuridicus, 3.; ad ius publicum pertinens; *államjogi*. Wallaszky 36.

1. **Publicum**, auditores; *közönség, hallgatóság*. Jókai Pol. Div. III. 459. a lelkes *publikumot*.

2. **Publicum**, vulgus; *közönség, publikum*. It. publico. Kass. Prax. I. 36. et pass. si aliqua in suo circulo gravior *publico* periculosa infirmitas erumperet.

Pucarium, poculum. It. boccale; *serleg*. Kov. Form. St. 239. ac quibusdam argenteris puta una Kuppa et uno *pucario* cum argento in Coreo Muscati facto et ordinato. Batty. Leg. III. 648. an. 4505.

Pudarius, **Pudarus**, i, officialis minoris generis, custos camporum et vinearum; *földdek és szőlők felügyelője*. Han. Mon. Jur. P. I. 60. an. 1214: si quis *pudarius* habens custodire campos, vineas. Vjestnik I. 178. an. 1289. debemus nostros *pudaros* in vinea ponere.

Pudescere, pudore afficere; *megszégyeníteni*. Ger. beschämen. Br. Resp. p. 45: Deo iustissimo, suorum vindici, committimus examinandos et suo tempore *pudesciendos*. Cf. *Pudefactus* ap. Gell. 45., 17., 1.

Pudicularis, (lusus), tabula *Pudicularis*; *biliárd*. Adalberti Sztráros: Carmina de lusu *Pudiculari* sive *viridis tabulæ* vulgo Biliard. Delitiæ Poetarum Hungaricorum. Regis Matthiæ Corvini etc. Anno 1727. Muzeumi könyvtár P. 6. lat. 1382.

Pudridus, 3., more et ore Italorum pronunciantium pro: *putridus*; *rothadt*. Száz. IV. 675.

Puebat, poterat; — *hat-het*. It. poteva, poté. (Indie. Præs. 3. puó.) Gall. pouvait. Georg. Sirm. I. 414. quod non *puebat* omnes secum ferre.

Puella in capillis, innupta, nondum velata; *hajalon leány*. Szegedi Rub. Pars. I. p. 14: Quod *puellæ* in *Capillis* constitutæ fassiones facere non possunt.

Puellare Institutum, ludus puellarum; *leánynevelő intézet*. Wallaszky 545.

Puellaris successor, a linea sexus feminei propagatus; *női ivalték, utód*. Szék. Okl. I. 229.

Puellulus, i, demin. a puer. Princ. Ang. p. 49: *Puellulus*, peccati expertus.

Puerizare, ineptire, puerilia tractare; *gyerekeskedni*. Ger. Kinderei treiben. Mol. Sis. C2. V. ex . . . Canonibus Nicæni Concilii velle militare, est fœtum oculis offendere, adeoque *puerizare*.

Puerperalis, ad puerperam pertinens; *gyermekágyi*. Bene Med. I. 67.

Pugil congressus, V. *Congressus*;

vivott bajnok. Ger. (Faust) Kämpfer, der schon gefehlet. Schläg. 672.

Pugil ingressus, V. *Ingressus*; *váratlan bajnok*. Ger. Kämpfer der nicht gefehlet hat. Schläg. 673.

Pugillares, is, pugillares, ium, libelli, codicilli; *író tábla, tárcza, bugyelláris*. It. portafoglio, tasca borsa di danari. Georg. Sirm. I. 44. Et fecit portare pugillarem et scripsit solus Emericus Therek. Regul. Turm. Præf. 13. oportet exmittendum Prætorianum pugillari et cerusa provisum esse. Jókai Mire Megv. II. 132. Cf. Vulg. Luc. 4., 63.

Pugillator, (Du C.) pugil, propugnator; *előharczos*. It. pugilatore, pügile. Georg. Sirm. I. 44. et de auro quintos florenos admisit ad ducem Laurencium, qui erat pugillator fidei bonus. Obs. Jadr. 396. Cf. Arnob. I., 36. Gloss. Labb. pugilator, *παγκρατιστής*.

Pugillus, i, pugilatio (Du C. al. s.); *ökölharcz*. It. pugilato (ökölviadal). Gall. pugilat. Georg. Sirm. I. 4. Jam est una hora, quod pugillum habent inter se.

Pugilus, fors. a *Puglia* = Apulia, numus apuliensis; *apuliai pénz*. V. *Meguliensis*.

Pugnacio, pugna: *viadal*. It. pugna-zione. Schläg. 664.

Pugnaculum, idem quod *Propugnaculum*. O. L. D. 10758. *Pugnaculum* vero vulgo Erkel vocatum supra portam ipsius castris. Cf. Plaut. Mil. 335. Amm. 21., 12., 18.

Pugnantia, æ, repugnantia, æ; *ellenkezés*. It. ripugnare, ripugnanza. Gall. repugnance. Wagn.

Pugnellus, i, pro: pugillus; *marok*. It. pugnello. Schläg. 578.

1. **Pula**, æ, rectius: *pulla*, vestis lugubris; *gyászruha*. Száz. XII. 158. casula, stola, manipulum, velum, bursa, *pula*.

2. **Pula**, æ, recte: *Pala*, ventilabrum. Text. v. s. *Burettalis*; *szóró lapát*.

Pulatoria, fors. idem ac galinarium, ornithon; *ketrecz*. Ger. Hühnerhaus, Hühnerstiege. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 61. duodecim marre et sex vomeres et quinque delatoria et sex saga octo *pulatoria* et duodecim sili et sex porcos . . .

Pulcella, dem. ad *puellam*; *szűz*. Ljub. Mon. Sl. XI. 75. an. 1323: monasterium *pulcellarum*.

Pulcherrima, (occasio) opportunissima; *legalkalmasabb*. Brut. Hist. XI. 196., 1.

Pulchrificare, (Du C.) pulchrum efficere aliquid; *megszépíteni*. Pel. Pom. S. de Temp. Dom. II. Adv. s. II. c. 2. Christus Dominus *pulchrificabit celum et terram*.

Pulchrificativus, 3., exornans; *megszépítő*. Pel. D. s. Catharina s. II. c. 2: Castitas est divinæ pulchritudini per gratiam assimilativa ac Christi Jesu et eius matris imitatrix specialissima, ergo est *pulchrificativa*.

Pulchrificator, qui pulchrum efficit (Du C. *Pulchrificare*); *szépítő*. Batt. Ger. 156. *pulchrificatoris* inestimabilis pulchritudo.

Pulgarus, **Purgarus**, civis, incolae Burgi; *polgár*. Ger. Bürger. Tör. Tár. 1893. Quod nostri Emphotici vulgariter *Pulgari*. . . emphotisini in vulgo *Purgarii*. Fej. C. X. 6. 743.

Pulica, Fringilla Canabina (Linn.); *kendericze*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 149.

Pulifica, pulvis millicia; *puliczka, puliszka*. Kronst. III. 601.

Pullastris gallina, pullus; *csirke*. Kronst. III. 404.

Pullatio, incubatio, incubitus; *tyúkfi-költés*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 131. In Insulis Magellanici freti aves . . . terram nonnisi faetificationis vel *pullationis* tempore petunt. Cf. Colum. 8., 5., 9.

Pullatus, atratus, pullus; *fekete, szürke, gyászos*. Wagn. Cf. Juveu. 3., 243. Sidon. ep. 5., 7.

Pulletrum, (Du C.) poledrus; *csikó*. Star. XXIII. 192. an. 1222. *pulletrum* rubrum nobis destitit.

Pullogillum, mendose pro: Pullagium, præstatio v. tributum ex pullis constans; *csirkeadó, csirkeszedés*. Georg. Sirm. I. 350. Quia sub Casovia cum Mailat monachus *pullogillum* accipiebat.

Pullulanus, 3., ad pullulum pertinens, pullulo proprius; *csecsemő, gyermek*. Rák. Ön. 321. l. 18—19. (18.): sed tamen semper *pullulano* in corde ægre ferebat contemptus apparentiam . . .

Pululescere, pullulare; *sarjádni*. Monm. Comit. III. 206. ne qua nova silva loco succisæ *pululescat*.

Pullus, i, ita appellabatur alienæ religionis scholam frequentantes. Jók. Epp. I. 9. *«pullusnak»* nevezetik a más hitű iskolába járó diák.

Pulmatum, pro: Plumatum (Dief.); opertorium; *paplan, dunna*. Ger. Bettdecke, Oberbett. Schläg. 1208.

Pulmonalis, pulmoneus; *tüdő*. Vern. Psych. 327. In tristiū sanguis in vasis maioribus, in aorta in vena cava, in arteriis *pulmonalibus* et venis agglomeratur.

Pulmonarius, pulmoneus; *tüdő*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VII. 225. Cf. Veget. 3., 2., 27.

Pulpes, (Du C. *Polpra* et sub *Polypus*: Polypum nostri vocant: *Poutpe*). V. *Bilizna*; *habarnitza*. It. polpo.

Pulsa, æ, tempus (Du C. al. s.); *idő*. Teutsch. Schulord. I. 79: Oeconomus studiosus et Exactor adolescens *pulsa* una gerant munus.

Pulsalia, ap (Du C. occurrit *Pulta*) vox Italica, Puls. Gall. Bouillie et Pultes = quævis obsonia, quæ coctione præparantur, auctore Fejérp. idem ac genus puliculae; *kásaféle*. Fjp. Szám. p. 570: Pro *pulsalibus* 32 den.

Pulsans, studiosus pauper, qui pulsu campanarum, deductione funerum etc. stipem quærebat; *harangozó*. Teutsch. Schulord. I. 7., 50. et passim. Leges Schol. Schemn. 34.

Pulsantes, (Du C.) dicuntur monachismi candidati, qui pulsant ad fores Monasterii, et in monachorum album admitti ambiunt et deprecant; *ujonczbarátok*. Nagy Hier.

1. **Pulsare**, campana sono convocare (Du C. al. s.); *harangszóval összehygyteni*. Han. Mon. Jur. II. 49. an. 1312: die electionis . . . de novo potestate *pulsetur* consilium generale.

2. **Pulsare**, (Du C.) rogare. V. s. *Instantia*. 3. Passim ap. Stat. Sen. poet.

1. **Pulsator**, qui campanas pulsant, æditus; *harangozó*. Ger. Glöckner. Cod. Dip.

Arp. Cont. VI. 473. Item Marcellus *pulsator* II vineas. Kandra Reg. 474.

2. **Pulsator**, Battiano videtur esse triturator, qui grana frugum pulsando excutit; *cséplő*. Batt. Leg. T. II. 84., 83. an. 1082.

1. **Pulsus**, us, agitatio; *hajítás*. Veet. Ref. B. 2. *pulsus* boum.

2. **Pulsus**, (Du C.) sonus campanarum; *harangszó*. Can. Ecc. LXXVI. pro vulgaribus defunctis quatuor *pulsus* dentur; primus *indicatorius*, secundus *admonitorius*, tertius *convocatorius*, quartus denique *deductorius*.

Pulvaceus, 3., pulti similis; *kásás, pépes*. Bene Med. II. 402. in cadavere reperitur ventriculus . . . figuram habet ovalem, margines molles, *pulvaceus*, sub digitis friabilis.

Pultarium, ahenum pultis cerevisiæ coquendæ; *serfőző kazán*. Rau. Elem. p. 97: Ahenum braxatorium excoquendæ materiæ servit; hoc alii lebetem conicum volunt; alii *pultarium* oblongum.

Pultura, æ, (fors. a *pulsare*) pulsus campanarum; *harangozás, harangszó*. Batt. Leg. I. 583: omnes aliae Ecclesiæ matronæ cum una turri *pulturam* habentes æstimantur ad marcas 15.

Pulveraria pyxis, theca arenaria, pulveris scriptorii; *porzó tartó*. Ger. Sandbüchse. Moln. Patv. 5. atramentarium munde tenebis, eique chartam, ne mensa inficiatur, suppose; in *pulveraria pyxide*, ex ovi cortice notabiliter collecto, exsiccat, confuso et *pollincito* pulverem servabis. Pár. Páp.

1. **Pulverarius**, 3., ad pulverem pyrium pertinens; *puskapor*. Conser. Sump. Theca *pulveraris*. Thök. Diar. II. 376. Duæ venatoriæ *pulverariæ* flascones fl. 9.

2. **Pulverarius**, (Du C.) pulveris nitrati opifex; *lőporkészítő*. Fabó. Monm. Evang. II. 425. tractabantur duo orphanæ certi civis et *pulverarii* eperjensis filii. Tab. Conser.

Pulveratus, 3., in pulverem reductus; *porrá tört*. Bene Pol. 123. vitrum *pulveratum*.

Pulveripar, pulveris pyrii opifex. Hoc vocabulum in Fr. Lib. Rt. bis legitur sed caret flexura; *puskaporkészítő*. Fr. Lib. Rt. II. 30., 75. magistro Joanni pulveripar Regie Maestatis.

1. **Pulverisare**, **Pulverizare**, pulverem scriptorio conspergere; *beporozni*. Vas Ger. A régi jó id. 34. Cod. Evang. T. I. p. 117: pulverem ad te mitto, quo intestinum *pulverizetur* eversum.

2. **Pulverisare**, **Pulverizare**, in pulverem comminueret; *porrá törti*. Bene Med. II. 336. unguentum et coeculi indicis baccharum *pulverisatarum*. Diss. de Ferr. Cand. §. 120. Repe: Succum Bis-Malvæ et albumen ovi et semen psilli et calcem et *pulveriza* et confice. Kol. Cod. 42. an. 1343. salis nitri partem *pulveriza* et misce.

Pulverisatio, actus in pulverem conterendi; *porrá törés*. Poor Zsebsz. 147.

Pulvillare, pulvillo tegere, sternere; *vánkossal ellátni*. Fej. III. 124. Sigillum Andreæ Regis exhibet Regem coronatum pro more cum sceptro liliato et globum crucigerum manu ad pectus conversa tenentem et throno, nisi malis scamnum *pulvillatum* dicere, insidentem.

1. **Pulvillus**, i, pulvinar; *vánkos*. Diar. Com. 30. ubi Præfectus Militum Præsidario-

rum claves urbis in *pulvillo* holoserico Suis Maiestatis praesentavit. Cf. Hor. epod. 8., 46. Fronto ep. ad Ver. 1. p. 428., 19. N. Appul. Met. 10., 20.

2. Pulvillus, i, formae rutaceae clipeus insignis feminei gentilitii; *rútaalaku nõi ezímerez paizs*. Bárczay.

Pulvinarium, pulvinar; *vánkos*. Tör. Tár. 1887. p. 185.

Pulvini, (Du C. pulvis) congesta sabuli siliciumque congeries; *fövény összetörő-dása*. Ger. Sand-Bänke. Bel. Geog. 32.

Pulvinus stercorarius, *Lectus opimatus* q. v. Kov. Oec. 55.

Pulvis bombardicus, pulvis pyrius, nitratus; *puskapor*. Veranes. Hist. I. 28. hisque *bombardico pulvere* alioque tormentorum genere ad disrumpendas et disiliendas aedificiorum moles comparato, infaretis . . .

Pulvis capillaris, pulvis crinalis; *hajpor*. Arch. Rák. VIII. 337. *Pulvis Capillaris* vulgo Haar-Puder. Regul. Turm. Præt. 87. crines peccat ac *pulvere capillari* saepius perspergat.

Pulvis coriarius, *bőr csercsáva*. Ger. Lederlohe. Vect. Gen. 992.

Pulvis cypreus, cyprius, pulvis crinalis; *hajpor*. Stat. 35: *pulveres cyprii* diligenter expectantur. Bene Pol. 137.

Pulvis ignitus, pulvis pyrius; *puskapor*. Veranes. IX. 42. et reliqui bombardarii, in conficiendis *ignitis*, renovandis confortandisque *pulveribus* et his similibus officium ipsorum faciunt.

Pulvis nicotianae vel tabaccae, pulvis sternerius; *burnót*. Schuupstakb. Bene Pol. 124., 125.

Pulvis nitratus, V. *Pulvis bombardarius*. Szamosk. II. 177. itaque ergo *nitrati* et sulphurati pulveris centum-pondium in penitiora viscera cavernarum Turca ingerit.

Pulvis pyrius mutus; *néma puska-por*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 252. Inventa est iam ars conficiendi pulverem Pyrium, ut pilam eiciat et scelopetis minoribus sine ullo sono ac strepitu. Et ideo *pulvis pyrius mutus* nuncupatur.

Pulvis pixidis, V. *Pulvis bombardarius*. Cod. Dip. Brüss. II. 54. pro *pulveribus pixidum* D. 262.

Pulvis sacchari grossus, *czukordara*. Ger. grober Zucker. Poor J. Zsebsz. 28.

Pulvis scholasticus, pro ipsa schola; *iskola pora*. Száz. VII. 375.

Pulvis siccatorius scripturae recentis, pulvis scriptorius; *porzó*. Ger. Streusand. Pár. Páp.

Pulvis sulphuratus, V. *Pulvis bombardarius*.

Pulvis tormentarius, V. *Pulvis bombardarius*. Cod. Dip. Lond. 205. machinae bellicae a gallis nuper inventum genus (Petardum vocant) *pulveremitrato sulphureo* onustum accendunt . . . in arcem interiori, ubi *pulvis tormentarius*, ubi alia excitandi ignibus missilibus idonea in promptu servabantur.

Puma, globus ignifer; *golyó, homba*. It. pomo. Arch. Rák. VIII. 402. hobiez, gránát, *puma*.

Puncta, æ, (Du C.) lingua, isthmus, promontorium; *fok, földnyelv*. It. punta (di terra). Gall. isthme. Luc. Regn. Dalm. 241. illud autem quod Caresinus de duabus triremi-

bus ad custodiam *punctae* et duabus ad S. Nicolaum dimissis refert, in ostio Sibiticensis sinus erat Ecclesia S. Nicolai cum annexo Monasterio ordinis S. Benedicti, nunc vero arx; *puncta* autem vulgariter a nautis dicitur Promontorium a silice nomen habens p. 240. dimissis duabus galeis ad custodiam *punctae*. Ijub. Mon. Sl. IV. 65. an. 1364.

Puncta Deutri, *vallatás pontjai*. Benz. I. H. 275—277: *Deutrum* compositum est ex: *De eo utrum*, hinc *puncta Deutralia* i. e. interrogatoria. Georch. H. T. I. 46.

Puncta pacis, articuli pacis; *béke pontjai*. Rák. Ön. 170.

Puncta instructionalialia, partes praecepti; *utasítás pontjai*. Fabó. Monm. Evang. II. 334. sibi ipsis extradacta *puncta instructionalialia* et vero in iisdem specificae respectu inclyti comitatus trenchiniensis expressum declaratumque habetur.

Puncta suggestiva, quibus suggeritur, quid quis respondeat; *száfra adó pontok*. Törvt. Msz.

Punctare, (Du C.) punctis signare, pingere; *pettyezni*. Arch. Rák. VIII. 341. tria perizomata Turcica, rubra, auro argento *punctata*.

Punctatim, (Du C.) singulatim; articulatim, quasi per puncta: *pontról pontra, pontonként*. Ger. von Punkt zu Punkt. Ac. Com. Sopr. p. 20: Ad has facile responderi posset *punctatim*. Beth. G. Lev. 238. Kass. P. P. I. 42. Diar. Com. 1796. p. 34. Tör. Tár. 1886. 360.

Punctator, administrator foundationum piarum in capitulo (Du C. al. s.); *kegyes alapítványok külön kezelője a káptalanban*. Kon. Egyh. 303.

Punctellus, i, fulerum; *támasz*. It. puntello. Vjestnik II. 147. an. 1289. posset . . . laborare unum gaytum . . . cum furcis et *punctellis* non tangentibus terram.

1. Punctorius, 3. kedens; *szúrós, sértő*. It. piccante. Gall. piquant. Cher. Jus. Eccl. I. 381. Generatim Parochis caeterisque clericis omnibus commendatur, ut a *punctoriis* expressionibus, a contumeliis et obiurgiis adversus Augustanæ et Helveticae confessioni addictos in concionibus et in privatis conversationibus abstineant.

2. Punctorius, 3., pungens; *szúró*. Argenti. 7. dolor *punctorius*.

Punctualis, diligens, religiosus; *pontos*. Ger. pünktlich. Lzb. Cod. Med. III. 791. Arch. Rák. IX. 135.

Punctualitas, accurate; *pontoság*. Ger. Pünktlichkeit. Arch. Rák. IV. 52. Szirm. Glos. 9. Törvt. Msz.

Punctualiter, diligenter, religiose; *pontosan*. Ger. pünktlich. Kuk. Jur. II. 187. ita in Confinio quoque Dubicensi per Dominum pro tempore futurum loci Commendantem *punctualiter* et exacte servanda. Dip. Reip. Rag. 294. Törvt. Msz.

Punctuatim, V. *Punctatim*. Arch. Rák. VIII. 389.

Punctulum, parvum punctum; *pontocska*. Fr. Balass. Casul. Steph. 3. et animalia varia *punctulacae* distributione non ineleganti expressa sunt. Vern. Met. 10. Cf. Appul. Met. 6., 21.

1. Punctum, i, *Puncta*, orum (Du C. 4.) articuli, capita; *fejézet, pont*. Száz. IV. 34.

2. Punctum, status, conditio (Du C. al. s.); *állapot*. Ijub. Mon. Sl. VIII. 68 an. 1530: Munitiones . . . tenebis et teneri facies in bono *puncto* et ordine.

Punctum saliens, discrimen; *döntő pont*. Ger. Entscheidungspunkt. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. V. 94. Quarta die colliquamentum illud exili purpurascense linea coronatur, in cuius centro punctum Sanguineum micat, ex priore puncto subalbo quasi emergens et dicitur *punctum saliens*. Jókai Epp. I. 246.

1. Punctura, (Du C.) actus pungendi; *szúrás*. It. punzione, puntura. Fej. IV. 2. 93. post plures *puncturas* lancearum et ictus sagittarum de medio hostium . . . se vix potuit liberare. Vern. Met. II. 348. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VII. 206.

2. Punctura, æ, tentamen obiter factum. *találomra való próba*. Ger. Stichprobe. Wallaszky. 453. genuinumque examen, quorum alterum pro prima theologiae laurea severum, alterum *puncturam* aiunt.

Punctus, i, spatium, locus (Du C. al. s.); *tér, hely*. Batty. Ger. XXXVIII. *Punctus* spatium seu locus est; docet hoc Franciscus Patricius: *Punctus* in spatio omnium primus positus est. Ib. 54.

Pungitivus, 3, (Du C.) pungens, acer; *szúró*. It. pungitivo. Cod. evang. T. I. p. 214: *Pungitivus* dorso meo infixus dolor.

Punicee galeri honor, dignitas Cardinalis; *bibornoki méltóság*. Szamosk. II. 9. His Pontifex Summus, ubi divortio cum uxore Maria Christierna facto in caelitem vitam agendam animum Sigismundus traderet, *punicee galeri* summum honorem pollicitus erat se adiecturum.

Punirifacere, puniendum curare; *büntettetni*. Szék. Okt. III. 181.

Punifivus, 3., puniendi vim habens; *büntető*. And. Pann. 71.

Punta, æ, V. *Puncta*. (Du C.) Obs. Jadr. 401. alium sicutum ultra portum Jadræ extensum ab Ecclesia S. Petri versus Ecclesiam S. Johannis siti ad *puntam* procedendo a parte transversali plagæ, quem vigesimo præfati mensis die fabricare inchoaverunt.

Puntum, qualitas (Du C. al. s.) V. s. *Rivarius*; *minőség*.

Pupa, æ, pro, puppis; *hajó*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 205. Et ubicunque inveniremus lignum de Raguso, veniam ad illos eum *pupis* et accipere ab eis quodcunque voluerint eis dare per strinam.

Pupilla oculorum, ocellus, res cara; *szem fénye* (drága dolog). Tör. Tár. 1887. p. 69. Cf. Lucr. 4., 247. Cels. 7., 7., 43. Plin. 11., 148.

Pupillarius, pupillaris; *árva*. Knauz. M. E. Str. II. 456., 476.

Puplicare, pro: publicare; *kihirdetni*. Kov. Form. St. 94. nos eo toto (facto) *puplicatis* dictis testibus ad sententiam diffinitivam procedemus.

Puplicatio, pro: publicatio; *kihirdetés*. Kov. Form. St. 95. contra D. P. Sacerdotem Rectorem Ecclesiae de tali ad audiendum *puplicationem* eorumdem testium per eundem P. sacerdotem . . .

Puplicus, pro: publicus; *nyilvános*. Kub. C. Arp. I. p. 59. (an. 1268).

Purchravius, *Purchravius*. Fej. V. I. 119. ex parte nostra Camerarius Moraviae et

purcavius da Brunone. V. II. 563. prout pridem per Petrum *Purcavius* est possessa.

Purcavius, (a germ. Burggraf) castellanus, praefectus arcis; *várnagy*. Cod. Dipl. Pat. T. I. p. 32: cum petrus *purcavius* propter suas offensas... de Sopronio exclusus fuisset. Tör. Tár. 1893. p. 49. Száz. XVII. 16.

Purdium, pro *Burdium* ut Purgravius pro *Burggr.* = regula, canterius; *lécz*, Ger. Latten (ap. Du C. demin. *Burdillus*). Fjp. Szám. k. 492: an. 1439. Pro asseribus et quinque *purdis* stipendiariorum.

Pure-pute, *tantum, simpliciter*; *csupán csak*. Törvt. Msz.

Purgamal, V. *Pannus purgamal*. Tör. Tár. 1889. p. 379. cutes parvas citrotheis et bursis valentes de panno *purgamal* vel stammetis.

Purgamentum auri, fæx auri; *arany salakja*. Debr. Com. an. 1530. Lanx enea *purgamentum auri* recens delectum capit.

Purgarus, i, custos terrarum et silvarum; *erdőcsész*, Ger. Hanne, Borger. Arch. Ver. Sieb. VIII. 1. 147. Judex neo electus... nominat aliquot subiecta pro munere Juratorum et *Purgarorum* Cf. p. 142. Betreffenden... Borger, so ist ihre Schuldigkeit dass dieselben den Hattert und die Wälder beschützen.

Purgatio canonica, (Du C.) quæ est super obiecto crimine proprio iuramento, vel si oporteat iuramento purgatorum de ipso crimine diffamati innocentie ostensio; *egyházi tisztító eskü*; ha a vádlott segédesküvök segítségével magát a gyanú alól tisztítani igyekezett. Kon. Egyh. 431.

Purgatio eorum, lustratio, recognitio; *lómustrálás*. Reg. Turm. Præf. 148.

Purgationes, istenítélet. Diss. de Ferr. Cand. §. 4. Audiebant Iudicia Dei alio titulo etiam *purgationes*; item: *iudicia probabilita*.

Purgator armorum, politor arm.; *fégyver csiszár*. Kronst. I. 695.

1. **Purgatoria**, æ, purgamenta; *söpredék, szemét*. Ger. Kehrlicht. Han. Mon. Jur. II. 496: nullus ponat fimum... neque *purgatorias* ante... portas civitatis.

2. **Purgatoria**, porta arcis; *várkapu*. Ger. Burghor. Brut. Hist. VIII. 373. 9. porta, quam vulgo *Burghor* hoc est castrensem portam appellat, Jovius detorto nomine *purgatoriam* vocat.

1. **Purgatorium**, i, (Du C.) intelligitur iusiurandum seu iuramentum, quod ad expurgandum sese ab alicuius impetitione præstat; *vád-mentő hit*. Moln. Patv. 28. Georch H. T. IV. 432.

2. **Purgatorium**, (Du C.) piacularis flammæ; *tisztító tűz*. It. purgatorio. Ger. Fegefeuer. Ser. Cat. 44. Est alter locus *Purgatorium* dictus, in quo piorum animæ, ad tempus ob leves culpas aut ob peccatorum in vita remissorum pœnas non persolutas patiuntur: quia nil inquinatum potest intrare in regnum caelorum.

Purgatorius, 3. emendans, rectificans. Textum vide sub *Iuramentum purgatorium*; *igazoló*. It. purificante

Purgabus, i, (a Germ. Burggraf); *várgróf*. Fjp. Szám. p. 363. an. 1436: pro legatione ad *purgabum*.

Purgrecht, Germ. Burgrecht (Du C. Purgrecht) redditus arcis, onus emphyteuticum, pensionarium; *várnagy*. Eszt. Okm. p. 90. (Rabinsteiner iudex Pestiensis an. 1393.) tradidit... ratione redditus vlgó *purgrecht* dicti in festo sancti Michael Archangeli pro luminaribus... viginti quatuor lucernas seu *candelas Buculares*. Cf. Eszt. Okm. p. 152. Fej. X. 2. 163.

Purkreht, (Du C. Purrecht), V. *Purgrecht*. Száz. XIII. 238. redditus *Purkreht* dictus.

Purificatio, (Du C.) actus purificandi, expiatio; *önigazolás, tisztítás*. Marosvásárh. gym. Ért. 1894/5. 66. Andr. Pann. 35: *purificatio animæ*.

Purificatorium, (Du C.) linteolum, quo Sacerdos post communionem calicem extergit; *kehelykendő*. It. purificatojo. Oltv. Act. Synod. 97. item Pallæ, *Purificatoria*, Mantilia et alia ad usum Sacramentorum necessaria mundissima et nitidissima semper conservantur. [Bene Med. I. 27.]

Puriformis, puri similis; *gennyes*.

1. **Puriscare**, transigere, expedire, conficere; *tisztába hozni*. Ger. ins Reine bringen. Kövy. El. 171. quamvis unice per sententiam possit Statutio valide *purisari*. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 477.

2. **Puriscare**, munde exarare, describere in purum; *tisztázni*. Pfahl. Jus. Georg. II. 51. Possessione rectificanda dimensa de illa Mappa skiagraphica (Brouillon) a Geometra dimetiente confieri et confecta munde exarari (*purisari*) debet. Kass. Jur. Civ. I. 47.

Purisatio, actus sine lituris describendi; *tisztázás, tisztába való írás*. Opin. P. III. Sec. IV. §. 4: scribæ ad correspondentiarum protocollorumque *purisationes* convertendi. Coll. I. 16.

Purismus, sermonis expurgandi studium; *nyelvtisztaság után való törekvés*. Száz. X. 334. Jókai Magy. Náb. 701.

Purista, æ, sermonis expurgandi studiosus; *nyelvszűzességre törekvő*. Törvt. Msz.

Puritanismus, doctrina, cœtus sic dictorum Puritanorum, secta Reformatorum, circa annum 1574, qui puros se in doctrina et ritibus præ reliquis præcipue Presbiterianis venditabant. Lampe. Hist. Eccl. p. 384. Adhuc sub Rege Jacobo Guillelmus Ametius, vir alias de Ecclesiis et Scholis bene meritis, in exilium missus in illustri Frisiorum Academia Franckerana, Provinciam Theologicæ Professionis adeptus, tam scripto quam viva voce severioris *Puritanismi* (prout ex ejus libello, quem *Puritanismum* intulavit, apparet) semina sparsit. Száz. VII. 139.

Puritanus, qui puram observare se dicunt religionem, alias Presbiteriani vel Nonconformistæ. Protestantés in Anglia, qui episcopos non agnoscunt, sed ecclesiam more vetere a senioribus regi volunt. Puritanus significat vulgo simplicem, nudum, rigidum, severum. *Puritán*. Szentiv. Curios. Misc. III. Septima synopsis. Chron. Anno 41. In Anglia Parlamentum ex Calvinistis et *Puritanis* conflatum contra Regem invalescit.

Purizare, in charta munda scribere; *tisztázni, tisztába írni*. Száz. XXIX. 850. Rozsny. D. Diar. 501. ellene ma az dictál penára, melyet ott impure rapálván, hazamenék és *purizálván* felvém hozzá.

Purizatio, V. *Purisatio*. Arch. Ver. Sieb. XXV. 179. an. 1782. Protocolli... *purizatio*.

Purpian, V. *Pannus purpian*.

Purpura viridis, cf. Searlatin, quia sola materia, solum textum respicit neglecto colore; *bibor szövet*. Arch. Rák. VIII. 340. Alia duæ sedes sine brachys, una attrita *viridi purpura*, altera vero rasa acu picta viridi tectæ.

Purpurascere, purpureum colorem referre; *pirosodni*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. V. 94.

Purpurati Sacrae Romanæ Ecclesiae Patres, cardinales; *bibornokok*. It. padri porporati, della sacra porpora. Cod. Dip. Lond. 240. ut Sanctitas sua ipsam inter *purpuratos Sacrae Romanæ Ecclesiae Patres* asciscat.

Purpuratus, i, (Du C. al. s.) ita vocantur summi duces Turcarum; *vezér* (török) Beth. G. lev. 439 az portán levő *purpuratosoknak* vagy vezéreknek. Tör. Tár. 1888. p. 528. ad ipsum Turearum Imperatorem eisdemque *Purpuratos* primarios. Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. IX. 135. sex *purpuratis* seu vezírüs in Divány seditibus.

Purpuratus Senatus, consilium cardinalium; *bibornoktanács*. Beng. Ann. Er. Cœnob. 423. Totius dein rei processum ab ovo deducens, copiosis solidisque argumentis exhibuit *Purpurato Senatus*...

Purpurian, pannus purpurei, sandycini coloris; *purpián-színű posztó*. Veet. Ref. C. 2.

Purpurissum, fucus, pigmentum purpurei coloris; *pirosító* (festék). Lzb. Cod. Med. III. 502. Cf. Plin. 35., 30.

Purperia, æ, fors. idem quod *porporia*. Gall. pourpris; *kerület*. Ljub. Mon. Sl. II. 435. levantur et amoveantur omnes *purperie* existentes circa Jadam.

Putrilago, inis, (Du C.) putredo; *rot-hadás*. Bene. Pol. 116. Cf. *Putrilago* ap. Non. 21., 23.

Purugreht, V. *Purgrecht*. Cod. Zi. v. III. p. 119. 119... quod donum... (per duos integros annos)... cum censu terragy *purugreht* dicti... pignori obligasset, ymmo obligavit... eomodo, quod dictum censum annualem, videlicet *purugreht*, nominatum... annuatim persolvat. [558.]

Purule, pyrola; *pirula, körtike*. Schläg.

Purulentatio, (Du C.) pus, exulceratio, suppuratio; *gyűlés, gennyedtség*. Vern. Psych. 485. Huc referuntur: lesiones capitis, pressiones cerebri pro ossium excretiones, per varios partim in membranis cerebri, partim in cerebro ipso exortos scirrhus et tubera caussatæ: hydatides, *purulentatio*, narcoticoorum venenorum usus etc. Cf. Cœl. Aur. chron. 5., 10., 95.

Purum, liquidum; *tisztán*. It. netto. Jókai Pol. Div. III. 69. marad 500 frt *purum*.

Purum villenagium, (Du C.) villicorum prædium, pro quo servitia sine fine præstabant. Új. Magy. Műz. III. 183. A birtokjog azután négyféle volt 1. Tief de haubert... 2. Liberum soccagium... 3. *Purum villenagium*, parasztiok telke, melyért határtalan szolgáltatalt tartoztak az úrnak.

Pus, prædium; (Du C. 2); *telek*. Schläg. 688.

Puscare, sclopeto ictus dare; *lövöl-dőzni, puskázni*. Székesf. főgymn. Ért. 1894/5. p. 51. nem (latin) tanárnak való, mert ilyen hibákat követ el: ista argumentum, cu-rabo te vapulari, ipse etiam pergit *puscatum*, debio vobis gratulare etc.

Puscarus, sclopetarius ab Hung. *puska*: sclopetum. Epist. Proc. p. 14: cum *puscaris*... insurgere... velitis.

Pusiculus, parvulus; *kicsinyke*. Ge-org. Sirm. T. 310. Et ipse Paulus *pusiculus* statue erat.

Pusillitas, atis, (Du C.) segnitia; *csűg-geletség, gyarlóság*. It. pusillità. Beng. Ann. Er. Cœnob. 201. ne continua malorum mole pressa, animo contabescat mortalis *pusil-litas*. Passim ap. scriptores ecclesiasticos.

Pusta, æ, pascuum; *legelő, pusztá*. Lzb. Cod. Med. II. 603: in sic dictis *pustis* seu pascuis.

Pusterula, æ, (pusterla, pusterina, pus-terula, posterula), posterior porta vel portula alias posterna, Latinis: posticum; *hátsó ajtó*. It. postierla. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 563. et domum, quæ est ad *pusterula* cum molen-dino.

Pusztá, æ, prædium; *pusztá*. Szirm. Hung. in. Par. 2. sed proverbium est Hunga-rorum: si in Hungaria *pusztæ* (sic prædia vocant) non fuerint, boves Hungarici non ve-niant amplius Viennam. *Pusztam* interpretes S. Scripturæ *desertum* appellant et significat terrenum aliquod vacuum, in quo pagus ali-quando stetit; cur autem Hungari *pusztæ* præ-dii nomen in Latino tribuant? non assequor, nisi forte, quia quantum olim Romani e prædiis suis tantum voluptatis et hi e *Pusztis* suis capiant.

Putare, computare; *becsülni* (adó-becslésnél). Kronst. II. 442. an. 1536: iudi-ces... de stipendio earum possessionum *pu-taverunt* flor. Cf. Cato R. R. 2., 5. Macrob. Sat. 1., 13., 5.

Putaticius, 3. falsus, fucatus, larvatus; *színlegetes*. Fej. Jur. Lib. 268: *putaticia* contrahi faciunt Matrimonia.

Putatilius, 3., putativus; *vélt, gon-dotl*. Gall. putatif. Knauz. M. E. Str. II. 438: ius hoc *putatitium* ad Regnum etiam Hun-gariæ extendere posse autumavit. Fabó Monn. Evang. II. 400.

Putativus, 3., V. *Putaticius*; (Du C. existimatus). Cher. Jus. Eccl. II. 168. Matrimo-nium *putativum* cum vir et femina con-iugum more vivunt et pro coniugibus publice habentur, licet reipsa Matrimonio valido iuncti non sint, copulatio talis Matrimonio *putati-vum* vocatur et conviventes *putati* con-iuges nuncupari solent.

Puteus extractorius; *szállító akna*. Ger. Fördererschacht. Besztb. Levit.

Puteus communicativus; *lég-akna*. Luft-Schacht. Besztb. Levit.

Puteus hydraulicus; *gépakna*. Besztb. Levit.

Puteus metallicus; *akna*. Juriev. Jur. Met. 83. *Puteus Metallicus* (Schacht) est illa fodina, quæ perpendiculariter in viscera terræ descendit.

Puteus pneumaticus, fodina per quam aer immittitur; *légakna*. Besztb. Levit.

Puteus salis, salis fodina; *sóakna*. Doc. Fam. Soos, Sec. 14. [Jogt. Eml. I. 405.]

Putna, æ, labrum; *puttony*. Sl. putna.

Putorio, onis: mustela putoria; *gő-rény, menyét*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. IV. 73.

Putosius, i, (Du C.) cati seu felis spec-ies; *gőrény*. Gal. putois. Cf. *Putorio*. Piszter Szt. Bernát I. 343. *putosiorum* seu Veso-num pelles.

Putrefactio, actus putrefaciendi, pu-tredo; *rothadás*. Szentiv. Curios. Misc. 57. hanc vero causat quandoque, quia dum gleba multo iam humore abundat, si superveniat adhuc novi humoris Lunaris accessio, terræ particulæ naturæ igneæ extinguuntur, unde sequitur *putrefactio*, quam nimius humor inducit. Cf. Cassiod. in psalm. 15., 11. Augustin. Ep. 33., 5. Cael. Aur. Chron. 3., 4., 52.

Putrescentia, æ, putredo; *rothadás*. Bene Med. III. 249.

Putton, V. *Putna*. S. Benkő. Pop. Misk. 45. quæ (baceæ) in Vasa ad vindemias fa-brefacta (*Putton*) collectæ p. 46. Recipe uva-rum passarum sine racemis collectarum men-suras (*Putton*) duas...

Puzupus, i, fors idem quod *Podsupus*. Ljub. Mon. Sl. I. 44. an. 1227: audivimus ab ore Draxica *puzupo* de Absero.

Pycatium, i, index, catalogus; *jegyzék, lajstrom*. (Páriz Pápai.) M. Soiterus De bello Pannonico p. 572. quem et ipse mox re-cognitione peracta, militumque nominibus intra *pycatia* receptis toto insecutus est cum exercitu.

Pygiste, arum, libidinosi homines fors. a gr. *πυγίστην*: *fajtalankodni, fajtalanko-dók*. Cod. evang. T. I. p. 221: Audio te, mi fili (pace tua dictum volo) canonicas *pygista-rum* horas, nescio quo pietatis zelo ductum sensim revocare.

Pyladea fides, intima fides; *benső hűség*. Cod. Evang. T. I. p. 181: *Pyladea* tua *fides* mihi nota est.

Pylatorius, 3., V. *Pylatorius*. Szam. Tih. Apáts. p. 48: 1340. Duo *molendina pylatoria* wlgariter korlow dicta. O. L. D. 3337.

Pylii anni, anni provectæ senectutis Nestoris; *hosszú idő*. Fabó. Monn. Evang. 108. quandoquidem omnium honorum iudicio hic *Pylios annos* vivere dignus erat.

Pyloclastrum, *Petarda*. Ger. Thor-Brecher. Fal. Arch. Mil. 441.

Pyntha, æ, mensuræ species; *pint*. Ger. Maass. Buny. Vár. tört. I. 360. quod vina... nunquam possint maioris pretii vendi, quam *pyntha* vini pro denariis quatuor.

Pyramidalis, e, (Du C.), pyramidatus; *güla alakú*. It. piramidale, piramidato. Beng. Ann. Er. Cœnob. 315. A fronte porro utrius-que præfatæ imaginis duæ consistebant *py-ramidales* columnæ. Boët. Institut. Arithm. 2., 4.

Pyramidarium, pyramis; *güla*. Szé-kesf. főgymn. Ért. 1894/5. 61. Ei contiguum est *pyramidarium* ex asseribus elevatum et scamnulis sectum, solitis pyramidibus pro-visum.

Pyramidatim, in pyramidis formam, stiria in modum; *güla formára, jégcsap módjára*. Wernherus. De adm. Hung. aquis p. 853. ex ipso id, quod vocant vitriolum, quod Græcis chalcanthum, Latinis atramentum sutorium destillat *pyramidatim* conerescens stiria in modum.

Pyrategium, tempus, quo igne exstin-

cto monachi dormitum ibant; *tűz-, gyertya-oltó idő*. Nagy Hier.

Pyraustæ interitus; *azok ellen, kik maguk vesztük okai*. Szentiv. Curios. Misc. Dec. II. P. II. 27. *Pyraustæ interitus*. In eos, qui sibi ipsis exitium accersunt.

Pyrgus, i, 1. arx ex gr. *πύργος* 2. infun-dibulum, colum; vas forma metæ, cono vel turbini simile, ubi desinit, foramen habens; 1. vár, 2. töltésér. Cell. Bell. 838.

Pyritaceus, 3., (a gr. *πύρ* et *ταχερός*) quod in igne fundi potest. V. s. *Additamen-tum* 2.; *tűzben olvasztható*.

Pyrobola, -orum, vox Græca *πυρο-βόλα τῆ*, ignita-, ardentia tela; *tűzes, égő hajítódárda*. Rák. Ön. 13. l. 11—12. (11)... tormentis et mortariis magna *pyrobolorum* et bombarum quantitate injecta ad deditonem cogere nitentur...

Pyrobolarius, adi. a pyrobola subst. more adhibitum, miles, qui ignita tela iaculari solet, qui pyrobolis fungitur; *tűzér, gráná-tos*. *Pyrobolarum*: mendum typographi-cum est pro: pyrobolariorum. Rák. Ön. 236. l. 30—31. (31.)... illum quondam in legione mea Gallica *pyrobolarium* centurionis mu-nus obivisse. Beng. Ann. Er. Cœnob. 1372.

Pyrobolia res, res pyrotechnica; *tűz-művészet*. Tör. Tár. 1888. p. 163.

Pyrobolus, i, missile pyrium; *rakéta*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 252. Ex recreativis ignibus sunt primo *Pyroboli*, quo nomine veniunt papyracea illa involuera, cy-lindri forma, e pyrio pulvere facta et in altum per aëra ut plurimum vi ignis scendentia. Præ-terea situantur quoque et conficiuntur tali modo *pyroboli*, ut pluviam ignem spargant, imo has diversi coloris etiam efficiant.

2. **Pyrobolus**, i, *gránátgömb, tűzes golyó*. Ger. Granate. Beng. Ann. Er. Cœnob. 372. globos ferreos seu granatas aliasque *pyrobolorum* species in magna copia elabora-tas per fores et fenestras horrido cum boatu eiaculabatur.

Pyrolus, i, globus ignifer; *tűzes golyó*, Tör. Tár. 1888. p. 163.

Pyromantia, (*πῦρ* et *μαντεία*); *tűz-jósítás*. It. piromanzia. Gall. pyromancie. Ger. Wahrsagen aus dem Feuer. Vern. Phil. Mor. 254. geomantia, hydromantia, *pyromantia*, quo per signum aliquod in terra, aqua, igne editum... futura tamquam certo eventura prædicuntur. Isid. 8., 9., 13. Mythogr. Lat. 3., 12.

Pyropificum cætus; *tűzművesek*. E gyűjtőnévvel nevezetnek a károlyvárosi cseh-szabályokban az egy csehben egyesült kovácsok, lakatosok, bádógosok, ezüst-, sár-ga-réz- és puskaművesek. Keesk. W. P. Ötv. 52.

Pyrosus, 3., saxosus (Ap. Du C. pyrus = petra seu metala lapidea) in modum pyramidis desinens; *gülaalakú*. Cod. Dip. Hung. Arp. V. III. 31., 44. ascendit ad montem, ubi est lapis, qui Turschan nominatur et de illo monte ad parvum montem *pyrosium* et inde perve-nit ad duas metas.

Pyrotechnia, æ, V. *Pyrotechnica*. Wallaszky 553 scientia Rei Militaris cum Ar-chitectura, *Pyrotechnia*, Re Tormentaria. Rév. Pl. 46.

Pyrotechnica, æ, ars ignium artificioso-rum fingendorum, ars pyrotechnica; *tűzmű-szet*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 252. Post inventum pyrium pulverem varia arti-

ficialium ignium excogitata sunt genera, quæ tamen ad duo summa revocantur Nempe: vel ad ignes serios sive defensivos sive offensivos vel ad ignes festivos seu recreativos.

Pyrotheca, missile pyrium, radius pyrius; *rakéta*. It. razzo. Gall. fusée. Rakete. Tomts. 193. verum potius circa tactum corpus rutilantes instar solis cuiusdam aut parvæ *pyrothecæ* $\frac{1}{2}$ poll. circiter in diametro habentis.

Pyrrhonismus, i, de omnibus rebus dubitandi ratio; *mindenről való kételkedés*. (Heyse: die Zweifellehre des Pyrrho, eines altgriechischen Philosophen, welcher lehrte, man müsse an Allem zweifeln, um die Wahrheit zu erforschen). Törvt. Msz.

Pyrrichia Germanica, V. *Germ. pyrrichia*. Száz. XVII. 761.

Pysale, (Du C. Pysalis) vestiarium; *ruhatár*. Cod. Dip. Arp. Wenzel. I. 35. filias ad *pysalia*.

Pythmenulcum, vectis ferreus; *fenékvonó*. Pár. Páp.

Pythia, *Ithia*, sacerdos Apollinis; *jósó asz-*

szony. It. fionissa. Fej. 1., 249. quia exterminavit Saul omnes *Pythonissas* de terra.

Pythoniasmus, i, pythonico spiritu agendi ratio; *jóslás*. Konek Egyh. 422.

Pýwha, mensura vinaria Saxonica. Monm. Comit. Trans. I. 538. an. 1535. In Barcza, Chýk Gýrgýo et tribus sedybus de uno cubulo avene denarii quinque, pro una *pýwha* vini, hoc est pro mensura saxonica *Eythel* vocata, denarius unus, ubi autem *eythel* maior est, iuxta quantitatem solvatur.

Pýxa, æ, sclopetum; *puska*. Ger. Büchse. Kronst. III. 480: theca ad *pyxam*.

1. **Pyxidarius**, Benkő. Im. Nat. Sic. 47. Huius classis homo [*Pyxidarii*, sive Plebei, *Közrendek*, *Gyalogok*, *Darabantok* (hoc est Pedites) vocatur Hungarice *Darabont* ex Germanico *Trabant*, latine vero *Pixidarius* hoc est Sclopetarius e *Büchse* itidem Saxonom, quibus sclopetum, quali pedites nostri utebantur, hoc nomine notatur.

2. **Pyxidarius**, qui pyxides parat; *puskaműves*. Fr. Lib. Rt. I. 44. andree *pixidario* de Jayca dati sunt. Fjp. Szám. 478., 493.

Pyxidula tabacaria, theca sternuta-

toria; *tobák-, burnóttartó*. Ger. Schnupf-tabakdose. Pár. Páp.

Pyxis (pixis), proprie significat vasculum e buxo excavatum a *πύξος*, buxus Ap. Brut. species machinæ bellicæ, ut ap. plures script. ævi medi sclopetum: *puska*. Brut. Hist. IX. 47., 49. quousque *pixidis* globo Interit. XII. 304., 9. appletas *pyxides* tormentarii pulveris XII. 335. 20. præter tormentarias *pixides* XIV. 435., 33: insertis *parvis fistulis* quas vulgo, non male, quod pugno gestantur, *pyxides* vocant.

Pwrkeytn, (a gr. *πῦρ καίω*) census, reditus species. Tör. Tár. XII. 35. nec non Candelarum cerearum tempore divini officii, puta Missarum celebrationis, in altaribus accendendarum dispositione annuum censum sive redditum vilgo *pwrkeytn* dictum.

Pwrpianus, V. *Purpianus*. Tör. Tár. 1888. p. 370. una vestis ad equitandum de *pwrpiano* colore zewrke . . . subyeza de *panno pwrpyano* zewrke.

Pwthon, V. *Putton*. Tör. Tár. 1888. p. 566. Item *pwthon* unum deauratum Brasovæ noviter laboratum.

Q

Quacila, æ, coturnix; *fürj*. Bárczay.

Quackeri, seu *Trementes*, *trepidantes*, Foxii sutoris discipuli (Du C.) apud Anglos, fanatici, quos Galli *tremblants* vocant, a tremendo corporis motu, quem inter precandum affectant, quasi essent iudiciorum divinum terrore percussi; *rezgehitűek*. Nagy Hier.

Quaqueri, V. *Quackeri*. Not. rel. II. 244.

Quackerianus, assecla sutoris Georgii Fox, qui auctor erat sectæ sic dictorum quackerorum in Anglia an. 1650. (*Quakeri* vel *Quakeri* proprie trementes ab angl. *quake*: tremere ita dicti, quod divina mentis excitatio centremiscentibus artibus se insinuare solebat); *rezgehitűek*. Ker. Nap. 20.

1. **Quadra**, æ, quarta pars (Du C. al. s.); *negyedrés*. Ger. Viertel. Kronst. I. 688.

2. **Quadra**; æ, panis, portio (Du C. al. s.); *kenyér, illeték*. Ker. Nap. 4. Primariussagra candidatattam; házba lakni a contrascriba *quadrájára*. Cf. Senec. et Hor. Ep. 1., 17., 49.

3. **Quadra**, particula (Du C. al. s.); *részeske, falatocska*. Kol. Am. I. p. 46: Neque tamen hæc a nobis dicuntur, quasi meracioris vini usum, aut lautioiorem *quadram*, vel legionario vel equiti nostro invideremus.

Quadragerarium vas, vas quadraginta congiolorum; *negyven pintes hordó*. Kronst. III. 289., 423. Cf. ap. Catonem dolium.

Quadragesima, æ, (Du C.) quadraginta dierum solenne ieiunium; *negyvennap böjt*. It. quarésima. Gall. quadragesime. Szirm. Cf. Hier. Ep. 41., 3. et scriptores ecclesiasticos.

Quadragesimalis, 2., ad quadragesimam pertinens, per quadraginta dies durans; *negyven napig tartó, negyven napos*. *Quadragesimale ieiunium*: negyvennapos böjt. Asp. Pr. Chr. p. 444. l. 7—8. (8.). . . ad recolenda sanctæ crucis mysteria me hoc

quadragesimali jejunió præparare volueram.

Quadragesimum, i, pars quadragesima; *negyvenedikrés*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 194. Et quicumque repertus fuerit habere vel comperasse de mercibus ipsorum de illis, que fuerunt de Slavonia, solvent *quadragesimum* . . . et cum venerit, nisi manifestaverit Vicedominis merces, ex quibus solve debet *quadragesimum* et fraude mediante celaverit et Vicedomini cognoverint, accipient ab eo *quadragesimum* duplum etc.

Quadrangularis, e, quattuor angulorum; *négyzögletű*. It. quadrangolare. Gall. quadrangulaire. Veranes. V. 369. concedimus Vobis insignia hæc nobilitaria, videlicet: scutum erectum, quinque habens arcolas seu columnas aureo et cæcio colore distinctas per obliquum a superiori latere dextro ad inferius sinistram recto diametro perductas et figura *quadrangulari* inclusas.

Quadrans horologiarius, tabula, cui horarum notæ inscriptæ sunt; *számlap*. Gall. cadran. Ger. Zifferblatt. Kronst. III. 423: *quadrans horologiarius* ad turrin Porticæ pictus.

Quadrans lapis, lapis quadratus; *kockakő*. Kronst. III. 422.

Quadrantum Magister, *fertálymester*. Ger. Viertel-Meister. Egri levél. Repræsentatio magistratualis in merito petitæ Michaelis Bárdos fuit *Quadrantum magistri*. 1804.

Quadrata ulna, Georch. H. T. IV. 178. azaz 864 rétű (*quadrata*) királyi öl egy királyi holdat (*iugerum regalis mensuræ*) és ilyen 150 királyi hold egy királyi ekemérték (*aratrum regale*) azaz egy jobbágyhelyhez tartozandó kintvalót teszen.

Quadrataris, (Du C.) lapicida, qui lapides expolitat; *kőfaragó*. Nagy Hier. Cf. Sidon. Ep. 3., 12. Cod. Just. 40., 64., 1. Gromat. Vet. 302., 9.

Quadratus, i, pileus sacerdotum for-

mam quattuor angulorum habens; *négyzögletű papí süveg*. Szirm. Kaprin. Eloq. I. 750. superpelliceum, stolam aut *quadratum*, ut aiunt, dirigere inurbane, screare, tussire.

Quadrangularis, quattuor angulorum; *négyzögletes*. Arch. Rák. IX. 6. Fej. X. 2., 101. clypeus *quadrangularis*.

Quadrarticulatus, 3., quattuor articulis constans; *négyízü*. Alexy 23.

Quadricornus, (Du C. quadricornium) quattuor cornua habens; *négyzarvú*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VII. 220.

Quadrinnalis, e, quadriennis, quattuor annorum; *négy éves*. Veranes. II. 273. profectus est inde Tarsatum oppidum, sacre olim Nazarenæ, nunc Lauretanæ domus hospitio *quadrinnali* nobilitatum.

Quadriga virtutum, (Du C.) quattuor virtutes cardinales: prudentia, iustitia, temperantia et fortitudo; *négy sarkalatos erény*. Nagy Hier.

Quadrigare, (Du C.) quadrigis vehi. V. s. *Bigare*; *négyfogatu kocsin jární*.

Quadring, V. *Quartinus*. Kelem. Hist. Jur. Pr. 170. Numi Hung. 45. Valor floreni aurei sub Sigismundo in centum denariis seu ducentis obolis defixus est, quum marca decem pensas seu quadrigentos denarios contineret. De leviori denariorum specie *Quadring* dicta, quattuor unum denarium seu quadringenti ac devaluatione eius facta, mille plane æquabant florenum. Alia moneta erat *Ducat*, a *decade*, quod decem efficerent denarium, cuius anno 1430. tamquam obolitæ fit mentio.

Quadrupartio, partitio in quattuor partes; *négyelés*. Ger. Vierteilen. Kronst. I. 432.

Quadrupartitus, non solum de litteris aut diplomatibus in quattuor partes divisus (Forc.) sed dicitur etiam de iis, quæ in quattuor exemplaribus sunt scripta. Eam notionem inesse adiectivo diplomatist totius contextus probat; *négy példányban*. Cod. Dip. Arp. Cont. II. 340. Ut igitur huius rei series robur

perpetue firmitatis obtineat, presentes litteras *quadrupartitas* dictis Abbatibus et nobilibus concessimus, quartam partem earundem in nostra camera reservando.

Quadrissacramentarii, Melanchtonis sectatores, qui tantum quatuor sacramenta esse docebant: baptismum, cenam domini, remissionem peccatorum et consecrationem sacerdotalem; *négyszentségyvitatók*. Nagy Hier.

Quadrismum, (Du C.) vox hybrida ex quatuor et *σῶμα* = arca, locus, sarcophagus quatuor corporibus inserviens; *négyszégyfalú szék*. Pár. Páp. Cf. Reines Inscr. cl. 2. no. 437.

Quadriviales scientiae, in quadrivio tradi solitae scientiae; *felsőbb tanfolyamú tárgyak*. Wallaszky. 111.

Quadrivialis facultas, schola quatuor classium superiorum; *négyszégy osztályú iskola*. Wallaszky 110. docturum *quadriviales facultates*.

Quadrivium, (Du C.) superior disciplinae cursus; *felsőbb tanfolyam*. Száz. XXVII. 489. Cf. Boët. Inst. Arithm. 4., 1. p. 7., 25. et 9., 28. Schol. Vindob. ad Hor. art. poet. 307.

Quadrula, æ, tabula quadrata coincidentibus rebus cibariis facta; *négyszögű vágódeszka*. Kronst. II. 482; scissoriis seu *quadrulis* vulgo *scheyben*.

Quadrum, i. patella (Du C. al. s.); *tányér*. Veranes. VI. 344. Ad pelvim, ad guttum primus, meoque prius apponere quam suo *quadro* omnia et mecum meliores epularum portiones quasque communicare semper. Cf. Verg. Aen. 7., 115. Juvén. 5., 2.

Quadruplica, *negyedszelet*. Cod. Camb. Merc. 96. Diar. Com. II. 76. Kass. Jur. Civ. I. 152. Si vero Actor ad similem objectionem aliquid respondeat, responsio talis vocatur Replicia vel Replicatio — et sic dein responsio, quam ad replicationem Actoris I. dat, dicitur Duplica vel Duplicatio et quam reddit ad hanc Actor, Triplica vel Triplicatio et si hanc rursus refellat I. *Quadruplica* aut *Quadruplicatio* audit.

Quadruplicatio, V. *Quadruplica*.

Quadrivium, ubi via in quatuor partes abit; quadrivium; *keresztút*. Batty. Leg. T. II. 85. an. 1082. Cf. Catull. 38., 4. Juvén. 1., 64.

Quæsiticius, 3., acquisitus; *szerezett*. Oláh. Cod. Ep. 16. Regem nostrum quantum in se est arbitror totis viribus inmisurum ad nostram regni sui tam aviti, quam *quæsiticii* tutelam.

Quæstor, V. *Commissarius*. Hist. Ecc. Ev. 12. dimissi fuere ad Superioris Hungariae Liberas Regiasque Civitates duo *Quæstiores* (*Commissarii*).

Quæsitus, 3., spurius; *talált, fattyu*. Nagy. Jus. Trans. Sax. 102. Videamus etiam de successione illorum, qui illegitimi sunt seu qui extra matrimonium ex illicito coitu nati sunt, quorum alii sunt spurii vel vulgo *quæsitii*, alii ex damnato incestuoso concubitu, alii ex adulterii complexibus nati.

Quæstio facti, rem, factum concernens quæstio; *a tárgyat érdeklő kérdés*. Törvt. Msz.

Quæstio iuris, ius concernens quæstio; *jogi kérdés*. Törvt. Msz.

Quæstio meritoria, V. *Meritorius*; *derekas kérdés*. Törvt. Msz.

Quæstio suggestiva, responsum suggerens quæstio; *feleletet sugalló kérdés*. Törvt. Msz.

Quæstionarius, 3.; *kérdező*. Severini 81. Methodus a) *quæstionaria* interrogando et respondendo ordinem cogitationum exponens.

Quæstionatus, 3., de quo agitur; *kérdésben levő, kérdéses*. Opin. P. I. Sec. II. §. 9. Kass. P. P. II. 118. Voto seu opinione Proponentis super *quæstionato* negotio de prompto.

Quæstor, (Du C.) rerum exteriorum ad vitam necessariarum provisor; *kereskedő*. Tab. Conser. Mercatores. *Quæstoires*.

Quæstor camerae regiae, viri a camerae consiliis regiae; *a királyi kamara tanácsosa*. Veranes. IV. 11. Veranesius et Zay camerae regiae *quæstoribus* S.

Quæstor carniurn infumatarum, botularius; quæstor carniurn fumo siccatarum; *hentes*. Pest. Vár. Lev.

Quæstor circumforaneus, V. *Circumforaneus Quæstor*.

Quæstor magnarius, V. *Magnarius*; *nagykereskedő*. Törvt. Msz.

Quæstor pulverum tabacca, mercator sternutamentorum; *burnót kereskedő*. Bene Pol. 125.

Quæstor rualis, tabernarius; *szatócs*. Ger. Krämer. Vect. Gen. 02. §. 96.

Quæstura universitatis, *egyetemi számtartósság*. Poor J. Zsebsz. 23.

Quæsturalis, ad quæstum pertinet; *kereskedelmi*. Opin. Deput. 39. Ad Causas ad desumtionem Debitorum, ex negotiationibus *quæsturalibus* provenientium, et pro specificis designatis nundinis obligatorum.

Quæsturare, quæstum exercere; *kereskedni*. Opin. 1802. c.

Quæstus all in Grosso, mercatura magna; *nagyban való kereskedés*. Kuk. Jur. I. 449.

Quæstus alla Minuta, mercatura tenuis; *kicsinyben való kereskedés*. Ger. Kleinhandel. Kuk. Jura I. 448. an. 1761.

Quæstus domatim exercere, merces ostiatim venales proponere; *háználni*. Opin. 1810. Sec. III. Tit. 2. I. *quæstus domatim exerciti* vulgo Hausieren.

Quagana, (Du C. Qualea, qualia, quaquila, quagania) coturnix; *haris, fürj*. Ger. Wachtel. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 119.

Quagina, æ, pro: vagina, sicut quastare pro: vastare; *tok*. Száz. VI. 358. missi duas *quaginas* cuttelorum bohemicarum 12. pro *quagina*.

Qualificando, distinguendo. Georch. H. T. IV. 31. akár a kérdésben forgó derék dologban vagy állítván vagy tagadván, vagy *külömböztetvén* (qualificando) vmit.

Qualificare, certa qualitate donare (Du C.); *képesíteni, minősíteni, módosítani*. It. qualificare. Gall. qualifier. Ger. qualificieren. Kass. Prax. I. Præf. idmodi elaboratum in respectu Juventutis Patriæ pro gerendis muniis officiisque publicis semet habilem *qualificationem* reddere cupientis . . . Pázm. Dial. 174. Moln. Patv. 6.

Qualificatio, qualitas; *milyenség, minőség*. Pel. De convers. s. Pauli s. III. c. 2.: Ratio (qua ostenditur res) accipitur ex parte *qualificationis* modi.

Qualificative, qualitatem concernendo;

minőségét tekintve. Nagy. Jus. Trans. Sax. 189. Dum reus litem *qualificative* contestatur.

Qualificativus, 3., qualitatem examinans; *módosító*. Kövy El. 674. alia est negativa, alia affirmativa alia *qualificativa*, prout vel negat prætensionem Actoris vel eam confitetur simpliciter etc.

Qualificatus officialis, aptus muneris sustinendo off.; *minősített tiszt*. Ger. qualificiert. Regul. Turm. Præf. 41.

Qualificus, 3., quali modo res acta sit; *milyen módon végbemenő*. Pel. Pom. L. P. III. Divisio: Secundum deinde mysterium *qualificæ* apparitionis.

Qualitative, respectu, ratione qualitatis; *minőségileg*. Germ. qualitativ. Vern. Met. 40. Hæc est ratio cur etiam partes totius cuiuspiam similes dicantur, si invicem et a toto nonnisi quantitative; dissimiles vero, si *qualitative* differant.

Quambire, cambiare; *váltani*. Tör. Tár. 1893. p. 21.

Quandoque, tandem aliquando; *Textum v. s. Methodianistæ; valaha*.

Quantitative, (Du C.) quod quantitatem attingit, quoad quantitatem; *menyiségileg*. Ackerl. 10.

Quantitativus, 3., ad quantitatem pertinet; *menyiségű*. Pázm. Dial. 325.

Quantivalentia, (Cf. æquivalentia, æquipollentia) quantum quid valet; *menyiségűség*. Cod. Dip. And. II. 15., 17. II. 28., 33. propter ignoranciam qualitatis et *quantivalentiæ*.

Quanto cyus, sæpe disiungitur, et pars altera pro vocabulo habetur; *minél előbb*. Arch. Rák. III. 208.

Quantopius, pro: plurimus (Hungarismus); *mennél több*, (igen sok). Cod. Zi. T. I. 308. Et fenum . . . *quantopius* illic fuisset inventum.

Quantulecunque, adv. ad vocem quantulecunque; *némileg*. Andr. Pann. 258.

1. **Quantum**, quam; *mint*. Frak. Mát. lev. 1480. II. 6: Deferuntur (sc. tributa) . . . non tam nobis, . . . *quantum* pro necessitate christianitatis.

2. **Quantum**, i. res aliquanta; *menyiség, kvantum*. It. quanto. Arch. Rák. IX. 466.

Quantum auctionale, V. *Auctionalis*. Diar. Com. II. 96.

Quantum contributionale, pars rata tributi; *adóilleték, adóösszeg*. Kuk. Jur. I. 476. Kass. Prax. I. 35.

Quantum diu, pro: quamdiu, donec, dum; *a meddig*. Han. Mon. Jur. V. I. 10. an. 1265: si sc. mulier non habuerit unde solvere, stet in carcere, *quantum diu* solverit.

Quantum grationale, pecunia alieni loco moto solvenda, emeritum; *kielégítés*. Ger. Abfertigung. Opin. 1802. §. 73. Y2.

Quantum terrestre, *űri adóilleték*. Pahl. Jus. Georg. CXXII. Ut Domini delixa ab antiquo relictione operarum (Robotarum) in 8 florenis a singulis sessionibus pendendis, qui in *quanto terrestri* censu domini:co annuorum 14 florenorum iam inclusi sunt, contenti sint.

Quaquaversum, quoquoversum; *mindenfelé*. Tag. Erd. II. 420: transmittenda . . . *quaquaversum* . . . exemplaria.

1. **Quarantena**, æ, (Du C. 4.) spatium

40 dierum ab It. *quarantana*; *vészegidő*. Gall. *quarantaine*. Ger. *Quarantäne*. Epist. Proc. P. III. p. 545: *praeventum suam Dominationem propter necessariam quarantenae expletionem, longius moraturam*.

2. **Quarantena**, æ, (DuC. Quarantena 1.) quadagesima, (carena); *bőjt*. Nagy Hier. **Quarantesimum**, pars quadagesima rei alicuius. Cf. It. *quarantesimo*. Et Maigne: *Quaranteira* = quadagesima pars; *negyedned*. Fej. VI. 31., 33. tertio quod homines de Trag. a quarantesimo solvendo totaliter absoluti redderentur.

Quarantia, æ, sponsio, cautio, fides; *kezeség, jótállás*. It. *quarantigia*. Arch. Rák. I. 292. VIII. 182.

Quarclum, quarta pars; *negyedrészt*. End. p. 540. Matthei bani Jura an. 1273: 21. *quarcio* cubuli de vino.

Quardia, custos corporis; Arch. Rák. I. 366. Az test után pengig egy Compánia lovas *Quardia* azaz *testőrző* ment.

Quardianus, V. *Guardianus*. Száz. XXII. 594. pater *Quardianus*.

Quarelus, (DuC.) teli species balistarium, brevis, spissior et forma quadrata. V. s. *Coratia*; *nyíl*. It. *quadrello*.

Quarnachia, amiculum; *hosszú kabát*. It. *quarnaca*. Rač. Mon. Sl. XIII. 56. an. 1349: familiares indui debeant . . . *induta et quarnachia*.

1. **Quarta**, æ, modus agri (DuC.); *negyedföld*. Száz. IV. 369. vendidimus et arendavimus totam *quartam* et Cathedralicum Archidiaconatum de Zathmar Reverendissimo Domino Ladislao Waya Cathedrali Agriensi pro flor. tricenti.

2. **Quarta**, quarta pars (puellaris) (DuC. 5.); *leánynegyed*. Kövy El. 117. Filia mea cum dote matris suae potest suam *quartam* a fratribus suis, a Fisco, aliisque meis successoribus petere.

3. **Quarta**, æ, (DuC. 4.) praestationis agrariae species; *negyed, illeték*. Gall. *droit*, *impôt*, *quart*. Ger. *Gebühr*, *Viertel*. Veranes. V. 329. IX. 32. Liceat etiam ei de *quartis* statuere, quae iurisdictionem decimarum episcopali sequuntur.

4. **Quarta** vel **brevia**, conventus extraordinarius judicialis, processuum liquidorum et brevium terminorum; *rendkívüli törvényszék*. Samb. Tyrn.

Quarta cunicularis, *aknanegyed*. Juriev. Jur. Met. 97. Proprietario Cuniculi haereditarii competit etiam *Quarta Cunicularis* seu *quartus nummus*, qui est subsidium pecuniarium, quo Urburarii usum cuniculi haereditarii habentes, eiusdem Cuniculi Proprietarium, in ferendis cultivationis cunicularis sumptibus adjuvare tenentur; consistit autem *nummus quartus* in compensatione $\frac{1}{4}$ expensarum, quas Cuniculus habuit a tempore ingressus Campi usque egressum.

Quarta episcopalis, quarta pars decimarum episcopali; *püspöki negyed*. It. quarto episcopale, quarta parte. Veranes. V. 339. pecunias ex arendationibus decimarum et *quartarum episcopali* collectas atque alios redditus cunctos, quocunque vocabulo adpellentur . . . seu in specie in manus suas possant . . .

Quarta filialis, idem quod *quarta puellaris*. Szered. Ser. Episc. 117. an. 1379.

Quarta Octava, *negyedik nyolczad*.

Opin. Deput. 54. Causae in facto Jurium possessionariorum in tertio Termino, tardius autem, cum fines harum recte Causarum decisiones per varias dilaciones in longum serpere convisissent, in *quartis Octavis*, non obstante quavis allegatione finaliter terminandae decernebantur.

Quarta puellaris, quae puellis redemptibiliter deputari solet ex Bonis avitis, et iuribus possessionariis, pro servitiis paternis, aut aliter pro sexu duntaxat masculino collatis; *leány negyed*. Szeg. Rub. Pars I. p. 11. Werbőczy 182.

Quarta puellaris, sedecima; *tizenhatod rész*. Bék. Pil. II. 37. in oppido . . . ubi decima solet colligi parochia sedecima cedit, seu *quarta quartae*. id est: decima pars cedit archiepiscopo Strigoniensi (quarta pars decimae capitulo et huius quartae partis quarta pars parochia oppidi (Csöörtök)).

Quartadecimani, (DuC.) *tizennegyedesek*. Gall. *Quartodecimans*, *quartodecimains*. For. Ser. p. 11: (*Quartadecimani*) Pascha credebant esse celebrandum decimam quartam Lunam, quicumque tandem dies Hebdomadae ille esset et illo in Dominicum incidente jejunabant. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. IX. 298.

1. **Quartale**, vicus (DuC. al. s.); *városnegyed*. Ger. *Stadtviertel*. Kronst. I. 634. Monm. Comit. Trans. II. 182. in latitudine ulnam et *quartale* et signetum loci et quoque sui factoris habeat.

2. **Quartale**, quarta pars centenarii (DuC. al. s.); *mázsa egynegyed része*. Ger. $\frac{1}{4}$ eines Centners. Kronst. I. 634.

3. **Quartale**, (DuC.) mensura vini; quarta pars, quadrans; *negyediteze*. Száz. VI. 682. litterae Sigismundi unum *quartale* vini non valent.

4. **Quartale**, (DuC.) mensura; quarta pars modii; *negyed (véka)*. Tör. Tár. XI. 137. *Quartale* avenae, farinae.

5. **Quartale**, (DuC.) quarta pars anni; *negyed (év)*. Tör. Tár. 1888. p. 574.

Quartales decumae, V. *Quarta quartae*. Veranes. VII. 175. Nondum mihi quidem ab reditu tuorum procuratoribus persolutae sunt *quartales decumae* anni MDL.

Quartalis, e, quarta pars, ad quartam partem pertinens; *Ius quartale*: ius quartae partis idem ac quarta puellaris. Cf. Törvt. Msz.: seu *quartalitium*; *leányi jószág-negyed, leánynegyed, negyedjog, negyedörökség*. Cod. Dip. Kár. I. 587., 364. prefatum ius *quartalitium* ac dotem et res parafernales. Cod. Zi. V. 535.

Quartalista, æ, *negyedtelkes*. Kelem. Inst. Jur. Pr. 448. Coloni, qui iuxta constitutum Sessionum, pleno numero agros et prata possident, *integrae Sessionis*, qui dimidiam partem, *mediae Sessionis*, porro unam quartam tenentes, *Quartalistae*, unam Octavam, *Octavalistae* dicuntur. Ffahl. Jur. Georg. II. 64.

Quartalitas, quarta pars; *negyed*. It. quarta. Kass. Prax. I. 259. nec non trium *quartalitatum* adiacentis praedii T. possesores.

Quartalitium, *negyedjog, leánynegyed*. a *leányágnak kijárando joga*. An. Sc. I. 156. an. 1512: *Quartalitium* Hungaris dicitur a quarta parte puellari, quae eis ex

bonis avitis, aut aliis etiam pro masculino duntaxat sexu collatis obtingit; salvo tamen Fratrum iure, ut aere partem illam redimere possint. V. Werbőczy Trip. Part. I. Tit. 88. Cod. Dip. Arp. Cont. V. 162. Georch. H. T. II. 13. Moln. Patv. 26. Kövy El. 205.

Quartalitus, 3., ad quartam partem bonorum hereditariorum pertinens, quae puellis et mulieribus debebatur. Vide in Corp. Jur. Hung.: ius *quartalitium*; *leánynegyedi*. Cod. Zi. Vol. V. 324: iura ipsorum *quartalitia* et *totalitia*. Batty. Leg. I. 495. (Synod. Reg. an. 1458).

Quartalium, mensura vini (DuC.); *bormérték, negyed iteze*. Cod. Dip. Arp. V. 162.

Quartanarie, in quarta parte; *negyedrészenként*. Batty. Leg. III. 207. an. 1358: *quartanarie* . . . recipiet . . . decimas.

1. **Quartanarius**, 3., cui quarta pars decimarum conveniebat; a *tized negyedében részes*. Szered. Ser. Episc. 93. an. 1358. Ecclesiae . . . *quartanariae* et decimae *quartanariae*.

2. **Quartanarius**, 3., qui febrici quartana laborat; *négynapos láz*. Bonfin. I. 5., 81. *Quartanarium* Arborij puellam sola curavit epistola. Cf. Schol. Juven. 9., 166. Sex. Placit. medic. 2., 5.

Quartareolum, quadrans; *negyed iteze*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 374. *quartareolum* olei.

Quartarius, i, (DuC.) qui quartam partem accipit; *negyedrészes*. Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 336. an. 1392: iura . . . spectaverunt . . . ad . . . capitulum et mensam capitularem ipsorum et *quartariorum*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 481.

Quarteria Dietalia, hospitium tempore comitiorum; *országgyűlési szállás*. Diar. Com. II. 87.

Quarterialis, ad hospitium pertinens; *szállási*. Diar. Com. II. 91.

Quarterianus, per hospitia collocatus; *beszállásolt*. Tör. Tár. VIII. 164. per *Quarterianos* Suae Mattis milites.

1. **Quarterium**, (DuC.) quarta pars; *negyed*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 220: si contigerit, quod animal . . . moriretur . . . pastor . . . teneatur . . . domino praesentare pellem cum signo et *quarteria* duo de . . . animale.

2. **Quarterium**, V. *Quartirium*. **Quarterizare**, Inquarterizare q. v.; *beszállásolni*. Lop. Mon. Sl. XX. 57. an. 1697.

Quartesium, (DuC. quarterium 1.) quarta pars; *negyed*. Star. VI. 225. an. 1325, singulam mensuram quartam, videlicet *quartesium*.

Quartiani, milites stipendiarii Polonorum; *rendes lengyel sereg*. (Wojśko Kwarciant). Az 1562-iki lengyelországi törvény az állambirtokokból (*Starostoi*) befolyó jövedelemnek $\frac{1}{4}$ részét (Kwarta, Quarta) e sereg fenntartására rendelte. Szentiv. Cur. Misc. 379. Sed et Turcae in suis *Janicaris* et Poloni in suis *Quartianis*, quos perpetuo intertenent ac solvunt, praecipue vires ponunt vi exercitus. II. Rák. Gy. 440.

Quartiannita, alumnus theologiae quarti anni; *negyedéves papnövendék*. Passim.

Quarting, V. *Quartinus*. Numi Hung.

50. Ipsa quidem moneta nostra minor (i. e. vilior) *Quarting* vocata taliter et sub tali lege cudi debet, quod ad quamlibet marcam argenti fini singulæ septem marcæ cupri addi debeant. Tör. Tár. IV. 140.

Quartinus, *negyed*. Numi Hung. 50. Hæc pessimæ ligæ species in Catalogo Széchényiano Mus. Nat. erronee ad tempus interregni relegata eadem est, quæ nomine *Quarting*, *Quadring*, *Quartonig*, *Quartinus*, *Karting*, *Kathrygh* vel *Fierling* et *Fürting* veniebat.

Quartio, onis, quarta pars; *negyed-rész*. It. quarto. Fej. V. 4., 91. quibus quidem de conditione pro victualibus administrari debent — una seu gallina, anser unus, *quartio* cubuli de vino, cum cubulo tui palmarum, duodecim cubuli de pabulo, cum cubulo quatuor palmarum.

Quartiratus militaris, deverticulum, hospitium militum; *katonai beszállásoltás*: Irod. Közl. VII. I. p. 79.

Quartirii magister, hospitiorum militarium designator; *szállásmester*. Tör. Tár. 1890. p. 91.

Quartirisare, habitare, in castris collocatum esse; *lakni, elszállásolva lenni, kvártélyozni*. Cod. Alv. II. 233. Computus militum cesareorum in Transylvania *quartirantium* et annonarum iisdem per portiones pro hibernis exsolventium. Ib. p. 236. Ez hazában *quartélyozó* római császár ő felsége vitézi sustentaliójokra vetett contributiók. Dip. Alv. II. 295.

Quartirisatio, milites per hospitia collocare; *beszállásolni*. Dipl. Alv. II. 297. domus ab onere *quartirisationis* immunes.

Quartirium, domicilium; *szállás, kvártély*. Ger. Quartier. Arch. Rák. I. 49. Dip. Alv. I. 34.

Quarti Status, Status Civitatum; *polgárság*. Moln. Patv. 61.

Quartling, Sim. Num. 80. Minores denarii videntur mihi fuisse iidem cum moneta *Quartling* nuncupata a Sigismundo R. II. ad an. 1436. in Decreto edito de negatam Episcopo Transylv. decimam, quod refert III. Andr. Szereday cum serie Episcoporum Transylv. 450. an. 1436.

Quarto, quarta pars libræ (Du C.) ; *ort*. It. quarto. Gall. quarteron. Ger. Viertel. Kecsk. Ötv. 459. Sz. Moln. *ort*, quadrans floreni vel quarta pars thaleri.

Quartodecimani, (Du C. *quarta-decimani*) sic appellati, quod in 14 Luna, ut Judæi, Pascha celebrarent; *tizenegyedések*. Nagy Hier. Cher. Jus. Eccl. I. 433.

Quartonig, V. *Quartinus*.

Quartualis, e, **Quartuale**, is, ad quartam anni partem pertinens; *negyedévi*. It. Rák. Gy. 317. nec prius a prima Aprilis in campum descendet, donec unius *quartualis* stipendium recipiat; solet enim apud nos stipendium militi numerari in *quartualia*.

Quartum, (Du C.) quarta pars (decimæ genus); *negyed*. Vjestnik i. 185. an. 1289: *quartum pro terratio*.

Quartusmet, V. s. *Met*; *negyedmagával*. Mon. Com. Trans. I. 89. an. 1340.

Quasi-Castrensis, *mintegy katonai (szerzemény)*. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 9. Acquisitæ res item Castrenses, si virtute meritisque militariibus; *Quasi-Castrenses*, si aliis dotibus, scientiis, artibus sint paratæ.

Quasi-contractus, contractus præsumtus; *kötésszerű szerződés*. Nagy. Jus. Trans. Sax. 97. Actio in personam hæredis est ex testamento, quæ nascitur ex *quasi-contractu* hæredis adeuntis, adversus eundem ad præstandam rem legatam. Georch. H. T. III. 27. Hasonlítanak a kötésekhez olyan kötélességek, melyek vagy valamely téteményből, vagy a Törvényből önként eredvén a felekre háramlanak a nélkül, hogy mind a kettejeknek nyilvánvaló megegyezések közbenjárult volna. Ezen kötélességeknek eszközlő okait tehát mintegy kötésnek (*quasi contractus*) nevezhetjük. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 605.

Quasi-delictum, delictum præsumptum; *mintegy büntett, látszólag büntett*. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 662. Tribui autem consuevit ab Ictis delictum: 4-o In Verum et *Quasi-delictum*, illud dolo, hoc culpa solum committitur.

Quasidomicilium, domicilium ad tempus; *szemben az állandó lakhelytel a tartózkodás (ideiglenes lakás)*. Konek Egyh. 341.

Quasi felonía, *látszólagos felonía (hűbérzség)*. scheinbarer Lebensfrevel. Vuch. Jur. Feud. 222. *Quasi felonía* est, quæ actu talis non est, sed pro tali habetur ideo, quoniam a vasallo delictum est commissum, ob quod ex speciali iuris dispositione constituta est privatio feudi, etiamsi illud in dominum non sit commissum.

Quasiordinarius, 3., vicem ordinarii gerens. V. *Ordinarius*; *látszólag rendes, törvényes*. Kon. Egyh. 105. iurisdicção *quasiordinaria*.

Quasi-traditio, *látszólagos átadás*. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 76. Traditionis Icti plura distinguunt genera, puta, alia est 4-o Vera ad res corporales pertinet, dum mobiles revera de manu ad manum dantur; immobiles vero præsentibus exhibentur; alia *Quasi-Traditio*, iurium incorporalium, quæ in dantis declaratione, permissione et accipientis usu ac exercitio cessi iuris consistit.

Quassatorius, 3., ad pistrinum pertinens; *zúzó*. Opín. P. I. §. 43: *mola quassatoria*.

Quastador, is, fossor; *ásó*. Ger. Pionier. Star. XII. 68. an. 1351. bombardarum et *quastadorum* seu fossorum . . . præfectum.

Quatembrales, omni quarta parte anni solvendum didactum; *negyedévenként fizetendő tandíj*. Besztereb. ág. gymn. Ért. 1875/76. p. 34.

Quatembrales pecunia, V. *Quatembrales*. Besztereb. ág. gym. Ért. 1875/6. p. 52.

Quatembris, ad quatuor tempora pertinens; *kántornapi*. Teut. Schul. I. 333: Cantationibus *quatembribus* qui petulanter defuerit, ex proventum divisione excludatur.

Quatenus, pro: ut finali; *hogy*. Knauz. M. E. Str. I. 254: mandamus, *quatenus* . . . transmittatis. Passim ap. Jurisconsultos et Macrobius.

Quaterdena, (Du C.) quadragesima; *negyvennap* *bőjt*. Nagy Hier.

Quaterling, *negyed*. Sim. Num. 81. Quid per *Quaterling* intelligendum veniat ipsum nomen clamat $\frac{1}{4}$ partem fuisse maioris monete.

Quaternatim, per quaternos (Du C.) ;

négy sorosan. Marc. Chr. II. 58. *quaternatim* connectendo triagmina.

Quaternetus, i. *quaternus* q. v. Ljub. Mon. Sl. XVII. 53. an. 1420: recepimus literas . . . cum tribus *quaternetis*, in quibus notati sunt debitores.

Quaternio, (Du C.) chartæ invicem compactæ; *négybe fogott árkus papíros*. (Heyse: Quaternæ: Vierheft, eine Lage von 4 Bogen, die mit demselben Buchstaben bezeichnet sind.) Oláh. Cod. Ep. 200. Librum de ducibus Venetorum, quod opus præter primum *quaternionem* totum absolutum est. Cf. Mar. Merc. p. 844. (tom. 48 ed Migne) et ap. recentiores.

Quaternitas, ad normam trinitas; *négy ségi*. It. quaternità. Ger. Vierfaltigkeit. Lampe. Hist. Eccl. p. 149: Quam somniant Sophistæ *Quaternitatem* detestor, quæ est unita essentia indistinguibilis et tres distinctæ personæ. Passim ap. scriptores ecclesiasticos.

Quaternulus, dem. ad quaternus; *his fűzet*. Ljub. Mon. Sl. XVII. 270. an. 1424. in cedulis et *quaternulis*.

Quaternum, (Du C.) chartæ invicem compactæ; *fűzet*. Gall. cahier. Ljub. Mon. Sl. I. 325: ostendens nobis . . . *quaternum*, in quo scriptum erat.

Quaternum caput, codex; *főkönyv*. Ger. Hauptbuch. Han. Mon. Jur. II. 46. an. 1342: teneatur . . . eligere . . . hominem, qui debeat esse super custodia . . . civitatis et debeat habere penes se *quaternum caput* decenorum omnium.

Quaternus, alias: *quaternio* (Du C.) q. v. Tört. Tár. 1887. p. 188. Item unus *quaternus* in pergamento partim scriptus de consecratione episcopi.

Quatnus, i. correptum pro: *Quaternus* q. v. Fej. VI. 437., 440. Exhibuit nobis privilegium in modum *quatni* seu libri factum.

Quatrellus, sagitta. V. s. *Lanzo*; *íjj*.

Quatresimus, 3., quadragesimus; *negyvenedik*. Rač. Mon. Sl. VII. 47. an. 1044: anno millesimo *quatresimo* quarto.

Quatriennis, quatuor annorum, quadri-mus, quadriennis; *négy éves*. Kov. Form. St. 11. eos Equos equales de Equaria sua triennes vel *quatriennes*.

Quatrumcenti, pro: quadringenti; *négy száz*. Tör. Tár. 1888. p. 744.

Quatuorcenti, pro: quadringenti; *négy száz*. Magy. Tört. Eml. XXX. 124. an. 1535. florenos *quatuorcentos*.

Quatuor terminorum, (processus), processus longæ litis. Georch. H. T. II. 419. Az új osztályos ügyeletet, hosszas vagyis *négy huzomú (quatuor terminorum)* perek közé számítja Werbőczy.

Quereatus, 3., quæretis insitus; *tölgyes*. Fej. II. 265. et monte *quereato* pratique inter ipsum *quereatum* montem sitis.

Quercinus, quereus; *tölgyfa* . . . Pfahl. Jus Georg. 288. Urbarium Slav. Glandium de- cussionem et Gallarum *quercinarum* collectionem præter refusionem damni moderate castigari iubet. Monm. Comit. IV. 653. Cf. Tert. Cor. Mil. 43.

Querelante, querendo, cum querimonia; *panasz képen*. Ljub. Mon. Sl. IV. 16. an. 1359: *querelante* exposuit. XII. 289. an. 1419. *querelante* conquesta.

Querela inofficiosi Testamenti;

a mostoha intézet elrontására való kereset. Georch. H. T. II. 294.

Querelas ducere, queri; *panasz-kodni*. Ger. Klage führen. Reg. Turm. Præst. 26.

Querelare, (Du C.) queri de aliqua re, accusare aliquem; *panasz emelni*. Vjestnik. I. 142. an. 1468. quod si aliquis querelaret. Cod. Dip. Brüss. II. 157.

Querelatio, querimonia, querela, questus; *panasz*. Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 284.

Querellare, (Du C. querelare) queri; *panasz emelni*. Ljub. Mon. Sl. 274. an. 1418.

Querelose, misere, flebiliter; *panasz-kodva, sirva*. Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 123. Ad nostram accedens presenciam nobis querelose significare curavit.

Querestarius, i, (Du C.) Cantor in ecclesiis Anglicis, Choralista; *karének*. Ang. Querister, Gall. choriste. Nagy Hier.

Querimonialis, ad querimoniam pertinet; *panaszos*. It. di querimonia. Fej. IV. 2. 108. in causa querimoniali nullus Christianus contra Judæum in testimonium admittatur.

Querquineus, 3., Idem ac quereus, quercinus, ad quercum pertinet; *tögy...* Fej. VIII. 2. 329. deinde protenditur versus tres arbores *querquineus*.

Querra, *guerra*, bellum (Du C.); *háború*. It. guerra. Steyer. Comment. Hist. Alb. II. Chart. Car. reg. Hung. 1337. Discordiis et guerris inter nos et ipsos duces Austriae perdurantibus (et passim).

Querulans, (Du C.) actor, qui causam agit; *panaszos fél*. Cod. Alv. I. 22—23. Mivel thordai uraimék az megfogott latrokat az fogságból az *querulans* feleknek s az törvénynek is nagy praesjuditiokra azon nemes vármegye főtisztjei és az *querulansok* hírek s annuitatiók nélkül el szokták boesítani.

Querulare, conqueri (Du C. querulari); *panaszolkodni*. Szék. Okl. I. 178.

Querulari, (Du C.) queri; *panasz emelni*. Cod. de Sztára II. 487. ut . . . exponens — non cogatur querulari.

Querulatio, questus, querela; *panasz*. Fabó. Monm. Evang. II. 240. sed praeter molestam querulationem nihil superfuit amplius. Pel. In parasecre s. I. e. 22. Cogitemus, qualiter virgo illa mater *querulationis* faciebat.

Querulatus, i, reus (Du C.); *alperes, vétkes*. Opin. Deput. 40. Ad provisoria huiusmodi dispositiones pertinet, ut pro ratione adiunctorum, ne *querulatus* elabatur vel substantiam suam occultet.

Querulose, (Du C.) questu, conquerendo; *panaszlólag*. It. modo queruloso. Szer. Not. p. 405. Expositum est Nobis . . . *querulose*.

Querulosus, 3., (Du C.) querulus, querela plenus; *panaszos*. It. queruloso. Vern. Psych. 268 illa autem lætissimos una ac *querulosissimos* producere valeant tonos. Cf. Vulg. ep. Jud. 16. Cassiod. var. 9., 14.

Questarius, i, eleemosynarum collector; *könyöradamányok gyűjtője*. End. p. 377. (Synodus Budensis an. 1279: 28). Nullus . . . *questarius* pro hospitalibus . . . recipiatur ad eleemosynas querendas sine litteris domini pape . . .

Questionatus, 3., de quo agitur; *szó-*

ban forgó. Tag. Erd. II. 136. an. 1734: sylva *questionatae*.

Questuarius, 3., stipem quæsitans, colligens (Du C. *quaestuarius*); *könyöradamányt kérő*. Gall. queteur. Batty. Ger. 109. Non enim Deum confitebatur hunc Synagoga, quem crucifigebat, immo Filium Joseph Fabri et *questuariæ* Mariæ natum.

Quethon, onis, questæ seu tributo obnoxius; Gall. questant; *napszámos, robotos*. Fjp. szám. 402: XVIII. cubulos frumenti expendimus cum *quethonibus* et stipendariis és 482: Item *quethonibus*, qui ararent in Michelschaw.

Quidditas, (Du C.) questio quid sit res, natura rei; *miség*. It. quiddità, quidità. Germ. Wesen. Kass. Jur. Civ. 1., 255. si proin quantitas, qualitas, *quidditas*, et quotitas ad iudicati Boni esset determinanda. Fej. X. 1., 294. Jogt. Eml. I. 194. si nobilis persona . . . verba iniuriosa proferret, *quidditas* verborum est considerata. Pázm. Dial. 3. Kub. D. Hont. I. p. 335. (Sigismundus an. 1394). iuxta possibilitatis ipsius *quidditatem*.

Quidditative 1. ex natura rei; **Quidditativus**, 3., 2. naturæ rei respondens; 1. *milyenség szerint*; 2. *milyenségnék megfelelő*. Pázm. Dial. 430.

Quietantia, æ, apocha (Du C.); *nyugtatóvány*. Kass. Jur. Civ. II. 177. *Quietantie* sunt scriptæ recognitiones super rite præstita et percepta aliquali pecuniaria solutione.

Quietantia ettapalis; *katonaelátási nyugtatóvány*. Moln. Patv. 30. *Quietantia ettapalis* est, quæ de victu per militem quidem non solvendo, Commissariatie tamen seu per Commissarium vel per Commissarium acceptando dari solet.

Quietantia præjuncturalis, apocha de iumentorum subsidio; *előfogatról szóló nyugtató*. Törvt. Msz.

Quietationales, V. *Quietantia*. Georch. H. T. III. 60.

Quietare, acceptum testari (Du C. al. s.); *nyugtázní*. It. far quittance. Gall. quittance. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 462: quantum . . . feno . . . præstiterint, *quietent*. Dip. Reip. Rag. 43. Cf. Prisc. 799. P.

Quietatio, apocham dare (Du C. cessio); *nyugtatóványozás*. Dip. Reip. Rag. 377.

Quietistæ, Molini assectæ in Italia. For. Scr. p. 53: Altera Officina Hæresum hujus decimi quarti sæculi Begvardistarum . . . illam usque ad intimas feces et sordes exhausit Michaël Molinos author *Quietistarum*.

Quietorium, (Du C.) sepulcrum; *sír*. Nagy Hier. Cf. Gruter Inscr. 840., 2.

Quietum clamare, V. *Feudum refutare*.

Quietari, puto legendum: *volitari*. Batty. Ger. 200. Talis Ecclesia Hæreticorum *quietari* (volutari) optat quibusdam deductis ab Ecclesia pro pennis heiricorum aculeatissimis tegminibus involuta.

Quinangulus, i, figura quinque angulorum; *ötszögű, ötszög*. Falud. Arch. 49.

Quinariûs, i, V. *Septenarius*; *ötkrajczáros*. Bel. Comp. Hung. Georg. 30. Moneta in Hungaria sequens est in usu: *Quinariûs*, quorum unus cruciferus quinque valet.

Quincenta, pro: quingenti; *ötszáz*. It. cinquecento. Georg. Sirm. I. 18. cumque intrabant Turci per anteriorem januam ad civitatem *quincenta* Turci . . .

Quindecima, tizenötödik hang az *alaphangból* (az orgonában). Ger. der fünfzehnte Ton vom Grundton. Tör. Tár. 1889. p. 607.

Quindena, (Du C. 1.) spatium duarum septimanarum; *két hét*. Szilády Irod. Köz. VI. 3, 327. Moln. Patv. 28. *quindena* quindecim dies.

Quingerum, mensura liquidi V. s. *Vastellum*.

Quinginus, i, mensura liquidorum V. *quingua*. Rač. Mon. Sl. XIII. 463. an. 1336: captum . . . de faciendo tres homines, qui vadant per omnes cauponas . . . scribendo . . . quantitatem *quinginorum*.

Quini sexta, (Du C.) gr. πεντέκτη, dicta synodus Trullana, habita Constantinopoli sub Justiniano Rhinormeto; *hatodfeles gyűlekezet*. Nagy Hier.

Quinkaginta, quinquaginta; Cod. Dip. And. V. III. p. 20.

Quingua, æ, mensura liquidi; fors. *pint*. Rač. Mon. Sl. XIII. 334. an. 1331: qui aduect aquam dulcem a C *quinguis* supra cum barcis . . . habeat . . . pro qualibet bareca grossa.

Quinquagesima, (Du C. al. s.); *ötvened*. Numi Hung. 136. *Quinquagesima* iam antiquitus in Transilvania vigens erat exactio inde compellata, quod quinquagesimam proventum suorum quivis annue contribuere teneretur. Sigismundus Rex A. 1434. solutionem hanc pro ferendis bellis contra Hussitas expensis a Concilio Basiliensi præscriptam in Hungariam quoque introduxit, promisit tamen hanc se semel duntaxat exigere velle. Huius in Transilvania sub regibus subsequis factæ exactionis plura sunt vestigia . . . Sub Ferdinandò I. *quinquagesima* habebatur pro ordinario regis proventu. Szer. Not. 97. Tör. Tár. 1891. p. 432. Batty. Leg. III. 505. an. 1436. Száz. XXVII. 60. Monm. Comit. Transs. I. 241.

Quinquagesimalis, ad quinquagesimam (genus tributi) pertinet; *ötvened*. Fej. X. 1. p. 14. Eadem Maria munus Kinezi Valachorum Coth. Szathmár filiis Stanislai Vaidodæ Valachorum sub obligamine medietatem collectarum *quinquagesimalium* sibi dependendi iure perpetuo confert.

Quinquagesimalis Abstinentia, jejuniûm 50 dierum a die Paschatis usque quinquagesimam. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 293. Nam ex Indulgentia Sanctæ Matris Ecclesiæ he temporibus non obligamur ad *Septuagesimalem* vel *Sexagesimalem* vel *quinquagesimalem* Abstinentiam.

Quinquagesimalis pecunia, V. *quinquagesima*; *ötvened adó*. Fjp. Szám. 433., 439. Item *pecunias quinquagesimales* cum debitis ante scriptis.

Quinquagesimator, quinquagesimam exactor V. s. *Ponderista*; *ötvened szerző*. Batty. Leg. III. 505. an. 1456. Quel. Sieb. I. 186. an. 1493.

Quinquangulus, 3., (Du C.) quinque angulorum; *ötszögű*. It. cinquantolare. Szamosk. III. 52. Huic ex obliquo respondebat *quinquangula* turris.

Quinquafidus, 3., in quinque partes divisus; *ötfele hasított*. Alexy. 24.

Quinque-serialis, e quinque seriebus constans; *ötsoros*. Alexy. 11.

Quinquillionsimus; *quinquilli-*

szoros. Imre Phil. 436. In Aeneide ex 24. literis alphabeti recurrit 363., 780. Facta acurata computatione iam solae 24 literae *quinquillionesimis* vicibus possunt invicem combinari; 363., 780 literae igitur multis *millionesimis* pluries poterunt coaptari.

Quinquinium, mensura vini V. *quinqua*. Raë. Mon. Sl. XIII. 92. an. 1350: habuit . . . in . . . omnibus vineis *quinquinia* vini XXVIII.

Quinta, æ, V. s. *Fleta*; *ötödik hang az alaphangtól* (az orgonán). Ger. Der fünfte Ton vom Grundton. Tör. Tár. 1889. p. 607.

Quinta essentia, æ, (Du C. materia aetherea) succus, materia subtilissima; *legfinomabb kivonat*. An. Sc. II. 77. an. 1463: Monachus . . . qui per Alchymiam et *quintam essentiam* consumpsit omnem substantiam.

Quintalitas, pars quinta; *ötöd (részt)*. Art. Diet. Pos. 79. quod Constitutionales Restantiae . . . ubicunque per Regnum haerentes (sola *quintalitate* pro compensandis aliorum Comitatum super erogationibus deducta et per Restantiarios pro rata singulorum Restantia cum in finem pendenda) pro condonatis habeantur.

Quintator, qui quintam partem fructuum seu aliarum rerum vel suo vel domini nomine exigit. Fr. Lib. Rt. I. 85. sex potioribus *quintatoribus* Regie Maiestatis dati sunt.

Quintessimus, quingentesimus; *öt-századik*. Init. Cas. p. 17: anno volvente millesimo *quintesimo* ultra sexagesimum primo.

Quintilliani, (Montanistae) haeretici sic dicti, qui praeter Montani haeresim *Quintillae* sagae deliramenta profitebantur; *Quintilla követői*. Nagy Hier.

Quintiniani v. *Quintinistae*, Quintini sartoris in Picardia sectatores; *Quintinian követői*. Nagy Hier.

Quintinus, quadrans semunciae; *nehézék*. Ger. Quentchen. Kol. Cod. 31. an. 1560: pondus leve, quod *quintinus* dicitur.

Quintil; *a l et egy negyed része*. Sim. Num. 439. Valet ergo Marca Coloniensis 8 uncias vel 16. loth vel 64 *quintil* vel 256. den. vel 512 obolos vel 4352 grana. Tria hic attentionem merentur; et quidem primo, quod $\frac{1}{4}$ pars lothonis vocetur *quintil*; causa est, quia unum *quintil* erat olim $\frac{1}{4}$ pars solidi.

Quinturia; *ötből álló csapat*. Schröer. Arch. Gr. et R. 32. Manipuli vero sive partes exercitus fuerunt: legio, *χιλιαρχία*, mille circiter militum, cohors, *πεντακοσιαρχία*, vel etiam *λόχος*, quarta pars legionis, centuria, *εκατονταρχία* vel etiam *τάξις*, decuria, *δεκάς*, *quinturia*, *πεντάς*.

Quirina, æ, oriens; *kelet*. V. *Presalia*. **Quirinalis**, e, ad orientem situs; *keleti*. Kuk. Jur. I. 157. versus *quirinalium* plagam eundo.

Quirinum, (Du C.) tegmen e corio;

börriuha, irharuha. Gall. cuirie. Raë. Mon. Sl. VII. 18. an. 918. vestimentum de *quirino*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 7. Odolberti Abbatis vestimentum de *quirino* investito de panno vario et una lana caprina, Joanni diacono cooperatorio de lecto de *quirino* investito de sirico et uno feltro parato cum sirico.

Quirinzum, i, V. *Quirinum*. Star. XIX. 84. an. 908 vestimentum de *quirinzo* investito.

Quiscula, idem quod *quagama* q. v. Schläg. 1791. *haris*. Ger. Wachtelkönig. Dief. Sl. Kvičala.

Quisquam, pro quisque, quivis. Textum v. s. *Reformativus*; *mindenki*.

Quitare, Quittare, (Du C.) apocham dare, acceptum referre, alicui alqd.; *nyugtázni*. It. quitare, far quitanza. Luc. Regu. Dalm. 202. et annuatim deviciant debitum suum sive obliga: duo M. et 600. lib. *quittando*. Fjp. Szám. p. 145. an. 1404: per . . . iuratos est *quittatus*. Fej. VI. 169., 175.

Quittatio, rationum collatio cum aliquo, (Du C. quitatio al. s.); *leszámolás*. Fjp. Szám. p. 515: facta est *quittatio* cum . . . cupri-fabro.

Quitos ex expeditis reddere, idem quod *quitare*. Dip. Reip. Rag. 45.

Quittus, 3. quietus, solutus, liber redditus, cui satisfactum est; *kielégített*. Szék. Okl. 1., 227. *quittos* et per omnia satisfactos. Kov. For. St. 244.

Quoad, (Du C.) quod attinet ad; *a mi . . . illet, illetőleg, vonatkozólag*. Kass. Prax. pass. *quoad* nexum idearum ordo maxime naturalis tenendus est, ut illud tam *quoad* totum, quam et *quoad* partem facile intelligi possit. Cf. Varro L. L. 8., 23. §. 46. Gaj. Dig. 41., 1., 3. §. 1.

Quochus, i, coquus; *szakács*. Ljub. Mon. Sl. II. 248.

1. **Quod**, pro. acc. e. inf. passim; *hoggy*. Knauz M. E. Str. I. 76: qui cum audissent, *quod* equites festinanter venissent.

2. **Quod**, pro: ut consecutivo cum indicativo; *hoggy*. Knauz. M. E. Str. I. 340: ipsorum corpora taliter sunt mactata, *quod* nequierunt ullatenus reperiri.

Quodlibetarius, 3.; *zagyvalékos*. Severini 81. Methodus e) *quodlibetaria*, qua singula inter se permisceri solent.

Quodlibeticus, 3., satura lancis in modum factus; *zagyvalékos*. Mall. Br: ut Lectorem . . . falleret, sophismatibusque per *quodlibeticam* Dialecticam . . . suam astutiam velaret.

Quodlibetum, i, quaecunque libet; *egy-más, holmi, egyveleg*. It. quodlibeto. Gall. quolibet. Oláh. Cod. Ep. 568. Nunc sunt, inquit, quibus in proverbio est, nos poma natamus, te gloriosus apostolorum chorus, qui etiam, si superis placet, sua *quodlibeta* edunt, nimirum, ut videantur a mundo, laudant cæsarem.

R

Rabata, æ, deductio, detractio, quod remittitur; *kamat vagy részadás* (portekák árából) *lerovat, engedék*. It. ribasso, sconto. Gall. rabais; renise. Germ. Rabatt. Inst. Arithm. 463. Si quis 800 Flor. primum post annum deberet deponere, velit autem hodie

exsolvere æquum sane est, ut eam dumtaxat hodie deponat pecuniam, quæ una cum annuo censu post annum efficeret 800 Flor. seu æquum est, ut annum fructum sibi e capitali decerpant. Quare dum *Interusurium* seu *Rabata* quaeritur, illud reapse quaeritur, quanto

Quod maius, imo; *sőt*. Beth. G. lev. 248., 324.

Quodquia, quia, quoniam; *minthogy*. Fej. VI. 67. 71.

Quomodo, pro: quem quidem; *kit mindön*. Kandra Reg. 242. *quomodo* dum Buda diceret liberum esse.

Quondam, defunctus; *néhai*. It. quondam, defunto. Jus Transsil. Sax. Auctore Ladislao *quondam* Nagy de Branyitska. Doc. Fam. Soos. Sec. 14. Kat. Hist. VIII. 302. Arch. Rák. IX. 131.

Quoquina, æ, locus ubi coquitur; *konyha*. It. cucina. Száz. IV. 369.

Quotitas, quota pars; *hányadoság*. Instit. Arith. 108. Quot modis potest unus numerus cum altero comparari? Duobus. 1. Potest comparari eo fine, ut adpareat quantum unus differat ab altero 2. Eo fine, ut adpareat, quoties unus contineatur in altero: adeoque potest comparari vel quoad differentiam vel quoad *quotitatem*.

Quotta, æ, rata pars; *részlet*. Diar. Com. II. 50. quid ex *quotta* sua sive in pecunia seu Annona seu chartis depurare velit . . . Batty. Leg. I. 81. determinatio *quottae* seu partis decimæ.

Quotta congrualis, pars rata, quæ sacerdoti competit; *papi illeték*. Oltv. Act. Synod. 19. dum miseri curatores animarum . . . exigua . . . parocho quidem 300 fl. cooperatores vero 60 fl. . . *quotta congruali* contenti esse cogantur.

Quotta Cunicularis; *bánya illeték*. Juriev. Jur. Met. 96. Competit ei *quotta Cunicularis*, quæ est iam integra i. e. septima, tam media i. e. decimaquarta pars omnium a cuiuscunque generis et speciei illarum minerarum, quæ in Metallifodinis, supra basim Cuniculi hæreditarii sitis, eruantur pro ratione, qua Cuniculus hæreditarius iisdem Metallifodinis vel utrumque Beneficium præstat utpote et aquam ex fodinis derivat.

Quotta intentionalis, pars rata victus, alimentorum; *élelmezési jutalék*. Kass. Ench. II. 77. *Intentionales quottae* pro Captivis ad domum Correctoriam condemnatis obvenientes per Jurisdictiones qualiter dependantur. Norm. Ordin. an. 1787. 11. July.

Quotta messorialis, pars raia, quæ messoribus debetur; *arató rész*. Törvt. Msz.

Quotalitas, quota pars; *hányad*. Kass. Jur. Civ. I. 188. ac Proportionem secundum *quotalitatem* et qualitatem iuris sui eruendam desiderante.

Quottarius, i, particeps ratæ partis V. s. *Pannisatio*; *talán*: *részes munkás*.

Quotidie, pro: quotidie; *naponként, mindennap*. Veranes. XI. 36. non sine multis cædibus et captivitatibus nostris *quottidie* bello contendimus.

minus tali casu sit anticipato deponendum, quam post evolutum tempus deponi deberet. Duplex autem hic plerumque occurrit casus: vel enim pro *Rabata* solum detrahatur census.

Rabiatius, 3., 1. desperatus, 2. furibundus; 1. *veszett*, 2. *dühös*. Jókai Magy. Náb

463. *rabiatus* ügy. Kárp. Z. 481. *rabiatus* korteszérek.

Rabidatus, 3., furibundus; *dühös*. Ljub. Mon. Sl. IV. 52. an. 1363. *rabidatus* irruens.

Rabietas, rabies; *düh*. Chr. Dubn. 171., 166. Tandem idem Johannes . . . propter incusancium *rabietatem* . . . nullam receptit remunerationem.

Rabinus, i, sacerdos Judæorum; *rabbi*. It. rabbino. Cher. Jus. Eccl. 1., 113. Hoc idem conficitur ex verbis ligare et solvere; nam hæc verba vel idem exprimunt ac claudere et aperire . . . aut admittere, pro licito enunciare significant, prout Hebræis et *Rabinis* uti consuetum est.

Rabire, (Du C.) frurere; *dühöngeni*. Nagy Hier. Cf. *Rabere*. Cæcil. com. 89. Enn. fr. 76. (39). Varr. Sat. Men. 42. Sen. Ep. 29., 6. (7). Manil. 5., 208. et 224.

Rabulare, (Du C.) instar rabularum de foro nimia verbositate ferire aures auditorum; *szájaskodni*. Nagy. Hier.

Rabulator, rabula; *szájaskodó*, *szócsavará*. Batty. Ger. 14. Si ais *Rabulatore* potius, quam enucleatore.

Rabulista, æ, loquax causarum patronus; *törvény-, jogcsavará*. Ger. Rabulist. Tiszth. I.

Rabonbanus, i, supremus iudex apud siculos. Száz. IV. 536. Vmint a magyaroknál a hadvezérség és a karkhátság, a besenyőknel a fejedelemség egyes előbbkelő családokhoz volt kötve, úgy a székely rabonbánok is őseiktől örökölték méltóságukat. *Rabonbanorum* si quis maiorum sive minorum, sive *Horkáz* dignitate funtorum moliretur cum gente, iudicio supremo subiciatur. *Rabonbani* ex gente Uopoliti in perpetuum electi.

Racana, a græco *ράκος*, *ράχη* = vestis genus, scilicet vestis lacerata, panniculus (Du C.); *foszalány*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 61. et cepit . . . quinque tele de sagis habentes unaquaque viginti cubiti et quatuor bele et novem camise et una *racana*, due cucure et quatuor spate . . .

Racatia Rakatia, genista; talán: *rakotya*, *rekettye*. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 189. in quarum una est arbor salicis et in alia arbor *rakacia*; deinde pervenit ad duas metas, quarum una est terra et in alia est arbor *racatia* vulgariter vocata . . .

Racemari, racemos, spicas colligere (Du C.); *böngészni*. It. racimolare. Coll. bon. Præf. a. 2. Initio statim gratulatur relicta sibi tantum *racemandi* segete. Cf. Varro R. R. 3., 9. in.

Rachenus, pro: racemus; *gerezd*, *szőlőgerezd*. Schlæg. 1487.

Racina, V. *Racana* et *Archiscamnum*. **Raciocinamentum**, argutiae; *értekezés*, okoskodás. Ljub. Mon. Sl. II. 386. an. 1346. ib. XII. 107. an. 1413. denotatis omnes praticas, *raciocinamenta* et colloquia.

Racionem perdere, causa cadere, causam perdere; V. *Sigillum*; *perét veszteni*.

Racionem ponere, (germanismus) referre rationem; *beszámolni*. Gall. rendre compte. Germ. Rechnung legen. Cod. Dipl. Pat. T. II. p. 421. tecum . . . Abbas *racionem* ponat.

Racquetum, missile pyrium, radius pyrius; *rakéta*. Germ. Rakete. Pár. Páp.

Rada, (Du C. species navis) castra, æ, portus; *horgonyhely*, *répart*. It. rada. (Heyse: Rade, der Ankerplatz, die Rhede). Obs. Jadr. 107. navium composuerunt etiam inextimabilis pulcritudinis quamdam *radam*, quam Italici nuncupant *Madium* seu *Castram*, in qua erant stabiliata quedam lignea et ingens turris.

Radiamentum, gratia referenda; *hálakövetelés*. It. reddimento. Prot. inq. 168: et predicta omnia faciebat cum magna [patientia] et humilitate sine aliquo *radiamento*.

Radiati, (Du C.) dieti olim Carmelitæ, quod vestibus radiatis (diversi coloris) uterentur; *sujtások barátok*. Nagy Hier.

Radiale capitale, caput, fons; *alap-tőke*. Ger. Grundkapital. Lzb. Cod. Med. III. 788.

Radicalis, *Humidum radicale*: humidum, i, e. humor ad vitam sustinendam necessarius: *életfenntartó nedvesség*, *életnedv*. Rák. Ön. 241. l. 34—34. (33.): . . . infirmitas . . . ætate jam aliunde deficiens *humidum radicale* nimium exsicceverat. . .

Radicalitas; *gyökösség*. Törvt. Msz. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 174. Hoc loco commodissime declaratur etiam Processus . . . IX. Ex *radicalitate* Juris . . . At hic per Automasiam ex *radicalitate* Juris eum vocamus, qui tunc movetur, dum aliquis ad bonum quodpiam se ius solidum habere censet, quia tamen ratione ad alienas manus devenierit, ignorat.

1. **Radicare**, fundare, niti, (Du C. radices figere); *alapítani*. Opin. deput. 52. Ex indole nempe consistentie Comitatum Politicorum æque, ac Juridicorum administrandorum activitas in Generali eorumdem Congregatione *radicatur*. Kass. P. I. 325. documenta, in quibus partes probas suas *radicantur*.

2. **Radicare**, (Du C.) radicescere, radices agere, efficere, ut radices agantur; *gyökeret verni*. It. radicare. Veranes. VI. 163. Addidistis tamen perinde ac, ni fallor, horrido muro tectorium, ut aliquando malum, quod conceptistis, celando *radicaretis*. Cf. Cassiod. hist. eccl. 2., 6.

Radicitus, qui radicem fixit (Du C.); *gyökeret vert*, *meggyökerezett*, *letelepült*. Tör. Tár. IX. 442. qui se in nostro regno in quibuscunque locis *radicati* et fixi moraturos disposuerint. Cf. Sidon. Ep. 5., 10. extr. Vulg. Ephes. 3., 7.

Radictor, radicitus; *gyökerestül*. Urk. Sieb. I. 126. an. 1274. ut . . . seditionis materia . . . *radictor* sopiatur.

Radicula, æ, raphanus, radix; *retek*. Bärzay. Cf. Cels. 2., 18. §. 15.

Radiositas, (Du C.) claritas, fulgor; *ragyogás*, *tündöklés*. Pel. Sermon. Exemplum de pictore, quem misit rex 'Abagarus, ut figuraret faciem Christi in linteo panno: sed ille nequivit propter *radiositatem* faciei Christi. Hiem. 49. s.

Radiosus angulus, angulus opticus; *látószög*. Ger. Sehinkel. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 205. quia licet affectio impressa ab objecto in oculo equino maioris sphaeræ portionem occupet, non tamen maioris *anguli radios*, tanta antem quævis res videtur, sub quanto *angulo radioso* seu *visorio* videtur.

Radius, i, fistula textoria; *vetélő*. Ger.

Weberschiffchen, Weberschütze, Weberspul. Schlæg. 2101. Passim ap. Verg. et alios.

Radius visualis; *látószögár*. Curios Misc. 371. Manente eodem corporis ac pilei situ verte te ad planitiem atque in ea nota signum, in quod terminatur *radius visualis*, radens eandem extremitatem pilei.

Radix adeptionis, bonorum adeptorum origo, fundamentum; *jószág szerzeményének eredete*. Törvt. Msz.

Radix et fundamentum acquisitionis. Georch. Ért. 116. nemcsak 1-ör az asszonyi hozomány volt a *keresmény gyöke és alapja* (*radix et fundamentum acquisitionis*).

Radoleo, rhodinum oleum; *rózsavíz*, *rózsasajog*. Ger. Rosenöl. Schlæg. 951.

Radrizzare, reparare; *megújítani*. It. raddrizzare. Star. XIX. 144. an. 1339. ad *radrizzandum* vinee urterlascate.

Raffanum, raphanus; *retek*. Kronst. I. 473.

Ragacius, i, (Du C. ragatius) invenis, servulus, calo; *ifu*. It. ragazzo. Ljub. Mon. Sl. II. 344.

Raius, i, examen apum; *raj*. Batty. Leg. III. 236. an. 1370: apes . . . non decimantur secundario, sed solum novæ, que vulgo *Rati* dicuntur.

Raiz kitab; *füttikár*. Tör. Tár. 1892. p. 431. *Raiz kitab* = Supremus librorum, in quibus manibus libri registra ac alia instrumenta, etiam commissiones negotiaque ad cancellariam pertinentia reconduntur ac vicecancellarius seu protosecretarius nominantur.

Rajia, perca fluvialis (Linn.); *süllő*, *sünger*. Ger. der Roche. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. 139. Cf. Plin. 9., 24. (40), 78., 9., 42., (67., 144).

Raja torpedio; *zsibbasztó rája*. It. torpedine. Gall. raie. Germ. Krampffisch. Hist. Nat. 56. Singularis in nantibus *Raja torpedio*. quæ longissimo tempore pro venenatissimo animali habebatur, quod vel solo contactu membris nostris omnibus *torporem* inducat.

Rakia, æ, crematum; *szilva pálinka*. Pfahl. Jus Geogr. CXXIV. Liberum sit subditis *Crematum* (*Rakiam*) ex prunis præparandi.

Rakociomastix, insectator Rákóczi; *Rákóczy ostroma*. Tör. Tár. 1892. 460. Eam si forte prisci horum locorum *Rakociomastiges* porro retardarint.

Rallus crex, Grallus Crex (Linn.) (Du C. Rallus, avis aquatica); *havis*. It. il re delle quaglie. Ger. Wachtelkönig. Hist. Nat. 49. Nam Ardea Ciconia, Scolopax rusticola, *Rallus crex*, Otis tarda aut plerumque aut semper in siccio diversantur.

Rama, æ, (Du C. al. s.) 1. margo ligneus fenestrarum, 2. suspensorium vestium; 1. *ablakráma*, 2. *fogas* (ruhára). 1. Kronst. III. 449: *rama* ad membrana, 2. 573: *rama* ad vestimenta.

Ramalis divisio, divisio secundum stirpem; *ág szerinti osztály*. Törvt. Msz.

Ramalitis, Genealogia, origines; *ágzat*, *ágozatosság*. Germ. Genealogie. Proj. Leg. Civ. 241. inter condidentes vero in hac questione *ramalitis* et ratalitatis quoque rationem haberi posse, ipsa indoles æqualis divisionis inuit. Törvt. Msz.

Ramatum, (Du C.) derivatum a «ramus» idem significat ac: furca, patibulum,

crux; *akasztófa*. Lucius regn. Dalm. II. 8. Chart. Steph. Bani Cr. a. 1018. Et si quis, quod absit, ausus fuerit subtrahere ex meis vel extranei, moriatur de *ramato*. Rač. Mon. Sl. VII. 46. an. 1042.

Ramen, æs, aramen; *érecz*. It. rame. Tör. Tár. IX. 37. . . participium Montaneum a *Ramine* . . . de omnibus *rami(ni)bus* prædictis.

Rames, is, (Du C. rame) æs, cuprum; *érecz*. Ljub. Mon. Sl. I. 297.

Ramis palmarum Dominica, (Du C.) Dominica palmarum; *virágvasárnap*. Nagy. Hier.

Ramum, (Du C.) Ramen, aramen; *érecz*. Ljub. Mon. Sl. IV. 53. an. 1363: officiales geti *rami*. Cod. Dip. App. Cont. XI. 177.

Ramus acquisitionis, genus bonorum acquisitionum; *jószágyszerzés ára*. Törvt. Msz.

Ramus focaneus, sarmentum inutile; *fattyuhajtás*. Ger. Wasserzweig. Kov. Oec. 67.

Ramus (industriæ), officium, ars; (*ipar*)-ág. Ger. Indtriezweig. Kass. P. P. I. 127. in cultum fodinarum insignem hunc nationalis *industriæ ramum* . . .

Ramus œconomix, pars, genus œc.; *gazdászati ága*. Opin. de Venat.

Ramusculus, ramulus h. l. translate: de partibus fluminis; *foljó ága*. Ital. ramuscello. S. de Kz. Chr. I. 1. 5: Don cadit in rotundum mare ternis *ramusculis*. Cf. Hieron. Ep. ad Ctesiph. adv. Pelag. 2. 3.

Rancor, simultas, odium, ira; (Du C.). Diez: rancore it., rancor altsp. pg. pr., rancœur altfr., rancor, ueusp. Groll, von *rancor* 1. renziger Geschmack bei Palladius 2. alter Groll bei Hieronymus und in Mlatein, daher auch fr. raneune, it. altpg. raneura; *nehéztelés*. Recon. an. 1647. p. 472. neve Domos Nobilium . . . ex præconcepto *rancore* æstiment.

Rancorositas, (a «rancor») odium, ira, iracundia; *nehéztelés*. Cod. Dip. Pat. VI. 456., 338. et ut omnis *rancorositatis* et ody fermentum.

Rangifer, alces; *rényszarvas*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. IV. 64. in Lappia jumentorum vice cervis utuntur ad vehicula trahenda . . . verum hoc genus, *Cervorum* species *Rangiferorum* est, qui cervos communes cursu longe superant. Bárczay.

Rapere supra se, superbum facere; *magán kívül ragadni, fennhéjázódn* temni. Batty. Ser. Episc. 103. Hæc evectio non *rapuit* Joannem *supra se*.

Rapina, æ, locus, ubi rapæ coluntur; *repás* (föld). Vjestnik II. 25. an. 1398. item lacum cum *rapina*. Cf. Col. 11., 2., 71.

Rappa, æ, pro: rapa (Du C. ignota vox.); *répa*. It. rapa. Schläg. 935. Kronst. I. 384.

Rappina, æ, pro: rapina (Du C. 2.) raptus; *rablás*. It. rapina. Cod. Dip. App. Cont. VIII. 473. omnes iniurias, offensas, violencias, *rappinas*, homicidia etc.

Rapportum, nuncius, quod refertur, reportatur; *tudósítás, jelentés*. It. rapporto. Arch. Rák. I. 386. leszálottunk . . . az Szent Miklós Püspöknek dedicált templomot meg nézni, az holott az *rapportum* Szerint sok miraculum az Szent intercessiójára történt.

Raptissime, inusitatus superlativus ad raptum; a *legsietősebb* módon. Tör. Tár.

1887. p. 663. Star. VIII. 107. an. 1736. *raptissime* scribens.

Raptus, impetus momentanei; *elragadtatás*. It. rapimento. Gall. ravissement. Ger. Entzücken. Vern. Psych. 488. Per consuetudinem in alteram utique naturam abeuntem suas imaginationes cum legibus experientie comparare intermittentes, phantastæ et eorum inexpectati momentaneique impetus *raptus* appellantur.

Rapula, æ, rapulum (Hor. Sat. 2.2. 43. 2, 8, 8.); *kis répa*. Schläg. 936.

Raqueta, æ, (vox ex oriente ad nos delata) ignis artificiosus, missilis, pilæ igneæ; *gyújtó lapta, röpentyű, rajgó, rakéta*. It. racchetta. Gall. raquette. Szirm. Glos. 129.

Rarefacere, rarum facere, extenuare; *ritkíteni, hígítani*. Germ. verdünnen. F. Balass. Casul. Steph. App. Vi æris *rarefacti* extrudere. Cf. Lucr. 6., 870.

Rarefactio, actus extenuandi; *ritkítés*. Szentiv. Curios Misc. 49. Quia ex nimio calore radorum Solis, magna *rarefactio* in relina sequitur, quæ *rarefactio* cum sit oculo violenta, hunc dolorem illi causat, Pázm. Dial. 396.

Rarenter, (Du C.) rare, raro; *ritkán*. It. raramente. Szamosk. I. 458. Hic quia Maris medius inter utrumque exercitum interfluebat, qui *rarenter*, nec nisi cum ingens siccitas fontes rivosque exhausit, Vado transitor. Cf. Enn. Cato et script. sequioris ætatis.

Rarescentia, (a rarecendo) extenuatio; *hígulás, gyérülés*. Szentiv. Curios. Misc. Dec. II. P. 1. p. 251. Carbo immisceatur (pulveris pyro) ut temperet nimis facilem utriusque *rarescentiam* et consumptionem.

Rasa, sic dictus ab urbe Arras, pannus Atrebatensis, pannus rarus; (Du C. 3.); *rása*. Ger. Rasch. Arch. Rák. VIII. 340., 337. una Scheza dilacerata, ab intus rubra *Rasa* obducta, semitecta.

Rasaphori, ita dicti a monachis novitii, qui anno tirocinii rasa veste induebantur; *vásott ruhások*. Nagy Hier.

Rascha, V. *Rasa*; *rása*. Vect. Ref. C. 2. De . . . una petia panni *Rascha* Florentini.

Rase, V. *Rasa*. Veranes. XI. 321. lego pro duobus indumentis episcopalibus et petiis duabus *rase* et granat.

Rasente, radens; *szorosan rajta*. It. rasente. Ljub. Mon. Sl. XI. 418. an. 1324. a muratione *rasente* terra.

Rasio, actus radendi; *vakarás*. It. rasura. Törvt. Msz.

Rason, onis, (ab it. ragione) titulus mercatoris; *firma, cím, törzscím, címzet*. Gall. raison. Száz. IV. 358. unam cuppam emi a *rasone* florentino.

Rasor, (Du C. 2.) tonsor, balneator; *borbély*. Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 230. an. 1364. per balneatores sive *rasores*. Fjpp. Szám. 192. an. 1419. *Rasor* convenit rasuram.

Rasorium, (Du C.) novacula; *beretva, kés*. Pel. Serm. Quid facere vellet ut ad celestem beatitudinem pervenire vellet? Respondet: Si esset ferrea columna *rasoriis* et clavis acutissimis circumseptæ . . . vellem per illam trahi quotidie sursum (Pasch. 24. s.).

Raspare, radere, kedere (Du C. al. s.); *felvakarni*. It. raspere. Kat. Hist. IX. 396. excussis crinibus aureis et facie *raspata* (rasa,

læsa) ad cameram suam redire festinus curabat.

Rassa, æ, V. *Rasa*. (Du C. al. s.) Ljub. Mon. Sl. XXI. 442. an. 1452: pelamina, mel. *rasse*. — Buny. Vár. tört. III. 98. Pluviale viride breve ex *Rassa*.

Rassia, æ, casei species (Du C. Rassius). Ljub. Mon. Sl. XXI. 76. an. 1434: barcosii. . . possint . . . conducere pecora . . . et *rasias* . . . sed non possint *reconducere*.

Rasta, æ, (Du C.) milliæ germanicæ; *mérőföld*. Gót. rasta. Illyr. werst. Cf. Ger. Rasttag. End. p. 425. an. 1228: 5. infra *rastam* unam nullus presumat cerevisiam braxare, et si quis presumserit, abiudicatus est bonis suis et collo suo. Thuróc. Chr. Hung. I. 11. Száz. XVIII. 548. Cf. Hieron. in Joël. 3., 18.

Rastellum, (Du C. Rastellus); *rácsozat, korlát*. Lzb. Cod. Med. T. II. 569: ut in designatis ad id locis Clathra seu Cancelli, quos *Rastella* vocant, exstruantur. Törvt. Msz.

Rastrare, pectine colligere (Du C. investigare); *összegereblyézni*. Fjpp. Szám. p. 377: laboratoribus . . . in *rastrando* . . . fœnum.

Rastrati muri, (ab. ital. rastrellare); *fogas, ágas falak*. Germ. zackige Mauer. Szentiv. Curios. Misc. 410. Quid sentiant de *Rastratis* Urbium *Moenibus*? *Rastrati* huiusmodi Muri conspiciuntur adhuc in antiquarum Civitatum moenibus . . . qui tales dentes eminentes sunt murati seu constantes lapidibus . . .

1. **Rasura**, (Du C.) litura; locus in scripto rarus; *vakarás*. It. rasura. Kass. Jur. Civ. II. 183. Scriptura debet esse . . . ab omnibus lituris, *rasuris* . . . libera.

2. **Rasura**, æ, officina tonsoris V. s. *Rasor*; *borbélyműhely*.

Rasura ligni, scobs, serrago; *fűrészpor*. Lzb. Cod. Med. II. passim.

Rasus, monachus, præsertim Jesuita, vox in convivium adhibita. Austr. Aust. Palma Ref.) P 3: si tu cum universa *rasorum* caterva alias authenticis documentis protuleris, en Phylida solus habeto.

Rata, æ, (Du C. 2.) rata pars, portio cuique contingens; *részlet*. Diar. Com. 1796. p. 14. in *Ratis* trimestralibus. Kass. P. P. I. 239. in consuetis menstruis *ratis*.

Rata additamentalis, incrementum; *toldalék*. Ger. Zulage. Faber. Jur. Met. 174. Partii fodinali obtingens *additamentum rata additamentalis* nuncupatur.

Rata angaricalis, pars, portio tertio quoque mense præstanda; *negyedéves részlet*. Tör. Tár. I. 472: in *ratis angaricalibus*.

Rata divisionalis, pars in divisione obtingens; *osztályrész*. Törvt. Msz.

Rata fodinalis, pars fodinæ, sors metallica; *bányarész*. Ger. Kuxe. Beszth. Lev.

Rata molaris, pecunia pro molendo præstanda; *malomvám*. Törvt. Msz.

Ratalicia, ad ratam partem pertinens formula, ius ratæ, id est partis cuique contingens; *illeték*. Cod. Telek. XII. 248. Singula decem falcatura fenilis pro se accipere possit et valeat, Salvo Jure dicte *Ratalicie* vestre in pretacto predio Bybatheleke.

Ratalis, ad ratam partem pertinens; *tulajdon részhez tartozó*. Proj. Leg. Civ.

173 . . . actor . . . etiam in discussionem *ratallitas* competentiarum et adiudicationem semet immisit.

Ratallitas, rata pars; *illeték*. Proj. Leg. Civ. 182. Allatura viduarum toti maritali substantie ex aequo inherente, hæc per successores in illa duntaxat *ratallitate*, quam obtenta per eosdem e bonis maritalibus congruens portio constituit, semper exolvere debet.

Ratha, *Minella* q. v.

Rathar, Turcis: caterva; *csapat*. Tör. Tár. XXV. 362. Item dicitur quod habet Cesar triginta duo *rathar* Camelorum vocabulo ipsorum nominatum, in quolibet *rathar* sunt sex cameli ducitque unum quodque *rathar* unus homo.

Ratialis, ad rates pertinens; *tutaj*. Tag. Erd. II. 632: productio lignorum *ratialium*.

Ratibitio, approbatio, actus ratum habendi, ducendi; *megeősítés, jóváhagyás*. It. ratificazione. Fej. X. I. 157. ac ea, quæ provide ac sancte gesta sunt, auctoritate nostra legationis, approbationis et *ratibitionis* roborare, confirmare.

Ratificare, (Du C.) quod actum est approbare; *helybenhagyni, megeősíteni*. Bod. Hist. Eccl. II. 14. Cod. Dip. Arp. V. 208. Cod. de Sztára. II. 113.

Ratificatio, (Du C.) approbatio, confirmatio; *megeősítés*. II. Rák. Gy. 384. Jókai Rab. R. I. 17. Knauz. M. E. Str. II. 14., 31. Diar. 1802. 462.

Ratificative, approbando, confirmando; *helybenhagyólag*. It. ratificando, confermativamente. Fej. T. XI. V. Un. 304. litteræ *ratificative* habentes.

Ratificatorium, Litteræ approbationem continentes; *megeősítő levél*. Verances. V. 254. et ea perodius, principe Christiano cum Turca pace coniuncto minime digna in *ratificatoris* utriusque partis includeretur.

Ratigerare, *rati vehi*, ratibus questum exercere; *tutajozni*. Kövy. El. 526. Exactio in fluviis a *ratigerantibus*, navigantibus 100 aureis, sequestri silvarum violatio 200 fl. punitur.

Ratigeratio, ligna secundo flumine demittere; *tutajozás*. Opin. P. I. § 2.

Ratigeratus, us, officium ratium, quibus sales devehebantur; *tutajozási hivatal*. Nov. Calend. 351. Res Salinaris. Salis et *Ratigeratus* Officia in Hungaria, Croatia, Sclavonia.

Ratihabere, (Du C.) ratum habere; *érvényesnek tekinteni*. It. ratificare. Cher. Jus. Eccl. I. 52. qui postquam . . . promississent se omnia decreta concilii *ratihabitu*ros esse. Bod. Hist. Eccl. II. 14.

Ratihabitio, **Ratihabitio**, (Du C.) confirmatio, approbatio; *megeősítés*. It. ratificazione. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 252. Act. et Doc. Rákóczy p. 300: petimus, ut nobiscum manere velit, donec S. R. Majestas *ratihabitionem* transmiserit. Tör. Tár. 1886. 496. Apud Jurisconsultos passim.

1. **Ratio**, nomen (Du C. al. s.); *számla*. Ger. Rechnung. Opin. P. II. Sec. II. Cap. V. (dd) 2: sodalibus coemptio stanni . . . nisi in *rationem* Magistrorum erit concessa.

2. **Ratio**, causa, sermo; (Du C. al. s.); *ügy, beszéd*. Batt. Ger. 39. Ideo vero rotundum, de quo *ratio* agitur.

Ratio Educationis Publicæ, instructio ad instruendam iuventutem edita a

Maria Theresia regina Hungariæ; *közköztatási tervezet*. Wallaszky 541.

Ratio mercium æstimationis, pretium statutum; *árfolyam*. Ger. Preiss-Courant. Lzb. Cod. Med. T. II. 63. authenticas *mercium æstimationis rationes*, quas vulgus der *Preiss-Courante* vocat, fideliter exhibebo.

Ratiocinans Cassæ, redituum publicorum magister; *számtartó*. Rentmeister. Nov. Calend. 235. D. I. B. Contraagens et *Cassæ Ratiocinans*.

Ratiocinativus, 3., rationem demonstrans; *okadó*. Corp. Gram. 400. *ratiocinativus* ut: annakokáért, azért. Cf. Charis. 200. P. Diom. 410. P.

Ratiocinium, (Du C.) ratio, computus; *elszámolás*. Cod. Camb. Merc. 11. Valuta in rationibus (in Conto), si Trassans et Remittens mutuum habeant *Ratiocinium*. Cf. Col. 5., 11., 13.-5., 2., 6. et Jurisconsultos.

Ratiocinium Regressuale; *viszkereseti számvetés*. Ger. Retourrechnung. Art. D. 1840. p. 80.

Rationabilis, æquus, iustus, reclus (Du C.); *jogos, észszerű*. Szer. Not. p. 52. Verum cum nos dictum Capitulum . . . suo iure *rationabiliter* nolimus per quempiam irrationabiliter destitui etc. Otia Bachm. 316. *rationabiliter* viam sibi imposterum calcandam firmiter proponit. Cf. Jurisconsultos et Sen. de vit. beata 14., 1.

Rationabilitas, æquitas, ratio; *ész-szerűség*. Gall. raison. Germ. Vernunft. Billigkeit. Kövy. El. 322. Fidel commissa in sensu lato sunt omnia avita, quia non possunt perennaliter valide alienari, nisi necessitas cogat vel *rationabilitas* suadet. Cher. Jus. Eccl. I. 174. Kon. Egyh. 31. Cf. Appul. de dogmat. Plat. 1., 13.

Rationabilitas fassionis, fassionis æquitas; *vallástétel helyhes mivolta*. Georch. H. T. II. 20.

Rationabiliter, (Du C.) iuste, cum ratione; *indokolva, igazság szerint*. Fjp. Szám. p. 20: dedit rationem rite et *rationabiliter*. Cf. Maer. Sonn. Scip. 2., 11. §. 17. Appul. Herm. Trism. 16. de dogmat. Plat. 1., 8. Ammian. 20., 4., 8. Lact. Epit. 61., 17. Hieron. Ep. 39., 5. Isid. 2., 24., 7.

Rationale, (Du C.) stola pontificalis, quæ et Logium dicebatur, Vestis Episcoporum novæ legis vel ornamentum; *papi ruha, stola*. Thuróc. 95. Item cactera vero dedit eidem Albensi ecclesiæ quedam donaria sempiternæ memoriæ digna, duo scilicet *Rationale*. Marc. Chr. II. 36.

Rationalis, (Du C.) procurator regis; *sáfár, gondviselő*. Cod. Dip. Brüss. 11., 49. et per totum mensem decembris anni 1491. videre fecimus per venerabilem Dominum Philippum de Brixia *Rationalem* Matis nostræ.

Rationalitas, ratio (Du C. vis et facultas ratiocinandi); *ész, eszesség*. It. razionalità. Obs. Jadr. 398. conclusionibus expresse attestantur animalitatem *rationabilitatemque* fore essentialiter hominis. Cf. Tert. de anlm. 38.

Rationaliter, ratione duce; *észszerűen*. Andr. Pann. 27. *Rationaliter* autem nihil est aliud diligere quam spirare amorem. Cf. Sen. Ep. 109., 9, (14). Tert. de anim 16 etc.

Rationans officialis, qui est a rationibus; *számvevő tiszt, számtiszt*. Opinio.

Deput. 8. ut beneficio appellata; intra Dominum prosequenda; *rationans Officialis* medio reversalium pro sua tantum persona, nunquam vero in præiudicium Viduæ ac Orphanorum in antecessum renunciare valeat.

Rationare, (Du C.) placitare; *jóváhagyni*. Fjp. Szám. 620. an. 1424: summa... per se expedita et *rationata*.

Rationaria aulica, tribunal regium rationibus expungendis; *udvari számvevőség*. Kuk. Jura II. 267.

Rationarium, liber rationes continens; *számadási könyv*. Száz. XXIV. 302. *Rationarium* goriciense.

Rationarius, 3., ad rationes, computum pertiens (Du C. tantum substantivum); *számadási*. Kass. Jur. Civ. 1., 6. Sic alii sunt Processus Civiles alii Criminales . . . alii sunt Relutorii, Sepositorii, Computales, *Rationarii* etc. Kövy. El. 311. onus *rationarium*. **Rationarius Camerae**, qui est a rationibus Camerae; *kamarai számtiszt*. Tör. Tár. 1890. p. 792.

Rationatum, consequens, effectus; quod ratione posita consequitur; *okozat, következmény*. Vern. Met. 62. Illud autem, quod ex ratione seu fundamento vel causa iudicandi — intelligitur et colligitur, *rationatum* audit.

Ratione (c. gen.) quod attinet ad; *ügyében, okáért, tekintetében, érdekében*. Kass. P. P. I. 206. et inter Aulam archiducalem Mutinensem *ratione* liberæ exportationis hæreditatum et aliarum facultatum . . .

Rationem perdere, causa excidere et a facultate ius suum persequendi; *perét veszíteni*. Decr. S. Ladis. r. I. 41. Si quis vero nobilium ad regale palatium cum suo Litigatore non steterit et regio nuntio vocatus sine regis licentia domum perrexerit, *rationem* perdet et insuper, si quid ab eo abstulerit, dupliciter reddat. Ibid. III. 26 et 42.

Rationes, (Du C.) proventus, emolumenta, iura; *jövedelem, jog*. Batt. Leg. T. II. 299. an. 1212 ecclesiam . . . *rationibus* . . . duxerimus minus licite damnificandam. 303. an. 1213: ecclesiam quibusdam *rationibus* et possessionibus . . . denudassemus.

Rationes absolutoriæ, rationes approbatæ; *felmentvény*. It. assoluzione. Ger. das Absolutorium. Instr. Jos. II. p. 53. §. 31: Quovis anno adnotabitur an? et quo die Tutor datas sibi de prioris anni *rationibus Absolutoriis* produxerit.

Rationes cassæ urbarialis, V. *Urbariatio*; *városbeli számadás*. Törvt. Msz.

Rationes collectaculorum, V. *Collectaculum*; *torozó-segélyi számadás*. Törvt. Msz.

Rationes contributionales, V. *Contributio*alis; *adó*i számadás. Törvt. Msz.

Rationes finales, ratio summa; *vég-számadás*. It. conto finale. Ger. Schluss-Rechnung. Instr. Jos. II. p. 52. §. 29: Tutor... de *finalibus rationibus* . . . admonebitur.

Rationes gabaes, V. *Gabella*; *segédadói számadás*. Törvt. Msz.

Rationes incendiariæ, V. *Incidialis*; *oltószeri számadás*. Törvt. Msz.

Rationes magazinales, V. *Magazinális*; *tárházi, raktári számadás*. Törvt. Msz.

1. Rationista, æ, ratiocinator, rationibus præfectus; *számírtó*. Tör. Tár. 1888. p. 396. literatus *rationista* arcis singulis hebdomadis pretia vinorum et panum exigere ac solutionem pecuniarum facere habuit et nihilominus noctu dieque in *ruptura* armatus stare debuit Száz. XXIV. 704. Kövy El. 509. Veranes. II. 314. Arch. Rák. VIII. 365. Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. VII. 488.

2. Rationista, æ, *Contrascriba*; *el-lenör*. Ger. Controllor. Veranes. V. 311. conscio eiusdem sacre cæsareæ et regie majestatis *rationista* sive *contrascriba*.

Rationistatus, us, officium rationum; *számvevő hivatal, számtartóság*. Ger. Rechnungsamt. Nov. Calend. 470. In Csadatiensi *Rationistatus* Officio. Törvt. Msz. Nagy Hier.

Rationum consultor, a consiliis vegetigalium administrandorum; *számtanácsos*. It. consigliere delle finanze. Germ. Finanzrath. Nov. Calend. 404. Departamentum Contributionale. *Rationum consultores*. D. Carolus Sido. D. Joannes Georgius. Tóth. Szirm.

Rationum exactio, ius exigendarum rationum; *számvetel*. Ger. Rechnungsabnahme. Georch. H. T. I. 214. Minekutána egyszer az árvak megállapodott emberkorra jutottak, már akkor őket illeti a *szám-vétel*. *Rationum exactio*.

Rationum exactor, qui exigit rationes; actor summarum; *számvevő*. Arch. Rák. VIII. 365.

Rationum magister, qui est a rationibus; *számvető mester*. Ger. Rechnungsführer. Szirm.

Rationum officialis, V. *Officialis rationum*. Törvt. Msz.

Ratitudo, auctoritas; *érvényesség*. Cod. Dip. Arp. Cont. V. 140. Quum ut quevis dispositio gesta sub tempore in *ratitudinis* habeatur, scripturam consuevit testimonio fulciri.

Raubator, prædo, latro; *rabló*. It. rubatore. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 86. Nec debemus compagiam vel societatem aliquam cum ullo habere cursualium vel aliorum, qui sunt manifesti predones aut *raubatores*, qui homines Venetie offendat etc. Ljub. Mon. SI. I. 25. an. 1208 et passim.

Raucedo, inis. (Du C.) raucitas, ravis; *rekedtség*. It. *raucedine*. Ger. Heiserkeit. Probst. Comitoli. p. 32. Demum per convivia... libero Patri pro libertate vota reddita, ut cuncta prospere et feliciter ingemantium *raucedo* irrigaretur. Hor. Mem. 614. Bene Med. I. 167. Wagn. Cf. Isid. 4., 7., 14.

Rauescere, raucum fieri; *elrekedni*. Wagn. Cf. August. in psalm. 58.

Rauchvar, a germ. Rauchwaare: pellis; *szőrme, szűcsárú, ködmönbőr*. Száz. II. 158 centum pelles alias *Rauchvar*.

Ravelinum, Ravelinus, i, opus exterius aut moles a vallo divisa et circumfusa; *ért, gát*. Germ. Ravelin. It. rivellino. Gall. ravelin. Szentiv. Curios. Misc. 358. si vero fossa sit aquea, necesse est, ut insuper *Ravelinus* habeat. *Ravelinus* constituitur ex adverso Cortinae mediae inter utrumque propugnaculum sic, ut inter ipsam et Cortinam tota latitudo fossae interiaceat suaque peculiari fossa versus hostem cingatur. Pár. Páp.

Ravoliosus, 3., rabiosus; *dühös*. It.

rabiosus. Han. Mon. Jur. II. 140: *ravoliosus* et proditor.

Raxia, æ, (Du C. raxium) pannus Atrebatensis, pannus rarus. V. *Rasa*; *rása*. It. rascia. Ger. Rasch, Sarsche. Raë Mon. SI. XIII. 219. an. 1358: tunicam . . . de *razia*.

Raysa, Reysa, (a germ. Reise) iter; *utazás*. Száz. XX. 261. *Rayse* Dominorum; *Raysa* Petri notarii civ. in Ungaria; *Raysa* dominorum post regem Ungarie; *Reysa* dominorum in Ungaria in Luczam.

Razna, æ, canalis; (voc. Slav. origg.); *zsilip*. Tag. Erd. II. 231. an. 1764: canalium vulgo *raznarum*.

Reabiuratio, reciprocus actus abiurandi; *viszleesküvés, vizstagadás*. Nagy Jus. Trans. Sax. 199. Notandum secundum leges statutales *reabiurationi* locus non datur.

Reaccipere, recuperare (Du C. recipere); *visszanyerni*. Pel. Pom. De S. Joan. s. III. c. 6. Omnem gratiam virtutum, quam prius habuerant, *receperunt*.

Reaccludere, apponere; *visszacsatolni*. Törvt. Msz.

Reacclusio, actus apponendi; *mellékelés, visszacsatolás*. Coll. I. 240: *reacclusio* . . . originalium.

Reacclusum, i, quod iterum documentis accluditur; *visszacsatolmány*. Pest. Vár. Lev.

Reacquirere, iterum acquirere; *ismét visszaszerezni*. Fej. VIII. 3., 509. possessiones pro me per formam iudiciariam coram Domino Rege *reacquisitas*. Cod. Dip. An. I. 390., 433.

Reacquisicio, recuperatio; *visszaszerzés*. Cod. Dip. Hung. V. V. 116., 10. et pass. dixerunt nobis, quod filii Michaelis Stephanum et Thomam ratione *reacquisicionis* possessionum Magyarmezew et Konizka vocatarum ad presenciam Nicolai palatini in causam attraxissent.

Reactare, reficere; *kijavítani*. Ljub. Mon. SI. XI. 107. an. 1324: galea . . . debeat *reactari* omni opere oportuno.

1. Reactio, actio reciproca; *visszahatás*. Gall. réaction. Vern. Met. 56. Triplicem entium inter se relationem observamus substantiæ nimirum et accidentis, causæ et effectus actionis et *reactionis*.

2. Reactio, renovare causam; *viszontkereset* (per). Törvt. Msz.

Readipisci, recuperare; *visszanyerni*. Fej. X. 4., 386. ipsi nostris infidelibus invitatis pristina nobis regni gubernacula *readipiscuntibus*.

Readiudicare, iterum adiudicare alicui; readhibere, asserere; *visszáitéltni*. Szék. Okl. III. 120. Bod. Hist. Eccl. II. 25. Samb. Tyrn. Cod. Dip. Pat. V. 234., 249. prædium... perpetuo *readiudicari* et restatui.

Readiudicatio, actus iterum adiudicandi; *visszáitélés*. Törvt. Msz.

Readmonitio, actus iterum admonendi; *újmegintés, viszmegintés*. Kövy El. 822., 829. His præfatiulis Dominationibus Vestris insinuat, ab extradandis super agenda horum cum Fisco Regio communicatione et respective *Readmonitione* ac *Reinhibitione*, Testimonialibus præstolando per se vero. Kass. Jur. Civ. II. 6.

Readmonitoria, litteræ readmonitionem continentes; *viszintő levél*. Kass.

Jur. Civ. II. 40. Exordium *Readmonitorium* ordiendum est a provocacione ad præmissam erga se admonitionem.

Readnumerare, rursus annumerare; *újra hozzá számítani*. Arch. Rák. IX. 4.

Readunire, (Du C. readunare) iterato coniungere; *visszaegyeztetni*. Tör. Tár. 1886. p. 498.

Readvolutio, quod additur, adiungitur; *hozzácsatolás*. Ger. Beischluss. Instr. Jos. II. p. 28. §. 78: Quod Foro T. pro partibus eatenus instruendis cum *readvolutione* actorum . . . hisce notatur.

Readvolvere, addere, includere; *mellékelni*. It. racchiudere. Ger. beischliessen. Kass. Jur. Civ. II. 81. quod in sequelam gratiosæ Exmissionis una cum Punctis Deutri Visa signatis hic sub ./. in origine *readvolutæ* ac penes B. Mandatum Compulsorium sub ./. aque in origine adnexum . . . perhibent.

Readificatio, actus adificia de novo extruendi; *újra való felépítés*. Battly. Leg. (Syn. Reg. sub Ferdin. I. an. 1560). I. 631. Monachi cultum atque officia Divina usque ad *readificationem* Ecclesiarum peragere te neantur. Beng. Ann. Er. Cœnob. 256.

Reæstimatio, actus denuo, iterum æstimandi; *újra való becslés*. Kass. Jur. Civ. I. 234. quia hoc ipsum Dominales quoque officiales cum assumtis subseque pro *reæstimatione* per Dominium exmissos candide agnovisse.

Reagravacio, V. *Reaggravatio*. Szék. Okl. I. 211. Sententiam maiorem excommunicationis, agravacionis, *reagravacionis* et brachij Secularis incurramus.

Reaggravare, ultimam excommunicationem denuntiare; *utolsó kiközösítési ítélettel sújtani*. Fej. X. 4., 261. quod nullus prædictis rebellibus et inobedientibus excommunicatis, agravalis et *reaggravatis*, quandiu in huiusmodi rebellionem persisterint, eorum mandata recipere . . . præsumant.

Reaggravatio, (Du C.) Ultima monitio seu excommunicationis denunciatio, sententia; *utolsó kiközösítési ítélet*. Battly. Leg. III. 398., an. 1414.

Realis, verus, fundamento nixus; *velős* (kereset); *tényleges*. Georch. H. T. IV. 97. Kass. P. P. I. 328. in cuius *reali* actualique usu et possessorio ab immemoriali tempore constituta fuerat.

Realisare, ad effectum adducere; *meyvalósítani, fogyanatosítani*. It. realizzare. Pfahl. Jus. Georg. II. 119. et etiam idea ipsius regulationis, quam Dominum in effectum deductam (*realisatam*) habere vult, clare visibilis esse debet. Kuk. Jur. II. 291. Imre Phil. 65.

Realisatio, actus ad effectum perduendi; *meyvalósítás*. Törvt. Msz.

Realisticus, 3., integer, sincerus, probus; *reális, derék*. Száz. XVI. 282.

1. Realitas, res, veritas, verum; in realitate = re, re vera, vere; *valóság*. Thöck. Lev. 110. a dolgokat in *realitate* nem tudja. Asp. Pr. Chr. 584. In te scala Jacob in *realitate* apparuit.

2. Realitas, (in plur.) bona, facultates; *fekvő vagyon, ingatlan jószág*. Ger. Liegenschaft, Realität. Kass. P. P. I. 203. Terminum servandæ publicæ licitationis *realitatum* nobilis N. N. . .

Realitas pignoris, verum iustum pignus; *zálog valósága*. Georch. H. T. III. 64.

Realiter, (Du C.) vere, re vera; *igazán, valóban*. Rák. Ön. p. 434. l. 24—25. (25.): . . . in hanc luteam habitationem descendere dignatur corporaliter et *realiter* Deus filius tuus.

Reamatio, amor mutuus; *viszontszeretet*. It. amore recipioco. Ger. Gegenliebe. Pel. Pom. L. I. p. 7. art. I. c. 3. Ex omnibus itaque premissis colligere possumus . . . quantalibet . . . retribuere valeamus pro nostro modulo vicem *reamationis*.

Reambulatoria, æ, (sc. litteræ) litt. ad reambulationem pertinentes; *határjáró levél*. Szék. Okl. I. 57.

Reambulare, perambulare agros metarum constituendum causa. Erat actus publicus per homines regio vel Capituli seu Conventus in præsentia vicinorum confectus; *határjárni*. Fej. VIII. 1., 108. quod predictas possessiones convocatis vicinis et commetaneis . . . *reambulassent*; et passim. Cod. Dip. Arp. 30. et passim.

Reambulatio, actus reambulandi, publica inspectio, revisio finium vel limitum. Cf. Hiv. Műsz. reambulatio metalis vel metarum; *határjárás*. Cod. Dip. Hung. And. Vol. V. 46., 15. et pass. ad videndum *reambulationem*, stationem et metarum erectionem possessionum Theth et Zalouch vocatarum. Passim.

Reambulatorium, metas inspicendas præcipiens mandatum; *határjárató parancsolat*. Georch. H. T. IV. 269.

Reambulatorius, V. *Litteræ reambulatoriæ*. Cod. Dip. Kär. I. 205., 321.

Reamen, regnum, corona; *királyság, korona*. It. reame. Star. XXVI. 229. an. 1254. *reamen* hoc teneat eos in honore, sicut tenuit eos pater eius.

Reampecti, mutuo amplecti; gratiam referre; *viszont ölelni, viszonzozni*. Kat. Hist. VIII. 632. volentes eosdem pro huiusmodi erga nos benevolentia aliquis nostræ liberalitatis et recompensæ vicissitudine *reampecti*.

Reannectere, rursus, iterum annectere; *viszacsatolni*. Fej. X. I. 445. earumdem Reginalium Maiestatum ditioni *reannectere* maluit toto nisu.

Reapplicare, restituere; *viszacsatolni*. Eszt. Okm. p. 127. (Capitulum Eccl. Budensis an. 1424): dominium *reapplicandum* . . . ascripserunt. Fej. X. I. 603.

Reapplicatio, rursus + applicare, adnectere; *viszakapcsolás*. Art. Diat. Pos. 417. Pettam per Status et Ordines Comitatum Poseghiensis, V., Sz. etc. . . . ad Sacram Regni Coronam spectantium fiendam Reincorporationem ferendisque communibus Regni oneribus, ac tam in Juridicis quam Politicis Comitatum quoque Maramoros, Kraszna etc. *Reapplicationem* antiquæ Sacræ Coronæ Juri innixam Sua R. M. agnoscit.

Reappropriare, in iure Hungarico = vindicare, rem sibi propriam facere (Du C.); *tulajdonává, sajátjává tenni*. It. appropriari. Gall. s' approprier. Kov. Form. St. 424. Ipsis itaque bonis portionibusque huiusmodi possessionariis requisitis *reappropriatis*. Samb. Tyrn.

Reappropriatio, recuperatio; *viszaszerzés, visszanyerés*. Cod. de Sztára. Vol.

II. 230. Ipsi Stephano quoad rehabilitationem et *reappropriationem* earundem in nudo suffragari . . . debere nobis et regni nostri nobilibus . . . agnoscebatur.

Reappropriare, V. *Reappropriare*; *viszaszajátítani*. Szék. Okl. I. 162.

Reaptare, (Du C.) reficere; *kijavítani*. Ljub. Mon. Sl. II. 231. via . . . *reaptata*.

Reassignatio, actus retribuendi, assignandi id, unde quis redditum assignatum, quem dimittit, recuperet (Du C. s. *reassignare*); *viszakijelölés, utalás*. Kov. Form. St. CLXV. Testimoniales intuitu Executorum primum aliquot subditorum exposit vero violenter reoccupatorum, denuo factæ benevolæ *reassignmentis*.

Reassumere, denuo incipere; resumere (Du C.); *ismét fölvenni, újrolag elővenni*. Ger. von Neuem aufnehmen. Kövy El. 612. cuius nomine ne mortui quidem parentis Causa potest *reassumi*. Bod. Hist. Eccl. III. 157. Georch. H. T. IV. 408. Rák. Ön. 205. Beng. Ann. Er. Cenob. 444.

Reassumpta, æ, causa resumpta; *tovább való felvétel*. Georch. H. T. IV. 75. Kelem. Inst. Jur. Pr. III. 247. Quævis allegata et actus processuales, uti: Levata, Comparitio, *Reassumpta* etc. ipsa etiam Productio Documentorum, non, quasi per hoc instrumenta invalida redderentur, verum, ut intemptiva, vel noxia productio evanescat.

Reassumptio, **Reassumptio**, actus resumendi; *ismét fölvevés, ismét folytatba való vevés*. Kövy El. 672. vel vero integro termino absque *reassumptione* et comparitione iacuit causa. Bod. Hist. Eccl. II. 25. Batty. Leg. II. 32. Rák. Ön. 70.

Reatus, us, (Du C.) peccatum, crimen; *bűn*. It. reato. Oláh. Cod. Ep. 57. ut ni Deus optimus maximus nos pro nostris *reatibus* diutius castigare velit. Kass. P. II. 335. Cf. Appul. et scriptores ecclesiasticos.

Reauferre, recipere; *viszavenni*. Han. Mon. Jur. II. 218. *reauferre* domum.

Rebaptizare, **Rebaptizare**, baptismum iterare, repetere; *újra keresztelni*. Batty. Leg. III. 264. an. 1372. Recon. an. 1637. p. 328. Cher. Jus. Eccl. I. 161. Cod. Evang. I. 490. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 316. Star. XVI. 16. Passim ap. scriptores ecclesiasticos et Jurisconsultos.

Rebaptisatio, actus rebaptisandi, idest sacro lavacro iterum immergendi; *újra való keresztelés*. Cher. Jus. Eccl. II. 8. aut quocunque demum modo *rebaptisationis* participes sunt. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 748. Star. XVI. 16. Passim ap. scriptores ecclesiasticos.

Rebellare ab aliquo, pro: rebellare contra aliquem; *fellázadni valaki ellen*. Frak. Mát. lev. II. 342: Anthonitanos . . . non credat sanctitas vestra *ab ea rebellasse* et ad me defeisse.

Rebellatio, rebellio, (Fin.); *lázadás, fölkelés*. Szék. Okl. I. 198. Cf. Tac. Ann. 14., 31. Val. Max. 7., 3. ext. 7., 4., 1.

Rebellicare, rebellare; *fellázadni*. It. ribellarsi. Fej. X. 2., 440. qui inter nostram Maiestatem et prædictos *rebellicantes* nobis pro fienda pace pro tunc laborassent.

Rebelliosus, 3., seditiosus, turbulentus; *lázongó*. Arch. Rák. IX. 364. tumultus *rebelliosus*.

Rebellisantes, rebelles, tumultuosi; *lázongók*. Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 442. Hominum interfectiones et aliorum diversorum malorum genera per eosdem *rebellisantes* evenissent.

Rebellitas, rebellio, resistentia, repugnantia; *ellenszegülés*. End. 1. p. 314: si . . . *rebellitate* instructus renuerit sibi impositum eque sufferre, iterum . . . iudicio restringatur. Batty. Leg. II. 60. (Lib. St. Steph.). Batty. Ger. 269.

Rebelliter, rebelli, seditioso modo; *ellenszegülő módon*. Pel. Pom. In Epiph. s. III. c. 2. Qui *rebelliter* vivit, magis diaboli quam Christi membrum esse videtur.

Rebellizare, (Du C.) rebellare; *fellázadni*. It. ribellarsi. Fej. X. 3., 206. qui inter nostram maiestatem et prædictos *rebellizantes* merito et iusto modo auferre valeremus. Kuk. Jura I. 183.

Reboatus, us, resonancia, repercussio; *viszhang*. It. rimbombo. Ger. Wiederschall. Nill. Symb. p. 448: Tormenta novam addiderunt neque hactenus hic visam solemnitate, quod imperio . . . Commendantis Generalis quaternus tormentorum *reboatus* (rectius: reboatus) decantatis Evangelis respondit.

Rebonificare, damnum alicui resarcire, compensare; *kártalanítani*. Ger. Entschädigen. Proj. Leg. Civ. 209. quod per æstimationem vix quidem summæ in ea infusæ sine falcidia *rebonificentur*. Opin. 1802. d. Kass. Jur. Civ. I. 497.

Rebrachatoria, subligaculum (Du C. Rebrachiatorium); *előkötő*. Ger. Vortuch. Pär. Páp.

Reburrus, 3., (Du C.) cirratus vel crispus; *szőrmente elleni*. Galeoti. 53. Nonne instrumentum vetus ad unearum narium vires atque *reburros* a sacerdotio abdicat. Cf. Georges Wörterb.

Recalcitrator, vir, qui recalcitrat; *ellenszegülő*. Cod. Dip. And. II. 141., 158.

Recalculare, denuo computare; *újra számolni*. Pfahl. Jus. Georg. II. 58. in præsentia illorum suo modo per Dominum terrestrem requisitus Geometra Comitatus fundus colonorum id desiderantium remetiri et quantitatem eorum *recalculare* debet et, si instituta remensio et *recalculation* conveniat cum expositione libri fundialis.

Recalculation, actus denuo computandi; *újronnan való megszámlítás*. Coll. I. 249: *Recalculation* . . . percepti.

Recambiaie damnum, V. *Rivalsa*. **Recambiaie**, pecunia redimere; *viszszaváltani*. It. ricambiare. Kövy El. 391. adeoque is, Bona accepta dimittere et *recambiaie* non debeat.

Recambiaris regressus, *viszváltó eljárás*. Cod. Camb. Mere. 45. Quod si Possessor ad sensum §. 3. et 5. Art. IX. *recambiarum regressum* retrassando summat, taliterque ipsum Recambium summæ Capitali additum computet.

Recambium, *ellenváltó, viszváltó*. Ger. Rückwechsel. It. ricambio. Art. D. 1840. p. 80. Törvt. Msz. Cod. Camb. Mere. 35.

Recantare, revocare, irritum esse iurare; *viszavenni*. Ger. widerrufen. Szered. Ser. Episc. 29. Ne per quemquam processu temporum valeat in irritum *recantari*. Cf. Hor. carm. I. 46., 27.

Recantatio, deprecatio, (a recantando);

visszavonás, megkövetés. Nagy. Jus. Trans. Sax. 171.

Recapere, idem ac recipere; *visszakapni, venni.* Cod. Dip. Hung. And. Vol. V. 469., 20., 329., 27., 633., 43. eandem possessionem nomine iuris dieti Nicolai *recapere* et recapitvatam eidem Nicolao statuere. Cod. Zi. I. 235. homo noster *recapiat* eandem possessionem.

Recapitulare, (Du C.) summam recapetere; *ismételni a tartalmat.* It. recapitolare. Gall. récapituler. Kass. P. P. I. 326. Fiscus dominalis ad punctum T. priora *recapitulat*, Fiscus Magistratus replicat. Passim ap. scriptores ecclesiasticos.

Recapitulatio, (Du C.) ante dictorum summaria repetitio; *a mondottak ismétlése.* Arch. Rák. IX. 435. Cf. Augustin. Civ. Dei. 45., 21. extr.

Recaptivare, (Du C.) recuperare, requirere; *visszafoglalni.* Szék. Okl. III. 46. Cod. de Sztára. II. 831. Fej. X. I. 483.

Recaptivatio, recuperatio; *visszafoglalás.* Fej. VIII. 2., 495. X. I. 185. quod tempore praemissae possessionariae *recaptivationis* et statutionis, in personis dictorum Dominæ et Sigismundi, pro eo contradictio facta fuisset supradicta. Cod. Zi. III. 458. Cod. de Sztára. II. 424. Batty. Leg. I. 58. Szék. Okl. III. 46.

Recaptivatorio-statutorius, 3., (mandatum): ad recuperationem atque mittendum in bona pertinens; *visszafoglalási és beiktatási parancs.* Fej. T. XI. V. Un. 489. mandatum *recaptivatorio-statutorium*.

Recaptivatorius, V. Litterae *recaptivatoriae*.

Recassare, irritum esse iubere; *semisnek kijelenteni.* An. Sc. I. 406. an. 1270: literas . . . coram nobis *recassarunt*.

Receptio, (Du C.) exactio, coactio; *lefoglalás.* Szék. Okl. I. 283. et alios quoslibet ab empione et pro se *receptione* potenter occupacione ac sibiipsis statuifacione.

Receffice, reticulum apud mulieres; *pókhálószerű recze* (nőknél). Ker. Nap. 184.

Recepisse, litteræ, tabellæ acceptum testantes; *revény, postai nyugtató levél.* Ker. Nap. 313. a diplomata erga privatum nostrum *recepisse* adja által minden haladéknélkül. Georch. H. T. IV. 74. Arch. Rák. IX. 403.

Recepissiales, scheda acceptum testans; *revény.* Kass. Ench. III. 565. *Recepissiales* super litteris oneratis.

Receptor, qui recipit aliquem; *orgazda.* Kuk. Jur. II. 69. Quod vero ad fixos et Indigenas malefactores, Nobiles possessionatos et Ignobiles attinet utpote fures, praedones, homicidas, raptores, publice audentes minari neces, verberatores et oppressores Nobilitatis, combustores et similia enormium facinorum patratore, item Intoxicatores, meretrices, adulteros et Strigas, eorumque *Receptatores*, Conservatores. Passim ap. Jurisconsultos.

Receptionis apocha, medicamenti diluendi formula; *orvosi rendelvénny.* Ger. Recept. Lzb. Cod. Med. T. II. 543.

Receptive, vicissim; *viszont.* Batty. Ger. 423. (Luna) defectum patitur, si inter ipsam et solem umbra terræ interveniat. *Receptive* admittendum, quod quoties incurrimus

saecularia, toties a lumine, quo illuminamur utique Christo sequestrati Ecclipsin patimur.

Receptivitas, facultas recipiendi; *fogékonyság.* Greg. Aesth. 49. Quippe rudis quoque et incultus habet *receptivitatem* pro impressionibus rerum, quibus pulchritudo asseritur.

Receptivum, 1. recipeisse, 2. (recipe) medicamenti diluendi formula; 1. *revény*, 2. *gyógyírat*, Nagy Hier.

1. **Receptivus**, 3., vim recipiendi habens, recipiens; *fogékony.* Pázm. Dial. 203.

2. **Receptivus**, 3., recipiens. V. s. *Nobilitas indigenalis, receptiva; befogadó.*

Receptor, oris, (Du C. 2.) exactor tributi; *adószedő.* It. perettore. Oláh. Cod. Ep. 64. Nimirum ex negligentia eorum, qui plus credunt suis *receptoribus* et financiariis, quam honorum consiliis.

1. **Receptum**, I, et a, orum (Du C. al. s.) acceptum, accepta, orum; *fel-bevétel.* Cod. Dip. Brüss. II. 35. Summa omnium *receptorum* in defalcatione nostri debiti facit.

2. **Receptum**, medicamenti diluendi formula (Du C. al. s.); *orvosi rendelmény.* Ger. Recept. Beth. G. lev. 385. Lzb. Cod. Med. III. 132.

Recessus, us, actus cedendi; *visszalépés.* Zurücktreten. Törvt. Msz.

Recessus Imperii, *birodalmi végzetmény, határozat.* Vuch. Jur. Feud. 40. *Recessus Imperii*, Reichsabschiede, audiunt decreta comitiorum, mutuo Imperatoris et statuum Imperii consensu sancita et sub finem illorum publicari solita.

Reciator, retiatores, qui retia facere sciunt. V. *Retiarius* (Du C.); *hálókészítő.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 422. quandam terram et possessionem *reciatorum* nostrorum Sag vocatam in comitatu Nitriensi existentem possessioni sue similiter Sag vocata vicinam et contiguum sibi dari petivit.

Recidiva, æ, (Du C.) morbus recidivus; *visszaesés.* Brunner 49.

1. **Recidivare**, (Du C.) de novo incipere; *megújítani.* Gall. renouveler. Tkál. Mon. Ep. I. 127. an. 1261. considerantes . . . eosdem . . . litem . . . terminatam resumpsisse et *recidivasse* . . . decrevimus.

2. **Recidivare**, (Du C.) in eundem morbum incidere (ab it. recidiva); *visszaesni.* Prot. inq. 300. L. per unam septimanam liberatus est, sed postea *recidivavit*. Pel. Pom. De S. Andr. s. II. c. 2. Alii Christiani in peccata *recidivant*.

Recidivatio, (Du C.) culpa repetita; *visszaesés a bünbe.* Pel. Sermon. In figuram retrospectio; hoc est *recidivatio* in peccatum post penitentiam. Hiem. 24 k.

Recidivator, in idem vitium recidens; *visszaeső.* Knauz. M. E. Str. II. 358. Subituri nichilominus Civibus penam quam refricatoribus et *recidivatoribus* sopitarum per diffinitivam sententiam questionum inponunt.

Recipe, Rp. ex sermone chemicorum et medicorum irrepsit in sermonem vulgarem et mutatum est in substantivum; *revény, orvosi rendelet.* Kol. Cod. 23. et passim. Regul. Turm. Præf. 183.

1. **Reciprocatio**, vicissitudo; mutuus (amor, amicitia); *viszonosság.* Tör. Tár. 1887. p. 747. amicæ vicissitudinis *reciprocationibus*. Cf. Gell. 20., 1., 48.

2. **Reciprocatio**, actus vicissim fe-

riendi; *oda és visszavágás.* It. ribattimento. Gall. riposte. Ger. Zurückhauen. Chr. Dubn. p. 84: pre nimia *reciprocacione* ictuum dextra eius obriguerat.

Recipropriare, tradere in possessionem; *birtoklás végett visszaadni.* Ljub. Mon. Sl. XVII. 25. an. 1420: confinia . . . occupata . . . debent recuperare et *recipropriare* comunitati.

Recitator, (Du C. recitare, *retinere*) scriptor, qui lucubraciones suas recitare solet; *író, felolvasó.* Batty. Ger. 52. mortalibus . . . *recitatoribus* mortalia impendio videntur dulcia esse dicta. Passim ap. Hor. Sen. et alios.

1. **Reclamatio**, actus reposeendi, requisitio; *postán való reklamálás.* Száz. III. 588.

2. **Reclamatio**, (Du C. repetitio, revindicatio); *kifogás, tiltakozás.* Star. XXI. 282. an. 1226. contra episcopum *reclamationem* non haberet.

Reclinaculum, tranquillus ad quietem locus; *nyugvóhely, hajlék.* Pol. De inventione s. crucis s. III. c. 5: A matre sanctissima habuit Christus *reclinaculum* in praesepio.

1. **Reclinatorium**, (Du C. 4.) fulcrum capitis; *fejtámla.* Diar. Com. II. 88. *reclinatorium* pro uno curru. Cf. Isid. 49., 26., 3.

2. **Reclinatorium**, tugurium (Du C. al. s.); *hajlék, nyugvóhely.* Cod. Dip. Arp. Cont. X. 192. locus aree seu torcularis, in quo est *reclinatorium* sive tugurium. Cf. Vulg. Cant. 3., 40.

Reclinatorius, 3., ad reclinandum pertinens; *támlás.* Diar. Com. II. 49. sella *reclinatoria*.

Recludere, proprie aperire, reserare; adhibetur etiam, ut h. l. pro claudere, eorum claudere; *bezárni.* S. de Kz. Chr. I. 3., 3: militia et civibus, quod se *recluserat*, omnibus trucidatis. Cf. Ammian. 46., 10., 1.

Reclusio, (Du C. al. s.) actus in carcerem includendi, inclusio; *elzáratás.* Germ. Einkerkerung. Opinio Deput. 28. Titulo deum scandali Fora ecclesiastica nec poenas corporales nec subeundam in publicis correctionis locis *reclusionem* dictare valebunt, verum talis suis in casibus Actione publica ad praescriptum Codicis Criminalis per Fora saecularia suo modo irroganda erit.

Reclusoria, caenobium (Du C. reclusoria cellula). V. s. *Expositorium*; *kolostor* (zárdá).

Recluta, æ, miles tiro; *regruta.* Ger. Rekrut. Tör. Tár. 1889. p. 519.

Recoctores ferri, *ígra olvasztók* (a kohóban). Juriev. Jur. Met. 46. sub directione Magistri Malleaturæ . . . sequentes sunt Operarii: . . . 2-o *Recoctores ferri* (Frischer) qui mineras ferri, in furno maiori semel totas iterum secundario torrefaciunt et purificant, utque Malleo tractari valeant, adaptant.

Recognitio, litteræ testimonium continentes (Du C. 4.); *elismervény.* Vuch. Jur. Feud. 154. Domino vero impedito datur vasallo *recognitio*, Muthsehn, quod novationem petierit. Georch. II. T. II. 271. in *recognitionem* Juris Dominalis (in signum iuris Dom.) *az úri hatalmának jelével.*

Recognitionale, (scriptum) probans,

comprobans; *elismerő irat*. Ger. Bestätigungsschreiben. Kov. Form. St. CXXXI. Recognitionales ad Comitatum.

Recognitionales, (litteræ) idem quod *Testimoniales* litt. Kov. Form. St. LXXXVIII. Testimoniales seu *Recognitionales*, quod in alio Comitatu sit Possessionatus Nobilis. Thökö. Diar. II. 374.

Recognitionalis, litteræ actum et argumentum recognoscendi continentes; *bizonyoságlevél*. Száz. III. 269. Tör. Tár. 1887. p. 580., 582.

Recognitorio Relatoriae Testimoniales, (se. litteræ); *elismerő tudósító bizonyítvány*. Kov. Form. St. CXXVI. *Recognitorio Relatoriae Testimoniales* super certo Mandato Recognitorio in negotio certar. quarund. literar. in Archivo Ecclesiae Strigon.

Recognitorium, mandatum recognitionem continens; *megismértető parancsolat*. Georch. H. T. IV. 264.

Recognoscere se, (Du C.) culpam agnoscere, confiteri, ad bonam frugem se recipere; *vallani, beismerni, magába szálalni*. Rit. exp. ver. F. 6 : nominati ioubagiones castri sese recognoscens memoratam terram nominato Peth pro terra sua resignaverunt. Kandra Reg. 212.

Recoleti, rigidae observantiae Franciscani primum sæc. 16-to in Hispania orti; *szigorú cserberátók*. Nagy Hier.

1. Recollectio, actus cogitationem intendendi; *gondolatoknak összeszedése, összszevonás, elmecsend.* Molnár Patv. 35. Est autem memoria rerum in auditum vel lectionem sumptarum *recollectio*. Rák. Ön. 277. I. 22—25. (25.) : . . . appropinquante die natiuitatis Virginis matris, triduo ante, ignotus, nomine peregrino assumpto, ad Cartusiam urbi vicinam cum Brunio descendit, ut cum maiori *recollezione* solemnitate festi peragerem.

2. Recollectio, actus iterum colligendi; *ismét való összeszedés*. Dip. Alv. I. 393. sed quia per *recollecionem* geminum inveni scutum.

Recollocare se, iterum cubitum ire, iterum dormitum se conferre. (Cf. Cael. Aur. Acut. Chron. 1., 1., 31.); *visszafeküdni, ismét lefeküdni*. Reg. S. Ben. 43., 47. Nam si foris oratorium remaneant, erit forte talis, qui se aut *recollocet* et dormit.

Recolta, æ, fideiussor; *jótálló*. Han. Mon. Jur. II. 157. si contempserit dare . . . *recoltas* seu fideiussores.

Recomedere, totum edere vel rursus edere; *egészen megenni*. Marc. Chr. II. 47. et tandem in carcere fuit reclusa, donec *recomederet* pedes suos.

Recommittre, commendare; *ajánlani*. Vjestnik I. 95. an. 1498. *recomitto* eum episcopo.

Recommandicium, i, V. *Recommendis*, tutela, protectio (Du C.); *megbízás*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 380. Civitas Ancona Paulo Fultroni ad quantitatem 8 libr. 12 s. admittit capere et apprehendere in represaliam de rebus Raguseorum pro rebus suis ablati Bartholomeo Fultroni, quas is ab illo habuit in *recommandicium* in banzone Sergii de Raguseo.

Recommendabilis, dignus commendatione. Ital. degno di raccomandazione;

ajánlásra méltó, dicséretes. Cod. Dip. Hung. And. Vol. V. 339., 19., 418., 48. et successorum suorum *recommendabilem* memoriam silencio nolumus pertransire.

Recommendare, (Du C.) commendare; *ajánlani*. Rák. Ön. 237. I. 29—30 : . . . invadebam felicem sortem novitii a me *recommendi*.

Recommendatio, commendatio; *ajánlás*. It. raccomandazione. Gall. recommandation. Pel. Pom. De S. Joan. s. II. c. 7. Semper Maria de Jesu in cruce facta *recommendatione* est recordata. Cod. Dip. And. I. 383., 426., 514., 570. Rák. Ön. 111.

Recommendatio animarum, preces pro salute animarum; *(halotti mise) lelkek üdvözülése*. Fjp. Szám. p. 286. an. 1428 : tulit de *recommendationibus* animarum 400 fl.

Recommendatoria, commendationem continentes litteræ; *ajánló levél*. Arch. Rák. IV. 56. *recommendatoria*-levele van.

Recommendatorius, 3., V. *Letterae recommendatoriae*.

Recommendis, æ, (Du C.) commendatio, suffragatio, tutela; *ajánlás*. Gall. recommandation. Ljub. Mon. Sl. VI. 42. an. 1481.

Recommensurare, gratiam referre, compensare; *visszafizetni, viszonzni*. Fabr. Urk. 408. an. 1496 : cum graciaram accione sibi . . . intendimus *recommensurare*.

Recommisiorius, 3, commendationem continens; *ajánló*. Dip. Reip. Rag. 424.

Recommisum habere, (Du C.) recommendatum habere; *ajánlottak tartani*. Ljub. Mon. Sl. XVII. 23. an. 1420. intendimus . . . *communitatem habere* *recommisum*.

Recommittre, commendare; *ajánlani*. Ljub. Mon. Sl. XXI. 397. an. 1451 : *Recommittit* nostro dominio statum domini sui.

Recomparare, requirere; *visszaszerelni*. Cod. Dip. And. II. 143., 126.

Recompensa, æ, (Du C.) remuneratio; *kárpótlás*. Szék. Okl. I. 257. III. 154. Knauz. M. E. Str. II. 95. 121. Cod. de Sztára II. 249. Fej. III. 248. Cod. Dip. Brüss. III. 205. Arch. Rák. VIII. 122., 266.

Recompensare, (Du C.) rependere, remunerari, retribuere; *kártalanítani, kárpótolni*. Marc. Chr. II. 103. *recompensabo* laborem vestrum VII. milibus marcarum argenti. Cf. Mythogr. Lat. 2., 144. et scriptores ecclesiasticos.

Recompensatio, (Du C.) remuneratio; *kárpótlás*. Gall. récompense. Tör. Tár. 1889. p. 604. Cod. Dip. Arp. V. 184. Cf. Adelh. de re gramm. in Class. auct. ed. Mai tom. 5. p. 597., 7.

Recompensativus, remunerans, praeiis afficiens; *viszonzó, jutalmazó*. It. recompensativo. Gall. récompensif. Kat. Hist. VII. 464. donativo et regali munificentia suis providet et *recompensativa* largitate redundet largiendo. Cod. Dip. And. II. 137., 153.

Recompensator, (Du C.) qui mercedem tribuit, remunerator; *kárpótló*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 540. ubi fideles in servicijs exhibitis ac exhibendis emeriti condignis meritorum premijs a suis *recompensatoribus* non privantur.

Reconcedere, reddere, restituere (Du C. invicem cedere); *visszaengedni*. D.

Ráczk. p. 64 : incolentibus . . . redonamus, *reconcedimus*.

Reconciliatio, lustratio templi; *fölszentelés*. Szered. Ser. Episc. 214. an. 1596. sub eius, se. templi, lustratione, quam rituali vocabulo *Reconciliationem* dicimus, Princeps ipse lustralis aquae vasculum propria manu circumtulisse . . .

Reconcinator, Reformator; újító. Cher. Jus. Eccl. I. 77. Illi qui saeculo XVI. et sequentibus in perficienda Jurisprudentia ecclesiastica operam conferebant, dici solent Humanistae, Realistae, Methodistae et *Reconcinatores* legum vel Canonum prout vel humaniores literas . . . felicius praeter ceteris perficerent vel meliorem docendi discendique methodum sequerentur vel concinniorum legum dispositionem facerent.

Reconducere, (Du C.) revelare. V. s. *Rassia; visszaszállítani*.

Reconiuungi, iterum denuo coniungi (Du C. reconiungere); *ismét összerakni*. Chr. Dubn. p. 43.

Reconsecrare, denuo consecrare; *újolag beszentelni, újra fölszentelni*. An. Sc. I. 350. an. 1478 : ecclesiam *reconsecrari* fecit. Kub. C. Arp. I. p. 2. (Bela II. 1137). ecclesia . . . combusta reparata . . . me presente *reconsecraretur*.

1. Reconsignare, reddere, rationem reddere alicuius rei (Du C. al. s.); *visszaállítani, szádot adni valamiről*. Reg. S. Ben. 35., 15. Vasa ministerii sui munda et sana cellario *reconsignet*. Ibid. 4., 52. Ecce haec sunt instrumenta artis spiritualis; quae cum fuerint a nobis die nocturne incessabiliter adimpleta et in die iudicii *reconsignata*.

2. Reconsignare, (Du C.) reponere, deponere; *eltenni*. Batty. Ger. 256. in hac se. divinitate omnes thesauri sapientiae . . . sunt *reconsignati*.

Reconsistere, remanere; *megmaradni*. Batty. Leg. (Alberici compilatio an. 1099). I. 454 : Christi ecclesia individua nobis *reconsistat*.

Reconstructio, actus reficiendi, reparandi; *újra való felépítés, helyrehozás*. Száz. XV. 229.

Recontradictio, iterata contradictio; *viszont ellenmondás*. Batty. Leg. I. 659 : uti patet ex reprobatione et *recontradictione* cleri.

Reconvalescentia, æ, valetudo a morbo confirmata; sanitas recuperata; *lábadozás*. Ger. Reconvalescenz. Reg. Turm. Prat. 80. et passim.

Reconvenire, (Du C.) denuo litem intendere, reum facere; *viszonperelni, viszonzkeresethe venni*. Kövy El. 655. potest omnia illa facere, quae ad defensionem cuiusque lex dat v. gr. Actorem *reconvenire*, appellare, novisare. Knauz. M. E. Str. II. 235.

Reconventio, (Du C.) mutua actio seu petitio, relatio actionis; *visszkereset, viszonzper, viszonzkövetelés*. Opin. P. II. de ordine Jud. Sec. II. C. XI. §. 1 : *Reconventio* est : Reciproca actio per reum contra actorem, coram eodem foro, coram quo conventus est, instituta. Kövy El. 479., 600. Cher. Jus. Eccl. II. 329., 355. Georch. H. T. III. 335. Cod. Dip. Brüss. II. 157.

Reconventus, mutua actione petitus; *viszonzádlott*. Opin. P. II. de ordine Jud. Sec. II. C. XI. §. 3.

Recooperire, (Du C. *recooperire*) iterum operire, tegere; *újra betakarni*. Gall. recouvrir. Pel. De Apostol. s. III. c. 5.

Recopiare, exemplum alicuius scripti iterum conficere; *újra lemásolni*. Fej. X. I. 749. et ipsas copias cum ipsis suis originalibus componendas, perlegendas, examinandas et intrinsecandas, ipsas de verbo ad verbum *recopiandas* et ipsas copias nostro capitulari sigillo consignandas.

Recopulatio, nova matrimonii inauguratio; *újból való összekelés*. Hist. Eccl. Ev. 83. Intimata, quae coniugum per Pastorem Evangelicum copulatore *Recopulationem* seu novam matrimonii inaugurationem eo in casu per Parochum Romano-Catholicum peragendam ordinant.

Recoquere, eandem cramben repetere; *azon egy regét v. bakot újjúzni*. Törvt. Msz.

Recordari, in memoriam reducere, (Du C. al. s.); *emlékeztetni*. Ljub. Mon. Sl. IX. 191. an. 1411: dietim *recordantur*... provisionem esse necessariam.

Recordatio, cantus a discipulis coram domibus patronorum institutus, quo eos ad stipem ferendam commonefacient; *rekordacio* (emlékeztető ének), *házkénti énekelgetés*. Deutsch. Schulord. I. 51. *Recordationes* magnorum virorum et alias generales, cantor cum collaboratoribus instituat, vocatis omnibus illis, qui cantum iuvant in tempore figuralem. Körmöcb. főreálisk. Ért. Bpest, 1895. p. 97; Pädagogi vero pecuniolae et *recordationibus* collectae defalcatione puniuntur. Szilády. Irod. Köz. V. IV. 458. Brezny. 311. Leges Schol. Schem. 30.

Recordatista, æ, qui in honorem patroni interdum sub fenestris eiusdem carmina decantabant. Száz. XXII. 563. Kik a gymnasium patronusának ablakai alatt némely estéken szent éneket adtak elő.

Recordatus, 3., (Du C.) memoratus; *emléltett*. Ljub. Mon. Sl. IV. 258. an. 1388: secundum formam et tenorem alias *recordatum* et dictum.

Recordista, æ, (in scholis saxonicalitas). V. *Recordatista*. Teut. Schul. I. 233: *Recordistas* duos ex numero ordinariorum quolibet nundinarum Cibiensium tempore praefectus cum oratore et seniore denominabit, qui diebus Jovis et dominica ad fores Patronorum Gymnasii oden decantent spirituales, musico more modulandum.

Recordium, *recordatio* (Du C.); *visszaemlékezés*. Thuróczy in Lad. c. 29. Beneficiorum *recordia*.

Recreamen, (Du C.) recreatio, refectio; *üdülés*. Thuróczy Mar. Reg. c. 4. Ut artus maris navigatione lassati *recreamine* potirentur.

Recreatorius, 3., recreans; *üdítő, üdülő*. Arch. Rak. VIII. 358. Cubiculum aëstivale *recreatorium*.

Recredentia, æ, (Du C.) vox practicum. In integrum restitutio, missio in possessionem; *visszahelyezés*. Nagy Hier.

Recreationalis, V. *Litterae recreationales*.

Recriminatio, (Du C.) cum litigatores idem crimen invicem intentant, eriminatio; *viszondás, a vádnak visszafordítása, vádaskodás*. Tör. Tár. 1888. p. 549. Rák. Ön. 340. Non conquerer tibi Domine de calumniis et *recriminationibus*... mihi illatis.

Recruta, (a Gall. *recroître*, recrescere, *la recrue*, der Nachwuchs) miles tiro, supplementum; *ujoncz katona*. It. reclute. Ger. Rekrute. Száz. XXIX. 924. Moln. Patv. 29. *Recrutarum* sive novorum militum revisio. An. Com. Sopr. 421. per supplementa, sive *Recrutas*, ut vocant.

Rectangule, in formam recti anguli; *egyenes szög formájára*. Abelsb. 13.

1. **Rectificare**, (Du C.) reconcinnare, reficere; emendare, corrigere; *kijavítani, kiigazítani*. Kronst. III. 420: clavos *rectificaverunt*. Vect. Ref. B. 1. vectigal *rectificatum*. Sup. An. Sc. II. 288. an. 1465. quod molendinum... *rectificasset*. Knausz M. E. Str. II. 633., 704. Szék. Okl. I. 169. Star. XII. 50. an. 1538. quod... metas... *rectificabit*.

2. **Rectificare**, destillare liquores, purgare; *lepárlatni*. It. distillare. Vern. Log. 240. Sint huiusmodi materiae recentes, diligentia singulari preparatae, *rectificatae*, purgate etc. Bene Med. I. 189.

3. **Rectificatio**, emendatio, correctio; *kiigazítás*. It. rettificazione. Gall. rectification. Epist. Proc. p. 168: *rectificationem*... omnium proventuum regionum curae eiusdem demandavimus. Pfahl. Jus Georg. II. 68. Oláh. Cod. Ep. 402. Tör. Tár. 1887. p. 491. Diar. 1802. p. 130.

4. **Rectificatio**, refectio, sartura; *kijavítás*. Sup. An. Sc. II. 288. an. 1465: pro *rectificatione* molendini.

5. **Rectificatio**, adaequatio, actus in portiones aequas distribuendi tributum militare; *arányosítás* (hadí adóról). Georch. Ért. 97.

6. **Rectificatio**, V. *Excisio*; correctio, emendatio; *határigazítás*. Pfahl. Jus Georg. II. 68. Querela subditorum de sterilitate fundorum occasione *Excisionis* (*Rectificationis*) locum habere non potest. Georch. H. T. II. 449.

Rectificatores cuniculorum, *tárna igazító*. Juriev. Jur. Met. 44. Fossore Metallici 2-o. *Cuniculorum Rectificatores* (Gang-Hauer) qui ipsos Fossore immediate subsequuntur atque ad meatus rectificandos, lateraque meatuum subterraneorum plananda adhibentur.

Rectificatorium, (scriptum); *igazítást tartalmazó irat*. Ger. Richtigstellung enthaltend. Kov. Form. St. CXXX. *Rectificatorium* metar. Arcium Detrekő et Korlatkő ad Palatinum.

Rectificatorius, 3., ad emendationem, correctionem pertinens; (osztály) *igazító*. Pfahl. Jus. Georg. II. 42. Dimensio haec... vel in Sede Dominali per latam in processu summario *rectificatorio* sententiam determinatur. Georch. H. T. II. 413. Ezt nevezzük osztályigazító (*Rectificatorius*) ügynek. Kass. Jur. Civ. I. 86.

Rectilineus, 3., directus; *egyenes vonalú*. It. rettilineo. Fr. Balass. Casul. Steph. App. An gravitas explicari potest per motum verticosum, aetheris in sensu Cartesii? An per pressionem *rectilineam* materiae aetheris? Cf. Grom. vet. p. 377., 10. (Boëth. de grom. p. 374., 43. ed. Friedl.)

Rectitudo, probitas, animus ingenuus, liberalitas (Du C. al. s.); *igazságosság, egyenesség*. Ger. Geradsinn, Geradheit. Frak. Mát. lev. II. 43: comperta innocentia nostra et *rectitudine*. Cod. Dip. Lond. 105. ut...

pro... prudentia... animique sui *rectitudine* cogitare velit de modis et mediis. Fabr. Urk. 73. an. 1466: errantes in *rectitudinis* semitam revocatis. Cf. Hieron. in Jesay. 8. 26., 7.

1. **Rector**, est 1. urbis seu communitalis curio, iudex, arbiter, ut etiam textus S. de Kz. I. 2., 1. affirmat. 2. praeses, cuius erat civitatem regere, gubernare, defendere et salvare (Du C.); 1. *biró*, 2. *polgármester előjáró, vezér*. S. de Kz. Chr. I. 2. 4. Constituerunt inter se *rectorem* unum nomine Kadar, qui communem exercitum indicaret dissidentium lites sopiret, castigaret malefactores, fures ac latrones. Ib. I. 2., 5. ipse Budam fratrem suum de flumine Tize usque Don super diversas exterarum nationes principem constitui ac *Rectorem*. Száz. XXI. 9. Marc. Chr. I. 3. II. 91.

2. **Rector**, ludimagister; *tanító, mesler, rekrám*. Cod. Ep. Pet. Páz. I. 247. Quod schola catholicis nimirum cantore, *rectore*, organista et campanatore careat. Száz. X. 342. Cf. Suet. et Plin. Ep.

Rector Altaris, V. *Altarista*. Fej. X. 2. 163. item in festo S. Georgy Martyris, *Altaristae* seu *Rectori Altaris* officii defunctorum Ecclesiae annotatae viginti florenos auri... dari. Monn. Comit. I. 638.

Rector capellae, qui praest capellae; *kápolna-gondozó*. Kov. Form. St. 390. praefatum *Reclatorem Capellae* beati Michaelis Archangeli te... in *Rectorem* eiusdem *Capellae* Sancti Mich. electum.

Rector Capellae Regiae Majestatis, *kir. kápolna gondozója*. Prisc. Serv. p. 40: *Rector Capellae Regiae Majestatis* lucernas et candelas bajulares atque oleum olivae ad lampades capellae regiae procurabat. Engel Monum. Ungarica p. 189.

Rector comitatus, Comes comitatus; *vármegye ispán*. Tör. Tár. 1893 p. 19. Comites seu *Rectores Comitatum*.

Rector missae matutinalis, cuius est missarum matutinalium curam gerere; *a hajnali misek gondozója*. Kub. D. Hont. II p. 94. an. 1329.

Rector Professor, *igazgatótanár*. Székelyudvarhelyi ref. koll. Ért. 1894/5. 144. A *directiva* és *executiva potestas* mindenkor a *Rector Professornál* vagon egyedül.

Rector scolae, ludimagister; *iskolamester, rekrám*. Száz. VI. 297.

Rectorarius, i. bonorum administrator; *jószágigazgató*. Fej. T. XI. V. Un. 517 517. sub qua libertate alii *Rectorarii* iuxta fluvium Vag Rectoratum tenere et possidere dinoscuntur.

1. **Rectoratus**, us, (Du C.) officium rectoris; *rektori hivatal*. Száz. XXI. 58.

2. **Rectoratus**, us, potestas regendi *uralom*. Pel. Pom. I. XI. p. 2. cap. 7. Talius autem debetur aliorum *reclatoratus* naturaliter ac dominium scilicet scientia et ratione vigentibus.

Rectoratus Altaris, officium, dignitas Rectoris Altaris; *oltárőri hivatal*. Kov. Form. St. 215. Ita quod saepedicto T. et Domui praefati *Rectoratus Altaris* Sancti T. in nullo noceat.

Rectoratus Capellae, officium, dignitas Rectoris Capellae; *a kápolna gondnoksága*. Text. v. s. *Rector Capellae*.

Rectoria, æ, (Du C.) conditio, officium

rektoris i. e. ludimagistri; *rektorság, tanítótság, iskola*. Jókait Debr. lun. 77., 84. Bék. Debr. főisk. törv. 21.

Rectrix provinciarum, fem. ad rector; *a tartomány főnöknője*. Tör. Tár. VII. 230.

1. **Rectura**, æ, V. *Recloria*; *tanítói hivatal, állás*. Fej. V. II. 224. præsen tavit nobis Dominum Joannem ad *recturam* et curam animarum. Sup. An. Se. I. 39. an. 1243. End. 222.

2. **Rectura**, æ, officium rectoris; *rektori hivatal*. Tör. Tár. 1887. p. 204. *Rectura* Academiae.

Recula, æ, (Du C.) parva res; *dolgocska, apró holmi, podgyász*. Veranes. VI. 21. Ad me quod attinet, quam vellem æquius benevolentiam ac studium meum et officia in te expendisses, quippe qui *reculas* tuas ex hospitio, quo utebaris, custodiæ meæ ete. Cf. Plaut. fr. ap. Prise. 613. P. Donat. vit. Virg.

Reculæ mobiles, parvæ res mobiles; *ingó-bíngó holmi*. Arch. Rák. VIII. 342.

Reculpabilis, e, reus; *vádlott, büns*. Fej. T. XI. V. Un. 542. hominem in alia (re) *reculpabilem*.

Recumbere, fitem perdere, causa cadere, (Du C. al. s.); *perét vestetni*. Batt. Leg. T. II. 65. (Lib. st. Steph.) Si . . . Comes . . . *recubuerit*, sine Compositione jaceat. V. *Compositio* 1.)

Recuperabilis, quod recuperari potest; *visszaszereshető*. Szék. Okl. III. 63.

Recuperator cameraticus, Judex. (Du C.) Alias *recuperatores* appellantur, qui censum vel tributum per se ipsos exigunt, recuperant; *kamarai fiskális, ügyvivő*. Fabó. Monm. Evang. II. 238. per Stephanum Kalmanczay, *recuperatorem cameraticum*.

Recurrere, tis, rogator; *folyamodó*. Ker. Nap. 290. Kass. P. P. I. 79: *Recurrentem* a petito amoveri.

Recurrentare, denuo litteris circummissis querere aliquem; *újra köröztetni*. Nagy. Jogt. Eml. I. 498.

Recursalis, ad petitionem, libellum supplicem pertinens; *folyamodási*. Kass. Jur. Civ. II. 473. Feriis quin et aliis mediis extraordinariis via politica *Recursuali* exoperandis . . . Kass. P. P. I. 278. obiectum *recursuale*.

Recursum sumere, recurrere; *folyamodást, visszkérészet indítani*. Reg. Turm. Præt- 20. et hac satisfactione recusata ad ipsum Turmæ Capitaneum *recursum sumet*.

Recursus, i, (Du C. 3.) actio contraria; *visszkérészet*. It. ricorso. Gall. recours. Ger. Klage, Supplik, Recurs. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 9. ut ipsi in loco memorati telonij ipsi Ecclesie Nitriensi hominibusque suis ad eorundem exactionem deputatis iustum et verum tributum de rebus et mercantijs suis sine omni *recursu* et rentientia solvere et reddere deberent et tenerentur. Ker. Nap. 248. Cf. Cod. Just. 7., 62., 6. pr.

Recusa, recusatio; *vonakodás*. Fej. X. 4., 691. cum eodem Domino nostro Rege prohibusque seu successoribus eiusdem et hoc regno Hungarie sine *recusa* velle laborare. Dip. Reip. Rag. 279. Tör. Tár. IX. 446. sine

mora et *recusa* solvere debeant. Cod. de Sztára II. 281.

Recutitus, circumcisus (a *cutis*); *körülmélt*. Funda David. K. 2. 80: Sarcasmus hic potius *Recutiti* est, quam Christiani hominis. Cf. Petron. Mart. Persius.

Reda, rheda, 1) arma equestria; 2) res ad currum pertinentes; 1. *lőszerszám*, 2. *kocsi szerszám*. 1. Kronst. II. 275. et. 481: ad equos *rhedis* vulgo Zülen. Schläg. 1334. 2. Kronst. II. 605. 606; quod purpura obdixit frena ac *rhedas* ad currum regiae maiestatis pertinentia.

Redactio ad metrum, legibus metricis accomodare, aptare; *mértékre szedés, ütemre* — Száz. XIII. 58.

Redalis, redarius, ad redam pertinens; *kocsi* — Fr. Lib. Rt. I. 176. empte sunt rede et corde *redales*.

Redarguere, arcere; *visszatartani*. Frak. Mát. lev. II. 109. quesivit ex ancillis reginae uxorem ducere, de quo nos *redarguimus* illum.

Redargutio, (Du C. al. s.) actus redarguendi, arcendi, defendendi, prohibendi, propulsandi, vetandi; *eltiltás, elutasítás*. Vita S. Steph. 31. ipsa hora, qua tumulus fuerat apertus, ne quid sanctarum reliquiarum rapere-tur, *redargutione* regali procul inde est remotus.

Reddabilis, e, qui obligari potest tributis; *adózó, adóalatti*. Ger. steuerbar. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 401. solvant et solvere debeant de ipsa grana duanam et daciám Comuni Ancone sicut alii forenses, qui sunt *reddabiles*, scilicet XL. solidos Anconitanos pro centenário libr. den.

Reddere, sistere (Du C. al. s.); *oda áltítani*. Batt. Leg. T. II. 107. (Deer. St. Ladisl.) si res emta furtiva esse apparuerit . . . testes *reddant* venditorem.

Reddifacere, (conscriptum) reddendum curare, iubere; *visszaadadni*. Tör. Tár. XII. 88. eidem Capitulo *reddifacere* dignamur. Pesty Ször. III. 24.

Redditio, reditus; *jövedelem*. It. rendita. Gall. rente. Germ. Einkunft. Fej. X. 2—422. cum omnibus suis pertinencijs et utilitatibus iuribusque, iurisdictionibus, *redditionibus*, obventionibus et emolumentis universis.

Reddituarius, fenerator; qui ex redditibus vivit; *évi kamatjaiból élő*. Ger. Rentier. Arch. Ver. Sieb. XI. 77. arrendatoribus, *reddituarius*, agricultoribus.

Rede, is, rheda; *kocsi*. Quel. Sieb. I. 471. an. 1507: pro novis *redibus* . . . ad resam.

Redebentia, æ, (Du C.) Clientare munus prædicatorum, mutuum munus; *vissztartozás*. Nagy Hier.

Redecima, æ, (Du C.) decima pars decimæ; *tized tizedje*. Nagy. Hier.

Redehonestare, mutuo calumniare, probris afficere; *visszont gyalázní*. Kövy. El. 518. ast in continenti moderate reverberans non semper delinquit, prout in continenti *redehonestans*.

Redehonestatio, actus mutuo probris afficiendi; *visszongyalázás*. Kövy. El. 514. Continuatur et, quid inter Reverberationem et *Redehonestationem* conveniat vel non conveniat, exponitur.

1. **Redemptibilis**, qui, quæ, quod redimi

potest; *megváltható*. Ger. loskaufbar, erlösbar. Cher. Jus. Eccl. II. Quartalitum vero est ius possessionarium puellis et mulieribus de bonis ac iuribus paternis hæreditariis in signum parentelæ propagationis non perennali vel hæreditaria, sed *redemptibili* lege conditioneque deputatum. An. Se. I. 186. an. 1589. iure *redemptibili*.

2. **Redemptibilis**, moderatus; *mértékelt*. It. redimibile. Cod. evang. T. I. p. 54. una quarta jam dudum (anno videlicet 1580.) *redemptibili* pretio fisco regni publico applicata.

Redemptibilitas, status, conditio, qua quid redimi potest; *kíválthatóság*. Szend. Misk. tört. III. 467. an. 1760. nobiles . . . quoad annos *redemptibilitatis* in dispari conditione positi.

Redemptibiliter, licentiâ redimendi; *visszaváltható módon*. Ger. rückkaufflich. Jogt. Eml. T. I. p. 326.

Redemptio-incendii, tributum ad incendij pericula imperatum; *égés után szedett pénz, égették segélypénze*. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 560. Ipsum manet etiam titulo *redemptionis incendii* (Brandsteuer) et devastationis ædificiorum silvarum, vinearum hosti solutum.

Redemptio iuris armorum, tributum impensis in bellum factis tolerandis impositum; *fegyver váltság*. Georch. H. T. II. 163. hogy azok, kiknek jöszágait az ellenség elfoglalta, a közönséges költségekre értékjek-hez szabott sommát fegyverváltság fejében fizetni köteleztettek, minekutána a diadalmas fegyvernek segedelmével sajátjokhoz visszajutottak.

Redemptivus, 3., ad redemptionem pertinens; *megváltható*. Cod. Dip. Brüss. II. 143. atque pro *redemptiva pensione* nomine supradictorum bonorum, quæ in regno Ungarie sunt sita, honestum aliquid et honorarium munus obtulit quotannis dandum in mense martio.

Redemtoriste, seu Liguoriani, quorum auctor St. Alphonsus Liguori erat, de Christo, redemptore ita dicti; *szabályozott papok egyik rendje; üdvbarátok*. Kon. Egyh. 361. Nagy Hier.

Redevolvi, redire ad aliquem, relabi; *visszaháramlani, átszállani*. Ger. zurückfallen. Proj. Leg. Civ. 491. Si autem alteram quoque lineam deficere contingat, tunc successio ad feminas prius deficientis lineæ in rata eam concernente, aut in casu totalis defectus, ex integro *redeolvitur*. Kass. Jur. Civ. II. 144. Fej. VI. 77—8., 81.

Redhostimentum, remuneratio, actus gratiam referendi, *visszonzás*. Ger. Entgeltung. Probst. Comitol. p. 30. Et cum hic . . . vitam, sanguinem . . . grati *redhostimentum* animi, Casari . . . devovisset, per solemnem juris jurandi formulam, quæ Palatino incombunt, stipulatus est. II. Rák. Gy. 367. Quod benevolentia studium . . . constanti fide *redhostimenti* loco nunquam non compensabimus.

Redicare, (Du C.) Ecclesiam iterum dicare; *újra fölszentelni*. Nagy Hier.

Redient, pro: *redibunt*; *visszaszállni*. Fjp. Szám. p. 85. an. 1398: si . . . decederet ab hac vita . . . *redient* bona . . . ad patrem.

Redigere, componere; *szerkesztetni*.

Opinio. Deput. 43. In quorum conformitate redactus est Articulus II.

Redigifacere, redigendum curare; *szekeszletni*. Szék. Okl. III. 244. Quas in formam nostri privilegii *Redigifacimus*. Pesty Ször. III. 120.

Redilectio, amor reciprocus; *viszontszeretet*. Ger. Gegenliebe. Pel. Pom. De S. Thoma s. II. c. 4. ut nos ad tuam felicissimam *redilectionem* provocares.

Rediligere, vicissim diligere; *viszontszeretni*. Pel. Pom. L. XII. p. 1. art. 2. cap. 1. At certe diligenda est Maria, ut *rediligat* nos.

Reditoria, (Du C.) Scriptura, in qua continetur decretum de restituenda re usurpata, iusque confirmatur primi ac legitimi possessoris, ad quem redire debet illa res usurpata; *viszabocsátó levél*. Nagy Hier.

Redoccupare, denuo occupare; *újra elfoglalni*. Huszti Or. Gymn. 25. Nullamque amplius habebat pristinum suum hospitium Albanum spem *redoccupandi*.

Reducare, reducere, separare; *elválasztani*. Kol. Cod. 47. et invenies inferius aurum separatum, superius vero materiam, quam *reducabis* cum saturno in *cinericio* etc.

Reducibilis, quod ad alq. reduci potest; *viszavezethető*. Germ. zurückführbar. Kövy. El. 735. His legalibus rationibus analogae et ad has *reducibiles* rationes adhuc adnectuntur. Kelem. Inst. Jur. Pr. III. 286.

Reductio ad tactus musicos, ad numerum, concentum redigere; (zenei) *ütemre alkalmazni*. Száz. XIII. 58.

Reductive, reducendo; *viszavezethető módon*. Pázm. Dial. 315.

Reductum, (Du C. *reductus*) locus secretus, refugium; *várfok*. Gall. redoute. Ljub. Mon. Sl. III. 88. an. 1438: fortalicia et *reductum* . . . diruatur.

Redula rusticana, dem. a *rheda*; *paraszt kocsi*. Rák. Ön. 126.

Redunitus, 3., denuo unitus; *újra egyesült*. Bel. Geogr. 525. Orientalis Graecus ritus Ecclesiae, cui Valachi et Graeci additi sunt, bifariam, in Ecclesiae Catholicae *Redunitum* et ab ea *Dissentientem* distinguunt.

Reduplicative, iterando; *ismételve*. Nic. de Mir. 384. Quae consequentia non tenet, nisi nota illa stet ibi *reduplicative*, non *specificative* solum. Pázm. Dial. 186.

Reduplicativus, 3., reiterans; *ismétlő*. It. reiterativo. Vern. Log. 83. Propositiones *reduplicativae*, in quibus subjectum repetitur e. g. Iudex qua iudex non debet dona acceptare. Pázm. Dial.

Redutta, æ. V. *Reductum*. Arch. Rák. IX. 300. in septem *Reduttas* se receperit... duabus *Reduttis* insperato assultu occupatis. Ib. 298. Balitul fogva Sopronig derek regularis hat *reduttakkal* megerősítvén az lineát.

Reelligere, rursus elligere; *újra választani*. Szentiv. Car. Misc. Dec. III. P. I. p. 134.

Reemptionalis, quod redimi potest; *viszavásárlási, visszaváltási*. Beng. Ann. Erem. Cœnob. 316. eidem octo millia florenorum Polonicalem in censum *reemptionalem* inscribere.

Reerigere, (Du C.) restituere, reficere; *reédificare; újra felépíteni*. Tag. Erd. II. 71. an. 1749: aedificia *reerigendi*.

Reerogatio, actus denuo erogandi; *ismétkiadás*. Törvt. Msz.

Reexaminare, denuo, iterum examinare; *újra vizsgálni*. Kass. Jur. Civ. II. 81. et tunc iuxta eadem Deutri Puncta in figura Judicii singillatim *reexaminantur*.

Reexecutio, actus de novo, rursus exequendi; *viszafoglalás*. Art. Diet. Pos. 37. Causae *Reexecutionum*, ubi vel non citati vel citati quidem, sed talia bona executi fuissent, ad quae Judicis Sententia semet non extendisset. Georch. H. T. IV. 238. Hogy a *Reexecutiont* a *Reoccupatiótól* a magyarban is megkülönböztessen; amaz törvényes, emez pedig hatalmas *viszafoglalásnak* nevezem; mivel az első Birói hatalommal, a második pedig az ügyes Embernek önnön hatalmával mégyen véghez.

Reexecutorium, ope iudicis exequendo recipiendi modus; *birói visszafoglalás . . . visszavétel . . . az előbbi birtokba visszahelyező irat, eljárás*. Horv. Család. Memoriale 251. én viszont *reexecutorium* mellett akarván rehabálni inibitoriummal sokat impediáltattam. Kov. Form. St. CXXIV. Arch. Rák. VIII. 106.

Reexequi, recipere exequendo; *viszszafoglalni*. Ger. zurücknehmen. Kövy. El. 762. D. 20. p. 42. *Reexequendorum* *Reexecutionis* Dec. 12. p. 133.

Reexhibere, (re + ex + habere), tradere, proponere; *kimutatni, előmutatni*. Cod. Dip. Hung. And. V. V. 322., 7. et pass. Jakobo in persona prefati Zouk coram nobis astante et instrumenta ipsius Michaelis *reexhiberi* postulante ipse Michael cecus personaliter adherens quasdam possessiones presentavit. Cod. Zi. III. 243.

Reexpeditio, de novo facta missio; *újra való kiküldetés*. Arch. Rák. VIII. 248. Interim citissimam Domini Canonici Fray *reexpeditionem* Excellentiae Vestrae . . . summe recommendo.

Refabricatio, restauratio; *újra való felépítés*. Ljub. Mon. Sl. XXI. 285. an. 1448. pro *refabricatione* domorum.

Refacia, æ. fors. ab It. *refe*, filum e lino duplicatum. (Cf. It. *refugium*, Zwinrhändler; *czérna fonat*. Zwingerspinnst. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 126. Quatuor lineamina lecti, auriculare, duo parla hosarum, due male, *refacie*, ferra.

Refassio, resultus a fassione; *viszszavallás*. Georch. H. T. III. 207. Proj. Leg. Civ. 232. Generalis regula iuris est, Contractus ita prout coaluerunt, dissolvere debere; proinde quemadmodum nulla bonorum translatio, nisi in loco authentico et cum solemnitatibus lege requisitis fiat, perennalitem tribuit, ita sine his nec *refassio* seu resultus a fassione, perennalitem tollit.

Refutare, fors. refutare, abnuere; *viszszautasítani*. Ljub. Mon. Sl. II. 187: provisos . . . elegantur . . . et non possint *refutare* sub pena . . .

Refectorarius, i, (Du C.) qui conaculo praest; *ebédlő-kezelője, asztalterítő*. Bék. Pil. P. I. 43., 67.

1. **Refectorium**, refectio, recreatio (Du C. al. s.); *felüdülés*. Knauz. M. E. Str. I. 249., 269.

2. **Refectorium**, (Du C.) cœnatio, triclinium, locus ubi epulamur; *étkező terem*. Knauz. M. E. Str. I. 93.

Referada, relatio; *előterjesztés, előadás*. Ger. Referat. Instr. Jos. II. p. 16. §. 35. a) In ipsa *referadae* folii fronte numerum, sub quo exhibitum in Exhibitorum prostat Protocollo, adnotabit. Opin. in Politi 1840. p. 2. Coll. I. 16. Kass. P. P. I. 325. Faber Jur. Met. 50. — Star VIII. 112. an. 1747.

Referadalis, 2., relationis, ad relationem pertinens; *jelentési*. Kass. P. P. I. 278. philura *referadalis*.

Referare, referre; *jelentést tenni*. Georch. Sirm. I. 16. Audias Cesar, ad tercium diem relacionem optimam *referabo* Maiestati tue. Cod. Dip. Pat. I. p. 401. quas quidem literas cum *referassemus* . . . insertum de verbo ad verbum perlegimus et pronunciamus.

Referendarius, i, relator (Du C.) qui supplicum preces ad Principem recitant, et mandata Principis iudicibus insinuant; *előadó, tanácsos*. Moln. Patv. 65. Habentur autem hic ex Venerabili Clero (Cancellaria Regio-Hungarica Aulica) e Statu item Magnatum et Nobilium Consiliarii Hungari, ut summum sex et hi e statu nobilium adlecti *Consiliarii* aliter *Referendarii* vocantur. Kass. Prax. I. 9. Constat anno illo cancellaria ex 5 Consiliariis, ex quibus duo simul *Referendarii* erant. Jókat Kösziv. II. 45.

Referendarius aulicus, qui in aula regis refert; *előterjesztő udvari tanácsos*. Törvt. Msz.

Referendarius Consilii Bellici, qui in consilio bellico refert; *hadit tanács előadója*. Rák. Ön. 112.

Referens, relator, recitator; *előadó*. Faber. Jur. Met. 47. Constant (Suprema Officia Montana) praeter Praesidem certo numero Assessorum, quorum singuli peculiari Cultura montanae in Districtu objecto praefecti sunt et de eo in Sessionibus officiosis referunt, utpote: *Fodinalis liqefactoriae et contusoriae rei, Sylvanalis, Montium, Judicariae Referens*, unus Cancellariae Director et Rationum Exactor. Instr. Jos. II. 17 §. 39. Georch. H. T. IV. 240. Kövy. El. 658.

Referens Assessor, relator assessor; *előadó ülnök*. Diar. Com. II. 75.

Referens Diætalis, qui in comitiis regni refert; *országgyűlési előadó, előterjesztő, tudósító*. Ger. Diätreferent. Kass. P. P. I. 221.

Referibilis, quod referri potest; *vonatközhető*. Opin. Deput. 48. iuxta modo citatum Articulum 46: 1635 disponit esse intelligendum, ad praesens meritum *referibilis* non est.

Referre, causas in originali scripto ad fora superiora promovere; *a peritratatban felsőbb fórumhoz eredeti mivoltukban átvenni*. Georch. H. T. IV. p. 210. Az uri székől, Szolga Birótól és az Alispántól a Vármegye Törvényszékére fellyebb vitt perek, valamint azok is, melyekben a kir. Tábla lévén az első Biró, a Hét Személyben Táblára fellyebb vitetnek, eredeti mivoltukban *tételnek által (referuntur)*; de a városi tanácsból, a Tárnok-Székre, és a vármegye törvényszékétől, úgy nem különben a vidéki tábláktól is a kir. Táblára hiteles másokban küldetnek által (*transmittuntur*).

Referre ad oculum, in conspectu alicuius referre; *szemben, szemé előtt felhozni*. Ger. ins Auge sagen. Star. XXV. 58.

an. 1749. easdem fassiones . . . *ad oculum refulerunt.*

Referre se, provocare aliquid, uti alienius auctoritate; *hivatkozni*. Ger. sich berufen. Ac. Com. Sopr. p. 152. Sua . . . Majestas *se refert* ad suam benignissimam . . . emanatam resolutionem.

Refectorium, pro: *Refectorium*, (Du C.) cenatio, triclinium; *ebédlő*. It. refectorio. Ijub. Mon. Sl. I. 310.

Refectio, permutatio; *kibérlés, váltás*. Ijub. Mon. Jur. P. I. V. III. 93. an. 1435. petebat *refectionem* ab yperpero ad ducatum.

Reforzare, (Du C.) firmare; *megeősíteni*. Ijub. Mon. Sl. II. 355. an. 1346: debeant facere . . . armari et *reforzari* unum de nostris lignis subtilibus.

Refirmare, (Du C.) denuo firmare, denuo munire: *újra megeősíteni*. Ijub. Mon. Sl. V. 25. an. 1403: petit *refirmari* seu renovari. Cf. Sext. Ruf. brev. 44. extr.

Refirmatio, reinfеudatio necessaria; *a hűbérbe újolag való szükséges beiktatás*. Vuch. Jur. Feud. 44. tum quod reinfеudatio aut necessaria sit aut libera prout dominus lege, aut observantia ad reinfеudandum obstrictus est aut minus, si primum, tunc *refirmatio* audit.

Reflectendus de aliqua re, admonendus: *figyelmeztetendő*. Instr. Jos. II. p. 12. § 19. Si quoddam . . . frustum . . . nequaquam fuerit restitutum, proximo Consensus die *reflectendus* erit de eodem.

Reflectere, admonere; *figyelmeztetni*. Cod. Camb. Merc. 88. Siquidem clandestina cum publicorum vectigalium violatione copulata negotiatio lege vetita esset, Proxenetis illud insuper iniungitur, ut Partes contrahentes ad observantiam Legum serio *reflectat*. Reg. Turm. Præf. 40. Kass. P. P. I. 176. Pest. Vár. Lev. t.

Reflectio, (rectius: reflexio) ratio, cogitatio; *ok*. Kuk. Jur. I., 439. Motiva et *reflectiones*, ex quibus inferiorum Regni Comitatum ablegati, in hocce I. D. Statuum et Ordinum Congressu presentes, ultra tres hactenus ablegati solitos, alios adhuc tres . . . exmitti humillime postulant.

Reflexe, respiciendo, considerate, spectando; *vonatközölő*. Ger. rücksichtlich. Cod. de Delic. 311: *Reflexe* . . . ad diversos casus. Izib. Cod. Med. II. 745.

Reflexibiliter, vi reciproca; *visszahatólag*. Ijub. Mon. Sl. XII. 51. an. 1442 in originariam labimur culpam et *reflexibiliter* prothoplausti iaculis vulneramur. Fej. X. 4., 76.

1. **Reflexio**, agendi ratio; *eljárás*. Tag. Erd. II. 589: eandem *reflexionem* subit . . . frondium decussio.

2. **Reflexio**, nota, animadversio; *megjegyzés, észrevétel*. Tör. Tár. IX. 196. Protocolum sessionum suarum semper regio gubernio submittat, abhinc cum occurrentibus *reflexionibus* eidem altēfatē substernendum. Arch. Rák. VIII. 25. Kass. P. P. II. 460. Fiscus magistralis eam fecit *reflexionem*, quod. Pfahl Jus Georg. 305. si quas contra testes habent exceptiones (*reflexiones*).

3. **Reflexio**, cogitatio, meditatio; *gondolat, gondolkodás*. Rák. Őn. 42.

Reflexive, retrorsum, reflectendo pedem; *visszafordulva*. It. girando. Ger. sich

zurückwendend. Cod. Zi. Vol. V. 406: deinde . . . *reflexive* . . . venissent quasi ad latus cuiusdam montis.

Reflexoria certificatio, (litteræ reflex. certif. continentes); *emlékeztetőleg értesítő levél*. Kov. Form. St. CLXXVII. *Reflexoria Certificatio*, qua quis per Commissionem Regiam certificatur.

Reflexoria citatio, admonitione facta citatio; *emlékeztető idéztetés*. Georch. H. T. IV. 472.

Reflexoriae, (litteræ) admonitionem continentes; *emlékeztető irat*. Kov. Form. St. CLII. 65. Georch. H. T. IV. 66.

Reflexorie, admonendo; *emlékeztetőleg*. Kass. Jur. Civ. 1., 8. Fundamentalis est illa, quæ statim in limine causæ, Continuatoria vero et Reflexoria, quæ subinde continue vel *reflexorie* Judici præsentatur.

Reflexorio-Certificatoriae, (litt.) admonitionem continentes; *emlékeztetőleg tudósító levél*. Kov. Form. St. CLXXVII. *Reflexorio-Certificatoriae*, postquam ex ratione illa, quod in tempus etiam Juristitii compromissum sit, dilato Termino sub Juristitio. Pars. I. in Jus vocatur.

Reflexorio-Hortatoriae, (litt.) admonendo adhortationem continentes; *emlékeztetőleg intő levél*. Kov. Form. St. CLIII. 60.

Reflexorius, 3., admonens; *emlékeztető*. Kass. Jur. Civ. 1., 8. Civilis præterea subdividitur in Actionem fundamentalem Continuatoriam, *reflexoriam* et accessoriam.

Reflexus, us, lux repercussa; *visszfény, visszsugárzat*. Ger. Reflex. Imre Phil. 10. denotat (Mundus) Schellingio *Reflexum* seu Revelationem Divinitatis, ubi natura et libertas ad Absolutum Infinitum tendunt.

Reflorescere, reflorescere; *ismét virágozik*. It. rifiorire (rifiorisco). Gall. re fleurir. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 8. debent toto niti conamine, ut Regna pace *reflorescant*, statu pacifico vigeant. Cf. Paul. Nol. ep. 23., 13.

Refluxus, actus refluentis; *visszafolyás*. De hac voce dicit Fore.: reflectio, refluxus: fluvii cursus, It. refluxo. Rák. Őn. 219. l. 32—37. (33.). Tempus erat tranquillum et maris fluxus impetu suo retro actas fluvii undas reddiderat favorabiliores, cujus, et cursu ordinario facilius renavigare possimus, *refluxus* beneficio usuri . . . validus a latere ventus nos corripuit . . .

Refocillamen, recreatio, refectio; *felüdítő szer*. Batt. Leg. I. 553: beneficia ecclesiastica, quæ animarum sunt *refocillamina*.

Refocillare, resarcire, reparare (Du C. al. s.); *kijavítani*. Georg. Sirm. I. 376. Et illi duces valde expugnaverunt murum Pestensium, quod sex quadriga potuissent intrare. Et iterum nocte Turci *refocillabant* cum terra et cum sordibus. Ib. 354. Et mox rex Ferdinandus preparare iusserat ingenia sua bellicosa et carinas super aquas *refocillare* iterum.

Refocillatio, recreatio. Ap. Du C. occurrit: refocillantia, ap. Fore.: refocillo = recreo, reficio; *felüdítés, felüdülés*. It. rifocillamento. Cod. Dip. And. V. 541., 24. volentes ipsum pro suis premissis serviciis et fidelitatibus exhibitis et exhibendis in futurum regio *refocillationis* bravo confovere. Passim ap. scriptores ecclesiasticos. V. Georges. Wört.

Reformabilis, quod restitui, resarciri, potest; *visszaállítható, pótolható*. Urk. Sieb. I. 507. an. 1340. *reformabili* exclusione.

Reformare, (Du C.) decernere, statuere, sancire; *rendelni*. Fin. al. s. An. Sc. I. 154. an. 1512: oppida . . . inseribimus et *reformamus* tamdiu tenere . . . quamdiu . . . a sorore . . . evicta . . . possessionem . . . realem consequetur.

2. **Reformare**, (Du C.) reconciliare; *kibékíteni*. Batt. Leg. III. 77: nos . . . cum Capitulo *reformabimus* nostras partes interponendo.

Reformare pacem, componere pacem; *békét helyreállítani*. Rit. exp. ver. B. 1. boni homines . . . *reformaverunt* inter eos pacem.

1. **Reformatio**, qua in causa intercedentis vitii correctura intenditur (Du C. al. s.); *perújítás*. Jogt. Eml. T. I. p. 105.

2. **Reformatio**, instauratio (Du C. al. s.); *(tiszt) újítás*. Batt. Leg. III. 33. an. 1309: in . . . collegiatis Ecclesiis *reformatio* imminet facienda.

Reformationes, consiliorum reipublicæ Ragusanæ decisa (Du C. al. s.); *a ragusai tanács határozatai*. Ijub. Mon. Sl. XI. Præfatio.

1. **Reformativus**, 3., vim reformandi habens; *átalakító*. Pel. Pom. L. II. p. 1. art. 1. cap. 2. Et ipsa incarnatio est *reformativa* totius humane nature. Cod. Dip. And. V. 544.

2. **Reformativus**, 3., glorificans; *dicőítő*. Batt. Ger. Non dubites quemquam divinam sufferentem ab hominibus amoveri et segregari in splendoribus *reformativis*.

Reformatrix, fem. ad reformatorem; *újító (nő)*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 88.

1. **Reformatus**, i, assecla Calvinii; *református*. It. calvinista. Ger. Reformirter. Bel. Geogr. Com. 508. Kolosvár, Clausenburg, Claudiopolis cum *Reformatorum* et Socinianorum duobus gymnasiis.

2. **Reformatus**, i, sententia a Gallis ascitis imbutus, libertatis, æqualitatis, humanitatis studiosus, illuminatus; *újító*. Száz. XII. 60.

Refractari, refragari, obstare, resistere; *ellenállni, ellenkezni*. Rák. Őn. 235. l. 27—28. (28.); Trahebas me Deus ad te, nec ego mundanæ vitæ satur *refractabar* . . .

Refractariatus, us, contumacia; *ellenkezgülés*. Fej. Jur. Lib. 368: contra . . . *refractariatus* criminis reos . . . iure procedetur.

Refractarium, resistentia; *ellenállás*. Germ. Widerstand. Tomts. 276. At vero *refractarium* illud hic quoque ad omnem vim columnæ persistit.

1. **Refractarius**, 3. repugnans; *ellenkező*. Vjestnik I. 215. an. 1472. ne . . . regi *refractario* decimas persolvant. Cf. Senec. Ep. 73.

2. **Refractarius**, contumax, qui se nullo claustro patitur coerceri (Forc.) Hic pro chæretico dicitur; *zabolátlan, eretnek*. Bod. Hist. Un. Trans. 472. Templum *refractariis* Arianis per vim eripuit. Jókai Ujj. 165. Rab. R. I. 8. Cf. Sen. Ep. 73. 1.

Refractio stellarum; *a csillagok sugártörése*. Szentiv. Curios. Misc. 44. Quid sit *refractio stellarum*? *Refractio stel-*

lae est directi eius radij luminosi propagatio inflexa, facta in eumuni superficie duorum diaphanorum diversae densitatis.

Refrænamentum, sedatio, refrænatio; *megzabolázás, fékezés*. Ac. Com. Sopr. p. 33: nullum militiae refrænamentum experimur.

Refragamen, contradictio; *ellenmondás*. An. Sc. III. 46. an. 1290: dedimus... sine refragamine... possidendas.

Refragarius, qui contradicit, resistit; *ellenszegülő*. Dip. Alv. I. 83. Contra refragarios omni severitate ponarum.

Refragrantia odoris, odor suavis, fragrans; *illatozás*. Prot. inq. 279: diligenter investigavimus ab eisdem, si aliquid fecissent circa corpus predictum et ipsius sepulchrum, ut ex hoc alicuius odoris refragantia esset ibi.

Refrenativus, 3., coërens, compescens; *megzabolázó, fékező*. Pel. De s. Emerico s. II. c. 4. Pudicitia animae refrenativa est omnis carnalis concupiscentia.

Refrescamentum, (Du C.) commectus; *élelmiszor*. Ger. Erfrischung. Ljub. Mon. Sl. II. 73: si... propter... *refrescamentum* oporteret... terram aliquam exire.

Refricatio, renovatio, excitatio, animatio; *megújítás, felkavarás*. Fej. T. XI. V. Un. 407. pro litis refricatione... Star. XXVIII. 83. an. 1268.

Refricator, refricans V. s. *Recidivator*; *felkavaró, szító*. Knauz. M. E. Str. II. 338. Cod. Dip. Cont. X. 142.

Refrigeratorium, vas ad refrigerandum factum; *hűsítő edény*. Száz. XVII. 858. Fűrdőház valók... 2. Hűtítő (*Refrigeratorium*) hosszúdát alakra készítve két fogantyúval s két abronccsal 97 ft.

Refrigeratus, 3., refrigerans; *lehűtő, felfrissító*. Pel. De s. Thoma s. I. c. 7. Aura venti borealis est sanior et refrigeratio.

Refrigerium, (Du C.) refrigeratio, recreatio, solatium, quies; *üdülés, béke*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. V. 404. Arch. Rák. IX. 62. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 448. pro refrigerio animae. Jogt. Eml. I. 309. Veranes. III. 289. Passim apud scriptores ecclesiasticos.

Refrigidarium, (Du C.) locus aptus captandae refrigerationis; *hűsítő hely*. Nagy Hier.

Refrescamentum, V. *Refrescamentum*. Ljub. Mon. Sl. III. 172.

Reftie, tributum usitatum apud Turcas; *szokásos, folyó adó*. Instr. Pac. Art. XII. Impositionem, quae vulgo *Reftie* nuncupatur, solverunt.

Refuga, æ, (Du C.) desertor, apostata; *istentől elpártolt*. Batt. Ger. 33 omnes *refugae* Angeli illum (sc. diabolum) secuti sunt. Passim apud lectos et scriptores ecclesiasticos.

Refundere, (Du C.) reparare, rescire, reddere; *visszaállítani, visszaadni*. Batt. Leg. T. II. 31.

Refusio, onis (Du C.) compensatio, restitutio; *visszatérítés*. Lzb. Cod. Med. T. II. 603: expensarum *refusio*. Arch. Rák. I. 9. Cod. Dip. Brüss. Burg. 36. Kass. P. P. I. 232. Cf. Ambros. apol. David 8. §. 42.

1. **Refutatio**, reiectio, repudiatio V. *Feudum refutare; visszautasítás*. Vuch. Jur. Feud. 227. Fit vero feudum domino apertum l. lapsu temporis, ad quod illud constitu-

tum fuit II. Morte vasalli absque ullo successore feudali vel in investitura comprehenso. III. Felonia, quam feudi iactura sequitur, a vasallo admissa. IV. *Refutatione* dominii utilis a vasallo simpliciter seu nullius in modum facta.

2. **Refutatio**, compensatio (Du C. al. s.); *megtérítés*. Ljub. Mon. Sl. XVII. 170. an. 1422: damna innumerabilia fuerunt illata... de quibus nullam restaurationem seu *refutationem* habere possunt.

Regacius, idem quod *Regacius*; Tör. Tár. XI. 110. Et tenemini hinc vobiscum quatuor famulos pro quolibet, unum Notarium Curie cum uno famulo, duos *regacios* pro quolibet, unum *expensatorem*, unum *cochum* et unum *mereschaleum* inter ambos.

Regal, statumen; *polcz*. Ger. Regal. Kronst. III. 402: 1 *regal* ac cellarium cum vasculis. Tör. Tár. 1892. p. 367.

Regale, (Du C.) ius regale; *királyi jog, felségi jog, úrjog*. It. regalia. Ger. Regal. Hohheitsrecht. Kass. P. P. I. 294. quod Domini Terrestres beneficio hoc auri loturae gaudentes collectum aurum, etsi illud *Regale* principis esset — ad aerarium titulo relictionis administrare intermittant. Jókai Pol. Div. IV. 9.

Regale banderium, V. s. *Equites aulici*.

Regale consilium, senatus regis; *királyi tanács*. Száz. XIII. 121.

Regale fodinarum, reditus regius metallifodinarum; *fejedelmi bányajövedelem*. Törvt. Msz.

Regale majestaticum, jus regale; *fejedelmi jog*. Törvt. Msz.

Regale postarum, proventus regii e cursu publico; *fejedelmi posta-jövedelem*. Törvt. Msz.

Regales, V. *Regalis*. Törvt. Msz.

Regalia, æ, (Du C.) exactiones, tributa regia; *hűségi díj, regale*. Ljub. Mon. Sl. I. 48. Száz. XXIV. 208. quod comites Veglae tenentur occasione Concessionis Comitatus in omni festo Sancti Michaelis solvere *regalias* Ducatui Venetiarum. Ib. 214. a feudalis hűség-gel a *feudalis díj* vagyis a *regalia* járt.

Regalia financiae, reditus aerarii publici; *közkincstárnak fejedelmi igazokból járó jövedelmei*. Törvt. Msz.

Regalia maiora, minora; *királyi javadalmak, regale*. Vuch. Jur. Feud. 49. Jura singula, quae *imperio civili* insunt *regalia* audiunt; eaque vel *maiora*, quae ex essentia *imperii civilis* intelliguntur vel *minora*, quae *imperio civili* insunt ex iure positivo.

Regalis, litterae convocatoriae a rege emanate; *királyi meghívó levél*. Arch. Rák. II. 63. *regalisom* tenora sentent.

Regalis papyrus, charta regia, macrocolum; *regálpapiros*. Ger. Regalpapier. Arch. Rák. VIII. 337. Diversae florum formae in *Regali Papyro*.

Regalista, æ, a rege in comitia evocatus; *királyi meghívott, királyi hivatalos*. Arch. Rák. I. 20. Convocatoriae et specificatio *regalistarum* pro Conventu Husztien. Száz. XVIII. 236. Consignatio... *Regalistarum* neoresolutorum... az újonnan kinevezett *kir. hivatalosok*. Tör. Tár. 1891. p. 29.

Regalitas, (Du C. 1.) regnum, dignitas regia; *királyság, királyi méltóság*. Georg.

Sirm. 1., 32. et rursum ad Budam deducam ad *Regalitate*. Schläg. 471. Fej. I. 240.

Regenerativus, vim recreandi habens; *újáteremtő*. Pel. Pom. De Innoc. s. IV. c. 2. Hæc est nativa, imo *regenerativa* origo ad societatem Christi.

Regenerator, qui restituit rempublicam; *újonnan alkotó*. Száz. XXVII. 170. Széchenyi I. a magyar nemzet *regeneratort*.

Regenitus, 3. de novo genitus; *újra született*. Teut. Schul. I. 444.

Regens, rector (Du C. al. s.). Marosvásárh. gymn. Ért. 1894/5. p. 17. A seminarium, nevelőház első igazgatója (*regense*) volt... pater Körnöndi Imre.

Regens Chori Theatralis, symphoniacorum concentus melici magister, moderator; *karmester* (színházi). Pest Vár. Lev.

Regerari, (pro: *regirari*) reverti, in orbem agi; *visszakanyarodni*. Cod. Dip. Arp. V. 240. In cuius clausura sive obstaculi capite transeundo ipsum fluvium et tangendo unam salicem *regeratur* per molendinum Emerici per partes occidentis per latitudinem duorum iugerum.

Regere, imperare; *parancsolni*. Mon. Com. Trans. I. 163. an. 1542: sed voluntas animusque ipsorum in possibilitate nostra non est, illisque *regere* non possumus.

Regesta, Regestum, (Du C.) liber in quem regeruntur commentarii quivis vel Epistolae Summorum Pontificum. Item. The-saurus, fiseus, quo regeruntur pecunie; *lajstrom könyv*. (Heyse: Regesta: eine Befehls-oder Bullensammlung, Urkundensammlung). Cod. Ep. Pet. Páz. I. 430. ex officina rationaria de urbanis seu *regestis* antiquis, medio et sub syngrapha sigilloque Friderici Hermanni Magistri Rationum. p. 435. Ut vero cum hæc vi-dua transigatur, dum ne *regesta* quidem exhibita ac status rationum ignotus, probari a nobis non potest. Cf. Vopise. Prob. 2. §. 2. Prud. *περί στέφ.* 10., 1131.

Regestraliter, ut in actis publicis refertur; *lajstrom szerint*. Arch. Rák. IX. 619.

Regestrans (Archivi), V. *Registrator*. Fej. III. App. D. Josephus Pornay Exc. Camerae R. H. Archivii *Regestrans*.

Registrare, V. *Registrare*. Jókai Rab R. I. 22.

Registrator, V. *Registrator*. Tör. Tár. 1890. p. 792. *registrator* Camerae Scép. Kass. Prax. I. 9.

Registratura, V. *Registratura*. Kass. Prax. I. 24. Comitatus habet suum Archivum et *Registraturam* seu Conservatorium Actorum publicorum.

Registraturalis, ad registraturam pertinens; *íráttári*. Kov. Form. St. CXVIII. Recensio formularii *registraturalis* ration. ætatis Leopoldi 1.

Regestrum, (Du C.) Liber, in quem regeruntur commentarii quivis; *jegyzék, jegyzőkönyv*. Száz. XIII. 79. Fej. X. 2. 147. Hajnik. Perjog. 399.

Regestum, V. *Regestum*. Szilády Tör. Magy. Eml. III. 10. et assignat eidem *Regesta* et alias scripturas suas.

Regia Domus Regis Hungariae, V. *Servientes Regis*.

Regiestas, atis, regia majestas; *király,*

királyi méltóság. Georg. Sirm. I. 279. Et ibi latro Cristoph claviger ac celarista *Regie-statis*.

Regietas, regnum, dignitas regis; *királyság.* Georg. Sirm. I. 10. quatenus Mathiam Waidafiam ducentem de Praga ad *Regietatem* Hungarorum. Kuk. Jur. II. 34. capitaneus *Regietatis*.

Regimen, inis (generis masculini) legio; *ezred, regiment.* Arch. Rák. III. 689. *regiminetque* praeterea Carabinerorum intratuum.

Regimen desultorium, V. *Desultorius*; *könnyű lovasezred.* Törvt. Msz.

Regimen dragonerorum, legio drag.; *dragonyos ezred.* Száz. XIV. 133. Regularis militia seu *Regimen Dragonerorum* constat ex decem companiis, unaquaque compania ex personis 400.

Regimen pedestre, legio peditum; *gyalogezred.* Ger. Infanterieregiment. Kass. P. P. I. 330. in eodem *pedestri regimine* qua Cadetius assentatus.

Regimen praetorianum karabélyos dictum, cohors praetoria; *testőr ezred.* Arch. Rák. I. 31.

Regiminis Staab, legati tribunique legionis; *törzs, főtisztikar ezrednél.* Ger. Stab. Arch. Rák. VIII. 392.

Reginale, corona, insigne capitis; *korona.* Kronst. III. 440: pro tecla sive futrali ad *reginale*.

Reginalis, (Du C.) ad reginam pertinet; *reginæ; királynői.* Knauz. M. E. Str. I. 517., 671. terram *reginalem.* Cod. Dip. Brüss. Burg. 7. Fej. III. 5.

Reginalista, æ, subditus reginæ; *királynő alattvalója.* Tör. Tár. 1893. p. 361.

Reginatus, us, regnum, reginæ possessio; *királynő birtoka.* Knauz. M. E. Str. I. 530., 691. terram nostram de gracia domini Regis nobis, et non *Reginatus* donatam. Fej. IV. 3. — Comm. Hist. de Reginas Hung. Coronandi more 17. Ex bonis, quæ ad *reginatum* spectabant, nihil prorsus fas erat alienandi.

Regio-coronalis, ad regiam coronam pertinet; *királyi koronai.* Kass. Jur. Civ. I. 270. in debitum Exmissionis meæ obsequium prenuncupatis Partibus II. Executionalem Terminum ad Promontorium *Regio-coronalis* Oppidi NN. I. Comitatus I. etc.

Regirare, (Du C.) verti; *fordulni.* Tkal. Mon. Ep. I. f. 196. an. 1278: *regirat* versus septemtrionem.

Regirari, in orbe reverti; *visszakanyarodik.* Knauz. M. E. Str. II. 324., 325.

Regirus, i, (vűq) reditus, flexus; *kanyarulat, hajlás, visszafordulás.* It. rigiramento. Ger. Schwenk. Fej. VI. 143. idem laeus secundum sui (suos) girum et *regirum* separat ab invicem easdem duas terras.

Registrare, in registrum in acta publica referre; (Du C.); *jegyzékbe venni.* It. registrare. Ger. registrieren. Ch. Dubn. p. 99: Sexaginta autem et octo prophanos ibidem crudeliter occiderunt et omnes successores eorum tam viri quam mulieres eodem die sunt *registrati.* Knauz. M. E. Str. I. 61. 87. Dip. Reip. Rag. 24.

Registratio, actus in acta publica referendi; *sorozás, lajstromozás.* Gall. enregistrement. Rozsny. D. Diar. 311. mind-

azonáltal tetszett minden leveleinknek igaz registromát ide feljegyezne, melynek seriese sequenti modo sequitur, mely *registratio* volt eodem anno 15. Martii in Fogaras per me Samuelem Rozsnyai.

Registrator, (Du C.) scriba, notarius, qui in acta refert; ab actis; *könyvevezető, lajstromozó; írástávros.* Tkal. Mon. Ep. II. 30: Conservatores rationum et quasi custodes reddituum et proventuum nostre communitatis solent *registratores* vocari. Tör. Tár. 1881. p. 171. Instr. Jos. II. p. 39. §. 110. E praecipuis eorum officialibus (scilicet Registraturæ) *Registratore* nimirum, Expeditore et exhibitorum Protocollista.

Registratura, officium, in quo acta consignantur; *íktató hivatal, írástár.* It. registratura. Ger. Registratur. Inst. Jos. II. p. 8. §. 11: Finem in eum, ut in protocollo exhibitorum ope concentrata praenotationis cursum negotii cujuslibet, ab ipsa inde exhibitione usque ad repositionem in *Registratura* facile conspiciere liceat.

Registratus, 3., in acta relatus V. s. *Status registratus; jegyzékbe vett, rendezett.*

Registrum, vocis, soni varietas; *discremen; változat orgonában.* Register (in der Orgel). Tör. Tár. 1889. p. 607. ut templo nostro organon estrueret: quod in se contineat *registra*, uti vocant, seu voces sequentes: principal, octava principalis, cymbalis, quindecima, quinta, mixtura, fleta maior, fleta minor, dulcian, sallicinal in pedali, subbass, octava, quindecima.

Registrum universale, index aulae; *udvari lajstrom.* Száz. III. 295.

Registum, V. *Regestrum.* Fej. III. 378. Ita quod unum par mittatur Domino Pope et ipse in *Registo* suo scribi faciat.

Regitor, rector; *kormányzó.* Ljub. Mon. Sl. IV. 404. an. 1372.

Regiuncula, V. *Comitatus*, parva regio; *kis megye.* Belg. Geogr. Comp. p. 44. Arvensis Comitatus. 5. Incolunt *regiunculam* Slavi, Bohemi et Poloni.

Regius, i, (V. Du C. regius homo) homo regius, fiscalinus; *kir. ember, ki mint idéző, vallató járt el, királyi bizományos.* Száz. XXII. 638.

Regnans, tis, regnator, qui regnat; *országgló, uralkodó.* It. regnante. Szirm.

Regnativus, 3., ad regnandum pertinet; *uralkodói.* Thurócz. 197. quia vigens industria et *regnativa* prudentia virtualiter dominatur gubernatione regni secundum rationem et legem diligentius circumspecta.

Regnicolæ, (Du C. indigena); *honpolgárok.* Ger. Staatsbürger. Car. Bel. De Arch. 23. *Regnicolæ*, solenni formula, dicuntur status et Ordines, quin et reliquis populus. (Dipl. Caroli Reg. Hung. 1327). Ludwig T. 10., 5. Reliq. Mss. p. 478. de regno nostro Hungariae ipsi aliqua subsidia per quoscunque nostros *Regnicolas* afferatur. Cf. Augustin. adv. Faust. 20., 7.

Regnicolaris, ad regnicolas pertinet; *országos.* Juriev. Jur. Met. 16.—2. ad sunt Articuli 53. I. Deputationis *Regnicolaris* montanisticae Art: 67: 1791. ordinatae.

Regnicolaris insurrectio, totius populi ad rempublicam defendendam convocatio; *országos fölkelés.* It. leva in massa, insurrezione pubblica. Ger. Landsturm... Kass.

Prax. 1., 199. occasione *regnicolaris insurrectionis*.

Regnicolariter, in comitis, publice; *országosan, országgyűlésileg.* Kuku Jur. II. 291. His proinde omnibus mature et pro gravitate meriti debite expensis, SS. et OO. *Regnicolariter* congregati. Monm. Comit. Trans. I. 42. Diar. Comit. II. 87. opus Deputationis... *Regnicolariter* approbatum.

Regnicolena, V. *Regnicola.* Georg. Sirm. I. 77. Et Rex timebat, quia tota *regnicolenarum* sciebant surreptam coronam per Joannem Sepusiensem.

Regnificus, 3., regius; *királyi.* Szamok. IV. 424.

Buda per omnigenas... clarissima gentes Cuius *regnificus* sidera tangit apex.

Regnotenus, quod ad regnum attinet; *az országot illetőleg; országszerte.* Moln. Patv. 37. Quamvis de criminalibus materiis multi commentaristae scribant, nullus tamen eorum *Regnotenus* adhuc pro Jure Publico est receptus. Törvt. Msz.

Regraciare, Regratiare, (Du C. regratiare) gratias agere; *megköszönni, hártalantani.* Szék. Okl. III. 55. Monm. Comit. Trans. I. 436. nos vestre dominationi... omni humanitatis studio *regraciare* volumus. Ljub. Mon. S. 21. an. 1360. Pel. De S. Math. s. II. c. 3. Si rex daret alicui... fortalitium et a casu sequeretur eius praecipitum *regratiandum* esset regi... Star. VI. 9. an. 1463. eis *regratiando* pro suo bono et laudabili portamento.

Regraciari, (Du C. regratiari) vicissim, mutuo gratias agere; *köszönetet viszonzozni.* Ljub. Mon. Sl. 21. an. 1360.

Regratificare, gratiam referre; *viszonzozni, megköszönni.* Beth. G. lev. 377. Dip. Alv. II. 23. adinvenire occasiones... sincere inserviendi et *regratificandi.* Szilády. Tör. Magy. Tört. Eml. III. 477.

Regratificatio, mutuum gratificandi studium; *viszont való szívesség.* Tör. Tár. 1888. p. 478.

Regratiositas, grati animi significatio; *hála viszonzás.* It. ringraziamento. Pel. In Nat. Dom. s. IV. c. 1. Tertium mysterium dicitur *regratiositas*.

Regratitudo, It. ringraziamento, mutuae gratiae; *viszontszolgálat.* Fej. Jur. Lib. Suppl. 48.

Regravamen, iteratum aggravatum; *ismételt súlyosbítás.* Tör. Tár. XII. 147. excommunicationibus, agravaminibus, *regravaminibus*.

Regredientia, æ, regressus, reditus in possessionem rei amissæ; *viszonkereset, visszakövetelési jog.* Vuch. Jur. Feud. 117. In casu vero iuris, quod vocant *regredientiae*, cuiusmodi ex feminis ius successione competat, an vasallo ultimo cui succeditur, an primo acquirenti proximioribus.

Regressualis, e (jus) ad regressum, actionem subsidariam pertinet; *viszkeregeti jog.* Art. D. 1840. p. 66.

1. **Regressus**, us, (Du C.) cautio; *biztosíték.* Ger. Regress. Coll. 242: in casu conventionis *regressus*. Passim apud Jurisconsultos.

2. **Regressus**, ius proprietarii Cambialium, quo idem a Gyranitibus et Trassante summæ cambiariae et accessoriorum illius exsolutionem vel securisationem dictamine legum

cambialium exigere potest; *visszkereset*. Art. D. 1840. p. 76.

Regrosare, (pro: *regrossare*) nitidius exscribere; *tisztázni*. Arch. Ver. Sieb. XI. omnia . . . in hanc formam publicam *regrosari* et inscripsi.

Reguardum, fors, idem quod ap. (Du C. *regardum* 1.) merces, remuneratio; *bérg*. Ljub. Mon. Sl. IX. 195. an. 1441: stent in mari cum bono *reguardo*.

1. **Regula**, a, moralis sensus (Du C. 6.); *erkölcsi jelentés, értelem*. Batty. Ger. 25. coelestis deliberanda denunciatio iuxta voluntatem ad voluntatem et circa aliam formationem et *regulam*.

2. **Regula**, a, liber regulas ad ritus ecclesiae pertinentes continens: *egyházi szer-tartási szabályokat tartalmazó könyv*. Száz. XXVII. 347.

Regula Juris; *jogi szabályok*. Szegedi Rubr. Pars. III. p. 293: *Regulae juris* sunt sententiae breves, axiomata, et propositiones generales ex legibus vel SS. Canonibus desumptae, quae velut generalia principia servant ad Causas rite decidendas. Dividuntur in *Authenticas*, et merae *Doctrinales*. Illae sunt, quae auctoritate Legislatoris, sacri vel profani, in corpore Juris sedem obtinuerunt . . . *Doctrinales*, quae etiam vocantur *Brocardica*, sunt axiomata Juris Consultorum, vel aliorum Doctorum, ex Juris textibus, aut Philosophorum placitis deprompta uti sunt: *Spo-liatus est ante omnia restituendus: Sine litis contestatione, non valet processus: Privatus supponit habitum*.

Regula Karthusiensis; *a néma-barátok szabálya*. Andr. Pann. 60. qui regulam Karthusiensem, quam Pannoniorum populus lingua materna vocat *Nemabarath szerzethe*.

Regulamentalis, regulae, normae, decreto conveniens; *szabályszerű, megszabott*. It. di regolamento. Reg. Mil. p. 24. *avena* . . . erga apochas in pretio *regulamentali* . . . acceptetur. Lzb. Cod. Med. II. 310. praenuntiatur *regulamentalis*. — Arch. Rák. VIII. 90. *regulamentalis* portio. Száz. VI. 598. Art. Diet. Pos. 69. Necessarium Panem, foenum et avenam transeuntibus praestabant parato aere, Pretio *Regulamentali* exsolvendum.

Regulamentaliter, ex praescripto, secundum regulam, regulae convenienter; *szabály szerint*. Gall. régulièrment. Ger. regel-recht, Jögt. Eml. T. III. 332. Art. Diet. Pos. 9. Arch. Rák. IX. 612.

Regulamentaris, V. *Regulamentalis*. Jögt. Eml. T. III. p. 374: equitibus pretio *regulamentari* . . .

Regulamentum, (Du C.) regulae, praecpta; *szabályzat, rendszabályok*. It. regolamento. Gall. règlement. *Regulamentum* pro Regio-Hungarica Nobili Turma Praetoriana Viennae 1795. Kass. Prax. I. 22.

Regulamentum Militare, lex, praescriptum militare; *katonai szabályzat*. Opin. de Venat. Moln. Pat. 77.

Regulare, (Du C.) ad certam legem revocare, dirigere, componere; *szabályozni*. It. regolare. Gall. régler. Ger. regeln. Inst. Jos. II. p. I. declarato, quod Magistratus illi . . . nondum *regulati* sunt. Opin. P. IV. Sec. §. 9. per bene *regulatus* extructasque vias. Coll. I. 2. Ker. Inst. Mil. 436.

Regulares, (Du C.) Clerus regularis, Religiosi, monachi; *szerzetrend tagjai*. Kon. Egyh. 360. Oltv. Act. Synod. 101.

Regulares Ecclesiae, *szerzetes egyházak*. Cher. Jus. Eccl. II. 143. *Regulares* nuncupantur *Ecclesiae*, in quibus Religiosi cultum divinum celebrant.

Regulares milites, V. *Regularis militia*. Törvt. Msz.

1. **Regularis**, regulā, ab ordine praescriptus; *szerzetesi*. Kol. Kov. Chron. Templ. p. 212: absolutos ab erroribus alendos . . . quod vixerint, veste nihilominus *regulari* detracta.

2. **Regularis**, V. *Regularis militia*. Vas. Ger. A régi jó id. 37. hadnagy a *regularisoktól*.

Regularis militia, milites disciplina militari assuefacti V. s. *Regimen dragonerorum*; *rendes katonaság*.

Regularitas, disciplina; *rend, rendtartás*. Gall. régularité. Pesty Ször. III. 423. in optima *regularitatis* moderatione vivunt.

Regulariter, (Du C.) secundum regulas ordinis ecclesiastici; *a szerzetesrend szabályai szerint élni*. Vita S. Steph. 16. abbates et monachi nihil proprium habere cupientes, sed sub tam religiosissimi principis patrocinio *regulariter* vivere desideraverunt.

Regularium, liber regularum; *szabályzat*. Gall. règlement. Germ. Regel. Beng. Ann. Er. Cænob. 404. et interea Bullarium Ordinis alibi iam laudatum sub titulo Quadrupartiti *Regularium* a Reverendissimo piæ memoriæ Patre C. M. gravi, praeclaroque opere congestum, produxit in lucem.

Regularius, 3. (Du C.) regularis, monachus; *szerzetes*. Pesty Ször. III. 422. fratres minores *regulari*.

Regulata militia, milites disciplina militari assuefacti; *rendes katonaság*. Ger. reguläres Militär. Ker. Inst. Mil. 487.

1. **Regulatio**, actus ordinandi; *szabályozás, rendezés*. Tag. Erd. II. 192. an 1762: silvarum *regulatio*. Coll. 2., 8. Kass. Prax. I. 22. Pfahl. Jus. Georg. 99. Georch. H. T. I. 257. *Regulatio* Urbaniialis.

2. **Regulatio**, lex, sententia; *rendelkezés, határozat*. Ger. Regel, Bestimmung. Pel. Pom. L. V. p. 1. art. 3. cap. 1. Tercio ostenditur ratione divine *regulationis*, quia divina sapientia hanc regulam statuit, quod divina mediantibus angelis ad hominem perveniant.

Regulationalis, ad actum ordinandi pertinens; *szabályozási*. Vas. Ger. A régi jó id. 26. A *regulationalis* processusnak proceduráját in paribus lecopiálva humillime submittállom.

Regulativus, 3. regens, per regulam dirigens; *szabályozó*. Pázm. Dial. 481.

Regulatorius processus, in negotio ita dicti urbarii regulandi actio instituta; Art. D. 1840. p. 24. Kass. P. I. 326.

Regulus, i, pars illa metalli, quae experimento peracto remanet in catillo; *színfém-szemecske, királyka érczene*. Keesk. P. Ötv. 435.

Regulus primarius, comes, proceres; *előkelő, országnagy*. Veranes. Hist. I. 292. Unde quatuor *primariorum regulorum* Hungariae: Thomae Strigoniensis Archiepiscopi, Stephani Bathorei, N. Orzági et Laurentii ducis III. facite dicta memorantur.

Regurgitare, gurgitis in modum re-

fluere, retrudere, effundere, vomere; *visszasodorni, visszafolytati*. Wernherus De admirandis Hung. aquis. p. 861. Hinc aquis ita redundantibus, ut recipi non possint, fieri, ut *regurgitent* seroebes, neque solum nihil aquae admittant, sed etiam quicquid receperint, effundant tanta rapiditate, ut refluxus impetum ac cursum, equiti quamvis expedito et fugienti, aegre effugere liceat.

Regurgitatio, refluxus, vomitus; *visszasodrás, tiláradás*. Wernherus De admirandis Hung. aquis. p. 831. pro comperit habetur, illam aquarum accessionem non duci e montibus per vivos, aut alios oculos meatus, sed venire ab illa scrobium *regurgitatione* et quasi vomitu, rursusque eodem redire et resorberi, idque statim temporibus fieri.

Regus, V. *Combitor*.

Rehabere, (Du C.) recipere, recuperare; *visszaszerezni*. Doc. Fam. Soos. Sec. 14. Pesty Ször. III. 322. S. de Kz. Chr. II. 4., 5. quas civitates . . . rex Siciliae cum magnis sumptibus post modum vix *rehabuit*.

Rehabicio, (Du C.) recuperatio; *visszaszaszerzés*. Szék. Okl. 4. 305. de *rehabicione* et exsolucione ipsarum pecuniarum

Rehabilitare, (Du C.) in integrum restituere; *előbbi, régi állapotba visszahelyezni*. Wagn. et passim.

Rehabilitatio, (Du C.) in pristinam conditionem restituere, in integrum restitutio, *előbbi állapotba való visszahelyezés*. Ger. Rehabilitirung. Jókai Uj f. II. 23.

Rehabitatio, recuperatio (Du C. *rehabitio*); *visszakapás*. Tör. Tár. I. 445. de quatuor florenorum auri *rehabitatione*.

Rehabitio, (Du C.) recuperatio, restitutio; *visszakapás, helyredállítás*. Cod. de Sztára. II. 230. Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 34. litteras . . . super *rehabitione* viginquique millium florenorum pro dampnis, quae sua Regalis Maiestas passa est in fodinis Bistri-tiensibus. p. 36. Pro huiusmodi igitur summe *rehabicione* ipsum Emericum Zerenches tali modo duximus asscurandum.

Rehedicicare, V. *Rehedicare*. Tör. Tár. XI. 36.

Rehedicacio, reaedificatio; actus denovo aedificandi; *újra való felépítés*. Kub. D. Hont. I. p. 62: a *rehedificacione* . . . molendini.

Rehedicare, re + aedificare, de novo aedificare, restaurare; *újra felépíteni*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 333. nec ipsos muros vel ipsas domos *rehedificabunt* sine licentia speciali domini Ducis suique Consilii.

Rehibere, pro: *rehabere*. Ery. Szám. p. 88. an. 1388: *rehibere* . . . hereditates.

Rehibicio, (pro: *redhibitio*) (Du C.) muleta, praestatio; *bírság, visszaadás*. Pesty Ször. III. 40. *rehibicio* florenorum.

Rehonorare, honorem referre; *visszont tisztelni*. Pel. In Vig. Nat. s. c. 3.: *Rehonorando* in terram nos prostramus.

Reiecta, a, procrastinatio, reiectio, prorogatio in terminum novum; *más törvényes napra elhalasztás*. Szirm.

Reiectamentum, deiectio, exinanitio; *ürülék*. It. rigetto. Gall. déjection. Hist. Nat. 47. Sumta alimenta sic in substantiam suam sensim convertunt, ut inde crescant: quoniam vero (dementis forte paucissimis generibus) singulis certum quoddam incrementi tempus definitum est, necesse est machinae

incrementum contraria transpiratione aliisque *reiectionem* temperari.

Reiectilis, quod reiici debet et potest; *elvetendő*. It. rigettabile. Gall. rejeta. S. Benkő. Top. Misk. 44. Sutorum prius a superfluis ramis, foliis, petiolis, cirrhis et extremitatibus *reiectionibus* orbatorum.

Reigniri, denuo ignem concipere, naturam ignis rursum induere V. s. *Ignitas*; *újból égni, tűztermészetét visszanyerni*.

Reimpedere, reambulare; *bejární*. Fej. IV. 1. 337. Homo noster . . . terras eiusdem castri nostri *reimpedeverat*, (reambulaverat).

Reimpedire, alios arcendo aliquid recuperare; *másokat akadályozra elfoglatni*. Cod. Dip. And. II. 94., 103.

Reimpedire, reddere; *visszatéríteni*. An. Sc. I. 64. an. 1449: quare obligatores mei . . . iusta debita mihi solvere et *reimpedere* non debent?

Reimpetere, repossidere; *visszakövetelni*. Cod. Dip. And. II. 35., 43.

Reimpignoratio, actus de novo impignorandi; *visszelzálogosítás*. Magy. Tört. Eml. XXX. 1421. an. 1435.

Reimponere, denuo imponere, reducere; *visszavezetni*. Fej. T. XI. V. Un. 209. fluvium in et ad pristinum et verum cursum seu alveum *reimponere*.

Reimprimere, de novo imprimere; *újra lenyomatni*. S. Benkő. Top. Misk. Praef. Topographiam Oppidi Miskoltz. . . . multi meorum *reimprimi* desiderant.

Reimproperare, ulcisci; *visszatörölni*. It. rimproverare. Han. Mon. Jur. II. 142: si quis *reimproperaverit* . . . in eum . . . sibi factam.

Reimproperatio, actus ulciscendi; *megbosszulás, visszatörés*. Han. Mon. Jur. II. 142.

Reinaugurare, rursus inaugurare; restituere; *újra beiktatni*. Rozsny. D. Diar. 500. Hogy minden előbbeni tiszteinkben *reinaugurallatván*, azokban holtig megtartassam.

Reincidentia, (Du C.) iteratus lapsus, prolapsio; *bűnbe való visszaesés*. Kon. Egyh. 423. absolutio ad *reincidentiam*, ha azon feltét alatt adatik meg, hogy a felmentett, újra azon fenyték alá kerüljön. Cher. Jus. Eccl. II. 376. Solet autem absolutio fieri 4. ad *reincidentiam*, dum cuipiam ad certum tantum effectum impertitur absolutio e. g. ut semet coram Iudicio sistere valeat.

Reincidere, (Du C.) recidere, relabi; *visszaesni*. Oláh. Cod. Ep. 466. Regina iam melius valet, sed saepius solet in eundem morbum *reincidere*.

Reincipere, (Du C.) denuo, iterum incipere; *újra kezdeni*. Eszt. Okm. p. 135. (Capitulum Eccl. Strigon. an. 1468.) Semper . . . sic *reincipientes* et continuantes . . . futuris temporibus celebrentur Missae.

Reincorporare, denuo, iterum adiungere, attribuire, adnectere; *visszakebelezni*. Ker. Nap. 260. *reincorporaretur* Banatus. Art. Diet. Pos. 44. Fej. Jur. Lib. 309.

Reincorporatio, rursus adiungere, adiungere; *visszakebelezés*. It. reincorporazione. Gall. reincorporation. Art. Diet. Pos. 447. Petitam per Status et Ordines Comita-

tum Poseghiensis, Verőeziensis etc ad Sacram Regni Coronam spectantium flendam *Reincorporationem*. Batty. Leg. I. 699. (Decret. I. Caroli III. an. 1725.) Ker. Nap. 262.

Reinducere, aliquid in possessionem quandam rursus inducere; *újra bevezetni a birtokba*. Fej. X. I. 637. dicta autoritate apostolica in hac parte nobis commissa *reinduximus*, restituimus et reintegravimus.

Reindulgere, remittere; *elengedni*. Fej. VII. 140. Ceteris debitis et servitijs eorundem populorum per praedictum Abbatem relaxatis et per omnia (saecula, tempora) *reindultis*.

Reindulsio, permissio, condonatio, remissio; *újra való átengedés*. Cod. Dip. Pat. Hung. V. 167., 239. Tum pro remissione et *reindulsione* premissorum bonorum . . . Nobilibus dominabus Veronice relictis ac Elene filie nec non Gaspar Benedicto et Laurencio filijs eandem Anthoni literati ducentos et triginta florenos dare et persolvere promississet et assumpsisset.

Reinfendatio; *újra való hűbérbe adás*. Vuch. Jur. Feud. 44. tales (res) quae legitimo modo in feudum constitutae, facta quoquomodo apertura in feudo ad dominum reversae, alii rursus in feudum conceduntur; actus, quo id fit, *reinfendatio* vocatur.

Reingressus, us, Peregrinatio ad loca sancta. (V. Arch. für lat. Lexicogr. IV. 268.); *zarándoklás*. Chr. Dubn. 72., 50. De sevicia, expulsiōne, *reingressu* et morte Petri regis.

Reinhibitio, actus e contra inhibendi; *viszontiltakozás*. Kass. Jur. Civ. II. 11. in forma Readmonitionis et *Reinhibitionis* respondendi honorem habeo. Kövy El. 829.

Reinplantare, de novo, iterum plantare; *újra beültetni*. Bék. Pil. II. 541. an. 1712. oeconomiam reparare . . . ac *reinplantare* debeant.

Reinsinuatium, iterum publice insinuare; *hivatalos viszonzkozás*. Kass. P. P. I. 156. De Insinuatibus, *Reinsinuatibus* et Notis Praesidialibus. Az előző hivatalos közlések, *Viszonzközlések*, Jelentések, Értesítésekről.

Reintegratio, (Du C.) in integrum restitutio, instauratio; *megújítás*. Szék. Okl. I. 241. promissionis *reintegracione*.

Reinterpellare, mutuo deprecari pro aliquo; *viszont közbejárni*. Pel. De commemor. defunct. s. I. c. 6. Animae de purgatorio ereptae *reinterpellant* pro his, qui eis subvenerunt.

Reintronizare, rursus in thronum locare, reponere aliquid in scepra; *visszahelyezni a trónra*. It. reintronizzare. Fej. I. 255. Quapropter *reintronizavimus* eidem Ecclesiae Sanctorum Patrum.

Reintimare, iterum notum facere, aliquid rursus certiorum facere; *újra tudósítani*. Cod. Telek. X. 246. Domino Gubernatori aut Baronibus . . . per nostras litteras aut nuncium nostrum *reintimare* teneamur. Szék. Okl. III. 108.

Reintrare, (Du C.) iterum intrare; *ismét visszatérni*. Gall. rentrer. Pel. De corp. Christ. s. III. c. 5. Totus ille sanguis visus est recipi intra hostiam *reintrando*.

Reintroducere, iterum inducere; *újolag bevezetni*. Pesty Ször. II. 96. Cod. Dip. Pat. V. 161; 231.

Reintroductoria, scilicet litterae, qui-

bus quis in bona iterum restituitur; *visszakító levél*. Szék. Okl. III. 98.

Reinvahere, rursus in usum recipere; *újra behozni*. Numi Hung. 152.

Reinventire, amissa reperire; *újra megtalálni*. Pesty Ször. III. 371. Cod. de Szlára. II. 168. Marc. Chr. II. 78. Bod. Hist. Un. Trans. 448. Bék. Pász. III. 649. an. 1701.

Reinventio, V. *Inventio*. actus rursus inventandi, inventionem inspiciendi; *új összeírás*. Thök. Diar. II. 355. Praemissa *reinventio* rerum praespecificatarum antecedenter Munkacsini inventatarum etc.

Reinvestire, (Du C.) iterum locare, investire denuo; *újra elhelyezni*. It. rinvestire. Gall. de nouveau placer. Ger. wieder belehnen — anlegen. Beng. Ann. Er. Cœnob. 340. ac toties quoties casus evenit, *reinvestiri* debeant in similibus censibus (Capitalia).

Reinvia, (ab ital. inviare) denuo mandare; *újra utasítani*. Pest Vár. Lev.

Reinvatio, actus denuo, rursus mandandi; *visszaküldés*. It. rinviare, rimandare. Gall. renvoi, renvoyer. Kass. P. P. 1., 197. ac ubi detegi valuerit — ad locum profugii *reinviationis* . . .

Reis-Effendi, (ab arab. reis, rées, regis, caput) Cancellarius, praefectus cancellariae apud Turcas; *állami kancellária feje*. Bel. Geogr. Comp. 547. Cancellarius *Reis-Effendi*.

Reiskital, cancellarius; *kanczellár*. Szilády Tör. Magy. Eml. VI. 53. Kapusi bassa aliquo temporis spatio Buda se detinuit et imperfecta re, qua commissio nullum egressum habuit, reverti debuit, *Reiskital* sive *Cancellarius*, qui hac vice audientiae non interfuit . . . memoriale in praesentia *Reiskital* et Khoja Magno vezerio traditum est.

Reisz-effendi, V. *Reis-Effendi*. Thury Tör. Magy. Tört. Eml. II. o. I. k.

Reiteratio, iteratio, repetitio; *ismétlés*. Art. D. 1840. p. 30.

Rejecta, æ, in aliam diem dictam procrastinatio; *más törvényes napra való elhalasztás*. Szirm. Gloss. 161.

Rejectionem, V. Textum sub *Veteramentum*; *lim-lom*. It. ritagli, gheroni. Gall. choses inutiles. Ger. Abfälle.

Rejudaizare, redire ad sacra Judæorum; *visszatérni a zsidó hitre*. Szentiv. Curios Misc. III. Quinta Synops. Chron. 1288. Secta *Reiudaizantium* invalescit in Germania.

Rejungere, iterum, rursus adiungere alicui rei; *visszacsatolni*. Fej. T. XI. V. Un. 394. regina promittit se oppida regno Hungariae *rejuncturam*.

Relare, relinquere; *hátrahagyni*. Ger. zurücklassen. Han. Mon. Jur. P. I. 152. concesserunt magistro, . . . ut . . . possit ire . . . dummodo *relasset* eius loco unum expertum in arte barbare.

Relascatio, relaxatio; *szabadon bocsátás*. Ljub. Mon. Sl. IV. 105. an. 1373.

1. Relatio, (Du C.) commercium, conjunctionem, respectus; *viszony*. It. relazione. Vern. Met. 48. *Relatio* est entis determinatio contingens externa nonnisi per comparisonem cum alio ente cogitabilis e. g. magnum, parvum, multum vel Professoratus, Discipulatus. Cf. Quint. 8, 4, 21.

2. **Relatio**, officium referentis; *előadóti tiszt.* Száz. XXIV. 40.

Relatio matutina, rei gestæ expositionis; *jelentés.* Ger. Rapport. Reg. Turm. Præf. 96.

Relativum, (Du C.) relatio, comparatio; *viszonylagosság.* Pázm. Dial. 361.

Relativus, 3., (Du C.) commercio cum aliis rebus connexus, alias res respiciens, cum eis comparatus, ab eis dependens, ad eas pertinens; *viszonylagos.* It. relativo. Vern. Met. 38. Quantitas sensu *relativo* est representatio de variis duarum aut plurium invicem comparatarum quantitatibus. Passim apud Augustin.

Relator, approbator (Du C. al. s.); *helyeslő, megerősítő.* Batty. Ger. 239. Te . . . avidissimum sciens de omnibus auditorem immo et præstantissimum *relatorem*. Nota Bath. Existimo . . . quod in Diplomatum nostris toties occurrit: *referente tali* intelligentum esse; *recognoscente tali*, et hinc sub primis Regibus nostris legimus: *auctorisantibus his et illis*; quæ cognata sunt.

Relatoria, æ, (Du C. Relatoriae) litteræ confessionem, relationem continentes; *tudósító levél, vallás levél.* Száz. XXII. 361. Deák. Magy. Hölgy. 328. kértém *Relatoriát* és nem adtak. Tör. Tár. 1887. p. 584. Cod. Dip. Pat. II. 269. Cf. Cod. Theod. 13, 5, 8.

Relatorialis, V. *Litterae relatoriae*.

Relatorio-executionales, litteræ, quibus executio insinuat; *ítélet végrehajtásáról tudósító levél.* Törvt. Msz.

Relatorio testimoniales, relationem testimonii continentes litteræ; *tudósító tanúbizonyság levél.* Törvt. Msz.

Relatorio-introductorius, relationem de facta introductione continens; *jelentve bevezető.* Proj. Leg. Civ. 232. Relatione per *introductores* super peracta introductione præstita, fassiones una cum *relatorio-introductorii*, authentico fassionum Protocollo separatim ducendo per extensum inseruntur.

Relatus, us, relatio; *jelentés.* Szék. Okl. III. 88. dietis ac *relativibus* eiusdem fidem credence adhibere velitis.

Relaxacio, (Du C. remissio), actus legandi; *átengedés.* Tör. Tár. 1887. p. 484. testamentaria legatio seu *relaxacio* . . . pomerium vigore testamentarie relaxationis possidere.

Relaxans vel Relaxantia, (se. pharmacia, remedia) idem ac Emolliens (Du C. relaxare, alvum purgare); *lágýtó, lágýtó szer, hashajtó szer.* Bene Med. I. 281.

Relaxare, (Du C. remittere); *elengedni.* Kronst. III. 94: Tewldvariensibus sunt *relaxati*, quod gentes d. Maylathi illuc descenderent, II. 20.

Relaxata, æ, remissio; *leengedés, könnyítés.* Törvt. Msz.

Relaxatio conductionum, remissio cond.; *birtelleengedés.* Ger. Pacht-Nachlass. Lzb. Cod. Med. III. 491.

Relaxationalis, Litteræ relaxationem continentes; *árleszállító levél.* I. Rák. Gy. 124, az vámról szóló *relaxationalis*.

Relaxatorio Præceptorium, (se. Scriptum remissionem præcipiens); *feloldó parancsol tartalmazó levél.* Kov. Form. St. CXXVI. *Relaxatorio Præceptorium* Vice-Comiti sonans pro executione peragenda.

Relaxatorium, (se. scriptum) remissionem continens; *feloldó írat, eltörölő parancsolat.* Kov. Form. St. CXXVII. *Relaxatorium* in causa certi Tauri, ultra triduum detenti, ut Iudium cum Iurassore non obstan. Inhibitorio extrajudice. eisdem exhibitio ad deductionem Marcar. procedant. Georch. H. T. IV. 268.

Relegatorius, 3., V. *Litterae relegatoriae*.

Relevatrix, quæ relevat; *könnyítő.* Fej. V. II. 395. quæ est humanæ posteritatis restauratrix et lapsi Evæ seminis *relevatrix*.

Relevatus, 3., sculptus, cælat; *dombormű.* Száz. IV. 678. cuppe cum suis coportoriis cum aliquibus figuris non *relevatis* in transilvania preparate.

Relevium, Gall. relief, rachat (Du C.); *a hűbérúrnak járt örökségi díj.* Uj. Magy. Muz. III. 192. Siquis comitum vel baronum nostrorum sive aliorum tenentium de nobis in capite per servitium militare mortuus fuerit et, cum decesserit heres suus, plene etatis fuerit, et *relevium* debeat, habeat hereditatem suam per antiquum *relevium*, scilicet heres vel heredes comitis de baronia comitis integra per centum libras

Relevium ad misericordiam, V. *Relevium rationabile; könyörületre épült örökösödési díj.*

Relevium rationabile et legitimum, (Du C.) dicitur, quod a Lege statutum vel Consuetudine inductum est, ut distinguatur ab eo Relevio, quod a domini arbitrio pendet, quod *Reliev a mercy*, vocant; *törvényes örökösödési díj.* Uj. Magy. Muz. III. 192. *Relevium rationabile et legitimum* az, mely törvény és szokás által van megállapítva s különbözik attól, melyet a hűbér úr önkénye szerint szab, mely: relief a mercy vagy *relevium ad misericordiam*.

Relevum, i, (ab it. rilievo), opus cælatum; *dombormű.* Száz. VI. 358. pro ipso pelvi de argento albo et cum parte deaurata cum *relevo*.

Relicta, æ, (Du C.) vidua proles habens; *özvegy.* Jogt. Eml. T. I. p. 118. Samb. Tyrn.

Relictor, qui deserit, relinquat; *elhagyó.* Andr. Pann. 14. Cf. Augustin. Civ. Dei 14, 26.

Religare, excommunicare; *kiközösíteni.* Pisztur Sz. Bernát II. 270. melius . . . effugatur aut etiam *religatur*, quam sinitur vineas demoliri.

Religionaris Religionarius, 3., religionis, ad religionem spectans; *vallási.* Hist. Eccl. Ev. 280. Coordinatio Rei *Religionaris* Ecclesiasticæ Superintendentiæ A. C. Add. Evangel. Tibiscanæ 94. Ille legem *religionariam* infinitis Intimatis, Explanationibus, Restrictionibus perfringit. Nov. Calend. 381.

Religiosa domina, sanctimonialis; *apáca.* Szék. Okl. I. 37.

Religiosa Familia, societas, ordo sacerdotum vitam coelibem soli deo et religioni devotam agentium; *szerzetes család, rend.* Oltv. Act. Synod. 3.

Religiosi, vel Regulares, Clerus regularis; *szerzetrend tagjai.* Kon. Egyh. 360.

Religiosi claustrales viri, fæminæ, monachi, monachæ. Tab. Conser.

Religiosissimus, titulus honoris; *főtisztelendő.* Moln. Patv. 48. Superior Re-

ligiosus possidendorum Bonorum capax. *Admodum Reverendus ac Religiosissimus* D. T. Pater in Christo Colendissimus.

Religioso-moralis, ad bonos mores et ad cultum Dei pertinens; *vallás-erkölcsi.* Cher. Jus. Eccl. II. 180. quæ Civitas ex politicis aut moralibus argumentis statuebat, se quoque ut sua ex *religioso-moralibus* principiis recipere.

Religiosus, i, sacerdos (ap. Fin. alio sensu); *pap.* Pray. Dext. D. Steph. p. 105: Tum Sacra Dextera cum primis *Religiosis* linteatis, tum populo osculanda tradita est. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 50. Kövy El. 34. Moln. Patv. 48. Cf. Salvan. avar. 3, 5.

Reliquia, æ, pro: *reliquiae; ereklye.* Tör. Tár. 1888. p. 566. Item *reliquia* una. Cf. Appul. de mag. 6.

Reliquiæ baptizatae, reliquiæ suppositiciæ, pro veris et genuinis habitæ; *hamis ereklye.* Pray. Dext. D. Steph. p. 76: si quis est, se. digitus S. Steph. aliena enim id fide refero, aut Stephani Protomartyris, ut Pragensium, aut ex earum *reliquiarum* numero esse arbitror, quas *baptizatas* nuncupare solemus.

Reliquariolum, dimin. a Reliquario; (kis) *ereklyetartó(esku).* Arch. Rák. VIII. 319.

Reliquarium, (Du C.) theca sacrarum reliquiarum; *ereklyetartó.* It. reliquario. Gall. reliquaire. Cher. Jus. Eccl. I. 291. Capa utem S. Martini erat opertorium, in quo servabantur S. reliquiæ, item sacra vasa et paramenta pro Missæ sacrificio et quoniam hæc *reliquaria* postmodum adificiis reclusa fuere, ipsa ædificia capellæ dieta sunt. Arch. Rák. VIII. 344.

Religio, teneritudo. V. s. *Fides; gyengédség.*

Relocatio, actus denuo locandi; *viszszabérés.* Károlyi Mat. Tent. 9. conductorem ante definitum tempus excludere nequit, si finito locationis tempore conductor re uti continuat, silente locatore sit tacita *relocatio*.

Relocatio-Conductio, V. *Relocatio.* Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 560. Si quis post finitum tempus primæ locationis, in usu rei, Locatore patiente persistat, sub iisdem Conditionibus, *Relocatio-Conductio* tacita fieri intelligitur.

Relucere, lucem effundere (Du C. al. s.); *világosságot árasztani.* Batty. Ger. 134. Boniformis vero *relucens* ad sua . . . animus . . . quod jumentorum est jumentis tribuit.

Relucrare, litem reobtinere; *visszanyerni* (a pert). Batty. Leg. III. 396. an. 1444.

Reluibilis, quod reluui potest; *visszaváltható.* Kövy El. 308. Sed quæ apud alterum Titulo *reluibili* sint.

Reluibiliter, V. Text. s. *invalidabiliter; visszaváltható módon.* Ger. auf eine einlösbare Weise.

Relutitio, redemptio (Du C. resolutio); *visszaváltás, kiváltás.* Kass. Jur. Civ. II. 4. quod secus eundem manere debet liberat v. g. in *Relutitione* Pignoris, si Admonitio peragatur cum integrali summa. Kass. Prax. I. 104. Knauz M. E. Str. II. 144., 145. Tör. Tár. 1888. p. 661.

Relutionalis, e (pretium), ad redemptionem pertinens; *váltáságbér.* Kass. Prax. I. 204. basim defigendi quotannis *pretii* re-

lutionalis serici galetarum in Hungaria constituit . . .

Relutitorium, redemptionem pignoris attinens negotium; *zálogváltó ügyelet*. Georch. H. T. IV. 61.

Relutitorius, 3., quo quid redimitur; *visszarúttási*. It. di riscatto. Gall. de rachat. Ger. Loskaufungs . . . Hist. Eccl. Ev. 278. Penduntur solutiones hae (cathedratico et Senioris honorario exceptis) in schedis, quas *relutitorias* vocant. Kass. Jur. Civ. I. 6. Fej. XI. V. Un. 109.

Relutionalis Summa, (recte: relutionalis), summa solvenda; *váltásdíj*. Faber. Jur. Met. 25. per notabilem Summae *relutionalis* pro auro et argento elevationem.

Rem alienius exsequi, alius rem in iudicio agere; *más ügyében bíróság előtt fellépni*. Hajnik Perjog. 176.

Remachinari, dolos neclere; *aggyarkodni, suttymban valaki ellen munkálkodni*. Jan. Pan. Poëm. II. 95: Ignorat ille miser, ignorat quanta et ego *remachinatus* fuerim in eum.

Remandare. (Du C.) renunciare, nunciare; *visszajelentni, tudósítani*. End. p. 563. (Ladislai III. Constitutio an. 1279.) videant et inquirant . . . veritatem, et demum nobis fideliter debeant *remandare*, ut nos . . . nobilibus . . . sciamus . . . respondere. Tkal. Mon. Ep. I. 173. an. 1274. qualitatem terrae debeat nobis in litteris vestris *remandare*. Kandra Reg. 498. iudex *remandavit* nobis per literas. Cf. Eutrop. 2, 43; Cassiod. Hist. Eccles. 10, 12.

Remanentia, residuum, pars, quae remanet (Du C. al. s.); *maradvány, maradék*. Faber. Jur. Met. 150. Si proin Metallifodinae adiuncta iam admittit, ut non modo additamentis Urburariorum opus non habeat amplius, verum defalcatis impensis notabilem *remanentiam* largiatur, in hoc statu additamentum Urburariis in ratis trimestribus successive restituitur, quae compensatio *impensae recompensatae* (wieder erstatteter Verlag) nomine insignitur. Tör. Tár. 1887. p. 182. Bene Med. I. 36.

Remanere, convinci, coargui, Ergo forma activa sensum habet passivum (Du C. al. s.); *elmarasztaltatni*. Fej. VII. 247., 190. Andream sacerdotem contra Johannem memoratum in iudicio trium marcarum decrevimus *remansisse*. Kandra Reg. 248.

Remanire, remove, loco movere; *eltávolítani*. Arch. Ver. Sieb. VI. 1., 189. vos . . . concivem vestrum . . . ab huiusmodi officio *remanissetis*.

Remarius, i, remorum confector; *evezőcsináló*. Ljub. Mon. Sl. V. 251. an. 1334: pro remis emptis a . . . *remario*.

Remedari, reficere; *helyreállítani*. Arch. Rák. VIII. 74.

Remediabiliter, medendo, efficaciter; *hathatósan*. Ljub. Mon. Sl. III. 133. an. 1349: *remediabiliter* providere. Vjestnik II. 170. an. 1338. volentes . . . eorum discordie et errori *remediabiliter* providere.

Remediari, (Du C.) mederi; *a bajon segíteni*. Batt. Leg. T. II. 491. an. 1260: ut oppressionibus *remediaremur*. Cf. Hieron. Ep. 68; Appul. herb. 2 et 105.

Remediri, 1. remedio uti, 2. mederi, auxilio esse; *1. orvoslattal élni, 2. segíteni*. I. Jogt. Eml. T. I. p. 310: qui si re-

mediri voluerit, inhibeat latam sententiam. 2. Rák. Ön. 43. nobis omnibus moram fecit ad exilendum carpento, donec occurrentibus undique aulicis malo *remederetur*.

Remedium, (Du C. 3.) a monetarum pondere et materia parva et lege concessa declinatio; *eltérés*, remedium, az érczépénz egyes darabjainak törvény szerinti súlyától és tartalmától való igen csekély és megengedett eltérés. Keck. Ötv. 167.

Remedium heroicum, venae sectio; *érvágás*. Bene Med. I. 148.

Remedium extrajudiciale, V. *Extrajudicialis; perkiwüli orvoslat*. Törv. Msz.

Remedium juridicum, jure concessa medela; *törvényes orvoslat*. Törvt. Msz.

Remedium praescriptionis; V. *Praescriptio; elidőzést gátló orvoslat*. Törvt. Msz.

Remedium sustentativum, quo lis in puncto quodam sustentata, ad finem perduci nequit; *féntartó orvoslat*. Törvt. Msz.

Remeliorare, (Du C.) restaurare, corrigere, reficere, restituere; *javítani*. Thuróczi Chr. Hung. Steph. 31. Fracturas sive scissuras parietum ac tectorum perspicacibus oculis ac morose inspiecibat et statim *remeliorari* procurabat. Fej. X. 1., 216. M. Flor. Fontes II. 142.

Remembrata, v. *remembrantia*, (Du C.), Anniversarium pro defunctis celebratum; *évfordulati gyászmise*. It. rimembranza. Nagy Hier.

Rememoratio, (Du C.) recordatio; *megemlékezés*. Tör. Tár. 1889. p. 473. Cf. Vulg. Psalm. 37, 1; et 69, 1; Arnob. in Psal. 69.

Rememorativus, 3., in memoriam reducere; *visszaemlékeztető*. It. memorativo. Serm. Cat. 143. quod sicuti Missa est signum vitae et Christi mortis *rememorativum*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 90.

Remensuratio, actus iterum metiendi, *újra való megmérés*. Pfahl. Jus. Georg. II. 135. an aliquis eorum et in quo Diverticulo fundorum suorum intravillani, agrorum et pratorum authenticatoriam *Remensurationem* instituit.

Rementionare, supra memorare; *felébb említeni*. Kuk. Jur. I. 162. prouti etiam, quod *rementionatas* Partes Transcolapianae concerneret . . .

Remigator, remig; *evezős*. Batt. Leg. T. II. 364. an. 1243. Schläg. 769.

Remigratorius, 3., Passuales remigratoriae, litterae domum rediendi facultatem continentes; *visszaköltöztető levél*. Lzb. Cod. Med. T. II. 698.

Reminiscentia, memoria. Textum v. suo *Perprius; emlékezet*. It. reminiscenza. Gall. reminiscence. Cf. *Reminiscentiae*, arum ap. Tertull. Anim. 23. sq. Arnob. 2., 57.

Remissibilis, e, quod remitti, ignosci potest; *megbocsátható*. It. rimenibile. Otia. Bachm. 245. ergo datur quoddam aliud peccatum, quod in futuro saeculo *remissibile* est. Cf. Tertull. Pud. 2.

Remissio nexus feudalis, a *hűbéri viszony*nak *feloldása*. Vuch. Jur. Feud. 230. Quotiescunque Vasallus dominium plenum acquirit, oritur appropriatio et cum per

talem unionem divisi domini feudum in bonum allodiale convertatur, ideo passim appropriatio, nomine allodisationis insignitur. Appropriatio contingere potest I. refutatione domini directi in favorem vasalli vel gratuite vel onerose, quae si gratis fiat, in specie *remissio nexus feudalis* dicitur.

Remissionales, (sc. litterae) quae rescipiuntur ei, qui primus scripsit; *felelő levél*. Tör. Tár. XII. 80. Kov. Form. St. LXXXVIII.

Remissoria, iudicium, sententia repudiata; *visszautasító ítélet*. Georch. H. T. IV. 212.

Remissorio - continuatorius, *folytatólágoasan visszautasító (ítélet)*. Cod. Camb. Merc. 141. Expensas submissionis ad forum revisorium appellans; remissionis vero tam in appellatorio quam et revisorio foro, si *remissorio-continuatoria sententia* intervenit, Actor, secus autem is, qui per latam sententiam favorem executionis obtinuit, anticipare debet.

Remitor, Remigator, evezős. It. rematore, remigatore. Obs. Jadr. 403. et quatuor propugnaculorum cum pavimento, ubi *remitores* remos protrahebant lb. 402. ne *remigatores* ex eis defectum aliquod pati valuisent.

Remittens, primus syngraphae acceptans; *rendelő, intézkényes*. Ger. Remittent, Wechselgläubiger. Proj. Leg. Civ. 263. ut nonnisi tales cambiales litterae pro privilegiatis quarto loco classificandis habeantur, pro quibus parata pecunia numerata est, quales sunt per *remittentem* vel *indossatum*, aut quemvis alium emptae, sed propter denegatam acceptationem vel solutionem cum protestatione remissae aut denique ad trassatum, fidem trassantis secutum, expeditae.

Remizare, remigare; *evezni*. Ljub. Mon. Sl. V. 261. an. 1334. pro capacio perduto . . . in *remizando* galeam.

Remoboth, Sarabaitae q. v. (Du C.)

Remocare, trahere; *vonatni*. It. rimorchiare. Ljub. Mon. Sl. V. 263. an. 1334: pro vino dato une barche ad *remocandum* marcellianam.

Remonstrantes, in Belgica dicti Armeniani haeretici, qui libellum supplicem *Remonstrantia* dictum adversus Calvinistarum Synodum Dodricensem, supremis Hollandiae ordinibus exhibuerunt anno 1610. (Du C.) Syll. Pos. Ass. LX. An. Ita sane docent Jesuitae, *Remonstrantes*, et omnes liberi arbitrii patroni,

Remonstratio, (Du C. consilium, monitum), *kifogási jog*. Ger. Kundschaftsrecht. Juriev. Jur. Met. 190. Iudex montanus ex officio procedit 1-0. In informationibus et *Remonstrantibus* (Kundschaftsrechte) circa Mutungationem, Collationem, nec non desolata obiecta montana et feuda.

Remontalis, in supplementum missus, emptus; *pótlék (lő)*. Gall. remonte. Lzb. Cod. Med. III. 142: Instructio . . . pro eorum *remontalium* collectionis praefectura.

Remoratorius, 3., moram afferens; *késletető*. Törvt. Msz.

Remorsus, (Du C.) (a remordendo); *mardosás, marás*. Törvt. Msz.

Remorsus conscientiae, cruciatus conscientiae; *telkiismeret mardosása, furdalása*. Imre Phil. 365.

Remotiores, nude pro: remotiores propinqui; *távolabbi rokonok*. Tör. Tár. 1881. p. 348.

Remunda, supplementum eorum, equi in supplementum empti; *pótléklő*. Gall. remonte. Száz. XXIX. 924.

Remunerator, qui remuneratur; *megjutalmazó*. Andr. Pan. 11. Cf. Tertull. Apol. 36. Inscr. Orell. no 1140.

Remuneratorius, 3., remunerans; *visszafelező, viszonzó, jutalmazó*. Imre Phil. 533.

Remutare, non: rursus mutare, ut habet Fore. sed: redimere; *visszaváltani, visszacserelni*. (Du C. mutare). Batt. Leg. II. 363. an. 1239. quod eadem pecunia possent et velent remutare. Eszt. Okm. 148. si vero . . . terram . . . remutare recusaverimus. Szék. Okl. IV. 3. Fej. VII. 360., 273. si praelibatus Concivis easdem res suas iuxta continentiam litterarum nostrarum infra quindenae datarum praesentium ab eodem Actore coram nobis redemerit seu remutaverit, bene quidem, alioquin praetactus Actor ista arma vendendi habeat facultatem.

Remutatio, mutatio, permutatio; *csere*. Fej. X. I. 552. Ut autem praefata donatio, remutatio sive concambium ipsius terrae Belsey.

Renanus florenus, Rhenensis fl.; *rénnes forint*. Tör. Tár. 1887. p. 145.

Rengum, (Du C.) ordo, series; *sor, rang*. Gall. rang. Raë. Mon. St. XIII. 173. an. 1357: deliberare fuerunt (se. saline) ad rengum Blaxio . . .

Renisus, actus renitendi, animus alienus; *ellenesség, ellenszenv*. It. ripugnanza. Vern. Psych. 73. Odium nonnunquam antipathia praecedit, quae in involuntario renitu ad conspectum alicuius personae orto consistit. Cf. Cels. 5., 28., 42.; Augustin. Civ. Dei. 24., 46.

Renitentia, æ, resistentia, repugnantia; *ellenesség, ellentállás*. Dip. Alv. II. 301. fidelitatem absque omni renitentia demonstrarent. Cod. Dip. Pat. IV. 277., 436. Rák. Ön. 120.

Rennuencia, æ, (renutus) actus renuendi; *ellenkezés*. Szék. Okl. III. 150.

Rennuere, pro: renuere; *megtagadni*. Cod. Zi. I. 431., 461., 643.

Renota, v. Reinsinuatio, responsum pupicum; *hivatalos válasz*. Törvt. Msz.

Renovatio investituræ, az *ünnepek* beiktatásnak megújítása. Vuch. Jur. Feud. 150. Ad conservandum nexum feudalem inter dominum et vasallum propositum est legibus medium, renovatio investituræ seu actus, quo mutato aut domino aut vasallo investitura primo acquirenti iam facta redintegratur et confirmatur.

Renovatio originalium, renovatio tabularum autographarum; *eredeti levélmegújítás*. Georch. H. T. II. 103.

Renovatoria, æ, mandatum regium, quo nova instrumenta edenda urgentur; *újabb okmány kiállítására kiadott kir. parancs*. Hajnik Perjog. 361.

Renovatorio-Executorium, mandatum renovationem et executionem continens; *megújító és végrehajtató parancsolat*. Georch. H. T. IV. 173. Kass. Jur. Civ. I. 259.

Renovatorium, sententiam renovandum præcipiens; *űtlet-újító narancsolat*. Georch. H. T. IV. 267.

Renovatorius, 3., renovans; *megújító*. Kövy El. 227. Vel statuendum erit: Renovationem Sententiæ in hoc casu non esse necessariam vel, quod aut Renovatorio Instituto, in genere aut in casu Juris ad rem in specie (si v. gr. maritus vel pater post convictionem 32 annis vivat) nunquam præscribatur.

Renudare, revelare, retegere, nudare; *leleplezni*. Fej. Jur. Lib. 191. Pázmány vitia renudare. Cf. Appul. Met. 8 p. 214; lb. 2, p. 122.

Renuentia, (a renuendo) repugnantia; *ellenzés*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. 250. Renuentia Nobilium insurgendi in Generali Expeditione penes Regem.

1. **Renumeratio**, actus solvendi, dissolvendi; *visszafelezés*. Gall. remboursement. Kass. Jur. Civ. I. 31. Bonaque in Cambium data erga restitutionem Boni cambiati et remunerationem pecuniæ iisdem adiudicari ac remitti deberent.

2. **Renumeratio**, pro: remuneratio; *megajándékozás*. Rozsny. D. Diar. 529. eddig való szolgáltatimnak is lássa Isten ha volt-e illendő *renumeratioja*.

Renuncia Diatallia, mutua nuncia comitorum Regni; *országgyűlési viszonzó*. Kass. P. P. I. 3., 50. De Nuntis et Renuntiis Diatallibus, Országgyűlési Izenetekről és Viszonizenetekről.

Renunciantes, Apotactilæ q. v.

Renuntiare montanis, abicere rerum metallicarum curam; *bányászattal felhagyni*. Beszth. Lev.

Renuntiatio iuri, actus renuntiandi iuri; *joglemondás*. Törvt. Msz.

Reobtinere, recipere; *visszakapni*. Tört. Tör. VI. 40.

Reobtentio, recuperatio; *visszaszerzés*. Cod. Zi. III. p. 530., 551 . . . ut dum idem magister paulus habita reoptencione eiusdem medietatis possessionis . . . eandem sibi assignarunt et dederint. Schwartn. Scult. 177. Fej. VIII. 2., 225.

Reobtinere, recuperare; *visszanyerni, visszakapni*. Vern. Psych. 398. Falsa itaque est sententia et homine vehementer indigna, quod is ad naturalem suam destinationem quasi postliminio reobtinendum, exuta omni, quam habet, cultura, ad statum ruditis redire debeat.

Reoccidere, in vicem occidere; *megöléssel megtorolni*. Ger. durch Mord rächen. Chr. Dubn. p. 36: Stephanus . . . dum reoccidendi sententia per Almanie principes . . . lata esset, descendit in Pannoniam.

Reoccupans, qui denuo, iterum aliqua re potitur; *visszafoglaló*. Kövy El. 774. Nam 31. 1681. quidem distinxerat Reoccupantem ab Opponent. Kass. P. P. I. 229.

Reoccupare, denuo, iterum potiri aliqua re; *visszafoglalni*. Kövy El. 773. Reoccupatio post annum qua violentia, ante annum nonnunquam qua repulsio, verum semper qua oppositio tractatur. De eo, qui secundario reoccupat si Executionem passus 1. bona executi in parte vel in toto reoccupet, propter reoccupationem quidem ante annum ab executione peracta factam, ad dandam reoccupationis rationem 34: 1729. post annum vero, prout utemur tertius quispiam, licet intra annum, triumphantem turbans, Processu violentiali conveniendus est.

Reoccupatio, recuperatio; *visszafoglalás*. V. s. Reoccupare. Georch. H. T. IV. 237. Megtörténik, hogy az Ítéletet végrehajtó Bíró nem tekintvén az ellentállást, a jószágot mégis elfoglalja és a Felperest annak Birtokába helyezteti: mely esetben, valamint akkor is, midőn az ügyvesztett Fél akármilyen okra való nézve az Ítéletnek végrehajtásakor az ellentállást elmulasztotta, későbbben — egy esztendőnek elforgása előtt 68. 1-mae a törvényes foglalás alá vett jószágot, ha ereje bírja, maga hatalmából ismét visszafoglalja (*reoccupat*): mely tétemény formájára nézve hatalmas visszafoglalásnak (*reoccupatio*) mondattatik. Arch. Rák. VIII. 197. templorum reoccupationes. Kass. P. P. I. 229. Rák. Ön. 158. Jókai Rab R. I. 305. Vivat reoccupatio.

Reoccupationalis, ad recuperationem pertinens; *visszafoglalási*. Jókai Rab. R. I. 4.

Reoccupator, recuperator; *visszafoglaló*. Kuk. Jur. III. 125. Art. Diet. Pos. 43.

Reoccupatorium, recuperationis causam inquirens actio; *visszafoglalás okát kérő ügyelet*. Georch. H. T. IV. 237.

Reoccupatorius processus, lis in causa recuperationis mota; *visszafoglalási ügyelet*. Kass. P. P. I. 229. In casibus reoccupationis bonorum iudicialiter executorum reoccupanti subseque in processu reoccupatorio convicto oppositionis remedium amplius non competere.

Reoptare, optare, ut redeat aliquid; *visszakívánni*. Tör. Tár. 1887. p. 490.

Reoptentio, V. Reobtentio. Cod. Dip. Pat. V. 425., 439.

Reoptinere, recuperare; *visszanyerni, kapni*. Chr. Dubn. 230., 200., 233., 202. Quod iam nunc de concedente cum magna pugna reoptentum habemus. Cod. Zi. I. 271.

Reordinamentum, nova instructio, dispositio; *új intézkedés*. Han. Mon. Jur. II. 15. an. 1312: si aliquod statutum vel reformatum vel reordinamentum continetur in presentis volumine . . . habeatur pro vano.

Reordinare, denuo sacerdotem inaugurare; *újra pappá szentelni, avatni*. Nill. Symb. 99: ab archiepiscopo Strigoniensi . . . in presbyterum reordinari ac in episcopum reconsecrari postulo.

Reordinatus, 3., denuo ordinatus; *újra szabályozott*. Andr. Pann. 15. terminus stantium et ipsorum, qui ad eum reducuntur, via et reordinatissima manuducit.

Reorganisatio, nova constitutio; *újra való szervezés*. Száz. XXVII. 516.

Repacificare, (Du C.) reconciliare; *kibékíteni*. Batt. Leg. T. II. 152. (Sac. XII.) quicunque non prius fratri suo repacificatus communicare presumpserit.

Repagulare, pessulo occludere; *obse-rare; elrekeszteni, elzárn*. Georg. Sirm. I. 6. mandavit, ut statim hostia Budensia, quot sunt, coacte sint repagulati et sic sub custodia Ladislaus Waydafia. Id. 4., 6. post ipsos mox janum repagulaverunt et omnes usque ad unum ad terram prostraverunt.

Repagulum, piscina (Du C. locus tutus, quasi repagulus clausus); *halastó*. Szék. Okl. IV. 44.

Repara, æ, munimentum. V. s. Musella; *védőfal*. It. riparo.

Reparamentum, (Du C.) refectio,

sartura, V. s. *Maseria*; *javitás*, lt. *riparamento*.

Reparatio, restauratio, refectio; *tatarozás*. Ger. Wiederherstellung. Georch. H. T. II. 447. Cf. Orell. Inscr. no 1447; Prudent. Cath. 10., 123.

Reparatrix, femina, quae reparat; *helyreállító, visszaszerző, megváltó*. lt. *riparatrice*. Vita S. Steph. 27. regina celi, *reparatrix* inclita mundi, tuo patrocinio sanctam ecclesiam cum episcopis et clero . . . committo. Szil. Régi Magy. Költ. I. 253.

Reparatura, æ, (Du C.) reparatio; *javitás, elégtétel*. Jókai. Mire Megv. I. 438. az elmarasztalt kárára történt *reparatura*, a mostani utazás, *assistentia*, forspont, diurnumok.

Repartio, partitio, distributio; *felosztás, kivétel*. lt. *ripartizione*. Gall. *repartition*. Kass. P. P. II. 24. ut quanti contributionalis aequa proportione fiat inter contribuentes *repartio*.

Repartiri, partiri, dispertire; *szétosztani*. Lop. Mon. Sl. XX. 242. an. 1702. Rák. Ön. 140. horas diei inter preces, somnum, prandendum et per carceris mei angustias deambulandum, *repartitus* sum.

Repartitio, V. *Repartio*. Arch. Rák. I. 3. *Repartitio* portaliū hajdonum. Kass. Prax. I. 26.

Repartitionalis, ad repartitionem, divisionem, pertinens; *kivétési*. Pfahl. Jus. Georg. 348. summa vero per eundem soluta tam libello, quam et registro *repartitionali* inseribendum.

Repartibulatus, 3., detorte fulcro praeditus; *visszásan mankós*. Bärzay.

1. **Repatriare**, in patriam redire (Du C.); *haza visszatérni*. Chr. Dubn. p. 87: Du autem Otto . . . *repatriavit*. Anonym. 12. Cf. Solin. 24; et 33.

2. **Repatriare**, (Du C.) ex exilio in patriam reducere; *számkivételből haza költöztetni*. lt. *ripariari*. Ljub. Mon. Sl. IX. 54. an. 1440.

3. **Repatriare**, recipere patrimonium; *visszaszerezni* (örökséget). Cod. Dip. Arp. V. 74.

Repausare, (Du C. 2.) quiescere, pausam facere; *megpihenni, nyugodni*. lt. *riposare*. Gall. *reposer*. Thuröcz. 56., 91. Post hæc decem annis *repausantes* anno undecimo Saxoniam, Turingiam etc. et Burgundos demoliti. S. de Kz. Chr. I. 4., 1. 7. Chr. Dubn. 17. Cumque . . . Atila . . . in Sicambria *repausasset*. Batt. Leg. III. 435. an. 1439. M. Flor. Fontes II. 144. Star. VI. 187. an. 1325.

Repellare, appellare, provocare; *fölelbezzni*. Tör. Tár. 1887. p. 594.

Repensa, (Du C.) remuneratio, recompensatio; *visszafejtés*. lt. *ricompensa*, *rimunerazione*. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 53. quare nos de omnium Baronum nostrorum inductione, consilio benevolo et assensu in *repensam* aliqualem, licet non plenam, octo mansiones castrensium etc.

Repensiva, æ, (Du C.) remuneratio; *visszafejtés, jutalmazás*. Sup. An. Sc. II. 25. an. 1307: fidelitas nanciscitur obsequiorum *repensivam*. Knauz. M. E. Str. II. 242., 257.

Reperceptio, actus denuo percipiendi; *újra való bevétel*. Törvt. Msz.

Reperibilis, quod reperiri potest; *tal-*

lálható. Lzb. Cod. Med. T. II. 239: rerum *reperibilium* venditor. Fej. X. I. 314. Rák. Ön. 268. tu prædixis refrigerandum iri charitatem, et in fine temporum vix *reperibilem* fore.

Reperire se, morari; *időzni, lenni*. Ger. sich befinden. Ljub. Mon. Sl. XII. 194. an. 1415. facta . . . querela . . . per . . . provisos, qui tunc se *reperiebant* in dictis partibus.

Reperitio, actus repertiendi, inventio; *találás*. Fej. X. 4., 264. et eorum seu earum quemlibet seu quamlibet per devastationem bonorum ipsorum seu ipsorum et eorum omnium et singulorum mobilium et immobilium ubicunque *reperitionem*, captionem, sequestrationem seu aprestationem, seu quaecunque aliam occupationem et detentionem auctoritate nostra et potentia brachii secularis procedatis.

Repersolutio, actus reddendi, solvendi, persolvendi; *visszafejtés*. Gall. *rembourser*. Kass. Jur. Civ. III. 3. Si debiti *repersolutio* urgeatur.

Repersolvere, æs alienum solvere, dissolvere; *visszafejtetni*. Kass. Jur. Civ. I. 90. summam intra unius Anni spatium infallibiliter *repersoluturi* sint. Proj. Leg. Civ. 254.

Repetiare, (Du C.) resarcire, reficere veteri vesti segmenta assuere (a petia); *foltozni*. Prot. inq. 190: et portabat vestes veteres et *repetiatis*. Batt. Leg. III. 618. an. 1498: quod fratres possint *repetiare* vestes cum saccis et aliis peciis.

Repetitum, etiam atque etiam; *ismételte, ismételt*. Jos. Repr. 5. an. 1790: *repetitum* . . . propositas petitiones. Reg. Turm. Præf. 25.

Repetitoria, (charta) litteræ, quibus aliquid repetitur; *visszakövetelő irat*. Kov. Form. St. CXXXIII. *Repetitoria* subditi fugitivi in Cottu Trenchin observari solita.

Repetitorius, 3., ad actum repetendi pertinens; *visszakövetelési*. Cher. Jus. Eccl. II. 298. qui vero servum vel colonum alienum detinet, accipit processum *Repetitorium* servi vel coloni.

1. **Repletio**, actus immittendi pulverem pyrium; *(fegyver) töltés*. Arch. Rák. VIII. 330. Infundibulum pro *repletione* Selopi.

2. **Repletio**, agger; *töltés*. D. Raetz p. 54: super aquis . . . *repletionibus* seu aggeribus . . . supportati . . . habeantur. (an. 1489.) Cod. de Stára II. 356. *repletiones* lignorum et terrarum facere debeant . . . in quibus . . . viatores cum curribus . . . commode valeant pertransire.

1. **Repletura**, repletio, infusio (nomen a verbo replere verbalium more fictum); *megtöltés*. lt. *riempimento*. Gall. *remplissage*. Fr. Lib. Rt. I. 125. pro quo vino et *repletura* ex taxa receperunt.

2. **Repletura**, æ, pulvis nitratus cum globo; *töltény*. Ger. Ladung. Kronst. II. 152: ad *repleturas* bombardarum zu den *ladungen*.

Replica, æ, (Du C. 2.) iterata defensio, responsio, refutatio; *viszonfellelet, szóváltás*. Kon. Egyh. 399. A per czélja a vitás jogügyet teljesen kideríteni és a bíróban az íránt jogi meggyőződést keltetni, hogy kinek részén áll az igazság, azért szükséges, hogy mind a két fél saját állítmányai mellett har-

coló érveket lehető világosan, szabatosan és vélelőn adja elő; ezen előadások, vitaközlások — vagy felelések, szóváltásnak nevezetnek (*replica*, *duplica*, *triplica*). Kass. Jur. Civ. I. 452. Cod. Camb. Merc. 96. Jókai. Régi jó Tbl. II. 59. Georch. H. T. III. 253. Arch. Rák. IX. 138. Pázm. Dial. 22. Cod. Dip. Brüss. Burg. 100.

Replicare, (Du C.) respondere, refutare; *felelni, replikázni*. Jókai. Mire Megv. III. 118. Kass. P. P. I. 326. Fiscus Magistratualis *replicat*. Cf. Modest. Dig. 2., 14., 35. fin.

Replicatio, V. *Replica* (Du C.) Comp. L. I. F. Omnis exceptio et *replicatio* exclusoria est: exceptio actorem excludit, *replicatio* reum; sed et contra *replicationem* duplicatio et contra duplicationem triplicatio, et ita deinceps multiplicatur nomina, dum aut reus aut actor obicit. Illésh. 133. Cf. Just. Inst. 4., 14; Gai Dig. 27., 40., 7; Julian. ib. 44., 2., 24.

Replicuit, pro: replicavit; *felelt, viszonzott*. Star. XXV. 82. an. 1751. *replicuit* mater nurus.

Reponderatio, actus de novo librandi; *ismételt, új mérlegelés*. Opin. P. III. Sec. V. §. 4. (o) 2.

Reponere, abire, abdicare se aliqua re (hungarismus); *letenni*. End. p. 480. (Stephani bani Libertas an. 1252: 40): Maior ville revoluta anno . . . debeat *reponere* villicacionem.

Reponere sub signaculo tesserarum, signis militaribus adscribere; *katonának besorozni*. Batt. Ger. 150. Illi . . . qui dicunt . . . non est Deus . . . filios . . . hominum ad Dei imaginem conditos ut armenta agrestia sub signaculo reponunt *tesserarum*.

Repopulari, incolarum numerum denovo augere; *újra megnépesíteni*. Knauz. M. E. Str. I. 548., 720.

Reportare, (Du C.) referre; *jelenteni*, lt. *rapportare*. Tört. Tár. XII. 53.

Reportum, (Du C. *Reportatio*) nuncius, relatio; *jelentés*. lt. *rapporto*. Arch. Rák. II. 292. VIII. 103., 390. *reportummal* térjen vissza.

1. **Repositio**, actus reponendi (Du C. al. s.); *visszahelyezés*. lt. *ristabilimento*. Gall. *restitution*. Cod. Evang. T. I. p. 245: Rogamus . . . ut dignetur . . . agere pro *repositione* patrum societatis Jesu.

2. **Repositio**, restitutio; *visszaadatus*. Kövy El. 438. adeoque si successores locantis arrendatorem eiciant, *repositioni* (nisi pretium meliorationum sub spe futuræ utilitatis factarum repetendum habeat) vix est locus. Georch. H. T. III. 20. Csak a kárt követő ügyeket (ha 3000 frtot meg nem halad) illeti a Szolga-Bíró; mert ha a Felperes a kár megtérítésén felül egyzersmind a visszatételt (*Repositio*) azaz a hatalmasul elfoglalt jószágának visszaadattatását is keresi: már ez esetben csak az Alispánt illeti a Bírótság (Judicatus).

Repositionalis, ad actum reponendi pertinens; *visszahelyezéssel*. Kass. Jur. Civ. I. 6. Sic alii sunt Processus Civiles alii Criminales . . . alii sunt Divisionales, Proportionales. Relutiori, Sepositorii, *Repositionales*.

1. **Repositorium**, processus repositionis (Du C. al. s.) Georch. H. T. III. 340. Mikelötte említett törvények hozattattak volna,

számosabban volt ugyan a *visszatétel* (*repositorium*) ügyelet: mert szabadon marad minden esetre a feleknek a Törvény útja.

2. **Repositorium**, receptaculum (Du C. gazophylacium); *tár, tárház, szerszámtartó hely*. Tör. Tár. 1886. p. 562. Veranes. V. 338. *repositoria* farinae. Pár. Páp.

Repositorium rescriptum, scriptum, quo quis in possessionem reponitur; *visszahelyező kir. leirat*. Ker. Nap. 191. kegyelmes revocatorium és *repositorium rescriptum*.

Repositorius, 3., ad reponendum pertinens; *visszahelyezési*. Diar. Com. II. 75. Causae liquidi debiti, violentiales, *Repositoriae*.

Repositura, theca (Du C. al. sensu); *láda*. Kronst. III. 479: *repositura* lignea vel theca vulgo laden.

Repostura, depositum; *letétemény*. Ljub. Mon. Sl. I. 120—121: possint facere credantias et *reposturas* sive deposita ad invicem.

Repraesentabilis, qui repraesentari potest; *szem elé állítható, bemutatható*. Pázm. Dial. 25.

Repraesentamen, imago, exemplar; *példány, hasonkép*. Nad. Florus Hung. L. I. c. V. p. 15. Ex his quondam prout morum erant Servilium, apud Atticos servorum nomina emersere: eorum *repraesentamen* in Comediis: . . . Davus et Geta.

Repraesentans, (in Cambialibus) personam alicuius agens; *képviselő*. Art. D. 1840. p. 59.

Repraesentatio, actus proponendi, referendi (Du C. al. s.); *előterjesztés*. Diar. Com. 103.

Repraesentationalis, personam alicuius sustinens; *képviselői*. Jókai Köszív. II. 59. *telik neki! repraesentationalis* költség quantum oportet.

Repraesentativus, 3., qui personam alicuius sustinet; *képviselői*. Probst, Comitiol. p. 125. Quamquam vero Cardinalis Bonivivus Summi Pontificis Nuntius, iuxta characterem suum *repraesentativum* (uti caeremonialis Philosophia hodie loqui amat) haud compareret, quod *tiaram* sive Berettam non accepisset: Attamen spectatum venit in Aulam.

1. **Repraesentativus**, 3., (Du C.) qui repraesentat, ostendit, exhibet; *előállító*. Pel. Dom. Adv. s. IV. c. 5: Erit ibi quoddam signum illius crucis *repraesentativum*.

2. **Repraesentativus**, qui obit alicuius vices, qui fungitur alicuius vice (Du C. al. s.); *képviselői*. It. rappresentativo. Gall. représentatif. Pelcz. Geisa. p. 74—75: Illa autem Comititia, ad quae habenda delecti ex quavis Provincia vel Comitatu, viri, totum populi, aut Nobilitatis corpus repraesentantes, conveniunt, quae *repraesentativa* dicamus. . .

Reprecatoria, (litterae) mutuas preces continentes; *visszkívánást-, kértés tartalmazó*. Kov. Form. St. VIII. *Reprecatoria* Festerum Paschalius.

Reprehensibilis, reprehensione dignus; *megfeddésre méltó*. Tör. Tár. 1892. p. 392. Andr. Pann. 185. Cf. Salvian. Gub. D. 4., 14.

Repressalia, æ, par pari relatum; ius talionis (Du C. repressalæ); *visszatörlesztés*. Ljub. Mon. St. XXII. 79. an. 1421. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 380. admittit capere et apprehendere in *repressaliam* . . . pro rebus suis ablatis. Fej. VI. 75., 81. propter *repressalias*. Tör. Tár. IX. 14.

Repressalia, orum. V. *Repressalia*, æ. Pril. Abact. 26: quia . . . macatio pecorum . . . *repressalia* . . . procurarent.

Repressare, reprimere; *visszanyomni, akadályozni*. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 377. ut illorum dampnatis et *repressatis* erroribus et pravis conatibus etc.

Reprobatio, (Du C.) relectio; *félrevetés, elutasítás*. It. riprovazione. S. de Kz. Chr. A. 2., 2: ne communitas nobilium *reprobationem* huiusmodi grave ferret. Cf. Tertull. Apol. 13., adv. Marc. 4., 35. fin.

Reprobatorium, relectio, non probatio; *elutasítás*. Faber. Jur. Met. 183. *Reprobatorium* B. Res. de 27. Maji. 1703. intuitu ingressionis in examen testium Jurisdictioni Mont. obnoxiorum, diluit rationes in exculpationem facti allatas.

Reprobis, (Du C.) improbus, condemnatus; *kárhozott, gonosz*. It. reprobo. Patr. Const. 21. Extremum Judicii.

Judicium binis fiet sub Præside verbis Dicitur *reprobis*; It. Venite, Probis. Cf. Ulp. Dig. 13., 7., 24.

Reproducere, denuo proferre, exhibere; *újra bemutatni*. Tör. Tár. 1889. p. 387. *reproductum* est testamentum praesens 19. Novembr.

Reproductivus, 3., vim rursus producendi, proferendi habens; *visszaadó képességgel bíró*. Vern. Psych. 201. Praesensio . . . in *reproductiva* imaginandi facultate, sympathia et obscura similium praeteritorum eventuum recordatione fundatur.

Reproductrix, quae reproduct; *visszazapó*. Vern. Met. II. 51: quatenus integrum aliquod corpus conservare nititur, vis alitrix, quatenus ad partes vel deperditas vel disiectas restituendas tendit vis *reproductrix*, quatenus denique genera conservare conatur per productionem novorum individuorum, vis genitrix vel *propagatrix* audit.

Reprofiteor, denuo palam fatendo ad iudicare; *újjonnan nyilvánosan odaítélni*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 27. Conradus Bragensis episcopo fratri suo parrochiam iudicario ordine requisitam ex integro *reprofiterentur* et redderent.

Reprotestatio, intercessio intercessionis opposita; *viszonti ellenállás, viszonti óvás*. Szend. Misk. tört. III. 436. an. 1713: praesentavit . . . *reprotestationem* in simplici papyro conscriptam. Kass. P. P. I. 26. Hist. Eccl. Ev. 214. paravit intercessionem Intercessioni, *Reprotestationem* *Reprotestationi*.

Reproverare, reprobare (Du C. reprobare); *nem helyesebni*. It. riprovare. Han. Mon. Jur. P. I. 107: contradixit, *reproveravit*.

Republicanus, liberae reipublicae amicus; *republikánus, köztársasági*. Száz. VII. 241. royalista, *republicanus*.

Republicare, rursus publicare (Du C. publicare); *újra kihirdetni*. Pest Vár. Lev. 1.

Republicatio, actus publicandi; *kihirdetés*. Pfahl. Jus. Georg. 303. Sua Maiestas supra citatæ Resolutionis *republicationem* Consilio mandavit.

Repullulare, rursus pullulare; *újra kicsirázgatni*. Oláh. Cod. Ep. 500. huius-

modi enim patronis res eget litteraria, quae ancipiti Marte adversus barbariam *repullulare* meditantem pugnat. Cf. Plin. 16., 10., 19., 44., 90.

Repulsio, *visszautasítás, visszaverés*. Kövy El. 767. *Repulsio* in causis longae litis et loco oppositionis est et terminus causae §. 1040. *Repulsio* est remedium Juridicum quo exequendus, executionem sententiae Judiciariae in longae litis Processu, in anterioribus latae, non admittit 1729: 33., 38. Georch. H. T. II. 149. Jogi. Eml. I. 42. Cf. Coel. Aur. Tard. 2., 7 fin.

Repulsionales, (sc. litt.) repulsionem continentes; *visszautasító levél*. Kov. Form. St. CXIV. *Repulsionales* cum Insertione literar. Divisionalium.

Repulsionalis, ad actum repellendi pertinens; *visszaűzésbeli*. Kass. Jur. Civ. I. 6. Sic alii sunt Processus Civiles, alii Criminales . . . alii Secundarii v. g. Oppositionalis, *Repulsionalis*, Novi etc.

Repulsivum, 3., remedium repellens; *eltávolító szer*. Pel. In Circ. Dom. s. IV. c. 8: Nomen Jesu est totius mali efficacissimum *repulsivum*.

Repulsivus, vim repellendi habens; *taszító, ellökő*. It. repulsivo. Gall. répulsif. Fr. Balassa. Casul. Steph. App. verum si tribuatur igni elementari vis expansiva seu *repulsiva*.

Repulus, i, fors. pabo; *taliga*. Schubkarren. Star. XIII. 251. an. 1397. unusquisque conducit *repulum* lapidum ad terram ru-beam.

Repurgatio, actus purgandi; *megtisztítás*. Gall. purgation. F. Forg. 348. Interea exercitum detinebat laboribus in *repurgatione* fossarum et restauratione munitionum Sigeti.

Reputare pro nihilo, parvi aestimare, nullo numero putare; *semmibe sem venni*. V. Incassare. 2.

Requesta, (Du C.) libellus supplex, preces; *kérelem levél, folyamodvány*. Gall. requête. V. s. *Iniunctura*. Tör. Tár. XXIII. 38. Et venerabiles nobiles et potentes viri domini Milo comes Joigniaci, Radulphus de Rana-ville panterius francie, Petrus de Bournarello militis et Alelmus *boistelli*, *magister requestarum* hospitij dieti domini francorum regis.

Requiem, *halottmise*. Ger. das Requiem. Beng. Ann. Erem. Cenob. 134. ut Patres Conventus de Remeta singulis annis pro refrigerio animae suae unum Sacrum de *Requiem* anniversarium dicere et persolvere sunt adstricti.

Requirifacere, requirendum curare; *keresztetni, idéztetni*. Szék. Okl. II. 170.

Requisita, orum, res necessariae; *szerek*. Ger. die Requisitionen. Kass. P. P. I. 159. Occasione Regnicolaris insurrectionis equitem suis *requisitis* instructum atque armatum statuerit.

Requisita medicinalia, res ad medendum necessariae; *orvosi szerek, gyógygyerek*. Arch. Rák. VIII. 340. Scatulae maiores diversis *medicinalibus requisitis* oneratae.

Requisita scripturistica, res ad scribendum necessariae. V. *Postae portorium*; *írói készlet*.

Requisiti, (Du C.) idem qui magistri Requestarum, Bonifinio auctore: Referendarii, qui preces referebant ad principem; *a ké-*

relmi levelek mesterei. Roger. cap. 6: Nam Cancellarii, ut dicebant, pro eo, quod nisi per ipsos *Requisitos* regi loqui poterant, deprimebant et sublevabant aliquos.

Requisitio, mendicatio (Du C. exactio tributi); *koldulás.* Pesty Ször. II. 170.

1. **Requisitor**, qui aliquid requirit; *megkérő, megkereső.* Cod. Dip. Pat. Hung. V. 221., 322. *Requisitorque* ipsius Juris possessionarii in dominium eiusdem contradictione talis Inhibentis et aliorum quorumlibet non obstante statui solet introduci.

2. **Requisitor**, tabularii praefectus, archivarius, custos; qui instrumenta literaria querit, investigat; *levéltáros.* Recon. an. 1608. p. 51: Conclusum est . . . ut . . . *Requisitores* in Conventibus Leleziensi et Jazoviensi . . . constituti . . . in omnibus fungantur. Tör. Tár. 1889. p. 566. Pesty Ször. III. 371. Conservatores et *Requisitores* . . . instrumentorum in Conservatorio seu Sacristia Ecclesiae. Szer. Not. 195.

Requisitoria, æ, scil. litteræ requisitoriae, quibus vendicamus bona; *megkereső levél.* Tör. Tár. 1887. p. 254.

Requisitorium, mandatum, quo instrumenta literalia requirenda præcipiuntur; *felkerestető parancsolat.* Proj. Leg. Civ. 207. Quamvis in Iudicio Tabulae Regiae originalia duntaxat documenta, non vero Transumpta prævia ratione transumi valeant, quia tamen non raro fieri consuevit, ut authentica Literarum Transumpta in Capitulis, Conventibus asservata erga *Requisitorium* expediantur. Georch. H. T. IV. 145., 264. Kov. Form. St. XCIII.

Requisitorium et præceptorium mandatum, fejedelmi levélkerestető és parancslevél. Tör. Tár. XIII. 8.

Res acquisita quasi castrensis, V. *Quasi castrensis.* Törvt. Msz.

Res ad infeudandum capax, **Res ad infeudandum idonea**, *hűbéradásra képes — alkalmas tárgy.* Vuch. Jur. Feud. 38. *Res ad infeudandum capax* illa audit, cuius dominium utile sub lege fidelitatis retento dominio directo in alterum transferri potest. *Res ad infeudandum idonea*, quae divisionem domini directi et utilis admittit, unaque dominium directum domini securum præstat.

Res caduca, V. *Caducitas*. 2. Georch. Ért. 35.

Res coacquistæ, una acquisitæ res; *közös szerzeményi jóságok.* Törvt. Msz.

Res coquinaria, negotia coquinae; *konyhászlat.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 6.

Res coriaria, *szígyártás.* Ger. Riemerei. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 6.

Res corporales, incorporeales, *testtel bíró és testtel nem bíró tárgy.* Vuch. Jur. Feud. 39. In feudum itaque constitui possunt I. res immobiles non tantum singulares, sed et rerum Universitates v. g. integra prædia et territoria, II. res corporales et incorporeales ut iura, eaque vel separatim vel una cum prædio, cui inhaerent, ut ius venandi III. res mobiles . . . IV. res fungibiles.

Res exhausti usus, res, quæ usu exhaustiri possunt; *kimeríthető hasznú dolgok.* Törvt. Msz.

Res fidei commissæ, V. *Fidei commissum.* Törvt. Msz.

Res fungibilis, res, quæ consumi possunt; *elenyészhető vagyon.* Georch. H. T. III. 39. És ez által különbözik az elenyészhetetlen vagyon a költsöntől; melyben elenyésző vagyon (*fungibilis*) adatatik úgy, hogy azt elköltyén csak annak nemében (in genere) adattassék más szinte annyi és szint olyan vissza.

Res inexhausti usus, res, quæ usu exhaustiri non potest; *kimeríthetetlen hasznú dolog.* Törvt. Msz.

Res infungibilis, res, quæ consumi non possunt; *el nem élhető, enyészhető dolog.* Törvt. Msz.

Res liquefactoria et contusoria, *érczolvasztás-ügy.* Ger. Schmelze, Giesserei. Nov. Calend. 205 D. Theophilus Nobilis Geramb, simul Primarius *Rei Liquefactoriae* et Contusoriae Praefectus . . .

Res Monetario — Montanistica et Salinaria, *pénz és sóügy.* Ger. Salz- und Bergwerks-Angelegenheit. Nov. Calend. 220. Supremum in *Re Monetario — Montanistica et Salinaria*. Regium Inspectoratus Officium, nec non Districtuale Iudicium Montanum in Superiori Hungaria.

Res non fungibilis, res, bona, quæ consumi non possunt; *elenyészhetetlen vagyon.* Georch. H. T. III. 37—39. Elenyészhetetlennek nevezem a használatnak tárgyát nem azért, mintha valóban soha el nem enyészhetnék; hanem mivel olyannak kell neki lenni, hogy azon haszonvétel által, melyre kiadattalott, el ne enyészhessek, p. o. bizonyos meghatározott időre és használatra adván ki az aranylénczomat, hogy annak valóságában ismét visszaadattassék, a használatnak azt más formába önteni nem lehet, hogy előbbeni valósága elenyészessék.

Res postalis, negotium, res vehicularia; *postaügy.* Vuch. Jur. Feud. 53. *Res postalis* in omnibus fere civitatibus Europæis multiplices subit vicissitudines.

Res præcise avitica, res tantum avitica; *csupán osztályra tartozó ősi dolog.* Törvt. Msz.

Res profectivæ, labore acquisitæ res; *munkán szerzett jóságok.* Törvt. Msz.

Res pyrobolia, *Pyrobolia* res q. v. Tör. Tár. 1888. p. 163.

Res sanitatis, res medica; *egészségügy.* Ger. Sanitätswesen. Kass. P. P. I. 22. viarium publicarum structura et reparatio, *res sanitatis* etc.

Res statistica, cognitio regnorum rerumque publicarum. (Prelatorum, Magnatum, Nobilium; Status Militaris, Ecclesiasticus, Civilis etc.) ; *népszámlálási, statisztikai ügy.* Molnár Patv. 61., 62.

Res sutoria, sutrina; *varga mesteriség.* Ger. Schusterei. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 6.

Res temporales, bona fluxa, caduca; res humanae; *földi javak.* Tör. Tár. IX. 56.

Res tormenta, res tormentaria; *tüzéség.* Pest. Vár. Levél.

Res vecturaria, vectura; *szekerezés.* Törvt. Msz.

Res vecturaria militaris, vectura militaris; *tábori szekerezés.* Törvt. Msz.

Res vestiaria, vestiarium; *ruhatár.* Törvt. Msz.

1. **Res**, æ, (Du C. mensura frumentaria) hoc. I. frumentum oblatum; *gabona illeték.*

Fabr. Urk. 42. an. 1423: in expensis. *Resis* et muneribus sponte oblati.

2. **Res**, æ, iter (Du C. al. s.); *út, utazás.* Ger. Reise. Fjp. Szám. 439. an. 1438: summa . . . exposita in *Res* ad dominum regem. Kronst. I. 164. III. 598., 599. Quel. Sieb. I. 520. an. 1509.

Resaignare, denuo phlebotomare; *újra eret vágni.* Jókai Régi jó Tbl. I. 77.

Resolutrix, femina, quæ resolutat; *riszontüdvözölő.* Pel. Pom. I. I. p. 4. a. 2. c. 4. haud dubium, quin in hora mortis beatam virginem, quam sepiissime salutaverat, *resolutatricem* promoveret.

Resanatio læsionis, actus resarciendæ læsionis; *sérelemorvoslás.* Törvt. Msz.

Resarcitio, actus resarciendi, compensatio; *képértelés, kárpótlás.* Fej. III. 218. collectas mardurinales, quas ipsis in *resarcitionem* et recompensam præfatarum earum pecuniarum . . . perpetuo damus in dicto Comitatu et dominio ipsorum taxari. Dip. Alv. II. 282. Opin. de Venat.

Resarsio, actus resarciendi; *kijavítás, foltozás.* Kronst. II. 534: pro *resarsione* coopture currus.

Resartio, V. *Resarsio*; *javitás.* Kronst. III. 481: pro *resartione* horreorum.

Rescatore, rescotere, (Du C.) recuperare; *beváltani.* It. riacattare. Ljub. Mon. Sl. XI. 332. an. 1346: debeant *rescotere* et exigere ab omnibus . . . pro quolibet ypp, quod *rescataverint* et exegerint, habere debeant . . .

Rescattum, exactio (Du C. Rescattum); *sarcz.* Germ. Brandschatzung. Dip. Reip. Rag. 37.

Rescatus, i, (Du C. rescattum) redemptio; *ki-, megváltás.* It. riscatto. Ljub. Mon. Sl. II. 129.

Reschattare, redimere. V. s. *Improntare*; *beváltani.* It. riscuotere.

Rescientia, cognitio; *megismerés.* Fej. X. 3., 39. nosque absque æstimatione prædictarum possessionarium portionum præfatorum filiorum Pauli ac *rescientia* et reinventione veritatis huius, utrum quondam dictus Thomas in præfata possessione Saul nobilis vel impossessionatus fuerit . . .

Rescindibilis, qui rescindi potest; *felbontható.* Faber Jur. Met. 158. Talis venditio coram Iudicio montano, utpote ex capite doli, *rescindibilis* est, præterea venditores tamquam publici impostores puniendi. Proj. Leg. Civ. 222.

Rescire, cognoscere; *megtudni.* Pfahl. Jus. Georg. II. 42. Ut error, qui in primæva Regulatione Urbariali in indictata quantitate fundorum intervenit, *resciri* et ipsa Rectificatio cum fundamento institui valeat. Cf. Gell. 2., 49., 1.

Resciscitari, resciscitando renovare; *megtudakolva megújítani.* Cod. Dip. And. II. 260., 281. et ne veritatis obex *resciscitandi* litem vel materiam quæcionis pateat aut succescat.

1. **Rescissio**, actus rescindendi (pactum); *felbontás, megsemmisítés, érvénytelenítés.* It. rescissione. Kass. Jur. Civ. I. 32. Quia vero similes Bonorum aviticorum abalienationes et inscriptiones perennales ductu Tit. 58. et 59. et aliarum pro re nata adducendarum Patriæ Legum citra legales casus vetitæ *rescissioni* et invalidationi subessent. Cf. Calist. Dig. 50., 9., 5. Ulp. Ib. 37., 4., 3.

2. **Rescissio**, munitio, vallum; *sánczolat*. Gall. retranchement. Szentiv. Cur. Misc. 371. Unde *rescissio* nihil aliud est, quam intra priores munitiones, quas hostis impugnavit vel etiam iam expugnavit noviter erecta munitio.

Rescodere, detrahare (defalcare) (ab it. *scodare*: caudam circumcidere); *levonni*. Ljub. Mon. Sl. I. 44: debet *rescodere* de suis bannis et ex istis bannis debent habere iudices quintum.

Rescribere, respondere, reniti, vetare; *tittakozni*. Ker. Nap. 83.

Rescripta articularia, responsa articularis contentia; *ezikkbeli leirat*. Faber. Jur. Met. 15. Ad speciales porro leges referuntur *Rescripta Articularia*, utpote quibus condendis Articulus 40., 741. occasionem dedit et die 9. Junii 1747. ad singulas VII. Montanas Civitates cum speciali declaratoria Resolutione expedita et Codici rec. Edit. adnexa.

Rescriptio, (Du C.) rescriptum = mandatum; *leirat*. Kov. Form. St. CXLVII. *Rescriptio* Introductionis et Statutionis ad Mandatum Palatinale. Cf. Julian. D'g. 1., 18., 8. Callistr. ib. 9.

Rescriptionales, litterae rescriptum continentes; *leirat*. Cod. Dip. And. V. 68., 33., 72., 7. Cod. Dip. Kár. I. 263., 430.

1. **Rescriptum**, a rege emanatum mandatum (Du C. al. s.); Georch. H. T. IV. 203. A királyi parancsolatok vagy egyenesen ő Felsége kezével irattatnak alá és akkor nevezetnek *Felséges Rendelésnek* (*Rescriptum*) vagy ő Felsége nevében a Fő Magyar Udvari Tanács által adattatnak ki; és akkor mondattatnak Kegyelmes Udvari Rendelésnek (*Decretum Aulicum*). Arch. Rák. IX. 138.

2. **Rescriptum**, exemplum ad fidem autographi confectum (Du C. al. s.); *másolat*. Batty. Leg. T. II. 255. an. 1163: quatenus *rescripta* seu transumpta privilegiorum.

Rescriptum declaratorium, explanans rescriptum; *világosító leirat*. Törvt. Msz.

Resecrare, de novo consecrare (Du C. al. s.); *újból megszentelni*. An. Se. II. 275. (sac. XVI.) templum . . . *ressecrare*.

Resensus, us, sensus inamoenus; *kellemellen érzés*. It. risentimento. Pest. Vár. Lev.

Resentire, sentire, persentire; *érezni, átérezni*. Rák. Ön. 218. I. 6—7. (6.): Tu nosti, Domine, quod gravius hoc *resenseram* periculum, quam naufragii, quod per gratiam tuam evitaveramus . . .

Reseratio, explicatio; *megfejtés, magyarázat*. Batty. Ger. 401. Quia . . . symbolica sunt . . . secundum *reserationem* aliter admittenda.

Reseratio sequestri, abolitio sequestri; *bírói zár megszüntetése*. Kass. P. P. I. 192. Publicatio *Reserationis Sequestri*.

Reseratorium, mandatum, quo abolitio sequestri praecipitur; *zárt oldó parancsolat*. Georch. H. T. IV. 268.

Reserrare, referre; *előadni*. Ger. vortrag. Ljub. Mon. Sl. I. 329.

Reserva, æ, copiae subsidiariae, subsidiarii; *segéd csapat, tartalék sereg*. Ger. Reserve. Arch. Rák. IV. 214. Diar. 1802. p. 411. Kuk. Jur. II. 167.

Reserva incendiaria, copiae subsidiariae ad tempus incendii; *tűz esetére való*

tartalék. Reg. Turm. Præt. Formulæ VI. Repartitionis et Exmissionum Lista. *Pro Reservis Incendiariis*.

1. **Reservata**, orum; *kikötés, fentartás*. Ger. Vorbehalt. Faber. Jur. Met. 35. De Jure Regali Minerali et ex eo promanantibus Juribus in Codice legum patriarum plurimae continentur Leges, ex quibus perspicuum redditur: Jus istud inter Jura et notione eorum, quae *Reservata* adpellantur, comprehendit, proventusque Camerae, ad quos Fodinae Mineræque referuntur, omnisque culturae montanae oeconomicam administrationem.

2. **Reservata**, æ, exceptio; *kifogás, fentartás, kikötés*. Jos. Repr. 44. an. 1790. Georch. H. T. IV. 163. Thök. Lev. 287. acceptálják minden *reservátá* nélkül.

Reservata Mentalis, V. *Reservatio mentalis*. Tisztb. Ir. *Reservata Mentalis értelmitkötés*.

Reservatio, conditio (Du C. al. s.); *kikötés*. Batty. Leg. III. 49.

Reservatio juris, exceptio juris; *jogi kikötés*. Törvt. Msz.

Reservatio mentalis, animo concepta exceptio; *gondolatú kikötés*. It. riserba mentale. Ger. Vorbehalt in Gedanken. Act. et Doc. Rákóczy p. 31: in omnibus punctis . . . a suis . . . statibus subjectis . . . sanctissime et citra ullum defectum, glossam et *mentalem reservationem* . . . observando . . . curare velint.

1. **Reservare**, gratiam referre, rependere; *viszont szolgálatot tenni*. Mon. Comit. Trans. I. 465. an. 1542. de benevolencia . . . in me et frater meum gratiam habeo *reserviturus*. Fej. VIII. 1. 393.

2. **Reservare**, serviendum compensare; *leszolgálni*. Vjestnik I. 191. an. 1289: dies fuge in duplum teneor tibi *reservare*.

Residentiam insularem peragere, in insula habitare, residere; *szigeten lakni*. End. p. 530. (Stephani V. Privilegia an. 1271): quum Cletus episcopus tribus annis cum Bela . . . rege *residentiam insularem peregisset*.

Residens, procurator, negotiorum curator (Du C. al. s.); *ügyviselő*. It. residente. Ger. Resident, Geschäftsträger. Act. et Doc. Rákóczy p. 113: scripsimus Domino *Residenti* Gallico ipsimet. Thök. Diar. 35. Instr. Pac. Art. XVIII. Száz. XI. 141. II. Rák. Gy. 581. *Residens*, Boilus sive legatus. Rák. Ön. 301. Tör. Tár. 1888. p. 708. Szil. Tör. Magy. Tört. Eml. VIII. 26. Cod. Alv. I. 7.

Residens Venetorum, legatus Venetorum Constantinopoli; *Velenzei ügyviselő, követ*. Szilárdy Tör. Magy. Tört. Eml. VI. 481. Expectatur etiam Boilus, i. e. *Residens Venetorum*.

1. **Residentia**, æ, iter regis (Du C. al. s.); *hadbaszállás, királyi utazás*. Száz. III. 18. Datum in quindenis *residentiae* (vagy *descensus*) exercitus regis. Robert Károly 1307. in quindenis *residentiae* proxime nunc movendi exercitus regalis. Hadbaszállást, de legtöbbnyire küln. az Árpádok alatt királyi utazást jelentett, midőn is az utbaesők, ha csak felmentve nem voltak, a királyt roppant kíséretével (exercitus) elfogadni tartoztak.

2. **Residentia**, (Du C.) habitatio, aula; *királyi lak, tartózkodási hely, székhely*. Tör. Tár. 1891. p. 416. Rák. Ön. 109.

3. **Residentia**, æ, pecunia residua (Du C.

al. s.); *hátrálék*. It. residuo. Cod. Dip. Brüss. IV. 149. cui interea usque totalem finalemque decisionem et contentationem de *residentia* competenti Dnus Bethlen et Provincia providere teneantur.

Residentia exercitus, a hadbaszállás utolsó napja. Hung. sermone: a királyi hadbaszállás végső napja. Dimissio exercitus regalis post confectum bellum. Quum nobiles in castris Regis erant causae litigantium differebantur ad quintum decimum diem dimissionis i. e. *residentiae* exercitus regalis; vulgo: ad quindenas *residentiae* exercitus regalis. Haec dies in universo Regno proclamari solebat, ut partes eorum iudice comparere possint. Fusius de hac re: (Knausz Nándor Kortan Bp. 1876.) Fej. VIII. 3. 671. personaliter astantes iuxta continentiam gloriam literarum nostrarum in quindenis *residentie* praesentis exercitus Domini Regis versus partes Bohemiae habiti.

Residentiam capere, domicilium collocare; *telepelni*. Tör. Tár. 1887. p. 489. *residentiam ceperunt* (telepedtek).

Residentiam facere, habitare; *lakni*. Eszt. Okm. p. 94: *faciant* continuum *residentiam* (an. 1396.).

Residentialis, is, confrater; *testvér*. Beng. Ann. Er. Cenob. 159. Ad extremum gloriatur Cenobium Viennense inelytus duobus, de *Residentialium* suorum numero, Coelo datis Martyribus.

Residentiatius, 3., qui habitat; *székhelytel bíró*. Jogt. Eml. I. 249.

Residentialis, ad residentiam, ad sedem pertinens; *székvárosi*. Diar. Com. II. 12. ad portam templi S. Stephani *Residentialis*. Kass. Jur. Civ. I. 26., 144. in *residentiali* domo. Cod. Dip. Pat. VII. 36.

Residere in collo, tergo harere. V. s. *Impartitus*; *nyakán ülni*. Ger. auf dem Nacken sitzen. Chr. Dubn. p. 21.

1. **Residuare**, remanere; *fent-, hátramaradni*. Fej. VII. 360., 273. et quid ex pretio pecuniae suae *residuabit*, hoc totum annotato in causam attracto teneatur coram homine nostro ad id deputato restituere.

2. **Residuare**, reponere; *megtakarítani, félretenni*. Frak. Máty. lev. II. 54: pecuniae quantitatem sibi *residuare*.

Residui crimen, crimen peculatus; *közkinces elcsikkasztása*. Törvt. Msz.

Residuitas, residuum, quod restat; *maradék*. Fjp. Szám. p. 66: *residuitas* est ipsi defalcata in taxa. Tör. Tár. XII. 39. Rák. Ön. 41. Werbőczy 129. Cod. Zi. V. 433. Thü. róz. 59. Kass. Jur. Civ. I. 89.

Residuum vini, faeces vini; *borseprű*. It. feccia del vino. Ger. Weinhefe. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 99. decimas de vino, et agnis, et apibus provenientes non solve, et *residuum vini* non portare . . .

Resignacio, (Du C. resignare, rem possessionem alicui transcribere, concedere) *Resignatio*, traditio alicuius rei; *átadás*. Fej. VII. 143. Nec non amicitiam nobis iam in *resignacione* Castri et Civitatis Poseniensis cum iuribus et pertinentiis suis liberaliter factam. Törvt. Msz.

1. **Resignare**, (Du C.) subicere; *alávetni, alárendelni*. Rák. Ön. 123. I. 23: . . . voluntati tuae meam *resignaverim*.

2. **Resignare**, testari, confiteri, profiteri (Du C. al. s.); *kinyilatkoztatni*. Rit.

exp. ver. G. 3—2: Quorum uterque vice et in persona adversariorum suorum se stare dicentes, *resignaverunt* predictos... esse omnino esse liberos.

Resignare officium, abdicare se magistratu, munere; *hivatáláról lemondani*. Törvt. Msz.

1. **Resignatio**, restitutio; *visszaadás, visszatöbcsátás*. Cod. de Sztára. Vol. II. 6. Supplicat nostro culmini humiliter precum cum instantia, ut predictam ipsius Johannis dictarum portionum possessionarium *resignationem* ratam et gratam habere... dignaremur.

2. **Resignatio**, (Du C.) subiectio, abdicatio; *alávetés, alárendelés, lemondás*. Rák. Őn. 110. l. 33—35. (34.): Dixi, Domine, et ita est, resolutum me fuisse et vere subiectum voluntati tuæ; sed *resignationis* meæ nec amor nec timor fuerat fundamentum.

Resignatoria, (sc. litteræ) restitutionem continentes; *átváltó levél*. Törvt. Msz.

Resignatorium, (Instrumentum), 1. actus tradendi, 2. scriptum abdicationem continens; 1. *átadvány*, 2. *leköszönő levél*. Wallasky 373.

Resiliens, qui desistit causâ; *eltálló fél*. Georch. H. T. I. 81. De a szent szék sem kinszerítheti éppen erőszakkal az *eltálló felet* (*resilientem*) főképp olyankor, midőn valamilyen rossz következhetne az erőltetett házasságból. Cf. Ulp. Dig. 48., 2., 9.

Resilire, recedere, refugere. H. I. pro: omittre, (Du C. renuntiare); *abban hagyni, felhagyni*. S. de Kz. Chr. A. 1., 1. tamen ei de caelesti throno verbum venit, quod a tali *resiliret* cogitatu.

Resi nifer, qui fert resinam; *gyantatermő*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. p. 31.

Resis, (gr. ῥῆσις) fama; *monda*. Fragm. Chron. Rythm. temp. Ludov. I. Engel: Mon. Ungr. Bécs 1809. p. 49.

Tulitque animalia

Resis atque brutalia.

Resolubilis, (Du C.) qui facile resolvitur; *feloldható*. Szentiv. Curios Misc. Dec. II. Pars. II. p. 274. Cf. Prudent. Apoth. 581. Id. Cathem. 40., 157.

Resolute, fortiter, audacter (Du C. al. s.); *elszántan*. Arch. Rák. IX. 498.

1. **Resolutio**, sententia (Du C. al. s.); *határozat, rendelet*. Ger. Entscheidung. Jos. Repr. 43. an. 1790: Si *resolutio* Tolerantiae, ut supponi debet, in favorem Protestantium emanavit, equidem cum favore non congruit terminus Tolerantiae. Ac. Com. Sopron. 118. (Ordines) ex tradita *resolutione* intellexerunt. Beth. G. Lev. 274.

2. **Resolutio**, interpretatio (Du C. al. s.); *magyarázat*. Körmöcb. főreálisk. Ért. Bpest, 1895. g. 54. Grammaticæ Rhenianæ Etymologia, una cum *resolutione* grammatica Terentii.

Resolutio regia, regis sententia; *királyi végzet, határozat, rendelet*. Kass. Prax. I. 273. De benignis *Resolutionibus Regiis*.

Resolutivus, 3., resolvens; *feloldozó*. Kelem. Inst. Jur. Præf. II. 78. Conditio est... 2-o Suspensiva impedit effectum, donec eveniat; iuxta illud: *Conditio nihil ponit* ad esse, nisi impleatur; ast *Resolutiva* eveniens eundem tollit, Törvt. Msz.

Resolutor conferentiarum, qui conferentiarum agenda constituit; *az értekezlet meghatározója*. Beng. Ann. Er. Cœnob. 137. obiit Pater Elisæus Staffevsky Theologiæ Moralis Professor et *conferentiarum* resolutor.

Resolvacio, liquatio; fusura, conflatura; *oldás, olvasztás*. Kol. Cod. 7.

Resolvere, instituere, decernere; *határozni, rendelni*. Cod. Alv. I. 13. 6 felsége igen kegyelmesen *resolváln*. Arch. Rák. VIII. 88.

Resolvere animo, animo perpendere, in mente agitare; *megfontolni*. V. Textum sub *Confoederare*.

Resolvere se, animum inducere, constituere; *magát elhatározni*. Nill. Symb. p. 663: *resolvi me* ad clericum. Ac. Com. Sopron. 117. Arch. Rák. VIII. 382. Star. VIII. 122. an. 1748. *resolvi me* recurrere ad... dominationem reverendissimam.

Respectabilis persona, persona venerabilis; *tekintélyes személy*. Ger. Respectable Person. Jók. Epp. I. 128.

Respektiva, a, pro: perspectiva, ad sonum vocis «respectivus» fictum; telescopium; *távcső*. Jókai Debr. lun. 112.

Respectivus, 3., suo quisque loco; *illető, illetékes*. It. rispettivo. Ger. zuständig, respective. Kass. Prax. lb. 34. litteras officiosas ad loca *respectiva* Comitatus medio hajdonum equitum promovere. lb. I. 35. illorum obligatio est eietatas ad *respectivas* Communitates avenæ fœni et straminis portiones... recipere.

Respectu, si spectes, quod spectat, ratione; *tekintetében*, ra-, re-, nézve, illetőleg, vonatkozólag. Inst. Arith. 80. Nimirum quævis unitas potest spectari tamquam totum aliquod pluribus constans partibus; quare partes eiusmodi *respectu* totius Fractiones appellantur.

Respectuosus, 3., respectum præstans, respectu plenus; fere idem est, ac respectuialis, quod apud Du Cangium occurrit significans eum: qui observantiam v. reverentiam erga aliquem præstat; *tiszteelő, tisztelettel teljes*. Rák. Őn. 226. l. 19—20. (19.):... concepto vero *respectuoso* affectu pro persona Regis vere illo non viso mihi aliquid deesse credideram. Cod. Evang. I. 284. infrascriptus... recognosco, quod... miserit in scriptis, quandam *respectuosam* requisitionem.

Respectus, mora (Du C. 4.); *haladék*. Uj Magy. Muz. III. 197. Nullus constabularius vel alius ballivus noster capiat blada vel alia catalla alicuius, nisi statim inde reddat denarios aut *respectum* inde habere possit de voluntate venditoris.

Respirabilis, qui respirari potest; *ki-, belehelhető*. Bene Med. V. 298. aër *respirabilis*.

Respirationes ultimæ, luctamen mortis, animam agere; *végponaglás*. It. agonia. Ger. Todeskampf. Thürocz. 274. Quem cum præfatus frater, Johannes de Capistrano, ultimis *respirationibus* laborantem intuitus est.

1. **Respirium**, i, (Du C. al. s.) respiratio, quies; *lélekzetestétel, szünet, pihenés*. It. respiro, pausa, riposo. Thök. Diar. II. 114. Kevés idő múlva érkezék az tábor is, kivel való megegyezésünkkel kihivatván három rendben is az böszörményiekben tractába in-

dulánk veleek és virradtig engedvén *respirium*ot végtére nekik, az tábor az gyümöleses kertekben szállott meg. Arch. Rák. IX. 22. II. Rák. Gy. 387.

2. **Respirium**, (Du C. al. s.); compendendiatio, dies prolatus; *törvénykezésben idő haladék*. It. respiro, dilazione. Gall. dé-lai. Ger. Frist, Aufschub. Casplov. Nucleus p. 261: Incatto in causa extraseriali ad extraserialiter agendum non citato *Respirium* conceditur. Kövy El. 670. cum *Respirium* et moram indulget conquirendis probis.

Responditor, responsor, vas; *jótálló*. Rák. Mon. Sl. XIII. 153. an. 1356: debet... mittere... procuratorem et *responditorem*.

Responsa, æ, sententia; *végzés*. Cod. Dipl. And. V. III. p. 66: ad causam attracti *responsam* legitime coram nobis expectantur.

Responsabilis, qui rationem debet reddere alicuius rei; *felelős*. Knauz M. E. S. II. 487, 510. Andreas III. Rex Comites... sibi soli *responsabiles* esse promulgat. Regul. Turm. Præt. 45.

Responsabilitas, quum quis rationem alicuius facti reddere debet, periculum; *felelősség*. Pest. Vár. Lev. Opin. P. II. Sec. II. Cap. III. art. 10.

Responsalis, (Du C.) procurator, advocatus; *ügyvéd*. Ljub. Mon. Sl. II. 22: compareatis coram nobis... per ydoneum *responsalem*. Kub. C. Arp. I. 179. nec misit pro se aliquem *responsalem*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 208. Fej. III. 417. Kat. Hist. Duc. 541.

Responsamen, (Du C.) responsum; *felelet*. Rák. Őn. 112.

Responsator, V. *Responditor*; *felelős, jótálló*. Ljub. Mon. Sl. VIII. 69. an. 1350. debes esse *responsator* et pagator de omni...

1. **Responsio**, inquisitio (Du C. al. s.); *feleltetés*. Batty. Leg. T. II. 91. an. 1093: cum nec idoneorum testium *responsione* (ad hæc notat. Bat.: Hic latet Hungaricus idiotismus inquisitionem enim *feleltetés* idest *responsionem* dicimus.)

2. **Responsio**, annua pensio, (Du C. 2.); *évenként fizetendő összeg*. Cod. de Sztára. Vol. II. 177. Reditus et emolumenta adeo sunt his diebus diminuta, quod *responsiones*... debite solvi quoquomodo nequeunt.

3. **Responsio**, ratio danda (Du C. al. s.); *felelősség*. It. risponsabilità. Kass. P. P. I. 244. Absque ullo ulteriori *responsionis* onere.

Responsiunculum, (Du C. responsorium) breve responsum, responsorium, hoc est responsorius cantus, cantus Ecclesiastici species. Apud nostrum: breve responsum, adnotatio; *rövid válasz*. Bod. Hist. Eccl. II. 62.

Responsiva, æ, (Du C.) epistola responsum continens; *felelet*. Ljub. Mon. Sl. III. 118: suam expectabimus *responsivam* et in hoc dignetur scribere *velle* suum. Dip. Reip. Rag. 15. Star. I. 145. an. 1360.

Responsivialis, e, responsum continens; *feleletet tartalmazó*. Kov. Form. St. 53. Et sic de talibus formis *responsivalibus* dieta sufficiunt.

Responsivum, i, responsum; *felelet*. Schröer. Synt. 7.

Responsoria, litteræ responsum continentes; *válasz-levél*. Arch. Rák. III. 284.

perceptis *responsoriis*. VIII. 196. copiam *responsoriarum* acclodo. Cod. Alv. I. 39.

Responsorie, respondendo, mutuo; *válásképén, viszonzva*. Arch. Ver. Sieb. XXV. 180. an. 1782. animi sensa in . . . litteris *responsorie* exprimere. Tör. Tár. 1884. p. 443. *responsorie* ad me scriptis.

Responsorio-Declaratoria, (litterae) respondendo declarantes; *felelve kijelentő levél*. Kov. Form. St. CLII. 60.

1. **Responsorium**, responsio; *felelet*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. V. 108. columbae . . . alligatis illarum pedibus epistolis, ibant, et rursus ad eosdem cum *responsoriis* redibant.

2. **Responsorium**, (Du C.) cantus ecclesiasticus, quod uno canente chorus consonando respondeat; *imabeli felelet*. Reg. S. Ben. 9., 42. Duo *responsoria* sine 'Gloria' dicantur. Ibid. 9., 20. Post has vero tres lectiones cum *responsoria* sua sequantur sex psalmi. Ibid. 40., 7. Quam lectionem brevis *responsorius* subsequatur. Vita S. Steph. 88. Cf. Ambros. Hexaem. 3., 5., 23.

Resposui, Resposuit, respondi; *feleltem*. It. risposi. Thökö. Diar. 488. Ego ipse *resposui*; etc. *Resposui* ipsi; etc. *Resposuit* Chamus; etc.

Respublica creditrix, hitelező község. Nagy. Jus. Trans. Sax. 144. *Respublica* id est communitas aliqua *creditrix* omnibus creditoribus chirographariis praefertur.

Respublica Christiana, universi christiani; *keresztényen egyház*. Veranes. II. 249. Petri Berislavi Vesprimiensis episcopi, summi Hungarici regni, *christianacque reipublicae* herois . . .

Restabilire, (Du C.) restituere; *visszahelyezni*. Jos. Repr. 24. Administratio . . . *restabilitur*. Rák. Ön. 67. pacem *restabilire*. Pris. Serv. 94. Arch. Rák. IX. 90.

Restaneus, 3., quod alicui adhuc debetur in supplemento; *hátralévő, még tartozó*. An. Sec. II. 108. an. 1532: promisso . . . *restaneo* . . . salario.

Restans, qui debet alicui aliquid; *adósághban maradt* (adó). Georch. H. T. III. 56.

Restantia, æ, residua pars; *hátralék*. Tör. Tár. XI. 168. *restantias* Dicæ et Taxæ. Rák. Ön. 135. Kass. Prax. 2., 35. Arch. Rák. VIII. 34.

Restantia Auszczugalis, residua pars rationum; *számlai hátralék*. Kov. Form. St. CLXXXVIII. Actio ad persolutionem *Restantiae Auszczugalis* contra Emeritum Domini Officiale suscitata.

Restantiarius, i, debitor; qui nomen nondum dissolvit; *hátralékos, adós*. It. debitore. Art. Diet. Pos. 79. sola quintalitate pro compensandis aliorum Comitatum super erogationibus deducta et per *Restantiarios* pro rata singulorum *Restantia* eum in finem pendenda. Reg. Turm. Præt. 165. Arch. Rák. II. 449. Star. VIII. 136. an. 1748.

Restatare, reddere, restituere; *visszaadni*. Ljub. Mon. Sl. XI. 157. an. 1344: conditio expresse apposita, quod commune possit illam *restatare*, quandocumque sibi placebit.

Restatio, ferreum sustentaculum; *támasz*. It. sostentacolo. Gall. chevalet. Galeoti. 35. Sed hastam sub ala tenere ferreo sustentaculo: quod ne retro hasta pellatur ibi restet,

restationem dicimus, non meminisse legisse apud antiquos.

Restitutio, actus restituendi; *visszahelyezés*. Szék. Okl. I. 237.

Restatuere, iterum statuere, restituere; *visszállítani*. Cod. Zi. Vol. V. 120: Villam . . . suo monasterio . . . *restatui* facere voluissent. Fej. XI. V. Un. 80. Cod. de Sztára. II. 234. Tör. Tár. XII. 175. Szék. Okl. I. 237.

Restatutio, restitutio; *a jószágba való visszakiadás*. Ger. Wiedereinsetzung in die Güter. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 62. Georch. H. T. II. 147. Kass. Jur. Civ. I. 17. Cod. de Sztára II. 234. Cod. Dip. Pat. V. 161., 232. Tör. Tár. XII. 148: *restatutio* possessionum.

Restatutoria, sc. litteræ, lit. restitutionem continentes; *újra, visszakiadó levél*. Tör. Tár. XII. 30.

Restaurabilis, qui restaurari potest; *megújítható*. Knauz M. E. Str. II. 423., 440.

Restaurare, resarcire damnum (Du C. al. s.); *kárpótolni*. End. p. 343. (Deer. S. Ladisl.) si servus . . . tantum furatus fuerit, quantum dominus eius *restaurare* non poterit . . . unam pensam . . . det.

1. **Restauratio**, satisfactio, (Du C. compensatio); *elégtétel*. Batt. Leg. T. II. 227. an. 1436: pro *restauracione* . . . hominis sui interfecti.

2. **Restauratio**, nude pro: restauratione Magistratus q. v. (Du C. al. s.): *tisztújítás*. Jókai Rab R. I. 120. Magy. Náb. 84.

Restauratio Magistratus, actus creandi novos magistratus; *tisztújítás*. Kass. Prax. I. 28. excedentes ab officio suspendere, ipsis alios sufficere, intermedio tempore mortuis vel officio semet abdicantibus alios usque tempus *Restauracionis* surrogare, omnitriennio *Restauracionem Magistratus* ad præscriptum legum asservare.

Restaurationalis, ad electionem pertinens; *választási, tisztújítási*. Száz. VI. 497. XXII. 554. Jókai Magy. Náb. 17.

Restaurator, (Du C.) qui restaurat, restituit; *helyreállító*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. p. 457. tides catholicae *restaurator*. Andr. Pann. 239. militiæ *restaurator*. Fab. Jur. Met. 49. Ferdinandus Culturae Montanisticae *restaurator*.

Restauratoria, orum, actus creandi magistratus; *tisztújítás*. Hajn. Extr. L. 497: in comitatu *restauratoriis* nullam vocem qua tales, sc. parochi, habent.

Restauratorius, 3., ad redintegrandos suffragii magistratus pertinens; *tisztújító*. Irod. Köz. VII. 2. p. 135: sedes *restauratoria*.

Restauratrix, quæ restituit; *visszáállító*. Fej. V. II. 395. quæ est humanæ posteritatis *restauratrix*.

Restaurum, (Du C.) satisfactio, restauratio damni; *elégtétel, kárpótlás*. Ger. Ersatz. Urk. Sieb. I. 218. an. 1300. fiet *restaurum* . . . pro corporis occasione viginti quinque marce.

Restavit, superfuit; *még maradt*. Fj. Szám. p. 141. an. 1398. *Restavit* summa universalis.

Restibilis, duraturus, mansurus; *megmaradható, kitartó*. It. durabile. Szamosk. I. 223. in Hungaria alte obrutæ (vites) vix præ algore *restibiles* perdurant.

Restitutio integræ, *visszahelyezés*. It. restitutione. Comp. L. I. G. 3. *Integræ* re-

stitutio dicitur, cum res aut causa, quæ perierat, in priorem statum reparatur.

Restitutive, restituendo; *visszáadlítólag*. Fej. VIII. 244. quod ipse Nicolaus respondisset solam eandem particulam per ipsum Nicolaum et per alios socios suos *restitutio* ad easdem religiosas Dominas non plus iuris in præacta possessione de iure debere pertinere. Cf. Magy. Nyelvt. Sz. megad, visszaad.

Restitutorium, scriptum, quo alicui ex manda'o principis vel magistratus res ablata restituuntur; *visszahelyeztető írat*. Kov. Form. St. XCVI. *Restitutorium* ratione Bonorum illegitime occupatorum.

Restollare, (Du C.) impedire, retardare; *fellartóztatni, akadályozni*. Pár. Páp. Samb. Tyn.

Restrictio, actus restringendi; *kortátozás*. Opin. de Venat. reg. et restrictione. Arch. Rák. VIII. 6. cum *restrictione* personarum engedtek meg. Kass. Jur. Civ. I. 89. sine omni *restrictione*. Cf. Augustin. Mor. eccl. cath. 31.

Restrictivus, 3., temperans, restringens; *mérséklő*. Georch. H. T. I. 14. vagy a messzebb terjedt szavakból szorosabb értelem mérsékelte és ez *mérséklő* magyarázás (*restrictiva*). Vern. Log. 49.

Restum, (Du C.) quod restat, residuum. V. s. *Serzens; maradék*.

Restus, i, restis (Du C. restum); *hajókötél*. Ljub. Mon. Sl. V. 245. an. 1334: pro faciendo lavare *restos* galioni, qui erant in mari.

Resultare, (Du C. 3.) sequi, nasci, oriri; *keletkezni, következni*. Tör. Tár. 1891. p. 382. Cod. Dip. Brüss. Burg. 105. Hinc *resultat* absurdum fore. Cher. Jus. Eccl. II. 208.

Resultatum, quod efficitur ex aliqua re, summa; *eredmény*. Jókai Magy. Náb. 337. ez a *resultatum*. Kass. Prax. I. 89. finale commissionis limitanea *resultatum*.

Resultatum deliberationum, summa rei deliberationum; *a tanácskozás eredménye*. Lzb. Cod. Med. T. II. Proem. *resultata deliberationum* rectius conclusa consilii . . . nominare placuit.

Resultatura, æ, eventus, summa. Text. v. sub *Interusurialis*; *jövedelem, eredmény*. It. risultato. Gall. resultat.

Resultus, us, actio resiliendi a pacto et conditione (Du C.); *visszalépés, igéretszegés*. Cher. Jus. Eccl. II. 270: Pcenam *resultus* Judex prudenti arbitrio suo, vinculi vero e conventionem determinat. Opin. Deput. 39. Kövy El. 394.

Resumptio, actus resumendi; *újra való felvétel*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. p. 78. Utrum anime damnatorum etiam ante *resumptionem* suorum corporum igne infernali torquantur.

Resumptus animus, (Du C. resumere, vires recipere) fortis animus; *hálórlék*. Georg. Sirm. I. 4., 357. et Petrus intraverat ad monachum cum *resumpto animo* . . .

Resuscitatorium v. **Continuatorium**, scriptum, quo causa quadam iterum suscitatur; *fölelevenítő, föltámasztó írat, folyásba hozató parancsolat*. Kov. Form. St. XCVI. *Resuscitatorium* ad Comitatum. Georch. H. T. IV. 266.

Retaleum, mercatura pannorum ad ulnas vendens (Du C. *retallia*); *rőfős keres-*

kedés. It. ritaglio. Ljub. Mon. Sl. XXI. 367. an. 1450: mercatores vendentes pannos seu fastuosos ad *retaleum* ypperperos tres pro centenario solvere teneantur.

Retaliare, par pari referre, ex It. taglione (Vergeltungsrecht); *vissanozni*. Wagn. Cf. Gell. 20., 4., 16.

Retalium, (Du C. *retalia*) parva. minuta pars; *kis részlet*. It. ritaglio. Ljub. Mon. Sl. III. 13.

Retardativus, 3., tardans, retardans; *késleltető*. It. ritardativo. Nill. Symb. p. 423: Principale impedimentum mœæ adeo prolongatæ confirmationis *retardativum* . . . transmittere præsumo.

Retardatus, us, scheda, cui is, qui negligerenter solvit, inscribitur; *mulasztási könyv*. Juriev. Jur. Met. 151. Si sexta sequentis trimestris hebdomada admensum Additamentum a respectivis Courburariis solutum non fuerit, id a Curatore fodinæ in *Scheda* ita dicta *Retardatus* Officio montano præsentanda, adnotatur; quo facto partes fodinales morosi Courburarii in *Retardatum* positæ dicuntur. Cuius rei legalis effectus est: ut morosus Courburarius partes suas fodinales amittat, ex Libro Antigrapho deleatur, atque partes fodinales *Retardatum* ingressæ cæteris courburariis additamenta sua rite pendentibus *Jure Retardatus* seu accrescendi in proprietatem cedent.

Retaliare, vindicare, ulcisci; *megtromfolni*. Pár. Páp.

Retecella, ornamentum sericum ad instar retis contextum a: rete + cellare (Du C. Rete); *recze*. Gall. réticule. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 126. Zonarum braccalium *retecellarum* de opere Salernitano, sicut credo, plus quam duodene et una zona de opere Pessulano sine fibula.

Retentor, qui retinet; *visszatartó*. Gall. reteneur. Fej. II. 221. anathematizavimus . . . reditum ecclesiasticorum raptores, invasores ac illicite *retentores*. Cf. Appul. Flor. p. 543.

Rethe leporoferale, rete leporibus ferendis, portandis; *nyúlhaltó*. Haz. Okl. 258. an. 1334: tria *rethe leporoferales*.

Rether, (a Slavico: rychtar) quod iudicem villæ notat; *biró*. Tör. Tár. 1893. p. 14.

Rethorialis, (*ῥητορικὴ*) ad rhetoricam pertinens; *szónoki*. Kov. Form. St. 134. sed quia omnis scientia et præcipue ista *Rethorialis* in ymaginatione et frequentatione esse dignoscitur.

Rethoricus, i, rector; *igazgató*, *kormányzó*. Rač. Mon. Sl. VII. 63. an. 1064: regente cathedram . . . episcopo *rethorico*.

Reti ventos venari, *hálóval szelet fogni*; *haszontalan munkát végezni*. Szentiv. Curios Misc. Dec. II. P. II. p. 106. *Reti ventos venari*. Idem quod in vanum operari.

Reticula, æ, (Du C.) pro: reticulum; *recze*. It. reticella. Thök. Diar. II. 354. Duodecim frusta diversarum *reticularum* pro linibus linteaminum II. 16.

Reticulariter, in modum retis; *reczésen*. Arch. Rák. VIII. 312., 348. Quinque paria tibialium antiquorum ex filis *reticulariter* confectorum.

Retifer, piscator; *halós*, *halász*. Száz. XV. 166. populorum nostrorum *retiferorum* qui vulgo halous nuncupantur. Haz. Okl. 52.

an. 1207. Tör. Tár. 1893. p. 27. Knauz. M. E. Str. I. 329., 412. Fej. V. II. 186.

Retificare, retia facere; *hátót készíteni*. Szentiv. Curios. Misc. Dec. II. P. II. p. 294.

Retinacula nodorum, foramina retinendis nodis; *gombház*. Ger. Knopfloch. Arch. Rák. VIII. 352.

Retirada, æ, (ab It. ritirata) reditus; *visszavonulás*, *hátrálás*. Ger. Rückzug. Arch. Rák. II. 158. Diar. Comit. II. 9.

Retornare, (Du C. 5.) redire, reverti jubere, remittere; *visszaküldeni*. It. ritornare. Gall. retourner. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 349. Et si vos, domine Rex, dederitis ei gratiam et in terram suam eum *retornaveritis*.

Retorquendo, alia instrumenta producendo; *ellenvetőleg*. Georch. H. T. IV. 145. A próbákat lehet vagy egyenesen (directe) vagy ellenvetőleg (*retorquendo*) elmellőzni. . . midőn az oklevelek vagy tanuk ellen kifogás nem tétetettik nygán, de ellenkező oklevelek vagy tanuk állítatnak elő.

Retorsio, clarigatio, par pari relatum; *visszatörítés*. Tör. Tár. 1888. p. 687. prioritatis iuramenti per *retorsionem* vi iuramenti.

Retorsio juris, usus pari jure; *haszon jussal való élés*. Törvt. Msz.

Retortum, (sc. vas); *gőreb*. It. ritorta. Ger. Retorte. Vern. Met. II. 15. in fundo alembici materia quædam crassior et viscosior remanet, quæ vehementiori igni admovetur intra vas, quod ideo *retortum* vel *cornutum* dicunt, quia in cornu vel pyri formam sit recurvum.

Retraccio, onis (Du C. Retractio) abrogatio, abolitio; *visszavonás*. It. ritrattazione. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 336. Ut autem hec donacio sine aliqua *retraccione* vel calumpnia inviolabiliter processu temporum perpetuo possit permanere.

Retractabilis, q. q. retrahi potest; *visszahúzható*. It. ritirabile. Hist. Nat. 27. Pedes digitati et instructi unguibus *retractabilibus* (felis).

Retractacio, V. *Retraccio*; *megmásolás*. Szék. Okl. II. 127. per modum Revocationis et *Retraccionis*.

Retractare, (Du C. al. s.) revocare; *megmásolni*. Georch. Ért. 167.

Retractilis, qui retrahi potest; *visszahúzható*. Alexy 19.

Retractus, 3., pro: retroactus (Du C. al. s.) Idem ac præteritus; *elmúlt*. Fej. VIII. 2., 296. quibus *retractis* temporibus contra nos rebellabat.

Retradare, restituere, reddere; *visszaadni*. Tör. Tár. 1887. p. 390. Lecta et cum suo originali comportata *retradataque* per M. S.

Retradere, (Du C.) reddere; *visszaadni*. Chr. Dubn. p. 29: *Retradidit* autem dominus Hungaris Pannoniam. Thuröcz. 83. Tör. Tár. 1887. p. 390. M. Flor. Fontes. II. 125. Cf. Ulp. Dig. 4., 2., 9. Pompon. ib. 49., 1., 6. Modest. ib. 24., 3., 58.

Retrahere manus, deesse alicui rei; *kezét elvonni*, *vonakodni valamit cselekedni*. Jos. Repr. 96. an. 1790: legendis tyronibus *manus* . . . *retrahere*.

Retrahere se, (germanismus: sich zurückziehen) pedem referre; *visszavonulni*. Tag. Erd. II. 196. an. 1762: positionem suam

(sc. miles) relinquere et . . . *semet retrahere* debuerit.

Retrassare, regressum cambialem formare; *visszáváltót kiállítani*. Einen gezogenen Wechsel zurückziehen. V. *Recambiarivus regressus*.

Retributio, (Du C. 1.) actus retribuendi, præmium, merces; *visszafizetés*, *juttalom*. It. retribuzione. Vita S. Steph. 32. inde dulcis et felix eterne vitæ *retributio* . . . Száz. II. 403. Andr. Pann. 197. Cf. Tertull. Apol. 18. Sidon. Ep. 4., 11. Lactant. 6., 18.

Retributor, (Du C.) qui remunerat, retribuit; *visszaadó*. It. retribuitor. Gall. rémunérateur. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 190. quod exinde a *retributore* bonorum omnium eterne retributionis premium . . . merearis. Száz. VIII. 148. Cf. Tertull. adv. Marc. 4., 29., 5., 16.

Retrimentum, stercus, flumus; *hulladék*. Bel. Geogr. Comp. 495. defectus vero ligni in tractu Tibiscano stramine, *retrimentis* animalium et latereulo compensatur. Cf. Varro ap. Non. 217., 23. Macrobr. Sat. 7., 4., 15.

Retroactiva vis, (legis), vis reciproca; reactio; *visszaható erő*. Art. D. 1840. p. 29.

Retroactivus, 3., vim reciprocam habens; *visszaható*. It. retroattivo. Kass. P. P. I. 230. hæ ordinationes *retroactiva* vi haud pollut.

Retroactus, 3., (Du C.) præteritus; *elmúlt*. Cod. de Sztára. II. 14. temporibus *retroactis*.

Retroagere, repellere, rejicere; *visszszadni*, *elvetni*. Corp. Gram. 649. *retroagetur* instantia tua, si urgeas nos.

Retrocessim, retro, domum; *hátra*, *haza*. It. retro. Szamosk. III. 14. Hi enim cum fremita magno et indignatione ad . . . passæ tentorium advolantes comminantur se a signis protinus dilapsuros, militiam deserturos, *retrocessim* ituros.

Retrocessio, actus retrocedendi; *visszszapattandás*, *visszalökés*. Szentiv. Cur. Misc. 368. sic enim minor erit *retrocessio* tormentorum.

Retroflexus, 3., retrogradus, retroversus; *visszafelé menő*, *hátráló*. It. retrogrado. Fej. X. 2. 459. versusque partes nostras transalpinas Terga vertendo *retroflexos* gressus.

Retrofluere, retrorsum fluere; *elfolyt*. Cod. Dip. Pat. V. 246., 374. Sexto, quod servivi sibi sex continuis *retrofluxis* annis et nihil adhuc mihi prebuit.

Retrogradatio, (Du C.) regressus, recessus, gressus retrogradus; *hátrálás*, *hátramenés*. It. retrogradazione. Gall. retrogradation. Otia. Bachm. 91. Similes mihi videntur Astronomis, qui stationes, *retrogradationes*, elongationes etc. Planetarum alias salvare non valentes . . . varios cyclos, epycyclos excoigant.

Retrograde, retroversus; a tergo (Du C.); *visszamenve*, *hátrálva*, *megfordulva*. It. volleggiare-si. Gall. se tournent. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 547. persequi vero illos est valde periculosum, quum *retrograde* sagittas iaciunt fugiendo.

Retrogradi, retro ire, retrorsum gradi. Ital. retrogradare; *visszafelé menni*. S. de Kz. Chr. II. 1., 4. II. 4., 2. Cf. Plin. 8., 15., 16.

Retrogvardia, æ, (Du C.) agmen extremum, novissimum; *utócsapat, kiséret*. It. retroguardia. Ger. Nachzug. Arch. Rák. 136. maga elő Felsője Kornéta előtt, Kornéta előtt Sészák, annakutána Zászlók alatt Szolgarend és retrogvardiában egy Karabilyos Sereg. J. Beth. Comm. III. 69. sed valida a tergo relicta retrogvardia iuxta pagum Bene transfert castra.

Retrogyrare, retrorsum gyrare, a tergo in orbem flecti i. e. in gyrum verti; *visszakanyarodni*. Cod. Dip. And. Vol. V. 132. 12. intraret ad magnam plateam sepediete ville, in qua retrogyrare ad plagam meridionalem.

Retroicere, reicere; *félrevetni, elvetni*. Fej. VII. 164., 135. ideo idem Plebanus Dei timore postposito et hominum verecundia retroiecta memoratam causam annihilare conatur.

Retrolapsus, præteritus; *elmúlt*. Cod. Dip. Arp. V. 172. et discrimina viarum a multis retrolapsis temporibus pro acquiendo commodi ipsorum et victu per ambitum Regni nostri procedere nequiverint. Cod. Dip. Pat. V. 242., 378. Fej. X. I. 417., 505.

Retropendile, is, retro dependens fascia; *háttul lecsüngő szalag*. Tör. Tár. 1887. p. 188. In retropendili habens quandam canaphum cum nodo viridi in serico diversi coloris auro mixta.

Retropendia, æ, idem quod retropendile q. v. Tör. Tár. 1887. p. 183. capa in cuius retropendia est figura serpentis cum corona (Gara-cimer).

Retropendium, i, idem quod retropendile. Tör. Tár. 1887. p. 189. due cape . . . a parte anteriori in retropendio habens minora aurifrisia subduete bisso rubeo.

Retrovendere, *visszaszárolni*. Vern. Phil. Mor. 389. Accidentale denique huius contractus sunt varia pacta, quæ adici solent uti 1. pactum de retrovendendo, ut nimirum rem emtam venditori iterum redimere liceat.

Reverttere frena, reverti; *visszafordulni*. Chr. Dubn. p. 20: cum omni copia sui exercitus frena retrovertit Pannoniamque est ingressus.

Reunire, (Du C.) iterum adiungere, coniungere; *újból egyesíteni*. Pel. De convers. S. Pauli s. IV. c. 4.: Nescivit utrum anima fuerit reunita divinitus corpori. Fej. X. I. 632.

Reunitio, consociatio, coniunctio; *összeshozótketés*. Gall. réunion. Száz. VII. 703.

Reus conventus, reus; *alperes, vádlott*. Kövy El. 621. Incatus seu Incausatus (a voce eausor, quæ etiam accusare significat) in penalibus Reus vel Reus conventus vocari solitus. Georch. H. T. IV. 30.

Revalidatio matrimonii, (Du C.) confirmatio, iterata declaratio matrimonium iustum esse; *a házassági meg egyezésnek a plébános és két tanu előtti utólagos ismételt kijelentése a házasság érvényesítésének mondatik convalidatio, helyesebben revalidatio matrimonii*. Kon. Egyh. 526.

Revelatio juramentalis, iuramento facta fassio; *hittel pecsételt felfedezés*. Törvt. Msz.

Revelatio litteralium instrumentorum, documentis facta fassio; *oklevelek felfedezése*. Törvt. Msz.

Revelatorium, iuramentum fassionis;

felfedező hit. Georch. H. T. III. 350. Nem is engedtetik meg az Alperesnek, minekutána a felfedező (revelatorium) hit iránt Itélet hoztatott ellene, a felyebbvitel. Ibid. IV. 454.

Revelatorius, 3., aperiens, nudans, retegens; *leleplező, felderő*. Csaplov. Nucleus p. 183: Juramentum revelatorium deponere detrectans, in pœna non restitutionis . . . convincitur. Cher. Jus. Eccl. I. 279. Kövy El. 315.

Revelinum, *előszáncz*. It. Rivellino. Ger. Ravelin, Wallschild. Falud. Arch. 52. Revelinum seu parnula est moles terrea propugnaculo abscisso similis a reliquo munimento totius fossæ latitudine separata.

Revello, (Du C.) rebellis; *lázdó*. It. ribello. Ljub. Mon. Sl. IV. 85.

Revendere, (Du C.) emptum vendere. V. s. Incanipare; *újra eladni*.

Revenditrix, (Du C.) quæ revendit; *elárusító*. Gall. revendeuse. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 437.

Reventio, redivit, us, (Du C. provenitus); *vissza-, hazatérés*. Quel. Sieb. I. 490. an. 1495. nuntius post reventionem ipsorum a domino vaivoda.

Reventus, us, redivit, (Du C. 2.); *vissza-, hazatérés*. Quel. Sieb. I. 244. an. 1496. nuntio . . . post reventum a maiestate. Cf. Suevius ap. Macrobr. Sat. 2., 14 fin.

Reverberare, (Du C.) fidem detrahare, refutare, credere nolle; *ócsárolni, meczáfolni*. Batty. Ger. 40. Non ignoro linguam frequenter reverberatam Theologorum.

Reverberatio, propulsatio; *visszaütlegelés*. Gall. réverbération. Ger. das Zurückschlagen. Kövy El. 514. Continuantur et, quid inter Reverberationem et Redebonestationem conveniat vel non conveniat, exponitur.

Reverberativus, 3., occæans; *visszszaverő, elhomályosító*. Pel. De transfig. Dom. s. II. c. 4. Claritas gloriosa non est visus reverberativa.

1. **Reverenda**, stragula, vestis sacerdotum; *reverenda*. Jókai Köszív. V. 57. magával vivén a derek Schneiderius Bálint áldását, reverendját és fának lamentabile nuntiumát. Cod. Dip. Kár. I. 343. duas stragulas seu reverendas bonas. Haz. Okl. 329. an. 1400. Reverendam . . . Chermeech dictam.

2. **Reverenda**, proprie vestis talaris sacerdotum, hoc tamen loco vestem talarem mulieris significat; *hosszu ruha*. Cod. Zi. Vol. V. 609: Nobilis domina . . . nobis taliter est confessa . . . quod eidem teneamur dare unam reverendam de meliori rubeo aut nigro lebi.

Reverendissime, (Du C.) Tit. honoris; *Főtisztelendő, Nagytisztelt*. Ital. Reverendissimo. Gall. très-révérend, très-honorable. Ger. Hochwürdig. Kass. P. P. I. 49. Primati Regni Hungarie si simul Cardinalis esset: Eminentissime, Celsissime, ac Reverendissime Domine Princeps S. R. Ecclesie Presbyter Cardinalis Regni Hungarie Primas Archiepiscopo, Domine Gratosissime.

Reverenter habere, in pretio habere; *megbecsülni*. Veracs. VI. 33. Rogo, ut integram benevolentiam erga me serves, et bene vale ac fortunam reverenter habe.

Reverentia, arum, (Du C.) titulus honoris; *tisztelendőség*. Ljub. Mon. Sl. XXI. 70. an. 1434: vestras reverentias imploramus,

Reverentialis, honorificus, reverentia plenus; *megtisztelő, tisztelteljes*. Pel. De S. Trinit. s. I. c. 1: Omnis christianus obligatur sanctæ Trinitati reverentia timore. Cod. Alv. I. 314. quod ob reverentialem Patris metum in Transylvania minime ausus fuerit.

Reverissime, superl. a revera; *ugyancsak*. Kuk. Jura I. 75. an. 1264: reverissime . . . fidelissima exhibuerunt obsequia.

Revers, pars reversa, aversa numi; *hátlap* (pénzen). Ger. Revers. V. s. v. Avers.

Reversales, (Du C. al. s.): *térítvény, biztosítvány, reversatis, írásbeli nyilatkozni*. Coll. II. 354. reversales de prolibus. Fabó. Mon. Evang. II. 239. Reversales stylo curiæ hungariæ erant litteræ a parte adversa scriptæ, quæ subscribentes cum prævia criminis confessione, ad pœnam obligabant.

Reversales Vinculares, *kötelező térítvény*. Kov. Form. St. CLXXI. Reversales Vinculares per Sponsum Acatholicum Personam Catholicam in Uxorem ducentem extradandæ.

Reversalista, æ, qui reversales subscribit; *nyilatkozatot aláíró*. Fabó. Mon. Evang. II. 13. sed etiam reversalistas multis nominibus deliquisse luculentissime demonstrant.

Reversalizare, reversalibus subscribere; *a reversalist, nyilatkozatot aláírni*. Lampe. Hist. Eccl. p. 788: (6). Quia ipsa subscriptio imprimis abdicatio officii cum permutatione in Regno secum consequenter apostasiam trahebat; sicut in plerisque Reversalizantibus hoc manifestum fuit.

Revibrare, repercutere; *visszaverőíteni*. Szentiv. Cur. Misc. 45. sed aptiores ad combibendum lumen illudque revibrandum viridius ac rutilantius.

Revidere, (Du C.) curam habere, curare alieui, inspicere; *felügyelni*. Kronst. III. 124: quod in nemore reviderunt, donec postes parati fuerint. Kass. Prax. I. 36. Cf. Plaut. Truc. 2, 2, 65.

Revidicare, (Du C.) iure repetere; *visszakövetelni, visszaperelni*. It. rivendicare. Gall. revendiquer. Ger. gerichtlich zurückfordern. Kövy El. 620. nisi in litteram per condicionallem Notarii ad revindicandam ab extraneis bona indivisa motam facta sit ingressio.

Revindicatio, actus recuperandi; *visszakövetelés*. Art. Diet. Pos. 38. Kövy El. 328. Revindicatio vero vivo quidem fratre solam suam portionem alienante ex non facta præmonitione, illo vero absque prolibus mortuo ex præiudicio erit, si alienatio non fuerit, rationabilis.

Revisibilitas, natura causæ, quæ recognosci potest, facultas recognoscendi; *megvizsgálhatóság*. Art. Diet. Pos. 137. qui soluta præsentii Diæta quantocius interessatis partibus certificatis ad faciem locorum exire iisdemque sufficienter auditis præliminare prædeclaratæ causæ Revisibilitatis aut Irrevisibilitatis subortam questionem examinare et decidere . . . debeant.

Revisio, (Du C.) recognitio; *megvizsgálás, átnézés, szemle, felülvizsgálat*. It. revisione. Kass. Prax. I. post præsidialem revisionem ad officium pro expeditione missa.

Revisio ocularis, oculata, oculis perlustrare; *birői szemle*. It. ispezione ocu-

lare. Ger. richterliche Beschau. Jogh. Eml. T. II. 4. p. 25.

Revisionales, se. litterae aetatem testantes; *időkort bizonyító levél*. Szék. Okl. III. 223. Törvt. Msz.

Revisita, re + visita. Gall. visite. visitatio reddita; *viszontlátogatás*. Rák. Ön. 283. I. 33—34. (34.): durum mihi apparebat primus illi deferre honores absque ulla spe revisitae...

Revisor librorum, V. Censor 4); *könyvvizsgáló*. Szirm. 34.

Revisoratus Librorum, officium explorandis libris; *könyveket megvizsgáló hivatal*. Ger. Bücher-Revisions-Amt. Nov. Calend. 380. **Revisoratus Librorum** officium.

Revisorium forum supremum, forum rei explorandae sup.; *fővizsgáló szék*. Ker. Nap. 359.

Revocamen, retractatio; *szónak visszavétele*. Tkal. Mon. Ep. I. 402. an. 1234. perempta... *revocaminis* facultate.

Revocare, negare; *visszavonni, tagadni*. Jókai Régi jó Tábl. I. 217. ő már huszonhárom éves s tizenegy hónapos korában *revocált* mintegy 40,000 ft adósságot. Cf. Ovid. Met. 9, 618; Senec. Benef. 4, 39; Ulp. Dig. 48, 18, fin. Suet. Vesp. 8, Galb. 5.

Revocare procuratorem, procuratoris facta mutare; *ügyész tétét megmásolni*. Gereh. H. T. II. 20.

Revocatio allegatorum, retractatio dictorum procuratorum; *ügyési állításnak megtagadása*. Ger. Widerruf der fiscalischen Behauptungen. Tiszth. Ir.

Revocatio procuratoris, V. **Revocatio allegatorum**; *ügyvédi szóváltás visszavonása*. Kövy El. 733. **Revocatio Procuratoris** est remedium Juridicum, quo litigans praeter consensum suum per Procuratorem dicta et facta retractat 2-dae 79.: 1729: 39. Judicialis revocatio debet fieri per praesentem coram Iudice sive ipsum Principalem.

Revocatoria, litterae retractionem continentes; *visszavonó levél*. It. revocatorio. Georg. Sirm. I. 80. Et sic ad octavum diem intraverunt ad tribunal et obtulerunt *revocatoriam*. Quum Stephanus Verwechi perlegisset *revocatoriam*, et dixit: Contradictio pro ista *revocatoriam*, quia non est vera.

Revocatorium, (sc. *rescriptum*) scriptum mutationem sententiae continens; *kir. visszavonó levél*. Ker. Nap. 491.

Revolubilis, quod revolvipotes; *megforgatható*. Patr. Const. 265. Corpora dum socii pondus *revolubile*, calco. Candidus e labro pulvis hiantie cadit.

Cf. Auson. Ecl. de nomin. sept. dier. 12.

Revolutio, Revolutio, decursus; *leforgás*. Ger. Verlauf. Chr. Dübn. p. 149: que (Beatrix) in *revoluzione* eiusdem anni obdormivit in domino. Vjestnik I. 95. an. 1498. Batty. Leg. III. 630. an. 1507: nullus possit persistere ultra quatuor annos in Praelatione, sed vacet saltem per unam *revolutionem*. Száz. II. 459. Tör. Tár. IX. 405. Cod. de Sztára II. 104. Cf. Augustin Civ. D. 22., 12. Trin. 12., 24.

Revolucio annualis, annus circum-aetus; *az év leforgása*. Gall. révolution d'année. Ger. Jahresumlauf. Cod. Dip. And. V. III. 67.

1. Revolutio, sartura (Du C. al. s.); *ta-tarozás, javítás*. Rač. Mon. Sl. XIII. 146. an. 1330: medietas gabelle... debeat converti in laborerio turris... et ad faciendum *revolutiones* aliarum turrium.

2. Revolutio, studium rerum novarum, (Du C. al. s.); *lázadás*. Arch. Rák. VIII. 185. *közakság revolutioja*.

Revolutionarius, 3., ad seditionem, factionem pertinens; *forradalmi*. Száz. XIII. 145.

Revolutionem organisare, rerum novarum auctorem, rectorem, esse; *forradalmat szervezni*. Száz. XIII. 43.

Revolvere, restaurare (Du C. al. s.) V. s. *Archetus*; *kijavítani*.

Revulsio, fordulatio. Ger. Wendung. Schwart. Scult. 34. quod I. in quadam terra sua — quadraginta laneos continente, quorum laneorum longitudo ad novem *revulsiones* aratri se extendit.

Rex, (in scholis saxonicalibus); *iskolai király*. Teut. Schul. I. 230: *Rex* coetus praesertim studiosorum extraordinariorum praesent, quorum etiam res publicae frequentationem nempe templorum et funerum, Cantationem etiam natalitiam cum Exactoribus ordinare tenetur. Incumbit eidem cura signorum latinis una cum oratore gerenda, oratione latina festis tribus maioribus... habenda et ratio perceptorum et erogatorum Fiscis extraordinariorum. Száz. XXII. 563.

Rex scholasticus, Melancthonem secutus Honterus in Transsylvania discipulis *regem adolescentium* praeposuit, cui subiecti duos censors, praefectum, oratorem secretarium, historiographum, centurionem etc. Quod institutum invenitur etiam in Scholis Jesuitarum; *oskolai király*. Brezny. 359—363. Charitas tua altero quovis anno actus publicos comicos, sine tamen *regis scholastici* circumductione producat.

Reysa, æ, idem q. *Resa* 2. Fjp. Szám. p. 512. an. 1441: summa totius expositi super istam *Reysam*.

Rezappare, de novo fodere, pastinare; *újra kapálni*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 187. teneatur... *zappare*... et... alia vice *rezappare*.

Rez-effendinus, i. V. *Rezeffendius*. Tör. Tár. 1886. p. 321., 322.

Rezeffendius, i. V. *Reiseffendi* Tör. Tár. 1886. p. 320. cum teftedario seu imperii supremo praefecto et *rezeffendio* seu cancellario vexillum mahometicum caeteraque officii sui insignia secum ferens.

Rhabdomantia, æ, (ῥάβδος + μαντλία) vaticinatio ope virgulae divinae; *bűvés vesszővel való jóslás*. Vern. Met. II. 18. Saepo numero atomisticum systema ad explicanda rariora phenomena adhibitum est v. g. in *Rhabdomantia* seu *Metallo-Hydrosopia* ope virgulae divinae seu virgae mercurialis exercita. Erant scilicet, qui existimarent homines, qui virga mercuriali ad aquam, metalla, thesauros latentes, scelera perpetrata perturbatosque limites detegentes, uteretur ea ratione hoc perficere valerent, quod cum aqua metalla personae flagitiosae nunquam non subtilissimas minimasque particulas evaporarent eaque poros virgae mercurialis eorumque, qui virgam mercurialem manu sustentarent portarentque penetrarent ac complement, virgam quoque in motum cicerent aut in por-

tatoribus certas peculiareque sensationes elicerent.

Rhedales equi, equi vectarii; *kocsi-lovak*. Veranes. VIII. 283. Quod vero ad *rhedales equos* et ad salarium tibi constituentum, ut petis, attinet.

Rhedula, parva rheda; *kis kocsi*. Rák. Ön. p. 126. I. 37—38. (37): *Rhedulae* rusticanae, ut dixi, insidebam ego et ephibus.

Rhenanus florenus, flor. Rhenensis; *rénés forint*. Wallaszky 270.

Rhenis florenus, (Du C. fl. Rhenensis). Dip. Alv. II. 458.

Rhetor, discipulus rhetoricae studiosus (quinta classis gymnasii ante a. 1848); *rhetor*. Tör. Tár. 1888. p. 201.

Rhetoria, æ, rhetorica; *szónoklat*. Kaz. Lev. I. p. 35. *Rhetoriae* Professor.

Rhetoricari, rhetorum modo loqui, declamare; *szónokolni*. Tör. Tár. 1888. p. 549., 560. *rhetoricando* exaggerant. Cf. Nov. ap. Non. 476, 6; Tertull. Resurr. Carn. 5.

Rhetorista, æ, V. *Rhetor*. V. s. v. *Poëtista*.

Rhingus, i, rotundus annulus, locus in formam annuli munitus. V. *Ringus*; *körfal*. Tör. Tár. VII. 287.

Rhodianus, i, Melitensis Eques; *máltai lovag*. Werbőczy. 387. Cuius Prior pro tempore constitutus, ex regulari *Rhodianorum* observantia militiam saecularem pro fidei Catholicae defensione et tutamine semper exercere... Qui olim *Rhodian*, hodie Melitenses Equites vocantur.

Rhodi, V. *Cruciferi*.

Rhombi versatrix, fila deducens in fistulas textorias; *csűrűl asszony*. Ger. Spulerin. Pär. Páp.

Rhomboidalis, rhombi formam exhibens; *dűlénnyed alakú*. Numi Hung. 29. Scutum *rhomboidale*.

Rhomboides, 3., V. *Rhomboidalis*. Alexy 48.

Rhombus, i, stamen, rotula, qua fila glomerantur; *matóla, fonó kerék, pörgő rokka, fonatgombolyító*. Cell. Bell. 839.

Rhoptrum, (gr. ῥόπτρον) tympanum manuale; *csörgő, kézi dob*. Jan. Pan. Poëm. II. 26: quamquam nunc quidem sint janitores, olim autem concussa in ostiis *rhoptra* sensum praebant, ne quis alienus matrem familias in propatulo deprehenderet aut virginem.

Rhus coriariorum, *szkumpia fű*. Ger. Sumach, Färberbaum. Opin. P. I. §. 14: *Rhus coriariorum*, Valachice: Szkumpia, turcice: Semertz. Cf. Plin. 13, 6, 13; 24, 14, 29; 11, 64; Cels. 6, 11; Colum. 4, 1; Pallad. 4, 1; Scrib. Comp. 111.

Rhythmiculus, i, parvum carmen; *rövid versecske, versike, rigmus*. Ger. kurzes Gedicht. Lied. Con. Ecc. LXXVI. exceptis *rhythmiculis*... nugacibus. Bod. Hist. Eccl. I. 387.

Ribaldus, i, (Du C.) (ab It. ribaldo) homo abiectionissimus; *csavargó, elvetemedett ember*. Ger. Raufbold. Száz. XV. 293. timeo a Siculis *ribaldis* vos. Pel. Hiem. 41. i. Duo *ribaldi* peccatis pleni erant. Aest. 39. d. Si sponsa regis... spreto rege adhæreret vilissimo *ribaldo*, sic facit anima, quae... diabolo iungitur. Pesty Ször. III. 147. Kov. Jur. Pat. 241. et nullus ex familiaribus artis eiusdem tali *ribaldo* contumacia serviet... si quis ex ipsis sartoribus Contumacia ductus

confraternitati obedire noluerit, talis *ribaldus* per magistris confraternitatis debeat puniri.

Ribaldus, i, V. *Ribaldus*. Georg. Sirm. I. 43. Iste magnus *ribaldus* rapuerat et per comes (fors. comas) et percusserat valde. Ibid. Demum iste magnus *ribaldus* ad pompam bibebat, comedebat, ludebat, scortizabat . . .

Richterius, us, munus iudicis; *biró hivatal*. Cod. Dip. And. V. 334.

Ricolta, æ, pro: ricolta (a ricogliere i. e. recolligere) coagulum; *oltó*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. p. 483. Porro segregato lacte coagulato et butyro superest serum lactis pristino candore privatum . . . Vix enim tintum manet, inest tamen ei aliquid candidi, sed in tenuissimas partes divisum. Hæ autem particule, cum vi caloris colliguntur in fundo lebetis, conerescent in secundum quasi coagulum. Quod Itali *Ricoltam* vocant atque inde coehleari colligitur.

Richardus, i, (a Sl. richtar. Ger. Richter) iudex; *biró*. Száz. XIV. 348. Fej. III. 87. sed inter eos quemcumque volunt iudicem constituent, quem *richardum* solent appellare. End. p. 406. (Andreas II. Libertas an. 1209.) Kuk. Jura. I. 44.

Rictonius, i, leo (signum cœli) a rictu ita dictus; *oroszlány*. Batty. Ger. 149.

Rictus hians (in Armalibus), hiatus ductæ fauces; *tátott torok*. aufgesperrter Rachen. Törvt. Msz.

Ridellus, i, instrumentum piscatorium, (Du C.) ; *halászati eszköz*. Uj Magy. Muz. III. 198. omnes *Ridelli* de cetero deponant penitus de Tamisia et Medewaye et per totam Angliam nisi per *coasteram* maris.

Rigamelum, fors. fascia ab It. *riga*; *szalag*. Ljub. Mon. Sl. V. 249. an. 1334: pro *rigamelis* et stora, cum quibus erat ligata stupa communis.

Rigellum, lege: tigellum, catinus; *tégely*. Tiegel. Veszpr. püspöks. római Oklev. 6. an. 1192—1210. duas uncias auri in *rigello* ad pondus Hungariæ.

Rigiditas, asperitas, inclementia; *zordonság*. Tör. Tár. 1881. p. 248. temporis *rigiditas*.

Rigorismus, i, severus, austerus sentienti modus; *szigorúság, merevenség*. Pauer Athen. VI. 2. p. 284. Calvini *rigorismus*.

Rigore, (Du C.) rigide, summo iure, secundum iuris rigorem; *szigorúan*. Arch. Rák. IX. 170.

Rigorosissime, cum maximo rigore; *a legnagyobb szigorral*. Arch. Rák. IV. 95. **Rigorosum examen**, probatio plena rigoris; *szigorlat*. Ger. das Rigorosum. Opinio Deput. 41. ut qui ad iudicantis munus aspiraverit, *rigoroso examini* se subiciere debeat.

Rigorosus, (Du C.) plenus rigoris; *szigorú, merev*. Rák. Ön. 109. *rigorosus* procedendi modus. Wagn.

Rigus, i, (Du C.) rivus, rivulus; *patak*. It. rigo. Vjestnik II. 26. an. 1398. terrenum . . . apud *rigum* ecclesie.

Rimondales equi, supplementum equorum; *újónsz lovak*. It. rimonta. Ger. die Remonte. Törvt. Msz.

Rimontalis, ad supplementum scriptus; *pótlékos*. Opin. P. I. Sec. II. §. 3. : equi *rimontales*.

Ringus, i, circulus, sepimentum, castrum Avaribus (Du C.) ; *kör, körfal*. Ger. Ring. Benkó. Im. Nat. Sic. 7. Quod attinet ad *Avar* nomen . . . probabilis a munimentis suis in Hungaria structis, quæ patrio sermone *város* et cum articulo a *Város* dicebant, a Germanici vero sanguinis hominibus *Rhingi* sive *Ringi* (a Ring) hoc est *circuli* vocabantur, adepti fuerint. De his sepimentis iucundum est audire Clariss. J. Severini : Monacho S. Galli et Aventino Scriptoribus : Terra Avarum novem circulis (*Hringis* vel *Ringis*) cingebatur.

Riparia, æ, (Du C.) fluvius, fluvii ripa; *foljó, néha víznek partja*. Uj Magy. Muz. III. 197. Nec villa nec homo distringatur facere pontes ad *riparias*, nisi, qui ab antiquo et de iure facere debent.

Riparius, i, (Du C.) custos riparum; *tengerparti ör*. Ljub. Mon. Sl. I. 464 : debeat eridari per *riparium* diete terre in platea. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 178.

Riperia, æ, (Du C.) ripa, litus, ora; *tengerpart*. Száz. XXIV. 292. unum ex lignis (velencei hajó) *Riperiae* bene fultum. Luc. Regn. Dalm. 247. Dip. Reip. Rag. 469.

Rippa, æ, ripa; *part*. Rák. Ön. 42.

1. **Riscus**, i, fenestra caeca, simulata; (Fin. Du C. al. s.) *vak ablak*. Szerdah. Celebr. II. p. 35. Frons Basilicæ . . . intercolumniis, *riscis*, luminosis fenestris . . . spectabilis.

2. **Riscus**, v. *riscicus*, (Du C.) periculum, alea, discrimen; *kockházat, veszedelem*. It. rischio. Nagy Hier.

Risibilitas, facultas ridendi; *nevetés képessége*. It. risibilità. Obs. Jadr. 398. conclusionibus expresse attestantur animalitatem rationalitatemque fore essentialiter hominis ac *resibilitatem* Porphyrius. Pázm. Dial. 505.

Ristechum, **Risicum** periculum, alea, discrimen; *veszélyeztetés, kockázthatás*. It. risico. (Duc. riscus, riscus). Ljub. Mon. Sl. XI. 137. an. 1344. Tör. Tár. XI. 77. debeat esse in Jadra ad *risicum* et *periculum* Regie Maiestatis Hungarie. Ljub. Mon. Sl. IV. 1. an. 1338.

Risium, **Risum**, (Du C.) oryza; *rizs*. It. riso. Kronst. II. 135, 172, 218. Monm. Comit. Trans. V. 198. Ab uno centenario *risii*. Quel. Sieb. I. 313, 314. an. 1508. *risii* kanther.

Risma, æ, (ab it. risma, Ger. Ries) fasciculus papyri, scapus maior (Du C.) ; *rizsma, köteg, 20 kővez papíros*. Száz. IV. 676. emi pro castro unam *rismam* papyri 1 duc. an. 1507. Ljub. Mon. Sl. V. 268. an. 1334. pro *risma* de chartis.

Rispondere, pro: respondere; *felelni, választolni*. It. rispondere. Thök. Diar. 487. ideoque modo ipsi non *rispondam* suis literis.

Rissa, æ, rixa; *czivakodás*. Raë. Mon. Sl. XIII. 333. an. 1334. nullus . . . faciat . . . *rissam* vel rumorem.

Rista, æ, (Du C. tela) coma; *szegély*. Star. XIII. 423. *ristam* seu comam altaris cum aurifriso.

Risus, i, gen. fem. (a germ. *Ries* v. *Riesz*) scapus maior, scapi viginti chartarum, (Du C. al. s.) ; *rizsma, kötés*. (20 kővez papíros). Vect. Ref. E2 : De una *Riso* Papyri Regalis. Quel. Sieb. I. 162. an. 1493.

Risuta, pro: resoluta; *eltöltött, feloldozott*. Georg. Sirm. 206. Et sic post

tribus annorum exalavit de mundo *risuta* vita sua.

Ritimenium, pro: artimesium; *fejér üröm*. Ger. der echte Wermuth. Schläg. 879.

Ritius, (idem quod *Gritius*) erinaceus; *sündisznó*. Prot. inq. 242 : ipsa sancta M. quodam tempore dedit mihi septem *ritios* vivos ad custodiendum; sed nesciebam, quare hoc faceret, sed postea scivi, quod de pellicibus ipsorum faciebat scoriatas ad battendum.

Rittirata, æ, (Du C.) receptus, receptaculum; *menedékhegy, tárház*. Gall. retraite Aufenthaltsort, Magazin. Ludewig. Reliq. Mss. t. 6. p. 333. Obsidio Varadinensis 1589. Nescio quo malo genio ut apparatus nostri igniti, tela, fascies (talán : faes) et alia missilia instrumenta ardentia in subsidiis seu *retiratae* loco seposita ex improvidentia cuiusdam tormentorum magistri, cui cura illorum mandata fuit, flamma concepta de repente ardere inciperent.

Rittmaisterus, i, praefectus, ductor equitum; *százados*. Star. XXVII. 490. an. 1696. *Rittmaisterus* seu capitaneus.

Rituale, Liber ritus Ecclesiae continens; *szertartás könyve*. Pray. Dext. D. Steph. p. 41 : *Rituale* Strigonienensis Ecclesiae anno MDLX. Viennæ impressum, XXX. Maji, Dextram sancti Stephani publico etiam festo cohnestat. Száz. XVIII. 446. Jókai. Magy. Náb. 235.

Riva, (Du C.) ripa, litus; *part*. It. riva, rivaggio. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 102. et a Venecis redeuntis per dictam *rivam* versus Ragusium.

Rivalsa, idem quod *dammum Recambiale*. It. rivalso. Ger. Erholung eines Vorschusses. Cod. Camb. Merc. 38. Electa autem altera, quippe retrassandi via, integrum erit Presentanti ad immediatum tamen auctorem suum, et directe ad eius locum super summa, cui præter Valutam prioris Trattæ, *dammum* etiam *Recambiale* vulgo *Rivalsa* dictum, ac omnes novæ accessorie impense includi debent.

Rivarius, i, (Du C.) custos ripæ; generaliter : custos civitatis; *parti ör*. Han. Mon. Jur. II. 19. an. 1312 : per preceones sive *rivaros* . . . bandiatur. Raë. Mon. Sl. XIII. 61. an. 1349. incantata fuit . . . gabella medii punti vini per *rivarium*.

Rivata, æ, rivulus, canalis ad aquam demittendam; *vízlevezető csatorna*. Han. Mon. Jur. P. I. 85 : nullus cerdo possit facere *calcinariam* nec *rivatam*.

Riveria, æ, (Du C.) ripa; *part*. It. riviera. Ljub. Mon. Sl. I. 85. Cod. Dipl. Arp. Cont. X. 102. XI. 389.

Rivoaltus, (Du C.) ita appellatur apud scriptores Venetos ostium fluminis, ubi hodie edificata est amplissima Venetiarum civitas. V. s. *Straccionare*.

Rixatrix, quæ rixatur; *czivódó*. It. rissante, rissatrice. Carlow. Log. LXXII. Dialectice . . . non sit garrula, non *rixatrix*, non præstigiatrix.

Rizum, oryza; *rizs*. Vect. Ref. N2 : De centenario *Rizy* vel *Orizæ*.

Roba, æ, (Du C.) vestis, tunica; *ruha*. It. roba. Ljub. Mon. Sl. I. 149 : duas *robas* decentes. Vjestnik I. 176. an. 1289. inter *rob*as et res alias.

Robalia, æ, V. *Robaria*. Ljub. Mon. Sl. XI. 28. an. 1313.

Robare stratam, latrocinari; *uti*

rablást elkövetni. Han. Mon. Jur. V. I. 8. an. 1265: si quis *robaverit stratum* in terra vel mari . . . persolvat quadruplum.

Robaria, æ, (Du C.) præda, sublatio, furtum; *præda, rablás.* Ljub. Mon. Sl. I. 402: si qui . . . malefactores . . . miserint . . . *robariam* Spaletum. Fej. VI. 9.

Robaria stratarum, latrocinium; *átton állás, rablás.* Ljub. Mon. Sl. I. 460.

Robatessa, æ, prædatio; *rablás.* Ljub. Mon. Sl. XI. 58. an. 1317.

Robator, rectius: *Robator* (Du C.) fur; *tolvaj.* Batty. Leg. III. 74.

Robba, æ, tunica. V. *Roba.* Kat. Hist. IX. 340. vix posset sine licentia reginæ unam facere *robam* seu tunicam.

Robbotalis, ad angariam pertinens; *robotos.* Tag. Erd. II. 192. an. 1762: per subditos *robbotales*.

Robetum, fors. idem ac *roboretum*; *tölgyfa gerenda.* Cod. Dip. Pat. T. II. p. 448: domum . . . demoliri fecissent trabesque ac *robeta*, ligna . . . asportassent.

Roboramen, robur. V. s. *Clinodiatum*; *nyomaték.*

Roborator, qui roborat, firmat; *erősítő.* Tör. Tár. 1890. p. 408. *Roborator* Imperii prosperitatis.

Roboritæ, fors. pro: Taboritæ. Kov. Form. St. 549. præsertim vero quo illi secestrati Huszitæ et *Roboritæ* superiores partes Regni nostri . . . desolabant.

Robota, æ, *robot, árdolga.* Frohndienst. Schwart. Scult. 82. Pfahl. Jus. Georg. 165. Operæ a Colonis præstandæ communiter servitutis et *Robotæ* appellantur. Intel liguntur vero sub illis operæ officiales (non artificiales) quæ vel iumentis, communiter bobus vehiculis item, aratris etc. perfici debent. Pfahl. Jus. Georg. 169. Glossarium Germanico Latinum vocum obsoletarum primi et mediæ ævi imprimis Bavaricarum collectum et illustratum a Laurentio de Vestenrieder Monachi 1816. ita de hac voce: *Roboth* ist eher vom *Robath* die von dem Gesetze jedem Mosliu aufgelegte Kriegsschwerde und Waffenfrohn als aus dem Slavischen abzuleiten.

Robota hebdomadalis, opera unius hebdomadis; *egy heti robot.* Pfahl. Jus. Georg. 88. dies in consectionem lignorum insumpti Colonis in *robotas hebdomadales* imputari debent.

Robota jugalis, iumentis præstandæ operæ; *igás szolgálat.* Törvt. Msz.

Robota manualis, manu præstandæ operæ; *kézi munka.* Törvt. Msz.

Robotalis, ad Robotam pertinens; *robot.* Pfahl. Jus. Georg. 205. Si tamen errore aliquo Colonis supererogasset operas, hæ eidem actutum instantæ ære parato per Dominum terrestrem compensari debent occasione Computus operarum vulgo *Robotalis* dicti, non vero in *Robotas* sequenti anno præstandas imputari.

Robotare, (a robota) opera serva præstare; *robotolni.* Ger. Frohndienst leisten. Nill. Symb. p. 782: Dominis terrestribus obligati *robotare*.

Robotta, V. *Robota.* Kass. P. P. I. 125. ab una integra sessione urbana annue dumtaxat T. *iugales robottas* præstent et P. florenses dependant. Kelem. Inst. Jur. Pr. 297. — Kass. Ench. I. 282.

Robur perpetue firmitatis, az

örökkétartó állandóságnak megerősítése. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 49. Ut igitur presens nostra ordinatio seu concessio liberaliter facta *robur perpetue firmitatis* obtineat.

Rochata, æ, (Du C.) tubulus missilis et ignitus. It. rochetto; Venetis: Rachetta. Gall. fusée; *gyutacs, röppentyű.* Száz. XXIV. 309.

Rocheta, æ, V. *Rochata.* Ljub. Mon. Sl. IV. 276. an. 1390. *rochete.*

Rochetum, Rocletum, (Du C.) ita vocant vestem lineam episcoporum et abbatum propriam cum manibus strictioribus, quasi parvum *Roccum*; *püspöki karing.* Tör. Tár. 1886. p. 554. Pár. Páp. Veranes. XI. 321. Diar. Com. II. 17.

Rocletum, i, V. *Rochetum.* Tör. Tár. 1887. p. 187.

Rocos, (ab Hung. Rákos, campus, ubi comitia habebantur), significat comitia regni; *országgyűlés* (Rákos-tól). II. Rák. Gy. 57.

Rodibulum, frenum; *zabla.* Ger. Gebiss. Zaum. Schläg. 1394.

Rodulus, sacculus, folliculus; *zacskó.* Ger. Säckel. Lzb. Cod. Med. T. II. 426: pro *rodulo* ex sindone alba = ein Säckel von weissen Zendel.

Rofulus, fors. mendum pro *rutilus*; *csillogó, glänzend.* Thöck. Diar. II. 372. Vittæ cum *rofulus* adamantibus fl. 200.

Roga, æ, (Du C.) elemosina, stipendium; *adomány, zsold.* End. p. 380. (Geysæ Sacram. 10): Obsides a vobis nullo modo recipiam, sed in curia nostra regia servientibus *rogam* impendam. Kuk. Jura I. 39. an. 1207. servire volentibus *rogam* imponam.

Rogacia, æ, V. *Rogatia.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 124: si . . . in . . . viagio amiserit *rogaciam* cum suis rebus.

1. **Rogamen**, (Du C.) preces, rogatio; *kérés, könyörgés.* Pel. Serm. Pater carnalis magis exaudit *rogamina* facta sui filii. Aest. 29. a.

2. **Rogamen**, erogatio, (Du C. al. s.); *kiadás.* Han. Mon. Jur. II. 13. an. 1312. *rogamina* contra forenses clericos, qui . . . habent beneficia . . . nullatenus extendantur.

Rogancia, V. *Rogacia.* Han. Mon. Jur. II. 224: si . . . aliquis perdidit . . . *roganciam* cum suis rebus.

Rogatia, æ, mutuum, (Cf. Du C. al. s. *Roga* coacta) (et *Rogacia*); *kölcsön.* Rač. Mon. Sl. XIII. 28. an. 1348: persona, quæ dedisset . . . *rogatiam* . . . vel deberet recipere debitum . . . debeat comparere.

Rogator, (Du C.) senator, consiliarius seu assessor ducis Venetiarum. V. s. *Sapiens*; *tanácsos.* Tör. Tár. XI. 113. Ljub. Mon. Sl. II. 123. consilium *rogatorum* (passim).

Rollista, æ, fors. idem qui rotularius, qui in acta refert; *íródeák, lajstromozó.* Moln. Patv. 65. Habet Cancellaria Regio-Hung. Aul. . . Janitorem, item et *Rollistam*, calefactoremque sive administrum.

Romanatus, (Du C.) nummus aureus Romani Digenis imp. C. P. imagine signatus. Rač. Mon. Sl. VII. 97. an. 1073: vendit . . . alodium . . . pro XL. *romanatis.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 104. — Star. XXI. 292. an. 1229.

Romanenses Libri, species poëseos epicæ in prosa scriptæ; proprie libri sermonibus, qui dicuntur Romani, veteri linguae Latine

cognatis et ex ea oris, nominatim Provinciali, Gallico, Hispanico, Italico exarati; narrationes variorum casuum, errorum, exemplorum amoris; *regény.* It. romanzo. Gall. roman. Ger. Roman. Vern. Psych. 51. Qui itaque supremo illo pigris principio: dulce far niente animatus omnem cum labore et intensione mentis coniunctam occupationem abominatur, imaginationem suam lectione librorum romanensium et non raro ex penitissimis Veneris scriptis depromptorum incendere, hincque mutatis nefandis moralitque lethalius representationibus delectari amat, eum mentis luxu insanire scito.

Romanensis, V. *Catholicus.* Fabó. Monm. Evang. II. 333. id sibi veræ amicitiae in periclitantibus ob religionem hungaris clementis æquique animi documentum daret et coëreita, sacerdotum *romanensium* licentia, ab iis omnem vexationem in posterum prohiberet.

Romanensis Babylon, romano catholica ecclesia; *római Babylon.* Act. et Doc. Rákóczy p. 65: per *Romanensem Babylonem* summopere compressa Evangelica societas.

Romanicus, 3., (vox Gall. romane, quæ fabularis v. fabulosæ historiae sensu legitur in gloss. Du C.) *Romanica fabula*; *regény.* Rák. On. 232. l. 18—20. (19): . . . tum mundanas *fabulas* et ad irretiendam juventutem confictas *romanticas* legere cessaveram . . .

Romanticus, 3., sapore et colore mediæ ætatis Christianæ imbutus, affectus vel infectus, novellæ, recentioris poësis popularis ingenio consentaneus, in quo affectus et imaginatio individui præponderat, prævalet, dominatur, cui opponitur Classicum. Etiam: fabulosus, coloratus, pius etc.; *regényes.* It. romantico, pittoresco. Vern. Psych. 146. ut Tibi ad fallendum Tempus meas *romanticas* ideas non secus ac alii communiceem.

Romanza, æ; *regedal.* Gall. romance. Gros. H. Ph. III. 328: Romanenses historiæ vulgo *Romanzæ* de draconibus fabulabantur.

Romesinus, species monetæ; *pénzenem.* Sim. Num. 78. id quod Falco Beneventanus Scriptor Domesticus Coëvus ad an. 1440. Innuvit his: Edixit (Rogerius) ut nemo in toto eius regno *Romesinos* accipiat vel in mercatibus distribuât. Et mortali consilio accepto monetam suam introduxit unam vero, cui *Ducatus* nomen imposuit 8 *Romesinos* valentem, quæ magis magisque ærea quam argentea probata tenebatur.

Romipeta, æ, qui Romam petit (Du C.); *római zárandok.* Pel. De s. Matthæo s. I. c. 5: . . . Item non debet etiam exigi a *romipetis* cet . . .

Romphea, æ, (Du C. sub Romphus) telum missile, quod simile cum lapidibus faciebatur; *hajító fegyver.* Tör. Tár. XX. 179. *Rompheæ* et enses diversi generis.

Ronchisonus, 3., (*ρόγχος* + sono) stertens; *hortyogó hangú.* Patr. Const. 125. In eundem claudum et *ronchisonum.* Cf. Siond Carm. 3. 8.

Ronchos ducere, stertere; *hortyogni.* Exam. Act. C. 2. 19.

Ronchus, i, (Du C.) locus sentibus obsitus; *cserjés.* Vjestnik II. 24. an. 1318. cum suo *roncho* ad lactellum de Paulizolo.

Roncinare, deliberare. V. s. *Parlamentare*; *tanácskozni.*

Rondella, æ, propugnaculum rotundum; *kerek védfal*. Ger. Rondel. Lop. Mon. Sl. XX. 245, an. 1702. Jókaí Rab. R. I. 337.

Roridus, 3., roseidus, rorulentus; *harmatos*. It. rorido. V. *Incurvatio*. Cf. *Prop.* 2, 30, 26; 4, 4, 43; *Appul Met.* 4. p. 150.

Ros-solis, saccharo et condimentis coctum vinum adustum; *rosolis* (rozsolis). Ger. Rosolis. Pár. Páp.

Rosa aurea, (Du C.) a *pápai arany róza*. In Dominica Quadragesimæ, in qua cantatur *«lactare Hierusalem»* a summo Pontifice benedici solita, quam ille post Missam in urbe procedens cum Clero Romano præfret ac deinde magno alicui principi, si præsens est, concedit vel ad aliquem Regem, Principem mittit. Veranes. II. 230. missurus enim more Romanorum pontificum *rosam auream* Maximiliano imperatori, non alium quam Petrum ad hoc munus obeundum delegit.

Rosa frontispicalis, rosa in fronte sita; *homlokróza*. It. rosa di frontispizio. Thök. Diar. II. 329. Aliud frœnum itidem pretiosum argenteum deauratum cum lapidibus türkés, habens *rosam* magnam *frontispicaliam*, in qua sunt rubini lapilli et circumcirca magni lapides türkés.

Rosallinæ, V. *Roselinæ*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 124. Acidulæ . . . Sennicenses, dictæ *Rosallinæ*.

Rosarum Olei Quæstor, olei rosacei quæstor; *rózaolajkereskedő*. Pest. Vár. Lev.

Rosas loqui cœlo núbilo, *bajban is jókedvűnek lenni*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. p. 145. *Etiám cœlo núbilo rosas loquuntur*. De homine etiám inter adversitates læto.

Rosas querere in hyeme, *vén csapodárról*. Szentiv. Curios Misc. Dec. II. P. II. p. 145. *Etiám in hyeme rosas querit*. la senem, amori, Bacchoque deditum.

Rosariolum, i, parvum rosarium; *kis olvasó*, kleiner Rosenkranz. Beng. Ann. Er. Cænob. 239. Imo ipsum illud *rosariolum*, quod in novitiatu habuerat . . . usque ad ultimam vitæ horam retinuit. Arch. Rák. VIII. 320.

1. **Rosarium**, (Du C.) orbiculi ad preces; *olvasó*. Ger. Rosenkranz. Pár. Páp. Arch. Rák. VIII. 320.

2. **Rosarium**, supplicationis genus ope orbiculorum; *olvasó ájtatosság*. Körmöcb. főreálisk. Ért. 1895. p. 116. A szombatoként tartatni szokott *rosariumra* az ifjúság a *plebania* templomban jelenik meg.

Roseaceus, roseus, rosalis; *rózaszínű*. Fr. Lib. Rt. III. 204. de taffotha roseacea ulnas.

Roseaticus, 3., rosarius; *róza* . . . Száz. XVII. 642.

Roselinæ, calidarum species; *ásványvíz*. Mineralwasser. Cur. Misc. 332. Sunt etiám Sennizii calidæ, quæ vocantur *Roselinæ*, in quibus canales, per quos fluunt et sedilia ex lignis facta, sic sunt *acreto* Lapide ceu cortice tecta, ut prorsus lapideæ videantur.

Rosetus, 3., coloris rosei (Du C. 2.) V. s. *Camisia* 3. *rózaszínű*.

Rosor, (Du C.) rodens; *rágó*. Alexy 7. **Rostellum**, parvum rostrum; *csőrekske*. Bene Med. IV. 156. tænia cucurbitina . . . est capite subhæmispherico, discreto, *rostello* obtuso. Cf. Colum. 8, 5, 14; Plin. 30, 11, 30.

Rostellum catapultarium, *Trochlea sclopetaria* q. v.

Rostire, assare; *sütini*. It. rostire. Prot. inq. 247: et quadam vice assabat carnes pro infirmis, et ego dixi sibi: «Domina fac me *rostire* carnes istas.»

Rosula, parvula rosa; *rózsácska*. Vita S. Steph. 143. Lucerna fidelium, rubens mundi *rosula*.

Rota, æ. (Du C. 2.) lychnuchus in formam rotæ pendens in ædibus sacris; *kerékalaku csillár*. Ljub. Mon. Sl. XI. 15. an. 1312: *rota*, que facta fuit ad ponendum in . . . ecclesiâ, non ponatur.

Rota Esavítica, turba Jesuitarum; *jezsuita tömeg*. Funda David. C. 2. 25: Ergo et tu Logicaster K. cum tota *Rota tua Esavítica* eodem dignus es supplicio.

Rota Romana, *Pápai legfőbb ítélőszék*. Cher. Jus. Eccl. I. 245. *Rota Romana*, hæc supremum Tribunal iudiciale est ad causas litigiosas cognoscendas finiendasque constitutum.

1. **Rotare**, conglomerare, conglobari, (Du C. al. s.); *összegyülekezni*. Fej. Jur. Lib. 179. (Pázmány): *rotata* . . . potentia.

2. **Rotare**, crura alicui frangere (Du C. rota punire); *kerékbe törni*. An. Sc. II. 205. sæc. XVI. tres suspensi, duo *rotati*. Cod. de Sztára. II.

Rotarius, i, opifex plaustrarius, rotarum opifex; *kerékgyártó*. Tag. Erd. II. 299. Pest. Vár. Lev. Tab. Conser. Monm. Comit. Trans. II. 182.

Rotatilis, (Du C.) rotis præditus, qui rotatur, rotis movetur, versatilis; *kerékes, kerekén járó*. Szentiv. Cur. Misc. 30. Inventio Tormentorum, pyrii pulveris, horologiorum tam solarium, quam *rotatili*um, chartæ, Typographiæ et aliarum quam plurimarum.

Rotatorius, 3., in orbem circum agens; *körben forgó*. Bene Med. V. 153. alii in gymro rotantur, non tantum stantes, sed etiám sedentes una cum sella, epilepsia *rotatoria*.

Rotatrix, volubilis; *forgandó*. Sac. Cor. Elog. T. Flexa Corona Rota est, volueris Fortuna *rotatrix*.

Rotatus, 3., rota instructus. V. s. *Feretrum* rotatum (Du C. al. s.); *kerékkel el látott*.

Rothmagister, (Du C.) decurio; *csapatvezető*. Ger. Rottmeister. Tör. Tár. 1881. p. 297. sed quod exercitus non dimittatur, retinetur a Dominis *Rothmagistris*.

Rothorgard, species rotundi clypei; *kis kerek paizs*. It. rotella. Tör. Tár. 1889. p. 379. clipeus (lege: clipeus) vel *rothorgard* ematur optimus.

Rotipar, is, opifex, qui rotas conficit, rotarum opifex; *kerékgyártó*. It. earago. Kov. Form. St. 446. universitas Magistralis Carpentariorum, Lapidarum, Lapidum fractorum, *Rotiparum*, *Scriniparum* et *Doliatorum*. Georg. Sirm. I. 54. Et Thomas *rotipar*, Bakáts, T. fecit alios prelatos claustrales et doctores ad prandium venire.

Rotiparus, i, V. *Rotipar*. Tör. Tár. 1889. p. 780. czecha *rotiparorum*.

Rotta, æ, fragmentum, (Du C. al. s.); *töredék*. It. rotta. Száz. VI. 289. *rotte* bombardarum.

Rottmagister, (ap. Du C. Rothmagister) præfectus turmæ a germ. Rotte: turma; *csapatvezető*. II. Rák. 558. Præfectus et metato-

rum exercitus, *Rottmagister* Sacræ Regiæ Maiestatis.

1. **Rotula**, æ, volumen; *összehajtott papiros, írás*. Ger. gefaltze, zusammengelegte Schrift. Oláh. Cod. Ep. 144. De præpositura Harlomensis nunc res agitur, de qua et aliis sacerdotiis nescio quas, ut vocant, *rotulas* Caesar constituit, ut vacaturæ quibusdam designatis personis conferrentur.

2. **Rotula**, æ, parva rota (in calcari); *kerécske*. Arch. Rák. VIII. 353. Tres *rotulae* auro et argento falso vulgo Sik opletæ. Kronst. III. 479.

Rotulus, (Duc.) Scheda seu Charta in speciem rotulae seu rotæ convoluta; *egybehajtott rakás papiros*. Ger. Convolut. Instr. Jos. II. p. 44. §. 5: curabitur ut producta ab . . . litigante documenta . . . et Partis, quæ idem produserat, nomine, in *Rotulo* quodam rite consententur.

Rotulus per partes, fide digna consignatio; *részletes feljegyzés*. Cod. Camb. Merc. 99. Super scripturis ad manus Judiciarum depositis, eorumque provocatis, fide digna *Consignatio* seu *rotulus per partes*, ac iudicem exmissum subscribendus confici et hæc ratione *irrotulata* acta Iudicio referri debent.

Rotundata, æ, lacinia; *szárny a ruhán*. Ger. Streifen. Prot. inq. 244. XXIII. ipsa colligebat *rotundatas*, quæ tababantur de vestibus.

Rotundatus, 3., subrotundus; *kerekded*. End. p. 490. (Belæ IV. Libertas an. 1255: 3.) duellum cum scuto *rotundato* . . . debet pugnari.

Rotunde, aperte, ingenue, (Du C. graviter, lente, distincte); *kereken, világosan*. Ger. rundweg. Tör. Tár. 1889. p. 673. per regni cancellarium *rotunde* significari fecit.

Rotundus (*cursus*), ambages; *kerülő út*. Szend. Misk. tört. III. 3. an. 1225. ab hiis *rotundo* cursu . . . per plures metas tendit.

Rowas decimum, Vjestnik I. 247. an. 1501. decimum Johagionem de suis propriis ultra se potest sibi eligere in partem eorum alio vocabulo intitulatum *decimum Rowas*.

Royalista, æ, regis partes sequens; *királypárti*. Gall. royaliste. Száz. VII. 244.

Rubator, *Raubator*, (Du C.) prædo, fur; *rabló*. It. rubatore. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 255. Et non recipient Cacichios et Dalmeasanos vel alios grossarios et *predatores* sive *rubatores* in Civitate Ragusii vel eius Districtu . . . Et omnibus aliis grossariis et *predatoribus* sive *raubatoribus maris* facient Werram. Vjestnik. II. 46. an. 1289.

Rubberia, æ, actus prædandi, rapina; *rablás*. Star. XXVII. 19. an. 1258. iniuriam et *ruberiam* usque in hodiernum diem.

Rubedo, bufo; *varangyos béka*. Szentiv. Curios. Dec. II. P. VII. 198.

Rubertare, rubefacere; *pirosítani*. It. rubificare. Fej. V. III. 404. ut sicut ipsa orthodoxa Dei Ecclesia, mater sacro sanctæ religionis et fidei Christianæ, Christi sanguine *rubertata* sit supra firmam sita petram.

Rubetosus, 3., rubetis obsitus; *csérjével benőtt*. Cod. Zi. Vol. V. 337: vineas *rubetosas* . . . reperissent.

Rubicans, rubescens, rubeus; (digitus rubicans: imitatio gr. *ροδοδάκτυλος*); *ró-*

zsás, pirosló. Jan. Pan. Poëm. I. 234: Ut decima effulsit digitis rubicantibus Eos.

Rubicundo-cinereus, badius; *vöröses barna* (hamuszínű). Vern. Psych. 36. alteram (substantiam) fuscioris, *rubicundo-cinerei* coloris molliorem, magis pellicidam.

Rubificare, rubro colore induere; *vörösrre festeni*. Fjp. Szám. p. 493. an. 1439. ad *rubicandum* hostium turris.

Rubificatio, actus rubefaciendi; *vörösrre való festés*. Kol. Cod. 42. an. 1434: *rubicatio* veneris.

Rubinosus, 3., rubens; *vöröslő*. Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 240. an. 1371. uti rosa inter lilia *rubinosa*. Batt. Leg. III. 215. an. 1369.

Rubinus, i, (dem. a rubinus) parvus carbunculus; *kis rubinkő*. Tör. Tár. XX 185.

1. **Rubinus**, i, (Du C.) carbunculus; *rubint*, lt. rubino. Gall. rubis. Ger. Rubin. F. Forg. Comm. 318. Exinde dono misit Johanni baltheum latum unam palmam, pugionem et machaeram, omnia haec ex solido auro, *rubinis* et adamantibus unionibusque ita referta. Arch. Rák. VIII. 352. Szentiv. Curios. Misc. Dec. II. P. I. 186. carbunculus sive *Rubinus*.

2. **Rubinus**, i, medii aevi mæcus, sanus; a középkori vallásos drámák *Eulenspiegelje* és a későbbi drámák *Hanswurstjának ősapja*; *bohóc*. Száz. XVIII. 42.

Rubius, 3., pro: rubens. V. *Atmatica*.

Rubri, *veresék*. Benkő. Im. Nat. Sic. 46. Pyxidarii sive Plebeji (Község, Közrendek, Köznepek) nec non Gyalogok ac Darabontok (hoc est, Pedites) ob vestes uniformes, seculis saltem proximis, in *Rubros* atque *Virides* (i. e. Veres et Zöld) distincti Siculi.

1. **Rubrica**, æ, (Du C.) titulus seu inscriptio librorum et index legumque caput, quod rubrica seu terra sinopiea vel minio so-lerent exarari; *cizimrovat, felirat*. Konek Egyh. 78. Szegedi. Rubr. Pr. 1. Synopses Titulorum Juris Canonici, atque Civilis *Rubricæ* dici caperunt, dum Juris contextus atro; ille Rubeo colore olim imprimerentur. Cf. Dig. 43, 46; Cod. 3, 4; Paul Dig. 43, 1, 2 fin.

2. **Rubrica**, æ, (Du C.) liber officiorum et rituum ecclesiæ; dierum festorum rubro colore distinctio; *szerktartás könyve*. Száz. XXVII. 347.

3. **Rubrica**, nomen, ratio; *rovat*. It. rubrica. Gall. rubrique. Ger. Rubrik. Kass. Prax. I. ante omnia libro prænotationali frustatim secundum *rubricas* inscribere. Jókai. Régi jó Tbl. I. 95.

Rubrica in bacillis, *vörös czeruza rubdan*. Ger. Röthel in Stängeln. Vect. Gen. X. R.

Rubrica legis, inscriptio legis; *törvény cizimrovata*. Törvt. Msz.

Rubrica milicie, color rubeus virtutis documentum; *veres szín* (vér). Kub. D. Hont. II. p. 31. (Ladislaus IV. 1287) *milicie rubrica* propri sanguinis demonstrando.

Rubricare, (Du C.) rubefacere, rubro colore inficere; *veresre festeni*. Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 238. an. 1371. dominus suo cruore . . . *rubricavit*. Roger. 307. totaque terra erat sanguine *rubricata*. Batt. Leg. III. 215. an. 1369. sanguinis sacro amore *rubricavit*. Cf. Auct. Priap. 73, 2; Venant. Vit. S. Mart. 2 fin.

Rubricatio, actus rubrum faciendi; *ve-*

resre való festés. Cod. Dip. Hung. Pat. I. VII. 402.

Rubricator, qui colore rubro inficit; *veresre festő*. Chr. Dubn. Præf. II. Pro inscriptionibus capitum . . . loca vacua sunt re-lieta, quæ tamen . . . nec *rubricator* nec pictor explere voluit.

Rubricatus, in rubrum delatus; *jegyzékbe vett*. Jókai Uj f. 27. Garavölgyi úr jól sejtette, hogy a *rubrikátus* miféle osztályá-hoz tartozik a szegény legényeknek.

Rubricista, æ, commentariorum, libro-rum memorialium scriptor; *emlékiró*. Szentiv. Curios. Misc. Dec. III. P. II. 43. Ferd. Comes Palffy, Episcopus Agriensis, *Rubricista*. (No-mina Authorum et Scriptorum sub corona Hung.) Tör. Tár. III. 197.

Rubrificare, rubro colore inficere, tin-gere; *veresre festeni*. Kov. Form. St. 445. Item volumus, quod pelles *rubrificati* ab om-nibus prout hucusque libere vendi possint.

Rubro-fuscus, 3., badius, spadix; *ve-reses-barna*. Alexy 12.

Rubrorum Collegium, collegium ita dictum Pazmani cardinalis. Beng. Ann. Er. Cœnob. 67. Tynnavie Hungarorum in celebri *Rubrorum Collegio* sacroribus Theologiæ disciplinis eruditus.

Rubrum, titulus, inscriptio (Du C. al. s.); *fölzet*. Ger. das Rubrum. Kass. Prax. I. 88. sed saltem ab extus in *rubro* attingitur. *Rubrum* etiam relationum ita adornatur si-cuti *rubrum* respective representationum.

Rubrum inventarii, titulus registri rubro colore tinctus; *az inventarium föl-zete*. Pár. Páp.

Ruca, æ, brassica eruca (Linn.) (Du C. al. s.) *zsombor*. Ger. Rauke. Ljub. Mon. Sl. XI. 8. an. 1306. persona non debeat vendere . . . *ruca* . . . nec etiam *cozas* vel musculos.

Rucinus, (Du C. equus minor). (Dief. gregarius). Schläg. 1363. roncinator; *mènes-ló*. It. ronзино. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 149.

Ruderare, rudieribus vestire; *törme-lékkal fedni*. Rau. Elem. p. 143. Gypsum *ruderandis* cubilium laquearibus, caminis, et spatio, cui pedes fornacum insistent, neces-sarium. Cf. Plin. 21, 4, 10; Vit. 7, 1.

Ruderatio, actus ruderandi; *törme-lékkal való fedés*. Rau. Elem. p. 144. Cf. Vit. 7, 1.

Ruderis fossa, fossa arenaria; *fö-venybánya, törmelékbánya*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 4. ligna secunda . . . in . . . montibus concedimus et unam *fossam ruderis* in monte Zamanara semper per totum an-num habendam.

Ruderizatus, in rudera collapsus; *romba dőlt*. Bék. Pász. III. 59. meus peni-cillus . . . templi *ruderizati* depingere poterat (sc. delineationem).

Rudibulae, rectius: *Radibulae*. V. *Rodibulum*; *zabola*. Kat. Hist. IX. 253. Universa namque ferramenta *strepurum* et habenarum seu *rudibularum* (Hung. *Zabola*) et alia . . . fabricata existebant corrigiarumque cinguli et frena ac similia alia cum theiis et *postenis* (Hung. *farmatring*) serieæ substantiæ contexta fuerant. Cf. Thorócz. 168.

Rudimentarius, V. *Rudimentista*; *kezdő*. Bék. Debr. főisk. törv. 46. a debreczeni iskolának hat osztálya volt. Ezek a *rudimentariusok* (kezdők), donatisták, etymo-logikusok, syntaxisták, rhetorok és poéták

osztálya. Bék. Maros. 13. classis *rudimen-taria*.

Rudimentista, æ, discipulus elementa discens; discipulus gymnasii. Teut. Schul. I. 206: Classis IV. a. *rudimentistam*. Száz. XXII. 564. Székelyudvarh. ref. coll. Ért. 1894/5. 11. a classisok ezek voltak: 1. parvis-ták; 2. *rudimentisták*; 3. etimologisták; 4. syntaxisták.

Ruditer, crasse; *durván*. Ger. gröblich. Geom. 67. Quomodo invenitur trabis cuiusdam *ruditer* dedolata soliditas.

Ruffa, æ, rixa; *czivakodás*. It. ruffa. Ljub. Mon. Sl. XI. 257. an. 1347: nullus ear-bonassius audeat . . . facere *ruffam* vel cla-morem . . . neque dicere verba *ingnuiriosa*.

Ruffus, pro: rufus. Száz. IV. 230. Ve-rances. IV. 35. barba *ruffa*.

1. **Ruga**, æ, (Du C.) platea, vicus; *ut-cza*. Gall. rue. Ljub. Mon. Sl. XI. 283. an. 1347: bastasii . . . teneantur nettare . . . om-nes stratas et *rugas* communis *sallicatas*.

2. **Ruga**, fors, legendum *roga*, quod auct. Du C. 4. donativum, honorarium significat; *ajándék* (pénz). Cod. Dip. Patr. VIII. 128—129. pro *roga* penex (pénz) sex denarios per-solvunt.

Rugalia, orum, (Racki: *roga*, platea. Gall. rue esse videtur). Rač. Mon. Sl. VII. 301. ad init. sæc. IX.

Henricum mihi dulce nomen plangite
Julii Forus Cormonis *rugalia*.

4. **Ruinare**, spoliari, ad egestatem per-dere, redigere, (Du C. al. s.); *tönkre tenni*. Rák. Öm. 64. *Ruinabuntur* a hibernante mi-lite Germ. miseri subditi mei.

2. **Ruinare**, ledere, destruere, evertere; *romba dönteni, rongálni*. It. ruinare, rovi-nare. Gall. ruiner. Ger. ruiniren. Jögt. Eml. III. p. 324: si . . . currus *ruinabitur*. Szi-lády Tör. Magy. Tört. Eml. VIII. 404. *Rui-nare* Putnokium.

3. **Ruinare**, ruinam facere, trahere; *összebontlani*. Ger. einstürzen. Cod. Evang. V. III. p. 34: Jam anno 1610. collapsum habuit templum, anno 1619. itidem reedificatum, *ruinat* iterum.

Ruinari, corruiere; *romba dőlni*. Knauz M. E. Str. I. 151., 129: ædificium . . . postquam *ruinatum* fuisse.

Ruinatio, (Du C.) ruina, destructio; hoc loco corruptio, depravatio; *romlás, rom-lottság*. Pel. In parase. s. I. c. 10: Valde gra-vabatur amaritudo Christi discipulorum *ruina-tione*.

Nulla, æ, (Du C.) instrumentum ferreum, quo vomis detergitur; *öztőke*. Bárczay.

Rumbo, onis, ab It. *romba* jaculum = defensor; *védő*. Boc. Hungar. Epist. Ded. 3.: Ad vos redeo . . . O sacrosanctæ poësoes *ρομφοι* *δὲ* *δὲ*, quibus hoc iure do, quod Menelaus et Agamemnon audit in Homero. Ornamenta duo, validi Musarum *rumbones*.

Rumbus, (Dief.) rhombus; *tok* (hal). Ger. Stör. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 149.

Ruminare, considerare, deliberare, (ap. Du C. alio sensu); *átgondolni, megemész-tetni fejben*. Szék. Okl. II. 46.

Rumigerulus, gerens rumores (Du C.); *hirmondó, hírhordó*. Chr. Dubn. 165: ecce duo rutheni *rumigeruli* advenierunt dicen-tes. Cf. Ammian. 14, 1; Hieron. Ep. 50, 4; 117, 40.

Rumor, discordia; *háborgás, viszály*.

Georg. Sirm. I. 74. Quum iam intestinum bellum desedavissent et iam nullum *rumorem* haberent. I. 5. Quod audisset tam horribilem *rumorem* inter Regem et inter Michaeliem Zilagy.

Rumpere iugera, terram proscindere; *felszántani*. Ger. Land aufreissen. Arch. Ver. Sieb. VII. 4., 278. an. 1761. Nemo præsumat . . . *Jugera* rumpere.

Rumpere lanceas, V. *Lusus hastarum. Hastiludium*.

Runcinator, *fűrészmolnár*. Germ. Sägenmüller. Egri Lev. I.

Rundella, æ, propugnaculum a gall. rondelle; *kis kerek paizs, sárd.* Arch. Rák. IX. Scutum Coelestini coloris, fundum illius viridi latepatenti Campo interoccupante, super quo *Rundella* sive Propugnaculum rotundum quinque quadriangularibus columnis parvis exornatum.

Runzinus, i, (Du C.) equus minor, gregarius; *ló.* It. Ronzino. V. *Rucinus*. Ljub. Mon. Sl. I. 453. an. 1333.

Rupifragium, saxa, rupes corruunt; *sziklatörés*. Juriev. Jur. Met. 114. Si meatus subterranei corruunt aut *rupifragium* evenit.

Rupitarius, 3., V. s. *Campenses*; *kősziklakát mászó*.

Ruptarius, 3., *schismaticus*; *szakadár*. Nagy Hier.

1. **Ruptura**, æ, rima, fissura; *repedés*. Tör. Tár. XV. 465. *ruptura* ædificii.

2. **Ruptura**, æ, munimentorum ruinæ. V. *Rationista* 1.).; *rés*. Ger. Bresche. Tör. Tár. 1888. p. 396.

Ruptura pacis, violatio pacis; pax rupta; *békétörés*. Tör. Tár. XV. 480.

Rurarium, liber in quo descriptio ruris continetur. *földisme*. Pár. Páp.

Rurarezare, colere; *mívelni*. Tag. Erd. II. 33. an. 1746: prout in aliis dominis seorsim et extra urbana agri et feneta *rurarezantur* . . .

Rurestris, ad rus pertinens (rurestre) campestris, rusticanus; *mezei*. Teut. Schul. I. 444: diaconatus *rurestris*. Oláh. Cod. Ep. 540. Cf. Paul. Dig. 32. 1. 99; Cod. Iustin. 4. 65. 34; Appul. Met. 7 p. 194; 8 p. 203. Mart. Capell. 9. 307.

Ruricultura, æ, agricultura; *földmívelés*. Opin. P. IV. Sec. I. §. 22.

Ruris inspector, Agri inspector q. v. Kon. Egyh. 305.

Ruscinum, Ruscium, V. *Risichum*. Ljub. Mon. Sl. XI. 65. an. 1322: qui . . . confessus fuit, se habuisse libras gros. ferendo eas in Ampulla *ruscio* et fortuna ipsorum . . . et . . . pecunia stet ad *ruscium* et fortunam communis . . . donec mittetur frumentum.

Russare, stertere. Text. v. sub *Taxillare*; *hortyogni*. It. russare.

Russetum, panni species rubri coloris. Ang. Russet (Du C.); *közönséges posztó, vereses színű*. Uj Magy. Muz. 198. Una mensura vini sit per totum regnum nostrum et una mensura cerevisie et una mensura bladi scilicet *quartorium Londonense* et una latitudo pannorum tinctorum et *russetorum* et *halbergettorum* scilicet duæ ulne infra listas.

Russica, æ, arsenicum; *arzenikum*. Kol. Cod. 4.

Rusta, *Supera, Superus*. (supara = rokelin Dief.); *rokolya*. Schläg. 1461., 1462., 1463. — Unum superum vulgo *rokola* 14348. Anj. O. V. 205.

Rusticalis, e, rusticus; *paraszt, pór* . . . It. rusticale. Georg. Sirm. I. 46. Thomas dum erat ex *rusticali* genere.

Rusticani, plebei imperiti; *tudatlan nép*. Batty. Leg. T. II. 34: sicut rustica lingua vulgare sonat idioma, ita *rusticani* sunt plebei imperiti.

Rusticanum bellum, bellum a rusticis excitatum; *parasztlázadás*. Ranzani 409. Hinc exortum in Pannonia horrendum illud *rusticanum* et servile, adversus Nobilitatem, bellum.

Rusticare, *rusticari*, rusticorum more vivere; *paraszt módon élni*. Mare. Chr. II. 87. *rusticare* nobiles præ inopia paupertatis.

Rusticate, rustico more, inhumane; *parasztos módon, durván*. Arch. Ver. Sieb. VIII. 1. 321. an. 1554. sciat, quomodo brachium *rusticate* sentiet.

1. **Rusticitas**, possessio campestris, rustica; *paraszt birtok*. Ljub. Mon. Sl. I. 187: non est intentio nostra, quod de ipso lignamine quicquid accipiat, si apte secundum *rusticitatem* fieri posset.

2. **Rusticitas**, rustici; *parasztok, pór-nép, parasztság*. Száz. XXX. 2. f. 403. personaliter insurgere *rusticitas* cogitur.

Rusticum, (Du C.) quævis possessio campestris; *mezei gazdaság vagy földes gazda telke*. Tör. Tár. 1893.

Rusticus, rus habens subditus; a *vár-hoz vagy földesúrhoz tartozó földdel bíró alattvaló, földes gazda*. Tör. Tár. 1893.

Rusticus dominicus, Deo devotus rudis, incultus; *Istennek műveletlen alávetettje, szolgája*. Batty. Ger. 256. Veniat vero ad Prophetas, qui non litterati, sed *dominici rustici* fuerunt.

Rustura, æ, fors. a *russus*, subruher sc. pannus; *kerekes bársony*. Ger. Sammet. Schläg. 1236.

Rusus, 3., (a Gall. *ruse*) fallax, (Du C. al. s.); *csalfa*. Gall. rusée. Pesty Ször. III. 145., 147. *ruse* wipis exi de domo.

Ruta caesa, particula lapidis ærosi; *érczrög*. Ger. Stufe. Faber. Jur. Met. 136. Quamvis vero tali modo desolata Metallifodina rursus ad liberum principis recidat, alique faventibus adiunctis, mulungare extra serias Montanisticas volenti conferri rursus possit, attamen præhabita tempore desertionis minerarum, materialium et Instrumentorum montanisticorum penus, Inventario contentæ res, cunctaque *ruta caesa* Urburariis desolati operis eeu proprietatis remanent.

Ruthenus, i, servus regius. Rutheni vocati sunt hi servi, quia fortasse incolæ pagorum illorum, qui «Oroszi» appellabantur, regi ministeria facere debebant. (Cf. Fraknoi); *II. Lajos és udvara*. Fr. Lib. Rt. II. 46., 71., 400. I. 480. eodem die apodianis et *ruthenis* Regie Maiestatis . . . ad unam septimanam dedi.

Rutilatio, splendor, claritas, dignitas; (*lángszínű*) *tündöklés*. Pel. De s. Bernardus s. c. 7: Quinta gloria s. Bern. est miraculose *rutilationis*.

Rypa, rivus, (Cf. *Riparia*, fluvius Gall. rivière Du C.); *folyó, patak*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 402. ubi fluvium Goron unatur cum *ryppa* Compa.

Ryparii, monetæ genus; *garas*, Ger. Groschen. Monn. Comit. I. 173. In hoc Regno necessarium esset tali moneta: floreni Hungarici ac denarii antiqui Hungaricales, grossi vulgo *Ryparii* et Cruciferi, isti poterunt bene expensare in hac terra. Kuk. Jur. II. 30.

Rythmicus versus, (Du C.) rhythmos versus vocarunt scriptores ævi inferioris, quos alii Leoninos; *rendarányos, hangidomos vers*. It. ritmico. F. Balass. Casul. Steph. 5. nam versus hic hexametrus et quidem *rythmicus* videtur esse.

S

Saah, Persarum imperator (Du C. sa); *sah*. Veranes. III. 224. Illud attendite, quod princeps meus *saah*, hoc est: *Sanctus* et sui primores ac omnis eius populus uxores ac gynæcia sua cunctis molibus pretiosis spoliavit.

Sabaja, æ, cerevisia, (Du C.); *sör*. Pár. Páp.

Sabajarius, i, cerevisiarius; *serföző*. (ductum a *Sabaia* eo potus genere, quem Zythum seu cerevisiam dicimus Du C.) Szerdah. Celebr. I. p. 22: Valens Imperator *Sabajarius*, quasi cerevisiarius de muris Sabariae est compellatus.

Sabarda, æ, mantellus rotundus; *ke-rekded köpenyeg*. End. p. 566. (Synodus

Budensis an. 1279: 2.) permittimus, . . . quod possint habere mantellos rotundos sive *sabardas* longitudinis moderate.

Sabatharius, Sabbatharius, V. *Sabatharii*; *szombatos*. Szék. Okl. IV. 264., 265.

Sabatista, æ, qui præcepta religionis Judæorum secuti diem Sabbati celebrabant. V. s. *Sabatharii*; *szombatos*. Monn. Comit. Trans. V. 165. Religione sunt varii, catholici plerumque calvinistæ, *sabatistæ*, jacentes, arriani.

Sabbathale, *szombati díj*. Teut. Schul. I. 143: Unter *Sabbathale* versteht man die alte Abgabe der Schüler an die Lehrer, so genannt, weil sie ursprünglich am Sonnabend

wöchentlich gegeben wurde; sie bestand entweder in Geld oder Naturalien.

Sabbatharii, *szombatosok*. Lampe. Hist. Eccl. p. 426: Anno MDCLIII ab aliquo tempore, præsertim in Transylvania, innovare quidam homines ab hodiernis Judæis distincti, nostris a Sabbathi observatione *Sabatharii* dicti, qui præter Sabbathi observationem, etiam a lardo, a suffocato et sanguine abstinent, Hungaros tamen se dici volunt et omnino lingua utuntur Hungarica. (Vide Franc. *Otrokotsi* Origines Hungaricas. Part. 11. cap. XIII. §. 27. pag. Edit. Francker . . .) Prædicantes eorum, viri provecæ ætatis Reformato Superintendenti subiecti, mere Hungari, et ceteroquin Reformati sed Judaizan-

tes et *Chiliasmum* Amstedianum professi fuere.

Sabbathinus, 3., (Du C. sabbatinus) sabbaticus, quo ob opere vacatur; *szombati*. It. sabbatico. Beng. Ann. Erem. Cœnob. 34. Unde Professoris officio functus, *Sabbathinis* diebus in schola sua de eadem Beatissima pia colloquia instituebat.

Sabbatisare, Sabbatizare, (Du C.) sabbatum colere, ab opere vacare, feriare; *szombatot űlni*. Nagy Hier. Syll. Pos. C2: Abraham non sabbatizavit. Cf. Tertull. adv. Iud. 2. fin.

Sabbatizatio, celebratio Sabbati; *szombatozás*. Pár. Páp.

Sabelliani, alias *Patripassiani* dieti heretici post tertium sæculum medium nati, (Du C.); *Sabbathis követői*. For. Ser. p. 20: *Sabelliani* tres Sanctissimæ Trinitatis personas confundebant, agentes Jesum Christum eandem esse personam, quam Patrem et Spiritum Sanctum, unde inferebant Patrem pro humano genere uatum, passumque esse ac exinde dieti sunt *Patripassiani*. Nagy Hier.

Sabellinus, 3., zibellinus; *ezoboly* . . . Arch. Rák. VIII. 315. Subductura ex pedibus pellium *Sabellinarum* antiqua. Tör. Tár. 1886. p. 443.

Sabeni, v. *sabieni* v. *sabbetti* = (ab hebraeo *seba*, caterva) qui doctrinam ex iudaica, pagana et christiana religione conflaverant: stellas adorantes, baptismum, communionem, inaugurationem sacerdotalem, sacramentum matrimonii exerecentes, peccata more turcarum aqua diluebant et exacta vita paradisi æternas delicias expectabant; *az ég csapatosai*. Nagy Hier.

Sabima, Juniperus Sabina (Linn.); *nehéz szagu boróka, cziprus, fenyő*. Ger. Sadebaum (Säbenbaum). Arch. Ver. Sieb. XXVI. 119.

Sabincezi bassi, supremus falconum (apud Turcas); *a solymárok főnöke*. Tör. Tár. 1892. p. 431.

Sabla, Sablya, æ, genus gladii turcici; *szablya*. Gall. sabre. Ger. Säbel. Verances. VII. 144. Petunt autem, ut pro more suo dicunt, singulam *sablum*, gladii id turcici præcipuum genus est, aureos nummos XXXII. et securum receptum. Tör. Tár. 1889. p. 191. portaverunt unum *sablya* cum vagina argentea et unum byezak.

Sabuli liquatio, arenæ, sabuli fossio; *homoktermelés*. Ger. Sandbrechen. Pr. Pr. 8. an. 1756. Beszb. Levi.

Saccaraceus, ad saccharum pertinens; *czukros*. Szentiv. Cur. Misc. II. 247. si ramusculus ante institutionem maceratus fuerit in melle vel aqua *saccaracea*, dulces, si vero in aceto, acidus fructus talis arbor producet.

Saccarus, saccharum; *czukor*. Szentiv. Cur. Misc. 276. *Saccarus* est dulcis succus Cannarum.

Saccellarius, i, dispensator (Du C. fisci custos); *munkásoknak fizető*. Ger. Zahlmeister. Pár. Páp.

Sachchararius, i, pistor dulciarius; *czukrász*. Ger. Zuckerbäcker. Bene Med. II. 347.

Saccharatus, 3., saccharo conditus; *czukrozott*. Bene Med. IV. 18: in poculo aquæ *saccharatae*.

Saccharinus, 3., ad saccharum pertinens; *czukor* . . . Bene Med. VII. 207.

Saccharus candus, saccharum purum, candidum; *sárgacszukor*. Ger. Zuckerkand. S. Benkő Top. Misk. 61. et cum *sachari candi* libra una edulcoretur.

Sacchus, i, saccus liquando vino; *szűrő zsák*. Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. VII. 85. Præterita septimana fuerunt hic vendemiæ in toto Silagi, sed cum *saccho* vendemiæ fecerunt . . . et quinque *florinos* dederunt pro *Zobor* (Csöbör).

Saciformis, sacci formam habens; *zsákalaku*. Alexy 26.

Sacciperio, marsupium, pera pastoralis, (Du C. sacciperium); *erszény, tarisznya*. Pár. Páp.

Saccomanare, (Du C.) diripere, depopulare; *kizsákmányolni, kifosztogatni*. Gall. saccager. Ijub. Mon. Sl. XXI. 121. an. 1440: denotamus. — Fr. Sfortiam . . . per vim obtinuisse Salodium et illud *saccomanasse*. Luc. Regn. Dalm. 240.

Sacconia, fragmentum panni; *rongy*. Ger. Tuch-Flicken. Pár. Páp.

Saccus pecuniarius, marsupium, crumena; *pénzzacskó*. Kronst. III. 353.

Sacellanus, us, præfectura regie capellæ; *udvari kápolnafelügyelőség*. Kov. Form. Sl. LXVII. Donatio Capellanatus Aulæ Regiæ. Est forma Collationis *Sacellanus* Aulici.

Sacellanus, i, (Du C.) præfectus Sacelli, capellanus; *kápolnaőr*. Kat. Hist. Reg. 156. Bonipertum *sacellarium* D. Stephani regis. Cod. Dip. Brüss. Burg. 27.

Sacellarius, sacello præfectus (ap. Du C. custos fisci); *telkész*. Ger. Geistlicher. Kronst. I. 580., 747. Fej. I. 462. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 26.

Sacerdos chori, V. *Assisius*. Buny. Vár. tört. II. 40. Batty. Leg. III. 246. Capellarium, altarium rectores, *sacerdotes chori*, alias *assisi* seu mansionarii dicuntur et ex definitione nominum eorum præsentis et coadjutores nostri esse debent et omnibus horis divinis . . . debent interesse.

Sacerdotissa, æ, (Du C.) sacerdotis uxor; *papné*. Corp. Gram. 167.

1. **Sacerdotium**, clerus, ordo sacer, ecclesiastici; *püspöki és presbiteri rend*. Pray Hist. p. 40: Rediit . . . confirmans . . . *Sacerdotium* rebus Zapolyæ . . . favere. Kon. Egyh. 132.

2. **Sacerdotium**, episcopatus (Du C.); *püspökség*. Brut. Hist. XIV. 448., 32. Agriense *sacerdotium* inter cætera Ungariæ, quæ et multa sunt et luculenta, secundum Strigoniense princeps dignitate atque opulencia habetur.

Sacerdotula, æ, parva sacerdos; *kis papnő*. Oláh. Cod. Ep. 398. In hac itaque sententia tua, si quis intelligat per illum articulum Pythiam Apollinis *Sacerdotulam*, quæ solebat oracula promulgare. Cf. Varro L. L. 5, 29, 37: Veran. ap. Fest. s. v. *Oletum* p. 145. Fest. s. v. Flaminia p. 69.

Sachariconditor, pistor dulciarius; *czukrász*. Bene Pol. 408.

Sachbender, procurator (apud Turcas); *közvetítő, alkusz*. Tract. Comm. 7. Portæ Ottomanicæ pro securitate et tranquillitate suorum subditorum et mercatorum ad tractanda necessaria eorundem negotia Procuratores vulgo *Sachbender* dietos in Ditionibus Cæsareo-Regiis constituere volenti liberum esto.

Sacholacticus, 3., deformatum a *sacharo* et *lacte* mixtus; *czukor-tejes*. Bene Pol. 120.

Sachus, (Du C.) saccus. Ijub. Mon. Sl. I. 144: *sachi* centum pro bisectio.

Sactionalis, ad sationem pertinens; *vetési*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 458. aliam vero partem terre prescripte, supra quam villa allegeriwi exitit fundata, cum sessionibus *terris sacionalibus* villis et libertinis . . . Rubino annuit.

Sacranum, idem quod nostrum; *zsákmány*, apud Italos *sacromani*, apud Germanos *Sackman*. Cod. Zi. Vol. V. 121: ubi . . . abbatem . . . universis rebus et bonis . . . spoliassent, derobassent et *sacranum* fecissent.

Sacra Sedes, tribunal sacrum; *szent-szék*. Molnár Patv. 64.

Sacramentalia, um, *külső szent szertartások*. Cher. Jus. Eccl. II. 129. *Sacramentalia* dicuntur ritus quidam accidentales externi ad cultum divinum spectantes.

Sacramentalia dare, per iuratos de reatibus iudicare; *esküdt bírálkkal itéltetni*. Ijub. Mon. Sl. I. 350.

Sacramentalis, ad sacras res pertinens, (Du C. al. s.); *szentséges*. Száz. XXIX. 436. *sacramentali* et impropria értelemben.

Sacramentaliter, (Du C.) sacramentali more (vox theol.); *szentségileg*. It. sacramentalmente. Pel. De S. Thoma s. I. c. 7. Digni sitis hospitare . . . *sacramentaliter* in eucharistia. Fabó. Monm. Evang. 40. corpus Christi et sanguinem in s. cœna vere adesse et eadem ab omnibus tam dignis quam indignis, ore, non quidem Capernaïce, sed *sacramentaliter* sumi. Tör. Tár. 1890. p. 176.

Sacramentare, (Du C.) iurare, sacramento fidem præstare; *esküdni*. Ijub. Mon. Sl. IV. 295. an. 1392.

Sacramentarium, (Du C.) lapis, in quo sacrosanctum sacramentum peragitur; *miskő*. Száz. XXVII. 344.

1. **Sacramentarius**, i, ad sacramentum obstringendus testis; *esküvel bizonyító tanu*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 317, et super damno eidem illato a decem libris inferius tres debeat *sacramentarios* coram Curia exhibere et a viginti inferius sex producere teneatur, in maiori vero quantitate arbitrio Curie dicimus esse standum; et cum sacramentum fecerunt cum suis *sacramentariis* secundum formam predictam, latro seu predo teneatur eidem damnum integraliter restaurare.

2. **Sacramentarius**, 1. Calvinii religionem profitens, (Du C.); *helvétivallásu*. Szer. Not. p. 497: ut itaque Gloria Dei . . . magis innoscescat, statutum est, ut pastores . . . quam etiam ii, qui *Sacramentarii* vocantur, et Cenam pro signo tantum asseverant . . . convenire. Hist. Eccl. Ev. 44.

3. **Sacramentarius**, 3., ad sacramentum pertinens; *szentséget illető*. It. sacramentale, sacramentario. Fabó Monm. Evang. II. 127. primus fuit *controversiae sacramentariae* in Hungaria auctor.

Sacramentum deponere, (hungarismus) sacramentum dicere; *az esküt letenni, esküdni*. Cod. de Sztára. II. 497.

Sacrarium, (Du C.) conservatorium literarum; *levéltár*. It. archivio. Szer. Not. p. 193. V. *Conservatorium*. 1.

Sacratanum, sacrarium; *sekretyje*.

Ger. Sacristei. Ljub. Mon. Sl. V. 264. an. 1334: pro . . . cupis emptis, operatis ad *sacratanum* sancti Thome et *locetam*.

Sacratissimus, titulus honoris; *szent-séges, felséges*. Kass. P. P. I. 44. et pass. Ad tuam Maiestatem *Sacratissimam* Casareo-Regio Apostolicam. Törvt. Msz.

Sacrestana, sacristiana, (Du C.) sacrarum custos apud sanctimoniales; *szekrestyésző*. Gall. sacristine. Prot. inq. 176: quando surgebat, ut videret, si esset hora matutina, quia erat *sacristiana*, frequenter ibat ad lectum dicte virginis M. et semper inveniebat iuxta lectum stantem in oratione et hoc vidit per novem annos, in quibus fuit *sacrestana*.

Sacrestia, conservatorium instrumentorum litteralium; *szekrestye, levéltár*. Cod. Dip. Pat. T. II. p. 128: paria . . . instrumentorum litteralium . . . in vestra *Sacrestia* seu conservatorio ecclesie . . . requiri . . . facientes.

Sacrificari, qui peregrinantis episcopi vel abbatis sacra utensilia ferebant; *szentélyesek, szentesek*, kik az utazó püspök vagy apát kápolnáját vitték, azaz isteni szolgálathoz tartozó butorokat. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 537. Item hec sunt gravamina *sacrificorum*: tenentur dare equum ad portandam capellam Abbatis. Tör. Tár. 1893. p. 27.

Sacrificati, V. sub *Lapsi*; *áldozók*. Opfernde. Cf. Cyprian. Ep. 52.

Sacriformis, formae sacrae, sacer; *szent*. Batty. Leg. III. 412. an. 1428: ecclesia *sacriformis*.

Sacrilegi, sacrilegio nati; *szentségtörésből származó gyermekek*. Georch. H. T. II. 355.

Sacrista, æ, præcipua post abbatem dignitas (Du C.). Nagy: altarlata, cimeliarcha, candelaptis, hierophylax, mansionarius, sacrarum custos; *szekrestyész, szervő, egyházőr*. Pel. De quinque frat. minor s. I. c. 7. Eadem hora vidit quidam canonicus *sacrista* innumerabiles fratres. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 85. Beng. Ann. Er. Cænob. 440.

Sacristanus, i, (Du C.) aditus, custos adis sacrae; *szekrestyész*. It. sagrestano. Wagn.

Sacristarius, 3., ad sacristiam pertinet; *szekrestyész*. . . Tör. Tár. 1887. p. 188: presbiter *sacristarius*.

Sacristia, (Du C.) Conservatorium, archivum; vestiarius sacrum et locus suppellectilis sacrae; *szekrestye*. Szer. Not. p. 223. Cod. Dip. Arp. V. 207.

Sacrivus majalis, monachis obveniens, inserviens porcus; *szerezteseknek járó malacz*. Pár. Páp.

Sacrofagus, per metath. pro: sarcophagus; *kököporsó, diszkóporsó*. It. sarcophago. Obs. Jadr. 440. visus est potius suum velle Corpus Jadræ condere *sacrofago*.

Sacrum cantatum, solennis missa; *énekes mise*. It. messa cantata. Oltv. Act. Synod. 37. In posterum Dominicis et Festis diebus occasione *Sacri Cantati* sub elevatione campana maxima duplex breve signum dari curabunt.

Sacrystia, V. *Sacristia*. Tör. Tár. 1894. p. 357. In *Sacrystia* seu conservatorio seu prothocolo istius ecclesie. Fej. X. 1, 45.

Sagum, i, (Du C. sasso) saxum; *kő*. V. *Scrigna*.

Sacusa, fors, a gr. *σάκος*, vestis villosa;

szőrruha. Arch. Ver. Sieb. XXIV. 130. Porcolabis acceptati pro *sacusa*.

Sadisfacio, onis, satisfactio; *kielégítés*. Ljub. Mon. Sl. I. 44. an. 1359: solutio et *sadisfacio*.

Sæcularis, ecclesiasticis scriptoribus est profanus, ethnicus gentilis, mundanus, sæcularis etiam presbytero seu monacho opponitur. Ital. *seculare*; *világi* *javakhoz tartozó*. S. de Kz. Chr. II. 4., 2: licet multi principes de Germania sibi copulari matrimonialiter voluissent, spreis omnibus, quæ habebat, *saecularia* faciens venundari, egenis est largita.

Sæcularisatio, bona, instituta ecclesiastica, sacra profano usui addicta; *világiasítás, világivá tétel*. Ger. Sæcularisation. Száz. XIII. 147. Coll. II. 115.

Sæculariter, (Du C.) more mundanorum; *világi módjára*. Piszter. Szt. Bernát. I. 49. Carnaliter eum seu *saeculariter* dormire causatur.

Sæculum, seculum, est Christianis scriptoribus mundus et vita hæc mortalis, (Du C.); *világi élet*. S. de Kz. Chr. I. 2., 1. in ætate sexta *saeculi*. II. 2., 1.

Sæpeditus, frequenter, crebro dictus (semper in una voce scriptum); *gyakran említett*. Cod. Dip. Arp. Cont. II. 240., 47., 32., 119. et pass. *sepedictum* dominam.

Sæpefatus, V. *Sæpeditus*. Art. Diet. Pos. Præf. lidem Domini Prælati Barones Magnates et Nobiles æterique Status et Ordines *sæpefati* Regni Nostri Hungariæ. Cod. Dip. Hung. And. V. 285. 5. et passim.

Sagax, cis, porca; *gyepes v. sásos határ, mesgye*. Ackerbeet. Szam. Tih. Apáts. p. 11: 1247. Per quasdam *sagaces* vlgo mege nominatas. A. 1.

Sagena, (Du C.) magnum rete; *varsa, öreg háló káta nélkül, hűző háló*. Ger. Segge, Ziebgarn. Gall. seine. Száz. XXII. 230. Schläg. 813. Cf. Man. 5, 678.

Sagenarum loca, in quibus sagenis piscantur: *vejsz*. Kov. Form. St. 267. Item loca *Sagenarum* Weyz dieta usque decimarum numerum pro singulis Marcis. Törvt. Msz. varsaknak helye, melyet *vésznek* hívnak.

Sagettia, æ, navis species (Du C. *Sagittia*); *hajó*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 124. piratæ, qui erant in *sagettia* castris de Sevenico.

Sagia, æ, (Du C.) V. *Saja*, genus panni; *saja*. It. saja. Ger. Sarsch. Rač. Mon. Sl. XIII. 127. an. 1351. pro *L. sagiis* auri et vestimentis.

Sagibaro, (Du C. germ. *Sache* saxon. *sak* = causa) Causarum iudices; *ügybíró*. Nagy Hier.

Sagimen, (Du C.) adeps; *zsír*. Kronst. I. 87.

Sagina, æ, (Du C. *sagena*) navigii species. V. s. *Prothoscestor*.

Saginatō, (Du C.) ius saginandi porcos; *hizlatási jog*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 2. quicquid ibi habuimus eum vineis et *saginatōne*. Cf. Plin. 8, 51, 77; Tertull. Pall. 4.

Saginator, qui saginat porcos; *malacz hizlaló*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 23. similiter et decimas proprii laboris omnium dominorum quoquomodo laborantium et eroacarum, bovariarum, jagerum, coloniarum, nemorum, *saginatorum*, sischalie etc. decimamque omnium animalium.

Saginatū, ius saginandi porcos in silva. V. *Pascinacium*; *hizlatás*.

Saginatūs, 3., plenus; *teljes*. Kol. Cod. 31. Item aurum de Solmos habet karat 48. Marea 1 florenos 48 vel fl. 49. peseta *saginata* florenum 1, denarios 2.

Sagipar, confector, sartor sagorum; *köpenyszabó*. Tkál. Mon. Civ. Zág. I. 383. an. 1397: Paulus *sagipar*.

Sagitea, æ, (Du C.) navigii species: barca sottile; *könnyű hadihajó*. It. saettia. Ljub. Mon. Sl. I. 44. an. 1486. et passim.

Sagiteda, æ, V. *Sagitea*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 240. quodcumque Dominus Dux ei preceperit vel requiri fecerit, illam *sagitedam* cum omnibus vellis et ancoris et toto eius corredo etc.

Sagithea, V. *Sagitea*. Ljub. Mon. Sl. I. 219.

Sagittamentum, (Du C.) telum; *hajító fegyver, íj*. Ljub. Mon. Sl. II. 354.

Sagittare, glandem plumbeam sclopo emittere; *lőni*. Ger. auf's Ziel schissen. Kronst. I. 448.

Sagittare sclopetis, sclopeta explode-re; *puskát elsűtni, lövedékní*. It. tirare. Jogi. Emul. T. II. 1. p. 251: qui sub noctis silentio *sclopetis sagittare* præsumserint.

Sagittatō, actus sagitta transigendi; *nyilazás*. Pel. De s. Sebast. s. 1. c. 2.

Sagittea, V. *Sagitea*. Cod. Dipl. Arp. Cont. XI. 306. Pretera Camittus (lege: *comitus*) *sagitteæ* Chudlennus et naulerii et alii meliores et plures de ipsa *sagitteæ* per gratiam, qua nos comes Ragusii et Commune Ragusii dimissimus eos, iuraverunt firmam pacem et concordiam manutene-re omnibus hominibus Ragusii usque ad dictum staneum.

Sagittipariūs, opifex sagittarum; *nyilkészítő*. Cod. Dip. Pat. Hung. V. 138., 186. Ladislaus *sagittipariūs*.

Sagittipar, V. *Sagittipariūs*. Kov. Form. St. 448. tota universitas artes Areuparum, Clipseiparum, Corrigatorum, *Sagittiparum*, Pharetriparum ac Selliparum exercens.

Sagium, (Du C. pondus). Georg. Stella in Annal. Genuens. ap. Mur. 10., 47. Insuper quod anno singulo dum vita fuerit eidem à Republica Peyra suscipiat eum pecunie numerum, quem ipso stantes loco, perperos centum ad *Peyrae sagium* nominant; *mérték, súly*. Cod. Dip. Arp. Cont. VIII. 478. et in pena perperorum centum millium aureorum, ad *sagium* Pere.

Sagma, atis, gr. *σάγμα*, indumentum, vestis, (Du C. al. s.); *ruha, takaró*. Fej. Jur. Lib. 195. (Pázmány) cum nulla *tegetes*, nulla *sagmata* obvelare publici facinoris infamiam possint.

Sagolare, is, rudens, funis, qui in aquam demittitur; V. s. *Congradare*; *lesúlyesztő kötél, mérő zsinór*. It. sagola. Ger. Senkschnur.

Sagomare, parem facere (a sagoma: æquipondium); *kiegyezsíteni méréssel*. Rač. Mon. Sl. XIII. 351. an. 1334: fiant bilancie iusti ponderis . . . et ad ista pondera et mensuras debeant *sagomari* omnia alia pondera et mesure.

Sagramentarius, i, alias: *sacramentarius*, sacramento adstrictus, iuratus; *esküdt*. Ljub. Mon. Sl. II. 7. an. 1336.

Sagula, æ, *Sagulare*, is. V. *Sagolare*. Obs. Jadr. 405. Tandem hic Carabus ad

quirinalem Urbis partem se traxit iuxta immo præteriens *sagulas* accedensque penes quasdam communes laternas causa eas comburendi, sed cum iste Plathus vellet in Pelagum se dirigere, nec valuit satis, remigabant in abiendo. Sed *Sagulare*, in quo erat, congradat; et confixus recedere non Sinebat.

Sahingezii passa, aucupum princeps; *főmadarász*. Mon. Com. Trans. II. 484. an. 1374. qui suppreum inter aucupes magistratum gerit lingua eorum *Sahingezii passa* dicitur.

Saica, Saicha, æ, (Du C.) cymba, scapha, parva navis mercatorum Græcorum; *sajka*. It. saica. Isthv. VIII. p. 121., 24. Száz. XVIII. 606. *Saichas* Hajdonibus onustas.

Saleta, sericum; *selyem*. It. seta. Thök. Diar. II. 347. Altera toga muliebris, rubra, ex *saleta* fl. 6.

Saignare, (a Gall. saigner) phlebotomare (Du C.); *eret vágni*. Jókai. Régi jó Tbl. I. 77. Eczettel! Olajjal! tejje! szólt nemes pathos-sal a delnő; pfuj, pfuj, allopathia; moslék-keverés; mérget a mérég közé; ha fáj a láb, el kell vágni, ha forr a vér, ki kell eresztetni! *Saignare*, *purgare*, postremo *clysterum dare*, ha nem használ, *resaignare*, *repurgare*, *reclysterum dare*!

Saint-Simonistæ, asseclæ Claudii sim. Henrici S. Simonis Parisiis an. 1760 nati. Not. rel. II. 230: Principia-eius fuerant: Genitis humani fraternali unionem Moyses prædixit, Christus præparavit, *Saint-Simon* consumpsit, nam in locum societatis dissidentium hominum pacifica societas exsurget, unde vera Catholica Ecclesia modo nasceretur, et potestati civili finis immineret, communis enim et universalis ecclesiae omnia negotia et ecclesiastica et secularia administrabit et utraque potestas in unum coalescet.

Saitamentum, V. *Sitamentum*, res necessaria. Ljub. Mon. Sl. IX. 39. an. 1440: conducuntur . . . arma, *saitamenta*, pulveres bombardarum.

Saja, pannus pinguis; *saja*. Ger. feines Tuch, Sarsch. Vect. Ref. L2: De petia Panni *Saie*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 278. clamis de *saja*.

Saya, æ, V. *Saja*. Monm. Comit. Trans. V. 194. ab una pecia seu media seu integra panni *saya* fl. 2.

Sajakremezinus, 3., (a *saja* = *densus* et *Cremezinus*) densi coccinei coloris; *biborszinü saja posztóból való*. Vect. Ref. C2: De una petia *Saiakremezini*.

Sajcia, æ, (Du C.) navigii Turcici genus; *sajka*. Tör. Tár. 1893. p. 14.

Sal militatus, törött só. Ger. Kleinsalz. Quel. Sieb. I. 193. an. 1495. tempore *saliū militarium*.

Sala, æ, (Du C. 1.) (μυραρον) conclave amplius, maius; *terem*. It. sala. Kat. Hist. IX. 396. accedentes ad *Salam* ante cameram dicti ducis. Diar. Com. II. 26. Beng. Ann. Er. Cænob. 368. Cænobii structuram veteres anfractus corrigendo, meliore forma donavit; solarium magnifice exstructum (*salam* vocant) iconismis . . . decoravit.

Sala saltatoria, conclave maius ad saltandum factum; *tánxterem*. Ger. Tanzsaal. Cod. de Delict. 370. Si iniuria in theatro, *sala saltatoria*, deambulatio prout et thermis aut alio congressu aut hilaritati publicæ deserviente loca illata aut qualiscunque

excessus patratu fuerit. Lzh. Cod. Med. III. 283.

Saladina, æ, tributum, decima (Du C. Tributum contra Saladinum, qui maximam terræ Sanctæ partem invaserat et Guidonem Regem penitus deleverat). Szentiv. Curios. Misc. III. Synops. Chronol. Monarchiæ Turciæ . . . 1188. Moritur Gregorius Papa VIII. nondum duobus mensibus in Pontificatu exactis cui succedit Clemens III. qui statim Cruciferis omnium Peccatorum indulgentiam concessit edixitque, ut pro Sacra expeditione preces tota Ecclesia funderentur simulque iniunxit omnibus præterquam iis, qui susceperant expeditionem, Bonorum omnium Decimas *Saladinas* dictas.

Salagiata, via lapidibus strata; *kővezett út*. Rač. Mon. Sl. XIII. 164. an. 1356: faciendo murum . . . a curia . . . et ire sicut vadit *salagiata*.

Salagvarda, defensores; *oltalmazó vitézek, salagvárdá*. Arch. Rák. VIII. 7. IX. 274. Petróczy János nevű *salagvárdának*, ki Sárihan salagvárdiaskodik. Thök. Diar. 363. izentem volt arrul is, hogy Osztrovára ellenség *salagvárdáját* bevették. Pár. Páp.

Salanata, æ, conductor. V. s. *Medicus in fisica*; *bérlő*. It. salano.

Salare, (Du C. 2.) salire, sale condire; *sózni*. It. salare. Han. Mon. Jur. P. I. 203: pisces . . . emunt . . . et *salant*. Ljub. Mon. Sl. III. 2.

Salarialis, e, ad salaria pertinentes; *pénzügyi, fizetési*. Diar. Com. II. 83. Dietæ Status *Salarialis*.

Salarialis tabula, tabula pensionem continens; *fizetési jegyzék*. Lzh. Cod. Med. II. 743.

Salariare, (Du C.) salarium dare; *dijazni*. Rač. Mon. Sl. XIII. 349. an. 1333. *salaviaverunt* pro uno anno pro *tabutello*, *trubecta* et aliis instrumentis, que sonare scit . . . caligarius de Veneciis.

Salarisare, stipendium honorare; *dijazni*. Opinio. Deput. 24. Ut in quovis Comitatu erga propositionem Supremi Comitatus præferenter ex possessionis Nobilibus, quatuor *salarisati* Accessores probatæ integritatis et sufficienti iuris peritia pollentes, liberis Statuum et Ordinum generaliter congregatorum votis eligantur . . .

Salarisatio, stipendium, merces; *dijazás*. Opin. P. II. Sec. II. Acl. (d) 2.

Salarisatus, 3., cui muneris administrandi certa merces penditur, (ex Ital. *salarare*); *dijazott, dijas*. Kass. Prax. I. p. 24. Assessores ordinarii passim *salarisati* et honorarii. Pril. Abact. 67. *salarisatus* officialis. Kuk. Jur. I. 346. *salarisatus* miles.

Salarista, æ, mercede conductus, servus; *béres*. Pár. Páp.

Salata, lactuca sale condita more Italorum; *saláta*. Máty. 131.

Salbo, onis, (Du C. *Sabto*) arena, sabulum; *kővecs*. Ljub. Mon. Sl. V. 246. an. 1334. qui laboraverunt ad grimpandum *salbonem* . . . ibid. pro tribus zaupulis de *salbone* ductis per III homines.

Saldus, 3., solidus, firmus (Du C. al. s.); V. s. *Caza*; *erős*. It. saldo.

Sales aquatici, (Du C.) Constantino Africano auctore in lib. de Grad. sub finem: Sal quatuor modis est: est enim sal, quod fit in salinis, id est commune; est indicum, cuius

color pertinet nigredini, lucidum tamen et durum est; est et aliud quod Nauticum, id est, aqua coagulata de puteolo. De terra in littore maris, ubi salem faciunt *sales cocti*; *fött v. kútsó*. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 98. nec non *sales aquaticos* ad Ducatum tuum Slavonie, prout asseris, pertinentia sicut ea iuste possides, tibi auctoritate apostolica confirmamus. End. 438.

Sales Beatæ Virginis Mariæ, V. s. *Pannisatio*.

Sales Cætus, V. s. *Pannisatio*.

Sales Dei, V. s. *Pannisatio*.

Sales terrestres, sales nativi; *földi v. konyhasó*. End. p. 438.

Salescere, converti in salem; *sóvá válni*. Wagn.

Saletum, pro: Saletrum = pulvis pyrius; *puskapor*. Száz. VI. 289. Pixides de cupro cum *saletis* et omnibus attinentiis.

Salexata, æ, munitio. V. s. *Mertus*; *megerősítés*.

Salgammalis, ad salgammum, præstationem pertinens. V. *Salgammum*. Kass. Ench. III. 23. Annone Militaris, pabuli et *Salgammali* articulo . . . emptio et venditio . . . prohibetur. Norm. Ordin. an. 1808. 26. Jan.

Salgami, V. *Salgammum*. Moln. Patv. 29. In Militaribus et Commissariatiis . . . *Salgami* et *Service* est lumen, ignis, lectus, quæ militi præstantur.

Salgammum, (Du C.) dicuntur herbe et fructus conditi, vel herbe sale et aceto conditæ, quas vulgo *Salades* dicimus. Quod nomen postea traductum a militibus ad rerum ad victum necessariarum præbitiones, quas ab hospitibus suis exigebant; *katonai éltartás, szolgálmány, katonai tartás apróléka*. Gall. service. Reg. Mil. an. 1728. p. 28: Sub-Officialibus . . . competit titulo *Salgami* usus ignis et luminis cum hospite communis, præterea lectus . . . nec non sal et vasa culinaria, ut et pistura panis per 6 menses hyemales; proinde etiam lotura linteorum ad lectum pertinentium. Egyet. Phil. Közl. 1888. Eln. megnyitó *Salgammum* Maria Theresia által rendelt «Schiffkreuzer» «hálókrajczár» mit a kvártély-adó az egyes katonai után kapott. Regul. Turm. Præt. Formulæ I. Pro *Salgamo*, *Service*. Szirm. Glos. 129.

Salgenium, sal gemmæ; *szemsó, kősó, aknasó*. It. sal gemma. Ger. Steinsalz. Anonym. 18. et ut ibi foderetur sal et *salgenia*.

Saliaris modus, lautus vivendi modus; *költséges, úri mód*. Tör. Tár. 1888. p. 36. Die 20-ma Marty in viciniam nostram Vizakna idest Saltzburg pervenit provincia sua expulsus Constantinus, ibidemque postquam læta cum Dmno Rakoczio pocula hausisset, die 23-tia ingressus est civitatem nostram Cibiniensem, parique modo in *saliarem modum* cum magistratu nostro vixit. Cf. Cic. Att. 5., 9. Hor. Od. 1., 37., 2. Appul. Met. 7. p. 192.

Saliceus, 3., (a salix) salicibus abundans, obsitus; *füzes, füzzel benőtt*. Cod. Zi. III. p. 33 . . . ad quendam rivulum *Saliceum* fyzes Eyr vocatum . . . Cod. Dip. And. I. 130., 140., 337., 372., 430., 450.

Salicida, æ, excisor salium; *sóbányász*. Cod. Dip. Arp. V. ut Comes Camere nostre pro tempore constituti *salicidis* seu *excisoribus salium* solvere debeant.

Salicidium, salina; *sóbánya*. It. sa-

lina. Fej. I. 302. in mancipiis, terris, vineis, ripis, pratis, piscinis, cultis et incultis, *salicidius*, decimationibus.

Salicosus, 3., qui est a salice, salignus, saligneus; *fűzfából való, füzes*. Cod. Dip. Pat. V. 21., 30. Ubi sunt due mete una terrea altera *salicosa*.

Salifer, 3., qui salem fert; *sózállító*. Fej. V. III. 22. quod de quolibet curru *salifero* unum sal et de uno curru, qui masa dicitur, unum pondus . . . solvere debeant. Cod. Dip. Arp. Cont. II. 35. VI. 183. Tör. Tár. 4., 98.

Salifodina, æ, salisfodina; *sóakna, sóbánya*. Knauz M. E. Str. I. 295., 346. Cod. Dip. Arp. V. 24.

Salifodium, ius salis fodendi; *sóásási jog*. Fej. I. 37. Item dedi XIII mansiones cum *salifodio* et cum tribus navibus, ut ipsimet lapides salis efodiant, fossatosque III vicibus per annum sine omni tributo.

Salifossor, qui sales fodit; *sóaknász*. Knauz M. E. Str. I. 478., 649.

Salinaria, æ, tributum salis; *sóadó*. Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 99. an. 1324. tributum filarchina vocatum et *salinarium* . . . tributis regis applicatam restituimus capitulo.

Salinarium, salinum; *sótartó*. Arch. Rák. VIII. 354. *Salinaria* duo.

1. **Salinarius**, i, qui vectigalia salaria exigit; *sóért adót behajtó*. Fej. III. 377. Comes Camere Monetarii, *Salinarii* et Tributarii Nobiles Regni, Hysmahelæ et Judæi fieri non possint. Fej. IV. 2. 384.

2. **Salinarius**, i, salis venditor; *sóáruló*. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 144. et mille zuanos salis, quos in Alba singulis annis percipitis a *salinariis* de Zalach.

3. **Salinarius**, mendum pro: salmarius, qui sarcinas portat; *podgyászvivő*. Thuróc. 123. In diluculo autem sextæ ferie rex ordinalis agminibus suis equitavit trans verticem montis Monior et præcepit *salinariis* (Chr. Bud. *Salmariis*) ut in latere eiusdem montis remanerent.

Salire, fugere, aufugere; *megugrani, megszökni*. Cod. de Sztára Vol. II. 504. Exponunt nobis egregii Johannes literatus et Valentinus de Feyerghaz, quomodo quidam iobagiones eorum . . . clandestin de possessione Alsophes *salivissent*.

Salis contraso, salinarum custos; *sóés sósforrásór*. Száz. XXII. 650.

Salis nitri coctor, nitriarius; *salétromfőző*. Ger. Salitersieder. Tab. Conscr.

Salitus, 3., sale conditus; *besózott*. Vjestnik II. 89. an. 1640. pro porcis vivis . . . solvit, de *salitis* non. Cf. P. Corn. Sever ap. Prisc. p. 910. Fabian. ap. Diom. p. 372. Colum. 6., 32., 2.

Salivatorius, 3., ad salivam pertinens; *nyálka* . . . Lzb. Cod. Med. T. II. 218: cura *salivatoria*.

Salizare, V. *Sallicare*. Ljub. Mon. Sl. V. 249. an. 1334: pro *salizando* platheam de supra.

Salizatum, stratura, strata viarum; *kővezet*. Ljub. Mon. Sl. XI. 4. an. 1306: persona non debeat portare aliquam rem cum curru supra *salizatum*.

Salariatum, i, stipendium; *bér*. Száz. VIII. 6.

Sallarum, *Salarium*; *fizetés*. Monm.

Comit. II. 381. firmoque iuramento adstringentur, qui nullum habebunt *Sallarum*.

Sallarum pene, rectius: *pennæ*, pecunia scribæ solvenda. V. s. *Deplanatio*; *tollpénz*. [Ruga. *kövezni*.

Sallicare, lapidibus sternere. V. s. **Sallinaria**, æ, quæ salem vendit (Du C. al. s.); *sóárusnő*. Ljub. Mon. Sl. XI. 136. an. 1343.

Sallizare, sternere; *kövezni*. Rač. Mon. Sl. XIII. 356. an. 1335: via calligiorum . . . debeat *sallizari* de petris coctis.

Salma, æ, (Du C.) onus, sarcina; *teher, göngy, csomó, adag*. It. salma (pondo 25 librarum). Ljub. Mon. Sl. I. 152. XI. 29. an. 1313: mittatur . . . ad accipiendum . . . *salmas* de frumento. Knauz M. E. Str. II. 352., 355. *salmarum* frumenti duo milia. Star. XIII. 259. an. 1371: accipiatur . . . una bona galina et *salma* lignorum ab igne.

Salmarius, i, (Du C.) qui iumenta sarcinata agit, (ab italo *salma* = onus); *hajésár, szekérsz*. Chr. Dubn. p. 86: precepit *Salmariis*, ut in latere eiusdem montis permanerent, quatenus hostes videntes turbam illorum non sarcinas, sed in presidio constitutos esse putarent. Rač. Mon. Sl. XIII. 102. an. 1350.

Salmaster, 3., salsus, salarius; *sós* . . . *ásvány* . . . Ital. salmaestro. Fej. IV. 2. in quorum ripis sunt fontes *salmastris*.

Salmenta, vulgo *salimita*; anemone silvestris (Linn.); *mezei, vadrózsa*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 149.

Salmerium, (Du C.) sarcina; *csomag, göngy*. Rač. Mon. Sl. XIII. 105. an. 1350: si quis invenisset 1 *salmerium* ponderatum erba.

Salnitrium, *salnitrum*, nitrum; *salétrom*. Fr. Lib. Rt. I. 95. qui extraxerunt *salnitrium* et sulfur de naví. Monm. Comit. Trans. V. 198.

Salnitris, 3., nitrosus; *salétromos*. Dip. Reip. Rag. 400.

Salpa, asellus. V. *Bilizna*; *tökehal*. Ger. Stockfisch.

Salpes, is, pro: *Salpa*; *tökehal*. Ger. Stockfisch. Vect. Ref. F: De . . . Centenario *Salpis*.

Salquaticum, tributum pro sale pendendum; *sóadó*. Han. Mon. Jur. II. 213: *salquaticum* vel douana.

Salsamentarius, *beszózó*. Prisc. Serv. p. 32: *Salsamentarius* erat Macerator omnium eorum, quæ ad usum diuturnum Sale condiebantur ob crebra Regum itinera. Bek. Jus Publ. Hung. cap. V. p. 154. Cf. Auct. Herenn. 4., 34. Suet. Vit. Hor.

Salsare, (Du C.) sale conspergere, condire; *beszózni*. It. (in) salare. Veranes. XI. 35. Sales vero, quom ei erunt necessarii ad *salsandos* pisces, dari illi iubebis.

Salsator, qui sale condit (pisces, carnes); *sózó*. Fjp. Szám. p. 460: de *salsatoribus* et penesticiis in quatuordecim diebus.

Salsatus, 3., sale temperatus; *besózott*. Száz. IV. 365.

Salsucium, bratwurst (Dief.); *kolbász*. It. salsiccia. Gall. saucisse. Ger. Bratwurst. Schläg. 1938.

Salsugo, inis, salsola (Linn.); *ballagó fű*. Opin. P. I. Sec. III. § 9: *salsuginum* naturaliter procreantem flore sodæ. Cod. Dip. Arp. Cont. Wenzel. I. 33.

Salsus puteus, fons aquæ salsæ; *sóakna*. Soos Doc.

Salutare, se præcipitare; *beleugorni*. Fer. Mon. Sl. XVIII. 363. an. 1737: ne Turcis ad manum venirent, plurimi ex ponte ad Danubium *saltarunt*, alii, dum pons rumpebatur, aliunde *introcecidervnt*.

Saltator Theatralis, s. scenicus; *színházi tánczos*. Pest. Vár. Lev.

Saltatrix Theatralis, s. scenica; *színházi tánczosnő*. Pest. Vár. Lev.

1. **Salterium**, tudicula, qua sal teritur, (Du C. al. s.); *sótörő*. Ger. Salztössel. Schläg. 1945.

2. **Salterium**, (Du C.) pro *psalterium* liber psalmos continens; *zsoltáros könyv*. V. s. *Antefenarius*.

Saltum facere, aufugere; *megugrani*. Georg. Sirm. I. 44. Et kokus *saltum fecerat*, quia *senserat* koko latrociniam.

Saltuosus, 3., saltans, cum saltu coniunctus; *tánczoló, tánczos*. Abeles G. *saltuosa* membrorum indispositio.

Saltus, (pro: Assultus) oppugnation, obsidio, irruptio; *roham*. It. assalto. S. de Kz. Chr. II. 4., 15. Cum subitis *saltibus* capere non valeret.

Saltus festivus aulicus, *udvari bál*. It. ballo di corte. Ger. Hofball. Prisc. Serv. 400: Signo hoc distinctivo ad aulam et sic etiam ad conversationes aulicas vulgo Appartemens nec non *festivos saltus aulicos* . . . accessus patet.

Saltus in funibus, ars per extensum funem cundi; ars schenobatica; *kötéltáncz*. Bene Pol. 175.

Saltus mixti, saltu emicare; *szökő ugrálás*. Bene Pol. m. 67. saltus mixti, Voltagien.

Saluaria, equitum genutenus descendentes braceæ. V. s. *Bosdoganum*; *salavári*. Tör. Tár. III. 65.

Salvanguardia, salvus conductus, *salvaguardia* q. v. Tör. Tár. 1890. p. 535.

Saluncula, fors, idem ac *Salunca*; *fűz*. Fej. III. 2., 21. Sic igitur Paradiso deliciarum paulatim redacto in salsilaginem ex neglectu succrevit in eo *saluncula* pro abiete.

Salus Conductus, V. *Salvus conductus*. Tör. Tár. 1881. p. 629. Beth. G. Lev. 326., 327., 328., 374., 377., 386.

Salutare, in tuto collocare; *biztonságba helyezni*. Han. Mon. Jur. II. 14. an. 1312: thesauri et . . . ornamenta . . . sunt reposita et *salutata* . . . ut . . . perdi seu *baratare* non possint.

Salutativus, 3., gratulans, salutans; *üdvözlő*. Pel. Pom. L. I. p. 5. a. I. c. I. Ave Gratia plena, quod verbum et deprecativum et *salutativum* et nuntiativum fuit.

Salutatorium scriptum, quo quis alieni salutem imperit; *üdvözlő irat*. Arch. Rák. II. oszt. II. 344.

Salvacio, salus; *üdv*. Fab. Urk. 29. an. 1418: Monasterium . . . pro christi fidelium *salvacione* . . . constructum.

Salvaguarda, æ, (Du C.) protectio, tutela; *őrizet, fedezet*. It. salvaguardia. Tör. Tár. 1888. p. 500. per turcias *salvaguardas* custodiuntur. Arch. Rák. I. 105. Dip. Alv. I. 279., 352. Arch. Rák. I. 105.

1. **Salva-gvardia**, litteræ immunitatem ab oneribus continentes; *bátorhelyet ado-*

mányozó levél. Arch. Rák. VIII. 46. adatott *salva-guardia* baxiak réjtjeire, szántóföldeire, s minden ügő-bíngó s ingatlan jószágaira 47. Salva-Gvardiák adattak nyolcz helységnek, nyolcz *Salva-Guardia* levél.

2. Salvaguardia, praesidium; *védő*, *bátorhely*. It. *salvaguardia*. Gall. *sauegarde*. Ger. *Schutzwache*. Act. et Doc. Rákóczy p. 318: lamentabiles . . . querele . . . perfurunt, qualiter infestentur per milites . . . exactionesque fiant, quibus etiam *Salvaguardia* imposuerunt, per hocque manus in limites huius regni immiserunt. Tiszth. Ir.

Salvamentum, (Du C.) custodia, tutela; *megőrzés*. It. *salvamento*. Ljub. Mon. Sl. IV. 182. an. 1389. instrumenta . . . posita in procuratoria . . . in deposito et *salvamento*. Ibid. IX. 136. an. 1414. ad securitatem et *salvamentum* nostrorum. Dip. Reip. Rag. 40.

Salva Guardia, curia, possessio nobilis; *nemes telek*. Jókai Pol. Div. I. 9. Ez a szó «*nemes telek*» vagy mint még II. Leopold idejéből hagyva maradt: *Salva Guardia* azt jelenti, hogy ezen a kapun városi hatóságnak be nem szabad tenni a lábát, sem azért, hogy katonát beküldtélőzzön, sem azért, hogy házadót beszedjen, sem hogy benne akármiféle bírói ítéletet végrehajtani segítsen; mert ez *nemesi Curia*, városi hatóságtól, adózástól, beküldtélőzéstől ment; közvetlen a megyei közigazgatás alatt áll; nem a város, de a vármegye földén épült, következésképpen ezen a telken szabad lakni zsidóknak, szabad kocsmát nyitni, húst kimérni, a miért is az olyan háznak, melynek kapuját ily hatalmas ezímer szárnyai védelmezik, kétszerte több az évbére, mint más szomszédaié.

Salvaguardialis, ad *salvam guardiam* pertinens; *védő*. Arch. Rák. IV. 65.

Salvatela, æ, intercessio, cautela; *óvás*. Hajn. Extr. L. 124: regina . . . *salvatelam* ad leges ponendam admisit.

Salvatella, æ, arteria splenica; *lép-ér-ér*. It. *salvatella*. Ger. *Milzblutader*. Szentiv. Curios. Misc. 152: si pulmonis aut lienis dolor sentiantur *Salvatellam* operire suadet.

Salvaticina, æ, (Du C.) caro ferina; *vad hús*. It. *salvaggina*. Ger. *Wildpret*. Ljub. Mon. Sl. I. 315: liceat . . . comiti recipere . . . *salvaticinas* natas . . . in insula.

Salvatio, (Du C.) actus saluum reddendi, liberatio; *salus*, *vita aeterna*; *üdvözítés*. It. *salvazione*. Andr. Pann. 210. Otia Bachm. 245.

Salvatorium, (Du C.) monasterium, ubi quis a mundi periculis tutus salvatur seu servatur; *üdv*, *menhely*. Gratul. Hier.

Salve, saluatorius, gratulatorius tormentorum bellicorum et sclopotorum strepitus; *sörtüz*. Ger. *Salve*. Diar. Com. II. 25. Militare denovo dat *Salve* et Tormenta exploduntur tercia vice.

Salvegia, æ, *salvia officinalis* (Linn.); *zsalgya*. Bárczay.

Salvi conductus (mandatum), quo alicui immunitas, tutela conceditur; *menedék* *engedő parancsolat*. Georch. H. T. IV. 269.

Salvi conductus libertas, personalis libertas, immunitas civis montani; *bányapolgár személyes szabadsága*, Beszth. Levit.

Salvificare, servare, saluum reddere; *megmenteni*, *megővni*. It. *salvare*. Wagn.

Salvificatoria clausula, annotatio, qua ius alienum integrum observari promittitur; *mentő záradék*. Vorbehalt enthaltend. Nagy Jus. Trans. Sax. 19. Hinc illa *salvificatoria clausula*, privilegialibus litteris addi solita: *salvo duntaxat iure alieno*. Kövy El. 134. Clausulae usitatae idest: Lege, Consuetudine et de Stylo receptae v. gr. 1. *Salvificatoria* hæc: Salvo Jure alieno 2-dæ 9. etiamsi omitteretur, naturaliter inesse censetur.

Salvificus, 3., salutifer, salutaris, quod æterna salute beat; *üdvözítő*. It. *beatifico*. Ger. *seligmachend*. Czvit. Spec. 3. Nihil maiore studio aggredi cupiebat, quam universos Hungaros ad lucem *salvificæ* perducere veritatis. Fabó. Monm. Evang. II. 226. Cod. Evang. I. 245. Ker. Nap. 285. Cf. Alcim. Avit. ad Sor. 180.

Salvis eventualibus et executionalibus, præter in futurum pendenda expensa; *fenmaradván a még teendő költségek*. Georch. H. T. IV. 169.

Salvo, (Du C. 1.) excepto, præter; *kivéve*. Dip. Reip. Rag. 48.

Salvo honore dicere, sit venia verbo; sit honos auribus; cum præfatione honoris dictum sit; *tisztességgel mondani*. Száz. XXIV. 816.

Salvo iure alieno, excepto iure alieno. V. *Salvificatoria clausula*; *másnak igazsága fenmaradván, másnak sérelme nélkül*. Georch. H. T. II. 16. II. 33. Pest. Vár. Levit.

Salvus Conductus, literæ securitatis, fidei publicæ testes litteræ; *bátorság*, *szabadmenet*, *ottalom-levél*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 89. Hussita ad Concilium Basiliense *litteris securitatis*, quas *Salvi Conductus* vocant, invitantur. Moln. Patv. 28. Kass. P. P. I. Tiszth. Ir. et passim.

Salvus passus, V. *Salvus conductus*. Act. et Doc. Rákóczy p. 386: videre erit . . . Dominationi . . . illos *salvos passus*, qui sunt concessi. Kov. Form. St. XC. Beth. G. Lev. 338.

Samatia, æ, vestis holoserica; *bársony ruha*. Fej. V. II. 413 item *samatiam* meam cum forata de pelibus marturinis relinquo magistro Ambrosio.

Sambata, vestis holoserica (Cf. Du C. *Samadinus*); *tiszta selyem ruha*. Arch. Ver. Sieb. XI. 347. *sambatam* Rubeam et in festivitatibus.

Sambenitus, contractum e *saccus benedictus*, vestis, qua olim pœnitentiam agentes induebantur; *vezekelő ruha*. Pár. Páp.

1. **Sambuca**, (Du C. *Sambuta*) equi ornatus; *csafrang*. Fej. II. 93. dedi . . . VII. equos octavum palefridum cum *sambuca* et freno et lectica et una cortina de syndone.

2. **Sambuca**, æ, (Du C.) genus citharæ rusticæ. Száz. XVI. 33. sonitum tubæ et fistulæ et citharæ, *sambucæ* et psalterii; *bozfában alkotott igrecz késség*. Cf. Scipio Afric. ap. Macrobi. Sat. 2., 40. Pers. 5., 95. Spart. Hadr. 26.

Samiator, qui cote acuit, polit cultros, forlices; *köszörvő*. Ger. *Schleiffer*. Tab. Conser. Cf. Edict. Diocl. p. 20. Gloss. Philox.

Samis, (Du C. s. *Exametum* hæc habet: hodie autum seu scorium tenue et pilis ademptis emollitum et in usum vestium concinnatum *Samisch* vocant Belgæ; inferioris Ger-

maniæ dialectus Samen); *tímsós lágy* (juh) *bőr*. Ger. *Schamleder*. Vect. Ref. B. 2. De . . . pelibus Ovinis elaboratis *Samis* dictis.

Samlatus, fors. ab hung. *samol*. adornare, excolere, formam induere. Vect. Ref. D. 2: Petia *Samlati*, Undulati. Cf. *Samis*.

Samlingh, tunella; *kis bödöny*. Vect. Ref. F. Tunella vulgo *Samlingh*.

Samosateni seu *Paulianistæ*, *Samosatenus követői*. For. Ser. (*Paulus Samosatenus*) negabat Christum Jesum ab omni æternitate exstitisse, sed ajebat eum incepisse existere ab eo duntaxat tempore, quo natus est ex Maria Virgine, essequi purum hominem, et de Cœlis minime descendisse.

Samosateniasmus, religio *Samosatenorum*, quod vide. Can. Ecc. LXIV.

Samosatenismus, i. secta Samosateniana, sectatores Pauli Samosata, qui sanctam Trinitatem reiciunt; *Samosatenus felekeset*. Bod. Hist. Eccl. I. 382.

Sampulla, pro: ampulla (Du C.) Sim. Num. 59. Vestrum monasterium sit absolutum ab omni fiscali tributo, excepto quod gratia charitatis in solemnitate eiusdem ecclesiæ, Episcopo loci ipsius, agnus unus, *sampulla* vini largiens tribuatur. Batt. Leg. II. 78. Luc. Regn. Dalm. 97.

Sanapum, sanapi; *mustár*. It. *sénapa*, *sénape*. Schläg. 857.

Sanativus, (Du C.) sanans; *gyógyító*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 344.

Sanatores, *gyógyítók*. Diss. de Ferr. Cand. §. 117. Addo unicam adhuc observationem Joh. Marc. a Kronland, qui de sputo illorum, quos *Sanatores* vocant, sequentia recenset: Clibanum ardentem *sanatores* hi, ubi prius in hunc spuerint, ingrediuntur prorsus illasi, extincto vi huius igne protinus, prout retulerunt mihi testes oculati, inter quos illustris Comes Verdugo est. Cf. Paul. Nol. Carm. 26., 204. 27., 272.

Sanchiakhius, i. **Sanchachus**, i. præfectus turcicus districtus; *kerületi főnök*, *szandzság kormányzója*. Magy. Tört. Eml. XXX. 630. an. 1554. bassæ ac *sanchiakhi*. Magy. Tört. Eml. XXX. 143. an. 1540.

Sanctare, (a sanctus) sacrare, consecrare; *szentelni*, *megszentelni*. Rák. Ön. 77. 1. 23—25. (24): Te illuminante et ducente ausus fui elevare mentem meam ad *sanctandum* mysterium amoris, qui te incarnari fecit.

Sanctiferi, i. q. *Sacriferi*. Tör. Tár. 1893. p. 27. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 265. Fej. III. 189. Knauz M. E. Str. I. 377., 486. Thal. Mon. Ep. I. 144. an. 1269. *sanctiferi* populi et jobagationis Episcopi.

Sanctificare, (Du C.) consecrare, dedicare; *beszentelni*. End. p. 220: postulantes sibi *sanctificari* loca pro ecclesiis construendis. Cf. Tertull. Or. 3. Exhort. ad cast. 7. Prudent. Cath. 3., 15.

Sanctificatio, (Du C.) benedictio; *szentelés*, *szenstesítés*. Rák. Ön. 77. Cf. Tertull. Exhort. ad cast. 1. Sidon. Ep. 8., 14.

Sanctificativus, 3. vim sacrandi habens; *megszentelő*. Gall. *sanctifiant*. Pel. Pom. In Circ. Dom. s. IV. c. 8. Nomen Jesu est perfectissime *sanctificativum*.

Sanctificator, sanctificator, pietatis auctor; *üdvözítő*. It. *sanctificatore*. Serm. Cat. 49. spectabit 3-tia ad Spiritum S. animarum

nostrarum *Sanctificatorem*. Cf. Tertull. in Prax. 2; Augustin. Conf. 10., 34.

Sanctimonialis, (Du C.) virgo Deo dicata; *apáczsa*. It. monaca. For. Scr. p. 15. Habuit et Lutherus Catharinam Boraeam *Sanctimonialem*. Fej. V. 1., 139. Cf. Augustin. Ep. 469. et passim.

Sanctio, comprobatio, auctoritas publica; *nyomtaték, szentesítés*. Georch. Ért. 23.

Sanctio pœnalis, pœna rata; *büntető szoríték*. Törvt. Msz.

Sanctio pragmatica, V. *Pragmatica Sanctio*. Cher. Jus. Eccl. 68. Decreta concilii Basileensis de ecclesiae Reformatione, de abolendis reservationibus beneficiorum pontificiis, de annatis tolendis, quibus concilia Pisanum et Constantiense praeluxerant, Galli in *sanctionem* suam *pragmaticam* adoptarunt.

Sanctionare, comprobare, ratum habere; *megeősíteni, szentesíteni*. Törvt. Msz.

Sanctitas, (Du C.) titulus, quo papæ et præsulæ ornabantur; *szenteség*. It. santità. Ger. Eure Heiligkeit. Epist. Proc. P. II. p. 402. *Sanctitas* vestra intelligit, quantum debeat talibus fidei adhibere. Frak. Máty. Lev. II. 1. Star. XII. 86. an. 1552.

1. **Sanctuarium**, (Du C.) templum, ædes sanctorum; *szentély*. Száz. XXVII. 426. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 341. Kaprin. Eloq. II. 423. et passim. Tör. Tár. XIII. 15.

2. **Sanctuarium**, frons altaris; *fő oltár homlokzata*. Veranes. Hist. 1., 345. Nec frontem templorum hoc est *sanctuarium* orienti sed meridie opponunt, coeleas Africo, quæ est plaga inter meridiem et occasum.

1. **Sanctulus**, 3., demin. ex *sanctus* Textum v. sub *Jesulus*. (Du C. al. s.)

2. **Sanctulus**, 3. qui sanctus videri vult. (Du C. al. s.) *szenteskedő*. Ger. Scheinheiliger. Otia Bachm. 47. Posteaquam apostolorum veneranda autoritas a nasutulis, seiolis, *sanctulis* contentum capisset.

Sanczagbegus, i. præfectus districtus (a *sanzac* voce Turcica, vexillum); *tartományfőnök*. Tör. Tár. 1892. p. 433. Rumeli beglerbeg = Græciæ habitabat in Sophia habet *sanczagbegos* sequentes: 1. Sofia in Bulgaria 2. Nigeholi.

Sanctiakus, Sanctiakus, i. V. *Sanczagbegus*. Veranes. IV. 487. mandatis ad passas, *sanctiakos*, capitaneos . . . datis. Ibid. 188 *sanctiakii*.

Sandala, æ, a ger. Sandel 4. rubrum = lignum Moringæ; 2. album = lignum Santali albi; *Szantalfa*. Vect. Ref. E. 2.

Sandaracha, æ, (Du C. Sandarax) succus, pigmentum quod «thuja articulata» et «juniperus Lyeia» exsudant; *czitromsárga gyanta, veres festék*. It. sandaraca. Ger. rothes Operment. Keck. Ötv. 170. Cf. Plin. 34., 18., 56.; 35., 6., 22.; Vitruv. 7., 12. Test. p. 140.

Sandiacus, V. *Sanczagbegus*. Veranes. Hist. I. 166. Cæsar honoris gratia præmisit aliquot *Sandiacos* et Czausios, officiales suos.

Sangiaceatus, præfectura; *kormányzóság, szandzsákság*. Bel. Geogr. Comp. 549. Bosnia, quæ & Rama a gente Bossenorum vel Bosna amne cognominata et Savo amne a Slavonia in occasu seiuncta, Præfecturis III, quas *Sangiaceatus* vocant, distin-

guitur. Ibid. I. Banialucensis Præfectura seu *Sangiaceatus*. II. Orbacensis Præfectura seu *Sangiaceatus*.

Sangiaceus, V. *Sanczagbegus*. Bel. Geogr. Comp. 547.

Sangi-agatus, V. *Sangiaceatus*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 142. Temesvarinum. Estque *Beglerbegatus* aliquot minores Præfecturas seu *Sangi-agatus* sibi subiectas habens.

Sangiarchus, i. V. *Sanczagbegus*. Adelm. De orig. Turc. 8. Et iste pvinie (*provinciæ*) gubernate sunt p. presides vexillares sive *Sangiarchos* XXV. Datia, Thracia, Dardania, Macedonia, Epyrus, Russia.

Sanguifer, 3., qui fert, vehit sanguinem; *vérvivő*. Abelles 17. *vasa sanguifera*.

Sanguificatio, sanguinem efficere, procreare; *vérképzés, vérképződés*. Brunner 9.

Sanguifluxus, sanguinis fluxus; *vérfolyás*. Bene Med. III. 76.

Sanguinacia, orum, res sanguineæ; *véres dolog, tárgy*. Star. I. 123. commedis carnes . . . et *sanguinacia*.

Sanguinem facere, sanguinem fundere; morte plectere (Du C. vulnerare); *vért ontani, halálra ítélni*. Ljub. Mon. Sl. XXII. 3. an. 1453: in criminalibus . . . nullo modo possint *facere sanguinem*, quia hoc volumus esse reservatum comiti nostro.

Sanguineositas, temperamentum; *vérmérséklet*. It. temperamentum. Pel. Pom. L. V. p. 2. art. 2. c. 4. Erat enim (Maria) optime *sanguineositas*.

Sanguinis ius repræsentare, sanguinis coniunctionis jus sustinere; *a vérség jussát képezni*. Törvt. Msz.

Sanguinis lytrum, pretium pro cæde facta solvendum; *vérek sarcza*. Corp. Gram. 510.

Sanguinis propago, sanguinis coniunctio, communio; *vérség*. Törvt. Msz.

Sanguis, vulneratio; *megsebzés*. Batty. Leg. T. II. 373. an. 1242.

Sanguis draconis, gummi, quod arbores in Asia crescentes, quæ vocantur «*Draena Draco*» exsudant, coloris rubri, unde etiam nomen. Quo colore pictores med. ætatis ad miniaturas pingendas et ad lapides, gemmas oblinendas, fucandas, imitandas utebantur; *sárványvér*. Abel *vére*. Ger. Drachenblut. Keck. Pét. Ötv. Gloss. 17.

Sangvinaria, Thlasi bursa pastorum (Linn.); *pásztorársóka*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 119.

Sangziacchus, V. *Sanczagbegus*. Veranes. Hist. I. 208. Mehemetti Belgradensis *sangziacchi* consilia calumnias esse in Hungaros.

Sanitates bibere, propinare alicui salutem; *egészségére inni*. An. Sc. III. 239. an. 1757: explosa mortaria et fistulæ minores, dum variæ *sanitates* . . . *biberentur*.

Sanitatives, 3., ad sanitatem pertinens; *egészségügyi*. Regul. Turm. Præt. 44.

Sanitatis vigiles, viri sanitati publicæ tuende; *egészség-őrök*. Törvt. Msz.

Sanitum, sametum; pannus holoserius; V. s. *Anchona* 2. *bárony*.

Sansachatus, V. *Sandiacatus*. Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 114. Omnia victualia ex *Sansachatus*, ut est Bedinum, Cesena . . .

et ex toto *sansachatu* Belgradensi colliguntur pro implendis horreis.

Sansachus, V. *Sanczagbegus*. Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 113. Quattuor *Sansachis* dedit facultatem discurrendi manu predatoria.

Santofola, vox corrupta ex Hungar. *szántóföld*, ager. G. Fejér. I. 153. Ecclesiam Sancte Marie de Corusca cum casali, *santofola*, *cimbris*, terris et pertinentiis suis. Th. Vet. Mon. I. 10. an. 1218.

Santus, 3. sanctus; *szent*. It. santo. Monm. Comit. Trans. I. 338. nam ipse ut Deum omnipotentem et *Santos* testatur.

Sanzacatus, V. *Sangiaceatus*. Luc. Regn. Dalm. 278. Cætera autem continentis loca sine controversia Croatiae et Serviae censita sunt, donec a Turcis occupata ut plurimum antiqua regionum nomina oblitterata et in novas Præfecturas (*Sanzacatus* dictas) divisa ab eisdem nomen habent.

Sanziackus, i. V. *Sanczagbegus*. Veranes. V. 14. et dimittendis quibusdam *sanziackis* ac præfectis Turcicis.

Saorna, æ, (Du C. *saorra* vox maritima) saburra, glareæ V. s. *hatachare*; *kanics*. It. saorna.

Sapare v. **Sappare**, fodere; *ásni*. Rum. sapare. Ljub. Mon. Sl. XI. 9. an. 1306: quod laboratores et *sappatores* . . . qui *sapant* ad precium, non possint laborare nec *sappare* in alia vinea . . . nisi . . . in qua positi . . . fuerint . . . et stare usque ad sero ita, quod compleant totam *Zernatam*.

Sapere, cognoscere, degustare; *ismerni, megízlelni*. Batty. Ger. 42. Et mulier circumdedit virum illum, nimirum Maria, quæ nunquam *sapuit* virum ad amplexum luxuriosum.

Sapiens, (Du C.) civitatis civis primarius, cuius consiliis civitas regebatur; *tanácsos*. Magy. Tör. Tár. XI. 113. Dux (veneciarum) sex Consiliiarii sui, tria Capita de quadraginta, *Sapientes* dicti Consilii, Consiliiarii de quadraginta, Consilium *Rogatorum* et Consilium *Adjuncte* nomine Communis Veneciarum.

Sapientes de guerra, senatores belli; *hadit tanácsosok*. Ljub. Mon. Sl. IV. 126. an. 1381.

Sapientulus, dem. a sapiens per ludibrium dictum; *hóleseséget fitogtató*. Sirm. 54.

Sapo, -onis, (hung. *szapu*) modius; *mérő*. Eszt. Okm. p. 79. (Thomas Strigon. Archiep. a. 1313.) singulos *sapones* frugum decimalium . . . sacerdoti . . . solvere teneantur. Schlögl. 1020. Tör. Tár. 1886. 360. Fej. VII. 226., 320. Cod. Z. I. 38. Bék. Pil. II. 483. an. 1643. Vjestnik. I. 57. an. 1366.

Saponaceæ bullæ, bulla saponis; *szappanbuborék*. It. bolla di sapone. Ger. Seifenblase. Vern. Met. 5. Speculationes et deductiones Metaphysicas in comparatione suarum constructionum et demonstrationum . . . nil nisi vacuas *saponaceas bullas* pueriles ingenii lusus esse clamitant.

Saponarius, i. (Du C.) saponis coctor; *szappanfőző, szappanos*. Opin. P. II. Sec. II. Cap. V. (dd.) Bel. Cell.

Sapones, præstatio frugum a mensura aridorum; *szapu*, dicta. *A gabonának szapuk szerint való kiszolgáltatása*. Tkal. Mon. Ep. I. 72. an. 1232: *sapones* et visitacionem infirmorum . . . plebanie . . . contulimus.

Saponisticus, 3., ad sic dictum saponem pertinens; *szapu szerint való*. Vjestnik II. 30. an. 1769. praestationes saponisticae.

Saporatio, actus suavem saponem excitandi; *izlettessé való tevés*. Pel. In festiv. circumcisionis s. III. c. 1. Tertium mysterium dicitur dulciffuæ saporatiois.

Sappa, pro: sapa = milich rawm (Milch-rahm) Dief. (Du C. al. s.); *tejföl*. Gall. crème. Schläg. 1435.

Sappator, fossor; *ásó*. V. s. *Sapare*. **Sapphyrinus**, 3., colorem sapphyri referens; *zafir*. . . Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. V. 130. Cf. Plin. 37., 9., 38.

Sarabaita, æ, (Du C.) Monachus vagabundus, erro; *csavargó barát*. Not rel. I. 200: *Sarabaita* alias Remoboth nulli Superiori subjecti duo aut tres abs regula victabant. Nill. Symb. p. 874: Michael Ol-savszky . . . populum per *Sarabaitam* quemdam, qui Sophronium se nominabat, ad schisma concitatum . . . exhortatus est. V. notam 2. *Sarabaitae*. Cassiani sententia, deterriorem et infidele monachorum genus, qui ab eo, quod semetipsos conobiorum congregationibus sequestrarent, et singillatim suas curarent necessitates, Aegyptiacae linguae proprietate, nomen acceperunt. Cf. Reg. S. Ben. I. 42. Star. VII. 76. etc.

Saracha, æ, (Du C. saraca, saraca, sarica) vilis semitunica linea ac rudis, quam alii vestibus, ut iis in opere parant, superindunt, nunc etiam sariga Romae nuncupata; *zubony*. Ljub. Mon. Sl. XI. 52. an. 1313: vendite fuerunt VII *sporte* de *sarachis*.

Saracenus, alias Ismaelita; *szercesen, izmaelita*. Fej. III. 2., 319. Judeos, *Saracenos* sive *Ismaelitas* de cetero non proficiemus nostre camere. Fej. III. 2. 260. Monetæ et salibus ac aliis publicis officiis Judei et *Saraceni* non praeficiuntur.

Sarachenialis denarius, (Du C. Saracenus) monetæ species. Urk. Sieb. II. 508. an. 1379. de una tunella vini decem denarios *saracheniales*.

Sarachenus, Mahomedanus; *szaraczén*. Tör. Tár. 1893. p. 20. Schläg. 544.

Saraculum, fors: mendum pro: fureculum; *villa*. Gabel. Száz. VIII. 138. unum par eutrorum ex conchis unionum, duodecim *saracula*.

Sarahorus, i, lixa; *markotányos*. Adelm. De orig. Turc. 13. *Sarahori* habent stipendium ab imperatore asprum quatuor per diem, homines sunt agrestes, qui sequentes exercitum omnia vilia opera exercent sicut et alii superiores nominati Muselini et faia; hii omnes sunt, per quos militia terrestris imperatoris theuracum pficitur (*perficitur*).

Sarampones, (ab hung. *sorompó*), cancelli. Istiv. XV. 266.

Sarandaria, æ, (a serenda) vox ap. valachos usitata; ap. ruthenos: soroko-usta, gr. *τεσσαράκοντα*: stipendium quadraginta missarum pro defunctis; notandum apud plebem ruthenam in usu est vox: *Serendás* v. *Seredás*, quod peram e pelle *ursi melis*, factam denotat. V. *Parussia*; *negyven misés stipendium*.

Sarbellinae (pelles), zibellinae; *nyusztbőr*. Kov. Form. St. 452. vendere liberos permittimus pellicia mardurinarum pellium ac *Sarbellinarum*, *Hermellinarum* etiam et va-

riolarum nec non Pantherinarum subas quas-cunque et mastrucas.

Sarbellus, mustela Zibellina (Linn.); *nyuszt*. Schläg. 1650.

Sarcologus, (Du C.) Christus, verbum, quod caro factum est ex gr. *σάρξ* et *λόγος*; *testté vált ige*. Nagy. Hier.

Sarcasticus, 3., mordens, asper; *csipős*. Törvt. Msz.

Sarcellus, (Du C. circulus) annulus; *gyűrű*. Ger. Ring. V. *Scrigna*.

Sarcetector, orum V. *Sartatectum*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 21. ad *sarcetector* templi restauranda.

Sarcierunt, pro: *sarserunt*; *kijavították*. Kronst. III. 154: quod fornacem *sarcierunt*.

Sarcinola, parva sarcina; *kis poggyász*. Rák. Ön. 127.

Sarcire, restaurare. Hoc loco: praestare dare; *nyújtani*. Fej. VII. 189. ydem (cives Strigonienses) . . . commendabilem constantis fidei prerogativam prae alyis *sarcientes*. [III. 339.]

Sarcivit, pro: *sarsit*; *kijavított*. Kronst.

Sarda, æ, achates carneolus (sarda Plin.); *karniol kő*. It. sarda. Opin. P. I. Sec. III. § 16. *Sarda* (Carniol).

Sardella, dim. a sarda; *ájók, állók*. It. sardella, clupea encrasiolus (Linn.) Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 157. grandiores appellantur sardae, minutiores *sardellae*. Veranes. X. 15.

Sardonicus risus, gr. *σαρδόνιον γέλαρ*, risus cum cavillatione iunctus; *keserű, gúnyos nevetés*. Ker. Nap. 240. Igy leve vége ezen discursusnak *sardonicus* nevetések között.

Sarendar, V. *Sarandaria*. Nill. Symb. p. 551: pro *Sarendar*, quæ quadraginta missas in se complectitur . . . solvatur 9 fl. Hung. 60. den. V. notam: *Sarandar*, a *σαράντα* pro *τεσσαράκοντα*, proprie donum pro officio mortuorum per continuos 40 dies celebrando; *σαράντα* etiam ipsæ 40 missæ durante hac quadragesima applicandæ vocantur, olim nomine composito *τεσσαράκοντα-λειτοργηνα* appellata. Slavi teste Miklosich. p. 818 communis *salandar* scribunt.

Sarlatum, pro: *Garlatum* idem quod *Garleta*, q. v. Cod. Dip. Arp. XII. 279. an. 1279. *sarlatum* de avena.

Sarmentitii, *Semassis* (Du C.) appellati Christiani a gentilibus; *fél ast érő rőzsék törzsével felporzelt keresztények*. Funda David. I. 2: *Sarmentitii* et *Semassis*, qui ad stiptem dimidii assis revincti Sarmetorum ambitu exurebantur. Cf. Tertull. Apol. 50.

Sarochia, Videtur fascem significare, quæ quadraginta paria complectebatur; *kőteg*. Magy. Tört. Tár. XX. 99. Item quæ mihi abstulerunt: 2. *Sarochia* Zobelinarum (idest quadraginta de avena).

Sarphileum, serpyllum; *kakukfű*. It. serpillio, serpillio. Schläg. 873.

Sarraceni Bizantini, monetæ genus Saracenorum. Fej. V. 4., 287. et extra civitatem pomarium unum . . . precii XI. millia *Bizantinorum Saracenatorum* de præfata pecunia emimus.

Sarsetum, (a germ. *Sarsch*) pannus lynoxylinus; *saja*. It. sargia. Vect. Ref. D: De una petia *Sarseti*.

Sartago pro urendo Cafe, cylindrus, sart. fabis coffeæ torrendis; *kávé pörkölő*. Száz. XVII. 862.

Sartaneus, fors mendum pro: saltaneus; *hintó, rugós kocsi*. Ger. der Springfeder hat. (Du C. corruptum putat et *sambuca* vel *sabuta* coniciit; contra Podhadszki ex *sarraca*, *sarracum* (ein Pachwagen) derivat.) Thurocz. 169. Et tandem antedicti trini dextrarii solenes cum armis et operimentis omnibus ipso-rum gloriosissimis seu attinentiis cum *sartaneo* curru seu mobili aut ostilario regnali etc.

Sartatecta, ædificii omnes partes; *az egész épület*. Knauz. M. E. Str. I. 481., 620. pro *reficiendis sartatectis*.

Sartatectus, i, (Du C. sarcitector) qui tecta resarcit; *házfödő*. Kronst. II. 651., 656., III. 66., 524.

Sarthia, æ, rudentes (Du C. sarcia: armamenta, quæ navis causa parantur); *kőtelek, alattság*. It. sarte. Ljub. Mon. Sl. V. 263. an. 1334: pro *sarthia* empta . . . pro *imbandi* anthenam galioni.

1. **Sartia**, æ, (Du C. sarcia) armamenta; *készlet*. Ljub. Mon. Sl. I. 444. *sartia* minuta pro lignis.

2. **Sartia**, æ, exactio; *sarcz*. Arch. Rák. IX. 603. az tisztéknek egy oralis és egy equilis portiora immediatæ *sartiae* vehessenek, engedtem.

Sarticus, videtur idem esse ac *Sarcitus*; apud Du C. panni species lanci V. *Sarsctum*. Fej. X. 4., 360. exclusa tamen armorum, equorum, elenodiorum, aridorum et vestium *sarticarum* æstimatione.

Sartio, actus sarcienti; *javitás, foltozás*. Kronst. III. 55.

1. **Sartor**, sartor, qui tantum locatas vestes conficit; *váltóműves, váltószabó*. Ger. Schneider bestellter Gewänder. Száz. XI. 810.

2. **Sartor**, scurra, sannio; *bohóc*. Ger. Possenreisser. Szamosk. II. 14. adiecti ludiones, histriones, mimi, moriones, saltatores, *sartores*, iocularii, gladiatores, tollis pugilatorij ventilatores alique item profligatæ nequitiae artifices.

Sartura, æ, (Du C.) refectio, reparatio; *foltozás, javítás, varrás*. Tör. Tár. XX. 174. dorsualia Turcica . . . *sartura superficialis*.

Sarza, æ, sareus, rudens; *hajókötél*. Han. Mon. Jur. II. 179: nullus civis vendat . . . barchas . . . sepum, *sarzas*, anchoram.

Sasaggius, (a turc. *jasag*, *jasak*); *custos, satelles*; *csatlós, ór*. V. s. *Seimenus*.

Sasire, capere; *tefoglatni, megfogni*. Gal. saisir. Ljub. Mon. Sl. I. 333. an. 1322: *sasire* et *detinere* et *arestare*.

Sathyan, aluta Turcica; *szattyán*. Ger. Saffian. Kronst. II. 577: calcamenta *sathyan*.

Saties, satietas; *elégség, megelégités, jöltakás*. It. sazietà. Wagn. Cf. Juven. 1., 637; 3., 216.

Satisfactionales, (sc. litteræ), satisfactionem, purgationem continent; *elég-tételt adó levél*. Kov. Form. St. CXXI. Litterarum Exmissionalium sive *Satisfactionalium* penes obligatoriales in Sedriis expedire solitarum Formulæ.

Satisfactorius, 3., ad satisfaciendum idoneus; *elég-tételt adó*. It. soddisfacente. Gall. satisfaisant. Ger. genughuend. Pel. Pom. L. X. p. 1. a. 2. qui (Christus) peccata nostra

id est penas *satisfactorias* pro peccatis nostris ipse pertulit in corpore suo.

Satisfactus, cui satisfactus est; *ki-elégített*. Cod. de Sztára. Vol. II. 330. Filios suos, Johannem, Ladislaum, Andream commisit quitos, expeditos atque per omnia *satisfactus*.

Satispassio, actus satis luendi; *eleget való szenvedés*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 55. anima per *satispassionem* expiata immediate transeat ad eolum.

Satispati, luere; *bánhödni*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 58.

Satnicus vel **Setricus** (Du C.); *sázados*. Kol. Am. II. 72: Dignitas in regno Croatiae et Dalmatiae... qui praerat Regioni, quae centum armatos dare poterat. Huic postea successit illa, quae Knesorum dicta est: ita comites vocant. Luc. Regn. Dalm. 272.

1. **Satrapa**, æ, (Du C.) minister, praefectus; *főnök*. Arch. IX. 335. Fatens Prudens ac Strenuus Stephanus Kereskény, Juratus *Satrapa* Oppidi Sabariensis. Tör. Tár. 1888. p. 521. Kov. Form. St. CXI.

2. **Satrapa**, æ, Panduro, satelles; *pan-dur*. Kelem. Inst. Jur. Pr. 296. His accedunt: Geometra, Orphanorum Tutor, Physicus, Chirurgi... Mororum Plantator, Spaceminarius, Locumtenens cum 4. Campestribus militibus; et 10. *Satrapis* (*Panduronibus*), diversi denique Servitores.

Satulares, (Du C.) pro: *Sotulares*, genus calceorum a solea, quod solum tangat... unde sotular; *saru, lábbeli*. Gall. souliers. Kov. Form. St. 439. et praesertim Calceos, Oereas et *Satulares* nigros partium quarumcunque Regni hic vendere.

Saturatio, expletio; *megeléglés, betelés*. Törvt. Msz. Cf. Augustin. Tract. in Joan. 24.

Saturniani, (Du C.) Gnosticorum sectarii, qui a *Saturnio* vel *Saturnilo* et *Saturnio* sic appellati sunt; *saturnius követő*. For. Ser. p. 8: *Saturniani*, qui praeter absurda multa et turpia, quae a *Simoniacis* et *Menandrinis* hauserunt, Scripturae Sacrae verba pro libitu decerebant, ut ex illo Textu Genesis 1 v. 26. *Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram*, vocabulum illud *nostram* expunxerunt.

Saturnina indoles, *Saturnus természeti*. Szentiv. Curios. Misc. 64. Cur aliqui *Saturninae* indolis dicantur? Quia similem Saturninae habent complexionem, hoc est frigidam et siccam. Talibus solent esse facies siccae et coloris terrae, oculi concavi, dentes scabri et ferruginosi, capilli crassi. Tales sunt cogitabundi, parci in verbis, melancholici ac timidi, inclinati ad avaritiam et tenacitatem ac suspiciones.

Saturninus oculus, a viridi colore, oculus felinus; *macskaszem*. Pinx. Apod. p. 187: Vidi ibidem effugium de passione J. C. ab Albrechto Dürer, Norimbergensi, tam affabre depictam, ut *saturninis oculis* etiam noctu conspici queat.

Saucium, vulnus; *seb*. An. Se. I. 409. an. 1278: frater... lethalis plagae *saucia* reportavit.

Sauma, æ, V. *Salma*. Ljub. Mon. Sl. I. 395: mittantur ambaxatores, qui habeant... duas *saumas* pro quolibet.

Saumaris, i, (Du C.) iumentum sarcinale; *teherhordó marha*. Ljub. Mon. Sl. I.

213. an. 1307. prece... teneatur sibi inveniri *saumarium* pro deferendo *valisiam* eius.

Saurdeare, (lege: savodzare) circumire; Cf. *Savodzacio; határt bejárni*. Star. XIX. 401. an. 1239. dimiserunt me... ut irem et *saurdearem* dictam terram.

Savanum, mappa vel facitergium; gr. *σάβανον* (Du C.); *törő kendő*. Rač. Mon. Sl. VII. 18. an. 918. uno panno de sirico et uno *savano*. Star. XIX. 84. an. 908. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 7. servum et ancillam et centum capita de pecora et uno panno de sirico et uno *savano*. In Sancta Maria uno panno de sirico. In Sancto Petro... de panno sirico. In Sancto Thoma uno *sasavano* (lege: *savano*).

Savillum, placenta mellita, panis dulcarius; *mézes pogácsa*. (ap. Freund: Kasekuchen). Pár. Pár. Cf. Cato R. R. 84.

Savina, æ, (Du C. al. s.) fors. ab *savó*, serum. Molke. Pray. Cod. p. 20. *Savinam* bibo, quae cerebrum humeros perducit (lege: que in cerebrum humores perducit).

Savodzacio, onis; actus terras circum-eundi; *határjárás*. Star. XXIII. 193. an. 1240 pristaldus cum multis aliis viris hanc *savodzacionem* fecissent.

Savonarius, coctor saponis; *szappanos*. Ljub. Mon. Sl. II. 264: quicumque defraudaret... daciun... perdat oleum... et si esset *savonarius* ternarie nec *sogomator*.

Savorna, æ, (Du C. saorra) saburra; lapides ad naves in aqua lance tenendas; *alkövec* (a hajók egyensúlyozására használt kövek). It. saorna. Ljub. Mon. Sl. V. 269.

Savurnare, savorna i. e. saburra vel glarea ocludere v. inquinare; *kavicssal elzárni*. It. savorrare. Han. Mon. Jur. II. 196: potestas... faciat fieri procuratores... ad reparandum *savurnare*.

Saxifodina, æ, lautumiae; latomia lapidaria; *kőbánya*. Ger. Steinbruch. Kronst. I. 386.

Saxifraga, fœm. ad saxifragus; *sziklätörő* (nö). Kronst. I. 743.

Sayka, æ, navis; lembus militaris; *sajka, hadi hajó*. Lop. Mon. Sl. XX. 445. an. 1352: naves seu *sajke*. Veranes. III. 44. Hodie solvimus ex Sicambria... sex lembis militariibus, quos *saykas* vocant.

Saxum ignobile, *meddő kőzet*. Beszth. Lev.

Saycia vel **Seycia**, V. *Sayka*. Fej. IV. 2. 100. in mari nobis galea et *saycia* teneantur deservire. Fej. IV. 1. 268. cum duabus navibus, quae vulgariter *galia* et *seycia* vocantur.

Saytea, V. *Sagitea*. Ljub. Mon. Sl. I. 182. Cod. Dip. Arp. V. 109.

Sazum, i, *saxum*; *kő*. Ljub. Mon. Sl. V. 242. an. 1334: dedit Marculino pro (*pins* ? fors: pecuniis) acceptis a suo *sazo* grossos duos.

Sbaraleum, (Du C. sbaralium) munimentum ad urbium et castrorum introitus expalis, quos itali *sbarras* vocant; *záró védgát*. Ljub. Mon. Sl. IX. 180. an. 1411: habent animum... fervidum... ad ponendum se ad *sbaraleum*.

Scaba, æ, cymba, (Du C. al. s.) V. s. *Ladia; csónak*. It. scafa.

1. **Scabellum**, (Du C.) scamellum idem ac scabellum, quibus repentes manibus inni-

tuntur; *kézi zsámoly*. Ger. Schemmel. Prot. inq. 211: Vidi per plures dies in ecclesia quendam feminam contractam, que non poterat ire sine *scabellis*. Cf. 305. I.V.

2. **Scabellum**, fundamentum, basis; *talap*. Gall. scabellon. Curios. Misc. 359.

Loricæ altitudo superior 15 12
Scabelli altitudo 1 1/2 1 1/2
Scabelli latitudo 3 3

Scabellum oratorium, *imazsamoly*. Ger. Betschemel. Arch. Rák. VIII. 340. *Scabellum oratorium* rubro panno obductum.

Scabies mundana, cupiditates; *érezeki vágyak*. Rák. Ön. 95.

Scabinatus, officium Scabini iudicis, (Du C.); *bíróság*. Schwart. Seult. 92. Faber Jur. Met. 126.

1. **Scabinus**, i, (Du C.) (Germ. Schöppe, Schöffe a vetere saxon. *scepeno* vet. Ger. *sceffeno*: qui ius dicit). *bíró*. An. Se. I. 159. an. 1515: *Scabinus* denotat officium eiusmodi iudicis, qui a domino delegatur ad colligendos census, causas item subditorum privatas ac minoris momenti decidendas. Kov. Form. St. 22.

2. **Scabinus**, iuratus assessor; *esküdt*. Pfahl. Jus. Georg. LXVII. Jurisdictionem quidem sanguineam... Dominus exerebat Banno sanguinis gaudens communiter ter intra annum sub nomine Parete; aderant tamen et Sculteti, *Juratique* (*Scabini* ævo illo appellati) et tertiam ex muletis (byrsagiis) tulerunt partem. Schwart. Seult. 48. Tör. Tár. 1893. p. 22. Kov. Form. St. 22.

Scabiosa grex, homines cupiditatibus affecti, peccantes, agri; *bűnös emberek*. Rák. Ön. 95.

Scabiose, impolite; *érdesen, durván*. Germ. rauh, roh. Otia Bachm. 43. quam *scabiose* Regi Angliæ responderit est in propatulo.

Scabrositas, asperitas; *göröngyösség, darabosság, érdekség, durvaság*. Wagn.

Scaccatus, 3., (Du C.) quadris diversis coloris distinctus; *tarka, kockás*. Pisztér Sz. Bernát. I. 464. vestis *scaccata*.

Scaci (Du C.) ita appellatae figurae a voce Arabica v. Persica *Schach*, quae regem sonat, quod præcipua Saccorum persona est rex; *sakk figurák*. Thuróc. 165. Remuneravit autem rex Hungariæ Regem Bohemorum... duobus baltheis et una tabula pro *scacis* mirabili.

Scafa, **Scaffa**, **scapha**, (Du C.) vas culinarium; *dézsza*. Kronst. I. 618. III. 53., 91., 176., 457., 580.

Scaffeus, i. *Schafeus* q. v. Fjp. Szám. p. 298: pro *scaffeis* solvimus.

Scatulis, æconomus, procurator; *gazda*. Germ. Schaffner. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 56. coram Sarubha iupano et Gregorio *scatule*.

Scaffium, V. *Schafeus*. Arch. Rák. VIII. 343. Laboris *Anabaptistici* ex testa dealbata vascula, *scaffium*, amphoræ etc.

Scagnellum, idem quod *scabellum* 4). Prot. inq. 187: ego nescio (in qua parte fuerit dicta domina contracta) sed vidi, quod traheret se per terram tantum *scagnellis*.

Scalia, æ, miles, qui suis stipendiis militat...; *saját költségén katonáskodó*. Veranes. II. 373. Turca iam venit *Amasiam* nec per hiemem alio inde commigrabit, quod

plane affirmatur; quia et milites per vicina Amasie loca in hiberna distribuit et ad uberiora pascua camelis, caeterisque iumentis onerariis amandatis, singulum etiam quartum *seachiam*, qui suis stipendiis militans, domum redire iussit, ut reliquis tribus pecuniam et ad bellum necessaria curet.

Seakana, (Du C.) securis militaris; *csákány*. Ludew. Rilq. Mss. p. 325: quamvis etiam frameis seu securibus militaribus vulgo *seakanis* pulsarentur. — Hist. pacificationis inter Rudolphum II. et Turcarum imperatorem.

Scala devaluationis, deminutionis pretii modus; *a bankócszédulák leszállítási mértéke*. Törvt. Msz.

Scala incendiaria, scalae; *tűzlétra*. Rau. Elem. p. 110.

Scalaticum, (ab it. *scala*, portus) tributum pro usu portus; *rév-kikötő bér*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 89. ut nec Ragusii cives in Molficta plazam tribuerent vel *scalaticum*, nec Molfiocenses Ragusium plazam vel *scalaticum* et familiam et *ancoraticum*.

Scalatura, æ, *scalae*; *lépcsőzet*. Fjp. Szám. p. 271. an. 1428.

Scalentes, um, crenae; *csikkeek*, *gerzedek*. Bárczay.

Scalida, æ, (a scalidas) saccus, vestis erasiore filo contexta, qua praecipue utebantur in poenitentiae signum, sine manicis et ad corpus adherens. (Scalidus e squalido Diez. 447); *gyászos ruha*. Marc. Chr. II. 42. Juvenes et virgines prae tristitia et mœnore *scalidis* induti. S. de Kz. Chr. II. 2., 1.

Scaltrimentum, astutia, versutia; *csalás, csalárdság, ravaszság*. It. scaltrimento. Han. Mon. Jur. P. I. 58. an. 1214: nullus audeat . . . advocare pro aliquo forense aliquo modo, ingenio vel *scaltrimento*.

Scalumniare, exalumniare, iniurias depellere; *igazságtalanságtól megóvni*. Han. Mon. Jur. P. I. 133: defendere et *scalumniare* ab omnibuscunq. molestantibus.

Scamalus, 3., pro: squammalis, squammis praeditus. V. *Bilzina*; *pikkelyes*. Germ. Schuppen.

Scamnum declinare, scamnum, in quo plagis afflictebantur, evitare; *verő padot, derest kikerülni*. Teut. Schul. I. 266: si aliquis vel clausuram seu seram portae violaverit, vel muros scholasticos . . . transcendiderit, is aut togam deponat *scamnum declinaturus*, aut H. fl. 10 togam una cum *scamno* redimat.

Scampare, liberare, effugere, se liberare; *megszabadítani, megmenteni és menekülni*. It. scampare. V. *Blasmus*. Prot. inq. et 176: pater dicte virginis voluit illam maritare duci Poloniae . . . et ipsa puella nolebat et dicebat: si aliter non possum *scampare*, truncho nasum meum.

Scamnum, (Du C.) in quo merces suas exponunt mercatores, vel carnes carnifices; *mészárszék*. Tör. Tár. 1892. p. 66. *scamponum* seu *macellorum* carnum.

Scamprum, idem quod *scamnum*, sedes, macellum; *mészárszék*. Sup. An. Sc. II. 138. an. 1391: precio *Scamprorum* (macellorum) carnum.

Scancellum, (Du C. scamellum) subscellum, quo repentes in terra manibus innituntur; *kis zsámoly*. Nápolyi legenda cap. 38. trahabat se super terram cum scoplinis et *scancellis*.

Scancheria, æ, *Schincheria* q. v. V. s. *Bacinellus*.

Scandaiare, explorare, (Du C. scandailare); *kikutatni*. It. scandagliare. Ljub. Mon. Sl. II. 363. an. 1346: examinando et faciendo *scandaiare*, quot naves possent *accostari* et attingere ad muros.

Scandalizari, (Du C.) offendere; *botránykozni, botránykoztatni*. Kaprin. Eloq. II. 797. etsi omnes, aiebat, *scandalizati* fuerint in te, ego nunquam *scandalizabor*. **Scandalosus**, 3., homo mali exempli; *botrányos*. It. scandaloso. Wagn.

Scandalum, (Du C. 1.) offensio, iurgium, odium; *sértés, viszály, gyűlölet*. Batty. Leg. T. II. 359. an. 1238: ad levigandum aliorum motum et *scandalum* temperandum. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 41. Cf. Tertull. de Virg. vel. 3. adv. Jud. 14. adv. Marc. 3., 1. et passim.

Scandatum, idem quod *Scindatum*. Fej. VIII. I. 428: et indumenta altaris de Rubech (fors. rubeo) *Scandato* cum manutergiis.

Scandea, parvae navis species; *kis hajó*. It. Goletta. Ger. Schooner. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 119.

Scandele corrigium, corrigium stapedis; *kengyeliszj*. Kronst. III. 68.

Scandelis, e, ad stapedem pertinens; *kengyel* . . . Kronst. III. 68: pro corrigiis *scandelibus*.

Scandalizare, pro: scandalizare, offendere, ledere; *botránykoztatni*. Tör. Tár. 1889. p. 411.

Scandilia, ium, stapes (Du C. scandile); *kengyel* . . . Kronst. II. 462: ad rationem *scandilium* vulgo stech röff. Ib. III. 236.

Scandula ephippiaria, *Subex ephippiarius*. q. v.

Scandularis, (Du C.) ad scandulas pertinens; *zsenedly* . . . Ger. Schindel. Jogt. Eml. T. III. p. 234: pro coemptione clavorum *scandularium* et *tegitillorum*.

Scandularius, i, (Du C.) conculcator; *cserepező*. Rau. Elem. p. 137. Cf. Tarunt. Dig. 50., 6., 6.

Scandularius, i, faber scandularum; *zsenedly csináló*. Ger. Schindelmacher. Pár. Páp.

Scannum, (Du C.) pro: scamnum. Száz. VIII. 12. et pass.

Scansare, evitare; *elkerülni*. It. scansare. Ljub. Mon. Sl. IX. 76. an. 1410: pro *scanzando* expensam . . . deputetur unus castellanus. Ib. XVII. 94. an. 1421.

Scansio, dimensio metrice; *verszszagatás*. Kaz. Lev. I. 251. Cf. Beda p. 2368. P.

Scansor, (Du C. al. s.) qui fodinae curam gerit; *felügyelő, bányajáró*. Ger. Hutmann. Beszt. Lev. Száz. VIII. 608. *scansore* Domini Regis, *kir. bányatiszt*. Nov. Calend. 222. Fjp. Szám. p. 89.

Scapulum, demin. a Scamum (scamnum); *padocska*. Obs. Jad. 420. iuxta illud Dalmatiae proverbium: *Scamum* cecidit, *scapulum* surrexit.

Scanum, pro: scamnum. Textum v. sub *Scanulum*.

Scaphiolum, i, parva scapha; *csónak*. Oláh. Cod. Ep. 111. Ego vero in *scaphiolo* piscatorio ad multam noctem descendi Linicum.

Scapilare, conscindere aliquem capillo,

in capillos involare (Du C. scapis seu fastibus caedere); *hajánál ezébálni*. Han. Mon. Jur. P. I. 27. an. 1214. quicunque iniicerint manus . . . in aliquem iudicium *scapilando* vel verberando ipsum.

Scapolare, liberare; *megszabadítani*. It. scapolare. Ljub. Mon. Sl. I. 205.

Scapolus, i, liber, (Du C. al. s.); *szabad ember*. It. scapolo. Ljub. Mon. Sl. II. 28. an. 1338.

Scapolus, 3., vacuus; *üres*. Rač. Mon. Sl. XIII. 36. an. 1348: *scapola* barca de ypp's LVI.

Scapro, pro: carpio; *pozsár, ponty*. Schläg. 791.

Scapulare, is, (Du C.) vestis scapulas tantum tegens; *vállfüggöny, vállkötő, vállruha*. Ger. Skapulier. Tör. Tár. 1887. p. 185. parva palla seu *scapulare* linteum. Schläg. 379. *vállfő vas*. End. 596. (Synodus Budensis an. 1279. 62): *monachi* . . . sine cappis aut cucullis seu *scapularibus* extra domos suas . . . non incedant. Arch. Rák. VIII. 322.

Scapularisticus, 3., ad habitum humeros et scapulas tegentem deque iis dependentem pertinens, quem ecclesiastici ordines gestare solebant; *vállruhát viselő*. Beng. Ann. Er. Coenob. 158. Eadem Ecclesia duplici Confraternitate decoratur: *Scapularistica* nempe Divae Virginis Carmelitanae et S. Angeli Custodis.

Scapularium, (Du C. scapulare), vestis scapulas tantum tegens; *vállkötő*. It. scapolare. Prot. inq. 175: rogavit . . . darent sibi *scapularium* . . . et posuerunt *scapulare* in dorso suo.

Scapule, libere; *szabadon*. Star. XXVI. 229. an. 1254: possunt vendere per regnum *scapule* (libere).

Scapulus, 3., liber V. *Scapolus*; *szabad*. It. scapolo. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 320. et quodcumque volueritis ire de nobis ad aliam partem, ibitis *scapuli* cum omni honore, cum omnibus vestris et cum toto habere vestro et cum toto habere eorum et nos te conducemus.

Scapus catapultae, scapus ligneus bombardarum; *puska fogása, puskatús*. Ger. Büchenschaft. Pár. Páp.

Scarabeus, mendose scriptum pro: *carassius* (piscis genus); *kárász*. Ger. Karsche. Schläg. 804.

Scaraguardia, æ, circitores; *czirkáló*. Ger. Scharwache. Ljub. Mon. Sl. XI. 71. an. 1322.

Scaramangium, vestis tartarica; *tatárköpenyeg*. Ger. Tartarischer Wetter-Rock. Pár. Páp.

Scaramussia, (Du C. Scaramutia) concursatio, procuratio, prolium leve; *csetepaté, apró csata*. It. scaramuccia, scaramuccio. Gall. escarmouche. Ger. Scharmützel. Fej. X. I. 560. et eodem die adivit ad *Scaramussia* prior praedictus cum gente sua. Mem. Pauli. 425.

Scaramuzia, æ, (Du C. scaramutia). V. *Scaramussia*. Ljub. Mon. Sl. IX. 192. an. 1411.

Scarificare, per eucurbitulas detrudere sanguinem; *kőpölyözni*. Ger. Schröpfen. Lzb. Cod. Med. T. II. 47. et passim. Cf. Plin. 28., 11., 49., 32., 7., 26. Pallad. Mart. 10., 28. Colum. 12., 57., 1.

Scarificatio, detractio sanguinis per

eucurbitulas; *köppölyözés*. It. scarificazione. Ger. das Schröpfen. Bene Med. II. 414. Cf. Colum. 6., 12., 1., 6., 17., 1. Veget. 4., 21., 1.

Scario, (Du C. 4.) sypis Episcopi, ostiarius; *ajtónálló*. Pár. Páp.

Scariotice, falso, false, astute, ut Judas Ischariotes, a cuius nomine voc. hoc derivatur Christum osculatus est; *csalfán, hamisan, ravaszúl*. Veranes. VI. 283. quem Laurentius ille Copessius fenerator omni judæo melior, tam egregie, quam nequiter *scariotice* fuerat osculatus.

Scarlat, V. *Scarlatin*. Monm. Comit. Trans. V. 194. Ab una pecia *scarlat integri* fl. 6.

Scarlatinum, idem quod *Scarletum*. Knauz M. E. Str. I. 149., 438: Regina dedit domino imperatori . . . domum desuper de *Scarlatico* et tapete.

Scarlatius, 3., coccineus, in sermone Italico: scarlattino (Du C.); *skárlat* . . . Fr. Lib. Rt. II. 157. emere feci de panno *scarlatico* ulnas.

Scarlatin, textum proprie purpurei coloris, sed hic tantummodo materia respicitur; *skárlátűzövet*. Arch. Rák. VIII. 312. Tapes *scarlatin*, violacei coloris Alter, itidem *scarlatin*, similis coloris.

Scarlatinum, pannus coccineus; *biborszinű posztó*. Kronst. III. 268., 269.

Scarlatinus, 3., (Du C.) coccinei coloris; *biborszinű*. Kronst. III. 124.

Scarlattum, **scarlatum**, (Du C.) V. *Scarlatinum*. Tör. Tár. XX. 180. ex *scarlatto* XX. 476.

Scarletum, V. *Scarlatinum*. Pel. De s. Stephano s. II. c. 2: Caro tamen superbit, quia pretiosius indui vult, quam sua domina seil. de *scarleto*.

Scarpellum, (Du C.) scalpellum. V. s. *Assa maza; véső*. It. scarpello.

Scarpina, æ, calculus, globulus ad suffragium ferendum; *szarazati golyó*. Han. Mon. Jur. II. 38. an. 1312. consilarii vadant ad accipiendum . . . ballotas seu *scarpinas*.

Scartabella, æ, (Du C. scartabellus) codex chartaceus; *czédula, irkafirka*. It. scartabello Ger. Scharteke. End. p. 83: historiar, que diversis *scartabellis* . . . sparse sunt . . . in volumen unum redigi procuravi. Száz. XXIV. 393. S. de Kz. Chr. procem.

Scarunetum, idem quod *scabellum* 1. Prot. inq. 227: habebat ita contractos pedes, quod non poterat ire pedibus, sed ibat genibus et cum duobus *scarunetis* in manibus.

Scateda, fons scaturiens; *forrás, forradék, forgatag*. It. scaturigine. Schläg. 745.

Scati, orum, quadra, ut in lusum seacorum; *kockkúzal mint sakktáblán*. Tör. Tár. 1887. p. 174.

Scatula, æ, (Du C.) capsula, pyxis; *iskátula, skatulya*. It. scatola. Fjp. Szám. 222. Item pro *mestis* seu *scatulis* et pro grossa tela. Thök. Diar. II. 343. Arch. Rák. VIII. 346. Száz. XXII. 458. Tör. Tár. XX. 166.

Scatula pro Sacharo, pyxis sachari; *czukortartó*. Arch. Rák. VIII. 335.

Scatullula, parva theca, capsula; *kis skatulya*. Arch. Rák. VIII. 319.

Scedula, *szédő*, schedula, scidula (Du C.

tabula); *czédula*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 82. Ego . . . hanc *scedulam* scripsi.

Sceekach, idem ac palanka, sticcatum; *palánk, karó*. It. steccato. Ger. Stacket. Kat. Hist. IX. 468. et contra ipsam quamdam munitionem, *sceekach* (sticatum) vocatam, firmanerant (civitatem).

Scelator, perturbator; *zavaró, megszegő*. Cod. Zi. T. I. 465: Emericus per quosdam invidos seu pacis *scelatores* crudeli morte extitit interemptus.

Scelectus, pro: selectus; *kiváló*. Száz. X. 435. De plurimis claris *scelectisque* mulieribus.

Sceulus, i, (Du C. scelo) equus emissarius; *csödör*. V. s. *Capredum*.

Scemerce, V. Rhucoriarum. Knauz. M. E. Str. II. 240., 215. de singulis honeribus Cumulonum, que *Bytel* vocantur, et de *scemerce* solvitur unus fratisius.

Scenopegia, (*σκηνοπηγία*); *sátorűtés, sátoros ünnep*. Szentiv. Curios Misc. II. 11. September 14. *Pervigilium Scenopegie* seu Festi Tabernaculorum.

Scenopeija, V. *Scenopegia*. Szentiv. Curios Misc. II. 12. October 17. Dies festi in similitudinem *Scenopeijæ* instituti a rege Roboam 20. Finis Festi *Scenopeijæ* a rege Roboam instituti.

Sceph, vocabulum incertæ originis, loco allato significat — compitum; *keresztút*. Cod. Zi. v. III. p. 479 . . . circa duas vias, que vocatur *sceph*, que stant per modum crucis.

Schabraken, a Germ. Schabracke, stragulum, quo equi cooperiuntur, velum; *csótár, lóterítő*. It. gualdrappa. Kass. Jur. Civ. II. 235. Charissimo Filio Comiti Carolo in signum Paterni affectus loco unam ex pretiosioribus *Phaleris* seu *dorsualibus* vulgo *Schabraken* nuncupatis.

Schach, tabula latrunculorum; V. *Scaci; sachtábla*. Vern. Met. II. 345. non exmissa apud nos etiam inventa celebratissima *machina Kempeleniana*, quæ dexterrime in tabula latrunculorum *Schach* dicta lusitabat.

Schachus, i, rex Persarum; *perzsza sah*. Bel. Geogr. 606.

Schacorum tabulae, V. *Schach*. (Du C.). Pel. Serm. Qui faciunt taxillos et *tabulasschacorum*, alcarum et huiusmodi scienter ad abusum . . . peccant ex intentione secundum theologos et iuristas concorditer. Aest. 20. g.

Schacto, onis, Germ. Schacht. (Du C. Schachta), puteus rei metallicæ; *akna*. Fjp. Szám. k. 89. ubicunque cum *Schactone* descendunt super stollonem, tunc debent spectare ad *schactonem* suæ lanæ.

Scheda Caratsch, litteræ passuales subditis Ottomanicis dari solitæ; *a török alattvalók úti levele*. Lzb. Cod. Med. T. II. 495.

Scheda licentiæ, litteræ præstitæ in re militari testes; *szabadságlevel* (obsit). Lzb. Cod. Med. III. 33.

Scheda licentialis, venia, potestas per litteras data; *engedélyt tartalmazó irat*. Ger. Erlaubniss-Schein. Lzb. Cod. Med. T. II. 259.

Scheda mortualis, litteræ mortis testes; *haláltábizonyítvány*. Lzb. Cod. Med. III. 33.

Scheda probatoria, approbationem

continens; *engedély-level*. Ger. Prob- und Anschlag-Zettel. Opin. in montanisticis I 2.

Scheda transutialis, litteræ transutis dati testes; *átmenetet engedélyező level*. Pest. Vár. Lev.

Schafeus, vas; *dézsza*. Ger. Schaff. Fjp. Szám. p. 278. an. 1428. pro uno *schafeo* ad cementum.

Schaffa, æ, (Du C. *Scafa*) vas culinarium; *dézsza*. Ger. Schaff. Quel. Sieb. I. 354. doleatori, ut fecit *schaffas*.

Schafferus, i, **Schafferius**, i, curator; *gondviselő, felügyelő*. Nov. Calend. 218. Ferri Malleorum *Schafferii* D. M. D., D. I. L. etc. 293. Transpostualia Salis Officina D. F. W. Perceptor

D. Th. G. Rationum Magister.
D. L. K. Materialium *Schafferius* p. 218. Tisholezini. *Schafferus*: D. I. V.

Schandolum, scandalum; *botrány*. Star. XVIII. 22. an 1466. ne post eius mortem *schandolum* aliquod oriatur.

Schantz, vallum; *sóncz*. Schanze. Magy. Tört. Eml. XXX. 333. an. 1556. castra metanda sunt . . . deinde *schantz* inchoari possunt eadem nocte. — Instr. Pac. Art. II.

Schazimento, ramentum (ab it. seadere); *hulladék*. Rač. Mon. Sl. XIII. 155. an. 1356: pro *schazimento* argenti ad faciendum vergas.

Schebtuch, pannus rasmus; *rása*. Ger. Schabtuch. Rasch. Thök. Diar. II. 345. Unum frustum rubri panni *schebtuch*, xr. 9.

Scheda adiudicatoria, Text. v. s. *Liber antigraphus; engedélyt tartalmazó irat*. Ger. Gewähr-Schein.

Scheda aestimatoria, *Ratio mercium aestimatoria* q. v.

Scheda annunciatoria, scheda aliquid exponens; *hirdetés*. Kass. Eneh. II. 40. *Annunciatorias schedas* de tollendis verueis, calvitie et callo in pedibus . . . imprimere Typographis interdicitur. Norm. Ordin. an. 1797. 30. Jan.

Scheda bancalis, tessera mensæ publicæ; *bankó czédula*. Ger. Banknote. Kass. Eneh. III. 55. *Bancales schedae* falsæ. — Irodt. Közl. VI. IV. 463.

Scheda cementalis, scriptum permutati auri quantitatem exhibens; *pénzváltást kimutató jegyzék*. Arch. Ver. Sieb. VII. 1. 405. Quantum auri ad cameram . . . provenerit, id ex *schedis cementalibus* . . . cognoscere licebit.

Scheda cursualis, scidula, qua præsens nummorum pretium perscriptum est; *folyamjegyzék*. Ger. Courszettel. Art. D. 1840. p. 80.

Scheda depositionalis, scidula depositum testans; *rákódó bárcza*. Ger. Depositienbollete. Vect. Gen. E. §. 22.

Scheda depositionis, de mercibus in depositum sumptis; *átvételi bárcza*. Ger. Beschlagbollete. Vect. Gen. 9. §. 110.

Scheda exutialis, *kivételi bárcza*. Ger. Ausfuhrbollete. Vect. Gen. I. §. 47. super rite præstita solutione, dabuntur per Officia Tricesimalia *Schedae exutiales*.

Scheda indagandi, **Scheda indagatoria**, V. *Licentia indagandi; kutatási engedély* (bárcza). Juriev. Jur. Met. 73. Mineræ mutungandæ prævia indagatione exquiri debent . . . Ut autem indagatio in venas et fibras metallicas secure institui possit, opus

est facultate, a concernente Iudicio montano concedenda . . . Facultas talis modi Licentia indagandi (Schurf Lizenz); Litteræ vero in quibus confertur, *Scheda indagatoria* (Schurfschein) vocantur. Scheda indagatoria, vi cuius facultas in alieno territorio in venas metallicas indagandi conceditur, vigore B. R. de 24. Nov. 1791. sequentibus Requisitis instructa sit. Beszth. Lev.

Scheda insinuatoria, scidula, qua quis nomen suum proficitur; *bejelentő czédula*. Meldungszettel. Törvt. Msz.

Scheda inviatoria, *utalvány bérca*. It. Bolletta. Ger. Mauthzettel, Anweisung. Kelm. Inst. Jur. Pr. II. 276. Mercator merces suas cœmptas adcurate quoad speciem, qualitatem, quantitatem conscribit et in vasa vel Ballas componit, quas per principatus Tricesimæ (Hauptmauth) Officialem, ne quid eximi vel intrudi possit, obsignari procurat et tradito ei uno Consignationis exemplo, acceptaque *Scheda inviatoria*, quæ in singulis intermediis Tricesimis exhiberi et per *Visa* subsignari debet. Vect. Gen. C. 2. §. 8.

Scheda libera, *szabad bérca*. Ger. Freibollete. Kelm. Inst. Jur. Pr. II. 278. Tam hi, quam alii subsequentes exempti, dum pro se merces inducunt, *Schedas liberas* a primario Tricesimali Officio sibi expetere. Vect. Gen. C. 2. §. 40.

Scheda mensæ argentariæ, V. *Scheda bancalis*. Törvt. Msz.

Scheda peractæ Confessionis, scidula testans peractam confessionem; *gyónó czédula*. Regul. Turm. Præf. 48. tum vero *Schedas Peractæ Confessionis* rite exhibeant.

Scheda Portalis, V. *Portalis*. Törvt. Msz.

Scheda relinforia, tessera mensæ publicæ minoris valoris; *váltóczédula*. Törvt. Msz.

Scheda Retardatus, V. *Retardatus*.

Scheda solutoria, tessera pecunie percipiendæ; *utalvány*. Ger. Zahlungsbollete. Vect. Gen. C. 2. §. 9. Juriev. Jur. Met. 181.

Scheda transitualis, tessera transitum testans; *átkeleti bérca*. Ger. Durchzugsbollete. Vect. Gen. K. §. 55.

Scheda vecturalis, consignationis mercium vehendarum, vecturæ index; *fuvarlevél*. Ger. Frachtbrief. Art. D. 1840. p. 170.

Scheda vigesimalis, *vámbérca*. Arch. Ver. Sieb. VII. 1. 407. *Schedas vigesimales* de mercibus, quæ Coronam aut Cibinium deportantur.

Schedalis pecunia, chartaticum, pecunia chartacea; *papírpénz*. Papirgeld. Törvt. Msz.

Schediasma, atis, corpus schedarum scriptum; *fogalmazvány, vázlat*. Gall. hrouillon. Probst. Comitoli. Dedicatio: deprecandum mihi est, quod sub auspiciatissimo . . . patrocinio, Domine, hoc *schediasma* palam prodierit. Fabó Mon. Evang. 3. (2.) Pray. Dext. D. Steph. 50. Repereram . . . exiguum *schediasma* incertæ manus.

Schedicus, 3. quod ex abrupto fit; *rögtönzött*. Galeoti. Præf. Epigr. . . deproperabat animo philologo Stylo *Schedico* Georgius F.

Schedula lucana, fors. schedula sulphure tincta igni faciendo; *gyújtó papír* -

szelet. Arch. Ver. Sieb. X. 1., 463. *schedulis Lucanis* aliisque rebus spiritualibus consolati sumus.

Schelmo, nis, nebulo, homo nequam; *gazember*. Schelm. V. s. *Schvermerus*.

Schema, tis, causa ficta, simulata (Du C. al. s.); *ürügy*. Pinx. Apod. p. 67. Anno MDXLI. a turcis capta (sc. Buda) . . . fuit non sine astutia Solimanni, qui sub *schemate*, acsi quævis officia fidelitatis Johanni II. Johannis I. Regis Hungariæ . . . filiolo præstare vellet, urbem iterum accepit.

Schema itinerarium, descriptio itineris; *úti tervezet*. Reg. Mil. an. 1726. p. 24. Commissarius non solum *schema itinerarium* . . . conficiat.

1. **Schematismus**, (*σχῆμα*) forma; *alak*. Otia. Bachm. 118. Ast., scisne Deum illam, nempe Ecclesiam, in eodem Verbo suo scripto, sub vario *schematismo* intellectui humano depinxisse, modo ut Agrum, modo ut Domum.

2. **Schematismus**, i, index nominum; *névtár*. Ger. Namensliste. Kass. P. P. I. 49. Personis Singularibus dari debet competens Dignitatis, Honoris, Characteris et officii titulus, qui optime ex *schematismo* Regni Hungariæ eruitur.

Schenescaulus, præfectus palatii; *névtár*. Ger. Namensliste. Kass. P. P. I. 49. Personis Singularibus dari debet competens Dignitatis, Honoris, Characteris et officii titulus, qui optime ex *schematismo* Regni Hungariæ eruitur.

Scheza, æ, (a Gall. chaise) rheda; carpentum; *cséza*. Ger. Kalesche, Chaise. Arch. Rák. VIII. 357. In conservatorio curruum vulgo Szeker-Szinben una *Scheza* dilacerata. IX. 440.

Schiamachia, æ, pugna umbratilis; *árnyékkal való viadal, csata*. Veranes. VIII. 38. Hactenus enim ita sensi nullum aliud inter declamationem et orationem, quam inter *schiamachiam* et legitimum certamen esse discrimen.

Schiatica, æ, dolor lumborum; *vékonyfájás, ágyékfájás*. It. sciatica. Veranes. IX. 235. decrevimus Ternas ambo inire; ille, ut sua curet *edemata*, quæ patitur in pedibus, ego meam *schiatricam*.

Schiaus, **Sziaus**, **Sciaus**, **Chiaus** q. v. Tör. Tár. 1886. p. 320. *Schiaum* Halupiensem . . . *Sziaum* passam . . . 321. noviter electus purpuratus *Sciaus*.

Schiavina, æ, lodix erassioris panni; *durva takaró*. It. schiavina. Ljub. Mon. Sl. XXII. 184. an. 1461. *schiavinas* quinque . . . pro . . . pauperibus.

Schichta, æ, labor montanicus; *műszakmány, munkaszám*. Faber. Jur. Met. 112. Labor vel pensum montanicum adpellatur *Schicht* seu determinatum tempus 6, 8, 12 horarum, quo metallicola continuo labori vacare debet; porro significat portionem minerarum ad semel liquefaciendam; item 4-am partem Metallifodinae seu 32 partes fodinales; unde dicitur: habet quartam partem *Schichtæ*, $\frac{1}{128}$.

Schichtam perficere, *napi-, szakmunkáját végezni*. Faber. Jur. Met. 112. Si metallicola labore decedat, dicitur: *Schichtam* suam perfecisse.

Schichto, onis, tempus operi faciundo destinatum; *munkaszám*. Fjp. Szám. p. 94. an. 1386.

Schilonus, fors. idem quod *sciurus*; *mókus*. It. scojattolo. Nad. Florus Hung. I. l. C. XIV. p. 42: Magno Moschovitæ duci pellibus Sabellinorum et *Schilonorum* tributa pendunt.

Schincheria, æ, oercæ (Du C. Schiencheria); *lőpáncsél*. It. schiniera. Ger. Beinharnisch. Ljub. Mon. Sl. II. 42: III. paria *schincheriæ*.

Schinderling, viliculae monetæ genus (Du C.); *babka*. Samb. Tyrn.

Schisma, tis, scissio; *szakadás*. It. scisma. Cher. Jus. Eccl. II. 279. Ad hæresim multum accedit *schisma*, delictum videlicet cum illa plerumque coniunctum, cum teste S. Hieronymo nullum schisma non aliquam sibi confingat hæresim, ut recte ab Ecclesia recessisse videatur. Originem autem trahit vox hæc ex græco *σχίσμα*, quod scissuram significat exprimitque pertinacem ab Ecclesiastica unitate separationem, Evangelicæ doctrinæ adversam. Cf. Tertull. Præscr. 5. Prudent. *περί σπες*. II., 49., 30.

Schismaticus, qui se ab unitate Ecclesiæ separat; *szakadár*. Glaubenspalter. Szer. Not. p. 120: (Edictum Uladislai regis an. 1500.) mandat . . . Universis *Schismaticis*, seu *Vallachis*, ut . . . Georch. H. T. II. 269. Cf. Augustin. Quæst. in Matth. 44.

Schistector, vox hybrida ex gr. *σχίστος* et lat. tector, opifex lapide fissili tecta munies; *palafedő mesterember*. Ger. Schieferdecker. Egri Lev.

Schistus, *σχίστος*, saxum fissile; *palakő*. Juriev. Jur. Met. 6. In Anglia terra fulonica, in Hassia *schistus*, in Saxonia porcellana, in Borussia Succinum electricum etc. Juri Regali Minerali accensentur.

Schizma, æ, caleceamentum; *csizma*. Quel. Sieb. I. 303. an. 1500. super solutionem *schismarum*.

Schitanossa, (Du C. schitonos) armiger, scutarius; *fegyverhordó, kardhordó*. Star. XXIII. 160.

Schitonos, (Du C.) scutobajulus, scutifer, compos. ex schito, scutum et Slav. «enos» (lat.-fer); *paizshordozó*. It. scudiere. Gall. écuyer. Ger. Schildträger. Luc. Rega. Dalm. 96. nam in supradictis Privilegiis inveniuntur subscripti Camerarius 2., 3. Pincernarius . . . Volar sive Boum præfectus, *Schitonos* sive Scutobajulus.

Schlavus rusticus, antiquæ græcorum professioni addictus; *óhitű keresztyén, szláv liturgiához tartozó keresztyén*. Tör. Tár. 1893. p. 20.

Schmeggmator, (Du C. Smigmator) saponis coctor; *szappan-főző*. Ger. Seifensieder. Pr. Pr. 405. an. 1761. Beszth. Lev.

Schoenum, a gr. *σχοῖνος*, 50 usque 60 stadia, milliæ Hungaricæ, quod pæne duo miliaria germanica æquat; *magyar mér-föld*. Gal. Mar. p. 11. Advenerunt oratores regis Poloniæ ad Vice-Gradum. Nomen enim Regiæ est a Buda uno *Schoeno* distantis.

Schofium, scotium, filum aureum, argenteum; *ezüst-aranyszál, szkóftom*. I. Rák. Gy. 116., 117. Keesk. P. Ötv. 162., 172. Thök. Diar. pars.

Schola agraria, schola rusticana; *földművelői iskola*. Bauernschule. Törvt. Msz.

Schola delineatoria, s. in qua artis delineandi principieque elegantia discitur; *rajzkola*, Wallaszky 395.

Schola filatoria, sch. staminibus nendis; *fonó iskola*. Opin. P. III. Sec. 1. §. 2.

Schola grammatialis, V. *Grammaticales classes*.

Schola industrialis, s. industriae acue, artium augendarum causa instituta; *ipariskola*. Wallaszky 403. Opin. IV. Sc. II. g.

Schola modellarum, s. fingendis alicuius rei proplasmatis instituta; *mintarajziskola*. Wallaszky 402.

Schola musica, s. musicae docendae instituta; *zeneiskola*. Wallaszky 395.

Schola nationalis, schola trivialis, elementaris, in qua patrio sermone disciplinae traduntur; *nemzeti-, elemi iskola*. Fej. Jur. Lib. 426. Joseph. II. 1781. *scholarum nationalium* seu *trivialium* dotatio. Wallaszky 478. Diar. Com. an. 1796. p. 29. Hor. Mem. 364.

Schola normalis, sch. popularis vel nationalis; *elemi iskola*. Hor. Mem. 364. Száz. XVI. 679.

Schola obstetricia, ludus artis obstetriciae; *szülészeti tanfolyam*. Bene Pol. 248.

Schola oeconomica, s. in qua rei rusticae operam dant; *gazdászati iskola*. Wallaszky Praef.

Schola pagensis, sch. rusticana; *falusi iskola*. Opin. P. I. §. 20.

Schola papistica, papistarum, sch. catholicorum; *katholikus iskolák*. Pesty. Ször. III. 346., 356.

Schola piæ, ludi literarum, in quibus ita diei Piaristae iuventutem erudiant; *piarista iskola*. Arch. Rák. IX. 56.

Schola popularis, Sch. normalis vel nationalis; sch. publica. Hor. Mem. 364.

Schola primaria, *fő elemi iskola*. Ger. Obere Elementarschule. Körnőczb. főreáltisk. Ért. Bpest, 1895. p. 424.

Schola realis, s., in qua potissimum doctrinae, artes ad vite usum spectantes traduntur; *reáltiskola*. Wallaszky Praef.

Schola silvanalis, s. in qua rei salutariae scientia traditur; *erdészeti iskola*. Wallaszky Praef.

Schola trivialis, (Du C.) ita dicta, quia in ea grammatica, dialectica et rhetorica doceatur, quae disciplinae nomine trivii insigniuntur, quadam similitudine, quasi triplex via ad eloquentiam. Oltv. Act. Synod. 31. *Scholas triviales*, ubi numerus prolium scholas frequentandi capacium 50 attingit, ubique erigantur.

Scholarum rogare, *tanításért folyamodni*. Teut. Schul. I. 358 die Schulen wurden nur auf ein Jahr vergeben, von 1823—1851 auf vier Jahre, seither auf Lebenszeit. Nach Ablauf des Termins musste der Schulmeister «um die Schule bitten» (*scholarum rogare*).

Scholarcha, æ, praefectus, curator Scholarum; *tanfelügyelő*. Fabó. Monm. Evang. II. 21. Ecce lapis fundamentalis illustris athenaei eperjensis seu communis litterarum emporii per nobilissimos dominos *scholarchas* politicos, ædificii construendi constitutos inspectores . . . iacietur.

Scholarchatus, munus praefecti scholarum; *tanfelügyelőség*. Bod. Hist. Eccl. I. 393.

Scholares recordantes, V. *Recordatio*; *énekelgető diákok*. Irodalomtört. Közl. V. IV. 458.

1. **Scholaris**, (Du C.) qui docet in scholis; *tanító*. Hist. Eccl. Ev. 131. propter sectam Lutheranam, qua super omnes, quos antea audivimus vel vidimus, infectus erat, et *Scholares* et Juvenes maxime infecti. Száz. 1897. 132.

2. **Scholaris**, discipulus; (Du C.) ; *tanuló, oskolás*. It. scolare, scolarjo. Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 265. Venerunt item Literæ e Roma ad Rorarium, quæ per quendam *scholarum* Zagrabiensem sunt missæ.

Scholasticæ, simpliciter, modeste, modo pauperis; *egyszerűen, szegényesen*. Veranes. VIII. 110. Sed ut ad rem redeamus frugalem te esse et *scholasticæ* non pompaticæ vivere volumus, utque etiam cures, non quod Episcopi Agriensis affinis sis, sed quod discendum tibi sit aliquid, quo is esse postea possis, qui nunc est ipse.

Scholasticum oppidum, *Kolozsvár*. Ger. Klausenburg. Ranzani 334. Colosvarum, quod Sarmatarum lingua interpretatur *scholasticum oppidum*.

1. **Scholasticus**, Iudirector; *iskolamester*. Ger. Schulmeister. Hist. Eccl. Ev. 131. Anno 1535. Feria Quarta post Conductum Paschæ, Joannes Kletzko, *Scholasticus* (Iudirector) petiit favorem quod consularum eum voluit licentia, lb. 139. onera ut necessitatem *scholæ Rectoribus* et *Ludimagistris* stipendia dandi . . . in eos devolvebant.

2. **Scholasticus**, Sublector. administrator *scholæ* in capitulo (Du C.) ; *a káptalani iskola vezetője*. Cher. Jus. Eccl. I., 269. *Scholasticus* praefectus *scholæ* collegio Canonicorum adiuncta, ad quem spectabat adolescentem ad vitam clericalem formare, magistros idoneos constituere. Nov. Calend. 53. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 43. Lectorem seu *scholasticum* Száz. 1897. 427. Kon. Egh. 303.

3. **Scholasticus**, i, discipulus; *tanuló*. Bék. Maros. 7., 26. *scholasticus* est Persona Divinitus in hoc ordinata, ut Doctrinam de Deo, bonas deinde artes et Linguas Ecclesiae et reipublicae profuturas perdiscat. I. — Száz. XVIII. 48.

Scholasticus symphoniacus, Choralista; *káreñekes*. Leges Schol. Schem. 14. Quando iustum in utroque templo ad peragenda sacra conveniendi tempus est, sub ipsa horarum puncta cantor praesto sit. *Scholasticos symphoniacos* in templum ducat et in scholam reducat.

Scholiarcha, ita vocatur apud Graecos Catholicos, qui apud Romano-Catholicos *Scholasticus* in Capitulo; *iskolás kanonok* (görögöknel). Kon. Egh. 303.

Scholopius, (fors. a gr. σχολοποιέω) scholariorum scriptor, explicator; *jegyzetíró, magyarázó*. Irod. Köz. VII. I. p. 93. Jam. undique ferocunt isti asini, satisque calcitrant, in despectos *Scholopios*, et nigri et candidi, et variegati fratres minimi.

Schomolata, æ, (a camelus); *teveszór kelme*. Ger. ein Zeug vorzüglich aus Kameelhaaren. Kronst. I. 30.

Schorpio, species olei. *egy olaj neme*. Tör. Tár. 1892. p. 745.

Schranicus, i, serinium, armarium; *schrény*. Ger. der Schrank. Fjp. Szám. p. 397. an. 1438. solvimus furo pro clavulis . . . ad *Schrankos* et ad murum.

Schuba, (Du C.) togæ aut pallii Turcici

vel Persici species; *suba*. Ger. Schaub, Ueberkleid, Talar. Kronst. I. 358.

Schuch, palmus, spithama; *egy arasz = tizenkét hüvelyk*. Art. Diet. Pos. 112. ut una Spithama seu vulgo *Schuch* primo Polluris duntaxat quinque, exposit totidem grossis vendita, iam decem grossis et non secus venditur.

Schultesius, praetor militaris; *katonai bíró*. Schwartn. Scult. 19. Art. Diet. Pos. 41. Praetoresque Militares vulgo *Schultesii* Jaurini et alibi existentes in Res et Personas non Militares, verum Politicas Provinciales et Civiles suas Instantias habente nihil sibi vendicent.

Schvermerus, fanaticus, entheus; *ábrándozó*. Ger. Schwärmer. Otia Bachm. 102. Quem non offendit eiusmodi viris afflicta nomina Fanaticorum, *Schvermerorum*, imo Schelmonum.

Schwenkfeldista, assecla Gasparis Schwenkfeldi, qui 1490 anno nobili familia natus reformatorum doctrinam mystico sensu imbutus propagare studebat, mortuus an. 1561. assecla eius persecuti migraverunt an. 1734. in Americam, ubi hodie adhuc degunt. *Schwenkfeld követője*. Száz. XXIX. 233.

Schytonossa, æ, V. *Schitonos*. Luc. Regn. Dalm. 97. Johanne Eunuchos *Schytonossa* et fratre suo post Juppō etc.

Schyfus, *scyfus*, sciphus; *pohár, serleg*. Kronst. III. 55., 63., 274.

Sciagraphia, alias Scenographia; brevis adumbratio; *vázlat, ábrnyéklát*. Ger. Schattenriss. Otia Bachm. 212. hinc neque a me simplici ovicula aliud expectabis, quam genuinam et simplicem Doctrinam Ecclesiae Catholicae *Sciagraphiam*. Lzb. Cod. Med. II. Proem. Comment. Hist. de Reg. Hung. Cor. More 52.

Sciarlatum, V. *Scarlutum*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 278. Clamis de *sciarlato*.

Sciatica, morbus lumborum; *csipfájdalom*. It. sciatica. Ger. Ischia. Star. XXII. 61. an. 1720. in podagra et chiragra et subinde... *sciatica* semper hæsit infirmus.

Scientiatus, 3., (Du C.) scientia plenus; *tudományos*. Batty. Ger. 66. *scientiatae* . . . isagogæ. lb. 153. Dicant se *scientiatus* et idola non adorare.

Scientificus, (Du C.) ad scientiam, litteras pertinens; *tudományos*. It. scientifico. Greg. Aesth. Praef. non metuo culpationem criticorum, qui brevitati *scientificæ* aliquid largiendum esse ultro agnoscent. — Pázm. Dial. 35.

Scientiositas, doctrina, litterarum scientia; *tudományosság*. Imre Phil. 294. Absoluti idealistæ et realistæ, qui primitus ducum suorum Fichtei et Schellingii vestigiis insistentes pro *scientiositate* (Wissenschaftlichkeit) tantopere zelabant.

Scifra, V. *Cifra*. Szil. Régi Magy. K. I. III. 444. ut me characteribus, *scifris* his, reddat certum.

Scilindrium, *Cilindrium*, scandula; (Du C. al. s.) ; *zsindele*. Ger. Schindel. Kronst. I. 229., 656.

Scindatum, velum; V. *Cendatum*; *lepel*. It. zendado. Ger. Hülle der venetianischen Frauen. Fej. III. 2., 270. et pellicium de examoto foratum, cum *scindato* (cingulo?) et omnia pepla mea. Knauz. M. E. Str. I. 280., 326.

Scindola, æ, idem quod *Schincheria*. Cod. Telek. XI. 574. Nunquam michi de Clipsei *Scindoliti* et claviculis ulterius scripsit... ut ibi mittantur ipsi Clipsei, *Scindoli* et Claviculi.

Scindula, (Du C.) scandula; *zsindel*. Ger. *Schindel*. Kronst. I. 89.

Scinipes, (Du C. Scinifes) muscæ minutissimæ sunt, sed aculeis permolestæ, quibus tertia plaga superbus populus Aegiptiorum cæsus est; *szünyog*, *muslicza*. Gall. scintelle. Batty. Ger. 166. Totum genus humanum... suis faucibus continebat, et quasi *scinipes* continebat universos.

Scintillarium, (Du C.) liber continens sententias ex Scriptura sacra et SS. Patrum scriptis excerptas. Mabillon interprete: Velut de igne procedunt *scintillæ*, ita in his libris inveniuntur sententiæ fulgentes. Cod. Dip. Arp. Cont. I. 40. Epistole Pauli. Moralia Job. *Scintillarum*. Interrogatio Petri.

Scintillatio, (a scintillando) fulgor micans, coruscans; *szikrázás*. Bene. Med. V. 296. oculorum ardorem et *scintillationem* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. 224. Cf. Plin. 20., 9, 33.

Sciolitas, (abstr. a sciolus) multiplicis doctrinæ iactatio; *tudákosság*. Rák. Ön. 306. I. 12—44. (12., 14.) alii veritatem scire quærentes, *sciolitæ* sua novam dubitandi reperere materiam; quam quia propriæ accommodabant *sciolitatis*, novas parturiebant opiniones.

Sciothericus, *σκιωθήρας, σκιωθήρων*, *σκιωθήρων*, *Horologium sciothericum*, instrumentum, quo veteres tempora metiebantur; *napóra*. Szentiv. Curios Misc. 5. Quia instrumenta mundum representantia, nimirum: Sphæra armillarum, globus Astronomicus, Astrolabium, *Horologia item Sciotherica* etc. ... supponunt Cælum esse rotundum. Cf. *Sciothericon* ap. Plin. 2., 76., 187.

Seipes, itis, stipēs; *torzsa*. Han. Mon. Jur. P. I. 1. 121: *scipites* caulium.

Scire, nom. subst. indeclin. *tudás*. It. il sapere. Vern. Phil. Mor. 47. Dum Socrates se prorsus nihil scire asseverat, imo omne *scire* continet.

1. **Scirpicula**, æ, scirpiculus; *szatyor*. Ger. aus Binsen geflochtener Korb. Corp. Gram. 144.

2. **Scirpicula**, æ, falx putatoria, vinitoria; *kaczor*. Ger. Rebmesser. Pär. Páp.

Scirpiculum piscarium, rete piscatorium; *varsa*. Törvt. Msz.

Scirrha, æ, (*σκιρρός*) tuber durus; *kemény daganat, mirigy dag, guga*. It. scirro. Vern. Psych. 345. Van Svielen in puella quadam, tumorem ex timore natum et in irresolubiles *scirrhas* degenerantem observavit.

Scirus, *scyrus*, i, horreum; ab hung. *szérű*. Kronst. III. 61.

Scismaticus, 3., schismaticus; *szakadár*. Pestii Ször. III. 132. Cod. Dip. Lond. 444.

Scissibilis, quod scindi potest, merx scissibilis, panni ad ulnam vendendi; *Schnittwaare*. *rőfőszári, singárú*. Lzb. Cod. Med. III. 300.

Scissio, disceidum; *viszály, meghasonlás*. Tör. Tár. XVI. 34. Fej. IV. 1., 8.

Scissor asserum, sector tabularum; *deszka fűrésztől*. Kronst. I. 702.

Scissoria, um, V. *Quadrula*.

Scissura, æ, schisma; *szakadás*. Star. I. 142. quæsitus vos *scissuram* fidei? Cf. Prudent. Psych. 756.

Scitala, æ, (*σκιττήλη*); *henger*. Gall. cylindre. Germ. Walze. Cylinder. Oszterh. 3. In axe in peritrochio æquilibrum tempore est potentia ad pondus, ut radius cylindri, cui funis circumvolvitur, ad longitudinem *Scitalæ* vel radii rotæ, cui potentia applicatur.

Scitillo, (a Croat. *sjello*, *hurok*. Fallstrick. Cf. Croat. *sjetka*, *kisháló*. Netzen. Russ. *sjetj*.) *háló*, Netz. V. s. *Pobuc*.

Scitnik, pellastes; *paizshordó*. Rač. Mon. Sl. VII. 93. an. 1072. Dragana *scitnik* regius (in Charta interpolata: Druyana *scitarius* regius).

Scitonosa, peltasta, V. *Schytonossa*; *paizshordó*. Rač. Mon. Sl. VIII. 54. an. 1059.

Sciacata, (Ljub. *sciatata*)? fors ab It. *sciatta*, navis. Ljub. Mon. Sl. XI. 115. an. 1324: elegantur sex... homines... unus videlicet pro *sciacata*.

Selata, æ, V. *Slacata*; (Du C. *scindula*). Rač. Mon. Sl. XIII. 238. an. 1358: de omnibus... iudiciis, consiliariis et vicario electis, debeat unus remanere pro *selata*.

Selavina, æ, (Du C.) vestis longior villosa sagi militaris instar Slavici, ut videtur, familiaris, unde nomen mansit; *durva takaró*. It. Schiavina. Prot. inq. 171: Item dixit, quod iacebat super una stora et super una *slavina*.

Sclavitas, conditio servitutis, servitium; *rabság*. Arch. Rak. II. 389. persecutiones et *sclavitatem* perpetuam.

Sclavus, (Du C.) captivus servus; *szolga, rabszolga*. Cod. de Sztára. Vol. II. 91. Damus pro memoria, quod Ladislaus, *sclavus* familiaris honorabilis viri domini Petri plebani... per modum querulose protestationis significare curavit.

Scleroticus, (*σκληρός*) rigidus, durus; *kemény*. Vern. Psych. 84. Exterior oculi membrana ab exteriori nervi ipsius membrana vel dura matre ortus eiusque posterior pars *sclerotica* vel dura vocatur; anterior vero cornea, quod cornu instar dura quidem, sed pellucida sit.

Scolpetta, (bombardaria) V. *Scolpetum*; *puska*. Monm. Comit. Trans. V. 307. Ibidem tres *scolpetæ bombarderice* connexæ sunt. Nro. 3.

1. **Scolpetarius**, (Du C.) Qui scolpeto utitur; *puskás katona*. Istiv. III. 36.

2. **Scolpetarius**, i, (Du C. al. s.) faber scolpetorum; bombardarum; *puskaműves*. Ger. Büchsenmacher. Tab. Conser. Pest. Vár. Lev.

3., **Scolpetarius**, 3., ad scolpetum pertinet, a iaculo ortus; *lő*... Bene Med. I. 347. vulnera *scolpetaria*. Tör. Tár. XX. 183.

Scolpetarius pedes, pedes scolpeto armatus; *puskás gyalogos*. Cod. Dip. Brüss. IV. 78. a singulis decem domibus singulum equitem et *scolpetarium peditem* bene armatum instruant.

Scolpetatus, i, scolpetis armatus; *puskás*. Tör. Tár. 1888. p. 783. Quinquaginta *scolpetati*.

Scolpetum, (Du C.) bombardaria; tormentum bellicum manuale; *puska*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 250. *Bombardarium* seu *Scolpetorum* usum primus invenit Bertholdus Niger Germanus. Istiv. V. 70.

Scolpetum manuarium, scolpetus

minor; *pisztoly*. Arch. Ver. Sieb. VII. 1., 272.

Scolpetum pneumaticum, bombardaria ventosa; *szélpuska*. Windbüchse. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 253. Execitata sunt haud ita pridem *Scolpetum Pneumaticum*, quæ solo aëre prius condensato ac deinde rarefacto pilas eiciunt.

Scolpicus, 3., ad scolpum pertinens; *puska*... Veranes. Hist. 1. 262. Supervenientes itaque eo momento nostri pedites, faciunt in hos impetum tantaque ejaculationum *scolpicarum* frequentia obruere, quod ex præda et palude et casu ducis impediabantur, ut eos in duas partes dimerent.

Scolpista, æ, scolpetis præditus, scolpetarius; *puskás, puskával ellátott*. B. I. Herold De rebus Turc. Dialogus p. 643. — Phalangis autem sic instructæ, unicuique, in alarum speciem, velitum *scolpistarum* manum circumfuderat.

Scolporum thecopæus, i, artifex bombardarum scapop fabricans; *puskagyűmves*. Ger. Büchsenmacher. Tab. Conser.

Scolpothea, æ, theca scolpetaria; *puskatok*. Ger. Pistolen, Flintentasche. Pär. Páp.

Scolpottanius, V. *Scolpetarius* 1. Oláh. Cod. Ep. 541. A Persa ad Turcam deficit unus ex suis ducibus cum tribus millibus *scolpottaniorum*.

Scolpum explodere, tormenta mittere; *lőni, elsűtini a puskát*. Opin. de Venat.

Scolpum onerare, immittere scolpo pulverem nitrum cum glande plumbea; *puskát tölteni*. Ger. die Flinte laden. Res. ges. p. 133: Ejusdem thematis epistolæ... aliæ gregario militi, cum *scolpum oneraret*, fortuito se obtulere...

Scolpus, i, (Du C.) tormentum bellicum manuale (anno 1351. o prima vice memoratus); *puska*. Ljub. Mon. Sl. III. 205. Cod. Dip. Lond. 202. cohors prætoriana facili negotio pulsa et abjectis *scolpis* fugata.

Scoba, æ, (Du C.) scopa; *seprő*. Kronst. I. 410. Schläg. 1019.

Scocare, incidere; *bevágni*. It. scocare. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 142: si aliquis furatus fuerit ecclesiam, frustetur per civitatem et *scocetur* super nasum ab una auricula usque ad aliam.

Soech, Soehus (a germ. *Schoek* numerus sexagenarius V. s. *Brochus*).

Scoffum, ex Turc. *üşküf*, uskiouf, quod flum aureum vel pannum filo aureo textum signif. *székőfom*. Thök. Diar. II. 325. Una chlamys ex panno viridi Holandico, aureis fimbrys exornata, nodos habens ex *scoffo*, attrita terzenella subducta fl. 120.

Scoffum, V. *Scoffium*. Thök. Diar. II. 375. Unum ezafrag *scoffo* pictum fl. 75.

Scolares, vel **Scholares**, discipuli; *iskolások, tanulók*. Száz. XXVII. 489.

Scolaris, ludimagister; *tanító*. Fjp. Szám. p. 488. an. 1439.

Scoleum, rupes; (Du C. *Scolium*) scolopus; *kőszikla*. Dip. Reip. Rag. 314.

Scolium, insula parva, pars separata (Du C. al. s.) V. *Scolyum*; *kis sziget, elszigetelt rész*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 202: incantus *scolii*... *scoliorum*.

Scolteconatus, us, dignitas munus sic dicti sculteti; *előljárásdég, bíróság*. Tör. Tár. 1892. p. 59. scultetus de Podolino...

et litteras super *Scolteconatum* de Podolino . . . ipsum *Scolteconatum* optinuit.

Scolyum, V. *Scolium*. Han. Mon. Jur. II. 291: insulas parvas seu *scolya*.

Seoma, tis, pro: seomma; csúfolás, szítok. Tör. Tár. 1888. p. 548. per *seoma* subsannare.

Scombris tunicæ, Prov. cloacæ inserviens charta; árnyékszékí papiros (kamarszékre való írás). Pár. Páp.

Scommatice, satirice, acerbe; gúnjosan. It. satiricamente. Otia. Bachm. 188. tam *scommatice* posse de Sacra Scriptura scribere?

Scommaticus, 3., cavillans; gáncsoló, gúnjoló. Fabó. Monm. Evang. II. 297. diligenter inquisivit, quænam partium dogmaticæ et *scommaticis* atque extravagantibus disceptationibus ansam dederit.

Scommista, æ, criminator, calumniator. csúfolódó, rágalmazó. Austr. Aust. passim.

Scomptare, subducere, deducere de summa; levonni. It. scontare. Vjestnik 1., 480. an. 1289. quatenus *scomptavi* libras V. denariorum.

Scomputare, V. *Scomptare*. Ljub. Mon. Sl. XI. 419. an. 1324: *scomputetur* de ipso dampno.

Scontare, subducere, detrahere de summa; leszámítani, levonni. It. scontare. Ljub. Mon. Sl. XII. 412. an. 1413... ducati... *scontari* debeant de anno in annum. Han. Mon. Jur. P. I. 497. creditor non possit facere *scontare* suum creditum in datio communitalis.

Scontralis, (ab ital. *scontrare*) V. *Liber scontralis*; rovancsoló.

Scontrare, (Du C.) comparare; rovancsolni, összevetni. It. scontrare. Ljub. Mon. Sl. XII. 212. an. 1415. teneatur subito *scontrare* cum quaternis comitum.

Scontrinizare, V. *Scontrare*. Törvt. Msz.

Scontro monendorum, urgens actus conferendarum rationum; sürgetőny-rovancs. Törvt. Msz.

Sentrum, actus conferendi rationes; ellenőrzés. It. scontro. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 270.

Scopare, (Du C.) scopis verrere; purgare; söpörni, takarítani. Rák. Ön. 199. *scopato* cordis nostri domicilió.

Scoparolus, i; kefeköltő. Ger. Bürstenmacher. Star. XVII. 57. an. 1515. Marcus spadarii . . . Rubeus *scoparolus*.

Scopatus, (Du C.) apertus; nyílt. Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. VIII. 287. licet et ante Lest est sylvæ *scopata* dieta, sed non obstructa.

Scopatio, V. *Scopatum ire*; kirándulás vesszők gyűjtése céljából. Teut. Schul. I. 336: novicius tum in *scopatione*, tum in festo Gregoriano cursorem per unum diem agat.

Scopatum ire, in campum ire pro scopis; vesszőkért menni. Teut. Schul. I. 273. (367: Am charakterischsten war der Sommer-spaziergang in Schässburg als «Scopation» ausgebildet. Sie ist zusammengehalten mit der schon im 14. Jahrhundert in Deutschland bezeugten Sitte «in die Rutten gehn» (Ruthen holen).

Scopelismus, i, terminó minus recte

posito damnum inferre (Du C.); határkő elmozdítása. Pár. Páp.

Scophia, æ, aureis filis picta vestis; szkioflom. Magy. Tört. Eml. XXX. 483. catenas aureas, torques, *scophias*.

Scophinus, scobina, lima crassa aspera; ráspoly. It. seufina. Raspel. V. *Scancellum*.

Scophonus, i, indumenta pedum. V. s. *Clavellus*; lábbeli. It. scoffoni.

Scopitare, (Du C.) scopis verrere, purgare; kisépörni. Ljub. Mon. Sl. XI. 417. an. 1324.

Scoporata, æ, sordes, illuvies, purgamenta (a scopia); piszok, szemét. Ger. Kehricht. Prot. inq. 207: et cum manibus suis portabat *scoporatas* extra.

Scopula pectere, pro: scopulis pectere; ecsettel ecsetelni. Ger. pinseln. Kecs. P. Ötv. 443.

1. **Scopus**, pro: propositum; cél. It. scôpo. Wagn.

2. **Scopus**, i, res ad scopum proposita (Du C. mensura vinaria); cél, czéltábla. Ger. Zielseheibe. Kronst. II. 374: pixedariis nostris ad *scopum* sagittantibus; et 525.

Scorciū, (Du C.) cortex; héja. It. scorza. Ljub. Mon. Sl. II. 263: castanei cum *scorcio* solvant.

Scorialis, ad *oxpola*-m pertinens; sálak. Ger. Schlacke. Juriev. Jur. Met. 180. Causæ de Collatione, Mensuris et cessione Feudorum montanisticorum, de venis, fibris... de acervis lotorialibus, *scorialibus*, machinis, cistis, trochleis, tuguriis etc.

Scoriata, (Du C.) flagellum ex corio. V. s. *Gritius*, *Ritus*; ostor. It. scoreggia.

Scorpiacum, medicamentum contra morsum scorpionis; skorpiók ellen való szer. Pár. Páp. Cf. Tertull. adv. Gnost. 1 fin.

Scorsivus, 3., fors. mendum pro: *scorsivus*: separatus; külön. It. Rák. Gy. 420. ex punctis *scorsiva* charta expressis.

Scorta, æ, (Du C.) (ab It. *scorta*) comitatus; kíséret. Tör. Tár. XI. 410. Et potestis expendere in omnibus expensis quomodocunque occurrentibus pro vobis et tota familia vestra ducatos sex in die pro quolibet, exceptis *scortis* et *navibus* navigiorum. Dip. Reip. Rag. 426. Ljub. Mon. Sl. IV. 72. an. 1364.

Scortatia, æ, stuprum, scortum; kurválkodás. Beth. G. Lev. 248.

Scorticare, (Du C.) **Scortitare**, detrahere pellem; lenyűzni. It. scorticare. Tkai. Mon. Ep. I. 207. an. 1281: pecudes . . . *scorticaverunt* . . . propter pelles. Knauz M. E. Str. II. 144., 143: oves et capras . . . *scortitaverunt* et *scortitari* fecerunt propter pelles.

Scortizare, stuprum facere; bujálkodni. It. corteggiare, amoreggiare. Georg. Sirm. I. 45. Demum iste magnus ribaldus . . . ad pompam bibebat, comedebat, ludebat, *scortizabat*.

Scosor, exactor; be-, végrehajtó. Ljub. Mon. Sl. III. 251.

Scotanium, alias: *Scodanum*. It. scotano; sárgafa. (Braziliai). Gelbholz. Rač. Mon. Sl. XIII. 227. an. 1358: si quis . . . vendiderit foresterio de caseo, sepo, *scotano*.

Scotomaticus, i, vertigine laborans; szédeltő fejű. Pár. Páp.

Scotomia, (Du C. *Scotoma*) capitis vel oculorum vertigo, visus obumbratio et hebe-

tudo; fejszédülés, szemkämpulás. Bene Med. I. 38.

Scotus, i, (Du C.) monetæ species. Sim. Num. 43. Marcha grossorum argent. hohem. valet 48. grossos Prag. vel 24. *Scotos*. In qualibet Marca sunt 4 Fertones — sex *Scoti*, valent unum Fertonem. — Unus *Scotus* valet duos grossos Pragenses. Schwart. Scult. 148 An. Sc. I. 196. an. 1288. Sup. An. Sc. II. 23. an. 1303. Fej. IV. I. 355. Ibid. V. III. 427.

Scovare, (Du C.) scopis purgare; söpörni. Ljub. Mon. Sl. V. 250. an. 1334: pro *scovando* lozam.

Scoyus, i, scopulus; szirt. It. scoglio. Ljub. Mon. Sl. III. 253., 254.

Seragnum, cauponula; (kofa) csapadék. Ger. Hökerbude (a Pol. *stragan*). V. s. Adfutare, Filare.

Scrata, æ, fors. idem q. ap. Du C. *Strata*: straticum, telonium stratarum seu Plateaticum; quod Scabinis solvebatur; helypénz, kövezetvám. Ljub. Mon. Sl. III. 392. an. 1222: de *Scrata* danda comiti eidem dari debeat secundum bonam . . . consuetudinem.

Screptis, ex germ. Schreibtsch; író asztal. Száz. XXII. 161.

Scriba Ustrinalis, scriba officinæ venis metallicis excoquendis; kohó írók. Faber. Jur. Met. 73. Eidem ab custodibus, Curatoribus et *Scribis Ustrinalibus* super statu operis relatio præstetur.

Scribanus, i, (Du C.) scriba navis; hajó íródeákja. Ljub. Mon. Sl. IV. 442. XI. 271. an. 1347: habere debeat . . . duos *scribanos*, quorum . . . officium sit scribere omnia scribenda et facere massariam. Cod. Dip. Brüss. II. 50.

Scribellare, chartis illudere (Hor.); firkálni. It. scricciolare. Ger. kritzeln. Rep. Cast. p. 20 a: plagas . . . quas *scribellanti* et male fricanti manui tuæ dedi . . .

Scrigna, æ, (Du C. *scrignus*) arcula; láda. Vjestnik I. 258. an. 1289. casellas -III- et *scrignam* -I- cultre -II- de penna disvestita; cultrinum -I- et capitalia -II- tugulelas -II- disvestitas; . . . duo verra de panno intincto; paria -II- de camastra de ferto . . . laneum -I- mitalli; spitum -I- . . . stacalia -II- unam plumatum alterum capsum; nappa -I- plumata; investitas -II- de tugulellis; seta de facale circa saca -VI- guarnacum -I- de scarleto; cottam -I- de cuniculis; paria -III- de scarcellis de auro; buticellas -II- serinolum -I- de Venetis.

Serinalis, e, ad serinium pertinens; szekrény . . . Cod. Dip. And. II. 470., 548. res mobiles et immobiles et specialiter *serinales* potentialiter abstulisset.

Serinalis, res, quæ in seriniis conduntur. In seriniis recondebantur etiam diplomata et instrumenta literaria; *szekrényben őrzött holmi*. Cod. Dip. And. V. IV. p. 222. de rebus suis propriis videlicet *serinialibus* et *indumentalibus* tempore nupciarum secum de domibus patris suis allatis. Haz. Okl. 141. an. 1288. Fej. VIII. I. 529. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 407.

Seriniarius, i, (Du C.) curator seriniorum, magister, præfectus seriniorum; levéltár hivatalnok. Száz. XVIII. 67. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 69. Cf. Inscr. Grut. 587., 40.; 643., 9., 1035., 5.; 1114., 10.

Scriñipar, is, lignarius opifex, qui scri-

nia conficit. Text. v. s. *Rotipar*; *asztalos*. Gall. *mnensis*. Ger. *Schreiner*.

Scriñtolum, i, parvum scriñium; *szeleñce*, *tok*, *szekeñy*. Veranes. VI. 347. Resolvementum heri chartarum mearum *scriñtolum*. Cf. Hieron. Ep. 77., 7.

Scriñolium, parvum scriñium; *areula*; *ládáska*. V. *Scrigna*.

Scriptice, per litteras; *írásban*. Szék. Okl. III. 33.

Scriptitatio, literata sapius scriptio; *írogatás*, *írkálás*. Rák. Ön. 189. I. 32—34. (33—34): Deploranda est vanitas principum, qui in gestorum suorum *scriptitatione* delectantur. Batty. Leg. I. 450. Pel. De S. Phil. et Pau. s. I. c. 4. Reg. Turm. Præt. 37. Fej. X. 3., 342.

Scriptiuncula, æ, parvum scriptum; *íratoska*. Illésb. 325. sed omnium, qui honestum atque decus suis ponderibus examinare solent, sententia celebrare possem, si angustiae huius extemporaneae *scriptiunculae* sinnerent. Rep. Cast. 59. Cf. Salvian. Gub. D. prof.

Scriptor, librarius; qui transscribit; *másoló*. Bék. Píl. P. I. 90.

Scriptorale, vasculum atramenti cum theca graphiaria (Du C. scripturale: theca calamararia); *írószer*. Kronst. II. 444.

Scriptorculus, i; *írkász*. Fej. Jur. Lib. 302. *scriptoreuli* . . . ignobiles.

Scriptoria supellex, vasculum atramenti cum theca graphiaria; *írószerek*. Rév. Pl. 48.

Scriptorium, i, (Du C.) locus, cubile scriptiōi dedicatum; *írószoba*. Rév. Pl. 35.

1. **Scriptorius**, 3., scriptus; *írott*. Raë. Mon. St. XII. 5. an. 1347: *comparere* deberent cum omnibus . . . iuribus *scriptoriis*.

2. **Scriptorius**, 3., scriptoris, ad scriptiōnem pertinens; *író* . . . *író* . . . Ger. *Schreibe* . . . Beng. Ann. Er. Cænob. Præf. Altera porro, quæ *scriptorium* pennam Historie movet, ratio illa est. Arch. Rák. VIII. 327. *Armarium scriptorium*. Cf. Cels. 5., 4.; 5., 28., 12.

Scriptotenus, ad normam verbotenus (Forell.) scripto; *írásban*, *írásbeli*. Arch. Rák. VIII. 494. *Scriptotenus* semmike sínes, csak az secretarius beszédje. Dip. Alv. I. 389. recognosceat . . . *scriptotenus* . . . honorarium accepisse. Rák. Ön. 348. *scriptotenus* transmissi.

Scriptum infamatorium, V. *Pasquillus*. Ker. Nap. 349.

Scriptura contra scribentem, publica auctoritate carens instrumentum probat contra eum, qui id subscripsit. Georch. H. T. IV. 131. A nem közhitelességü oklevél tökéletes próbát tesz az ellen, a ki azt aláírta (*scriptura contra scribentem*).

Scriptura pro scribente, publica auctoritate carens instrumentum nihil prodest ei, in cuius favorem scriptum est. Georch. H. T. IV. 133. A nem közhitelességü levél annak a részére, ki azt írta (*scriptura pro scribente*) semmit nem használ.

Scripturalis, ad scripturam pertinens; *írásbeli*. Pel. Pom. L. VII. p. 4. Primum dicitur mysterium *scripturalis* ommissionis, quare evangeliste noluerunt de vita beate Marie scribere.

Scripturarius, 3., ad scripturam sacram pertinens, (Du C. al. s.); *scentirási*.

Teut. Schul I. 109: dicta *scripturaria* cum sacra historia. Otrok. Ant. Hung. Rel. 136.

Scripturire, (Du C. scribere) sæpe et avide scribere. V. *Locuturire*; *írkálni*. Cf. Sidon. Ep. 7., 18.; 8., 11.

Scripturista, æ, librorum sacrorum intelligens, interpres; *írásudó*, *írásfejtő*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 13. Nomina Authorum et Scriptorum sub Corona Hungariæ Alexius L. B. Révai, *Scripturista*.

Scripturistica, orum, res ad scribendum necessariae; *írószerek*. Schreibrequisiten. Törvt. Msz.

1. **Scripturisticus**, 3., scriptus; *írási*, *írott*. Opin. P. III. Sec. V. §. 4. A. *Tariffam*, in qua hæc species litteris *scripturisticis* curricularibus fine facilioris . . . distinctionis, impressæ comparant, Kass. P. P. II. 228.

2. **Scripturisticus**, 3., e scriptura sacra sumptus; a *scentirásból* vett. Kaprin. Eloq. I. 298. Conceptibus (ut aiunt) *Scripturisticis*, vel figuris Biblicis sobrie est utendum. Sunt autem *Scripturistici* Conceptus ex verbis scripturæ aut diversis e locis inter se collatis.

Sérivo, scriba, notarius; *jegyző*. It. *scrivano*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 80. Ego Marinus Barbadico presens *serivo* in meam presentiam fideliter ad autenticum *asculravi* et, quia utrumque concordari inveni, manu mea testis subscripsi.

Serofa, æ, (Du C.) machina ad suffodiendos urbium obsessarum muros; *faltörő gép*. Kronst. II. 2.

Serupulizare, dubitare, hære; *töprengeni*, *tépelődni*. Cod. Alv. II. 493. et passim.

Serupus, i, (Festus p. 148. et 153: *serupi* dicuntur aspera saxa et difficilia attractu) hoc loco: lapis arosus. V. s. *Glarealis*; *ásványkő*. Cf. Petron. Sat. 79., 3.

Scrutator, (Du C. Scrutatores); *szavazatszedő a káptalanban*. It. *scrutatore*. Ger. Wahlprüfer. Cher. Jus. Eccl. II. 96. omnibus capitulariter congregatis constituuntur tres e Collegio, qui suffragia reliquorum colligunt, *scrutatores* dicti . . . Collectæ suffragiorum schedulæ numerantur a *scrutatoribus*.

Scrutinium, suffragiorum investigatio, collectio; *vizsgálat*, *szavazatszedés*. Stimmensammlung. Törvt. Msz.

Scuda, æ, ab it. *scudo*, monetæ species duos florenos valens; *tallér*. Gall. *écu*. Hisp. *escudo*. Schildthaler. Száz. VII. 699. 75.000 *scuda*.

Scudelar, Turcis quædam summa denariorum. Ljub. Mon. St. V. 74., 92.

Scuffia, æ, ornamentum operimenti, vaginæ; *karddász*. Magy. Tör. Tár. III. 63. et ensis aurea et argentea, *scuffias* habuit aureas *predutes*.

Scuhadol, voc. orig. Slav. comp. ex *scuha* = aridus, siccus et *dol* = vallis; *száraz völgy*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 444. inde reflectitur et vadit ad caput unius vallis nomine *scuhadol*, ubi est meta terreæ.

Sculdacijs, Scultetius, rector, præfectus; *soltész fahmagy*: Ger. Schultheiss. Cod. Dipl. Pat. VI. 2., 1. Regali denique iubemus potestate ut nullus Dux, Marchio, comes, episcopus, archiepiscopus, vicecomes, *Sculdacijs*, iudex vel exactor. [Scult. 18.]

Sculdassio, V. *Scultetus*. Schwart.

Sculptare, sculper; *vésni*. It. *scolpire*. Georg. Sirm. I. 79. Erat, erele, inter aurifabros Alemanus Blasius magister aurifaber optimus erat sigillis fabricare seu *sculptare*.

Sculptio, actus sculpendi; *vésés*. Fej. X. I. 158. duobus sigillis sigillatum, uno per reverendissimum Dominum in christo Patrem Dominum Nicolam Strigoniensem Archiepiscopum Regni Hungariæ Cancellarium in partibus Bosniæ deperdito et alio novo eius sigillo et ultimo sigillatum, cum facta narratione deperditionis, novæ *sculptionis*, plena et expressa mentione, ordine et serie, quo inferius describuntur.

Sculptoria, sculptura, ars signa fabricandi; *szobrászat*, *vésnöki mesterség*. Bod. Hist. Eccl. II. 284. Wallaszky 566.

Sculptorius, 3., ad sculpturam pertinens; *véső*, *szobrászati*. It. *scultorio*. Beng. Ann. Er. Cænob. 340. illius sumptibus tam ab opere *sculptorio*, quam ab arte Apellea perfectionem accepit.

Scultor, V. *Auscultator*. Schwart. Scult. 498.

Scultecia, (Du C.) villicatio; *falusi bírószág*, *soltészség*. Fej. V. III. 463. quod sibi olim adhuc vivente Serenissimo Marito nostro, Duce prenotato, super *villicacionem* seu *sculteciam* ville nostre Podolyn contuleramus. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 146.

Scultella, æ, pro: scutella (Du C.) patena in modum cavitatis scuti; *csésze*. Kol. Cod. 14. pone in *scultellam* sibi aptam de argilla factam. — Quel. Sieb. I. 14. an. 1408. dedit unam *scultellam* et coclear.

Scultellus, pro: cultellus; *kis kés*. Kronst. I. 688.

Scultetia, æ, colonia; *soltész gyarmat*. (Du C.) Præd. p. 14: an potius diversi Comites et Dynastæ Saxones has terras communes . . . occupantes, novis accedentibus hospitibus novas Villas ad normam *Scultetiarum* Hungariæ ipsi plantaverint. Schwartn. Scult. 14., 156. Sup. An. Sc. II. 23. an. 1303. Pfahl. Jus. Georg. LXVI. Colonia vero, quam ducibat, communiter *Scultetia* (Scholtisey in Silesia), *Advocacia Villicatusque* appellabantur. Sub Sculteti ductu Coloni manum operi admovebant.

Scultetialis, ad scultetiam, munus iudicis pertinens; *soltész*. Schwart. Scult. 190.

Sculteticus, V. *Scultetialis*. Schwart. Scult. 69. officium *Sculteticum*.

Scultetius, iudex militaris, castrensis; *katonai bíró*. Tör. Tár. 1891. p. 258. Iudices vero sedis bellicæ seu *Scultetios* nullos habemus.

Scultetonatus, us, V. *Scolteconatus*. Tör. Tár. 1892. p. 60.

Scultetus, i, iudex pagi; *falusi bíró*. Schwart. Scult. 13. Scultetus, quod usitatissimum est, *Schulthetus*, *Scultheta* et *Sculdassio* eiusdem originis barbaræ et potestatis verba sunt, synonyma vocabuli itidem Germanici *Schuldheiss* seu *Scultais*, quod quidem a Slavis Hungariæ adoptatum compositumque e verbis *Schuld* sive *Skuld* (Ihre: Glossarium Suigothicum voc. Skuld) et *Heissen* iubere vel, ut alii malant, *Heischen* exigere (Wachter Gloss. Germ.) generatim exactorem debiti qualiscunque denotat. Exigebant vero Sculteti nostrates præter censum domino debitum, *Skuld* a veteribus Germanis appellatum, multas quoque pro noxis

levioribus, potestate nimirum iudiciaria, qua pollebant, ut iam innui, moxque uberius declaraturus sum. Schwartz. Scult. 14. . . unde et nominis, quod vulgare erat, ratio iam intelligitur et significatus variantium denominationum quoque fit perspicuus. Idem enim qui Scultetus erat, vocabatur saepe *Advocatus* a *Vogt* seu *Vogd* iterum barbaro, significante passim praefectum alicuius loci iudicemve. Etiam *Villicus* pro Sculteto haud raro est obviis, neque explicatione quapiam iam opus habent: *Scultetia* (Scholtsey in Silesia), *Advocatia* item atque *Villicatus*, quem Serbi Valachique *Knezatum Spanatumque* fere nuncupant. Schwartz. Scult. 14. A Scultetis tandem familiarum quoque plurium cognomina ut *Schultes*, *Scholtis*, *Sculteti*, *Schultze*, *Scholtz* etc. desumpta inque usum atque posteros traducta sunt; transeunte officii nomine, quod saepe fieri solebat, in gentilitium. Pfahl. Jus. Georg. LXVI. An. Sc. I. 459. an 4545. Jus Flandr. 22. Duo Mansi (Hufen) nonnumquam plures *scultetorum* seu incolarum magistrorum (Bauermeister) erant exempti a decimis. Cod. de Sztrá. II. 520. — Hajnik Perjog. 403.

Scultetus (colonialis), index liber; *szabados bíró*. Schwartz. Scult. 133. Nos G. Thurzo . . . St. C. in una *sessione colonicali*, in praedicta possessione ad arcem nostram Arva spectante, habita in liberum *iudicem* seu *Scultetum* de novo creare ipsique ac haeredibus eius omnes eas immunitates, libertates et prerogativas, quibus ceteri nostri *Sculteti coloniales* in eodem Comitatu A. fruuntur, conferre decrevimus. Pfahl. Jus. Georg. CXXVII.

Scultetus tabellarius, *szabados*. Schwartz. Scult. 127. Sculteti Nagy-Lueskenes, *Dynastiae* Munkatsiensis obligati a Maria Theresia officia sua recensere iussi hac obligatione epistolae ultro citroque deferendi aiebant contineri erantque *responsorioris* subscripti: *Sculteti Tabellarii* alias Szabados. Ibid. 137.

Scultus, 3., pro: sculptus; *véssett*. Száz. XV. 227. in cordula gialla siricis cum cera alba, intus cum cera rubea *scultis*, in quo quidem sigillo erat *sulta* (lege: *sculta*) imago.

Scundigium, servitium officium (fors. ab ital. *secondare* = adiuvare); *szolgálat*. Prot. inq. 227: *accendebat ignem . . . et alia scundigia faciebat libenter et cum magna humilitate*.

Scurpunne, (fors. a *scura* Gall. *escurie*, stabulum) stabuli praefectus; *lovászmeszter*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 54. coram Osizzio podsuppo et Togedrago duzaro et Villana bravaro, Petrana *scurpunne*.

Scurtari, pro: scrutari; *megvizsgálni*. Ijub. Mon. Sl. XI. 252. an. 1347: *coredia navigiorum . . . facere scurtari*.

Scutagium, (Du C.) militaris servitii species, praesertim praestatio regi persolvenda, ut sibi res suae salvae forent; *katonáskodási kötelezettség, a hadbamenés helyett fizetendő váltság, paizspénz*. Száz. XXIX. 469. Uj Magy. Muz. III. 195.

Scutarius, i, (Du C.) seutorum artifex; *paizsműész*. Kronst. III. 455. Cf. Plaus. Epid 1., 1., 35.

Scutarius, 3., scrutans, inquirens, investigans, ad explorandum rem aptus; *kutató, vizsgáló, derítő*. Schildwache. J. M.

Stella De Turcarum successibus. Et cum tam ingentia fuissent frigora, ut multi nostrorum delitum, dum auscultatorias sive *sentinellas*, sive ut Germani vocant *scutarias* vigilias obeunt, frigoribus obriguerint.

Scutatus, i, sive Coronatus, monetæ species; *korona arany*. Fej. Jur. Lib. 189. Pázmány: duodecies centena *Scutatorum* millia, hoc est florenorum nostratum supra vires quater centena millia. Keck. P. Ötv. 147.

Scutella, (Du C.) patena in modum cavitatis scuti; *tál*. Ger. Schüssel. Kronst. I. 462. Tör. Tár. 1888. p. 566. Dip. Reip. Rag. 20. Cf. Cie. Tusc. 3., 19., 46.; Ulp. Dig. 34., 2., 49 §. 10.

Scutellarii, (Du C.) officiales in coquina regia, quibus scutellarum cura incubuit; *táltányérádók*. Tör. Tár. 1893. p. 27.

Scutellatus, *Scutulatus*, (appilgrae, apfelgrau Dief.); *almaszini*. Schlág. 1375.

Scutellula, scutella; *csészéske*. Arch. Rák. VIII. 344. duae *scutellulae* pro sorbendo Cavé. Kronst. I. 417.

Scutelnia, æ, tributum in capita impositum; *fejadó*. Schwartz. Scult. 15. Inter nova publica relatum non ita pridem juveni, in Moldavia stipendii genus esse *Scutelnias*, seu ius a *Despota* Nobilibus titulo ministerii alicuius aulici superbientibus, quos Boiarios vocant, concessum ad exigendum censum publicum (Kopfsteuer) a certo capitum rusticorum numero.

Scutiferi, (Du C.) iidem qui armigeri primum dicti, qui scuto instructi pro palatio excubabant; praecipue vero, qui principum enses et scutum deferebant. At posterioribus saeculis nobiles inferioris ordinis, qui in bello militum seu equitum arma gerebant; *paizshordók*. Tör. Tár. 1893. p. 27. S. de Kz. Chr. II. 1., 16.

Scutilla, æ, V. *Scutella*. Fej. VII. 291., 226.

Scutirizare, (insignia) insignia incidere; *paizszot metszeni*. It. incidere, intagliare, scolpire pseudo. armi. Keck. P. Ötv. 152. Kolozsv. cehsz. insignia aut clenodia armatica . . . Clipeum armatum formare et bene facere, *wappen graben*, insignia *scutirizare* etc.

Scutobajulus, (Du C.) scutifer, qui scutum ferre solebat. V. *Schitonos*; *paizshordó*. Luc. Regn. Dalm. 96. nam in supradictis Privil. inveniuntur subscripti Cameraarius primus 2—3. Pincernarius, Palatinus, Cavallarius . . . Armiger, *Scutobajulus*, Judex Curiae etc. Rač. Mon. Sl. VII. 62. an. 1062.

Scutum, (monetæ species); *tallér*. It. pseudo. Hisp. escudo. Ger. Schildthaler. Sim. Num. 44. Fuere tardius etiam Byzantii albi, eiusdem cum *scutis Romanis* pretii. Singula *Scuta* 40. valent. Star. XVIII. 29. an. 1474.

Scutum gentilitium, insigne generis; *nemzetiségi czimer*. Törvt. Msz.

Scutum insignium, clipeus insignis gentilitii; *czimeres paizs*. Kronst. II. 490.

Scutum Romanum, *római tallér*. Instit. Arithm. 222. Tabula V. Monetatum extenarum cum domesticis comparatarum . . . *Scutum Romanum* = Flor. 2. Cruc. 6.

Scutum Venetum, *venezzei ialtér*. Inst. Arithm. 222. Tabula V. Monetatum exte-

rarum cum domesticis comparatarum Argentae. *Scutum Venetum* = Flor. 2. Cruc. 28.

Seybalosus, 3., (a *συνβαλον*) scorias continens; *salakos, aljas*. Bene Med. V. 190.

Seyphulus, dem. a *seyphus*; *kis serleg*. Tör. Tár. XX. 166.

Scysta, pro: iuxta; *mellett*. Száz. VI. 289. In turri *scysta* carcerem bombarde 2. Juxta domum Sancte Crucis *scysta* magnam portam bombarde.

Scysterius, **Sesterius**, **Sestorus**, **Sexterius**, *kerületi őr*. Ijub. Mon. Sl. XI. 165. an. 1344: *captum fuit . . . ut capitanei sesteriorum et capitanei mensis et ceteri custodes diligentius faciant custodiam . . . quod elegantur . . . XII. scaraguardiae nobiles homines civitatis, quorum officium sit . . . certa hora noctis ire per civitatem videndo et scurando, si per capitaneos scysteriorum et mensis . . . sit illa custodia, quam facere tenentur*.

Scytotomus, gr. *σχυτότομος*, opera coriaria conficiens; *szíjgyártó*. Ger. Riemer. Iter Occ. 297.

Sebellinae, pro: sabellinae q. v.; *nyusztbőr, czobolybőr*. Tör. Tár. 1888. p. 370. subducta cum *sebellinis*.

Sebellinus, 3., V. *Zibellinus*; *czoboly*. Thök. Diar. 259. Icente azt Skerlet uram: Pellicio *sebellino*, inquit, vestietur celissimus princeps in erastina audientia.

Sebi distributor, *faggyuosztó*. Ger. Insichtstecher. Besztb. Lev.

Sebifer, qui sebum fert; *faggyuhozó*. Hist. Nat. 21. Structurae huic tribuendum, quod *sebifera* sunt pecora.

Seca, æ, (Du C.) serra. V. s. *Argata*; *fűrész*. It. sega.

Secale cornutum, (Du C.) raphania (Linn.); *gabonaalj, anyarozs*. Ger. Afterkorn. It. sigale. Lzb. Cod. Med. III. 331. S. Benkö. Top. Misk. 36. *Secale* illud *cornutum*, quod Cel. Linæus raphaniam dixit.

Secalinus, 3., ad secale pertinens; *anyarozs*. Bene Med. II. 337. farina *secalinae*.

Secare per medium, dissecare; *szétvárbolni*. Frak. Mát. Lev. II. 77: *captivos omnes . . . coacti sunt nostri, quo expeditiones ad pugnam fierent . . . secare per medium* et usque ad unum dividere per ilia.

Secate, pro: secatae (in publicis instrumentis); *ketté vágott*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 320. Ego N. Notarius presenti paginule per alphabetum *secate* ascribere curavi.

Secatura, æ, vexatio, (Du C. a. s.); *győtrelem, kín, zaklatás*. Törvt. Msz.

Secax, is, sequax; *követő, esatlós*. Cod. Zi. T. I. 257: *secacium* et complicum cattera.

Secedere, alvum exonerare; *félremenni, szükségét végezni*. Han. Mon. Jur. P. II. 162: *nullus seccedat ante domum alienam*.

Secernere metalla, purgare metalla; *csurtatni, sengellenyi, megsengerehnyi*. Ger. seigern, saigern. Keck. Ötv. 171.

Secessum emittere, alvum exonerare; *szükségét végezni*. Ijub. Mon. Jur. P. I. V. III. 142: *quicumque secessum emiseric iuxta viam publicam*.

Secessus, us, latrina; *árnyékszék*. Wagn.

Secularis, pro: *sæcularis*; *világi*. Star. XXIII. 178. an. 1069. diuturna quies (se. monialibus) omnium *seclarium* infestatione exempta.

Seclusivus, 3., excludens, prohibens; *kizáró*. Pel. De s. Mathia s. II. c. 2.: Pœna inferni infinitum malum est infinito tempore durativum et infinitæ beatitudinis *seclusivum*.

Seco, (a germanico *Schecke*) coloris maculosi; *tarka*. Fej. V. III. 76. an. 1280: inducente autem nos et monente ad collationem prædictæ terræ faciendam donacione seu tradicionem cuiusdam equi *Seco* coloris alii pretii.

1. **Secretaria**, officina scribarum, secretariorum (Du C. al. s.); *író szoba*. Arch. Rák. II. 176. úgy *secretariám* szükségére is valami jó papirost . . . is küldjön kegyelmed.

2. **Secretaria**, æ, (Du C. al. s.) secretarium ecclesiæ, sacrista; *sekrestye*. Száz. XVI. 543.

3. **Secretaria**, æ, amica, cui secreta committi possunt (Du C. al. s.); *bizalmas barát*. It. secretaria. Prot. inq. 171: audit hoc a Sabina socia et *secretaria* sua.

Secretaria brevium, cancellaria, in qua minoris momenti brevia papæ scribuntur; *a pápától in forma brevis elintézett kevésbé fontos ügyek irodája*. Kon. Egyh. 237.

Secretaria memorialium, cancellaria pont. Romani, in qua res ad veniam et impunitatem pertinentes tractantur; *mely a pápa mint világi uralkodó elé került kegyelmi ügyekkel foglalkozik*. Kon. Egyh. 237.

Secretaria status, cancellaria, in qua negotia ad ecclesiam pertinentia cum externis regnis tractantur; *egyházbíródalom külső miniszteriuma, melynek segítségével a pápa a világi hatalmasságokkal az egyházügyekre vonatkozólag érintkezik*. Kon. Egyh. 237.

Secretariatus, us, munus a secretis; *titkárság*. It. secretariato. Gall. secrétariat. Veranes. Hist. I. 351. tum in obeundis ad Christianos principes legacionibus, tum officio *secretariatus*, in quo cum ordine serenissimus ille princeps esse voluerat . . . Gyulafi Lest. 145.

1. **Secretarium**. (Du C. 3.) ædicula seu camera vice exedræ templo seu ædi sacre, in qua sacra Ecclesiæ ministeria reconduntur et in qua etiam sacerdotes et clerici, prius quam ad sacra procedant, vestes ecclesiasticas induunt; *sekrestye*. Bonfin. I. 5., 82. celebris quoque ibi ecclesia, in cuius *secretario* Martinus quandoque peregrinando permansit.

2. **Secretarium**, locus causarum arcaniorum; *titkárszoba*. It. segreteria. Wagn. Cf. Sulp. Sev. de S. Mart. 2., 1.; Paul. Nol. Ep. 32., 16.

1. **Secretarius**, i, minister ab arcanis (Forc.); *titkár*. It. segretario. Gall. secrétaire. Bod. Un. Hist. Trans. 471. Valentinus Radecius, qui fuit filius Mathæi Radecii Gedanensis *Secretarii*, factus primum professor Claudii poli Anno 1622. Cod. Dip. Arp. V. 420.

2. **Secretarius**, i, in schola, qui improbos discipulos notabat; *vétkező tanulókat följegyzője*. Száz. XXII. 563.

Secretarius cabineti, aule a secretis; *udvari belső titkár*. Kass. P. P. I. 139.

Secretarius cancellarius lo-

comtenens, qui sigillum Judiciale Regiæ Maiestatis pro tempore tenet; *helyettes kanczellár, titkár*. Tár. Tár. VI. 76.

Secretarius cancellarius regius, a secretis regis; *királyi titkos kanczellár*. Hajnik Perjog. 39.

Secretorum notarius, regia a secretioribus epistolis; *kir. titkos jegyző*. Száz. XXVII. 2.

Secretum, i, (Du C.) locus occultus, reconditus; *titkos hely*. I. Rák. Gy. 247. *secretumban* van nála.

Secretus, (se. exonerandi locus) latrina; *árnyékszék*. Ger. das Secret. Száz. XIII. 532.

Secretamentum, æmulatio, imitatio; *követés*. Pel. Pom. De S. Thoma s. II. c. I. Videtur commendari s. Thomas de devotionis fidei *secretamento*.

Sectarius, (*σχισματικός*) qui a communi religione defecit; *szakadár*. Szentiv. Cur. Misc. 431. Hinc clarissime patet, quanta cum consideratione et quam maturo consilio suscepta ac facta est hæc Calendarii reformatio ac correctio, quam quidem *Sectarii* non admittunt . . . quod omnia Pontificia acta etsi optima fastuoso supercilio reprobent. Beng. Ann. Er. Cenob. 227.

Sectio, investigatio, inquisitio; *kutatás*. Batty. Ger. 56. in *sectionibus* trium instrumentorum gaudere. Nota Batty. *trium instrumentorum nomine venire triplicem sacrae scripturae intelligentiam*.

Sectura, margo; *széle valaminek*. Pár. Páp. Auratæ *securæ* liber, *aranyos szélű könyv*.

Secula, æ, falx (minor), (Du C. al. s.); *sarló*. Kov. Oec. 40: Segetes . . . sunt demetendæ, quod vel *secula* (Sichel, *sarló*) vel falce (Sense, *Kosza*) fieri solet. Cf. Varro L. L. 5., 31., 38.

Secularis, is, sacerdos laicus; *világi pap*. It. secolare. Ger. Weltgeistliche. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 50. Prelatos aliosque religiosos et *seculares* huiusmodi ad hoc, si necesse fuerit, auctoritate nostra, appellatione remota, cogendi.

Secularis potior, dominus mundanus; *világi ur*. Ker. Nap. 351.

Secularisatio, Secularizatio, V. Saecularisatio. Cher. Jus. Eccl. I. 373. circa hoc factæ per Pacem V. stipulationem etiam post epocham *saecularisationis* immutata et integræ manserunt. Fej. Jur. Lib. 72. Bonorum episcoporum *secularizatio* copta est in conventu Vársárhelyensi an. 1543. celebrato. Burian Blandr. 89.

Seculum, res fluxæ, caducæ etc.; *világ*. It. século. Wagn.

1. **Secunda**, æ, secunda syngrapha, (Du C. al. s.); *második váltó*. Art. D. 1840. p. 59.

2. **Secunda**, æ, signum negligentiae, (Du C. al. s.); *rossz osztályzat, szekunda*. Jókai Mire Megv. I. 63. prosodia, pensum, labor, vocabularium s. a konyha-latin más ismert kifejezései, mik között a «*secunda*» — «*tertia*» «*carcer*» elég irányadó delegálképen szolgált.

Secunda morum classis, e moribus non sufficiens; *szekunda, másodosztály*. Kass. P. P. I. 179. ob dimissos propterea a scholis publicis aut *secunda morum* classe notatos filios . . .

Secunda præsentis, secunda dies

mensis præsentis; *folgyó hó másodika*. Thök. Lev. 153.

Secundamen, adiumentum, emolumentum; *kedvezmény*. Coll. II. 145.

Secundans, arbiter certaminis singularis; *párbajsegéd*. Kass. Ench. I. 267. *Secundantes* seu Patrini Duellantium Capitis poena plebantur. Norm. Ordin. an. 1752. 2. Aug. Ota Bachm. Praef.

Secundare, fulcire cantum, sonum fidiarum, tibiarum; *kontrázni*. It. secundare. Sirm. Hung. in Par. 63. Cæterum amantissima est Hungaris Musica Zingarum cymbalmo *secundante*, fidibus canentibus: Hol lakik Kend Hugom asszony? Keresztúrbá!

1. **Secundarie**, iterum, secunda vice; *másodszor*. Jogt. Eml. T. I. p. 492: *Secundarie et ternarie quoque*, casibus in præmissis exmittatur ad comprobandum.

2. **Secundarie**, cui opponitur originarie; *másodlagosan*. Bene Pol. 213.

Secundario, secunda vice; *másodszor*. Georg. Sirm. I. 89. Et tali modo Balinbek incepit donare prius largiter et *secundario* et *terciario* semper cum donis variis rebus Turcarum. Kronst. I. 547. Cod. Zi. III. 14. 523.

Secundarium, (deuteria), vinum Tokaiense vilioris notæ; *másdió*. Pár. Páp.

Secundatio, auxilium, adiumentum; *támogatás*. Ac. Com. Sopr. p. 14: dignetur . . . gravaminum nostrorum Complationis . . . *Secundationem* . . . gratiose promovere.

Secundator, (a secundare) adiutor, auxiliator; *segítő*. Rák. Ön. 276. I. 17—19. (18.) . . . Dux Aurelianensis desiderare non cessaverat, ut occultarem iter meum, cuius consensu et *secundator* apparere volebat . . .

Secundiannita, æ, alumnus theologiæ secundi anni; *másodéves papmővendék*. Passim.

Secundiarius, i, medicus iunior; *másod, fiatalabb orvos*. Bene Med. V. 347.

Secundina, (Du C.) membrana, quæ partum sequuntur; *szülep*. It. secundina. Ger. Afterbürde. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. IV. p. 63. Postquam peperit cerva, devorat *Secundinas*, in quibus foetus in utero involuitur. Lzb. Cod. Med. II. 218.

Secundo, iterum; *újra, ismét, másodszor*. Wagn. Cf. Auct. B. Alex. 40., 2.

Secundogenitus, (Du C.) natus minor; *másodszülött*. It. secondogenito. Fej. III. 2. 142. Idem Gregorius Colomanus Andreæ R. II. *secundogenitum*, bona fratrum militiæ templi contra pactam conventionem detinentem, ad restituendum et refractarium penis etiam ecclesiasticis stringi iubet.

Secundum possibilitatem, pro virili parte, pro mea facultate; *lehetőség szerint, képest*. Wagn.

Securare aliquem, (Du C.) securum reddere, consolari; *vigasztalni, megnyugtatni*. Pel. Serm. Nos ergo charissimi debemus deo gratias agere, qui nos sic *securat* in morte per angelum de quo dicit: Ecce ego mitto angelum meum. Hiem. 8. h.

Securatio, (Du C.) tutio, cautio; *biztosítás, megbizonyítás*. Pel. De s. Magdalena. s. IV. c. 2: Piissimus Deus dilexit Magdalenam certitudinalis *securacionis* causa.

Securiger, miles securum gerens; *bárdos katona*. Thom. Archid. Hist. Sal. 351.

habebant autem quadraginta millia securigeros, qui praebant exercitum sylvas caedentes vias sternentes.

Securisare, cavere integritati, conservare integram rem; *biztosítani*. Proj. Leg. Civ. 283. indilate substantiam orphanalem *securisarent*. Kass. Jur. Civ. I. 98. *securisata* praevia residua fallimentarii substantia.

Securisatio, actus cavendi, conservandi; tutio, cautio; *biztosítás*. Proj. Leg. Civ. 283. quam si cura, de substantiae *securisatione* intermaliter, quippe usque adventum legalis testimonii prospiciendi, locali Judici et Notario delata fuerit. Art. D. 1840. p. 76.

1. **Securitas**, (in Cambialibus), cautio (ap. Fin. al. sensu); (Du C. vadimonium, fideiussio); *fedezés*. Ger. Deckung. Art. D. 1840. p. 86.

2. **Securitas**, (Du C. 1.) firmitas; *biztosíték*. Garantie. Rač. Mon. Sl. VII. 44. an. 1036: si... ullus heredum... hanc *securitatem* corrumpere tentaverit, componat... Cf. Ulp. Dig. 27. 4., 1 fin. Ammian. 17., 40.; Symm. Ep. 10., 43 fin.

Securiter, pro: secure; *biztosan*. Ljub. Mon. Sl. XVII. 3. an. 1419: ducati... *securiter* Secularum.

Sedecima, species tributi; *tizenhatod*. Fej. Jur. Lib. 298. (Leop. 1701.) Episcopi et Abbates subordinatis Parochis annuatim... *sedecimas*... conferant.

Sedecimale, media pars decumae; *fél-tized, tizenhatod adó*. Kronst. III. 599. Fjp. Szám. 123. Restant XX *sedecimalia* deserta anno ut supra.

Sedecimusmet, ratione Hungariae linguae formatum vocabulum; unus cum decem aliis; *tizedmagával*. Cod. Zi. I. 318: eodem die... Donk contra Emericum... *sedecimusmet* debet prestare sacramentum.

Sedere, (Du C. 5.) nude ponitur pro sedere in sella episcopali; *püspöki széken ülni*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. p. 89.

Sedere ad banchum, iudicem esse; *törvényt ülni*. Ljub. Mon. Sl. III. 252: qui erat a comite umquam volebat *sedere ad banchum*, nec ius... tenere.

Sedere ad mensam, accumbere, acubare; *asztalnál ülni*. Wagn.

Sedere ad ordinem ville, in ipsa villa habitare; *a községben rendes lakóhelytel bírni*. End. p. 462. (Alberti Praepos. Libertas an. 1243: 3.) fabri, carpentarii... qui ad ordinem ville non sedent, sed in curia aliorum residendo querunt victus... duodecim denarios... persolvebunt.

Sedere iudicium, ius dicere; *törvényt ülni, bírászkodni*. Fjp. Szám. p. 89. an. 1388: *sedimus iudicium* secundum mandatum regis.

Sedere post fornacem, aetatem ignave domi agere; *kályhát őrizni, tétlenkedni*. Wagn. et passim.

1. **Sedes**, (Du C. 1.) forum, tribunal; *törvényszék*. Pfahl. Jus. Georg. CVIII. Iudex, qui causam migrandi discutiebat, *Sedes* erat nobilitaris; Colonus coram illa... causam comprobare debuit.

2. **Sedes**, is, (Du C. 2.) ecclesiae dictae maiores, ecclesia cathedralis; *székesegyház*. Szék. Okt. I. 1.

3. **Sedes**, taberna macellaria (Du C. al. s.); (*mészár*)szék. Ger. Bank. Sup. An. Sc. II.

104. an. 1349: macellum seu *sedem*, in qua carnes vendunt.

4. **Sedes**, is, partes Transilvaniae, quae in partibus aliis Hungariae comitatus dicuntur; *szék, megye*. Veranes. II. 286. Universa... Siculia septem sedes continet. Nomina *sedium* (quas alio nomine alibi comitatus vocant) Udvarhely, Maros, Aranyos, Sepsy, Orban, Cyk cum Gergyo. Bod. Hist. Un. Trans. 464. Michael Toldalagi *Sedis* Siculialis Udvarhelyi capitaneus.

Sedes apostolica, (Du. C.) sedes dignitas, tribunal, ecclesiae maiores, seu quod in iis episcopi sederant in thronis, seu quod essent Apostolorum sedes. Romanus Pontifex. Id. quod Hung. *apostoli szék*. S. de Kz. Chr. A. 2., 7. Vult *sedes Apostolica*, ut Pagani Christianis sint subiecti.

Sedes brachiata, sella brachiata, loricata; *karos szék*. Ger. Lehnstuhl. Arch. Rák. VIII. 347. *Sedes* lignae *brachiatae* novae, sine obducturis Nro 6.

Sedes calculatoria et rationalia, *rovarcsolási szék*. It. seontro. Germ. Skontrirung. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 464; initio decembris... *sedes calculatoria et rationalia* celebratur.

Sedes capitalis, iudicium summum; *főtörvényszék*. Ger. Obergericht. Veranes. II. 288. Ibi tandem misso legato milititur ille, cuius causa agitur, ad sedem vaivodalem, legatus ibi proponit, qualiter causa illa incepta et a prima sede ad *sedem capitalem* per modum appellationis et inquisitionis deducta sit eo, et quale iudicium illi sedis assessores de ea iudicaverint et edixerint.

Sedes censuralis, tribunal rationibus dispungendis; *számvívőszék*. Tisztb. Ir.

Sedes confessionalis, sedes, cathedra audiendis confessionibus; *gyónatószék*. Stat. 104: In quavis Ecclesia sit *sedes Confessionalis* commoda.

Sedes consistorialis, V. *Consistorium* 1. Törvt. Msz.

Sedes criminalis, V. *Criminalis sedes*. Törvt. Msz.

Sedes decem Lanceatorum, *szepességi tíz lándzsások széke*. M. Bel. Prodr. 85. Dividitur is (Comitatus Seepuensiensis) in sedem Maiorem seu Inferiorem et superiorem, quae alias *Decem Lanceatorum* appellatur.

Sedes delegatorio-extraordinaria, tribunal extra ordinem delegatum; *külön kijelölt törvényszék*. Funda David. F2. IV. supplices ad Excelesam *Sedem Delegatorio-extraordinariam* confugimus.

Sedes districtualis, forum districtuale; *kerületi szék*. Ker. Nap. 357.

Sedes dominalis, forum dominale; *úri szék*. Ger. Herrenstuhl, das herrschaftliche Gericht, Patrimonialgericht. Kass. P. P. I. 326. processum ad regulationem territorii T. elusdem coram concernente *Sede dominali* motum. Ker. Nap. 421.

Sedes electoria, V. *Sedes restauratoria*; *tiszteválasztó szék*. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 164: supremus Comes *sedem electoriam* sive *reaedificatoriam* indixerit. — Szirm. Glos. 76.

Sedes imperatoria, aula imperatoris; *császári szék*. Veranes. IV. 48: indeque ad *sedem nostram imperatoriam* ire deliberavimus.

Sedes iudicales, forum, tribunal;

ítélő szék. Veranes. II. 287. Genus mediocre Siculorum, quod Iosef et agzaz, ut singulae sedes habent sua nomina talia, a primis avis suis, populis scitis deducta, tali nomine appellati sunt. Ad hoc juxta ordinem gentis et genealogiae denumeratione ex alto, *judicalium sedium* juris administratio pertinet.

Sedes iudiciaria civilis, et criminalis, forum ad res civiles et capituli diiudicandas; *megyei törvényszék*. Kass. Prax. I. 25. Habet (Comitatus) pro administranda iustitia suas *Sedes Judiciarias civiles et criminales*, Fora item iudiciaria Vice-Comitum et Judicum Nobilium exercet itaque Jurisdictionem civilem et criminalem.

Sedes iudiciaria comitatus, forum comitatus; *megyei törvényszék*. M. Bel. Geogr. 504. Forum Nobilium inum, partim Dynastae, in caussis hominum ad glebam adstrictorum, partim Iudices Nobilium et Vice-Comites, in caussis Nobilitatis et quidem in quolibet Comitatu, adperiunt. A quo provocatio fit ad *Judiciarium Comitatus Sedem* et inde ad Tabulam Regiam ac Septemviralem.

Sedes iudiciaria regiae Majestatis, serius: tabula regia iudiciaria; *királyi ítélő tábla*. Ger. Königliche Tafel. Hajnik Per-jog. 54.

Sedes macellinae, macellum; *mészárszék*. Kov. Form. St. 31. quod eadem domus et *sedes Macellinae* procul dubio per ipsum E—f. F. decisse abruptae, dissipatae et in terram prostratae haberentur.

Sedes Metropolitana, forum archiepiscopi; *érseki törvényszék*. Opin. Deput. 66. Appellata a Sedibus Diocesanis ad *Sedem Metropolitanam*, ac abinde ad Sedem Primatiale, aut Sede hac vacante ad Iudicium Primatile, per Suam Maiestatem Sacratissimam pro more delegandum, in casu difformitatis utriusque Fori Sententiarum patebit.

Sedes oeconomica, forum oeconomica; *gazdasági szék*. Görvt. Msz.

Sedes palatinalis, V. *Palatinale iudicium*. Törvt. Msz.

Sedes parlamantaria, forum consilii publici; *országgyűlési törvényszék*. Ker. Nap. 20. *Sedes parlamantariae* secundi ordinis assessores.

Sedes personalitia, V. *Sedes Tavernicalis*, distinctum a tabula regia forum; *személynöki szék*. Tisztb. Ir. — Hajnik Per-jog. 96.

Sedes praedialis, forum praediale Cf. *Praedialis*. Egyházi nemesi szék. Törvt. Msz.

Sedes primatialis, forum primatis Regni Hungariae; *primási szék*. Törvt. Msz.

Sedes reaedificatoria, V. *Sedes electoria*.

Sedes restauratoria, locus, in quem conveniunt ad restaurandos magistratus; *tiszteítő szék*. Jogt. Eml. II. 1. p. 134. Jos. Repr. 22. Art. Diet. Pos. 75. singulo Triennio vel etiam citius necessitate mutationem quampiam in Officialibus instituendum exigente; *Sedes Restauratorias* indicare ac Candidatos cum priore Vice-Comite idoneos quatuor e Statu Nobilium proponendos istiusmodi Restaurationem celebrare teneantur.

Sedes sacra, sancta, forum ecclesiasticum, consistorium; *szent szék*. It. consistorio. Ger. Consistorium, Chorgerecht, Kirchenrath. Kass. Prax. I. 25. Obiecta religionaria et

ecclesiastica v. g. cultum divinum et exercitium religionis, transitum ex una religione ad aliam, dotationes parochiarum et ecclesiarum respectu, executiones sententiarum *Sanctae Sedis* etc. Tórvt. Msz.

Sedes sacrosancta romana, V. *Sedes Apostolica*. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 10. Sanctissimo patri domino Gregorio *Sacrosancte Romane Sedis* summo Pontifici.

Sedes scholastica, tribunal scholae; *iskolai szék*. Ger. Schulstuhl. Bék. Debr. főisk. törv. 10. 153. iuro . . . in *sedibus scholasticis* absque favore . . . iustitiam administraturum.

Sedes spiritualis, *Forum Spirituale* quod v. Szegedi Rubr. Pars. III. p. 10.

Sedes statarialis, iudicium militare; *rógtón ülő törvényszék*. Standrecht. Tórvt. Msz.

Sedes tavernicilis, tribunal locum tenentis regis; *tárnoki szék, királyi személy viselői szék*. Tiszt. Ir.

Sedes vaivodalis, *Sedes vaivodae*, tribunal, forum Vajvodae; *vajdaszék*. Veranes. II. 288. Quod si quis partium litigantium tali iudicio iudicis non contentus fuerit, potest ad diem statutum ad *sedem* iudicariam appellare maioris causa iustitiae requirende; inde rursus ad *sedem* primariam, iterum unde ad *sedem vaivodae*. Sed iam in sede primaria opus est mercedem et sumptum appellationis iudicibus actor vel reus, per quem fit appellatio, deponere. Ibi tandem misso legato, mittitur ille, cuius causa agitur, ad *sedem vaivodalem*, legatus ibi proponit etc.

Sedes valedictoria, sedes, qua occasione magistratus se magistratu abdicabant; *tisztalemondó szék*. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 343; nec secus *sedes valedictoria* pro resignandis officiis celebrari possit.

Sedilis, e, ad *Sedem* (Sculorum) pertinet; *széki*. Szék. Okl. I. 148.

Sedis index, index nobilium; *szolgabíró*. Ger. Stuhl-Richter. Nagy. Jus. Trans. Sax. 178.

Sedlerius, i, V. Jobagio. Ex. Slav. *sedeti* (sedere, possidere, sessio) *sedlak* (rusticus, mansionarius); *jobbágy*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 502. Ceterum concessimus eis, quicunque ex eisdem populis nostris *jobagionem* seu *sedlerium* de Polonia vel de aliis terris ad se duxerint nec ipse ratione sui *sedlerii* nec jobagio nobis vel Comiti suo servire vel debitum solvere teneatur.

Sednicus, V. *Satnicus*. (Du C.) Diocl. Regn. Sl. 290. Unaquaque autem in Provincia ordinavit . . . Supanos i. e. Comites . . . et *Sednicos* i. e. Centuriones.

1. **Sedria**, sedes iudiciaria; *törvényszék*. Bel. Comp. Hung. Geog. 38. causae nobilium aliquae apud iudices nobilium, aliae coram vice Comite examinantur, a quibus ad *sedem* iudicariam, *sedria* etiam vocatur, ab hac vero vel ad tabulam districtualem vel regiam in plurimis causis confugere . . . licet. Pfahl. Jus. Geog. 348. Kass. Jur. Civ. I. 412. Kövy. El. 812.

2. **Sedria**, sedes iudiciaria iuratorum in scholis reformatae religionis; *esküdtészek a református egyház iskoláiban*. Passim.

Sedria comitatus, forum comitatus; *meggyetörvényszék*. Germ. Comitatsgericht. Kass. P. P. I. 326. processum . . . coram concernente Sede dominali motum et per *Sed-*

driam Comitatus revisum. Ib. I. 327. Sententiae *Sedriae Comitatus*.

Sedria districtuum, forum districtus; *kerületi törvényszék*. Opinio. Deput. 29. In Districtibus Jazygum et Cumanorum, Oppidorumque Hajdonicalium universae civiles Causae porro quoque coram locali Magistratu qua primae Instantiae Foro suscitabuntur et definiuntur, quae in via appellationis, (intermedia capitanei Districtualis Sede apud Jazyges et Cumanos pro futuro sublata) ad *Sedriam Districtuum*, abinde vero in casu Legis ad Supremum Palatinale Revisorium Iudicium deducuntur.

Sedria dominalis, V. *Forum dominale*.

Sedria particularis, sedes iudiciaria; *alszék*. Jogt. Eml. T. I. p. 290.

Sedrialis, ad *Sedriam* pertinet; *törvényszéki*. Pfahl. Jus. Georg. II. 412. per Sententiam *Sedrialem* sub praesidio Commissarii Regii in re urbana ad dictum Comitatum delegati anno 1769. latam. Kövy. El. 744.

Sedriarius, 3., ad *sedriam* pertinet; *törvényszéki*. Száz. XV. 408. protocollum *sedriarium* iudiciorum et congregationum *marchatium*.

Seducere, corrumpere mores, corrumpere illecebris irretire; *félrevezetni, elcsábítani*. Wagn. Cf. Tertull. adv. Marc. 2., 3.; Augustin. Conf. 2, 3 med. Tract. in Joann. 29; Civ. Dei. 14, 41 fin. et passim.

Seductio, in errorem inducere, corruptio; *félrevezetés, elcsábítás*. Bene Pol. 69. Cf. Tertull. adv. Marc. 2, 2 fin.

Seductor, corruptor, sollicitator; *csábító*. It. seduttore. Tisztb. Ir. Cf. Augustin. Tract. in Joann. 29. in Psalm. 63, 45; Gloss. Philox.

Sedula, (Du C.) schedula, liber; *könyv*. Batt. Ger. 401. Quartae *sedulae* ex more terminus fiat.

Segator, (Du C.) qui ligna cardit; *favágó*. It. segatore. Rač. Mon. Sl. XIII. 77. an. 1348.

Segatus, 3, seclius; *kivágott*. It. segare. Ljub. Mon. Sl. XII. 300. an. 1449: detructis pontibus et evulsis *palis* sive *segatis*.

Segestratim, recte: sequestratum, separatum; *elkülönített*. Batt. Leg. I. 385. Priv. an. 1024. Et sicut ad ipsum Monasterium devotionis affectu *segestratim* propter religionis disciplinam devote servandum.

Segregabilitas, separatio, seiunctio; *elkülönítés*. Batt. Ger. 152. quo *segregabilitas* hominum ab hominibus discretioque iumentorum a iumentis . . . manifestaretur.

Segregatores argenti, *ezüst választó*. Juriev. Jur. Met. 47. Liquefactores montanistici . . . 5-o. *Segregatores Argenti* (Treiber) qui in speciali furno (Treib) argentum a stanno aut plumbo segregant.

Seguire, sequi; *követni*. It. seguire. Han. Mon. Jur. II. 300: nullus . . . de sequacibus, qui sua sponte *seguendo* civitatem exiverunt.

Segus, i, sebum (Du C. al. s.); *faggyú*. It. sego. Ljub. Mon. Sl. I. 249.

Seimenus, i, (a turcico Sejmen) a servitibus palatii v. aulae Sultani dispositum agmen ita dictorum Janiciorum; *a palota szolgálatára kirendelt jancsár csapat*. Veranes. V. 244. Ex eadem pecunia maiestatis caesareae

dati sunt Zolakis, *seimenis*, turnagiis, curciis et sasaggiis, qui nos associati sunt in valedictione Turcarum imperatoris, eundo ad curiam et inde redeundo . . . tall. 180.

Seinoretus, idem ac seignoretus, dominus; *úr*. It. signor. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 126. *Seinoretus* clericus, qui mecum erat, amisit duos mantellos.

Seire, reambulare; *bejármni, kitudakolni*. Jogt. Eml. T. I. p. 178: Omni anno semel Metas in omnibus vicinitatibus reambulent, adiunctis sibi . . . Junioribus, ut et ipsi Metas terraneas *Seire* addiscant.

Seisire vel *Saisire*, occupare, (Du C.); *birtokba venni, elfoglalni*. Uj. Magy. Muz. III. 194. Nec nos nec ballivi nostri *Seisimus* terram aliquam, nec redditum pro debito aliquo quamdiu *catalla* debitoris sufficient ad debitum reddendum.

Seiugalis, sejugis, sejuges; *hatfogatú*. Ger. sechsspännig. Beng. Ann. Erem. Cenob. 509. praecedente numero equitatu et illustrissimorum Praesulum . . . *sejugalibus* longo ordine carpentis.

Selamet, praestationis genus; *révadó*. Tract. Comm. 3. mercatoresque in portu Ottomanico ob felicem navis-advantum, prout etiam aliae Ottomanici Imperii amicae nationes praestare solent, pro consuetudine *Selamet* dicta, trecentos asperos, id est tres florenos et quartam thaleri partem exsolvant.

1. **Seldenarius**, (a germ. seldener, seldner ex *selde, selide, selida, salithea*, domicilium) inquilinus; *zsellér*. Ger. Häusler. Urk. S. eb. I. 77. ar. 1248. *Seldenarius* . . . habens pecora pondus et dimidium . . . persolvat. — Cod. Dipl. Arp. Cont. X. 144.

2. **Seldenarius**, i, mercator (ex Saxon. *selde, selide*); *bollos*. Kaufmann. Par. Páp.

Selectio, res ad domum instruendum pertinet, ornatus; *felszerelés*. Ger. Ausstaffirung. Rák. Ön. 15. Uno vehemur carpento mater, soror et ego, cum *selectionibus* gymnacei.

Selectivitas, facultas seligendi; *szabad választás, szabad tetszés*. Georch. H. T. III. 108, 114.

Selectivum ius, ius seligendi; *válogathatási jog*. Tórvt. Msz.

Selectivus, (obligatio), potestatem eligendi praebens apocha; *választást engedő kötelezés*. Kövy. El. 458. Si nec specialis hypotheca nec *selectiva* est obligata, nec pecuniam potest vel vult dare debitor.

Selectus, i, alumnus peregrinarum academiarum doctrinis perpolitus; *azon tanuló, ki külföldi egyetemre szerzett képesítést*. Száz. XXII. 564.

Selenium, Selenites; *holdkő*. Száz. IV. 678. Unum *pelvim* satis grandi cum *costis* de argento cum armis Domini Stephani barbario de smalto factis et bochale de argento similiter pro ipso *pelvi* de argento albo et cum parte deaurata cum *seleno*.

Selextata, ae, (salisata) lapidibus strata via; *kővezet*. Ljub. Mon. Sl. V. 245.

Sella, equitum instratum, ephippium; *nyereg*. It. sella. S. de Kz. Chr. I. 4., 1.: facta congerie ex *sellis* iuxta murum iussit incendi *sellas* ipsas.

Sella appodiacea, *sella brachiata*; *támlasszék*. It. sedia a braccioli, Ger. Lehnstuhl. Arch. Rák. VIII. 326. Duae *sellae appodiaceae* rubrae.

Sella manualis, sella gestatoria; *gyaloghintó*. Ger. Tragssessel. Arch. Rák. VIII. 346. *Manualis Sella* pro portandis Podagris.

Sella portoria, sella gestatoria, baiulatoria; *gyaloghintó*. Lzb. Cod. Med. T. II. 227.

Sella reclinatoria, sella brachiata, lorica; *támlás széke*. Diar. Com. II. 49.

Sellæ maiores; *tevetheher*. Tör. Pár. 1892. p. 433. Zegnan bassi = *sellarum maiorum* = onerum camelorum ac mulorum præfectus.

Sellare, (Du C.) sternere, insternere equum; *felnyergelni*. It. sellare. Gall. seller. Anonym.

Sellarius, i, (Du C. 4.) sarcinator coriarius; *bőrdolós*. Ger. Taschner, Tab. Conser.

Sellator, (Du C.) V. *Sellarius*. Kronst. I. 184. Monm. Comit. Trans. II. 183.

Sellacapa, apex, pila sellæ equestris; *nyeregkapá, nyeregfő*. Ger. Sattelkopf, Sattelnopf. Schlág. 1401.

Selliferi, quorum erat dominis *sellas* præbere; *nyeregadók*. Ger. Sattelgeber. Tör. Tár. 1893. p. 27. Phahl. Jus. Georg. XXVIII.

Sellipar, is, sellarum opifex; *nyeregyártó*. Sattler. Szék. Okl. III. 206. Tör. Tár. IX. 171.

Selliparus, V. *Sellipar*. Fr. Lib. Rt. I. 83. II. 409. *selliparis* Budensibus pro reformatione octo sellarum.

Sellipendium, peræ ab utraque parte sellæ dependentes, bisaccium; *lemeng, állaltvető, iszák*. It. bisaccia. Ger. Quersack, mantelsack. Kov. Form. St. XXVII. *Sellipendium* themeng.

Semassis, idem ac *Sarmentitii*, quod vide.

Semel aut bis, semel iterumque; *gyakran*. Wagu.

Semel pro semper, in perpetuum; *egyszer mindenkorra*. Phahl. Jus. Georg. II. 123. quam et focalis Ligationis beneficio *semel pro semper* removeantur.

Semela, simila, panis similaceus (ap. Du C. alio sensu); *szemlye*. Kronst. II. 250., 252., 361., etc.

Semella, æ, (Du C.) panis parvus integer siligineus; *szemlye*. Kronst. I. 279.

Semellarius, 3., ad semellas pertinens; *szemlyelízt* . . . Kronst. III. 279: pro cribro *semellario*.

Semen, (Du C.) progenies dicitur maris, *posteritas* vero mulieris in iure Hungarico; *ivadék*. Samb. Tyn.

Seminis defectus, exstinctum genus virile; *magvaszakadás*. Ger. Austerben des Geschlechts. Samb. Tyn.

Semintivus, 3., semina procreans; *magtenyésző*, Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 16. cum tamen in illis, quæ ex semine tantum crescent, *vis sementiva* loco uni illigata sit.

Semestralis, semestris; *félévi*. Moln. Patv. 29. In Militaribus et Commissariis hi termini occurrunt: *Semestralis*, sex et *Bimestralis*, duorum mensium spatium significat.

Semestraliter, per intervalla semestria; *félévenként*. It. semestralmente. Ger. halbjährig. Kass. Jur. Civ. I. 50. ut obvenientia quidem ab eadem Interusuria *semestra-*

liter solvere . . . teneatur. Cher. Jus. Eccl. II. 18.

Semialter, (Du C.) unus dimidiatusque, sesquialter; *másfél*. Rák. Ön. 223. *semialtero* die Diepi transacto. Kass. Jur. Civ. I. 135.

Semiasinus, leviter eruditus; *fél-szamárr, műveletlen ember*. Szamosk. II. 14. Plerosque . . . alebat . . . monaulas, choraulas, sacerdotes ad sacra decantanda apprime vocales, cætera *semiasinos*.

Semicantharus, i, dimidius cantharus; *quaterka* (a Bácskában). Teutsch. Schulord. I. 77: absit et belluatio atque *semicantharorum* evacuatio.

Semiblaveus, 3., semicæruleus; *fél-kék*. Tör. Tár. 1887. p. 484.

Semi-Catholicus; *fél-katholikus*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. p. 193. potius se transiit ad integrum et vere Romano-Catholicam, quam ad *Semi-Catholicam* seu Lutheranam.

Semicentenarius, 3., *fél-mázás*. Ger. halben Zentner schwer. Ac. Com. Sopr. p. 22. Alii cum summo et mundi scandalo totaliter denudati, per plateas Civitatum, alligatis (pudor vetat dicere, sed res exigit) ad naturalia *semicentenariis* lapidibus circumducti.

Semicinctum, (Du C.) prætenta ventri castula, quam nos *tablier* dicimus, quod tabulæ formam referat; *félvör, bőrkötény*. Szentiv. Curios Misc. III. Eventus Memorabiles . . . Saeculi I. . . 40. Pauli sudaria et *Semicinctia* tactu ac Petri umbra plurimas Sanationes faciunt. Cf. Petr. Sat. 94., 8.; Isid. Orig. 29., 33.

Semicircularis, semi rotundus, semi circulator; *félkör alakú*. It. semicircularare. Bel. Comp. Hung. Geog. 62. Barsiensi et Comariensi ab ortu et meridie forma *semicirculari* incingitur.

Semicircumferentia, æ, dimidiatus circuitus, semicircuitus; *félkerület*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 4.

Semicipium, (Du C. cupa brevior); *félfürdő*. Ger. Halbbad. Bene Med. II. 12. in quo casu balneum tepidum, *semicipium* ex aqua tepida . . . utilissimum est.

Semidecima, æ, (Du C.) quæ a decima ad quintum numerum reducitur; *a tized huszadik része*. Kuk. Jura I. 192. an. 1434: *semidecime*, id est vigesima pars decimarum. Batty. Leg. III. 419. au. 1434.

Semidigitus, 3., semidigitalis; *fél-ujjnyi*. Ger. halben Finger breit. Kat. Hist. Reg. I. 322. Posterior fascia uno *semidigito* strictior est.

Semiepiscopi, V. *Praelati Nullius*. **Semi-evolutus**, 3., nondum adultus; *félíg kifejtett*. Imre Phil. 240.

Semieuxul, adj. pene exsul; *félíg szárazított*. Phil. Callimachi vita p. 443. — apud veterem amicam Viennæ occultatum *semieuxulem* falo Cessisse.

Semifama, dispersa fama; V. s. *Amiclar*; *elterjedt hír*.

Semifatus, pro: *semifatuus*; *félbolond*. Georg. Sirm. I. 86. quia nugax valde pauper quasi *semifatus* vel furibundus iste Bossnak Mathias. Tör. Tár. 1888. p. 388.

Semiferto, onis, dimidius ferto; *félferto*. Sim. Num. 63. Ipse tamen apud nos vix unquam æquali numero constabant grossorum

Marcae et Sexagenæ, nam ut vidimus 120 grossi intrabant Marcam atque adeo Grossi Bohemici hac vice duplo majores erant Hungarici Carolinis, si eandem marcæ in usu habebant. Et hinc factum est, ut in Diplomatum contextu, Marcis et sexagenis, Species Grossorum adiungeretur. uti in Sigismundi R. II. adparet. Fiebat etiam computus per *Semifertones*. Item quia $\frac{1}{10}$ Marca denotat lotonem, etiam hoc nomine computatum est.

Semiflorenus, florenus dimidius; *fél forint*. Bel. Comp. Hung. Geog. 31. Moneta in Hungaria sequens est in usu: 7. *Semiflorenus*, 30. cruciferus valens.

Semifluidus, 3., *félíg folyékony*. Alexy. 7.

Semigeneralis, (synodus); *fél egyetemes*. Lampe. Hist. Eccl. p. 389: Anno . . . 1646. Thokainum *semigeneralem* . . . Synodum . . . ad sopiendas . . . indicii oportuit. Bod. Hist. Eccl. II. 289.

Semigigas, *félóriás*. Gall. demi-gigant. Ger. Halbriese. I. Bel. Comm. III. 231. Qui statuta *semigigas* in præsentia consiliariorum ingenti cum clamore . . . ita principem Apadium alloquitur.

Semigrossus, V. *Poltura*. Bel. Comp. Hung. Geog. 30. Moneta in Hungaria sequens est in usu: 4. *Poltura* seu *semigrossus*, duarum grossularum valorem habens.

Semihorarius, 3., ad semihoram pertinens; *félórai*. Severin. Praef.

Semihorologium, semihora; *félóra*. Bod. Hist. Un. Trans. 415. Hora circiter septima in *semihorologio* Palatium iterum ex mandato Principis repetunt.

Semieunium, *félböjt*. Cher. Jus. Eccl. II. 136. Jejunia hebdomadalia autem vel abstinentiæ aut *Semieunium* dies nuncupantur illi, quibus carnis usus quidem vetitus est, sed refectio tum diurna tum vespertina admittitur. Cf. Tertull. adv. Psych. 13.

Semi-invalidus, 3., vix viribus polens; *félíg rokkant*. Ger. halbinvalid. Rel. Dep.

Semi-Judæus, qui nonnullas caerimonias Judæorum sequitur. V. *Sabatista*; *fél-zsidó*. Szentiv. Curios Misc. III. Contin. Synops. Chron. 823. Michael Balhus Imperator primo quis et qualisnam esset, aperit, nempe *Semi-Judæus*, impius, hostis Literature. Cf. Hieron. in Jesaj. 4., 2., 20.

Semi-Judaismus, doctrina et cætus sabatarum. V. *Sabatista*; *szombatosok vallása*. Czvit. Spec. 114. in Arianismum, deinceps, Socinismum et *semi-Judaismus* prolapsus.

Semi-Judaizans, Semi-Judaizantes dicuntur sectatores cuiusdam religionis sectæ, cuius confessio hebrææ confessioni similis est; *zsidózó, szombatos*. Bod. Hist. Un. Trans. 861. Eius adstipulatores titulo contumelioso *Semi-Judaizantium* passim tractati sunt.

Semilateralis, 2., ad unum latus pertinens; *egyoldali*. Abeles. 40.

Semi-latine, aliquid latine; *félíg-mel-dig latinul*. Corp. Gram. 114. *Semi-latine* loqui.

1. **Semituna**, luna dimidiata; *félhold*. Nuni Hung. 79.

2. **Semituna**, lunæ dimidiatæ formam habentia externa munimenta; *félhold alakú vértgát*. Szentiv. Curios. Misc. 358. *Semi-*

lunae differunt in hoc a Ravelinis, quod hiant inter duo propugnacula et alis careant; illae vero ex adverso propugnaculi construantur et habeant alas, sed sine vallo et lorica.

Semilunium, V. *Semiluna* 1. *félhold*. Schläg. 59.

Semilutheranus, V. s. *Lutherani Rigid.* Szilády Á. Iródtört. Közl. VI. évf. I. f. 91.

Semimedicus, medicus artis suae parum peritus; *kuruzsló*. It. ciarlato. Germ. Quacksalber. Veranes. IX. 285. nec mulierculas, quas nostri Pannonae noctivagas et *semi-medicas* vocant.

Seminarialis, ad seminarium pertinens; *képezdei*. Kass. P. P. 132. aut in *seminariis* Cleri iunioris educatione.

Seminarista, æ, alumnus seminarii; *kispap*. Száz. XVIII. 172.

Seminaristicum, præstatio, quam episcopus ad sustentanda seminarium alumnorum a beneficio ornatis exigere potest. Kon. Egyh. 283. Az u. n. *Seminaristicum* vagy *Alumnaticum* oly adoném, melyet a püspök a tridentí zsinat határozata alapján legalább két káptalanbeli és két egyéb a városi clerusból kizemelt tag meghallgatása után a papnöveldék alapítása tekintetéből a megyéjében levő javadalmásokra róhat.

Seminariisticus, 3., ad seminarium pertinens; *képezdei*. Nill. Symb. p. 687: In comparationem librorum pro erigenda diocessana vel *seminaristica* bibliotheca locali omni anno dabuntur 50 fl.

1. **Seminarium**, domus, in qua futuri sacerdotes educantur; *képző, papnöveldé intézet*. Kass. P. P. I. 132. partim in erudienda formandaque in *seminariis* theologicis iuventute ecclesiastica . . . in lyceo domestico . . . ac in *Seminariis* Clericorum. Rák. Ön. Est in urbe ampla domus Jesuitarum et ad instruendum iuventutem collegium, uti hic appellatur (ibi vero *seminarium* dicitur).

2. **Seminarium**, piscina (Du C. al. s.); *halténycsúzó hely, halastó*. Szentiv. Curios. Misc. II. 264. Transpositio fortis piscium ex minoribus piscinis seu *seminariis* in maiores piscinas, ubi adolescant, fiat tempore verno.

Seminarium generale, *központi papnöveldé intézet*. Ger. Central-Seminar. Fej. Jur. Lib. 674: *Generale seminarium* subordinatur primati regni, archiepiscopo Strigoniensi, hac vacante sede inspectionem habebit senior archiepiscopus.

Seminarium pauperum, ædificium orbis alendis et honeste habendis; *árvaház*. Arch. Ver. Sieb. VII. 1., 42.

Seminata, æ, seges, sementis, legumens; *vetemény*. Cod. Dip. Alv. II. 322. Totalem itaque et integram Decimam totalis et integræ possessionis Riho in Sede Saxionicali Szász-Sebes Comitatuque Albensi Transylvanie existentis habiti puta: vineæ, tritici, saliginis, hordei, milii, avenæ, cannabis, lini, lentis, fabæ, pisorum, speltarum, bladorum, aliarumque *seminaturarum*, universorum e terra nascentium.

Seminatura, æ, (Du C.) satio, seminatio; *vetés*. It. seminatura, seminazione. Kass. Jur. Civ. 1., 257. quot diebus et pro quali mercede Aratura, *Seminatura* et Oecatio in uno iugero perficiatur. Schwart. Scult. 171. Szék. Okl. IV. 187.

Seminatura hortilia, quod in hortis

nascitur; *kerti vetemény*. Martonf. 183. Item universa *seminatura hortilia* quamplurima valentes fl. 25.

Seminodus, i, *félcsomó*. Thök. Dier. II. 330. Item aliud frænum ex bagaria una cum antilena argento deaurato obductum, per formam *seminodorum*.

Seminumizma, quarta pars cruciferi, obolus; *fillér, félpénz*. Arch. Rák. VIII. 354. Item unum *seminumizma*.

Semioculus, (auctore Battiano Hungarica phrasis est, unum oculum dicimus semioculum, *fél szem*; monoculus, *fél szemű* medii oculi homo audit. Batt. Leg. T. II. 143. (Deer. St. Ladisl.) si servus sex denariorum precium furatus fuerit: careat oculis, si minus. *semioculis*. Pfahl. Jus. Georg. furtum minus altero tantum lumine (iuxta stylum curialem ævi illius *semioculo*) luebatur.

Semiopacus, 3., minus pellucidus; *félhomályos*. Szentiv. Curios. Misc. 284. aut igitur illa ipsa materia seu subiectum constabit ex corpusculis *semiopacis*.

Semiotica, æ, doctrina de signis; *jegytudomány, jeltan* (oklevéltan része). Wallaszký 317. *Semiotica* de Chrisimis. Száz. XX. 763.

Semipaganus; *félpogány*. Georg. Sirm. 1., 56. et in arche Nandor-Albensi et in Sabach *semipaganos* suos intrare cogebat.

Semipapista, æ, qui nonnullos ritus catholicorum amplectitur; *félpapista*. Szil. Régi Magy. Költ. T. I. 320.

Semiparalyticus, qui tantum ex parte paralyti est affectus; *félgy bénult*. Bene Med. IV. 124.

Semipecta, æ, dimidia pars; *féldarab*. Tör. Tár. 1887. p. 173.

Semipelagianus, sectator I. Cassiani, præfecti claustris Massiliæ, qui Augustini doctrinam de libero arbitrio, de prædestinatione refutavit et liberæ voluntati humanæ partem aliquam in emendando homine vindicavit. Assectæ eius Massilienses vel *Semipelagianii* vocabantur; *félgy Pelagiusok*. Cher. Jus. Eccl. I. 91. debellavit scriptis Manichæos, Arianos, Donatistas Pelagianos, *Semipelagianos* etc. For. Scr. 33. Szentiv. Cur. Misc. III. Catalogus V.

Semiperipheria, æ, semiorbis, semicirculus, hemicyclus; *félkör*. Hor. Mem. 274.

Semipigmeus, 3., parvus; *féltörpe*. Pfahl. Jus. Georg. 99. Cæterum pro eiusmodi cincturis neque asseres neque ligna fissa (bifissa) verum frutices et *semipigmeæ* arborum species adhibeantur.

Semiplene probare, (Du C.) non perfecte probare; *félgy tökéletesen bizonyítani*. Ger. halbvollgültig. Kövy El. 456. si non habet I-se purgabit iuramento, *semiplene* scilicet probans.

Semipoculum, dimidium poculi; *félpohár* (quaterka). Száz. XXI. 56.

Semipretium, dimidium pretii; *fele ár*. Coll. II. 433.

Semiputrescere, aliquantum ex parte putrescere; *félgy rothadni*. Germ. halb faulen. Hist. Nat. 47. (Accipitres) vivunt laniena animalium vivarum communiter lactantium ac avium, quidam etiam piscium horumque cadaveribus *semiputrescentibus*.

Semiputridus, 3., ex parte, non plene putridus; *félgy rothadt*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VII. 189.

Semirasura, pars semirasa; *félgy be-retrált rész*. Knauz. M. E. Str. 1. 267., 296. servos refractarios in *semirasura* capitis condemnat.

Semi-repletus, semi-plenus; *félgy megtöltött*. Hist. Nat. 54. Rana arborea intra vitrum aqua *semi-repletum* pro specie quadam barometri adhibetur.

Semiretractilis, quod ex parte retrahi potest; *félgy visszahúzható*. Ger. halbzurückziehbar. (Alexy) 6.

Semiruber, *félpiros*. Ger. halbroth. Archiv. Rák. VIII. 317.

Semirubeus, 3. V. *Semiruber*. Tör. Tár. 1887. p. 184.

Semiscolaris, leviter eruditus; *félmívelt, félgy iskolázott*. It. semidotto, semiscolastico. Ger. halbgelehrt. Georg. Sirm. 1., 36. attamen non peritus erat, sed *semiscolaris* erat.

Semisericus, subsericus; *félsejlem*. Ger. halbseiden. Arch. Rák. VIII. 310., 330., 348.

Semisphaericus, formam dimidiatæ, dimidiæ sphaeræ referens; *félgömbalakú*. It. emisferico. Fej. V. 1., 30. ex parte autem opposita visitur crux geminata, stipes longior habens coronam lauream, in basi utrinque *semisphaerica*.

Semisse, (Ablat. a *semis*, issis ap. classicos) media parte; *felezésben*. Szamosk. I. 144. Nam stemma paternum lupus fuit, *semisse* sui e ternis collibus emergens.

Semistultus, *félbolond*. Ger. Halbnarr. Vern. Psych. 215. *Semistulti* (Fébolond), qui singularia sensa adsectantes, ut inter contribules sibi nomen pariant, ab eo, quod naturale et communi usum sacramtum est, recedunt, persuasi se hac ratione certo certius originalitatis lauream reportaturos.

Semita ferrea, orbita ferrea; *vasut*. Art. D. 1840. p. 29.

Semitare, viam facere, struere; *ösvényt csinálni*. Pár. Páp.

Semitertius, duo cum dimidio; *harmadfél*. It. due e mezzo. Ger. dritthalb. Kass. P. P. II. 123. Relationem per *semitertium* annum in pertractionem non assumserit.

Semitonium, ordo et concordia partium; a *részek összeegyeztetése*. Batt. Ger. XXXVIII. *Semitonium* est ordo et concordia partium, et, ut scholasticæ loquar, concordia prædicatorum.

Semitres, (Du C. semitria) duo et dimidium; *harmadfél*. Tör. Tár. 1888. p. 803 iam *semitrium* annorum spatium.

Semi-usus, temporis media pars, ut usus fert, quo solutio præstanda est; *szokásfele*. Art. D. 1840. p. 69.

Semivirbius, relictus; semivirbius, seminas verbum sc. S. Paulus; *az Isten igéjél terjesztő*. Batt. Ger. 9.

Semotim, (Du C.) in specie, particulariter; separatim; *különösen*. Batt. Ger. 254.

Semper, per ludibrium iusculum quotidianum ita appellatum in collegio Debreciensis. Jók. Épp. I. 9. a «semper» mindennapi leves.

Sempiternalis, sempiternus; *örökkévaló*. Pesty Ször. III. 152.

Sempiternaliter, (Du C.) in sempiternum; *örökké*. Batt. Ger. 160. lucente . . . *sempiternaliter* . . . luce. — Pel. Serm. Hlem. 6. x. Et ibi civitas Christi in beatitudine *sempiternaliter*.

Semula, æ, V. *Semela* et *Decageni*; *zsemlye*.

Senescalcus, Senascalus, V. *Seneschalcus*. Chr. Dubn. p. 163: *Leustasium... tunc Senascalum regis... cum uno lapide in pectore percussu*. Batt. Leg. I. 20.

Senator Statum, a consiliis reipublicæ; *államtanácsos*. Ger. Staatsrath. Arch. Rák. I. 437. *Cavalleriæ Generalis, Suae Societatis et Confederationum Regni Hung. Statum Senator*.

Senatorialis, Senatorialis, ad senatorem pertinens; *tanácsosi*. Dug. Följ. 71. officium *senatoriale... senatoriale*.

Senatoria-Commissio, viri a consiliis; *tanácsosi bizottság*. Arch. Rák. II. 14.

Senatorialis Conferentia, V. *Senatorialis Deputatio*. Arch. Rák. 4., 172. mindazonáltal *Senatorialis Conferentiát* az ellenség által offeráltum Armistitium és azt következődik Békesség tractátja eránt tartatván.

Senatorialis-Deputatio, consilium, concilium senatorum; *tanácsosi értekezlet*. Arch. Rák. 4., 28., 72. Magánosan való foglalatosságokban bizonyos delineatiók körül occupálódván eő Főlsége, azután az ország Sátorában Némelly Senator Urakkal és egyéb Uri-s Főrendekkel Missére ment, kinek végbevitelét után *Senatorialis-Deputatiót* majd két óráig délután continuáltatván.

Senatorialis Secretarius, scriba collegii senatorum; *a tanács titkára*. Arch. Rák. 1., 8. Az hátramaradott Nemes Vármegyék is azalatt comparálván, mindenekelőtte maga eő Főlsége publica Sessióra bemenne; Krucsaj István *Senatorialis Secretariust* alá a statusokhoz köldette.

Senatorium, i, munus senatoris; (Du C. al. s.); *tanácsnokság*. It. officio senatorio. Cod. Dip. Lond. 190. Interim autem, si quid erit, quod ego in his partibus Poloniae, ubi *Senatorium* ago, et in alios dicionibus mihi subjectis vel Serenissime Reginali Maiestati Vestre inservire vel subditis illius gratificari possum.

Senatorius spiritus, sanum consilium, sana mens; *tanácsosi íhlet, gondolat*. Arch. Rák. II. 176. akarom, hogy az Isten *spiritus senatorius* infundalt belé.

Senatus, us, consilium publicum; *kormánytanács*. Száz. XXII. 345.

Senatus Regius, *kir. helytartósági tanács*. Kelem. Hist. Jur. Pr. 432. *Senatus Regius* (hodie *Excelsum Consilium Regium Locumtenentiale Hungaricum* compellamus) Primitus ab ipso S. Stephano institutus, dein a Ferdinando I. instauratus.

Sened, pactum commerciale; *kereskedelmi szerződés*. Károlyi Mat. Tent. 21. Impedimenta, quæ Commercio inter Mon. Austriacum et Portam Ottomanicam exercendo prius obstabant, sustulit Josephus II. Imp. per tractatum *Sened* dictum: eidem commercio sunt etiam domesticæ favores adtributi.

Senes de ponte dejicere, inanes res perficere; *haszontalan dolgot művelni*. Funda David. D. 34: Sed hoc est *Senes de Ponte dejicere*, dum dicuntur, quæ non sunt.

Senescalcus, magister dapiferorum; *tálmokmester, udvarmester*. Fej. III. 384. Datum per manus Cleti... Bancone aulæ regiae Curiali et Comite de Alba Demetrio *Se-*

nescalco (magistro dapiferorum) et Comite de Woswar.

Senescallus, (Du C.) V. *Senescalcus*. Pel. Serm. Tunc ille faber mane surgens aurum et argentum in magna copia repperit... abique Romam et muneribus datis familiaribus imperatoris obtinuit fieri *senescallus* in curia imperatoris. Aest. 41., 4.

Senescalus, (Du C.) idem ac *Seneschalcus* ex son vel seneste, *senle*, = grex et schalcus, servus; *udvarmester*. Batt. Leg. T. I. 500 an. 1459.

Seneschalcus magnus, hopmeister. Ger. Hofmeister. Törvt. Msz.

Seniculus, dim. a senex; *vénecske*. Fabó. Monm. Evang. II. 271. Paulus Szedmak, incolæ bozókienis in ine. comitatu honthensi, *seniculus*, de veritate evangelica convictus...

Seniochalatus, us, alias: *seneschalcatus*, dignitas *Seneschalci*; *udvarmesteri méltóság*. Batt. Leg. T. 1., 623 an. 1555.

1. **Senior**, (DuC.) dominus; *úr*. Gall. seigneur. Kat. Hist. Reg. 4., 221. Volumus, ut unusquisque *senior* seu dominus habeat militem, id est servientem. Vuch. Jur. Feud. 2. Feudum concedens appellatur Dominus, non tam ob Dominum directum, penes se retentum, quam ob fidem et servitia ipsi honoris causa a Vasallo debita. Dicitur et *Senior* I. F. 17. et 18. in fin. non ab ætate sed a longobardorum Signore vel Segnore, quod Dominum significat. Szék. Okl. I. 20.

2. **Senior**, vicarius rectoris, praefectus alumnorum; *igazgató tanító helyettes*. Bék. Maros. 32. *Senior* huius scholæ tamquam ipsius rectoris fidelis vicarius. Csurgói ref. főgymn. Ért. 1894/5. A nagyobb tanulók-ból választattak: *Senior*, ki felügyelt az alumnistákra. Száz. XXII. 563.

3. **Senior**, Vicearchidiaconus; *alesperes*. Cod. Evang. V. III. p. 273: Sub praesidio *seniorum*, seu ut moris erat loqui, vicearchidiaconorum. Hist. Ecc. Ev. Praef. 11. Ker. Nap. 237.

4. **Senior**, Fidei commissarius vel Majoresco; *örök hagyományos*. Georch. Ért. 168.

Senior (cehae), = senior opileum magister; *öregmester, atyamester*. Ger. Altmeister. Opin. P. II. Sec. II. Cap. IV. art. 6: pro quibus obligationibus *Seniores* praeter praecedentiae praer omnibus suis Contubernali-bus honorem, nullam aliam habebunt remunerationem.

Senior provincialium, Dynasta Saxonum, quod vide.

Senior Rutorum, rutenorum princeps; *rutén fejedelem*. Száz. XXII. 450.

Senior Sedis, iudex senior; *öregbíró*. Szék. Okl. I. 231. Capitaneis Judicibus et *Senioribus Sedis* Maros.

Seniorialis, ad senioratum, archidiaconatum pertinens; *esperességi*. Hist. Eccl. Ev. 247. qui rubro corio obductus etiamnum in Tabulari *seniorali* superest.

1. **Senioratus**, us (Du C.) *korbizomány, idősbégi jog, öregebbség*. Vuch. Jur. Feud. 140. *Senioratus* est ordo succedendi specialis, quo successio feudalis in omni successionis casu soli seniori in familia deferatur, nulla habita gradus vel lineæ prerogativa. Georch. II. T. II. 46. Különbözik az elsőszülöttségtől, valamenteg az öregebbség (*senioratus*) annyiban, hogy az elsőszülöttségben min-

denkor az elsőszülöttnék nemzetsége és ebben is csak az első szülött szedi az epret: az öregebbségben pedig kizárja ugyan az öregebbik az ifjabbakat, de mindeniknek az egész nemzetségben lehet természetes reménysége. Kövy El. 324. *Senioratus* in lege nulla mentio est, tamen in usu est in Hungaria. In bonis *Senioratus* succedit, qui inter primi acquiritoris descendentes agnatos seu sexus masculini maximæ ætatis est. Száz. XVIII. 387. Kass. P. P. II. 229.

2. **Senioratus**, us, officium et districtus senioris; *esperesség*. Hist. Ecc. Ev. Praef. Volvi octo Tomos... Bibliotheca *Senioratus* Tredecim Oppidani donatos. Kon. Egyh. 324.

Seniores, (apud Saxones); *öregebbség*. Ger. Altschaft. Hajnik Perjog. 129.

Senna, æ, idem quod *Schena* apud Du C., onus hominis, quantum dorso fert; End. p. 612. (Ladislai III. moderatio an. 1288. 34.) De singulis oneribus cumulorum, que bytel vocantur, et de *senna* solvitur unus fraticus.

Senpecta, æ, (Du C.) senior sapiens frater; *idősebb bölcs testvér*. Reg. S. Ben. 27., 16. Et ideo uti debet ut sapiens medicus: innittere (quasi occultos consolatores) *senpectas*, id est seniores sapientes fratres.

Sensalis, proxeneta; *alkusz, hajhász*. Cod. Camb. Merc. 78. Praeterea jurisdictioni eidem subiacent Proxenetæ, vulgo *Sensales*, non tamen in aliis causis quam, quæ negotium sensalisticum pro obiecto habent.

Sensalisticum negotium, munus, res proxeneta; *alkuszi foglalatosság*. Cod. Camb. Merc. 78. V. Textum s. *Sensalis*.

1. **Sensaria**, stipendium, honorarium proxenetae, proxenetium; *alkuszi díj*. Cod. Camb. Merc. 88. Sicut autem ad acquisitionem defixi Proxenetici, cuius Proxenetæ publico ex contractu innominato actio competet; ita, si quis lege defixam hoc titulo mensuram excesserit et ab alio duplicem *sensariam* acceptantur hoc ex obtutu eidem præferentiam tribuere præsumserit.

2. **Sensaria** seu *Courtaglia*, munus proxenetae; *adásnést eszközöl, közvetítő tisztség*. Törvt. Msz.

Sensarius, (Du C.) V. s. *Missetus*.

Sensatio, sensus (Du C. al. sensu); *érzés*. Diar. Com. 68. Interpretem *sensationis* meae, quam Actus hic in animo meo excitavit.

2. **Sensatio impressio**, vis; (Du C. intelligentia, cognitio); *érzés, benyomás*. It. sensazione. Vern. Psych. 28. Id genus animæ determinatio affectio seu impressio vocatur et representationes, quæ ipse existunt, si obiective sensuales sint, perceptiones intuitus seu intuitiones dicuntur, sin autem eæ subjective sensuales sint, *sensationes* nominantur.

Sensationalis, animum incitans, movens; *zajító, szenzációs, feltűnést keltő*. Száz. XIV. 484.

Sensatus, 3., iudicio polleus. (Du C. sensu pollens); *értő*. Ger. Gesinnt. Georg. Sirm. 1., 382. Joannes Rex meliorem caput habebat *sensatum*, quam Ferdinandus, sicut scriptum est ut supra. Cf. Firm. Math. 5., 12.

Sensibilitas, (Du C. *sensatio*) facultas sentiendi, percipiendi; *érzékenység*. Vern. Psych. 44.

Sensifer, 3, sensus ferens, ducens, con-

tinens; *érző, érzésvivő, érzéshozó*. Ables. 25. Cf. Lucr. 3., 244., 246., 273., 380., 569., 937.

Sensificare, (Du C.) sensibus subicere, ad sensus revocare, sentire facere; *megérzékíteni*. It. rendere sensibile. Vern. Met. 31. Categoria intellectus extra coniunctionem cum categoriis sensuibus cogitata pure; in hac autem coniunctione cogitata *sensificatae* seu *schematisatae* categoriae possunt appellari. Saltem qua tales schemate utpote vestite possunt ad obiecta experientiae accommodari, nam haec non nisi a sensu et intellectu in communi activitate constitutis revera cognoscuntur. Cf. Mart. Capell. 9., 308.

Sensibilitas, animi naturae mollities; *érzékenység*. It. sensibilità. Vern. Phil. Mor. 357. Indulgentia opposita est nimia *sensibilitas*, seu facultas omnia aliorum facta suam iniuriam interpretandi.

Sensio, actus sentiendi, sensus; *érzés*. It. sentire, sentimento. Vern. Psych. 25. Sic. sentimus dolorem vel voluptatem: facultas fundamentum possibilitatis phenomenon in se continens, facultas *sensionum* audit.

Sensitivo-rationalis, sensilis et rationis compos, particeps... sensibus et ratione praeditus; *érzéki-eszes*. It. sensuale e rationale. Vern. Met. 28. Homo est ens *sensitivo-rationale*.

Sensitivus, 3. sensibus subiectus; *érzéki*. It. sensibile, sensuale. Ger. sinnlich. Pel. Pom. L. III. p. 3. a. 1. e. 4. Repleta est malis, scilicet pene, anima mea, scilicet *sensitiva*.

Sensivitas, V. *Sensibilitas*. Törvt. Msz.

Sensivus, 3., verus, accuratus (quod sensibus respondet); *igaz, helyes*. Batty. Ger. 144. Nam formativi characteres, nisi *sensivi* sunt, occidentales promulgantur.

1. **Sensualis**, ad sensum, significatum pertinent; *értelem szerint való*. Werbőczy. 344. Transsumptio autem: est alicuius privilegii, non *sensualis*, sed verbalis, in aliud privilegium translatio.

2. **Sensualis**, voluptatum, quae ad sensus pertinent, studiosior; *érzékies, buja*. It. sensuale. Ger. sinnlich, wollüstig. Wagn.

Sensualitas, appetitus voluptatum; *érzékiség*. It. sensualità. Ger. Sinnlichkeit. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 275. Oculi sapientis in capite eius; cuius superior pars est ratio et inferior *sensualitas*.

Sensualiter, ad sensum; *értelem szerint*. Kub. D. Hont. I. p. 74. (Carolus I. 1322) litteras... *sensualiter* conscriptas. Szék. Okl. I. 229.

Sensum, i, quod mente conceptum est; *fel fogás*. Pázm. Dial. 401.

Sensus communis, *karszellem*. Reg. Turm. Præt. 49. et nobilis huius insituti *sensum communem* (Esprit de corps) secum tulit.

Sensus Josephinus, quae Jos. II. imper. sentiebat; *érzület*. (II. Józ. császár alatt). Lzb. Cod. Med. III. Proem. 3.

Sensus literalis, proprius, simplex verborum sententia, litterae potestas; *betű szerint való értelem*. Törvt. Msz.

Sensus moralis, sensus honesti et decori; *erkölcsi érzék*. Imre Phil. 270.

Sentenciare, sententiam ferre, censere; *véleményt mondani*. Knauz. M. E. Str. I. 266. 267.

Sentencionarius, 3., sententiam ali-

cuius continens; *határozatot tartalmazó*. Cod. Dip. Hung. And. V. 242., 16., postmodum ad nos reversi concorditer retulerunt, quod ipsi iuxta informationem premissarum litterarum *sentencionariarum* ipsius magnifici viri comitis Pauli iudicis curie vestre reambulassent eandem per suas veras metas et antiquas.

Sententia absolutoria, sententia, qua quis iudicio absolvitur; *feloldó ítélet*. Törvt. Msz.

Sententia calumniæ, qua quis calumniator condemnatur; *patvarkodás iránt hozott ítélet*. Hajnik. Perjog. 395.

Sententia capitalis, qua quis capitis condemnatur; *fővesztési ítélet, halálos ítélet*. It. sententia capitale. Tiszth. Ir. — Hajnik Perjog. 389.

Sententia condescensoria, V. *Condescensoria*. Törvt. Msz.

Sententia convictiva, qua quis condemnatur; *marasztaló ítélet*. Georch. H. T. III. 159.

Sententia decretoria, sententia ultima, decernens; *döntő ítélet*. Szentiv. Curios. Misc. Dec. III. P. X. 58.

Sententia definitiva, V. *Sententia decretoria*; *ügyhatározó, ügydöntő ítélet*. Opin. P. II. de ordine Jud. C. XXIV. §. 1. *Sententia* est: causae in Iudicio deductae legitima Decisio. Quae prout vel causam principalem vel solum incidens punctum dirimit est, vel *definitiva*; vel *interlocutoria*.

Sententia inappellabilis, sententia; in qua provocatio non est locus; *feljebb nem vitelhető ítélet*. Törvt. Msz.

Sententia infamiae, qua quis infamia notatur; *becstelenséggel sújtó ítélet*. Hajnik Perjog. 395.

Sententia Interlocutoria, V. *Sententia definitiva*; *közbeszóló-, közbenjáró ítélet*. Kövy El. 714. *Sententia interlocutoria* incidens aliqua quaestio superatur v. gr. circa exceptiones, testes authenticandos vel incidentalia hirsagia aut quid cui incumbat facere vel probare in processu. Tiszth. Ir.

Sententia lethalis, sententia, qua quis capitis damnatur; *halálos ítélet*. Jókai Erd. ar. k. III. 434.

Sententia meritoria, finalis, in merito rei ultimum lata sententia; *érdemleges, végső, eldöntő bírói ítélet*. Kon. Egyh. 405.

Sententia notoria, sententia in crimine laesae Majestatis lata; *felsőszéktési ítélet*. Ac. Com. Sopr. p. 125. Articulus 104 Anni 1659. ut in executione *sententiarum notiarum* portiones haereditum tempore executionis... intacte relinquuntur. Recon. an. 1659. p. 737.

Sententia per non venit, in eum lata, qui recusavit se iudicio tistere; *makacs-kodási ítélet*. Tör. Tár. 1887. p. 592.

Sententia privatoria, qua quis aliqua re privandus declaratur; *megfosztó ítélet*. Vuch. Jur. Feud. 221. Poena feloniae non incurritur ipso facto, sed, ut vasallus feudo excidat, opus est *sententia privatoria*.

Sententia remissoria, V. *Remissoria*. Törvt. Msz.

Sententia superrevisoria, ab ultimo tribunali iterum explorata sententia; *utolsó bíróság törvényszéki ítélete*. Törvt. Msz.

Sententialiter, per sententiam (Du C.); *ítélet és jog szerint*. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 67. taliter inter easdem partes in scriptis *sententialiter* ordinamus, arbitramur, laudamus, componimus, pronunciamus, precipimus, et mandamus. Cf. Macro. Sat. 5., 16.; Tertull. Carn. Chr. 18 med.

1. **Sententiare**, V. *Sentenciare* (Du C.) Kol. Am. II. p. 149. (Andrea II. an. 1228 sententia) unde nos cum nostro Palatino... *sententiavimus* contra infideles servos etc. Szer. not. p. 65. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 73. Pel. Serm. Hiem. 30. x. Kronst. I. 164. Werbőczy 373.

Sententiarii, qui una cum iudicibus et comitibus regebant Nonam urbem (Du C. al. s.) Ljub. Mon. Sl. I. 173.

Sententiatenus, ex sententia; *ítélettel, ítélet szerint*. Art. D. 1840. p. 24.

Sententiatio, damno, actus sententiae ferendae; *elítéltetés, ítélethozás*. Werbőczy 405. Sed hic quaeritur, utrum filius post *sententiationem* patris natus, qui nullam portionem de iuribus paternis (sicuti praemisum est) habere permittitur etc. Tör. Tár. XV. 149.

Sententiales, litterae sententiam continentes; *ítélettelvél*. Georch. H. T. IV. 243.

Sententiales absolutionales, sententiam absolventem continentes litt.; *felmentő ítéletet tartalmazó levél*. Kov. Form. St. CLXXI. *Sententiales Absolutionales* in negotio Commissionis Neo-Aquisticae ratione remonstratorum in Bonis Controversis Jurium.

Sententiales transmissionales, Sententiam continentes transmissae lit.; *ítéletet tartalmazó átküldő levél*. Kov. Form. St. CLXXI. *Sententiales Transmissionales*, vi quarum Causa in sede Judria Cottus revisa pro maturiori Discussionem ad Tabulam Regiam transmittitur cum tota serie processus.

Sententialiter, ex sententia; *határozat szerint*. Knauz. M. E. Str. I. 314., 383.

Sententionare, capitis damnare; *halálra ítélni*. Száz. III. 3.

Sentimentalis, molliores sensus excitans, quo animus suaviter afficitur; *érzékeny*. Jókai Régi jó Tbl. 30. *sentimentalis* jelencetek. Vern. Psych. 294.

Sentimentalitas, naturae mollities; *érzékenység, érzélgősség*. Greg. Aesth. 58. Receptivitas pro affectibus aestheticis vulgo vocatur *sentimentalitas*.

1. **Sentimentum**, sensus, affectio animi; (Du C. 2.); *érzület*. Reg. Turm. Præt. 32. Data porro occasione, bona de Praepositis et servito *Sentimenta* Praetorianis instillare Secundarius Locumtenens ne obliviscatur. Pel. De S. Thoma s. III. c. 4. Jogt. Eml. III. 238. Arch. Rák. VIII. 241. Pril. Abact. 111.

2. **Sentimentum**, (Du C. 4.) sententia, existimatio; *vélemény*. Lzb. Cod. Med. T. II. 234: medicorum etiam... *sentimentum* expossant.

Sentinare, (Du C.) sentinam exhaurire; *a bűdös vizet kimeríteni*. Ljub. Mon. Sl. V. 244. an. 1334: pro *sentinando* et mondando galiono. Cf. Augustin. Homil. 42.

Sentinella, æ, excubiae V. s. *Scutarius*; It. sentinello.

Sentles, contractum pro: *Sententiones*.

Seorsim, pro: seorsum, separatim; (adv. etiam *seorsim* quidam scribunt. *Seorsim* barbarum est, inquit Fore.) *külön elválasztva*. Isthv. VI. 78. Wagn. Szék. Okl. I. 267.

Seorsive, seorsum, praecipue; *külön*. Reg. Turm. Prat. 28. Fej. XI. V. Un. 475. *seorsive* privilegio mediante.

Seorsivus, 3., (Du C.) distinctus, separatus; *külön*. Szék. Okl. I., 220. facta per vos sine mora generali collustratione fidelium nostrorum. Siculorum equites in suo statu a maioribus progeneratos in *seorsivas* tabulas referatis, qui propter permansuram distinctionem Primpili vocabuntur.

Separabilitas, (Du C.) separatio, divisio; *elválasztás*. Pázm. Dial. 94.

Separare, nude pro: metalla separare; *érczet szemelni*. Ger. scheiden. Beszb. Lev. I.

Separare in frusta, concidere, obtruncare; *felkonczolni*. Ger. In die Stücke hauen. Mon. Com. Trans. IV. an. 1598. inoparum obui, quin Gaspar Kornis in frusta separatur.

Separatio, limes; *határjel által való elválasztás*, *mesgye*. Soos Mon.

Separatio a toro et mensa, divortium a toro et mensa; *az ágy és asztaltól való elválasztás*. Törvt. Msz.

Separator auri, qui separat aurum ab aliis metallis; *aranyszemelő*. It. affinator de l'oro. Germ. Goldscheider. Nov. Calend. 213. D. M. Scavuth, Primarius *Auri separator*. Tör. Tár. 1881. p. 376.

Separatorium, locus, in quo aurum ab argento separatur; *válódház, választó kohó*. Arch. Ver. Sieb. VII. 1., 407. *separatorium* auri ab argento nullum est, sed separat quisque ut libet.

Separatorius, 3., separatus; *külön*. Tör. Tár. 1881. p. 373. pro mercede *separatoria*.

Separatum corpus, Fiume. Tör. Tár. XX. 43. magyar kormányhoz külön testként — *separatum corpus* csatolt Fiume.

Seperunt, mendum pro: *sepserunt*. Fjp. Szám. p. 547. an. 1442.

Sepectatus, 3., sepe memoratus; *gyakran említett*. Tör. Tár. VI. 44.

Sepefor, qui sepe construit; *kerített csináló*. Fjp. Szám. p. 574. an. 1443. Ibid. 578.

Seppificatio, munitio, vallum. V. *Barbata pyxis*; *sánczolás*. Gall. retranchements. Ger. Verschanzung. Epist. Proc. P. II. p. 151.

Sepium, sebum, sebum; *faggyú*. Ger. Insekt. Talg. Kronst. I. 167.

1. **Seplasiarius**, qui *seplasia* seu pigmenta vendit (Du C.); *pipere; csemege áruló*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. 1. p. 249. atque sic iam praeparatum (Saceharum) in officinis *Seplasiariorum* varias in figuras formatur. Cf. Lamprid. Heliog 30; Orelli Inscr. nro 4202, 4446.

2. **Seplasiarius**, V. *Strictor annonae* q. v. (Du C. negotiator *παντοπώλης*).

Seponibilis, supervacaneus, quod facile careas; *félvethető, mellőzhető*. Proj. Leg. Civ. 246. Illa vero conditio . . . illegalis, ipso iure nulla et *seponibilis* est. Georch. Ért. 167. Kövy El. 24.

Sepositio, actus intermittendi, postpo-

nendi (Du C. al. s.); *félretétel*. Georch. H. T. III. 81. Cf. Ulp. Dig. 50., 12., 2.

Sepositorius, 3. V. *Processus successionalis Sepositorius*, ad actionem intermittendam pertinens; *félretétel*. Kövy El. 108. Ad sepositionem, vel successionali *sepositorio* contra factum et alienationes tutoris, agit ipse orphanus legitimae vel perfectae aetatis. Kass. Jur. Civ. I. 6.

Seprepium, pro: praesepe; *jászol*. Ger. Krippe. Fjp. Szám. p. 373. an. 1437: pro uno *seprepio* ad stabulum.

Septemcenti, pro: septingenti; *hét-száz*. Magy. Tört. Eml. XXX. 124. an. 1537. *septemcentos* . . . denarios.

Septem sedes, a Saxonibus inhabitatus districtus; *hét szék*. Passim.

Septemstilium, (rectius: septistellium Dief.) siebensterne; *fiastyúk*. Schläg. 2089.

Septem-viralis, ad iudicium septem virale pertinens; *hét személyes*. Art. Diet. Pos. 13. etiam contra Iudicum Regni Ordinariorum et aliorum *Septem-viralis* aut Regiae Iudiciariae seu Districtualium Tabularum . . . pena Actus maioris potentiae observanda.

Septemviralista, æ, fori septemvirorum iudex; *hét személyes tábla tanácsosa*. Ker. Nap. 283. *septemviralista* consiliarius.

Septem-viratus, *Tabula septem-viralis*, quod v. Art. Diet. Pos. 36. ac demum etiam abinde in continenti ex antiqua consuetudine in *Septem-Viratus* Causarum Appellata earundemque Revisiones legitime deducantur.

Septemvirii, septem duces Hungarorum; *hét vezér*. Száz. III. 686.

Septenarius, i, (Du C. al. s.); *hetes*. Comp. Hung. Geog. 30. Moneta in Hungaria sequens est in usu: *Septenarii*, qui olim quinque cruciferos aequabant et propterea quinarum vocabantur, nunc septem cruciferos pares sunt.

Septenicus, i, alias: Satnicus (Du C.) dignitas in regno Croatiae et Dalmatiae, qui praerat regioni, quae centum armatos dare poterat. *százados*. Ljub. Mon. Sl. I. 220.

Septennalis, e, septem annorum, septennis; *hét éves*. Diar. Com. II. 85.

Septicollis, septem collium; *hét bér-cső*. *Septicollis* Dacia, in octavo colle beata, genti Haller de Hallerkő devoto etc. Claudii-poli 1735. Cf. Prudent. *περί στερ*. 10., 412.

Septiformis, septem formarum; *hét alakú*. Szilády. Régi Magy. Költ. T. I. 368. Tu *septiformis* munere, qui paraletus diceris. Cf. Augustin. de Serm. Domin. I., 4.

Septimalitas, pars septima; *heted*. Ger. Siebentel. Kass. P. P. II. 339. ad unam dumtaxat *septimalitatem* reduxerit.

Septimaliter, in septima parte; *hetedrészben*. Batt. Leg. T. II. 296. an. 1207: ad relevandam eorum inopiam omnes sextarios farinae, qui *septimaliter* pertinebat ad Banum ad usum . . . ecclesiae decernimus convertendos.

Septimana, (Du C. 2.) hebdomas, septem dies; *hét*. It. settimana. Kass. Prax. II. 267. semper diebus T. earum *septimanarum*. Cf. Cod. Theod. 15., 5., 5

Septimanarius, i, (Du C.) *hebdomadarius* q. v.; *hetes, heti szolgálatot tevő*. Tör. Tár. 1893. p. 27. — Star. VII. 98. De *septimanariis* coquinae.

Septimanatim, (Du C.) per singulas hebdomades; *hetenként*. Arch. Rák. III. 726. Can. Ecc. LI. Opin. P. II. S. I. cap. II. Art. 44.

Septimestris, septem mensium; *hét hónapos*. Szamosk. IV. 8. Zsigmond fejedelelem *septimestris* partus quod satis constat.

Septimum, septima pars; *heted*. Vjestnik I. 471. an. 1289. teneamini . . . dare . . . *septimum* pro terratico.

Septimusmet, V. s. Met.; *hetedmagával*. Ger. zu sieben. Mon. Com. Trans. I. 89. an. 1540.

Sepulchrales, *luferani* q. v.

Sepulchretum, locus sepulturae, coemeterium; *temető*. Star. XIX. 191. an. 1601. Cf. sepulcretum. Catull. 59., 2.

Sepulcrale saxum, cippus; lapis memoriae alicuius exstructus, inscriptus; *sírkő*. Hor. Mem. 465.

Sepulcretum, sepultura, locus sepulorum (Du C.). *temető*. Can. Ecc. LXXVI. Cf. Catull. 59., 2.

Sepulcrum dealbatum, pharisaeus; *fehéritett koporsó, külszin, máz*. Rák. Ön. 210.

Sepulorium, (Du C.) coemeterium; *temető*. Bék. Debr. főisk. törv. 114. Studiosi e schola in coemeterium seu *sepulorium* egressi . . . verbum praedicatum devote . . . audiunt.

Sepum, (Du C.) sebum; *faggyú*. Tör. Tár. 1889. p. 381. Observatio in *sepo* et candelis vendendis. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 205. De mensura *sepi*, quod vlggo masa dicitur, qui vendit unum denarium.

Sequacio, actus arbores succidendi; *vágás*. It. succidere. Cod. Dip. Kár. I. 247., 157. Johanem . . . de omnibus usibus et utilitatibus terrarum arabilium et a virgultis *succidencium* et *sequacione* et aliquibusvis nomine vocitatis utilitatum et specialiter de metis de . . . et aracione inuississet.

1. **Sequaciter**, itaque, quae, quum ita sint, (Du C. ordinatim); *következőleg*. Tag. Erd. II. 879. iuvenes ex scholis egressi . . . ad magnificationem silvarum applicuerunt, *sequaciter* ex his . . . utilia . . . individua evadere possint. Lzb. Cod. Med. II. 507. Jos. Rep. 24. *Sequaciter* congregationibus . . . restabilitis . . . Iustitiae administratio ad veterem formam exerceatur. Star. VIII. 5. an. 1772. Cf. Arnob. 2., 49., 75. August. Doctr. Christ. 1., 22. de Musica 4., 40.

2. **Sequaciter**, (Du C.) ordinatim, ordine, prout ordo, norma fert; *következés-képen, rendesen*. Kass. Jur. Civ. I. 89. atque in iisdem sine omni restrictione *sequaciter* semet in solidum coobligaverint.

Sequari, pro: *secari*; *vágatni*. Eszl. Okm. p. 33. (Deer. Andreae an. 1235): in medium *sequari* fecimus (sc. sigillum).

Sequax, sectator, (Du C.); *követő*. S. de Kz. Chr. I. 4., 2. Archi-Præsulum Arianum cum omnibus *sequacibus* et complicitibus. Tör. Tár. XI. 31. adherentes, complices, vallitores vel *sequaces*.

1. **Sequela**, æ, comitatus (Du C. 2.) famulorum cæsus; *kíséret, követő, a szolgálattelők tömege*. Ljub. Mon. Sl. IX. 23. an. 1409. Uj. Magy. Muz. 201. Cf. Frontin. Strat. 2., 4., 8; Ulp. Dig. 47., 2., 4 §. 15.

2. **Sequela**, (Du C. 3.) consecutio, consequentia; *következés*. It. sequela. Kass. P. P. I. 289. et pass. quod cum Altissimo annutu

Summi Terrae Principis Stallum agendi obtinuerit, locata eiusdem consilio aut ope uti cupit vel necessitatur et *sequelae* inde enascitur, si delectus Agens requisita habilitate solertia aut moralitate, fors destitueretur, magni momenti sint . . . Cf. Gell. 6., 1., 9.; Laetant. 7, 5 med. Id. de Op. D. 4.

Sequentia, (Du C.) canticum exultationis, quae et *prosa* dicitur sic appellatum, quia *pucuma* iubili sequitur; *dicsőítő ének*. Száz. XXVII. 345. rhythmusokat, antiphonákat, hymnosokat és *sequentia*kat tartalmaz.

Sequentiales, liber seu codex, in quo continentur sequentiae; sequentia vero est canticum exultationis, quod et *prosa* dicitur, (Du C.); *dicsőítő éneket tartalmazó*. Cod. Dip. Arp. Cont. I. 40. I. Bibliotheca III. Noturnales IIII. Antiphonaria IIII. Gradualia II. *Sequentiales* cum trophis.

Sequester, is, (Du C. 1.) conciliator; *békéltető*. Ger. Schlichter (Dief.) Batty. Leg. T. II. 31. Schläg. 513. Cf. Senec. Cons. ad Helv. 12; Sil. 6., 347; Lucan. 10., 472.

Sequesteratio, (Du C.) separatio; *elválasztás*. Pesty Ször. III. 53. metalem limitationem et *sequesteracionem*.

1. **Sequestrare**, separare; *elkülönytteni, elválasztani*. It. sequestrare. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 443: Fratres in uno pane existentes et sese per divisionem *sequestrantes* ac totaliter *sequestrati* neo edificantes-immunitantur. Veranes. VI. 175. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 211. per quam *sequestratur* terra . . . a terra ville. Cf. Macrob. Somn. Scip. 2; 14. Id. 1., 8. med. Sidon. Ep. 1., 11.; Veget. 2., 1., 5.

2. **Sequestrare**, apud sequestrem deponere, (Du C. al. s.); *bírói zár alá tenni*. It. sequestrare. Ger. sequestriren. Kass. P. P. I. 190. ut totam *sequestratam* praestituta Comitisse substantiam neoconstituto huic sequestri curatori erga onus reddendarum rationum penes rite confectum inventarium resignari faciat. Cf. Prudent. Cath. 10., 133.; Tertull. Resurr. Carn. 27 med.

Sequestratio, *zár alá vevés*. Nagy. Jus. Trans. Sax. 140. aliud est sequestum, subdivisum in voluntarium et necessarium definiturque *sequestratio*, quod sit, rei litigiosae a pluribus facta depositio. Cf. Cod. Theod. 2., 28.

Sequestratorio - Transmissio-nale, mandatum missum, quo res in sequestro danda praecipitur; *zárató és áttelküldető parancsolat*. Georch. H. T. IV. 268.

Sequestratorium, (Du C. al. s.) mandatum sequestum praescribens; *zárató parancsolat*. Georch. H. T. IV. 268.

Sequestri curator, V. *Curator sequestri*. Törvt. Msz.

Sequestri reseratio, V. *Reseratio sequestri*. Törvt. Msz.

Sequestri Reseratorium mandatum, quo retentio solvenda praecipitur; *zárát oldó parancsolat*. Georch. H. T. IV. 8.

Sequestum, retentio; *zárlat, bírói zár*. It. sequestro. Ger. Beschlag, das Sequester. Kass. Prax. I. 26. Generalibus Comitatum Congregationibus ius est in casibus lege admissis ordinare *sequestum* . . . Georch. H. T. II. 388.

Sequestum Judiciale, V. *Sequestum*; *bírói zárlat*. Kass. P. P. I. 190.

Sequi, passive usitatum. Batty. Ger. 162.

non a mundanis meditari possunt insignia perfectorum, nec illorum fortia *sequi*. Recte: *mundani non possunt sequi fortia perfectorum*.

Sequimentum, (Du C.) obedientia; *követés, engedelmesség*. Star. XXIV. 204. an. 1240. iuraverunt fidelitatem et *sequimentum* potestati spalatensi.

Sequior sexus, genus femininum; *nőnem*. Törvt. Msz.

Ser, (Du C.) dominus (tit. honoris); *úr*. Gal. sir. Ljub. Mon. Sl. I. 390.

Sera, æ, (Du C.) vesper; *est*. It. sera. Gall. soirée. Ger. Abend. Mem. Pauli. 438. die Mart. 8. Petrus vir Milizie servitialis mea de *sera* per quosdam Vlacorum, dum solus pergeret ad moldina, mortaliter super caput vulneratus fuit.

Sera flinetea, igniarium sclopeti. V. *Sera rotea*; *puskalakat*.

Sera laminata, sera e lamina ferrea; *pléh lakat*. Monm. Comit. Trans. II. 183. Stapedes kengyelvas vendantur d. 25. *sera laminata* peleh lakath d. 40.

Sera rotea, sera sclopeti rotis mobilibus; *kerékes puská lakat*. Arch. Rák. VIII. 330. Cum sera flinetea latioris oris vulgo, Tócséres Karabély unum. Cum *sera rotea* et striatis foraminibus Stuez Nro 3.

Seracium, (Du C.) serum lactis; *savó, szerdek*. Ger. Ziger (Dief.) Schläg. 1433.

Seraleum v. Seralleum, vallum. V. s. *Impresia. sáncz*. It. serraglia.

Seralia, serica; *selymkeret*. Germ. Seidenstoff. Száz. XXVII. 682.

Seramantia, æ, mendum pro: *Scaramutia* q. v. Kov. Form. St. 540. quod quamdiu ipsum in servitiis nostris tenebimus ad unum *quartale* anni ad singulum unum equitem decem florenos ad singulum vero peditem singulos sex florenos auri dabimus, de dampnis quoque suis iustis et licitis sique in confluente (lege; *conflictu*) aut *Seramantiis* vel illac quo nos aut Capitanei nostri mittere.

Seraphicus, 3., angelicus; *seraph-, angyal*. Kaprin. Eloq. II. 514. Liceat igitur mihi hunc Divum familiae vestrae parentem, quem orbis universus communi nomine ab ardentissimo, quo Seraphin Spiritus aestuant, amore, *Seraphicum* compellat.

Seraphicus Ordo, ordo Sti Francisci. Beng. Ann. Erem. Cenob. 311. atque in Tersactana Thaumaturgae Matris aede Patrum *Seraphici Ordinis* curae subiecta humanitas est.

Seraphinus, angelus; *serafin*. It. serafino, serafio. Beng. Ann. Er. Cenob. 123. Et cum interrogaret Sacerdos, cuius conditionis Angelus aliquando fuisset? respondit: Se unum fuisse ex *Seraphinis*.

Serasherius, (a turc. pers. *ser*, caput et arab. *asker*, exercitus) dux, summus administrator rei bellicae; *vezér, hadvezér*, ma: *hadügyminiszter*. Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. IX. 106. ex mandato Chami Tartarorum ac *Serasherii* eidem adiuncti vires instar diluvii ditiones Transylvanicas inundantur. Tör. Tár. 1888. p. 337.

Serasherius, Serasher, Seraskierus, Seraskierus, V. *Serasherius*. Tör. Tár. 1888. p. 344., 345. Instr. Pac. Praef. Arch. Rák. II. 532. ad *Seraskierum* in Bender mittendi. Bod. Hist. Eccl. I. 158.

Serator, serarius faber (Du C.), faber claustrarius; *lakatos*. It. chiavaro. Germ. Schlosser. Kov. Jur. Tav. Ind. *Seratores* suae artis duntaxat producta laborent. Monm. Com. Trans. II. 182. Kronst. I. 83.

Serator asserum, sector tabularum; *deszkavágó*. Tör. Tár. 1887. p. 781. *Seratoribus asserum* in vestro vulgari Breth-sneyder vocatis.

Serdarius, Serdarius, (a pers. *sar*, ser, caput, et *dár*, qui tenet) locum tenens, praefectus; *szerdár pasa*. Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. VIII. 373. *Serdarius* Ibrahimus Budensis. Cod. Alv. I. 29. 162. *Serdarum* Budensem.

Seregbontho, sclopetum; *puska*. Szék. Okl. IV. 288. Ann. 1635.

Serenatio, (Du C.) pax, tranquillitas; *béke, nyugalom*. Pel. In Epiph. s. IV. c. 4: per signum *serenationis* conscientiae, quae per stellae claritatem probatur.

Serenissimus, Serenitas Vestra (titulus honoris); *Fenséges, Fenséged*. It. Serenissimo, Altezza Serenissima. Ger. Durchlauchtigst, Durchlaucht. Kass. P. P. I. 45. — *Serenissime* Casareo-Regie Haereditarie Princeps, Archidux Austriae et Regni Palatine, Domine Benignissime . . . *Serenitas Vestra* Casareo-Regie.

Serenitas, (Du C.) titulus honoris; *fenséged*. Ljub. Mon. Sl. XXI. 447. an. 1452: si *serenitati* vestrae videatur.

Serenitudo, titulus honorarius imperatorum et regum; *Felség, Fenség*. It. serenità. Ger. Durchlaucht. Cod. Zi. Vol. V. 66: Serenissimo principi Sigismundo . . . mandatis vestre *Serenitudinis* obedire volentes.

Serenus, (titulus regis) gradus superlativi loco, serenissimus; *felséges*. Fej. VII. 244. ex forma privilegii quondam Stephani Regis *Sereni*.

Serjanteria, Serjanteria, (Du C.) servientis feudum, i. e. beneficium, seu redditus propter eius officium; *szolgálatosnak* (servientis) *hűbére javadalma vagy jövedelme tisztségeért*. Új. Magy. Muz. III. 199. Nos non habebimus custodire heredis vel terre alicuius, quam tenet de alio per servitium militare occasione alicuius parve *Serjanterie*, quam tenet de nobis per Servitium reddendi nobis *cuttellos* vel sagittas vel huiusmodi.

Sergmenbastia, æ, *vadászat főnöke*. Adelm. De orig. Turc. 11. *Sergmenbastia* est magister venatois (lege: *venationis*).

Serialis, ordine procedens; *sorba teendő*. Georch. H. T. IV. 85.

Serialis numerus, numerus ordinalis; *sorszám*. It. numero ordinale. Kass. P. P. I. 389. articuli in paragraphos iuxta *numeros seriales* . . .

Serialitas, atis, ordo, gradus; *sortartás*. Rangfolge. Törvt. Msz.

Seriatim, (Du C.) ordinatim, ex ordine; *részenként, sorban*. Werbőczy. 2. Cod. de Sztár. II. 386. Pel. In paraseve s. II. c. 11. Cod. D.p. Arp. V. 12. Diar. 1802. p. 74. Samb. Tyrn. Bod. Hist. Un. Trans. 424. *Seriatim* proclamantur, qui adscripti erant.

Sericarius, (Phrygio), (Du C. sericorum textor); *selyemszövő*. Pár. Páp.

Sericeus, 3., sericus, bombycinus; *selyem* . . . Pel. De exaltat. s. crucis s. II. c. 2: Ipse (Judas) *sericeis* chordis suspensus est.

Sericus colorator, infector sericorum; *selyemfestő*. Ger. Seidenfärber. Tab. Conscr.

Sericus, V. *Sericus*. Veranes. III. 361. Omnes enim cives, quibus est domus et res, nullo ordine et conditione excepta, suggestus quosdam assericos prae ædibus singuli opere tumultuario construunt, inde quicquid cuique est lanæ, lineæ, *sericiae*que supellectilis, quam in pretio ponunt . . . suggestum late circumvestiunt.

Sericosus, 3., serius; *selyem* . . . Ger. seiden. Kronst. I. 5.

Series, (Du C. al. s.); *segyver-út. sor-út*. Regul. Turm. Præt. 10. Qui in Vigiliis aut *Serie* (*Spalier*) steterit, is qua Officialis ad observandam debitam differentiam neminem quam Augustus *franca salutabit* (mit dem Säbel präsentieren).

1. **Serietas**, severitas, rigor (Du C. gravitas); *szigor*. Funda Dav. A2. Extrac. omnis *serietas* soli Rebellioni adscribenda sit.

2. **Serietas**, ex *serietate*, serio, vere ex animo; *komolyan*. Arch. Ver. Sieb. XXVII. 126. confessio ex *serietate* et non ex ioco fuerit prelati. Cf. Auson. Parent. 2. 6.; Sidon. Carm. 23., 439.

1. **Seriose**, (Du C.) serio, graviter; *komolyan*. Knauz. M. E. Str. II. 105.

2. **Seriose**, fuse, articulatum, (Du C.); *kimerítően, tisztán, világosan, tönérő-hegyig*. Cod. de Sztára. Vol. II. 87. Memoratum Petrum, filium Ramacha . . . nostram specialem in presentiam vocatum comperimus *seriose*.

Seriositas, proprietates rei serie, gravitas, (Du C. gravitas morum); *komolyság*. Száz. VII. 16. si cum *seriositate* ipsos aggrederentur.

Seriosus, uberius et ex tenore, seu serie evidenti; *részletesebben*. Batty. Leg. III. 191. an. 1350: hæc . . . in . . . nostris litteris *seriosus* continentur. Raë. Mon. Sl. XIII. 153. an. 1356. Knauz. M. E. Str. II. 277. Pl. Pom. S. de Temp. Dom. II. Adv. s. I. c. 3.

Seriosus, serius, gravis (Du C.); *súlyos*. Gall. serieux. Pel. In paraceve s. II. c. 1.: Sermo de *seriosa* varietate passionis Christi.

Seriparius, seriarum confector; *kádár, bodnár, pintér*. Ger. Böttcher, Binder. Fr. Lib. Rt. III. 188. quatuor fabris, uni *seripario* dati sunt.

Seritatum, seriatim, ordinatim; *sorban*. Cod. Dip. Pat. VI. 40., 27. Quibus litteris inspectis et attestacionibus *seritatum* auditis nos decrevimus, ut . . .

1. **Serium**, i, mora, retardatio; *késés*. Arch. Rák. IX. 625. ha *serium*ot nem fog tapasztalni.

2. **Serium**, gravitas; *komolyság*. Bék. Pázt. III. 256. an. 1357. abbas . . . venit et cum maximo *serio* nobis proposuit.

Sermonem facere ad populum, in cætu sacro verba facere; *prédikálni*. V. Penitenciam dare.

Sermocinialis, ad sermonem pertinens, sermocinatrix; *beszélgetési*. Pázm. Dial. 3.

Sero, vespera, (Du C. occasus); *este*. It. sera. Gall. soir. Schläg. 133.

Seroculus, 3., demin a. serius; *komolyoska*. Bocat. Hungar. p. 478:

Et qui comis eras nec efferatus
Nunc fies tetricus *seroculusque*.

Serosus, 3., sero plenus, similis; *savós*. It. sieroso. Ger. molkig. Vern. Psych. 32. Facies autem interior lævis est, humore *seroso* madida.

Serotinales, *hátalékos pénz*. Numi Hung. 133. *Serotinales* denarii, quorum 8 marcas, singulas a 10. pensis computatas, in anni 1374. diplomate coram conventu B. Adriani de Szala edito commemoratas reperi, in eodem per Georg. Fejér. Cod. Dip. IX. v. VII. p. 582. vulgato documento erronee *Gerchinalines* nominantur.

Serotine, sero; *későn*. Opin. P. I. §. 8.

Serotinus, 3., retardatus; *elkéselt*. Törvt. Msz.

Serpentarius, i; *kigyótartó*. It. serpentario. Ger. Schlangenträger (Sternbild). Szentiv. Curios. Misc. 60. Extra Zodiacum in parte Septentrionali numerantur 23. ordine quo sequuntur, nempe: Ursa maior, 35. Ursa minor, 7. Draco, 31. Cepheus, 13. Bootes, 23. Corona Borea, 9. Hercules 31. Lyra, 11. Cygnus, 20. Cassiopeia, 13. Perseus, 29. Auriga, 14. *Serpentarius*, 29. Serpens, 18.

Serpentina, Colubrina integra, (Du C.) tormentum bellicum maius; *sugar ágyu*. Gall. serpentin, coulevrine. Szentiv. Curios. Misc. 373. Carthana et Canon idem significant: *colubrina integra* alias vocatur *Serpentina* vel *dimidia Apis*.

Serpentina linea, linea anguinea, flexuosa; *kigyóvonal*. It. linea serpentina. Ger. Schlangelinie. Kass. P. P. I. 77. Ac sie deorsum versus una longa *serpentina linea* trahitur.

Serpentulus, i, dimin. ad serpentem; *kigyócska*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. p. 286.

Serpiginosus, 3., serpens; *kigyódzó*. Bene Med. II. 328. subinde infra crustas enascentur *furunculi*, ulcera molesta, profunde penetrantia, vocatur tinea faciei maligna s. *crusta serpiginosa*.

Serpigo, (Du C.) rubor cutis cum membrorum extantia; *sömör*. Bene Med. IV. 50. dum tales herpes per cutis partem maiorem extenduntur, vocatur *serpigo*.

Serra, æ, culter, falcula, (Maigne); *bicsak*. Gall. faucille. Cod. Dip. Arp. Wenzel. I. 40. *Serrae* argenteæ cum colearibus.

Serrabilis, quod serra scindi potest; *fűrészkelhető*. Rau. Elem. p. 6. Cf. Plin. 16, 43, 83 §. 227.

Serratina, æ, machina truncis arborum in asses secandis instructa; *fűrészmalom*. Ger. Sägemühle. Nov. Calend. 217. *Serratinarum* Scribe D. F. M.

Serratio, sectio serræ faciendæ; *fűrészelés*. Reg. Turm. Præt. 100.

Serta, schappel (Dief.) = Kopfschmuck besonders der Jungfrauen (Lexen), (Du C. corona ducalis); *párta*. Schläg. 1171.

Sertor, pro: *Sartor*. Ljub. Mon. Sl. V. 253.

Sertum, i, V. *Serta*. Thök. Diar. II. 372. Unum *sertum* vulgo *parta* vocatum, cum quinque rosis aureis, adamantibus et unionibus ornatum fl. 120.

Servaculum, (pennæ), theca calamaria, (Du C. al. s.); *(toll) tartó*. Tör. Tár. 1888. p. 566.

Servaculum, (salis), salinum, concha salis; *(só) tartó*. Tör. Tár. 1889. p. 595. s. *salis* deauratum.

Servaguardia, *Scaraguardia* q. v. Raë. Mon. Sl. XIII. 343. an. 1332.

Servare, servandi causa contegere (ap. Du C. et Fin. al. s.); *teríteni* (*megvéds vétett*). Kronst. II. 364: purpuram ad *servandum* super sellam.

Servare conventa, stare conventis; *szertözésnél maradni*. Wagn.

Servetanismus, i, doctrina Michaelis Serveti an. 1509. Villanuova in Aragonia nati, cuius opus an. 1531. «De trinitatis erroribus libri septem» inscriptum causa multorum disputationum erat; *Servetus tana*. An. Sc. II. 267. sæc. XVI. Pomum Eridis Theologiæ obiectum esse, omnem viam sternere *servetanismo* contra regulam Divi Augustini.

Servi camerae regiae, *kamara szolgálói*. In iure Hungarico.

Servi fiscales v. fisci aut fiscalini, *servi Regales vel Reginales*. Kol. Am. II. 116. Servi, qui Regalibus servitiis ob-eundis mancipati erant in Germania et Gallia vocabantur *servi fiscales* vel *fisci* aut *fiscalini*; in Ungaria autem Regales vel Reginales aut Regis vel Reginae *conditionarii* vel *conditionales*.

Servi fundationales, *alapítványi szolgálók*. Kol. Am. II. p. 124: Alterum in Ungaria perfectorum servorum genus . . . ecclesiasticum, quos sat recte dividerimus in *fundationales* et testamentales. *Fundationales* fuerunt ii, qui aut ab Regibus aut a privatis civibus, titulo fundationis, ecclesiis et monasteriis donabantur.

Servi regales, *királyi szolgálók*. Ker. Inst. Mil. 21: Ad tertiam subditum castrisium classem *Servi Regales* et *Reginales Beneficiarii*, qui in vetustis legibus *Liberi* plerumque nominantur, pertinebant. Hi erant strictæ coloni, qui terras Regias colere et præter tributâ publicâ varia colonis propria servitia rusticana præstare obligabantur.

Servi testamentales, *végrendeleti szolgálók*. Kol. Am. II. p. 124. *Testamentales* . . . qui spe futuræ lætioris vitæ aut purgatorii poenarum metu, ultima præcipue voluntate iisdem (sc. ecclesiis) relinquebantur . . . *Testamentales* præterea appellabantur *exequiales* et *Dusenici*, et exequiales quidem, quod singulis annis, die, quo exequiæ heri celebratæ erant, certa dona ecclesiæ vel Monasterio offerre tenebantur; quapropter etiam Slavis appellati fuere *Dusenici*: Duseha enim illis animam significat, unde *Dusenicus* derivatum, servum notat, animæ salutis causa sacerdotio relicto.

Service, V. *Salgamum*. Moln. Patv. 79. candelæ, sive Luminis et Straminis seu strati intelligenda sunt, cum reliqua nomine portionum oraliū et equiliū, competentia item quarterialis; ista vero nomine *salgami* et *service* sint intelligenda. Reg. Mil. 1728. 29.

Servicialis, e, serviens; *szolgáltni köteles, szolgálai, szakmányos*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 438. Similiter omnes ceteri *populi serviciales* scilicet pelliparii, sutores, fabri debent dare . . .

Servidagia, æ, vectura; *szállitás*. Urk. Sieb. II. 338. an. 1370. de . . . mercimonialibus . . . sive sint *servidagiæ* sive *pedagiæ* seu vectura vel inductura aut portatura.

Serviens, servus (Du C. minister, famulus); *hűbéres* (szolga). Pfahl. Jus. Georg.

XXII. Qui nexu feudali adstricti erant *Servientes* vocabantur.

Servientes, Nobiles ingenui. Bel. Math. Notitia Hung. T. II. p. 433: Ita nobiles opibus et clientelis potentes, quibusque patuit ad Regum Aulae accessus olim appellabantur (sc. Comites) cum Nobiles tenuiorum fortunarum alii, tametsi optime de Rege et Patria meriti *Servientes*, hoc est *Nobiles* ingenui dicebantur. Hinc nomen officii *Szolga Bíró* i. e. *servientium* sive Nobilium Iudex. Tör. Tár. 1893. p. 21. Száz. XXIV. 217. Pár. Páp. Werbőczy II. 14.

Servientes castri, civiles, eives; *vár-jószágok, várnak fegyveres szolgálói*. Kol. Am. II. 147: Atque indigenae quidem non modo *servientes castri*, sed civiles etiam et eives appellabantur; *cives* quidem *civilesque* potissimum appellabantur ii, qui in vico aut oppido, castro subjecto, aut adjecto, Ungaris ex voce *Vár*, castrum, *Város* nominato, id est in *castri civitate* habitabant . . . erant autem hi quoque perinde ac *jóbagyones* castri sive milites in centuriis divisi, quorum praefecti *maiores villae, villici*, immo *centuriones* etiam vocabantur. Fuerunt vero hi *servientes castri* *jóbagyonibus* castri longe inferiores. Kelem. Inst. Jur. Pr. 184. in inferiore classe (populi castri) continebantur 4-0 Servi 2-0 Manumissi 3-0 *Servientes Castri*, aliter etiam *Castrenses, Civiles, Cives* vocati. Erant isti homines liberi vel initio statim in societatem ab Hungaris assumpti vel deinceps recepti atque ex alterutris his propagati. *Servientes* Castri inde dicti, quod praeter liberos denarios et decimas, etiam operas necessarias praestare fuerint obligati.

Servientes ecclesiarum, qui ecclesiae militare servitium praestabant; *az egyház fegyveres szolgálói*. Törvt. Msz.

Servientes vel familiares impositionati, seu ignobiles; *birtoktalan nem nemes szolgálók*. Hajnik Perjog. 99.

Servientes in legationibus in equis propriis, tabellarii; *postások*. Száz. XXIV. 217.

Servientes Regales, Nobiles; *nemesek*. Cub. C. Arp. I. p. 80. Stephanus V. 1274: in recompensationem fidelium servitorum eorundem Castrensium, licet maioribus digni haberentur, dictum Bud et fratres suos . . . ac eorum heredes heredumque . . . successores. Simul cum . . . terra eorum Jerte vocata in numerum, cetum et collegium *nobilium* Regni nostri, qui *servientes Regales* dicuntur, diximus transferendos.

Servientes Regis, (Du C. al. s.); *királynak szolgálók*. An. Sc. I. 102. an. 1243: *Servientes Regis* apud veteres Hungaros nobiles etiam appellabantur propterea, quod partim in palatio Regio aulae munia obeundo, partim in castris stipendia merendo Regi serviverint. V. Andreae R. Decr. An. 1222. Art. 3 et 4. Kol. — Am. II. 87: Qui *Jóbagyones* castri domi bellique egregiis virtutibus et meritis ceteros anteabant, ii de *Jóbagyonatu* castri singulari Regis gratia transferebantur in ordinem *Servientium Regis*, qui *equites aulici* et *familiares Regis* appellabantur . . . 89: hi ab omni iurisdictione et conditione castris fuerunt exempti. Kelem. Inst. Jur. Pr. 185. *Servientes Regis*, dicebantur etiam: *Equites aulici, Familiares regis, Banderium regum, Regia domus Regis Hungariae*,

In hunc honorificentissimum militiae ordinem ex prioribus duabus Classibus praestantissimi quique et virtute militari praecellentissimi viri cooptabantur, possessionibus hereditariis, unice sub obligatione militandi, absque ullis aliis oneribus, tenendis donabantur, a Jurisdictione Castri exempti suos proprios Iudices Nobilium (*Szolga-Bíró*) habere permittebantur, a S. Stephano eximius praerogativis ornabantur, quas Andreas II. Bulla sua aurea instauravit. Ker. Inst. Mil. 38: Nobiles hi antiquis temporibus *Regis Servientes* aut *Exercitantes*, quia sub Regiae Majestatis vexillo servire, militare, ac exercituare tenebantur, alias *Equites Aulici* et *Familiares Regis*, quia partem quasi domus Regiae efficiebant, appellabantur. Száz. XXIV. 217. — Hajnik Perjog. 12.

Servietesul, mantile (vox Rumen.) V. s. *Cochimus; asztalkendő*. Gall. serviette. Tör. Tár. 1890. p. 223.

Servilis equus, equus militaris; *szolgálati ló, katonaló*. Ger. Dienstpferd. Reg. Turm. Præf. 22.

Servilismus, cogitandi, sentiendi modus servilis; *rabszellem, szolgálai gondolkozásmód*. Törvt. Msz.

Servimen, servitium, (Du C.) ; *szolgálat*. Bék. Pil. P. I. 397. an. 1440: cum . . . inconcussa fidelitate servimur.

1. **Servire**, solvere, pendere (Du C. 1.); *kiszolgálni, fizetni*. Bék. Pil. II. 274. an. 1380. tenebatur . . . *servire* omni anno duas libras denariorum.

2. **Servire**, mereri (Du C. al. s.); *érdemelni*. Ger. verdienen. Monm. Comit. Trans. I. 143., 1342. De Francisco Kendy. Ista bestia nunquam *servit* unam guttam, imo *servit* patibulum, quod ei darem per servitijs.

Servitae, *serviták*. Cher. Jus. Eccl. II. 47. Commemorandi sunt *Servitae*. Horum ordo originem suam debet septem piis viris ex nobilissimis Florentinorum familiis, opulentia et muneribus publicis, quae in Patria gerantur conspicuis. Hi qua membra alicuius Confraternitatis Mariana iam antea spiritualiter coniuncti in festo Patronae suae B. V. in caelos assumptae anno 1233, consilium ceperunt saeculo valedicendi omnibusque bonis suis venditis et distributis vitam penitentiae causa solitariam ducere et continuo laudes B. M. V. celebrabant, unde mox servi B. Mariae dicti sunt.

Servitia clamorosa, precones; *közkiáltó*. Hajnik Perjog. 74.

Servitia conventionalia, servitia, pacto nitentia; *egyezményes szolgálat*. Vuch. Jur. Feud. 175. Incrementum feudorum usu totque ministeriis in feuda conversis nata sunt servitia non militaria *conventionalia*, ipsaque feuda, feuda Conditionata.

Servitia exhibitor, servitia exhibens qui praestat servitia; *szolgálatot tevő*. Fej. II. 49. ceteri omnes sunt vel vinitores vel aratores vel alia *servitia exhibitores*.

Servitia feudalia, *hübéri szolgálat*. Vuch. Jur. Feud. 162. Jus exigendi *servitia feudalia*, Lehendienste, seu officia vasalli specialia, Domino virtute fidelitatis et reverentiae intuitu feudi praestanda.

Servitia honoraria et aulica, *tiszteletbeli és udvari szolgálat*. Vuch. Jur. Feud. 174. Praeter servitia militaria frequentia erant servitia non militaria vel ex lege

et observantia vel ex conventionem debita. Ad priora pertinent I. *Servitia Honoraria* et *Aulica*, Ehrendienste, honoris domino exhibendi causa, ipso Comitatu vasalli praestanda.

Servitia iudiciaria, *törvénykezési, bírói szolgálat*. Vuch. Jur. Feud. 175. Haud minus II. praeis temporibus vasalli ad *servitia iudiciaria*, Gerichtsdienste, id est munera in curia parium obeunda, obstricti erant.

Servitialis, serva (Du C.) ; *szolgálónő*. Mem. Pauli. 438. Petrus Vir Milite *Servitialis* meae de sera per quosdam Vlacorum, dum solus pergeret ad molendina. Ljub. Mon. Sl. XI. 120. an. 1322.

Servitium, pensio, quae ab episcopo consecrato romano pontifici praestabatur; *a római pápának fizetendő díj*. Szered. Ser. Episc. 77. Propter paupertatem liberatus fuit a praestatione *servitii* seu Romanae pensionis.

Servitor, (Du C.) cuius opera mercenarius, opifex utilis, socius, famulus; *legény*. Száz. XI. 796. Cf. Acut. serm. ad frat. ap. Augustin. 43 med. Inscr. Orelli nro 2363.

Servitor paratissimus, subscriptio in epistolis; *kész szolgálja*. Gehorsamster Diener. Tör. Tár. 1886. p. 339.

Servitrix, famula (Du C.) ; *szolgálónő*. Rit. exp. ver. B. 3: Merth comes Theotonico-rum litigavit contra omnes villanos . . . pro sex maris a *servitrice* sua per ipsos violententer ablatis. Cod. Dip. Brüss. II. 309. Jegt. Eml. II. 4. 333. Szék. Okl. I. 275. Vjestnik I. 95. an. 1498. lego *servitrici* . . . florenos.

Servitus conditionaria, conditione astricta servitus; *feltételes szolgálmány, köteletség*. Bedingte Zwangspflicht. Törvt. Msz.

Servitus personarum coacta, servitus, ad quam personae coguntur; *kényszerített szolgálmány*. Törvt. Msz.

Servitus rerum, (Heyse: dingliches Recht am Eigenthum eines Andern; die Zwangspflicht, Beschwerde, Last und Haftlast, die mit einem Vermögenstheile od. dem ganzen Vermögen verbunden ist und die der Besitzer desselben sich gefallen lassen mus, Z. B. Durchgang durch sein Haus od. seinen Garten.) ; *jószágsszolgálat*. Törvt. Msz.

Servitus viciniae, servitus, quae cum vicinia conjuncta est; *szomszédjog túrlelem* p. o. eszterha, ablaktürelem. Törvt. Msz.

Servus massarius, (Du C.) servus glebae; seu praedio addictus; *rőghöz kötött szolga*. Lucius de regno Dalmatico lib. 2. cap. 2. in Charta Tirpimir Ducis Croatiae.

Servens, tis, (Du C. serventes) apparitor; *altiszt*. It. sergente. Ljub. Mon. Sl. II. 87. an. 1340: mitteretur ad custodiam . . . castri . . . unus castellanus cum . . . quatuor famulis, XII *serzentiibus* . . . et restum gentis.

Seschalculus, i. V. *Seneschalcus* (Du C. sescalcus). Ljub. Mon. Sl. XII. 250. an. 1448. unum *Seschaleum*, unum *mareschaleum*.

Sesquianuus, i, unus annus cum dimidio; *másfél év*. Verances. VI. 142. et suscepto interim filio Joanne, quo nec viso nec *sesquiannum* habito cum uxore maritali commercio exstinguitur.

Sesquidecimalis, sesqui decima pars; *másfél tized*. Kronst. III. 605.

Sesquimillare, unum et medium milliarium; *másfél mérföld*. P. Bizarus De Bello Pannonico p. 682. lissem diebus accessit etiam Elector Moguntinus, cui Caesar, honoris ergo

ad *sesquimilliare* Italicum obviam processit.

1. **Sessio**, (Du C. al. s.); *telek*. Pfahl. Jus. Georg. 56. *Sessio* est complexus fundorum intravillanorum et extravillanorum (appertinentiarum) in determinata quantitate iugeriorum quoad fundum intravillanum ac agros, falcatorum (falcatorum) vero quoad prata emensorum.

2. **Sessio**, locus ad vendendum destinatus, (Du C. al. s.); *áruhely*. Ger. Platz. Eszt. Okm. 32. (Deer. Ladisl. 1280): sutores de qualibet *sessione* sabbato unum fristicium.

3. **Sessio**, onis, commoratio, (Du C. al. s.); *veszteglés, lebzselés*. Veranes. IX. 171. Isti etiam, qui hic sunt Eius servitores, tam equites quam pedites, iam eos tædet hic *sessionis*, licet non egeant.

4. **Sessio**, consessus, consilium (Du C. 1.); *ülés, tanácskozás*. Coll. I. 6. Cf. Ulp. Dig. 38. 15., 2 § 1.

Sessio colonialis, pradium coloni; *jobbágy telek, -hely*. Georch. Ért. 47.

Sessio Diatalis, V. *Sessio Comitialis*. Moln. Patv. 20.

Sessio comitalis, senatus in comitiis habitus; *országgyűlési idő*. Diar. 1802. p. 4.

Sessio integra, *egész telek*. **Sessio media**, *fél telek*, **Sessio quarta**, *negyed telek*, **Sessio octava**, *nyolczad telek*. Pfahl. Jus. Georg. 60. *Integra Sessio* 34, *media* 19, *quarta* 11, *octava* 7 iugera numerat.

Sessio Jobagionalis, pradium ita dicti Jobagionis; *jobbágytelek*. Kov. Form. St. 270.

Sessionale constitutum, res, quæ sessionem constituunt; *jobbágytelki állomány*. Törvt. Msz.

Sessionalis, ad sessionem pertinens; sessio non ea significatione usurpatur, qua ap (Du C.) locus idoneus ad construendum ædificium; in iure Hung. *sessio* appellabatur locus, fundus cum una vel etiam pluribus domibus, in quo habitant iohagiones; *locus sessionalis* autem locus aptus ad fundum iohagionis sed habitatoribus adhuc vacuus; *jobbágytelki állomány*. Cod. Dip. Arp. II. 276. possessionem etiam ipsorum Coasyna vocatam taliter dividissent, ut propter loca *sessionalia* eorundem, in quibus nunc iidem resident et commorantur . . . tam ipsi quam etiam iohagiones eorundem possiderent . . .

Sessionalista, æ, colonus unius sessionis; *telkesjobbágy*. Kövy El. 117. Si coloni Jus ligationis habent, inquilini quidem ligna, quisque dimidiam orgyam cadere, *Sessionalista* vel *Jugalista* vero, quilibet integræ Sessionis unam orgyam intra idem Dominium invehere debent.

Sessionarius, ad sessionem pertinens. Cf. supra «Sessionalis». Cod. Dip. Hung. And. VI. 285. 3. ipsam porcionem suam *Sessionariam* ob dilectionem fraternitatis a sex annis retroactis sicut tunc etiam nunc Nicolao reliquisset.

Sessionatus, sessione, possessione præditus; *telkes*. Pfahl. Jus. Georg. 67. Coloni ratione fundorum sessionalium et non Sessionalium in Colonos *Sessionatos* et Inquilinos abeunt. Szék. Okl. III. 139.

Sessionem ac votum habere, publici consilii participem esse; *ülés és sza-*

vazattal birni. Ger. Sitz und Stimme haben. Opin. Deput. 25. et Vice-Bano, nec non prædictorum Regnorum Protonotario in Tabula Regia, Bano autem in Tabula Septemviri Sessionem ac votum concedendum censuit.

1. **Sessus**, (Du C.) locus idoneus ad ædificandum; (*telek*) *épülethely*. Ger. Bauplatz. Tör. Tár. 1893. p. 23. Knauz. M. E. Str. I. 441. [Passim.]

2. **Sessus**, i, *sedile, sediolum*; *szék*.

Sestarius, i, (Du C.) sextarius, mensura liquidorum, aridorum; *félkanta*. Ljub. Mon. Sl. XI. 147. an. 1343. ad quantitatem ducentorum *sestariorum* frumenti.

Sestorium, idem quod ap. Schlägli *sistorium* = storea; *gyékény*. Ger. Matte. Ljub. Mon. Sl. II. 284. an. 1345: habeamus . . . mittere . . . farinam et bladam, *sestoria* et alia.

Seta serica, (Du C. 1.), bombycina; *selyemszővet*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 33. et successoribus vestris tributum dare omni anno libras de *seta serica* decem.

Setaceorum confector, peniculus, setarius; *kefekötő*. Ger. Bürstenbinder. Tab. Conser.

Setaceus, instrumentum ad everrendas, purgandas vestes e setis confectum, scopæ setosæ; *kefe*. Reg. Turm. Prat. 46. et servitia sua solummodo ad purgandos eothurnos, everrendas *setaceis* vestes ac *scopanda* cubilia restricturum. Arch. Rák. VIII. 334., 353. *Setaceus* cum manubrio argenteo.

Setenicus, i, alias: sitinicus. V. s. *Satinicus*. (Du C.) Rač. Mon. Sl. VII. 80. an. 1070.

Setentus, 3., (se + tentus) distentus, distractus; *széthúzott, szétszóró*. Rák. Ön. 265. I. 30—33. (33.). . . Primus gradus adhesionis est plus ei temporis, quam præfixerat, indulgere sub prætextu, nonnisi exiguo intervallo opus finiri posse vel debere finiri, ne, idea *setenta* in oratione, distrahat mentem.

Seteriare, idem quod ap. (Du C.) *setaciare*; eribrare, quod cribra ex setis porcinis vel potius pilis equinis confecta sunt; *átszűrni*. Kol. Cod. 37. an. 1372. postea per incerniculum purgatur vel *seteriatum*.

Setiricus, 3., (fors legendum *Setnicus* q. v.) Rač. Mon. Sl. VII. 41. an. 1033: pro . . . domo dedimus . . . quattuordecim solidi *setirici* ex auro mundo.

Setistrum, scopæ setosæ, peniculus; *kefe*. Kronst. III. 98.

Setnicus, v. *Satinicus*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 54. Comparavi vineas de Draganego vites et terra pro XI. soli et I-modio sale profine coram Girgi Abraham et *Setnico* Dabravito.

Setura, æ, (Du C. seccatura) res ipsa secta; *vágat*. Star. VI. 191. an. 1325. per *seturas* et seissuras super arbores.

Severiani, Hæretici a Severo quodam Marcionis et Tatiani discipulo sic nuncupati. Hic multa magistrorum impiis delirationibus adiecit (Du C.); *Severus követő*. Fej. I. 373. sicut *Severiani*, maledictam dicunt legem Moysis.

Seviatus, 3., sævus; *vad, kegyetlen*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 138. de omnibus . . . violentiis, factis *seviatis*.

Seviliter, (a *sævendo*) furenter, cum furore; *dühösen*. Chr. Dubn. 165., 135. Crudeliter et *seviliter* invicem dimicantes.

Sexagena, (Du C.) monetæ species, f. quod pretii 60 solidorum esset. Charta Casiniri Polon. Reg. ann. 1335 apud Ludewid. tom. 5. Reliqu. Mss. p. 594.: *hutvnanas garas*. (egy schok = sexagena = 60 magyar garas; 25 magyar garas = egy magyar forint; e szerint 37000 sexagena = 88000 magyar forint. V. Magyar Nemzet Története. Milleniumi kiadás. Budapest, 1895. III. kötet 511. lap.) Sim. Num. 62. Igitur usitatam apud vicinos uti et apud Hungaros *Sexagenam*, utpote quibus 37 mille sibi numeratis Sigismundus Rex Hung. XIII Oppida Polonis oppignoraverit Duce Cl. Dohner e. S. J. et. C. Voigtio assumpsi contemplandum, *Schok* forte a *Schober* ortum proprie significat comulum ex 60 mergitibus seu manipulis constantem, cuius una quarta pars nempe 15 dicitur Mandel (*Ferto*, Batzen) cum hoc convenit, unde totum bene dicitur Kopa (*Capetia*) respectu cumuli apud Bohemos, respectu autem numeri *Sexagena* latine et exprimitur hoc signo ss. 8. Hæc vox itaque etiam in computu pecunie adhibita est, postquam in Bohemia Venceslaus II. Grossos 60 pro una Marca (uti nos totidem Vencarios) numeravit. Sim. Num. 63. Jus Municipale Moraviæ pag. 60. sic habet: Pro opere homicidii, quod vulgariter Voleist dicitur, dabitur aetori Marca, quem textum Litska sic vertit: Pro układ zwasdem, genz slowe Nemeczky Voleist, Zalobniku dano bud LX Grossuuv, hoc est dabuntur Grossi 60. h. e. *Sexagena*. Sed postquam Marca 64. Grossis mutabatur, alioquin invicem destingui debebant. Hinc *Sexagena Ferto* semper valebat 15. Grossos sed Marca *Ferto* v. 14. v. 15. v. 16. Grossis æquabatur, prout Marca numero Grossorum definiebatur.

Sexagena Gravis, **Sexagena Levis**, **Sexagena Magna**, **Sexagena Parva**, **Sexagena Vetus**, Sim. Num. 64. *Sexagena* in exordio erat 1/7 Libræ atque adeo = 60 helleris — h. e. obolis; si hi de puro argento erant, *Gravis Sexagena* dicebatur, cuius in Mysinia iam 1258. mentio occurrat. Ergo *Sexagena levis* huic contraria hoc est: mixta intelligenda est. Item *Sexagena magna* constabat ex 60 grossis magnis antiquis; *Sexagena vero parva* ex parvis et novis. Item *Sexagena vetus* valebat 20 antiquos, hoc est an. 1420 enos Grossos, quorum 3. antiquum unum Grossum æquabant.

Sexagenarium, a *Sexagena*, quæ erat monetæ species pretii 60 solidorum. V. Du C. sub *Sexagena*. Szer. Not. p. 117: Item in Enyedino quilibet Dominorum habebit singula duo *sexagenaria*, in reliquis autem . . . possessionibus, singuli singulum habebunt *sexagenarium*.

Sexagenarius, i, monetæ species valens 120 cruciferos; *ezüst huszas*. Száz. XX. 214. *Sexagenarius* 120 krajczárral.

Sexangularis, sexangulus, hexagonus; *hat csücsű*. Knauz M. E. Str. I. 129., 151. Arch. Rák. VIII. 351. scutellulæ *sexangularares*.

Sexdigitus, 3., sex digitos habens; *hat ujjal bíró*. Galeoti 51. Inter doctos viros, qui aulam regis quotidie frequentabant, erat quidam *sexdigitus*.

Sexennarius, semigrossus; *hatos, hatkrajczáros*. Ger. Sechser. Lop. Mon. Sl. XX. 254. an. 1710: segetes . . . inseminanti non secus quam erga præmium plurium *sexen-*

nariorum solutionem accipiendi facultatem admisit.

Sexerius, i, monetæ species. V. *Educcillator*; *hatos*. Ger. Sechserl. Kük. Jura II. 186. pro immunitando item gratuito Educillatore consuetos *Sexerios* 90 annuatim pendere.

Sexhebdomadalis, sex hebdomadarum; *hat heti*. Ger. sechswöchentlich. Cher. Jus. Eccl. I. 375. Parochis citra altiores ordines *sexhebdomadalem* Instructionem impertiri vetitum est.

Sexiga, ad normam quadriga; *hatos fogat*. Ger. Sechsspänner. Szegedi Rubr. Pars. III. p. 117: S. Regni Corona . . . relata est sub his Comitibus Posonium, comitantibus honoris causa quadraginta sex *sexigis*.

Sexilugus, 3., seilugus; *hatos fogatu*. Sechspännig. Mako Eccl. p. 71:

Ipsæ ego *sexilugos* volitis comitator euntes
Dii faciunt votis pondus inesse meis.

Sexingenti, sexcenti, (ad analogiam quingenti); *hatszáz*. Fr. Lib. Rt. I. 43. III. 210. cubuli duo millia *sexingenti* et septem. Cod. Dip. And. II. 492., 579. Batty. Ser. Episc. 101. habitatores . . . numero *sexingenti*, lanceis, ballistis . . . in ipsum irruerunt.

Sexquibralis, e, sesquibralis; *másfél fontos*. P. Bizarus De Bello Pannonico p. 666. ubi amnes nonnulli aurea ramenta ferunt, aurique fragmenta quandoque *sexquibralia* trahunt.

Sextalitas, sexta pars; *hatodrész*. Csaplov. Nucleus p. 192: Mater tutrix *sextalitatem* proventuum præstendere non potest. Kelem. Instr. Jur. Pr. 422.

Sextariaticum, auctore Battiano sextarii solvebantur Domino pro singulis frumenti sextariis, unde pensum illud *Sextariaticum* audiebat. Cf. Du C.; *hatod*. Batty. Leg. T. II. 296.

Sextinus, scrupulum, scrupulum. V. s. *Kuntinus*; *egy unczia 24-ed része*. It. sestula. Ger. Skrupel. Száz. XXI. 591.

Sextupes, pediculus; *tetű*. Ger. Laus. Prot. inq. 190: et habebat multos *sextupes* in vestibus et in capite.

Sextus baculus, idem q. sextus digitus; Széchenyi passim.

Sextus digitus, inutilis; *haszontalan, fölösleges*. Gyön.

Seycea, species navis; *sajka*. Star. XXIV. 214. an. 1242. galia et *seycea*.

Sezalo, sigillum; *pecsét*. It. sigillo. Ljub. Mon. Sl. IV. 427.

Stetolicus, sanctulus a slav. svetī=sanctus; *kis szent*. Mar. Reg. Dalm. 307 et coronato nomen inditum est *stetolicus*, quod in latinum versum *Sanctulum* sonat.

Sfortium, (Du C.) vis; *erő*. Ljub. Mon. Sl. IX. 227. an. 1412: habebimus *sfortium* gentium multarum.

1. **Sforzare**, vi irrumpere; *betörni*. It. sforzare. Ljub. Mon. Sl. XI. 2. an. 1306: quicunque *sforzaverit* molendinum . . . solvat.

2. **Sforzare**, vim inferre; *erőszakot követni*. Ljub. Mon. Jnr. P. I. V. III. 194: si aliquis . . . *sforzaverit* mulierem.

Sgnocio, onis, idem quod *squiorus*, *squiro*, *sciurus*; *mókus*. It. scoppatolo. End. P. 610. (Ladislai III. moderatio an. 1288: 10.) Item de pelibus *sgnocionum* duorum milium sex pondera solvantur.

Sgomborare, (Du C.) vacuare, purgare;

eltakarítani. It. sgomberare. Ljub. Mon. Sl. XI. 203. an. 1345: persona, que habet . . . petras in portu . . . debeat . . . petras *sgomborasse* . . . de portibus.

Shak, V. *Scaci*. Arch. Rák. VIII. 338. Duæ Scutellulæ plenæ Instrumentis ad *luseum latrunculorum* vulgo *Shak* necessarius.

Shercezus, i, dux; *hereceg, vezér*. Luc. Notæ. 445. Banos Tex. Sl. Duxi aut *Shercezi*, Duces voce Latina et Teutonica Thzerzogh scripsit.

Skirio, onis V. *Squiriono*.

Sl, pro: utrum; *valjon*. Frak. Mát. lev. II. 184: ex quibus intelliget, si ego vel imperator a iusto se retraxerit. Batty. Leg. III. 300. an. 1397.

Sialagogus, sputa et salivam copiosam movens (iebris) (a gr. *stalon* et *dywog*); *nyóltgerjesztő* láz. Bene Med. I. 136.

Sibyna, æ, (Du C.) telum, venabulum, hasta; *vadászdzsida, -kopja*. Lzh. Cod. Med. III. 305.

Sicca, æ, piceina (exsiccata); (*kiszáradt*) *halastó*. Kronst. III. 580. an. 1550: *sicca* (exsiccata, vacua Wayer.)

Siccacio, rectius: *seccatio*, actus amputandi; *levágás*. End. p. 367. (Decr. Colom. 54): Fur captus per triduum ligatus sine manuum *siccacione* et ignis coneremacione teneatur.

Siccæ, (litteræ); *száraz váltó*. Kelem. Inst. Jur. Pr. VI. 578. Quæ enim *Siccæ* (Troecene Wechselbriefe) compellantur, et penes quas ipse expediens per se præstendam solutionem promittit, in eo fere solum differunt ab ordinariis Chirographis, quod illæ beneficio fori Cambialis gaudeant, non item ista in regula.

Siccum, *manere in sicco*, in tuto esse, in portu navigare; *biztonságban lenni*. Frak. Mát. lev. II. 104.

Sichaster, i, Monachus. Nill. Symb. p. 616: De *Sichastro* Sophronio seditionis stimulatore et concitatore. V. notam 1: Monachos superiores iam vidimus *sichastros* appellari p. 561. Descendit autem vocabulum *sachastri*, *schastru*, *sichastri* (Ita Cibac Dictionaire t. 2. p. 698) seu *sychastri*, *esychastri* (Ita Laurianu-Massimu, Glossariu p. 530) a græco nomine *ὑποχαστής*, quod monachi in quiete (*ἡσυχία*) et animo imperturbato Deo serviant.

Siciligo, fœnum chordum, — auctumnale; *sarju*. Ger. Grummet. Kronst. II. 400. III. 423.

Siclus, i, (Du C.) agnellus: V. s. *Cucura*; *bárányka*.

Sicomorus, morus; *szederfa*. It. moro. Schläg. 1355.

Siculi regales, királyi *székelyek*. Szék. Okl. I., 103.

Siculi trium generum, *három osztályrendű székelység*. Száz. VII. 55.

Siculiatius, us, bona nobilia siculorum, *nemes székely birtok*. Szék. Okl. VII. 126. Quomodo ipsa animo deliberato maturoque consilio inter se prehabito, Totale *Siculiatum* Maius et aliud *Siculiatum* in wlgari *lofew* nominatum in Sede Maros existens.

Siculialis, ad Siculos, gentem Hungarorum consanguineam pertinet; *székely*. Cod. Telek. X. 302. olim antiquis temporibus in eorum hereditatibus *Siculialibus* ab invicem fuerint divisi. Cod. Alv. I. 43.

Siculitas, status civis Siculi; *székelység*. Jogt. Eml. T. I. p. 11. Si aliquis Siculorum habens Nobilitatem aliquam notam infidelitatis incurrerit . . . extunc talis solum *Siculitatem* amittat. Szék. Okl. I. 53.

1. **Siculum**, sæculum; *örök idő*. Vjestnik I. 179. an. 1289 sic observare per *sicula*.

2. **Siculum**, mensura liquidorum (Du C. Sicla) quarta pars uncie. Han. Mon. Jur. P. I. 198: teneatur vendere tantum *siculum* olei.

Sicululus, incola Transylvaniae; *székely* (először 1213.) Száz. VII. 54.

Sificiens, pro: *sufficiens*; *elegendő*. Tör. Tár. 1890. 223.

Sigari, V. *Pharahones*. Mall. B2: etiam *Sigari* ad Cassoviensem portam degentes.

Sigillacio, (Du C.) actus sigillo muniri; *pecsételés*. Cod. Dipl. And. V. IV. p. 553: ante presencium literarum *sigillacionem* personaliter ad nos veniendo. — Star. XI. 32. an. 1458. in *sigillacione* presentes.

Sigillacio litterarum, obsignatio; actus sigilli imprimendi; *pecsételés*. Száz. XI. 24.

Sigillale, **Sigillaris**, **Sigillum**, *apocba*; *kötelezvény*. Ger. Schuldschein. Quel. Sieb. I. 290. an 1300. devenuerunt de *sigillis* successive flor. Ibid. 321. percepti sunt una cum *sigillalibus*. Ib. 323., 327.

Sigillare, (Du C.) signare, consignare, literis sigillo munitis rem confirmare; *pecsételni*. It. sigillare. Kub. C. Arp. I. p. 105. (an. 1278): litteras presentes sigillo nostro *sigillavimus*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 16.

Sigillator regius, notarius; *pecsételő, (kanczellista, jegyző, írnok)*. It. sigillatore. Kass. P. P. I. 8. eosque qui præter Cancellarium ad manus Regis erant eiusque mandata exequabantur, non semper nomine Cancellarii aut Vice-Cancellarii, sed etiam nomine Notariorum, secretariorum Scribarum et *Sigillatorum Regiorum* compellatos fuisse.

Sigillifer, cursor (Du C. scribæ); *futár*. Batty. Leg. III. 180. an. 1346: alias cursores appellari solent in iudiciis *sigilliferi* ideo, quod exhibitis sigillis iudicium fieret citatio, quæ cursoribus incumbit.

Sigillitus, sigillatus, sigilli munimine roboratus; *pecsételt eldött*. Cod. Dip. Kár. I. 183., 123. significamus tenore presencium tam presentibus quam futuris, quibus expedit universis, quod expirari possunt de facili gesta presentis temporis, nisi robor accipiant ab apicibus *sigillitis*.

Sigillorum incussor, sculptor sigillorum; *pecsétvéső*. Pest. Vár. Lev.

1. **Sigillum**, sigillo munitum documentum, inde hæ formula: *sigillum super aliquem mittere, sigillum proicere, sigillum dare, cum sigillo vocare*, aliquem sigillo munito documento in ius vocare; *törvény elé idézni*. Statut. Ladislai regis lib. 2. cap. 32. Si quis Regis *sigillum* super aliquem proiciens, et ipse in curiam venire neglexerit, rationem perdat et lib. 2. cap. 25: Possit iudex *sigillum* suum mittere super quoscunque exceptis prebiteris et clericis. V. Decret. Colomanni Regis: Si clericus habet causam cum clerico, per iudicis *sigillum* laicus cogatur; si vero laicus habet causam cum clerico, per *sigillum* Episcopi clericus cogatur. Hajnik. Perjog. 186.

2. **Sigillum**, retentio; *pecsétzár*. End. p. 438. (Juram. Andreae II. an. 1232: 10.) nos

vero . . . debemus mittere sales ad confinia . . . et deponi debent in domibus privatorum, ubi stabunt sub sigillis salinariorum.

3. **Sigillum**, (gall. *seigle*) (Du C. sigillum, sigalum) annona; *szemes élet, gabona*. rozsz. Buny. Vár. tört. II. 289. Batt. Leg. III. 239. Batt. Cod. I. 26. Locantur autem et redditus eorum (sc. molendinorum) et per sigilla dividuntur mensis septembris die primo.

Sigillum compulsoriale, mandato compulsorio appositum sigillum; *a vallató parancs pecsétje*. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 40.

Sigillum confessionis, *gyónásbeli titoktartás*. Ger. Beichtgeheimnis. Pár. Páp.

Sigillum deponere, se magistratu abdicare; *hivataláról lemondani*. Jogt. Eml. II. 40.

Sigillum maiestaticum, *fejedelmi pecsét*. Comm. Hist. de Regiæ Hung. Cor. Mor. 52. Hæc Sigillis regum maiestaticis similima erant; *maiestatica* diplomaticis periti ea dicunt, quæ personas regum, vel reginarum, in amictu regis cum corona et scepro, quæ maiestatis indicia esse solent, integre expriment.

Sigillum mittere super aliquem, in ius vocare; *törvény elé idézni*. Batt. Leg. T. II. 442. (Deer. St. Ladisl.) Comes . . . *super neminem sigillum mittat*.

Sigillum quærere, literas sigillo munitas postulare; *hivatalos pecséttel ellátott iratot (bárczát) követelni*. End. p. 370. (Deer. Colom. 82) : Eggressuri de Hungaria a thelonariis tam regis quam comitis, qui exitus tenent, *sigillum* querant.

Sigillum Regis, Regni, *kir. állami pecsét*. Benz. I. H. 278 : Sigilla Regis et Regni quinque dantur : I. *Bulla Aurea*, seu sigillum maius, quod Decretis Regni appendi solet auro impressum; II. *Duplex*, quo ceræ impresso privilegia et literæ armales a Rege et Archiepiscopo Strigoniensi subscriptæ expediuntur; III. *Secretum*, quo Rex in præcipuis negotiis utitur; IV. *Judiciale*, quod Locumtenens Personalis Præsentia Regis custodit et sub eo expedit; V. *Annulare*, quod Rex privatis negotiis adhibet. Sunt etiam sigilla Iudicum regni ordinariorum, Capitulorum et Conventuum et hæc dicuntur *universaliter authentica*, quibus nempe per universum Regnum fides et auctoritas habentur. Alia sunt *particulariter authentica*, veluti sigilla Comitatus, Civitatus et Oppidis singulis propria.

Sigillum Salomonis, Convallaria polygonatum. Linn. Ger. Weiszwur. *Salomon pecsétje*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 449.

Sigillum super aliquem proicere, aliquem citare, vocare sigillo appposito; *ralakit törvényszék elé idézni*. End. p. 333. (Deer. S. Ladisl. I. 43. an. 1092) : Si quis autem regis sigillum super aliquem proiciens, et ipse in curiam venire neglexerit, rationem perdat. Hajnik. Perjog. 186.

Sigillum suum mittere, iudicare; *ítélni*. Hajnik Perjog. 5.

Sigillum venatorium, *vadászat alkalmával használt pecsét*. Comm. Hist. de Regiæ Hung. Cor. Mose. 37. *Sigilli venatorii* vestigium in prima regum periodo, qui magis rei publicæ causa regnum oberrare quam venatu se oblectare solebant, tametsi nec hunc aspernarentur, nullum reperio. In secunda vero Carolus Robertus, genium galli-

cum, sed illius temporis regno invehens, etiam in venationibus non neglecta reipublicæ cura, litteras donationum expediebat, idecirco etiam *sigillum*, quo illas signabat, *venatorium* appellabat, quod plerumque medioere vel annulare erat.

Sigillus, i, pro : *sigillum*. Tör. Tár. 1888. p. 566.

Siginarius, pro : *saginaris*, *sagmaris*, *signarius*, equus sarcinarius; *teherhordó ló*. Ger. Lastpferd. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 449.

Signor, (Du C.) Gall. seigneur = dominus. Bonfin. Ad leges Hung.

Sigismunda, V. *Sunda*. Száz. VIII. 4.

Siglae, (Du C.) ; *jel, betű*. Numi Hung. 23. 467. *Siglae* seu iuxta Ciceroneum literæ singulae in scriptura compendium adhibita sunt initiales vocis cuiusdam characteres, inde a Saeculo XII. et XIII. in Chartis ac inde ab Emerico rege in numis quoque Hungariæ visibiles; vel *simplices* vel *compositae* designant (monogramma), iam Principis, iam loci monetalis, iam denique Comitatus Camerae nomen aut utrumque. Cf. Sigla, orum ap. Justin. Ep. ad Antecess. §. 3. Id. Cod. 1., 47.. 2. §. 22.

1. **Signaculum**, (Du C.) *signum*; *jel*. Thal. Mon. Ep. I. 22. an. 1209, super arbores crucis *signaculis* itur ad viam. Han. Mon. Jur. II. 449. termini seu *signacula*. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 49. Cf. Prudent. Psych. 360.

2. **Signaculum**, (Du C.) *sigillum*, annulus signatorius; *pecsét*. It. segnacolo, sigillo, segno. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 16. sub his litteris precepto meo inscriptis et *signaculo* meo sigillatis. Cf. Appul Flor. 2. p. 346; Ulp. Dig. 45., 3., 1. §. 86.

Signanter, (Du C.) præcipue, imprimis; *jelesen, különösen*. Tag. Erd. II. 188. an. 1762 : *signanter* in Slavonia existentes silvæ. An. Sc. I. 289. an. 1557. Opin. Deput. 30. Dipl. Reip. Rag. 109. D. Ráczk. 75.

Signare boves, connumerare signis inurendis; *bélyeget sütni ökörrre*. Szék. Okl. III. 309.

Signator boum, V. *Boum signator*. Szék. Okl. III. 344.

Signatum, i, *jelelmény*. Vern. Log. 44. Id vero, quod per signum indicatur, vocatur *signatum*.

1. **Signatura**, æ, elenchus (Du C. al. s.); *bíróági jegyzék*. Arch. Rák. 4., 42. Ratiuram *signaturája* vmlly rézről s köpenygekről. Hajnik. Perjog. 227.

2. **Signatura**, (Du C.) approbatio, subscriptio; *hitelesítés, aláírás*. Tör. Tár. XIII. 20. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. 64. aureorum, imaginem Corvi . . . (quæ erat Matthiæ Regis Corvini *signatura* nota) referentium. Száz. VII. 667. Pesty Ször. III. 372.

Signatura boum, præstatio Siculis impendens, qua tenebantur unum assatum bovem præstare, dono dare; *a szabad széke-lyeket terhelő ökörsütési ajándék*. Benkő. Im. Nat. Sic. 61. Dum Regina masculum primogenitum peperisset aulæ regiae, sextum quemque bovem (e quadrimatis et grandioribus) offerebant. Et hæc Hungarice *ökörsütés*, latine *signatura boum* : quod bonus forte Regi obvenientibus stigma fuerit inustum.

Signatura gratiæ, officium apostolicum, in quo de venia et impunitate agebatur; *pápai kegyelemügyi hatóság*. V. *Signatura iustitiæ*. Kon. Egyh. 256.

Signatura iustitiæ, summum iudi-

cium curiæ romanæ, penes quod est potestas inferiorum iudiciorum sententias rescindendi; *a római curia legfőbb semmisítő törvényszéke*. Kon. Egyh. 253. Cher. Jus. Ecl. I. 245. Iudices Rotæ dicuntur auditores . . . Sunt autem divisi in tres classes, quarum quælibet quatuor iudices continet et appellatam ex una classe ad aliam admittit V. *Signatura Iustitiæ*, quæ est Tribunal decedens, utrum causa quæpiam appellari possit, dum id e iure scripto non satis determinari potest. VII. *Signatura gratiæ*, in hac tractantur causæ, quæ ex gratia pontificis dependent e. g. ut a causa non appellabili appellata concedatur.

Signatura, meræ notæ; *puzta jegyzékek* (hitelesítetlenekek). Georch. H. T. IV. 416.

Signaturæ Altissimæ, subscriptiones regiæ; *legfelsőbb jegyzések*. Kass. P. P. I. 275. De benignis Manualibus Regiis et *Signaturis Altissimis*, a királyi kéziratokról, levelekről, legfelsőbb Jegyekről, Jegyzésekről!

Signatus est hic, humatus, sepultus est; *eltemette*. It. segnare = ein Kreuz worüber machen. Wagn.

1. **Signetum**, insigne, seutum, cui arma gentilitia insculpuntur (Du C. al. s.); *czimer*. Werbőczy 293. Item quod exnunc disponatur unum Sigillum, in quo sit *signetum* crucis sicut *signetum* Regni Hungariæ.

2. **Signetum**, (Du C.) 1. parvum sigillum, quod *secreti* vulgo appellant, quo literæ clausæ obsignantur ex obsoleto gallico *signet*, 2. vexillum ornans imago; *kis pecsét, titkos pecsét*, a zászlót ékesítő képet is jelenti. Tör. Tár. 1893. p. 24. Batt. Leg. III. 636. an. 1498 : *signeto* alicuius Notarii publici sub-signato. Batt. Leg. III. 512. an. 1460 : qui mandatum . . . habuerit aliquem citandi, monendi, denunciandi per *signetum*: Fjp. Szám. 266. an. 1428 : pro *signeto* civitatis dedimus.

3. **Signetum**, cæterum (Du C. al. s.); *bélyeg, sütvös*. Kronst. II. 508. unum *signetum* ad octo alia civitatis signanda paravit; et. 649.

Signipotens, (Du C.) miraculorum parator; *csodatevő*. Nagy. Hier.

Signoria, æ, (Du C.) dominium, dominatio; *felsőség*. It. signoria. Gall. seigneurie. Cod. Dip. Arp. Cont. VIII. 440. Et si accideret, quod homines Racusij dubitarent de *Signoria* Comitatus Chelmi, lh. Et si homines Spalati haberent dubium de superscripta *Signoria* Racusei, debent ire ad illam partem de Preulach super ripam et ad pupes bareharum ipsorum.

Signorina, æ : herula, filia nobilis, ex serm. it.; *kisasszony*. Száz. 512.

Signum, meta, scopus; *czél*. It. scopo, bersaglio, segno. Georg. Sirm. I. 249. Postea cum illa ingenia inceperunt sagitare *signum*, id est celt.

Signum evigilationis, classicum; *riadó*. Ger. Reveille. Reg. Turm. Prat. 151. Hora sexta matutina hyeme et æstate matutina *evigilationis signum* (Reveille).

Signum linguae, *jel, tábláska*, (mely a nem latinol beszélőnek adatott). Teutsch. Schulord. I. 46 : oratoris est lites minores, præsertim *signi linguae* componere (367 : die älteren Schulordnungen kennen das *signum latinatis* nicht, ein eisernes Stäbchen, das derjenige erhielt, der nicht lateinisch redete; er wurde dann bestraft).

Signum metale, meta; *határjel*. Szék. Okl. I., 140. Nagy Jus. Trans. Sax. 197.

Signum probatorium, *érték becső árjegyzék*. Juriev. Jur. Met. 76. Mutungatio institui debet coram concernenti Judicio Montano: O. M. 11. proinde pro ratione loci vel coram Judicio montano Districtuali vel coram Substituto; et quidem in regula scripto fieri debet cum exhibitione ei advoluti et ad in ea expresse provocati *signi probatorii* (Währzeichen), erga depositionem taxæ mutungalis.

Signum quietis, *takaródó*. Ger. Retirade. Regul. Turm. Præf. 152. hora decima vespertina . . . *signum quietis* (die Retirade).

Signum subrationis, annulus pronubus; *jegygyűrű*. Passim in iure hungarico.

Silencialiter, silentio; *csendesen*. Ger. schweigend. Chr. Dubn. 462: in media nocte Kestutus cum suis *silencialiter* se subtrahit.

Silenter, tacite, silentio; *hallgatagon*. Batty. Ger. 342. quarto die *silenter* exivit. Cf. Juvene. 3., 462.

Silentiarii perpetui, V. *Silentium perpetuum*.

1. **Silentiarius**, i, (Du C.) a secretis, minister arcanorum Principis; *titkár*. Pár. Páp. Cf. Cod. Justin. 3., 28., 30. fin. 15., 62., 65.; Inser. Orell. no 3494.

2. **Silentiarius**, i, cui interdictum est iure agendi (Du C. al. s.); *megálljtásban elmarasztaltatott ügyész; hallgatóvá tételt prókátor*. Kelem. Inst. Jur. Pr. III. 304. Huic poenæ (silentio) soli Procuratores possunt esse obnoxii et tunc *silentiarii* dicuntur. Jókai Kárp. Z. 630. — Szirm. Glos. 177.

Silentium, *hallgatás*, az ügyvédekétől való eltiltás. Kelem. Inst. Jur. Pr. III. 303. est etenim *Silentium*: Poenæ, qua Procurator, ob delictum contra fidem et officium suum commissum, stallo agendi privatur. Georch. H. T. IV. 48.

Silentium perpetuum, patronis nota infamiae notatis munus agendi, intercedendi in perpetuum abolitum, interdictum: az ügyvédekétől örökös megvonása. Jogt. Enil. T. II. 1. p. 214.

Siler, (gaiz venichel, Gaisfenchel, Dief.); *menta*. Schläg. 872. Cf. Plin. 16., 48., 31.; 24., 10., 44.; Verg. Georg. 2., 12.

Silica, pro: siliqua, trewer (Treber), Tröster (Trester) Dief.; *maláta, törköly*. Schläg. 1525.

Silicernius, i, (Du C.) senex, ætate gravis; *legörbedt vén ember*. Comen. 38. Cf. Ter. Ad. 4., 2., 48. Cine. ap. Fulg. 560.

Silindria, Celyndria, lignum fabrilis; *ácsfa, épületfa*. Fjp. Szám. 217., 386., 400., 491. Item dedimus pro *silindriis* fl. . . tulit den 600. pro *celyndriis* stb.

Siliquosus, siliquarum, vesicularum plenus; *hólyagos*. Bene Med. II. 282.

Sillaba, æ, litteræ; *betű*. Tör. Tár. 1887. p. 181. ornamentum de purpura Tartarica blavei coloris cum sillabis Grecorum.

Silva coquine, silva ad coquinam necessaria producens, suppedians; *(kohnya-erdew) konyhaerdő*. Szam. Tih. apáts. p. 31: 1409. *Silvam coquine*, que circumiacet in metis O. L. D. 11.

Silvana terra, terra silva obsita; *erdős vidék*. Száz. III. 705.

Silvanatus, us, officium silvarum pro-

curandarum; *erdőhivatal*. Germ. Forstamt, Waldamt. Szirm.

Silvanectarium, domus eremitarum in silvis degentium V. s. *Expositorium*; *erdőben levő remetelak*.

Silvens, canis communis; *kamasz kutya*. Kov. Form. St. XXVII. *Silvens* Kamazldria dat latices, oleum cadus amphora vinum. *Silvens* et velter molosus clancula turper. Hinc odorinsecus listicus catulus leporarius.

Silveri Burum, promontorium cypressorum; *cziprusok hegyfoka*. Rák. Ön. 336. l. 8—10. (g): . . . amenum pratum in oppositis Asiæ ripis relegi, quem Turcæ *Silveri Burum*, seu promontorium cypressorum vocant . . .

Silvorum, crematum, vinum adustum e prunis; *silvorum, szilvapálinka*. Jókai Kösziv. V. 44. ó-silvorum. Épp. I. 69.

Silvula, dem. ad silvam; *haraszt (horoszt)*. Eszt. Okm. p. 146. (Briceus Magist. Cruciferorum an. 1270): cum *silvulis*, quæ vulgo *Horost* dicuntur. Rač. Mon. Sl. VII. 92. an. 1072. Cf. Colum. 8., 15., 4.; Sidon. Carm. 9., 229. [Pár. Páp.]

Simandrum, V. *Agiosymandrum*.

Simarius, i, equus castratus (fors a simare [ap. Du C. mutilare] castrare, semarius semi mas; *paripa, herélt ló*. Schläg. 1356. (dalm).

Simea, pro: simia; *majom*. Fr. Lib. Rt. II. 74. unam catenam pro collo *simee* Regie Maiestatis.

Simella, (Du C.) panis siligineus; plantulæ genus, quæ alibi *foliata* dicitur; *zsemlye*. Kronst. III. 255., 613.

Simiacum, locus pascuationis cum tugurio pastoris; *legelő hely*. Han. Mon. Jur. P. I. 88. si cui comburatur . . . *simiacum* et domus.

Simila, æ, panis siligineus; *zsemle*. Ger. Semmel. Eszt. Okm. p. 72. (Johannes Strigon. Archiep. 1211.) quod de redditibus illius ecclesiæ cuilibet Canonico *simila* tribuatur.

Similago, farina siliginea (Du C. panis ex similagine); *zsemlyeliszt*. Kronst. III. 514., 515. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 444. Cf. Plin. 13., 10., 20.

Similare, (Du C.) habere similem; *hasontónak tartani*. Reg. S. Ben. proœ. 67. Qui audit verba mea et facit ea, *similabo* eum viro sapienti.

Similaris, eiusdem qualitatis, homogeneus; *egynemű*. II. similare. Vern. Met. 40. Hæc est ratio, cur etiam partes totius cuiuspiam *similares* dicantur, si invicem, et a toto nonnisi quantitative, dissimilares vero, si qualitative differant.

Similia, similia; *zsemlye*. Máty. 145.

1. **Similitudinarius**, 3., (Du C. al. s.) assimulatus, fletus; *látszólagos*. Pel. In Epiph. s. II. c. 3: Utrum hæc stella vera fuit, aut tantum *similitudinaria*.

2. **Similitudinarius**, (Du C.) similis, uniformis; *egyenlő*. Fej. X. 4., 504. ut ipsi more et ad instar civium prædictarum civitatum, quarum ritu seu *similitudinario* typo, iuribus et consuetudinibus fruuntur.

Simillarius, (Du C. similarius) pistor simike; *zsemlyesütő*. Opin. P. II. Sec. II. Cap. V. (ec) Magistri in *simillarios* diligenter attendant, ut pistoras suas e puro tritico et butiro conficiant.

Simitum, cerussa; *fehér ólom*. Ger. Bleiweiss. Vect. Ref. O2: Centenario *Simiti*, Bleiweiss.

Simonia, (Du C.) sacrorum nundinatio, mercatus sacrilegus; *szent dolgokkal való üzérkedés*. Wagn.

Simonia confidentialis, quum quis sub turpibus conditionibus in emolumentum alterius beneficio renunciat; *szenstégárulás; midőn valaki javadatmáról lemond egy harmadiknak javára, hanem piszkos kikötések mellett*. Kon. Egyh. 427.

Simonia conventionalis, eum quis turpi pacto inito beneficio renunciat; *szenstégárulás, ha már az alku is létrejött*. Kon. Egyh. 427.

Simonia mentalis, quæstus cum beneficiis, cui inest studium emolumentum; *szenstégárulás, ha csak a szándék is nyereségre irányozva vala*. Kon. Egyh. 427.

Simonia mixta, quæstus cum beneficiis ab una tantum parte effectui mandatus; *szenstégárulás, ha csak az egyik fél által vétetett foganatba*. Kon. Egyh. 427.

Simonia pura, quæstus cum beneficiis a neutra parte adhuc effectui datus; *szenstégárulás, ha még egyik fél részéről sem vétetett foganatba*. Kon. Egyh. 427.

Simonia realis, quæstus cum beneficiis, quum et pactum et factum locum obtinet; *szenstégárulás, ha nemcsak az alku, hanem a teljesítés is hozzájárult*. Kon. Egyh. 327.

Simoniace, V. *Simoniacus*, per quæstum; *üzérkedési módon*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 147. De *simoniace* vero ordinatis iuxta postulationem tuam certum tibi non possumus dare responsum . . . *simoniace* ordinentur.

Simoniacus, derivatum a voce *Simonia*, a Simone Magno dicta Sacrorum venditio, unde etiam *Simoniaci* appellati, qui hæc labe infestantur (Du C.); *szenstégáruló*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 147. in suis tamen possint ordinibus remanere, quia *simoniaci* non sunt. Fej. III. 300. Brezny. 139.

Simpaticus, 3.; (*συμπάτικός*) consentiens, consentaneus; *együttérző, rokonszenves*. Rák. Ön. 221. l. 49—21. (20): . . . cogebas me ire in Galliam in regnum, quod videre semper desideraveram et inter nationem, quam *simpatico* quodam affectu diligebam . . .

Simphonizare, canere fidibus; *énekelni zeneszó mellett*. Georg. Sirm. 1., 93. corizabant, *simphonizabant*, scortizabant cum puellis Regine.

Simphorisator, mendum pro: stupanizator; *csepes*. Ger. der das Werg hechelt. Schläg. 4004.

Simplicitudo, simplicitas: candor animi; *egyszerűség*. Vern. Phil. Mor. 147. Qui ita agit, rationem agendi manifestat harmonicam, *simplicitudinem* moralem præferet.

Simpliculus, (dem. ex simplex) stolidus, stultus; *együgyű*. Fej. Jur. Lib. 55 *simpliculus* fucum fecerunt.

Simplificare, rem simplicem reddere; *egyszerűsíteni*. Törvt. Msz.

Simplificatio, rem simplicem reddere; *egyszerűsítés*. Opin. 1802. f. 2.

Simulator, (Du C.) conviva a gr. σὺν et epulatur; *vendégtárs*. Nagy Hier.

Simula, semelle (Dief.); *zsemlye*. Schläg. 1847.

Simulacra praeliorum, intelligendi sunt ludi bellici hoc tempore magno apparatu et pompa representati; *harczjáték*. Isthv. IV. 52.

Simulatim, clam, simulate; *titkon, teltelve*. Georg. Sirm. 1., 48. et imprimis tremabant publice vendere, hawd tamen *simulatim* et tabulam boli non presumebant infra mittere.

Simulative, (Du C.) simulando, simulate; *teltelve*. Tör. Tár. VI. 49. fictive, *simulative*.

Simulatorie, simulate; *teltelve, szinből*. It. simulamente. M. Flor. Fontes. Chr. piet. Vind. II. 488. Dixitque regi *simulatorie*.

Simultanee, unā; *egyetemben*. Törvt. Msz.

Simultaneitas, aequalitas temporis; *egyidejűség*. It. simultaneità. Vern. Met. 22. Relatio autem in tempore est *simultaneitas*, si eae uno eodemque tempore aut successio, si diversi temporibus existant.

Simultas, concentus (Du C. conspiratio); *együtthangzás, együttérzés*. Pel. Serm. Requiritur *simultas* verborum cum inunctione aqua, et tanta sufficit *simultas*, quod unum non sit finitum complete et totaliter sine alterius inceptio. Hiem. 23. k.

Sin, pertica; *sín*. Germ. Schiene. Arch. Rák. VIII. 347. Viginti pertices ferri longae et aliae breviores vulgo *sín* decem.

Sinapinus, 3., ad sinapim pertinens; *mustár* . . . Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VIII. 283.

Sinare, (fors : approbare) (Du C. al. s.); *helyesebni, jóváhagyni*. Sup. An. Sc. II. 225. an. 1427 : promittentes . . . quod arbitrium . . . susciperent et *sinarent* . . . quod ex . . . marcis quinquaginta marcas parti arbitrium *sinanti* . . . solvere teneatur.

Sincerisare, confiderentur liqui; tractare aliquem; *bizalmaskodni*. Jókaí Debr. lun. 70 mikor a szomszédasszonyok kezdenek *sincerizálni*. Et passim.

Sincerisatio, usus familiaris; *bizalmaskodás*. Tör. Tár. 1892. p. 629. persuasionibus igitur et suis *sincerisationibus* laboravit nonnullos a Suecis abstrahere.

Sinceritas, atis, Titulus, quo Báthory oratores Polonum ornavit. Epist. Proc. P. III. p. 213. hortamur . . . velint *Sinceritates* Vestrae . . . curare.

Sinceriter, (Du C.) sincere; *őszintén*. Faber. Urk. 108. an. 1496. Thom. Archid. Hist. Sal. 345. Cf. Gell. 13., 16., 1.

Sincerius, rectius (Papias); *helyesebben*. Batty. Ger. 185. *sincerius* . . . dicit Apostolus.

Sinopare, contrahere; in breve cogere (Du C. synopare); *rövidíteni*. Batty. Leg. III. 363. an. 1489 : *sinopant* divinum officium.

Sinopsis, (Du C. Syncope) defectus cordis; *szinbaj*. Andr. Pann. 37. Incidunt ebriosi in homicidia, adulteria, furia . . . podagras, *sinopim* et crebrius suffocati in puncto moriuntur.

Sincoran, V. *Sinkorán*. Kövy El. 128. Hinc canes Anglicos *Sincoran* dictos ne intenterne quidem licet.

Sincronus, 3., a gr. *σύνχρονος*, coaevus, aequalis; *kortárs*. Burian. Blandr. p. 28 :

quod ipsam Reginam Arianismo infectam praeterquam quod nulla *sincrona* manus notet.

Sindicare, (Du C. syndicare) rationes contrascribere, acri censura carpere V. s. *Abinare*; *ellenőrizni*. It. sindacare.

Sindicaria, æ, munus, officium ita dicti *sindici*; *ügyészégi hivatal*. Star. XXVII. 73. an. 1267.

Sindicarie, per indicum, advocatum; *hivatalosan, ügyészileg*. Ljub. Mon. Sl. II. 144 : cartam *sindicarie* scriptam.

Sindicarius, 3., ad indicum, curatorem pertinens; *gondnoki*. It. sindacale. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 500. indicione tertia die sexto intrante mense Martij, procuratorio, *sindicario* et actorio nomine pro predictis dominis Paulo Bano etc.

1. **Sindicatus**, us, (Du C. Syndicatus), munus, officium procuratoris; *gondnokság, gondviselés*. It. sindacato, procureria. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 72. nobilis viri domini Micha Petri de Spalato, Sindici et procuratoris Communis ac singularium personarum civitatis Spalati, prout de eius *Sindicatu* patet per instrumentum publicum.

2. **Sindicatus**, 1, facultas, potestas agendi (Du C. syndicatus); *felhatalmazás*. Ljub. Mon. Sl. XVII. 160. an. 1422 : nostri deputati . . . non petierunt videre libertatem vel *sindicatum* . . . ambassiatoris possendi venire ad pacem.

3. **Sindicatus**, us (Du C. Syndicatus) relatio rationum; *számolás, beszámolás*. It. sindacato. Tör. Tár. XI. 53. tenor *sindicatus* Januensis.

Sindicus (Ambasciator) legatus, actor, (Du C. syndicus 1.); *követ*. Luc. Regn. Dalm. 172. Ambasciatores sive *Sindicos* constitutos fuisse ad componendas res Jadrensiem restitutorum. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 108. XI. 397. Ego Magister . . . *sindicus*, actor et procurator.

Sindon, onis (Du C.) species panni, byssus tenuis; *gyöles, vászon*. It. sindone. Monm. Comit. Trans. V. 196. De *Sindonibus* et telis. Ab uno bal *sindonis* galler f. 2. Cf. Martial. 2., 16.; 4., 19.; 41., 1.; Auson. Ephem. in pareb. 2.

Sindon Renensis, species panni byssus tenuis Renani; *Rajnai finom gyapot*. Tör. Tár. 1887. p. 188 . . . alba de *sindone Renensi*.

Sine, pro : praeter, extra; *kivül*. S. de Kz. Chro. I. 1., 3 : Sed quia gygans Menroth uxores alias *sine* Eneth perhibetur habuisse, ex quibus absque Hunor et Mogor plures filios et filias generavit. Chr. Dubn. 206. Batty. Ger. 47. sed ego aliud quero *sine* hoc colo.

Sine sua sponte, invitatus; *önkéntelenül*. Fjp. Anon. 4. b. et subiugati essent *sine sua sponte* duoi Almo.

Singarus, i, cingarus; *zigány*. Tör. Tár. 1891. p. 261.

Singillativus, 3, singula prosequens; *külön-külön*. It. singolo, separato. Kass. Jur. Civ. 1., 40. Peculiariter advertendum, ut quævis distincta præteris peculiari sua Actione quaeratur, id est, ut quævis actio sit *singillativa*.

Singulares singularitate cumulativa, testes, qui unus causæ alias atque alias sed ad eandem rem pertinentes res enumerant. Georch. H. T. IV. 149. De elfogadtatnak az olyan egyre-vezető egyes tanúk (*sin-*

gulares singularitate cumulativa), mely-lyek azon-egy tárgynak más-más ugyan, de egymást és egyre-vezető körülállásait számlálják elő.

Singulari nomine aliquem compellare, fraterno nomine compellare; *tegezni*. Ger. duzen. Wagn.

Singularismus, conditio, qua quis omnia aliter facit; *különczkedés*. Ger. Sonderlichkeit. Otia Bachm. 124. Lutheranismum speciosum repudiavi, *singularismus* non substitui.

Singularista, æ, qui omnia alio modo facit; *különczkődő*. Ger. Sonderling. Otia Bachm. 122. Credo te *singularistam* id invitum facere.

Singularitas diversificativa, *ellentétes egyediség*. Kövy El. 684. Si testes dissentiant, erunt tantum singulares et quidem, si singularitate sibi in vicem repugnante opponantur, plenam probam non faciunt, quia contraria fatentur; eodem redit *singularitas diversificativa* seu discrepans, dum diversa narrat, quorum unum alterum non iuvat.

Singularitas testium obstativa, si singuli testes sibi contradicunt; *ellentmondó egyediség*. Törvt. Msz.

Singulus, 3., inusitatus singularis numerus pro : unus, unusquisque; *egy-egy*. Szék. Okl. III. 141. de septem Sedibus Siculo- rum *singulum* equum. Cod. de Sztára. II. 38. grossum *singulum*. Veranes. V. 51. in . . . dolio, quorum *singulum* continet . . . millia tallerorum. Cf. Plaut. Cist. 4., 2., 34 : Gell. 19., 8., 5.

Sinistreibitas, ratio a lege abhorrens; *törvénytelenység*. Fabr. Urk. 50. an. 1432 : Cristianus . . . diocesis verus pastor ac rector ecclesie, in eadem licite non intrusus . . . per aliquem modum *sinistreibitatis*.

Sinistreibitas, (Du C. sinisteritas) infelicitas, sinistra fortuna; *balszerencse*. Szék. Okl. I. 140. nec alicuius *sinistreibitatis* dolo circumventi.

Sinistrum, casus adversus; *baj, balszerencse*. Star. I. 146. an. 1374. in eorum damnum pariter et *sinistrum*. — Dip. Reip. Rag. 66.

Sinkorán, *vizsla*. Kelem. Ins. Jur. Pr. II. 37. Peculiari autem ratione canes Anglo- Venatici *Sinkorán* ex Gallico, ut videtur, *Chien-Courrant*, quod canem celerem notat, ita dicti, etiam ali, servarique vetantur. Art. Diet. Pos. 24. Arch. Rák. VIII. 360.

Sinocossa, æ, (sl. seno kositi) campus feni; *szénarét*. Han. Mon. Jur. P. I. 185 : *sinocossa* seu campus feni . . . reservatam pro equorum pascuis. Ljub. Mon. Sl. XXI. 68. an. 1434. quod pratum sive *sinocossa* positum sub castro.

Sinodalis, ad sinodum pertinens (Du C. Synodalis); *zsínati*. It. sinodale, sinodico. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 17. ubi testes *sinodales* ad hoc electi et iurati deponere consueverunt.

Sinopsis pontica, color rubeus (Du C. Sinopsis, color viridis); *piros szín*. Schröer. Arch. Gr. et R. 22. Postea quatuor coloribus et quidem : atramento, schwarz, *sinopide pontica*, roth, melino, weiss et sile, gelb, utebantur pictores. Cf. Plin. 35., 6., 13 ; Vitruv. 7., 7.; Veget. 2., 16., 3 et 5.

Sinus deceptorius, ab hungarico : *esalóköz*. Schüttinsel. Siegedi Rubr. Pars. II.

p. 48: Csalóköz insulæ libertates veteres observentur, in educatione frumenti (Insula Danubii, quæ Posonium et Comaramium jungit, dicta gentis idiomate: *Sinus deceptorius*, quod viatori brachium Danubiale trajicienti ob latitudinem suam imponat, ut credat nil amplius ejusdem fluminis trajiciendum restare: Vel, ut alii contendunt; quod exundans persæpe restagnansque in agris Danubius spem pulcherrimæ segetis, quam isthæc plaga solet producere, succidat, sicque cultores decipiat). Decret. Ferdin. I. 1546.

Sipho incendiarius, sipho ad incendium compescendum; *tüzi fecskendő*. Rau. Elem. p. 108.

Sirenula, demin. a *sirenes*; *kis szirén*. Bocat. Hungar. p. 363: Desidia hæc habet, *Sirenula* blanda, Voluptas.

Siricum, sericus, serica; *selyem*. It. seta; serico. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 7. In Sancta Maria uno panno di *sirico*. Ibid. XI. 23.

Siricus, 3., sericus; *selyem* ... Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 23. Hoc est exemplum cuiusdam privilegij Regalis muniti appensione cuiusdam sigilli magni rotundi cum *cordula sirica* crocei et rubei coloris.

Siringa, æ, sipho ad incendium compescendum; *vizi puska*. Ger. Feuerspritze. Jögt. Eml. T. II. 2. p. 404: conclusum est, ut pecunia illa ... *siringæ* vulgo *vizi puská* compararentur.

Sirizum, sericum (Du C. siricus) V. s. *Giallus*; *selyem*.

Sirix, icis, (Du C. sirica) pannus sericus; *selyem*. Száz. XV. 227. in cordula gialla *siricus* cum cera alba.

Sirocalis, meridionalis, australis; *déli*. Ljub. Mon. Sl. XXI. 79. an. 1434: a parte *sirocali*.

Sirochus, i, regio australis; merides (Du C. Ventus Euronothus); *délkeleti*. It. scirocco. Gal. sudest. Ljub. Mon. Sl. XXI. 68. an. 1434: congeries lapidum ... que est posita ... a parte *sirochi*.

Sischalla, idem ac Senescallia, officium domus rusticæ, oconomix seu rei familiaris administratio (Du C. Sischalus); *háztartás*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 23. similiter et decimas proprii laboris omnium dominorum quomodo laborancium et croacarum, bovariarum, iugerum, coloniarum, nemorum, saginatorum, *sischalie*, merescacie, brolii, angingiarum et decimum nummum pascinacii.

Siska, selopetum cupreum; *siska*. Szék. Okl. IV. 288.

Sistorium, storea (Du C. al. s.; *gyékény*. Ger. Binsenmatte. Schläg. 1441.

Sita, æ, fors. *sica*. V. s. *Arma* æ, 1.

Sittamentum, V. *Sittamentum*. Ljub. Mon. Sl. II. 253: baliste C bene furnite omnibus necessariis et *Sittamento*.

Sitarca, æ, (Du C. Sitarchia) sacculus, crumena pani deferendo; *tarisznya*. Mon. Com. Trans. V. 200. an. 1603. a 100 *sitarcis* ex pilo factis.

Sitibundus, 3., sitiens; *szomjas*. It. sitibondo. Fej. IV. 2., 444. laudabilis prodigialitatis *sitibundo* æstu — mercedem gaudemus.

Sitocomia, æ, (Du C. sitocomi) officium atque cura annonæ et cibi militaris; præfectura annonæ; *deletem beszerzési hivatal, kassznárság*. M. Soterus De Bello Pannonico p. 588. *Sitocomiæ* munus atque omnis an-

nonæ militaris cura huic erat demandata. Pár. Páp.

Sittamenta, orum, arma sagitteæ; *újak*. Ljub. Mon. Sl. II. 66.

Sittamentum, alimentum, annona; *készlet, élelmi szer*. Ljub. Mon. Sl. II. 343: mittatur *sittamentum* et pecunia.

Situare, ponere, collocare (Du C.); *elhelyezni*. Gall. situer. Pel. De ascensione Dom. s. I. c. 3: Versus quippe plagam orientalem paradisus *situatus* est. Kass. Prax. I. 276.

Situatio, (Du C.) conditio, situs; *helyzet, fekvés*. Kuk. Jura. II. 281: Cognoscent... quam ardua fuerit ... ablegatorum *situatio*. Knauz. M. E. Str. I. 429., 451.

1. **Situla**, (Du C.) mensura liquidorum; *roncsika, rocska*. Ger. die Gelle, Sächter. Schläg. 1407. Cf. Plaut. Amph. 2., 2., 39. Paul. Dig. 18. 1., 40. fin. Poët. in Anthol. Burm. 1. p. 493.

2. **Situla**, Serpens quidam; *kigyófaj*. Pel. Serm. Mordet serpens, qui *situla* dicitur, de quo dicunt naturales: quod *situla* genus serpentis, si quem mordeat usque ad mortem sistere facit. Aest. 42. i.

Situla incendiaria, hama; *tüz.vödör, -csöbör*. Ger. Feuereimer. Rau. Elem. p. 140.

Skarlatin, pannus cocco tinctus; *skarlat*. It. scarlatto, scarlattino. Thök. Diar. II. 324. Una chlamys ex rubro *skarlatin* argenteis fimbrijs.

Slap, mola; *malom*. Luc. Reg. Dalm. 234. Item molendina sive *Slap* cum flumine Karka, quæ nunc possidere dignoscentur, eisdem in perpetuum gubernanda commissimus.

Slapus, i, *saláp*. Dief. slappe. Ljub. Mon. Sl. II. 43. an. 1339. *Slapus* cum cerveller. Ibid. III. 306.

Slavinicus, slavus; *szláv*. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 40. sicut vos estis in barbara seu *Slavinica* lingua Deo sacrificium offerre delectatur?

Slavisare, slavica linguam propagare studere; *tótositani*. Száz. XV. 34.

Slavista, æ, studiosus linguarum slavicarum; *szláv nyelvet kedvelő*. Száz. VI. 467.

Slavonismus, genus dicendi in Slavonia usitatum. Text. v. sub. *Polonizare*. Hor. Mem. 442. M. Bel. Prodr. 80.

Slovako, onis; *tót*. Sl. slovák. Hor. Mem. 442.

Smaldum, vitrum metallicum (Du C. Smaltum); *zománcz, zománczolat*. It. smalto. Gall. email. Ger. Email, Schmelz. Cod. Dip. Arp. Cont. I. 36. inter quæ (cappæ) una habetur super se pectorale aureum *smaldo* paratum. Star. XXVIII. 405. an. 1284. de xamito cum *smaldis* et perlis.

Smals, tis, encaustum, liquati colaratiqve metalli pigmentum; *zománcz*. It. smalto. Tör. Tár. 1886. p. 563. ex *smalte* decorato 562. in *smalte*. — 563. in quatuor angulis *smaltis* habentes. — 564. et *smaltis* decorata.

Smalteus, 3., encausto distinctus; *zománczos*. Tör. Tár. 1886. p. 568. in tabula *smalte*.

Smaragdulus, i, dem. a smaragdus; *kis smaragd*. Tör. Tár. XX. 185.

Smaruginus, 3., smaragdi colorem habens; *zöld*. Bárczay.

Smegmator, V. *Smigmator*. Bene Med. IV. 278.

Smerek, rhus; *szömörce*. Cod. Dip. Arp. X. 141. an. 1293. ad unam arborem *Smerek*.

Smigma, (Du C.) (*σμήμα*) sapo; *szappan*. Vern. Psych. 55. Debilioris itaque complexionis tepidis potius, in quibus 6 circiter uncia *smigmatis aromaticis* plantis commixta soluta sunt.

Smigmator, saponis coctor; *szappanos*. Ger. Seiffensieder. Tab. Conser. Cher. Jus Eccl. I. 289. Egri Levit.

Smindiridae, gr. *Συνδριδης*, sybarita. Ke. Or. Arist. B. 3. 3: Sapientiam ... non noscere *Smindiridas*.

Smiris, pulvis sculpendis vitris; *üveg-metsző por*. Ger. Schmirgel. Vect. Gen. Y42 *Smiris* ad acuendum et poliendum.

Smuciditas, a Germ. schmutzig i. e. sordidus, avarus, per suffixum proprietatem notans fictum voc., signif. idem ac: sordes, spurcitia, avaritia; *piszkosság, galádság, fukarság*. Ger. Schmutzigkeit, Knauserei, Filzigkeit. Vern. Psych. 440. Ad eam (parcitatem) pertinent: *sordities*, quæ in necessariis erogationibus res etiam exigui aut nullius momenti parce emetiri et tenaciter retinere conatur et *smuciditas*, quæ posita omni decencia cultiorique more ipsas necessarias munditiæ indigentias negligit.

Smucidus, 3., sordidus (a ger. schmutzig); *piszkos*. Bene. Pol. 402. in superficie cineres forma spumæ *smucidae* aquæ inatant.

Smyris, V. *Smiris*; Pár. Páp.

Sobelinus, Zibellinus; *czoboly*. It. zibellino. Thök. Diar. II. 376. Tria frusta subduendarum *sobelinarum* fl. 18.

Socagium, (Du C.) servitium socæ. Est enim socæ aratrum. Olim enim, qui per servitium socæ terras possidebant, dominis in exercenda agricultura inservire et cum socco et aratro proprio agrum domini arare et colere tenebantur; *az ekevas szolgálat*, vagyis azon kötelezettség, melynél fogva a telek haszonvevője hűbéruának földjét tartozott megszántani, mit utóbb évenkénti fizetéssel megváltani lehetett. Uj. Magyar. Muz. III. 199. Si aliquis teneat de nobis *feodifirmam* vel per *Socagium* vel per *Burgagium* et de alio terram teneat per servitium militare, nos non habebimus custodiam heredis.

Sochena, æ, fors. idem quod ap. Du C. sognea: pensatio, præstatio pro servitute; *bér*. Raë. Mon. Sl. XIII. 91. an. 1349: promisit mihi dare ... vietum et vestitum de *sochena*.

Sochus, i, *Soech* q. v.

Socialis contractus, pactum inter socios; *társasági szerződés*. Gesellschaftsvertrag. Törvt. Msz.

Socialitas, natura proclivis ad societatem inendum; *társalkodási hajlam*. Törvt. Msz.

Sociare, (Du C.) comitari; sequi, ad obsequium esse; *követni, kísérni*. Prot. inq. 293.

Socidae pactum, V. *Pactum sociidae*; *marhák haszonbérletése*. Törvt. Msz.

Societas aurifabrorum, cœtus aurif.; *ötvös czéh*. Ger. Goldschmiedzunft. Tunyogi J. kéziri. 1638. X.

Societas aperta, *nyilvános társas-*

ság. **Societas tacita**, *csendes társaság*. **Societas superior**, *kültársulat*. V. *Accomandita*. Cod. Camb. Merc. 37. Tres usu magis venientes *Societatum* species sunt: *Apertae*: dum singulorum Sociorum Firma, nomina praeterea ac cognomina iudicialiter improtecollata ac Publico per oblatorias lilteras palam facta sunt. *Tacitae*: dum seu unus tantum, seu plures e Sociis Firma donati per oblatorias lilteras Publico innotescunt, reliqui vero, licet Tribunali cogniti, collato in Societatem limitato Capitali, in generali adiectione illa «et Compagnie» collective comprehensi latitant. Tandem sic dictae *superiores Societates* seu in *Accomandita*, dum nimirum seu unus seu plures privati, collato ad invicem in determinata quantitate capitali mercantilem negotiationem erigunt.

Societas bancalis, societas aëriarii mercatorum, s. mensæ publicæ; *banktársaság*. Ger. Bankgesellschaft. Opin. T. II. Sec. II. Acel. (c.)

Societas draconum, a Sigismundo Hungaria rege instituta. Insigne eius erat de cruce dependens draco; *sárkányrend*.

Societas herilis, societas inter dominos, heros, inita; *gazdai társaság*. Törvt. Msz.

Societas Ignatiana, Loyolitæ; *jezsuita-társaság*. Hor. Mem. 593.

Societas Jesu, Jesuitæ; *jezsuita társaság*. Kaprin. Eloq. II. 668. *minimam Societatem Jesu* hunc in finem erexit.

Societas leonina, denominatio hæc revocanda est ad Aesopi notam fabulam de leone, qui cum sociis prædam dividit; *eszló társaság*. Vern. Phil. Mor. 392. cavendum tamen, ne unius dolo hoc negotium (in societate negotiaria) in *societatem leoninam* degeneret, ut unus solus habeat lucrum et alter solus damnum, quia non licet cum damno alterius locupletari.

Societas Lololifica, Jesuitæ; *Lolola Ignác alapította jezsuita rend*. Hor. Mem. 58.

Societas negotiatoria, *kereskedői társaság*. Vern. Phil. Mor. 392. *Societas negotiatoria*, quo duo vel plures rem aut operam in negotiationem conferunt eo fine, ut lucrum sit commune.

Societas reformatorum, societas sententiis a Gallis præterito sæculo ascitis imbutorum; *az újítók társasága*. Száz. XIII. 48.

Socinia, orum, educilla (Du C. *socina*, officina); *kocsmá*. Batty. Leg. III. 403. an. 1427: domos, cellaria, *Socinia* rusticorum confregerint. (Nota Bath. Socinia rusticorum non possunt aliud esse, quam educilla, in quibus nempe *sociantur* ad potum capiendum, præsertim cum de vinis auferendis agatur.)

Socineum, capsula. V. s. *Anchona* 2.; *tarvó*.

Socinianismus, doctrina Socinorum (Laëli et Faust), qui tantum patrem unum deum esse credebant et revelatione traditos fidei articulos negabant; *Socinus tana*. Pauer Athen. VI. 2. p. 277. Not. Rel. II. 247. Száz. XXIV. 438.

Socinianus, antitrinitarius, unitarius ascela Laëli Socini, Itali, Senensis Patritii, natus anno 1525, patre Mariano Socino Juniori; *Socinius követője*. Burian Blandr. p. 431.

Fabó. Monm. Evang. II. 80. Not. Rel. II. 247.

Socinismus, V. *Socinianismus*. Czvit. Spec. 144. in Arianismum deinceps, *Socinismus* et Semiudaismus prolapsus.

Socius delicti negativus, qui non impedit delictum; *tettlet nem gátló bántárs*. Törvt. Msz.

Socius delicti physicus, qui vi corporis promovet delictum; *testi erővel segítő bántárs*. Törvt. Msz.

Socius delicti positivus, qui facto promovet delictum; *tettlet elősegítő bántárs*. Törvt. Msz.

Socularis, (Rački: *socolar*, *falconarius*. V. Daničić: rječnik iz književnih starina srbskih); *solymár*. Rač. Mon. Sl. VII. 82. an. 1070.

Socteratorium, sepultura; *temetés*. Star. XVIII. 49. an. 1462. ecclesie reliquit ducat, duos pro anima sua et *socteratorio* cadaveris sui.

Soculus, dem. a *soccus*; *papucs*. Ger. Socke, leichter Schuh. Kronst. I. 97.

Soda, æ, (Du C.) cephalalgia, dolor capitis sermone arabum; *föfajás*. Argenti 3.

Sodalitas, sodales; *legénység*. Kronst. III. 65: Andreae . . . cum sua *sodalitate*.

Sodiaceus, pro: *Zodiacus*; *állatöv*. Arch. Rák. II. 69. *Asinus Sodiaceum* non ingreditur.

Sodomia, **Sodomis**, stuprum, dicitur de famosissima urbe Sodoma; *fajtalankodás*. It. sodomia. Gall. sodomie. Tiszib. Ir Bod. Hist. Un. Trans. 346. Fæda *Sodomis* se polluerat Blandrata. Cod. Alv. I. 48.

Sodre, torquere, (ab Hung. *sodorni*). Georg. Sirm. I. 44. Et omni die in os trudebant et *sodrebant* linguam eius et sic dira morte exalavit de mundo.

Sodus, 3., (Du C.) incultus. V. *Vineatus*; *müveletlen*. It. sodo. Star. XVIII.

Sæculum, pro: sæculum. Tör. Tár. 1890. p. 406.

Soga, æ, (Du C.) restis, funis; *kötél*. It. sogà. Prot. inq. 321. LXVI. et ligatus fuit in collo cum una *soga*.

Sogomator, ab It. *sacoma* = libra, qui librat aliquid V. s. *Savonarius*; *mérlegelő*.

Solaragrus, corruptum ab It. *scaricare* pro: *scaragrus*; a *hajónak kiürítése*. Knauz M. E. Str. II. 240., 245. de singulis navibus victualium de *Solarago* datur unus fristicus. In transumpto Andreae a. 1290. «*Smaragdo*» in trans. 1357. *Snaragdo*.

Sol ufedeczi bassi, szpahi agalarum quartus; a *lovasok negyedik rangu vezére*. Tör. Tár. 1892. p. 431.

Sola, æ, (Du C.) solea calcea. V. s. *Parium*; *talp*.

Sola manu vel brachio, suis viribus; *önönn erejükből*. Reg. S. Ben. I. 10. Deinde secundum genus est anachoritarum, id est heremitarum horum, qui . . . *sola manu vel brachio* contra vitia carnis Deo auxiliante sufficiunt pugnare.

Solachus, i, custos corporis Sultani; *testör*. Adelm. De orig. Turc. 11. Habet etiam imperator alios custodes corporis sui, qui sunt optimi sagittarii electi ex numero ianizerorum, *Solachi* nuncupantur; hii non vadunt in equis sed sunt ornati framea, brevi arcu cum sagit-

tis, stuphas i. bireta in capite ferunt albas et rectas.

Solaciabilis, solatii plenus; *örvendetes*. Dipl. Reip. Rag. 340.

Solacium facere, adjuvare aliqua re; (*pénzzel támogatni, könyörömdényokat osztogatni*. End. p. 354. (Synod. Strigon. 38): abbatibus parentibus suis non plus quam ceteris pauperibus *solacium faciant*, quod si abbas inventus fuerit bona monasterii dissipare, ipse deponatur.

1. **Solarium**, (Du C.) Text. v. s. *Gay-fus* et *Moenianum*, locus editus supra domum lithostrato pavimento tectus, soli expositus, ad apriandum idoneus, quo nunc quoque utuntur Neapolitani, ita appellatum, *quod soli pateat*. Deinde cum ex tegulis et imbricibus tecta in usu esse coeperint, *solarii* nomen permansit loco, qui tecto contegebatur, fuitque extrema domus contignatio tecto supposita (Forcel.); *padlás, emelet*. It. solago, soffita. Gall. étage. Ger. Söller. Cf. Plant. Mil. Glor. 2., 3., 69. 2., 4., 25. Augustus ap. Macrobr. Sat. 2., 4. Suet. Nero 46. Claud. 10. Pallad. Maj. 41., 1. Ulp. Dig. 8., 2., 47. Inscr. Grut. 173., 1. Inscr. Orell. no 4536.

2. **Solarium**, V. *Sala*. Beng. Ann. Er. Cœnob. 368. *solarium* magnifice exstructum salam vocant iconismis . . . decoravit.

3. **Solarium**, alias: *salarium*, stipendium, (Du C. al. s.); *bér, zsold*. Quel. Sieb. I. 63. an. 1479. dedi *solarium* . . . flor. — Fjpp. Szám. 362.

Solatiari, (Du C.) consolari; animum relaxare; *megvigasztalni*. Prot. inq. 185: scio, quando eram parva puella, ibam ad eam ridendo et *solatiando*.

Solatio, 3., solatii plenus; *örvendetes*. Fej. V. II. 454. et fidelibus ac fautoribus nostris in Austria et Stiria ducibus effica oportuni patrocinii præsentandis umbraculum et *solatio* consilii et auxilii fulcimentum.

Solatorius, 3., solus; *egyedüli, magányos*. Szilády Irod. Közl. VI. 3. 337.

Solatum, pro: solanum. V. *Stringmus*. Schläg. 882. *muharez*.

Solaxismus, pro: solæcismus; *nyelvtan elleni hiba*. Tör. Tár. 1892. p. 431.

Soldanus, i; *szultán*. Pel. De s. Franc. s. IV. c. 5: Tanto fervore predicare cepit Christum, ut *soldanus* miraretur. S. de Kz. Chr. I. 3., 1. II. 4., 11. etc.

Soldare,olvere; stipendio conducere; *fizetni*. It. soldare. Dip. Reip. Rag. 370.

Soldarius, miles, stipendiarius; *katoná, zsoldos*. Fej. Per. Nom. Magy. 62. Omnes pene tetrí, in tetrís armis procedunt, nisi quod a hospitibus, quos nunc *Soldarius*, Soldaten, dicimus educati.

Soldat, miles germanicus; *katoná*. Száz. XV. 45. SS. = Superat *Soldat*, V. C. = Vincit Curuez.

Soldata, æ, præstatio; *adózás, szolgálás*. Vuch. Jur. Feud. 58. *Soldata* autem est præstatio quædam annua gratuita, quæ e neutra parte transit in heredem. Morte enim dantis vel accipientis interveniente finitur.

Soldatus, i, miles; *katoná*. Gall. soldat. Thurocz. in Colom. Rege 62: quæ quidem civitates per *Soldatos* Parisanorum missos per Cæsarem expulsus Venetis sunt rehabilitæ. Tör. Tár. 1892. p. 431. *soldatos* equestres. Ljub. Mon. Sl. I. 173. *paga mittatur* pro *soldatis*.

Soldinaria, æ, stipendium, merces; *bér*. Georg. Sirm. I. 300. Et sic de singulis currebant ad eum propter largam *soldinariam*, id est mensionariam.

Soldinus, i, (Du C.) ut *solidus*, monetæ species. Vicesima pars ita dictæ *liræ*. *Garas*. Gall. sou. Kuk. Jur. I. 204. nec non de singulis dieis sex denariorum *Soldinos*, . . . extorquerent.

Soldinus denarius, V. *Soldinus*. Kuk. Jura. I. 202. Quod unum quemque villicum, qui ab huiusmodi collecta mardurali omnino supportatus esse deberet, in uno floreno auri dicere, nec non de singulis dieis sex denarios *Soldinos*.

Soldizare, militibus stipendium dare; *zsoldot adni*. Star. VI. 5. an. 1463, ad *soldizandum* homines ducentos. Ljub. Mon. Sl. I. 94.

Soleare, equo induere soleas ferreas; *patkolni*. It. ferrare. Kov. Jur. Tav. 254. puta ligonem, securim, *equum soleare*, vomerem et similia.

Soleatio, actus equos calecandi; *patkolás*. Reg. Turm. Præt. 89. Opin. P. I. Sec. II. §. 3.

Solemnisare (documentum), documentum fidem firmare; iuris formula instruere; *hitelesítve kiállítani*. Kisf. Kér. I.

Solemnisatio, confirmatio, auctoritas; *meghitelesítés*. Georch. Ért. 178. A végintézet külső formájában vagyis *hitelességében* (*solemnisatio*). Ibid. 490.

Solennitas, festum; *ünnepe*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 480. in tribus festivitibus Sanctæ Mariæ omniumque Apostolorum Nativitatis Sancti Joannis Baptistæ, *solennitate Sancti Domini*, in consecrationibus Ecclesiarum etc. Cf. *Solennitas* ap. Gell. 2., 24. fin. Sölln. 7. Auson. Grat. act. 36.

1. **Solemnizare**, (Du C.) celebrare, festum agere; *ünnepelni*. It. solennizzare. Beng. Ann. Er. Cænob. 73. Et subsequenter Patrum nostrorum introductio *solemnizata* ac fundatio ad mentem pii Fundatoris stabilita fuit.

2. **Solemnizare**, (Du C.) sacrare, consecrare, publicare; *szenstesíteni, kihirdetni*. Fer. Mon. Sl. XVIII. 362. an. 1736: matrimonium . . . in facie ecclesiæ *solemnizare*.

Solempniter, more, modo solempni; *ünnepehlyesen*. Tör. Tár. XI. 29.

Solempnizare, celebrare solennia; *ünnepelni*. It. solennizzare. Fej. III. 375. Ut annuatim in festo Sancti Regis, nisi arduo negotio ingruente vel infirmitate fuerimus prohibiti, Albe teneamur *solempnizare*. Tör. Tár. III. 245.

Solennia Divini Cultus, pompa militaris tempore cultus divini; *disz-isten-tis telet*. Ger. Kirchenparade. Reg. Turm. Præt. 34.

Solennicare, idem ac *authentificare*; *hitelesíteni*. Irod. Tör. Közl. VI. évf. I. f. 99. Testimonium által adta, subscribálta s *solennicálta*.

Solennicare, V. *Solennicare*. Kass. P. I. 309. descriptasque sua forma subscribere sigilloque suo munire taliterque *solennizatum* quidem per Magistratuales pro inquiri curantem designatum eidem illico extradare possunt . . .

Solennitas, præscripta ratio, formula documentis apposita; *kiállítás, fölszerelés*,

fölkészítés. Kass. P. P. I. 41. *Solennitates* earum alia respiciunt materiam, alia formam (sc. recursuum, instantiarum). Cf. Paul. Dig. 26., 8., 49. Ulp. ibid. 1., 7., 25.

Solennitas symposii, V. *Aldomasi*. Nagy. Jus. Trans. Sax. 150. Tertium confirmatio actus per pocula et propinationem vini, uno vocabulo iuris, adesse debet *solennitas symposii* (áldomás itál, Wisswein).

Solennitales contractus, præscripta ratio, formula contractus; *a kötésnél megkívántató fölszerelés*. Törvt. Msz.

1. **Solemnizare**, V. *Solemnizare* 1. Pel. Pom. S. de Temp. Dom. I. Adv. s. I. c. 5. Ecclesiæ eos non *solemnizat*.

2. **Solemnizare**, publica judicia asserare; *nyilvános bíráskodást üzni*. Tör. Tár. 1893. p. 27.

Soleratus, 3., (Du C.) solariis, tabulatis superioribus instructus; *emelettel ellátott*. Star. XVIII. 46. an. 1496. domum terruream, *soleratam* et tectatam.

Solertus, 3., (Du C.) sollers; *ügyes, okos, buzgó*. Ger. geschicht. Thök. Diar. 213. In militia principis neque tartari neque turcæ reperuntur, rasciani valde pauci, sed ita rigoroze seligi et sequestrari non potest, quin duo millia *solertorum* armatorum reperiantur et ausim dicere, absit iactantia verbis, ducenti kuruczones contra trecentos labanczones semper cum aviditate pugnant.

Soleuciani, alias *Hermiani* dicti. *Soleukus követi*. For. Ser. p. 30: *Soleuciani* docebant: Non esse utendum in Baptismo aqua, sed igne . . . Negabant *Soleuciani* Spiritum hominis factum esse a Deo per Filium, profectum vero a terrâ contendebant.

Solfuga, alias: solífuga et solpuga; *mér-ges hangya neme*. Ger. eine Art giftiger Ameisen. Szentiv. Curios. Misc. Dec. II. P. I. p. 59. quod aliis locis serpens, hoc *solfuga* est sardeis agris animal perexiguum simileque araneis forma, supersedentibus siquidem, pestem facit.

Solicitari, 3., solitarius; *magányos*. Veranes. IX. 246. Quapropter et ipsa me ut iam senem curis temporalibus et munere Reipublicæ administratione vitæ prope fatigatum, habeat excusatum et optantem statum *solicitarium* non condemnet eadem.

Solicitor, (Du C.) V. *Solicitor* 4. Cod. Alv. I. 22. hogy az az kereskedő ember, kit az panasza illet, most itthon nincsen, megjövén, ha *solicitor* leszzen valaki, törvény szerint eligazodik dolga.

Solida moralis, universalis moralis; *egyetemes erkölcsstan*. Száz. XVIII. 49. docebitur dogmatica seu positiva item polemica seu controversiæ ac *solida moralis*.

Solidamen, actus solidandi, confirmandi, corroborandi, munimen; *megeősítés, szilárdítás*. Kass. Jur. Civ. II. 88. quæ Partes respectivæ in *solidamen* et tuitionem Jurium suorum prodixerint. Cf. Venant. Carm. 6., 2., 444.

1. **Solidare**, stipendium præbere, (Du C. 3.); *díjazni*. S. de Kz. Chr. II. 2., 4: licet pro militia *solidanda* affluentem pecuniam tradidisset. II. 4. 5. galeas, naves et teritas cum Venetis *solidavit*. Chr. Dubn. 97., 98.

2. **Solidare**, (Du C. 2.) firmare, munire; *megeősíteni*. Chr. Dubn. p. 12: Tabernacula . . . habere consueverat . . . unum tamen . . . sic celebre . . . ut ex laminis aureis

mirifice coniunctim *solidata* modo solvi et nunc reconiungi ad tendendum staret voluntatem. Diar. Com. 28. Statibus universis *solidavit* iura. Opin. P. II. de ordine Jud. Sec. II. c. VII. §. 2. *solidantia* documenta. Cf. Verg. Georg. I. 179. Vitruv. 2., 3. fin. 7., 1. Tac. Ann. 15., 43. Hist. 2., 19. Cod. Theod. 15., 9., 1. Plin. et Cels.

Solidarii, (Du C.) milites stipendia merentes; *zsoldos katonák*. Ger. Söldner. Vuch. Jur. Feud. 173. Interdum et stipendio milites conducti, qui *solidarii* nominati sunt.

Solidatio, solidum reddere, (Du C. confirmatio); *tartóssá tenni*. Batty. Leg. T. II. 390. an. 1255: reparationi, *solidationi* ac *corroborationi* Regni. Cf. Vitr. 5., 3.; 7., 1.

Solidenter, lapsus calami pro: solidentur; Fej. X. I. 346. ut quæ in tempore geruntur, ne simul labantur cum eodem, litterarum testimonio *solidenter*.

Solidescere, corroborari, firmari; *erősödni*. Izb. Cod. Med. T. II. 738: hinnulus . . . crescere et *solidescere* . . . non potest. Cf. Vitr. 2., 6. Plin. 11., 37., 87.

Solidi Byzantii, (Du C.) Sim. Num. 43. Byzantii similes ducatis venetis aut Florentinis aureis Florentinis. Sæpe in antiquis *Solidi Byzantii* vocantur. Ita Dipl. an. 882. centum auri *solidos Constantinianos* memorat.

1. **Solidum**, (fors. idem quod ital. *solletta*) soccus; *lábbeli*. Magy. Tör. Tár. VI. 7. canthari, *solida*, par sindonis et alia huius generis.

2. **Solidum**, (Du C.) *in solidum*, mutuo, alter pro altero; *egymásért*. Gall. *solidairement*. Georch. H. T. II. 226.

Solidungulus, 3., ungulâ solidâ; *erős patája*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VII. 202.

1. **Solidus**, i, species monetæ, quorum 5 aut 10 unum florenum efficiebant. (Sub Bela rege *solidus* 40 denarios valuit). Fjp. Szám. p. 146: 60 gulden ze 5. *solid*, et 109: 13 flor. per 10 *solidos*. Thuróc. in Bela rege I. c. 45.

2. **Solidus**, i, plaga; *bot, ütés*. Germ. Stockhie. Jók. Epp. I. 167. Vellem, quod accepisset quinquaginta *solidos* = bár ötvenet kapott volna keményl.

Soliloquium, (Du C.) sermo intimus, inter se dicere; *magánbeszéd*. Selbstgespräch. Száz. XV. 413. Fej. V. II. 412. Rák. Ön. 149. Cf. Augustin. Soliloqu. 2., 7. lin.

Solipsismus, i, proprietates et ratio agendi eius, qui solius ipsius commoda curat et sectatur; solipsismus (solus + ipse) idem est ac Egoismus; *önzés*. Vern. Psych. 455. Quodsi amor exclusive ad nostrum ego referatur: egoismus, *solipsismus*, in vanitate vel superbia vel proprii commodi studio fundatus oritur.

Solipsista, æ, solum se ipsum extolens; *egyedekedő*. Nagy Hier.

Solisequis, 3., qui solem sequitur, dicitur de plantis, quæ ad solem folia convertunt; *napraforgó*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. p. 43.

Solitio, a *lora* valò felugrás. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 250. antiqui eo adminiculo stapedes non utebantur, sed saltu conciebant se in equos unde exercitum insiliendi in equos, quod *Solitio* dicebatur, non tantum a tyronibus verum etiam a stipendiariis districte semper exigebatur.

Solittor, solito maior; *nagyobb, tüze-
tesebb.* Batty. Leg. III. 435. an. 1446.

Solum, sal (Saal) Dief. (Du C. 3. sola-
rium, camera); *terem.* Schläg. 1053.

Solius, duntaxat; *csak.* Batty Ger. 26.
et passim.

Sollemnisare, (Du C.) V. *Solemni-
zare.* Pel. Dom. adv. s. I. c. 3: Ecclesia eos
non *sollemnisat*.

Sollemnisatio, festum sollemne (Du C.);
ünnepegyesítés. Pel. In cena Domini s. II. c.
4: Olei consecratio fit in *cena sollemnis-
ationem*.

1. **Sollicitator**, executor, exactor; *adó-
behajtó.* It. *sollecitate.* Jókai Régi jó Tbl.
II. 5. Egy hónap alatt úgy ismerte már a mi-
niszterek, kamarások s tilkos tanácsosok be-
járásait mint egy huszendeig szolgáló *sol-
licitator* és rettegésben tartott minden emb-
bert. Magy. Tört. Eml. XXX. 102. an. 1567.

2. **Sollicitator**, qui fundationes eccle-
siasticas in capitulo administrat; *a kápta-
lanra bízott egyházi alapítványok gond-
rviselője.* Kon. Egyh. 302. Cher. Jus. Eccl. I.
268.

3. **Sollicitator**, concitator; *főlkelésre
indító, láztató, bujtogató.* Szék. Okl. II. 167.

Solliciter, anxie, sollicite, vix; *bajo-
san, gondtal.* Fej. T. XI. V. Un. 275. meritis
solliciter enactus.

Sollidare, (Du C. *solidare*) confirmare,
ratum facere; *megegyesíteni.* Ljub. Mon. Sl.
XXI. 443. an. 1452: debeant . . . examinare
rationes . . . *sollidando* illas usque diem,
quo illas videbunt. Fej. X. 3. 160.

Solliper, mendose pro; *sellipár* quod
vide. Cod. Dip. And. V. IV. p. 322.

Sollocissare, sollocismo uti; *nyelvt-
an ellen hibát előkövetni.* Rep. Cast. p. 73:
Adiectivum et Substantivum genere non co-
herere insolens, apud te credo consuetum,
qui non uno modo sollocus es, neque uno er-
rore *sollocissas*.

Sollocus, 3., (*σολοικος*), dicitur de eo,
qui sermone corrupto utitur, incultus, rusticus,
durus; *hibásan beszélő, műveletlen, durva.*
Leges Schol. Schem. 23. oratio et scriptio
eorum seu argumentorum compositio sit la-
tina, non barbara nec impune nimis *solaeca*.

Solotenus, (Du C. quasi ad terram pro-
stratus) funditus; *földig.* Veranes. IV. 400.
Jaurinum quoque, si poterit, capiat et retineat,
sin minus, excindat *solotenus*.

Solsequium, solsequium, Helianthus an-
nuus (Linn.); *napraforgó.* Schläg. 899.
apró málna. Besz. katáng.

Soltetus, V. *Scultetus*. Cod. Dip. Arp.
Cont. IX. 517. *Soltetus* vero cum Juratis vo-
lumen omnia iudicia iudicare.

Soltuzus, i, vici magister; praetor rusti-
canus (scultetus); *soltész.* Száz. XV. 573.

Solucio Boum, apud Sculos. V. *Si-
gnatura Boum.* Szék. Okl. III. 166.

Solucionalis, in pecunia prestandus;
fizetési, kielégítési, pénzübeli. Cod. Zi. I.
603. *solucionalis* satisfaccio.

Solupharus, **Soluphuarius**, i,
custos corporis Sultani (magis strenuus);
a Sultan testőre (elszántabb). Adelm. De
orig. Turc. 41. Maior tamen pars eorum (Spa-
hioglanorum) post annos pubertatis custodes
corporis imperatoris efficiuntur. Itaque hi, qui
minus strenui apparent, retinent pristinum no-
men et dicuntur Spahioglan, magis autem stre-

nui *Soluphuari* appellantur; cum igitur im-
perator iter facit, est stipatus nudique catervis
horum custodum in una etiam parte sunt Spa-
hioglan, qui sunt circiter mille et sexcenti, in
alia parte sunt *Soluphtari*, qui sunt circiter
quingenti.

Solustenens, qui solus tenet impe-
rium; *egyeduralkodó.* Ger. Alleinherrscher.
Star. XVI. 245. an. 1597. nos, magnus domi-
nus et magnus princeps . . . *solustenens*.

Soluta, æ, femina caelebs; *szabad, ha-
jados.* It. *soluta.* Gall. non marié, libre. Ger.
ledig, frei. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 404. tu
defectu natalium, quem de presbitero genitus
et *soluta* pateris.

1. **Solutio**, actus solvendi manus e ligatu-
ris, quibus rei tempore examinis ferri candenti-
as ad devitandum fraudem ligatæ erant; *kéz-
oldás.* Kandra Reg. 214.

2. **Solutio**, fusura, conflatura, (Du C. al.
s.); *oldás.* Kol. Cod. 7. *Solutio* est rem non
fusibilem in fluentem resolutio.

Solutio indebiti, V. *Indebiti solu-
tio.* Törvt. Msz.

**Solutio per syngraphas publi-
cas**, solutio tesseris, quæ eavent de versura
publica; *állami adós kötvényekkel való
fizetés.* Tilgung mittelst der Staats-Schuld-
scheine. Törvt. Msz.

Solutionalis, solutionem pecuniæ præ-
cipiens; *fizetést meghagyó, elrendelő.*
Cod. Zi. Vol. V. 114: salvis . . . litteris nos-
tris iuramentali ac *solutionali* et obligatoriis,
iuxta quarum continentias dicti nobiles . . .
certas solutiones pecuniarum . . . coram no-
bis facere debent.

Solutor, (Du C.) debitor, qui ad solven-
dum obligatur; *fizető.* Art. D. 1840. p. 73. Cf.
Tertull. adv. Marc. 4., 17.

Solutorium Officium, munus quæ-
storis, tribuni ærarii; *fizető hivatal, pénz-
tár.* Irod. Közl. VII. 4. p. 96. Kass. P. P. I.
240. *salarium* . . . penes gremiale *solutorium
officium* assignatum.

Solvamentum, ius solutionem exi-
gendi. V. s. *Cordia*; *pénzbehajtási jog.*

Solvere aliquem, negare; *megta-
gadni.* Batty. Ger. 35. hoc facto Jesum *sol-
vunt*, id est negant.

Solvere iudicium, iuri stare; *tör-
vényt állani.* Ger. vor Gericht stehen. Kandra
Rep. 244. Abbas cum deberet iurare et *sol-
vere iudicium*.

Solvere rippam,olvere pro usu rip-
pæ; *tengerparti díjt fizetni.* Ljub. Mon. Sl.
XVII. 31 an. 1420: tragurienses non *solvant
rippam*.

Solvere sclopum, telum emittere;
elszútni a puskát. It. tirare. Ger. abfeuern
das Gewehr. Series Ban. p. 206. *solutio* op-
portunum *sclopo*.

Solvilumbus, 3., qui lumbos solvit;
ágyéklankasztó, ernyesztő. Vern. Met. II.
218. O quam horridi calculus et *solvilumba*
podagra tot miseris mortalibus sunt tortores.

Solya, (caliopides) solea lignea; *fapa-
pucs.* Tör. Tár. 1889. p. 378. unum par ca-
liopidum seu *solya* bene dispositum.

Somalezum, vitrum metallicum; *zo-
máncz.* Ger. Schmalz, Email. Tör. Tár. 1890.
p. 368. unum pelium (fors. pelvim) vitream
cum *somalezo* et cristallo ad argento.

Somaribus, **Someribus**, i, (Du C. s.
sagma) iumentum sarcinarium; *teherhordó*

állat, számar. It. somiere, somaro. Sl. so-
már. Ljub. Mon. Sl. XXII. 66. an. 1435: qui
laborabunt cum persona et *somerio*, habeant
soldos quinque in die. Fej. IV. 1. 422. qua-
dam stationes solventur et reparantur et super
somaribus deferuntur.

Somaticus, 3., ad *σῶμα*, corpus perti-
nens; *testi.* Bene Med. I. 40.

Somentum, opertorium; fors. e lat.
fomentum. Ger. Bettdecke. Quel. Sieb. I. 343.
an. 1508.

Somnambulatio, ambulatio ægri, qui
dormiens omnia vigilantis in Somno noctu
peragit; *alvajárás.* Vern. Psych. 497. atque
sic lusus *somnambulationis* producant . . .
Psychica somnambulationis remedia in eo
consistant . . .

Somnambulismus, i, morbus noctu
ambulantis vel lunatici, lunambulistæ, lunam-
bulismus, nam morbum hunc antea efficientiæ
lunæ tribuere, adscribere solebant; *alvajá-
rás.* Vern. Psych. 488. Ad memorabiles na-
turae adversos facultatis imaginandi status
pertinet etiam *somnambulismus* seu ex
partiali Somno et vigilia compositus hominis
status cum externis actionibus in vigili dun-
taxat statu perfici solitis connexus.

Somnambulo, onis, noctu ambulans,
qui in somno partes vigilis, vigilantis agit;
alvajáró. It. *somnambulo.* Vern. Psych. 488.
Atque ex hinc accuratæ illius suscipiendarum
actionum determinationis et mirabilis motuum
securitatis, quam in *somnambulonibus* ob-
servare licet, ratio repetenda venit.

Somniculum, demin. ex *somnus*. Text.
v. sub *Jesulus*.

Somnificatio, actus sopiendi, conso-
piendi; *elaltatás.* Star. XXV. 22. an. 1657:
simplicissimæ personæ talis qualis *somnifi-
catio*.

Somnulus, demin. ex *somnus*. Textum
v. sub *Jesulus*.

Somnus, summus; ad somnum pro: *ad
summum*; *legfőlebb.* Tör. Tár. 1889. p.
373. Item pinta acciti boni et acerrimi *ad
somnum* vendatur d. iiij.

Somnus brumalis, hyemalis nox,
quæ longa esse solet; *téli est.* Jan. Pan. Poëm.
I. 42: *Brumales* hæc tibi *somnos* Contrahat
et multum, membrana absumat olivum.

Sona, pro: Zona; *funiculus* (Du C. al. s.);
zsinór. Kronst. III. 421.

Sonancia, æ, sententia, argumentum;
tartalom. It. tenore. Passim.

1. **Sonare**, agere (Du C. al. s.); *szólni.*
Ger. handeln. Reg. Mil. an. 1728. p. 31: cum
dictus 3. non de Militia in corpore per *Mar-
schus* sed de singillatim uno . . . *sonet*.

2. **Sonare**, (aleui) pertinere ad aliquem;
(a Germ. lauten); *szólni* (valakinek). Kass.
P. P. I. 245. Designatio Diaceterii inferioris,
cui Decretum *sonat*.

Sonare in gurgis, agitur de vita;
nyakáról van szó. Georg. Sirm. I. 278. Ille
cumque *sonuisset in gurgis* Regis Joannis,
mox velle nolle precursorem misit iterum ad
Kazon vajda.

Sonat bene ad fucum, verbis spe-
ciosum esse; *elámitásra jól hangzik, mé-
zes madzagot húz valakinek a száján.*
Frak. Mát. lev. II. 142: Misit paternitas . . .
nobis breve . . . quod *bene sonat ad fu-
cum*, sed de preteritis . . . non est in eis ali-
qua expressio facta.

Soncia, æ, adeps. V. s. *Callegarius*; *haj*. It. songia. Ger. Schmeer.

Sonetta, æ, carmen tetradecastichum; *sonett*. It. sonetto. Greg. Aesth. 119. quo spectant præterea Cantio romantica (Italis Canzone) et *Sonetta* lyrica est enim etiam didactica.

Sonettum, i. V. Sonetta. Obs. Jadr. 399. *fiunt per vicos mirabilia modulamina vocum hymnorum et sonettorum cum tubis et lyris miscuit suaves melodias.*

Sonnaleum, tintinnabulum (Du C. sonalium); *csöngetyű*. It. sonnaglio. Ljub. Mon. Sl. V. 4. an. 1403: due austures . . . donentur . . . comiti fulcitis zetis et *sonnaleis*.

Sonorositas, sonus clarus; *hangzatosság, csengőség*. Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 292. an. 1380: cantus lamentabili *sonorositate*.

Sonorosus, 3., (Du C.) *ψωφώδης*, strepens; *zajos, lármás*. Pel. De S. virg. et vid. s. VI. c. 6: Mulieres sunt *sonorosa* loquacitate.

Sonzia, V. *Soncia*. Ljub. Mon. Sl. I. 195.

Sopha, æ, lectica lucubratoria, grabatus; *kereszt, pamlag*. Ger. das Sofa. Tör. Tár. 1887. p. 743. *scella*, quam *sopham* vocant.

Sophisticare, (Du C.) corrumpere, adulterare; *meghamisítani*. Pel. De S. Joan. s. III. c. 4: Non auctoritate Regis sed *furtivæ* factæ monetæ non habent valorem; sicut est in florensis *sophisticatis*.

Sophisticatio, capio dialectica (Du C. adulteratio); *átokoskodás*. It. sofisticheria. Han. Hist. Eccl. p. 402: quo factum, ut cum masculæ omnes . . . *sophisticationes* elusissent . . .

Sophos, (Du C.) acclamatum in theatris; *tuks, Eljen*. Ger. Bravo. Száz. VIII. 466. Cf. Martial. 4., 50. 67., 77. 3., 46. Petron. Sat. 40., 1. Sidor. Ep. 9., 13. in earm.

Sopire causam, deponere causam; *a pert letenni*. Hajnik Perjog. 442.

Sopitivum, soporiferum; *altató*. It. soporifero, sonnifera. Wagn.

Soporosus, 3., somniculosus; *átmos*. Bene Med. I. 89.

Sora, (fors. pro *ψώρα*), scabies; *rüh*. Bene Med. II. 254.

Sorbellinus, 3., (arbor). V. *sorbellus*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 155. et iuxta viam in latere montis sub arbore *sorbellina* est meta terre.

Sorbellus, sorbus, i; *berkenyefa*. Ger. Arlesbeerbaum. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 37. in fine vinearum Nemphy prope arborem *sorbelli*. Schläg. 1543.

Sorbilis, quod sorberi potest; *szörpölhető*. Bene Mod. IV. 246. Increscentibus ventriculi viribus commendamus *ova sorbilia*, carnes teneras et coctas et assatas. Cf. Cels. 2., 18. med. Petron. Sat. 33., 5. Colum. 8., 17., 13.

Sorbonnista, æ, assecla scholæ Sorbonnensis. (Heyse Sorbonne: ehem. ein Hauptcollegium der Gottesgelehrten zu Paris und die dazu gehörigen Gebäude); *a Sorbonne követője*. Fabó. Monm. Evang. II. 444. Ex sententiâ enim *sorbonnistarum* parisiensium lojolite magis ad destructionem quam adificationem inclinati sunt.

Sordidulus, dimin. a Sordido. V. s. *Comptulus*; *egy kissé piszkos*. Cf. Juven. 3., 449.

Sordities, (Du C.) sordes, sorditudo, spurcitia, avaritia. V. s. *Smuciditas*; *piszok, főszezség*. Cf. Fulg. Mythol. 2., 16.

Soror, (Du C.) virgo sanctimonialis; *testvér, apáca*. It. suora. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 6. *sorores* seu *sanctimoniales* de Insula Virginis gloriose.

Sororgia, (Du C.) uxoris soror; *a feleség nőtestvére, sógornő*. Nagy Hier.

Sororgius, Sororius, Sororius, (Du C.) sororis maritus; *a nővér férje, sógor*. An. Sc. IV. 86. Nagy Hier.

Sororiarii, Presbyteri v. Episcopi, qui ab uxoribus abstinebant vitamque cum eis tamquam sororibus debebant. (Cf. Du C. s. *Sorores*); *nefeikkel csak mint testvérekkel élők*. Alv. Dip. Patr. III. 2. an. 1237.

Sororiarius, i, affinis, affinitate coniunctus; *sógor*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 44. hac causa adiuvantur eorum *sororiarii*.

Sororius, i, (Du C.); *néném v. húgom férje*. Ger. Schwesternmann. Kov. Form. St. XXI. Ille *Sororius* est, cui soror mea nubit. Veranes. VII. 145.

Sors, idem quod gr. *κλήρος*; 1. actus agri communis dividendi, 2. rata pars agri communis; 1. *nyíltosztás*, 2. *nyílt föld*. Gazd. tört. szem. I. 218. 1. agri et prata *sorte* dividendi. 2. Unusquisque istorum *sortem* habet cum villanis et, si numerus ipsorum creverit, crescent et *sortes*. Orsz. lev. DI. 28867. et ibid. Isti habent terram communem cum villanis ejusdem ville, et si numerus eorum augmentabitur, debent eis augmentari et *sortes*.

Sorsticialis, sorticialis, sorte obveniens; *megosztott*. Szék. Okl. IV. 187. et alias quaslibet terras *sorsticiales* ipsorum.

Sortem ponere, sortiri, sorti committere; *kisorsolni, sorsot vetni*. Cod. de de Sztára. Vol. II. 516. Quindecim et mediam ulnas a parte castris Barko, *sortem posita*, dictis filiis prioris . . . reliquissent.

Sortilegialis, ad sortilegium pertinens; *jövendőző*. Cod. Dip. And. II. 414., 481.

Sortilegium cinerum, a hamuból való *jövendőző*. Battj. Leg. T. II. 65. (Lib. St. Steph.) si vero *sortilegio* utentes inveniantur ut faciunt in cinere. Fej. I. 41—42.

Sorus, 3., subrufus. (V. ap. Du C. *Saurus*); *aranyhaju*. Gall. sor. Piszter Sz. Bernát. I. 7.

Sospiratio, spiritus, respiratio; *lélekzés*. It. sospiro. Haz. Okl. 12. an. 1245: licet *sospirationem* sui corporis senserit et compos suæ mentis fuerit.

Sospitas, integritas, incolumitas; *épség*. Kat. Hist. IX. 30. Qui rex rediit cum *sospitate* in mense Martii, cum sanitate omnium suorum. Cod. Arp. Cont. VI. 294. Cf. Macrob. Sat. 1., 17. med.

Sostantia, æ, substantia, res familiaris; *vagyon*. Ljub. Mon. Sl. XVII. 223. an. 1423: magna pars *sostantiarum* . . . exhausta fuit.

Sostrum, iustum, merces ab ærario militari de singulis visitatis tironibus chirurgo pendendum, (ap. Du C. Sostri alia notione gr. *σάστρον* a *σώζεν*); *illeték, bév*. Lzh. Cod. Med. T. II. 357. *Sostrum* ehirurgorum pro visitatione tyronum militarium. Opin. 1810. in re sanit. Sec. II. 43. honorarium seu *sostrum*.

Sotulares, (Du C. sotulares) calcei; *saru*. Tör. Tár. 1889. p. 378. par soculorum suffolitiones, vulgo felyeles, eodem precio

fiant, sicuti *sotularium*. Pel. Serm. Hier. 8. p. non sum dignus tangere *sotulares* eius.

Sotularium, V. *Sotulares*. Monm. Comit. Trans. II. 179. Si iam et ipsi sutores a coriariis ipsum corium eo, ut prædictum est, modo habere possunt, debent unum par *sotulariorum* ex corio caprino factum dare pro d. 16.

Souverainitas, omnis potestas ad unum collata; *független uraság*. Gall. souveraineté. Kon. Egyh. 36. Száz. II. 16. Törvt. Msz.

Spaciaminarius, purgator caminorum, fumariorum; *kéményseprő*. Germ. Schornsteinfeger, Rauchfangkehrer. Kelem. Inst. Jur. Pr. 296. His accedunt: Geometra, Orphanorum Tutor, Physicus, Chirurgi, Obstetrix, Oeconomia et Educillorum Curatores, Salicum Custos, Mororum plantator, Equitii Magister, Faber, Hortulanus, *Spaciaminarius*, Locumtenens cum 4 Campestribus militibus et 10 Satrapis (Panduronibus), diversi denique Servitores.

1. **Spacium**, delectatio; *tréfa*. It. spasso. Ger. Spass. Georg. Sirm. I. 231. et cepit pro *spacio* sagittare extra arcem. Ibid. I. 13. cogitando seipsum una dierum pro *spacio* cum centis equis equitaverat versus arcem Sarnow.

2. **Spacium**, (filum pro flicnis), ellychnium, filamentum; *gyertyabél*. It. spago. Ger. Bindfaden. Vect. Ref. C. De . . . uno centenario *Spacii* vulgo *gyertyabel* vocato. Cf. ib. L. 2.

Spadarius, i, (Du C. spatharius) faber gladiarius; *kardcsiszár*. Cer. Schwertfeger. It. spadajo. Star. XVII. 57. an. 1515. Marcus, *spadarius*, Rubeus brigliarius.

Spaderius, V. *Spadarius*. Rač. Mon. Sl. XIII. 47. an. 1348: Nicola *spaderius* . . . venit . . . ad faciendam artem *spaderi*.

Spadosus, 3., castratus; *herélt lö*. Schläg. 1359.

Spagetha, æ, funiculus, tomen; *spagát*. It. Spago. Arch. Rák. VIII. 337. Pixis pro conservanda *Spagetha* ex ebore.

Spagetta, æ, V. *Spagetha*. Lzh. Cod. Med. T. II. 583: cum charta et *spagetta*.

Spagirica, æ, *érczöntő művészet, ötvösség*. Goldschmiedekunst. Wallaszky 213. Alehymiam, non vexatissimam illam omni ævo transmutatariam, dictam chrysopoemiam, sed veri nominis metallurgicam et *spagiri-cam*.

Spagum, idem quod *Spacium* 2. filum. Spagum Auricale; *rézessző*. Vect. Ref. F. 2: De: centenario *Spagi* seu fili Auricalci, vulgo Részessző.

Spahi, equites turci levis armaturæ; *könnyű fegyverzetű török lovas katonák*. Bel Geogr. Comp. 547. Ceteroquin robor exercitus in peditatu ex Christianorum liberis parte maiore lecto, quem Janitsar adpellant, consistere videtur. Capi namque pedites, pariter atque equites *Spahi*, levioris sunt armaturæ.

Spahia, V. *Spahi*. Tör. Tár. 1892. p. 384. *Spahia* Rascianum. Veranes. III. 334. V. 75.

Spahihabus, V. *Spahi*. Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. IX. 211. *Spahihahorum* Equitatus.

Spathioglanus, i, filius nobilium, strenuus, custos corporis Sultani; *nemes ifjú*. Tör. Tár. 1889. p. 61. Adelm. De orig. Turc.

11. Peractis magistratibus, quibus tum imperium gubernatur, veniendum est ad eos, qui Pallatio imperatoris serviunt. Ministri aut imperatoris, omnes sunt impuberes eligunturque eximie venustatis in flore etatis sue nominantur *spahiolani*. Filii nobilium et secundum varia ministeria varia nomina sortiuntur; quidam sunt dapiferi, pincerne, cubicularii, custodes rerum pretiosarum etc.

Spahius, V. *Spahia*. Kaprin Eloq. II. 723. Delectis duodecim Janitariorum seu pedum, trium *Spahiorum* seu equitum. Veranes. III. 434. Isthv. XVI. 277.

Spahoglanus, V. *Spahioglanus*. Isthv. VIII. 96.

Spahyus, i. V. *Spahi*. Veranes. V. 464. 1. **Spalier**, ab ital. spalliera, spallina, lemniscus humerum ornans; *váltbojt, vált-rojt*. Ger. Epaulette. Arch. Rák. VIII. 309. *Spalier* consutum et tela ordinari subductum.

2. **Spalier**, *falkárpit*. Arch. Rák. VIII. 326., 332. Cortinae parietibus affixae, vulgo *Spalier*, semisericeae rubro et albo colore distinctae, flammatae Nro. 6. — Alias: aulaea Hollandica (niederländ. Spalier).

Spalir, cancelli et aulaeum lecti; *lécz-korlat, ügyelőző, ügykárpit*. Thök. Diar. II. 387. *Spalir* seu cortinae pro lecto ex praeciosa materia.

Spalla, æ armus, humerus V. s. *Gubernari* (Du C.). *váll*. It. spalla. Prot. inq. 182., 324. LXIX.

Spallér, (ab Ital. spalliera) tapes tape-tum; *kárpit*. Vect. Ref. D. De una petia *Spallér* vulgo Kárpit.

Spalmus, (Du C.) pro: psalmus; *zsoltár*. Tör. Tár. 1889. p. 794. liber *Spalmorum*.

Spaltum, declivitas, proclivitas (Du C. murus exterior vel prominens propugnaculi); *lejtés, hajlás*. It. spalto. Böschung. Ljub. Mon. XI. 182. an. 1414: si castrum nostrum fortificari posset cum *spaltis* et eos implere luto vel tereno.

Spampanare, pampinos rescindere; V. s. *Zapa: lekacsolni*.

Spanalis, ad sic dictum spanum pertinens; *ispán*. Star. XI. 58. an. 1482. curiam *spanalem* ac domum . . . disponere.

Spanatus, us, dignitas, munus vice comitis. Knezeatus, Zupanatus q. v.; *ispánság*. Tör. Tár. 1893. p. 9. *Spanatum*, Knezeum, Schwart. Scult. 14. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 438. litteralia instrumenta . . . quorum vigore *spanatum* sive Knezeum tenuissent, exponentes.

Spandere, se effundere (Du C. expandere); *eláradozni*. It. spandere. Han. Mon. Jur. P. I. 88: quantum aqua desuper *spandit* super ipsam terram.

1. **Spanus**, administrator rei familiaris, villicus; *ispán*. It. provveditore, fattore. Ger. der Schaffner. Kövy El. 309. Huius generis sunt v. gr. Praefecti, Inspectores, Provisores, Rationistae, *Spani* Frumentarii. Kass. Jur. Civ. I. 426. Juriev. Jus. Met. 38., Egri Lev. S. de Kz. Chr. I. 3., 2. Szirm. Nov. Calend. 126. — Magy. Tört. Eml. XXX. 423. an. 1535. — Orsz. Lev. Urb. et Conser. 27—56. 1564. Sessio dat *Spano* quatuor ova.

2. **Spanus**, **Zpanus**, stipendium, mercede conductus; *zsoldos*. Kronst. II. 402: ratione *spanorum*, qui hic in terra . . . propter fures custodierunt et 403., 408., 537.

3. **Spanus**, capitaneus; *kapitány, ispán*. M. Flor. Fontes II. 113. plures fuerunt capitanei . . . qui lingua ipsorum *spani* vocabantur.

Spanus parochialis, administer comitatus; *megyeispán*. Schwart Scult. 188.

Sparagnum, temperantia, parsimonia; *kímélés*. It. sparagnare. Ljub. Mon. SI. I. 454: in *sparagnum* expensarum.

Spargamentum, rumores sparsi; *mende-monda*. Ger. Ausstreung. Teutsch. Schulord. I. CV. obwohl . . . eine commission das von dem Pietismo . . . ausgesprengte *Spargament* unwahr fand.

Spargimentum, V. *Spargamentum*. Arch. Rák. VIII. 149. probabiliora mihi videntur Germanorum de succursu Moscovitarum *spargimenta*.

Spargius, i, asparagus V. s. *Cavolus*; *spárka*. It. sparagio.

Spargyricus vel **Spagiricus**, sine dubio a gr. *σπαργειν ἄργυρον*, argentum producere, ita vocabantur ii, qui aurum arte facere studebant, alio nomine Adepti, Alchymistae, qui sibi aliquam peculiarem comparantur scientiam imprimis per artem Cabalae; sibiue imaginantur arcanum illud universale Lapidem philosophicum, si non invenisse penitus, tamen in spe proxima reperiendi existere; *aranycsináló*. It. alchimista, adetto. Gall. alchimiste, adepte. Germ. Adept, Goldmacher. Vern. Met. II. 15. *Chymici*, quos alio nomine *Alchymistas, empiricos, Spargyricos, Hermeticos* vocant tria praecipua ac veluti activa rerum omnium principia, quae ipsi elementa vocare libuit, statuunt.

Spariverius, i, (Du C.) accipiter falo; *karvaly*. It. sparviero. Ger. Sperber. Ljub. Mon. SI. XI. 8. an. 1306: quicumque emerit *spariverium* alicuius . . . debeat illi restituere.

Sparta, æ, munus. Spartam ornare, munus obire; *foglaltatosság*. Pinx. Apod. 110: qui hodie eandem *Spartam* ornat. Irodt. Közl. VI. IV. 458. Hor. Mem.

Sparverius, (Du C.) V. *Spariverius*. Ljub. Mon. SI. XII. 408. an. 1413.

Spata, (gr. *σπάδα, τὸ ξίφος* Du C.) maior gladius, ensis; *kard*. It. spada. Prot. inq. 332. LXXIII. et fuit sine mente et accepi *spatum* unam et eueurri supra patrem et matrem meam. Schläg. 587. Veranes. VI. 308.

Spatarius, imperatoris custos, armiger (Du C. *Spatharius*); *kardhordó*. Georg. Sirm. I. 3. Cum *spatario* suo ivit ad eum et mox protulit unum taxillum ad ludendum.

Spatayerius, *Spataŷr, Zapatayr*, macherophorus, ensiger; *főkardhordó*. Kronst. II. 350., 353., 372. Quel. Sieb. I. 445. an. 1504.

Spatharius, (Du C.) V. *Spatarius*. Thurocz. 220. Cum autem exterminatis illis, *spatharius* Stephani Konthi irrevocabiles dissolutus in lachrymas, fletibus vacaret assiduus.

Spathum calcareum, spathum lamellosum; *mészpat*. Ger. Kalkspath. Faber. Jur. Met. 64. Ad pura lapidum genera v. c. *Spathum Calcareum*, Calcem etc.

Spatium sagittae missionis, teli iactus, conjectus; *lövésnyi távolság*. Ger. Schussweite. Urk. Sieb. II. 475. an. 1377. acutus mons distaret ad *spatium* unius sagittae *missionis*.

1. **Spatula**, æ, (Du C.) armus porcorum;

szügy. Ger. Schweinskeule. Kronst. I. 688. Cf. Apic. 4., 3.

2. **Spatula**, æ, (Du C.) fors. ab it. spada, parvus ensis; *kis kard*. Száz. XV. 227. dextra baculum . . . sinistra librum et *spatulam* tenens. Obs. Jadr. 396. instrungunt missilia et tela in eorum *spatulis* et ensibus cruentatis non parcunt.

Spatulosus, 3. (Du C.) deliciosus, delicatus, gemmis ornatus; *spatuliumból való drágaköves*. Száz. XXVII. 322. Schläg. 1159. **Spaventatus**, 3., perterritus; *megijedve*. It. spaventato. Prot. inq. 326: et multum erat tristis et *spaventata*, sic iste filius meus erat mortuus, sicut et alius.

Spazare, (Du C. *verrere*) purgare; *tiszogatni*. It. spazzare. Prot. inq. 235. XIX. *spazabat* domum et alia, que erant necessaria ad coquinam.

Speciale funus, *egyszerű temetés*. Teutsch. Schulord. I. 401. an. 1672: *speciale funus* est, ubi ante portam nihil canitur, verum sub tumultatione cantiones tantum (ut ajunt) chorales fiunt.

Specialis constitutio, speciale mandatum; *különös írott bizottság*. Georch. H. T. I. 80. Valamint a jelenlévő személyek szöval fejezhetik ki megegyezteteket, úgy a távollevők is vagy levél vagy képviselő követ által közölhetik egymással szándékjokat és így köztök is meglehet az eljegyzés; de a képviselőnek ez eránt különös írott bizottságának (*specialis constitutio*) kell lenni, nem is bízhatja a dolgot másra.

Specialis praesentia regis, quum rex ipse ius dicebat; *király személyes bíráskodása*. Hajnik. Perjog. 18.

Specialis praesentia Majestatis vicesgerens, locumtenens; *regis vices gerens in iudicio; külön királyi személynök helyettes*. Hajnik. Perjog. 36.

Specialis (Magis), accuratius; *részletesebben*. Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 244. Et etiam *magis specialius* interrogetur, ad quid agendum Rex Gallus mittit ad Regem Turcarum quendam.

1. **Specialista**, æ, rei, rerum intelligent, prudens; *szakember*. Ger. Specialist. Száz. XX. 754.

2. **Specialista**, æ, aromatarius; *fűszeres, ki gyógyszereket is árul*. Száz. XVII. 652.

1. **Specialitas**, peculiaris, non usitata res (Du C. al. s.); *különlegesség, különös-ség*. Száz. XX. 754. Fej. VIII. 226. propter *specialitatem* gaudii nunciati.

2. **Specialitas**, atis, singulare, speciale, (Du C. 2. oppositum universali); *különlegesség*. It. Specialità. Ger. Specialität, Besonderheit. Epist. Proc. P. II. p. 248: *creamus . . . actores . . . speciales et generales*, ita tamen, quod *specialitas* generalitati non deroget. Cf. Anton. Gramm. ap. Front. de Diff. verb. p. 2197 P. Tertull. adv. Marc. 3., 8.

Specialiter, in specie; *különösen*. Törvt. Msz. Cf. Colum. 12., 2., 3.; Ulp. Dig. 44., 4., 2.

Speciarius, (Du C.) pharmacopola, qui omne genus specierum vendit; *gyógyszer-fűszerárus*. Ger. Apotheker, Speccereihändler. Fej. IV. I. 272. capitulum iedes suas cuidam *speciario* in censum locat. Száz. VI. 363.

Species, (Du C. 6) aromata vel res quaevis aromaticae; *fűszer*. Gall. espiées. Cod.

Dip. Arp. Cont. VI. 126. Nucces muscate, garriofoli et alie species. Monm. Comit. Trans. V. 197. Száz. VI. 300. Cf. Macrob. Sat. 7, 8 med. Mart. Dig. 39., 4., 16 § 7. Pallad. Oct. 14 fin.

Species facti, figura negotii, series; *tényvázlat, dolog mivolta, történet leírása*. Jókait Rab. R. 1., 40. A míg a mellékteremben a jegyző olyan magasra emelt szóval igyekezik felolvasni a *species facti*, hogy azt a mellékszobában helyt álló szolgabíró úr is meghallgassa, ez alatt sokkal érdekesebb *«puncta de utri»* keresztkérdéseire felelget... et passim apud Juris Consultos.

Spicetienus, diligenter, per partes; *részletesen*. Kuk. Jura I. 474: an. 1398: prout in... literis *spicetienus* continetur. Fej XI. V. Un. 131. Cod. Zi. III. 376., 564.

Specificabilitas, natura, quae accurate perscribi potest. Text. v. *Transcendentabilitas; részletezhető*.

Specificare, (Du C.) litteris consignare, speciatim notare; *részletesen írásban foglalni*. It. specificare. Frak. Mát. lev. II. 75: de... facto subsidii... de quo... rex Ferdinandus et nos sepe *specificati* fuimus, nihil omnino sequatur in effectu. Cod. de Sztára II. 287.

1. **Specificatio**, (Du C. 1.) enumeratio; *részletezés*. Ker. Nap. 241. káptalanbeli fassiókat cum *specificationibus*. Pázm. Dial. 41.

2. **Specificatio**, (Du C. 2.); *részénként való előszerelés*. Nagy. Jus. Trans. Sax 66. *Specificatio* est: cum ex aliena materia alius novam speciem facit, eo animo, ut sibi acquirat; quo casu materia cedit formae et res fit specificantis, nisi ad priorem rudem materiam possit reduci, neque tamen pristinus dominus fraudatur aestimatione materiae.

Specificus, 3., specialis, singularis; *sajátos*. It. specifico. Vern. Met. II. 52. Quare inter systema naturale et artificiale nullum discrimen *specificum* intercedit sed tantum graduale.

Specillum, perspicillum; vitrum oculare (Du C. al.); *szemüveg*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. 4. p. 255. Etenim 1609 Batavus quidam Joannes Lippersein Zelandus... arte *perspicillarius* casu concavum cum convexo coniungens *specillo* sicque utrumque oculo applicans... advertit... obiecta magnopere augeri.

Specillum ocularium, V. *Specillum*; *pápaszem*. Kronst. III. 343.

Speciosus, 3., officiosus; *előzékeny*. Ger. Zuvorkommend, artig, gefällig. Georg. Sirm. I. 86. Attamen *speciosus* erat contra Mathiam Bossnak, quia cum Stephano Batori magnam karitatem habebat.

1. **Spectabilis**, sublimis; *fenséges*, Batty. Ger. 46. elevemus paululum nos in contemplatione dictorum *spectabilium*.

2. **Spectabilis**, titulus dignitatis, quo ornantur varii magistratus inter illustres et clarissimi titulos medius; *tekintetes*. S. de Kz. Chr. II. 2., 2. omnes Iudices, *Spectabiles* etc. Cf. Cod. Justin. 2., 7., 11. fin. 7., 62., 32.; Paul. Dig. 4., 15., 3.

Spectabilis ac Generosus, titulus honoris; *Tekintetes, Nemes, Vitézlő*. Tiszth. Ir.

Spectabilis ac Perillustris, titulus honoris; *Tekintetes, Nemzetes, Vitézlő*. Tiszth. Ir.

Spectabilitas, (Du C.) titulus honoris; *Tekintetesség*. Ljub. Mon. Sl. XXI. 403. an. 1451: commemoramus *spectabilitatibus*. Tör. Tár. 1890. 586. erga *Spectabilitatem* et *magnificentiam vestram*. — Star. XXIX. 54. an. 1454.

Spectaculum, exploratio, indagatio; *kémkedés*. Fjp. Anon. 8. a: miserunt... militem... *causa spectaculi*, qui inspicere qualitatem terrae.

Spectare, pro: expectare; *várni*. Arch. Ver. Sieb. VI. I. 187. non diu *spectabant*, sed statim... incipiunt.

Spectrum, spectaculum (Du C. aspectus); *látvány*. Opin. 1810. de domicil. Zingar. Tit. III. D2: horrendum... praebent *spectrum*.

1. **Speculacio**, onis, cogitatio, cura (Du C. al. s.); *gondoskodás*. Vjestnik II. 174. an. 1356. Regie *speculacionis* et sollicitudinis esse debet.

2. **Speculacio**, consideratio; (Du C. al. s.): *tekintet*. Tkal. Mon. Ep. I. 9. an. 1200: Huius rei itaque *speculacione*... terram... confirmamus.

Speculans, quæstum, lucrum captans; quæstui serviens; *nyerészkedő*. Opin. P. II. Sec. II. Aclius. (a).

Speculatio, (Du C. al. s.) quæstus, lucri faciendi studium; *nyerészkedés*. Gall. spéulation. Opin. P. I. §. 42. Opin. Deput. 39. Cod. Camb. Merc. 84. Vetitum est Proxenetis sub quocunque... *prætextu speculationem* et mereturam... exercere.

1. **Speculativus**, coram oculis, in conspectu situs (Du C. al. s.); *szem előtt fekvő*. Batty. Leg. III. 245. an. 1369: cæteræ ecclesiæ... exemplum sumere debent *speculativum*.

2. **Speculativus**, 3. contemplans, meditans, observans, scrutans (Du C.); *szemlélődő, vizsgálódó*. It. speculativo. Fej. IV. 3. 196. status regii consideratio *speculativa* — illos præcipue tenetur extollere favoris regii præmio. Beng. Ann. Er. Cænob. 569.

3. **Speculativus**, contemplativus, acutus, sublimis; *okoskodó, szörzáthasogató*. Gall. spéculatif. Serm. Cat. Præf. Benevolum Lectorem præterea requiro, ut relictis *speculativis* ambagibus charitative in bono et sano sensu acceptare velit omnia.

Speculator, idem ac *speculans*, q. v. Törvt. Msz.

Speculorum confector, qui officinam speculorum exercet; *tükörműves*. Ger. Spiegelmacher. Tab. Conser.

Speculum ustorium, speculum causticum; scaphium; *gyújtó tükrő*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. 1. p. 248. optima tamen censetur *specula ustoria*, quæ sunt figuræ Parabolicae aut Ellipticae aut Hyperbolicae.

Spelta, (Du C.) ador, far, *tönköly, piros alakor*. It. spelta, spelda, farricello. Ger. Spelt. Kövy El. 234. Dantur Decimæ 1. ex frugibus v. gr. Tritico, Siligine, Milio, Hordeo, Avena, *Spelta*, non itaque ex omnibus terræ nascentiis. Cod. Alv. II. 322. Cf. Rhemn. de Ponder. 10; Hieron. in Ezech. 4., 4., 9.

Spemsa, æ, expensæ, sumptus; *költség*. Ljub. Mon. Sl. I. 67. an. 1245: omni dampno debet ei emendare cum *spemsa* domini ligni. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 205. omnes *dispensas*... componat... et omni dampno debet ei emendare cum *spemsa*.

Spendere, expendere (Du C. al. s.);

költeni. Ljub. Mon. Sl. IX. 28. an. 1409: *spendere* volebamus de nostris decem mille ducatos.

Spentare, (ab it. *spinta*) ferire, percutere; *megütni*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 143: quis *spenterit* hominem alique... solvat bannum.

Spera, æ, pro: sphaera; *globus, földgömb*. It. sfera, globo. Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 234. ubi (in capsula) reperta fuerunt litteræ septem libri vel circa et Rorarij aliqui præsertim Platonis, una erea *spera*, rotunda Mappa Mundi etc. Cf. Prudent. Apoth. 278.

Sperativus, 3., futurus; *remélhető, várható*. It. di speranza. Ger. was zu erwarten ist. Kövy El. 226. non de quarta *sperativa*, verum reali.

Spermologus, (qui serit verba, sermoinator, prædicator verbi Du C.) Hic signif. loquacem, garrulum; *szócsaplár*. Bod. Hist. Eccl. III. 283. Pár. Páp.

Sphacellatus, 3. torpore correptus; *fenés*. Gall. gangrené. Germ. brandig. Otia. Bachm. 119. et denique pro membris licet inutilibus, noxiis, *sphacellatis*, hincque rescandis, Ecclesiae Christi agnosces.

Sphacellus, Sphacellus, (σφακελος, σφακελισμός) torpor; *hideg fene*. It. cancrena. Gall. kalter Brand. Otia. Bachm. 387. Cui corruptela ut tandem in late serpentem *Sphacellum* degeneraret. Bene Med. 1. 346.

Sphaera activitatis, munus; *munkakör*. Wirkungskreis. Törvt. Msz.

Sphaera bombardica, globus, pyrobolus tormentarius; *ágyúgolyó*. Kronst. III. 154.

Sphaera officii, officii demandati partes; *tisztí kör*. Törvt. Msz.

Sphaera visionis, circulus finiens; *látókör*. Gesichtskreis. Törvt. Msz.

Sphaerica doctrina, doctrina de astris, rerum coelestium cognitio; *csillagászat*. Gall. astronomie. Moln. Rat. Rei. Sch. 1. A meridie *Sphaericam* doctrinam et Arithmeticam discolo.

Sphalma, atis, error, mendum (gr. σφάλμα.) Barian. Blandr. p. 45: juvat aliquot ejus *sphalmata* in subiecta materia enumerare. Moln. Rat. Rei. Sch. XVI. *Sphalmatum* in typo... occurrentium... veniam rogamus. Corp. Occur. 143. T. Balass. Casula Steph. 47.

Spherula, parvus globus, glans sclopeti; *kis golyó*. Brut. XIV. 452. *spherula* traictus emissæ ex ferrea fistula interiit.

Sphragisticus, 3., ad scientiam de sigillis pertinet; *pecséttani*. Comm. Hist. de Regina Hung. Cor. Mor. 40. Illarum copia, quo quis regum pompæ splendoris erat appetentior, eo maior etiam minorve fuit, quemadmodum ex formulis *sphragisticis* diplomatum, quæ sane plurima sunt, colligi potest.

Spicare, explorare; *kikémlelni*. It. spicare. Ljub. Mon. Sl. XI. 251. an. 1346: si *spicarent* aliquem contrafacientem.

Spiciarius, i. V. *Speciarius*; *fűszerverekeskedő*. Ljub. Mon. Sl. XVII. 168. an. 1422.

Spicillum, V. *Specillum*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. 1. p. 248.

Spicinardus, i. spica nardi, Nardus Indica, Lavendula major: *Spikinard, pica-*

nard. Gall. *nard*, *spic.* Ger. *Narde*, *Spicke*, *Spieke*. Keesk. Ötv. 173.

Spicium, *spina*; *hátgerincez.* It. *spina dorsale*. Germ. *Rückgrat*. Schläg. 432.

Spiculator, *spicula* instructus, armatus; *dírdás, darabant.* Gall. *lancier*. Germ. *Drabant*. Thom. *Archid. Hist. Sal.* 357. Et cum omnes quasi quaedam grex ovium coadunati fuissent, missis *spiculatōribus* omnium fecit capita amputari. Fej. X. I. 123.

Spiculatores, *speculatores.* örök. Száz. VI. 705. Tör. Tár. 1893. p. 27.

Spigardus, i, (aries Roman.) species armorum, qua muri tunduntur; *faltörő.* It. *spingarda*. Ijub. Mon. Sl. II. 253.

Spilonus, idem quod *Spinola* per metathesin. Fej. I. 306. et 12 pelles vulpinas cum 100 pelibus *Spilonorum*.

Spilus, i, (σπίλος) nāvus: *hiba.* Bene Med. II. 272.

1. **Spina**, æ, (Du C.) epistomium; *esap.* It. *Spina*. Ijub. Mon. Sl. III. 322. XVII. 124. an. 1422: datum vini, quod venditur ad *spinam*.

2. **Spina**, æ, fibula; *peczek.* It. *spiedino*. Gall. *brochette*. Schläg. 1280.

Spinachia, pro: *spinacia* (Linn.); *par-rét, laboda.* Máty. 133.

Spinacium, pro: *spinacia*; *laboda.* Kronst. III. 54., 64.

Spinariza, æ, navigium ad cursum; *hajó neme.* Ijub. Mon. Sl. IV. 347., 419.

Spinata, æ, V. *Spinachia*. Szentiv. Curios Misc. II. 224. tales sunt: Albæ et flavæ Rapæ, Pastinacæ, *Spinatæ*, Autumnales eepæ, Porrum, Petrosolum etc.

Spinatium, *spinacia* (Linn.) Kronst. II. 352.

Spineta, æ, (Du C.) clausura ex spinis; *csipkebokor-kerítés.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 329. et hinc tendens superius ad partem meridiōnalem per magnam *spinetam* pervenit ad duas metas.

Spinetum, clavicordium; *zongora.* It. *spinetta*, clavicembalo. Gall. *clavécin*, piano. Germ. *Spinett*. Klavér. (Heyse: *Spinett*: ein Clavier, wo die Saiten mit Federkielspitzen geschlagen werden.) Czvit. Spec. 93. Præterea egregiam nominis famam consecutus musici politioni, in forma alicuius *spineti* concinnati confectione.

Spinga, (Du C. sphinx) II. I. cercopitheus (Plin.); *czerkof, macskamajom.* Ger. *Meerkatze*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 149.

Spingardus, (Du C.) V. *Spigardus*. Obs. Jadr. 404. confeceruntque plus quam XV Trabuchos in vallatione civitatibus, architectant multos *spingardos* in gyro Civitatis.

Spinola, meles; *nyest, mogyoró nyest.* It. *martora*. Ger. *Marder*. Kat. Hist. Reg. I. 249. et 12 pelles vulpinas et 12 pelles *spinolarum* (al. cum 200 pelibus *spilonorum*).

Spinosa distinctio, *spina*, quæ est pro termino agri; *tővisből álló határ.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 50. et abhinc acervi metarum interfaciente eadem via protenduntur ad *spinosa distinctionem*, que vlgo dicitur mege duplici meta consignatam.

Spinositas, natura, proprietates spinosa; *tővisesség, szűrósság.* Pel. Pom. De s. Dorothea s. I. c. 2.: Virginalis castitas Dorothea comparatur rosæ ratione *spinositatis*.

Spinozitas, atis, difficultas; *tővisesség, nehézség, baj.* Fabó. Monm. Evang. II. 29.

qui conterizationes, *spinozitates*, possibilitates tanquam inadæquatam, ut loquitur, lactucam meliori latinitati obtrudit.

Spinter, pecunia annua ad mundum muliebrem, ad delicias data (Du C. armilla); *tü-pénz.* Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 219. uti sunt: Paraphernum, Donatio matutina, Morgengabe, Promissio numi lusorii, Spielgeld vel ad *Spinter*, Nadelgeld, et alia plura opulentioribus usitata.

1. **Spira**, æ, cinctura (Du C. al. s.); *tekeres.* Cons. Sumpt. Framea cum *spira* seu cinctura manubrii.

2. **Spira**, æ, fors, armilla (Du C. al. s.); *karperecz.* Tör. Tár. XX. 186. *Spira* aurea parvi ponderis . . . Unum par *Spirarum* aurearum.

Spiraculum, V. *Puteus communicativus*. (Du C. flatus). Besztb. Levit.

Spiraliter, linea spirali; *csigavonal-képen.* Hist. Nat. 23. Strepicerotis (cornua sunt) autem erecta, carinata et *spiraliter* in-torta.

Spiramen, spiritus; *ihlet.* Eszt. Okm. p. 148. (Capitulum Eccl. Strigon. an. 1486): fecundi *spiraminis* providentia divinitus tactus.

Spiratorius, 3., ad actum spirandi pertinet; *lélekző.* Abelsb. 24.

Spirax, pro; pyrates; *vizi tolvaj, ten-geri rabló.* Ger. *Seeräuber*. Schläg. 660.

Spiriolus, i, (Du C. *σπιρίονος*) seiurus; *mókus.* Knauz M. E. Str. I., 41., 14. trecentas pelles *spiriolorum*.

Spiritualis unctio, consecratio a spiritu sancto profecta; *szentlélek által való megszentelés.* Szil. Régi Magy. Költ. T. I. 368.

Spiritualiter, divina mentis permutatione; *ihletve.* Vita. S. Steph. 25. ipse quoque paterne dilectionis ardore compunctus libellum de institutione morum constituit, in quo fideliter et amicebiliter verbis cum admonitionis *spiritualiter* alloquitur, instituens qualiter ante omnia debeat observare fidem catholicam. Cf. Tertull. Baptism. 4 fin.

Spiritismus, i, communicatio cum spiritibus, (superstitio); *spiritismus.* Kon. Egyh. 428.

Spiritualis, (liber, vir, iurisdietio): (Du C.) sacer, religiosus, pius, ad religionem, ad rempublicam Christianam pertinens; *telki, egyházi.* It. spirituale, ecclesiastico. Kass. P. II. 240. et ad *spiritualem* almæ diocesis T. iurisdictionem spectante etc. Cf. Tertull. Apol. 22; Prudent. *πρό στερ.* 10, 13.

Spiritualitas, mens (Du C. al. s.); *szellem.* Szentiv. Curios Misc. 403. Quod peccatum est contra *spiritualitatem* Christianæ religionis.

Spirituosa, orum, fortioris, fervidioris spiritus liquores; *szeszes italok.* Bene Med. V. 173. Jókai Szeg. Gazd. 406.

Spirituosus, 3. acer, subtilis; *szeszes.* Ger. spirituös. Kass. Jur. Civ. I., 35. Homines per totum Anni decursum Vinum et alios *spirituosos* liquores exposita adeo in signum liberæ educillationis hædera justatim epocillare, carnesque libratim emacillare ac distrahere . . . velint.

Spiritus, us, princeps, auctor alicuius rei; *eminek a lelke.* Ker. Nap. 190. Domo-kos Lajos úr, ki ez idő szerint a vármegyének *spiritusa*, esze, szája, pennája.

Spiritus nationis, quæ sentit natio; *nemzeti szellem.* Törvt. Msz.

Spitum, veru (Du C.); *nyárs.* Ger. *Spieß.* V. *Scrigna*.

Splacia, æ, ora, litus; (Du C. *splagia*); *tengerpart.* It. *spiaggia*. Han. Mon. Jur. II. 22: si lembum fuerit in *splacia*.

Splanare, (Du C.) planum facere; *ki-egyengetni.* Ijub. Mon. Sl. II. 354. 462. an. 1441: si forent fosse, faciant illas *splanari* et impleri.

Splendifer, 3., splendidus; *ragyogó.* It. splendido. Pel. Pom. L. X. p. 4. a. 3.

Gaude flore virginali,

Que honore speciali

Transscendis *splendiferæ*.

Splendificus, 3., (Du C.) splendorem efficiens; V. *Luminificus*; *fényl gerjesztő.* Batty. Ger. 281.

Splodere, iaculari, explodere; *lövöldözni.* Teut. Schul. I. 272.

Spolio, onis, spoliator; *megfosztó, kirabló.* Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. VII. 127. Cosacos, quos Rusticos saltem aliquos et *spoliones* esse dicit.

Sponcia, **Sponzia**, **Spongia**, cisterna; *vízartó, vízfogó.* Raë. Mon. Sl. XIII. 165. an. 1356: *spongia* compleatur, et quod fiat astaria a muro *sponzie*.

Spondæ, (Du C. *Sponda*, foedus) induciæ, libatio; *jegyverszűnet, áldozat.* Száz. II. 339. [Tár. 1878. 157.]

Spondia, æ, spongia; *spongya.* Tör.

Sponsalia de futuro, actus despondendi, desponsandi; *eljegyzés.* Száz. XXI. 842.

Sponsalia de præsentī, matrimonium; actus consociandi; *házasság.* Száz. XXI. 842.

Sponsalicia, sponsalia (Du C. sponsalium); *eljegyzés.* Tör. Tár. IX. 81.

Sponsalisticus, 3., ad sponsonem pertinens; *kézfogói, eljegyzési.* It. sponsalizio. Cher. Jus. Eccl. II. 164. Sponsa consequitur statim dominium rerum per largitionem *sponsalisticam* acceptarum.

Sponsalitas, (Du C. dies, quo nuptiæ habitæ sunt) hoc loco: *convivium, matrimonium; eljegyzés.* Pel. De. s. Agneta s. I. c. 3. . . . Ut autem sit idonea ad *sponsalitatē*, . . . requiritur, ut sit casta.

Sponsalitiūs, 3. (Du C.) pronubus, in fidem conjugii datus; *jegy* . . . It. nuziale, maritale. Csaplov. Nucleus p. 21.: Annulus sigillarum paternus competit prolibus, *sponsalitiūs* vero viduæ novercæ relinquatur.

Sponsor, qui cavet; *felelő.* Proj. sanct. crim. P. I. Tit. III. Art. 11. 12: Communitates custodiam *Jumentorum sponsoribus* vulgo *Felelők* concedentes fl. 200 mulctentur.

Sponsorēs, fideiussores, patrini; *ke-resztésülők.* Kon. Egyh. 447. Cf. Tertull. Baptism. 18 med.

Spontaneitas, arbitrium, spontanea agendi ratio; *szándékosság.* Art. D. 1840. p. 30.

Sponto, onis, sica; (Du C. *Spontones*) *gyilkol.* It. spontone. Han. Mon. Jur. II. 143: si aliquis . . . contra aliquem . . . evaginaverit . . . *spontonem*, spatam, *stocum*.

Sponzia, cisterna V. *Sponcia*; *vízfogó.* Raë. Mon. Sl. XIII. 182: an. 1357: *sponzia* sive cisterna.

Sporticula, æ, parva sporta, parvus corbis; *kis kosár*. It. sportella. Ger. Handkörbchen. Schläg. 1103.

Sportula, æ, reditus extraordinarii; *rendkívüli díj*. Jók. Epp. I. 180. *sportulák*, accenditiak. Mire Megv. I. 122. Kárp. Z. 381. Őn fizesse a fratreket s minden előforduló *sportulát* és expensát. Cf. Plin. Ep. 2, 14, 4; 10, 18; Mart. Dig. 30, 1, 117; Papin. ih. 50, 2, 6.

Sportula iudiciaria, iudici obveniens reditus; *pertaksa, bírói járadék*. Törvt. Msz.

Sportulantes fratres, tantum elemosynā vitam sustentantes; *kolduló barátok*. Pár. Páp.

Spudæum, (Du C.) academia (a gr. *σπουδαῖον*); *iskola*. Nagy. Hier.

Spudius, i, (Du C.) studiosus (a gr. *σπουδαῖος*); *tanuló*. Nagy. Hier.

Squaliare, desquamare; *lepikkelyezni*. It. scagliare. Prot. inq. 190: et quandoque *squaliabat* pisces in tanto frigore et glacie, quod manus sue crepabant.

Squaminare, idem quod *squaliare*. Prot. inq. 182: quando *squaminabat* pisces... manus sue tremebant ex nimio frigore.

Squantatus, 3. fors. rectius: *squartzatus* (ab il. squarzare: lacerare, discerpere) laceratus, attritus; *rongyos, kopott*. Prot. inq. 257: quando ipsa sancta M. videbat vestes malas et *squantatas* sororibus, ipsa rogavit me, quod ego darem eis meliores vestes pro Deo.

Squaraguayta, Scaraguardia, q. v. Raë. Mon. Sl. XIII. 231. an. 1358: fieri debeant XII. *squaraguayte*, quorum IV. debeant ire per civitatem *squaraguaytando*.

Squaraguaytare, custodire: V. s. *Squaraguayta*; *őrizni*.

Squiriono, onis, (Du C. Squirelus, squirrelus) sciurus; *mókus*. Gall. ecureuil. Eszt. Okm. p. 32. (Deer. Ladisl. an. 1280): de pelibus *squirionum* duorum millium sex pondera solvuntur. In transumpto Ludovici I. Reg. an. 1357. *Skirionum*. In transumpto an. 1365. *Squinorionum*.

Squinorio, onis V. *Squiriono*.

Squirinus, Squirrelus, sciurus (Du C. Squirelus); *mókus*. Tör. Tár. 1893. p. 2.

Sritua, æ, hoc nomine Dalmate genus quoddam milii appellat (nota Haneli); *konkoly*. Han. Mon. Jur. P. I. 87: unusquisque teneatur destruere *srituum* in vineis... secundo ante semen et zapando deinde a fundamento.

Staab, collegium magistratus militaris; legatū tribunicque; *törzs, főtisztikar* (ezrednél). Moln. Patv. 30. *Staab* sive *Officiales Stabales* sunt tres, nempe: Colonellus, Vice-Colonellus et Supremus Vigiliarum Præfectus. Arch. Rák. VIII. 392.

Stabalis, (officialis), ad prætorium pertinens; *törzstiszt*. Ger. Stabs-. Art. D. 1840. 7. Arch. Rák. VIII. 125. Reg. Turm. Præf. 17.

Stabalis medicus, medicus prætorii; *törzsorvos*. Arch. Ver. Sieb. XXIV. 106.

Stabbalis, V. *Stabalis*. Arch. Rák. IX. 452. *Officiales Stabbales*.

Stabellum, tabula, cui aliquid imponitur; *táca*. Arch. Rák. VIII. 335. Item in duobus *stabellis* rotundis similis materiæ et laboris cyathii minores et æquales cum suis

patinulis ex eadem materia porcellana fina Nro 12.

Stabile, (Du C. stabilia) bona immobilia; *ingatlan vagyón*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 533. et si acciderit, quod debitor utriusque Communis non haberet mobile, unde posset satisfacere suo leto, spoliato vel creditori, creditor vel spoliatus aut lesus debeat poni in *stabili* sui debitoris, videlicet in meliore parte ipsius *stabilis*, quam eligere voluerit in duplum de suo debito.

Stabilimentum, (Du C.) statutum; *rendelet, intézkedés*. Batty. Leg. III. 456. an. 1446. Kass. P. P. II. 229. Cf. Val. Max. 7, 6, 1 fin.

Stabilitorius, ad actum stabiliendi pertinens, stabiliens; *viszszahelyezési, beiktatási*. Kass. Jur. Civ. I. 195. *Stabilitoria* sententia.

Stabilitrix, stabilitor, confirmator, subst. mobile; *megállapító*. Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 107. Stephanum locupletatum virtutibus et fidelitatis meritisque virtutum *stabilitrix* est.

Stabularius, (Du C.) qui stabuli vel equorum curam habet; *lovász*. Tör. Tár. 1890. 598. quatuor aurigæ; duo *stabularii* pedites. Kronst. II. 234. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 130. Cf. Colum. 6, 23 fin.

Stabulatio, pastio villatica, (Du C. al. s.); *istállózás*. Ger. Stallfütterung. Kov. Oec. 82. Car. Bel. De Arch. 47. Cf. Colum. 6, 3, 1.

Stabulator, (Du C.) stabuli magister; *lovászmester*. Száz. XXIV. 339.

Stabuli famulus, qui curam habet equorum; *lovász*. Ger. Rosswärter. Reg. Turm. Præf. 50.

Stabus, i, legatū tribunicque; *törzs* (tiszték). Ger. Der Stab. Diar. 1802. p. 97.

Stabus minor, inferioris ordinis milites; *alsóbb rangú (tiszték)*. Regul. Turm. Præf. 43. neo-suscepti Prætoriani Milites autem et *Stabi minoris* Individua coram Capitanei Locumtenente, in præsentia Turmæ Auditoris.

Stabus regiminis, legatū tribunicque legionis; *az ezred törzstisztj kara*; Törvt. Msz.

Staca, æ, fustis terræ infixus (Du C.); *földbe vert czölöp*. Gall. éstaches. Diss. de Ferr. Caud. §. 40. Notanda interim sunt circa hæc ferri candentis iudicia duo hæc singillatim vocabula: *Staca* et *Marca*, quorum illud fustem terræ infixum, a quo, qui iudicium initurus erat, designatorum pedum spatium emetiri debuit; hoc Metam, ad quam ferrum deportari, in quæ in manibus mitti poterat, significat.

Stacæ, (Du C. stacha) capistrum. V. *Scrigna*; *kötőfék*.

Stacio, onis, locus; *állomáshely*. Star. VIII. 25. an. 1286. sartor habet *stacionem* I. ib. 35. an. 1290. aditæ fuerunt... due *staciones* communis una, ubi venditur sal camere et alia iuxta eam.

Stacium, habitatio (Du C. statio navium); *lakás*. Ljub. Mon. Sl. XI. 41. an. 1314: domus pro *stacio* bani.

Staconarius, Staconarius, custos; *őr*. Raë. Mon. Sl. XIII. 17. an. 1348. 138. an. 1356: *Staconarius*, capitanei... quorum unus stare debeat continuo in castro de die et II de nocte.

1. **Stafeta**, æ, litteræ a cursore publico præter ordinem allatæ, afferendæ; *sürgöny*.

Arch. Rák. IX. 343. *Stafeta* urgentissima. Pár. Páp.

2. **Stafeta**, æ, *Staffeta*, cursor expeditus extra ordinem; *stafeta, sürgöny, gyorsposta*. It. staffetta. Gall. estafette. Szirm.

Staffa modo Turcorum, stapes (Du C. 2.); *török kengyel*. Száz. VI. 375.

Staffetalis, ad prosperas litteras pertinens; *sürgöny... Staffetales expensæ* = *sürgönyért járó díj*. Lzh. Cod. Med. T. II. 346.

Staffetaliter, per tabellarium; litteris a cursore publico præter ordinem allatis; *sürgöny útján*. Star. VIII. 434. an. 1748: si opus esset... quidpiam facere, etiam *staffetaliter*. Arch. Rák. IX. 232.

Staffeta, alias: *Staffeta*. v. *Stafeta* 2. Arch. Rák. VIII. 275. nullum responsum acceperim ad *Staffoetam* meam hesternam.

Staffor, idem ac *Stapedes*; *kengyel*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 250. Hinc est, quod nec apud Græcos nec apud Latinos Authores hoc adminiculum concedendi equos, proprium habeat vocabulum ideoque rei novæ necessum quoque fuit novum excogitare nomen, vulgo igitur *Staffor* vel *Staphir* vel *Stapedes* dicuntur, quod in eis pes stet commode.

Staffilum, (gr. *σταφυλή*) vitis; *szőlőlő*. Raë. Mon. Sl. VII. 62. an. 1062: a quereu... usque ad *staffilum*.

Stafragria, staphis, staphyle et staphisagria, herba pedicularis; *tetűfü*. Ger. Läusekraut. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 119.

Stagna, æ, stannum. V. s. *Pala* 1) *ónlemez*. It. stagno.

Stagnarius, plumbarius, stannarius; *czínöntő*. Kronst. III. 480.

Stagnata, æ, vas aquarium ex albo plumbo confectum; *czinedény*. It. stagnata. Ljub. Mon. Sl. IV. 254. an. 1388: unam *stagnatam* et unam *taciam* argenti.

Stagnatio, frigere, iacere; *tespedés*. Száz. XVI. 584.

Stagnum, (Du C.) pro: *stannum*; *czín*. Kronst. III. 194. Veranes. IV. 12. Cf. Plin. Val. I. 34 med; 3, 4 med.

Stagnum sulphuris, V. *Caminus ignis*.

Stagnus, 3., firmus, pice inductus, (Du C. strictus, pressus); *erős, szurokkal betömött*. Han. Mon. Jur. I. 223: si... lembum fuerit sanum et *stagnum*.

Stalla, æ, (Du C.) stabulum; *istálló*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 378. an. 1278: de equis... teneatur tenere tres in *stalla*.

Stallagium, pecunia pro loco habitationis, mansionis pendenda; *helypénz*. Pár. Páp.

Stallea, æ, sella; *szék*. An. Sc. II. 78. an. 1503: Dnus... fecit fieri novas sellas, seu *stalleas*... ad ecclesias.

1. **Stallum**, (Du C.) sedes monachi aut canonici in choro ecclesiæ; *kanonokszék, szentélyszék*. Germ. Chorgestühl. Száz. XI. 719. Knauz. M. E. Str. II. 210., 188.

2. **Stallum**, locus habitationis; *lakóhely*. Pár. Páp.

3. **Stallum**, officium, munus, facultas; *állás, tisztség*. Ger. Bestallung. Opinio. Deput. 31. Advocatus sine publica reprehensionis constitutus, ad faciem Iudicii comparere renuerit vel, si in præmissis ordinata publica quoque reprehensionis non curata, terna etiam vice eidem reatui sese innodaret, is coram

codem Iudicio agendi *stallo* privabitur. Kon. Egh. 395.

Stallum agendi, facultas advocatiam exerendi; *ügyvédeli szabadság*. Törvt. Msz.

Stallum columnale, Stallum principale (locus, sedes principalis). V. s. *Columnalis*; *főszék*.

1. **Stamen**, *pecta*; (ex Slavo postavee unde Hung. posztó); *vég*. Ger. ein ganzes Stück Gewebe. Vect. Ref. C: De una petia seu *Stamine*.

2. **Stamen**, (Du C.) lana carminata. V. s. *Brosella*; *csipkeshövet*. Száz. XX. 261.

3. **Stamen**, indusium; lanea interula (Du C.); *ing*. Bék. Pil. P. I. 29.

Stamenculus, stamen; *mellékfonal*. Ger. Weberzettel, Kettenfaden, Schergarn, Anschere, Anzettel. Schläg. 2104.

Stamethum, panni species; *szitaszővet*. Gall. etamine. Tör. Tár. 1889. p. 379. de zoknya simplici de *stametho*.

Stampa, æ, pilum, pistilum (Du C. typus, quo moneta signatur); *bélyegző*. It. stampa. Ljub. Mon. Sl. II. 420: *stampas* de argento.

Stampare, eudere V. s. *Grossetum*; *verni* (pénzt). It. stampare.

Stan, idem q. *Inquartarisatio*, q. v. (a Croat. *stan*, hospitium). Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 447. Qui utpote liberi homines Capituli supradicti . . . a quorumlibet iudicium iudicii penitus in perpetuum sunt immunes et prorsus liberi a stroa et *stan* et povoz et alijs servitutibus et solucionibus ordinarijs et extraordinarijs.

Staucus, 3., fatigatus, fessus, lassus; *elfáradt*. It. stanco. Prot. inq. 247: et ego tunc tantum battivi eam, quod ego *stanca* fui.

Standal, V. *Standale*, ius vexilli erigendi in signum dominationis; *főhatalom*. Kuk. Jur. I. 446. nisi tunc ipsi Domini Comites Seigne ostenderint se in Venetijs et cum comunitate Venetiarum habere alia privilegia, honores, beneficia, pacta et conventiones, alia occasione, quam occasione dictionum, *standalis* et consularis, quæ dicti de Venetijs habent in loco Seigne, quo casu illa alia, quæ alia occasione ostenderent se habere, etiam in posterum habeant, non obstante remotione dictionum *Standalis* et consularis.

Standale, is, (Du C.) Standardum; vexillum præcipuum exercitus; *zászló*. Kuk. Jura I. 446. an. 1381.

Standar, ex It. standardo (stendere) quod signum, vexillum, inde milites sub uno signo congregatos signif.; *zászlóalj*, *dandár*. Szirm. *Standár*. Dandár. Régi magyar szó. Az országnak főzászlóját (Prætorium Vexillum) jelentette. A mohácsi ütközetben volt dandáros Drágffy János. Lásd Istváni VIII. k. Pár. Páp.

Standardum, (Du C.) vexillum. V. s. *Proclama*; *zászló*.

Stance, *staneum*, *stanieum*, unio duorum iudicium, duarum partium litigantium in loco statuto ad litem dirimendam; *kijelölt törvényszék*. Ljub. Mon. Sl. I. 56., 59., 64. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 329.

Staneum, V. *Stance*. Ljub. Mon. Sl. I. 56. an. 1238: Et si dictum *staneum* non fuerit, predicta pax in perpetuum sit firma. Cod. Dipl. Arp. Cont. XI. 306.

Stanga, æ, (Du C.) pessulus, repagulum; *zár*. It. stanga. Ljub. Mon. Sl. XI. 189. an. 1345: fial in cancellaria unus discus reclusus

et circumdatus eum *stangis*, *barchis* et *armariis*.

Stangata, æ, cancelli; *korlát*. It. stangata. Han. Mon. Jur. P. I. 204: nemo . . . audeat ingredi cancellos sive *stangatas*, quæ sunt circa lapidem.

Stangnum, pro: stannum; *ón*. Quel. Sieb. I. 449. an. 1506. Cantrifusor . . . tenetur pro *stangno*.

Stanguilolum, parvus vectis, pessulus (ab. it. *stanga*). V. s. *Archiscammum*; *kis zár*.

Stanieum, V. *Stance*. Raë. Mon. Sl. XIII. 344. an. 1332. *stanieum* . . . fiat in festo S. Michaelis . . . super damno facto. Ljub. Mon. Sl. XI. 162. an. 1344. Cod. Dip. Arp. Cont. VIII. 160. XI. 553.

Stannare, *stannio* fuso perlinere; *czinézni*. Kronst. III. 69., 347.

Stannarius, i, plumbarius; *czinöntő*, *czinnűves*, *önműves*. Germ. Zinngiesser. Jariev. Jur. Met. 47. sub directione . . . Magistri Malleaturæ . . . sequentes sunt Operarii . . . 6-o. *Stannarii* (Zienner) qui laminas stanno obducunt. Tab. Conser.

Stannatio, actus stanno obducendi; *czinezés*. Kronst. III. 55.

Stannethus, fors. idem quod *Stamen* ap. Du C. lana carminata; *sodrott gyapjú*. Gall. estain, estame. Fr. Lib. R. II. 152., 163. emere feci . . . de panno *stannetho* ulnas tres.

Stannifusor, V. *Stannarius*. Bene Pol. 435. Kronst. I. 637. Monm. Comit. Trans. II. 183.

1. **Stannum**, pro: stagnum, (Du C.); *mocsár*. It. stagno. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 242. item Kysfalud et Zent Leurencz eum *stanno*, quod separat de Marusio.

2. **Stannum**, (Du C. 2.) locus, quo merces veno exposita sunt; (*mészár*) *szék*. Ger. Stand. Batty. Leg. III. 242. an. 1370: a quolibet carnifice pro numero *stannorum*.

Stansor, prefectus; *előjáró*. Fej. X. 4. 820. Qua propter fidelibus nostris prudentibus viris Jacobo de Balha alias de Forodna, Comiti urburarum nostrarum et Andree Holalbrecht dicto urburarum nostrarum *Stansori* constituto.

Stante mense, currente mense; *foljó hónapon*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 80. tertio die *stante mense* Madii.

Stante pede, statim; *azonnal*, *nyomban*. Jókai. Rab. R. I. 38. et passim.

Stante sessione, dum consilium habebant; *a gyűlés lefolyása alatt*. Jókai Köszív. II. 93. s a megyegyűlés rögtön *stante sessione* elhatározta a kihágó ellen a fiscalis actio megindítását; et passim.

1. **Stapedarius** s, i, cursor; *kengyel-tartó*, *kengyelfutó*. Ger. Bügelhalter, Läufer. Szil. Tört. Magy. Eml. III. 472. *Stapedarii* . . . Nro 20.

2. **Stapedarius**, 3., ad stapedem pertineus; *kengyel* . . . Mon. Com. Trans. II. 68. an. 1556. *stapedaria* corrigia.

Stapedeus, i, stapia; quæ quis in equum tollitur; *kengyel*. Thök. Diar. II. 382. Unum ephippium cum auro circumdatus rubinis ornatum habens *stapedeos* argenteos fl. 450.

Stapes, stapia, (Du C. stapes) fulcrum pedis; *kengyel*. It. stoffa. Gall. étrier. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 249. Jam vero *Stapedes* hoc est adminicula illa, quibus et equi

conscenduntur facilius et quibus pedes inseruntur, ut quiescant et commodior fiat sessio, novum esse inventum. Arch. Rák. VIII. 309. F. Forg. Comm. I. 21. Veranes. II. 277. cum Turcas adesce cognovisset, occupat sinistro pede *stapedem*, equum insessurus.

Stapha, æ, V. *Stapes*, (Du C.) Tör. Tár. III. 63.

Stapheta, V. *Stafeta*. Arch. Rák. VIII. 401., 402. IX. 568.

Stapheta-paleta, nuncium celerrimum continens scheda; *sürgönylap*. Arch. Rák. VIII. 402. bizonyos *stapheta-paleta* adjungatassék pécsettje alatt.

Staphilophorus, qui labra fert; *putton-hordozó*. Ger. Buttenträger. Pár. Páp. M. Bel. Prodr. 183. Interim *staphilophorus* adcurrit elevatoque in humeros œonophoro ad frontem vineæ vel ad calcem properat.

Staphir, V. *Staffor*.

Stapha, æ, idem quod *Stoffa*: *baculus*, a Germ. *Staf. Stab*; *bot*. Diss. de Ferr. Cand. §. 37. Massa autem ferrea portatilis fuit frustum ferri, parte oblongum potiori, cylindrico forme. Quod inde colligimus, quia candelactum, baculus duobus ferreis, *staphis* vocabant, ut habent leges Scanice, imponi solebat.

Stapulae ius, emporium, forum publicum (Du C.); *vásárpiazi jog*, *idegen áruval való kereskedhetés*. Marktplatzrecht. Kov. Jur. Tav. Ind. *Stapulae* ius in civitate Budensi ad extraneos limitatur. Szirm.

Stapulum, lorum stapiæ; *kengyelsziz*. Bárczay.

1. **Star**, Species tributi. Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 110: nullum tributum . . . exigere intendimus . . . salvis *filarchina* et *star* vocatis.

2. **Star**, (Du C. *stara*) sextarius V. *Stara*; *meszely*. Vjestnik II. 82. an. 1640. de octo *star* non teneaturolvere.

Star del credere, pretium fideiussionis; *jótállás bérce*. Cod. Camb. Merc. 20. Sed si etiam eiusmodi Trassatas, nec ad proprium nomen editas, sed nec indossatas recipiat, taliterque procuratorio nomine simpliciter agat; si tamen aut de pretio fideiussionis vulgo *star del credere* conveniat vel vero incaute agendo, Cambialem a Negotiatore, suspecti, vel etiam exilis Crediti, quod Negotiatores *«lettera non bonus»* appellant, acquirat.

Stara, Decurtata vox e sextario, (Du C.); *mérő*. Gall. sestier. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 52. Comparavi terram a Zulo infra nostras terras pro I. soli. et II. *stara* de sale pro fine. Comparavimus de Zulo terram pro III. *stara* de grano.

Staramutia, æ, V. *Scaramutia*. Obs. Jadr. 399. quod partes inter se magnas *Staramutias* perpetrarunt.

1. **Stare**, esse, V. s. *Bazariota*; *lenni*. 2. **Stare**, exspectare; *várni*. Kandra Reg. 362. Veniens . . . ad iudicium . . . *stetit* per totam septimanam, sed nullus . . . comparuit.

Stare a longo, stare eminus; *távol állni*. Wagn.

Stare ad iudicium, iuri stare; *törvény előtt megjelenni*. Kandra Reg. 338.

Stare ad partem, seorsum stare; *félre állani*. Ger. bei Seite stehen. Star. VI. 173. an. 1325. tota comunitas . . . *steterunt ad partem*.

Stare ad sepulchrum, adstare sepulchro, invisere sepulchrum; *a sirt meglátogatni*. Cod. Dip. Pat. V. 2. an. 1199.

Stare contra aliquid, resistere alicui; *ellentállani*. Fjp. Anon. 12. a.: non... auderent stare contra audaciam Hungarorum.

Stare coram iure, in iudicium venire; *törvényt állani*. Vor Gericht erscheinen. Törvt. Msz.

Stare in luce alteri, officere apicanti, obstruere luminibus; *átjában állani*. Wagn.

Starea, Staria, districtus civitatis ad mare V. *Astarea*; *tengermenték*. Ljub. Mon. Sl. I. 71. etc.

Staria, æ, terra; *száraz föld*. Ljub. Mon. Sl. II. 282: faciant... facere vastum tam in staria tam in insula.

Starium, (Du C. stara) mensura aridorum, sextarius; *mérő*. Ljub. Mon. Sl. I. 30. an. 1211. Marinarius portabit secum in navi quatuor staria inter panem et farinam. Cod. Dip. Arp. Cont. II. 382. Száz. XXIV. 499.

Starna, æ, perdix; *fogoly*. It. starona. Gall. perdix. Galeoti. 43. Anserculi enim et anaticule, capones, Phasiani, perdicæ, starnæ, quorum ibi copia magna est... vario semper et proprio iure aut merguntur aut conducuntur.

Starosta, æ, locumtenens in Polonia; *helytartó*. Bel. Geogr. 397. Administratur regnum Poloniae Regis et Optimatum auctoritate... 4. per Palatinatus XXXII. qui iterum in Castellorum et Starostarum Praefecturas subdividuntur. Arch. Rák. VIII. 163.

Starostia, æ, districtus, praefectura; *helytartóság, kerület*. Arch. Rák. II. 532. exercitus in Starostiam Splensem dislocatus, unde et Ungariae et Silesiae confiniis invigilare poterit.

Starataria executio, iudicio militari sumtum supplicium; *rögtöni végrehajtás*. Standrechtliche Hinrichtung. Törvt. Msz.

Staratarialis, ad statarium pertinens; *rögtön ítélő bírósági*. Jókai Rab. R. I. 230. staratarialis bíróság.

Staratarium ius, iudicii militaris ius; *rögtöntörvény, rögtön ítélő szék*. Kass. Prax. I. 208. Intimatum, quo Norma pro exercitio *Juris Stararii* transmittitur.

Staratarium proelium, proelium iustum, cui opponitur: tumultuarium pr.; *rendes csata, erős harc, álló harc*. Ranzani 407. Postremo turmas illas suas nigras, quæ non tumultuario proelio sed statario vincere consueverant, ne negligerent.

Stater, eris, nummus argenteus quattuor drachmas valens; (Heyse: Stater: eine ehem. jüd. Silbermünze, der Silberling, $\frac{1}{2}$ Rthlr.) Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 502. ut de sarcina unius equi solvere debeant tres novos denarios et sex stateres. Cf. Hieron. in Matth. 3. 17. 26.

Stateralis, adj. ex vocabulo: «stater» fictum; *stater* = nummus argenteus quattuor drachmas valens; *staterales denarii* = denarii quattuor drachmarum. Cod. Dip. Arp. V. 271. partim in denariis staterilibus.

Stathia, æ, tributum; *adó(kivetés)*. It. stathia (over pivego). Ljub. Mon. Sl. XXI. 338. an. 1450. quando ponetur aliqua stathia, comes providere debeat, quod habentes angariam personalem nullatenus cogantur ad angariam pecuniariam, sed stathia pecuniaria dividatur equaliter inter nobiles et alios populares, qui non facerent angariam personalem.

Statia, æ, statio; *állomás*. Ljub. Mon. Sl.

V. 255. an. 1334: pro condemnatione, quia non fuit ad mulos ad statiam.

1. **Statio**, munus, partes, (Du C. al. s.); *állás, hivatal*. Kaz. Lev. I. 58.

2. **Statio**, Cf. It. stagione, mansio; (Du C. 7.); *állomás, tartózkodás*. Rák. Ön. 48. hyemis rigore transeunte vernaes stationes anni in arce Szerencs transigebam.

3. **Statio**, mansio, mutatio in cursu publico (Du C. 9.); *állomás*. Ker. Nap. 198. és 3 statikon ért Budára. Cf. Inser. Mur. 1015; Morell. de Stil. Inser. Lat. 1. p. 421.

Statio depositionis, *lerakó hely*. Ger. Legstadt. Vect. Gen. R2.

Statio commercialis, kereskedelmi betörő állomás. Germ. Kommerzial-einbruchsamt. Vect. Gen. 12. §. 53. Merces transeuntes... nulla alia via induci possunt, quam per finitimas commerciales stationes.

Statio postæ cambiaturalis, V. *Cambiatura*. Törvt. Msz.

Stationale quarterium, habitatio mansionis; *állomási lakás*. Arch. Rák. IX. 98. Nógrád s Heves vármegyékét pro stationibus quarteriis assignálta. Törvt. Msz. stationalia loca, szállás-tartó helyek.

1. **Stationarius**, parum proficiens, (Du C. al. s.); *maradi*. Száz. XI. ap. 27.

2. **Stationarius**, 3.; *helyben álló*. Gall. stationnaire. Szentiv. Cur. Misc. 46. Potissimum autem ex eis ab Astronomis illæ observantur, a quibus Planetae sequentes accipiunt denominationes, nempe: ut idem Planeta dicatur modo directus, retrogradus, stationarius; modo velox, tardus, medioris; modo orientalis ac matutinus...

3. **Stationarius**, stativus; *állandó*. Bene Med. I. 46. Constitutio epidemica alia est stationaria, quæ per plures subinde annos excurrit.

Stationes, (Du C.) loci propagandæ religioni destinati; szervezett hittérítő vidékek, valamint a missiókból alakult püspöki megyékben levő és a plébániákkal analog területék stationes vagy missiones. Kon. Egyh. 263.

1. **Statista**, æ, civitatum, rerum publicarum peritus; *országbíró, államtudós*. It. statista. Imre Phil. 331. In Monarchia singulariter viget morum, cumpimis exteriorum, cultura: quemadmodum ista politici uberius probant; *statistæ* autem et historici confirmant.

2. **Statista**, persona in theatro, quæ non est ludi particeps, tantummodo numerum actorum auget; *statista*. Ger. Schaumann. Rák. Ön. 258. l. 16—49. (16):... *statistam* politicum agens Summamque prudentiæ in prævisione futurorum plurimum attribuens decreveram res Europæ maturiori examini subijcere...

Statistica, rerum publicarum scientia. *ország-, államtudomány*. It. statistica. Ger. Statistik. Moln. Patv. 62.

Statium, medinuss, modius; *antalag*. It. stajo. Star. XVIII. 40. an. 1454. cum tertia parte... tini et statij.

Stativare, esse in statione; *állomásozni, táborozni*. Pfahl. Jus. Georg. 346. Quarteriorum militia transennanti et stativanti assignatio. Kass. Prax. I. 25. Törvt. Msz. *stativans* militia, szálló, tanyázó katonaság.

Statuere, milites scribere; *katonát ál-*

litani. Arch. Rák. VIII. 16. nem *statuálja* az ohvenítándó zsoldosokat az ezerhez.

Statuibilis, qui statui, scribi potest; *állítható*. Törvt. Msz. *statuibilis* est pro milite.

Statuifaccio, onis, immissio in bona; *beiktatás*. Pesty Ször. III. 185. in dominium intromissione, *Statuifaccio* et perpetuacione. Szék. Okl. I. 283. Cod. Dip. Pat. V. 163., 234.

Statuifacere, immittere in bona; *birtokba iktatni*. Cod. Zi. III. 454., 518., 531.

Statuifactio, statutio, quæ per alium fieri iubetur; *jószágba való beiktatás*. Cod. Zi. Vol. V. 219: possessio... legitima recaptatione et eadem *statuifactione*... indigeret. Kov. Form. St. 325.

Statui mandare, in possessionem locare; *jószágba iktatni*. Samh. Tyrn.

Statuinare, *statuere*; *rendelni, szabni, határozni*. Nagy. Jur. Trans. Sax. 39. Legibus enim municipalibus de modo pertractationis substantiæ coniugum divortiorum nihil statutur et quidquid hæc leges ratione divisionis bonorum *statuimant*. Opin. P. I. §. 7.

Staturosus, 3., (Du C.) elegantis stature; *szeptermettű*. Nagy Hier.

1. **Status**, (imperii); (Du C. 6.) ordines imperii, provinciæ; *kar, rend*. Kass. Prax. I. pass. habet sibi adlatores suos *Status* et Conferentiarum Ministros ac Consiliarios.

2. **Status**, sententia, (Du C. al. s.); *talom*. (Fjp. állapot). Fjp. Anon. 4a. Primus status iuramenti sic fuit.

Status cancellarius, cancellarius publicus; *államkanczellár*. Ker. Nap. 486.

Status conferentiarum minister, qui regi, principi est a rebus publicis gerendis; *államtanácsos*. Molnár Patv. 49., 57.

Status ecclesiasticus, ordo eccles.; *egyházi rend*. Moln. Patv. 62. Status Ecclesiasticus, in quo homines Deo devoti in perpetuo celibatu... vivunt.

Status effectivus, *tényéncs, tényleges állapot*. Arch. Rák. VIII. 383. Moln. Patv. 63. *Status effectivus* vel *status legis*. Porro Status effectivus ille est, ut cum iam sententia Ex. gr. executi pars triumphantis posita est in statum effectivum seu vim legis, effectum inductricem seu inducentem. *Status* autem *legalis* est, ut cum partium aliqua a via instantiarum vel Mandatorum Regionum vel ordinariorum Regni Judicium eximitur et in cursum viamque Juris reponitur.

Status iuridicus, *jogi osztály*. Moln. Patv. 62. *Status Juridicus*, in quo viri aut Legibus Patriis administrandis aut Juvenes in eis addiscendis et tractandis, occupantur.

Status legalis, V. *Status effectivus*.

Status magnatum, ordo primorum regni; *zászlós urak osztálya*. Moln. Patv. 61. Status Magnatum, sive Comitum et Baronum.

Status mechanicus, ordo opificum, opifices; *iparosok osztálya*. Moln. Patv. 62. *Status Mechanicus* tandem, qui opera et labores opificum et Mechanicorum generaliter spectatorum tangit.

Status militaris, homines militares; *katonai osztály*. Moln. Patv. 62. *Status Militaris* est, in quo milites sub regula et ri-

gore militari vivunt et huc referuntur etiam Dicasteria Belli.

Status nobilium, nobiles; *nemesi osztály*. Moln. Patv. 61. *Status Nobilium* sive Comitulum, Capitulum et Conventuum sigilla authentica habentium.

Status obligationes, tesserae, quae cavent de versura publica; *állampapírosok*. Ger. Staatspapiere. Art. D. 1840. p. 86.

Status oeconomicus, *gazdasági osztály*. Moln. Patv. 62. *Status oeconomicus* : in quo commercia cum privata, tum publica honorum Regionum vel etiam privatorum proventus, rationumque de iis exactio tractari solet, qui secus etiam *Status Commercialis* (si per negotia tractetur) vocari solet.

Status et ordines, titulus honoris legatorum conventus (dietae) publici; *karok és rendek*. Recon. an. 1608. p. 45 : Cum itaque Regni Ungariae *Status et Ordines* ex quatuor conditionis Regnicolis, nempe Prælati, Baronibus seu Magnatibus, Nobilibus et liberis Civitatibus constent . . . et passim.

Status personalis, numerus; *személyzet*. Regul. Turm. Præf. 45. Cum exordii unius cuiusvis anni Tabellam *Status Personalis* et Servitii, ordinis item et Subdivisionem nec non consignmentem super applicatione Prætorianorum in Scientiis, Linguis et Gymnasticis Exercitiis iuxta adnexa formularia Primario Supremo Aulae Praefecto Turmae Capitaneus sub sua subscriptione exhibeat.

Status praelatorum, *főpapok osztálya, főpapok*. Moln. Patv. 61. *Status Prælatorum*, sive Archi- et Episcoporum, aliarumque Sessiones ad Excelsam Procerum Tabulam in Dieta habentium Personarum Ecclesiasticarum.

Status provincialis, *helyhatóság*. Moln. Patv. 61. *Status Provincialis* (cum præmissi alii clari sint) est, qui in politica, Juridica et economica Regni administratione versatur uti sunt : Dicasteria Juridica, Politica et Oeconomica ; Cottus, Districtus et Civitates, adeoque status hic est generalis, quia omnes reliquos sub se comprehendit præter Ecclesiasticum et Militarem.

Statusquo, status præsens; *jelen állapot*. Kass. Jur. Civ. I. 50. Cum autem diatamine art. 68. 1715. aliarumque Patriæ legum Tutores et Curatores Bona orphanalia cuiusvis generis et speciei fideliter administrare ac tutelatis legitimam aetatem attingentibus in *statu quo* restituere . . . tenerentur. Arch. Rák. II. 386.

Status registratus, status prescriptus; *rendezett állapot*. Tör. Tár. VIII. Episcopo Ecclesie Vacienis annum salarium, ut in *Statu registrato* Palulo J. pro annuo suo salario, ut in registratura.

Status regularitatis, conditio, munus monachi; *szervezeti állás*. Ger. Ordens-Regel. Cod. Dip. Pat. T. II. p. 273 : habet facultatem . . . ad sue sciencie puritatem et *statum* sue regularitatis . . . dicere.

Status secularis, *világi osztály*. Moln. Patv. 62. *Status Secularis* sive profanus, in quo homines laici, externe rebus secularibus sive mundanis, ad temporaneam societatis humane utilitatem tendentibus dediti.

Statutalis, ad decreta, statuta pertinet; *helyhatósági*. Nagy. Jus. Trans. Sax. Præf. et decreta ex. r. gubernii, quæ in de-

fectu *legum statutarum* pro *normativis* habentur.

1. **Statutarius**, 3., statuta, acta publica continens. (Cf. Du C. Statutarii); *lettári*. Cod. Dip. Arr. Cont. IX. 479. declaramus nullius fore momenti . . . sublato cuiuslibet difficultatis obstaculo de capitularibus seu *statutariis* . . .

2. **Statutarius**, 3., fixus, legi conveniens; *határozott, törvénynek megfelelő*. Vern. Phil. Mor. 5. leges morales pariter sub forma positivarum seu *statutariarum* legum comparent.

1. **Statutio**, (Du C.) statutum, edictum; *rendelet*. It. statuto. Fej. IV. 2. 26. in *statutione* Capituli Agriensis.

2. **Statutio**, actus introducendi Donatarii in bona; *behelyezés, beiktatás*. Ger. Einsetzung. Kövy El. 465. *Statutio* seu introductio Donatarii in Bona debet fieri per personas habiles, minimum duas, quarum una homo Regius vel Palatialis aut Banalis per conferentem vel Judicem Regni ordinarium, *Mandato Statutorio* denominatus, in illo Comitatu, in quo statuit, si vero in diversis Comitatus sint Bona, in singulis D. 22. p. 74. debet bona, idest hereditatem nobilitarem habere. Moln. Patv. 26. Georch. H. T. II. 114. Tiszth. Ir. Cod. de Szára II. 2.

Statutio contradicta, actus introducendi impugnatus; cui repugnatur; *ellenmondást szenvedő iktatás*. Törvt. Msz.

Statutio militum, inquisitio novorum militum; scribere milites in supplementum; *ujonczozás*. Ger. Rekrutenstellung. Lzh. Cod. Med. III. 413. Arch. Rák. VIII. 45.

Statutio pura, actus introducendi, cui non contradicitur; *ellenmondás nélkül való iktatás*. Törvt. Msz.

Statutio purisata, jure probatus actus introducendi in bona; *törvényesített iktatás*. Törvt. Msz.

Statutio tyronum militarium, V. *Statutio militum*. Prisc. Serv. p. 95 : in occasionibus . . . *statutionis tyronum militarium*.

Statutio vulnerata, actus introducendi in bona, qui contradictione læsus est; *ellenmondással sértett iktatás*. Törvt. Msz.

Statutionales, sc. litteræ introductionem in bona præcipientes; *beiktató levél*. Szék. Okl. Tár. XII. Fej. VIII. 2. 518.

Statutor, constitutor; *alapító*. Knauz. M. E. Str. II. 340.

Statutoria-relatoria, litteræ statutionem et relationem continentes; *iktató-jelentő levél*. Tör. Tár. 1887. p. 584.

Statutoria, (sc. litteræ) immissionis in bona testes; *iktató levél, iktatást bizonyító levél*. Száz. XI. 686. Georch. H. T. II. 123. Tör. Tár. XII. 131. Thöck. Diar. II. 371.

Statutorium mandatum, præceptum, edictum immissionem in bona continens; *iktató parancsolat*. Szer. Not. p. 223. Georch. H. T. IV. 269.

Stauromachia, *σταυρός + μάχη*; *keresztesek lázadása, kurucz lázadása* (1514-ben). *Stauromachia* id est Cruciatorum servile Bellum. Taurin. Stag. Vienna 1519.

Stauromachus, i. *σταυρός + μάχος* bellator cruce instructus, cruciger; *keresztes vitéz, kurucz* (1514-ben). Pfahl, Jus. Georg. XII. Ipsi quoque Scultei, quamvis non tam repente, nec tantopere iuribus immunitatibus-

que suis iam ante etiam, maxime tamen post seditionem *stauromachorum* exuebantur.

Stauropighianus, ad crucem figendam pertinens a gr. *σταυροπήγιον*. Nill. symb. p. 579 : instituta *stauropighiana* V. notam 1. : *σταυροπήγιον*, quod patriarchis orientalibus ex antiquissima consuetudine competit, in eo positum est, ut in monasterii vel alius loco sacri fundatione, si velint, *crucem* (*σταυρός*) figant (*πληρύνω, πληρύνω*) eoque actu novum illud institutum ab Episcopi ordinarii jurisdictione subtrahant sibi immediate subiciant.

Stazionarius, i. *Staonarius* q. v. Ljub. Mon. Sl. XI. 438. an. 1433.

Steatomatosus, 3. a *στέατομα*, steatotate plenus; *zsírdagyanatos*. Bene Med. III. 40.

Steganographia, æ, ars per occultam scripturam animi sui voluntatem absentibus aperienti; *títkos írás ismeret*. Geheimschreibekunst. Törvt. Msz.

Steganographicus, 3., ad literarum signa occulta pertinens; *títkos íráshoz tartozó*. It. steganografico. Epist. Proc. P. III. p. 519 : fundamentum tamen, et quasi *steganographicam* clavim, ex subsequentibus agnosces.

Stegometra, *borvizsgáló*. Ger. Weinfiel. Pr. Pr. 628. an. 1754. Beszb. Lev.

Steinmetzius, i. lapicida; *kőfaragó*. Ger. Steinmetz. Száz. VII. 533.

Steirus, Salmo Trutta (Linn.); *kecssege*. Ger. Stör. Pinx. Apod. p. 59 : (Tiscia) Piscium promus condus est, præsertim eorum, qui dicuntur *Steiri* (Steir).

Stelio, Stellionatus, V. *Stellio*. Kövy El. 554. Si quis sub larva tertio insidiatur absque damno familie illius, cuius larvam gerit, est *stelio*. Committit *Stellionatum* (quæ vox omnem imposturam legibus non expressam designat) poena larvæ non afficitur, verum in damnis nefors illi tertio illatis . . . convincitur.

Stella, æ, munimentum in formam coronæ. Szentiv. Curios Misc. 372. Quomodo urbes flumini adiacentes sint muniendæ . . . Et præterea, si fluminis latitudo ictum Selopeti non excedat, ad alteram fluminis ripam fiat Ravelinus maior aut dimidiata *stella* seu *corona*.

Stellarium, corona stellarum; *csillagkoszorú*. Pel. Pom. in Libri inser. : *Stellarium* corone beate Virginis.

Stellatura, æ, idem quod *stellionatus* q. v. Pár. Páp.

Stellio, onis (Du C.) qui alios dolo, fraude, arte circumvenit, capit, decipit. Voc. *stellio* proprie lacertam stellato tergo significat et astuta indolis, translate hominem astutum, vafum, callidum, fraudulentum, dolosum, qui est colubrino ingenio Cf. TN. Legyetek okosak mint a kigyók, csúszó ! *világcsaló, fortélyos csaló*. It. stellione. Ger. Schwindler. Szirm. 179. Plin. 29, 4, 28; 11, 26, 31; Verg. Georg. 4, 213; Colum. 9, 7, 5.

Stellionatus, us; *fortélyos csalás, ámtítás*. Cher. Jus. Eccl. II. 300. Crimen falsi, si iure scripto propriam compellationem non habeat, vocatur *Stellionatus* ab animali *stellione*, cuius dorsum variis ornatur maculis quasi stellulis et homini valde insidiatur. Tiszth. Ir. Cf. Uip. Dig. 47, 20, 3; Ib. 13, 7, 36; 17, 1, 29 fin. 40, 7, 9.

1. **Stemma**, ocellus; (Du C. al. s.); *mel-*

lékszem. Gall. stemmate. Hist. Nat. Quibusdam præter hos oculos etiam oculi minores solitarii præsto sunt, qui ocelli seu *stemma* vocantur.

2. **Stemma**, tis, (Du C. 2.) generis series; *nemzetség*, ág. Tör. Tár. 1891. p. 76. quod sane Ilmæ Dni tuæ apud sponsam suam et totum *stemma* notam valde damnosam et principali tuo respectui præiudicabilem causabit. Cf. Senec. Ep. 44; Suet. Ner. 37; Galb. 2; Stat. Silv. 3, 3, 43; Pers. 3, 28; Iuven. 8, 1; Martial. 5, 35.

Stemmatographia, æ, notitia, descriptio stirpis, generis; *czimerleírás*. It. descrizione dello stemma o d'armi. Cat. Libr. S. Iyancs. 185. Lehoczky A. *Stemmatographia nobilium familiarum* Incl. regni Hung. etc. Posonii 1796. Száz. II. 179.

Stendales, vexillum V. *Standar*; *zászló*. Ger. Standarte. It. stendale. Száz. XXIV. 310. quod super facto *stendalis* Sancti Marci de Segna et iurisdictionis Consulatus . . . Quod si disposuerint vel elegerint *Stendale* et Consulatum de Segna tolli.

Stephanus, i, (στέφανος, στεφανοῦχος) corona, coronatus; *megkoszorított*, *megkoronázott*. Vita S. Steph. 14. hunc deo dilectus Adalbertus episcopus crismali baptisma secundum credulitatem suæ veritatem intinxit et susceptor eius fuit. Nomen sibi impositum est *Stephanus*, quod alienum a consilio Dei non credimus, *stephanus* quippe grece *coronatus* sonat latine, ipsum quippe in hoc seculo deus voluit ad regni potentiam et in futuro corona beatitudinis semper permanentis redimere decrevit.

Stereotypus, 3, fixus, solidus, immutabilis; *állandó, változatlan*. Wallaszy 436.

Sterlinus v. **storkinus**, purus; *valódi, jó, tiszta*. Ang. *Sterling*. Han. Mon. Jur. II. 187: nullus artifex audeat . . . laborerium facere . . . de argento, quod esset *peius* argento *storkino*.

Sterlingus, (Du C.) alias nummus *Sterlingicus*. *Sterling*. Bel. Geogr. 114. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 88. tres solidos *sterlingorum* percipies pro expensis. (Heyse: *Sterling*, eigentl. echt, gültig, bewährt bes. echt englisches Geld nach englisch. Münzfuss, daher ein Pfund, oder Livre Sterling, eine ehemalige wirklich geprägte jetzt bloß eingebildete engl. Münze von ungefähr 6 Rthlr Gold od. 20 engl. Schillinge.)

Sterninium, extirpation; *kürtás*. It. sterninio. Dip. Reip. Reg. 292. S. de Kz. Chr. I. 4., 7.

Sternalis, ad sternum pertinens; *mell*. Bene Med. II. 37. applicando hirudines 4—30. ad regionem *claviculari sternalem*.

Sternum, στέρνον, os pectorale; *mellcsont*. Imre Phil. 215.

Sternutatorium, i, sternutamentum; *tüsszentésre ingerlő szer*. Bene Med. III. 254.

Sternutatorius, 3., ad sternutamentum pertinens; *tüsszentésre ingerlő*. Bene Med. III. 22.

Sterpa, æ, ovis sterilis; *meddő juh*. Kronst. II. 489: emit oves 53 cum lacte et 20 *sterpae* et 15 capras. Ib. II. 68.

Stertor, oris, actus stertendi; *horkolás*. Bene Med. I. 40.

Stertorose, stertendo; *horkolva*. Bene med. II. 40. respirat *stertorose*.

Stertorosus, (a stertendo) stertens; *horkoló*. Bene Med. I., 203. respiratio evadit *stertorosa*.

Steura, æ, **Stevra**, (Du C.) (a Germ. Steuer) tributum; *adó*. Fej. X. 3. 485 ei ius tribuit *steuras* imperii colligendi easdem remittendi . . . Comites Palatinos et Notarios creandi, appellationes recipiendi jus monetæ aliis concedendi et adimendi. Tör. Tár. XII. 1889. p. 27. Beng. Ann. Er. Cænob. 189. Illi enim imprimis Illustrissimus et Reverendissimus Dominus Martinus Boskovich Episcopus Zagabiensis, ut annum persolutionem gravis tributii (quod *Stevram* appellat) alleviaret.

Sthomachathus, 3., iracundus; *haragos*. Pesty Ször. III. 213. animo suo *sthomachatho*.

Sthrasa, æ, excubiæ, vigiliæ (vox orig. Slavica, quæ custodiam, vigiliam significat); *strážsa, istrážsa, őrség*. Monm. Comit. I. 176. scimus, quod Ecclésiæ illi Mille ac ducenti Marthalosii contra potentiam Bozne, circa nostram defensionem, non est aliter, nisi quasi una *Excubia*, vulgari sermone *sthrasa* nuncupata.

Sticata, æ, **Sticatum**, i, (Du C.) Dalmatis: propugnaculum; vallus, palus; *palánkolat, czölöpzet, czölöprármű*. It. steccata; steccato; steccaja. Obs. Jadr. 395. iuxta Ecclesiam Sancti Chrysog. de fonte fixum construere eorum, quam Italici et Longobardi Bastidam, Dalmatici et Chroati *sticatam* appellare consueverunt, longitudo vero ipsius bastidæ erat, quantum Janua magistra Jadræ ab Ecclesia S. Viti . . . distat. Obs. Jadr. 395. Quæ undique vallata ligneis tabulis miræ pulchritudinis fabricatis propugnacula crebra et alta in ea confecta sunt. Porro, quia constitutionem ipsius *sticati* seu bastidæ usque ad ejus remotiorem nullus fere præteribat diem, quin inimici mixtim Scaramutias conficiebant.

Sticharium, tunica. idem q. *Alba*, q. v. Nagy, Hier.

Stichologia, pronuntiatio carminis; *versek elszavalása*. Oláh. Cod. Ep. 487. En tibi *Stichologiam* viri doctissimi Murellii perutilem me iudice.

Stictum, (rad. *steg*. ut in voce *præstigiæ* Hanelo auctore): lucerna caeca s. surda; *tobajlámpa*. Han. Mon. Jur. V. I. 14. an. 1265: si quis inventus fuerit in nocte post tercium sonitum campanæ sine lumine vel *stictico* igneo ardente . . . det ypperperum.

Stigma boum, V. *Boum signatura*. Szék. Ókl. II. 71.

1. **Stigmatisatio**, inustio stigmati; *megbélyegzés*. Lzb. Cod. Med. III. 367.

2. **Stigmatisatio**, actus stigma Christi alieni imponendi; *Krisztus sebhelyeivel való megjelölés*. Pel. De s. Francisco s. I. c. 5. Decima septima similitudo seti Francisci cum Christo est in *stigmatisatione*.

Stilium, fors. lege: *stimium*, aestimatio; *megbecsülés*. Tör. Tár. 1890. p. 347. Intellego quoque ex Domino Bristerfeldio, Quod Cels. Vre opinio esset, si hoc non succederet in uno itinere procurare principis Auriaci sororem neque *stilii* neque honoris esset.

Stilizatio, ars, ornamentum, modus scribendi; *írás*. Száz. III. 495.

Stiltatoria cucumella, V. *Alambica* Arab: al-anbiq. Diez. I. 241.; *tombik*. It. lambiccio, cucurbita. Keesk. Ötv. 158.

Stillicidii ius, V. *Ius stillicidii*. Törvt. Msz.

Stilus aulicus, scribendi genus aulæ; *udvari írásmód*. Törvt. Msz.

Stilus cambialis, scribendi genus collybistarum; *váltó írásmód*. Törvt. Msz.

Stilus Curiae Hungaricæ, scribendi genus C. H.; *kurialis Stilus, hivatalos írásmód*. Hor. Mem. 363.

Stilus curialis, scribendi genus publicum; *hivatalos írásmód*. Törvt. Msz.

Stilus mercatorius, scribendi genus mercatorum; *kereskedői írásmód*. Törvt. Msz.

Stilus officialis, idem qu. *stilus curialis*. Törvt. Msz.

Stilus publicus curialis iuridicus, genus scribendi iudiciale; *törvénybeli köz írásmód*. Törvt. Msz.

Stilus publicus curialis militaris, genus scribendi militare; *katonai írásmód*. Törvt. Msz.

Stima, æ, (Du C.) aestimatio; *megbecsülés*. It. stima. Han. Mon. Jur. P. I. 94: quod . . . non fiat . . . *stima* super loquis. Ljub. Mon. Sl. II. 242.

Stimulus carnis, cupiditas; *testi ösztön*. Rák. Ön. 4.

Stiparius, i, stipator, satelles (Du C. al. s.); *csatlós*. Fej. IV. 1., 48. aderant cum suis principibus *stipariis* et militibus.

Stipatio, actus stipandi, munendi; *támasztás, megerősítés*. Ger. Verstopfen (Feststampfen). Kronst. II. 34. *stipatio* canalís 36: *stipatio aggeris*.

Stipendiarius, (Du C. *stipendiarius*) qui alicuius stipendiis meret; *zsoldos*. Ger. Söldner. Kronst. I. 195. Fjp. Szám. 116., 385., 459. Cf. *Stipendiarius* ap. Liv. 8, 8, 3; Auct. B. Afr. 43.

Stipendialis, ad stipendium pertinens; *zsoldos*. Fej. IV. 2., 524. semper in nostro ac ceterorum regum usuali *stipendiali* salario et sumptibus . . . accedere. Kuk. Jura. I. 76.

Stipendialis pecunia, æs, stipendium; *zsold*. Szék. Ókl. I. 278.

Stipendiare, stipendio conducere, stipendium solvere; *bérelni, fizetni*. Kat. Hist. IX. 374. Veneti . . . grandem *stipendiarum* turbam. Batty. Leg. III. 449. an. 1434. ad *stipendiandas* gentes armatas.

Stipendiarius, us: institutum, ubi pauperes discipuli educantur; *szegény tanulóknak nevelő intézete*. Oszerh. Excellentissimo Comiti Georgio Festetis De Tolna . . . *Stipendiarius* Pestiensis Patrono Gratiissimo.

Stipendiarius, i, stipendio beneficio annuo adiutus. (Du C. al. s.); *hópénzes, ösztöndíjas, stipendista*. It. stipendiario. Szirm.

Stipendiatio, actus præbendi stipendium; *zsoldfizetés*. Kuk. Jura I. 193. an. 1434.

Stipendiator, qui stipendia distribuit; *zsoldot fizető*. Mem Pauli 435. Die Veneris . . . applicuit Jadam *stipendiator*.

Stipendiat, stipendio conductus, qui stipendiis meret; *zsoldos*. Bel. Geogr. Comp. Vires Hungariæ pro redditus populique multitudine . . . facile ad centum militum millia extendi poterunt. Inter quæ quinquaginta millia *stipendiatorum*.

Stipendium, labor, certamen; *munka*

küzdelem. Batty. Leg. III. 508. an. 1460: quam gravibus sit onusta *stipendiis* . . . ac quantis sit plena periculis.

Stipendium scholasticum, beneficium studiorum causa datum; *iskolai ösztöndíj*. Törvt. Msz.

Stipes, pater gentis; *törzsátya*. Ger. Stammvater. Nam. Grad. Cons. 40. *Stipes* est persona, a qua certa alie persone per generationem originem suam trahunt.

Stips, rectius: *Stipa*, quædum parva arbor, ut dicunt copā, quia ex ea stipantur tecta. V. (Du C.); *oszlop*. It. colonna, sostegno, pilastro. Schläg. 1081.

Stipulationales, tessera rationis connectæ; *kötésbizonyítvány*. Ger. Schlusszettel. Art. D. 1840. p. 168.

Stipuleum, ager demessus et stipulis horrens; *tarló*. Ger. Stoppelfeld. Art. D. 1840. p. 35.

Stirpator, pro: exstirpator, (Du C.); (*tékozló*) *elpusztító*. Reg. S. Ben. 31., 48. Omnia mensurate faciat, neque avaritiæ studeat, neque prodigus sit et *stirpator* substantiæ monasterii.

Stitanassus, V. *Stiltonossa*. Fej. 1., 406. Acta sunt coram testibus . . . Petro Archi-Diacono, Joanne Sacerdote et Monacho, Petro Primicerio, Dragana *Stitanasso*.

Stiva pari incedere, vestigium idem premere; *ugyanazon a nyomon járni*. Batty. Ger. 433. Superior . . . sensus et iste *pari incedit stiva*.

Stivare, stipare, compingere; *összeilleszténi*. Han. Mon. Jur. II. 223: marinarij teneantur portare res . . . ad lembum et *stivent* et aptent eas.

Stivia, æ, stips; *segítség*. Ljub. Mon. Sl. VIII. 91. an. 1534: nec rectores audeant . . . dare aliquam *stiviam*, que sit ad expensas nostri communis.

Stoccus, (Du C. Stochus) ensis species; *vívó kard*. It. stocco. Gall. estoc, estocade. Ger. Stossdegen. Epist. Proc. P. II. p. 405: Ulymanbegus . . . dono misit Fratri Georgio 7 equos Turcicos, *Stoccum* et clavam.

Stokis, fors. idem quod ap. Du C. ensis species, pugio, *stochus*; *kosziperd*. Ger. Stossdegen. It. stocco. Gal. estocade, estoc. Száz. XX. 799: Equi concessi, *Stokis* datum regi Ungariæ.

1. **Stola**, (Du C. 1.) custodia; *örizet*. Szil. Régi Magy. Költ. T. I. 383. Benedicta sola De superna schola Deitatis *stola* Nos a fere cola, Nostra criminis *purgatrix* et mola.

2. **Stola**, (Du C. 2.) una e vestibus ecclesiasticis, quæ et *orarium* dicitur V. s. *pula*; *nyakfűggy*. Száz. XXII. 458.

3. **Stola**, æ, stipendia parochorum; *stóla*, *járandóság*, *illeték*. It. stola. Gall. étole. Hist. Eccl. Ev. 62. In locis Non-Articularibus, Acatolici Catholico Parocho subsunt, eique etiam *Stolam* eandem, quam Catholici solvunt.

Stolare, V. *Stola* 3.; *papi illeték*. Ker. Nap. 29.

Stolares solutiones, *tisztdíj*, *tisztbéri*, *tisztisold*. Ger. Stolaregebühr. Pfahl. Jus. Georg. II. 72. Parochiani vero ad horum cultivationem consuetasque per Diocesim aut Comitatum hunc lectuales vel alias annuas præstationes prout et *stolares* regulatas *solutiones* se se determinent.

Stolaris, e, ad stolam pertinens; *papi*

béri. Hist. Eccl. Ev. 482. præterea, quod V. D. Ministri, ab actibus *stolaribus* exercendis prohibeantur et civis a Plebanis, actus hosce peragentibus nimio pretio graventur et insuper Parochis decimas conveyere cogantur.

Stolaris Taxa, V. *Stola* 3. Regul. Turm. Præt. 70.

1. **Stolium**, a gr. *στολή*, *στόλος* (Du C.) classis; *hajósereg*. It. squadra. Gall. escadre, flotille. Ger. Geschwader. Luc. Regn. Dalm. 156. oportuit me cum *stolio* meo et peregrinorum apud Jadram hyemare.

2. **Stolium**, (Ex. gr. *στόλος*) expeditio (Du C.) navalis; *tengeri hadjárát*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 250. ducenta marcarum millia nobis solvere pergit et Venetis sumptibus suis *stolium* prolongat in annum seque iuramento astringit.

Stollo, onis, cuniculus; *akna*. Fjp. 89. an. 1388. etiam ubicunque cum schachtone descendit super *stollonem*, tum debent spectare ad schachtone duæ laneæ.

Stolna, æ, (Du C. sine interpretatione) = *Stollo* q. v. Charta de urbis post decreta Hungarica: Ita tamen, ut *Stolnas* hereditarias, aquæ ductus omnes pro conservatione regalium montanorum suis impensis debite intenterent.

Stolo, onis, (a gr. *στόλος* v. a germ. Stollen); *vád, támaszfű, oszlop*. Kat.-Hist. IX. 492. ut roborata magna ligna pro *stolonum*, fovearum ac domorum suarum ædificiis apta et necessaria, ac etiam cimentum, extra metas eorum sine præiudicio aliarum possessionum nostrarum regalium . . . habeant facultatem liberam.

Stomacanter, stomachose; *bosszásan, haragosan*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 631. an. 1529. ita *stomacanter* ferunt et aperte loquuntur. Cf. *Stomachanter* ap. Augustin. Vit. beat. med.

Stomachamen, inis, stomachus, iracundia; *harag*. Georg. Sirm. I. 323. Inde emerius sufflatus erat Cybak in *stomachamine* suo quasi contra Regem.

Stomachatio, actus stomachandi; *zsémbelés*. Gall. grondement. Ger. Keifen. Murren. Vern. Psych. 333. Malus humor sen morositas est subjectiva illa animi humani conditio, vi cuius homo nihil non in sinistram partem interpretatur et sua hæc continua *stomachatione* se et alios exerceat.

Stompa, pistrinum; *kölyűmalom*. Ger. Stampf. Opin. in montanisticis 02.

Stomphax, eis: *στόμφοξ, ακος*, grandiloquus, iactator; *száját telivevő, kérkedő*. Gall. vantard, fanlon. Germ. Prahler. Galeoti. Pref. Quidquid etiam impij ac scelesti Sympnoi, urbecipi et gloriosuli Thrasones vomice generis humani *stomphacesque* grandiloqui . . . e contra infremant et aggrunant.

Stopa, æ, (Du C.) stupa; *csepű*. It. stoppa. Ljub. Mon. Sl. V. 250. an. 1334.

Stopha, æ, particula terræ metallice; *érczrög*. Arch. Ver. Sieb. X. 4. 466. *Stopham*, ut vocant, seu partem aeris aurei donavit.

Stoppa, æ, (Du C. 1.) stupa; *csepű, közé*. It. Stoppa. Ger. Werg. Star. XVII. 51. an. 1498. dixit habere in pignus . . . lintamina *stoppe* usitata.

Stora, æ, (Du C.) idem quod storea V. s. *Sclavina*; *gyékény*. It. stora. Prot. inq. 171., 233.

Storearius, storearum textor; *gyékényszövő*. Ger. Binsenmattenflechter. Pär. Páp.

Storga, æ, (a gr. *στέγγειν*) amoris affectus; *szeretet*. Szamosk. I. 34. Usque adeo vehementer ille amor, qui nulla de causa rivalem ferre potest, et pius ille affectus, qui *Storga* vocatur, perturbat adeoque oecceat animum hominum, ut, quod per se impium fuerat, pium esse putetur. Tör. Tár. 1889. p. 437 paternis *storgis* vovens.

Stracionare, contundere; *összezúzni*. Ljub. Mon. Sl. I. 431. an. 1282: Quod officiales teneantur incidere denarios grossos regis Raxie et *stracionare* Rivoalto.

Stracta, æ, via publica; *országút*. It. strada. Ljub. Mon. Sl. I. 267: comes habeat arbitrium . . . in raubaria *stractarum*.

Strada, æ, via It. strada; *út, utca*. Száz. II. 453.

Stragum et **Stragum**, i, idem q. *scragum*; *kocsma*. Rač. Mon. Sl. XIII. 231. an. 1358: affictetur *stragi* communis . . . captum fuit . . . de apperendo portas *stragorum*, que fuerant clause.

Stragula, æ, amiculum; (Du C.) *takaró köntös*. End. p. 368. (Deer. Colom. 70): Nul-lus, qui in clero estimatur, vestibus utatur laicalibus, utpote . . . rubra *stragula* vel viridi clamide, caliga seu cappa.

Stramacz, saccus stramine fartus; *szalmazsák*. Ger. Strohsack. Star. XVI. 8. an. 1683. Matracz nullum nec linteamen sub illis fuit, tantum pura *Stramacz*.

Stramatur, **Stramatura**, diversi generis vellus ad texendum; *vegyes gyapjú szövésre*. Kronst. II. 172., 217., 220.

Stramia, æ, stramen; *szalma*. Star. IV. 425. an. 1362. *stramiam* II. currus.

Straminea machæra, inutile ferum; *szalmakard*. Otia Bachm. 248. Frustra, imprimis hæc *Straminea Machæra* fundamenta dualitatis locorum æternitatis concutere satagis.

Straminea viduitas, viduitas temporaria; *szalmaözvegyiség*. Strohwitter Zustand. Irodt. Közl. VI. IV. 456.

Straminisecus, 3., stramini secando aptus; *szecskavágó*. Vect. Ref. 02: De figura falcium *Straminisecarum*.

Straneus, i, V. *Staneus*. Ljub. Mon. Sl. I. 56. an. 1238: mittant . . . nuntios ad *Straneum* facturi rationem.

Strango, onis (a germ. *Strang*) funis; *kötél, istráng*. Szamota sub: állás. *Strangones* ad faciendum Allasth (állás) ad fenestras ecclesiæ.

Strangula, funis, restis; *istráng*. Kronst. III. 479. an. 1548—55.

Strangulatorius, strangulans; *fojtó*. Bene Med. II. 38. angina stridula, *strangulatoria*.

Strangulatus, 3., virgatus; *csikós*. An. Sc. I. 336. an. 1450: alia de serico *strangulata*, hoc est diverso colore.

Strangulum, 3., (Du C.) vestis discolor plumario opere facta; *kímzett ruha*. Batty. Leg. 456: de *strangula* vel viridi chlamide. (Hic adnotat Batty.: «sciendum hic *strangulum* pro stragulum usurari, hinc recte monet Du Cange legendum esse *stragula* vel viridi chlamide, *stragulata* vestis autem idem est ac variegata. Chlamis ad ornatum potius, quam corporis tutelam perti-

net et videtur idem fuisse quod Galli mantica dicitur.)

Strasa, æ, custos militaris, vigilia, ex-cubia in nostro sermone : *strázsa*. Hoc quoque vocabulum Slavice originis est, ut ostendit Miklosich. Cf. Slav. Elem. p. 55. s. v. straza. Fr. Lib. Rt. II. 85. domino Christofero ad conservationem *strasarum* dati sunt. — Magy. Tört. Eml. XXX. 333. an. 1536. 400 ad *strasas* ponendi sunt.

Strata, (Du C.) via publica lapidibus strata; *út*. Batty. Leg. T. II. 344. an. 1217. tendit . . . ad magnam *stratam*. S. de Kz. Chr. I. 2., 4. Cf. Eutrop. 9, 45; Cod. Theod. 45, 3, 6.

Strata arenoso-metallica pro aurillatura, *torlatmosás*. Ger. Seifenwerk. Beszlb. Lev.

Strata continua, *telep*. Ger. Flötze. Beszlb. Lev.

Strata interrupta v. subordinata, *csapágy*. Ger. Lager. Beszlb. Lev.

Strata publica, (Du C.) via publica : *ország-, katonai út*. Tkal. Mon. Sl. I. 22. an. 1209 : *publica strata*, que vulgo via exercitus dicitur. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 343.

Strata regalis, V. *Strata publica*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 443. item tendens in magno spacio per ipsam siccam vallem et pervenit ad magnam *stratam Regalem* et transit ipsam *viam regalem* versus meridiem.

Stratagematarum fusores, grandinum plumbearum fusores; *serétöntö*. Ger. Schröttgiesser. Tab. Conscr.

Stratarius, stragularum confector; *pokróczesináló*. Ger. Kolzenmacher. Pár. Páp.

Strategia, æ, comitatus, districtus; *katonai kerület, toborzó kerület*. Ger. Werbezirk. Szamosk. IV. 449. Proinde capitales triumviri per singulas *strategias*, quos comites comitatus vocant constitui, qui grassantes gravioribus penis quam unquam aliis ad terrorem et exemplum ceterorum laqueis, ferris, varris, flammis compescerent. Cf. Plin. 4, 41, 18; 6, 9, 10.

Strategus, i, (Du C.) praefectus, rector civitatis; *városi igazgató, polgármester*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 48. et tempore Nicolo Prioris et *Stratego Civitatis* Jadrensis.

Stratico, strategus; *hadvezér*. Star. XIX. 88. an. 1036. protospatrius et *stratico*.

Straticolia, officium, magistratus praefecti civitatis. (Apud Du C. *straticotia*) az elöljáróság tisztje, kormányzóság. Fej. V. II. 36. predictas uncias auri quadraginta novem, tarens quatuor et grana duo dicti ponderis de pecunia cabellarum iuriumque terrarum Vicariis tui et *straticotie* Salerni . . . nostre Camere solvere procures.

Straticus, i, (Du C.) praefectus, rector civitatis; *kormányzó*. Rač. Mon. Sl. VII. 43. an. 1036 : iussus sum exarare a . . . protospatrio et *stratico* universe Dalmatie.

Stratificatio, onis, actus digerendi; *rétegezés*. Ger. Schichtung. Törvt. Msz.

Stratigolus, praefectus civitatis (apud Du C. *Strategotus*, *Straticotus*.) V. *Strategus*; *kormányzó*. Fej. V. II. 35. Scriptum est per eundem Dominum Regem Ungarie nobili viro Petro de Guinzat Militi Vicario in Principatu et *Stratigolo* Salerni.

Stratigo, (Du C.) V. *Strategus*. Luc.

Dalm. Regn. 103. Nam etiam Regum Croatorum tempore inveniuntur Jadrae : *Stratigo*, Catapanus et Proconsul Dalmatie, ut dictum est.

Stratilates, (strawssenrauber Dief.); *szerencs, rabló*. Schläg. 687. stratilates. 1335. O. L. D. 46141. Latrones seu malefactoris vulgariter *szerencsi* dicitur.

Stratiotor, is, miles; *harczos*. Ljub. Mon. Sl. XXII. 408. an. 1468.

Strator viarum, qui plateas, vias lapidibus sternit, munit; *útkövező, utezaburkoló, kirakó*. Ger. Pflasterer. Tab. Conscr. Egri Lev.

Stratores, (Du C.); *nyergelő*. Prise. Serv. p. 33 : *Stratores*, qui curam ephippiorum et alterius apparatus ornatusque eorum habebant. Vide Nota Benzuriana in Bek. Jur. Publ. Hung. P. II. cap. V. p. 456. Car. Bel. de Arch. 47. *stratores*, qui ephippiis phalerisque consernebant, aderant concedenti equum Regi et hi stapetum alterum prensabant.

Stratzio, cessio tertiae personae; *harmadik személyre való átruházás*. Cod. Camb. Merc. 59. Non tantum Societatis absoluta dissolutio verum et eiusdem seu uni e Sociis vel etiam tertiae personae cessio, stylo Negotiatorum «*Stratzio*» compellata, Tribunali semper insinuanda est.

Strava, æ, convivium, epulum funebre; silicernium; *tor, halotti vendégység*. Czvit. Spec. 451. Jorandes de Reb. scribit: Postquam talibus lamentis est defletus, *Stravam* super tumulum eius, quam appellant ipsi, ingenti commensatione concelebrant . . . noster cum *strava* ante sepulturam atque etiam eadem sepellientium a Jorande memoratas dicitur celebrata et quidem ingenti commensatione et gaudio, statuit hanc vocem esse eandem cum Slavorum *strana*, qua res cibaria, victus, commeatus, sitarchia, edulitas denotatur.

Strázsamester, in sermone latino civitate donatum vocabulum, origine slavica et germanica sed colore Hungarico fucatum et in textum latinum receptum, idem ac Vigiliarum Magister. Ger. Wachtmeister. Arch. Rák. IX. 81.

Strazia, æ, tudicula, pistillum; *ütő, su-lyokfa, verőbot*. Ljub. Mon. Sl. IV. 276. an. 1390 : *strazie* in quantitate pro calehando ipsas. Száz. XXIV. 300.

Strazza, V. *Maculatorium*; *kézi jegyzőkönyv, írkakönyv, írka*. (Heyse : Strazze = Brouillon = Entwurfsschrift, Kladdebuch, Schmutzbuch, Kleckbuch, Sudelbuch, worin allerlei Handlungssachen vorläufig nur flüchtig bemerkt werden.)

Stregulum, fulcrum equestre; *kengyelvas*. Ger. Steigbügel. Fjp. Szám. 401., 404. pro *stregulis* et pro cervisia 10. den. (nisi legendum : *stragulum*.)

Strenae, Kalendae Jan.; *újév*. Kat. Hist. IX. 42. Datum in Sarus, in quindenis secundae diei *strenarum* A. 1333.

Strenalia munera, munera novo anno missa; *újévi ajándékok*. Fej. Tom. XI. V. Un. 245. Idem Civitati Poson super *muneribus strenalibus* administratis quietantias dat.

Strenualis, ad strenas pertinens; *újévi*. Tör. Tár. 1887. p. 785. munera *strenualia*. Fej. X. I. 451.

Strenuiter, strenue; *serényen*. It. strenuamente. Oláh. Cod. Ep. 122. Illos etiam obessos *strenuiter* rem suam agere audimus.

Strenuosus, 3., strenuus; *derék*. Kuk. Jura I. 469. an. 1398.

Strenuus annus, 3., (a voce *Strenua*) Calendae Januariae; *újév*. Ger. Neues-Jahr. Jogl. Eml. T. I. p. 452 : cedatitque a die hujus incipiendo ad *Annum Strenuum*.

Strepa, æ, (Du C.) stapes, quo quis in equum tollitur; *kengyel*. Thurocz. in Carolo c. 99. Kronst. I. 470. Tör. Tár. 1889. p. 381.

Streptitosus, 3., strepitu, clamoribus plenus; *zajos*. Fej. Jur. Lib. 324 : *streptitosa* diata.

Streptitosus, 3., strepitu plenus; *zajos*. It. strepitoso. Vern. Psych. 548. Ad veritatem huius asserti pervidendam necessarium est hilaritatem a *streptitosa* letitia et excentricae eiusdem effusione probe distinguere.

Streptitus iudicii, (Du C.) vox iudicii. V. s. *Suggestio*; a *törvémszék szava, kiáltása, hangos ítélete*.

Stricta, æ, fors. idem quod ital. strettoja, lemniscus, limbus, (Du C. al. s.); *szalag*. Kronst. II. 247 : Johannes Krycz *strictas* pec. 43.

Strictor annonae, qui annonam flagellat; *gabona uzsorás*. Ger. Getreidewucherer. Rau. Elem. p. 86 : (politicis sc.) interest mediis aptissimis cives adversus *annonae strictores* defendere, quos iam maiores nostri turpi *septasiasorum* nomine notantur.

Strictum, fretum (Du C. montium fauces); *tengerszoros*. Ljub. Mon. Sl. XXI. 185. an. 1444. *strictum* Galipolis. Thurocz. Hist. Hung. P. I. c. 45. Brachio maris, quod *strictum* Siciliae dicitur, transnavato.

Strictura, æ, (Du C.) tributum, pensitatio; *adó*. Ljub. Mon. Sl. I. 424 : quod diata *strictura* non elargetur.

Strictura, (Du C. 2.) *φύσα χαλκίων, scintilla ferrea*; *vas szikra*. Comen. 87. Ferrarius . . . ferrum super incude cudit unde *stricturae* exiliunt.

Strida, æ, nuntium, proclamatio, (Du C. clamor); *hirdetés*. It. strida. Ljub. Mon. Sl. XXII. 428. an. 1458 : facit *stridas* et proclamationes.

Stridare, (Du C.) per praekonem eiere; *kihirdetni*. Ljub. Mon. Sl. I. 37. an. 1226. et passim. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 494. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 186.

Striga, æ, maga, saga; *boszorkány*. Hexe. Sl. striga. Cf. Petron. Sat. 63. V. Festus s. v. *Strigem*. p. 344.

Strigare, stimulare, incitando desinere; *hajtani megszünni*. Kov. Carm. 33 : quidve *strigando* hic cessas auriga.

Strina, æ, (Du C.) tributum seu vectigalis species apud Dalmatas et Croatas, quod Venetis vel Hungarie regibus . . . vice ultro-neae pensitationis ac *strenarum* (unde vocis etymon) pensitabatur; *ajándék*. Ljub. Mon. Sl. I. 67. an. 1245 : Et ubicunque inveniremus lignum de Ragusio, veniam ad illos cum pupis, et accipere ab eis quocumque voluerint eis dare per *strinam*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 205. Ljub. Mon. Sl. VI. 7. an. 1444. non audeant . . . accipere aliquam *strinam* nec in pecunia . . .

Stringnus, Solanum (Linn.); *csucsor*,

zolna. It. strigio. Ger. Nachtschatten. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 149.

Strinna, (Du C.) Festus de verborum significatione tradit: *Strenam* vocamus, quæ datur de religioso omnis boni gratia V. *Strina* 2.; *borraaló*. Gall. pour-boire. Ger. Trinkgeld. Luc. Regn. Dalm. 274. Venetorum autem neque Duci neque aliorum Magistratum ulli quidquam pendebatur contribuebaturque præter consuetum Comiti Salarium et illam voluntariam *strinnam* supramemoratam . . . quid autem *strina* fuerit ex statutis Pharee et Ragusii percipitur iisdem verbis lib. 7. cap. 56. De *strina* vel pedocio.

Strobilus, i. conus; nucamentum (gr. *στροβίλος*); *fenyődoboz*. Ger. Zapfen. Zirbelnuss. Kov. Oec. 79. Cf. Ulp. Dig. 32, 53 fin.

Strofeum, (ap. Finály strophium) (Du C. pallium virginale) fascia, qua fem. pectus ligabatur; *mellkötő*. Bene Pol. 152. *strofeum* spiritu salis . . . conspergatur. Cf. *Strophium* ap. Varro. et Cic. ap. Non. 538, 7 sq. Catull. 64, 65.

Strombuleus, instrumentum ferreum glandibus extrahendis; (*körömvás*) *puskacsőből golyóbist kironó eszköz*. Ger. Kugelzieher. Pár. Páp.

Stronga, tempus rationis reddendæ de ovibus; *juhbeszámolás ideje*. Tör. Tör. XX. 1890. p. 462. a kenéz ha juha volt *strongának* (juhbeszámolás) idején tartozott 2—2 sajttal a földes úr számára, ha pedig nem volt, 1—1 sajttal sztróngás (beszedő).

Stronzare, incidere, circumcidere; *be-, körülvágni*. Ljub. Mon. Sl. VI. 147: quicumque *stronzaverit* . . . seu malitiaverit duratos.

Strophidulum, dem. a strophium, pallium virginale; (nisi mendum latet pro: strophiola); *keszkenő, mellfűző*. Tör. Tör. XX. 99. et duo strophidia auro conpicta.

Strophioia mensalia, mappa ad manus tergendas, mantile; *asztalkendő*. Gall. serviette. Thöck. Diar. II. 342. Unum frustum *strophiorum mensalium* xr. 44. Arch. Rák. VIII. 349.

Strophiolum, (Du C.) mantile, linteam, quo manus absterguntur; *kéztrörölő*. Tör. Tár. 1889. p. 597. Cod. Evang. III. 238. templum . . . cum *strophiotis* septem, una alba . . . reddidimus. Arch. Rák. VIII. 348.

Stropum, ubi apponebatur remus; *erező tartó*. Ljub. Mon. Sl. V. 252. Cf. *Strupp* ap. Liv. Andr. ap. Isid. Orig. IV. 4, 9: Græch. ap. Gell. 10, 3, 5.

Strosa, vigiliæ, excubiæ (vox slav.); *strázsa*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 447. Qui utpote liberi homines Capituli supradicti a nostro et nostrorum posteriorum et Palatinorum et Castellatorum et quorumlibet iudicium aliorum presencium et futurorum iudicijs penitus in perpetuum sunt immunes et prorsus liberi a *strosa* et stan et povoz et alijs servitutibus et solucionibus ordinariis et extraordinariis.

Strubnichia, species bombardarum, idem ac *Offiza* q. v. Fr. Lib. R. I. 402. 59. qui *strubnichas* sex et pixides . . . ad Wy-lak duxerunt.

Strutio, recte: struthio; *struczmadar*. Batty. Ger. 193.

Strumulus, Gades Morhua; *tőkehal*. Ger. Stockfisch. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 149.

Strusso, onis, (Du C. struthio) Acipenser

sturio (Linn.); *tokhal*. Ger. Stör. Gall. esturgeon. Kronst. I. 733.

Strutio, V. *Strusso*. Bel. Comp. Hung. Geog. 49. Alit præterea lucios, qui et lupi, carpones seu cyprinos — *strutiones*, sturiones seu asturiones (ein Stör, Tok, Keesege) quos forte Plinius pelamydes et thynnus vocat.

Struvio, mihi videtur mendum esse pro *Strumo*, quod sagacem, ingeniosum denotat. Kov. Comm. p. 80: non probatur e contra in Bibliotheca Historica *Struvio* Gromondus, quod iis destitutis, nisi livoris istud fit.

Struzec, (a Croat. struga) alveus fluminis; *foljó ágya*. Flussbett. V. s. Chirt.

Stryx, strix, maga, venefica; *boszorkány*. It. strega. Kaprin. Eloq. II. 53. confessam fuisse *strygem* quandam se quinquagies et amplius domum vicini adisse.

1. **Stuba**, æ, conclave, camera, (Du C.); *szoba*. Ger. Stube. Veranes. Hist. I. 174. Quodam die cum sederet in *stuba* majore cum puellis suis, venit per fenestram globus partim plumbeus partim ferreus, qui forte marmoris fracta, iniegit in murum . . . Schläg. 1056. Száz. VIII. 16.

2. **Stuba**, (Du C.) caldarium, vaporarium; *fürdőszoba*. It. stufa. Gall. étuve. Germ. Badestube. Fej. I. 297. balneorum servituti deputatis, quos a *stuba* stubarios vocare possumus. Batty. Leg. I. 376. an. 4045. Veranes. II. 259. Mihi quoque fornax est aut malitis *stuba* (erat eiusmodi nomen Kemence dictum). Buny. Vár. tört. I. 43.

Stuba scriptoria, scrinia, orum; *írószoba*. Bék. Pil. P. I. 90.

Stubarius, i. (a *Stuba*), servus vaporarii. V. s. *Stuba* 2; *fürdőszolga*.

Stubella, (Du C.) dem. ad *Stubam*. Fjp. Szám. p. 93. an. 1397. Kronst. I. 393. III. 376.

Stuccatura, æ, opus gypsatum; *vakolt padolat vagy mennyezet*. Ger. die Stuccatur. Beng. Ann. Er. Cœnob. 584. Sanctuarium cum binis sibi ad utrumque latus aditis Capellis et eleganti pictura arteque plastica seu *stuccatura* exornatum.

Studens, tis, discipulus; *tanuló, diák*. It. studente. Fabó. Monm. Evang. II. 37. Adfluit quotidie *studentium* numerus.

Studere, (Du C. studiare, curare) studere literis, discere, operam dare literis; *tanulmányokat végezni*. It. studiare. Gall. etudier. Fej. III. 2. 286. *Studuerat* enim Parisiis annis fere duodecim in Theologica facultate. Cf. Quint. Inst. 12, 41, 49: Tac. Or. 21; Plin. Ep. 5, 5, 5.

Studio, data, dedita opera, consulto, consilio, iudicio, ex composito, de vel ex industria; *szántszándékkal, buzgón*. Wagn.

Studiorum directoratus, officium præfecti doctis studiis regendis; *tanulmányi igazgatóság*. Rév. Pl. 6.

Studiorum ratio, institutionis ratio, descriptio; *közzoktatási rendszer*. Wallaszky. 535. defectus item disciplinarum quarundam in recenti *Studiorum* ratione neglectarum.

Studiostitas, studium; discendi cupiditas (Du C.); *tőrekvés*. Szentiv. Cur. Mse. Dec. II. P. II. p. 85. Paucis deest sciendi curiositas, plurimis intelligendi *studiostitas*.

Studiosus, i, discipulus; *tanuló*. Kass. P. P. I. 479. Theatrorum . . . frequentatione omnibus *studiosus* . . . etc.

Studium generale, universitas lite-

rarum; Bék. Árp. Közokt. 35. A *studium generale* elnevezés kifejeződésedett alakjában olyan tanintézetet jelent, melyet mindenki látogathat.

Studium universale, Academia; *akadémia*. Wallaszky 408.

Stuffa, æ, pro: *stuba* (Du C.). Kronst. III. 159., 180.

Stuffarum quæstor, frustorum lapidis arosi quæstor; *ásványkereskedő*. Opin. in montanisticis S2.

Stuldacius, V. *Scultecius*. Fej. IV. 2. 432. nullus archiepiscopus, vicecomes, *stuldacius*, iudex vel exactor — aut aliqua magna persona — audeat disvecere.

Stultescere, ineptire; *kabálódni, kábalkodni, esztelenkedni*. Keesk. P. 453.

Stultifer, *stultus*; *dőre*. Kov. Form. St. IX. Philosophus quidam: Mulier plena sceclerum maritum habet liberum, magis amat *stultiferum*.

Stultisare, stultum esse. Szirm. Hung. in Par. 125. *Stultisat*, szárában szállott az esze. Bolyokás. *Megbomlott a keverke*.

Stupa, æ, pistrinum (Du C. al. s.); *kölyű malom*. Tör. Tár. XI. 94. Actum in Dijossieur in castro Regali in camera penes *stupam* parvam.

Stupes, is, pila; *kölyű*. Haz. Okl. 406. an. 1443: habeant unum *stupem* in eodem molendino vulgariter *Kelew*.

Stupha, æ, biretum, tegumentum capitis, (Du C. al. s.); *turbán*. Adelm. De orig. Ture. 41. Solachi . . . sunt ornati framea, brevi areu cum sagittis pmtis (lege: promptis) ad ictum (*Stuphas* i. bireta) in capite ferunt albas et rectas circulis aureis redimitas et vestimenta succinata.

Stupinum, (a *stupa*), linamentum ellychnium; *gyertyabél*. Rač. Mon. Sl. XIII. 352. an. 1352: Nulla persona debeat facere . . . candelas de zera aut de sevo nisi eum *stupino* de bambacis.

Sturma, æ, (Du C.) pugna manualis; *kézi tusa, roham*. Ger. Sturm. Epist. Joannis Corvini ad Ladislaum in Chronico Melicensi pag. 446: Ipse imperator Turcorum post horam vesperarum feria quarta incipiens circa ipsam castrum pugnam manualet vulgo *Sturmam* incepit. Arch. Rák. IX. 351. ad irruens *sturmától* sem tarthat, mert ellenségnek ninesen placza. Magy. Tör. Eml. XXX. 334. an. 1356. castrum per *Sturmam* aggrediendum. Ibid. *Sturmam* facere.

Sturmare, impetum facere; *megrohanni*. Ger. stürmen. Magy. Tört. Eml. XXX. 335. an. 1356. *sturmare* seu expugnare.

Sturnatim, in modum sturnorum, frequens; *seregélymódra*. Ger. häufig. Pár. Páp.

Stutum, i, abbrev. pro statutum; *rendelet*. Cod. Dip. Arp. Arp. Cont. XI. 280. servitium conferentes pariter et honorem salvis *stutis* et bannis nostre Civitatis.

Stylare, præcepta bene et recte scribendi; *írálytan*. Germ. Stillehre, Stilistik. Kass. Praxis politica civilis et *Stylare* politicorum.

Stylionarium, V. *Formularium*; *példa-, mintagyűjtemény*. Kovach. Form. Præf. Collectio Formularum vulgo appellatur *Formularium* vel *Stylus*, magis autem barbare *Stylionarium*.

Stylisare, concipere, conscribere verbis; *fogalmazni*. Ger. stilisieren, abfassen. Csaplov,

Nucleus p. 4. Kass. Prax. I. Praef. duplici idiomate quippe latino et hungarico *stylisando-rum*.

Stylisatio, actus literis complectendi; *fogalmazás*. Pril. Abact. 60. instituenda *stylisatio* . . . iudici . . . incumbit.

Stylitae, *oszloplakó barátok*. Not. rel. I. 200: *Stylitae*, seu Columnares ab auctore Simeone Stylita dicti sunt, qui ex pastore monachus factus, ob crudelium in corpus suum patratam austeritatem, ex monasteriis eiectus, in exsiccata cisterna delituit, tum praeterea columnam ascendit, in qua 46 annis vixit.

Stylizare, V. *Stylisare*. Moln. Patv. 74.

Stylus camerialis, agendi, procedendi modus Camerae; a *kir. kamarának eljárása*. Vect. Ref. V. Tum quæstores . . . *querulam erigunt contra Tricesimatores*, in quo casu Iudices comitatum immittunt se in Judicatum Contrabandorum . . . contra *stylum Cameralem* ab antiquo semper observatum.

Stylus curialis, scribendi ratio in aulis, in curiis recepta; *kurialis stílus*. Miller. Pristald. 79. Jókaí. Régi jó Tbl. I. 283.

Stylus lapidalis, genus scribendi in antiquis Romanorum monumentis usitatum (Lapidarstil); *tömött írásmód, tömör stílus*. Princ. Ang. p. 3: Usus sum autem distinctione iterarum ad modum *styli* (ut vocamus) *lapidalis* . . .

Stylus solutus, sermo vulgaris; cui opponitur eloquentia; *pórias beszéd*. Száz. VII. 640.

Stypticus, 3., parvus; *fősvény*. Patr. Const. 97. Dives in avaritia mortuus.

Stypticus in vita, secedit largus ab illa; quæ renuit vivus, mortuus æra dabit.

Suada, æ, sermo, allocutio; *beszéd*. Beng. Ann. Er. Cænob. 138. et accedentem ad valvas Ecclesiae, prænissio regiae Manus osculo, salutatoria *suada* excepit, his concepta verbis.

Suagerus, Ger. Schwager, maritus sororis; *sógor*. Fjp. Szám. k. p. 86—88 suo suagero solverunt.

Suasitare, sæpe, de novo svadere, persuadere conari; *rábeszélni, nógatni*. Jan. Pan. Poëm. II. 25: At Socrates circuibat, rogans, quibus verbis Pythagoras *suasitasset*.

Suasus, us, (suadente) oratio ad suadendum composita; *rábeszélés*. D. Raczk. p. 79: quorum . . . ad id *suasu* aut consilio . . . inducti. Cf. Plant. Pers. 4, 4, 48; Ter. Phorm. 5, 4, 3; Ulp. Dig. 9, 2, 9.

Suasus Josephini, consilium, propositum Jos. II. J. *tervezete*. Lzb. Cod. Med. III. proem. 3.

Suavescere, dulce sonare; *édesen hangzani*. Ger. süsstönen. Chr. Dubn. p. 405: Vir virtutibus plenus, cuius memoria quasi mel dulcorosum usque in diem hodiernum in ore omnium hungarorum et aliarum plurium nationum *suavescit*.

Sub, pro: cum, vel simpliciter ablativo; *-val, -vel*. Sub. S. Ben. 35., 40. Ceteri sibi invicem sub caritate servant. Ibid. 59., 8. De rebus suis promittant sub iure iurando.

Sub eo prætextu, ea simulatione, specie, nomine; *azon ürügy alatt*. Wagn.

Sub itu, in itinere; *menés útján*. Regul. Turm. Præf. 91. *Sub itu* totius Turmae Prætorianæ in corpore . . . ex ordine . . . egredi . . . velitum est.

Sub magno secreto, valde occulte; *nagy titokban*. Arch. Rák. IV. 427.

Sub Parola nobili spondere, fidem alicui dare; *becsületszavára igérni*. Ger. Auf Ehrenwort versprechen. Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. VII. 461.

Suba, æ, chlena, toga pellita (vestimentum Hungaris proprium); *suba*. Kov. Form. St. 452 nec non Pantherinarum *subas* quas-cunque et mastrucas. Cod. Telek. XII. 227. Monn. Comit. Trans. II. 478. Száz. IV. 369.

Suba principalis, dierum sollemniū pelliceum; *ünnepi suba*. Tör. Tár. XII. 451. *Subas principales* quattuor de purpura deaurata veneiuntur.

Suba sericea, chlena e serico; *ráczkamika*. Száz. XXIV. 339.

Subacutus, 3., paululum acutus; *kissé heves*. Bene Med. I. 65. febris *subacuta*.

Subadesus, subter excavatus; *alul kivájt*. Jan. Pan. Poëm. I. 136: Ripa sed interior præruptas ardua moles Vorticibus *subadesa* levat.

Subadstringens, paululum austerus; *kissé fanyar, kissé összehúzó*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. 263. China chinae est cortex . . . sapore amarus et *subadstringens*.

Subagazo, vice agaso; *allovázmester*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 447. Smil Pincerna Cracoviensis, Sulco *Subagazo* Cracoviensis, Albertus *Subagazo* Sandomiriensis.

Subalar fulcimentum, fulcrum, baculum; *gamó*. Ger. Krücke. Pár. Páp.

Subalternare, partem subicere generi; *alárendelni, alávetni*. Ger. Unterordnen. Vern. Log. 113. Hinc 4-mo ex veritate *subalternantis* immediate et recte infertur veritas *Subalternatae* (propositionis), quia hæc in illa continetur e. g. Omnis homo est mortalitas: ergo aliquis homo est mortalitas.

Subalternus, 3., inferior, ex alio dependens (Du C.); *alárendelt*. It. subalterno. Kass. Prax. I. pass. dentis *subalternis* officialibus . . . Törvt. Msz. *subalterni iudicia, alsóbb törvényszékek*.

Subantiquus, 3, paululum antiquus; *régieske*. Cod. Dp. Arp. Cont. XI. 403, et consensissent in metas *subantiquas*, perempta qualibet revocaminis facultate.

Subappendere, apponere, sigillo munire; *aláfűggeszteni*. Fej. IV. 2. 152. sigillum nostrum est *subappendsum*. Tör. Tár. 1887. p. 621.

Subarare, rectius: subarrare, arrhabone sibi uxorem desponsare (Du C.) *eljegyezni*. Cod. Dipl. And. V. IV. p. 646: et idem Benedictus postmodum dei timore postposito nequiciose aliam habens uxorem *subaratum* ipsam recipere recusans traducere renuit. — Fragn. Chron. Rythm. tempore Ludovici 1. Engel: Mon. Ungr. Bécs 1809. 31. gaudet, quod Catholicus princeps erat tante maiestatis corona *subaravit* Protinus dantiastiam Hunorum.

Subaratio, opusculum; *eljegyzés*. Verlobung. V. *Subarratio*. Quel. sieb. I. 20 an. 1408. doctori, plebano . . . qui venerant ad *subarationem* magistri.

Subarator, qui ex alieno fundo aliquid iniuste arando sibi adiungit; *elszántó*. Germ. der wegackert. Jogt. Eml. T. II. 2. p. 44: *subaratores* per capitaneos districtuales . . . convincuntur. Cf. Plin. 47, 24, 37 §. 227.

Subarendare, alerbe venni, adni

Ger. Untermietlmann sein. Cod. Dip. Brüss. II. 207. Rex dicta bona alicui *subarendaverit*.

Subarendatio, actus alteri locandi; *albérlés*. Törvt. Msz.

Subarestare, includere in custodiam, in carcere; *börtönbe zárni*. Arch. Rák. 1., 27. Specificatio bonorum *subarestati* Cameralis Officialis Schemniciensis Aigner nominati.

Subarhare, 1. conducere; 2. despondere; 1. *bérehni, fogadni, foglalóval lefoglatni*, 2. *eljegyezni*. 1. Batt. Leg. III. 448. an. 1444. Kass. Jur. Civ. Lex. 59. 2. Schlag. (gyűrület). Törvt. Msz.

Subarratio, V. *Subarrhare* 2. *gyűrűváltás, eljegyzés*. Georch. H. T. I. 78. mely szertartáshoz járul a násznagyoknak jelenlétek, a jegykötésnek írásban való feltétele, a lekötés (*subarratio*) etc.

Subarmare, armare; *felfegyverezni*. Tör. Tár. 1881. p. 499. unum militum *subarmare*.

Subarratio, (Du C.) arrhabo, sponsalium (ex Hebræa: arrha); *gyűrűváltás, eljegyzés, (foglalt adás)*. Pel. Sermon. In desponsatione iurat uterque conjugum alteri fidem servare et *subarratio* fit *anulo*. Hiem. 25. n. Cod. Dip. Pat. VII. 380. Cod. Dip. Kár. I. 430., 490. *anularis subarratio*. Samh. Tyrn.

Subarratio, V. *Subarratio*; *kézfogási ünnepély*. Werbőcz. 187. Paraffernales autem dicimus: omnia bona mobilia, quæ mulieri aut per maritum aut parentes vel fratres sive etiam alios quoscunque tempore sollemnitis nuptiarum aut desponsationis vel *subarrationis* eius dantur.

Sub-auriga, vices aurigæ gerens; *segéd kocsis*. Ger. Hilfs-kutscher. Nov. Calend. 306—35. Agazones 1. Auriga. 1. *Sub-Auriga*.

Subaxillaris, qui est sub axilla; *hónally alatt való*. Bene Med. I. 499.

Subba, æ, w. *Suba*. Kuk. Jura. I. 218. an 1481: de . . . *subbis* et aliis pellicis. An. Se. I. 354. an. 1496. Száz. VIII. 79. Tör. Tár. 1891. p. 680. — Star. V. 224. an. 1524. *subbam* de athlasio.

Subbibliothecarius, i, bibliothecarii vices gerens; *alkönyvtáros*. Bék. Debr. főisk. törv. 143. Leges *subbibliothecarii*.

Subbivi, more Itatorum pro: subivi, subii. Cod. Ep. Pet. Páz. I. 447. *subbiverit*.

Subblaveus, 3., subcaeruleus; *kékes*. Tör. Tár. 1887. p. 179.

Subbuteo, onis, stolidus homo; *kába*. Pár. Páp.

Subcantor, V. *Succentor*. Tkal. Mon. Ep. II. 83.

Subcapitaneus, i, capitanei vices gerens; *alkapitány*. An. Se. II. 236. sæc. XVI.

Sub-Carpaticus, 3., sub montibus, qui Carpat dicuntur, situs; *Kárpát aljái*. Hist. Eccl. Ev. 247. Præterea quo magis adhuc fortunis Evangelicorum in hacce *Sub-Carpatica* ora consuleretur.

Subcastrum, pedes castri; *várallja*. Mare. Chr. II. 96 ut ipsum regem de *subcastro* procul pelleret præpotenter.

Subcellerarius, i, cellarii vices gerens; *másodgazda*. Bék. Pil. P. I. 67.

Subcerniculum, (Du C.) idem quod *Incerniculum* (eribrum); *szita*. Kronst. II. 481., 482.

Subchirurgus, in locum medici substitutus; *aloveos*. Reg. Turm. Præf. Formulæ lare VIII.

Subcinctorium, **Subcingulum**, i.; *also öv*. Cher. Jus. Eccl. II. 446. Pontifex R. utitur insuper *subcinctorio* et *fanone* seu orali; illius nomine venit *Subcingulum*, quod teste Durando dependet a cingulo, quo Stola Pontificis cum ipso cingulo colligatur et ex latere Pontificis R. instar parvi cuiusdam manipuli dependet.

Subcinericium, panis in cinere coctus; *pokrouta, hamuba sült pogácsa*. Bohemis: pokruta; Polonis: pokreta. Ger. Aschenkuchen. Schläg. 1849.

Subcinericius, 3. V. *Subcinericium*. Fej. VI. 4. 53. duobus panibus *subcinericiis* usunt.

Subclaudicare, paululum claudicare; *kissé sántítani*. Veranes. Hist. I. 2. Et tametsi altero pede *subclaudicaret* . . .

Subcollector, (Du C.) minister secundarius in colligendis pecuniis; *alpenzszedő*. Vjestnik I. 79. an. 1347. episcopus fecit . . . *subcollectorem*. Kuk. Jura. 4., 143. Ego Victor Guilielmi de Torcello, publicus imperiali auctoritate notarius ac scriba supradicti domini *Subcollectoris* . . . scripti. Fej. X. 2. 197. — Arch. Ver. Sieb. VIII. 4., 314.

Subcommissarius, i. qui subest commissario; *albízatos*. Száz. XXIX. 927. Arch. Rák. I. 37.

Subcontrarius, 3. in parte contrarius; *részben ellentétes*. Carlow. Log. 54. Deinde *subcontrariæ* propositiones oppositæ ambæ particulares. E. g. Quidam homo est non sanus, quidam homo non est sanus . . .

Subcoquere, bene coquere, percoquere; *át-meg átfőzni*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. 19. Fructus maturus est, postquam illius succus ita *subcoctus* est et defaecatus etc.

Sub-Corporalis, qui milites ad stationem vires permutandas ducit; *örvezető, alköplár*. Kelem. Inst. Jur. Pr. III. 34. Coalescit ex Præside, qui Supremus Vigiliarum Præfectus, sive Maior esse consuevit, tum 2. Centurionibus 2. Locumtenentibus 2. Vigiliarum Magistris 2. *Corporalibus* 2. *Sub-Corporalibus* (Gefreiter) 2. Gregariis.

Subcubitus, cadere in iudicio, causam perdere; *pervesztés*. Ger. das Verlieren des Processes. Kov. Form. 40. Si vero in tertio termino solvere dissimularet, ex tunc in *subcubitu* duelli facti potentialiter convinceretur. Doc. Fam. Soos. Saec. 14. Cod. Zi I. 501.

Subcultellares denarii, (Battyán. hæc habet: Cultellare esse, agrum vomere in aequalitatem deducere et quasi cultro, si enim vomer audiebat, scindere; recte ergo dicemus Cultellarios dictos, qui cultellabant agros unde sequitur subcultellarios dictos fuisse, quos in Hungaria subinquillos dicimus, tales quippe, qui nec proprias terras nec proprias domos habent, sed in alienis domibus habitantes, alienas terras precario cultellant; tales nunc quoque pecuniam Christianitatis solvunt, seu denarios quospiam ab fidei Professionem Christianam). Huic interpretationi non possum assentire, mihi videtur subcultellarios illos fuisse, quibus cultelli decimarum, seu districtus, qui decimis colligendis destinati erant, elecebantur; *subcultellares denarii* igitur erant pecunie a subarendatoribus cultellorum solvendæ. Batty. Leg. T. II. 279. an. 1490.

Subcultellaris, V. *Subcultellares denarii*. End. p. 395. (Belæ III. Libertas 10 an. 1491): decimas solvant . . . de anseribus et gallinis cum *subcultellaribus* denariis plenius persolvendis. Fej. III. 2. 427.

Subcustos, vires custodis canonici generis; *káptalanbeli alkincstáros*. Veranes. V. 329.

Subcustosus, vires custodis gerens; *alór, alesősz*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 473.

Subcutaneus, 3., qui est sub cute; *bőr alatt való*. Bene Med. 1. 320. in glandulis *subcutaneis*.

Subcutellarius, V. *Subcultellares denarii*. Tör. Tár. 1893. p. 21. Cum *subcutellaribus* denariis plenius persolvendis. **Subcylindricus**, 3.; *hengerded*. Ger. etwas cylindrisch. Hist. Nat. 49. Rostrum his (avibus) *subcylindricum*, aliquantulum obtusum.

Subdapifer, dapiferi vires gerens; *al-asztalnok*. Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. VII. 358.

Subdarum, (sudarum = dodentuch, tottenkleid Dief.) *szenfedel*. Schläg. 2044.

Subdatarius, i. V. *Datarius*. Cher. Jus. Eccl. I. 226. *Subdatarius* quidem est substitutus Datarii, non tamen ab hoc verum immediate a Papa dependet, a quo etiam constituitur et inter Prælatos Curie refertur.

Sub-Decurio, idem ac *Sub-Corporalis*. Kelem. Inst. Jur. Pr. III. 34. Apud Equites, quia *Sub-Decuriones* non dantur, 4 gregarii adhibentur.

Subdelegare, vicem suam alteri demandare (Du C.); *mást megbízni valammal*. Kov. Form. St. 289. Ecclesiarum Præpositis in toto negotio et causis huiusmodi secundum continentiam dictarum litterarum Apostolicarum commisseramus et *subdelegaveramus*, vires nostras cum illa clausula scilicet . . . Stat. 49.

Subdelegatio, V. *Subdelegare*; *altatosti megbízás*. Törvt. Msz.

Subdelegatus, i. in locum alterius missus; *képviselő helyettes*. Kuk. Jura I. 461. ut initio commissario nostro Politico-Camerale opus illud manu ducere debente, idem Conscriptionis labor, ex post per *Subdelegatos* Commissarios in finem accelerationis ad duas distinctas Partes continetur. Batty. Leg. III. 64. Cod. Dip. Arp. cont. VII. 15.

Sub-Deputatio, evocati interioris deliberationis; *albízottság, alküldöttség*. Ger. engerer Ausschuss. Opin. Deput 48. quia imo ex opinione exmissæ in coordinatione Fororum Excelsæ *Sub-Deputationis*, projectatam Legis provisionem tametsi innocuum innovationem tamen esse agnoscentis et testimonio complurium Actorum Dietalium nullo subest dubio . . .

Subdiaconalia, (Du C.) tunica stricta; *testhez álló ruha*. Batty. Leg. P. II. 181. Saec. XII.

Subdiaconatus, us, officium Subdiaconi; *alszerpapi állás*. Cher. Jus. Eccl. 4., 144. Inde a seculo XII *Subdiaconatus* in Ecclesia Latina ad ordines maiores seu sacros refertur. Ad Hierarchiam ordinis iure humano institutum spectant *subdiaconi*, græcis *ὑποδιάκονοι* et quatuor minores ordines in subsidium diaconorum ab Ecclesia instituti sunt. Subdiaconum insuper oportet aquam ad ministerium altaris præparare, Diacono mi-

nistrare, pallas altaris et Corporalia ablueri etc. Serm. Cat. 226. Szék. Okl. I. 78. Fej. II. 340. et passim.

Subdiaconus, (Du C.) hypodiaconus. V. s. *Diaconatus*; *alsegédpap, alszerpap*.

Subdialia, (Du C. Subdial, Subdiale) pars domus sine tecto, *ὑπαθήριον*, area, subdivium, impluvium; *erkély*. Ger. Altan. Bonf. I. 3. 50. multa quoque ac effusa fuisse trielinia, amplissimas porticus et auratas, spaciota *subdialia* ac cætera cultu et decoro regio digna . . . ubi non solum propylæa et andronem sed porticus et *subdialia* et levigato durissimoque ligno tessellata et auratas cœnationes et cubicula cernere erat. Cf. Plin. 36, 25, 62.

Subdiaphanus, 3., paululum pellucidus; *kissé átlátszó*. Alexy 25.

1. **Subditalis**, ad subditum pertinens; *alattvalói*. Kuk. Jura. II. 173: præstationes *subditalis*.

2. **Subditalis**, e, subjectus. humilis summissus; *alázatos*. Cod. Ep. Pet Páz. 4., 29. et cum hoc in perpetua *subditali* subjectione sum. Art. Jur. Thav. 40.

1. **Subditela**, clientela, conditio subditi; *jobbizottság, alattvalóság*. Opinio Deput. 8. illas (causas Jurisdictionatorum) etiam pro controversiis Domino terrestri contra proprios Jurisdictionatos oborituris, indiscriminatum; horum vero contra illum ex nexu *subditelae* profluentibus, Forum primæ instantiæ constituere posse.

2. **Subditela**, servitus; *alattvalók*. Fej. X. I. 596. Idem Sigismundus Wayvodam et *subditelam* victicibus armis revocat.

Subdititus, ad pannum subditum pertinens; *bélsnek való*. Hist. Nat. 29. Pellis *subdititia* lutræ tum ob elegantiam, tum etiam propter durabilitatem sat magno est pretio.

Subditi, (Du C.) cives subiecti et subditi Regibus; *alattvalók*. Wagn.

Subditolatus, us V. *Subditela* 1) *jobbizotti viszony*. Jogt Eml. I. 385.

Subdoleum, dolium cum operculo; *fedelek (kád)*. Schläg. 1409.

Subdolositas, atis, animus subdolos, dolus, fallacia, ars; *csel, fortély, ravaszság*. Rozsny. D. 43. kötelezvény mind magunkat mind utánunk következőinket ezek szerint való progressusra, ezen békességre adott hitünknek tisztán való megtartására és oltalmazására mindenneknek előtte a mint magunkat úgy genealogiánkat is minden *subdolositas* nélkül köteleseknek lenni kívánjuk.

Subdominium, *albértlet*. V. s. v. *Subdominus*.

Subdominus, (Du C.) vice dominus; *albértlő, albirtokos*. Vuch. Jur. Feud. 44. In omni proinde subfeudo duplex oritur dominium directum, unum est penes dominum primum; alterum penes vasallum *subinfudantem*, qui in respectu ad *subvasallum* evadit dominus et *subdominus* audit, eius vero dominium *subdominium* dicitur.

Subdubius sum, subdubito; *kissé kételkedem*. Oláh. Cod. Ep. 114. et etiam alioquin per prædictos quattuor viros, nullam exactionem fieri videamus, *subdubius sum* hanc expeditionem præparari.

Subducere, limbo circumdare; *sujtá-szozni, szegni, paszományjal szegni*. Thök. Diar. II. 325. Una ehlamys ex rubro skarlatin, Argenteis fimbrys exornata, sine

nodis, violacei coloris terezenella seu materia auro texta *subducta* fl. 60. Tör. Tár. 1887. p. 188. Arch. Rák. VIII. 309 paplan aestivum . . . Tafotta *subductum*.

Subductaria catena, qua portae tabulata subducuntur, subtoluntur et deiciuntur; *felvonó láncz*. Szamosk. II. 27. ac dum per demissitia Georgianæ portae tabulata ingreditur, quæ *subductaria catena* subtolli atque deici vicissim solet.

Subductile, is: subst. a subductilis (ad normam missile) *vehum*, aulaeum, siparium; *függöny, redő, szönyeg, lakaró*. Cod. Zi. v. III. p. 464. . . duo lectisternia integra et unum *Subductile* domus ac alia minuta . . . receperunt.

Subductitium, pannus subsutus; *bélés*. Ger. Futter. Vect. Ref. E: Parchandt *subductilio*.

Subductorius, 3., ad vecturam idoneus; *vonó, igás*. End. p. 367. (Deer. Colom. 45): liberi, qui regi per lines eorum transmigranti equos, currus *subducturios* . . . suppedabant.

Subductura, V. *Subductitium*. Buny. Vár. tört. III. 94. Thök. Diar. II. 325. *Subductura* una pro chlamyde, ex rubra terezenella fl. 45. Altera *subductura* chlamydis aestivæ, ex rubro holoserico atrita fl. 40. Arch. Rák. VII. 343. pro caligis Hungaricis *subductura* ex pellibus agnitis Italicis. Tör. Tár. 1889. p. 351. Fjp. Szám. 293.

Subduplus, (Du C.) paulo minus quam duplus; *kétszerannyinál kevesebb*. Rau. Elem. p. 24: Communis ratio latitudinis ad altitudinem *subdupla* est.

Subdyaconatus, us, V. *Subdiacónatus*. Tör. Tár. XII. 435.

Subebrius, semigravis; *gajdult fő*. Ger. Nebeltrunken. Pár. Páp.

Subex ephippiarius, stapes; *kengyél*. Pár. Páp.

Subexecutor, (Du C.) executoris vices gerens; *al adóbeajtó*. Batt. Leg. III. 462. an. 1446.

Subfeudare, (Du C. subfeodare); *albérbé adni*. Ker. Inst. Mil. 405: Episcopi etc. ac Nobiles Feudatarii partem bonorum ac terrarum suarum, aut subditis suis, ac aliis minoris notæ Nobilibus vel Ignobilibus conferre atque *subfeudare* solebant, ea illis perpetua lege . . . imposita, ut ipsos, cum ad bellum proficiscerentur, tanquam *Subvasalli* sequi, atque ita ipsi ac Reipublicæ armis servire teneantur. Szirm. Hung. in Par. 92.

Subfeudatarius, i, (Du C.) qui retrofeudum possidet; *alhübérés*. Ljub. Mon. Sl. V. 497. an. 1409.

Subfeudum, *alhübér*. Vuch. Jur. Feud. 44. Leges feudales indulgent Vasallo, ut feudum sibi constitutum alii in feudum dare possit, quod si id agat, oriatur *subfeudum*, Afterlehen, ipsa vero constituto subfeudi dicitur *subinfeudatio*.

Subfomentare, alere; *szítani*. II. Rák. Gy. 43.

Subfracto gressu procedere, cursu aequabili, moderato procedere; *lépésben, poroszkálva*. Reg. Turm. Præf. 91. Adhæc sub occurrente equitatione violentato et *subfracto gressu* (Pass) nunquam procedat.

Subglobosus, 3., subrotundus; *kerékded*. Ger. rundlich. Hist. Nat. 56. Corpus

vel est oblongum vel sphaericum vel *subglobosum*.

Subhaeres, heres succedaneus; *másodörökös*. Törvt. Msz.

Subhastatio, (Du C.) auctio. Moln. Patv. 27. *Subhastatio* est in bello sub hasta venditio; *köttyavetye*. Kass. Jur. Civ. Lex. 59. Jogt. Eml. II. 1. p. 228 tempore *subhastationis* vulgo *köttyavetyi* dictæ. Cf. Cod. Justin. 4, 44, 46.

Subhutmman, vices hutmanni (curatoris) gerens; *al felvigyázó*. Tör. Tár. 1884. p. 376.

Subicula, dem. a *suba*: *kis suba*. Tör. Tár. XX. 465., 467. Toga muliebris cum *subicula* et suo antipendio . . .

Subiectio, status, conditio subditi (Du C. potestas, imperium, obedientia); *alattvalói minőség*. Frak. Mát. lev. II. 42: Cogites . . . utrum te deceat . . . qui ex nostra *subiectione* es (*kí alattvalónk vagy*) contra nostrum honorem laborare. Ljub. Mon. Sl. XXI. 386. an. 1451. perseverabunt in *subiectione* nostra.

Subiectiva capacitas feudalis succedendi, *személyes, alanyi képesség a hűbér átvételére*. Vuch. Jur. Feud. 108. Præter legitimam descendentiam a primo acquirente capacitas successionis feudalis decessit insuper *subiectivam capacitatem feudalem succedendi*, quo nomine venit complexus omnium illarum personalium qualitatum, quæ vi primævæ determinationis finis et communis naturæ feudorum ad possidendum desiderantur.

Subiective, humiliter, suppliciter, devote; *alázatosan*. Fej. T. XI. V. Un. un. 147., 435. supplicationibus nostro *subiective* oblatiis culmini. Cod. Zi. V. 435.

Subiectivus, 3., humilis, supplex, devotus; *alázatos*. Fej. P. XI. V. 440., 445. prece *subiectiva* . . . et passim. Cod. Zi. V. 445. Batt. Leg. III. 259. an. 1374.

Subiectum, persona; *személy*. Gall. sujet. Ker. Nap. 407. Cf. Mart. Capell. 4 p. 405. Appul. Dogm. Plat. 3.

Subiicibilis, quæ subiici potest; *alárendelhető*. Pázm. Dial. 190. Dico primo eadem natura potest esse species *subiicibilis*, quatenus includit aliquod prædicatum essentiale.

Subiicibilitas, natura, quæ subiici potest. Text. v. sub *Transcendentalitas*; *alávethetőség*.

Subin, (pro: sebinde) deinde, postea; *arra, azután*. Fej. T. XI. V. un. 512. Quo nomine Op. K. Újhely *subin* adhuc 1540 compellabatur.

Subindolis, rixa, ira; *elkeseredés*. Magy. Tört. Eml. XXX. 93. an. 1566 filiis et filiabus . . . eulibet sua pars sine lite . . . assignetur, ne qua inter nos *subindolis* oriatur.

1. **Subinferre**, interserere; *közbevetni*. Oláh. Cod. Ep. 453. Alia etiam nonnulla *subintuli*, quæ taceo.

2. **Subinferre**, gerere; *viselni*. Andr. Pan. 9. Vos autem curam omnium *subinferentes* ministrare in fide vestra virtutem.

Subinfestus, 3., pavullolum infestus; *kissé ellenséges*. Batt. Leg. I. 427.

Subinfeudare, V. *Subfeudare*; *alhübérbe adni*. Vuch. Jur. Feud. 25. sed et ipsi potentiores Vasalli bona feudalia a Principibus accepta *subinfeudarunt*, ut amplior

esset numerus servientium, qui iussis senioris domini aut principis parerent.

Subinfeudatio, V. s. *Subfeudum*; *alhübérbe való adás*.

Subinfraseribere, subscribere; *aláírni*. Tör. Tár. XII. 450. clausulis *subinfrascriptis*.

Subingredi, irrepere; *becsúszni*. Ger. einschleichen. Cher. Jus. Eccl. 70. Ipsum porro Bullarium non raro *subingressæ* sunt Bullæ non debite promulgatæ, non receptæ, aut subseque abrogatæ.

Subinhypothecatio, V. *Subinpiignoratio*. Törvt. Msz.

Subinpiignorare, *másodzálogba adni, elzálogosítani*. Ger. in Afterpfand geben. Kövy El. 445. Potest etiam *subinpiignorare*, verum si proprietarius relucit, illius pignus evanescit.

Subinpiignoratio, actus impignoratio alteri impignorandi; *újra bezálogosítás*. Törvt. Msz.

Subinquilinus, inquilinus domo earens; *albérlő, háznélküli szelley*. Germ. Kleinhausler. Lzb. Cod. Med. T. II. 644. Pfahl. Jus. Georg. 4. Urb. Reg. pass. *Subinquilini* sine domibus, apud alios colonos vel inquilinos domos habentes, degentes.

Subinscriptio, subscriptio; *aláírás*. Kuk. Jur. I. 188. Bulle Pape emanate, cum quadam additione et nostra *subinscriptione* in margine eiusdem facta.

Subintelligere, intelligere vocem non expressam; *alatta érteni*. Arch. Rák. IX. p. 48. Wagn. Cf. Hieron. Ep. 145 med.

Subintronizare, (Du C.) in throno locare, inducere; *beiktatni*. It. intronizzare. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 26. *subintronizato* intra terminos eius novo episcopo.

Subintrare, clam intrare; *títkon bejönni*. Ger. sich einschleichen. Chr. Dubn. p. 145: Ladizlaus . . . eastrum Rudense . . . noctis in silentio *subintravit*. Cf. Augustin. Civ. D. 1, 32; Tertull. adv. Marc. 5, 3.

Subinratio, introitus; *bemenetel, befolyás*. Ger. Eindringen, Einfließen. Pel. Pom. L. VIII. p. 4. a. 3. c. 1. Etenim fenestra secundum doctores fuit vitrea . . . ut aquam ab instillatione in arcam vel *subinratio* prohiberet . . .

Subintroducere, clam introducere; *títkon behozni*. Chr. Dubn. p. 444. Interdum vero filij Henrici et quidam alii nobiles Ottonem ducem Baviaræ *subintroducant* in regnum Hungarie. Cf. Augustin. Ep. 137.

Subitarie, subito; *hirtelen, hamarjában*. It. subitamente. Veranes. V. 170. haud quamquam propriis oculis et *subitarie* necessariis veredaris gerere remi nobis demandatam queamus . . .

Subiudex, (Du C.) substitutus in locum iudicis, iudex inferior; *albíró*. Fej. III. 344. *Subiudex* et prece ab eo, qui illud dederit, habeat XXX denarios.

Subiugalis, iugo aptus, accommodatus, (Du C. subiectus); *járom alá való*. Fej. III. 303. Item uxori meæ dimisi vestes . . . equam unam cum poledro *subiugali*. Cf. Prudent. *πρὸς στεφ.* 40, 333.

Subiugare se alicui, se submittere alicui; *meghódolni*. Fjp. Anon. 40. a: habitatores terre se sua sponte eis *subiugaverunt*.

Subiunctio, additio, adiunctio; *hozzá-*

csatolás. Pel. Pom. L. 4. p. 5. a. 3. c. 4. Circa tertium principale de huius salutationis additamento et termino tria precipua sunt inquirenda . . . tertium de *subiunctione* nominis Jesu Christi.

Subtungere, respondere, interserere sermoni; *felcni, közbeszólni*. Veranes. V. 70. *Subiuncti* admiratione: ergo iniquius falso nos credebamus, quod iam etiam Germaniarum bonam partem pessumdassemus . . . *Adjecimus*: nihil minus . . . etc. Ad quae *subiunxit*: ergo postquam sic actum sit de Hungaria.

Subiurisdictionatus, qui est sub iurisdictione alicuius; *valakinek fenható-sága alatt levő*. Kelem. Inst. Jur. Pr. III. 374. ex parte eorumdem *Subiurisdictionatorum* hominum impendat super eo.

Sublateralis, subditus, (Du C.) *alávetett*. Luc. Regn. Dalm. 97. Quin et Cella, quae in eo est tempore in Termino Catholica fidelitate huic *sublateralis*, obice sine ullo efficiatur. Batt. Leg. II. 77. an. 1059.

Sublatim, clam; *titkon*. Georg. Sirm. I. 277. ibi *sublatim* in latibulo abscondebant.

Sublector, (in capitulo), lectoris vires gerens; *olvasnok helyettes, alfelolvasó*. Száz. XXVII. 6. Cod. Zi. III. 443., 469. V. 214. Batt. Leg. III. 310. an. 1397.

Sublegere, auferre; *elvinni*. Pinx. Apod. p. 58: Tartari iisdem omnia *sublegunt*, ut ferme nil nisi miseria cum aceto, quod aiunt, apud eos appareat. Cf. Plaut. Rud. 3, 4, 44.

Sublevamen, levamen, alleviatio; *könnyebbtetés, enyhítés*. Cod. Dip. And. II. 28., 30. Rák. On. 163. (pauperes) . . . a te expectant panem, iustitiam, misericordiam et *sublevamen*. Szék. Okl. III. 237.

Subliga, Subligar, (Du C.) cingulum quo equus subligatur; *alsó löheveder, kazérszékj*. Fin. B. 43. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 119.

Sublimati cremator, *adusti vini cremator*: *szeszegelő*. Ger. Spiritus-Brenner. Jogt. Enl. T. II. p. 185: Quantum ad molitores et *sublimati crematores* statutum est.

Sublimatio, (Du C.) in regem inauguratio; *királyi avatás*. Thuröcz. 267. Peractis tandem magno cum gaudio cunctis ipsius *sublimationis* ceremoniis. Kass. P. P. I. 129.

Sublimatio, (Du C.) actus in sublime ferendi, extollendi; *felemelés* (pl. tisztre). Tör. Tár. 1888. p. 708. *sublimatio* in residentem Suae Christianissimae et Regiae Maiestatis in fulgida porta Ottomanica.

Sublimatio, actio coctione vel igne purgandi; *tisztálás, föllengítés*. Kol. Cod. 7. Fjp. Szám. 385. pro ollis pro combustionem seu *sublimatione* vini den. 7.

Sublimator vini, coctor, destillator vini adusti; *pálínkafőző*. Fjp. Szám. p. 285. an. 1438.

Sublimen, -liminis, inferior pars; *al-küszöb, ajtóküszöb*. Ger. die Thürschwelle. Schläg. 1079.

Sublimitas, (Du C.) titulus honoris; *ő Meltóság, Fenség*. Ljub. Mon. Sl. XXII. 282. an. 1463. Sua *Sublimitas*. Tör. Tár. IX. 134. Cod. Dip. Arp. Cont. V. 70. Star. I. 153. an. 1438.

Sublimium, excellentia, amplitudo, (Du C.) titulus honorarius Regum; *fenség*.

Ktal. Mon. Civ. Zág. I. 15. an. 1242. Regum celsitudo requirit et *sublimium* dignitati debetur, ut . . . Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 115.

Sublingualis, qui est sub lingua; *nyelv alatt való*. Bene Med. II. 82.

Sublivescere, paullulum lividum fieri; *kissé kékülni*. Bene Med. II. 391. cutis rubet, splendet, dein *sublivescit*.

Sublocare, rursus alteri locare; *albére adni*. Károlyi. Mat. Teut. 8. Locator rei usum vel operam per tempus definitum praestare debet, nec ei licet, citius expellere conductionem ob propriam indigentiam, conductor tenetur re sine abusu uti, mercedem non obstante sterilitate tribuere, rem sine iustis causis non deserere; potest tamen *sublocare*, si locator rem locatam vendat.

Sublocumtenens, (Du C.) in locum centurionis substitutus; *alhadnagy*. Gall. sous-lieutenant. Regul. Turm. Praet. 1. Pro praetoriano milite una *Sublocumtenente*. Nov. Calend. 303.

Sublunarius, 3., sublunaris; *hold alatt levő*. J. Betl. Comm. Praet. XXV. *Sublunaria* quaelibet mutationi esse obnoxia sapientes cuncti assenserunt.

Subluridus, 3., gilvus; *halaványszínű*. Pár. Páp.

Sub-Maior, inferior maiore. Hist. Eccl. Ev. 241. Fratres in Universum reditum ratione in Maiores, *Sub-Maiores*, Medios et Minimos seu Ultimos distribui solebant.

Submappalis, e, sub mappa usitatus; *abroszhoz való, abrosz alá való*. Arch. Rák. VIII. 350. Mantilia *submappalia* tria.

Submarturina, ae, V. *Nestalia*. Tör. Tár. 1893. p. 27. Marturinarum et *Submarturinarum* scilicet *Nestalia* vulgo vocatarum. Fej. Cod. IX. 1. 63. an. 1342.

Submaxillaris, qui est sub maxilla; *áll alatt levő*. Abelles 11.

Submediastinus, mediastini vires gerens; *segéd háziszolgá*. Törvt. Msz.

Submirteus, 3., (sub + myrteus) Apud Pallad. de Equis 4., 13. Colores hi praecipue badius, aureus, albeus, russeus, *mirteus*. Isid. Orig. 12, 4. Murteum colorem dicit esse, qui est pressus in purpura. H. l. subniger aut fuscus sine splendore; *sötét barna*. Mare. Chr. II. 58. super equum *submirteum*. Thuröcz. 122. M. Flor. Font. Dom. II. 181.

Submittere se legibus, obtemperare legibus; *átvetni magát a törvényeknek*. Wagn.

Submissio, humilitas; *alázatosság*. Cod. Alv. I. 13. az esászár ó felségét nagy *submissióval* a mi nevünkkel köszöntvén.

Submontanus, 3., sub monte situs; *hegyaljai*. Wallaszky 177.

Subnexum, conditio; *kikötés*. It. condizione. Kass. P. P. I. 227. Recurrenti per Suam Maiestatem . . . petitum privilegium eo *subnexo* ad personam benigne concessum haberi, ut censuram.

Subnixae, humiliter, suppliciter, devote; *alázatosan*. Fej. T. XI. V. Un. 126. Nos *subnixae* supplicarunt.

Subnotarius, i, qui notario subest, vicenotarius; *aljegyző*. Cod. Dipl. Kár. I. 540., 367. Petrum literatum *subnotarium* nostrum. Cod. Zi. III. 70., 73., 253.

Subnudus, paullulum nudus; *kissé meztelen*. Ger. etwas nackt. Hist. Nat. 33.

at auriculis est nudis aut *subnudis* (lepus euniculus).

Subnumerare, detrahare; *levonni*. Kronst. III. 608: in taxae praesentatione *subnumerati* sunt a percipiente den. 43.

Subnullus, ferme nullus; *majdnem semmi, alig valami*. Bene Med. IV. 156. Tania lala . . . est capite bothrisque marginalibus oblongis, collo *subnullo*.

Subodorari, sentire, praesentire; *megszagolni, megérezni*. It. subodorare. Cod. Ep. Pet. Páz. I. 163. Ante dies Natales, dum adhuc Albæ Juliae essem, *subodoratus* nescio quid de ipso eram.

Subofficialis, (Du C.) magistratus minor, officialis vicarius; *altisztviselő*. Rév. Pl. 34.

Subofficialis, decurio, decanus; *altiszt*. Regul. Turm. Praet. 120. aut saltem qua Gregarius aut Cadetius vel *Subofficialis* vel Vexillifer serviens. Diar. 1802. 120.

Subopacus, paullulum opacus; *kissé homályos*. Bene Med. I. 30.

Suborbicularis, subrotundus; *gömbölyded*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 166. alii *suborbicularis* seu ellipticae aut ovalis figurae.

Subordinare, imperio subiicere. V. s. *Seminarium generale*; *alárendelni*. Kronst. I. 653.

Subordinatiani, *alárendelők*. Not. rel. II. 253: *Subord.* auctore Samuele Klark exorti, filium Patre, Spiritum S. filio minorem dicente.

Subordinatio, onis, disciplina, obsequium; *alárendelés*. It. subordinazione. Nill. Symb. p. 652: Erraverunt Basilicae . . . quod . . . obedientiam et *subordinationem* . . . exuerint. Reg. Turm. Praet. 15.

Subordinator, administrator, gubernator; *kormányzó*. Szék. Okl. III. 20. Sigismundus Rex Hungariae . . . Sacri Romani Imperii vicarius generalis ac Regni Bohemiae *Subordinator*.

Suboribilis, quod oriri potest; *keletkezhető*. Kov. Form. Sl. CXCI. antevertendas primo nefors obtutu *suboribiles* huius calumniosi quasi actus difficultates.

Subpagamentum, solea; *meztalpalás*. Ger. Sohle. Pár. Páp.

Subpalmatas, membrana ad natandum apta ornatus; *úszóhárttyával ellátott*. Gall. muni de palame. Hist. Nat. 29. Lutra pedibus *subpalmatas* est.

Subpatronatus, us, officium in locum patroni substituti; *alpartfogóság*. Fej. IV. 1. 15. sepulturam sibi eligit, illicque, obtento eiusdem *subpatronatu* — facit collationes.

Subpellucidus, paullulum pellucidus; *kissé átlátszó*. Bene Med. IV. 25.

Subpignorare, res pignori datas oppignerare; *másod zálogba tenni*. Ljub. Mon. Sl. XVII. 76. an. 1421: *suppignoravimus* . . . quedam pignora nostra.

Subpignus, pignus iterum oppigneratum; *al-, másodzálog*. Afterpand. Törvt. Msz.

Subpincerna, in locum cellarii substitutus; *alpincezmaster*. Fej. IV. 2. 353 praesentibus — Sandeone succamerario, Joanne *subpincerna* Cracoviensi et aliis.

Subplanus, 3., paullulum planus; *kissé lapos*. Hist. Nat. 53. Testudo, cooperta testa duplici, una superiore dorsali convexa, altera inferiore abdominali *subplana*.

Subpolaris, qui est sub polo; *sark allatt levő*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 41.

Subpopliteus, qui est sub poplite; *tércl alatt való*. Bene Med. I. 181. regio *subpoplitea*.

Supportare, liberare, immunem reddere; *megszabadítani, felmenteni*. Kronst. II. 1. an. 1513: missio . . . ad regiam maiestatem in facto exercitationis . . . quo ipsi Saxones *supportarentur*.

Supportarius, i, ianitoris vices gerens; *segédportás*. Bék. Pil. P. I. 68.

Supportatio, immunitas; *felszabadítás, felmentés*. Kronst. II. 1. an. 1513: in facto postulationis subsidii, ut . . . pro *supportatione* supplicarent.

Subpositio, per *Subpositiones*, additio; *hozzácsatolás*. Arch. Rák. VIII. 29. ha nem minden circumstantiája per *subpositiones* fel legyen téve, úgy mint 4.: kinek hij-ják stb.

Subpraefectus, V. *Olajbegus*, praefecti vices gerens; *alkormányzó*. Dec. Bar. 227. Illi accepto pro obside Georgio Erdelio, viro clari generis, datoque rursus illi *Subpraefecto* (quem ipsi Olajbegum appellant) p. 260. Periere in eo proelio cum alii complures veterani milites, tum etiam *Subpraefectus* Scotorum.

Subpraefectus castri, Vicepraefectus castri; *alvárnagy*. Tör. Tár. 1887. p. 688.

Subpressio, oppressio; *elnyomás*. It. soppressione. Fej. IV. 3. 155. remota veri *subpressione* et falsi suggestione.

Subprocurator, procuratoris vices gerens; *átkezelő, algondnok*. Száz. XXVII. 331.

Subprovincialis commissarius, fors. commissarii vices gerens in provincia; *tartományi biztos*. Száz. XXIX. 927.

Subquadratus, fere quadratus; *majdnem négyzetű*. Bene Med. IV. 456.

Subratiocinans Cassae, ararii praefecti vices gerens; *alszámtartó*. Ger. Unter-Rentmeister. Nov. Calend. 235. D. M. Stein, *Subratiocinans Cassae*.

Subrektor, rectoris vices gerens; *aligazgató*. Wallaszky 539. Ludimagistros, Professores, Rectores, *Subrectores*.

Subregens, V. *Subrektor*. Marosvásárh. gymn. Ért. 1894/5. p. 64. A nevelőház regensei és *subregensei*.

Subrepartiri, rem iam partitam vel partes rei partitae rursus partire vel partiri; distribuere; *felosztani*. Kuk. Jur. I. 448. servata tamen iusta et aequa proportionem *subrepartiri* summam.

Subrepartitio, divisio, distributio; *felosztás*. Proj. Leg. Civ. 211. onerum item peraeque communium, *subrepartitione* consensu compossidentium communi inductum usum, pro clavi proportionis assumi posse. Arch. Rák. VIII. 15. zsoldosoknak *subrepartitioja*.

Subreptio, ludibrium, mendacium, sensus oculorum; *becsúszás, csalódás*. Gall. subreption. Vern. Log. 237. Observator proin Philosophus caveat sibi a vitio *subreptionis*, quo quis sibi videtur experiri, quod minime experitur, aut plus minusve quam revera experitur.

Subreptionarius, 3., clandestinus; *alattomos, titkos*. Han. Mon. Jur. P. I. 490:

a summo Pontifice *subreptionario* modo breve reportantur.

Subreptitio, dolose; *kicsaltan*. Ger. erschlichen. Cher. Jus. Eccl. I. 407. Ab intrinseco invalida sunt generaliter, si Rescriptum impetretur *subreptitio* id est, si falsa narrentur vel *obreptitio* seu, si veritas, circumstantia aut qualitas talis reticatur, quae rescripti exponi debuisset. Cod. de Szára. II. 236.

Subrogatio, onis, (Du C. al. s.) actus subrogandi; *helyettesítés*. It. surrogazione. Star. XXI. 290. an. 1228. oportet extendere sollicitudinem ad *subrogationem* eorum.

Subscribens, qui nomine subscripto ad aliquem librum emendum se astringit, obligat; *előfizető*. It. soscrittore. Ger. Subskribent. Fej. I. 491. Nomina *Subscribentium*.

Subscriptionista, æ, is vocatus evangelicæ religionis assecla, qui Reversalibus tempore Posoniensis citationis subscribebat; *átíró*. Funda David. K: Annon idem turpiter evenit multis haecenus in Hungaria *subscriptionistis* per primum titulo Privilegiorum jam *Neo-Catholicorum* insigniti. Fabó. Monn. Evang. II. 13.

Scriptus, neque togā vestiti, neque panis collegii participes alumni, (Du C. al. s.); Székelyudvarhelyi ref. koll. Ért. 1894/5. tógátus diákok száma 60. Ezeknek kívül vannak *scriptusok*, kik köztanításra járnak, de se tógát nem viselnek, sem a kollégiumtól kenyeret nem kapnak.

Subscus currus fulcrum laterale currus, brachium currus; *lőcs*. Ger. Leiste. Pár. Páp.

Subseque, subsequendo, supplementi loco; *utólagosan*. Ger. nachträglich. Proj. Leg. Civ. 167. In bonis, per fassione perennalem, cui *subseque* Consensus Regius cum prævia clausula accessit ad utrumque secus comparatus, Jus successionis utriusque sexui competet.

Subsequibilis, quod insequi potest; *következhető*. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 431: ne exinde *subsequibile* grave . . . damnum . . . universitas . . . experiatur.

Subsequus, 3., quod sequitur; *alább következő*. Kass. Prax. II. 457. vide applicative *subseque* exempla.

Subses, idis, colonus, advena (Du C. qui subtus sedet); *gyarmatos, telepítvényes*. End. p. 424. an. 1228: 3. hac iura censuales sunt: XXX denarii de laneo, de *subside*, agro carente VI.

Subsidiarius, ad subsidium pertinens, subsidiarius; *tartalékos*. Arch. Rák. VIII. 127. *subsidiarius* pénz. Cf. Amnian 14, 6 med. 27, 40 fin.

Subsidium, demin. ex subsidium; *csekély segítség, — támasz*. Cod. evang. T. I. p. 213: me rogavit . . . ut . . . me . . . interponerem, ut ab ecclesia impetraretis . . . aliquod *subsidium*. Szilády Irod. Közl. VI. 3. 355.

Subsidium, tributum extra ordinem apud Saxones; *rendkívüli adó szászoknál*. Száz. XV. 622.

Subsidium bellicum, tributum extra ordinem sustentandis militibus; *hádi segedelem*. Törvt. Msz.

Subsidium caritativum, *kegy, kedveskedő adomány*. Vuch. Jur. Feud. 176. Interdum vasalli extra ordinem domino

sui erga illum adfectus testandi causa donum aliquod seu munusculum, quod *subsidii caritativi* nomine venit, offerunt.

Subsidium extraordinarium, *rendkívüli járulék*. Numi Hung. 157. *Subsidium extraordinarium* unius floreni Ladislaus posth. a Magnatibus et Nobilibus a singula porta desideravit, sed a quinque tantum portis obtinuit. Mathias I. florenum hunc pro ferendis bellorum impensis toties quoties exegit. Ludovicus II. A. 1517. a civitatibus regis in specie a Barlphensi ad defendendum contra Turcas castrum Jajcza 800 fl. A. vero 1518. a quibuslibet *subsidium* medii et A. 1523. iam unius, iam duorum florenorum de singulo furno postulavit.

Subsidium redemptionale, *kináltási díj*. Pfahl. Jus. Georg. 173. Circa *Subsidium Redemptionale* articulo 39. 1548: haec statuuntur: Secundum veterum consuetudinem pro redemptione capitis Domini terrestri aut in solemnitate nuptiarum et primitiarum aliquod honestum et tolerabile *Subsidium* Dominis eorum ipsi Coloni prestare teneantur.

Subsidium regnicolare, pecuniarium auxilium a regni incolis prestandum; *ország szerint való segedelem*. Georch. H. T. III. 89.

Subsignator, subscriptor; *átíró*. Bod. Hist. Eccl. II. 46. *subsignator* foederis huius.

Subsignator, idem quod *Nisanerzi* basa q. v. Tör. Tár. 1892. p. 431.

Subsistentes Principes, principes pro tempore futuri; *jövendő fejedelmek*. Batty. Leg. T. II. 41. an. 837.

Subsistentia, (Du C. al. s.) curatio, cura, res frumentaria; *élelem, élelmezés, eltartás*. Arch. Rák. VIII. 65. *subsistentia* s. intertentio. Thök. Diar. 49. quartelyt és *subsistentiát*.

Subsistentia, æ, (Du C.) conservatio, salus, stabilitas; *fennállás*. Gall. subsistence. Lzb. Cod. Med. T. II. 4. *subsistentia* hominum nationalium.

Subsistibilis, qui esse potest; *megállható, lehető*. Szék. Okl. I. 30. exceptis Siculis in dicta villa mansiones tenentibus et emione aut alio iuris titulo *subsistibili* acquirantibus.

Subsolcatio, soleas suffigere calceo; *talpalás*. Fjp. Szám. p. 291. an. 1429: solvimus pro *subsolcatione* calceorum.

Subsolum, corium soleis factum; *talpbőr*. Germ. Sohlenleder. Fjp. Szám. p. 528. Famulo pro *subsolis* 10 den.

Substantia, æ, bona, (Du C. 5.); *vagyony*. Rák. Ön. 41.

Substantia orphanalis, prædium pupillare; *örökjósága*. Diar. Com. 1802. p. 118.

Substantificare, (Du C.) substantiam dare, creare; *állományt alkotni*. Pel. In. vigil. Nativ. s. c. 5: Deus non dependet a creatura, sed potius e converso: quia habet *substantificari* et sustentari.

Substantivascere, mutari in substantivum; *főnévvé válni*. Corp. Gram. 552. *Substantivascere* est adiectivum indefinite poni, quod Latini genere neutro, Hebraei genere feminino, numero plurali et singulari eferunt.

Substantaculum, i, sustentaculum

tartó. It. sustentaculo, sostegno. Ger. Stütze, Unterlage. Galeoti. 35. Sed hastam sub ala tenere ferroo *substentaculo*: quod ne retro hasta pellatur ibi restet, restitutionem dicimus, non meminimus ne legisse apud antiquos.

Substernere, proponere; *előterjeszténi, benyújtani*. Kass. P. P. I. 497. Per Comitatum T. *substratum* personalem descriptionem N. N. dulciarum . . . sub % transponi.

Substillum, humidum, roscidum tempus; *nyirkos idő*. Pár. Páp. Cf. Fest. p. 306 et 307; Tertull. Pall. 2.

Substitutio, vicarius, (Du C. al. s.); *helyettesítés*. Faber. Jur. Met. 39. Singulis Districtibus praesunt Suprema Collegia Montana diversi nominis, universa negotia politico-economico-Judiciaria Montanistica crediti sibi Districtus moderantia, ratione quorum, diversorum, qui Districtibus continentur, Processuum, Mont. Officia Montana et *Substitutiones* iis subordinantur. Judiciorum *Substitutiones*: Creunice. Neosol. Uj — et Bakabány. Cf. Arnob. 3 p. 404.

Substitutionalis quota, pars rata pro vicario solvenda, *helyettesi díj*. Törvt. Msz.

Substitutus, vicarius; *helyettes, vice*. It. sustituto. Wagn. Tisztb. Ir. *substitutus* vice-Comes. Második alispán.

Substitutus iudicii montani, iudicis montani vices gerens; *albánybíró*. Törvt. Msz.

Substitutus iudicium, iudicis nobilium vices gerens; *alszolgabíró*. Vice-Stuhlrichter. Törvt. Msz.

Substratum, i. res data, materia; *tárgy, tárgyazat*. Urb. Reg. 41. si in hoc vel illo comitatu species *substratorum* talium adinveniretur.

1. **Subsumere**, excipere, exceptionem opponere. Text. v. s. *Collateralitas*; *kifogásolni*. It. protestare.

2. **Subsumere**, *állítani*. Carlow. Log. 69. *Subsumere* (assumere, ponere) significat asserere, quod paulo ante fuerat problematicum.

Subtardiuscule, paulo tardius; *valamivel későbben*. An. Sc. II. 266. saec. XVI. Mane *subtardiuscule* venimus.

Subtegium, *mázola*. It. altéa. Ger. die Althee, der narbonensische Eibisch. Schläg. 904.

Subtegulamen, V. *Barbarica parimenta* q. v.

Subtelum, instrumentum attrahendis balistis; *tekervény*. Ger. Armbrust. Schläg. 618.

Subtepidus, paullulum tepidus; *kissé langyos*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VIII. p. 274.

Subterephippium, stragula, quae infra ephippium sternitur; *nyeregaltj*. Reg. Turm. Præt. Formulæ 44.

Subterfugium, æ, (Du C. subterfugium) effugium; *kibúvás, kibúvó ajtó*. Batty. Leg. III. 80. an. 1309: quod ipsi tanquam filii matris et *subterfugias* querentes facere cessaverunt.

Subterfugitivus, 3., effugium, tergiversationem continens; *kibúvó*. Gall. subterfuge. Ger. ausweichend. Ausflüchte machend. Jogt. Eml. T. II. p. 337: quia in electione officialium frequentes solent intervenire excusationes *subterfugitivae*.

Subterfugium, (Du C.) effugium; *menekülés*. Szék. Okl. 1. 69.

1. **Subterrare**, humo mandare, sepe- lere; *eltemetni*. S. de Kz. Chr. I. 4., 4. Cadavera . . . apud statuum cum ceteris sociis *subterrarent*. II. 3., 2. finiens vitam suam Quinquae ecclesiis *subterratur*. M. Flor. Fontes II. 409.

2. **Subterrare**, (Du C. humo mandare, sepe- lere) Ap. Fejér: serere, surculum in terram deferre; *elültetni*. Fej. VII. 94. commisimus . . . ut dictae novae vites per huiusmodi appropriationem *subterratae* . . . extraherentur.

Subticere, reticere, silentio premere; *ethallgatni*. Pel. Dom. Adv. s. I. c. 5: Ecclesia *subticet* quadam cantica latitiae.

Subtignum, **Subtegnem**, dicitur filium alterius coloris, quod additur tela; *bétfonál*. It. trama. Ger. Einschuss, Eintrag, Einschlag, das Wefel. Schläg. 2103. V. 6. 2256.

Subtilare, (Du C. subtiliare), argutari, subtiliter agere; *finomítani*. It. scrivere acuto. Gall. subtilizer. Kov. Form. St. 134. sed tamen scriptoris et Notarii per figurativas locutiones dictas octo partes vel alias ex ipsis transponunt, hoc semper *subtilantes*.

Subtile, (Du C.) vestis subdiaconorum, quae et stricta tunica appellatur; *testhez álló ruha*. Tör. Tár. 1887. p. 189. Item una Dalmatica cum *subtili* unius materiei et speciei de camucato blueo cum diversis coloribus.

Subtilitas, facilitas, animi mollietas, (Du C. al. s.); *fogékonyság, engedékenysé*. Tkal. Mon. Ep. I. 6. an. 1193: ad malum . . . prona *subtilitas*.

Subtilizatio, actus aliquid subtile reddendi; *finomítás, szórszálhasogatás*. It. sottilizzare. Otia Bachm. 185. Cave igitur, ne eos offendas, non enim tibi teste eodem Apostolo expedit, si illi (videntes tuam *subtilizationem*, proterviam et inobedientiam) gement.

Subtillis, pro: subtilis, sicut: naturalis; *finom*. Kol. Cod. 16.

Subtractor, qui aliquid proprium suum facit; *eltulajdonító*. Werbőczy 55. Item traditores castrorum dominorum propriorum. Necnon expugnatores et interceptores aut *subtractores* castrorum vel castellorum aut aliorum fortalitorum, quorumcunque regniculorum, dum evidenter fuerint convicti.

Subtrahendo, (Du C.) producendo, lente; *nyújtva*. Reg. S. Ben. 43., 5. Sexagesimus sextus psalmus dicatur sine antefana, *subtrahendo* modice.

Subtumefactus, paullulum tumefactus; *kissé dagadt*. Szentiv. Curios. Misc. Dec. II. P. I. p. 192.

Subtunicale, tunica interior; *ing*. Wagn.

Subtuscoquus, i. coqui vices gerens; *alszakács*. Ijub. Mon. Sl. III. 441. an. 1349: habeant . . . cochum et *subtuscoquum*.

Subtusseriptus, infra scriptus; *alulírott*. Fej. X. 4. 62. petens me Notarium publicum *subtusseriptum* vice et persona, quibus super debita cum instantia.

Subularius, 3., V. s. *Sutor subularius*.

Subulehus, pro: subulcus; *kanász*. Batty. Leg. T. II. 308. an. 1217: terram *Subulchorum*, idest pastorum porcorum.

Subundulatus, 3., paullulum undatus; *kissé hullámdad*. It. un pó ondulatorio.

Hist. Nat. 54. Motus serpentum *subundulatus* est.

Subunio, onis, *ἐπόταξις*; *alárende-lés, alácsatolás*. Corp. Gram. 644. quod ob easdem rationes voces compositas plerasque immediate secuti Exemplar nostrum non per *Subunionem* conneximus, ut: azulán, anakflette.

Suburbanum, (Du C.) t. VI. Suburbanum, praedium, quod ad urbem est. Urbis territorium, tractus urbi subiectus. Fore. T. V. Sunt fundus aut villa urbi vicina. Ap. Istiv. non urbis praedium, sed vicum paganum seu rusticum significat. Vicus paganus seu rusticus sunt plures villae seu domus rusticae coniunctae in aliquo pago, aliquo spatio remotae ab urbe, nullisque mœnibus cinctae. Nam aedificia contigua suburbia dicuntur; qua mœnibus clauduntur, appellantur castella. Cf. Fore. t. V. vicus. Istiv. VIII. 148.

Suburbanus, 3., (a suburbio) pro: Suburbanus; *elövárosi*. Szilády Tör. Magy. Eml. III. p. 90. Nam ex *suburbiana* Aereis Calloviensis civitate . . . egressi sunt.

1. **Suburbium**, (Du C.) locus sub urbe (castro) habitatus, civitas sub castro; *vár-alja*. Slav. podhrad. Tör. Tár. 1893.

2. **Suburbium**, (Du C.) tractus urbi subiectus; *külváros*. It. sobborgo. Gall. faubourg, suburbain. Ger. Vorstadt, Stadtgebiet. Kass. P. P. I. 240. et cuncta *suburbia* aquis altitudine oppleta fuerant . . . non solum in quatuor Urbis T. . . *suburbis* Danubio adsitis, verum etiam in tota amplissima urbe. T. cuius et internus complexus et cuncta *suburbia* aquis altitudine sua horizontem prope duabus orgiis supergressis oppleta fuerant. Cf. Cic. Phil. 12, 40, 24.

Suburinosus, 3., non multum urinae continens; *kissé hűgyos*. S. Benkő Top. Misk. 56. Manifestatur odore *suburinoso*.

Subustio, actus incendio delendi, incendium, (Du C. calefactio); *elégetés*. End. p. 484. (Belæ IV. Libertas an. 1254): cum universi regni ecclesie ex generali *subustione* Tartarice nationis adeo perissent.

Subvasallus, subditus; *athübéres*. Kereszt. Res. Mil. 405. ea (bona) illis perpetua lege atque conditione imposita, ut ipsos, cum ad bellum proficiscerentur, tanquam *Subvasalli* sequi atque ita ipsis ac Reipublicae armis servire teneantur.

Subvenator, saltuarii vices gerens; *alerdész*. Ger. Unterförster. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 447. Petrus *Subvenator* Sandmirensis.

Subventio, (Du C.) actus subveniendi, succurrendi, subsidium; *segély*. It. sovvenzione. Gall. subvention. Fej. IV. 4. 89. Qui ad *subventionem* fidelium partium . . . congrue ministraverint.

Subversatio, artificium, fraus, occultum consilium; *cselefogás, ármány*. Star. VIII. 168. an. 1754. aliter de sua in me fidelitate persuasus sum, quam ut putem malam *subversionem* ex parte sua interessisse.

Subversio, actus subvertendi; *ledöntés, elpusztítás*. Instr. Pae. Art. VI. munitum, quae destruenda sunt, integra *subversio*. Cf. Arnob. 4, 7.

Subvinetum, pes vineæ; *szőlő allja*. Pfahl. Jus. Georg. 233. Vineæ nomine sensu iuris non tantum plaga vitibus consistit venit; verum et illi adhærens ager, pratium, vel pa-

seuum, *Subvinetum*, pes vineae vocatum. Kass. Jur. Civ. I. 88.

Succamerarius, in locum Camerarii substitutus; *alkamarys*. Fej. IV. 2. 80. Sando, *Succamerarius* Cracoviensis. Beng. Ann. Er. Cenob. 245. II. Rák. Gy. 124. Tör. Tár. 1888. p. 292.

Succantor, qui vices cantoris gerit. Text. v. s. *Succustos*; *alénéklő kanonok*.

Succarum, (Du C.) Saccharum; *czukor*. It. zuccherio. Veranes. III. 375. ab iis, a quibus ovilla, oriza, melle et butyro fovemur asiatico, nulla parte nostro comparando, ut modeste loquamur, sed *succarum* et gallinas omisimus.

Succenitor, idem quod *Succentor* q. v. Száz. VIII. 79. organista et *succenitor* an. 1508.

Succentor, (Du C.) qui in Ecclesia praecentorem sive principale Cantorem subsequenter canendo respondet vel, qui facit officium principaliter in choro sinistro; *alénéklő kanonok*. Veranes. IX. 89. Lucam et *succentorem* dudum tradidi Reverendissimae dominationis Vestrae pectini, sed vereor, quod annosas pectet arbores. Cod. de Szára. II. 545. Száz. 1897. p. 127. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 497.

Succenturiatus, i. (Du C.) in subsidium coactus miles; *sereg kipótlására segítő pótkatoná*. Tör. Tár. 1888. p. 552. non tantum ex stipendiariis nostris, verum etiam ex militia Regni, siquidem opus *succenturiatis*. Arch. Rák. VIII. 328.

Successio, hereditas; *örökösödés*. Georch. H. T. Előszó.

Successio ab intestato, hereditas sine testamento; *intézetlenül való örökösödés*. Georch. H. T. II. 357.

Successio agnatica, V. *Agnaticus*, *férfsági örökösödés*. Törvt. Msz.

Successio allodialis, *szabad hábéri örökösödés*. Vuch. Jur. Feud. 114. Ex haecenus dictis facile cognoscitur ratio differentiae, quae successione feudalem inter et aliodialem intercedit; una nempoe posita est in singularitate fundamenti et modi succedendi scilicet, quod in successione feudali successor succedat titulo tantum singulari, ideoque non in omnia iura et obligationes defuncti, in successione vero *allodiali* titulo universali, hinc representat defunctum et succedit in omnia iura et obligationes sui antecessoris.

Successio ascendendum, V. *Ascendens*, *felági örökösödés*. Törvt. Msz.

Successio cognatica, V. *Cognaticus*, *nági örökösödés*. Törvt. Msz.

Successio collateralis, V. *Collateralis successio*. Törvt. Msz.

Successio descendendum, V. *Descendens*; *leszálló ágon rokonok örökösödése*. Törvt. Msz.

Successio feudalís extraordinaria, a *hábéren való rendkívüli következés*. Vuch. Jur. Feud. 105. vel *extraordinaria* est successio feudalís, quae alia ratione fit quam vi investiturae v. g. pactis vel ultimis voluntatibus; nuncupatur aliter *successio in feudum*, Nachfolge in Lehen. Successioni in feudo opponitur successio in bonis allodialibus et talis, qui in bonis allodialibus succedit, dicitur *heres allodialis*, Allodialherbe.

Successio feudalís ordinaria,

törvényes hábéri örökösödés. Vuch. Jur. Feud. 104. Quotiescunque feudum ab uno possessore in alterum transmittitur, adest successio in feudo generatim seu feudi alieni acquisitio; ita emtor feudi est successor in feudo, quia ius venditoris acquisivit. Speciatim autem successio in feudo est transmissio feudi mortuo vasallo ad alium, cui hoc ius legitime questum est. Est ea *vel ordinaria*, quae in investitura suum fundamentum habet, adeoque dum illi succedunt, qui pro se investituram habent et haec in specie *successio feudalís*, Lehnfolge vel legitima audit, quod in lege et sic in investitura fundetur heres, qui ita succedit, *successor feudalís*, Lehnfolger audit.

Successio fidei commissoria, V. *Fidei commissarius*, *hitbizományos örökösödés*. Törvt. Msz.

Successio in capita, hereditas in aequalibus partibus; *fejenkénti részesülés*. Erbfolge nach den Köpfen. Törvt. Msz.

Successio in feudum, V. *Successio feudalís extraordinaria*.

Successio in lineas, V. *Linea* 3, *származási ág szerint való örökösödés*. Törvt. Msz.

Successio in stirpes, hereditas secundum stirpes; *izenkénti örökösödés*. Törvt. Msz.

Successio involuta, hereditas implicata; *szövevényes örökösödés*. Törvt. Msz.

Successio linealis, V. *Linealis* 3, *egyenes vonalban ágról ágra szálló örökösödés*. Törvt. Msz.

Successio onerosa, cum onere (e. g. debitis) coniuncta hereditas; *Terhes örökösödés*. Törvt. Msz.

Successio sperativa, Successorium vel Jus Virtuale; *ősi javakhoz várandó örökösödés*. Georch. Ért. 30.

Successio testamentaria, testamento nixa hereditas; *végrendeleti örökösödés*. Törvt. Msz.

Successio vadit cum onere, hereditas coniuncta est cum onere; *az örökösödés tehervel jár*. Törvt. Msz.

Successio virtualis, idem q. *Successio sperativa*. q. v. *jövendőbeli örökösödés*. Törvt. Msz.

Successionalis, hereditarius; *örökösödési*. Kass. Jur. Civ. I. 6. Sic alii sunt Processus Civiles, alii Criminales . . . alii sunt Invalidatorii alii Implementales, alii *Successionales*, Divisionales, Proportionales.

Successionalis rata, pars rata hereditaria; *oszlálybeli rész*. Art. D. 1840. p. 25.

Successive, progressu temporis, sensim, ordine, (Du C. postea); *renddel követve, egymásután*. Pázm. Dial. 142. Törvt. Msz. Fej. VII. 253., 325.

Successivus, 3, succedens; *rákövetkező, helyébe lépő*. It. successivo. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 375. tam sibi, quam suis filiis et posteritatibus *successivis* inrevocabiliiter cum omnibus utilitatibus et pertinecijs suis. Cf. Lactant. op. D. 12 fin.

Successor feudalís, V. *Successio feudalís ordinaria*.

Successor legalís, *törvényes örökös*. Molnár Patv. 26. *Successor legalís* dicitur esse fideus.

Successor propagativus, *természetes örökös*. Moln. Patv. 26. *Successor*

propagativus autem est haeres naturalis et legalis defuncti, ut filius, filia.

Successor testamentarius, testamento institutus haeres; *végrendeleti örökös*. Törvt. Msz.

Successor virtualis, *tényleges, valódi örökös*. Moln. Patv. 26. *Successor virtualis* est, qui habet ius successionis, postquam actualis possessor decesserit.

Successorium, Jus virtuale vel Successio Sperativa; *ősi javakhoz várandó örökösödés*. Georch. Ért. 36.

Successorius, (Du C.) ad successionem pertinens, haereditarius; *örökösödési*. Kov. Form. St. CLXXX. Actio ad *Successoriam* Divisionem ex Defectu Genitorum et fratrum enatam. Cf. Dig. 38, 9; Ulp. ib. 22, 6, 1; Ammian. 14, 8.

Succinctor, sacerdos cantans, cantor, (a sub-canere); *éneklő pap*. Szirm. 182.

Succinatorium, redimiculum (*πρόζωμα*); *lebegő öv*. Gall. surceine. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 277. Mitimus tibi pontificalia ornamenta caligas et sandalia, amictum et albam, cingulum et *succinatorium*, orarium et manipulum, tunicam et dalmaticam etc. Cf. Augustin. de Gen. adv. Manich. 2, 15 fin. Sermon. de Verb. Dom. 40 fin. Civ. D. 14, 17. et passim.

Succineus, 3, succinus; *borostyánkő, gyántakő* . . . It. succino. Thöck. Dair. II. 351. Coralli pro collo, intermixti unionibus in uno filo, *succinei* globuli, nigri filo inducti, intermixti gemmis.

Succipere, adoptare, probare; *elfogadni*. Batt. Leg. T. II. 75. an. 1037. ordinationes omnes *succipimus* et fieri permittimus.

Succisio, *kivágás, fajzás*. Kelem. Inst. Jur. Praef. 729. *Succisio* est, dum arbores securi aut alio instrumento penitus deiciuntur.

Succisivus, 3, succedens; *következő*. It. successivo. Veranes. V. 195. passa certe Budensis, qui *succisivis* mensibus ter et quater ad Mehmettem passam veredarios mittit.

Succolla, æ, adiutor; *segéd*. Wagn.

Succrescentia silvanalis, suboles silvae; *erdei vágás*. Art. D. 1840. p. 34.

Succubitus potentialis duelli, actus, quo quis litem de potentia intendens iudicio cadit; *perveztsés, a hatalombajban való elbukás*. Cod. Dip. Pat. T. I. p. 171. tali vinculo . . . interserto, quod, si que partium . . . compositionem non servaret, contra partem ipsam compositionem observantem in *succubitu potentialis duelli* convinceretur. Cod. Dip. Pat. VII. 450. Cod. Zi. V. 165. Szirm. Hajnik Perjog. 274.

Succula, ergata, trochlea; *tekerő hémér*. Ger. Winde. Comen. 73. Axes (currus) . . . ut auxangia ungantur, *succula* sustollunt.

Succutellaris, V. *Subcutellaris*; *albérteli tizedadó*, ezt bizonyítja legjobban Fjp. Szám. p. 381. an. 1437-ben előforduló kiétel: exposuimus emendo decimas frugum et agnellorum.

Succutellum, V. *Subcutellares denarii*; *albérteli tizedadó*. Szer. Not. 112: super decimis *succutellorum* vel *succalterorum* . . .

Succumbens, qui litem amittit; *vesztés fél a perben, ügyvesztett*. Juriev. Jur. Met. 205. Porro Pars Triumphans adversus Appellationem a *Succumbente* interpositam

sub eadem adhuc sessione præstat succinetam oralem reflexionem. Tiszib. Ir.

Succursus, us. (Du C.) subsidium, auxilium; *támogatás, segítség*. Knauz. M. E. Str. I. 229., 242. ea, quæ ab ipsis recipies, servaturus *succursus* terre sanete. Cod. Dip. Arp. V. 252. — Star. XXV. 228. an. 1624. copias . . . in *succursum* . . . arcis advocaturas.

Succussatio, (Du C.) succussio, succussus; *vázás*. Veranes. VII. 288. quod et famulo carueris et corpore pigritiaque abundaris nec assueveris quadrupedum *succussationes* tolerare.

1. **Succustos**, Subcustos, qui vices custodis gerit; *helyettes templomőr, alörkononok*. Kov. Form. St. 402. Matheo *Succusto* Johanne succantore chori. Cod. de Sztára. II. 407. Batty. Leg. T. III. p. 314. an. 1397.

2. **Succustos**, qui custodis officio fungitur; *alfelügyelő, felügyelő helyettes*. Száz. VI. 297. Rector scole, *Succustos*, organista. Cf. Plaut. Mit. gl. 3, 2, 54.

Succutellum, 3., V. *Succutellum*. Tör. Tár. 1890. p. 361. super pecuniis *succutellorum*.

Sucerta, (Du C. *sucerta*) stereus porcinum; *disznó ganéj*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 119. Cf. *Sucerta* Lucil. ap. Non. 175, 44; Titin. ap. Fest. p. 302.

Suceta, æ, terebra (ab it. *succhio*). V. s. *Mollinellus*; *fűró*.

Suctio, suctus, actus sugendi; *szopás, szoptatás*. Bene Pol. 211.

Suctorius, 3., ad actum sugendi pertinens; *szoptató, szívó*. Bene Pol. m. 47.

Sucubitus, us, inferiorem discedere, causa cadere; *szétsét*. Knauz. M. E. Str. II. 634., 704; *sucubitus* duelli.

Sudamen, medicamen, remedium sudatorium; *izzasztó szer*. Bene Med. II. 367.

1. **Sudarium**, linteum, quo sudor faciei detergetur et nares purgantur. (Fore.) Est etiam sudarium veli, quo caput tegitur species (Du C.); *szemfödő*. It. sudario. Leichenh. S. de Kz. Chr. II. 2., 3. cum esset effossum corpus eius de sepulcro, *sudarium* ac ipsius vestimenta invenerunt incorrupta.

2. **Sudarium**, præcinctorium; *katronca* (Ny. Sz.) Schläg. 1875.

Sudbina, æ, vocabulum slavicae originis et significat: iudicium; *bíráskodás*. Fej. I. 259. comparuit ante curiam in Nerezi Ivan Btoj et presentavit pecuniam prout in *sudbina* pro vinea Viverrine et licentiatu fuit.

Suderosus, 3., sudoris plenus; *verejtékes, fáradalmas*. Szend. Misk. tört. III. 78. an. 1445. obsequia *suderosa*.

Sudorosus, sudore madens; apud nos significat: perdifficilis, sudorem movens; *verejtékes*. Fej. X. I. 372. *Sudorosos* labores et gravia onera expensarum supportando. Ljub. Mon. Sl. XXI. 249. an. 1446.

Suella, æ, **Suellus**, i, sus parva, porca, porcus; *malacz*. Knauz. M. E. Str. I. 496., 643. Fej. IV. 3., 42. Tör. Tár. XI. 137.

Suffenus, nimia de se opinio; *ön-hitt, elbizakodott*. It. soffione. Gall. suffisant. Schm. de Ins. Exor. 2. nec enim adeo *suffenus* sum, ut . . . stylum convertam.

Sufferrare, restitutio, refectio, ferro munitio; *megvasaltatás*. Fr. Lib. Rt. II. 18.

de ferro emere feci centenarios novem . . . pro *sufferratione* bombardarum.

1. **Sufferare**, ferro munire; *szegekkel kiverni, patkolni* (eszimát). Kronst. II. 39: qui duo paria coturnorum *sufferavit*.

2. **Sufferare**, ferre, tolerare; *eltűnni*. Georg. Sirm. I. 67. et admirabantur, quod patienter *sufferavit*.

Sufferatio, 1. ferro munire, 2. ferro calceare; 1. *megvasaltás*, 2. *patkolás*. Kronst. II. 39: pro *sufferatione* manualium feretrorum 175, pro *suf. equorum* et 233.

Sufferentia, æ, induciæ (Du C. 2.); *fégyverszűnet*. Frak. Mát. lev. II. 297: Tandem . . . cum Turco pacis *sufferentias* firmamus. Ljub. Mon. Sl. IX. 166. an. 1441. treugas sive *sufferentias*.

Sufferrare, V. *Sufferare*. Schläg. 1303. **Sufferratio**, V. *Sufferatio*. Fjp. Szám. 87. V-equos . . . pro expensis *sufferratione* 1½ fl.

Sufferre divina, divino spiritu afflari; *ihletetni*. Batty. Ger. 29. Non dubites quemquam *divina sufferentem* ab hominibus amoveri et segregari in splendoribus reformativis.

Suffixatus, 3., suffixo præditus; *raggal ellátott*. Corp. Gram. 642. Plurale *suffigatum* fit ex tertia singulari *suffixate* . . . substantivo *suffigato*.

1. **Sufflaminatio**, instigatio; *felingerlés, felizgatás*. Pabl. Jus. Georg. 305. ut nomen concinnantis dorso Instantie opponatur ad præcavendas videlicet instigationes (*sufflaminaciones*) Subditorum.

2. **Sufflaminatio**, onis, (a verbo *sufflamen*) interruptio; *megakasztás*. It. interruzione. Cod. evang. T. I. p. 303: inter omnes actus . . . pro maxima . . . persecutionis censenda est, aequalitatis nimirum officiorum receptis in Transylvania religionibus pragmatice indultæ temeraria violatio et *sufflaminatio*.

Sufflatoria, æ, equina regis, (V Du C. *sufflator*); *királyi konyha*. Tör. Tár. XX. 202.

Sufflatorium, ii, (Du C.) fornax; *kályha, kandalló*. Tör. Tár. XX. 202.

Sufflatura, æ, *fűbónymás*. Ger. Blaschaltreten. Arch. Ver. Sieb. XI. 430. pro *sufflatura* ad organum.

Sufflevia, æ, (a sufflevare) auxilium, ops; *segítség*. Tör. Tár. XVII. 73. defendendo Varadino *sufflevias* ferremus.

Suffocare, (Papias) suffigare. V. s. *De liberare*; *kigányolni, meggyalázn*.

Suffocativus, 3., suffocans; *fojtós*. Bene Med. II. 34. catarrhus *suffocativus*.

Suffocatorius, 3., suffocans; *fojtó*. Bene Med. II. 39. stadium morbi *suffocatorium*.

Suffolitio, actus præsuendi calceis; *fejelés*. Tör. Tár. 1889. p. 378. par socculorum *suffolitones*, vulgo felyeles, eodem precio fiant.

Suffraganeus, (Du C.) adiutor episcopus, vicarius episcopus; *segédpüspök*. Batty. Leg. III. 217. an. 1369. Nill. Symb. p. 623. Cod. Dip. Arp. V. 190. Tiszib. Ir.

Suffraganeus sede vacante in Pontificalibus, vicarius episcopus; *a megüresedett püspöki székek helyettese*. Tiszib. Ir. Star. XXVI. 210. an. 1251. *suffraganeo* suo Archiepiscopo.

Suffragativus, 3., intercedens, suffragatorius; *közbenjáró*. Pel. De s. Mathia s. IV. c. 6: Mathias fidelibus patrocinium eius invocantibus apud Deum est *suffragativus*.

Suffraganeus, (Du C. *suffraganeus*) episcopo metropolitano subiectus; *segédpüspök*. Kronst. I. 695. episcopus *suffraganeus* ordinis heremitarum S. Pauli.

1. **Suffragium**, subsidium. (Du C. 4.); *segítség, kárpótlás*. It. suffragio. Quel. Sieb. I. 492. an. 1507. assignavit senioribus, . . . qui . . . in sessione steterunt, pro *suffragiis* expensarum. S. de Kz. Chr. II. 5., 4. Sanctorum votivis præsumens confidens *suffragiis* erecto Banerio.

2. **Suffragium**, scriptum de aliquo facto; *írás valamely dolog miébenlétéről*. Kandra Reg. 208.

Suffragium temporis, az idő támogatása, közbenjárása. Nagy. Jus. Trans. Sax. 75. ad perficiendam præscriptionem et eandem complendam requiritur: ut possessio civilis per enumeratum tempus haud interrupta continetur et ideo apud *civilistas suffragium temporis* vocatur.

Suffrutex, virgulta; *bozót*. Ger. Strauchwerk. Wallaszky 402. fruticum et *suffruticum* silvestrium.

Suffulcire, subsuere, subdere vesti, munire aliqua re; *bélelni*. Arch. Rák. VIII. 310. Theca pulvinaria flavo Atlacz *suffulta*. Brut. Hist. V. 43., 20.

Suffultum, vinculum braceas costinens; *nadrágszij, -tartó*. Hosentrager. Arch. Rák. VIII. 312. *Suffultum* Caligarum Hungaricarum ex tela corulea.

1. **Suffultura**, pannus subsutus; *béltés*. Arch. Rák. VIII. 311. tunica sine *suffultura*. Buny. Vár. tört. III. 94. Antipendium . . . cum *suffultura* carulea.

2. **Suffultura**, vagina; *tok*. Gall. étui, fourreau, gaine. Ger. Futteral. Cod. Dip. Brüss. IV. 261. Dne ludez pro decem paribus Pistolitis curate vaginam sive *suffulturam* fieri.

Suffumare, odoribus suffire, purgare, (Du C. *redolere*); *kifüstölni, füsttel fertőzteteni*. Lzh. Cod. Med. T. II. 391: literæ postales *suffumantur*.

Suffumigare, suffire; *befüstölni*. Ger. Beräuchern. Star. XXV. 78. an. 1751. pulveribus benedictis *suffumigare* cepit. Cf. Varro R. R. 3., 46., 6. Cels. 4., 20. med. Col. 12., 25., 4. 12., 52. 46.

Suffuratio, furtum; *tolvajlás*. Törvt. Msz.

Sufusores, *felöntőgető*. Juriev. Jur. Met. 47. sub directione . . . Magistri Mallecturæ . . . sequentes sunt Operarii . . . 8-o *Sufusores* (Aufgiesser), qui aquam, dum ferum candens funditur, superfundunt.

Sugere, abstergere, detergere (ab ital. *sugare*; *sugere*); *törölni, felszívni*. Prot. inq. 177: in cena Domini lavabat pedes omnibus sororibus et servitibus claustrum . . . et pedes illarum *sugebat* cum velo capitis sui.

Sugere fumum tabacæ, fumum Nicotianæ haurire; *pipázni*. Teut. Schul. I. 268.

1. **Suggestio**, indicium (Du C. *libellus supplicis*); *feljelentés*. Gall. suggestion. End. p. 543. (Deer. Bek. IV. an. 1267: 3). ordinavimus, quod nullus ex nobilibus propter malam *suggestionem* debeat sine strepitu iudicii captivari.

2. **Suggestio**, clandestine monentis consilium, (Du C. al. s.); *besúgás*. Gall. suggestion. Szentiv. Curios. Misc. 183. Sunt item fortioris imaginationis quam viri, nimium credulae et quia ineruditae sunt et doctrinae ac scientiarum inexpertes, ideó naturales et daemoniacas *suggestiones*, ut plurimum, pro divinis habent.

Suggestivus, 3., præcipiens, viam indicans; *utasító* (pontok). Georch. H. T. IV. 133. Törvt. Msz. *suggestiva* puncta, *utasító pontok*; *suggestiva* quaestio, *felelet sugalló kérdék*.

Suggestor, (Du C.) qui suggerit, impulsor; *sztító*. Tör. Tár. 1892. p. 395. *suggestor* malignus.

Suggillator, calumniator; *gyalázó*. Tör. Tár. 1887. p. 246. iniuriosus *suggillator*.

Sugibulum, **Sugillum**, suprema fistula (se. tubi fumigatorii); *szópóka*. Ger. Mundstück. Lab. Tab. p. 66. Czinka Panna.

Et sine *sugillo* et ludenti nequid obesset, Hæserat in tubulo parvula pipa brevi.

Suicida, qui ipse sibi mortem infert; *öngyilkos*. H. suicida. Vern. Psych. 336. Psychologus hic melancholici *suicidae* processus, cum ex pusillanimitate suam trahat originem asthenicus, ut ab animoso seu sthenico *suicidio* distinguatur, appellatur.

Suicidium, mors voluntaria, mors sponte sumpta; *öngyilkosság*. Bene Med. V. 359.

Suilla infumata, caro suilla fumigata; *füstölt disznóhús*. Bene Med. II. 343.

Suimen, adeps; *disznózsír*. Germ. Schmer. Kronst. I. 525.

Sulacus, i, V. *Solachus*. Veranes. Hist. I. 166. Interim confluebant janiceii mixti *sulaci*, qui nos omnes in orbem cinxerunt. Istiv. VIII. 128.

Sulcare, (Du C. al. s.) subigere aliquid; *ványolni, kallni*. Tör. Tár. 1890. p. 479. *sulcaturas* construere, in quibus jobbagyones nostri molare possint et *sulcari* criseos vulgo gubas. An. 1498.

Sulcator, fullo; *ványoló*. Tör. Tár. 1890. p. 489.

Sulcatorius, 3., fullonicus; *ványoló*. Tör. Tár. 1890. p. 490. mola *sulcatoria*.

Sulcatura, æ, pistrina, mola fulonica. V. s. *Sulcare*; *ványoló malom, kalló*.

Suleus, 3., aquosus, uliginosus. (Cf. Du C. *sulcus*, rivulus); *vizenyős, ingóványos*. Urk. Sieb. II. 233. an. 1366. prata arundinosa et *sulcusa*.

Suldanus, V. *Sultanus*. Fej. IV. I. 418. duos milites *Suldani* — sagittis penetravit.

Sulphurare, sulphure miscere; *kénnel keverni, kénezeni*. Patr. Const. 161. In *sulphurante* vina.

Sulphurata bolis, pyrobolus; *bomba*. Ger. Bombe. Pär. Páp.

Sulphuratum, medicamen vini; *kénlep* (ánslog). Ger. Einschlag. Pär. Páp.

Sultanicus, 3., ad imperatorem Turcarum pertinens; *szultáni*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. p. 360. qui tunc Purpuratorum ac *Sultanici Consilii* princeps erat.

Sultanus, **Sulthanus**, Turcorum Imperator, (Du C.); *szultán*. Wagn. Veranes. V. 20.

Sultecius, V. *Scultetius*. Kuk. Jur. II. 79. et non secundum Jura ac consuetudinem Patriæ, sed medio *Sultecij* Carolstadiensis

pro libitu suo contra eosdem Jus sibi de facto pronunciari fecisset.

Sultrum, filtrum; *nemez*. It. feltro. Schläg. 1139.

Sultus, pro: sculptus. V. s. *Scultus*. Száz. XV. 227.

Sulusma, V. *Bansolman*; *pensio*. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 493. ut collectam populorum suorum in Comitatu Wilko existentium, marturinarum videlicet septem denariorum et victualium, que vulgariter *sulusma* nuncupatur, eisdem relaxare de benignitate Regia dignaremur.

Suma, (Du C.) idem quod *sigma*: onus equi sagmarii. (Cf. Maigne); *lőteher*. Battly. Leg. III. 7. Plebani (pro) sexaginta *sumis* solvent unam marcam argenti. Fej. VII. 32.

Sumates, Magnates; *főrendiek, mágnások*. Schm. de Ins. 41: *Sumates* . . . Clemodia portantes.

Sumere cordi, cordi habere; *szívére venni*. Ger. beherzigen. Ac. Com. Sopr. 66.

Sumitas, summa. (Fore. summitas = vertex, extremitas) (Du C. summitas: 1. culmen, 2. immoderatio); *összeg*. Cod. Dip. And. I. 72, 79. quodsi ipse . . . dictam summam 25 marcarum eisdem relaxare suis diebus complere non posset, defectum ipsius *sumitatis* pecunie complere teneretur.

Summa, æ, (Du C. al. s.) Missa ad intentionem ordinis. V. *Beatista*.

Summa æstimationalis, pretium; *becsérték*. Ker. Nap. 57.

Summa executionalis, pecunie executionis causa pendende; *foglaltásbeli somma*. Georch. H. T. III. 47.

Summa intertentionalis, pecunie, quæ ad vitam tuendam pertinent; *életmezési összeg*. Opinio. Deput. 28. In casu autem, quo relate ad mulierem ob qualecunque incidens usque exitum etiam Causæ Matrimonialis, separatae intertentionis necessitas emergeret, concernens Jurisdictionem quantitatem *Summae intertentionalis* pendente quoque Lite divortiali, habita status honorum propria item substantiæ . . . condigna ratione pro iusto et æquo determinabit.

Summa investitia, pecunie in possessionem impensæ; *jószágon fekvő pénz*. Törvt. Msz.

Summa summarum, denique; *egy szó mint száz, szóval*. Rozsny. D. 68. *Summa summarum* mindeddig is sem egy szónak nem állál, sem egyetlen egy leveledben igazat nem írál.

Summam facere, summam colligere, conficere; *összegezni*. Fjp. Szám. p. 37. *fecimus summam* de collecta.

1. **Summare**, consummare (Du C. al. s.); *befejezni*. Kronst. II. 650: quod molas equinas *summaverunt*.

2. **Summare**, supplicium sumere de aliquo, (Du C. al. s.); *kivégezni*. Ger. hinrichten. Kronst. I. 98.

3. **Summare**, (Du C. al. s.), summam colligere, conficere; *összegezni*. Fjp. Szám. p. 37: *summantes* et computantes collectam.

Summaria procedura, brevis ratio agendi; *sommás, rövid utú eljárás*. Törvt. Msz.

Summarie, summam (Du C.); *röviden, összefoglalva*. It. sommariamente. Pel. Pom. S. de Temp. Dom. II. Adv. s. I. e. 4. In

tres partes principales *summarie* dividitur. Kövy El. 643. Cod. Dip. Brüss. IV. 81.

Summarissime, brevissime; *a leg-rövidebb úton, sommásan*. Lzb. Cod. Med. T. II. 437. Opin. 1810. De profugis C2.

Summarissimus, brevissimus; *leg-rövidebb*. Ger. summarisch. Lzb. Cod. Med. T. II. 409: prævio *summarissimo* processu.

Summariter, summam; *röviden*. Lzb. Cod. Med. T. II. 132: *summariter* cognita rei veritate decernis . . . habebit activitatem. Conser. Sumpt.

1. **Summarium**, idem quod ap. Du C. *saumarium*: onus, sarcina; *podgyász, teher*. Ker. Nap. 245. exequálni este 7 órákor 10 szekéren minden *summariumokkal* s mappákkal oda vitetvén.

2. **Summarium**, summa; *főtartalom*. It. sommario. Cat. Libr. S. Ivarics 221. Szentiványi M. *Summarium* Chronologiae regni Hungarie. Viennæ 1750. Cf. Senec. Ep. 39.

Summarium iudicium, iudicium militare, cognitio militaris; *rögtön ítélő bíróság*. Lzb. Cod. Med. T. II. 437: *summarium iudicium* vulgo Ständrecht nuncupatum.

Summarius, 3., V. s. *Currus summarius*.

Summatenus, summam, breviter; *sommásan, röviden*. It. sommariamente. Fej. X. 2. 442. præsentis epigrammatis brevi serie duximus aliqua ex ipsorum factis meritoris et virtuosis complacentiis *summatenus* referenda et edisserenda . . .

Summates, alias: Magnates, (Du C. al. s.); *főurak*. Tkal. Mon. Ep. I. 5. an. 1493: viri . . . *summates*. Pesty Ször. III. 391.

Summatus, i, summa (Du C. summa rei); *összeg*. Epist. Proc. P. III. p. 175: statuius . . . *summatus* virorum gravium, et patriæ amantium . . . explorare.

Summedictus, supra memoratus; *előbb említett*. Arch. Rák. IX. 79.

Summefatus, V. *Summedictus*. Art. Diet. Pos. 57. Hinc in oportum talium supportandorum subsidium *Summefata* Sua Regia Maiestas Benignitatem et Clementiam suam erga præfatorum Regnorum Status et Ordines ulterius quoque contestatam reddere cupiens. Kass. P. P. I. 237.

Summememoratus, V. *Summedictus*. Art. Diet. Pos. 1. debitam et homagialiter erga *Summememoratum* Suam Maiestatem Sacratissimam devotionem. Arch. Rák. IX. 78.

Summipotens, (Du C.) omnipotens; *mindentől* (isten). Tör. Tár. 1881. p. 331.

Summissimus, 3., humillimus; *leg-alázatosabb*. Tör. Tár. 1887. p. 532. gratias ago *summissimas*.

1. **Summista**, (Du C.) Cæsar Egassius Buleit in Hist. Academiæ Paris. ad an. 1120. scribit, Hugonem de S. Victore librum edidisse, quem Summam Sententiarum appellavit, hincque Summas et Summarum Theologicarum libros dici et appellari ceptos, eique *Summistas* Theologos suam originem et appellationem debere. *kivonat készítő*. Pázm. Dial. 245. Cher. Jus. Eccl. I. 225. Ad ordinem secundum referuntur *Summistæ*, Scriptores, Secretarii, *Plumbatores*, Equites, Cubicularii, Scutiferi, Notarii, Subdiaconi alique diversis nominibus compellati, qui Bullas re-

dere, transscribere, *plumbare* et registrare solent.

2. **Summistia**, a, V. s. *Beatista*, (Du C. al. s.)

Summonere, convocare (Du C.); *idézni, összehívni*. Uj Magy. Muz. III. 195. Et ad habendum commune consilium regni de auxilio assidendo aliter quam in tribus casibus predictis vel de scutagio assidendo, *summoneri* faciemus archiepiscopos. Cf. Ter. Eun. 3. 5, 22; Suet. Aug. 53.

Summa, a, parva summa, (Du C. compendium); *kis összeg*. Magy. Tört. Eml. XXX. 19. an. 1566. Habeo . . . *summulam* pecuniae. Cf. Senec. Ep. 77 med. Appul. Met. 11 p. 271; Prudent. *περὶ στέφ.* 2, 431.

Summularia, orum, a Summularis seu scholaribus traditae Summulae seu compendia philosophica; *bölcsészeti kivonatok*. Beng. Ann. Er. Cœnob. 186. Homo amicus sum, libere apud amicum loquor: quidquid ad Scripturam Sacram adjecit Spiritus Sanctus postea, sive ad publicum regimen, sive ad morum correptionem, sint Decreta, sint *Summularia*, sint Extravagantes, sint alia, sufficit nobis, non esse Lutherana, ideoque recipienda.

Summularium, compendium, summarium, epitome; *kivonat*. Fej. Jur. Lib. 54.

Sumpma, a, summa; *összeg*. Tör. Tár. XII. 124.

Sumpmarie, V. *Summarie* Kövy El. 614. An in repositoio solemnem repositionem intelligo non *summarissimam* seu politicam, quam promiscue petunt, Actoratus ipsi compstat?

Sumpme, pro: *summe*, valde. Kuh. D. Hont. III. p. 370. Sigismundus an. 1398: pro rectificatione suorum iurum . . . *sumpme* indigeret.

Sumpmitas, *summitas*, vertex; *csúcs*. Tör. Tár. 1884. p. 496. *sumpmitas* Montis.

Sumpmus, 3., summus; *legfőbb*. Száz. XXIX. 945.

Sumptum, (Du C.) exemplum, descriptio; *másolás, másolat*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 80. Egidius de Cremona Imperiali auctoritate publicus notarius hoc exemplum ad authenticum *sumptum* manu Blasii Michaelis Leonardi notarii infrascripti diligenter et fideliter ascultavi.

Sumptum projectus, computatio; *költségvetés*. Germ. Uiberschlag. Tör. Tár. 1894. p. 475.

Sunda, a, Sigismundea Academia (vox per contractionem formata); *Magyarország fővárosának egyeteme*. Wallaszy 144. (Heu! praematura morte nobis ereptus Eug. Abel in opere, quod inseritur: Egyetemeink Középkorban. Budapest 1887. p. 58 et 241 demonstravit «*Sundam*» vocem e mendosa lectione vocum S. Budense (Sigillum Budense) ortam esse neque quidquam communis cum Sigismundea habere.)

Supanatus, i, alias: *Jupanatus*, strictus; *ispánság, kerület, megye*. Tkal. Mon. Ep. I. 104. an. 1255 licet totum *supanatum* . . . bano contulerimus.

Supanus, *Zupanus*, praefectus, dux, comes; *ispán*. Gespan; általában úr (pán, dominus, Herr), különösen pedig a megye kormányzója (comes, Gaugraf) sereg vezetője (bellidux, Heerführer) községelöljáró (bíró, knez, Gemeindevorsteher) uradalmi család parancsnoka (der Schaffer) sőt a detszlávok-

nál lelkész (plebanus, Pfarrer) is. Tör. Tár. 1893. p. 9. Ex ducibus Ungarorum, quos ipsi Zupanos vocant.

Supellectile, is, tegumentum lecti; Szék. Okt. III. 404.

Supellectualis, e (domus) V. Tavernicia domus familiaris; *családi ház*. Veranes. II. 259. Aliquando Thomas induerat in *tavernicam* sive *supellectualem domum* Georgium praepositum, familiarem Joannis Zapolei.

1. **Super**, pro: ob. (hungarismus *rajta*); *-tól, -től*. Bék. Pásztl. III. 415. an. 1489. Scit . . . quod equum unum *super* eundem recepisset.

2. **Super**, (Du C.) pro: contra, adversus; *ellen*. Kronst. II. 368; III. 401: ut referat d. Maylath, quod Petrus *super* nos venit (rajtunk ütött). Thurócz. 126. Bissen itaque . . . equitaverunt *super* regem Salomonem. Kandra Reg. 442. gladium *super* ipsum evaginasset. M. Flor. Fontes. II. 165. duxit exercitum *super* Andream.

3. **Super**, pro: cum; *-val, -vel*. Batty. Leg. III. 623. an. 1498: nullus frater pecuniam *super* se portet.

4. **Super**, pro: de; *-ról, -ről*. Kronst. III. 99., 420: iudicium *super* praedones, qui . . . deprædati sunt. III. 276. ut aviscetur *super* eruptionem. Fjp. Szám. 366 pro candelis et cerevisia *super* trucidatis latronibus. Vect. Ref. H. 2.

5. **Super**, pro: in; *-ra, -re*. Kronst. III. 276: ratione earum rerum, quas insumpsit *super* boyarones.

6. **Super** = pro; *-ért*. Kronst. II. 4529., 455: dedit *super* calcem cremandam.

Super mensam, inter cenam, cenandum; *ebéd közben*. Wagn.

Superabundanti (ex), ex supervacu. Georch. H. P. IV. 154. lelkiszeretéknek igaz voltát még hittel is kívánja *felesleg* (ex *superabundanti*) megerősíteni. Arch. Rák. VIII. 434.

Superabundanti (pro) V. ex *superabundanti*. Jókai Magy. Náb. 305. E két érdemes lovag tehát, *pro superabundanti*, megírva a kihívó levelet, ha netalán a filiszter eltagadná magát etc.

Superabundantia, nimia abundantia, redundantia; *szervföltött nagy bőség, túlbővelkedés*. It. sopprabbonanza. Pel. Pom. L. I. p. 5. a. 2. c. 3. Tertio (plenitudo gratie consistit in) *superabundantia* capacitatis, idest quod ipsa fuit superabundantissime capax omnis gratie. Andr. Pann. 47. Passim ap. scriptores Ecclesiasticos.

Superaccedere, praeterea accedere; *hozzájárulni*. Bene Med. 1. 273. et per causam aliam *superaccedentem* provocatur inflammatio topica.

Superadditio, additamentum; *ráadás, ráfizetés*. It. aggio. Gall. agio. Monm. Comit. III. 287. et Provinciae Maiestatis Suae hereditarium monetis in aequali valore sine aliqua *superadditione* et iactura recipiatur. Cod. Dip. Arp. V. 48.

Superadmirabilis, nimis admirabilis; *főltötte csodálatos*. It. soprammirabile. Pel. Pom. L. VII. p. 2. a. 3. c. 41. *superadmirabilis* ergo Sanctitatis fuit eius (Marie) vita.

Superadmittere, eminenter, ac modis omnibus admittere; *kiválóan megengedni,*

tartani. Batty. Ger. 4. Deus . . . boni conditor *superadmittendus*, non mali. Ib. 26.

Superadunare, colligere, in unum coagere; *összegegyeztetni*. Cod. Dip. Hung. Arp. V. II. 94., 145. et circa ea solliciti sumus plurimum et attentius, per que . . . provenire valeat ac summotis obstaculis illibata servari *superadunatis* voluntatum divisionibus libenter adicientes Apostolicam muniminis firmitatem.

Superadificator, qui superadificat; *főltöbe építő*. Fej. II. 25. de quo si rem consideres nihil comminuit, sed auxit, non tamen quasi fundator, sed *superadificator*. Batty. Leg. 434. Alberti compilatio decretorum sub Colomanno rege editorum an. 1099. Kelem. Hist. Jur. Pr. 92.

Superæstimatio, nimium pretium constituit; *túlbecsülés*. Priv. Ceh. Mühlner Freyheit. Salva *superæstimatione*, Pest Vár. Levi.

Superaërius, 3., aërem superans, superior aëre. Kuun Relat. Hung. V. I. p. 173: Caelum Hungari sub duabus formis aspectibus imaginabantur, sc. 1. forma aëria, *lehegy ég* «aether», quod aëre atque *aiygo* «id quod ardet» significat vid. *aiygo, égni*, ardere. 2. forma *superaëria* *meny* vid. *menyország* «caelum immobile», unde numen tonans mortales ictu fulminis terret punitque, quam ob rem fulmen *meny-ütő-kő, mennykő* vulgo *istenmlyla* «speculum dei» dicitur.

Superans, (Du C.) superare, *superesse*, superstes; *fennmaradó*. Batty. Ger. 438. non autem *superantes* tantum quantum etiam abeunt non bene vixisse dolere.

Superarbitrari, i, iudex superioris fori; *felülvizsgáló bíró*. An. Sc. I. 2. an. 1444: in rebus dubiis . . . causas ad decisionem *Superarbitri* . . . debent remittere.

Superarbitratio invalidorum, recensio superioris fori militum armis sustinendis imparium; *a rokkant katonáknak felülvizsgálása*. Törvt. Msz.

Superarbitrium, recensio a superiore magistratu, foro facta. *felülvizsgálat*. Törvt. Msz.

Superare, expedire, transigere (Du C. superesse); *elintézni*. It. finire. Ger. erledigen. Kass. Prax. I. 33. Archivarius Comitatus tenetur Archivum Comitatus, quorsum nempe cuncta Acta Comitatus iam *superata* deponuntur — fideliter custodire.

Superascendere, superare, negligere; *áthágni, elhanyagolni*. Fej. II. 435. Judaicam quidem humilitatem et Legis umbram *superascendentes*.

Superassignare, instituere, mandare, praecipere; *kijelölni, intézkedni*. Arch. Rák. VIII. 205. ceterum nos ex Comitatu Sárosviensi *superassignabimus* ita, ut ambobus amorum Comitatum . . . limites informatam lineam communicationis sumere possint.

Superat res bene, res prospere cedit; *a dolog sikerül*. Es gelingt die Sache. Passim.

Superatorius, 3., fors. rectius: *superatorius*, suppurans; *gyenyedő*. Hor. Mem. 363. de angina *superatoria*.

Superattendens, V. *Superintendens*; *szuperintendens, ev. püspök*. It. sovrintendente. Hist. Eccl. Ev. 279. Protocolum Visitationis *Superintendentalis* per Reverendissimum D. *Superattendentem* Samuellem Nicolai an. 1805. in Senioratu Tredecim

Oppidano peractae. Bod. Hist. Eccl. III. 358. Can. Eccl. II.

1. Superattendentia, æ, summa alicuius rei cura; *főügyelés*. It. soprantendenza. Gall. surveillance. Jogt. Emi. T. I. p. 464: Concluditur uti Dnis . . . Assessoribus serialim duo . . . presentes esse debeant, quorum *Superattendentia* relinquuntur . . . qui in Casibus necessariis *Mancilates* Tabulae supplere debeant.

2. Superattendentia, æ, episcopatus; *püspökség*. Bod. Hist. Eccl. I. 264., 265.

Superattendentialis, episcopalis; *püspöki, püspökségi*. Bod. Hist. Eccl. II. 263., 286.

Superattentio, summa alicuius rei cura; *felügyelet*. Coll. I. 334. Opin. P. I. §. 18.

Superaugmentatus, 3., insuper auctus; *azonkívül nagyobbodott*. Cod. Dip. Hung. And. Vol. V. 410. 45. Salomon longus iudeus de castro Budensi Stephanum iohannem prememoratarum sanctimonialium legitima citatione premissa ratione decem florenorum et usurarum *superaugmentatarum* in presenciam sui villici in causam attraxisset.

Superauthenticatio, recognitio et comprobatio, confirmatio; *felülváló hitel-sítés*. Kass. Jur. Civ. I. 213. Inquisitione et oculatis, in quibus tam Pars A. Actionem quam Pars I. defensam fundabant, in facie loci ad exigentiam sententiæ Pag. 14. late iam authenticatis existentibus earumdem oculatarum et Inquisitionum *superauthenticatorem* prouti petitam noviter sub Nro 11. inductæ Inquisitionis in facie loci denuo suscipiendam authenticatorem decerni.

Superbeatus, 3., beatissimus; *a legboldogabb*. Pel. Pom. L. X. p. 4. que est, inquit (angeli), ista, scilicet virgo *superbeatissima*.

Superbenedicere, super omnia benedicere; *föltölte dicsőíteni*. Batty. Ger. 30. ad benedicendum, *superbenedicendum*.

Superbenedictus, 3., supra alios benedictus, nimis benedictus; *mindenekföltött áldott*. It. soprabenedetto. Pel. Pom. L. I. p. 3. a. 3. c. 12. O itaque Virgo *superbenedicta* quanto honore te magnificemus.

Superbills, superbus; *dölyfös*. Dip. Reip. Rag. 58.

Superbonus, 3., optimus; *mindenekfelett jó, jószágos*. It. soprabuono. Pel. Pom. De Innoc. s. II. c. 8. Christus Dominus bonus et *superbonus* exhibit.

Supercilliose, supercilio; *dölyfösen*. Tör. Tár. 1888. p. 531. se a nobis *superciliose* spretos.

Superciliositas, (ex voc. superciliosus) natura, proprietas superciliosi, superbi; *dölyfösség*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 538. qui propter elationis concupiscentiam et protervitatem *superciliositatem* de ineffabili gloria celestis regionis depulsus.

Supercudere, denuo signare; *újra verni*. Ger. überprägen. Numi Hung. 63. Similis, errore monetarii *supercusus*, confusam legendam sistit. Sigla: W. D. Somogyi.

Supercumbere, incumbere; *rajta fekvünni*. Szentiv. Cur. Misc. 244. partim sursum pellit aërem circumstantem et *supercumbentum* flamma vehemens.

Superdem, insuper; *azonkívül*. Ljub. Mon. Sl. XXII. 57. an. 1453. *Superdem* offerunt et promittunt.

Super-difficultas, exceptio; *másod-néheztség, kifogásolás*. Kelem. Inst. Jur. Pr. 408. Porrectas sibi rationes idem Magistratus delectæ e suo gremio Deputationi perserutandas committit, quæ per exactorem Rationum, quoad singulas positiones, severo examine discuti et occurrentes Difficultates, veras tamen et solidas tantum obmoveri facit, easque pro Dilucidationibus cum rationante tutore communicat. Istas dein presentatas rursus exactori pro *Super-difficultatibus* ac denique has tutori pro *Super-dilucidationibus* tradit, quibus etiam acceptis et omnibus rite expensis et inter se collatis, Deputatio cum sua opinione acta Magistratui refert. Opin. 1802. m.

Superdilucidatio, illustratio, explanatio V. *Superdiluciditas*; *felvilágosítás*. Opin. 1802. m. integrum erit exactoratus *superdifficultates* Rationanti proponere et rationes tenebitur has medio *superdilucidationis* enodare.

Superdisputare, vincere, convincere, disputando superare, persuadere; *vitában meggyőzni*. Fabó. Monm. Evang. II. 313. Hic quia didicit modicum latinisare, ideo vellet omnes *superdisputare*, uti Balthasar Schuppis de quodam antagonista suo loquutus est.

Superductura plumarum, copertorium; *vánkos héj*. Száz. II. 158.

Superdurabilis, æternus; *örökkévaló*. Batty. Ger. 27. cunctis *superdurabilibus* formationibus imbuti.

Supereffluens, cumulus, abundans; *túltöltött*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 133. et devoti laboris et fidelitatis meritum coagitata et *supereffluens* mensura recompenset. M. Flor. Fontes II. 162. vini copiam *supereffluentem*. Cf. Paul. Non. Carm. 35., 341. Inscr. Mur. 1772. 8.

Supereffluentia, æ, abundantia; *áradózó bőség*. Pel. De s. Stephano ser. I. c. 2: Prima plenitudo gratiarum dicitur *supereffluentia*.

Superementia, æ, titulus honoris; *méltóságod*. Ljub. Mon. Sl. II. 279: *Superementie* vestre facio notum.

Superenitere, admodum enitere, eminare; *nagyon kíválni*. Pel. Pom. L. II. p. II. Art 3: Est inquit in angelis charitas, que *superenituit* in Maria.

Supererogans, qui plus confert, solvit, quam ad quid obligatur (V. Du C. *supererogare*); *a túlfizet*. Art. Diet. Pos. 87. Ex bonificatis porro vel bonificandis Supererogationibus aut quibusvis aliis Expensis a publicis erogationibus remanentibus primum quidem *Supererogantes*, dein Obtignens suum exolventes non autem Restantiarii proportionate participare debebunt.

Supererogatio, (Du C.) quod sponte fit et præter debitum. V. *supererogans*; *a kötelezettséget meghaladó kiadás*.

Supererogatorie, modo, qui superat facultates; *a kiadást felülmúló módon*. It. a modo soprerogatorio. Ger. auf die Pflicht übersteigende Weise. Art. Diet. Pos. 87. ac per id morosorum accumulatis Restantiis reliquos obediens interdum etiam *supererogatorie* ad solvendum adactos opprimere non audebunt. Szentiv. Curios. Misc. Dec. II. P. II. 333.

Supererogatum cassæ, reditus superans pensio; *a bevételt meghaladó ki-*

adás. Ger. die Einkünfte übersteigende Ausgabe. Tisztb. Ir.

Superevictio, V. *Evictio*; *felottalmány*. Tisztb. Ir.

Superevictor, princeps fideiussor, sponsor; *felszavatos, főszavatos*. Gall. chef-garant. Ger. Haupt-Gewährsmann. Kövy El. 625. Incutus vero, ut supra dictum est, contra Actorem et evictores suos novisare debet; hi *superevictores* suos provocare possunt, non item Actor novisatus Evictorem. Georch. H. T. V. 32. Ugy a Szavatosnak is lehet ismét más Elő-Szavatossa (*Super-evictor*) a mint t. i. a jószág kéziről-kézre szállván, a későbbi Birtokos mindenkor arra támaszkodhatik, kitől a jószágát átvette és ez ismét az előtte valóra stb. lépésönként mindaddig, míg az első kinyomoztatik. V. s. v. *Ingerens*.

Superevincendus, ad quem ut principem sponsorem recurrendum est; *főszavatózandó*. Törvt. Msz.

Superexcellenter, per excellentiam; *legkiválóképen*. Batty. Ger. 44. Spiritus Sanctus *superexcellenter* totius divinæ unitatis connexio nominatur.

Superexcellencia, æ, excellentia supra alios; *kiváló jelesség*. Pel. Pom. L. II. p. III. Art. I. Sed forte obiceret, quod canticum canticorum Salomonis prececlit omnia cantica, quia sic denominatur per *superexcellentiām*.

Superexcrecere, valde cresco (acresco, ineresco) ex additione aliqua, que in diem se evolvit ipsamque rem augeat amplitudine vel altitudine; *növekedni*. Cod. Dip. Arp. II. 245. Patriarcha magna et gravia debita de necessitate contraxit, a quorum onere sic deprimitur Aquileiensis Ecclesia, sicut fertur, quod eius proventus vix ad solutionem sufficient *superexcrecentium* usurarum. Cod. de Sztára. II. 527.

Superexistens, quod superest; *fennmaradó*. Rák. Ön. 186. belli Hungarici *superexistens* fomes.

Superextantia, æ, V. *Superextare* 1); *fennmaradás*. Star. XVII. 98. an. 1742.

1. Superexstare, superextare, superesse, in vivis esse; *fennmaradni, élni*. Cod. evang. T. I. p. 109: Filius *superextans*. Werbőczy 146. bona in filias vel posteritates alterius fratris *superextantis* devolvantur. Star. XVI. 98. an. 1712. vix aliquis Catholicus *superextaret*.

2. Superexstare, eminere; *kiállani*. Tag. Erd. II. 70. an. 1749: *superexstantes* radices et trunci exstirpandi.

Superexultare, ultra modum exsultare; *nagyon örvendeni*. Fej. I. 205. et lucro vestri gaudebimus et *superexultabimus*.

Supervividus, 3., valde fervidus; *szerfelelt tüzes, heves*. Pel. Pom. L. IX. P. I. Art. 3. c. 3: *Supervividum* vero secundum eundem dicitur ex hoc, quod id, quod fervet, quadam caloris vehementia factatur super se.

Superficialiter, (Du C.) leviter, parum diligenter, primis, ut dicitur labris gustare; *felületesen*. Knauz M. E. Str. I. 251., 269.

Superficialie, leviter, levi brachio; *felületesen*. It. superficialmente. Ac. Com. Sopr. p. 41: scio . . . multum . . . plurimorum . . . Statuum interesse, ut motus in Hungaria . . . componantur, non leviter, non *superficialie*, sed solide.

Superficiatus, 3., inductus, obductus; *bevonat*. Tör. Tár. XX. 174. Duo gausapia polonica materia sericea *superficiata*.

Superficietenus, leviter, parum diligenter; *felületesen*. It. superficialmente. Otia. Bachm. 147. ostendisti nucleum, fateor, sed *superficietenus* solum, multae partes adhuc tectae latent.

Superflue, amplius æquo; *illetéken túl*. Kronst. III. 519: Civitati restitui, quam pecuniam *superflue*... impraesentaverat. Passim ap. SS. Patres.

1. **Superfluitas**, conditio superflua, (Du C. excessus in exactionibus); *fölöslegesség*. It. superfluità. Thuroz. 41. *superfluitati* potius quam necessitati ascribi debere dinoscitur.

2. **Superfluitas**, reliquum, residuum, (Du C. al. s.); *maradvány, maradék*. Ger. Ueberschuss. Jogt. Eml. T. II. 4. p. 489: non curata cruciferorum aliquot florenorum defixorum *superfluitate*.

3. **Superfluitas**, abundantia, (Du C. al. s.); *tülbőség*. Pril. Abact. 19. excessuosa *superfluitate*. Opin. P. I. §. 17. Kuk. Jura. II. 291.

Superfluitas laborum, superfluus labor, inanitas, (Du C. al. s.); *szükségtelen-ség*. Star. XXI. 225. an. 1200. reclamaret... de *superfluitate* laboris. Cf. Plin. 14., 1., 3.

Superfluitas, 3., superbus; *dölyfös, kevély*. Batty. Ger. 288. Ne *superfluitas* iudicaret... atque praesumptuosus.

Superfluxus, 3., praeteritus; *elmúlt*. Jogt. Eml. T. III. p. 626: *superfluxus* his temporibus.

Superhabundare, pro: superabundare, superfluere, plus possidere; *fölöslegben, fölőshen, előszéghen lenni*. Cod. de Sztára. II. 515. Taliter comperissent, quod iobagiones filiorum... in duabus caleaturis terras arabiles habentes cum triginta iugeribus *superhabundassent*.

Superhaurire, post aliquod haurire, bibere; *utána, rá inni*. Bene Med. II. 240. omni trihorio uno cochleari coffeaceo, *superhauriendo* infusum tepidum florum sambuci.

Superhumeralé, V. *Ephot*.

Superillustris, (Du C.) illustrissimus, valde illustris; *legdicőségesebb*. Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 407. *Superillustris* amministrationis Regie circumspicio attendere et pensare debet merita singulorum.

Superimpletio, actus plenissime implendi; *teljes betöltés*. Pel. Pom. L. X. P. I. Art. III. Decimo deus spiritus sanctus honorando cum posuit decimam rationem, scilicet *superimpletionis* talem.

Superincomprehensibilitas, natura omnem comprehensionem superans; *legeslegnagyobb felfoghatatlanság*. Batty. Ger. 284.

Superinde, insuper (Du C. propterea); *azonfölül*. Fej. VI. 75.

Superinductio, secus: *superindictio* (Du C.) quiddam praeterindictionem, dicationem, imponitur; *adóvratoláson fölötti követelés*. Batty. Leg. T. II. 453 an. 1279: decernimus... personas... a collectis et aliis *superinductionibus*... immunes esse.

Superinductitiae caligae, vestis alii subdita; *femoralia; gatyá*. Ger. Unterziehhosen. Cons. Sump.

Superineffabilitas, natura omnem

effabilitatem superans; *legeslegnagyobb ki-mondhatatlanság*. Batty. Ger. 284.

Superinféudatio, *esetleges iktatás a hábérbe*. Vuch. Jur. Feud. 144. Investiturae simultaneae proxime iuncta est investitura eventualis, dum feudum alteri successione causa constituitur in eventum, si domino fuerit apertum... Occurrit sub variis nominibus *Investitura in casum successionis*. *Investitura de feudi caducitate*, *Investitura abusiva*, *Superinféudatio*, ein gelehnt Geding, a conditione illa aperturae, sub qua conceditur.

Superinfusio, actus superfundendi; *váöntés, elöntés*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 136.

1. **Superinscribere**, superscribere, superscribere; *fölíbe írni, ráírni*. Rák. Ön. 143. l. 8—41. (9.)... Vere mentitus sum dicens literas mihi demonstratas, quibus nullum *superinscriptum* fuerat titulum regi Vilhelmo Angliæ scripsisse, ab ipso Longuevallo dictatas et compositas...

2. **Superinscribere**, (Du C.) superscribere) pignori capere, titulum praedio adscribere; *betáblázni*. Ger. intabuliren. Arch. Rák. IX. 385. Kass. Jur. Civ. I. 196. Kövy El. 477.

Superinscriptio, actus pignoris capiendi; actus titulum praedio inscribendi; *betáblázás*. Kövy El. 469. Processus ad *superinscriptionem* et ex superfluitate fundi contra illum, qui a debitore bona in pignus emit mendas, excogitare, quod asserere contra communem sensum et usum esse videtur. Proj. Leg. Civ. 269.

Superinscriptionalis processus, V. *Processus ad superinscriptionem; felülfizetési per*. Törvt. Msz.

Superinspectio, summa alicuius rei cura; *felsőbb felügyelet*. Reg. Turm. Praet. 36. *Superinspectio* in studiis et gymnasticis Exercitiis Primario Locumtinenti defertur. Kass. P. I. 30.

Superinspectio sylvarum, summa cura sylvarum; *erdőkre való felügyelés, felügyelet*. Art. D. 1840. p. 23.

Superintendens, (Du C.) praefectus inspicendis curatoribus; episcopus (aug. conf.) Bel. Geogr. Comp. 502. Wagn. et passim.

Superintendentalis, ad superintendentem pertinens; *superintendensi, püspöki*. II. di sovrintendente. Ger. Superintendent... Hist. Eccl. Ev. 264. qui hodie in Tabulario *Superintendentali* Leutschoviae asservatur.

Superintendentialis, æ. (Du C. superintendens munus) societas cœtum sacrorum ab uno superintendente administratorum, superintendentialis in Ecclesia Evangelica idem est ac in Catholica Episcopatus, *superintendencia, evang. püspökség*. Hist. Eccl. Ev. 280. Coordinatio Rei Religionaris Ecclesiasticæ *Superintendentialis* A. C. Add. Evangel. Tibiscanæ per Gregorium Berzeviczy elaborata.

Superintendentalis, V. *Superintendentalis*. Hist. Eccl. Ev. Praef. Consul. Protocollum Visitationis *Superintendentalis*; et passim.

Superintendere, custodire, servare, curare; *felügyelni*. Sup. An. Sc. II. 389 an. 1551: reparationem viarum... *superattendant*.

Superinvestitio, iusto plus, amplius erogare; *főtül való belevárházás*. Germ. Mehrausgabe. Kövy El. 765. Communis Debitoris bona aut Executionem ingressus Creditor licite opponit; ex Praelatione vel ad *Superinvestitionem* aut ex superfluitate fundi debebat citari.

Superinvisibilitas, naturæ invisibilis supremus gradus; *legeslegnagyobb láthatatlanság*. Batty. Ger. 284.

Superior, qui praestitit ordini; *főnök*. It. superiore. Beng. Ann. Er. Cœn. 569. Reverendo Patre W. S. sacri eius loci *Superiore*. Tör. Tár. XIII. 45.

Superior locumtencens, subcenturio superior; *főhadnagy*. Irod. tört. közl. X. l. f. 93. lap. *superior locumtencens* (főhadnagy) penes statum militare cautionem 3000 fl. in moneta conventionali deposuit (duxit Annam).

Superioratus, us, summa dignitas (in monasteriis) (Du C. al. s.); *főnökség*. Germ. Superiorat. Beng. Ann. Er. Cœn. 214. Deum ad Claromontanum *superioratum* ordinatione Maiorum dum venisset.

Superiorissa, sacrarum virginum antistes; *főnöknő*. Cher. Jus. Eccl. II. 61. Si quidem Moniales velut corpus ecclesiasticum considerentur ac sicut Religiosi regulis suis disciplinaribus coalescant et regantur: harum quoque Superiores commemorandas esse dubio vacat. Superiores vero harum dicuntur Abbatissae, Priorissae, *Superiorissae* et Matres. Tör. Tár. XIII. 54. Beng. Ann. Er. Cœn. 367.

Superioritas, magistratus, qui praesunt alicui rei; *előjáróság*. Germ. Vorstände. Obrigkeit. Cod. de Delict. 312. obligatio itaque delicta, eorumque auctores detegendi, ad Magistratus publicos et locorum *superioritates* restringenda videbatur. Georch. H. T. IV. 280. Lzb. Cod. Med. II. 438. Tör. Tár. IX. 480. Jogt. Eml. II. 2. p. 38. Star. VIII. 2. an. 1772.

Superista, æ. (Du C.) aditus (gr. *παράσις*); *egyházfi*. Ger. Kirehendiener. Nagy Ilir.

Superlativus, nimius, omnia excedens; (Du C. optimus, praestantissimus); Obs. Jadr. 402. de cuius navigii abstractione ille Capiteanus pariter cum patriotis *superlativum* dedecus eis per inimicos fore factum ascribunt.

Superlaudatio, laus eminens; *királyi dícsőítés*. Batty. Ger. 5.

Superlaus, laus eminens; *kiváló dícsőítés*. Batty. Ger. 5.

Superlecticia, pro: *Supellectilia*; *bütor, holmi*. End. p. 583. (Synodus Budensis an. 1279): 41. prohibetur... ne *superlecticia* sacerdotis propria... in ecclesiis reponantur.

Superlectilia, supellectiles; *házi hutorzat*. Thök. Diar. 213. si kuruciones ad nos pervenire fecerit, nostras domos, *superlectilia*, et omnia quaque habemus, kuruczonibus relinquemus et fugimus.

Superliminare, is (Du C. *ἐπὶ θύραον*) fores, limina; *ajtóküszöbfölötti rész*. Gall. entrée de maison. Szerdah. Celebr. II. p. 36: huius fundatore demonstrat cronographicum in *superliminari* scriptum.

Superlucrari, reponere, superesse aliquid; *megtakarítani*. Kronst. III. 451. an. 1542. pecuniam *superlucratus* fuerat.

Superlunaris, qui est super lunam; *holdfölötti*. Szentiv. Cur. Misc. 69. Cum Cometæ alii sint Coelestes seu *superlunares*; alij vero Elementares seu sublunares, necesse esse ex alia illos, ex alia vero hos, materia generari.

Supermanere, remanere, restare, superesse; *fennmaradni*, *megmaradni*. Rák. Ón. 130. l. 44—42. (14.): Non mihi *supermansit* amplius captivitatis et castigationis tuæ memoria.

Supermirabilis, V. *Superadmirabilis*. Pel. Pom. L. VII. P. I. Art. I.: Nec ab evangelistis textitur quicquam de eius vite historia... nec de gloriosis actibus et gestis *supermirabilibus*.

Supermundanus, 3., humanas vires excedens; divinus (Tertul. supermundialis); *emberfölötti*. Batty. Ger. 34. *supermundanum* vaticinium.

Supernalis, supernus; *fölötti*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 366.

Supernatantia, æ, reliquum, residuum (a germ. Überfluss); *fölösleg*, *maradék*. Pfahl. Jus. Georg. II. 76. in qua 244 ingero-
supernatantiam ad alioditum applicari (curialisari) admittebatur. Kass. Jur. Civ. I. 89.

1. **Supernatare**, remanere; *felülmaradni*. Ger. übrigbleiben. Pfahl. Jus. Georg. II. 27. In casu ultimo ante omnia defectus si quis aderat vel per Dominum Terrestrem, si voluit, vel vero ex fundis *supernatantibus* compensandus erat.

2. **Supernatare**, præponere, superare; *felülmúni*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 43. Rubri fiunt (flores), in quibus aqueo et terreo *supernatant* terreum incensum.

Supernaturalis, mirabilis, superans naturam; *természetfölötti*. Arch. Rák. I. 382. egy Görögöt láttam, a ki az égő szentet úgy ette, mint egy darab kenyert és az lángoló szurkot mint valami jóízű levest stb. Ugyanezen a vásárlásban láttam egy anglus lovat, az ki különbbnél különb *supernaturalis* dolgokat cselekedett.

Supernaturalista, æ; a *természetfölötti* dolgokkal foglalkozó. Imre Phil. 437. Illi, qui Deum esse indicem sui et per revelationem immediatam innotescere ideoque ad probandam eius existentiam aliis argumentis opus laud esse asserunt, quive *Supernaturalistæ* dicti sunt.

Supernaturaliter, modo fines naturæ excedenti; *természetfölötti módon*. Pel. Pom. S. de Temp. Dom. T. Adv. s. III. c. 5. *Supernaturaliter* fiet, quod tua vox a remotioribus partibus audiatur. Pázm. Dial.

Supernumerarius, 3., (Du C.) numerum excedens; *számfeletti*, *tízszázeletti*. It. soprannumerario, onorário. Kass. P. P. I. 238. si cuipiam officium *supernumerarii* Assessoratus conferatur... munus vel officium *supernumerarii* seu *honorarii* Assessoris. Reg. Turm. Prat. 121. Diar. Com. 92.

Superoptimus, eminenter optimus; *legességjobb*. Batty. Ger. 25. *superoptimus* dicitur descendisse in hortum.

Superpellicium, (Du C.) Vestis linea, manicata ita appellata, quod teste Durando in Ration. I. 3. cap. 4. n. 40 antiquitus super tunicas pellicias de pelibus mortuorum animalium factas induebatur: *hosszú újjas ruha*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 157. Ut Canonici in

nigris cappis vel albis *superpelliceis* ad Divina officia celebranda conveniant... Pel. Pom. In vig. Nat. e. 2.

Superpellicium, V. *Superpellicium*. Cod. Dip. Arp. Cont. I. 40 et passim.

Superpelliciatum, Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. 4. p. 495. Fuere quoque olim in Hungaria Ordines bini Canonicorum Regularium S. Augustini: Unus eorum, qui *Superpelliciatum* dicti sunt, horum antiquissima Præpositura putatur fuisse Præpositura S. Ladislai de Develich, quæ viguit Anno Christi 1292. Fej. X. 2. 375.

Superplenus, 3., plenissimus; *telides-teli*. Pel. Pom. L. V. P. I. Art. I. e. 4: O femina plena et *superplena* gratia.

Superpondium, i, supplementum, additamentum, appendix (Du C. auctarium ponderis); *adalék*, *toldalék*. Wallaszky. 34. *Superpondium* de Feudis Hung.

Superportirus, velum super portam; *ajtófűgöny*. Gall. portière. Arch. Rák. VIII. 332. Cortinæ parietibus affixæ vulgo Spalier semisericeæ, rubro et albo colore distinctæ, flammatae Nro. 6. cum *superportiris* ex eadem materia tribus.

1. **Superpositus**, præpositus; *főnök*. Batty. Leg. T. II. 48. an. 892.

2. **Superpositus**, i, idem ac *Supra-comitus* q. v. (Du C. al. s.) Ljub. Mon. Sl. XI. 4. an. 1306: *superpositus* sive naulerius.

Superprincipalitas, natura, quæ omnia a principio superat: *legeslegelő lét*. Batty. Ger. 284.

Superprotensus, 3., extensus super aliquam rem; *valami felett kiterjesztett*. Pel. Pom. L. I. P. I. Art. I. e. 2: Næ linealiter nasus cum linea gene facit: h, oculus iuxta facit: o; et *superprotensum* supercilium quasi titellus secut literam hō, et hec quoad utramque partem.

Superraducere, subducere; *felvonatni*. Star. XVI. 3. an. 1683. tormenta... quæ... contra nostros *superraduxerat*.

Supertenuitas, natura omnia tenuitate superans; *legeslegnagyobb finomság*. Batty. Ger. 284.

Superregius, 3., reges superans; *királyokat felülmúló*. Pel. In. Nativ. Dom. s. VII. c. 8.: (Puer Christus) est progenies altissima et *superregia*.

Superrevidere, recensere; *felülvizsgálni*. It. revidere, riscontrare. Ger. Ueberprüfen. Jogh. Eml. T. II. 2. p. 49. rationes... *superrevidebit*. Art. D. 1840. p. 43.

Superrevisio, onis, recensio; *felülvizsgálát*. It. revisione. Ger. Revision. Ueberprüfung. Jogh. Eml. T. II. 4. p. 64: extunc liceat iudicium pro *superrevisione*... provocare. Diar. Com. II. 74.

Superrevisio inspectionis mortuorum, speculationis mortuorum invigilatio; a *halotti kémelés felülvizsgálása*. Bene. Pol. m. 282.

Superrevisoria oculata, revisio, cognitio, oculis perlustrare; *felülvizsgálati szemle*. Ger. Ueberprüfungs-Beschau. Opin. Deput. 38. Pro *superrevisoria oculata*, dum totus Magistratus in pleno ad faciem loci exit, non alias, quam erga expressum unius, aut alterius Partis petittum determinanda, toti Senatui 20 fl.

Superrevisorium forum, supremum iudicium recensendis causis; *felülvizs-*

gáló törvényszék. Art. Diet. Pos. 46. ipse deinde in ultimo *superrevisorio Foro* triumphaverit.

Supersaturare, superfluere, exundare; *kiáradni*. Bod. Hist. Ecl. I. 26.

Superscriptio, **Superscriptio**, inscriptio; *felzet*, *hátírat*. It. rubrica. Ger. Überschrift, das Rubrum. Cod. Dipl. Pat. T. I. p. 384: quorum *superscriptio* a tergo talis erat. Wagn. Cf. Schol. Iuv. 6, 123; Hilar. in psalm. 63, 4.

Superscriptum, i, inscriptio, index; *felírat*, *cím*. Ger. Ueberschrift, Aufschrift. Fej. P. XI. V. Un. 492. *Superscriptum*: Pro Georgio contra Domina Dorothea vocatam.

Supersedere, ascendere (equum); *felülni* (lóra). Georg. Sirm. 1., 244. Et iterum unum equum assellatum duxerunt et *super-sedi*.

Superseminare, inseminare; *elvetni*. Olt. Act. Synod. 40. in quo inimicus homo *superseminavit* Zizania. Passim ap. Script. Ecclesiasticos.

Supersensibilis, suprasensualis, qui sensus eorumque facultatem superat; *érzékfölötti*. Vern. Met. II. 126. unde eam (naturam) etiam in sensibilem aut *supersensibilem*, intelligibilem aut intellectualem dividunt.

Supersolvere, plusolvere, amplius numerare; *felülfizetni*, *ráfizetni*. Kass. Jur. Civ. II. 444. Si præter Bona in Cambium data ad compensandam inaequalitatem aliquid adhuc *supersolvi* vel res aliqua mobilis superaddi deberet. Kövy El. 341.

Superstaberit, præfuerit; *élén áll*. Vjestnik I. 196. an. 1289. que ex ipsis *superstaberit* ad opus, illa habeat duas partes.

Superstans super bechhariis, qui invigilat macellis; *meszárszékfelügyelő*. Han. Mon. Jur. II. 50. an. 1342.

Superstatuere, insuper statuere; *azonkívül rendelni*. Fej. X. 3. 493: decreto unanimi sanximus, statuimus et *superstatutum* fecimus, ut.

Superstes, (Du C.) præfectus; *főnök*. V. s. Cathona.

Supersticium, superficies (Du C. al. s.); *felület*. Kuk. Jura. I. 235. an. 1496: in... medio *supersticio*, campo... rubicundo.

Superstructio, quod alicui superstruitur; *felül való építmény*. Tör. Tár. 1888. p. 552. ceu fundamento suo innituntur ceu *superstructiones* reliquæ deinde subsecutæ legationes.

Supersubstantialis (panis); *lényegelő* növelő. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 340. *supersubstantialis panis*. Per quotidianum panem intelligitur cibarius, frugalis et vulgaris panis, per *supersubstantialem* autem talis, qui ad substantiam seu naturam nostram fovendam requiritur, sufficit et necessarius est.

2. **Supersubstantialis**, superans substantiam; *lényegelő*. It. soprassustanziale. Fej. I. 176. Trinitatem sanctissimam *supersubstantialem* substantiam hoc quidem, quod omnem substantiam Deo decenter supergredditur.

Supertunicale, (Du C.) vestis, quæ tunicæ iniicitur gr. *ἐπεδύτης*; *felruha*, *felöltő*. Knauz. M. E. Str. 1., 280., 326.

Supertunicallis, tunicæ injectus, su-

per thumam gestari solitus; *felöltő, felső*. Fej. III. 2. 269. Item filia sororis meae similiter tunica de scarlati, foratas de pelibus variis et pallium *supertunicale*. Cod. Patr. VIII. 20.

Supervacaneitas, quod supervacuum est; *fölösleges dolog*. Moln. Patv. 39.

Supervenientia, æ, *utólagos törvény elé jutás*. Proj. sanct. Crim. P. II. Tit. VI. Art. I.: *Supervenientia* est remedium parti per absentiam convictæ concessum, beneficio ejus a die publicatæ sententiæ intra octiduum penes sufficientem absentiae legitimatorem a competente iudice medio supplicis libelli latus petere potest, ut ad suscipiendam defensionem admittatur.

Superventus, us, (Du C.) incursio; *betódulás*. Tör. Tár. 1881. p. 481. *superventus maris*.

Supervigil, summus custos; *felvigyázó*. Gall. surveillant. Germ. Oberaufseher. Kov. Jur. Tav. 208 iudex et iurati cives debent adhibere scrutinium, per vigiles et *supervigiles*, quia per tales maximum consuevit oriri periculum.

Superviolentus, 3., valde violentus; *igen dühös*. Kov. Form. St. 37. que inter ipsos contigissent usque modo specialiter ratione deturpationis infamiae contra dominam N. Sororem eiusdem C. *Superviolenta* oppressione sua laboranti lis et contentio mota fuisset.

Supervivere, (Du C.) vitā superare, superstitem esse; *meg-, túlélni*. Ger. überleben. Star. VIII. 124. an. 1748 annos quam plurimos *supervivere*. Cf. Justin. 28., 3. Plin. Ep. 2., 1., 2.; Florus 2., 2., 14.

Supine, ap. script. med. et sequ. ætatis inventur, sed omnibus locis translate. H. I. proprio sensu. It. supino; *fent, hanyatt*. S. de Kz. Chr. I. 4., 4. ex elus naribus *supine* dormienti (quum supinus dormiret) sanguis est egressus.

Supitza, dem. ad *subam*; *subicza*. Mon. Com. Trans. II. 69. an. 1556. De tunica duplicata *supitza*.

Suppa, fors. idem quod *Zupa, Zuppa*, apud Croatas; regio aliqua habitata. V. Text. sub *Supparius*.

Supparius, i, Suppæ incolæ; *kerület lakója*. Fej. X. I. 91. singulos quatuor temporibus anni singulos sexingentos florenos ad computum iam dicti salary de Suppis nostris de Bohna per *supparios* nostros præsentis et futuros dari et integraliter persolvi tali interposita conditione.

Supplantare, prodere (Du C. evertere); *elárulni*. Rák. Ön. 143. sic homo, qui edebat panem meum, *supplantavit* me.

Supplebilis, qui suppleri potest; *helyettesíthető*. Faber. Jur. Met. 92. Illi dumtaxat fodinales, Ustrinales et monetarii operarii, qui plurimum annorum exercitio semet excolendo habent, proin non facile *supplebiles*, non vero vulgares, præter extremæ necessitatis casum eximantur.

Supplementales Copiæ, V. *Reserva*. Diar. 1802. p. 141.

Supplementaris, ad supplementum pertinens; *kiegészítő*. Fej. X. 3. exim. Tomi X. Volum 144. *supplementare* et ultimum.

Supplens, in locum alicuius substitutus; *helyettes*. Száz. XIII. 86.

Supplentes officiorum, partes ali-

cuius sustinentes; *helypótló, helyettes*. It. supplente. Kass. P. P. I. 28. *Supplentes officiorum* vocantur officii Supremi Comitum Administratores.

Supplere aliquem, partes alicuius sustinere; *helyettesíteni, helyét kitölteni*. It. supplire. Wagn. Cf. Sen. Hipp. 663.

Suppletatio (tyronum annua), actus supplementi scribendi; *ujonczorás*. Diar. 1802. p. 100.

Suppletorie, supplementi loco; *pótlólag*. Knauz. M. E. Str. I. 14. Art. D. 1840. p. 20.

Suppletorium, nude pro: iuramentum suppletorium; *pótló hit (eskü)*. Georh. H. T. IV. 152.

Suppletorius, 3., in supplementum, additamentum. Textum v. sub *Iuramentum suppletorium*; *pótló, pót* ... Numi Hung. 144.

Supplicans, discipulus ad colligendas elemosynas missus; *kéregelő, gyűjtésre kiküldött diak*. Ker. Nap. 378.

Supplicare, cum Ace. pro Dat.; *könyörögni*. Szend. Misk. tört. III. 35. an. 1325. ad nostram accedentes præsentiam nos humiliter *supplicarunt*. Passim ap. Iuriconsultos et Ammian.

Supplicatio, (Du C.) libelli supplices; *kérvény*. It. supplica, petizione. Wagn.

Supplicativus, 3., supplex; *könyörgő*. Cod. Dip. Hung. And. Vol. V. 239., 29. ad vindicandum ipsius fratris nostri sanguinem innoxium suam propriam *supplicativam* (epistolam) ad ammonicionem transmissimus.

Supplicatorie, supplicantium modo; *alázatosan könyörögve*. It. supplichevole. Ger. flehentlich. Pel. Pom. L. VIII. P. II. Art. III. c. 12; Alii sancti solum deprecatorie seu *supplicatorie* tanquam servi dei pro suis meritis habent impetrare pro nobis.

Suppodiare, (Du C. sustinere) hoc loco: niti, inniti; *támaszkodni*. Pel. De S. Nicol. s. III. c. 2: Bos veteranus iugo se *suppodiano* portatur.

Supponere, ponere, sperare; *föltenni*. It. supporre. Ger. voraussetzen, annehmen, supponiren. Wagn.

Supportabilis, tolerabilis; *elviselhető*. Knauz. M. E. Str. II. 106: vix fortissimo etiam viro *supportabili* vitæ ratione.

1. **Supportare**, obire alicuius vice, substituere, sufficere, (Du C. auctore Samhuco ferre onus, et alii parcere); *helyettesíteni*. Ger. substituiren. Jogt. Eml. T. III. p. 396: Quod si vero ob illegitimam absentiam fiscalis per alium quempiam *supportatus* fuerit, diurnum ... *supportantis* ex ejusdem salary solvatur. An. Se. I. 362. an. 1510. quod si aliquis indispositus esset ad Divina peragenda, ex tunc vocans eundem *supportare* debebit in Missa.

2. **Supportare**, solvere, liberare, immuni reddere, (Du C. protegere, favere); *kivenni, felmenteni*. Ger. entheben. D. Räck. p. 6: duximus eximendos et *supportandos*, eximimusque libertamus. Jogt. Eml. I. p. 8. Siculi a cuiuslibet tributis ... exactione sunt exempti et *supportati*. Szék. Okl. III. 212.

3. **Supportatio**, (Du C.) cura, defensio; *gondviselés, védelem*. Werbőczy. 403. Sciendum hic præterea: quod illi erit omnium causarum et litium contra fratres motarum vel

movendarum infra divisionis tempus, *supportatio* (communis tamen sumptu), ad quem literarum ipsarum spectabit conservatio.

2. **Supportatio**, actus solvendi ab aliqua re, immuni reddendi, (Du C. al. s.); *felmentés*. D. Räck. p. 43: contra Formam præscriptæ ... *Supportationis* ... trieesimam exigere ... nullatenus præsumatis. Arch. Rák. IX. 44. Fjp. Szám. p. 44. an. 1373.

3. **Supportatio**, actus sustinendi, (Du C. al. s.); *viselés*. Ger. das Tragen. Jogt. Eml. T. III. p. 317. Dari quam plurimos, qui ... in *supportationem* publicorum onerum vix aliquid ... contribuisse.

Suppositorium, patera alvo exonerando (Du C. al. s.); *székmedence*. Germ. Leischüssel. Poor. zsebsz. 164.

Suppositorium subehippiale, stratum; *csótár, nyeregpárna*. Ger. Sattelunterlage. Thök. Diar. II. 333. Unum *suppositorium subehippiale* rubrum, habens annexam pellem ex Karmazino rubro in superficie fl. 3.

Suppositura, æ, stratum, (Du C. al. s.); *csótár*. Gall. couche inférieure. Ger. Unterlage. Thök. Diar. II. 334. *Suppositurae* pro ephippys Turcicae, in finibus holoserice exornatae, tinea corrosa duæ fl. 6.

Suppressor, qui supprimit, celat alqd.; *orgazda*. Art. Diet. Pos. 77. De Pœna Interceptoribus, Detentoribus, *Suppressoribus* et Violatoribus Literarum Missilium irroganda. Cf. Ulp. Dig. 48, 15, 6 §. 1.

Supprior, (Du C.) qui absente Priore ætui Monachorum præest; *alperjel*. Fabr. Urk. 126. an. 1500. Beng. Ann. Er. Cœnob. 94. et passim.

Supprioratus, us, munus, dignitas supprioris; *alperjelség*. Ger. Unterpriorat. Beng. Ann. Er. Cœnob. 600. idemque subinde munus cum *Supprioratu* ea tenuit diligentia.

Suppriorissa, æ, (pro: Superiorissa), præposita monialium; *fönöknő*. Pel. Serm. Quedam monialis in morte agonizavit septem diebus maxima infirmitate, que post mortem apparuit *suppriorisse*. Pasch. 20. z.

Suppullulare, pullulare, germinare; *kütni, kicsirázni, kikelni*. Veranes. VII. 36. Ante VI. annos fere in comitiis Varsaheliensibus mirari non poteram, unde illi motus *suppullularent* contra te.

Supracentus, 3., fors. supra memoratus; *előbb említett*. It. sopraeccennato. Ljub. Mon. Sl. III. 294: batilla ... It. de *supracentis*.

Supracomitaria, æ, officium supracomiti, præfecti navium; *gályanagyi hivatal*. Ljub. Mon. Sl. XVII. 128. an. 1433.

Supracomitus, i, (Du C.) præfectus eorum, qui turmis, copiis militaribus navalibus præstant; *tengernagy*. It. sopracomito. Ger. Obergaleerenvogt. Ljub. Mon. Sl. II. 292. an. 1345: gubernatores ac *supracomiti*.

Supraconsul, summus magistratus Venetiis; *főhivatalnok*. It. sopraconsule. Ljub. Mon. Sl. XII. 203. an. 1445.

Supradeducere, supra enumerare; *előbb felsorolni*. Kuk. Jur. II. 187. Quoniam ex *supradeducorum* confiniorum emolumentorum Cassam Regni publicam pro exsolvendis militarium Officialium Stipendiis concernentis diminutione fundi contributivialis necessario sequeretur defectus.

Supradictus, supra memoratus; *előbb*

emlitett. Cod. Dip. And. I.—II. pass. Rák. Ön. 125.

Supradistinctus, 3., supra singillatim memoratus; *előbb külön felhozott*. Fej. X. l. 624. dictas metas *supradistinctas* pronuntiar, spectare ac pertinere ad Ecclesiam . . . prohiberi.

Supraexponere, supra memorare; *előbb felhozni*. Priv. Ceh. Magistr. Alutarium 1781. *supraexpositus*. Pest. Vár. Lev.

Supraillustratus, supra descriptus; *előbb leírt*. Numi Hung. 90. scutum vero coronatum huius formae in *supraillustratis* Mathiae I. monetis recurrerent.

Supra lapsarii, *eset-előltűzők*. Not. rel. II. 243; *Supra lapsarii* docebant Deum peccatum Proto-paremtum saltem permisisse, non vero ab aeterno decrevisse.

Supramassarius, i, villicorum praefectus; *főgazda*. Ljub. Mon. Sl. XI. 483. an. 1345: supra . . . ligno eligatur unus *supramassarius*.

Supramemoratus, 3., superius memoratus; *előbb említett, fentemlített*. Rák. Ön. 356. l. 34—35. (35.): . . . te docente, agnosco *supramemoratas* veritates.

Supranominatus, V. Supramemoratus. Rák. Ön. 480.

Supra-orbitalis, quod est supra eavum oculi; *szemgödör fölött való*. Bene Med. 4. 34.

Suprapellicens, ad superpellicium pertinet; *káring*. Száz. XXIV. 340. laborem *suprapellicum*.

Suprapelliciatius, 3., veste pellicea indutus; *káringgal felöltött*. Knaus. M. E. Str. II. 361., 359. *suprapelliciatii* Canonici regulares.

Supraportier, V. *Superportirus*. Arch. Rák. VIII. 330. Cortinae ad Januas duae semisericeae rubri et viridis coloris, cum duobus frustis *Supraportier* ac limbrys serieis viridis coloris.

Suprarecensere, supra memorare, enumerare; *főnebb előszámolni*. Priv. Ceh. 1696. Priv. Magistr. Pelliorum . . . *Suprarecensorum*. Pest. Vár. Lev.

Suprarenalis, qui est supra renes; *vesék fölött való*. Bene Med. l. 321. glandulas *suprarenales*.

Suprasaliens, fors. idem qui supransans. V. s. *Guayta*; *főkormányzó*.

Suprascriptio, actus supra scribendi; *felül való írás*. Tör. Tár. 1891. p. 327.

Suprascriptum, i, inscriptio, index; *felzet, felírat*. Fej. T. XI. V. Un. 298. *Suprascriptum*: De concessione Domini Regis.

Suprastans, (Du C.) *Superstans* q. v. Ljub. Mon. Sl. XI. 467. an. 1344. *Suprastantes* laborerii.

Suprastare, praesse alicui rei; *élen állani*. Rač. Mon. Sl. XIII. 267. an. 1359: ire debeat ad *suprastandum*.

Suprema aulae Praefecta Suae Maestatis Reginae, toti rei familiari reginae praeposita; *kir. főudvarmesterné*. Diar. Com. 30.

Suprema Collegia Montana, *főbányaigazgatóság*. Faber. Jur. Met. 39. Singulis Districtibus praesunt *Suprema Collegia Montana* diversi nominis, universa negotia politico-oeconomico-Judiciaria Montanistica crediti sibi Districtus moderantia, ratione quorum, diversorum, qui Districtibus conti-

nentur, Processuum, Mont-Officia Montana et Substitutiones iis subordinantur.

Suprematia, principatus; *felsőbbség*. It. supremazia. Ger. das Supremat, Suprematie. Kelem. Inst. Jur. Pr. 355. Quod ad Protestantés adinet, cum iuxta eorum principia, potestas dispensationes impedimentorum dirimentium elargiendi, vi Superioritatis territorialis seu, ut vocant, jure *Suprematiae* Principibus secularibus competat.

Suprematus, us, (in iure canonico) summa potestas; *legfőbb hatalom*. Obergewalt. Törvt. Msz.

Supreme, summe, maxime, summopere; *főltöbbb*. Batty. Leg. III. 447. an. 1343: negotia *supreme* necessaria.

Supremitas, altitudo, (Du C. al. s.); *magasság*. Fej. II. 121. Cum igitur prænominatus Bikach ad nostram praesentiam demum remeando in dicto loco Monasterium sub honore Sancti Nicolai lapides opere usque ad altitudinem seu *supremitem* unius hominis staturae se iam erexisse a terra nobis affirmasset.

Supremus Aulæ Praetorio Praefectus, Mareschallus q. v. Probst. Comitoli. p. 49: praecunte nudo ense *Supremo Aulæ Praetorio Praefecto*, quem Mareschallum nuncupamus . . . templum ingressi sunt omnes.

Supremus bellicus marescalcus, summus, supremus belli dux; *főhadvezér*. Monm. Comit. IV. 88. et in expeditione generali una cum *supremo bellico marescalco* . . .

Supremus Caesareo-Regius Primarius Aulæ Praefectus, summus officiorum aulæ magister; *főudvarmester*. Reg. Turm. Præt. 430. *Supremus Caesareo-Regius Primarius Aulæ Praefectus* immediatus est omnium Praetorianarum Turmarum Colonellus, per quem proinde negotia tam Obsequia aulica concernentia quam, etiam ad rem oeconomicam *Publico-Politica, Disciplinaria* ac in genere ad intrinsecum Turmae Praetorianae spectantia velut ab obsequiis aulicis inseparabilia obiecta immediate dirigen- tur.

Supremus Camerarius, (nunc Camerae R. Praeses) toti rei familiari principis praepositus; *főudvarmester*. Numi Hung. 459.

Supremus Cammergraffius, *bánya főkamrás, kamarai gróf*. Törvt. Msz.

Supremus Campi Vigiliarum Magister, Praefectus vigilum. V. *Campi Mareschallus*. Ger. Oberstwachmeister.

Supremus Cehæ Magister, summus magister collegii; *főcéhmester*. Ger. Oberzunftmeister. Priv. Ceh. 1694. Pest. Vár. Lev.

Supremus Comes Comitatus, *megyei főispán*. Ger. Obergespan. Castellanus (eet előbb viselte fő- v. alispán s más is) katonai várnagy, térparancsnok. Vice-Comes: alispán, sub Praefectus Castri: alvárnagy. Judex servitium: szolgabíró (városgróf). Tör. Tár. 1887. p. 688.

Supremus in Monetariis et Montanisticis Cammergraffius, *kamarai gróf*. Ger. Kammergraf. Faber. Jur. Met. 40. Suprema Officia Montana constant singula Praeside, qui in Districtu Schemnicensi *Supremus in Monetariis et Montanisticis*

Cameraegraffus, una VII Montanarum Civitatum. Inf. Hung. Regius Commissarius est; in N. Bányá et Szomolnok. Districtu supremus Inspector, in Banatico Supremus Director, gravi hoc aequae ac honorifico munere fungitur.

Supremus Director, toti rei scholasticae in districtu praepositus; *főigazgató*. Oberschulrath. Törvt. Msz.

Supremus Director provincialis commissariatus, praefectus officii commissariatus in provincia; *tartományi biztossági főigazgató*. Törvt. Msz.

Supremus Magister Politiae, supremus morum praefectus; *rendőrfőnök*. Bene Pol. m. praef.

Supremus rei tormentariae Praefectus, V. s. *Campi Mareschallus*; *fő fegyvertármester, fő ágyútelepmester, tábornakszernagy*.

Supremus - Vigiliarum - Praefectus, praefectus vigilum; *őrnagy*. Arch. Rák. IX. 95. Officio Sumpremi-Vigiliarum-Praefecti seu *Obrest-Wacht-Maisteri* functus fuerim.

Suprestans, praefectus; *főnök*. Ljub. Mon. Sl. XI. 449. an. 1344.

Surdo-mutus, naturaliter surdus itemque mutus; *siket-néma*. Bene P. m. 264.

Surgo, onis, turgus, indicum frumentum (v. Du C. s. *Sargus*); *tengeri*. Gall. blé de turque. Kat. Hist. VIII. 598. Ut de singulis capetiis frumenti, siliginis, hordei, avenae milii et alterius milii, *borkules* vulgariter dicti, ac *surgonis* . . . persolvantur sex denarii boni banales, quorum singuli valeant XII parvulos *bagatinos*. Fej. VIII. 3. 329.

Surrogat-Capitaneus, (Civitatís), Vices capitanei gerens; *városi kapitány-helyettes*. Pest. Vár. Lev.

Surrogatio, actus surrogandi; *máshelyébe való választás*. Pel. De S. Mathia s. l. c. 4.: De s. Mathiae *surrogatione* in locum Judae.

Surzere, ponere, figere; *lebecsátani*. It. surgere. Ljub. Mon. Jur. P. l. V. III. 212: si navilium recederet . . . usque quo non *surzeret* anchoram in aquam.

1. **Susceptibilis**, ad suscipiendum aptus; *valaminek elfogadására alkalmas*. Pel. Pom. L. IV. P. II. Art. l. c. II.: Anima non potest infici a carne infecta, quia non est *susceptibilis* qualitatum corporali- um.

2. **Susceptibilis**, contagium in se contrahens, contagiosus; *ragályosságnak alávetett, ragályos*. Lzb. Cod. Med. T. II. 555: pro mercibus . . . *susceptibilibus* illae reputantur, quae per suscepta effluvia ex infectis corporibus emanantia contagium aliis corporibus communicare valent.

3. **Susceptibilis**, avidus et capax; *fogékony*. Rák. Ön. 226. eram enim nimisquam *susceptibilis* amoris.

Susceptivus, 3., accipiens, suscipiens; *elfogadó*. Pel. Pom. L. I. P. III Art. III. c. 6: Deus enim nil gratiae habet *susceptive*, sed potius dative fontaliter.

Susceptor, (Du C. al. s.) adoptator, qui aliquem in Republicam Christianam, in Ecclesiam Catholicam i. e. in cœtum sectatorum, initiatorum, addictorum Christi acseil per sacrum lavacrum; *befogadó*. Vita S. Steph. 14. hunc deo dilectus Adalbertus episcopus criminali baptismate secundum credulitatis suae veritatem intinxit et *susceptor* eius fuit.

Suscitabulum, *Funiculus igniarius* q. v.

Suscitatrix rixarum: quæ rixas suscitavit; *pertámasztó*. Cod. Dip. Arp. V. 85. si quis pareum rixarum *suscitatrix* extiterit.

Susina, æ, prunum. V. *Milon*; *szilva*. It. susina.

Susolus, i, spermophilus citillus (Linn.) V. *Chomalus*; *ürge*. Ger. Zieselmaus, Erdzeislein. Gall. souslik, zisel.

Suspectus sum meam fragilitatem, fragilitatem suspectam habeo; *gyengeségemet illetőleg gyanúval vagyok eltele magam iránt*. Reg. S. Ben. 64., 25. *Suamque fragilitatem semper suspectus sit memineritque calamum quassatum non contemderum.*

Suspendere actionem, reicere actionem in aliud tempus; *felfüggeszteni a munkát*. Wagn.

Suspendere per gulam, innectere fauces laqueo; *felakasztani*. Ljub. Mon. Sl. I. 346.

Suspendere facere, suspendendum curare; *felakasztatni*. Szék. Okl. III. 237.

Suspendi ab officio, munere ad tempus abstinere iubeor; *felfüggeszteni hivatalból*. Wagn.

Suspendi supplicium, poena patibuli; *felakasztás*. Veranes. VII. 334. nuper tamen deprehensus unus *suspendii supplicio* affectus est.

1. **Suspensio**, (Du C.) interdictum, muneris vel officii ad tempus privatio; *felfüggesztés, hivatalból*. Cod. Dip. Arp. V. 244.

2. **Suspensio**, (Du C.) actus suspendendi; *felakasztás*. Fej. IV. I. 70. ni forte poena sanguinis vel *suspensionis* debeat exerceri.

Suspensivus, 3., vim suspendendi habens; *felfüggesztő*. Ger. aufschiebend. Cher. Jus. Eccl. II. 364. Effectus appellationis tres sequentes recensentur I. *suspensivus*, cum nimirum sententiam a Iudice latam ita suspendit, ut neque executionem neque aliam ullam innovationem in eadem causa ordinare possit. Törvt. Msz.

Suspensorium vel **Suspensorio-inhibitorium**, mandatum inhibens; *felfüggesztő parancsolat*. Georch. H. T. IV. 265.

Suspensorius, ad actum suspendendi pertinens, suspendens; *felfüggesztő, megakasztó*. Kass. Jur. Civ. II. 442. vel denique, ut præcindatur plane ipsa via Recursus etiam obtinendi quippe Mandati cuiuspiam v. g. Moratorii, *Suspensorii*.

Suspiciuncula, æ, deminutivum a voce suspicio; *kis gyanú*. B. J. Herold De rebus Turcicis Dialogus p. 637. Incredibile enim numerum illorum *suspiciunculam* tunc nonnullis inieciisse clandestinæ alicuius molitionis.

Suspirium, aer permeans, (Du C. al. s.); *átjáró levegő*. Kol. Cod. 33. an. 1568: az garasokat úgy rakiad, hogy *suspiriumot* vehessen.

Susque deque habere, nihil putare, habere; *meg nem becsülni, kicsinyleni*. Otrók. Ant. Hung. Rel. Præf. Non esset ille Patriæ Hungariæ sincerus... amator, quicunque... monumenta ejusdem Regis de rebus Fidei... *susque deque* haberet. Cf. Laber. com. fr. Plaut.

Sustagnus, panni species; fors. pro: *fustagnus*; *barchet*. It. fustagno. Ger. Barchent. Fej. X. 2. 404. prædictus N. sex ballas pannorum diversorum colorum et unam ballam *sustagnorum* in civitatem Prag. penes virum nob. Nicol. Jacobi deposuissent.

Sustentaculum membrarum, fulcrum marginis lignei fenestrarum; *ablakráma tartó*. Kronst. II. 440: qui *sustentacula membrarum* vulgo Rwmien ad fenestras... paravit.

Sustentatio, (Du C.) alimentum; *eltartás, fentartás*. Tör. Tár. XII. 28. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 483. Cf. Ulp. Dig. 34, 3, 28 §. 8.

Sustentativum, fulcrum, adminiculum; *gyám, támasz*. Ger. Stütze. Kövy El. 781. quia unum remedium alterius *sustentativum* esse non potest.

Sustentativum remedium, adminiculum iuris defendendi; *jus fentartó szer*. Törvt. Msz.

Sustentator iurium, qui ius suum defendit; *jogok fentartója*. Törvt. Msz.

1. **Sustinere**, tolerare, ferre; *tűrni*. M. Flor. Fontes II. 149. Hungari nobiles nolentes ei id *sustinere*.

2. **Sustinere**, audere, (Du C. al. s.); *bátorkodni* (kérvényben). Pest. Vár. Lev. de-missime exponere *sustinent*.

Sustollere manus, *nagyon örülni*. Szentiv. Cur. Mise. Dec. II. P. II. p. 122. *Sustollere manus*. Id est: vehementer gaudere.

Sutor helciarius, faber helciorum; *hámcsmáló*. Ger. Kuntmacher. Pár. Páp.

Sutor subularius, sutor, qui subulâ utitur in conficiendis calceis; *saru varga*. Fej. VII. V. 405. Dedit peliparios et *sutorem subularium*.

Sutoralia, taberna sutrina; *varga műhely*. Schwart. Scult. 44. item hospites ibidem congregati sint liberi ædificare macella, *sutoralia, pistorialia, fabrilia* et alias, quasunque artes noverunt iustas, exercere.

Sutrina, æ, non solum sutoris, sed cuiusvis etiam opificis officinam significat; *műhely*. Brut. Hist. XI. 274. 33. aut in fabrica aut in *sutrina* aut in opere rustico vitam agunt. Cf. Plin. 40, 43, 43; 33, 40, 37; Tertull. Pall. 5.

Sutrix, uxor sutoris; *vargáné*. Fjp. Szám. p. 197. an. 1424.

Svermerus, i, (a germ. Schwärmer) fanaticus; entheus; *ábrándozó*. Han. Hist. Eccl. p. 227: Contra hos *Svermeros* (t. i. Calmanachæum et Stanekarum)... prædictos Articulos conscribent.

Svnyadones, vox ioci causa adhibita (slav. *svina*: porcus); *res spurcæ; disznóság*. Száz. VI. 541. Ego ad servitiâ sum sanus et habeo bene signum: sed obiecta desunt ad faciendum *svnyadones*.

Swpycza, (a Slavo *zupica*) vestis domestica; *benső öltöny*. Unterrock; talán diminutivum a *zupa, zupan* (Schlafrock) szóból. Tör. Tár. 1893. p. 14.

Swagerus, i, levir, (mariti frater); frater uxorum; *sógor*. Ger. Schwager. Fjp. Szám. p. 84. an. 1390: partem agrorum... *swagero*... obligavit.

Sycera, æ; mustum, mulsum ex pomis et piris confectum; *alm-, körtémust*. Ital. siccerò. Gall. cidre. Germ. Apfel-Birnenmost, -wein. Veranes. V. 246. Ego autem, quum sim

non admodum commode redditibus instructus, præsertim his, qui habent vinorum promontoria, nihil prope aliud ex præpositura Turociensi habens quam panem et *syceram*, consumumque interim semper pensionem meam.

Sycht, stratum; *rakás*. Ger. Schiecht. Sup. An. Sc. II. 435. an. 1571: proventus a lapidibus... atque de singulis *Sycht* vocatis, tres nummos propterea, ut liberam haberent vectonem et possessionem solvere tenebantur.

Syds, eris: homo illustris, splendidus, excellens virtute; *kitinó ember*. Beng. Ann. Erem. Cænob. 8. Atque adeo licet Benedictinis *syderibus* accenseri possit, quatenus habitu ab his donatus anachoretico, vitæ tamen cultu eremita fuerit Paulinus.

Syldarius (?) ni fallor a germanico *Schild* = *czégér*, civis cui jus erat concessum vini vendendi; *czégéres, czégérrel bíró*. Cod. Dipl. And. V. III. p. 433: iudex iurati et universi cives *syldarii*, institores.

Syllaba, æ, elenchus, index (Du C. al. s.); *jegy, jégyszék*. Lzb. Cod. Med. T. II. 747: *syllabam* illorum, qui... semet peculiariter distinguunt... transmittant. Cf. *Syllabus* ap. Augustin. Conf. 3, 15.

Syllabalis, syllabam respiciens; *betűvel, szótaggal való*. Pel. In Circ. Dom. s. IV. c. 5: Hoc nomen Jesu Deum incarnatum perfecte ostendit *syllabali* combinatione.

Syllabatio, actus elementa singillatim appellandi, quomodo faciunt, qui primas literas ediscunt; *szótagolás*. It. sillabare. Gall. épeler. Ger. Buchstabiren. Leges Schol. Schem. 44. lectura latine germanicæ et slavonicæ lingue cum præcedenti *syllabatione* et literarum cognitione.

Syllabizantes, Classis VI. nunc elementaris. Teut. Schul. I. 344: In dieser Klasse wird das Buchstabiren als das Hauptwerk getrieben.

Syllabus, i, commentarius, index; *jegy-zék*. Reg. Turm. Præf. 53. Qui Præfecti Militaris Imperia ferociter detrectaverit et Prætorianorum *Syllabo* eradatur. Fabó Monn. Evang. 84. Kapr. Eloq. II. 26. Cf. *Syllaba*.

Syllogizare, (Du C.) ratiocinari, concludere; *okvetést végezni, következtetni*. It. sillogizzare. Wagn.

Sylphus, *Cobalus* q. v.

Sylvanale officium, præfectura saltuaria; *erdészeti hivatal*. Forstamt. Törvt. Msz.

Sylvanalis, ad silvam pertinens; *erdei*. Kass. Jur. Civ. I., 88. qualiter Terrestrale Dominium T. Anno Die Mense T. *Sylvanale* beneficium Glandinationis Publicæ Licitationi exposuerit. Nov. Calend. 1665. officium *sylvanale*.

Sylvanalis controlarisans, contrascriptor silvarum; *erdészeti ellenőr*. Törvt. Msz.

Sylvanalis inspectio, inspectio cura saltuaria; *erdészeti felügyelőség*. Törvt. Msz.

Sylvanalis tiro, tiro saltuarius; *erdész*. Forstjunge. Törvt. Msz.

Sylvanalis rata, pars rata silvæ; *erdei részlet, illeték*. Proj. Leg. Civ. 243. aliaque beneficia tantum in exissa cuivis *sylvanali* rata complet.

Sylvanus, i, magister, curator, admini-

strator silvarum; *erdőmester*. Ger. Forstmeister, Waldmeister. Szirm. 134.

Sylvula, æ, parva silva; *erdőske*. Star. XIX. 94. an. 1482. *sylvulam*, que est supra... curtem. Cf. *silvula*. Colum. 8., 43., 4. Sidon. Carm. 9., 229.

Symbolotta, gausape, vestis villosa; *szukmány*. Pár. Páp.

1. **Symbola**, (αὐμβολή) auxilium, subsidium; (Du C. al. s.); *szerep, rész*. Vern. Psych. 92. Mundities... usus conspiciendorum... ad vigorem oculorum in remotissimam usque ætatem illibatam conservandum suam *symbolam* conferre valent.

2. **Symbola**, æ, tributum cætus sacri, contributio (Du C. al. s.); *adakozás, pénzsegély, járulék*. Hist. Eccl. Ev. 278. Quare, ut sumtus hui fieri possent, distributio *symbolarum* inter cætus facta fuit.

4. **Symbolizare**, mystice idem credere, profiteri; *jelképezget, előtűntetni, hinni, vallani*. It. simbolizzare, confessare. Germ. sinnbildlich vorstellen, bekennen. Hist. Zerm. Cobenz. p. 447: Et hæc habet D. V. . . de rebus ipsorum spiritualibus, ex quibus intelligere potest manifeste, facillimam rem esse obtinere et in tam proxime *symbolizantibus* concordare.

2. **Symbolizare**, congruere, convenire; *egyezni*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 35. Hinc videre est plerasque plantas, quæ frigidae sunt, in primo et secundo gradu, esse humidas et eas, quæ calidae, esse et siccas. Hæc enim qualitates magis inter se *symbolizant*.

Symbolizatio, congruentia; *egyeztés*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. IV. P. V. 401. Antipathia, quæ est contraria quædam naturæ affectio et sympathia, quæ est similitudo quædam, affinitas naturæ, affectionumque animi mutua *symbolizatio*, etiam inter volucres locum habet.

Symbolus, 3., congruens; *egyező*. Szentiv. Cur. Misc. 190. Quotuplicia sunt Elementa? Esse duplicia, videlicet *symbola* et *dissymbola*. *Symbola* illa sunt, quibus qualitates oppositæ in summo non insunt; vel melius, quæ habent qualitates eiusdem rationis; eiusmodi sunt ignis et ær, quia uterque est calidus.

Symmista, socius collationis (Du C.); *társ*. Bék. Dehr. fõisk. törv. 20., 409. *Symmistæ* omnem in exhibendo . . . opponendo . . . diligentiam præstanto. Cf. Hieron. 58, 44 et 66, 9; Schol. Iuven. G. 533.

Symoniacus, (alias: simoniacus), ad simoniam pertinens, simoniæ reus. Simonia a Simone mago sic dicta est studiosa voluntas vendendi aut emendi pretio temporali aliquid spirituale aut spirituali adnexum. Knauz M. E. Str. 1., 236., 252.

Sympathisare, concordare instinctu amoris, affectu cognitionis attrahi; *rokonoszevezni*. It. simpatizzare. Vern. Psych. 463. Quodsi unus e. g. amicorum per sui ad altiores dignitates elevationem superbus, quod prius non fuerat, reddatur, alter nullam in animo suo in superbiæ dispositionem persentiscens cum illo nequaquam *sympathisare* seu consentire poterit.

Sympatriota, æ, civis, qui est eiusdem civitatis; *polgártárs*. It. concittadino. Ger. Mitbürger. Lampe. Hist. Eccl. p. 6. An veroquis cogitare possit Sanctum illum virum zelo Christi . . . plenum, non prædicasse Evange-

lium Christi suis *Sympatriotis* Hungaris Tör. Tár. 1889. p. 397. Bethl. G. Lev. 174. Exam. Aet. b. 3.

Symphoniaci, (Du C.) symphoniam cantantes; *énekesek*. Pel. Sermon. Lucifer dixit: Audire consuevit symphonias, surgant *symphoniaci*. Pasch. 48. f.

Symphonous, i, conspiratus, conjuratus (α συνάνειον); *egy követ futó, összeszökűő*. Galeoti. Præf. Quidquid etiam impij ac scelerati *Symphnoi*, urbecipi et gloriosuli Thrasones . . . e contra infremant et aggruniant.

Symposiasterium, caupona; *vendéglő ház*. Ger. Gasthaus. Her. Oec. 299.

Symposium introductorium, *bevezető, ismerkedési vendégség*. Bék. Dehr. fõisk. törv. 166. nulla convivia aut *symposia*, seu *introductorium* seu *valedictoria* . . . studiosi condiscipulis . . . exhibeant.

Symposium valedictorium, V. *Symposium introductorium; búcsúztató*.

Sympresbiter, collega presbiteri; *paptárs*. Szék. Okl. I. 4.

Symptoma, tis, (Du C.) propriæ notæ morbi; *jelenség, körjel, körtűnet*. Germ. Symptom. S. Benkó Top. Mist. 91. in vita de nullis *symptomatibus* præter mictum impeditum et suppressum questus.

Synagoga, Turcica moresca; *török mecset*. Tör. Tár. 1888. p. 555.

Synathletes, æ, socius armorum, misionarius; *hajtárs*. Wallenbruder. Lampe. Hist. Eccl. p. 592.

Synaxarium, (Du C. Synaxaria) vitæ sanctorum in compendium redactæ in Menæis aliisque Ecclesiasticis libris insertæ; *szentek énekkönyve*. Nagy. Hier.

Synaxis sacra, (Du C.) conventus, congregatio ad orationem et psalmodium; *szent összejövetel*. Can. Eccl. XCVI. ad sacram *synaxem* omni occasione pie accedere. Rák. Ón. 42. Beng. Ann. Er. Cænob. 451.

Syncellita, æ, (Du C.) socius cellæ, qui in eadem cella habitat; *lakó-, szobatárs*. Nagy. Hier.

Syncellus, i, (Du C.) cubicularius (a gr. σύν et cella) magister admissionum; *kamarás*. Cher. Jus. Eccl. I. 261. Præterea Episcopus habebat Cancellarios, *Syncellos* seu Cubicularios, consiliarios etc. quorum notitia facilitatem intelligendi documenta ævi medii conciliat.

Synchronous, 3., (Du C.) coævus (σὺν-zeitig); *egykorú*. Hor. Mem. 129. Kat. Hist. Du C. 41. Kaprin. Eloq. I. 345. Cf. Hieron. præf. in XII prophet.

Synopare, (Du C. a συν- and παρ-) contrahere, amputare; *rövidíteni, kurtítani*. Kat. Hist. Reg. 1., 83. nagy úr ispán ex nagy úrnak ispánja *synopatum* esse, doceri debet.

Synopatiom, (Du C.) actus in brevius contrahendi. *szóróvidítés*. Hor. Mem. 97.

Syncretismus, i, reunio, coniunctio religionum; consociatio religionum; *vallások egyesülése*. Lampe. Hist. Eccl. p. 506: Anno MDCXCII. Christophorus Rexas, Episcopus Neostadiensis . . . compellebat Ecclesias Evangelicas . . . ad Reunionem seu *Syncretismum* cum Ecclesia Romano-Catholica. Veranes. Hist. I. 66. X. 90.

Syncratia, æ, (a gr. συζαρεῖα) reipublicæ forma, in qua a plebe electi regni gubernacula tenent; *népválasztotta szellemiyekből álló uralkodás*. Törvt. Msz.

Syncretista, æ, qui diversas religiones consociare nititur; *vallásokat egyesítő*. (Heyse-Syncretist: Vereinigungssstifter entgegenesetzter Glaubensparteien, Religionsvereiner). Fabó. Monn. Evang. II. 373. ut plurimi hostibus veritatis sese adscient, alii autem hypoeritæ, *syncretistæ* alii et in religione tepidi fiant.

Syndaresis, alias: *synteresis* (gr. συντήρησις) conscientia, cognitio sui; *lelkismeret, erkölcsi föltelkek tudománya*. Pel. De s. Phil. et Jac. s. III. c. 3: Omnis homo remorsum habet de peccatis, quia *syndaresis* remurmurat.

Syndicaria, æ, officium rerum curatorum; *gondnokság*. Ljub. Mon. Sl. I. 73: di. etiam *syndicariam* et procuracionem voluntate spontanea facientes. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 350.

Syndicarius, 3., iudiciarius; *ítélő*. Tör. Tár. XI. 88. procuratorio et *syndicario* nomine. Luc. Regn. Dalm. 208.

Syndicatus, (Du C.) dignitas oratoris publici civitatis; munus curatoris morum; *szószólóság, ügyviselőség*. It. sindicato. Wagn. .

1. **Syndicus**, i, (Du C.) procurator; defensor, patronus; *ügyvivő*. It. sindaco. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 474. compareant per *syndicum* vel *procuratorem* ydoneum infra predictum terminum coram nobis paratis facere ipsis complementum iusticie. Passim ap. Iuriconsultos.

2. **Syndicus**, curator ecclesiæ; *templomgondnok*. Coll. I. 242: curator ecclesiæ seu *syndicus*.

Syndicus generalis regis, procurator regis; *királyi prókátor*. Hajnik. Per-jog. 283.

Syndon, onis, (Du C. sindon) byssus tenuis; *világos lenszövet*. It. sindone. Thök. Diar. II. 335. Unum linteum ex tenuissima *syndone*, in utroque fine elegantissime, magnis floribus scolio acupictum, pretiosum fl. 42. Cf. Georges.

Synergismus, i, doctrina, qua homines se ipsi meliores et beatores reddunt sine auxilio Dei; *szabadakaratú közreműködés*. (Heyse: Synergismus: Mitwirkungslehre, die Lehre von der freien Mitwirkung der Menschen zu ihrer Besserung und Seligkeit). Otia Bachm. 32. Melanchtonem nonne vos ipsi Calvinismi, Adiphorismi ac *Synergismi* accusatis.

Synergus, 3., (Du C.) cooperator, socius laboris (συνεργός); *munkatárs*. Tör. Tár. 1889. p. 798. ac cautior cum *synergus* erat. Teutsch Schulord. I. 6. Rector scholæ omnes *Synergus* et Pædtribas idoneos conducat. Breznay 64. Cf. Jul. Firm. Math. 4. 4.

Syngrapha additamentalis; *pótcédula*. Faber. Jur. Met. 148. Additamentum singulo trimestri erga impressas a Curatore Mont. et Scriba M. subscriptas, et Officii Signo notatas, *Syngraphas additamentales*, (Zubuss-Zeddel) pendendum est, quod si cum 6-ta trimestris hebdomade solum non sit, id a Curatore Mont. in Scheda ita dicta Retardatus memorata hebdomade officio montano presentanda, adnotatur.

Synodalis, ad synodum pertinens; *zsinati*. Hist. Ecc. Ev. Præf. In rem meam converti fragmenta actorum *Synodali*um Quinquæ Liberarum Civitatum Superioris Hungariæ.

Veranes. VIII. 292. Oltv. Act. Synod. 75. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 249. Cf. Ven. Vit. S. Marl. 3. 445.

Synodaliter, per synodum, concilium; *zsinatilag*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 46. quicquid *synodaliter* nostri Legati Episcopi vobiscum una statuerunt. Kuk. Jura I. 8.

Synodaticum, *Cathedraticum* q. v. Kon. Egyh. 282.

Synodiceus, 3., V. *Synodalis* (Du C.). Cher. Jus. Eccl. I. 202. jura item *synodica* et cathedralia prætendebant. Cf. Jul. Firm. Math. 3. 6.

Synodologia, æ, tractatus de synodis; *zsinatról szóló értekezés*. Fabó. Mon. Evang. II. 21. Jacobi Zabeleri superintendentis *Synodologia*, cuius celeb. condam Rezikius in Gymnasiologia sua meminit.

Synodus, i, (*σύνδοξ*) (Du C.) sacrorum de religione conventus; *zsinat*. Kövy El. 21. Maioris momenti causæ primo quidem in Curia Regia idest: nomine et loco Regum personaliter iudicare iam desinentium per Comitum Palatinum vel Iudicem Curie Regie, a Temporibus vero Colomanni per eosdem et alios peritos viros in *Synodis*, in quavis Diocesi celebrari solitis, tardius, iterum extra dietas *synodos* per eosdem, Palatinum scilicet, Iudicem Curie, Vajvodas item et Banos et Protonotarios cognoscebant. V. Samb. Tyrn. Cf. Cod. Just. et Ammian.

Synoptice, modo compendiario; *kivonatilag, átnéztetileg*. Gall. synoptiquement. Germ. übersichtlich. Beng. Ann. Er. Cœnob. 484. vitam S. Patriarchæ Pauli Italico sermone *synoptice* conscriptam Romæ divulgavit.

Syntaxista, Gymnasii quartæ classis alumnus; *syntaxista*. Irod. Közl. V. 3., 327. Budai Fer. Onéletr. Inter quos Togatos postquam octo annos professoribus V. V. C. C. Steph. P. Szatmari, St. Hatvani, J. Varjas et N. Sinai exegissem (ex quibus ultimum docendæ classi *Syntaxistarum* impendi) munus Rectoris Scholæ Szoboszloviensis 1785 in me suscepti. Tör. Tár. 1888. p. 204. Jókai Mire Megv. I. 195.

Synteresis, (*συντήρησις*) conservatio, conscientia; *megőrzés, megővés*. Pázm. Dial. 592.

Synthema, (Du C.) diploma, quod datur cursu publico utentibus; *ismertető jel*. Schröer. Arch. Gr. et R. 33. In castris usitatum fuit etiam signum, quo internoscere socios ac hostes liceret. Huiusmodi signum Græci *symbolum* seu *synthema* vocarunt.

Synthesis, apparatus (Du C.); *összetétel, felszerelés, disztruha*. Probst. Comitiol. p. 103: Processere . . . Nobiles Aulici et Dynastæ . . . in pulcherrimis sumptuosissimisque *synthesibus* . . . nitentes. Cf. Scæv. Dig. 34, 2, 38. §. 4 Mart. 2, 46, 4.

Syringa, siphio; *fecskendő*. It. siringa. Bene Pol. 174. dolia hydræ et *syringa* bona.

Syromastis, pugio; *tör. Batty*. Ger. 236. a carne usque ad animam detruncat penitior *syromastis*. Sensus: adeo acutus pugio, ut altius in corpus penetraret.

Syrus, i, V. *Scyrus*. Kronst. III. 37: *syrus* seu fovea.

Systema agricolationis alternantis, *váltó gazdaság*. Kov. Oec. 32. *Syst. agr. alt. Wechselwirthschaft* . . . est Systema, vi cuius agri nunquam quiescunt, sed

quilibet quovis anno alia et alia vegetabilium specie conseritur.

Systema civitatum, cœtus civium; *polgári társaságok egyesülete*. Törvt. Msz.

Systema collegiale, quo liberum ius administrandi principi, ut ecclesiæ illustrissimo membro defertur; *mely az egyháznak a hitszakadás folytán visszanyert önkormányzási jogát az államfőre, mint az egyháztársulat legtekintélyesebb tagjára átruházta*. Kon. Egyh. 145.

Systema compositionale, mos observandus in compositione litium; *kiegyeztési rendszer*. Ger. Schlichtungs-System. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 6.

Systema defensivum, in quo omnia media defensionis adhibentur; *védő rendszer*. Törvt. Msz.

Systema episcopale, quo princeps plena potestate episcopali ornatur; *mely az 1555. birodalmilag felfüggesztett püspöki hatóságot az államfőre származottnak vagy a világi főnökségre, melyből eredetileg kiindult, visszaszármazottnak állítván, az országfejedelmet teljes püspöki hatalommal felruházta*. Kon. Egyh. 145.

Systema montanistico-iudicarium; *bányatörvénykezési rendszer*. Juriev. Jur. Met. 186. *Systema montanistico-Iudicarium* B. Intimato Excelsi Consilii R. L. H. de 10 Januarii 1789 item Rescripto Supremi Camergratiatus de 16. apr. 1789. publicatum in conformitate præexistens legum montanisticarum sequentes Fiscalitates stabilivit.

Systema offensivum, V. *Offensivus*. Törvt. Msz.

Systema pascuationis et agricolationis mutue, *közös legelészeti és földmívelési rendszer*. Kov. Oec. 32: *Systema p. et agr. mutue*. (Koppelwirthschaft) est systema, vi cuius agri . . . sunt divisi ita, ut circiter media eorum pars agricolationi et altera pascuationi deserviat.

Systema pastinationis, *forgatási rendszer*. Ger. Drillwirthschaft. Kov. Oec. 33: *Systema pastinationis*, Drillwirthschaft, vi cuius et cerealia una serie stata pastinantur.

Systema presbyteriale, quo omnis potestas populo conceditur; *mely szerint minden hatalom a népnél van*. (Kalvin Genfben). Kon. Egyh. 145.

Systema regni, idem q. *constitutio regni*. Törvt. Msz.

Systema studiorum, vi cuius eadem tractarentur doctrinæ capita, eadem servarentur norma, idem administrationis tenor, eadem morum disciplina V. *Studiorum ratio; tanulmányi rendszer*. Wallaszky 534.

Systema territoriale, quo potestas ecclesiastica ut potestatis publicæ corollarium declaratur; *mely az egyházhatalmat mint az államhatalom folyamányát és egyik lényeges alkotórészt tünteti fel azon elvből indulva ki, hogy cuius est regio, eius est religio*. Kon. Egyh. 145.

Systema trium calcaturarum, genus agricolationis trium annorum; *hármass fogás*. Ger. Dreifelderwirthschaft. Kov. Oec. 31.

Systematice, ad artis formam, ex artis præceptis; *rendszeresen*. Ger. systematisch. Hist. Nat. 66. Classsem insectorum ante Linnaeum *sistematice* nemo digessit.

Systematicus, 3., ad artem reductus, ad artem et præcepta revocatus; *rendszeres*. Def. bon. Praef. a. 2: Videmus igitur ab erudito hoc philosopho promitti philosophice *systematicum* opus. Kass. P. P. I. 343.

Systematisare, constituere, ordinare; *rendszerezni*. Ger. in ein System ordnen. Vern. Psych. 297. Denique præmisso longo hoc in puncto usui et exercitio theoriam tandem etiam in complementum perfectionis adiungere convenit, a qua tamen omnis *systematisandi* pruritus et inutilia sophismata removenda sunt.

Systemisare, constituere; *rendszeresíteni* Kass. P. P. 1., 237. Officium Actualis Assessoris . . . vacans cum *systemisato* salario.

Systemisatio, forma, institutio; *szervezés*. Fej. Jur. Lib. 461. inaequalis *systemisatio* fororum consistorialium. Kass. Jur. Civ. Lex. 61.

Szag beluk agaszí, V. *Szag ulefedezí bassi* q. s. Tör. Tár. 1892. 434.

Szag garib agaszí, szpahi agalarum quintus; *a lovasok ötödik rangú vezére*. Tör. Tár. 1892. p. 431.

Szag ulefedezí bassi, *a lovasok harmadik rangú vezére*. Tör. Tár. 1892. p. 431. *Szag ulefedezí bassi Szpahi* . . . agalarum tertius. Alias: Szag beluk agaszí.

Szakalos, bombardata barbata pyxis; *sza-kálos* (puska). Szék. Okl. IV. 288.

Szalamia, sal ammoniacum; *szalamia*. Arch. Rák. VIII. 314 Duo fungi pro candelabro ex materia vulgo *Szalamia*.

Szam szonezi bassi; praefectus canum venaticorum; *a vadászskutyák főnöke*. Tör. Tár. 1892. p. 433.

Szamararius, vox barbara a voce: szamar = asinus. It. somaro. Bod. Hist. Un. Trans. 432. Eppelum ebbelium, Szathmarium *szamarium* vocat.

Szamárus, i, asinus, V. *Ebbelius*; *szamár*. Szirm. Hung. in Par. 132. Az ökrök tsak ökrök, ha Bétsbe hajtják is, vel ut alti dicunt: ökröm dederunt, *szamárum* tulrunt, qui fuit hic asinus, non ibi fiet equus.

Szaputa, (ab Hung. szapu); modius; *véka*. Gall. boisseau. Ger. Scheffel. Metzen. Jogt. Eml. T. II. 1., p. 309: ut . . . incolae tales ab una *Szaputa* inseminata . . . 8 polturas solvant.

Szatinium, pannus sericus densior et collustratus; *atlacz*. It. satino. Vec. Ref. D 2: Petia *Szatini*.

Szavata, miser; *szegény*. Thök. Diar. 488. Iterum me advocavit (Chamus) et interrogavit de morbo suæ celitudinis et post meam informationem dixit: *Szavata*, hoc est condolens, dicitur miser, et iterum respondit.

Szazadus, i, centurio; V. s. *Figa*; *százados*.

Szeraszkzer, i, (a Pers. seri-asker quod est caput, princeps exercitus) est titulus apud Turcas summæ dignitatis militaris, quem gerit summus minister rei militaris. Monm. Comit. Trans. VI. 290. Literæ Gabrielis Bathori ex castris eius ad Albam Juliam positæ ad *szeraszkzerum*, Szkender passam iuxta Vaskapu i. e. Portam Ferream castra metantem date. Thök. Diar. 243.

Szerdar v. Szeraszkzer, bellidux; *vezér, hadvezér, ma: hadügyminister*. Thury Tör. Magy. Tört. Eml. II. o. I. k.

Szerdarius, V. Szerdar. Tör. Tár. 1888. p. 43. Ali passa *szerdarius* imperatoris Turcarum.

Szerekusztá, ex decem missis celebrandis constans divinum officium. Nill. Symb. p. 530: pro *Szerekusztá*, quae ex decem missis constat, qui volunt celebrari . . . solvatur 2. fl. Hung. et 40 den. V. notam: *Szerekusztá* a *τεσσαρακοστή (jüéga)* proprie quadragesimus dies a morte alicujus, quo officium defunctorum pro eo agitur; inde tansfertur vocabulum ad designandum tum ipsium mortuorum officium eo die peragi solitum, tum etiam preces in ecclesia per 40 dies pro defuncto fieri solitas.

Szilikar agaszí, a *lovások második rangú vezére*. Tör. Tár. 1892. p. 431. quorum (szpahi agalarum) secundus vocatur *Szilikar agaszí*.

Sziliktarius, i, armiger turcicus; *fégyverhordó*. Tör. Tár. 1886. p. 321. propediem adfuturum *sziliktarium* seu armigerum imperatoris.

Szpahí, conducticii, stipendiarii equites e subditis provinciis; *meghódított tartományból való lovasság, zsoldos lovasság*. Thury Tör. Magy. Tört. Eml. II. o. I. k.

Sznury. Schwart. Scult. 35. Jugerus unus habet in se tres zonas alias *Sznury*. V. Zona 2.

Szol beluk agaszí, szpahi agalarum quartus; a *lovások negyedik rangú vezére*. Tör. Tár. 1892. p. 431.

Szol garib agaszí, szpahi agalarum sextus; a *lovások hatodik rangú vezére*. Tör. Tár. 1892. p. 431.

Szolák, (Sulacus) custos corporis; *szultán testőrségének osztálya*. Thury Tör. Magy. Tört. Eml. II. o. I. k.

Szpahi agalar; a *lovások vezérei*. Tör. Tár. 1892. p. 431. Illos sequuntur sex aga, *szpahi agalar*, praefecti szpahiorum, equitum seu copiarum equestrium, qui tempore belli imperatoris latera ad dextram et ad sinistram cingere solent.

Szpahius, i, *lovas*. Tör. Tár. 1892. p. 431. Quorum (szpahi agalarum) singuli (1—6) 3000 *szpahios*, soldatos equestres aut plures usque ad sex millia aut pauciores sub se habent.

Szpaoglan aga, a *lovások elsőrangú vezére*. Tör. Tár. 1872. p. 431. Quorum Szpahiagalarum primus vocatur *Szpaoglan aga* aut *agaszí*.

T

Taarnicus, V. *Tavarnicus*, *Tavernicus*; *tárnokmester*. Fej. III. 325. Dionysio magistro *taarnicorum*.

Tabaca, **Tabacum**, herba Nicotiana; *dohány*. II. tabacco. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 264. *Tabacum* seu *Tabaca* ante aliquot annos ex America primum adferri cepit. Urb. Reg. 489.

Tabaca sumptoria, pulvis ex foliis sole duratis, assis et contritis plantae, quae vocatur herba nicotiana, quem quidam naso sorbere solent, ut sternuant; *burnót, tobák*. Ger. Schnupftabak. Vern. Psych. 70. quod metuendum sit, ne per abusum *tabacae sumptoriae* maiori parti hominum propriae per defectum exercitii sensim omnis activitas sensus huius apud plurimos homines irreparabiliter pessumeat.

Tabacaequestor, negotiator tabaci; *dohánykereskedő*. Pest. Vár. Lev.

Tabacaria pixis, theca sternutatoria; *burnótszelence, tobákmillye*. Gall. tabatière. Kass. Jur. Civ. II. 235. Exe. Dom. Comit. N. Supremo . . . lego *Pixidem Tabacariam* Jaspide et Adamantibus expositam.

1. **Tabacarius**, i, qui utitur sternutamento ex herba Nicotiana parato; *tobákos*. Ger. Schnupfer. Patr. Const. 440. In *Tabacarium*. Nigricat immundus tibi trito pulvere nasus.

2. **Tabacarius**, i, qui conficit tabacum; *dohánykészítő*. Ger. Tabackmacher. Tab. Conser.

Tabacarius fornix, taberna negotio tabaci; *dohány-bolt, dohányleveladás*. Ger. Tabakverkauf. Cher. Jus. Eccl. I. 289. Omnes *fornices* mercantiles, aronatici, *tabacarii* et alii eiusmodi tota die ocellus manent.

Tabaci infundibulum, fumugium; *pipa*. Ger. Tabakspfeife. Pár. Páp.

Tabacum et **Tabacchum**, herba nicotiana; *dohány*. Bod. Hist. Eccl. II. 251.

Tabacum fumigatum, herba Nicotiana; *dohány*. Ger. Tabak. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 348: Determinatum: quicumque dominorum nobilium *tabacum fumigatum* suxerit.

Tabacus terebrat nares, pungit, movet aliquod aliquid; *orrába venni*. Mall. A2: Hic *Tabacus* nimis *terebrat nares* Sambario-Debredianas.

Tabarda, (Du C.) praeter «tabardum» et «tabardus» plures formas profert, at hanc non; in edit. novissima: tabardata tunica. (Diez: It. tabarro, sp. pg. tabardo. fr. tabard engl. tabart mhd. tapart, Waffnerock, utgl. mittelgr. *ταυράδιον*. Dieses Kleidungsstück war von grobem dickem Stoff und ward meist von Kriegerleuten oder Mönchen getragen); *palást, tobarda*. Cod. Dip. And. I. 376., 417. Batty. Leg. II. 434. 4279.

Tabarnicus, V. *Tavernicus*, *Tavarnicus*. Fej. V. III. 213. ab ipsorum *Tabarnicorum* reginalium usu et potestate vel quorumlibet aliorum pure et simpliciter eximendo.

Tabella, æ, flabellum; *legyező*. Kov. Carm. 180: Virginibus ventum mota *tabella* facit.

Tabella commercii et navigationis, index commercii et navigationis; *kereskedelmi és hajózási jegyzék*. Törvt. Msz.

Tabella confrontationalis, index conferendis, comparandis tributis; *adóegyeztetési lajstrom*. Törvt. Msz.

Tabella conscriptionalis, index deletus; *újronczozási jegyzék*. Ger. Conscriptionsliste. Diar. 1802. p. 187.

Tabella cursualis, index cursus publici; *postavonati lajstrom*. Törvt. Msz.

Tabella dicalis, dicationalis, tabula publica censoria; *adójegyzék*. Diar. 1802. p. 435. Törvt. Msz.

Tabella distribuendi servitii, in-

Sztarosta, V. *Starosta*. Vect. Ref. P. 2. **Sztranga**, æ, pro: strenua; *tiszteletli dő*. Tör. Tár. 1890. p. 478. ita ut proventus *sztrangarum* ubique, qui ex parte eiusdem Ladislai provenirent, eisdem remisimus et relaxavimus.

Szubasa, (alias: Zubasa) praefectus vigiliarum; *őrmester, rendőrfőnök*. Szilády Tör. Magy. Em. II. Füg. *Szubasa*, a szpahik altisztje mintegy őrmestere. Egyszersmind a csapat profoszsza. A szandzsák bégek ezeket használták leginkább profoszsúl a keresztyén alattvalók ellenében is, mennyiben általok szedték be a büntetéspénzeket.

Szucharo, onis (ab Hung. *szuhar*) ci-stus. h. l. quercus crispata; *bodortölgy*. V. Pallas. Tag. Erd. I. 834: productio sic dictorum *szucharum* . . . et decussio . . . nondum adularum arborum vulgo *bilafu* nominatarum . . . interdicatur.

Szurmaczus? Szylády. Tör. Magy. Eml. III. 472. *szurmaczii* . . . nro 3.

Szvetice, soror saneta; *szent testvér*. Germ. Schwester. Beng. Ann. Erem. Cenob. 42. unde ab his virginibus sanctis, quae Croatico vocabulo *Szvetice* vulgo oblinuit.

dex praescriptam muneris rationem continens; *szolgáltatovat*. Reg. Turm. Praet. 77. ac ideo suam *distribuendi servitii Tabellam* (Dienstroster) hac ratione conficiat.

Tabella individualis, ad unum hominem pertinet tabella (tempore conscriptionis); *egyéni lap* (népösszeírásnál). Pest. Vár. Lev.

Tabella intertentionis, index alimentorum; *élelmjegyzék*. Reg. Turm. Praet. 74. Is menstrue *Tabellas Intertentionis* (Verpflegslisten), item Rationcinium perceptarum et erogatarum pecuniarum, Cassae Diaria . . . et adnexis Documentis, annue vero *praeliminare erogationum Tabellam* (Eventual-Verpflegs-Abrechnung) . . . conficiat.

Tabella lustralis Regiminis, recensionem, recognitionem legionis continens; *az ezred lajstromkönyve*. Arch. Rák. I. 9.

Tabella mutationum, index mutationes continens; *változásjegyzék*. Törvt. Msz.

Tabella postaria, cursus publici index; *postajegyzék*. Arch. Rák. I. 37. *Tabella postaria* in Transylvania.

Tabella praeliminaris erogationum, V. *Tabella intertentionis*; *költség-előirányzati jegyzék*.

Tabella socialis equitationis, közös lovaglási jegyzék. Regul. Turm. Praet. 76. Is senii et ordinis neonon subdivisionum *Tabellas*, item repartitionis *socialis equitationis* (Reitkamaradschaftsliste) et Exmisionum Listas . . . conficiat . . .

Tabella solutionis et portionum, index continens erogatas pecunias; *fizetés kimutatási tábla, jegyzék*. Arch. Rák. I. 46. *Tabella solutionis et portionum* granadiorum et corporis custodum.

Tabella solutoria, V. *Tabula solutionis*. Arch. Rák. I. 45. *Tabella solutoria* artellericorum.

Tabella telonialis, index pensiones, proventus telonii continens; *vám és révbér-tábla*. Törvt. Msz.

Tabella urbarialis, V. *Urbarialis*; *urbarium jegyzék*. Pahl. Jus. Georg. II. 85. novae dein super sic excisis Constitutivis Sessionalibus et praestationibus iisdem correspondentibus *Tabellae Urbariales*, novi item Libri Funduales elaborantur.

Tabellare, ludere latrunculis. Text. v. sub *Taxillare*; *ostáblán játszani*. Germ. Schachspielen.

Tabellaris consignatio, per indices descripta ratio; *táblázati összeírás*. Ger. Tabellarische Consignation. Kass. P. P. I. 224. ut *consignationes tabellares* processuum posthac semestraliter subternantur.

Tabellariter, in forma tabulae; *tabella alakban*. Ger. tabellarisch. Ham. Grad. Cons. 3. Exempla *tabellariter* producta ari incidentia erant.

1. **Tabellio**, tabellarius; *levélhordó*. Ger. Briefbote. Oláh. Cod. Ep. 277. Oro, ut hanc epistolam legas solus, nec huic *tabellioni* quicquam arcani committas.

2. **Tabellio**, (Du C.) qui contractum et testamentorum documenta conscribent; *jegyző*. Ger. Notär. Dip. Reip. Rag. 100. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 318. Item volumus et precipimus, quod, cum Sibiensis Civitas careat *Tabellione*, quod ad confirmationem compositionis suprascriptae quae scribi fecimus, per Archiepresbiterum sibiensem, quod ipsam corroboret cum sigillis. Cf. Ulp. Dig. 48, 19, 9; Capitol. Maer. 4; Firm. Math. 4, 5.

Tabellionatus, us, (Du C.) officium Tabellionis; *jegyzőség, közjegyzői hivatal*. Ger. Notariat. Tör. Tár. 1881. p. 384. Cod. de Szlára. II. 65.

Taberna officinaria, officina, locus confecturae; *műhely*. Schwart. Scult. 42.

Tabernaculum, (Du C.) ciborium seu pars altaris, ubi reponitur pyxis, in qua sacra Eucharistia asservatur; *szentségház*. Száz. XI. 719.

Tabernare, dividere; *kimérni*. Tkal. Mon. Ep. II. 135; *vina tabernare*. Batt. Leg. III. 482. an. 1450. Clerici in domibus eorum vinum non *tabernent*. Schwart. Scult. 44.

Tabernator potus, (Du C.) caupo; *csaplár*. Tkal. Mon. Ep. II. 21. an. 1340.

Tabinum, pannus sericus, sericum undulatum; *sajátafota, tábit*. It. tabi. Tör. Tár. 1889. p. 377. de *tabino* una ulna carmasino. Vect. Ref. D.

Tabit, V. *Tabinum*; (*tofota*) *tábit*, (habos selyemkeme Ball.) Tör. Tár. 1890. 567. Antipendium rubrum ex *tabit* foemineum. Monm. Comit. Trans. V. 196.

Tablia, Tablila, (fors. idem quod *Tabis*, v. *Tabin* pers. *utabi*. It. tabino. Angl. tabby.) sericum pretiosum undulatum; *habos dupla selyemzővet*. Ger. gewässerter Doppeltaffet, Silbermohr. Quel. Sieb. I. 341. an. 1504. et 313, 326.

Tablei sericum, fors. idem quod *Tabit*. Kronst. III. 4.

Tabiti, Tably V. *Tablei*. Kronst. I. 180.

Taborita, æ, Taboritæ erant Hussitæ, qui sub ducé Ziska in monte arduo urbem muniam, cui nomen *Tabor* est, excedierunt. His opponitur altera pars Hussitarum: «Ca-

lixtini», quibus episcopus Rokyzana praefuit. Zsigm. Hist. 208. Nobiles et Calixtini . . . articulis . . . subseripserunt, sed *Taboritæ* et Orphani conditionibus conciliationis reiectis vim minati sunt. Otia Bachm. 574.

1. **Tabula**, æ, (Du C. al. s.); *szelet, le-pényke*. Ger. Zettel. Lzh. Cod. Med. T. II. 424: 26 pars de *tabulis* = 26 Theil die Zettel.

2. **Tabula**, (Du C. 11.) mensa, victus. V. s. *Appretiare*; *étkezés*.

3. **Tabula**, æ, (Du C. 5.) album, regesta; *lajstromkönyv*. It. tavola. Ger. Register. Ljub. Mon. Sl. IX. 59. an. 1410: officiales *tabularum* . . . non debeant eis facere bulle-tam de armis . . .

4. **Tabula**, nude pro: tabula regia; forum, tribunal regium, (Du C. al. s.); *tábla, törvényszék, ítélőszék, királyi tábla*. Törvt. Msz.

5. **Tabula**, modus agri, (Du C. 8.); *tábla (föld)*. Star. VIII. 24. an. 1286. bearius habet primam *tabulam* in dicto ordine.

Tabula aleatoria, alveus lusorius; *kockajáték tábla*. Arch. Rák. VIII. 332. *Tabula Aleatoria* vulgo Bret-Spill cum suis calculis ex ebore et nigro ligno ac etiam aleis.

Tabula banalis, tribunal bani; *báni tábla*. Kass. P. P. I. 236, 237. Officium Assessoratus ad *Tabulam Banalem* 237. Officium Assessoris ad *Tabulam* Regnorum Dalmatiae Croatiae et Slavoniae *Banalem*. Georch. H. T. IV. 12. Moln. Patv. 75. Opin. Deput. 26.

Tabula comitalis, tribunal comitalis; *megyei törvényszék*. Moln. Patv. 64.

Tabula dicasterialis, forum superior, ad quod fit appellatio a foro comitatus; *felsőbb ítélőszék*. Ger. Dikasterialtafel. Ker. Nap. 79. Moln. Patv. 64.

Tabula districtualis, tribunal districtus; *vidéki, vidékbeli, kerületi, kerület-beli ítélő-, kerületi altörvény-, ker. kir. tábla*. Törvt. Msz. Kass. Prax. I. 217. Georch. H. II. 329. Moln. Patv. 64. Ker. Nap. 396.

Tabula horaria, tabula, cui horarum notae inscriptae sunt, (Du C. qua horae pulsantur); *számlap*. Ger. Zifferblatt (der Uhr). Kov. Comm. p. 4. ex fornice summo *tabula horaria* cum indice pendens visitur.

Tabula inferior, *alsó tábla, alsó ház*. Ger. Unterhaus. Bel. Geogr. Comp. 523. Comitula provincialia, Principis auctoritate, Cibinium, ex tribus coacta nationibus, in Superiorem et Inferiorem distinguuntur *Tabulam*. In tabula inferiore, Tabula Regia, ac Delegati ex Comitibus Hungarorum et Siculorum atque Saxonum regiorum sedibus consultant.

Tabula informatoria, index instructionem continens; *utasító jegyzék*. Wallaszky 97. G. Kaldi in Bibliorum Hung. editione anni 1626. §. IV. in *Tabula informatoria* ait sibi a viro fide digno affirmatum fuisse.

Tabula judiciaria banalis, V. *Tabula Banalis*. Moln. Patv. 75. Quoniam autem in Regnis quoque Dalmatiae, Croatiae et Slavoniae ad S. Regni Coronam annexis, nostris in Iudicio utantur legibus, atque ex illorum quoque Tabulis ad Excelsam Curiam deduci soleant processus, ideo scire debes, in dictis Regnis duas haberi *Tabulas Dicasteriales*: nempe *Banalem* et *Regnorum* Iudiciariam.

Tabula judiciaria croatica, *Horvátországának különös törvényszéke, Horvátország törvényes táblája, Horvát- és tótországi ítélő tábla*. Törvt. Msz.

Tabula lusoria, tessera lusoria; *já-tékbárcza*. Rák. Ön. 230. *tabulae lusoriae* pro lusu cartifoliorum. Thök. Diar. II. *Tabulae lusoriae* ex ebore.

Tabula lustræ, index recognitionem militum exhibens; *katonaszemle-táblázata*. Arch. Rák. VIII. 392.

Tabula magnatum, procerum regni Hungariae senatus; *főrendek táblája, főrendű tábla*. Ger. Magnatentafel. Bel. Geog. Comp. 499. Comparant ad diem praestitutum iussu Regio Proceres quidem sacri et civilis ordinis, viritum in *Tabula Magnatum*. Stat autem equestris et urbani Ordinis per duos delegatos in *Tabula Statuum*. Törvt. Msz.

Tabula minutionis, V. s. *Minutio*; *adóbevételi jegyzék*.

Tabula mnemonica, *emlézés táblája*. Vern. Log. 226. Confienda sunt *tabulae mnemonicae* i. e. tota cognitionum memoria tenendarum series ad summa quaedam capita revocanda est.

Tabula pacis, (Du C.); *béketábla*. Száz. X. 510.

Tabula procerum, superior regni curia. V. *Tabula Magnatum*; *főrendi tábla*. Diar. Com. Praef. VIII. Törvt. Msz.

Tabula regia, V. *Tabula* 4. Törvt. Msz. Moln. Patv. 64.

Tabula regia iudiciaria, V. *Sedes iudiciaria regiae majestatis*. Opin. de Foris Jud. P. I. C. IX. §. 4: *Tabula regia iudiciaria* tanquam in causis octavibus forum primae instantiae et respectu comitatensium aliarumque inferiorum sediarum forum appellatorium. Moln. Patv. 72. Hajnik Per-jog. 54.

Tabula regia judiciaria districtualis, *kir. vidéki törvényszék, kerületi tábla*. Moln. Patv. 74. Praeter predictas *Tabulas* sunt adhuc aliae quatuor Inclutae Partium Regni *Tabulae Regiae Iudiciariae Districtuales*, quae loco ambulatoriorum Proto-Notarialium Iudiciorum in *Statibus Civitatibus* erigebantur. Vocantur Districtuales idcirco, quod in singulos Regni Districtus sint ordinatae nempe: In Districtu Cis-Danubiano... erecta est Tyrnavia; in Trans-Danubiano Günsii; in Cis-Tybisano Eperjesini; in Trans-Tybisano Debreczinii.

Tabula scriptoria, pugillares; *író tábla*. Wallaszky 427.

Tabula septem-viralis, *legfőbb törvényszék, hétszemélyes tábla*. Moln. Patv. 71. Excelsa *Tabula 7-Viralis*, Supremum in Iuridicis Tribunal est, in qua omnes Causarum Appellationes et promotiones sistunt, nisi ab hac per viam gratiae ad Augustum Suae Maiestatis Sacratissimae Solium aliqua causarum deferretur. *Septem-Viralis* dicta ideo, quod olim ex Septem nonnisi Viris constiterit, recentibus Regni Constitutionibus adhuc N. 12. Iudices et Assessores addebantur.

Tabula statuum, curia regni inferior; *rendi v. alsóház*. Diar. Com. Pr. XII. Bel. Geogr. Comp. 499. et passim. V. *Tabula Magnatum*.

Tabula superior, V. *Tabula Magnatum*. Text. sub *Tabula inferior*.

Tabula testificatoria, tabula testi-

monium continens; *bizonnyítvány*. Opin. P. Sec. II. §. 6.

Tabula vajvodalis, tab. principalis; *orsz. fejedelmi szék*. Opin. de Foris Jud. P. I. §. 5.

Tabulae continuæ, Fora iudiciaria sine interruptione; *szünet nélkül való táblák*. Jogt. Em. T. I. p. 473.

Tabulamentum, tectum, (Du C. alio sensu); *tetőzet*. Kronst. II. 76: *tabulamentum* super virum sculptum. Cf. Front. Strat. I, 7; Inscr. ap. Mur. 587, 1.

Tabulae forum, tribunal tabulae regiae; *táblai bíróság*. Törvt. Msz.

1. Tabularis, ad tribunal supremum pertinens; *táblai, főtörvényszéki*. Ger. Obergerichts . . . Törvt. Msz.

2. Tabularis, ad tabulam i. e. mensam pertinens; *asztal* . . . Arch. Rák. VIII. 316. Mappa *tabularis*.

Tabularis assessor, iudex, assessor summi tribunalis; *táblabíró*. Kass. Jur. Civ. I. 39. *latas* in Processu ad iudicatorias Sententias ob gravem pro Executione exmissi *Tabularis Assessoris* W. infirmitatem intra annum effectui mancipari haud quentes.

Tabularis fiscalis, advocatus tabulae regiae; *kir. táblai ügyvéd*. Jókai Rab. R. I, 1. Még száz év előtt Budapest városában nem volt procátor — a szó mai értelmében. Fiscalisok igen is valának: *tabuláris fiscalisok*, megyei és városi fiscusok.

Tabularis monasterii, qui res monasterii, praecipue archivum administrat; *kolostori levéltáros*. Száz. X. 740.

Tabularis processus, lis in tabula regia mota, tractata; *táblai v. táblánál kezdődő per, táblai perfolrás, tábla vagy táblabeli v. főtörvényszéki per*. Törvt. Msz.

Tabularista, æ, iudex summi tribunalis; *táblás úr, főtörvényszéki bíró*. Ger. Oberrichter, Richter des Obergerichts. Törvt. Msz.

Tabulariter, per tabulam regiam; *a táblai bíróság útján*. Kass. Jur. Civ. I. 38. dum *latas* in Processu curiales sententias Spbtis ac Mag. N. N. qua pro executione *tabulariter* exmissus Iudex exequens Anno Mense Die TT. suo modo et forma in realem effectum deducere voluisset.

Tabularium, archivum; *levéltár*. Törvt. Msz. Cf. Claud. Aug. ap. Non. 208, 29.

1. Tabulatum, ab ital. tavoletta. V. s. *Conditor*; *szelet*. Ger. Tafel (e. g. Chocolate).

2. Tabulatum, tabularium, ubi publicæ litteræ asservantur; *levéltár*. Ger. Archiv. Urb. Reg. 52. et passim: in *Tabulato* Comitatus usque realem Relutionem conservandæ.

Tabulatura, æ, lacunar; *mennyezet*. Ger. Oberboden, Plafond. Beng. Ann. Erem. Cœnob. 281. laudabili plaque industria curans Chorom de novo construi, parietes inlambri, *tabulataram* depingi et asseribus pavimentum totum consterni.

1. Tabulatus, 3., (Du C.) instar tabulae planus; *sima*. Tör. Tár. 1887. p. 175. et cum tela blavei coloris *tabulata* (sima szövét).

2. Tabulatus, 3., levigatus (Du C. al. s.); *csiszolt*. Ger. geschliffen. Tör. Tár. 1890. p. 368., 369. annulum cum dyamante *tabulato*.

Tabutellum, (fors. idem quod It. tamburetto) tympanum tintinnabulis distinctum.

V. s. *Salariare*; *csengetyűkkel ellátott dob*.

Taca, Taça, æ, pocillum, patera; *tálca, csészé*. It. tazza. Tasse. Wallaszky 427. V. s. *Contura* 2.

Tacea, æ, (Du C.) patera; *tálca*. It. tazza. Ger. Tasse. Hist. Zerm. Cobenez. p. 131: Postremo mihi et meis duas *taccas* seu pateras . . . adferri jussit.

Tacchus, i, caudex (ab It. tagliare); *vágótörke*. Ger. Hackholz. Han. Mon. Jur. P. I. 211: multi eripiunt carnes e manibus bechariorum et in *taccho* positas.

Tacea, æ, (Du C.) pocillum ansatum, patera; *tálca*. Ger. Tasse. Tör. Tár. 1888. p. 566. Item una *tacca* argentea cum cooperitorio.

Tacia, (Du C.) patera. V. s. *Stagnata*; *tálca*. It. tazza.

Tactum dare, moderari musicam; *ütmet verni*. Ger. Takgeben. Wagn.

Tactus musici, numeri, modi, rhythmus; *ütem*. Száz. XIII. p. 58.

Tædiare, (Du C. tædio affici), tædio habere; *megünni*. Thuröcz. 202. Non multis precibus pulsatus flectitur, non longæ sarcina viae *tædiatus*, cui hoc nefas præ cæteris cordi erat, annuit. Szék. Okl. III. 150. vos *tædiat*. Cf. Lamprid. Alex. Sev. 29. Tertull. adv. lud. 11. med.

Tædiositas, tædium, fastidium; *unt-ság*. Száz. VII. 140. *tædiositas* vitæ humanæ.

Tafata vel **taffota**, pannus sericus, quo scuta nobilium inducta sunt; ex hoc panno etiam vexilla militum conficebantur, ut docent libri rationum; *tafota*. Fr. Lib. Rt. I. 90., 116. pro unis 40. *Tafatarum* vexillis parvis. II. 26. de *thaffotha* rasciana . . . ad scutum Regie Maiestatis II. 26., 154., 158. III. 231.

Tafetum duplicatum, multitum duplicatum, pannus undulatus; *kanavász*. Ger. Kanefasz. Pár. Páp.

Taffota, V. *Tafata*. Vect. Ref. D. Kronst. I. 38.

Tafotta, **Taffotta**, æ, V. *Tafata*. Arch. Rák. VIII. 310. Arch. Rák. VIII. 309. Unum Paplan æstivum ex *flava Tafotta*.

Tafta, V. *Tafata*. Száz. VI. 368.

Taglia, æ, (Du C.) præmium, remuneratio; *fogbér, szökevényi fogdíj*. It. taglia. Kass. Prax. I. 207. Publicatio *Tagliae* pro interceptionibus prædonum et Desertorum Militarium delixæ . . . prout videlicet is vivus aut exanimis respectiva Jurisdictioni resignatus fuerit, *praemium* (*Taglia*) T. et respective. T. aureorum . . . Diar. 1802. p. 106. Opin. 1810. Tit. 4. de Prædociis §. 47. Kass. Eneh. II. 162., 163.

Talapetra, æ, lapidea; *kővágó*. It. taglia pierre. Ljub. Mon. SI. IX. 6. an. 1409: misimus ad eos . . . *talapetras*, a quibus poterunt informari, utrum dictum saxum incidere poterit.

Taillagium vel **Tallia**, tributum (Du C.); *mindentféle adózat*. Gall. taillage, taille. Uj Magy. Muz. III. 495. Simili modo fiat de *taillagiis* et auxiliis de civitate Londonensi.

Tajarc, abscondere V. s. *Rotundata*; *levágni*. It. tagliare. Prot. inq. 239., 273.

Talamus, (θάλαμος) lectus genialis; *mennyasszonyi ágy*. Ger. Brautbett, Ehe-

bett. Chr. pict. Vind. 111. *Talamus* autem eius ex auro purissimo mirifice fabrefactus.

Taleus, i, (a Germ. Talk. (Du C.) lapis pellucidus; *fagyag, zsirta, síkkő, talhkö*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 172. *Taleus specularis*, quem vulgo *Taleum* vocant.

Talea, æ, (Du C.) pretium redemptionis; *váltásdíj*. It. taglia. Ljub. Mon. SI. XVII. 121. an. 1422: super *talea* data . . . piratis.

1. Talentum, (Du C.) libra; *font*. Sup. An. Sc. II. 402. an. 1349: dare sunt obligati . . . tria *talenta* cere. Nota editoris: *Talentum* centum libras, quinquaginta libras, sed etiam libram et marcum interdum significat. Hic loci *librae* sunt intelligendæ. Numi Hung. 5. *Talentum* idem erat quod *Libra*, proinde a *Talentum* romano longe diversum. Fjpp. Szám. p. 146. 60 gulden ze 5 soli d. 2 den. summa 38 tal. es ib. 147. das ich geben hab 400 Guldein in gold . . . summa 200 tal.

2. Talentum, mensura et ponderis species; præsertim: octoale, (Du C. al. s.); (*mérték*), *mércze*. Kronst. III. 25., 26., 70: *talenta* olei.

3. Talentum, (*τάλαντον*) ingenium, doctes ingenii; *észtehetség*. It. talento. Ger. Talent, Naturanlage. Vern. Psych. 208. Ingenium seu *caput bonum* (*talentum*) sequentes determinant proprietates.

Taleola, æ, parva talea; *pálcácska*. Ger. Stäbchen. Bene Med. IV. 134.

Talia, æ, tributum; *adó*. It. taglia, imposizione. Kat. VIII. 361. qui *talias*, exactiones seu collectas, akones et *fertones* et alia quæcumque gravamina vel opera sive labores castrorum super populos ecclesiarum imposuerint.

Taliare, (Du C.) scindere, excindere; *levágni*. It. tagliare. Prot. inq. 1483—4: pater suus voluit sibi dare maritum, regem Bohemie, et illa dixit, quod prius *taliaret* sibi nasum . . . quam aliquando maritum acciperet.

Talionis debitum, a *megtorlás tartozása*. Kandra Reg. 354.

Talismodi, talis modi, (ad analogiam eiusmodi); *űgyféle*. Fej. T. XI. V. Un 105. Nullus Vestrum propter *talismodi* Taxæ impositionem gravem animum suscipiat. Cod. de Szára II. 358. Pesty Ször. III. 59.

Talis-qualis, aliquis; a *milyen-amolyan*. Arch. Rák. VIII. 236. Imperator *talem-qualem* proponeret pacem.

Talitas, naturæ talis indoles. Text. v. sub *Transcendentalitas*: *ilyenség*.

Taliter-qualiter, utcumque; *úgy a hogy*. Ger. ziemlich. Wagn. Törvt. Msz.

Taillagium, V. *Taillagium*. Száz. XXIX. 469.

Tallerus, i; *tallér*. Szegedi Rubr. Pars II. p. 114: Anno 1516. Regnante scilicet Ludovico II. Rege nostro et Bohemiæ. cudi capeprut Imperiales a Stephano Selicken in valle S. Joachimi in Bohemia, ut primum scilicet vena Argenti ditissima illic reperta est. Et ab ea valle vocata est hæc moneta a germanis *Thaller*, ab Ungaris *Tallér*, ab Itis Ungariæ *Tallerus*; passim vero *Imperialis*, quod primitus fere per Imperium Romano-Germanicum sparsa fuerit. Primi autem *Talleri* in Hungaria cusi sunt primum hoc anno scilicet 1553. ut patet ex præsentii art. (Decret. Ferdin. I. Regis 1553). Ubi dicitur: Probari Statibus et Ordinibus, quod Rex proposuerat, nimirum, ut

dimidia pars Argenti eadatur in *Talleros* et *dimidius Talleros* i. e. florenarios, eiusdem ligae, cuius sunt *Viennenses Talleri* (ita tamen, ut imago B. M. V. in iis exprimitur). Reliqua vero pars in *Denarios Ungaricos* et pars aliqua in *Filléros* . . . Moneturque D. Archiepiscopi Strigoniensis *Piscetarius* (dictus a *Fücső*, solutor, quasi *Füze-áriás*, *Árád-Fücső*) ut iuxta veterem consuetudinem et privilegia suae Ecclesiae invigilet, ne quis error vel fraus in cusione huiusmodi committatur. Ante haec tempora Ungaris Aurei, forte ut nunc 4 florenos; item unum Florenum valentes (quos *florenos Auri* vocabant), *Mariani*, *Grossi*, *Pollurac*, *Filléri*, *Babkac* et potissimum *Denarii* (quos per Antonomiasiam Pecunias, *Pénc* adhuc hodie vocamus) in usu erant.

Tallerus imperialis vel cruce signatus hispanicus, Tallerus germanicus, Tallerus transylvanicus, Tallerus Leone signatus, Cod. Alv. II. 232. *Tallerus imperialis vel cruce signatus hispanicus* sive alius quicumque *tallerus germanicus* aut *transylvanicus* et cuiusvis Principis, qui in Transylvania vocatur hungarice *örög tallér*, valeat duos florenos hungaricos sive ducentos nummos, *Tallerus Leone signatus*, hungarice *Oroszlányos Tallér*, valeat ungaricos nummos 180. 1/2. Centum octuaginta, sive grossos caesareos triginta.

Tallia, æ, taxa capitis; pactum pro capite pretium (Du C.); *fejadó, váltságdíj*. It. taglia. Batt. Leg. III. 18. an. 1309: occupationibus, *tallitis* et exactionibus aggravant. Knauz M. E. Str. I. 275., 315. Tör. Tár. 1893. p. 27. Pel. De s. Adalb. s. c. 3.

Talpasius, idem quod *Uskokus*; quod vide.

Talpasones, pedites Hungarici; *talpások*. Ger. Fussoldaten. Tör. Tár. 1887. p. 112. pedites illos *Talpasones*.

Talpeus, 3., talpinus; *vakandok félce*. Batt. Ger. 435. *talpeus* . . . intuitus.

Talum reponere, *botlásait jó tetekkel jóvá tenni*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. p. 421. *Talum reposuit*. De illo dicitur, qui corripuit lapsus suos melioribus factis.

Tam bene quam poteram, pro virili parte, pro rei copia; *a mint legjobban telttem*. Wagn.

Tamarisca, æ, tamarix; *átán, tamariszka*. Ger. Tamariske. Thöck. Diar. II. 378. Unus cantharus ex ligno *tamarisca* vocato fl. 44.

Tanda, æ, species navis. Raë. Mon. Sl. XIII. 17 an. 1348: patronus . . . cum *tanda* applicuit Ragusium.

Tangere lecti limina, (tropus) mori; exigere vitam; *más világra költözni*. Jan. Pan. Poëm. I. 233.

Tangit hoc me, hoc ad me pertinet; *engem érint*. It. concerne. Germ. betrifft mich. Wagn.

Tanistra, Thanistra, æ, pera; *tarisznya*. Ger. Tornister. Kronst. II. 552., 564., 572., 607.

Tansa, æ, census, tributum; *adó*. It. tansa. Han. Mon. Jur. P. I. 212; omnes pecunie . . . et *tansarum* . . . suppositae sint consilio nostro. Lub. Mon. Jur. P. I. V. III. 251. collectae et *tansæ*.

Tansare bona, (ab it. tansa: tributum) imponere tributa; *adó t róni*. Ljub. Mon. Sl. II. 259.

Tanuta, telonia, jura viarum (Du C. auctore Alberti Molnar); *országtulak joga, uti vám*. Samb. Tyrn.

Tauxare, tegere; *fedezni*. Ljub. Mon. Sl. IV. 28. an. 1360: gravamur de verbis dictis, quod se *tanxavit* et defendit sub nomine et umbra nostra.

Tapecia, æ, (Du C. Tapesium, tapetia) tapes, aulæum; *szőnyeg*. Pel. De S. Elis. s. I. c. 6: Necessitate imminente nuda humo somnium capiebat una *tapecia* strata.

Tapedus, i, (Du C.) tapetes; *szőnyeg*. It. tapeto. Ljub. Mon. Sl. II. 39.

Tapes mensalis; stragulum mensam vestiens; *asztalabrosz*. Thöck. Diar. II. 377. Unum tegumentum mensale seu *tapes* fl. 12. p. 377. *Tapes* unus mensalis fl. 45.

Tapeta, æ, tapetum, *szőnyeg*. Tör. Tár. p. 188. *tapetam* parvam.

Tapetarius, parietes tapetis exornandi artifex; *kárpitos, szőnyeges*. Ger. Tapezirer. Pest. Vár. Lev. Tab. Conser.

Tapete, Tapetum, Tappetum, tapes; *szőnyeg*. Kronst. I. 5., 75., 296.

Tapetia, æ, stratum, stragulum; *takaró*. Ger. Pferdedecke. Hist. Zerm. Cobenez. p. 121: misit mihi dono . . . pulchrum equum adornatum cum una pelle ursina et certa *tapetia* persicana.

Tapetium, tapes, aulæum; *szőnyeg*. Száz. XXIV. 339.

Tapetum, V. *Tapeta*. Cod. Dip. Arp. Cont. I. 40. Tres sunt lineae auleae, V sunt *tapeta*.

Tapoletus, pro: *tapetus*. Schläg. 1150. 1. *Tara*, deductio; *göngyölésűly*. (Heyse: [fr. tare v. arab. tarah d. i. eig. weit, fern. v. taraha, wegwerfen, entfernen] bei Kaufleuten der Abzug, Abgang der Verpackung von der verpackten Waare, das Gewicht des Gefässes, Sackes).

2. *Tara*, æ, deducere pecuniam, ratio (Du C. pondus); *(számla) levonás*. V. s. *Ponere ad taram*.

Taraczka, æ, tormentum curtissimae formae; *tarack*. Ger. Haubitze. An. Sc. IV. 175; duas mediocres *Taraczkas* . . . ad castra . . . abduxerunt.

Taraskus, V. *Taraczka*. Tör. Tár. XIII. 146. bomhardis, pixidibus, *taraskas* et aliis variis armis.

Taratanta, tuba; *trombita*. Kronst. II. 78.

Tarator, qui rationem reddit: *leszámoló*. V. s. *Postatus*.

Tarcinella, æ, idem quod *Terczinella* q. v. Tör. Tár. 1887. p. 385. egy darab sárga virágú *terczinella*.

Tarcea, æ, clipeus (ad scopum propositus); *paizs, mint ezéltábla*. Ger. Tartsche. Quell. Sieb. I. 253. an. 1497. sagittario ballistarum ad *tarceam*.

Tardatio, tarditas, mora; *késedelem*. It. tardamento, tardanza. Wagn.

Tardescientius, tardius; *később*. Tör. Tár. 1888. p. 529. confusaneo eodemque conventu . . . vel voto *tardescientius* accelerare possit.

Tarditatio, onis, actus tardandi, vel tarditandi; *késletetés*. Ger. Aufhaltung, Verzögerung. Veranes. VI. 65. De *tarditatione*

vero expeditionis Heremite alia ratio est, sed non valde dissimilis.

Tardius, 3., tardus, tardiusculus; Rák. Ön. 8. I. 13. . . . serpens *tardivo* motu lecto appropinquabat.

Tardosus, 3., tardus; *lassú, késedelmező*. Ger. saumselig, zaudernd. Cod. Dip. And. V. III. p. 84.

Tarentula, æ, aranea tarantula (Linn.); *torontálpók*. Máty. 362.

Tareus, moneta aurea apud Apulos et Siculos (Du C.) Kat. Hist. Duc. 374. cochlearia argentea tria, ponderis libræ, *tareus* (genus aureae monetae) viginti. Fej. V. II. 36.

Targa, æ, (Du C.) scutum, clipeus (ex arab. *Tarka*) V. s. *Cimerium*; *paizs*.

Targeta, æ, (Du C.) clipeus (ab. it. targa); *paizs*. Ljub. Mon. Sl. XVII. 69. an. 1421: clipeos sive *targetas*.

Targovina, æ, dacium, tributum; *adó*. Kuk. Jura. I. 458. tamen quod dicti fideles nostri teneantur et solvere debeant dacium sive *targovinam* usitatam iuxta continentia dieti statuti.

Tarida, æ, (Du C.) species navis onerariae; *teherhordó hajó*. Ljub. Mon. Sl. I. 491: cum . . . venisset in portum Tunisi cum quadam sua *tarida* onerata vino Greco. — Star. XXVIII. 180. an. 1290—1299.

Tariffa, æ, (Du C. tarifa) formula, index pretii, valoris alicuius mercis (Diez: *Tariffa* sp. pg. tariffa von Arab. *tarîf* Kundmachung.); *árjegyzék*. Ger. Waarenverzeichniss. Opin. P. III. Sec. II. §. 12. Kass. Prax. II. 259. telonii seu vectigalis *Tariffae*.

Tariopeyum, (a gr. *ταρπός* e viminibus contextum opus et *ποίησιν*) rete aucupatorium; *maulárfogó*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 119.

Tarnack, V. *Tavernicus*; *tárnok*. Ger. Schatzmeister. Kronst. I. 462. [I. 435.]

Tarnaria, V. *Tarnaria*. Ljub. Mon. Sl. **Tarnikorum magister**, V. *Tavernicus*; *tárnokmester*. Fjp. Szám. 7. Item expendit homo magistri *Tarnikorum* . . . 3 ort.

Tarrenus, (Du C.) Tarenus, Taris: Moneta aurea apud Apulos et Siculos. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 126. Quinque uncie *Tarrenorum* Regis Sicilie et amplius, que valebant quatuor mareas.

Tarsal, *tarsoly*. Gal. sabre-tache. Ger. Säbeltasche. Tör. Tár. 1889. p. 188. Unum *tarsal* cum coopertorio argenteo, duo *lucibularia* argentea.

Tartallum, labrum; *putton*. Ger. Butte. Kov. Form. St. XXVII. *Tartallum*, *putton*.

Tartaria, faeces; *seprő, borkő*. Kronst. III. 53. feces seu *tartaria* vini.

Tartaricalis, tartaricus; *tartár*, Chr. Dubn. p. 165. distabant ad decem ristas *tartaricales*.

Tartarinus, 3, turbulentus, faeculentus; *seprős, nem tisztá*. Kronst. III. 64: *tartarinum* vinum.

Tartarisare, tartaro miscere; *borkővel elegyíteni*. Bene. Med. I. 313. tartarus *tartarisatus*.

Tartarium, fax idem ac *tartaria*. Kronst. III. 62: vini *tartarium* seu fex.

Tartuga, æ, tortuca, tartuca = schilde padde (Dief.) *Schildkröte*, holland. padde, ang. paddock; *teknősbéka*. It. tartaruga, testuggine. Schläg. 1698.

Tascodrogitæ, (Du C.) Hæretici ita appellati a *τασός*, quod illis *paxillum* sonabat . . . *ἀσώγῳ*, nasus, quod inter orandum indicem digitum naso apponerent, ut animi tristitiam et animi quendam affectionem præ se ferrent; *ορπισzkádók*. Nagy. Hier.

Tassare, (pro: taxare) æstimare (Du C. in struem ordinare); *taksálni*. Ljub. Mon. Sl. III. 149.

Tassellus, i, (Du C.) fimbria; *rost* (kapos.). Bárczay.

Tata, pater (Du C.); *atya*. Batty. Leg. T. II. 69. an. 1263. *Tata* nominavit, quod pater spiritualis interpretatur vulgariter. Samb. Tyrn.

Tatapafata, buttubata, titivillitum; *iktiz-biktiz*. Ger. Narrenpossen. Pár. Páp.

Tatiani, alias *Enkratitæ* dicti; *Tatiani kövölői*. For. Ser. p. 11. Tatiani 1. Matrimonium Fornicationi equiparabant. 2. Omnes Epistolas S. Pauli repudiabant. 3. Adamum et Evam damnabant. 4. Mysterium Eucharistiæ in sola aqua celebrabant.

Tavernicallis, ad tavernicum, thesaurarium pertinens; *tárnoki*. Tör. Tár. IX. 122. sub condicionaria *tavernicali* et dapiferali servitute.

Tavernicus, i, V. *Tavernicus*. Tör. Tár. IX. 122.

Taverna, (Du C.) hospitium, domus, camera, taberna; *ház*. It. taverna. Samb. Tyrn.

Tavernatus, præsidium, officium præfecti fodinarum; *bányahivatali főnöke*. Rák. Őn. 54., 56. inopi centum nummos aureos Baro a *Tavernatu* fodinarum, ut appellatur, *Cammer-Gravius*, mutuavit.

1. **Tavernica**, æ, supellectualis domus; *kincses ház, tárház*. Ger. Vorrathshaus. Veranes. II. 259. Aliquando Thomas induxerat in *tavernicam* sive *supellectuale domum* Georgium præpositum, familiarem Joannis Zapolei.

2. **Tavernica, tavernicalia**, (Du C.) iudicia dicuntur de liberarum civitatum controversiis, quæ remitti solent ad personalem Præfectum, qui Magister Tavernicorum Regalium dicitur; *tárnoki törvényszék*. Decret. Ludov. Reg. Hung. an. 1351 et Sigismundi an. 1435 apud Thomam Archid. in Historia Salonitana, cap. 39.

2. **Tavernicalia**, negotia ærarii; *kincstár (ügyek)*. Száz. XI. 686.

Tavernicallis, ad tavernicum pertinens; *tárnoki*. Car. Bel. De Archioff. 41. Jam. quantum eius cognitum habemus censum ei, Regis indulgentia, urbes, quæ dicuntur *Tavernicales*, præter antiquum morem in annos singulos præstant scilicet liberæ regiæque Civitates Hungariæ, bifariam in adpellationibus suis inde dictæ dividuntur: aliæ quippe ad Personalem præsentiam Regiæ Locumtenentem, aliæ ad Tavernicorum Regalium Magistrum, adpellant, *Tavernicales*.

Tavernicallis cursus, reda tecto instructa; *tavernicallis* est a taverna dictum. *fedett kocsi*. Fr. Lib. Rt. II. 68., 107. ad ligationem curruum *thavernicalium* sue Maiestatis.

Tavernicallis sedes, tribunal tavernici, præfecti ærarii; *tárnoki törvényszék*. Art. Diet. Pos. 29. Causas . . . per viam Appellationis ad *Sedem Tavernicalem* transmittendas.

Tavernicatus, us, magistratus tavernici seu camerarii; *kincstári hivatal*. Fr.

Lib. Rt. 151. ad rationem officii sui *Tavernicatus* dati sunt.

Tavernici, custodes rei cellariae. V. s. *Conditionarii. Pinczemesterek*.

Tavernicus, præfectus thesauri regii; *tárnok*. Szegedi Ruhr. Pars. I. p. 25: *Tavernicus*, unde Tavernicorum Regalium aut Regalium Magister, olim videtur dictus fuisse *Tábornok a Tábor*, h. e. a Castris: ad nomen vocum *Tárnok* sive *Tárnak*, Dapifer, et *Pohárnak*, Pincerna. Pris. Serv. p. 45: *Tavernicus* seu *Tavernicus Hungaris Tárnok* a voce *Tár* descendit, promptuarium seu ærarium hoc nomine exprimens; dicebatur etiam Camerarius et Thesaurarius. Thur. Chron. Part. V. c. 67. qui ærario seu cameræ et thesauris regis præerat Szegedy a *Tábor* h. e. a castris derivat. Ruhr. Jur. Ung. Part. I. p. 25. Tör. Tár. 1893. p. 7. Hunfalvy is szláv-nak mondja kapcsolatban áll a dvere és dvernik szóval. a) tavernici dvernici (camerarii, Thortributzahlenden) portások, kamarások, kik a királyi kamarának ajtódót fizettek, b) Tavernici, kik az ajtódót behajtották, c) Supremus Camerarius vagy Magister Tavernicorum (Nadvernik) ki az ajtódót szedette, a királyi kincstárba (camera regia) beszolgáltatta és kezelte.

Tavernicus regalis, cui curæ erant edulia regis; *királyi tárnok*. Kandra Reg. 122.

Tavorra, æ, fors. a slav. *tovar*, turc. *tüvár*, mex; *árúczikk*. Ljub. Mon. Sl. XI. 282. an. 1347: nulla persona . . . audeat elevare *tavorram* in portu.

1. **Taxa**, (Du C. al. s.) marsupium; *er-szény*. Ger. Tasche. Pel. Serm. Contra preceptum faciunt, qui furantur bona dominorum . . . ut solent facere plurimi sibi de *taxis* . . . accipientes. Hiem. 29. n.

2. **Taxa**, tributum, exactio (Du C. 1.); *taksadó*. It. taxa, imposta. Gall. taxe. Luc. Regn. Dalm. 277. De contributionibus autem, quæ in Communi Civitatum necessitate fieri solebant, quomodo exigerentur, quæ variis nominibus Coltæ, Impræstitus, *Taxæ* dictæ fuere, in Chronico declaratur. Monm. Comit. Trans. V. 162. communi contributione facta, *taxam* ipsi. Száz. XV. 621. *taxa, census*, *Contributio* az adónak csak más-más elnevezései nem külön adónemek.

Taxa characterialis, stipendii deductio; *tiszti illeték, levonás*. Gehalts-Abzug. Coll. I. 239: ne . . . a parochis, in quibuscunque bonis Hungariæ Cameralibus constitutis vel *Taxa Characterialis*, vel vero arhalis falcidia desumatur.

Taxa citatoriarum, pecunia pro literis citatoriis solvenda; *idező levél vált-sága*. Törvt. Msz.

Taxa clientelaris, V. *Taxa feudalis*.

Taxa depositionis, depositorii, pecunia pro depositis mercibus solvenda; *raktári díj, letéti díj*. Ger. Niederlagsgeld. Vect. Gen. E. §. 20.

Taxa depositionis litterarum, pecunia pro expeditis litteris solvenda; *levelek vált-sága*. Törvt. Msz.

Taxa feudalis, hűbéri díj. Vuch. Jur. Feud. 99. *Taxæ feudales*. A laudemio, quod proprie ita dicitur, differt *taxa clientelaris*, quam vulgo *laudemium* minus appellare solent. Veniunt eo nomine sportulæ offi-

cialibus, ministris et apparitoribus curiæ feudalis pro opera in investitura, eiusve occasione præstata solvenda. Hinc patet aliam plane *taxæ* huius *feudalis* ac *laudemii* rationem esse.

Taxa impulsioniis, pecunia pro agendis pecoribus solvenda. Kövy El. 577. Verum *taxam impulsioniis* (hajtó pénz, nyargaló) item pretium *intentionis* secundum limitationem Judicis . . . in omni casu impulsioniis debet.

Taxa indigenatús, pecunia pro actu civitate donandi solvenda; *honosítás vált-sága*. Törvt. Msz.

Taxa iudicialis, pecunia iudici solvenda; *bírói bér*. Törvt. Msz.

Taxa levatæ, pecunia pro litis motione solvenda; *perfevéltet bére*. Törvt. Msz.

Taxa messorialis. Pfahl. Jus. Georg. 135. *Taxa* (pecunia) *Messorialis* (*Sartópénz, Sichelgelt*) aque suffertur Capite urbarii VII.

Taxa mutungalis, pecunia pro impetranda fodina solvenda; *bánya elnyerési díj*. Jurlev. Jur. Met. 76. *Mutungatio* institui debet coram concernente Judicio montano: O. M. II. proinde pro ratione loci vel coram Judicio montano Districtuali . . . et quidem in regula scripto fieri debet cum exhibitione ei advoluti et ad id in ea expresse provocati signi probatorii (Währzeichen) erga depositionem *taxæ mutungalis*.

Taxa œnopolii, pecunia pro iure vendendi vini solvenda; *bormérési illeték*. Schwart. Scult. 39. *taxam œnopolii arandum vini* vulgo.

Taxa officii, pecunia pro adepto officio solvenda; *tisztség díja*. Törvt. Msz.

Taxa ordinum, pecunia a viris equestri ordinis solvenda; *ritézi rendek vált-sága*. Törvt. Msz.

Taxa pro vineculo, pecuniæ, quibus carcer redimitur; *vas vált-sága*. Törvt. Msz.

Taxa processualis, summa litis; *perilleték*. Ger. Processkosten. Opin. Deput. 36. In sede Judiciaria *Taxa Processualis* Cassæ publicæ inferenda erit sequens.

Taxa protectionalis, *ottalmazó* (kedvezményes) *taksa*. Opin. 1802. §. 97 ff 2: *taxa* impositionum seu *protectionalis*.

Taxa proventualis, pecunia de proventibus solvenda; *jövedelemdíj*. Törvt. Msz.

Taxa regia, tributum fisco regio pendendum; *királyi adó*. Száz. XXIV. 51.

Taxa scribentis, pecunia scribæ solvenda; *íróbér*. Törvt. Msz.

Taxa sancti Martini, tributum die S. Martini a Saxonibus pendit solitum; *Szt. Márton napján a szászoktól fizetendő adó*. Mon. Com. Trans. I. 55. an. 1540.

Taxa stateralis, pecunia pro rebus trinita examinandis solvenda; *mérlegdíj*. Törvt. Msz.

Taxa titulorum, pecunia pro titulis solvenda; *címiváltás*. Törvt. Msz.

Taxa tolerantialis, pecunia Judæis solvenda pro facilitate, qua erga dissentientes Judæos in sacris republica fertur. Georch. H. T. I. 282. Ezen nemzet (sidók) mind eddig nem vétetett bé törvényesen. Hazánkban; hanem csak türeztetik (tolerator) nálunk és azért bizonyos sommájú türedelem-bért (*taxa tolerantialis*) fizet. Kass. Ench. II. 164.

Taxa toleratialis, V. *Taxa toleratialis*. Tiszlb. Ir.

Taxalis, ad taxam pertinens; *taksás*. Száz. XVIII. 239.

Taxalis nota, index pretiorum; *díj-jegyzék*. Törvt. Msz.

Taxalista, æ, pretium redemptionis pendens; quondam a libertinis ad colonicalem statum reductis; *váltáság, váltáságyfelvétel*. Pfahl. Jus Georg. CXVII. Coloni illi, qui e naufragio communi libertatem suam salvarunt illam dein nacti sunt vel aliunde attulerunt, *Taxalistarum* nomine ævo hoc appellari coeperunt. Kass. Jur. Civ. Lex. 61. Szirm. Ker. Inst. Mil. 426.

Taxare, (Du C.) æstimare, reprehendere, *megbecsülni, megbírálni*. Ger. kritisieren, tadeln. Teut. Schul. I. 459: cibos nemo *tacet*. Veranes. II. 231. demissa voce oritur orationem, defendendo easum patriæ *taxando* nonnulli aliquorum optimatum circa regni necessitates negligentiam. Wagn.

Taxatilis, taxæ subjectus; *taksás*. Jogl. Enl. T. II. 4. p. nobiles vero in *taxatilis* degentes fundis.

Taxative, seriatiim ex valore; *sorban, fontosság szerint*. Kon. Egyh. 294. azon esetekben, melyek a forrásokban *taxative* vannak elősorolva. Száz. XXXI. 3. p. 237.

1. **Taxator**, (Du C.) æstimator, censor; *becslő*. It. stimatore, prezzatore. Gall. taxateur. Germ. Taxirer. Instr. Ios. II. p. 31. §. 84: Si forte Expeditor circa adscriptam a *Taxatore* taxam errorem quempiam adverteret, *Taxatorem* de eo illico comonefaciet. Faber Jur. Met. 47. Kass. Prax. I. 9. Száz. XVIII. 327.

2. **Taxator**, Silvarum magister (Du C. al. s.); *erdőmester*. Pfahl. Jus. Georg. II. 180. calculo arithmetico necessitatem Regulationis Silvarum iuxta præmissam ideam evincere conatur Conferendo quantitatem lignorum annum in Silvâ huecque cæsam cum quantitate illa per Silvarum Magistrum (*Taxatorem*) eruta.

Taxatoratus, officium, munus taxatoris; *díjazó, taksáló tisztség, hivatal*. Ger. Taxant. Kass. P. I. 222. Regio *Taxatoratus* officio Hungarico Aulico consignandum. Nov. Calend. 92.

Taxatorium, index pretiorum; *díj-szabó táblázat*. Faber. Jur. Met. 98. Taxa dimensionis secundum *Taxatorium* sequens: pro solenni dimensione et marcatione ad diem 4. pro dimens. feudi ad part. 4 fl. minus solennis tantum $\frac{1}{2}$.

Taxillare, taxillis ludere; *kockajátékot űzni*. Gall. jouer aux dés. Germ. mit Würfeln spielen. Han. Hist. Eccl. p. 405., 406: Canonicorum major pars in taberna sedebat, bibendo . . . *taxillando* et aleando et tabellando et cartando et russando.

Taxillus, tessera, talus (Du C. Taxille); *Kocka*. Batt. Leg. III. 71. an. 1309: *Taxilli* iidem prorsus sunt, qui Tali. Tali autem erant ossa quasi cubice figuræ. His ossibus inscribebantur figuræ; ditiores substituebant eburneas argenteas talos seu taxillos; figuræ autem exhibebant Venerem, caniculum, senionem. Jactus itaque tali qualem exhibebat figuram, ita felix aut perniciosus erat ludenti. Augustus apud Suetonium ad Tiberium de consuetis lusibus suis scribens atque cœnas narrans 4: talis, inquit, jactatus, ut quisque *canem* aut *senionem* miserat, in singulos

talos singulos denarios in medium conferebat, quos tollebat universos, qui *Venerem* iecerat mihi. Inter aleas et *taxillos* id videtur interfuisse: quod aleæ *puncta* tantum exhibebant, *taxilli* autem *figuras*. Hodie quoque superesse videtur *taxillorum* vel talorum lusus in eo, qui *Birbis* dicitur. End. 569. (Synodus Budensis an. 1279. 7.) Clerici . . . ad aleas et *taxillos* non ludant. Cf. Pompon ap. Prisc. p. 645 P.

Taxus, i, ursus Meles (Linn.); *borz*. It. tasso. Ger. Taxus, Dachs. Hist. Nat. 31. E genere ursi in ordine ferarum Linnæo Ursus noster vulgaris et Meles seu vulgo *Taxus* est, quem tamen huc non pertinere iudicamus.

Tayella, æ, (Du C. tayola) species ligni, scandula; *laposra vágott gerenda*. Ljub. Mon. Sl. III. 294: infrascripta sunt necessaria: tabullis de *tayella* mille, *trabcsiellos* CC. *traves mezzane* XXX, *batillea* III. de acutis . . . baliste duo acueno cum veretionibus . . . *pavesii* XX.

Tayola, V. *Tayella*; Ljub. Mon. Sl. III. 298: tabulas de *tayola*.

Tezader mekter bassi, præfectus castrorum seu castrametator; *tábornagy*. Tör. Tár. 1892. p. 431.

Tezakerezi passi, supremus præfectus accipitrum; *fő solymár*. Tör. Tár. 1892. p. 433.

Tezaliczi mekter bassi, præfectus tubarum, tibicinum ac tympanistarum; *a zenészek, trombitások főnöke*. Tör. Tár. 1892. p. 431.

Teatrum frugum, forum frugum. Cod. Dipl. Pat. T. I. p. 383: domus . . . in *Teatro frugum* Buzapjaczya (Buzapiacz) vocato.

Teca annularia, dactylitheca; *gyűrűtartó*. Tör. Tár. XX. 466.

Teca flascarum, (corbis) theca lagenis recipiendis; *üvegtartó*. Tör. Tár. 1888. p. 566.

Teca pectinalis, theca pectinis; *fésűtartó*. Tör. Tár. XX. 478.

Teca pennaria, theca calamaria; *tolltartó*. Irod. Közl. VII. 2. p. 221.

Teca pulveraria, theca pulveris pyrii; *lőportartó*. Száz. VIII. 438. pistoleta rubiginosa, *Teca pulveraria*.

Technice, artificiosæ; *művésziesen, műtanilag*. Wagn.

Technicum vocabulum, verba artis propria; *mesterszó*. Corp. Gram. 307.

Technologia montanistica, bányaászati műszavak tana. Juriev. Jur. Met. 47. *Technologia Montanistica* seu cognitio terminorum Rei montanistica; sicut enim quævis scientia, ars aut opificium, ita etiam cultura metallica propriis suis gaudet terminis technicis; igitur leges metallica iisdem terminis technicis enunciari debent et solent: proinde ad leges metallicas rite intelligendas opus est noscere *Technologiam Montanisticam*.

Tectatus, 3., tectus. V. *Soleratus*.

Tectorium, tegumentum, involucrium (Du C. al. s.); *kötés*. Tör. Tár. 1890. p. 368. officium beate virginis cum *tectorio* veluti nigri deargentatum et illuminatum. Cf. Iuvenc. 6, 467.

Tectorium cussini, linteum culcitæ; *vánkoshéj*. Tör. Tár. 1890. p. 368.

Tectrix, femin. ad tector-em, tegentem

takaró. Hist. Nat. 40. Alas binas pennis longioribus plumisque *teetricibus* convestitas.

Tectum mansardicum, huius auctor erat Mansard, gallicus architectus mort. 1666. Rau. Elem. 38: *tectum mansardicum*, sive gallicum latera ad angulos infraacta gerit.

1. **Tectura**, æ, tectum, (Du C. al. s.); *fedél, padlás*. Fjp. Szám. p. 401: laboratoris pro *teectura*. Schläg. 1093.

2. **Tectura**, operculum, (Du C. al. s.); *teceje*. Tör. Tár. 1889. p. 490. parvam eupam deauratam, cuius *teectura* est admodum ezeze.

3. **Tectura**, (Du C.) tegumentum; *takaró*. Ger. Decke. Kronst. I. 474.

4. **Tectura**, æ, stragulum, quod eulcitis inducitur; *ezíha*. Ger. Ueberzug. Kov. Form. St. 374. Unum mensale maius et longius ac *tecuras* duorum cervicalium. Cod. de Sztára. II. 450. cussinorum *tecuras*.

Tectura lecti, (Du C.) opertorium lecti, lodez, stragulum; *ágytakaró*. Quel. Sieb. I. 327. an. 4508. Kronst. I. 474.

Tectura pulvinaria, (Du C.) opertorium eulcitæ; *vánkós ezíha*. Ger. Polsterzieche. Quel. Sieb. I. 276. an. 4500.

Tecuscidiarius, (auctore Battányo *teguscidiarius* procul dubio *coriarius*, tegus enim ap. Du C. corium iumentorum sonat); Batt. Leg. T. II. 203. Decr. Col. (non recte, est enim idem q. *Jocuscidiarius* alias *Jokergech* q. v.)

Tedicula, æ, rectius fors; *Jedicula* nomen Castelli, ut vocant, septemturrium, in quo legatos aliorum, indicto bello, Turcæ solent includere. Epist. Proc. P. II. p. 203: ex parte... Domini Majlath . . . scriberem, quem certo narrat, nunc in *Tedicula* gravissima afflicti agitudine.

Tedulinum, lege: tabulinum. Cf. Du C. *Tabula* 3. clavus; *szegély*. Haz. Okm. VIII. 20. tunicae de scarlato et claudem et superlunicalem de eodem panno, pelibus in *tedulinis* forratis.

Teftedarius, **Teftedarius**, i, alias: Deftendar, ærarii supremus præfectus apud Turcas, thesaurarius; *kincstáros*. Tör. Tár. 1886. p. 320., 324. Istih. XVIII. 334.

Teftedar, is, V. *Teftedarius*; Tör. Tár. 1888. p. 349. *teftedarem* . . . cum novo *teftedare*.

Teftar vel **Deftar**, commentarii, tabulae, rationaria; libri possessionum apud Turcas, in quos feuda relata erant; *számviteli könyv, azon telckönyv, melybe a hűberek voltak beírva*. Szilády Tör. Magy. Enl. VI. 78. inter reliqua quomodo Vezierum Varadiensis magnam Transilvaniae partem, quæ ad Varad magnam pertinet, occupare vult, misit etiam *Teftar* ad Portam Ottomanicam ad confirmandum.

Teftedar, V. *Teftedarius*. Bel. Geogr. Comp. 547. Pár. Páp.

Tegellus, i, catinus v. catinum; *tégely*. Ger. Tiegel. Kol. Cod. 41. iam auro liquefacto et ad marcas 24. in virgis effuso *tegellus* fractus est.

Tegillum, rectius: tigillum demin. a tignum. Textum v. sub *Scandularis*.

Tegla, æ, pro: *tegula*; *tégla*. Fabr. Urk. 173. an. 4522: pro *teglis* ad murum.

Tegula, æ, convexum operculum ex argilla; *muşely, a kapellőrozó edények teceje, sapka*. Ger. Muffel. Keesk. Ötv. 459.

Regularis, ad tegulam pertinens, latericius; *téglá*. Quel. Sieb. I. 190. an. 1495, tegulatori pro labore *regulari*.

Regularium, (Du C.) regularum officina; *téglaégető hely*. It. tegolaja. Gall. tuilerie. S. Benkő. Top. Misk. 34. illo spumantem ex vicinis collibus Tritonem, penes *regularium*, et Patrum Minorum Conventum ad aedes Tayanis . . . devehit.

Regularius, i, (Du C.) qui tegulas facit, laterarius; *téglarető*. Pest. Vár. Lev. Tab. Conser.

Tegulatus, 3., (Du C.) tegulis cooperatus, tectus. V. *Terrineus*; *téglafedélzettel ellátott*.

Tegumen, tectum; *födél*. Quel. Sieb. I. 359. an. 1501. fecit *tegumina* super muros civitatis.

2. **Tegumen**, decanus, lusu verborum tegumen dictus, quod protegat suos fideles; *esperes*. Ger. Dechant. Száz. VII. 544. . . mely falunak *tegumenjét* idest esperestjét is ott találtam occasionaliter bennünket maga házához szállított.

Tegumentum lectile, opertorium; *ágytérítő, -takaró*. It. coperta da letto. Thöck. Diar. II. 378. Unum *tegumentum lectile* fl. 200.

Tegumentum mensale, V. *Tapes*; *asztalterítő*. Gall. tapis. Ger. Tischdecke. Thöck. Diar. II. 377. Unum *tegumentum mensale* seu *tapes* fl. 12.

Telaequestor, qui vendit telam; *szövetkezeskedő*. Pest. Vár. Lev.

Telescopium pingere, veritatem obfuscare, vanas imagines oculis obducere; *az igazságot elferdíteni*. Funda David K. 2: *Telescopium pingit*, citatis his Articulis, ubi nil contra Prædicantes invenitur.

Teliparius, i, sagittarum confector; *íjmester*. Ger. Pfeilschnitzer. Quel. Sieb. I. 177. an. 1494.

Telloniator passuum, qui portoria in faucibus viarum exigit. V. *Telloniator pontium*; *vámcszedő a szorvosoknál*.

Telloniator pontium, qui portoria in pontibus exigit; *hid vámcszedő*. Szilády Tör. Magy. Eml. V. 314. Tricesimatoribus, *Telloniatoribus Pontium, Passuum, Vadorum* . . . salutem.

Telloniator vadorum, qui portoria in portubus exigit. V. *Telloniator Pontium*; *révámcszedő*. [p. 99.]

Tellus, i, tela; *vászon*. Tört. Tár. XX. **Teloniaia**, um, negotia telonii; *vám* (ügyek). Száz. XI. 686.

Telonarius, Thelonarius, Thelonarius, portitor, exigendis portoriis præfectus, publicanus, (ap. Du C. telonium); *vámcszedő*. It. doganiere. Ger. Zöllner, Zoll-einnehmer. Leg. Ladis. R. II. 7. Leg. Colom. R. I. végén. Egressuri de Hungaria *Thelonariis* tam Regis, quam Comitibus, qui exitus tenent, sigillum quaerant pro *Thelonariis*, quod *Thelonarius* Regis ab una parte eum sigillo comprimat, ab altera parte *Thelonarius* figuram comitis sui concludat. Cf. Cod. Theod. 11, 28, 3 fin.

Teloniaalis, ad *τελώνιον*, vectigal pertinens; *vám* . . . Kövy El. 39. propter violentias et *teloniales* excessus eandem 100 fl. poenam invicem incurrunt et exigunt.

Teloniaalis linea præclusoria, *vámvonat*. Zolllinie. Törvt. Msz.

Teloniaalis navis cameralis, navis fisci custodiendis portoriis; *kamarai vámörhajó*. Törvt. Msz.

Telonarius, i, V. *Telonarius*. Tract. Comm. 3. *Telonarii* Ottomanici.

Teloniator, V. *Telonarius*. Kövy El. 246. Si *Teloniator* est Judæus, nemo tenetur solvere telonium.

Telonium, (*τελώνιον*), (Du C.) portorium; *vám*. Cod. Dip. Arp. V. 33.

Telonium siccum, locus vectigalis mercibus in terra continenti devehendis; *szárazföldi vámház*. Mon. Com. Trans. I. 443. an. 1352. *Telonia siccæ* aboleantur et destruantur. Kass. Prax. I. 22.

Teluk, terra fimata; *trágyázott talaj*; *telek*. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 91. de quibus centum et septuaginta tribus iugeribus septuaginta tria iugera sunt in terra fimata, que vulgariter *teluk* vocatur.

Temetium, temetum; *erős bor, nem könnyű alá való bor, tö mérv*, vinum quod mentem tenet. Wagn. Temetum = starker wyn. (Dief.) ; *erős bor*. Schläg. 1506.

Temonarie officium, officium gubernatoris navis; *hajókörmányzó hivatal*. Han. Mon. Jur. II. 223: quicumque fuerit . . . electus ad officium *temonarie*.

Temosula, Histobæus q. v.

Temous, i, In sermone It. timóne, temóne, témo; navis gubernaculum. *Kormány* *Temous* significat: «navis» et ad interpretandum vocabulum «lignum» usurpatur, quo auctor metonymice utitur, Fej. VII. 304. Inde ascendentes unum lignum (*temoum* vel phaselum per mare nigrum . . . profecti sumus). (Phaselus tantum levem lintrem significat; editor non recte hac voce vocab. lignum interpretatur.)

Tempellum, demin. ad templum; *templomocská*. Kuk. Jura I. 342. Tör. Tár. VI. 243. Beng. Ann. Er. Cænob. 384.

1. **Temperamentum**, instructio, (Du C. al. s.); *intézkedés*. End. p. 473. Belæ IV. Jura Judeorum an. 1251: 1. istud *temperamentum* — volumus observari.

2. **Temperamentum**, 1. constitutio corporis, 2. gradus calor coeli etc.; 1. *természet*, 2. *égmérséklet*. Tör. Tár. 1887. p. 422. Arch. Rák. VIII. 25.

3. **Temperamentum**, irritatio, (Du C. al. s.); *inger*. Batt. Ger. 8. Rex confusionis, qui evidentissime demonstrat diabolum, qui servis Dei die ac nocte non cessat præparare fornacem ignis ardentis, idest *temperamenta* carnis et sanguinis.

4. **Temperamentum**, machinatio, insidia, (Du C. al. s.); *incselkedés, leselkedés*. Batt. Ger. 174. illi, qui non aspiunt temporalia, sed æterna, contra griphes, nimirum occulta demonum *temperamenta* spiritalia luctamina dirigunt.

Templaris, ad templum pertinens; *egyházi*. Can. Ecc. LXXXVIII. functionem tam scholarum, quam *templarem* . . . explorent. Cf. Acut. de Limit. p. 295 Goss.

Templarius, i, (Du C.); *templomvitész, vörösbarát, templárius*. Cher. Jus. Eccl. I. 297. Ordinum Equestrium, qui occasione cruciatarum expeditionum orti, partim ad religionem armis defendendam, partim ad ægrotorum curam habendam se obstrinxerunt,

uti *Templarii* ita dicti, quod iuxta *templum* Domini Hierosolymis sedem habuerint, sed hi in concilio Viennensi extincti sunt. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 186.

Templum cathedrale, templum princeps, maximum; *székes egyház*. Ger. Domkirche, Hauptkirche. Wagn.

Temporalia, ium, res externæ; *testi, anyagi dolgok, világi dolgok*. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 3. cui administratio Albensis Ecclesie tam in spiritualibus quam in *temporalibus* est concessa . . .

Temporalia bona, (Du C.) caduca, fluxa, res externæ; *világi javak*. Ger. weltliche Dinge. Wagn.

1. **Temporalis**, (Du C.) mundanus; *testi*. Tör. Tár. 1887. p. 74. spiritualis et *temporalis* parens.

2. **Temporalis**, ad tempora pertinens; *halánték*. Ger. zur Schläfe gehörig. Argenti 3. Cf. Veget. Vet. 2, 11; 16.

Temporalitas, conditio in tempore existendi, (Du C. temporis ratio); *időbeliség*. Ger. Dasein in der Zeit. Vern. Met. 21. Quæ universalis et necessaria prædicata sensibilia non alia quam hæc tria esse possunt: *spatiositas, temporalitas* — *spatiosa temporalitas*, temporalisque spatiositas. Cf. Tertull. Resurr. Carn. 60; Pall. 4 med.

1. **Temporaliter**, (Du C.) ad, in tempus; *ideig-öráig*. Ger. einstweilig, auf einige Zeit. Vita S. Steph. 19. egumen christum in membris suis consolari deliberans *temporaliter*, ut ipse vite celestis cameram cunctis delectamentis referant inveniens iocundari meruit eternaliter. Tör. Tár. 1892. p. 399. Cf. Tertull. adv. Iud. 2 med.

2. **Temporaliter**, temporalia bona respiciendo, (Du C. al. s.); *földi javakat tekintetbe véve*. Tör. Tár. XI. 62. realiter et personaliter, *temporaliter* et spiritualiter posse et debere procedi. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 152.

Temporaneus, 3., (Du C. al. s.) ad tempus; *ideiglenes*. Pahl. Jus. Georg. 2. Hinc etiam Dominus terrestris vel est perpetuus (hæreditarius, proprietarius) vel *temporaneus*. Cod. Dip. Brüss. 93.

Temporisare, morari, (Du C. Temporisare); *időzni*. Thöck. Diar. 126. és onnan Viddiny felé veszi útját, de ott sem *temporalizál*, hanem által mégyn a Dunán Havasalföldire p. 182.

Temporisatio, cunctatio; *késedelmezés*. Tör. Tár. 1888. p. 471. cum *temporisatione* et dilatione.

Temporius, (compar. a *tempus*) maturus; *korábban*. Lzh. Cod. Med. T. II. 608: ad præmonendos *temporius* . . . magistratus.

Temporizare, V. *Temporisare*. Arch. Rák. IX. 246. én is itten *temporalizálok* még na.

Temptare, tentare, invigilare, curare procurare; *őrizni, felügyelni*. Kronst. I. 500. II. 35: *tentanti* ripam seu custodi piscinarum; et 45, 50. Quel. Sieb. I. 177. an. 1494. Serratori . . . quod *templavit* orologium civitatis.

Temptatio, cura, (Du C. Examinatio); *gondozás*. Ger. Besorgung. Quel. Sieb. I. 198. an. 1495. serratori in sortem solutionis super *temptatione* orologii. Kronst. I. 501.

Tempus borearum, aquilo; *éjszakai szél*. Ljub. Mon. Sl. XXII. 69. an. 1455: qu.

expectant tempora borearum, ut cum navigiis grossis . . . mercationes conduci faciant.

Tempus carum, annonae caritas; *drága idő, drágaság*. Wagn.

Tempus disturbii, tempestas; *viharos idő*. Ger. Unwetter. Kronst. I. 346.

Tempus musicale, numerus, modus; *ütem*. Ger. Takt. Reg. Turm. Præf. 97.

Tempus remittit, tempestas mitior fit; *enyhül*. Pril. Abact. 23: si tempus remittit.

Tempusculum, dim. a tempus, articulus temporis; *időparány*. Vern. Met. II. 42. igitur in mundo quoque materiali corpus quodvis ex statu in alium putat: e quiete in motum, ex motu in quietem ex hac motus directione et celeritate in aliam sensim i. e. non momento, sed per infinita intermedia tempuscula transit.

Tena, æ, extremitas arcus (Du C. al. s.); *az íjj vége*. Kronst. II. 153: pro arcubus cum osseis *tenis* 276: arcuici duos Turcecos arcus . . . melioranti in *Tena*.

Tenaculum, (Du C.) fibula, retinaculum; *kapocsvas*. Ger. Klammer. Kronst. II. 76., 131. Cf. Ter. Maur. præf. 29. p. 2833 P.

1. **Tenalia**, æ, forceps (Du C. Tenalea); *harapófogó*. It. tenaglia. Ger. Zange. Kat. Hist. IX. 405. Ecce ducuntur ad vindictam damanati præfati et carnifices cum *tenaliis* igneis carnem eorum absque misericordia sæpe mordentes.

2. **Tenalia**, theca sclopeti; (*puska*) *tartó*. Ger. Gewehrhalter. Fjp. Szám. p. 494. an. 1439: qui fecit *tenalia* pixidum.

Tencio, actus tenendi, sustinendi, sustinendi; *tartás*. Ger. Unterhalt. Vita S. Steph. 109. De *tencione* et nutrimento hospitem.

1. **Tenditæ**, æ, directio, intentio animi destinata, propositum quod assequi tendit; *irányzat, célzat, törekvés*. It. tendenza. Ger. Tendenz, Richtung. Streben. Vern. Psych. 167. ut adeo operationis eius ea sit *tenditæ*.

2. **Tenditæ**, connexio perpetua, tenor; *lángzolatosság*. Imre Phil. 106. quæ unam universorum catenam et *tenditæ* iubent proliferi.

Tendentiosus, 3., spectans aliquid, tendens ad aliquid; *célírányos*. Száz. XXIX. 252.

Tendere, attingere, pertinere; *érinteni, vonatkozni*. Cod. Alv. I. 1. Puncta quædam eiusdem, Legationem *tenditæ*.

Tendineus, (a tendine i. e. musculo, nervo) ad nervum pertinens; *in . . . izom . . . ideg*. It. di tendine. Ger. Sehne. Flechse. Vern. Psych. 32. Harum (membranarum) prima dura mater audit, crassissima, firmissima et elastica membrana est fibris *tendineis* splendentibus varia directione decurrentibus composita.

Tendinosus, 3., qui extendi potest; *kifeszíthető*. Alexy. 16. membrana *tendinosa*.

Tendo, inis, nervus; *in, mósing, ideg*. Gall. tendon. Ger. Sehne, Flechse. Szamosk. II. 79. Joculari sermone, ut reor, relatum est, veretrum caballinum, nervis omnibus et *tendinibus* evisceratum atque inde uva passa, butyro aliisque condimentis fartum, botuli vice regie mensæ et legatorum illatum atque inter opipares epulas rehabitum.

Tenebescere, (Du C.) caligine ob-

duci; *sötétedni*. Ke. Or. Zrin. A. 3: Sol tuus . . . stipatus umbris *tenebescit* in noctem. Cf. Augustin. de Genes ad lit. 1, 40 fin: Hieron. ad Jesaj. 5, 12, 40.

Tenebrio, onis, homo levissimus; *csalárd*. Ger. Dunkelmann, Schwindler. Rep. Cast. p. 59. Perge Augustine, in magna quidem luce, sed tamen pro *tenebrione* Alvinio . . . ostendere. Cf. Afran. ap. Non. 19, 4; Varro ib. 6 et 13.

Tenebrositas, natura tenebrosa, (Du C. *Tenebrositas*); *sötétség*. Batty. Ger. 282. Sicut . . . clarissima cuncta demonstrat lux, sic omnis invisibilitas, et insensibilitas, immo multo amplius, et omnis *tenebrositas* divinæ omnipotentiae conlarescunt.

Tenelline, a tener, ut tenellus. V. s. *Parvuline; gyengédke*.

Tenellinus, 3., (dem. ad tener) tenellus; *gyenge korú*. Cod. Zi. I. 552.

Tenellus sum, agrotus; *gyengélkedem*. Oláh. Cod. Ep. 70. adhuc *tenellus* sum et scribo multis.

Tenementum, tenutum, possessio; *birtok*. Tör. Tár. 1893.

Tenens honorem, munere fungens; *tisztviselő*. Soos Mon. Comes . . . Comitatusque de Turuch *tenens honorem*.

Tenens in capite, V. *Tenere* A. (Du C.) regis bona, prædium beneficiarium possidens. Uj. Magy. Muz. III. 197. *Tenens in capite* ad volt, ki hübére tekintetében csak és közvetlenül a királytól függött, a ki tehát koronai hübert birtokolt.

1. **Tenere**, (Du C.) prædia beneficiaria possidere; *vmi jószágot hübéren birni*. Uj. Magy. Muz. III. 192. Si quis comitum vel baronum nostrorum sive aliorum *tenentium* de nobis in capite per servitium militare mortuus fuerit et, cum decesserit, heres suus plene etatis fuerit, et *releuium* debeat, habeat hereditatem suam per antiquum releuium.

2. **Tenere**, obligare (Du C. al. s.); *kötelezni*. Proj. Leg. Civ. 182. a paritate aliarum Obligatorialium per maritos uxoris datarum non *tenent*.

3. **Tenere**, (Du C.) habere, existimare; *tartani vlmnek gondolni, vélni*. Ger. halten für. Kass. Prax. I. præf. imo vero hoc omnino necessum esse non tantum propria *tenebam* experientia, diffiteri nequeo.

4. **Tenere**, (infin. ut subst.) possessio; *birtok*. Dip. Reip. Rag. 44.

5. **Tenere**, 1. alere, nutrire, 2. habere, fovere; 1. *eltartani*, 2. *bánni valakivel*. Fej. II. 89., 90. Equum *tenent* abbati. M. Flor. Fontes. II. 141. postea honorifice *tenuit*, sicut patrem.

6. **Tenere**, habere paratum; *készen tartani*. Ger. in Bereitschaft halten. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 111. molendinum et furnum pro necessitate fratrum *tenere*.

Tenere alicui, debere alicui aliquid; *tartozni, valamivel*. Kol. Am. II. 112: Regist. Varad. cum pater ejus nomine Saturni *tenetur* ei in quinque marcis etc.

Tenere apud se arcanum, tacere; *hallgatni*. Wagn.

Tenere contrarium, resistere; *ellentállani*. Monm. Comit. Trans. I. 156. an. 1542: Si sciremus, quod aliquid bonum auxilium habere possemus . . . adhuc illi *tenere* mus aliquid *contrarium*.

Tenere in culmen, sustinere, tueri;

jó állapotban fentartani. Han. Mon. Jur. P. I. 145: ecclesia . . . deveniat in manus . . . presbyteri boni, qui divina . . . celebret et in *culmen* illam *teneat*.

Tenere in culmine, incolere servare; *épségben tartani*. Ljub. Mon. Sl. XXI. 141. an. 1441: muri . . . reparentur et *teneantur in culmine*.

Tenere in liberis expensis, suis sumptibus alere aliquem; *eleséggel és általal kitarani*. Ger. freihalten. Kronst. III. 434., 441. Chaus venit . . . cum 9 famulis et 9 equis, quos in *liberis tenuimus expensis*.

Tenere in unguem, penitus memoria tenere; *kis ujjában lenni*. Teutsch. Schulord. I. 67. an. 1593. brevia præcepta in *unguem teneant*.

Tenere se ad aliquid, sequi aliquid; *tartani magát valamivel*. Arch. Ver. Sieh. XVI. 633. an. 1529. ut sciamus, *ad quid nos tenere* debeamus.

Tenere se laudabiliter, honeste vivere; *tisztességesen élni*. Fabr. Urk. 107. an. 1496: Magister civium . . . *laudabiliter se tenuit*.

Tenere vitam, vitam agere; *életet élni*. Prot inq. 185. dicta virgo M. *tenuit* talem vitam, quod ab aurora usque ad prandium stabat in choro ecclesiae.

1. **Teneri**, alicuius est (Du C.); *köteles, tisztjében áll*. Ger. obliegen. Kass. Prax. I. 34. ille *tenetur* invigilare bono ordini in Domo prætoræa Comitatus I. 33. Physici Comitatus . . . *tenentur* statis temporibus loca gremialia perlustrare, apothecas visitare . . . I. 33. Archivarii Comitatus *tenetur* Archivum fideliter custodire.

2. **Teneri**, debere, (Du C.); *tartozni*. Ger. schulden. Fjp. Szám. p. 9. et passim. Kronst. I. 174.

Tenet cum illo, studet partibus eius, sequitur, favel, stat ab illo, facit cum illo; *vele tart*. Wagn.

Tengerica, æ, Zea (Linn.); *kukuricza*. Ger. Mais. Mako Ecl. p. 18: Semen humo spargunt; *Tengericamque* vocant. Inde venit panis.

Tengumentum, tegumentum; *dunyha*. Arch. Rák. VIII. 312.

Tenimentum, (Du C.) possessio; *birtok*. It. tenimento, tenuta. Ger. Landgut. Fej. II. 330. et nullus eos vel domos predicti templi de *tenimentis* et possessionibus earum sine iudicio vel iustitia dissassire præsumat. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 78. — Star. XVIII. 42. an. 1494.

Tenitorium, alias: *tenutum*, possessio (vel mendum pro: territorium); *Ljub. Mon. Sl. II. 228*.

1. **Tenor**, (Du C.) sententia, argumentum instrumenti; *foglatat*. Georch. H. T. III. 101. Cf. Paul. Dig. 9, 2, 21 fin. Hermog. Dig. 42, 1, 46.

2. **Tenor**, vox tertia; *magas hang, femhang* (férfinál). It. tenore. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 262.

Tenorista, æ, voce tertia canens; *tenorista*. It. tenorista. Brezny. 315. A duodecima usque ad primam pingendis literis *Tenorista* non solum proponente, sed eodem informatore dent operam.

Tenosus, 3., lutosus; *sáros, ragadós*. Cod. Dipl. Pat. T. II. p. 429: prope quandam locum *tenosum* seu lutosum.

Tensare, aestimare (DuC. securum facere, protegere); *megbecsülni*. Han. Mon. Jur. P. I. 198. *tensetur* . . . lucrum honestum de suo labore.

Tensivus, 3., tendens; *feszítő*. Germ. spannend. Argenti 3.

Tenta, (Du C. alias: *Tenea*) piscis fluviatilis; Cyprinus tinca (Linn.); *czompó*. Ger. Schleiche. Gall. tanche. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 120. Schläg. 787.

Tentamen, exploratio, examen, tentatio; *vizsgálat*. Ker. Nap. 77.

Tentator, (Du C.) examinatio; *kísérő, vizsgáló*. Ker. Nap. 248.

Tentell, Vect. Ref. C. De . . . centum pellibus Damarum vulgo *Tentell*, seu Damvad vocatis.

Tentere, pro: *tendere* ex supino *tentum*; *végző erejét megfeszíteni*. Arch. Rák. IV. 143. extrema tentantes, extrema *tententes*.

Tentio, (tentione habere), (DuC.) possessio (possidere); *birtok, birtoklás* (birtokában lenni). Pel. Serm. Voluntas, que replebitur divina fructione; et memoria, que perpetua habebit dum *tentione*. Hiem. 25, o: 26, a: *Tentio* secura. Et hec *tentio* sive hesio a quibusdam nominatur comprehensio, que nihil aliud est, quam deum habere et in seipso tenere. Pasch. 22, n.

Tentipellium, medicamentum ad pellem teneram reddendam, (DuC. medic. quo pellis tenditur); *orezafesték*. Ger. Schminke. Lzb. Cod. Med. III. 502. Cf. Festus p. 364 ed. Müller.

Tentor, usurpator, (Du C. qui tenet); *bitorló*. It. usurpatore. Oláh. Cod. Ep. 423. In rege nihil deesse puto, modo demonstraretur ei via, qua violenti meorum *tentores* cogi possint.

Tentoricola, æ, incola tentorii; *sátorlakó*. Opin. 1840. de domicilatione Zingar. A.

Tentoriparius, i, tabernacularius, qui tentoria conficit; *sátorcsináló*. Ger. Zelt-schneider. Fr. Lib. Rt. III. 492. Ad manus magistri Andree *tentoriparii*.

Tentus, 3., (a tenendo) occupatus, possessus; *birt.* Száz. VIII. 693. fodinæ et res per Fuggeros et Thurzonas *tentae*.

Tenuicaudatus, 3., tenui cauda præditus; *vékonyfarkú*. Kön. Math. ter. Ért. XIV. V. 403.

Tenuisarius, i, (Du C. tenuiarius) qui dat operam rebus tenuioribus; *vékonyruha szabó*. Batty. Leg. I. 450: *Tenuisarius* erat sartor, qui tenuina conficiebat vestimenta. Cf. *Tenuiarius* Inscr. Grut. 630, 8; 1444, 7; Inscr. Gud. 200, 4.

Tenuinus, 3., tenuis. V. s. *Tenuisarius*; *vékony*.

Tenumentum, V. *Tenimentum*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 109. sex generationes cum *tenumentis* earum, quos ad iurisdictionem volumus pertinere.

Tenura, æ, (Du C.); *háberi függés*. Uj. Magy. Muz. III. 200. Omnes barones qui fundaverunt abbatias, unde habent certas regum Anglie vel antiquam *tenuram*, habeant earum custodiam.

Tenuta, æ, (Du C. al. s.) possessio; *földbirtok, terület*. Fej. VIII. 2. 479. calcata reverencia s. matris Ecclesie ipsa in excommunicatione et *tenuta* sua in interdicto existentibus. Dip. Reip. Rag. 348.

Tenutarius, i, (Du C.) possessor vel cui tenutarium seu possessionem cura incumbit; *birtokos, birtokfelügyelő*. An. Sc. I. 453. II. 99. an. 1444: Civitatis Kesmark *tenutarius*. Fej. X. 2. 95.

1. **Tenutum**, alias: *tenimentum* a tenere, possessio; *terület, földbirtokrész*. Rum.: cinut. Száz. XXII. 754. Kass. P. P. I. 326.

2. **Tenutum**, potestas, iurisdicatio; *törvényhatóság*. Batty. Leg. III. 79. an. 1309.

Tenutus, 3., continens, complectens. V. s. *Vastellum*; *tartalmazó*.

Tenuus, 3., tener; *gyöngye*. It. tenero. Georg. Sirm. I. 45. domina nempe erat *tenua*, corruit post verberationem.

Teotomeus, teutonius; *német*. Kandra Reg. 406.

Teotonicus, 3., *Teutonicus* 3., *Theotonicus*. Ap. script. class. Teutonici sunt Germani, ap. Anonym. ii, qui Hung. *németek* appellantur. Anonym. Gest. Hung.

Tephnia, alias: *Tephria*, marmoris genus coloris cinericeæ, (a *tégpa*); *hamuszínű márvány*. Szentiv. Cur. Misa. Dec. II. P. I. p. 169. Cf. *Tephrias* Plin. 36, 7, 44.

Tepiditas, (Du C.) tepor; *langyosság, közönyösség*. It. tiepidità, tiepidezza. Ger. Lauheit. Rák. Ön. 39. Fej. X. I. 453. Que si . . . feceritis, bene quidem, alioquin omne dampnum, quod nobis exinde in hac parte eveniret, reputabimus per vos et vestram *tepiditatem* nobis fore factum evenisse, quod tandem super vos et de bonis vestris resarciri et reparari faciemus Inveniantur.

Tepidus, piger, languidus, (Du C. dubius animi); *langha, léha*. Rák. Ön. 200.

Tepsia, æ, sartago; *tepsi*. Tör. Tár. 1887. p. 388.

Terangularis, triangulus; *háromszögű*. Cod. Dipl. And. V. III. p. 209: pervenitur ad tres metas *terangulares*.

Teraticum, (Du C. *terraticum*) idem quod Terragium, quod a colonis exigitur nomine terræ et agri; *földadó*. Kuk. Jura. I. 140. an. 1375; *locatarii* debent abicere pro *teratico* . . . villarum . . . ducatum . . . auri.

Teraza, æ, solarium; *erkély*. Ger. Terrasse. Ljub. Mon. Sl. V. 249, an. 1334.

Tercarolus, i, V. *Terzarolus*. Ljub. Mon. Sl. I. 408: armatur apud illam galeam, que debet armari pro ambaxatoribus . . . una alia galea pro nostro honore, ita quod sint ambe armate ad *tercarolum*.

Tercella, pannus bilix; *két nyűstös vászon* (vitória). It. terlici. Ger. Zwillich. Tör. Tár. 1887. p. 385. egy zöld *tercella* szoknya.

Terciario, tertio; *hármadizben*. Georg. Sirm. I., 67. Et secundo super carbones fecerunt . . . et *terciario* admodum.

Tercz, fors. idem quod triennis; *háromfűvű, háromtermésű*. Vect. Ref. B. 2. De singulis invencis *Tercz* vocatis.

Terczenel, Taffata Hispanica; *Spanyol tafota*. Vect. Ref. D. et. D. 2: Petia *Terczenel* cum floribus alias: Taffata Hispanica dicta.

Terczenella, æ, (Du C. terza, crines intexti. Gall. tresse. It. treccia) materia auro texta; *az aranyczafrangból való*. Thök. Diar. II. 333. Czaffragh novum Hungaricæ formæ, nigrum, ex materia auro texta seu *terczzenella* dicta, floribus parvis argento pictis ornatum cum subductura cærulea.

Terczenuella, æ, V. *Terczenel* V. *Pannus Hollandicus*.

Terebellum, parva terebra; *kis fűró*. Faber. Jur. Met. 58. Quisquis absque prævia concernentis Iudicis montani venia laborem montanisticum exerceat, seu id faciat fodiendo, aut medio pulveris pyrii, aut *terebelli* montani, per dominum fundi ultro depelli potest. Arch. Rák. VIII. 339. Novem *terebella* nova sine manubrio.

Terebentina, æ, resina terebinthina; *terpentin*. Szentiv. Cur. Misc. 329. Sic etiam si spiritui vini, oleum *Terebentinæ* instillaveris, statim elfervesceat.

Terebinthus, V. *Terebintina*. Keesk. Ötv. 178.

Terez hans emin, *tengernagy, a hajók és hajófelszerelések főfelügyelője*. Tör. Tár. 1892. p. 433. *Terez hans emin*, præfectus supremus arsenalis seu armamentarii per mare ac inspector navium, trirumum, ac galearum, arma ad navesque pertinentia curans.

Tergaversus, terga vertendo; *hát-rálva*. Tör. Tár. 1892. p. 77. *tergaversus* usque ad prædictam civitatem devenisse cum magno pudore.

Tergiversator, (DuC. deceptor; *csaló*). Fin. *késlekedő*. Szék. Okl. II. 96. nuncios mitterent *tergiversatores*. Cf. Gell. II. 7, 9; Arnob. 7, 247.

Tergo depravare, flagellare; *verni*. Ak. Ért. 1896. nov. 595.

Tergorare se, tergum in cæno volutare; *sárban henteregni*. Sim. 404. C. 3: Porcus . . . invento putrido cæno mox lectus insilit ac *tergorat* se. Cf. Plin. 8, 52, 78.

Tergovatus, i, teloniar; *vámsszedő*. Vjestnik II. 75. an. 1340 si quis percussit *tergovatios* . . . cadat ad penam.

Tergovina, æ, pecunia, quæ reddit e mercibus vendendis, venditis (a Croatico *trgovina*: vásáros eladóktól fizetendő *vásárpénz*, russ.: *torgovina*, serb.: *trgovina*, slav.: *trhovina*). Tör. Tár. 1893. p. 4. Száz. XXIV. 1808. Kuk. Jura. I. 177. Luc. Regn. Dalm. 214.

Terida, æ, alias: *Tarida*, V. *Terita*. Ljub. Mon. Sl. II. 52.

Terigena, æ, *inquinus*; *zsellér, földönlakó*. Benkő. Im. Nat. Sic. 84. fuisse olim quoque non Primoribus modo numerosos sed et primipilis non paucis Subditos (*Jobbag*) ac *Inquinos* (*Seller*), qui etiam *Terigenæ* hung. *Földönlakók* audiebant.

Terita, (DuC.) navis oneraria species. Diez. it. tarida (terida) sp. pg. ein Fahrzeug, Lastschiff. Das it. Wort hat seine Heimath in Genua. (Alb. Mussatus: ac inter eas onerarias naves una Venetorum miræ proceritatis quam *teretem* vocant) Auf ägyptisch-arabisch heisst «taridach» ein besonders zum Transport von Pferden bestimmtes Fahrzeug; *teherhajó*. S. de Kz. II. 4., 5. regno Dalmatiæ conquistato galeas, naves et *teritas* cum Venetis solidavit.

Terlink? Fjp. Szám. p. 190 et passim dedimus . . . pro *Terlink* pannorum.

Terma, vulgo: *tarmos*, *termes*, *turmius* (Du C. *tarmus*) vermes in ossibus; *szű*. Ger. Made. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 120.

Termillum, panicum miliaceum (Linn.); *lökött*. (Schlög.) 1000. Cod. Tel. I. 264. tres eubulos *termiliorum*.

Terminalis locus, locus in limitibus situs; *vég hely*. Pesty. Ször. II. 627.

Terminaliter, in propriis terminis; *saját néven*. Batty. Leg. III. 633. an. 1498: praesentem aliquam personam *terminaliter* nominare.

Terminare, decernere (Du C. al. s.); *határozni*. Ljub. Mon. Sl. XVII. 75. an. 1424: *terminavimus* . . . acceptare.

1. **Terminarius**, i. (Du C. Terminarii) qui aliquod tenementum ad terminum seu anorum spatium definitum possidet; *valami birtokot bizonyos határidőre bíró*. Pázm. Dial. 333.

2. **Terminarius**, 3., (Du C.) ad terminum definitus; *határidőhöz kötött*. Urk. Sieb. II. 296. an. 1367, ad nostram *terminariam* legitimam requisitionem.

Terminatio, sententia (Du C. al. s.); *határozat*. Ljub. Mon. Sl. XVII. 35. an. 1420: *terminationem* . . . exequi debeat.

Terminativus, 3., qui terminat, definitivus; *meghatározó*. It. terminativo. Ger. begrenzend. Pázm. Dial. 107.

Termini assumptor, persona, quae insinuat diem dictum; *a határidő bejelentésére küldött egyén*. Hajnik. Perjog. 240.

Termini marcales, *kutatói, turzó határlékök*. Faber. Jur. Met. 98. Termini marcales lingua montanistica appellatur *Schurf-Steine*, *Schurf-Pföcke*, eorum collatio Verloelsteinern, Verlöcken, mensurare Verschelnern, Verschürfen.

Terminus, (Du C. 4. certa, constituta dies) praefinitum tempus; *határnap*. Tisztb. Ir.

Terminus causae, **Terminus iudiciorum celebrandorum**, tempus praefixum celebrandis Iudiciis. Georch. H. T. IX. 224. Innét eredett aztán az, hogy mivel minden időszakaszban más-más szakaszra volt a pernek is és mind egyikben végét kellett neki szakasztani, mintegy Synecdoche beszéd módján a törvénykezésre kiszabott és akkorban nyolczadosnak nevezetett időszakaszt (*Terminus celebrandorum Iudiciorum*) perszakasznak (*Terminus Causae*) vagy Terminus Juris neveztek a későbbiek.

Terminus technicus, vocabulum artis, ab artificibus usitatum; *műszó*. Ger. Kunstwort. Carlow. Log. Praef. *Terminus technicus*, usu diuturno receptos, retinui.

Thermopolium, thermopolium, ubi potus ex fabis arabicis confectus venditur; *kávéház*. Reg. Turm. Praef. 13. nemo Praetorianorum coram Extraneis eo minus in *Thermopolis* (Kaffeehäusern) aliisque consortiis quidquam dissepat . . .

Ternaria, æ, officium Venetiis, in quo vectigal pro oleo inferendo desumebatur; *vámház*. Ljub. Mon. Sl. II. 264: officiales *ternarie* faciunt extimare oleum.

1. **Ternarius**, 3., terni; *hármás*. It. ternario, ternaro. Fabó. Monm. Evang. II. 314. ordinationibus regiis . . . intimatis, post reiteratas *ternarias* etiam iudiciarias inhibitiones . . . Cf. Colum. 11, 2, 28.

2. **Ternarius**, i, officialis ternariae, V. *Ternaria*; *vámhivatalnok*. Ljub. Mon. Sl. II. 264: denarii auferebantur propter fraudes . . . *ternariorum*.

Teroptimus, 3., optimus; *legesség*. Ger. allerbest. Cod. Ep. Pet. Páz. A. 1, 49. Deus *teroptimus* faxit.

Terpentina, æ, resina terebinthina; *terpentin*. Vect. Ref. 02: De centenario *Terpentinae*. Fr. Lib. Rat. I. 101. pro emptione *terpentine*.

Terpentinum, (Du C.) oleum ex Terebinthina resina (Ger. Terpentin); *terpentin olaj*. Pel. Serm. Dicunt medici, quod oleum *terpentinum* inter unguenta paralyti convenientia tenet principatum. Aest. 55, t.

Terpientissime, maxima religione; *nagyon kegyesen*. Ac. Com. Sopr. p. 15: Scimus . . . Suam Majestatem . . . tranquillationi procellarum . . . animi vires *terpientissime* intendere.

Terra arabilis, iugerasationis; *szántó föld*. Ger. Ackerland. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 53. penes aliquas *terras arabiles* sunt due mete terree.

Terra firma, terra continens; *szilárd, száraz föld*. Wagn.

Terra fullonia, terra fullonica; *kalló föld*. Ger. Walkerde. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 56. 2-dam Terram porcellanam . . . Picem, Turfam, Lythrantraces, *Terram Fulloniam* etc.

Terra fulonium, V. *Terra fullonia*. Faber. Jur. Met. 35. tam ad mineralia, quae species metallorum sunt, quam ad alias mineralium et fossilium species: ut Salia, terras, bitumina; ita in Anglia, *terra Fullonium*, Saxonia Porcellana.

Terra gotta, terra cocta; (ab. it. terracotta). *égetett föld* (Pallas) Wallaszky 426.

Terra indomincata, terra allodialis V. *Terra Salica*; *hűbéradmentes föld*. Pfahl. Jus. Georg. LVI. Domini omnes fere agros servos inter distribuerint, proutque solum, in quibus ministeriales infimi generis Lixæ pecora illorum pascebant, paucis cum agris per mancipia immediate pro necessitate domestica cultis reservaverint adeoque etiam *terrarum indomincatarum* seu *salicarum*, quas *Allodiales*, *Allodiaturas* vocamus, a terris colonialibus (dominatis) secreto serius acciderint.

Terra Lemnia, rubrica Lemnia, sphragis; *pecsétagyag*. Ger. Fetthon, Siegelerde. Veranes. IV. 57. De *bolo Armeno*, *terra sigillata* sive *Lemnia* non est quod labores. Dives his revertat, si revertat sospes.

Terra litigiosa, liti obnoxia terra; *peres föld*. Pesty Ször. III. 340.

Terra miseriae, V. *Caminus ignis*. **Terra porcellana**, terra porcellanica, terra murrhina; *porcellán*. Greg. Aesth. 89. Superficies et loca, quibus tabulae pictae figuntur, sunt tapetes, parietes, vitrum, *terra porcellana*.

Terra salica; *uri birtok*. Pfahl. Jus. Georg. XVII. tum etiam Domini nolebant omnes inter servos distribuere, integraque latifundia sibi retinebant, *terra salica*, indomincata, Dominia (Tafelgüter, Saalgüter, Herrnland) vocata, quae servorum opera gratuita fere excolebantur.

Terra sancta, Palaestina sic dicta ab undecimo ecclesiae saeculo (Du C.); *szentföld*. S. de Kz. Chr. II. 4., 11: Iste (sc. Andreas) etiam *terram sanctam* visitavit.

Terra sigillata, V. *Terra Lemnia*. Arch. Rák. VIII. 344. Cantharus ex *terra sigillata*.

Terra soda, terra sterilis, V. *Sodus*.

Terra sodata, ab. It. sodare, incultus;

terra inculta; *míveletlen föld*. Ger. Brachfeld. It. sodivo terreno. Star. XVIII. 23. an. 1466.

Terra tabulata, tela tabulata; *simasövet*. Tör. Tár. 1887. p. 175.

Terra Tripolitana, materia, quae oleo permixta et corio vel pauno illita ad aurum et argentum poliendum utebantur; *trippely*. It. tripolo. Ger. Tripel. Kecsk. Ötv. 179.

Terra virginea; *szüz föld*. Szentiv. Cur. Misc. 225. Si terram e profundissima specu effodias, quae nullam unquam culturam subiit, nulla humana industria semina suscepit (*terram virgineam* vocant) eamque idoneo vase conditam, congruo tempore noctu diuque libero aëri exponas, sponte illa producet herbas.

Terra Zek; *Székföld*. Ger. Széklerland. Szék. Okl. I. 5.

Terrae commendare, pro; sepelire; *eltemetni*. S. de Kz. Chr. I. 2, 4: Cuius Capitaneum . . . solemniter *terrae commendavit*.

Terræ filius; *fattyú gyermek*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 141. *Terræ filius*. In eos, quorum genus incertum est.

Terræ nascens, quod terra procreat; *földi termés*. Pel. Pom. L. XI. P. I. c. 7. (Cognovit Maria naturam) omnium herbarum . . . et breviter omnium *terrae nascens*.

Terragialis, ad terragium pertinens; *földváltásra, földvámra, földbérre vonatkozó*. Kass. Jur. Civ. I. 2, 4. Ad regulationem Praestationum Promontorialium et *Terragialium* . . . Ut praestiones Titulo Juris *Terragialis* utpote Censas ab Agris et Pratis Dominio obvenientes . . . dependantur.

Terragium, (Du C.) census agrarius; praestatio, quae domino terrae persolvitur; *földbér, uradó*. Pfahl. Jus. Georg. LXVII. Porro Scultetus de censu agrario (seu *Terragio*) per Colonos praestando et per ipsum colligendo sextam tenuit partem. Száz. XXIV. 39. Schwart. Scult. 82. Georch. H. T. IV. 237. Cod. Ep. Pet. Páz. I. 191. Samb. Tyrn. An. Sc. 1, 81. an. 1258: aurum pro *terragio* solvunt.

Terrago, inis, V. *Terragium*. Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 282. Salvo tamen jure domini sibi reservato, ut ibi dictus Leustachius vel dyonisius frater onus vel officiales eiusdem *terriginis* vel collectam Regiam, si que indicta fuerit, eidem tanquam domino terrae persolvant.

Terralia, orum, agger terreus (Du C. Terrale 2.); *földi anyagból készült árok*. Ljub. Mon. Sl. IX. 201. an. 1411. fortificare procretis . . . de *terralis* et aliter.

Terræ nascens V. *Terræ nascens*. Pel. Sermo. Per semina totus mundus regeneratur et renovatur continue: ut patet in *terrenascentibus* herbis, floribus et fructibus. Hiem. 40. y.

Terram videre, labori finem imponere; *parton vaggok*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 122. *Terram video*. Ab eo dici potest, qui alicuius molesti laboris finem est assecutus.

Terranus, 3., i. eiusdem terrae incolae; (Du C. *Terraneus*); *földi*. Fej. VIII. 4. 247. sigillo comitis et *terranorum* facinus communi.

Terraqueus, ex terra et aqua mixtus;

föld és vízből álló. Vern. Met. II. 214. Nunc de atmosphaera globum *terraqueum* ambiente sollicita, aëris elaterem et gravitatem metitur.

Terraticum, (Du C.) tributum, quod a colonis exigitur nomine terræ et agri, quem colunt; *földadó.* It. *terratico.* V. s. *Quartum.* Raë. Mon. Sl. VII. 31. init. sæculi XI. Emi tres pecias terræ... sine *terratico* Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 42. tradidimus cœnobio... omnem *terraticum*, quod possedit pater noster.

Terrefacere, terrorem inferre, terrere; *ijeszteni.* Wagn.

1. **Terrenum**, terra, materia terræ (Du C. fundus, solum) V. s. *Spaltum*; *földanyag.*

2. **Terrenum**, (Du C.) fundus, solum; *föld, szántóföld.* It. *terreno.* Gall. *Terrain.* Kass. Prax. I. 33. *terrenum* quodpiam dimensurare intendit.

Terrestreale dominium, fundi, prædii dominium; *földes uraság.* Ger. *Gutsherrschaft.* Kass. Jur. Civ. I. 36. et quibusvis reclamationibus contra vim, potentiam et involutiones *Terrestrealis Dominii* T. possitis dicta Communitas in exercitio eorundem Jurium turbata et impedita exstiterit.

Terrestrealis iurisdicctio, domini directi iurisdicctio; *földesúri joghatóság.* Ker. Nap. 47.

Terrestreitas, (Du C.) natura terrestris; *földtermészet.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 180. quia oleum *terrestreitalatem* humido valde alligatum habet, vi humiditatis igitur exstinguit Gagatis ignem, vi *terrestreitalis* ejdem resistit.

Terrestres, olim terreni dieti, qui curru vel equo iter faciebant; *szárazföldön utazó.* Batty. Leg. T. II. 303. an. 1216: ibidem *terrestres*... tempore luto... possunt transire.

Terrigena, æ, (Du C.) indigena; *hazafi, földi.* Száz. XIII. 27. XXIX. 837. Fej. X. 4. 148. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 184.

Terrigenus, 3., in hac terra genitus; *földi.* Batty. Leg. T. II. 68: Nobilibus *terrigenis* advenis. Szék. Okl. II. 175.

Terriloquium, disceptatio de terra; *a földek ügyében való értekezés.* Urk. Sieb. II. 364. an. 1371. petimus et consulimus, ut vestra *terrilouquia* non alias quam in civitate in loco convenienti et solito expleantur.

Terrineus, 3., (Du C.) terreus; Cf. *Terrureus*; *vert falakból épült ház.* Star. XVII. 64. an. 1516. domum... *terrineam* et regulatam tantum.

Territoria, æ, territorium, prædium; *terület, birtok.* Száz. XI. 686. Metales *territoriarum* inter Dévény... Réce.

Terrucina, æ, clavis interioribus domus inserviens; *belől való kulcs.* Schläg. 1075.

Terrula, æ, dem. ad terram (Du C) agellus; *földecske.* Raë. Mon. Sl. VII. 92. an. 1072. Star. XIX. 90. an. 1072. ad *terrulam* ecclesie. Cf. Cod. Justin. 10, 15, 1; ib. 11, 24, 6; Prisc. p. 615. P.

Terrureus, 3., idem quod *Terrineus* q. v. Star. XVIII. 46. an. 1496 domum *terruream*, soleratam et tectatam.

Tertia, nota non sufficientis progressus in disciplinis ac moribus. *elégtelen.* V. *Secunda.* Jókai Mire Megv. I. 65. Kösziv. I. 143.

Tertialitas, tertia pars; *harmadrész.* Jogt. Eml. T. p. 1. 4. duodecim Jurati eligantur, quorum *tertialitas* de senioribus, *Dualitas* vero ex communitate... constituantur ad discernendas... causas. Kass. Jur. Civ. I. 245. Tör. Tár. IX. 180. Arch. Rák. VIII. 69. Kelem. Instr. Jur. Pr. III. 248.

Tertiannita, æ, alumnus theologiæ tertii anni; *harmadéves papnövendék.* Passim.

Tertianus, i, gymnasii tertiæ classis alumnus. V. s. *Primanus*; *harmadik osztályú tanuló.*

Tertiare, (Du C. 2.) tertio facere, iterare; *harmadszor tenni, szántani.* It. *terzare.* Oszterh. 22. Mox. cum defloruere vites, opus iteratur, *tertiatur* vero Augusto. Cf. Colum. 2, 4, 8; ib. 4; Pallad. Sept. 1, 1.

Tertiaria, æ, (Du C.) vectigalis aut tributi species; *harmad (adó).* Ljub. Mon. Sl. IV. 465. an. 1402: hannonum iura, *tertias*, sententias et condemnationes.

Tertiariae, (Du C. 5. Tertiaria) sorores tertii ordinis sanctæ Elisabethæ, quæ votis tantum simplicibus adstringuntur; *harmadrendű szerzetesnők.* Tör. Tár. XIII. 62.

Tertiarii, (Du C. Tertiarius 1.) Tertiarii ordo pertinet ad ordines Mendicantium, quorum Franciscus Assissi auctor est, alias vocatur: tertius ordo de poenitentia. Cher. Jus. Eccl. II. 56. Idem evenit cum Ordine *Tertiarii* nec non Eremitis ac Anachoretis 24. Febr. 1782.

Tertio se, (hungarismus) cum duobus, quorum tertius ipse est; *harmadmagával.* Batty. Leg. II. 373. an. 1242. Plebano vero dant unam marcam, et cum advenisset *tertio se* dent prandium. Doc. Tam. Soos. Sec. 14.

Tertiogenitus, (Du C.) tertius filius; *harmadszülött.* Ger. Drittgeborene. Kat. Hist. IX. 160. Ludovicum, Hungariæ regis Caroli *tertiogenitum*.

Tertuosus, 3., teres; *simu, csiszolt.* Tör. Tár. XX. 179. Duo scipiones *tertuosi*.

Terunciolus, demin. ex *teruncius*; *fillérecske.* Cod. evang. T. I. p. 206: si... Papa excedendum esset, ne *terunciolum* quidem pro viatico mecum efferre possem.

Terzarolus, i, (Du C.) minus velum; *kisebb vitorla.* It. *terzuola.* Ljub. Mon. Sl. XI. 229. an. 1346: galea... armetur et forniatur tota ad *terzarolum*.

Tesinka, species selopeti. Arch. Rák. VIII. 330. Prætere duo aly Selopi vulgo *Tesinka*.

Teskere, (arab. *tedskereh*, ex *dsakar*, memorare.) literæ ad fidem faciendam datæ; *bizonyítvány.* Tract. Comm. 3. acceptisque a Teloniorum Præfectis singraphis vulgo *Teskere* dictis.

Tessaria, æ, præstatio agraria (a gr. *τέσσαρα*) (Du C. Tessara); *földadó neme.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 21. Insuper Imperiali auctoritate nostra per omnem ejusdem Ecclesie Abbatiam *tessariam* omnimodis fieri prohibemus.

Tesselatus, 3., (Du C.) tessellis seu lignis quadratis distinctus; *rakatos, mozaik (padlat Finály).* Száz. XVII. 768. A padlózat az új stýlnak megfelelően csaknem mindenütt mozaik, másutt földviaszszal összeégetett kőből van. *Tesselata* et *vermiculata*; nonnulla encaustica. Pár. Páp. Cf. Suet. Cæs. 49.

Tessera, (Ad *tesseram*) fides; ad tessera bibere, sua fide bibere, quod ad diem solvatur; *rovás, kréta.* It. a conto. Germ. Borg. Credit. Veranes. XI. 202 neve etiam bibant ad *tesseram*, nisi quæ subito persolvetur.

Tesseri faczi, rationista; *számtartó.* I. Rák. Gy. 605. tesseri faczi = rationista. (Kir. pecsét stb.)

Testa, æ, (Du C.) caput; *fej.* It. testa. Ljub. Mon. Sl. IV. 496 an. 1383: *testa coronata*.

Testabiliter, testamento; *végrendeletileg.* Tör. Tár. VI. 78. an. 1496: *testabiliter* nobis delegavit... quod... matri... vas vini daremus.

Testamentalis, ad testamentum pertinens; *végrendeleti.* Cod. Dip. Arp. V. 72. Tör. Tár. 1893. p. 2.

Testamentalter, (Du C.) per testamentum; *végrendeletileg.* Tör. Tár. VI. 46. Száz. XV. 308. Cod. Dip. Brüss. II. 472.

Testamentarius, (Du C.) executor testamenti. V. s. *Dativus 1. testamentum* uir. Mon. Com. Trans. II. 386. an. 1371. *Testamentarii* sacre olim electæ Majestatis Hungariæ. Art. Diet. Pos. 93. Cf. Ulp. Dig. 28, 5, 9; ib. 29, 6, 1; 34, 1, 3 fin.

Testamentarius in adjectivo, cui quid testamentum relinquitur; *végző rendelkezésben hagyott.* Szirm. Glós. 187.

Testamentarius in substantivo, executor testamenti; *a végrendelet véghezvivője, végrehajtója.* Szirm. Gloss. 187.

Testamentum actívum, quod adhuc a vigente confectum est; *tehetséggel készült végrendelet.* Törvt. Msz.

Testamentum conditionatum, conditione nixum test.; *feltételes végrendelet.* Törvt. Msz.

Testamentum destitutum, morte aut repudiatione heredum neglectum test.; *elhagyott végrendelet.* Törvt. Msz.

Testamentum ex defectu activitatis testandi, ab incapaci testandi lactum; *hatalmát haladó végrendelet.* Törvt. Msz.

Testamentum ex defectu solennitatis extrinsecæ, cui deest præscripta ratio, forma; *törvényes rendtartásban foggyatkozó végrendelet.* Törvt. Msz.

Testamentum inactivum, robore, vi carens test.; *foganatlan végrendelet.* Törvt. Msz.

Testamentum inofficiosum, V. *Inofficiosum testamentum*, szülői indulatot levétköztető végrendelet. liebloose Willensordnung. Törvt. Msz.

Testamentum in procinctu, ab in beilum ituro confectum; *hadi zajban tett végrendelet.* Törvt. Msz.

Testamentum nuncupatívum, előszóval tett végrendelet. Opin. P. II. de ordine Jud. Sec. IV. §. 1: Declaratio edi potest vel viva voce coram adhibitis testibus et vocatur *testamentum nuncupatívum*. Jogt. Eml. II. 2. p. 62.

Testamentum principale, testamentum prima vice factum; *derék végrendelet.* Georch. H. T. II. 325. ha későbbben Pétert egészlin kihagyván, Pált rendelmé helyette örökösnek; már ez nem volna toldalek, hanem derék (*principale*) intézet.

Testamentum privilegiatum, seu

minus solemne; *kevésbé ünnepélyes végrendelet*. Opin. P. II. de ordine Jud. Sec. IV. §. 1: Testamentum, si ad formam externam modumque conficiendi plura per leges requisita præscribantur, est *solemne*, cuius vero pauciora sunt requisita, *Privilegium* dicitur seu minus *solemne*.

Testamentum proprie tale, testamentum prima vice factum; *derék intézet, végrendelet*. Georch. Ért. 178. nevezetik az a rendelkezés, a mely előbb tétetik; *toldaleknak (codicillus)* pedig az, a mi a már tett derék intézethez annak némely részben való változtatásával vagy hozzáadással de sarkalatos valósága felforgatása nélkül későbbben hozzátoldatik. Georch. Ért. 184.

Testanite, crustis obducta carnisbus facta placenta, artocreas; *héjakkal befedelt husos bélesek*. Comen. 64.

Testatius, Comparativus ad adverbium: testate, certius; *bizonyosabb, nagyobb bizonyítékkal bíró*. Tör. Tár. 1881. p. 325.

Testatorius, 3., ad testatorem pertinens, testarius (Du C. tantum: testatoria littera); *végrendeleti*. Cod. Dip. And. I. 57., 64. in ultima et testatoria voluntate sua.

Testavangelium, evangelium testimonio adhibitum; *tanúvallomás alkalmával használt evangélium*. Ljub. Mon. Sl. I. 336. an. 1322: sancta cruce, reliquiis et testavangelii... in medio palatii... positis.

Testimonia accipere, audire, interrogare testes; *tanúkat kihallgatni*. Kronst. II. 356: domino... misso, ut in causa quadam *testimonia acciperet*.

Testimoniales, scripta testificatio, littere in testimonium date; *bizonyoságlevél, bizonyítvány, tanúlevél*. Arch. Rák. VIII. 308. Cf. Cod. Theod. 71, 20, 42.

Testimoniales absolutionales, littere absolutionem continentes; *felmentő bizonyítvány*. Kov. Form. St. CIII. *Testimoniales absolutionales* super restitutione rerum paraphernalium et litterarum.

Testimoniales authenticæ, (litt.) testimonium authenticum continentes; *hiteles bizonyítvány*. Kov. Form. St. CLXII. *Testimoniales Authenticæ* super Admitione introserta peracta. — *Testimoniales Authenticæ* super revocatione Contradictionis Statutis oppositæ emanatæ.

Testimoniales cæhales, (litt.) testimonium a cæha editum; *céhbizonyítvány*. Kov. Form. St. CLXII. *Aliæ testimoniales Natales, Testimoniales Cæhales*, dum quis ex Tyrocinio in sodalium artis cuiuspiam promovetur.

Testimoniales natales, natalem diem testantes. Text. v. s. *Testimoniales Cæhales*; *születési bizonyítvány*. Ger. Geburtsschein.

Testimoniales recognitionales, (litt.) declarationem continentes; *elismerő bizonyítvány, elismervény*. Kov. Form. St. CLXIII. *Testimoniales Recognitionales* super non inventis penes Mandatum Requisitorium quæsitis Litteris.

Testimoniales recommendationales, (litt.) testimonium commendationem continens; *ajánló levél*. Kov. Form. St. CLXI. *Testimoniales Recommendationales* Aulæ Servitóri migranti emanatæ.

Testimoniales reexecutiona-

les, (litt.) quibus testatur actus recuperandi; *a visszafoglalásról szóló bizonyítvány*. Kov. Form. St. CLXV. *Testimoniales* penes Mandatum Relaxatorio Reexecutionis *Reexecutionales*.

Testimoniales super concivilitate, testimonium de civitate donato; *polgárlevél*. Ger. Bürgerzettel. Kov. Form. St. CLXIII. *Testimoniales super Concivilitate* vulgo (Burger Zettel) extradari solitæ.

Testimoniales productio, productio testium; *tanúállítás*. Soos. Mon.

Testis classicus, nulli dubio subiectus testis; *minden kifogáson alól álló tanu*. Törvt. Msz.

Testis exceptione maior, idem qui *Testis classicus*. Törvt. Msz.

Testis instrumentalis, literarum monumentis subscriptus testis; *a levélbe bizonyysággal aláírt tanu*. Georch. H. T. IV. 128.

Testis obstativus pugnans, V. *Obstativus*; *ellenkező egyes tanu*. Törvt. Msz.

Testis passionatus, testis vehemens; *indulatos tanu*. Törvt. Msz.

Testis simultaneus, testis, qui unâ adest; *együtt jelenlevő tanu*. Törvt. Msz.

Testis singularis cumulativus conspirans, V. *Singularis singularitate cumulativa*; *összeférő egyes tanu*. Törvt. Msz.

Testis singularis diversificativus, V. *Singularis diversificativa*, *különböző egyes tanu*. Törvt. Msz.

Testis spirans, testis consentaneus; *összeférő egyes tanu*. Törvt. Msz.

Testis subornatus, pecuniâ conductus, corruptus testis; *bérlett, megvesztegetett tanu*. Törvt. Msz.

Testivus, 3., ad testem pertinens; *tanu*... Cod. Dip. And. I. 578., 632.

Testudinare, tegere; *födni*. Kronst. II. 286.

Testudinarius, 3., testudine munitus; *íves*. Kronst. III. 487: pro reparatione pontis *testudinarius*.

Testudinatus, 3., concameratus, confornicatus; *boltozott*. Ger. gewölbt. Veranes. III. 362. Hi autem bezestani sunt porticus quadratæ, sed in plures *testudinatus* cryptas, pilis crassioribus quamquam minuto lapide structis sustentatas distinctæque. Cf. Colum. 12, 45; Vitruv. 2, 4 med. lb. 6, 3.

Testudo, inis, horreum, taberna (Du C. al. s.); *bolt, tárház*. Gewölbt. Quel. Sieb. I. 341. an. 1501. dedit ex sua *testudine*, in qua merces suas retinere solet.

Testus, us, maxilla balenæ in radios lissa; *halsont*. It. osso di balena. Germ. Fischbein. Hist. Nat. 39. quas omnes superat Mysticetus plurimum laminis suis corneis in maxilla superiore dentium loco sitis e *testu seu costa sartoria*, et adipæ.

Tethagrammaton, (Du C. Tetragrammaton); *négy betűből álló*. Andr. Pan. 12. Octavum nomen (dei) est *Tethagrammaton* i. e. nomen quatuor literarum, Scribitur enim nomen Dei apud Hebræos quatuor litteris, quæ *ineffabile* significant vel pronunciant nomen Dei.

Tetiderunt, iaculando attingerunt; *találták*. Georg. Sirm. I., 378. Et interim, quod castra metati fuerant duces sub proxime me-

niam Pestiensem et unum ducem de una basta cum pixide sagitan (tes) sub tentorium suam *tetiderunt* eum et mox exalavit de mundo.

Tetraditæ, Hæretici, qui die Paschatis quoque, ut die Mercurii, cibis abstinebant et disputabant S. Trinitatem e quatuor personis constare; *négyeskedő tévelygők*. Nagy. Hier.

Tetrachotomia, divisio quatuor membrorum; *négytagú felosztás*. Carlow. Log. 158.

Tetrapodus, 3., (pro: tetrapus) quatuor pedes habens; *négy lábú*. It. quadrupede. Gall. tetrapode. Ger. vierfüssig. Hist. Nat. 54. Ranæ corpore *tetrapodo* nudo absque cauda sunt.

Tetrimere, V. s. *Gratitare*; *kacsogni*.

Tetrogrammaton, V. *Tethagrammaton*. Vern. Met. II. 426. Hinc etiam nomen illud *tetrogrammaton* Jehova.

Teulonium, pro: *teulonium*. Eszl. Okm. p. 35. (Decr. Andreae 1291.) cum *teulonio* seu tributo.

Teutonicalis, germanus; *német*. Tör. Tár. 1891. p. 290.

Teutonice, germanice; *németül*. Fej. VII. 236.

Teutonici ordinis Equites, (Du C. Teutonicus ordo militaris); *német keresztény lovászok*. Cher. Jus. Eccl. I. 297. Huc spectant etiam *Equites ordinis Teutonici*, qui occasione oppugnationis urbis Acræ e nobilitate germanica orti sunt; hi equites e Palestina Venetiis sedem fixerunt, inde in Borussia profecti, eam subiugarunt.

Texara, æ, tessera; sors (Du C. al. s.); *sorsolás*. Ljub. Mon. Sl. XII. 289. an. 1449: mandetur advocatoribus... quod unus eorum per *texaram*.

Texens, textor; *szövő*. Corp. Gram. 427.

Texera, æ, tessera (de tertia texera = milites qui subsunt tertia electioni); *sors, sorsolás*. Ljub. Mon. Sl. I. 189.

Text antiqua, V. *Parangon*; *minta*. Catal. Libr. S. Ivaris II. Ipsi characteres gothici et typi sunt satis pingues, quos ratione quantitatatis referas ad eam classem typorum, quæ hodie a Typographis *Text antiqua* item *Parangon antiqua* appellatur.

Texta, fascia capitis; *párta*. Kopfband, Jungfernkranz. Schläg. 1487.

Textor ligularius, limbolarius; *pántlika* szövő. Ger. Posamentirer. Pár. Páp. Pest. Vár. Lev. I.

Textor telæ, lintearius, linteus; *ta-kács*. Ger. Leinweber. Tab. Conscr.

Textor tibialium, qui tibialia acu contextit; *harisnyakötő*. Strumpflstricker. Pest. Vár. Lev. Tab. Conscr.

Textualiter, ad verbum, ad litteram; *szóveg-, szó szerint*. Pel. Prol. Serm. de Tempore: *Textus Evangeliorum*... inservit pro plebis devotione, quæ exposcit Evangelium *textualiter* auscultare.

Tezaurisare, (Du C. Thesaurizare) thesaurum parare; *kincset gyűjteni*. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 360 et unusquibet thesaurus sibi debet in celis *tezaurisare*.

Thabarnicorum magister, V. *Magister thabarnicorum*. Fjp. Szám. 3., 4. Judex *magistro Thabarnicorum* persolvit 400 et 60 fl.

Thabarnicus, i. V. *Tavernicus*. Fjp. Szám. p. 3.

Thabellionatus, us, v. *Thabilionatus*. officium notarii, publici, tabellionis; *törvényeszkői írnokság*. Tör. Tár. 1888. p. 93. Kov. Form. St. 394 quod et feci ex officio meo *Thabellionatus*.

Thaborienses, V. *Hussitae*. Pinx. Apod. p. 132: *Thaborienses* sive Thaboritæ facta secessione a Romanensibus in oppido Thabor prope Pragm Hussi dogmata coluerunt.

Thaboruncula, æ, parva castra; *kis tábor*. Georg. Sirm. I. 187. Et ad villam Romanens equitabat Rex, ubi dominus Cybak parvam *thaborunculam* preparaverat.

Thabýth, idem quod *Tabimim*, *Tabit* q. v. Tör. Tár. 1888. p. 566. vestis de viridi *thabýth*.

Thalassiarcha summus, summus præfectus classis; *fő tengernagy*. Bel. Geogr. Comp. 547. *Veziar summus thalassiarcha* Capitain-Bassa.

Thaler, V. *Imperialis*! Bel. Geogr. Comp. 548. Nummi Turcici notiores sunt: 1. Denarius Turcicus, asper, qui est quinquagesima imperialis pars. 2. Imperialis, *Thaler*, qui denarius Turcicus quinquaginta seu triginta grossos Caesarianos aequal.

Thalerus Gallicus ordinarius, *francia közönséges tallér*. Inst. Arithm. 222. Tabula V. Monetarum exterarum cum domesticis comparatarum. Argentæ. *Thalerus Gallicus Ordinarius* = Flor 2. Crue.

Thalerus imperialis, *bírodalmi tallér*. Bel. Geogr. Comp. 432. *Thalerus imperialis*, Ein Reichs-Thaler grossos 30. vel cruciferos 90 ampletitur.

Thalerus Joachimicus, moneta, quam Comites de Schlick ab anno 1517 ex argento in fodinis ita dictæ Joachimice vallis in Bohemia sitæ eudebant. An. Sc. II. 277. sæc. XVI.

Thalerus Polonicus, *lengyel tallér*. Inst. arithm. 222. Tabula V. Monetarum exterarum cum domesticis comparatarum Argentæ. *Thaler Polonicus* = Fl. — Crue 30.

Thalia, æ, pars; *csomag*. Szilády Tör. Magy. Eml. II. 142. Tam currus quam *thalias* feni 153, acceptálván egy-egy szekér szé- náit fl. 2.

Thalisma, atis : amuletum; *talizmán*, *bűvereklye*. It. talismano. Ger. Talisman. Zaubermittel. Otia. Bachm. 3. signum dico illud, quo, *thalismatis* instar, ad averruncanda mala et procuranda bona (formales Præstigiatores) utimur.

Thallerus solidus, *tallér*. Bel. Geogr. 504. Monetae Hungariæ species sunt: *Thallerus solidus*, Tallér, Talár, Ein Thaller, florenis Rhenensibus duobus redimitur.

Thaligator, (ab Hungar. taligás) qui pagonem militum. Gal. Schubbkärner. Tör. Tár. 1889. p. 373. Item *thaligatores* pro uno pondere luto tempore de vado Danubii Budam ascendentes.

Thalmid, discipulus iuris Canonici et Civilis Judæorum; *talmudista*. Erot. Ep. Ded. a. 6: quibus ego tertius minimus et tantum *Thalmid* accessi.

Thalmuticus, 3: ad Thalmudium perti- nens, (corpus iuris et legum Judæorum recentiorum) collectio sæc. 2 et 3.-o confecta legum memoria et usu conservatarum; *talmud*. Szentiv. Curios. Misc. 12. Queri potest ultimo: quantum temporis adhuc restet ad

consumationem huius mundi? Resp. extare veterem traditionem Judæorum, quæ traditur in *Thalmuticis* voluminibus.

Thanes, nobiles, fortes (Du C.) ; *nemesek*. Uj. Magy. Muz. 179. A száz népség 3 rendre szakadt. Az elsőt a vitézek, nemesek (*thanes*) tették, kik utóbb a szerint, a mint földjeiket vagy teljes vagy korlátozt joggal bírták vagy *főthanok* vagy *kis thanok* valának.

Thanus, i. (Du C) nobilis; *nemes*. Uj Magy. Muz. III. 180. Ethelred egyik törvénye pedig így szól: Et ut habeantur conventus in quolibet wapentakio et exeant seniores 12 *thani* et præfectus cum iis et iurent . . .

Thanya, piscina; *tanya*, *halastó*. Werbőczy 245. Piscina magna cum clausura existens. Gyalmos-tó vel etiam Moró-tova dicta necnon alia piscatoria Danubialis vel Thialialis sive Szavæ aut Dravæ *Thanya* nuncupata, si habet deputatum proventum annualem; decies tantum æstimatur, quantum facit proventus eius annualis Tör. Tár. XII. 23. quæ piscatura sew *Thanya* ab eadem Insula usque ad aliam insulam transitum liberum et *meatum* habuerit.

Thapete, alias: tapetes; Velum, *kárpit*, *szőnyeg*. Tör. Tár. 1886. p. 554.

Thaphotha, pro: *tafotta*. Tör. Tár. 1890. p. 368.

Thapifer, pro: *dapifer*. Georg. Sirm. I. 55. attamen mandaverat firmiter *thapiferis* et crateriferis in potu et cocorum, ut essent sobrii et vigiles.

Tharackzia, æ; mortarium bellicum; *taracki*. Magy. Tört. Eml. XXX. 292. an. 1552. cum . . . *tharackziis*, pixidibus barbatis.

Tharda, æ. V. *Tarza*. Quel. Sieb. I. 472. an. 1507. ut cum ballistis sagittent ad *thardam*.

Tharssus, i, *szemöldök kemény vége*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 201. partes palpebrarum duriores, quibus pili inserti sunt, vocantur *Tharssii*.

Thaumatomania, (θαῦμα + μανία) nimius ardor in miras res; *csodakórság*. Ger. Wundermanie. Vern. Met. II. 150. Qui his conditionibus et limitibus fundatam et circumscriptam fidem miraculorum biblicorum, quæ exegeseos censuram sustineant, quæque ad introducendam præstantissimam et saluberrimam religionem, ut eius divina origo luculenta reddatur, patrata sunt, *thaumatomaniam* esse dicit, puerili aut plane maligna et impia *thaumatophobia* laborare censendus est.

Thaumatophobia, horror mirarum rerum; *csodaiszony*. V. s. *Thaumatomania*; *csodaiszony*. Imre Phil. 130.

Thaumaturgus, 3., miracula edens; *csodatevő*. Fer. Mon. SI. XVIII. 302. an. 1688: *thaumaturga* imago. Beng. Ann. Srem. Cœnob. Præf.

Thavarnicorum magister, (etiam tavarnicorum et tavernicorum) ex voce: *tár*, *tavar*. Cf. M. Nyelvt. Sz. thesaurarium. V. *Magister tavernicorum*. Fej. VII. 279., 213. Paulo *Magistro Thavarnicorum* Domine regine. VII. 278. VI. 55.

Thavernicus, us, ærarium, officium thesaurarii; *tárnokság*. Ger. Amt des Schatzmeisters. Cod. Dip. Arp. IV. 216. de populis tavernicorum nostrorum oriendis ab onere ipsius *thavernicatus* eximendo.

Thea cæsarea, Flos theæ, primitiæ theæ, quam in terras externas exportare apud Chineses vetitum est et qua soli imperatores, cæsares Chinæ frui solent, cui opponitur *Thea rusticorum*; *császár thea*. Máty. 308.

Thea molenda, idem ac Flos theæ vel Thea Cæsarea. Máty. 308.

Thearchia, æ, theologia, tota divinitas; *theologia*, az *egész istenség*. Batty. Ger. XXXIV. Theologia . . . totam Divinitatem, quam *Thearchiam* quidam volunt, ut omnium causam laudat unius vocabulo. Ib. 43.

Theatinus, 3., *Jesuita*. Fabó. Monm. Evang. II. 190. In Italia et Hispania vocantur *theatini*, in Navarra adpellantur innigistæ ab Innigo sive Ignatio Loyola; in Portugallia nominantur apostoli et in reliquis regnis jesuitæ.

Theatralicum, res theatrales, res necopinata; *meglepetés*, *színészi dolog*. Jók. Epp. II. 191.

Theatralista, æ, actor scenicus; *szí- nész*. Jókai Kárp. Z. 28.

Theatricus, 3., theatralis: *színházi*. It. teatrale. Vern. Met. II. 230. Omnis tua macula virtus eleganter mimice est et ad *theatricos* fabellas referenda.

Theatrista, æ, V. *Theatralista*; *szí- nész*. Jók. Epp. I. 124.

Theatro admittitur, (clausula nota censoris *librorum*) licet librum imprimere; *kiadható* (a könyvbírálnak jegyzete). Jók. Epp. 409.

1. **Theatrum**, locus editus; *emelvény*. Gall. Tribune. Schm. de Ins. 40: Musici tempore per *theatra* dispositi . . . perstrepat.

2. **Theatrum**, forum; *piacz*. Ger. Markt- platz. Szend. Misk. tört. III. 130. an. 1500. domum . . . habitam in *theatro* sive corpore oppidi. Kronst. III. 582. in forum sive *theatrum*.

Theatrum anatomicum, auditorium anatomicum; *műteti terem*. Bene Pol. 247.

Theatrum belli, sedes belli; *a háború színhelye*. Wagn.

Theatrum Eperjesiense, pegma supplicii eperiesiense, in quo patriotæ hungarici necati sunt; *eperjesi vérpad*. Tör. Tár. VII. 217.

Theatrum publicum, forum publicum; *derék piacz*. Ger. Marktplatz. Szend. Misk. tört. III. 247. an. 1572. *theatrum publicum*, Derek Platz, nuncupatum.

Theatus, 3., ex herba *theae* confectus; *teás* (ital). Bene Med. I. 153. potus tepidos, *theatus*, potus spirituosos.

Theca, æ, bibliotheca, librarium; (Du C. al. s.); *könyv-írkartató*. Székelyudvarhelyi ref. koll. Ért. 1894/5. 95. *Theca* semper clausa asservetur.

Theca calamaria, vas liquoris scriptorii, atramentarium; *kalamáris láda*. Ger. Tintenfass. Kecsk. P. Ötv. 155.

Theca ephippialis, V. *Suppositorium subephippiale*; *puha lótarakó*. Thöck. Diar. II. 326. Alia *theca ephippialis* ex materia rubra, quasi auritexti fl. 6.

Theca orbicularis, armarium; *tá- nyértartó*. Tellerschrank. Pár. Páp.

Theca pulveraria, capsula pulveri pyrio; *puskaportartó*. Arch. Rák. VIII. 345., 353. *Theca pulveraria* ex argento. Thöck. Diar. II. 339.

Theca pulvinaria, involucrum culcitae; *vánkostakaró, párnahéj*. Arch. Rák. VIII. 309. *Thecae pulvinariae* pro carpento ex materia Turcica, segmentata auro.

Theca pulvinarum, V. *Theca pulvinaria*. Thöck. Diar. II. 342. Materia seu tela corulea, pro *theca pulvinarum* fl. 4. tr. 30.

Theca scolopetaria, *Scolopotheca* q. v. **Theca unguentaria**, areula unguenti; *kenőestartó*. Pall. Debr. 62.

Thecarius, i. pro: *bibliothecarius*. *könyvtáros*. Bék. Debr. főisk. törv. 144. *Thecarius* nullo sub praetextu vel unicum exemplar extradare praesumat.

Thecopaeus scoloporum, artifex bombardarum seapos fabricans; *puskagyűmves*. Ger. Büchschafter. Tab. Conser.

Thecula, dim. a theca; *kis tartó*. Arch. Rák. VIII. 352. Item una *thecula* nodi, itidem ex auro.

Theda, æ, pinus (Du C. fax); *fenyő*. Ilan. Mon. Jur. P. I. 219: *theda*, quæ nascitur in hac insula, de qua fit pix.

Thefftherdarius, i. thesaurarius principis turcarum; *török kincstárnok*. Veranes. IV. 422. A principis thesaurario, quem Turcæ *thefftherdarum* vocant, acceptum est et relatum nobis ab homine Turca non levis fidei esse.

Thelonearius, V. *Telonarius*. Veranes. Hist. I. 346. Consulibus, officialibus, *Thelonariis*, *Datiariis* etc.

Theloneator, V. *Teloniator*. Tör. Tár. 1892. p. 70.

Theloneum, i. V. *Telonium*. Szék. Okl. III. 63. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 3. Kronst. I. 423.

Themisteani, (Du C.); *gondviselés-tagadók*. Not. rel. I. 238: *Themisteani* vel *Agnostae* seu ignorantes Christo extremi iudicii ignorantiam appingebant.

Thenia, ligula; *szalag*. Thurocz. 168. corrigiarumque cinguli et frena ac similia alia cum *theniis* et postenis sericæ substantiæ contexta fuerant.

Theodidactos, theologus; *theolog*. Br. Resp. p. 38: Forsterius *theodidactos*...

Theodiscus, 3., (Du C.) teuton, germanus, teutonicus; *német*. It. tedesco. Hist. Eccl. Ev. 5. quatuor Psalmorum sermone *Theodisco* redditor dono.

Theologari, (Du C.) (ad normam: philosophari) studiis theologicis operam navare; *istentannal foglalkozni*. Teut. Schul. I. 409. Batty. Ger. 190.

Theologaster, ineruditus theologus; *ludatlan hittudós*. It. teologastro. Boe. Hungar. Epist. Ded. 3.: Ad gloriam Dei facere, negant fungi *Theologastrum*.

Theologia, æ, divinitas (Papias theologia græce, divinitas seu deitas latine appellatur); *istentégy*. Batty. Ger. 44. Est itaque cælum his *Theologia*... doctis tradentibus admitenda.

Theologialis, ad theologiam pertinens; *istentant tanító*. Kon. Egyh. 303. Canonice *theologicalis*.

Theologicalis, ad theologiam pertinens; *hittani*. Pel. Pom. L. IV. P. I. Art. II. c. 2: Probatur primo ratione *theologicali*.

Theologicus, 3., ad theologiam pertinens; *istentészeti*. It. teologico. Kass. P. P. I. 132. in erudienda formandaque in seminariis

theologicis iuventute ecclesiastica. Cf. Amman. 16, 5.

Theolonium, (Du C.) alias: telonium Fjp. Szám. p. 229.

Theomachus, V. *Pneumatomachus*. Fej. I. 373. sicut *Pneumatomachi* vel *Theomachi* absiderunt a symbolo Spiritus Sancti processionem a filio.

Theopaschita, æ, V. *Patripassiani*, et *Sabelliani*. Szentiv. Cur. Misc. III. Cont. Synops. Chron. 862... Romæque coacta Synodo *Theopaschitarum* hæresim ab orientalibus quibusdam suscitatum damnat.

Theopolitica, æ, disciplina de Deo; *Isten tana*. Princ. Ang. p. 56: Hæresis. Est depravata Spiritus politia, *Theopoliticam* huic opponit.

Theopoliticus, i, theologus; *istentenel foglalkozó*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 488.

Theorare, (Du C.) contemplari: divina considerare; *vizsgálni isteni dolgokat*. Batty. Ger. 183. Aeternum aliquando non ipsam æternitatem volunt sublimiter *theorantes*, sed quod æternitati participatur.

Theorica, æ, philosophia theoretica; *elméleti bölcsészet*. Száz. XVIII. 8. bölcsészet (*theorica* et experimentalis practica).

Theoricus, i, (Du C.) contemplativus, intellectus ad divinitatem se extendens; *szemlélődő, isteni dolgokat kutató*. Batty. Ger. I. quemadmodum potentes in *theoricis* aiunt.

Theosophus, i, (Du C.) contemplationi deditus; qui Deum sapit; *istenti dolgokat szemlélő, vizsgáló*. Batty. Ger. 42.

Theotonicalis, theutonicus; *német*. Tör. Tár. I. 445.

Theutonicus, (Du C.) Germanus; *német*. Anonym. 31. usque ad confinium *Theotonicorum* persecuti sunt.

Theptherderus, i. v. *Tefftherdarus*. Adelm. De orig. Turc. 9. Sunt et *Theptherderi* i. Administratores Rationum, quorum unus procurat Rationes Natalie, alter vero Romanie, qui Magistratus eximie dignitatis habetur.

Therapeutes, contemplativus; *szemlélődő*. Batty. Ger. 250. Nota: Philo theoreticos vocat (sc. *Therapeutas*) hoc nomen, ut Photius habet, inditum fuit alteri sectæ Iudæorum, altera enim erat Essenorum seu acti-vorum.

Theresiani, *Theresianumi* nomen-deceke. Pállya Oratio 12 Quamobrem splendidi illam et magnificam ædem, quam anno superiore Nobili Juventuti donavit, Theresianum de Augusto Nomine appellari, vosque omnes nobiles adolescentes, qui in his ædibus incolitis, *Theresianos* vocari, Clementissime decrevit.

Theresianum, (Viennæ), institutum nobilibus educandis a Maria Theresia, regina Hungariæ. Száz. XIII. 259.

Theriotrophium, Ferarium. q. v. **Theristrum**, (Du C.) vestis lintea, genus pallii muliebris; *női köpenyeg*. Pár. Páp. Cf. Hieron. in Jesaj. 2, 3, 23.

Thermæ martiales, aquæ ferratæ: *vasas fürdő*. Lzb. Cod. Med. III. 218.

Thermæ supernates, supernæ thermæ; *felhéviz*. Ger. warme Mineralquelle. Szamosk. II. 484. earum uni, quæ Passæ balnea hoc tempore vocantur, olim *Felheriz* id

est *supernates thermæ* duplici fonte scaturiant.

Thermalis, ad thermas pertinens; *meleg forrásu*. Szentiv. Cur. Misc. 331. Quia aqua hæc fluvialitibus diversum prorsus habet alveum a meatu aquarum *thermalium*.

Thermographia, descriptio thermarum; *fürdőhelyek leírása*. Wallaszky 320. *Thermographia* Hungariæ comparativa.

Thermularius, i, qui balnei sudatorii curam gerit; *gőzfürdő csináló*. Pár. Páp. Cf. Murat. Inscr. 909, 4.

Theropoenta, medicus; *orvos*. Batty. Ger. 67.

Thesaurariatus, us, (Du C.) dignitas thesaurarii; *kincstáros hivatala, tiszte*. Bod. Hist. Eccl. I. 179. Veranes II. 263. Száz. XXIV. 160. Fej. X. I. 532.

Thesaurarium, sacristia (Du C. al. s.); *sekretye*. Fej. X. I. 696. more solito in thesaurario seu sacristia ecclesiæ nostræ præfata capitulariter congregatis.

Thesaurarius, *Magister Tavernicorum*; *kincstárör, tárnokmester*. Numi Hung. 159. Arch. Rák. VIII. 43.

Thesaurator, *contrascriba*; *ellenőr*. Pápai főisk. Ért. 1894/5. 20. lap. I. Lex. Senior et *Thesaurator* seu *Contrascriba* præsentē Rectore per Suffragia eligantur.

Thesauratus, us, ararium; *kincstári hivatal*. Szilády Tör. Magy. Eml. III. 44. non poterit ab officio *Thesauratus* absolvi.

Thesaurizare, (Du C.) thesaurum congregare; *kincset gyűjteni*. It. tesaurizzare. Wagn. Cf. Augustin. Civ. D. 4, 40; Salv. adv. avar. 4, 2; 4 etc.

1. **Thesaurizatio**, actus reponendi cendi in ararium; *kincstárba való elhelyezés*. Batty. Leg. III. 624. an. 1498: calices, thuribula... quæ capiunt *thesaurizationem* in nostris locis.

2. **Thesaurizatio**, actus opes, divitias colligendi; *kincsgyűjtés, összehalmozás*. Pel. De s. Jacobo ser. II. c. 5. Secunda utilitas dicitur *thesaurizationis* vel meritorie accumulationis.

Thelice, per breves positiones; *rövid kérdések alapján*. Wallaszky 198.

Theurkys, (Turkis, Turcois durus) pretiosus lapis celestini coloris. Optimus eruitur in montibus Persiæ Pirusianis; *törökkő*. An. Sc. I. 175. an. 1543: annulum... quem gestavi cum lapide *Theurkys*.

Theuthonialis, Germanicus; *német*. It. tedesco. Fej. X. 2., 446. nobis quasdam litteras privil. civitatis Chepregh in idiomate *Theuthonicali* scriptas offerens.

Theutonicæ, germanicæ; *németül*. Fej. X. I. 606. in vulgari Ungarico Kis-Marthon et *Theutonicæ* Eisenstadt vocata.

Thesaurariatus, us, V. *Thesaurarius*. Tör. Tár. XI. 236.

Thiergut, census a porta; *portautó*. Ger. Thierhold. Tör. Tár. 1893. p. 26.

Thimarcus, i; *török lonas katona*. Adelm. De orig. Turc. 44. Sunt itaque diversa genera militum i. *Thimarci*, Janizari, As-sappi et Accangii, de quibus singulis sigillatim tractabimus. *Thimarci* sunt milites equites omnes, quibus ager ab imperatore attributus est, unde ipse cum quatuor militibus loricatoris vivere possit et sic *Thimar* apud eos intelligitur ager unus, de quo quinque milites vivunt ex decimis per subditos datis.

Thimarus, ager, in quo quinque milites vivunt V. *Thimaricus*. Szegedi Rubr. Pars. II. p. 441. Coloni ad operas arcium gratuitas non cogantur; Milites victualia sine pretio non auferant bonaque Regnicolarum sibi in *Thimaros*, more Turcarum non conscribant, nec distribuunt.

Thilacus, i, portio terrarum; *föld-darab*. Tkál. Mon. Ep. II. 71: de *thilacis* sive porcionibus terrarum divisio inter canonicos.

Thilia, corruptum pro: Theologia V. *Philia*. **Thokyl**, *Flor*, pannus Cous; *fátyol*. Ger. Flor. Vect. Ref. M. 2: De una petia *Thokyl* seu *Flor*.

Tholus, i, (Du C.) fastigium culmen; *fenség*. Scheszei Ruinae Pann. I. 240. Ed. pr. Wittebergae 1571. Atque *tholis* regum (sic Dii volvere) reliquit urbem.

Thomista, æ, assecla Thomæ de Aquino (+ 1274) principis scholasticorum philosophorum, cui adiungitur et opponitur Duns Scotus (+ 1308); ille intellectum, hic voluntatem pro summo principio habebat, quod *θεωλογίας* et *πράξις* discernit ad diferentes rationes ducebat. *Aquinoi Tamás követője*. Vern. Met. II. 440. Ut immensitatis naturam exponerent cumque cum simplicitate conciliarent, plurimum laborarunt Philosophi et Theologi, sed parum feliciter, quæ de re diversas in opinionibus abiverunt *Thomistæ* et *Scotistæ*, quorum opiniones hic recensere non, at notare expediat. Beng. Ann. Er. C. nob. 432.

Thoracula, æ, *strofeum* q. v.; *mell-kötő*. Ger. Busenband. Bene Pol. 438 collipendium, *thoraculæ*.

Thoraculum, castula, thorax; *fűző*. Ger. Mieder. Bene Med. II. 99.

Thorax foemineus, thorax linteus ossibus ceteri munitus; *fűző*. Lzh. Cod. Med. III. 63.

Thorgut, Thorgeld, V. *Thiergut*. Tör. Tár. 1893. p. 25.

Torta, torta, (Du C.) placenta; *torta*. Kronst. III. 88., 269.

Thorta piperata, placenta melita; *mézeskalács*, Ger. Pfefferkuchen. Kronst. III. 388 *thortas piperatas* vulgo feller kwehen.

Thraso, onis, calumniosior, iactor; *hetvenkedő*. Prahlhans. Mál. A 3: ad denudandum vero in claustrum pectus *Thrasonum* impulit me impudentia.

Thrasonice, in modum Thrasonis, magnifice, arroganter; *fennhéjázva*. Ger. arrogant. Cod. evang. T. I. Martinus ille . . . *thrasonice* se iactat. Tör. Tár. 1888. p. 528.

Threnographia, ce, nenia; *gyászvers*, *halotti beszéd*. It. treno. Gall. threnodie. Ger. Klageged. Fabó. Monm. Evang. 24. Tumultuaria penna conscriptam esse *Threnographiam* Tarnocii vel hinc existimes velim.

Thuko, onis, Esox Lucius (Linn.) lupus; *csuka*. Tör. Tár. XII. 23. recia piscatorum, in quibus uzones et *Thucones* prenderent.

Thumenus, i, (Du C. Tuminus) species mensurae, Truncus salis: (a pers. tuman, *tömény*, quod 40000 frusta salis denotat). Kov. Form. St. 495. ac insuper idem T. duos *Thumenes* salium eisdem T. et T. dari promissent.

Thunna, (pro: tonna) dolium, vas; *hordó*. Tör. Tár. 1889. p. 373. una *thunna* aquæ.

Thurcesus lapis, (Du C. turchesius)

lapis pretiosus; *törökkő*. Ger. Türkis. Gall. turquoise. Tör. Tár. 1888. p. 566.

Thuribulum, pro: Thuribulum; Areh. Ver. Sieb. XI. 347. duo *thuribilia*.

Thurieremus, 3. tus accendens, turis honores dans Deo; *tömjént égető*. Ru. Pan. L. II:

Præsul ubi quondam dignissimus, imbuat aras *Thuricremas* precibus, persolvens munera [divis]

Thuriferarius, (Du C.) acolytus, qui incensarium in Ecclesia deferat, qui et portator thuribuli dicitur; *tömjéntartó*. It. acolyto. Beng. Ann. Er. C. nob. 427. et cum assistentia Diaconi, Subdiaconi, acolythorum ac *Thuriferarii* peragere (Missam).

Thurificare, (Du C.) thus adolere, incendere, sacrificare; *tömjénezní*. Wagn.

Thurificatio, actus thuris adolendi; *tömjénezés*. Cher. Jus. Eccl. II. 449. His per Religionem christianam sublatis modus sepe hodie apud Catholicos consistit in cantu psalmorum, precibus, *thurificatione*, aspersione aquæ benedictæ, pulsu campanarum.

Thurificati, V. sub *Lapsi*.

Thychaja, æ, Prosangiacchus alias; *Kihaja*. Veranes. Hist. I. 263. Dervishum prosangiacchus ejus, quem *thychajam* Turcae nuncupant, in paludem sic, ut vestitus et armatus erat, pedes irumpens clipeis militum limo exemptum equo suo imponit.

Thymallus, i, (Du C.) species piscium; *lepcén*. Ger. Asch. Bel. Comp. Geog. 30. Fundulorum quoque murenarum, alburnorum, *thymallorum* copia est nullis in rivis. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 463.

Thymaterium, gr. *θυματήριον* = odores, sulfimenta; *füstölő*. Lzh. Cod. Med. T. II. 411.

Thymiana, atis, thus; *tömjény*. End. 222: thuribulum . . . fixit . . . quatenus ad nullius hore spaciū ibi odor *thymiamatis* deest. Kat. Hist. Reg. I. 424. Cf. Cels. 5, 48, 7 sq. 6, 6, 25.

Thyreus, i, scutum oblongum; *hosszú-kás páncs*. Kol. Am. I. p. 7: Armabantur autem olim hastulis, sive telis, singuli viri binis, quidam etiam scutis magnis, oblongis, ad eorum instar, quos *thyreos* appellamus.

Tibialia, um; *harsnya*. Ger. Strumpf. Oltv. Act. Synod. 404. Neque toleranda sunt *tibialia* colorata, seria.

Tibialium textor, V. *Textor tibialium*. Opin. P. II. Sec. II. Cap. V. dd.

Tiburcinare, heluari, commissari. V. s. *Festum stultorum*; *tivornyázní*.

Tiburnatio, heluatio, commissatio; *tivornyázás*. Lzh. Cod. Med. III. 242: clamores insoliti, *tiburnationes* . . . ventantur.

Tiganus, i, *Giganus*. Corp. Gram 237.

Tigulus, i, tignum, trabs; *szelemen, gerenda*. Ger. Balken. Schläg. 1085.

Tihaja, idem ac Kihaja, locumtenens, negotiorum procurator; *ügyvivő*. Szilády Tör. Magy. Eml. VI. 288. ne difficultet hæc ante *Tihajam* exponere. Thök. Diar. 239., 484. Tör. Tár. 1889. p. 32.

Tillietum, locus tillis obsitus; *hársfahely*. Pár. Páp.

Tillinus, 3., e membrana ligni (tillæ) factus; *hám* . . . Ger. aus Bast. Kronst. I. 648.

Timallus, i, V. *Thymallus*. Vect. Gen. Gg.

Timariota, æ, (Du C. timarati) milites

limitanei. Vasallorum genus apud Turcas, qui prædia possident *Timaria*, ea conditione, ut militent ipsi, si iubentur, cum certo equitum numero, maiori vel minori, habita *Timarii* valoris ratione *Timariota*; *határőr*. Tör. Tár. 1892. p. 433. J. Bet. Comm. III. 499. *Timariotas*, qui certas regiones possessionesque obtinent, stipendio minime accepto ex eis se sustentant pro iisque bellificare tenentur.

Timarchus, V. *Timarzus*.

Timarus, (Du C. *Timar*) prædium subiectis lege fidei et præstationis servitiorum militarium datum apud Turcas; *török házbér*. Ger. türkisches Lehngut. Szamosk. IV. 299. Oppida, villa, curiæ nobilium more Turcico in *Timaros* militibus distribuuntur. Veranes. VII. 326.

Timarzus, i, V. *Timarus*. Adelm. De org. Turc. 8. Turcæ itaque regna in LXI. provincias distribuunt et in qualibet sunt milites, quibus agri assignati sunt, unde vivunt, qui *Timarzi* appellantur . . . *Timarehi* milites principes presidunt.

Timere aliquem ab aliquo, timere alicui; *félteni vkit vkitől*. Száz. XV. 293. *tíméo a Siculis rivalitis eos*.

Timiamata, æ, (Du C. thymiana) suffimentum; *füstölőszer*. Száz. XVIII. 33. thuribulis et *timiamatis*.

Timidulus, dimin. a timidus; *félénkcske*. Patr. Const. 453. In virum *timidulum*.

Timinus, Tyminus, Timinus, V. *Thuminus*. Tör. Tár. 1893. p. 27. Fej. I. 266.

Timonarius, 3., ad temonem pertinet; *rudas*. Rák. Ön. p. 45. *timonarius* equus.

Timone, (Du C. timonus) gubernaculum navis seu gubernaculi manubrium. V. s. *Palamarium*; *kormányrud*.

Timor panicus, terror, qui *παριζός* appellatur; *panik*. Tör. Tár. 1887. p. 649.

1. **Timoratus**, 3., (a timorare, timorem incutere) timidus; *félénk*. It. timoroso. S. de Kz. Chr. II. 5. 4: Sed quoniam gens Rudolphi in motu gravis erat propter arma graviora, nimisque *timorata* ad resistendum tam valide multitudini.

2. **Timoratus**, 3., (Du C.) pius; *isten-félő*. It. timorato. End. p. 212: apparet enim mihi homo esse *timoratus*.

Timorosus, 3., metuendus, timore plenus, (Du C. timidus); *félelmes, rettentés*. Roger. 320 fugam inivimus *timorosam*. Cod. de Szlári II. 358. violenta *timorosaque* fassio. Pel. Pom. De S. Sebast. s. c. 2.

Timorphus, 3., (gr. *τυμορφός*) vindex, ultor; *forbát* (*boszuló*). Fin. B. 47.

Timotima, pro: thyma, tima, kle (Klee) Dief. l. *löhere*. Schläg. 893.

Timpanista, æ, tympanotriba; *dobos*. Georg. Sirm. I. 56. alii quidem principibus cum tubis multis et cum *timpanistis*. Szilády Tör. Magy. Eml. III. 472. Régi Magy. Költ. III. 440.

Timpanus, i, tympanum; *dob*. Száz. VI. 293.

Timpus, i; *fültő*. Ger. die Gegend hinter den Ohren. Georg. Sirm. I. 4. Et illico capientes Germanum per *timpum* a tergore ipsius caput amputaverunt. Schläg. 292.

Tina, æ, (Du C.) ab Italis vas grande

ascita vox, signif. mensuram vini, cubulum, urnam, alias: Chibrio; species vegetalis; *csőbőr*. Tör. Tör. XII. 42. de vineis vestris Chibrimonem sive *tinam* solvissetis. XII. 64. *Tinas* seu Chibrones. Schläg. 1413. — Cod. Dip. And. II. 12—3. quatuor tortis et *tina* cervisia. Vjestnik I. 261. an. 1289. feci dari... butem, *tinam* et guarnazonum. Cf. Varro ap. Non. 344. Festus 355. «*Tinia* vasa vinaria».

Tinarum, lege: Timarum q. v. Cod. Dip. Brüss. II. 143. Quarta fuit (controversia) de *Tinaris*, quos ministri et milites *Sermi* principis Turcarum assignaverunt equitibus Turcis, quorum *Tinarorum* magna pars assignata erat super agris, qui in finibus inter utriusque partis castella interiacent... p. 144. ut omnes controversie supradictae tam de *Tinaris* ac Baronibus, quam de Bonis et Castellis Petri Pereni etc.

Tinacius, i, vas, dolium. V. s. *Justare*; *hordó*. It. tinaccio.

Tinea, cyprinus tinea (Lin.); *czompó*. Ger. Schleie. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. p. 161. Vulneratus (Lucius, Lupus piscis) tactu *Tincarum* sanatur. Schläg. 787. Veet. Gen. Gg.

Tinctior, infector; artifex tingendi; *mázoló, festő*. Pest. Vár. Lev. Tab. Conser. Cf. Vitr. 7. 14.

Tinctura, æ, liquor medicatus; *tiniktúra, szörp*. Száz. XVII. 799. De *Tinctura* universalis... orvosi könyv.

Tineas pascere, a, molyt táplálni. Szentiv. Curios. Misc. Dec. II. P. II. p. 150. *Tineas* pascit. In illum, qui multos habet libros, sed nunquam legit.

Tinella, (ab it. *tinella*) vasculum; *csőbőr*. Ger. kleiner Zober. Száz. VI. 289. Carbones cum una media *tinella* et super paviammentum in copia.

Tinetama, locus piscandi; *tanya*. Kov. Form St. 267. Item piscatura Danubialis sive Drave aut *Tinetama* dicta sive piscina.

Tinna, æ, (It. *tina*) ureus vinarius (Du C.); *boros edény, hordó*. Ger. Weinkübel. Arch. Rák. I. 272. Szent-Jóhon aloldialis bor obveniait *tinacae* minores nro 97. Batty. Leg. III. 237. an. 1370.

Tinta, æ, idem quod *Tinca*. Kronst. III. 119. pro 36 portionibus luciorum et *tintarum* vulgo selayen.

Tintilana, æ, colore tinctus pannus; *gyapjúban festett szövet*. It. tintilano. Raé. Mon. SI. XIII. 153. an. 1356: pecias VI. pannorum *tintillane*.

Tira, æ, vectura; *vonás, húzás*. Gal. tire. *Boves ad tiram, vonó marha*. Zugvieh. Vjestnik II. 82. an. 1460. Nullus nisi nobilis possit tenere boves ad *tiram*, salvis illis, qui sunt consueti tenere boves ad Vlacham.

Tirapnus, pro: *tyrannus*. Ljub. Mon. SI. I. 263.

Tirare, trahere, (Du C. 2.); *húzni*. It. tirare. Han. Mon. Jur. II. 280: *tirant* in terram super portu. Ljub. Mon. SI. IV. 115. an. 1378.

Tiriaca, (Du C.) pro: Theriaca ex variis, dicunt 70 speciebus compositum antidotum contra morsum serpentum, quod Cretensis Andromachus, medicus Neronis Caesaris, composuit quodque in carmine a Galeno in opere, quod inscribitur: De antidotis, conservatum est; *terjék*. Gall. theriaque. Ger. Theriak. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 126. *Tiriace* libra una, se-

rici albi libra una, hec duo valent marcem argenti.

Tirtum, pro: Stiria; *jégesap*. Ger. Eiszapfen, Eiszaeken. Schläg. 92. Cell. Bel. 679. Stiria, der Eiszapfen, jégesap.

Tirkus, Tirkis, V. *Theurkys*. Thök. Diar. II. 380. Item altera framea rubro holoserico cum *tirkis* ornata fl. 90. Aliud sceptrum deauratum argenteum *tirkis* ornatum fl. 150. Unum par Karvas cum *tirkis* ornatum fl. 200. p. 387. una cum duobis scutis, uno quidem smaragdis, alio vero lapidibus vulgo *tirkis* dictis ornatis et septemdecim in unum ingredientibus poculis etc.

Tirones metallici, *tanuló bányász*. Juriev. Jur. Met. 44. Fossores Metallici... 3-o. *Tyrones metallici* (Lehr-Hauer) qui labores fodinales discunt atque promiscue iam ad hos, jam illos labores applicantur.

Tirsus, rectius: thyrsus; *szár, tőkecsán*. Ger. Stängel. Thüröcz. 109. omnes acervos segetum et *tirsos* herbarum igne combusserunt.

Titanicum aspectum gerere, *komoran tekinteni*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 147. *Titanicum aspectum gerit*. Id est: homo tetricus, morosus et furioso similis.

Titellus, parvus mystax; *kis bajusz*. Pel. Pom. V. sub *superprotensus*.

Titipus, tithymallus (Dief.); *kökörös*, (tejfű). It. titimaglio, titi malo. Ger. Milchkraut. Schläg. 912.

Titubare pede et oculo, laborare pede et oculo; *lábára és szemére bémé*. Veranes. VI. 407. Sed proculdubio infirmus est et interdum, ut a Ludovico Thomoreo ejus cubiculario intelligi, *et pede et oculo titubabat*, molestissimeque omnia nec illa solita hilaritate ac solertia agit adeo, ut non medioeriter reddamur omnes solliciti.

Titubatus, 3., titubans, tremens; *ingó, remegő*. It. titubante. Martonf. 184. Emericus literatus de Martonfalva manu sua *titubata*.

Titulare Calendarium, nomina, titulos continens cal.; *évimjegyzékes naptár*. Irodört. Közl. II. évf. I. f. 79, Száz. XIV. 732.

Titulare Regem, Regem salutare; *czimezni, tisztelni*. Wagn.

Titularis rex est, nomine rex; *czimezes, tisztelheteli király*. Wagn.

Titularius, 3., inscriptus; *nevőkre írt*. Urk. Sieb. I. 488. an. 1337. *titularias* possessiones.

Titulatura, æ, titulus honorarius; *czimezés*. Georch. H. T. IV. 125. Kelem. Instr. Jur. Pr.: 401. Multa quippe in Protocollicis conficiendis, Sententiis, Mandatis Judicialibus, Fassionibus perennalibus, Constitutionibus Procuratorum et Plenipotentiariorum edendis, sic dictis Cortesiis, *Titulaturis* et omni arte Notariati, diuturna observantia valent.

Tituli cardinales, summae causae (petitionis); *sarkalatos főokai* (a felkérésnek). Georch. H. T. II. 78.

Tituli honorum, nomina, vocabula honorum; *czímek*. Wagn.

Titulo, nomine; *fejében, számában, czimén*. Ger. unter dem Titel. Tiszth. Ir. In-elytæ Legioni in Comitatu dislocatæ *titulo* Gage solum: a Megyében szállva levő Hadi sereg hópénz számában fizetett.

Titulotenus, honoris causa; *czímleg*.

Ger. ehrenthalber. Cod. Ep. Pet. Páz. I. 181. nunc vero consanguineo cuidam suo scholari *titulotenus* Custodiatum conferre vellet.

Titulum libro facere, librum inscribere; *a könyvnek czímet adni*. Wagn.

Titulus bibendi, occasio data bibendi; *az ivásra kínálkozó alkalom, czím*. Passim.

Titulus coloratus, aliquod ius; *jogczím*. Star. XVII. 81. an. 1589. nullique ius, seu *coloratum titulum* possidenti tribuere.

Titulus defectus seminis, causa stirpis nullius; *magraszakadás czíme*. Törvt. Msz.

Titulus devolutionis, causa transferendorum bonorum in regem; *jószágának fejedelemsre való szállásának kútfeje*. Törvt. Msz.

Titulus impetrationis, causa libelli supplicis; *a kéremény oka*. Georch. H. T. II. 68. de egyszersmind a módját is ki kell tenni: mi móddal szállott tudniillik a felkérendő jószág a Felsőre; mely mód nemcsak a könyörgő levélben, hanem az adománylevélben is körülállásosan annak mivolta szerént beiktatattik és ezt nevezzük *kéremény okának* (*Titulus Impetrationis*).

Titulus libri, libri inscriptio; *könyv czíme*. Wagn.

Titulus plenus, nomen, appellatio plena; *teljes czím*. Arch. Rák. IX. 48.

Titulus possessorii, nomen possessionis; *birtok oka, birtokczím*. Georch. H. T. II. 5.

Titulus possessorum, genus possessionis; *birtok neve*. Tiszth. Ir.

Titulus sine vitulo, vanum nomen, quo penaria non augetur; *üres czím, czífru nyomorúság*. Passim.

Toalia, (Du C.) mappa, mantile, manutergium. V. s. *Anchona*; *kendő, takaró*.

Toalida, æ, parvum tectum. V. s. *Asis*; *kis tető*.

Tobalia, (Du C.) mappa, mantile, lintheum, quod infra communionem adhiberi solet, tegumenta de serico vel lino pro altari; *oltárterítő, (háromrétű az oltárkönek leterítésére)*. Pel. Serm. Missa cum calice et corporalibus c. *tobaliis* tribus super altari lapideo consecratis este celebranda. Aest. 1. e. Prot. inq. 213. Száz. VI. 358. an. 1503. Ljub. Mon. SI. II. 263.

Tocsiumum, venenum; *méreg*. Fej. I. 386. herba enim est aconitum sicut caro vulturis; nihilominus neque *tocsiumum* comederet aliquis sanæ mentis.

Todinus, 3., totus (Du C. al. s.); *összes*. Kronst. III. 798. an. 1489: *summa todina* facit. et 799.

Toga, amiculum; *felöltő*. Regul. Turm. Præf. 14. unice pluvie tempore permissarum fuscioris coloris *togarum* (*Ueberröcke*) usus toleratur.

Togam deponere, gymnasio valedicere. V. s. *Scamnum declinare*; *elhagyni az iskolát*.

Togatus, i, toga indutus, theologie alumnus apud Protestantes; *tógátus*. Teut. Schul. I. 341: Studiosi *togati*, die gewöhnliche Studenten-Kleidung tragen, auf dem Gymnasio wohnen, auch einen Theil... Beneficien genießen. Studiosi non *togati* seu Chlamidati, die nicht eingekleidet sind, in Quartiren in der Stadt wohnen und keine Beneficien genießen.

Ker. Nap. 78. Pall. Debr. 50. Irod. Tört. Közl. V. 3. 327.

Tokajensia, sc. vina; *tokaji borok*. Ger. Tokaier. Arch. Rák. VIII. 356.

Tolerantialis, V. *Decretum tolerantiae*; *türelmi*. It. di tolleranza. Hist. Eccl. Ev. Praef. XI. Josephus II. Edicto *Tolerantiali* protestantes Hungaros ab interitu vindicat. Ker. Nap. 125.

Tolgare, protrudere, vectitare; *tologatni*. Prot. inq. 209. faciendo lectos et iuvando eas (infirmas) levando et *tolgando*.

Tollerare, (more sermonis Italici pronuntiatum et scriptum) pro: tolerare; *elviselni*. Fej. X. 3. 74. et ut hec et alia futura illariter *tollerare* valeamus et possimus.

Tollere, adferre (Du C. al. s.); *hozni*. Fjp. Szám. p. 192. an. 1419: Mates . . . debet *tollere* 4 fl. Tultit.

Tollere maritum, accipere, sumere maritum; *venni, elfogadni*. Prot. inq. 172: ipsa dicebat, quod prius abscederet sibi nam, quam *tolleret* maritum.

Tollere oculos, oculos eruere, elidere, oculis privare; *megvakítani*. End. p. 343: (Deer. S. Ladisl. III. 4): qui furatus fuerit, veniundetur . . . et si postmodum hue reversus fuerit, *tollantur* ei oculi.

Tollibilis, quod tolli potest; *eltávolítható*. Fej. Jur. Lib. 269: praxis . . . *tollibilis*.

Tollo, onis, tolleno; 1. *kítosor*, Hebr. balken. 2. *ajtó gerenda*. Kronst. II. 43., 141., 146., 492., 534., 535., 636. III. 453., 456. in novo ponte et *tollone*.

Tolomeum, pro: telonium. Ljub. Mon. Sl. II. 197: sine solutione alicuius dacia, tregovine, *tolomei*.

Tolta, æ, (Du C.) vi exactum tributum; *erőszakos adó*. Pár. Páp.

Toltus, sublatius, (Du C.); *eltöröltetett, elenyészteztetett*. Uj Magy. Muz. III. 199. Omnes mercatores habeant saluum et securum exire ab Anglia et venire in Angliam tam per terram quam per aquam ad emendum et vendendum sine omnibus malis *tollis* per antiquas et rectas consuetudines.

Tolus, i, armarium librorum; *könyvtárolás*. Bücherschrank. Törvt. Msz.

Tolutiloquentia, (Du C.) hesitans sermo; *habogva, habarva beszélés*. Pár. Páp. Cf. Nov. ap. Non. 4, 7.

Tomentosus, 3., tomentis plenus; *nyírdékes, molyhos*. Alexy 29. Textura e fibris corneis, flexilibus, reticulatis vel *tomentosis*.

Tomulus, i, dimin. a tomus, (*τράυος*); *kis kötel*. Ger. Bänderchen. Kaprin. Eloq. I. 753. Conspetus *tomuli* prioris.

Tondere, degradare. (Du C. al. s.); *le-téptetni, ki-, letenni hivatalról*. Nill. Symb. p. 252: Sacerdos, qui adibit parochiam alterius sacerdotis, vel facit deficere ejusdem proventum, vel in foro externo, hoc est: coram saecularibus, ipsum accusabit, *tondeatur*, id est: *degradetur*.

Tondere prata, prata desecare, cadere; *lekaszálni*. Quel. Sieb. I. 352. an. 1501. *tonsit prata*.

Tondus, i, (It. tondo, ex [ro]tundo) signif. globum, circulum, orbem, patellam; *csésze*. Száz. VI. 358. an. 1507. marchas argenti 52, ex quibus feci laborare 26 *tondos* et in quolibet continet due marea . . . feci facere unum *tondum* et unam scutellam.

Tonella, æ, (Du C.) dolium, vasculum; *antalog*. An. Sc. I. 130. an. 1330: viginti *Tonellas* vini. Kat. Hist. VIII. 627.

Tonicus, 3., ad tonum, vocem pertinens; *hang* . . . Greg. Aesth. 82. Tria sunt artium liberalium veluti regna, utpote a) *tonicarum*, b) *plasticarum*, c) *mimicarum*.

Tonitru, us, et **Tonitrus**, i, in cod. nostro loco allato non fragorem caeli, sed fulmen, ictum fulminis significat; *villám, mennykő*. Cod. Zi. III. p. 162. vbi ventum fuisset ad arborem illic *tonitru* percussam. p. 184. vbi ventum fuisset ad arborem illic *tonitru* percussam.

Tonitruatio, fragor; *bömbölés*. Probst. Comitiot. p. 18. Mox . . . audite ex urbis propugnaculis machinarum *tonitruationes*.

Tonna, æ, (Du C.) dolium; *hordó, tonna*. Ger. Tonne. Szamosk. II. 69. In turri quadam inventae plus quam tres auri argenteque *tonnae*. Tör. Tár. 1888. p. 771. Hic *tonnam* pulveris vult occultare.

Tonsit, pro: totodit. V. s. *Tondere prata*.

1. **Tonsura**, ius excindendi et colligendi ramos in silvis (Du C.) *galyak szedési jog, engedély*. Pfahl. Jus. Georg. II. 120. Ut *Tonsurae* in Silvis Capitalibus introducuntur; Subditi autem duntaxat Ligatione illa contententur, quam *Tonsurae* suppeditaverint.

2. **Tonsura**, æ, tonsus sacerdotum vertex; *pilis, környezet, papkoszorú*. It. Tonsura. Szirm.

Tonsura clericalis, *pilises kispappá való felvétel, papi tonsura*. Kol. Am. II. p. 131. (Dipl. Andr. II. 1222): auctoritate Regia firmiter praecipimus, quatenus nullus nostrorum Udvornicorum seu civium, sive cuiuscunque servitutis jugo subditorum ad *tonsuram clericalem* ab aliquo Praelato admittatur.

Tonsuratus, 3., ex ritu ecclesiae attonsus; *pilises, papkoszorús*. Wagn.

Tonus, i, modus; *hang, modor*. It. tuono, modo. Ger. Ton, Art. Otia. Bachm. Pr. Siquidem vero huius *toni* expressiones et exprobrationes crebriores insimulque interdum in multorum Praeporum etiam Virorum praesentia fierent . . .

Tonus fundamentalis, vox prima, sonus imus; *alaphang*. Ger. Grundton. Vern. Psych. 78. Simplicissimi seu minimi aëris oscillationibus respondentes *toni, tonum fundamentalem* constituunt.

Topacius, (Du C. Topasio) topazius; *topáz*. It. topazio. Ranzani 335. genus illud lapillorum, qui appellantur *topaci*.

Toparcha, æ, (Du C.) (gr. *τοπαρχης*) praefectus provinciae; *tartományfőnök*. An. Sc. IV. 106. Galeoti Praef. Epigr.: Scilicet historicis scriptis, quibus enthea durat Fama *Toparcharum*, gloria gliscit anus.

Toparchia, æ, (Du C.) regionis praefectura; *tartományi főnökség*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 394. debitam sibi honorem et *Toparchiarum* administrationem usurparet uxoratus et sui iuris factus F. Rakozius. Cf. Plin. 5, 14, 45.

Topexi bassi, a *tüzérség főnöke*. Ger. Artillerie-Offizier. Tör. Tár. 1892. p. 431. *Topexi bassi* = supremus praefectus tormentum seu bombardarum.

Tophana, æ, domus aeraria; *kincses*

ház. Star. XIII. 5. (peregrinatio Georgii Huthii) in propinquo *tophanae*, sic autem Turei vocant domum aerariam.

Topiaria, æ, ars regiones pingendi; *tájfestés*. Greg. Aesth. 89. Respectu objectorum est historica, *topiaria* (Landschaftsmale-rei) florum, fructuum, plantarum etc.

Topicus, ad certum locum pertinens; *helyi*. Bene Med. II. 181. sudor *topicus* et universalis.

Topicus libellus, V. *Policorion*.

Toral, V. *Torale*; *matrác*. Schläg. 1449.

Torale, (Du C.) suppellex ad sternendos et ornandos lectulos accommodata; *ágytakaró*. An. Sc. I. 157. an. 1512.

Torcularius, (Du C.) torcularius; *sajtóló*. Ger. Kelterer. M. Bel. Prodr. 183. unde rursus exhaustum (sc. vinum) *torcularum* doctis ingerit.

Tordela, turdus; *rigó*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 120.

Torencator, tornator, artis tornandi peritus; *esztergályos*. Arch. Ver. Sieb. X. I. 344.

Toresinus, i, (Du C. Toro) collis rotundus; *gömbölyű domb*. Ljub. Mon. Sl. XII. 192. an. 1414. in angulo . . . castris . . . ubi est *toresinus* rotundus, fiat una turris.

Torgiditas, rectius: *Turgiditas*, animus inflatus et tumens; *felvultkodottság*. Mon. Com. Trans. II. 97. an. 1558: ne . . . fortunae *torgiditate* rapiatur.

Tormentalis, quod per tormentum fit; *kinzó*. Cod. Zi. V. 552: ipsum cadaver . . . pena *tormentali* . . . decolassent.

Tormentare, (Du C.) cruciare, discruciare; *kinozni*. It. tormentare. Chr. Dubn. p. 59: Quosdam autem effossis oculis *tormentari* (se. fecit). Fej. X. 2. 67. Knauz. M. E. Str. II. 13. Kronst. I. 346.

Tormentaria militia, milites rei tournamentariae periti; *tüzérség*. Artillerie. Törvt. Msz.

Tormentaria res, apparatus tormentarius; *tüzérség, lövészernékészlet*. Wallaszky 553. Rák. Ön. 278. fortalitium cum ingenti exercitus Magni Vezirii strage et *re tormentaria* amisisse.

Tormentariae rei praefectus, V. *Magister tormentorum*; *fegyvertár-mester*. Törvt. Msz.

Tormentarius, i, rei tormentariae peritus; *pattantyús, tűzér*. Ger. Kanonier. Tör. Tár. 1891. p. 258. Brut. Hist. XII. 298., 21.

Tormentarius (pulvis): pulvis igneus sive pulvis sulfureus; *puskapor*. Brut. Hist. V. 83., 23.

Tormentator, qui tormentis exerceat; *kinzó*. Kuk. Jura. I. 181. mutilatoribus, sanguinis effusoribus, ac hominum interfectioribus, detentoribus, *tormentatoribus*, verberatoribus et quorumcumque malorum generis perpetratoribus.

Tormentorum exoneratio, iaculatio; *lövöldözős*. Ger. Schiessen. Tent. Schul. I. 335.

Tormentulum, dimin. a tormento, parvum tormentum; *kis ágyú*. Rák. Ön. 206. Szamosk. II. 174. alii gladiis et *tormentulis* cominus eminusque sese lacessiverunt.

Tormentum, genit. plur. pro tormentum V. s. *Topexi bassi*. Tör. Tár. 1892. p. 431.

Tormentum currule, Machina, qua globos plumbeos in mœnia arcis iaciebant; *ágyutalpokon nyugvó vetőgép.* Isthv. III. p. 35.

Tormentum humerale, sclopetum, quod in humeris gestabant; *váltpuska.* Szamosk. I. 77. Ita cum oppidanis suisque omnibus, qui ad ducentos et quinquaginta ferebantur, partim equites hastis et gladiis armati, partim pedites *tormentis humeralibus* instructi etc.

Tormentum iaculamentarium, balista; *vető hadi gép.* Szék. Okl. IV. 288.

Tormentum murale, tormentum bellicum maximi modi ad muros evertendos; *őreg ágyu, faltörő ágyu.* Ger. Karthaune. Fal. Arch. Mil. 141. Isthv. XI. 186.

Tormentum sutorium, *Varga mozsár.* Schneider-Kanone. Szerdah. Celebr. p. 20: Mathias Rex . . . postquam machinis belli aeneis Budā atque imprimis unā inusitate magnitudinis afferri jussā, quam *Varga mozsár, tormentum sutorium* dicebant, ut in quo sutor opificium peragere posset suum . . . arcem Hamburgensem . . . in clientelam accepit.

Tormimen, inis, tormina, chordapsus; *hascsikarás.* Bene Pol. m. 48. diversitas laetis infanti displicet et *tormimina* causat.

Tornamentalis, ad torneamentum pertinens; *harezjátéki.* Chr. Dubn. 147., 132. Cum armis *tornamentalibus*.

Tornamentum, i, (Du C.) praelium hostile; *tornajáték, harezjáték.* H. torneamento, torniamento. Ger. Turnier. Anonym. et passim.

Tornare, (Du C.) divertere, deflectere, abscedere; reverti, redire; *visszafordulni, visszamenni.* H. tornare. Prot. inq. 173: dixit: «Vade ad pausandum, quia tu eris cito liberata» et tum ipsa testis *tornavit* ad lectum suum.

Tornari, verti, flecti; *fordulni.* Fej. V. 1. 243. aqua *tornatur* ad dextram.

Tornatilis, (a tornando) quod attolli potest, (Du C. al. s.); *mozogható, feltolható.* Szentiv. Cur. Misc. 402. In fine pontis ponantur repagula, quae *tornatilibus* trabibus ocluduntur, sic accommodatis, ut facile attolli ac demitti valeant.

Tornator, fors. torneator, qui hastiludio decertat; *harezjátékos.* Fej. I. 297. et Abbat. regale visitanti praesentiam duodecim equites servitium studeant exhibere; ministris, qui serviunt cum equis 156 . . . *tornatoribus* 12.

Tornatorius, ad tornatorem pertinens, ars tornatoria, ars tornatoris; *esztorgályos mesterség.* Chr. Dubn. 135., 115. Fecit illum includi per *artem tornatoriam* in fiasco-nem. Marc. Chr. II. 94.

Torneamen, ludus equester, ludicrum equitum certamen, (Du C. Torneamentum); *lovagjáték.* H. torniamento. Ger. Turnier. Szentiv. Cur. Misc. III. Oct. Synops. Chron. XI. De initiis Scientiarum *Torneamina* primo usurpata ab Henrico Imperatore 938.

Torneamentalis, e, ad ludos equestres pertinens; *lovagjátéki.* Ger. Tourniers... Veranes. V. 369. Supra scutum autem posita est galea, aurea corona regia redimita et ea, quae faciei obijcitur, parte, cancellata ac clatrata, quam *torneamentale* vocant, tenis aureo et casio colore distinctis.

Torneamentum, (Du C.); *torna, lovagjáték.* H. torneamento. Ger. Turnier. Cher. Jus. Eccl. II. 291. *Torneamenta* et Hastiludia Equestres ludos, quos Jus Ecclesiasticum *Torneamenta* nuncupat, iuxta aliquos Troiani, post urbis suae exidium a Graecis effectuatam in Italiam commigrantes, iuxta alios vero Galli invenere et a voce *tourner*, in orbem circumduci, *Torneamenta* nuncupavere. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 231. Henricus I. cognomento auceps Imperator 87. primus exhibuit *Torneamenta* nationi Germanicae Magdeburgi Anno post Christum 930. ad excitandum in Nobilibus Studium Virtutis et Laudis.

Torneamentum equestre, (Du C.) *ludicra equestre pugna; lovagjáték.* Tör. Tár. 1891. p. 466.

1. **Tornearius**, i, qui decertat in hastiludiis; *czimeres vitéz, lovagjátékos.* Arch. Ver. Sieb. XXIV. 344. sacri imperii Nobilium *torneariorum* seu scutiariorum, armigerorum more.

2. **Tornearius**, 3., ad ludum equestrem pertinens; *lovagjátéki.* Tör. Tár. 1887. p. 731. galeam *torneariam*.

Torneator, (Du C. tornator) artis torrandi peritus; *esztorgályos.* Ger. Drechsler. Kronst. I. 307. Tab. Conser. Pest. Vár. Lev. Egri Lev.

Tornecus, 3., (Thorni postzót). Est panni genus, quod in oppido Thorn conficiebatur. Mercatores nostri praecipue Saxones ex Scep-sio et Transsilvania frequentem commeatum in oppido Thorn habebant, in quo industria et ars texendi praeter ceteris florebat. Fej. VIII. 3., 509. pro pecia panni *torneci* quatuor marcas.

Tornessellus, i, (Du C. tornesius) monetae species. Gall. tournois. Ljub. Mon. Sl. IV. 254. an. 1388. moneta *tornessellorum*, quae est bona moneta.

Torniammentum, (Du C. torneamentum) ludus equester; *harezjáték.* H. torneamento. Ljub. Mon. Sl. IV. 35. an. 1361.

Tornus forniceus, rutabulum. V. s. Assamaza; *szénwonó, aszag.* Germ. Ofengabel.

Torquerium, torques; *nyakláncz.* Haz. Okl. 412. an. 1447: quatuor *torqueria* . . . de puro auro.

Torsicare, pro: toxicare, veneno inficere; *megmérgezni.* Száz. II. 595. fuit proditorie *torsicatus*, veneno finivit vitam.

Torsio, actus torquendi; *csavarás.* Abelsb. 35. *Torsio* arteriarum ligaturae non praefenda quidem, ast aequiparanda est.

1. **Torta**, e, panis siligineus, (Du C.); *pogácsa, kalács.* Schwart. Seult. 123. duas *tortas* (Kalács, Kuchen) et unum pullum de singulis laneis. End. I. 463. (Alberti Praepos. Libertas an. 1243.) de qualibet curia integra unam *tortam* dare tenebuntur. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 278. Schlág. 1840.

2. **Torta**, e, (Du C. placenta) panis circularis; *egész kenyér.* Ger. Laibbrod. Pfahl. Jus. Georg. 134. mittere duo fereula, duos cubulos aut duo quartalia Budensia avenae, duas *tortas*, sive duos panes circulares et duas pintas vini. Kat. Hist. IX. 466. *Torta panis.* Schwart. Seult. 122.

Tortata, e, placenta (Dietz: it. *Torta*, sp. fr. *tourte*, wal. *turte*, ein backwerk vom lat. *torta* also etwas gewundenen wegen seiner form); *sütemény.* Arch. Rák. VIII. 345. Una cuprea autepsa vulgo *tebszi* pro pinsendis

tortatis. Cf. Koháry: szépen melegében hoz-zanak előnkben meleg *tortákat*.

Tortizare, cruciare; *kinözni.* Ljub. Mon. Sl. IV. 312. an. 1393: subditi nostri non *tortizentur*.

Tortifer, i. faces, candelas ferens. Gall. *torse, torche.* (Du C.); *fáklyavivő.* Ger. Fackelträger. Szer. Not. p. 151: Item duo baculi alii, sive candelabra argentea pro *tortiferis* renovata.

Tortula, e, (Du C. 2.) panis dulciarius; *sütemény.* Pr. Pr. 93. an. 1754. Beszlb. Lev.

1. **Tortura**, e, pars vitata (Du C. al. s.); *lábás rész.* Tör. Tár. 1886. p. 569. item fracture, minutie et *torture* peciarum argenti.

2. **Tortura**, e, (Du C. 1.) tormentum; *kinzós.* Rák. Ön. 50. Cf. Veg. Vel. 1, 40 fin.; 2, 55.

Torturalis, ad torturam pertinens; *kinzó.* Vuch. Leg. Crim. 115. (Deer. I. Leop. II. imp. an. 1790. art. 42.) *Torturalia* examina . . . (kinzó vallatások) interdicta erunt.

Tortus, i, (Du C. 1.) iniuria; *jogtalanság.* Gall. tort. Vjestnik II. 16. an. 1289. sustinet magnum *tortum* et dampnum.

Tossicare, (Du C. tossicare) V. *Tossicare* et *Protoplaustrus*; *megmérgezni.*

Tosicium, toxicum. V. s. *Facere mori; mérgei.* Ljub. Mon. Sl. XVII. 2. an. 1419. et 8. an. 1420.

Tossicare, veneno necare, intercipere; *megmérgezni.* H. tossicare, venenare. Fej. X. 4. 76. Eva . . . posteritatem nostram gustu consimili *tossicavit*.

Totale, summa; *egész somma.* H. totalit. Tisztb. Ir.

Totalis, (Du C.) totus; *egész, teljes, tökéletes.* Rák. Ön. 145. l. 23—24. (24.) . . . advenit tristis nuncius de *totali* clade plebis.

1. **Totalitas**, totum; *Totalitas possessionis*: tota possessio; *az egész birtok.* Cod. Dip. And. I. 41., 44. cuius quidem *totalitas* possessionis a Bokod . . . pignori obligata est.

2. **Totalitas**, abundantia (Du C.); *bőség, teljesség.* Pel. De s. Adalb. s. c. 5: Secundus gradus est diligere Deum non quidem secundum *totalitatem* diligibilis, sed diligentis.

Totaliter, (Du C.) omnino, prorsus, plane, omni ratione; *egészen.* Andr. Pan. 10.

Totalitius, 3., totus; *minden.* Nill. Symb. p. 524: ut *totalitius* templi aes in securiori fundo locaretur.

Totiesfatus, toties memoratus; *annyiszor említett.* Bék. Pil. II. 486. an. 1670: *totiesfatus* domino. Art. Jaz. 14.

Totuplex, tot vel tantus; *annyi, akkora.* Pel. Serm. Quanta resultabit in cunctis et singulis letitie communicatio pro *totuplici* charitate. Pasch. 26. e.

Totupliciter, totiens; *annyiszor.* Pel. Serm. *Totupliciter* multiplicata, quot erunt damnati et demones. Aest. 60. h.

Tottus, 3., pro: totus (more Italorum: tutto, duplicatum). Szék. Okl. II. p. 223. et passim.

Totumfac, V. *Factotum.* Törvt. Msz. **Totus**, 3., verus; *igazi, teljes.* Batty. Ger. 53. ab incessabili *totius* sapientiae perctore non abnegare descendisse.

Tourista, e, animi recreandi causa viator; *turista, gyalogutazó.* Száz. XVIII. 75.

Tovallia, æ, (Du C. Toacula, Tobalea) mappa, mantile, manutergium. V. s. *Bazile*; *törölköző*.

Tovarista, Cœtus sociorum (a slav. *to-varis*, cuius opera mercenaria artifex utitur); *mesterlegények társasága*. Jogt. Eml. I. 160.

Toxicata animalia, venenata animalia; *mérgeyes állat*. Thurocz. 49. basiliscosque ac plura *toxicata animalia* nec non unicornem ibidem generari.

Toxinae pelles, pelles melis; *borzborók*. Ger. Dachshäute. Quel. Sieb. I. 273. an. 1500. adportavit pelles *toxinus*.

Trabale, avis (Du C. lignum, quod transit per rotas); *tengely*. It. sala. Kov. Form. St. XXVII. Temo rud, langale nyuytho, furcale rakoneza, *trabale* tengel.

Trabessella, æ, **Trabescellus**, Ljub. Mon. Sl. III. 298. V. s. *Tayella*. kis *gerenda*.

Trabucare, (Du C.) de iusto pondere monetæ aliquid detrudere; *súlyból levonni*. Gall. trebucher. Ljub. Mon. Sl. VI. 143: non potes *trabucare* vel cambiare monetæ cuius-cunque conditionis.

Trabucellus, dimin. a «Trabuchus». Obs. Jadr. 445. et dum idem dies penes vesperorum cantum appropinquasset, duos *trabucellos* in metis S. Matthæi extra urbem dicti Veneti erexerunt.

Trabuchus, i, genus tormenti bellici, balista (Du C. al. s.); *hadi gép*. It. trabocco. Ger. Art. Wurfmaschine. Luc. Regn. Dalm. 224. Habelant enim galeas munitas, castris magnis et *trabuchis*, pontibus et omnibus necessariis ad bellandum. Obs. Jadr. 400., 402.

Traca, æ, tractus, (Du C. al. s.); *irány*. Gall. trace. Soos Mon. meta pertransiret publicam *tracam* de prædicta W. versus Z. ducentem.

Trachealis, ad trachiam pertinens; *gége*. Bene Med. I. 432. Ita sub coryza, catarrho *tracheali* mucus . . . etc.

1. **Tracta**, æ, (a *trahere*) procrastinatio (Du C. al. s.); *huza-rona*. Ac. Com. Sopr. p. 5—6: Nulli dubitamus, quin . . . Vestra Dominationes . . . hanc occasione abscæpe omni *tracta* et mora promptissime sint acceptaturæ.

2. **Tracta**, æ, tractatio, deliberatio, (Du C. al. s.); *tárgyalás, alkudozás, egyezkedés, tanácskozás*. Gall. traité. Cod. Alv. I. 13. mivel már *tracta* indittatik ő felsége és Erdély közt, semmi hostilitást ellenünk nem mutatnak. Arch. Rák. III. 198. IV. 32. VIII. 39. Tör. Tár. 1891. p. 588. 1892. p. 520.

3. **Tracta**, æ, verriculum, (Du C. al. s.); *kerítő háló*. Ger. Zugnetz. Han. Mon. Jur. P. I. 152: homines iuvantes ad piscandum cum *tracta*.

4. **Tracta**, æ, extractio, quæstus (Du C.); *kereskedés, elárusítás, kivétel*. Gall. traite. Ljub. Mon. Sl. IX. 84. an. 1440: cum introitibus . . . qui exiguntur de *tracta* salis.

5. **Tracta**, epulum; *megvendégelés*. Gall. traitement. Jókai. Rab. R. I. 180.

Tractabilitas, quod facile tractari potest; *kezelhetőség*. Buny. Vár. tört. Thuroz levele. I. 357. propter tractabilitatem (sc. libri ab Aldo missi) inter ambulandum et, ut ita dixerim, inter audiendum . . . pro maximis utimur deliciis. Cf. Vitr. 2., 9.

Tractalis, currens, præsens; *foltyó*. Jogt. Eml. I. 488. annus *tractalis*.

1. **Tractamentum**, (Du C.) tractatio, agendi ratio; *kezelés*. Tag. Erd. II. 633. sylvarum usus et *tractamentum*.

2. **Tractamentum**, (a tractare) tractatio, tractatus; *tárgyalás*. Rák. Ön. 316. I. 18—19. (18.): . . . non convenire paci et amicitia simile *tractamentum*, conjugi Principis amici absque causa exhibitum . . . Opin. Deput. 48. Dip. Reip. Rag. 48.

3. **Tractamentum**, victus, alimentum, (Du C. al. s.); *eltartás*. Száz. XXIX. 924. A hadak téli *tractamentumáról* és condescensiókról.

Tractans, qui cum aliquo agit de aliqua re; *alkudozó, tárgyaló fél*. Thök. Lev. 78.

Tractare, dare, apponere epulas, (Du C. 5.); *vendéglélni*. Máty. 141.

Tractatio, convivium; *vendéglés, vendégség*. Jogt. Eml. I. 397.

Tractatores, (Du C.) interpretes sacrae scripturæ; *a szentírás magyarázó*. Pár. Páp.

Tractatorius, 3., ad trabendum idoneus; *húzó, vonó*. Tör. Tár. 1890. p. 377. funis longus *tractatorius* unus.

Tractatulus, i, dissertatio parva; *kis értekezés*. Ham. Grad. Cons. 3. eorum, quæ *Tractatulus* iste continet, cognitio est per-necessaria. Moln. Patv. Praef.

Tractatus commercialis, pactum commerciale; *kereskedelmi szerződés*. Törvt. Msz.

Tracterium, popina; *vendéglő*. Lzb. Cod. Med. III. 734.

Tracterius, popinarius, (a Gall. traicteur); *vendéglős, étáros*. It. trattore. Regul. Turm. Præf. 41. Suspendunt et, quæ pro Victu emensa est pecunia, cuique Prætoriano sufficiat, hæc victum suppeditanti coquo vulgo *Tracterio* admanuabitur.

Tractio funis, actus trahendi funis; *kötélhúzás*. Bene Pol. m. 67.

Tractivus, vim attrahendi habens; *szívó, vonó*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. p. 282. Aliqui multum edunt neque tamen pinguescunt. Quia vel multum calent vel cibos indigestos remittunt vel exigua *virtute tractiva* præditi a natura sunt, quæ proinde modicum in membra deducit.

1. **Tractorium**, i, (Du C. al. s.) tractoria machina; *vonóeszköz, tekerő csiga*. Veranes. V. 338. Nec minore attentione tormenta bellica, barbatas, pixides . . . funes, trochleas, *tractoria* et vehicula tormentorum et generatim machinas universas, instrumentaque bellica et quæcunque alia in arce necessaria, ubique et in omnibus arcis partibus atque recessibus conscribent.

2. **Tractorium**, idem quod ap. Du C. *Tractus*, telum, sagitta; *lövő eszköz, nyíl*. Száz. XV. 120.

Tractualis, ad tractum, districtum pertinens; *kerületi*. Ker. Nap. 106. H. J. debreceni *tractualis senior*.

Tractualis assessor, districtus assessor; *kerületi ülnök*. Ker. Nap. 232.

Tractualis notarius, districtus notarius; *kerületi jegyző*. Ker. Nap. 337.

Tractura, æ, nervus, qui intenditur, (Du C. al. s.); *íj húr*. Száz. XXIV. 339. Item una faretra cum *tractura* ac cum Xij sagittis.

1. **Tractus**, us, (Du C. 40.) contractus;

szerződés. Ker. Nap. 4. minthogy a Ven. *tractusnak* is consensusa már ebben meg-volt. Cod. Dip. Brüss. III. 223. *tractui* inter nos inito fide mediante confirmato quam maxime contrariatur.

2. **Tractus**, contignatio; *emelet*. Jókai Rab. R. I. 169. az úr ide költözik hozzánk a kastélyba; az egész felső *tractus* az uré lesz, lesz négy lovas hintaja.

Tracz, V. *Taraskus*. Szil. Régi Magy. K. T. III. 322. Tribus hominibus *tracz* vocatis.

Tradere realiter, vere, re ipsa tradere; *valóságosan átadni* (a jószágot). Georch. H. T. II. 30.

Tradere symbolice, tradere per signum; *jel által átadni* (jószágot) p. midőn a horok helyett a pineze kulesa által adatik. Georch. H. T. II. 30.

1. **Traditio**, actus, recipiendi, occultandi res ablatas; *örögzadás*. Szék. Okl. I. 338.

2. **Traditio**, proditio; *árulás*. Gall. trahison. Georg. Sirm. I. 48. Hic prima *traditio* Hungarorum, ergo ve vobis christianis totis.

Tradimentum, **Traditamentum**, (Du C.) proditio; *árulás*. Cod. Telek. X. 138. Civitatem vel Castrum aut fortalicium alterius partis quovis quesito colore expugnare aut obtinere vel per *tradimentum* ad manus suas recipere seu usurpare. Han. Mon. Jur. II. 134. Ljub. Mon. Sl. XI. 259. an. 1347. M. Flor. Fontes II. 419. Detricus . . . per *tradimentum* Chabam fecit superari. Marc. Chr. II. 10. postmodum vero Detricus de Verona per *tradimentum* Chabam fecit superari. Chr. Dubn. c. 18. p. 22.

Traditio brevi manu, *rövid úton való átadás*. Kövy El. 133. Si quis rei suæ apud alium existentis proprietatem in eundem transferat vel, ut vulgo dicitur, res præsens detur de manu ad manum, *traditio brevi manu*, e longinquo autem *traditio longa manu* vocatur v. gr. dum merces periculo emtoris viæ committuntur.

Traditio manu longa, V. *Traditio manu brevi*; *hosszú úton való átadás*.

Traditio, usu receptus; *szokások*. Száz. XI. 736. *traditionalis* politica.

Traditores, proditores, *áru-lók*, (Du C.) Funda David J. 2: *Traditores*, qui Thesaurum Ecclesiæ et codices sacros ex imperatorio edicto tradiderant. Cf. Tac. Hist. 4, 24; Sedul. Carm. 5, 61.

Traditorius, 3., ad proditorem pertinens; *áru-lói*. Sup. An. Sc. I. 261. an. 1287: *traditorius* facciones.

Traditrix, quæ prodidit; *áru-ló*. It. traditrice. Chr. Dubn. 98., 78. Deceverunt Albam *traditricem* obsideri. Marc. Chr. II. 56.

Tradiusculus, 3., (dim. a tardo); *valamivel késő*. Cod. Telek. XI. 204. Quod quidem si forte *tradiusculum* fuit, recta ratio huius tarditatis tibi reddita est.

Trador, tunica germanica, alias Camisol; *német kabát*, köznyelven kamiszol selyem és arany ezüst kelméből. Arch. Rák. VIII. 315. Tunica æstivalis ex materia *Trador*, cum nodis lapideis cœruleis. Száz. XVII. 801.

Traducere, transferre, vertere; *lefordítani*. Tag. Erd. II. 333: in vernaculam . . . linguam *traductæ*. C. Gell. 1, 48, 1.

Traducere in uxorem, ducere uxorem, uxorem sibi adiungere; *nőül venni*. M.

Flor. Fontes II. 126. Geysa (Saroltam) . . . *traduxit in uxorem legitimam.*

Traductivus, i, casus mutationem denotans; *változtató eset.* Corp. Gram 337. e. g. emberré.

Traducere, uxorem, (Du C.) uxorem ducere; *nőül venni.* S. de Kz. Chr. I. 4., 7. e Sicilia uxorem non accepit, sed *traduxit* de gente Corismina 23.

Traducianus, (Du C.) sectator Traducianismi, rationis, quæ animas instar traducum transplantari docet; *a lelket átömlesztők.* Imre Phil. 353. Nonnulli tenent animas prolium ex animabus parentum egredi et *traduci* ita fere, sicut flamma candelæ excitat alterius flammam, et hi vocantur *Traduciani.*

Træga, V. *Trænga.* Arch. Rák. II. 209.

Trafficans, negotiator; *dohánykereskedő.* Coll. I. 396: ut *tabacca per Trafficantes* . . . libere distrahi queat.

Trafficare, vendere, mercatum facere, negotiari (Du C.); *üzékedni.* Kuk. Jura I. 456. Noverint igitur præfatus D. Vestræ Clementissimam hanc Resolutionem Regiam fine etiam et scopo illo, ut in Commercii partem habentes et *Trafficantes* Regnicolæ sese dirigere valeant. Dip. Reip. Rag. 191.

Trafficatio, machinatio; *hamiskodás, üzékedés.* Törtv. Msz.

Tragum, quæstus; *üzékedés.* Ljub. Mon. Sl. IV. 95. an. 1369.

Traga, æ, (Du C.) currus, plaustrî species. Hist. Zerm. Cobenz. p. 418: reperi unum nobilem cum 30 *tragis* seu koesi.

Tragifacere, accendere, irritare; *felbűszíteni.* Chr. Dubn. 400., 82. Rex ergo venenosis verbis comitis Vyd *tragefactus*.

Tragemaia sacharacea, (ῥαγμαία) bellaria, (Du C.); *csemege.* Ger. Backwerk. Oláh. Cod. Ep. 445. Habeo gratiam pro *tragematis sacharaceis*, quæ mihi dignatus es mittere. Cf. Plin. 13, 4, 9; Plin. Val. 5, 7 fin.

Trago, onis, pro: *Dragon*, miles cataphractus; *vértés katona.* Il. Rák. Gyp. 54. pro uno pedite decem talleris, pro *tragone* viginti quinque et pro equite 30.

Tragedialis, ad tragediam pertinens; *szomorújátéki.* Irod. Köz. VII. I. p. 81. actus comediales, *tragediales.*

Tragus, i, (gr. ῥάδος) hircus; *kecskebak.* Rač. Mon. Sl. VII. 466.

1. **Traha**, æ, (Du C.) vehiculum sine rotis; *gyaloghintó.* Il. portantina, lettiga. Ger. Sänfte. Thüröcz. in Andrea Rege: Rex Andreas post hæc cito incidit in paralysem et tam hiemali quam æstivali tempore super *traha* ferebatur. Cf. Colum. 2, 20, 4.

2. **Traha**, æ, funis, restis; *kötél.* Kronst. III. 479. *traha* ein Sylen, ein Schlag, Streng, ein Som Seil.

Trahatilis, quod trahi potest; *vonható, húzható.* Magy. Tört. Eml. XXX. 308. an. 1553. Molendina equis *trahatilia.*

1. **Trahere**, (Du C. 3.) glandes, tela mittere, faculari; *lőni.* Gall. tirer. Frak. Mát. lev. II. 107: Sunt preterea magistri pixidum, qui sciunt *trahere* ex sclopetis.

2. **Trahere**, transmittere (Du C. 8.) V. s. *Blava*; *szállítani.*

Trahere alicui, demere, adimere detrahere; *levénni, lehozni.* Prot. inq. 218: volebam . . . extrahere de dorso illud cilicium, et ipsa nolebat et vix potui sibi *trahere.*

Trahere campanas, pulsare campanas; *harangozni.* Teutsch. Schulord. I. 28.

Trahere (in ius), in ius vocare; *törvénybe idézni.* Cod. Dip. Arp. V. 154.

Trahere se, migrare, comigrare; *hurczolkodni.* Ger. sich ziehen. Fjp. Szám. p. 113. an. 1398: D. *traxit se* ad civitatem.

Trahere se ad partes, recedere; *földreomulni.* Batt. Leg. III. 38. an. 1309.

Trahilia, ium, funes ductorii; *rontató kötélt, istráng.* Sup. An. Sc. II. 494. an. 1577: ob ademptionem unius currus cum pertinentiis . . . et *trahilibus* eorum.

Trajabolatio, onis, (a germ. Treiben) actus tundendo, malleo fingendi, formandi; *cælandi; kiverés (érezzen).* Tör. Tár. XX. 282. imo absque seitu Rivulienisium laborem vulgo *Trajabolás* dictum iniri et institui minime possit; verum si id fieri debebit Curatores Sufflatorii, ipsis sub fide significare adstrictus sit; ac sic præsentibus ad id deputatis hominibus *trajbolutionem* peragere; argentum vero manibus ipsorum administrare debeant.

Trajectus, us, (Du C. al. s.), rates ad trajiciendum comparatæ, ponto; *komp.* D. Räck. p. 197: cum cunctis . . . nautis, vadis, *Trajectibus.* Cf. Auct. B. Alex. 5, 6, 5; Plin. 6, 23, 26.

Tramissum, tradita res; *átaladott tárgy.* Han. Mon. Jur. P. I. 147: quicunque receperit . . . *tramissum* cuiuscunque valoris.

Tramontana, (Du C.) boreas, aquilo; *éjszaki szél.* Il. tramontana. Arch. Rák. IV. p. 76.

Tramosoricum, (Du C. Tramoserica) pannus subsericus; *félselyem materia.* Ger. halbseidenes Zeug. Pär. Páp.

Tranavare, laborare, versari, summo opere navare alicui rei; *nekifeküdni.* Prot. inq. 197. M. petit in obedientiam, quod esset sacristiana, ut plus posset *tranavare* se in servitio Dei.

Trancator, pro: trotator; equus currens; *ügető.* Hisp. tranco. Fin. B. 52.

Tranczer-messer, culter scindendis carnibus; *bonczkés.* Il. trinciante. Ger. Tranchirmesser. Thök. Diar. II. 380. Unum par cultorum, vulgo *Tranczer-messer* fl. 4. xr. 30.

Trannia, (corruptum) Transilvania. Tört. Tár. IX. 180.

Trannicus, (corruptum) Transilvanicus.

Tranquillatio, pacatio, mitigatio (Du C. Tranquillatio); *lecsendesítés.* Ae. Com. Sopr. p. 5: Deus . . . desiderata omnia . . . in *tranquillationem* Patriæ . . . largiatur.

Tranquillatio, V. *Tranquillatio.* Otta. Bachm. 11. verum imprimis, ut nihil huiusque rationi mæce decessisse, sed resolutionem a me factam, ex gravibus, suæ *tranquillationi* intentam conscientiam prementibus causis et argumentis susceptam esse ipse experiri valeres.

Transactare, (Du C.) tradere, transferre; *átadni.* Ljub. Mon. Sl. I. 7. an. 1163: totam insulam . . . concedimus atque *transactamus.* Vjestnik. I. 168. an. 1289. dono atque *transacto* tibi . . . totam vineam.

Transactio, conventus, pactum; *peralku, peregyesség.* Il. convenzione, accordo. Gall. transaction. Ger. Vergleich. Kövy El. 481. *Transactio* est contractus, quo res liberæ partium dispositioni subiaccens, de qua lis de-

fluit, non gratis, verum retento vel promisso aliquo in alterum transfertur. Differt ab amica compositione, quæ fit vel ante motam litem vel iam mota lite quidem, verum una pars totam rem litigiosam cedit alteri gratis. Jókai Mire megv. III. 110. Tiszth. Jr. Kass. Jur. Civ. II. 451. Comp. L. I. G. Proj. Leg. Civ. 237. Cod. Ep. Pet. Páz. I. 159. Cf. Dig. 2 lit. 5.

Transactio commendatitia, pactum commendatione dignum; *ajánlatos egyezkedés, tanácsos egyezkedés.* Veranes. IX. 139. Verum, quia omnino vos parum perspicitis comoda vestra et quidnam eorum velletis magis, quæ captatis, parum ex iudicio solido; committimus vobis, ut desinatis pro nunc huius nostræ cum Egregio domino Cubiny *transactioni commendatitiæ* contraire vosque sic eius voluntati accomodetis, ut et officia et obsequia vestra illi non desint.

Transactionales, (literæ), literæ pactionem continentes, contractus; *egyezős, alku, szerződés, pöralku* (levél). Kass. Jur. Civ. II. 152. Quod attinet structuram *Transactionalium.*

Transactionalis, ad transactionem pertinens; *egyeződési.* Kövy El. 534. Quamvis Actor ad usum *transactionalis*, sed iam pridem interruptæ pascuationis D. 23: 175. item emtor etc.

Transactivus, 3., translatus; *átvitlt.* Andr. Pan. 11. sunt quædam nomina ei appropriata et quædam transumptiva et *transactiva* a creaturis.

Transaltare, transmigrare; *átköltözni.* Lop. Mon. Sl. XX. 214. an. 1702: Iste populus (sc. Bunievaci) *transaltavit* ante octuaginta annos ex partibus Turcicis ad portus maritimos . . . ex quo nomine appellantur *Uskoki* quod idem est ac *transaltatores.*

Transaltator, V. s. *Transaltare.*

Transcendens, sensus vel eorum facultatem superans; *érzékfölötti.* Pázm. Dial. 166.

Transcendentalitas, status transcendens, naturam superans; *érzékfölöttiség.* Han. Hist. Eccl. p. 104: Et sic vigeat spinosa et molesta nescio quæ Theologia de Instantibus, relationibus, quidditatibus, de formalitatibus, quo etiam mysteria *transcendentalitatum, primalitatum, aseitatum, excitatum, hæceitatum, nunceitatum, tuncceitatum, præsentitatum, generalitatum, specificabilitatum, tantitatum, talitatum, subiciabilitatum, passionabilitatum, potentionalitadinalitatum, aptitudinalitatum* . . . spectant.

Transcendentaliter, supra facultatem et officium sensuum; *érzékeny fölött, érzékenyen túl való módon.* Pázm. Dial. 344.

Transcriptive, (a «transcriptivus») per transcriptionem; *másolatilag.* Fej. X. I. 195. in dicto Anno confectarum (sc. litterarum) *transcriptive* et confirmative in se habentes.

Transcursus, us, decursus (Du C. al. s.); *lefolylás.* Tkal. Mon. Ep. II. 19. an. 1340. dierum *transcursus.*

Transdanubialis, e, trans Danubium situs; *dunántúli.* Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 143. dominus Rex pater noster tunc gerens terre *Transdanubialis* gubernaculum.

Transdanubianus, V. *Transdanubialis.* Kat. Hist. Reg. I. 91. supremi Comites Comitatum *Transdanubianorum* 11. enu-

merantur. Cf. Liv. 40, 58, 8; Inser. Orell. nro 750.

Transdanubiensis, V. *Transdanubialis*. Cod. Dip. Brüss. II. 353. ac *transdanubiensis* aliquot Arceis munitissimas obtinuit expugnavitque.

Transderivare, transferre; conferre ad aliquem (hungarismus); *átzármaztatni*. Száz. VII. 702. *transderivare* in familiam *perennatitatem*. Kass. Jur. Civ. II. 442. Cod. Camb. Merc. 16.

Transdravianus, 3., trans Dravam situs; *Drávántúl fekvő*. Batty. Leg. III. 452. an. 1314.

Transducere in uxorem, uxorem ducere; *nőül venni*. Chr. Dubn. p. 31: Quem (sc. Zarolth) Geysa . . . *transducit in uxorem*.

Transena, æ, (Du C. Transenna) cancellus; *kerítés*. Veranes. V. 250. Tota hæc civitas in suburbana et multo etiam longius effluerat desiderio eundem videndi oratorem. Quo nos quoque capti spectaculo, eo loci passa iusserat dari nobis stationem in quadam parte dervisionum cœnobii ad viam spectante, *transensique* præstrueta.

Transenalis, (via regia), ad viam publicam, viam militarem pertinens; *országúti*. Kass. Prax. I. 34. L. R. Civitates et hæc una cum curia Comitatus in *via regia transenali* situantur. I. 35. qui in locis sic dictis *transenabilibus* constituti sunt.

1. **Transenna**, æ, transitus militum; *katonai átvonulás, áthalmenetel*. Szirm. Moln. Patv. 70. Militiam per Regnum commenantem et *Transennas* per assignationes dirigere, ad loca Quarteriorum hyemalium vel æstivalium aut ad *Collectaculi* Stativa inviare ibique de necessariis Orali et Equili portionibus tectoque et fœco providere; ac de fœno et Avena in Exercitum, *Campamenta* vel aliorum administranda prævie facere ordinationes.

2. **Transenna**, æ, per *transennam*, in itinere; *útközben*. Rák. Ön. 403. ad quas literas concepnandas Munkacsium ire et per *transennam* Ungvarini cum comite Beresenio et aliis ibi congregandis conferre statuens.

Transennaliter, in itinere; *útközben*. Moln. Patv. 77.

Transennare, transire; *átvonulni*. Pfahl. Jus. Georg. 346. Quarteriorum militiæ *transennanti* et stativantí assignatio.

Transfigere, (Du C. transfigere), transire; *átcsapni*. Gall. s'associer. Ger. übergehen. Epist. Proc. P. III. p. 424: Transsilvani fluctuant. Nunc cognoscunt in quem *transfixerunt*, non vident salutem suam stabilem futuram.

Transfluminaris, trans fluvium situs, V. *Transvadanus*; *folyóntúli*.

Transformatis, formam mutans; *átváltoztató, átalakító*. Pel. Pom. L. IX. P. I. Art. III. c. 2. Sexto eius Mariæ charitas fuit *transformatis*, quia totaliter erat ipsa per charitatem transformata in Christum.

Transformativus, 3., vim transformandi habens; *átalakító*. Pel. De s. Jacobo ser. II. col. 4: Amor habet vim *transformativam* amantis et amatum.

Transfretare, transvehere; *hajón átvinni*. Ger. Überführen. Kronst. I. 516. Cf. Suet. Cæs. 34; Gell. 10, 26, 1; Ammian. 22, 6.

Transfretatio, traictio; *átmenés*,

átzállás, átkelés. It. tragetto, trapasso. Ger. Ueberfahrt. Fej. X. 2. 43. hospites et populos nostros de Szent Maria in navigio et *transfretatione* predicti portus, ipsis per nostram Maiestatem concessi. Cf. Gell. 10, 26, 5.

Transfugare, pellere, fugare (per totam ecclesiam); *keresztül hajtani*, Batty. Leg. III. 147: an. 1309: turpiter *transfugando* ipsos usque in sacristiam.

Transfugiens, transfuga; *szökevény*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. p. 250.

Transgressor, (*παράβατης*) violator (legis); *áthágó, megsértő, vétkes*. It. transgressore, trasgreditore. Vita S. Steph. 8. non enim auditores legis, sed *transgressores* ferendi sunt. Kass. P. P. I. 296. Cf. Arnob. 7, 215; Tertull. Resurr. Carn. 39; Alcim. 2, 420.

Transibilis, non exiguus; *olyan, mely megjárja, meglehető*. It. passabile. Ger. leidentlich, ziemlich, passabel. Thök. Diar. II. 364. Domus infra gradibus, habet januas *transibiles* 2.

Transil, navigium onerarium; *tcherhajó*. Veranes. IV. 220. Alios Istrum versum, qui et parata quæcunque invenerunt, tam bellica, ut sunt sayke et nazade, quam oneraria navigia, vulgo *transil* dicta, intercipient, sistantque nomine principis.

Transire, influere (Du C. al. s.); *befolyjni, járulni*. Ger. einfließen. Fjpp. Szám. p. 37: floreni . . . qui *transiverunt* supra civitatem pro collecta etc.

Transire, (de hac vita) mori; *meghalni*. Cod. Dip. Arp. V. 54.

Transitio, per *transitionem*, in transitu aliquid attingere; *mellesleg, futólagosan*. Arch. Rák. VIII. 189. *per transitionem* emliteni.

Transitorius, 3., fluxus, transiens; *mulandó*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 499. vitam presentem esse *transitoriam*

Cur mundus militat sub vana gloria Cuius prosperitas est *transitoria*.

(Giapopone). Cf. Boëth. Cons. phil. 5, 6.

Transituus, ad transitum pertinens; *átmeneti, átviteli*. Pest. Vár. Lev. Opin. P. III. Sec. 4: commercium *transituale*. Pest. Vár. Lev.

Transitualmente, merces per aliquam terram transeundo vectæ; *átviteli módon*. Opin. P. III. Sec. V. §. 4. (p) 2: mercibus *transitualmente* invecitis.

1. **Transitus**, us, (Du C.) districtus, in quo præfecti provinciarum jus dicunt; *hatósági kerület* (járás). Száz. XVI. 575.

2. **Transitus**, us, mors (Du C. al. s.); *halál*. An. Sc. I. 489. an. 1274: per *transitum* Domini Belæ . . . Regis Hungariæ . . . ad nos Regni Gubernaculum devenisset. (Steph. V.) End. p. 522.

Translatate, (Du C.) transferre, vertere; *fordítani*. Ljub. Mon. Sl. XXI. 494. an. 1444: *translatati* fecimus in latinum.

Translatio Sanctorum, idest solemniss translatio sanctorum reliquiarum ex uno loco ad alterum; *szentek átvitele*. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 453. et in festivitibus sollempnibus, missarum sollempniis et in *translationibus sanctorum*, centum dies et si aliquando in premissis raro tamen magnus casus emeris.

Translatiorius, 3., ad translationem pertinens; *átruházó*. Ger. Uebertragungs. Fej.

T. XI. V. Un. 281. Albertus litteras suas *translatorias* Comitatus Tolnensi præsentari iubet.

Translocatio, transferre, collocare in alium locum; *áthelyezés*. Coll. II. 164.

Transmandare, tradere; *átadni*. Ljub. Mon. Sl. II. 76.

Transmaritimus, 3., transmarinus; *tengerentúli*. It. oltramario. Germ. überseich. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 43. vel ad dampna *transmarimarum* partium propulsanda inhables sunt omnimodo. Knauz. M. E. Str. II. 228, 194.

Transmigrare, (de mundo), mori; *meghalni, elköltözni*. Georg. Sim. 51. et sic ipse *transmigravit de mundo*.

Transmissibilis, qui transmitti potest; *átküldhető*. Kuk. Jur. III. 453. prouti et quali modo hic Causæ Tabularum Districtualium in Tabulam Regiam, eo pariter et non alio modo, ibidem quoque Causæ Regnorum illorum, Tabulæ Judiciarie, ex ipsa in Tabulam Banalem transmittuntur aut respective *transmissibiles* non erunt.

Transmissibilitas, proprietatis rei, quæ transmitti potest; *átküldhető volta*. Kuk. Jura III. 453. Quantum tamen ad modum (seu intra vel extra, aut plane non *transmissibilitatem* earundem) tum Civitatenses Causæ illo prorsus modo quo hic ex partibus quidem, ad Sedem Judicariam comitatus et ex hac ad Tabulam Regiam.

Transmissio, scil. litteræ, quæ ab uno foro ad aliud mittuntur; *átküldő levél*. Tör. Tár. 1887. p. 594. Samb. Tyrn.

Transmissionale, **Transmissionales**, ab uno foro ad aliud missum mandatum; *feljebb vitettedő parancsolat, feljebb viteli levél*. Georch. H. T. IV. 164. — Hajnik Perjog. 235.

Transmissionalis, ad transmissionem pertinens; *feljebbviteli*. Kuk. Jura. III. 454. ut ex prædeclarata ratione, in Serie Causarum *Transmissionalium*, causantium intra Regnum hocce residentium Causas, præcedant. Fej. XI. Vol. Un. 505.

Transmissionaliter, mittendo ab uno foro ad aliud, *átküldető módon*. Nagy. Jus. Trans. Sax. 146. privilegii verba . . . in sedem civitatis Segesvár vocatæ *transmissionaliter* remitti et destinari.

Transmissoria, æ, litteræ transmissionales; *átküldő levél, felsőbb székre bocsátó levél*. Cod. Zi. I. 161.

Transmittere, a foro inferiori ad superius mittere; *átalküldeni a vidéki Táblától a kir. Táblára hiteles másolatban*. Georch. H. T. IV. 210.

Transmutatoria, sc. ars vel alchymia. q. v. Wallaszky 243.

Transnavare, (Du C.) navi trajicere; *áthajózni*. Thurócz. pars I. hist. Hung. cap. 45: Brachio maris, quod strictum Siciliæ dicitur, *transnavato*. Et in Uladislo: Circa castrum Orsove Danubio *transnavato*. Samb. Tyrn.

Transparens, pellucidus, perspicuus; *átlátszó*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 181.

Transparere, (Du C.) pellucere; *átlátszani*. Pel. Ser. Terra erit tam pulchra et *transparens* sicut vitrum. Pasch. 13. qu

Transpartius, in ulterioriorem partem *kivülről fekvő részekre*. Kuk. Jura I. 75 an. 1264: *transpartius* sunt *transfugati*

Transpassare, (Du C.) ultra progredi; *átkelni*. Gall. trépasser. S. de Kz. Chr. II. 4., 14. Post hæc Saxoniam, Thuringiam . . . Rheno circa Maguntiam *transpassato*.

Transpassim, ultro citroque; *összeríszsa*. Kuk. Jura I. 75. an. 1264: *transpassim* truciendo.

Transplantare, in alium locum plantare; *átültetni*. It. trapiantare, Oltv. Act. Synod. 20. Ut intestino huius bello in alia etiam Regni seminaria *transplantato* finis tandem imponatur.

Transplantatio, alumnorum solemnino modo in altiores classes translatio; *a nőrendékek ünnepegyes átültetése a magasabb osztályokba*. Beszterceb. ág. gymn. Ért. 1875/6. p. 34.

Transponere, convertere, transferre (Du C. al. s.); *lefordítani*. Gall. traduire. Fabó. Mon. Evang. II. 379. Quo anno eodem *transposuerim* et quo imprimi curaverim. 380. Num præfatio sit meus proprius labor vel tantum *transpositio*. Cf. Gell. 6, 9, 1.

Transpositio, conversio. V. s. *Transponere*; *fordítás*.

Transportatorium, angulometrum; *szögmérő*. Gall. transporteur. Coll. Math. p. 8. et passim. Falud. Arch. 4.

Transportualis, ad commeatum pertinens; *szállítmányi*. Ger. Transport. Proj. Leg. Civ. 291. verum, ne expensæ *transportuales* accrescant. Nov. Calend. 223. *Transportualia* salis officia. Tag. Erd. II. 833. Törvt. Msz.

1. **Transportus**, i. agmen; (*szállítási való*) *csapat*. Ger. Transport. Moln. Patv. 82. Dum autem Militia aliqua, pro conscribendis Tyronibus Militibus commendaata extiterit, eaque in Loco *Collectaculi* per Verhousung iam in tantum profecerit, ut ex *Recurtis* illis sive Tyronibus, *Commissariatice* iam assentatis sive per Medicos revisis, per *commissarium Belli*, *Officiale* *Militorem* acceptatis unum *Transportum* seu corpus ex 400. plus minus capitibus et Personis constans Superior. Commendatorum Officialis producere possit.

2. **Transportus**, vectura, commeatus (Du C. al. s.); *szállítás*. Gall. transport. Dior. Com. 4796. p. 40. Kass. P. P. I. 241. Opin. P. III. Sec. V. §. 3 c.

Transportus axialis, advection curru. V. *Axialis*; *szekéren való szállítás*.

Transportus officialis, officialis commeatus; *szállító tiszt*. Törvt. Msz.

Transpositio, actus transponendi, metathesis; *átétel, helyesre*. Pázm. Dial. p. 585.

Transpulsio, actus agendi per aliquem locum; *áthajítás*. Ger. das Durchtreiben. Lzb. Cod. Med. T. II. 407: *peccorum* . . . *transpulsio*.

Transrimare, perscrutari; *kikutatni*. Fej. VIII. 2. 280. Arguta Judicium circumspectio causarum moles et ipsarum pressuras mentis acuminis perspicacius *transrimatas* debet similime coequare.

Transsavanus, 3., trans Savam fluvium situs; *Szávántúli*. Star. XXII. 48. an. 1662.

Transscia, (transtra: schiff stul Dief.); *erezés, evezőpad*. Schläg. 770.

Transscriptio, transscriptio-nem continens; *átíratási (főszálg)*. Cod. Dip. Hung. And. Vol. V. 228. 6. et pass. demptis

litteris domini Bele olim regis earundem possessionum *transscriptio*nalibus.

Transscriptive, in apographo; *másolatilag, átíratilag*. Cod. Dip. And. II. 440., 512. in littera privilegiali . . . tenorem eiusdem litteræ . . . *transscriptive* et confirmative in se habenti adinveniebatur quod . . .

Transsectio, secti intersectio; *átvágat*. Ger. Durchschnit. Faber. Jur. Met. 221. De *transsectionibus*, ne ullus alterius Culturam transeendat, nec suum Courburarium cultivando defraudet.

Transsubstantiare, ex una substantia in aliam convertere; *átlényegesíteni*. Cod. Dip. Arp. V. 45.

Transsubstantiatio, ex una substantia in aliam conversio; *átlényegülés*. Pel. De. S. Nicol. s. I. c. 2: *Transsubstantiatio* panis et vini non est proprie miraculum.

Transsumptifacere, transscribendum curare; *átíratni, lemásoltatni*. Pesty Ször. III. 43.

Transsumptio, exemplum, descriptum, transscriptum; *átmásolás*. It. copia. Werbőczy 311. *Transumptio* autem: est alicuius privilegii, non sensualis sed verbalis in aliud privilegium translatio Kövy El. 699: *Transumptio* fit vel Processu in Curia moto . . . vel vero locus vel persona authentica documentum in archivo suo existens . . . in forma solenni copiare et extradari facit. Cf. Quintil. Inst. 3, 6, 46.

Transsumptionale, se. Institutum apographis, exemplis conficiendis; *másvételi ügyelet*. Georch. H. T. III. 349. A féle idegenek ellen, kik másnak leveleit letartóztatják, levélkövető ügyelet (Institutum Repetitionis Literarum) van kirendelve és megkülömböztettetik akár a levél-közlésű (ad Kommunikationem) akár a másvételi (*Transsumptionale*) ügyeletről.

Transsumptionales, transscriptum, apographum; *másolat*. Werbőczy 311. Item, ultra prænarratas nequitiæ confectas literas sunt etiam alia litteræ, quæ etsi malitiose non sint *fulminatæ*; tamen in iudiciis non servantur neque locum habent: Prout omnes *Transsumptionales*, quæ, simpliciter et absolute in locis Capitularibus aut conventualibus sunt vel fuerint Transumptæ.

Transsumptionalis, ad apographum, exemplum pertinens; *a levél mássát követő*. Georch. H. T. IV. 90.

1. **Transsumptive**, exscriptus, transscriptus in exemplo scripti; *másolatban*. D. Ráczk. p. 74: continentes in se *transsumptive* certas . . . Literas. Tör. Tár. VI. 43. Cod. Zi. III. 83., 84. *transsumptive* de verbo ad verbum. Fej. XI. V. Un. 303.

2. **Transsumptive**, sensu translató; *átírtat*. Pel. Pom. L. I. P. I. Art. I. c. I.: *Transsumptive* autem habetur a magistro in II. distinctione: Credimus, inquit, rerum creaturarum etc. Andr. Pan. 43.

Transsumptum, (Du C.) exemplum scripti; *másolat*. It. copia. Szer. Not. p. 32: Continetur autem hæc regis Commissio in *Transsumpto* Fratrís . . . Száz. III. 618. Georch. H. T. IV. 117.

Transsumptum authenticum, exemplum fide dignum; *hitelesen másba-vétett levél*. Georch. H. T. IV. 117.

Transsumptum capitulare, exem-

plum, a capitulo confectum; *káptalanbeli másvételi levél*. Georch. H. T. III. 66.

Transsumptum iudiciale, in tribunali confectum exemplum; *törvény előtt másba-vett levél*. Georch. H. T. IV. 146.

Transsumptum primum, exemplum primum; *eredeti levél mása*. Törvt. Msz.

Transsumptum sensuale, exemplum, quod tantum sensum exemplaris continet; *értelmebeli másolat*. Törvt. Msz.

Transsumptum transumpti, exemplum exempli; *másolatnak másolatja*. Georch. H. T. IV. 147.

Transsumptum verbale, exemplum ad verbum expressum; *szó szerinti másolat*. Törvt. Msz.

Transbiscanus, 3., trans Tibiscum situs; *Tiszántúli*. Verane. Hist. I. 206. Ubi vero eam iacturam Transsylvaniæ provinciæ et Hungariæ parte *transbiscana* pensaturum dicitis. Kat. Hist. Rep. I. 91.

Transuntum, I, V. *Transsumptum*. Ker. Nap. 408. in *Transunto*.

Transvadanus, trans vadum situs; *révöntúli*. Szentiv. Cur. Misc. 441. Cum animadversum esset Urbem non admodum ægre oppugnari, si adversa ripa ab hoste occupetur, ut ea ripa hosti aut infesta esset aut saltem illum retardaret atque interea urbana feriarentur Mœnia, coeperunt construi munitiones *transvadanæ* et *transfluminæ*.

1. **Transvadare**, (Du C.) trans vadum ire; *átkelni*. Veranes. II. 234. omnia devastando *transvadarunt*. Cf. Vulg. Ezech. 47, 5.

2. **Transvadare**, exigere (Du C. al. s.); *átelni, eltölteni*. It. passare. Germ. zurücklegen. S. Steph. vita p. 46: Qui *transvadata* pueritia, postquam primum adolescentiæ gradum transeendit . . .

Transvaganus, trans Vagum situs; *Vágotúli*. Epist. Proc. P. III. p. 579: fere enim *transvaganæ* . . . indefensæ mancant partes.

Transvasare, transferre, transportare, (Du C. vasa transferre); *áthelyezni*. Fej. I. 178. Cum enim gradus et inferiores sedes Deitatis confluiscent et animarum præexistentias ac effluxus ac decedentias, respectu earum ad Deum in se ipsis constituentes easque in diversa ac multiformia corpora *transvasantes* et transmutantes.

Transversalis, (Du C.) transversarius; *keresztben átmenő, metsző*. It. trasversale. Obs. Jadr. 401. alium stitutum ultra portum Jadræ extensum ab Ecclesiæ S. Petri versus Ecclesiæ S. Joannis siti ad punctum procedendo a parte *transversali* plage, quem vigesimo præfecti mensis die fabricare inchoaverunt.

Transversaliter, per transversum; *keresztben*. Pel. De s. Francisco s. II. c. 5: A manu in manum per pectus *transversaliter* totus consignatus visus est . . . Tör. Tár. 1887. p. 177. ornamentum altaris . . . cum liliis et crucibus *transversaliter* consutis.

Transversatus, transversus; *keresztben fekvő*. Fej. X. 4. 374. idemque scutum duobus Baradis . . . a posteriori parte eiusdem Gruis et Superiori imagine usque ad inferiorem, quasi per obliquum *transversatum*, galeam denique nigro tinctam.

Transvestibilis, quod transferri po-

test; átruházható. Ger. übertragbar. Kövy El. 435. Etiam cum summae arrendalis capitale ad semel depositum est contractum in pignus *transvestibile* degenerasse decisum 26. Aug. 1806.

1. **Transvestire**, transferre; *átruházni*. Kövy El. 326. Ad *transvestiendum* pignus quoad ratam fratris oppignorantis.

2. **Transvestire**, carminis argumentum ad ludum et iocum convertere; *átöltöztetni*, *travesztálni*. It. travestire. Greg. Aesth. 124. Ad satyras referre licet sic dictas parodias, quae serium in ludium vario modo vertunt, velut Ovidii de arte amandi aut Blumaueri *transvestita* Aeneis. Olt. Aet. Synod. 63.

3. **Transvestire**, aliena veste occultare; *átruhába öltöztetni*. An. Sc. IV. 479. bonus amicus juvenem . . . *transvestivit* Polonice Dominae habitu.

Transvestitio, translatio, cessio; *át ruházás*. It. cessione. Kass. Jur. Civ. I. 49. h) Ad *transvestitionem* conditionum pignoratitiarum.

Transvestitio conditionum pignoratitiarum, a zálogföltételek átruházása. Jogt. Eml. T. II. 4. p. 347.

Transvestitio pignoris, translatio pignoris in alium; *zálog felváltása*. Georeh. II. T. III. 53. Hasonlít a zálog elrontásához annak *felváltása* (*Transvestitio Pignoris*): mely ügyelet nemrég jöven szokásba a Királyi Táblánál arra előző, hogy a meg nem kінált osztályos Atyafi a zálogot szinte azon feltételek alatt, melyekkel idegen bírja, attól elveszi és úgy mint zálogot szinte azon feltételek alatt magának tulajdonítja.

Transvolutio, (Du C.) decursus; *lefolydás, leforgás*. Tkal. Mon. Ep. I. 17. an. 1209: temporum *transvolutio*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 90.

Transvulnerari, transligi, perfodi; *átölöfetni*. Pel. Pom. L. II. P. II. Art. II. c. 12: Vide lanceam, qua *transvulneror*.

Trapellum, i. ab It. *trapeolo*, equus funalis; *szíjtartó*, Riemen pferd. Cod. Zi. III. p. 323. Litteras privilegiales . . . in *trapello* sub capite Sigilli eiusdem domini palatini inclusas . . . eidem Capitulo . . . ad rebandum et servandum . . . exhiberi fecissemus. Haz. Okl. 208. an. 1337.

Trapesita, æ, trapezita, numularius (Du C.); *olasz pénzváltó, -kereskedő*. Száz. VII. 460. Indicium de canonicis Ultrajectinis et *Trapesitis* seu Lombardis.

Trapastrum, *Officina chartaria*; *papírmalom*. Szamosk. III. 203. fatalem suae cladis agrum coronensem peti, ac iuxta quemdam annem ad *trapetum*, binis ab urbe lapidibus remotum, ubi chartarum lintea materia praelis tunditur atque in plagulas constipatur et elaboratur, castra locat.

Trapezata, æ, mensa trapezita; *bankasztal*. Tör. Tár. 1893. p. 27.

Traphica, æ, mercatura; *üzérkedés*. Kuk. Jura. II. 188: cum constet incolas . . . sustentationem . . . ex quæstu et *traphica* habere.

Traphicator, mercator; *üzérkedő*. Kuk. Jura. II. 187.

Trappa, æ, locus cultus (Du C. al. s.); *ültetvény*. V. It. trapiantare. Ger. Pflanzung. Han. Mon. Jur. P. I. 187: multa damna inferbantur in vineis et hortis et *trappis*.

Traso, onis, miles gloriosus; *henczegő*

katoná. Ger. Bramarbas. V. *Thrasso*. Veranes. I., 52. quod ad illam vivendi vitam iam olim desideratam nunc venire incipiet omissa illa sanguinaria et carceraria, quæ solis *trasonibus* conveniens est.

Trassans, cui perscriptum est argentum; *intéző, intézvényes, tukmányozó*. Cod. Camb. Merc. 41. Qui pro Valuta sibi numerata vel promissa literas cambiales extradat, non incongrue Debitor aut *Campsor* stylo vero recepto *Trassans* dicitur. Kass. Jur. Civ. Lex. 63. Art. D. 1840. p. 57.

Trassare, solutionem alicui delegare, argentum alicui perscribere; *intézni, intézvényezni, tukmányozni* (váltót). It. trassare. Cod. Camb. Merc. 13. Non secus Institores seu Complementarii, Sodales item, quibus mercantilis quæpiam Societas, aut privatus Negotiator, generalem in negotio agendi, Firmaque sua utendi Plenipotentiam contulit, sensu articuli 1. §-phi 3 tui Puncti 5-i, literas Cambiales ad nomen *plenipotentiantis* edendi, *trassandi*, *indossandi* et *acceptandi* plenariam habebunt potestatem.

Trassata Cambialis, *intézvény, tukvány*. Cod. Camb. Merc. 17. *Trassata Cambialis* illa est: qua Trassans in alio loco degenti Trassato committit, ut pro eo trassatum summam seu directe Remittenti vel vero ad eius ordie solvat.

Trassata Cambii literæ, *intézvény, tukvány*. Cod. Camb. Merc. 48. Pleurumque, imo fere semper, *trassatae Cambii literæ*, velut summum commercii medium, ad Ordre eduntur, taliterque de una ad alteram manum per Indossamentum cessæ, mercantilem circulationem illam, in qua totius commercii vis posita est, constituunt, ac ideo *negotiatæ* etiam appellantur.

Trassatus, V. *Acceptans*; *intézvényezett, tukványozott*. Cod. Camb. Merc. 41. Qui eadem literas sibi presentatas acceptat, et exsolvit *Trassatus* aut *Acceptans* appellari consuevit. Art. D. 1540. p. 58.

Trassetum, (fors. idem quod. Gall. *terrasse*) podium, proiecium; *erkély*. Veranes. VII. 291. nam minoris eas vendere nullo pacto vult quam duobus quadringentis et adhuc sine *trasseto* et casulis *illis* ante portam.

Tratonicus, genus quoddam armatorum. Fej. X. I. 560. tunc etiam captus fuit unus *tratonicus* de exercitu comitis Anz, quem idem Prior ad manum salvam propria manu occidit.

Tratta, æ, syngrapha, litteræ cambiales; *tukvány, intézvény, tukma, idegen váltó*. It. tratta. Cod. Camb. Merc. 9. Medio Cursoris publici literæ inviatorie alias Aviso dictæ per Trassantem submittantur, quibus videlicet Trassatus de *Tratta* ad se missa, et modo satisfaciendi edocetur et sine quibus perspicax Trassatus, Cambiales seu acceptare seu exsolvere non solet.

Traumaticus, (*τραυματικός*) ad vulnus pertinens, cum vulnere coniunctus; *sebes*. Bene Met. II. 6. encephalitis *traumatica*. Cf. Veget. 4, (6) 19.

Travatia, tentorium trabibus constructum (Du C. Travachia); *katonai sátor*. It. trabacca. Knauz. M. E. Str. II. 72., 54. Item tentorium meum magnum *Travatia* videlicet sive *Agteriam* (relinquo).

Travatúra, æ, tectum, operimentum ex trabibus; *fedés, beborítás*. Han. Mon. Jur.

P. I. 152: concesserunt ei . . . de lignamine zapini . . . pro *travatúra* pavimenti . . . domus et pro *travatúra* tecti.

Traversa, æ, (Du C. traversia) favonius; *nyugoti szél, nyugat*. Vjestnik I. 182. an. 1289. de *traversa* iuxta viam publicam.

Travis, trabs; *gerenda*. Ljub. Mon. Sl. 294: *traves* mezane.

Trefaticus, 3., (ab lung. *tréfa*) ridiculus; *nevetségés*. Szered. Ser. Episc. 78. an. 1334. Quod in nullo valore ipsarum Decimarum . . . ipsa emptio poterat correspondere, imo delusoria et *trefatica* . . . videbatur. Fej. VIII. 3., 747.

Tregovina, æ, pro: *tergovina* q. v. **Tregua**, æ, pro *Treuga* q. v. (Du C.) Ljub. Mon. Sl. I. 125. Jur. Tör. Tár. 1889. p. 86.

Trema, æ, (Du C.) *semita*; *út*. Ljub. Mon. Sl. II. 99: debeat accipere unum . . . de *trema*, quem voluerit.

Tremblantes, V. s. *Quacqueri*. **Treme**, trunci (a Ger. Tram); *gerenda*. Fjp. Szám. p. 191. an. 1421. tres *treme* se-caverunt in silva pro turri.

Tremulare, tremefacere (Du C. dubitare); *megrendíteni*. Ger. erschüttern. Thurocz. 210. elatasque domos impetuosis flatibus concutens stridore et mugitu ingenti *tremulari* fecit.

Tremuleus, 3., tremens; *rezgő*. Tremulea arbor = rezgő nyárfa (Du C. populus tremula). Fej. VII. 335., 258.

Trenchea, æ, fossa obsidionalis, brachium (Du C. Trenkeia); *futó árok, vi árok*. Gall. tranchée. Szentiv. Cur. Misc. 383. Circumvallatio ipsa lineis (*Trencheis*) hoc est vallo continuo variisque operibus munitur.

Trenschare, dapes scite dissecare; *szeelni, vagdalni, fűszetelelni*. Wagn.

Trentesimarius, i, officialis tricesimæ; *harminczadi tiszt*. Han. Mon. Jur. P. I. 144.

Trentesimum, tricesima pars; *harminczad*. Ljub. Mon. Sl. IX. 76. an. 1440: commune . . . debeat . . . percipere *trentesimum*. Luc. Regn. Dalm. 266.

Trenus, i, (Du C. traina); vehiculum sine rotis; *szán v. koresolya-féle, trenus; ajancsa*. Száz. XXVII. 167.

Treonte, fors, tremor; *félelem*. Ljub. Mon. Sl. III. 292: M, qui extraxit oleum de Spalato, non portavit illud, quia dum esset in via, oviavit aliquibus, faciemus ipsi *treonte* dicentes eidem, tu es apostatus, si cupieris *ci-rientes* tibi oculi, portando aliquid.

Trepanatio, ab it. *trapanare*; a *koponyában való lékelés*. Ger. das Trepaniren. Lzb. Cod. Med. T. II. 218.

Trepanum, (Du C.) terebra, qua utuntur Chirurgi ad cranium caute perforandum; *kézi lékész*. Poor. Zsebsz.

Treps, pro: tripes; *vasfűzék*. (B-ben) *vasnyárs*. Schläg. 1891.

Tres Impulsus, ter inflare tubam; *hármaz harsonyás*. Reg. Turm. Præf. 122. Tertiò quadrante ad nonam pulsant Tympanotriha altera vice, quem Tubicen cantu integri Accitus et trium *Impulsuum* (drey Stöss) exeiplit.

Treuga, inducia, (Diefz: it. *Treuga* sp. pg. pr. *tego*, fr. *trève* Waffenstillstand mlat. *treuga* u. a. Formen. Die eigentliche Bedeutung ist: Sicherheit, Bürgschaft: treuga secu-

ritas praestita rebus et personis discordia non-dum finita (Du C.) . . . vom ahd: *triwa*, *tri-wa*, fides, fœdus góth: *triggua* nhd. *treue* Alfr. *s'atriver* à quon = fœdus inire cum aliquo; *feggyverszűnet*. Epist. Proc. 169. propterea nos statim post conclusas *treugas* seu inducias . . . misimus.

Treugager, i, de pace agens (ex treuga et agere); *békét kötő*. Chr. Dubn. p. 163: *nuncys treugageris* frequentatis inter reges Hungarie.

Treugua, æ, V. *Treuga*. Batty. Leg. III. 33. an. 1309.

Tria latera redimere, novem marcas (seu latos grossos) solvere; *három márkát fizetni*. Star. XI. 40. an. 1470. si quis in calumpnia . . . deprehensus fuerit . . . deprehensus, *tria latera redimat*, id est, novem marcas denariorum usualium solvat.

Triados Cultor SSS, (Du C.) S. Trinitatis cultor; *háromságimádó*. Hor. Mem. 306.

Trias, ādis, SS. trinitas (Du C.) ; *szent-háromság*. It. trinità. F. Forg. Comm. 437. Igitur disputationes in aede sacra instituuntur, adeo absurda atque horrenda de sanctissima triade tradentibus arisanis.

Tribiale, fors. tibiale. Arch. Rák. VIII. 348. Quinque paria *tribialium* antiquorum ex filis reticulariter confectorum.

Tribuere, (Du C.), solvere, praestare; V. s. *Ancoraticum* : *fizetni*, *adózni*.

Tribula, æ, vlegher (Flegel) Dief. (Du C. al. s.); *csep*, *hadaró*, Dreschfleget. Schläg. 1026. Cf. Colum. 1, 6, 23.

Tribunal cambiale; *keresk. váltótörvényszék*. Georch. H. T. IV. 12. a flumel és bucekari kikötő helyeknek Váltó Törvényszékjek (*Tribunal Cambio-Mercantile*) és Kormányzókjuk (Gubernium) . . . van.

Tribunal communitalis; *község törvényszéke, ítélőszéke, bíróséke*. Ger. Gemeindericht. M. Bel. Geog. 501. Forum Oppidanum in oppidis est, a quo causae dubiae in liberis quidem ad Comitatus vel *Communitatis tribunal*, in iis vero, quae dominationi subiecta sunt, ad Dominos terrae, provocari solent.

Tribunal criminale, iudicium publicum, iudicium capitis; *fenyítő törvényszék*. Moln. Patv. 64. *Tr. Criminale*, per quod revisio Malefactorum, per Jus Gladii habentes exercetur.

Tribunal dominale, tribunal, in quo e domini personis constituti ius dicebant; *úri szék*. Ger. Herrenstuhl. Szegedi Rubr. Pars. III. p. 121: *Dominale Tribunal* tollitur. Decret. Ferdin. III. Regis 1647.

Tribunal inquisitionis, iudicium, in quo index questionem instituit; *nyomozószék*. Törvt. Msz.

Tribunal militare, iudicium militare, castrense; *katonai törvényszék*. Moln. Patv. 64. *Tr. Militare*, ubi militum sceleribus perspectis, brevi admodum via, poena infligi solet.

Tribunal sacrum, iudicium ecclesiasticum; *sentszék*. Moln. Patv. 64. *Tribunal sacrum* ut Consistorium, seu *Sacra sedes*.

Tribunus, (Du C. Generalis) Praefectus; *főnök, ezredes*. Ger. Oberster. Reg. Mil. p. 35. Rák. Őn. 222.

Tribunus plebis, secundus post sum-

mum iudicem officialis in liberis civitatibus circa an. 1703. curator, patronus civitatis; *fürmender, szószóló*. Vormund. Pest. Hir-lap. 1901. febr. 26. p. 17. főbíróság után következő hivatal volt a sz. kir. városokban a *fürmender* vagy *tribunus plebis* lévén szószólója, elnöke a választott hites közösségnek. Kass. Prax. I. 37. exterior senatus constat e selectis civibus, *(választott polgárok)*, quibus praest *Tribunus plebis* (város szószólója).

Tribus, (Du C.) 1. pagus, regio; 2. gens; 1. *helység, kerület*; 2. *nemzettség*. S. de Kz. Chr. I. 2., 2. Tunc de *tribubus* centum et octo elegerunt viros fortes ad bellandum I. 1., 1. ex Sem. Ham . . . duae *tribus* sunt progressae.

Tributari, tributum pendere; *adót fizetni*. Tkal. Mon. Ep. I. 240. an. 1298. cum ecclesiam sibi . . . *tributari* non velimus . . . mandamus. Knauz. M. E. Str. II. 531.

Tributaria exaccio, tributum exactio; *adóbehajtás*. Tör. Tár. IX. 140.

1. **Tributarius**, V. *Teloniator*. Szegedi Rubr. Pars. I. p. 46: Quod nemo sine sigillis *Tributariorum* (sive *Teloniatorum*) extra Ungariam ire audeat. Fej. III. 2., 90. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 523. Cod. Dip. Patr. V. 6., 11.

2. **Tributarius**, tributum pendens, subditus; *adófizető, adózó*. Mar. Reg. Dalm. 305. Bladinus autem Salonarum Rex . . . factus est Barri *Tributarius*. Luc. Regn. Dalm. 272. Cf. Plin. 12, 1, 4.

Tributarius Reginae, teloniator Reginae; *királyné vámszedője*. Kandra Reg. 402.

Tributum ascendens, tributum a navibus fluvium ascendentibus pendendum; *feljelle jövő hajók után való adó*. Batty. Leg. T. II. 500. an. 1295.

Tributum carinarum, portorium; *hajóvám*. Tör. Tár. I. 403.

Tributum fisci regale, *királyi, állami, kincstári adó*. Numi Hung. 155. Plura exstant regum nostrorum exemptionis a luci Camerae solutione exempla; sed etiam poenae non solventibus defixae sunt; Andreas III. Decreto A. 1298. art. 60. praecipit, ut possessiones eorum tamdiu per Comitem Camerae regalis praesentibus duobus Praelatis occupatae teneantur, donec solutioni plenarie fuerit satisfactum. Mathias I. A. 1467. lucro Camerae abrogato, *Tributum Fisci Regale* seu unum florenum quotannis semel pendendum introduxit; qui etiam sublata tricesimae vectigal coronae substituit (Dipl. Sáros p. 236.) sed titulus luci Camerae ultro quoque permansit.

Tributum fori solempnis, tributum pro vendendis mercibus in foro solvendum; *vásárvám*. Száz. XXVII. 49.

Tributum montanum, vectigal in vinum impositum; *boradó*. Urk. Sieb. II. 441. an. 1373. *tributum montanum* de vineis.

Tributum pontis, vectigal, quod ad pontem exigitur; portorium; *hidvám*. Tör. Tár. VII. 247.

Tributum reale, tributum de bonis pendendum; *vagyron után járó adó*. Törvt. Msz.

Tributum Siculorum, *székelyvám*. Benkő. Im. Nat. Sic. 84. fuisse item Oppida Taxalia tributaria, quorum pensiones nomine

tributi Siculorum quandoque venire in comperto est.

Trica, æ, (Dief. zop. zopl.) crines intexti, implicati; (Du C.) ; *hajtekeres*. Veranes. Hist. I. 342. Crines a fronte discriminati facto in tenues et crebras *tricas* colligunt, ductoque earundem *tricarum* sic ordine collectarum margine per tempora et supra aures . . . rejiciunt in tergus.

Tricenarium, (Du C.) officium 30 missarum, quod totidem diebus peragitur pro defunctis; Száz. XXIV. 208. *tricenarium* missarum celebrare. V. *Tricesima*, 2.

Tricennalis, tricenarius, triginta annorum; *harmincz éves*. Kelem. Hist. Jur. Tr. 470. more a *tricennali* bello jam recepto.

Tricenturio, fors legendum: *Procenturio*, vicarius centurionis; *alkapitány*. Georg. Sirm. I. 98. Et Paulum *tricenturio-nem* ad me destinabis quam primum.

1. **Tricesima**, æ, genus tributum, quod mercatores pro mercibus solvebant; *harminczad* (adó). F. Forg. Comm. 300. Prisca consuetudine usque huc mos habebatur, *vectigal* (quod *tricesimas* vocant) de his, quae regno inferrentur efferrenturque, nec de minimis sed, quae floreni valorem excederent, in finibus tantum pendere.

2. **Tricesima**, septimus vel etiam tricesimus vel annualis dies depositionis defuncti (Du C.). *halotti mise*. *Tricesima dicere*, missam pro defunctis celebrare. Cod. Dipl. Pat. T. I. p. 379: testamentum feci . . . cuiuslibet (se. ecclesiae) tres florenos pro *Tricesima* dicenda.

Tricesima transitualis, tricesima pro mercibus per aliquam terram transeuntibus; *dvitelni vám, -tized*. Opín. P. III. Sec. V. §. 4. (o) 2.

Tricesimae (defunctorum). An. Sc. I. 353. an. 1496: *Tricesimae defunctorum* dictae sunt a continuis triginta diebus, quibus pro mortuo sacrificia et preces fiebant. Hodie quoque obtinet apud nonnullos ordines, ut in Triclinio locus, cui defunctus antea accubabat, quotidie insternatur, et dapes etiam triginta diebus apponantur, quae subinde expleta mensa, vel in pauperes vel in eos, qui agro inserviverunt, aut apud exequias campanas pulsant, distribuuntur.

Tricesimale bellum, bellum causa religionis susceptum triginta annos durans; *harminczéves háború*. Otia. Bachm. 91. Quid fuit bellum *Tricesimale*?

Tricesimalia, um, tricesimae negotia; *harminczad* (ügyek). Száz. XI. 686.

Tricesimalis, e, ad tricesimam perti-nens; *harminczadot illető, harminczad*... Monm. Comit. III. 204. Ut autem dicti proventus *tricesimales* . . . iisdem, quibus deputati sunt, usibus cedant. Fej. V. III. 365.

Tricesimalis Officialis, *vámiszt.* Kelem. Inst. Jur. Pub. II. 276. merces suas ad destinatum solutionis locum promovet. Illic per *Tricesimalem Officalem* (Waaren-beschauer) Sigilla reserari et singulatim revideri ac cum Consignationis altero exemplo, quod penes se habet, conferri facit.

Tricesimarius, exactor tricesimarum, alias Tricesinator; *harminczad szedő*. Fej. III. 2., 90. videlicet sales, pisces, frumentum... ab omnibus tributariis, monetariis, *tricesima-riis*, salinariis et ab omnibus exactoribus illasos permanere.

Tricesimator, V. *Tricesimarius*, Prisc. Serv. p. 38: *Tricesimatores* sunt, qui vectigal Regium seu Tricesimam ab inductis et ductis mercibus exigunt. Sigism. Deer. II. art. 13. 1539 art. 44. Fjp. Szám. 229. Cod. Dip. Pat. V. 255., 391. Arch. Rák. I. 3.

Tricesimatura, æ, species tributi; *hárminezad adó*. Fjp. Szám. 229. Item tricesimatori Petro dedimus pro *tricesimatura* . . . fl. cameræ 51.

Trichostema, atis; *hajhim*. Ger. Haarfaden. Pär. Páp.

Tricum (ferre), fors. triticum ferre; *gabonát aratni, behordani*. Rač. Mon. Sl. VII. 180. an. 1091. alia peza de terra . . . cenobia optulit, in quibus multo tempore *tricum* tolerunt et duobus vicibus vineas plantaverunt.

Triclinium equitum, porticus, ubi equites convenire solent; *lovagterem*. Pinx. Apod. p. 113: *triclinium equitum*, Ritterstube (hic quoque et legatis Regum, principum et ducum patulae praebeantur aures).

Triclinium populare, mensa gratuita; *ingyen, szabad konyha*. Freitisch. Veranes. VI. 192. Nam identidem his bellaria, illis temporariae dapes, paucorum horarum nec plurium quam culina expedire et lancee strui possent, interposita cessatione, offerebantur, ita ut Muriani praetorium, Lucullianus Apollo, aut *populare triclinium* seu, quod nunc dicimus, *libera curia* esse videretur.

Tricollis, usurpator in insigni regni Hungariae ad significandos montes Tátra, Fátra, Mátra; *három dombú*. Fej. X. I. 328. et altera (ex parte) crux duplex *tricollis* insidens. Comm. Hist. de Reg. Hung. Cor. More. 55. *tricollis* est corona.

Tricornes, 3., formam trium cornuum habens, tricornis; *három szarvú*. It. tricorne. Veranes. Hist. I. 300. Quandoquidem nec ab reinditum fuit nomen huic civitati *Tricornio*, quod in triangularem sive *tricornem* figuram sit condita.

Tricracus, a gal. Triacra species cuiusdam alearum lusus. (Heyse: [span. *tocadito*; fr. jeu de Toc] ein italienisch. Brettspiel v. zwei Personen mit Würfeln gespielt, auch *Trikrak*) *kockajaké*. Pär. Páp.

Tricubitalis, tres cubitos profundus; *három örfnyi*. Ke. Or. Kegl. A. 3: in qualem tumuli pædorem . . . *tricubitalique* commisso spatio tumulaverint viros.

Tridistichon, ex tribus distichis constans; *három kétsoros versből álló verssor*. Czvit. Spec. 159. Quibus superaddi queunt, quæ Georg. Francisc. . . *tridisticho* complexus est hocce.

Trierarchatus, us, officium trierarchi; *három evezőjű hajó kormányosának az állása, hivatala* Veranes. IX. 302. De *trierarchatu* et de parviano satis est intellexisse.

Trierbis, bos, qui iam tertio anno herba pascitur; idem ac triennis; *hármadfű* . . . *három éves* (állat). Cod. Dip. Arr. Cont. II. 16. et isti tenentur dare annuatim unum bovem *trierbem*. (paulum infra): tenentur dare bovem triennem.

Trifarie, (ad normam multifarie) pro: *trifarum*; *három részre*. Szék. Okl. III. 136. *trifarie* divisi. Cf. Diomed. p. 279. P.

Trigenarius, 3., triennialis (Du C. tricesimus); *hárminez éves*. Veranes. III. 88.

Vidimus certe hunc principem sedentem, ambulante, equitante et cognovimus eum ita sanum, ut quemlibet sanissimum, et agilem, ut hominem *trigenarium*.

Trigovina, V. *Tergovina*. Vjestnik I. 59. an. 1307.

Trihorarium, tempus trium horarum; *három órai idő*. Szentiv. Curios. Misc. 421. Et prima pars seu primum ab ortu Solis *trihorarium*, nempe primam, secundam et tertiam temporalem horam complectebatur et dicebatur hora prima.

Trihorarius, 3., trium horarum; *három órai*. Szentiv. Cur. Misc. 420. Quatuor similes *trihorariae* partes diei specialiter vocabantur *horae*.

Trilla, nullus barbatus (Linn.) (Du C. al. s.) *márna*. It. triglia. V. *Bilizza*.

Trimestralis, trimestris; *három hónap*. Juriev. Jur. Met. 39. —2-o Jus prætendendi *trimestralem* edictionem in casu, quo Urburarius Officiale dimittere vellet. Diar. Com. 4796. p. 14.

Trimestraliter, intervallis trimestribus; *három hónaponta, negyedévenként*. Kass. Jur. Civ. 1., 53. ut is summam stipulatam cum obvenitibus interusuriis in 4 aequalibus ratis *Trimestraliter* deponere teneretur.

Trimestre vectigal, vectigal quatuor temporum; *évnegyedi adó*. Faber. Jur. Met. 120. Pro diversitate regnorum diversæ quoque sunt præstationum species, ut a) *trimestre vectigal* seu *quatuor temporum* (Quatember gelder), quod in Saxonia et Bohemia fine intertendendorum Juratorum et communium montanisticarum necessitatum providendarum titulo ab omni Metallifodina, quolibet trimestri Montium Magistro dependitur aerario Regio inferendum. 2. *Detracta montalis* (Schlagsatz) Urburariis in monetario officio titulo sumtuum in curationem detrahatur, denique c) Urbura.

Trimeta, meta triplex; *hármás határkő*. Kass. Jur. II. 87. et quidem, si duo territoria concurrant, erigi solent Bimetae, si tria *Trimetae* etc.

Trinarius, 3., trinus; *háromszoros*. Fjp. Szám. p. 620. an. 1424: de *trinaria* dicatione.

Trinchea, æ, (ab Ital. *Trincea*) V. *Tranchea*. Epist. Proc. P. II. p. 316: cum face accensa per nostras munitiones et *trincheas* ad muros arcis.

Trinefrensens proclamatio, proclamatio in tribus nundinis facta; *három vásáron való kikiáltás*. Hajnik. Perjog. 199.

Trinitaria confessio, religio, quæ unum Deum, sed in tribus personis adorat; *trinitarius vallás*. Szamosk. III. 97. Unitarium hoc dogma (sic enim diei volunt, ut distinguantur a *trinitaria confessione*) sive Samositanum (nam alterum alteri confine est) primitivis ecclesiæ temporibus oppressum.

Trinitarius, 3., trinus; *szent háromságú*. Ger. dreifaltig. Resp. Unde etiam probabimus, Deum illum Indefinitum et *Trinitarium* non posse invocari.

Trinitas politica, Uj Magy. Muz. III. 244. *Politica Trinitas* Transilvanica sive Unio trium in Transilvania receptarum Nationum triaque earum sigilla ut et insignia.

Trinoforese iudicium, rigida citatio per nundinas ter facta; *háromszoros*

szigorú idézés vásár alkalmával. Samb. Tyrn.

Trinsare, V. s. *Gratitare*; *csicseregni*.

Trinubium, connubium triplex; *hármás házasság*. Berger Elias. *Trinubium* Europæum h. c. de societate imperii Christiani inter Germanos Hungaros et Bohemos 1612. Francof. Száz. VII. 382.

Trinunus, 3., unus in tribus personis; *háromegy. It. trino*. Ger. dreieinig. Otia. Bach. Dedic. *Trin-unc* Deus tuæ Divinæ Maiestatis.

Trinzena, æ, fossa obdionalis; *futóárok*. It. trincea. Magy. Tört. Eml. XXX. 336. an. 1556. Quod bombardas ex *Trinzenis* educere faceremus. V. *Tranchea*.

1. **Tripa**, (Du C.) intranea, intestina; *bél, gyomor*. It. trippa. Gall. tripes. Schläg. 417.

2. **Tripa**, æ, tractus triangularis (Du C. al. s.); *háromszögű, csipkés ronál*. Tör. Tár. IX. 155. habet clypeum quadripartitum ad instar floreni auri, sed tamen tractus triangulares videlicet *tripas* eundem transmeantes.

Tripartitalis, *Tripartiti*, quod vide (Werbőczy törvénykönyve). Moln. Patv. 23. Art. Diet. Pos. 48. Econtra vero ex eadem ratione, argumento videlicet Titulorum 49., 52., 59. Partis Primæ *Tripartitalis*, filiorum cum Patre indivisorum Crimen læsæ Maiestatis incurrentium Portiones a Patre innocente via Divisionis sequestrari et per Fiscum Regium acquiri non possint.

Tripartiri, in tres partes dividere; *három részre osztani*. Werbőczy 368. inter Iudicem vel Actorem vel Actricem dividi debet et *tripartiri* usque ad tempus redemptionis eiusdem, per illos possidenda.

Tripartite, rectius: *tripartito*, in tres partes; *három részre*. Cod. Dipl. Pat. T. II. p. 202: ecclesiæ, que probolior multis iam retro annis *tripartite* scissa exstitit.

Tripartitum, *Werbőczy hármás könyve*. Szamosk. I. 177. ex diversis Regum priorum, senatus, procerumque consultis in certos Pandectas convasavit. *Tripartitum* eos vocant, quod in tria volumina sint digesta.

Tripezetum, *trapesicum*, zalbret, *trapezeta*, Münster. Dief.; *pénzobasó tábla*. It. contà i danari. Gall. comptoir. Schläg. 2043.

Triperfidus, 3., maxime perfidus; *legesteghűtelenebb*. It. traperfido. Gall. très-perfide. Szamosk. I. 126. Ad Hadadum oppidum cum Francisco Némethio, adversus *triperfidum* Melchiorem Balassam infeliceiter pugnarit.

Triphthongus, i, tres vocales continens; *három önhangzós*. Corp. Gram. 420. Triphthongi sunt: öy, üy, ut: *Böyt* ieiunium *Gyűtüm* cumulo.

Triphyllum, trifolium; *lőhere*. Bérczay. **Triple**, triplo; *háromszor*. Tök. Diar. 56. minthogy azon zálogok *triple* többet érnek annál.

Triplica, æ, actio tertia, triplicatio; *hármadfelelet*. Ger. Triplik. Opin. P. II. de ordine Jud. C. I. §. 9: Partibus litigantibus regulariter non plures quam duo actus permittuntur: scilicet actori actio et replica; reo vero litis Contestatio seu Responsio et duplica; nisi reus tales in responsione sua ad elidendam actoris actionem attulisset circumstantias,

quæ actionali libello contentis probationibus refutari non possent; quo in casu actori *triplica* reo vero *quadriplica* addmittenda est. Kass. Jnr. Civ. 1., 433. Si vero Actor ad similem objectionem aliquid respondeat, responsio talis vocatur *Replica* vel *Replicatio* et sic dein responsio, quam ad replicationem Actoris I. dat, dicitur *Duplica* vel *Duplicatio* et quam reddit ad hanc Actor, *Triplica* vel *Triplicatio*.

Triplicatum, æ, trina exempla; *harmadlat*, Ger. dreifache Abschrift. Arch. Rák. VIII. 220. imo in *triplicatis* küldöm kegyelmednek D-nek írott levelemet. Ibid. 241.

Triplicatio, V. *Replicatio*, tertia defensio, refutatio (Du C.); *harmadfelelet*.

Triplicatus, ter repetitus; *háromszoros*, It. triplicato. Ger. dreimalig. Szer. Not. p. 420: tum quia . . . Dominus . . . Nobis *triplicato* vice contradixit.

Tripodium, (Du C.) (fors. lege: *tripedum*); *három fontnyű*. Diss. de Terr. Cand. §. 37. Scilicet ferrum, quod gestabatur aut unus erat Libræ aut trium; illud simplex hoc triplex Ordalum sive *Tripodium* veteres nominabant.

Triptychon, trimembris imago altaris; *háromrétű oltárkép*. Ger. dreiflügeltes Altarbild. Tör. Tár. 1886. p. 334.

Triregnum, 3.; *hármaz papai korona*. It. triregno. Ger. dreifache päpstliche Krone. Beng. Ann. Er. Cœnob. 353. die 18-eiusdem mensis Maii in sacra Basilica Vaticana cum Jubilo Orbis et Urbis *Triregni* Pontifici coronam solemniter pompa suscepit.

Trisagion, **Trisagium**, (Du C.) hymnus sic dictus a ter repetita voce *ἅγιος*; *dicő ének*. Oltv. Act. Synod. 13. Ante *Trisagion*, quod cum nostro Kyrie eleison coincidit, Diaconus præoravit Collectas pro Papa, Rege. Szentiv. Cur. Misc. III. 447. Concilium Celenense contra Priscillianos celebratur. Datum initium ipso Deo iubente *Trisagio* illo: Sanctus Deus, Sanctus fortis, Sanctus immortalis miserere nobis.

Trishagium, V. *Trisagion*. Szentiv. Cur. Misc. III. Catal. X. Sæc. V. Contigit in ipsa supplicatione puerum sublime rapi audireque ab Angelis coninci *Trishagium* illud: Sanctus Deus, Sanctus fortis, Sanctus et immortalis, Miserere nobis.

Trisnetum, intritum vini aromaticum; *borfűszer*. Ger. Weingewürz. Wagn.

Trisoldius, V. sub *Bulla aurea Trisoldia*.

Tristabilis, (Du C.) tristis, molestus; *elcsomorító, szomorúságos*. Pel. Serm. Corpus Christi gloriosum . . . erit ipsis reprobis *tristabile*. Hiem. 3., o. cet.

Tristegum, (Du C.) V. *Distegum*; *három rendű*. Cf. *Tristega*. Hieron. in Ezech. 12. 41, 7; Vulg. Genes. 6. 16.

Tristimania, æ. *bűskomorság*. Bene Med. V. 358. Melancholia tristis vocatur etiam *tristimania*, *lippomania*, *athymia*.

Tritavia, æ, mater atavi; *dédüköm nagyanyja*. Törvt. Msz. Cf. Gaj. Dig. 58. 10. 3; Paul. ib. 10.

Tritavus, pater atavi; *dédüköm nagyatyja*. Cf. Gaj. Dig. 58. 10. 3. Paul. ib. 10; Plaut. Pers. 1. 2. 5; Fest. 4. 1.

Triteitæ, (Du C. *Tritheitæ*), a *szent háromságot három Istennek vallók*. Not. rel. I. 238: *Triteitæ* auctore Joanne Acus-

nage Monophisita et Philipono tres in trinitate Deos adstruebant. Burian. Blandr. 163. Nagy Hier.

Triticensis, triticeus; *búza*. Ger. Weizen. Martonf. 183. Dominus Franciscus Therek accepit a me in eodem anno potencia mediante acervum *triticensem* unum continentem capiatas.

Triticum ambulatorium; *járó búza*. Pankl. Oec. 40. *Triticum*. (Hungaris *járó Búza*) *ambulatorium* dictum, alternis annis jam in vere, jam in autumnno seminatur.

Triticum mirabile; *csudálatos búza*. Pankl. Oec. 40. *Triticum* Sirmiense, quod Hungari *mirabile* (*csudálatos Búza*) vocant, seminatur ante æquinoctium vernum.

Triticum saracenicum, Zea Mays (Linn.); *tengeri*. Opin. P. I. §. 7.

Tritor, is, excutens flagello grana frugum; *cséplő*. Pankl. Oec. 57. Qui *tritores*, alienos præsertim, adhibet, in eorum fraudes vigilantissimus sit.

Tritubularis, tribus tubulis instructus; *háromcsöves*. Abelsb. 28.

Tritubulatus, 3., tribus tubulis instructus; *háromcsöves*. Abelsb. 26.

Tritulare, pro: triturrare (Du C.); *csépelni*. Kub. C. Arp. II. p. 93.

Triturator, pro: triturrator; *cséplő*. Fjp. Szám. p. 368 et passim.

Tritulatura, æ, (tritici, avenæ) tritura; *cséplés*. Dreschen. Kronst. I. 100.

Triturare, (Du C.) excutere frumenti grana; *csépelni*. Kuk. Jura. III. 24. omnes fruges *triturratas* et non *triturratas* ostendere et demonstrare debeat. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 155.

Trituratio, actus terendi; *összemor-zsolás*. It. trituratione. Vern. Met. II. 21. Quid materia: primæ natura ad explicandam cibi *triturationem*, comminutionem, cordis motum, totius corporis nutritionem aliaque eiusmodi conferre unquam poterit. Cf. Augustin. Tract. in Joann. 27 fin.

Triturator, excutens flagello grana frugum; *cséplő*. Art. D. 1840. p. 44.

Trituratorius, 3., ad frumentum terendum pertinens; *cséplő* . . . Száz. XI. 214.

Triumphabundus, triumphum agens, *győzedelmeshedve*. Dec. Bar. 256. Tum iunctis agminibus quasi *triumphabundus* Lippam invehitur.

Triumphaliter, (Du C.) triumphando; *diadalmasan*. Száz. XXII. 322, *triumphaliter* ingressus. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 71.

Triumphare, litem obtinere; (Du C. hostem vincere); *pert megnyerni*. Kövy El. 533. illa poma, in qua Incatus convictus fuisset, si Actor *triumphasset*. Samb. Tyrn.

Triumphatrix, quæ triumphat; *diadalmaskodó*. Star. XXIII. 99. terrenorum omnium *triumphatrix*. Cf. Labus. in Gazett. di Venez. ann. 1833 no. 56.

Triunus, pro: trinunus; *egyháromságú*. Ger. dreieinig. Tör. Tár. 1881. p. 498. Deo *triuno*.

Trivialisagens, communis, humili loco natus agens, proxeneta; *közönséges közvetítő*. Arch. Rák. 1. 392.

Trivialis schola, schola vernacula; linguae, ludus puerilis; *népiskola, elemi iskola*. Wagn.

Trivium, tres inferiores classes scholæ

grammaticæ; *első tanfolyam*. Száz. XXVII. 489.

Trivium. In *trivio* hæerere, *kételkedni, ingadozni*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 105. In *trivio* hæerere. Est dubitare et animo incerto esse.

Trochicus, 3., talaris; *pergető koczka* . . . Teut. Schulord. I. 29: Lusum chartarum ut et *Trochicum* nolumus in nostro districtu exerceri.

1. **Trochiscus**, i, circulus ferreus; *vas abroncs*. Kronst. II. 696.

2. **Trochiscus**, i, conulus odoratus; *illatgyertya*. Ger. Räucherkerzchen. Kronst. III. 287., 409: pro *trochiscis* vulgo *röchkerzen*.

3. **Trochiscus**, globulus, sphaerion; *golyóska*. Ger. Kuechlein. Lzh. Cod. Med. T. II. 427: 28 pars de *trochiscis* = 28 Theil die Kuechlein. Cf. Cœl. Aur. Tard. 2, 7; Veget. Vet. 2, 9 fin.

Trochlea scolopetaria, rostellum caputarium, retinaculum pyritæ; *puska sárkány, kakasa*. Ger. Hahn an der Flinte. Pár. Páp.

Trochleare, provolvere, promovere; *hengeríteni*. Ger. Schrotten. Kronst. II. 437.

Trochleatio, actus provolvendi, promovendi; *hengerítés*. Ger. das Schrotten. Kronst. II. 482.

Trochleator, qui onera molitur, promovet; *hengerítő*. Kronst. II. 450: *trochleatoribus* (vulgo den Schredern) unum vas vini in turrim . . . imponentibus.

Troepidus, pro: trepidus. Száz. XIV. p. 631.

Trombeta, æ, (Du C. *trompeta*) tubicen; *trombitás*. Ljub. Mon. Sl. II. 187. an. 1343: sex equitatores, inter quos sit unus *trombeta*.

Trompeta, tuba (Du C. al. s.); *trombita*. Pel. Serm. Sicut tuba bellica preparat et animat suos ad bellandum et terrere habet adversarios, ut patet in *trompeta*: sic vox archangelorum . . . *trompetis* sonantibus corrent gladio vulnerata multa milia hominum. Hiem. 5. h. Tunc duo demones cum *trompetis* igneis ignem sufflaverunt in eum. Pasch. 18. f.

Trompetarius, i, buccinator; *trombitás*. Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 469. Ornamenta ecclesie . . . associatis secum familiaribus et *Trompetariis* antedicti Michaelis Orzaghi pro se usurpassent.

Trompetha, æ, tuba, buccina; *trombita*. Fjp. Szám. p. 268: pro una *trompetha*.

Troncus, i, (ap. Du C. *truncus*) vas apum, alveare; *méhkas*. Batty. Leg. III. 168. an. 1328: De *troncis* vero apium . . . Vjestnik. I. 57. an. 1366.

Troncus strenualis, trabs ineunte anno dari solite; *újévi gerenda*. An. Sc. I. 328. an. 1388: neque *troncos strenuales* . . . ministrare. Nota Wagneri: Seu *Troncos* aut *Trabes*, quæ ineunte anno dari solebant. *Strenualia* vel *strenalia* sunt universe servitia, obsequia, census, munera servitutis onerosa, quæ Domino sub Exordium anni præstari debent. Fej. X. I. 431.

Tropologia, æ, teste Papiæ: moralis locutio ad instructionem et correctionem morum sive apertis, seu figuratis sermonibus pro-

lata; *példázgatás*. Batty. Ger. 3. Cf. Hieron. in Joël. 2, 18.

Tropologie, in figurata locutione; *képleges beszédben*. Batty. Ger. 145. Spiritus latenter in divinis *tropologie* ponitur eloquiis, et sol nominatur. Cf. Hieron. in Sophon. 1, 8; id. in Ezech. 4, 6, 2.

Trotare, currere succussando; *ügetni*. It. trotare. Gall. trotter. Ger. trotten. Fej. IV. 1. 431. quantum equi *trotare* possunt. Schwart. Scult. 41. spatio, quod a mane incipiens ad horam prandii per equitem ambulando et *trotando* confici poterat.

Trubectum, tuba, buccina. V. s. *Salariaire*; *trombita*.

Truca, (Du C. Tructa) (Dief.) Salmo Fario (Linn.); *pisztráng*. Gall. truite. Ger. Forelle. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 120.

Trucca, æ, (Du C. truca), cista, locellus; *láda*. Ger. Truhe. Bárczay.

Trucimanare, interpretari; *tolmácsolni*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 445. an. 1446.

Trucimanus, i, (ab arab. *tardschaman*, *tardschumân*, *turdschumân*) interpres; *tolmács*. Gall. trucheman. Ljub. Mon. Sl. IV. 362. an. 1396; habeat collegium . . . libertatem de dando sibi unum *trucimanum* cum . . . salario.

Trucina, (Du C.) pertinacia, insultatio (a germ. Trutz); *dacz*. Decret. Colomanni Regis lib. 4: Si quis ad conventum Episcoporum et Comitum venire neglexerit, *trucinam* compenset. Samb. Tyrn.

Truciscum, rectius: Trochiscum a graeco *τροχίσκος*, a rotunda globuli forma ita appellatum suffimentum. Fr. Lib. Rat. II. 50. pro emendo *trucisco* ad fumigandas domus lb. 83 pro *trucisco* pro fumigandis domus.

Trucus, idem quod *Troncus*, alveare; *méhkas*. Cod. Telek. XI. 451. abinde sexaginta *Trucos* Apum et alias res et bona Johagionum dictorum exponendum in eadem commorancium ad valorem 35 florenorum auri, diripi et deportari fecisset.

Trudela, (Dief. *turdela*) sturnus; *sordély*, *seregély*. Ger. Staar. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 149. Schlág. 1782.

Trufa, æ, (Du C.) fraus, nequitia, iocus; *tréfa*. Pel. De Innocent. s. IV. c. 4. Multi vestrum hodie exercent vanas *trufas*. Szil. Régi Magy. Költ. T. I. 330. Quæstio occurrit, utrum homo exercens iocum vel vanum gaudium mundanum aut ludum et huiusmodi *trufas*, semper peccet mortaliter, annon?

Trufaticus, 3., (Du C. Trufatorius) dolosus, fraudulentus; *kijátszó*, *csalárd*. Ger. täuschlich, trügelich. Urk. Sieb. I. 462. an. 1334. emptio . . . derisoria et *trufatica* videbatur.

Trufare, (Du C.) fallere, illudere; *megtréfolni*, *kijátszani*. Pel. Serm. Hev quam multi homines nil curant de his: imo ridendo, *trufando* et epulando currunt ad infernum. Hiem. 10, 6.

Truffa, æ, (Du C.) fraus, nequitia; *csalás*. It. truffa. Ger. Gaunerei. Ljub. Mon. Sl. XI. 259. an. 1347. de delusione et *truffis* nobis factis. Knauz. M. E. Str. I. 45. 19. ad ipsorum sectas et *truffas* voluit edoceri.

Trullisare, (a *trulla*) mortario firmare; *vakolni*. It. moggiare. Ger. maltern. Jogi. Eml. T. I. p. 322: furnos . . . exstruant . . . et

sepibus lutamento bene *trullisatis* circumdent. Cf. Vitr. 7, 3; 4; 5, 40.

Trum, Tribun (us), alias: Trun. Luc. Regn. Dalm. 81. innui debet ex relata scriptura Spalati anni 1000. in qua Florinus Princeps sive Prior Spalati et Clissi nominatur et alia Arben. 1018. tempore othonis, in qua *Trum*, id est *Tribunus* Bellata Prior nominatur.

Trumbator, (Du C.) qui canit trumba; *trombitás*. It. trombatore. Fej. V. II. 322. Receptis tuis litteris et ipsarum tenore diligentius intellecto, quia petebas per illas, ut *Trumbatores* tibi deberet Serenitas nostra concedere; Excellencie nostre placet, ut *Trumbatores* ipsos una cum Marescalco debeas retinere.

Trummeta, Du C. auctore a Germ. trompete, rectius Vossius: de vitilis serm. lib. 2. cap. 18. a germ. *Trumme* vel *Trummen* Belgico *Trommel*; *dob*. It. tamburo. Ger. Trommel. Thuróc. in Ludovico Rege cap. 22. Cui tribunus cum Romanis potioribus per quatuor milliaria Gallicana, vestibus seu pannis purpureis ad hoc specialibus sub uniformitate aptatis, solenniter in *trummetis* et diversi generis apparatus circa centum personas de una vestitura bene induti obviam venientes.

Trumpeta, V. *Trompeta*.

Trun, Tribun(-us), Luc. Regn. Dalm. 103. Magistratus, quo Civitas quæque regebatur Prior vocabatur qui etiam in Belgradensi civitate, quamvis Croatorum fuit, quæ uti maritima cum Dalmatis aliquando sensisse reperitur *Tribuni* etiam, qui ut plurimum *Trun* vel *Trum* per abbreviationem scripti reperiuntur et Iudices in Civitatibus erant.

Truncate, amputando; *csontkivá*. Corp. Gram. 347. vel *truncate* ablato nimirum z (az) et solo a remanente.

Trunchus, 3., concisus, brevis (Du C. definitus, statutus); *rövid*. It. tronco. Han. Mon. Jur. II. 21. an. 1312: statutum sit precisum et *trunchum*.

Trunculis ludere, conis ludere, conos, metulas lusorias delicere; *tekézni*. Ger. Kegeln. Pár. Páp.

Trunculorum areola, area conis, metulis lusoriis delicienda facta; *tekésző hely*. Ger. Kegelbahn. Pár. Páp.

Truncus, i, Cippus q. v. (Du C. 5.) stip-es, ad quem alligantur rei; *szégyenfa*.

Truncus apum, alvear (Du C. 2.); *méhkas*. Ger. Bienenstock. Magy. Tört. Eml. XXX. 261. an. 1550.

Trusatile vehiculum, pabo, onis; *taliga*. Ger. Schubkarn. Juriev. Jur. Met. 47. Cursores Officinæ (Vorlauffer und Vorlaufers Knechte), qui mineras in *vehiculo* *trusatili* ad furnum advehunt, eas cratibus imponunt, carbonibus subiiciunt et scorias deciduas abvehunt.

Trusatilis, fullonicus; *ványoló*. Tör. Tár. 1890. p. 486. mola *trusatilis*. Cf. Cato R. R. 10, 4; 11, 4; Gell. 3, 3, 14.

Trusilis, quod trudi potest; *tolható*, *lökhető*. Rák. Ön. 230. Regem ob ætatis gravitatem . . . in *trusili* . . . sede deambulantem dominæ et domini pedes sequebantur.

Trusio, actus trudendi, (Du C. electio); *nyomás*, *erős nyomkodás*. Cod. Alv. II. 300. cubulus avenæ metreta Cibiniensi . . . cumulatim tamen absque *trusione* mensurandæ.

Truta, (Du C.) V. *Truca*. Kronst. I. 274.

II. 351. an. 1534: pro 2 scriniis *trutarum* vulgo *förrhen*: ib. 406. an. 1535. Pro 700 *trutis* vulgo *förryn*. Pri. Sæc. I. p. 411. Thurocensium regio *trutas* majores minoresque . . . in copia habet.

Trutanni, (Du C. Trutanus) erronei, mendici; *csavargó*, *koldus*. Gall. truans. Pel. Serm. Latrones et *trutanni* docuerunt me orare . . . *trutanni* ostendunt vulnera sua et paupertatem, ut eos, quos petunt, inducant ad misericordiam. Pasch. 28. h.

Trutillare, V. s. *gratitare*; *fütyülni*. **Trutinatio**, (ex verbo *trutinor* i. e. pensare, deliberare) deliberatio; *fontolgatás*, *megfontolás*. Cod. Dip. Arp. Cap. VII. 82. quidquid ipsius ordinavit et deliberavit *trutinatio*.

Trutinare, (Du C.) *trutinā* examinare, ponderare; *mérlegelni*. Tör. Tár. 1887. p. 646. futura Contingentia *trutinare*. Tör. Tár. 1891. p. 419. Cf. Hieron. Ep. 36, 14; Cassiod. Varr. 5, 40.

Trutinum, *trutina*, deliberatio; (*mérleg*), *megfontolás*, *latolás*. Eszt. Okm. p. 28. (Deer. Ladisl. 1380.) evagari non debet illi sine regalibus *trutinum* equitatis. Fej. XI. V. Un. 443.

Trutta, æ, V. *Truta* (Du C.); Szamosk. II. 278. Sæpe in amenissimarum vallium recessus animi gratia insinuatus, uti beatissimè lecupletibus mos, piscatui operam dare, in limpidis fluentis, quibus provincia irrigatur, *trutas* inusitatae excellentiæ, stellulis puniceis per totum corpus guttatas . . . summo studio captare.

Trutta aurata, V. *Trutta maior*; *gallicza*.

Trutta maior, Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 461. *Trutæ* aliæ sunt lacustres, aliæ fluviatiles; illæ dicuntur *Trutæ maiores*, hæ autem alio nomine *auratæ*. Sunt et aliæ *Trutæ* maiores fluviatiles, quæ in Vago fluvio Hungariæ capiuntur, quas nos *Galoczas* appellamus. Sunt rursus aliæ minores *Trutæ*, quas Germani *Salblingas* nuncupant. Unde non pauci Salmones quoque ad genus *Trutiarum* referunt. Præterea inter *Trutias maiores* et *Salmones* item inter *Salmonatas* (Germanis Laschsfern, Hungaris Laszoer) magna est convenientia.

Truttanus, ad *truttam* pertinens; *pisztráng*... Szentiv. Curios. Misc. Dec. III. P. II. p. 463. *Thymallus* . . . est *truttani* generis.

Trutimanaria, æ, officium interpretis; *tolmácsi hivatal*. Ljub. Mon. Sl. XII. 208. an. 1415.

Trymphanus, obtinens causam, litem; *permyertes*. Csaplov. Nucleus p. 87.

Tsafkista, æ, nauta; (a turc. *schaika*); *sajkákön járó hajós*. Kelem. Inst. Jur. Pr. 278. sic dicitur: Districtus Besztercze, Lak-ság, Kikindensis, Tibiscanus, *Tsafkistarum* etc. Kaz. Lev. I. 30.

Tschaffty, pannus sericus; *tafotta*. Kronst. I. 432.

Tuba venatoria, cornu venatorium; *vadászkürt*. Ger. Jagdhorn. Arch. Rák. VIII. 364.

Tubalis, tubæ; *harsona*-, *harsonó*. Pel. Dom. II. adv. s. I. c. 4: Planctus consurgit peccatoribus ex angelorum *tubali* voce.

Tubas inflantes, tubicines; *trombitások*. Bene Pol. 154.

Tuberculatus, 3., tumoribus obsitus

parvis; *gumós, csomós*. Bene Med. II. 245.

Tubeta, æ, tubicen; *trombitás*. Ljub. Mon. Sl. III. 306. IV. 382. an. 1396.

Tubicina, duas habet significationes hoc vocabulum: 1. ars tuba canendi; 2. idem ac tubicinator; 1. *trombitálás*, 2. *trombitás*. Fr. Lib. Rt. II. 88. pro eruditione et informatione duorum apudianorum ad *tubicinam*. I. 84., 144. unam speciem distribuimus *tubicinis* sex.

Tubicinarius, i. (Du C.) qui tuba canit; *trombitás*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 399. ut terram Stephani et Petri *tubicinarius* ipsius Ohlench nomine statueremus Georgio filio Olper.

Tubicinator, V. *Tubicinarius*. Szil. Régi Magy. K. T. III. 440. Száz. VI. 368. Kronst. I. 452. Georg. Sirm. I. 59. Et ordinavit iam Georgius Sculus *tubicinatores* cum timpanisticarum. Quel. Sieb. I. 134. an. 1492.

Tubicinus, i, V. *Tubicinarius*. Kronst. I. 714.

Tubacula, dimin. a tuba; *kis trombita*. Kat. Hist. IX. 436. aliquot *tubacula* equestres per universam militiam tubicinare iussit. Obs. Jadr. 483.

Tubulatura, æ, collum; *cső, nyak*. Abelsb. 35. *tubulatura* lagenæ.

Tubulus fumigatorius, fumisugium; *pipa*. Ger. Tabakpfeife. Vect. Gen. Bibb. 2.

Tubulus postarius, cornu cursoris publici; *postasip, postakürt*. Kass. Ench. I. 252. *Postario tubulo* et Zona Regia non nisi per Postam pergens, alter nemo in via uti præsumat. Norm. Ordin. an. 1745. 40. Sept.

Tuburcinatio, commissio; *tvornýázás*. Opin. 1810. de ordine familiaritatis 26-to.

Tubus, eris, pro: tubus, i; *cső*. Kronst. II. 434: *tubera* fontium civitatis ib. 462. *tubera* vulgo Ryeren.

Tubus capatularius, *puskacső*. Ger. Büchsenrohr. Pär. Páp.

Tubus cochleatus, *csigacső, füleső*. Szentiv. Curios. Dec. II. P. I. p. 249.

Misc. Dec. II. P. I. p. 249. Alii item, qui mirifice conducunt auditioni Surdastrorum sed et *Tubi cochleati*, per quos soni et voces, foris prolatae, intus in conclavi, tam clare et distincte percipiuntur, ac si loquentes plane essent presentes.

Tubus emmissarius, epistomium; *eresztő csap*. Szentiv. Curios. Misc. II. 263. Locus, ubi *Tubus emmissarius* est (in piscina) palis vel tabulis robustis aut etiam solido muro . . . omni ex parte constringatur adversus impetus aquarum. Pro Epistomio seu *Tubo Emmissario* optima censetur esse abies.

Tubus iacularis puerorum, tubus e sambuco factus globulis flando emittendis; *bodzafa puska*. Blaserohr. Pär. Páp.

Tubus infundibili tabacarii, *pipaszár*. Ger. Tabakrohr. Pär. Páp.

Tubus intestinalis, colum; *hurka*. Ger. Grimmdarm. Bene Med. I. 88. Non raro in *tubo intestinali* evolvitur gas.

Tubus opticus, V. s. *Opticus*. Törvt. Msz.

Tubus Phonotechnicus, tubus vocis augende factus; *szócső*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 249. Post inventionem *Tubi Optici* inventi sunt quoque non ita pridem

Tubi Phonotechnici, qui sonum vehementer augment ac intendunt ita, ut per illas submissa etiam vox ad longissimum exaudiat spatium.

Tucellus, ad pungendum aptus. V. *Gladus tucellus*; *szürő*.

Tucia, tuna, tunna; *boes, boeska*. Ger. Tonne, Boding, Ständer. Schläg. 1410.

Tuczel, fasciculus ex duodecim frustis constans; *tuczat*. It. dozina. Ger. Dutzend. Thök. Diar. II. 379. Unum *tuczel* eultrorum argenteorum, ponderantes lottones 40. fl. 40.

Tufa, (Du C.) genus vexilli apud romanos ex consertis plumarum *globis*; *golyó*. Cf. Veget. Mit. 3, 5; V. Lyd. de Magistr. 4, 8. Bárczay. Gall. toupet.

Tüfenkesi, *scopetarius*. Thury Tör. Magy. Tört. Eml. II. o. I. U. *Tüfenkesi*: *puskás* (jenicseri tüfenkesizsi).

Tufina, æ, quod tuditur; *törés* (mozsárvan). Kronst. II. 450: piper crassæ *tufinae* vulgo gegrosde fefer.

Tugulella, æ, fors. idem q. *togula* V. *Scrigna*; *mappula*, mantile; *kis kendő*.

Tuimen, tutela, tuitio; *oltalombarétel*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 4. loca utique sibi dicata per petitiones fidelium nostrorum nostro relevari iuvamine atque Regali *tui-mine*.

Tulbentum, tiara Turcica (pers. *tul-bend* proprie mussellin); *turbán*. Veranes. VII. 66. missaque dona a cæsare, framea, arcus, sagitta et tiara turcica, quam *tulbentum* vocant.

Tulbou, Fjp. *tömlő*: uter v. culeus. Ego opinor latere in hac voce idem quod apud (Du C.) *Tuldum* ap. Græcos *Τούλδον*: *τά σκυμάρια*: vasa, impedimenta. Fjp. Anon 4b. et fluvium Etel super *tulbou* sedentes ritu paganismis translataverunt. Kat. Hist. (Du C.) 60. nisi vero per Anonymi *tulbou* nostram *talp-hajó* seu rates intelligantur, quid ea vox sibi velit, mihi prorsus incertum est.

Tulere, (fors. pro: tollere) exigere, recipere, (Du C.): *beszedni*. Quel. Sieb. I. 63. an. 1479. iam est finis . . . anni, quod ego incepti *tulere* istam pecuniam.

Tulipanus, i, tulipa; *tulipán*. It. tulipano. Thök. Diar. II. 335. Unus torax seu humerale muliebre ex holoserico cæruleo cum fimbrijs argenteis, habens fibulas argenteas albas ad formam *tulipanorum* fl. 20.

Tulipifer, qui fert tulipas; *tulipán-termő*. Bene Med. I. 259.

Tulupan, tela subtilis Turcica (ture. pers. *tulban*, *tulbend*, *dulbend*) V. *Laestra*. Tör. Tár. XX. 99.

Tumba, æ, (Du C.) sepulcrum; *sir*. It. tomba. Gall. tombe. Wagn. Cf. Prud. *περὶ στερ.* 14, 9.

Tumefactio, actus tumefaciendi; *dagadás*. Oláh. Cod. Ep. 523. Post abitionem D. V. magno dolore laboravi et *tumefactione* et inflatione male dextra.

Tumenum, Cf. Ny. Sz.: *tuman*, v. Turc. *tóman*, v. Pers. idem ac decem millia. Russ. *tma*: multitudo innumerabilis. Slav. *tma* = decem millia. Voc. Hung. quod est *temény*, *tömény* suffixo Latino (-um) auctum; *töménytelen*. Ny. Sz. *temény*, *tömény-ezer*. Schläg. 181.

Tumidiusculus, 3., demin. a tumido; *valamivel dagadt*. Bene Med. II. 367.

Tumositas, tumulus, protuberantia;

halom, kidomborodás. Ger. Anschwellung. Cod. Zi. Vol. V. 406: quendam (lege: quendam) *tumositatem* terre pro meta ostendisset. Fej. X. I. 405.

Tumulatio, sepultura; *eltemetés*. Tör. Tár. 1888. p. 44.

Tumulo, onis, mendum, pro: *Cumulo*, onis q. v. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 204. Item de curru *tumulonis* recipiant tres denarios.

Tumultizare, tumultus movere; *lázongni*. Beth. G. lev. 120.

Tumultuans, *Tumultuantes*, turbas ciens; *zavargó*. Száz. XVII. 372.

Tumultuante, cum tumultu, tumultuose; *háborogva*. Rák. Ön. 54. inter medium contra nos *tumultuante* vociferantem populum . . . urbe excessimus.

Tumultuare, *tumultuari*; *lázongni, zajongni*. Törvt. Msz. Cf. Plaut. Rud. 3, 2, 15: 24.

Tuncitas, conditio, quæ tunc fuit. Text. v. sub *Transcendentalitas*; *akkoriság*.

Tundus, 3., rotundus. V. s. *Ponentalis*; *körálatku*.

Tunella, æ, (Du C. *tonnella*, mensura ponderis); h. l. vas, dolium; *tonna*. Cod. Zi. I. 277. Kronst. I. 306. Tör. Tár. 1890. p. 377. Monm. Comit. Trans. V. 199. Cod. Dip. Arp. V. 126. Cod. Dip. And. I. 104., 144. II. 464. Schläg. 1414.

Tunica longa, subligaculum; *berhe, előkötő*. Ger. Schurtz. Lzb. Cod. Med. T. II. 227: *in longa tunica* vulgo Schurtz nuncupata.

Tunica pellicea, V. *Gerezna*; *csuha, ködmön*. Monm. Comit. Trans. V. 19., 4. A centum *tunicis pelliceis* vulgo chiuha, keodmeön vocatis f. 2.

Tunica sparsa, vestis talaris aperta; *lengő felső ruha*. Batty. Leg. T. I. p. 456. an. 1099. Nullus, qui Clericus æstimatur, vestibibus utatur Laicalibus, utpote fisso *pelliceo*, vel *tunica sparsa*, *manica rubra*, *strangula* vel viridi chlamide, *caliga* seu *iooppa*, caleo picto vel sericata camisia quoque et tunica, et serico in pectore non consuantur, sed nodis vel fibulis collum amplectentur.

Tunicale, *dolmány*. Gall. *doliman*. Ger. der Dolman. Fej. II. 2. 269. item filia sororis meæ . . . similiter *tunicale* de scarlato foratas de pelibus variis.

1. **Tunicella**, æ, demin. ex *tunica*; *felső kabátocska*. Kov. Comm. p. 45: unica tectus *tunicella* transfertur ad Civitatem.

2. **Tunicella**, (Du C.) vestis subdiaconorum propria, quæ et *subtile audit*; *beldolmány*. Kon. Egyh. 567. amictus, humerale, alba, cingulus, manipulus, *tunicella*, dalmatica, stola (planeta), casula, pluviale, cotta, superpellicium, rochetum. Cher. Jus. Eccl. p. 251.

Tunica, tunica; *felső ruha*. Han. Mon. Jur. II. 48. an. 1312.

Tunnare, (Du C.) infundere in dolia. V. Textum sub *Tunnarius*; *hordóba bortönteni*.

Tunnaria, æ, Vivarium seu Piscarium tunnorum. V. textum sub *Tunnarius*; *hal-tenyésző hely*.

Tunnarius, i; *pinczester*. Prisc. Serv. p. 31: *Tunnarii* pincernæ erant Regii, qui in Tunnas, hoc est dolia vinum aut alium liquorem similem *tunnabant*, id est infundebant. Alioquin Tunnarii etiam dicuntur

qui *tunnarium*, id est Vivaria seu Piscaria tunnorum obserabant. Bel. appar. Dec. I. Mon. V. p. 225. Car. Bel. De Arch. 44. a Pincernarum . . . Magistris mandata accipiebant: *Tunnarii*, Butiferi, *Doliarii*, et quæ huc pertinuere ministeria reliqua.

Tunnarius regalis, viator regius; *kir. pinter*. Rit. exp. ver. G. 2. Pascha pristaldus Dionysii Palatini comitis . . . statuit ante nos Gregorius Abbatem . . . ex una parte et *Tunnarius Regales* de villa Tunnal ex altera parte.

Tunnarius reginæ, viator reginæ; *királynő pinterje*. Kandra Reg. 262.

Tunnella, tunella; *dtalag*. Kat. Hist. IX. 75. De vino autem expensæ sunt centum et octoginta *tunnellæ* (*átalag*).

Turabudus, Turaldus, ex turunda *турбу́дъ* accus. ex *туроуѣ* vulgi etymologiâ relatum ad rotundum; *turó*. Germ. Topfen. Schläg. 1439. Fin. B. 55.

Turabulum, (Du C.) *thuribulum*. V. s. *Archiscammum*; *fűstőlő edény*. Rač. Mon. Sl. VII. 182. ad fin. sæc. XI.

Turba, æ, (e hung. turba) pera e panno grosso (Du C. al. s.); *tavisznya durva pokroczból*. Tör. Tár. 1881. p. 178. Kronst. II. 456: familiari dederunt dono unum vulgo *turba* æe unum par ezyzma.

Turbatio, ira; commotio; *neheztelés, megindulás*. Ljub. Mon. Sl. II. 343: rex habebat in se aliquam *turbationem* erga nos.

Turbativus, 3., turbas ciens; *zavart előidéző*. Pel. In paraseve s. I. c. 12: In nobis est (tristitia) frequenter *turbativa* contra et præter imperium rationis. Knauz. M. E. Str. II. 338.

Turbicare, aquam quiescentem turbare tempore piscationis; *turbikálni, turbokolni*. aufwühlen. Faludi T. éjszakák. 724.

Turbidulum, dem. a *turba*; *némi zavar, némi homály*. Eszt. Okm. p. 98. Hippolytus Strigon. Archiep. a. 1495: in tanta . . . claritate *turbidulū* nescio quid emergebat. Cf. Prud. Apoth. 208.

Turbinari, (Du C.) in formam turbinis formari; *tekerődni*. Gros. H. Ph. III. 279: spiræ . . . in longum *turbinantur*.

Turbinatus pileus, tiara apud Turcas; *turbán*. Bel. Geogr. Comp. 548.

Turbinium, turbo, tempestas; *viharos, zavaros idő*. Cod. Dip. Arp. II. 436. De statu vero Regni Hungarici et Regum nec non de singulis, que rex Boemie sustinuit per Tartarorum rabiem et insultus, per Ipsos principes, qui huius modi *turbinū* intemperiem sunt experti, poteritis lucidius informari.

Turbinosus, 3., turbineus, turbidus; *zavaros*. Kuk. Jura I. 73. ubi in quodam *Turbinoso* invasionis afflicto . . . feriunt turmas nostras.

Turbulatio, tempestas V. *Turbinium*; *zavaros idő*. Oláh. Cod. Ep. 26. litteræ tuæ tam gratissimæ mihi sunt semper et tantum mihi afferunt voluptatis, hoc maxime tempore *turbationum*, ut, nisi his recrearer, nescio quam haberem in aliena terra vivendi iocunditatem.

Turbulentia, (a turbulento, turba, turbo) tumultus; *háborgás, zavarágás*. Arch. Rák. VIII. 154. Cf. Tertull. adv. Herm. 41.

Turcesius, (Du C. *Turchesius*) lapis pretiosus; *törökkő*. Gall. turquoise. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 344. Annuli Jaspide

vel *Turcesio* instructi, intra vitrum filo suspensi, horarum diei vel noctis indicatio.

Turchesia, V. *Turcesius*. Szentiv. Curios. Misc. Dec. II. P. I. p. 187. *Turcois* sive *Turchesia* ad capitis oculorumque curam adhibetur.

Turchinus, i, V. *Turcesius*. Veranes. V. 245. munus . . . exhibuit . . . principi margaritas, *turchinos*.

Turcicari, Turca fieri; *törökké lenni*. Funda David D. §. III. Et quisnam citationem alius nisi *Turcicatus* Christianus reprobraverit.

Turcicum triticum, Zea Mais (Linn.); *török buza, kukorica, tengeri, málé*. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 298. Cunetis procreationibus fundorum aridis, tam decimandis: Triticum, siligine, milio, hordeo, avena, spelta, quam non decimandis: Panico, Zea seu *Turcico tritico*, Tabaco etc.

Turcimanus, Trucimanus q. v. (Du C. *Turchimannus*). Ljub. Mon. Sl. XVII. 408. an. 1421.

Turciplenus, Turcis favens; *törökbarát*. Ger. Volltürke. Rep. Cast. p. 44: Sic agis, sic conviciaris, sic fungis, quæ tibi placet, *Turciplene* Semei.

Turcismus, religio, mores Turcarum; *török vallás, törökség*. Száz. XI. 143.

Turcissa, æ, puella vel femina Turcica; *törökleány, töröknő*. Száz. XI. 147., 148.

Turcissare, mores Turcecos imitari, more Turcarum vivere; *törökkökdni*. Veranes. Hist. I. 275. ubi cum iis, qui sine Turcis stare non poterant non aliter *turcissare* cogebat, quam qui iuxta vetus proverbium cum lupis ululat.

Turcizare, V. *Turcicari*. Funda David. D. 36: Christianus *Turcizatus*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 40.

Turcois, V. *Turcesius*. Tör. Tár. XX. 180. *turcoibus* ornatum.

Turcosa, æ, (Du C. *turcoisius*) V. *Turcesius*. Gros. II. Ph. I. XXII.

Turfa, æ, (Du C. *cespes*) humus Turfa (Linn.); *turfá*. Art. D. 1840. p. 29. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 56.

Turgescens, tumor, conditio rei turgescens; *dagandat, duzzadtág*. Bene Med. II. 189.

Turgilitas, tumor; *felfuwalkodás*. Ger. Aufgeblasenheit. Szer. Not. p. 195: ne insolescat aut quoquo modo instar Fratris Georgii Fortunæ *turgilitate* capiat.

Turibianus, 3., fors. mendum pro: *turchianus* a *Turchis*; *türkis, törökkő*. V. *Cruz turibiana*; *törökkövel kirakott kereszt*.

Türkes, V. *Turcesius*. Thök. Diar. II. 326. Colipendium equorum . . . cum lapillis *türkes* et rubinis, quorum tamen multi desiderantur fl. 42.

Turlepini, (Du C. *Turlepini*) Hæretici Valdensium sectarii in Gallia sub Carolo V. rege Franciæ an. 1372. sic dicti, quod ea tantum habitarent loca, quæ lupis exposita erant; *vadonyvadászók*. Nagy Hier.

Turlouk, Exequiator q. v. Tör. Tár. 4893. p. 3. exequiatores, qui *Turlouk* vulgariter vocantur.

Turmæ auditor, turmæ prætorianæ iudex; *a testőrség hadi bírāja*. Regul. Turm. Præf. 43. neo-suscepti Prætoriani Milites autem et Stabi minoris Individua coram

Capitanei Locumtenente in præsentia *Turmæ Auditoris*.

Turma prætoriana regio-hungarica, magy. kir. testőrség. Regulamentum pro *regio-hungarica* nobili Turma Prætoriana, Viennæ 1795.

Turnagius, i, (turcicum: turnadsi) Janicsari, quibus cura venaticorum falconum commissæ erat; *a vadászszolymok őrzésével megbízott janicsárok*. V. s. *Scimenus*.

Turnamentum, ludus equester; *lovagjáték*. Ger. Tournier. Fjp. Anon. 19. b. cum clipeis et lanceis . . . *turnamentum* faciebant.

Turnerus, i, qui in turribus exuebatur et tuba horas et incendia indicabat; *toronyőr*. Tör. Tár. 1891. p. 695. præter *turneros* etiam campanatores exolvebant.

Turonilla, (Dief.) *Cyprinus Gobio* (Linn.); *görgőcse, köviponty*. Ger. Grun- del. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 120.

Turper, canis venaticus; *vadászkutya*. Kov. Form. St. XXVII. Silvens et vetter moloso clancula *turper*.

Turpifactio, flagitium, scelus; *gaztett, gyalázat*. Fej. T. XI. V. Un. 342. Quid o inelyta filia tam *turpifactioni* adstrui posse videtur?

Turpitiis, 3., deformatus; *elektelenített, elkopott*. difformit. *Denarius turpitiis* est denarius, cujus valor, quum signum eius multo usu detritum, deformatumque esset, imminutus erat. Cf. *Florenus Censualis* et *Denarius Turpitiis*.

Turribulum, pro: turibulum. Archiv Rák. VIII. 314. *Turribulum* cum navicula et coleari ex argento.

Turris astronomica, turris, ex qua sidera spectari solent; *csillagvizsgáló torony*. It. torre astronomica. Fej. I. App. Paulus Tittel, *turris Astronomicae* Budæ præfectus.

Turris campanaria, turris, in qua campanæ suspensæ sunt; *harangtorony*. Ger. Glockenthurm. Luc. Regn. Dalm. 145. tamen multo prius evenisse constat ex inscriptione *Turris Campanariae* Ecclesiæ S. Mariæ Monialium Jadrae.

Turris lucens, pharus, turris, ex qua noctibus ad regendos navium cursus ignes emicant; *fénytorony*. Leuchtthurm. Törvt. Msz.

Turris manca, carcer Budæ; *csönka torony*. Samb. Tyrn.

Turritum, ciborium; *szentelt ostyartartó, ezibórium*. Vjestnik I. 244. an. 1392. imago virginis gloriosæ sedentis sub quodam ciborio seu *turrito*.

Turtor, carnifex; rerum capitalium vindex (a *torqueo*); *höhér*. Fjp. Szám. p. 599. an. 1444. *Turtori*.

Turtula, tructa, truta; *pisztráng*. It. trota. Gall. truite. Ger. die Forelle. Schläg. p. 799.

Tusale, is, fors. detortum e *tunicale* q. v. Star. XVIII. 32. an. 1478. planetam cum suis emissis . . . unum *tusale* seriecum.

Tuscus, 3., Italiæ (Du C. *rudis*); *olasz, talján*. Veranes. VI. 29. Commentarium tuum de rebus Turcarum *tusco* idiomate exaratum, nuper per amicos tuos ex Urbe ad regem meum fuit allatum. p. 30. Quod si forsitan isthæc traductio non ubique *tuscae* eloquutioni, animoque tuo responderit.

Tusor, qui tundit; *törő, zúzó*. Faber. Jur. Met. 90. Quinam a statutione militari passiva eximantur, videlicet: Urburarum Officialis, Decuriones operariorum (Huthleute), fodinarum Scribæ, minerarum ad præmionem Regiam administratores (Erzt-Lieferanten), adium fodinalium hospites (Grubenwirthe), machinarum hydraulicarum, puteorum mineralium, meatuum subterraneorum (Gruben-)ustrinarum (Hütten-Leute), minerarum *tusores* (Stamper), sabuli mineralis lotores (Schlämmer), lotiorum Magistris (Wasch-Meister), Machinarum Servitores (Kunst-Warter), Fabricarum Fabri (Grubenschmiede), subterranei minerarum vectores (Hundstösser), seniores sodales (Alt-Knechte).

Tusorium, pistrinum; *kölyümalom*. Ger. Stampmühle. Juriev. Jur. Met. 180. Causæ de collatione, mensuris et cessione Feudorum montanisticorum, de venis, fibris . . . de Ustrinis, *Tusoriis* et productis mineralibus etc.

Tussis asinina, *samárhurut*. Ger. Keuchhusten. Bene Med. V. 216. Tussis convulsiva vocatur etiam tussis ferina, spasmodica, cœrulea, strangulatoria, suffocatoria, *asinina*, *percutissis*.

Tussinum, (Du C. Dozena) numerus duodenarius; *tucaal*. Tör. Tár. 1891. p. 506. pro uno *tussino* caligarum pro fl. 3 . . . summa 36.

Tussitatio, tussis anhela; *köhécselés, köhögés*. Abelsb. 10.

Tussoria, V. *Tusorium*. Faber. Jur. Jur. Met. 62. Excipiuntur contra: reliqui oeconomici et Camerales Officialis in specie Sylvarum Curatores, pensionati, viduæ et orphanæ. Urburiales tam superiores quam inferiores Officialis ex arario tum a privatis Salaria percipientes, ut: administratores, obequitatores, *Tusoriarum Officialis*, Scribæ Mont. et Decuriones, Inspectores Fodinarum.

Tussorialis, ad tussoriam pertinens; *kölyümalmi*. Faber. Jur. Met. 74. nec Officialibus lege aliquo prohibitis, præsertim sub Nro 5. Ustrinalibus et *Tussorialibus* vigore Decreti de 7. Jan. 1780. exclusis præmissa oculata, nec Spatia Fodinis aut Tussoriis adita.

Tutamentum, (Du C.) protectio; *védelen*. Star. I. 160. an. 1454. maximo . . . regni fuit *tutamento*. Cf. Liv. 21, 61, 10; Appul. Met. 1 p. 105.

Tutanochæ, homines enormiter auriti; *rendkívül hosszú fűtű emberek*. Szentiv. Curios Misc. Dec. II. P. I. p. 333. Homines inveniri *Tutanochas* dictos, quibus adeo prolixæ aures sunt, ut usque ad terram dependant.

Tutativus, defendens, vim tutandi habens; *megvédelemző*. Pel. De s. Laurentio s. IV. c. 2: Laurus sex habet prærogativas, inter quas quinta, quia est contra fulmina *tutativa*.

Tutela cuioneria, tutela vexans; *zaklató gyámság*. Száz. VI. 511.

Tutela dativa, V. *Tutela legitima*; *hívataltból való gyámság*. Ger. ämlich eingesetzte Vormundschaft.

Tutela feudalis, *hűbéri gondnokság*. Vuch. Jur. Feud. 209. *Tutela Feudalis* est exercitium domini utilis feudalibus pro impubere et minorene auctoritate publica obendum.

Tutela fructuaria, *kihúzasítási gondnokság*. Vuch. Jur. Feud. 210. Cum illa tutela pupillorum coniunctum maritagium seu ius maritandi liberos vasallorum, quos in custodia habebat dominus. Recentioribus hanc *tutela fructuaria* appellare visum est.

Tutela inculcata, defensio licita; *nem hibáztatható, szabad védelem*. Pril. Abact. 44: in periculo vitæ constituto *inculcata tutela* . . . suffragatur.

Tutela ingessiva, tutela se intermiscens; V. *Ingessivus*. Törvt. Msz.

Tutela legitima, *törvényes gyámság*. Ger. rechtmässige Vormundschaft. Stat. Jur. L. II. p. 39: *Tutela* autem est triplex: *legitima* scilicet, quæ a nemine datur, sed a lege secundum agnationis successionem deferatur. Altera est *testamentaria*, quam pater ordiatur filio; Tertia vero *dativa* dicitur, quam ex officio iudex dat, si testamentarii et legitimi deficiant tutores, vel si consanguinei iudicentur non idonei.

Tutela realis, tutela vera, fundamento nixa; *tárgyas gondnokság*. Törvt. Msz.

Tutela testamentaria, V. *Tutela legitima*; *végrendeleti gyámság*. Germ. Testamentarische Vormundschaft.

Tutelare, **Tutelatus**, curam personarum gerere, cui opponitur curatellare i. e. curam honorum gerere. V. *Curatellare*; *gondnokoskodni*. Kass. Jur. Civ. I. 49. Cum autem dictamine Art. 68. 1745. aliarumque Patriæ legum Tutores et Curatores Bona orphanalia cuiusvis generis et speciei fideliter administrare ac *Tutela* legitimam ætatem attingentibus in statu quo restituere tenerentur.

Tutor, alias: defensor, gubernator, protector (Du C. advocatus prædii ecclesiæ); *könvent védnöke*. Tör. Tár. 1887. p. 560.

Tutor campi, agrorum custos; *csősz*. Kronst. III. 94., 95., 161.

Tutor dativus, V. *Dativus*. 1. Törvt. Msz.

Tutor inmissivus, V. *Inmissivus*. Törvt. Msz.

Tutor libertatis, *szabadság védnöke*. Prisc. Serv. p. 27: *Tutor Libertatis* advocatus erat defensor, qui liberos liberasque adversus libertatis oppressores tutabatur et defendebat. Bel. appar. Dec. I. Mon. V. I. p. 235.

Tutorialis, ad tutorem pertinens, tutorius; *gondnoki, gyámsági*. Kov. Form. St. CLV. Instantia ad Comitatum, ut pro excipendis et revidendis *Tutorialibus* rationibus Deputatio ordinetur.

Tutoratus, us, officium tutoris; *gyámság*. Art. Diet. Pos. 92. et super gesto *Tutoratu* aut Curatoratu, singulo ad minus triennio coram Personis pro Comitatu ad id specialiter exmittendis Pupillorumque Agnatis seu Cognatis proximioribus, in quantum fieri potest, præsentibus, sufficientes Rationes dare teneantur. Thök. Djar. II. 492.

Tutoreus, 3., tutorius; *gyámi*. Ger. Vormunds . . . Kass. Jur. Civ. I. 127. aliqua Bona possident iure proprietatis, alia iure improprio v. g. *tutoreo*, uxoreo, arendatitio.

1. **Tutoria**, æ, officium tutoris, tutela; *gyámság*. Ljub. Mon. Sl. XI. 171. an. 1345: absolvit . . . a *tutoria*.

2. **Tutoria**, (litteræ) in tutoris negotio emanatæ litteræ; *gyámsági levél*. Kov. Form. St. L. Nr. 146. *Tutoria* p. 82. b. Petrus Er-

dewey de Monyorokerek Comes perpetuus montis Claudii et banus Croatiae deposita spe prolis fassione bonorum suorum fecerat.

Tutricia arma, arma ad vim repellendam; *védő fegyver*. Thuróc. 62. *Arma* quidem *tutricia* Hunorum de Scythia secum apportata ex corio ferroque desuper polito fuisse dicuntur.

Tuzena, æ, V. *Tussinum*. Száz. II. 158. unam *Tuzenam* Caligarum et Pileorum.

Twynum, filum lineum duplicatum; *czérna*. Ger. Zwirn. Fjp. Szám. p. 299. an. 1429: dedimus pro *Twyno* denarios 150 filio pastoris, quod rethe faciet.

Tyleus, 3., tiliaecus, quod est ex tilia; *hársfa* . . . Cod. Dip. Pat. VI. 245., 172. Inde venit ad metam saxeam abhinc ad *tylcam* et abhinc pervenit ad metam terream.

Tymbaules, (a gr. *τύμβος* et *αἰλός*); *sírdicsőttő*. Hor. Mem. 466. Hungarum *Tymbaules* seu grata ac benedicta Hungarorum quorundam Principum, Heroum, Magnatum toga et sago insignium virorum eruditione clarorum ex *epitaphiis* renovata memoria P. Bod.

Tymbrorum taxa, pecunia pro charta publica signo signata; *bélyegdíj*. Ger. Stempeltaxe. Art. D. 1840. p. 80.

Tymbrum, tessera, charta publica; *bélyeg*. Marke. Törvt. Msz.

Tyminius, V. *Timinus*. (Du C. Tuminus); Tör. Tár. I. 77. *tyminius* etiam salium.

Tyminus, V. *Timinus*, (Du C. Tuminus). Knauz. M. E. Str. I. 293., 346.

Tympanista, tympanotriba militaris; *dobos*. Arch. Rák. VIII. 392. Cf. Appul. de Deo Socr. p. 49.

Tympanistrius, tympanotriba, tympanista; *dobos*. Száz. XI. 745. deinde *tympanistrii* bellicum in morem obstrepentes sequebantur.

Tympanotriba, æ, tympanotriba; *dobos*. Kass. P. P. II. 280. uti et *tympanotribas* constituitur.

Typme, moneta Polonica et Prussica, quæ est quinta imperialis pars. Bel. Geogr. Comp. 399.

Typus, (Dief.) Erica (Linn.); *hanga, fekele mármorka*. Ger. Heidekraut. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 120.

Tymynus, i. V. *Timinus*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 30. Item contulimus eidem Ecclesie quinque *tymynus* salium solvendo in Secuegd annuatim ad usum fratrum.

Typarius, 1, celator, sculptor sculptor; *metész, domborművész, vésnök*. Ger. Graveur, Pelschierstecher. Comm. Hist. de Regine Hung. Cor. Mor. 35. quod rudi illa ætate, qua *typariorum* cælatura ut plurimum aurifabris credita est, nec sperari quidem poterat. Numi Hung. Introductio.

Typatia, Typacium, (Du C. Typarium) sigillum, cui Principis *τύπος* seu imago insculpta est. Comm. Hist. de Regine Hung. Cor. Mor. 47. Paulo quid amplius in regis servari debuit, cum *typatia* ipsa aut perditā aut furto sublata fuisset.

Typa, æ, clava arundinea; *nádhuzogány*. Bárczay.

Typlocomium, cæcorum hospitium; *vakok intézete*. Nagy Hier.

Typoteta et **Typotheta**, typographus, libros typis, litterarum formulis exscribendi artifex; *könyynyomdász*. It. tipografo. Res

ges. p. 184: Hæreticus Posonii *typoteta* cantilenam B. V. M. injuriam, deprompta, nescio quo pacto, e cade Nádassii occasione vulgarat. Kat. Hist. VIII. 493. apparet errorem chronologium vel scribarum vel *typothetarum*... irrepsisse.

1. **Typus**, imago, exemplar, species (Du C. al. s.); *kép*. It. tipo. Gall. type. Ger. Ur-Vorbild, Typus. Patr. Const. 206. Urtica volutatis *typus*. Batty. Ger. 25. celestis denuntiatio... sine *typo* æstimata a potentibus.

2. **Typus**, nota, signum, quod percutiendo imprimitur. *Regalis typus Croatiae* est penna, muleta (Du C. al. s.); Batty. Leg. T. II. 77. an. 1059: lege Christiana careat, *Regali Typo Croatiae* subiaceat.

Tyrannus, onis, (ap. Fin. alio sensu), tyrannus. Probst. Comitoli. Præf. Hinc fasci-

nata rudior plebs, minutis *tyrannionibus*, qui in turbido capturam exercent, lubentius quam legitimo Imperio adhaerent.

Tyrannizare, (Du C.) dominatum superbum, tyrannidem exercere; *zsarnokoskodni*. Knausz. M. E. Str. II. 59. 77.

Tyriaca, (Du C) antidotum quoddam; *ellenmérég*. Pel. Serm. Omnes fructus arboris erunt venenati, ideo ex illa comedere sine *tyriaca* esse periculum. Hiem. 44. f. ... Proinde contra peccata sumere debemus *tyriacam* verbi dei. Hiem. 44. g. V. *Theriaca*.

Tyrolaganum, artotyra, placenta caesata; *túros béles*. Ger. Käse-Kuchen. Pär. Páp.

Tyrones fabri, tirones fabri; *tanuló legények*. Juriev. Jur. Met. 47. sub directione... Magistri Malleaturæ... sequentes

sunt operarii... 7-o *Tyrones Fabri* (Lehrknechte) qui artem ferrum tractandi discunt.

Tyronum collectacula, Werbung. V. *Collectaculum*. Törvt. Msz.

Tyronum statutio, inquisitio novorum militum; *ujonczállitás*. Ger. Rekrutstellung, Rekrutierung. Kass. Prax. I. 25. ad 2-dum: commissariatia v. g. *statutio tyronum*, dislocatio militiae, eiusque alimentatio etc. [*túros étek*. Pär. Páp.

Tyrotariehus, eibus caseo conditus; **Tytirus**, i. opilio, ovium pastor; *juhpásztor*. Tag. Erd. II. 69. an. 1749: *tytíri*... silvas non succidant. (per metonymiam e persona bucolicorum Vergilii).

Tzuckercanthum, saccharum crystallinum; *sárgaczkor*. Ger. Zucker-Candis. Máty. 230.

U

Uarnagio, onis, praefectus arcis, castris, civitatis; *várnagy*. Ger. Burgvogt. Tör. Tár. 1893.

Ubech, servus vagus, (ex Slavico, ubi fugitivum significat) *szökevény szolga*. Zsigm. Hist. 72. Nefas fuit *servum vagum* i. e. ab illis gentilibus servis, qui *Ubech* dicebantur, genus trahentem, sed iam Christianum emere. p. 40. Servi gentiles, qui *Ubech* dicebantur, dominorum suorum arbitrio erant relictii.

Ubertiffer, 3., copiis abundans; *gazdag*. Rač. Mon. Sl. XIII. 77. an. 1349: provideant, quo modo... haberi possit bladam, ut civitas... sit magis *ubertiffera*.

1. **Ubicatio**, commoratio, habitatio; *hol-lét, tartózkodási hely*. P. P. an. 1793. Beszth. Lev. Nro. 4370. in *ubicationem* N. N. uxorem perfide deserentis personae descriptio.

2. **Ubicatio**, status, habitus, conditio, locus; *hol-lét, hogylét, helyzet, sors, állás*. It. ubicazione. Kass. Prax. I. p. 45. Partes respectivas de cursu et *ubicatione* negotiorum suorum informare.

Ubidum, alieubi; *valahol*. Dip. Alv. II. 56.

Ubiquietas, ubique praesentia; *mindenütt jelenvalóság*. Bod. Hist. Eccl. II. 298.

Ubiquietisticus, ad doctrinam ubiquitatis i. e. ubique praesentiae pertinens; *mindenütt jelenvalóság tanához tartozó*. Bod. Hist. Eccl. I. 344. dogma *ubiquietisticum*.

Ubiquista, æ, qui ubiquitatem Christi credit; *ki Krisztus mindenütt való jelenlétét hiszi*. Brezný. 264. obtestamur et flagitamus te, ne deficias et fias Apostata et *Ubiquista*. Ego respondi: Intelligis frater, ego votum vovi Deo meo et crucifixo Christo mihi nunc et *ubique praesenti* corporaliter realiter, substantialiter.

Ubiquistiacus, 3., V. *Ubiquietisticus*. Otia. Bachm. 95. De modo praesentiae Christi, quantum bellum *Ubiquistiacum* dictum — inter Giesenses et Tubingenses Theologos.

Ubiquistieus, 3., V. *Ubiquietisticus*. Hor. Mem. 480. Encomium *ubiquistieum* contra Brentianos.

Ubiquitaril, V. *Ubiquista*. Fer. Ser.

p. 46: Corpus Christi non aliter esse in Eucharistia, quam in aliis rebus. Idem admittere debent *Ubiquitaril* Lutherani, qui Corpus Christi sive ejusdem humanitatem ubique esse dicunt. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 438.

Ubiquitarius, 3., ad omnipraesentiam pertinens V. *Ubiquietisticus*. Cod. evang. T. I. p. 96: Magno nobis obstaculo sunt *ubiquitariae* Harpie.

Ubiquitas, V. *Ubiquietas*; *mindenütt jelenvalóság*. Br. Resp. p. 47: *Ubiquitatis* Assertores ipsi etiam Pontificii... in hoc articulo conveniunt. Kaprin. Eloq. II. Præf.

Ubrassarus, V. *Ubrusar*. Fejér. 1., 462. His actis et constitutis testes interfuerunt primus regina Lepa... Andreas Presbiter... Mosica Postelnicus, Dragolubus Sacellarius, Vissa *Ubrassarus*.

Ubrusar, mensæ praefectus, (a Slavo obrus, quod mappam significat); *asztalnok*. It. ubrussaro. Luc. Regn. Dalm. 96. nam in supradictis Privilegiis inveniuntur subscripti Camerarius 2., 3. Pincernarius... *Ubrusar* sive mensæ praefectus.

Ubrusarus, i. V. *Ubrusar*. Rač. Mon. Sl. VII. 140. an. 1083. Tör. Tár. 1893. p. 12.

Udrum, genus vasis gr. *ὑδρία*; *veder*. Han. Mon. Jur. P. I. 70. an. 1244: si esset... qui haberet nisi solum unum *udrum* vel barile cuiuscunque mercantie.

Udvarista, V. *Udvornici*. Tör. Tár. 1887. p. 98.

Udvornicalis, ad udvornicos pertinens; *az udvornokokhoz tartozó*. Fej. X. 4., 491. quæ quidem possessiones *udvornicales* praefuerunt.

Udvornicus, V. *Udvornici*. Fej. IV. 3. 159. terras ad dictos *udvornicos* nostros pertinentes dedimus.

Udvornicalis, V. *Udvornicalis*. Fej. X. I. 271. quasdam portiones nostras possessionarias *Udvornicales*.

Udvornici, Aulici; *udvornokok*. Ker. Inst. Mil. 20: Alteram classem subditorum efficiebant *Udvornici* (Aulici) sive *Conditionarii* vel *Conditionales*. Hi agros cum conditione certi ac determinati ministerii Regi aut Reginae Statuive publico praestandi sibi perpetua lege imposita possidebant. Horum alii erant *Currieri* (vulgo *szekezesek*), alii *Cursores*, alii *Pistores*, alii *Venatores*, uti in-

cola Possessionis Sz. Gál, alii *Coci*, uti incolae possessionum *Szakácsi* et *Ygl*, alii *Falconarii* (faleatores), alii *Custodes silvarum* etc. Omnes hi variis servitiorum conditionibus ante Regiæ obnoxii, jurisdictioni Comitum Castris parebant. Pfahl. Jus. Georg. XXXI. In lege S. Stephani *Udvornici* dicuntur a voce Hungarica *Udvar*, aula, quæ a slavica *dvor* derivata est, ac si diceret *aulici*.

Udvornici castrenses; *szabadosok*. Prisc. Serv. p. 30: *Udvornici* *Castrenses* erant Conditionarii libertini. Kéza Chron. Hung. in Appendice §. 44. p. 441. de *Udvornicis*.

Udvornici dominales, qui dominis tributum pendebant V. *Udvornici regales*.

Udvornici regales. Tör. Tár. 1893. p. 8. *Udvornici a) regales udvornici* csehek okmányokban dvoráci (Hofbauer), kik saját gazdasággal bírtak és csak a királynak vagy királynénak adóztak, b) dominales udvornici kik földesuruknak adóztak, c) servi udvornici talán béresek, kik a földesúr földjét művelték.

Udvornici Regis, (Du C.); *udvornokosok* (nemes). Prisc. Serv. p. 30: *Udvornici Regis* nobiles erant Prædiales, unius Sessionis in Villis Regiis Beneficii nomine Regi obstricti, qui de causa dicuntur ii etiam Servi distincti a liberis. Bel. appar. Dec. I. Mon. V. p. 215.

Udhvornicalis, V. *Udvornicalis*. Tör. Tár. 1893. p. 8. qui conditionarii sive udvornici sunt nostri, ut eis in quadam terra nostra udvornicali Wsol vocata, super qua olim dutores scutellarum *Udhvornicalium* dicebantur residere.

Udwornyek, *Udwornici* (Du C.) V. *Udvornici*. S. Stephanus Rex Hungariæ Decret. cap. 55: Si quis illorum, qui vulgo *Udwornyek* vocantur, furtum commiserit, lege liberorum diiudicetur. Cf. Decret. S. Ladislai Regis I. 3. c. 5. et Decret. Ludovici Regis cap. 5. quæ ad *Udvornicos* spectant.

Uhlanus, i. (Heyse: [polnisch ulan, hulan v. türk. oghlân, junger Mensch, Bur-sche.] der Lanzenreiter, Lanzner; eine zuerst in Polen eingeführte Art leichter Reiter mit Pistolen, Säbel und Lanzen etc. tatarischen Ursprungs) *dzsidás*. Törvt. Msz.

Ugatandum, ab Hung. *Ugathi*, quod

idem est ac latrare; Szirm. Hung. in. Par. 14. Circumforaneus in conspectum dedit suos lupos Scythicos et exercuit more circulatorum: ad Ugrandum! lupi saltabant: *Ugatumandum!* lupi ululabant et ita linguam quoque Scythicam, . . . spectatoribus imponebat.

Ugonottus, Calvini vel alius reformatoris disciplinam professus, sectator; *hugenotta*. Ger. Hugenott, Kalvinist. Veranes. V. 134. Affectat quoque nuptias filiae Petri vojvodae Transalpinensis et eum principatum, potitusque utroque desiderio multas legiones *Ugonottorum* cum rebus et familiis suis passae pollicetur.

Ugrandum, *Ad ugrandum!* ab Hung. «Ugrani», quod idem est ac salire. V. s. *Ugatumandum*.

Ulciscere, inusitatum pro: *ulcisci*, persequi. Cod. Dipl. Pat. T. II. p. 22. cum . . . fures et latrones *ulciscere* et compescere debuimus. Cf. Enn. ap. Non. 292, 16.

Ulcus ungue attingere, vulnus alicui infligere; *bibejét érinteni, tyukszemére hágni, sebéf főlukasztani*. Veranes. V. 136. De Zigeto ac Giula quoque caute mentionem feceramus, ut habemus in instructione, sed *ulcus ungue attingimus*, neque cogitari volunt de his arcibus. Cf. *Ulcus tangere*. Ter. Phorm. 4, 4, 10.

Ulefedzi, V. *Ulefegzia*, eques turc. stipendiarius; *zsoldos török lovas*. Tör. Tár. 1892. p. 431.

Ulischia, æ, apiarium; *méhkas*. Han. Mon. Jur. P. I. 29. an. 1214: quicumque foratus fuerit . . . domum apium sive *ulischiam*.

Ulatenus, ullo pacto; *valami szin alatt*. Wagn. Cf. Claud. Mam. de stat. anim. 1., 21; Cassian. Coll. 13., 6. et ap. Ecclesiasticos.

Ulibi, uspiam, usquam; *valahol, bárhol*. Dip. Alv. I. 35. Rák. Ön. 372: nec hic, nec ibi, nec *ulibi* recuso laborare pro gloria tua.

Ulinatus, 3., ulmanus, ulmeus, qui ulmis consitus est, qui est ex ulmo; *szilfás*. Cod. Dip. Kár. I. 448., 272. hinc versus eandem plagam ultra quoddam nemus quendam dumum *ulminatum* supra quendam terram elevatam pro meta ostendisset.

Ulinus, ulmeus; *szilfás*. Fej. I. 134., 133. II. 111. Inde extra illud nemus ad arbores *ulminas*, sub quibus est meta. Knauz M. E. Str. I. 66., 98.

Ulna regalis, 2.959 m. *királyi öl*. Werbőczy. Tripart. Lukács.

Ulnare, (ab *ulna*, kar. der Arm) (Du C. ulna metiri) amplexari; *átkarolni, átölelni*. V. *Osculare*.

Ulnetum, locus ulvis consitus; *nádas*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 120.

Ultaji, vagabundi milites; *kóborló katonák*. Arch. Rák. VIII. 289. Cui actioni nulla adesse potuit ordinata militia Hungarica, sed forte vagabundi et independentes aliqui (quos *Ultajos* in Polonia nominari recorder).

Ultimæ bachanaliarum feriæ, extremi dies bachanaliarum; *utolsó farsang*. Rák. Ön. 40.

Ultimarie, ultimo, denique; *végül*. Tör. Tár. 1890., 526. Cod. Alv. I. 179.

Ultimario, vice ultima; *utoljára*. Arch. Rák. II. 449. Thessalonicensibus Græcis *ultimario* pro petiis coloratæ abæ. Knauz. M. E. Str. I. 144.

Ultimarius, 3., ultimus; *utolsó*. Ac. Com. Sopr. p. 207: medio *ultimarii* nostri Supplicis Libelli. Dip. Alv. I. 123. II. 57. Tör. Tár. 1887. p. 158.

Ultimate, (Du C.) ultimo; *utolsóként*. Pel. De S. Joan. s. IV. c. 8: ipse Joannes sit *ultimate* glorificatus in celo.

Ultimatum, (Du C.) ultimum, ultimo, postremo; *végre*. II. finalmente, all'ultimo. Cod. Alv. II. 150. ex quo *ultimatum* fructiferum in totius christianitatis emolumentum exorietur pax. Cod. de Sztára. II. 142. Thü. rócz. Hist. Hung. 5., 25. Fej. X. 522. Szer. Not. p. 104. Tör. Tár. 1886. p. 6. Vect. Ref. k.

Ultimatum, extrema sententia; *végző követelés*. Kelem. Hist. Jur. Pr. 470. Angli *ultima sua postulata* (*Ultimatum*) proposuerunt die 10. a Maii 1805.

Ultimus, in *ultimis*, in supremo vitæ die; *utolsó, végperczben*. Batt. Leg. III. 289. an. 1390: in *ultimis* . . . disponere.

Ultimus deficiens, surculus, *utolsó sarjadék*. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 103. In ultima quapiam persona; Familia nempe omnibus aliis emortuis ad unicam personam demum redit, quæ ideo *ultimus surculus, defectui proximus* vel *ultimus deficiens* dicitur, quæ denique decedente, stirps eadem penitus esse desinit.

Ultionem sumere, ulcisci; *bosszút venni, megbosszulni*. Wagn.

Ultradanubialis, ultra Danubium situs; *dunántúli*. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 483. quod mulier nomine Constancia, filia Gregorij, de partibus *Ultradanubialibus*.

Ultradranus, 3., ultra Dravum situs; *drávéntúli*. Cod. Zi. I. 93.

Ultragenitus, natu minor; *ifjabb*. Vuch. Jur. Feud. 136. Appanagium dicitur pensio, quam primogenitus vel, qui de eius familia est, *ultragenito*, eiusque heredibus præstat.

Ultraliberalismus, i, modum excedens libere sentiendi modus; *túlszabadelvűség*. Törvt. Msz.

Ultramarinus, ultra mare situs; *tengerentúli*. It. transmarino. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 102. qui de partibus *ultramarinis* et barbarinis . . . venient. Pel. De s. Franc. s. I. c. 3.

Ultramarinus color, color caeruleus, cyaneus, *ultramarin*; *kék*. Ger. Ultramarin. Bel. Geogr. Comp. 646. Profert. (Tartaria) . . . lapidem *lazuli*, ex quo color *Ultramarinus* paratur.

1. **Ultramontanus**, (Du C.) incola trans montes, alpes habitans; *hegyek mögött lakó*. Fej. II. 125. Ad ipsius siquidem vocem *ultramontani* et præcipue Francorum regni fortissimi et strenui bellatores.

2. **Ultramontanus**, 3., originitus significavit eum, qui ultra montes, h. e. Alpes degit. Cfr. Duc. Deinde et nunc quoque eum — qui omnium novarum rerum inimicus est et modo res nobis a veteribus traditas adorat: *ultramontán*. Rák. Ön. 145. I. 27—28. (27.): credebam . . . secundum doctrinam communem *ultramontanorum* examen et meditationem ejus (sc. sacrae scripture) non esse necessariam. Száz. XXI. 662.

Ultraneus, idem ac *ultraneus*; *önkéntes, kényszerítetlen*. Cod. Zi. T. I. 609: *ultraneus* se . . . obligavit voluntate.

Ultraroyalista, æ, supra modum faciens cum rege; *túlkirálypárti*. Törvt. Msz.

Ultra-Savianus, 3., ultra Savum situs; *szávántúli*. Veranes. II. 234. Petrus . . . per *Ultra-Savianas* partes circumvolans.

Ultrasilvania, Transilvania; *Erdőelve* (*Erdély*). Kat. Hist. Reg. I. 176. Quam hodie Transilvaniam vocamus, veteribus Hungaris etiam in Latinis scripturis dicebatur *Erdély*, Andreae II. temporibus *Ultrasilvania*, Beke demum IV. regnante Transsilvania. Szék. Okl. I. 3.

Ultrasilvanus, Transilvanus; *erdélyi*. Szék. Okl. I. 3. Knauz. M. E. Str. I. 63., 94. Fej. V. 111., 1.

Ultratibiscanus, 3., ultra Tibiscum situs; *tiszántúli*. Cod. Ep. Pet. Páz. I. 37. Hoc certum est, hajdones in partibus *ultratibiscanis* confluere.

Ultra-tridialis, ultra tres dies durans; *három napon túl tartó*. Kov. Form. St. CCXXXV. Actio Marcalis ad restitutionem invagati Equi et desumendam ob *ultratridualem* ejusdem detentionem statutam penam.

Ultramarina. V. *Ultramarinus color*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 183. Ex illo *inctura* celestis, quæ vulgo *Ultramarina* dicitur, auro pretiosior educitur.

Ultronee, sponte; *önként*. Schwart. Scult. 186. Jogt. Eml. I. 433.

Ultroneice, deinde, abhinc; *ezentúl*. Jogt. Eml. I. 495.

Ulfegia, æ, V. *Ulfegzia*. Veranes. V. 240. Eodem: Capitaneo *ulfegiarum*, qui nobis obviam venit extra urbem, talleri 50. Et militibus ejus talleri 25.

Ulfegzia, equites stipendiarii. Thury Tör. Magy. Tört. Eml. II. o. I. k. végén: *Ulfegdsi*: *zsoldos lovasság* két hadteste egy-egy aga parancsnoksága alatt.

Umbella, æ; *menyegzet*. Bett-Himmel. Arch. Rák. VIII. 309. *Umbella* pro lecto ex flava Tafotta.

Umbella luminaris, umbella lucernæ; *lámpaernyő, ellenző*. It. paralume. Germ. Lampenschirm. Vern. Psych. 92. Usus quoque *umbellarum luminarium*, quæ cubile obscurum relinquunt solamque mensam scriptoriam justo plus illustrent.

Umbilicis, ad umbilicum pertinens, umbilicaris; *köldök* . . . Bene. Med. I. 28.

Umbilicanti, *Omphalopsichi* q. v.

Umbilio, onis, umbilicus, perfectio; *tökéletesség*. Oláh. Cod. Ep. 533. et num globus meus ad *umbilionem* pervenerit. Cf. ad *umbilum deducere*. Hor. Epod. 14, 8.

1. **Umbra**, æ, macula a sole, lentigo; *szeplő*. Bene. Med. II. 268. non raro latius extenduntur maculae, tunc vocatur (ephelis) *umbra*.

2. **Umbra**, vita humana; *árnyékvilág*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 23.

Ubram suam metuere, suam timere umbram; *suját árnyékától félni*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 138.

Umbraculorum confector, umbraculorum opifex; *esernyőcsináló*. Pest. Vár. Lev.

1. **Umbraculum**, (Du C. al. s.) locus frondibus munitus, in quem vina decimanda deferrebantur; *lugas bor tizedelésére*. Cod. Telek. XI. 368. Pro eo, ut ipsi Clives et Inhabitantes dicte Civitatis nostre Colosuar vina in promontorijs ejusdem Civitatis existentia et

quasi in fine ipsius Civitatis circa *Umbracula* deferenda, contra antiquis eorum libertatibus non decimarentur.

2. Umbraculum, ellenző. Ger. Blende. Lzb. Cod. Med. T. II. 753: admissariis . . . nota in frano *umbracula* applicentur. Cf. Appul. Apol. 63.

Umbralia, humeralia; *vállkendő.* An. Sc. I. 336. an. 1450: *Umbralia* nunc humeralia, quod humeros vel caput Sacerdotum ad aras facilitatorum obumbrent.

Umbraticus, 3., ad phantasmata pertinens; *képzeteli, a képzeletben élő.* Batty. Ser. Episc. 477. expurgato . . . *umbraticorum* Episcoporum numero in lucem prodiit . . .

Umbus, umbo; *rantbuchele* (Dief); *buckel*, halbrund erhabener metallbeschlag in der Mitte des schildes; *buckelære*, schild mit einer buckel; *rant*, der rand des schildes, der Schild selbst (Lexner); *vért.* Schläg. 622.

Umeratus, 3., ad humeros pertinens; *váll . . .* Kronst. II. 275: tegumentum equi *umeratum*.

Una summa, omnino, in universum; *egészben, összesen.* Kronst. II. 654: qui apud nonnas griseas *una summa* decem dies laboravit.

Unanime, uno animo, unanimiter; *egyetértőleg, egyhangulag.* Rák. Őn. 270. I. 20—21. (20.): Ministerium totum *unanime* desiderare adventum meum.

Unatim, singulatim (Du C. simul, una); *egyesével.* It. a uno a uno. Ger. einzeln. Georg. Sirm. 4., 30. *unatim*, binatim de arce Vissegrad festinanter descenderunt.

Uncinarius fur, unco furta exercens; *horoggal ablakon lopó.* Pár. Páp.

Uncinula, æ, (dem. ab uncus) fibula; *kapocs.* Ger. Haftel. Tör. Tár. XX. 184. Duo paria *uncinulorum* pro cingulo.

Uncinus, i, lanceæ species (Du C. uncus, cui inhaerent catenulae); *kampós dárda.* Pri. sæc. I. p. 152: veruto in persequendo hoste usus erat *uncino* contra quodvis hostium genus, sed maxime contra equites gravis armaturæ, quo loriceæ et thoracem perforant, et equitem decedentem Cf. Appul. Met. 3., 15; Pall. 4., 10., 29.; Vitruv. 5.; 10., 3.; Isid. 19., 2., 14.; Corp. Inscr. Lat. 5., 2787. Paul. Nol. Carm. 20., 275.

Uncionales, idem q. *Uctionales.* Kronst. III. 600. an. 1542.

Uinctio crismalis, V. *Crismale Baptisma.* Vita Steph. 18. et *unctione crismali* perunctus diademate regalis dignitatis felicitate coronatur (Stephanus Rex).

Uinctionem extremam accipere, sacro oleo extremum perungi; *utolsó kenetet megkapni.* Wagn.

Uinctionales, tributi species capitulo præstanda. Kronst. III. 599. an. 1541.

Uinctuositas, natura, quæ quid inungi potest; *kövérség, terjengősség.* Pel. De s. virgin. s. II. c. 4: Tertia olei proprietatis est *unctuositas*.

Uinctuosus, (Du C.) unguine plenus, *oleosus, zsíros, olajos.* It. untuoso. Hist. Nat. 34. Caro præcipue caudæ diebus ieiunii comeditur, castoreum seu materia illa *unctuosa*, quæ folliculis propriis continetur usus in Apotheca habet.

Undabundus, 3., fluctuans; *hullámzó.* Vjestnik. I. 149. an. 1607. *undabundum*

mare. Cf. Gellius 2., 30., 3.; Ammian. 17., 7. med.

Undæ Bajales, Bajanæ thermæ; *meleg fürdő.* Ger. warmes Bad. S. Benkő. Pop. Misk. 33. Sed quamprimum oppidum præterfluxit, illico *undis Bajalibus*, quæ prope arcem manant, intermixtus natale frigus cum truttarum fecunditate amittit.

Undecuplum, decies et unus; *tizenegyszer.* Fej. I. 469. Atrium vero, si quis, quod absit, violaverit, legem patriæ persolvat in *undecuplum*.

Undequaque, omni ex parte; *minden oldalról.* Wagn.

Underofficialis, *altiszt.* V. s. v. *Oberoofficialis.*

Undiquaque, undique; *minden oldalról.* Bod. Hist. Un. Trans. 390. Interea Davidis Franciscus sentiens sibi impios homines *undiquaque* perniciem parare, nihil omisit.

Undivagus, 3., maria permeans; *habokon járó.* Bel. Pan. L. I. R: videmus, *Undivagam*, montis celso de vertice, pinum. Cf. Anthol. Lat. 584., 3. (462., 3.)² Coripp. Joann. 6., 342. et 7., 344. Orest. Trag. 362.

Undula, pannus sericus undulatus; *habos selyemszövet.* Gall. moiré. Száz. VIII. 689. ex *undula* nigra vulgo zamlatt.

Ungarus, Calvinista, Puritanus; Szegedi Rubr. Pars. III. p. 11. dicitur; *Ungari non consentiunt* (i. e. Calvinistæ, qui se per Antonomiasiam *Ungaros, Magyar Hűtön* valók, vocant. Szegedi Rubr. Pars. II. p. 103: ubi adhuc hodie *Puritános* etiam, ut ajunt, *ungaros*, Luthercolas plures invenies.

Unguentum armarium; *fégyverkenőcs.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. 1. p. 339. *Unguentum armarium* dictum est, quo non vulnus, sed gladius aut quodcunque aliud telum, quo vulnus est infictum aut saltem aliquod aliud sanguine vulnerati infectum ungitur.

Unguentum pomadinum, unguentum crinibus alendis factum; *hajkenőcs.* Bene. Pol. 137.

Unfiacio, actus componendi, pactio; *egyezkedés.* Germ. Vergleich. Cod. Dipl. And. V. IV. p. 605: partium terre litigiosam . . . nullo superveniente *unfiacionis* colore, favore cuiuslibet partis abiecto . . . reambularent.

Unfiare, unire, in unum redigere; *egyesíteni.* T. Száz. II. 234.

Uniauritus, 3., una auricula præditus; *egyfülű.* Hist. Nat. 18. Corde uniloculari, *unaurito*, sanguine rubro frigido 3. Amphibia 4. Pisces.

Unibilis quod coniungi, copulari potest, sociabilis; *egyesíthető.* Pel. In. Vig. Nat. s. c. 6: Humana natura *unibilis* est divina. Andr. Pann. 243.

Uniceps, unum caput habens; *egyfejű.* It. unicipite. Kass. Prax. II. 459. *unicipitem* aquilam.

Unicissime, tantummodo, solum; *egyes-egyedül.* Tag. Erd. II. 856: hajdones . . . *unicissime* custodiæ silvarum intentos.

Unicitas, proprietatis peculiaris, singularis; *különlegesség, egyedüliség.* Batty. Leg. I. 289: *unicitas* poenitentia.

Unicornix, (Du C. unicornus) monoceros; *egyszarvú.* Tör. Tár. 188. p. 566. Ibi dem sunt tres *pendentes* parvi; in scutula

parva est *unicornix* cum lapide adamaunte spisso et aliis lapidibus ornatus.

Unicornu, monoceros (Du C. unicornus); *egyszarvú.* Numi Hung. 136. et capreolus vel *unicornu* in scuto.

Uniforma, æ, æqualis cultus, vestis; *egyenruha.* Ker. Nap. 253.

Uniformitas, nulla varietas; *egységség, egyöntetűség.* It. uniformità. Cher. Jus. Eccl. I. 471. Cæterum facile est conceptu non nullam *difformitatem* in Liturgia et in *Liturgicis* Ceremoniis diutius adhuc vigere debuisse solumque in essentialibus partibus cultus quampiam *uniformitatem* induci potuisse. Cf. Macrobi. Sat. 7, 5 med. Arnob. 7, 212: Tertull. Anim. 17 med.

Unio hypostatica, unio personarum; *személyek egyesülése.* Erot. p. 3. quemadmodum enim ipsæ substantiæ seu duæ naturæ in Christo vere et realiter in unam personam uniantur: ita coniunguntur seu copulantur artissime etiam proprietates seu Idiomata et actiones naturarum, ut deinceps post *unionem hypostaticam* non tribuantur in abstracto ipsis naturis, sed in concreto toti personæ, seu toti Christo. Száz. XXIX. 433.

Unio beneficii per accessionem, beneficii ecclesiastici cum alio beneficio aucti coniunctio; *egyházi hivatalnak másik alá vető összekapcsolása.* Törvt. Msz.

Unio beneficii per æqualitatem, beneficia ecclesiastica exæquans coniunctio; *egyházi hivataloknak egyesítő összekapcsolása.* Törvt. Msz.

Unio beneficii per incorporationem, actus beneficia ecclesiastica in unum corpus contrahendi; *egyházi hivataloknak egy testté való összevonása.* Törvt. Msz.

Unio beneficii personalis, actus beneficia ecclesiastica ad personam i. e. ad tempus contrahendi; *egyházi hivataloknak ideig-óráig való összevonása.* Törvt. Msz.

Unio beneficii realis, actus beneficia ecclesiastica in perpetuum contrahendi; *az egyházi haszonvételeknek s hivataloknak örökös összekapcsolása.* Törvt. Msz.

Unio puerorum, mos tantum unius pueri procreandi; *egygyermekítés.* Ger. ein Kinder machen. Jogt. Eml. T. I. p. 544: quod licet antea et hucusque quidam abusus in vigore conservati sunt de *unione puerorum* (vulgo zu *eynen Kyndern machen*) . . . isti abusus nequaquam in vigore conservari debent.

Unirotum, trusatile vehiculum, aramina; *torboneza* (targoneza). Pár. Páp.

Unirotus, 3., una rota instructus; *egykerékű.* Lampe. Hist. Eccl. p. 849: curriculum *unirotis*, in ponte acclivi, lutum portabant.

Unisonitas, unanimitas, sententiarum consensio; *egyetelműség.* Jogt. Eml. I. 505.

Unisono, una voce; *egyhangulag.* Jókai Kösziv. II. 92. s. orditottak ellene *unisono: Actio! Actio!*

Unitarii, *Sociniani*, qui Unitatem Dei et in persona et in essentia defendebant; *unitariások.* Burian. Blandr. p. 248: qui Unitatem Dei tam in persona, quam essentia defenderunt, ceperunt *Unitarii*, vel Antitrinitarii denominari, aut etiam Ariani. For. Ser. 58.

Unitarismus, doctrina ita dictorum

unitariorum; *unitariusok hittana*. Száz. XVI. 585.

Unitim, (Du C.) una coniunctus; simul; *együttesen*. Lop. Mon. Sl. XX. 227. an. 1703.

Unitis viribus, collatis viribus; *egyessült erővel*. Törvt. Msz.

Unitivus, conjugendi, copulandi vim habens; *egyessült*. Pel. De translatione s. Franc. s. c. 5. Amor est virtus unitiva. Kaprin. Eloq. I. 356.

Univalvis, una testa munitus; *egy-kagylós*. It. univalvo. Hist. Nat. 71. Domuncula testaceorum vel *univalves* sunt vel bivalves vel multivalves.

Universalissimus, superl. ab universalis; *legáltalánosh, legeggyetemesh*. Pázm. Dial. 598.

Universalitas, atis, universitas, summa; *eggyetemesség*. Törvt. Msz.

Universaliter, általában, közönségesen, im Ganzen. Törvt. Msz. Cf. Gaj. Dig. 48. 1. 35 fin.

Universitas omnium Saxonum, summus magistratus Saxonum; *a szászok legfőbb hatósága*. Kronst. II. 392—394. 408.

Universitas Nobilium, collegium nobilium; *nemesek közönsége*. Georch. Ért. 72.

Universitas Saxonum; *Szászok universitása*. Mon. Com. Trans. V. 163. an. 1602. Sunt octo parochiae seu capitula, quae ipsi *universitatem* appellant: *Bistriciense* cum viginti quinque pagis. *Regnense* pagis XXVIII. *Barczense* a fluvio, habet Coronam et quatuordecim pagos. *Kizdense* capitulum pagos XXXVI. *Ketsink* capitulum, seu duarum Sedium, civitatem Megies cum pagis triginta sex. *Cibiniense* capitulum, pagos quadraginta novem. *Sebes* capitulum, pagos octodecim.

Universitas scientiarum, universitas literarum; *foiskola, tudományegyetem*. Törvt. Msz.

Universitas Sedis Superioris decem lanceatorum nobilium Scepusiensium; *a szepesi tíz lándzsás községek közönsége*. Száz. VII. 144.

Univocare, eodem nomine vocare; *egy és ugyanazon névvel jelölni, egy szóval nevezni*. Pázm. Dial. 254.

Univocatio, conditio vocum, quae univocae sunt; *egyértelműség*. Pázm. Dial. 243.

Univocatum, i, subst. ab adj. univocatus: eiusdem nominis et significationis; *egyértelmű* (szó). Pázm. Dial. 233.

Unnotwernde, (ab Un-Nothwer) defectus defensionis contra vim; *önvédelem hiánya*. Fej. III. 333. Si autem homicida deprehensus fuerit in ipsa actione i. e. an der Hanfhaft cum sanguinolento gladio, et si iudex hoc probare poterit cum septem viris honestis et credibilibus, qui dixerint eum homicidium hoc perpetrasse vim vi repellendo in *unnotwernde* capite puniatur.

Uraneus, 3., caeruleus; *kék*. Sac. Cor. p. 80: Pallium . . . D. Stephani . . . est . . . uranei coloris.

Uraniscus, (gr. *οὐρανισκος*) tegmen pensile, auleum; *mennyezet*. Ger. Baldachin. Probst. Comitoli. p. 19: Caesar . . . sub *Uranisco* praeparatam in solio sedem occupavit.

Uratarus, i, (Miklosi lex. palaeoslov. uratari, ianitor); *ajtóátló*. Rač. Mon. Sl. VII. 52. an. 1049; Georgius *urataro* testis.

Urbanalis, ad urbem pertinens; *városi*. Bék. Pászt. III. 656. an. 1702. proventuum *urbanalium* suspensionem.

Urbare, arare; *szántani*. V. *Urbarium* 4. Kelem. Inst. Jur. Pr. 446. Cf. *Urvare* Fest. 375. (a) 29; Enn. Trag. 144. (102); Pompon. Dig. 50., 46., 239. §. 6.

Urbaria, ium, negotia urbarii; *urbéri ügyek, jobbágyszabási tárgyak*. Száz. VI. 320. Georch. H. T. IV. 143.

Urbialis dimensio; *urbéri földmérés*. Ger. urbariale Ausmessung. Kass. Prax. I. 34. *Dimensio urbialis* erga petendum colonorum necessaria est.

Urbialis processus, V. *Processus urbialis*. Törvt. Msz.

Urbialis regulatio, V. *Regulatio* 1) Törvt. Msz.

Urbialis visitatio, V. *Visitatio*. Törvt. Msz.

Urbialista, æ, colonus, cui contractus urbariales normam ponunt; *urbéri földműves*. Pfahl. Jus. Georg. 5. Coloni vero, quibus Contractus (Urbaria particularia) normam ponunt, *contractualiter* tractari dicuntur; Coloni ipsi his respectibus *Urbialistae* (urbariales) et *Contractualistae* (contractuales) appellantur.

Urbialiter, ex sententia urbarii; *urbér szerint*. Pfahl. Jus. Georg. 5. Coloni secundum conditiones legibus determinatas (legales) habiti secundum *Urbarium*, seu *urbialiter*, quia videlicet *urbarium* præcipuus fons legum Juris Georgici est. Juriev. Jur. Met. 29. oppida montana nequaquam *urbialiter* verum contractualiter tractari solent. Kass. Jur. Civ. II. 139.

Urbarius, *Urbarius* quod vide. Kass. Jur. Civ. II. 124. et præsentibus iis coram Officio *Urbarius* aut Iudice vel exmissis relegantur.

1. **Urbarium**; *urbér, jobbágyszabás*. Georch. H. T. III. 67. Kelem. Inst. Jur. Pr. 446. *Urbarium* compellatur ab obsoleto latino substantivo: Urbum vel *Urvum*, quod antiquis aratrum significabat, sicut verbum *Urbare* itidem arare notabat. Unde et vetus germanicum *Urbar* et *Urbarmachen*, suam originem trahit. Sumitur autem præter significatum in data notione allatum etiam, 1-o pro prædiis frugiferis, 2-o Reditiis eorumdem, 3-o Libro censuum aut fundorum immobilium, 4-o Officio, quod ei præest, 5-o. Peculiariter pro reditiis Principi e fodinis privatorum obvenientibus, quos tamen leges nostræ frequentius Urbas in specie nominant. Moln. Patv. 26. *Urbarium* est regulatio servitiorum et præstationum per subditos Domino terrestri præstari solitarum. Kass. Prax. I. 22.

2. **Urbarium**, liber censuum aut fundorum; *népszámlálás, lajstrom, feltár*. Száz. XXI. 42. *Urbarium* seu enumeratio universorum inhabitatorum oppidi Illye. Fej. Jur. Lib. 297. Leop. an. 1701.

Urbatum, V. *Urbura*. Cod. Dip. Brüss. II. 434. super iure ac frustione Civitatum Montanarum Hungariae, Jurisdictione, Superioritate, Regalibus, Mineris *Urbisque* inde dependentibus. p. 455-quod contra antiqua iura Regni Hungariae dictas civitates montanas, *Urbura* Juraque Regalia prætenderet.

Urbecula, v. *urbicula*, parva urbs, oppidum; *kis város, városka*. (Invenitur apud Fore. et Du C.) Rák. Ön. 128. I. 6—7.

(7): Notabilis inter reliquos locus fuit *urbecula* Bajmócz . . . Ibid. p. 26. I. 24—26. (24.): . . . ad scopum itineris nostri pervenimus, *urbiculam* Bohemiae Novam Domum, Germanice Neuhaus, nuncupatam . . . Isthy. IX. 143.

Urbicapus, oppugnator urbium V. *Gloriosulus*; *városokat rivó*. Cf. Plaut. Mil. gl. 4. 2. 64. Coripp. Joann. 1., 100.

Urborarius, i, possessor fodinae, metallorum; *bányabirtokos*. Fej. X. I. 442. Törvt. Msz.

Urbum, aratrum V. *Urbarium* 4.; *eke*. It. aratolo.

Urbura, æ, *bányabér, bányavám*. Faber. Jur. Met. 120. *Urbura* (Frohne) seu *decima* est vetustissimum præstationis genus utpote, quæ iam sæculo XII et XIII. principi cessa et depensa per omnem Europam fuerat habitaque instar conditionis, sub qua cultura montana a privatis exerceri potuit. *Urburae* varia significatio. Quamquam vero in regula *decima* hæc secundum genuinum vocis significatum ab omnibus mineris Domino directo vel in natura vel currenti pretio cuiusvis metalli præstari deberet, id nihilominus pro diversitate regnorum in specie in Hungaria per BB. Rescripta et Consuetudinem exceptiones patitur, ex quo proin fit: ut hæc decima non semper 10-ma pars productorum mineralium, sed pro diversitate obiectorum productorum mineralium pars determinata sit. Szegedi Rubr. Pars. I. p. 51: *Urbura*, census Regius, ex mineris, quas privati colunt, pendi solitus: Primitus non aliud significasse videtur, quam *Urbura* vinum Domini seu Dominalis. Juriev. Jur. Met. 123. *Urbura* (Frohne) Moln. Patv. 27. *Urbura* quasi Urbura est census Regius. Georch. H. T. II. 26. Samb. Tyrn. pensiones et decimæ auri, argenti et cupri.

Urburialis, ad urbarium pertinens; *urbéri*. Juriev. Jur. Met. 61. quod si tamen anticipationes necessarie compenditur, illæ non nisi nomine totius Societatis *urburialis* fiant.

Urburarius; *bányabéri tisztseg, bányamiveltető társaság*. Faber. Jur. Met. 142. Omnes partium fodinalium possessores constitunt societatem *Urburariam* seu *Urburariatum* (Gewerkschaft), cuius singuli socii et membra *urburarii* (Geverken) ab Urbura, quam pro rata possessionis pendendam habent, appellantur, quorum qui plurimas partes possidet, *Urburarius principalis* (Haupt-Gewerke), reliqui, Co-Urburarii (Mitgewerken) audient. Kass. Jur. Civ. Lex. 64.

1. **Urburarius**, i, *bányabirtokos*. Juriev. Jur. Met. 31. *Urburarius* (Waldburger, Gewerk) est persona metallica privata, quæ metallifodinam aut quaspian partes fodinales possidet. Kereszt. Res. Mil. 232. Arch. Rák. I. 29. Breznay 35.

2. **Urburarius**, i, cultivans, colens fodinam; *bányász*. Wallaszky 385. Fjp. Szám. 27. Jacobus *urburarius* tenetur civitatem 20 fl.

Ureolatus, 3., ureei formam exhibens; *übrikalakú, bögreforma*. Kön. Math. Ért. XIV. V. 430.

Urda, æ, (roman.), caseus dulcis; *édes túró, orda*. Kronst. III. 27., 28., 29., 53.

Ureten, *Uretenum*, alias; *Wretenum* (a slav. *Wreteno*, fusum); eodem tempore cultura subjectus ager; *dűlő, földulat*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 540. et terra ad termi-

nos, que est sedecim *ureten*, prope terram domine Helene Deverittice, que est viginti *ureten*, item terra ad Sanctam Mariam de Spiliano que est decem et octo *ureten*, etc. etc. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 291. ad pontem eundo ad lacum est terra trium *uretenorum* prope; apud terram rufam est terra quatuor *uretenorum*, apud Loquize est terra quatuor *uretenorum*.

Urna, æ, Centenarius continens 33 *cupas*; *mázsa*. Opin. P. I. Sec. II. §. 22. solent præbere *Urnæ* seu centenarium.

Urpæda, (Du C.) iuramentum, quo quis se obligat iniurias illatas non ultum esse; *bosszvéltetéséjé cskije*. (Heyse: *Urpæda* od. *Urfæde* f. altd. [v. ur für aus; eig. das Aussein od. Aufhören der Fehde od. Feindschaft] die Sühne, der Sühnede, eidlische Versicherung keine Rache zu üben.) Pár. Páp. Nagy Hier.

Ursa, erica (Linn.); *hangu, feketé mármorka*. Serb. vrsa. Tkal. Mon. Ep. Zagr. I. 44. an. 1201. ad arborem ab incolis nominatam *ursam*.

Ursulinæ; *Orsolyaszűzek, apácák*. Cher. Jus. Eccl. I. 301. II. 59. Successu temporis in patria nostra aliae successere Sanctionales, uti: 1. *Ursulinæ* sic nuncupatæ, quia earum Fundatrix S. Angela anno 1507. primas socias Brixiae colligens, eis S. Ursulam velut Patronam assignavit. Societas hæc a Paulo III. v. Bullæ Singularis anno 1534 confirmata et sensim ad instituendas solum puellas restricta ac tam in Austriam quam in Patriam nostram ann. 1723. recepta Cassoviae, M. Varadini, Posonii, Tirnaviæ egregiam institutioni juventutis femineæ operam impendit. Rák. Ön. 26.

Ursus, i, idem q. *Ursa*. Cod. Dip. Arp. Wenzel. I. 236. ad arborem ab incolis nominatam *Ursum*.

Uterlascatus, 3. neglectus. V. *Radrizzare*; *elhanyagott*. It. tralasciare. (fors. a Ger. *unterlassen*).

Urvum, V. *Urbum*.

Usactus, i, V. s. *Besacia*; *csizma*. It. usatto.

Usancia, æ, (Du C.) consuetudo; *szokás*. It. usanza. Vjestnik. I. 141. an. 1438. confirmant leges et *usancias*.

Usaro, onis, pro: hussaro. Frak. Mát. lev. II. 233. Száz. VI. 368.

Usarus, hussarus q. v. Tör. Tár. 1890. p. 222.

Uscocus, i, perflugus; *szökevény*. Pray. Hist. p. 198: Erant hi præsidarii Segnienses mare Adriaticum infestantes . . . Comp. Slav. Croat. et Dalm. 42. Dalmata, quorum *Uscoci* id est perflugi ferum hominum genus, *predauci* appellati.

Uscocochus, i, V. *Uscocus*. Szentiv. Cur. Misc. III. Quinta Synops. Chron. 1616. Exoritur bellum Venetos inter et Ferdinandum Archiducem Austriæ, Ducem Styriæ, occasione *Uscocorum*, qui Ferdinando subditi erant, grassantes in ditiones Venetas.

Uson, is, forensis, extraneus; *külföldi*. It. forestieri. Tkal. Mon. Jur. P. I. V. III. 104: nolle quemquam terrigenam sive *usconem* de loco ipso habentem stipendium pacto aliquo habere.

Userius, (Du C. uscerium) navis, qua equi transvehuntur; *lovak szállítására alkalmas hajó*. Ijub. Mon. Sl. II. 282. an.

1345: at armentur duo *userii* . . . et militantur cum rebus necessariis.

Usia, æ, (Du C.) natura, substantia; *lényeg*. It. sustanza, essenza. Fej. I. 85. Namque *Usiæ* verbum tanquam ambiguum et temere a partibus usurpatum, neque ex auctoritate Scripturarum profectum sub specie falsæ rationis abolebat, ne unius cum Patre substantiæ Filius crederetur.

Usonale, locus ubi usones possunt piscari et piscatura vel piscatio usonum (*Usones* ap. Du C. pisces familiares Danubio, *viza*. Ger. der Hausen); *vizafogó hely*. Ger. Hausenfang. Fej. I. 131. Juxta quod predium est insula una et *usionale*, de quo *usionale* tertia pars contingit Ecclesiæ Beatissimi Martini. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 362.

Uskocochus, i, V. *Uscocus*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 375. Veneti graviter Ferdinando Archiduci offenduntur, ob enormia *Uskocorum* in ditionibus suis, terra marique patrata latrocinia.

Uskokus, pedes miles V. *Talpasius* et *Uscocus*. Series Ban. p. 164: pedites, quos Illyri *Uskokos*, Ungari a planta pedis, qua militat, *Talpasios* vocant. Recon. an. 1635. p. 334.

Uso, onis, Acipenser Huso (Lin.) (Du C. Usones); *viza*. Ger. der Hausen. Knauz. M. E. Str. I. 377., 486. Istiv. V. 91.

Usquemodo, usque ad præsens tempus; *egész mostamig*. Fej. VIII. 4., 443. de regno nostro eosdem expulsi, in alio regno se *usquemodo* sustentassent. Cod. Zi. III. 63. 146., 211.

Usque tertio, usque ter, usque ad tertium; *egyfolytában háromszor, harmadizig*. Reg. S. Ben. 29., 7. Quod si denuo exierit, *usque tertio* recipiatur.

Usque vitam, donec viveret; *élete fogytáig*. Ger. bis ans Lebensende. Chr. Dubn. p. 112: cui *usque vitam* concessus fuerat episcopatus.

Usserius, (Du C.) Hippegus, navis, qua equi transvehuntur V. *Userius*. Luc. Regn. Dalm. 240. Bonus Dux noster ne annona Civitatibus et fidelibus suis desit, semper vigilans, destinatis quampluribus *Usseriis* seu galeis grossis, Conchis alisque navigiis mandavit, ut . . . Th. Vet. Mon. I. 46. an. 1224.

Ustarius, pertica fornacis; *kemenczerúd*. Ger. Ofenstange. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 120.

Ustio, actus boum impressa, inusta litera comitatus signandorum apud Siculos; *ökösütés* (a nép nyelvén), *bélyegzés*. Szék. Okl. II. 114. boum per singula capita connumeratione vel ut vulgo dicitur *ustione*.

Ustor, qui coquit; *égető*. Pest. Vár. Lev. liquorum *ustor*.

Ustrina, officina araria; *olvasztó ház*. Juriev. Jur. Met. 47. In *Ustrinis* et Liquefactoriis. Röst-öfen und Schmelzhütten, quibus sit dictus Magister Ustrinæ aut Liquefactoriæ præesse consuevit, sequentes notantur operarii: 1. Crematores minerarum . . . 2. Cursores officinæ . . . 3. Liquefactores etc.

Ustrina cupri amalgamatoria; *foneszoroló rézkohó*. It. fonderia di rame amalgamante. Ger. amalgamirender Kupfer-Schmelzofen. Nov. Calend. p. 216.

Ustrinalis, ad ustrinam pertinens; *kohó* . . . Juriev. Jur. Met. 56. Vox Schicht in cultura metallica varias habet significatio-

nes; in *Ustrinali* cultura denotat massam, quæ adsemel exurit.

Ustrinarum magister, præfectus officinæ venis excoquendis V. s. *Docimasta*; *kohómester*.

Ustrinoliqefactoria officina, V. *Ustrina*, Juriev. Jur. Met. 48. Denique huc accedunt etiam vigiles officinæ liquefactoriæ (Hütten Wächter und Kohlenmesser), qui Operariis et eorum laboribus in officina *Ustrinoliqefactoria* invigilant atque carbones . . . operariis subministrant.

Ustulare, notam turpitudinis inurere; *égetni, megbélyegezni*. Ger. Brandmarken. Resp. Cast. p. 18 a: poena, qua jure *ustulatus* fuerat informis Calvinus.

Usuabilis, quo uti possumus, usui accommodatus; *használható*. Pahl. Jus. Georg. II. 73. vel stagnantes aquas minus usui deservientes (*usuabilis*). Faber. Jur. Met. 74.

Usuabilitas, proprietatis rei, qua uti possumus; *hasznavehetőség, használhatóság*. Faber. Jur. Met. 11. Versionem eius latinam adornavit D. Matthias Osmitz Fiscalis Regius olim Schemnic. cuius *usuabilitati*, præterea, quod autentia destituatur, et alii, quæ laborat, detrahunt navi.

Usuagium, (Du C. Usagium) servitium, quod domino ex usu et consuetudine debetur; *szolgálmány*. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 141. cum terris, pratis, vineis, nemoribus, *usuagiis* et pascuis etc.

Usualis, usitatus; *szokásbeli*. It. usuale. Tisztb. Ir. Schwartz. Scult. 148. Cf. Sidon. Ep. 4., 16.; Ambros. in Luc. 7. no 150.

Usualitas, (Du C.) res ad usum pertinet; ius utendi; *hasznónélvezeti jog*. Kuk. Jura. I. 33. Ubi et statimius, ut omnes *usualitates* antiquæ, quas Ecclesiæ S. Domnii habuerat et iurisdictiones tam in episcopos quam in alium clerum præcipiendo habeant auctoritatem. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 153. Endl. p. 386. an. 1185. Batty. Leg. II. 268.

1. **Usuare, usuatus**, uti aliqua re; (Du C. frui, gaudere); *használni, használt*. Arch. Rák. VIII. 357. orbiculi *usuati* nro 26. novi 6. Urb. Reg. 149. Rák. Ön. 22.

2. **Usuare**, (Du C. frui) colere; *üzni, minélis alá venni*. Gazd. tört. szem. I. 207. agri tempore coepti incolatus particulari interveniente occupatione *usantur*.

Usuatio, actus utendi aliqua re, usus; *használat*. Art. Diet. Pos. 85. extractionem non tantum Fornacis Lateritiæ . . . sed etiam ibidem exurendarum Tegularum *usuatorem* . . . clementissime resolvit.

Usuator, qui utitur aliqua re; *használó*. Art. Diet. Pos. 64. Possessionati quidem in poena contra falsarum Literarum Confectores et *Usuatores* statuta.

1. **Usucapio**, onis, vaga pecora, profugi servi; *bitang jószág, szökevény szolgák*. End. p. 346. (Deer. S. Ladisl. III. 21.) *Usucapiones* capiantur a festo S. Georgii usque ad festum S. Joannis Baptiste et ducantur in civitatem teneanturque ad Festum S. Michaelis ac præsentem assidue in meratu, ut si quispiam suam reperit personam redimat 90 denariis, equum 12, bovem quinque, ex quibus duæ partes regi, tres comiti tribuantur; si vero usque ad Festum S. Michaelis inventi non fuerint, dividantur prædicto modo, tamen nullo pacto vendantur, vel celentur, sed tantum labore eorum utantur. Quod si collector vendi-

derit vel celeraverit, triplum reddat. Samb. Tyrn. Pfahl. Jus. Georg. XLVI. Vocabantur autem servi pecoraeque profluga nomine communi peculiarique *usucapiones* forte illa ex ratione naturali, quod nisi intra certum tempus dominus illorum se insinuasset proprietatemque comprobasset, Rex illa præscripserit, præscriptionem enim aliter etiam usucapio vocatur.

2. **Usucapio**, onis, auctore Battiano est quod appellamus præscriptionem, seu ius, quod possessione long. temporis acquirimus; *elidősítés, elérülés*. Batt. Leg. T. II. 93. an. 1093. Cf. Gaj. 2., 42. et al. Juriscons. de orat. I. 173.

Usufructuacio, onis, usufructus; *haszonélvezet*. Cod. Zi. III. 451. V. *Usufructuatio*.

Usufructuare, (Du C.) usufructuario iure re aliqua uti; *haszonélvezni*. Kass. P. P. II. 278. prout nimirum Camera et Fiscus Noster Regius eadem possidere vel usufructuare potuisset.

2. **Usufructuari**, (Du C.) ad usum fructum dare; *haszonélvezetre adni*. Knausz. M. E. Str. II. 94., 77. ad habendum . . . usufructuandum . . . dedit.

Usufructuaria, quæ usu fruitur; *haszonélvező*. Proj. Leg. Civ. 182. Cum vidua unice qua usufructuaria in bonis maritalibus consideretur.

1. **Usufructuarius**, i. redemptor; *haszonbértő, haszonvevő*. Gall. fermier. Ger. Pächter, Nutzniesser. Def. bon. p. 14: Rex Andras II. declarat: donationem eius terræ . . . nullam esse propterea, quod idem . . . solum usufructuarius esset. Tisz. R. Kövy. El. 323. Qui bona fidei commissa possidet, non est illorum Dominus, sed tantum usufructuarius. Cf. Gej. Instit. 2. §. 30; Ulp. Dig. 7, 1, 7.

2. **Usufructuarius**, 3., ad usum et fructum pertinet; *haszonvételei*. Proj. Leg. Civ. 180. In reliquo vidua in bonis maritalibus jure viduali usufructuario duntaxat titulo inest, nihilque proprietatis habet. Tör. Tár. 1890, 610.

Usufructuatio, usufructus, usus et fructus; *haszonélvezet*. Art. D. 1840. p. 27. Proj. Leg. Civ. 299. Si moderna Regnicolaris Deputatio Colono, qui pure tantum usufructuarius est, fundi per se usati usufructuationis venditionem libere cuicumque demum excepto solo Domino suo Terrestri faciendam canonisavit.

Usufriui, frui, gaudere; *haszonélvezni*. Ger. nutzeniessen. Fej. X. 3., 97. damus . . . ipsi . . . et suis heredibus legitimis perpetuo possidendum, tenendum, usufruendum, vendendum.

Usura, æ, idem ac *urbura*; *bányabér*. Batt. Leg. I. 24: Urburam, quam lex solvi præcipit, vocat auctor hungarus *usuram*.

Usura mordens, fenus iniquum; *uszóra*. It. usura. Ger. Wucher. Cher. Jus. Eccl. II. 300. Exeretur autem usuraria pravitās, cum a rerum fungibilium maxime vero pecuniarum usu exaggeratus census (*usura mordens*) præstenditur.

1. **Usurare**, usuras ferre, producere (Du C.); *hasznót hajtatni, kamatoztatni*. Uj Magy. Múz. III. 194. Siquis mutuo cepit aliquid a Judeis plus vel minus et moriatur, antequam debitum illud solvatur, debitum non *usuret*, quamdiu heres fuerit infra etatem de quocunque teneat.

2. **Usurare**, (Du C.) fenori dare pecuniam; *kamatol a kiadni pénzt*. Wagn.

Usurarius, fenerator; *uszorás*. Moln. Patv. 25. *Usurarius* lege damnatus vocandus est.

Usuraticus, 3., ad usuram pertinens; *uszorás*. Han. Mon. Jur. II. 159: pactum *usuraticum*.

Usuroborare, usu confirmare; *birtoklással erősíteni, fogamatossá tenni, használattal, veleléssel erősíteni*. Kass. Jur. Civ. 1., 45. per effectivam etiam Summæ florenorum T. levationem, Obligatorialium autem super florenis T. emanatarum acceptationem, realiter etiam *usuroboratam*, ut is præattactam portionem possessionariam mihi cum Festo S. Georgii atui currentis de manu tradere et resignare teneatur.

Usuroboratio, actus usu roborandi confirmandi; *birtokba lépés*. Ger. Besitzergreifung. Prof. Leg. Civ. 164. Quapropter, si Donatio legitima Statutione firmetur et intra 32 præscriptionis capaces annos *usu roboratur* vel saltem ad consequendam *usuroborationem* via iuris procedendo sustentetur. Kass. Jur. Civ. I. 95.

Usurpabilis, qui conspici potest; *észrevethető*. Ger. wahrnehmbar. Tomts. 271. sed et aliarum crassiorum metallicarum, salinarum, terrearumque substantiarum, ipsis oculis *usurpabilem* re ipsa fieri, infra docebimus.

Usurpativus, 3., usurpans; *bitorló*. Ger. anmassend. Kelem Inst. Jur. Pr. 380. ut tutelam tribueremus rationi modi acquirendi: 1-o. In legalem et illegalem, sive *Ingessivam*, *usurpativam*.

Ut (causale) pro: quod, rectius: accus. e. infin.; *hogy*. Fjp. Anon. 11 b. dixit, quod terra . . . irrigaretur . . . fluviis . . . Et. ut ibi foderetur sal . . .

Utensio, usus; *használat*. Kub. D. Mont. I. p. 324: ab occupatione . . . et *utensione* . . . prohibuit. Cod. Zi. I. 617. Fej. X. I. 469., 732. Cod. De Sztára. II. 108. Jogt. eml. I. 356.

Utensis, quod in usu quotidiano versatur, usitatus; *forgatomban, használatban lévő*. Fej. VII. 187., 130.

Utentia, æ, (ad normam diligentia derivatum ab *utens*) usus; *használat*. Cod. Zi. T. I. 202: Impedivit villaneos de *utentia* possessionis sue.

Utilisatio, actio, quæ in omnibus rebus utilitatem persequitur, quæ ratione utilitatis res respicit; *haszonvételei, hasznosság*. Kemény. Tanulm. 1., 157. a sikert, mint Vespasianus a pénzt, jószágának tartja, akárhonnán vétetik ki, az embereket csak vak eszközöknek tekintti, az *utilisatio* hideg tanának apostola.

Utilemus, 3., pro: utilissimus. Raë. Mon. St. VII. 43. an. 1036: ad *utillimam* rem monasterii. Ljub Mon. St. II. 177.

Utlagare, proseribere (Du C.); *törvényen kívül tenni, számázni* (az utlagálnak javai a fiscusra szálltak). Uj Magy. Múz. 199. Nullus liber homo capiat vel imprisonetur aut dissaisiatur aut *utlagetur* aut exuletur aut aliquo modo destruitur.

Utopia, æ, *oð + topos*; *henyék országa, álmok országa*. It. paese di cocagna. Ger. Schlaraffenland. Otia Bachm. 423. Chymarica erit illa tua Ecclesia et vel nulla vel denique in concavo Lunæ vel in *Utopia*.

Utopia metaphysico-theocratica, vanum somnium met. theoc.; *utópia, hiü ábránd*. Száz. VII. 474.

1. **Utricularius**, (Du C.) nauta, portitor; *révész*. Száz. XVII. 164. Cf. Orelli Inser. 1244; Gruter. Inser. 431., 4.; et 547. Murat. Inser. 531, 5. et 532; Donati Inser. p. 470.

2. **Utricularius**, (Du C.) qui in flatu ex utro fistulam; *dudás*. Ger. Dudelsackpfeifer, Bockpfeifer. Veranes. IX. 283. Cavebisque diligenter, ne te sic dedices ac devoveas illi, ut non orator, non philosophus, non physicus, non jurisperitus, sed coraules, *utricularius* et cytharedus in patriam revertere. Cf. Suet. Ner. 54.

Utricularius, V. *Utricularius* 2. Szilárdi Irod. Közl. V. évf. IV. f. 437. Tantum in, histriones mimos et cytharodos, tantum in *choraules*, *phonaschos*, cantores et *utricularios* (fuvólások, zenetanítók, énekesek és dudások) tantum denique in assentatores futilemque peregrinantium multitudinem numerum profusionem hucusque toleravit (Mathias).

Utripuncta, quæstiones, ad quas testibus respondendum est; *vallató, kérdő pontok*. Nagy Jus. Trans. Sax. 193. quas probationes litigantes habent ad articulos suos, seu ad *utripuncta* sua, illas producere debent ante publicationem seu perfectionem Testimoniorum.

Utrum, quod quaeritur, quæstio; capita quæstionis (V. *Deutri puncta*); *kérdő ív*. Ger. Fragepunkte. Arch. Rák. II. 179. az *utromokat* is Jósika István által még Tckai-ból elküldöttem. Cod. Alv. I. 28 includált *utrumok* szerint inquiráljon. Tör. Tár. 1887. p. 133.

Utuarnici, V. *Udvornici*. Száz. III. 705. **Uulta**, (Du C. volta) fornix; *bolthajtás*. Eszt. Okm. p. 77. Lodomerius Strig. Archiep. 1286: intra campania supra *uultam* in honore beate Lucie virginis construi fecit altare. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 446.

Uva albella; *fehér szőlő*. Ger. grüne Mehlweiss. Kov. Oec. 73: U. *alb*, fecunditate magis quam bonitate conspicua.

Uva allemanna; *barna szőlő*. Ger. braune Traube. Kov. Oec. 73: U. *al*. vini nobilitati conducit, sed cum folia habeat tenerima, cucurilionum infestationibus et pruinis maxime obnoxia.

Uva apiana; *muskatály*. Ger. grüne Muskateller. Kov. Oec. 73: U. *ap*. boni saporis sed vini bonitati non conducens.

Uva augusta; *fehér gohér*. Ger. weisse Augster. sl. hyli Gaher. Kov. Oec. 73: U. *aug*. folio subtus tomentoso et uvis amoeni saporis.

Uva aursiaca; *fekete német szőlő*. Ger. schwarze fränkische Traube. Kov. Oec. 73: U. *aur*. vinum rubrum optimum ministrat.

Uva burgundica; *fekete burgundi szőlő*. Ger. schwarze Muskateller. Kov. Oec. 73: U. *bur*. vinum minime durable suppeditat.

Uva daetylina; *gersely szőlő*. Ger. grüne Läger. Kov. Oec. 73: U. *dac*. baceis magnis et racemo longo et laxo.

Uva malvatica, Malvatia (Arvisium vinum Du C.); *malbáziai szőlő*. It. malvagia. Ger. Malvasier. Monm. Comit. Trans. V. 198. Ab uno cent. *uvarum malvaticarum* f. 25 den. p. 199. Ab uno vasculo vini *Malvatici* f. 2.

Uva passa, racemus passus; *mazsola*, It. uva passa. Ger. Rosine, Zibebe. Monm. Comit. Trans. V., 198. Ab uno cent. *uvarum passerarum* f-25 den.

Uva pergulana, *fekete ökörszem*. Ger. grosse schwarze Traube. Kov. Oec. 73: acinis maximis, sed aquosis.

Uva praeia; Ger. Petersilien Traube. Kov. Oec. 73: *U. pr.* foliis minute dissectis hortis quam vineis aptior, cuius iam Plinius meminit.

Uva rhetica; *rörös bákör*. Ger. rothe Zürchertraube. Kov. Oec. 73. *U. rh.* quæ diu servari non potest.

Uva rubella; *rózsza szőlő*. Ger. rothe Muskateller. Kov. Oec. 73: *U. rub.* palatui magis quam vino serviens.

Uva thurea; *szagos szőlő*. Kov. Oec. 73: *U. thu.* odoris suavissimi.

Uva thurea nigra; *fekete muskátály*. Ger. schwarze Muskateller. Kov. Oec. 73: *U. thur. nig.* saporis suavissimi.

1. **Vacantia**, otium (Du C. 1.) longior vacatio a litterarum studiis; litterariæ autumnus ferie; *szünet*. Bod. Hist. Eccl. III. 96^a, 98.

2. **Vacantia**, æ, munus vacans (Du C. 2.); *üresedés*. Knauf M. E. Str. I. 646.

Vacatio, munus vacans; *üresedés*. Batty. Leg. T. II. 544. an. 1298: ut tempore *Vacationis* bona . . . nec per eos . . . occupentur.

Vacationes, ferie V. *Vacantia* 4); *szünet*. It. vacazione. Vern. Psych. 126. Sic profectionis quoque ætatis homini repræsentatio feriarum autumnalium (*Vacationum*) periunda accidit.

Vacatiuncula, brevior vacatio ab aliquo negotio; *egy kis szünet*. Veranes. VI. 74. Quod vero ad reliqua attinet, ego huius præsentis *vacatiunculæ*, qua mihi paucillum abesse a curia permissum est, non infimam partem statui litteris saltem et cogitatione tecum consumere.

Vacativa, æ, Est tempus vacationis. V. *Vacantia* 2); *széküresedés*. Fej. VIII. 3., 639. usque ad *vacativam* Ecclesie Strigoniensis.

Vacatura, V. *Vacantia* 2), (Du C.) beneficium ecclesiasticum nondum vacans; *várando üresedés*. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 66. super providendo sibi in dicta Ecclesia de beneficio ecclesiastico cum cura vel sine cura, dignitate vel personatu, si tunc vacabat in Ecclesia Jauriensi vel primo proximo *vacatura* et prohibitio ac publicatio huiusmodi auctoritatis processisset in dicta Ecclesia.

Vaccina, æ, varicelæ vaccæ; *tehénhimlő*. Bene Med. II. 299. Edw. Jenner (1749—1823.) prophylacticum efficacissimum antivariolosum detexit in *vaccina*. 302. *vaccina* est morbus peculiaris in vaccis evolutus, sub quo varicelæ specificæ, inprimis in uberibus vaccarum comparent.

Vaccinatio, insitio variolarum; *himlőoltás*. Ger. das Impfen. Károlyi. Mat. Teut. 16. Quisque populus habet suas Corporis dotes et morbos: contra variolas vero optimo successu procedit congruis dispositionibus propagata *vaccinatio*.

Vacerra, æ, (sudes, stipes Colum. 9., 1.,

1. **Uxoratus**, in codice *uxonoratus* legitur, sed vix mihi dubium esse videtur, quin *uxoratus* hoc loco ponendum sit. Ap. script. antiquitatis tantum de viro, qui uxorem habet (Fore.); in nostris diplomatibus etiam de femina dicitur, quæ maritum habet; *férjes nő*. Hanc notionem inesse vocabulo comprobatur textus, ubi enarratur Tartarus vim uxoris et virginibus intulisse. Cod. Dip. Arp. II. 126. Archiepiscopis, episcopis abbatibus, monachis minoribus et predicatoribus fratribus, monialibus, *uxonoratis* et virginibus post violacionem earum cede miserabili traditis.

2. **Uxoratus**, 3., uxorem habens; *feleséges, nős*. Fej. III. 2., 387. quod dieti Canonici cappis nigris utantur in choro amotis ex illa perpetuo Clericis *uxoratis*. Cf. Augustiu. serm. 93., 2.: 146.

Uxorica, qui uxorem occidit (ad normam *matricida*) parricida uxoris. Szegedi Rubr. Pars. III. p. 73: De poena et processu contra *Matricidas* et *Uxoricas*, *Infanti-*

cidas et *Polygamos*. Decret. Ferdin. II. 1625. Kass. P. P. II. 122.

Uxorididium, caedes uxoris; *feleséggyilkolás*. Tör. Tár. 1891. p. 349. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. 250. Kass. P. P. II. 121. [után való. Jogt. Eml. I. 483.

Uxorititius, ad uxorem pertinens; *neje* **Uzbek, uzbek**, (Du C.) profugus, facinorosus ad aliquot dies inviolabilis; *waságot chhagyó alattvaló*. Samb. Tyrn. Tör. Tár. 1893. p. 5. Serb: *zbek*, Russ.: *bjegler*, Sl.: *zbeh*. Moh. Patv. 26.

Uzkokus, i, V. *Uscocus*. Veranes. V. 223. decretum est, ut in posterum a conclusionis pacis huius neutri partium, nobis ac nostris *uzkokos*, hajdones, vagosque et errabundos homines . . . intertenere, alere fovere que non liceat.

Uznos, (fors. ab Illyrico *Uzan* angustus, artus, Sl. *uszka*, artus) lauces; *szoros*. Ger. Engpass. Cod. Dip. Arp. VII. 115; per rivulum tendit ad unum *uznos*.

V

3.) h. l. hospitium mente captorum; *bolondok háza*. Comen. 45. Frenetici . . . *vaceræ* includuntur.

Vacha, æ, pro: vacca; *tehén*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 41. cum decem libris ecclesie et tribus araris boum et duabus campanis et CCVI ovibus et XVIII iumentis et quinquaginta *vachis*.

Vacheta, (Du C.) species navis, quæ humilior et velocior erat. Ljub. Mon. Sl. I. 143. an. 1278: cum una *vacheta* armata.

Vacuatio, egestio, egestus; *ürités*. Ger. Ausleerung. Ker. Nap. 349.

Vacuator, qui vacuefacit, devastat; *pusztító, megsemmisítő*. Jan. Pan. Poëm. I. 456: dissipator urbium, *vacuator* orbis.

Vacuerit, pro: *vacaverit*; *üresedésben lenni*. End. p. 467. (Belæ IV. Libertas an. 1244: 8) Item habent liberam electionem plebani, quum eorum ecclesia *vacuerit*.

Vadabilis, e, vaduosus; *átgázolható*. It. guadoso. Ger. passirbar, seicht. Cod. Dip. Lond. 201. nisi fluviolus, lutosus et ægre *vadabilis* prohibuisset.

Vademecum, libellus promptuarii; *kézi-, zsebkönyv*. Száz. XI. 124.

Vadere, (Hungarismus) coniunctum esse cum aliqua re; *jár (vele), össze van kötve*. Kass. P. P. I. 231. intertentioque eorum cum gravibus expensis *vadat* . . .

Vadiare, (Du C.) vadem constituere,istere; *jót állót állítani*. Ger. Bürgen aufstellen. Kuk. Jura II. 73. et si Domini Terrestres, liquidato prius coram se debito, satisfactionem impendere recusaverint, extunc licet Creditore debitorum talem, vel, si is haberi nequeat, loco alius alium, premissis tamen legitimis requisitionibus, *vadiare*.

Vadiatio, actus vadem sistendi; *jótállás*. Kuk. Jura III. 90. Contravenientes vero per *Vadiationes* et alios modos et vias in illo Regno statuendos sine omni litis processu compelli possint.

Vadit pars, sententia lata est; *el van határozva*. Ljub. Mon. Sl. I. 383. an. 1332. et passim.

Vadium, (Du C.) (alias: Guadium): va-

dimonium, pignus; *zálog*. An. Sc. I. 213. an. 1442: in *vadium* posuimus. Batty. Leg. III. 440. an. 1439. Jogt. Eml. I. 506. castrones vel oves pro *vady*s recipi debeant.

Vadium, i, (Du C. *vado*, orum) vectigal fluviorum; *komp után járó jövedelem*. Ger. Fährgeld. Veranes. IX. 467. Nam illis paucis pecuniis, quæ ex *vado* et thelonio proveniunt, ut ad sustentationem meam et familiarum. Samb. Tyrn.

Vagabunditas, status, conditio vagabundorum, errorum; *kóborlás*. It. vagabondità. Gall. vagabondage. Jogt. Eml. T. II. 2. p. 44: futura *vagabunditatis* suspecti detineantur.

Vagabundus, i, homo vagus (Du C.); *jött-ment, csavargó*. It. vagabondo. Ger. Vagabund, Landstreicher. Kass. P. P. I. 171. ut ad mentem Resolutionis . . . in nautis, trajectibus, furibus et *vagabundis* severe invigilari faciant. Georch. H. T. III. 329.

Vagator, vagus; *kóborló*. Regul. Turm. Præt. Formulæ III. Lista Censorea.

Vagiare, (Du C.) pecus (vagus seu oberans) ob damna abigere (in iure Hungarico); *marhát behajtani*. Pril. Abact. p. 12: *Vagiare* est pecus ob damna arrestare. Samb. Tyrn.

Vagiator, qui detinet abacta pecora; *a ki az elhajtott marhát magánál tartja*. Samb. Tyrn.

Vagicimus, corruptum, fortasse pro: *vagitibus*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 546. quem eidem dulcissimo filio nostro predicto C. Regi adhuc in teneris infancie sue *vagicimus*, propter laudabilem morum ipsius elegantiam in didascalio prefecimus.

Vaginarium, vaginarum opifex; *hűvely-, tokesínáló*. Opin. P. II. Sec. II. cap. V. (c. c.) 2.

Vagium, pro: *vadium*, pignus; *zálog*. Arch. Ver. Sieb. VI. 1. 181. terra . . . est per eum empti pro pecuniis et sibi pro *vagio* posita tamdiu, quousque pecunias . . . reddant.

Vagus, i, servus fugitivus, nequam. (Decret. Colomanni Regis lib. 1.) quicunque absque licentia regis *vagus* tenuerit. Et: Cum

quis *vagum* apprehensum tenuerit, a domino eius primo exigitur. Samb. Tyrn.

Vajda, æ, V. *Vaivoda*. Szamosk. II. 491. Ne Michael, Valachiæ Princeps, quem *Vajdam* dicunt, vir animi exelsi atque invicti robore præditus, alienorum negotiorum otiosus spectator esset. Arch. Rák. IX. 440.

Vajda (Cingarorum), (*czigány*)-*vajda*. Hor. Mem. 469. Cingarice gentis descriptio, quibus Princeps Caput suum, quem *Vajdam* adpellant.

Vaidoda, V. *Vajroda*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. p. 28. Stephanus, *Moldaviae Princeps* vulgo *Vaidoda*.

Vainiglia, ab hisp. vainilla i. e. vaginula (plantæ); ita nominatur planta quædam Indica cuiusque semina odorata; *vainilia*. Máty. 322.

Vaivoda, Voyvoda Dalmatis, Croatis et Hungaris est exercitus ductor, hodie vero promiscue pro quolibet exercitus vel ordinum ductore accipitur ut ap. Ital. Capitano.

Voivodæ, nomen generaliter significat præfectum militum, quem Capitaneum vulgo vocant. Sed ap. Hung. ut olim sic etiam hodie due sunt appellationes administrationum maximarum una Bani altera Vaivoda. Voivoda pro: præses dicitur loco Regis administrationem habens in aliqua provincia, puta Transilvania, Valachia maiori et minori etc. Veranes. Hist. I. 437. Principes eorum *vaivodæ* hoc est militiae ductores a *Voy* seu *Voyniza*, quod Illyrice militia et *Vodj*, quod ducere est, appellantur. Szamosk. II. 74.

Vaivoda Pharaonum, V. *Vaivoda Cingarorum*; *czigányvajda*. Quel. Sieb. I. 343. an. 4508.

Vajvoda Transylvaniæ, *erdélyi vajda*. Prus. Serv. p. 45: *Vajvoda Transylvaniæ* Dux exercitus fuit, quod ex Etymologia vocis Illyricæ patet, quamvis muneris ejusdem ratio etiam civilis fuerit.

Vaivodalis, ad vajvodam pertinens; *vajda* . . . Tör. Tár. XVIII. 28.

Vajvodanus, 3., Vajvodæ; *vajda* . . . Szamosk. II. 325. *Vajvodanus* exercitus ita fere fuit locutus.

Vaivodatus, us, provincia vajvodæ; *vajdaság*. Bel. Geogr. Comp. 54. Provincia vasta, pro regiminis ratione in Ducatus II, quos accolæ *Vaivodatus*, sermone suo adpellant, dividitur.

Vakarare, (ab hung. *vakarni*, scabere). Ger. kratzen. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 630. an. 1529. ita me asvefecit . . . ut si *vernek* etiam me, *vakarari* iudicem. Nota scriptoris: Wenn man mich schlägt, so glaube ich mich kratzen zu müssen.

Vakarista, æ, radendo delere consuetus; *vakaró*. Simonyi Magy. Ny. 427. Non est bonus patvarista, qui non est bonus *vakarista*.

Vakkamuka, damascus, pannus Damascenus; *damasz, sávoílyos szövet*. Vect. Ref. D. 2: Petia *Vakkamuka* seu *Damask*.

Valachicales villæ, *csordások, pásztorok lakóhelyei*. Schwart. Scult. 78. Opiones isti Vlachi nomine improprio appellati (Valachos pecorarios art. 12. 1567. nuncupat) a Scultetis ad loca deserta aratro tentanda sedesque stabiles figendas invitati locutioni sepe numero obsecuti sunt, vitamque numidicam, quam Sallustius appellat, liquentes, constituerunt villas retento interdum pastorio vite genere; unde *Valachicales* dicebantur

villæ dicunturque ita adhuc usque, ut Valachi non gente sed vite genere tales intelligendi sint.

Valachus, i, gregum pastor; *csordapásztor*. An. Sc. I. 429. an. 4543: *Valachos* loco Jobagonum . . . morandi gratia intro-missimus. Nota Wagneri: Valachorum nomine non intelliguntur hic populi Transilvaniæ finitimi, sed gregum Pastores, qui Scopusiensibus, Liptoviensibus etc. *Valaszi* audiunt.

Valdenses, (Du C.) Valdenses dicti quidam hæretici a primo eorum auctore Petro Valdo, cive Lugdunensi prædicate, qui sub peculiari paupertatis professione hæreses complures docuit sub anno 1160. unde eius sectatores dicti etiam Pauperes de Lugduno. Otia. Bachm. 574. Taboritæ et *Valdenses*, Vicleff, Hieronymus rident in se strictos enses. Not. Rel. II. 402.

Valedicare, valedicere, valere iubere; *bücsüt mondani*. Beth. G. lev. 363. Arch. Rák. IX. 439.

Valedicere, (Du C.) valere iubere; *bücsüt mondani, bücsüztatni*. Wagn. Cf. Ovid. Trist. 4, 8, 24.

Valedictio, actus valedicendi, salvere iubendi; *bücsüztató*. Tör. Tár. 1881. p. 354. Rák. Ön. 296. Wallaszky 216.

Valedictoria, æ, **Valedictoriae**, arum, litteræ, in quibus quis valere iubet aliquem; *bücsüztató level*. Olt. Act. Synod. 36. historiae subiungimus *valedictoriam* Primatis ad Patres. Dec. Bas. 302. Kov. Form. St. CVII. an. 1671. *Valedictoriae* Petri Comitris Zriny ad coniugem suam ex Croatico in Latinum versæ.

Valedictorius, 3., ad valedicendum designatus. *Valedictoria audientia; bücsükihallgatás*. Rák. Ön. 242. I. 14—12. (12.): Brevius fuit hoc iter Martianum . . . ob *valedictoriam audientiam*.

Valefacere, discedere; *bücsüt venni*. Ger. Abschied nehmen. Thurocz. 162. Sed iam fortuna *vertibilis*, aversa facie, *valefaciens* terga vertit.

Valencia, æ, valor, (Du C. valentia 2.); *érték*. Han. Mon. Jur. V. I. 7. an. 1265: si furtum fecerit aliquis de *valencia* duorum ypperperorum . . .

Valentes, maiores, meliores, seniores, maiores natu et dignitate, (Du C. 2.); *elölők*, Gall. notables. Pfahl. Jus. Georg. XXI. Comites et Milites communi nomine *Valentes* etiam, Vulgares vero Pauperes in antithesi videlicet cum *Valentibus* vocantur. Tör. Tár. 1887. p. 400.

Valentia, æ, V. *Valencia*. Th. Vet. Mon. I. 235. an. 1237. *valentia* unius marche.

Valentiniani, Hæretici a Valentino quodam Aegypto sic dicti, fabulis et Judæorum pariter et Platoniorum doctrina confectis celebres, (Du C.); *Bálint eretnek tanhívei*. For. Ser. p. 9. (*Valentiniani*) 1. arbitrabatur Jesum Christum per Virginem Deiparam transisse ut per rimam, aut canalem, humanam carnem autem minime assumpsisse. 2. Malitiam, ac peccatum non libero arbitrio, sed tantum naturæ, mundo aut Diabolo adscribi. 3. Corpus humanum minime salvum fore, sed animam duntaxat.

Valesii, alias: *Valesiani* (Du C.) hæretici coniugum atque liberorum procreationem abhorrentes, unde se ipsos aliosque invitos castrahant, afferentes solum exsecros salvari

posse. Horum parens fuit quidam Valens Arabs, quem alii circa annum Chr. 198. alii 240. vixisse tradunt; *Valens követői*. Fej. I. 375. sint anathema maranatha cum Simoniacis, *Valesiis*, Arianis etc.

Valet, parvum linteam, quod culcitris inducitur; *kis vánkos czíha*. V. *Damascus*.

Valetia, æ, servi, cætus servorum; *szolgazsémélyzet*. It. valletto. Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 254. unus ex servitoribus ibat pedestris, *valetine* cum vestibus presbyteralibus . . .

Valide, ita, ut valeat, auctoritatem habeat; *érvényesen*. It. validamente. Ger. gültig. Kass. Prax. I. 2. fiat de tali obiecto, de quo auctor *valide* saltem disponendi facultate pollet, secus ex defectu facultatis moralis actus erit ipso iure nullus. Proj. Leg. Civ. 166. collatio *valide* fieri non potest.

Validitas, auctoritas (Du C. valor, pretium); *érvényesség*. It. validità. Ger. Gültigkeit, Stärke. Pfahl. Jus. Georg. 281. et factis quoque confirmari potest quam plurimis, Fora politica iudicium de *validitate* Contractuum et Privilegiorum tulisse. Georch. II. T. III. 40. Kövy. El. 786.

Valimentum, (Du C.) valor, pretium; *érték*. It. valimento. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 352. de *valimento* domus Jadratini satisfaciunt . . . ad voluntatem Domini ducis.

Valisia, æ, hippopera; *börtáska*. It. valigia. Ger. Felleisen. Chr. Dubn. p. 475: equos, *valisias*, arma, baltheos et res ipsorum abstulerunt. Vect. Ref. I. 2.

Valitor, (Du C.) adiutor; *segítő*. It. valitore. Ljub. Mon. Sl. IV. 123. an. 1384. adherentes, *valitores*.

Vallaria, vallus; *völgy*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 350.

Valleus, 3., vallo similis, meta vallea: quæ ad formam valli facta est; *sáncz alakú*. Fej. X. I. 465. metas elevantes devenissent in *valleam* unam metam terream, lapidosam.

Vallis lachrymarum, vita humana; *síralom völgye*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 24.

Vallis miseriarum, vita humana; *emberi élet*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 29.

Vallis tenebrarum, mundus; *világ*. Tör. Tár. 1892. p. 399.

Vallitas, valor; *érték*. V. s. *Prophetus*.

Vallitor, V. *Valitor*. Tör. Tár. XI. 31. adherentes, complices, *vallitores* vel sequaces.

Vallula, **Vallicula**, parva vallus; *völgyecske*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 294. inde vero descendit directe per parvam *valliculam* 294. hinc descendit ad unam *vallulam*. Cf. Fest. s. *Convallis* p. 42; Vulg. Levit. 14, 37.

Vallulus, i, dim. ad Vallum; *kis sáncz*. Falud. Arch. 445.

Vallus, munimentum pulveri pyrio conservando; *puskaporos torony*. Száz. VI. 289. morderium satis magnum et rotundum cupreum, *vallus* pro saletro seu pulvere bombardarum.

Valo, nis, miles e natione Wallonum in Belgio existentium in diversis regnis stipendia merens; *Wallon*. Tör. Tár. 1891. p. 666. de *valonum* facilitatione Posonii.

1. **Valor**, (a valeo) pretium, (Du C. al. s.); *érték*. Rák. Ön. 45. I. 34—36. (35): . . .

nec . . . ex valore plurium millionum . . . pretium obuli mihi restitutum est . . .

2. Valor, auctoritas; *siker* (*érvény*). Georch. H. T. III. 24.

Valuta, Valor; *érték*, It. valore, valuta. Kövy El. 442. Chartabianea in sensu stricto significat Albam cum nomine debitoris per ipsum scripto, verum ex 37: 1729. requisitum chartabianearum est, ut datum, id est tempus et locum emanationis, quantitatem rei mutuo datae (seu *valutam*), nomen dantis seu dorsaliter seu intus manu debitoris annotata prae se ferant. Art. D. 1840. p. 58.

Valuta Cambiata, *csere váltó*. Cod. Camb. Merc. 14. **Valuta Cambiata** (Cambiata) si Remittens pro Cambialibus sibi datis alias reddidit.

Valuta habita seu excontentata, *kapott kielégített érték*. Cod. Camb. Merc. 11. **Valuta habita seu excontentata** (avuta), dum Trassans sufficientem hypothecam quoad summam cambialem obtinuit, aut dum effectivam Solutionem pro Cambialibus sortitus est.

Valuta in mercibus, *árúkból való egyenérték*. Cod. Camb. Merc. 14. **Valuta in Mercibus** (in Merc), si Trassans merces pro Literis Cambialibus in compensationem accepit.

Valuta in rationibus, *közös tesztá-molásban levő érték*. Cod. Camb. Merc. 14. **Valuta in rationibus** (in Conto), si Trassans et Remittens mutuum habeant Ratio-clinum.

Valuta intellecta, *közös megegye-zésen alapuló érték*. Cod. Camb. Merc. 14. 6. **Valuta intellecta** (Intesa), si Remittens, et Trassans quoad Valutam mutuo conveniunt.

Valuta Viennensis, pretium Vien; *váltó pénz*. Ger. Wienerwährung. Kass. Prax. II. 46. florenis in *valuta Viennensi*.

Valutalis, ad valutam i. e. pretium pertinens; *értékre, váltólevél értékére vonatkozó*. Kass. Jur. Civ. I. 270. quod Anno Die Mense T. ad rationem Interusurii soluti fuerint floreni T. adeoque taliter devalutati et Capitale ad **Valutales** florenis T.

Valutalis pecunia, nummuli; *váltópénz*. Ger. Scheidemünze. Oltv. Act. Synod. 72. quod ipsi etiam terrestres domini obventias suas non in conventionali sed **valutali pecunia** accipiant.

Valva, æ, valvæ, arum, ianua; *kapu, ajtó*. Fjp. Szám. p. 209. carpentarii, di (qui) boltam paraverunt ante **valvam**. Ib. 483. Cf. Pompon. com. 91. Petron. 96. 1. Sen. Herc. fur. 999. (1004.) Ven. Fort. 8., 7., 294.

Valvale Mandatum, *ajtóvá szegezett parancs*. Cher. Jus. Eccl. II. 331. nam si ad secundam quoque citationem Reus conventus comparere detrectet, actore denuo petente Iudex Mandatum citatorium expedit, quod **valvale** nominatur hocque ideo, quod is, cui exhibito Mandati impositur, si Reus domi suæ, quam incolit, non reperiatur, in præsentia domesticorum ad **valvas** Ecclesiæ publice affigatur.

Valvasinus, V. **Valvasor maior**.

Valvasor, oris, capitaneus, vir magnæ auctoritatis (Du C.) V. **Valvasus maior**; *fő-nök*. Vuch. Jur. Feud. 58. Cæteri vero, qui ab antiquis temporibus beneficium non tenent, licet noviter a Capitaneis seu a **Valvasoribus** acquisierint, plebei nihilominus sunt.

Valvasus maior, *fő hábérés*. (Du C.) Vuch. Jur. Feud. 76. Jus Long. quatuor distinguit vasallorum ordines: I. Capitaneorum, qui feudum, cui dignitas aliqua regni adnexa erat, immediate a rege, II. **Valvasorum maiorum**, qui feudum, cui eiusmodi dignitas uti Ducis, Marchionis, Comitibus haud adhærebat, itidem ab ipso rege, III. **Valvasorum minorum**, qui a valvasoribus maioribus et IV. denique **Valvasinorum**, qui a Valvasoribus minoribus feudum tenebant. [alühéres.

Valvasus minor. V. **Valvasus maior**; **Vambasium**, tunica pellicea; *ködmön*. Ger. Wamms. Bárczay.

Vampirii, manes, larvæ; *sírból kijáró emberek*. Pár. Páp.

Vampyrismus, i, masticatio mortuorum; *lidérez*. Hor. Mem. 615.

Vandalismus, mores feri barbarorum, qui signa, imagines etc. frangere solent. Száz. III. 125.

Vanescere in umbram, in vanum abire; *homályba veszni, megsemmisülni*. Jan. Pan. Poëm. I. 136:

Quod Mariæ invicti modo formidabile
nomen,
Vile dehinc mundo, tenuem *vanescit in*
umbram.

Vanga, æ, (Du C.) pala, bipalium. V. s. Badile; *ásókapa*. Ljub. Mon. Sl. XVII. 199. an. 1422. Cf. Pall. 1., 43., 3.

Vaniculus, demin. ad vanus; *hiúcska*. Vern. Psych. 440. partim ut arrogantia **vaniculi** suas exiguas perfectiones exaggerantis se manifestat (superbia).

Vanidus, 3., vanus; *hiábavaló*. Ger. nichtsnutzig. Fej. Jur. Lib. 52. postillis . . . *vanidis*.

Vanigloriosus, 3., (Du C.) vanæ gloriæ cupidus; *hiúságot hajhászó*. Pel. De Angel. s. I. c. 5: Superbos et **vanigloriosos** persequuntur angeli.

Vaniloquium, (Du C.) (*ματαλογία*) vaniloquentia; *hiú dicsekedés*. Arch. Rák. VIII. 275. Passim ap. scriptores Ecclesiasticos.

Vanna, æ, (Du C.) vas; *kupa, kád, bödöny*. Ger. Wanne. Thöck. Diar. II. 254. Item unam **vannam** butyri.

Vannare, (Du C.) ventilare, evannere, vanno purgare; *szellőztetni* (szórol lapáttal). Rau. Elem. p. 404. Muro intergerino polenta separatur a frumento; nam secus noxii polentæ miscebuntur pulvisculi, dum frumentum **vannatur**. Cf. **Vannere** ap. Luc. Sat. 7., 17., 9., 70.

Vannatio, (Du C.) actus frumenti ventilandi, evannendi; *szellítés*. Rau. Elem. p. 87.

Vapor, vita humana; *emberi élet*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 23.

Varare, (Du C.) navem mari committere; *tengetvre bocsátani*. It. varare. Ljub. Mon. Sl. V. 268. an. 1334: pro tirando vasa in terram ad **varandum** galionum. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 213: si . . . persona . . . **vararet** barcam, zoppulum, pallascarmum . . . sine voluntate patroni.

Varchunus, a munito loco [*vár*] in brachiis Istri **Varhuni** appellati Hunni. V. Magyar Nemzet története. Szilágyi S. 1895. p. CCCXXI. et CCCXLI. Tör. Tár. VII. 257. Ne itaque credas cum **Varchunis** Rhingos quoque perisise.

Varea, æ, (Du C.), rata pars; *illeték*.

Luc. Regn. Dalm. 275. et de illo havere, quod est in ipso ligno vel navi, quod illud debeat restitui et solvi de toto havere, quod est in ipso per **vaream**. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 424: illud quod remansit tam de rogacia, quam de aliis rebus . . . dividant inter se per **vaream**.

Varentare, (Du C.) cavere ab evictione, spondere; *jót állani*. It. garantire. Ljub. Mon. Sl. I. 237.

Vargus, species mensuræ; fors. ab ital. dial. Trentin. **vargo** = passo, pes; *lib. Mem. Pauli 431. cuius longitudo erat, ut egomet mensuravi, vargorum* meorum 52. præterea corridorum, quod excedebat proram per quatuor **vargos**.

Varia, æ, V. **Varca** 2) (Du C. argenti massa). Han. Mon. Jur. II. 223: damnum vadat per **variam**.

Variabilitas, conditio, natura varia, mutabilis, mutabilitas; *változatosság*. Fej. V. II. 336. vel aliqua **variabilitate** temporis intertempore præsentis eundem vigorem habeant. Knauz. M. E. Str. II. 45., 58.

Variabundus, 3., varius; *különféle*. It. vario. Georg. Sirm. I. 19. et unum papilionem preciosum et alia res **variabunda**.

Variatim, in vicem, per vices; *felváltva*. Tör. Tár. XXV. 361. Cf. Gell. 5, 12, 9.

Variegatio, ornatus varietate distinctus. V. s. **Castaurus**; *tarka-barkaság*.

Variolina, pellis **variorum**, murium ponticorum, qui ventre tantum albi sunt, dorso fuscisculo; *nyestbőr, petymetgerezna, petymetbőr*. Tör. Tár. XI. 134. Item Suham brumaticum subductum cum **variolinis**. Cod. de Sztára II. 450.

Variolinus, 3., V. **Variolina**. Vect. Ref. C.: De Suba, seu Mastruca **variolina dorsina**. Tör. Tár. XI. 134. subam **variolinam** albam. Fr. Lib. Rat. I. 115. pelles **variolinas** emimus.

Varioloides, *bárányhimlő*. Bene Med. II. 286. **Varioloides** vocantur etiam variolæ per vaccinam mitigatæ, variolæ lymphaticæ vel truncatæ.

Variolosus, 3., ad variolas pertinens (Du C. punetis variolarum deformis); *himlő-helyes*. Bene Pol. 206. **variolosum** contagium.

Varium, piscina; *gyálmostí*. Germ. Fischteich. Samb. Tyrm. Gyálmostí Marotva piscina cum clauistro piscaturæ Weycz-locanda separata sagenisque apta.

Varius, i, (Du C. Vares seu Verii) murium ponticorum species, qui ventre tantum albi sunt, dorso fuscisculo; *nyest*. Cf. **Variolina**. Száz. XIII. 234. pellibus de **Vario** et de **Ipri**.

Varnogio, Castri præfectus, Castellanus; *várnagy*. Pfahl. Jus. Georg. XXVI. Magistratus, qui generatim populo Castri (Provincialibus) præerant . . . hi fuerant . . . Comes Castri, Castri Capitaneus . . . **Castellanus** Hungaris Varnagy, antiquis Varnog et latina terminatione **Varnogio** i. e. **Castri maior** seu præfectus. Kandra Reg. 450.

Varra, æ, pertica; *pózna, rúd*. It. barra. Ger. Stange, Barre. Szamosk. II. 327. Denum corpus Bessi aut Metii exemplo quadripartito lanatum **varris** in sublime erectis, diversis in locis suspensum est. Ib. IV. 449.

Varta, æ, excubie, custodia, (a Germ. Warte); *várta, őrhely*. Szil. Régi Magy. Költ.

T. III. 414. Rex Dominum Gritti fecit vocare de *varia* ad arcem.

Vas luteum, corpus hominis; *emberi test.* Rák. Őn. 4.

Vasallagium, (Du C.) *hűségdíj, hűség eskü.* Ger. Lehnspflicht, Lehnseid. Vuch. Jur. Feud. 4. Cives imperanti praestant homagium, quod obsequium in se involvit; Vasallus *Vasallagium*, vi cuius iure iurando promittit se fidelitatem specialem exhibiturum non autem, quod actiones suas iussis et voluntati domini accommodare velit. Ib. 93., 462. Pár. Páp.

Vasallatus, (Du C.) conditio vasalli; *hűbéri állapot.* Cod. Alv. II. 224. Regnum... Transylvanie *Vassallatum* horret, licet enim Turcis tributum dedit.

Vasalliticus, 3., ad Vasallum pertinsens; *hűbéri.* Vuch. Jur. Feud. 69. Incapacitas relativa consistit in defectu naturalium attributorum feudi seu in defectu subiectivo attributorum *vasalliticorum*.

Vasallitus, obnoxius, subditus, (Maigne *vasallitum*, servitium, quod debet vasallus domino); *hűbéri.* Fej. VII. Ad lect. XVI. Hungaria nunquam fuit regnum imperii *vasallitium*.

Vasallus, *hűbéres.* Vuch. Jur. Feud. 2. Ille vero, cui dominium utile constituitur sub obligatione praestandae specialis fidelitatis, *Vasallus*, Lehensmann, Vasall audit. — *Vasallus* nuncupatur et *Fidelis* I. F. 40. a fide domino promissa: *clientulus* I. F. 43. quia Dominum patronum agnoscit; *Miles* I. F. 22. a servitio Militaribus regulariter praestandis; *beneficiarius* etiam et *feudatarius*. Vuch. Jur. Feud. 3. Unde vero vocabulum *Vasallus* descendat? inter Doctores disceptatur. Aliqui a Germ. vassen deducunt, quod est ligare, stringere unde vasseln vincula denotant ad indigendum arctissimum vineculum, quo vasallus et dominus constringuntur. Alii a Germ. Gesell quasi socius, comes. Alii a Germ. Vaseln, quia vasalli ex feudis fructus percipiunt. Alii a Gothico Wäsel, quod obnoxium significat. Vasalli Germ. dicuntur Mannen. Pfahl. Jus. Georg. XI. Tam Superior quam Inferior Nobilitas vel libera erat, nullo nexu, praeterquam subditi erga imperantem adstricta vel serviebat et quidem aut iure beneficii (*nach Lehenrecht*) aut iure Curiae (*nach Hofrecht, Ambachtsrecht*). Priores *Vasalli*, posteriores Ministeriales (*Ambachtsleute, Ministerialen, Dienstmaenner*) vocabantur.

Vásárbiro, onis, Iudex constitutus ad controversias tempore Nundinarum emergentes complandas. V. sub *Clamator Nundinarum*. Ger. Marktrichter.

Vasatim, per vasa, in vasis; *hordó számrá, hordóként.* Art. Diet. Pos. 54. concluderunt non tamen Educillationem aut *Vasatim* fiendam divenditionem.

Vasclamen, vas, dolium, vasculum; *hordó.* Han. Mon. Jur. P. I. 90: *vasclamen* communis . . . per regimen cumuletur.

Vascellum, (Du C.) navis; *hajó.* Ljub. Mon. Sl. I. 20. an. 1204: tractabimus cum omnibus *vascellis* Apulorum cursalium . . . ut iurent . . . non offendere homines.

Vascha, æ, lacus, sinus; *mércze.* It. vasca. Star. XVIII. 40. an. 1454. cum tertia parte *vasche* vaschalis.

Vaschale, is, parvus lacus, sinus. V. *Vascha*; *kis mércze.* It. vascolo.

Vasellamen, armamenta navis, (Du C. *Vasella*); *felszerelő tárgy.* It. vasellame. Ljub. Mon. Sl. XXII. 187. an. 1461: marcellanum cum *vasellaminibus*.

Vasellus, alias: *Vaxellus*, vas; *hordó.* Ljub. Mon. Sl. III. 336—337.

Vassalagium, (Du C.) feudalit conditio; *hűbérsg.* Ljub. Mon. Sl. VI. 64. an. 1480.

Vastalus, pro: *nasfalus*, pretiosa suppellex; *násfa.* Rač. Mon. Sl. VII. 155. an. 1094. par boum . . . tribuens cum suis culturis aureosque *vastalos*.

Vastatus, us, vastatio, destructio, (Du C. *vastum*); *pustítás.* Cod. Dip. And. II. p. 46., 55.

Vastellum, (Du C. *vassellum*) dolium; *hordó.* Ljub. Mon. Sl. XI. 185. an. 1345: possit portari ad domum sue habitationis *vastellum* tenutum sex *quingerum*.

1. **Vastus**, i, destructio (Du C.); *elnyasztás, elhanyagolás, elrongálás.* Uj Magy. Muz. III. 193. Custos terre huiusmodi heredis, qui infra etatem fuerit, non capiat de terra heredis nisi rationabiles exitus et rationabiles consuetudines et rationabilia servitia et hoc sine destructione et *vasto* hominum vel rerum.

2. **Vastus**, us, depopulatio; *pustítás.* It. guasto. Batt. Leg. T. II. 506. an. 1298: per *vastus* varios . . . ad extremam exinanitionem pervenerunt. Knauz. M. E. Str. II. 413., 144. Cod. Dip. Arp. Cont. V. 3. cum gens Tartarica regnum Hungariae . . . introisset, *vastus*, incendia, depredationes orribiles . . . committendo.

Vatum, xylum vestibus insuendum. V. s. *Dimitum*; *gyapju.* It. ovatta. Germ. Watte.

Vayda, Vayvoda, V. *Vaida Vayvoda*. Samb. Tyrn.

Vayvodalis, ad Vayvodam pertinsens; *vajda.* . . Szilády Tört. Magy. Eml. IV. 504. Quod si divina benignitate in Sedem *Vayvodalem* sedere ac Principatum Moldaviae habere et obtinere potero.

Vayvodanus, 3., V. *Vayvodalis*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 433. Casovia anno 1585. a *Vayvodanis* ex insidiis fuit intercepta et fode direpta.

Vayvodatus, us, V. *Vayvodatus*. Cod. Telek. XI. 540. Nullum, qui habuerit nomen *Vayvodatus* sed neque Nobilem in nostris Dominis . . . conservabimus.

Vayvoda Czyganorum, V. *Vaida Cingaronum*. Monm. Com. Trans. II. 177. dignarentur Maiestates suo ipsis *vayvodis Czyganorum* committere.

Veca, Vecata, æ, mensurae species, modius; (a Hung. *veka*). It. stajo. Ger. Scheffel. Fej. X. 4. 458. Quod ipsi singulis annis praescriptorum octo annorum integrorum ratione conservationis et utensionis praemissae particulae terrae sex *vecatas* (*Vécas*) Civitatis Albensis et unam de siligine semper octavo die festi Beati Michaelis . . . dare debent.

Vecorditer, vecordi animo; *esztele-nül.* Wagn. Cf. Thom. thes. 627. (a). Aurel. Viet. Cæs. 40 med.

Veclarius, campanae transtrum; *harang tengelye.* Pár. Páp.

Vegtigal educationale, V. *Eductionale portorium.* Törvt. Msz.

Vegtigal inductionale, V. *Inductionalis*; *behozatali vám.* Törvt. Msz.

Vectigal transituale, V. *Transituaalis*; *átviteli vám.* Törvt. Msz.

Vecturale pretium, vectura; *fuvar-dij.* Fuhrlohn. Törvt. Msz.

Vecturalis opera, angaria cum curru ad itinera; *fuvarozás.* Ger. Landfuhr. Juriev. Jur. Met. 23. nec non vectores montanistici a talibus pecoribus lugalibus, quae assiduo et constanter pure ad labores et operas montanisticas, non autem promiscue alias etiam domesticas aut *vecturales operas* adhibent, in medium publici non contribunt.

Vecturarius, 3., ad vecturam pertinsens; *fuvar.* . . Törvt. Msz. Cf. Varro R. R. 2., 7., 45. Cod. Theod. 14., 6., 1.

Vecturizare, vecturam facere; *fuvarozni.* Kass. Ench. III. 698. *Vecturisanibus* transportus militares . . . merces . . . exsolvenda innuitur.

Vecturisatio, vectura; actus vehendi; *fuvarozás.* Jogl. Eml. I. 504.

Veges, etis, (Du C.) dolium, vas vinarium; *hordó.* Batt. Leg. III. p. 276. an. 1372: archas, *vegates* et alia utensilia seu vacua aut plena . . . in ecclesiis teneri prohibemus.

Vegetativus, 3., (a *vegeto* i. e. vivace, vivido) more plantarum vivens; *tenyésző, tengő, növényi.* It. vegetativo, vegetabile. Vern. Phil. Mor. 59. arborem ergo qua arborem i. e. qua substantiam *vegetativam*, quae crescere, florescere fructus ferre seque propagare potest.

Vegeticia, æ, vas vinarium. V. *Vegeticum*. Star. XXVII. 107. an. 1271. servitrici... reliquit . . . 4 galiciam, 1 *vegeticium*.

Vegeticum, veges, dolium; *átalag, átalag.* Ger. das Antal. Schläg. 113.

Vegeticulum, (Du C.) dem. ad *vegēs*; *kis hordó.* Han. Mon. Jur. P. I. 149: pro *vegeticulo* . . . maioris capacitatis.

Vegetim, per modium, dolium; *hordóként.* Ljub. Mon. Sl. III. 2: aestimari facere . . . *vegetim* vini . . . capacitatem.

Vehicularis, subsidiarius; *kisegítő.* Ger. Hilfs-. Kuk. Jur. 197. Sua Maiestas eate nos quoque elementer providere dignabatur, ut in scholis intra fines Regni existentibus, lingua *vehicularis* institutionis publicae hungarica sit. Cf. Passim ap. Jurisconsultos.

Vehiculum, adiumentum, subsidium; *segédesszők.* It. veicolo. Ger. Förderungsmittel, Vehikel. Kass. P. P. I. 174. quod mororum plantaria principalia alioquin produ-cendi boni serici *vehicula* passim negligantur.

Veizhel, paries arundineus ad obstruendos locos piscatorios. V. s. *Zege*; *vejész-hely, vízrekésző nádfal.*

Vel, pro: an V. s. Si.

Velamen accipere, ritu Christiano sacrari cultui divino; *fátyolt öltetni.* Ger. Schleier nehmen. End. p. 390: Ita vere de monialibus decrevisti, quod post annum sue probationis *velamen* accipiant.

Velania, æ, fors. idem quod *Velum*, *szőnyeg.* Georg. Sirm. I. 379. Fertur dixisse: «Quod aliquam *velaniam* baiolassent».

Velaruca, (velum+rica) rica, Schleier; fedél Murmel. 2028.; *fedélcsepsz.* Germ. Haube mit Schleier. Schläg. 4190.

Veldt-medicus, i, (a Germ. Feldarzt) medicus castrensis; *tábori orvos.* Arch. Rák. II. oszt. III. 322. *Veldt-Medici*.

Velificatio, levita proelia; *csatározás*. Szil. Régi Magy. Költ. T. III. 447.

Velitarius, 3., velitaris; *csetepáté*. . . *Velitarium certamen* = könnyű ütközet, csatározás. Historia arcis Szigeth p. 728. Et e vestigio, ea ipsa adhuc luce cum Nostris, ab exortu diei usque ad meridiem, intra septa, *velitario certamine* dimicant.

Velle, voluntas, desiderium: *velle* infin. ponitur pro nom. subst.; *akarat*. Marc. Chr. II. 47. Hungari autem praesentis eius *velle*.

Velle, (*ad velle*), ut cuique placet, ad libitum; *tetszés szerint*. Batty. Leg. III. 90. an. 1309. vadunt stant et redeunt *ad velle* eorum.

Velle-nolle, velim, nolim; *akár akar, akár nem*. Amad. III. 5.

Omne *velle-nolle*

Amor nostrum tolle

Hae sit tua vis!

V. 2. Hoc pectus imbecille

Non habet *nolle velle*.

1. **Velleitas**, voluntas; *akarat, kívánság*. Rák. Ön. 47. l. 17—21. (21.) Vita carnis et spiritus incompatibiles sunt in homine, duas enim vitas et propterea duas voluntates requireret; oportet ergo mori vel spiritum pro carne, vel carnem pro spiritu, ut una efficiatur *velleitas*.

2. **Velleitas**, (vocab. in scholis fictum) studium nullum; *tett nélküli akarat*. It. velleità. Vern. Phil. Mor. 192. His inprimis sterilem illam et inanem *velleitatem* accensurum, qua quis vanis desideriis et affectionibus officio suo se satis fecisse arbitrat.

Velutium, alias: velutum, (ap. Du C. villosa) pannus sericus villosus; *bársony*. Ger. Sammet. Kronst. I. 49.

Velonia, æ, pro: felonia, defectio a patrone, (a *felo fello*. Gall. *felon*. It. *fellone*, *Kelt*, *feall*, qui fallit); *hűség-törés, hűtelen-ség*. Tör. Tár. 1892. p. 33. graves *velonias* = felonias.

Veller, iaghtun (Jagdhund) Dief. (Du C. Veltraga); *vadászkutya, hort*. Schläg. 1473. Kov. Form. St. XXVII.

Velurum, holosericum; *bársony*. It. velluto. Gall. velours. Ger. Sammet. Veranes. VII. 224. akatit ulnas 46, damasci ulnas 12, *veluri* ulnas 4.

Velutum, (Du C.) pannus villosus sericus. V. *Velurum*; *bársony*. It. velluto. Tör. Tár. 1888. p. 566. pokrocz ex *veluto* deaurato. Veranes. XI. 324. Præposito Scepusiensi lego: missale, pontificale *veluto* obducta. Fr. Lib. Rat. I. 45. II. 97.

Velutum carmesinum, tela species purpurei coloris, velum; *karmazsin-szövet, karmazsin bársony*. Veranes. V. 240. Eodem: Chiaus passy caesaris dati sunt pro una veste de *veluto carmesino* ulnae, talleri 75.

Venæ iunctura, (in montanisticis); *valadéék*. Ger. Saalband. Beszb. Lev.

Venæ sectio, sanguinis mssio; phlebotomia; *érvágás*. It. salasso. Gall. saignée. M. Bel. Prodr. 148. et *Venæ sectione* uti debeat. Bene Med. I. 123.

Venatio philosophica, dissertatio physica curiosa de feris; *természettani értekezés vad állatokról*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. IV. 53.

Venator rationans, qui est a rationibus; *számadó*. Törvt. Msz.

Venatoreus, 3., venatorius, venaticus;

vadász. . . Ger. Jagd . . . Thöck. Diar. II. 376. Duæ *venatoreae* pulverariae flascones II. 9.

Venatorum bubalinorum Comes, praefectus venatorum bubal; *bölcny-vadászok ispánja*. Kandra Reg. 430.

Vendere fumos, Proverbium Hungar.; *füst árán adni el a szelet* = mentiri. Passim.

Venderigola, æ, exactor ita dictæ vendae seu praestationum pro mercibus; *vásári pénzszedő*. Cf. ap. Du C. *Venda* et *Vendarius*. Vjestnik II. 83. an. 1640. quicumque verberaverit *venderigolas* vel *venderigolam*, cadat ad penam.

Vendicare, depascere; *telegetni*. Ger. abfressen. Chr. Dubn. p. 499: innumerabiles . . . locuste . . . omnia virentia . . . *vendicarunt*. [Okl. IV. 170.]

Vendicatio, venditio; *eladás*. Szék. **Vendicator**, venditor; *elárusító*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 59. et duxi mecum *vendicatores* terra.

Venditio, pignus; *zálog*. Georch. Ért. 133. Hazánkban nem újság a *zálogot* is néha *venditio*nak (noha hibásan) nevezni.

Venditio publica, auctio; *árverezés*. Wagn.

Venditionalis, ad venditionem pertinet; *eladási*. Fej. XI. Vol. Un. 444. e summa *venditionali*. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 698. Larvatus nempe est qui: a) Fassionem *Venditionalem*, cambiale aut Inscriptionalem etc. coram Loco vel Persona authentica nomine et in persona alterius sine eius Plenipotencia celebrat . . .

Venealis, venalis; *eladási*. Ger. Verkauf. Cod. Dip. Kár. I. 354., 220. ydem Nicolaus et Johannes eisdem filys Lyuban dare et plenarie persolvere debebant ipsa *veneali* solutione expedita.

Veneales parvi, se. denarii; *velencei aprópénz*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 507. Et est sciendum, quod pro dicta concessionem ipsius Comitatus solvi et dari debent Communi Veneciarum omni anno in festo Beati Michaelis libras nongentas *Venezialium parvorum*. Száz. XXIV. 498.

Veneda, *véna festék*. Ger. gemischte Farbe von Schwarz und ein wenig Weiss. Keesk. Ötv. 181.

Venena, æ, venenum; *méreg*. Cod. Dip. Pat. VI. 431., 322. insidias, qui susurorum vocibus insufflat, *venenam* sue fraudis auri-bus principantur.

Venenativus, 3., venenifer; *mérgezést okozó*. Pel. De Angelis s. II. c. 2: Per basiliscum, qui visum habet *venenativum*, significatur luxuria.

Venenositas, furor exasperatus, exacerbatus, (ap. Forc. tantummodo: venenosus, venenare); *mérgeesség*. Ger. Giftigkeit. Fej. III. 421. X. I. 356. infidelitatis interna perfidia et *venenositate* pestifera concitati.

Venenosus, 3., furore exasperatus. V. *Tragefactus*; *mérges, dühös*.

Venerabile, panis eucharisticus; *szent ostya*. Ger. das Allerheiligste. Fabó. Monm. Evang. II. 251. et passim.

Venerabilis, titulus honoris, (Du C. al. s.); *főtisztelendő*. Kass. P. P. I. 49. *Venerabile Capitulum*, *Venerabilis Conventus*. *Főtisztelendő Káptalan*, *Főtisztelendő Konvent*!

1. **Venerabilitas**, titulus honoris; *Főtisztelendőség*. Kov. Form. St. 199. Vestra noverit *venerabilitas*. Cf. Marcellin. ad Augustin. ep. 136. 4.

2. **Venerabilitas**, veneratio, honor venerabilis hominis; *tisztelretelmőség*. It. venerabilità. Vern. Phil. Mor. 325. et in morali a recto libertatis usu dependente liberoque modo acquisita praestantia ac perfectione hominis interna consistit et *venerabilitas* vocatur (Tisztelretérmé, Ehrwürdigkeit).

Veneratrix, quae veneratur; *tisztelő*. It. veneratrice. Beng. Ann. Fr. Cenob. 394. Observantissima Patronorum suorum *veneratrix* Lepoglava insigni pompa funebri ad diem 26. Jan. parentavit piis manibus perillustri Domini Ladislai Patacheli.

Veneratus, 3., (Du C.) Veneri deditus; *buja*. Ger. wohlhülig. Thurócz. 61. *veneratus* quoque admodum fuisse traditur. S. de Kz. Chr. I. 2., 6. Ethela . . . erat *veneratus* ultra modum.

Venetianus, Venetus, V. *Zecchini*. Sim. Num. 31. Potest ergo Venetianus, Florentinus et Kremnicziensis eodem valore accipi, si Marcam seu pretium intrinsecum attendamus, nempe in flor. 4 kr. 25 den. 1/2.

Venia absentiae, venia se non sistendi; *szabadsági engedély*. Törvt. Msz.

Venia aetatis, *korengedély*. gerichtliche Nachsicht des Allers. Törvt. Msz.

Venie, arum, (Du C.) inclinationes seu genuflexiones religiosorum; *térhajtás*. Prot. inq. 167: in qualibet septimana gloriose virginis Marie faciebatur mille *venias*.

Venicula, *Mercatrix*; *kereskedőnő*. Jogt. Eml. T. III. p. 360: Opifices ac *veniculae* jurisdictioni magistratuali . . . subesse debent.

Venientia, adventus, praesentia; *elfövetel, megjelenés*. Fej. X. I. 190. se per eorum non *venientiam* in iudiciis consueti . . . se permittendo. Cod. de Sztára. II. 275. Jogt. Eml. I. 246.

Venire ad capellam, eligere; *választani*. Ljub. Mon. Sl. I. 367.

Venire ad mortem, mors imminet alieni; *közel jutni a halálhoz*. Han. Mon. Jur. P. I. 16. an. 1263: si vir *veniret ad mortem* . . . possit extrahere de rebus . . . mobilibus . . . ad suum vellem.

Venire ad sistema, confici, examinatum esse; *kimerültségre jutni*. Arch. Ver. Sieb. XI. 125. Commissarius totus miser et debilis *ad sistema venit*.

Venire super aliquem, aggredi aliquem; *valakire törni*. Ljub. Mon. Sl. XI. 209. an. 1343.

Venisancte, invocatio Spiritus Sancti, numinis Christi Scetatorum, ut ap. epicus invocatio Muse vel Mariae Sanctae, beatae Virginis; *Szent Lélek hívása*. Szirm.

Ventibracteola, *Vertumnus* q. v. **Ventilabrum**, (Du C. 2.) flabellum; *legyező*. Ger. Fächer. Bene Med. V. 300. aërem liberum ope *ventilabri* admoveamus.

1. **Ventilare**, (Du C.) disceptare, inquirere, disserere; *szellőztetni, tárgyalni*. Cod. Dip. Brüss. II. 155. coram nobis nostrisque ad hoc delegatis Commissariis *ventilato* conclusum fuisset. Passim ap. Jurisconsultos et Fronto de or. I. p. 157., 7. N.

2. **Ventilare**, (Du C.) inquietare; *nyugtalanítani*. Batty. Ger. 242. stigmata crucis..

quibus regnum diaboli *ventilatum* est et Ecclesia convaluit. Ib. 264. Christi verba *ventilare* pedibus. Passim ap. Jurisconsultos.

Ventilator, machina ad aërem ventilando purgandum, ventilabrum; *szelelő*. Bene Pol. 83.

Ventile, epistomium; *szelep*. Kronst. III. 521: an. 1549. *ventile*, quo aqua exhauritur.

Ventilis, e, ad aërem immittendum pertinens; *szellőztetési*. Kronst. III. 521: laboravit in instrumento *ventili*.

Ventilogium, *Vertumnus* q. v.

Ventilabrum, lege: *Ventilabrum*; *szórolápat*. It. ventilábri (Schwinge, Wurf-schaukel). Schläg. 2095. Cf. Colum. 2, 10, 14. Prudent. Apoth. praef. 2, 53.

Venticulus, adventitius, advena; *jövevény*. Vita S. Steph. 109. In hospitibus et *venticulis* viris tanta inest utilitas . . .

Ventosa, a. (Du C.) cucurbita medica ad eliciendum sanguinem; *köpöly*. Ger. Schröpfkopf. Gall. ventouse. Kronst. II. 349., 453.

Ventositas, vaniloquentia, proprietates ventosi, levitas (Du C. ventus, flatus); *szeleség, szeleburdiság*. Moln. Patv. 12. Cf. Augustin. de Civ. Dei 9., 20. Fulg. Myth. 2., 17.

Ventrale, (Du C.) opificis. praecinetorium, lumbare; *börkötény*. Ger. Schurtzfell. Pár. Páp. Cf. Plin. 8, 48, 73; 27, 7, 28; Ulp. Dig. 48, 20, 6.

Ventramen, partes ventri. V. s. *Pen-dula*; *hasrészt*.

Ventretenus, ad normam: *verbote-nus*, quod respicit ventrem; *hasát illetőleg*. Knauz. M. E. Str. I. 134.

Ventriculositas, atis, gula, voracitas; *fulánkdság*. Rozsny. D. Diarium. 465. It. a mi kevés magyarjaink megijedvén, nem sokat orálnak, hanem mivel a szegény Kassai Ferencz igaz ratiókkal, nimia *ventriculositás*-sal (mely majd mirum naturae vala) magát azon candidatióból enodálván etc.

Ventrinus, 3., ad ventrem pertinens; *has...* Tör. Tár. 1889. p. 379. Monm. Comit. Trans. V. 193. ligatura pellis vulpinae dorsinae et *ventrinae*.

Ventrosus, 3., ventrem nutriendi (Du C. *προγαστρω*); *hasnövelő*. Sup. An. Se. I. 165. an. 1440: Boleslaus . . . oppidum . . . cum theloneo . . . pingui et *ventroso* . . . donat.

Venturitas, adventus; *előjvetel*. Georg. Sirm. I. 55. Et sic factum, cumque venerat ad limites Hungarorum, tota Hungaria plaudebat de *venturitate* sua, quod contra paganos rubrum cruceum portaret. p. 76. Et ergo permanerat in palanitate sua ad *venturitatem* Regis Ludovici.

Ventus, i, spiritus (Du C. al. s.); *télék, szellem*. Batty. Ger. 232 ipse . . . omnium vitorum *ventus* immundus, qui superbiam sibi vindicavit.

Venus, eris (Du C.) cuprum a Cypro insula, in qua Venus colebatur V. s. *Rubificatio*; *réz*.

Venuta, a. (Du C.) adventus; *előjvetel, érkezés*. It. venuta. Ljub. Mon. Sl. IX. 97. an. 1440.

Venz, (fors. Illyricum *Vez*), ulmus campestris (Linn.) *Venic. szilfa*. Ger. Rüster. Cod. Zi. III. 269. alia vero (sc. meta) sub duabus arboribus scilicet Ilicis et *Venz* appellatis, sunt erecte.

Verba fumosa, in fumum abeuntia, inania v.; *haszontalan beszéd*. Tör. Tár. 1887. p. 73. nec eius genii est, cui quidquam aliud concedatur praeter *verba fumosa* ventosaeque, quae vilioris spiritus technis et commentis e consuetudine in naturam versis graviter auget.

Verba praefecti; *vezényszó, parancsszó*. Reg. Turm. Praet. 12. *Verba Praefecti* (Kommandowort) attenta excipient aure Praetoriani.

1. **Verbaliter**, verbis (Du C.); *szóbelileg, élőszóval*. Cod. Dipl. Pat. T. II. p. 162. Beth. G. Lev. 304. Kövy El. 637. qui coram Procuratorem *verbaliter* constituit.

2. **Verbaliter**, ad verbum; verbum e verbo (Du C. al. s.); *szószertint*. Tör. Tár. VI. 15. Fej. VII. 172., 224.

Verberare aërem, frustra conari; *hasztalan dolgot mívelni*. Oláh. Cod. Ep. 227. Quamvis post rem iam ita perfectam, ut mutari non possit, visus sum *aërem verberare*.

1. **Verberator**, convitiator, contemptor; *megvetője valaminek*. Batty. Leg. P. II. 268 an. 1185: ecclesiastici officii *verberator*. Res. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 154.

2. **Verberator**, qui verberat; *verekedő*. Art. Diet. Pos. 11. *Verberatores* vero vel *Vulneratores* poena actus maioris potentiae castigantur. Cf. Prudent. *περί σπερ*. 9., 38.

Verbero, onis, qui verberat (Du C.); *ütlegelő*. Teutsch. Schulord. I. 7. vestra voluntate agite, quod bonus decet, ut non opus sit esse *verberonibus*.

Verberones aurium, qui maligne alieui ad aurem insinurrat; *besugó*. Ger. Ohrenbläser. Veranes. IX. 87. quum interim hic etiam non desunt *aurium* mearum *verberones*, qui debilerant Itatorum consilia statum meum labefactasse.

Verbialiter, verbis: *szóval*. Dip. Reip. Rag. 615.

Verbis tenere (hungarismus), verbis lactare, ducere; *szóval tartani*. Ger. mit leeren Worten hinhalten. Frak. Mát. lev. II. 104.

1. **Verbotenus**, ad verbum (Du C. verbi gratia); *szószertint*. Knauz. M. E. Str. I. 290. Száz. XXI. 49.

2. **Verbotenus**, verbo (Du C. al. s.); *szóval, szóbelileg*. Rák. Ön. 269. I. 28—30. (29.) Retulit ampla Chajmechani, generi Sultani et confidentissimi sui ministri, *verbotenus* sub fide Sultani facta promissa . . .

Verboung, (a Germ. Werbung) conquisitio, delectus; *toborzás*. Moln. Patv. 81. Dum autem Militia aliqua pro conscribendis Tyrionibus Militibus commendata extiterit, eaque in *Loco Collectaculi*, per *Verboung* iam in tantum profecerit, ut ex Recrutiis illis sive Tyrionibus Commissariatie iam assentatis . . . corpus . . . superior Officialis producere possit.

Verbulum, pauca verba, vocula; *szócska*. Burián. Blandr. p. 251: quin Casparem Heltai sibi usque ad annum 1568 homodoxum vel *verbulo* reprehendat. II. Rák. Gy. 649. Cf. Ps. Augustin. ep. (48 vol. 2 ed. Maurin. col. 941.)

Verbum, (Du C.) praeceptum, mandatum h. l. evocatio; *szózat*. S. de Kz. Chr. A, 4, 1: ei de caelesti throno *verbum* venit.

Verbum incarnatum, Christus natus; *testesült ige, Krisztus születése*. Cod.

Dip. Arp. Cont. VI. 365. Datum anno *verbi incarnati* MGCXIII.

Verbum suum dare, fidem dare, interponere; *szavát adni*. Wagn.

Vercanus, 3., verni pilorum laborans (Cf. Vermis canis ap. Du C.); *rühös*. schähig. Vjestnik. I. 176. an. 1289. non sit orba (agna) clauda, lebrosa, *vercana*.

1. **Verecundia**, a. (Du C. verecundia) sono itatico pro: *verecundia*, pudendum facinus; *gyalázat*. Pesty Ször. III. 148. An. 1503. tales *verecundias* et vituperia.

2. **Verecundia**, pudor; *szégyenérzet*. Kov. Form. St. 56 et hominum *verecundia* retrojacta.

Verecundabilis, pudore dignus; *szégyenelhető*. Pél. Pom. L. I. P. V. Art. I. c. 2: Unde elucet, quod nunquam aliquod *verecundabile* habuit.

Verecundari, (Du C. timore percelli) hoc loco: confundi; rubore, pudore affici; *megzavarodni, szégyenkezni, elpirulni*. Prot. inq. 191. Cf. Plaut. Trin. 478. Ambros. de off. 2., 15., 69.

Verecundia, a. (Fin. tisztelet, szemérem, szerénység) hoc loco: infamia (Du C. pudendum facinus); *gyalázat*. Schmach. Kub. D. Hont. III. p. 184 (an. 1352): illicitis verbis pertractantes et ex hoc magnam *verecundiam* eisdem . . . inferendo. Chr. Dubn. p. 42: quod factum . . . imperator . . . cum coniuge sua pro ingenti *verecundia* reputantes facies avertent suas. Han. Mon. Jur. P. I. 106. expellantur cum ipsorum *verecundia* et gravi damno. Cod. de Sztára. II. 539.

Vereda, arma equestris; *hám*. Pferdegeschirr. Schläg. 1335.

Veretonus, i. (Du C.) it. veretto, veretone. Gall. vireton, dem. a *veru*, *agilla*, *inculum* V. s. *Gorna*; *tövedék*. Száz. XXIV. 300. Ljub. Mon. Sl. III. 205. an. 1351. baliste, curasie, *veretoni*.

Vergere ad honorem, laudi esse; *tiszteletére szolgálni*. Wagn.

Vergette; *elől rövidre nyírt haj*. Ger. geschornes Stirnhaar, kurz geschnittenes Vorderhaar. Gall. vergette. Regul. Turn. Praet. 14. quivis igitur Praetorianorum unum ex parte utraque *aculeis* firmatum cincinnum ac scissos brevius in coma crines, id quod adscito vocabulo *Vergette* appellatur, gestabit.

Veridicentia, a. (Du C.) verivertium; *igazbeszéd, igazmondás*. It. veridicità. Törvt. Msz. Cf. Jul. Val. 1., 20 (25); 2., 2., 1.

Veridus, 3., fors. mendum pro: *veridicus*; *igazi*. Cod. Dipl. Pat. T. II. p. 58: sicut etiam ex *verida* relazione . . . baronum . . . percipimus.

Verificacio, V. *Verificatio*. Szék. Okl. III. 119.

Verificare, (Du C.) demonstrare, probare; *valósítani, igazolni*. Ger. beweisen. Werbőczy 178. Et si nullum usum ac dominium penes illas, ipsum habuisse *verificabitur*, tunc constabit easdem literas indebite contraque iustum processum Regni confectas fuisse et per hoc inefficaces esse. Pázm. Dial. 95. Szék. Okl. II. 129. Tör. Tár. VI. 49. Vuch. Leg. Crim. 54. Decret. VII. Ladisl. an. 1514. art. 26. §. 1.

1. **Verificatio**, fides, auctoritas; *hitelesítés*. Magy. Tört. Em. XXX. 237. an. 1849. In horum verborum . . . *verificationem* quas-

dam literas conventus . . . producere curavit. Pesty Ször. III. 344.

2. Verificatio, probatio, comprobatio; *igazolás, bizonyítás*. It. *verificazione*. Gall. *verification*. Ger. *Rechtfertigung*. Pol. *Pom. L. I. P. V. Art. I. c. I. Ad secundum quesitum de huius salutationis verificatione cum queratur*. Cod. de Sztára. II. 431.

Verifice, vere, cum fide; *igazán*. Ger. *glaubwürdig*. Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 284. quod nos de negotio iam dicti Aloisij, prout successerat, *verifice* et recte scripserimus.

Verigeldum, muletā; *bírság*. Kelem. Inst. Jur. Pr. 82. Usus perfrons *Verigeldi* seu muletā ob illatas aliis iniurias, quae in aeris signati velut tunc adhuc admodum rari, defectu, iumentis potissimum solvebatur: Apud nos *Homagium* audit, ususque est non minus crebri. Pfahl. Jus. Georg. LXXII. Contra avaritiam potentiorum libertati debiliū inhiatent diramque cupiditatem repressit poena sancita *compositionis Homagii, Verigeldi*, Wehrgeld, in servitum detrusorum, qui praetera libertati restituebantur.

Veritas, fides, aestimatio (Du. C. al. s.); *hitel, igaz* (vlkinek), *becsület*. Han. Mon. Jur. V. 1. 7. an. 1265: quicunque furatus fuerit peccus . . . perdat *veritatem* in perpetuum et credentiam in omni causa.

Veritia, æ, fors, veritate legendum; Batty. Ger. 65. Nunquam . . . arbitrandus arduus in *veritia* conatus.

Vermiculatus, 3., (Du. C.) quasi vermiculis variatus, distinctus V. s. *Tesselatus*; *türkán, kigyózza megrakott*. Száz. XVII. 768. Cf. Lucil. ap. Cie. Or. 44, 149; Plin. 35, 1, 4.

Vermilius, 3., (Du. C. *vermilleus*) coccineus: *biborszinű*. Raë. Mon. Sl. XIII. 98. an. 1350: si quis invenisset brachia IX stameti *vermili*.

Vernaculo, apud Fore. «vernaculo» legitur, adverbium ab adiect. vernaculus pro: sermone nostro, sermone hungarico; *hazai nyelven, magyarul*. Bod. Hist. Un. Trans. 328. Edidit Disputationem Anno 1570. *vernacule*.

Vernalia, fruges vernae: *tavasziaik*. Száz. IV. 664. Item de *vernalibus* capetias septem et unam gelimam.

Vernare, (Du. C.) florere, pullulare, germinare; *csirázni*. Thurócz. 279. parvaque scintilla, quae in vindictam necis praefati comitis Urici, in pectore eiusdem regio velut in oblivione demersa, *vernabat*, crebris persuasionum flatibus ardere coepit. Cf. Plin. 2, 50, 54; 22, 46; Flor. 1, 46, 3.

Vernaticus, 3., domi natus; *honszülött*. Chr. Dubn. p. 205: ut quis natale solum unice diligit . . . ita et suorum, qualem vitam egerit, quique *vernaticus* scire plurimum exoptat.

Vernix, icis, (Mdl. *fernisium*); *gyalog-jenyű szuok, gyanta* (fénymáz). Comen 86. Scrinarius . . . asseres . . . conglutinat *verniceque* illinit.

Veronenses denarii sub Carolo I. et Ludovico eius filio eursum in Selavonia habuerunt, quorum marca a 5 pensis computabatur a paritate banalium. Saeculo undecimo Patriarchae Aquileienses facultatem obtinuerunt eundem numos parvos Veronensibus aequales, quorum 44. uni denario Aquileiensi compares fuere.

Verpus, i, *öreg új*. Comen. 42. *verpus* sive medius digitus.

Verra, (guerra) vastare, guastare), bellum; *háború*. Dip. Reip. Rag. 118.

Verraculum, parvum veru, in quo aves assantur. V. s. *Automatum*; *nyársoska*. Ger. Vogelspiess. Iter. Oec. 45.

Verriculatus, a verriculo = rete, in modum retis constructus; *gyalamos*. Pár. Páp.

Verrula, æ, mendum pro: *vernula*, domi natus servus; *cseléd*. Fej. Jur. Lib. 44: uxor et *verruiae*, pueri et tota familia canunt.

Verrum, i, vas vitreum; V. *Scrigna*; *üveg edény*. Gall. verre.

Versatibus, pro: versatis; *jártas*. Star. XVII. 144. an. 1634. a *versatibus* in geographia . . . agnitus semper fuit.

Versifur, qui versus furatur; *vers-tolvaj*. Boe. Hungar. p. 287.

Sic nos tempore et hocce *versifures* Si permittis, o Arbitrere supreme Hunc vatem spoliabimus, negantem Clausas divitias avarā in arcā.

Versio, actus vertendi, conversio; *fordítás*. Gall. version. Bod. Hist. Un. Trans. 302. Quintam quoque Conditionem admittimus, ut testimonia legantur ex *versione* Latina. [Corp. Gram. 645.]

1. **Versor**, qui transfert, vertit; *fordító*. 2. **Versor**, sulcus, porca; *barázda*.

(*Versorium*, instrumentum rusticum, quo terra versatur). Ljub. Mon. Sl. XXII. 28. an. 1454: terrena . . . et tantum, quantum reperitur intra hos confines cum omnibus suis iuribus salvis *versoribus* confinis . . .

Vertagus, canis odorisequus, leporarius; *vadászkutya, agár*. It. veltre. Gall. viature. Germ. Welter, Windhund, (Du. C.) Art. Diet. Pos. 23. Unde tum Rusticis quam et quibusvis Ignobilibus et non Indigenis, Canes, ut essent *vertagi* et Sagaces, Intenterne sub poena in praecitato Articleo denotata cautum erit. Cf. Martial. 14, 200, 4; Firm. Math. 5, 8.

Vertere, versare; (Du. C. al. s.); *megforgatni*. Kronst. III. 273: quod fenum *verterunt*.

1. **Vertibilis**, qui verti potest; (Du. C. al. s.); *fordítható*. Andr. Pann. 244. Sicut enim oculus in corpore, ita est in anima intellectus: arbitrio libero voluntarie et *operata voluntate vertibilis*.

2. **Vertibilis**, (Du. C.) mutabilis, volubilis; *forgandó*. Thurócz. 162. Sed iam fortuna *vertibilis*, aversa facie, valefaciens terga vertit.

Verticillum lusorium; *zúgó pergettyű*. Ger. Spiel-Wirtel. Pár. Páp.

Verticulus, i, vertex, fastigium; *csúcs*. Cod. Dip. And. II. 433, 506. in *verticulo* montis.

Verti, esse; *fennforogni*. Ger. obwalten. Veranes. XI. 7. De revisione causae, quae *vertitur* inter nostrum colonum et Capituli nostri, ea, quae nobis scripsisti, non admittimus.

Vertumnus, pennula versatilis, vexillum ventorum index; *forgó vitorla a ház tetején*. Ger. Wetterfahne. Pár. Páp.

Veru sanguineum, ensis sanguineus; *véres kard, tör*. Veranes. VI. 27. Nos, ut vetus mos est nationis huius, adversus praepotentes et subitos hostes, jam *veru sanguineo* passim circumlato, viritum ad insurgendum excitamur.

Veruccinus, pro *Verveccinus*. q. v. Monm. Comit. Trans. II. 179. item centum *veruccinas* pelles pro f. 13.

Verveccinus morbus, ad vervecem pertinens morbus; (nostris esset *influenza*); *báránghurut*. Germ. Schafhusten. Nad. Florus Hung. L. IV. C. IX. p. 280. Germaniam atque Hungariam infestavit *morbus*, quod vervecis ei sint obnoxii, *verveccinus* dictus; paucis lethalis, omnibus frigore et tussi permolesus.

Vesa, ex Croatico *vez*, opus acupictum; *himzett kelme*. V. *Condarcon*.

Vesanicus, 3., vesanus; *eszeveszett, dühös, vad*. Fej. IV. 3., 34. per Tartarorum rabiem et *vesanicum* insultum eorumdem . . . ecclesia — funditus et in toto fuit destructa.

Vesanies, ei, vesania; *düh, örfjögés*. Fej. VIII. 3., 421. cuius Feliciani contagiosa et crudelis impietatis *vesanies*.

Vesieribasta, æ, **Vesierbastia**, consiliarius, a consiliis (ap. Turcas); *tandcsos*. Adelm. De orig. Ture. 9. Thephterde-rii. i. administratores Rationum . . . nunquam ab aula imperatoris discedunt Sicut etiam *vesieribasta* i. consiliarii. Adelm. De orig. Ture. 7. Summa igitur totius imperii tribus magistratibus gubernatur, quorum summus est quatuorviratus, qui ipsorum lingua appellatur *Vesierbastia*. Hi sunt principes Consilarii, qui quater in hebdomada sedent p. (pro) tribunali in loco dicto Divan.

Vesiriatu, us, officium, munus vesirii; *országos tandcs*. Veranes. III. 347. Gravissime ajunt principem fuisse indignatum, quod maneret Constantinopoli, lege gentili prohibente, quae exactoratos passas officio *vesiriatu* velat hic vel diem unum morari.

Vesirius, (arab. *wesir*, fulerum et *wasara*, sustinere) a consiliis sultani; *ország-tandcsos*. Veranes. III. 263. missus est et brevi venturus in eum locum Ibram passa, qui in collegio III. *vesiriorum* consilii imperatoris Turcarum tertius erat in adventu nostro.

Veso, onis (Du. C.) V. *Potosius*.

Vesperae, arum (Du. C.) officium divinum vesperi celebrandum; *vecsernye*. Fej. X. 2., 198. ordinavit . . . quod . . . Praepositus et canonici tali hora . . . missam et alia divina officia decantarent, quod postea . . . *Vesperis* . . . peragendis possent interesse.

Vesperas cantare, vespertinas preces canendo persolvere; a *vecsernyét énekelni*. Wagn.

Vespereza, æ, vespera; *est*. Georg. Sirm. I. 79. Post *vesperezam* invitare fecit ad cenam.

Vespertinalis, vespertinus (Du. C.); *esti vecsernye*. Pray. Dext. D. Steph. p. 17: Completo . . . tertie diei *vespertinali* officio.

Vespilio, onis (Du. C.) grassator nocturnus; *éjjeli útonálló, rabló*. Fej. X. 3., 314. egregie nobilitatis dominarum et puellarum non modica caterva obtipatas et vallatas ad instar rabidi vulturis, more *vespilionum*, freti cum hastis acutis et evaginatis gladiis . . . prosilientes. Cf. Fulg. expos. serm. antiq. 2. p. 188. M. V. Gloss. Vat. 6., 550 (b).

Vestarium, gazo-phylacium (Du. C. *vestarius*, qui thesauri curam gerit); *kincs-tár*. Batty. Ger. 96. Magnus thesaurus ille, qui omnes facultates superat saeculi et in nullis aliis *vestariis* reservatur, nisi in vasis fictilibus.

Vestiarium, i. (Du C.); *kincstárör*. An. Sc. I. 439. an. 1593: Publicus notarius et *Vestiarium*, (Nota Wagneri: *Vestiarium* non modo custodem vestium, sed cimeliorum etiam, atque adeo Thesauri et sacrarum rerum assertorem significat.) Cf. Gloss. Labb. Renier inser. Afric. 2874.

Vestis curialis, curiensis, vestis forensis; *hivatalos ruha, egyenruha*. Ger. Dienstkleid. Fjp. Szám. p. 224. an. 1426. Kronst. I. 438., 677.

4. **Vestitura**, æ, V. *Investitura* (Du C. al. s.); Vuch. Jur. Feud. 81. De origine vocis *investiturae* interpretes in varias abeunt sententias, optime videntur rem expedire, qui eius originem a voce latina *vestire* aut *investire* repetunt, . . . *investire* medio avo idem erat ac *tradere*, in possessionem mittere atque hoc sensu in disciplina etiam feudali adhibetur. Interdum synonyma sunt *vestitura*, *traditio*, *possessio*.

2. **Vestitura**, æ, (Du C.) vestis, vestitus; *öltözet*. Tör. Tár. VIII. 249. Cf. Orell. Inser. 3272.

Vestiturae - Commissarius, Praefectus ornatus vestitusque militaris; *katonai ruhátör főnöke, biztosa*. Arch. Rák. VIII. 72.

Veteramentum, res detrita; *ódon-ság*. Ger. Alte-Sachen. For. Ser. 1: Forum Scrutarium nuncupatur illud, in quo varia *veteramenta*, et rejectamenta diversaeque res obsoletae . . . venundantur.

Veteranus huso, Gros. H. Ph. III. 69: *Veteranus Huso* quem piscatores nostri *Orhal* aut *Szín-ríca* nominant.

Veterinaria, (Du C.) ars curandi vetera; *barom-, marhagyógyászat*. Ger. Thier-arzneikunde Szirm. Cf. Inpr. Iren. 2., 32., 2.

Veterista, æ, calendarii veteris cultor; Száz. III. 47. 30. A töröknek hódolt részekben azonban, névszerint Pécs vidékén a régi naptár még ezentúl is használatban maradt, nemcsak a kalvinisták és ariánusok közt, hanem a magyar ajkú katolikusok közt is, a kik e miatt elválva olasz- és tótajkú hitközségektől s magokat a régi (vetus) naptárról *veteristák*-nak elnevezvén, az új naptár szerint működő katolikus papok legelkeseredettebb üldözői voltak 1620.

Veterus, 3., vetus; *régi, ó*. Kronst. II. 362: *vetero bono vino 363: pro uno vetero* Bryuse.

Vetustus, 3., demin. a *vetustus*; *őska*. Text. v. sub *Indiculus*.

Vexa, æ, vexatio. (Du C.); *zaklatás*. It. vessazione. Plagen. Serm. Cat. 307. si irredant, contumelia afficiant, si sponte in *vexam* aliquid faciant. Ker. Nap. 284.

Vexaminosus, 3., qui aliquem ioco exagitat et ludit dolis; *bosszantó, kötekedő*. Törvt. Msz.

Vexativus, 3., (Du C.) vexans, acutus; *bosszantó*. Opinio Deput. 32. ad temere prosequendas saepe *vexativas* lites procliviores reddantur. Cf. Cael. Aur. acut. 2., 29., 156. et chron. 3., 4., 63.

Vexillaris, ad vexillum pertinet; *zászló-szered*. Ser. Episc. 136. an. 1443. Duæ crucis *Vexillares* argenteae.

Vexilla, æ, Vexillum; *zászló*. Georg. Sirm. I. 98. Et timpana fecit percutire et *vexillas* in tribus ratis erigere precepit.

Vexillationes, per turnas et vexilla divisi cives (ap. Du C. de equitibus); *polgár-*

rok zászlóik alatt. Probst. Comitoli. p. 18: Aliquot civium *vexillationes* per compita distributae consistebant. Cf. Suet. Galba 20; Orell. inser. 805., 2008 sq. 3575., 5253., 5456.

Vexillum funebre, vexillum lugubre, luctus insigne; *gyászlobogó*. Arch. Rák. VIII. 364.

Vezerius, V. *Vesirius*. Tör. Tár. 1888. p. 362.

Vezeratus, us, V. *Vesiratus*; Szamosk. IV. 15. loco motus est csasz basa et privatus *vezeratu*.

Vezerius, V. *Vesirius*. Szilády Tör. Magy. Eml. VI. 53. et passim. *Vezerius* autem egre tulit. Dip. Alv. I. 130., 297. II. 201.

Vezerus, i, V. *Vesirius*. Szamosk. I. 67. Quæ dum ita in castris ad Tokaüm geruntur, Memhet Bassa, secretiorum consiliorum præsens, quem *Vezerum* appellant, renunciat Joanni Solimanum ingravescentis iam ætatis detrimento mortem obijisse.

Vezer, Vezir, iris V. *Vesirius*; *dux belli; vezér*. Szamosk. IV. 501. latus ac tamquam re bene gesta ad *vezirem* rediit. Bel Comp. Geogr. 547. Summus exercitus dux, Magnus *Vezer*. Tör. Tár. 1889. p. 32. octo *vezires* . . . *veziribus* duobus.

Vezerianus, 3., ad belli ducem pertinet; *vezéri*. Cod. Alv. I. 297. atque nedum expectato *Vezeriano* mandato pro recessu, vi eiectus fuit . . .

Vezeriatus, us, **Supremus Vezeriatus**; summa rei; *fővezírség (a törökknél)*. Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. IX. 128.

Vezerius, V. *Vesirius*. Tör. Tár. 1892. p. 431. Hi tres beglerbeghi tum quotius divinum = senatum publicum imperatoris introeunt, eadem ac pari auctoritate prope *vezerios* seu *consiliarios* sedes suas habent.

Veznicatus, us, officium veznici; *köz-ségi végrehajtói tisztség*. Tkal. Mon. Ep. II. 28. an. 1340: de singulis *veznicatibus* vel villis.

Veznicus, i, exactor villarum; *falusi bíró, villicus*, (a Bohem. *ves*, *vesnica*, pagus, villa). Tkal. Mon. Ep. II. 28., 33. an. 1340: *veznicus* est, qui in villa qualibet habet exequi mandatum sui superioris, quod nomen bene sibi competit vulgariter, quoniam villa in slavico *wez* vocatur. Tör. Tár. 1893. p. 12.

Vheg, recte, ut K. Szabó suadet: *özvegy* quod vocabulum nunc aliam significationem habet h. l. captivi pagani; *pogány foglyok*. S. de Kz. Chr. A. 2. 7. Unde illi captivi *Vheg* nominantur. Hos enim unicuique Hungaro dimisit Ecclesia possidere et tenere.

Via, æ, (Du C. al. s.); *járás-kelesi jog*. Magy. Sib. Trans. Sax. 70. *Via* est ius eundi et ambulandi hominis, lapides lignave trahendi etc. Hinc *via*, iter et *actum* in se continet.

Via, (cum. gen.), ope, auxilio, operâ; *útján*. Ger. vermittelst. Kass. Prax. I. 54. notas taxales *viâ* concernentis Jurisdictionis cum iis communicandas esse.

Via civilis, (ad normam: *via militaris*), iudicium civile; *polgári út*. Knauz. M. E. Str. I. 53.

Via compromissi, ex convento, ex pacto; *egység útja*. Batty. Leg. III. 42. an. 1309: per *viam compromissi* . . . nostræ . . . Ecclesiae providere.

Via curulis, via publica; *szekérút*. Székesf. főgymn. Ért. 1894/5. p. 57.

Via exercitialis, via militaris; *katonai út*. Batty. Leg. T. II. 313. an. 1217: inde facto regressu ad *viam exercitalem*. Tkal. Mon. Ep. I. 41. an. 1217.

Via exercitus, V. *Via exercitialis*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 98. prima meta *publicae strata*, que vulgo *viam exercitus* dicitur.

Via facti, vi; *hatalommal, tényleg erőszakkal*. Jók. Szeg. gaz. 302. *viam facti* elfoglalva. Georch. H. IV. 56.

Via falsa, *görbe út*. Szegedi Rubr. Pars. I. p. 64: *Falsae viae* dicuntur, quæ ad declinanda Telonia et Tricesimas inveniuntur.

Via gradualis appellatae, *fokonkénti fölébvezés útja*. Ger. Weg der gradualen Appellation. Kass. P. P. I. 228. quod tales causæ ad *fora appellatoria via gradualis appellatae* deducendæ essent.

Via instantiæ, ope libelli supplicis; *kérelem útja*. Georch. H. T. IV. 13.

Via libera, idem est ac via publica, regia v. militaris; *országút*. Cod. Zi. III. p. 433., 434., 636. . . Quod . . . in *viam libera* . . . in ipsum latrocinaliter irruendo Letalibus vulneribus vulnerasset.

Via murata, via cæmentario opere superfusa; *makadam út, kavicsozott út*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 98. tenditque ad Lipechena ac revertitur ad dictam *muratam viam* (ad viam antiquam cæmentario opere superfusam).

Via novi; *perújítás*. Ger. Erneuerung des Processes. Juriev. Jur. Met. 207. *Via Novi* in Processu montanistico ordinarie locum non habet; Quamvis propter distinctum Obiectorum montanisticorum indolem et qualitatem vigore quoque B. R. de 6. Martii 1782. emanatæ atque a Supremo Camergratiatus Officio Schemmiciensi die 20. eiusdem Mensis et Anni publicatæ nec non BB. RR. de 10. Apr. et 28. Junii 1788. in Processibus Montanisticis *Via novi* admitti nequeat. Georch. H. T. IV. 181.

Via postalis, via cursus publici; *pósta út*. Opin. P. IV. Sec. 1. §. 6.

Via regia, via publica (Du C.); *országút*. S. de Kz. Chr. II. 3., 5.: quod gens armata per asperas et immeabiles indagine, dimissa *viam regia*, pertransiret.

Viae repulsuales; *parti út*. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 62. Quia vero finis sine mediis obtineri nequit, in ripis fluminum ubique idoneæ viae per Dominos territoriorum relinquendæ, per quas homines aut iumenta naves attrahantia commodè commoent. Nescio unde sumpto nomine, *vias* istas *Repulsuales* in Excelsi Consilii Regii Intimatiss compellari reperio. Germani *Treppel-Wege* vocant; nos Hungari forte non incongrue *Parti út* appellare possemus.

Via transversalis, via publica; *kocsi út*. Ger. Fahrweg. Kuk. Jura. II. 190. ea que ad activitatem Comitatum de Lege institutoque pertinent (velut Divini cultus promotio . . . Teloniorum investigatio, *viam transversalem* reparatio . . .)

Viaggio, (Du C.) iter; *út*. It. viaggio. Ljub. Mon. Sl. I. 98. Obs. Jad. 399. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 512. Dip. Reip. Rag. 298.

Viandans, tis, peregrinator; *utazó*. It. viandante. Ljub. Mon. Sl. VI. 16. an. 1461:

comes procedere debeat contra cives . . . et alios . . . *viandantes*.

Viaria, a, praepositura; beneficium ecclesiasticum (Du C.); *papi javadalom*. Batty. Leg. T. II. 436. an. 1279: prohibemus ne Archidiaconi . . . laicis . . . praesumant committere *viarias*.

Viarum strator, qui vias lapidibus sternit, munit; *átkővező*. Pest. Vár. Lev. l.

Viasum, pro: *viagium* q. v. Rač. Mon. Sl. XIII. 26. an. 1348: pro quolibet *vasio*, quem ibunt.

Viaticare, (Du C.) viaticum comparare, viatico instruere; *uti költséget szerezni*. Pár. Páp.

Viaticum, (Du C.) sacrae Eucharistiae, quae agris ac morituris datur, receptaculum; *tartó utolsó szentségek számára*. Tör. Tár. 1886. p. 534.

Viatorium, liber ad artem peregrinationis pertinens; *utazás mesterségének könyve*. Czvit Spec. 460. Bibliotheca seu Cynosura Peregrinantium h. e. *viatorium*.

Viazium, iter; *út, utazás*. Ljub. Mon. Sl. V. 247. an. 1334. rediit de . . . *viazio*.

Vibratilis, qui vibrari potest; *forgatható, kivrátott*. Ger. geüctik. Fej. V. III. 331. malos vero principalis dextre *vibratilis* suis compar demeritis ultor gladius persequatur.

Vibratiuncula, dim. a vibratione, articulus vibrandi: *kis rezzenet*. Vern. Met. II. 194. vestigia non esse motus, licet ex motu oriantur, aut *vibratiunculas*, quae per annos subsistere nequeunt.

Vicalis, alternatim serviens; Cf. *Vicatim*; *váltakozva szolgáló, soros*; der Reihe nach, abwechselnd, dienend. Cod. Dipl. Arp. Cont. I. 36. et sunt *vicales* cum equis per menses.

Vicaria, æ, (Du C.) vicarius, dignitas seu beneficium eorum, qui vices agunt alterius; *helyettesi hivatal*. Szek. Okl. I. 147. apud monachos ordinis Francisc. 454. fratres *vicariae*. Cf. Cod. Theod. 6., 26., 4. Vopise. Aurel. 40., 2.; Ammian. 23., 1., 4.

Vicariialis, ad vicarium, vicariam pertinens; *helyettesi*. Kon. Egyh. 303. Beng. Ann. Er. Cœnob. 434. Moln. Patv. 73.

Vicariatus, us, (Du C.) officium, munus vicarii; *helyetteségi hivatal*. Tör. Tár. III. 242. Rák. Ón. 185. Beng. Ann. Erem. Cœnob. 46.

Vicariatum, V. *Vicariatus*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 24. Sed si hæc oblitus fuero, quæ me pallei *vicarietique* Galliae partium Germaniaque . . . ditavit.

Vicarius, 3., vicanus; *falusi*. Germ. Dorf. . . Szamosk. II. 170. Interea adventante Turcarum ingenti vi, plurima oppidana, *vicariaeque* plebis multitudo Varadino, in finitimis circa tractibus, Turcici belli terrore percussa correptis, ut potuit, sarcinis et in plaustra iniectis, ut quemque pavor impellebat, diverse abire.

Vicarius apostolicus, (Du C.) vicarius sedis apostolicæ; *apostoli képviselő*. Not. rel. II. 75: ex legatis (missis), qui ad eandem provinciam spectabant, orti sunt *Vicarii apostolici*, quorum munus fuit intendere iuribus Primatilibus et Patriarchalibus Romani Pontificis, ordinare Metropolitans, celebrare Synodos et invigilare integritati fidei orthodoxæ.

Vicarius apostolicus militi-

rum, vel *castrensis*; *apostoli tábori helyettes*. Kon. Egyh. 357.

Vicarius diocesanus, episcopatus vices gerens; *püspökség helytartója*. Georch. H. T. IV. 89.

Vicarius generalis capitularis, capituli primus vices gerens; *káptalanbeli főhelytartó*. Tiszbt. Ir.

Vicarius in spiritualibus, in rebus ad res divinas pertinentibus vices gerens; *telkiekben helyettes*. Törvt. Msz.

Vicarius parochialis, curionis vices gerens; *plébános helyettes*. Törvt. Msz.

Vicatum, (Du C.) alternatim; *felváltva, sorban*. Diarium obsidionis Varadiensis an. 1589. ap. Ludew. tom. VI. Reliq. Mss. p. 333. Semperque pro lasso vulneratoque milite validos recentesque *vicatum* substituendo. Cf. Adelh. de re gramm. in Class. auct. 5., 522., 8.

Viceagaso, qui agasonum magistri vice fungitur; *allovázmester*. Fr. Lib. Rt. I. 444. manibus *viceagasonis* dati sunt.

Viceagens, agentis vices gerens; *alügynök*. Fej. II. 233. Datum Veronæ per manum Moysi Lateranensis Canonici, *Viceagens* Cancellariae.

Vicearchidiaconus, i, (vox hybrida a Latina vice et Græca ἀρχιδιάκονος composita) — qui vicem gerit archidiaconi, qui uno gradu archidiacono inferior est; a *föesperes helyettese, alesperes*. Cod. Zi. III. p. 125. discretus vir St(ephanus) rector ecclesie de warada predicta et *vicearchidiaconus*. et passim.

Vicearchivarius, tabularii praefecti vices gerens; *allevéltárnok*. Ger. Unter-, Vice-Archivar. Nov. Calend. 147. Officium Archivii Regio Cameralis Director D. D. T. *Vice-Archivarius* D. M. I.

Vicebaiulus, us, officium baiuli vices gerentis; *alügynöki hivatal*. Ljub. Mon. Sl. IV. 270. an. 1389.

Vicebaiulus, i, baiuli vices gerens; *alügynövő*. Ljub. Mon. Sl. IV. 269. an. 1389.

Vicebanalis, e, ad bani vices gerentem pertinens; *bánhelyettesi*. Beng. Ann. Erem. Cœnob. 15. Et licet per *Vicebanale* tribunal pro tam temerario ausu convictus.

Vicebanatus, officium vicebani; *bánhelyettesi hivatal*. Georg. Sirm. I. 46. illico scripsit epistolam ad *vicebanatum* suum et arcem Nandor-Albam. *Vicebanus* relationem scripsit domino suo.

Vicebanus, bani vices gerens; *bánhelyettes, albán*. Tör. Tár. 1890. p. 371. Fr. Lib. Rat. II. 147.

Vicecamararius, Vicecamerarius, camerarii vices gerens; *alkamarás*. Kov. Form. St. 476. ipsam Exponentem ad instantiam praefatorum *Vice-Camarariorum*. Numi Hung. 162. Szék. Okl. III. 64.

Vicecancellarius, officium vicecancellarii; *alkancellári hivatal*. Oláh. Cod. Ep. Pet. Páz. I. 330.

Vicecancellarius, cancellarii vices gerens (Du C. notarius); *alkancellár*. Tör. Tár. 1887. p. 358. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 422. Cod. Dip. Pat. VI. 310., 417.

Vicecancerrarius, qui cancellarii officia, vices sustinet. Procancellarius; *alkanczellár*. Szák. II. 1.

Vicecapitaneatus, us, Officium vice capitanei; *alkapitányi hivatal*. Tör. Tár.

1888. p. 537. *Vice-Capitaneatus* Varadiensis.

Vicecapitaneus, (Du C.) vices capitanei gerens; *helyettes kapitány*. Tör. Tár. 1888. p. Veranes. V. 91.

Vicecapitaneus palatinalis, palatini vices gerens; *nádori alkaptány*. Kelem. Inst. Jur. Pr. 283. Inter Magistratus Jazygum et Cumanorum censentur . . . 3-o *Vice-Capitaneus Palatinalis*, qui itidem a Palatino nominatur et prioris impediti vicem in omnibus functionibus obit.

Vicecastellanus, i, castellani vices; gerens; *várnagy helyettese*. Pesty Ször. I. 349. Cod. Zi. III. 463. Fej. X. 3. 440. XI. V. Un. 443.

Vicecehæ magister, Cehæ magistri vices gerens; *alczéhmaster*. Opín. P. II. Sec. II. Cap. IV. art. 9. Pest Vár. Lev. Priv. Ceh. 1694.

Vicecolonellus, i, in locum tribuni substitutus; *alexredes*. Tör. Tár. 1887. p. 230. 1889. p. 638. Arch. Rák. IV. 47. Reg. Mil. p. 34. Beng. Ann. Er. Cœnob. 55.

Vicecomes, (Du C.) iudex regius, comitis vices gerens; *alispán*. Ger. Vicegespan. Jogt. Eml. T. I. p. 11: *vice Comites*, qui appellantur iudices regii, auctoritatem habeant exeundi ad villas. . . Kass. Prax. I. 24. Samb. Tyrn.

Vicecomes cameræ, comitis cameræ vices gerens; *al-kamarai gróf*. Arch. Ver. Sieb. VI. 1., 463.

Vicecomitas, tis, Vicecomitatus. Georg. Sirm. 1., 61. et *vicecomitates* quilibet nobilium surrexerunt contra cruciferos.

Vicecomitatus, dignitas in locum Comitis substituti (Du C.); *alispánsági hivatal*. Fej. X. 3., 87.

Vicecommendans, belli duces vices gerens; *alparancsnok*. Arch. Rák. VIII. 382.

Vicecommetaneus, i, qui vicino vicinus est; *szomszéd szomszédja*. Cod. Dip. Kár. 571., 355. item Bartholomeus etc. . . quos actores *vicecommetaneos* annotate possessionis Feen esse dixissent.

Vicecommissarius, i, qui vicibus Commissarii fungitur; *albízto*. Art. Diet. Pos. 100.

Viceconsul, consulis vices gerens (Du C. Vicecomes); *vicekonzul*. Tract. Comm. 5. Ditionumque Ottomannicarum Emporiis, Insulis ac ubicunque ab aliis exteris nationibus Consules et Interpretes instituti sunt, pariter Consules, *Vice-Consules, Agentes, Factores*, Interpretes datis decretis creare et stabilire queat. Nov. Cal. 262. Kass. Prax. I. 4.

Vicecorporalis, decurionis vices gerens; *al-káprál, frajter*. Ger. Gefreiter. Diar. 4802. p. 97. Arch. Rák. VIII. 392.

Vicecurialis comes, Comitatus supremi praefecti vices gerens; *alispán*. Szák. III. 599. Cod. Zi. I. 81.

Vicedapifex, (Du C. *Vicedapifer*) qui vices dapificis supplet; *alasztalnok*. Kat. Hist. VIII. 631. Tunc Joannes filius Alexandri bonæ indolis juvenis, *vicedapifex* reginæ tunc existens . . . in ipsum Felicianum irrituit.

Vicedecurio, (in montanisticis); *alór*. Ger. Kratzenfüller. Besztb. Lev. l.

1. **Vice-director**, qui vicibus Directoris fungitur; *aligazgató*. Art. Diet. Pos. 44.

2. **Vice-director causarum rega-**

Hum, causarum regaliū directoris vices gerens; *kir. ügyész*. Kass. P. P. I. 239.

Vicedispensator, promicondi vices gerens; *sáfár helyettes*. Fr. Lib. Rt. I. 408. manibus *vicedispensatoris* dati sunt.

1. **Vicedominus**, (Du C.) oeconomus idem ac hodie seminarii *vice-rector*; *papi nevelő intézet, püspök aligazgatója*. Cher. Jus. Eccl. I., 260. habebant Episcopi 4. *Vice dominum* seu simpliciter dominum ideo sic compellatur, quia vices Episcopi sustinebat. Ille gubernabat domum *Episcopalem*, providebat rei familiari Fej. III. 404.

2. **Vice dominus**, vicecomes; *alispán*. Száz. III. 599. Cod. Dipl. Arp. Cont. XI. 194.

3. **Vice-Dominus**, (Du C.) oeconomus rerum episcopaliū, qui rebus episcopaliū et hospitalibus superveniētib; providet; *püspöki sáfár*. Pisztér Szt. Bernát I. 184.

Vicedux, (Du C.) vices ducis gerens; *vezérhelyettes*. II. Rák. Gy. 160. Fej. I. 476.

Vice-exactor, exactoris vices gerens; *adadószerő*. Nov. Cal. 403. Moln. Patv. 69. Ad hoc Exemplum Locumtenentiale refertur Officium quoque Exactoratus, rationibus a Comitibus, Civitatibus et Districtibus exigendis deditum, in quo sunt: ordinarius et *vice-Exactores*, *Consultoresque Rationum*.

Vice-fiscalis, patroni, advocati vices gerens; *alügyész*. Kass. Prax. I. 24. *Ordinarii et Vice-Fiscales*.

1. **Vice-generalis**, qui fungitur officio ducis; *helyettes tábornok, tábornokhelyettes*. Száz. IV. 427. Tör. Tár. 1888. p. 433. Arch. Rák. IX. 152. Dec. Bar. 344.

2. **Vice-generalis**, qui vicibus supremi curatoris fungitur; *főgondnok helyettese*. Moln. Rat. Rei Sch. Dedie. Illustrissimo ac Magnifico Dom. Alex. e liberis Baronibus Pronay . . . equiti aurato, ecclesiarum evangelicarum Augustanum Confessionem in Regno Hungariae Profluentium *Vice-Generali*. Scholarum vero eiusdem Confessionis Supremo Inspectori.

Vice-gerens, qui alicuius vicibus fungitur; *helyettes*. Ger. Stellvertreter. Art. Jur. Thav. Praef. unanimi Magistri Thavernicorum nostrorum Regalium eiusque *Vice-Genentis* etc. Arch. Rák. IX. 34. Veranes. V. 350.

Vicégubernator, gubernatoris vices gerens; *alkormányzó*. Szék. Okl. III. 76. parciū Transilvanarum *Vicégubernatoris*.

Vice-hadnagy, (haec vox nomine, titulo, specie vocabuli latini sumitur et occurrit latinis vocibus insertum) decurio; *altiszt*. Arch. Rák. IX. 84.

Viceimperator, (Du C.) imperatoris, belli ducis vices gerens; *alvezér*. Chr. Dubn. p. 204: Ubi et Bassa *viceimperator* . . . et alij pociores octo voyvode . . . capti sunt.

Viceiteratus, 3., (part. verb. inusitatum et comp. a vice + iterum) — vicissim, invicem iteratus; *kölcsönösen ismételt*. Cod. Zi. III. p. 382: . . . ladislaum ad premissa *viceiterata* evocandos fore dictarat.

Viceiudex, iudicis vices gerens; *albíró*. Cod. Dip. Arp. Cont. V. 403. Veranes. I. 476.

Viceiudex curie regis, iudicis curiae regiae vices gerens; *alországbíró*. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 236. Moln. Patv. 72. Szentiv. Curios. Misc. Dec. III. P. I. 246.

Vice-iudex nobilium, iudicis nobilium vices gerens; *alszolgabíró*. Ger. Vice-

stuhlbichter. Kass. Prax. I. 24. Comitatus habet suum magistratum, cuius membra sunt . . . *Ordinarii et Vice-Judices Nobilium*.

Vice iudex regius, vices iudicis regii tenens; *alkirálybíró*. Szék. Okl. IV. 474.

Viceiudicatus, us, ut iudicis vices gerens; *helyettes bíróság*. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 261. In *Viceiudicatu* etiam Curie nostre sic laudabiliter sic iuste misericordiam temperando iusticia et iusticiam equitate equanimitate adequando se gessit.

Vicelectisternitor, qui vice fungitur lectisternitoris; *alasztalnok*. Chr. Dubn. 167., 159. Coram Nicolao filio Jacobi *vicelectisternitoris* sui.

Vicelocumtenens, vices gubernatoris tenens; *helytartóhelyettes*. Szék. Okl. III. 275. Monm. Comit. Trans. I. 248.

Vicemagister, praceptor subsidiarius, hypodidascalus; *segédtanító*. Száz. IV. f. 313.

Vice magister agazonum regiae majestatis, V. *Viceagaso*; *kir. allorászmester*. Prisc. Serv. p. 40: *Vice Magister Agazonum Regiae Majestatis* avenam pro equis Regiis coēmebat. Engel Monum. Ungria p. 183. Fr. Lib. Rat. II. 7., 53., 174. III. 188.

Vice magister thavernicorum, thesaurariorum vices gerens; *altárnokmester*. Ac. Com. Sopr. p. 44. Art. Jur. Thav. 44.

Vicenarius, i, species monetae; *huszas*. Ger. Zwanziger. Bel. Comp. Geog. 30. Moneta in Hungaria sequens est in usu: 6. *Vicenarius*, 20 cruciferos valens.

Vicenissimus, 3., gradus superl. adiectivi vicinus euphoniae (v. sonoritatis) gratia pro: vicinissimus, perraro usurpatus, a scriptoribus aureae et argenteae aetatis nunquam; *töszomszéd, igen közeli, közvetlen közeli*. Rák. Ön. 222. I. 5.: Angliae littora *vicenissimi* cernebantur.

Vicennalia, orum, annus recurrens vicesimus; *huszadi évi forduló*. Ger. die Vicennal-Feier. Euch. p. 30: qua secunda imposita Regio vertiei Sacrae Coronae latere percolum *vicennalia*. Cf. Laet. de mort. persee. 47. in. et 34 init. Nazar. pan. 2., 2.

Vicennium, viginti anni; *husz év*. Tör. Tár. 1881. p. 84. usque *vicennium* ratificata (pax conclusa). Cf. Modestin. dig. 50. 8., 8.

Vice-notarius, qui vicibus Notarii fungitur; *aljegyző*. Art. Diet. Pos. 26. alteruter eorumdem Vice-Comitum cum uno Iudice Nobilium et *Vice-Notario* in Sedibus Restauratoriis Comitatus . . . eligatur.

Viceofficialis, officialis vices gerens; *tiszthelyettes*. Kov. Form. St. 243. Universis et singulis Principibus Ecclesiasticis et Sacularibus Ducibus, Marchionibus et Praelatis Baronibus Comitibus *Purgavis* Potestatibus Castellanis Nobilibus Officialibus *Viceofficialibus*.

Vicepalatinus, palatini vices gerens; *nádorhelyettes*. Pesty Ször. 247. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 494.

Vice-pater, patris vices gerens; *atyjahelyettes*. Fej. I. 460 et oratores hunc sibi eligere decrevit, Laurentium scilicet Spalatensem Venerabilem Archiepiscopum, *Vice-Patris*, cuique placuit corde gratissimo territorio . . . donare.

Vicepincerna, æ, qui pincernarum

magistri vice fungitur; *alpothárnok, kulszárhelyettes*. Fr. Lib. Rt. I. 99., 422. Johanni *vicepincerne* dati sunt.

Viceplebanus, i, (Du C.) qui sacerdotis vice fungitur, eius loco officium administrat, curionis vicarius; *plébános-helyettes*. Oláh. Ep. Cod. 372. *Viceplebanus* de Myskolez nihil unquam ad me scripsit.

Vicepraceptor, (Du C.) curatoris vices gerens; *sáfárhelyettes*. Star. XXVIII. 123. an. 1284. *vicepraepetoris* de Aurania.

Vicepraefectus, i, praefecti vices gerens; *aligazgató, alfelügyelő*. Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. VII. 383. Beng. Ann. Er. Canob. 278.

Vicepraeses, qui praesidis vices gerit; *elnök-helyettes*. Száz. VII. 33. Szirm.

Vice-prior, adiutor Prioris, qui eiusdem vice fungitur; *alperjel*. Fej. X. I. 130.

Viceprothonotarius, (Du C.) prothonotarii vices gerens; *főjegyző-helyettes*. Kuk. Jura. II. 54.

Vice-provincialis, provincialis vices gerens; *alkormányfőnök*. Arch. Rák. IX. 67. *Vice-Provincialis* Scholarum Piarum. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. p. 141.

Viceprovisor, administratoris vices gerens; *altisztartó*. Georg. Sirm. I. 274. et *vicepromisor* erat unus Selavus Simon Litteratus de Attyva. Fr. Lib. Rat. I. 174.

Vice-rationum magister, rationarii vices gerens; *alszámbevő*. Ger. Unter-Rechnungs-Meister. Nov. Calend. 444.

Vicereciproca, mutuo, vicissim; *kölcsönösen*. Cod. Dip. Hung. Pat. I. VII. 467. Unde rogamus adhuc vestram eandem dominationem *vicereciproca*, quatenus dictam Bombardam quam cicius, ut post (tors.: potest), nobis mittere velitis.

Vice-registrator, eius, qui est ab actis vices gerens; *alváltáros*. Moln. Patv. 65. Non. Cal. 401.

Vice-regius, 3., in locum regis; *királyhelyettesi*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. p. 219. Successu temporis Officium *Banatus* in Locumtenentiam seu *Vice-Regiam* atque *Pro-Regiam* dignitatem elevatum fuisse.

Viceretractare, denuo retractare; *ujjonnan tárgyalni*. Tör. Tár. 1887. p. 592.

Vice-rex, (Du C.) qui regis vice fungitur, Palatinus; *királyhelyettes, nádorispán*. Rák. Ön. 66. I. 24—26. (24.): (aula) . . . Palatinum seu *Vice-Regem* regni, Principem Eszterházi multis titulis devinctum in suam pertraxerat sententiam.

Vicesgerentes, qui comitum, baronum aliorumque nobilium vices explent, vicarii; *személynviselő, helytartó*. Cod. Dip. Pat. Hung. V. 904., 109. Karolus dei gracia Rex Hungariae etc. fidelibus suis universis Baronibus . . . comitibus parochialibus, Castellanis et eorum *vicesgerentibus* . . . salutem et gratiam. Art. Diet. Pos. 13. Cod. Zi. III. 283., 647. Georch. H. T. III. 274. Fej. VIII. 3., 408.

Vicesima, æ, media decima; *huszad*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 598. denegassent dare decimas . . . frugum scilicet, vini, millii, apum et minuta earumden, kytas videlicet, galinas et decimas de custodia porcorum, que vulgo polyche dicuntur, ac decimam tributi fori nec non *mediam decimam precessorie*, que *vicesima* dicitur, prout alias dare et solvere consueverant.

Vicesimarius, i, V. *Vicenarius*. Kass. Jur. Civ. II. 436. itaque occasione redemptionis eiusdem Curiae similis argentea pecunia quemlibet florenorum in 3 *vicesimarius* computando, venit restituenda et deponenda.

Vice-tavernicus, tavernici vires gerens; *altárnok*. Kövy El. 697. *Vice-tavernicus* aequae sub nomine Tavernici verum nomen suum subscribit.

Vicetesararius, i, thesaurarii vices gerens; *alkinestárör*. Száz. XV. 443. Fr. Lib. Rat. 47. Numi Hung. 160.

Vicetributarius, i, exactoris tributorum vices gerens; *aladószedő*. Fej. P. XI. V. Un. 430., 444. Tributariis et *Vice-tributariis*.

Viceversa, vicissim, mutuo; *viszont*. Fej. VII. 473.

Viceversarius, 3., mutuus; *kölcsönös*, *viszonti*. Cod. Dip. Brüss. IV. 457. hæc cum literarum ad invicem scriptarum et interceptarum testimonijs, partim in locis publicis et authenticis *vicesversaria* protestatione luce meridiana clariora sunt.

Vice-vicarius, (Du C.) qui vicarii vices agit; *alhelgyettes*. Kov. Form. St. 53. sic quemadmodum diocesani Episcopi et eorum Vicarii in spiritualibus generales ac Archidiaconi et *Vice-Vicarii* iudicare, discernere, deliberare lineque debito terminare poterit.

Vicevoyvoda, æ, vox hybrida a Latina: vice et Illyrico: voyvoda, — qui locum voyvode obtinet, vicarius voyvode; *a vajda helyettese, helyettes vajda*. Cod. Zi. III. p. 48. . . ad presenciam dominici *vice-voyvode* nostri. . .

Vice-wayvoda, V. *Vicevoyvoda*. Arch. Rák. IX. 81. Una cohors consistere posset in 1. Wayvoda 20 flor. Rhen. 2. *Vice-Wayvoda* 14. flor 3. Vexillifero 10 flor.

Viciatura, æ, læsio, violatio; *sértés*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 259. an. 1534.

Vicinacio, vicinia; *szomszédság*. Cod. Zi. T. I. 70.

Vicinaliter, prope, in propinquo, in vicinia; *szomszédosan, közel*. It. vicinalemente. Fej. T. XI. V. Un. 478. vineæ *vicinaliter* adiacerent. Cod. Zi. III. 330. Knauz. M. E. Str. II. 201., 223.

Vicinanter, in modum vicinitatis; *szomszédképen*. Cod. Zi. T. I. 295.

Vicinantia, æ, (Du C.) vicinia; *szomszédság*. Ljub. Mon. St. XII. 48. an. 1442; ob *vicinantiu* inimicam.

Vicinari, (Du C.) idem quod *conterminari*; *határosnak lenni*. Haz. Okl. 48. an. 1265: *vicinatur* terre. S. de Kz. Chr. I. 4. 5. circa mare aquilonis, quod eidem *vicinatur*. Chr. Dubn. 8. Cf. Cael. Aur. Acut. 2. 43., 90.; Mart. Cap. 6., 608. Cael. Aur. Chron. 2., 14., 71.

Vicinatio, vicinia, vicinitas; *szomszédság*. Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 92. Cod. Zi. II. 70.

Vicinatus, us, *vicinitas, vicinia*; *szomszédság*. Cod. Dipl. And. V. IV. p. 207: particulam a parte septentrionali scilicet a *vicinatu* Solmus. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 94.

Vicinitates, communitates minores; *kisebbl községek*. Ger. Nachbarschaften. Arch. Ver. Sieb. VIII. 1. p. 148.

Vicissitas, vices; *kölcsönösség*. Tör. Tar. 1887. p. 747. amicæ *vicissitudinis* reciprocactionibus. Cf. Att. ap. Non. 485, 48.

Vicissitudinarie, invicem, reciproca ratione, mutuo; *viszont, kölcsönösen*. Eszt. Okm. p. 118. (Capitulum Eccl. Strigon. an. 1290): tenemur mutuo et *vicissitudinarie*. Fej. V. III. 447. — Magy. Tört. Eml. XXX. 184. an. 1547.

Vicissitudinarius, 3., (Du C.) ultro citroque datus, habitus, reciprocus; *kölcsönös*. An. Sc. I. 43. an. 1533: habita mutua et *vicissitudinaria* colloctione. Cod. Dip. And. IV. 347: recompensa *vicissitudinaria*. Kub. D. Mont. I. 74. an. 1322. Hungariæ approbatissima consuetudine, que causas, per utrasque partes, productione testimoniorum *vicissitudinarius* comprobata, duello solet terminare.

Vicissitudo, remuneratio; *viszonzás*. Ger. Erwiderung. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 54. volentes eisdem propter hoc *gracia* (recte grata) *vicissitudine* respondere . . . p. 23. Volentes itaque propter hoc eidem Magistro Petro grata *vicissitudine* respondere.

Viclefitæ, *Wiclefitæ*. V. Not. rel. II. 104.

Victimam alicuius bibere, salutem alicui propinare: *egészségére inni, áldomás*. Georg. Sirm. 1., 351. et biberant *victimam* pueri.

Victimare, immolare (Du C.); *feláldozni*. Batt. Leg. III. 215. an. 1369: matrem ecclesiae, in qua Christus quotidie *victimatur*. Cf. Appul. Met. 7. p. 492; ib. 497; Vulg. Sirac. 34. 24.

Victitatio, victus acquisitio; *élelem-szerzés, kereset*. Pel. Serm. Circa tertium de licita hominis *vicitatione*, hoc est victus pro sui necessitate vite acquisitione Aest. 20. f.

Victorialiter, vincendo; *győzedelmesen*. Haz. Okl. 67. an. 1273: quibusdem *victorialiter* captis.

Victoriosus, (Du C.) victor, victrici manu; *győzedelmesen*. It. vittoriosamente. Fej. X. 2. 438. qui dat regibus feliciter regnare et *victoriose* triumphare.

Victoriositas, natura victrix, triumphans; *győztes állapot, tulajdonság*. Pel. De s. Lucia s. c. 2. Secundum mysterium notabimus in sermone *victoriositatis*.

Vitrificus, **Vitrificus**, i, vitrarius; *üveges*. It. vetrajo, che vetrifica. Ger. Glaser. Cod. Dip. Brüss. II. 50. Pro salario *vitrifici* D. 46. p. 51. *vitrifici* pro eius provisione.

Victuaria, orum pro: *victualia; élelmi szer*. Ljub. Mon. St. XI. 280. an. 1347: de avere communis . . . in pane, vino . . . et aliis *victuariis*.

Videns, propheta (Du C. testis oculus); *látók, jós*. Batt. Ger. 31. *Videntes* prophetae dicuntur.

Videre, ut sub. = sententia, *ex videre* = ex sententia; *vélemény szerint*. Ljub. Mon. St. XVII. 47. an. 1420. nobis proponitur *ex videre* . . . regis . . . quod demus.

Videre meo, mea sententia; *véleményem, nézetem szerint*. Arch. Ver. Sieb. XXV. 479. an. 1782. *Meo* . . . tenui *videre*; (szerény véleményem szerint).

Vidimare, *visum testari*, (Du C. Apographum ad exemplar exigere); *láttamozni*. Ger. vidimiren. Kelem. Inst. Jur. Pr. III. 465. Copia quoque *vidimata* est vel simplex, illa, si persona quæpiam publica, sed ad solennes authenticas litteras expediendas necessaria auctoritate carens v. g. Vice-Comes, Iudium,

Notarius, Juratus Tabulae Regiae etc. cum Originali per se collatum et conformem repertam sui subscriptioe attestetur. Jus Fland. p. 30.

Vidimata copia, testimonio subscripto fide firmatum exemplum; *oklevélnék igazolt mása*. Georch. H. T. IV. 418.

Vidimatio, (Du C.) recognitio scripturae; *láttamozás*. Arch. Rák. VIII. 181. Kass. P. I. 333.

Vidualitium, pars rata viduae; *özvegyi illeték*. Benz. J. H. 77: Dotalitium . . . seu *vidualitium* 25009 ducatorum Hungar.

Vidualitium feudale, *hűbéri özvegyi illeték*. Vuch. Jur. Feud. 204. *Vidualitium feudale* in genere est, quidquid uxori defuncti vasalli in eam viduitatis ad vitæ subsidia ex feudo præstandum est. Constituitur uxori in eam, si vidua fiat; sua natra vero adstrictum non est ad statum viduitatis, quamquam id fieri possit vi specialis conventionis vel alterius dispositionis.

Viduatus, 3., orbatus; *özvegy, magányos*. It. vedovato. Cher. Jus. Eccl. II. 95. Electio Canonica in illis Ecclesiis obtinet, quarum rectores cum ipsis matrimonium spirituale contraxisse censentur, atque ideo Ecclesiae hæ *viduatæ* dici solent.

Viea, via, ut *metea* pro: meta: *út*. Cod. Dip. Kár. I. 288., 187. a parte orientis cuiusdam *viee* magne duas metas erexissent.

Viennenses denarii, *bécsi denár*. V. *Denarius Viniensis*. Numi Hung. 454. *Viennensium denariorum*, quod nomine in Austria et huic vicinis provinciis cecos numos intelligo — frequentissimus apud nos secunda regum periodo usus erat. Carolus I. in suo anni 1342 Decreto Viennenses latos quatuor pro denariis novis hungaricis tribus cambianos, parvos autem, (quorum 14 = 1 grosso Albae regiae currebant) ac medioeres exstirpandos præcepit. Ludovicus exs rursus admittit, quorum lati sex = 1 grosso et marca = 10 rarius 5 et 6 pensis erat. In Anni 1436, documento libram nigrorum denariorum Viennensium a 6 pensis duntaxat sex 240 denariis calculatam reperi; librae horum denariorum Talenta dicebantur.

Viges, etis, (Du C.) *reges*, vas vinarium dolium. V. s. *Chastratus*; *horádó*. **Vigesima**, V. *Vicesima*; *huszad (adó)*. Numi Hung. 457. Aliae partiales vel certis temporibus vel extraordinarie duntaxat per regnicolas dependi solite præstationes fuere: *Vigesima*, talem Sigismundus rex A. 1434 pro bello *Hussitico* de decimis ab Ecclesiasticis exegit (Wagner Dipl. Saros. p. 3). Ferdinandus I. A. 1534 *vigesimas* Brasovienses, Cibinienses, et Bistricienses Marco Pempfinger inscripsit.

Vigesimalitas, *vigesima pars*; *huszadrész*. Csaplov. Nucleus p. 65: Debitor sufficientem fundum ad manus judicarias resignans, si hunc creditor non acceptet, amplius nihil solvere tenetur, verum adhuc iudex *vigesimalitatem* detrahit. Kelem. Inst. Jur. Pr. 587.

Vigesimarius, V. *Vicenarius*. Faber. Jur. Met. 126. ut si exsolvenda relictionalis rata © non efferet Ducatum, tum in *vigesimarius* exsolutio fiat.

Vigilantia concertativa, *ellenőrzés*, It. controllo. Gall. controle. Instr. Jos. II. p. 25. §. 67: Ut ex *concertativa* duorum de se eadem *vigilantia* (Kontrolle) certo con-

stare possit, an nimirum expeditiones decretae expeditur rite omnes tradantur . . .

1. **Vigilator**, vigil, qui in schola vigilat et ordinem observat (Du C. al. s.); *éjjeli felvigyázó az iskolában*. Jókai Debr. lun. 43.

2. **Vigilator**, vigil. (Du C. explorator); *ör. Fjp. Szám. p. 558. an. 1442. Star. VII. 24. an. 1359. et 1360. per consortem vigilatoris*.

Vigiles officinae liquefactoriae, *kohó őrk.* Juriev. Jur. Met. 48. Denique huc accedunt etiam *vigiles officinae liquefactoriae* (Hütten-Wächter und Kohlen-Messer), qui Operariis et eorum laboribus in officina Ustrinoliqefactoria invigilant atque carbones . . . operariis subministrant.

Vigilia, (Du C.) dies profestus; *ünnepest, ünnepest előestéje*. It. vigilia, Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 245. Datum in vigilia Sancti Laurencij anno Domini MCC. octuagesimo secundo.

Vigiliales, merces vigilum; *vírrasztó-pénz, díj.* Fjp. Szám. p. 310. an. 1432: *vigiliales* de pulsu et exequiis pro mortuo in balneo.

Vigiliarum magister, V. s. *Campi mareschallus; őrmester*. Germ. Wachmeister.

Vigilestae, Vikliphistae, V. Wiclefistae. Kov. Jur. Tav. 231. idemque filius *Viktiphistis* scismaticis et paganis cum eisdem haereditatibus . . . adhaerere voluerit . . . et idem filius adhaerit haereticeis, quales sunt *Viglefstae*.

Vignealis, ad vineam pertinens. V. s. *Livellus 1.; szőlő* . . .

Vigor, (Du C.) auctoritas; *érvénység*. It. validità. Ger. Gültigkeit. Ludewig Reliq. Mss. tom. 10. pag. 488. Charta Caroli regis an. 1338: Salvis et suis iuribus et *vigoribus*, quoad omnes et singulos articulos.

Vigorese, fortiter; *vitészül*. Fej. X. 2. 420. castro Oryeo nuncupato in dextera Dei *vigorese* expugnato et obtento . . .

1. **Vigorositas**, vigor, auctoritas; *érvénység*. Cod. Dip. And. II. 244., 266. Cod. Zi. III. 124., 523. Tört. Tár. VI. 33.

2. **Vigorositas**, vigor, alacritas; *élet-erő*. It. vigore. Ger. Lebenskraft. Pel. Pom. L. III. P. III. Art. II. c. 2: Jesus acerbissimam passionem sustinuit in carne tenerrima . . . Tum propter sensus *vigorositatem*, quia in manibus et pedibus viget precipue sensus.

Vigorousus, 3., vigore plenus; tantum ap. Calepinum legitur. Ap. Du C. solum «*vigorese*» occurrit; *érvényes, hatásos*. Cod. Dip. Hung. And. Vol. V. 58., 2. responderat ab adverso, quod prenotatus magister Denk in facto dictarum possessionum instrumenta haberet *vigorosa*. Rák. Ön. 175. *vigorosa* defensio.

Vigrus, 3., (Du C. vigra sine interpretatione) cessans, vacans; *ugar*. Ljub. Mon. Sl. XII. 235. an. 1417: territorium . . . quod presentialiter est *vigrum* et incultum.

Vilenus, 3., fors. idem ac *vilis*; *alsó rendű, paraszt*. It. vile. Gall. vilaine. Ger. gemein. Jogt. Eml. T. II. 4. p. 283: qui tamen accolae nobiles fuerint, domosque liberas habuerint, *vileno* ordine eximuntur, altero tamen ad portandum onus iudicatus adstringuntur.

Villator, opifex sine auctoritate; extra tribum opus faciens; *kontár, himpellér*.

Pfischer. Száz. XI. 803. A zakmani (*vilitor*) munkáért szintén 4 frt bírság jár . . . *vilitorem* . . .

Vilipendium, (Du C.) contentus; *kevérsre becsülés*. It. vilipendio, vilipensione. Cod. Ep. Pet. Páz. I. 68. ne in despectum Ecclesiae Catholicae, Parochorum Catholicorum *Vilipendium* et derogationem . . . imposterum committantur. Tör. Tár. IX. 58.

Villitas, tatis (Fin. olesóság); hoc loco in-temperies (Du C. ignavia); *rossz időjárás*. Kub. D. Hont. I. p. 162. an. 1362: propter temporis *vilitatem* et inundacionem aquarum . . . mensurare non potuissent.

Villa, æ, (Du C. 1.) urbs. Gall. ville; *város*. Száz. VIII. 549. Bistricia *villa* An. 1255.

Villa ioculariorum, possessio tubicinum; *igriczek községe*. Haz. Okl. 11. an. 1244.

Villa porcariorum, *kir. csordapásztorok községe*. Haz. Okl. 11. an. 1244.

Villae conditionales, ecclesiis donata praedia; *adománytelek*. Ger. Pfünde. Thürocz. 143. Insuper omnis illorum possessio ecclesiis cathedralibus est divisa et sic omnes *villae conditionales* de Hungaria donationes Regum nominantur.

Villagium, (Du C.) villa; *majorság*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 270. an. 1528. duo *villagia* dono dedit.

Villaneus, villanus. Cod. Ziehy I. 202.

1. **Villanus**, (Du C.) *jobbágy, falusi ember*. Prise. Serv. p. 24; *Villani* erant servi, qui villae seu glebae adscripti fuere et cum villis atque praediis vendebantur. S. La-disl. lib. I. c. 44., 49. lib. II. c. 4. 5. Bel. appar. p. 194. Pfahl. Jus. Georg. 5.

2. **Villanus**, i, civitatis incolae; *városbeli*. Cod. Dip. Arp. V. 21.

Villanus udvornicorum, colonus aulicorum; *udvartelkesek jobbágya*. Rit. exp. ver. B. C: omnes *villanos udvornicorum* . . . pro quibus portaturus erat ferrum Thepsa . . . impieciunt de occasione.

Villare, Vilare, (Du C.) *villula; kis birtok*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 20—21. et inter Allerico *villare* et tusza mansos IX. et in Bobonisvillare ecclesiam, qui est vicus publicus in honore Sancti Petri cum mansis V. Infra petriam vero: Granicas, Membriaeum, Of-finiacum-villam, Visinicurtem, Lidinerivillam, Maurinicurtem, Rudolfvillare etc.

Villaticus, 3., (Du C.) rusticus; *falusi, mezei*. It. villatico. Bel. Geogr. Comp. p. 478. Szent Péter oppidum cultui *villatico* adaeque deditum. Wallaszky 327. femina *villatica*, de animalibus *villaticis* in Hungaria. Szentiv. Curios. Misc. Dec. III. P. IV. 58. canis *villaticus*. Cf. Varro, Plin. Col. et Appul.

Villatim, per villas; *faluról falura*. F. Forg. Comm. XIII. 257. Nam disciplina militari pridem dissoluta, milites *villatim* vagari, rapere, praedari, dicto inobediens esse.

Villatus, 3., villosus; *hajtos*. Bod. Hist. Eccl. I. 44. Georgius scribit se vidisse hoc volumine in Salliti serico *villato* et aureis umbilicis ornatum.

Villenagium privilegiatum, (Du C.) tenementum villani, quod ei concessum est ad excolendum sub onere praestationis. Uj Magy. Muz. III. 183. A birtokjog azután négyféle volt: 1. Fief de haubert . . . 2. Liberrum socagium . . . 3. Purum villenagium . . .

4. *Villenagium privilegiatum* vagy *villenagium socagium* = parasztek telke, melyért bizonyos meghatározott szolgáltatalt tartoztak.

Villenagium socagium, V. *Villenagium privilegiatum*.

Villicacio, (Du C. Villicatio) munus, officium villici. V. *Scultetia; polgármesteri hivatal, bírói hivatal*. End. p. 445, Bel. IV. Libertas an. 1238: 4) si (villicus) in aliquo minus idoneus repertus fuerit, regis auctoritate a *villicacione* repellatur.

1. **Villicatio**, rei familiaris administratio; *sáfárkodás*. Serm. Cat. 413. Evangelicus ille villicus, dum audit, quod Dominus *villicationem* ab ipso auferat, sollicitatur, quid faciam. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 150. Kaprin. Eloq. II. 754. Cf. Col. 41., 43. et 27. Petr. 69., 3. Hier. Ep. 421. e. 6. p. 867.

2. **Villicatio**, V. *Villicacio*. Kuk. Jura I. 70.

Villicatus, us, (Du C.) V. *Villicacio*. Kuk. Jur. I. 143. Item quilibet eorum possit iurare pro media marca et iuramentum eorum talium quorumlibet, qui *villicatum* in medio eorum non teneant, extendat se ad mediam marcam. Schwart. Scult. 14.

1. **Villicus**, i, (Du C.) maior villae; *köz-ségi előjáró, város gazda*. An. Sc. I. 48. an. 1269: *Villici* dicebantur Villarum Provires aut potius Praetores, Iudices, qui hominibus in villis commorantibus praerant. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 143. Schwart. Scult. 14.

2. **Villicus**, Dynasta Saxonum, quod vide; *városgazda, folnagy*. Ger. Stadthann, Schultheiss. Nagy Jus. Trans. Sax. 179. Kronst. I. 85. Száz. XV. 626.

Vinaceum, lora (Du C. al. s.); *törkölybor, löre*. Ger. Tresterwein, Lauer. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 187. si vero uvis exprimendis vel iam expressis aqua superfundatur, in Hungaria *vinaceum* vocatur.

Vinacia, orum, pro: *vinacea*, orum; *törköly*. It. vinaccia. Ger. Weintrester. Pfahl. Jus. Georg. 117. facultatem exurendi crematum ex propriis racemis (fecibus, brisis, *vinaciis*) vel aliis fructibus in propriis ollis.

Vinacium, V. *Vinaceum*. Thöck. Diar. II. 126. *Löre* három hordóval, vas *vinacii* nro 3.

Vinarium, cella vinaria (Du C. poculum); *borpince*. Kronst. I. 746. II. 483.

Vincibiliter, ita, ut vinci possit; *legyőzhetően*. Vern. Phil. Mor. 173. estque vel invincibiliter erronea vel *vincibiliter* talis, culpabilis proinde vel inculpabilis.

Vincitrix, victrix; *győzedelmeskedő*. Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. IX. 442. framae *vincitrix*.

Vincola, cultor vineae; *szőlőművelő, bortermelő*. Art. Diet. Pos. 406. praevia etiam Vinearum Montanisticarum ac *Vincolarum* ad vineas degentium conscriptione.

Vinctus tractorius, circulus ferreus; *vas abronces*. Ger. eiserner Reif. Her Oec. 300.

Vincularis, obligans; *kötelező*. It. obligato. Kass. Jur. Civ. II. 149. Contractus *Vincularis*. Malentes potius bonum pacis et amicum unionem inter nos ad invicem fovere . . . ad talem condescendimus inviolabiliter ab utrinque observandam amicam quidem, *vincularem* attamen compositionem.

Vincularis poena, pretium, pecunia

data ad rem restituendam; *bánatpénz*. Tör. Tár. 1889. p. 581. evictio és 500 márká bánatpénz vagy *vincularis poena* mellett eladtlák.

Vinculatio, vinculum, catena (Du C.); *bilincskebeverés*. Pel. De s. Petro ad vincula s. II. c. 4: Primum mysterium est de peccatorum *vinculatione*.

Vinculatus, 3., V. *Obligatus*; *kötött*. Thök. Diar. II. 238. Cassatio *vinculati* contractus inter familiam Illyesházianam et Thökölyanam per Petrum Álvinezy prothonotarium facta.

1. **Vinculum**, arrho, arrhabo; *bánat-hér, kötött bántetés*. Georch. H. T. III. 33. Tiszt. Ir. Jókai Régi jó Tbl. I. 90. Fej. VII. 259., 336.

2. **Vinculum**, ligatura; *pénzláb, pénz-mérték*. Batty. Leg. T. II. 498. an. 1293: in *vinculo* et in Warasio currentis cum pondere terrestri.

Vindemiatio, (Du C.) vendemia; *szüret*. Thök. Lev. 205. Szamosk. II. 294. ob *vindemiationis* ferias...

Vindemium, collectio uvarum, vendemia; *szüret*. Cod. Dip. Pat. Hung. V. 138., 186. circa *vindemium* proxime tractatum.

Vindicare iniuriam super alique, vindicare iniuriam alicuius; *valakinek igazságtalanságát megboszlúni*. M. Flor. Fontes II. 149. ut *super Abam regem iniuriam vindicaret*.

Vindicatio, redemptio (Du C.); *kiváltás*. Batty. Leg. T. II. 106. (Decr. St. Ladisl.) habeant partem in quarta parte *vindicacionis*.

Vindicativus, 3., vindictam continens; *megtorló, megboszlú*. Nad. Florus Hung. Praef. 4. non computat effusi sanguinis precium et bellum summum actum esse iusticie *vindicativae*. Cod. Dip. And. II. 431., 503.

Vindicose refocillare, ulcisci; *megtorolni*. Georg. Sirm. I. 225. Vere vere, quod mihi consciencia mordet mihi, quod iste monachus albus demum non *refocillaret vindicose* mortem fratris sui iuxta claustrum Ladon.

Vinea intrafundualis, kerti szőlő. Pahl. Jus. Georg. 56. Horreum tamen et Stabulum prout vinea hortensis, quæ *intrafundualis* etiam nominatur, sæpe non sunt domui immediate contigua.

Vinealis, ad vineam pertinens; *szőlő-hegyi*. Faber. Jur. Met. 4. Jus Montanum rectius, ut a Jure Montano *vineali*, cum quo illud ignorantia nonnunquam et malevolentia confudit, discernatur Montanistum, Minerale, Metallurgicum, Synonyma sunt. Tkal. Mon. Ep. II. 23. Cf. Col. 3., 12. init.

Vineare, (Du C.) vineam colere, campum vineis conserere; *szőlőt művelni*. Han. Mon. Jur. P. I. 154: plantare... et *vineare*.

Vineator, (Du C.) vinitor, qui vineam custodit; *szőlőcsász*. Ger. Weinbergshüter. Kronst. I. 102.

Vineatus, 3., (Du C.) vineis consitus. V. s. *Pognaium*; *szőlővel beültetett*. Star. XVIII. 40. an. 1454. vineam ipsius Martini... inter vineam *vineatam* et terram sodam.

Vineta, æ, (Du C.) vinea; *szőlő*. Batty. Leg. III. 421. an. 1309: quarta pars... *vinetae* spectat ad fabricam... ecclesiae.

Vinicator, vinitor; *vinczellér*. Ger. Winzer. Urk. Sieb. I. 123. an. 1273. episcopus...

pus... habebat mansionum *vinicatores* quinque.

Vinicola, æ, parva vinea; (Du C. *vinogilium*); *kis szőlő*. Vjestnik I. 492. an. 1289. unam *vinicolam* maceris circumdatam.

Vinidator, qui vinum dat; vinidatores = condicionarii, qui pro agratico dominis suis vinum dant; *vinczellér, szőlős nép*. Cod. Dip. Hung. Pat. V. 50., 63. Quandam terram inter possessiones ipsius ecclesie Wespremiensis hereditarias constitutum conditionerum nostrorum, *vinidatorum* videlicet nostrorum dedimus, donavimus, contulimus. Fej. VIII. 2. 669. super collatione duarum villarum *vinidatorum* regionalium.

Vinifer, i, parochus, præbitor vini; *bor-szállító*. Száz. VI. 303. ad manus Blasii *Viniferi* Suae Mattis.

Vinipotes, i, potator; vini capacissimus; *borivő*. Bene Pol. 92. *vinipotes* gratius.

Viniquæstor, mercator vinarius, œnopolis; *borkereskedő*. Pest. Vár. Lev.

Vinitoria, vinea. Forsitan dictum habemus ellipticum vinitoria sc. terra (Georg. et Forc. *vinitorius*); *szőlő*. Cod. Dip. And. I. 37., 39. resumendo super se... conditionem *vinitoriae* et solutionis vini.

Vinulenturus, fors, pro: *vinolentus*; *boros, mámoros*. Arch. Rák. VIII. 232. sed pro tumultu aliquo *vinolenturo* considerari debet.

Vinotoc, vox Slav. pocillator, a cyathos; *pohárnok*. Ger. Mundschenk. Rač. Mon. Sl. VII. 62. an. 1062.

Vinum absinthiacum, absinthium, V. *Absinthium*; *ürmös*. Ger. Wermuthwein. Arch. Rák. VIII. 357. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. 196.

Vinum adustum, Crematum; *pálinka*. Jegt. Eml. T. I. p. 332. Schwart. Scult. p. 36.

Vinum adustum v. destillatum, *égett bor*. Ger. destillierter Wein. Kecs. P. Ötv. 143.

Vinum ænulatum, vinum ænulā conditum; *timsós bor*. Ger. Alaunwurz-Wein. Arch. Rák. VIII. 337.

Vinum Campaniæ, vinum *Campanicum*, *pezsgő bor*. Ger. Champagner. S. Benkő. Top. Misk. 60., 61. *Vini Campaniæ* (le Champagne) parandi ratio. Bene Med. I. 104.

Vinum distillatum, spiritus vini; *borszesz*. Monm. Comit. Trans. V. 199. Ab una urna vini *distillati* f. — 20.

Vinum evaporatum, acescens, vinum fugiens; *eczetes bor*. Wagn.

Vinum falsificatum, vinum adulteratum, medicatum; *hamisított bor*. Bene Pol. 148.

Vinum Gallicum, vinum Campanum, Campano Gallicum; *pezsgő bor*. Száz. XX. 799.

Vinum glaciatum v. refrigeratum; *hűtött bor*. An. Se. IV. 38: *vino glaciato*, quo... utebatur, interiora corrupti.

Vinum hippocraticum, Hippokratæ bor. Ger. Hippokratisher Wein. S. Benkő. Top. Misk. 61. *Vinum Hippocraticum*. Cardamomi, carobalsami partes æquales, unciam semis: semina coriandri præparata, nucis moschata, zingiberis præp. uncias duas: contusa indantur.

Vinum iudicarium, bírői bor.

Schwart. Scult. 39. Accedit huc, in urbibus Hungariæ, quæ iure Teutonico regebantur, ius idem illud, Iudicibus seu Scultetis urbanis quoque, olim pro stipendio fuisse, hedera prætorio appensa; unde mutato quamvis stipendio, vinum, quod exhilarandis civium animis, electo novo Sculteto, in cella prætorio subiecta ibidem funditur, memoriam veteris consuetudinis conservans, adhuc *iudicarium* (Richterswein) nuncupant.

Vinum iuniperium, vinum crematum e iunipero coctum; *borókapálinka, borovicska*. Germ. Wachholderbranntwein. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 196.

Vinum lymphatum, (Du C.) vinum aqua mixtum; *vízzel vegyített bor*. Wagn.

Vinum malleum, vinum mellinum; *almabor*. Ger. Apfelfein. Poor J. Zsehsz. 7.

Vinum Malvaticum, vinum Malvasense, Arvisium; *malváziai bor*. Ger. Malvasier. Szentiv. Cur. Misc. II. 272. Somnum vero placidum conciliant viola, lactuca, syrupus et rosas siccis, Crocus Melissa, panis *Malvatico vino* tinctus.

Vinum missale, v. quo in missæ sacrificio utuntur; *misebor*. Lzb. Cod. Med. T. III. 85.

Vinum pomatum, succus melinus; *almavíz*. Ger. Apfelsaft. Pár. Páp.

Vinum præbendæ, vinum, quod alicui competit; *borilleték*. Száz. VII. 669.

Vinum rore marino confectum, *rozmarin bor*. Arch. Rák. VIII. 357.

Vinum sublimatum, V. *Vinum distillatum*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 196.

Vinum theologorum, vinum aurei coloris, fulgidum, bulliens; *vallást magyarázó papok bora*, (aranyásárga, fényes, pezsgő bor). Máty. 277.

Vinum ustulatum, aquavita, aqua vitalis; *mézes pálinka*. Ger. Lebenswasser. Jegt. Eml. III. p. 590: *Vinum ustulatum*, mellitum polonicum, quoniam est suspectum, exterminetur, quod vulgo *aquavita* vocatur. Similiter *balinca* ex hordeo et siligine cocta.

1. **Violentare**, vim inferre, violentia afficere (Du C. al. s.); *megsérteni, erőszakot elkövetni*. Epist. Proc. P. III. p. 579: militem Imperator educere non poterit e medio Nationis *violentatae*.

2. **Violentare**, (Du C. vi cogere); *erőszakkal eltéríteni*. Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 342. an. 1392: si cursus... fluvii de vero meatu *violentaretur*... ipsum cursum fluvii *violentum* claudendi... habebimus... facultatem.

Violentata, (sc. præsumptio), cum causa intime coherens, sufficiens suspicio; a *környüállásokkal szorosan össze-kapcsolt megnyugtató (violentata) gyam*. Georch. H. T. IV. 115.

Violentiale, (sc. Institutum) causa de violentia; *panaszoló ügyelet*. Georch. H. T. IV. 237.

Violentialis, ad violentiam pertinens; *hatalmaskodásbeli, erőszakos*. Kass. Jur. Civ. 175. Partemque I. præter refusionem damni et expensarum in pennis *Violentialibus* ad exigentiam actionalium Legum convinci peti.

Violentarius, i, is, qui vi agit, vi grassatur, vim affert alicui; *erőszakos*. Fej. I. XL.

V. Un. 378. Iudex Curiae Regiae violentarios altera etiam vice evocari iubet.

Violitius, 3., violae similis (colore); violaszinű. Hist. a Cuth. 382. desuper incedebat indutus capa cum capuceo largo et lato coloris violitii vel floris Persici modo Praetatorum.

Viperula, æ, dimin. ad viperam; kis viperá, áspis. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VIII. 277.

Vippa, æ, (Du C. vippa); boros kenyér, (boros leves). Gall. soupe au vin. Weinsuppe. Schlág. 1877.

Vir bonus, vir fidedignus; hiteles ember. Cod. Dip. Pat. T. I. p. 379: floreni . . . assignentur ad manus alicuius viri boni, qui servet puella . . .

Virculus, pro: Circulus v. Vinculum; abroncs. Prot. inq. 291. XLIII. tunc feci poni corones . . . virginis M. in quadam area de ligno . . . et ligavi eam virculis (circulis) ferreis.

Viretulum, viretum parvum; zöld kis mező. Arch. Rák. VIII. 338. Unum Viretulum cum B. V. Lauretana in Tafolla cœrulea depictum.

Virga, æ, (Du C. 6.) mensura longitudinis; decempeda; mérőpózna. An. Sc. I. 444. an. 1295: Laneus autem tenet duodecim virgas et quolibet virgarum habebit sedecim ulnas et unam palmam. Schwart. Scult. 34. Sup. An. Sc. I. 181. an. 1440. de uno laneo emethonali solvitur decima manipularis et per quot cirugas (lege: virgas) conopatum.

Virga bona, virga fascinata; büvös vessző. Szász. XI. 802. quilibet famulus tangat culpabilem famulum tribus vicibus cum virgis bonis.

Virgalis, census pro laneis per virgas demensis. V. s. Virga; földadó . . . An. Sc. I. 444. an. 1295: expirante . . . libertate . . . Virgalem solvere debebunt.

Virgatio, actus virgis cædendi; vesszőzés. Tisztb. Ir.

Virginal, (Du C.) liber officium B. M. Virginis continens; Szt. Mária tiszteletére imádságokat tartalmazó könyv. Tör. Tár. 1892. p. 567.

Virginalis, fistula; sip. Zermegh. 55.

Virginalis partus, V. Annus virginalis partus. Tör. Tár. VI. 40.

Virgo, cera candida; fehér viasz. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VII. 486. Duplex autem est cera. Una candida, quæ virgo seu virginea nuncupatur.

Virgula Martis, pœna belli; háború büntetése. Austr. Aust. p. B. 3—2: sævis-sima Martis Virgula Patria eiecit.

Virgularius, i, qui virgula magica aliquid indagat; büvös vesszővel kereső, kutató. Szentiv. Cur. Misc. 180 Plus probabilis videtur habere Divinatio per virgam metallicam, qua metallici utuntur, non solum ad reconditas metallorum venas in montibus investigandas, sed etiam ad Thesaurus et quas-cunque pecunias absconditas inveniendas. Con-ficitur autem hæc virgula ex corylo simplici . . . expertissimi tamen virgularii negant quid-quam horum requiri.

Virgultatus, 3., virgultis obsitus; cserjés. Fej. V. III. 445. quæ terra in toto facit centum et viginti iugera, sunt virgulta usque ad aquam Raba; quibus etiam quinquaginta iugeribus terræ virgultatis, ab oriente vicina est terra Demetrii Bani.

Virgultosus, 3., virgultis obsitus, abundans; cserjés, cserjékkel benőtt. Knauz. M. E. Str. II. 139, 180. Cod. Dip. And. II. 433, 306. Fej. V. III. 444.

Virguncula, æ, dem. a virgo; V. Octenus; serdületlen leány. Cf. Petron. Sat. 18; 20; Senec. Qu. Nat. 1 fin. Iuven. 43, 40. Frontin. aqu. 10.

Viri alicuius ubertatis, Juniores, Minores; fiatalabbak. Tör. Tár. 1887. p. 100.

Viri militares, fortes equites; vitéz lovagok. Szász. VIII. 599.

Viricida, æ, quæ virum occidit; (ad anal. parricida, homicida); férfigyilkos. Batty. Leg. III. 453. an. 1446. Fej. XI. V. Un.

Viridarium philosophicum, dissertatio de plantis; értekezés a növények-ről. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. p. 4.

Viride montanum, v. Ochra veneris chrysocola; hegyi zöld. Berggrün. Juriev. Jur. Met. 125. b) Ochra veneris seu viride montanum, cuius $\frac{1}{12}$ in natura titulo Urbure penditur.

Viride spunacei v. eruginis, ærogo; rézrozsda. Ger. Grünspan. Vect. Ref. 02: De centenário Viridis Spunacei vel Eruginis vulgo Grünspan.

Virideus, 3., viridis. Szász. VIII. 46. virideum colorem (festék). Schlág. 1241.

1. **Viridis**, viridi veste indutus miles siculus; V. Rubri; veres egyenruhás székel.

2. **Viridis**, tiro; újoncz. Ger. Fuchs. Nan. Phar. p. 47: Mos est Tyrones recenter Collegium ingressos, ubi in familiarem reliquorum adsciscuntur societatem, inaugurare, cuius sollempnitas cum Vespere Coenae Dubiae iam absolute coincidit, eos vero cum hactenus Virides technico termino appellaverint, jam nunc deviridare dicuntur, quo ritu, veros actualium societatis membrorum titulos eisdem elargiuntur.

Viridium dies, zöld csütörtök. Ger. Gründonnerstag. Hist. Eccl. Ev. 139. Cognitores hi die 23 Martii, die Jovis antepaschali (Viridium die) Olasii, pastore Klesch immerito vinculis detento, Templum per vim occupaverunt.

Viridius, 3., viridis; zöld. Tör. Tár. 1888. p. 370. in coreo viridio.

Viridus, 3., viridis; zöld. Tör. Tár. 1887. p. 188. cum nodo virido. Arch. Ver. Sieb. XI. 347. unum viridum pallium.

Virificari, virum fieri; férfitá válni. Batty. Ger. 42. Dicitur . . . vir unus, quia . . . Dei . . . Unigenitus virificatus, id est homo factus.

Virtualia iura, átható jog, reméltetés jog. Kövy El. 308. Fiscus in virtualibus non succedit. Virtualia iura vocantur, quæ post mortem alterius ad aliquem devolventur; sic filius virtualia iura habet in bonis patris vel matris, frater divisus in bonis alterius fratris, cum quo divisit.

1. **Virtualis**, verus; igazi, valóságos. Pázm. Dial. 406. Primum est: an ut intellectus excitetur ad formando diversos conceptus de eadem re ac proinde, ut advertat virtualem multiplicitatem.

2. **Virtualis**, quod quis sperare potest; várandó. Törvt. Msz.

Virtualis hæres, hæres, qui sperat; várandó örökös. Törvt. Msz.

Virtualis successio, successio spe-randa; várandó örökség. Törvt. Msz.

Virtualitas, V. Virtualia iura; vár-andóság, reméltetés. Kövy El. 309. Et hæc de virtualitate strictè sumta. Sic: si frater sive divisus sive indivisus moriatur, in virtualitate illius Fiscus non succedet, quia illa est apud fratres, nec in actualitate idest, quod ex divisione habuit et ad fratres devolvetur.

1. **Virtualiter**, virtute vel egregie, efficaciter; hatályosan, igazán. Chr. Dubn. 218., 493. Quia vigens mens industria et regnatura prudencia virtualiter dominatur. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 47. Pázm. Dial. 409.

2. **Virtualiter**, V. Virtualia iura; áthatólag. Kövy El. 226. non de quarta sperativa, verum reali, nec de nota interpretatoris, in cuius bonis tantum virtualiter inerat quarta.

Virtuose, cum virtute, fortiter; vitézül: S. de Kz. Chr. II. 4., 43. Stephanus cum Boëmis . . . expulit virtuose. Fej. X. 2., 422.

1. **Virtuositas**, (Du C.) virtus, honestas; erényesség. Pel. De S. Lucia s. c. 5: Lucia clauit fidei virtuositate.

2. **Virtuositas**, fortitudo, (Du C. al. s.); derékesség, férfláság. Tör. Tár. XV. 403.

3. **Virtuositas**, vis, efficacitas, (Du C. al. s.); erősség. Pel. Serm. Conditiones omnes alterando: scilicet colorem, odorem, saporem, virtuositatem vini. Hiem. 24. h.

4. **Virtuosus**, qui viribus pollet, fortis, (Du C.); erős, bátor. S. de Kz. Chr. A. 2., 4: virtuosos ad prælum deducentes secum. Szék. Okl. III. 45. I. Rák. Gy. 395. virtuosus, bellicosus, quod magis consiliosus.

2. **Virtuosus**, 3., (Du C.) laudabilis, honestus; dicséretes, dicséretre méltó. Cod. de Sztára II. 79. Non hæsitamus . . . virtuosa eius famulamina . . . digna venire . . . remuneratione. Cod. Dip. Pat. I. p. 248. Tör. Tár. XV. 404. Fej. I. 355.

3. **Virtuosus**, 3., (Du C.) virtute præditus, probis moribus; erkölcsös. Pel. De S. Andreae s. II. c. 5.

4. **Virtuosus**, qui in aliqua arte e. g. musica excellit; művész, mester. Ger. Virtuoso. Passim.

Virtus, facultates, bona, (Du C. al. s.); javak. Batty. Leg. III. 3. per quod . . . Ecclesia ad extreme virtutis exinanitionem . . . inremediabiliter deducta . . . est.

Virtus martialis, fortitudo, virtus belli; hadi vitézség. Rák. Ön. 47.

Virtutem dare, conari; törekedni. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 471: virtutem dabo ad omnes rationes et iustitias complendas.

Virum, i, pro: virus, i, gen. neutr.; mé-reg. Batty. Ger. 181. concupiscentiam carnis spumantes libidine virumque disseminantes.

Virunculus, i, homuncio; emberke. Wagn.

Vis, Ad vires successiones, quantum hereditas suppetitare valet; Georch. H. T. II. 347. a mennyire az örökösödésnek mennyiségét fel nem mûlnák (terhek, adósságok) ad vires successiones.

Vis, (temporis), circumstantia, ratio, conditio temporis etc.; időkörlmények. Brut. Hist. IX. 36., 43. Tria hæc imprimis spectari consuevisse et quibus esset tributum imperan-

dom et qui imperaret et quæ temporis vis esset, cum ad confectionem tributū conferri oportet.

Visa, æ, (Du C.) formula approbationis, subscriptio; lát, látamozás. It. visto. Gall. visa. Kass. P. P. I. 54. et pass. Recursus Contribuentium ad Dicasteria exhibendi Agentis contribuentium vel alterius stallo provisi subscriptione aut visa firmati esse debent. Tör. Magy. Tört. Eml. VII. 190.

Visare, approbare, subscribere; látta-mozni. Törvt. Msz.

Viscālis, (ex visco), glutinosus; ragadós, összetartós. Pel. Serm. Morte . . . nexus illi et viscāles nodi, quibus anima et corpus inneti sunt, dirumpuntur. Aest. 76., 6.

Visarium, (Du C. viscus) araneum; pókháló. Schläg. 1702.

Visceralis, ad viscera pertinet; bél... Bene Med. IV. 154. vermes viscerales seu splanchnici.

Viscerosus, 3., intimus, sincerus (Du C.); benső. Pel. De inventione s. crucis s. III. c. 7: Per quod (Christus) viscerosum amorem ostendit.

Visciorus, i, thesaurarius; kincstáros. Rum. visterin. Quel. Sieb. I. 245. an. 1497. cuidam Alp viscioro vajvodæ. Cf. 536. wythier boyero sive thesaurarius.

Viscositas, natura viscosa (Du C. viscus); ragadósság. Gall. viscosité. Szentiv. Cur. Misc. 485. Sunt enim feminæ naturæ humidioris et viscosioris, humidum autem facile commovetur et varias figuras imaginesque rerum recipit, viscositas vero easdem potentius retinet.

Viserius, i, V. Vezirius; vezér. Star. XII. 91. an. 1552. bassarum seu Viseriorum.

Visierus, Vizierus, Vezierus, V. Vezirius. Törvt. Magy. Eml. III. 395. et passim, non deest bonæ voluntatis continuatio: quam Vizierus huc usque Regi Bohemiæ patefecerat. Vezierus per aliquot dies laboravit ex Podagra . . . Hoc autem considerat dignum est Visierum nunc non, ut . . . etc.

Visiherus, (editio princeps), Vezirius (Schwandtner). V. Vezirius. M. Soiterus De bello Pannonico p. 579. Advocatis itaque in concionem Vezirius (Visiherus), Beglerbegis, Bassis, Sansachis et Zumbassis atque aliis tribunitiæ, aut alterius cuiuscunque militaris potestatis hominibus, habita oratione, hunc prope in modum disseruit.

1. **Visio**, sententia; nézet. Ansicht, Meinung, Gutachten, Avis. Cod. Dip. Brüss. II. 147. Item illæ terræ et confinia, quæ sunt ad portam Budæ, quæ omnia sicut scripta ex visione nostra in registrum nostrum ad nos pertineant.

2. **Visio**, istennek világos látása, ismerése. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 70. Tres communiter deote beatæ animæ a Theologis assignari, sūntque sequentes: visio, comprehensio et fruitio. Visio est clara Dei cognitio.

Visio personalis, præsens visere, in-visere; személyes látogatás. An. Se. II. 87. an. 1412: Opera Cardinalis . . . devictus . . . agere . . . personalem visionem cum Sigismundo Rege consensit.

1. **Visionarius**, i, homo imaginosus, qui imaginatur; tüneménylátó, rakbuzgókodó, rajzó, rajongó. It. visionario. Ger.

Geisterseher, Träumer, Schwärmer. Törvt. Msz.

2. **Visionarius**, 3., miraculis clarus; csodatevő. Száz. XVI. 596. visionarius kápolnája.

3. **Visionarius**, 3., ad visionem pertinet, qui solum in visione existit; látomás-szerű, képzeleti. Rák. Ön. 353. I. 34—36. (35.): Simplex et clara est hæc demonstratio; sed homo mundanus non capit illam et ideo speculativam ac visionariam asserit illam, quamvis sit vera et realis . . .

Visir, Visir bassa, Visirius, V. Vezirius. Veranes. V. 50., 51., 190.

Visirius Supremus, summus dux, a consiliis Zultani; fővezér. Tör. Magy. Tört. Eml. IV. 405. Ex alia parte Supremi Visirii morbus diuturnus, tum natura minus communicativa, nova eiusdem autoritas etc . . . effecerunt.

Visita, æ, actus salutatum veniendi, officii causa adeundi, visitandi, invisendi, accedendi, conveniendi; látogatás, vizit. It. visita. Szirm. 198.

Visitatio, salutatio; látogatás. Pesty Ször. III. 263. Visitatio Beatissimæ Mariæ. Cf. Tertull. adv. Jud. 13 fin.

Visitatio canonica, spectatio census ecclesiarum secundum canones; egyházlátogatás. Száz. XV. 385. Fabó. Monm. Evang. II. 313.

Visitatio Ecclesiæ, V. Visitatio canonica; egyházlátogatás. Száz. XV. 422.

Visitationale protocollum, tabulæ res de spectatione comitatus continentes; megye járási jegyzőkönyv. Georch. H. T. IV. 421.

1. **Visitor**, qui visitat scholas ordinis observandi, conservandi causa; vizsgáló, látogató. Wallaszky 537. Scholarum vero vernacularum Inspectores Regios, in Cascho-viensi Franciscum Kazinezi et Andream Valyi Visitatorem, in Posoniensi Joannem Klaniczai creavit. Irod. Közl. VII. 1. p. 5.

2. **Visitor**, (Du C.) qui visitat et administrat diocesim in locum episcopi; egyházmegye-látogató. It. visitatore. Fej. X. 2. Ubi idem Dominus Antonius Episcopus Vicarius et Visitor infrascripta formavit Capitula in scriptis redacta.

Visitorius, 3., ad visitationem pertinet; látogatási. Teutsch. Schulord. I. 307: acta visitatoria.

Visiva consideracio, oculatus, per-lustratio oculis; látóéleti szemle. It. oculare cognizione. Ger. Beaugenscheinigung. Cod. Dip. And. V. IV. p. 284: particulam terre litigiosam in prima visiva consideratione pro quinquaginta ingeribus consideratam.

Visivus, 3., (Du C.) videns, ad visum pertinet; potentia visiva, facultas videndi; látó tehetőség. Pázm. Dial. 36. actus potentiae visivæ. Pel. Serm. virtus visiva in oculo non videtis diu in tenebris deficit. Hiem. 44. f.

Viskianum, hyosciamus niger; beléndek, csalmatok. Ger. der Hyosciamus, die Bilse, das schwarze Bilsenkraut, der gemeine Stechapfel. Schläg. 890.

Visnetum, vicinetum, vicinitas (Du C.); szomszédság, szomszéd lakosok, szomszéd helység. Kétes esetekben a szomszédok tanuvallomásai szerint ítélt bíró (tesmoins voisins). Uj Magy. Muz. III. 196. si incide-

rint in misericordiam nostram et nulla predictarum misericordiarum ponatur nisi per sacramentum proborum hominum de visucto.

Vispilio, (Du C. tersorium) grassator nocturnus (pro: vispellio); éjjeli kőszáló, rabló. Kov. Form. St. 170. universosque Fures, Latrones, vispiliores, domorum incendioses, Intoxicatores, Incantatores, homicidas aliosque quoscunque malefactores ubique . . . in persona detinere. Cod. de Sztára II. 353.

Visu repertum, inspectio a medico peracta; látóélet, orvosi vizsgálat. It. visto. Ger. Fundbericht. Kass. Prax. I. 36. oculares peragere inspectiones, solum arisu repertum conficere mortuosque revidere.

1. **Visualis**, idem quod visivus, quod vide. Cod. Dip. And. V. IV. p. 289.

2. **Visualis**, ad iudicium oculorum pertinet; szemlértéki. Ger. Augenmass. Fej. X. I. 751. Tandem eandem possessionem Re-thi simul cum dicta terra Jungebelfewide iuxta modum premissum debebat mensurare vel visuali consideratione intueri.

Visum repertum, V. Visu repertum. Regul. Turn. Prax. 63. et chyrurgica Visarepta super vulnerationibus et mortis casibus. Georch. H. T. III. 310. Szirmai.

Visus finitor, (horizon) cælum; cælum vacuum; látóhatár, látókör. Bel. Geogr. Comp. 7.

Visus punctum, si consideres, examines (Hungarismus); szempont, tekintet. Ger. Gesichtspunkt. Opin. Deput. 51. institutum Fororum Pedaneorum hoc e visus puncto illud singulare emolumentum provincialibus præstitit. Törvt. Msz.

Vita sua comite, vivo aliquo; élttében. Georch. H. T. II. 290.

Vitalis statura, vera, ipsa corporis statura; életnagyságú alak. Pinx. Apod. p. 75: Conspiciantur Sancti Apostoli ex marmore secundum staturam vitalem positi.

Vitalisticus contractus, pactum, quo alicui aliquid ad vitam victumque assignatur; életjáradéki szerződés. Törvt. Msz.

Vitalitium, quod alicui ad vitam victumque assignatur; életjáradék, holtigi életem-pénz. It. vitalizio. Ger. Leibrente, das Vitalitium. Kass. P. P. I. 226. ut eidem Comiti N. vitalitium iam ante hæc elevatum inde a die obitus suppletorie assignetur. Jókai Kárp. Z. 435.

Vitaspatrum, (Du C.) liber ecclesiasticus continens vitas patrum (indeclinabile); atyák élete. Pel. De dedic. Eccl. s. II. c. 7: Legitur exemplum in Vitaspatrum.

Vitiligitismus, i, concertationis studium; perlekedési viselkedés. Száz. III. 587. Itészet és vitiligitismus. Böhm Lénárd «Dél-magyar v. az u. n. Bánság külön története» című munkájának igazolásul. Temesv. 1869.

Vitiligator, litigator; perlekedő. Dec. Bar. XLV. Nam aut optime mihi concitus vitiligatorum calumnias facile contemnam.

Vitriarius, vitrearius, (Du C. vitriarius) vitrorum artifex; üveges. Kronst. III. 117. vitrario, quod fenestras in consistorio melioravit. Rau. Elem. 156. Tab. Conser. Egri Lev. Cf. Senec. Ep. 90 med.

Vitator, V. Vitriarius. Fjpp. Szám. 174. defalcavit 3 fl. de tractibus ex parte vitatorum.

Vitrellum, vasculum vitreum; (uti) kis

üveg. Arch. Rák. VIII. 340., 344. Apotheca itineraria cum *vitrellis* cristallinis et pixidibus stanneis.

Vitrescere, *incrustare; mázzal bevonni.* Ger. glasieren. Oszterh. 26. Lae vasis testaceis *vitrescentibusque*, immodice latis potius, quam altis conditur, uberioris cremoris gratia.

Vitri sarniator, vitri caelator; *üveg-csiszoló.* Pest. Vár. Lev. l.

Vitri speculi fusor, opifex speculorum; *tükörüveg öntő.* Bene Pol. 132.

Vitriarius homo, (Du C.) vitriarius, qui circa vitrum operatur; *üveges.* Hor. Mem. 240.

Vitriator, (Du C.) V. *Vitriarius.* Kov. Form. St. 208. Item quando *vitriator* vult aliquod opus facere de vitris.

1. **Vitricus**, (Du C. al. s.) confrater (fors. ideo, quia *uia vivunt*); *rendtárs.* Szék. Okl. I. 341. eodem *Vitricos* seu Confratres ecclesie predite.

2. **Vitricus**, (Du C.) curator, minister ecclesiae; *egyházi, templomaty.* Kronst. III. 616: *vitricus* ecclesiae.

Vitricificatio, actus encausto inducendi; *üvegesítés.* Szentiv. Curios. Misc. Dec. II. P. II. p. 279.

Vitri fusor, opifex speculorum; *tükör-csiszító.* Bene Med. II. 407.

Vitriolaceus, 3., vitriolo infectus; *gálicztartalmu.* Gall. vitriolé. Szentiv. Cur. Misc. 333. Nam si Laminas ferri subtiles, aquae *Vitriolaceae* infereris.

Vitriolatus, 3., vitriolo mixtus; *gáliczos.* Lzb. Cod. Med. T. II. 241. Tartarum *vitriolatum*.

Vitrioliom, pro vitriolum (i. e. vitriolum) sicut arabicum pro arabicum. Kol. Cod. 15. Recipe *vitrioliom* libram 1.

Vitrophagus, qui vitrum devorat, deglutit; *üvegfaló.* Bocat. Hungar. p. 406.

Vitrorum quaestor, vitriarius; *üveg-kereskedő.* Pest. Vár. Lev. l.

1. **Vitrum**, vas vitreum, lagena; *üveg.* Kronst. III. 176: duo *vitra* cum vino. Arch. Rák. VIII. 340. *Vitra*, in quibus sunt distillatitiae aquae, unguenta, oleum.

2. **Vitrum**, (Du C.) poculum; (ivó) *po-hár.* It. vietro. Fjp. Szám. p. 321: pro *vitris* ad bibendum.

Vitrum aspergibile, *durüveg.* Ger. Spreng-Glas. Lzb. Cod. Med. III. 41.

Vitrum auctuarium, microscopium; *nagyító üveg.* It. microscopio. Ger. Vergrößerungsglas. Princ. Ang. p. 107: Et quasi usu *auctuarii vitri*, minima in maxima trans-eunt.

Vitrum triangulare, prisma; *prizma.* Arch. Rák. VIII. 321. *Vitrum triangulare* pro iride representanda.

Vitrum trigonum et polygonum, prisma; *prizma.* Szentiv. Curios. Misc. Dec. II. P. I. p. 248. *Trigona* et *Polygona* vitra iucundissima ac simul curiosissima spectacula, quae isdem exhibentur. Illa quidem funduntur in *fornacibus vitriariis* ex purissima crystallo forma prismatis triangularis, haec vero arte in complures angulos seinduntur, formantur et expolliuntur.

Vitrum asterium, ustorium, vitrum causticum; *gyújtó üveg.* It. lente ustoria. Ger. Brennglas. Thök. Diar. II. 375. *Vitrum asterium* fl. 4. Arch. Rák. VIII. 321.

Vitta, harhaub Dief., Boh., Russ.: écepec, Pol. czepecz = Haube. Murm. (2023). = feiköttő; *főkötő, csepecz.* Schläg. 1170.

Vittecus, i. V. *Vitricus* 2). Kronst. III. 805.

Vittrum, pro: *Vitrum.* Tör. Tár. 1890. p. 698.

Vituperiose, fedes; *gyalázatosan.* Száz. III. 570. fugam accepit *vituperiose*.

Vituperiosus, 3., vituperans (Du C. vituperio dignus); *gyalázó, gáncsoló.* Kass. Jur. Civ. I. 66. Egregius N. N. de repente illuc accurrens eundem diversis inconvenientibus et *vituperiosis* dieteris exaggitare . . . non dubitaverit.

Vituperium, (Du C.) crimen, vituperatio; *gáncsolás, gyalázás.* Pel. Serm. O peccator audi nunc quid dicit Christus: ego propter te et propter homines de celo descendi carnem suscepi et 33 annis opprobria multa et *vituperia* toleravi. Hiem. 9. z. Száz. VII. 342. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 146.

Vivaria, orum, victualia; victus, alimenta; *élelmiszerek.* Samb. Tyrn.

Vivaticus, 3., vivax; *élénk.* Cod. Dip. Kár. I. 369., 229. Quoniam, que in iudicio vel concordia geruntur, ne labantur simul cum tempore, sed testimonio *vivatici* decoris talia solent consolidare.

Vividitas, natura vivida; *élénkség.* Gall. vivacité. Ger. Lebhaftigkeit. Carlow. Log. 147. consistitque partim in hac perspicuitate *vividitas*, cuius hoc proprium est, multa discernere in uno.

Vivificativus, 3., animans; *élesztő, életrehozó.* Andr. Pann. 8.

Viviter, vivus. V. *Exorsare se*; *éve.* It. viventemente. Georg. Sirm. I. 32. quia iste Ladislaus iam senio confectus non multum *viviter* durabit.

Vixerius, Vizirius, V. *Vesirius*. Dip. Reip. Rag. 356. Tör. Tár. 1888. p. 471.

Viznicatus, i, praefectura; *apátság.* Star. XXVIII. 144. an. 1290. eidem . . . *viznicatum* S. Martini . . . contulit.

Vlachia, æ, par oneri ferendo; *teherhordó. Boves ad Vlacham; teherhordó marha.* V. Tira.

Vlachus, opilio; *pásztor.* Schwartz. Scult. 78. Opiliones isti *Vlachi* nomine improprio appellati (*Valachos pecorarios* art. 12. 1567. nuncupat), a Scultetis ad loca deserti aratro tentanda, sedesque stabiles figendas invitati, vocationi saepenumero obsecuti sunt.

Vladica, episcopus. Nill. Symb. p. 719: laborarunt . . . ut . . . Sua . . . Majestas . . . aliquem ex caligeris praereteret in Episcopum seu *Vladicam*. Batty. Leg. III. p. 452. an. 1456.

Vlaszi, opiliones; *pásztorok.* Száz. XXVII. 60.

Vlennius, (fors. a germanico *flaniren*) subrostranus. V. s. *Castaurus; járdakoptató, csavargó.* Ger. Bummler.

Vocale, pro: *pocale; serleg.* Száz. XXII. 139. Ciphis vel aliis *vocalibus* argenteis ultra duas marcas argenti *singulariter* ponderantibus.

Vocales, (Du C.) suffragatores, qui suffragii ferendi in capitulis ius habent; *szavazók.* Beng. Ann. Er. Cænob. 546. in quo Conventu concordibus *Vocalium* votis electus est in Priorem Provinciale.

Vocalia, ium, lege: *ioctalia; ékszer.* Buny. Vár. tört. I. 222. Fej. X. 4., 522. cum parametris, ornamentis et *vocalibus* com-busta.

Vocalis, (Du C.) cui potestas data est suffragii ferendi; *szavazási joggal bíró.* Star. XXII. 43. an. 1662. patres *vocales* ad capitulum citat. Batty. Leg. III. 631. an. 1448.

Vocaliter, ad verbum; *szószertint.* Andr. Pann. 116. quod verba evangelii, quæ dicuntur Mathei XXV. non *vocaliter* sed *mentali-ter* erunt perficienda. Cf. Appul. Met. 4 p. 112; Tertull. adv. Prax. 3.

1. **Vocatio**, officium, munus (Du C. al. s.); *hivatal.* Con. Max. I. 141: quod si improbi esse (sc. officiales) perrexerint, etiam a *vocatione* removeant.

2. **Vocatio**, nomen, nominatio (Du C. al. s.); *megnevezés, nevezet.* Fjp. Anon. 7. b. ab Hungu omnes sui milites vocati sunt Hunguari. . . et illa *vocatio* usque ad presens durat.

3. **Vocatio**, (Du C. 2.) studium, voluntas, amor; *hivatalás.* Ger. Beruf. Ker. Nap. 11. szép jeleit adván papi *vocatiojának*; et passim.

Vocatio divina, vitæ gradus divinitus nobis assignatus; *istení hivatalás.* Passim.

Vocatio generalis, communes litteræ, toti clero datæ; *körlevél.* Batty. Leg. T. II. 266. an. 1181. *generalis vocatione* Clero Idertino scripsi.

Vocatio publica, diæta, synodus; *országgyűlés.* Batty. Leg. T. II. 432. an. 1279.

Vocator, (litteræ) quibus quis vocatur; *ev. lelkészí hivány, meghívó levél.* Kon. Egyh. 325.

Vocatoria, Litteræ citatorie, evocatorie; *felhívó levél.* Ger. Einladungs-schreiben. Száz. XXI. 708.

Vocatoria, (sc. litteræ) V. *Vocatoria* (Du C.). Cod. evang. T. I. p. 42: cum *vocatoria* . . . mihi offerentur. Kov. Form. St. CX.

Vocem habere in capitulo, iure suffragii ferendi in curia gaudere; *a káptalanban szavazati joggal birni.* Wagn.

Vocifer, 3., qui sonum seu vocem fert. (Fore.) *Tubus vocifer*: tubus, quo v. cuius opera vox longe auditur; *szócső, beszélő cső.* Rák. Ön. 217. I. 32–33. (33): per *tubum vociferum* minatus quoque est navis illius praefectus . . .

Vociferari, lamentari; querulari; *panaszban kilőgni.* Kandra Reg. 214. *Vociferati sunt* contra fures coram iudicibus. Cf. Suet. Aug. 23.

Vociferatio, hymnus, canticum; V. *Promulgatio; ének.* Batty. Ger. 76. circa ordinem *vociferationis*. Sensus: *ut ordo postulat hymni.*

Vodatus, idem ac *Knezeatus* 2. quod vide.

Voga, æ, (auct. Battiano est honorarium sive stipendium a Regibus dari solitum magistratus gerentibus et curiam regiam sequentibus); *tiszteletdíj.* Batty. Leg. T. II. 242. an. 1143: in Curia nostra servire volentibus *Vogam* impendunt.

Vogator, remex; *evezős.* It. vogatore. Ljub. Mon. St. I. 220: solum *vogatores* dare debeant non navilium.

Vogerus, i, V. *Vogator.* Ljub. Mon

Sl. II. 224: augmentatus est soldus *vogeriorum*.

Voivada, æ, V. *Vaivoda* (Du C.) in charta Belæ Regis. Hung. an. 1233.

Voivoda, V. *Vaivoda*. Fej. V. III. 4. Hos inter Dalmatiae ac Croatiae totiusque Sclavoniae Duces ac Ultrasilvani Principes (alio nomine Bani et *voivodae*) insignes fuerant maxime. Szék. Okl. I. 10.

Voivoda, V. *Vaivoda*. Szil. Tör. Magy. Eml. VI. 200. Etenim novit Excellentia Vestra *Voivodae* Transilpinensis fugitivi, uxor patris vicina, quomodo in limites Transilvaniae aufugisset.

Voivodatus, us. V. *Vaivodatus*. Cod. Dip. Pat. VI. 244., 173.

Voinici curteani, (a slav. vojna = bellum) exercitus aulici; *udvari hadak*. Száz. XV. 375.

Voivodalis, ad vajvodam pertinens; *vajda*. . . Száz. XIV. 750. Homo *voivodalis*.

Vojevoda, æ, V. *Vaivoda*. Tör. Tár. 1893. p. 5.

Vojnici, Vojnikones, (ex Slavo vojna, quod bellum notat) armati; *fegyveres nép*. Hain. Subs. Publ. 41. *Vojnici* . . . qui ad vada alia quoque finitimorum necessaria cum dominis eorum servire continue solent. Tör. Tár. 1893. p. 7. An. 1392.

Vola, æ, arrectaria; *zászlótartó rud*. Ger. Ständer. Fjp. Szám. p. 182. an. 1449. Ibid. 376. pro *volis* ad vexillum civitatis.

Vola cochlea, gradus quasi in cochleam exstructi; (*csiga*) emelkedés, csigalépcső. Gal. vol. Fjp. p. 247. convenimus edificare . . . turrin parvam ad *volam cochleam*.

Volachus, i, opilio, Vlaszus; *pásztor*. Száz. XXVII. 60.

Volanter, festinanter; *sietősen*. Száz. VII. 543. Arch. Rák. IX. 425. *volanter* küldött levelem.

Volar, boum praefectus (a Slav. vol, quod bovem signif.); *ökrök felügyelője*. Rač. Mon. Sl. VII. 62. an. 1062. Zouwiz *volar* testis. Luc. Regn. dalm. 96. nam in supradictis Privilegiis inventiuntur subscripti Camerarius 2. 3. Pincernarius . . . Ubrusar sive mensæ praefectus. *Volar* sive Boum praefectus.

Volatile, H. I. universim pro avibus. Ital. Volatili. Volatile, proprie pro eo avium genere, quæ in cortibus rusticis nutriuntur; *szárnyas*. S. de Kz. Chr. I. 1., 4.: erbis, lignis, *volatilibus*, piscibus et bestiis copiat.

Volatili, celeriter; *sebesen, gyorsan, ellőlan*. Ackerl. 10. e remediis nervinis *volatili* stimulantibus.

Volentas, voluntas; *akarát*. Cod. Dip. Pat. VI. 427., 348. Ad quod se Idem Nicolaus et suos successores spontanea coram nobis obligavit *volentate*.

Volitio, actus volendi; *akarás*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 38. Pázm. Dial. 219.

Volitivus, 3. ad voluntatem pertinens, vim volendi habens; *akaró*. Pel Pom. L. I. P. I. Art. II. c. 4.: Secunda ratio ex parte potentie *volitive*, quia voluntas angeli *invertibilis* est. Andr. Pann. 170. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 39.

Volitus, 3., (part. pf. inusitatum a velle), quod quis voluit; cogitatus, consulto factus; *szándékolt, szándékos*. Rák. Ün. 518. I. 32.: Nullius *voliti* mali conscius sum . . .

Volonales rationes, sponte data

rationes; *önkéntes pénztári számadás*. Törvt. Msz.

Volontarius, 3., more Italorum pro: *voluntario*; *önkénti*. Luc. Regn. Dalm. 98. nisi tamen *volontarius* exhibes honorificentiam. Cod. Dip. Arr. Cont. XI. 36.

1. **Volta**, camera (Du C. al. s.); *kamara*. It. volta. Fej. X. 3. 203. in ipsa Civitate Spalati est curia ipsius Archiepiscopatus cum omnibus palatiis, domibus, turri et domo cum *volta* sive camera Archidiaconali et Synagoga.

2. **Volta**, æ, (Du C.) fornix; *bolt*. It. volta. Ljub. Mon. Sl. XI. 2. an. 1306: non debeat tenere piecem . . . in aliqua domo, nisi in *volta*.

Voltherus, i, genus sellæ, sedilis, e nomine celebris gallici poetæ Voltairii ita nominatum; *Voltaire féle szék*. Cod. Telek. XI. 452: tres *Voltheros* deauratos.

Volucelatus, involutus, obsecutus. (Cf. Du C. volucum = *volucrum*); *befedett, homályos*. Batt. Ger. 106. iam . . . commendatum ex exercitis *volucelatisque* exercitum . . . adgrediendum.

Voluntas, natura, indoles, quod cuique rei convenit (Du C.) litera; *természet, betűszerint való értelem*. Batt. Ger. 24. celestis deliberanda denunciatio, iuxta *voluntatem*. Nota Batt. de littera ad litteram. lb. 31. iuxta *voluntatem* meditari.

Voluntas ultima, testamentum; *végrendelet*. Ger. Testament oder letzte Wille. Rozsny. D. Praef. Testamentum seu *ultima voluntas* agonisantis Reginae Candiae.

Volunterius, i, voluntarius, volo, onis; *önkéntes katona*. Gall. volontaïre. Arch. Rák. IX. 452.

Voluptuarius, ad voluptatem pertinens, voluptarius; *mulató*. Opin. P. II. Sec. II. Cap. V. §. 7.: hortus *voluptuarius*. Cf. Capitol. Ver. 2. Mart. Capell. 2, 37; Inser. Fr. arv. ap. Marin. 92.

Volutor, volutans; *nyársforgató*. Bratspieszdeher. Knauz M. E. Str. I. 603., 777. assaturarum *volutor*.

Volva, æ, cylindrus; *forgó tengely*. Kronst. III. 525. an. 1549: duxit . . . 2. *volvas* vulgo Wellen.

Volvulus, i, morbus, in quo quis steruus per os deicit; *bélköszvény*. It. volvulo. Ger. Miserere. Szegedi Rubr. Pars II. p. 140: Interit non multo post etiam Kálmánézi, vulgo Sánta Mártony, eo morbo, quem *volvulus* dicunt.

Vomeris igniti, (Du C.) purgationis per ferrum candens species, quos, qui innocentiam suam iubentur adstruere, calcare nudis pedibus tenebantur. V. s. v. *Campio*.

Vomeria, orum, vomeres; *szántó vas*. Han. Mon. Jur. P. I. 135: possint extrahere . . . badilia, clavos, *vomeria*.

Vomitiorum, remedium, medicamentum, quod vomitum, vomitionem movet; *hánytató*. It. vomitivo, vomitorio. Ger. Brechmittel. Arch. Rák. I., 351. Ez nap *vomitiorum* vettem be.

Vomiturire, vomiturus sum; *okádni akarni*. Ger. brechen wollen. S. Benkő. Top. Misk. 94. nonnulli *vomituriebant* oculis caliginosi . . .

Vomiturito, irritamen vomitandi; *hányásinger*. Bene Med. I. 27.

Vonás forintones. Sim. Num. 463.

Antequam Florenos Hungaricales descram, occurrit præter tot eorum cognomina unus nondum a me nominatus, quem in Theodori Kariatovics Ducis Munkatsiensis deprehendi (Apud Cl. Pray) Litteris fundationalibus Ord. S. Basilii, quibus statuit, ut successores, monachis servis Dei, de proventibus Castrî teneantur dare fruges decem cubulos et totidem siligines et 4 vasa vinorum et centum sales et centum *Florenos longos* etc. Datum in Munkáts VIII. Martii. 1360. Hos florenos longos censet esse *Vonás forintones*. = 51. kr. Cl. Pray: ego vero cum Venia tanti viri inquam esse auri *florenos maiores*, de quibus iam sermo nem habui; nihil enim facilius commutatur quam magnus et longus.

Vontarium, ab hung. *vont arany*, aurum ductile, textile. Vect. Ref. D: De una petia veluti floribus elevatis, auro intertextis, vulgo *Vontarium*.

Vorait, (a Voreid); *eskü*. Fej. III. 336. Volumus itaque, ut a nullo recipiatur iuramentum, quod dicitur *Vorait*, nisi illemet secundum iuret. Item *Vorait* non præstabitur extra iudicium, sed tantum in iudicio.

Vornici, praefecti populorum; *nép előljárói*. (Dacia). Száz. XV. 374.

Voscococh, idem quod *Uscococh* q. v. Batt. Ser. Episc. 169. de *Voscocochis*, praedonibus coërcendis.

Votatio, actus suffragii dandi; *voksolás*. Arch. Ver. Sieb. IX. 1. *votationi* non interit.

Voticampus, voti compos; *vágyát elérő*. Pár. Páp.

Votifragus, 3., periurus, perfidus; *hit-szegő*. Pel. de s. Luca s. III. c. 2. Eiusmodi christianus fît religionis christianæ *votifragus*.

Votisare, suffragium ferre; *szavazni*. It. votare. Kass. PP. II. 149. si e numero *votantium* aliquis non eiusdem foret cum reliquis *votisantibus* opinionis.

Votisatio, suffragium; *szavazás*. It. voto, votazione. Art. Diet. Pos. 76. In *votisatione* porro Ratio Legis et Consuetudinis habenda.

Votiva, æ, voto consecratae res; *fogadományi dolgok*. Ger. Weihgeschenk. Kronst. I. 484.

Votive, ex voto (Du C.); *kivánság szerint*. Wagn.

Votivum, (Du C.) votum, optatum; *votivis praesumere*, votis credere; *jóakaratra bízni*. S. de Kz. Ch. II. 5. 1. Sanctorum *votivis* praesumens.

Votivus, 3., optatus, exoptatus, expectatus (Du C. voto consecratus); *óhajtott*. Frak. Mát. lev. II. 86: exspecto clemens et *votivum* a vestra sanctitate responsum.

Votizare, V. *Calculus dare*; *voksolni, szavazni*. Nill. Symb. p. 649: numerum *votizantium* ad solos in ipso monasterio servientes Religiosos restringi . . .

Votizatio, actus suffragii ferendi; *választás, voksolás*. Fej. Jur. Lib. 121.

Votum curiale, suffragium commune, legati enim civitatum in universum tantum unius suffragii iure gaudebant; *közös voks*. In iure hungarico.

Votum consultativum, *tanácskozó szó*. Berathungsstimme. Gutachten. Törvt. Msz.

Votum decisivum, (Du C.) suffragium decernens; *döntő szavazat*. Opin. Deput.

45. qui pro Testimonio legali in Sedibus Dominilibus adhibentur, ibidem eorum *Votum* etiam Judicis *decisivum* habeant.

Votum informativum, sententia instruens; *felvilágosító szó, szavazat*. Törvt. Msz.

Votum separatum, sententia separata; *külön vélemény*. Törvt. Msz.

Votus, us, votum, voluntas, optatum; *akarát*. Cod. Dip. Kár. I. 420., 87. ipseque proprietates et possessiones eorumdem universe et quolibet nostre regalis clemencie manibus applicande seu tribuende, ut nostro *voti* placeret, censerentur.

Vox, suffragium; *voks*. Batty. Leg. III. 454. an. 1316. Ker. Nap. 105. Georch. H. T. IV. 169. Szirm.

Vox activa, suffragium, quo quis eligit; *választó voks, választási jog*. Cher. Jus. Eccl. II. 95. 3. *Voce activa* seu *iure eligendi destituuntur* usum rationis non habentes, censuræ ecclesiasticæ subiecti . . . 4. *voce passiva* carent seu *eligi nequeunt*, qui dotibus a s. canonibus præscriptis destituuntur.

Vox passiva, suffragium, quo quis eligi potest V. *Voce activa*; *választható voks*. Batty. Leg. III. 631. an. 1498.

Vox technica, idem ac terminus technicus q. v. Kaprin. Eloq. II. Præf. Unde rerum sacrarum ut sunt: virtutum, vitiorum, mysteriorum ac rerum aliarum *voces* quasi iam Eloquentia sacra *technica* ac civitate donatas cuiusmodi sunt: humilitas, puritas, ingratitudo.

Voinicatus, us, munus, officium ita dictorum Voinicorum; *határőrhivatal*. Fej. XI. V. Un. 519 cum utilitatibus ad *Voinicatum* spectantibus.

Voyscina, æ, V. *Hostilicium*.

Voyska, exercitus; *sereg*. Luc. Regn. Dalm. 272. *Voyska* exercitum significat.

Voyskina, æ, (Du C.) slavici dicuntur

contributiones belli causa exigi solitæ a *vojska*, exercitus; *hadi adó*. Luc. I. 6. de Reg. Dalmat. c. I. *Voyska* exercitum significat, inde contributiones belli causa exigi solitæ *Voy-skine* appellabantur.

Voyvoda, V. *Vaivoda*. Luc. Regn. Dalm. 272. *Voyvoda* vero exercitus ductorem significabat, at hodie promiscue pro quolibet exercitus vel ordinum ductore accipitur, ut apud Italos Capitaneus.

Voyvodatus, V. *Vaivodatus*. Cod. Dip. Hung. And. V. V. 435., 27. et pass. tempore *voyvodatus* Nicolai condam *voyvoda*.

Voyvoda, V. *Vaivoda*. Tör. Tár. IX. 422.

Vralarina, æ, tributum, vectigal, (a sl. *vrana*, porta); *kapuvám*. Fej. VI. 182., 178. gabella porte Civ. Trag. *Vralagina* vulgariter nuncupata.

Vranometria, æ, mensio, mensura colli; *égmérés*. Hor. Mem. 358.

Vrasda, a, homicidium et muleta pro sanguine solvi solita (Du C. *Urasda*); *emberölési hér*. Luc. Regn. Dalm. 274. In criminalibus vero, quomodo iudicia ferentur, in scriptis nulla memoria reperitur, tamen in homicidiis vel membrorum mutilationibus consanguineos petere solitos fuisse, compensationem *Vrasdam* nominatam apparet.

Vretus, fors, legendum: *victus*. Raë. Mon. Sl. XIII. 360. an. 1335. teneatur facere expensas . . . *clericelli* de *vretu* cum alia sua familia.

Vrumelibeglerbegus, summus belli Imperator, earumque regionum præses, quæ ultra mare Aegeum ad nos spectant; *fővezér*. Historia arcis Szigeth p. 726.

Vulgarania, locus communis omnibus villæ incolis, in quo tendicula pannorum erant in usum communis (apud Du C. *Vulgaria*). Gall. Communes; *közös hely, rét*. Kov. Form. St. 25. Vel sic proponit isto modo, quod dictus C. f. F. vicinus suus nuperrime tendicula

pannorum *vulgarania* vocata in orto suo situata, quæ a primis parentibus suis successorio titulo ad ipsum fuissent devoluta.

Vulgaris, colonus; (Du C.); *alsórendű, paraszt, közember*. Samb. Tyrr. Tör. Tár. 1893. p. 44. Pfahl. Jus. Georo. XX. *Liberi* præter Prælatos . . . distinguuntur in legibus S. Stephani in Comitibus Milites (alicuius virtutis) et *vulgares* vero Pauperes in antithesi videlicet cum Valentibus vocantur. Decret. S. Steph. Reg. Hung. lib. 2. cap. 33. Comes si Miles, si *Vulgaris* quidem alterius sui similis mansuiculus invaserit, 3 iuvenco solvat.

1. **Vulgarizare**, (Du C.) in vulgarem linguam vertere; *nép nyelvére lefordítani*. Ljub. Mon. Sl. XXII. 230. an. 1462: privilegium . . . *vulgarizatum* de verbo ad verbum . . . *accopiari*. Andr. Pann. 193. Fej. X. 4.

2. **Vulgarizare**, (Du C. 2.) promulgare, vulgare; *kihirdetni*. It. vulgarizzare. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 225. qua supplicatione lecta et *vulgarizata*.

Vulgitus, vulgatus; *közhirű, elterjedt*. Knauz. M. E. Str. II. 713., 807: mos *vulgitus*.

Vulpanser; *róka-lúd*. Kaprin. Eloq. II. 276. ne perinde verum fieri posse dicatis: hircus est cervus, vulpes est anser, ac idcirco multos dari posse *vulpanser*, multos hircocervos ultro concedatis, quos tamen barbaria inter vocabula ac mentis humanæ somniantis vel certe delirantis figmenta vos ipsi hactenus reposuistis.

Vulpina, æ, pellis vulpina; *rókabőr*. Galeoti. Præf. Quo non pertingat Leonina, *Vulpinum* esse assuendam.

Vulta, æ, it. volta, arcus, fornix V. *Uulla*. Knauz. M. E. Str. II. 215., 491.

Vyedro, urna; *vödör, akó*. Tör. Tár. 1893. p. 2. mensura cerevisiæ, quæ *vyedro* seu okov vulgariter vocatur.

W

Waczek, pera; *tarisznya*. Tör. Tár. 1888. p. 566. Item una pera vulgo *waczek*.

1. **Wadia**, æ, V. *Vadium*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 186. post multas alterationes et verba, quæ memorate Ecclesiæ inter se habebant, *wadias* ab utraque parte per stipitem de voluntate utriusque partis succipientes.

2. **Wadia**, festuca; *pálcza*. Hajnik. Per-jog. 264.

Wajvoda, æ, V. *Vaivoda*. Szék. Okl. III. 490.

Wainagium, **Wagnagium**, **Wan-nagium**, **Gagnagium**, instrumenta agriculturæ (Du C.); *a földművelésre szolgáló összes szerszám*, gazdasági épület és vonó barom; gyakran a földszántott s bevetett földet jelenti, néha az évi termést és az ősz idejét is. Új Magy. Múz. III. 193 et redditat heredi, cum ad plemam etatem pervenerit, terram suam totam instauratam de carrucis et *wainagiis*, secundum quod tempus *wainagii* exiget et exitus terre rationabiliter poterunt sustinere.

Wajvodalis, V. *Vaivodalis*. Werbőczy 484. Ubi quidquid deliberatum et conclusum fuerit, ratum semper erit atque firmum: Ba-

nali vel *Wajvodali* deliberatione non obstante.

Wajvodatus, us, V. *Vajvodatus*. Werbőczy 189. Transylvania in Principatum erecta, cessavit eius *Wajvodatus* proin et Baronatus. Bod. Hist. Eccl. I. 393.

Wajwoda Czigarorum. V. *Vajda Cingarorum*. Kronst. I. 332.

Waivodina, uxor Vojvodæ; *vajdáné*. Kronst. II. 210, 4530: dominæ *waivodinæ*.

Walachismus, i, religio, ritus sacri walachorum. Can. Eccl. LXIV. Bod. Hist. Eccl. I. 382.

Waldenses, (Du C.) V. *Valdenses*. For. Ser. p. 42—43: Ex Duodecimo sæculo accipio duas famosiores Hæreses . . . Harum autem prima fuit *Waldensium*, quæ tamen eodem sæculo in Concilio XI. Generali Lateranensi tertio fuit condemnata. Errores . . . fuere sequentes: Sanctos non esse honorandos . . . Salutationem Angelicam esse rejiciendam . . . Auricularem Confessionem esse tollendam . . . nullum esse Purgatorium . . .

Walinator, balneator; *fürdőmester*. Fjp. Szám. 107. an. 1394. Meslino *walinatori* 300 den.

Walvula, æ, parva porta; *kis kapu*. Fjp. Szám. 263., 294. pro eo, quod turrim ante *walvulam* deponit.

Wandel; *bírság nemc*. Fej. III. 340. iudex debet eum cogere, ut querimoniam suam prosequatur, si noluerit eam prosequi, solvat iudici penam *Wandel*, quam reus solvere debuerat.

Wapassa, æ, uva passa; *mazsola*. Tör. Tár. 1889. p. 376. uva libra *wapassarum*.

Wapentakium, (Du C.) territorium, (ab Ang. *wapen tak*, arma capere); *kerület*. Új Magy. Múz. III. 180. Ethelred egyik törvénye pedig így szól: Et ut habeantur conventus in quolibet *wapentakio* et exeat seniores 12 thani et præfectus cum iis et iurent . . .

Warantizare, spondere (Du C.); *szavatosságot vállalni, biztosítékozni*. V. *Gwarantia*. Új Magy. Múz. III. 201. que in manu nostra habemus vel que alii tenent, que nos oporteat *warantizare*.

Warasium, (a germ. *Wahr* = verus) verus valor. V. s. *Vinculum* 2); *valódi érték*.

Warda, custodia (Du C.); *gondozás*. Vuch Jur. Feud. 210. Hæc pupillorum tutela Jure Feudali Germanico vocatur *Angefälle*,

Anfall, quoniam feudum æque ac filius vasalli recedit in potestatem domini. Moribus Galliae *Gardia*, veluti *Custodia* vocatur, in Scotia et quondam etiam Angliæ feudis: *Warda*.

Warennia, æ. (Du C.) vivarium; oly hely, hol nyulak, fajdtyúk, fácánok tenyésztettek vadászattal végett; megkülönböztetik a feras de *warennia* a feris de foresta. Új Magy. Múz. III. 200. Omnes male consuetudines de forestis et *warennis*, et de forestariis et *warennariis* vicecomitibus et eorum ministris, ripariis et eorum custodibus statim inquirantur.

Warennarius, (Du C.) Custos *Warennarum*; *vadaskert őre*. V. *Warennia*.

Watta gosypina; *vatta*. Ger. baumwollene Watta. Vect. Gen. Ccc. 2.

Wayda, V. *Vaivoda*. Kronst. I. 186.

Wayvoda, V. *Vajvoda*. Ger. Bel. De Arch. 35. Dicunt nimirum Poloni: Wayvoda Krakowsky, Kyowszky et sic porro, Slavicum vocabulum et ex *wy* ex, atque *wodit*, ducere compositum; idem proinde ac vox Germanorum Herzog, der vor dem Heer ziehet; Wayvoda dein voce truncata Wajda dictus, quo nomine adhuc memini in Hungaria Zigenorum Ductores insigniri.

Waywoda, V. *Vaivoda*. Arch. Rák. IX. 81. Una cohors consistere posset in 1. *Waywoda* 20. flor. Rhen 2. Vice-Waywoda 14 flor 3. Vexillifero 10 flor etc.

Wajwoda Nazadistarum V. s. *Nazadista*. Magy. Tör. Tár. VIII. 250.

Waywodæ notarius, scriba v. a

secretis Waywodæ; (Ytly) *itélő mester*. Kronst. II. 339.

Waywodatus, us, V. *Vajvodatus*. Fr. Lib. Rt. I. 19. ad sallarum Waywodatus sui **Waywodissa**, æ, uxor waywodæ; *vajda neje*. Kronst. I. 700. *Waywodissa* relicta.

Welez, fors. pannus sericus; *bársony*. It. velluto. Tör. Tár. 1889. p. 377. una pecia de *welez* colorato *zjnes* dicto.

Werra, æ. (Du C.) bellum; *háború*. V. *Guerra*. Ljub. Mon. Sl. I. 48. an. 1232: grossariis et predatibus . . . facient *werram*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 255.

Werveze, ex Slavo vereje (valva) dvere (porta) diminutive verejce (valvula) dverice (portula). Tör. Tár. 1893. p. 7. unam valvam seu parvam portam vulgo *verveze* dictam.

Whing, (Whinag apud Francos: telonium) *theloniarius*; *adószedő*. Batty. Leg. T. II. 414. Deer. St. Ladisl. quod a tempore Regis Andree . . . apud quemcunque civium vel illorum, qui dicuntur *Whing*, vel servi detinentur . . . omnes Regi presententur.

Wiccleffitæ, Hæretici, qui Johannem Wiclefium natione anglum patrem agnoscunt, ejus notissimos errores damnavit Concilium Constantiense (Du C. *Wiccleffistæ*). For. Ser. p. 50: *Wiccleffitæ* docuerunt substantiam panis materialis et Substantiam vini materialis manere in Sacramento Altaris.

Wimplare, vexillo nautico ornare, a *wimpla*, quic *wimpla* (*Vimpel*, vexillum nauticum). Cf. Du C. *Wimpla*; *hullámzó fej-*

díszszel ékesíteni. Gal. guimper. Piszter Szt. Bernát. I. 574. *wimplatae* magis quam velatae.

Wladica, æ. V. *Vladica*. Tör. Tár. 1893. p. 12. Omnes presbyteros Valachorum per *Wladicam* ordinator. A régi szláv zadrugában (közös gazdaságban, Hauskommunion, gemeinschaftlicher Hof) a család fejét jelentette, utóbb pedig a lovagot (eques, Ritter) és öhitüeknél a püspököt. Úgy látszik a Béla király névtelen jegyzőjénél előforduló *Duca* ezen vladika szóból származott.

Woytostwa, scultetia; *bíróság*. Schwart. Scult. 22. De Advocatiis seu Scultetiis, Polonis *Woytostwa* (a Vogt Germanico), quæ tertium bonorum regionum genus constituebant. Vide Gottfr. Lengnich Jus publ. Regni Poloniæ.

Woywoda, V. *Vaivoda*. Száz. XI. 24. **Wozciani**, (a Slav. Vose, Vosca) currieri, plaustrarii; *kocsigyártók, kocsil adók*. Ger. Fuhrleute. Wagner. Tör. Tár. 1893. p. 8.

Wretenum, V. *Uretenum*. Rac. Mon. Sl. VII. 28. an. 1000: terrenum . . . trium *wretenorum*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 31. Star. XXVII. 42. an. 1262.

Wzbeq, V. *Uzbek*. Deer. S. Ladisl. III. 2. **Wzkoko**, onis, V. *Uscocus*. Kuk. Jura. 57. et ut de cetero tum præscripti *Wzkokones*, quam alii stipendiarii Majestatis Cæsareæ et Regiæ, ab huiusmodi hostili invasione et homicidiis absteineant . . .

Wzkokus, V. *Uscocus*. Kuk. Jura. II. 57. cum ingenti multitudine aliorum *Wzkokorum* commilitum suorum.

X

Xeniololum, diminut. a *ξένια*, xenia, orum; *ajándékoska*. Ger. kleines Geschenk. Veranes. IV. 49. Per Dominicum Regulum contreraneum nostrum misi parenti, noverce et cognatis *Xeniola*.

Xenodochialis, e, ad xenodochium pertinens; *kórházi*. Tör. Tár. 1886. p. 534. *Xenodochiale* templum. Beng. Ann. Er. Cornob. 584.

Xenodochium. Est locus, quo mendici accipiuntur et aluntur; quo sensu passim ap. Script. Eccl. legitur; *szegényház*. Brut. Hist. VIII. 443., 33. qui præsentent sacris *Xenodochiis* ad alendos mendicos institutis.

Xenus, gr. *ξένος*, alienigena; *idegen*, *vendég*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 120.

Xerapellis, (Juven. VI. 547. *perampellinae* vestes i. e. vestes coloris coccinei) (Du C. sub *Perampellinus*. *Perampellinae* vestes dicuntur veteres et præsecæ pampineum habentes colorem et ponuntur hoc loco pro quibuscunque antiquis vestibus; *őska ruha*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 120.

Xerson, gr. *χέρσος*, terra continens; *szárazföld*. Ger. Festland. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 120.

Xilo, gr. *ξύλον*, lignum; *fa*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 120.

Xilobassum, (Dief. xilobalsamum) (Plin. xylobalsamum). *balzamba*. Ger. Balsamholz. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 120.

Xilinum linum, (Xilinum, Xylibom-

bix. Gall. Coton. Du C.) *gyapot*. Bel. Geogr. Comp. 600. Illorum itaque arte elaborantur: aulae Babylonica, peristromata, linum byssinum, *xilinum* et bombycinum.

Xiphysma, atis, pyrrhichia; *kardos táncz*. Ger. Schwerttanz. Pár. Páp.

Xylimbix, eis, strues lignorum; *firakás*. Ger. Holzhaufen. Szamosk. III. 85. Africo favillas ardetes, titiones scintillasque rapiente atque agglomerante, frustillatim ac minutatim creberrimæ grandinis instar, in *xylimbices* passim dispergeret.

Xyrotheca, theca cultri tonsorii; *beretvatok*. Ger. Scheermesser Futteral. Pár. Páp.

Y

Yacinthianus, 3., pro: Hyacinthinus; *Jácint* . . . Tör. Tár. 1890. p. 368. ex lapidibus sex *yacinthianis*.

Ydolatra, æ, pro: idololatra; *képimádó*. Andr. Pann. 107.

Ydoneus, 3., pro: idoneus (Du C.); *alkalmas*. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 70. ad quemcunque volueritis locum *ydoneum* . . . ad collectionis huiusmodi ministerium exequendum.

Ydria, alias: hydria, gr. *ὕδρια*, vas aquarium (Du C.); *veder*. Knauz. M. E. Str. I. 23., 56. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 444.

Ylarescere, hilarem fieri; *vidámmá lenni*. Kuk. Jura. I. 172. an. 1399: ut . . . remunerata devotio *ylarescat*.

Ylex, pro: ilex; *tölgy*. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 93. sub *ylice* sunt mete . . . et transit vallem directe ad *ylices*.

Ymarmene, es, fatum (a gr. *ἐμαρμένη*, *ἐμαρμένη*); *sors, végtel*. Nic. de Mir. 436.

Ymnarii, pro: hymnarii; *egyházi hymnuskönyv*. Ger. Hymnenbuch. Cod. Dip. Arp. Cont. I., 40. III. Collectarii III. *Ymnarii* II. Regulæ.

Ymo, pro imo; *söt*. Cod. Dip. Arp. Cont.

IV. 82. quin *ymo* malignantibus aditus pateat litigandi.

Yovis sancti, dies Jovis antepaschalis; *zöld csütörtök*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 122: a die, qui dicitur *Yovis sancti* usque in octavam pasce.

Ypapanti, obviatio; *elébenés*. Batty. Leg. T. II. 182: *ypapanti* autem interpreta- tur obviatio, quia venerabiles persone Symeon et Anna ea die obviaverunt Domine.

Yperius vel **Yperium**, species quoddam panni, qui Ipræ, in civitate Flandriæ conficiebatur; *ipri*. Fej. X. I. 63. Item telonium

sic decrevimus persolvendum, quod de una petia (rőf) *yperii* denarii 16., de una vero petia gravis — 12. den.

Yperperium, i, genus pecuniarum (Du C. Hyperperetum i) (Maigne: Hyperperum) moneta Byzantinorum imperatorum aurea. Fej. VII. 51. Qui Abbati et monachis litem intenderit, mille yperperiis mulctetur.

Yperperum, moneta Imperatorum Byzantinorum aurea sic appellata, quasi ex auro

eximie rutilo et recocto confecta esset (Du C. Hyperperum). Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 283. Misi Sanctitati Suae examita dupla tria et cuppam auream et *yperperorum* libras quatuor et scutellas argenteas tres etc. Thom. Arch. Hist. Sal. 346.

Ypocrita, pro: hypocrita, homo astutus; *ravasz ember*. Andr. Pann. 47.

Ypotheca, pro: hypotheca, pignus; *zálog*. Fej. V. II. 324. ac promittentes nos sub

ypotheca honorum nostrorum ratum habituros et firmum.

Ysamitum, *axamythum* q. v.; *bárszony*. Ljub. Mon. Sl. I. 63.

Ysopus, hyssopus; *izsóp*. Ger. Hysop, Isop. Schläg. 848.

Ysula, ae, insula V. s. *Astaria*.

Ysus, Jesus. Tör. Tár. IX. 56. *O Ysu!*

Yzak, saccus; *zsák*. Száz. XXIV. 340. Item vulgo *Yzak*, ibi sunt parvae res.

Z

Zabemalaca, ae, (a slav. *žaba*, rana et *mlaka*, palus) palus lutulenta, ranis plena; *békás mocsár*. ger. Frochteich. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 60. pervenit ad *zabemalaka*.

Zabla, ae, gladius Turcicus; *szablya*. Ger. Säbel. Veranes. Hist. I. 149. Arma illis: cassis chalybea, lorica hamata, gladius Turcicus, *zablum* dicunt, in sinistra clypeus, qui totam thoracem et caput tegat . . .

Zapolides, *Zapolya nemzetségből való*, *Zapolyai*. F. Forg. Comm. 459. Hic finis fuit stirpis *Zapolidum*.

Zaccharum vulgare, saccharum vulgare; *közönséges cukor*. Monm. Comit. Trans. V. 197. ab uno cent. *zaccari vulgaris* f.

Zadius, fors, error scriptoris pro: *zalla*, quod lintum denotat, quo manus exterguntur. Fej. III. 2., 270. et tres pecias mensalium simplices pro familia sua et quinque manutergia *zadia*, omnes camisas meas. Kn. M. E. Str. I. 280.

Zaffarda, ae, (Du C.) capitis operimentum apparitorum; *csaklya*. It. zaffa. Nagy Hier.

Zakalos, species tormenti bellici; vox Hung. signif. idem ac barbatus V. *Szakalos*. Szék. Okl. III. 117.

Zalatro, auctore Seraphino (Arch. Ver. Sieb. XXVI. 73.) vox hybrida e gr. *za*, valde et lat. *latro* = summus latro; at respiciendo Germanicam interpretationem huius vocis: *unnuetz misse sprecher*, suspicor h. l. mendum latere et legendum esse *balatro*, garrulus; *csevegő*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 120.

Zalattum, i, acetarium; *saláta*. Ger. Salat. Kronst. I. 438.

Zaldobo, onis, ab Hung. *száldob*; e duabus peticis dependens asser, quo pulsato equitibus ad pabulandum signum dabatur. Szék. Okl. I. 198. Dum tamen necessitas tumultum excitare cogit, Capitanei sedium eunectarum tympanis et *Zaldobonibus* atque accensis struibus lignorum, in sciundis locis Tűzhalom vocatis, conelamationem faciunt.

Zallas, hospitium, descensus; *szállás*. Kuk. Jura. I. 113. Item, descensum, vulgari-ter *Zallas* dictum, bis in anno solvere teneantur, hoc modo: quod pro uno descensu unam pecudem pascalem etc. dare debent.

Zalusina, ae; Bano obveniens praestatio; *bánnak járó élelmi szer*. Kuk. Jura. I. 59. an. 1234. victualia Bani, que *Zalusina* vocantur. End. p. 540. (Matthaei bani iura an. 1273.) 17. dicatores *Zalusinarum*.

Zalusma, **Zolusma**, V. *Zalusina*. Tör. Tár. 1893. p. 5.

Zaluzina, V. *Zalusina*. Kuk. Jura. I. 86. Ladislaus Rex Timotheo Episcopo Zagra-

biensi eiusque successoribus Comitatum Gerzenze seu Berzenze una cum collectis martinarum et septem denariorum ac *zalužinarum* confert.

Zanchacus, (ture. Sandsehák, proprie vexillum, sensu translo provincia et provinciae praefectus; *tartományfőnök*. Tör. Tár. XII. 237. *zanchacum* statuunt.

Zanchagus, **Zanchakus**, i, V. *Zanchacus*. Tör. Magy. Tört. Eml. III. 5. Tör. Tár. 1892. p. 435. Budun beglerbeg = Budae in Hungaria habet *zanchagos*: 1. Baboetz, 2. Visegrad, 3. Szolnok, 4. Osztrigon, 5. Zegedin, 6. Isztón Belograd = Albæ Reg., 7. Zikszav, 8. Simontornia, 9. Copas, 10. Mohacz, 11. Szigetvar, 12. Petsen = Quinque Eccl. 13., Zrem, 14. Szemendri.

Zanczabegus, praefectus districtus V. *zmir alem*; *tartományfőnök*. Tör. Tár. 1892. p. 431.

Zanczagus, i, V. *Zanchacus*. Tör. Tár. 1892. p. 431.

Zandalus, i, ligni species, quo ad tingendum et suffiendum utebantur; *szantálfa*. Ger. Sandelholz. (Heyse: Sandel-Santelholz: feines ostind. Holz, das gelbe wird zum Räuchern und zu angelegter Arbeit, zum Färben gebraucht. Monm. Comit. Trans. V. 198. ab uno cent. *zandali* f. 20.

Zangziachatus, us, provincia; *tartomány*. Tör. Tár. XII. 239. a Bosnensi *Zangziachatu*. Veranes. IV. 101.

Zangziack, **Zanzak**, vexillum, signum Turcarum; *török zászló*. Veranes. III. 236. Et praecipua cura et administratio huius belli demandata est Melmetbego *zanzacco* Bosnensi. Ferunt etiam secum duo *vexilla* (*zangziack* Turcae vocant) alterum reginae Isabella filii, alterum Petri Petrowyth etc. p. 280. sex illa vexilla, quae *zanzak* Turcae vocant.

Zansacus, V. *Zanchacus*. Schwartn. Scult. 163. Belgradi *Zansacus*.

Zant lasarzegini, pauperes s. Lazari; *Szent László szegényei*. Knauz. M. E. Str. I. 45.

Zanzacatus, us, V. *Zangziachatus*. Veranes. III. 217. Petro Petrowyth dedit in *zanzacatum* oppidum Lugos et Karansebes.

Zanziacchicus, 3., ad *Zanchacum* pertinens; *tartományi*. Veranes. V. 183. ut ab eodem ducatu quoque Naxi, quae insula est in Aegaeo mari, *zanziacchico* iure donatus fuerit.

Zapa, ae, (Du C.) ligo; *kapa*. It. *zappa*. Raë. Mon. Sl. XIII. 289. an. 1359. *zapare* . . . spampanare et frangere terram cum *zapa*.

Zappare, (Du C.) *sappare* q. v. V. s. *Zapa*; *kapálni*. It. *zappare*.

Zapinus, pinus silvestris; *fenyő*. It. zampino. Han. Mon. Jur. P. I. 90: quicumque poneret ignem in *zapinis* per insulam.

Zaponus, i, (Du C. ligo) rastrum dentatum, dolabra V. s. *Badile*; *csákánykapa*. It. Zappone.

Zappa, ae, (forsitan a Sl. cap., quod est eaper) = *kecskebakbőr*. Rum. căp. Monm. Comit. Trans. V. 193. A 100 cutibus *Zappa* vocatis f. 5.

Zappare, V. *Zapare*, pastinare. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 153. scilicet semel in anno putare et vicibus duabus *zappare* . . . donec tota a terra Duyni Derse usque ad vites dieti Stanchi *pastinata* non fuerit.

Zappatura, ae, actus ligone proscindendi terram. V. s. *Foditura*; *kapálás*.

Zappon, is, V. *Zaponus*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 410. an. 1472.

Zarabotana, tuba stentoria (Du C. machinae iaculatoriae species); *szócső*. Nagy Hier.

Zardinus, i, (Du C.) hortus; *kert*. Ljub. Mon. Sl. I. 80. — Star. XXIII. 202. an. 1324. *zardinum* et predictum locum.

Zaskornik, advocatus; *ügyvéd*. Szil. Régi Magy. K. T. III. 449., 1548: 49. tvezikk.

Zaskornikus, genus crudelium hominum e polonia ortorum, qui hominibus captis intra (*za*) detractam in corpore cutem (*skora*) sale mixtam ferventem adipem ad augendos dolores infundebant. Prorsus: *malefactores*; *gonosztervő*. Vuch. Leg. Crim. 71. (Deer. XI. Ferd. I. an. 1548. Art. 49.) Quia vero dicuntur nonnulli esse, qui in suis arcibus satellites, praedones et *Zaskornikus* alunt. Monm. Comit. III. 230.

Zatarci, machera lanionia ex serm. Turc.; *mészároskés*. Ger. Messer des Fleischers. Szamosk. II. 98. Erat Melmed e penitiorum consiliorum primoribus ordine sextus cognomento *Zatarci*, quod gentili Turcarum lingua macheram lanioniam significat, quod nominis non ideo a vulgo traxit, quod lanus fuerit, sed militaris ferociae et fortitudinis elogium est.

Zattin, (Du C.) Satinus, pannus sericus rarus; *atlacz*. Gall. satin. Kronst. I. 460.

Zaupulus, i, species mensurae V. *Zaupulus*. Ljub. Mon. Sl. V. 246.

Zaupulus et **Zopulus**, fors. idem quod hung. *zapu*, modius V. s. *Salbo*; *mérő*.

Zauronus, i, species navis saburrae devehende; *alterhet szállító hajó*. It. zavorrante. Ljub. Mon. Sl. V. 260. an. 1334: pro uno *zaurono* operato.

Zaussius, V. *Chiausius*. Szilády. Tör. Magy. Eml. VI. 322. per litteras nostras cum Achmet *Zaussio* missas fuse scriptum est vobis.

Zausus, V. *Chiausius*. Veranes. V. 77. Heri, cum pertransissemus montem Rhodopen et venissemus ad pagum Novovilla dictum, *zausus* passæ Budensis assecutus est nos cum eius et sacræ cæsareæ maiestatis vestræ litteris decima septima Iulii datis.

Zavron, is, V. *Zauronus*. Ljub. Mon. Sl. V. 246 an. 1334. pro... duobus *zavronibus*.

Zebellina, mustela Zibellina (mus silvestris); *czoboly*. Tör. Tár. 1890. p. 691.

Zebellinus, 3., ad mustelam zibellinam pertinens; *czoboly*... Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 8. et etiam memoriam Jacobo familiarj tuo dedimus de *Zebellinis* et alijs... et pellibus... Modo quod pelles et *Zebellinos* ipsos in tempore et antequam hiems veniat habeamus.

Zeccha, æ, moneta; *pénzverő hely*. Ger. Münze. It. Zecca. V. *Zecchini*. Ljub. Mon. Sl. XI. 173. an. 1345: presentent officialibus *Zecche* argentum.

Zecchini, *Zechini*. Sim. Num. 31. Imo posterior ipsi I. *Zecchini* seu *Venetii* II. *Giuliani* seu *Florentini* III. *Kremnizenses Hungarici* evaserunt pondere et valore aequales. Roma retinuit Jus Monetæ, nunc Itali vocant la Zecca, idque a Persico vel Arabico Zecca, hispani adhuc *Seca* dicunt. Atque hinc dicitur *Zeccha* locus: ubi eunduntur aurei veneti, *Zechini*.

Zechiarius, i, præfectus monetæ; *pénzverő mester*. It. zecchiere. Münzmeister. Raë. Mon. Sl. XIII. 46. an. 1348.

Zectum, Geltum q. v. Ljub. Mon. Sl. XI. 68. an. 1322: super *zecto* cere.

Zedula, V. *Cedula*. Fej. Z. 3., 253. Et ne super hoc in posterum aliqua dubietas oriaur, præsentem *Zedulam* sigillo nostro impressam contulimus in testimonium huius facti.

Zedoaria, (Du C.) Amomum zedoaria, radix saporis amari ex India occidentali; *czitvar gyökér*. Kecsk. P. Ötv. 142. Vern. Psych. 156. medici sequentibus præferentiam tribuunt, quæ etiam communiter cephalica et antispasmodica nominantur: flores stœchados, flores tilia, lilii convallium, valeriana, *zedoaria*, calamus aromaticus etc.

Zedvaria, æ, V. *Zedoaria*. Monm. Comit. Trans. V. 498. Ab uno centenario *zedvariae* fl. 20.

Zege, V. *Veizhel*. Magy. Tör. Tár. XX. 245. construere laqueum piscium, qui vulgo *zege* vel *veizhel* vocatur, sed supra illum locum habeant et alium locum pro *veizhel* ibi.

Zeginus, ab Hung. *szegény*, pauper *Zegini*; *szegény legények* (prædones). Knauz. M. E. Str. I. 45.

Zegnan bassi, sellarum maiorum = onerum camelorum ac mulorum præfectus; *a tevék és öszvérek podgyászának főnöke*. Tör. Tár. 1899. p. 433.

Zelantissime, zelo maximo; *legbuzgóbban*. Beng. Ann. Erem. Cœnob. 147. Floruit hoc tempore in Istriacovinodolensi Provincia, eidem Prioris Provincialis munere *zelantissime* prospiciens.

Zelare, (Du C.) studere, optare; *kivánni*. Coll. I. 262: salutem... animarum... *zelamus*.

Zelari, (Du C. studere, favere) optare; *kivánni, óhajítani*. Batt. Leg. III. 284: cum... decorem ecclesie *zelemur*.

Zelatia, (Du C. zelaria) e carnis elixis

ius concretum; *kocsonya*. It. zeladina. Gall. gelée. Ljub. Mon. Sl. III. 2. pisces ad *zelatiam* facti.

Zelatrix, studiosus; *buzgólkodó*. Kat. Hist. IX. 338. insuper *zelatricem* iustitiæ, per quam thronus roboratur et firmatur regius. Dip. Reip. Rag. 262.

Zelatus, studiosus, cupidus; *valamit szerető, kedvelő*. Cod. de Sztára. Vol. II. 102. Ordinativa tamen compositione nobilium virorum, pacis *zelatorum* super premissis in pacis et concordie... coram nobis venerunt unionem.

Zeliga, serra V. s. *Manaria*; *fűrész*. It. sega.

Zelius, i, zelus, studium; *buzgalom*. Arch. Rák. II. oszt. III. 223.

Zella, æ, pro: Sella. Fjp. Szám. p. 278.

Zelose, studiose; *buzgón*. Kass. P. P. I. 198. *zelose* et alacriter exhibuit.

Zelosus, 3., (Du C.) studiosus, strenuus, zelo ductus; *buzgó*. It. zeloso. Kass. Prax. II. 34. longa annorum serie *zelosam* et utilem operam II. 39. *zelosus* Professor.

Zelotes, (Du C.) zelo plenus; *buzgó ember*. It. zelatore. Beng. Ann. Er. Cœnob. 496. Theologiae Doctorem et Mariani Propugnaculi *zelotem* ac defensorem strenuum.

Zelotypus, persecutor; *üldöző*. Tör. Tár. 1888. p. 689. Deus *zelotypus* idololatricæ.

Zeloze, V. *Zelose*. Star. XXV. 37. an. 1743. *zeloze* adhortata.

Zelus, i, studium, animi ardor (Du C.); *buzgalom*. It. zelo. Kass. Prax. II. 36. servitia... singulari zelo præstita; II. 50. insigni cum zelo et dexteritate (gesto officio)...

Zema, (Du C. olla); *bögre*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 120.

Zemula, æ, panis parvus siliginis, triticeus, *zsemlye, zsömlye*. It. semola. Ger. Semmel. Száz. VI. 363.

Zenda, æ, (Du C.) Italis *zendado* i. e. tela subsericia vel pannus sericus. V. s. *Dimidium*.

Zendatum, pannus sericus (Du C.); *Tafotta*. Batt. Leg. T. II. 434. an. 1279. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 278.

Zendel, tela subsericia (arab. candal, hisp. cendal) alias: cendalum (Du C. *Zendatum*); *czindeltafota*. Ger. Zindeltaffet. Tör. Tár. 1889. p. 598. Unum velum album pro altari, *zendel* vocatum.

Zenerus, 3., generosus; *nemes*. Raë. Mon. Sl. XIII. 350. an. 1333.

Zeno. **Zenonis est et lentem coquere**, a *derék ember aprólékos dolgokban is körültekintő*. Szentiv. Curios Misc. Dec. II. P. II. 128. *Zenonis est et lentem coquere*. Id est: viri boni est etiam in minimis circumspectus esse.

Zenobium, cœnobium; *kolostor*. Star. I. 213. an. 900.

Zenobrium, cinnabaris, minium; *czinóber, vörös festék*. Száz. VIII. 16.

Zenodochium, pro: Xenodochium q. v. Pinx. Apod. p. 36: agmen demum claudit *Zenodochium*, in quo sacra peragit unicus tantum dispensator.

Zepequa, æ, Russ. Bohem.: *čepce*; *főkötő*. Ger. Haube. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 278. *Zepeque*, quæ facte sunt maneant et possint eis uti, qui habent, sed a modo antea aliquis vel aliqua non faciat vel apportari aliunde

faciat *zepequa*, quæ sit deaurata vel quæ habeat telam de zeta.

Zepeus, ornamentum, tegumentum capitis, quod serm. Slav. *čepce* dicitur, V. *Zepequa*; *főkötő*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 278. et non debet dare nisi tantum decem pensas auri pro ornamento capitis aurium et manuum et hoc in auro vel argento vel perlis secundum voluntatem suam non computatis *fazcolis* et *zepeis*.

Zera, cera, V. s. *Giallus*; *viasz*.

Zerdar, **Zerdarius**, **Zerdarus**, pro: Serdarus, dux, præfectus, princeps (a pers. *sar, ser*: caput et *dâr*: tenens); *helytartó, főnök*. Tör. Tár. 1890. p. 374. Achmet bassam *zerdarum* eunuchum. Szamosk. II. 99. IV. 69.

Zernata, æ, dies, *nap* V. s. *Sapare*.

Zerophagis, (Dief. xero-zerophagia) cibus siccus; *žqoqayla*; *száraz étel*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 120.

Zerugia, æ, chirurgia; *sebészet*. Ljub. Mon. Sl. XI. 26. an. 1313: medicinas ad artem *Zerugie* pertinentes.

Zerzelli, orum, idem quod *Cercelli*. Ljub. Mon. Sl. IV. 418. an. 1399.

Zeta, Seta; sericum (Du C.); *selyem*. Ger. Seide. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 278. vel apportari aliunde faciat *zepequa*, quæ sit deaurata vel quæ habeat telam de zeta.

Zetuaria, *zedvaria* (Linn.) V. *Zedoaria*; *czitvar, vad gyömbér*. Ger. Zitwer. Vect. Ref. E. 2.

1. **Zifra**, nota (Du C. al. s.); *jel*. Veranes. IV. 185. ac sine notis seu *ziffis* scribere.

2. **Zifra**, æ, signum, numerus (Du C. notæ numerales); *számbetű, számjel*. Germ. Ziffer. Sim. Num. 147. Igitur ex collatis nummis cum sigillis adparet, prius in Sphragistica quam Nummaria *Ziffrarum* usum cepisse.

Zifrare, signis ornare; *jelekkel ékesíteni*. Ljub. Mon. Sl. IV. 162. an. 1381. mea propria manu scripsi et *zifravi*.

Zigenus, V. *Cingarus*. Car. Bel. De Arch. 35. Wayvoda dein, voce truncata, Wajda dictus, quo nomine adhuc memini in Hungaria *Zigenorum* Duces insigniri.

Zima, (Du C. zimus) fermentum; *kovász*. Schläg. 1845.

Zinciberis, is, zingiber; *gyömbér*. It. gengero, zenzevero. Monm. Comit. Trans. V. 197. Ab uno cent. *zinciberis* f. 50.

Zincinus, 3., e zinco confectus, constans; *őnből való*. Tomts. 24. excitatoris autem *Zincini* finis unus extremis pedum muscularis sub aqua sitis admotus maneat.

Zingara avena, Gros. H. Ph. I. 250: equellus etsi effectus viso eminens Zingaro subulabat; ideoque verbera apud Hungaros vulgo *czigány abrak*, id est *zingara avena*, dicuntur.

Zingari fiscales taxalistæ, *kir. takásás czigány*. Opin. 1810. de domicil. Zingar. A: alii in Vajvodatus distributi sub peculiari Zingarorum inspectore iurisdictioni Camerali subditi ad aerarium camerale taxam persolvere obstricti bique *Zingari fiscales taxalistæ* nuncupati sunt.

Zingari linteati, *sátoros czigány*. Opin. 1810. de domicil. Zingar. Tit. III. D2. *Zingari*... *linteati* seu sic dicti Egyptiaci, hi extrema quasi hominum colluvies nullibi habitant.

Zingarica rota, Gros. H. Ph. I. 251 : pedibus alternatim insistendo toto corpore rotas in aëre efformant (sc. pueri Zingari) ideo Hungaris hae agilitas *czigány kerék* id est *Zingarica rota* audit.

Zingarius, 3., ad zingarum pertinens; *czigány*... Bel. Geogr. Comp. 497. Sermo zingarius, quo *Cziganorum* confabulatur colluvies et Valachorum.

Zingarus, i, Cziganus. Werbőczy 352. C) *Zingari* nostrates et Transylvani utpote Christiani omnes... sub Juramento Nobis communi in Iudiciis testimonium perhibent veritati. Kass. Ench. I. 339. etc. II. 476. etc.

Zinziber, Zingiberi (indell.); *gyömbér*. Georg. Sirm. I. 49. Et portaverat copiosissime de zinziber de Turcia.

Zinziberim, zingiber; *gyömbér*. Schläg. 850.

Zinzilulare, V. s. *Gratitare*; *kese-regni*.

Ziphra, V. *Cifra*. Tör. Tár. 1892. p. 460. in *ziphris* scripta. Veranes. III. 140.

Ziphricus, 3., sic dietis cifris scriptus; *titkos jegyekkel* irott. Tör. Tár. 1892. p. 463. articulo *ziphrico* XI.

Ziponus, i, parva tunica; (*barchet*) *zubbony*. Száz. VI. 369.

Zirolachus, i, idem quod *Chiro falcus*. V. s. *Falchio*.

Zirum, et *Ziurum*, genus servitutis; *napszám*. Luc. Regn. Dalm. 102. De Sororibus autem, quae nunc Domino servitutē ibi ingrediuntur et quae, eodem invitatae ingresses adierint suis facultatibus, vino territorii libera cuncta, quae in praefato Monasterio obtulerint territoria, volumus adesse (lege: abesse) ab humano cuncta servitio 4. et ab illo, quod vulgo *Zirum* dicitur. Rač. Mon. Sl. VII. 77. an. 1069.

Zizania, discordia; *konkoly* (egyenetlenség). Cod. Telek. XI. 333. Novissime autem *zizaniarum* satore suadente Seren. Rex... Illustr. Principem Dom. Vict. ... sua paterna iura adversus Cesarem... impedire conatur. Cf. Prudent. Apoth. 6, 8.

Zizaniae seminatores, auctores discordiae; *konkolyhintók*. Arch. Rák. VIII. 231.

Zkofy, hasta, lancea (aetate media: *copia*); *koppa*, *dzsida*, Kronst. III. 358. an. 1546.

Zkophia, æ, V. *Scophium*. Star. V. 223. an. 1524. undecim *zkophias*.

Zkuffiatus, pretiosis vestibus ornatus; *szkóffiusos*. Veranes. III. 19. praecedentibus curris nostros multis melioris conditionis *zkuffiatis* Turcis.

Zlatouztí, vox. orig. Slav., signif. idem ac aurei oris; *aranyszájú*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 146. Prima meta terre, quae vocatur Selin, incipit ab occidentali plaga a fonte, qui vocatur *Zlatouztí* iuxta ecclesiam Johannis Baptiste.

Zmarnicza, statio ovium autumnalis (a slav. *zmar*: pruina); *őszi szállás*. Tag. Erd. II. 70. an. 1749.

Zoanus, idem quod *Zuanus*. Eszt. Okm. 32. Deer. Ladisl. 1280. de centum *Zoanis* Salium... unum Sal datur. Knauz M. E. Str. II. 215., 240.

Zobellinus, V. *Zebellinus*. Magy. Tör. Tár. XX. 99.

Zobola, æ, V. *Zebellina*. Fej. Per. Nom.

Magy. 20. ubi capiuntur *Zobolae* et sciuri pretiosissimi.

Zobolinus, i, *Zobolus*, mustela Zibellina (Linn.); *czoboly*. Tör. Tár. 1887. p. 81. Pár. Páp. Fjp. Anon. 3. Vestiti etiam erant de pellibus *Zobolorum* et aliarum ferarum.

Zobor, mensura vinaria. V. s. *Sacchus*; *csőbör*. Tör. Magy. Tört. Eml. VII. 83.

Zocha, æ, pegma tormenti; *ágyútalp*. Ger. Laffete. Ljub. Mon. Sl. IV. 276. an. 1390: bombarde... fuleite suis *zochis* et rotis. Száz. XXIV. 300.

Zoellus, i, (Du C. *zoellus*) iocalia; *ek-szer*. Rač. Mon. Sl. XIII. 296. an. 1360: ambaxiatores... debeant ire inquirendo de pulcris *zoellis*.

Zoia, æ, (Du C.) iocalia, res pretiosae; *ek-szerek*. It. *zoia*. Ljub. Mon. Sl. I. 114.

Zoilus, i, obtrektor; *rágalmazó*, *iriggykedő*, *kisebbitő*. Ger. Tadler, schlechter Kritiker, Splitterrichter. Törvt. Msz. 444. Joh. Bal. in Dec. Bar. Praef. XV. In *Zoilum* seu in obtrectorem Linguae Hungaricae. Cf. Ovid. Rem. Am. 366. Met. II, 47.

Zolaklari, sagittarius. V. s. *Odabassiler*; *íjászok*.

Zolakus, i, Sultanum cum sceptris comitantes custodes corporis; *kormánybottal kísérő testőr*. Veranes. V. 244. Ex eadem pecunia dati sunt... aggre idulegziarum, tympanistis ac tubicinibus et *zolakis*, seimenis etc. tall. 108.

Zolazina, *Zalusina*. Tör. Tár. 1893. p. 26.

Zoldanus, i, sultanus; *szultán*. Star. XIII. 32. templum... per *zoldanum*... renovatum.

Zolla, æ, parva navis species; *bárka*. Ger. Zille. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 425. quicunque invenerit aliquam barca vel *zollam* natantem.

Zolusma, V. *Zalusina*; *bánnak fizetendő adó*. Kuk. Jura I. 85. an. 1275. collectam marturinarum et victualium, quae *Zolusma* (*Zaluzina*) nuncupatur, bano Sclavonie pro tempore constituto nullatenus solvere teneantur. Fej. V. 2. 339.

Zolusmoa, V. *Zolusma*. End. p. 444. (Colom. Ducis Libertas an. 1238 6) victualia bani, quae *zolusmoa* vocantur. Fej. III. 2., 443.

Zomacchus, i, coriaceus scyphus, vox a Turcis ascita; *szomak*. Veranes. IV. 51. mitto tibi scyphos coriaceos, Turcis vulgo *zomachos* appellatos.

Zomanczum, vitrum metallicum; *zománcz*. Arch. Rák. VIII. 356. Aurei annuli afforis encausto vulgo *Zomanczio* nigro ornati.

Zomanczizare, vitrum metallicum alicui inducere; *zománczozni*. Arch. Rák. VIII. 352. Item alii nodi Nro 16. ex argento majores, oblongi, *zománczizati*. Corda pro cingulo ex argento *zománczizata*.

Zomentum, vulgo: tomentum; *párna-öltő*, *cszoha*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 120.

Zomogphones, ab Hung. *zomok*, serpens; *kigyó*. Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. VII. 430. Ego iam sequi debeo Martem, tympana et tubas, tantum, quod meus apparatus valde subtilis est, mea annona cito deficit, tametsi in Deo et provisione Maiorum spero *Zomogphones* non inveniuntur, iam ipsos ne-

cessitas *decomedere* iubebit, si enim tres illos aureos non haberem.

1. **Zona**, (Du C.) cingulum, vestis sacerdotalis; *püspöki öv*. Tör. Tár. 1886. p. 354.

2. **Zona**, funis mensura (Du C. al. s.); *mérő zsinog*. Faber. Jur. Met. 99. mensura cunicularis definita est in 25,088 Org. met. □ ita, ut 32 *Zonae* (singula continet 7° met.) proin 224° in longitudinem et 16 *Zonae* seu 112 orgiae metallica in latum sumta fuerint. Schwart. Scult. 35. Jugerus unus habet in se tres *zonas*, alias *Sznury*; *zona* debet in se habere virgas decem; qualibet virga debet in se continere 7 ulnas cum media.

3. **Zona**, æ, filum, linum (Du C. corrigia, lorum); *madzag*, *fonal*. Kass. P. P. I. 310. subscribitur nomen peragentium eorumque sigillum usuale, traducta per phyliras *zona* compositisque eius extremitatibus.

Zona bidentis, (Dief.) cingulus ex lana ovilla; *gyapjúból készült öv*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 120.

Zona montanistica, V. *Funiculus Montanisticus*.

Zonarius, zonarius; *gombos*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 120.

Zonales, is, cingulum; *öv*. It. cingolo. Thök. Diar. II. 335. Unus cingulus ruber ex serico karmazin, generis *zonalis muliebris*, nondum habens perfectos nodos cum duabus finalibus argenteis fibulis ad formam lilij efformatis.

Zonatura, æ, cingulum; *övezet*. Szered. Ser. Episc. 167. an. 1476. Pluviale ex *cyclade*... cum *zonatura* triplici.

Zonta, æ, iudicium, tribunal; *törvényszék*. It. Giunta. Ljub. Mon. Sl. IV. 478. an. 1403: eligantur per scrutinium in rogatis et *zonta*.

Zonula, æ, parva zona; *övecske*. Arch. Rák. VIII. 332.

Zoppus, 3., claudus; *sánta*. It. zoppo. Rum. styop. Prot. inq. 372. CV: Vidi eum oculis, quod ceci illuminati sunt, et *zoppi* erecti sunt. Rač. Mon. Sl. VII. 76. an. 1069.

Zopulus, i, vestis genus (Du C. sine interpretatione) V. *Zuppa*. Ludwig. t. 6. Relig. Mss. p. 168. Multotiens enim quinque aut decem ex Pragensibus solum *zopulis* induti magnam multitudinem armorum fugabant.

Zornale, diarium; *napló*. Gall. journal. Ljub. Mon. Sl. XVII. 185. an. 1422.

Zornata, æ, dies; *nap*. It. giornata. Ljub. Mon. Sl. V. 180. an. 1409: semper alter ipsorum stet in castro, ita quod quando unus exhibit, alter remaneat ad *zornatam*.

Zpanus, *Spanus* q. v.

Zreda, æ, (a slav. *Zaveda*, labore acquisita merces) H. l. in molendina pro farina praestanda pars; *szerdek*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 438: quod in molendinis non auferatur alicui *zreda*, qui ante veniat.

Ztharessina, æ, maior, senior, praefectus; *előljáró*. Magy. Tört. Eml. XXX. 185. an. 1547. in maiores seu seniores, praefectos ac *Ztharessinas* elegissent.

Ztrasa, æ, custodia, excubiae; *stráža*. Rum. stragea. Sl. *štraža*. Kronst. III. 107: qui *ztrasam* Petri waiw. tenuerunt: Monm. Comit. Trans. I. 623. non excubitate sive *ztrasa* tenere.

Ztrwbycza, tormenti bellici species; *ágyu*. Arch. Ver. Sieb. IV. 3. 76. an. 1511. duo ingenia enea ad frangendas hostium acies

valencia, unum scilicet Trazk et unum *Ztrwoby-cza* sermone wlgari nuncupata.

Zuanus, i, (ex Slavo et Bohemo : zvan) lapis, massa, petra salium, centumpondium salis; *sókő*, Salzstück, vagy egy kő só (Salzstein). Tör. Tár. 1893. p. 9. Fej. III. 2. 69. IV. 1. 57. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 144. Pahl. Jus. Georg. LV. salis petras vulgo *Zuanos*.

Zubassa, æ, V. *Zumbassus*. Veranes. VIII. 89. rumores magni ad nos asseruntur, Turcas monasterium oppidi Jaazberen velle in castelli formam communire. Nam *officiale* quoque, *zubassam* illis nuncupatum, cum duobus comitibus eo transmiserunt.

Zucha, æ, cucurbita; *tök*. It. zucca. Ljub. Mon. Sl. V. 263. an. 1334.

Zucharum, sacharum. V. s. *Confectio*; *czukor*. Ljub. Mon. Sl. IV. 293. an. 1392.

Zug, **Zugus**, manipulus militum, viginti milites; *szakasz*. Ger. Zug. Sirm. 122.

Zukarum, i. saccharum; *czukor*. Ger. Zucker. Kronst. I. 348.

Zultana, æ, femina apud Turcas in passarum coniugia distributæ. Veranes. V. 142. Ileri autem hic princeps profectus est Hadrianaopolim. Quid ibi hoc hiemis tempore acturus non multis constat, sed quidam aiunt, quod in gratiam affinium *foeminarum*, quas *zultanas* vocant, quæ sunt in omnium passarum coniugia distributæ.

Zultanus, *Sultanus*. II. Rák. Gy. 668.

Zulusina, **Zuluzma**, V. *Zalusina*; *beszállás* (descensus = zolazina) *helyett fizetett adó*. Tör. Tár. 1893. p. 5. a solutione descensus Banalis quod *Zulusina* dicitur. An. 1267. Kuk. Jur. II. 4.

Zulusma, (a slav. zlusma v. sluzba) servitium, præstatio; *szolozsma*. Numi Hung. 154. *Collecta Victualium* olim *Zulusma* dicta huius et aliarum exactionum iam in S. Stephani regis diplomate anni 1024, quo Abbatiam de Zala fundat, his verbis fit mentio: «et etiam a gravaminibus per collectores tam victualium quam denariorum etc. tam in præsentem quam futuro-exigendarum — penitus sint exempti. Collectæ hæ erant modo *universales*, a quibus nec servientes regales excipiebantur, modo *particulares*, quamvis ab iis plures dein executiones locum habuerint. Huc refertur etiam *tributum fori* iuxta legem S. Stephani a rebus venditis præstandum perhibente id Decreto Colomani lib. I. cap. 34. ac diplomatibus Belæ III. A. 1193. Belæ IV. A. 1235. Batty. Leg. II. 428. an. 1277. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 116.

Zumbassus, i, dux, militiæ præfectus apud Turcas; *parancsnok*, *alvezér*. M. Souterus De bel. Pann. p. 379. vide: *Vezirius*.

Zupa, æ, (Du C.) more et sono Italico vel Slavico mollior pronuntiatio. Idem ac Comitatus. Kuk. Jur. I. 15. Cresimirus, Dalmatorum et Croatorum Rex, una cum suis prin-

cipibus parochias Ecclesiæ Arbensis ordinat et inter cætera mentionem *Zupæ* seu comitatus Lichæ et B. facit.

Zupanatus, us, præpositura, præfectura regionis; officium zupani; quæstura, prætura auctore A. Molnár. Cf. M. Nyelvt. Sz. I. 1621. *ispánság*. V. *Zupania*. Fej. VII. 26. Sane vacante nuper in episcopatu nostro quodam officio, quod *zupanatum* (zupanatus) vulgariter appellatur . . . officium et *zupanatum* tibi conferimus . . .

Zupania, *ispánság*, *megye*, *terület*. Luc. Regn. Dalm. 274. Croatia omnis sicut et cæteræ Sclavorum Provinciæ in *Zupaniis* distincta fuit, quas duodecim initio fuisse ex dictis apparet, sed singulis harum divisio multiplicata quoque nomina Zupanorum reperiuntur; Regibus vero Croatis deinde Ungaris, iurisdictiones Zupanorum Comitibus tribuentibus, Zupanorum nomina vilescere cœperunt, iurisdictionis tamen eorum antiquæ non obscura vestigia supersunt, nam in multis scripturis Zupani loco Comitum nominantur . . . Noneusem quoque Episcopum ius conferendi *Zupanatus* officium habuisse apparet. Kuk. Jur. I. 11. Tör. Tár. 1893. p. 9. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 78.

Zupanus, (Du C.) Comes Supremus, qui præest regioni, quæ Comitatus vocatur, baro regni; *megyefőnök*, *ispán*. Luc. Regn. Dalm. 96. An ab his *Zupanis* regiones, quibus præerant nomen acceperint, an vero ipsi Zupani a Zupa i. e. regione incertum. *Zupanos* autem regionibus præpositos ex subscriptionibus Privilegiorum Ducum . . . constat. Batty. Leg. II. 38. an. 837.

Zupone, species armorum. Ljub. Mon. Sl. IV. 85.

Zuponia, æ, V. *Zupania*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 148. Olim Croatia latius patebat partem Dalmatiæ sub se continens atque in undecim *Zuponas* seu *Regiones* fuit divisa.

1. **Zuppa**, (Du C.) sagum militare; *katonai zubbony*. Tör. Tár. 1893. p. 11. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 279. diplex vel *zuppa* de zendato vel de oramito.

2. **Zuppa**, æ, regio, comitatus, (Du C. al. s.); *kerület*, *megye*. V. *Zupa*. Fej. X. 2. 94. Beng. Ann. Erem. Cœnob. 288.

Regina Poli, spernere noli, exile votum

Zuppa precatur, ne subvertatur per terræ motum,

Sed ignem, pestem, famem et hostem, propelle totum,

Ab his precamur, ut muniamur, sit Tibi notum.

3. **Zuppa**, æ, (Du C. 1.) est apud Polonos: salis fodina; *sóbánya*. An. Sc. I. 155. an. 1512. donamus . . . ex *Zuppis* nostris Vieliensisibus.

Zuppanatus, us, V. *Zupanatus*; Ljub. Mon. Sl. III. 236.

Zuppanus, i, V. *Zupanus*. Ljub. Mon. Sl. III. 256.

Zupparius, i, præfectus fodinarum salis; *sóbányafelügyelő*. An. Sc. III. 182. an. 1393: salis *Zupparius*. Fej. X. 2. 264.

Zurma, æ, turba, turma; *tömeg*, *legénység*. Ljub. Mon. Sl. II. 286. XI. 107. an. 1324: si invenerit . . . lignum piratorum . . . debeat eum capere cum tota *zurma*.

Zuuanus, V. *Zuanus*. Fej. III. 208. Istud etiam non est prætermittendum silentio, quod propter animæ nostræ remedium, donationem de tribus millibus *Zuuanorum*, quod nostrorum Antecessorum Patris ac Fratris regum inelytæ memoriæ diligens pietas dicto monasterio contulerat.

Zwinglianus, i, addictus religioni a Zwinglio, reformatore de gente Helvetica propagatæ; *Zwingli követője*. Fabó. Monm. Evang. II. 24. dum ariani, *zwingliani*, calvinistæ, anabaptistæ, lutherani caponas suas vellicarent invicem et cum gemitu depilarent.

Zvkarus, saccharum; *czukor*. Tör. Tár. 1889. p. 376. de simplici *zvkaro* nigro sex libre, de *zvkaro* albo, de *zvkaro* veneciano.

Zwlakones, V. *Sulacus*; *kormány-pálcát vivő testőr*. Georg. Sirm. I. 269. Et quatuor centa pedites, *zwlakones* appellantur nil aliud tenentes in manibus suis duntaxat unum sceptrum. p. 256. et multitudo paganorum circumquaque admirabantur super Regem Joannem et Cesaris *Zwlakones*, hoc est, qui ante Cesarem semper solent ambulare cum sceptris suis.

Zygerus, V. *Czyganus*. Monm. Comit. Trans. II. 477. Supplicaverunt superioribus comitibus ijdem regnicole sacre quondam regionali Maiestati et serenitati quoque sue pro *Zygeris* seu *Czyganis*, qui per wayvodas eorum varis taxacionibus, exactionibus et captivitatibus opprimuntur, dignarentur Maiestates sue ipsis wayvodis *Czyganorum* committere.

Zyma, (Du C. zimus) ζύμη, fermentum; *élesztő*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 120.

Zynziber, i, (Du C. zinziber) zingiberi, zinziberis; *gyömbér*. Ger. Ingwer, Ingber. Kronst. I. 76.

Zytheptha, æ, coctor cerevisiæ; *serfőző*. Pár. Páp.

Zythopæla, æ, officina cerevisiæ; *serfőző ház*. Bel. Cell. 852.

Zythopepta, **Zythopeus**, i, braxator; *serfőző*. Wagn.

Zythopola, æ, caupo cerevisiæ; *seráros*, *sermérő*. Bel. Cell.

Zythum, cerevisia v. s. *Sabajarius*; *szalad ser*. Szerdah. Celebr. II. p. 32: suburbia, quæ fumosissimas et famosissimas *Zythi* coquinas recte vocaverim. Cf. Plin. 22, 25, 82.

ADDITAMENTUM.

A.

A confinium munitionum solutionibus, ararii praefectus confinium munitionum; *határvéradók pénztárosa*. Magy. Tör. Eml. XXX. 394.

Abonens, tis, qui nomen subscripsit, subsignavit. (Heyse : fr. [abonner. ml. abon-nare] zur Theilnahme an einem Geschäft, an einer Reihe von Blättern, Concerten etc. sich durch Unterzeichnung verpflichten); *előfizető*. Passim.

Absentismus, i, abesse ab aliqua re; *távoltmaradás* (ápr. 11. ünnepségtől). Pesti Hirlap. 1898. márcz. 34.

Absolutio, absolvere aliquem, (Du C. 3.); *kielégítés*. Irod. tört. Közl. X. 4. f. 93. per J. Jakab centum patrem *absolutio* (vulgo Abfertigung).

Academica promotio, nuncupatio, renunciatio academica. Jókai Epp. I. 9. «*akademiai promóció*» az, mikor valaki olyan sokat tanult már a kollegiumban, hogy kénytelen elmenni vele falura, három esztendeig másoknak eltanítani a tudománya fölölését, aztán megint visszajön s újra kezdi.

Adextrator, (Du C. Adextratores) qui mitram curabant vel baldachinum portabant; *mitra kezelő, baldachint vivő*. Piszter Sz. Bernát II. 202.

Admiralitas, officium admiralis; *tenger-naggyi hivatal*. Passim.

Adstringentia, (ium), medicina vim astringendi habens; *duguló szer*. Passim apud medicos.

Advertare, (Du C. Adverare) rem veram probare; *igazolni*. Star. XXIII. 195. an. 1240. *advertavit* et affirmavit.

Aenea machina, tormentum bellicum; *ágyú*. Sig. Res. Gest. 752.

Aequifacere, probare, aequum et iustum esse declarare; *helyesnek tartani*. Magy. Tört. Eml. XXX. 7. imo *aequifacio* includi aeci.

Affrus, 3., dives (Du C. al. s.) (non civis ut in Gyön. legitur); *gazdag*. Gyön. 754.

Agitationalis, e, ad agitationem, res novas pertines; *bujtató, izgató*. Passim.

Agrarismus, i, studium sic dictorum agrariorum, dominorum terrestrium, qui negotia agriculturae rebus commercialibus praepouunt. Passim; *agrár mozgalom, törekvés*.

Alamazia, vinum erematum; *pálinka*. Jókai. Névtelen vár. (Bpest. Révai testvérek 1895). p. 173. A *pálinka* még akkor a magyar köznép előtt újság volt, *alamáziának* hitták.

Alexandrinus, e, sex bimembribus pedibus constans versus cum caesura post tertium pedem; *Sándor-vers*. Passim.

Aliquotisper, aliquoties; *egymehányszor*.

szor. Star. I. 196. an. 1446. si epidemia . . . oportuerit nos *aliquotisper* subsidere.

Altruismus, i; amor erga alios homines; liberalitas; *önzetlenség, felebaráti szeretet*. Passim apud nostrae aetatis scriptores. Cf. Pallas.

Altruisticus, 3., aliorum commodi studiosus; *önzetlen, emberszerető*. Passim apud nostrae aetatis scriptores.

Ambulantia, æ, valetudinarium castrense, curus valetudinaris; *tábori kórház, kórházi kocsi*. Passim.

Americanismus, i, usus vitae in agendo et industria fundatus, in America receptus, consuetus; *gyakorlatias irány*. Passim.

Amerikaphobia, horror Americae; *amerika-íszony*. Passim in ephemeridibus.

Ammixitus, mistim situs; *elegyes*. Knauz. Mon. E. Str. I. 535. terras . . . pro indiviso *ammixitus*.

Amœnomania, æ, studium amœni; *kellemesség után való vágy*. Salgó J. Elmekörtan. Budapest. 1890. p. 54.

Amortisationalis, delens, tollens; *megsemmisítési*. Passim.

Anca, æ, species mensurae (Du C. al. s.) V. Occa. Star. V. 164. an. 1513. quadraginta *ancas* tritici.

Angularium, margo; *szél*. Star. XIII. 125. palla . . . habens *angularia* cum aurifriso.

Annexionalis, ad annexionem perti-nens; *hozzácsatolási*. Passim.

Antestare, (Du C.) intercedere; *előállani, közbevetni magát*. Star. VI. 172. an. 1325: et ibi dominus Mernardt miles *antestetit* et monstravit veras litteras.

Anti-bicicellismus, i, motio, agendi ratio contra abusus vehicularum «Bicyeli» appellatorum. Pesti Nap. 1898. jun. 40.

Anticlericalis, studiis clericorum adversus; *papuralomellenes*. Passim.

Anticulturalis, culturae adversus; *mivelődésellenes*. Passim.

Antidinasticus, 3., infensus principibus; *fejedelemséggyűlölő*. Passim.

Antiliberalis, non libere sentiens; *a szabadelvűség ellenzője*. Passim.

Antiliberalismus, studium adversans libere sentientibus; *szabadelvűségnek ellenkezése*. Ger. Unfreisinnigkeit. Passim.

Antirecensio, recensio adversa; *ellenbírálat*. Passim.

Antisemitá, æ, osor Judæorum; *zsidógyűlölő*. Passim.

Antisemitismus, odium Judæorum; *zsidógyűlöllet*. Száz. XXVII. 426.

Antisocialista, æ, coctui sic dictorum «socialistarum» adversarius; *a socialismus ellenzője*. Passim.

Apprehensivitas, atis, nisis omnia

facile aere ferendi; *nehéztelékenység*. Salgó J. Elmekörtan. Budapest 1890. p. 53.

Aquastagna, magnus fluvius. Cf. *Ma-stanga*; *nagy folyó*. It. grande fiume. Star. VI. 201. de superius Arsia *aquastagna* versus . . .

Arbadigum et *erbadiga*, (Du C. herbatium) census annuus domino debitus pro facultate succidendi herbas; *kaszáló bér*. Star. VI. 173. an. 1325 de *erbadiga* marchas 3. VI. 178. *arbadigum*.

Arbor tremuli, Populus alba (Linn.); *topolyafa*. Star. VI. 182. an. 1325. *arbores tremuli* vulgariter thopoli.

Archella, arcula; *ládácska*. Vjestnik II. 21. an. 1305. unam *archellam* et unam tinam maiorem.

Archibrutus, stultissimus; *főmarha*. Irod. Köz. VII. I. p. 90.

Argumentum ad saccum, argumentum, quo quis suum emolumentum quaerit; *(zsobre)*. Passim.

Armittum, armamenta; *felszerelés*. Vjestnik II. 93. an. 1640. nullus nobilis . . . solvit pro *armittio* in portu.

Artassestari, (ex It. assestare) arte in ordinem redigere; *szorosan rendbe hozni*. Star. XVIII. 20. an. 1462. quam bareham ipse testator asseruit *artassestari* fecisse suis sumptibus.

Assigare, assecurare; *biztosítani*. Star. XVIII. 26. an. 1468. donavit et *assig-ravit* perpetuis temporibus.

Attentatum, i, conatus impius, nefarius; *merénylet*. Passim.

Aufklärista, ignorantiae tenebras discutens; *felvilágosodott*. Pesti Hirlap 1901. márcz. 30. p. 40.

Aulicari, munia aulici obire; *udvari szolgálatot tenni*. Buny. Vár. tört. I. 357. (Thurzó levele) propter tractabilitatem (sc. libri) et inter ambulandum et, ut sic dixerim, inter *aulicandum* . . . pro maximis utimur deliciis.

Aurorista, æ, sic dictæ Auroræ societatis membrum; *Aurora-kör tagja*. Szilády Irod. Köz. VI. III. 339.

Auscultare, (cum Accus.), obedire (Du C. al. s.); *engedelmeskedni*. Star. XVI. 247. an. 1397. Carus *auscultavit* nos, hoc anno . . . non ixit bellare. Cf. Plaut. Trin. 3., 2., 36.

Auscultare, (Du C. al. s.) audiendo conferre; *meghallgatva összevetni*. Star. XVIII. 38. an. 1485. cum autentico *auscultum* inveni eum concordare.

Autocratismus, i, forma reipublicæ, in qua omnia sunt in unius potestate; *önuralkodás, kényuraság*. Passim.

Automobilismus, i, vis, qua aliquid sua sponte movetur; *önmozgathatóság*. Passim.

Azyma, æ, panis non fermentatus; *korászaltalan kenyér*. Star. XI. 42. an. 1470. unum caponem et unam *azymam*.

B.

Bacchanalisticus, 3., ad bacchanalia pertincens; *farsangi*. Star. VIII. 141. an. 1737. magnus nobilitatis luxus, quo hos dies *bacchanalisticos* jam a 20. Januarii recolunt.

Bacchilus, i, et *bacchiles*, is, fors. idem quod Gall. *bachotte*; navicula piscatoria; *halászhárka*. Vjestnik II. 25. an. 1398. lacum cum *mandria* . . . et duos *bacchilos* et ib. II. 21. an. 1320. cum duobus *bacchilibus* in contrata.

Baktereologia, a gr. *βακτηριον*, disciplina, quæ investigandis ita dictis «Bacteriis» occupatur; *Bakteriumtan*. Ger. Lehre von den Stabthieren. Passim.

Baktereologus, i, qui investigandis ita dictis «Bacteriis» occupatur; *Bakterium kutató*. Passim.

Bancha, æ, (Du C.) stallum, ubi mercatores merces suas exponunt; *clárusító (asztal), áruasztal*. Star. XVII. 54. an. 1498: reliquit . . . testatrix . . . unam *bancham* . . . meliorem.

Baractaria, æ, permutatio (Du C. *Baractaria*); *csere*, baractariam vendere = fraudulenta commercia exercere; *cserebevélni*. Archiv. f. Litter. u. Kirch. Geschichte III. 367.

Baractor, V. *Barator*. Archiv. f. Litter. u. Kirch. Geschichte III. 367.

Barazda, sulus, porca (vox. orig. slav.); *barázda*. Ger. Furch. Star. V. 412. an. 1422. eandem *Barazdam* incidere.

Bataria, V. *Batteria*; agger tormentis explodendis; (ágyú) *úteg*. Star. XVI. 4. an. 1683. lustratis omnibus *bataris*, fossis.

Batoch, (vox. slav.) fasciculus; *nyaláb, csomó*. V. s. *Corrigia*.

Bela, pro: *veta*; *takaró, lepel*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 61. et quinque tele de sagio habentes unaquaque viginti cubiti et quatuor *bela* et novem *camisiae*.

Bergengocia, æ, hoc nomine venit vicus quivis immunis a datia s. tributo. Jók. Epp. I. 8. *Bergengocia* minden falu, a hol nem tudni, hogy mi a dáczia.

Bifrons, inverecundus; *szemtelen, arczátlan*. Bék. Debr. főisk. törv. 88. *bifrons* schola ejicitor.

Bimetallista, qui rei pecuniariae rationem, principium a duobus metallis sc. auro et argento repetit; *két értéket* (arany és ezüst) *vitató*. Passim.

Bimetalizmus, ratio rei pecuniariae ad duo metalla (aurum et argentum) relata; *kétféle értéket* (arany és ezüst) *vitató tan, irány*. Passim.

Bisexualis, duorum generum; *kétnemű*. Jogt. Köz. 24.

Bisexualitas, atis, conditio, status duorum generum; *kétneműség*. Jogtud. Köz. 24.

Bizocha, æ, monialis ordinis S. Augustini; *Sct. Agoston rendű apáca*. Star. XVII. 62. an. 1516.

Blastus, i, (Du C. *blastus*) cubicularius; *komornyik*. Cod. Dip. Arp. Cont. I. 58. *Blastus* regis.

Bocale, poculum; *pohár, serleg*. It. boccale. Star. XXVIII. 403. an. 1484. *bocale* de stagno.

Bolis, idis (Du C. *hollis*); *bomba*. Star. XVI. 5. an. 1683. homines occisi partim a globis, partim a *bolidibus*. ib. stabulum . . . ex operatione *bolidum* combustum. Cf. Plin. 2., 26., 25.

Bolonenus, i, (a *bola*, meta) sudes metalis; *határczőnek*. Gränz-pflock. Star. XVIII. 43. an. 1494. *bolonenos* tres pro qualibet canna dicti termini.

Borracanus, i, (Du C. *Barracanus*) Cameloti (panni) species; *teveszőr kelme*. Gall. *Barracan*. Piszter Szt. Bernát I. 343. ut nullus scarlatas aut *borracanos* vel pretiosos burellos, qui Ratisboni fiunt — habeat.

Botta, æ, (Du C. *Bota, Botta*); ocrea, sotulare; *saru, lábbeli, botos*. Gall. botte. Cod. Dip. Arp. Cont. I. 186. an. 1222. *Botta* cum pelliceo.

Bragerium, cingulum, (Du C. al. s.); *öv*. It. braghiera. Star. XXVIII. 405. an. 1284. *Bragerium* de corio cum bulla.

Brigliarius, i, opifex lora et habenas, opera coriaria conficiens; *szíjjártó*. Germ. Riemer. It. brigliajo. Star. XVII. 57. an. 1315. Marcus spadarius, Fabianus *brigliarius*.

Bureaucraticus, 3., V. *Bureaulis*; *hivataltbeli*. Gall. bureaucratique. Jók. Szeg. gaz. 373.

Burellus, i, (Du C. pannus spissioris ac vilioris species); h. l. pannus tenuis; *finom posztó*. Gall. Bureau. V. *Borracanus*.

Burscheiosus, 3., juvenilis, inconsultus; *henczegő, meggondolatlan*, a germ. Bursche. Orsz. Hir. 1898. jun. 18. *burscheiosus* tréfa.

Butes, is, (Du C. *butis* 2. lagenæ speciem) labrum; *puttony*. Ger. Butte. Vjestnik I. 264. an. 1289. feci dari *butem*, tinam et guarnazonum investitum.

Byzantinismus, mos adulandi potentioribus ex corruptis effeminatisque moribus ortus, uti Byzantii vigeant; *a feljebb való iránt hunyászkodás*. Száz. XI. 72. Brankovics György ki is tűnt a *byzantinismusnak* mindennemű romlottságában.

C.

Caballata, æ, (Du C.) quantum caballus ferre solet; *mennyit egy ló vinni szokott*. Star. XVIII. 40. an. 1454. duas *caballatas* boni et puri musti.

Cabala, V. *Cabella* 1. Vjestnik. II. 95. an. 1640 Nobilis de emptis centum *cabelis* sals . . . unum ducatum . . . exponet.

Cabia, æ, (Du C.) loculus in carcere fabricatus ad instar caveæ; *börtönüreg*. Star. XXIX. 46. an. 1452. dandus est ad perpetuam poenitentiam panis et aqua in *cabia*.

Cacuminare, perfundere, cumulare (Du C. al. s.); *tetézni*. Monn. Comit. IV. 664. ut frumenta ipsa vero Zagrabienis mensura et plana, nonque *cacuminata* exigi facere velit. Apud Ovid. = cuspidare, zuspiten.

Cadagnum, (Dief. *Cadagunilum*, Kesselsein) abenum, lebes; *üst*. Vjestnik. II. 87. an. 1640. quicunque repertus fuerit habere *cadagnum* falsum, eadit ad poenam.

Caelitus, e caelo; *égből, égtől*. Appul.

Dogm. Plat. 1. Lact. i; Ammian. S. de Kz. Chr. II. 2., 1. Erat enim B. rex Stephanus litteratus, naturalique ingenio *caelitus* eruditus.

Calefactor, is, qui audita superioribus referre solet. Jók. Epp. I. 9. «*Kalefaktor*» az olyan ember, a ki szereti a hallottakat a felsőbbeknek elmondani.

Calefactoria, munus calefactoris; *fűtés*. Bék. Debr. főisk. törv. 140. *Calefactoria* ex arbitrio rectoris manebit apud solos bone moratos . . . neutralistas.

Calendinum, societas; *czéh*. Buny. Vár. tört. III. 139. *curriferi* . . . cum praedictis magistris fabris in uno *Calendino* sive Cehali magistratu existere noscuntur. V. *Kalendae*.

Calicium, calceamentum; *saru*. Vjestnik I. 191. an. 1289. tenearis dare . . . unum *calicium*.

Camastria, æ, (Du C. *camasus*) V. *Scrignus*. vestis species.

Camenacia, æ, pannus ex pilis camolorum contextus. V. s. *Inbindare*; *teveszőr kelme*.

Campusium, campus; (gyülekezősi) tér. Vjestnik I. 274. an. 1302. super *campusium* solito consilio solenniter congregato.

Canabes primitiales seu *maternæ*, canapa materna; *magyas kender*. Reg. Urb. 73. Ex *Canabibus Primitiibus* seu *maternis* sic dictis vero posterius evelli solitis ac nomine *Spuriorum* venientibus.

Capatorium, cavatorium; *horngyoló*. Fin. B. 44.

Capitaneatus descensum, officium praefectus hospitii designandis; *szádlás, kapitányi hivatal*. Hajnik Perjog. 105.

Capitulationalis, pacto conveniens; *alku, szerződés szerint való*. Jókai Epp. I. 87. patvarista *capitulationalis* föltételei.

Capitulum, (Du C. s. *Capitulare* 4.) castigatio; *leccke*. Ger. Lection. Star. XVI. 7. an. 1683. malevolum . . . cum bono *Capitulo* a porta . . . expediti.

Cappanna, æ, V. *Casamentum*.

Capssus, im modum retis textus (Cf. Du C. *Capus*); *háló módjára szőtt*. V. *Scrigna*.

Caputum, toga euclata; *kabát*. It. cappotto. Ljub. Mon. SI. XI. 205. an. 1346: asportavit . . . pelles, *caputa*, *camisiam*.

Carito, onis, fors. idem quod ap. Du C. *cavetur*, locus, ubi crescent carites, carices (*sás*) aut ap. Fore. *caritores*, lanarii, qui lanas carpunt; *gyapjafésülő hely*. Han. Mon. Jur. II. 198: teneatur potestas . . . murare decem passus muri ad *caritonem*.

Caritudo, (Du C. 2.) *charitas*; *drágaság*. Star. XVI. 2. an. 1464. annone *caritudo*.

Carlenus, i, (Du C. *nummi* sic dicti a Carolo Sicilia rege, idem qui Gyllati) valoris 2/10 ducati Neapoli. It. carlino. Star. XVIII. 36. an. 1485. reliquit *carlenos* etc.

Carte pietæ, V. *Chartæ folia*; *kártya*. Jók. Epp. I. 63. *cartas pietas*.

Casamentum, (Du C. 2.), praedium; *major*. It. casamento. Star. XVII. 67. an. 1520. de dicta *casappanna* seu casamento.

Cassella, æ, (Du C.) loculus; *fiók, láda*. V. *Scrigna*.

Cassella, (Du C. parva casa, tugurium), tunica manuleata; *köntös*. V. *Gozzus*.

Catastralis, ad catastrum pertinens; *telekkönyvi*. Jókai Pol. Div. III. 30. *katastralis* — bizottsági — reklamatcionalis — törvénytörvényi segédbiztos.

Catechismus, pro: catarrhus; *hurut*. Jókai Debr. lun. 403.

Catilinaria, a. invecitativa, castigatio, oburgatio; *szidás, támadás*. Jókai Mire Megv. IV. 95. kezdé pedig *Catilináriáját* ezen a magyar: quousque tandem I-en.

Ceka = *Zeccha* q. v. Udvartartás és számadáskönyvek. Közlő Báro Radvánszky Béla. I. oszt. Bethlen Gábor fejed. udv. Budapest 1888. 132. I. Az tallérokól hántak 727, melyet semmi úton ki nem adhattam, vittem az *Ceká*-ban, adtak 526 seudát és drt 4 ki.

Celebritas, vir insignis; *kitűnőség, kitűnő ember*. Jók. Epp. II. 48. politikai celebritások.

Celebriter, cum pompa; *fényesen*. Buny. Vár. tört. I. 227. Fej. X. 4. 613. Ecclesia per nos pie et celebriter fundata.

Celesus, i, species numi aerei; hanc vox videtur coherere cum litvanico *geležus* et vet. Slav. *železo*, érez, fém, de quibus agit Schradler zur Handelsgeschichte und Waarenkunde. I. 124 et 129. in opere, quod inscribitur: Linguistisch historische Forschungen. Vjestnik II. 85. an. 1640: debeat solvere... Pristavo unum *celesum*.

Cellesus, i, cella vinaria (Du C. cellarium); *borpince*. Vjestnik II. 88. an. 1640. debitum proveniens de *cellesis*, portis vel fenestris.

Celtis, (Du C.) caelum sculptorium; *vész*. Fin. B. 44.

Cenabrium, coenaculum, pars domus, in qua cenabatur; *étkező terem*. Ljub. Mon. Sl. II. 95. observetur capitulum positum in quaterno veteri consuetudinum de *cenabrio*.

Chalaffagilar, (vox turc.) curatores et artifices navium; *hajógondozó, építő*. Star. XIII. 23.

Chatta plagiarieusis, manus praedonum; *rablócsapat*. Star. XVII. 166. an. 1540 venerat quaedam *chatta plagiarieusis* (is) per montem Iwanzege.

Chauvinismus, ridicula rerum bellicarum admiratio, atque nationum et morum alienorum contemptio: Originem duxit a milite quodam nomine Chauvin (Calvinus, a *calvinus*, *kopasz*) Thrasone, cuius assecleae 1815 exauctorati etiam in vita civili Napoleonis I. virtutem bellicam fanaticè admirabantur; *híromádás*. Száz. XI. 25.

Chauvinisticus, 3., V. *Chaurinismus*. Száz. XI. ap. 48.

Chordiger, i, qui chordam gerit, monachus; *barát*. Star. XXII. 55. an. 1707. frater minorum erigitur confraternitas *chordigerorum*.

Chitinus, fors. idem quod ap. Du C. *citanea*, *cautumae*, clausura, casa cum vinea; *gunyhó szőlővel*. Vjestnik II. 25. an. 1398 et laeum cum mandria et *chitinis*.

Chorus, i, (Du C. Chorus) mensurae species, modus; *véka*. Star. V. 164. an. 1513. avene nonaginta *choros*.

Chraium, regio (Sl. kraj); *környék*. Vjestnik II. 92. an. 1640 Judex tenetur... facere custodiam... licet aliqui de *chraio* tenentur sibi ad aliqua.

Christianissimus, 3., (Du C.) titulus honorarius regis Gallorum; *legkeresztyén*.

nibb. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 168.

Cervices frangere, aliqua re scrupulanda fatigare, paene dirumpi; *fejét törni*. Mall. G 3: Si *cervices* suas Sophistae *frangerent*, firmiter id probare non possent.

Cimbalotum, V, *Cendatum*; *czim-deltafotta*. It. zendale. Ger. Zindel. Star. XIII. 126. casula de *cimbaloto* celestini coloris.

Cimerium, inscriptio (Cf. Du C. *Cimeria*); *czimer*. Star. XIII. 123. casula... cum *cimerio* regis Ludovici.

Cistrum, i, (fors. idem quod ap. Du C. *Chist*, pondus unius librae), aut pro: *cista, láda*. Vjestnik. II. 30. an. 1769. lini *cistra* 10.

Civilisatorius, 3., ad cultum vitae pertinens; *mívelődési*. civilisatorisch. Athen. V. II. 1896. 258.

Claviatura, a. pinnæ, pinnarum ordo; *billentyűrendszér*. Claviatur. Salgó I. Elmekörtan. Budapest 1890. p. 89.

Clericalismus, i, dominatus clericorum; *papi uralom*. Passim.

Climactericus, 3., ad tractum coli pertinens; *égálji*. Jókai. Pol. Div. I. 29. *climactericus* természetváltozás. Cf. Gell. 15. 7. 2. Plin. Ep. 2., 20; Censorin. d. D. Nat. 14.

Climatologia, doctrina de aëris temperie; *légtünnettán*. Száz. XXII. 260.

Clitroclopatorium, lagena rutila, a sono, quem inter bibendum edit, ita nominata; *kulacs*. Jók. Epp. I. 9. már a hangzása után könnyen kitalálható, hogy «kulacs».

Clobucarius, i, (a sl. klobuk, pileus) confector pileorum; *kalapos*. Vjestnik II. 149. an. 1289. dare tenebatur commissariis Gresanni *clobucarii*.

Clysterum dare, clystere infundere; *allóvetet adni*. Jókai Régi jó Tbl. 4., 77.

Coangistatio, coartatio: *összeszorítás, szorongás*. Zusammendrängen. Star. XXV. 266. an. 1644. in templo constrictos... clamorosa et inquieta *coangistatione* operent.

Coggium, testa; *edény*. It. coccio. Ger. Scherben. Star. XXVII. 107. an. 1271. servitrici... reliquit unum *coggium*... 4. galicium 1 vegeticium.

Collare altum; *misziri gallér*. Bék. Debr. főisk. törv. 88. *Collare altum*, vulgo *misziri gallér* vocitatum... ne usurpanto.

Collectivitas, universitas; *összesség*. Athen. V. II. 1896. p. 264.

Collegina, collega femininus, collega femina; *társnő*. Passim in ephemeridibus.

Colonissa, uxor coloni; *gyarmatos, parasztnő*. Vjestnik. I. 109. an. 1733. processus criminalis contra *colonissas*.

Comestio, onis, (Du C. Comestiones) curatio; *élelmezés*. Bewirthung. Star. XVIII. 4. an. 1451. fiat *comestio* LX pauperum.

Commasculatio, idem quod Sodomitia; *önfertőztetés*. Jogt. Köz. 24.

Communita, eius doctrinæ assecle, qua bonorum et honorum aequalitas palam proficitur; *vagyonközösséget valló*. Száz. VII. 241. royalista, republicanus, *communita*.

Communiticus, 3., communis; *közös*. Száz. IV. 460. *communiticus* szerződés.

Compromissio, actus famam suam in discrimen adducendi; *kétes helyzetbe hozás, vesélyeztetés*. Jókai Kalmár és csal. 117. s minden *compromissio* nélkül megmutathatják magukat.

Concoctio, digestio; *emésztés, éjtőzés*. Jókai Rab. R. I. 152. Az aszszeszor meg a papok mindig diácul beszéltek, a többiek pedig, szokás szerint — egymást csipkedték élceikkel. Ez megkívántatik az *éjtőzéshez* (a mit *concoctionak* is hívnak). Cf. Cels. 1., 8., 3., 22.; Plin. 20., 5., 20; 23., 8. 79.

Confabulatio, collocutio, sermones; *beszélgetés, csevegés*. Wagn. Cf. Symmach. Ep. 9., 84. Tertull. ad Uxor. 2., 3. Hieron. Ep. 108. no. 49.

Confidentia, a. (Du C. al. s.) immodestia, procacitas; *pujtáskodás, tolakodás, bizalmaskodás*. Zudringlichkeiten. Jók. Szeg. gaz. 292.

Congestio, actus congerendi; congestio sanguinis; *vértörlés*. Bene Med. I. 32.

1. **Congirare**, circumdare; *körülvenni*. Vjestnik I. 187. an. 1289. Vineam maceris congiratum.

2. **Congirare**, circumire; *határt bejárni*. Star. XXIII. 192. an. 1222. termini terrarum ita erant, sicut ipse monstraverat et *congraverat*.

Conprestare, una prestare; *összeadni*. Vjestnik I. 244. an. 1419. decem milia de auro, quos de sua voluntate *conprestaverunt* et manualiter concesserunt.

Conservativismus, significat in politicis conatus avitas leges et instituta tuendi; *a réginek fenntartására irányuló törekvés*. Száz. VIII. 8. App.

Conservativus, politicorum ea pars, quae statui reipublicae pristino inhaerebat, atque jura regni avita conservare studebat; *maradi*. Jókai Kárp. Z. 479. *conservatívek*, pecsovisok, Kubinszkyak.

Constitutionalismus, civitatis, reipublicae formae, constitutioni conveniens regendi, imperandi modus; *alkotmányosság*. Száz. VII. 477.

Consumens, tis, substant. qui consumit; *fogyasztó*. Consumens. Jók. Epp. I. 177.

Convicinancia, a. (bona) concorditer vivere; V. *Convicinencia*; *szomszédság*. Star. VI. 203. an. 1325. tenere bonam *convicinanciam* cum comunitate Albonense.

Coperia, tectum; *fedél, tető*. Star. VIII. 35. an. 1290. debet aptari... domus *coperia* et aliis indigentibus.

Copus, i, V. *Coppus*. Vjestnik II. 146. an. 1289. miliarium... de *copis*.

Coquila, a. coquina; *konyha*. Jók. Epp. I. 9. A «*kókvias*» konyhát jelent, de collegium.

Corpus iuris, (Du C.) codex iuris civilis; *törvénykönyv*. Jókai Kárp. Z. 62. *corpus iuris* óriási terjedelmű könyv. Arany: Ilyen ügyről Madárfütyről Mitse tud a *Corpus iuris*.

Cf. Cod. Just. 5., 13.

Corresponsorius, 3., respondens, conveniens; *hasonló, megfelelő*. Nemz. 1898. dec. 31. a görög szertartás *corresponsorius* jellege.

Cortizare, comitari; *elkísérni*. It. corteggiare. Stár. VI. 6. an. 1463. tres officiales ad *cortizandum* regem Bosne.

Cothurnarissa, æ, cothurnarii uxor; *csizmadianő*. Star. XXV. 28. an. 1704.

Cozzus, i, (Du C. Cozzo) vestis species; *kosog* v. *kosók*. Sl. *kožuch*. Rum. *Kozsok*. Vjestnik II. 21. an. 1803 unum *cozzum*, unam cassellam magnam, unam cottam et unam galissam et totum ornatum de tela.

Credatiza, V. *Litteræ credentiae*. Star. XXI. 267. an. 1221. cartam (*credatizam*).

Creditrix, fœm. ad *creditorem*; *hitelező*. Stat. Jur. L. III. p. 66: *Respublica creditrix* omnibus chirographariis creditoribus præfatur. Cf. Paul. Dig. 20., 5., 46.; 42., 6., 38.

Crepatura, æ, (Du C.) rima; *hasadék*, *nyílás*. It. *crepatura*. Star. XXII. 44. an. 1662. per *crepaturam* ianuæ conventus gladio transfixit.

Criantare, clamare; *kikiáltani*. Vjestnik I. 481. an. 1289. Cum nemo apparet, qui velit plus quam *criantatum* (dare).

Crigmoles, fors. corruptum ex ital. *carniola*. Achates carneolus (Plin. sarda); *Karniolkö*. Star. XVII. 51. an. 1498. dixit . . . dedisse in pignus . . . argenti cum lapide *Crigmole* in eo existente.

Csizmographia, delineatio cothurnorum; *Csizmarajz*, *-isme*. Jók. Epp. II. 280.

Cuba, æ, adicula sacra; (Du C. al. s.); *kis kápolna*. It. *cappelletta*. Star. VI. 210. an. 1325. et sic obtinebant Barbani . . . retro *cubam* ecclesiæ suam feriam.

Cuchiarelum, cochlear; *kanál*. It. *cuchiajo*. Star. XVII. 51. an. 1498. unum *cuchiarelum* argenti.

Cultrinum, pulvinar. V. *Scrigna*.

Carcinus, (e turcico *kurdşi*) agmen equitum nobilium Turcarum; *előkelő törökökből álló lovas csapat*. V. s. *Seimenus*.

Cynicus, 3., impudens, impudicus, turpis; *csúszás*, *rút*, *ocsmány*, *orezáltan*. Szamosk. II. 374. *cynica* aut potius cinædica obscenitas.

Czavoglar, (vox turc.) commissarius; *ügynök*. Star. XIII. 5. (peregrinatio Georgii Hustii) destinatis . . . commissariis, quos vocant *czavoglar*.

D.

Dancarus, panni species fors. idem quod *Tank*, de quo Heyse: eine Gattung ostindische Nesseltücher; *keletindiai csálinszővet*. Monm. Comit. Trans. V. 496. Ab una pecia *dancari* aurei coloris f. 250. den.

Darens, dans; *adó*. Vjestnik I. 481. an. 1289. plus *darenti* et offerenti.

Data, idem quod *Datia* q. v. Udvartartás és számadáskönyvek. Közl. Bárd Radvánszky Béla. Budapest, 1888. p. 132. Mediolanumban fiztettem *datat*.

Decatholisare, a catholica fide abducere; *elvonni a katolikus hittől*. Passim.

Decentralisatio, nisus ad faciliorem, iustiorum et celeriorum modum regendi consequendum, res agendas in plures provincias dividendi; *szétosztás*. Száz. X. 315.

Decipulum, laqueus, tendicula; *madárfogó*. Fej. Jur. Lib. Suppl. 63. Cf. Appul. Met. 8. p. 202. Id. in Flor. 4. p. 360.

Dedolatio, (a dedolando) actus verbe-

randi; *megoldalgatás*. Bene Med. I. 37. sensus Cœnæsthesi, cuius ope æger informatur de statu bonæ ac malæ valetudinis, percipit *dedolationem*, lassitudinem, anxietatem, pruritum.

Deifer, qui deum fert (Du C. Deiferi: apostoli); *istenhozó*, (Krisztus születése). Beng. Ann. Er. Cœnob. 301. Anno a Cunis *Deiferis* 1646.

Delegatio, ex an. 1867. sancito XII. legis Art. institutum, quo res communis utriusque Monarchiæ communi consilio decernuntur V. Magyarország közigaz. Irta Nagy Ernő. 4. kiadás. Budapest, 1901. p. 407. etc.

Delegationalis, ad ita dictam «*delegationem*» in qua viri de communibus utriusque monarchiæ, Austriæ et Hungariæ, rebus consultant, pertines; *delegációs*. Passim.

Delegatus, i, vir ad communes utriusque Monarchiæ scil. Austriæ ut Hungariæ res deliberandas electus. *Delegatus* V. s. *Delegatio*.

Delicia, æ, dulcia, bellaria (Du C. al. s.); *csemege*, *nyálánkság*, *gall. delicatessen*. Jók. Magy. Náb. 15. Chinában a legnagyobb *delicia*, urias nyálánkság.

Demoralizare, mores corrumpere; *erkölcstelenné tenni*. Jókai Rab. R. I. 245.

Demundare, purgare; *tisztogatni*. Bék. Maros. 35. Diebus Mercurii et Saturni aream scholæ . . . optime *demundare* euret.

Denarius arearum, pecunia pro areâ solvenda; *szérűpénz*. Haz. Okl. VIII. 128—129.

Denarius grecensis, denarius Zagrabienensis; *zágrábi denár*. Star. IV. 122. an. 1357. pro quatuordecim marcis denariorum *grecensium*.

Derrum, pars ruris; *darábföld*. (Du C. *Derrum*, silva). It. *derrata*. Vjestnik I. 481. an. 1289. *derrum* unum positum ad rivum et ib. 184. *derrum* maceriis circumdatum.

Desinficiens, purgans; *fertelenítő*. Passim.

Desorganisatio, (a Gallico désorganisation), dissolutio, destructio; it. disorganizzazione; *szervezet felbomlása*. Vern. Met. II. 51. *Desorganisatio* est ille per morbum caussatus status corporis organici, ubi diversis gradibus celeritatis organismus esse cessat. Bene Med. II. 316.

Determinabilis, qui determinari potest; *meghatározható*. Vern. Met. 32., 33. Cf. Tertull. adv. Herm. 44.

Determinabilitas, proprietas rei determinabilis; *meghatározhatóság*. Imre Phil. 363. *determinabilitas* voluntatis. Severini 62.

Diæticus, 3., ad dietam, victum, cultum, rationem ordinemque vitæ pertineus; præcepta huius generis continentur in *Diætetica*; *életrendi*, *életrend-tan*. Mátý. pass. Vern. Psych. 53. *diæteticæ* vivendi regulæ. Vern. Phil. Met. 271.

Dialysis, Græca positione: *διάλυσις* = dissolutio (Fore.) refutatio; *föloldás*, *megcáfolás*. Bod. Hist. Un. Trans. 435. Contra Stancærum editit librum sequenti titulo: *Dialysis scripti Stancæri*.

Diapnoicus, 3., poros permeans, sudorem movens a gr. *διαπνέω*; *átjáró*, *izzasztó*. Lzb. Cod. Med. T. II. remedia *diapnoica*.

Diatriba, (gr. *διατριβή*) disputatio, narratiuncula; *beszélgetés*, *mulatozó elbeszé-*

lés. Jókai Pol. Div. III. 159. Vannak tulfogékony kedélyek, kik az elsőbb eseteknél hízegő *diatribákkal* kenik a lelkes publikumot s az utóbbiaknál satyrákkal ostromozzák. Cf. Gell. 4. 26; 17, 20, 4; 48, 13, 7.

Didacticus, i, qui informat, docet; *tanító*. Teut. Schul. I. 140: Dass niemand . . . so er nicht studieret hat, und ein gutter *Didacticus* ist, zum Præceptore soll angenommen werden.

Dimittere in diabolum, (hungarismus) abigere; abire iuber in malam crucem; *az ördögbe küldeni*. Akad. Ért. 1900. 129. füz. 436. l. *dimittas in diabolum*.

Disputa, æ, disputatio; *vitatkozás*. Jók. Epp. I. 48.

Doctrinarismus, i, cultus certarum doctrinarum; *tanszerűség*, *határozott tanoknak a művelése*, *vallása*. Passim.

Domarobiensis, e, (a sl. *doma*, domi et *robiti*, facere fabricare) domi factus, fabricatus; *íthón készült*, *hazai*. Passim.

Domitorium, instrumentum domandi; *szelídítő szer*. Jók. Epp. II. 39.

Donanma, ornamentum virtutis; *a virtétség dísz*. Star. XIII. 7. (peregrinatio Georgii Husztii) omne genus lætitiæ . . . in nominis gloriam, quod Turci vocant suo vocabulo *donanma*, id est ornamentum victoriæ.

Doplettum, pannus subsutus; *béls-barchet*. It. *dobletti*. Ger. Futter Barchent. Star. XXVI. 248. an. 1253. *doplettum* de sona de perperis duobus.

Dorismus, i, sermo Dorius; *dóriai szólamód*, *tárgnyelo*. Szamosk. II. 377. Cum et enim cæteri Ungari acutum quodammodo Atticeis, Siculorum plerique omnes rotundum *Dorismum* sonant.

Dovornichus, dovornicus, servus; *szolga*. Vjestnik. II. 84. an. 1640: scriba . . . *dovornici* et præco.

Dualismus, ea forma reipublicæ regendæ, qua ex legis Art. XII. an. 1867. Austria et Hungaria res suas publicas separatim, libere componunt. *Kettős rendszér*. V. Magyarország közigaz. Irta Nagy Ernő. 4. kiadás. Budapest, 1901. p. 407. etc.

Dualisticus, 3., in duas partes divisus; *kettős rendszerű*, *két oldalú*. V. *Dualismus*.

Dubitatus, 3., in dubium vocatus; *kétségbevonat*, *kérdéses*. Jókai Rab. R. I. 298. *dubitatus* nemesek.

Dulciffuus, 3. (Du C.) ad normam *meliffuus*; *dulcefluens*; *édesen folyó*. Eszt. Okm. p. 98. an. 1495: *dulciffuo* leticia lactice corda rigabat.

Dysangelium, fama funesta; *rossz hír*. Passim.

E.

Elegia gratulatoria, oda, carmen gratulatorium; *köszöntővers*. Irod. Közl. VII. I. p. 88.

Elefantina moles, res nimiae magnitudinis et ponderis (praesertim de libris). Jók. Epp. I. p. 34. roppant folians: *elefantina moles*.

Elencticus, 3., demonstrando aptus; *versengős*. Ger. beweiskräftig. Pár. Páp.

Elevatio, (animi), (Du C. al. s.) sublatio animi; *telki felemelkedés*, *felülemelkedés*.

Vern. Psych. 266. homo per animi sui *elevationem* amarissima quaque lento temperare risu novit.

Eliantus, Carmelita Calceatus. q. v. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 86.

Emaculare, pure describere; *tisztázni*. Star. VIII. 498. an. 1762: Ego: . . . successivis horis *emaculo* multa, demo, addo. Cf. Plin. 24, 49, 75; Gell. 6, 3, 9; Appul. Apol. p. 278; Macrob. Sat. 7, 43.

Emissor, dominus vitae (Du C. al. s.); *élet ura*. Curios. Misc. 88. Inter huiusmodi promissores iuxta eos praecipuum locum obtinet *emissor* seu *Dominus vitae*, qui dirigit ad *interfectorem*, nempe ad corpus Saturni vel Martis. Hic *Dominus vitae* seu *Emissor* erit aut Planeta, qui plures dignitates habet, aut ipsemet gradus Zodiaci, qui est Horoscopus atque hinc concludunt tot annorum fore vitam natí, quot gradibus hic *emissor* fuerit distans a Saturno.

Emotio, motus, affectus animi; *érzés, indulat*. Jókai Pol. Div. III. 48. jönjenek egy kis kellemes *emotióba*.

Emotionalis, ad emotionem id est motus animi pertinens; *érzelmes*. It. d'emozione. Bpesti Szemle. 1880. XXIV. 23. lap. A dal nyelvről. (Inre S.) A dúdolás vagy dallás ősi tulajdona az embernek s némelyek szerint előbbi eredetű a beszédnél, könnyen fejlődhetett ki egyrészt a hangjátékokból, másfelől az *érzelmes* (*emotionalis*) beszédből.

Enchenium, bacchanale; *farsang*. Star. XIII. 42. (peregrinatio Georgii Husztii) bina *enchenia* sive bacchanalia.

Encyclopaedista, a, scriptor rerum ad omnis liberalis doctrinae scientiam pertinentium; *encyclopedia írója*. Rec. A föld. II. 612. *encyclopaedista* Plinius.

Energia, (Du C.) *ἐρέγεια* vis, intentio, potentia, efficacia; *hatályosság, hatható erő, hathatóság, hatóság, buzgalom, lelkeség*. Törvt. Msz. Veranes. VIII. 30. ut res inexpectata maiorem *energiam* habuisset. Recon. an. 4622. deliberationes nullius sint vigoris et *energiae*.

Ens, creatura (Du C. existens); *teremtény*. An. Sc. I. 412. an. 1348: Cum omnia *Entia* tendi habent ad esse primum.

Entheus, 3., a gr. *ἐνθεός* = divinitus afflatus; *isteni ihletű*. Galeoti. Praef. Epigr. Scilicet historicis scriptis, quibus *enthea* durat

Fama Toparcharum gloria gliscit anus. Cf. Martial. 14, 84. Stat. Silv. 4, 2, 227; 3, 5, 97; Sen. Med. 382.

Epiphania, a, (Du C.) festum, quod Christiani celebrant 6-ta Januarii; *vízkereszt*. Ger. Heil. drei Könige. Pär. Páp.

Episcopales, assecla anglicanae ecclesiae (Du C. al. s.) Ker. Nap. 20.

Epocha, a, (Du C.) *ἐποχή*, constellatio, Aera; *nevezetes időpont, időszámlálási pont*. It. epoca. Epoca, Zeitpunkt. Vern. Met. 23. Spatium temporis determinatum dicitur periodus limitaturque *epochis*. Törvt. Msz. időszakasz, korszak. Fej. III. 415. Ötv. Act. Synod. 43.

Epochalis, ad epocham pertinens, magni momenti; *korszakot alkotó*. Jókai Pol. Div. I. 413. *epochalis* jó nap.

Equiso, onis, agaso; *lovász*. (Rossmeister, Stallknecht Dief.) Teut. Schul. I. 449: abuti omnino pastores scholaribus, dum eos

pro *equisonibus* habeant. Cf. Varro ap. Non. 403, 14. Val. Max. 7, 3. ext. 2. Appul. Met. 7, p. 194.

Eserare, seras aperire; perfringere; *feltörni*. Star. VII. 280. an. 1373. vina . . . alia consummi, alia *eserari*.

Essæus, i; *Essæus*. (Heyse: Essäer, Essener; eine Secte unter den alten Juden, die weniger auf öffentl. Gottesdienst, Opfer etc. als auf stille Übungen der Andacht strenge der Sitten etc. hielt). Otia Bachm. 252. unde ortæ sectæ Phariseorum. Saducæorum et *Essæorum*.

Eunomia, a, (*εὐνομία*) observatio legum, ordo; *jó törvény, törvényes rend, törvények megtartása*. Czvit. Spec. 168.

Eunomia condire meos persæpe labores Sum solitus; Mysteria hinc dicor et Aequidicus.

Evolutionismus, doctrina novella de evolutione; *fejlődéstan*. Egyet. Phil. Közl. 1896. nov. XX. évf. IX. 812.

Exclusivitas, exclusio, exceptio ius proprium; *kizárólagosság*. Egy. Phil. K. 1882. Elnöki Mgyűtő.

Excomparare, comparare, acquirere; *megszerezni*. Star. XXIII. 464. an. 1070—1078. pro filio quem . . . abbas *excomparavit* etc.

Exempla, a, (Du C.) pro: exemplum; *eredeti okmány*. Star. I. 214. an. 900. exemplavi de una alia *exempla*.

Existencia, a, conditio vivendi; *élet-föltételek*. Szilády Irod. Közl. VI. 3, 339.

Explanare, destruere (V. Du C. explanatio); *ledönteni*. Star. VI. 7. an. 1463. a parte montis . . . *explanare* ecclesias . . . periculo elapso debeat ipsas ecclesias rehedificare.

Extemporizare, ex tempore dicere, disputare; *rögtönözni*. Jók. Szeg. gaz. 330.

F.

Factitius, 3., factus, artificialis; *mesterséges*. Bel. Comp. Hung. Geog. 24, Duplex illud est (vitriolum) *factitium* aliud, aliud nativum. Vern. Met. II. 166. Cf. Plin. 12., 17., 37.: 31., 7., 39.; 42.

Falaka, caudex; *kaloda*. Ger. Strafklotz. Star. XIII. 6. (peregrinatio Georgii Husztii) plantis in instrumentum velut in laqueum injectis (quod Turcae vocant *Falaka*).

Falsiloquium, (Du C.) mendacium; *hazugság*. Wagn. Cf. Augustin. Retract. praef. fin.

Famigerabilis, (Du C.) clarus, celebratus; *hírneves*. Szerdah. Celebr. II. p. 8. Hæc est illa *famigerabilis* Alba Regalis. Cf. Varro L. L. 6, 7., 66. Appul. Met. 4. p. 103. Ib. 2. p. 124.

Febris gymnasialis, studium gymnasiae visitandi; *a gymnasiások látogatási láza*. Egyetértés 1898. júl. 3.

Feria, (Du C.) transitus est, qui cymba fit in ulteriorem ripam; *kompely*. Star. VI. 196. an. 1325. cum gente . . . auxilium custodiendam dittam *feriam*.

Philister, civis plebei generis V. Heyse s. *Philister*: hebr. Plischthi plisthim v. pälisch umherschweiften, wandern, einwandern . . . Benennung gemeiner Bürger od. auch aller Nichtstudenten in der Studentensprache (Diese Benennung entstand angeblich

im J. 1693. in Jena, wo bei einer Schlägerei zwischen Studenten und Bürgern ein Student todt auf dem Platze blieb und am Sonntag darauf ein Geistlicher in einer heftigen Predigt gegen diese That sagte: «es sei dabei hergegangen, wie in der Bibel [Richter 16.] geschrieben steht: *Philister* über dir Simson» worauf die Studenten die Jenaischen Bürger *Philister* nannten.); *nyárspolgár*. Jók. Epp. II. 228.

Flouteria, a, dolus, fraus; *gázság, csalás*. Gall. flouterie. Jókai Régi jó Tbl. II. 144. Ez aprólékos *flouteria* (magyar nevét biz én nem tudom) nem volt Krénfy ir nyére.

Floriger, eri, flores gerens; *virágot tartó*. Boc. Hungar. p. 252:

Mascula *florigeri* cur forma leonis in armis Casparis Franci conspicienda datur? Cf. Sedul. 2., 2.; Venant. Carm. 3., 9., 4.

Fluentum, fluvius (Du C. flumentum) *δέννα ποταμόν*. Eszt. Okm. p. 36. (Deer. Andree 1291); per *fluentum*. Cf. Appul. de Deo Soer. p. 52. Auson. Mosell. 40., 59. Avien. Perieg. 32. Prudent. *πρὸς ἀντ.* 12., 32.

Federalisatio, actus fœdus ineundi; *szövetkezés*. Passim.

Fornimentarius, i, tapetis exornandis artifex; *kárpitos*. Ger. Tapezierer. Cf. II. fornimento. Star. XVII. 66. an. 1519. Gregorius *fornimentarius*.

Frankisia, a, libertas; immunitas; *szabadság*. It. franchigia. Star. VI. 481. an. 1325. super omnes . . . libertates et *frankisias*.

Frexatura, a, fimbria; *czafrang*. Star. XXVIII. 105. an. 1484. *frexatura* longa cubitis duobus.

Friso, nis, (Maigne) francus, liber, ingenuus; *szabad ember*. Star. XIX. 94. an. 1484. cum consilio preteritorum jupanorum aliorumque *frisonum*.

Friziologia, disciplina componendorum capillorum; *füdvasztan*. Borsszem Jankó 1898. júl. 40.

Functionarius, qui fungitur officio; *kezelőtiszt*. Passim.

Fundamentalis, lex = lex prima; *alaptörvény*. Kass. P. I. et. pass. . . exereet (sc. rex) supremam suam potestatem per *leges fundamentales*.

Fundamentalis libertas, avita fundamento nixa libertas; *az atyáktól öröklött, fő-, alapszabadság*. Rák. Ün. 66.

Fungit, pro: fungitur officio; *hivatatoskodik, teljesít*. Star. VI. 474. an. 1325. *fungit* et habet plenam auctoritatem.

Fungum, nauci floeci; *fitty*. Pfifferling. Jók. Epp. II. 245. *Fungum!* szólt fittyet vetve Kozma úr.

Fusionalis, ad coniunctionem partium pertinens; *összeolvadási*. Passim.

Fusionare, coalescere; *fuzionálni, egyesülni, egybeolvasni*. Passim.

Futurismus, i, doctrina de ortu alicuius rei; *keletkezésről szóló tan*. Ger. Lehre vom Werden. Nenzet 1897. dec. 25. atavis-mus és *futurismus*.

G.

Gabanus, pro: Cabanus, ap. Dief. Galbanum vestis species; *kabát*. Ger. Rock. Archiv. f. Litter. u. Kirch. Geschichte III. 366.

Galicia, (Du C. gallica, gallicula) V. *Cog-cium*, genus calceamenti; *sárczipó*. Gal. ga-loche.

Galissa, æ, idem quod *Galicia*. V. *Coz-zus*.

Gallianismus, In Gallia particulae ecclesiae iurium et privilegiorum propria institutio et forma; *Franciaországban a particularis egyházak jogai s szabadságainak külön megalakulása s azok rendszeres alakja*. Kon. Egyh. 120.

Gardella, æ, pro: sardella; *ajóka*. It. sardella. Star. VIII. 473. an. 1752. postremis (sc. litteris) de inopia *gardellarum* Agriam accusat.

Gelucidium, pruina (Du C.); *dér, záz-mara*. It. gelicidio. Germ. Reif. Oszterh. 22. Noxæ vinearum alie a tempestatibus cœli utpote: frigidibus hibernis, *gelicidius*, æstu, pluviis grandineque veniunt. Cf. Cato R. R. 65., 2.; Colum. 2., 8., 3.; 3., 1., 7.; 11., 2., 6. Vitr. 2. 7., med.

Gimnazista, æ, alumnus gymnasi; *gymnasista*, gymnasium tanuló. Irod. Köz. VII. 1. p. 34.

Glanis, idis, silurus glanis (Linn.); *harcsa*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 458. Cf. Plin. 9., 43., 67.; 41., 53. § 148.; 32., 10., 45.

Glossatio, onis, glossema; interpretatio; *magyarázat, ellenvetés*. Star. VIII. 124. an. 1748. absque . . . limitatione aut *glossatione*.

Gonayus, i, V. *Gognale*. Vjestnik I. an. 1447. tres *gonayos* terre bone, arabilib.

Grammatophylacium, tabularium; *levéltár*. Ger. Archiv. Kov. Form. St. Präf. Budæ in *grammatophylacio* meo. Czvit. Spec. 69: Donationes et Missiles etiamnum in *grammatophilacio* seu Capitulo Albensi extant. Cf. Ulp. Dig. 48., 19., 9. § 6.

Grandisitas, granditas; amplitudo; *nagyszerűség*. Passim.

Grapsa, qui denunciatoribus, oblocutoribus gratiam aurem præbet, credulus; *Jók*. Epp. I. 9. «kalefaktor» az olyan ember, a ki szereti a hallottakat a felsőbbeknek elmondani; «*grapsa*» az illető felsőbbség, a professor.

Gratis, frustra; *hiába*. Croat. darmo. Star. XVI. 8. an. 1468. accesseram eo in passu Dominum Kolonieh, sed *gratis* ipso etiam annente debui studiosos suscipere.

Greda, fors. ab ital. *greto*, siccus, aridus margo litoris; *a part száraz széle*. Star. V. 114. an. 1422. non . . . *greda* sed pratum.

Grezna, æ, e pellibus confecta vestis; *gerezna*. Mon. Com. Trans. II. 65. an. 1356. *Greznam* . . . venalem.

Grivna, æ, numi species (Heyse: *Gri-we*, *grivna* od. verkl. *grivenka*, jetzt nur noch *grivennik* m. russ. ein Zehn Kopeken-Stück = 0.33. M.) (Schrader . . . Linguistisch historische Forschungen der Handelsgeschichte und Waarenkunde. I. 132. Allmählich aber nimmt dieses Wort (altslawisch *grivna* die Bedeutungen von *drachma*, moneta, pecunia an. Das Wort ist auch in das Litauische (*grivina*) übergegangen und repräsentiert hier ein Werth von 20. preuss. Groschen.) Star. IV. 125. an. 1362. de preconibus II. *grivnas*.

Gruchus, (Du C. Gruiarius), satelles; *törvénytörő*. Gall. sergent. Star. VI. 8. an.

1463. Proclamatur «per *gruchum* Urlich» terminus, infra quem revertantur.

Gurgellus, i, parvus gurgus, rivulus; *kis patak*. Vjestnik II. 21. an. 1326. duos *gurgellos* continuos.

Gurgus, i, rivus; *patak*. It. gorgo. Vjestnik II. 21. an. 1318. apud *gurgum* de Gamayla.

Guarnacum, guarnasia V. *Scrigna*.

Guarnazonus, i, vestis talaris; *hosz-szú kabát*. It. guarnacia. V. *Butes*.

Gymnosophista, æ, (Papias) qui nudus per opacas solitudines perhibetur philosophari; *a sivatagokban meztelenül bölcselkedő*. Batty. Ger. 108. Ipse paravit mensam . . . non in tabernaculo, sed sub cœlo . . . quasi *gymnosophista* factus. Cf. Plin. 7., 2., 2.; Appul. Flor. p. 351. Prudent. Ham. 404; Augustin. Civ. Dei. 14., 17.; Hieron. Ep. 107., 8.

H.

Hallucinatoricus, 3., ad alucinandum pertinens; *érzékszalódsáiban levő*. Ger. im Geiste irrend. Salgó I. Elmekörtán. Budapest, 1890. p. 68.

Haraç, alias; haradsch, kharadsch (vox ture.) tributum in singula capita impositum; V. s. *Ortaç*; *fejadó*.

Harpe, Falco gentilis (Linn.); *sólyom*. Ger. Edelfalke. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. V. 102. Cum milvo *harpe* avis amicitiam servat. Cf. Plin. 10., 74., 95.

Haszazlar, custodes baculis instructi; *bottal ellátott őrk*. Star. XIII. 7. Nec deerant custodes . . . baculati, (quos vocant Turci *haszazlar*).

Hecatontarchus, i, centurio; *százados*. Schröder. Arch. Gr. et R. 32.

Heortologium, (gr. *εορτολόγιον*) liber sollempnitatum; *ünnepnaplár*. Wal-laszky 306.

Hermetice, ita, ut aëri aditus non pateat; *légmentesen*. Passim.

Heterodoxus, 3., (*ετεροδόχος*) qui aliam confessionem sequitur, alie confessionis est; *más hitű, más vallású*. Rák. Ön. p. 378. l. 29—32. (31.) . . . dicam ergo tibi Domine, non me capere illorum sententiam, qui Judæos et publicas peccatrices et cantatrices, histriones et ludos theatrales tolerant, *heterodoxos* vero bonæ vitæ persequuntur.

Heterosexualis, diversi sexus; *különböző nemű*. Jogtud. Köz. 24.

Heterosexualitas, conditio diversi sexus; *különböző neműség*. Jogtud. Köz. 24.

Hierarcha, (Du C. *ἱεραρχία, ἱεραρχικός*) princeps, caput ecclesiae; archiepiscopus; *egyházi fő, érsek*. Ger. Kirchenfürst. Kat. II. 11. Du C. Præf. Numinis Providentia, qua te regni nostri *Hierarcham* ab æterno destinavit; et passim.

Hierarchia, æ, (*ἱεραρχία*) imperium, dominatio sacerdotum; *papi uralom, egyházi uralkodás*. Ger. Hierarchie. Rák. Ön. p. 163. l. 42—44. (43.) Regit filius tuus, salvator noster, caput ecclesiae tuæ corpus suum per *hierarchiam* ecclesiasticam et gubernat in spiritualibus.

Hierarchicus, (*ἱεραρχικός*) ad hierarchiam pertinens; *papaválmí*. Cher. Jus. Eccl. 1., 163. Ex tali vero graduum *hierarchicorum*

subordinatione divino iure nixa quid sequitur aliud.

Hieromonachus, i, (Du C.) V. *Jeromonachus*. Star. VIII. 2. an. 1772. archimandrita . . . N. N. *hieromonachi*.

Hircus, i; lapsus, offensio; *baklörés*. Ger. (einen Boek schiessen.) Jók. Epp. I. 175.

Hodegus, (*ὁδηγός*) qui viam monstrat; *kalausz, tanító*. Czvit. Spec. 93. Scripta eius quæ hactenus publici iuris facit, sunt: *Hohenloici Gymnasii Hodegus* Calendariographus.

Holocaustum, (Du C. al. s.) sacrificium sic dictum, quod in eo tota victima cremaretur (*τὸ ὁλόκαυστον*); *égy őtldozat*. Beng. Ann. Er. Cænob. 307. qui solenne Divini sacrificii *holocaustum* eadem festivitatis die ritu Pontificali Domino immolavit. Cf. Prudent. Apoth. 537; Psych. 784.

Holosericatus, 3., totus serico vestitus; *egészen selyembe öltözött*. Szamosk. II. 12. subito veluti glauci gramine comesto aut Cires poculo prægustato, immutatos, *holosericates* ac bene nummatis incedere.

Holosericum, purum sericum; *tiszta selyem*. Arch. Rák. VIII. 340. Pallium ex *holoserico* antiquum vulgo metetzett bársony.

Homo. Ad hominem (dicere), apposite, vere opportune, acute loqui; *találón szólni*. Jókai Debr. Iun. 79.

Homo de remo, nauta; *hajós, evezős*. Star. VI. 7. an. 1463. Mittendi duo nobiles . . . et *homines de remo*.

Homodoxus, adiect. substantivorum more adhibitum, vox Græca: *ὁμοδόξος*, religionis consors; *hitsorsos*. Bod. Hist. Un. Trans. 387. Jacobus Palaeologus Francisco *homodoxus* erat.

Homosexualis, æqualis generis; *egyenlő nemű*. Jogt. Köz. 24.

Homosexualitas, conditio æqualis sexus; *egyenlőneműség*. Jogt. Köz. 24.

Honorarium, merces, honos; *tiszteletdíj*. Cod. Dip. Brüss. III. 22. quid post pacem dei benignitate conclusam in uno mense legati Dnum vestrorum cum *honorario* certo venturj essent.

Hora. Batty. Leg. III. 344. an. 1397: nullus Scholaris de nocte discurret post unam *horam* noctis (ad hæc adnotat Batt.: Manifestum sit horarum discrimina eadem fuisse tunc, quæ nunc sunt in Italia, ita nimirum, ut una post solis occasum *hora* diceretur prima noctis).

Horticultura, cultus hortarum; *kertészlet*. Passim.

Humanissimus, titulus honoris; *Jók*. Epp. I. 7. *humanissime*. Ez a diáknak a czime: *embereséges úr*!

Humanista, æ; *irodatmi tanulmányok művelője, humanista*. Cher. Jus. Eccl. I. 77. Illi, qui sæculo hoc (XVI.) et sequentibus in perficienda Jurisprudentia ecclesiastica operam conferebant, dici solent *humanistæ*, Realistæ, Methodistæ et Reconcinnatores legum prout vel *humaniores* literas . . . felicius præ ceteris pericerent etc.

Humanitarius, 3., humanus; *emberbarátí*. Pauer. Athen VI. 2. p. 277.

Humorizare, festive, iocose loqui; *tréfálni*. Jókai Új f. 186. *humorizál*.

Humoristicum, i, pars festiva aliquis rei; *humoros, neveltető rész*. Jókai Epp. II. 76.

Hussianus, *Hussita*; *Hussz követője*.

Szilády Á. Irod. tört. Közl. VI. évf. I. f. 6. Fermentum illius temporis est, quod *Hussiani* ungarica lingua sacrum et vespas hucusque canent.

Hussitismus, i, mores, doctrina Hussitarum; *hussizitás*. Passim.

Hydragogus, (ὑδραγωγός) aquarius; *vízvezető mester*. Curios Misc. 340. Ad investigandam declivitatem pro defluxu alicuius fluvii, *Hydragogi* communiter, pigrum valde esse Fluvium putant.

Hydraulicum organum, hydraulica machina; *vízmu*. Száz. XVII. 775. A Danubii parte adiculum statuit, *hydraulicisque organis*, item sacro fonte duplici marmoreo et argenteo decoravit. Cf. Plin. 7., 37., 38.; Suet. Nero 11.

Hydrogenare, cum hydrogeno coniungere; *könnyezni*. Tomts. 93. Primum illud metallum facile oxydabile in quavis catena simplici galvaniana dat polum oxygenantem, alterum autem oxydationi sui magis resistens meliorque fluidi electrici conductor polum *hydrogenantem*.

Hydrogenatio, actus hydrogenandi; *könnyezés*. Tomts. 269. Ex his, aliisque argumentis oxygenationem aquae in quovis apparatu aereo vi columnae subiecto fieri posse continebant.

Hydrogenisatio, V. *Hydrogenatio*. Bene Med. V. 194.

Hyenismus, immanitas; *embertelen-ség*. Pesti Hirlap. 1896. aug. 23.

Hyetoscopium, instrumentum mensurandae pluviae, hyetometrum; *esőmérő*. Walszky 310. dissertatio meteorologica de *Hyetoscopio*.

Hystrix, erinaceus (gr. ἑστριξ suis capillos habens); *sündisznó*. Bárcz. Cf. Plin. 8., 35., 53.; Calp. Fel. 6., 14.; Claud. Idyll. 4.

I.

Iconoclaster, V. *Iconoclasta*. Jókai. Mire Megv. I. 134.

Idealisatio, ita fingere, proponere describere aliquid, ut numeris suis perfectum sit atque absolutum; *eszményítés*. Athen. V. II. 1896. p. 259.

Idiotismus, i, (ἰδιωτισμός) proprietates linguae; *nyelvsajátság*. Kaprin. Eloq. I. 568. In verbis coniunctis seu sententiis, curandum, ut modi loquendi seu phrases seu *idiotismi* sint unicuique linguae proprii ac usitati.

Ieromonachus, consecratus monachus; *felszentelt szerzetes*. Star. VIII. 40. an. 1772. labore certi *ieromonachi*.

Igumenus, guardianus; *guardian*. Star. VIII. 1. an. 1772. cum . . . *igumeno* seu *guardiano*.

Ilatabilis, tristis; *szomorú*. Hor. Mem. 301. *ilatabilis* fama. Cf. Verg. Aen. 3, 707; 12, 619. Senec. Troad. 861. Stat. Theb. 3, 706, 5, 633.

Iluminare, (urbem) lampadibus, luminibus festis, laetis collustrare; *illuminálni, kivilágítani*. Ker. Nap. 199.

Iluminator, qui illuminat (Du C. auroreus pictor); *felvilágosító*. Andr. Pann. 45.

Ilusorius, 3., illudens, vanus; *csalóka, ámtító*. Athen. V. II. 1896. p. 266.

Imbaptizare, sacro lavaero non ab-

luere; *nem keresztelni*. Star. XXV. 29. an. 1705. illegitime conceptas proles principali suo diabolo . . . *imbaptizatas* consecrasset.

Imbricare, (Du C.) in modum imbricis facere et quasi imbricibus tegere; (*csatornát*) *cséppel fedni*. Szamosk. III. 40. Illa enim sive avara parcimonia sive vaeordia priorum pineis assereulis serie inter se connexis *imbricata* erat (turris). Cf. Vitr. 2, 8; Plin. 15, 30.

Imbricatum, imbricum more; *telőcserep módjára*. Alexy 8. Constat hae innumeris squammulis *imbricatum* dispositis. Bene Med. II. 381. Cf. Plin. 9., 33., 52.

Immatura uvae, bacca grossulariae; *egres*. Kronst. II. 362. an. 1534: pro Egrysch vulgo *immaturis* uvis.

Impallescere, adeo studiis vacare, ut pallor faciem occupet; *elsárgulni, sápadtá lenni*. Ke. Or. Arist. D. 2., 4: litteris assidue *impallescite*. Cf. Pers. 5., 62; Stat. Theb. 6., 803.

Imparlamentaris, legibus comitiorum regni non conveniens; *imparlamentaris, képviselő-séggel meg nem egyeztethető*. Jókai Köszív. II. 92. kifejezés, a miket mai világban *«imparlamentaris»*-oknak fogának nevezni. Passim.

Impoliticus, 3., alienus a prudentia civili; parum prudens; *politika elleni, meg-gondolatlan*. Passim.

Impostualiter, postea V. *Imposteturum*; *később, ezután*. Star. XXII. 58. an. 1723. quid passus . . . et qualia obiecta *impostualiter* Provinciam . . . erga habueris.

Impracticus, 3., ab usu vitae communis alienus; *ügyetlen, gyámoltalan*. Jók. Epp. II. 269. *impracticus* poeták.

Impressionalismus, i; a *hatások* iránt való *fogékony-ság*. *Empfänglichkeit für Eindrücke*. Passim.

Impressionista, æ, quorum sensus facile afficiuntur impressionibus externis; *impresszionista, a hatások iránt nagyon fogékony*. Passim.

Improductive, frustra; *haszon nélkül, meddően*. Passim.

Impurum, exemplum; *fogalmazvány*. Tör. Tár. 1887. p. 589. Jókai Kárp. Z. 468. előkereste az idézett *ronditmányt* (*impurum*).

In bona harmonia vivere, in amicitia, concordia vivere; *jó egyességben élni*. Priv. Ceh. Sailer Artic. 1724. Pest. Vár. Lev.

In Dei nomine, deo auspice; *Isten nevében*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 23. *In Dei nomine. Amen*.

In somnio, per quietem; *álomban*. Wagn.

Inbindatus, 3., (fors. ab it. imbindare) flavum reddere; *világos barnává tenni*. Star. XXVIII. 105. an. 1481. Drapus magnus de camenaria *inbindata* pro faciendi umbra.

Incessus in grallis, actus grallis nixum incedendi; *gamón való járás*. Bene Pol. m. 67.

Incollegialis, discors; collegiali sensu carens; *barátságtalan*. Passim.

Incompatibilista, æ, propugnator sententiae, qua officia quaedam coniunctionem non patiuntur; *az összeférhetlenségek védelője*. Passim.

Incriminatus, 3., accusatus; *vádolt*.

Jókai Rab R. I. 22. Convincálva van-e az *in-criminatus*? et passim.

Incriminare, (Du C.) accusare; *vádolni*. Jókai Rab R. I. 273. et passim.

Indeterminista, liberi arbitrii propugnator; *szabad akaratot tanító*. Imre Phil. 356. His (Deterministis) ex adverso stant *Indeterministae*, qui illam necessitandi vim et influxum in animam rationibus internis abnegant, atque rursus in duas classes abeunt (Aequilibristae).

Individualismus, ratio individui; *egyediség*. Passim.

Individualisticus, 3., ad rationem individui pertinens; *egyedi*. Passim.

Inexplicabiliter, ita, ut explicari nequeat; *megmagyarázhatlan módon*. Száz. XI. 49. Cf. August. Ep. 235. Appul. Met. 2. p. 87. Oud.

Inextricabiliter, modo inextricabili; *ki-, széthonthatatlanul*. Bene Med. II. 338. Cf. Appul. Met. 11. p. 807. Oud.

Inhonorus, 3., indecens; *tiszteletlen*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 373. an. 1177: incongruum et *inhonorum*. Cf. Plin. 5., 30., 33., 45., 24., 28.

Inoculatio, impositio, insitio oculi, gemmae; *szemzés, szemre való oltás*. (V. Pallas s. *Ojtás*). Kov. Oec. 64: *Inoculatio* fit, dum gemma e meliori arbore cum alborno triangulari rescissa, fissurae forma T facta, ita inseritur, ut latera gemmae rescissae sub corticem fissurae deveniant. Totum vulnus ligatur ita, ut nonnisi gemma inter ligaturam prominereat. Cf. Cato R. R. 42. Colum. 5., 11., 1., 11., 2., 54. Pallad. 7., 5. Plin. 17., 14., 23. Id. 16., 25.

Inope, inopinate; *váratlanul*. Vjestnik I. 152. an. 1733. quam *inope* . . . et iniuste . . . aggressa fuerit.

Inquietacio, turbatio, perturbatio; *nyugtalanítás*. Szék. Okl. I. 230. III. 134. Cf. Sen. Svasor. 2.

Inquisitionaris, ad inquisitionem pertinens; *vallató*. Passim.

Insolitum, monstruosum, mirum, mirabile; *különködés, szokatlanság*. Greg. Aesth. 64. Exorbitatio in simplicitate nativa ducit ad *insolita*, quae vocant *bizarre*.

Inspissare, spissare, spissum reddere; *sűríteni*. Bene Pol. 402. liquidum *inspissetur* ad siccitatem usque.

Intacare, pro: intaccare V. *Intachare*. Vjestnik II. 83. an. 1640: nullus possit *intacare* lignamina ad *tiram*.

Intendans, tis, praefectus alicui rei; *felügyelő* (színháznál). Passim.

Intendatura, æ, munus, officium ita dicti intendantis; *felügyelőség*. Passim.

Interconfessionalis, ad diversorum cultuum divinorum relationes inter se pertinens; *felekezetházi*. Passim.

Internationalis, nulla ratione habita nationum; *nemzetközi*. Száz. XVII. 169.

Internationalista, æ, membrum societatis sic dictorum internationalium, qui sortis levandae causa in Europa et America non habita ratione patriae coniuncti sunt; *nemzetközi*. Passim.

Interventio, intercessio; *közbelépés*. Jók. Epp. I. 291. Cf. Ulp. Dig. 4., 4., 7.

Intimitas, ardor animi; verum animi studium; *bensőség*. Passim.

Intrare, redire (Du C. al. s.); *befolyjni*

(pénzről). Ger. einkommen. Quel. Sieb. I. 385. an. 1503. Hi (sc. floreni) intraverunt.

Invasionalis, ad actum invadendi pertinens; *támadó*. Gall. offensiv. Jók. Epp. I. 27. *invasionalis* had.

Ire ex latere, secedere; *oldalt menni, félre menni*. Ger. seitwärts gehen. Star. VI. 176. an. 1325. omnes comunitates *ierunt ex latere*.

Irioides, 3., iridi similis, iridis colore referens; *szivárványszínű*. Bene Med. I. 30.

Irodista, æ, qui est a scriniis (ab hung. *iroda*, scrinia, orum, Schreibstube) scriptor; *író*. Pesti Hirlap 1904. 175. sz. 6. lap.

J.

Jacobini, dicuntur studiosi libertatis Martinovius eiusque socii. Száz. XIII. 160.

Jakobinismus, partes libertatis studiosorum et humanitatis. Száz. II. 303.

Jacobinus, 3., ad societatem populorum libertatis studiosam pertinens a Gall. claustrum jacobino Parisiensi, ubi cœtus suos habebant; hic de Viennensi conspiratione. Száz. XIII. 126.

Jansenismus, doctrina asseclarum theologi Cornelii Janseni Belgæ, qui doctrinam in opere, quod inscribitur «Augustinus» de prædestinatione an. 1640. edidit. Száz. XI. 759.

Journalistica, æ, res ephemeridum, diurnorum libellorum scribendorum; *hirlap-írodalom, időszaki sajtó*. Irodtt. Közl. VI. IV. 497. Nagy Hier.

Journalista, æ, ephemeridum, diurnorum libellorum scriptor (passim); *újságíró*. Passim.

Jubilæomania, æ, furor celebrandi alique; *ünneplésdüh*. Passim.

Judaismus, (Du C.) indole religionis Judæe imbutus animus; *zsidó vallásosság*. M. Bel. Prodr. Sunt autem = Barbarismus, Seythismus, Hellenismus *Judaismus* etc. Cf. Tertull. adv. Marc. 1., 20.

Jus accisæ, *fogyaszték adóbeli jog*. V. *Accisæ*. Törvt. Msz.

Jus advocatiæ ecclesiasticæ, ius reipublicæ ecclesiæ defendendi; *egyházi szószólás joga, jussa*. Törvt. Msz.

Jus alimentorum, ius alimentum, poscendi; *tápláltatáshoz való jus*. Törvt. Msz.

Jus armorum, ius armis utendi; *fegyverválsági jog*. Törvt. Msz.

Jus belli et pacis, ius bellum indiciendi et pacem conciliandi; *hadviselés és békekötés jusa*. Törvt. Msz.

Jus circa sacra, ius principis in rebus ecclesiasticis; *felsőnek egyház körül való joga*. Törvt. Msz.

Jus communicatum, hoc nomine veniebant in priscis iuris commentariis ea iura publica regia, quæ e consuetudine et legibus regni rex cum statibus et ordinibus communiter exercebat, quum interea alia iura regi ipsi reservata essent. V. *Jus reservatum*. *Közös állami felségjog*.

Jus connatum seu absolutum, ius nobis innatum; *velünk született természeti törvény*. Törvt. Msz.

Jus consuetudinarium, mos; *szokásjog*. Gewohnheitsrecht. V. *Consuetudinarium*.

Jus educilli, ius cauponam exercendi; *koresmáltatási jog*. Schankrecht. Törvt. Msz.

Jus extraterritorialitatis, (Heyse: Die Befugnis der Gesandten und ihres Gefolges in fremden Staaten nach den Gesetzen ihres Landes zu leben . . . Auch die Abgaben Freiheit des Papstes in Italien.) a *határon kívül valóság jusa*. Törvt. Msz.

Jus fiscalitatis, ius dominis destitutas possessiones in principis fisco redigendi; *uravesztett vagy megürült jószág lefoglalásának joga*. Törvt. Msz.

Jus in thesaurum, ius thesaurum inventum sibi vindicandi; a *talált kincs sajátjává tételének jusa*. Törvt. Msz.

Jus instituendi, ius in bona ecclesiastica alique stituerendi; *egyházi haszonvételbe s hivatalba való avatás jusa*. Törvt. Msz.

Jus majestaticum, ius regis; *felső jog*. Törvt. Msz.

Jus minerale, ius mineras quærendi; *érczkérés v. bányanyitás joga*. Schurfrecht. Törvt. Msz.

Jus nauli, ius redditus carinarum recipiendi; *révbérvételi, beszedei jus*. Törvt. Msz.

Jus nonæ, a *kilenczedvétel joga*. V. *Nona*. Törvt. Msz.

Jus nundinarum, ius mercatum habendi; *vásárjog*. Marktrecht. Törvt. Msz.

Jus occupationis, ius aliquid occupandi; *elfoglalás jusa*. Besitznahmrecht. Törvt. Msz.

Jus parentale, ius parentum; *szülői jog*. Törvt. Msz.

Jus politæ, *rendőrségi jog*. V. *Politæ*. Törvt. Msz.

Jus postliminii, ius, quod alieni e captivitate aut ex externis regionibus domum redeunti tribuitur ad recuperandas prius possessiones res; *helyreállított előbbi jog*. Wiederkehrrecht. Törvt. Msz.

Jus praelationis, *elsőbbségi jog*. Vorzugsrecht. V. *Praelatio* 2. Törvt. Msz.

Jus præsentæ, V. *Praesentæ* ius. Törvt. Msz.

Jus prioritatis, idem q. *Jus praelationis*. Törvt. Msz.

Jus privative masculorum, stirpis masculinæ proprium ius; *fiú ágnak kizárólagos joga*. Törvt. Msz.

Jus regale fisci, aerarii publici regalia iura et usus fructus; *közkincstár fejedelmi igazsagai és haszonvételei*. Törvt. Msz.

Jus delectus optionis, ius eligendi ex optionibus; *választhatási jog*. V. *Optio*. Törvt. Msz.

Jus sperativum, *reménybeli jog*. V. *Sperativum*. Törvt. Msz.

Jus statutarium, quo singulis civitatibus ius conceditur statutales leges constituendi; *helyhatósági jog*. Stadtrecht. Törvt. Msz.

Jus urbura, V. *Urbura*; *bányabérvétel joga*. Törvt. Msz.

Jussio, iussus, us, mandatum, (Du C. divisio); *parancs*. Quel. Sieb. I. 122. an. 1486. custodierunt portam civitatis per *iussionem* domini vilici. Cf. Modest. Dig. 40., 4., 44.

K.

Kosta, titulus græcus præceptoris. Jókai Epp. I. 9. a *Kosta* a tanító görög titulusa.

Kukuricza, æ, *zea*; *teageri, kukorica*. Star. XXII. 62. an. 1723. centum occas *kukuriczæ*.

L.

Lactatrix, nutrix; *dajka, emetető*. Star. XVIII. 5. an. 1451. nutricei et *lactatrici*.

Lactellum, parvus lacus; *kis tó*. V. *Ronchus*.

Lætum nuncium, per iocum ita dictæ pernae et farcimina a parentibus missa optimarum literarum cultoribus. Jók. Epp. I. 9. A «*lætum nuncium*» különösen a sonka és kolbászféle, magában hordja az «örvendetes hir» értelmét.

Lanceum, pro: lanceum; *lándzsá*. V. *Scrigna*.

Liferans, redemptor, locator; *szállító*. Ger. Lieferant. Jók. Epp. II. 145.

Locutulejus, i, garrulus; *csaeska, fecsegő*. Star. VIII. 219. an. 1770. *locutulejum* dixi et compilatorem. Cf. Gellius 1., 15 fin.

1. **Longa**, alias: *Longa Meta* vel *Meta*: ludi genus apud discipulos, pueros, qui pila ludunt stadio, spatio emenso, quod termino vel meta designatur; *méta, labdajáték*. Passim.

2. **Longa**, æ, fumisugium; *pipa*. Passim. **Longissima**, fumisugium longo tubulo instructum. Jók. Epp. I. 9. *longissima* pedis a hosszúságú pipa.

Lunaticismus, i, selenianismus; *holdkóróság*. Mondsucht. Passim.

Lycantropia, mutatio hominum in lupos; *embernek farkassá változása*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 337. Opera Dæmonum posse homines mutari in bestias et sæpius mutatos fuisse in lupos plurima, quæ extant, suadere videntur exempla. Cf. Homo homini lupus.

M.

Machiavellisticus, 3., callidus, versutus in rebus publicis; *ügyes, ravasz politikus*. Fabó. Monm. Evang. II. 175. num putatitia illa sanctitas pontificis cum artibus his *machiavellisticis* et eruentis consiliis conciliari possit.

Machiavellismus, studia ita dicti Machiavelli, viri sæc. 16-o. in Italia in rebus publicis versatissimi; *Machiavelli ország-elveihez ragaszkodás; önhaszonkeresés*. Törvt. Msz.

Magister lustrationum, praefectus lustrationum; *szemlelfőnök*. Star. XII. 69. an. 1551.

Magister stratarum, viarum curator; *útmester*. Ger. Wegmeister. Star. XVIII. 33. an. 1480.

Malleus, i, metonymice: is qui vel ingeni salibus vel rusticitate adversarios insolentius tractandis delectatur. Jók. Epp. II. 287. malleusnak nevezik a «kalapácsot» diákul. A zöld asztal mellett aztán ez a titulusa egy

olyan hatalmas vagy főrangú vagy eszes vagy kitűnően goromba szónoknak, ki egy másik szintoly minőségű celebritásnak apróra megtörésében találja hivatását stb. stb.

Markwlyn, parvus denarius; *kis denár*. Magy. Tört. Enl. XXX. 186. an. 1547. quadraginta minutos seu parvos denarios *markwlyn* vocatos.

Maximalis, summus; *legmagasabb*. Passim.

Mazerius, i. (Du C.) qui clavum tenet; *pálcavirő*. It. mazziere. Gall. Massier. Star. XVII. 58. an. 1516. *mazerius* sanctissimi domini papae.

Mechitarista, coetus institutus ab Armenio Petro Mechitar (=consolator) an 1701. Constantinopoli ad augendas litteras et propagandum primum Armeniae idioma. Quum is coetus 1717. in San Lazzaro dictum non procul a Venetiis situm locum commigrasset, quidam eorum regulam Sti Benedicti amplexi sunt, quem ordinem Clemens XI. approbavit. Ab an. 1840 sedes eorum principalis est Collegium Viennae, praeterea Monaci. Cher. Jus. Eccl. II. 48. Száz. IV. 637. triesti *mechitarista kolostor*.

Medicina mentis, doctrina, quae leges recte cogitandi tractat. *Logica; észtan*. Carlow. Log. I. Quam Scientiam Logicam appellamus cum veteres Dialecticam, recentiores vero Philosophi rationalem Philosophiam, Artem cogitandi, Viam ad Veritatem dixerunt; erant, qui *Medicinam mentis* non iniuria nominarent.

Megalomaniacus, 3.; *nagyzási hóborban szenvedő*. am Grössenwahn leidend. Salgó J. Elmekörtan. Budapest, 1890. p. 125.

Melodrama, tis, *dalmű, opera*. Greg. Aesth. 133. *Melodrama* est poema lyrico-dramaticum cantui et musicae iunctum. (Singspiel, Oper).

Melopoëia, æ, (*μελοποιία*) ars cantus; *dalművészet*. Ger. Tonsetzen. Greg. Aesth. 93. Ad musicas artes refertur tam instrumentalis quam vocalis seu cantus, cuius ars vocari potest *melopoëia*.

Ménésiana pocula, vina, vinum nobile, prima nota ex regione Ménés; *ménési bor*. Pall. Debr. 40:

Et mihi nectareo spumat Tokaj inelyta vino
Vino, quo tellus non fert generosius ullum;
Turgida florescit praestantibus Agria mustis
Deliciae Bacchi; sunt Ménésiana nobis
Pocula, Divinis (si fas est dicere) semper
Delibanda labris; et quae mihi *vina* Bihar dat.

Mercantilismus, systema illud oeconomiae, quo negotia, quae quaestus causa exercentur, potiora esse agriculturam putantur, oppositum *agravismo*; *ipar és kereskedelem fejlesztésének védelme*. Passim.

Mercantilista, æ, qui res commerciales negotio agriculturæ praepōnit; *a kereskedelemnek elsőbbséget vitató*. Passim.

Metaphisicus, i, juvenis qui metaphysicam docet; *metaphysikus*. Száz. XVII. p. 360.

Microcosmus, i, (Du C. Microcosmus) parvus mundus; *világ kicsiben*. It. microcosmo. Patr. Const. 169. Homo *Microcosmus* In mundo mundi resident majore minores *Parvus* enim *mundus* quilibet audit homo. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 42. Cf. Isid. Orig. 3., 22.

Micrographia, pictura minuta; *apró festés*. It. micrografia. Vern. Psych. 288. pictura minuta, seu *micrographia*.

Micrologia, æ, parvitas, cura parvarum, exilium rerum; *sopárság, apróságon való kapás*. Pár. Páp.

Micrologicus, 3., *μικρολόγος*, scrupulosus; *kicsínységekre ügyelő, aprólékos*. Vern. Phil. Mor. 175. Conscientiam scrupulosam, *micrologicam* etiam vocare . . . nonnullis placet.

Minimalis, minimus; *legalsóbb, legolcsóbb*. Passim.

Misculantia, æ, perturbatio et confusio rerum, machinatio, techna; *kotyvalék, meszterkedés, üzelmek*. Misc-masch, Machenschaften, Intrigue. Passim.

Monarcha, Caesar, ad quem delata sunt omnia; *egyeduralkodó*. It. monarca. Cod. Dip. Brüss. V. 170. Sacri Romanj Imperij a deoque Orbis Christiani *Monarcharum* elementiae ac pietatis . . . Passim ap. poëtas.

Monarchia, æ, (Du C.) dominatus unius; *egyeduralom, bíródalom*. Passim. Cf. Capitol. Max et Balb. 14. Tertull. adv. Prax. 14.

Monarchicus, (*μοναρχικός*) quod unius nutu regitur; *egyeduralkodói, egyedüri*. It. monarchico, monarca. Cher. Jus. Eccl. I. 131. Non existit in Ecclesia forma Regiminis *Monarchica* sive absoluta sive limitata. Vern. Phil. Mor. 431.

Monarchista, æ, monarchiae studiosus; *az egyeduralom híve*. Jókai Mire Megv. IV. 153. nagyszerű alkotmányos *monarchisták* a méhek.

Monocephalus, unius capitis; *egyfejtű*. Numi Hung. 39. aquila *monocephala*.

Monumentuosus, 3., monumenti instar exstructus; *emlékszerű*. Ger. monumental. Passim.

Morphinismus, perversus usus ita dicti morphii; *mákonny élvezés*. Passim.

Motilitas, atis, perturbata, commota agendi ratio; *V. Motilare; mozgékonyosság, fészkelődés*. das unruhige Geberden. Salgó J. Elmekörtan. Budapest 1890. p. 70.

Mozaismus, i, doctrina Moysis; *mózes-vallás*. Kon. Egyh. 12.

Municipalismus, i, studium iura municipii defendendi, tuendi; *községi, törvényhatósági jogok védelmezése*. Passim.

Muspillare, globulis ornare; *gombokkal ellátni*. Archiv f. Litter. u. Kirchen-Geschichte III. 366. *muspillatus* antequam circa collum.

N.

Natineus, (Du C.) *acolythus* q. v. (ab hebr. nathan, a deo datus, deo dedicatus). Passim ap. scriptores ecclesiasticos.

Nationalista, æ, qui iura nationis tuetur; *nemzetiséget védő*. Passim.

Naturalistice, ut natura fert; *természetszerűen*. Passim.

Naturalisticus, 3., conveniens rationi eorum, qui naturam deum faciunt; *natura conveniens; természeti*. Száz. XI. Ap. 28.

Naturitas, ratio asseclarum naturae; *természetesség, egyszerűség*. Passim.

Nazarenismus, i, doctrina nazarenorum. V. s. Nazarei. Passim.

Neologia, studium sermonem innovandi; *nyelvjutás*. Poor J. Zsebsz. 137.

Neologismus, i, *nyelvjutás, újszólás*. Gall. néologisme, neologie. Ger. Neologie, Neologismus. Kass. P. P. I. 5. *Neologismus* seu usus vocabulorum proprio Marte procurorum.

Nexus, us, coniunctio, familiaritas; *összeköttetés, sógorság, komaság*. Jókai Epp. I. 258. Van egy magyar szó: «nexus». Ez a «nexus» az egyedüli nagyhatalom a világon. Egyik intézménye a nexuscinalásnak volt a családnál a juratusi rendszer.

Nihilismus, i, (Heyse) eine in neuester Zeit besonders unter den Studenten und der jungrossischen Partei verbreitete socialistische Bewegung oder Propaganda, welche eine politische und sociale Revolution herbeiführen, die bestehende Ordnung in Staat und Gesellschaft vernichten und aus dem Nichts heraus eine neue Welt errichten will.) *A nihilisták, régít felforgatni törekvők társasága, tana*. Vernichtungs-Lehre. Passim.

Nihilista, æ, *Nihilismus*; *a régít megsemmisítő, felforgató társasághoz tartozó*. Passim.

Nodulus, i, orbiculus vesti colligandæ; *kis gomb*. Thöck. Diar. II. 351. *Noduli nigri* ex Austein Novem maiores, novi argentei. Item alij undecim parvi *noduli* argentei. Arch. Rák. VIII. 352.

Nominalista, æ, *V. Nominalis 1.*; *névítató*. Imre Phil. 288. Seculo 12. Roscellinus et Abelardus universalis asserebant esse mera nomina; hinc una cum suis sectatoribus appellati sunt *Nominalistae*, quibus recentiori ætate etiam Hobbesius, Berkeleyus et Humius subscriperunt. c) Eodem seculo Petrus Lombardus cum multis aliis affirmavit esse res et revera existere et his nomina *Realistarum* inhaerere.

Normalista, æ, scholæ primariæ alumnus; *elemi iskolai tanuló*. Passim.

Nota, (Du C. 2.) modulatio, cantus carminis, numeri modique; *nóta, dal, dallam*. Jókai Epp. I. 403. *Nota* Rákóczyana.

Nummularius, monetarius, campsor; *pénzváltó*. End. p. 397. (Belae III. Libertas 13. an. 1494.) *nummulariorum* seu monetariorum nostrorum concessionis et molestias non formidit. Tör. Tár. 1894. p. 27. Cf. Suet. Galba 9; Petron. Sat. 56.

O.

Obscurantismus, i, status tenebriorum; *sötétkedés, zavarosan halászás, maradás*. Passim.

Observantismus, legum servilis rigorosissima observatio; *szigorú szabálytartás*. Száz. XXIX. 103. A XV. száz. már a hanyatlás, utolsó fellobbanása és már denaturált megnyilatkozása a régi tűznek, mely az *observantismus* vakbuzgó, sőt mondhatjuk reakcionarius és következtéseiben absolutisticus mozgalmában és rendi alakulatában jelentkezik.

Observatrix, astrologa; *csillagvizsgáló kisasszony*. Hét. 1887. okt. 24.

Obstreperus, 3. calumnians, detrectans; *gúncsoló*. Ru. Pan. Praef. p. 8: Contra tales . . . *obstreperos* corvos . . . decet tueri

innocuas lusciniæ Cf. Appul. Flor. n. 13. p. 46. Oud.

Obstructio, studium impediendi consultationem nimium productis sermonibus; *megakasztás, agyonbeszélés*. Passim.

Obstructionalis, ad ita dictam obstructionem pertinens; *agyonbeszélő*. Ger. dauerrednerisch. Passim.

Obstructionista, æ, qui fine carentibus orationibus tempus terit, ut leges ferendas impedit; *agyonbeszélő*. Ger. Dauerredner. Passim.

Oda funebris, cantio funebris, carmen feralis; *bücsőztató*. Tör. Tár. 1881. p. 345.

Odarium, (Du C.) canticum; *dal*. It. cantico, canzone. Greg. Aesth. 148. medium tenent Cantica seu odaria (Lieder) et elegiæ, infimum epistolæ lyricæ.

Oligarchismus, oligarchia, paucorum potentia; *kevesek uralma*. Száz. XI. 679.

Opportunismus, i, studium se accommodandi ob emolumenta capessenda; *alkalmazkodás, a körülményekhez való simulálás*. Passim.

Orientalista, rerum et linguarum orientalium cultor; *keleti nyelvek ismerője, kelettudós*. Száz. II. 214.

Orthologismus, i, recta loquendi et scribendi ratio; *szabályszerű beszéd és írásmód, nyelvjáratási törekvés*. Irod. Köz. VII. 2. p. 177.

Osculatio Indæ, osculatio falsa, simulata; *áruktási, hamis csók*. Galeotti. 29. qui quidem simulatione et palatinis artibus fallacibusque blanditiis non sine viperino complexu et osculatione Indæ omnes fere Hungariæ principes fefellit.

Ovatus, 3., V. *Ovalis*; *tojásdad*. It. ovato. Fr. Balass. Casul. Steph. 4. Primus hic ordo A. V. A. tres fere ovatae figuræ inclusas icones complectitur. Cf. Plin. 13., 21., 23.

P.

Palotizare, more ita dictorum Palóczorum loqui; *palóczoskodni*. Szilády. Á. Irod. Köz. VI. évf. I. f. 106.

Panamissime, fraudulentissime; *legcsalárdabb módon*. Ilét. 1898. júl. 10.

Panamista, æ, qui pretio se moveri patitur; animus venalis (a scandalo quod nunc Parisiis sub nomine Panama viget); *szédeltető*. Ger. Schwindler. Passim.

Pannus burkws, fors. pannus Bonus; *burkus kelme*. Tör. Tár. 1889. p. 375.

Pannus Cherkes, pannus ravi, cinerici coloris; *szürkés szőré kelme*. Ger. aschgrauer Stoff. Monm. Comit. Trans. V. 195. ab una pecia panni Cherkes f. 40.

Pannus gylliceres, V. *Pannus Gyllicer*. Tör. Tár. 1889. p. 375.

Pannus Kentula, fors. idem q. *Cendalum* q. v. Veet. Ref. L. 2: De Petia Panni Kentula.

Pannus longis, idem q. *Fajlondis* q. v. Tör. Tár. 1889. p. 379.

Pannus Misnensis; *meiszeri posztó*. Ger. Meisner Tuch. Monm. Comit. Trans. V. 195. Ab. una pecia panni misnensis. f. 2. 50.

Pannus molhy, fors. idem quod *Moll* et *Molton* (Heyse: wollenes Dichtzeug. Nordtuch); *puha moll szövet*. Tör. Tár. 1889. p. 375.

Pannus morvaý, fors. pannus Moraviensis; *morvaországi posztó*. Tör. Tár. 1889. p. 375.

Pannus primotinæ, fors. a *prime*, pannus subtilissimus Hispaniæ; *legfinomabb spanyol szövet*. Veet. Ref. L. 2: De Petia Panni primotinæ.

Pannus Turckis, pannus turceus, in quo rubeus color prævalet; *török kelme*. Monm. Comit. Trans. V. 195. ab una pecia panni Turckis f. 20.

Pan-romanista, æ, studiosus nationis Romanæ; *panromán*. Száz. II. 115.

Panslavismus, studia nationis slaviciæ; *panszlav törekvés*. Száz. X. 159.

Panslavus, i, *páv* + slavus, studiosus slaviciæ nationis; *pánszláv*. Brezny. 335. Habebatur in illis (Ormisz), quos hæc ætate *panslavos* appellabant.

Parfumeria, taberna mercibus odorum; *illatszertáruló hely*. Jókai Köszív. IV. 74.

Parlamentarismus, natura et vis agendi et loquendi virorum in comitiis publicis, qua res publicas tractant et suam operam cum opera regentium consociant; *parlamentarismus, képviselői rendszer, népképviselő*. Passim.

Pastoralis Ecloga, carmen pastorium, poema bucolicum; *pásztori vers*. Hor. Mem. 502. *Pastoralem Eclogam* in Nataliæ Domini. [Rab. R. 1., 308.

Patalla, pugna; *harc*. It. battaglia. Jók.

Pathicus, (gr. παθικός) qui muliebria patitur; *magát természetellenes fajtalanságnak átadó*. Tör. Tár. 1888. p. 353. liberorum Christianis parentibus prognatorum nefanda decimatio, indeque consequens coactaque tenerarum animarum ante liberum rationis usum invincibilis ignorantia atque in Machumetana superstitione educatio atque etiam postea eorundem in degenerem pathicorum conditionem turpis abusus. Cf. Catull. 16., 2.; Juven. 2., 99.; Auct. Priap. 25., 41. et 76.

Patrocles, E *Patroclis domo venit*; *fukar emberről*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 123. E *Patroclis domo venit*. In hominem sordide parcum.

Pazmanista, æ, alumnus sacerdotalis seminarii Pazmanei; *bécsi Pázmány papnevelő intézet kis papja*. Passim.

Pedantismus, i, putida, inepta doctrinæ affectatio ostentatio; *iskolatudósság, vaskalaposság*. It. pedanteria. Gall. Pedanterie. Ger. Pedanterie, Schulfucherei. Vern. Log. 284. Per abusum methodi scholasticæ in errorem docti *pedantismi* labimur. Est autem *pedantismus* ea quorundam hominum aulicorum, militum etc. præsertim autem eruditorum proprietas omnia, quæ proferunt, methodo scientifica et artis ubicunque sint proferendi seu scripto seu ore doceant vel inter eruditos vel inter profanos versentur. Non respiciunt ad genium temporis, non ad gustum politiorum, non ad personas diversas præsentis et superbiunt, dum pulveres scholastici de ipsis cadunt. Loquuntur semper ex cathedra, citant auctores græcos et latinos, utuntur sententiis, natant in gurgite terminologiarum vasto.

Pedum S. Adalberti pungit aliquem, archiepiscopus Strigoniensis excommunicat, sacris privat aliquem; *az esztergomi érsek kiátkoz, átokkal sújt*. Epist. Proc. P. II. p. 224: Vereor, ne oculo dei iudicio premamur, et ne *pedum S. Adalberti eum pupugerit*, et calice S. Joannis impeditus fuerit.

Peremptoria exceptio, moram non patiens exceptio; *halasztást nem tűrő kifogás*. Passim ap. Juris consultos.

Perikán, (Boh. *perkan, barcan*, ein Gewebe aus Kameelhaaren, aus Wolle); *barchet*. Ger. Barchent, Barchant. Veet. Ref. D. De una petia *Perikán*.

Perspectivicus, 3., scenographicus; *távlati*. Ger. perspektivisch. Greg. Aesth. 87. Scientiam Opticæ, nominatim projectionum *perspectivicarum*, ut illusio oculi ad artis usum recte transferatur.

Pessimisticus, 3., atræ bilis et tridii plenus; *pessimista, borús látású, világgyűlölő*. Száz. XXIV. 80.

Phidias, Ut: Phidias signum, *tárgy, mely első tekintetre mindenkinek tetszik*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 120. *Ut Phidias signum*. Dicitur de re, quæ primo aspectu placet omnibus.

Philanthropinismus, i, humanitas; *emberszeretet, felebaráti szeretet*. Beszterceb. ág. gymn. Ért. 1875—76. p. 52.

Philobiblicus, 3., amicus Scripturæ Sacræ; *biblia, Szt. írás-olvasó*. Hist. Eccl. Ev. 84. Intimatum diei 23. Decbr. 1816, quod Societates *philobiblicas* prohibet.

Philopatria, æ, amor patriæ; *haza-szeretet*. Hor. Mem. 401. Teintamen *Philopatriæ* in Monarchiis et Aristocratibus.

Philosophina, femina sapiens; *bölcs nő*. Borssz. J. 1897. okt. 24.

Philotesius, 3., *φιλοτήσιος φιλοτησία*, ad dictum inter scyphos pertinens; *felkőszöntő*. Gall. toast. Czvit. Spec. 146. Liberos poeticos partitus est in carmina: 1. Genethlica 2. Gratulatoria 3. Propemptica 4. *Philotesia*. 5. Symbole.

Pistachia, (Heyse: [gr. pistákē, pistákion l. pistacium v. pers. pistah, arab. fustok od. fustuk] grüne Mandeln den Haselnüssen ähnliche ölige u. wohlgeschmeckende Früchte des Pistacienbaums.); *pisztác*. Udvartartás és számadáskönyvek Közl. Báró Radvánszky Béla. Budapest, 1888. p. 139. in alia sorte . . . *pistachia confectum* . . . Zizuli conditi confectum.

Plumosus; *tiszta földlen*. Federweisz. Kol. Cod. 47. Wegy 4 loth galiekhövet, 2 loth timoth, 1 loth feier galiekhövet, 1/2 loth *plumosumot*, Tizta vízben kel vetny.

Plutocratismus, divitum potestas; *gazdagok uralma, pénzuralom*. Passim.

Pœnalisatio, mulctatio; *büntetés*. Jogtud. Köz. 24.

Politialis, ad politiam (curam publicam) pertinens; *rendőrségi*. Passim.

Politico-financialis, ad publicum ærarium pertinens; *állam-pénzügyi*. Jókai Epp. I. 21.

Polyclinicum, rectius: *policlinicum* a *πολύς* et *κλίνη*, loca privata medendis agrotis; *házi gyógykezelés*. Abeles 31. nosocomia *policlinicis* præferenda.

Pompositas, (Du C.) magnifica verba; *iactantia; dicsekvés*. Passim.

Posthumitas, atis; status, conditio posthumi; *utószülöttség*. Passim.

Postica sanna, obtrectatio, calumnia, vituperatio occulta; *hát mögött való megszólás*. Veranes. VI. 277. tantumque aberat, ut amice existimationi tue consulere velle viderentur, ut nasum et *posticam sannam* adhiberent. Cf. Pers. I, 62.

Potentiare, augere; *növelni, hatványozni*. Jókai Uj. f. II. 128. annyira *potentiazt* a leteirjét.

Prædestinationalis, ad prædestinationem pertinens; *sorsrendelés-, végzet-szerűségről* szóló. Vas Ger. A régi jó id. 309. kilomista *prædestinationalis* philosophia.

Prædispositio hæreditaria, naturæ habitus hæreditate acceptus; *öröklési hajlam*. Ger. erbliche Voranlage. Top. Anthr. Glos.

Prætor. Ex cohorte prætoris, ki minden intére készen áll. 4. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 121. *Ex cohorte Prætoris*. Ij dieuntur, qui ad omnem nutum præsto sunt.

Primator, custos morum iuvenum extra institutum degentium; a keszthelyi Georg. a tanintézetten kívüli viseletre a jelesb tanulók közül választott pedellus és *primatorok* ügyeltek.

Pristaldeum, i, classis iuridica ita appellata in Keszthelyiensi Georgico; *jogi osztály Keszthelyi Georgiconban*, urbéri jogviszonyok iskolája.

Processio, processus; *lefolyás, menet*. Jók. Epp. 11. Ők látni akarják a vihart egész királyi *processiójában*.

Productive, efficienter, producendo aliquid; *termékenyen*. Passim.

Professionismus, studium opificii, artis exercendi; *művés, kézi mesterségi törekvés*. Passim.

Profumus, i, odores; *illatszér*. It. profumo. Udvartartás és számadáskönyvek. Közl. Báró Radvánszky Béla I. sz. Bethlen Gábor fej. udv. Budapest, 1888. 60. I. Egy font füstölő magot, kinek *profumus* in granis neve.

Projectile, iaculum; *lövedék*. Jókai Kösziv. IV. 50. veszedelmes *projectile* a congre rakéta.

Proletariatatus, us, homines re familiari carentes; *proletariatatus, csöcselék, a társadalom nyomorultjai*. Passim.

Proletarismus, conditio proletario-cum seu egentium civium; *proletárság, a keresetnélkülieknek állapota*. Passim.

Promontorium, nasus; *orr* (per iorum dictum). Jókai Kösziv. V. 24.

Prophetisare, alimētis iuvare; *életmi szerrel ellátni*. Arch. Rák. IX. 371. az ő *corpusá*-val Baziny felé veszi útját, először is Leopoldnak megprophetizálására s onnét a szegény bányák *prophetisáltatnak*.

Protectionismus, studium auctis portoriis merces defendendi; *védrámos törekvés*. Schutzzöllnerei. Passim.

Protheoria, gr. προθεωρία, ante rem factus prospectus; *előleges megtekintés*. Hor. Mem. 359. De nominali entis *protheoria*.

Provisionista, æ, legatus, qui pecunia se corrupendum tradit; *provisióval megvesztegetett képviselő*. Pesti Hirlap. apr. I. 1897.

Provisoricus, 3., ad tempus; *ideiglenes*. Passim.

Pseudodialecticus, pseudo logices cultor; *hamis vitatás művelője*. Carlow. Log. LXV. et liber peculiaris in *Pseudodialecticis*.

Pseudoorganisatio, non recta temperatio corporis; *hamis szervezet*. Bruner 13.

Publicationalis, ad notum faciendum pertinens; *kihirdetési*. Vas. Gereben. A régi jó id. 187. hanem gyűlés után a *publikációs* mellé egy iratot mellékel.

Pullus, ita per ludibrium appellatus discipulus, qui alienæ confessionis scholam frequentabat. V. s. *Superbia*.

Punctum, decretum est; *et van határozva*. Jók. Epp. I. 115.

Q.

Quafinita, æ, (ablat. abs. substantivi vice) gerens) notionem potus, fabæ arabicæ, theæ, et caldæ citreæ saccharo et vino indico conditæ (vulgo: Punsch), quæ finita co-na hauriebatur, continens; *kávé, thea, punccs*, ut in hac enunciatione: erit post conam ultimam *Quafinita*. Passim in cernobio Montis Pannoniæ.

Qualificationalis, naturam, statum, conditionem alicuius declarans; *képesítési*. Passim.

R.

Rabulistica, æ, legum contorsio; legum contortorum loquendi modus; *szájaszkodás, szószátyárkodás, szöcsavarás*. Passim.

Radicalismus, studium rerum novarum, studium radicis evertendi formam reipublicæ; *ujtási, felforgatási törekvés*. Passim.

1. **Raffineria**, coctura sacchari; *finomítás, cukorfőzés*. Jókai Kösz. I. 56. *cukor-raffineria*.

2. **Raffineria**, caliditas; *elmésség, fogás, furfang*. Jókai Kösziv. V. 5. spanyol inquisitori *raffineria*.

Rapiare, raptum scribere; *lekapni* (gyorsan leírni). Jókai. Mire Megv. II. 3. négyöt gyorskezü fiatal ember elfoglalt egy padot az országgyűlési karzaton s akkori műszó szerint «*rapiálta*» a hallott beszédekét.

Rationalista, æ; *észitű*. Imre Phil. 458. *Transcendentales Realistæ*, et *Rationalistæ* præeunte Platone, Schellingio et Bouterweckio, scientiam Dei absolutam e sola natura rationis, huiusque intuitu altiori immediate provenientem sibi arrogant.

Rationalisticus, 3., solum rationem sequens; *észitű*. Passim.

Reactionarismus, studium libere cogitandi studiis repugnandi; *ellenhatási törekvés, maradásig*. Passim.

Reactionarius, 3., (oppositus: liberalis) non libere sentiens; *reakciónárius, maradi, szabadságellenző*. Száz. XXIX. 103. Jókai Kösziv. II. 13. *reactionarius* izgató.

1. **Realista**, æ; a *valót vitató*. Germ. Realist. Greg. Aesth. 30. Qui fontem voluptatis æstheticæ, quæ cognitionem objectorum

pulehrorum concomitatur, in forma querunt interna et externa, Formalistæ; qui autem in perfectione illorum objectorum, *Realistæ* æsthetici vocantur.

2. **Realista**, æ, alumnus scholæ, in qua artes ad vitæ usum spectantes traduntur; *reáliskolai tanuló*. Passim.

Realisticus, 3., materialismo favens, additus; *anyagias*. Jók. Epp. I. 257. *realisticus* kor.

Reassimilatio, reassimulatio; *viszhasonítás*. Passim.

Recontra, in lûsis præcipue chartarum occurrens vox. Passim.

Relativitas, vicissitudo, mutua agendi ratio; *viszonyosság, viszonylagosság*. Passim.

Renatæ ætate novæ litteræ, a tudomány újjászületése, irodalmi újjászületés. Gall. renaissance. Bel. Geogr. Comp. 2.

Renommista, æ, alter Thraso; *hetvenkedő*. Jókai Kárp. Z. 481. veszekedő *renommisták*, rabiatos korteszvezérek.

Renommisticus, 3., qui conspici vult, alter Thraso, homo sese ferociter iactans; *hetvenkedő*. Jókai Régi jó Tbl. II. 64.

1. **Reproductio**, actus exhibendi, proferendi; *felmutatás*. Jókai Pol. Div. III. 108. oklevél *reproductio*.

2. **Reproductio**, multiplicatio, accessio; *szaporodás*. Top. Anthr. Glos.

3. **Reproductio**, actus rursus proferendi; *újra termődés, újra való előadás, visszatérés*. It. riproduzione. Gall. reproduction. Vern. Psych. 129. Mens hominis se plena cum libertate in eadem ad *reproductiones* facultatis imaginandi determinat.

Res Nicotianæ, negotium siæ dieti tabaci; *dohányügy*. Passim.

Retirare, pedem referre; *visszavonulni*. It. ritirare. Jókai. Uj f. 149.

Retirata, V. *Retirata*. P. Horv. A.

De mi az a *retirata*? —

— Gyerek módra bujni hátra.

Reunio, congressiones familiarium, celebrationes. Jók. Epp. II. 100. *összejöveteleiket* a meghívókön nem nevezték *táncvigalomnak*, hanem *reuniónak* . . .

Rhinesmus, de nare loqui; *orron keresztül való beszélés*. Ger. Nâseln. Nyelvt. Közl. 1897. márcz. 1.

Romanismus, i, habitus linguarum ita dictarum romanarum; *új latin nyelvek alakulása*. Száz. XXI. 387.

Romanista, æ, linguarum ita dictarum romanarum cultor, investigator; *román nyelvek művelője*. Száz. XI. 859.

Romanizare, Romanæ nationi favere; *románságnak kedvezni*. Száz. II. 115.

Romanticismus, studium saporis et coloris mediæ ætatis Christianæ. V. *Romanticus*; *regényesség*. Jókai Pol. Div. II. 8. *romanticismus, classicismus*.

Rosa, species crinita cometarum. Curios. Misc. 276. Species Cometarum, si accidentia colorum ac figurarum intueamur, sunt novem. 1. Species est undequaque crinita ob idque dicitur *Rosa*.

S.

Sanatorium, locus, ubi ægri sanantur; *gyógyintézet, orvosló intézet*. Passim.

Sanguinitas, vehementia (Du C. al. s.); *mohóság, vérmesség*. Passim.

Sarcile, (Du C.) vestis species e panno sic dicto sargia v. sargium, linoxyliño. Ital. sargia. Provenç. serga. Ger. Sarsche. Gall. serge. Chrodegangi (Regula) cap. XXIX.

Satanismus, malitia, indeoles satani, numinis maligni; *ördögiség*. Egypt. Phil. Köz. 1896. nov. XX. évf. IX. 842.

Scenare, producere; *scénázni, jelenetezni*. Ger. vörführen. Jókai Uj f. II. 177. Általános egymás nyakába borulást *scénázva* impromptu.

Scientificae, literarum apparatus; *tudományos*. Imre Phil. 507. *scientificae* refutandus. Pázm. Dial. 33. [nő. Passim.]

Scopatrix, quae verrit scopis; *seprő*

Scriptoristica, æ, exercitium scribendi. Jók. Epp. I. 245. csak jogászi stílusgyakorlat? Csak *scriptoristica*?

Scrupulositas, (Du C.) conscientiae stimulus, sollicitudo, difficultas, dubitatio; *aggodalmasság, töprengés*. Passim. Cf. Colum. 14., 1. fin. Tertull. Virg. Vell. 41 med.

Secessio, genus decedendi ab usitato more pingendi, ædificandi, decorandi; (művészetben) *secessio, különzködés*. Passim.

Secessionista, æ, qui ab usitato more pingendi, ædificandi, decorandi decedit; *secessionista, különzködő, különvált* (ember). Passim.

Seclatrix, fem. ad seclatorem; *követő* (nőről). Batt. Leg. T. I. 166. ex sua et filiae suae, quam habuit *seclatricem* dote Monasterium ædificavit.

Sectio, caput; *fejezet, szakasz*. It. sezione. Ger. Abschnitt. Abtheilung. Greg. Aesth. 34. Speciales Comensionis leges uberius indicabuntur in *Sectione* de Venusto. Cf. Quint. Inst. 4., 40 fin.

Secundum Lucam, scriptore, auctore Luca; *Lukács apostol szavai szerint*. Passim.

Semitostus, 3.; *félig megégett*. Ger. halbverbrannt. Bene Med. V. 364.

Senaculum, (Du C.) locus ubi senatores conveniebant; *tanács terem*. Száz. XVIII. 47. Pro comedia Germanica acta in *senaculo* dati. Cf. Varro L. L. 5., 32., 43. Val. Max. 2., 2., 6.

Sentort, *ezindeltafotta*. Ger. Sendel, Zindeltafet. Vect. Ref. D. 2: Petia *Sentlort*.

Sensalia, merces proxenetæ; *sensál, alkusz dija*. Jók. Szeg. gaz. 12.

Separatisticus, 3., ad separationem pertinens; *különváltó, különválni akaró, bomlasztó*. Passim.

Septembrisatio, crudelis persecutio adversariorum Parisiis secunda et tertia mensis Septembris an. 1792 ex parte dominationis atrocissimæ. Jók. Epp. II. 227. hogy ezekből a párizsi börtönökből az ember egyenesen a guillotint alá kerül: hallotta elmesélni a *septembrisatio* történetét.

Sexagesima, æ, sexagesima pars; *hatvanad*. Jókai Rab. R. I. 46. Hátha még a *sexagesima* is hozzá jön, a miről már törvény van, hogy a kinek hat forintra többet érő ingóbingója van, annak egy hatvanad rész *valorát* lefizesse a regnicolaris palota építésére.

Sibaritizmus, luxuria diffuens, delicatus vivendi modus; *sibarita, elpuhult életmód*. Passim.

I. Sicius, (Du C. 1.) Moneta notissima Hebraeorum. Sicius continet 4 obolos, obolus 12 denarios. Apud Anglo-Saxones valuit duos denarios argenteos; *ezüst pénz*. It. sielo. Ger. Silherling. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 246. Nam in libro Josue legitur, quod cum Achan pallium coccineum valde bonum et ducentos *siclos* argenti regulamque auream quinquaginta *siclorum* de Jerico anathemate rapuisset.

Siculicidium, caedes Siculorum; *székelygyilkolás*. Pesti Hirlap 1900. nov. 28. Esti levél.

Simpla, pro: simplex; *egyszerű*. Jókai Rab R. I. 425. Passim.

Sine-cura, vita curis vacua; *gondnélküli élet*. Jókai Magy. Náb. 4. mert a pusztai kocsmáros nem abból él, hogy bort ad el, hanem gazdálkodik s nála a csaplárság csak *sine-cura*.

Sivabilis, (ab Hung. szivni) qui facile sugi potest, iucundus ad sugendum; *szíható*. Pesti Hirlap. 1897. decz. 25. *szivábilis* szivar.

Sociabilitas, studium familiaritatis; *társaságkedvelés*. Athen. V. II. 1896. p. 259.

Socialismus, V. *Socialisticus*. Passim.

Socialista, æ, assecla doctrinæ socialisticæ. V. s. *Socialisticus*. Passim.

Socialisticus, 3., ad eam doctrinam pertinens, quæ statum reipublicæ præsentem evertere, et diversitatem classium tollere nititur; *szocialista*. . . Száz. XI. Ap. 45.

Solidaritas, atis, mutua cautio; *közös jótállás, együttes kötelezettség*. Passim.

Solstitium, (Du C. al. s.) tranquillitas mentis nil cogitantis; *elmecsend*. Jók. Szeg. gaz. 322.

Spastice, impetu convellenti; *görcsösen*. Abeles 44.

Specialisatio, enumeratio singularum partium; *részletezés*. Athen. V. II. 1896. p. 274.

Specificum, res singularis; *különléggessé*. Jókai. Mire Megy. I. 166. Ezt nem érti külföldi ember; ez *specificum*.

Speciositas, (Du C.) species, forma; *fényes külső alak*. Tör. Tár. XIV. 145. magna *speciositate* decoratam civitatem. Cf. Tertull. Cult. fem. 2 fin.

Sphincter, (σφιγκτηρ) fascia; *befűző, zsinór, szalag*. It. cordicella. Ger. Schnur. Vern. Psych. 344. Timore ingravescente *sphincter* podicis et vesicæ relaxatur, et invito etiam illo urinae et intestinorum excretio peragitur.

Spinturnix, icis, spinturnicius; *vészjósló madár, sirály*. Szamosk. III. 64. Strigem aut *spinturnicem* dixeris. Cf. Poet. ap. Fest. 330. sq. Plin. 40., 43., 47.

Spiritualis, (Du C.) ad mentem spectans; *szent, lelki*. Chr. Dubn. p. 97. Vita S. Steph. 32. officium *spiritalis*. Cf. Tertull. Apol. 22. Tertull. Baptis. 4 fin.

Spiritismus, superstitio eorum, quæ cum spiritibus commercia iungunt; *lélekidézés*. Passim.

Spongia dignum esse, qui (ut) in spongiam incumbat, res nullius pretii; *méltó, hogy spongyával le-eltöröljék, értéktelen*. Veranes. VI. 44. nam et ipse dignos esse (versiculos), *qui in spongiam incumbant*, dudum novi.

Sporta, æ, corbis e sparto textus (Du C.

Sporta peregrinationis, pera); *kosár*. Krunst. I. 381. Schläg. 1103. Kov. Form. St. XXVII. Calatus — *Sporta*. Estque Calan Lignum, dicitur inde Calatus. Cf. Varro et Sall. ap. Non. 177., 22. sq. Colum. 8., 7., 4. 12., 6., 1. Plin. 18., 7., 17. Ulp. Dig. 33., 9., 3.

Stabilizmus, studium in eodem statu continendi rempublicam; *maradóság*. Budapesti Hirlap 1897. márcz. 11. A legitimitas, *stabilizmus* ezek a kopott de még mindig bűvös jelszavak, e régi Metternich-féle formában támadtak föl.

Stare pro damno, præstare alteri damnum; *jót állani a kárért*. Wagn.

Statarialiter, per statarium; *rögtön ítélő bíróság útján*. Ger. standrechtlich. Passim.

Stentoreus, 3., ad Stentorem græcum magna et clara voce præditum pertinens; *stentori, erős*. Germ. Stentor. Rep. Cast. p. 62: Ad quid *stentorea* Petri Pazmany vox. Cf. Arnob. 2., 97.

Stipendista, æ, stipendio, beneficio auctus; *ösztöndíjas*. Passim.

Stratagematichon, hadászati könyv. Andr. Pann. 69. ex libris, qui rei militaris apud nos, apud Græcos vero *Stratagematichon* inscribuntur.

Streberitudo, studium superioribus complacendi; *kapaszkodás*. Pesti Hirlap 1900. decz. 22. Esti levél.

Strugar, torneator; hol a faragók (*struhari*) laktak, magyarosítva: *esztergál*. Tör. Tár. 1893. p. 44. *Strugar*, villa torneatorum (Drechsler) . . . *Strugar*, Estergar, Stre-gar, Ztorgar, Ztragar stb.

Stuporosus, 3., plenus stuporis; *elkábult, megrémült*. Salgó J. Elmekörtan. Budapest, 1896. p. 67.

Stylus romanticus, Stylus gothicus, ædificandi ratio romanorum, gothorum; *román és gót építkezési mód*. Greg. Aesth. 102. Multum differt *stylus romanticus* seu *gothicus* a græco.

Sub-Boldstuckh, indeclin. fors. paupus subsutus; *bélés*. Arch. Rák. VIII. 336. Item alia quatuor frusta, quasi *Sub-Boldstuckh*.

Sublimare, (Du C. 1.) coctione vel igne purgare; *fellengíteni*. Poor J. Zsebész. 48.

Subscus, susurri clandestinorum, consiliorum; *pletyka*. Jókai Uj f. 38. előre érezve a sáfrányállatot, hogy ebből a tudakozódásból aligha valami *«subscus»* nem lesz.

(Sub) stria, sub linea; *sorok alatt*. Jókai Magy. Náb. 334. Az 1824—25-ik esztendőben valának a kakadi uradalomban bevételék, *ut sub stria* bizonyíttatnak a következők.

Subventionare, subsidio adiuvare; *támogatni*. Jók. Epp. II. 268.

Succuba, æ, meretrix; *kéjhölgy*. Ep. Pet. Páz. I. 10. Lutherus vero de dæmone ita habet: *«Succubæ»* sunt, quæ expleant cum diabolo libidinem, quales sunt pleræque veneficæ et sagæ. Cf. Prudent *πρὶ στεφ.* 10., 192.

Sudariolum, I, parvum sudarium; *zsebkendőcske*. F. Forg. Comm. 408. qui cum litteras et *sudariolum nigrum*, quod signum præsentis mortis esse solet, acceperisset. Cf. Appul. Apol. p. 307.

Sudorifer, 3., sudorem ciens, excitans; *diaphoricus; izzasztó*. Lzb. Cod. Med. T. II. 195: pulveres *sudoriferi*.

Suffragium, auxilium (Du C. 4.); *segítség*. It. suffragio. S. de Kz. Chr. II. 5., 1. Sanctorum votivis præsumentis confidens *suffragiis* erecto Banerio.

Superbia, per ludibrium ita appellati tonsore socii, tirones. Jók. Epp. I. 9. Pullusnak neveztetik a más hitű iskolába járó diák; míg «*superbia*» (kevelység) névvel ruháztatik fel a diákokkal sok részben rokon tanulmányú és hajlamú borbélylegény.

Superbilibere, post aliquid hibere; *imivá*. Bene Med. 282. Cf. Plin. 23., 1., 23.

Surrogatum, quod in alienius rei locum substituitur; *pót, pótló, hamisított tárgy*. Jókai Régi jó Thl. I. 53. *ételsurrogatumok*; et passim.

Syllabus, i. error, præsertim, qui in elencho perversarum doctrinarum a pontifice Pio IX. 8. Dec. an. 1864 eo condemnatorum continentur; *vétség*. Jókai Kösziv. II. 107. nem volt ebben a dogmában sem *syllabus*, sem haeresis.

Symbolistica, æ, imago; *jelkép*. Jók. Kösziv. II. 75. az üléssor berendezésében már sok *symbolistica* volt kifejezve.

Sympatheticus (cura) in convenientia et coniunctione naturæ posita, sita medendi ratio; *rokonszev, hasonszenvi gyógy módszer*. Jókai Régi jó Thl. II. 6.

Symptomatologia, doctrina casuum et signorum, quæ in natura, præsertim in morbis eveniunt; *tűnettan*. Passim ap. medicos.

Synedrium, (*συνέδριον*) coetus, consilium; *tanácsülés*. Jókai Rab. R. I. 193. a szentek minden collegiumai és *synedriumai*.

Synergia, æ, una agere, (gr. *συνεργία*) cooperatio; *összehatás*. Athen. V. 11. 1896. p. 264.

T.

Tabeticus, 3., ad tabem pertinens; *sorvasztó, abzehrend*. Salgó J. Elmekörtan. Budapest 1890. p. 92.

Tacticus, 3., ad artem bellicam, militarem spectans; *hadászati*. Kuun Relat. Hung. V. I. p. 199: liber *tacticus* Constantini, etsi mutilus sit, brevior videtur fuisse, quam opus Leonis.

Tarifalis, ad tarifam pertinens; *árjegyzéki*. Passim.

Taxameter, index pretiorum (in vehiculis); *ármutató*. Passim.

Telefonice, medio telephoni; *táv-, messzebeszélő útján*. Passim.

Telegrafice, medio telegraphi; *távíratilag*. Passim.

Territorilis, pro: territorialis, ad territorium pertinens; *környékbeli*. Passim.

Terrorisare, terrere; *terrorizálni, ijesztetni, megfélemlíteni*. Passim.

Tertia præsentis, tertia dies mensis præsentis; *folyó hó harmadika*. Thök. Lev. 133.

Teston, (Du C.) nummi genus apud Gallos et Anglos usitatus. Inst. Arithm. 221. Tabula V. Monetarum exterarum cum domesticis comparatarum.

Aurea. Teston duplex = Flor. 30 Cr. 46.

« simplex = Flor. 15 Cr. 23.

« dimidius = Flor. 7 Cr. 41.

Triallismus, i. status reipublicæ, in quo tria regna foedus de rebus communibus iunct; *hármasszövetség*. Passim.

Trigamia, æ, (Du C.) tertium matrimonium; *harmadik házasság, háromnegység*. Jókai Rab. R. I. 268. Cf. Hieron. in Jovin. 1., 24.

Tropicus, discrimen; *forduló*. Jók. Epp. II. 154. Ez a megfordulás képezte egész életének megfordító *tropicusát*.

Tropologicus, 3., *τρόπος + λόγος*, = moralis, ad mores spectans; *erkölcsei*. Kaprin. Eloq. I. 297. Triplex est sensus 1. Allegoricus . . . 2. Anagogicus. 3. *Tropologicus* sive Moralis ordinatur ad mores sive res agendas. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 324.

Tuluk, strenarum particeps; *ajándékot kapó*. Veranes. III. 355. De hoc nuncio perferendo delegati sunt et per provincias ac loca potiora plures alii nuncii, qui hanc lætitiā subditis quoque annunciant, fique mustulus — chyanus — *tuluk*, hoc est, a strenis, quas illis ex more viritim omnes porrigere solent, appellantur, quando principes Turcarum salvi et victores a bello revertuntur.

Tunica vitrea, tunica pellucida; *átlátszó felső ruha*. Jókai Kösziv. V. 5. abrosz, hogy azt egy római Messalina mint *tunica vitreát* lepelnek fölvehetné.

Turbatrix, quæ turbat; *zavaró*. It turbatrice. Patr. Const. 252. *Turbatrix* humiles præterit ira casus. Cf. Stat. Theb. 4., 369; Prudent. Psych. 668.

Turkologus, i. qui Turcis favet; *török-párti, törökkedvelő*. Passim in ephemeridibus.

1. **Turnus**, i. (Du C. 4.) vices, ordo, quo quisque vice sua aliquid peragit; *sor*. Passim.
2. **Turnus**, i. certamen gymnicum (Du C. al. s.); *tornaverseny*. Tornaügy. 1896. nov. 15.

Typicitas, atis, ingenium, natura; *jellemzettség*. Salgó I. Elmekörtan. Budapest 1890. p. 214.

Tyrannismus, i. crudelitas; *kegyetlenség, kegyetlen tett*. Arch. Rák. IX. 330. az német által elkövetett *tyrannismus* reffan-esolására nézve. Jókai Rab. R. I. 116.

U.

Ultramontanismus, i. studium, quo pontificis Romani auctoritas et infallibilitas defenditur.

Unificatio, actus in unum corpus coalescendi; *egyesítés*. Passim.

Uniformisare, (Du C.) uniformem redere; *egyenlősíteni*. Passim.

Uranoskopia, æ, coelestium cognitio; *ég-, csillagvizsgáló tudomány*. Pauet. Athen. VI. 2. p. 264.

Ursopsychologia, æ, psychologia ursi; *medve-lélektan*. Jók. Epp. I. 344.

Utilitarius, 3., qui rationem utilitatis, commodorum spectat et sequitur; *haszonlesi, haszonhajhász*. Passim.

V.

Verista, æ, qui in Italia vigentis ita dicti realismi in litteris et artibus doctrinam sequitur; *a valódiság követője*. Hét. 1897. máj. 10.

Vicinalis Vicinalior Vicinalissimus; V. Præfatio huius glossarii p. XX.

Vicinalismus, i. studium ita dietas vias ferreas vicinales struendi, ædificandi. Magyarország 1398. máj. 3.

Virilismus, i. status, conditio civium, qui magnum censum solvunt; *a legtöbb adót fizetők kiváltsága*. Passim.

LITERARUM COMPENDIUM.

<i>Abl.</i>	= Ablativus	<i>ilmae</i>	= illustrissimæ
<i>Acc.</i>	= Accusativus	<i>It.</i>	= Italicum
<i>al.</i>	= alatt	<i>Jctus</i>	= Jurisconsultus
<i>al. s.</i>	= alio sensu	<i>L.</i>	= liber
<i>Altsp.</i>	= Altspanisch	<i>men.</i>	= mensis
<i>Altff.</i>	= Altfränkisch	<i>m. g.</i>	= masculini generis
<i>an.</i>	= annus	<i>M. S.</i>	= manuscriptum
<i>anal.</i>	= analogia	<i>Mtas.</i>	= Majestas
<i>Angl.</i>	= Anglicum	<i>Neusp.</i>	= Neuspanisch
<i>ap.</i>	= apud	<i>p.</i>	= pagina
<i>Arab.</i>	= Arabicum	<i>P.</i>	= pars
<i>Art.</i>	= Articulus	<i>p. o.</i>	= példának okáért
<i>B.</i>	= beatus, benignus	<i>Pt.</i>	= Portugallisch
<i>BB.</i>	= benignissimus	<i>q.</i>	= quod
<i>Boh.</i>	= Bohemicum	<i>q. v.</i>	= quod vide
<i>bot.</i>	= botanica	<i>r.</i>	= regius
<i>C. c.</i>	= caput	<i>repe</i>	= recipe
<i>Cf.</i>	= confer	<i>R. M.</i>	= Regia Majestas
<i>Coth. Cottus</i>	= comitatus	<i>Rum.</i>	= Rumenicum
<i>Croat.</i>	= Croaticum	<i>Russ.</i>	= Russicum
<i>D.</i>	= dominus	<i>s.</i>	= sectio
<i>Dat.</i>	= Dativus	<i>Saner.</i>	= Saneritum
<i>Dec.</i>	= Decas	<i>sc.</i>	= scilicet
<i>dem. dim.</i>	= diminutivum	<i>Sct.</i>	= Sanctus
<i>Domni</i>	= dominationi	<i>Sermi</i>	= Serenissimi
<i>e. c.</i>	= exempli causa	<i>Serte</i>	= Serenitate
<i>e. g.</i>	= exempli gratia	<i>Sl.</i>	= Slavicum
<i>exc.</i>	= excelsior	<i>SS. et OO.</i>	= Status et Ordines
<i>fem.</i>	= fœmininum	<i>T. N.</i>	= Testamentum Novum
<i>fl.</i>	= florenus	<i>T. l.</i>	= Tomus
<i>foem. g.</i>	= fœminini generis	<i>Text.</i>	= Textus
<i>fors.</i>	= forsitan	<i>Tit.</i>	= Titulus
<i>fr.</i>	= fratres	<i>Turc.</i>	= Turcicum
<i>Gal.</i>	= Gallicum	<i>u. o.</i>	= ugyanott
<i>Gen.</i>	= Genitivus	<i>v.</i>	= vel
<i>Ger.</i>	= Germanicum	<i>V.</i>	= Vide, Venerabilis, Volumen
<i>Gr.</i>	= Græcum, Grossus	<i>v. g.</i>	= verbi gratia
<i>h. e.</i>	= hoc est	<i>V. ö.</i>	= vesd össze
<i>h. l.</i>	= hic loci	<i>V. s. v.</i>	= vide sub vocabulo
<i>Hebr.</i>	= Hebraicum	<i>xr.</i>	= cruciger
<i>Hisp.</i>	= Hispanicum	<i>Xtus</i>	= Christus
<i>ib. ibid.</i>	= ibidem	<i>?</i>	= non liquet.
<i>illum.</i>	= illustrissimum		

